

37
40 F
6

GLOSSARIUM
AD
SCRIPTORES
MEDIÆ ET INFIMÆ
LATINITATIS.

TOMUS TERTIUS.

E—K.

GLOSSARIUM
AD
SCRIPTORES
MEDIÆ ET INFIMÆ
LATINITATIS,

Auctore CAROLO DUFRESNE, *Domino* DU CANGE, *Regi à Consiliis, & Franciæ apud Ambianos Quæstore.*

EDITIO NOVA LOCUPLETIOR ET AUCTIOR,

OPERA ET STUDIO MONACHORUM ORDINIS S. BENEDICTI è Congregatione S. Mauri.

TOMUS TERTIUS.

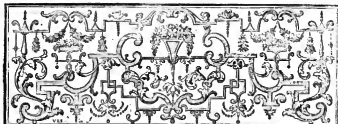

PARISIIS,
Sub Oliva CAROLI OSMONT, via San-Jacobæa.

M. DCC. XXXIII.

CUM APPROBATIONE ET PRIVILEGIO REGIS.

GLOSSARIUM
AD SCRIPTORES
MEDIÆ ET INFIMÆ
LATINITATIS.

E

LITTERA numeralis, quæ 250. designat. Unde versus:

E quoque ducentes, & quinquaginta tenebit.

Æ in superscriptione Cantilenæ, ut æqualiter sonetur, eloquitur. Ita Notkerus Balbulus Opusc. *Quid singula litera in superscriptione significent Cantilenæ.* Vide *A*.

☞ E pro *A* interdum ponitur, ut *Condemnetus* pro *Condemnatus*, in Privilegio an. 696. apud Felibian. Hist. San-Dionys. pag. XVII. *Ebonnatus* pro *Abonnatus*. Insuper pro *Ai*, ut *Esantia* pro *Aisantia*. Passim pro *Æ* quia similis est pronuntiatio. Sæpe etiam pro *I*, ut *Basileca* pro *Basilica*, *Pessedere* pro *Possidere*, & apud Antiquos *Amecus* pro *Amicus*: etiamnum promiscue scribimus *Eis* & *Iis*, *Deus* & *Dns*.

EADELINGUS, [Nobilis.] Vide *Adalingus*.

EAHTAYN. Leges Ethelredi Regis Angl. cap. 6. *Et si Eahtayn occidatur, pertineat infractio pacis intra Curiam, vel adjacentias ejus, Eahtayn persolvatur plena wera.* Ubi Somnerus Eahtayn, octo homines, vel numerum hominum octonarium interpretatur.

EALAHUS, Anglo-Saxonibus, Caupona, vel popina: ab Eale [vel Ealað] cervisia, & huy, domus: unde Anglis *Alehouse*, pro compotationis domo. Occurrit hæc vox in Legibus Aluredi Regis West-Saxiæ.

¶ EALD, Saxonice, Vetus, antiquus; unde Johannes Abbas Æthelingiensis dictus genere *Eald-Saxo*, hoc est, ex veteri Saxonia, in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 2. pag. 507. & 508.

¶ EALDORMANNUS, à Saxonico Ealdoꝛ man, Senior, Senator, Tribunus, Comes, Præfectus provinciæ. *Confessus Episcopi cum Comite vel Ealdormanno*, apud Hickesium in Dissert. Epistol. pag. 4. Vide *Aldermannus*.

EALSCOP, Cerevisiæ confector, Cerevisiarius: vox Anglo-Saxonica. Leges Presbyterorum Northumbrensium cap. 41. *Si Presbyter ebriosus, aut scurrilis, aut Ealscop fuerit, compensato.*

¶ EARINUS, Gr. ἐαρινὸς, Vernus, ab ἔαρ, Ver. Tertull. de Habitu mulier. c. 8. *Earinæ oves*, id est, Vernæ, virides. Martiali *Earinus* nomen est formosi adolescentis ab eadem origine.

EASTINTUS, Natus ex Orientali plaga, à Saxon. Eastinne, Orientalis plaga vel regio, ab East, Oriens & Inne, cubiculum, caverna, cella, & per translationem plaga, regio. Leges Edwardi Senioris: *Si sit Eastintus, si sit Northintus, emendet, sicut scriptura pacis continet.*

¶ EAUER, Aqualis, Angl. *Ewer*, Gall. *Aiguierre*. Testamentum anni 1386. apud Th. *Madox* Formul. Angl. pag. 427. *Thomæ filio meo* XXIIII. *discos argenteos*, XII. *saucers*, II. *bacynes &* II. *Eauers*, *&c.*

¶ EBAL, *Acervus lapidum*. Vocab. Sussannæi.

EBBA, Refluxus, recessus maris, Anglis *Ebbe*. Bracton. l. 4. tract. 1. c. 5. *Si extra regnum in peregrinatione fuerit, ... dilationem habebit 40. dierum & duorum floddorum, & unius Ebbæ, quia de ultra mare, &c.* Lib. 4. tract. 3. cap. 3. §. 1. *Habebit spatium*

de ultra mare 40. dierum & unius Ebba & unius fluctus. Lib. 5. tract. 2. cap. 2. §. 3. *In quibus essoniis datur delatio ad minus 40. dierum & unius flud & unius Ebba.* Vide Britton. pag. 115. v.

¶ EBDOMADA PENOSA, Hebdomada Sancta, *Penalis*, quæ præcedit diem Resurrectionis Christi, Gall. *Semaine peneuse.* Chron. Britan. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 353. ri. *Nonas Aprilis IV. feria de Ebdomada quæ dicitur Penosa.*

¶ EBDOMADARIUS. Vide *Hebdomadarius.*

¶ EBEARE, Beatitudine privare. Onomast. apud Martinium: *Ebeo, ἀπομακαρίζω.* Perottus in Epigr. 115. Martialis: *Ebeo, Beatitudine prive, cujus passivum Ebeor, à quo Ebeati dicuntur, qui felicitate aliqua ceciderunt.*

EBEDIU, Tributum Cambrobritannis notum; quod Nobilium hæredes capitali provinciæ Domino post mortem antecessorum suorum pendunt, adeundi patrimonii causa, quod nostris *Relevium.* Ita Spelmannus ex Cod. Landavensis Ecclesiæ, ubi plura.

¶ EBENINUS, Coloris ebeni. Vita S. Dunstani, Maii tom. 4. pag. 346. *Horum apicellorum teunem congeriem, vix Ebenina titulatione styloque fuscantis concretam.* Hic doctissimus Editor: *Ebenina titulatione* indicari puto scriptionem per atramentum; est enim Ebenum colore nigrum.

EBEREMURDRUM, vel ABEREMURDRUM, Murdrum manifestum, seu *apertum murdrum:* à Saxonico æbere, id est, probatum, vel manifestum, & morð, murdrum, homicidium. Ejusmodi autem habebatur crimen istud, ut de eo *componere* non liceret seu data pecunia ac emenda illud expiare ac redimere: & ut est in Legibus Canuti Regis cap. 60. apud Bromptonum, *Eberemurder inemendabile erat.* Leges Henrici I. c. 12. *Ex his placitis quædam emendantur centum solidis, quædam wera, quædam wita, quædam non possunt emendari quæ sunt Husbreche, & Bernet, & Opentbef, & Eberemorth, &c.*

¶ EBIBATUS. Vide *Epibata.*

¶ EBIONES, *Pauperes.* Vet. Onomast. San-Germ. num. 501. Est ab Hebræo אביון, Pauper: à quo & *Hebionitæ* hæretici, qui ut habet S. Hieronymus in Isaïam 66. pro humilitate sensus nomen Pauperum susceperunt. Asserebant Christum esse porum hominem, ut ceterosè viro & muliere natum, Legemque Mosaïcam necessario observandam.

¶ EBIS, *Gurdus.* Papias. Forte pro *Hebes.*

EBIYMIUM. Vide *Embrymium.*

¶ EBONNATUS, Determinatus, definitus, Gall. *Abonné.* Bulla Adriani IV. Papæ in Chartulario S. Crispini Suession. *Duos cereos trium librarum, dimidium, sextarium olei & acerram thuris Ebonnatis.* Charta Curiæ Noviom. in eodem Chartul. *Tertia parte ejusdem terræ, scilicet duabus boveriis in una parte metatis & Ebonnatis.* Vide *Abonnati.*

EBOR, pro *Ebur.* Lucas Abbas Montis S. Cornelii in Cantica Canticor. *Ebor quamdiu carne obtegitur, non apparet pretiosus.*

¶ EBORARIUS, Artifex eboris, in L. 1. Cod. de excusatione Artificum. Vet. Inscriptio apud Grut. pag. 65. *L. Plotio Sabino Eborario.*

EBORATUS, Eburneus, eburnus: occurrit apud Sidon. lib. 8. Epist. 8. 12. *Eburati lecti, Eburata vehicula*, apud Plautum.

¶ EBRALDUM MUTUUM, Idem quod *Coactum.* Vide in *Mutuum.*

¶ EBRIAMEN, Liquor qui potest inebriare. Tertullianus de Jejunio cap. 9. *De Samuele mater*, *Et vinum, inquit, & Ebriamen non bibet.*

¶ EBRIARE, Inebriare. Macrob. l. 7. Saturn. 6. *Mulieres raro Ebriantur.* Ampelius cap. 12. de Signis: *Quibus vinum dedit, Ebriati sunt.* Vita MS. S. Winwaloei: *Furioso gurtu invidia venenosis, quasi vino, per cuncta viscera Ebriato, &c.*

¶ EBROS, Ebroicæ, Urbs Normanniæ, Gallice *Evreux. Comitissa de Ebros*, pro Ebroïcensis, bis legitur apud Rymerum tom. 5. pag. 617. col. 1.

¶ EBULLARE, Sigillum litteris apponere. Vide post *Bulla.*

EBULLIRE, metaphorice, Cum abundantia & copia erumpere. Tertull. lib. de Idololatria: *Priusquam hujus monstri artifices Ebullissent, sola templa & vacua ædes erant.* In Scorpiaco: *Tunc omnes martyriorum restagatores Ebulliunt.* Regula Magistri cap. 54. *Intrantium ad oratorium fratrum examen Ebulliat.* Historia Translat. S. Sebastiani c. 11. *Evangelizans omnibus quaqua versum ad Sancti exequias Ebullientibus.* Will. Brito lib. 2. Philipp.

Certantes caveis simul Ebullire videres.

Lib. 7.

Quos ubi nostra cohors videt Ebullire deorsum.

Vide Vitam S. Deicoli Abb. cap. 8. [Capitulare an. 794. cap. 13. *Experimento enim didicimus, in anno quo illa valida fames irrepsit, Ebullire vacuas annonas à dæmonibus devoratas, & voces exprobationis auditas.*]

EBULLIUM, Ebullitio, Gall. *Bouillon.* Vetus Scheda apud Mabillonium tom. 5. Sanctorum Ordin. S. Benedicti pag. 68. *Anno 1149. Deo permittente & volente pios martyres manifestare, è loco in quo sepulti jacebant, scilicet sub lapide Presbyterii, Ebullium sanguinis exilivit, &c.* Infra post: *Secundum Ebullium, &c.*

¶ EBULUM, ἐλλέβορος, *Helleborus.* Supplem. Antiquarii.

¶ EBUTYRATUM LAC, Ea quo *butyrum* expressum est, in Medicina Salern. p. 201. edit. 1622.

¶ ECANTARE, Vana spe deludere, verbis fallacibus lactare. Epistola Anonymi ann. 1204. de capta urbe Constantinopol. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 785. *Quo facto, juvenis Imperator Ecantavit nobis, quod toti exercitui per annum integrum victualia largiretur, & quod decem millia equitum ad annum Terræ Sanctæ succursum ad sumtus suos haberet.*

ECBOLUM. S. Augustinus in Breviculo collat. 3. cap. 13.... *Missos peterent divinos Codices exurendos, ... & qui ab eo vellent aliqua Ecbola, aut quodcunque accipere, &c.* Occurrit rursum c. 15. ubi Interpres putat *Ecbolum* hic sumi pro parte, aut fragmento divinorum Codicum, quos integros tradendos à Christianis imperabant Tyranni.

¶ ECCENTROS, ἔκκεντρος, Habens centrum à centro terræ diversum. Utitur Martianus Capella.

¶ ECCENTRICUS, ἐκκεντρικός, Ead. notione, apud Astronomos.

¶ ECCIRE, ἰδού, *Ecce.* Gloss. Lat. Gr. Sangerman.

1. ECCLESIA. Gloss. Lat. Gr. *Conventus*, Ἐκκλησία. Gloss. Lat. MS. Regium: *Ecclesia, Evocatio, vel collectio, conventus.* Gloss. MSS. ad Canones Concil. *Ecclesia, Convocatio.* [Lib. 1. Maccab. 3. 13. *Congregavit Judas congregationem fidelium & Ecclesiam secum.*] Amalarius lib. 3. de Eccl. offic. cap. 2. *Ecclesia est convocatus populus per ministros Ecclesiæ ab eo qui facit unanimes habitare in domo. Ipsa domus vocatur Ecclesia, quia Ecclesiam continet.* Epistola Cyrilli Alexandrini Patr. Alexandr. inscripta Aurelio & Valentino Episcopis & omni sanctæ Congregationi in Carthaginensi Synodo congre-

gatæ sic clauditur: *Et alia manu, Deus & Dominus sanctam Ecclesiam, id est, congregationem custodiat.* Edictum Constantini & Licinii pro Christianis apud Lactantium lib. de Mortibus persecutor. num. 48. *Corpus Christianorum* vocat, quod Christiani ipsi *Ecclesiam*: *Quæ omnia corpori Christianorum protinus ... tradi oportebit.* Et mox: *Quoniam iidem Christiani non in ea loca tantum, ad quæ convenire consueverunt, sed alia etiam habuisse noscuntur ad jus Corporis eorum, id est Ecclesiarum, non hominum singulorum pertinentia.* Anonymus in 3. Rhetoricor. Aristot. pag. 265. Ἐκκλησία, λέγεται ὅταν συνδρομὴ γένηται πολλῶν χάριν τινὸς βουλῆς καὶ σκέψεως. Ammonius: Τὴν ἐκκλησίαν ἔλεγον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν σύνοδον τῶν κατὰ τὴν πόλιν. [Qua notione etiam Conventui Monachorum applicatur à S. Bernardo in Epist. ad Episc. Suessionensem to 1. edit. Mabill. 1690. col. 261. *Quod juris est Monasterii sui perdat propter verbum inconsulte à se inconsulteque prolatum, & absque Ecclesiæ suæ assensu.*]

Ita vocem hanc Græcam sumi passim notum est: sed postea pro loco ipso in quo congregationes fiunt, usurpari cœpit, proinde pro templo seu æde sacra publico pietatis exercitio & cultui divino destinata, in quam convenit fidelium cœtus. Quod nuperum non esse arguunt quæ leguntur apud S. Paulum 1. Cor. 11. Nam cum dixisset vers. 18. *Quum convenitis in Ecclesiam*, mox versu 20. repetens, *quum convenitis eodem loci* indicans ἐκκλησίαν non tam denotare multitudinem eorum qui conveniebant, quam locum in quem conveniebant. Et vers. 22. *Enimvero num domos non habetis ad edendum & bibendum? an Ecclesiam Dei contemnitis?* Ubi Ecclesia pro domo in quam convenitur sumi certum est. S. August. Epist. 157. *Sicut appellamus Ecclesiam, basilicam qua continetur populus, qui vere appellatur Ecclesia, ut nomine Ecclesia, id est, populi qui continetur, significemus locum qui continet, &c.* Idem in Quæst. super Levitic. l. 3. quæst. 57. *Ecclesia dicitur locus, quo Ecclesia congregatur, &c.* Gerardus Episcopus Cameracensis in Synodo Atrebatensi ann. 1025. cap. 3. *Porro ipsa domus idcirco vocabulum habet Ecclesia, quia continet Ecclesiam, id est populum convocatum ab eo qui facit unanimes habitare in domo.* S. Germanus Patr. CP. in Theoria Mystica: Ἐκκλησία ἐστὶ ναὸς Θεοῦ, τέμενος ἅγιον, οἶκος προσευχῆς, συνάθροισις λαοῦ, &c. Lactantius lib. laudato num. 12. *In alto enim constituta Ecclesia ex palatio videbatur.*

Primæ Ecclesiæ Romæ à Beato Petro constructæ & consecratæ dedicationem referunt vetera Martyrologia die Kal. Aug. Quæ autem illa sit, & an adhuc supersit, disquirunt in primis Franciscus Maria Florentinus ad vetus Martyrolog. Lucæ evulgatum exercit. 11. & Cardin. Bona lib. 1. Rerum Liturgic. cap. 19. n. 1.

Primam vero Ecclesiam palam & publice à Christianis conditam, eam esse Romæ, quam S. Salvatoris vocant, tradit Nicolaus PP. Epist. 7. ad Michaelem Imp. *Ecclesia Salvatoris, quæ ab auctore vocatur Constantiniana, & quæ prima in totaterrarum orbe constructa est.*

Prima denique in honorem Deiparæ ædificata, fuit Diospolitana, seu Liddensis, 18. milliarib. ab Hierosolymis, quam à SS. Petro & Joanne, ipsa adhuc vivente Deipara, ut & ejusdem in ea repositam imaginem à S. Luca depictam, testatur Joannis Damasceni seu Orientalium Synodica ad Theophylum Imp. p. 115. De qua legendi præterea Simeon Logotheta in Leone Armenio n. 5. & Anonymus de imagine Deiparæ quam *Romanam* vocabant, apud Lambecium lib. 8. de Biblioth. Cæsar. pag. 380. Id alii Tortosæ seu Antarado in Syria adscribunt: illic enim Ecclesiam divæ Virgini à Petro & Paulo cum Antiochiam properarent, propriis manibus ædificatam, ex veteri traditione scribit Willebrandus de Oldenburgo in Itinerario Terræ Sanctæ. Vide quæ de hac æde adnotamus ad Jonvillam pag. 98. Sed & in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis exstat Charta Joan. Regis Franciæ an. 1356. qua is memorat scriptum esse in libris antiquis ejusdem Ecclesiæ, *eam ab antiquissimo tempore fundatam, videlicet adhuc vivente beata Maria virgine gloriosa.* [Sed hæc ut credantur omnia, fide opus est, non Criticorum inquisitione.]

Ecclesia, nude pro Cathedrali apud Procopium lib. 2. de Bello Persico c. 9. ubi de Antiochenæ urbis direptione à Chosroë Persarum Rege: Ἐς τὸ ἱερὸν ἀπὸ τῆς ἄκρας κατέβαινεν, ὅπερ ἐκκλησίαν καλοῦσιν. Et cap. 10. Ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία, καθαιρεθείσης τῆς πόλεως, ἐλείφθη μόνη, &c.

¶ Ecclesia, nude etiam pro *Parochia*. Charta an. 1095. apud Lobinellum Hist. Britan. to. 2. col. 145. *Pateat igitur donasse me S. Martino .... mei juris Ecclesiam quam in parrochia Redonensis Episc. sitam, in honorem B. Audoeni Archipræsulis Rotomag. exstructam, quam Ecclesiam de Revocatia vocant.*

¶ Ecclesia, Domus, ut videtur, Curinnis, Gall. *Le Presbytere*. Canones Hibern. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 4. *Nemini Clericorum auferri debet locus quem anni circulo inhabitaverit, super quem Ecclesiam, id* (id est) *domum suam ædificaverat ... In hac Synodo judicatum est: In quocumque loco Sacerdos ædificaverit Ecclesiam suam, id* (id est) *domum suam in uno anno, hereditas ejus erit sempiternum.*

¶ Ecclesia, Monasterium. Charta anni 1176. apud Miræum tom. 1. pag. 713. col. 2. pro Monachis Marchianensibus: *Vinagium & pidagium de anno vino, quod Fratres ducunt ad Ecclesiam, ad opus suum, per transitus nostros libere transire & nihil omnino à ductoribus vini exigere, &c.* Charta an. 1166. Hist. Eccl. Meld tom. 2. pag. 54. *Ego Ansoaldus Dei patientia Compendiensis Ecclesiæ humilis minister.* Idem infra dicitur *Abbas Compendiensis*. Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran. *In virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, ne aliquis Monachus solus absque una saltem Monacho socio in villis seu Ecclesiis commoretur*, id est, *Prioratibus*, à majori Monasterio fere pendentibus, quo mitti solebant Monachi vulgo dicti *Obedientiarii*.

Ecclesiæ Baptismales, *ubi baptismus celebratur*, ut est apud Attonem Episcopum in Capitul. c. 20. Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccl. c. 30. *Presbyteri plebium, qui Baptismales Ecclesias tenent, & minoribus Presbyteris præsunt.* Occurrit passim, in Concilio Vernensi an. 755. Meldensi an. 845. cap. 48. Ravennensi sub Joanne VIII. cap. 12. in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. §. 17. 24. 29. tit. 10. §. 4. & lib. 3. tit. 47. in Capitulis Caroli C. tit. 41. cap. 11. in Hist. Pergamensi tom. 3. pag. 399. &c. [Quibus in locis per *Ecclesias Baptismales* fere debent intelligi *Parochiales*; quamvis & aliæ principales quandoque possint intelligi, in quibus bis in anno, in Pascha scilicet & Pentecoste solemni ritu Baptisma conferri consuevit.]

Ecclesiæ Cardinales, quæ vulgo *Parochiales*. Charta Caroli III. Imp. & Ludovici Imp. an. 908. apud Cælestinum & Ughellum in Episcop.

Bergomensib. *Monasteriis, Xenodochiis, vel Ecclesiis baptismalibus, aut Cardinalibus, seu Oraculis, &c.* Vide *Cardinalis*.

ECCLESIA CASTELLANA. Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 499. *Goisfredus autem Gomercii municeps eumdem cum thesauro, quem ferebat, honorifice detinuit, & magistratum Castellanæ Ecclesiæ, ubi 4. erant Canonici, usque ad mortem concessit*, id est, Ecclesiæ, quæ in Castello erat: diversa ab ea, quam vulgo *Extramuraneam* vocabant.

ECCLESIA CATHEDRALIS, Episcopalis, in qua Episcopus sedet in *Cathedra*. Vide Concilium Tarraconense an. 516. cap. ult. & in v. *Cathedra*.

ECCLESIA CATHOLICA, dicitur nostris quæ in toto orbe diffunditur, *quam generaliter omnes amplectuntur*, ut est apud Optatum lib. 1. & in Decreto Julii I. PP. apud Ivon. lib. 1. Decret. *quæ per totum terrarum orbem diffunditur*, ut ait S. Augustinus Epist. 107. *Quod ejus cultus per omnes pene mundi terminos emanavit, Catholica vel universalis vocatur*, ut Boëtius lib. de Sancta Trinitate. *Non enim*, inquit Isidorus lib. 8. Orig. c. 1. & lib. 1. Sentent. c. 19. n. 6. *sicut conventicula hæreticorum in aliquibus regionum partibus coarctatur, sed per totum orbem terrarum dilatata diffunditur.* Adde eumdem lib. 1. de Ecclesiasticis officiis c. 1. Marius Mercator lib. Subnotat. c. 9. §. 7. *Ecclesia universalis, quam Græco sermone Catholicam dicimus.* Vincentius Lirinens. Commonitorio I. *In ipsa Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est: hoc est enim vere proprieque Catholicum, &c.* Et cap. 25. *Catholicum vere esse ait, qui in fide fixus & stabilis permanens, quidquid universaliter antiquitus Ecclesiam Catholicam tenuisse cognoverit, id solum sibi tenendum credendumque decernit.* Scribit Lactantius lib. 4. c. 30. singulos *cœtus hæreticorum* existimasse suam esse Ecclesiam Catholicam, & Catholicos voluisse videri & dici, eum primam hanc esse Ecclesiæ Christianæ conditionem pro certo haberent: sed cum id probare haud possent, eo res veniebat, ut eamdem nostris tandem ultro concederent; quod non semel insinuat S. Augustinus lib. de Vera relig. c. 7. lib. de Util. creden. c. 7. & contra Epist. Manichæi cap. 4. Hinc magna illa de hoc titulo Controversia inter Catholicos Romanos & Donatistas, de qua idem Augustinus lib. 3. contra Crescon. in Brevic. Collat. 3. c. 3. Epist. 48. 163. & alibi sæpe, Collat. III. Carthag. cap. 101. Optatus, Tertullian. & Pacianus Epist. 1. ad Sympronianum, cujus hæc sunt: *Ne asines, Frater, Christianus mihi nomen est, Catholicus vero cognomen, &c.* Vide Gregorium Turon. lib. 6. cap. 40.

CATHOLICÆ nude, dictæ olim Ecclesiæ Catholicorum, cum eas etiam hæretici ipsi hac appellatione agnoscerent. S. Augustinus contra Epist. Manich. c. 4. *In Catholica*, inquit, *Ecclesia gremio me tenet ipsum nomen Catholicæ: quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia obtinuit, ut cum omnes hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum, vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere. Concilia Catholica*, in lege 1. Cod. de Episc. id est, Clerus Ecclesiæ Catholicæ.

CATHOLICÆ dictæ præterea majores & Episcopales civitatum Ecclesiæ, quod omnium quodammodo essent, nec uni plebi addictæ, ut parochiales: vel quod eæ viris ac feminis paterent, ut etiam parochiales. Ita Epiphanius in Hæresi Arianorum majorem Ecclesiam urbis Alexandriæ *καθολικὴν*, ut Damascenam Theophanes an. 2. Justiniani Rhinothmeti, Sophianam Ancyræ in Galatia Eleusius in Vita S. Theodori Sycеotæ num. 58. 89. magnam Ecclesiam CP. *τὴν καθ' ὅλου* Nicephorus lib. 15. cap. 22. vocant. Sed & auctor est Guilleterius, nuperus & eruditus Scriptor, in Athenis hodiernis pag. 214. 271. Ecclesiam ejusdem Urbis Cathedralem *Catholicon* vulgo à Græcis appellari. Sane ita in Vita S. Nili Junioris p. 72. & 123. *καθολικὴν ἐκκλησίαν* Episcopalem vertit Caryophyllus.

CATHOLICÆ ECCLESIÆ, dictæ etiam Parrochiales. Jo. Diaconus in Episcopis Neapolitanis, in Sotere: *Hic Catholicam Ecclesiam beatorum Apostolorum in civitate constituit, & plebem post S. Severum secundus instituit.* Occurrit præterea in Bulla Benedicti VIII. PP. Ind. 1. apud Ughellum in Episcop. Portuensib. tom. 1. p. 139. [Hac etiam notione accipi videtur in Canonibus Hibern. to. 4. Anecd. Marten. col. 4. *Quod si mundialis hominis pecunia ablata sit ab Ecclesia, & Ecclesia sit Catholica & ab omni censu libera, damnum Domino restituatur, & usura ejus erit Ecclesiæ.*] Apud Græcos virorum Monasteria & in eis constructa oratoria viris tantum, mulierum mulieribus patent; quod de Sanctimonialium Monasteriis omnino prodit Auctor Vitæ S. Nili Junioris p. 70. Quod etiam apud Latinos obtinuisse in iisdem Sanctimonialium Monasteriis, seu potius oratoriis, ubi interdictum viris ingressum, præterquam Presbyteris ad agenda Missarum solemnia, testatur Anonymus in Vita S. Liobæ c. 1. ut vicissim mulieribus in Monachorum oratoria, c. 22. præterea Vita S. Theofredi c. 9. Vita S. Leutfredi cap. 6. Anonymus in Mirac. S. Bertini l. 2. c. 12. &c. Vide Greg. M. l. 4. Ep. 44. Eæ vero Ecclesiæ, quæ viris & mulieribus, quales sunt parœciæ, patent, *καθολικαὶ* dicuntur, seu *generales*: atque hac notione usurpant passim, Synodus Trullana can. 59. Codinus de Offic. c. 1. Leo Grammatic. p. 459. 472. [Symeon Logotheta in Michaele n. 11.] Jo. Anagnosta de Excisa Thessalonica cap. 20. Vide Eleusium in Vita S. Theodori Sycеotæ n. 35. præterea Gloss. med. Græcit. in *καθολικαί*. Sed & inde apud Messanenses, Ecclesia Græcorum etiamnum *Catholica* nude appellatur, quicquid dicat Bonfilius Constantius in Messana lib. 3. pag. 21. Porro in majoribus civitatibus ab ipsis fere Christianismi initiis, Presbyteri per singulas regiones erant dispertiti, quo morientibus facilius subvenirent: qui quidem domicilia sua habebant juxta suam quisque Ecclesiam, ut est apud Epiphanium in hæresi Arianorum: atque inde origo variarum in urbibus Ecclesiarum parrochialium.

ECCLESIA CEMETERIALIS, seu *Templum cemeteriale*, apud Lambertum Ardensem p. 166. *Sepultus est in Templo Cemeteriali juxta sepulchrum uxoris suæ.*

¶ ECCLESIA COLLEGIATA, vel *Collegialis*, Quæ est *Collegii* Canonicorum. Voces Recentioribus notissimæ.

ECCLESIÆ CURIATÆ, PAROCHIALES, quibus præsunt Curiones, apud Hermannum Lerbeckium in Chronico Comitum Schawemburgens. p. 7. [Concilium Salmuriense an. 1313. *Ad officium Archidiaconorum spectat examinatio Clericorum ad sacros Ordines & .... ad Curatas Ecclesias promovendorum.* Vide *Curata Ecclesia*.]

ECCLESIA DIOECESANA, Parochialis, in Lege Wisigoth. tit. 5. §. 6. Vide *Diœcesis*.

¶ Ecclesia de Domo, Italis Ecclesia Cathedralis quam vulgo vocant *il Duomo*. Vita B. Henrici Baucenensis tom. 2. Junii p. 374. *Circa plateam Ecclesiæ de Domo*. Vide *Domus* 2. lin. *Domus nude etiam*, &c.

Ecclesiæ Episcopales, Majores, quæ sub dispositione Episcopi sunt. Ita interpretatur Savaro de Ecclesiis Claromont. lib. 1. c. 34.

Ecclesia Forensis, Parochia, respectu majoris Ecclesiæ. Chron. Montis-Sereni an. 1151. de quodam Hallensis Ecclesiæ Canonico: *Qui Forensi Ecclesiæ jam per annos 14. præerat, modo Præposito substituere modis omnibus intendebat.*

¶ Ecclesia Imperatoris, *Imperatricis, & Comitum ac Vassallorum*, in Capitul. Caroli Calvi tit. 32. eadem notione qua infra *Regales*.

¶ Ecclesia Libera, *id est, sine persona*. Ita legitur in Charta Henrici Leodiens. Episc. to. 3. nov. Gall. Christ. Instr. col. 154. Cum Episcopi Ecclesias Monasteriis concedebant, illas personatui obnoxias, aut ab illo Liberas interdum statuebant. Liberæ erant Ecclesiæ *a persona*, cum extincto pastore seu *persona* titulo hujusmodi Ecclesiis per Vicarius deserviebatur. Cum vero personatui erant obnoxiæ, Clericus deligebatur qui Ecclesiæ titulo & aliqua proventuum parte gaudebat, reliquo in Monachorum Canonicorumve usus concesso, qui illi Ecclesiæ Vicarium committendum curabant. Personatu autem vacante, rursum Ecclesia ab Episcopo impetrabatur per præstationem quamdam, *Altarium redemptionem*, vulgo nuncupatam.

Ecclesia Mater, pro Cathedrali in Synodo Romana sub Silvestro PP. c. 17. in Concilio Islebonensi c. 29. in Charta Brunonis Tullensis Episcopi, &c. in Legibus Henrici I. Regis Angliæ c. 19. Dicitur etiam *Ecclesia Mater*, apud Rainardum Abb. Cisterciensem in Institut. cap. 32. respectu *Ecclesiæ filiæ*, seu quam Ecclesia mater genuit, & quæ ab ea profluxit. Vide *Pater Abbas*.

Ecclesia Mater, Eadem quæ Parochialis, in Orig. Murensis Monasterii p. 34. 35. *Mere Eglise de Paroisse*, in Legibus vernaculis Willelmi Nothi c. 1. Charta Hugonis Capeti Regis ex Tabulario Fossatensi fol. 13. *Videlicet Ecclesias duas, quarum una est mater Ecclesia* (villæ Mansionum) *in honore B. Remigii, & altera capella in honore S. Germani, &c.*

Ecclesia Matrix, Cathedralis, apud Gregorium de Verbor. signific. cap. 22. in Concilio Moguntino I. c. 8. Islebonensi c. 9. apud Ordericum Vitalem lib. 5. p. 548. 551. &c. Agobardus de Privilegio & jure Sacerdotii c. 12. *Nos ab Ecclesia non recedimus, nec spernimus Matrices Ecclesias*: sic legendum puto pro *nutrices*. Codex Canon. Ecclesiæ Africanæ cap. 123. *Ἐὰν ἐν ταῖς μητροπόλεσιν, ἤγουν ἐν ταῖς καθέδραις, ἐπίσκοπος ἀμελὴς γένηται*. *Matrices cathedra*, in Conciliis Africanis cap. 90. *Matrices* nude pro Metropolitanis & Cathedralibus apud Ferrandum Diac. in Brev. cap. 11. 17. 38. [Innocent. III. PP. in Epist. ad Abbatem Alcobatiensem, Concil. Hisp. tom. 3. p. 411. *Nos enim per Matricem Ecclesiam, Cathedralem intelligere volumus, non Romanam.*]

Ecclesia Matricularis, Eadem notione, in Chartis Ludovici Pii Imp. & Ratoldi Episcopi Veronensis apud Ughellum in Episc. Veronensib. pag. 603. 604. 1072. & apud Helmodum lib. 1. cap. 90.

Ecclesia Matricialis, in Synodo Ravennensi sub Joanne VIII. PP. c. 12. *Matricalis*, in Epist. Alexandri III. PP. apud Baronium ann. 1148.

Ecclesia Matrix, Eadem cum Baptismali, [seu Parochiali] apud Urbanum I. PP. in Epist. decret. c. 1. & Lindwodum in Provinciali Cantuariensis Ecclesiæ lib. 3. tit. 13. Alexander III. PP. in Appendice Concilii Lateranensis III. part. 1. cap. 7. *Nec vos duas Matrices Ecclesias, quarum unam sufficere sibi videbitis, tenere permittatis.* Adde part. 5. c. 3. [Hist. MS. Beccens. Monast. p. 425. *Oratorium illud nunquam augmentabitur, nec in Capellam aut Matricem Ecclesiam convertetur.* Charta an. 1133. to. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 25. *Censui & censeo, ut singulæ prædictæ Ecclesiæ sint Matrices Ecclesiæ... & Canonici possideant & procurent Ecclesiam de S. Romano ut Matricem, &c.* Altera ano. 1185. ibid. p. 73. *Capellam quoque de Esbeliaco statuimus perpetuis temporibus fore Matricem Ecclesiam, ita quod de cætero Meldensis Episcopus in ipsa primum instituat Sacerdotem, Dominus Abbas S. Germani, secundum; Episcopus, tertium, &c.*]

Ecclesia Obedientialis, Quæ alteri Ecclesiæ subdita est. Charta Heliæ Barensis Archiepisc. apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. pag. 865. *Liberavit Ecclesiam omnium SS. in Cuti, & Obedientiales ejus, quas habet & habitura est.*

¶ Ecclesia Parochialis, Cui Parochus seu Curio præest. Passim occurrit.

Ecclesiæ Patriarchales Romæ, summo Pontifici immediate subjectæ. Vide Baronium an. 1057. n. 19. 20. 21.

Ecclesia Per se, nulli alteri Ecclesiæ subjecta, id est, quæ proprium Presbyterum habet, ad discrimen *Capellarum*, quæ sub Parochiis sunt. Hincmarus Remensis Ep. 7. ex Labbeanis: *Dicunt enim quia ex quo memorari ab his, qui in carne sunt, potest, quoniam ipsa Ecclesia per se fuit semper, & nulli alteri Ecclesiæ fuit subjecta.* Infra: *Evidentibus documentis invenerunt, quod ipsa Ecclesia de Follanabraio nunquam Ecclesiæ in Codiciaco fuerit Subjecta, sed Presbyterum semper habuerit.*

¶ Ecclesia Personatui Obnoxia. Vide *Ecclesia Libera*.

Ecclesia Plebalis, seu Parrochialis, in Charta Chonradi Episcopi Pataviensis in Chronico Reichersperg. an. 1156. & ann. 1169. *Ecclesia Plebeiana*, in Historia fundationis Cœnobii Melicensis in Austria p. 631. Vide *Plebs*.

Ecclesia Principalis, Cathedralis, in Lege Wisigoth. lib. 4. tit. 5. §. 6.

¶ Ecclesia Principalis, Romana, in Sermone Johannis VIII. PP. ad Synodum Rom. an. 877. ubi Carolus Calvus renuntiatus est Imperator.

¶ Ecclesia Principalis, Major, Baptismalis sive Parrochialis, in Capitul. Caroli Calvi tit. 5. cap 7.

¶ Ecclesiæ Regales, Quæ ad Regem ratione Fundationis & jure Patronatus pertinent aut quæ sunt Census Regii. Charta H. Abbatis S. Genovefæ an. 1228. in Chartul. Sangerman. fol. 195. *Præterea ratione talliæ quam Abbas & Conventus Fossatensis solent facere in dictis hospitibus, quando Dominus Rex suas Regales Ecclesias talliat.*

Ecclesia Senior, Matrix, cathedralis, in Actis Episcopor. Cenoman. p. 111. 157. 181. to. 4. Analector. Mabillonii. Charta Palladii, Episcopi Antisiodor. apud eumdem Mabillon. l. 6. de Re Diplomat. pag. 465. *Reliquas duas partes ad lumen Ecclesiæ senioris S. Stephani reservatas.* Infra: *Ad basilicam seniorem S. Stephani.* [Paulus Emeritensis Diaconus in libro de Vita & miraculis Emeri-

tensium Patrum : *Tam in thesauro S. Eulaliæ, quam in thesauro Ecclesiæ Senioris, quæ vocatur S. Hierusalem*. Sic & Gregorio Turonensi *Ecclesia Senior* vocatur, quæ aliis, Major, item Cathedralis vel Matrix. Ita Valesius inter Valesiana p. 86.]

¶ Ecclesia Subalaris, Gall. *Eglise Succursale*. Chron. Bonæ-spei pag. 286. *Ego Jacobus Curatus Ecclesiæ Parochialis de Lestines in monte ... considerans quod Parochianis meis de Vellereille ubi est Ecclesia Subalaris, seu Succursus, propter locorum distantiam, imminebat periculum*, &c.

Ad Ecclesiam Confugere. Vide *Pax Ecclesiæ*.

¶ Ecclesias Facere, Visitare supplicationis causa. Phrasis Italis haud infrequens. Miracula B. Ambrosii Senens. to. 3. Martii p. 224. *Qua D. Boccha donavit prædictum Pagnum, cum fortiter astu febriret, S. P. Ambrosio promittens cunctas Ecclesias & eidem certas reverentias se facturam.*

Ecclesiæ olim in secularium bonis censitæ: quippe eo ævo, quo Abbatiæ *in Commendam* viris proceribus, cæteræ etiam minores Ecclesiæ viris aliis militaribus, à Regibus identidem concessæ sunt: vel ipsimet in dominiis suis singuli eas usurparunt Domini, quod supra attigimus in *Abbas Miles*. Ecclesiarum autem nomine fere semper intelliguntur decimæ Ecclesiasticæ, cæteræque obventiones, quæ ex jure Curionibus debentur, quas ii sibi reservabant; cum Curionibus ipsis ad divinum persolvendum servitium pensiones duntaxat annuas, de quibus convenerat, conferrent. Agobardus lib. de Dispensatione cap. 15. *Nunc non solum possessiones Ecclesiasticæ, sed ipsæ etiam Ecclesiæ cum possessionibus venundantur*. Concilium Cabilunense II. c. 26. *Perlatum est ad nos, quod inter hæredes Ecclesiæ in rebus propriis constitutæ, dividantur*, &c. [Charta Ludovici VI. Regis Fr. an. 1122. *Tradit Monacho donum Ecclesiarum & decimarum ad ipsum locum pertinentium*.] Charta Rainaldi Archiep. Remensis ann. 1128. to. 13. Spicileg. Acheriani p. 307. *Sparnacensem Ecclesiam ob remedium animæ suæ ... in manu nostra hujusmodi libertate donavit, cum prædictus Comes Theobaldus præfatam Ecclesiam à progenitoribus suis quasi hæreditario jure sibi derelictam teneret, & Abbatiam Ecclesiæ suæ Waleranno Domini Andreæ Dapiferi sui filio dedisset*, &c. Hugo Flaviniac. p. 133. *Ad Herbodiwillam in Vapra Ecclesiam unam, ... & ad Lidiniatum quartam partem unius Ecclesiæ, & mansum unum*, &c. Vide pag. 167. Joan. Sarisberiensis Epist. 125. *Inter cætera Miles quandam Ecclesiam, quam 40. annis inconcusse tenuerunt, eis molitur auferre, quam adversus Ecclesiam Domini Laici apud nos perniciosissime vendicant*. Adde Epist. 231. 232. Charta an. 1082. ex Tabulario S. Andreæ Viennensis : *Ego Emmo & uxor mea Elizabeth ... donamus ... monasterio supra memorato, & Humberto Abbati & monachis ejus ... quartam partem Ecclesiæ matris in honore B. Petri Apostoli sacratæ, cum his appendiciis, videlicet cum quarta parte oblationum altaris, & cum quarta parte cimiterii, & cum quarta parte decimarum, de milio videlicet & panicio, & omni legumine & cannabe, & de omnibus bestiis, & de cunctis primitiis, excipiuntur decimæ frumenti, siliginis & avenæ*. Tabular. S. Albini Andegav. *Radulfus Vice-Comes cum uxore sua Amelina S. Albino & Monachis ejus Ecclesiam de Luchiaco partim quingentis sol. sicut habebat solidam & quietam vendidit, partim pro anima sua ... dono dedit scilicet altare cum oblatione tota & sepultura tota, sicut habebat, & terram juxta Ecclesiam*, &c. Acta Episcopor. Cenomanensium in Gervasio cap. 31. *Similiter & Ecclesiam me vivente dimidiam, & decedente totam, nisi ante placuerit, in territorio Letduinis sitam.* [Chartul. Ecclesiæ Auxitanæ c. 86. *Concessi Deo & B. Mariæ Auxiensi quartam partem Ecclesiæ de Sarsano, tam in decimis, quam in Ecclesiastico, quam hereditario jure possidebam.*] Exstat præclara hujusce abusus testis Charta alia Rainaldi Episcopi Andegavensis, ex qua hæc excerpsimus : *In exordio nascentis Ecclesiæ cum auctor omnium, id est Deus, Apostolis suis præcepisset, dicens, Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ, & illi juxta amoris vocem præcepta complerent, cœpit fides augeri & crescere: ex eo tempore, viri religiosi relinquentes sua eadem auctori Deo & cœnobia construentes, & hæreditates suas ibidem derelinquentes, quatenus in locis illis Monachi sive Clerici seu ancillæ Dei Deo deservientes haberent victualia, nonnulli etiam comam capitis abscindentes, Christo domino colla tradentes, atque ita factum est, ut maxima pars hujus seculi in hæreditatem Sanctis Dei sit tradita: sed inardescente invidia sæculi hujus & cupiditate grassante, Reges qui vestigia virorum religiosorum sequi deberent, cœperunt easdem hæreditates vendere, Episcopis Episcopatus, Abbatibus Abbatias, atque ipsi Episcopi seu Abbates à monasteriis abstrahere, cum deberent magis augere quam minuere, & hominibus sæcularibus in hæreditatem dare. Unde usque hodie mos inolevit, ut eas in hæreditate habere videantur. Quapropter ego Rainaldus, Andecavorum Episcopus, Ecclesias, quas quondam in Episcopatu sancti Mauricii habere dinoscor, anno ab Incarnatione Domini MI. fratribus nostris Canonicis, ibidem Deo deservientibus integras restituo*, &c. Arnulfus Lexoviensis Epist. 1. ex iis, quæ habentur in tom. 13. Spicilegii Acheriani : *Cum vero reclamante semper Ecclesia nostra Parochiales Ecclesias & decimationes emptionibus, aut quibusdam illicitis modis de manu laica, sacrilega temeritate, Monachi præsumpserint occupare, sæculari potestate semper defensi sunt*, &c. Historia Abbatiæ Condomensis nuper edita à viro doctissimo Luca Acherio to. 13. Spicilegii p. 495. *Dedit B. Petro Condomensi & ejusdem loci habitatoribus tres partes decimationis Ecclesiæ S. Martini de Lira, ... hac interposita conditione, ut fratres Condomensis Ecclesiæ easdem tres partes Ecclesiæ à creditoribus .... quibus præfatus A. de Lescura eas obligaverat de 400. solidis Morlanensis monetæ, redimendo persolverent*. Pag. 496. *Concedo B. Petro Condomensi octavam partem Ecclesiæ de Gardera, quam libere possideo*, &c. Et p. 497. *Decimatio Ecclesiæ de Gardera* dicitur. Rursum pag. 498. *Arnaldus de la Serra Miles, divina inspiratione pertractus, à sententia data de illicitis decimarum detentoribus absolvi cupiens, in manu Heliæ Episcopi Agiunensis & R. Abbatis dedit B. Petro Condomensi medietatem Ecclesiæ de la Sarra, sive de Maumont, cum omnibus appendiciis suis*. Adde pag. 489. præterea Capitul. Caroli M. l. 5. cap. 44. Addit. 3. Capitul. c. 23. Concilium Meldense c. 41. 42. Concil. Francoford. an. 794. c. 54. Concil. Claromontan. c. 6. 7. Ordericum Vital. lib. 5. pag. 582. 587. & Dominicum de Prærogat. Alodior. cap. 12. Vide *Advocatio, Altare, Patronus*.

2. ECCLESIA, Fastigium thuribuli, quod in modum & ad formam ædis sacræ assurgat. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Lond. an. 1295. *Duo turribula argentea, exterius totaliter deaurata, cum opere gravato & levato, cum Ecclesiis & turribus, & 16. campanellis argenteis appensis, & catenis albis argenteis, ponderis 11. marc. 20. den. Item 2. thuribula argentea, exterius totaliter deaurata, cum Ecclesiis & tutellis rotundis, & circulis gravatis*, &c. Usurpatur

etiam pro Ciborio, quo altare tegitur apud Ademarum Caban. in Abb. S. Mart. Lemov. apud Labbeum to. 2. Bibl. *Hic composuit super altare Salvatoris Ecclesiam ex auro & gemmis & argento, quam vocant Muneram.*

¶ ECCLESIALIS PECUNIA, Quæ pertinet ad Ecclesiam, in Capitulari 2. Carlomanni ann. 743. cap. 2. lib. 5. Capitul. c. 3. & lib. 6. c. 425.

ECCLESIANI, appellati à Cæsarianis, qui pro Ecclesia stabant, durante schismate inter Sacerdotium & Imperium, in Hist. Trevirensi pag. 225. *Quasi regii honoris proditores contumeliis afficiebant insultantes, eos Ecclesianos appellantes.*

¶ ECCLESIARCHA MAGNUS, ὁ μέγας Ἐκκλησιάρχης. Sic Patriarcha CP. vocatur in Histor. Concil. Florent. sect. 3. cap. 10.

¶ ECCLESIARCHES, Ecclesiæ Præfectus, in Amalthea, & alibi.

ECCLESIARE, *Convocare, vel concionari, quod & Ecclesiarizare invenimus.* Auctor Breviloqui.

¶ ECCLESIASTÆ, Dicti hæresis Lutheranæ Prædicatores, in Epist. Joan. Sturmii ad Regem Daniæ Christianum III. apud Ludewig. to. 5. pag. 338. *Sed Dux Wirtembergensis omnino hunc virum* (Brentium) *apud se manere vult, ad se consolandum, ad confirmandos reliquos Ecclesiastas, ad dandam significationem professionis Evangelicæ.* Sic seipsi appellarunt non semel.

¶ ECCLESIASTICA. Necrologium Prioratus de Fontanis, to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 470. *Domna Emelina, sacrata Deo, venerabilis Clerica & honorabilis Priorissa claustralis, doctrina nobilissima & bona Ecclesiastica... quia prædicationis pollebat vigore, omnium Sororum in Deum provocabat affectum.* Ubi per *Ecclesiasticam* intelligo *Concionatricem*, quæ suis sermonibus Sorores suas ad pietatem excitabat, à Græco ἐκκλησιαστής, Concionator.

¶ ECCLESIASTICA FEMINA, Mulier conditionis obnoxiæ, sic addicta Ecclesiæ, ut ab ea non posset recedere. Lex Ripuariorum tit. 16. §. 1. *Si quis feminam regiam* (id est *fiscalinam*) *aut Ecclesiasticam parientem interfecerit, trecentis solidis culpabilis judicetur, aut cum triginta sex juret.* Vide *Ecclesiastici viri.*

ECCLESIASTICÆ LITERÆ, Eædem cum *Formatis* & *Commendatitiis*: quæ abeuntibus Clericis in aliam diœcesim ab Episcopo dabantur. Lupus Ferrariensis Epist. 122. *Literas etiam eum Ecclesiasticas habere à venerabili Episcopo nostro G. certissime scio, nec impedire aliquid, si Deus eum vocat, quo justè confirmari possit electio.* Vide S. Hieronymum lib. 2. in Ruffinum c. 5.

ECCLESIASTICUM, nude, pro jure Ecclesiastico, seu eo, quod ad Ecclesiam spectat. Tabularium Abbatiæ Conchensis in Ruthenis, ch. 35. *Totum vobis dono insuper illa Ecclesia cum ipso Ecclesiastico, quæ est fundata in honore sancti Stephani, &c.* [Charta an. 948. to. 3. Annal. Bened. pag. 495. *Qua donatio hoc pacto facta est, ut Abbo Clericus ipsam Ecclesiam retineret cum suo Ecclesiastico.*] Charta Sanctii Regis Aragoniæ ann. 1093. apud Catellum in Comitib. Tolos. p. 93. *Cum Ecclesiis & Capellanis suis, quæ ibidem erunt, si voluntas Dei fuerit, cum decimis & primitiis simulque oblationibus & pertinentiis suis, cum omni Ecclesiastico suo.* Occurrit rursum infra. Charta Sanctii Regis Aragonum æræ 1131. apud Antonium *de Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 7. *Dono & Ecclesiam S. Cæciliæ cum decimis & primitiis & cum oblationibus suis, sive cum omni Ecclesiastico suo, & cum cuncta medietate de suo termino cum suis pertinentiis.* Infra: *Cum Ecclesiis & Capellaniis, quæ ibidem fuerint, ... cum Ecclesiastico earum sine ulla reservatione, &c. Ecclesiasticus honor*, eadem notione. Idem Tabularium Conchense ch. 464. *Confirmo iam prædictam Ecclesiam, quam etiam totum Ecclesiasticum honorem, qui ad Senioratum de Malavilla pertinet.* Adde ch. 496. & Anton. Brandaon. to. 3. Monarch. Lusitan. pag. 285. v. 286. v. & lib. 10. c. 14. Vide *Jus ecclesiasticum.*

1. ECCLESIASTICUS, Christianus, & opponitur Gentili, ut est apud S. Hieronymum in Præfat. lib. de Ecclesiast. Scriptoribus.

2. ECCLESIASTICUS, Clericali & Ecclesiastico ordine donatus, qui *Clericus Ecclesiasticus* dicitur ad discrimen Acephalorum, apud Isidorum lib. 2. de Ecclesiasticis officiis c. 3. Quodvultdeus Diaconus in Epist. ad S. Augustinum libro de Hæresib. ejusdem Augustini præposita, *Ecclesiasticum* vocat Epistolæ perlatorem, quem Augustinus in præcedenti Epistola *Subdiaconum* indigitaverat. Concilium Vasense c. 3. statuit, *Presbyteros non per quemcumque Ecclesiasticum, sed per Subdiaconum* Chrisma ab Episcopis petere debere. Ita usurpant lib. 49. Cod. Th. de Decurion. leg. 5. 20. 21. eod. Cod. de Episcop. Silvester Giraldus in Topogr. Hibern. dist. 3. c. 26. *Viri, qui Ecclesiastica gaudent immunitate, & quos viros Ecclesiasticos vocant, quanquam Laici & uxorati, comis quoque prælongis trans humerum diffusis, solum armis renunciantes, in signum protectionis,* [f. professionis,] *Pontificali impositione, amplas in capite coronas gestant.* Leo Ost. lib. 2. c. 98. *Pandulfus Marsorum Episcopus, vir nobilis & Ecclesiasticus, ad hoc Monasterium venit.* Vide eumdem lib. 3. cap. 64.

3. ECCLESIASTICUS, qui in Ecclesia Catholica est, Catholicus. Sanctus Hieronymus Epistula 62. cap. 1. *Nos nec Ecclesiam scindimus, neque à Patrum Communione dividimur, ab ipsis ut ita dicam, incunabulis Catholico sumus lacte nutriti. Nemo namque magis Ecclesiasticus est, quam qui nunquam hæreticus fuit.* Et lib. 2. in Ruffinum cap. 4. *Ecclesiastici & Catholici viri.* Adde cap. 8. eumdem in Epist. ad Ctesiphontem adversus Pelagium cap. 1. Epist. 78. in Prologo ad lib. 6. in Esaiam, in cap. 22. 30. ejusdem Esaiæ, in cap. 3. Hieremiæ. Gesta Purgationis Cæciliani: *Adhibete Conclericos & Seniores plebis, Ecclesiasticos Viros, & inquirant diligenter, &c.* Decretum Synodi Sardicensis in Fragm. S. Hilarii pag. 9. *Vehementer autem admirati sumus, quatenus eum, qui aliter, quam in vero est, audet Evangelium prædicare, quidam qui se Ecclesiasticos esse volunt, facile ad Communionem recipiunt, &c.* Vide præterea Isidorum Hispalensem de Scriptoribus Ecclesiasticis in *Aprigio.*

4. ECCLESIASTICUS, Sacræ Scripturæ interpres, apud S. Isidorum in Prologo ad lib. Geneseos.

ECCLESIASTICUS BACULOSUS, [Episcopus, vel Abbas, utens baculo pastorali.] Vide *Baculosus.*

ECCLESIASTICI VIRI, HOMINES, Liberti, vel liberi, qui ad Ecclesiam pertinebant, eique ita erant addicti, ut ab ea recedere non liceret, in Capitul. Caroli M. lib. 4. cap. 3. lib. 5. cap. 8. *Homines Ecclesiastici, seu fiscalini*, eodem lib. 5. cap. 210. Distinguuntur autem à mancipiis Ecclesiasticis in Concilio Suessionensi II. cap. 12. quæ appellabantur *Servi Ecclesiastici*, vel *Ecclesiæ.* Vide in voce *Servus.*

¶ ECCLESIOLA, Capella, Sacra ædicula, res ad eam pertinentes. Charta Aldefonsi Regis Toleti pro Monasterio Casæ Dei æra 1216. *Confirmo ...*

Monasterium S. Juliani de Lamano cum suis Ecclesiolis & suis Collaciis & Parrochianis. Hist. Comit. Ardens. apud Ludewig. to. 8. p. 526. Ardensis Ecclesiola altare cum ejusdem altaris pertinentiis. Statutum Capituli S. Martini Turon. de Statione in festo S. Georgii an. 966. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 88. Eligant Fratres unum S. Martini gregis Sacerdotem religiosum & Deum timentem, cui sine aliquo munere mala cupiditatis praenominatam Ecclesiolam S. Georgii, cum omnibus rebus sibi ipsi traditis commutant.

¶ ECCLESIUNCULA, Eadem notione. Exstat Ecclesiuncula dicata D. Secundo, in Actis SS. Junii to. 1. p. 57.

¶ ECCLIPSARE. Vide Eclipsare.

¶ ECCLOGIUM, Elogium vel Eloquium, oratio, ut opinor Meisterlin. Hist. Rerum Notibergens. apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. p. 124. Post aliam pace facta inter reductos Senatores & expulsores, ne quid in civitate mali paterentur, existentes, amphiboletico Ecclogio decepti, utrinsque civitatem cum incredibili plausu excipitur.

¶ ECETARIUM, Prima litterarum rudimenta. Vita MS. S. Winwaloei fol. 58. verso: Statimque sub unius diei curriculo cunctas totius Ecetarii pleniter notas edicens, (ediscens,) &c. Vide Abecedarium.

¶ ECHAETA. Vide Eschaeta.

¶ ECHALATUS, Palus, pedamentum, quo vitis innititur, Gall. Echalas. Fragmentum Edicti S. Ludovico attributi apud de Lauriere to. 1. Ordinat. p. 294. Quod ipsi cultores vinearum Domini Regis non afferant Echalatos vel ligna vinearum, in quibus ad locagium operantur, praeter voluntatem eorum quorum sunt vineae, an. 1265. Vide Eschara.

¶ ECHANGIUM, Gall. Echange, Permutatio, Res permutata. Charta Philipp. Archiep. Bituric. ann. 1257. apud Thomasserium in Biturig. pag. 91. Eisdem Decano & Capitulo reddere & assignare in perpetuum competens Echangium, seu competentem recompensationem. Charta Guidonis Archiep. Bituric. an. 1279. apud eumdem Thomasserium pag. 116. Si voluerimus facere stagnum seu stagna, & nobis sit necessarium capere de pratis, terris seu vineis, tantummodo ipsorum hominum (S. Palladii) hoc nobis licebit exinde, reddendo alibi Echangium situm in villa seu dominio S. Palladii... ad valorem rei qua ad hoc capi continget. Vide Eschangiare.

¶ ECHEETA. Vide Escaeta.

¶ ECHETLE, Rectum lignum aratri, quod inter arandum continet arator, tumque aratrum promovet, in Vocabulario Sussannaei.

¶ ECHEVINUS, Scabinus, Judex urbanus, Gall. Echevin. Charta Gaufridi Prioris S. Pauli de Bosco ann. 1191. inter Anecdot. Marten. to. 5. col. 638. Et de proponendo Majore & Echevinis & Juratis, & omnibus aliis, fiat secundum quod consuetudo de Vervy docebit. Vide Scabini.

¶ ECHEUTA. Vide Escaeta.

¶ ECHIOMA, Species exactionis mihi ignota. Historia liberationis Messanae à Rogerio Comite Normanno, apud Baluz. Miscell. to. 6. p. 192. & Murator. to. 6. col. 623. Adjungimus etiam quod nullo unquam tempore in eadem civitate... tallia, collecta, angaria, perangaria, Echioma, gabella, mutuum, extorsio jaciatur, imponatur, etiamsi Rex quacumque necessitate productus contra regni statuta vel secundum collectaret.

¶ ECHOICUS, Resonans, ab ἠχὼ, Sonus. Elegi Echoici, quorum principium & finis idem est, apud Sidon. lib. 8. Ep. 11. Sirmondi notas vide p. 90.

¶ ECHONIZARE, Respondere instar Echo. Barthii Glossar. ex Roberti Monachi Historia Palaest.

In girum montes cum vallibus Echonizabant.

¶ ECHONOMUS, pro Oeconomus. Chartularium S. Crucis Kemperl. Noscant Dungallonum Echonomum, qui vulgo Seneschal appellabatur, falsam intulisse calumpniam Benedicto Abbati S. Crucis, & ejus Monachis de quibusdam suis terris. Et alio in loco: Guegon Echonomus, qui vulgo vocatur Senescalus. Vide Oeconomus & Senescallus.

¶ ECHUDIUM, ESCHUOSUM, ab aqua cadente sic dictus alveus molendini. Terratium Villaenovae in Dombis ann. 1395. Juxta Echudia molendini. Charta Thossiacensis ann. 1462. signata Bonet: Et labefaciendo aquas Echudiorum molendini. Altera Charta Thossiae. an. 1404. Juxta bectum d'ons Eschiés: ubi Eschiés idem est quod Eschudium. Vide Bedum & Exquatgium.

ECINERARE, Corpus refodere, in Vita Balduini Lutzenburg. Archiep. Trevir. lib. 2. c. 6.

¶ ECITUM, Periculum. Gloss. Isid. ubi f. legendum: Exitium, Periculum, ut Graevius conjectat. Gloss. Lat. Graec. Exitio, κινδύνῳ, & Graeco-Latinae: κινδύνῳ, Exitio.

ECLAFFA, Alapa. Charta Libertatum urbis Seyselli ann. 1285. Si garsia dicat aliquid probo homini & mulieri, quod sit turpe, vel mulier det ei unum Eclaffa, non debet bannum. Occitanis Esclafa est Ecacher, [Obterere.]

¶ ECLIGNIATIO. Vide Escligniatio.

ECLIPSARE, Evanidum facere, apud Petrum de Vineis lib. 1. Ep. 14. lib. 3. Ep. 45.

¶ ECLIPSARI, Eclipsin seu defectionem pati. Eclipsatus est totus sol, in Diario Belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. p. 134. Hinc metaphorice apud Rymer. tom. 3. p. 695. col. 2. Decorem Ecclesiae & Regni... quamplurimum Eclypsari; apud Labbaeum to. 1. Bibl. MSS. pag. 507. in Hist. Episcoporum Autiss. Ecclypsata consuetudo praedicta extitit. Hinc etiam

¶ ECLIPSATUS, Mortuus. Jacob. de Varagine in Chronico Januensi apud Murator. to. 9. col. 47. Anno Domini MCCXXXIX. fuit tanta eclipsis solis, ut nulla aetas meminerit tam magnam... Isto eodem anno supradictus Archiep. Otto reverendae memoriae & famae fuit similiter Eclipsatus, qui lucem corporalem perdidit, sed lucem caelestem invenit.

¶ ECLIPTICUS, Defectuosus, imperfectus, non integer. Monachus Campidonensis in Vita B. Hildegardis Reginae, April. to. 3. p. 799. Jubilans ex miraculosa quam in se experiebatur operatione, Ecliptica nsa est oratione. Petrus Comestor in Sermone ad Sacerdotes: Erudimini qui judicatis terram, paulo post medium: Non enim sufficit Sacerdoti vita intertasilis, ut cum bonis simul operetur mala, nec vita Eclyptica, at quandoque declinet a malo & faciat bonum.

¶ ECLYPSATIO, Defectio solis vel lunae, Gall. Eclipse. Rolandin. Patav. de Factis in Marchia Tarvisina lib. 4. cap. 12. Duravit eclypsis solis fere per duas horas... Ipse tamen dominus Imperator, quamvis non ignoraret causam Eclypsationis, ut credo, hac re miraculosa ostendens se tanquam conterritum. Notae sunt superstitiones antiquorum, cum sol vel luna patiebatur eclipsim. Deficientem lunam &, ut somniabant, patientem tumultuoso sonitu solari nitebantur: unde de muliere clamosa lepide Juvenalis:

Una laboranti poterit succurrere lunae.

¶ ECLUSA, Gall. Ecluse. Vide Exclusa.

¶ ECLYPSARE, ECLYPSATIO. Vide Eclipsare.

¶ ECONES, Sacerdotes rustici. Gloss. Isid. Vide Ego.

¶ ECONNOMALIA,

¶ ECONNOMALIA, pro *Oeconomalia* ab *Oeconomus*. *Alicoi locum assignate secundum Econnomalia*, apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 416. idem est quod Locum assignate secundum receptam consuetudinem, dignitatis habita ratione; Galli dicimus *Selon le ceremonial*: quod in aulis Regum observari solet, ubi quisque suum habet locum assignatum pro dignitate.

¶ ECONOMICUS, pro *Oeconomicus*, Homo frugi, rei temperans, Gall. *Bon menager*, in Menoti Sermonibus Quadragesim. fol. 121. recto.

ECORS, *Sine corde vel consilio, alienus, ejectus*. Papias.

ECQUINNA, Papiæ, *Multitudo collecta, & in unum congregata*. An ex ἰκχύνειν, quæ vox vix Græca est.

¶ ECSTASIS, Gr. ἔκστασις, Gall. *Exstase*, Animi à sensibus alienatio. Legitur in Agnelli libro Pontif. apud Murator. to. 2. p. 178. col. 1.

¶ ECTA, πλακὶς ἄρτου, *Pustula in pane*. Suppl. Antiq.

ECTETA. Vide *Zeta*.

¶ ECTICA, Febris species qua laborans tabescit, Gall. *Etique*. Magister Giraudus in Vita S. Johannis Valentin. Episcopi, inter Anecdot. Marten. tom. 3. col. 1701. B. *Custos sepulchri Giraldus nomine in Ecticam ceciderat, qui*, voto facto, *sospitatem* consecutus est. Vide *Etica*.

¶ ECTROMA, Gr. ἔκτρωμα, Abortus, apud Tertullianum adv. Hæret. c. 7.

EDA, *Basterna*. In Gloss. Isidori, & apud Papiam: forte quasi *edra*, ex Gr. ἕδρα. [Excerpta Pith. habent *Excedra*. Cl. Schefferus lib. 1. c. 6. de Re vehiculari conjicit legendum esse *Seda*, & id significare locum, in quo considens, qui & *Sedes*. Grævius Cangii nostri conjecturam respuit atque suspicatur scripsisse Glossatum auctorem, *Esseda, Basterna*, ut significarit, basternam fuisse genus essedi seu vehiculi. Suspicionem fulcit Glossis Fausti Romani, ubi habetur: *Essedum, Basterna, Gallicum vehiculum*]

¶ EDEATRÆ, *Qui præsunt regiis epulis*, ἀπὸ τῶν ἐδεσμάτων. Festus. Græci dicunt ἐδέατροι.

¶ EDECUMATIO, ἀποδεκάτωσις, i. Decimatio, in Glossis Lat. Græc. San-German.

EDECUMATUS. Walerannus Nwemburgensis Episcopus in Epist. præfixa lib. S. Anselmi Cantuariensis Archiep. de Sacramentorum diversitate: *Cum Minerva de litterarum professione aliquid præsumere ineptissimum est, ac inter Edocumatos litterarum sectatores ratiocinandi probabilitate fidem facere, non nostram attigit facultatem*. Sed legendum *Edecumatos*. Gloss. Gr. Lat. *Edecumatus*, Ἀδέκαστος, ὁ Ἀδωροδόκητος, id est sincerus, insignis, præclarus, præcellens, ut est judex, qui muneribus non corrumpitur. Apud Festum Pauli Diaconi habetur *Edecimata, Electa*, id est præclara: unde legendum videtur *Edecumata*: ut apud Papiam, pro *Edicomatus, Ejectus*, rescribendum *Edecumatus, Electus*. [Vocabulo *edecumatis*, quo usus est Siricius Papa Epist. 1. ad Himerium n. 14. probata Cangii interpretatione, hanc subjicit notam Petrus *Constant* to. 1. Epist. Rom. Pontif. col. 635. Hinc & nos apud Aurelium Symmachum ... lib. 3. Epist. 49. & 51. ubi *viros Decumata virtutis* leginius, præferendum censemus *Edecumata*, quomodo in veteri cod. Benigniano haberi ad marginem Epist. 51. annotatur. Quid vero Symmachus in Epist. 49. ad Eutropium sibi velit his verbis, *In gravido non habeo quod amicitia mea viros Edecumata virtutis adjungis*, planius eloquitur in Epistola 51. ad eumdem, quam sic exorditur: *Ago quidem studio meo* (f. tuo) *uberes gratias, quod mihi familiaritatem probatissimi cujusque conciliat*. Unde apertum est, id ipsi esse *Edecumatum*, quod probatissimum, maxime cum in ead. epistola 51. inferius Eutropium roget, *ut unum aut alterum aeque Decumata* (verius in MS. Benign. *Edecumata*) *honestatis sibi inveniat*.]

¶ EDELLINGUS, Nobilis. Vide *Adalingus*.

¶ EDENIARE SE, Crimen à se amoliri sacramento. Pactus Legis Salicæ tit. 75. apud Eccardum pag. 137. ex MS. *Si vero jurent, quod superius diximus, & se per sacramento Edeniaverint, nulla eis compositio requiratur*. Vide *Idoneare se* post *Idoneus*.

EDENTATUS. Auctor Græcismi:

Dente carens edentulus est, sed natus habere;
Qui dentes habuit, nec habet dentes, nec habebit,
Est Edentatus: prior est infans, vetus alter.

[Plautus habet simili notione: *Nimis velim improbissimo homini malas Edentaverint*, hoc est, Dentes excusserint: hinc in Glossario Sangerman. num. 501. *Edentare, Dentes excludere*; pro quo forte legendum *Dentes excutere*. Macrob. lib. 1. cap. 3. *Sunt alia scommata minus aspera, quasi Edentatæ belluæ morsus*.]

EDHILINGUS, Nobilis. Vide *Adalingus*.

EDIA. Knygthon. l. 5. *Qualiter quoque onera incumbentia Regi & regno, levius ad Ediam communitatis supportari poterunt*. Ubi *edia*, Gallicum est *aide*, auxilium, *Secours*.

¶ EDICATUS, pro *Vindicatus*, ut puto. Judicatum ann. 850. Marcæ Hisp. col. 783. *Ille autem in suis responsis dixit, quod suam professionem habuit de isto Leone legibus Edicatas*.

EDICILIUM, EDICILITAS, in veteri Gloss. Lat. Gall. *Concsergerie, Edilis, Concierge*. Sed legendum *Æditituum, ædilicitas*, ut apud Joannem de Janua in *Ediliciun*.

EDICTIO. Vide Formulam 16. ex Baluzianis.

1. EDICTUM, Quævis regalis Constitutio vel præceptio, in Decretione Childeberti Regis c. 4. in Edicto Chlotarii II. Regis, in Concilio Parisiensi V. c. 24. in Capitul. 2. ann. 805. cap. 4. in Capitul. 4. ejusdem anni c. 5. &c. Præsertim vero ita Legum Longobardarum codicem à se compactum, appellari præcepit Rex Rotharis, ut auctor est Paulus Warnefridus lib. 4. c. 44. lib. 5. c. 33. Id etiam habetur in titulo Legibus Longobardicis editionis Heroldi præfixo p. 205. Charta Desiderii & Adelchisi Regum in Bullario Casinensi to. 2. pag. 8. *Fecimus eum apprehendere, & in vincula mittere, & omnes res ejus, secundum quod Edictum continet pagina, impublicare*. Vide Henric. Valesium ad Eusebii Histor. Eccles. lib. 9. cap. 10. & infra in voce *Indictum*.

2. EDICTUM, pro *Indictum*, seu iis nundinis San-Dionysianis, quas *Indictum* vulgo vocant, usurpavit Odo de Diogilo lib. 1. de Profect. Ludovici VII. Regis in Orientem pag. 15. *Illo anno in quarta feria Pentecostes Edictum accedit*. Vide *Indictum*.

¶ 3. EDICTUM, Proclamatio. Consuetud. Tolos. rubrica de in jus vocando: *Si vero non comparuerit accusatus, debet subicinari per civitatem & burgum Tolosæ tribus Edictis vel subicinationibus*.

4. EDICTUM, Bannum, [seu Jus vendendi Domino competens, hominibus suis à venditione cessantibus, vel non vendentibus nisi certo pretio ipsis per *Edictum* indicato.] Concilium Parisiense VI. ann. 829. lib. 1. c. 52. *Pauperibus sibi subjectis solent Edictum imponere, ut nullus illorum tempore messis modium frumenti, nec tempore vindemiæ modium vini majori pretio, quam quod ab eis con-*

ftinitur, vendere præsumat. Charta ann. 1104. apud Duchesnium in Historia Castrovillani: *Et omnes justitias, consuetudines & corveias, toagium, teloneum, Edictum, & furnum, & quæcumque in eadem villa possidebam.* Alia Hugonis Ducis Burgundiæ ann. 1182. apud Perardum pag. 300. *In villa, quæ Poissons dicitur, Dux nec Edictum, nec aliquam exactionem, nec jus aliquod habet.* Consuetudo Lorriacensis ann. 1187. *Nullus Lorriaci vinum cum Edicto vendat, excepto Rege, qui proprium vinum in cellario suo cum Edicto vendat.* Charta ann. 1228. ex Tabulario Campaniæ fol. 360. *Nullus apud Calvimontem vinum cum Edicto vendat, excepto Comite, &c.* Charta ann. 1241. apud Thomasserium in Consuet. Bituric. lib. 3. cap. 15. p. 419. *Nulli eorum vendere licebit ad bannum: mihi autem licebit vendere vinum ad bannum semel in anno, per mensem tantum.* Vide *Bannum vini.*

5. EDICTUM, pro *Banno* quod pro matrimoniis fieri solet in Ecclesiis, in Concilio Sarisberiensi an. 1217. c. 13. & in Statutis Odonis Parisiensis Episc. c. 7. §. 1.

¶ 6. EDICTUM, Conventus. Statuta Academiæ Paris. apud Acher. Spicil. to. 6. p. 386. *Nos Decanus & Collegium facultatis Decretorum Parisiensis, matura deliberatione prahabita pro statuendo, ut moris est, tribus Edictis solemniter evocatis.* Sic dicitur Conventus, ut puto, quod soleret *edictis* convocari.

¶ 7. EDICTUM, Statutum, Regula; hinc *Edictum Augustinicum*, pro Regula S. Augustini. Vita S. Petri *de Chavanon* c. 4. apud Acher. to. 2. Spicil. p. 698. *Deus autem suorum fidelium messem augmentare volens, numerum supradictum visitans, in unum plures adunavit et Regulatium, qui sequantur victum Apostolicum, secundum Edictum Augustinicum nihil habentes in hoc mundo proprium.*

¶ EDIFICIUM, pro *Ædificatio*, Exstructio, *Reparatio & Edificium fortalicii*, in Litteris ann. 1358. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 339.

¶ EDILA, *id est, Dilectus, quo nomine dictus est Salomon.* Papias in MS. Bituric. Est pro Hebræo *Iedidiah*, quod varie efferunt Interpretes

¶ EDILIS. Vide *Edicilium.*

¶ EDILITAS, Caritas annonæ. Vita sancti Ricardi Episc. April. to. 1. p. 293. *Quodam siquidem Edilitatis tempore ad ejusdem S. Viri eleemosynam inopinata concurrentium inopum copia.* Vide *Edulitas.*

¶ EDILITIUS, *qui ex ædile est scriba.* Papias ex Glossis Isidor. Grævius censet scribendum, aut *Ædilitius Exædilis*, aut *Ædilitius scriba*, qui est ædilium scriba.

¶ EDIPNIA, *Difficultas anhelitus*, apud Papiam & in Glossario Sangerman. n. 501. mendose pro *Dyspnœa* à Græco *δύσπνοια*, Difficultas respirationis.

¶ 1. EDITIO, Spectaculum. Idarius in Fastis Consul. *Valentiniano III. & Eutropio Consulibus quinquennalia Arcadius Aug. propria cum Theodosio Aug. patre suo Editionibus ludisque celebravit.*

¶ 2. EDITIO, Declaratio est, qua actor de sumptibus & litis expensis solvendis sese obligat, & qua etiam accusator se simili pœnæ subjicit in causa criminali, cum inscriptionem fecit: quod etiam eveniebat in causa civili. Sic incertus Auctor in notis ad veteres formulas secundum Legem Romanam. Consule Pitiscum in Lexico, & vide Sirmondi Formulam 29.

EDITUS. Præceptum Dagoberti Regis de Episcopali dignitate Caducæ urbis conlata Desiderio Thesaurario: *Ut cum satis nobis est in Palatio nostro necessarius, ipsi nobis quodammodo violentiam inferamus, & eum ab Editibus propriis præfectui publico procuremus. Sed dum nobis, sicut diximus, eum ab Editibus nostris auferamus, &c.* Ubi *Editibus*, idem valet ac *Ædibus*, nisi ita legendum sit.

EDLINGUS, Nobilis. Vide *Adalingus.*

¶ EDOCATRIX, pro *Educatrix*: qua voce usus est Columella. Gloss. Sangerman. *Altrices, nutrices vel Edocatrices.*

¶ EDOMENORIUM, f. pro *Domanium.* Charta an. 1362. ex Archivis Trevoltii: *Juxta Edomenorium, seu terras de Chardenort.*

¶ EDONEUS, pro *Idoneus*, in Formulis Andegav. art. 49. & apud Mabill. Diplomat. pag. 470.

EDOPORIUM, *Victus vel cibus*, in Gloss. MSS.

EDORSARE, in veteri Gloss. Lat. Gall. *Dersser, rompre le dos, ou couper.* Joan. de Janua: *Edorsare, dorsum scindere, præcipue ab anteriori parte: unde Edorsatus dicitur equus ab anteriori parte per dorsum scissus. Exdorsuare piscem* dixit Plautus in Aulular. Vide *Redorsare.*

¶ EDOTARE, Exornare. Acta SS. April. tom. 2. pag. 10. *Erexit capellam S. Domini & compulcherrime pavimentis Edotavit.*

EDUCERE, pro *Educare*, dixit Sidonius post Plautum, & aliquot veteres, quos laudat Savaro ad lib. 3. Epist. 3.

Educere Se *per aneum, aut per compositionem*, in Lege Salica tit. 59. est purgare se per aquæ ferventis judicium, &c.

EDUCILLARE, [Vinum particulatim vendere.] Vide *Ducillus.*

¶ EDULI, *Vor, atores, degulantes.* Gloss. Isid.

EDULITAS, Fames ex annonæ caritate. Petrus Blesensis Epist. 141. *Desævit morbus pestilens, & Edulitas invalescit.* Utitur & Epist. 91. Hac notione videtur usurpasse Papinianus in lib. 17. de Cumpens. *Ideo condemnatus, quod arbitrem annonam Edulitatis tempore prabuit, &c.* ubi quidam legunt *adilitatis.* [Lampridius in Alexandro Severo: *Cum Edulitatem P. R. ab eo peteret, interrogavit per curionem, quam speciem caram putarent.* Vide *Edilitas.*]

¶ EDULUM *ab edendo dictum, quasi prægustativa comestio.* Papias. Edulium aliis idem est quod obsonium, seu quidquid ad manducandum apponitur præter panem.

EDUNIARE, [Crimen à se amoliri per sacramentum.] Vide *Idoneus* [& *Edonare.*]

EFA. Vide *Evva.*

¶ EFFAMEN, Effatum, sententia. Occurrit apud Martianum Capellam & in Concilio Tolet. XVI.

¶ EFFANDAMENTUM, ut opinor, à Gallico *Fente*, Fissura. Charta Petri de Roteys Vicarii Tolos. ad Bajulos an. 1272. *Et quod omnes prædicti fustes & trabes & perticæ sint sine omni Effandamento.*

¶ EFFATUARE, Fatuum reddere. Dudo de Moribus Norman. apud Chesnium: *Quorum consilium Effatuans, &c.*

EFFATUI, *Vaniloqui, sine effectu*, in Glossis Isidori.

¶ EFFECTUALITER, Reipsa, Gall. *En effet*, in Hist. Dalphin. to. 2. p. 194. col. 2. apud Rymerum to. 3. pag. 318. col. 2. & alibi.

¶ EFFECTUARE. Vide *Effectuare.*

¶ EFFECTUOSE, pro *Affectuose. Effectuose supplicantes*, apud Rymerum to. 1. p. 308. col. a.

¶ EFFECTUS, *Lassatus, fatigatus, languidus, fractus, sine effectu.* Papias MS.

EFFEMINARE, Castrare, in Glossis Isonis ad Prudentii Peristeph Hymn. 14. v. 190.

EFFEMINATI, Masculi, qui virilia patiuotur, *molles*, seu *qui in semetipsis feminas profitentur*, inquit Salvianus. Alcuinos de Off. divinis: *Sunt Effeminati, qui vel barbas non habent, sive qui alterius fornicationem sustinent.* Utitur etiam Gregorius Mag. lib. 4. Ep. 14. *Effeminati in viros pudoris contaminatione fœdari* dicuntur io Collat. Legis Mosaicæ tit. 5. Apud Esaiam cap. 3. *Et Effeminati dominabuntur eis.* Ubi Aquila, auctore Hieronymo, ἐναλλάκτας vertit, *qui se mutent, & turpitudinis exerceant vices.* Vide eumdem in cap. 4. Oseæ. *Puerilia stupra*, apud Ammianum lib. 23. Bacchus γυναιδρίας παιδὸς παιδαγωγός, dicitur Theodoreto de Græc. affect. serm. 7.

EFFEMINATORIUM, *Domus meretricum*, Lopanar, in Gloss. Isid.

¶ EFFERENTIA, Elatio. *Mundana elationis Efferentia*, in Vita S. Apollinaris Episc. Valentiæ ad Rhodanum, apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 780.

¶ EFFESTUCARE, Per *Festucam* cedere, abdicare, Gall. *Déguerpir*, Leodiensib. *Effestuer.* Charta anni 1250. apud Miræum to. 2. pag. 1233. col. 1. *Nos ambo dictas justitias terrarum Episcopi... reportavimus libere & absolute werpivimus & Effestucavimus in manus illustris Domina M. Flandria & Hannonia Comitissa.* Occurrit in Histor. Lossensi part. 2. pag 18. inter Instrum. to. 3. Gall Christ. col. 46. ex quibus locis aliisque similibus emendandam puto Chartam anoi 1228. apud Miræum to. 2. pag. 851. col. 2. ubi sic habetur: *In eleemosynam perpetuam reportando Effectuavit*, pro quo, ni fallor, legendum *Effestucavit.* Vide *Festuca.*

¶ EFFESTUCATIO, Abdicatio. Charta Henrici Leodiensis Episc. an. 1154. in Tabulario S. Nicasii Rem. *In eodem capitulo guerpitionem & Effestucationem fecerunt.* Rursum legitur apud Ludewig. Reliq. MSS. to. 2. pag. 257. & apud Marteo. to. 5. Ampliss. Collect. col. 436.

¶ EFFEVUS LIBELLUS, Diploma Pontificium, Mabillonio. Fridegodus in Vita S. Wilfridi Episcopi cap. 47.

Ut jubar introut, jubaris ceu nectar opimi
Protulit Effevum liquido flavore libellum
Hisce characteribus, &c.

¶ EFFEXEGESIS, *Explanatio superioris sermonis*, *Exageratio, ut serpens res mortifera.* Papias. *Effexegesir* pro *Exegesis* à Græco ἐξήγησις credo perperam irrepsisse.

¶ EFFIALTES, pro *Ephialtes*, Incubus, apud Papiam.

EFFICABILIS, *In omnibus expeditus.* Gloss. Isid.

EFFICACIA, Efficiendi vis, Gallis *Efficace.* Utuntur Ulpianus in leg. 33. de Usuris, & in l. 9. Cod. Th. de Executor. [Plinius lib. 11. cap. 5. de apibus. Vetus Inscriptio apud Grut. pag. 465. n. 5. *Promoto xviro stlitibus judicandis oratori maximo, Decuriones & plebs Coloniæ Asculanorum propter humanitatem, abstinentiam, Efficaciam, &c.* Hoc est, Virtutem strenui atque efficacis viri. Sed quia, inquit Faber in Thesauro, *Efficacia* à calore naturaque ignea est, & itaque facile abripi & transilire limites potest, & injustitiæ fieri affinis, cum aliquid magis urget, quam par est, & æqui patitur ratio, idcirco miratur Ambrosius, in fratre suo Satyro *Efficaciam* simul & *Innocentiam* fuisse, Oratione ejus funebri. Sane & apud Græcos δεινὸς, & strenuum seu efficacem & iniquum atque atrocem, sive amarum & asperum notat, ut Servios auctor est. Vide *Acer* io eodem Fabri Thesauro.] *Efficaciter* dixit Seneca lib. de Brevitate vitæ c. 6. [Plinius lib. 28. cap. 11. *Efficacius rogare*, Plin. Jun. l. 6. Epist. 6. *Efficacissime coercere*, rursus Plin. Major. cap. laudato, *Efficacissime sanari*, lib. 26. c. 12. *Efficaciter irruere*, id est, cum impetu strenue, fortiter, in Breviario Histor. Pisanæ ad an. 1264.]

EFFICALE, Efficax. Chronic. Windesemense l. 2. c. 18. *Fuit eorum firmum Efficaleque præsidium.*

¶ EFFICATIO, Effectus, exsecutio, Gall. *Effet*, *Accomplissement.* Litteræ Roberti Trecensis Episc. an. 1232. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 969. *Nec faciet quominus dicta donatio Efficationem & plenissimam habeat firmitatem.*

¶ EFFICATIVE, Reipsa, Gall. *En effet.* Acta S. Ansueri Mart. Julii to. 4. p. 105. *Quo mereretur Efficative vitam consequi sempiternam.*

EFFICAX MAGISTERIA. Vide *Magister officiorum.*

¶ EFFICIATUS, f. pro *Officiatus*, Gall. *Officié.* Charta Henrici VIII. Regis Angl. an. 1516. apud Rymer. to. 13. pag. 542. col. 1. *Contra Tuoelonarios, Custumarios, Stapularios, Efficiates, Mercatores, &c.*

¶ EFFICIENTIA, Sententia *facta* seu lata. Bartholomæus Episc. Laudun. in quodam Judicio apud Acherium Spicil. to. 8. p. 174. *Hanc itaque Efficientiam præsenti scripto firmari præcepimus, quod testium subscriptione & sigilli nostri impressione roborari curavimus.*

EFFIDATUS, Papiæ, *Præterritus.* In edito [& in MS. Bituric.] habetur *Perterritus.*

EFFIGIARE, Effingere, depingere. Octavius Felix: *In lapides Effigiatos unctos & coronatos.* Sidonios lib 6. Epist. 12. *Sacravit templa, formavit statuas, Effigiavit imaginibus.* Solinus in Præfat. Polyhist. *Ante omnia Effigiant modum capitis.* Paulinus lib. 3. de Vita S. Martini:

Effigians clypeo insanam cristisque Minervam.

Idem lib. 4.

... qua munere Christi
Effigians illam quam Christo judice sumpsit.

Prudentius in Psychomach.

... Nam viscera limo
Effigians.

Ordericus Vitalis lib. 4. *Scriptisque laudabilia virtutum suarum monumenta Effigiarum.* Hanc vocem reponunt viri docti in l. ult. Cod. Theod. de Excus. artif. *Ad Effigiandos sacros vultus*, cum in edit legatur *Efficiendos.* Utitur etiam idem Prudent. in Cathemer. Hym. 10. Peristeph. Hym. 4. &c. [Pro Imitari vero, seu repræsentare sumitur in Prologo Vitæ S. Dympnæ Mart. Maii tom. 3. pag. 479. *Assimilatus simia, quæ fortuitu gestus humanos Effigiare videtur.*] *Effigia*, *Effigies*, dixit Plautus.

¶ EFFIGIATIO, Figmentum, in Actis SS. April. to. 3. pag. 99.

¶ EFFIGIATOR, Qui effingit sive sculpendo sive pingendo. Legenda de SS Martyribus in Hamburgh & in Ebbekestorp reconditis, apud Leibnitium to. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 184. *Horum etiam memoriam celeberrimam libris extendere, decorum est scriptoribus, honestum cælatoribus, ingeniosum Effigiatoribus & pulchrum pictoribus.* Hic *Effigiator* idem videtur qui Sculptor, isque solus.

EFFIGIES, Species. Siculus Flaccus de Condit. agror. *Congeries lapidum in Effigie maceriarum.* Supra: *In Specie maceriarum congerunt lapides.* Scriptores alii Gromatici: *Termini cursoris in Effigiem tubuli.*

EFFIGIUM, Ἀπεικόνισμα, *Effigies*, io Gloss. Gr. Lat.

¶ EFFILICARE, Filices exstirpare ut terra arabilis fiat, Gall. *Essarter, Défricher*. Litteræ Galonis Copellæ an. 1229. *Ego tradidi Ecclesiæ Sitam. xxvi. mensuras Termenses jacentes in fartis ad Effilicandum in perpetuam firmuram liberè & pacificè possidendas, ita scil. quod Ecclesia jam dicta totam terram arabit & seminabit.*

¶ EFFLAGRATIO, *Altum & luculentum incendium.* Barthius in Glossario ex Guiberti Histor. Palæst. Cicero dixit ea notione *Deflagratio*.

¶ EFFLUERE, A virtute deflectere, Viam virtutis deserere. Arnulphus Sagiens. Archidiac. contra Girardum Engolism. Episcop. apud Acher. Spicil. to. 2. pag. 362. *Illis enim quorum tatenus ardentes monasticus ordo frenabat affectus, tradita dispensationis occasio licentiam comparat Effluendi; nihilque ad periculum religionis efficacius est, quam irreligiosum sustinere pastorem.*

¶ EFFOAGIUM, Lignatio, tantum ligni in silva sumendum, quantum ad *focum* est necessarium, Gall. *Chauffage*. Charta Roberti Episcop. Lingon. an. 1235. inter Instrum. tom. 4. Gall. Christ. col. 207. *Cum Abbas & Conventus S. Benigni Divion. dicerent se habere usuagium in nemoribus de Villa Comitis . . . ad omnia quæ vellent facere ad opus domus de Chasne, videlicet ad Effoagium ejusdem domus & ad opus furni.*

EFFOCARE, Fauces elidere, veteri Interpreti Juvenalis Sat. 15. v. 222. *Quæ in somnis Effocabitur propter docum.*

EFFOLARE, [Leviter lædere, Gall. *Affoler*.] Vide *Affolare*.

¶ EFFONDATUS, Effusus in epulas & luxum. Nicolaus *de Hanquevilla*, Ord. FF. Min. circa ann. 1300. in Sermone S. Laurentii: *Sobrius potus est sanitas animæ & corporis; ergo superfluitas est destructio utriusque. Certe multi Christiani sunt Effondati & nimis fentati quasi equi, & ita pejores sunt equis.* Pro *fentati* puto legendum *fœdati*.

EFFORCIALITER, Cum copiis militaribus, cum *efforcio*: *Avec forces*. Matthæus Paris an. 1213. *Tu ita Efforcialiter venias cum equis & armis.* Idem in Vitis Abbatum S. Albani: *Promiserunt, quod Efforcialiter vobis subvenirent de pecunia sua.* Vide *Efforcium*.

EFFORCIARE, *Distringere*, Mulctare, cogere. Regiam Majestatem lib. 1. cap. 7. §. 16. *Si ipse tenens ad primum diem non venerit, ejus plegii in misericordia Do. Regis erunt & super placito capitali, ipsi plegii Efforciabuntur.* Ubi Skenæus, distringentur, *Sal be poinded & distrenzeet.* Aresta an. 1259. 1. Reg. Parlam. fol. 15. *Conquerebantur homines de Balagniaco, quod Petrus de Balagniaco armiger Efforciabat eos, & plura damna eis inferebat propter garennam suam, &c.* Charta Adami Episcopi Meldensis an. 1289. in Tabulario ejusdem Ecclesiæ fol. 83. *Et si nobis Episcopo de dictis mobilibus in villis Decani & Capituli Efforcietur, nos Decanus & Capitulum dictam fortiam tenebimur amovere, &c.* [Charta Comitissæ Augi, apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1142. *Dominus Rex me non Efforciabit de me maritando, nec heredes mei firmabimus, nec inforciabimus forterícias aliquas à puncto in quo sunt modo.*]

EFFORCIAMENTUM, seu AFFORCIAMENTUM, Districtio vel inquisitio. Monasticum Anglic. to. 1. pag. 280. *Et idem Abbas veniet per aliquem liberum hominem attornatum suum, qualem præsentare voluerit ad Afforciamentum Curiæ tantum.* Charta Edw. III. to. 2. p. 832. *De tribus virgatis terræ . . . quietis de . . . sectis curiæ, & adventibus, & Afforciamentis,*

¶ EFFORCIARI, Niti, conari, Gallis *S'efforcer*. Charta ann. 1323. ex Tabulario Argentoliensi: *Nisi sum seu Efforciati facere expleta justitiæ.*

¶ EFFORCIATA FEMINA, Cui vis illata est, à Gallico *Forcer*. Archivum Abbatiæ Buzeii: *Ego Eudo Dominus de Ponte . . . concessi duabus illis Abbatiis totum mercatum meum de Ponte cum omni justitia & districto, præterquam de femina Efforciata & latrone suspendendo.*

EFFORCIATUS, Spissus: Gallis, *Renforcé*. Testamentum Willelmi, cog. Longa spada, Comitis Sarisberiensis to. 2. Monastici Angl. p. 931. *Unam Dalmaticam de croceo cendallo bene Efforciato.*

EFFORCIATI NUMMI, [dicti sunt quorum materia purior erat minusque adulterata.] Charta Bernardi Episc. Santonensis an. 1151. apud Sammarthanos: *Dedit 10. libras Efforciatorum nummorum.* Alia an. 1330. apud eosdem in Episc. Tolonensib. *Octo libras Reforciatas habet.* Tabular. S. Mariæ Santon. an. 1168. *Decem solidi Enfortatorum.* Vide *Moneta fortis*. Tabular. S. Dionysii Novigenti, ex Charta Roberti de Mauritania: *Dedit 5. solidos Dunensium Exforciatos.*

EFFORCIUM, Exercitus, copiæ militares: Gallis *Forces*, vel *Effort*. Acta Innocentii III. PP. p. 13. *Familiares Regis ad summum Pontificem clamare cœperunt, ut eis cum Efforcio mitteret protectorem.* [Vide *Exforcium*.]

EFFOROS. Synodicon Raphaëlis Archiep. Nicosiensis pro Græcis sub an. 1252. editum cum Constitutionib. Nicosiensib. post c. 32. in Præfat. *Scribentes aliqua breviter circa hæc, & ea tam Græcis Episcopis, quam Efforos, & aliis regni prædicti Græcis Clericis, &c.* Cap. 7. *Quam Constitutionem tam ab Episcopis, quam à Presbyteris, Efforos, Magistris, Capellanis, . . . præcipimus inviolabiliter observari.* Cap. 24. *Prædicta omnia per Episcopos volumus in suis locis . . . exponi . . . Hoc idem præcipimus Efforos in suis locis, item Magistris, Capellanis Græcis, qui sunt in civitatibus, vel alibi constituti.* Ubi *Effori* videntur esse Plebani, Curiones, ex Gr. ἔφοροι, *inspectores, præsides*, cujusmodi forte erant *Ephori* apud Lacedæmonios.

¶ EFFORSARE, Munire. Confirmatio privilegiorum Ecclesiæ Narbon. an. 1165. apud Acher. to. 13. Spicil. pag. 319. *Liceat jam dicto Pontio Archipræsuli & successoribus suis omnia castra, quæ nunc habet & possidet . . . condirigere & Efforsare.*

¶ EFFORTIARE. Vide *Efforciare*.

¶ EFFRACTARIUS, ut mox *Effractor*. Willelmus Monachus sancti Dionysii in Epistola anni circiter 1155. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 443. *Habet præterea vallis nostra ex rupibus incisas specus, in quibus incolæ se suaque mediis mensibus tuentur a frigore, æstivis mensibus à calore. In his nec vinum corrumpitur, nec granum infatuatur, non putrescit fructus, nec timetur Effractarius.*

EFFRACTORES, Qui januas effringunt, ædes per vim ingrediuntur, effractis januis. Gloss. Lat. Gr. *Effractores*, Θυρεπανοῖκται. *Effractarius*, Θυρεπανοίκτης. *Effractura latronum*, apud Paulum l. 5. Responsor. *Effractor & fur*, de dæmone, in Passione S. Afræ apud Velserum. Pseudo-Marcellus de Conflictu S. Petri & Simonis Magi: *Ego enim cum ejus essem discipulus, malignum, & infanticidam, & maleficum illum, & Effractorem cognoscerem, deserui eum, &c.* Lex Burgund. tit. 29. §. 3. *Effractores omnes, qui aut domos aut scrinia expoliant.* Tit. 89. *Effractores domuum.* Occurrit apud JC. Vetus Consuet. Turon. tit. ult. *Crochetours, aussi larrons, qui ont fait bris, doivent estre pendus & estranglez.*

EXFRACTOR, Eadem notione. Acta S. Quirini Mart. n. 9. *Horum autem* (qui in carcere detinebantur) *quidam Exfractores sunt, alii adulteri & malefici, ac diversorum criminum rei.*

EFFRACTUS, Fractus animo, pavidus, Gal. *Effrayé.* Gesta Philippi III. Regis Franc. p. 534. *Ulterius pertransire non audentes, Effracti & vacui, ad illum, qui eos miserat, redierunt.*

EFFRETARE, Fretum, seu amnem pertransire. Baldricus l. 1. Chron. Camerac. c. 97. *Quia iste fluvius, si quando imbres incumbant, in tantum excrescere solet, ut absque navigio Effretari non possit, &c.*

EFFRONTER, Impudenter, apud Gaiffeium Monachum in Vita S. Lucii PP. n. 6. Vopiscus in Numeriano: *Consilii semper alti, nonnunquam Effrontis, sed prudentis.*

¶ EFFRUTICARE, Pullulare, germinare instar fruticis, apud Tertullianum lib. 1. ad Nationes c. 5. & lib. de Anima cap. 27.

¶ EFFUGACIO, ἀποφυγὴ, *Effugium.* Suppl. Antiq.

¶ EFFUGARE, Abire vel abducere quasi fugiendo, apud Thomam *Madox* Formul. Anglic. p. 108. *Licebit præfatis Abbati & Conventui & successoribus suis, in prædicto manerio nostro... distringere & districtiones ibidem ad tunc inventas capere, abducere, & Effugare, & penes se retinere, quousque dictus annualis redditus viginti solidorum seu aliqua parcella ejusdem ... sint persoluta.* Apud S. Augustinum Serm. 1. Feria 2. Pentecostes, *Effugari* est in fugam ejici, ut & apud S. P. Chrysologum Serm. 12. extr.

EFFUGUS, *Fugitivus, vel extra fugiens, qui scilicet continue & sæpe fugit.* Joan. de Janua.

EFFUNDARE, Papiæ MS. *Radicitus eruere*, quasi è *fundo*: perperam edit. *Effuncare*, licet ita etiam alius MS. præferat. [Bituricensis habet *Effungare.*]

¶ EFFUSORIUM, ἐκχύσιμον. Gloss. Lat. Græc. San-German. Janus in Supplemento Antiquarii legit: *Effusorium*, ἐκχυσις, *Effusio.* Vide *Fusorium.*

¶ EFFUTARE, ὁμολογεῖν, *Confiteri.* Gloss. Lat. Gr. Sangerman.

¶ EFICARE, Judicium ann. 862. inter Instrum. to. 1. novæ Hist. Occitanæ col. 116. *Tunc decrevimus judicium per Gothorum legem, & ordinavimus Randrico misso nostro, ut super ipsas res venire faciat, & de furtibus Petrone Eficat, & partibus Richimiri mandatario Richimiri Abbate jure revestire faciat.* Suspicor legendum *Efforciat*; eadem enim videtur notio. Hic agitur de Petrone, qui rem Abbatis Richimiri propriam vendiderat. Juxta Legem Wisigothorum in prædicto Judicio laudatam lib. 5. tit. 4. §. 8. *Qui alienam rem vendere vel donare præsumpsit, Duplam se domino cogatur exsolvere.* Ad hanc legem, ut puto, referuntur hæc verba: *De furtibus Petrone Eficat*, hoc est, si recte interpretor, *efforciat*, seu mulctet Petrone, quod rem suam vendere præsumpserit. *Furtibus* pro *furtis* hic esse existimo. Vide *Efforciare* & *Furtus.*

EFORA. Orig. Murensis Monasterii p. 10. *Librum Regum cum Job & Thobia, & Judith, & Hester, & Machabæorum, & Paralipomenon, & Efora.* Pag. 30. *Duo libri Machabæorum, & Paralipomenon, & Eforas.* [Mendum est pro *Esdras.*]

¶ EFRANGERE, Effringere. Testam. anni 690. apud Felibianum Histor. San-Dionys. pag. xi. *Ut nullus cum illa persona, quæ voluntatem nostram aut deliberationem Efrangere voluerit, communicare non præsumat.*

¶ EGALATIO, Exæquatio. Vide *Exgalatio.*

¶ EGALDIUM, Idem quod infra *Esgardium*, Judicium, sententia. Consuetud. Lemovic. art. 41. *Satisfacto de meliorationibus, si quas fecerit acquisitor, ad Egaldium Consulatus.*

¶ EGALITAS, Æquitas. Charta Petri *de Briand* Abb. S. Joannis Angeriac. an. 1595. è Chartulario ejus Monasterii pag. 557. *Nos de vita, moribus, probitate, Egalitate, experientia & industria fratris Johannis Pasquier ... debite certiorati, &c.*

¶ EGALUM. *De egalo*, id est, Æque, pariter, Gall. *Egalement.* Formula exorcismorum apud Baluz. tom. 2. Capitularium col. 664. *Ut vos non offendat Dominus de radio solis, sicut vos offendit de Egalo sit in nomine sanctæ Trinitatis. Amen.*

¶ EGEATOR, *Hortator navis, in mari Egeo.* Gloss. Isid. ad quas recte Grævius; De mari Ægeo nugæ. Lege ex Papia: *Egetor*, ἐγέτης Græce, *Hortator*; nimirum κελευστής.

¶ EGENTIA. Charta Henrici Regis Angl. in Hist. Harcur. to. 3. p. 151. *Sciatis me reddidisse & præsenti carta confirmasse Balduino filio Gisleberti Servienti meo totas Egentias suas & ministeria sua.* Legendum *Sergentias*, Gall. *Sergenterie.* Officium *Servientis*, seu Apparitoris, Gall. *Sergent.* Vide *Serviens.*

EGERARE, apud Papiam MS. est *Spernere, detestari, execrare.*

¶ EGERIA, *Noxia.* Gloss. Isid. Optime Reinesius in Variis lib. 1. cap. 8. correxit *Nixia*; quod Egeria sit nympha, quæ præsit puerperiis. Sunt verba Grævii.

¶ EGESTAS, Infirmitas. Albin. Alcuin. Flaccus in Miraculis S. Richarii April. to. 3. p. 455. *In gravissimam incidit Egestatem, ita ut nec se valuisset in aliud vertere latus.*

EGESTUOSUS, Egenus, egens: *Mendicus*, Isidoro in Gloss. *Miserus oppressus*, Papiæ. Gloss. Gr. Lat. ἐνδεής, *Egestuosus, indigens, inopia.* Salvianus lib. 2. de Gubern. Dei: *In comparatione dudum sui Egestuosus, in comparatione sui solus.* Idem lib. 4. *Obsecrans, ne homini misero & Egestuoso rem ac substantiam suam tolleret.* Utitur & lib. 5. & 7. & ad Eccles. Cathol. lib. 3. & 4. ut & Victor in Epit. in Cocceio Nerva.

¶ EGETOR. Vide *Egeator.*

EGIDIENSES DENARII, Qui cudebantur in civitate S. Egidii, vel nummi Comitum Tolosæ, qui *Comites S. Egidii* vulgo appellabantur. *Solidi Egidiensium denariorum*, in Charta Gibelini Archiep. Arelatensis ann. 1106.

EGILDE. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 88. *Si quis alium fugiens, ut ira decertantium vel causa persequentium sæpius impetravit, præcipitio vel aliquo moriatur, reddat eum, qui injuste persequebat, nec sibi mortem intulisse, nec Egilde meruisse videatur.* Vide *Gildum.*

¶ EGISO. Glossarium Segueriano Codici præmissum: *Orrescens, despiciens, seu in rustico proverbio, Egiso.*

¶ EGITURA, Egestas, Tertulliano adv. Marc. lib. 4. cap. 24.

EGLECOPALA, Genus Cretæ seu margæ columbinæ Gallis, ut auctor est Plinius lib. 17. c. 8.

¶ EGLISIA, pro *Ecclesia*, Hisp. *Iglesia*, Gall. *Eglise*, in Instrumentis ann. 821. & 873. tom. 1. novæ Hist. Occitanæ col. 56. & 125.

EGLITRÆ, [EGLIORIÆ, f. Aqualis, Gallis *Aiguiere*, ab *Hydria*, Vas liquidorum.] Apud Tyronem in Notis, eo Capite, ubi vasa plura recensentur pag. 164. lego, *Amma, Ammula, Catacussis, Eglitra, Pelvis.* Pag. seq. *Candelabrum, Cicendila, Eglidria, Stuppa, Bitumen.*

EGO, *nis, & Egona, æ, saculum*, Papiæ. *Egones penul-*

tima producta, sunt Sacerdotes rustici. Joan. de Janua. [Gloss. Isid. *Egones, Sacerdotes rusticorum.* Supra: *Etones, Sacerdotes rustici.* Papias habet, *Ægones.* Consule Grævium in Notis ad Glossas Isidori.]

¶ EGOMENUS, pro *Hegumenus*, Abbas. Elias Episc. Jerosol. in Epistola pro Malaceno Episcopo, apud Mabill. to. 3. Analect. p. 434. *Si & per totum estis imitatores Christi, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Egomeni, Reges, Comites, &c.*

EGONICUS, Formula veteris Formatæ apud Baluzium to. 2. Capitul. p. 84. *Scientia quidem non extollitur à nobis, quia nec potest Homerica, sed, ut ita dicamus, ut in pluribus non civilibus, sed exterioribus vulgo Egonica.*

EGONIUM. Vetus interpres Moschionis, apud Josephum Scaligerum Epist. 327. ἰώνια, *Egonium.* An *Egovium*? nos enim *Egout* dicimus *fordium* eluviem, cloacam.

EGRADATIM, pro *Gradatim.* Gauterius Cancellar. de bellis Antioch. p. 454. *De gestis prius edisseram, ut Egradatim enarrando partem malorum, &c.*

EGRAGINARE. Fragmentum Petronii: *Itaque per scutum, per ocream Egraginavi, quemadmodum ad illam pervenirem.*

¶ EGRAPSI, pro *Subscripsi*, Græcissans dixit Christianus Autissiod. Episc. apud Mabill. de Re Diplom. lib. 6. Tabella 57.

¶ EGREDI, Educere. Translatio S. Angeli Carm. Maii to. 2. p. 60. *Antiquiores cives assueverunt illam* (arcam) *Egredi à cancellis & clausuris.*

EGREGIATUS, seu *Egregii* titulus honorarius, concessus ut plurimum iis, qui in Palatio militaverant, aut quibus provinciæ commissæ fuerant, Primipilaribus post emeritam militiam, & Cæsarianis, ut est in Cod. Th. l. 1. de Honorar. codicill. lib 3 de Cohortal. l. 1. de Cæsarian. l. 5. de Decurion. ex quibus colligitur, *Egregiatum* dignitate *Perfectissimatu* inferiorem fuisse. Ad hos titulos honorarios respexit Lactantius lib. 5. Divin. instit. c. 13. *Nemo denique Egregius, nisi qui bonus: nemo Clarissimus, nisi qui opera misericordia largiter fecerit: aut Perfectissimus, nisi qui omnes gradus virtutis impleverit.* Vide eumdem lib. de Mortibus Persecutor. n. 21.

¶ EGRESSORIUM Noæ, Locus ubi Noë egressus est ex arca. Beros. lib. 3.

EGREX, *Eximius, eminens.* Gloss. Isid. [Ab *Egrex*, quæ eadem vox est atque *Egregius*, quasi selectus è grege, fit *Egregius* apud Lucretium lib. 4.

Nam nihil Egregius, quam res discernere.

Et Juvenalem Sat. 11.

Egregius cœnat, meliusque miserrimus horum.]

¶ EGRIMONIUM, ἀῤῥωςία, *Morbus, infirmitas.* Supplement. Antiquarii. Vide *Ægrimonium.*

¶ EGROISIATURA. Cutis unguibus perstricta, Gall. *Egratignure.* Privilegium Thossiaci in Dumbisan. 1310. art. 24. *De verberatura cum sanguine, si clamor factus sit, Dominus debet habere vi. sol. … nisi sit sanguis narium vel Egroisiatura.*

¶ EGROTATITIUS, *Qui frequenter ægrotat.* Gloss.

EGRUNUM. Vide *Arrumen.*

¶ EGUESERIUS, Equorum custos. Ordinatio Curiæ Caroli Comitis Provinciæ an. 1274. è MS. D. *Brunet* fol. 69. vo. *Et vacheriis singulis decem bestias bovinas, & singulis Equeseriis quinque bestias cavalinas* (donent.) Ab *Equiso* qui curat equos factus est *Equeserius*; quocirca f. melius legeretur *Equiserius.*

EGUETI, Dos. vox Cambrica, in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ c. 12. [*Davies* in suo Diction. Cambro-Britan. habet, *Egweddi, Dos.*]

¶ EGUEYRIA, Aqualis, Gallis *Aiguiere.* Inventarium vassellæ an. 1347. in Hist. Dalph. to. 2. p. 555. col. 2. *Item, duas Egueyrias clausas argenteas deauratas, signatas eodem signo, cum picheriis supradictis,* Rursus occurrit pag. seq. col. 2.

EGUMENUS, [Abbas.] Vide *Hegumenus.*

EGWORT. Hermannus *de Lerbecke* in Chron Comitum Schawenburgens. pag. 32. *Jus silva, quod Theutonice Egwort dicitur. Jus commune secandi ligna in silva, quod dicitur Achtwort,* in Charta an. 1319. laudata à Meibomio. In alia an. 1224. *Dedit ipsis licentiam & communitatem silva, qua dicitur Achtwort.*

¶ EGYPTIANI, Errones, ut supra *Ægyptiaci.*

¶ EHUSSOEC. Consuetud. Furnenses ex Archivio S. Audomari: *Qui ad domum alicujus cum armis venerit contra Ehussoet, de quo tueatur, non forefacit, nisi cum armis ipsis aliter forefecerit.* Belgis *Kus-soet* est Osculum dulce: quare suspicor *Ehussoet* hic esse Osculum pacis, quod judicum auctoritate sibi invicem dabant dissidentes in signum reconciliationis, contra quam agere nefas erat. Vide Consuetud. Antverp. tit. de Pace. pag. 33. edit. Colon. 1660.

EIA, Insula, à Saxonico Eaȝe. In libro Ramesiensi sect. 2. *Rameseia*, exponitur *Insula arietum*: apud Huntindonensem, *Herreia, insula cervi*: apud Matthæum Westmonasteriensem ann. 833. *Serapeia, ovium insula.* Interdum *aquam* sonat: unde nomina locorum, qui aquis sunt vicini, aut paludibus, pleraque in *eia* sæpe desinunt apud Anglos. Hinc nostri *eauë*, vel *eau*, pro aqua acceperunt. Vide Lexicon Runicum Olai Wormii in *Ei*, [& Glossarium Teuton. Schilteri in *Ach.*]

EJECTA, Repudiata. Canones Apostolorum cap. 18. ex versione Dionysii Exigui: *Si quis viduam & Ejectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, &c.* Græca habent ἐκβεβλημένην.

¶ EJECTAMENTUM, Ejectivum, Idem quod mox *Ejectus*, seu Merces quæ post naufragium ad littus ejiciuntur. Vide *Varechum.*

EJECTIO, Verbum forense, alias *Dissaisina* in rebus immobilibus, ut tenementis & terris, cui opponitur *Spolium*, sive *Spoliatio*, quæ dicitur de rebus mobilibus, ut catallis, bobus, ovibus, pecunia. Ita Skenæus. Charta Austindi Burdegal. Archiepiscopi apud Marcam in Hist. Benearn. lib. 4. c. 7. n. 5. *Terram à me emptam Ejicio, &c.* Ordericus Vitalis lib. 5. p. 569. 570. *Hæreditario jure possideo Normanniam, ipsamque de manu mea, dum advixero, non Ejiciam.*

1. EJECTUS. Monasticum Angl. to. 2. pag. 388. *Rex fundavit dictum hospitale super decem Leprosis … & dicunt, quod dicti Leprosi erant de Ejectibus civitatis Linsolmæ ex donatione D. Regis Angliæ.*

2. EJECTUS, Ejectum, Jactura, quod vulgo *Jet* nostris dicitur: cum scilicet ingruente tempestate merces è navi in mare projiciuntur, navis ipsius & vectorum servandorum causa, ut est apud Nilum lib. 2. Epist. 246. Liber Ramesiensis Ch. 95. *Regnsted cum libertate adjacente, & omni mare Ejectu, quod Wrec dicitur, Ecclesiæ Ramesiensi largitus est.* [Hoc est, cum omnibus mercibus in littus ejectis post naufragium.] Edw. Confessor, & ibidem in Charta Willelmi I. *Confirmo atque concedo Regnstedæ cum omnibus ad se pertinentibus, & cum omni maris Ejectu, quod Wrec appellamus. Jactura maris,* dicitur in alia Charta ejusdem Willelmi in Ch. 176. *Sciatis me concessisse … Tol & Theam, & latrocinium, & Jacturam maris apud Ringstede & Brancastre.* Charta Henrici Regis Angl. an. 1226.

Et si de navitaliter periclitata aliquis homo vivus evaserit, & ad terram venerit, omnia bona & catalla in navi ista contenta remaneant, & sint eorum, quorum prius fuerant, & eis non depereant nomine Ejecti. Mox: *Si vero infra prædictum terminum nullus venerit ad exigenda catalla sua, tunc nostra sint & baronum nostrorum nomine Ejecti, vel alterius, qui libertatem habet Ejectum habendi.* Ita exarata habetur hæc vox in hac Charta, descripta apud Cleyracum de Consuet. maris p. 102. At in Regesto Burdegalensis Constabulariæ Cameræ Comput. Paris. fol. 195. pro *Ejecto*, *Wreccum* scribitur. Vide Leges maris Oleronenses art. 8. Contractus Marit. art. 23. 32. 33. præterea Legem Rhod. *de Jactu*, [& infra *Varecbum*.]

¶ EILNECIA, Major ætas, Gall. *Ainesse*. Vide locum in *Messuagium capitale*.

¶ EINECIA, EINESCIA, EINECIUS, Eadem notione. Vide *Ainescia*.

EIPERICUS, Asturco, pullus equitii generosi, in Decretis S. Ladislai Regis Hungariæ lib. 3. c. 28.

¶ EIRAUDUS, Area, seu locus, ubi frumentum teritur, quibusdam in provinciis *Eiral*. Charta fundationis B. M. de Fontanellis inter Instrumenta tomi 1. Gall. Christ. col. 420. *Præterea dedimus eis minagium Rocha... & unum Eraudam, apud Pereyum juxta Ecclesiam S. Michaelis, liberum & immunem ab omnibus costumis & rebus aliis.*

¶ EISIAMENTUM, EISSANCIA, Jus utendi in alieno prædio rebus non suis, Gall. *Aisance*. Donatio anni 1155. apud Marten. Collect. Amplis. tom. 1. col. 833. *Omnibus animalibus eorum in toto territorio de Amblevi, quod est juris mei, pascuorum beneficia & omnes Eissancias concessi.* Vide *Aisantia*.

¶ EISSADONUS, Parvus ligo, Massiliensibus *Aissadon*. Statuta Massil. l. 5. c. 52. *De omnibus infra scriptis* (Fabri) *possint accipere, sicut inferius continetur, & non aliter, videlicet de causando quendam Eyssadonum* (*Eissadonum* in MS.) *sicut convenerint.*

¶ EISSEGUUM, f. Latrinæ, cloaca, Gallis *Egout*, ab *Exgutium* à *Gutta*, inquit Menagius in Etymol. Gall. Statuta Massil. lib. 1. c. 34. §. 2. *Rector teneatur eligi facere ... tres probos viros... qui teneantur terminare & sopire ... quæstiones omnes ... de carreriis, & terminis, & finibus, & de Eisseguis dandis extra civitatem, &c.*

EJUCARUM, Genus vasis, ἀδοκονίας. Gl. Lat. Gr.

¶ EJUNCIDUS, ἐκλελωβηκώς, Tenuis factus. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. Vide Lexicon Martinii.

¶ EJUS, pro *Suus*, contra Grammaticæ leges vel usum frequenter ad Nominativum verbi refertur apud Gregorium Turon. & alios: quod monere visum est, ne quis erret ex ambigua loquendi ratione.

ELABORARE, [Acquirere,] ELABORATUS, [Acquisitus.] Vide *Labor*.

¶ ELACRIS, pro *Alacris*. Acta S. Cassiani apud Ill. Fontaninum ad calcem Antiq. Hortæ pag. 345.

Unde Elacres una dicebant voce sonora,
Est Cassianus nobis adeo recolendus,
Nobilitate nitet, &c.

¶ ELAPTUARIUM, Idem quod infra *Electuarium*, Sorbitionis species. Computum an. 1333. in Hist. Dalphin. to. 2. p. 279. *Pro claridine & Elaptuario, taren.* 1. Infra pag. 280. *Pro Elaptuario facto pro Domina in Marsilia de consilio medici Domini, taren.* XVI. Rursum p. 284. *Item in munitione facta apud Lugdunum per fratrem Simonem, de speciebus, cera, Elaptuariis & pannis lineis, XXXIII. flor. ob. gros.* In MS. D. *Lancelot* habetur *Elapsuarium*.

¶ ELAQUEARE, Eripere è *laqueis*, Liberare. Concil. Tulet. XV. *Cupiens periclitationis hujus Elaqueari periculo, pauca illa quæ vobis vicinum esse Deum non ambigo, vestris hæc pertractanda sensibus vestrisque judiciis discutienda committo.*

¶ ELARGARE, Gall. *Elargir*, Libertate donare, educere è custodia. *Elargare sive laxare a prisona*, apud Rymer. tom. 10. p. 778. col. 2. ubi pluries repetitur verbum *Elargare*.

¶ 1. ELARGATIO, ibidem, Emissio è custodia, Gall. *Elargissement*.

¶ ELARGIMENTUM, Eadem notione, apud eumdem Rymerum non semel tu. 8. p. 275. col. 1. & pag. 306. col. 2.

¶ ELARGITUS, Emissus è custodia, Gall. *Elargi*, semel & iterum in iis ipsis locis proxime laudatis.

2. ELARGATIO, Ampliatio. Chronologia Augustiniana Cantuariensis: *Charta de Elargatione Curiæ.* [*Madox* Formul. Angl. pag. 165. *In Elargacionem cimeterii, mansi & clausi prædictorum.* Hac etiam notione sumitur Gallicum *Elargissement*.]

¶ ELASSEFIERI, Lassitudine deficere, in Lexico Philosoph. Goclenii.

¶ ELATA PALMÆ, Ejus tenellum germen in altum sese extollens. Cant. Cant. 5. 11. *Comæ ejus sicut Elata palmarum, nigræ quasi corvus.* Hunc locum commentans Hamelinus de Verulamio in suo libro de Monachatu apud Marten. Anecd. to. 5. col. 2. ait: *Comæ Ecclesiæ sunt fideles, qui Deo adhærent, & bene agendo quasi in capite pendentes honorem conferunt: bene Elatis palmarum comparantur, quæ valde in altum crescunt, & inferius graciles at in summis grossiores fiunt.*

ELATERARE, Ad latus ponere, *Mettre à costé*. Vita SS. Severini & Victorini: *Paululum se ex aggere Elaterat pavens.*

¶ ELATIVUS. Gloss. Lat. Gr. *Elativa*, ἐπηρμένα.

¶ ELAVEIDIUM. Vide *Eslaveidium*.

¶ ELCAMBIARE, Permutare, Gallice *Echanger*. Charta an. 1208. inter Probat. Hist. Comitatus Ebruic. p. 10. *Si forte decem acras boschi garantizare non potero ... alibi jam dictis Canonicis Elcambiare tenemur.* Fortassis melius legeretur *Escambiare*. Vide *Cambiare*.

ELEÆ, Elementa, literæ Alphabeticæ. Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis lib. 1. c. 10. in Actis SS. Ord. S. Benedicti: *Eodemque die vicinas Eleas, tessetasque agnovit totas.*

¶ 1. ELECTA, Moneta minutior in usu an. 1233. Chartarium Abbatiæ de Burgo-medio: *Ægidius Abbas Burgi-medii Blesensis attendens utilitati suæ Ecclesiæ concessit pignore Richerto Maubeiner per C. libras & XX. libras Turon. sex modios frumenti valentes duos denarios minus Electa, & sex modios avenæ valentes unum denarium minus Electa.*

¶ 2. ELECTA, Vidua. *Sanctarum Monegundis Electæ & Priscæ virginis*, in Actis SS. Julii to. 1. p. 313.

¶ 1. ELECTI, Beati, qui jam cœlo potiuntur, Gall. *Elûs*, in Statutis Monasterii S. Claudii pag. 99. & alibi: Apostoli vero Petrus 1. Epist. 1. 1. Paulus Rom. 8. 33. Coloss. 3. 12. 2. Tim. 2. 10. Tit. 1. 1. *Electos* vocant Christianos adhuc viatores. *Vocati, Electi, & fideles*, Apocal. 17. 14.

¶ 2. ELECTI, qui & *Sacramentales* dicti, Testes ei, qui jurabat, adjuncti: de quibus plura in *Juramentum*. Leges Caroli M. apud Muratot. tom. 1. part. 2. part. 99. col. 1. *Et quæ in Ecclesiis juranda sunt, vel cum VII. Electis aut XII. esse debeant, quales potuerint legibus inveniri.* Non semel memorantur *Electi* apud Thomasserium in Bituric. p. 123.

3. ELECTI, sic nuncupati quidam hæretici ex secta Manichæorum, qui nec carnibus vescebantur, nec uxores ducebant: Ἐκλεκτοὺς καὶ ἐκλεκτὰς, in Anathematismo hæres. Manichæor. apud Cotelerium in Notis ad Recognit. Clement. p. 373. de his S. Augustinus Epist. 74. & lib. 2. de Morib. Manichæor. c. 13. 16. 18. 19. Possidius in Vita ejusdem S. Augustini c. 15. 16. Leo I. PP. Serm. 5. de Jejunio, Prosper Manichæus in Anathematismo Manichæor. cap. 3. apud Sirmond. to 1. Concil. Gall. S Hieronymus in Epist. ad Ctesiphontem adversus Pelagium c. 2. Auctor Prædestinati lib. 1. hæresi 46. Archelaüs Mesopotamiæ Episcop. in disput. adversus Manichæum, &c. Vide *Auditores.*

4. ELECTI, ut est io Ceremoniali Romano lib. 1. sect. 10. appellantur *Promoti ad Ecclesias, sive Monasteria ante suam consecrationem, sive benedictionem, quam infra tres menses sumere debent.* Neque enim appellantur Episcopi sive Abbates, *& quamvis utantur Episcopali sive Abbatiali habitu, non tamen possunt uti paramentis & mitris sine speciali indulto Pontificis, &c.* Vide Willelmum Neubrigensem lib. 2. cap. 22.

5. ELECTI, Qui ad baptismum sunt electi, baptizandi, in lib. 1. Sacrament. Eccl. Rom. cap. 26. 33. & in Missali Gallicano vet. pag. 449.

¶ ELECTORES, Collegium Novemviratus potentissimæ in Imperio dignitatis; unde in Bulla Aurea *Illustres Imperii Principes*, ejusdemque *decus, columnæ, latera, propinquiora membra, &c.* vocitantur. Inter præcipuas Electorum prærogativas primum locum obtinet jus Imperatorem *virtute Regni & Principatuum suorum* eligendi, eumdemque, si necessitas & utilitas publica postulet, ab Imperio removendi; non tamen ut scribont quidam, sine reliquorum Principum consensu. Vide Electorum Sententiam exauctorationis Winceslai Romanorum Regis, apud Goldastum tom. 1. pag. 139. Majores fuut Imperii Officiales, Imperatoris Consiliarii, citra quorum consensum in multis, quæ ad Imperii administrationem spectant, nihil rite aut valide peragi potest. *Qui de eorum nece factionem inierit, vel factionis sacramentum dederit* Majestatis reus declaratur. Jus habent cudendi monetam. In solemni Imperiali Curia omnes cujuslibet dignitatis præcedont. Privilegio gaudent *de non appellando*, quod per Recessum Imperii an. 1654. renovatum ipsisque denuo est confirmatum. Hactenus Bulla Aurea. Vide præterea Limnæum lib. 1. Jur. publ. Imp. cap. 20. & lib. 2. cap. 1. ubi Electorum jura & prærogativæ fusius recensentur. Ab anno 1647. vel 1654. Fratres salutantur à Rege Francorom.

Elegantissimus quoque Electuralis ornatus & vestitus: Electorum Ecclesiasticorum, toga est *ex panno coccineo rubro, pellibus ex albo & nigro variegatis, quas hermelinas vocant, suffulta & prætexta: pileus quoque ex ejusdem coloris panno, pellibusque variegatis prætextus; Secularium, est paludamentum holosericum rubrum, pellibus hermelinis suffultum & prætextum, pileusque ejusdem materiæ, coloris ac prætextura.* Limnæus ibid. lib. 2. cap. 1. n. 13.

Septem ab initio instituti, haud dubie quia totidem Imperii Officiales, Septemviri sunt appellati; tres Ecclesiastici, Laici quatuor. Unde versus pingui crassaque Minerva olim decantati:

Maguntinensis, Trevirensis, Coloniensis,
Quilibet Imperii sit Cancellarius horum,
Et Palatinus Dapifer, Dux Portitor ensis,
Marchio Præpositus Cameræ, Pincerna Boemus;
Hi statuunt Dominum cunctis per sæcula summum.

Qui Septemviralis Senatus in Novemviratum exinde provectus est; de duobus recentioribus suo ordine dicemus.

Non eadem vero omnium Electorum jura eædemque prærogativæ. Ecclesiastici electione & suffragio hanc obtinent dignitatem; Seculares, si Regem Bohemum excipias, succedunt & jure hæreditario Electoratum possident. Hi jure utriusque suffragii, sui nimirum & alieni in electione gaudent; illi sui tantum. Ecclesiastici non nisi expleto trigesimo suæ ætatis anno in Archiepiscopos atque adeo in Electores cooptari possunt; Laïcis, sufficit decimus octavus annus completus ut suo fungantur officio. Bulla Aurea c. 7. num. 2. Ut autem quid ad unumquemque eorum pertineat, quodve jus sit proprium & singulare penitius cognoscatur, de singulis seorsim paucis est agendum.

Archiepiscopus Moguntinus Collegii Electoralis Decanus, Principes Coelectores monere tenetur de obitu Imperatoris, & futuram electionem Litteris patentibus significare. Harum litterarum formulam, si videre libeat, reperire est in Bulla Aurea cap. 18. In electione Imperatoris Coelectorum suffragia colligit, quibus suum addit calculum. B. A. cap. 4. num. 2. 3. Imperatorem electum proclamat. Decreta Imperialia solus subsignat, quia Archicancellarius Germaniæ. Vide *Archicancellarius.*

Archiepiscopus Trevirensis, secundus Elector & Archicancellarius per Galliam universam, seu potius eam Galliæ partem, quæ Regni Arelatensis nomine censebatur, primus suum fert suffragium. B. A. cap. 4. num. 3.

Archiepiscopus Coloniensis, tertius Elector & Archicancellarius per Italiam, secundus eligit. B. A. ibid.

Rex Bohemiæ, ratione Regiæ dignitatis inter Seculares primus Elector & Imperii Archipincerna, tertius eligit. B. A. cap. 4. num. 1. & 3. Albertus Stadensis Abbas in Chron. ad an. 1240. & incertus Auctor in Chron. Sclavicis ad annum 1245. scribunt Regem Bohemiæ non eligere, *quia non est Teutonicus.* Quod intelligere licet ex Chron. Engelhusii & Andreæ Presbyteri Ratisbonensis, ubi de Ottone III. & ex Dubravio, qui in Hist. Bohemica lib. 6. narrat: *Additus tamen sex illis Principibus posthac Rex Boemus fuit, Elector septimus ad tollendam discordiam quæ inter pares numero, pari suffragio concurrente, nonnunquam intercedebat.* Quod ita indubitatum nonnullis visum est, ut à Rudolpho Imperatore id factum esse scribat Cromerus lib. 3. de Rebus Polonorum; imo Instrumentum Rudolphi an. 1290. refert Windekius in Comment. de Elector. orig. cap. 1. Horum tamen omnium sententiam scite refellit Limnæus lib. 2. Jur. publ. Imp. cap. 7. num. 1. Vide *Archipincerna.*

Dux Bavariæ, hodie Imperii Archidapifer, quartus eligit. Electorali dignitate primus potitus est Maximilianus, qua an. 1623. à Ferdinando II. in Diæta Collegiali donatus, cum Palatinus Rheni, perduellionis titulo, ea exauctoratus fuisset. Quod an. 1648. art. 4. Pacis Westphalicæ, Bavariæ Duci confirmatum fuit, ita tamen ut linea Wilhelmina exstincta, familiæ Palatinæ restitueretur Electoratus. Vide Struvium Syntag. Hist. Germ. Dissert. 35. §. 20. Post obitum Ferdinandi

dinandi III. ann. 1657. Vicariatus Imperii officio, loco Palatini Electoris, functus est Dux Bavariæ: litem intendit Palatinus, sed adhuc sub judice lis est.

Dux Saxoniæ, Imperii Archimarescallus & ejusdem Vicarius, vacante Imperio, in locis ubi Saxonica jura servantur: quintus eligit. B. A. c. 4. n. 3. & cap. 5. n. 2.

Marchio Brandeburgicus, Imperii Archicamerarius, sextus eligit. B. A. cap. 4. n. 3.

Palatinus Comes, olim inter Seculares secundus Elector & Imperii Archidapifer, nunc Archithesaurarius, septimus eligit: Quod definitum est art. 4. Pacis Westphalicæ an. 1648. cum Carolus Ludovicus in Palatinatum inferiorem est restitutus, atque octavus Electoratus ipsius causa institutus est. Vacante Imperio ejusdem est Vicarius in partibus Rheni & Sueviæ. Coram eo Imperator conveniri potest. B. A. c. 5. n. 1. & 3.

Dux Hannoverensis, Viennæ 12. Martii ann. 1692. nonus Elector creatus & Imperii Archivexillifer, octavus eligit; de quo *Schramb* in Chr. Mellicensi part. 10. n. 42. p. 920. hæc habet: *Novemviratus ab Augustissimo Leopoldo est constitutus, creante Ernestum Augustum Principem Hannoveranum in Electorem nonum, & Collegii Electoralis Signiferum .... Hac nova dignitate Electorali, qua acatholicus Palatinatus Princeps insigniebatur, cum unper calculus Protestantium Electorum, (ex eo quod Dux Neoburgicus catholicus Palatinatus Electoratu fuerit condecoratus) esset minutus, resarciebatur.* Ad Electorum vero officia in Imperatoris coronatione quod spectat eorumque in sessionibus ordinem & alia jura, vide Limnæum lib. 2. cit. cap. 1.

Quæ hactenus dicta sunt de dignitate, prærogativis, juribus & officiis Electorum à nemine, quod sciam, in dubium revocantur, utpote quæ ex Bulla Aurea, quæ ceu fundamentum Collegii Electoralis haberi debet, eruta sint & descripta. At vero longe aliter res se habet cum de eorundem institutione & origine agitur. Tot fere sententiæ, quot hac de re Scriptores, nullum quippe exstat monumentum, ut ipsis visum est, unde quicquam certi expiscari liceat. Utrinque Viri doctissimi pro diversis sibique invicem oppositis opinionibus stant decertantque, inter quos litem dirimere non sine temerario ausu forte quivis tentabit. Præcipuas ex iis prius hic exponere libet, quam id quod nobis probabilius visum fuerit aperiamus. Qui cæteras nosse voluerit adeat Thulemarium qui eas omnes congessit cap. 7. dissert. 12. Syntag. Jur. publ. & Jo. Guilielmum Janum in judiciis Eruditorum de orig. Electorum.

Prima est eorum qui Collegii Septemviratus institutionem Gregorio V. & Ottoni III. acceptam referunt. Eam sic proponit nihil hæsitans Windckius in Comment. de orig. Elect. cap. 1. *Ego*, inquit, *Electores cum consensu Ottonis III. an. 997. sanctione à Gregorio V. lata, sed a Sylvestro II. an. 1000. promulgata, constitutos compertum habeo, tum ex pluribus MSS. tum ex cusis Historicis.* Fucum facit Windekius; quæ enim profert argumenta aut ad rem non pertinent, aut levioris sunt momenti, quam ut rem tantam definire valeant: & id sensit ipse Windekius, cum adductis argumentis quæ ipsi gravissima videbantur, subinde fatetur cæteros Principes in electione Imperatoris adfuisse, non quidem ut eligerent, sed ut quem vellent eligendum Septemviris proponerent. Hæc enim fateri, causa cadere est.

Windekio hac in re consentit Gewoldus lib. de S. R. I. Septemvir. quos refutat Limnæus lib. 2. sæpius cit. cap. 1.

Huic opinioni præivere sine dubio antiqui Chronicorum Scriptores qui omnes fere ubi de Ottone III mentionem fecerunt, eodem tenore Electorum institutionem referunt. Ita Martinus Polonus, Andreas Presbyter Ratisbonensis, Engelhusius, Nauclerus vol. 2. Chronogr. gener. 34. & alii. Supposititiam vero Gregorii V. de electionibus Imperatorum sanctionem, quam melius forte non verius, inter Constitutiones Ottonis IV. recenset Guldastus to. 3. Constitut. Imper. his verbis refert Limnæus lib. 1. cit. cap. 1. n. 1. *Imperatorum nullus hereditariam dignitatem vindicato. Principes sex, sacri Ordinis tres, profani totidem, eum deliguento. Hi discordes si fuerint, Bohemiæ Regem cooptanto.* Immerenti Baronio injuriam fecerunt qui eruditissimum virum hujus sententiæ patronum arbitrati sunt. Scribit quidem ille sub an. 996. tom. 10. Annal. pag. 913. potestatem eligendi Germaniæ Regem, in Imperatorem postea adsumendum, Principibus Germaniæ à Gregorio V. factam; sed diserte negat ex eo tempore ad septem tantum Electores id spectasse; quod probat ex Epist. ad Innocentium III. PP. de electione Ottonis IV. Baronio præiverat Bellarminus lib. 3. de Translat. Imperii.

Rectius ergo utrumque Cardinalem accensebis inter defensores sententiæ, quæ ab Innocentio IV. in Concilio Lugdunensi an. 1245. celebrato, id factum esse defendit. Nec sua huic opinioni deest probabilitas: præterquam enim quod circa hæc tempora in electione Imperatorum prævalere cœpit Electorum auctoritas; certum est ab Innocentio IV. Fridericum II. Imperiali dignitate in hac Synodo privatum fuisse, præceptumque à Rom. Pontifice Ecclesiasticis Electoribus, ut Henricum Thuringiæ in ejus locum sufficerent. Thomas *Wikes* to. 2. Hist. Angliæ. Scriptorum pag. 45. in Chron. ad ao. 1245. scribit: *Innocentius Papa, convocatis universis Ecclesiæ Prælatis, celebravit generale Concilium apud Lugdunum, in quo sententialiter degradavit Imperatorem Fridericum, decernens ipsum finaliter amovendum ab Imperio ..... præcepitque Coloniensi, Treverensi, Moguntinensi Archiepiscopis, ut Henricum dictum Langravium Thuringium eligerent in Regem Teutonicorum, quod & factum est.* Vide etiam Chron. Alberti Stadensis ad an. 1240. Engelhusii tom. 2. Collect. Leibnitii p. 1117. & Walteri Hemingford. ad an. 1250.

Tertia de Electorum origine nobis superest exponenda sententia, quam doctissimi quique Germanici Scriptores amplexati sunt. Hæc autem statuit id accidisse *præcipue sub Friderico II.* (verba exscribo Myleri) *absque ulla interveniente singulari Constitutione, qualem nullus scriptor veridicus allegare aut producere potest, sed modo latenti, & insensibiliter quasi, cum tacito Ordinum Imperii consensu.* His apprime consonat Limnæus lib. 3. Jur. publ. Imp. cap. 1. *Statuo*, inquit, *Collegium hoc Electorale, non tam speciali & expressa alicujus Constitutione, quam consuetudine sensim Ordinum consensu approbata, introductum, postque aliquot mutationes intervenientes, tandem a Carolo IV. & reliquis Imperii Proceribus Aurea Bulla firmatum fuisse.* Vide Nicolaum Mylerum Archologia Ordinum Imper cap. 9. n. 4. Conringium de Republ. Imper. Germ. Exercit. 5. thes. 23. & seq. Crusium lib. 5. Annal. Suevicorum part. 2. cap. 7. Onuphrium Panvin. de

C

Comitiis Imper. cap. 6. Michael. Schiffeterum de orig. Elector. thel. 16. apud Arum. vol. 1. Besolduin de election. & successi. lib. 2. differt. 3. n. 4. & seq. Aventinum lib. 5. Annal. Boiorum, Goldast. in Constit. Imp. to. 1. Struviom Syntag. Hist. Germ. differt. 22. §. 55. Natal. Alexandrum part. 2. sæc. IX. & X. Heissium in Hist. Imp. l. 5. n. 1. Hoffmano. in Lexico ad vocem *Electores*, & alios.

Quibus veto argumentis & probationibus hæc sententia, jam tot Eruditorum Virorum calculis approbata, fulta sit & munita paucis repræsentabo. Et quidem repudiata semel Gregorii V. Constitutione, de qua nullus Scriptor ab Ottonis ætate ad Fridericum usque II. meminit, ne ipse quidem Gratianus qui circa ann. 1151. Decreta, Constitutiones & Statuta Pontificum collegit; rem demonstrare videtur silentium omnium Historicorum qui de rebus Germanicis diligentius scripserunt; nemo quippe eorum, *neque Hermannus, neque Romerius*, verba sunt Aventini lib. cit. *neque Sigibertus, neque Otto noster, Gauntherus poeta, & cæteri quique proximi horum temporum gravissimi diligentissimique Scriptores, ullam Electorum mentionem faciant: profecto non omisissent tantam rem, si uti nostro sæculo sunt, illa tempestate Principes illi, constituendi Cæsaris legem & prærogativam accepissent.* Quod quidem argumentum, quamquam gravissimum sit, potest tamen & alio roborari, quo res pressius urgeatur. Constat testimonio Historicorum omnes Ottonis III. in Imperio Successores usque ad Fridericum II. vel jure hæreditario, vel omnium Principum suffragiis Imperium obtinuisse. De Henrico II. & Conrado ejus successore, id testatur Otto Frisingens. Chron. lib. 7. cap. 7. & 8. De Henricis IV. & V. Abbas Urspergens. in Chron. ad an. 1053. & 1106. De Lothario Continuator Sigeberti in Chron. ad an. 1126. De Conrado III. laudatus Otto lib. 7. c. 22. De Friderico I. idem Otto lib. 2. de Reb. gest. Frider. c. 1. Guntherus. & Chron. S. Ulrici ad an. 1152. De Ottone IV. & Friderico II. citatus Urspergens. ad ann. 1220. Iis addi possunt Ditmarus lib. 5. pag. 52. Wippo de Vita Conradi Salici an. 1024. Ordericus Vitalis an. 1124. pag. 882. Radevicus lib. 3. cap. 56. Fridericus I. in Epist. apud Baronium ann. 1156. Matth. Paris ann. 1245. 1257. pag. 456. 633. Roger. Hovedenus pag. 776. Willel. Brito lib. 4. Philipp. pag. 145.

Est etenim talis dynastia Theutonicorum,
Ut nullus regnet super illos, ni prius illum
Eligat unanimis Cleri Procerumque voluntas.

Ex quibus omnibus manifestum est Electores non prius, cæteris Principibus exclusis, Imperatorem elegisse, quam mortem obiisset Fridericus II.

His præmissis quæ nostræ sententiæ illustrandæ necessaria duximus, jam quod probabilius nobis visum est, ea qua nos decet verecundia, præsertim in rebus obscuris, proponendum. Nec longe profecto ab ea, quam modo exposuimus, sententia aberrabimus. Itaque, ut rem ab initio repetamus, certum videtur post Ottonem III. rationem succedendi in Imperio innovatam fuisse, suffragiisque, habita interdum natalium ratione, electos deinceps Imperatores, qui prius solo jure hæreditario nataliumque privilegio sceptro potiebantur. Hæc aperte significant omnia Historiæ Germanicæ, quæ supersunt, monumenta. Nec alia fuit, ut opinor, errandi occasio Scriptoribus, qui Electorum originem ad hæc tempora retulerunt. Cum autem in eligendo Imperatore potiorem partem haberent septem Imperii Officiales, iique potentiores essent Germaniæ Principes, sensim pedetentimque ad hanc devenere auctoritatem, ut sibi potestatem, cæteris Principibus exclusis, eligendi Imperatorem tribuere tentarent. Ne gratis vero id dixisse videamur, consulendus vetus Auctor de Beneficiis à Struvio citatus Syntag. Hist. Germ. differt. 22. §. 55. ubi legere est: *Rex quem eligant Teutonici, cum Romam vadit ordinari, secum ibunt de jure sex Principes qui primi sunt in ejus electione.* Idem docet Speculum Saxonicum l. 3. art. 57. *In Principis electione primus erit Episcopus Moguntinensis, secundus Treverensis, &c. secundum hoc omnes Illustres Imperii tam Seculares quam Spirituales eligant.*

Ut ut sit de eorum in electione Imperatoris præeminentia, Collegii Septemviralis institutionem ad Caroli IV. tempora, ad annum scilicet 1356. quo Bulla Aurea, prævia deliberatione Imperii Officialium, reliquorumque ejusdem Procerum & Ordinum consensu, promulgata est, referendam arbitramur; vel ut mentem nostram apertius explicemus, existimamus nullo, quod indubitatum sit, monumento probari posse ante Bullam Auream septem Electores pleno sibique proprio jure, quo scilicet ab electione alii Principes excluderentur, Imperatorem elegisse. Nec enim inficias imus prius exstitisse Principes, qui Electores appellarentur, quique in eligendo Imperatore potiores partes agerent. Hæc aperte significare videtur successiva Imperatorum series, qui, ad Bullæ Aureæ promulgationem, suffragiis aliorum Principum, præter septem Electores in hac Constitutione designatos Imperium adepti sunt. Unus in exemplum sufficiat Carolus IV. hujusce Legis celeberrimæ parens, quem ad regium culmen electum refert Albertus Argentin. in Chronico ad an. 1348. partim à Principibus electorali postea privilegio donatis, partim ab aliis quos inter Electores non recenset Bulla Aurea. Nec minoris est momenti quod in Bulla Aurea nullius Edicti, Legisve, aut Constitutionis, quæ Electorum jura numerumque prius assignaverit, occurrat mentio: neque enim id tacendum erat in Constitutione quæ solo novitatis titulo poterat repudiari à Principibus quos constanti asserto que sibi hactenus jure spoliabat. Iis addi potest Epistola Benedicto PP. XII. scripta an. 1338. ab omnibus Electoribus, Rege Bohemiæ excepto, quæ legitur apud Goldastum to. 1. Constitut. Imper. pag. 100. Hanc scio suspectæ fidei viris quibusdam eruditis videri: ex ea nihilominus, cum spuriam nemo, quod sciam, certo probaverit, quædam observabo, atque inprimis hanc epistolam, quæ Bullam Auream decem & octo annis tantum præcessit, sex Electorum nomina præferre; in ea tamen aliorum Coelectorum expressam repetitamque ab iis Principibus fieri mentionem. 2°. Illos diserte profiteri eam, quam in eligendo Imperatore habent potestatem sibi *ex consuetudine vel de jure* competere. Quid hoc dubium? rogo; ita re scripsissent Electores eodem jure, quo per Bullam Auream, iisdemque privilegiis jam decorati! Num Coelectores, promulgata semel Bulla Aurea, usquam agnoverunt? Hinc igitur recte Septemviratus Collegii originem institutionemque repetimus. Notandum 3°. Electores minime persuasos fuisse jus suum electorale Romanis Pontificibus acceptum referri debere. Sed præstat locum exhibere, ut quisquis prudens æquusque rerum æstimator judicet: *Gravamur non modice, & turbamur ex tantis,*

cum reverendam sacrosanctam Romanam Ecclesiam, matrem nostram, & ipsius Summos Pontifices, ... ac sacrosanctum Imperium, & Imperatores seu Reges ipsius, quorum defensio ad nos ac omnes alios Coelectores præ cæteris mundi Principibus specialiter pertinere dinoscitur, sicut temporibus præsentibus videmus, ad invicem discordare. Infra: *Cum aliis omnibus Principibus Electoribus Imperii in unum fuimus congregati, ... & firmavimus jurejurando per Sacramenta corporaliter a nobis & omnibus Coelectoribus nostris præstita; quod jura, honores, bona, libertates & consuetudines dicti Imperii, & nostra, nobis in electione Imperii competentia & consuetudine vel de jure, manuteneamus, defendamus & illibata conservemus, ... & quod hoc non obmittamus propter aliqua pericula rerum & personarum, aut præcepta ..... contra Imperium & nos vel Coelectores nostros; per quæ dicto Imperio ac nobis & Coelectoribus nostris .... possit præjudicium generare.* Ibid. *In prædicto Parlamento per nos & alios Coelectores nostros .... sententialiter diffinitum: quod vacante Romano Imperio is, qui eligitur concorditer, vel à majore parte Principum Electorum, pro Rege Romanorum ab omnibus est habendus: & quod nec nominatione, approbatione, confirmatione, consensu, vel auctoritate Sedis Apostolicæ, super administratione bonorum & jurium Imperii indiget, sive titulo Regio assumendo: quodque jura & bona Imperii administrare & gubernare potest, & de jure & consuetudine, nulla Sedis Apostolicæ super hoc licentia habita vel obtenta.* Hæc clariora sunt quam ut fusiori expositione indigeant; cætera itaque Lectoris judicio permittimus, quæ otiose fortassis annotaremus.

ELECTRAT, *Ructat.* Papias. [Bituric. MS habet *Electat*, forte pro *Ejectat.*]

¶ ELECTRUM, Mixtura quædam æris & stanni, nomen sumens cum electro à coloris similitudine. Nicol. Bertrandus in Vita B. Guillelmi Eremitæ Augustin. *Disciplinabat enim se catenis ferreis Electri vel de latone.* Ruchu *le Baillif* in Diction. Spagyr. *Electrum, est septem metallorum in unum conjunctio.*

1. ELECTUARIUM. Isidorus lib. 4. c. 9. *Electuarium, vocatum eo, quod molle sorbeatur.* Matth. Silvaticus: *Electuarium, id est, mollis sorbitio.* Ex Græco ἐκλειγματάριον ab ἐκλείχειν, *delingendo evacuare.* Alii ab *electis speciebus* dictum volunt. Joann. de Janua: *Electuarium dicitur ab electione rerum, è quibus conficitur.* Electuariorum alia sunt dulcia, quædam amara, quædam acria, de quibus Champerios. Octavius Horatianus lib. 4 Rer. medicar. *Ad Tussim, Electuarium, &c.* Cæsarius lib. 7 cap. 48. *De pyxide, quam in manu portabat, Electuarium per cochlear hauriens, singulis inde mittebat.* Brocardus in Descript. Terræ Sanctæ: *Habent poma citrina magna, ex quibus optima conficiunt Electuaria.* [Statuta Ecclesiæ Cadurc. an. 1289 inter Anecdot. Marten. tom. 4. col. 699. *Parasti species vel Electuaria, non causa medicinæ, sed ut vinum tibi melius saporet, & ad bibendum te fortius incitaret.* Statuta Arelat. MSS. art. 137. *Non vendant Electuarium corruptum.*] Vide Constitut. Siculas lib. 3. tit. 34. §. 4. Durandum lib. 6. Ration. cap. 7. num. 20. &c. Utuntur passim Medici. Guiotus Pruvinensis in Biblia MS. de Medicis:

S'ils reviennent de Monpellier,
Lor Lectuaire sont moult cher;
Los, dient-ils, com'est avis,
Qu'ils ont gigimbrat & pliris, &c.

Electarium habet perpetuo Cælius Aurelianus Siccensis lib. 1. de Tardis passion. c. 4. lib. 2. cap. 7. 13. lib. 3. c. 1. &c. Αντιδότιον & Αντιδότον pro ἐκλειγματάριον habet Myrepsus sect. 1. c. 74. 498.

2. ELECTUARIUM *& florem bellatorum* dixit Lambertus Ardensis p. 84. [Pro quo nos diceremus *l'Elite & la fleur des troupes.*]

ELECTUBILIA. Vita S. Desiderii Episcopi Cadurcensis cap. 18. *De præsidio meo vestimenta, scamnalia, mersalia, & Electubilia, aurum, vel argentum &c.* Sed legendum, ut præfert Codex MS. *Lectuaria*: nam editiones binæ hujus Vitæ ex mendoso apographo prodierunt. Utramque cum ipso archetypo contulit Stephanus Baluzius.

¶ ELECTUS. Vide *Electi.*

1. ELEEMOSYNA, Misericordia, seu *Merces.* Concilium Francoford. ann. 794. cap. 3. *Idcirco domnus noster misericordia motus, præfato Tassiloni ... culpas perpetratas indulsit, & gratiam suam plenitèr concessit, & in sua Eleemosyna eum in amore dilectionis visus est suscepisse.* Charta Ludovici Pii ex Tabulario Fullatensi f. 8. *Cujus petitioni in Eleemosyna nostra libenter aurem accommodare placuit.* [Lupus Ferrar. Epist. 45. ad Carolum Calvum: *Tangat itaque vos affectus eorum, per quos esse cœpistis. Instaurate eorum Eleemosynam ingenti periculo intermissam. Ne obliviscamini vestri; etenim vos jam Eleemosyna indigetis.*] Codex Epistularum S. Bonifacii Archiepisc. Moguntini Epist. 115. *Nobis quoque paterna hereditate spoliatis pro vestra Eleemosyna auxiliari ... utcumque faciatis.* Adde Epist. 117. Concilium Vernense ann. 755. c. 6. 13. Remense II. cap. 42. Formulas vett. Bignonii cap. 31. Capitulare Pipini Regis Italiæ c. 6. Capitulare I. ann. 802. c. 29. Epistolam Caroli Magni ad Offam regem, Capitulare 6. ann. 809. c. 7. Chartam Ludovici Pii apud Mabillonium to. 5. Vitar. SS. Ord. S. Bened. p. 68. &c. Vide *Merces.* Eadem notione

Eleemosyna Regum, in Capitul. 6. ann. 819. cap. 7. *De viduis & orfanis & pauperibus vel omnibus impotentibus, ut in Eleemosyna Dominorum nostrorum Regum eorum justitiam plenius accipiant.*

Eleemosyna Carucarum: pro aratris. Lambardo: *Arationis Eleemosyna*: ꝩul ælmeꝩꝩe, in Canonibus Saxon. Edgari c. 54. i. aratri vel arationis eleemosyna, à ꝩulh, aratrum, & ælmeꝩꝩe, eleemosyna Concilium Ænhamense ann. 1009. cap. 10. *Jura Deo debita unusquisque annuatim recte pendito, aratri scilicet Eleemosynam decima quinta nocte à Paschate. Aratrales Eleemosynæ*, in Decretis Synodalibus ejusdem Concilii cap. 10. Denarius in singulas carucas, impositus, pauperibus in eleemosynam erogandus, ab Ethelredo Rege, ut quidam ferunt, impositus Leges ejusdem Regis cap. 1. *Ut detur de omni caruca denarius, vel denarium valens. Eleemosyna carucarum*, in Legibus Canuti Regis cap. 11. Saxon. 7. Ejusdem Canuti Epistola ad Ethelnotum Metropolitanum Britanniæ, apud Ingulfum. Matthæum Westmonast. Florent. Wigorn. & Rad. de Diceto ann. 1031. *Antequam ego in Angliam veniam, omnia debita, quæ Deo secundum legem antiquam debemus, sint persoluta, scilicet Eleemosyna pro aratris, & decima animalium ipsius anni procreatorum, & denarii, quos Romæ ad S. Petrum debemus.*

Eleemosyna Regis. Leges Edwardi Confessoris cap. 10. de Denario S. Petri: *Quoniam denarius hic Regis Eleemosyna est.* Simeon Dunelmensis de Gestis Angl. ann. 887. *Ethelelm Comes Wintoniensium Eleemosynam Regis Elfredi detulit Romam. Eleemosyna S. Petri* dicitur in Epistola Paschalis PP. apud Eadmerum lib. 5. Novor. pag. 113. 1. edit. Vide *Denarius S. Petri.*

Eleemosyna Paschalis, quæ etiamnum obtinet in Episcoporum Palatiis. Anastasius in Hadriano PP. pag. 112. *Ubi Fratres nostri Christi pauperes, qui ad accipiendam Eleemosynam in Paschalem solemnitatem annue occurrere & lavari solebant.* Vide Gaufredum Vosiensem 1. part. cap. 30. Probat. Hist. Monmorenciacæ pag 410. & Henric. Valesium ad Euseb. de Vita Constant. lib. 4. c. 22. &c.

Eleemosyna Rationabilis, quæ ex bonis intestatorum sequestrabantur ad pias causas, de quibus pluribus agimus in voce *Intestatus*. Charta Libertatum oppidi *dei Ais* in Biturig. ann. 1301. *Si vero aliquem mori contigerit propinquorum generis sui, qui meus sit vel femina, meam habere esi betam ad solutionem prædictu censa, & nisi aliquis hæres præsens fuerit, sex electi omnes res suas servabunt per annum & diem: & si infra annum & diem hæres venerit, omnia sua habebit, salva tamen Eleemosyna rationabili.* Infra: *Vel sine herede mori contigerit, respectu sex electorum habebit Eleemosyna rationabilis.*

2. ELEEMOSYNA, nude dicuntur Ecclesiarum possessiones: *Tenementa quæ conceduntur per donationem Ecclesiis Cathedralibus, Conventualibus, Parochialibus, viris religiosis, ut prædonatoris & suorum tam vivorum quam mortuorum animabus apud Deum orationibus & divinis officiis intercedatur.* Ita Bracton. Paschasius Rathpertus in Vita Walæ Abb. Corbeiensis lib. 2. cap. 2. ubi Wala ad Ludovicum Pium: *Quid est quod das, quando honores Ecclesiarum, immo, ut sentio, onera quæ largiris? quod si res Domino jure Eleemosynarum legitime consecrata sunt, Ecclesiarum ejus sunt; quia suis pauperibus, & specialiter sibi servientibus legaliter data sunt.* [Charta Zuentebaldi Regis Lotharing. ann. 896. apud Doubletum pag 809. *Et nullus unquam dominator adveniat qui hæc infringere audeat; quod si aliquis protervitet hanc Eleemosynam infringere incipiat, primitus in iram Dei .... incurrat.*] Consuetudo Normanniæ art. 103. quatuor species tenuræ statuit, per homagium, per divisionem, per eleemosynam, & pervadium: & art. 139. ait, possessionem per eleemosynam esse quidquid Ecclesiis aut viris religiosis confertur. In Regiam Majestatem lib. 2. cap. 23. §. 2. & apud Glanvillam lib. 7. c. 1. *Episcoporum & Abbatum Baronia* dicuntur esse *de Eleemosyna Domini Regis & antecessorum ejus.* Decreta Regni Anglicani apud Clarendum ann. 1164. *Si calumnia emerserit inter Clericum & Laicum, vel è converso de ulla tenementa, quod Clericus velit ad Eleemosynam attrahere, Laicus vera ad Laicum feudum, &c.* [Index MS. Beneficiorum Eccl. & Diœc. Constantiens. fol. 22. verso: *Et totum manerium supra & infra dictas domus est in Eleemosyna; alia est in feuda laicali.* Et fol. 59. *Eleemosyna Presbyteratus continet dimidiam acram terræ, & est manerium Presbyteratus situm in eadem Eleemosyna.*] Leges Simonis Comitis Montisfortiæ: *Cuilibet Militi sive rustico licitum erit legare in Eleemosyna de hæreditate propria usque ad quintam partem ad consuetudinem & usum Franciæ circa Parisius, salvis tamen Baroniis, & fortiis, &c.* Chronicon Mauriniacense lib. 2. *Apud Longum Pontem, quod regulare Canonicum antecessorum Milonis Eleemosyna erat.* Epistola 104. ex Sugerianis, de quadam decima: *Conquerimur super Hugonem Breslin, qui antiquam Eleemosynam Regum Franciæ, quæ est apud Calceium ....., quietam & liberam inquietat & aufert.* Monastic. Anglic. to. 2. pag. 827. *Prohibemus etiam, quod nullus Vicecomes vel Minister, seu alia persona magna vel parva, infra Eleemosynas suas hominem capere, verberare, ligare audeat.* Charta ann. 1190. apud Radulfum de Diceto: *Nulla fiet recognitio, si Charta, vel alio modo Eleemosynatam esse possessionem probare poterit; sed ad Ecclesiasticos judices remittentur.* [Charta an. 1220. ex Archivo Abb. Belli-loci: *Dedit etiam Jubellus de Meduana omnem talliam, & medialliam quam percipiebat in terra Canonicorum Belli-loci, cum omni jure & dominio, quod habebat in omnibus terris & feodis Elemosynatis & omnibus hominibus suis in Elemosyna dictorum Canonicorum commanentibus.* Charta an. 1261. ex Tabul. Abb. S. Sulpitii: *Bertranus de S. Egidio Miles, Dominus de Monstabeton, de consensu Tilonis filii sui concessit Conventui S. Sulpitii quod homines Monialium habeant usum in saltibus Elemosynatis eisdem Monialibus à Domino Comite Britanniæ.*] Adde Statuta Alexandri III. Regis Scotiæ c. 20 Statuta 2. Roberti I. Regis Scot. cap 1. §. 7. Monast. Anglic. to 2. p. 827. &c.

¶ Eleemosynata, Eadem notione. Præceptum Scacarii Paschæ apud Cadomum ann. 1222. tom. 3. Hist. Harcur. pag. 52. *Præceptum est quod Abbas de Barberio per cartas Comitis de Meullent & Henrici Regis habeat unam Eleemosynatam à Roberto Mannion, quia cartæ confirmant donationes & eleemosynas, quas Monachi illi poterunt acquirere.*

¶ Eleemosyna, Prædia vel etiam pecunia quæ mercedis loco dabantur pro celebranda Missa. Concil. Hispal. 1512. to 4 Conc. Hispan. pag. 11. col. 1. *Mandamus & ordinamus, ut cum aliquis Sacerdos receperit Eleemosynam seu portionem pro celebranda Missa seu Missis, teneatur illas celebrare eadem met die vel tempore commendato.* In Conc. Tolet. provinc. ann. 1582. ibid. pag. 209. *Graviori doloris sensu est a Patribus auditum, magnum Missarum numerum in quibusdam Ecclesiis .... omitti vel differri, propter veteris Eleemosynæ tenuitatem.* Et in Synodo diœcesana Valentina an. 1584. ibid. pag. 287. *Accipiat autem Clerus pro singulis hujusmodi Missis solidorum decem Eleemosynam, non ea plus.*

Eleemosyna Libera, seu *Libera Eleemosyna.* Bracton. lib 4. tract. 5. cap. 2. n. 24. & lib. 5. cap 9. *Et quamvis hujusmodi terra dentur in Liberam Eleemosynam, non solum dantur Ecclesiis, sed & personis tenenda in Baronia.* Charta Philippi Augusti an. 1219. in ejus Regesto Herouvalliano fol. 163. *Domum Dei de Gonessia ... ab omni sæculari potestate & dominio tanquam Eleemosynam in perpetuum Liberam esse concedimus.* Alia ann. 1227. ex Tabul. S. Arnulfi Crispiac. *Recognovit, se contulisse in perpetuam & Liberam Eleemosynam Capellam B. Mariæ de Louvery, &c.*

Libera autem Eleemosyna dicitur, quod nulli servitio vel redhibitioni aut censui obnoxia sit. Charta Gaufredi Comitis Mauritaniæ in Bibl. Cluniacensi pag. 543. *Et omnia, quæ data sunt vel danda ab aliis in futuro, ita Libera esse volo, ut neque ego, neque succedentes mei, neque per bannum, neque per telonium, neque per vicariam, neque per collationem nostrorum Militum, neque per aliam quamvis modicam consuetudinem Monachos de servitio Dei disturbent, neque suis hominibus inferant inquietudinem. Ista omnia dona Libera ita esse volo, &c.* Vide Cowellum lib. 2. Instit. tit. 3. §. 24.

Eleemosyna Ecclesiastica. Monasticum Anglic. to. 3. p. 46. *Hanc itaque Ecclesiam & omnia ad illam pertinentia concessi & dedi Athelwado Clerico, filio Erlavi Sacerdotis, libere & quiete tenere, sicut decet Ecclesiasticam Eleemosynam.* Vide *Jus Ecclesiasticum.*

¶ Eleemosyna, Fortè prædia seu feuda, quæ

Advocatis Ecclesiarum mercedis loco ex possessionibus ecclesiasticis tribuebantur. Charta ann. 1205. to. 3. Hist. Harcur. p. 102. *Item diximus per sacramentum nostrum, quod si Clericus teneat aliquid de quo Laïcus conqueratur, & Laïcus dicat se tenere illud nomine Eleemosyna.* Chartul. S. Vandreg. tom. 1. Instr. an. 1267. *Juravit insuper dictus Rogerus tactis sacrosanctis Evangeliis spontanea voluntate coram nobis, quod in dictis masura, adificio, gardino & dimidia acra terra ratione hareditatis, petitionis, successionis, conquestus, domini, Eleemosyna, seu quacumque alia ratione sibi competenti nihil de catero reclamabit.*

Eleemosyna Pura, idest, *in qua Princeps nihil terrena retinet sibi jurisdictionis, seu dignitatis: & hujus Eleemosyna totalis jurisdictio ad Ecclesiasticam pertinet dignitatem. Nullus autem in Normannia potest de feodo suo Laicali Puram facere Eleemosynam, sine concessione & assensu Principis principalis, &c.* Ita Jura & Consuetudines Normanniæ cap. 117. [Lindanus Hist. Teneremund. lib. 2. cap. 2. pag. 111. edit. ann. 1612. *Philippus Bonus concessit olim in puram Eleemosynam cudere nummos areos pretii quatuor obolorum Flandricorum quas Mittas vocant.*] Vetus Charta Gallica apud Seldenum de Titulis honorariis 2. parte c. 5. §. 24. *Il ne tient riens en chief du Roy, ne per Baronnie, mais en pure & perpetuelle Almoigne.* Vide Littletonem, & Chartam ann. 1205. post Ordericum Vitalem p. 1060.

¶ Eleemosyna Laudabilis. Epitome Constitut. Eccl. Valent. tom. 4. Collect. Conc. Hisp. pag. 186. col. 2. *Ordinarunt quod signa Laudabilis Eleemosyna de catero dum pro tempore vacabunt, dentur per vota Canonicorum.* Ibid. p. 167. col. 1. *Ordinarunt quod si quis habens signum Laudabilis Eleemosyna Dei causa illud alicui resignare voluerit, ejus non possit admitti resignatio, &c.*

¶ Elemosynas Conflare, hoc est, Colligere. To. 2. Hist. Britann. apud Lobinellum col. 1609. *Multorum relatione percepimus quod nonnulli abusores sive truffatores absque sedis Apostolica & nostris litteris Conflant Elemosynas.* Eadem notione in Concil. Tarracon. provinc. an. 1591. to. 4. Collect. Conc. Hisp. p. 557. legitur: *Eleemosyna questnata*, idest, emendicata.

Charta Eleemosynaria, qua quis aliquid Ecclesiæ confert. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ: *Signum Drag.ni, qui Cartam Eleemosynariam istam scribere & firmare rogavit manu ejus firma.* Occurrit pluries in eodem Tabulario. Vetus Charta sub Roberto Rege, ex Tabul. S. Ambrosii Bituric. *Hanc igitur Eleemosynariam Chartam, & decretum nostra voluntatis volumus esse firmum & inconvulsum, &c.* Tabul. S. Eparchii Inculism. fol. 49. *Si quis homo aut ullus de parentibus meis istam Cartam Eleemosynariam infrangere aut inquietare prasumpserit, &c.* Adde fol. 118. Vide Russium in Comitib. Provinciæ pag. 58.

1. Elemosynaria, nude, in Charta Amblardi Episcopi, regnante Radulpho Rege, in Tabulario Ecclesiæ Cadurcensis: *Qui Eleemosynariam istam ulla modo inquietare voluerit, apponat quod sua lex jubet, & petitio sua nullum obtineat effectum; sed hac Eleemosynaria firma & stabilis permaneat.* [Charta Amblardi Archiep. Lugdun. an. 978. regnante Lothario in Francia inter Instrum. to. 4. Gall. Christ. col. 5. *Itaque jurejurando pracepi vadiatoribus meis ... ut chartam mea Elemosynaria integram & expressam facerent supradictis Monachis.* Ibid. col. 6. indiscriminatim habetur *Elemosynaria* vel *Elemosyna*.] Tabularium Abbatiæ Conchensis in Ruthenis Ch. 339. *Si advenerit ullus homo, aut ullus de parentibus meis, qui contra donatione vel Eleemosynaria ista ire, aut agere, tentare, vel inrumpere voluerit, &c. Charta Eleemosynaria*, in Ch. 408.

3. ELEEMOSYNA, Domus Monasterio vel Ecclesiis adjuncta, in qua eleemosynæ pauperibus erogabantur ab Eleemosynario: proprie *Hospitale pauperum: Aumosne*, in Charta Gallica ann. 1274. in Prob. Hist. Castilion. p. 63. Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Eleemosyna pauperum, qua Grace dicitur Synodochium.* Concilium Illebonense apud Ordericum lib. 5. *Si erraticum habere, (pecus) quod vulgo dicitur Weredif, in Curiam Sacerdotis vel Clerici, qui in atrio manent, venerit, vel in Eleemosynam ejusdem Ecclesia, vel in atrium, Episcopi erit.* Hugo Flaviniacensis p. 169. *Illum, qui contra justitiam tumidus superbiebat, captum, in Eleemosyna S. Vedasti sedere, & de Eleemosyna vivere instituit.* Vita Godefridi Comitis Campebergensis cap. 2. *Casus quidam in illius degebat Eleemosyna, &c.* [Bulla Alexandri III. PP. an. 1173. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. 37. col. 2. *Terras planas poterit acquirere Ecclesia pro Canonia vel pro Eleemosina, ita quod fiat sine interventu pecunia, & in obedientiis suis decimas, gardas, vicarias & omnia alia ad obedientiam pertinentia.* Similia repetuntur pag. 38. col. 1. Miracula S. Gibriani tom. 7. Maii p. 622. *Paralysi percussus est, & in Eleemosynam S. Remigii delatus.* Charta ann. 1275. ex Tabular. S. Vandreg. to. 1. pag. 820. *Vendidi viris Religiosis Abbati & Conventui S. Vandregesili quamdam masuram terra cum adificiis supra positis, quam habebam in dicta parochia ... sitam inter keminum Domini Regis ex una parte & campum dictum Aoyn ex altera, & adbonatam dicto campo Aoyn usque ad domos Elemosina dictorum Religiosorum.* Occurrit alibi non semel.]

2. Eleemosynaria, Eadem notione: *Aumônerie*, in Consuetudine Turonensi art. 59. 295. & Juliodunensi cap. 5. art. 1. ubi, inter jura quæ ad Barones spectant, recensetur. *Domus Eleemosynaria*, apud Marbodum in Vita S. Roberti Abbatis Casæ Dei num. 4. in Miraculis S. Eutropii Episc. Santon. n. 28. apud Cencium Camerarium in libro Censuum Ecclesiæ Romanæ, Guigonem in Statutis Ord. Cartusiensis cap. 79. Udalricum l. 3. Consuetud. Cluniacensium cap. 24. & Christianum in Vita S. Geraldi Abbatis Grandis Silvæ n. 30. Tabular. Dalonensis Monaster. fol. 49. *Factum est hoc ante Domum Eleemosynariam d'Antafort an. Dom. Incarn. 1182.* Laurentius Leodiensis in Episcopis Virdunensib. *Eleemosynariamque novam integraliter cum Capella construxit.* Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis c. 109. *Qui fidelis procurator Eleemosynaria S. Maria extiterat.* [Ordinarium Canonicorum Regul. S. Laudi Rotomag. *Pauperes ducantur ad Eleemosynariam, ubi data unicuique prabenda, in eorum arbitrio relinquitur vel ibi comedere vel secum deportare.*] Occurrit præterea apud Guillelmum in Chronico Andrensi an. 1161. in Vitis Abbatum S. Albani pag. 24. in Statutis Synodalib. Guillelmi Majoris Episcopi Andegavensis ann. 1314. c. 13. in Concilio Andegavensi ann. 1365. c. 21. in Historia Sabaudica Guichenonis p. 43. in Historia Segobiensi Culmenaresii cap. 15. §. 12.

3. Eleemosynaria, Officium & munus Eleemosynarii. Willelm. Thorn. ann. 1128. *Decima pradicti molendini Eleemosynaria S. Augustini solvatur.* Nam unicuique Officiorum Monasticorum as-

ſignati erant certi reditus, quibus eorum neceſſitatibus ſubveniretur. [Bulla Pauli PP. de ſæcularizatione Monaſterii Inſulæ Barbaræ to. 5. p. 261. Maceriarum ejuſd. loci an. 1549. *Ac Eleemoſynariam in unum & unam Eleemoſynarii, & Cantoriam in unum & unam Cantoris.*]

¶ 4. Eleemosynaria, Stipendiaria ſeu illa cui eleemoſyna datur. Miracula S. Udalrici Epiſcopi Auguſt. inter Acta SS. Benedict. ſæc. 5. pag. 468. *Eleemoſynaria quædam Abrahami, Friſingenſis Epiſcopi civitatis de villa quæ dicitur Camera, &c.* Vide infra *Eleemoſynarii* 3.

¶ 5. Elemosynaria, Loculi ſeu potius arcula, ubi reponuntur eleemoſynæ, noſtris *Tronc.* Synodus Valentina an. 1584. to. 4. Concil. Hiſp. p. 290. col. 1. *Impenſa* (pro cereis in altari accendendis) *ſumantur ex Eleemoſynariis B. Mariæ Virginis & animarum patinis, ubi eleemoſyna abundaverint.*

6. Eleemosynaria, Gallis *Aumônière*, Marſupium, ex quo promi ſolent Eleemoſynæ. Charta Simonis de Balgenciaco an. 1149. in Tab. S. Evertii Aurel. *Et ſuper altare ipſius Eccleſiæ per Eleemoſynariam meam lapidem beryllum intus habentem propria manu impoſui.*

Almonarsa, Almoneria, Eadem notione. Computus Ballivorum Franciæ pro termino Candeloſæ an. 1268. *Expenſa, pro cendatis, bourra ad gambeſones, tapetis, ſargiis, &c. pro chirothecis, Almonariis, & aliis.* Alius computus pro termino Aſcenſion. ann. 1269. *Relicta Joannis Godeluche pro Almoneriis lacus ſerici, &c. Aumônieres à las de ſoye.* Willel. de Podio Laurentii cap. 21. *Protulit literas de ſua Almoneria, dicens: Legite iſtas literas.* Gaces de Brulez, Cantu 24.

Moult i a de ceux
Qui deſtiem Aumoſniere,
S'en ſont l'or amaux
Et j'en ſui bonté ariere.

Le Roman *de la Roſe*:

Lors a de s'Aumoſniere traite
Une petite clef bien faite.

Le Roman *d'Aubery* MS.

Ou Aumoſniere, ou ceinture, ou anel.

Le Roman *du Renard* MS.

Cis Pelerin qui la dormoit,
Une riche Aumoſniere avoit,
Qui ert laciée à ſa coroie.

Aumoſnieres ou bourſes Sarazinoiſes, in Statutis MSS. Artificum Pariſienſ. to. 1. p. 168. 169.

Almonarium, Eadem notione, in Charta Rogeri de Friſhid: *Et dedit mihi dimidiam marcam argenti, & unum aureum byzantium infra Almonarium.* Ubi perperam Spelmannus *armarium* vertit.

¶ Eleemosynaliter, In eleemoſynam. Vita B. Nicolai Eremitæ to. 2. Act. SS. Maii p. 708. A. *Per quem eadem domina præfato Eremitæ Eleemoſynaliter cibos ſæpe miſerat.* Eadem vox occurrit in Bullario Carmelit. p. 624.

¶ Eleemosynare, Dare in Eleemoſynam Eccleſiæ, Monaſterio vel pauperi. Tabular. S. Vandreg. to. 1. p. 11. *Vel quibuſcumque eas vendere aut donare ſeu Eleemoſynare voluerit.* Charta an. 1205. apud D. *Bruſſel* de Uſu feudorum tom. 2. p. xxv. *Nunquam vidimus... quod aliquis redderet decimas de fenis, vel de geneſtis aut de boſcis, niſi prius fuerint Eleemoſynatæ.* Apud Rymerum to. 10. p. 243. *Super centum ſolidis, annui redditus, monetæ currentis, quos idem Willielmus illis Eleemoſynaverat.* Charta ann. 1214. ex Chartar. S. Vincentii Cenom. *Herbertus Dominus de Guerchia coram nobis conſtitutus Eleemoſynavit Abbatiæ S. Vincentii totam decimam ſuam de Mongnſon.* Charta Matildis Filiæ Roberti Bethuniæ Dominæ an. 1216. ex Tabular. S. Bartholomæi Bethun. fol. 32. *Quintum boſſellum molnariæ in molendino de Coiſians Eleemoſynavi.* Charta Humberti de Bello joco & Iſabellis de Mello ex Tabular. Capituli Autiſſ. *Pro quietatione & admortizatione ſexdecim libratarum terræ moventium de feodo noſtro, ... quas idem Epiſcopus* (Guido de Mello) *Eleemoſynaverat perpetuò Decano & Capitulo Autiſſ.* Ex Chartulario S. Martini Pontiſar. *Johannes de Brecuria Abbas S. Martini juxta Pontiſaram Elemoſinavit* xl. *ſol. pro faciendo Anniverſarium ſuum.*

1. ELEEMOSYNARIUS, Qui ædi *Eleemoſynariæ*, in Monaſteriis præeſt, & qui Eleemoſynas Monachorum & aliorum pauperibus diſtribuit. Liber Ordinis S. Victoris Pariſienſis MS. c. 14. quod inſcribitur *de Officio Eleemoſynarii*: *Ad eleemoſynam faciendam eligi debet unus de Fratribus pius & manſuetus, ut per pietatem compati ſciat indigentibus, & per manſuetudinem poſſit etiam importunitatem petentium tolerare. Ad hujus officium pertinet terras, & vineas, & nutrituras, & ſi quæ alia ſunt, quæ propriè ad Eleemoſynam pertinent, ſecundum conſilium & prudentiam Abbatis manutenere. De panibus decimam accipiat; reliquias refectoris tam de panibus, quam de cibariis & vino ipſe habeat: ... oportet autem in eleemoſyna diſtribuenda Eleemoſynarium magna uti diſcretione, ut infirmioribus quibuſque teneriora & delicatiora reſervet, & in eos ſorte, qui ex conſortio aliorum erubeſcere potuiſſent, ſi qui tales advenerint, ſeorſim ſedere faciat, ut ſecretius, quod eis impertiendum eſt, ſumere poſſint, &c.* Lanfrancus in Decretis pro Ord. S. Benedicti c. 8. ſect. 3. *Eleemoſynarius aut per ſe perquirat, aut per veraces & fideles homines cum multa ſollicitudine perquiri faciat, ubi ægri & debiles jaceant, qui non habeant, unde ſe ſuſtinere valeant, & ingreſſus domum blande conſoletur ægrum, & offerat ei, quod melius habet, & ſibi intelligit eſſe neceſſarium, &c.* Deſcribitur etiam Eleemoſynarii officium ab Udalrico l. 3. Conſuet. Cluniac. c. 24. Ejuſmodi vero Eleemoſynariorum monaſticorum meminerunt Ordericus Vitalis l. 3. p. 487. S. Anſelmus l. 3. Ep. 117. Sugerius in Teſtamento ſuo, Matth. Paris ann. 1254. p. 598. Chronicon Andrenſe pag. 357. Regula Hoſpitalariorum c. 15. Hiſtoria Monaſterii S. Nicolai Andegavenſis pag. 100. &c. Tenebantur porro Eccleſiarum poſſeſſores & Monachi decimas bonorum ſuorum ſeu redituum pauperibus elargiri. Addit. 1. Capitul. 49. *Ut de omnibus in eleemoſynam datis tam Eccleſiæ quam fratribus, decima pauperibus dentur.* Petr. Damian. lib. 2. Epiſt. 14. *Enim vero & copioſiora in pauperes alimenta proficiant, dantur in Monaſteriis & Eremis decima quorumque proventuum, & non modo pecorum, ſed & ornitum pariter & ovorum.*

2. ELEEMOSYNARII interdum dicti, qui Eleemoſynas morientium pauperibus diſtribuebant, qui vulgo *Executores teſtamentorum* appellantur, quibus legata pia diſtribuenda committuntur. Teſtamentum Aldrici Epiſc. Cenoman. in ejus Vita pag. 190. *Præſcripti & prærdinati ad noſtram Eleemoſynam faciendam.* Gregorius Turonenſ. de Vitis Patrum c. 8. *Poſt cujus obitum non pauca ab Eleemoſynariis pro Sancti memoria capiebat.* Capitularia Caroli C. tit. 53. §. 12. *Si nos in Dei ſanctorumque ipſius ſervitio mors præoccupaverit, Eleemoſynarii noſtri, ſecundum quod illis commendatum habemus, de eleemoſyna noſtra decertent.* Alio loco: *Volumus ... quod ſi aliquis Epiſcopus vel Abbas, aut Abbatiſſa, vel Comes,*

aut vassallus noster obierit, . . . nullus ad illorum eleemosynam faciendam Eleemosynarios eorum impediat. [Occurrunt rursus tit. 48. §. 14. Testamentum Acfredi Ducis Aquitanorum ann. 928. apud Baluzium to. 2. Capitul. col. 1533. *Quamobrem obsecro vos . . . ut sitis Eleemosynarii mei, sicut estis fidelissimi amici, ita sitis mearum rerum distributores.*] Testamentum Puncii Raimundi Comitis Tolosani & Rutenensis, ex Archivis Ruten. *Omnes res mobiles donet Eleemosynarius meus Deo, & ad sanctos Presbyteros, & ad pauperes pro anima mea.* Tabularium Brivatense Ch. 46. *Nos Hastesius & Hilterius Eleemosynarii Odilonis, qui fuit quondam, per fideicommissum, quem ipse nobis commisit, dedimus Deo & S. Juliano in stipendia fratrum pro anima Odilonis aliquid ex suis rebus, quæ conquestu illi advenerunt, &c.* Ibid. Ch. 559. *Nos . . . . Eleemosynarii Garnerii, qui fuit quondam, per fideicommissum auctoritate, quam de manu ejus accepimus ad sua omnia distribuenda, redimus, &c.* Tabularium Cunchensis Abbat. in Ruthenis Ch. 27. *Ista asredus & Frotardus . . . . Eleemosynarii Umberti donaverunt pro anima ejus ad ipsa casa Domini Dei, &c.* Adde Ch. 158. & Excerpta Egberti Archiep. Eborac. c. 40. Dicti etiam

Eleemosynatores. Charta vetus apud Perardum in Burgund. *Quos testes & Eleemosynatores de mea volo esse substantia.* Vide Joan. Sarisberiensem Epist. 57.

3. ELEEMOSYNARII interdum dicti, qui eleemosynas testamentu relinquebant. Capitula Ludovici Pii Addit. 1. §. 50. *Ut prætermissis partitionibus Psalterii, Psalmi speciales pro Eleemosynariis & defunctis cantentur.* Eadem habentur in Vinea Benedictina c. 50. [Ut hunc locum illustret Baluzius, hæc affert ex Libello supplici, quem Monachi Fuldenses obtulerunt Carolu Magoo: *In secunda quoque feria uniuscujusque septimanæ orationem pro omnibus Eleemosynas nobis tribuentibus, id est, eundem psalmum L. quem tota congregatio juxta corpus B. Martyris simul prostrata cantavit, cum oratione Dominica & versibus. Pro defunctis ergo fratribus nostris commemorationem, quam quotidie bis habemus, id est, post matutinam celebrationem & vespertinam, quæ est antiphona videlicet Requiem æternam, & prima pars psalmi Te decet hymnus Deus, versus & collecta.*]

Eleemosynarii Summorum Pontificum, qui eorum eleemosynas diatim pauperibus distribuunt. Gesta Innocentii III. PP. pag. 150. *Universales oblationes, provenientes ad pedes ipsius, secundum antiquam consuetudinem accipiebat Eleemosynarius erogandas.* Mox: *Circuibat & investigabat diligenter Eleemosynarius ejus pauperes ac debiles, maxime Nobiles, dabatque illis sigilla, ut per eos, qui ipsa referrent, singulis hebdomadibus acciperent ad victum, &c.* Ita

Eleemosynarii Episcoporum, in Concilio Oxoniensi an. 1222. & in Provinciali Eccl. Cantuariensis Lindwoldi lib. 1. tit. 12.

Eleemosynarii Regum Franciæ. Horum dignitas alia prorsus fuit à Capellanorum dignitate, licet aliter censuerit Frisonius. Id præ cæteris arguit Statutum S. Ludovici, quod describitur à Miramontio lib. de Præposito hospitii pag. 50. *Nul n'ait chambre en l'hostel du Roi que celui, qui porte le Sel, & le grand Maistre d'hostel, & la Chambre aux deniers, le Chapellain, & l'Aumosnier.* Aliud Statutum Philippi Pulchri: *Toutes chambres sont ostées devers le Roy, fors le Maistre d'hostel, la Chambre aux deniers, les Chapellains, les Confesseurs, l'Aumosnier, & le Sel, qui auront chambre.* Quæ totidem verbis habentur præterea in Statuto pro Regio hospitio à Philippo Longo exarato Turonibus 17. Nov. an. 1317. Eleemosynarii S. Ludovici Regis, qui illius *erogabat* eleemosynas, meminit Gaufredus de Belloloco de Vita & conversat. S. Ludov. c. 8. & Nangius in ejusdem Regis Vita sub ann. 1248. Exstat Charta ejusdem Principis an. 1269. apud Brolium lib. 3. Hist. Parisiensis pro Typhlocomeo Parisiensi, in qua Eleemosynarii regii habetur mentio. Ex hinc occursunt aliquot Regum Eleemosynarii, verbi gratia,

Fr. Joannes des Granges Prior Vallis Scholarium, sub Philippo Pulcro, à quo testamenti executor cum aliis dictus est anno 1311. Hunc excepit

Fr. Joannes de Granupré, qui Eleemosynarius regius inscribitur an. 1314.

Mag. Silvester de la Cervelle (al. *de la Servolle*) Eleemosynarius Regis Caroli V. mense Aprili ann. 1367 nominatur.

Ægidius des Champs, postmodum Episcopus Silvanectensis ann. 1409. apud *Monstrellet* 1. vol. c. 55. Alios præterea recenset hac dignitate insignes Frisonius, atque in iis

Petrum Cauchon, Bellovacensem Episcopum, sub annum 1431.

Joannem d'Aussi Episcopum Lingonensem, sub Carolo VII.

Joannem de Brevicoxa, postmodum Genevensem Episcopum, an. 1421.

Joannem Baluam Episcopum Ebroicensem, ac demum Cardinalem, sub Ludovico XI.

Joannem l'Huillier Decanum Parisiensem, sub eodem Ludovico & Carolo VIII.

Aucta postmodum, & novo titulo donata ea dignitas: nam qui primum nude Eleemosynarii dicebantur, postmodum *Magni Franciæ Eleemosynarii* appellati; qui quidem in Regum aula deinceps primas tenuere, cum ad id obeundum munus delecti fuerint viri vel pietate ac doctrina, vel natalibus illustres. Primus autem hacce appellatione donatus legitur

Joannes de Rely doctor Theologus, Regi Carolo VIII. à Confessionibus, Episcopus Andegavensis, nobilissima *Reliorum* ad Hesdinum in Atrebatibus familia oriundus, cujus Elogium descripsit præ cæteris Joannes Launoius in Historia Navarræ Collegii, sub ann. 1488. Post hunc

Franciscus de Moulins Abbas S. Maximi in Aurelianis, *Magnus Franciæ Eleemosynarius* occurrit in Tabulis Typhlocomei Parisiensis an. 1500. Deinde

Goffridus de Pompadour in Camera Computorum Præses, Petracoricensis, mox Aniciensis Episcopus, Gulferii D. *de Pompadour* & Isabellæ *de Combort* filius, sub Carolo VIII. & Ludov. XII.

Adrianus de Goufier Cardinalis *de Boissi* ann. 1516.

Franciscus le Roy de Chauvigny, Jacobi Archiepiscopi Bituricensis frater, sub Francisco I.

Joannes le Veneur Cardinalis, Episcopus Lexuviensis an. 1530. ut est in Francico Ceremon.

Philippus de Cossé, Constanticosis Episcopus, sub ann. 1535.

Petrus Castellanus Matisconensis Episcopus, vir singularis eruditionis, de quo Thuanus lib. 3. Sammarthanus in Elog. viror. illustr. & Pet. Gallandius in ejus Vita, nuper è nostra Bibliotheca edita à Stephano. Baluzio.

Antonius Sanguin Cardinalis *de Meudon*, sub Henrico II.

Ludovicus de Brezé Episcopus Meldensis, sub eodem Rege, cujus exequiis hac insignis dignitate interfuit an. 1559. ut est in Ceremoniali Francorum.

Carolus de Humieres Episcopus Bajocensis, eadem donatus ann. 1578.

Jacobus Amiot Melodunensis, Episcopus Autisiodorensis, Magnus Franciæ Eleemosynarius à Carolo IX. cui Præceptor à parente datus fuerat, institutus. Obiit an. 1593.

Reginaldus de Beaune Bituricensis, ac deinde Senonensis Archiepiscop. Mortuus an. 1606.

Jacobus Davy Cardinalis *du Perron*, Senonensis Archiepiscopus, sub Henrico IV. & Ludovico XIII. Obiit an. 1618.

Franciscus de la Rochefoucaud Cardin.

Alphonsus-*Ludovicus du Plessis* de Richelieu Cardinalis, Archiepiscopus Lugdunensis, Magnus Franciæ Eleemosynarius ad fidelitatis sacramentum admissus 24. Martii ano. 1632. per Rupifucaldii Cardinalis renuntiationem.

Antonius Barberinus Cardinalis, Archiepiscopus Remensis.

Emmanuel-*Theodosius de la Tour d'Auvergne* de Bouillon Cardinalis an. 1672.

¶ Petrus du Cambout de Coislin Cardinalis, Episcopus Aurelianensis. Ob. an. 1706.

¶ Tussanus de Forbin de Janson Cardinalis, Episcopus Bellovacensis. Obiit 24. Martii 1713.

¶ Armandus-Gasto-Maximilianus de Rohan Cardinalis, Episcopus Argentoratensis ad fidelitatis sacramentum admissus 10. Junii 1713.

Magni porro *Eleemosynarii* apud Reges nostros quanta hodie sit dignitas & prærogativa, accipe ex laudato Petro Gallandio in Vita Petri Castellani, Matisconensis Episcopi: *Est enim is honoris gradus omnium Ecclesiasticorum in Gallia facile princeps; quo qui donatus est, Regi è somno excitato inter primos salutatores adesse solet, & ab eo cognoscere, quo in loco & tempore rem sacram peragi velit: Aula totius Regiæ unicus Episcopus est: quocunque in loco per totum regnum Rex versetur, ab eo Sacramenta petere solet: Sacello regis ordinando, Cantoribus ejusdem & Sacerdotibus omnibus Aulam sequentibus præest: dispensatio Regiæ in pauperes beneficentiæ & pauperum omnium curatio ejus unius propria est: ad ejus etiam curam pertinet per universum regnum iis omnibus pauperum peregrinorum domiciliis, quæ tum Ptochodochia, tum Xenodochia appellant, atque etiam iis, quæ lepra infectis olim a Regibus attributa sunt, administratores idoneos præficere, præposteros & mutilos loco movere. Quæ si etiam ab aliis quam Regibus condita primum, in eundem finem & censu dotata sunt, & præter Conditorum & Institutorum mentem, contraque æquum & bonum quid in iis geratur, ejusdem est omnem animadversionem ad se revocare, numerum leprosorum, aut aliorum miserorum explere; ad referendas rationes omne Procuratorum & administratorum genus cogere, corrupte, infideliter, aut socorditer in suo munere versatos exigere, aliosque in eorum locum subrogare: omnia quoque Sacerdotia, quæ regiæ potestatis sunt, quæ plurima sunt, præter Episcopatus & Abbatias donare & conferre. Ad ejus quoque officium pertinet primo quoque Regis in oppida ingressu maleficos carceribus inclusos regia venia eis concessa laxare, & liberos impune emittere.*

Eleemosynarii apud Anglos officium describitor in Fleta lib. 2. cap. 23.

4. ELEEMOSYNARII denique ipsi pauperes, quibus Eleemosyna erogatur, in Vita S. Adalberti Pragensis, apud Bzovium: *Quotidianis diebus quinquagenos Eleemosynarios habere solitus erat, quos in Apostolici nominis honorem dape & potu satiabat.* [Miracula S. Udalrici Episc. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 469. *Nobilis quædam matrona... quemdam claudum Eleemosynarium præcepit comitari secum.* Vide *Eleemosynaria* 4.]

5. ELEEMOSYNARII, Alia notione. Charta Natranni Episcopi Niveroensis, ex Tabular. Eccl. S. Cyriei Nivern. *Dedit etiam idem Præsul prædictis Canonicis alodum quemdam sibi ab Antidio consanguineo suo eo tenore dimissum in eodem pago Nivernensi & in villa Pusco situm, clausum videlicet, sibi cohærentem, cum terra, & prato, & silva, & quidquid illi olim Antidius dimisit, & ipse postea ab Eleemosynariis suis comparavit, ipsis Canonicis possidendum perpetuo.* In eodem Tabulario Char. 40. hæc lego: *Hieronymus, Isembardus, Guido Eleemosynarii, & Cumenus dant mansum unum cum vinea,.. regnante Rodulfo Rege.* [Iidem videntur qui *Eleemosynarii* 3.]

6. ELEEMOSYNARII, Alia rursum, ni fallor, notione, in Charta Fundationis Abbatiæ de Fonteneto in Normannia sub Willelmo Notho, in 506. Regesto Tabularii Regii ch. 370.: *Dedit unum vavassorem cum 52. acris terræ... dedit quoque omnes Eleemosynarios de Condello, qui habitant juxta silvam, & omnem terram, quæ est habilis ad arandam, &c.* Alia an. 1143. in Conciliis Normannicis pag. 146. *Quinetiam ea, quæ Galerannus Comes Mellenti vobis concessit, videlicet unum Eleemosynarium apud Villevillam, & decimam de Entaldis, &c.* [An iidem qui Vassalli?]

¶ Eleemosynarium, Eleemosyna publica seu generalis. Necrologium S. Benigni Divion. à Mabillonio laudatum in Actis SS. Benedict. sæc. 5. pag. 23. ubi de venerabili Aigrino Episc. Lingon. *Adjecit... duarum quoque decimas & paratas Ecclesiarum in Asiriaco & in Longo-vico consistentium, ob diem anniversariorum depositionis sui corporis & cunctorum Ecclesiæ Lingonensium Eleemosynario & sollemni officio celebrandum.* Formulare Anglic. Thomæ *Madox* pag. 79. *Abbas & Monachi dederunt & concesserunt dicto Fulconi in vita sua officium collectoris, cum iis quæ ad officium pertinent, scilicet per duos dies unum panem Monachi & duos panes Squirrii; & qualibet die duas tassatas cervisiæ, & unum ferculum de Eleemosynario, & potagium quod ad officium pertinet; & dimidiam martam per annum, & unam vestem pelliceam.*

¶ ELEEMOSYNATA. Vide *Eleemosyna* 2.

¶ ELEEMOSYNATIO, Idem quod *Eleemosyna* 2. Donatio. Charta an. 1220. ex Tabul. 2. S. Vincentii Cenom. *Monachi hujus Eleemosinationis nolentes esse ingrati, dederunt Radulfo cx. solidos Cenomanenses.* Charta an. 1251. ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Ex dono & Eleemosinatione nostra tenebunt & possidebunt.* Charta Thomæ Goherii ex Chartul. S. Fromondi: *Ego concedo & confirmo hanc Eleemosinationem esse perpetuam.*

ELEEMOSYNATOR, Qui eleemosynam frequenter largitur, in Vita Godefridi Comit. Campeberg. cap. 1. [Vide alia notione in *Eleemosynarii* 2.]

¶ ELEEMOSYNATRIX, Mulier eleemosynis dedita. Gocelinus Monach. de Translatione S. Augustini Cantuar. to. 6. Maii p. 430. *Septa namque Eleemosynatrici præstentissima fortuna.*

¶ ELEFANTIOSISSIMUS. Vide *Elephantiosus.*

ELEGUS, Elegiacus, Elegicus, [ab [illegible], Lamentatio, Luctus.] Papias: *Elegi, versus miserorum.*

ferorum. Sidonius lib. 2. Ep. 8. *Næniam funebrem non per Elegos, sed per hendecasyllabos, &c.*

ELEGUS, Miser. Ugutio: *Elegus, Miser. Elegia, Miseria.* Gloss. Lat. Gall. *Elegia, Misere, ou traité de misere. Elegus, Miserable, ou vers faits de misere. Elegiacus, idem.* Abbo lib. 2. de Bello Parisiaco:

Certabant Elegi scapulis cosnuque juvence.

Ubi Abbo operis sui Glossator, *i. miseri.* Infra:

.... Multant Elegum, multantur & ipsi.

Et lib. 1.

Sæpe quidem cerebrum cervice trahunt Elegorum.

Uffingus Monach. in Carmine de S. Ludgero Episcopo Mimigardensi:

Inter & hos Elegi recolas miserior hædi
Uffingi, &c.

Ordericus Vitalis lib. 8. pag. 690. *Et contemptis Elegi supplicationibus, ipsum... per fenestras præcipitavit.* [Acta SS. Julii tom. 1. pag. 335. de S. Swithuno: *Ad catenatam accessit mulierculam dulcibus affaminibus interrogans, quid haberet Elegam.*]

ELAGIUS. Alcuinus Poëm. 177.

Tu quoque virtutum meritis mihi, Sancte Sacerdos,
Elegius precibus auxiliare tuis.

Ubi leg. forte *Elegis, & meis.*

ELEGICUS, Eadem notione occurrit apud Aldhelmum de Virginitate c. 14. *Ex ipsius Elegica sessione conjecturam capesso.* Sic leg. pro *Elogica.* Hist. Obsid. Jadrensis lib. 1. c. 35. *Elegica & lugubria induerunt vestimenta.* Lib. 2. cap. 9. *Orbati parentes Elegicas exuunt vestes, nuptialesque... assumunt.*

¶ ELAGIARIS, Eadem notione. Vide locum in *Mensurnum.*

ELEMENTA, Solem & lunam & reliquos planetas appellat Hieronymus in Epist. ad Hedybiam, quæst. 4. *Omnis hebdomada in Sabbatum, & in primam, & in secundam, & tertiam, & quartam, & quintam, & sextam Sabbati dividitur, quas Ethnici idolorum & Elementorum nominibus appellant.* [Lactantius lib. 2. Instit. divin. cap. 6. *Duplici ergo ratione peccatur ab insipientibus: primum quod Elementa, id est, Dei opera Deo præferunt: deinde quod Elementorum ipsorum figuras humana specie comprehensas colunt. Nam solis lunæque simulachra humanum in modum formant, &c.*] Ita Leo M. Serm. 7. de Nativitate Domini, Maximus Taurinensis Homilia de Luna, &c. sic etiam στοιχεῖα Græci aliquot Scriptores solem & lunam vocant, Chrysostomus Homil. 58. in Matthæum, Gregorius Nyssenus in Vita S. Macrinæ, Theodorit. lib. 5. Hist. c. 39. Martyrium S. Acepsimæ num. 4. Nicetas in Manuele lib. 7. p. 432. Edit. Reg. &c. [Vide Gloss. mediæ Græcit. in Στοιχεῖον.]

¶ ELEMENTITIUS, Pertinens ad elementa. *Elementitia substantia,* apud Tertullianum de Anima cap. 32.

ELEMENTUM, de cibo & potu usurpat Gregorius Turon. de Vitis Patrum cap. 15. *Nam esus illi panis tantum hordeaceus erat & aqua, de utrisque Elementis libras singulas per dies singulos sumens.*

¶ ELEMOSYNA. Vide *Eleemosyna.*

ELENCHUS. Ugutio: *Elenchus, titulus libri, quia totum opus illuminat. Unde Evangelium secundum Lucam sic intitulatur: Elenchus Lucæ, i. Titulus.* Ita etiam Jo. de Janua.

¶ ELENTHERIUM. Vide *Eleutherium.*

¶ ELEPHANTIA, Lepra sic dicta quod cutem reddat elephanti corio similem. Utitur Celsus & alii recentiores. *Horrendissima Elephantia lepra,* in Vita S. Antonini Abb. Surrentini, sæc. 4. SS. Benedict. part. 1. pag. 428. *Elephantiasis,* apud Plinium à Græc. ἐλεφαντίασις. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Elephancia, Une maniere de mesclerie.*

¶ ELEPHANTICUS, Qui *Elephancia* laborat, apud Julium Firmicum lib. 8. cap. 28. *Elephantiaca contagio,* cujusdem libri cap. 19. Vocem *Elephanticus* notione morali usurpans Lactantius lib. 4. Divin. Institut. cap. 26. habet: *Leprosi enim vere atque Elephantici debent haberi, quos vel infinita cupiditates ad scelera, vel insatiabiles voluptates ad flagitia compellunt, & dedecorum maculis insignitos, labe afficiunt sempiterna.*

¶ ELEPHANTIOSUS, Eadem notione, apud S. Augustinum de Genesi ad litteram, & in Actis SS. Januarii to. 1. pag. 86. *Elephantiosissimus,* in Chronico Novaliciensi lib. 2. cap. 5.

ELEPHANTUS, pro Ebore. Gloss. Lat. Gr. *Ebor,* ἐλέφας οὐ τὸ ζῶον, ἀλλ' ὁ ἐκ τοῦ ὀδόντος ὕλη. *Eburnum,* ἐλεφάντινον. Gloss. Græc. Lat. ἐλέφας, τὸ ἐστοῦν, *hoc Ebur.* Ἐλεφαντουργὸς, *Eburarius.* Dioscorides, ubi ait, Ebur hordei succo, quem Græci ζῦθον dicunt, perfusum, tractabilius in opere fieri: Εὐεργὸς δὲ ὁ ἐλέφας γίνεται βρεχόμενος αὐτῷ. Quo loco Plinius perperam *Elephantum* pro ipso animali cepit, ut observarunt viri docti. Ratbertus de Casib. S. Galli cap. 10. *Lectionarium Elephanto & auro paratum.* Vide Goldastum ad hunc locum. *Elephantinus liber,* apud Vopiscum in Tacito, qui *Eboreus Codex* Ulpiano lib. 52. de Legat. tertio Martianus Capella lib. 3. *Ferculum, quod levi exterius Elephanto prænitebat.*

ELEPHAS, Scriptoribus nostris, pro litui vel tubæ specie crebrius usurpatur. Quod proboscidem, seu, ut vocat Plinius, manum elephanti referat, vel, quod cornu eboreum fuerit Le Roman *de Garin:*

Les cors as roches commencent à charier,
Sonnent cil greille, & cil Olifant cher,
Cil menuel prennent à rechigner.

Alibi:

Cest Oliphan en ma main me baillez,
Il le regarde, & en greille, & en chief,
De six virolles d'or fin estoit liez,
La guige estoit d'un brun paille entailli.

Idem Poëta:

Sonnent buisines, cornent cil Olifant.

Le Roman *de Guillaume au Court-nez.* MS.

Plus de cent Oliphaut i sonnent la bondie.

Chron. MS. Bertrandi *du Guesclin* cap. 8.

Sonnoient hautement trompes & Olifant.

Alibi:

La oist-on sonner trompes & Olifant.

Alter Poeta:

La sonnent moieniaux, tropes, & Olyfant.

Laudatur ab Olao Wormio in lib. de Cornu aureo pag. 27. vetus cantilena Islandica, quam sic Latine vertit: *Per viginti milliaria Gallica audiebatur sonus Olivanti, dum scutorum expugnator cornu inflavit durissimum.* Ubi miror, viro doctissimo non venisse in mentem cornu elephantinum, dum ait, *Olivantum* nomen fuisse cornu istius. Adde eumdem pag. 29.

ELEPHORIUM. Vide *Esophorium*

ELESREFOLS. Tabular. S. Eparchii Inculismensis fol. 89. *Ipse post acceptum modium vini pro feodio suo, suscipiet Elesrefols sine ingenio, & secundum mensuram & rationem.*

ELESSIOR, *Falsus laudator.* Papias.

¶ ELEVAMENTUM, Exstructio in altitudinem, Gall. *Elevation.* Testamentum Anglici Episcopi Alban. Card. an. 1388. apud Stephanot. to. 10.

Fragm. Hist. MSS. pag. 333. *Volo & ordino, quod somus sive corpus meum, cum ab anima separatum fuerit, sepeliatur integre & sine diminutione & Elevamento quibuscumque ante majus altare Ecclesiæ Monasterii supradicti.* Quæ verba *sine diminutione & Elevamento* sic interpretor ut lapis sepulcralis planus sit, non demissus aut Editus. Vide mox *Elevare*.

¶ ELEVARE, Verbum Italicum, Gall. *Elever*, Attollere, exstruere. Breviarium Histor. Pisanæ apud Murator. tom 6. col. 168. E. *Eodem anno* (1101.) *Pisani ceperunt Luciam sive Licatam & Elevaverunt Tappam.* Vereor ne hic *elevare* sit pro Gallico *Enlever*, Occupare

ELEVARE PUEROS *de sacro fonte*, in Concilio Albiensi cap. 15. tom. 2. Spicilegii Acheriani. Vide *Levare*.

ELEVATIO. Leges Hoëli Boni Regis Walliæ cap. 18. *Adulter reddet pro stupro injuriam, cum una Elevatione, illi, cujus uxorem violaverit, quia de genere hostilitatis est. Pro palpatione primum in vulva, quæ dicitur Gouyi, reddet injuriam sine Elevatione.*

ELEUFUGA. Alanus lib. 3. Anticlaudiani cap. 6. de Geometria:

Hujus tyrones turantis Eleüfuga terret,
Atque prius cogit illos exire, profundum
Quam litus subeant labique, quam in arte laborent.

¶ ELEVIGATA, *Purificata.* Papias: ab *Elevigare*, Complanare, polire.

¶ ELEUTHERIUM, κόσμιον, περιδέραιον, Ornamentum colli. Gloss. Lat. Græc. MS. Sangerman. Perperam in Supplemento Antiquarii: *Eleutherium* ... περιδέραιον.

ELIBERARE, pro *Liberare.* Acta Proconsularia Martyrii SS. Didymi & Theodoræ n. 8. *Et nunc misit in habitu militis agnam Eliberare suam. Eliberatio*, pro *Liberatio*, apud Thwroczium.

¶ ELICATORES, ὑδροσκόποι, Aquarioli. Janus Laurenberg in Supplemento Antiquarii. *Aquarioli*, Festo sunt, *Mulierum impudicarum sordidi adsecla*, qui iis scilicet aquam ministrant ad lavandum; ὑδροσκόποι vero Græcis, Speculatores aquarum, qui rimantur ubi lateant; quare minus accurata est Jani interpretatio. Pro *Elicatores* puto legendum *Eliquatores* ab *Eliquare*.

¶ ELIDIARE, ELIDICARE, &c. Vide *Elitigare*.

ELIGAMENTUM, ἐνδεσμα, in Gloss. Græc. Latin. MS. Editum *alligamentum* habet.

¶ ELIGANTES, *Urbani*, *Eliganter*, *Facete*, *jocunditer.* Jansonius in Auctario Glossarum Isid. Sunt pro *Elegantes* & *Eleganter*.

¶ ELIGIDICARE. Vide *Elitigare*.

ELIGMA, ELIGMATIUM, ἐκλειγμάτιον, Medicamentum, quod ori inditum, sensim liquescit, & deglutitur. Matth. Silvaticus: *Eligmata*, *Medicina, vel potiones calidæ.* Occurrit apud Octavium Horatianum lib. 2. Rerum medic. cap. 16. Vide Gorræum in ἐκλειγμα.

¶ ELIMES, ἄπειρος, ὑπερόριος, Qui extra limites degit. Gloss. Lat. Græc. Sangerman.

ELIMITARE, In exilium agere, extra regni *limites* propellere. Vita S. Deicoli Abbatis Lutrensis c. 2. *Dei famulum ... Burgundionum regnum Elimitare fecit.* Hoc est, extra regni Burgundiei limites exulare coëgit.

¶ ELIMITATUS. Concil. Tolet. XII. inter Hispan. to. 2. pag. 681. *Ecce in brevi complexa vel exarata devotionis meæ negotia in hujus tomi complicatione agnoscenda perlegite, perlecta discutite, discussa Elimitatis ac decretis titulorum sententiis definite.*

¶ ELIMOSINA, pro *Eleemosyna*, in Diplomate Ludovici Pii, apud Ludov. *Laguille* Histor. Alsat. Probat. pag. 44.

¶ ELIMPIDARE, Limpidum seu clarum facere, elucidare. Vide *Limpidare*.

ELINGUATIO, γλωσσοτομία, in Gloss. Græc. Lat. MS. γλωσσοτομῶ, *Elinguo*, in eodem Gloss. perperam in edito, *linguacio*, & *linguo*. Est autem *Elinguare*, linguam secare. [Cornel. Fronto libro de nominum verborumque differentia: *Elinguis habet linguam, sed usu ejus caret: Elinguatus amisit.*]

ELINGUITAS, Infantia, ineruditio. Vita S. Marculfi in proœmio: *Nihil enim in hujus mortalitatis curriculo dignius agitur, quam si Elinguitas nostræ loquacitatis in Dei laudibus jugiter moderetur.*

ELIQUARE, apud Papiam, *Declarare; Eliquata; Purgata, Aperta, Manifestata.*

¶ ELISÆI, Jacobo de Vitriaco apud Marten. to. 3. Anecd. col. 281. iidem sunt qui *Assessini*, seu Populi Orientales, de quibus actum in voce *Assasini*.

ELISIMUS. Fortunatus lib. 6. Carm. 12.

Hic tibi Elisimo modulatus simplice cantu,
Sed tonat archetypho barbitos inde sono.

Vide, quæ ad hunc locum annotat Browerus.

ELITIGARE, in Notis Tysonis pag. 198. & in Veteribus Formulis apud Bignonium pag. 367. 369. 393. edit. 1. [in Legibus Ludovici II. Imp. apud Muratorium to. 1. part. 2. pag. 161. col. 1.] est extra omnem *litem* & controversiam ponere, ita ut qui *Elitigato ordine* possidet, pleno jure & absque ullius reclamatione possidere dicatur. Quæ quidem vox postmodum depravata & immutata: quippe pro *Elitigare*, *Elidicare*, & pro *Elitigatus*, *Elidegatus* & *Elidiatus*, *Elidictus*, occurrunt non semel. Charta Caroli M. pro Monasterio S. Dionysii: *Sed sicut ipsum mercatum cum omnibus teloneis legaliter evindicaverunt, & actores ipsius Monasterii .... ipsum teloneum ad integrum Elidicaverunt, ita .... firmum atque concessum omni tempore habeant.* Alia Pipini Majoris domus pro eodem Monasterio: *Ut sicut constat, quod ipsas res per legem & justitiam in Palatio nostro evindicaverunt, vel recuperunt, ... habeant evindicatas, atque Elidegatas.* Charta Theoderici Regis Fr. pro eod. Monast. *Ad integrum omnia & ex omnibus, inspecta eorum strumenta, omni tempore habeant vindigata, atque Elediata.* Placitum Chlodovæi III. Regis apud virum doctissimum Joan. Mabill. to. 4. Actor. SS Ordin. S. Bened. p. 619. *Ita ut præsentaliter ipso locello prædictus Chrothcharius ad partes ipsius Ingramno omni tempore habeat evendecatum atque Elidictum.* Placitum aliud pag. seq. *Habeant evendecatum atque Ajudicatum.* Placitum Caroli C. an. 22. in Tabul. S. Dionysii Ch. 38. *Ut memoratum Deodato monachum una cum Antenoo Majorem partibus S. Dionysii talem notitiam recipere jussimus, per quem supradictis servis ad ipsum servitium in antea teneant atque Elidicant, & sit inter eos postmodum ex hac re soluta & definita atque inconvulsa causa. Elidigatus*, in alio Placito Chilperici ibid. pag. 622. Formula vetus apud Bignon. cap. 7. *Propterea jubemus ... ut ipsam terram ipse Abbas habeat, atque Elidia sit postmodum ex hac re, omni tempore sopita causatio.* Formulæ Lindenbrogianæ for. 52. *Quieto ordine vel Elidiato valeat possidere.* Form. 30. *Sine ullius judicii consignatione pars monasterio nostro, Elidiato ordine præsentaliter revocare faciat dominium.* Form. 167. *Habeat evindicatum vel Elidiatum.* Adde Præceptum evindicationis Caroli M. in Chron. Laurishamensi pag. 59. Ex his emendanda, ni fallor, Charta Hispanica æræ

1016. apud Antonium *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 5. *Et si aliquis homo venerit, qui contra eos voce vel judicio suscitaverit, aut aliqua calumnia petierit, nullus firmet super eos; sed illos dent duodecim homines, & Delindent se de quocumque judicia illis petierint.* Ubi videtur legendum *Elidecent*.

¶ ELIGIDICARE. Praeceptum Carolomanni Regis pro Monasterio Prumiensi, tom. 1. Amplis. Collect. col. 33. *Jubemus, ut ab hac die ipsa silva de jam dictis partibus nostris, una vena de ipsa fontana, habere debeant evindicata atque Eligidicata tam nostris quam futuris temporibus.*

DELITIGARI, Judicari, extra litem poni. Decreta Colomani Regis Hungariae: *Ducis ministri, qui in mega judicii sunt .... ante Comitem & judicem, minores vero, ante judicem Delitigentur.*

¶ ELIX, ὑδραγωγοῦ ὀχετὸς, *Fistula aquaeductus.* Supplem Antiquarii. Festus habet: *Elices, Sulci aquarii, per quos aqua collecta educitur è liris.* Columella vero: *Sulcos aquarios nonnulli Elices vocant.* Et l. 1. §. 9. D. de aqua & aquae pluv. *Sulcos aquarios qui Elices appellantur, si quis faciat.*

¶ ELLUATUS, Κάκοσμος, *Spurcus* Supplem. Antiquarii cum Glossis Lat. Graec. Sangermàn. Scribendum *Helluatus*, Vorax.

¶ ELLUDIES, ἀροτρία, *Aratio.* Idem Supplement.

¶ ELLYPSIFORMIS, Formam habens *ellipticam* seu curvam. Acta SS. Julii to. 3. p. 719. de S. Henrico Imp. *Ensem S. Henrici proprium bissecantem ... habentem manubrium Ellypsiformo ex crispato ligno buxino, longum tribus fere pollicibus, latum sesquipollice.*

¶ ELMA, Genus morbi, in Historia MS. Abbatiae Gemmeticensis pag. 53.

¶ ELMETUS, Ital. *Elmetto*, Gall. *Heaume*, Cassis, galea. Processus anni 1430. in Histor. Dalphin. p. 64. col. 1. *Praefata Marescallo, qui se uper spem de victoria habuit, genibus flexis manibusque junctis ad caelum erectis, & Elmeto suo à capite deposito, &c.*

¶ ELMETTOS, Eadem notione, apud Rymer. to. 12 p. 641. Jovius in Vita Sforziae: *Hic est ille Albericus* (Balbianus,) *qui equitem cataphractum, ea specie, quam videmus, formavit & instituit: adinventa hac cauclusa duplicisque galea genere, quo nunc maxime utimur, & Gothico nomine Elmettum vocitamus.* Vide *Elmus*.

¶ ELMUNIMUS, Dignitatis nomen apud Sarracenos Caliphae proprium. Vide *Miramomelinus*.

¶ ELMUS, ut supra *Elmetus*, Galea. Computum anni 1333. Hist. Dalphin. to. 2. pag 275. *Arn. de Cistiaco pro emendo uno Elmo & alia arma pro Domino, unc. 1. taren. 8 12.* Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 261. *Cum loricis, & Elmis, & aliis armis.* Obertus Cancellar. lib. 2. eorumdem Annal. to 6. Murat col. 304. *Extraxit de capite suo Elmum, & deposuit scutum, &c.* Rursum occurrit apud eumdem Muratorium to. 8. col. 431. to. 12. col. 791. 804. Rymer. to. 4. p. 779. 809. to. 5. p. 569 &c. Plerique scripserunt *Helmus*. Vide in hac voce.

¶ ELOCARE, Conducere, Gall. *Louer.* Vide *Exponere.*

¶ ELOCATIO, Conductio, Gall. *Louage*, in Lege Salica tit. 31.

¶ ELOGA, *Initium, exordium.* Papias.

ELOGIUM, Vox in malam partem interdum sumpta, maxime pro brevi annotatione criminis, uti observatum ab Henrico Valesio ad lib. 14. Ammiani pag. 15. [*Infamis satis Elogio notato*, in Actis Synodi Flaviniac. an. 894. apud Mabill. to. 3. Annal. Bened. pag. 294. Testamentum S. Remigii apud Miraeum to. 1. p. 5. col. 2. *Elogium segregationis a corpore Christi ab omnibus ei porrigatur.*] Sigefridus Episcopus Moguntinus Epist. 1. *Quia antistes Elogio simoniaca haereseos eum esse notabiliem.* Gozechinus Scholasticus: *Dicis, quid mihi & Leogio, quod olim insolenter deferens, turpi notaris Elogio?* Mox: *Dic ergo, unquid Elogium tituli legis?* Infra: *Non Elogii notam, sed honoris coronam.* [Arnulphus Lexov. Episc. in Epistola ad Alexandrum Papam, apud Acher. Spicil to. 2. p. 497. *Sublatoque pristinae servitutis Elogio, Ecclesia Dei laetabunda procedat, &c.*] Ita eadem vox usurpata legitur de exhaeredatione, in l. 4. Cod. Th. de Legit. haered. [Statuta Avenion. rubrica 59. de Testamentis art. 1. *Saepe contingit multos decedere intestatos, quod non facile reperiri possint septem testes, quibus sua Elogia fideliter & secrete committant*; hoc est, rationes cur ita testamentum disponant, hunc v. g. exhaeredent filium: qua notione Tullius in Cluentiana: *Unum est etiam quod maxime me conturbat; quod Elogium recitasti de testamento Cn. Egnatii patris, hominis honestissimi, se exhaeredasse filium, quod is ob Oppianici damnationem pecuniam accepisset.* Sic & Quintilianus lib. 7. c. 4. *Si exhaeredatum à se filium pater testatus fuerit Elogio, propterea quod is meretricem amaverit.* Fulgentius de Prisco Sermone: *Elogium est haereditas in malo. Cornelius Tacitus libro Facetiarum: Cassi itaque meretum Elogio in filiis relicto.*] *Sub Elogio praeconis fustibus caesus*, apud Spartianum in Severo. [Papias: *Elogia, Laudes ... Carmina vel criminalia mala ... Ordo criminum, Titulus cujuslibet rei .... Proverbium .... Ignominia, Textus gestorum malorum, Responsum divinum.* Similia habent Johannes de Janua & Isidorus in Glossis: ad has Graevium consulito.]

1. ELONGARE dicitur Princeps, cum alicui debitori ex certa causa dat inducias solvendi debita. *Elongamentum*, ipsae litterae Principis, quae nostris *Lettres de respit*, vel *d'Estat.* Gloss. Gr. Lat. μακρύνω, *Elongo*: Μακρύνω, *Longo.* Usatica Majoricarum Regni MSS. *Statuimus, quod si aliquis de aliquo debito obligatus tenetur, semel à nobis vel successoribus nostris fuerit Elongatus, & aliud postea de eodem debito specialiter vel simul cum aliis debitis obtinuerit Elongamentum, illud secundum Elongamentum non prosit eidem.* Curia Generalis Barcinon. ann. 1291. MS. *De Carta, vel Littera Elongamenti, de qua consueverunt dari 50. solidi pro mille in anno.* Exstat Charta Jacobi Regis Arag. an. 1268. 18. Kal. Jul. cujus titulus est: *Ut aliquis non Elongetur, qui habeat bona mobilia.* Vide Foros Aragon. Edit 1624. f. 15. v. & Observantias ejusdem regni lib. 9. tit. 1. qui est *de Elongatione debitorum*, & Michaelem *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. V. *Littera Elongamenti.*

¶ 2. ELONGARE, Procul amovere, amandare, Gall. *Eloigner*, Ital. *Allontanare*: hac notione pluries occurrit in Psalmis & aliis Scripturae libris, ut & apud Murator. to. 8. col. 230. 517. Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 72. &c.

¶ ELONGATIO, Extensio, productio, Gall. *Allongement.* Usus stagnorum Villarici & Bressiae, apud Guichenonum in Probat. p. 170. & Revellum p. 266. & 267. *An licitum sit Elongare & altiare calceatam sui stagni inferioris, & an possit altiationem & Elongationem calceatae ipsius stagni inferioris comprehendere majorem comprextam praedictorum.*

¶ ELONGATIO DEBITORUM. Vide *Elongare* 1.

¶ ELONGATIO GUERRAE, Induciae, Gall. *Treve*, à Gallico *Eloigner*, Removere vel differre. Charta B. Connestabuli Arverniae, apud Baluzium Hist.

Arvern. to. 2. p. 90. *Sed tamen dictam Elongationem guerra promisit se bona fide servaturum usque ad terminum prætaxatum.*

2. ELOQUENTIA, Lingua, idioma. *Dacisca*, *Romana Eloquentia*, apud Dudonem lib. 3. de Morib. Norman. p. 112. [Acta S. Winwaloei MSS. *In verba subsannationis & conviciorum tam detestanda erumpebat, quæ non licet Christiana Eloquentia pronuntiari.*]

2. ELOQUENTIA, Lectio. Helgaudus in Roberto Rege: *Eloquentia tantum incumbens, ut nullus labe retur dies, quin legeret Psalterium, & oraret cum sancto Davide.*

¶ ELUBIUM. Constantieosis: *Pelagus*, *Elubium*: quod pro *Eluvium* videtur esse positum. V. *Pelagus.*

ELUCIDARIUM. Ita appellavit S. Anselmus, seu quis alius Anonymus librum, quem scripsit de Summa totius Christianæ Theologiæ in Præfat. *Titulus itaque operi, si placet, Elucidarium præfigatur; quia in eo obscuritas diversarum rerum elucidatur.* [Vide *Lucidarius.*]

¶ ELUCUBRATUS, *Excussus vi telorum.* Barth. in Glossario ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ ELUCUBRE, *Languidum.* Papias MS. In Edito *Lucidum*: quo sensu oritur à verbo *Elucubrare.*

¶ 1. ELUDIUM, Jocus, ludus. Miracula S. Augustini Cantuar. c. 58. *Inter hæc Eludia vel festa.* Isid. Chron. Regum Gothorum: *Sæpe etiam lacertos contra Romanos insolentias ac irruptiones Wasconum movit, ubi non magis bella tractasse, quam potius gentem quasi in palæstra Eludii pro usu utilitatis videtur exercuisse.*

2. ELUDIUM, *Deceptio*, in Glossis MSS. Vide *Conludium.*

¶ ELUIES, σἰλμαδα, *Transtra*, *tabulata navis.* Supplementum Antiquarii.

¶ ELUMINATUS, Excœcatus. Sidon. lib. 8. Epist. 11. *Quis ita gemino obtutu Eluminatus, qui exanimati cadavere inspecto non statim signa vitæ colligeret extorta.*

¶ ELUSCARE, Luscum facere. Gloss. Græc. Lat. ἐκλωσσῶ, *Excæco*, *Elusco.* Utuntur Ulpianus l. 5. §. ult. Dig. ad Legem Aquil. & Marcellus l. 27. Dig. de pignorib. vel hypoth. Vide *Luscus.*

¶ ELUSCATIO, Cœcitas. Gloss. Cyrilli: *Eluscatio*, ἀνελώσωσις.

¶ ELUSORIUS, Fallax, Gall. *Illusoire. Elusoria versutia*, in Charta anni 1196. apud Miræum to. 2. pag. 1197. col. 2.

¶ ELUTIUS, *Aquatus.* Papias ab *Eluere.*

¶ ELUUS, Fulvus, Gall. *Fauve.* Papias: *Fulvus*, *Fulvus*, *Eluus.* Varro legit *Heluus* haud absimili notione.

¶ EMANATORIUM, Fons, Gall. *Fontaine*, sic dictus ab Emanare, *Couler.* Meisterlinus Hist. Rerum Noriberg. apud Ludewig. tom. 8. pag. 34. *Aquæductum porro Consules à longe per navalia subterranea introduxerunt, hinc indeque per civitatem locis opportunis, tam ad usum incolis, quam pro ornatu, Emanatoria fecerunt.*

EMANCARE, [Mutilare.] Vide *Mancus.*

EMANCEPS, *Famulus à servitute liberatus.* Gl. Isid.

EMANCIPARE, A servitute liberare. Saxo Grammaticus lib. 6. *Supervenit alius ... qui pravis exemplo conditionem fateri jussus, ancillam se cujusdam in matrimonio habere, ejusque domino Emancipandæ conjugis gratia rusticum opus dependere testabatur.*

Emancipare, Ab obsidione liberare. Sugerius in Ludovico VI. cap. 7. *Ipso vero potenti disruptis manu & defossis circumquaque omnibus municipiis, Acutummontem Emancipavit, & tam armis quam victualibus eorum sophisticata denudans, capessum reddidit.*

1. EMANCIPATIO, Cujus apud nostros ea erat formula, quæ habetur in Regesto Feodor. Burgundiæ 2. part. fol. 211. *Nos Hugo, Dux Burgundiæ, N. fac. præsentes litteras inspecturis, quod in nostra præsentia specialiter constitutus propter hoc Robertus Miles filius noster petiit Emancipari à nobis, seu liberari à patria potestate. Nos vero videntes & attendentes ipsius Roberti consensum & voluntatem circa Emancipationem habendam & dandam à nobis, mutuo consensu interveniente ex parte nostra & ex parte dicti Roberti ipsam præsentem Emancipationem acceptantem legitime Emancipamus à sacris, seu à patria potestate. In cujus testimonium præsenti Emancipationi ad requisitionem dicti Roberti sigillum nostrum duximus apponendum. Dat. die Sabbathi post Festum B. Lucæ Evangelistæ. an. D. 1272.* [In Historia Dalphinali to. 2. p. 84. legimus, Humbertum Delphinum anno 1297. Ind. xi. tertio Nonas Febr. coram Guillelmo de Ruino Officiali Curiæ Gratianopoli constitutum, Hugonem filium emancipasse eum *accipiendo per manum, dando eidem Hugoni & concedendo liberam auctoritatem, & etiam potestatem standi in judicio; mutuum accipiendi, testamentum, codicillos; seu ultimam voluntatem faciendi, & cujuslibet contractus inhiendi, & generaliter omnia alia faciendi, quæ quilibet paterfamilias, & sui juris constitutus, facere potest vel debet, &c.*] Extant aliæ emancipationis formulæ in to. 8. Spicilegii Acheriani pag. 263. & apud Rollandinum in Summa Notariæ cap. 7. Rubr. 5.

☞ Cum autem hujuscemodi emancipationes solummodo fieri solerent, petentibus filiis, si præ minori ætate hanc postulare non posset puer emancipandus, tum consensus Regis requirebatur juxta Legem Jubemus 5. Cod. de Emancip. lib. 8. tit. 49. quod observatum legimus in emancipatione Ludovici septennis filii natu majoris Caroli Comitis Valesii an. 1325. Ejus emancipationis formulam à Carolo IV. Franc. Rege datam exhibent Acherius Spicil. to. 8. pag. 263. & *de Lauriere* in suo Juris Gallici Glossario. Videsis etiam Consuetud. Pictav. art. 311. & Britan. art. 526.

☞ Sed non una hæc erat emancipationis causa vel ratio. Fiebat etiam per liberorum conjugium, & domicilium à paterna domo separatum: quod etiamnum statuitur in Consuet. Pictav. art. 312. Engolism. art. 120. Britan. art. 527. Santon. art. 2. Rupell. art. 2. Juxta quasdam alias Consuetud. ad emancipationem satis est, ut liberi, videntibus ac scientibus parentibus, proprium habeant domicilium. Vide Consuetud. Catalaun. art. 7. & Rhem. art. 7. quod ad solos pertinet ignobiles, non ad nobiles masculos juxta Consuetud. Pict. art. 313. Puellas quod spectat, sive nobiles sint, sive plebeiæ, parentum jure matrimonio eximuntur fuotque maritorum. Pictav. art. 314.

☞ Emancipabantur etiam qui ad vigesimum ætatis annum pervenerant. Rhem. art. 6. 8. Catalaun. art. 7. 8. & Sedan. 5. 7. & in quibusdam provinciis liberi omnes mortua matre: quod hodieque statuunt Consuetudines Montarg. cap. 7. art. 3. Vitriac. art. 100. 143. Castri-Novi art. 134. Carnot. art. 103. Durocass. art. 93. Hæc post *de Lauriere* in Glossario jam laudato.

☞ Neque abs re futurum est, opinor, si cum eod. Cl. Scriptore observemus, non eam quidem fuisse

veterum Francorum in filios potestatem, ut eos possent interimere, sed tamen penes patrem fuisse filios vendere, si necessitas compellebat; legimus enim Capitul. lib. 8. cap. 4. *Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancilla exire consueverunt. Si placuit domino suo cui vendita est, dimittat eam liberam, & ad alium populum non licet eam vendere.* Vide Edictum Pistense cap. 34. tit. Codicis, de patribus qui filios distraxerunt, & Formulam Andegav. 48.

☞ Non solum autem pater apud antecessores nostros, verum etiam mater vendendorum filiorum jure gaudebat, si fidem habemus Auctori Vitæ S. Juniani to. 2. Bibl. MS. Labbei p. 573. *Cumque puer velociter jussa explesset, renuntiavit patri dicens: Mulier paupercula est, cui & panis defecit, nec unde emat habet. Quo audito jussit eam in conspectu suo adstare, hilari vultu & paterno affectu interrogans, cur tanto ejulatu fleret, & clamoribus eum inquietaret. At illa respondit: Vere Dei famule & Sacerdos, scias me fame periclitari; panis deest, emptio nulla, fames quotidie invalescit, & ecce praegnans morior: quamobrem tuam adiens clementiam, ut si me de periculo famis eripueris, sim tibi perpetuo ancilla, & filius quem utero gesto servus sempiternus, quem cum enutriero tuis manibus & jugiter servire instituam. Tantum adjuva me ne peream.* Vide Consuetud. Vitriac. art. 100. & 048.

☞ Verum prisca Francorum barbarie, imperantibus tertiæ stirpis Regibus, sensim mitigata, tam leniter tamque indulgenter filii à parentibus habiti sunt, ut Accursius, qui circa annum 1200. florebat, dicat ad tit. Institut. de patria potestate: *Aliæ vero gentes quædam ut servos tenent filios, ut Sclavi, aliæ ut prorsus Absolutos, ut Francigenæ, &c.* Hinc colligunt quidam, nullum tunc temporis in Francia jus fuisse patrum in filios; at conjecturam explodunt tum Consuet. Vitriac. art. 100. Rhem. art. 6. & 7. Montarg. cap. 7. art. 2. Borbon. art. 168. Pictav. art. 316. Catalaun. art. 7. Sedan. art 5. Carnot. art. 103. Castri-Novi art. 133. Bituric. tit. 1. art. 3. Britan. art. 498. quæ paternum jus agnoscunt omnes, tum etiam nostri veteres Practici. Auctor magni Franciæ Consuetudinarii, qui scribebat anno circiter 1368. ait lib. 2. cap. 40. pag. 263. desinente: *Par la Coustume notoire de la Prevôté & Vicomté de Paris, lais ou don qui n'est point cause, laissé ou donné à aucun enfant estant en la puissance du pere, est propre acquest au pere & mere, en la garde de qui il est, voire encore s'il y a cause, & ladite cesse.* Adde pag. 064. 265. & *des Mares* Decis. 048. Idem patrium jus plane confirmant *emancipatoriæ litteræ* tum jam memoratæ, cum aliæ plures in Historiis familiarum illustrium relatæ. Vide Hist. Castellionis ad Matronam pag. 180. Probat. & Perardum in Burgundicis pag. 501.

2\. EMANCIPATIO, in Monasteriis dicitur, cum Monachus ad aliquam dignitatem promovetur, & eo ipso ab obedientia Superioris eximitur. S. Bernardus Epist. 87. *Promotio Abbatis, Emancipatio filii est.* Idem Epist. 252. *Quasi Emancipatio filii ad Capitulum, & non potius ad solum spectet Abbatem.* Rad. de Diceto an. 1079. *Rogerus à Collegio sanctæ Trinitatis ad supradicti loci curam in Abbatem assumptus ab Alexandro PP. 5. Kal. Febr. Tusculani benedictionem, & in signum Emancipationis indulta mitram, annulum, chirothecas accepit.* Chronicon Mauriniacense lib. 3. de Macario Cluniacensi Monacho electo in Abbatem Mauriniacensem: *Prælibatos itaque Monachos Cluniacum mittimus, & ut ab Abbate loci illius Macarium a jugo obedientiæ absolvi & Emancipari postulent, sustinemus.* Infra: *Asserens, se nunquam ei benedictionis consuetudinem impensurum, nisi plenius a jugo obedientiæ cognosceret absolutum.*

Emancipatoriæ Literæ, quæ ab Abbate in eum finem Monacho electo dantur, in eodem Chronico Mauriniacensi: *Literas Emancipatorias postulanti* (Archiepiscopo Senonensi) *ostendunt, &c.* Ex quibus conficitur ad hoc, ut Monachus in Abbatem alterius Monasterii electus benedicatur, necesse fuisse, ut emanciparetur à suo Abbate, tametsi ipsa promotione emanciparetur; quod præterea docent sequentia, descripta ex Polyptycho Monasterii S. Remigii Remensis: *Anno ab Incarnatione 1097. postquam de Galliis Urbanus PP. Romam redierat, misit litteras Manassi Remensi Episcopo, non priori simoniaco deposito, sed successori M. catholico, pro Roberto Abbate S. Remigii, qui Monachus fuerat S. Martini majoris Monasterii, in quem diœcesani Episcopi Remensis Ecclesiæ præjudicium fecerant, dicentes, eum de judicio & justitia Abbatis sui pendere, & ejus obedientiæ & disciplinæ subesse debere, & de eo in Capitulo suo, sicut de Monacho suo tractare, quod his verbis cassavit Romana Ecclesia, & Romana Sedes Apostolica. Urbanus Episcopus servus servorum Dei, venerabili Fratri M. Remensi Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem. Abbatis S. Remigii causa in præsentia nostra & Confratrum nostrorum Episcoporum & Cardinalium diligentiori discussa est inquisitione & ad hunc tandem finem perducta, judicium Episcoporum prolatum super eum cum hac ratione reprobatum noveris, quia postquam filius a patre Emancipatus est, sub curam & dominationem patris redire districtione legum non cogitur, nisi sponte ipse rogaverit. Promotionem enim Abbatis Emancipationem accipimus, & ideo sub potestatem Abbatis redire non debere judicamus.* Exstat formula alia ejusmodi emancipationis apud Jacob. Petitum post Pœnitentiale Theodori pag. 143. Vide Petrum Blesens. Epist. 90. & S. Anselmum Cantuariensem lib. 2. Epist. 42. 50. lib. 3. Ep. 32. 139. Quin etiam si Abbas ipse ad majorem dignitatem v. g. Episcopalem proveheretur, totius Conventus consensus requirebatur, ut ex S. Anselmi lib. 3. Epist. 6. 7. 8. colligitur. Vide Vitam Aldrici Episcopi Cenoman. num. 54. 55.

3\. EMANCIPATIO etiam dicitur de Ordinibus religiosis, qui ab Ordinariorum jurisdictione exempti, Sedi Apostolicæ nullo medio subjiciuntur, apud Joan. Sarisberiensem l. 7. Policrat. c. 19. ubi in ejusmodi emancipatos gravius invehitur.

Emancipatio Monasterii, Exemptio à jurisdictione Ordinarii. Vita B. Heldemari Eremitæ cap. 5. *Paschalem Papam super Emancipatione sui cœnobii sollicitat, & quod petit impetrat.* Vide Barthol. Fizen. in Hist. Leodiensi pag. 365. n. 16.

4\. EMANCIPATIO, Disvestitio, traditio. Charta Wiboldi veteris Corbeiæ Abbatis an. 1152. in Monumentis Paderbonensib. pag. 105. *Cujus possessionis empta à prædicto venerabili Episcopo legitimam per hæc scripta Emancipationem facientes, &c.* Ita usurpant Acta S. Forannani Abbatis Walciodorensis an. 15.

EMANERE, Extra domum manere: vagari, peregrinari. [Papias in Codice Bituric. *Emanere, Excubare.*] Gloss. Gr. Lat. ἐκμένω, *Emaneo, Emanet*, ἐκμένει, ἀπονυκτερεύει. Gloss. Lat. Græc. *Emansio*, ἀπονυκτερισμός. *Emansiones*, ἀπουσίαι, ἀπονυκτερεύσεις. Vide Cujacium lib. 6. Observat. cap. 26.

EMANSORES, in Gloss. Lat. Gr. ἀνάκαμπτοι, λιποταξ. Gloss. Gr. Lat. ἐξόμενος, *Emansor*, [*Qui diu vagatus ad castra regreditur*, Modestino l. 3. §. 5. Dig. de re milit.] Petrus Blesens. Ep. 542. de Monachis vagis: *Transfuga & Emansores à claustro effrenes, vagi & Sarabaitæ*. Contra, *Mansores*, qui domi manent, resident. Vita S. Theodardi Archiepisc. Narbon. apud Catellum pag. 757. *Sive Mansor, sive idem esset viator*.

¶ EMANITAS, Immanitas, crudelitas. Privilegium Agiradi Carnot. Episc. an. 696. apud Felibianum Hist. San-Dionys. pag. XVII. *Secundum statuta canonum de objecto Emanitatis crimine feriatur*.

¶ EMANO. De sanctitate Glastoniensis Ecclesiæ to. 2. Monastici Anglic. pag. 7. col. 5. *Si quis Emano aliquod ædificium juxta locasset, quod ab umbratione sua lucem impediret Ecclesiæ, statim patuit ruina*. Pro *Emano* puto legendum *e vicino*. Utriusque persimilis erat scriptura in antiquis libris, ubi neque voces separabantur, neque litteræ i punctum superponebatur, adeo ut facillime labi potuerit lector minus attentus.

¶ EMANSOR. Vide *Emanere*.

EMARCUARE, Marcidum reddere, facere. Stephanus Eddius in S. Wilfrido cap. 65. *Credo enim indubitata fide, hanc manum incurvatam, & brachium longo tempore Emarcuatum, in hoc lavacro per sancti fœderis commixtionem, Deo volente, posse sanari*.

EMARCUM, Gallis veteribus, vitis genus mediocris vini. Columella lib. 3. cap. 2.

EMASCULARE, *Enervare, debilitare, castrare*. Jo. de Janua. [Utitur Apuleius Met. 7. ut & voce *Emasculator* Apol. pag. 321. pro *Sodomita*, ἀρσενοκοίτης.]

¶ EMATIO. Charta Fundationis Trisagii Ord. Cisterc. inter Instrum. to. 2. Gall. Christ. col. 455. *Præterea dedit eisdem Monachis alias terras, quas ab aliis, tam per Emationem, quam per Emptionem eis acquisivit*. An pro *Cambitio*, Permutatio, Gall. *Echange*?

¶ EMATRIUM, Moneta minutior, ut videtur. Gregor. Monach. in Chronico Farfensi, apud Murator. to. II. part. 2. col. 421. *De casalo Nilionis Caroccium suis consortibus denarios XXII. & X. Ematria*.

¶ EMAUDUS, Gall. *Email*, Ital. *Smalto*, Encaustum. Inventar. Ecclesiæ Anic. an. 1444. *Item duo tasselli argenti pro cappis ponderis XII. unciarum & dimidiæ, quorum unus est quadratus ad modum voraginis, cum uno Emaudo cadrato, & in quatuor cornibus quatuor lapides*. Sunt qui hanc vocem deducunt ab Hebræo *Hasmal*, quod bis legitur apud Ezechielem, quodque *Electrum* vertit S. Hieronymus.

¶ EMAX, *Tenuis, macer; vel qui amat aliquid emere*. Papias. Posteriori significatu Latinis haud ignotum. Gloss. Lat. Gall. *Emax, Achetable*.

EMBADIA FORMA. Anonymus Gromaticus: *Termini si duo in unum fuerint, Embadiam formam ostendunt: si autem ambo quadri fuerint, naturalem lapidem in 15. pedes ostendunt, &c.* Ἐμβάδεια & ἐμβαδὰ Græcis dicuntur τὰ τῶν ἀνδρῶν ὑποδήματα, ut est apud Varinum.

¶ EMBASSATOR, Legatus, Gall. *Ambassadeur*. Legitur apud Rymerum tom. 3. pag. 703. col. 1. Vide *Ambascia*.

¶ EMBAXATURA, Legatio, Ital. *Ambasciata*. Gall. *Ambassade*. Occurrit apud Sebast. Fanton. Histor. Avenion. to. 5. pag. 510. in Charta an. 1251.

¶ EMBATSARIA, EMBATSATORIA, Eadem notione, in Statutis Arelat. MSS. art. 76. *Embassaria*, in Conventione Caroli Comitis Andegav. & Provinciæ cum Arelatensibus an. 1251. è MS. D. *Brunet* fol. 58. verso.

¶ EMBATSATOR, EMBAYSSATOR, ut *Embassator*, in iisdem Statutis art. 76. & 78.

EMBDOLA, *Idola*. Papias. [In Amalthea legitur *Emdola*.]

¶ EMBLA, Equus sarcinarius, sic dictus ab *Embola*, Transvectio mercium. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. XXVI. *Unum præesse Subemblerio & Emblerios nostros volumus, qui Emblerius major debeat nuncupari & de nostris Emblis sit solicitus*. Pluries ibid. occurrit *Zembla*, eadem notione, z, ut videtur, addito euphoniæ causa.

EMBLASMA, pro *Emblema*. Testamentum Perpetui Episcopi Turonensis: *Juliæ Perpetuæ Crucem parvam ex Emblasmate, in qua sunt de reliquiis Domini, do, lego*.

EMBLEMA, ex Gr. ἔμβλημα, quod operi cuipiam adjicitur ornatus gratia, Opus tessellatum, musivum, &c. *Eminens sculptura*, Joanni de Janua dicitur. Papias: *Emblema, superabundantia, vel obscuritas, quod celatur*. Gloss. Lat. Gall. *Emblema, sculture apparente, ornement de vaisseaux*. Dudo lib. 3. de Morib. Normannor. pag. 90. *Supellectilium ubertate locuples, rerumque omnium Emblemate dives*. Fortunatus lib. 5. de Vita S. Martini:

Emblema, gemma, lapis, toreumata thura, falerna.

Rabanus apud Browerum Antiq. Fuld. l. 2. c. 10.

Ecce Crucis lignum, quo Christus sæcla beavit,
Emblemate inclusum arx tenet ista Crucis.

Ubi, ut & apud Fortunatum, secunda corripitur. Vita S. Sori Eremitæ n. 6. *Martyris mausoleum opere polymita, auro gemmisque miro constituit Emblemate*.

¶ EMBLERIUS, Cui cura jumentorum sarcinariorum est commissa. Vide *Embla*.

EMBOLA, Transvectio mercium, quæ in navim injiciuntur. *Felix Embola*, in lib. 2. C. de Navibus non excus. lib. 10. in Nov. Theodos. de Navib. ultra &c. Αἰσία ἐμβολή, in Edicto Justiniani 13. c. 4. §. 1. ubi sic appellatur solemnis & annua *publicarum specierum transvectio*, quæ ex Ægypto fiebat CPolim, quæ alias *sacra Embola* dicitur in l. 10. C. de Sacros. Eccl. & Nov. 163. cap. II. est enim ἐμβολή quidquid εἰς ναῦν ἐμβάλλεται, ut observatum à Salmasio ad Vopiscum pag. 387. [Ut felix esset *Embola* Romani singulis annis apud Ostiam sacrificium instituerant placandis ventis & sedando mari, similiaque sacrificia habebant pro conservatione fructuum, florum, &c.] Thwroczius in Salomone Rege Hungar. cap. 49. *Rex igitur & gloriosi Duces fere omnibus paganis interfectis, & omnibus Christianis à captivitate liberatis, una cum felice Embola totius Hungariæ, cum triumpho victoriæ, gaudentes redierunt*. Vide Blasium Ortizium in Itinerario Adriani VI. Papæ n. 44. pag. 460.

¶ EMBOLANUS. Vide in *Embolus*.

1. EMBOLIS, EMBOLUM, EMBOLIM, Græcis ἐμβολισμός, Additio, additamentum, propriè autem dicitur, quod Epistolæ jam scriptæ additur, vel quod extra præcipuam illius materiam ad calcem eejicitur. *Chartam, inscriptam* vocant Centuriatores Magdeb. alii *Postscriptum*. Epistola Pauli PP. ad Pipinum Regem: *In Embolim vero direxit nobis à Deo protecta Excellentia vestra præfatum vos Desiderium admonuisse, Reges Neapolitanos ac Cajetanos constringere, ob restituenda patrimonia protectori vestro B. Petro; &c.* Alia Adriani PP. ad Carolum M. *Emisit nobis Stephanus Neapolitanus Episcopus per*

suos apices, . . . in quibus Embolum posuit, significans nobis de nefando Adalgiso, &c. Vide to. 3. Hist. Franc. pag. 717. 745. 747. 770. Baron. ann. 860. num. 35. &c.

EMBOLIM, Eadem notione, apud Leonem III. Epistol. 5 9.

2. EMBOLIS, seu EMBOLUM, apud Scriptores Ecclesiasticos, dicitur pars illa, qua clauditur Dominica oratio: Sed libera nos à malo, quia, ut ait S. Cyprianus Serm. 6. & ex eo Amalarius l. 3. de Eccl. Offic. cap. 29. in consummatione orationis venit clausula, universas petitiones & preces nostras collecta brevitate concludens. Ordo Romanus: Sequitur in altum Præfatio Dominicæ orationis, & Oratio Dominica cum Embolis sua, in qua tres articuli orationis inveniuntur. Vide Card. Bona lib. 2. Rerum Liturgic. cap. 15. n. 2.

¶ EMBOLISMALIS ANNUS. Gervasius Tilber. Otiorum Imperial. cap. 6. Est ergo annus circumvolutio siderum, & hic nunc Lunaris constans CCCLIV. diebus, nunc Solaris constans ex CCCLV. & quadrante, scilicet sex horis. Nunc Bissextilis constans ex CCCLVI. diebus; nunc Embolismalis, id est, Superexcrescens, qui CCCLXXX. dies excedit, habens tredecim lunationes. Vide mox Embolismus 1. & supra vocem Annus col. 509. & 510.

1. EMBOLISMUS, ἐμβολισμός, Superexcrescentia anni solaris super lunarem, [sive, ut loquitur Isidor. l. 6. Orig. cap. 17. Superaugmentum, eo quod expleat numerum annorum communium, quibus undecim lunares dies desisse cernuntur,] de quo præter Dorandum lib. 8. c. 10. & cæteros Compotistas, sic vetus Codex Victorinus: De primo Embolismo. Sunt Epactæ 22. in primo anno Embolismi tertio in ogdoade. Ideo Luna in Kl. Septemb. & Octob. est 27. in Kl. Novemb. & Decemb. 29. quæ ipsorum est Luna 2. quæ est prima 4. Nonas Decemb. & finitur 32. Kl. Januar. Embolismi est. Ipsa autem Luna, quæ est prima in Kl. Januar. ipsius est, quam 30. terminare debes, si autem bissextus fuerit in illo anno 30. sunt 4. lunationes simul, id est Embolismus Januar. Februar. Martii. De secundo Embolismo. Secundo anno Embolismi, sexto in ogdoade, sunt Epactæ 25. & est Luna in Kl. Sept. 30. quæ ipsius est. Luna vero quæ est prima 4. Non. Sept. 30. in Kl. Octobr. Embolismi est. Luna quoque quæ est prima 6. Non. Octobr. & 3. Kl. Novembr. finiens 29. Octobr. est. Ipsa autem quæ secunda in Kl. Novembr. & Decembr. habetur, ipsorum est: quæ vero est in Kl. Januarii 4. ipsius est. De tertio Embolismo. Sunt Epactæ 17. tertio anno Embolismi, ultimo in ogdoade, & 10. est Luna in Kl. Sept. & Octobr. 22. in Kl. Novembr. & Decembr. 24. in Kl. Januar. 26. in Kl. Febr. 27. in Kl. Martii 26. in Kl. April. & Maii, 27. in Kl. Junii & Julii, 29. in Kl. Augusti prima, in Kl. Septembr. 3. Unam ætatem Lunæ in Kl. April. & Maii non invenies Epactas & regulares, ideo quod Luna, quæ 2. Non. Martii est prima, & in Kl. April. 27. ut supra dictum est, & 2. Non. April. 30. Embolismi est. Lunatio, quæ prima cognoscitur esse in Non. April. Aprilis est & Paschalis, quæ 30. in 14. Kal. April. terminatur. Illa autem quæ prima est 4. Non. Maii, & 4. Non. Junii est, 30. Maii est. Ita autem quæ 6. Non. Jul. est, 1. & 2. Kl. Aug. 30. Julii Luna est: quæ vero prima in Kl. Augusti est, in Kl. vero Sept. 4. sicut ordo postulat. Nam si non esset una ætas Lunæ in Kl. April. & Maii, non 14. sed 15. Luna eveniret in Paschali termino, qui est 14. Kl. Maii, & fieret error in Pascha, sive in Kl. mensium. De quarto Embolismo. Sunt in 4. anno Embolismi, 3. in Endecade, Epactæ 30. estque

Luna in Kl. Sept. & Octobr. 25. in Kl. Nov. & Decembr. 27. quæ ipsorum est Lunatio, quæ 2. Nov. Decemb. notatur prima, & 29. Non. ipsius Embolismi est. Illa quoque quæ prima in Non. Januar. & 30. in Kl. Febr. Januarii est. Et ipsa quæ inchoatur 1. 4. Non. Febr. & 6. Non. Mart. 29. Febr. est. Luna itaque quæ prima est 5. Non. Mart. & in Kl. April. 30. Martii est. Ipsa quæ est 1. 4. Non. April. Aprilis est, nec non & ipsa, quæ prima est Kl. Maii, Maii est. Si bissextus evenerit 4. Luna 30. erit idem Embolismi Januar. Mart. Febr. De quinto Embolismo. Sunt in 5. anno Embolismi, 6. in Endecade. 23. Epactæ, Lunaque in Kl. Sept. & Octobr. 28. in Kl. Nov. 30. quæ ipsorum est. Illa autem, quæ in 4. Non. Novemb. est, & in Kl. Decembr. 30. Embolismi est. Luna verumque in 4. Non. Decembr. prima terminatur, ac 4. Kl. Jan. 29. prænotatur, Decembris est, & quæ est 2. in Kl. Jan. Januarii est. Reliquæ autem Lunationes rectum cursum tenent. De sexto Embolismo. Sexto anno Embolismi, 9. in Endecade sunt Epactæ 26. nullatenus tamen Lunam Embolismi per ipsas Epactas reperies, nisi ad Epactam anni communis superioris, quæ est 15. reverteris: secundum quem Luna est in Kl. August. 29. quæ illic terminata ipsius Augusti est. Illa autem quæ 4. Non. Aug. prima prænotatur, 30. pridie Kl. Sept. Embolismi est. Nullus error nullumque * scisma oritur in ipso anno inter Embolismum & regulares. Luna quoque quæ prima notatur in Kl. Sept. ipsius est, cætera autem suum tenent ordinem. De septimo Embolismo. Septimo anno Embolismi, in Endecade 11. decennovennalis sunt Epactæ 18. ideoque Luna, quæ in Kl. Januar. 27. habetur, ipsius est: ipsa autem, quæ in Kl. Febr. 28. Febr. est, nec non & ipsa, quæ notatur in Kl. Mart. 27. ipsius est. Luna vero quæ computatur 1. in 3. Non. Mart. & 28. in Kl. April. 30. & in 3. Non. April. Embolismi est: ipsa autem quæ 1. 2. Non. April. & 28. in Kl. Maii, & 29. 6. Non. ejusdem, Luna Aprilis est. Illa quoque quæ est prima 5. Non. Maii, 30. in Kl. Junii Luna Maii est. Iterum ipsa, quæ est prima 4. Non. Jun. & 29. prid. Kl. Julii, Luna Junii est: nec non & illa, quæ prima est in Kl. Julii 30. & in 3. Kl. Aug quæ est saltus Ægyptiorum, Luna Julii est, ipsaque quæ non 2. secundum compotum; sed tertia computatur propter saltum in Kl. Aug. & 29. 6. Kl. Sept. Augusti est. Illa quoque quæ iterum prima est 5. Kal. Sept. & 36 Kal. Octob. Sept. & iterum ipsa, quæ prima est 5. Kal. Octob. & 29. 8. Kl. Novemb. Octobris est: ipsa vero quæ & iterum 1. est 7. Kal. Nov. & 7. in Kal. ejusdem, 30. quoque 8. Kal. Decemb. Novembris est.

2. EMBOLISMUS. Thomas Cantipratanus l. 2. de Apib. cap. 15. §. 2. Quamquam & vix aliter dici potest, cum quis in una virtute præpolleat, ut in abstinentia, parsimonia cibi, eosque qui Embolismum, vel naturaliter, vel usualiter patiuntur secum abstinere etiam cogit invitos. Ubi Colvenerius re cum Medicis collata, censet Embolismum hic perperam dici pro bolimo, seu βουλίμῳ ingenti nempe fame; qua de voce, præter Medicos, Agellius lib. 16. c. 3.

¶ EMBOLUM. Vide Emb lis.

EMBOLUS, IMBOLUS, Urbis angiportus, Græcis Byzantinis, Ἔμβολος. [Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. ad an. 1157. Amicum de Mirto Constantinopolis legatum miserunt pro exigendis Scalis & Embolo promissis.] Charta ann. 1161. apud Ughellum in Archiep. Pisanis: Tibi ... concedimus Ecclesias, videlicet, Embolum, & Scalas, & Stateram, quæ sunt in CPoli. In alia ann. 1224. apud eumdem, fit mentio Emboli Pellipariorum in urbe Pisana, nos diceremus, le quartier des Tanneurs. Ita Cinnamus

lib. 6. n. 10. ait, ab Alexio Comneno Imp. concessum Venetis *στοὰς ἐν Βυζαντίῳ ἐν Ἔμβολον ὀνομάζουσιν οἱ πολλοί.* Sic autem appellabant Byzantini ut plurimum porticus, quæ in urbe sparsim erant; unde postea vox ipsa regionibus, in quibus eæ erant attributæ, ut docuimus ad Alexiadis Annæ pag. 160. Papias: *Imbuli dicti, vel quia sub volumine sunt, vel quia sub his ambulamus: sunt enim platearum porticus hinc inde.* Charta an. 1208. apud eumdem Ughellum to. 7. pag. 278 *Et apotheca in Imbule Amalfia.* Hinc emendandus Erkempertus edit. Caraccioli p. 45. *Tota urbes Sicopolis igne cremata est, ita ut ne una quidem domus remaneret inusta, præter Emoplis aulam.* Legendum *Emboli aulam.*

Embolani, Qui in *Embolis* istis commorabantur, aut potius, qui iis præerant. Charta laudata an. 1191. *Ita ut neque Archiepiscopus, neque Consules Pisani, neque Missatici; neque Vicecomes, neque Embolani, qui modo sunt, vel pro tempore erunt, nec aliqua persona occasione Pisanæ civitatis potestatem habeant aliquo modo de prædictis omnibus vendendi, vel pignorandi, aut alienandi.*

EMBOTUM, Infundibulum, Occitanis *Embut*, nostris *Entonnoir.* Hinc

Embotom dicti concavitas palati, quod infundibuli vicem præstet. Constantinus Afric. l. 3. Pantechn. cap. 11. *Hac via quanto plus descendit, tanto magis se rotundat atque stringit, eadem postea jungenda glandi, quæ concava & rotunda sicut sphæra, vicinatur ossi colatorio similis. Hoc autem os superpositum est palato. Concavitas ista Embotum est vocata: quia sicut vinum per Embotum, ita superfluitates nostræ grossæ per hanc influunt. Embotum autem illud ex pelliculis componitur a secundina matre egredientibus, &c.* [Vide *Embutum.*]

EMBRACITORES, JC. Anglis & Cowello lib. 4. Instit. c. 52. dicuntur causarum personarumque illiciti defensores, qui suas pœnas sibi constitutas habent, à Gallico *Embrasser* appellati, quod quascumque causas defendendas suscipiant & amplectantur. Anglis, *Embrasour*, vel *Embraceour.* Vide Rastallum.

¶ EMBRASAMENTUM, Exustio, incendium, Gallice *Embrasement.* Arrestum Parlamenti Paris. ann. 1331. pro Alta justitia Monasterii Bonæ-vallis, ex Archivis ejusdem loci: *Super casibus simplicis occisionis, Embrasamenti, facti in latrocinio, thesauri inventi & recolati, &c.*

EMBRIMIUM, in Glossis MSS. *Matta ex grosso papiro tenuiter pectinata.* Cassianus Collat. 1. cap. 23. *Iisdem ipsis, quibus insidebamus psiathiis admonens incubare, Embrimiis pariter capiti nostro cervicalium vice suppositis, grossioribus papyris in longos gracilesque fasciculos coaptatis.* *Embrimii* mentio est etiam apud Cyrillum in Vita S. Euthymii Abb. n. 90. & in Apophtegmat. Patrum num. 7. Vox, ut videtur, Ægyptiaca, cujus notio hic satis indicatur, quæ etiam reponenda videtur in Regula S. Pachomii c. 14. *In die Dominica, vel oblationis tempore, nullus deerit de hebdomadariis, sedens in loco Ebiymii, psallentique respondens, ex una duntaxat domo, in majori servat hebdomade.* Nam quod ad hunc locum commentatur Holstenius, vix probem, qui *Ebiymium* esse præcentorem vel cantorem existimat, voce ab Ægyptiis ex Græco *εὐφήμιος*, aut *εὐφώνιος* detorta. Frustra etiam vocem hanc Casaubonus Exercit. 1. ad Annal. Baronii suspicatur formatam à *βρίζειν*, *dormitare*, & somnum levem capere. [Vide Gloss. mediæ Græcit. in *ἐμβρίμιον*.]

EMBROCARE, *ἐμβρέχειν*, seu *ἐμβροχὴν* facere, infundere. Glossar. S. Benedicti cap. de Medicina: *Fomentum, ἐμβροχή.* Matth. Silvaticus: *Embroca, i. infusio, quam nos dicimus fomentum: & Embrocatio, i. infusio, scilicet quando ab alto infunditur & aspergitur.* Occurrit non semel apud Alexandrum Iatrosophistam lib. 1. Passionum. Vide Gorræum in *ἐμβροχή*.

EMBRUM. Gloss. Lat. Græc. *Embrum, πραγματίας, ἐπιβλαβής.* leg. forte *πραγματίας*, vel *πραγματικός, negotiosus*, in Gloss. Gr. Lat. Nescio, an ad hanc vocem spectent hi versus ex veteri Poemate vernaculo MS. cui titulus est: Le Roman *du Chevalier au Barizel:*

Ains trueve les gens si Embrons
Et si crueux & si felons.

[Le Roman *de Floire* MS.

Sire merci de nos Barons,
Que ge vois pensifs & Embrons.

Le Roman *de Partonopeu* MS.

Partonopex se tient Enbrons
Trestot les jors tant com est long.]

EMBUCHIÆ, Insidiæ, ex Gall. *Embuches*, occurrit apud Continuatorem Nangii an. 1358.

EMBULUM, Rostrum navis, *ἔμβολος.* Fragmentum Petronii: *Quorum unam partem, quasi Embulum navis æneum finiebat.* Hesychius: *Ἀφροδίσιος δ' ὁ φασι τὸν τῆς νεὼς ἔμβολον τὸ χάλκωμα τὸ περιτιθέμενον κατὰ τὴν πρῷραν.*

¶ EMBUNUM, ut *Embutum*, in Inventario anni 1342. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Din. num. 38.

¶ EMBUTUM, ut supra *Embotum*, Infundibulum. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses ann. 1351. ex libro viridi fol. 53. *Abbas debet habere ibi females, lagenas, Embutum, cancellum, & acetum, & vas, in quo tenetur.*

¶ EMDOLA, Idula. Vide *Embdola.*

EMEDIUM, *Vehiculum*, in Glossis Isid. & Pithœanis. [Grævius putat scripsisse Isidorum, *Epirhedium* ex Juvenali Satyra 8.

Trinoque trahunt Epirhedia collo
Semipedes]

EMELIORARE, Meliorem reddere. Veteres Formulæ Pithœi cap. 38. *Et quidquid ibidem adtrahere & Emeliorare poteris.* Occurrit præterea apud Baldricum Noviom. lib. 2. c. 35. [Sirmondum Formula 35. Marteniumto. 1. Ampliss. Collect. col. 16. &c.] Hinc *Emelioratio*, quod nostri *Amelioration* dicunt. Vetus Charta apud eumdem Baldricum lib. 1. c. 52. *Hæc omnia cum omni integritate & Emelioratione ad præfatam Ecclesiam revertantur.* Ibidem: *Ullo modo non habeamus potestatem dandi, vel commutandi, aut alienandi, nisi ad salvandum, & Emeliorandum.* [*Meliorata res*, apud Marculfum lib. 2. Formula 5. Sirmondum Form. 18. 34. &c.] Vide *Meliorare.*

¶ EMEMBRARE, Membra truncare. Fulcherius Carnot. Præfat. in Hist. Jerosol. *Quos... audivimus ... pro amore Christi Emembrari, crucifigi, excoriari, sagittari, secari, & diverso martyrii genere consummari.* Et metaphorice in Edicto Philippi III. Franc. Regis an. 1275. *Ita tamen quod pro eleemosynis, seu admortisationibus hujusmodi, eorum tenuta non Emembrentur, seu etiam deformentur.* Vide *Exmembrare.*

¶ EMEMBRIS, Sine membris, enervis. Gloss. Lat-Gall. Sangerm. MS. *Emembris, Sans membre, c'est sans force.*

EMEMOR, *Oblitus*, Papiæ [& Joan. de Janua.]

1. EMENDA, Pecuniaria mulcta, compensatio damni,

damni, emendatio, quæ arbitrio judicis irrogatur. Willelm. Armoric. lib. 1. Philipp. p. 103.

Quod quicquid tulerant clero clerive colonis
Præcedente prius Emenda restituerunt.

Differt vero *mulcta* ab *emenda*: *mulcta* enim judici, *emenda* parti læsæ datur. Speculum Saxonicum lib. 3. art. 53. §. 2. *Judex in suo judicio mulctam habet, & non Emendam, eo quod judex agere non potest & judicare: nemini vero emendatur, nisi actori. Ideoque Illustribus Emendam non competere, injuste ab aliquibus vulgatum est.* Lib. 1. art. 53. & lib. 2. art. 6. *Emenda* definitur *satisfactio*. Sed & hoc notandum, quod legitur art. 5. *Post quindenam reddenda sunt ablata, quæ in judicio acquiruntur: post sex hebdomadas mulcta, & post mulctam per quindenam præstatur Emenda, &c.* Adde lib. 1. art. 8. §. 4. art. 42. §. 3. art. 53. §. 4. lib. 2. art. 8. 61. §. 1.

At secus obtinuit apud nos: nam *Emenda* judicem spectat, vulgo *Amende*. Petrus de Vineis lib. 3. Epist. 37. *Semper crescit culpa, quamdiu differtur Emenda, & mora, quæ ingruit, donec purgetur, morosior judicatur.*

☞ Quod hic dicitur *Emendam* apud nos Judicem spectare, non ita accipiendum, ut nulla sit exceptio; legimus enim in Litteris Caroli primogeniti Johannis Franc. Regis ann. 1357. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. p. 206. *Si quis alicui aliqua convicia vel opprobria vel alia verba contumeliosa irato animo dixerit, & inde fiat clamor, dicto Baillivo in duobus solidis & dimidio puniatur, & faciat Emendam injuriam passo.* Et mox: *Emendet injuriam passo.* Consuetud. Augustæ Auscicorum MSS. art. 33. *Item consuetudo est ibidem, quod si aliquis deliquerit vel damnum dederit alicui propter quod delictum vel damnum debeat condemnari ad Emendam faciendam injuriam passo & ad legem solvendam Domino, prius debet fieri Emenda injuriam passo, quam Domino solvi pœna.*

¶ Emenda in Usu Appellationis, de qua hæc in Antiquo Stylo Parlamenti part. 1. cap. 25. *Dum appellatur à sententia lata in patria Juris scripti, & per Curiam pronunciatur bene judicatum, & male appellatum, appellans nullam debet Emendam; sed secus si sic pronunciaretur in patria Consuetudinaria, quia appellans compelleretur ad solvendum Regi 60. libras Parisienses pro Emenda. Item ubi pronunciaretur bene appellatum & male judicatum, si Judices sint patria Juris scripti, à quibus est appellatum, nullam debet Emendam, sive sint Judices regii sive alterius; secus si sint patria Consuetudinaria, quia tunc Judices regii, Baillivi vel Præpositi nullam debent Emendam, & si pronunciaretur contra, scilicet bene judicatum, ipsi appellantes, si sint Baillivia alterius quam Regis, debent Domino 60. libras, si sint homines judicantes, debetur eis Emenda, juxta locorum consuetudinem unde appellatur: sed de stilo in hoc casu, vel alias per consuetudinem regni Franciæ generalem non est certa determinatio Emendæ. Item Judicibus regiis nulla solvitur Emenda in casu prædicto, quia in casu converso nullam solverent Emendam, sed Regi solvitur Emenda, &c.*

¶ Emenda Damnorum, quæ nobiles passi fuerant in servitio Principis, quæque ab eo erant compensanda, in Histor. Dalphinali tom. 2. pag. 262. ex Computo an. 1334.

Emendæ Factæ et Gagiatæ, in Aresto an. 1290. in Regesto B. f. 83. v. *Emende de gage*, in antiqua Consuetud. Perticensi cap. 16. art. 19. *Gager l'amende*, in Consuet. San-Paulana art. 32. Statutum S. Ludovici ann. 1255. cap. 17. *Emendas autem pro maleficiis seu debitis, à Balivis nostris levari non volumus, nisi in foro, aut judicario publice de bonorum consilio fuerint judicatæ, vel æstimatæ, quamvis antea fuerint Gagiatæ.*

Emenda Plicata. Charta Gallica an. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Regis Fr. ann. 1299. ex Tabul. Regio num. 54. *Ce n'est pour leur propre dete connue ou prouvée, ou pour Amende ployée, ou pour plege, &c.*

Plena Emenda. *Plene Emenda medietas*, in Legibus Opstalbomicis Frisiæ cap. 34.

¶ Emenda Simplex septem solidorum est & sex denariorum in Consuetudinibus Pictaviensi art. 25. 36. 76. &c. Engolismensi art. 14. & Angeriacensi art. 8. 10. 11. *Grossa* vero est sexaginta solidorum vel plurimorum. Ita D. *de Lauriere*, apud quem aliæ etiam sunt emendæ, nimirum

¶ Arbitrariæ, quæ pro Judicis arbitrio, & *Consuetudinariæ* quæ Consuetudinibus locorum definiuntur. Sed hujus Cl. Scriptoris Glossarium est consulendum ad vocem *Amende*.

Inemendabile Delictum dicitur, quod *Emenda* vel mulcta pecuniaria non eluitur, sed morte punitur, aut est in Regis misericordia, ut est in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 12. Leges Kanuti §. 2. *Si quis intra parietes Ecclesiæ homicidium faciat, hoc Inemendabile est.* Et §. 90. *Infidelitas erga dominum secundum legem sæculi Inemendabile est.*

Emendare, Mulctam inferre, perperam actum resarcire, restaurare, reparare. Leges Edwardi Confess. cap. 35. *Domino Regi graviter Emendare debent.* Rigordus an. 1209. *Et cum nullo ad hoc privilegio se tueri possent, generali consuetudine contra eos faciente, petiit Rex, ut hoc Emendarent. Ipsis autem Emendare nolentibus, Rex eorum regalia confiscavit.* Mox: *Emenda tandem facta & Regi soluta... recuperaverunt omnia, quæ à Rege fuerant confiscata.* Vide Leges Bajwar. tit. 1. cap. 12. *Finita Causa & Emendata*, in Lege Alamann. tit. 94. *Emendatione data*, ut ibi statuitur. *Ecclesia Emendata vel restaurata*, Capit. Caroli M. lib. 1. cap. 122. [Synodus Aquisgrana can. 27. *Ut domus Ecclesiarum & tegumenta ab eis sint Emendata qui beneficia exinde habent.*] *Beneficia Emendata*, i. instaurata Capitul. lib. 4. cap. 38. Adde Capitul. 2. ann. 813. cap. 19. [*Emendatio stagni*, apud Th. *Madox* Formul. Anglic. p. 276. *Emendatio Monasterii* in Præcepto Caroli Calvi to. 1. Amplif. Collect. col. 163. *Emendatio domorum & septum*, apud Kennettum Antiquit. Ambrosden pag. 76. *Emendare domum*, in Chronico Fontanell. apud Acherium. tom. 3. Spicil. pag. 230.]

¶ Emendare Legem suam, Mulctam lege vel judicio illatam persolvere. Leges Caroli M. apud Murator. to. 1. part. 2. p. 95. col. 1. *Si jurator vicerit, Legem suam accusator Emendet.* Chartular. Dunense Charta IIII^xx^. XIII. *Judicatum est Fureterium* (qui arcam in alodio S. Martini fregerat) *legem suam Monacho Emendare debere, & Emendavit & totam persolvit.*

Emendare Equum, in Glossar. Sambuci ad Leges Hongaricas, est licitari, emptitare, seu potius alterum dare juxta valorem amissi: [quod maxime fieri consueverat à Principibus, qui equos in suo servitio amissos subditis nobilibus aliisve restituere tenebantur. Hujus rei exempla plura profert doctissimus Auctor Histor. Dalphin. to. 1. p. 48. & 49. Unicum exscribo: *Si vero Equus vel Equi morerentur in servitio Domini Dalphini, idem Dominus Dalphinus teneatur ipsum Emendare.* Simili etiam modo] usurpat Pet. de Vineis l. 5. Epist. 69. [*Pro Emenda duorum equorum, quos amiserat in servitio... 50. lib. Merlanorum*, apud Rymerum

tom. 2. pag. 237. Vide *Equi appretiati* in *Equus.*]

¶ 2. EMENDA, Satisfactio seu Pœna monastica delinquentibus imposita. Regula reformationis Monasterii Mellicensis an. 1451. in Chronico ejusdem Monast. pag. 410. *Pro errorum diversitate in Cultu Divino commissorum solent secundum consuetudinem triplices fieri Emendæ sive humiliationes.*

¶ 3. EMENDA, Teli genus. Canonizatio B. Notkeri, Aprilis tom. 1. pag. 599. *Sagittarius enim per crus cum Emenda penetravit.*

¶ EMENDABILES Inimici, qui recensentur in *Memento vivorum* Missalis MS. annorum circiter 600. apud Martenium Itiner. litter. to. 2. p. 206. ii videntur qui sunt *emendandi* & de quorum conversione non est desperandum. *Emendabilis* Tito Livio & Senecæ dicitur ille, qui potest corrigi.

¶ 1. EMENDAMENTUM, Incrementum, Gall. *Melioration*, ut *Amander* dicimus pro *Meliorer*, Meliorem efficere. Charta Curiæ Suess. ann. 1260. *Obligaverunt dictam domum cum omnibus appendiciis & cum omni Emendamento & acquestu.*

¶ 2. EMENDAMENTUM, Donum in peccatorum remissionem Ecclesiæ oblatum. Conventus Episcoporum apud Helenam an. 1058. inter Concil. Hisp. to. 3. p. 225. *Destructores Ecclesiæ dederunt Emendamentum ad Canonicam S. Eulaliæ pro peccatorum suorum redemtione.* Ibidem: *Dono & Emendo Deo omnipotenti & sanctæ Eulaliæ ad Canonicam, villam quæ dicitur Salellas.* Ibidem: *Si quis.... contra hanc scripturam donationis & Emendationis.*

¶ 3. EMENDAMENTUM. *Panis de Emendamento*, f. Panis vilior, à Gall. *Amendes*, quod interdum significat Rei alicujus pretium minuere. Contractus anni 1297. è Chartulario Fiscamn. *Quolibet die Dominica totius anni unum panem de Emendamento.* Alterum ejusd. Chartul. Instrumentum ao. 1302. *Et quolibet die unum panem de Emendamento, quem percipiebam eâdem ratione mei ministerii in pistrino.*

¶ EMENDARE, Satisfacere, &c. Vide in *Emenda* 1. & *Emendamentum* 2.

¶ Emendare Terram, Gallice *Amender*, Illam stercorare. Vide locum in *Faldare*.

¶ 1. EMENDATIO, Mulcta pecuniaria, apud Lobinellum in Glossario ad calcem Histor. Britann. Marten. to. 2. Collect. Amplis. col. 81. *Prohibere super Emendationem*, Gall. *Defendre sous peine d'amende* in Chartulario S. Vandreg. to. 2. p. 1989. Vide *Emendare* in *Emenda* 1.

¶ 2. EMENDATIO. Donatio facta Ecclesiæ propter delictum. Vide *Emendamentum* 2.

¶ 3. EMENDATIO Panis et Cervisiæ, Jus statuendi pondus panis & mensuram cervisiæ feudorum Dominis olim in Anglia concessum; unde in qualibet ejusdem regni jurisdictione inferiori etiamnum exstat *Ale-taster*, id est, Prægustator cervisiæ, qui præstito primum sacramento invigilat, ne quid præter leges fiat in venditione panis & vini. Instrumentum an. 1123. apud Kennettum in Antiquit. Ambrosden. p. 196. *Ad nos spectat.... Emendatio panis, panis, & cervisiæ, & quidquid Regis est, excepto murdredo & latrocinio probato, prout chartæ nostræ testantur.*

¶ 1. EMENDATOR, Magistratus in urbe Janua, fortassis idem qui Censor apud Romanos, Præfectus morum, qui delinquentes *emendat* & male facta corrigit, &c. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1229. *Celebrato Consilio ante Kalendas Augusti juxta formam Capituli de Emendatoribus eligendis, fuit de voluntate Consilii, quod dictus dominus Jacobus de Balduino solus deberet esse Emendator, qui Capitula emendavit, & ipsa per libros distinxit usque ad finem sui regiminis.* Caffarus lib. 3. eorumdem Annal. ad ann. 1190. *Præsenti quidem anno nova & inaudita per Emendatores constituta fuerunt, unde nimium nova & inaudita causa evenerunt in civitate... fuit enim per Emendationem* (MS. *Emendatores*) *constitutum ut Consules justitiæ, qui vetusta & antiqua consuetudine solebant in Palatio D. Archiepiscopi pro tribunali sedere ... prædictam vetustam solemnem sedem relinquerent; & ... apud S. Mariam de Castello placita tenebant*, (vel *tenerent*, ut in MS.) *&c. Dictatores & Emendatores treugæ*, apud Rymerum to. 1. pag. 199. col. 1. in Litteris Johannis Regis Angl. an. 1215.

2. EMENDATOR, apud Cartusienses, de cujus officio sic Statuta antiqua ejusdem Ord. cap. 40. *De Emendatore: In Ecclesia, in Refectorio & in Claustro, excepta recordatione, ille emendat, cui injungitur à priore. Emendator emendat in omnibus, quæ solis dicimus, excepto quod ad recordationem emendat ille, qui est juxta librum, &c.*

¶ EMENSITAS. Vide *Empsichens*.

EMENTARE, Mentem auferre. Victor III. PP. l. 1. Dial. *Leo vero rugiens irruit in eum... sicque eum Ementatum ac seminecem relinquens, disparuit.* [Vita S. Aldhelmi, Mab. to. 6. p. 90. *Tum Ementati hostes ceteri, omnia quæ in Monasterio erant fecerunt relinqui.*]

¶ EMENTULARE, Mentula seu peni privare. Hist. Novientensis Monasterii, inter Anecdot. Marten. to. 3. col. 1154. *Comes enim de lapidatione suæ domus interpellat, & subito tactus furore, denudatum Ementulari imperat.*

EMENTUM, *Excogitatio*, in Gloss. Pithœan. [Vide *Eminisci*.]

¶ EMERGENS, *quasi extrinsecus eveniens, & nihil commune habet cum negotio; sed Incidens intrinsece respicit negotium principale.* Ita Vocabular. Juris utriusque: juxta tamen vim vocis *Emergere*, Oriri, *Emergens* è causa nasci videretur, ut sequens

¶ EMERGENTIÆ. Quod emergit ex aliqua re vel causa. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 548 de B. Petro Gamba curta: *Cum omnibus & singulis incidentiis, Emergentiis, dependentiis, annexis.* Chartul. Æduense in Litteris anni 1447. *De & super prætensionatis controversiis & debatis, ab iisque dependentiis & Emergentiis unanimiter convenerunt.*

EMERITUM, Præmium, quod datur pro *emerito labore*, ut loquuntur lex 3. Cod. Th. de Princip. Agent. & l. 7. eod. Cod. de Re militari. Modestinus in l. 3. D. de Re militari: *Qui militiæ tempus in desertione implevit, Emerito privatur.* Arrius Menander leg. 5. eod. *Præmia & Emeritum capiet.* Hyginus: *Erat tunc præmium terra, & pro Emerito habebatur.* Utitur etiam alio loco. *Emeritum stipendium*, apud Plautum in Mostellaria.

¶ EMETRITA Febris, in Miraculis B. Ambrosii Senens. Martii to. 3. p. 225. eadem quæ paulo inferius *Emitritea*. Semitertiana à Græco ἡμιτριταῖος.

¶ EMFLETHONATUS, Armatus acie ferrea. Registum *Probus* an. 1348. fol. 139. *Pro ducentis garrotis Emflethonatis & empennatis folio cupri.* Vide *Flethonus*, & *Carrellus*.

EMICADIUM, Isiduro lib. 20. c. 7. *Vas olearium*, quasi dimidius *Cadus*. Hinc emendandum Gloss. Anglo-Saxon. Ælfrici: *Emicadium* Eleyfat, i. lecythus, ampulla olearis. Legendum enim *Emicadium*. [Forte etiam pro *Emicedium* legendum est *Emicadium* apud Fulcuinum de Gestis Abbatum Lob. to. 6. Spicil. Acher. p. 578. ubi sic habetur:

Pulpitum quoque Evangelii tali modo fecit, ut essent quatuor Emicedia altrinsecus è regione in modum crucis posita, quæ ex ære ductilia, & ad libitum artificis per loca scalprata & deaurata.]

EMICATIM, *Splendenter*, Jo. de Janua. Alia notione utitur Sidonius l. 2. Ep. 13. *Emicatim prosiliens.*

¶ EMICEDIUM, EMICUDIUM. Vide *Emicadium*.

¶ EMIGRANEA, Dolor capitis, Gall. *Migraine*, à Græco ἡμικρανία. Vide *Seda*. Papias habet: *Emigranitur, Vermis capitis*, & Codex Bituric. MS. *Emigranus*, &c.

¶ EMILIANUS. Vide *Giguadius*.

EMINA, [Species mensuræ; unde *Eminagium, Eminale, Eminata.*] Vide *Hemina*.

EMINENTIA, Titulus Honorarius Regum & Imperatorum, in Epistolis Francicis 38. 41. 49. to. 1. Hist. Franc. apud Nicolaum PP. Epist. 40. Joannem VIII. PP. Ep. 72. Gregor. VII. lib. 1. Epist. 75. 85. lib. 2. Epist. 3. lib. 4. Ep. 17. in Charta Lotharii Regis Provinciæ ann. 855. to. 12. Spicilegii Acheriani pag. 132. in Epistola 10. Alexandri PP. ad Willelmum Regem Anglorum, &c. Papæ tribuitur à S. Anselmo lib. 3. Epistola 37. [& à Richardo Cantuariensi Archiepiscopo in Epistola ad Alexandrum III. Episcopis etiam à Gregorio M. lib. 2. Epist. 22. Ind. 11. Lupo Ferrar. Epist. 125. Petro Blesensi Epist. 23. & 68. Æardulphu seu Erdulpho Roffensi Episc. Epist. ad Lullum Archiep. Mogunt. & ad Walchelium Wentanum, Spicil. Acher. to. 2. pag. 410.] Novissime vero *Eminentia* & *Eminentissimi* titulus ut proprius, concessus fuit ab Urbano VIII. PP. Decreto 10. Junii ann. 1630. Cardinalibus, ut & Electoribus Imperii, & Magistro Hospitalis Hierosolymitani. Vide Frisonium in Apparatu ad Galliam Purpurat. cap. 10. & Mercurium Francicum to. 16. p. 592.

EMINERE, pro Imminere. Vita S. Projecti ex Cod. Atrebat. *Quia jam dies S. Pascha Eminebat.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 68. *Quod si finitis septem psalmis, in proximo, prout æstimare possunt Fratres, exitum (infirmi) viderint Eminere, adjungant 55. Psalmos.* Sic vulgo dicimus *peril Eminent*, pro *imminens periculum*.

EMINICULÆ, *Eminenter in memoria*. Papias. [Glossar. Sangerman. n. 501. *Eminiculus, Eminens.*]

¶ EMINISCI, pro Comminisci. Gloss. Isid. *Eminiscitur, in memoriam reducit.* Vide *Ementum*.

¶ EMINITAS, Eminentia, excellentia. *Setentia Eminitas*, in Actis SS. April to. 1. pag. 50. de S. Gilberto Episc.

¶ EMIOLA, *id est Scupha compositum ab Emi, id est, Dimidium, & Olon, Totum, quasi continens totum & dimidium: id est, Usura quæ continet totum & alteram ejus partem, ut si de quatuor solidis accipiantur in fine anni sex.* Vocabul. Juris utriusque. Græci dicunt ἡμιολία, subaudito μοῖρα, Portio.

EMIR, sic appellant Turci & Saraceni, Magnates, & urbium ac oppidorum præfectos. Will. Tyrius lib. 10. *Adducti sunt coram Domino Rege, sedente pro tribunali, procurator civitatis, qui lingua eorum dicitur Emir, & juridicus, &c.* Lib. 15. cap. 12. *Magistratus tamen, quem ipsi vocant Emir, nobilis homo & potens, &c.* Lib. 21. cap. 23. *Solent enim Turcorum Satrapæ, & majores Principes, quos ipsi lingua Arabica vocant Emyr, &c.* Vide *Amir*.

¶ EMISEXCLA, *dicta quod sit dimidia sextula; quæ sic scribitur*, Ψ. Papias. Vide *Hemissecla*.

¶ EMISPERA, Sphæra media. Vide *Spera*.

EMISSARIUS, *Percussor, Sanguinarius*, in Glossis Isidori. Papias: *Emissarius, flagitiosus, fatelles, homicida*: [qui scilicet *emittitur* ad aliquem interficiendum.] Lampridius in Heliogabalo: *Roma denique nihil egit aliud, nisi ut Emissarios haberet, qui ei bene vasatos perquirerent, &c.* [Hoc est, Exploratores, quos etiamnum *Emissaires* appellamus, Itali *Emissari*.]

EMISSARII, in Mamotrecto ad 2. Reg. c. 22. *dicuntur Cursores, qui emittuntur ad facta Principum adimplenda. Emissarius, & admissarius equus, in hoc differunt, quod admissarius est equus, qui ad tempus inter equas admittitur ad coitum: sed Emissarius est, qui semper equabus immeret.* Breviloq. Ebrardus Betun. in Græcismo c. 9.

Emissarius est extra cursum quasi missus,
Currere non cessat, quia prolem gignit equabus.

Mamotrectus 16. Levit. *Emissarius dicebatur, qui in desertum emittebatur. Item Emissarius dicitur equus proletarius, sive impregnator equarum.* Vide eundem ad Ezechiel. 33. Joan. de Janua: *Emissarius, equus fortis & velox, qui extra alios eligitur, & ad equas mittitur ad coitum.* Gloss. Lat. Gall. *Emissarius, Cheval estallon, mis aux champs pour engendrer.* [Aliud Sangerman. MS. *Emissarius, une maniere de cheval, fort etalon, ou courtier, ou coureur d'aucun Seigneur, au foreus, ou batelleur, ou maquignon.*] Gregorius M. lib. 10. Epist. 42. *Decem equarum capita, cum Emissario suo.* Beda lib. 2. Hist. Angl. cap. 13. *Rogavit sibi Regem arma dare, & equum Emissarium quem ascendens ad Idola destruenda venit.* Capitulare de Villis c. 13. *Ut equos Emissarios, id est, Waranjones bene provideant.* Matthæus Vindocinensis in Tobia:

Nec pluter habeat velut Emissarius, Annam
Thobias sociam destinat esse thori.

Matth. Westmon. an. 1014. *De Emissario cui insidebat, cecidit.* Anno 1079. *Ab ipso vulneratus in brachio, de suo dejectus est Emissario.* Vide veter. interterpret. Biblior. Levit. 16. Eccles. 33. Mich. 1. Aribonem in Vita S. Corbiniani n. 12. 17. Hetam lib. 2. cap. 73. 5. 21. & supra in verbo *Admissarius*.

AMISSARIUS, pro *Admissarius* dici interdum supra observatum in voce *Admissarius*. Ita nempe usurpat Paschasius Radbertus in Epitaphio Walæ Abbat. Corbeiensis l. 2. c. 7. ubi de Bernardo Comite Septimaniæ: *Quando sceleratus Naso vocatus est ab Spanis, Amissarius ille, qui cuncta reliquit honesta, in quibus erat ordinatus, & immersit se fatuus ad omnia cæni volutabra*: ubi perstringitur, ut Judithæ Augustæ adulter: *Naso* vero vocitatur, quod forte simus fuerit, vel contra *nasutus*: adeo ut à nostris Guillèlmus *au Court nez* appellatus deinceps fuerit, seu ob brevitatem nasi, seu ob longitudinem, ironice nempe. Vide Catellum in Hist. Tolosana & alios.

EMISSUS, apud Papiam, *dicitur cervus, quando cervam sequitur.* Hæc absunt in MS. Collegii Navarræi, ubi ista habentur: *Emissus, species poculi, uno spiritu bibitur.* [Utrumque habetur in MS. Bitur. sed pro *Emissus, species poculi*, legitur *Emistis*.]

¶ EMISTIS. Vide *Emissus*.

¶ EMITONIUM, ut Semitonium, Gall. *Demiton*. Vox musica, quæ occurrit in Epistola anni 969. apud Marten. tom. 1 Ampliss. Collect. col. 312. Melius *Hemitonium* legeretur à Græco ἡμιτόνιον.

¶ EMITRITEA FEBRIS, à Græco ἡμιτριταῖος, Semitertianus, Gall. *Fievre hemetritée*, Ital. *Hemitritea Febbre*. Occurrit apud Murator. to. 7. col. 206. Vide *Emetrita*.

¶ EMMANUENSIS, pro *Amanuensis. Ego Bodolenus Emmanuensis subscripsi*, in Privilegio Aigliberti Episc. Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. pag. 205.

EMMECHRISTEN, vox Saxonica, Frater in Christo. Leges Edwardi Confess. c. 36. *Fratrem suum ... quod Angli dicunt Emme Christen.*

EMOLA, *Vas coquinarium, sicut Caldaria vel Cucumam. Esdra 2. Hostias coxerunt in Emolis. Ubi Græci habent in aneis ollis, & dicitur Emola, quasi imola, ab immolando, quia ibi hostia immolabantur, vel quasi ærea olla.* Ita Joan. de Janua. Sed legere debuit *anulis*, vel *inulis*, hoc est, *aneis*, seu *ollis*. Locus est 2. Paralipom. cap. 35. *Pacificas vero hostias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ollis.* Græc. καὶ τὰ ἁγια ἥψησαν ἐν τοῖς χαλκείοις καὶ τοῖς λέβησιν, &c. [Interpres Esdræ lib. 3. cap. 1. ℣. 12. reipsa habet, ut refert Jo. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Emola, Vaissian de cuysine, si comme Chauder ou pot.*] Vide *Æacum, Æulum*, & *Aqua fervens.*

¶ EMOLARE, ut Emolere, Acuere. Vide *Emolumenta 2.*

EMOLERE, Exacuere, ex Gall. *Esmoudre.* [Jura Villæ de Villereys, to. 9. Spicil. Acher. pag. 193. *Item, si quis percusserit alium de gladio Emoluto, & percussus de illo ictu mortuus fuerit, percussor ad nostram remanebit voluntatem. Qui gladium Emolutum contra aliquem irato animo traxerit, in decem solidis pro justitia puniatur, emendet injuriam passo*, in Litteris anni 1357. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 207.] Vide *Arma moluta.*

¶ EMOLIMENTA, Arma acuta & polita. Odo de varia fortuna Ernesti Bavariæ Ducis, apud Marten. to. 3. Anecd. col. 372.

Deinde viros acres ducens ad bella ducentos,
Et quadringentis dans Emolimenta lancistis,
Assiduis armis Agarenos concutit, urbes
Obruit, & villas flamma populatur & arva.

Vide *Emolumenta 2.* & *Arma moluta.*

¶ EMOLIMENTUM, Curriculum, spatium. Miracula S. Gibriani cap. 14. Maii tom. 7. pag. 620. *Post namque Emolimenta annorum a venerabili Comite Haderico, divino admonitu, à propria sepultura sua loco sublatus in Ecclesia præfati Antistitis almi, in scrinio argentato decenter adornato, juxta eumdem Sanctum conditus est.*

EMOLOGARE, Confirmare, laudare, approbare, nostris *Emologuer.* Occurrit non semel apud Augustinum Mussatum de Gestis Henrici VII. lib. 1. cap. 6. lib. 3. 10. 16. &c. [in Hist. Dalphin. to. 1. p. 125. Formulari Anglic. Thomæ *Madox* p. 35. apud Baluzium. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 168. &c.] Vide *Homologare.*

¶ EMOLOGATIO, Confirmatio, in Charta ann. 1309. ex Chartulario S. Vandreg. to. 1. p. 933.

¶ 1. EMOLUMENTA, pro tributis, usurpari in Cod. Th. observatum à viris doctis.

¶ 2. EMOLUMENTA, Arma moluta. Extractum Computi ann. 1324. to. 2. Hist. Dalphin. p 316. col. 2. *Item una mola ad emolanda ferramenta, gladios & alia Emolumenta ferrea pro xv. d. gran.* Vide *Emolimenta.*

EMOLUTUM, *proprie Lucrum molendini*, in Glossis Lat. Gall.

¶ EMOPLIS. Vide *Embolus.*

¶ EMPARA, EMPARAMENTUM, EMPARANTIA, Protectio, Tutela. Vide *Amparare.*

1. EMPARARE, [Tueri.] Vide *Amparare.*

¶ 2. EMPARARE, Præparare vel exstruere. Computum anni 1324. Hist. Dalphin. to. 1. p. 132. col. 1 *Pro Emparando & cooperiendo magnum chafallum Villa in summa 1. lib. III. s. III. d.*

¶ EMPARENTIA, ut *Emparantia*, Tutela, protectio. *Monasterium istud ... volumus sub nostra protectione, Emparantia, custodia & securitate gaudere*, in Instrumento Ecclesiæ Aqu. pag 68. tomi 1. Gall. Chr. col. 1. Vide *Amparare.*

¶ EMPASTATA, Farcimen, Gall. *Pâté.* Transactio Abbatis & Monachorum Crassens. an. 1331. ex libro viridi fol. 53. *Arrocrea sive Empastata, cazatas sive pastillos, &c.*

¶ EMPEDITIS. Vide in *Epidecen.*

¶ EMPENHA, Hispan. *Empeña*, Gall. *Empeigne*, Calcei pars superior, Tegmen. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses ann. 1351. *Sabaterius facit ad minus cuilibet ipsorum tria paria sotularium, & postea tot solas vel Empenhas quot poterunt rumpere.*

¶ EMPENNATUS, Pennatus, pennis instructus, Gall. *Empenné.* Dicitur de jaculis, sagittis, &c. quibus pennæ aptantur, plumatiles levioribus, grandioribus æneæ. Regest. *Probus* an. 1348. fol. 139. *Pro 400. carellis tam de uno pede quam de duobus, garnitis fletbonibus & Empennatis: & pro 200. garrotis emfletbonatis & Empennatis solis cupri.* Extractum Computorum ann. 1348. & 1349. Hist. Dalph. to. 2. p. 583. col. 2. *Pro 300. fletonibus carellorum Empennatis pro garnisone Castri.*

EMPHANISTICUM, Quod à Clericis ab Episcopo ordinatis ex more dabatur Clericis aliis, quorum cura erat, Clericorum recens ordinatorum nomina in matricula describere & *insinuare*, quæ vis est vocis, quam habes apud Julianum Antecess. cap. 131. & in Iustin. Nov. 56.

¶ EMPHIOTÆ, pro *Emphyteota*, Gall. *Emphyteotes.* Charta Ruperti Comitis Palatini Rheni ann. 1356. apud Ludewig. tom. 5. p. 576. *Nec non vassallis, feudis, feudatariis, militibus, clientibus civibus, judicibus, sculteris, rusticis, Emphiotis & ad glebam adstrictis.*

EMPHIS, *Terroribus, conviciis.* Papias edit. & MS.

EMPHYTEUTICARII, Qui per precariam possident, seu *per Emphyteuseos contractum*, ut est in Lege Longobard. lib. 3. tit. 1. §. 37. tit. 10. §. 4. in Capit. Caroli M. lib. 2. cap. 29. *per libellum & Emphyteusim*, in Charta Ugonis & Lotharii Italiæ Regum ann. 934. apud Ughellum to. 2. p. 123. Charta Aystulfi Regis Longob. ann. 753. apud eumdem Ughell. to. 2. pag. 108. *Aut homines tam ingenuos, libertos, quamque servos super terram ipsius Ecclesiæ manentes, sive Emphyteuticarios, &c.* Vide Petrum Damian. lib. 4. Epist. 12. & Bignonium ad Marculfum.

¶ EMPILENTIA. Vide *Epilepticus.*

EMPINIONES. Fridericus II. Imp. l. 1. de Arte venandi cap. 50. *Sunt præterea quatuor pennæ & duræ in ala posita, extra has decem forinsecas, & adhærent illi parvo ossi forinseco, quæ dicuntur esse loco pollicis: hæ quatuor vocantur Empinones, & sunt minores pennis, & majores plumis.* Adde cap. 50.

EMPIRAMENTUM, Deterioratio, ex Gall. *Empirement.* Charta Alani Episcopi Autisiod. *Empiramentum fossatis Comitis est.* [*Empirance & perte de tiu*, in Chartulario Gemetic. to. 3. p. 128.]

EMPLAGIUM. Isidorus lib. 19. cap. de Retibus: *Minus autem rete, Emplagium dicitur, a plagis.* Ex Græco ut videtur, ἐμπλάγιον ἀπὸ τοῦ πλαγίου, quia oblique & transverse tenduntur in viis, cujusmodi sunt διατυωνίδια, apud Pollucem.

¶ EMPLASSEARE, à Gallico *Emplacer*, Locare. Necrolog. MS. Corbeiense ad calcem: *Tria quartaria Emplasseans in terra Benedicti.*

¶ EMPLASTRUM, à veteri Gallico *Plastre*, Modus agri, Solum ædificiis aptum. Tabularium Matiscon. seu Liber incatenatus fol. 183. *Emi a Stephano Canonico duo Emplastra xx. solidos Lugdunensis monetæ, in quibus duas domos ædificavi.* Vide *Plastrum.*

EMPLEIA, ex Gallico, *Employ*. Jus utendi, fruendi. Charta Jausseranæ de Medullione an. 1223. to. 7. Spicil. Acheriani: *Duo 7. mansiones hominum ..... & ipsos homines, & jus, & quasi jus, & actionem, & Empleiam, quod vel quam in ipsis hominibus, & in eorum successoribus ... habeo.* Mox: *Et Ecclesia prædicta prædicti homines & eorum successores Empleiam & servitium facere teneantur.*

¶ EMPLUMAILHE, Vox Occitana, Species aucupii. Vide *Vara*.

EMPONEMA, ex Gr. ἐμπόνημα. Julianus Antecessor cap. 34. *Emponemata dicimus ea, quæ labore contrahentis in agro meliorata sunt.* Adde c. 202.

EMPONEMB, Unum è 12. auguriis, de quibus in verbo *Venta*, quod sic describitur à Michaele Scoto de Physionomia cap. 56. *Emponemb est augurium, quando homo, vel avis, venit a latere sinistro & transit ad dextram; nec eam vides repausare, sed evanescit à te: tunc est tibi bonum signum super negotio.*

¶ EMPOR. Edictum Johannis Franc. Regis ann. 1361. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. p. 498. *Et si aliqui arrendatores seu Empores propter financiam dictarum impositionum sint vel fuerint nobis in aliquo obligati, &c.* Censeo præferendum *Emptores*, ut legitur in alio exemplari.

EMPRENDIMENTUM. Fori Aragon. lib. 4. tit. 4. Ut monopolia, &c. *Quia propter monopolia, conventicula, Emprendimenta, congregationes, conventencias, &c.* Gallis *Entreprise*, Usurpatio.

¶ EMPRENEMENTUM, Eadem notione. Statuta Arelat. MSS. art. 90. *Juramenta & Emprenementa, vel nota seu confraternitates, vel conspirationes non fiant in tota villa.*

EMPRESTARE, [IMPRESTARE,] Accommodare, præstare, mutuo dare, ex Hispan. *Emprestar.* [Gall. *Prêter.*] Fori Oscæ ann. 1247. fol. 5. *Postquam terminus fuerit transactus, in quo debuit recuperare suam pecuniam creditor, qui eam Imprestavit.* Vide in *Præstare*.

EMPRISIA, [Molitio, Gallis olim *Emprise*, nunc *Entreprise*. Edictum Johannis Franc. Regis ann. 1355. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. pag. 21. *Et à l'aide de Dieu, pour obvier à la mauvaise volonté & Emprise de nos ennemis, &c.*] Vide *Imprisia*.

EMPROSOPUS, ex Græco ἐμπρόσωπος, Qui coram adest, vel qui personam alterius repræsentat. Sidon. in Panegyrico Aviti:

..... Procerum tum maximus unus,
Dignus qui patriæ Personam sumeret, instat.

Chronicon S. Sophiæ Benevent an. 1037. *Quamobrem per rogum Joannis Galiardi, & Imperiali Emprosopo, &c.* Charta Rogerii Ducis Italiæ an. 1188. apud Ughellum to. 9. pag. 629. *Strategotis, Prosopis, Vicecomitibus, &c.* Legendum puto, *Emprosopis*. Concilium Calchedonense Act. 1. Διὰ, οἱ συγκαθεσθέντα οἱ ἐκδεδεγμένοι ἐπίσκοποι, ἵνα εἰσδεχθῶσιν οὗτοι οἵτινες ὑπὲρ τοῦ προσώπου τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ σφραγίδων ἕτοιμοι εἰσιν, εἴπωσιν. Theophanes pag. 312. Ἐντειλάμενος τῷ Πατάζῳ ὡς ἐκ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐκεῖσε ἰέναι. ubi Hist. Misc. *in persona sua vice deputatum.* Balsamon in Synod. Trullan. in princip. Ἀρ᾽ ἂν οὗτοι οἱ εἰσιν οἱ ἐκ προσώπου λεγόμενοι, εἴτε ἐς καὶ μεγάλην δ᾽ εὐσεβῶν ἔχουσι. Vide Leonem in Tacticis cap. 4. §. 7.

EMPROTORTONUM, ἐμπροσθότονος, Morbus contrahens caput ad scapulas; de quo Cælius Aurelian. lib. 3. Acut. cap. 6. Joannes de Burnino Archiep. Viennensis in Epist. de Canonizatione Stephani Diensis Episcopi: *Mulier quædam .... quæ in tantum afflicta fuerat Emprotortono, quod nullatenus dextrorsum, sinistrorsum, nec ad cælum poterat respicere.* Leg. *Emprostotono*.

¶ EMPSICHEUS, à Græco ἔμψυχος, Spirans, vivus. Appendix ad Agnelli librum Pontif. apud Muratorium tom. 2. pag. 195. col. 2. *Hic autem Minas, quem memoravimus, infirmatus est graviter, eratque ejus infirmitas febris vehemens, quæ intestanter eum atque flagranter aggressa est, & fere omne corpus ejus humore extinguens ad Empsicheam extensitatem desiccationemque produxit:* ubi *Empsicheæ extensitas* tantam videtur ægrotantis maciem indicare, ut solus in eo spiritus superesse videatur, quales fere sunt, qui laborant ectica.

EMPTICA, Navis oneraria, mercatoria. Glossar. Gr. Lat. MS. ἀγήρατος, *Empticus*: editum *Empticus*, habet. Furtunatus lib. 2. de Vita S. Martini:

Martinum mea proræ vehat, sacra Emptica nautæ.
Dulcis apex, spes fida ratis, leve pondus amantis.
Meritis onus suave est.

Infra:

Mergit in undosum tumulatam sarcina proram
Ut prorat ad portum, totum facit Emptica jactum.

¶ EMPTIO, Quod præstatur domino feudali pro emendi facultate. Charta Mathildis Comitissæ Nivern. an. 1244. *Liberæ sint & immunes ab omni pedagio, leidis, venditionibus & ab omnibus exactionibus, &c.*

¶ EMPTIO TERRÆ, Præstatio domino facienda cum terram emit: de qua dictum est in voce *Auxilium* col. 889. Charta anni 1153. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 157. *Rogaverunt me supradicti Monachi, ut eis quasdam consuetudines, quas eis D. Gaufredus pater meus dederat, confirmarem, scilicet censum, ostagium, Comitis esum, maritationem, Terræ Emptionem, corporis sui redemptionem: quod & ego libenter feci.*

EMPTOR, Officium aulæ Regiæ, cui incumbit oves & boves & porcos emere, & inde forum Regis capere; sed cum taxatione fide dignorum, quantum valet ad opus Regis, & quantum valuerint per quindenam ante adventum suum in partibus illis, &c. Fleta lib. 2. cap. 17.

¶ EMPTORIUM, *Le lieu où en achete, quod & Emporium dicitur, Marché*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. Emporium.] Synodus Francoford. an. 794. cap. 3. *In omni loco, in omni civitate, & in omni Emptorio, similiter vadant isti novi denarii, &c.* Ita in MS. Codice legi monet Baluzius, ubi Sirmondus *Emporio* edidit.

¶ EMPUSA, ἔμπουσα, Genus spectri varias induens formas, ita dictum, ut quidam putant, παρὰ τὸ ἑνὶ ποδίζειν, quod uno incedat pede. Fingitur alterum pedem æreum habere, alterum asininum. Utuntur quidam è recentioribus, & Aristophanes inter Græcos.

¶ EMULENTUM. Acta S. Cassiani cap. 21. ubi de Obitu S. Simplicii Episc. apud Ill. Fontaninum ad calcem Antiq. Hortæ pag. 357.

Cujus stelligeris perlatum pneuma thoreis
Donatum serto, necnon celebri Emulento.

Vereor ne mendum sit in hac voce; at qui corrigi queat, non video, nisi forte legendum sit *Ama-*

leto : quod utcumque posset accommodari loco citato.

¶ EMUNATA, Idem quod infra *Emunitas*, Immunitas, privilegium. Præceptum Childerici Regis circa an. 720. apud Marten. Ampliss. Collect. to. 2. col. 18. *Emunata de Monasterio Estabulo seu Malmundario ut non debeat alter Abbas esse, nisi quos ipsi Monachi voluerint eligere.* Vide *Emunis*.

EMUNCTORIA, Forcipes ad emungendum lychnum, inter vasa ac ministeria sacra reponuntur à Durando lib. 1. Rat. cap. 3. n. 28. Occurrit Exod. 25. ubi Mamotrectus : *Emunctorium est instrumentum quo temperantur lapides* [*lampades*,] *vel lucerna.* Glossæ MSS. *Emunctorium, unde candela muncatur : hinc Emungo.* Papias : *Emunctoria, sunt forfices ad emungendas lucernas.* Græcus Bibliorum interpres ἐπαρυστῆρας vertit. [Gloss. Lat. Gall. MSS. Sangerman. *Emunctorium, Instrument à moucher la chandelle.* Hodie *Mouchettes* appellamus.]

EMUNIS, Immunis. Balbus in Catholico : *Emunis & Immunis dicitur, qui liber est à muneribus.*

EMUNIRE, Immunem & *Emunem* reddere : facere. Gloss. Lat. Gr. *Emunit*, ἀσφαλίζεται, ὀχυροῖ. Charta Pipini Regis Franc. pro Monasterio S. Dionysii : *Petiit ipse Abbas . . . ut per confirmationem nostram vel deliberationem nostram tale Emunire deberemus præceptum.*

¶ EMUNITARE, Eadem notione. Diploma Ludovici Germanici apud Eccardum Origin. Hasburgo-Austriac. col. 108. *Qualiter prædictus locus S. Stephani à Duce Alberto fundatus erat, & per constitutionem Chylderici Regis Emunitatus, &c.*

EMUNITAS, Hostiensi in Summa, est *Libertas concessa Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis, & rebus aliis ad eas spectantibus : & dicitur ab Extra & Munia, i. officia vel onera, à quibus Ecclesiæ sunt immunes.* Generatim est quodvis privilegium, à Principe concessum, vi cujus, viri, Ecclesiæ, ac prædia sub ejus protectione esse intelliguntur. [Præceptum Childerici I. Regis Franc. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 5. *Liceat ipso Abbate Daumero & successores ejus . . . sub omni Emunitate vel tuitionis nostra sermone valeant tenere atque possidere, &c.*] Capitularia Caroli C. tit. 43. cap. 20. *Eorum, qui nobiscum vadunt beneficia & villa sub Emunitate maneant.* Capitula ad Legem Salicam c. 4. *Si quis in Emunitate damnum fecerit.* Synodus Vernensis an. 755. c. 19. *Ut omnes Emunitates per universas Ecclesias conservata sint.* Adde Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 13. Chronicon. S. Vincentii de Vulturno lib. 1. pag. 679. Spicilegium Acherianum tom. 12. p. 154. Diplomata apud Doubletum in Hist. Monast. S. Dionysii pag. 699. 700. 701. 822. Walafridum Strab. in Vita S. Galli cap. 12. Ratbertum de Casibus S. Galli c. 2. 3. 6. &c. Ejusmodi *Emunitatum* formula exstat apud Marculfum lib. 1. Form. 3. [Vide *Mundiburdium*, & D. *de Lauriere* Præfat. to. 1. Ordinat. Reg. pag. IX.]

EMUNITAS, Ambitus Monasterii, intra quem *immunitatis* jus erat. [Charta anni 1165. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 1010. *Primum quidem quemdam locum prope Alesinam pantano circumdatam versus Septentrionem, in quo Ecclesia B. Clementis quondam fuerat, nunc autem obruta funditus cernitur, cum Emunitate undique quinquaginta passuum eidem Monasterio ad ædificandum habere jugiter concedimus.*] Chronicon Montis Sereni ann. 1205. *Ædificium Curiæ, quæ Præpositura vocatur, construxit. Ambitum Emunitatis claustri muro amplexus est, &c.* Charta Chlotarii Regis, pro fundatione Monasterii Wissemburgensis (fictitia) ibid. pag. 272. *Reliqua vero familia legitimo loco & tempore ter in anno pro justitia facienda ad placitum advocati debet convenire, & in provicium* (proficuum) *advocati, si præsens est, singuli singulos denarios solvere, exceptis his, qui sunt in Emunitate.* Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. cap. 69. *Quemdam laicum debitorem suum ab Emunitate monasterii . . . . vi abstraxit.* [Vide *Dextri*, lin. *Dextrorum præsertim, &c.*]

¶ EMUNITER, Absque ulla servitute. Marculfus l. 2. Form. 36. *Sed ipsum omnibus diebus vitæ tuæ aut heredis tui Emuniter debeatis possidere, vel quidquid exinde facere volueritis liberam habeatis potestatem.*

EMUNITORIÆ RES, Quæ sub emunitate consistunt. Charta Ludovici Regis an. 894. pro Isaaco Gratianopolitano Episcopo, ex Tabular. ejusdem Ecclesiæ fol. 77. *Et quicumque contra hoc nostræ immunitatis præceptum aliquid contradicere vel violare præsumpserit, sciat se sicut & alias res Emunitorias compositurum & emendaturum.*

¶ EMUTARE, pro *Immutare*, apud Marculfum lib. 2. form. 13. 14. 23. 24. 30. Sirmundum form. 43. Lindebrogium form. 58. 59. &c. Sed & apud Quintilianum lib. 8. c. 2. legitur : *Emutatis in perversum dictis.*

¶ EMUTIRE, *Educere, proloqui.* Onomast. ad calcem tomi 3. SS. Aprilis.

EN & ENA, Voces nobilium utriusque sexus nominibus præponi solitæ apud Bencharnos, scribit Marca lib. 7. cap. 16. num. 5. quæ quidem idem sonant quod *Dominus*, vel *Domina* : nec apud Bencharnos duntaxat, sed & apud Catalanos & Aragonenses, ut ex Raimundo Montanerio in Chronicon Regum Aragon. ex Historia Expugnatæ Minoricæ Insulæ, & Chronico Petri Regis Aragon. editis à Michaele Carbonello, passim colligitur. Nescio an huc spectet epitaphium, quod descripsit Catellus lib. 2. Rerum Occitan. p. 171.

En Ramon Arnaldus jacet hoc in marmore clausus, &c.

Vide Andream Boschum in sua Catalania p. 574.

☞ Eodem spectare suadet hujus vocis usus alias in Occitania frequens, atque etiamnum vigens in superioribus partibus hujus provinciæ saltem apud plebeios ; sed arbitror apud Occitanos iis vocibus illos designari, qui inferioris sunt originis, & reipsa distinguuntur à nobilibus : quorum proprio nomini vox *Dominus* aut *Domina* aliave similis, ut *Miles*, fere semper præfigitur. Codex MS. Bibl. Domini *de Chalvet* Senescalli Tolos. de Hæreticis Albigensibus : *Premisit garcionem suum & precepit ei, ut pararet cenam in castris in hospitio d'Ena Sara.* Et infra : *Ermengaudus Vena de Regalimonte venit ad ipsum dicens sibi, quod duo de illis Bonis hominibus, qui dicuntur heretici, quorum unus vocabatur R. Delboc maritus olim d'Ena Cabriagia, de Albia & socius ejus cujus nomen ignorat ipse, ut dicit, erant in domo Guillelmi de Mauriano.*

ENACH, Emenda, Scotis, vel satisfactio, quæ datur alicui pro aliquo delicto seu injuria. Occurrit in Regiam Majestatem lib. 2. c. 12. §. 7. lib. 4. cap. 36. §. 7.

¶ ENACTUS, Actus, constitutus, decretus. Charta Edwardi VI. Angl. Regis an. 1548. apud Rymerum to. 15. pag. 173. col. 1. *Cum per quemdam actum in Parliamento . . . inter alia statuta pro republica nostra edita, ordinatum, Enactum & stabilitum fuerit, quod, &c.* Forte leg. *Exactum.*

¶ ENAFODIA. Vide *Exafoci.*

¶ ENAFOTI. Vide *Enaphoti.*

ENAMELATUS, ENAMELYD, vox Anglica, En-

caustice, pictura encaustica. Occurrit passim in Inventario ornamentorum Ecclesiæ Eboracensis in Monastico Angl. to. 3. pag. 170. & seq. *Ammaylate*, ibidem pag. 332. Gall. *Emailler*. [Vide *Smaltum*.]

ENANTARE. Fori Aragon. lib. 1. fol. 25. edit. 1624. *Statuimus & ordinamus, quod omnes litteræ, quæ impetratæ vel obtentæ fuerint amodo contra forum & consuetudinem regni Aragonum, ad impediendum officium Justitiæ Aragonum, quod ipsa Justitia non possit Enantare, vel procedere, nec Justitiam facere partibus, secundum quod suo officio convenit, &c.* Lib. 3. pag. 49. *Cum processus, qui habitus est ad unum effectum & finem, prout est Ecclesiasticus, ad alium finem sive Enantamentum quod ad alium effectum tendit, subsequi non debeat, &c.* Lib. 4. p. 115. v. *Illi contra quos dicti processus, Enantamenta, vel executiones fient, &c.* Pignorare. Vide *Nantum*.

ENAPHOTI. Anastasius in Paschali PP. pag. 152. *Fecit jam prædictus Pontifex canistra Enafoti ex argento duo pens. lib.* 10. In Valentino II. pag. 163. *Obtulit .... canistra Ennafodia duo pens. lib.* 15. ubi canistra videntur esse ἑνὸς φωτὸς, vel ἐννέα φώτων, *unius*, vel *novem luminum*, hoc est ἑξάφωτα, vel ἐννεάφωτα. Vide *Exafoti*.

ENARGIA. Henricus Rosla in Herlingsberga:

Sed licet anxietas premat, ac Enargia cunctos,
Vota tamen solvunt cognatori, &c.

Forte *Anergia*, ex Gr. ἀεργία, otiositas, segnities.

¶ENBROUDATUS, Angl. *Imbrodered*, Gall. *Brodé*, Acu pictus. *Una capa totaliter de auro ... Enbroudata nobiliter cum imaginibus*, apud Rymer. to. 9. pag. 273. col. 1.

ENCÆNIA, ἐγκαίνια. Templorum dedicationes. Quintilianus Declamat. 323. *Dedicatio est illa, qua denuo inducit, qua sede destinata locat.* Papias: *Encænia, initia, vel novi templi dedicationes.* Gloss. MS. *Dedicationes, Encænia.* Glossæ MSS. ad Conciliorum Canones: *In Encæniis, id est, dedicationibus novis.* Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. c. 35. *Quandocumque novum aliquid fuerit dedicatum, Encænia vocatur*: [quæ sunt S. Augustini Tract. 48. in Johan. circa initium. Gloss. MS. Sangerman. Lat. Gall. *Encenia, Commencemens, ou nouvelles festes, si comme dedicaisons d'Eglise, estrennes.*] Fortunatus lib. 3. Poem. 4.

Cum Salomon coleret generosi Encænia templi.

Adde eumdem de Vita S. Medardi c. 19. Theodulfus lib. 2. Carm. 4.

Exstiterant quondam Solymis Encænia facta.

ENCÆNIÆ, feminino genere, apud Milonem Monachum Elnoniensem in Histor. Translationis S. Amandi c. 4. *Sacra scilicet Encænias basilica, &c.*

ENCÆNIUM, numero singulari. Eadem notione. Hericus Monach. de Mirac. S. Germani cap. 18. *Quod sibi constaret evidentissimam impediri Encænii functionem.*

Encæniorum templi varii sunt ritus, quorum præcipuus is, quod Sanctorum reliquiæ recondantur sub altaribus. Charta Alexandri Archiepiscopi Viennensis, in Tabulario ejusdem Ecclesiæ fol. 67. *Quo opere perfecto, Richardus sanctæ Vivariensis Ecclesiæ Episcopus, ob meo jussu atque rogatu, ad eundem venit Oratorium, & more Episcopali illud consecrari studuit, atque pignora Sanctorum in honore sanctæ Genetricis Mariæ in ipsa altaris ibidem recondidit, &c.* Huncce ritum observant Scriptores alii, S. Ambrosius Epist. 85. Paulinus Epist. 12. pag. 145. Beda lib. 5. Hist. cap. 12. 21. Cyrillus in Vita S. Euthymii c. 122. Gregorius M. lib. 5. Epist. 45. Gregorius Turon. de Gloria Confess. c. 20. Candidus apud Browerum in Antiq. Fuld. lib. 2. c. 4. p. 114. Balsamon. lib. 1. Resp. 38. Synod. VII. c. 7. Baron. an. 389. n. 83. &c.

Oleo sacro inunguntur parietes, quod præter authores, qui de Officiis Ecclesiasticis scripserunt, docet Historia Dedicationis Ecclesiæ Cavensis num. 5. apud Bolland. 4. Mart.

Lustrantur aqua benedicta intus & exterius. Vide Tabularium Lemovicense an. 1095. apud Besslium p. 509. 510. & Hemeræum in Augusta Viromand. pag. 124.

Diebus tantum dominicis Encænia fieri debere sanxit Concilium Cæsaraugustanum an. 688. c. 1.

Ad Ecclesiarum dedicationes vicinos Episcopos evocatos testantur Scriptores. Gaudentius Brixiensis tract. in Dedicat. Basilicæ SS. 40. Martyr. *Nam ut venerandas Sanctorum reliquias haberemus, Deus noster tribuit, ... & hodie, ut adepti summorum Sacerdotum præsentiam, dedicationem celebrare mereamur, ipse concessit. Convenerunt enim sanctissimi Antistites & Apostolici viri, ad persolvendum beatissimis Patribus & præceptoribus suis debita devotionis obsequium, ut ubertate plenissima benedictionum spiritualium ditaremur.* Fortunatus lib. 3. Poem. 4. ad Felicem de Dedicatione Ecclesiæ suæ:

Convocat egregios sacra ad solemnia Patres.

Adde S. Augustinum Epist. 251. S. Ambrosium Epist. 5. Vitam S. Athanasii pag. 21. Sozomenum lib. 4. cap. 13. Vitam S. Bernardi Archiep. Viennensis to. 6. Vitar. Ord. S. Benedicti. Epist. 58. inter Francicas to. 1. Hist. Franc. Candidum Monachum apud Browerum in Antiq. Fuld. lib. 2. cap. 4. Fulbertum Epist. 118. Hemeræum in Augusta Viromand. pag. 124 &c.

Convivia publica parabantur in Encæniis, de quibus copiose Savaro ad Sidonium lib. 4. Epist. 15. Vide *Dedicatio*.

Deferebantur reliquiæ præcipuæ totius diœceseos, quæ, finita dedicatione, in suas Ecclesias referebantur: de quo more agunt Baldricus in Chron. Camerac. l. 3. c. 49. Hist. Translationis S. Lifardi Abbat. cap. 4. in tom. 1. de SS. Ordin. S. Benedicti, Fragm. Hist. Aquitan. p. 81. edit. 1596. Charta Austindi Burdegal. Episcopi ann. 1062. apud Sammarthanos in Archiep. Ausciens. Hemeræus in Augusta Viromand pag. 124. &c. Has & cæteras Encæniorum seu dedicationis Basilicarum ceremonias attigerunt Gregorius M. in libro Sacram. pag. 147. ubi Menardus, Ivo Carnot. Serm. 4. de Reb. Eccles. Rhabanus lib. 2. de Instit. Cleric. c. 45. Durandus lib. 7. Ration. c. 48. Durandus de Ritib. Eccl. lib. 1. cap. 24. vetus Charta an. 1186. apud Ughellum in Episcopis Vercellensibus pag. 761. &c.

Celebrabantur etiam *Encænia* urbium, ut & eorum anniversarii dies, quorum ritus & ceremonias pluribus descripsimus in nostra CPoli Christiana: præterea Thermarum, Statuarum, & aliorum de novo excitatorum operum publicorum, uti sparsim observamus in ea lucubratione. Vide *Dedicatio*.

ENCÆNIA, Initia. Alanus in Anticlaudiano c. 3.

Et velut quædam cantus Encænia donat
Auribus, &c.

ENCÆNIARE, ἐγκαινίζειν, Initiare, vel aliquid primo exercere, vel induere: unde vestem novam *encæniat*, qui primo eam induit vel portat. Ita Jo. de Janua ex Papia: *Encæniare novum aliquid induere*. Gloss. Lat. Gall. *Essaier de nouvel*. [Aliud Sangerman. *Encenio, Commencier, ou de nouvel exercer, ou*

vestro ostreuet.] Durandus lib. 7. Ration. c. 1. num. 27. *Nam & si quis tunica induitur, Encaniare dicitur.* [quod à S. Augustino mutuatus est Tract. 48. in Johann. ubi: *Jam & usus habet hoc verbum: Si quis nova tunica, &c.*] Epitaphium Aligerni Abbatis Casinensis, de Monasterio Casinensi de novo instauratu:

Quod quia frustratum fuerat tum temporis, ille
Nisibus omnigenis Encaniarat ovans.

Ethelwerdus lib. 4. c. 4. *Encaniavit in Wintonia urbe arduam turrem, quæ tam noviter fuerat structa in honore Dei Genitricis Mariæ.* Gesta Regum Francor. usque ad Robertum, MSS. ex Bibl. Loiselliana an. 1013. *Floriacense Cœnobium casuali conflagratum est incendio: sed eo insistente infra biennium est instauratum & Encaniatum.* Innocentius III. PP. in Epist. ad Parisium Archiepisc. Panormitan. apud Lelium part. 2. §. 82. p. 46. *Noverat enim tanquam doctus, quia Quod nova testa capit, inveterata sapit, & ideo ne acesceret, quod vasi quis infunderet: nam sincerum vas sui pectoris adhuc recens non permisit, nisi recenti Encaniari liquore, nec massam teneram passum est malitiæ aut nequitiæ corrumpi fermento.* [Appendix ad Agnelli lib. Pontif. apud Murator. to. 2. p. 192. col. 1. *Quod autem vir sanctus de Laniciis opere textum sibi quotidianum quæritabat, simplicitatem ejus sanctam commendat; quia minime decebat, ut ovre Domini rationem, quæ illius Agni, qui tollit peccata mundi, vellere Encæniata, non aliunde quam de ovium, mundorum videlicet animalium tegmine, suam [illegible]que sustentaret vitam.* Joh. Longinus in Actis S. Stanislai Episc. Cracov. Mart. tom. 2. pag. 273. *Secundo rationabili modernorum more auctorum, qui nova compilantes opera, reverendis consueverunt Pontificibus, aut præcelsis in Theologia Magistris, vel Doctoribus aliis Encæniare, &c.*]

¶ ENCÆNISSARE, Lætari, ut fit in *Encæniis* juxta La Cerdam. Vide *Sancenissare*.

ENCÆNIUM, pro *Exenium*, Donum, munus. Ebrardus Betun. in Græcismo cap. 11.

Fercula sunt Epulæ: sed sunt Encænia Dona,
Quæ quandoque probis causa mittuntur honoris.

Durandus lib. 6. Ration. cap. 7. n. 21. *Senescalchi vel alii servitores, vel portantes Encænia, non solvunt jejunium, si prægustant cibos ante dominos.* Ubi vetus interpres Gallicus pag. 177. *Les Seneschaux, les Queux, les Cuisiniers & serviteurs des grands Seigneurs, qui portent presens de viande, &c.* Itinerarium Gregorii XI. PP. *Offerunt sibi Encænia, &c.* [Bernard. *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. p. 222. *Quatuor potentissimis viris suis convicinis Encænia transmittit.* Liber de Doctrina Novitiorum Ord. Grandimont. cap. 5. inter Anecd. Marten. to. 5. col. 1834. *Encænia non mittas per mensam, nisi forte illi qui juxta te sedet: quia Encænia fratribus facere non ad te pertinet, sed ad Abbatem vel Priorem conventualem, qui de cibis ante se apportatis possunt debilibus & delicatis facere pitantiam pro sustentatione naturæ sine scandalo.*] Vide *Exenium*.

ENCÆNIARE, Muneribus quempiam donare. Joannes à Leydis in Chronico Belgico lib. 13. cap. 2. *Qui postquam repatriare cum cæteris Principibus decrevisset, legaliter fuit Encæniatus à Wennato Marchione Ferrariæ.* Utitur præterea lib. 28. cap. 2. ut & Chronicon Belgicum pag. 187. [Vide supra alia notione.]

ENCALCARE. Vide *Encercare*.

¶ ENCANTARE, Auctionari, Sub hasta vendere, Italis *Incantare*, Nostris *Vendre a l'encan*. Statuta Arelat. MSS. art. 153. *Pellicerii & Incantatores Arelatis jurent, quod bene & fideliter vendant & Encantent omnes res, quæ sibi tradita fuerunt ad Encantandum vel vendendum.* Vide *Incantare* 2.

¶ ENCANUM, Gall. *l'Encan*, Ital. *Incanto*, Auctio, hasta publica. Litteræ Petri Infantis Aragon. Senescallo Provinciæ an. 1332. *De quibus Encanum publicum tenuerunt in loco S. Felicis.*

ENCAUSTUM, ex Græc. ἔγκαυστον. Gloss. Gr. Lat. ἔγκαυστον, *Recremandum*. Papias MS. *Encausta, Pictura, quæ vetus molitur.* Rectius Gloss. Eccl. Parisiens. *Pictura, quæ ex cera inditur.* Jo. de Janua: *Encaustum, Tinctura scribendi.* [Perperam Gloss. Sangerman. Latin Gall. MSS. *Encaustrum, Encre pour escrire.*] Matth. Silvaticus: *Medad, Medadi, Arab. i. Encaustum scriptorum & maxime Saracenicum, quod Dioscorides atramentum vocat.* S. August. lib. 13. contra Faustum cap. 18. *Imputet ergo sibi Encausti mendum, quæ corio inhæsit aquæ, pergameno.* Fortunatus in Ep. ad Syagrium l. 5. Poem. *Lacrimantes oculi querelas mihi finxerunt; ad vicem Encausti, & admirabili modo, aqua, quæ delere solet, per fletus scripsit.* De Encaustica pictura ita dicta agunt Plinius lib. 35. cap. 11. l. 36. c. 25. Vitruvius, Marbodeus lib. 1. de virtutib. herbar. cap. 3. & alii.

INCAUSTUM, pro *Encaustum*, Ital. *Inchiostro*, Gall. *Encre*. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Incaustum vel atramentum*, Blac. Baiterus Monachus in Vita S. Fridolini Abbat. n. 2. *Incaustum seu membrana non adfuit.* Bractun. lib. 5. tract. 5. c. 17. §. 2. *Licet aliud pergamenum, & aliud Incaustum.* Ita in Fleta lib. 2. cap. 27. §. 5. Charta an. 1228. *Quæ propter Incausti & chartæ vitium abolere incipiebant.* Statuta Ordinis *de Sempringham*: *Calefactorium nullus ingrediatur, ... excepto Præcentore ad planandam tabulam, quam non scribat tempore laboris, & ad calefaciendum Incaustum, & scriptoribus ad siccandum pergamenum.* Vetus Notitia seu Judicatum, apud Rocchum Pirrum tom. 1. Notit. Sicil. pag. 311. *Unde ad certitudinem dictæ sententiæ posuimus nostra sigilla & Dominus Rex posuit suum signum per litteras rubeas, & signum Crucis fecit ad suam confirmationem, & fecimus instrumentum Episcopo & Domino Gilberto cum alphabetho cum Incausto* (perperam *incastro*) *rubeo de donatione & contractibus.* Gaufredus Monachus de Gestis in causa Gilberti Porretani: *Afferte chartam, calamum & Incaustum.* Occurrit in Regula S. Cæsarii ad Virgines in Recapit. c. 7. apud Udalricum lib. 2. Consuet. Clun. cap. 36. lib. 3. c. 18. Lanfrancum in Decret. pro Ord. S. Bened. cap. 17. Thomam Walsingh. pag. 258. in libro Usuum Cisterciens. Ord. c. p. 72. In Statutis Guigonis pro Ord. Cartusiensi cap. 7. §. 9. in Monast. Anglicano to. 1. pag. 277. &c.

SACRUM ENCAUSTUM, Scripturæ species, qua solis Principibus uti fas erat, purpurea videlicet, *cum cocli muricis & conchylii ardore*, in leg. 6. Cod. de Divers. rescript.

ENCAUTUM Scripturæ species, quæ fit per adustionem & cestrum, ἐγκαυμένον Gloss. Lat. Græc. *Encaustum*, ἐγκαυμένον, [illegible]. Lex 3. Cod. Th. de Extraord. muner. *Minimeque propria atque Encausto nomina adnectant. Tabulis, vel Encausto & cerussa conscribere*, in l. 1. eod. Cod. de Veteranis. [Vide Pancirolum lib. 1. var. lect. cap. 77.]

ENCAUTARIA, seu ENCAUTARII, civitatum & provinciarum libri Censuales & publici, in l. ult. Cod. Th. de Censu. & l. 9. de Agricol. *Encauti breves*, libri in quibus nomina & modus censualis possessionis continebantur, in leg. un. eodem

eodem Cod. de Collegiat. Charta an. 1289. apud Anton. Brandaonum tom. 4. Monarch. Lusitan. pag. 279. v. *Dom. Rex Portugalliæ Comes Boloniæ fecit cum consilio suorum ricorum hominum, & suorum filiorum de algo talo Encautum, &c.* Infra: *Peliteiur istud Encautum Dom. Regis &c.* Vide *Cautum*.

¶ ENCEFALUS, Celebris, summus, à Græco ἐγκέφαλος, qui in capite est. Acta S. Frederici Episc. to. 4. Julii pag. 461. *Nomen autem ejus, divina providente clementia, per universam terram in tantum subito factum est Encefalum, ut etiam regales verberaret aures, & à cunctis honoraretur.*

ENCENGIA, [Modus agri.] Vide *Andecinga*.

¶ ENCENIUM. Vide *Encænia*, & *Encænium*.

¶ ENCENSIAR, Gall. *Encensoir*, Hisp. *Encensario*, Ital. *Incensorio*. Inventarium an. 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Massil. n. 988. *Item Encensiar sive turibulum argenti.*

ENCERCARE, Inquirere, quærere, Gall. *Chercher, enchercher*. Tertia Curia Generalis Cataloniæ sub Jacobo II. Rege Aragon. an. 1311. *Et inquirant, & indagent, seu Encerquent contra dictos Officiales.* Vide *Circare*.

ENCALCARE, Eadem notione. Usatici Barcinon. MSS. cap. 64. *Omnes homines habentes seniores, ... neque guaytent personas eorum, nec Encalcent, nec requirant, nec vulnerent, nec capiunt.* In tit. capitis, legitur *incalcet*.

¶ ENCETECIA, ENCETEGNA. Vide *Enceteria*.

ENCETERIA, *Machina lignea, qua amphora sustinetur*, in Glossis antiquis apud Casaubon. ad Athenæum, ubi existimo vocem corruptam ex *Incitega*, seu ἐγγυθήκη, uti repositorium vocabant Veteres, quod ad Festum observat Josephus Scaliger. [Papias habet: *Encetegna, Macinola* (Machinola) *lignea, qua amphora sustinetur*. Pro quo Gloss. Vet. Sangerman. legit: *Encetecta, &c.*]

¶ ENCHERAMENTUM, An à Gallico *Enchere*, Pretii augmentum, vel Auctio, Licitatio? Computus anni 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. ad calcem pag. CLXXVI. *Expensa ... pro molendinis de Chaaleto, LXXV. s. Præpositus de domo, x. l. pro Encheramento præpositura de Cepeio.* Vide *Incheramentum*.

¶ ENCHIRIDIO, ut mox *Enchiridium*. Vita S. Aldhelmi Episc. to. 6. Maii pag. 87. C. *Sed egregio Enchiridione monitos, sedulaque oratione sublevatos ad veritatis seduxerat viam.*

ENCHIRIDIUM, ἐγχειρίδιον, apud Paulum Diac. in Præfat. ad Vitam S. Mariæ Ægypt. [Hoc nomine S. Augustinus excellentissimum Opusculum de Fide, Spe & Charitate insignivit, quod manibus facile gestari posset vel potius continuo deberet, utpote continens res ad salutem maxime necessarias. Hero de Machinis Bellicis utitur pro Jaculo manuali, & Pollux pro Gladiolo & ejuscemodi armis, quæ sint ad manum & possint facile gestari.]

¶ ENCHIRIUM, Manuale à Græco χείρ, Manus. Acta S. Leonis Papæ III. Junii tom. 2. pag. 588. *Tum epitrachelium quoque & Enchirium auro variegata & ornata.*

ENCHORI, ENCORES, INCORES LAPIDES, apud Gromaticos & Agrimensores, dicuntur indigenæ, nativi, nati in ipso solo, quasi ἐγχώριοι, ut censet Rigaltius. Frontinus: *Sed & lapides Incores signati sunt.* Arceriana fragmenta: *Alii ponunt silices, alii Tiburtinos, alii Enchoros, alii peregrinos, alii autem politos & scriptos.* Quibus in locis *Incores* & *Enchori*, lapides sunt, quos idem Frontinus de Condit. agror. & Latinus *petras naturales*, Balbus *nativas*, Innocentius *lapides nativos, quod est ex ipso solo*, Mago denique & Vegoia, *saxa ex ipso metallo* vocant. Nam & *lapidum metalla*, præter Ulpianum dixit Senator lib. 3. Epist. 9. ut & l. 1. & 13. Cod. Theod. de Metallis. Nec aliud, opinor, sonat ἐγχώριον, apud Annam Comn. lib. 4. Alex. pag. 72. Constantinum de Adm. Imp. cap. 29. Codinum Orig. CP. & alios, quibus id vocabuli sumitur pro materia ipso in loco, ubi ædificatur, eruta, quod pluribus disceptamus in Notis ad Alexiadem. His opponuntur *lapides peregrini*, apud Siculum Flaccum de Condit. agror. pag. 5. Ordericus Vitalis lib. 9. pag. 739. *Subitoque sapientum consilio murum de lapidibus impolitis, & sine camento inter civitatem & oppidum ædificavere. Ipsa enim materia opportunum, ut defenderent se Christianis præstitit auxilium.* Vide Salmasium de Jure Attico pag. 256. Sic denique vocem *Incoris*, pro indigena usurpat Joannes Subdiaconus lib. 6. Vitæ Patrum Libello 1. num. 12. *Duo fratres erant ei vicini, unus peregrinus, & unus Inchoris.* Sed & *Enchoria avium genera*, dixit S. Hieronym Ep. 140.

¶ ENCIMUM, Occisio mulieris prægnantis vel fetus ejus. Consuetudo Andegav. *Encis, si est quand l'en fiert femme enceinte, & elle & l'enfant se meurent.* Charta anni 1265. ex Archivo S. Albini Andegav. *Excepta villicatia seu jurisdictione trium delictorum, videlicet raptus, mutri, & Encimi.* Charta Gallica Heliæ Abbat. Nobiliac. an. 1293. apud Stephanotium to. 4. Antiq. Pictav. MSS. p. 946. *C'est à sçavoir que la grant Justice, moyenc & basse, en cas de rapt, de Encis, de murtre, de traison, de banner, & ès cas qui desservent mort.* Vide Menagii Etymol. Gall. ad vocem *Encis*, & infra *Ensicium*.

¶ ENCLESIS. Vide *Encleticare*.

¶ ENCLETI, *Glorios*. Papias pro *Inclyti*.

ENCLETICARE, Inclinare, ἐγκλίνειν. Alanus in Planctu naturæ: *Caput demissione profunda dejectum, humiliter Encleticabat in terram.*

ENCLETICUS, ἐγκλιτικός, Inclinatus. *Enclesis*, seu potius *Enclisis*, ab ἔγκλισις, inclinatio. Idem in Anticlaud. lib. 3. cap. 6.

> *Encleticum gerit illa caput, nec corporis ullam*
> *Jacturam patitur, sed lumen legat in imum,*
> *Ut quibus insideat mens Enclesis illa loquatur.*

[Liber miraculorum S. Eadmundi Angl. Regis apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 828. *Ad signum vero triumphi insignis Eadmundi hic Encliticus morti contiguus, &c.* Ibid. col. 833. *Accubat Encletica nocte eadem* (matrona) *in Ecclesia, ut erat solita, consuete Sancti suffragium præstolatur, &c.* Gloss. Lat. Gall. MSS. Sangerman. *Enclesis, Inclination; Encleticus, Enclin.*]

¶ ENCLUGIA, Arvernis, *Encluge*, Gall. *Enclume*, Incus. Instrumentum Ecclesiæ Brivat. an. 1365. *Informatio facta super Enclugia Petri Bodet, quæ fuit inventa in hospitio seu fargia, in qua moratur Jacobus de Ulme.*

¶ ENCOENIARE. Vide *Encæniare*.

ENCOLPISMUS, ἐγκολπισμός, apud Horatianum lib. 3. Rer. medic. cap. 2. pag. 72. dicitur infusio, quæ fit in sinum, quod alias per pessum aut nastale medici fieri præcipiunt. Hinc *Encolpizare*, apud eumdem lib. 4. pag. 83. Encolpismum adhibere: *Primo diffumigatur mulier, ... & Encolpizatur pigmentis.* Matth. Silvaticus: *Encolpismus, i. injectio alicujus medicaminis in matricem. Hinc Encolpizare, medicamentum in matricem injicere, quasi insinuare*, Glossar. Græc. Latin. ἐγκολπίζω, insinuo.

[Priscian. 3. 5. *Encolpismo* nu. Vide Reinesium Var. Lect. pag. 515.]

ENCOLPIUM, ex Gr. ἐγκόλπιον. Anastasius ad Act. 5. VIII. Synodi: *Crucem cum pretioso ligno, vel cum reliquiis Sanctorum ante pectus portare suspensam ad collum, hoc est quod vocant Encolpium.* [Acta SS. Junii to. 2. p. 588. de S. Leone III. Papa: *Misimus fraterna vestra Beatitudini Encolpium aureum, cujus alterum latus crystallo est inclusum, alterum opere fusili effigiatum.*] Theosterictus in S. Niceta num. 33. ἐξῄεσαν δὲ ἅπερ ἐπεφέρετο ἐγκόλπιον ἱστορισμένον, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν τοῦτο φρικτόν, &c. De ejusmodi Encolpiis plura diximus ad Alexiadem Annæ pag. 247. 248. Vide *Phylacterium.*

¶ ENCOLPIZARE. Vide *Encolpismus.*

¶ ENCOMBRARE, Impedire, &c. Vide *Combri.*

¶ ENCORES. Vide *Enchori.*

ENCRATICI. Iso Magister in Glossis: *Encrates, abstinens Græce: hinc Encratitæ hæretici, qui creaturas Dei damnant, dicunt non esse bonum manducare carnem, & bibere vinum.* Encratitæ, Adoni Viennensi an. 425. & aliis. Vide *Continentes.*

¶ ENCUDO, ἄκμων, *Incus.* Supplem. Antiquarii.

ENCUMBRARE, ut *Encombrare.* Vide *Combri.*

ENCYCLIA, Litteræ Encyclicæ, circulares. Vide Baron. ann. 586. n. 50. Meursium in Gloss. [& Glossar. mediæ Græcitatis.]

¶ ENCYCLOPÆDIA, ἐγκυκλοπαιδεία, Disciplinarum series ostendens omnium artium inter se connexionem, seu ut habet Quintilian. lib. 1. c. 10. *Orbis ille doctrinæ quem Græci ἐγκυκλοπαιδείαν vocant.* Vita S. Ildephonsi inter Concilia Hispan. to. 2. p. 569. *Et omnium scientiarum Encyclopædiam absolveret.* Vitruvius Præf. lib. 6. habet: *Encyclios doctrinarum omnium Disciplina.*

¶ ENDELLUS, Tantum spatii quantum quis divaricatis cruribus dimetiatur. Vide *Andellus* in *Andena* 2.

¶ ENDENS, Eadem notione ibidem.

¶ ENDETICUS, Alligatus Onomast. ad calcem tomi 5. SS. Junii. Est à Græco ἐνδεῖν, Illigare.

¶ ENDICA. Vide *Embrca.*

ENDIMITA, *Vestimentum*, Ugutioni ex Græc. ἔνδυμα, indumentum.

¶ ENDO, *Mansuetus.* Glossar. San-German. MS. n. 501. Veteribus Latinis *Endo* vel *Indu* idem erat quod intus, à Græco ἔνδον: unde voces pleræque sequentes

¶ ENDOCANTUM, ἐγκαλυμμένον, *Incautum.* Supplem. Antiquarii.

¶ ENDOCLUSUS, ἐγκατακεκλεισμένος, *Inclusus*, in Glossis MSS. Sangerman. Lege ἐγκατακεκλεισμένος, ut in Supplemento Antiquarii: *Endoclusa*, ἐγκατακεκλεισμένη.

¶ ENDODICARE, Indicare. Gloss. San-German. & aliæ. Lat. Gr. *Endodecant*, μηνύσει.

¶ ENDOFESTARE, Infestare. Glossar. Lat. Græc. *Endofestabat*, ὀργίζετο.

ENDOGENIA, *Natura. Endogenitus, naturalis.* Ugutio. [Jo. de Janua addit: *Endogenice, naturaliter.*]

¶ ENDOGESTUM, *Indigestum.* Papias; ex quo corrigendus MS. Bituric. ubi perperam, *Endocetum.*

¶ ENDOITIUM, *Initium.* Lexicon Martinii.

¶ ENDOPESCERE, quasi *Impescere*, Immittere. Gl. Lat. Græc. *Endopesco*, ἐνίημι.

¶ ENDOPETITUS, Impetitus. Gloss. Lat. Græc. *Endopetitus*, ἀναθεὶς ἐνδέδεμαι. Hine emendanda ficta vox *Endopicus*, de qua Martinius in Lexico.

¶ ENDOPLORARE, Implorare. Supplem. Antiquarii: *Endoplorat*, ἐπικαλεῖται, *Implorat.* Melius ἐπικαλεῖ, nisi pro *Implorat*, legas cum Papia, *Imploravit.*

¶ ENDORIGUUS, Irriguus. Gloss. Lat. Græc. *Endoriguus*, ἐπίῤῥυτος, καθυγρασμένος, melius quam in Supplemento Antiquarii, in quo: *Endoriguum*, ἐπίῤῥυτον, καθύγρασμα, ῥεῖθρον, Fluentum dixit Homerus non semel, & ῥεῖθρον per syncopen alii.

ENDOTHYS. Hieron. Rubeus in Histor. Ravenn. ex MS. ait Maximianum Archiepisc. donasse Ecclesiæ Ravennati *Endothyn bissinam pretiosissimam omnem Christi Dei historiam continentem:* præterea adjunxisse *ex auro aliam Endothyn; in qua ante textili picta erant omnium qui illum præcesserant, Archiepiscoporum imagines.* Ubi recte viri docti ἐνδύτην aut legi aut intelligi debere censent. Nam & Græcos mappam altaris majorem, seu mantile quod insternitur altari, ita vocitare, auctor est Goarus ad Euchology. etsi potior videtur conjectura hic ἐνδύτην sumi pro velo, quo altaris pars anterior tegebatur. [Id confirmat Agnellus in libro Pontif. cum ait de S. Victore: *Fecitque Endothim super S. Ecclesiæ altarium Ursiana ex auro puro cum flammibus sericis ponderosa nimis mediam habens coccam; & inter quinque imagines suam ibidem cernimus, & subtus figuratos pedes Salvatoris grafia contexta est purpurata.* In hunc locum vide Muratorium to. 2. p. 104. ubi integram approbat Cangii nostri explicationem.] Vide Descriptionem nostram S. Sophiæ num. 65. ubi adde apud plerosque Scriptorum ἐνδύτην masculino generi efferri.

¶ ENDROMA, pro *Endromis*, Villosa vestis, qua utebantur in δρόμῳ, hoc est, cursu vel palæstra. Luitprand. Hist. lib. 2. c. 17. *Enim vero dum ante eum sine femoralibus, curta indutus Endromade, ductus Regis ad pedes concitus caderet, genitalium ostensione membrorum ad risum omnes commovit.* Martialis 4. Epigr. 19.

Dona peregrinam mittimus Endromidem:

Pollucei lib. 3. extr. *Endromides* dicuntur Calcei ad cursum expediti, τὰ τῶν δρομέων ὑποδήματα. Vide Salmasium de Pallio p. 310.

¶ ENDROMES, *Endromeds, Fort vestemant. comme est peaulz de mouton*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS.

¶ ENDROMIDATUS, Endromide vestitus. Sidon. l. 2. ep. 1. *Endromidatus exterius, interius fasciatus.*

¶ ENDURA, Albigensium hæreticorum abstinentia. Limborch. Sent. Inquisit. Tolos. pag. 179. *Mortem sibi infligit, quia posuisti te in illa abstinentia, quam heretici vocant Enduram, in qua Endura jam per sex dies sine cibo & potu stetisti, nec voluisti comedere, nec adhuc vis, &c.* Non solebant autem illi hæretici in *Endura* se ponere, nisi in extrema infirmitate, ne bonum, quod in hæresi se accepisse somniabant, denuo amitterent: quare & venæ sectione, balneatione adjuncta mortem etiam sibi accelerabant. Idem Limborch. pag. 59. *Hereticus dixit post hereticationem prædictæ infirmæ, quod non daret sibi cibum aliquem cum pinguedine nisi aquam ad bibendum ... quod vellet iterum reconciliari ad sectam Hereticorum, quia peccaverat in ea comedendo post dictam hereticationem, contra ordinationem dicti Heretici.* Et p. 70. *Dicta Guillelma posuit se in Endura, ut moreretur in ea, & balneabat se & in dicto balneo fecit sibi minui.* Rursus p. 94. *Quæ se posuerat in Endura, ut citius moreretur.* Item p. 204. *Posuit se in Endura Hereticorum, in qua Endura sine infirmitate alia multis diebus perdurans fuit hereticata ... antequam moreretur.* Vide ibidem p. 28. 89. 138. &c.

¶ ENEBRÆ, Aves in auguriis aliquid fieri inhibentes. Vide *Inhibra.*

¶ ENECEA, Pars primogeniti. Vide *Ainescia.*

¶ ENECTERE, Explicare, enodare. Vita S. Dunstani, tom. 4. Maii pag. 357. *Rogavit ... quatenus sibi visionis sua somnium nuper promulgata solvendo Enexuisset.*

¶ ENERGIA, Gr. ἐνέργεια, Operatio, actus, efficacia, conatus, labor. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Energia, efficace, effort, agilité, angoisse de courage, labeur, occupation.* Rythmos Satyricus de temporibus Rotberti Regis, apud Mabill. to. 3. Analect. pag. 533.

Orbis magni monarchiam dolus Landrici nititur
Per Energia studium sollenniter evertere.

ENERGIMA, ex Græc. ἐνέργημα, Operatio. Prudentius in Apotheosi v. 464.

Audiat insanum bacchantis Energima monstri.

Ubi Iso Magister: *illusionem, vel imaginem, furias, &c. Energima, imaginatio vel fantasia: unde qui fantasias dæmonum patiuntur, Energumeni dicuntur.* Sed hic contra quantitatem peccat Prudentius, cum penultima longa esse debuerit.

ENERGUMENI, Papiæ, *Dæmoniaci, Energumeni, sunt qui contemptu Catholica doctrina, operationes diabolicas imitantur.* Vide Concilium Carthaginense IV. can. 92. Arausicanum I. cap. 15. 16. [Antiq. Collectionem Canonum, apud Acherium to. 11. Spicil. p. 133. [& infra *Exorcisare.*]

¶ ENERVITAS, Inertia, in Actis SS. Maii tom. 7. pag. 28.

ENETA. [Avis aquatica, Gall. *Anete.*] Vide *Aneta.*

ENEYA, [Hæreditaria pars primogeniti, Gall. *Droit d'ainesse.*] Vide *Ainescia.*

¶ ENFITEARE, *Negare.* Gloss. San-German. MS. n. 501. Papias habet, *Enfiteari*: quæ vox formata videtur ab ἀμφιθέω, Circumcurro, in orbem eo, nisi legendum sit *Infitiari.*

¶ ENFITEUCUS, *Quod ex fictis bonis apparentibus accipitur.* Papias.

¶ ENFITEUTICARIUS, ut *Emphiteoticarius*, seu in *Emphyteusim* datus. Charta anni 1001. apud Mabill. Diplom. tabella 51. *Qua prædicta res juris S. Ravenn. Ecclesia Enfiteuticario modo postulaslis largiri.*

ENFORTATI. Vide *Efforciare.*

¶ ENFRACHESCERE, *Francum*, seu liberum & immunem reddere, Gall. *Affranchir.* Charta Petri Regis Aragon. ano. 1206. *Præterea Enfrachesco & liberos & immunes facio omnes fratres, & homines, & omnes res prædictarum domorum per totam terram meam.* Vide *Affranchire.*

ENFRANQUIMENTUM, Immunitas, Gall. *Affranchissement.* Secunda Curia Generalis Cataloniæ sub Jacobo Rege Aragon. ann. 1299. *Quod non possumus facere donum, vel gratiam, nec venditionem, nec Enfranquimentum, nec aliquo alio modo relaxare bovaticum illis personis, &c.* Vide *Affranquire.*

¶ ENGANNADOR, Vox Hispana, Deceptor, Impostor. Legitur in Legibus Alfonsinis part. 7. tit. 16. lege 9.

¶ ENGANNARE, Hisp. *Engañar*, Decipere. Occurrit in Charta Petri Regis Aragon. an. 1205. ex Spicilegio Acheriano to. 8. pag. 223. *Enginer*, apud Thomasserium in Bituric. p. 102.

ENGANNUM. [Fraus, dolus, Hisp. *Engaño.* Charta an. 1028. pro Ecclesia Ruthenensi, inter Instrum. to. 1. Gall. Chr. p. 49. *Erimus adjutorio D. Deo & S. Petro sine Enganno.* Juramentum Canonicorum Anicii, inter Instrum. to. 2. Gall. Chr. col. 356. *Et hæc omnia .... fideliter & sine Enganno attendam.* Rursum habetur in Vita B. Ildegarii Episc. Barcin. Martii tom. 1. p. 482. & 491. in Charta Rogerii Comitis Carcassun. an. 1136. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 386. &c. *Engan*, Marcæ Hisp. col. 1096. 1106. 1111. 1112. 1157.] Vide *Ingenium* 1.

ENGARIA, [Præstatio jumentorum vel plaustrorum per viam rectam.] Vide *Angaria.*

ENGASTER. Vide *Hogaster*, Porcellus.

¶ ENGENIATOR, Machinator & inventor bellicorum tormentorum operumque, Gall. *Ingenieur.* Computus an. 1336. Hist. Dalph. to. 2. p. 280. *Johanni Engeniatori .... flor. xx.* Idem appellatur *Magister ingeniorum* in Computo an. 1334. Vide *Ingenium* 2.

¶ ENGLARATUS, Glarea stratus. Annal. Mutin. apud Murator. tom. 11. col. 66. *De anno 1262, evacuata fuit civitas Mutina de omni letamine, & contrata fuerunt Englarata, & multi portions salegati.*

ENGLESCHERIA, vox formata ex Saxonico *Englisc, Anglicus*, quasi, *nativitas Anglica.* Est autem forma juris, qua quis Anglus origine ac nativitate esse probatur. Cujus vocis origo inde nata, quod, ut ait Bracton. lib. 3. tract. de Corona c. 15. §. 3. *In diebus Canuti Regis Danorum, qui post Angliam acquisitam & pacificatam, rogatu Baronum Anglorum, remisit ad Daciam exercitum suum, & ipsi Barones Anglia erga ipsum Regem Canutum fidejussores extiterunt; quotquot Rex in Anglia secum retineret, firmam pacem per omnia haberent. Ita quod si quis Anglorum aliquem hominum, quos Rex secum adduxit, interficeret, si super hoc defendere non posset judicio Dei, scilicet aqua vel ferro, fieret de eo justitia: si autem aufugeret & capi non posset, solverentur pro eo 66. marca, & colligebantur in villa, ubi quis esset interfectus, & ideo quia interfectorem non habuerunt: & si in tali villa pro paupertate colligi non possent, colligerentur in hundredo, in thesauro Regis deponendæ.* Hac autem via suorum securitati consulendum existimarat Canutus, quod haud ita pridem Æthelredus Rex sub prætextu inspiciendorum armorum uniuscujusque patriæ, uno eodemque die Danos omnes per regnum universum Angliæ occidisset, ut est in Legibus Edwardi Confess. 35.

Post hæc igitur si quis per *murtrum* cæsus esset, Anglorum intererat probare eum qui occisus erat, Anglum esse, non vero Danum, ut à præstatione & solutione 66. marcarum eximerentur: idque probabant per *Englescheriam*, seu *Englescheria præsentatione*, coram Coronatoribus, *per duos masculos ex parte patris, & per duas fœminas ex parte matris de propinquioribus parentibus interfecti*, uti pluribus idem Bracton. exsequitur §. 7. Quæ quidem lex à Danis ad Normannos transiit: nam postquam Normanni Angliam occuparunt sub Guillelmo Notho, suæ securitati modo simili cautum esse voluere, ut si Francigena, id est Normannus, occideretur, illius qui cædem perpetrarat justitia fieret, hoc est, vel plecteretur, vel judicio Dei se defendere ille teneretur; denique si aufugeret, & capi non posset, villa aut Hundredus pro ejusmodi homicidio aut mordro 66. marcas exsolveret vel certe 26. ut est in Legibus Willelmi Nothi c. 53. Porro, ut est apud eumdem Bractonum §. 2. & in Fleta lib. 1. cap. 30. §. 1. & 2. *Interfectus pro Francigena reputabatur, nisi Englescheria rite coram justitiariis præsentaretur.* Abrogata est tandem lex ista Statuto an. 14. Edwardi III. ut Stanfordius refert lib. 1. c. 10. *Anglescheria* scribitur in Fleta.

¶ ENGLUMEN, Incus, Gall. *Enclume*, in Inventario munitionum castri Sommeriæ an. 1260.

ENGORGARE, ex *Ingurgitare*, [Gallice *Engorger*, Obducere, impedire.] Fori Aragon. lib. 3. tit. de

Rivis: *De duobus molendinis quorum unum super aliud sit constructum, si illud quod est inferius Engorgat quod est superius, &c.*

¶ Engorgata Piscaria. Sententia arbitralis an. 1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte: *Et ad bordas similiter faciendas & super Engorgatis piscariis & piscationibus, &c.*

¶ ENGRIPHIUS, *Azymeus, id est, subcinericius panis.* Glossar. Sangermao. n. 501. Melius legeretur *Encryphius*, à Græco ἐγκρύπτειν, ictus abscondere, unde ἐγκρυφίας ἄρτος, Luciano.

ENGRUNAGIUM. Tabular. S. Eparchii Inculisin. p. 77. *Requirebat 1. arietem, 1. carucam ad sata sua ferenda, 1. gallinam, Engrunagium fabarum, & in mensionario, qui terram illam colebat expleginm suum.* Et fol. 130. *Bernardus siquidem Duzac in unoquoque maisnamente mansi & borderia, quartum fabarum, qua vulgo dicitur Engrunatges, faciebat.*

ENGUERA. Fori Oscæ 1247. f. 9. *Debet dare 60. sol. pignorator pro calonia, & pignus reddere, & Engueras tales quales judicat forus, &c.*

¶ ENIBRA, ἐναντία, Contraria. Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerman. dicuntur de avibus contrariis seu adversa minantibus in auguriis. Vide *Inbibra*.

ENICA. Gloss. Eccles. Paris. MS. & Gloss. Regium Cod. 1013. *Enica, Adultera.* [Eadem habet Papias. Glossæ Isid. addunt *Mœcha*: Quid tamen & unde sit *Enica*, haud facile divinatu.]

ENICI, *Idolorum cultores*, in Gloss. MS. Eccl. Paris. sed legendum *Ethnici*.

¶ ENIGMANLUM, *Genus masculinum.* Papias.

ENIM, non semel redundanter usurpat Lucifer Calaritanus, nulla necessitate vel notione, quemadmodum Græci δὲ. *Cur me incusas quod Enim sim.* Interdum pro *autem* usurpatur. Regula Magistri c. 82. *Hoc Enim ne fit in aliquo, frequenter omnes scrutentur à Prapositis.* Anastasius Bibl. in Niculao I. p. 209. *Fecit Enim in confessione ipsius sacratissima Bassilica jugulum de auro, &c.* Eckeardus de Casibus S. Galli c. 3. *Scio, inquit ille, & optime scio, nam Enim semper facit, quod semper fecit, &c.*

¶ ENJOALARE, Tradere ornatus gemmeos aureosve, quos Galli dicimus *Joyaux*. Charta Johan. Boherii an. 1409. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 413. *Item dictus dominus Delphinus debet & premisit Enjoalare dictam Johannam, & eam munire de jocalibus capitis & aliis decentibus secundum statum partium prædictarum.* Vide *Jocalia*.

¶ ENISACRUM, ἐρυσίπελας, *Erysipelas, sacer ignis.* Supplem. Antiquarii.

¶ ENITIA PARS, Quæ pertinet ad primogenitum, Gall. *Droit d'Ainesse*. Vide *Ainescia*.

¶ ENITITUM, pro *Enixum*. Guibert. lib. 1. de Vita sua c. 3. *Diutinis cruciatibus agitata, & hora propinquante tortionibus augmentatis, cum in partum naturaliter putaretur Enititum, &c.*

¶ ENIXISSIMA, ἀσφαλέστατα, *Tutissima*, in Supplemento Antiquarii.

¶ ENIXUS passive, Partus, editus. Concil. Tolet. XVI. inter Hispanica to. 2. p. 738. *Ante sæcula ex Dei patris substantia genitus, in fine sæculorum de Virgine Maria, Evangelio teste, Enixus.*

ENLATENRA. Tabularium Carnotense an. 1225. *Et eadem domus debet fieri de decem Enlatentis.* Occurrit ibi rursum.

ENNAFODIUS. Vide *Enaphoti*.

¶ ENNOMIO, γραφεὺς κληρονόμων, *Notator hæreditatum*, in Supplemento Antiquarii. Fictum videtur à Græco ἔννομος, legitimus.

¶ 1. ENNOS, *Habitator vel profundum.* Jo. de Janua.

2. ENNOS, Ennoycus. Ebrardus in Græcismo c. 9. & Brito in Synonymis:

Mango caballorum sit porcorumque bubulcus,
At asini pastor sit agaso, boumque bubulcus,
Mulio mulorum, Ennoyensque caprarum,
Nam caper est Ennos, oviumque sit opilio dux.

¶ ENOCHILIS, *Piscis stagneus, id est, anguilla.* Gl. Sangerman. n. 501. Græcis ἔγχελυς, Anguilla, unde *Enochilis*, nun satis recte.

¶ ENODUS, ἄοζος, ὁ μὴ ἔχων ὄζον, Odore carens. Gl. Lat. Gr. Sangerman. Alia notione, pro *Enodis*, sine nodo seu simplici sumit Hieronymus, si vera est Erasmi correctoris conjectura: sed pro *Enoda fides*, quod vellet Erasmus, legendum *otiosa fides* probatur in Diariis Trevoltianis Junii an. 1717. p. 999. quæ si tanti est, potes consulere.

ENOLA, in veteri Glossario Saxonico; redditur Pæpl, i. unio, margarita, *perle*. Ubi Somnerus legendum putat *gemmula, lunula*, vel *unciuncula*.

ENORMATE, *Cui addi minus nihil potest*, in Glossis Isidori. [Excerpta Pith. *Enormata, cui addi minuive potest.* Sed potior est lectio Papiæ qui habet:

¶ ENORMIS, *Ingens, sine mensura, vel forma, cui nihil addi minuive potest.* Sic Papias. Pro Clarus, illustris, accipitur in Actis S. Cassiani apud Ill. Fontanioum ad calcem Antiquit. Hortæ pag. 344.

Hinc pius Antistes Zomi, post Martyr Enormis,
Instruxit verbo, redimivit stigmate pulchro.

Et pag. 359.

In Suggesta ergo Pastor suffectus Enormis,
Sicut eques notas comiter moderabat habenas.

Vide *Abnormis*.

¶ Enormitare, Normam excedere. Vita S. Forannani, April. tom. 3. p. 817. *Ne recedens ab ea justitia, contra eam Enormitet.*

¶ Enormitas, Excessus normæ, mensuræ atque etiam numeri. Diomed. in Præfat. *Qui rusticatis Enormitate incultique sermonis ordine sauciant, imo deformant examussim normatam orationis integritatem.* *Exilitas crurum & Enormitas pedum*, apud Senecam lib. 2 de Animi tranquillitate cap. 18. *Enormitas stipendii*, apud Spartianum in Caracalla c. 2. & Geta cap. 6. Tertull. de Anima cap. 43. *Omnis natura aut defraudatione aut Enormitate rescinditur.* Guibertus l. 1. de Vita sua c. 8. *Confluit Enormitas ut miremur tantam hominum frequentiam. Enormitas scelerum*, in Maceriis Insulæ-Barbaræ to. 1. p. 73.

¶ ENQUESTA, Inquisitio, Gall *Enquête*. Legitur in Instrumento anni 1338. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 371. col. 1. & alibi.

¶ ENRABIADA Hora. Vide in *Hora*.

ENS, pro *Existens*, ab *Esse*. Charta Pisanorum Capitanei, apud Guesnaium in Annalib. Massiliensib. pag. 397. *Domino & Patronis unius galea vocata S. Catalina, tunc Entis in portu Massilia.* [Et infra: *Ex una galea tunc Ente prope plagias civitatis Massilia.*]

¶ ENSA. *Ad Ensa*, Deinceps, in posterum. Charta an. 1204. apud *La Faille* tom. 1. Annal. Tolos. p. 54. Probat. *Scilicet de omnibus illis querelis, quas inter se fecerint de illa die ad Ensa, quo concordia antiqua inter homines Tolosa & homines de Rabastensis olim facta fuerat.*

¶ ENSALMUS, Incantatio certis superstitiosis precibus constans, inquit Hofmannus in Lexico, cujusmodi fuit oratio illa, *Crux Christi salva me*, à quodam Græco Archiep. composita, de qua Diana part. IV. to. 3. Resol. 62. Vide Hieron. Bardum Tract. Medico-Politic. Has precum formulas vocant Hispani *Ensalmadores* à verbo *Ensalmar*,

Fascinare, vel præstigiis uti, Gallice *Enchanter*. Vide Concil. Mexicanum anni 1585. inter Hispana tom. 4. pag. 373.

ENSAPERDA, *Quoddam unguentum*, Papiæ.

ENSATUS, *Ense armatus*. Joan. de Janua.

¶ ENSEIGNAMENTUM, Ratio, argumentum, probatio in litigiis, Gall. *Enseignement*. Chartular. Monasterii S. Quintini pag. 132. *Poterit causam ostendere per Enseignamentum Scabinorum, quare ad illam non ierit submonitionem*. Statuta Lossensia cap. a. n. 7. apud Johan. Mantelium Hist. Comitum Loss. part. 3. p. 12. *Item quand l'on a Enseignement contre quelconque de le devoir panner, &c.*

¶ ENSENIATOR, Vexillifer equestris, ab Italo *Insegna*, Vexillum, Gall. *Enseigne, Guidon*. Chronicon Dominici de Gravina, apud Murator. to. 12. col. 706. *Quos* (equites) *quum Rex vidit, regratians Enseniatori, illos, datis armis & equis, atquisitoribus suis liberari mandavit*.

ENSICIUM, *Occisio facta cum ense*, Ugutioni. Alia videtur apud nostros vocis *Encis* notio. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 25. *Rat est fame efforcée. Encis si est feme enceinte, quant l'en la fiert, & elle muert de l'enfant*. Vide ibi Notas nostras, [& supra *Encisum*.]

¶ ENSIFERI, Ordo militaris Livoniæ, de quo vide Lexicon Hofmanni.

ENSIGNE, Sanguine minuti, phlebotomati, Gallis, *Qui ont esté saignez*, vel ipsa sanguinis minutio. Statuta Ecclesiæ Leichefeldensis in Monastico Anglic. to. 3. pag. 244. *Si Vicarius Ensigne fuerit, duas noctes solummodo quietus habebit, communionem non amittat. Et quod solum 4. Vicarii, videlicet 2. ex utraque parte chori quolibet mense solum Ensigne recipient in festis tam 3. quam 9. lectionum, duplicibus festis, diebus Dominicis & festis omnino exceptis: proviso tamen quod si aliquis vel aliqui de dictis Vicariis diebus Dominicis & festivis ex causa opportuna Ensigne recipiant, quod horis intersint Canonicis & Missis ... sub pœna perdendi communiam diurnam*. Charta Gallica an. 1285. in Hist. Monast. Deiparæ Suession. *Et si volons .... que toutes les Dames & les rendues qui aprés l'anlelnie se sainneront, aient leur Samiez ainsi come en autre tans*.

¶ ENSOINE, in Litteris anni 1306. dicitur *Consuetudo quadam* apud Audomarenses olim in usu pro *Sonia* seu excusatione quam quis affert, quominus juri stare possit. Vide in *Sunnis*.

¶ ENTA, f. *Mauerium* seu Domus, ubi quis est seu habitat. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 24. *Idem quoque Odo dedit nobis olcam ad Entam Godefridi sitam, pro excambio illius terre, que erat juxta cimiterium*. Vide *Ens*.

¶ ENTALLIATUS, Incisus, Gall. *Entaillé*. Concil. Vallis-Oletan. anni 1323. inter Hispan. tom. 3. pag. 571. *Jubemus itaque, ut nullus conjugatus comam aut barbam nutriat, deauratos aut Entalliatos sotulares, tunicam tordatam, tappas, vestes virgatas vel partitas portare .... præsumat*.

¶ ENTALUM *vel Entals est alumen scissum*, Rocho *le Baillif* in Diction. Spagyrico.

¶ ENTASSATOR, Qui messem congerit & in struem ordinat, à Gallico *Entasser*, In struem componere. Charta Nicolai Abbat. Corbeiensis ann. 1158. ex Tabulario ejusdem Monasterii: *Dicens esse sui juris instante tempore Augusti mensis se positurum in campis nostris secatores segetum, carrucatores frugum decimarumque in horreo nostro, Entassatorem garbarum, batatores bladi, &c.*

¶ ENTELLINUS, Idem, ut videtur, quod Cæstus, seu Arma quibus pugiles pugnare consueverant. Ratherius in Apologetico, tom. 2. Spicilegii Acher. p. 232. *Qui pugnis vel potius cestibus, ut hac ita pro Virgilianis dictum sit Entellinis, in gremio Ecclesia inter se dimicanter*.

ENTELMA, Entilma, Præceptum, mandatum, à Græco ἐντέλλομαι, *Mando*, ἔνταλμα apud Georg. Acropolit. cap. 68. Glossæ Nomicæ MSS. Reg. Cod. 396. μανδάτον, ἔνταλμα. Leo Ost. lib. 1. c. 51. *Hic Symbaticus cum esset Imperialis Protospatarius ... Entilma fecit pradicto Abbati de Monasterio S. Sophia, &c.* Regestum Petri Diaconi apud Angelum à Nuce: *Ego Symbatico Entilma facio tibi Regem Prando*. Et infra: *Videntes & cognoscentes nostram Entilmam*. In altero Præcepto, ibidem: *Entelma facta a Joannatio Imperiali Protospathario & stratigo Langobardia, &c.* Perperam *Entolina* habetur apud Luithprandum, pro *Entelma*. Vide Ughellum to. 8. pag. 68. & Notas ad Cinnamum pag. 475.

¶ ENTENADUS Filius, Idem qui Privignus, Gall. *Beau-fils*, Hisp. *Andado* vel *Alnado*. Vide locum in *Viduitas*.

¶ ENTENNA, *Insecta*. Gloss. in Amalthea.

¶ ENTERIA, *Intestina*, ut lego, apud Jo. de Janua. Rectius *Entera*, ab ἔντερον, in Amalthea.

¶ ENTERRAMENTUM, Gall. *Enterrement*, Humatio, sepultura. Ludicra provisio Cardinalatus relata superius in *Abbas Conardorum*: *Tua talis qualis vita & sancta reputatio cum bonis servitiis, Enterramentis ac obsequiis, qua olim nobis & cathedra nostra perforata fecisti, &c.* Alludit Scriptor parum gravis ad hæc Gallica verba, *Service, Enterrement, Obseques*, quæ totidem munia sunt defunctis debita, inde ridiculi arrepta causa, quod nostrum Gallicum *Service* perinde significet feralia defunctis & obsequia vivis præstita.

ENTHECA, Enthica, Inthica, Reconditorium, ex Græco ἐνθήκη. Glossarium MS. Ecclesiæ Parisiensis: *Entitam Graco nomine sepositam rei copiosa substantiam appellamus*. Gloss. Sax. Ælfrici: *Entheca, suppellex*, in eodliye, vel in orf. Glossæ Audomarenses: *Encheta, Repositorium, vel servatorium, sive pecunia, vel opes. Memoria Entheca*, apud Placiadem Fulgentium in Biblioth. Labbei to. 1. pag. 668. Glossæ aliæ MSS. *Entheca, pecunia commertiis destinata*. Glossæ veteres, *Merces*, ἐνθήκη. Ita *Entheca* promiscue pro pecunia deposita ad quodvis usus, & thesauro, usurpatur. S. Augustinus in Serm. de Diversis 49. cap. 4. *Entheeam nobis habere non licet, non enim est Episcopi servare aurum*. Cassianus lib. 4. de Cœnob. Institut. cap. 14. *Cumque totam Enthecam Cœnobii suam credat esse substantiam, &c.* Anastasius Bibl. in Versione Vitæ S. Joannis Eleemosyn. à Leontio scriptæ num. 14. *Emit Enthecam, & misit in navem*. Num. 55. *Erat autem summa multa Enthecarum suarum: habebant enim tantum vestimenta, & argentum, & alias res altiores, ut computaretur pondus .... Centenariorum* 30. [*Entheca tordis*, in Miraculis S. Gibriani, Maii to. 7. pag. 620. col. 1.] Apud JC. ἐνθήκη, fondum, seu fundi instructum significare observat Salmasius lib. de Modo usurar. pag. 24. 25. Vide Senatorem lib. 2. Epist. 4. Apuleium, Jurisconsultos, &c.

Enthica, pro *Entheca* haberi in l. 12. Cod. Th. de Operibus public. observarunt alii.

Inthica, in Regula Magistri cap. 27. extremo.

Enthica, ibidem cap. 93.

Endica, vox etiam Italica. Vita B. Luchesii Tertiarii num. 2. *Frumenta ejus & blada singula obser-*

vabat, *Endicas*, *ut vulgo dicitur*, *faciens*, *&c.*

ENTHECARIUS, *Negotiator*, Ugutioni.

ENTHECARE, In horrea recondere, apud Fulgentium lib. 1. Mythol.

ENTHECA. Eadmerus de Æde sacra Cantuariensi: *Venerabilis Odo corpus B. Wilfridi* ... *in editiori Entheca*, *ut ipsemet scribit*, *hoc est in majori altari*, *quod in Orientali Presbyterii parte parieti contiguum de impolitis lapidibus & camento extructum erat*, *digniter* collocaverat. [Vide *Decussare.*]

ENTILMA. Vide *Entelma*.

ENTOLIN. Luithprandus in Legatione: *Cum Entolin*, *id est praeceptum* ... *non haberent*. ex Gr. ἐντολήν. Glossæ Gr. Lat. ἐντολή, *Commissum*, *Mandatum*. Hinc ἐντολοδόχοι. Mandatarii, in Concilio Ephesino pag. 302. edit. 1618. Vide *Entelma*.

ENTOMA, Insectum, quasi ἔντομα. Vita S. Senorinæ Virg. num. 4. de Ranis: *Tunc Senorina garrulas animalium molestorum voces consopire disponens*, *ne in caeterum perstreperent*, *imperavit*: *quod evenit*; *nam ulterius nullum hujus generis in termino illo conspectatur Entoma.*

¶ ENTONARE, Hisp. *Entonar*, Gall. *Entoner*, Præcinere, aliis in cantando præire. Statuta Petri Episc. Helen. an. 1375. inter Concil. Hisp. to. 3. pag. 607. col. 2. *Cantor chori dicta Ecclesia Helenensis*, *qui omnibus horis diurnis & nocturnis habet esse in dicta Ecclesia pro Entonando & incipiendo ipsis horis.* Vide *Intonare*.

¶ ENTORIDIA, ἐν τῷ μεταξύ, *Interea*. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. Janus in Supplemento Antiquarii legit *Interidea*. Puto legend. *Interid*, *ea*, divisis vocibus, hoc est, *Interid* vel *Interea*.

¶ ENTORTITIUS, Fax, tæda, Gall. *Torche*. Testamentum Mascaronæ Comitis Ruthen. an. 1291. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. pag. 551. *Damus dicta Ecclesia unum Entortitium quatuor librarum semel*. Charta ann. 1380. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Ruthen. num. 15. *Sacrista S. Genesii tenetur annis singulis in Natale Domini dare domino Priori unum Entortitium quatuor librarum cera factum & operatum sine fraude*. Statuta MSS. ejusd. S. Victoris an. 1405. & seq. *Dicta Monialis solvat unum Entortitium duarum librarum*. Vide *Tortisius*,

¶ ENTRATA, Vox Italica, Gall. *Entrée*. Introitus, ingressio. Memoriale Potestatum Regiensium apud Murator. tom. 8. col. 1175. *Dixit Capitaneus dicti domini Marchionis*, *quod intrare volebat*, *& si dictus Capitaneus volebat sibi dare Intratam* ... *& habito consilio respondit*, *quod sibi daret Entratam*, *sed non libenter.*

¶ ENTRATA, Jus, ut opinor, aliquo intrandi & ibidem hospitandi. Charta Senioris Galisdosani æra 1124. apud Stephanotium to. 1. Antiquit. Vascon. MSS. pag. 667. *Dono B. Petro Generensi Ecclesiam S. Juliani de Serve cum terris & aliis ad dictam casam pertinentibus*, *ut sedeat meliorata illa casa*, *& fabricent jam dictam Ecclesiam*, *& habeantur ibi Clerici qui cantent in illa Ecclesia die quotidie*, *& ego*, *vel filii mei*, *& posteritas mea per secula cuncta*, *& habeamus ibi Entrata & exitas*, *& servitium & bona amore*, *& nos quod amparemus eam similiter de totas gentes*. Vide *Gistum* & *Procuratio*.

ENTREGA, In integrum restitutio, vox Hispanica, occurrit in Observantiis Regni Aragon. lib. 5. tit. de Fidejussorib. §. 32.

¶ ENTRENIER, forte pro *Entremets*, saltem eadem notione, scil. Medium prandii ferculum. Charta Petri Abb. de Talmundo ann. 1366. de Aquariatu: *Item tenebitur dictus Aquarius dare & ministrare dictis Religiosis*, *in quatuor festis principalibus* ... *totum generale dumtaxat*, *& Abbas tenebitur facere Entrenier & pitantiam*, *& ulterius pitantiam in cœna.*

¶ ENUBILARE, Nubes seu tenebras dissipare, illuminare. Occurrit apud Tertull. adver. Marc. lib. 4. cap. 36. Apolog. cap. 35. de Anima c. 3. Quiricum Episc. in Epistola ad Tajonem inter Concil. Hisp. tom. 2. pag. 532. Mabillonium Liturg. Gall. pag. 444. &c. Hinc

¶ ENUBILATUS, Illustratus, apud S. Paulinum Carm. ad Cytherium versu 667.

¶ ENUCLEANTER, pro *Enucleate*, Clare, dixit Anastasius in Vita S. Hadriani Papæ, apud Murator. to. 3. pag. 179. col. 2.

ENULESTIO, ENULESTINSUM, πτισμὸς ὀσπρίων, in Gloss. Gr. Lat. [Janus in Supplem. Antiquarii pro *Enulestinum* habet *Enulestum*, ὄσπριον Græcis est legumen.]

¶ ENULUM, *Caldarium*. Gloss. Isid. Festus habet *Æmulum*: quod est quasi *Ahenulum* diminutivum *Aheni*.

¶ ENULUS, νεβρίς, *Hinnulus*. Supplem. Antiquarii. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. *Enulon*, νεβρόν.

¶ ENUR, *est Fumus aqua occultus*, *ex quo lapides generantur*. Roch. *le Baillif* in Diction. Spagyr.

¶ ENUSQUAM, εἴ που, Sicubi, in Glossis Sangerm. Lat. Græc.

¶ ENXENIUM, Munus, donum. Appendix ad Vitam S. Humilitatis, Maii to. 7. pag 831. *Qui die noctuque mihi dant confortamenta & de suis divitiis Enxenia*. Vita S. Joan. Gualberti, Julii tom. 3. pag. 348. *Regina etiam grata mitteret Enxenia*. Vide *Exenium*.

¶ ENZENIUM, ut *Enxenium*. Acta S. Franciscæ Rom. Martii to. 2. p. 113.* *Enzenia nobis portastis*, *ut nos ex eis consolaretis.*

¶ ENZIA, ENZIACUS. Vita S. Hugonis Monachi Æduensis, sæc. 5. Benedict. pag. 98. *Enziacus namque quasi Laudabilis seu Laudativus dici potest. Enzia quoque Argolice*, *Laudes latialiter nuncupatur*. Origo fortassis Græcum Αἶνος, Laus, vel ut legitur apud Callimachum αἰνείη.

¶ EOBLAGIÆ. Capitul. Aquisgran. 817. ad calcem Chronici Casin. Angeli de Nuce art. 59. *Ut Eoblagia Fratribus à Presbyteris in refectorio dentur*. Lege & vide *Eulogia*.

EODORBRYCE, vox Saxonica, sepis fractio: ab Eodorp, sepes, & Bryce, fractio: occurrit in Legibus Alnredi Regis Westsaxiæ cap. 45. editionis Saxonicæ 36.

EOLOGIA. Formula Andegavensis 2. *Quia conjunxerunt mihi culpas & meas magis neclegentias pro fusta quid fieri*, *unde ego in turmentis fui*, *& Eologias feci*, *& morte periculum ex hoc incurrere debui*, *&c.* [Idem videntur quod *Eulogia*, Munus debitum, coactum.]

¶ EOLUS, Αἰόλος, Varius. Gloss. Lat. Græc.

EORLA, & EORL, Comes, Dux, Consul, Anglo-Saxonibus, vox Danica, ut quidam volunt: quod in dubium vocat Somnerus in Glossario Saxonico. Certe *Jarl*, Danis priscis, Barones appellari observat Wormius. Ethelwerdus lib. 4. cap. 3. *Consules ruunt*, *quos illi Eorlas solent nominare.*

¶ EOUS, Cœlestis, à Græco ἠῷος. Jacobus Cardin. de Canonizatione S. Petri Cælestini, Maij tom. 4. pag. 482.

... *Moresque senex complexus Eoos*,
Prosequitur.

Eoa munera, id est, ab Oriente allata in Hymno Epiphaniæ.

EPACARE, Pacare, Gallis *Appaiser*. Baldricus lib. 1. Chron. Camerac. cap. 93. *Walteram multa mercede donabat, plus pollicitus, si quovis modo tanta pestis molimina Epacaret.*

EPACTA. Papias: *Epactas Latini vocant adjectiones annuas, lunaresque per undenarium numerum usque ad tricenarium in se revolventes, quas ideo adjiciunt, ut lunaris emensio rationem solis sequatur. Lunaeum juxta cursum suum 28. dies* [29. dies cum dimidio] *lucere dignoscitur, & fiunt in anno lunares dies 354. remanentque ad cursum solarem dies 11. quos adjiciunt: absque iis enim non invenies lunam, quota sit in quolibet anno, mense, vel die. Ista Epacta semper 11. Kl. April. inveniuntur, quo quota fuerit luna, tota erit Epacta eodem anno: commentur enim Epacta circulo decemnovennali.* Vide Dionysium Exiguum de Ratione Paschæ, Isidorum, & Compotistas: præterea ex neotericis Scaligerum l. 7. de Emend. temp. Gassendum de Calend Rom. &c. [& supra vocem *Annus*, col. 510.]

¶ EPACTA MAJOR, & *Epacta minor*. Charta Umberti Episc. Gratianop. an. 1012. apud Mabill. lib. 6. de Re Diplom. 585. *Facta est Charta hujusmodi an. ab Incarn. Dom. MXII. fer. V. luna XXV. Indict. X. Epacta majore III. minore XXV. concurrente III. cyclo decemnovenali* VI. Cum tot sint *Epactæ majores* quot *Concurrentes*, quos suo loco diximus esse *Epactas* solis, patet *Epactas majores* & solares non distingui; *Minores* vero *Epactæ* eædem sunt quæ lunares. Vide *Concurrentes* & vocem *Annus* col. 555.

EPACTIO, vel APACTSO, io Tabular. S. Dioayſ. Lemovic. Chart. 5. Pactum. Vide *Apactare*.

EPADIRE, *Dicere, manifestare*, Ugutioni. [Papias MS. Bituric. *Epadiam, Dicam, Manifestem*?]

EPANAGNOSTICON, ut ait Anastasius Bibliothec. ad Syoodum VIII. *dicitur Scriptum quod palam legitur.*

¶ EPANALEPSIS, Ἐπανάληψις, Repetitio. Ordericus Vitalis in Historia Eccles. apud Duchesniom Scriptor. Norman. pag. 716. *Materiam scribendi nuper ab Uticensi Ecclesia cepi, sed ampla terrarum regna velut in ecstasim raptus prospexi, longe lateque oratione volitavi, & per plura perlustrans longissimam Epanalepsin protelavi.*

EPANLEUM, *Ascensio tortuosa*, Papiæ [Vide *Epauleum*.]

¶ EPANOCLISTUS, Superne clausus, ab ἐπάνω, Supra, & κλειστὸς, Clausus. Anastasius in Hormisda: *Regnum de auro purissimo Epanoclistum cum catenulis fuit, habens in medio crucem auream.*

EPARTUS, *Perfectus*. Papias. [Legendum *Eparchus* à Græco ἔπαρχος, *Prefectus*. MS. Bituric. habet *Eparcus*.]

EPATULA, *Aqua*. Papias.

¶ EPAVA APUM, in Statutis S. Claudii pag. 73. dicitur de apibus perditis & à nemine repetitis, Gall. *Epave d'abeilles*. Generatim *Epave* vel *Espave* Practicis nostris dicitur de animalibus errantibus, quorum verus ignoratur dominus, quæque proinde fiunt Dominorum ad quos pertinent hujusmodi jura caduca. Vide D. *de Lauriere* in Glossario Juris Gallici & infra *Espava*.

¶ EPAULEUM, *Ascensio tortuosa* Glossar. Sangerman. num. 505. Unde illud, dicat qui potest. Certe aliud omnino est ἐπαύλιον, quod Græcis est Villa, vel ἐπαυλία, quod est dies secondus à nuptiis, quo muneribus donantur sponsus & sponsa.

¶ EPENDETON. Vide *Epidecen*.

¶ EPENDIX, pro *Appendix*, in Chartario Eccl. Auxitanæ cap. 55.

¶ EPENDYTES. Vide *Epidecen*.

¶ EPERBOLIRE, Ebullire. Vita S. Moduennæ, Julii to. 2. p. 303. *Vident fluvii verticem contra se statim intumescere & Eperbolire.*

EPHALMATORES, apud Jul. Firmicum lib. 8. Mathes. cap. 8. sic dicti quod saltu corpora ejacularentur, à Græco ἐφαλμα. Vide Manilium l. 5.

EPHEBIA. Ἐφηβία, *prima pars adolescentiæ*, Papiæ, *vel juvenum eminens pulchritudo, vel collectio Epheborum*. Alexander:

Quo prostant pueri, locus est Ephebia dictus.

Machab. lib. 2. c. 4. v. 9. *Super hoc promittebat & alia centum quinquaginta, si potestati ejus concederetur gymnasium & Ephebiam sibi constituere.* Ubi *Ephebia* locus est ubi prostituebantur Ephebi: seu ut est in Mammotrecto, *Prostitutio, vel prostibulum puerorum.* Brocardus in Descript. T. S. lib. 2. cap. 2. Edit. Venetæ 1533. *Loco lupanarium plerumque in urbibus constituunt Effebias.* Gloss. Isid. *Ephebion, locus constuprationis puerorum imberbium. Virorum lupanaria*, in Constit. Valentiniani tit. 5. Collat. Legis Mosaïcæ. Vide *Feminare, Molles*.

EPHETA, vox Hebraica, i. *Adaperire*, quam io Baptismi ritu ac orationibus admittit Ecclesia, impie vero irridet Calvinus ac fœde conspuit, cum eam osculentur Patres Ambrosius, Augustinus, cæterique Scriptores, utpote profectam à facto Servatoris, qui cæci mutique aures & linguam oblinit sputo.

¶ EPHIBATA. Vide *Epibata*.

¶ EPHICERNA & EPICARNA, *Anathema*. Papias. Ab ἐπικήρυκτος, Proscriptus, diris vel letho devotus.

¶ EPHIPHANIA pro *Epiphania* constaoter scribitur in Lectionario Gallicano, itemque in Missali Gothico, mendose quidem, sed veteri more, ut observat Mabillon. Liturg. Gall. p. 117. Vide *Epiphania*.

EPHOLÆ, pro *Epulæ*, in l. 20. Cod. Th. de Paganis. Vide Conjecturas Jac. Gotofredi.

¶ EPHORICA DIGNITAS, io Compeodiosa beneficiorum expositiooe fol. 37. est Dignitas illa Magistratuum, quos Ephoros vocabant Lacedæmones.

EPHOT, vel EPHOD, Amictus, vestis Sacerdotalis. Exstat io Missa veteri ab Illyrico edita Oratio *ad induendum Ephot vel amictum.* Eucherius Lugdun. *Ephod, vestis Sacerdotalis, quæ superindumentum, vel superhumerale appellatur. Est autem velut in caracalla modum, sed sine cucullo, &c.* Vide Interpretes Biblior. ubi hæc vox Hebraïca non semel reperitur.

¶ EPIASTER, Alveus, Gall. *Ruche*, ab *apis*, ut coojecto, dictus: quare f. leg. *Apiaster*. Ebirhardus in Summaria Traditioonum vett. Fuldens. cap. 4. apud Schannattum pag. 299. *Ratboto de Wormazfeld tradidit S. Bonifacio omnem elaboratum suum, hoc est porcos LX. vaccas VI. oves XII. Epiastros. XL.* Vide *Apiastrum*.

¶ EPIBATA, *Insteusor*, in Barthii Glossario ex Guiberti Hist. Palæst. *Institor*, Mabillonio ex Vita S. Hugonis Monachi inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 97. ubi sic habetur: *Cui* (Berooni sancto Abbati) ... *Hugo per omnia fidissimus adjutor exsistens, qui creditum sibi talentum à Domino, ut Epibata sagacissimus, amplificare studebat.* Fridegodus in Vita S. Wilfridi Episc. cap. 17.

Frugiferis gravida gaudebant horrea glebis;
Epibata faciles ausu sprevere latrones.

Epibatæ, Gr. Ἐπιϐάται, proprie dicuntur Milites classiarii, vel qui nave conducta utuntur; metaphorice vero Laici qui conscenderunt Ecclesiæ navim, cujus proretæ, naucleri, nautæ sunt Clerici. Gloss. Isid. *Epibata, Laici.* Johan. de Janua: *Epybata, Laicus vel superveniens. Hic nihil habet negocii in navi; sed naulo dato in alias terras transire disponit.* Hinc emendo Canones Hibernos apud Marten. to. 4. Anecd. col. 10. ubi: *Antiqui decrevere Sancti, ut Episcopus pro capitalibus peccatis* XXIIII. *annis pœniteat, Presbyter* XII. *Diaconus* VII. *Sic Virgo Lectorque & Religiosus, Ebibatus autem* IIII. melius enim *Epibatus* legeretur, ut satis patet. Vide Lexicon Militare Caroli de Aquino.

¶ EPIBATEGI, ἐπιϐατηγοί, Naves vectoriæ. Memorantur l. 1. 5. 12. D. de exerc. act.

¶ EPICÆDIUM, vel EPICEDIUM, Carmen ad laudem defuncti decantatum. Placidus Diac. in Supplem. Virorum Illustr. Casin. cap. 8. de Angelo: *Scripsit ... carmen heroicum de ineffabili Jesu Nomine ... Epicadium in mortem Domini. De Jesu beneficiis in homines, &c.* ἐπικήδειον, cadavere nondum sepulto, ἐπιτάφιον, completa sepultura, θρῆνος, nullo tempore statuto, solebat decantari.

EPICAUSTORIUM, in Glossis MSS. est *Eminentior locus in ædificio ad speculandum, vel solarium puellare:* apud Joan. de Janua, *Instrumentum quod fit super ignem causa emittendi fumum. Item est locus unguentorum ubi se ungebant ad ignem, vel ubi unguenta fiebant ad ignem, vel denique locus discernendi causas; & in qualibet harum significationum accipitur in Passione S. Thomæ.* Locus habetur apud Ordericum Vitalem lib. 2. pag. 412. *Ecce januas hic disponam & ad ortum solis ingressum; primo Proaulam, secundo Salutatorium, in tertio Consistorium, in quarto Tricorium, in quinto zetas hyemales, in sexto zetas æstivales, in septimo Epicaustorium, & triclinia accubitalia, &c.* Papiæ etiam, *Epicaustorium*, est *locus unguentorum.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS. *Epicaustrum, stri, Epicausteres, cheminée, ou le lieu dos ontguemans, ou le lieu de discernales causes.* Hist. Subreptionis S. Crucis in Chron. Mellicensi pag. 257. *Et calices cum aliis cleinodiis in Epicauterio coquinæ in quodam foramine recondidit.*]

¶ EPICEDIUM. Vide *Epicadium.*

¶ EPICITHARISMA, ἐπικιθάρισμα, Ultima pars fabulæ. Tertull. adv. Valent cap. 33. *Epicitharisma post fabulam.*

EPICOENUS. Gloss. Gr. Lat. ἐπίκοινον. *Promiscuum, Epicœnum.* Utitur Quintilianus lib. 1. cap. 7. 10.

EPICROCUS. S. Columbanus Ep. 4. *Idcirco quamvis trisulcus arenato vulnere scorpius insurgat, in his, de quibus scriptum est extendere linguam suam, sicut arcum mendacii, qui nova quæque, licet Epicroca, judicant, &c.* Ubi leg. videtur *Epicrona*, ex ἐπίχρονος, vel ἐπιχρόνιος, *vetustus.*

☞ Haud scio an non aliunde quærenda sit vocis *Epicroca* notio, quam à Glossatoribus. Papias habet: *Epicroca, Perlucida.* Janus in Supplemento Antiquarii: *Epicrocum*, τηλαυγές, *Lucidum.* Quod hauserunt ab aliis, quibus *Epicrocum genus est amiculi croco tinctum, tenue & perlucidum*, ut habet Festus. Nævius apud Varronem de Lingua Lat. *Amictus erat Epicroco.* Glossar. Lat. Græc. *Epicrocum*, ἐσθῆτος εἶδος, ἢ σχῆμα ἠμμένου σατυρικοῦ. Ex his omnibus emendandum Glossar. MS. Bituric. ubi perperam, *Epipigra, Perlucida*, pro *Epicroca.*

¶ EPICTACIUM, Mandatum, à Græco ἐπίταξις, quod idem significat. *Epictacium jussionis tuæ*, in Chartario Ecclesiæ Auxitanæ cap. 41.

EPICURIUS, ex Græco ἐπίκουρος & ἐπικούριος, Adjutor, defensor. Hesych. ἐπίκουρος, βοηθός. Vita S. Vitalis Siculi n. 23. *Quod eidem civitati fieret Epicurius maximus & defensor.*

EPIDECEN, vel EPIOICEN, Vestis Monachorum, Ugutioni: sed videtur perperam scripta vox, pro *Ependytes.* Est autem ex Græca formata ἐπενδύτης, qua indigitatur vestis exterior, quæ Monachis Ægyptiis pellicea, seu melotes, Occidentalibus ut plurimum lanea. *Superindumentum* vertit S. Augustin. in Quæst. super Judic. l. 7. cap. 41. Ita usurpat S. Athanasius de Virg. ὁ ἐπενδύτης σου μέλας. *Tunica tua sit nigra.* Gloss. Græc. Lat. ἐπενδύτης, *Instata*, (legendum forte *Instrata*, vel *Insita*,) *hæc superaria.* Gloss. Lat. Græc. *Superaria*, ἐπενδύτης. Joan. cap. 21. de S. Petro: τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο. Evagrius in Vita S. Antonii c. 23. *Lavit Ependyten suum.* Ubi quædam Additiones addunt *scapulare*, quomodo forte hæc vox intelligitur apud Pachymerem lib. 4. c. 7. Hieronymus in Vita S. Hilarionis: *Pelliceum habens Ependyten.* Perperam vero Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062. ἐπενδύτης, τὸ ἐσώτατον ἱμάτιον, ὡς ἡ ὑποκάμισον λέγεται. Ita Suidas confundit ἐπενδύτην, & ὑποδύτην, quæ est *Interula.* Vide Nicol. Fullerum l. 2. Miscell. Sac. c. 11. & Salmasium ad Tertull. de Pallio pag. 379. Homagium Gerardi *de Ventadour*, an. 1362. *Amotis Capuciis, & jupleis, & amotis zonis, cultellis, & in cotardia, cum de subtus cotardiam, ut dixerunt, tunicam aliam decentem non haberent.*

EPENOETON, in Gloss. Saxon. Ælfrici, Cop, vel hoppaþa, vel uferperþuþ, i. Ependytes, seu vestis quæ aliis insternitur.

EPPENDIS, *Amphibalum*, in Glossis MSS.

EPIDETES, in Vita S. Aventini Presb. c. 2. *Vestimentum autem ejus ad membra corporis hirsutum cilicium, tunica squallida, cingulum pelliceum, Epidetem habens laneam, cucullam vetustam.*

EMPEDITIS. Mammotrectus ad Legendam S. Hilarionis: *Empeditis, Vestis Monachorum congruens honestati usque ad pedes descendens in modum Diaconalis Dalmaticæ.*

Nescio an *Ependyten* intelligant Assisiæ Hierosol. MSS. cap. 94. *Les Chevaliers qui se combatent pour murtre, ou pour homecide, se doivent combatre à pied, & sans coiffe, & estre rognés à la reonde, & estre vestus de cotes vermeilles, ou de chemises, ou de doubles Decende courtes jusques au genoill, & los manches copées jusques dessous le coude, &c.*

¶ EPIDEMIA, Morbus contagiosus & popularis, ab ἐπὶ & δῆμος, Populus, Gall. *Epidemie.* Passim occurrit. Vide *Epidimia.*

EPIDENDÆ. Felix Monachus Gyrwensis in Vita S. Guthlaci n. 5. *Peractis vero mensium Epidendarumque cursibus, cum pariendi tempus imminerct, &c.* Uticensis Codex, uti monet eruditus Mabillon. *mensium Epipendarum dierum cursu* absque cupula præfert. Ex quibus satis patet barbaro hoc & incerti licet etymi vocabulo innui totos illos novem menses, quibus uterum gerit mulier. Editio vero Bollandina hoc loco præfert: *Peractis vero mensium hebdomadarumque cursibus.* Ubi Henschenius monet vocem *Epidendarum*, quæ in aliis codicibus reperitur, poni pro *Interpendentium:* sed id meræ est conjecturæ ac incertæ. Alia suggerit eruditus Cotelerius in Notis ad to. 1. Monumentor. Ecclesiæ Græcæ pag. 715.

¶ EPIDETES,

¶ EPIDETES, Epidicen. Vide *Epidecen.*

¶ EPIDIMIA, ut *Epidemia*, Morbus popularis. Sæpius occurrit præsertim apud Scriptores Italicos. Hinc

¶ Epidimialis Aer, apud Nicolaum Specialem lib. 1. de Rebus Siculis cap. 15. hoc est Pestilens & contagiosus.

¶ Epidimialis Morbus, apud Murator. tom. 12. col. 470.

¶ Epidimiaria Pestis, in Epist. Johan. de Monsteriolo apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 2. col. 1417.

EPIDIPNIS, ἐπίδειπνον, *Postcœna*, [Bellaria, Gall. *Dessert.*] Fragm. Petronii pag. 60. *Nec ullus tot malorum finis fuisset, nisi Epidipnis esset allata, turdis, siligine, uvis passis, nucibusque fartis.* [Martial. lib. 11. Epigr. 32.

Hic feras Epidipnidas parabit.]

¶ EPIDOMETICI, *Dicuntur qui habebant sub se mensuratores, qui mensurabant hospicia, & in ominemo loco describebant nomina eorum, qui ibi habebant hospitari.* Vocabul. Juris utriusque. Vox formata ab ἐπὶ & δομὴ, Domus, ædificium.

¶ EPIFORA, Ἐπιφορὰ, Medicis, Fluxio in aliquam corporis partem irruens. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS. *Episora, une maniere d'ordure des yeux, la toile.* Vide *Fremiticus.*

¶ EPIGRARE, pro *Epigrafare*, si bene conjecto, à Græco ἐπιγράφειν, Chartam subscriptione firmare. Chartularium Aptensis Eccles. fol. 110. *Acta commutationis carta XIII°. Julii regnante Rodulfo, Indictione IV. Martinum Epigrare & firmare precepit, manu sua roboravit.*

EPIGRI. Isidorus lib. 19. Orig. cap. 19. *Epigri & clavi sunt, quibus lignum ligno adhaeret.* Ita etiam in Glossar. Isid. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Epigri, vel clavi:* Næʒleȝ, i. Clavi. Meursius in Gloss. *Epiuri* rescribendum censet. Gloss. Gr. Lat. γόμφος, ἐπίουρος, *Compages.* Hesychius: ἐπίουροι, ἧλοι ξύλινοι. Vide eumdem Meurs. [Verum & ipse Seneca de Benef. 2. 12. *Nisi in os Senatoris ingessisset Imperator Epigros suos.* Ita Gronovius restituit, cum vulgo legeretur *pigros.* Vide ejus notas pag. 628. & Gataker. in Cinno 2. 19. pag. 273.]

¶ EPILEMPSIA, Epilempticus, &c. Vide *Epilepticus.*

EPILEPTICUS. Gloss. Lat. Gr. *Caducos*, ἐπιληπτικός. Emendandum, *Caducus*, ἐπιληπτικός, & in Gloss. Græco Lat. Willelm. Apul. lib. 1. de Gestis Normannorum:

Dum sedi Michaël Epilepticus Imperiali
Præsidet.

S. Bernardus in Vita S. Malachiæ c. 30. *Erat autem Epilepticus, & cadebat frequenter.* Vide Gregor. Turon. lib. 4. Hist. c. 12. lib. 5. cap. 5.

Epilenticus, pro *Epilepticus*, scribitur apud Plinium lib. 3. de Medicina cap. 10. Jul. Firmicum l. 6. cap. 31. l. 7. c. ult. Conradum Marpurg. de Vita S. Elizabeth pag. 288. in Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis lib. 2. cap. 3. apud Joan. de Deo in Pœnitentiario lib. 5. c. 6. &c.

Epilentiscus, apud S. Odonem lib. 4. de Vita S. Geraldi cap. 8.

Epilempticus. Charta Ethelredi Regis Angl. to. 1. Monastici Anglic. *Si quis tam Epilempticus philargyriæ seductus amentia, &c.* Utitur etiam Alexander Iatrosophista l. 1. Passionum c. 8. & alibi non semel.

Epilencia. Gloss. Lat. Gall. *Epilencia, le mal de quoi on chiet.* [Aliæ Sangerman. *Epilensia, le mal de quoi l'en chiet.*]

¶ Epilenticus, *Celui qui a tel maladie, & Epilensiatus, Idem*, in iisdem Glossis Sangerm.

Empilentia. Ugutio: *Empilentia, passio sic dicta, quia mentem apprehendens, & corpus possideat, &c.* Ita apud Cantipran. *Epilentia*, pro *Epilepsia.*

¶ Epilempsia, in MS. Bituricensi.

Epilensia, & Epilencia, in Vita S. Lamberti Episcopi Venciensis, & apud Michaelem Scotum lib. de Physion. cap. 12. Egidius Corboliensis MS. de Virtutib. medicaminum:

Per momenta suos Epilensia domat omnem
Aurea usquinam.

Epilensis, in Statutis Ordinis *de Sempringham* pag. 735. *Epilenticus* ibid. [& in Capitulis General. S. Victoris Massil. MSS.] *Epileusis*, etiam nostris olim. Vide Guillelmum *Tardif* Lectorem Caroli VIII. Reg. Franc. in tractatu de Falconaria parte 2. c. 5. Gariopontus lib. 1. cap. 7. *Epilepsia dicta est amentis & sensus appressione, quibus occupatis, corpus occupatur.* [*Epilentica passio*, apud Bernardum de *Breydenbach* Itin. Hierosol. pag. 106.]

¶ Epileuticus Morbus, pro *Epilenticus*, to. 3. Anecd. Marten. col. 1741.

EPILOGARE, *Iterare*, in Glossis MSS. Regiis. Italis, *Epilogare*, idem valet ac recapitulare, seu breviter repetere, ac in Epitomem redigere, ut observat Alcander in Responsione ad Occhial. Andræas Monachus Fontis Evraldi de Morte B. Roberti de Arbresello: *Pœnitebat ex altera parte ex hoc quod omnia mandata non observaverat, & ut omnia ejus verba dicam Epilogando, se servum inutilem fuisse per omnia plangebat ejulando.* Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Illuc turtur suo viduata consorte, amorum Epilogare dedignans, bigamiæ refutabat solatia.* Rursum: *Tunc Hymenæus solemniori vultu lætitiæ gratiarum actiones Epilogans, &c.* [S. Bernardus de Consideratione: *Libet jam & hunc claudere librum, sed in calce aliqua velim vel ante dicta quasi Epilogando repetere.* Vita B. Agnetis de Montepolitiano num. 67. April. to. 2. p. 806. *Cæteris omissis, quædam Epilogando in præsenti paragrapho, Deo dante, narrabo.*]

¶ EPILOGATIO, *Epilogacion, c'est longue chose briefment recitée.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS.

1. EPILOGIUM. Gloss. Lat. Regium: *Epilogium, novissima pars controversiæ, quæ preces tantum habet, vel narratio miserationis.*

2. EPILOGIUM, Epitome. Epist. Alexand. IV. PP. apud Baron. ad ann. 1148. *Qualiter scilicet 28. titulis eorumque Sacerdotibus tota urbs (Roma) distributa sit, quatenus posteris nostris, quasi Epilogio comprehensa, lucidiora sint.*

EPILOGONIUS Terminus, Qui ratione potius & animo concipitur, quam per evidentia signa. Vitalis & Arcadius Gromatici: *Terminus a ferro taxatus si fuerit, & subditum nihil habuerit, Epilogonius nuncupatur.*

1. EPILOGUS, Epitome. Vita S. Drausii Episcopi Suess. n. 20. *Pauca de plurimis sub Epilogo recitatis.* [Sermo de S. Valentino Episc. inter Acta SS. Maii to. 7. p. 544. *Hujus talis ac tanti Valentini Præsulis, unde superius Epilogum* (Breve encomium) *fecimus, latuit mortalibus corpus.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS. *Epilogus, a, um, Epilogues.* *Epilogus* Latinis, ut ἐπίλογος Græcis, est Peroratio; sed hoc notum.]

2. EPILOGUS, Epitaphium. Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 874. *Versibus hexametris Epilogum brevem super illo edidi.*

EPILORICUM, ἐπιλωρίκιον. Vestis quæ loricæ insternitur. Regestum Petri Diaconi Casin. n. 146. *Misit unum Epiloricum de dorso suo exideauratum.* Vide Rigaltium & Meursium in ἐπιλωρίκιον, & Dissertat. 1. ad Joinvillam.

¶ EPIMELETA, ἐπιμελητὴς, Curator honorum à Magistratu constitutus, l. 46. §. 1. D. de admin. & per. tut.

¶ EPIMELIA, Græc. ἐπιμέλεια, Cura, assiduitas. Martianus Capella lib. 2. *Epimelia & Agrypnia dilecta Philologiæ mancipia.*

EPIMENIUM, ἐπιμήνιον, Gloss. Isid. *Epimenia, fenia*, seu *xenia.* Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. *Epimenia, exenia quæ dabantur per singulos menses.* Ita etiam Gloss. Isid. Ugutio: *Epimenia, orum, expensa, vel exennia, vel tributa, quæ dantur per singulos menses post defectum lunæ, i. post novilunium.* Gildas sapiens de Excidiu Britanniæ: *Item queruntur non affluenter sibi Epimenia contribui, occasiones de industria colorantes, & ni profusior ejus magnificentia cumularetur, testantur se cuncta Insula, rupto fœdere, depopulaturos.* Paulo ante *annona* verbo utitur: *Impetrant sibi annonas dari, &c.* Vita S. Maglorii Episc. Dolensis c. 27. *Regi suadebant ut viros strenuissimos navigandi peritos inquireret, qui eandem navem cum tantis Epimeniis Maglorio incolumem præsentarent.* Usus est hac voce Juvenalis Sat. 7. ad quam vide veterem interpretem, & Pithœum.

EPIMETRUM, Quodà conlatoribus, susceptoribus specierum annonarium supra & præter modum collationis dabatur ad levandum dispendium in l. 15. Cod. Th. de susceptor. *Pour le descher*, inquit Jac. Gotofredus.

¶ EPINEPHRIDIUM, ἐπινεφρίδιον, Pinguedo renum. Fulg. 2. Myth. *Epinephridia formandis fœtibus opponuntur.*

EPIPANTI, pro *Hypapanti*, in Charta anni 1119. apud Catellum lib. 5. Rerum Occitan. pag. 870. *Festum B. Mariæ quod vocatur Epipanti*, i. Occursus, Purificationis. Vide *Hypapanti.*

EPIPEDONICUS TERMINUS, Medius, ἐν ἐπιπέδῳ [id est, in loci superficie.] Frontinus: *Sunt & medii termini, qui dicuntur Epipedonici.*

EPIPHANIA, Festum quod Christiani celebrant ex antiquo ritu 6. Januarii, ut ex Ammiano lib. 21. colligitur. De nominis ratione ambigunt doctiores, etsi in eam videantur ire sententiam, ut putent ita dictum, quod cum hac die Baptismatis Christi solemnitas agatur, tunc primum Christus cœperit gentibus manifestari, qui antea latuerat omnibus, atque adeo ipsi ejus Prodromo, qui in Evang. Joan. c. 1. 31. ait, *Ego nesciebam illum.* S. Hieron. lib. 1. in Ezech. c. 1. *Epiphaniorum dies hucusque venerabilis est, quod huic tempori congruit, quando dictum est, Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui.* Id etiam adstruit Joan. Chrysost. in Homil. de Baptismo Christi, qui auctor est ita dictum festum quod Christus in Baptismo ἐπεφάνη, id est, demonstratus est, innotuit, cœlesti voce.

Isidorus vero Hispal. l. 1. de Off. Eccles. c. 26. vult Epiphania esse dicta, quoniam stella ἐπεφάνη, apparuit in cœlo, quando scilicet Magi Christum jacentem in præsepio adoraverunt. Nam hac die non Baptismum Christi duntaxat, sed & Adorationem Magorum & primum in Cana miraculum celebrant Christiani. Consentit Ptolemæus Silvius in Laterculo: VIII. *Id.* (Januar.) *Epiphania, quo die interpositis temporibus, & stella Magis Dominum natum nuntiabat, & aqua vinum facta, vel in amne Jordanis Salvator baptizatus est.* Papias: *Epiphania, Græce Apparitio dicitur, vel manifestatio: hoc enim die Christus sideris indicio Magis apparuit adorandus, vel in Baptismate ostensus est, vel quo primo signo aquam in vinum mutans se propalavit.*

Alii censent abusive *Epiphania*, seu *Epiphaniorum* appellationem huic inditam festo: quippe cum plurimæ Ecclesiæ in diem illum Natalem Domini referrent & Baptisma, quod de Ægyptiacis testantur diserte Cassianus Collat. 10. c. 2. & Jo. Chrysostomus Hom. in Lucam cap. 2. de Græcis Asiaticis & Syris Epiphanius in Panar. Hær. 51. Natalis vero Christi ἐπιφανείας, & ἐπιφάνιον nomine donetur à Patribus, quia tunc primum apparuit nascendo Christus: factum postea ut Ecclesia CPolitana, quæ Romanæ usum amplexa, natalem Christi cœpit celebrare die 25. Decemb. priorem nomenclaturam diei sextæ Januar. attribuerit, ut quæ prius colebatur tanquam Natalis Christi. Lexicon. Græc. MS. Reg. Cod. 2062. & Suidas: ἐπιφάνεια, ἡ τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔνσαρκος οἰκονομία. Ita Natalem Domini vocat Zonaras in Juliano, quem Ammianus loco laudato *Epiphania.* Vide Casaubonum ad Annal. Baron. Exercit. 2. c. 11. eumdem Baron. ad Martyrol. & Jacobum Gotofred. ad lib. 5. Cod. Th. de Spectacul.

¶ EPIPHIA, *Epiphiorum, Aornemens de chevaulx, si comme freins, petraus. Inde Epiphyare, i. Equum ornare.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Leg. *Ephippia* à Græco ἐφίππιον.

¶ EPIPHYLLIS, ἐπιφυλλίς, Ultimus in summo vitis palmite racemus, qui plerumque parvis rarisque acinis sero maturescit, quoniam postremus conceptus est, ideoque inutilis, & in vindemia plerumque negligitur. Vide Cæl. Rhod. lib. 7. c. 6. *Epiphyllides sunt & ampulla mera*, proverbium in blandiloquos, & verbis magis instructos quam factis. Hæc Fabri Thesaurus. Vide Erasmi Adagia.

¶ EPIPIGRA. Vide *Epicrocus.*

EPIRHEDIUM, Currus, vox Hibrida. Ex Græco ἐπὶ, & *rheda* dictione Gallica. Papias: *Epirhedia, majora vehicula.* Contra [MS. Bituric. &] Ugutio: *Epirhedia, propriè minora vehicula.* Britannicus ad illud Juvenal. Sat. 8.

Trito ducunt Epiredia collo
Corrupedes,

Epirhedium ait currum significare, vocabulumque Romanos, auctore Fabio, ex duobus peregrinis suum fecisse. Gellius vero auctor est quosdam sensisse vocabulum totum esse barbarum. At veteri ejusdem Juvenalis interpreti, *Epirhedia, ornamenta rhedarum, aut plaustra* dicuntur. Jo. de Garlandia in Synonymis:

Sunt supra redam partes Epiredia dicta.

Acta S. Marcelli PP. lib. 1. c. 3. *Quem etiam opprobrio Christianorum in die processionis suæ, ante Epirhedia sua protrahi fecit nudum & ligatum.* Vide Quintilianum l. 9. c. 7.

EPIRO, NIS, *Memoria*, Ugutioni.

¶ EPIRRIPTARIUM, Græcis recentioribus, ἐπιρριπτάριον, Vestis quæ humeris injicitur ἀπὸ τοῦ ἐπιρρίπτειν, Injicere. Calyptræ species est, quæ caput & humeros tegit, cujusmodi est Canonicorum Regularium *Froccus* hyemali tempore. Vita S. Stephani Sabaitæ, Julii to. 3. p. 545. *Labore ergo fessus, parvum quod gestabat Epirriptarium deposuit ac bibere tentavit pretium.* Vide Gloss. mediæ Græcit.

EPISCOPA, uxor Episcopi, seu illius qui postea in Episcopum consecratus est. Concilium Turonense II. c. 13. *Episcopum Episcopam non habentem nul-*

la sequatur turba mulierum. Vide Baron. ao. 34. n. 289. Sic *Episcopissa*, uxor, concubina Episcopi. Acta Episcoporum Cenomanensium in Mainardo: *Quadam enim die cum egrotare cœpisset, placuit, ut sanguinem minueret: qui dum esset flobotomatus, nocte insecuta dormivit cum Episcopissa, &c.* [Abbatissas etiam quandoque dictas fuisse *Episcopas* conjectant Maeri fratres ex quodam Ecclesiæ S. Praxedis lapide, ubi de reliquiis à S. Paschali Papa eo translatis fit mentio. Sic ibi: *Quocirca & in ipso ingressu Basilica manu dextra, ubi utique benignissima genitricis, scilicet domina Theodora Episcopa, corpus quiescit.* Erat, inquiunt, Theodora ejusdem Papæ mater, forsan Abbatissa, quæ etiam Antista dicebatur; nam sicut Episcopus & Antistes synonyma sunt, sic Episcopa & Antista.]

¶ EPISCOPALE, &c. Vide post *Episcopus.*

EPISCOPALISSIME. Anastasius Bibl. in Versione Vitæ S. Dionysii à Methodio conscriptæ: *Et cum excoluisset Athenas, ac si quidam fructifer amplissimus, Episcopalissime venit Romam, præceptorem etiam in hoc imitatus.* Ubi vir doctissimus Petrus Franc. Chiffletius vim vocis Græcæ haud bene cepisse Anastasium observat, ἐπισκοπεύσας, *Directe ad scopum, quem sibi Dei instinctu proposuerat, &c.*

¶ EPISCOPALITER, Episcopali more, ut decet Episcopum. S. August. Confess. lib. 5. c. 13. *Peregrinationem meam Episcopaliter dilexit.* De modis observandis in Coronatione Regis Hungariæ apud Ludewig. to. 6. p. 344. *Assistentibus omnibus Episcopis, similiter Episcopaliter indutis.*

¶ EPISCOPANI, Episcopo addicti & subditi. Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 5. *Cum Abbatiani in Episcopanos, & Episcopani in Abbatianos indebito hoste furerent.*

¶ EPISCOPARE. Vide post *Episcopus.*

¶ EPISCOPATIO, Dignitas vel jura Episcopatus. Diarium belli Hussitici, apud Ludewig. to. 6. p. 180. *Pro prælatis, dignitatibus, personatibus, plebanis aliis & Episcopationibus, & venditionibus indulgentiarum.*

¶ 1. EPISCOPATUS, Munus Episcopale, dignitas, reditus. Epist. Ludovici XII. ann. 1498. ad Philippum Electorem à Palatino apud Ludewig. to. 6. p. 118. *Et de parte sua dabit illis bonos Episcopatus in regno suo, & de primis vacaturis.*

¶ 2. EPISCOPATUS, Diœcesis Episcopo subjecta. Manasses Archiep. Remens. Epist. ad Lambertum Atrebat. Episc. to. 5. Miscell. Baluz. p. 327. *In toto autem Episcopatu divinum officium interdicatur.* Et p. 329. *Eum in Tullensem Episcopatum traduxeras; ubi postquam Tullensis Episcopus eum esse didicit, vocato ad se Duce Theoderico cæterisque Episcopatus sui Principibus, &c.*

3. EPISCOPATUS, urbis Venetæ regiones appellantur in Statutis Venetis lib. 1. c. 8. *Vescovado.*

¶ EPISCOPIUM. Vide *Episcopus* in. *Episcopalia.*

EPISCOPUS, ex Gr. ἐπίσκοπος; quo nomine magistros aliquos è suis vocabant Athenienses, qui per provincias & regiones suæ ditioni commissas excurrebant, quo eas in officio & fide continerent: Latini vero eos qui præerant pani, leg. ult. §. 7. D. de Muner. & honor. cujusmodi forte fuit ille cujus mentio est in veteri inscriptione apud Joffredum in Notit. urbis Niciensis p. 6. Eucherius *Episcopus superinspector, & ideo Propheta ait, Speculatorem te posui domus Israel.* [In Auctario Janssonii ad Gl. Isidori: *Episcopus, visitator.* Amalarius in Eclogis de Officio Missæ: *Græce quod dicitur Episcopus, hoc Latine Superintentor interpretatur, quia superintendit, quia supervidet.*] Glossar. Lat. MS. Regium: *Episcopus, Visitator, superspector, speculator.* S. Augustin. lib. 19. de Civit. Dei cap. 19. *Episcopatus nomen est operis, non honoris. Græcum est enim, atque inde ductum vocabulum, quod ille qui præficitur superintendit, curam eorum scilicet gerens.* Ibidem libro primo cap. 9. *Ad hoc speculatores, hoc est populorum Præpositi constituti sunt in Ecclesiis, ut non parcant objurgando peccata.* Rabanus Poem. 4.

Tu decus es populi, vocitatis Episcopus ipse:
Et Superintendens, dux eris atque gregis.

Et Poem. 10.

Nam superintendens pie, Episcopus ipse vocaris.

Vide S. Hieronymum Epist. 85. Synodus Romana sub Eugenio II. PP. cap. 3. *Episcopum bono opere consistere oportet, ut factis congruentibus luceat, ut optimus speculator existat, &c.* Et c. 26. de Episcopo: *Cum sit optimus Prospector.* Nicolaus PP. Epist. 12. Append. *Frustra speculatores dicimur, si venientem lupum a longe non cernimus. Frustra enim Episcopi, id est, Superinspectores, vocamur, si futurum exitum per antecedentia signa minime contemplamur.* Adnuntiatio Herardi Archiep. Turon. in Concilio Suession. III. *Hoc enim speculatorum officium est, quo nomine nos Episcopi, non merito, sed gratia nominamur à Domino, ut imminentia prospicientes pericula, his quorum salutem suscepere, adnuntient.* In Charta Inæ Regis Anglorum Occidentalium à Spelmanno inter Concilia an. 725. edita, *Daniel Inspector plebis Dei* subscribit. Vide epistolas Sigefridi Episcopi Moguntini apud Tengnagelium, Amalarium in Eclogis de Officio Missæ p. 1357. Innocentium III. lib. 1. de Sacrif. Missæ c. 7. Rabanum lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 5. Hincmarum Remens. Opusc. 14. n. 5. &c.

Episcopos Apostolorum successores esse & dici colligitur ex Cypriano Epist. 66. D. Hieronymo Epist. ad Evagrium, D. Gregorio Hom. 26. in Evang. Clemente Ep. 1. ad Jacob. fratrem Domini, &c.

☞ Diversis nominibus variisque titulis olim donati Episcopi pro variis temporibus & personis quibuscum aliquid egêre negotii. Hanc in titulis honorariis varietatem vel maxime attulit aut dignitas Ecclesiarum quibus præerant, aut eximia quorumdam ea iis sanctitas. *Summi Sacerdotes* dicti à S. Clemente Epist. 1. ad Cor. cap. 28. *Summo quippe Sacerdoti sua munia tributa sunt: & Sacerdotibus locus proprius præstitutus est.* Quod ad sæculum XI. usque perseveravit. *Summi Pontifices* in Lege Bajwar. tit. 11. §. 2. & ab anonymo Scriptore de miraculis S. Florentii quem citat Mabill. Diplom. lib. 2. p. 55. Circa initium XI. sæculi Frotharius Nemausensis Episc. *Summus Pontifex* appellatur in Chartario Albiensi, Diplom. ibid. pag. 63. Vocati etiam *Papa.* Fragmentum Epist. Dionysii Alex. ad Philemonem apud D. *Constant* tom. 1. Epistolarum Rom. Pontif. pag. 262. *Hanc ego regulam & formam a Beato Papa nostro Heracla accepi.* Hunc titulum soli Rom. Pontifici reservandum censuit Charibertus Francorum Rex ann. 582. quem tamen subinde aliis Episcopis aliquando rursus concessum legimus usque ad tempora Gregorii VII. Vide *Papa. Principes* appellantur in Canon. Hibern. Spicil. Achec. tom. 9. pag. 25. *Synodus: Oportet Principem omnia pensare per manus ministrorum in usus parochia, & subjectorum & pauperum.* Quod ibid. sæpius recurrit. Episcopos vocat *Præsules* Julius PP. Ep. ad Euseb. apud D. *Constant* to. 1. p. 382. n. 18. *Jamque*

antiquos Præsules, qui multos annos in Episcopatu transegerant: Quo titulo ipsi etiam usi suot (à prædictis quippe, modestiæ causa constanter abstinuere) ut patet ex Charta Johannis Sistaricensis Episc. ann. 812. cui subscribentes Episcopi sese *Præsules* ferunt, apud Mabill. Diplom. p. 614. Nuncupatos etiam *Presbyteros* legimus in Epist. S. Irenæi ad Victorem PP. apud D. *Constant* to. 1. pag. 103. *Sed & Presbyteri illi qui ante Soterem Ecclesiæ præfuerant, quam nunc gubernas, Anicetum dicimus.* A Rom. Pontifice compellati *Filii*: à Presbyteris *Fratres*, ut videre est in Epist. inter Cyprianicas 26. quod & ab Abbatibus & Monachis sæpius factitatum probat Mabill. Diplom. lib. 2. pag. 66. Qui electi erant, sed nondum ordinati dicebantur *vocati Episcopi*. De omnibus tamen qui ita subscribunt id nolim dictum; constat enim plures jam in Episcopatu seniores hoc modo subscripsisse. Animi ergo summisse de se sentientis potius signum est quam ordinationis nondum acceptæ, nisi res aliunde constet. Denique non semel *Throni Dei* vocati sunt Episcopi in Capitularibus Regum nostrorum: cujus appellationis exempla relata sunt in *Doctor* 1. *Vicarii Christi*, in Capitularibus Caroli Calvi tit. 2. ex Synodo ad Teudonis villam, tit. 27. §. 7. ex Epistola Episcoporum ad Ludovicum Regem, & alibi. *Apostolici*, ut dictum est in *Apostolicus* 1. *Sancti* nude apud Gregorium Thaumaturg. in Epistola Canon. Vide Marculfi Præfat. in librum 1. Formul. &c.

☞ Qui vero fuerit modus eligendi Episcopum primis Ecclesiæ sæculis nostri non est instituti longius persequi. Monere tantum sufficiat Episcopum è Clero Ecclesiæ cui præficiendus erat, de suffragio Cleri & consensu plebis ab Episcopis ejusdem Provinciæ assumtum vix ubique & semper fuisse. Cum tamen difficile prorsus esset ab unoquoque quem vellet eligendum cognoscere, id subinde arbitrio trium aut quatuor virorum aliquando permissum est, certo tempore adsignato quo inter se concordarent. Sic ann. 1265. *per viam compromissi ad certa candelæ consumtionem* electum Johannem *Mabé* in Episcopum Dolensem legimus in Epist. Capituli Dolensis ad Vincentium Archiep. Turon. inter Anecd. Marten. to. 3. col. 962. Id etiam in Anglia usu receptissimum fuisse testantur Annales Waverleienses tom. 2. Hist. Anglic. Scriptorum. Exteriori aliqua nota distinctos fuisse Episcopos jam sæculo IV. innuere videtur S. Athanasius in Hist. Arian. de Monach. num. 20. ubi refert publicum scortum ab Arianis secreto in cubiculum Euphratis noctu immissum reperisse dormientem virum quem Episcopum esse ut cognovit totis viribus exclamavit. Verum quæ fuerit illa nota haud in promtu est definire. Sæculo sequenti Cælestinus Epist. 4. apud D. *Constant* tom. 1. pag. 1066. quosdam Episcopos exagitat quod Monachorum ritu, pallio uterentur, aut præcinctis lumbis sacra peragerent, additque moribus, non vestimentis Episcopos à Laïcis debere distingui. Unde non absurde colligi datur, nullo exteriori habitu à ceteris tunc fuisse distinctos. Quæ pugnantia ut quoquo modo concilies, dicendum videtur eosdem usus non ubique eodem tempore viguisse. Qui plura voluerit adeat Eruditos Viros qui hac de re ex professo scripserunt.

☞ Mortuo Episcopo, Ecclesiæ viduatæ regimen, quoad bona Episcopatus ad Laïcos jure propinquitatis aut dominii interdum pertinuisse probat Charta Hasculfi ex Archivo Majoris Monasterii apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 150. *Hasculfus D.G. Dominus Comburnii & signifer S. Samsonis. Cum de jure Isoldis uxoris meæ ad me pertinet vacante sede Dolensi res regere Pontificales, & de terris & hominibus Archiepiscopi tanquam Archiepiscopus disponere: ea quæ me concedente in præsentia mea fiant, tantam vigoris & roboris efficaciæ & juris habeat, & ita rata sint, dum vacat sedes, tamquam si coram Archiepiscopo & eo concedente fierent.*

Episcopus Aanas. Vide infra *Episcopi vagantes*.

Episcopus Cardinalis, id est proprius, Gall. *En chef*, in capite, *quomodo Abbatem Cardinalem* dici, supra annotavimus. Gregor. M. lib. 2. Ind. 11. Epist. 24. de Episcopo visitatore: *Et præter ordinationes Clericorum, cætera omnia tanquam Cardinalem & proprium te volumus agere Sacerdotem.* Ita *Presbyterum, Sacerdotem, & Episcopum Cardinalem*, pro proprio Episcopo alibi non semel usurpat, lib. 1. Epist. 77. 79. lib. 2. Ind. 10. Epist. 25. Ind. 11. Epist. 13. 14. lib. 12. Epist. 2. Hadrianus II. PP. Epist. 11. de Actardo Nannetensi Episcopo, qui à paganis Ecclesia sua pulsus fuerat: *Decernimus hunc sanctissimum ... Actardum Ecclesiæ, quæ forte suo fuerit viduata rectore, penitus incardinari, quatenus in ea constitutus officia Episcopalia .. exerceat, &c.* Idem porro Actardus Nannetensis ad Turonicam sedem postea incardinatus, *Cardinalis Metropolitanus & Archiepiscopus Turonicæ Ecclesiæ*, dicitur in Epistola ejusdem Hadriani PP. ad Episcopos Synodi Duziacensis edita à Sirmondo: ut Frotharius Burdegalensis Archiepiscopus ad Bituricensem Ecclesiam incardinatus, dicitur *Cardinalis factus in Bituricensem Ecclesiam*, in Epist. 8. Joannis VIII. PP. Vide ejusdem Epist. 13. & 14. Epistola Urbani II. PP. de Lamberto Episcopo Atrebat. tom. 5. Spicilegii Acheriani p. 553. *Vestram ergo dilectionem literis præsentibus admonemus, atque præcipimus, ut ei deinceps tanquam Cardinali Episcopo, tanquam Beati Petri manibus consecrato subesse & obedire curetis.* Adde Epistolam Hugonis Archiep. Lugdun. ibidem p. 552. Alia Epist. ejusdem Urbani tom. 3. ejusdem Spicil. p. 124. *Per præsentis itaque privilegii paginam ... statuimus, ut Atrebatensis Ecclesia deinceps semper Cardinalem sortiatur Episcopum:* Hic autem agitur de Episcopatu Atrebatensi, qui unitus Cameracensi, ab eo avulsus fuit ab Urbano PP. dato ei Episcopo Cardinali, seu proprio. Bulla Anacleti II. Antipapæ pro Erectione Abbatiæ Cephaludensis in Episcopatum, apud Rocchum Pirrum to. 1. p. 309. *Præfatam Ecclesiam sedem Episcopalem fore deinceps .... decernimus, in qua Cardinalem Episcopum volumus de cætero permanere, qui per manus Archiepiscopi Messanensis mysteria consecrationis accipiat.* Aliis *Episcopus proprius* dicitur. Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 97. *Mandavit etiam Clericis Tornacensibus ut ad eam irent, libertatem recepturi proprii Episcopi.* Et c. 114. *Novum pastorem Tornacensibus destinat, & eos ab obedientia Noviomensis Episcopi absolvit, atque semper habeant proprium Episcopum auctoritate privilegii sui promulgavit.* Vide Hadriani PP. Epist. 15. Diurnum Romanum c. 3. tit. 10. Hincmarum Rem. Opusc. 45. cap. 8. 12. Flodoardum lib. 3. Hist. Rem. c. 21. lib. 4. c. 6. Concilium Duziacense I. p. 299. 301. 302. edit. Cellotii, & Franciscum Florentem ad lib. 7. Decretal. pag. 267. 268.

Erant præterea Episcopi quibus id indultum erat privilegium, ut Romanæ sedis Cardinalibus accenserentur; quod quidem jus attributum Ar-

chiepiscopo Magdeburgensi aiunt. Historia Fundationis ejusdem Archiepiscopatus edita ab Henrico Meibomio: *Ordinavit & privilegio Apostolica auctoritatis sanxit ac confirmavit eum in omni ordine Ecclesiastico primatum habere, omnium Ecclesiarum Archiepiscoporum qui in Germania sunt ordinati... & inter Cardinales Episcopos Romanæ sedis consortium habere: præterea 12. Presbyteros, 7. Diaconos, 24. Subdiaconos Cardinales ad morem sanctæ Romanæ Ecclesiæ ordinare, qui ad principale altare ministrantes quotidie, excepto jejunio, dalmaticis, festis vero, sandaliis uterentur.*

Episcopi Cardinales, Quibus jus eligendi summum Pontificem datum est in Concilio Romano an. 1059. *Statuimus, ut abeunte hujus Romanæ universalis Ecclesiæ Pontifice, in primis Cardinales Episcopi diligentissime simul de electione tractantes mox ipsi Clericos Cardinales adhibeant, sicque reliquus Clerus & populus ad consensum novæ electionis accedat, &c.*

Episcopi Cathedrales, ad discrimen Chorepiscoporum, in Capitulari Aquisgran. an. 803. c. 6. & lib. 7. Capit. c. 424. Vide *Cathedra.*

Episcopus Catholicæ Ecclesiæ: ita summi Pontifices seipsos indigitarunt non semel. Vide Italiam sacram to. 1. pag. 396. 502. &c.

Episcopi Commendatarii. Observat Onuphrius, Avenione, sede Pontificum Romanorum ibi translata, nulla habita antiquissimi instituti ratione, nullum fere Cardinalem creatum, qui non haberet Episcopatum, vel in titulum, vel in commendam, vel in perpetuam administrationem, eaque omnia nomina Avenione inventa: eamque consuetudinem ad sua tempora perdurasse, in quibus eo deventum fuerat, ut unus Cardinalis Presbyter vel Diaconus non unum tantum haberet in commenda Episcopatum, sed aliquando tres, quatuor, vel quinque, & aliquando sex: cui rei impositus fuit modus in Concilio Tridentino.

Episcopus Episcoporum, Vide Notata à Savarone ad Sidon. lib. 1. Epist. 6. & Franciscum Turrianum lib. 2. pro Epist. Pontific. c. 2. præterea Monachum Sangallensem lib. 1. de Carolo Mag. cap. 27.

Episcopi Exempti à Jurisdictione Metropolitani, & sedi Romanæ immediate subjecti nonnulli recensentur. Vide Baron. an. 1057. n. 24. Eugenium II. PP. Epist. 7. Acunha in Episcopis Portensib. in Lusitania part. 2. c. 1. Ughellum in Italia sacra to. 1. &c. Vide etiam *Suffraganeus.*

¶ Episcopus Fatuorum, Festi fatuorum præses. Statuta MSS. Capituli S. Audomari: *Item & quia temporibus retroactis multis defectus & plura scandala, deordinationes & mala, occasione Episcopi Fatuorum & suorum evenerint, statuimus & ordinamus quod de cætero in festo Circumcisionis Domini Vicarii cæterique chorum frequentantes & eorum Episcopus se habeant honeste, cantando & officiando sicut continetur plenius in Ordinario Ecclesiæ.* Vide *Kalendæ.*

Episcopi Forenses, in Diurno Romano c. 1. tit. 8. dicuntur eadem ratione, qua *Presbyteri forenses*, de quibus suo loco, Episcopi scilicet alienæ Diœceseos quam Romanæ.

¶ Episcopus Innocentium, Qui Choro in in festo SS. Innocentium præerat. Hujus ludicri Episcopi quædam ornamenta exhibet Inventarium ornament. & Reliq. Ecclesiæ Noviom. an. 1419. ex Archivo ejusdem. *Item una parva Crossea argentea ad baculum nigrum pro Episcopo Innocentium. Item tres sendales rubea. Item aliæ parva sendales pro Episcopo Innocentium.* Et in Breviario ad usum Ecclesiæ Sarisburg. edito Londini an. 1555. & asservato Pontisaræ in Monast. Benedictinarum Anglic. pro Festo Innocentium: *Pueri chori suum habebunt Episcopum.* Vide infra *Episcopus Puerorum.*

¶ Episcopi Legales, Legitime & canonice electi, vita & doctrina conspicui. Gregor. PP. VII. Ep. 49. lib. 2. to. Concil. Labb. col. 104. *Iterum cum mentis intuitu partes Occidentis, sive Meridiei, aut Septentrionis video, vix legales Episcopos introitu & vita, qui Christianum populum Christi amore, & non sæculari ambitione regant, invenio.*

¶ Episcopus Ordinum, à sacris ordinibus, quos conferre solet, sic dictus Episcopus coadjutor, vulgo *Suffragant*, in Historia Monasterii S. Laurentii Leodiensis, apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1145.

Episcopus Palatii dicitur Leo quidam in Vita S. Adelberti Episc. Pragensis, n. 20. Idem forte qui *Episcopus Regalis Capellæ* dicebatur, apud Bohemos: quippe Charta Caroli IV. Imper. data Pragæ an. 1366. pro incolis oppidi de Romanis in Delphinatu, quæ habetur in Tabularii Regii Regestu an. 1363. &c. ch. 97. ita clauditur: *Ego Johannes D. G. Colmucensis Episcopus Regalis Capellæ Boem. Comes, & sacræ Imperialis aulæ Cancellarius vice... Moguntinensis Arch... recognovi.* [Et in Charta Ludovici Regis Aquitanorum pro Monasterio Nubiliacensi apud Stephanotium Antiq. Pictav. MSS. part. 3. pag. 238. *In Dei nomine Reginpertus seu indignus vocatus Episcopus sive Capellanus Hlodoico Regis Aquitanorum.*] Sic porro dicti videntur Episcopi, qui ex indulgentia summi Pontificis in Palatio Regum morabantur, ut essent cum quibus ii de rebus Ecclesiasticis tractarent. Concilium Francofordiense cap. 55. *Dixit etiam Dominus Rex in eadem Synodo, se à sede Apostolica, id est, ab Hadriano Pontifice licentiam habuisse, ut Angilramnum Archiepiscopum in suo Palatio assiduo haberet propter utilitates Ecclesiasticas. Deprecatus est eamdem Synodum, ut eo modo, sicut Angilramnum habuerat, ita etiam Hildeboldum habere debuisset, quia & de eodem, sicut & de Angilramno, Apostolicam licentiam habent. Omnis Synodus consensit, & placuit eis eum in Palatio esse debere propter utilitates Ecclesiasticas.* Ad hoc porro delecti Angilramnus Episcopus Metensis & Hildeboldus Archiepiscopus Coloniensis, ut Capellæ Regiæ præessent, atque adeo Cleri Palatini curam gererent. Nam Archicapellani dignitate functi sunt. Hinc Hilduinus Archicapellanus, *sacri Palatii antistes* dicitur Agobardo in Epist. ad Proceres Palatii. Vide *Archicapellanus*, & Codicem Carolinum Epist. 26.

Ejusmodi Episcopos habuisse etiam Croatorum Reges, testatur Thomas Archidiaconus in Hist. Salonitana cap. 15. *Voluerunt etiam Croatorum Reges, quasi specialem habere Pontificem, petieruntque ab Archiepiscopo Spalatensi, & fecerunt Episcopum, qui Croatensis appellabatur, posueruntque sedem ejus in campo in Ecclesia S. Mariæ virginis juxta castrum Tinense. Hic multas obtinuit parochias, habuitque prædia, & possessiones per totum pene Regnum Croatiæ, quia Regalis erat Episcopus, & Regis curiam sequebatur, eratque unus ex Principibus aulæ.* Sed & Reges Hungariæ, quod colligere est ex Diplomate Colomani Regis an. 1108. quod exstat apud Joannem Lucium lib. 3. Hist. Dalmat. cap. 4. quod subscribitur à *Petro Absarensi Episcopo & generalis Domini Regis curiæ.*

In Concilio Agathensi an. 506. subscribit inter Episcopos Gothicos *Petrus Episcopus de Palatio*: at cur ita indigitetur, non omnino constat inter eruditos, cum nulla civitas *Palatii* nomenclatura occurrat in veteribus Notitiis. Neque enim ausim contendere Petrum fuisse ex Episcopis Palatinis de quibus egimus. Marca in Histor. Benearnensi p. 847. fieri posse existimat, ut is Palentiæ in Hispania ex Metropoli Toletana, quæ tum à Gothis tenebatur, fuerit Episcopus, ita ut Petrus in aula Alarici tum commorans, Concilio Agathensi interfuerit.

¶ Episcopi nomen nonnunquam Presbyteris inditum, qui munia quædam obibant Episcopalia, prædicationem scilicet, baptismi collationem, Presbyterorum variis in locis institutionem & alia id genus. Hinc Sancti complures, inquit Mabillonius in Actis SS. Benedict. sæc. 3. part. 2. p. 409. præcipue in Belgio, Episcopi dicuntur qui tamen nusquam consecrati sunt Episcopi: quod fusius probat in Præfat. ad partem 1. ejusdem sæculi num. 37. S. Anscharius in Vita S. Willehadi Episc. Bremensis cap. 8. *Hac itaque de causa septem annis prius in eadem Presbyter est demoratus parochia; vocatus tamen Episcopus, & secundum quod poterat cuncta potestate præsidentis ordinans.*

¶ Episcopi Portatiles, Qui Clero carent & populo. Concilium Lugdun. an. 1449. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 377. tit. iv. *Præ ipsis ordinibus nihil recipiant ordinatores, nec Episcopi Portatiles, & ordinandi per tales Portatiles seu Episcopos carentes Clero & populo nn admittantur.* Vide mox *Episcopi vagantes.*

Episcopi Primæ Sedis, Primates, in Concilio Carthag. III. cap. 26. 28. Milevit. II. c. 24. Carthag. V. in procemio, in Capitul. Caroli M. lib. 7. n. 17. &c.

Episcopi in Vicem *Metropolitanorum constituti*, in Synodo Vernensi an. 755. can. 2. 4.

Episcoporum, quos *in partibus infidelium* vulgo dicimus, non omnino vetus est inventum, quod quidam tum primum putant introductum, cum Latini Hierosolymitanis provinciis à Sarazenis pulsi, in Latinorum provincias sese receperunt, ubi ad vitæ sustentationem attributæ iis Episcopatuum, uti vocant, *Coadjutoriæ.* Vide Altaserram lib. 1. Dissertat. Juris Canon. cap. 7.

Episcopus Puerorum. [Idem qui *Innocentium.*] Concilium Salzburgense ann. 1274. cap. 17. *At hæc quidam ludi noxii, quos vulgaris elocutio Episcopatus puerorum appellat, in quibusdam Ecclesiis exercentes adeo insolenter, quod nonnunquam enormes culpæ, & gravia damna subsequuntur. Ex ipsis hos ludos in Ecclesiis & à personis Ecclesiasticis de cætero fieri prohibemus, nisi forte pueri 16. annorum & infra fuerint, qui hujusmodi ludos exerceant, quibus alii seniores ipsi nullatenus se misceant ac intersint.* [Testamentum Domini *Le Scrop* apud Rymer. tom. 9. pag. 273. *Et etiam capa & casula, tunica & dalmatica, cum omni apparatu, quas habeo pro Episcopo Puerorum.*] Vide *Kalendæ.*

Episcopi Vagantes, *Qui parochias non habent*, in Concilio Vernensi an. 755. can. 13. Σχολάζοντες, in Synodo Antioch. can. 16. & apud Zonaram in Theodosio Jun. ἀπόλιδες & σχολάζοντες, in Concilio Ephesino act. 5. p. 664. Edit Labbei; quibus interdum castra quædam dabantur, in quibus sua munia obirent, ut apud Gregorium Turon. lib. 4. Hist. cap. 18. lib. 5. c. 5. Interdum etiam ut essent qui ad infidelium conversionem pergerent, ut apud Baldricum Noviom. lib. 2. cap. 37. in Vita S. Ursmari tom. 1. Histor. Franc. p. 688. apud Baudemundum in Vita S. Amandi n. 9. Petrum Damian. in Vita S. Romualdi n. 62. 64. Vide Mabillonium in Præfat. ad to. 3. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti n. 37. [& tom. 4. pag. 313. in Vita S. Virgilii Episc. Saltzborg. n. 13.] Alias, ut ait Anselmus Cantuar. lib. 3. Ep. 167. ad Muriardachum Regem Hiberniæ: *Episcopus nisi certam parochiam & populum, cui superintendat, habeat, constitui secundum Deum non potest, quia nec in sæcularibus nomen vel officium pastoris habere valet, qui gregem quem pascat, non habet.*

Episcopi etiam nullis perinde parochiis donati, concedebantur à summis Pontificibus, exemptis ab Ordinarii jurisdictione Monasteriis, qui in iis munia Episcopalia exercerent, ex Monachis ab Abbate electi, & in Episcopos ab earum regionum in quibus consistebant Monasteria, Episcopis consecrati: cum alias liceret ex privilegio Monachis exemptis indulto, *cujuscumque ordinis gradum suscipere ubicunque Abbati placeret, & ad Abbates qui consecrandi erant, quemcunque vellent Episcopum advocare*, ut est in Bullario Cluniacensi p. 9. 11. 12. Exstat hujusce moris exemplum in Bulla Stephani II. PP. pro Monast. S. Dionysii à Mabillonio edita, ex qua hæc excerpsimus: *Nos etiam idem & habere vobis Episcopum per singulare privilegium concedimus, qui de vobis ab Abbate, vel à fratribus, in Monasterio vestro electus, & à fratribus nostris Episcopis de illa regione consecratus, illa vestra Monasteria à vobis ædificata provideri, & vice nostri nominis ubi & ubi fuerint regat, & prædicationi tam in ipso vestro Monasterio, quam in sibi subjacentibus deserviat.* Adde Sirmondum tom. 2. Concil. Gall. præterea librum 1. Mirac. S. Dionysii cap. 6. & supra laudatum Mabillonium in eadem Præfat. n. 35. 36. Idem privilegium sancti Martini Turon. Ecclesiæ fuisse firmant Urbani II. PP. Ep. 11. & 12. apud Mosnerium in Defensione jurium Eccles. S. Martini Turon. cap. 2. [Quod testantur etiam veteres Annales Masciacenses apud Labbeum tom. 2. Biblioth. nov. ubi legitur: *Anno septingentesimo nonagesimo Andegarius Episcopus Monasterii S. Martini obiit.*] Neque id exemplo caret; legimus enim apud Sozomenum lib. 6. p. 34. Barsen & Eulogium Monachos Edessenos Episcopos creatos, non alicujus urbis, sed honoris duntaxat gratia, tanquam ad recompensanda ipsorum præclara facinora, ἐν τοῖς ἰδίοις μοναστηρίοις. Quod si ita sese res habuit (cum non desint qui horum Pontificiorum diplomatum fidem convellere annixi sunt, atque in iis Joannes Launoius in Dissertat. in eam rem edita, & Carolus Cointius in Annalib. Eccl. Fr. an. 786.) Episcopi isti in Monachorum numero ac ordine non censebantur: cum Episcopis, qui abdicata dignitate in Monasteria concedebant, ordines Ecclesiasticos impertiri, vel munia Episcopalia facere non liceret: in quam rem exstat Epistola Silvestri II. PP. in laudato Bullario Cluniacensi p. 15. adeo ut Episcopos ejusmodi exemptos fuisse ab obedientia Abbatis par sit credere. Episcopos porro qui abdicata dignitate in Monasteria secedebant, Episcopi nomen retinuisse, contendit Petrus Francisc. Chiffletius in Animadversionib. in S. Ferrandum redivivum p. 388.

Episcopos Abbas. Vita S. Ursmari Abbatis Lobiensis: *Et quia locus se obtulit reddenda dubitantibus & quærentibus rationis, cur scilicet* (S. Ursmarus) *dictus sit Episcopus, cum Lobia non sit sedes Episcopa-*

lis, pro tempore expediendum est paucis. Quia enim, ut præfatum est, intentus erat semper lucrandis animabus, & quia multi barbaricæ gentis, ut supradicti Flandrenses, adhuc detinebantur variis idololatriæ superstitionibus, prædicandi tantum gratia, sicut competebat rudimentis novellæ fidei, est ordinatus Episcopus, quod factum quoque de S. Amando legimus. A quo etiam locus Lobiensis tantam dignitatem est adeptus, partim ob hoc, partim quia locus regius regia munificentia est constructus, ut nulli committeretur, nisi primum ordinatus esset Episcopus. Quæ dignitas perduravit etiam in multos successores, qui leguntur fuisse Episcopi & Abbates: de qua etiam adhuc tantum superest in eo loco, ut Abbati liceat uti sandalis, tunica Subdiaconali, habere potestatem ligandi atque solvendi, & ubique uti annulo aureo & chirotecis. In Charta Ludovici Pii apud Meurissium in Episcopis Metensib. p. 185. *Magnulfus Episcopus & Abbas Monasterii* Gorziensis dicitur: sed an ex Abbatibus Monasteriorum, de quibus egimus, fuerit, incertum. Vide *Abbas Episcopus.*

EPISCOPARE, *Episcopatum habere, vel gerere*, Ugutioni. Arnulphus Lexov. Episc. p. 42. *Quod adeo verum est, ut defuncto sæpedicto Episcopo, cum qui successit Episcopari Ecclesia Romana nulla ratione permiserit.* S. Bernardus Epist. 234. *Non poterat Episcopari turpis infamisque persona.* [Et in Vita S. Malachiæ Episc. tom. 2. col. 667. edit. ano. 1690. *Quod nullus alius videretur dignior qui Episcoparetur in prima sede.* Chron. Monasterii Novaliciens. lib. 3. c. 14. *Erat ibi eo tempore S. Theodorus Episcopus, qui tunc ibi Episcopabat.*] Utuntur Gregorius Turon. lib. 1. de Mirac. cap. 33. Petrus Damian. lib. 1. Epist. 10. lib. 8. Ep. 5. Joan. Sarisberiensis lib. 7. c. 18. & Epist. 234. Justus Abbas in Serm. ad Cistercienses, Fulbertus Episc. Carnot. Epist. 31. Alexander II. PP. Epist. 18. Eadmerus lib. de S. Anselmi similitudinib. c. 23. &c. ἐπισκοπεῖν, apud Ignatium in Epist. ad Roman. n. 9.

¶ EPISCOPARE, novum Episcopatum creare. Barthulomæi Scribæ Annales Genuens. lib. 6. ad an. 1239. apud Murat. to. 6. col. 481. *Eodem anno Dominus Jacobus Prænestinus Cardinalis Apost. Sedis Legatus venit Januam, & de Janua ivit ad partes ultramontanas, & sicut a Domino Papa habuerat in mandatis, respectu Communis Januæ, & ex summa gratia, Ecclesiam Nauli Episcopavit, & eam univit Ecclesiæ Brinatæ, existente Episcopo Domino Guilelmo Canonico Januæ, & sic de burgo Nauli fecit civitatem.*

¶ EPISCOPARI, Pro Episcopo se gerere. Vita sancti Raynerii to. 3. Junii p. 442. *Ille tamquam Episcoparetur, omnibus studiose intendens, ad fenestram supra viam sese illis ostendit.* Si tamen *Episcopari* hic non sit accipiendum in nativa significatione verbi ἐπισκοπεῖν, superinspectare, superintendere.

EPISCOPALE ROMANORUM, Historia Episcoporum Romæ apud Herkempertum in Hist. Langobard. p. 20. quæ *Liber Episcopalis* dicitur in Codice Thuaneo Damasi, seu Anastasii Bibl. de Vitis PP. *Episcopalis liber, qui Gesta Pontificum Romanorum titulatur*, in Concilio apud Theodonis villam ann. 935.

EPISCOPALIA, Episcopatus insignia, *annulus & baculus*, in Historia Trevirensi p. 231. *Sed quia ab homine excommunicato & laico Episcopalia suscepisti, Episcopalia inquam, annulum & baculum, &c.* Ita rursum pag. 241. Capitulare Francoford. an. 794. cap. 8. *Gaerbodus, qui se Episcopum esse dicebat, & suæ ordinationis testes non habuit, qui tamen Episcopalia à Magnardo Metropolitano Episcopo consecutus est, &c.*

EPISCOPALIA, Præstationes quæ Episcopis fiunt, *Synodaticum.* Charta Walteri Episcopi Cestrensis in Munastico Anglic. to. 3. p. 61. *Concedimus etiam ut prædictus Abbas & quisque successorum ejus sit Decanus de omnibus Ecclesiis quæ datæ sunt Ecclesiæ suæ in Derbysira, ... nec quisquam præsumat eum judicare, nisi solus Episcopus, Episcopalia reddat vel reddere faciat de Ecclesiis Decanatus sui, &c.*

EPISCOPIUM, Episcopalis dignitas, Episcopatus: ἐπισκοπή, in Canonib. Apostol. c. 69. Justiniano in Nov. 123. c. 1. Theophani, Gregorio Presb. in Vita S. Gregor. Theol. & aliis. Ratherius. Veron. Episcopus Epist. 1. ad Joan. PP. *Datum Episcopium est meo domino Hilduino, jure stipendiario.* Vita sancti Wolbodonis:

Sedit Episcopio ter denis mensibus: in quo
Febre lacessitus moritur.

Utuntur Stephanus Episc. Leod. in Vita S. Lamberti cap. 4. Walafridus Strabo de Mirac. S. Galli lib. 2. c. 16. 18. Notitia Wambæ Regis, Monachus Sangall. in Carolo M. lib. 1. c. 3. Anastas. de Exilio S. Martini PP. Baldricus Noviom. lib. 1. c. 19. 30. 34. Dumnizo. lib. 2. c. 18. & alii passim, inprimis Diurnus Romanus cap. 5. tit. 10.

¶ EPISCOPIUM, Diœcesis ipsa Episcopo subjecta. Charta ann. 1109. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 268. *Ipse quoque Johannes Episcopus concessit nobis & quidquid in Episcopio suo habebamus & quidquid deinde acquirere possemus.* Vetus Breviarium ad usum Monast. S. Germani Autissiod. XIII. sæculi, ad diem Novemb. 8. *Instituit* (Episcopus) *.... sublimiter fieri ab omni cœtu humano ejusdem Episcopii festivum diem omnium Martyrum, Confessorum ac Virginum qui intra confinia hujus immulata consistunt.* Vita S. Severi Episc. Abrinc. to. 1. Febr. col. 191. *Et quoniam adhuc eo tempore in Episcopio plurimi vanissimo tenebantur idolorum errore.* Vita S. Guilielmi Abbat. Divion. to. 1. Jan. pag. 59. *Sed prædictum Monasterium in Vercellensis urbis Episcopio situm, atque ejusdem Episcopi ditioni subjacebat.* Rursum occurrit in Additamentis ad Chronic. Casaur. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 960. & in Capitulari Metensi anni 757. §. 5.

EPISCOPIUM, ipsa Ecclesia Cathedralis. Translatio. S. Marci Episc. Atinensis n. 7. *Et eadem nocte deputatis Clericis, in hymnis & spiritualibus cantico tota nocte pervigiles jussit manere, ut facto mane, ad Episcopium ejusdem urbis cum laude & gloria deportaretur.* Occurrit rursum infra. Apud Theophanem Cerameum, homilia quarta habita dicitur ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς ἐπισκοπῆς, id est, in Ambone Cathedralis Ecclesiæ. [Vide ἐπισκοπεῖον in Glossario mediæ Græcitatis.]

¶ EPISCOPIUM, Domus Episcopi. Capitulare 2. anni 802. cap. 9. *De adulteriis & inlicitis causis perpetratis tam per Episcopia & monasteria virorum & puellarum quamque inter seculares homines.* Additio 3. ad Capitularia cap. 79. *Sed priusquam ad consecrationem presbyteratus accedat, maneat in Episcopio discendi gratia officium suum, tamdiu donec possint & mores & actus ejus animadverti.* Synodus Meld. cap. 26. *Suggerendum est .... ut Episcopium, quod Domus Episcopi appellatur, &c.* Vide Appendicem ad Formulas Marculfi cap. 8.

¶ EPISCUPIUM, Reditus Episcopatus. Charta an. 971. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 251. *Huic Manguene dedit Gualterius Episcopus frater suus S. Circum de Episcopio.*

¶ EPISCYNIUM, Supercilium, ab ἐπὶ & σκύνιον; Cilium, summa palpebra. Tertull. de Pallio c. 4.

Censoria intentionis Episcymio dispersa. Vide Tueneb. Adversar. lib. 7. c. 20. & Salmas. de Pall. p. 342.

EPISIMUS, ex Gr. ἐπίσημος. Epistola Joannicii Regis Bulgar. in Gestis Innocent. III. PP. pag. 70. *Misi autem ad præsens in signo parvæ recordationis examita duo Episima dupla, unum est rubeum, aliud est album.* Perperam editum est *examina duo Episima.* Ubi *examita Episima* seu ἐπίσημα, sunt tesseris auro texis vel purpureis clavata. Ita ἐπίσημον ἱστίον apud Laertium in Aristotele interpretantur viri docti. Vide *Asemus.*

¶ EPISTAGMA, Sigillum, ot videtur, dictum, ab ἐπισταγμός, Instillatio, quod cera instilletur ad sigillum imprimendum; nisi forte legendum sit *Epistigma* ab ἐπιστίζειν, Notis compungere; unde Sussannæus in Vocabular. *Epistigma Subscriptio.* Charta Rogerii Siciliæ Regis an. 1129. apud Murator. to. 6. col. 623. *Nec ad regii Epistagmatis nec enemplorum cogantur solutionem.* Et col. 626. in Charta Willelmi Regis Siciliæ an. 1160. *Ad hujus autem concessionis & munificentia nostra memoriam ac perpetuo stabile firmamentum præsens hoc privilegium nostrum per manus Matthæi nostri Notarii scribi jussimus, nostroque quo utimur Epistagmate roboratum.*

EPISTILE, pro *Epistola*, Fridegodus in S. Wilfrido Episcopo cap. 30.

Alfrido Regi direxit Epistile Petri.

EPISTOLÆ, Chartæ & tabulæ veteres, diplomata, cæteraque, quibus negotia gerebantur, instrumenta, quod in Epistolæ modum conciperentur, atque adeo illius salutatione, in cujus scribebantur gratiam, inscriberentur. Hujusmodi Epistolarum formulæ extant apud JC. non paucæ, quæ postmodum, inclinato imperio, crebriores esse cœperunt, uti observare est præsertim ex Senatoris formulis: unde quidam existimarunt à Gothis, Longobardis, Francis, cæterisque Arctois Gentibus in Italicas Gallicasque plagas dimanasse. Et certe apud nos Epistolarum invaluisse usum docent plus satis Formulæ Marculfi & aliorum, & infinita propemodum diplomata. En aliquot in exemplum. Testamentum S. Cæsarii Arelat. Episcop. *Et si cui aliquid per Epistolam, aut per pitacium, aut verbo, pietatis intuitu contuli, valere volo.* Vetus Charta sub Chlotario Rege apud Doubletum lib. 3. c. 2. *Sed quia votus meus fuerat, ut per paginam testamenti villas ipsas superius nominatas basilica S. Dionysii concedisse, seu ut mos est loci illius, habetur per Epistolas delegasse, &c.* Alia Caroli Martelli apud eumdem c. 4. *Si quis ... contra hanc Epistolam donationis nostra ... venire voluerit.* Quæ tamen Charta in formam Epistolæ non concepta est. Tabularium Brivatense ch. 296. *Quem per Epistolam cessionis in sua elemosyna pro suis luminaribus condonavit.* Mitto reliqua.

De Epistolis Canonicis agimus alibi suis locis in adjectis. [De *Patentibus* & *Clausis* in voce *Sigillum secretum.*]

¶ EPISTOLÆ FARCITÆ, Quæ leguntur in sacris liturgiis, nec solis constant Scripturæ verbis, verum plures etiam continent paraphrases interm ixtas, quibus quodammodo *farciuntur*, hincque dicuntur *farcita.* Vide in *Farsa* 2.

¶ EPISTOLARE. Vide *Epistolarium.*

EPISTOLARIS, Amanuensis, *Ab Epistolis*, Secretarius. Saxo Grammaticus in Præfat. ad Hist. Danicam: *Regius Epistolaris effectus.* Ἐπιστολικός, in veteri Inscriptione apud Mabillon. tom. 4. Analector. p. 503. Vide l. 7. Cod. de Palatin. largit. lib. 12.

¶ EPISTOLARITER. Vide *Epistolatim.*

EPISTOLARIUM, Liber Epistolarum S. Pauli & aliorum, qui legitur in sacris Liturgiis. Leo Ost. l. 3. cap. 19. (al. 20.) *Librum quoque Epistolarum ad Missam describi faciens.* Infra: *Similiter fecit & de Sacramentariis .... & duobus nihilominus Evangeliis & Epistolario uno. Nam usque ad illud tempus in Plenario Missali tam Evangelia quam Epistola legebantur: quod quam esset tunc inhonestum, modo satis advertitur.* Adde cap. ult. ejusdem libri, & lib. 4. c. 90. al. 92. & Vitas Abbat. S. Albani, [necnon Bernardi Monachi Ordinem Cluniac. part. 1. cap. 14.]

EPISTOLARE, Eadem notione in Usib. antiq. Ord. Cisterciensis cap. 54. [& in Hist. Mediani Monasterii pag. 242.]

EPISTOLARIUS, Nuntius, Epistolarum lator. Salvianus lib. 5. de Gubern. Dei: *Veniunt plerumque novi nuntii, novi Epistolarii à summis Sublimitatibus missi, qui commendantur Illustribus paucis ad exitia plurimorum.*

EPISTOLATIM, per Epistolas. Alvarus in Vita S. Eulogii n. 3. *Non otiose, sed delectabiliter Epistolatim in invicem egimus.* *Epistolariter* eadem notione dixit Scriptor Vitæ S. Gaugerici Episc. Camerac. lib. 1. cap. 10.

EPISTOLIUM, Litera formata. Synodica Concilii Sardicensis in Fragm. S. Hilarii p. 17. *Et ne ignorantes eorum accipiant literas communicatorias, id est Epistolia, quos justa Sententia degradavit.* Infra: *Omnes fratres & Coepiscopos nostros literis tuis admonere digneris, ne Epistolia, id est literas communicatorias, eorum accipiant.* Concilium Turonense II. cap. 6. *Ut nullus Clericorum vel Laicorum, præter Episcopos, Epistolia facere præsumat.*

¶ EPISTOLOGRAPHUS, Scriptor Epistolarum. Utitur Notkerus Balbulus lib. de Interpretibus Scripturæ cap. 6.

¶ EPITAPHISTA, Scriptor epitaphiorum. Sidonius lib. 1. Epist. 9. *Merito enim collata vestris mea carmina non Heroïcorum phaleris, sed Epitaphistarum nænus comparabuntur.*

1. EPITAPHIUM, pro sepulcro, in veteri Inscriptione apud Gruterum 669.

2. EPITAPHIUM, Quævis inscriptio, apud Sugerium. lib. de Reb. in Administr. sua gestis c. 28. & lib. de Consecrat. Eccles. S. Dionys. pag. 354. Epitaphium pro quavis inscriptione descripsit eruditus Mabillonius in Vita S. Radbodi Hexasticon, hoc titulo: *Radbodi Epitaphium de viatico Christi*, [& aliud Gallicum Guillelmus à Vetulis Fontanellensis Monachus in quodam Regesto MS. fol. 14. quod & hic exscribere visum est. Sic inscribitur: *Epitafe à mettre sur la porte de Marcoussis.*

En l'an sept cens & quatre que regnoit
Hildebert Roy au Royaume de France,
Et que son peuple en paix entretenoit,
Le gouvernant & gardant de souffrance,
Il confera de sa volunté france
De Marcoussis la noble seigneurie
Au bon Abbé de la royalle Abbie,
Que l'on nommoit pour lors la Fontenelle,
Est fist bastir une Eglise nouvelle,
Au nom de Dieu & du bon saint Vandrille,
Lequel estoit de Royalle famille,
Avant ce don quatre ans trepassé:
Ce noble Roy en soit recompensé.]

¶ 3. EPITAPHIUM, Sermo funebris. Sic suos de Vita venerabilis Walæ Abb. Corbeiensis libros inscripsit Paschasius Radbertus, quos statim ab ejus morte orationis funebris vice aggressus est; eum admodum, inquit Mabillonius, quo Ursus S.R.E. Subdiaconus,

Subdiaconus, ejus temporis auctor, Basilii Magni *Epitaphium* appellat Orationem funebrem, quam de eo scripsit Gregorius Nazian. Locus iste habetur in Ursi præfatione ad Vitam Basilii Amphilochio adscriptam, his verbis: *Sane notandum est, quia cum quidam legunt in his actibus, quæ S. Amphilochius scripsit, discrepasse autumant ab his quæ S. Gregorius Nazianzenus in Epitaphio hujus magni viri commemorat.*

EPITECTICUM, *Epitecticalis terminus*, voces Agrimensorum, forte ita dictus, inquit Rigaltius, quia sit ἐπιδεικτικός, & rectutam aliorum termiorum ostendat & commonstret. Auctor incertus: *Lapides nativos, quod est, ex solo ipso, Contusiales in Epitecticum adsignamus.* Item: *Terminus, si aliquid fictum habuerit supee se aurum,* (f. æreum) *aut plumbum, aut stannum Epitecticum, hoc est massatum fabricatum inter censa Centuria.* Vitalis & Arcadius: *Terminus Epitecticalis, sive in finitione agri, sive Præfectura, extenditur in pedes 400. & pedes 800. in quadrifinio vero si plus quatuor lapidibus fuerint inventi, Epitecticales vocantur: nam terminus iste vocatur maximus,*

EPITENDESION, vox male confecta ex Græc. ἐπὶ τῶν δεήσεων: dignitas in Ecclesia CP. de qua Codinus, & ejus Commentatores. Epistola Michaelis Palæologi Imp. ad Joannem XX. PP. apud Waddingum ann. 1277. n. 4. *Et honorabilissimo Archidiacono cæteri Imperialis cleri, & Epitendesion ejusdem sanctæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ Georgio Metochitæ, &c.*

¶ EPITHEMA, ἐπίθεμα, quod rei alicui superimponitur. Vita S. Guilielmi Eremitæ, Febr. to. 2. p. 456. *Infundens oleum consolationis cum vino mordaci Epithematis.*

¶ EPITHEMIUM, pro *Epitimium*, ut infra. Paulus Bernriedensis in Vita S. Gregorii VII. Papæ, Maii to. 6. p. 131. *Mittentes supplices ad apostolicam sedem nuntios, Epithemium pœnitentiæ postulantes.*

¶ EPITHYMIA, ἐπιθυμία, Desiderium. Vita S. Frederici Episc. Julii to. 4. p. 460. *At cum sanctioris vitæ Epithymia, vigiliis & orationibus jejuniisque jugibus, pro Christi nomine corpus suum cœpit affligere, &c.*

¶ EPITHYMUM. Vide *Epitumum*.

¶ EPITIMIA, ἐπιτιμία, Bona existimatio. Modest. l. 21. §. 2. de Tut. & Cur. *Manente Epitimia.* Alii exponunt ut *Epitimium*.

EPITIMIUM. Gloss. Gr. Lat. ἐπιτίμιον, Pœna, mulcta: sed proprie pœna legibus Ecclesiasticis indicta Clericis delinquentibus. Anastasio ad VIII. Synod. *Epitimium*, est *increpatio, vel indulta pœna pro culpis.* Joannes Diacon. lib. 2. Vitæ S. Gregor. M. c. 45. *Tristatus est, quia antequam exiret de hac vita, non solvit eum ab excommunicationis Epitimio* [Albertus Abb. Miciac. Epist. ad Johannem XVII. Papam, apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 440. *Monasteriis novos indiculorum biblos corroboretis, quibus ipsæ Congregationes ab omni strepitu quiete Deo servire possint, maxime sub Epitimio excommunicationis.*] Ἐπιτίμιον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τόμου, apud Palladium in Vita Chrysostomi p. 21. editionis D. Emerici Bigotii. Vita S. Nili Junioris p. 47. Ὅμως αὐτὸν καὶ ἐπιτιμίοις φρικωδεστάτοις ἀπό τε τῆς ἁγίας τριάδος καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ὑπέβαλε τοῦ καλοῦ ἐξελθεῖν αὐτὸν αὐτοῖς ποιμένα, &c. Vide S. Basilium, & Anonymum qui ei subjungitur περὶ ἐπιτιμίων, Pachymerem lib. 7. c. 6. 22. l. 9. c. 24. l. 11. c. 6. & Notas ad Cinnamum p. 458. [Præterea Morinum l. 1. de Pœnit. c. 1. n. 14. & superius *Epithemium.*]

¶ EPITIMUM, Flos thymi. Vide *Epitumum*.

EPITOGIUM, Britannico ad Juvenalis Sat. 6. *Est genus vestis quod togæ superinduebatur.* Juan Sarisberiensis lib. 8. Policrat. c. 11. *Hic cepa tunicatior, densatus pellibus & Epitogiis, chlamidi penulam superducit.* Occurrit in Notis Tyronis p. 157. & apud Quintilianum lib. 1. c. 9. Dicitur etiam vestis superior Clerici ἐπιτόγιον in Vita S. Joannis Therislæ c. 1. [in Actis MSS. B. Yvonis non semel.] Vide in vocibus [*Alna* &] *Caphardum*. Concilium Londinense ann. 1342. c. 2. de abusu Clericorum in vestibus: *Epitogiis ac clocis uti patenter videmus.* [Statuta Ecclesiæ Cadurc. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 727. *Omnibus* (Clericis) *etiam prohibemus, ne Epitogium, tabardum, seu mantam folratam* (folratam) *usque ad oram curtam sic deferant, quod vestis inferior notabiliter videatur.*] Vide to. 4. Hist. Academiæ Parisiens. p. 390. [& Lobinelli Glossarium ad calcem Hist. Britann. *Epythogium foderatum*, apud Rob. *Goulet* in Compendio Jurium Univers. Paris. fol. 13.]

¶ EPLITOGIUM, pro *Epitogium*. Statuta Cisterc. an. 1433. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 1585. *Abbates & Monachi ... à gestatione camisiarum linearum, giponum, tunicarum nigrarum, diploïdorum, Eplitogiorum, aut aliarum quorumcumque habituum inordinatorum prorsus abstineant.*

EPITOLIUM, in Notis Tyronis p. 184. balneares ædes.

EPITOMA. Ermenricus Monachus Augiensis de Grammatica: *Sed & balteum rivo jucundissimo ac in omni virtutum stemmate præfulgido ex primoribus fontibus totius Europæ emanantis Cohæres, Hludovico scilicet dilectissimo Regi nostro, qui licet angustiori limite terrarum, virtute tamen vincit Herculem Centauros domitantem, & agilitate Ulyssem. Interroga Sclavos in gyro, & non narraris Epitoma meum.* Id est laudes meas, [vel memoriam i. quæ memoto; *Epitoma* namque apud Papiam significat *memoriam.*]

¶ EPITOMARE, Epitomen facere, non semel apud Scriptores inferioris ævi. Vide Fabri Thesaurum & Lexicon Goclenii.

¶ EPITOMARIUS, *Abbreviator*, Papias.

¶ EPITOMATOR, Idem, in Thesauro Fabri.

EPITOMIUM, pro *Epitome*, apud Ordericum Vitalem lib. 4. p. 537.

¶ EPITRACHELIUM, ἐπιτραχήλιον, Collare. Locum vide in *Enchirium*.

¶ EPITROPUS, ἐπίτροπος, Curator, cui rei alicujus cura committitur. Testam. Bernardi Comitis Armaniaci an. 1302. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1409. *Constituimus & ordinamus Epitropos & fideicommissarios ac executores & distributores prædicti testamenti nostri R. P. D. Amenevum Archiep. Auxitan. Fecit Testator ipse suos Epitropos & testamenti executores nos præscriptos*, apud Acherium Spicil. to. 9. pag. 287.

EPITUMUM, EPITIMIUM. Ordericus Vital. lib. 7. p. 659. *Ducatum Normanniæ, antequam in Epitumo Senlac contra Heraldum certassem, Roberto filio meo concessi, &c.* Idem lib. 10. p. 775. *Ultra pontem Enguenæ in Epitimio spatioso tentoria figi præcepit.* Quibus locis hæ voces *Campum* proculdubio sonant, sed etymon inquiro. Apud Isidorum l. 17. Originum p. 9. *Epitimum*, seu *Epithymum*, *est flos timi, vel thymi.*

EPI TU YKIACON. Anonymus Barensis in Chron. ann. 1032. *Et adduxit Anatolyki Epi tu ykiacon*, id est, ἐπὶ τῶν οἰκιακῶν. Dignitas in Palatio CP. qui λογοθέτης τῶν οἰκιακῶν, dicitur Pachymeri lib. 1. cap. 13. lib. 2. cap. 21. lib. 5. c. 13. in Gloss. Lat. Gr.

Domesticus, est οἰκεῖος, οἰκονόμος. Ex quo forte hunc magistratum præfuisse Domesticis Palatii conjectarunt viri docti. Sed in nostra Constantinopoli Christiana, eumdem fuisse cum eo, quem veteres *Comitem rerum privatarum* vocabant, pluribus ostendimus.

EPIURUS, Clavus ligneus, γόμφος, ἔνηλος, in Gl. Gr. Lat. Occurrit apud Palladium lib. 11. tit. 8. & S. August. de Civitat. Dei lib. 15. c. 27. Vide *Epigri*.

¶ EPLITOGIUM. Vide in *Epitogium*.

EPLOCEUS. Vetus Interpres Juvenalis Sat. 6. v. 571. *Membrana Mathematicorum, ut actus diurnos, qua assidua tractatione colorem suum mutavit, & Eplocea facta est, colorem fecit, ut succinum*. Leg. forte *Glaucea*.

¶ EPOCHA, Mensura temporum seu Terminus fixus à quo numerantur anni. Epocha Christianorum est Nativitas Christi Domini, ex quo Dionysius cognomento Exiguus eam, quæ *Diocletiana* dicebatur, abrogavit. Tot fere fuerunt *Epochæ*, quot populi: sed de iis consulendi Chronologistæ. Vocis etymon ἐποχή, Inhibitio, retentio, sicque dicitur, quod *Epochis*, tempora sistantur & terminentur. Vide *Æra* & *Annus*.

¶ EPOMIS, ἐπωμίς, Superhumerale. Vide locum in *Circumpedes*. Suffannæus in Vocabulario: *Epomis apud Erasmum significat capitium magisterii, notat etiam cervicem*.

¶ EPONDENALE, f. pro *Expositionale*. Vide in *Spondalis*.

¶ EPOPTA, ἐπόπτης, Inspector, inspectator. Utitur Tertull. initio libri contra Valentinianos, ubi totam mysteriorum Atticorum scenam & apparatum explicans ait: *Diutius initiant, linguam consignant, cum Epoptas ante quinquennium instituunt, ut opinionem suspendio cognitionis ædificent*, &c. ubi *Epoptæ* iidem sunt qui *Mystæ* sacra discentes mysteriisque majoribus necdum initiati; aliis tamen Scriptoribus ἐπόπται juxta vim vocis Inspectores erant arcanorum & ad ipsa sacra interiora majoraque mysteria admittebantur. Vide Scaligerum ad lib. 3. Tibulli & lib. 5. de Emendat. temp. & Casaubonum ad Athenæum.

EPOREDICA. Plinius lib. 3. c. 17. *Oppidum Eporedia, Sibyllinis libris à populo Romano conditum captum. Eporedicas Galli bonos equorum domitores vocant*. Merula sic dictos putat, quasi *Opperuders*, Belgice, *primos equestris militia, magistros equitum*, vel *equisones exuuieres*. Alii alia censent. Id constat ejusdem originis haberi debere nomen appellativum Gallici Ducis, *Eporedigis* dicti Cæsari lib. 7.

¶ EPPENDIS. Vide *Epudecen*.

¶ EPROPINARE CEREVISIAM, Bibere vel eam singulatim divendere. Mirac. B. Stanislai Can. Regul. Maii to. 2. p. 782. *Hedwigims Byclsangyna de Cajimiria commisit tempore æstatis cerevisiam braxare, & cum adhuc esset in braxatorio, destructa est à tempestate aeris in tantum, quod omnino alba & fœtida effecta est. Cum votum fecit ad sepulcrum pii P. Stanislai, & statim meliorata est, in tantum quod eam totam Epropinaret*.

EPTATICUS. [Septem priores libri veteris Testamenti, vulgo *Heptateuque*. Legitur in Anecdotis Martenianis to. 5. col. 107.] Vide *Heptaticus*.

¶ EPTEUS, Septimanus, ab ἑπτά, Septem. Vide *Typica febris* in *Typus*.

¶ EPUDORATUS, EPUDORIS, *Sens vergogne, neant honteux*. Gl. Lat. Gall. Sangerman. Sine pudore.

EPULATITIUS, *Qui epulis dat operam*. Glossarium Isidori.

EPULICENIUM, *Vas in quo epula ad cœnam feruntur*. Ugutioni.

¶ EPULONIUS, Epulis deditus. Scriban. de Passione Christi cap. 58. *Magis diligere breves Epulonios dies, quam breves jejunos Lazari*.

¶ EPULUM. Chartular. Vindocin. Ch. 374. ann. 1079. *Venditoribus inter censum & sua consuetudines Epulum XVIII. den. reddendi sunt omni anno ad diem festam Palmarum*.

¶ EPYBATA. Vide *Epibata*.

¶ EPYMENIA, *Xenia qua dantur per singulos menses*. Glossar. Sangerman. num. 501. Lege *Epimenia*, & vide *Epymenium*.

¶ EPYPHÆA, *Lippitudo oculorum*. Idem Gloss. Legendum *Epiphea* ab ἐπί & φάος vel φῶς, oculus.

¶ EPYPPIA, *Maccor equorum*. Idem Glossar. Leg. *Ephippia*, *Macor*, ab ἐπί & ἵππος, Equus.

¶ EPYTHOGIUM. Vide *Epitogium*.

EQUARE. Vetus Scholiastes Juvenalis Sat. 2. v. 544. *Gracchi filius habitu gladiatoris plerumque ad infamiam Equabat, retiarius enim fuit*, f. pro *Equo* vehebatur, vel leg. *Equitabat*.

EQUARITIA, Equorum grex, *Equaria* Varroni l. 2. de Re rust. *Equile*, *Equinum*, Tacito, & aliis. Joannes de Janua: *Equaritia, est armentum equorum, vel vaccarum*. Perperam ibi *Equitia*. Descriptio Monasterii S. Galli apud Canisium to. 5. Antiq. lect. p. 781. *Domus Equaritia*:

Hic fœtas servabis equas, teneresque caballos.

Cæsarius Heisterbach. lib. 7. c. 39. *Venientibus eis in quemdam saltum, poledrus Equaritiam, id est, gregem equarum de longe pascere conspexit*. Lib. 11. c. 57. *Habebat Conventus dextrarium pulcherrimum, quem Equaritia sua propter fœtum nobilem deputaverat*.

EQUARIUS. Gloss. Lat. Gr. ἱπποφορβός, *Equarius, equipastor*. Jo. de Janua: *Equarius, custos equorum*, Ita in Gloss. Lat. Gall.

EQUES, Equus, aut equa. Gesta Regum Francor. c. 24. *Ascensisque Equitibus abscessit*. Eckeardus junior. de Casibus S. Galli cap. 1. *Sternatur utique, ait, ambulatrix mea ... ascendensque Equitem illam velocissimam circa Nonam aderat Cœnobio*. Cap. 10. *Equite ascenso S. Gallum nocte invadens claustrum clandestinus intrat*. Adde Vitam S. Aicadri Abbat. Gemetic. cap. 11. Vitam S. Hunegundis Virg. c. 13. Chronicon Fredegarii cap. 90. &c. Ita *Equitem* usurparunt Gellius, Marcellus, Macrobius, Servius, &c.

EQUITES, ita dicti nescio qui viri obnoxiæ conditionis, in Charta Philippi I. Regis Fr. an. 1050. pro Ecclesia S. Audoeni Rotomag. to. 13. Spicil. Acher. pag. 287. *Et beneficium totum quod Guestinus Clericus tenet à supradicto Roberto de Barnavilla, & 40. acras de terra, & 2. rusticos, & decimam de equabus suis, & duos Equites, scilicet Gescelinum & Osbertum*, &c. Vide *Caballaria*.

¶ EQUITES CHRISTI, Monachi Christianæ militiæ peculiariter addicti. Grandamoldis Matrona sic alloquitur viatores in suo Epitaphio, tom. 4. Annal. Bened. p. 552.

Quinque mihi nati fuerant, Equites duo Christi,
Ordine dissimili tres Equites alii.

EQUESTER, Papiæ dicitur *ille qui certaminibus medius intervenit, per quem utraque pars rectam fidem sectatur, & tunc videtur dici ab æquus*. Sequester. Gl. MS. Ecclesiæ Parisiensis: *Eques & Equester unum est*. Aliud porro sonat apud Guillelmum Bibliot. in Adriano II. PP. p. 222. *Cum die quadam à .... PP. Sergio consuetudinaliter denarius 40. perceptis domus sua portas revertens ingredi vellet, ac pra multis*

tudine peregrinorum, qua ibi fiducialiter more solito, velut ad horreum commune confluxerat, omnino nequiret: misericordia motus, Equestri suo retulit, nil fiat tantis fratribus in tantillis denariis sibi esse commune. Infra: *In qua redundatione cum miraretur Equester non solum defecisse denarios, &c.* An *Equistrator*? Ita videtur innuere Petrus de Alectis Episcopus Senogalliensis in Itiner. Gregorii XI. PP. *Equestres, seu habenarum Præsulis directores, erant manipulis induti panno simili.* [Vide *Equinus.*]

¶ EQUEVALENTER, Gall. *Equivalamment*, Pari seu tanto valore. Legitur in Instrumento an. 1271. è Chartulario Fiscamnensi.

EQUIALE, Equile. Glossar. Saxonicum Ælfrici: *Equiale*, horſ-ern, i. equorum locus: sic paulo ante *Boviale*, pro *Bovile*.

EQUICINIUM, Officina ubi equi ferrantur. Wichbild Magdeburgense art. 125. *Nullus faber construere potest in platea augarium, seu Equicinium, hoc est officinam ubi equi sufferrantur, … sine civium consensu.*

¶ EQUICIUM, συνωρία, ἀγέλη ἵππων, *Grex equorum.* Supplem. Antiquarii. Vide *Equitium.*

¶ EQUIES, ἐξόδιον, *Exitus.* Supplem. idem.

EQUIFER, Equiferus, in Glossario Lat. Gall. *Mauncheval*, id est, malus equus: ἵππος ἄγριος. Aristoteli. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Equifer*, pilde-eyrner horſ, i. indomitus equus. Glossarium MS. Ecclesiæ Parisiensis, de Equis: *Sunt autem hi de agresti ordine orti, quos Equiferos dicimus. Equiferi*, apud Capitolinum in Gordianis, & in Gordiano III. *Agrestis caballus*, in Epist. 1. Gregorii III. PP. ad Bonifacium Moguntin. *Equus silvaticus*, in Epist. 13. Zachariæ PP. ad eumdem Bonifacium. Vide Notas nostras ad libr. 2. Cinnami.

EQUILIBRATOR [Regis, Idem, ut videtur, qui alias *Magister Regis*, hodie *Gouverneur du Roi.*] Vide *Æquilibrator.*

EQUILOCUS, seu Æquilocus, Par. Simeon Dunelmensis de Gestis Angl. an. 882. *Elfred Rex Saxonum audacissimus, Ducum navali prælio suffultus, contra paganicas naves in mari congressus est. Ex quibus ipse Equilocus duas potenti virtute naves exuperavit, occisis omnibus qui in eis erant.*

¶ EQUIMULGA, Qui mulget equas, apud Sidonium lib. 4. Epist. 1.

¶ EQUINOCEPHALUS, Vox ibrida, ab *Equo* & κεφαλή, Caput. Gervas. Tilber. de Otiis Imp. cap. 73. *Equinocephali jubas equorum habentes, validissimi immensis dentibus, flammam spirantes, &c.*

¶ EQUINUM, Equestris palæstra, Equestre curriculum. Electio Potestatis Hortæ an. 1359. apud Ill. Fontaninum ad calcem Antiq. ejusdem urbis pag. 417. *Et tenetur die lunæ ante carnisprivium ponere in Equinum dictæ civitatis, veluti consuetum est, unum anulum de argento, valoris medii floreni, ad quod currere possint cives Ortani.*

¶ EQUINUS, ἱππικὸς ἄνθρωπος, *Equester*, *Eques*, in Supplem. Antiquarii.

¶ EQUIRITIA. Vide *Equaritia.*

EQUISTATIUM, *Stabulum ubi equi stant.* Johannes de Janua.

¶ EQUISTRACIUM, *Estable à chevaulx*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS.

EQUISTRATOR, qui nude *Strator* cæteris Scriptoribus, nostris *Escuier*, ἀναβολεύς, de quo Manilius lib. 5.

Aut onerabit equos armis, aut ducet in arma.

i. herum armatum in equum imponet, uti vult Scaliger. Auctor Vitæ S Cypriani: *Venerunt ad eum Principes duo, unus Strator officii Galerii Maxi-*

Tom. III.

mi Proconsulis, qui Aspasio successerat, & alius Equistrator à custodiis ejusdem officii, &c.

¶ EQUITANTIA, ut *Equitatura.* Brevis Hist. Cartusiensis, apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 155. *Eo tempore magis paupertatis & humilitatis ardore succensus dictus Episcopus, voluit Equitantias suas vendere omnes, & diviso pauperibus pretio propriis pedibus in prædicatione discurrere.*

¶ EQUITARE Super Bestias. Vide *Diana.*

1. EQUITATIO, [Exercitus vel necessitas eundi in exercitum.] Vide *Hostis.*

¶ 2. EQUITATIO, Idem quod mox *Equitatura.* Jura Pontis Avenion. inter Acta SS. April. to. 2. pag. 261. *Ut de singulis Equitationibus II. denarios, de asino I. denarium … habeant.*

¶ EQUITATOR, Cui cura est equorum. Litteræ Johannis Franc. Regis ann. 1360. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. p. 479. *Concedimus eisdem (Judæis) quod nulli magistrorum hospiciorum nostrorum, municionum nostrarum, Equitatores, captores, forreriis, aut alii officiarii nostri, &c.*

1. EQUITATURA, Equus seu animal quo quis vehitur; vulgo *Chevanchure*, *monture.* Pandulfus in Vita Gelasii PP. *Abbas Cluniacensis advenient … 30. ei Equitaturas præparavit.* Dinamius Patricius in Vita B. Marii Abbatis Bodanensis cap. 2. *In urbe Lugdunensi vice alia suas Equitaturas recuperavit.* Chronicon Reicherspergense p. 275. *Exercitus & Equitatura nostra ad ultimam erant devoluta inediam.* Et pag. 282. *Castrametati sunt juxta quamdam magnam aquam, ubi Equitatura nostra bene gramine refecta fuerant.* Petrus Abaelardus in Hist. de Calamit. suis cap. 15. *Die quadam de nostra lapsum Equitatura, manus Domini vehementer collisit.* Adde S. Bernardum de Vita & morib. Relig. cap. 7. initio, & Epist. 276. Lucam Todens. æra 1109. Concil. Parisiense an. 1212. part. 3. cap. 12. Guigonem in Vita S. Hugonis Episcopi Gratianopolitani n. 12. eumdem in Statut. Ordin. Cartusiensis c. 19. Rodericum Tolet. lib. 8. de Reb. Hisp. cap. 13. Hugonem Monachum Epist. ad Pontium Abbat. Cluniac. Petrum Vener. in Statutis Ordinis Cluniac. cap. 40. Joan. Sarisber. Epist. 182. 285. 286. Goffridum Vindoc. lib. 3. Epist. 16. Constitut. Sicul. lib. 3. tit. 38. §. 4. Innoc. III. PP. lib. 1. Epist. 14. lib. 15. Epist. 4. Gesta ejusdem PP. pag. 126. 133. Willelmum Neubrig. lib. 3. cap. 23. Stephanum Tornac. Epist. 224. Edit. Molineti, Petrum de Vineis lib. 5. Epist. 49. 70. Matth. Westmonast. p. 217. Will. Malmesbur. pag. 221. Concilium Ravennense ann. 1317. cap. 11. Miracula S. Eutropii Episc. Santon. num. 29. &c. Est etiam

2. EQUITATURA, Idem quod *Chevalcheia*, Exercitus. Speculum Saxon. lib. 2. art. 21. *Reus etiam ab ostagio seu Equitatura tunc liberatur.* [Jacob. Episcop. Accon. Epist. ad Honorium III. Papam, de Gestis in Terra S. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 287. *Sed sciatis quod plures ex nostris in eadem amissi sunt Equitatura, quam capti ab alienis.* Litteræ Johannis Franc. Regis ann. 1360. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinar. pag. 478. *Ipsos ab omnibus impositionibus, subsidiis, maletoltis, gabellis & subventionibus, exercitu, Equitaturis, villarum & fortalitiorum custodiis … quittos remanere volumus.* Vide *Hostis.*]

¶ EQUITATUS, Eadem notione. Vide in *Hostis.*

EQUITIARIUS, Qui *Equitiorum* curam gerit, Armenti custos. Gloss. S. Bened. cap. de Agricultura: *Equitiarius*, ἱπποκόμος. Firmicus refert *Equi-*

tiarium futurum, qui natus fuit oriente Centauro, lib. 3. cap. 13. Est autem

EQUITIUM, Equorum armentum. apud Ulpianum: *ἱπποφορβία*, seu *ἀγέλαι ἵππων* in Gloss. Gr. Lat. Vide Scaligerum ad lib. 5. Manilii, & Leges Forestarum Scoticarum cap. 8. §. 1.

¶ EQUITIO, Equus quo quis vehitur. Sebast. Fanton. tom. 2. Hist. Avenion. pag. 83. in Charta Consulum Avenion. an. 1195. *Concessimus ut de singulis Equitionibus duos denar. de asino unum den. de currello quatuor den. de singulis peditibus singulos obulos, &c.* Supra legitur *Equitatio*. Vide *Equitatura* 1.

¶ EQUONOMUS, Papiæ, *Ministerialis, vel qui modo Advocatus dicitur*. Leg. *Oeconomus*.

EQUORABILITER, [Navigio, Navigando.] Vide *Æquorare*.

¶ EQUOTUS, *Privatus*. Gloss. Isid. Excerpta Pith. *Privatus vita*. Grævius putat legendum *Evitatus*, quod est *Vita privatus* Papiæ. Vide *Evitatus*.

EQUULEUS, Patibulum, furca cui decollatorum Martyrum cadavera affigebant. S. Eulogius lib. 3. Memorial. SS. cap. 8. de Martyre decollata: *Nec mora consternatis cervicis membris, Equuleo deorsum versa suspenditur.* Cap. 10. *Nec mora ut erat lineis indutum cadaver sporta immissum alveo projici Principes mandaverunt, nec sicut cætera occisorum cadavera, aut pro foribus neglexerunt, aut Equuleo suspenderunt.* Cap. 17. *Confestim exanime corpus cujusdam homicidæ patibulo .... capite deorsum suspendi præcepit.* Ita passim lib. 2.

EQUUS. EQUI ALBI, ut olim triumphantium fuere, quod docent Demsterus lib. 10. Antiquit. Romanarum, & alii Criticorum filii; ita & Principum in solennibus in urbes ingressibus. Sugerius in Ludovico VI. p. 318. de Innocentio PP. *Albo & palliato Equo insidentem educunt.* Adde pag. 290. Acta Alexandri III. an. 1177. de ejus ingressu in urbem Jadertinam: *Itaque præparato sibi de Romano more Albo Caballo, processionaliter duxerunt eum per mediam civitatem, &c.* Continuator Nangii de Ingressu Caroli IV. Imp. in urbem Lutetiam: *Et fut mis sur un Cheval sur le destrier que le Roy lui avoit envoié à S. Denys, lequel estoit morel: & semblablement monta le Roy des Romains sur celui que le Roy lui avoit envoié, lequel estoit pareillement morel. Et apensement le Roi de France les leur donna de celui poil, qui est plus loin & opposite du blanc, pource qu'es coustumes de l'Empire, les Empereurs ont accoustumé entrer ès bonnes villes de leur Empire, & qui sont de leur Seigneurie, sur un Cheval Blanc: si ne vouloit pas le Roy que en son Royaume le feist ainsi, afin qu'il ne peust estre noté aucun signe de domination: & ce temps partit le Roy de son Palais, monté sur un grand Palefroi Blanc, richement ensellé tout aux armes de France, &c.* Vide Hadrianum Valesiom ad Berengeri Imper. Panegyricum pag. 205. Joannes VIII. PP. pro Ecclesia & Episcopo Ticinensi: *Sancimus etiam Apostolica auctoritate, tuisque successoribus Crucem habere, & quocunque volueris ferre. Pallium quoque similiter concedimus, nec non Album Equum coopertum equitare in Ramis palmarum, & secunda feria post Pascha.* Bulla alia Honorii III. an. 1217. pro eodem Episcopo: *Fraternitati siquidem tuæ inter sacra Missarum solemnia pallio uti, & tam tibi quam successoribus tuis in processione Palmarum, & feria secunda post Pascha, Equum Album udone coopertum equitare, nec non & Crucem inter ambulandum præferre concedimus.* Adde Leonem Grammatic. p. 470. Scylitzen p. 682. Edit. Reg. Innocent. III. lib. 1. Epist. pag. 36. Edit. Venet. Jacob. Cardinalem lib. 1. de Coronat. Bonifacii VIII. cap. 9.

EQUI APPRETIATI, dicebantur Equi militares vassallorum qui ad Regum aut Principum *submonitiones* in castra proficiscebantur. Eorum enim, priusquam ad bella aut prælia sese accingerent, equi æstimabantur, ut si in bellis ac præliis interfici, perire, vel mori contingeret, eorum pretium dominis à Rege aut Principe restitueretur, seu, ut tum loquebantur, *restauraretur*. Vetus Charta apud Seldenum de Titulis honorariis 2. part. cap. 5. §. 39. *Domino Joanni de Segrave Bannereto pro vadiis suis, Domini Jo. de S. Joanne Bannereti, 11. Militum & 41. Scutiferorum suorum, à 1. die Octob. quo die Equi sui fuerunt Appretiati, usque ad tertium diem ejusdem mensis, utroque computato per tres dies, cuilibet Bannereto 4. solidos, cuilibet Militi 2. solidos, & cuilibet Scutiferorum suorum per diem 12. denar.* Duplici porro pretio æstimabantur ejusmodi equi militares, majori ac minori: ita ut Scutiferis, qui equis majoris pretii vehererentur, majus daretur stipendium, minus qui minoris. Ut plurimum vero majus equorum pretium 25. librarum erat, licet pluris valerent. Hæc universim discere est ex Computis *Thesaurariorum guerrarum Regis*, asservatis in Camera Computorum Paris. ex quibus ad hæc firmanda sequentia descripsimus. Ex Computo Bartholomæi *du Drach*, an. 1338. *Despense: Pour Chevalier Banneret 20. s. tourn. par jour, pour Chevalier Bachelier 10. s. pour Escuier monté au pris 6. s. 6. den. pour Escuier monté au moins de pris 5. s. pour Gentilhomme à pié 2. s. tourn. pour Sergent à pié 12. den. & pour Arbalestrier 15. den. tourn.* Computum Joan. *du Cange* an. 1340. *On compte par jour aus Chevaliers à Banniere 30. s. t. aus Chevaliers Bachelers 15. s. t. a Escuier monté sur cheval de 25. livres & au dessus, 7. s. 6. d. à Escuier monté sur cheval du pris dessous 25. livres, 5. s. t. & à chascun Sergent de pié 2. s. t.* Denique Computum ejusdem Barthol. *du Drach* an. 1350. *L'en a compté par jour pour Chevalier Banneret 30. s. t. pour Chevalier Bachelier 15. s. t pour Escuier monté au pris, 7. s. 6. d. t. pour Escuier monté à non pris 5. s. t. pour Archer à cheval, 4. s. t. pour Archer & Arbalestrier à pié 3. s. t. pour Sergent à cheval 2. s. t. & pour homme d'armes à pié 4. s. t.* Et mox: *Compte fait aux gensdarmes. Monseig. Gui de Neelle, Sire de Mello, Mareschall de France, Capitaine dessus nommé, pour les gages de luè Banneret, 1. Chevalier Bachelier & 26. Escuiers montez au pris, &c.* Ex præallatis igitur colligitur bifariam censitos equos militares, eosque qui majoris censebantur pretii, *Chevaux de prix*, appellatos: quæ etiamnum loquendi ratio obtinet. Le Roman *de Roncevaux* MS.

Et fut monté el bon Cheval de pris.

Le Roman *de Gaydon* MS.

Un Chevalier sor un Destrier de pris.

Le Roman *de Garin* MS.

En Destre meinent les Auferrans de pris.

Infra:

Gerbert se fist sor le Cheval de pris.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

S'er me donnez ce bon Destrier de pris.

[Vide *Emendare equum.*]

¶ EQUUS ARABICUS. Le Roman *d'Athis* MS.

Chevaulx d'Espaigne & Arabis.

EQUUS ARMATUS, Præstationis species. Charta an. 1306. in 9. Regesto Philippi Pulcri Ch. 14. ex Tabul. Regio: *Exceptis 30. solidis censualibus, quos*

faciunt Domino Regi quidam nobiles dicti loci pro Equo armato, &c.

EQUI CANONICI MILITARES, Qui ex canone seu in canonem ad militares usus præstabantur, in l. 3. Cod. Th. de Equorum conlat. Adde tit. Qui à conlatione tironum vel equor. excus. tit. de Stratoribus, tit. de Oblat. equor. eodem Cod. & Just. Vide præterea quæ ex Frothario Tullensi Epist. 21. de equis adnotamus, qui in canonem, seu in *donum* Regibus nostris ab omnibus dari solebant, in Differt. 4. ad Joinvillam p. 154. 155. quibus adde S. Basilium Epist. 423. Capitulare 3. Caroli M. an. 803. in Addit. cap. 2. & Capit. 5. ejusdem an. cap. 20. & Constantin. de Adm. Imp. cap. 50. 51.

¶ EQUUS CAPITOSUS. Vide *Equus indomitus*.

EQUI CATAPHRACTI, COOPERTI. Vide infra *Equus vestitus*.

EQUI CURATORICII, in leg. 29. Cod. Th. de Annona & tribut. *qui curatoricio nomine flagitantur*, in l. 2. eodem Cod. de Equor. conlat. ii forte quibus *Curatores* in provinciis ad peragenda negotia utebantur, quique iis à provincialibus subministrabantur. Vide Conjecturas Jacobi Gotufredi.

¶ EQUUS CURSORIUS *Abbatis de Gimonte*, in Charta anni 1351. ex Regesto 80. Chartophylacii Regii. Nostris *Coursier*, Bellator equus. Vide *Cursor Equus* in *Cursor* 6.

EQUI DETRUNCATI. Concilium Calchutense an 787. cap. 19. *Equos vestros turpi consuetudine Detruncatis, nares funditis, aures capulatis, verum etiam & surdas redditis, caudas amputatis: & quia illos illæsos habere potestis, hoc nolentes cunctis odibiles redditis.*

EQUUS DOMITUS, vel EQUITATUS, in Legibus Malcolmi II. Regis Scotiæ cap. 3. §. 4. & in Legibus Forestarum Scoticarum c. 8. §. 2.

¶ EQUUS EMISSARIUS. Vide *Emissarius*.

¶ EQUI FRISII, quos à Frisio aliquo inventore dictos conjicit Carolus de Aquino in Lexico militari, Trabes sunt, ut exponit idem Auctor, ad figuram exagonam dedolatæ, ex quibus clavi prominent, ad hostium ac præsertim equorum incessum infestandum & remorandum. Equos dici existimat, vel quod hostium equos infestant, vel quoniam similes sunt trabibus, quæ domorum fastigia suffulciunt, & à Latinis quidem *Canthe ii*, à Gall. *Chevrons*, ab Italis dicuntur *Cavalli*. Horum formam exhibet *Mollet* in Agonibus Martis.

EQUI HERMOGENIANI, olim in pretio, à quodam *Hermogene*, à quo forte distrahebantur, aut curabantur, dicti *Hermogenis Equi*, in l. 1. Cod. Th. de Equis curulibus; *Hermogeniani* vero in l. 1. eodem Cod. de Grege domin. ubi Gotofredus.

EQUUS INDOMITUS & CAPITOSUS, cui opponitur *Equus domitus*, in Quoniam Attachiam cap. 48. §. 10. 11.

¶ EQUUS PALLIATUS. Vide *Equus vestitus*.

EQUI PALMATI, PALMATII, Equi Cappadoces, olim in pretio, à quodam *Palmatio* Cappadoce ejusmodi equorum curatore & nutritore, qui *Andavilis* oppido prope Tyanam habitabat, dicti, ut habet Itinerarium Hierosolymitanum, seu Burdegalense. Vide Gloss. Basilic in παλμάτιοι. De his copiose egit Jacobus Gotofred. ad l. 1. Cod. Th. de Grege dominico. Joannes de Janua *Palmatos* equos, *spadiceos*, interpretatur, seu fulvi & rubicundi coloris, sicut est palma, vel quod palmæ figuram in cruribus haberent. In veteri Inscript. apud Sponium to. 3. Itiner. pag. 24. ubi variis Equorum nomina describuntur. PALMAT. AF. II. S. Basilius Homil. πρὸς τοὺς πλουτοῦντας, de divitum equis: ἵππους φαμετλοῦς ἢ ὥσπερ γενεαλογούμενα ἀπὸ εὐγενείας πατέρων, ὥσπερ οἱ ἄνθρωποι. Vide Eustath. Swartium lib. 3. Analector. cap. 7.

¶ EQUUS PHALERATUS. Vide *Equus vestitus*.

EQUUS SERVITII. Tabular. Vindocinense fol. 246. *Cæteram terram Girardus Abbas dedit Gauscelino, & concessit in feudo habendam Servitio unius Caballi annuatim, ad summonitionem domini Abbatis, vel ipsius vicarii reddendi.* Fol. 275. *In molendino Certoris habemus unum Equum Servitii, & 2. den. censuales.* Tabular. Absiense fol 5. *Finivit & concessit placitum quod in ea habebat, & Equum de Servitio, & omne servitium excepta decima blasorum, &c.* Alibi: *Et concesserunt se eam garire & defendere de Equo, de placito, & omnibus Servitiis.* Rursum: *Quinque solidos quos in terra Garnerii Audeberti pro Equo de Servitio mihi retinueram.* Hinc *Cheval de service*, in Consuetudine Andegav. art. 177. Castellinovi art. 11. 21. Perticensi art. 76. Drocensi art. 12. Dunensi art. 24 &c. Vide *Runcinus*.

EQUUS AD STALLUM, Admissarius, in Legib. Wisigoth. l. 8. §. 4. unde nostri *Estalon*.

¶ EQUUS STRATUS. Vide mox *Equus vestitus*.

EQUUS VESTITUS, Sagu instructus, apud Arnoldum Lubecens. l. 2. cap. 4. M. Justinus Lippiensis in Lippiflorio pag. 137.

Tyro noster adest equitum pulcro comitatu,
Quos ornans phalera splendida vestit Equis.

Palliatus apud Sugerium in Ludovico VI. p. 318. *Equus phaleratus*, non semel in Annalibus Colmarien lib. S. Basilius Homil. πρὸς τοὺς πλουτοῦντας, de Equis: Τάπησι ἁλουργοῖς κοσμοῦντες τοὺς ἵππους ὥσπερ νυμφίους. Apud Constantin. de Adm. Imp. c. 51. extr. ἱππάρια ἐστρωμένα ἢ χαλινωμένα. *Equus coopertus*, apud Albertum Argent. pag. 131. *Equus stratus*. Anselmus Episcopus Havelbergensis l. 3. Dialog. cap. 12. *Isti ingressi urbem cum magna honorificentia suscepti due Dominico, advocati sunt in processionem ad sanctam Dei Genitricem ad Blachernas in tanto honore, ut etiam de Palatio Caballos stratos eis dirigeret cum obsequio Pincas Imperialis, ut sic eos susciperet.* *Equi coperti*, seu bellici, vel quibus in bellis utebantur. Charta Edwardi I. Reg. Angl. apud Gulielmum Prynneum in Libertat. Eccl. Anglic. to. 3. p. 787. *Fecit nobis servitium suum... cum Equo cooperto, &c.* Joan. Brittuo in Legibus Angliæ cap. 53. *Tantost soit enquis queux fuerent a la disseisine à baner despleyé, ou a Chevaux couverts, ou autre force d'armes. Cheval couvert & ensellé*, apud Villharduinum n. 83. Rotulus Cameræ Computorum Paris. cui titulus *Compte du voyage de Gascogne qui fu l'an. 1294. & 1295. Pour les gages M. Bertran Massole retenu aus gages accoutumes pour luy & 2. Escuiers, &c. Et estoit luy & autre à Chevaux couvert, & un autre sans Cheval couvert.* Infra: *Pour 11. Escuiers a Chevaus couvers a chascun 7. fols 6. d. par jour, & pour deux qui n'ont pas Chevaux couvers, à chascun 5. sols.* Hos sic describit Chronicon Colmariense an. 1298. ubi de Dextrariis: *Hi equi Cooperti fuerunt Coopertoriis ferreis, id est, veste ex circulis ferreis contexta.* Sic etiam describuntur ejusmodi equi vestiti ab Hemricurtio lib. de Bellis Leodiensibus cap. 41. *A cely temps des werres, & encor par l'espase de dix ans apres les pais faites, tos Chevaliers & Escuiers d'honneur soy kebatoient sor destriere, ou sor corsiers de tel bonteit, qu'il soy pouvoyent sus affeiauir, & estoient sor hautes selles de tournoy sans faiet, tos Couviers de covertures ovrees. d'ar. vres*

de brosdure de leurs blazons armeiez & estoient armiez de plates de bons haruas de menat fer, & biet sor les plates bons richs wardecors d'armes armoez de leurs blazons, & avoit cascon un heaume sur son bachinet à on timbre bin jolie, & plusieurs Saingnors Chevaliers & atres y avoit, qui al desus de lor covertures de menues mailhes de fier por la doutanche de leurs chevaz. Philippus *Mouskes* in Hist. Francor. MS.

Ses Cevaus fu de fier Couvers,
Par desure ot un cendal piers,
A flours d'or les armes le Roi
De France, & s'ot tout le conroi.

Vide Notas oostras ad Villharduinum.

Equos ejusmodi vestitos in Nobilium funeribus offerri solitos, docet vetus Ceremooiale Gallicum. Vide *Heriotum.*

EQUUM ET ARMA *Patrum senioribus suis dare tenebantur* majorum Valvasorum filii, qui in eorum beneficia succedebaot, ut est in Constitutione Conradi & Henrici II. Imp. lib. 3. Legis Longob. tit. 8. §. 4. & lib. 3. Feudor. Vide *Heriotum.*

¶ 1. ERA pro *Aira*, Area, seu Ager vel locus incultus, Gall. *Aire.* Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ cap. 108. *De alia Era. Due Era fuerunt, amba erant & adhuc sunt francdads S. Maria, ita tamen quod si Cellarius habeat clamorem de eis, quinque solidos habet pro lege de una Era.* Dooatio Borelli Comitis Barcin. an. 964. io Appendice Marcæ Hispan. col. 884. *Faciant ad jam dictam Ecclesiam.... jornals novem ad ipsas vineas, & jornals duos ad messes colligendas, & jornals duos ad ipsa Era*; id est, locum sive tectum sive apertum, ubi frumentum teritur. Charta Philippi Aug. Fr. Regis an. 1211. apud Marten. Ampliss. Collect. to. 1. col. 1100. *Ab Era S. Venantii usque ad cuneum muri per viam pratorum S. Juliani, & à cuneo muri usque ad Ligerim, totum est de eleemosyna Regum Francia.* Ut *Area* quandoque, sic *Era* pro Cœmeterio posset accipi hoc io posteriori loco. Vide *Area.*

¶ 2. ERA, Pecuniarum subsidium ab *Æs, aris.* Littera Regis Aragoo. Edwardo I. Angl. Regi, apud Rymer. tom. 2. p. 461. *Per loca terra nostra, ad defensionem ejusdem, adjutorium sive Era colligitur & prastatur; unde sis armata, cum qua poterimus, &c.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS. *Era, Ere, Decime, monnoie.*

¶ 3. ERA, Supputatio, nomerus, sectio capitis, &c. de quo supra in *Æra* 1. Aimoinus in Vita S. Abbonis Abb. Floriac. cap. 11. *Sed & idem venerabilis Abbo... scribens, quid capitula, Era, sive adnotata, qua in Evangelus habentur, inter se discrepent, &c..*

¶ 4 ERA. [Initiom aliqood fixum, onde anni numerantur.] Vide *Æra* 2.

¶ ERADICARE, Expellere, qoasi radicitus avellere. Ottobonus Scriba lib. 3. Annal. Genuens. ad ann. 1196. *At quum videret se eos minime posse de campo & castro Eradicare, & nihil proficere posse... retraxit se cum militia sua & fortia.*

ERADICARIUS, Radicitus avolsus. Faostus Regiensis Serm. ad Monachos: *Quid gravius, quando subito, tanquam aliquis repentinus Eradicarius de loco ad quem te Dominus vocaverat, ... obliviscı loci illius, in quo primum & dulcissimum immutationis habitum & nomen secularis exuerie.*

¶ ERADICATIO, Exstirpatio non semel in Bibliis sacris; interitus, cædes, Tertulliano de Resurr. carnis cap. 27. *Post Antichristi Eradicationem agitabitur resurrectio.* Juramentum fidelitatis Ordinum regni Daciæ Christierno Regi an. 1523. apud Ludewig. to. 5. pag. 322. *Postremoque cum effusione sanguinis nostri, etiam Eradicatione floris Danice Nobilitatis... victoriam adversus pradictum regnum obtinuimus.*

¶ ERAMEN, pro *Æramen*, Opus ære confectum. Vide in *Æramentum.*

ERANEM EQUUM *vulgus vocat, quod in modum aris sit coloris.* Papias.

¶ ERANUM, Moneta minutior ex ære apud Siculos in usu. Vide locum in *Cantarium.*

¶ ERATOR, *Debitor, reus, obligatus.* Glossar. Sangerman. n. 501. Scribe & vide *Ærator.*

¶ ERBAGIUM, Jus herbarum succidendarum. *De pasnagio & de Erbagio*, in Tabulario S. Sergii Andegav. Vide *Herbagium.*

¶ ERBALDUS, Germanice, Vir audax. Walafridus Strabo in Visione Wetini oum. 4.

Dicitur Erbaldus, verso sermone Vir audax.

¶ ERBAND, vel *Erbannum*, Exercitus *herebanno* seu citatione aut submonitione subditorum coactus. Vide *Erbannum* post *Herebannum.*

¶ ERBATICUM, Idem quod *Erbagium.* Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 21. v°. col. 1. *Incol. S. Germani... aa tertium annum propter Erbaticum germia* 1. Vide in *Herbagium.*

¶ ERBEJARE, Herbas depascere. Statuta Massil. lib. 5. cap. 19. §. 5. *Item quicumque Erbejarit in aliena, seu alterius vineis, vel in alieno devenso, vel in alieno prato, vel devenduda solvat pro banno* XII. *den. & de nocte* V *sol.* Vide *Herbajare.*

¶ ERBERGAMENTUM, Lobinello in Glossario ad calcem Hist. Britan. Domus. Gall. *Herbergement.* Vide *Hereberga.*

¶ ERCIARE, Occare, Gall. *Herser.* Chartular. SS. Trin. Cadom. fol. 20. v°. *In Oistrehan habemus* XXIX. *vilanos plenarios... acram terra arant per annum... & Erciant & seminant de semine nostro.* Vide *Erpia.*

¶ ERCIATURA, Occatio, Gall. *Hersage.* Legitur in eod. Chartulario fol. 61.

¶ ERCULINUS, Sciurus, Gall. *Ecureuil.* Paulus Veoetus lib. 3. cap. 48. *Varia producens animalia, ut sunt Rhondes, Armelini, Erculini varii, Vulpes nigra, &c.*

¶ EREMIA. Vide in *Eremus.*

¶ EREMICOLA, ut *Eremita* S. Hieronymo.

¶ EREMIPETA, Qui petit eremum Tertulliano.

EREMITÆ, Monachi qui vitam solitariam in eremis agunt, *quorum vita est devitare saculi tumultus, & permanere in cellulis suis, quatenus vacent orationi & silentio*, aiebat S. Stephanus Fundator Ordinis Grandimontensis, apud Geraldum in ejus Vita cap. 3. Philoni, οἱ ἐρημῖται; Chrysostomo, οἱ τειχῶν ἔξω ποιοῦντας ἀδελφοὺς ἐν κοινοῖς, ὁ μοναχρίως, ἐρημίαν διώκοντες; eidem ἐρημοπολῖται: Nazianzeno, οἱ τῇ ἐρημίᾳ ἐνδιαιτώμενοι, οἱ τὴν ἐρημίαν καλλιεργοῦντες, οἱ τῆς ἐρήμου πολῖται. Vide *Anachoreta.*

EREMITÆ, pro quibusvis Monachis, io Charta Hispanica æræ 1016. apud Antonium *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti to. 5. pag 445.

EREMITORIUM, Habitaculum Eremitæ, *Ermitage.* Robertus *de Chorcon* Cardinalis io Tract. de Pœnitentia qoæst. 1. c. 39. *Sed esto quod nullum inveniat claustrum, nisi tali rapina infectum, vel aliquod Eremitorium, nisi latronibus obsitum. Eremitorium Fratrum Minorum*, apud Albertum Stadeosem ann. 1244. H. Knyghton lib. 5. *Eremitorium in bosco D. Ducis petiit, ibique domum hanc aliquanto tempore coluit.* Occurrit præterea in Vita Endei Abbatis Araniensis n. 7. 21. apud Innoccotium III.

PP. lib. 13. Epist. 65. & in Monastico Anglic. to. 3. p. 18. 50. Adde Luithprandi Pseudochron. pag. 309.

Eremita, Cui competit ejusmodi cella, qui ei deservit, apud Gul. Prynneum in Libert. Eccles. Anglic. tom. 3. p. 1250. *Robertus Capellanus liberæ Capellæ Dom. nostri Regis juxta Knypelgat, & & loci ejusdem Heremita, &c.*

Fratres Eremitoriorum, Religiosi Ordinis Fratrum Minorum, qui loca deserta & solitaria, *Eremitoria* nuncupata, sub disciplina Fr. Pauli incolebant. Sed paulo post defecit hoc nomen, inquis Waddingus ann. 1375. n. 44. dum ab Eremitoriis ad occupanda etiam & reformanda majora Cœnobia Conventualium transierunt.

Eremitagium, in Regesto Philippi August. Herouvallino fol. 172. & lib. 2. Epist. Innoc. III. p. 415. Edit. Venetæ, [necnon in Litteris Geraldi Episcopi Utic. ann. 1424. apud Stephanotium tom. 2. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 495. Galli dicimus *Hermitage*.]

¶ Eremitalis, Spectans Eremitas, in iisd. Litteris Geraldi Episc.

¶ Eremitanus Frater, pro *Eremita*, tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 274. *Eremitanus Ordo Fratrum S. Augustini*, in Venditione anni 1410. Hos Augustinianos, alias discalceatos & intonsos, nunc autem à paucis annis calceatos & tonsos, etiamnum appellamus, *Les Hermites de S. Augustin*, Parisiis *Les Petits Peres*, ad distinctionem aliorum Ordinis S. Augustini Monachorum.

Eremuncula, in Vita S. Domitiani.

1. EREMITARE, Vitam eremiticam ducere. Laurentius Leodiensis in Episcopis Virdunensib. pag. 327. *Ibi Rotbertus venerabilis nostri Cœnobii Monachus cum duobus sociis primum Eremitavit, &c.* Utitur etiam Felix Gyrwensis in Vita S. Guthlaci num. 17.

2. EREMITARE, vel Heremitare, Vastare. Chronic. Gothor. seu Lusitan. era 904. *Et maris littora Heremitavit atque destruxit.* Ibid. *Conimbriam ab inimicis possessam Heremitavit.*

Eremitas, Vastatio. S. Eulogius in Documento Martyrii: *Proponunt vobis... Eremitatem Ecclesiarum, compeditionem Sacerdotum, dispersionem ministrorum.*

¶ EREMITICA Silva, Deserta, tom. 4. Annal. Bened. p. 752. col. 1. Vide *Eremus.*

¶ EREMITORIUM. Vide in *Eremita.*

¶ EREMITTERE, *Contra hostes è munimentis pugnare.* Barthii Glossarium ex Raimundi Agilæi Hist. Palest.

¶ EREMODICIUM, ἐρημοδίκιον, Desertio causæ, quæ fit cum actor vel reus per absentiam suam defugiunt judicium. Juxta Bleynianum Institut. lib. 4. pag. 489. *Id inter contumaciam & Eremodicium est differentia, quod contumacia respectu rei, ad quem mandatum de comparendo dirigitur, proprie dicatur: quemadmodum & Eremodicium respectu actoris, ut ita ad eum, per quem introducitur causa, magis referendum videatur. Vel, ut quidam volunt, & fortasse melius, Eremodicium contrahatur elapso à vera contumacia triennio, juxta alteram doctrinam Gloss. in Dict. L. Etsi fine §. ß. in verb. eremodicum. Ex eremodicio lis amittitur, non autem ex deserto vadimonio.*

¶ EREMUNCULA. Vide *Eremita.*

EREMUS, Incultus, *Erema terra*, incolta:

.... Immunis, rastroque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus.

Heremps, in Consuetudine Solensi tit. 13. art. 1. 3. 4. *Terme Herme*, in Marchiensi art. 425. Burbonensi art. 335. Arvernensi c. 28. art. 3. Gloss. Græc. Lat. ἔρημος, *Deserta.* Lex 4. Cod. de Censib. leg. 11. *Omne territorium censeatur, quoties desectorum levamen exposcitur, ut sterilia atque jejuna his, quæ culta vel optima sunt, compensentur.* Ubi Cujacius notat quosdam Cod. pro *jejuna* habere *Erema*, & Græcos hæc verba sic extulisse, τὰ ἔρημα μετὰ τῶν εὐθηνούντων συμψηφίζονται. Michael *del Molino* in Repertorio fororum Aragon. in v. *Ganatum: Si illa hæreditas est Herema, & talis quæ non possit rigari nisi de cælo, &c.* Præceptum Caroli M. pro Hispanis an. 812. *Erema loca sibi ad laborandum porprisenunt.* [Præceptum Ludovici Pii ann. 821. Marcæ Hisp. col. 767. *Cellulas quas ipsi ab Eremo construxerunt.*] Præceptum Carlomanni Regis an. 881. *Terras quas ex Eremo traxerunt, quiete possideant.* Charta Sanctii Navarræ Regis apud Oyhenartum pag. 99. *Cum omnibus terminis & pertinentiis ... cum Eremo & populato.* Alia Petri Episcopi Aginnensis an. 1246. *Eundem montem cum suis pertinentiis licet desertum, nemorosum, & Eremum, ad nostrum dominium ratione feudi pertinere dicentis.* Alia Willelmi Comit. Tolosæ an. 1080. *Ipsum boscum cum omnibus terminis, affrontationibus, exitis, & regressis suis, omnia & in omnibus, cultum & Eremum, sine reservatione.* [Vita S. Judoci Presbyteri n. 12. inter Acta SS. Benedict. sæc. 2. pag. 569. *Posthac vero præcepit Haymo, ut incideretur Eremus, qui erat in gyro densissimus, quatenus locus ille habitationem Dei famulo redderet aptam.* Spinetum hic esse intelligendum ex superioribus liquet.] Adrevaldus de Translat. S. Benedicti c. 1. *Ita ut in Eremi vastitatem loca prius desiderabilia conversa viderentur.* Cap. 2. *Qui locus ad Eremum redactus cæpit esse ferarum .... habitatio. Erema hereditates*, in Testamento Jacobi Regis Aragon. ann. 1272. Vide Foros Benelraro. rub. *de Herbages* art. 13.

Inhermæ Terræ, Cultæ, in Charta an. 1148. apud Joffridum in Nicia pag. 568.

Eremsæ Difficiles, ex Græco ἐρημίας, apud Luciferum Calaritanum lib. 1. pro S. Athanasio.

¶ ERENACHUS, Ecclesiastica dignitas apud Hibernos. Vide *Herenachus.*

¶ EREPTORIA, *Adimenda, reddenda.* Gloss. Isid. In Excerptis Pythœan. omittitur *Reddenda.* Credit Grævius, posteriorum temporum Scriptores *Ereptoria* dixisse bona, quæ eripiuntur seu adimuntur. Vox *Reddenda* fortassis adjecta est, quod injuste ablata sint restituenda.

ERETINA. Charta Desiderii Morinorum Episc. in Chronico Andrensi p. 474. *Quod si forte in hieme, vel ex abundantia pluviarum, vel ex resolutione nivium aquæ nimia inundantia fieret, quam vulgo Eretinam vocant, &c.*

ERGALIUM, ἐργαλεῖον, Instrumentum. Luithprandus l. 6. c. 3. *Per vertibile, quod supra laquearium est, Ergalium in mensam subvehuntur.*

¶ ERGARE. Gloss. Isid. *Ergat, circat.* Leg. *Eerat, circat.* Vide Grævium.

¶ ERGASTARIUM. Radericus Frising. de Gestis Friderici I. Imper. lib. 2. cap. 2. *Nam & fabrorum & opificum multitudo, & mercatorum copia ... sequitur exercitum cum suis papilionibus ac Ergastariis.* Murator. annotat in uno MS. legi *Ergasteris.* Vide *Ergasterium.*

¶ ERGASTERIACUS, Artifex, apud Muratorium to. 1. part. 1. col. 1.

ERGASTERIUM. Glossæ MSS. *Ergasterium, Mona-*

sterium, vel officina medicorum, vel operatorium. Iso. Magister: *Ergastion, Operatorium.* Ἐργαστήριον. Tabernæ mercimoniis deputatæ: passim in Cod. Th. & Justin. Vide Jac. Gotofredum ad lib. 4. Cod. Th. de Operib. publ. [Pro theca sacrarum reliquiarum accipit Bernerus Abbas in Translatione S. Hunegundis Virginis, inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. p. 225. *Summopere efflagitaverant, ut eis concederetur mutationi adesse, sanctaque ossa propriis conspicere oculis... Clauso igitur tandem cum diligentia solertiaque honorabili Ergasterio, cum cereis & thuribulis & crucibus de crypta erumpunt, &c.*]

¶ ERGASTICUS, ἐργαστικός, Efficax, operosus. Martian. Capella lib. 6. p. 231. *Ergastica schemata, quæ facienda cujuslibet formæ præcepta commnent. Ergasticus* Jurisconsultis idem est qui Operarius. Vide *Ergaticus*.

¶ ERGASTULARIUS, Pertinens ad ergastulum. Ammian. lib. 14. extr. *Eunus quidam, Ergastularius servus, ductavit in Sicilia fugitivos.* Utitur Columella, pro eo qui præest mancipiis in ergastulo conclusis.

¶ ERGASTULARIS, Eadem notione. Sidon. lib. 7. Epist. 9. *In tenebris Ergastularibus constitutas.*

ERGATA, Operarius. Papias: *Ergata, vicinus, vel operator.* Gloss. S. Benedict. cap. de Agricultura, *Operarii*, ἐργάται. Testatur Casaubonus ad Suetonium in Vespas. c. 2. Epirotarum agmina patriam quotannis relinquere, & ulteriora ditionis Turcicæ adire, operis simul & quæstus faciendi gratia, & ab iis *Ergatas* patrio sermone dici. Italis *Ergata* idem est ac *organum*.

ERGATICUS, uti legunt Notæ Tyronis, idem forte qui *Ergasticus*. Gloss. Græco-Lat. ἐργαστικός, *operosus*: *Ergasticos* enim vocari operas quæ in operibus publicis conductis ab aliquo quasi Principe & magistro guberoantur, ait Hotomannus. Sed an idem cum *Ergosiotanis*, de quibus in l. 5. Cod. de Episcop. audient. addubitant viri docti. Ubi Dionysius Gotofredus probabili conjectura pro *diocatæ ergosiatanorum* emendat *ergositonarum*: ita ut fuerint præfecti eorum qui Alexandriæ frumentum comparabant, quasi ἐργοσιτῶναι: *sitona* enim dicuntur qui frumento comparando præficiuntur.

¶ ERGATIVUM, *Contemplativum*. Papias.

¶ ERGODIOCTES, Gr. ἐργοδιώκτης, Exactor operis. Walafridus Strabus in Prologo ad Vitam S. Othmari Abb. Sangall. *Quem etiam in hac occupatione instantissimum Ergodioctem sine tædio lati sustinuimus.* Vide Glossar. mediæ Græcit.

ERGODOCHIUM, Officina, ex Græc. ἐργοδοχεῖον. Sermo Petri Damiani de S. Severo: *Audistis, fratres carissimi, ex B. Severi, dum legeretur, historia, qualiter illum Deus de lanificii Ergodochio sustulit*, i. gynæcæo. Vide in hac voce.

ERGOLABUS, Operarius, operarum redemptor. Gloss. Græco-Lat. Ἐργολάβος, *redemptor*, Lexic. Gr. MS. Reg. Ἐργολάβος, τὰς ὑπὲρ τινῶν ἔργων μισθὸν λαμβάνοντας. Infra: Ἐργολάβος, ὁ ἐπὶ μισθῷ κακουργῶν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐργολαβεῖσθαι, ὁ κρίνας. Glossæ nomicæ MSS. Ἐργολάβος ἐστὶν ὁ χρήματα δεδεχὼς ἐπὶ τῷ ἐκχωρῆσαι ἀγωγήν. De significatione hujus vocabuli videndi Cujacius lib. 8. Obser. c. 31. & alii passim.

ERGOSIATANI. Vide *Ergaticus*.

¶ ERGUMINIS, *id est, Abbas*. Papias in MS. Bitur. Lege & vide *Hegumenus*.

¶ ERIBANNUM PLENUM COMPONERE dicebatur qui solvebat 60. solidos, quod non perrexisset in exercitum post evocationem. *Eribannum* legit Muratorius in Legibus Caroli M. to. 1. part. 2. p. 98. col. 2. pro *Heribannum*, quod habetur infra in voce *Heribannum*.

¶ ERICIT, *Custodit*. Papias. Gloss. San German. n. 501. *Ericiat, Custodiat.* Melius Papias, si bene conjecto, ab *Ericius* 2.

1. ERICIUS. Papias: *Icinus, marinum animal, à terrestri Icino nomen traxit, quem vulgus Ericium vocat.*

2. ERICIUS, Machina bellica. Otto de S. Blasio c. 23. *Cæsar itaque omnem reliquum apparatum, quem ad expugnationem civitatis fecerat, scilicet talpas, vulpeculas, Ericios, cattos, (talibus enim censentur nominibus) exuri præcepit.* [Hac notione vocem *Ericeas* usurpavit Cæsar de Bello Civ. lib. 3. quam exponunt Machinam infestis undique hurrentem telis. Lambertus in Histor. Comit. Ardens. apud Ludewig. to. 8. p. 475. *Turrim... quis nesciat apud Sangatam ab eodem Comite Balduino firmatam & fossatis circumcinctam & Ericiis & propugnaculis munitam.* Et pag. 547. *Reparato exterioris Ardensis munitionis valli fossato & amplificato, & sepibus & Ericiis consepto.* Quibus in locis *Ericii* idem sunt quod Livio Portæ pendulæ Nostris *Herse*: qua etiam notione vocem hanc usurpavit Salustius. Sed si veram indigitant originem melius scriberetur *Heritius* cum aspiratione; derivant enim ἀπὸ τοῦ ἔργειν, Arcere.]

¶ ERICTARE. Vide *Ericit*.

ERIGENA, vulgo dictus Joannes, qui *Scotus* Ingulpho p. 870. vixitque sub Carolo Calvo, & cujus scripta varia circumferuntur, quod Hibernus esset. *Eriugenam*, non *Erigenam* vocari in veteribus Codicibus, monet Sirmondus ad Concilium Valentinum III. *Irenses* porro non semel Hibernos vocat Ordericus Vitalis l. 11. & 12. nostri *Irois*, ex hodierna etiam appellatione: nam Hiberniam *Erin* vocant. Guill. *Guiart* MS.

Arriva la Richart li Rois,
Normans, Anglois, Escos, Irois.

Et anno 1212.

Tant i r'ot li Cornevalois,
D'Escos, d'Yrois, & de Galois.

Sed & Hibernos Scotorum nomine innotuisse palam est. Vide Gratianum Lucium in Cambrensi everso pag. 148. 338.

¶ ERIGERE, pro *Exigere*, bis terque legitur in Litteris anni 1363. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 63.

ERILIS, [Principis filius.] Vide *Herilis*.

¶ ERILIZ *Teutisca lingua, Armorum depositio*, in Legibus Lotharii I. Regis, apud Murator. to. 1. part. 2. p. 143. col. 1. Vide *Herisliz*.

¶ ERIMANIA, Exercitus. Vide *Arimania* post *Herimanni*.

ERIMARIUS. [Miles sub Comite aliisque Officialibus militans in oppidis & castris.] Vide *Herimanni*.

ERINACEUS, κτεὶς κναφικός. [Pecten fullonium.] Ita emendat Salmasius in Gloss. Gr. Lat. pro *Romaceus*.

¶ ERIOLUS, Incile, elix, sulcus aquarius, Gallis *Rigole*. Charta Dumbensis ann. 1379. *Ainonetus debet duos den. pro dimidia exclosa facta in Eriolis domini necessaria ad adæquandum dictum pratum; & debet capere aquam in dictis Eriolis pro adæquando prata.*

¶ ERIPES, Pedibus valens, pro *Æripes*, æreos habens pedes. Appendix ad Agnelli lib. Pontif. apud Murator. tom. 2. p. 196. col. 2. *Qui dum velocissimus cursibus uteretur, torpes conversus est de Eripede.* Gloss. Sangerman. num. 501. *Eripis, Velox.* Aliud Lat. Gall. *Eripes, Qui a pied d'airain.*

¶ ERIPIÇA,

¶ ERIPICA, Eripicare. Vide *Erpiia*.

¶ ERISCLID, pro *Erilit.* legi in Estensi Codice monet Muratorius loco in *Erilit.* citato.

¶ ERISIPELA, pro Erysipelas, ἐρυσίπελας, Tumor ex ferventi sanguine ortus, Gall. *Eresipele.* Vide locum in *Farsa*.

¶ ERITLID, pro *Erilit.*, apud Muratorium tom. 1. part. 2. p. 103. col. 2. ex Legibus Caroli Mag.

¶ ERITUDO, *Dominus, dominatio, proprietas, δεσποτεία*. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. Melius aliæ apud Janum in Antiquario: *Erus, δεσπότης, Eritudo, δεσποτεία*. Ibidem ex Festo: *Nam Erus antiqui scripsere à Græco ἔρος, unde ἥρωες*. Idem Festus habet: *Eritudo, Servitudo*, unde *Erus* etiam pro *Servus*, veriusque accipitur quam pro *Dominus* juxta vim antiqui ἔρος; sed si pro *Herus*, recte dicitur Dominus. Gloss. Sangerman. MSS. n. 501. *Eritudo, Dominatio*. Vide *Heritudo*.

¶ ERMA Terra. Vide *Ermus*.

ERMANA, Papiæ, *Calamitas*. Ita etiam in Gloss. MS Eccl. Parisiensis.

¶ ERMANTATUS, Scutis gentilitiis ornatus, Gallice *Armoirie*, vel potius idem qui infra *Esmaillatus*, vel *Esmantatus*, Gall. *Emaillé*. Testamentum Beatricis de Alboreya Vicecomitissæ Narbonæ inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1524. *Item, legamus Conventui sororum Minoretarum de Asilbiano unum salinum argenti, in quo quidem salino est deboysrhatus unus dracho Ermantatus cum signis, sive armis in fixis, cum brancha, sive arbore de coralbio, cum linguis serpentinis.... Item... unum alium salerium Ermantatum cum branchis de corallio & linguis serpentinis.* Vide *Armentatus*.

¶ ERMELLINUS, ut mox *Ermena*, Pellis muris Pontici. Vide in *Hermellina*.

¶ ERMENA, Pellis muris Pontici, Vellus Armeniacum, Gall. *Hermine*. Testament. Beatricis de Alboreya Vicecomitissæ Narbonæ ann. 1367. in Anecd. Marten. tom. 1. col. 1524. *Item, legamus Conventui sororum Minorum Biterris raubam nostram de scarlata sanguinea, cum caputio operato de floribus Ermenis & perlis.* Vide *Hermellina*.

¶ ERMENSUL, Priscorum Saxonum fanum vel idolum. Vide *Irminsul*.

¶ ERMINATUS, Ornatus *erminis*. *Subtus regalibus indumentiis depictis & Erminatis*, apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 872.

¶ ERMINEA, ut *Ermina*. *Cappa cum cappucciis etiam suffultis ex Ermineis*, in Epitome Constitut. Eccles. Valent. inter Concil. Hisp. to. 4. p. 575.

ERMINII, apud Radulfum de Diceto, & alios, iidem sunt quos Geographi *Armenios* vocant, nec erat quod se hic torqueret Somnerus. Vide *Hermellina*.

ERMINSTREAT, Una è quatuor Angliæ viis militaribus celebrioribus, quam ex intersecant ac percurrunt, olim à Romanis extructis. Harum primam *Watlingstreat* (de qua Vita Offæ II. Regis pag. 59.) & *Werlamstreat*, quod per Verolamium duxerit; alteram *Ikenildstreat*, quod ab Icenis initium habuerit; tertiam *Fosse*, quod fossa, ut putant, utrinque munita fuerit; & quartam *Erminstreat*, Germanico vocabulo appellitant, à Mercurio, quem sub nomine *Irminsull*, i. *Mercurii columna*, Germani coluerunt: qui quidem Græcis ἐνόδιος dicitur, quod viis præesse crederetur. Hæ viæ quatuor *Cheminis regales* dicuntur in Legibus Edwardi Confess. cap. 12. & 13. quorum *duo*, inquiunt, *in longitudinem regni, alii duo in latitudinem distenduntur*. Hi *pacem Regis* habere dicuntur, ita ut qui delicta in iis committunt, Regis judicio nude subjaceant. Quod & statuitur in Legibus vernaculis Willelmi Nothi c. 30. ubi tres tantum ex his viis militaribus recensentur, *Wetlingstreet, Ermingstreet*, & *Fosse*: quarta omittitur *Ikenildstreat*. Notum autem *street*, his locis, *stratam*, seu viam denotare. Horum itinerum meminit præterea Robertus Glocestrensis in Poem. Anglico MS. ex Bibl. Bodleiana, apud Will. Dugdalum in Antiquitatib. Warwic. p. 6.

Faire weyes many on ther ben in Englonde,
But four most of all ther ben understonde,
That thurgh old kyng were made ere this,
As men schal in this boke after her telle iwis.
Fram the south into the North takit Ermingestrete
Fram the east into the West goeth Ikeneld strete,
Fram southest the Northwest, that is sum del grete,
Fram Dover into chestre Goth Watlingstrete.
The ferth of thise is most of alle that tilleth Fram Toteneys.
Fram the one end of Cornwalle anone to Cateneys.
Fram the south west to Northest into Englondes ende,
Fosse men calleth thiske wey that by mony thoun doth wende,
Thise foure weyes on this londe kyng Belin the wyse
Made and ordeyned hem with gret fraunchise:
For whoso dide therein eny thefte other eny wou,
He made juggement therof and gret vengeaunce ynou.

Vide Galfridum Monumethensem lib. 1. cap. 18. & infra, *Pax Regis*.

¶ ERMINUS, ut *Ermina*, in Litteris Caroli Franc. Regis pro Monspeliensibus ann. 1367. & in Consilio Massil. ann. 1381.

ERMISINUS, pro *Cremasinus*, Gallice *Cramoisi*, in Processu de Translat. S. Antonini pag. 768. apud Bolland. to. 1. Maii.

¶ ERMONYE, pro Armenia. *Nuncii de Ermonye*, apud Rymerum to. 4. p. 678. col. 2.

¶ ERMULA, *Statua sine manibus*. Papias. Vide *Irminsul*, & mox *Ermulus*.

ERMULUS. Aldhelmus Abbas Malmesburiensis: *Et ubi pridem ejusdem nefanda matrices, Ermuli, cervulique cruda fanis colebantur stoliditate in profanis, versa vice discipulorum gurgustia, imo alma oraminum ædes, architecti ingenio fabre conduntur.* Ubi Usserius Armachanus ad *Erminsul* Saxonum deum hic alludi putat, de quo suo loco agimus: sed indobie legendum *hinnuli*, ut habet S. Augustinus. Locum vide in *Cervulus*.

ERMUNIUS. Vide *Infanciones*.

¶ ERMUS, pro *Eremus*, Incultus. Diploma Guillelmi & Fulconis Vicecomitum Massil. ann. circiter 1060. apud Marten. to. 5. Ampliss. Collect. col. 356. *Et in territorio quod dicitur Albama, cum suis altaribus & cum suo alodo & suis adjacentiis... cum suis garricis & pascuis cum Ermis & boschis ipsis, &c.* Chartularium Aptense fol. 25. v°. *Est pecia de terra Erma, quæ habet consortes de uno latus, &c.* Vide *Eremus*.

¶ ERNES, Spicæ à messoribus derelictæ, à Germano *Ahr*, Spica, *Ernde*, Messis, *Ernden*, Metere, unde quibusdam in locis *Ern*, Spicas derelictas legere, Gall. *Glaner*. Kennettus in Glossario ad calcem Antiq. Ambrosden. *Conducto ad præparandum usque ad carectam xxix. soliones... ordes cum les Ernes vit. viii. den.*

¶ ERNESIUM, Anglis *Earnest*, Arrha, Gall. *Erres, Denier à Dieu*, apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 91. *Hæc indentura testatur, quod Frater Willelmus Abbas de Pipewell vendidit omnia blada sua ... Hugo-*

ni de Meritón mercatori de Covenstre pro XL. *lib. argenti, de quibus idem Abbas recepit unum denarium ratione Eenesii super vendicionem prædictam.*

EROGARE, *Rogam* seu donativum distribuere. Leo III. PP. Epist. 4. *Promittens et thesaurum absconditum multum, per quod populum Erogare debuissent.* [*Erogare pecunias ex ærario*, apud Ciceronem.] Vide *Roga*.

EROGATARIUS, Eadem notione qua *Erogator*, de qua voce mox. *Erogatarii Ecclesiastici*, qui legata in pios usus erogant & distribuunt. Synodus Pontigon. an. 876. cap. 14. *Ut quotiens divinum judicium aliquem Ecclesiæ Præsulem è sæculo vocaverit, nullus ad sui met perditionem facultates ejus invadat, diripiat; sed Erogatariis & Eleemosynariis Ecclesiasticis, cum ipsius Ecclesiæ constituto œconomo, liberum sit canonico more, juste, rationabiliterque deputata successuro reservare, vel quibuscunque, sicut expedit, pro ejus spiritu distribuere.* Baldus ad l. Nulli C. De Episc. & Cleric. hac etiam voce utitur pro testamentariis executoribus. Vide *Eleemosynarius*.

EROGATOR, Testamentarius executor, qui ultimam voluntatem testatoris exequitur, & ab eo relicta legata in pios, vel alios sibi indictos usus, erogat & distribuit. Unde *Distributores* dicuntur ejusmodi executores in veteri Charta apud Ughellum tom. 7. Ital. Sacræ pag. 566. Gloss. Gr. Lat. Ἐξοδιάζω, *Erogo, expendo*. Capitulare Pipini Regis Italiæ an. 793. c. 9. & Lex Longob. lib. 1. tit. 20. §. 5. *De filia cujus pater per manum Erogatoris omnes servos suos jussit fieri libertos, quia contra legem esse videtur, statuimus, &c.*

ROGATOR, pro *Erogator*, in Testamento Audonis Episcopi Veronensis exarato anno 11. Ludovici Pii Imp. apud Ughellum.

EROGATOR MILITARIS ANNONÆ, in l. 16. C. de Castrensi pecul. leg. 12. qui *rogam* militibus & stipendia persolvit, de qua dignitate agit Gregorius M. lib. 7. Ind. 2. Epist. 77. & 130. *Erogatio*, distributio, ἐξοδιασμός, in Gloss. Græco-Lat. & in d. l.

EROGATOR OBSONIORUM, apud Senatorem lib. 12. Epist. 11. qui obsonia à Principe collata populo distribuebat.

¶ EROGATORIUM. Gloss. Isid. *Vestiarium, Erogatorium*. Vide *Vestiarium*.

¶ EROISA, Apum examen in arboris cavo. Instrumentum ao. 1083. apud Lobinellum to. 2. Hist. Brit. col. 173. *De omnibus vasis apum, quæ in tota sylva illa reperta fuerint, quæ vasa truncos vocant vel Eroisa.* Hæc vox forte derivatur ab Aremorico *Ee-wez*, in ligno, vel ab articulo *er* pro *ar* & Aremorico *Rusk*, Alveus apum, paululum, ad dulciorem sonum, immutata terminatione.

¶ ERONIUS, pro *Erroneus*, Falsus, Gall. *Erroné*, Angl. *Erroneous*. *Factum Justiciariorum prædictorum, ut sibi videbatur Eronium, præcipere vellent revocare*, apud Rymerum tom. 8. pag. 575. col. 1.

EROOD. Charta Premihli Marchionis Moraviæ an. 1235. pro fratribus Hospitalis S. Francisci Pragensis, apud Waddingum tom. 1. *Absolvimus autem villam illam ab omni jure quod spectat ad usus principum, sive in jure quod datur de capite, vel Erood, vel pro fure.*

¶ ERPES, *Cingulus, id est, Impetigo*, in Glossis MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. Sic dicitur ἀπὸ τοῦ ἕρπειν, Serpere, repere. Vide alium locum in *Frigulitus*.

¶ ERPICA, ERPICARE, ERPICARIUS. Vide *Erptia*.

¶ ERPIGENUS, Qui serpit, grassatur, ab ἕρπω, morbus serpens, & γένος, genus. Acta consecrationis Ecclesiæ Cuxanensis an 974. in Appendice Marcæ Hisp. col. 909. *Postquam Salvator, Erpigena omnium ineffabiliter calcata morte, resurgens & exuvias atri rapiat de fauce profundi, evehit excelsum, &c.*

¶ ERPILLUM, *Cicer agreste*. Papias in MS. Bituric. Est pro Græco ἕρπυλλον, de quo Dioscor. lib. 3. cap. 46.

ERPLANT, *id est, Terra accrescens*, quasi *aerdet plan*, Terra plana: in Charta Winemari Castellani Gandensis in Prob. Hist. Guinensis pag 66.

ERPTIA. Adalardus in Statut. Corbeiens. Abbat. cap. *De ordinatione hortorum: Ipsi dent unusquisque ad hortum cui deservit in tertio anno aratrum, id est, jugum cum amblacio & conjunctis .... & in quarto Erptiam ad hortum excolendum.* Hic *Erpicam*, instrumentum ad terendas glebas interpretatur vir doctus, nostris *Erce*. Ugutio: *Erpica, est instrumentum rusticorum ad terendas glebas, & trahitur à bobus, unde dicitur Erpica, quasi arpica, ab arpe, quod est rapere, quasi arapeta, aratra petens: prius enim terra aratur, postea Erpicatur, & hinc Erpicarius, qui Erpicam trahit & facit.* [Papias MS. Bituric. *Erpicarius, Qui Erpicam trahit, qua terra planatur.* Hinc emendandum Glossar. Lat. Gall. Sangerman. MS. ubi: *Eripica, Herce à hercer terre; Eripicare, Hercer terre*: leg. enim *Erpica, Erpicare*.] Ex his patet *Erpicam* non esse hortorum, sed agrorum.

ERRA, pro *Arrha*, quomodo *Erres* dicimus. Glossæ MSS. *Arra, i. erra. Arrabone, id est, vadimonium, &c.*

¶ ERRADIARI, Errabundum vagari animi gratia. Miracula S. Amalbergæ, Julii tom. 3. pag. 109. *Quodam tempore duæ mulieres in territorio de Brabantia juvenes ... gradiebantur & Erradiabantur in platea quadam.*

¶ ERRAMENTA, Practicis nostris *Erremens*, Ultimus litis status seu ultimæ litigantium actiones. Litteræ Luduvici Franc. Regis an. 1236. super homagio de Supplevilla in Tabulario S. Clodoaldi: *De expensis autem factis pro dictis querelis & arreragio equi annalis servicii emendo, & omnibus Erramentis occasione predictarum querelarum habitis, idem Gaufridus de Capell. partes hinc inde absolvit, & per dictum suum quittavit.* Adjorn. Regis Angliæ apud Rymerum to. 2. p. 635. *Responsuri ac juri parituri secundum omnia Erramenta, & quod justum fuerit audituri.* Arrestum Parlamenti Paris. anni 1322. in Hist. Harcur. tom. 3. pag. 239. *Quod cum non fecisset, mandaverunt & Petrum de Constantiano prædictos citari coram se ad certam diem, secundam processum & Erramenta prædicta processuros, cum intimatione.* Hujus vocis etymon *Arrha*; quoniam exhibita litis instrumenta in civilibus causis locum habent arrharum in criminalibus olim dari solitarum. Id manifeste nos docet Bellomanerius cap. 61. pag. 318. sub finem, ubi vocem *Erremens* vocibus *Gages de batailles* opponit. *Chascun doit savoir*, inquit, *que li plet des apiaux sont de defaute de droit ou de faire jugement, comment que li apiaux soit demenez, ou par gages ou par Erremens d'ou plet le Court ou li apiaux est, doit être demené selonc le Coutume du lieu, ou li apiaux fut faits, selon la Coutume qui couroit ou tans que li apiaux fut fets, &c.* Idem cap 50. p. 271. versus finem: *Chacuns de Quemune ... puet aussint bien apeler de defaut de droit & defaut jugement, come feroit un estrange, qui ne seroit pas de Quemune, & doit li apiaux demenez par le Seignor, à qui le ressort que le Quemune appartient,*

& non pas par Gages de batailles, mais par les Erremens a' à plet. Eumdem vide cap. 7. pag. 49. lin. 7. & 8. & supra vocem *Adrhamire*.

ERRANEI, *Errantes*, in Gloss. Isidori.

ERRARIUS, Errans, vagans. Charta Thomæ Marescalli & Comit. Notynghamiæ to. 2. Monastici Anglic. pag. 240. *Habebunt etiam præfati Canonici cignos suos Errarios, quantos voluerint, natantes & nidificantes cum pullis & cineolis eorum, depascentes & errantes in omnibus aquis meis, &c.*

ERRATICUS, Errabundus, vagus, vagabondus, Italis *Erratico*. Gloss. Gr. Lat. πλάνος, *Erraneus, Erraticus, seductor.* Cornel. Fronto: *Erraticus, & potest errare, & solet. Erraticus, animus est qui solet errare, & desinit.* Vita S. Deicoli Abb. Lutrensis num. 15. *Cumque vir sanctus per eremum, quasi Erraticus viator, convenientes manendi loca disquireret.* *Erraticum pecus, quod vulgo dicitur Weredif*, in Concilio Islebonensi cap. 27. quod nostris *Espave*. Errandi verbum de pecoribus proprie efferri docet Maro Ecl. 7.

Huc mihi dum teneras defendo à frigore myrtos,
Vir gregis ipse caper Deerraverat.

Plauto in Bacchid. *Errantia pecora*, solivaga & seorsim pascentia dicuntur. [Le Roman d'*Athis* MS.

Or ne vous chault à demenrer,
Car tout sui prest de vous Errer.

Ubi *Eerer* idem videtur quod conducere.]

ERRATOR, Papiæ *debitor, reus, obligatus.* Sed legendum *Ærator*.

¶ ERRENISARE, Lætari, triumphare, ab εἰρήνη, *Pax*. Vide *Sancenisat*.

¶ ERRHINUM, ἔρρινον, Quod tegit nasum. Vide *Nasale*.

¶ ERROLUS, Errans, vagus. Alphabetum orationis S. Isidori Episc. Hisp. April. tom. 1. p. 341. *Et paterna pietate sume precor Errolum.*

ERROR, *Vaticinatio*, in Gloss. Isidori.

ERROVAGARE, Vagari, errare, hinc inde discurrere, Alemannis *Irrvagen*. Eckehardus Junior de Casib. S. Galli cap. 7. *Compulit tamdem Cralo fratres Errovagari, post arsuram solitos claustro stabiles vivere.*

ERTHMIOTUM, Conventus vicinorum terræ, Vocem Somnerus deducit à Saxonico eorð, terra, & ȝemote, vel mote, Conventus. Solebant quippe convenire ad vicinorum inter se discrepantium querimonias summarie audiendas & sedandas, arbitrio comparium Curiæ vel convassallorum. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 57. *Ita ut ne damnum incurrat ... aliquando in divisis, vel in Erthmiothis suum hominem ubique manu teneat, aliquando super ipsam terram.*

ERVATIO, *Enervatio, exinanitio.* Papias.

¶ ERUBESCIBILIS, De quo erubescendum est. *Fuga Erubescibilis nimis*, in Opusculo Gualvanei de la Flamma, apud Murator. to. 12. col. 1023.

ERUCTUARE, Evertere. Acta S. Sabiniani cap. 1. *Tunc loquitur Imperator Crispino Præsidi in ira sua, ut exeat currens in furore suo, & milites principales in toto orbe Eructuent Christianos, & destruant eos.* Alii Cod. habent, *Evertant*.

¶ ERUDERATUS, Expurgatus, sanatus. Vita S. Johannis Abb. Parmensis, sæc. 5. SS. Benedict. pag. 724. *Nullus est manum dexteram ita à cancro Eruderatam, ut nullatenus pristinæ incommoditatis pene inveniretur vestigium.* *Eruderare* dixit Varro pro Ruderibus expurgare.

¶ ERUDIMENTUM DOCTRINÆ Papias suum appellavit *Elementarium*, hoc est, Glossarium, in Præfatione.

ERUDIRE, Mederi, remedium dare. Gregorius Turon. in Vita MS S. Felicis: *Cumque profluente sanguine nullus manum ad Erudiendum auderet apponere, &c.*

¶ ERUDIS, Indoctus. Vide *Inrudis*.

¶ ERUDITAS, Eruditio, in Actis SS. Julii tom. 1. pag. 112. de S. Sparchio.

ERUDITORIUM, διδασκαλεῖον, παιδευτήριον, Academia, Schola publica. Vita S. Deicoli Abbatis Lutrensis num. 7. *Ut .... in omnibus transmarinis Eruditoriis nulli pateret secundus.*

¶ ERUDNÆ, ἐριδες, (lege ἔριδες vel ἔριδες, i. Rixæ.) Gloss. Lat. Gr. Sangerman.

¶ ERUGA, pro *Eruca*, Genus plantæ, Gall. *Roquette*. Hist. Dalphin. to. 2. pag. 312. in Ordinatione Humberti II. super numero & ordine mensarum: *Cum una libra de carnibus salsis, & dimidio rotulo de carnibus bovinis in aqua, cum mustarda & Eruga pro salsamento.* Rursus occurrit ibidem.

¶ ERUGINATUS, Æruginosus, metaphorice Morosus. Vita S. Severi Archiep. Ravennæ, apud Murator. to. 2. pag. 189. col. 2. *Si quis superciliosus Eruginata mente & insulsa objectione B. viro detrahat, &c.*

¶ ERUGO, pro *Hirudo*, Gall. *Sangsue*. Papias: *Erugo, Sanguisuga vel tinea.*

¶ ERULI, *Domini.* Gloss. Isid. Excerpta Pyth. addunt *Domnuli*. Vide *Eritudo*.

¶ ERUS, ERUTUDO. Vide *Eritudo*.

ERZA, [Occa, Gall. *Herce*.] Vide *Hercia*.

¶ ESAIANI in Ægypto dicti sunt Acephalorum quidam ab Esaïa Diacono, qui è Palæstina missus Alexandriam, ut eorum Episcopus esset; sed non receptus ab omnibus est. Hofmannus ex Breviario Liberati cap. 18.

¶ ESAMENTUM, Jus utendi in alieno fundo rebus non suis. Vide *Aisantia*.

¶ ESBARDARE, Scandulis tegere, ab Hisp. *Barda*, Scandula, Gall. *Bardeau*. Charta ann. 1382. ex Archivo Massil. *Item plus pro omnibus adventagiis, vid. 2. palmorum canandi, & pro implendo dictam turrim, & pro avantagio crota, & pro angueriis, & Esbardando solatium & crotam.*

¶ ESBATHAMENTUM, f. Ambulacrum, vel locus amœnus recreandis animis aptus, à Gallico *Esbatement*, Recreatio animi. Litteræ Garini Abb. Vallium Sarnaii an. 1261. ex Tabulario Portus Regii: *Quem quidem censum debebus Conventus Portus Regii ... terra & prato sitis inter duos rivos duos solidos, & pro Esbathamento tres denarios.*

¶ ESBATRE, Species ferramenti. Statuta Massil. lib. 5. cap. 52. *De fabris quantum debeant accipere ... de palo ferreo & de Esbatre tres obolos.*

¶ ESBIA, EXBIA, Canalis ad educendas aquas restagnantes. Usus stagnorum Bressiæ apud Guichenonum Probat. p. 170. & Revellum p. 285. *Item, an domini possint Esbias suorum stagnorum in quacumque parte calceatarum facere seu Esbiare & illas claudere.* Charta Thoissiac. in Dumbis signata *Bonet* an. 1455. *Licentia datur faciendi molendinum cum omnibus Exbiis & cæteris ædificiis necessariis.* Vide *Bedum*.

¶ ESBIARE, Aquas superfluas & restagnantes educere, mox in *Esbia*.

¶ ESBONACHIUM, Jus competens Majoribus villarum ex *bonnis* seu metis defigendis. Litteræ Officialis Paris. de emptione Majoriæ de Berrone an. 1266. in Tabulario Calensi: *Vendidit ... par-*

tem suam vinerum & metaterum sive Esbonachiorum ... exceptis censibus & subcensibus.

ESBONARE, ESBONAGIUM, [Eadem notione.] Vide *Bonna*.

ESBRANCATURA, Ramorum abscissio, ex Gallico, *Esbrancheure*. Rogerus Hovedenus p. 784. *Qui autem forisfecerit in foresta Regis de viridi, sive per culpaturam, sive per Esbrancaturam, &c.* Vide *Branca*.

¶ ESBUSCARE, Provincialibus *Desboucar*, Vepreta exstirpare, tollere. Ordinatio Judicis Aquensis an. 1471. Regest. *Columba* fol. 282. ex Camera Comput. Provinciæ: *Videant & inspiciant, si vallata circumquaque sint debite curata, reparata, constructa & Esbuscata..., si teneriatia, sive ripa aqua fronteria .... non sint legitima, curata, Esbuscata & reparata.*

¶ 1. ESCA, Modus agri. Fundatio Prioratus S. Petri de Soldiaco an. 1070. to. 4. Ampliss. Collect. col. 481. *Tres Escas terra, ubi seminantur duo modii frumenti & amplius.* Forte leg. *Acras*.

2. ESCA, Glandatio, *Glandee* Gallis; *Maste* Germanis & Anglis. Lex Bajwar. tit. 21. §. 2. *Si quis aliena nemora præciderit, si portat Escam, & robur est, cum solido & simili componat.* Edit. Heroldi, *ubi potestum Esca & robur est.* Charta Alemann. Goldasti 62. *Per singulos annos 2. corvadas de grane bono non scusso, 1. de spelda, & alterum de avina, & quando Esca est, porcum solidis valentem 1. & quando Esca non est, arietem bonum* Lex Longob. lib. 1. tit. 22. §. 3. *De porcis, si in Esca alterius paverint, & inventi fuerint, &c.* ὕσκα, Græcis: Hispanis *yesca*. Vide Gloss. med. Græc.

ESCATICUM, vel ESCHATICUM, Ead notione ac origine. Charta Friderici Imp. an. 1178. apud Ughellum to. 7. Italiæ sacræ p. 1434. *Cum casis, adificiis, pascuis, oapils, aquarie, herbatics, Escatico, &c.* Alia Aistulfi Regis Longobard. an. 753. apud eumdem tom. 2. pag. 107. *Quod si in ipsis silvis aliquis roncare fecerit, aut si peculia pabulaverit, redditum, Escaticum, seu caseum ad fratres Nonantula famulantes perveniant totum.* Occurrit præterea apud eumdem to. 5. p. 221. & in Chron. Farfensi pag. 664. Pag vero 657. *Scaticum*, pro *Escaticum* habetur.

3. ESCA, *vulgo dicitur quod fomes sit ignis.* Papias. [ὕσκα Græcis, Hispanis *Hesca*.] Guigo II. Prior Cartusiensis in Statutis ejusd. Ord. cap. 28. §. 5. *Ad ignem focile, Esca, lapis ignitus, ligna, securis.* [Miss. Mozarab. *Offertur vero Episcopo petra & Esca & excussorium.*]

¶ ESCAANCHIA, ESCAANCIA, ESCAANGIA, Iisdem notionibus quibus mox *Escaeta*. Chartularium Monasterii S. Quintini in Insula p. 125. *Omnes Escaancia & omnia forisfacta pariter debent.* Hic *Escaancia* Jus est Domino competens ratione *forisfacti* seu delicti, ut per se patet. Verum id non ita clarum est in omnibus locis mox subjiciendis. In priori saltem *Escaangia* posset accipi pro certo censu quotannis percipiendo. Charta anni 1238. ex Chartulario S. Vandreg. to. 1. p. 500. *Ita tamen quod nec dicti Radulfus Burgensis & Johannes Lenvel, nec eorum heredes Monachis S. Vandregisilli reddent servitium, nec Escaangiam quam iidem Monachi in dicto tenemento annuatim percipiant sive percipient. Imo ego & heredes mei dictis Monachis prædictum servitium cum Escaangia reddere tenemur annuatim supra nostrum aliud feodum. Tenenda igitur Joanni Lenvel & suis heredibus omnia prædicta, qua eidem vendidi, libere... reddendo inde mihi & meis heredibus pro omnibus questibus & Escaangiis quoddam par cyrotecarum, vel tres denarios monetæ currentis.* In antiquo Normanniæ Stylo tit. de Successionibus pag. 301. edit. 1552. *Escaetes* sunt Prædia vel redditus jure successionis possessa, qua notione Charta anni 1268. ex Chartulario Fiscamnensi: *Juraverunt insuper ... quod in dicto campo seu dicta terra ratione hereditatis, elemosine, petitionis, conquestus, Escaanchie, dominii ... nihil de cetero reclamabunt.* Similia leguntur in Charta anni 1270. Chartularii S. Vandreg. to. 1. p. 29. & in altera Charta Officialis Rotomag. an. 1282. ex Tabulario B. M. de Bono-Nuntio Rotom. Charta anni 1235. ex parvo Chartulario Gemeticensi c. 118. *Tradidi in feodum & hereditagium totam Escaanciam, quam habebam in parochia S. Petri de Warengevilla.* Vide in *Escaeta* voces *Escanchia* & *Eschanchia*.

¶ ESCAAUNTIA, ESCHAANTIA, Bona in fiscum Domini feudi cadentia, cum quis sine hærede moritur. Sic in quatuor Chartis Tabularii Corbeiensis an. 1219. *Recognoverunt se in omnibus ...., nullum omnino jus habere, nec in majoria nec in mortuis manibus ... nec in Escaauntiis illorum, qui ibidem sine herede moriuntur.* Eadem habent duæ ejusdem Tabul. Chartæ: *Nec in Eschaauntiis illorum, qui ibidem sine herede moriuntur.*

ESCAETA, ESCHAETA, ESCHETA, ESCHEUTA, EXCAETA, ESCADENTIA, ESCASURA. Horum vocabulorum non una semper, sed varia & diversa est significatio. Nam interdum, & ut plurimum sic appellantur bona, prædia immobilia vel mobilia quævis, quæ ex delicto & forisfactura vassalli vel alio quolibet casu cadunt in fiscum Domini feudi. Ita Rastallus, & practici Angli. Vide Britton. pag. 27.

Duplicis porro generis *eschetas* statuunt Leges Baronum Scoticor. seu Quoniam Attachiamenta cap. 48. *Escheta enim accidunt, quandoque in mobilibus, quandoque in terris & tenementis*: in mobilibus, veluti ἀδέσποτοις, quæ nullius Domini sunt, Thesauris, rebusque aliis inventis, animalibus confiscatis, &c. in immobilibus, veluti bonis & prædiis damnatorum, proditorum, sine hærede decedentium, [nothorum, ut apud Perardum in Burgund. pag. 350. debitam talliam non solventium statuto tempore, in Charta an. 1457. ex Bressia,] &c. *Nihil* autem, ut est ibidem §. 13. *judicatur Escheta, nisi propter culpam aut transgressionem alicujus partis, quam ipsa res tangit.* Quæ quidem bona, *Caduca* dicuntur jurisconsultis. Gloss. Lat. Græc. *Caducum*, τὸ χωρῶν εἰς τὸ φίσκον. Ita in Charta Guillelmi Episc. Paris. ann. 1244. apud Brolium in Histor. Paris. lib. 2. p. 283. 2. edit. & aliis, *caducum* vox usurpatur.

Interdum & sæpe sumuntur hæ voces pro legitimis hæreditatibus, quæ quibusvis obveniunt: unde ut ab escaetis, quæ ex delicto vel ex defectu hæredis Dominis feudi obveniunt distinguantur, sæpe *Eschaeta* vocabulo additur vox *recta*, id est, *legitima*, ut quæ ex lege obvenit: quæ etiam *Recta hæreditas* dicitur in Legibus Henrici I. cap. 1. Charta ann. 1279. apud Duchesn. in Probat. Hist. Burgund. pag 94. *Salvo sibi & heredibus suis recto caduco, sive recta Escheeta, & alio jure futuro, si in præmissis contingeret evenire.* Vide Stabilimenta S. Ludovici. lib. 1. cap. 21. [Bellumanerius cap. 14. pag. 79. *Escheoite si est quant heritage descend du costé par la defaute de che que chil qui muert n'a nus enfans, ne nul qui de ses enfans soit issus, si que ses heritages eschvient a son plus prochain parent, si comme*

à ses freres ou à ses serours, & se il n'a nus freres à ses oncles; se il n'a ne freres ne serours, ou à ses ancians; ou se il n'a ne freres, ne serores, ne oncles, ou à ses cousins germains ou à ses cousines germaines, ou à son plus prochain parent dedans le quart degré de lignage. Litteræ Guidonis Comitis Nivern. an. 1231. insertæ Litteris Caroli primogeniti Johannis Franc. Regis an. 1356. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. pag. 118. *Si aliquis vel aliqua sine filio vel filia decesserit, Echeeta mortui vel mortuæ sine testamenta aliquo ad propinquiorem liberum heredem deveniet. Quod si statim hujusmodi propinquior heres Echeetam non requisierit, anno & die reservabitur justo heredi per manum dictorum quatuor burgensium. Si autem ipse propinquior heres infra annum & diem Escheetam non requisierit, dum tamen requirere potuerit competenter, deinceps super hoc nullatenus audietur, immo ad nos plenarie deveniet Escheeta.* Aliæ Philippi cognomento Audacis an. 1281. ibid. pag. 216. *Comitatus Pictavensis ex Escheata prædicti patrui nostri ad nos devenerit.*]

Escaeta cum Hærede. Gervasius Tilberiensis lib. 2. *At cum paterfamilias, Miles, vel serviens, de Rege tenens in capite fata debita solverit, relictis tamen liberis, quorum primogenitus minor est annis, redditus quidem ejus ad fiscum redeunt: sed hujusmodi non simpliciter Eschaeta dicitur, sed Eschaeta cum harede, ... de ipsa hereditate per regios Officiales tam ipse hæres, quam cæteri liberi necessaria percipiunt.* Vide *Custodia*, *Hares*, & *Warda*. Varie porro hæ voces exaratæ leguntur:

Escaeta, in Vitis Abbatum S. Albani pag. 88. apud Radulfum de Diceto an. 1191. Matth. Paris pag. 394. & alios.

¶ Echaeta. Chart. Itherii de Mengnac Domini de Closis an. 1278. apud Thomasserium, in Biturig. pag. 110. *Quod Echaëta seu successio ipsorum tam de bonis mobilibus, quam de immobilibus deveniat ad propinquiorem de genere eorumdem.*

Eschata, & Escheeta, Escheatae, Anglis *Escheat*, apud Mat. Paris p. 179. Littleton. sect. 4. Tho. Walsingh. pag. 100. [& in Charta Theobaldi Comitis Campaniæ an. 1233. pro Abbate Molismensi.]

¶ Eschaancia. Charta anni 1234. ex Archivo B.M. de Bono nuncio Rotomag. *Totum illud tenementum meum, quod habui de Eschaancia avunculi mei.*

¶ Escanchia. Charta Officialis Rotomag. ann. 1303. *Juraverunt ... quod ... ratione hereditagii, successionis, petitionis, divisionis, dominii, conquestus, Escanchia, dotis, dotalitii, seu donationis propter nuptias, seu quacumque alia ratione sibi competente vel competitura in dicto annuo redditu nichil reclamabunt in futurum.*

¶ Eschanchia. Chartular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1670. *In terris, ædificiis, vineis redditibus, rippariis, censibus, homagiis, redevanchiis, & aliis quibuscumque ad me spectantibus, quæ omnia possidebam de Eschanchia cognati mei Johannis de Fraxinis defuncti.* Vide Hist. Harcur. to. 4. p. 1277.

Escheta, in Leg. Baron. Scotic. loco cit. in Statutis Roberti I.I. Regis Scotiæ cap. 28. in Regiam Majest. lib. 2. c. 55. §. 2. 3. in Itinere Camerarii Scotiæ cap. 34. &c.

Eschuta, in Libertat. Montis regalis apud Guichenon. in Histor. Bress. in Consuet. Comitatus Burgund. art. 100. Autissiodor. veteri art. 39. Bituricensi tit. 19. art. 16. 33. &c.

¶ Esceita, apud Thomam *Madox* Formul. Angliæ. pag. 374. *Ego Ricardus de Waletun quietum clamavi ... redditum viginti solidorum, & regale servitium, & wardos, & Escheitas, & cartam, & quidquid juris mihi ... evenire potuit, &c.*

¶ Excidentia. Charta M. Abbatis S. Vedasti Atreb. in Chartulario v. ejusdem Abbatiæ p. 1. *Dominium & justitiam & Excidentias justitiæ nobis integre detinemus.* Charta anni 1243. in Chartular. S. Vandregesili tu. 1. pag. 384. *Quod ego & heredes mei tam per Excidentiam, quam aliter de cætero habere poteramus.*

¶ Excidere, Obtingere, obvenire, Gall. *Echeir.* Instrument. anni 1242. ex Chartulario S. Vandregisili to. 1. p. 505. *Cum omni jure, libertate & dominio quod ... habebam, & quæ mihi & meis heredibus accidere poterant & Excidere de cætero.* Charta P. Ducis Britanniæ min. an. 1237. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 335. *Nos tradidimus domino nostro Regi Franciæ omnes terras, quas de eo tenemus in Francia ... & etiam terram hereditariam fratris nostri ... si interim nobis Excideret, tenendas in manu sua, &c.*

Excadentia, in Consuetud Siculis lib. 1. tit. 77. [& in Charta Officialis Rotom. ann. 1279. ex Archivo B.M. de Bono Nuncio.] *Terra Escadentiales*, in Fleta lib. 6. cap. 1.

¶ Eschasuca, apud Acherium tom. 8. Spicil. cap. 242.

Escasura. Charta de Chableiis in Tabulario Campan. Thuano fol. 189. *Comes habet Escasuras apud Chableias omnium hominum liberorum, & suorum, & omnium extraneorum qui non habent Dominum.* Charta Libertatum Villæ de *Villereys* an. 1253. *Escasura ad propinquiorem heredem devenient.* [Charta Philippi II. Franc. Regis an. 1204. apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 1. pag. 7. *Quidquid idem Comes habebat citra mare Angliæ, & quidquid de Escasura ipsius Comitis ad eam jure hereditario deveniet, & poterat devenire citra mare Galliæ.* Martenius noster tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1048. habet *Excasura*. Hist. vero Harcur. to. 4. pag. 2174. *Excasina* perperam.] Vide Roverium in Reomao pag. 259.

¶ Excassura. Charta fundationis Monasterii Veteris pediculi an. 1172. apud Marten. to. 1. Collect. Ampliss. col. 887. *Item, dominus Matthæus Vanne & dominus Stephanus Putet dederunt eisdem Fratribus censum manus firmæ cum omni justitia & dominatione, & cum Excassura, si forte evenerit.*

¶ Excasura. Acta Abbatum S. Germani Autissiod. cap. 13. *Excasuræ decedentium nequaquam ad alios homines, licet propinquos, sed tantum ad homines Ecclesiæ devolvantur.* Et cap. 10. *Nam cum dimidia pars domus ex quadam Excasura jus Monasterii devenisset, aliam medietatem emit.* Charta P. Comitis Nivern. an. 1104. pro Burgensibus Autissiod. apud Baluz. tom. 7. Miscell. p. 326. *Certum est, quod franchi homines suas habent in integrum Excasuras, & habebunt in perpetuum.* Codex MS. reddituum Episcopatus ejusdem urbis: *Excasura, hoc est, manus mortua ... Excasura empta à Guillelmo Armigero ... Domus de Valen, quæ fuit de Excasura x. sol. Excasura, sive manus mortua circa LX. lib.*

¶ Encaucia. *Pro hereditate vel Excaucia uxoris suæ*, in Litteris Ferrandi Comitis Flandriæ ann. 1214. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 842. Mallem *Excancia*.

Escaduca, in Charta an. 1243. in Regesto Comitum Tolosæ fol. 88. *Albergas, successiones, Escaducas, fimos, &c.*

¶ Escaduta Legitima, in Charta anni 1312.

apud Balusium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 579.

¶ Escasuta. Vide locum in *Francalta*.

¶ Escata. Inquisitiones factæ in loco Oysentii, pro juribus Comitis, Hist. Delphin. tom. 1. pag. 20. col. 2. *Debet respondere domino Comiti de duabus partibus bannorum & Escatarum, quæ eveniunt quum tenentur dicta placita.*

¶ Eschaamentum. Charta Ludovici filii natu majoris Philippi Aug. pro Communia Atrebat. an. 1211. *Duodecim Scabini debent eligere quatuor probos viros, qui debent recipere omnia Eschaamenta civitatis, & de eis debent reddere computationem Scabinis.*

¶ Eschaementum. Chartular. SS. Trinit. Cadom. fol. 33. v°. *Quæ ad eum pertinent tam in hominibus, quam in campis... in censis, & in regnarz, & in omnibus Eschaementis, quæ ad Dominium pertinent.*

¶ Eschermentum, infra in *Forisfmaritagium*.

¶ Eschayda. Charta Guillelmi Alamelæ ann. 1276. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 526. *Excepta successione sive l'Eschayda, quæ utrique dictarum partium posset inantea evenire.*

¶ Escheancia. Charta Archidiaconi Rem. an. 1241. ex Tabulario S. Nicasii: *Nisi aliquid ratione dotis vel Escheanciæ reclamabunt.* Charta Curiæ Suess. an. 1261. *Tertiam partem totius hereditatis eorum & totius Escheanciæ, &c.* Rursus occurrit apud Miræum to. 1. pag. 770.

¶ Escheeta. Homagium an. 1205. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 108. *De portione, quæ me contingit de Escheeta Comitis Barri super Secanam, deveni homo ligius illustris dominæ meæ Blanchæ Comitissæ.*

¶ Escheoites. Charta Commun. Divion. apud Peradum in Burgund. pag. 335. *Dedi... omnes Escheoites in hominibus, quæ ad me venire debent.*

¶ Escheyta, infra in *Evenimentum*.

¶ Eschoeta, apud Thomasserium in Biturig. pag. 123.

¶ Eschoita, apud eumdem Thomass. pag. 732.

¶ Eschoueta, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 487.

¶ Eschuta, in Hist. Dalphin. to. 1. pag. 134. & alibi. *Espava seu Eschuta apum & quorumcumque animalium*, in Statutis S. Claudii an. 1448.

ESCAETOR, Eschaetor, Magistratus apud Anglos, cujus munus erat, res in fiscum Principis quolibet jure redactas in provinciis diligenter exquirere & colligere: *Escheators*, vulgo. Articuli Episcoporum Angliæ in Additam. ad Matth. Paris: *In tantum jam crevit malitia, quod Escaetores non ad bona Abbatum & Priorum usus decedentium deputata, manus extendunt, verum etiam ad blada instaurata, &c.* Will. Thorn. an. 1306. *Walterus de Glocestr. Eschaetor.* Idem an. 1316. in Charta Edward. II. *Ita quod nullus Escaetor, seu alius minister noster... se intromittat.* Vide eumdem an. 1363. Monast. Angl. to. 1. p. 48. Concil. Lambethense an. 1261. cap. *de Custodia Eccles.* Edw. Cocum ad Littletonem sect. 4. Fletam lib. 1. cap. 20. §. 60. Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 978. &c. In Charta Gallica apud eumdem Thorn. an. 1388. *Eschetour.* Ejusmodi erant *Cæsariani*, qui bona ad Principem devoluta velutis vacantia occupabant, in lib. 2. Cod. Th. de Bonis vacantib.

Habent, ait Spelmannus, vel potius habuere, Magnates aliquot hujusmodi Officialem: suum autem in unoquoque Comitatu Angliæ, qui Magno Thesaurario annuatim constitutus, fisco militat & piscatur, exacto vero ministerii sui anno, iterum infra triennium non ad idem recipiatur exequendum. Stat. Henrici VIII. cap. 8. & an. 3. ejusd. c. 2. [Vide Kennettum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden.]

Escaetria, Officium *Escaetoris*, in veteri magna Charta fol. 160. 161. &c.

Subescaetor, Locum tenens ac Vicarius *Escaetoris*, in Fleta lib. 1. c. 20. §. 60. & apud Gul. Prynneum in Libertatibus Eccl. Anglic. tom. 3. pag. 847. *Eschetours & dessouth Eschetours*, apud Britton. cap. 21.

¶ ESCALARE, Gall. *Escalader.* Scalis muros ascendere. *Fortalitia obsessa, assalhiata, debellata, Escalata clandestine nec furtive capta*, apud Rymerum to. 8. p. 618. col. 2.

ESCALIARE. Eximinus Salanova de Privilegiis Baronum Aragon. *Item possunt Escaliare in villis regalibus ubi sunt vicini tantum.* Vide *Scalia.*

ESCALIUM. Charta Sanctii Regis Navarræ æræ 1158. apud Blancam: *Confirmo etiam... omnes decimas terrarum, villarum, Escaliorum, & omnium alodiorum suorum, &c.*

¶ ESCALLARDUM, à Gallico *Echalas*, Palus, adminiculum ridica, pedamentum. Chartular. S. Vandreg. to. 2. p. 1291. in Charta anni 1279. *Juravi insuper ego dictus Gaufridus, quod prædicti clausi sarmento, dictis Escallardis ego nec heredes mei nihil poterimus nec in omnibus in dicto clauso existentibus vel pertinentibus de cætero reclamare.*

¶ ESCALLATA, Coccum, Gall. *Ecarlate.* Codex Legum Norman. apud Ludewig. to. 7. p. 187. *Ebur, roballum, lapides pretiosos, insuper Escallatam, warmigrisium, & pelles sebelinas, &c.* Vide *Scarlatum.*

¶ ESCALMAMENTUS. Vide *Eschalmamentus.*

ESCAMBIUM, [Permutatio, Gall. *Echange.* Sententia arbitralis anni 1235. ex Tabulario S. Nicasii Remensis: *Dicebat dictam Ecclesiam alias terras in Escambium & commutationem recepisse.* Occurrit rursus infra, & apud Marten. to. 1. Anecdot. col. 1277. & alibi non semel.] Vide *Cambiare.*

¶ ESCAMPSOR, Nummularius, Gall. *Changeur.* Consuetud. Lemov. art. 42. *Aurifabri sive deaurarii & Escampsores annulos, monilia, zonas & garlandas argenteas, &c.* ubi versio Gallica sic habet: *Orfevres, Changeurs de bagues, ceintures, perles & semblable orfeverie, &c.* Vide *Campsor* post *Cambiare.*

¶ ESCANCHIA. Vide in *Escaeta.*

¶ ESCANDA, ut *Esca*, Cibarium, si bene conjecto. Mabill. tom. 4. Annal. Bened. pag. 460. ad an. 1044. *Ex villis monasterio Corbeiensi subjectis annuus census præbebatur de Escanda, de sicera, de carnibus & de sale.*

¶ ESCANDALEUM, Mensuræ genus pro liquidis. Litteræ cujusdam Judæi an. 1471. Hist. Massil. pag. 307. *Item lego eleemosynæ Judæorum, quæ vocatur Mabor, unum Escandaleum olei annis singulis distribuendum in qualibet vigilia magni jejunii Judæorum.*

¶ ESCANNA. Vide *Essanna.*

¶ ESCANNICUM, ut *Escambium*, Commutatio vel Compensatio. Gall. *Echange.* Instrum. anni 1079. apud Severtium in Episcopis Matiscon. pag. 114. *Eo tamen pacto ut si aliquid inde haberent supra medietatem, unde ipse Hugo Escannicum non haberet, hoc illi dividerent.*

¶ ESCANTIO, A cyathis, pincerna, Gall. *Echanson.* Liber niger Scaccarii pag. 350. *De Escan-*

tronibus. Quatuor tantum debent servire simul vice sua, &c.

¶ ESCAPINIUS, ut *Scabinus*, Assessor in judiciis, Gall. *Echevin*. Placitum anni 783. apud Mabill. lib. 6. de Re Diplom. p. 501. *Ibique veniens Advocatus S. Dionysii... nobis suggerebat dicens, eo quod inter Riferonem Comitem & suos Escapinios in pago Tallas, in mallo publico, &c.* Vide *Scabini*.

ESCAPIUM, Evasio, fuga, Anglis *Escaping*, ex Gallico *Eschapper*, & Angl. to *Escape*, Effugere, evadere, ex captivis se subducere, [*Scapha*, Armoricis *Achap*,] unde vubis origo: quæ quidem usurpatur apud Anglos, de reo aliquo detento, & in carcerem misso, qui libertate donatur, antequam judicio, seu judicis sententia & præcepto liberetur. Duplex autem est *Escapium*: *voluntarium*, cum quis reus in crimine deprehensus & detentus, liber abire permittitur: alterum *neglectum Escaps*, dicitur, cum scilicet idem reus detinetur, ac per negligentiam seu incuriam custodis evadit, custode non admodum laborante in eo rursum comprehendendo. Utroque casu, is cujus custodiæ incumbit reus, ejusdem criminis quo reus, damnatur, & si feloniæ, tanquam felo, si proditionis, tanquam proditor punitur.

Reorum autem custodia non tantum Carcurarium spectabat, sed & loci incolas: adeo ut si reus per eorum incuriam evaderet, ii *Escapii*, quam dixi, pœnam incurrerent. Quinetiam si quis homicidium intra urbem commisisset, & ille ex urbe evasisset, incolæ *Escapii* pœna tenebantur, ut pluribus hanc materiam exequuntur Auctor Fletæ lib. 1. cap. 20. §. 75. c. 48. §. 7. Guillelmus Stanford. in Placitis Coronæ lib. 1. c. 26. & seqq. ut & Rastallus verbo *Escape*, & Cowellus lib. 4. Instit. tit. 18. §. 14.

Cum igitur non leve esset onus urbium incolis reos custodiendi, ab eo sæpe exempti leguntur, beneficio Principum. Charta Gilberti Tisuni summi Vexillaturis Angliæ in Monast. Angl. to. 1. p. 372. *Sint quieti in civitatibus, burgis, ... & de omni terreno servitio & seculari exactione: similiter de sectis curiæ ... & de murdro, & latrocinio, & Escapio.* Alia Charta ibidem pag. 977. *Et omnia amerciamenta, redemptiones, ... necnon omnimoda Escapia felonum, de & in villa, terris, &c.* Charta Henrici III. tom. 2. pag. 660. *Et sint quieti .... de murdra, de franco plegio ... de Escapiis latronum, de roberiis, &c.* Adde pag. 525. Charta Philippi Ebroicensis pro incolis Mellenti anno 1320. in Tabulario Prioratus sancti Nicasii pag. 72. *Lesdiz habitans de la ville de Meulant & des Muriaux ... ne sont tenus à garder les prisonniez estans en nostre geole de Meulent & des Muriaux: més s'il avenoit que aucun, ou aucuns malfaiteurs occissent un homme, ou feissent aucun murtre ou autre meffait, ou aucune malfaçon, & il se boutoit en moustier, ou en lieu semblable, lesdits habitans seront tenus à garder: més hors la ville ils n'iront point garder, ne n'y seront contrains.* Willel. Thorn. ann. 1268. *Et si ille qui captus fuerit per prædictum Abbatem infra prædictas bundas & metas evaserit de prisona dicti Abbatis, non debebunt respondere de ipso Escapio coram Justitiariis.* Vide Statotum 1. Westmonasteriense c. 3. & Stabilimenta S. Ludovici l. 1. c. 39. 81. lib. 2. c. 35. & Consuetud. localem de *Meneton*, apud Thomasserium pag. 196. *Incarcerationum Evasio* dicitur in Charta Thomæ Regis Manuiæ an. 1055. to. 1. Monastici Anglic. p. 718. *Et quod habeant incarcerationem, & incarcerationum Evasionem, & furcas seu patibulum super terram suam.* Vide Radulfum in Vita S. Richardi Episcopi Cicestrensis n. 37. & Guil. Prynneum in Libertatibus Ecclesiæ Anglic. to. 3. p. 765.

¶ Exschapium Latronis, in veteri Glossariu apud H. Vanleium de ant. Litter. Septentr. pag. 284.

¶ ESCAR, Lapideus agger ad ripam fluvii, Gallis *Quai*. Legitur in Statutis Massil. MSS. lib. 5. cap. 51. §. 3. ubi Edita habent *Scar*. Vide in hac voce.

¶ ESCARA, Combustio. Vide *Scara*.

ESCARAMIS Gauterius Cancellarius de Bellis Antioch. pag. 454. *Adeo belli campo clauditur, montium vallium que aditus Escaramis obfuscantur, quod nec unius fugientium illibatus pertransire potuit.* Leg. forte *Scaramis*.

¶ ESCARCELLA, Crumena scortea, Gallis *Escarcelle*, ab Italico *Scarcella*, Crumena. Extractum computi an. 1336. Hist. Delph. to. 2. p. 307. col. 2. *Item pro duabus paribus caligarum, pro una corrigia & una Escarcella pro Domino, 12 1. s. v. d. gr.*

¶ ESCARETA, pro *Escaeta*, quod vide. Litteræ Thomæ Prioris S. Michaelis in periculo maris an. 1217. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 862. A. *Exceptis placitis, relevagiis & servitiis vavassorum ad equum, & aliis Escaretis in prædictis maneriis, quæ nobis volumus reservari.*

¶ ESCARGATA, Escaaquaita, Excubiæ. Vide *Scaragueyta*.

ESCARIA, *Mensa escis plena*, Ugutioni.

¶ ESCARIARE, quasi *Esgardeare*, Dijudicare, Cognita causa dirimere. Codex Legum Normann. c. 59. §. 6. apud Ludewig to. 7 p. 301. *Notandum etiam est, quod defrenator, si verba dimiserit vel mutaverit, quæ erant in defresnatione fuerint Escuriata, sua defresina reprobatur.* §. 7. *Et similiter, si quis coadjutor defuerit, vel verba Escariata dimiserit vel mutaverit, vel etiam si ad defresinam oporteat evocari, vel compelli, vel attrahi.*

ESCARIUS Vetus Pœnitentiale apud Morinum: *Si est ministerialis, si est negotiator, si est monetarius, si est Escarius, &c.* Infra: *Si est Escarius, non teneat annonam familiæ.* Idem videtur cum Cellario.

ESCARLETUM, [Coccus, Gallis *Ecarlate*.] Vide *Scarlatum*.

¶ ESCARRAZONATA. Vide *Excarrazonata*.

ESCARRETA. Inquesta de Foresta Andeliaci in Regesto Herouvalliano Philippi Augusti Reg. fol. 123. *Habent suam Escarretam per liberationem Vicecomitum, & furcas fagi ad suas domos faciendas.* Forte pro *Carreta*.

ESCASSA. Usatici Barcinonenses MSS. editi à Raimundo Bereng. & Adalmodi Comitib. Barcin. c. 2. *Si vero fuerit captus, & in ferris, vel in Escassa missus, per mediam mortem sit emendatus, sequitus, & casus, vel vulneratus, sive in tavega missus, vel per redemptionem distractus, sit per mortem emendatus.* Cap. 9. *Si amplius erit retentus in Escassa, sive in ferris, vel in tavega missus, vel in quocumque vinculo aut custodia detentus, &c.* Idem videtur quod *cippus*, [forte ad instar grallarum, quas Galli dicimus *Echasses* efformatus.]

¶ ESCASTILIS, Qui potest comedi. Tertull. de Patientia c. 5. *Post manna Escatilem pluviam, post petra aquatilem sequellam desperant de Domino.*

ESCASURA, [Escasuta, Escata.] Vide *Escaeta*.

ESCATICUM. Vide in *Esca* 2.

ESCAUDA, Navis amnicæ species, nostris olim nota. Arella anni 1258. in 5. Regesto Paláti. fol. 10. *Quoniam debent solvere costumam apud Pontem*

Audemari de lignis suis, quæ ipsi faciunt addaci de venda prædicta per aquam in batellis seu Escaudes suas ad lignagia ibidem facienda, &c.

☞ Eadem, ut puto, notione Le Roman d'*Athis* MS.

Ne esquippe n'y trouvissiez,
Ne feust chargié à sa maniere,
Et si com sa façon requiere:
Car ès Eschas sont les armeures, &c.

¶ ESCAUDEIS, Species porci. Vide locum in *Baro*.

¶ ESCAUSERIUS, f. Scutarius, Gall. *Ecuier*. Chronicon S. Martial. Lemovic. apud Stephanotium to. 1. Fragm. Hist. MSS. *Erat in Lemovico castro quidam Miles nomine Petrus, Escanserius S. Martialis. Hic cum Abbati Cluniac. Hugoni familiaris existeret, A. Lemovic. Vicecomiti, ut monasterium S. Martialis Cluniacensibus traderet, sæpissime persuadebat.*

¶ ESCAZA. Vide *Escassa*.

¶ ESCEITA. Vide *Escaeta*.

¶ ESCENDERE, Contingere, Gallice *Echoir*. Supplem. Antiquarii: *Escendit*, συμβαίνει, *Descendit*, *accidit*.

¶ ESCENGIA, Census in blado percipiendus, Gall. *Eusenge*. Charta an. 1253. ex Tabulario Floriac. *Girardus quittat & concedit quidquid habet in grangia de Figiato, scil. vigesimam partem bladorum... exceptionem Escengiatum, &c.*

ESCENLA, Scindula, *Escengle*, Gallis. Charta ann. 1257. in M. Pastorali Eccl. Paris. lib. 9. ch. 25. *Domos ejusdem grangiæ, sive appenditia cooperta de Escenlis & stramine.* Occurrit etiam in Regesto Herouvalliano Phil. Aug. f. 118.

ESSENDOLA, Eadem notione. Tabular. Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 114. *Et 1. cartallum de fabis, & 3. trainas de lignis, & 10. faxos de majeria, & 5. Essendolas, obra & manobra, & per vindemias 2. costas.*

ESCENUM. In formula 3. ex Andegav. titulus ita concipitur: *Hic est venditio de homine in Esceno posito.* Titulus Form. 28. Marculfi lib. 2. *Qui se in servitio alterius obnoxiat.* Vide *Sunnis*.

ESCEPTA. Vide *Escheppa*.

ESCEWINGA, [Tributum nundinarum dominis feudalibus à mercatoribus exsolutum.] Vide *Scavagium*.

¶ ESCHAAMENTUM, ESCHAANCIA, &c. Vide *Escaeta*.

¶ ESCHAETOR. Vide *Escaetor*.

ESCHAFFAUDUS, Tribunal, pulpitum editius, Gall. *Eschaffaud*. Ordo ad consecrandum Regem Franc. editus à Renato Benedicto: *Primo paratur solium in modum Eschaffaudi aliquantulum eminens, &c.* De vocis origine vide quæ adnotamus ad Joinvillam, [& Menagium in Orig. Gall.]

¶ ESCHALGAITA, Excubiæ. Regestum *Probus* fol. 52. ad an. 1262. *Exceptis nobilibus & illis qui debent gaytam & Eschalgaytam... omni tempore guerræ debent gaytam & Eschalgaitam.* Vide *Scaraguayta*.

¶ ESCHALLA, Scala, Gall. *Echelle*. Vide locum in *Hurdamentum* post *Hurdicium*.

¶ ESCHALMAMENTUS, Superior pars trunci, ubi arbor in ramos dividitur. Charta Petri de Roteys Vicarii Tolosæ ad Bajulos de conditione materiæ ann. 1272. in Consuetudinib. MSS. Tolos. fol. 27. è Bibl. D. Abbatis de Crozat: *Faciatis fieri per magistros & carpentarios vestros fustas bonas & pulcras & de legitimis pecellis, videlicet quod peytrales de cor & de abiete de vi. brachiatis & de v. & de iv. quod illas habeant infra truncos & infra Eschalmamentos... & quod trabes de terna brachiata habeant suas patellas infra truncos & infra Escalmamentos, &c.*

¶ ESCHANCHIA, ESCHANCIA. Vide in *Escaeta*.

¶ ESCHANDELHO, ESCHANDILIARA, &c. Vide *Eschantillare*.

ESCHANGIARE, ex Gallico *Eschanger*, Commutare. Vetus Charta in to. 1. Monastici Anglic. *Et unam virgatam Eschangiavi ibidem pro illa virgata.*

ESCHANGIRE, in alia an. 1197. in Probat. Hist. Vergiac. pag. 122. Vide *Cambiare*.

¶ ESCHANGIUM, Permutatio, Gallice *Echange*, apud Thomasserium in Biturig. p. 728.

ESCHANTILLARE, vel ESCHANDILLARE, Mensuras ad examen publicarum mensurarum expendere, exigere: Gallis *Eschantilloner*. Charta Libertatum Montis regalis in Bressia ann. 1287. apud Guichenonum: *Et si dicatur mensura falsa vel ulna, ad mensuras vel ulnas Eschantillandas vocentur duo vel tres burgenses meliores de villa, & ille cujus est mensura vel ulna, & in præsentia eorum Eschantilletur, & videatur utrum sit falsa vel non.* Eadem habet Charta Libertatum Villæ Bellijoc. an. 1274. Hinc *Escandillonage*, apud Sanjulianum in Cabilone p. 394. pro eo jure, quod in mensuris comprobandis Domino feudi competit.

¶ ESCHANDILSA, Exemplar ad quod mensuræ sunt exigendæ, Gall. *Echantillon*. Arrestum Parlamenti Paris. an. 1472. *Ulnasque non consuevisse signari, sed Eschandilsari in Eschandilsis publicis.*

¶ ESCHANDELHO, Eadem notione supra in *Bajulus consularia*.

¶ ESCHANDILLÆ TABERNARUM, in Hist. Dalphin. to. 2. p. 369.

1. ESCHARA, Pedamentum cui vitis innititur, vulgo *Eschalas*, vel *Escharas*, quasi *scalula*, Latinis *Ridica*. Quidam à Græco χάραξ vocis etymon accersunt. Gloss. Græc. Lat. χάραξ, *sudis*, *ridica*. Onomast. *Ridica*, μόχλος. Ulpianus lib. 11. §. 3. D. Quod vi aut clam, &c. *Si quis in vineas meas venerit, aut Ridicas abstulerit.* Charta Mauricii Episc. Parisiensis an. 1189. in Tabul. S. Maglorii: *Boscum habeat in Foresta... ad ædificandum & ad Escharas vinearum, &c.* Occurrit passim in Regesto Philippi Augusti Herouvalliano [Charta Rotrodi Rotomag. Archiep. ann. 1168. Hist. Harcur. to. 4. p. 1388. *Concedimus insuper in foresta nostra Escharas ad vineas prædicta terra.*]

¶ 2. ESCHARA, Rocho *le Baillif*, in Dictionario Spagyr. est *Mortua ac livida caro, à carne sana separata.*

ESCHARGAITA, [ESCHARGUAITA, &c. Excubiæ, Gall. *Le Guet.*] Vide *Scaraguayta*.

¶ ESCHARGAYTARE, Excubias agere. Inquisit. *de Moras* ann. 1262. in Regesto *Probus* fol. 42. *Illi de castro & de mandamento debent gaytare & Eschargaytare castrum, & illi de burgo burgum.* Visitatio an. 1347. Hist. Dalphin. tom. 1. p. 67. col. 2. *Item quod quatuor gaytas & duas Eschargaytas in dicto burgo constitutas faciat, qui noctium temporibus ibidem in dicto burgo gaytent & Eschargaytent.*

¶ ESCHASSA, Fulcrum subaxillare. Processus de Vita S. Yvonis, Maii to. 4. p. 571. *Obviavit Henrico sic contracto, eunti cum potentiis seu Eschassis.* Nostris *Echasses* sunt Grallæ. Vide *Escassa*.

¶ ESCHASUCA, ESCHATA. Vide *Escaeta*.

¶ ESCHATICUM. Vide in *Esca* 2.

ESCHAUDATI PANES, qui Parisiensibus *Eschaudez*, leviter cocti. Charta Episcopi Paris. an. 1202. in Tabulario Episc. Paris. ex Biblioth. Puteana, nunc Thuana, fol. 56. *Ego Episcopus inducere bona fide studebo Capitulum Parisiense, ut panes, qui Eschaudati dicuntur, & oblata, & vinum, quæ solent reddi*

Clericis

Clericis Parisiensibus in vigilia Ascensionis Domini . . . *quitentur*. Regestum peagiorum Paris. *Le jour de la feste de saincte Geneviefve, qui est és festes de Noel, si ont li peagier de petit pont, & le Prevost de Paris à chascune feste 12. sestiers de vin, & 12. Eschaudez, & 2. sols, & 12. Eschaudez petits.*

¶ ESCHAUGUETA, Excubiæ, Gall. *Le Guet.* Vide in *Scaraguayta.*

¶ ESCHAYDA, ESCHEANCIA. Vide *Escaeta.*

ESCHECCUM. Jurata, seu Inquisitio apud Matth. Paris ao. 1240. *Si habuerint venationem illam, vi, aut permissione prædecessorum prædicti Abbatis, vel per Escheccum.* Et mox: *Vel si habuerunt venationem per vim, vel ex remissione prædecessorum Abbatis S. Albani per Escheccum, ut idem Abbas dicit.* Ubi Watsius *Escheccum*, vertit increpationem, vetationem, interruptionem, à *Check*, Angl. increpare: *Check*, Chaucero, est impedire, inhibere ne faciat, vel eat aliquis.

¶ ESCHLEMENTUM, ESCHEETA. Vide *Escaeta.*

¶ ESCHENUM. Charta Henrici Trecensis Comitis Palatini an. 1189. ex Archivo Monasterii S. Urbani: *Statutum etiam fuit, quod si homo S. Urbani . . . in terram meam mansurus venerit, Eschenum suum tantummodo solvet, sed ab eo plus exigere non licebit.* Vereor ne mendum sit in hac voce, cujus eadem forte notio est, quæ *Hostisia*, seu præstationis ab *Hospite* quotannis domino loci exsolvendæ. Vide *Hospes.*

ESCHEPPA, ESKEPPA, Mensuræ frumentariæ apud Anglos species. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 823. *Richardus de Revesbia recepit unam bovetam in Succefordia per idem servitium per annum, excepto quod Escheppa bracii quam debet dare, erit de avena.* Charta Henrici III. Regis Angl. ibidem p. 488. *Ex dono Roberti filii Gilberti dimidiam Eskeppam frumenti.* Vide *Sceppa.*

ESCEPTA, to. 2. p. 96. Et 30. *Esceptas vivæ annonæ de molendino de Hungflet.*

ESKIPPA. Vide in *Mina.*

ESCHETA. Vide *Escaeta.*

¶ ESCHEVINATUS, ESCHIVINATUS, Gall. *Echevinage*, Officium *Eschevini*. Legitur in Charta Communiæ Rotomag. apud de *Lauriere* tom. 1. Ordinat. pag. 308. & apud Chesnium Histor. Norman. pag. 1067.

¶ ESCHEVINUS, ESCHIVINUS, Consul, Magistratus, Gall. *Echevin.* Memorantur passim. Vide *Consultores* & *Scabini.*

¶ ESCHEUTA, ESCHEVTA. Vide in *Escaeta.*

¶ ESCHIES. Vide *Echudium.*

¶ ESCHIFFA, Architectis nostris, *Eschiffre*, Murus scalarum basis, quo tota illarum moles sustinetur. Computum Castellani de Turre an. 1324. *Pro una Eschiffa & uno furno factis in magno castro 60. sol. 4. den.* Computum Vienn. in Delphinatu an. 1318. *Item pro Eschiffis factis* LV. *sol.* Vide *Eschisa.*

¶ ESCHILLA, Campanula, Italis *Squilla*, Gall. *Cloche*. Instrum. Ecclesiæ Brivat. an 1365. *Porta claudetur usque ad horam de Eschilla.* Vide *Skella.*

ESCHIPARE, Gall. *Esquipper*, Instruere. Vox à re nautica desumpta: naves enim bene adornatæ dicuntur, quæ suis *Scaphis* instructæ sunt. *Scaphas* porro vernacule *Esquifs* appellamus. Matth. Paris: *Naves bene Eschipatas bonis & probis marinellis.* Charta Philippi Aug. an. 1207. in Normannicis Andr. Duchesnii: *Nulla navis de tota Normannia præterquam de Rothomago poterit Eskiparo ad Hyberniam.* Vide Henr. de Knyghton pag. 2718. Ab hac porro voce *Esquifs*, derivata alia *Esquiver*, vitare, sese subducere; quod qui in majoribus navigiis tempestate actis & agitatis de vita periclitantur, in scaphas ut plurimum sese demittant, atque ita imminentis mortis periculum vitent.

¶ ESCHISA, f. pro *Eschisa*. Computum an. 1324. Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 132. col. 1. *Pro merlando vinteno burgi dictæ villæ, pro faciendis tribus Eschisis, pro emparando & cooperiendo magnum chafallum villæ in summa* L. *lib.* III. *s.* III. *d.* Vide *Eschiffa.*

ESCHIVIRE, ESCHIVARE, [Sibi vindicare, addicere, assumere, Gall. *S'approprier.*] Regestum feodorum Campaniæ fol. 73. *Ipsi autem Præpositi non poterunt Eschivire forisfactum, quod non erit plusquam 20. solid. nisi per Dominam Comitissam, nisi de homme errante: si tamen forisfactum illud non fuerit de furto vel raptu vel de multro. Forisfactum quod non montabit plusquam 20. sol. Eschivabit Præpositus & Scribanus, & duo probi homines villæ, quos Domina Comitissa ad hoc faciendum apponet, &c.* [Nostris *Esquiver*, Fugere est, Vitare vel eludere. Fortassis inde fieri potuit *Eschivare*, Rem quasi furtim auferre, sibique asserere. Vide versionem Gallicam D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu p. 432. Litteræ an. 1355. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. p. 35. *Avons ordené & ordenons que pour Eschiver les fausses postes & le peril qui en peut avenir, &c.* Aliæ an. 1356. p. 130. *Item pour Eschever & relever les subgez du royaume des grans mises & depens. Pour Eschever le peril de feu*, ibid. pag. 371.

¶ ESCHOCHARE LINUM, Eum terere, seu ejus corticem eximere, Gall. *Broyer*. Polyptych. Fiscamn. an. 1235. *Et debet fena facere, coadunare & adducere, & debet tundere & Eschochare sexaginta cherna lini.*

¶ ESCHOETA, ESCHOITA, &c. Vide *Escaeta.*

ESCHOT, [Contributio.] Vide *Scot.*

¶ ESCHUA, pro *Esclusa*, Locus ubi concluduntur aquæ, Gall. *Ecluse*, vel idem quod *Eschies* aut *Eschudium*, Canalis ad derivandas aquas superstagnantes. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. ad calcem pag. CXCVI. *Pro pallicis de Eschuis fossatorum faciendo, & pro minutis expensis & nunciis*, XIX. *l. & v. s. Andeg.* Vide *Echudium* & *Exclusa.*

¶ ESCHUDIUM. Vide *Echudium.*

ESCHUMELLUS. Tabular. Fossatense an. 1282. fol. 144. *Possidebant ex eorum hereditate duo arpenta & dimidium terræ arabilis, & duos Eschumellos treillesa vineæ, &c.*

¶ 1. ESCHUTA, Quod obvenit alicui vel hereditario jure vel dominico. Vide *Escaeta.*

¶ 2. ESCHUTA, ESCOUTA, Hisp. *Eschuca, Espia*, Gallis *Espion*: quibus etiam *Ecoute* est Locus observando quid agatur aut dicatur aptus; hinc illud Gallicum *Etre aux Ecoutes*, Aucupium auribus facere; hinc etiam apud Sanctimoniales *la Sœur aux Ecoutes* dicitur illa quæ Sororis alterius cum extraneo sermonem habentis dicta observat & facta. Computa Dalphin. tit. Graisivod. anni 1334. fol. 42. *Pro diversis espiis seu Eschutis missis per eum diversis temporibus in Sabaudiam ad sciendum statum Sabaudiensium, &c.* XIV. *lib.* Ibid. fol. 238. *Pro diversis consultationibus spiis & Escoutis & aliis imminentibus* VII. *lib.* X. *s.* Vide *Collocare* sub finem.

¶ ESCIFER, Qui fert escas. *Escifera volucres*, apud S. Paulinum Natali S. Felicis 4. de Corvis Eliæ.

¶ ESCIT, *Lentus*. Glossæ Isidori. Lege *Esculentus* cum Grævio, forteque addendum *Pinguis*. Vide *Esculentia.*

¶ ESCLAVINA, Vestis vilior. Vide *Sclavina*,

¶ ESCLAUSA, Locus ubi concluduntur aquæ, Gall. *Ecluse*. Charta anni circiter 1185. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 146. *Colligat ibi ligna ad reficiendam Esclausam molendini*. Alia an. 12. regnante Rodulfo ex Archivo ejusd. Monasterii; armar. Arelat. num. 22. *Nos venditores sumus de una Esclausa de subtus Ecclesia, per tale pretium sicut boni homines preciaverunt*. Vide *Exclusa*.

ESCLAVUS, [Captivus, Gallice *Esclave*.] Vide *Sclavus*.

ESCLIGNIATIO, [vel *Escluniatio*, Jus inquirendi per domos res furto ablatas. Singulare est Justitiariis Comitum Bellovac. sed alibi permissum. Mandari non debet hæc inquisitio, nisi præsente Justitiario aut ejus locum tenente: ita intelligendus Plinius cum ait *Per parietes inquiritur*.] Vetus Inquesta apud Louvetum in Hist. Bellovac. tom. 2. pag. 384. *Dicit quod Episcopus habet omnimodam justitiam in villa, videlicet, multrum, raptum, sanguinem, avvoire*, (leg. *Avoutre*, i. adulterium) *Esclignationem*, *& viariam*.

¶ ESCLOSA, ut *Esclusa*. Legitur in Charta Sebusiana. Vide *Exclusa*.

¶ ESCLUSA, Agger aquis oppositus, Gall. *Ecluse*. *Esclusa molendini*, in Charta anni 1284. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 134. *Molendinum cum duabus Esclusis*, in Chartulario S. Fromondi pag. 1. Vide *Exclusa*.

¶ ESCLUVIAMENTUM, Pensitatio Domino feudi debita pro jure habendi *exclusam*. Charta Hugonis Domini de Hussleia ann. 1224. ex Tabulario Corbeiensi: *Ego vero dictam Præposituram .... quitavi in perpetuum cum omni jure ad eam pertinente, videlicet justitiis ... assenamentis, vicecomitatu, Escluviamentis, antesolariis, flakis figendis cum omnibus censibus, &c.*

¶ ESCO, Γυψῶ, *Gypso superinduco*. Suppl. Antiquarii.

¶ ESCOFFERIUS, Qui vendit *coria*, Curiarius, Gall. *Tanneur*, apud Sabaudos *Escoffier*, Calcearius, Nostris *Cordonnier*. Charta Thossiac. ann. 1404. *Hugoninus Girand Escofferius Thossiaci tenet quandam parvam pesam terra, in qua situs est suus pelanus juxta becium d'ons eschies ex Meridie*. Altera Calomuntis an. 1397. *Johannes mercator Escofferius*. Hine *Bancha Escofferia* & *Scamnum Escoffeia*, Officina *Escofferii*, alias *Escoffrate*. Hinc etiam forte *Stallus Escoirs*, in Privilegio Leduini Abb. S. Vedasti an. 1036. ex Chartulariu S. Vedasti Atrebat. pag. 243. ubi sic legitur: *Qui facillas vendit, in anno 1. facillam. Qui ferrum palarum, in anno 1. ferrum. Qui manubria palarum, in anno 1. manubrium. Stallus Escoirs in Sabbato 1. obol.* Etiamnum Ambroniaci platea est dicta *de l'Escoffrate*, in qua plures habitant coriorum & pellium mercatores.

¶ ESCOGOCIA, Adulterium, raptus virginum vel viduarum. Donatio an. 1071. Marcæ Hisp. col. 1162. *Dono ad præfato cœnobio* (Cuxanensi) .... *omnes apparatus, sive albergas, sive census, sive usaticos, sive homicidia, sive Escogocias, sive arsina, &c.* Vide *Cucucia* in *Cugus*.

¶ ESCOLITHA, apud Provinciales, Cloaca, eluvies, effluvium, Gall. *Egout*, *Ecoulement*. *Possint recipere versaduras & Escolithas resclausa & bedalis*, in Regesto *Columba* ex Camera Comput. Provinciæ.

ESCONDIRE, Excondium. Vide *Excondicere*.

¶ ESCONTRUM. Vide *Excontrum*.

ESCORAGIUM. Scacarium Paschæ apud Falesiam an. 1221. in Regesto Joannis de S. Justo, in Camera. Comput. Paris. *Judicatum est quod forestaria qua contagium suum, & Escoragium suum in foresta de Bousmoulins, qua destructa est modo de arboribus, nihil in ea capient, sicut in herbagio, vel in bruersa, vel hujusmodi terra Escoragium* (sic) *vel Escoragium, cum in foresta illa evenerit*. [Idem videtur quod *Escoriatio*.]

¶ ESCORAMENTUM, ut *Instauramentum*, Supellex, *Instrumentum*. Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 596. ex Regesto Parlamenti an. 1408. *Ad restituendam ante omnia & in domibus ipsius Episcopatus utensilia & instauramenta supradicta vel talia, prout rationis esset, reponendum, aut eorum justum valorem, vel de aliis utensilibus & Escoramentis fulciendum & muniendum dictas domos, prout instructa & munita erant tempore decessus dicti Bernardi.*

ESCORIATIO. Rogerus Hovedenus p. 784. *Qui autem forisfecerit in foresta Regis de viridi, sive per culpationem, sive per esbrancaturam, sive per foditionem turvarum, sive per Escoriationem mera*, [hoc est, per evulsionem erices,] *sive per culpationem desubnemore, &c.* [Habetur *Excoriatio* in *Culpatura* 2.]

ESCCUSUS, *Esca plenus, pinguis, crassus*. Ugutioni.

¶ ESCOT, Contributio, *Conjectam*. Vide *Scot*.

ESCOTUS, pro *Scotus*, quomodo nostri *Escots* dicebant, quos hodie *Escossois*. Formula 15. ex Baluzianis: *Vadit tanquam latro, ad aura psallit, ut Escotus mentit, semper vadit tortitus, & occidit quod nunquam vidit*. Nempe sulemne est peregrinantibus, ut fuere Scoti, mentiri. Juan. Molinetus Valentianensis pag. 25.

Albentens, Turcs, Barbarins, Escots,
Gauls, Espaignols, Hongrois, Bretons, Gallots.

[Litteræ Johannis Regis Franc. an. 1360. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1458. *Et qu'ils ne feront autres alliances avec lesdits Escos en aucun temps à venir contre les Rois & royaume d'Angleterre.*]

¶ ESCOUTA. Vide *Eschata* 2.

¶ ESCRA, Species vasculi apud Hibernos. Vita S. Moduennæ, Julii tom. 2. pag. 303. *Protulitque vasculum argenteum, quo potum Hibernenses Principibus haurire solent, quod vocant Escra.*

¶ ESCRINIUM, Gallice *Escrin*, Scrinium, cimelium. Charta anni 1311. apud Baluzium tom. 2. Histor. Arvern. pag. 141. *Retinuit dictus donator ... omnia utensilia & jocalia & vasa argentea quacumque ... & potiora & Escrinia & animalia quacumque.*

¶ ESCRIS, Eadem notione. Inventarium Ecclesiæ Aniciensis an. 1444. *Item quatuor mappa de cirica in quodam Escri fusteo rotundo, &c.*

¶ ESCRONELLUM, Species retis ad capiendos pisces. Vide *Saurarium*.

ESCROWETUS, Prætor, ex Belgico *Scoutet*, *Escoutet*. Charta Ferrandi & Joannæ Comitom Flandr. an. 1228. pro Scabinagio Duacensi, apud Buzelinum pag. 517. *Videlicet quod transactis 13. mensibus Scabini, qui exeunt a Scabinagio, debent eligere 4. burgenses in villa de Duaco in 4. Escrowetis, &c.* Sed videtur leg. *Escowetis*.

ESCUA, Escæ, Edulia. S. Isidotos hymno in SS. Torquatum & Socios:

Mittunt asseculas Escua quærere,
De fessa dapibus membra reficerent.

ESCUAGIUM, [Obligatio pergendi in exercitum vel præstatio pro feudo militari.] Vide *Scutagium*.

¶ ESCUALLATA. Vide *Escuellata*.

¶ ESCUANGIUM, ut *Escuagium*. Chartularium S. Vandregesili to. 1. pag. 515. *Reddendo inde mihi ... decem & octo denarios monetæ currentis annui red-*

ditus ... excepto Escuangio Domini Regis, quum venerit in feudo, de quo prædicta pecbia terra moventur.

ESCUBIERA. Libertates concessæ Barcinonensib. à Pet. Rege Arag. an. 1283. MSS. *Concedimus quod cesset Escubiera, & quod de cætero non sit Escubiera in molendinis.* [Forte idem quod *Escluviamentum.*]

¶ ESCUCHONETUS, Gall. *Ecusson*, Lamina per quam inducitur clavis in foramen ferræ. Inventar. Ecclesiæ Noviom. an. 1419. *Item duo cosfreti pares trium pedum longitudinis vel circiter ferrati & armurati armis de le Bossiere; Escuchonetis autem cuprei sunt.*

¶ ESCUDELEYR, Scutorum opifex, à Gallico *Ecu*, Scutum. Charta anni 1308. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 783. *Escudeleyr, freneyr, & celeyr, & carnifices tres denarios* (solvunt) *quilibet pro annata.*

¶ ESCUDERIA, Stabulum, Gall. *Ecurie.* Histor. Dalphin. to. 2. p. 433. col. 1. in Conventionibus Dalphini cum Agouto de Baucio: *Sique unus ex dictis Scutiferis Forrerius, & alius Magister Escuderia seu marescallia suæ.* Vide *Scura.*

ESCUDERIUS, Scutifer, ex Gallico *Escuier*, sed proprie famulus: nam ita famulos suos vocabant Monachi, ut supra in voce *Armiger* docemus. Charta Raimundi Abbatis Moissiacensis an. 1212. in Regesto 3. Tabularii Regii Ch. 13. *Nos nec alii Monachi quicunque fuerint, & Escuderii nostri, vel eorum, nihil dabimus in portu de Moissiace, sed ibi liberum transitum & reditum habemus.* Infra: *In uno quoque manso 3. minas frumenti, & 3. minas avenæ, & albergam duobus Militibus, & duobus Escuderiis, &c.*

¶ ESCUELLA, Scutella, Gall. *Ecuelle.* Polyptych. Fiscamn. an. 1235. *Nicolaus Luber tenet unum masagium, unde reddit sex solidos ad Natale, & debet culcitram & linteamina in adventu Abbatis, Escuellas & ciphos, &c.* Nostra vox *Ecuelle* sæpe sumitur in Instrumentis pro parva aridorum mensura. Sic in Statutis Gallic. Scabinorum Maceriarum ad Mosam, è Bibl. D. *de Cangé*: *La quarte doit* XII. *d. f. la demie quarte* IX. *d. f. l'Escuelle* VI. *d. f. le picotin à l'avoine ...* XII. *d. f.* Enumeratio mobilium, immobilium & reddituum Nosoconii Commerciaci è Codice MS. ejusdem urbis pag. 25. *Les heritages qui appartiennent à la holiere, seans en ban, & finage de Leronville .... doivent chascun an six Escuelles assis sur plusieurs heritages.* Vide *Scutella.*

¶ ESCUELLATA SPONSARUM, Species tributi, quod recens nuptæ tenebantur exsolvere. Histor. Dalphin. to. 1. pag. 543. ex Computo an. 1202. *Item pro tributo viduarum maritatarum* VI. *lib.* XII. *s. Item pro Escuallatis* (melius pag. 113. *Escuellatis*) *sponsarum remissa sunt ei de gratia.* Computa Castellan. Grasivod. an. 1333. *Decoratis bonis, Escuellatis nuptarum, de successionibus, &c.* Vide *Espaules.*

ESCULENTIA, *Pinguedo*, in Gloss. Isid. Libellus precum Marcellini & Faustini pag. 65. *Hic erat in eadem urbe Roma Presbyter mira continentia, non vino stomachum relevans, non carnis Esculentia corpus curans, sed oleo sole escas asperiores mitigans, &c.*

¶ ESCULETUM, pro *Esculentum*, in Statutis Arelat. MSS. art. 175.

ESCULEUM, Amplum spatium circa ædem. Charta Joannæ Reginæ Castellæ an. 1225. in Histor. Eccles. Abbavill. cap. 27. *Retentis nobis & heredibus Pontivi alta justitia, pometio & Esculeo.* Etiamnum Picardi nostri *Esculus* vocant spatium quod sibi retinet qui longius prosilire cupit. Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Pour monter au destrier, prenoit son Esculie.

Vox videtur efficta ab eo spatio quod *scuti longitudinem* occupat, nisi referatur ad spatium 12. pedum, de quo Additio ad Legem Frisionum tit. 3. §. 24. Lex Ripuar. tit. 70. §. 1. & 2. & Leges Rotharis Regis Longob. tit. 18. §. 9. Vide *Scutum.*

¶ ESCUMATOR, Pirata, Maritimus prædo, Gall. *Ecumeur de mer.* Regestom Parlamenti an. 1374. *Coertionem & punitionem omnium prisiarum .... per marinarios, Escumatores vel alios factorum perpetratorum.*

¶ ESCURATUS, ut mox *Escurellus*, in Litteris Caroli V. Franc. Regis an. 1367. pro Monspeliensibus, de forma vestium.

¶ ESCURELLUS, Sciurus, Gall. *Ecureuil. Pro pelliciis Escurellorum*, in Computo anni 1202. apud D. *Brussel* Tract. de Feudorum usu to. 2. ad calcem p. CLVI. Nova Gall. Christ. to. 2. col. 294. *Canonici deferant cappas & almutias de griseis ... & Capellam de cirogulis sive d'Escurolz.*

¶ ESCUTUM, ut *Scutum*, Tesseræ gentilitiæ, Gall. *Ecu.* Testam. anni 1367. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 1525. *Item legamus Conventui fratrum Minorum Carcassonæ unam cupam argenti deauratam, cum suo pede & signatam circumquaque*, Escus verts, *& in medio unum Escutum cum arboribus.*

ESDEVENIMENTUM, [Quod obvenit alicui vel ex hæreditate vel alio modo.] Curia Generalis Gerundensis an. 1321. sub Jacobo II. Rege Aragonum MS. *Super exitibus, proventibus, Esdevenimentis vel juribus officii sibi commissi.* [Vide *Evenimentum.*]

¶ ESDIRE, ut infra *Excondicere*, Excusare, satisfacere. Charta an. 1122. ex Chartulario Aptensi fol. 16. *Nec auferemus tibi vel tuis, nisi pro forisfacto quod nec Esdire, nec emendare possitis aut velitis.*

ESENCIA, [Jus fruendi re aliena, Gall. *Aisance.*] Vide *Aisancia.*

¶ ESFORCIUM. Vide *Exforcium.*

¶ ESGAGIUM, Fundus oppigneratus, Gall. *Fonds engagé, hypothequé.* Consuetud. Lemovic. art. 69. *Præterea emphyteota & alii qui debent censns annuos, si non solvant ad diem statutum censum vel canonem, vel etiam pensionem, non sunt ex hoc de Esgagio puniendi; sed ille cui debetur census, canon vel pensio potest pignorare pro censu suo, vel canone, vel etiam pensione in terra de qua sibi debetur, nec debet aliqua arte vel ingenio aliquid attentare propter quod Esgagium debeatur seu etiam exigatur.* Vide *Vadium.*

ESGARDIUM, ESGUARDIUM, Judicium, sententia judicis cum cognitione causæ, Gallis *Esgard. Escardium*, seu *Scardium*, in Statutis Ordinis Hospital. S. Jo. Hierosf. tit. 2. §. 23. tit. 8. §. 1. 2. & seqq. *Gallica vox est, & significat rationem, considerationem, seu, ut sic dicam, respectum. Quod quidem Scardium est antiquissimum & primum judicium domus Hospitalis*, tit. 19. de Verb. signific. §. 9. Constitut. Siculæ lib. 3. tit. 17. *De vassallo delinquente in Dominum, Dominus potest de eo quod tenet ab ipso, ipsum per Exguardium dissaisire.* Id est, judicio parium suorum interveniente. Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. cap. 23. *Or dit Esgart ou connoissance n'est mie une mesme chose: car l'on fait d'une parolle connoissance de court, ne Esgart peut hom faire d'une parolle, pourquoy il est clere chose que Esgart & connoissance ne est mie une meime chose.* Cap. 29. *Et se preigne à lui d'Esgart, que court ne peut faire Esgart d'une parolle. La Court Esgarde, demander conseil par Esgart de Cour, se mettre en l'Esgart de la court sauf son retenail*, in iisdem Assisiis Hierosol. cap. 3. 4. 5. 6. 7. 8. &c. *S'aerdre à l'Esgart de sa partie*, cap. 28. *Premier Esgart, second Esgart*, cap. 30. *Se prendre à sa partie d'Esgart*, cap. 29. [Charta an. 1291.

inserta in Litteris an. 1358. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 294. *Soixante sols pour l'amende, ou l'Eswaer du Maieur & des Eschevins devant diz.* Et pag. 295. *Se aucuns mauffacteur quois que il fust, estoit pris en chu lieu, en l'eskevinage d'Abbeville seroit amenés & jugiez à l'Esbbart des Eskevins.*] Guillelmus *Guiart* an. 1209.

Li Rois voust pour ce qu'en pais fussent
Que l'Esgart de sa Court eussent.

Le Roman du *Renard* MS.

Itel amande li fera
Come vostre Cour Esgardera.

Alibi :

N'a pas esté à bon escole
Isangrin pour jugement faire,
Dont il li venist miex à taire,
De faire Esgard ne jugement.

Disours & Esgardours, i. Judices, arbitri, in Charta Jacobi Episc. Metensis an 1251. apud Hyeronym. Vigner. in Allatiеis p. 140. [*Esgardator*, & *Esgardiator* non semel apud Rymerum.] Hinc formula in pronuntiationibus arestorum, *ayant esgard, &c.* Vide Chronicon Petri IV. Regis Arag. l. 3. cap. 30. 31. & supra in V. *Consideratio*.

¶ Esgardare, Judicare, Sententiam ferre. Codex Leg. Normann. c. 64. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 269. *Hoc vidi & audivi, & quod curia Esgardaverit super hoc, facere sum paratus.*

¶ ESGARDUM, ut *Esgardium*. Litteræ Philippi Audacis Regis Franc. an. 1277. apud D. *Secousse* to. 3. Ordin. Reg. pag. 67. *Si contra ordinacionem venerint in toto vel in parte, id ad bonum Esgardum Vicecomitis, qui pro tempore fuerit, emendetur.* Edictum Philippi Pulcri Fr. Regis ann. 1302. apud Menesterium Hist. Lugdun. p. 82. col. 2. *Si vero de cetero per aliquem vel aliquos contra prædicta fuerit attentatum, ut dictum est, graviter punientur, damnaque restaurabuntur ... ad Esgardum Consilii nostri.* Charta anni 1369. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 350. *Ad Esgardum duorum proborum virorum per dictas partes eligendorum.* Et apud Rymerum tom. 2. pag 856. col. 1. *Ad quos bonorum virorum electorum seu eligendorum hinc inde refertur judicium vel Esgardum, seu in quibus de inquisitione vel examinatione per eosdem facienda fit mentio.* Vide *Auvardum*.

ESGRINIRE. Liber Ordinis seu Regulæ S. Victoris Parisiensis MS. c. 48. *Mensæ lector aperte, & distincte, & tractim legat, & dum legit aurem accommodet Priori, ut si quando emendaverit, intelligere possit quod emendet, humiliter dicat: si non intelligit, versum reincipiat, & hoc toties faciat, quoties Priorem propter hoc Esgrinire cognoverit.* Ubi *Esgrinire*, est nostrum *Grouder*, vel *Rechigner*, Grunnire.

¶ ESGUARDIUM. Vide *Esgardium*.

¶ ESIBILIS, Aptus ad edendum, Comestibilis. *Panis quoque Esibilis & bene præparatus*, in Regula Reformat. Monasterii Mellicensis in Chronico ejusd. loci p. 336. Occurrit etiam in Actis SS. Maii to. 7. pag. 454. Aprilis tom. 3. p. 888. apud Raim. Duellium Miscell. lib. 1. pag 83. &c.

¶ ESICIATUS, Fartus, cujus venter impletus est minutali. Vet. Epigramma de Ansere farto apud Hofmannum in Lexico :

Eminet impletus pullorum carnibus anser
. . . . *ventrisque soluti*
Truditur è medio Esiciata nitens.

Vide *Isicium*.

ESINGÆ : dicti Reges Cantiæ, ab Ochta cognomento *Ese*, Æthelbyrthi Regis avo : ita Ethelwert. lib. 2. cap. 2.

¶ ESITAMENTUM, Jus fruendi rebus non suis ; Gall. *Aisance*. Vide *Aisancia*.

ESKEATA. Vide *Escaeta*.

ESKEPPA, Eskippa, Mensura frumentaria apud Anglos. Vide *Eschеppa*, *Mina*.

¶ ESKIPARE, Instruere, armare, Gall. *Equipper*. Vide *Esquipare*.

¶ Eskippamentum, Instructio navis, Gallice *Equippement*. Passim occurrit apud Rymerum to. 5. p. 4. 6. 12. 24 67. 127. 134. 135. & alibi.

¶ Eskippare Boves *& ad partes Flandriæ traducere*, apud eumd. Rymer. to. 12. p. 137. col. 1. pro Contrudere in navem, Gall. *Embarquer*. Vide *Eschippare*.

¶ ESLAGIUM. Ager urbi vel pago vicinior, ex quo decimas percipere solet Rector parochiæ, Normannis *Aslage* Instrum. autographum an. 1481. ex Archivis B. M. de Bono-nuncio Rotomagens. *Asserendo illam peciam terræ fore & esse Eslagium, & in ea habere jus percipiendi decimas.* Septies recurrit in illo Instrumento. Vide *Aalagium*.

¶ ESLAVEIDIUM, Pluviales aquæ per itinera campo̧sque decurrentes, rusticis Dumbensibus *Laveides* & *Availles*. Charta Thoiiac. an. 1460. *Debet sex denarios pro licentia sibi data de capiendo aquam ... Eslaveidiorum labentium ab itinere de Thoissiaco ad Castellionem Dumbensem.* Et infra : *Omnia Eslaveidia cadentia per itinera de sancto Stephano.*

¶ ESMAGIUM, Jus quoddam Ducis Britanniæ minoris & Nannetensis Episc. commune. Instrum. Ecclesiæ Nannet. apud Lobinellum to. 2. Histor. Britan. col. 332. *Assignamus et VII. libras currentis monetæ quæ de Esmagio primo exierunt a prima die Maii quousque in integrum persolvantur habendas in perpetuum.* Aliud Instrum. ejusd. Ecclesiæ ann. 1259. tomi citati col. 425. *Eudo Archidiaconus Nannet. & Renerius Senescallus ejusdem loci. Notum facimus universis, quod nos à nobili viro D. Johanne Duce Britanniæ ... ex una parte, & à R. P. Jalerannо D. G. Nannet. Episcopo ex altera, electi arbitri de contentione, quæ inter eos vertebatur, super articulis, qui in præsentibus litteris continentur, dictum nostrum proferimus de prædictis articulis in hunc modum. Super articulo de turre nova, quod dicto Comiti & successoribus ejus, remanente dicta turre cum clausura sua, dictus Comes & successores sui solvent in perpetuum Episcopo Nannet. & successoribus suis L. V. sol. annui redditus super portione quam idem Comes perceperit in Esmagio Nannet. ... Super archa communi in loco tuto reponenda : Dicta archa deponetur sub fida custodia in feudo Comitis de consensu Comitis & Episcopi, in loco idoneo ab eis eligendo .... & Allocatus Comitis unam clavem habebit, & Allocatus Episcopi aliam ; & ambo Allocati jurabunt, quod fideliter colligent ea quæ ad dictum Esmagium pertinebunt, & quod unus sine altero vel ipsius voluntate nichil colliget, & quidquid collectum fuerit, fideliter in dicta archa reponetur, nec unus sine altero aliquando liberabit super his quæ ad dictum Esmagium pertinebunt.* Pluries recurrit in eod. Instrumento.

¶ ESMAILLATUS, Distinctus, vermiculatus, ornatus, Gall. *Emaillé*. *Nodulus Esmaillatus*, *Lozengia Esmaillata*, *Tassellus argenteus deauratus & Esmaillatus*, *Tabulatum Esmaillatum*, *Tassellus argenteus & Esmaillié Gallice, &c.* in Inventario Ecclesiæ Noviom. an. 1419.

¶ ESMAILLUS, Encaustum, Gall. *Email*. Invent. Noviom. mox laudatum : *In dicta cruce sunt quinque Esmailli*. Ordinarium MS. Eccles. Lexoviensis: *Acolitus deferens crucem cum Esmaillis.*

¶ ESMALTATUS, ut *Esmaillatus*, in Inventario

ann. 1347. Hist. Dalphin. to. 2. p. 555. & 556.

¶ ESMALTUS, ibidem pro *Esmaillus*, ut & infra in voce *Timbrum*.

¶ ESMANTATUS, ut *Esmaillatus*. *Scutum Esmentatum*, in Instrumento anni 1332. ex Archivis S. Victoris Massil. Vide *Amantatus*.

¶ ESMARALDUS, Lapis pretiosus viridis coloris, Nostris *Emeraude*, Anglis *Emerald*. Legitur apud Thomam *Madox* Formul. Anglic. p. 423.

¶ ESMATATUS, ut *Esmaillatus*. *Scutum Esmatatum*, in Charta anni 1352. ex Archivo S. Victoris Massil. num. 342. armarii Massil.

¶ ESMENDA, ut superius *Emenda*, Emendatio, compensatio. Autenticum Jacobi Regis Majoric. ann. 1332. ex Archivo S. Victoris Massil. *Facta satisfactione aliqua sive Esmenda*. Episcopus Botentinus (Butuntinus) in quadam epistola Massiliensibus directa: *Si qua sunt dampna illata per gentes Regis Aragonum aut forisfacta ... procurarent quod fieret Esmenda*. Testamentum Guillermi de Turre ann. 1315. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 539. *Donec totaliter ultimam voluntatem ... meam, exequias, legata, debita, clamores, & Esmendas solverint & compleverint. Sub refectione, restitutioneque & integra Esmenda omnium & singulorum dampnorum, expensarum*, &c. in Schedis Præsidis *de Mazaugues* non semel.

¶ ESMENDARE, Emendare, satisfacere, reparare, compensare. Conventio Caroli Comitis Andegav. & Provinciæ ann. 1251. è MS. D. *Brunet* fol. 59. v°. *Rapinas factas tam in trocellis quam in rebus aliis, in stratis publicis terræ vel aquæ ... Esmendent*. Statuta Massil. lib. 1. cap. 54. *Qui duo probi homines ... teneantur ... facere Esmendari & restitui à molneriis molendinorum damnum datum seu factum in blado male moto*. Confirmatio transactioois an. 1463. ex Archivo Præsidis *de Mazaugues*: *Instrumenta quæ possint dictari, corrigi, refici & Esmendari*.

¶ ESMERUS, Encaostum, Gallice *Email*. Statuta Massil. lib. 1. cap. 57. *Statuimus inviolabiliter observandum, ne aliquis homo sit ausus facere argentum nisi in Esmero Communis Massiliæ, & quod ille vel illi qui habebunt inde Esmerum, teneantur speciali sacramento facere in dicto Esmero argentum bene & legaliter*, &c. Pluries occurrit ibi.

¶ ESNETIÆ Jus, id est, Primogenituræ, Gallis, *Droit d'ainesse*, apud Spelmanoom in *Æsnecia*. Vide *Ainescia*.

¶ ESO, pro *Esox*, Piscis genus. Lerbeccius in Chronico Episcoporum Mindens. apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 176. *Esones & alios pisces in copia*. Vide *Esox*.

¶ ESOCIUS, Eadem notione. Vide *Esox*.

¶ ESOLNA, Assula. Vide *Esporium* & *Essanna*.

¶ ESONO. Anastasius Bibl. in Epitome Chronici Casin. apud Murator. to. 2. p. 352. col. 2. *Aquinum cum Ecclesiis, villis .... portubus, aquis, aquarumve decursibus, silvis, pedaticis, phociis, Esonembus, nesoconnis, omnia & in omnibus Patri Benedicto in perpetuum concessit*. Si *Phocia* sit pro *Phoca*, Vitulus marinus, dici potest *Esono* esse pro *Esox*, quod vide suo loco.

ESOPHICUS. Alcuinus Poëm. 198.

Hac studiis floret sacris, Esophica jura
Perlegit, & tractat clancula dicta senum.

An vox hæc usorpata pro *Philosophica*, an vero legendom, *& Sophica*, lector judicet.

ESOPHORIUM, ἐσωφόριον, Interula, vestis interior. Glossarium Camberonense: *Esophorium, vestis interior, id est, camisia, quæ à Marciano* (Capella) *Interula vocatur*. Glossæ MSS. *Esophorium, vestis quæ fibula collo penditur*. Anastasius Biblioth. in versione Vitæ S. Joannis Eleemosynarii à Leontio Episc. scriptæ num. 38. *Expoliavit se Esophorium suum, quod illius melius erat, & dat ei*. Epist. Basilii Maced. Imp. ad Hadr. PP. in fine VIII. Synodi. *Transmisimus autem Sanctitati vestræ ... vestimenta diaspia 3. Esophorin dicitrenum cancellatum unum*. Hucbaldus Monachus Elnonensis in Vita S. Rictrudis cap. 9. apud Mabillonium: *Crebra nucens jejunia, Esophorio amicitur cilicino*. Ita legendum pro *Elephoris*, ut est editum.

ESORTA, æ, *Canabum*. Ugutioni.

ESOX, Piscis, cujus meminere Plioios, Isidorus lib. 20. c. 2. Gregorius Turon. lib. 1. de Glor. Confess. c. 5. Severus, Paulinus & Fortunatus in Vita S. Martini, Adamannus Scotus de S. Columba c. 24. Chronicon Montis-Sereni an. 1171. &c. Glossæ Latinæ Saxonicæ cap. de Piscibus: *Escenus, vel salmo*, Lex: vel Læx, i. salmo [*Esox, Esocis, Salmo piscis*. Papias in MS. Bituric. Editus, *Esme, Salmo piscis*. Charta anni 1252. in Histor. Mediani Monast. p. 319. *Dederunt .... medietatem Esocum, qui vulgo Salmones vocantur*.] Flodoardus lib. 14. Carm. 18.

Sumunt tres de quinque Esoces, ad prandia tollunt.

Adde Legem Wisigoth. lib. 8. tit. 4. §. 29. Hesychio ἴσοξ est piscis, qui non alius ab *esoce*: nam & *isocem* dixit Ardo Mon. in Vita S. Benedicti Abb. Anianensis n. 96. edit. Mabillonii. [Vide *Eso*.]

¶ ESPAERIUS, Ensium faber, à Gall. *Epee*, Ensis, gladius. Computom Johan. Humberti an. 1328. ex Adversariis D. *Lancelot*: *Amandrico Espaerio pro quodam gladio empto*, &c.

¶ ESPALLA, ut *Spalla*, à Gall. *Epaule*, Armus ferarum, vel etiam porcorum, &c. quem *tenentes* domiois sæpius præstare tenebantur, vel pecunia redimere. Rotulus XII. sæc. de Prioratu S. Pauli de Tartas in Archivo Casæ Dei: *Ex quibus exeunt duo agni ... duæ gallinæ ad Kal. & duas Espallas*. Antiq. Recogn. Albæ ripæ io Regesto *Probus* f. 67. *Tenent insimul de Comite 1. curtile ... & debent inde III. mest. frum. & IV. quartas vini & XII. denar. pro Espalla*. Similia mox repetuntur ibid. Vide *Spalla*, & *Coppa* post *Cupa* 3.

ESPALTUM. Charta Gaufridi Ducis Aquitan. an. 1076. ex Regesto 66. Tabularii Regii ch. 602. *Cuncta etiam quæ egomet ad præsens dono, scilicet quantum ex silvis meis necesse fuerit, tam Ecclesiæ, quam officinis, excepto Espalto, vel ea quæ alii fideles de casamentis ad me pertinentibus dedere, ... annuo & concedo*, &c. [Vide *Exspaltum*.]

ESPANDAGIUM. Vetus Charta ioedita: *Ego G. Comes Andegavensis pro salute animæ meæ & uxoris meæ ... dimitto Espandagium quod in Montigniaco scilicet villa Canonicorum B. Petri de Cocta causa foagii mei capiebatur. Præcipio itaque, & sigillo meo confirmo ne amplius capiatur, sed mina legitima mensura tantumodo capiatur*, &c.

ESPATA, pro *Spatha*, [Gladii latioris genus, Græcis σπάθη. Vincentius *Cigauls* de Bello Italico: *Voluit ipse Deus vincere Anglicos per femellam, cum de femella ageretur, & cognitionem rei incognitæ eidem Pucellæ* (Aurelianensi) *attribuit de Espata ab illa nuncupata apud sanctam Katherinam de fierboix existente*.] Vide *Testima*.

¶ ESPATGIUM, Jus sibi vindicandi animalia deperdita, qoorum dominus ignoratur. Instrument. Eccl. Aniciensis ann. 1365. *Quædam equa fuit inventa de Espatgio & ducta ad Curiam*. Vide *Cocha*.

¶ ESPAVA, Espavia, Gall. *Espave*, dicitur de animalibus aberrantibus quorum dominus ignoratur, quæ aut longe fugerunt *Expavefacta*, aut vagantur & dispalantur sine certo custode vel domino, ut habetur in antiqua Consuetudine Perticensi, sed & de rebus aliis mobilibus, quæ domino carent, hominibus ipsis extra regnum natis, rebusque nonnunquam immobilibus, ut prædiis, quæ inter jura dominorum caduca recensentur. Passim occurrit vox *Espaves* in Consuetudinibus Gallicis. Litteræ Johannis Franc. Regis an. 1352. apud Acherium tom. 10. pag. 220. pro Fundatione Canonicorum S. Audoeni prope S. Dionysium: *Ut dictas forefacturas & Espaves integraliter tradant & reddant gubernatori seu praeceptori dicta domus ... & de quacumque forefactura & Espave mobili vel immobili cujuscumque valoris existat, &c.* Ibidem pag. 219. *Concedimus & donamus per praesentes ad opus dicta domus, omnes forefacturas tam in hereditatibus quam in mobilibus, & omnes Espavias, seu Espaves vulgariter, qua in regno nostro evenient & ad nos pertinebunt, propter crimina lesa Majestatis, & alia quacumque de causa, cujuscumque valoris existant, convertendas in dotationem dicti Collegii Canonicorum.* *Espava apum*, in Statutis Monasterii S. Claudii. Vide *Epava* & *Expava*.

¶ ESPAULES. Charta Guillelmi Abb. Floriac. an. 1296. *Burgenses de Castellione remanebunt & erunt quitti & immunes ... de omnibus redebentiis ... de omni hospitagio, de ferculis nuptiarum vocatis Espaules, de agrentio, de fusticulis, &c.* Vide *Escuellata sponsarum*, & *Espalla*. Charta Officialis Paris. an 1264. *Messamentum .... scilicet due millia & centum de chevrones, item quingentos & duodecim peanos, item quingentos esteuz & Espaules potis, item viginti tria milia de late eidem Abbati (S. Germani à Pratis) reddere & restituere tenetur.* Hic *Espaules* species est materiæ, at quænam illa sit non satis video. Juxta Borellum *Espautier les arbres*, est earum ramos inutiles amputare: sed neque eo indicatur vocis *Epaules* certa notio.

ESPEDITAMENTUM. Vide *Expeditare*.

ESPERICLUS. Testamentum Gerardi de Abbatisvilla Archidiaconi Pontivensis in Ecclesia Ambianensi an. 1271. in Hist. Comitum Pontivens. p. 205. *Et meliorem culcitram quam habeo Parisius, & unum coopertorium de Espericlis, & quatuor linteamina.*

¶ ESPERO, Calcar, Gall. *Eperon*. Vide locum in *Vicaris servi*.

ESPERVERIUS, [Esparvarius, Accipitris genus, Gall. *Epervier*.] Vide *Sparvarius*.

¶ ESPIA, vox Hispanica, Explorator, Gall. *Espion*, alias *Espie*. Charta Guillelmi Ducis Aquitaniæ, apud Stephanot. to. 1. Antiq. Benedict. in Vasconia p. 511. *Si quis miserit inde Espiam, & aliquis per viam captus fuerit, qui eum misit salvitatem infregit, & nisi se purgare hinc potuerit, salvitatem ibi non habebit.* Computus Vienn. an. 1324. *In expensis nunciorum, Espiarum & aliis necessariis*, xi. *lib.*

¶ ESPICIÆ, Aromata, Gall. *Epices*. Computum anni 1324. Hist. Dalphin. tom. 1. p. 132. col. 2. *In diversis quantitatibus de Espiciis & de salsa & de aliis sibi necessariis in summa* vi. *lib.* iiii. *s.* i. *d.*

¶ ESPICURNANTIA, Officium obsignatoris litterarum regiarum, à Saxonico Spannan, obdere, obsignare, sigillare. Kennetus in Glossar. ad calcem Antiquit. Ambrosden. *Per serjeantiam Espicurnantia in Cancellaria Domini Regis.* Vide *Spigurnellus*.

¶ ESPINGLA, Acicula, Gall. *Epingle*. Etymon *Spinula*, juxta Nicottum, vel *Spilren*, quod idem est Celtis & Aremoricis. Computus Vienn. an 1318. fol. 123. *Item pro rauba bruneta nigra Domina, & pluribus aliis necessariis in dicta rauba, & pro Espinglis & bellis.*

¶ ESPINGLIES, Ead. notione, in Hist. Dalphin. to. 2. p. 216. ex Computo anni 1327. *Pro emendo bursas, zonas, Espinglies, ad dandum Dominabus, &c.*

¶ ESPIONES, recensentur inter armaturas & munitiones inventas in castro Carcassonensi an. 1294. ubi forte idem sunt quod Enses, à Gall. *Espées*.

¶ ESPISIO, Sponsio, Pignus, Gall. *Gageure*. Consuetud. Lemovic. art. 44. *Item, consuetudo est in dicto castro, quia si aliquis cum altero faciat Espisionem, non tenet nisi ad valorem unius sextarii vini infra villam.* Vide *Esposso*.

¶ ESPLECTUM, Espleitum. Vide *Expletum*.

¶ ESPLENCHA, Esplenchare, Splenchare, Esplenchia, Explecha. Privilegia Raymundi Berengarii Aquensibus concessa Kal. Maii an. 1206. apud Pittonem Hist. Aquens. pag. 114. *In recompensationem vestra fidelitatis ... licentiam, franchesiam & libertatem in terris cultis & incultis quibuscumque & quotumcumque locorum distantium circa civitatem meam Aquensem, spatio quinque leucarum, pascendi, pasturgandi quoscumcumque animalia vestra, necnon Splenchandi & bosqueirandi, seu ligna scindendi pro vestro beneplacito tradimus, &c.* Ibi laudatus Historiographus Jus *Splenchandi* exponit Facultatem pecorum pascendorum post messem, quam facultatem, inquit, Arelatenses vocant *lou drech d'Esplencho*. Hanc in sententiam citat Fortium, qui in suis ad Decisiones Stephani notis decis. 9. duplicem distinguit pascendi facultatem, *viridis* pascui & *vacui*: *Viridi* seu pratorum tempore quo herbæ virent, & silvarum tempore quo glans est; *Vacui* seu pratorum exscisso feno, agrorumve collectis fructibus: quod ultimum *Expleches* vocant Arelatenses. Dubitari tamen potest, propter adjunctas voces *Bosqueirandi seu ligna scindendi*, an *Esplenchandi* facultas in laudata Charta non sit idem quod jus lignorum in nemoribus ad certos usus exscindendorum, ut *Esplecum* accipitur in Charta anni 1256. è Tabulario Sangermanensi: *Qua omnia teneo in feodum cum toto usuario sive Espleto, quod habeo in foresta qua dicitur Castrum Mauri.* Certe ipsa vox *Explecha* amplius quid interdum significat quam nudam in locis vacuis pascendi facultatem. In Sententia arbitrali an. 1497. inter Dominos & Communitatem Calliani legimus: *Ex adverso ipsa Universitas de Calliano, seu habitantes in eadem, dicunt & asserunt, ipsos homines habuisse, & in prasentialiter habere, ac fuisse in antiquissima & vera possessione pastorgandi, eyssartandi, legneirandi, fustejandi, glandejandi & omnes Explechas in eodem territorio faciendi*: quo in loco vox *Explecha* significare videtur quasvis *aisantias* seu commoditates usuales ex eo territorio percipiendas. Neque satis scio an æque pateant voces *Esplencha* & *Esplenchare* in confirmatione privilegiorum urbis Aquensis per Renatum Provinciæ Regem ann. 1477. apud laudatum Pittonem pag. 158. *Ob illius grata & grandia servitia & alia virtutum merita diversis privilegiis & praecipue facultate depascendi, bosqueirandi, Esplenchandi circumquaque per quinque leucas decoraverunt cunctos Cives Aquenses tanquam bene meritos in praedictis eorum privilegiis, usibus, facultatibus & Esplenchis manutenere & tueri, quocumque impedimento sublato.* His in locis *Esplecha* vel *Esplencha* idem prorsus videtur quod *Expletas* quæ vox in Consuetudinibus

Ausciorum, ut dicetur infra, non solam significat pascendi facultatem, sed etiam venandi piscandi & ligna in nemoribus exscindendi. Certum tamen est quibusdam aliis in locis ad solum pascendi jus has voces esse restringendas. Conventio Civitatis Arelatensis cum Ludovico II. Comite Provinciæ an. 1385. art. 19. *Item retinet dicta Universitas pascua Castelleti, Montis-majoris & Amicula, & quæcumque alia, tam piscationes quam venationes, lignaragia & Esplechas quorumcumque pactuorum territorii Arelatensis.* Altera Conventio inter Dominum de Rupe & Priorem S. Ægidii Arelat. an. 1379. *Habeat jus, Expletum & usum cum averibus suis, & aliis quibus voluerit, depascendi.* Vide *Expletum* 2.

ESPLETUM. Vide *Expletum*.

¶ ESPOISSO, Sponsio, pignus, Gall. *Gageure*. Charta anni 1303. apud Baluz to. 2. Hist. Arvern. p. 783. *Item qui fecerit Espoisso, quicumque sit, solvat unum sextarium vini succumbens oprinenti.* Quæ sic lingua patria habentur in altera Charta anni 1270. pag. 512. *Qui fai Espoisso à Bessa ia ia graus no sera que ia do s'is vol mas 1. sestier de vi.* Vide *Espisie*.

¶ ESPOLIÆ, Messis, fructus, Gall. *Depouille*. Litteræ Officialis Paris. de Emptione Majoriæ de Berrone an. 1266. in Tabulario Calensi: *Vendidit partem suam Espoliarum de Jamaco & aliunde.*

ESPONDERIUS, [Limitaneus. Testam. Guigonis Dalphini an. 1267. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 5. col. 1. *Hugo Dux Burgundiæ ... Castra sibi assignet in quibus prædictas mille libras percipiet, quæ tamen castra non sint in Esponderiis terræ meæ.* Hoc est in locis limitaneis, seu in confiniis, Gall. *sur les frontieres.* Litteræ Humberti II. Dalph. ann. 1334. ejusd. to. p. 247. *Vosque nihilominus castra Esponderia visitetis.*] Statuta Delphinalia pag. 38. *Qualiter nobiles possunt facere domos fortes ... dummodo dictæ domus non fiant in locis Esponderiis, seu limitrophis.* Vide *Spondarius*.

☞ Gallo-Belgis *Esponde* dicitur Lecti pars anterior, qua notione Le Roman d'*Athis* MS.

Prophilias du lit leva,
Par le congié d'Athis s'en va,
Au lit s'en vint droit à l'Esponde,
Mais n'y entrast pour rien du monde.

Infra:

Moitié joyeulx, moitié doulant,
Entra au lit passa l'Esponde.

Italis *Sponda*, Margo, ora & alia hujusmodi.

ESPORIUM. Charta pro Vicariis Biturigensibus ex Tabul. S. Sulpitii Bituric. *Habebit ... in uno quoque asino qui portat ollas ad vendendum, unum potum: de Quadrigario Esporiis, unum Esporium, similiter una esolua, & similiter unam latam de lignis quæ intrant.*

¶ ESPRINGALA, Balista validior, qua telum emittitur, Gall. *Springale* vel *Espringale*. Vide locum in *Muschetta*.

¶ ESQUAQUERIUM, Scacarium, Gall. *Eschiquier*: de quo plura in *Scacarium*. Litteræ Guillelmi Senescalli Aquitaniæ pro Monasterio S. Crucis Burdegal. an. 1383. ex Archivis ejusdem: *Quasdam litteras nobis præsentatas in castro regio Burdegalæ, videlicet in Esquaquerio dicti castri.*

¶ ESQUARTA, Mensura frumentaria, eadem quæ *Quarta*. Litteræ Heliæ Archiep. Burdigal. anni 1192. pro Monasterio S. Crucis, inter Instrum. tom. 2. Gall. Chr. col. 286. *Item quod mater dictæ mulieris per compositionem in ipsa Ecclesia duas Esquartas frumenti retinuit annis singulis quoad viveret persolvendas.*

ESQUILLA, [Tintinnabulum.] ESQUILLATUS, [Qui defert *Esquillam*.] Vide *Skella*.

¶ ESQUIPARE, Navem instruere, Gall. *Equipper*. Edictum Philippi Aug. Franc. Regis ann. 1207. *Nulla navis de tota Normannia, præterquam de Rothomago, poterit Esquipari ad Imberniam, excepta una sola, cui semel in anno de Cæsaris Burgo, licitum erit Esquipare, &c.* Duchesnius in Normanoicis pag. 1063. legit *Eskipare*. Vide *Eschipare*.

¶ ESQUIROLUS, Sciurus Gall. *Ecureuil*. Vetus Collectio MS. Statutorum Eccl. Aquensis: *Clerici beneficiati cappas portent de pellibus Esquirolorum forratas.*

ESSAIUM, Examen, *Essai*. Vide *Cataginm*, & *Dealbare*, & Oct. Ferrarium in *Saggiare*, [& mox *Essayum*.]

¶ ESSAMPLATUS, pro *Essartatus*, de quo infra. Instrum. ann. 1205. ex Archivo Fontis Danielis: *Juuellus Dominus Meduanæ dedit Abbatiæ Fontis Danielis decimam partem reditus sui de terra Essamplata in foresta.* Vide *Exartus*.

ESSANA. Charta Philippi Aug. an. 1216. in Regesto Herouvalliano fol. 74. *Si vero contineatur in bace, vel in cocheto merrenum ad delia facienda, reddent pro quolibet milliario 4. den. & si ibi contineantur Essanna ad clavos, reddent pro quolibet milliario 4. den.* Occurrit ibi pluries; ubi *Essanna* est id quod vulgus *Essangles* vocat, asseres scilicet sectitii, quibus tecta operiuntur. Fol. 93. *Essanna* scribitur: *Navis ad lignum, ad fœnum, ad Essannas, ad minutum merrenum, &c.* Fol. 159. *Si faciant domum tectam de Essanna.* [Idem videtur *Esolua* in *Esporium*, ut etiam *Essoulla* suo loco.]

ESSARTUM, ESSARTARE. Vide *Exartus*.

¶ ESSARUM. Edictum Philippi Pulcri Francor. Regis, apud de *Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 159. *Essarum nostrum dictæ villæ parabitur & ponetur in tali statu, quod dicti mercatores absque solutione taagii poterunt suas denreatas & mercaturas bono modo onerare & exonerare de die & de nocte.* Lubentius legerem *Escarum*, quod puto Aggerem lapideum ad ripam fluminis, Gall. *Quai*. Idem *de Lauriere* in summario hujus articuli ducto ex Gallico exemplari habet. *Le pave de la ville, les Quais & les issues seront mis en bon estat, &c.* Vide *Escar*.

¶ ESSAVARE, EXSAVARE, Trahere. Charta Thossiac. an. 1461. *Pro licentia piscandi in riparia Sagonæ ... absque trahendo seu Essavando aut Exsavando ad terram.* Altera Charta anni 1449. signata *Bouet*: *Sive trahendo, sive Exsavando ad terram.*

¶ ESSAVERIA, Agger stagni, quo concluduntur aquæ. Charta anni 1269. ex Tabulario S. Nicasii Remensis: *Debemus habere & retinere imposterum vantalla Essaveriæ vivarii nostri... nec poterimus sedem vel solium dictæ Essaveriæ dicti vivarii altius elevare quam modo sit.*

¶ ESSAYAMENTUM, Jus seu Emolumentum Inquisitoris & Probatoris monetarum, à Gall. *Essay*. Ordinatio anni 1342. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 420. col. 2. *Remedia vero ligæ & ponderis punctas, levatas, Essayamenta, & alia jura & privilegia habeatis, quæ in nostris monetis antea habebatis.*

¶ ESSAYATOR MONETARUM, Inquisitor, Probator, Gall. *Essayeur*. Legitur in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 215. col. 1.

¶ ESSAYUM, Gall. *Essay*, Probatio. Charta Hugonis Comitis Marchiæ, apud Stephanotium tom. 5. Fragm. Hist. MSS. *Notum facio omnibus, quod intuitu Dei & salutis nostræ Essayum monetæ no-*

stra Grandimontis Ecclesia in puram & perpetuam eleemosynam dedimus. Rursum occurrit tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 414. col. 1. Vide *Essaum*.

1. ESSE, Status, *Estat, condition, comportement.* Capitularia Caroli C. tit. 11. cap. 5. *Et Comites ac cæteros fideles nostros admonemus, ut ipsi sic suum Esse & vivere ordinent, qualiter propter illorum necessitatem vicini eorum ac pauperes non opprimantur.* Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 601. *In omni Esse suo venerabili pollebat modestia, &c.* Lib. 8. pag. 688. *Et in omni Esse suo sese modeste gerere nitebatur.* Lib. 11. pag. 840. *In Claustro Monachorum diu sedit, Esse eorum consideravit.* Alio vero sensu videtur accipi vox Gallica, *Estre*, in Consuetudine Nivernensi tit. 26. art. 13. tit. 31. art. 1. 6. 16. 27. tit. 34. art. 5. 7. 16. ubi pro gentilitate, seu consanguinitate videtur sumi, vel certe pro *Statu* ac conditione. Guiotus Pruvinensis in Biblia MS. de Cartusiensibus:

Leur ordre ne blasme, ne lor Estre,
Més por riens ge ni voldroie estre,
Trop ont estreit & dur convine.
Chascun set pour lui sa cuisine.

¶ 2. ESSE pro Ire, ut Galli dicimus *Etre* pro *Aller*. Breviarium Hist. Pisanæ, apud Murator. tom. 6. col. 171. *Ad quod castrum vincendum Pisani Fuerunt cum quinquaginta navibus, plattis & scbasis, &c.* Vide *Fuit*.

ESSEDUM, Esseda. Sergius ad illud Virgilii:

Belgica vel molli melius feret Esseda collo.

ait *Belgica Esseda esse Gallicana vehicula.* [Papias MS. Bituric. *Esseda sunt Gallorum vehicula, quibus Reges victi captivi ducuntur. Essedum, Basterna, vehiculum.* Hinc emenda Glossar. Sangerman. MS. n. 501. ubi perperam: *Esserta, Basterna.*] Glossæ Isonis Magistri: *Essodum, genus vehiculi Gallicani, i. Sambuch, quasi assedum, ab assidendo dictum.* Jornandes de Reb. Goth. c. 2. de Britannis: *Non tantum equitatu, vel pedite, verum etiam bigis, curribusque falcatis, quos more vulgari Essedas vocant.* Ubi malim *Esseda*: nam *Essedum* dixit Propertius lib. 2.

Esseda cælatis siste Britanna jugis.

Lib. 4. de iisdem:

Hibernique Geta, pictoque Britannia curru.

De *Essedis* & *Essedariis* Britanoicis aguot etiam Cæsar lib. 4. de Bello Gall. c. 24. & 33. & Cicero lib. 7. Ep. 6. & 10. Vide Ausonium Epist. 21. [& Pitiscum in Lexico Antiquit. Rom. & Carolum de Aquino in Lexico Militari.]

ESSENDOLA. Vide *Escenla*.

1. ESSENTIA, Substantia, subsistentia: vox Scholasticis & Philosophis non hodiernis duntaxat familiaris, sed & veteribus. Quintilianus l. 3. cap. 7. *οὐσίαν, quam Flavius Essentiam vocat: neque sane aliud est ejus nomen Latinum.* Adde eumdem lib. 2. cap. 15. S. Hilarius in fragm. p. 34. *Essentia ex eo, quod semper est, nuncupatur: quæ quia extrinsecus opis ad continendam se unquam eguerit, & substantia dicitur, quod intra se id, quod semper est, & in æternitatis sua virtutem subsistat.* S. Augustinus lib. 2. de Morib. Manichæorum cap. 2. *Itaque ut nos jam novo nomine ab eo, quod est esse, vocamus Essentiam, quam plerumque substantiam etiam nominamus.* Id vocabuli Ciceroni asseruisse Senecam observavit Muretus lib. 5. Variar. utitur etiam Sidonius in Epithal. Polemii.

¶ 2. ESSENTIA, *Status, Conditio.* Gasp. Barthii Glossarium ex Hist. Palæst. Baldrici Dolensis: *Postquam vero fuerunt Turci edocti de nostra Essentia, cæperunt paulatim urbe exire, nostros peregrinos undique coangustare, non solum ex una parte; sed undique erant latentes obviam a nobis à mare & ad montaneam.* Vide *Esse* 1.

¶ 3. ESSENTIA, Possessio. Henric. Huntindon. de Contemptu mundi, apud Acherium Spicil. to. 8. pag. 182. *Nescio quid magis asserebat ei certa spes in futurum regnandi, quam patri suo ipsa Essentia regni, quia patri magnum regnandi spatium jam præterierat.*

ESSERE, Adessere, pro *Esse*, occurrit in veteribus Chartis aliquot apud Perardum in Tabulis Burgundicis pag. 33. 34. 35. & 36. Vetus inscript. Romæ in Eccl. IV. Coronator. *Cod estis fui, & qvod sum Essere abetis.*

¶ ESSERTA. Vide *Essedum*.

¶ ESSETUS. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. p. CXLVII. ad calcem: *Pro galeis reparandis x. sol. Pro cordis ad Essetos pendendos circa murum XII. s. & dimid.*

¶ ESSINUS, Species mensuræ frumentariæ, Gall. *Aissin*. Charta Theobaldi de Valliaco an. 1168. ex Tabulario Corbeiensi: *Quartam partem cujusdam molendini, quam antea jure hæreditario apud Valliacum a S. Petro tenui, deinceps sub jure suo libere possidendum concessi B. Petro de Corbeia, hac interposita conditione, ut quamdiu in domo mea & hæreditate mea manerem, sexdecim Essinos annonæ de eodem molendino acciperem.* Charta Curiæ Suessionens. an. 1252. in Tabulario S. Medardi: *Se vendidisse recognovit... redditus subnotatos, quos se habere dicebat ... videlicet viginti Essinos bladi hyemalis uno bueto minus.* Vide *Assinus*.

¶ ESSONIA, Excusatio causaria, Ejuratio vadimonii propter impedimentum, Gallice *Essoine* vel *Exoine*. *Essoniator*, Excusator in caussis & litigiis, Gall. olim *Exoineur, Exoniateur*. *Essoniare*, Excusationem proponere. Vide *Sunnis*.

¶ ESSONIUM, Impedimentum Chirographum an. 1209. apud Marten. Ampliss. Collect. to. 1. col. 1092. *Comitissa vero jurari fecit super animam suam, quod ipsa & successores sui Domini Campaniæ infra quadraginta dies, postquam ab Essonio suo fuerint expediti, reddet Simoni vel hæredibus suis Mustereolum in eodem statu, in quo eos illud constiterit accepisse.* Litteræ Matthæi Ducis Lotharing. an. 1220. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 881. *Ipsi autem infra quadraginta dies, postquam de Essonio, vel de guerra sua liberati erunt, tenentur mihi reddere per juramentum suum castrum illud ita munitum & in eo puncto, in quo eis traditum fuerit bona fide.* Vide in *Sunnis*.

¶ ESSOULLA, Assula, seu asser sectitius ad tegendum aptus. Chartular. S. Vandregisili to. 1. pag. 84. *Et præterea veteres Essoullas de Monasterio, quæ non poterant mitti in opere, & insuper quidquid libertatis & proventus in supradicto Monasterio habere consuevi.*

ESTABLIA. Monast. Anglic. tom. 1. p. 922. *Sint quieti de thesauro portando, de chaciis, Establiis, scotallis regalibus, de purprestura, &c.* [Judicium Scacarii Normanniæ XIII. sæculi, apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. p. 965. *Audivi ibi, quod minor bene potest procedere per duellum vel Establiam,* hoc est, Breve Ducis Normanniæ, quo in manu Regis ponitur feudum vel tenementum, donec oborta de eo lis dirimatur.] Vide *Stabilia* 2.

¶ ESTACAMENTUM. Vide *Stacamentum*.

¶ ESTACHADA Batalia, Duellum seu certamen singulare, *ligatum*, initum & perfectum, ut opinor, ab Hispano *Estacada*, locus clausus ubi pugnatur.

pugnatur. Charta an. 1065. Marcæ Hisp. col. 1136. *Damus vobis . . . medietatem de totas ipsas justitias, exceptus . . . de ipsa civitate . . . fecerint homicidium, aut fregerint pacem, aut habuerint aliquod placitum unde batalia fit Estachada.*

¶ ESTACHAMENTUM, Sepimentum, ut conjecto, seu locus palis, Gall. *Estaches*, clausus. Gall. Christ. to. 4. col. 808. Johannes II. Abbas Claravallensis ann. 1281. *Literis suis profitetur, sibi minime licere facere Estachamentum in quodam loco, nisi de voluntate Episcopi Lingonensis.* Vide *Estecha*.

¶ ESTACHARE, Alligare, Gall. *Attacher*. Ordinatio an. 1340. super Officio Marescalliæ, Hist. Dalphin. to. 2. pag. 394. *Item ipsos equos stratas, estriliare, acomari, letterias eis fieri & bene Estachari facere cum omni diligentia teneatur.*

ESTACO, Taberna, officina. Charta ann. 1163. apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. pag. 268. *Concedo prænominatæ Ecclesiæ... & absque servitio 3. Estacones in civitate Laodicia, cum suis omnibus continentiis, ut in eis ipsi Malsetani maneant, stent, ac super Stacones, prout voluerint, ædificent atque laborent. Habent itaque prædicti Estacones ab oriente viam, ab occidente habent portum maris, &c.*

¶ ESTAGERIUS, ut *Estagiarius*.

ESTAGGA, Idem quod *Stagium*, Gallis *Estage*. Charta W. D. Montispessulani an. 1103. *Dono etiam vobis totum festairalaticum omni die & nocte in Montepess. . . . & si Dominus Montispess. acciperet leudam de villanis de Sustancionensi Comitatu qui haberent domos in Montepess. & non starent in Montepess. per Estaggam, habeatis festairalaticum.* Id est, qui in Montepessulano domos habere tenentur. Vide *Stagium*.

¶ ESTAGIARIUS, Qui *Stagium* seu Domum habet in aliquo loco vel qui debet *Stare* in castro Domini. Vide *Stagium*.

¶ ESTAGIUM, à Gall. *Etage*, Cœnaculum, domus, vel obligatio, qua vasallus tenetur *Stare* in castro Domini sive ad illud custodiendum sive ex alia ratione. Regestum Campaniæ fol. 43. apud Dom. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu pag. 689. *Clarembaudus de Capis, ligius de duobus feodis, scilicet de Vicecomitatu, & de Capis & Gis cum suis appendiciis. Et debet Estagium pro Vicecomitatu.* Pro *debet Estagium* mox infra legitur, *& debet custodiam.* Rursum occurrit eadem notione ibid. to. 1. p. 124. Pro Cœnaculo vero seu Tabulato, in Charta Officialis Autissiod. an. 1278. *In quibus* (domibus) *sunt quatuor Estagia cum cellario.* Litteræ Officialis Paris. an. 1291. ex Tabulario Calensi pag. 270. *Recognoverunt in jure coram nobis se adcensasse quandam domum . . . continentem à parte vici in primo Estagio de fronte duas thesias dimidio pede minus vel circiter, & in longo sex thesias vel circiter, & in Estagio superiori tres thesias, &c.* Vide *Stagium*.

¶ ESTAGIUM FACERE, Canonicis idem est quod *Præsentem esse*. Gall. *Resider*. Charta Petri Abb. S. Benigni Divion. an. 1259. ex Archivis ejusdem Abbatiæ: *Qualiter Canonici debent facere Estagium. Canonici prædicta Capella in eadem de cætero facient Estagia personaliter anno quolibet per duos menses & septimanas in ipsa Capella antiquitus institutas. . . Capellani, qui Missas habent vel habebunt in prædicta Capella, residentiam continuam in ea facient.*

¶ ESTALAGIUM, ut *Estallagium*. Inter varia regii domanii officia in villa Laudunensi recensetur *Officium Estalagii super calceyum & introitus domorum*, in Memoriali D. Cameræ Comput. Paris. pag. 57. v°. an. 1362.

¶ ESTALARIUS, Pali in fluvio fixi ad piscationem. Charta anni 1279. ex Chartulario S. Vandreg. tom. 1. p. 970. *De omnibus aliis participibus meis tam in Estalariis Sequanæ, quos habebamus, quam in batello de la Mesterée & redditibus seu pertinentiis ejusdem batelli currentis in aqua Sequanæ ad portum de Calido becco.*

¶ ESTALE, f. Vas ad usum mensæ, ab Anglicano *Stall*, Mensa. Mandatum anni 1428. apud Rymerum to. 10. p. 392. col. 1. *Duo millia vasorum de electro, ut in Estalibus, parapsidibus, discis, sausariis & ollis.*

¶ ESTALLAGIUM, [Tributum pro licentia vendendi *ad Estallum*.] Vide in *Stallum*.

¶ ESTALLUM, Mercatorum sedes in foris & nundinis. Codex MS. censuum Episcopatus Autissiod. *Omnes de villa residentes ad Estallum debent per quamlibet quindenam unum obolum, & illi extra villam vendentes similiter ad Estallum debent in quolibet sabbato unum obolum.* Et infra: *Quisquis vendat ullum diebus sabbatis ad Estallum, quilibet debet obolatam.* Vide *Stallum*.

¶ ESTAMINA, Textum subtile, Nostris *Estamine*. Charta Guillelmi de Burgo Officialis Lugdun. pro Monasterio Insulæ Barbaræ, in Maceriis hujus Monasterii tom. 1. p. 202. *Camerarius det & dare teneatur cuilibet Monacho . . . in festo omnium Sanctorum quasdam Estaminas ad valorem sexdecim solidorum Viennensium.* Vide *Staminea*.

¶ ESTAMINETA, Eadem notione. *Vestimentum de Estamineta*, in veteri Indiculo ornamentorum S. Martialis Lemovicensis.

¶ ESTANCHIA, Agger aquis oppositus, à Gallico *Estancher*, Impedire ne fluat aqua. *Juxta levatam vel Estanchiam*, in Adversariis V. Cl. D. *Aubret*.

¶ ESTANCIA, pro *Escancia* vel *Eschaancia*, Quod obvenit alicui. Charta Margaretæ Comitissæ Flandriæ an. 1251. è Tabulario Audomarensi: *Extraneos hospites in suo prædicto feudo non recipiant . . . præter illos, ad quos hæreditas advenit, in prædicto feudo jure successorio, reliquis per maritagium vel per Estanciam feudum intraverint.* Vide *Escaeta*.

¶ ESTAPULA, Emporium, forum. Instrum. ann. 1314. de Stapula Regis Franciæ, apud Rymer. to. 3. pag. 482. col. 1. *Olim mercatoribus lanarum regni vestri & aliarum partium conversantibus in eodem, qui Estapulam suarum mercaturarum prædictarum apud Antwerp extra regnum nostrum tenere solebant, venientibus, &c.* Testam. Guillelmi Montispessulani an. 1211. apud Acher. Spicil. tom. 9. pag. 166. *Istius publicationis ultimæ voluntatis juratas depositiones sub præsentia & testificatione multorum suscepit dominus G. de Flexio Magal. Episcopus in Estap. suo de Montepessulano.* Statuta Scabinorum Maseriæ ad Mosam è Bibl. D. *du Cange*: *Tenchans l'Estaplage. Primo, Tous marchans forains, qui vendront vins à Maisieres & ès fauxbourgs, doivent pour queue vi. den.* Vide *Stapula*.

¶ ESTARE, Domus, ubi quis *stat* seu habitat. Testam. Guidonis Guerregiati an. 1177. Spicilegii Acheriani to. 9. pag. 152. *Factum est atque completum in castello de Armazanicis in Estari, quod fuit R. de Armazanicis.* Vide *Stare*.

¶ ESTASIS, pro *Extasis*, à Græco ἔκστασις, Raptus animi extra sensus, Gall. *Extase*. Legitur in Agnelli libro Pontif. apud Murator. to. 2. pag. 66. col. 1.

ESTECHA, Postis, palus, paxillus, Gallis *Estache*, vel *Esteche*. Charta Joan. de Vergeio Senescalli Burg. anno 1278. *Inter illos 4. postes vel Estechas*

qui vertuntur juxta domum, &c. Vide *Staca*. Willelm. *Guiart* in Philippo Augusto:

A doulonieres & a hasches
Vont desomprant piex & Estaches.

Infra:

Les Estaches du pent assaillent.

Idem anno 1025.

Cil qui sont de hardies taches,
Embatent le feu ès Estaches.

Hinc, cum palis vel ad palos pugna, *Estacheïs* dicitur in Chronico Bertraodi Guesclini MS.

A nos François se vont fierement assemblant,
Fier fu l'Estecheïs, quant se vont encontrant.

Infra:

Là peust onoir marteleïs grant,
Et grant Estacheïs, & fouleïs pesant.

1. ESTEMA. Fori Oscæ ann. 1247. sub Jacobo I. Reg. Arag. f. 32. *Si homo infantionis occidrret hominem infantionis, talem homicidam potest Dominus ejus occidere in captione, fame, siti, aut frigore, non faciendo de illo aliquam justitiam vel Estemam. Quod si justitia corporalis habeat fieri de eo, tradatur Bajulo Regis, quia omnes justitia, aut Estema corporales spectant ad dominum Regem.* Observantiæ Regni Arag. lib. 9. tit. de Salva infantionum, §. 10. *In causis vero criminalibus, & ubi debet fieri Extema corporis aut membri, recurrendum est ad Dominum Regem*, &c. [Vide *Extema*.]

Stema, in iisdem Observant. lib. 6. tit. de Privilegiis Militum §. 10.

¶ 2. ESTEMA, Papiæ, *Ramusculi, quos faciunt, cum gradus cognationum partiuntur, ut puta ille filius, ille pater.* Est pro *Stemma*. Eadem, qua Papias, notione Plinius dixisse videtur l. 35. c. 2. *Stemmata vero lineis discurrebant ad imagines pictas.*

¶ ESTEMARE. Vide *Extema*.

ESTER, Ignis sacer, morbi species Acta S. Dympnæ Virg. num. 9. *Habet enim ignis ille apud Archiatros plura nomina: dicitur quippe Ignis sacer, ignis persicus, & ignis infernalis, & est qui Ester dicitur Græco vocabulo.* Ex Gr. αἴθω, titio, torris.

¶ ESTERA, Seditio Charta Guidonis Comitis Flandriæ pro Ecclesia S. Barthol. Bethun. an. 1257. *Omnes justitia sanguinis, latronis, violentia, mesllya, burina, Estera & immuraterum.*

¶ ESTERIUM, pro Æstuarium, Canalis quo intrat æstus maris. Lobinellus in Glossario ad calcem Hist. Britan. Fundatio Monasterii Sarmaciæ Ord. Grandimont. an. 1192. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 646. *Concessimus memoratis Priori & Bonis-hominibus in dicto loco servientibus prata de Andellec, sicut duo Esteria, pro quibus mare ascendit & descendit, distinguunt.*

ESTERLINGUS, Sterlingus, voces Anglis, & inde cæteris nationibus familiares in re monetaria. Trifariam vero accipitur *Esterlingus*, seu *Sterlingus*: primo pro monetario pondere, deinde pro qualitate monetæ, tertio denique pro quapiam monetæ specie.

Esterlingus, priori significatione, seu pro monetario pondere. Assisa Davidis I. Regis Scotiæ de Ponderibus & mensuris: *Imprimis Sterlingus debet ponderare 32. grana boni & rotundi frumenti.* Eadem habentur in Assisa de Pond. & mens. Roberti III. in illius Statuto cap. 22. §. 6. sed additur secus ea tempestate esse, *propter minorationem moneta.* Statuta Edw. I. *Denarius Angliæ, qui vocatur Sterlingus, rotundus sine tonsura, ponderabit 32. grana frumenti in medio spicæ, & 20. Denarii faciunt unciam, & 12. uncia faciunt libram.* Adde Fletam lib. 2. cap. 12. §. 1. & Foros Morlanenses art. 18. Hocsemius in Adolfuà Marka Episc. Leod. c. 18. ait, *in provincia Coloniensi unciam 20. Sterlinges ponderare, sterlingum 36. vel circiter hordei grossi grana, sive spelta, 8. vero uncias marcam adæquare.* In Regesto *Pater*, in Camera Computor. Paris. fol. 204. dicitur *Esterlingus* appendere 3. obolos Turon. *Chascun Estellin doit peser 3. oboles Tournois.* Solidus vero ponderalis appendebat 12. obolos. Vide in *Marca*.

☞ Eadem vox *Estellin* pro unciæ parte minutiori, etiam ubi non fit sermo de re monetaria, pluries accipitur, in Edicto Johannis Franc. Regis ann. 1350. apud *de Lauriere* to. 2. Ordinat. Reg. pag. 352. n. 13. *Bled couste trente-huit sols le septier. La paste du pain d'un denier de Chailly pese cinq onces & demie; & le pain cuit quatre onces treize Estellins.* Occurrit eodem num. ut & seqq. passim. Vide *Estrelingus*.

Esterlingum, pro monetæ qualitate, usurpat Matth. Paris an. 1247. 50. *millia librarum denariorum Viennensium, quorum quilibet denarius valet 3. obolos Esterlingorum.* Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap. 37. *Moneta nostra, videlicet Sterlingi, non deferatur extra regnum per mercatores regni.* Joan. Sarisber. Ep. 31. *Centum marchis Sterlingorum ... tradidit.* Jo. Bromptonus: *Promisit se daturum Regi Franciæ 4000. millia Sterlingorum pro expensis suis.* Matth. Paris an. 1235. p. 104 *Marcas bonorum & legalium Esterlingorum, 13. solidis & 4. Esterlingis pro marca qualibet computatis.* Lambertus Ardensis p. 256. *Pecuniam denariorum Esterlingorum ... erdistribuit.* Charta Henrici III. Reg. Angl an. 1261. apud Prynneum in Libertatib. Angl. to. 2. p. 981. *In centum marcis bonorum, novorum, & legalium Sterlingorum, tresdecim solid. & 4. Sterling. pro qualibet marca computatis*, &c. Eadem fere habentur pag. 1035. Le Roman *de Garin le Loherans* MS.

Et trois cent mars de Deniers Esterlins.

Le Roman *de Ren* MS.

Mes je ne fuie mie venus
En cest pais ô tant escus,
Et pour ses Estelins recevoir,
Mès pour la terre toute avoir.

Statuta MSS. Aurificum Parisiensium: *Nul Orfevre ne pent ouvrer a Paris d'argent, que il ne soit aussi bons, comme Esterlins, ou meilleurs.*

Sterlingus, pro monetæ specie, quam *denarium Sterlingum* vocabant. Matth. Paris an. 1247. *Præcepit Dominus Rex .... ut quicumque deinde Esterlingus in regno suo pondere non legalis inveniretur, statim fundretur.* Infra: *Eodem tempore moneta Esterlingorum, propter sui materiam desiderabilem ... cœpit deteriorari & corrumpi per illos falsarios monetarum, quos Tonsores appellamus, adeo ut vix interiori circulo nummi parcendo, limbum literatum totaliter asportarent.* Ordinatio Philippi Regis Franc. & Henr. II. Reg. Angl. pro subsidio Terræ Sanctæ ann. 1184. *In terra Regis Angliæ cismarina 2. den. Andegavensis moneta, & in Anglia unus Sterlingus persolvetur.* In Tabulario S. Bertini an. 1230. *Sub pœna mille marcharum Sterlingorum majoris ponderis.* In veteribus Tabulis Cameræ Comput. Paris. legi S. Ludovicum statuto an. 1265. vetasse ne *Esterlingi* altiori pretio quam 4. Turonensium caperentur, idque ad 15. mensis Augusti, eoque elapsu illorum penitus usum interdixisse. De sterlingorum Anglicorum *recti ponderis* in Francia valore, idem statuitur Statuto Philippi Pulcri an. 1289. mens. Aug.

☞ Statutum S. Ludovici mox à Cangio laudatum edidit *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 95. cui alterum præmisit ejusdem anni ibid. p. 94. ubi *Esterlingi*, seu *Estellini* (Gallica sunt hæc duo Statuta) quatuor Turonensibus pariter æstimantur. Currebant autem in Galliis nostris *Esterlingi*, quod in iis plures olim provincias Angli possiderent.

De vocis etymo & origine discrepant viri docti, quorum sententias breviter retexam, uti lectori, quæ magis arriserit, liceat amplecti. Lindwodus ad Provinciale Cantuar. Eccl. lib. 3. tit. 13. à voce Anglica *Starling*, quæ *Sturnum* sonat, deducit, & dictum vult quod in nummis Eduardi Confessoris deprehenderit quatuor aves effictas ad Crucis ibi depictæ latera. Sed an Sturni sint vel Columbæ, vix quispiam pro certo affirmarit. Deinde in cæteris Regum Anglo-Saxunum nummis nullam prorsus reperire est delineatam avem.

Buchananus ait Scoticum vulgus *Sterlingam* dictum existimare, à castro *Starlin*, & *Striveling*, nuncupato. Verum etsi sterlingorum mentionem fieri in veteribus Regum Scoticorum legibus certum sit, nemo tamen sanæ mentis inde sterlingorum originem manasse censeat, nisi certis argumentis probetur in eo castro cusos primum sterlingos.

Watsius sterlingos denominatos censet, à *starro*. Ita vero apocham, seu *adquietantiam*, vocabant Judæi Anglici, ita ut probati nummi sic appellati sint, quod scilicet tam boni purique essent, ut eos non recusarent vel ipsi Judæi: vel à voce Anglica *Starre*, id est, stella, quod plerique veterum Anglicorum nummorum stella insigniti sint. Nam & *Starlingus*, perinde ac *Sterlingus* scribi annotavit Spelmannus.

Sumnerus vocis originem à Saxonico accersit, ƿteoƿe, i. lex, canon, regula, quod ejusmodi nummi, pondere, forma & materia *legales* sint, seu regulares Unde vulgo probata moneta, *bona & legalis* dicitur: *ling*, addito in vocis productionem, uti in plusculis Anglicis vocabulis factum observat.

Postrema denique super vocis etymo sententia, quam amplectuntur Cambdenus in Scotica, Spelmannus, Jacobus Waræus in Antiq. Hiberoic. cap. 25. & alii, ea est quam ex Annalibus Anglicis erutam scribunt, à Germanis scilicet Daniæ vicinis, quos ab Orientali situ, *Esterlingos* appellamus, *Esterlingos* nummos nuncupatos: seu, ut in iisdem Annalibus habetur, quod ii in Angliam aliquando venientes artem purgandi argenti & feriendi intulerint: vel (quod mihi videtur probabilius) quia Normanoi nostri, ut primum in Anglia sedem fixerunt, Willelmo Notho duce, veteres regionis incolas, origine Saxonicos, nulla alia denominatione donarent, quam ea quæ apud Francos in usu passim habebatur, *Esterlingorum* nempe, qua appellatione ii Germaniæ populi, qui in Daniæ confiniis habitabant, vulgo innotescebant. Unde cum Anglo-Saxunicorum Regum monetam denotare vellent, quæ probatior erat quam Francica & Normannica, *monetam Esterlingorum*, id est, Regum Saxonum dicebant, eam scilicet quæ ante Normannorum in Angliam ingressum in commerciis obtinebat. Paulo aliter Cambdenus, scribens Esterlingos à Joanne Rege in Angliam primum evocatos ad argentum in suam puritatem redigendum. Utcumque se res habeat, constat ante Normannos Anglicos vix in quopiam diplomate aut scriptore vocem *Sterlingorum* usurpatam reperiri. Primus enim, ni fallor, Ordericus Vitalis eam extulit, vocabulo parum immutato, jam ab an. 1066. nam *libras Sterilensium* vel *Sterilensis monetæ*, vocat non uno loco, pag. 495. 523. 544. 580. 602. 768. 786. 788. quæ aliis *Sterlingorum* dicuntur. Sed & observandum pag. 495. Anglicam monetam à *Sterilensi* videri distinguere, dum ait Mainerio Abbati 44. *libras Angliæ monetæ* Monasterio S. Ebrulfi erogatas à Lanfranco Archiep. Cantuar. & à Rogerio *de Sappo* 40. *libras Sterilensium* eidem missas Abbati: ubi Anglica moneta pro *usuali*, Sterilensis vero pro probata sumitur.

Jam vero Saxones Germanicos, à quibus originem duxere Anglici, *Osterlingorum*, seu *Esterlingorum* appellatione Scriptoribus nostris innotuisse, probant plus satis Annales Francorum veteres, qui ita dictos observant quod ad austrum, seu ad Orientem habitarent, aliorum Saxonum respectu, qui ad Septentrionem & ad Occidentem vergebant. Quippe olim Saxonia, seu potius Saxonum ditio, procul in Germaniam protendebatur; dividebaturque in tres potissimum provincias, quarum una ad Orientem, altera ad Occidentem, tertia ad Aquilonem porrigebatur. Hanc Saxoniæ partitionem docet plane Witikindus l. 1. Gest. Saxon. p. 7. dum ait *in Orientales populos, Angarios, atque Westfalos*, Saxones fuisse divisos. Quod etiam ante Witikindum agnoverat Poeta Saxonicus lib. 1. de Gestis Caroli M. an. 772.

Quot pagos, tot pene Duces, velut unius artus
Corporis in diversa forent hiac inde revulsi,
Sed generalis habet populos divisio ternos,
Insignia quibus Saxonia floruit olim.
Nomina nunc remanent, virtus antiqua recessit.
Denique Wesfalos vocitant in parte manentes
Occidua, quorum non longe terminus omne
A Rheno distat. Regionem solis ad ortum
Inhabitant Osterlingi, quos nomine quidam
Ostualos alio vocitant, confinia quorum
Infestant conjuncta sibi gens perfida Sclavi.
Inter prædictos media regione morantur
Angarii, populus Saxonum tertius, horum
Patria Francorum terris sociatur ab Austro,
Oceanoque eadem conjungitur ex Aquilone.

Osterlingorum denominationis rationem ipsa prodit appellatio. Dicti enim, quia ad Austrum, aliorum Saxonum respectu, habitabant. Haud procul ab Obacro statuuntur à Poeta Saxon. ann. 775.

Inde movens Carolus regiones venit ad illas,
Quas Osterliagi retinent, seditque locatis
Ad fluvium castris, qui nunc Ovacra vocatur.

Ex quibus abunde patet Osterlingos eosdem esse qui alias in Annalib. Francor. & in Vita Caroli M. an. 775. *Austrelendi* vocantur, ubi perperam libri omnes editi, *Austrelendi*, præferunt. Nec scio, quod fere ausim affirmare, an mendum irrepserit in Annal. Franc. Metens. an. 688. *Pippinus successibus prosperis Orientalium Francorum, quos illi propria lingua Osterlindo vocant, suscepit principatum.* Nam pro *Francorum* restituendum censuerim, *Saxonum*, & pro *Osterlindo*, facili emendatione, *Osterlindi*.

Fuit igitur Saxonum gens in tres potissimum distributa populos, *Osterlingos* nempe, *Angarios* seu *Angrarios*, & *Westfalos*. Postremorum manet etiam appellatio in Westfaliæ provintia, Rheno finitima.

De Osterlingis crebra est mentio io Annalibus Franc. Hi numero cæteris præpollebant, ut est in Anoalib. Bertinianis an. 841. *Saxonibus, qui Stellinga appellantur, quorum multiplicior in ea gente habetur.* Ubi obiter observandum jam inde non modu *Osterlingorum* nomen in *Sterlingorum* appellationem contrahi cœpisse, sed & litteras, in *l*, mutata, *Stellingos*, vocatos, uti vocem hanc in re monetaria extulisse Francos posterioris ævi constat. [Litteræ Philippi Augusti Francorum Regis an. 1211. apud *de Lauriere* to. 1. Ordinat. p. 31. *Et volui & concessi eisdem (Monetariis,) quod ipsi pro mercede operariorum (l. operarum) eorum habeant & percipere valeant de xvi. marchis & xl. Stellingis lx. solidos & iv. denarios ad marcham de civitate Trecensem.*] Willelmus *Guiart* an. 1204. *qui coustassent tant d'Estellin.*

¶ ESTEVENENSIS, vel STEPHANENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum*.

¶ ESTIBULATIO, pro *Stipulatio*, Sponsio, promissio. Vide in hac voce.

¶ ESTICKE, Numerus anguillarum. Vide *Stica*.

¶ ESTIFER, *Ferens estatem vel estum.* Jo. de Janua.

¶ ESTIGIA, Idem quod *Hostisia*, ut patet ex Charta Benjamini Abb. Branensis an. 1213. cujus inscriptio est, *De duabus Estigiis*; tenor vero, *Nos duas Hostisias, quas habebamus, &c.* Habetur in Tabulario S. Medardi Suessionensis. Vide *Hospitatus* in *Hospes*.

ESTIMIUM, *Æstimatio, quæ species est opinionis, velut de visu* Papias. Hinc nostris *Estime.* [Vide supra *Æstimium.*]

1. ESTIVA, [Johanni de Janua, *dicuntur loca in nemoribus, ubi in estate bestia sub umbra morantur, ut vitent calorem: unde Estivare, ad umbram in estate quiescere.*] Vide *Æstiva.*

¶ 2. ESTIVA, Dolium. Inventar. ann. 1341. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Arelat. oum. 1. *Item unum inbucum magnum & aliud parvum, unam Estivam de faste.*

¶ ESTIVALIA, *Ocrea*, in veteri Vocabulario Juris utriusque. Species calceorum sunt, de quibus jam in *Æstivalia*. *Estivalibus etiam largis seu botis altis pro calceamentis utantur*, in Capitulo generali S. Victoris Massil. an. 1312. *Nullus vir vel mulier audeat portare in suis Estivalibus sotularibus vel botinis pancias dictas de Polayna*, in Litteris Caroli V. Franc. Regis ann. 1367. pro Monspeliensibus de forma vestium. Vide mox *Estivallus*.

ESTIVALLUS. Statuta Ord. Cartusiensis an. 1368. 2. part. cap. 1. §. 1. *Quicunque inutiles sotulares, quos vulgus Estivallos vocamus, portaverit aut inter duo linteamina jacere præsumpserit, &c.* [Rursum occurrit in quodam Codice MS. S. Martialis Lemovic. n. 58. pag. ult. ubi de Raymundo Abb. & in Computo J. Humberti sub Guigone Dalphino an. 1328. *Estivellas*, in Spicilegio MS. Fontanell. p. 422. Vide *Estofferius* &] *Æstivalia*.

¶ ESTIVATICUS, Æstivus. Vide *Corrogata*.

¶ ESTIVELLUS. Vide *Estivallus*.

¶ ESTIVUM, Æstas, Gall. *Esté*. *Presenti Estivo, preterito Estivo*, passim in lib. Sentent. Inquisit. Tulos. à Ph. Limborch. edito.

¶ ESTOCHAGIUM, Lignatio seu Jus percipiendi ligna in silvis. Charta Theodorici de *Samseilles* an. 1217. in Tabulario S. Nicasii Rem. *Forestarius Estochagium suum in nemore accipiet.* Altera Nicolai de Rumiaisco an. 1224. *Famuli nemora custodient & suum Estochagium .... ad medietatem inter se divident.* Vide *Stoc.*

¶ ESTODIRE, pro *Studere*, Curare. Charta Childeberti III. Franc. Regis an. 694. apud Felibianum Hist. Sandionys. p. xv. *In autoricio eus Estodiant defensare.*

¶ ESTOFFATUS, Instructus, munitus, Gallice *Estoffé*. Chronicoo Bonæ Spei pag. 264. *Tenebuntur exhibere mille & sexcentas doleas cervisiæ de curribus munitis & Estoffatis rationabiliter sine dolo.* Charta Walteri de Humello an. 1217. ex Tabulario Corbeiensi: *Volui etiam & concessi, quod si decima ipsa undecim modios bladi, sex scilicet frumenti & quinque avena ad mensuram Corbeie plenarie Estoffatos singulis annis non valeret, defectum undecim modiorum predictorum de meo teneor adimplere.* Ubi *plenarie Estoffatos* idem est quod bene mensuratos & impletos. Vide *Stuffare*.

¶ ESTOFFERIUS, Cælator, intertextor, Gall. alias *Estoffeur*. Extractum Computi Joan. Humberti de exitu sigilli D. Guigonis Dalphini an. 1328. in Adversariis Domini *Lancelot*: *Item, pro unis estivallis & quatuor paribus sotularium ad opus Domini solvit Granjono Estofferio Gratianopolitano, xx. Turonenses argenti ... Item solvit cuidam Estofferio qui moratur Gratianopoli ante domum Johan. selleris pro estivallis Domini*, xviii. *sol.* Ordinatio Humberti II. pro Hospitio Dalphinali an. 1336. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 308. col. 2. *Item, Johannes Vitoni & Franciscus sint Cadurerii nostri .., Item, Colinus sit Estoferius noster.* Vide *Stuffare*.

ESTOLIUM, [Classis, navis, vel etiam Exercitus terrestris.] Vide *Stolium*.

¶ ESTOPPARE, Impedire, à Gallico *Estoupper*, Angl. *to Stop*, Obturare. Charta Edwardi IV. Angl. Regis ann. 1473. pro Episcopo Dunelmensi, apud Rymer. tom. 11. pag. 783. col. 2. *Et quod nec prefatus nunc Episcopus, nec successores sui, occasione premissorum seu alicujus eorum, per acceptationem presentium, de libertate predicta obolorum fabricandorum, aliquo modo in futurum Estoppentur seu prejudicentur; set omnibus libertatibus & regaliis suis per antea gaudeant & utantur, presentibus non obstantibus.*

¶ 1. ESTOR, Johanni de Janua, *Vorator, epulo, manducans, mandax, ardelio, ab Edo, es* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Estor, ris, Mangeur, Goulïart.* Vide *Estrix* & *Goluardus*.

¶ 2. ESTOR, ORIS, *Clavus quo temoni aptatur jugum*, apud Laurentium in Amalthea.

¶ ESTORAMENTA LECTORUM. Quidquid ad instruendos lectos necessarium est, forte pro *Instrumenta*. Charta Philippi VI. Franc. Regis ann. 1340. *Quod fuerint in possessione & saysina talis libertatis & immunitatis, quod dictus Archiepiscopus existens in villa Remensi, aut gentes suæ, lectos, culcitras, cussinos, coopertoria, aut alia Lectorum Estoramenta, in domibus istorum conquerentium capere nequeant, nisi ad hoc eorumdem conquerentium voluntas occurrat.*

¶ ESTORIATUS, Acu pictus, figuris intextos. Charta ann. 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Massil. n. 988. *Item unam stolam pulchram Estoriatam imaginibus B. Mariæ cum manipulo.* Vide *Historiare* 2. & *Historiatus*.

¶ ESTORIUM, ut infra *Estoverium*, Subsidium, nutrimentum corporis, & generalius quidquid convenit necessariumve est ad victum, vestitum, conditionem, ut olim *Estovoir*. Charta Henrici Regis Angliæ circ. an. 1155. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. p. 111. ad calcem: *Vidua post mortem mariti sui ... si de castro recesserit, statim providentur ei domus competens, in qua possit honeste mo-*

ut.

rari, quousque dos sua ei assignetur secundum quod prædictum est, & habeat rationabile Estorium suum.

ESTOUBLAGIA. Charta Odonis Archiep. Rotomagensis an. 1262. in Regesto archivi regii 35. fol. 27. *Costuma denarii & obols, venda, furni, molendina, molta sicca, Estoublagia, quarriagia, messeria, servitia vavassorum, servitia rusticorum, &c.* Vide Concilia Ecclesiæ Rotomag. pag. 268. Vox formata ab *Estouble*. Will. *Guiart* in Historia Francica MS. an. 1304.

La ens gist d'armes & de uns,
Par jaschieres, & par Estaubles.

Infra:

Et grant planté de charret ous,
Par Estoables & par bruieres.

Ubi *Estouble* videtur esse quod *Esteule*, stipula, vel culmus. Unde *Estoublage* fuerit onus colligendi vel censitandi stipulas post peractam messem, ad rusticarum ædium tecta. Sed hæc sunt meræ conjecturæ. [Vide *Manducalis*.]

ESTOVERIUM, significat apud Practicos, ait Cowellus, quandoque nutrimentum corporis, quandoque potestatem capiendi ex aliena silva lignum foco, aratris & sepibus reparandis necessarium.

Prima notione dicitur, *Sustentatio rationabilis*, in Legibus Malcolmi II. Regis Scotiæ cap. 3. §. 5. Statuta Alexandri II. Regis Scotiæ cap. 22. n. 4. *Vidua ... quousque dos sua sibi assignetur, ... habeat rationabile Estoverium suum interim de communi.* Statuta secunda Roberti I. Regis Scot. cap. 22. §. 5. *Si idem captus fuerit de felonia, tunc residuorum catallorum suorum, ultra Estoverium suum prædictum, Domino Regi remaneat.* Assisiæ Hierosol. MSS. cap. 122. *Le Seignor li doit donner ses Estouviers souffisament, tant come il sera en cel sien servise, tout soit ce que il n'ait mie eu sié Estouviers beur.* Adde c. 250. 267. Willelmus Guiartus de S. Thoma Cantuariensi:

Mais il trouva tel reconvrance,
El vaillant Roy Lois de France,
Qui lui bailla son Estouvier
Sept ans, sans soi de lui mouvoir.

[Le Roman d'*Athis* MS.

Or vous convient moult enseignier,
De pou parler, de pou mouvoir,
C'ils vous diront vostre Estovoir.]

Vide Bracton. lib. 2. cap. 40. §. 1. lib. 4. tract. 1. c. 38. §. 2. c. 41. §. 1. Fletam lib. 1. c. 26. §. 2. lib. 2. cap. 41. §. 33. 34. c. 25. §. 1. Brittonum p. 117. Skeneum de Verborum significat. Voce *Estoverium*, Glossarium ad Villharduinum, & infra in voce *Stuffare*, [supra vero in *Estorium*.]

Altera notione. Statutum 2. Westmonasteriense cap. 29. *De Estoveriis bosci, proficuo capiendo in bosco, de nucibus & glandibus & aliis fructibus colligendis, &c.* Monasticum Anglic. to. 1. pag. 849. *Quicquid ei necesse fuerit ad usus proprios, & ad omnia Estoveria sua tam ad omnes grangias suas intra forestam, &c.* Adde pag. 875. 938. 1001. & Brittonum cap. 60. [Thom. *Madox* Formul. Anglic. pag. 122.]

¶ ESTRA, Porticus, Gall. *Galerie*. Inquisitio anni 1279. to. 2. Hist. Dalphin. p. 20. col. 2. *Et vidit & audivit, quando dominus Petrus de Morgiis in Estra domus Episcopalis Dyensis recognovit, & confessus fuit publice, &c.* Charta concordiæ initæ inter Hugonem II. Episc. Gratianop. & Guigonem Comitem qui vocatur Delphinus, in Chartulario Eccl. Gratianop. *De Estra Antonii statutum est, ut destineretur, quando Estra Episcopi destructa essent.* Charta Thossiac. an. 1404. *Tenet quamdam domum altam & bassam cum Estris existentibus ante dictam domum: habet plateam Stantem subtus Estras suas.* *Estre* vel *Estree*, Gallis veteribus erat Iter, à quo dici putuerunt *Estra*, quod facilem aditum pandant. Vide *Strata*.

¶ ESTRADA, Via strata, Gall. *Estrade*, Ital. *Strada*. Chartular. Camalariensis Monast. Diœc. Anic. *Donavit unum campum a l'Estrada & alterum ad aulauermin.*

ESTRAJERIÆ, Caduca, derelicta, bona quæ in fiscum ex quavis causa cadunt, propriè alienigenarum & *extraneorum*, quos nostri vulgo *Estrangers* vocant: hic enim *se*, tanquam *g* effertur. Regestum Cameræ Comput. Paris. *Estrahiere, c'est quant un homme par ses demerites est executé par crime de leze Majesté, & vaut autant a dire comme confiscation au Souverain.* Tabulæ conventionis Roberti Teneremundæ Domini cum Canonicis Camerac. ann. 1302. apud Lindanum in Tenerem. lib. 3. cap. 6. num. 23. *Si Catallum Estrajeri inveniatur in tenemento Ecclesiæ Cameracensis, &c. ... si vero illud quod est Estrajeri sit terra vel immobile, &c.* Arrestum an. 1307. in Tabular. S. Quintini in Insula pag. 51. *Super eo quod dicti Religiosi asserebant se esse in saisina capiendi, levandi, appertandi, & habendi Estrajeriam, seu forisfacturam in suo districtu de Insula.* Edictum Philippi Magni Regis Franc. 28. Maii an. 1320. de Receptoribus domanii: *Item ils ne figureront a personne de quelconque estat ou condition qu'elle soit les avantures qui escherront en leurs receptes, comme mainmortes, Estrajers, & autres revenus, &c.* Computum terræ Campaniæ an. 1348. *Mains mortes, fors ... mariages, & autres avantures en cette baillie. De l'Estraiere de Humbelet justicie à la Ferté sur Aube. Justitia spavia, quod Gallice dicitur Estrahere*, in 1. Reg. Parlamenti an. 1260. fol. 22. *Espaves ou Estrajere*, in Consuet municipali Salæ & Balliviæ Insulensis tit. 1. art 27. *Estrejures de bastards*, in Consuetud. S. Audomari art. 7. *Extrajure*, in antiqua Monstroliensi art. 44. [*Estrayeure & chose espave*, in Boloniensi art. 111.] *Attrajere* in Consuet. Vitriac. art. 1. ubi jus istud explicatur, & art. 15. 36. 79. in Calvimontensi art. 50. Lotharingiæ tit. 6. art. 5. &c.

¶ EXTRAHERIA. Litteræ Philippi Franc Regis in Chartulario S. Quintini in Insula pag. 60. *In casu possessionis & saisina habendi, capiendi & levandi Extraheriam & forisfacturam ... intentata super prædictis Extraheria & forefactura.* Et pag. 62. *In casu proprietatis ratione Extraheriæ sive forefactura.* Alium locum vide in *Expava*.

¶ EXTRAHITURA. Charta anni 1224. è Tabulario Corbeiensi: *Omnes Extrahitura, infractiones treuuium, emendationes sanguinum, &c.*

EXTRAHURA, Idem quod *Estrajeria*. At JC. Anglis dicitur proprie res derelicta, *Wayvium*: præsertim vero animalia & pecora, quæ oberrantia reperiuntur in feudo aliquo, quæ post annum & diem, nisi à Domino vendicentur, ad Dominum feudi pertinent. Cowell. lib. 2. tit. 1. §. 45. & Rastallus in verbo *Estray*. Adde Jo. Brittun. pag. 26. 30. 81. &c. Vide *Extraria*, *Wayvium*: præterea Christophorum de S. Germano in Dial. de Fundamentis legum Angliæ c. 18. 59. v°.

¶ EXTRAHURAIA, Eadem notione, apud Rymerum to. 14. pag. 366. col. 2.

¶ ESTRAMEN, Stramentum, culcita, Gall. *Paillasse*. Acta SS. Junii tom. 2. pag. 61. de SS quatuor Martyr. Gerundens. *Jacente dicta puella in*

quodam Estramine, quia aliter stare non poterat nisi jacendo. Alterum locum vide in *Galnapis.*

ESTRE, pro *Esse*, in Pacto Legis Salicæ tit. 76. §. 1. edit. Heroldi, unde nostrum *Estre.*

ESTRECIATUS, Arctatus, Gall. *Estreci*, ex voce *Strictus.* Rogerus Hovedenus pag. 783. *Inquirendum est .... de viis Domini Regis Estreciatis.* Joan. Britto de Jure Anglico pag. 32. *Puis sont enquis de gors levez en euves communes, & des euves & des chemins estoppez, ou Estreites, &c.* [Guillelmi Archiep. Tyr. continuata Historia Belli sacri apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 732. *En cetant avint en Antioche que une gent que l'en appelle Turquemans s'escumerent par Estrif d'asainement & d'ennui, que l'en l'or faisoit, & se pristrent a grever la terre d'Antioche, & à corre & à grever les casians & tuer les vilains.* Le Roman d'*Athis* MS.

Nous n'en pourrons eschaper vif,
Entré sommes en fol Estrif.

Sic infra *Estrier*, Premere, urgere:

Des gués leur tollent la chartiere,
Et les Estrient par derriere.]

¶ ESTREGBORDS, Axes, Tabulæ abiegnæ, apud Kennettum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden.

¶ ESTRELINGUS, ut *Esterlingus*, Parvum pondus, minuta pars unciæ. Obituarium MS. Eccl. Morinensis fol. 8. *Duo panes celarii ponderis, quilibet duarum unciarum & quinque Estrelingorum.* Chartular. M. S. Vedasti Atrebat. *Une miche doit peser 34. ontes 22. Estrelins & demi.*

¶ ESTRENGUEDOIRA, Instrumentum doliariorum, Gall. *Estreignoir.* Munitiones & machinæ bellicæ castri Sommeriæ in Occitania: *Item IIII. lime, II. Estrenguedoiras ad stringendum dolia, &c.*

ESTREPAMENTUM, vox forensis, Destructio, quasi extirpamentum. In Brevibus Regiis Anglicis non semel occurrit *vastum & Estrepamentum facere.* Vide Rastallum verbo *Estrepment.* Charta Alemanica 17. apud Goldastum: *Quidquid in saltu Swarzwal .... hodierna die Extirpatum & cultum haberent. Faire Wast ou Estrepement du tenement tenu en douaire*, in Statuto Glocestriensi an. 6. Edw. I. cap. 13. Stabilimenta S Ludovici lib. 1. *La Bert les doit ardoir, & los près arer, & les vignes Estreper, & les arbres cerner.* Will. *Guiart* in S. Ludovico:

N'est a trois lieues près des portes
Remese de vigne cepée,
Qui ne soit arse, ou Estrepée.

¶ ESTRIDA, *quam veteres canapum nominaverunt.* Papias. MS. Bituric. habet: *Excresa, Plena malitis. Hac est ira quam Canepum veteres nominaverunt.*

¶ ESTRIF, ESTRIS, ESTRIVIUM, ESTRIVUM: Species sagittæ. Epistola Guidonis de Dampetra ad Philippum Aug. an. 1213. apud Marten. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 1214. *Gualerannus de Corbelles & Robertus tradiderunt mihi de munitione de Tornoilles hac qua sequuntur: XI. balistas corneas, VII. ad Estrivium & III. ad duos pedes & unam ad tor .... & duas Archas quarellorum unam ad Estrif, & alteram ad duos pedes, & II. tors, &c.* Computus anni 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. ad calcem pag. CXCVII. *Consergii Lorriacs LXIIII. miliaria* (carellorum) *a Estrif, & XV. miliaria ad duos pedes.* Ibidem pag. CXL. *Pro XX. millibus quarellorum à Estris. LXII. lib. & pro bistis & pro ducendo Parisius XLVIII. s.* Et pag. CLXXIX. *Et pro clavibus & pro Estrivis ad balistas XXIIII. s.*

¶ ESTRILIARE, Equum distringere, Strigili desiicare, Gall. *Estriller.* Ordinatio an. 1340. Hist. Dalphin. tom. 2. p. 394. col. 2. *Item, ipsos equos fretare, Estrillare, acomare, letterias eis fieri & bene estachas facere cum omni diligentia teneatur.* Vide *Strilare.*

¶ ESTRIS, ESTRIVIUM. Vide *Estrif.*

ESTRIX, *Femina gulosa.* Jo. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Estrix, Mangeresse ou Gloutonne.* Vide *Estor.*]

¶ ESTROMENTUM, Instrumentum, Charta, in Placito Chilperici III. Franc. Regis an. 716. apud Mabill. lib. 6. de Re Diplom. Charta 32.

¶ ESTRUERE, pro Exstruere, componere. Appendix ad Agnelli lib. Pontif. apud Murator. to. 2. p. 188. col. 2. *Græcis & Latinis literis eruditus, multa volumina Estruit.*

¶ ESTRUMENTUM, pro Instrumentum, Charta, in Chronico Monasterii Novaliensis apud Muratorium to. 2. part. 2. col. 752.

¶ ESTUARIUM, pro *Æstuarium*, Balneum, apud Bernardum *de Breydenbach* Itiner. Hierosl. p. 223.

¶ ESTUFFAMENTUM, Omne genus panni, quem Galli *Estoffe*, Angli *Stuff* vocant. Occurrit apud Rymerum to. 10. pag. 619. col. 1.

¶ ESTUGERUM, ut mox *Estugium.* Inventarium ann. 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Massil. n 988. *Item unum calice in argenti super de auratum cum patena & armis luperum, & cum Estugero; item quasdam canetas argenti cum Estugero corii bolhui.*

ESTUGIUM, ex Gallico *Estuy*, Theca, occurrit non semel in Charta ann. 1231. apud Catell. in Hist. Occitan. pag. 901. [*Estugium de corio bolhuto*, in Inventario an. 1358. ex Archivo S. Victoris Massil. Vide *Estugerum.*]

ESTUNUM. Testamentum Heccardi Comitis Augustodun. apud Perardum pag 26. *Uno fanone viridi, cum brusdo, uno de glis, uno Estuno* (f. de stuno) *cum sirico amustrare.*

¶ ESTUS, Status, Quod aliquis *est.* Vetus Formulæ Andegav. art. 25. de eo qui seipsum vendit: *Vindedimus à vobis Estus nostros cum omni peculiare quod habemus aut locare poteremus, manso & terra vel vineolas, &c.*

ESUADIRE. Charta MS. W. D. Montispessulani an. 1103. *Vicarius, nec illi qui placitabunt placita Montispessulani pro eo non Esuadirant ullum placitum Montispessullani propter hominem illum.*

¶ ESVANUARE, f. *Esvaluare*, Æstimare, compensare, Gall. *Evaluer.* Instrum. anni 1282. ex Chartulario S. Vandreg. to. 1. p. 508. *Quam dictam masuram dictus Robertus & ejus haredes poterunt justiciare & Esvanuare per redditum supradictum sine aliquo contradicto.* Aliud Instrum. Gall. an. 2298. ibid. p 509. *Laquelle masure dessus dite édifiée ledit Guillaume & ses heritiers pourront justisier & Esvanuer sans contredit pour la rente fourtenue*, vel potius *soustenue*, ut habet secundus amanuensis.

ESUMARE, inquit Spelm. pro *Essoniare.* Computus antiquus penes Camerarium Scacarii: *Et cum dies placiti mei venit, non potui pro mea infirmitate adire, sed nisi Esumatores qui me Esumaverunt apud Cantarbur.* Sed non advertit vir doctus scriptum *Esumatores*, & *Esumaverunt* pro *Essumatores*, &c. Vide *Sunnis.*

¶ ESURUS, Famelicus. Acta SS. April. to. 2. p. 379.

Esuris alimenta simul, nexisque levamen,
Hospitibus pandens aditum, &c.

ESUS, Pastus, procuratio. Charta an. 1153. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 157. *Rogaverunt me supradicti Monachi, ut quasdam consuetudines, quas eis dominus Gaufredus pater meus dederat, confirmarem,*

scilicet censum, ostagium, Comitis Esum, maritationem, terre emptionem, corporis sui redemptionem.] Charta an. 1342. [ex Tabulario Nantoliensi in Pictavibus:] *Amplius Dom. Prior habet à me unum Esum cum duobus paribus epularum coxatarum & assatarum.* In Tabulario S. Michaelis Ulterioris portus an. 1101. Guillel. Comes Augi dimittit *consuetudinem edendi, quam in eadem abbatia duo festivitatis S. Michaelis cum suis hominibus ipse & Comitissa habebant.*

¶ ETALLUM, Locus ubi venalia proponuntur, Gallis *Etal* vel *Etau*, Pluteus venalitius. Instrument. anni 1241. ex Archivo S. Gildasii de Nemore: *Constancia nobilis Domina Pontis-castri dedi Abbatiæ S. Gildasii de Nemore quoddam Etallum, quod habebam apud Pontem-castri ... ita tamen quod mansionarius, qui fuerit in dicto Etallo, bannum meum ad vinum meum venundandum, sicut Burgenses mei de Ponte castri custodiat.*

ETARCHARTEA. Lex Bajwar. tit. 9. c. 11. §. 2. *Superiorem vero virgam, quam Etarchartea vocamus, quæ sepis continet firmitatem, si eam injuste resciderit, &c.* In quibusdam MSS. *Etarita* legi monet Lindenbrogius. Anglis, Icenis præsertim, *Edar*, & *Ethar* idem sonare testatur Spelmannus.

¶ ETARITA. Vide *Etarchartea.*

¶ ETELECHE. Vide *Filaterium.*

¶ ETERNALITER, In æternum. Non semel occurrit. Vide *Æternaliter.*

¶ ETERNARE, Æternæ memoriæ commendare. Litteræ Alberonis de Veldsberg Dapiferi, apud Ludewig. to. 4. pag. 43. *Ne gestarum rerum memoria processu temporis evanescat aut pereat, discretorum virorum prudentia eas solet per litteras Eternare.* Vide *Æternare.*

¶ ETEROCLITUM, Idem quod *Diversiclinium.* Vide in hac voce.

¶ ETESA, Armorum vel armaturæ species. Odo l. 2. de variis Fortuna Ernesti Bavariæ Ducis inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 320.

Ad fera bella viri veniunt, quos inter in armis
Sencenti fulgent equites clypeisque coruscant.
Lunatas Mauri peltas, Etesasque comati
Apportant Galli, Germani quas agitata
Funda jacit glandes; hi fustibus, arc minantur,
Præsutis animas jaculis penetrantibus illi.

ETFUNDUS, Fundus, ager. Ordericus lib. 7. pag. 657. *Ingentem exercitum Galliæ in duas partes dimisit Rex Henricus, ut nostros opprimeret Etfundos geminis irruptionibus.*

¶ ETHATIA. Pactus Legis Salicæ tit. 2. art. 8. *Si quis porcum anniculum furaverit Malb. in zymis Ethatia* CXX. *den. qui faciunt sol.* III. *culpabilis judicetur, excepto capitalo & dolatura.* Locus hic videtur corruptus Eccardo, qui legendum censet, *in azymis sebsatia.* Vocula *in*, inquit, hoc loco est præpositio nostra *in.* *Zymis* idem est ac *Zuuymis*, Duplum & duplex à *Zuuey*, *Zuuy*, Duo, formatum. *Sebsatia* vel *Sechsatia* compositum est ex *Sechs*, Sex, & *Tia*, Decem, quod supra etiam *Tohun*, nubis Saxonibus *Toin*, Germanis cæteris *Zehn* effertur, unde sexaginta designat. Hac ratione *in zymis sebsatia* erit *in duplo sexaginta*; Germanice: *Zweymahl sechzig*: Bis enim sexaginta denarii faciunt CXX. qui in lege nominantur.

ETHELINGI, [Nobiles.] Vide *Adalingus.*

¶ ETHICA oude, vel *Ethica febris*, quam Medici *Hecticam* à Græco ἑκτικὸς, Habitualis, ab ἕξις, Habitus, Febris solutu difficilis, Gall. *Hectique.* Occurrit in Actis SS. Martii to. 3. p. 869. Maii tom. 4. p. 480. Junii tom. 1. p. 793. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 503. &c. *Ethicus morbus*, in Anecdotis Martenianis to. 3. col. 1892.

¶ ETHISIS, Eadem notione, apud Tiburtium Navarrum in Miraculis S. Francisci Solani, Julii to. 5. pag. 896.

¶ ETHNA. Litteræ Bartholomæi Camerarii Franciæ ann. 1220. mense Novemb. ex Archivo Sangerman. *Et sciendum, quod ipsi Burgenses habebant Ethna sua presserata ad quintam villam ad torcular Abbatis prædicti in eodem territorio ædificatum.* In Chartulario AB. fol. 48. recentior manus correxit, *Et vina.* Non male, ut puto.

¶ ETHNIKE. Donatio Deodati Clerici facta Monasterio Sithiensi an. XXXII. regni Karoli gloriosissimi Regis: *Mancipia cum omni Ethnike & peculiari eorum, campis, silvis pratis, &c.* Charta Waldberti pro eod. Monasterio apud Folquinum: *Vendidi & tradidi ... mancipium unum cum omni Etneke & peculiari suo, &c.* Forte idem est quod Familia, à Græco ἔθνος, Gens, natio, & metaphorice Societas & genus hominum. Vide tamen ne idem sit quod sequens.

¶ ETICA, *Proprietas*, *Eticon*, *Proprium.* Gloss. Isid. Neutrum intelligit Grævius.

ETLEHA. Capitulare de Villis c. 40. *Ut unusquisque judex per villas nostras, singulares, Etlehas, pavones, fasianos, ... semper habeant.* Leg. *Et Lehas.* Nostri etiamnum *Layes*, apri feminas vocant.

ETLIDUS. Vide *Lidus* post *Litus.*

¶ ETNEKE. Vide *Ethnike.*

ETUNIARE, pro *Idoneare*, *Etuniatus*, pro *Idoneatus*, in aliquot Codd. Legis Ripuar. tit. 39. c. 2. uti monet Steph. Baluzius. Vide *Idoneus.*

¶ EVACUARE, Vacuum seu irritum reddere. Epistola Stephani VI. Papæ adv. Selvam & Hermemirum: *Volens ipsius sanctorumque Apostolorum ejus instituta ... penitus Evacuare.* Vide *Exvacuare.*

EVACUATORIA, [Apochæ species.] Vide *Vacuus.*

EVADARI, *Reposcere*, *flagitare.* Papias, [& Gloss. Isidori.]

¶ EVADIATUS, Is à quo ratione *forisfacti vadium* seu pignus ablatum est. Charta Flurenciæ Calensis Abbatissæ in Tabulario ejusd. loci p. 183. *Si autem vel latro vel alius homo aliquid forefactum faciens in illa prata inventus & captus vel Evadiatus fuerit ... justitia omnino nostra est.* Vide *Vadium.*

¶ EVAGIUS. Charta Theobaldi Abb. Floriac. ann. 1250. *Item dictus Hugo debet titare Evagios & alios ballivia sua coram Cellerario.* Puto legendum *Estagios* vel *Estagiarios.* Vide in hac voce.

¶ EVALUATIO, Gall. *Evaluation*, Æstimatio. Legitur in Registro Parlamenti an. 1450. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 396.

¶ EVANADOTUS, εὐανάδοτος, Cibus qui facile digeritur. Vide *Incorporatio.*

EVANGELIARIUM, Liber, in quo continentur Evangelia, quæ in singulis Missis leguntur aut cantantur, quem, ut hodie habetur, à D. Hieronymo compositum scribit Honorius Augustod. l. 1. cap. 88. [Gesta Gaufredi de Loduno, apud Mabillonium to. 3. Analect. p. 391. *Collectarium epistolarum, Evangeliarium, Missale & duos ordinarios.*]

EVANGELISTARIUM, Eadem notione. Chronicon Fossæ novæ an. 1196. *Quatuor Evangelistaria argentea, 12. cruces argenteæ.* Vide Monasticum Anglic. to. 3. p. 384. εὐαγγελιστάριον Græcis recentioribus, de quo pluribus Leo Allatius Dissert. 1. de Libris Eccles. Græcor. ubi de lectione Evangelii in Ecclesia multa commentatur.

EVANGELIUM, seu Evangelii lectiones ex veteri

instituto stantes audiisse fideles pluribus probat Henric. Valesius ad lib. 3. Philostorgii cap. 5. p. 208. [& D. *Coustant*, tom. 1. Epist. Rom. Pontif. col. 738.] Evangelium nudato ense in Vigilia Natalis Domini, in Matutinis, Moguntiæ legit Carolus IV. Imperator, ut est in M. Chronico Belgico pag. 286. Continuator Nangii ann. 1378. de eodem Carolo: *Et pour ce que de coustume l'Empereur dit la septiesme leçon à Matines, revestu de ses habits & enseignes Imperiaux, il fut avise par les gens du Roy, que ou Royaume ne le pourroit il faire, ne souffert ne lui seroit.* Berrius in Carolo VII. p. 87. de Sigismundo Imp. *Le lendemain vint l'Empereur à la Messe S. Pierre de Rome, & le Pape chanta la Messe, & l'Empereur dit l'Evangile en l'habit de Diacre.* Vetus Ceremoniale MS. cap. *Comme on fait un Empereur: Le Pape doit chanter la Messe, & le Roy de France y peut estre, & doit dire l'Epistre: en son absence, le Roy de Sicile la doit dire: l'Empereur doit dire l'Evangile, & y est couronné Empereur à S. Pierre de Rome, &c.*

¶ Evangelia Parvula, hoc est, Evangeliorum particulas in Schedulis descriptas, inter superstitiosa phylacteria recenset S. Hieronymus in Matthæum cap. 23.

¶ Evangelium Plenarium, Liber ecclesiasticus, in quo omnes ex Evangelio lectiones in sacris liturgiis recitari solitæ continentur. Hariulfus l. 2. Chronici Centul. cap. 10. *De libris, Evangelium unum auro scriptum cum tabulis argenteis auro & lapidibus pretiosis mirifice paratum unum; aliud Evangelium plenarium unum.* Vide *Missale plenarium.*

Purgatio per S. Evangelium. Anastas. Bibl. in Pelagio PP. *Qui Pelagius tenens Evangelia, & Crucem Domini super caput suum, in ambonem ascendens, satisfecit cuncto populo & plebi, quia nullum malum peregisset contra Vigilium.* Marcellinus Comes de eodem Pelagio: *Apud S. Petrum ambone ascenso, Evangelioque super caput suum posito, juramento se crimine purgavit.*

Divinatio per Evangelii Inspectionem. Vide *Sortes Sanctorum.*

Evangelium in Dorso portare. Tabularium Ecclesiæ Landavensis, in Monast. Anglic. to. 3. p. 192. *Et Rex circuiens totum territorium, & portans Evangelium in dorso, cum Clericis ferentibus Cruces in manibus, & aspersa aqua benedicta, simul cum pulvere pavimenti Ecclesiæ & sepulchri, in omnibus finibus perambulavit per totum, facta maledictione & excommunicatione ab omnibus uno ore, illis specialiter quicunque locum istum cum suo territorio, & finibus istis subscriptis, ab Ecclesia Landavia, & à Pastoribus illius in æternum separaverit; data autem benedictione servaturis in pace.* Similia habes pag. 198. *Et Rex Arthuus circuiens territorium totum in giro suo, sparso pulvere sepulchri S. Cinwanchi discipuli S. Dubricii per totum confinium, antecedente sancta Cruce, cum aspergine aqua benedicta, & præsente Episcopo Comeregio, cum suo Clero, solus Rex portabat Evangelium in Dorso confirmans eleemosynam factam pro anima patris sui.*

¶ EVANGELIUS Domini Abbatis, hoc est, Capellanus, ut conjicit Mabillonius Annal. Bened. to. 5. p. 299. ad annum 1092.

¶ EVANGELIZARE, Scripturas probare, Practicis.

¶ EVANTAGIUM, Jus præcipuum, prærogativa, Gall. *Avantage.* Charta Officialis Claromontensis an. 1354. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 319. *Post mortem tamen dictæ Ysabellis sint & remaneant ... in omni eventu de constitutione dotis prædicta duo millia dictorum florenorum auri... in Evantagium ac majoritatem procreatis liberis ab ipsa Ysabelle & ab alio viro, si contingebat, procreandis.* Vide *Aventagium.*

EVANUTUS, Elapsus. Petrus de Alectis Episcop. Venogall. in Itinerario Gregorii XI. *Evanutis istis octo diebus Pentecostes, adest dies sancta Trinitatis.* Utitur non semel.

¶ EVARE, *Provocare.* Glossar. Sangerman. n. 501.

EVASIO Latronum, in Fleta lib. 1. c. 20. §. 12. Vide *Escapium.*

EVASTARE, pro Vastare, ἐκπορθεῖν, in Gl. Græco-Latinis.

¶ EUCHARIS, εὔχαρις, Gratiosus. Interpres Eccli. 6. 5. *Lingua Eucharis in bono homine abundat.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Eucaris, Gratieux.*

EUCHARISTIA, ex Gr. εὐχαριστία, sacrum Christi Corpus in Missæ sacrificio confectum, de qua appellatione audiendus in primis Michael *Dufresne* Soc. Jesu Presbyter, frater ὁ μακαρίτης, in Dissertation. sacris ac historicis ineditis de Antiquis Sacramentorum ritibus, diss. 4. c. 2. *Præterea huic etiam Sacramento ab institutione factoque Servatoris, idque præcipuum Eucharistiæ nomen inditum est. Quippe sacri testantur Evangelistæ, cum illud institueret, Patri Redemptorem egisse gratias,* εὐχαριστήσας. *Ita c. 26. Matthæus, de Calice saltem:* Et accipiens Calicem gratias egit: εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς. *Tum Luc. 22. cap. de ipso pane:* Et accepto pane, *inquit,* gratias egit, εὐχαριστήσας ἔκλασε, *Paulus denique easdem omnino usurpat voces hoc de Sacramento agens in Epist. 1. ad Corinth. c. 11.* Accepit panem, & gratias agens fregit, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε. *Hoc igitur Sacramentum id nominis ab exemplo Servatoris obtinuit, quod etsi non extet in Scriptura, usurpat illud Syrus Paraphrastes antiquissimus, usurpat Ignatius in sua ad Smyrnenses Epistola, Justinus, Irenæus, aliique primorum Ecclesiæ sæculorum scriptores; ut nihil dicam de recentioribus. Quo in vocabulo, quod à parte una totam Domini designat actionem, qua Deo Patri gratias egit, antequam panem vinumque consecrans, merito nonnulli observant quomodo Filius Dei umbras legis ad veritatem traduxerit. Quippe mos fuit populo Judaico convivium illud in quo Paschalis Agnus edebatur, poculo claudere, quod Poculum laudis appellabant. Exploratum autem ab gratiarum actione dictam Eucharistiam, ut pluribus explicat. Homil. 6. in Matthæum Chrysostomus: nec enim probatur quod in Libris Orig.* εὐχαριστίαν bonam gratiam *S. Isidorus interpretatur: cui S. Thomas assentitur 3. p. 73. a. 4. quod nomen petitum ait vel ex significatione futuræ gloriæ, quia gratia Dei vita æterna, ad Rom. 6. vel ex re quam continet, Christo videlicet, qui summa Gratia.* Eucharistiæ vocem passim usurpat Cyprianus Epist. 11. & alibi, ut & Patres alii, cujus aliquot & præcipuos ritus hic perstringemus.

Olim quotidie sacram Eucharistiam sumebant fideles, quod jam inde ab Apostolis usitatum fuisse docent non uno loco eorum Acta, ut & Cyprianus de Orat. Dominica. [Et quod maxime notandum, Canon. Apost. 6. & 7. à communione separantur omnes sive Clerici sive Laïci qui Sacris intersunt, & sanctis Mysteriis abstinent.] At desiit mos iste Romæ, Hieronymi potissimum ætate, ut ipsemet testatur in Epist. ad Lucam & Beticum, & in Apologet. ad Pammachium: Mediolani vero sub S. Ambros. ut patet l. 4. 5. de Sacrament. in Africa denique usque ad S. Augustini ætatem, ut colligere licet ex d. lib. S. Ambrosii de Sacrament. & lib. 2. de Serm. Dom. S. Chrysost. Homil. 61. ad populum Antioch. 3. in Epist. ad Ephes. & 17. ad

ad Hebræos, eodem Augustino Epist. 118. cap. 2. &c.

☞ Refrigescente sensim charitate, eo deventum est ab Eucharistiæ abstinentiæ, ut coacti fuerint Episcopi leges ferre ad compellendus fideles ad sacram communiooem præcipuis saltem festivitatibus. Pascha, Pentecoste, Natali Domini communicandum statuunt Eliberitani Patres in Fragmentis can. 2. Idem decernit Concil. Epaon. cæ. 35. Agatheose can. 18. habet: *Seculares qui Natale Domini, Pascha & Pentecosten non communicaverint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.* Simili modo in Capitularibus Regum nostrorum lib. 2. cap. 45. præcipitur, *Ut si non frequentius, vel ter laici homines in anno communicent, nisi forte quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur.* Vide Concilium Turon. III. c. 50. Reginooem lib. 2. c. 195. Burchardum lib. 5. cap. 17. Ivonem part. 2. c. 27. Gratianum dist. 2. de consecrat. cap. 16. *Et si non.*

Eucharistia in manus fidelium data. S. Augustinus Serm. de Temp. 252. *Omnes viri quando communicare desiderant, lavant manus suas, & omnes mulieres nitida exhibent linteamina, ubi Corpus Christi accipiant.* Vide Baron. an. 690. n. 55. Binium ad Concil. Toletan. I. Menardum ad Sacramentar. Gregorii pag. 378. Henric. Valesium ad Eusebii Hist. Eccles. lib. 7. c. 9. Virum doctissimum Joan. Mabillonium in Præfat. ad tom. 3. sæculi 3. Benedictini num. 11. Card. Bona lib. 2. Rerum Liturgic. cap. 17. num. 3. &c.

☞ *Eucharistiam* accipientes, cum dixisset sacerdos: *Corpus Christi*, respondebant, *Amen.* S. August. Serm. 272. *Audis Corpus Christi, & respondes Amen.* Et lib. 12. cont. Faustum c. 10. *Habet enim magnam vocem Christi sanguis in terris, cum eo accepto ab omnibus respondetur, Amen.* Idem testantur Cornelius PP. Epist. ad Fabium Antiocb. Hierooymus Epist. ad Pammach. Ambrosius lib. 4. de sacram. cap. 5. & alii.

Eucharistiam domum delatam, & in arca asservatam, scribunt Tertullianus sub finem libri ad Mart. lib. 2. ad uaor. [S. Cypr. lib. de Lapsis.] S. Augustin. l. 3. contra Crescon. cap. 11. Basil. M. Epist. 289. Joan. Moschus c. 29. 79. &c. Verum id c. 3. Coocilii Cæsaraugustani vetitum, quo anathematizatur is qui Eucharistiæ gratiam acceptam io Ecclesia non consumpserit. Vide Baron. an. 57. 0. 149. 150. an. 293. n. 2. [Concil. Tolet. I. c. 14. Capitul. lib. 7. c. 473.]

Eucharistiam in sacra Liturgia à se coosectam, in Communionis Symbolum, sibi mutuo impertiebaot Sacerdotes ac Episcopi; cujus moris exemplum habetur apud Evagrium lib. 1. c. 13. initio.

☞ Eam ob rem etiam mittebatur Episcopis & Sacerdotibus qui sacro non interfuerant. Testis est Irenæus Episc. ad Victorem PP. apud D. *Coustant* to. 1. Epistolar. Rom. Pontif. p. 106. *Verum qui te præcesserunt Presbyteri, quamvis minime observarent (eundem ut tu morem) Ecclesiarum Presbyteris qui observabant, Eucharistiam miserunt.* Vide Epist. Innocentii ad Decentium ibid. p. 856.

Eucharistiam à jejunis sumptam testantur [Tertullianus lib. 2. ad uaor. c. 5. S. Ambrosius Serm. 8. in Psal. 118. n. 48.] S. August. Epist. 118. c. 6 Concil. Carthag. III. c. 29. S. Eligius Noviom. Episc. Homil. 8. S. Dorotheus doctr. 9. Walafridus Strab. lib. de Reb. Eccles. cap. 19. Capitula Theodori Cantuar. c. 50. &c. [S. Johann. Chrysostumus Epist. 143. calumniatores refellit, qui eum accusarant, quasi Eucharistiam quibusdam non jejunis tradidisset. In quibusdam tamen Ægypti Ecclesiis post cœnam offerebatur Sabbato, dabaturque non jejuois, si Socrati lib. 5. cap 22. & Sozomeno lib. 7. cap. 19. fides habeatur.]

Eucharistiam, seu Hostiam sanctam, de manu Episcopi sumebant Presbyteri recens prumoti, quam usu quotidiano usque ad quadragesimum diem coosumebant. Vide Fulbert. Caroot. Ep. 2.

Eucharistia olim data, suscepta Extrema Unctione. Vide Usus antiquos Ordin. Cisterciensis c. 93. Riculfum Suessionensem in Statut. an 889 c. 10. & quæ annotat Menardus ad Sacrament. Gregorii pag. 334. [& Mabill. in Præfat ad tom. 3. sæculi 3. Benedict.]

☞ *Eucharistiam* à sæculo IV. in Ecclesia adservatam fuisse etiam sub utraque specie, testis est S. Chrysostomus in Epist. 4. ad Ionocent. PP. apud D. *Coustant* to. 1. p. 783. *Neque hic malum stetit; sed ubi sacra erant reposita ingressi milites, quorum aliqui, ut comperimus, initiati non erant, viderunt omnia quæ intus erant, & Sanctissimus Christi Sanguis, ut in tanto tumultu, in prædictorum militum vestes, effundebatur.* Mediolani in dolio aureo, ut scribit S. Ambr. Epist. 4. 0. 4. quod in Sanctuario repositum erat, servabatur. Nec aliter intelligendus, ut arbitror, Anastasius in Vita Niculai PP. I. apud Murat. to. 3. col. 253. *Fecit autem (Nicolaus) in Basilica Salvatoris ... Cruces de argento purissimo, quæ pendent ante Figuram substantia Carnis ejusdem Domini nostri Jesu Christi.* Vide Cyprianum lib. de Lapsis, Basilium Epist. 389. Cyrillum Alexaod in Præfat. adv. Antropomorphytas, Vitam sancti Galli cap. 19. &c.

☞ *Eucharistiam Presbyter semper habeat paratam, ut quando quis infirmaverit, aut parvulus infirmus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur,* lib. 1. Capitul. cap. 155. l. 5. c. 57. Vide lib. 6. c. 178. Walterum Aurel. c. 7. Reginonem lib. 1. c. 69. Burchardum lib. 5. c. 10. Ivooem part. 2. cap. 20.

Eucharistia infantibus statim post baptisinum etiam lactentibus data, ut est in Ordine Romano, & apud Alcuinum io Ordine ad Baptismum, & Hugonem à S. Victore l. 2. Speculi Eccl. cap. 20. Vita MS. S. Gervasii Diacooi Ceoomanensis Mart. *Dicebant enim quod in hora qua sæpedictus Pontifex, peracto baptismate in os illius infantis, sicut moris est, sanctum Christi Corpus misit, in labiis illius guttam sanguinis vidit, &c.* Cæterum porro infantibus nun modo datam Eucharistiam, sed etiam porrectum sacrum Calicem, scribunt S. Cyprianus lib. de Lapsis, S. Augustinus Epist. 23. 106. 107. l. 3. de Trinitate c. 10. lib. 3. cootra Cresconium c. 11. contra 2. Epist. Pelagianor. cap. 22. lib. 4. c. 4. lib. 1. cootra Julian. c. 4. 6. lib. 3. c. 1. lib. 1. de Peccator. merit. c. 19. 20. Jesse Ambian. Episc. &c. Adde Lanfrancum Epist. 33. & ibi notas D. Lucæ Acherii, Menardum ad lib. Sacram. Gregorii pag. 106. Joan. Garnerium ad Marium Mercatorem to. 1. pag. 79. & Card. Bona lib. 2. Rerum Liturg. cap. 19.

Eucharistiam, seu *Hostias consecratas* in libro Manuali, itinerantes Presbyteros Hibernicos à collo suspenso deferre olim solitos, testatur Silvester Giraldus in Topogr. Hibern dist. 2. c. 19. [Idem de Monachis extra Monasterium exeuntibus innuit inscriptio quam initio cujusdam codicis, in quo Gregorii M. expositio in Ezechielem continetur, antiquissimo charactere scriptam legisse se monet

Mabill. Analect. tom. 4. p. 40. *Oportet Monacho ubicumque exierit, Eucharistiam semper secum vehat.* Vide Gregorium M. Præfat. in Job, & lib. 3. Dialog. cap. 36.]

Eucharistiam, seu panem Eucharisticum, in sanguine intinctum sumebant interdum Laïci, quod *mixto sacrificio communicare* vocat Missa antiqua ex Codice Ratoldi Abbatis Corbeiensis, quod tamen non semel vetitum. Vide Micrologum c. 26. Paschalem II. PP. Ep. 32. Ivon. Carnot. part. 2. Decret. c. 85. Concilium Londoniense ann. 1175. c. 16. Ernulfum Roffensem Episcopum Ep. 2. tom. 2. Spicileg. pag. 432. Joan. Abrincens. de Off. Eccl. p. 19. præterea Marcam ad Canon. 28. Concilii Claromontani, & ad calcem Hist. Beneharn. in Addition.

☞ *Eucharistia* ori moribundorum infusa, lib. 5. Capitul. c. 120. 140. & in Canonibus Isaaci Episc. Lingon. tit. 1. §. 5. & 20.

Eucharistiam mortuis datam, & in os missam, antequam humo mandarentur, observare est ex Concilio III. Carthag. c. 6. & Autissiod. can. 12. 36. Crisconio cap. 147. ubi id vetatur.

Eucharistiam dari energumenis, vetant Capitularia Attonis Episc. c. 76. [Si dociles sint, permittunt Concilia Arausi. c. 14. & Arelat. II. c. 39.]

Eucharistia in navibus delata legitur apud S. Ambros. lib. de Obitu Satyri fratris, lib. 3. de Offic. c. 36. Gregorium M. PP. lib. 3. Dial. c. 37. Matthæum Paris an. 1247. Joinvillam in S. Ludovico p. 8. & 112. Sed id peculiari privilegio sancto Regi indultum à Legato Apostolico, scribit in ejus Vita Gaufridus de Belloloco c. 9. ut nempe sacram Eucharistiam in Ægyptum profecturo in navigio suo deferre liceret: *quod alii peregrini quantumcumque magni facere non solebant.* Vide *Missa sicca*.

Sacram Eucharistiam in vase aureo in equo albo delatam in solenni in urbem Romam summi Pontificis ingressu, scribit Martinus Ballaius sub an. 1533. *Luy étant assis sur une chaire portée sur les espaules de deux hommes, & en ses habits Pontificaux, hormis la tyare, marchant devant lui une haquenée blanche, sur laquelle reposoit le Sacrement de l'Autel, & estoit ladite haquenée conduite par deux hommes.*

¶ Eucharistia, Pro sacra pyxide, seu Ciborio, Gall. *Ciboire.* Hist. MS. Beccens. Monast. ex Archivo ejusd. p. 96. n. 2. *Festinato ivit Abbas, sed nullam in Eucharistia invenit hostiam.* Et pag. 581. num. 17. *Dedit dono Ecclesiæ S. Petri de Pratellis Eucharistiam, ubi Corpus Domini debet esse super altare.*

Eucharistia, pro Festo sancti Sacramenti, non semel in Ordinario MS. Ecclesiæ Rotomagensis.

Purgatio per Eucharistiam, iis, quas *vulgares* vocant, videtur accenseri, cum unicum *Sacramentum*, seu *juramentum* pro Canonica receptum sit; etsi ab ipsis summis Pontificibus & Episcopis legatur inita, & in Conciliis approbata; in quibus ejusmodi purgatio per divinæ *Eucharistiæ*, seu Sacramenti Dominici perceptionem, Sacerdotibus potissimum imponitur, à quibus juramentum exigere nefas ducebant, ne manus, per quam Corpus & Sanguis Christi conficitur, juramento pollueretur. Concilium Triburiense c. 21. *Laïcus per juramentum si necesse sit, se expurget; Presbyter vero vice juramenti per sanctam consecrationem interrogetur, quia Sacerdotes ex levi causa jurare non debent. Manus enim per quam Corpus & Sanguis Domini conficitur, juramento polluetur? Absit, &c.* ubi *Consecrationem* intelligo, non in Sacerdotem, sed Corporis & Sanguinis Christi Sacramentum, inter Missarum sulemnia: quod indicat Concilium Wurmaciense c. 10. *Si Episcopo aut Presbytero causa criminalis, hoc est homicidium, adulterium, furtum, & maleficium imputatum fuerit, pro singulis Missam celebrare debet, & communicare, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere.* Idem Concilium c. 15. *Sæpe contingit, ut in monasteriis furta perpetrentur, & qui hæc committant, ignorentur. Idcirco statuimus, ut quando ipsi fratres de talibus se expurgare debuerint, Missa ab Abbate celebretur, vel aliquo cui ipse Abbas præceperit, præsentibus fratribus, & sic expleta Missa, omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie.* Vide Notas Binii ad hoc Concilium, & Capitulare Aquisgran. de Vita & conversatione Monachorum c. 64. Leges Kanuti Regis c. 5. edit. Saxonicæ, & apud Bromptonum, Presbytero, si *Sacramentales* non habeat, *super sanctum Corpus Domini se purgare* permittunt.

Ita apud Ditmarum lib. 2. pag. 25. cum Abraham Frisingensis Episcopus, quod à Julitta Henrici Bavarici Ducis uxore, ac tum vidua, impensius dilectus fuisset, ab aliquot invidis infamaretur: ea extincta, in die ejus depositionis, ab eodem Antistite Missam cantante sic expurgata est: *Ante communionem, is versus ad populum, quæ merita ejus fuerint, circumstantibus indixit: hoc, inquiens, delictum, quo diffamata fuit, si hæc unquam commisit, faciat omnipotens Pater Filii sui met Corporis & Sanguinis salutare remedium mihi provenire ad judicium, & ad debitam damnationem, animæque ejus ad perpetuam salvationem. Ac tunc cum mentis ac corporis innocentia sumpsit unicum cunctis fidelibus remedium. Credidit que populus, quamvis sero, & cum detractione injusta plus ei profuit, cum nocere studuit.* Nec absimile illud quod profert exemplum Adam Bremensis c. 147. & ex eo Albertus Stadensis ann. 1051. ubi ait in Concilio Moguntino, *Spirensem Episcopum Sibiconem, cui adulterii crimen intendebatur, examinatione Sacrificii purgatum esse.* Sic apud Reginonem an. 941. Fridericus Archiepiscopus conspirationis in Imperatorem accusatus, *publica se examinatione, perceptione Corporis & Sanguinis Domini coram populo in Ecclesia purgavit.*

Eodem perinde se judicio purgavit Gregorius VII. apud Lambertum Schafnab. ann. 1077. *Absoluto eo* (Henrico Imp.) *ab excommunicatione, Papa Missarum solemnia celebravit, confectaque sacra oblatione, Regem cum cætera, quæ frequens aderat, multitudine, ad altare evocavit, præferensque manu Corpus Dominicum, Ego, inquit, jampridem à te tuisque fautoribus litteras accepi, quibus me insimulabas Sedem Apostolicam per simoniacam hæresim occupasse, ... & licet multorum idoneorum certe testium adstipulatione crimen refellere queam, ... ego tamen ne humano potius quam divino niti videar testimonio, ut satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferam, ecce Corpus Dominicum, quod sumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, ut omnipotens Deus suo me hodie judicio vel absolvat objecti criminis suspicione, si innocens sum: vel subitanea interimat morte, si reus. Hæc & alia, ut solenne est, præfatus verba terribilia, quibus Deum causæ suæ æquissimum judicem, & innocentiæ assertorem adesse precabatur, partem Dominici Corporis accepit, & comedit, &c.* Vide eumdem an. 1050. *Extitit*, inquit, Glaber Rodulph. lib. 5. cap. 1. *quidam nostro tempore in Clericali habitu, dum juro*

culparetur quodam crimine, contigit ut sumeret audacter judicio examinis donum Eucharistiæ, Calicis videlicet sanguinis Christi: cui protinus per medium umbilici egredi visa est pars candidissima quam sumpserat ejusdem sacrificii, dans procul dubio evidens indicium reatus se indigne percipientis. Illico vero confitens, quod prius negaverat, digne pœnituit.

Non pauca alia istiusmodi per Eucharistiam purgationis à Presbyteris, Clericis, ac Monachis initæ exempla suggerunt Scriptores: in quibus præ cæteris insigne admodum est, quod ex Tabulario Flaviniacensi descripsere Sirmondus post Concilium Remense ann. 894. & Chiffletius in Historia Trenorchiensi pag. 242. quo Gyrfredus Monachus Flaviniacensis objectum sibi crimen cædis Adalgarii Episcopi Heduensis in Synodo per Eucharistiæ sumptionem diluit, ubi hæc habentur: *Quod tertio sub testificatione S. Spiritus clamari jubentes, & nihil prorsus verisimile reperientes, sanciverunt communi consilio, ut quia nec convictum, nec etiam confessum experiebantur, tamen quia ventilatum, & usquam locorum erat divulgatum, ut ab omni suspicione liberrimus redderetur, in vicinori Synodo, quam omni reverentia dignus Gualo Antistes erga filios Ecclesiæ celebraret, Corporis Christi & Sanguinis illo examine, quod solum verius probatur & terribilius, immo salubrius creditur, à flagitio divulgato publice expiaretur. Eo scilicet tenore eumdem prius testificantes, ut si in aliquo conscius tanti piaculi foret, nullo modo ad sacra sumenda accederet: & si forte temerarie præsumeret, censura sancti Spiritus, & auctoritate Apostolorum Principis ab ipso vivifico redemptionis nostræ pretio extorris fieret, & cum Juda Domini proditore damnatus, æternis irremediabiliter suppliciis addiceretur. Sin vero immunem se esse per omnia pernosceret, fisus misericordia Dei, tanti muneris donum ad salutis suæ remedium saluberrime percipere non diffideret: quod omnibus usquequaque satis fuit. Igitur Pastor piissimus misericordia motus, illius causa apud Flaviniacum cœnobium & castrum publicum sanctam Synodum propria Ecclesia colligens, juxta statuta supradictorum Antistitum, Missarum solemniis deductis, omnibus in unum qui adfuere in primori Ecclesia S. Petri collectis, jam suprafatum præmonuit virum, ut sicut sibi ipsi conscientia dictaret, ad sacra sumenda, aut etiam refugienda quoquo vellet modo seipsum præfigeret. Quique in nullo hæsitans, Deum sibi & ipsum quod percepturus erat redemptionis pretium in testimonium & judicium invocans, fidissime, omnibus in prospectu positis, quæque supra fuerant præfixa votis omnibus peregit.* Mox additur in purgationis ejusmodi fidem datum accusato instrumentum. Historia Trevirens. pag. 245. de quodam Sacerdote de hæresi suspecto: *Contra ille timens, ne Presbyterii privaretur honore, respondit ob hujus suspicionis notam abolendam libenter velle summa examinationis subire sententiam. Quod dictum cum placuisset omnibus, jussus est Missam celebrare, & sacrum Canonem, qui Secreta, vel Actio dicitur, sicut cætera, excelsa voce decantare, ut qui mysterio pretiosi Corporis & Sanguinis Christi præsumpsisset detrahere, ipsius probaretur virtute. Missa itaque decursa, ubi ad communicandum perventum est, Episcopus verba imprecationis hujusmodi intulit, dicens: Si vivificam hoc salutis nostræ Sacramentum, quod manibus tenes, non vere Corpus Christi & Sanguinem esse ausus es impio ore garrire, cum istius mysterii contestatione interdico quoquomodo præsumas accipere: si vero non ita, sed Catholice profiteris, accipe, & accepit. Verumtamen quæ fuisset idem redemptionis munus ad damnationem sui in*

os ejus intraverit referre supervacaneum non judicavi. Cum enim esset in examinationis anxietate constitutus, omnipotenti Deo de admissis pœnitentiam, de futuris custodiam pollicens, corde contrito supplicavit, & obtinuit ab instantis confusione liberari. Aliud exemplum ejusmodi judicii per sacram Eucharistiam initi in Imbricone Augustensi Episcopo recitat Bertholdus Constantiensis an. 1077. Prædictis denique addendum videtur quod habent Leges Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 25. ubi de Sacramentis & jurejurando: *In alio casu novem dies dantur Domino ad connumerandum qualiter juramentum præstiterit: Sacerdoti vero ad idem dantur induciæ usque ad tempus quo possit Missam celebrare.*

Fatendum tamen non ipsis duntaxat Sacerdotibus propriam fuisse ejusmodi per divinam Eucharistiam purgationem: cum hanc ab Eulalio Arvernensi Comite, à quo matrem suffocatam ac strangulatam fama erat, exegerit Cantinus ejusdem civitatis Episcopus, apud Gregorium Turon. lib. 10. cap. 8. Cum enim ad communicandum ventum esset, & Eulalius ad altare accessisset, ait Episcopus: *Rumor populi parricidam te proclamat esse, ego vero utrum perpetraveris hoc scelus, an non, ignoro: idcirco in Dei hoc & Beati Martyris Juliani statuo judicio. Tu vero si idoneus es, ut adseris, accede propius, & sume tibi Eucharistiæ particulam, atque impone ori tuo. Erit Deus inspector conscientiæ tuæ. At ille accepta Eucharistia communicans abscessit.* Eamdem legem olim præscripsit Adrianus PP. Lothario Regi Lothuringiæ. Chronicon Reicherspergensis Monasterii an. 870. *Lotharius Rex ab Adriano vocatus Romam venit, qui cum ab eodem Præsule interrogaretur, si monita prædecessoris sui Nicolai PP. hactenos observasset, & jusjurandum custodisset, & ille mentitus, omnia se observasse respondisset; & Proceres & Optimates qui cum eo venerant, eadem testificarentur, nec ulla persona inveniretur, quæ contra Regem legitimum auderet certamen inire controversiæ: Adrianus PP. dedit Regi, & omnibus consortiis, qui accedebant, communionem Corporis & Sanguinis Domini de manibus suis ad Missarum solemnia: ita ut si vera essent quæ ipsi testificati fuerant, proficeret eis in vitam æternam. Ita Lotharius Roma egressus morbo corripitur, & Placentiam civitatem perveniens, diem clausit extremum 6. id. Aug. omnes etiam sui, qui ausu temerario communionem sub tali contestatione porrectam sumere præsumpserunt, divino judicio percussi, ab hac luce substracti sunt, antequam subsequens anni rediret principium.* Eadem narrant Annales Francorum Metenses, & Regino an. 869. Florentius Wigorn. an. 870. & Radulphus de Diceto an. 872.

Simili pariter lege obstringere voluerat Henricum Imp. Gregorius VII. PP. quod ille renuit, conscientia sua prohibitus, uti habet Schafnaburgensis an. 1077. Meminit præterea Helgaudus in Vita Roberti Regis Franc. ejusmodi per Eucharistiam examinationis, formulamque indicat: *Præsuli cuidam de Domino non bene sentienti, & quærenti pro quibusdam causis probationem in corpore Domini nostri Jesu Christi, indigne tulit Rex . . . & scripsit ei in his verbis: . . . Miror qua ratione quæsieris pro tuis iniquissimis imperiis, & pro infestato odio, quod erga Dei servos habes, examinationem in Corpore & Sanguine Domini, & cum hoc sit quod à dante Sacerdote dicitur, Corpus Domini nostri Jesu-Christi sit tibi salus animæ & corporis, cur tu temerario ore & polluto dicis, si dignus es accipe, cum sit nullus qui habeatur dignus? cur divinitati attribuis ærumnas corporis, & infernum doloris humanis divina connectis naturæ?*

Adde Albertum Stadensem an. 1124. & Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 13.

Priusquam autem quis admitteretur ad ejusmodi purgationem, tenebatur, sacramento ad sancta Evangelia præstito prius, se culpa exuere. S. Leo PP. aut quis alius, ex MS. *Statutum est, ut per quatuor sancta Evangelia testetur, qui verum dicere probatur, antequam Communicet, & deinde sub judicii flamma relinquatur.* Vide Jodicia Withredi Regis Cantuarior. cap. 13.

¶ EUCHETÆ, vel EUCHITÆ, Græcis Εὐχῖται, Orantes. Sic dicti sunt quidam hæretici, qui solas preces ad salutem satis esse somniabant. De his Epiphan. Hær. 80. August. Hær. cap. 58. Rhodig. 1. 16.

EUDOXUS, ex Gr. εὔδοξος, Gloriosus. Fridegodus in S Wilfrido cap. 6.

Cui queant Eudoxas moriens committere caulas.

EVE & *Treve*, dicuntur nativi de avo & tritavo, quorum majores servitotem servierunt. Ita Skeneus lib. de Verbor. significat.

EVECTIO, Diploma, codicillus, libellus, quo cursu publico utendi facultas datur. Gloss. Gr. Lat. σύνθημα, *sigillum, evectio*. Alibi: ἐκκομιδὴ ἢ πράγματος, *Evectio, exportatio*. Nestorius Patr. CP. contra Pelagianos apud Marium Mercatorem: *Evectionem regiam non habentes, cursu regali iter quo pacto conficient?* Theodericus Rex apud Senatorem lib. 5. Ep. 5. *Ut sive Gothus sit, aut Romanus, qui sine nostra, vel eorum, quorum interest, Evectione vere dum profuerit attingere, per unum equum centum statim solidos à te cogatur exolvere.* Idem lib. 6. Ep. 3. *Præfectorum Prætoris* muneris fuisse innuit *Evectiones* dare. Passim in Cod. Theod. & Justin. tit. De cursu public. De Munerariis, De Commeatu, &c. apud Symmachum lib. 1. Epist. 6. lib. 4. Ep. 48. lib. 7. Ep. 95. lib. 9. Ep. 20. S. Augustinum lib. 5. Confess. c. 13. & Ep. 55. Serm. de Temp. 180. B. Hieron. in Hilarione, Gregorium Tur. lib. 9. Hist. cap. 9. Marculfum lib. 1. form. 11. Sulpitium Severum lib. 2. Hist. Paulinum lib. 4. de Mirac. S. Martini, Sidon. lib. 5. Ep. 20. &c. Exstat præterea formula istius Evectionis apud S. Athanasium Apologia 2. de fuga sua pag. 787. eumdem vide in Epist. ad Solitar. p. 821. Hinc

EVECTIO, pro ipsis *Equis*, seu *Equitaturis*, ubi de visitationibus Episcoporum & Archidiaconorum, &c. in Statutis Hugonis V. Abbatis Cluniac. pag. 1467. Bibl. Cluniac. in Concilio Toletanu VII. cap. 4. Lateranensi III. sub Alexandro III. c. 4. Lateranensi IV. sub Innocentio III. cap. 11. 33. Albiensi an. 1254. cap. 58. Viennensi an. 1267. c. 2. Londinensi an. 1268. c. 19. Synodo Santonensi an. 1282. can. 4. (ubi Concilium Sarisberiense ann. 1217. c. 77. habet *equos*:) apud Stephanum Tornac. Epist. 130. 690. in veteri Charta apud Jacob. Peritum post Pœnitentiale Theodori pag. 685. &c.

EVECTIO NAVALIS, apud Victorem Vitensem lib. 3. de Persecut. Vandal. p. 42. pro ipsis navibus: *Omnis simul civitas Evectione Navali de proximo confugit.* Fredegar. an. 767. *Inde Navali Evectione per Ligerim fluvium usque ad Sellus castrum ... pervenit.*

EVECTIUNCULA, apud Paulum Diacon. Emeritensem lib. de Episc. Emerit. in S. Masona cap. 10. ubi perperam editum, *Eventiunculis.* Vide *Synthema.*

¶ EVELLERARE, Vellere, spoliare. Willelmus Brito lib. 7. Philipp. v. 189.

Dum lupus ejus oves dumis Evellerat aspris.

¶ EVENDEGATUS. Vide in *Evindicare.*

¶ EVENDICARE, Sibi asserere, obtinere, Gall. *Revendiquer.* Charta Hedeni Ducis an. 704. apud Marten. Amplis. Collect. tom. 1. col. 14. *Qui Dominum tradidit, & insuper infecat sibi una cum cogento fisco auri libras v. argenti pondo xv. & nec sic quidem quod repetit Evendicare valeat.* Vide *Evindicare.*

¶ EVENIMENTUM, Possessio obveniens alicui: quod varie fit, ut supra dictum est in *Escaeta.* Charta anni 1371. apud Baluz. to. 1. Hist. Arvern. pag. 377. *Totum jus & omnem actionem, successionem, Evemimentum* (l. evenimentum) *& escheytam, quæ mihi nobilis Anna ... pertinere poterunt.*

¶ EVENTAMENTUM, Eventus, casus, Gall. *Evenement.* Schedula MS. oblata Concilio Constantiensi: *Reducentes ad memoriam processum, acta, Eventamenta, sententias & pronuntiationes dudum Pisis contra Petrum de Luna ... factas, facta & latas, &c.*

EVENTARE, Aerem sibi vel alteri concitare, vel captare, *Eventer.* Mich. Scotus lib. 1. Mensæ Philosophicæ c. 5. *Est quatenus locus tranquillus & frigidus, & à vento Eventatus.* Lib. 4. cap. 17. *Et cum ille Eventaret se, &c.* [Le Roman *de Partonopex* MS.

Gaudins est ossus du ternos,
Partonopex enmaine e sos
Pour ax eshatre & Esvanter,
Se vont un poi pour ax esber.]

¶ EVENTIO, pro Eventus, Casus, dixit Bernardus Monachus in Ordine Cluniac. part. 1. c. 17.

EVENTURA, Fortuna, Gall. *Avanture.* Lambertus Ardensis pag. 251. *Senes & decrepitos, eo quod veterum Eventuras, & fabulas, & Historias ei narrarent, ... venerabatur.* Vide *Aventura.*

¶ EVERBERARE, *Vi quadam excitare, impetrare.* Barthii Glossarium ex Baldrici Hist. Palæst.

EVERCLUM. Papias: *Sagena, retia, verrendum Græco, vulgo Everclum dicitur.* Latini *Everriculum, & verriculum* rete piscatorium vocant. Ulpianus in l. Injuriarum, D. de Injuriis: *Si quis me prohibeat in mari piscari, vel Everriculum, quod Græce σαγήνη dicitur, ducere.*

¶ EVERCORES. Vide *Euves.*

¶ EVERENDA, *Distollenta.* Papias.

¶ EVERRIATORES, *Qui defunctorum umbras colligunt.* Glossar. Sangerman. num. 501. Quid hæc sint nos docet Festus, à quo *Everriator vocatur, Qui, accepta jure hæreditate, justa facere defuncto debet: quæ si non fecerit, seu quid in ea re turbaverit, suo capite luat: Id nomen ductum à Verrendo. Nam exverræ sunt purgatio quædam domus, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus est, quæ fit per Everriatorem, certo genere scoparum adhibito, ab extra verrendo dictarum.*

¶ EVERSALICA MINOR, Scripturæ genus. Vide in *Scriptura.*

EVERTERE PECORA, CABALLOS, Injuria occidere, vel disperdere dolo malo: in Legibus Wisigoth. lib. 8. tit. 4. §. 20. tit. 5. §. 7. & in Lege Burgund. tit. 49. §. 4.

EVEX, [Episcopus, Gall. *Evesque*, ut videtur Hofmanno, haud sine probabilitate.] Versus scripti in Codice Evangeliorum, in Chronico Novaliciensi c. 19. to. 2. Hist. Francor. p. 127.

Frodoinus qui pridem Pastor & inclytus Evex;
Nam per denos quater stabuli custos oviumque est.

¶ EVEXUM POLI CLIMA, in Translatione S. Guthlaci, April. to. 2. p. 55. idem quod Virgilio *Convexum cælum*; *Convexum* autem, ut exponit

Festus, *est ex omni parte declinatum, qualis est natura cæli, quod ex omni parte ad terram versus declinatum est.* Verum fortassis etiam legendum, *Convexum poli clima.*

¶ EUFORTUNIUM, Bona fortuna, in Vita B. Lidwinæ n. 10. April. to. 2. p. 308. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Bonne fortune.*

¶ EUGIUM, pro Nota silentii in Musicis. Tempora silentii quinque modis accidunt, quæ ad Hebræorum accentus accommodans Franciscus Junius Hebrææ Grammaticæ l. 4. c. 9. *Primus* inquit, *intervalli modus est diastema δίχρονον, quem prisci Latini Eugeum vel Eugium, duo justa tempora capiens: secundus est diastema χρόνον, quod unius est temporis Latine Distina: tertius est diastema ἡμιχρόνον, dimidium justi temporis complectens: quartus est τεταρτημόριον χρόνου, quadrantem habens temporis, quale spatium apud Musicos vulgo appellatur: quintus est diastema ἄχρονον, quod angustissimum temporis spatium obtinet ac prope nullum.* Sed silentii quantitates seu tempora proprie dicentur: intervalla autem sunt proportiones sonorum inter ipsos, ut diatessaron. Illud Eugium videtur sumi ab ea significatione, qua est pusillus, quo sonus duorum temporum velut obstruatur; sicut *Distina* est à Distinendo, id est, remorando. Hæc paulo fusius post Martinium.

¶ EUGUMENUS, mendose pro *Egumenus*, vel *Hegumenus*. Vide *Hegumeni*.

¶ EUHODIA, Gr. εὐοδία, Prosperum iter. Utitur Tertull. ad Scapul. cap. 4.

E VICINIO, Statim. Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 44. *Ad offerendum itaque nobis in hac parte subsidium vestra devotio non moretur, quod totum & integrum E vicinio vobis ... reddere pollicemur.*

EVICTIO. Vetus Calendarium Romanum editum ab Ægidio Bucherio ad Victorii Canonem Paschalem, mense Octob. *Evictio Tyranni*, i. victoria relata de Tyranno.

¶ EVIDENTIA, Præsentia, conspectus. Charta Guillelmi D. Montispessulani an. 1103. *Facta* dicitur IX. *Kal. Febr. in Evidentia & audientia Stephani de Cerviano ... & in Evidentia & audientia Guillelmi Bertrandi de Monte-rotundo.* Simili modo altera ejusdem anni Charta Guillelmi Episc. Nemaus. *Facta* dicitur *feria* VII. *luna* XIII. *nono Kal. Febr. in Evidentia & audientia Stephani de Cerviano & ... in Evidentia & audientia Guillelmi Bertrandi de Monte-rotundo.* Vide *Videntia*.

EVIDENTIÆ, Chartæ, tabulæ, instrumenta, testimonia, quibus jus prædiorum firmatur, quod rem evidentem faciant, unde ut plurimum ejusmodi diplomatum initia ita concipiuntur: *Notum sit omnibus præsentibus & futuris. Evidentiæ Ecclesiæ Christi Cantuariensis* habentur cum cæteris Anglicis Historicis editis ann. 1652. in quibus continentur variæ donationes prædiorum huic Ecclesiæ factæ. Vide Edw. Cokum ad Littletonem sect. 485. [& Hist. Harcur. to. 4. p. 1464.]

¶ EVIGESCERE, Vigorem amittere, marcessere. Tertull. de Anima cap. 38. *Qua cibis sustineatur, denique derogatis eis Evigescat.*

EVIGILANS-CANEM. Ordericus Vitalis lib. 3. p. 487. *Post obitum Herberti Senioris* (Comitis Cenomanensis) *qui vulgo Evigilans-canem cognominabatur, propter gravissimas infestationes, quas à perfidis affinibus suis Andegavensibus incessanter patiebatur, &c.* Et lib. 4. pag. 532. de eodem Herberto: *Et vulgo, sed parum Latine, cognominari Evigilans-canem pro ingenti probitate promeruit. Nam post mortem Hugonis patris sui, quem Fulco senior violenter subjugarat, in eundem arma levans, nocturnas expeditiones crebro agebat, & Andegavenses homines & canes in ipsa urbe, vel in munitioribus oppidis terrebat, & horrendis assultibus vigilare cogebat.* Acta Episcoporum Cenoman. p. 315. *Erat autem uxor ejusdem Marchisii Gersendis nomine, filia Herberti Cenomanorum Comitis, qui vocatus est Evigilans-canem.* Neque id nomen joculare Herberto duntaxat proprium fuit: nam in Tabulario S. Albini Andegav. occurrit nescio quis Miles, *Martinus, Evigilans-canem pariter cognominatus.*

EVIGILANS-STULTUM: sic appellabant boni illi Monachi campanam, quæ pulsabatur ad Matutinos: quod tepescente eo ævo pietate, *stultos* eos, qui è lecto exurgerent, quo procederent in Ecclesiam ad concinendos hymnos matutinos, existimarent. Vetus Charta an. 1183. in Tabulario Domus Dei Andegav. *Item quatuor Capellani in Eleemosynaria positi non habebunt præter unum tintinnabulum, neque sonabunt, antequam tintinnabulum quod Evigilans-stultum dicitur, sonuerit.* Stultum scilicet, cujusmodi fuit Vigilantius ille, qui nocturnas vigilias carpebat, atque ob id *Dormitantius* à S. Hieronymo appellatus est.

¶ EVIGILARE DORMIENTAS, Expergefacere, Gall. *Eveiller*, in Actis SS. Martii to. 1. p. 806. & Julii to. 2. pag. 408.

¶ EVIGORARE, Vigore privare. Tertull. de Pallio cap. 4. *Exuvias mollita & Evigorata & exedurata.* Idem Apolog. cap. 17. *Anima libidinibus ac concupiscentiis Evigorata.*

¶ EVINCTI, *Coronati.* Papias, pro *Revincti.*

EVINCULARE, E vinculis solvere, liberare, apud Sugerium in Ludovico VI. cap. 1.

EVINDICARE, Evincere, rem seu possessionem judicio, vel lata sententia sibi asserere, obtinere. Placitum Chlotarii III. Regis Franc. in Actis SS. Ord. S. Benedicti pag. 617. *Jubemus ut memoratus Chaino Abbas vel pars basilicæ sui S. Dionysii ipsa villa Nocito una cum omne merito, vel integritate sua, inspecta ipsa strumenta, sicut per ipsas declaratur, absque repetitione memorata Angantrude vel suis hæredibus omne tempore habeant Evendegatum.* Adde pag. 619. Flodoardus lib. 2. Hist. Remensis cap. 4. *Quasdam quoque res à quibusdam pervasas, apud Regiam Majestatem, agente præfato Sonnatio Archidiacono, Evindicasse reperitur.* Adde lib. 2. c. 6. 17. 19. l. 3. c. 10. 16. Concil. Duziac. I. part. 2. pag. 204. Annales Bertin. an. 867. Chron. Besuense p. 520. 522. Hincmarum Opusc. 13. n. 7. Opusc. 17. p. 260. Opusc. 35. p. 606. Marculfum l. 2. form. 9. Vitam Aldrici Episc. Cenoman. p. 135. 136. 140. Baldricum lib. 1. Chr. Camerac. cap. 85. Chartam Caroli C. apud Baluzium in Append. ad Capitul. n. 65. &c.

EVINDICATORIUM. *Charta Evindicatoria, Præceptum Evindicatorium*, in Chronico Laurisham. ann. 776. Sententia judicis, qua quis in rei controversæ possessionem mittitur, vel in ejus possessione contra invasores conservatur; ubi hæc formula inseritur: *Taliter visi fuimus judicavisse, ut de hac causa omni tempore ipse Abbas habeat Evindicatum atque elitigatum, & sit illis in postmodum ex hac re sublata causatio.* [*Præceptum Evindicationis*, in Gestis Aigliberti Episc. Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 189. *Certa* pro *Carta Evindicatoria*, in Necrologio Laureshamensi inter Vindemias Litter. Fred. Schannatti pag. 36.]

EVINDITALE JUDICIUM, vel forte *Evindicale*, datum videtur contra eum qui re cujuspiam abla-

ta, in jus vocatus, ad placitum, nulla missa vel nuntiata *sunnia*, seu excusatione, venire distulit: tunc enim is cui res ablata erat, eam judicio secundum loci legem lato *Evindicabat*, seu *evintebat*. Extat illius formula apud Marculfum l. 1. form. 37. *Judicium Evindicatum*, in Formulis MSS. Cod. Reg. 1197.

¶ EVIRIATUS, pro *Eviratus*. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. *Eviriatus*, ἀπόκοπος, ὁ εὐνοῦχος, Castratus.

¶ EVISCUS, Planta medicinalis. Vide locum in *Bauculus*.

¶ EVITANEUS, *Qui in ævo durat*. Gloss. Isid. in Editione Grævii. Cangius noster melius legit *Ævitaneus*, ab *Ævitas*, ut *Ætaneus* ab *Ætas*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Evitaneus*, *Perdurable*.

¶ EVITARE, Vitam auferre, Occidere. Papias: *Evitatus*, *Vita privatus*, *vel peteremtus*. Hoc verbo usus est vetus Poeta apud Ciceronem tertia Tusculana:

Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vitam Evitari.

Vide Lipsii l. 11. Antiq. Lectionum c. 11. unde Grævius censet corrigendum quod in plerisque Glossis habetur: *Evitat*, *Exanimat*, *Evacuat*; legendum quippe juxta hunc eruditum Scriptorem *Evitat* pro *Evitat*.

EVITUDO. Bonitus Subdiac. in Vita S. Theodori Ducis n. 13. *Hujus professionis enmor*, *varias diffentus per urbes*, *amulos tuos ingenti Evitudine vibrat*. Ubi Bollandus: *An evidentia & claritate? an hebetudine & stupore?*

1. EULOGIA, Εὐλογία, ipsum Eucharistiæ Sacramentum. S. Paulus 1. ad Cor. 10. 16. Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν. *Calix benedictionis*, *cui benedicimus*. Quia Christus dum hocce divinum Sacramentum instituit, *gratias agens*, *benedixit*, *dedit discipulis suis*, &c. Μυστικὴ εὐλογία, pro Eucharistia apud Cyrillum in Epist. ad Calosyrium. Interdum pro hostiæ particula quæ communicantibus porrigebatur, apud eumdem Cyrillum Epist. ad Nestorium, & Clement. Constit. lib. 8. &c. Atque hac notione *Eulogia* vocem accipi censent quidam in Vita S. Melanii Episc. Rhedon. n. 22. quod improbat Bollandus. Vide S. Augustinum Epist. 86. Jo. Moschum cap. 25. & Chartam Fulconis Comitis Andegavensis apud Sammarthanos in Abbatibus Roncerei. Postmodum

2. EULOGIÆ vocabulo donati panes, qui in Ecclesia offerebantur ad Sacrificia, & benedicebantur, ex quibus pars aliqua seligebatur ad Christi corpus conficiendum. Germanus Patr. CP. in Mystica Theoria: Ἡ δὲ προσφορὰ, ἤ καὶ ἄρτος, καὶ εὐλογία, καὶ ἀπαρχὴ λεγομένη, ἐξ ἧς τὸ κυριακὸν σῶμα διατέμνεται, &c. Distribuebantur autem eulogiæ illæ iis qui ob impedimentum quodpiam diebus festis & Dominicis *communicare non erant parati*, ex Decreto Pii PP. apud Burchardum lib. 5. cap. 27. & Concilio Nannetensi cap. 9. atque adeo ipsis Catechumenis, qui jus sumendæ Eucharistiæ non habebant: quibus id erat loco Sacramenti, vel etiam *Sacramentum* quoddam, uti appellat S. Augustinus lib. 2. de Peccat. remiss. cap. 26. laxiore videlicet notione, quia precibus sanctificabatur. Unde non desunt qui in Concilio Carthaginensi III. can. 5. quo vetatur per Paschales dies Catechumenis *Sacramentum* dari, Eulogias intelligi censent. Atque inde, panem illum ἀντίδωρον vocarunt Græci, quod vicem δώρου præstaret, hoc est, divinæ Eucharistiæ, quam δῶρον, & ἅγια δῶρα nuncupabant, ut in v. *Munus*, observamus.

Distribuebatur, inquam, post Missam per Sacerdotem cunctis præsentibus, paulo ante dimissionem. Leo IV. Papa de Cura pastorali: *Eulogias post Missas in diebus festis plebi distribuite*. Liturgia S. Basilii: Μετὰ τὴν εὐχὴν ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς, καὶ στὰς ἐν συνήθει τόπῳ δίδωσι τὸ ἀντίδωρον, εἶτα ποιεῖ ἀπόλυσιν. Et summa cum animi submissione & cultu ex manu Sacerdotis, oris osculo prius salutata recipiebatur. Cabasilas: Οἱ γοῦν σὺν εὐλαβείᾳ πάσῃ δέχονται, καὶ καταφιλοῦσι τὴν δεξιὰν, ὡς ἂν προσφάτως ἁψαμένην τοῦ παναγίου σώματος τοῦ Χριστοῦ σωτῆρος, καὶ τὸν ἐκεῖθεν ἁγιασμὸν, καὶ δεξαμένην, καὶ μεταδοῦναι τοῖς ψαύουσι πιστευομένην. Quippe ait S. Augustinus lib. 2. de Peccat. remiss. cap. 26. *Hic panis quamvis non sit Corpus Christi*, *sanctus est tamen*, *& sanctior cibis quibus alimur*. Unde θεῖος ἄρτος, *divinus panis*, dicitur Pachymeri l. 5. Hist. cap. 8. Ἐν μεταλήψει τοῦ θείου ἄρτου, ὃν ἀντίδωρον λέγουσιν.

Atque inde, quemadmodum sacra Eucharistia, à jejunis manducabatur, & si quis jejunus non esset, & si acciperet, vicino porrigebat ad manducandum: quod etiamnum observari in Ecclesia Græca tradunt Allatius lib. 3. de Eccl. Occid. & Orient. consens. cap. 9. §. 1. & Goarus ad Euchalog. De Eulogiis post Missam distributis agit etiam Pius Papa & Martyr lib. 2. Quinque libror. cap. 117. & ex eo Hincmarus in Capitulis Presbyteris suæ parochiæ datis an. 752. cap. 7. *Ut de oblatis quæ offeruntur à populo*, *& consecrationi supersunt*, *vel de panibus quos deferunt fideles ad Ecclesiam*, *vel certe de suis Presbyter convenientes partes incisas habeat in vase nitido & convenienti*, *ut post Missarum solemnia*, *qui communicare non fuerunt parati*, *Eulogias omni die Dominico*, *& in diebus festis exinde accipiant*, *& illa unde Eulogias Presbyter daturus est*, *ante in hæc verba benedicat*, *& sic accepturis distribuat*, *&c.* Eadem habent Concilium Nannetense ann. 895. c. 9. & Regino de Vita & conversatione Presbyter. c. 61. Fundatio Monasterii S. Vincentii ad Lisbonam: *Factum est autem*, *ut populus ad Ecclesiam iturus*, *peractis Missarum solemniis*, *Eulogias vel pane benedicto superet præmunitus*. *Ita enim quotidie consueverat*.

Eulogiarum primam institutionem Synodo Antiochenæ sub Constantio celebratæ videtur adscribere Balsamon ad can. 2. sed illas antea in usu fuisse ex Scriptoribus constat. Vide S. Augustin. lib. 3. contra Petilianum c. 16. Atque hæc quidem *Eulogias* publicas spectant, quæ scilicet populo post peractam sacram Liturgiam distribuebantur. Aliæ porro fuere

3. EULOGIÆ privatæ, quas Episcopi ac Presbyteri ultro citroque dabant & accipiebant, ab ipsis à quibus mittebantur, benedictione consecratæ, & ut plurimum *panes* ab iis *benedicti*, quo nomine interdum appellantur, ut à Flodoardo lib. de Pontificib. Roman. in Calisto p. 603.

Panem pro grato benedictum munere legat.

Qui quidem mittendarum ultro citroque ab Episcopis & Sacerdotibus Eulogiarum mos inde forte fluxit, quod olim Episcopi qui invicem communicabant, in communicationis indicium vicissim sibi Eucharistiam mitterent, ut testatur Eusebius lib. 5. Hist. cap. 26. quod postea vetitum in Concilio Laodiceno apud Balsamonem: Περὶ τοῦ μὴ τὰ ἅγια εἰς λόγον εὐλογιῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα εἰς ἑτέρας παροικίας διαπέμπεσθαι. Unde *communicare se de Eulogia alterius*, in Vita sancti Melanii Episcopi: *Post cujus* (Missæ) *celebrationem*, *antequam recessissent ab invicem*, *dedit eis beatus Penti-*

fex in caritate cum Dei gratia & sua benedictione: Beatus vero Marsus præferens jejunium Dei caritati, & Eulogiam, qua communicare debuit, vilipendens, particulam quam acceperat à S. Melanio, in sinu suo cadere permisit. Infra: *Post cujus absolutionem, mox versus est serpens in pristinam Eulogiam, quam assumens B. Marsus, gaudens se communicavit de ea, quod prius malo suo facere neglexerat.* Vita B. Stephani Abb. Obazinensis lib. 1. cap. 23. *Et ex his, quæ sibi offerebat, Eulogias fratribus illis, prout poterat, exhibebat.*

Eulogia vero, sive panes, sive cibi alii, in mensa ab Episcopis, Abbatibus, aut Sacerdotibus benedictione consecrabantur, ac postea distribuebantur, ut est in Vita S. Huberti cap. 12. Capitula Monachorum ad Augiam directorum c. 7. *Ut in refectorio facta benedictione veniant duo Presbyteri ad Abbatem frangentes panem, & dant ipsi Eulogiam ceteris fratribus, antequam accedant ad mensam.* Mittebantur etiam cum literis salutatoriis, quarum formulam exhibet Marculfus lib. 2. form. 42. 43. 44. ad quas pariter literas spectant Epistulæ 9. 10. & 11. ex iis quæ scriptæ sunt ad Desiderium Episcopum Cadurcensem apud Canisium to. 5. Antiq. lection. Has *Eulogias salutis* appellat Gregorius Turon. in Vita S. Maorilii Episc. Andegav. c. 8. *Eulogias salutis sibi dari ab eodem fideliter postulavit: quas dum B. Sacerdos sanctificatas illi de more porrigeret, languor qui Monachum diutius fatigaverat, ... evanuit.* Has etiam attigit Poëta Christianus in *Gratiarum actione pro susceptis Eulogiis*, editus à Guill. Morellio:

Quid quod crebra etiam mittis pia verba salutis,
Pluribus & donis hicque domique oneras.
Sic mea avat redolet proles velut inclita rara,
Munera divino qua benedicta clausit.

De ejusmodi *Eulogiis* ac panibus benedictione consecratis agunt passim Scriptores, quos indicasse suffecerit: S. Basilius in Regula cap. 133. Paulinus in Epist. ad Alypium, & in Epist. ad Romanianum, S. Fructuosus in Regula edita in pace cap. 23. Regula S. Columbani cap. 10. Regula Magistri cap. 76. Gregorius Turon. lib. 4. Hist. cap. 16. lib. 5. cap. 14. lib. 6. c. 5. lib. 8. c. 2. 20. lib. 10. c. 16. de Gloria Confess. c. 31. Fortunatus lib. 11. Poëm. 8. 11. Hincmarus Remensis in Capitul. ad Presbyt. parochiæ suæ c. 7. 16. Theophanes an. 40. Theodosii junior. Additio 1. ad Capitula Caroli M. c. 68. Flodoardus lib. 2. Hist. Remens. c. 11. pag. 219. lib. 3. cap. 3. pag. 590. Vita sancti Thuribii Episcopi Cenomanensis num. 7. Vita S. Genovefæ num. 11. Vita sancti Salvii Ambian. num. 4. Vita S. Præjecti n. 6. Vita S. Melanii Episcopi, Vita S. Medardi c. 7. Vita S. Sori Eremitæ n. 6. Medibardus in Miraculis S. Walpurgæ lib. 2. n. 3. Baudemundus in Vita S. Amandi n. 25. Vita S. Joannis Abbat. Reomaensis lib. 1. n. 13. lib. 2. n. 4. Petrus Damiani in Vita S. Romualdi n. 88. Eckeardus Junior de Casib. S. Galli c. 2. Ratherius Veronensis in Synodica ad Presbyteros p. 262. Aimoinus lib. 3. Hist. Franc. c. 21. Patriarchium Bituricense c. 30. p. 37. &c. His addenda quæ in hanc rem congessere Baronius an. 313. Albaspinæus lib. 1. Observat. Eccles. c. 8. Pithœus ad Capitula Caroli M. Durantus lib. 2. de Ritibus Eccles. Haeftenus lib. 4. Disquisit. Monastic. tract. 7. disq. 4. Sirmondus lib. de Azymo c. 6. Card. Bona lib. 2. Rerum Liturgic. c. 23. &c.

4. EULOGIÆ dicta præterea quævis munera, quæ offeruntur, non tam ex debito, quam ex convenientia: verbi gratia, [lib. 1. Reg. cap. 25. 27. Quod Davidi ab Abigail offertur à Vulgato Interprete, *Benedictio*, à LXX. Εὐλογία dicitur.] In Regula S. Benedicti c. 54. vetantur Monachi *à parentibus suis nec a quoquam hominum, nec sibi invicem Litteras, Eulogias, vel qualibet munuscula accipere, aut dare sine præcepto Abbatis.* [His concinunt Acta Reformationis Monasterii *Blankenau* ann. 1420. apud Schannattum Diœces. Fuld. p. 323. *Prohibemus omnes vanas deductiones ... & quod nulla Eulogia sive littera dirigantur.*] In Concilio Meldensi an. 845. c. 45. ubi prohibentur Episcopi munuscula à Presbyteris exigere, hæc verba adduntur: *Decet tamen Presbyteros cum voluntariis Eulogiis tempore congruo visitare & venerari suos Episcopos.* Ita apud Leonem IV. PP. Ep. ad Episcopos Britanniæ c. 3. non cogendos Presbyteros ad sacra Concilia *Eulogias* deferre statuitur; ut apud Hincmarum Remensem in Capitulis ad Archidiaconos c. 5. *Eulogias* nisi sponte oblatas à Presbyteris accipere vetantur iidem Archidiaconi. Eodem sensu ac significatu passim usurpatam vocem hanc pro munusculis quibusvis observare est apud Gregor. M. lib. 11. Ep. 49. Eginhard. Epist. 52. Theophanem p. 84. [Fortunatum in Vita S. Radegundis Reginæ lib. 2. num. 6. inter Acta SS. Benedict. sæc. 1. pag. 327.] In Definitione Synodi II. Duziacensis de Doda Monacha c. 2. &c. [Pro eleemosynis vero habetur in Vita S. Wlmari Abb. num. 11. *Sanctas vero Wlmarus indesinenter reficiebat eas (Sanctimoniales) inquiens: Abundanter ministrabit vobis Dominus alimentum, sicut per Evangelium pollicetur dicens*: Primum quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis. *Sed sicut vir Domini prædixerat, ita sæpius contigit evenisse. Nam aliquando antequam exhortatio finiretur, tabella percutiebatur annuntians Eulogias advenisse.* Occurrit rursus hac notione num. 13.]

5. EULOGIÆ denique vox postmodum accepta pro munere debito, seu, ut tum loquebantur, pro *dono coacto*, vel pro quavis pensitatione vel præstatione, adeo ut in malam partem sæpe usurpetur. Polyptychus Floriacensis: *Unusquisque mansus ingenuilis & servilis debet in Eulogiis panes 6. ad carnem den. 2. &c.* Chronicon Virdunense Hugonis Flaviniacensis: *Ea lege ut ipsi quoad vivant, illa fruantur, & debitum synodale Ecclesiæ S. Mammetis solvant paratam & Eulogias.* Charta Isaaci Lingonensis Episcopi in Tabul. Flaviniacensi: *Nostrum quoque memoriale & successorum Pontificum hujus sanctæ Lingonensis Ecclesiæ debito venerationis obsequio percelebrent, & debitum synodale, quod S. Mammeti debetur, paratas scilicet & Eulogias statutis temporibus persolvant.* Alia Roberti Episcopi Lingonensis ex Tabulario Cluniacens. Ch. 160. *Ea videlicet conditione ut salvum & integrum in ea perseveret jus Linganensi Ecclesiæ, suis scilicet temporibus, parata & Eulogia reddantur.* Chronicon Besuense p. 524. *Ut omnibus annis in corvata Monachorum jornalem unum de tritico, & alium de avena persolverent, & Eulogias, & in cera 2. denarios.* Et pag. 548. *Et carropera & censum cum Eulogiis.* Denique p. 609. *Archidiaconibus ... debita servitia exhibeant, paratas & Eulogias suo tempore communiter persolvant.* Charta Udonis Episc. Tullensis ann. 1069. apud Hieronymum Vignerium in Hist. Alsat. p. 128. *Non hospitabitur Comes, nec inde accipiet ullum debitum vel servitium propter* (i. præter) *Eulogias & carratas vini quas ei dant officiales.* Charta Caroli Calvi

apud Sanjulianum in Tornutio p. 520. *Exquirere ... aut mansionaticum, aut paratam aut parafredum, aut Eulogias non præsumans.* Tabular. Eccles. Augustodunensis an. 937. *Repererunt etiam in villa Frodolsenci mansos 4. vestitos & ingenuiles, quæ solvit Eulogias.* [Primordia Calmosiacensis Monast. l. 1. n. 4. inter Anecd. Marten. to. 3. col. 1164. *Cum his quoque (agris scilicet pratis, &c.) Eulogias, quas ex parte Ecclesiæ ipse Theodoricus & antecessor ejus consueverant accipere simul contradidit: videlicet porcum unius anni, denarios 12. & 12. panes. & tria receptacula in anno.*] Adde Perardum in Burgundicis pag. 60.

¶ EULOGIÆ SYNODALES. Vide *Synodalis census.*

EULOGIARIUS, in Notis Tyronis p. 192. Eulogiarum confector, aut donator.

¶ EULOGICUS. In pervetusto Necrologio Bibliot. Floriac. to. 3. Annal. Benedict. p. 147. oum. 86. laudato: *Anno Incarnationis Domini* DCCCLXVIII. *panis oblatus est Sennis ad benedicendum, ex quo plurimi Deo gratias agentes, Eulogicus sumpserunt.* Vide *Eulogia* 3.

EULOGIOSE. Baldricus lib. 2. Chr. Camerac. c. 1. *Hujus vero familiares mœrore affecti, Dominum triste incusabant, & maxime in S. Mariam Eulogiose fremebant.* Ubi Colvenerius recte, ni fallor, *elegiose*, reponit, id est, flebiliter, dolenter. Vide *Elegus.*

1. EULOGIUM, pro *Elogium.* Liber de disciplina Scholarium cap. 1. *Nugatoria loquacitatis Eulogio perusa*, ubi S. Thomas: *Eulogium, sapientia, bona fama, vel testimonium dicitur.* Matthæus Paris in Vitis Abbatum S. Albani p. 73. *Fecerat plura de ipso Eulogia in laudem ipsius.* Vide Andr. Monachum in Vita S. Ottonis Episcopi Bamberg. lib. 2. c. 11.

2. EULOGIUM, Epistola missa ad aliquem, vice muneris quod *Eulogia* vulgo dicitur. Epistola Caroli M. ad Offam Regem: *Cum deceat Reges potentes & famosos amicitia fœdere convinciri, ... vestra Serenitati hoc Eulogium duximus destinandum.*

¶ 3. EULOGIUM, Munusculum. Vita S. Liudgeri Episc. l. 1. c. 25. *Munere pravis studuit sibi placare eum, mittens quasi Eulogiam, vas testeum pergrande melle plenum.*

¶ 4. EULOGIUM ANGELICUM, Salutatio Angelica. Menoti sermones Quadragesim. fol. 1. recto: *Recurramus ad thesaurariam ipsius, videlicet gloriosissimam Virginem Mariam offerentes ei Angelicum Eulogium: Ave gratia plena.*

¶ 5. EULOGIUM, Dispositio, propositum. Concilium Trevir. an. 1310. num. 74. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 256. *Et nihil est quod magis debeatur hominibus, quam ut eorum supremæ voluntatis Eulogia impleantur.* Eadem habentur in Statutis MSS. Augerii II. Episc. Cooseran. an. 1280. Vide *Elogium.*

¶ 6. EULOGIUM, Prædictio, vaticinium. Sebastianus Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii col. 320. *Huic numero forte alludit Virginis Eulogium, quo prædixit, &c.* Et col. 388. *Impletum est Eulogium & irrefragabile vaticinium, quod prædixerat.*

¶ 7. EULOGIUM, Dictum sapienter, aptum responsum. Vita S. Gumberti tom. 4. Julii col. 70. *Illud tamen viri sapientis semper ad memoriam revocabat Eulogium.* Vita S. Carauni to. 6. Maii col. 750. *Spiritus S. gratia repletos, castitatis flore comptus, hoc reddebat eis Eulogium.* Hac notione Tullius in Catone Majore cap. 20. *Solonis sapientis Elogium est, &c.*

8. EULOGIUM. Sermo, dictio quævis. Passionarius Galeni in Præfat. *Si quis intente desiderat cognoscere intentionem totius libri, prius cursim relegat hæc prænotata capitula, quæ brevi Eulogio in fronte hujus libelli prænotata reperiet.*

¶ 9. EULOGIUM, Consuetudo. Chron. Wormat. apud Ludewig. to. 2. p. 84. *Wolframus ergo custos Ecclesiæ S. Pauli, miratus eum longo concubinatus Eulogio persistisse, hortari cœpit quod incestus copulam commutatione matrimonii adornaret.*

¶ EUMENICUS, Infernus. Acta SS. Julii to. 4. p. 103. de S. Ansuero Mart. *Per quos Slavi doctrinis docti veris mellicis, & erepti à latrinis carceris Eumenici.* Sic per ἀντίφρασιν ab εὐμενὴς, Benevolos, amicus, dicitur infernus carcer, quemadmodum ab eadem radice εὐμενίδες appellantur Furiæ, licet immites fingantur & ut plurimum malevolæ. Gl. Lat. Gall. San-German. MS. *Eumenus, Forcenerie d'enfer.*

¶ EUMORPHUS. Græce εὔμορφος, Formosus, in Translatione S. Wandregisili, inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. p. 203.

¶ EUNICUS. Vulcanius: *Eunicus.* εὔνικος. Idem est qui mox *Eunuchus.*

EUNUCHUS, Dignitas in palatiis Imperatorum; cui cubiculi augustalis cura erat, Cubicularius. Leo Nov. 98. Καὶ τῆς εὐνῆς ἀνυπόπτους φύλακας εἶναι, τοῦτο γὰρ ἡ κλῆσις ἐγγυᾶται. *Eunuchus sacri Cubiculi ministeriis adhæsurus*, in l. penult. C. Just. de Præpos. sacri cubic. Evagrius lib. 4. Οἱ τοῖς βασιλικοῖς ἐξυπηρετούμενοι θαλάμοις, οὓς εὐνούχους ἡ συνήθεια καλεῖ. Apud S. Ambrosium Epist. 27. ad Valentinianum II. quidam Gallicanus Præpositus Cubiculi *Eunuchus Regius* nuncupatur, velut apud Isidorum Pelusiotam alius, *Eunuchus Palatinus.* *Eunuchi* inter præcipuos aulæ Davidis Magnates recensentur lib. 1. Paralip. Primus vero Eunuchorum ἀρχιευνοῦχος dicitur in Chronico Alexandr. an. 5. Valentiniani, & in Synaxariis & Menæis 28. Decemb. in S. Domna. Μέγας τοῦ παλατίου εὐνοῦχος, apud Theophanem an. 1. Mauricii. Scribit Julianus Imp. in Misopogone, antequam Imperium iniret, Eunuchum fuisse nomen honoris, suo vero tempore contumeliæ: & Lampridius, Heliogabalum plerosque Eunuchos rationibus & procurationibus præposuisse, iisque veteres dignitates sustulisse Severum.

¶ EUNUCHARE, Castrare, Eunuchum facere, apud Brompt. p. 1046. Usus est Varro apud Nonium.

¶ EUNUCHIZARE, Eadem notione, in Actis SS. Martii to. 1. p. 650. Julii tom. 3. p. 753. &c.

¶ EUNUCHINUS. S. Hieron. Epist. 22. ad Eustochium: *Impudenter exigunt facies Eunuchinas.*

¶ EUNUCHINATUS, apud Tertullianum.

EVOCATORIÆ, Epistolæ, quibus absentes ad Comitatum evocabantur à Principe, aut quibus iis, qui Principis aspectum ambiebant, veniendi facultas dabatur. Nam sine *Evocatoria* ad Comitatum venire omnibus non licebat, l. 3. C. Theod. & Justinian. de Decur. & Silent. *Permissa veniendi ad Comitatum licentia præter Evocatoriæ securitatem.* Utriusque generis formulam exhibet Senator lib. 7. Epist. 34. & 35. Jornandes de Reb. Getic. c. 57. ait Zenonem Imp. Theodericum Ostrogothorum Regem *Evocatoria ei destinata, ad se in urbem venire præcepisse.* Adde Sidon. lib. 8. Epist. 22. & Zachariam PP. Epist. 9. ad Bonifac. Mogunt. Episcop. præterea Juretum ad lib. 4. Symmachi Epist. 5.

EVOCATUS. Gloss. MS. Eccl. Paris. *Evocati, qui militant sine sacramento.* Vetus Gloss. cap. de Militia: *Evocatus*, ταξίαρχος. Vide Isidor. lib. 9. c. 3. & JC.

¶ EVOLAGIUM,

¶ EVOLAGIUM, Jus aquæ & piscium stagni, alibi *Volagium*. Qui fruitur jure *Evolagii* debet solvere census fundorum stagni dum aquis plenum est, nisi alia fuerit conventio, secundum Chartas & Terrearia Calomontis. Sic testis oculatus Vir Cl. D. *Aubret* in Adversariis.

¶ EUPREPIA, *Pulchritudo, decor*. Gloss. Sangerman. n. 501. à Græco εὐπρέπεια, Decor eximius. Prosa S. Martialis in MS S. Martialis Lemovic. n. 40.

Concelebremus sacram
Hujus diei Euprepeiam.

Fridegodus in Vita S. Wilfridi Episcopi c. 40.

Ut sua præstantibus gliscens Euprepia sceptris.

¶ EVROC. Vide *Ewoech*.

¶ EURYTHMIA, εὐρυθμία, Concinnitas, corporis decens & aptus motus. Anonymus in Translatione S. Sebastiani c. 13. *Ecce vir quidam ephebus Eurythmiam domini Sebastiani prætendens, &c.*

¶ EUSTOMACHUS: εὐστόμαχος, Conducens stomacho. Theod. Prisc. de Diæt. cap. 7. *Ovum molle plus est Eustomachum, quam sorbile.*

¶ EUTHECA, Theca pretiosior, ab εὖ & θήκη, Repositorium. Transmissio reliquiarum S. Odulphi ann. 1274. apud Johan. Mantelium in Hist. Lossensi part. 2. p. 32. *Hunc enim sein terra nostra, ob multiplicia miraculorum insignia, venerabiliter in sacratissimis Ecclesia nostra Euthecis & pretiosissimis gazophilaciis reconditum.*

¶ EUTICE FLERE, in Vita B. Petri Urseoli Ducis Venet. apud Mabill. sæc. 5. Bened. p. 886. idem videtur quod Abundanter flere ab εὖ & τήκω, Liquefacio, unde efformari potuit εὐτήκως Græce pro quo Latine dictum *Eutice*.

¶ EUTYCHES, Gr. εὐτυχὴς, Felix, apud Fridegodum in Vita S. Wilfridi cap. 21.

EUTYCHIUM, ita dictum videtur Prætorium Præfecti Augustalis Alexandriæ, in l. 1. C. Th. de Alexandrinæ plebis Primatibus, cujus subscriptio ita concipitur: *PP.* (i. proposita) *Alexandria Eutychæo*. Vox efficta ex Gr. εὐτυχεῖον, forte quod ab Alexandria Romam & Constantinopolim advenirent *Felices Embolæ*, atque adeo in Prætorio Præfecti Augustalis ea pararentur. Ep. 32. MS. Mich. Psellı: [illegible] Ἀλεξανδρέων. Vide Cujac. lib. 23. Observ. cap. 3. & Jacob. Gotofredum ad hanc legem.

EUVA. Glossar. Keronis: *Lex, Euva. Testamentum, Euva.* Vox Germanica vetus, Anglo-Saxonibus etiam familiaris. Capitulatio Caroli M. de Partibus Saxoniæ edita ab Holstenio c. 7. *Similiter quidquid ant eorum omnibus factum fuerit, omnia tripliciter faciant restaurare, & secundum eorum Euva componere.* Ibidem c. 10. *De malefactoribus, qui vitæ periculum secundum Euva Saxonum incurrere debent.* Adde cap. 8. Legem Aleman. tit 6. Capitula ad Legem Bajwar. §. 11. Capitularia Caroli M lib. 3. c. 65. lib. 4. Addit. 2. c. 34. lib. 6. cap. 250. Legem Longob. lib. 1. tit. 14. c. 9. *Ewe*, in Legib. Normannicis Willelmi Nothi c. 17. Vide Steph. Baluzium ad Capitular. pag. 1075. 1186.

EFA, si Vendelinum audimus, idem sonat ac *Ewa*, in Lege Salica Edit. Heroldi tit. 31. ubi *Landevefa*, eidem est, jus publicum, *lex hominum*. Hunc adi.

¶ EUVES, vox Provincialis, Ilices, Gallis *Yeuses*. Transactio an. 1501. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues: Non possint ... aliquas evertere, nec Euves aglanderatas acomare.*

¶ EWALAPUT. Vide *Walapaus*.

¶ EWARIA, f. Officium Aquarii, ab Anglico *Ewer*, Aqualis. Charta anni 1447. apud Rymerum tom. 11. p. 182. col. 1. *Sciatis quod per quandam supplicationem, nobis per dilectum servientem nostrum Robertum boley, servientem Ewariæ nostræ, exhibitam, accepimus qualiter, &c.* Item: *Valetto Ewariæ nostræ.*

EWBRICE, *Adulterium & infractum conjugium* exponitur in Legib. Edmundi Regis §. 4. apud Bromptonum ubi perperam *Ewice* editum: vox Anglo-Saxonica efficta ex Ep, conjugium, & Bꝛyce, violatio: Belgis etiamnum *Ewen*, sive *Hewen*, est matrimonii lege jungi: *Evebreken*, legem sacramenti violare, adulterari.

¶ EWE. Vide *Euva*.

¶ EWER, Anglis, Aqualis, Gall. *Aiguiere*. Occurrit apud Rymerum to. 8. p. 117. col. 1. & apud Th. *Madox* Formul. Anglic. p. 432.

EWOECK, Oppidani, villani. Occurrit in Legibus Hungaricis, apud Sambucum At Albertus Molnarius in Dictionario Hungarico Latino habet *Evroc*.

EWRII, Hungaris, Finium custodes, viarumque observatores, quarum securitati, ne in iis furtum committeretur, invigilabant: divisi erant in centurias & decurias. Vide Decreta S. Stephani Regis Hung. lib. 2. c. 17. lib. 3. c. 1.

¶ EX DE POST, Ex eo tempore, Gall. *Du depuis*, vulgatius nunc *Depuis*. Legitur apud Baluz. to. 2. Histor. Arvern. pag. 342. ex Regesto Parlamenti ann. 1403.

¶ EX NUNC, Ex hoc tempore, *Ex tunc*, Ex eo tempore, passim apud Scriptores ævi medii.

¶ EX POST, Eadem notione, apud Acherium Spicil. tom. 6. pag. 207.

¶ EXACIARE, Exacuere, excitare, ut opinor Rather. Veronens. de Contemptu Canonum, apud Acherium to. 2. Spicil. p. 199. *Falsa veris, opinabilia certis atque conjungam, rumusculos hic congerens pro valentia vestros, quo vos utique Exaciem cunctos, qua dicatis, quave de me, quali quoque sensu dicere valeatis, per quamdam præveniens anticipationem hujusce modi, similem cui ante me, credo, de se nullus fecit, de me promere tento ipse telatum. Legat ergo qui volet & de me proferat pejus quidquam si valet.*

¶ EXACINARE, Acinos ex uvis eximere. Medicina Salern. pag. 103. edit. 1622. *Bellè nutriunt Exacinata (uvæ,) pectus & pulmonem juvant: stomachum, jecur & lienem corroborant.*

¶ EXACISCLARE ARCAM, in antiquis Inscriptionibus, quid significet, inquirit Philippus à Turre Monument. vett. Antii pag. 355.

EXACTARE, pro *Exigere*. Diploma Dagoberti Regis pro Monaster. S. Dionysii: *De ipso mercado ex ipsa mercimonia Exactare potuerit.* Aliud ejusdem Dagoberti: *Quidquid exinde fiscus noster poterat Exactare.* Vide [Chartam emunitatis Childeberti Regis Franc. apud Mabill. to. 3. Analect. pag. 222. Theodorici II. Reg. Fr. apud Miræum tom. 1. p. 128. col. 1.] Præceptum Caroli M. pro Hispanis edit. à Steph. Baluzio, [aliud ejusd. Caroli Præceptum edit. to. 1. apud Marten. Ampliss. Collect. col. 43. Chartam Ludovici Pii apud Miræum to. 2. p. 932. col. 2. alteram Chartam ejusd. Imper. Marcæ Hisp. col. 767.] Capitula Caroli C. p. 37. 109. 1. Edit. Chronicon S. Vincentii de Vulturno pag. 679. tom. 4. Actor. SS. Ord. S. Benedicti pag. 618. Passim.

¶ EXACTIO, *Crudelitas*, Barthius in Glossario ex Gauterio de Bellis Antiochenis.

EXACTIONARE, Idem quod *Exactare*, Exigere, per vim auferre. Occurrit semel ac iterum apud Joann. de Beka in Chronico Trajectensi pag. 46. 57. 1. Edit [& supra in *Depacticare*.]

¶ EXACTIONARIUS, Exactor. *Ut nullus Judex publicus aut Exactionarius*, apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 75.

EXACTOR, Publicanus, τελώνης. Gloss. S. Benedicti: *Exactor*, ἀπαιτητής. Apud Harmenopulum lib. 1. c. 12. §. 31. Ἀπαιτητὴς δημόσιος. Glossæ Biblicæ MSS. *Exactores, expectatores tributi*. S. Augustin. l. 2. de Civit. Dei c. 19. *Exactores* vocat, quos Lucas cap. 3. *Publicanos*. Idem Epist. 124. *Ut nullas Exactorum molestias pateretur*. Salvianus lib. 5. de Gubernat. Dei: *Leviores his hostes quam Exactores sunt: & res ipsa indicat, ad hostes fugiunt, ut vim exactionis evadant*. Senator lib. 5. Epist. 39. *Exactorum quoque licentia fertur amplius a provincialibus extorquere, quam nostro cubiculo constat inferri*. *Exactor tribut. civit. Gall.* in veteri Inscript. *Exactor vel publicus minister*, in Bulla Agapeti PP. apud Sanjulianum pag. 278. Adde Legem Longob. lib. 3. tit. 1. §. 42. & quæ passim habentur in Codice tit. de Exactionib. tributor. & alibi. *Exactor tributorum*, in Capitul. Caroli M. lib. 5. c. 217. *Exactor fiscalium præstationum*, apud Firmicum l. 4. cap. 3. l. 6. c. 3. *Exactor Regiarum annonarum*, apud eumdem lib. 3. c. 12. *Exactores rerum publicarum*, in Charta Hlotharii Imper. filii Ludovici Pii, in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 4. pro facultate erigendi mercatum absque teloneo: *Igitur comperiant publicarum rerum Exactores, &c. Exactores publicarum*, i. rerum, vel consuetudinum ac præstationum, in Capitul. Caroli M. lib. 6. c. 122. *Exactores Reipublicæ*, in Charta Lotharii Imp. apud Beslium pag. 260. *Exactor loci*, in Trad. Fuldensib. l. 2. Trad. 209. *Exactor sæcularis*, in Charta Henrici I. Regis Franc. an. 1036. apud Loisellum in Bellovaco p. 253. *Exactor regalium operum*. Chronicon Fontanellense c. 16. *Exactor operum regalium in Aquisgrani Palatio regio, sub Hembardo Abbate.. à Domino Rege constitutus est*. Vetus Inscriptio: *Q. Annio Januario Exactori operum publ.* [*Exactor sacri Palatii*, apud Johannem Mon. in Prologo ad Vitam S. Odonis Abbatis Cluniac. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 150. ubi Mabill. conjectat publicæ pecuniæ Præfectum intelligendum esse.] Ἐξάκτωρ, apud Jo. Tzetzem chil. 5. cap. 17. v. 610. Joannes Euchaitarum Episcop.

Μυστογράφος χθὲς τῷ ἐπὶ τῆς ταμείας,
Καὶ σήμερον πάρεστιν ἐξάκτωρ νέος.

[Vide Glossarium mediæ Græcitatis.]

¶ EXACTURA, Exactio. Baluz. tom. 1. Hist. Arvern. pag. 29. ex Chartulario S. Odilonis: *Omnes consuetudines malas & importunas... Exacturas, vestituras etiam de omnibus terris... perdonavit*.

EXADELPHUS, Ἐξάδελφος, Fratris filius, patruelis. Julius Africanus lib. 7. Hist. Apost. *Et accepit Hyrtatus Exadelfus Imperium ejus*. Chronic. S. Vincentii de Vulturno lib. 3. *Alter Grimoaldus Exadelfus ei successit*. Sic etiam ex sorore nepotem vocat Petrus Damian. l. 6. Epist. 29. p. 567.

EXADITUARE, *Excludere ab adytis*, in Gloss. Isid.

EXADONIARE, [*Idoneum* seu innocentem se probare.] Vide *Idoneus*.

¶ EXADUM, Species vehiculi. Vide *Broeta*.

¶ EXADUNARE, ut *Adunare*, Addere, conjungere. Greg. Monachi Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 594. *Adunata & Exadunata sunt modiola* cccc. *& in monte de Caballata & in Selvora modios* VII.

¶ EXADVOCATUS, Qui fuit Advocatus, in Lexico Martinii.

EXÆQUARE, [Æqualiter partiri. *Dividere & Exæquare*, apud Marculfum lib. 2. form. 13. in Appendice form. 39. 47. 49. Sirmondum form. 25. Bignonium form. 18.] Gloss. Lat. Gr. *Exæquatio*, ἐξίσωσις. *Divisio & Exæquatio inter consortes*, apud Marculfum lib. 1. cap. 20.

EXAFOCI. Anastasius in Benedicto III. PP. *Obtulit Canistra Exafoci ex argento purissimo*. Sed legendum indubie *Exafota*, ex Gr. ἑξάφωτα, id est, canistra sex luminibus, lucernis, vel candelis instructa. Ita in Leone II. *Canistra Enafoti*, & *Canistra Enafodia*, perperam pro *Enafota*, id est, unius luminis, ἑνὸς φωτὸς, nisi quis malit legere *Eneafota*, seu ἐννεάφωτα, novem lucernis instructa. Atque ex his emendandus idem Anastasius pag. 123. *Canistrum ex cede Cafotis pensans. libras* 12. *& semis*. Legendum enim *Excadecafoti*, seu ἑξκαιδεκαφώτιον, *sedecim luminum*, quomodo rectius præferunt alii Codd. *Excedecafoti*. Vide *Afocis*.

¶ EXAGA. Vide in *Exagium* 3.

EXAGEG. Vide *Alchaz*.

EXAGELLA, Trutina, seu potius quota pars quæ unicuique hæredum ex successione obvenit: legitima pars hæredis, cum aliis veluti ad *exagium*, seu trutinam exæquata. Ennodius in Vita B. Epiphanii Episc. Ticinensis p. 413. *Ningvido aere, & quali solent homines ad tecta confugere, Ravennam egressus est, & per omnes Æmiliæ civitates celer venit, tanquam ad sepulcri receptaculum properans, omnibus Sacerdotibus in itinere positis munificus communis, affabilis, & quasi Exagellam relinquens, seipso præstantior*. Id est, Sacerdotibus omnibus, ac si hæredibus, ex suis bonis concessa legitima portione. Utitur etiam S. Zeno Veron. Serm. 6. ad Neophytos. Hinc *Exagellario titulo* possidere, aut relinquere. Regula Magistri cap. 91. ubi de bonis Monachi: *Audiat regula nostra a patribus salubre statutum consilium. De portione ejus tres fiant partes æqualiter, una distributa Abbatis manibus pauperibus vel indigentibus erogetur: alteram vobis, vel fratribus suis pergens ille ad Comitatum Sanctorum Exagiliario munere titulo derelinquat: tertiam vero partem viatici sui utilitate deferat secum Monasterii usibus profuturam*. Ubi legendum videtur *Exaggellario*.

¶ EXAGIES, ἄρτου ἐπιστατή, *Panis subactio*. Supplem. Antiquarii. Gloss. MSS. Sangerman. habent *Exagios*. Lege *Exagium*, ut mox in hac voce.

¶ EXAGILIARIUS. Vide *Exagella*.

1. EXAGIUM, Trutina, & certæ ponderationis genus, inquit Cujacius. Gloss. Græco-Lat. Ἐξάγιον, *Pensitatio*. Ἐξαγιάζω, *Examino, perpendo*. Rursum: Ἄρτου ἐπιστατή, *Exagios*, leg. *Exagium*, ponderis scilicet nota quæ pani imprimitur, σταθμὸν interpretatur Casaubonus ad Suetonium. Matth. Silvaticus in Pand. *Exagium est nomen ponderis, & est idem quod aureus, & est sexta pars ℥. Exagium*, apud Saladinum de Ponderibus, *est pondus unum ℥. cum dimidia 90. granorum tritici*. Additque Solidum solo nomine differre ab Exagio. Versus MSS.

Exagium solido differt à nomine solo,
Si solidum quæris, tres dragmas dimidiabis.

Hac notione passim *Exagium* usurpat Constantinus Africanus in libris de Morborum curat. In veteri Inscriptione præcipitur submota *micandi* consuetudine pecora *sub Exagio* vendi. *Ratio docuit utilitate suadente consuetudine micandi summota, sub Exagio potius pecora vendere, quam digitis concludentibus, &c.* Nov. Theodosii de Pret. solid. *De ponderibus, ut fraus penitus amputetur, à nobis aguntur Exagia quæ sine fraude debeant custodiri*. Cassia-

nus Collat. 1. cap. 22. *Sive illa quorum ponderi ac pretium usque vanitatis arrodens, Exagio semetrum adaequari non sinit.* Zeno Serm. 6. ad Neophytus: *Habetis uginam, Exagium facite, quemadmodum vultis ponderate.* Adde Zonar. to. 3. p. 162. Ἐξάγιον vero pro pondere apud veteres Medicos non semel usurpatum, observat Jo. Crato ad Dioscor. lib. 2. Parabil. c. 67. & Leonhardus Fuschius ad Myrepsum sect. 1. cap. 5. [Charta Richesi Virdun. Episc. an. 1099. apud Mabill. lib. 6. de Re Diplom. Ch. 166. *Cosam Camerariis fidelitatem tam de pondere, quam de Exagio, hoc est de metallis* (monetarum) *sincerate, rite faciat.*] Vide Dissertationem nostram de Nummis Imperatorum Constantinopolitanorum.

2. EXAGIUM, Examen, purgatio, judicium Dei. Vetus Instrumentum apud Guesnaium in Annal. Massiliens. an. 810. *Illum transgredientis terminum, prwierunt sibi aliud spatium, in quo possent facere Exagium, quo peracto, Dei judicium contra se videntes, recesserunt dolentes.* Vide *Examen* 1.

3. EXAGIUM. Vetus Charta an. 1024. to. 7. Spicilegii Acheriani: *Mansum unum, quem tenet Guibaldus, cum curte & Exagio suo, & cum ipsis arboribus.* Alia apud Columbum lib. 1. de gente Simiana n. 11. *Hoc est, mansum unum cum Exagio sua pertinente ibidem in Apta civitate, &c.* Alia ibid. n. 12. *Mansos duos cum chartis, [curtis] & Exagiis suis, cum campis cultis & incultis, &c.* Ubi *Exagium* videtur esse *Exitum*, Exitus, proventus. Vide *Exitus*.

¶ EXAGUM, Exaga, Eadem notione. Divisio bonorum, quam fecit Braidingus Benedicto Aniano, apud Mabillonium to. 2. Annal. Bened. pag. 719. col. 2. *Curtes, Exaga & regressu, terras & vineas cultas & incultas, ortos, oglatis, arboribus, &c.* Et paulo post: *Et in villa Calvaniacus similiter domos, curtes, oglatis, ortos, Exaga & regressa eorum, terras & vineas, &c.* Rursus occurrit ibid. Chartulariom Aptensis Ecclesiæ fol. 92. verso: *Arnaldus Presbyter dat & cedit ad Ecclesiam S. Mariæ & S. Castoris mansum cum Exago sua.* Ibidem fol. 125. *Cedo tibi ipsa vinea cum ipso campo, cum ipso casale, cum Exago suo, quod ibi consistit.* Ibidem fol. 129. *Quantum visus sum habere in casalicis, curtis, Exavis, vineis, campis, &c.* Et fol. 140. *Vendidimus vobis casales disruptas cum curtis & Exagis suis, &c.* Chronicon Novaliciense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 746. *Commutavimus cum adificiis, cortiferis, Exavis, ortis, vineis, campis.* Ead. habentur apud Mabillon. lib. 6. Diplom. p. 507. *Exagum cumunale*, vulgari idiomate, *La fertie commune*, in Authentico Arelat. fol. 14. verso: *Consortes de uno lacus Exago Cumunale de una fronte cum sata publica.*

¶ EXAGUSTA, *Infecta.* Papias in MS. Bituric. Editus habet: *Exhausta, Infecta.*

¶ EXALAPARE, Alapis cædere. Passio SS. Cypriani & Justinæ, inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1646. *Comes autem jussit eum suspensum ungulari; beatam autem virginem crudis nervis in manus cadi, & Exalapari à duobus speculatoribus.*

¶ EXALMATUS. Synodus Oriolana an. 1600. inter Hisp. Concilia tom. 4. p. 739. col. 1. *Invaluit quorumdam hominum superstitiosa nequitia, qua sub religionis prætextu & salutis corporalis ementita spe, miseras homines inducunt, ut relictis artis medicinæ remediis ad ligaturas & alias superstitiones confugiant. Quod ne posthac fiat, omnes & quascumque incantatorum, vel ut vulgo dicitur, Exalmatorum orationes, preces & figmenta à nostra diœcesi explodimus, cum sint superstitionibus & erroribus plena.*

EXALODIS, Idem quod *Alodis*, Proprium, proprietas. Tabul. Monasterii Brivatensis: *Placuit... ut res congruas tam Ecclesiasticas, quam Exalodes una cum consensu... Regis Karoli & Ranulphi Episcopi inter se communicare & concambire debuissent.* In Probat. Hist. Arvern. pag. 10. apud Justellum.

¶ EXALTARE, pro *Exartare*, r in l mutato, ut alibi sæpe, & in ipso sequenti exemplo, ubi *Flichum* est pro *Frichum* pari mutatione. Silvas in culturam redigere. Litteræ Officialis Paris. anni 1273. in Tabulario Calensi pag. 59. *Recognovit, quod omnes terras de consiva dicta Abbatissa & Conventus, seu campiparte moventes & in flichis existentes Exaltare poterit & reducere ad agriculturam.*

¶ 1. EXALTATIO, Exstructio, vel Restauratio. *Exaltatio turris incendio diruta*, apud Marchisium Scribam lib. 5. Annal. Genuens. ad an. 1222.

¶ 2. EXALTATIO, Fastus. Tertull. de Cultu fœm. cap. 3. *Exaltatio non convenit professoribus humilitatis.* Diversis notionibus, sed notis accipitur apud vulgatum Interpretem veteris Testamenti, ut Exod. 17. 15. Psalm. 149. 6. Prov. 3. 35. &c.

¶ Exaltatio Monetæ, apud Rymerum tom. 12. p. 67. & 81. dicitur de accessionibus factis pretio monetarum, Gall. *Augmentation.*

¶ EXALTIO, Elevatio. Anonymus apud Spelmannum: *Absis est illa pars circuli, in qua principium Exaltionis in suo circulo incipit elevari.*

¶ EXAMANTISSIMUS, pro *Amantissimus*, id est, valde dilectus. *Ego Sulpicius dono tibi Examantissima conjux, &c.* apod Marten. in nova Collect. vett. Scriptorum part. 2. p. 2. edit. 1700.

¶ EXAMBICARE, pro *Excambicare*, vel *Excambiare*, Rem cum re commutare, Gall. *Echanger.* Charta anni 1239. in Hist. Comitatus Ebroic. Probat. p. 12. *Quod si Eustachia uxor mea aliquid in donatione mea ratione dotis reclamare voluerit post decessum meum, hæredes mei tenebuntur Exambicare domina dicta dictam dotosam de valore ad valorem alibi in hæreditate mea.* Vide *Cambiare.*

¶ EXAMBIRE, pro *Ambire*, Desiderare. S. Cyprianus in Epistola ad Hispanos de Basilide: *Ut Exambiret seponi se injuste in episcopatum, de quo fuerat juste depositus.*

1. EXAMEN, Examinatio, Purgatio, judicium Dei. *Examinatio ignea*, in Actis Concilii Lateran. sub Alexandro II. PP. apud Baron. ann. 1063. n. 22. Regino an. 941. *Publica se Examinatione, perceptione Corporis & Sanguinis Domini, coram populo in Ecclesia purgavit.* Leges Henrici I. Regis Angl. c. 62. *Ab Adventu Domini usque ad Octabas Epiphania... non est tempus leges faciendi, i. vel jurandum pro fidelitate domini, vel concordia, vel bellum, vel ferri, vel aqua, vel alias leges Examinationis tractari. Legitimo Examine monstrare, &c.* cap. 87. *Ad Dei judicium se Examinare*, in Capitulis Caroli C. tit. 39. §. 3. Vide *Judicium Dei.*

¶ Examen Pedale. Vide *Vomeres igniti.*

Examinatio Plagarum. Anastasius in Hormisda PP. p. 34. *Hic invenit Manichæos, quos etiam discussos cum Examinatione plagarum exilio deportavit.*

2. EXAMEN, pro *Origo*, apud Abbonem in Præfat. ad libros de Bellis Parisiac.

EXAMETUM, Examitum, Pannus holosericus, Græcis recentioribus ἑξάμιτον, de qua voce Meursius in Gloss. Leo Ost. lib. 3. c. 19. *Alia Exameta Phrygia nihilominus in gyro circumdata. Dalmatica Exameta auro & albis à pectore pedibus manibusque insignita.* Adde c. 73. Occurrit apud Will. Tyrium lib. 13. c. 27. lib. 21. c. 23. in Vitis Abbatum

S. Albani pag. 92. apud Æneam Sylvium Epist. 142. Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. pag. 289. &c. Ex quibus emendanda Gesta Innocentii III. PP. p. 70. *Examina duo epistiva dupla*, pro *Examita duo epistima dupla*. Rectius p. 138. *Dalmaticam de optimo Examito rubeo, &c.* Pag. 150. *Pretiosam vestem de Exameto rubeo*. [Apud Ill. Fontaninum ad calcem Antiq. Hortæ p. 401. *Idem Papa dicitur dono dedisse Ecclesiæ Ortanæ unam planetam de Examito rubeo cum aurifrigio decenter ornatam.*]

Xamitum, in Chartis variis apud Ughellum to. 1. p. 1083. 1085. to. 7. p. 1274. 1275. Ξάμιτος, apud Anonymum de Nuptiis Thesei.

Sciamitum. Liber Anniversariorum Basilicæ Vaticanæ apud Jo. Rubeum in Vita Bonifacii VIII. fol. 345. *Item undecim planetas diversorum colorum de Scyamito, panno Tartarico, & Diaspro.* Bocacius: *Vestita d'uno Sciamito verde.*

Samita. Chron. Reichersperg. *Et misit ei ... duodecim Samitas, & duos scyphos aureos ... frater Saladini Saladino misit sex Samitas & duas vestes Imperiales.*

Sametum, in Chron. Valciodorensi pag. 579. & in Vita Balduini Lutzemburg. Archiep. Trevir. lib. 2. cap. 10.

Samitum, Samittum, *rubeum*, *croceum*, *viride Samitum*, apud Conradum Moguntinensem Episc. in Chronico: *Rubeum Samitum* apud Joannem de Vitriaco lib. 3. initio. Occurrit præterea apud Arnoldum Lubec. lib. 2. c. 5. Matth. Paris pag. 122. Petr. Blesens. Epist. 66. Vincent. Belvac. lib. 31. c. 143. lib. 32. c. 35. Rollandinum in Chron. l. 1. c. 13. in Vita Caroli Abbat. Villariensis cap. 4. n. 18. in Synodo Coloniensi an. 1280. in Præfat. &c.

Samis & Samit. Vincentius Belvac. lib. 30. cap. 85. *Deferunt canistrum ... ornatum undique serico vel Samite, atque margaritis & monilibus circumdatum.* Hinc emendandus Will. Brito lib. 12. Philipp. pag. 244.

...... Nullum
Indumenta tegunt, nisi Samis byssus, & ostrum.

Perperam enim *Samnis* editum. *Samit lividum*, *Samit purpureum*, in veteri Charta apud Catellum lib. 5. Rer. Occitan. pag. 901. Le Roman *de Garin* MS.

L'enfant Girbert envoia un Samit,
Et le mantel à son col li pendit.

Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regii, an. 1351. *Pour 6. pieces de Samit vermeil en graine, pour faire cotes & manteaux fourrez de menu vair aux Chevaliers nouveaux nommez dessus, la veille de leur Chevalerie, &c.*

¶ Examinatum Rubeum, in Chronico Episcoporum Hildeshem. cap. 25. apud Leibnitium Scriptor. Brunsvic. p. 749.

Aurisamitum, Samitum ex auro, *Drap d'or*. Vetus Charta apud Roccbum Pirrum in Episcop. Agrigent. *Unam cappam de diaspero Aurisamito vel Tartarisco aureo de sindone foderatam, &c.*

Ejusmodi vocabulorum primigenia quibusdam videtur origo *Samit*: cum & hodie *alutam*, seu scorium tenue, & pilis ademptis emollitum, & in usum vestium concinnatum, *Samisch* vocent Belgæ, inferioris Germaniæ dialectus *Semen*, ut auctor est Cluverius lib. 1. Germ. antiq. cap. 16. unde postea traducta vox ad quosvis pannos læviores, atque adeo holosericos. Kilianus *Sammet* Theutonicum seu nostrum *Samit*, quasi *Sammitans sericum* dictum putat. Sed & Barthius ad lib. 12. Philipp. vocem à loco quodam ortam putavit. Verum hæ videntur levioris momenti conjecturæ, cum potius Græcæ originis censeri debeat vocabulum, ut ἑξάμιτος dictus fuerit sex liciis seu filis textus, quemadmodum μονόμιτος, simplici licio, τρίμιτος, ternis liciis, πολύμιτος, multis liciis, &c. Ebrardus Bethuniensis in Græcismo cap. 10.

Est, mihi crede, Mitos, filum: sed fabula Mithos:
A Mitos, Examitum: de Mithos, Mithologia.

¶ EXAMINA. Vide *Exametum*.

EXAMINARE dicuntur apes, quæ una coeunt, & in examen congregantur. Apuleius de Virtutibus herbarum cap. 6. *Ne apes Examinent & effugiant.* [Unde apud Barthium in Glossario *Examinati* dicuntur in *examina* seu agmina redacti, ex Baldrici Hist. Palæst.]

¶ EXAMINATIO, Examen. *Habita super eis Examinatione & inquisitione diligenti inventum est, &c.* in Transactione Caroli II. Regis & Comitis Provinciæ cum Capitulo S. Salvatoris Aquensi ann. 1292. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*. Vide *Examen* 1.

EXAMINATOR, Dignitas apud Longobardos. Vide Chartam Siconis Principis in Chron. S. Sophiæ Benevent. pag. 618. [*Examinatores* post *Geolarios* recensentur inter Officiales Præpositura Paris. in Edicto Caroli Pulcri Franc. Regis ann. 1325. Vide Tract. de Politia to. 1. lib. 1. tit. 11. cap. 1. 2. 3. &c.]

¶ EXAMINATUM Argentum, Probatum, Gall. *De bon aloy*, in Chronico Ecclesiæ Hamelensis Auctore Johanne de Polda, apud Leibnitium, Scriptur. Brunsvic. to. 2. p. 510. *Argentum igne Examinatum*, in Psalmo 11. 7. *Sicut Examinatur argentum*, Ps. 65. 10.

¶ EXAMINATUM Rubeum, Examitum. Vide *Exametum*.

¶ EXAMPLARE, Ampliare, extendere, augere. Joan. Longinus in Vita S. Stanislai, Maii tom. 2. p. 222. *Qui suam horridam & olidissimam libidinem in brutorum amorem Examplabat, animum à bellicis artibus ad sordida quæque & nefanda traducens.* Charta anni circiter 1100. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Ebrodun. num. 9. *Mansiones .... modo Examplata sunt in antea, quia latior erat via quam modo.* Vide *Exemplare*.

¶ EXAMPLARIUM, Examplata Terra. Vide *Exemplum* 2.

¶ EXANCINGUM, f. Modus agri, idem quod *Ancinga*. In Charta fundationis Abbatiæ S. Salvatoris apud P. *Benoit* Hist. Tull. p. lxxx. Probat. inter ea quæ dat Udo Episc. Tullensis in alodo Secivelt enumerat, *Annonam Exancingi & croadi & pastam copiosum multitudini porcorum.* Vide *Andecinga*.

¶ EXANCLARE, pro *Exantlare*, apud Papiam. Vita S. Rigoberti MS. è Bibl. B. M. Roncensis: *Statuit S. Rigobertus novem mansis Ecclesiæ S. Hilarii adjacentibus puteis intra Monasterii septa non deesse oborta occasione Exanclandis, rudera latrinarum efferens, &c.* Putei *Exanclandi*, hoc est Exhauriendi & purgandi. Vita MS. S. Winwaloci fol. 70. v°. *Quod autem firme & inreprehensibiliter sive relatu, sive exemplaribus pro certo Exanclamus* (i. e. *exantlamus*, eruimus) *illud procul dubio intimare curabimus.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Exanclare, Puisier*, Haurire. Simplex *Anclare* apud Livium est Ministrare; item Haurire apud Festum, à *Græco*, inquit, ἀντλῶ: quod etymon indicat præferendum esse *Antlare*, hac ultima notione.

¶ EXANCORARE, Anchoras vellere, solvere, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Desancrer*.

¶ EXANGUACHA, Custodiæ, Gall. *le Guet*. Vide *Guacta*.

EXANGULARE, *Per angulos inquirere*, in Glossis MSS. Regiæ Bibliothecæ.

EXANGYSIS. Julius Africanus lib. 5. Hist. Apostol. *Quid jam vobis pro Exangysi relinquam?* Ubi recte monet Editor Græcam vocem esse ἐξεγγύησιν, id est, vadimonium, pignus.

¶ EXANIMARE, neutr. Animam agere, exspirare. Vita SS. Paterni & Scubilionis, April. tom. 2. p. 429. *Quidam puer Milevo nomine a serpente percussus est, quo jam Exanimante Sanctus vir accessit, ac puer morte decederet.*

¶ EXANTHEMA, ἐξάνθημα, Quod effloruit, metaphorice Pustulæ subrubræ, Leves eruptiones humorum per cutem florescentium. *Papulas, Exanthemata & impetigines tollit*, in Epistola Alphonsi Ciaconii ad Principem Cardinalem, apud Marten. tom. 3. Collect. Ampliss. col. 1323.

EXANULARE, Annulum deponere, apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 31.

¶ EXANUM. Vide *Exagum*.

EXAPLA, *Exempla*, in Gloss. Pith. [cum Isidorianis. Glossar. Sangerm. n. 501. *Exapla, Sex implica.* Papias MS. Bituricensis: *Exapla, Sex implica, Sex angularis.* Editus vero: *Exaplois, Exemplaribus.* In omnibus emendandum cum Reinesio in Variis: *Hexapla, Sexpla*: Gloss. Græc. Lat. ἑξαπλῶν, *Sextaplum.* Respiciunt, ut conjecto post Grævium, Glossarum sutores *Hexapla* Originis.]

¶ EXAQUATIO. Privilegium Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. de censu an. 1036. è Chartulario v. ejusdem loci pag. 243. *Si venditur aut emitur vinum ad Exaquationem, id est, ad probationem, de unoquoque tonello debet emptor II. denar. & venditor II. denar.*

¶ EXAQUESCERE, Aquosum fieri. Utitur Censorinus de Die Nat. cap. 18.

EXAQUIA. Michaël *del Molino* in Repertorio Foros. Aragon. v. *Magnates*: *Magnates Aragonum possunt recipere in commandam oves & alias bestias sive ganata villanorum, & cum eis facere ad Exaquiam, id est, ad medias: ita tamen quod in hoc herbajaris Domini Regis non lædantur propter dictam communionem, sive commandam.* Vide Chronicon Petri IV. Regis Arag. lib. 3. cap. 9.

EXARATUM. Vide *Exartas*.

¶ EXARCHATUS. Vide *Exarchus*.

¶ EXARCHIATRUS, Qui *Archiatri* seu Medici Principis comitatûs munere defunctus est. Vide Cod. lib. 10. tit. 52. leg. 6. de Profess. & supra vocem *Archiatri*.

EXARCHUS, Ἔξαρχος, Gloss. Græc. Lat. Ἔξαρχοι, *Proceres, Principes.* Ἔξαρχοι τῶν φατριῶν, Duces factionum, apud Cedrenum.

Exarchi Italiæ, vel *Ravennæ*, qui ab Imperatoribus CPolit. in Italiam cum Imperio mittebantur. Quorum ea erat potestas, *ut ministerium Imperialis fastigii peregisse* in Italia colligatur ex diurno Romano cap. 2. tit. 4. Horum passim meminerunt Gregor. M. lib. 1. Epist. 32. Anastasius Bibl. in Vitis PP. pag. 47. 49. 50. 59. 60. 63. 66. 69. 70. 72. 77. 83. 107. Leo Ost. in Chronico Casin. Horum præterea seriem habes apud Hieron. Rubeum & Scaligerum in Canonib. Isagogicis pag. 155. Vide *Catapanus*, [& Glossar. mediæ Græcitatis.]

Exarchatus Ravennæ à Pipino Ecclesiæ Romanæ concessus. Anastas. in Stephano III. PP. Paul. Diac. lib. 6. Hist. Longob. cap. 61. Annal. Francor. an. 756. &c.

Exarchus Africæ. Apud Gregor. M. Ep. 59. & 72. libri 1. inscriptæ sunt, *Gennadio Patricio & Exarcho Africæ.*

Exarchus, Dignitas, ut videtur, militaris, in vet. Inscript. apud Gruter. 528. 7.

Exarchi dicuntur Pipinus & Carolus Martellus Majores domus, non semel in Chronico Fontanellensi cap. 2. 3. 9.

Exarchus Dioecæseos, Dignitas Ecclesiast. quæ Patriarchica minor, major vero Metropolitana erat, uti pluribus probant Justellus ad Canones Eccl. universæ, Morinus l. 1. Exercit. c. 15. Sirmondus in Propemptico cap. 3. Allatius de Consensu Ecclesiæ l. 1. cap. 8. Meursius, Ludovicus Thomassinus, &c. Vide Notitiam Græcam post Codinum Goari pag. 406. & Joannem Cameniatam de Excidio Thessalon. cap. 30. Nicolaus I. PP. Epist. 8. ad Michaëlem Imp. *Porro scripsit nobis Imperium vestrum, ut Theognostum, qui à fratre & Coepiscopo nostro Ignatio super quasdam provincias Exarchatus pondus suscepisse dignoscitur, &c.*

Exarchus, Dignitas in Ecclesia CPolitana apud Codinum de Offic. c. 1. n. 41. de qua Gretzerus & Goarus ad eumdem pag. 15. 176.

Exarchi Monasteriorum, in Novella Justiniani 133. cap. 4.

Exarchum Regni Burgundiæ, *& summum Principem Consilii sui, & in omnibus faciendis agendisque suis præcipuum*, Heraclium Archiep. Lugd. instituit Fridericus I. Imp. Bulla sua aurea anni 1157. quam descripsit Paradinus lib. 2. cap. 35. [& Auctores novæ Gall. Christ. tom. 4. Instrum. col. 17. Idem Imp. eamd. dignitatem contulit Johanni *de Bellesmains* Heraclii successori Præcepto an. 1184. quod refert Menestrerius inter Probat. Hist. Lugdun. pag. 35. col. 1.]

EXARCIA, Funalis apparatus navium, Hispanis *Xarcias*, nostris *Cordage*. Gloss. Gr. Lat. Ἐξαρτία πολλὰ σπάγμαλος, *hoc instrumentum*. Græci Byzantini ἐξάρτιον appellabant instrumentum navis. Ita Harmenopulus lib. 2. tit. 11. §. 9. Vide Notas ad Cinnamum p. 452. Charta Alfonsi Regis Arag. an. 1325. *Quod si forsan dicta galea, vel ex eis aliqua, aut aliqua perderentur, vel Exarcia illarum, ... quod restitueremus valorem ipsarum cum Exarciis & apparatibus earumdem.* Secunda Curia Generalia Cataloniæ sub Jacobo Rege Arag. an. 1299. MS. *Quod non possit aliquis extrahere de terra nostra istas res prohibitas, scilicet peguntam, sepum, alquitranum, fustam, canabum, filum, Exarciam, ferram, nec arma.* Chron. Petri IV. Regis Arag. l. 3. cap. 24. *Anam presentar à ladita Verge ana galera ab totes ses Exarcies d'argent en reverentia de la victoria, &c.* Vide *Sarcs*, & Oct. Ferrarium in *Sarte*, & Gloss. med. Græcit. in ἐξάρτιον.

¶ Eyssartia, Sarcia, Eadem notione. Statuta Massil. lib. 3. cap. 16. *De Sarcia non facienda nisi de canabo femello. Statuimus quod corderii omnes de Massilia teneantur speciali sacramento se non facturos per se, vel per alios, gumenas, vel probicios, vel amannos, vel hostas, nisi de canabo femello & filo subtili; & si quis contra hæc fecerit, ipsam Eyssartiam dictam perdat, si eam habeat; sin autem illius Eyssartiæ dictæ æstimationem.* Ibid. §. 2. *Similiter eisdem pœnis subjaceant omnes de Massilia quicumque fecerint fieri alicubi prædictam Eyssartiam, si eam apportaverint.*

¶ EXARDIUM, Exardum. Vide *Exartus*.

¶ EXARENTASMA, *f* Ornamentum, ut Aulæum, vel aliud hujusmodi à Græco ἐξαρτίζειν. Ornare, instruere. Hugonis Falcandi Histor. Sicula, apud Murator. to. 7. col. 256. *Nec vero nobiles Palatia adhærentes silentio præteriri convenit officinas, ubi in fila variis distincta coloribus serum vellera tenuantur, & sibi invicem multiplici texendi genere coaptantur ... Hic Exarentasmata circulorum varietatibus insignita, majorem quidem artificum industriam, & materiæ ubertatem desiderant, majori nihilominus pretio distrahenda.*

EXARICHUS, Agrorum colonus, arator, Hispanis. Vitalis Episcopus Oscensis, apud Hieron. Blancam in Comm. Rer. Arag. pag. 731. *Si quis Peytessus fuerit Exarichus Infancionis, peytabit ut alii, & de omnibus bonis suis.* Fori Oscæ an. 1247. f. 5. *Cum homo aliquis habet in sua hæreditate Exaricum, si forte alius homo habuerit clamum de prædicto homine, & propter illum pignorer ipsum Exaricum, talis est Forus, quod si Exaricus vult se defendere secundum directum, &c.* Fol. 30. *Cum Christianus oves pignorat Judæo, aut etiam Saraceno, pro aliqua querimonia quam habet de suo Exarich Christiano, &c.* Adde Observantias Regni Arag. lib. 6. tit. de Privilegiis Militum, §. 5.

¶ EXARSUS, Incensus. *Adhuc sua malitia Exarsus*, in Actis S. Austregisili, Maii to. 5. p. 233*.

¶ EXARTARE, Exartarius. Vide in *Exartus*.

EXARTHRARE, Membra dissolvere, disrumpere, ex Græco ἐξαρθροῦν, apud Julianum Antecessor. Nov. 125.

EXARTUS, Exartum, Exartes, Essartum, Assartum, Sartus, Sartum: voces unius ejusdemque notionis, quam ita prodit liber Scacarii Anglici parte 1. c. 13. *Essarta vulgo dicuntur quæ apud Isidorum Occationes nominantur: quando scilicet foresta, nemora vel dumeta qualibet pascuis & latibulis ferarum opportuna succiduntur, quibus succisis & radicitus evulsis terra subvertitur & excolitur.* Mox subdit, *vastum*, ab *Essarto* differre, quod *vastum* dicatur nemus, seu foresta, in qua succisæ multæ arbores, quasi *vastatum*.

De horum vocabulorum etymo discrepant viri doctiores. Spelm. *Essartum* à Latino *Exertum* dictum putat, quod est evulsum & eradicatum. Alii à *Sartire*, quod est sarculis fodere, purgare; unde *Sartura* & *Sarritura*, frugum vinearumque à noxiis herbis purgatio. Alii denique ab *Exaro*, unde *Exaratum*, ager exaratus, proscissus, & per contractionem *Exartum*, uti scribi passim in vetustioribus Chartis observare est. Quam ultimam sententiam fulciunt Tabulæ veteres in Chronico Besuensi, ann. 5. Ludov. Imp. p. 513. ubi *Exaratum* scribitur: *Ædificiis desuper positis, campisque, pratis, silvis, Exaratis, pomiferis, &c.*

Exartum usurpat Lex Burgund. tit. 13. *Si quis ... in sylva communi Exartum fecerit: aliud tantum spatii de sylva hospiti suo consignet, & Exartum quem fecerit, remota hospitis communione possideat.* Tit. 41. *Si quis in Exarto suo focum fecerit, &c.* Ita & tit. 55. §. 2. & tit. 67. & in Lege Bajwar. tit. 16. cap. 1. §. 1. & 2. in Lege Longob. Edit. Heroldi tit. 13. in Capit. Car. M. lib. 7. tit. 200. in Concilio Aurelian. III. cap. 28. Cabilonensi cap. 18. apud Ordericum Vital. l. 3. p. 466. &c. Charta Albitii Comitis (Genevensis) apud Guichenon. in Hist. Bress. p. 215. *Tradoque villam de Chivilriaco ... cum pascuis, Exartis, & cunctis pertinentiis earum.* Charta an. 1196. in Probat. Hist. Deoceni. p. 241. *Et quidquid in toto territorio Lauffimaco dirapium & exarpatum est, quod vulgo dicitur Exsart.*

Exartes. Charta Caroli Regis in Tabulario Ademarensi: *Karolus gratia Dei Rex. Quia veniens carissimus avunculus noster Ruodolfus Comes, humiliter petiit Magnificentiam nostram, quatenus sanctis Fratribus sub monastico ordine in cellula quæ Dervum vocatur, conferremus stirpes, vel, ut vulgo dicitur, Exartes quasdam, quas ex rebus Tricassinensis Comitatus ipsi propriæ labore de heremo ad agriculturam perduxisse noscuntur, ... Cauzleuns Notarius ad vicem Hludovici recognovit.*

Exartaria. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 25. *Exartarias vero quas fuerunt Bernardi Bernarii, ipse Bernardus Bernarius dimisit prædictam decimam de prædictis Exartariis in manu Hugonis Episcopi, &c.* Occurrit in Tabulario Prioratus de Domion in Delphinatu fol. 56.

Essartum. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 17. *Placitum quoque forestarum, ... de Essartis, de cæsione, de combustione, de venatione, &c.* Capitula Placitor. Coronæ sub Ricardo I. Rege Angl. apud Rogerum Hovedenum: *Et videnda sunt in regardo nova Essarta & vetera imbladata post ultimum regardum, &c.* [Charta anni 1212. inter Instrum. to. 4. nov. Gall. Christ. col. 199. *Dedi etiam eisdem Fratribus ad ædificationem ejus vallem cum declivis lateribus à stagno usque ad Essartum magistri Johannis, &c.* Index MS. Beneficiorum Eccl. Constantiens. fol. 81. verso è Musæo D. *de Cangé*: *Transaction faite ... pour les dixmes novales des fiefs & Essarts de ladite paroisse.*] Le Roman du *Renard* MS.

Tant est alez les tros menus,
En son Essart en est venus.

Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Veez le lo ou il gist prés de lez cel Essart.

Exsartum, in Chronico Fontanell. c. 6. p. 203.

Assartum, apud Matth. Paris pag. 180. in Additam. pag. 100. apud Will. Thorn. ann. 1178. Bractonum lib. 4. Tract. 1. cap. 38. §. 11. in Fleta lib. 2. cap. 41. §. 1. &c.

Assarta, fem. gen. to. 1. Monast. Angl p. 313.

Exardium & Exardum, in Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1147. apud Sammarth. in Abbat. Barbell.

Sartus. Charta Gerardi Decani S. Quintini an. 1127. in Tabulario Abbatiæ Montis S. Martini: *Silvestris autem terra quæ Sartus vocatur, ab Ecclesia obtinebitur.* Adde Hemereum in Augusta Viromand. pag. 120.

Sartum. Charta Placitor. Coronæ apud Hovedenum p. 785. *Nova autem Sarta erunt in manu Regis. Si vetera Sarta imbladata sunt de frumento, vel siligine, &c.* Adde Monasticum Anglic. to. 1. pag. 106. 316.

Quietus et Liber à *Sartis*, vel *Essartis*, in Privileg. Henr. I. Regis Angl. apud Spelm. & to. 1. Monastici Angl. pag. 316. ubi sic: *Liberam & quietam esse constituit ... ab omnibus auxiliis, & lestagiis, & Sartis, & clausuris, & omnibus operibus Castellorum, & parcorum, & pontium, &c.* Spelmannus putat *quietationem* istam spectare *boscorum*, ut vulgo loquimur, *degradationes*, ita ut si quis in forestis *Essarta* fecerit, in illum non inquiratur.

Exartare, Sartare, Essartare, Assartare, Interlucare silvas, & dumeta succidere, & in culturam redigere, Gallis, *Essarter*. Lex Bajwar. tit. 16. cap. 1. §. 2. *Habeo testes qui hoc sciunt, quod labores de ille campo semper ego tuli, nemine contradicente Exartavi, mundavi, possedi usque hodie, &c.* Lex Burgund. Addit. 1. tit. 1. §. 1.

Observandum viam publicam, vel inter agros communiter divisam, nec possideri, nec intercludi, nec Exartari posse. Sed hic *Exartari*, videtur accipiendum pro *artari*. Charta Caroli M. apud Perardum in Tabulis Burgundicis pag. 13. *In silvis Exartandis, & terris laborandis.* Charta an. 1231. in Tabulario Campaniæ Thuano fol. 295. *Cum nos vellemus Essartare, & ad terram arabilem redigere nemora nostra, &c.* [Charta anni 1233. apud Thomasserium in Biturig. p. 233. *In nemore quod Exsartabitur. Boscos non potero Essartare*, apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1106. Charta Johannis Domini Commerciac. an. 1312. in MS. Codice ejusdem urbis fol. 172. *Et ne devoient lesd. pourterres rien vendre desd. bois & donner ny Dessarter sans l'octroi de Desdits Signours de Morville.*]

EXARTARIUS, Operarius, qui *exartat* silvas. Charta Alienurdis Reginæ Angl. apud Bellium p. 598. *Exartarius pro sessorio 3. den. dabit.*

¶ EXARTATOR, Eadem notione, in *Cinerarius*.

¶ EYSSARTARE, EYSSARTAJARE. Sententia arbitralis an. 1497. inter Dominos & Universitatem Calliani: *Sunt in possessione ... de eodem territorio disponere. ... pro Eyssartejando, fustejando, rusquejando, &c.* Mox dicitur *Universitas de Calliano fuisse in possessione pastorgandi, Eyssartandi, legnerandi, fustejandi, glanderandi & omnes explechas in eodem territorio faciendi.*

¶ EYSSARTUS, pro *Exartus*, non semel ibidem.

SARTARE, in veteri Charta apud Hemereum in Augusta Virom. an. 1191. *Vallis Gerardi & medietas nemoris de Berencourt, quod dicitur Forestel, Sartanda & excolenda conceduntur, &c.* Hinc emendanda Lex Vervini ann. 1233. art. 2. ubi perperam editum *terram Sarrandam*, pro *Sartandam*.

ASSARTARE, apud Will. Thorn. an. 1178. *Assarter vignes, bois*, in Consuet. Bituric. tit. 15. art. 8. & Trecensi art. 177.

¶ EXASTLRANS, *Uberim fluens, vel exhauriens.* Papias.

¶ EXATERRA. Glossæ saltem sæculi ad calcem Collectionis Canonum MS. è Bibl. D. *Chauvelin* Custodis sigillorum regiorum: *Extorreus* (Extorris) *Exaterra, vel alienus.*

EXATICUM. Papias: *Cantarinum, genus ordei, i. Exaticum.* [Sic dictum, *quod spica ejus sex ordines habeam*, ut est in MS. Bituric. Vide *Cantarinum.*]

EXAUCTORITAS, Exauctoratio, qua quis suo gradu dejicitur, in l. 35. Cod. Th. de Cursu.

¶ EXAUDIBILIS, Facilis & promtus ad exaudiendum. Occurrit in Testamento Rudesindi, to. 3. Concil. Hisp. pag. 183, col. 2. & in Chronico Siciliæ, to. 3. Anecd. Marten. col. 13.

¶ EXAUDIBILITER, in Exceptione Urbani II. Papæ ah Aganone Episcopo Augustod. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 83.

EXAUREARE, Aura seu leviori vento in aëre sese purgare, aerem captare, quod faciunt falcones, *s'Airier*. Fridericus II. Imp. lib. 1. de Arte venandi cap. 54. *Consueverunt namque rapaces circa medium diem sublime volare, præcipue in æstate, & in diebus calidis ad refrigerandum se in sublimi, & Exaureandum.*

¶ EXAUTORIZATUS, Quasi extra auctoritatem, Qui defugit auctoritatem & disciplinam contemnit. Meisterlini Historia rerum Noriberg. apud Ludewig. to. 8. pag 20. *Legio denique Germanica Romu caput Cæsaris custodiens per vigilias licentiata & Exautorizata, ignominia sua ultorem Deum habuit.*

¶ EXAVUM. Vide *Exagum*.

EXBANNIARE, EXBANNIRE, Bannire, proscribere. Tho. Walsingham, an. 1306. pag. 90. *Flandrenses omnes ex Anglia Exbannavit.* *Exbannire*, apud Petrum de Vineis lib. 5. Epist. 111. & 112. ubi formula *exbannitionis* refertur. [Rursum occurrit in Breviario Hist. Pisanæ ad an. 1172. apud Muratur. to. 6. col. 186. in Chron. Trivetti ad an. 1213. apud Acher. to. 8. Spicil. pag. 723. in Chronicu Siciliæ, apud Marten. Anecd. to. 3. col. 66. &c.] Vide *Bannum*.

¶ EXBANNIMENTUM, ut *Bannimentum*, Proscriptio. Diploma Jacobi Insulani Card. ann. 1415. apud Ill. Fontaninum in Appendice Antiq. Hortæ pag. 463. *Et vos & vestrum quemlibet ab omnibus Exbannimentis, condemnationibus, pœnis, censuris ac processibus, sententiis, diffidationibus... absolvimus.*

¶ EXBANNITI, Proscripti, in Bulla Bonifacii PP. IX. in eadem Appendice p. 444. *Exbanniti*, ead. notione, apud Murator. to. 12. col. 1041.

¶ EXBIA. Vide *Esbia*.

¶ EXBLATARE, Reditus terræ, vineæ vel prædii percipere. Placitum anni 862. inter Instrum. to. 1. novæ Hist. Occit. col. 113. *Iste Duvigildus hoc* (curtem, terram & vineam) *invasit de illorum potestate malum ordinem injuste infra istos duos annos, & Exblatavit hoc injuste.* Vel est pro *Expletavit*, quod idem significat apud auctores medii ævi, vel pro *Exbladavit*: ut enim *Imbladare* dixerunt Agrum *blado* vel segete conserere; sic & *Exbladare* dicere potuerunt, *Bladum* colligere, & inde quosvis fructus demetere. Vide *Bladum*.

EXBRANCHIARE, Ramos avellere, ex Gallico *Esbrancher*. Fleta l. 2. c. 41. §. 5. *Inquiratur utrum bosci deteriorati fuerint de subbosco, & Exbranchiatura & deterioratio subbosci, & Exbranchiatura scribantur per se.*

¶ EXBRIGARE, Extra *brigam* ponere, Lite & jurgio liberare. Charta anni 1350. apud Ludewig. to. 6. p. 413. *Quam venditionem ratam & gratam & invariabilem tenere spondemus, bona fide & absque dolo ... eadem bona Exbrigando ab omni impetitione usque ad finem, anni & diei venditionis, more consueto & observato.* Vide *Briga*.

EXBROMARE. Apitius lib. 6. de Re culin. c. 1. *Rapas quoque ut Exbromari possint, levabis de olla, & iterum lavabis.* Ubi alii Codd. habent *Expromi*. Vide *Bromosus*.

¶ EXBUÆ. Vide *Exibuæ*.

¶ EXBURSARE, Pecuniam è *Bursa* seu crumena depromere, Gall. *Débourser*. Charta ann. 1478. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. xxix. *Debebunt præfati Consules ... dare & realiter Exbursare atque solvere, &c.* Litteræ Caroli VIII. Regis Franc. Duci de Borbonio, apud Marten. to. 2. Itiner. litter. p. 386. *Scripsi generali Balbardo de Normandia quatenus largu manu Exburset omnia, quæ per vos ordinata fuerint.* Etiam occurrit in Actis S. Secundi, Martit to. 3. pag. 808. Vide *Bursa*.

¶ EXCAANCIA, Quod obvenit alicui, Gall. *Ce qui Echoit à quelqu'un.* Charta Corbeiensis: *Tertiam partem terræ ... quæ devoluta est jure hereditario ad uxorem meam prædictam de Excaancia Roberti de S. Albino defuncti ... residuas autem duas partes Excaanciæ ejusdem Ecclesiæ Corbeiensis Capitulo vendidimus.* Vide *Escaeta*.

EXCADENTIÆ. *Excadentiæ Curiæ* in Regno Siciliæ, nostris *Parties Casuelles*: Caduca bona quæ in fiscum cadunt, seu ex commisso, seu alia qua-

vii ratione. Bulla Alexandri IV. ann. 1255. in Regesto Vatic. lib. 1. Epist. 574. *Cum igitur intendamus ad præsens eidem nobili in regno Siciliæ de aliquibus bonis ad demanium, seu Excadentias Curiæ pertinentibus, ... providere, &c.* Ita Constitut. Siculæ l. 1. tit. 84. 85. l. 3. tit. 5. Diploma Constantiæ Imperatricis apud Rocchum Pirrum to. 1. pag. 131. Fleta l. 6. cap. 1. &c.

SCADENTIÆ, apud Petrum Diaconum lib. 4. Chron. Casin. cap. 96,

SCADITIO, Eadem notione, in Præcepto Pandulfi Principis Capuæ, apud Camillum Peregrinum in Hist. Longobard. lib. 1. pag. 231. ubi perperam servitii militaris speciem fuisse ait. Aliud Præceptum Roberti II. Capuanorum Principis an. 1128. apud Angelum à Nuce pag. 521. *Similiter & terras quas relinquunt homines qui sine hæredibus moriuntur, quæ dicuntur Scaditiones.* Vide *Escaeta.*

¶ EXCADERE, In aliquem cadere, ei obvenire, Gall. *Echoir.* Charta P. Episc. Meldensis an. 1229. in Tabulario Meldensi fol. 59. *Si vero terra bladata Excadat in prædictis villis & territoriis sive justitiis earum, sicut eris bladata ad propinquiorem heredem deveniet.* Vide *Escaeta.*

¶ EXCADUCUM, Quod alicui obvenit jure hæreditario, aliave ratione. Charta an. 1273. è Tabulario Portus Regii: *Johannes de Ormato Miles dedi xv. lib. Paris. annui redditus, quæ mihi obvenerunt in Excaduco sive successione Johannis dicti Briare Militis.* Vide *Escaeta.*

EXCAETA. Vide *Escaeta.*

EXCALCEATI, Hæretici, qui excalceatos ambulare debere homines asserebant, inquit Philastrius. [Salvianus lib. 3. de Gubern. Dei habet: *Ambulare Excalcios præcipit.*]

EXCALDARE, Leviter coquere, in aquam calidam immittere, *Eschauder.* Petrus Cellensis lib. 5. Epist. 7. *Est proverbium, Excaldatus aquam timet.* Vide Apitium lib. 8. cap 6.

EXCALDARE SE, In thermis lavari. *Excaldationes,* lavationes in calidis balneis, apud Vulcatium Gallican. in Avidio Cassio, & Spartianum in Albino. Vide ibi Casaubon. & Salmasium, & supra *Eschaudai.* Joan. Britton c. 1. *Et puis vist le Coroner & les jurors que lui voer le cors & les playes & les coups, ou si ascun ait esté estranglé, ou Eschaudé, ou par autre peine à mort issue.*

¶ EXCALGAYTUS, Excubiæ. Vide *Scaraguayta.*

EXCALLERIUS. De hac voce audiendus Ammiratus lib. 1. de Familiis Neapolitanis p. 56. *Esseudo chiamato à temps de Federigo Imperadore sotto l'anno 1248. Jacobo Tomacello Imperiale Excallerio, ne sapendo quel che volesse dire, ho finalmente ritrovato, non dinotar altro, che Proposto, ò Proveditore delle fabriche regie. Percioche sotto il Re Carolo primo si legge il giudice Francesco da Melfi, & un altro essere Excallerio delle mura di Manfredonia, & percheʼ si vede, che queste opere erano fatte* ad Extalium, *che e quello che si dice, dar in sommo, non so se da questa voce fosse formata quell' altra dell' Excalerio.*

¶ EXCAMBIARE, Permutare, Gall. *Eschanger,* in Charta Ludovici Pii inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 224. in altera ejusd. Imp. apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 1424. apud Th. *Madox* Form. Angl. p. 155. &c. Vide *Cambiare.*

¶ EXCAMBIRE, Eadem notione, in Charta Gilonis de Cuisiaco Militis an. 1238. ex Archivo Cameræ-fontis.

¶ EXCAMBITARE, apud *Madox* Form. Angl. p. 187.

¶ EXCAMBIATOR, Trapezita, mensarius, supra in *Cambiare* & apud Th. *Blount* in Nomulexico.

¶ EXCAMBITIO, Permutatio, in Charta anni 1169. apud Miræum to. 2. pag. 829. col. 1. in altera Charta anni 1178. apud Thomasserium in Bituig. pag. 139. & alibi pluries.

¶ EXCAMBIUM, Eadem significatione, in Charta Azonis Episc. Atrebat an. 1235. Concilio Turiasonensi, inter Hispanica tom. 3. pag. 494. in Edicto Philippi VI. Franc. Regis an. 1328. &c. Vide *Exsangium.*

¶ EXCAMERE, ut *Excambire.* Chartular. SS. Trinit. Cadom. fol. 30. *Dedit terram Fraxini, quam Regina Excamsit sancta Maria Bajocensi.*

¶ EXCAMIARE, Eodem intellectu, supra in *Exquamiare* post *Cambiare.*

¶ EXCANCIA, Bonum caducum, obveniens, de quo supra in voce *Escaeta.* Charta Guidonis Comitis Flandriæ an. 1237. in Tabulario S. Barthol. Bethun. *Nullum aliud jus, nullumve aliud dominium, nullamve Excanciam ... potest habere.* Charta Petri Episcopi Atrebat. an. 1259. ex eod. Tabulario: *Cum omni justitia, dominio & Excantiis quæ ad dictum redditum pertinere noscuntur.*

¶ EXCANDENTIA, Paleæ leviores & cætera purgamenta è frumentis in area tritis *cadentia.* Charta anni 1221. in Tabulario S. Richarii: *Pro Straminibus, bantuminis & omnibus Excandentiis, & quidquid in grangia reclamare poterat, novem sextarios bladi & octo sextarios avenæ percipiet.*

¶ EXCANDIDARE, Candidum reddere, dealbare. Remigius Autissiod. Homilia in feriam IV. post Dominicam IV. Quadragesimæ: *Sed quid prodest exterius Excandidare cutem?* Vide *Candidarius.*

EXCANGIUM, EXCHANGIA, ex Gallico *Eschange,* Permutatio. In Monastico Anglic. to. 1. pag. 326. *Decem acras in Excangio pro virgulto meo, &c.* Et infra: *Dedi eis in Exchangiam coructoftam vicinam suis ædificiis.* [Charta Philippi Aug. Franc. Regis, in Ampliss. Collect. tom. 1. col. 1003. *Interim donat & concedit uxori suæ domum suam de Cimissi cum omni terra pro Exchangio domus de Livreio.*] Vide *Cambium* post *Cambiare.*

EXCANONICARE, Canonicatum alicui auferre, apud Petrum Blesens. Epist. 21.

¶ EXCANTIA. Vide *Excancia.*

EXCAPILLARE. Papias: *Excapillare, Exerere, discooperire.* Glossar. MS. Eccles. Paris. *Excapillaro, Exerto brachio ad mammam.* [Lex Salica ex MS. tit. 76. apud Eccardum p. 137. *De muliere casam vel Excapillatam,* id est, Cui denudati sunt capilli, Gall. *Decoiffée. Si quis mulierem Excapillaverit, ut ei obbonis ad terra cadat, sol. xv. culp. jud* Ex mox: *Si servus mulierem ingenuam percusserit aut Excapillaverit, aut manum suam redemat, aut sol. v. reddat.*]

¶ EXCAPILLATUS, Denudatos & sparsos habens capillos. Passio SS. Agapes & Chioniæ, April. to. 1. p. 249. *Omnes autem sui sive uxor sive ancilla, Excapillata in occursum ejus venerunt.*

EXCAPITARE, Decapitare, caput amputare. Henricus Huntindonensis lib. 2. p. 365. *Novem semper Excapitati sunt, & decimus remansit.*

¶ EXCARCERARE, E carcere educere, in Synodo Hispal. an. 1512. inter Hisp. to. 4. p. 6. col. 2.

¶ EXCARITUS, In *scaras* seu partes distributus, &c. Vide *Scarire.*

EXCARNARE, Carne spoliare. S. Zeno Veronensis Serm. 8. de Exodo, *Excarnatam umbram tractabilem* vocat hectica febre laborantem.

¶ EXCARNIFICARE, Σαρκοφαγεῖν, Gloss. Lat. Gr. MSS.

MSS. Sangerm. Carnem vorare; Latinis est Dilaniare.

EXCARPSUS, pro *Exceptus*. Vide Capitulare 4. Caroli M. an. 805. Epistolam Cathwlphi ad Carolum M. sub finem, Lambecium lib. 2. Commentarior. de Biblioth. Cæsarea pag. 854. & quæ annotat Stephanus Baluzius ad Capitular. tom. 2. pag. 1067.

EXCARRAZONATA. Vetus Inquesta an. 1211. *Item prohibuit homines Comitis Tolosani qui faciebant Excarrazonatam in loco in quo est modo Castrum Vasionense, ne eam facerent, & excommunicavit: & Episcopus fecit portare ligna dicta Excarrazonata ad Palatium ad comburendum.* Joannes Columbus à quo refertur, lib. 2. de Gestis Episc. Vasionensium, id vocabuli sibi ignotum esse, forteque mœnium aliquod genus significare ait. [Sebast. Fanton. to. 2. Hist. Avenion. p. 356. legit *Escarrazonata*: quod vocabulum à Latino-barbaro *Eschara*, Pedamentum, efformari potuit, vel forte à *Scara*, Acies, & *Zonare*, Cingere: quia hujuscemodi præsidio veluti *cingebantur* copiæ militares, ut ab hostibus facilius sese defenderent. Hæc munitionis species eadem forsitan est, quæ Latinis Vallum, Nostris *Palissade*: quæ notio si vera est, ab *Eschara* & *Zonare* *Escarrazonata* effingi potuit perfacile.]

EXCARRICARE, [Exonerare.] Vide *Carricare* 1.

¶ EXCARTELLATUS, Quadripartitus, Gall. *Ecartelé*. Dicitur de scutis gentilitiis quadrifariam divisis. *Portabit nomen & arma Excartellata in medietate de Beaufort & de la Tour*, in Contractu matrimonii an. 1445. apud Balua. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 734.

¶ EXCASINA, male pro *Escasura*. Vide in hac voce post *Escaeta*.

¶ EXCASSURA. Vide in *Escaëta*.

EXCASTRARE, Ἐξευνλίζω, alibi ἐκτέμνειν. *Excastratio*, ἐκτομὴ, in Gloss. Gr. Lat. Gloss. Isid. *Excastratus*, *Excoliatus*. Scribonius Largus c. 9. *Sinapi ex aceto tritum, & non Excastratum.* Vide Gellium lib. 9. c. 9. & infra *Incastrare*.

¶ EXCASURA. Vide in *Escaëta*.

EXCATTARISARE. Fragment. Petronii: *Quid, inquit Habinnas, Excattarisasti me, ut tibi emerem fabam vitream!*

¶ EXCATURIZARE, Aqua calida persuodere. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS. *Excaturizo, as, Eschauder.*

¶ EXCAUCIA. Vide *Escaëta*.

EXCAVERE, *Præcavere*. Gloss. Isid.

¶ EXCAUSARE, f. *Causam* seu litem intendere, instruere. Vett. Formulæ Andegav. art. 50. *Quicquid exinde ad vicem meam prosequere & Excausare, vel admallare eas faceas: & quicquid per hunc mandatum egeris, feceris, gesserisve, etenim me habiturum esse cognusce ratum.*

¶ EXCEDECAFOTI. Vide *Exafoti*.

EXCELLARE, *Cum uxore esse*, in Gloss. Isid. infra *Excilare*, *Cum uxore esse in libertate*. [*Excilare* male dictum putat Grævius pro *Excellare*. Est autem *Excellare*, si bene conjicit Reinesius, Extra cellam vivere, relicta professione monastica, libere cum uxore in sæculo vivere.]

EXCELLENTIA, Titulus Principum, atque adeo Imperatorum. Anastasius Bibl. in Hadriano PP. pag. 106. de Carolo M. *Eosque recipiens ejus Excellentia, denuo repedavit Papiam.* Ibidem: *Excellentissimus ac benignissimus Carolus Rex: Excellentissima Hildegarda Regina. Vestra Augustalis Excellentia*, in Epist. 5. Nicolai PP. ad Michaëlem Imp. CP. & Epist. 55. Adde Capitula Caroli C. tit. 5. c. 8. Alcuinum Ep. 23. Epistolas Francicas to. 1. Hist. Franc. 39. 40. 49. 52. Joannem VIII. PP. Epist. 52. 54. Gregor. VII. PP. lib. 1. Epist. 18. lib. 3. Epist. 10. Joan. Mabillonium to. 2. Analector. pag. 687. & quæ observavit Bivarius in Comment. ad Pseudomaximi Chron. pag. 65. & seqq. [Observat Mabillonius lib. 2. Diplom. c. 7. summos quoque Pontifices *Excellentiæ* titulo quandoque fuisse donatos; Eo quippe, inquit, Hadrianum Papam affecit Carolus M. in Epistola apud Chesnium tom. 2. Epist. 22. eumdemque Alcuinus Epist. 33. Leonem III. Kenulfus Rex Merciorum apud Willelmum Malmesbur. fol. 16. Paschalem II. Ivo Carnutensis. Hunc quoque titulum Leutherico Senonum Antistiti tribuit Fulbertus Carnut. Episcopus, eumdemque S. Berdus Ricuino Tullensi.]

¶ EXCENNIUM, ut *Exennium*, Munus, donum. Limborch. Sent. Inquisit. Tolos. p. 63. *Aliqua persona apportaverunt eis ibi Excennia de comestibilibus.* Vide *Exenium*.

¶ EXCEPTACULUM, ut Receptaculum, quo aliquid excipimus. Tertull. de Spectaculis cap. 2. *Non sumsimus aures ad Exceptaculum maliloquii.*

¶ EXCEPTARE, Excipere, demere, numero eximere, Gall. *Excepter*, Ital. *Eccettuare*. Gregor. Monachus in Chronico Farfensi, apud Murator. to. 2. part. 2. col. 457. *Exceptata sunt res de opitanis, quæ in hoc Monasterio reservata sunt.* Et col. 512. *Hugo Abbas tradidit et in feudum ipsas res usque in Saltum & usque Turanum . . . Exceptavit Ecclesiam S. Agathes.* Rursum occurrit col. 593. Vide *Excepinare*.

¶ EXCEPTATIO, Exceptio. *Nullam exinde fecimus reservationem vel Exceptationem*, in Cambio anni 969. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 960.

EXCEPTO, adverbium, Præter. S. Isidorus: *Habuit enim Christus animam prudentem, intellectualem, Excepto divina natura, ut humanitas integra fieret.* Ita Cod. MS. Gesta Dagoberti Regis Franc. cap. 35. *Excepto Comitibus plurimis, qui Ducem super se non habebant.* Adde Leges Wisigoth. lib. 5. tit. 7. §. 12. Leg. Longob. lib. 2. tit. 18. §. 3. Capitulare 5. Caroli M. an. 803. c. 2. Chronicon S. Vincentii de Vulturno pag. 690. Epistolas Francicas to. 4. Hist. Franc. Epist. 559. Anastasium in S. Zepherino PP. Concilium Narbonense ann. 589. c. 4. Capitul. ann. 804. cap. 61. Capitul. 1. an. 806. cap. 1. 3. &c. Occurrit etiam non semel in Veteri Testamento, Genes. cap. 9. &c.

EXCEPTIS, Eadem notione. Julius Africanus lib. 6. Hist. Apost. *In quo spatio amplius quam sexaginta millia virorum baptizati sunt, Exceptis parvulis & mulieribus.* Id est, *præter parvulos & mulieres.* Utitur alibi Marcellinus Comes in Justiniano: *20. Leones, 30. pardos, Exceptis aliis feris in amphitheatro simul exhibuit.* Stephanus Eddius in Vita S. Wilfridi cap. 6. *Ita ista* (Brunechildis) *Exceptis Sacerdotibus & Diaconibus, novem Episcopos occidere jussit.* Vita B. Gregorii Trajectensis: *Ut ante obitum suum 400. circiter Monachorum, Exceptis pulsantibus, & aliis minoribus personis . . . pater existerit & præceptor.*

EXCEPTOR, Notarius, amanuensis, qui acta judiciorum describit, judicis sententiam excipit. Glossæ Isonis Magistri ad Prudentium: *Scribas, Exceptores, qui dicta judicis & responsa Martyris excipiebant.* Collatio 1. Carthagin. cap. 10. *Qui Excipiendi funguntur officio.* Jul. Firmicus lib. 3. *Sen*

scribas vel Exceptores, &c. Eonodius in Vita S. Epiphanii Episc. Ticinensis: *Notarum in scribendo compendia, & figuras varias verborum multitudinem comprehendentes brevi assecutus, in Exceptorum numero dedicatus enituit.* Io Ecclesia B. Laurent. Mart. Romæ:

Hinc pater Exceptor, Lector, Levita, Sacerdos.

Vetus Inscriptio: *Exceptor Præsidis Provinciæ.* Auctor Homiliæ de Natali S. Genesii: *Cum secretus adhuc Dei famulus in Exceptorum ordine militaret, ... piam dexteram ab excipiendo .... temperavit.* Acta SS. Tergeminorum n. 19. *Neon autem Exceptor, qui ipsa gesta scripsit.* Petr. Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 66. *Logothetam, Exceptorem & Auditorem Imperii illum constituit.* S. Augustin. Ep. 108. *Si enim notarius non mendose Excipit, aut scripsit.* Ep. 110. *A notariis Ecclesiæ Excipiuntur quæ dicimus.* Vide eumdem lib 3. contra Crescon. c. 29. Collat. 1. Carthag. c. 1. Concilium Calchedon. act. 1. p 96. 117. edit. 1618. & S. Eulogium l 3. Memorial. Sanctorum c. 2. & 15. Occurrit passim in Notit. Imp. in Cod. Theod. & Justin. &c.

PRIMICERIUS EXCEPTORUM, Primus Exceptorum, seu primus ioter Exceptores. Hujus dignitatis formulam habet Senator l. 11. fur. 25.

EXCEPTORES, Ἐκλήπτορες, *Publicorum vectigalium Exceptores*, apud Julianum Antecess.

EXCEPTORIA, EXCEPTORIUM. Gloss. Isid. & Glossæ MSS. Ecclesiæ Paris. *Exceptoria, cisterna, lacus, collectoria.* Papias: *Exceptorium, collectorium, lacus.* Gloss. Gr. Lat. Ἐκδοχεῖον, *Exceptorium.* Hoc sensu cisternas δεξαμενὰς vocant Græci. Gloss. Gr. Lat. Δεξαμενή, *Cisterna, lacus.* Hesychius: Δεξαμεναὶ, ὑδάτων δοχεῖα. *Exceptoria aquarum*, Ecclesiastic. 39. 22. ubi Mamotrectus, *receptacula.* Gr. Ioterpres, ἀποδοχεῖα ὑδάτων. Itinerarium Hierosolym. *Sunt ibi & Exceptoria magna aquæ subterranea & piscina magno opere ædificata.* Infra: *Ibidem modo jussu Constantini Imperatoris basilica facta est, ... habens ad latus Exceptoria, unde aqua levatur, & balneum a tergo, ubi infantes lavantur.* Siculus Flaccus: *De superioribus vicinisque agris defluentes aquas Excipiunt, ne inferiores terræ laborent.* Cæsarius Arelat. Serm. 9. ad Monachos: *Ecce præparo Exceptorium cordis mei influenti per vos aquæ divinæ, &c.*

¶ EXCEPTUARE, *Exceptionibus cavere.* Gocl. Lex. Phil. Additamenta ad Chronicon Casauriense, apud Murator. to. 2. part. 2. col. 984. *Exceptuasti in Batuniano viginti modiorum terram.* Vide *Exceptare.*

¶ EXCEPTUATIO, Exceptio. Ibid. col. 976. *Nullam fecisti reservationem, nec Exceptuationem.* Similia leguntur io Charta ann. 969. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 1542.

¶ EXCEPTUM, Præceptum. Charta Sigismundi Regis Burgund. de fundatione S. Mauritii Agaunensis in Maceriis Iosulæ Barbaræ tom. 1. p. 31. *Instituimus, ut omnes obediant ei, & sine Exceptis illius nihil agatur.*

¶ EXCEREBRARE, Cerebrum excutere; Ad insaniam adigere, Gall. *Faire tourner la cervelle.* Gloss. Gr. Lat. Ἐξεγκεφαλίζω, *Excerebro.* Vet. Interpres Isaiæ 66. 3. *Qui mactat pecus, quasi qui Excerebret canem.* Tertull. adv. Marc. lib. 4. c. 11. *Inflatus es utribus veteribus & Excerebratus es novo vino.* Hoc autem significatu legitur *Excerebratus*, in Vita S. Morandi, Junii to. 1. p. 352.

¶ EXCEREBRATIO, Cerebri amissio, insania, Gall. *Cervelle tournée.* Acta SS. Julii to. 2. p. 519. *Videretur periculum Excerebrationis & dementationis ipsi imminere.*

EXCERVICARE. Lex Salica tit. 36. §. 1. *Si quis ... retortas quibus sepes continetur, capulaverit, aut tres camboritas Excervicaverit, &c.* In margine Edit. Heruldi, *uit-kerven*, i. *concidere.* Vetus Interpres Philonis Judæi quæst. 76. in Genesim: *Hoc modo deficiente continentia verbo Excervicante contumaces, vitiorum intemperantia decurrit.*

¶ EXCESSIO, vel EXCESSUS, Immoderatio, intemperantia, Gall. *Excès*, Ital. *Eccesso.* Roland. Patav. de Factis in Marchia Tarvisina lib. xi. c. 18. *Et nisi quod dubitabant Ecclesiæ indignationem incurrere, plus forsitan in suis Excessionibus processissent.* Cod. Estens. habet, *Excessibus.*

¶ EXCESSIVITAS EXPENSARUM, Superfluitas, nimietas, Gall. *Dépenses Excessives*, in Concilio Tarraconensi an. 1591.

¶ EXCESSOR, Immoderatus, inobediens. Promissiu Alberti Ducis Austriæ ann. 1341. apud Ludewig. tom. 5. pag 528. *Contra eosdem rebelles & Excessores sæpe dicto Marchioni vel sibi substitutis manu potestativa assistere, adhærere & coadjuvare debebimus.*

¶ ECCESSUALIS, Excedens, immoderatus. Vita S. Adalberti, Junii tom. 5. pag. 100. *Eatenus temperat appetitum, ut satisfaciat usuali delectationi, non Excessuali succumbat oneri.*

EXCESSUS, Quod excedit, nostris *le Surplus.* Statuta Collegii Navarræi Paris. ann. 1315. apud Joan. Launoium: *Si autem quis ab extra venerit, & sex diebus comederit, solvet bursam similiter cum Excessu, &c.*

¶ EXCHAETA, apud Th. *Madox* in Formulari Anglic. p. 194. Idem quod superius *Escaeta.*

¶ EXCHALCIARE, Ære spoliare, Nummos auferre. Purphyrio io Horat. *Belle te nummularius ille Exchalciavit.* Jocus est in furacem, oummos de mensa subtractos in calceos sibi infarcientem. Vide Cæl. Rhod. 19. 9.

¶ EXCHALGAYTA, Excubiæ. Vide *Scaragayta.*

¶ EXCHEETA, Idem quod *Escaeta*, io Computo anoi 1292 apud D. *Brussel* p. CLXXX. ad calcem tomi 2. de Feudorum usu.

¶ EXCHIRGAITIA, Excubiæ. Vide *Scaragayta.*

EXCHUCHARE. Vetus Charta in Tabulario Fiscanensi fol. 73. *Si arbor ipsi abscissa fuerit, homines ipsius possunt ibi Exchuchare ad stipitem, quamdiu robur ipsius arboris ibi jacuerit.* f. pro *Exsuccare*, Gall. *Essucer.*

¶ EXCIDENTIA, EXCIDERE. Vide in *Escaeta.*

¶ EXCILARE. Vide *Excellare.*

EXCIMICARE, Ἐκκορίζειν, Gloss. Gr. Lat. MS.

¶ EXCINIUM. Vide *Exenium.*

EXCIPIUM. Isidorus lib. 18. c. 7. *Venabula dicta sunt quasi venatui habilia. Excipia, quia venientem excipiunt, quasi Excipiabula, excipiunt enim apros, &c.* Respexit illud Martialis in Apophoretis Epigram. 30.

Excipient apros, expectabuntque leones,
Intrabunt ursos, sit modo firma manus.

Ubi *Excipere* artis venatoriæ est vocabulum. Gratius in Cynegetico:

Ille etiam valido primus venabula dente
Induit, & proni moderatus vulneris iram,
Omne moris Excepit onus.

At auctor Gloss. Arabico-Lat. & idem Isidorus in Glossis [ut & Gloss. Sangerm. n. 501.] videntur legere *Excipulum*, aiuntque venabulum ita appellasse veteres. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Excipulum, Espie à bouter contre le porc Sanglier.*]

EXCIPULUM, Ἐκδοχεῖον, in Gloss. Gr. Lat. [Pli-

nius lib. 25. cap. 7. *Incisa cauto* (herbæ) *subditis Excipulis, ventriculo badito, humor lactis videtur effluere*: ubi intelligit vasculum, quo liquor excipitur, ne effluat; sed lib. 9. cap. 22. de anguillis Benaci lacus & Mincii fluvii, fossam intelligit vel instrumentum quoddam, quo pisces excipiuntur: *Hiemato*, inquit *lacu, fluctibus glomerata volvuntur, in tantum mirabili multitudine, ut in Excipulis ejus fluminis ob hoc ipsum fabricatis, singulorum millium globi reperiantur.*] Vide *Excipium*.

EXCLAMARE, Alta voce pronuntiare. Vox liturgica, quæ in libris Ecclesiasticis Græcorum per *ἐκφωνεῖ* passim redditur. Diurnus Romanus cap 7. tit. 17. *Omnes diaconites & pauperes Christi, qui ibidem conveniunt, Kyrie eleyson Exclamare studeant.* Vide Gloss med. Græcit. in *φωνή*.

EXCLARARE. Anonymus [Nicolaus de Jamsilla Muratorio] de rebus Friderici II. Imp. *Cumque... armati omnibus armis quasi ad pugnam venissent... & se Exclarassent in aciem ante civitatem*, &c. Idem, *Visa est quadam acies equitum in quodam loco eminente Exclarata consistere*, &c. id est, Expansa.

¶ EXCLAVATIO. Bartholomæus Scriba l. 6. Annal. Genuens. ad an. 1230. *Requisitis primo Astensibus, quod prædictos detentos facerent liberari & termino dimitti, tandem ex Decreto Consilii Januæ obsides de Aste, qui erant in Janua, dati fuerunt dicto Guillelmo Embriaco, ut eos custodiret pro Communi Januæ, & quod easdem commoditates & Exclavationes eis posset facere, quasibs & alii secum captis fierent & fiebant.* Ut per *Commeantates* bonam, sic per *Esclavationes*, à Gallico *Esclave*, Captivus, malam intelligo tractationem. Vide *Sclavus*.

¶ EXCLETUM. Greg. Mon. in Chronico Farfensi, apud Murator. to. 2. part. 2. col. 395. *Et eidem viro Presbytero concessit res cum piscinis v. ad linum macerandum in Decano, & de Excleto in casale Sunina, & vineam de Riello.*

¶ EXCLOSA, ut mox *Exclusa*. Locus habetur in voce *Ertulus*.

¶ EXCLOTORIA. Eadem significatione. Charta concordiæ inter Capitulum Autissiod. & Præmunstratenses S. Mariani an. 1216. *Fratres S. Mariani viam habent liberam sibi & suis, quando opus fuerit, per aquam, terram, pontem, inter pealeatoriam & molendina, ad exclusam & Exclotoriam nostram, quæ est in ponticulo, per quem aqua derivantur ad eos, & Exclotoriam illam, quamdiu molendina non unierint, libere & absque contradictione per se vel per suos levare poterunt.*

EXCLUDERE, Erogare, promere, in leg. 16. C. Th. de Erogat. militar. annonæ.

EXCLUSA, ex Gall. *Escluse*, *Clusa*, Locus ubi concluduntur aquæ. *Conclusio aquarum*, in Lege Wisigoth. lib 8. tit. 4. §. 30. Gregorius Turon. de Vitis Patrum c. 28. *Defixisque per flumen palis, aggregatis lapidum magnorum acervis Exclusam fecit*, &c. Fortunatus lib. 10. Poem. 12.

Inde per Exclusas cauta rate pergimus undas,
Ne veluti piscem me quoque nassa levet.

Synodus Metensis ann. 753. c. 4. *Ut ipsos per nullam occasionem ad pontes & ad Exclusas, aut navigio detineatis.* Charta Henrici III. Regis Angl. in Monastico Anglic. tom. 1. *Et ripam Saverniæ sufficientem ad tenendam Exclusam piscariæ vel molendini de Fitena.* Alia Humberti I. Comitis Sabaudiæ apud Guichenonum: *Donamus Exclusam ad capiendos pisces factam, & in aqua quæ vocatur Lisa, positam.* Tabularium Dervense: *Faciebat proclamationem de firmamento cujusdam molendini, quod dicunt Exclusam.*

Tom. III.

Vide Probat. Histor. *de Chasteauvillain* pag 5. &c.

¶ EGCLUSA, in Charta Th. Abbatis S. Germani à Prat. is pro manumissione hominum de Antogniaco an. 1248. è Tabulario ejusd. Abbatiæ.

¶ EXCLUSUS. Capitul. Pipini Regis ann. 755. in Synodo Vernensi cap. 26. *Et de peregrinis similiter constituimus... ut ipsos per nullam occasionem ad pontes vel Exclusos aut navigatio detineatis.* Capitular. ejusd. Regis an. 757. c. 6. *Ad pontes & ad Exclusos aut navigio non teneatis.* Baluzius in indice ad calcem tomi 1. Capitul. utrobique legit *Exclusas*.

¶ EXCLUSATORIUM. Tabular. S Cypriani Pictav. ful. xlv. in Hist MS. p. 269. *Damus illis viam per terram nostram ad omnia transeuntia & ripam per terram nostram, concedimus illis ad Exclusatoria jactare sine ulla contradictione.*

CLUSA, Ead. notione, apud Lambert. Ardens. p. 43.

SCLUSA, in Lege Salica tit. 24. §. 3. *Si quis Sclusam de farinario alieno ruperit*, &c. Statuta Corbeiensia Adalardi lib. 1. c. 7. *Omne materiamen quod ad illud molinum emendandum pertinet, adducere, Sclusam emendare, molas adducere*, &c. Adde Capitulare an. 813. cap. 35. [Pithœus in Glossario Legis Salicæ ex Anonymo in Pipino: *Astulphus Rex Langobardorum supradictam justitiam vetando Sclusas Langobardorum petiit.* Aimoinus vocat *Clausuras*: quæ sunt montium aditus angusti, ut dictum est suo loco.]

SLUSA, in Charta anni 1136. in Hist. Guineosi p. 91. ex Flandrico *Sluyse*.

EXCLUSAGIUM, Pensitatio quæ à domino feudi exigitur pro jure habendi exclusam. Charta Ranulfi *Meschines* in Monastico Anglic. to. 1. p. 398. *Dedi in puram Eleemosynam... Exclusagium & stagnum de piscaria & molendino de Wederhalle.* Alia Henrici III R. Angl. ibid p. 587. *Et duo Molendina in eodem manerio cum aquis: Exclusagiis, & cum tota moltura ejusdem manerii.* Adde tom. 2. pag 8. [& Vide *Escluviamentum*.]

SLUSAGIUM. Monasticum Anglic. to. 1. pag 868. *Ex dono Richardi filii Lucæ, Slusagium unum super terram suam, ad molendinum Monachorum fullericum.*

EXCLUSATOR, Cui competit pensitatio ex facultate habendi *exclusam* alicui concessa. Vetus Notitia in Tabulario Eccl. S Laudi Andeg. *Hæc est convenientia inter Sanctimoniales Ecclesiæ Caritatis & S. Laudi Canonicos de supradicto ductile, ut æqualiter mittant Canonici & Sanctimoniales quæcumque necessaria fuerint ad ædificationem ductilis... & æqualiter accipiant omnes profectus, qui inde exituri sunt de piscibus, excepto quarto pisce Comitis, & quarto pisce Exclusatoris.*

EXCLUSARIA. Ballivia seu Præfectura *Exclusarum*, in Monasteriis. Innocent. III. PP. l. 13. Ep 55. *Bucherna Domini, Exclusaria, taberna, et forestaria.*

EXCLUSATICUM, Tributum quod à prætereuntibus ad *exclusas* pensitatur. Tabulæ Caroli M. apud Doubletum p. 708. 709. *Nullum telloneum, neque Exclusaticum, neque decimum, nec barganaticum*, &c. Infra: *In nullo modo, nullo telloneo, nullo Exclusatico, infra Regna Franciæ & Italiæ seu ubicumque, neque decimum exigere, nec exactare non debeatis.* [Annal. Benedict. to. 4 p. 304. *Urso Miles restituit S. Petro Carnutensi medietatem de Exclusatico molendinorum ejusdem Cœnobii.*]

1. EXCLUSOR, EXCLUSORIUS. Ugutio: *Exclusor, janitor, qui foras excludit homines.* Jo. de Janua: *Atriensis, i. janitor, ostiarius, Exclusarius, portinarius, januarius.*

2. EXCLUSOR, Faber ferrarius vel argentarius. S. Augustinus Enarrat. in Psalm. 67. *In arte argentaria Exclusores vocantur, qui de confusione massæ nove-*

runt formam vasis exprimere. Vita S. Egwini Episc. Wigorn. c. 3. Et cum constando ferrum locus esset aptissimus, & fabris, & ferri Exclusoribus maxime repleretur. [Adde Epistolam Gibbonis Floriac. ad Gregorium V. PP. p. 404.]

EXCLUSORES DÆMONUM, dicti Exorcistæ. Translatio S. Joannis Abbat. Reomaensis n. 9. de Energumeno: Unde cum collo ejus statim hærerent, pro more, Exclusores dæmonum ferri præfati patres, ita agitatur, ut exenteratim eum disrumpi... cerneres.

EXCOCIARE. Monastic. Anglic. to. 2. p. 71. Et pratum de Elmere, quod Rogerus de Cokeham Excociavit.

EXCOECATIO, inter pœnas judicum sententiis decretas interdum recensetur. Vide Abacinatus.

EXCOGERE, pro Cogere non semel apud Innocentium Agrimensorem pag. 227. 232.

¶ EXCOGOCIAMENTUS, Adulterium, vel raptus virginum aut viduarum. Charta Bernardi Atonis Vicecomitis ann. 1114. Excepto placitum de Judæis ... & exceptis ipsos homicidios & Excogociamentos, quos ego & uxor mea & infantes nostri retinemus in nostro dominio. Vide Cucucia in Cugus.

¶ EXCOLA, Alienigena, apud Rymerum tom. 3. pag. 766. col. 2.

¶ EXCOLATA, Carnis decoctum, aposema, Italis Scolata. Miracula B. Ægidii, April. to. 3. p. 245. Rogo ut mihi facias Excolatam, ut ex ea vobiscum manducem hoc sero.

* EXCOLENTIA, à voce Excolere. Lex Longob. lib. 3. tit. 9. §. 8. Si ultra tres numerus (fratrum) excreverit, unus semper propter domesticam curam, atque rerum communium Excolentiam remaneat.

EXCOLIATUS, Excastratus, in Glossar. Lat. MS. Reg. Ecouillé ἀπόρχις, testiculus, Couille. Vide Extesticulatus. Gloss. MS. Ementulare, Escouiller. Gloss. Gr. Lat. Μονόρχις, unitestis, unicoleus.

EXCOLICUS. Fridegodus in S. Wilfrido c. 53.

Hactenus Excolicum quanto sudore facellum
Emerit, expediit.

¶ EXCOLIDUS AGER, Squalidus, incultus, apud Auctorem de Limitibus Agrorum.

¶ EXCOMMUNICARE. Vide Excommunicatio.

EXCOMMUNICATIO, A communione fidelium prohibitio. Leges Alfonsi IX. Regis Castellæ 1. part. tit. 9. leg. 1. Descomuniones, sententia que astranna, e aparta al ome contra quien es dada a las vozes de los Sacramentos de la santa Eglesia, o las vegadas de las campannas de los leales Christianos. E descomunion tanto quiere dezir como descomunaleza que aparta, e estranna los Christianos de los bienes spirituales, que se fazen en la Eglesia. E son dos maneras de descomunion, la una mayor que vieda al ome que entra en la Eglesia, nin aya parte en los Sacramentos, nin en los otros bienes que se fazen en ella, nin se pueda accompannar con los fieles Christianos. La otra es menor, que aparta a ome tan solamente de los Sacramentos, que non aya parte en ellos, nin pueda dellos usar. S. Cyprianus Epist. 28. Si quis... ausus fuerit ante sententiam nostram communicare cum lapsis, à communicatione nostra arceatur. Epist. 41. A communicatione cohibere dixit. S. Augustinus de Genesi ad literam lib. 11. cap. 40. Tanquam Excommunicatus, sicut etiam in hoc paradiso, id est, Ecclesia, solent à Sacramentis altaris visibilibus homines disciplina Ecclesiastica removeri. Idem lib. 1. de Corrept. & gratia c. 15. Quia & ipsa quæ Damnatio nominatur, quam facit Episcopale judicium, qua pœna in Ecclesia nulla major est. Excommunicatio, quam disciplina invexit Ecclesiastica, successit veteris synagogæ gladio, & præfigurata eo fuit, ut docent Cyprianus lib. 1.

Epist. 11. & Hieron. Epist. 1. ad Heliodor. Augustin. de Fide & oper. cap. 2. Vide Baron. ann. 57. n. 11. & seqq. Morinum in Exercitat. Eccl. lib. 2. &c. [Varias vero Excommunicationis formulas apud Baluzium to. 2. Capitul. col. 663. & seqq. in Hist. Eccl. Meld. to. 2. p. 173. in Statutis Eccl. Trecor. ann. 1371. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1121.]

¶ EXCOMMUNICARE ECCLESIAM, Interdicere, vetare ne in ea divinum peragatur officium, apud Canisium tom. 6. Lect. antiq. p. 1155.

Excommunicationis species sex recensent Canones Hibern. lib. 39. cap. 1. A celebratione, à communicatione Missæ, à cohabitatione, à benedictione, à colloquio pacifico, à commeatu. Adde cap. 4. 7. 8. & 11. & lib. 44. c. 32. & Scripta S. Patricii p. 26. 32. Has fere attigit Concilium Vernense an. 755. cap. 9. Et ut sciatis qualis sit modus istius excommunicationis, in Ecclesiam non debet intrare, nec cum ullo Christiano cibum vel potum sumere, nec ejus munera quisquam accipere debet, vel osculum porrigere, nec in oratione se jungere, nec salutare. [Quæ omnia uno versiculo resumuntur:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Cujus regulæ exceptiones altero versu sic exprimuntur:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.]

Vide præterea Isidorum in Regula c. 16. Capit. Caroli M. l. 5. c. 42. l. 6. c. 92. 140. l. 7. c. 216.

EXCOMMUNICATIO A PACE, Missa, & mensa, Episcopis inflicta qui parochiam alienam invadunt, in Canonib. Hibern. lib. 1. cap. 22.

MAJOR & MINOR EXCOMMUNICATIO. Synodus Nemausensis an. 1284. Dicitur autem Major Excommunicatio, cum dicit Prælatus, Excommunico te.... Talis excommunicatio separat excommunicatum à communione fidelium, & participatione & perceptione Sacramentorum. Minor autem Excommunicatio, [quæ locum non habet in Galliis,] dicitur, cum quis communicat excommunicato majori excommunicatione: & tunc participans excommunicato, est remotus à perceptione Sacramentorum: ita non debet recipere Eucharistiam vel alia Sacramenta, quousque fuerit absolutus. Interdictum dicitur cum dicit Prælatus, Interdico te; vel dicit, Suppono te Ecclesiastico interdicto; vel, Interdico seu prohibeo tibi ingressum Ecclesiæ: & talis interdictus, & ille qui est Majori Excommunicatione ligatus, non debent intrare Ecclesiam, quamdiu sunt in sententia, sed nec juxta Ecclesiam stare, quando divina officia celebrantur, &c. [Lib. 6. Capitul cap. 180. & Isaacus Lingon. Episc. tit. 9. cap. 8. Ut excommunicatus à Sacerdote, quamdiu in ipsa est Excommunicatione majores natu vel Episcopos accusare non præsumat. Quod si præsumpserit, non recipiatur, sed aut Majori Excommunicationi subjaceat, aut ab Ecclesia pellatur. Hinc Excommunicationem majorem puto idem atque anathema: quod olim ab Excommunicatione simplici distinguebant.] De minori Excommunicatione, Sulpitius Severus lib. 3. Hist. Sacræ, ubi de Synodo Cæsaraugustana: Additum etiam, ut si quis damnatos in communionem recepisset, sciret in se eandem sententiam promerendam. Bertholdus Constant. an. 1089. In tertio autem gradu (anathematis) eorum communicatores posuit, quos etsi non Excommunicaret, adeo tamen eos externa communione commaculatos asseruit, ut in Catholicam societatem sine absolutione & pœnitentia recipi non deberent, videlicet qui excommunicatis salutatione, osculo, oratione, convictu, & ignoranter communicassent. Vide Pachymer. lib. 7. cap. 6.

☞ Aliæ rursus distinguuntur Excommunicationis species. Antiquissima est Excommunicationis distinctio *Medicinalem* inter & *Mortalem*. Medicinalis erat cum quis, crimen suum confessus, injunctam pœnitentiam ultro subibat. Ea vero aut ad mortem usque, pro gravioribus scilicet criminibus, aut ad præfinitum tempus præscribebatur. Mortalis qua quis ob hæresim aut crimen in quo obstinate perseverat ab Ecclesia habetur ut Ethnicus & Publicanus. Utriusque meminit Augustinus Serm. 357. *Nos vero quempiam a communione prohibere non possumus, quamvis hæc prohibitio nondum sit Mortalis, sed Medicinalis, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sæculari sive ecclesiastico judicio nominatum atque convictum.* Vide Dupin. tr. Hist. de Excommunicationibus.

☞ Recentior distinctio quam *a jure*, & *ab homine* appellitant, vel *sententia ferenda*, & *lata sententia*, seu *ipso facto incurrenda*. *A jure* dicitur quam lex delinquentibus intentat. *Ab homine* vero quæ à Superiore cum aliqua temporis, personæ, locive circumstantia profertur. *Sententiæ ferendæ* vocant quam meretur quis ob factum à Lege interdictum. *Lata* autem *sententia*, vel *ipso facto*, ea est quæ eo ipso quo, etiam nemine conscio, fit actio prohibita, incurritur, ita ut nulla alia requiratur sententia. Hujus profecto difficile erit vel unum exemplum apud Antiquos reperire. *Casus in quibus*, recentioribus sæculis, *quis excommunicatur ipso facto à jure* fusius recensentur in Statutis Ecclesiarum Cadurc. Ruthen. & Tutel. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 742. & seqq.

☞ Olim Excommunicatio ab anathemate nihil differebat. At in sequioribus sæculis haud leve discrimen inter utrumque interjectum est. Gratianus causa 3. qu. 4. refert *Engeltrudam uxorem Bosonis non solum Excommunicatione, quæ à fraterna societate separat, sed etiam Anathemate, quod ab ipso Christi corpore, quod est Ecclesia, recidit, crebro percussam esse.* Vide cap. 11. qu. 3. *Nemo Episcoporum* & *Audi*, cap. 5. qu. 2. *Præsente*, &c. Concil. Turon. ann. 570. cap. 24. *Necatori pauperum, qui res pervadit ecclesiasticas, psalmus* CVIII. *dicatur, ut veniat super eum illa maledictio, quæ super Judam venit, qui dum loculos ferret, subtrahebat pauperum alimenta, ut non solum Excommunicatus, sed etiam Anathematizatus moriatur.* Et Hadrianus PP. II. Epist. 25. *Non solum Excommunicationis nexibus innodabitur, verum etiam vinculis anathematis obligatus in gehenna cum diabolo deputabitur.*

☞ Regum & Principum id singulare fuit privilegium, ut si cui excommunicato Rex communicaret, statim Ecclesiasticæ communioni restitueretur. Id ex Capitularibus Regum auctoritate Episcoporum constitutis refert Ivo Carnot. Epist. 171. *Si quos culpatorum Regia potestas, aut in gratiam benignitatis receperit, aut mensæ suæ participes effecerit, hos & Sacerdotum & populorum conventus suscipere ecclesiastica communione debebit; ut quod principalis pietas recipit, nec à Sacerdotibus Dei extraneum habeatur.* Idem exstat in Conc. Toletan. XII. cap. 3. Vide Gregor. Tur. l. 5. Hist. c. 19. & l. 7. c. 7. Regibus nostris id quoque concessum est à Rom. Pontificibus, ut in terra Regia nemo excommunicationem vel interdictum ferre posset, nisi de speciali mandato Sedis Apostolicæ. Literæ Philippi VI. an. 1335. apud *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Regum Franc. p. 103. *Ad nostrum pervenit auditum, quod licet à Sede Apostolica Nobis & nostris prædecessoribus per plures Rom. Pontifices, per privilegium sit indultum, ut nullus in terra Regia Excommunicationis, vel interdicti sententias proferat, absque mandato Sedis Apostolicæ.* Sed hoc privilegium non omnibus Gallis sapit.

EXCOMMUNICATIO inter pœnas monasticas recensetur in Regula S. Benedicti c. 23. 24. 25. in Regula S. Isidori cap. 16. sub finem, in Regula Magistri c. 19. 23. 80. &c. Ea autem varia fuit, interdum *à mensa*, interdum *ab oratorio*, ut est in Regula Magistri cap. 13. Cæsarius Arelatensis serm. 14. ad Monachos Lerinenses: *Illis ipsis qui apud nos graviter delinquunt, nullam tristiorem, nullamque acerbiorem possumus invenire sententiam, quam à corpore congregationis abscissi sine pace abscedant. A mensæ participatione privari*, in Regula S. Donati cap. 69. ubi exponitur cujusmodi est ea excommunicatio, ut & in Regula Magistri c. 23. Vita S. Benedicti Abbat. Anianensis: *Tanta erat ejus sollicitudo, ut si vel modica grana leguminum, vel exigua pars cujuscumque (?) ab eo neglecta inveniretur, mox digna Excommunicationis adverteba(n)t sententia, cujus probaretur esse delictum.* Veteres consuetudines Ordin. S. Benedicti de septem modis pœnitentiæ: *Primus admonitio semel ac secundo atque tertio. Secundus correptio publica coram omnibus absque Excommunicatione. Tertius Excommunicatio pro levioribus culpis. Quartus Excommunicatio pro gravioribus culpis. Quintus verberum vindicta, vel corporis castigatio. Sextus orationis communis ab omnibus. Septimus expulsio de Monasterio.* [Excommunicatio Monastica sicut & Ecclesiastica in majorem & minorem dividitur. Utriusque formam videre est apud Schramb. Chronic. Mellicens. pag. 331. col. 2. *Excommunicatio regularis Minor est privatio à communis mensa Fratrum consortio, ut quando quis in terram comedit, &c. Major est quando frater excluditur tam à refectorio quam à choro, ita ut publice solus nil audeat incipere aut facere, vel quando separatur à Conventu in loco privato, sive in carcere includitur.*] Vide Cumeanum Abbatem de mensura pœnitent. cap. 2. & Vitam S. Eupraxiæ virg. n. 20. De hac excommunicationis specie pluribus disserit Haeftenus lib. 8. tract. 5. disq. 1. & seqq. Ad ejusmodi excommunicationes monasticas referri potest Charta Hugonis Abbat. S. Dionysii an. 1193. ex Tabul. ejusdem Monast. *Eos autem, qui contra hanc constitutionem nostram aliquatenus venire præsumpserint, de clavo & corona domini solenniter in capitulo nostro accensis candelis Excommunicavimus.* [Alia Lucianæ Abbatissæ Faræmonasterii an. 1168. Hist. Meld. to. 2. p. 57. *Et si quis hanc nostram institutionem quassare præsumpserit, & inde damnum ad pretium duodecim denariorum fuerit, sciat se inde reum esse, & à quatuor Sacerdotibus in Capitulo coram omni Conventu excommunicatum.* Notandus est hic ritus, quo Sacerdotes in Capitula Monialium introducuntur ad promulgandam excommunicationem, quam ipsæ non poterant promulgare.]

☞ Apud Cistercienses, Dominica Palmarum, generalis quædam excommunicatio ferebatur à Capituli Præside in conspiratores, incendiarios, fures, proprietatem habentes, aliosve maleficos, ut habetur in Statutis ejus Ordinis ann. 1183. 1184. 1300. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1255. 1257. 1497. ex antiquis vero Constitutionibus Ordinis Vallis-Caulium promulgabatur Dominica Passionis, ibid. col. 1658. & 1660.

EXCOMMUNICARI CIBO. Pœnitentiale Egberti Archiep. Eborac. cap. 25. *Si quis Clericus superbiæ præsumpserit, septius proprio Excommunicetur*

Cibo. Id est, *in pane & aqua pœniteat*, ut est in c. 32.

EXCOMMUNICATIO OB DEBITA *non solum* interdum inflicta, ut colligitur ex Stabilim. S. Ludov. lib. 1. cap. 121. & ejusd. Edicto an. 1245. Pontesiæ exarato. Vetus Consuetudo Franciæ lib. 3. *Si un homme*, animo indurato *se laisse en Excommuniment par an, l'Official dit qu'il le peut convenir sur crime de heresie. Toutefois puis que l'Excommuniment est pour cause de debte, ce n'est mie si propre heresie que l'en le doive poursuivre.* In Concilio Marciacensi an. 1326. cap. 55. *Vetatur, ne locus ullus pro pecuniario debito supponatur Ecclesiastico interdicto, sine Sedis Apostolicæ speciali licentia.* Concilium Herbipolense an. 1287. cap. 29. *Nonnulli, sicut audivimus, pro maritorum seu filiorum debitis, uxores seu matres Excommunicant, ordinaria fulti jurisdictione. Quod juri & æquitati contrarium reputantes, id fieri de cætero prohibemus, nisi mater & uxor succedant in bonis mariti, seu filii, defunctorum.* Videtur deesse *patris.* Habentur exempla ejusmodi excommunicationum in Manuali placitorum, in Parlamento 3. Febr. an. 1364. & apud Radulphum de Rivo in Engelberto à Marka cap. 5. Vide Stephanum Tornac. Epist. 39. 40. & to. 6. Spicilegii Acheriani pag. 485. 494. En aliud inclutum: *In nomine, &c. Quod anno 1350. venerabilibus & discretis viris N. N. N. ex parte una, & nobili viro D. Galchero de Lauda Milite Trecensis diœcesis, ex altera, &c. Joannes Maurelli Præpositus Ecclesiæ S. Crucis Leodiensis Curiæ Cameræ D. Papæ generalis Auditor, discretis viris Trecensi & Parisiensi Officialibus ad quos præsentes litteræ pervenerint, salutem in Domino. Vobis committimus quatenus nobiles & magnificos viros dominos Joannem de Nociis, Comitem de Joigniaco, Senonensis diœcesis, Robertum de Grattis, Dominum de Murisallo, Eduensis diœcesis, Gaufridum Dominum de sancta Liverta, Cathalaun. diœc. & Hugonem Dominum de Valpilleriis, Lingon. diœces. Milites, Galterum de Lauda, Dominum de Soylleriis, Trecensis diœcesis, & Anseletum de Pitcaria, Rothomagensis diœcesis, domicellum & familiarem commensalem D. N. Papæ, ab Excommunicationis sententia in eos lata propter solutionis moram cujusdam debiti 1500. florenorum auri, &c. absolvatis. Actum anno & mense prædictis.* Vetantur etiam hujusmodi excommunicationes in Consuet. Britan. art. 6 [Jam eas prohibuerat Bonifacius PP. VIII. an. 1302. Sub ejus tamen Successoribus iterum valuisse, imo ab ipsismet usurpatas, ubi de re eorum agebatur, certum est ex Charta an. 1341. inter instrum. Hist. Dalphin. to. 2. pag. 437. *Anno 1341. Ind. 9. die 22. mens. Aug. Illustris Princeps Dom. Humbertus Dalphinus Vienn. tam in solutum & recompensationem sexdecim millium & ducentorum auri ponderis Florentiæ, in quibus tenetur SS. Patri Benedicto PP. XII. quam Dei & S. Matris Ecclesiæ contemplatione, ut absolutionem Excommunicationis qua tenetur ligatus pro dicto debito mereatur obtinere.*] Cæterum huc referri potest, qui olim obtinuit mos inhumanus, ut creditori liceret mortuum debitorem humo mandari prohibere, nisi debito satisfactum esset; cujus quidem meminit S. Ambrosius in Tobia c. 10. *Quotiens vidi a feneratoribus teneri defunctos pro pignore, & negari tumulum, dum fœnus exposcitur.* Et edictum Theoderici Regis cap. 75. *Si quis autem sepeliri mortuum, quasi debitorem suum adserens, prohibuerit, honestiores bonorum suorum partem tertiam perdant, & in quinquennale exilium dirigantur: humiliores cæsi fustibus perpetui exilii damna sustineant.* Vide Menæa in S. Donato 7. Augusti.

Excommunicatorum corpora insepulta, nec corrupta. Vide *Imblocatus.*

Excommunicati tenebantur intra annum absolutionem ab Episcopis impetrare, & Ecclesiæ satisfacere, ad idque cogebantur à judicibus sæcularibus. Edictum S. Ludovici ann. 1228. à nobis allatum in Not. ad Joinvillam: *Et si aliqui per annum contumaces extiterint, ex tunc compellantur redire ad Ecclesiasticam unitatem, ut quos à malo non retrahit timor Dei, saltem pœna temporalis compellat. Unde præcipimus quod Ballivi nostri omnia bona talium excommunicatorum mobilia & immobilia post annum capiant, nec eis aliquo modo ea restituant, donec prædicti absoluti fuerint, & Ecclesiæ satisfecerint.* [Et in Stabilim. ejusdem Regis lib. 1. c. 123. *Se aucuns est excommuniés un an & un jour, & li Officiaus mandast à la justice laie, que il le contraignist par la prise de ses biens, ou par le cors...... Et si ne le doit pas prendre pour que ce soit de detes, més la justice doit tenir toutes les choses en sa main, sauf son vivre jusques à tant que il se soit fet absoudre. Et quand il sera absous, il paiera neuf l. d'amende, dont les soixante s. seront à la justice laie, & les six liv. seront à l'autre justice, & les doit avoir par la main de la justice laie. Et se il étoit souspeçonneus de la foy, la justice laie le devroit prendre adonques, & envoier au juge ordinaire; car quand sainte Eglise ne puet plus fere, elle doit apeler l'aide des Chevaliers, & la force.... Et quand li juges l'auroit examiné, se il trouvoit que il fust Bougres, il le devroit fere envoier à la justice laie, & la justice laie le doit faire ardoir.*] Interdum etiam ad absolutionem petendam à judicibus Regiis cogebantur sub pœna carceris, ut ibi docuimus ex Chronico Abbatum Castrens. cap. 19. Vide eumdem Joinvillam p. 13. In Anglia ad id tenebantur intra 40 dies, quibus elapsis, Ordinarius Cancellarium regni de ea re certum faciebat, qui continuo ad Vicecomitem *breve* mittebat, quod de *excommunicando capiendo* dicebatur; vi cujus excommunicatum in carcerem compingebat. Si ille Ecclesiæ satisfecisset, tunc aliud *breve* ad Vicecomitem mittebatur, quod de *excommunicato deliberando* vocabatur. Ita Bracton. l. 5. de Except. c. 23. §. 3. 4. Fleta lib. 6. c. 45. §. 2. & Rastallus verbo *Excommengement.* Quod si denique post dictos 40. dies Barones vel alii & eo amplius excommunicationem in se latam sustinuissent, eorum subditi ab eorum fidelitate absolvebantur, & eorum terra interdicto supponebatur, eorumque feuda in manus superioris domini transibant, quousque injuriam passis & Ecclesiæ ab eisdem fuisset satisfactum competenter, ut est in Chartis Anglicis apud Gul. Prynneum in Libertatibus Anglicis tom. 2. pag. 358. & 410. [& in Tabulario Episcopatus Ambian. f. 5. v°.] Agunt de hac re Concilia varia, Tiburiense ann. 821. cap. 5. apud Campiniacum ann. 1238. cap. 18. Bitterrense ann. 1246. c. 36. Copriniacense ann. 1260. cap. 15. Lambethense ann. 1261. cap. de *Excommunicatis* capiendis, Burdegalense an. 1262. cap. 1. 2. Coloniense an. 1266. c. 38. Langiense an. 1278. c. 6. apud Pontem Audomari cap. 1. Synodus Santonensis ann. 1282. c. 2. Senonensis sub Petro Archiep. c. 2. Avenionensis ann. 1326. c. 41. Concil. Lundinense an. 1342. c. 13. Synodalia Statuta Anonymi an. 1287. c. de Sententiis to. 2. Concil. Angl. Provinciale Ecclesiæ Cantuariens. lib. 3. tit. 28. lib. 5. tit. 17. Vide præterea Stabilim. S. Ludovici l. 1. c. 121. & aliud ejusd. Edictum Pontesiæ exaratum an. 1245. à nobis laudatum ad ead. Stabilim. Hemereum in Augusta Vi-

romand. in Regesto pag. 51. Legem Friderici I. Imp. apud Conrad. Usperg. ann. 1187. veterem Consuetud. Normann. cap. 21. &c.

☞ Durius etiam aliquando actum est contra excommunicatos, præsertim cum absolutionem petere & Ecclesiæ facere satis non festinabant; lapides projiciebant in domum excommuoicati, feretrum deferebant quasi illius funus curaturi, aliaque similia factitabant quæ nec à jure nec ab Episcopis permitterentur, ut discere est ex Concilio Avenion. an. 1337. apud Baluzium in Conc. Galliæ Narbon. pag. 352. ubi genuinam lectionem restituimus ex ipso Concilii autographo quod vidit vir probatæ fidei D. *le Fournier*: *Statuimus quod abinde in antea nullus ecclesiasticam jurisdictionem exercens, contra Excommunicatos ab ipsis, quantocunque tempore Excommunicationis sententiam animo sustinuerint indurato, procedat ad faciendum projici lapides in domum Excommunicationis sententia innodati, vel faciendum venire capellanum indutum veste sacerdotali, vel alios ad domum Excommunicati prædicti, vel portandum loterbiam seu ferret* (l. *libitinam seu feretrum*) *vel alia similia quæ à jure non reperiuntur expressa, sed aliis à jure provisis* (l. *permissis*) *remediis utatur ad pœnam contumacium aggravandam.*

¶ Excommunicator, Qui sententiam fert excommunicationis. Statuta Synodalia Ecclesiæ Leodiens. in Anecd. Marten. to. 4. col. 874. *Si autem sic absolutus convaluerit ab infirmitate sua, tunc accedat ad suum Excommunicatorem cum litteris ejus qui eum absolvit, continentibus absolutionem, & qualiter fuerit absolutus; & tunc ipse absolutus faciat id quod Excommunicator ei injunxerit super his pro quibus fuerat excommunicatus.*

EXCOMMUNIONES, Excommunicati, passim in Canonibus S. Patricii cap. 17. 18. 20. 27.

EXCOMMUNIS, Excommunicatus. Concilium Arelat. II. c. 30. *Ut Ecclesia inimici habeantur Excommunes.* Turoncose II. c. 24. ex Cod. Bellovac. *Non solum Excommunis, sed etiam anathematizatus moriatur.* Alii Codd. habent *Excommunicatus.* [Canon. Hibern. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 2. *Clericus inter epulas cantans .... Excommunis fit.*]

¶ EXCOMMUNITER, Communiter, unà. Litteræ Prælatorum Normanniæ super contentione juris patronatus Ecclesiarum ann. 1200. apud Acher. Spicil. to. 9. p. 155. *Et quatuor Presbyteri & quatuor Milites jurabunt super sacrosancta, & Episcopo exinde Excommuniter, sive Archiepiscopo, quod ipsi octo dicent, ad quem spectare debeat donatio Ecclesiæ de jure patronatus.*

¶ EXCOMMUNUS, ut *Excommunis.* Veteres formulæ Andegav. apud Mabill. Analect. to. 4. p. 248. *Et à liminibus Ecclesiarum, Basilicarum vel omnium Sacerdotem Excommunus, accipiat illam maledictionem, quam Judas Scariotis accipiat.*

¶ Excomnus, Eadem notione, in Charta an. 766. apud Felibianum Hist. San-Dionys. p. xxix.

¶ EXCOMPARATIO, Comparatio, acquisitio. Charta Adalindis Comitissæ, apud Baluz. tom. 1. Hist. Arvern. pag. 14. *Quantum Acfredus Comes & ego suprascripta Adalrudes ibidem habuimus tam de alode, quam de Excomparatione, id est, domos coopertas, casales, curtes, hortes, &c.*

¶ EXCOMPUTARE, Computare, numerare. Bulla Clementis VI. an. 1349. Histor. Dalphin. tom. 1. p. 609. col. 2. *Sed dictam summam in prima solutione facienda de hujusmodi pecunia solvenda tibi omnino Excomputata, &c.*

EXCONDICERE, Excusare, satisfacere, purgare se sacramento, affirmare. Capitula Caroli C. tit. 39. §. 2. *Ad mallum veniant, & ibi aut se legaliter, ut permisimus, Excondicant: aut si se Excondicere non potuerunt, quod male fecerint, legaliter emendent.* Hincmarus Opusc. 31. *Quia fratri Hadulfo missaticum tuum commiseris, ... de quo missatico non se Excondixit.* [Vide *Exdicere.*]

Escondire, Eadem notione. Pactum inter Episcopum Meldensem & Comitem Campan. ano. 1218. in Tabulario Camp. Bibl. Thuan. f. 276. & in Tabular. Eccl. Meldensis fol. 18. *Et si ad submonitionem prædictam non venerint, Escondient quod non audierint submonitionem, vel emendabunt quod non venerint. Si autem venerint ad submonitionem, Escondient, vel emendabunt illud quod eis objicietur à Præposito de his quæ pertinent ad mercaturam, &c.* Occurrit ibi pluries. Charta Communiæ Nantoliensis an. 1233. quæ est Radulfi Comitis Suession. *Et dicta die tenetur nobis vel servienti meo emendare per 7. sol. & dimid. monetæ Suessionensis, vel se Escondire quilibet, cui adulterium imponeretur super alio quam super latrocinio, septima manu hominum. Et si latrocinium imponatur, Escondiet se vicesima una manu hominum. Et si dicta die placiti Escondita non capiam, extunc non potero aliquem super his querelare; imo omnino extunc quieti & absoluti remanent, quantum ab illa Escondita.* [Extractum libri *S. Just* fol. 21. v°. apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu p. 173. *Abbas S. Michaelis dicebat se non esse submonitum. Serviens in assisia attornatus dicebat se submonuisse eum ad manerium suum de Brevevilla, absentem tamen; sed serviens, qui custodiebat manerium, dicebat se citasse. Abbas dicebat, quia Baro Regis est, & quod ad vocem talis servientis non debebat intrare legem de Escondienda submonitione. Judicatum fuit quod debebat.* Illud autem observant. in contentionibus hujuscemodi eum, qui *escondierat* submonitionem, *emendam* non exsolvisse, licet servientes præsentes essent & jurare parati se submonitionem fecisse, quoniam, ut ait *Des Fontaines* apud de *Lauriere* in Glossario, *Leur essie à jurer encontre le serment de ciaux qui Escondirent le semonce ne puet rien faire.* Qua in re eadem erat & franci hominis & villani conditio. Sed cum Dominus propter defectum *gagia* seu pignora ceperat, si francus homo illa repeteret, ei reddebantur ante *escondium*, secus autem villano, nisi fuisset prohibitus suo sacrameoto. Ratio discriminis est juxta laudatum *des Fontaines*; *Que moult plus est tenu li frans hom à son Seigneur par le raison de liretage, ke li vilains par ses rentes payans, parquoi on puet plus guidier pour le franc hom qui ne sceut pas le semonce, ke pour le vilain.* Quod explicat regulam 30. Institut. Loyselli lib. 1. tit. 1.] Curia Generalis Cataloniæ an. 1311. MS. *De bausiatoribus & traditoribus, qui fidem suam noluerunt Escondire ... possint præstare auxilium & favorem reptato volenti se Escondire, sicut possunt alii Barones Cataloniæ.* Vide *Bosiare* & *Intercipere.* Chronicon Petri IV. Reg. Aragon. lib. 3. c. 31. *E après mossenyer Gil Royg de Lieri dixeren que eren apparellats d'Escendir la fe de Den Pedro de Exerica.* Leges Willelmi Nothi vernaculæ cap. 50. *Si est ascuns qui blamez seit dedenz le hundred 4. humes le retent ser 12. main se spuget. è se il sen fuist dedenz la chalenge, li Sire rende sun were: è si l'un chalenge le seignour, qui per le seut seit alé, si s'Esenudie ser 6. maine, s'il ne pot, envers le Rei l'oment, è cil soite utlage.* Id est: *Si quis absconsus est, qui intra hundredum accusatus, & à 4. hominibus rectatus sit, duodecima manu se purget, & si fugerit* (lege, *è se il s'enfuist dedans*) *post calumniam, dominus*

reddat wetam suam: & si quis calumniaverit, seu in jus vocaverit dominum, quod per suum factum abierit, (sen fait) *purget se sexta manu; quod si non potest, emendet versus Regem, & sit utlagatus.* Hic enim excutiit Seldenus. Adde cap. 16. Le Roman *du Reaard* MS.

Si que j'en feroie un joise,
De chaude yaue & de fer chaud,
Mais mon Escondire que vaut:
Lasse chetive mal ostrue.

Alibi:

Gel com jugeront mi baron,
Qui l'en doit faire de larron,
Et con de felon traitour,
N'en partirés sans mauvais tour,
Se ne vous povés Escondire
De quanque l'en vous voudra dire.

Le Roman *de Thibaud de Mailly* MS.

Au plet en Champsleury
A la grand departie,
Tuit y sommes semons,
Nuns ne s'en Escondie,
Ne je ne voi nulus,
Qui ja s'en essonie.

Interdum ea vox pro *vetare* usurpatur. Pactum Tongrense ann. 1403. in Magno Recordo Leodiensi p. 25. *Lidit fermetteurs no puissent Escondure de faire leur chate, quant chacun d'eux venra à son tour, de co afaire, sans mettre ou ce Escondit ne empeschement.* Et pag. 57. *Que lè Maire de Liege ne autre li puist deffendre ou Escondire, &c.* Et p. 41. *Et de ce ne peut ou venir à loy-ne Escondure nul, se ce n'est pour monstreir paiement par quittance, &c.* Adde p. 119. Hinc vulgaris vox *Escondúire* apud nos, pro, aliquem re infecta dimittere, vel repellere.

¶ EXCONDITUM. Privilegium Fratris Andreæ de Coloors domorum Militiæ templi in Francia Præceptoris an. 1215. in Tabulario S. Remigii Rem. *Si maluerimus aliquis Fratrum nostrorum secundum consuetudinem loci illius super hoc faciet Esconditum, ad quam emendam vel Esconditum faciendum tenebimur quotiens fuerimus requisiti.*

ESCONDIUM. Charta Guillelmi de Marigneo Armigeri ann. 1275. *Et sciendum est, quod si ego dictus Guillelmus Armiger, vel meum mandatum aliqua animalia sæpe dictorum hominum vel hæredum suorum invenerim in aliquo forefacto nemorum meorum, potero capere vadimonium, si mihi placuerit; sed oportebit ut procedam per plegios: & si dictus homo cujus habeo vadimonium, petit ostensionem loci, oportebit quod ego sæpedictus Armiger vel meum mandatum eam concedat: & si forefactum cognoverit, oportebit quod emendet, videlicet pro quolibet animali 2. den. Turon. Si autem negaverit, gagiabit unum Escondium, & ego dictus Guillelmus vel meum mandatum capiam juramentum Escondii in domo Militum Templi de Marigneo per manum meam coram Templariorum, ad usus & consuetudines patriæ.* Infra: *Et si aliquos jam dictorum hominum vel hæredum suorum in dictis nemoribus meis secantes, vel in callibus animalia servantes invenerim, secationem vel servationem ad usus & consuetudinem emendabunt, vel etiam Escondibunt per manum meam, & manus hæredum meorum coram Templariis vel eorum mandato.*

EXCONDIRE, EXCUNDIAX, Idem quod *Excondicere.* Jacobus I. Rex Aragon. in Constitutionib. Cataloniæ MSS. *Si aliquis nobilis aliquem Militem suum reptaverit, vel aliquam aliam querimoniam habuerit, & ipse Miles velit se Excondire de reptamento illo secundum Usaticos Barcinonenses, & de aliis querimoniis directum facere, secundum quod debuerit, & dominus, Scondimentum suum, vel directum noluerit accipere, &c.* Alibi, *se de bausia Excondire.* Occurrit ibi non semel, & in Curia Generali Barcinon. sub Petro II. Rege Arag. cap. 22. ubi *Excundire* scribitur. Curia Generalis Catalan. ann. 1321. *Quod possit fidem suam Excundire per batalliam.* Libellus Catalanicus MS. de Batallia facienda: *Et si aquell qui reptat es no vol venir à la Cort, ne Escundir sa fe, deu len forcar la Cort, &c.* Vide Probat. Hist. Turenensis pag. 35.

¶ EXCONSULES, *dicti quod jam à Consulatu exierint sive discesserint peracto vicis sua anno.* Glossar. Sangerman n. 501. ex Isidoro lib. 9. Orig. cap. 3. *Exconsules* memorantur apud Lampridium, Sidonium lib. 1. Epist. 11. & alibi.

¶ EXCONSULARES, Eadem notione non semel.

EXCONTRUM, Permutatio, quod *contra* aliam rem, seu pro alia reddatur. Proprie autem est, cum obses loco alterius obsidis cum licentia discedentis, aut dimissi, datur. Petrus de Vineis lib. 5. Ep. 57. *Supplicarunt obsides de Montefalconis,... apud Capuam commorantes, ut cum velint, pro seipsis Escontrum personarum condecens exhibere, videlicet fratrem pro fratre, &c.*

EXCOPIARE, Exscribere, Gall. *Copier.* Chronicon Windesem. l. 1. cap. 2. *Libros SS. Patrum per eos describi fecit & Excopiari.* [Legitur apud Marten. to. 4. Collect. Ampliss. col. 1152. & alibi.] Vide *Copia.*

EXCORDARI. Commodianus Instr. 21. *Excordaris, homo si putas ut ipsi te salvent.* Id est, aberras.

EXCORDATUS, Corde privatus. Sugerius in Ludovico VI. cap. 16. *Quia vecors unus fuerat, mortuus est Excordatus. Cor siquidem extis ereptum fraude & iniquitate turgidum, palo imponunt, &c.*

EXCORIARE, Virgis vehementius cædere, Gall. *Escorcher.* Fridericus I. Imper. de Pace tenenda: *Si quis quinque solidos valens, aut amplius, furatus fuerit, laqueo suspendatur. Sin minus, scopis & forcipe Excorietur & tondeatur.* Arnoldus Lubec. lib. 2. cap. 37. *At illi indignati, virgis Excoriaverunt eos, & decalvatos ad dominum suum remiserunt.* Vide Sicamam ad Leges Frisionum tit. 9. Gloss. Saxon. Ælfriei: *Excoriatus,* Be Beylæ, à Beylean, decorticeare, excoriare, unde forte nostrum *Besler quelqu'un*, Subsannare, irridere quempiam tanquam cæsum virgis. [In Legibus Rotharis, apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 43. col. 2. *Excoriare,* est Corium detrahere: *Si in flumine animal cujuscumque mortuum fuerit, aut ubicumque, & alius homo cujus non fuerit, Excoriaverit, componat solidos* XII. Occurrit iterum hac notione in Memoriali Potestatum Regiensium ad annum 1218. & in Consuetud. Auscicorum MSS. ann. 1301. art. 88. & 89.]

EXCORIARE CAUCES, Aurum & argentum ab iis expilare, apud Radevicum l. 3. de Gest. Frider. cap. 10.

¶ EXCORIATIO. Vide *Escoriatio.*

¶ EXCORPORARE SE, A corpore seu societate discedere. Vincent. Lirin. Commonitorii c. 2. *Julianus se collegarum sensui aut incorporare neglexit, aut Excorporare præsumpsit.*

¶ EXCORRIGIARE, Corrigiam solvere. Vide *Decorrigiare.*

¶ EXCORTICARE, Caudam animali detrahere, Gall. *Ecouer.* Vett. Formulæ Andegav. art. 34. *Et ipsa animalia per sua menata aliquas mortas fuerant, & ipsa pecora illi Excorticassit, posteaque mortas fuerunt, .. Et ipsi illi taliter locutus fuit, quod* nec

nec sua animalia numquam menasset, nec per sua me- nata ipsa animalia degere numquam habuisset, nec de manu suas Excorticatas numquam fuissent.] Vide *Decorticare*.

¶ EXCOTERE BLADUM, Excutere, exterere, flagellare perticis. Sententia arbitealis inter Dominos & Universitatem Calliani an. 1497. *Ordinamus quod pro necessitate liceat dictis hominibus ad succurrendum Excotere de blado excreto in dictis. Mantes ante tempus medii mensis Julii, & quantitatem bladi sic Excoti intimare debeam dicto calcaduerio.*

EXCREDERE, Facere ut aliquis non credatur. Synodus Bajocensis an. 1300. cap. 63. *Excommunicamus sortilegia de Sacramentis Ecclesiæ facientes, ... & qui ad conjungendum & disjungendum falsa matrimonia, vel ad Excredendum aliquem, scienter deponunt testimonium falsitatis.*

¶ EXCRESCENTIA, EXCRESCENS, Fortuita Clericorum obventio, Gall. *Le casuel*. Charta Elizabeth Reginæ Angl. an. 1560. pro Capellano suo, apud Rymer. to. 15. pag. 580. col. 2. *Cum præeminentiis, jurisdictionibus, libertatibus, privilegiis, annalis, quotidianis distributionibus, Excrescentiis, allocationibus, aliisque proficuis, commoditatibus, &c. Fructus, quotidianas distributiones, Excrescentes, &c.* ejusdem tomi p. 704. col. 1.

¶ EXCRETA. Vide *Estrida*.

EXCRUSTARE, Crustam auferre. Monasticum Angl. to. 1. pag. 210. *Duas imagines ... quarum unam auro & gemmis Excrustavit.* [Radulphus Cadom. de Gestis Tancredi, inter Anecd. Marten. to. 3. col. 196. *De argento milites creare iste pervertendo & depravando vocat Ecclesias Excrustare.* Vide novam Gall. Christ. to. 3. col. 863.]

¶ EXCUBARE. Vide *Excubiæ* 4.

1. EXCUBIÆ, proprie sunt Vigiliæ custodum, παννυχίδες, νυκτοφυλακίαι, νυκτηγορίαι, ut est in Glossariis. At sequioribus sæculis hæc vox sumpta est pro quovis gravamine, aut quavis injusta molestia, quæ subditis infertur à dominis. Lex Longob. lib. 3. tit. 9. §. 2. *De illis hominibus qui res suas alienaverant, ubicumque super eas resident, distringat eos Comes per Excubias publicas, sicut lex continet.* Ubi Glossa, *id est, servitium ad pontes restaurandos.* [Muratorio tamen *Excubia* nihil hic aliud sonare videtur quam urbium custodia.] Paschalis I. PP. in Confirmatione privilegiorum Eccles. Ravennat. apud Rubeum lib. 5. pag. 237. *Nec nullum molestia, aut angarias, aut gravamina, aut Excubias quilibet inferre parti sanctæ tuæ Ecclesiæ, &c.* Charta Caroli Imp. in Chronico Farfensi pag. 658. *Aut homines ejusdem Monasterii ..., distringendos, vel ad publicas Excubias compellendos, aut ullas redibitiones, vel quaslibet occasiones requirendas, &c.* Adde pag. 667. Fundatio Abbatiæ Pinarolensis ann. 1078. *Similiter cum ateis suis, teloneis, aliisque Excubiis, & conditionibus jure inde exigendis.* Charta Marini PP. an. 883. apud Ughellum to. 4. p. 896. *Pro omni Excubia & expeditione tam palatina quam hostili, &c.* Alia Widonis Imper. an. 895. ibid. pag. 1342. *Nullasque redhibitiones, aut publicas Excubias, nullas angarias facere sive persolvere cogantur.* Adde pag. 1345.

2. EXCUBIÆ, Vigiliæ Ecclesiasticæ. Gloss. MS. Eccl. Parisiensis: *Excubia, officia vigiliarum. Excubias celebrare, agere*, apud Liberatum Diac. c. 20. in Vita S. Arnulfi Episc. Metensis cap. 23. 25. in Vita S. Virgilii Arelat. Episc. apud Lambertum in S. Heriberto Coloniensi Archiep. n. 13. &c.

EXCUBIUM, Eadem notione. Isidorus Pacensis Episc. in Chron. æra 680. *Fassus est, * quod quadam nocte se ab hostiariis Ecclesiæ B. Petri Apostoli expetisse Excubium, &c.* id est, ut in ea excubias seu vigilias ageret.

3. EXCUBIÆ, pro *Exuviæ*, Reliquiæ Sanctorum. Vita MS. S. Juliani Episc. Cenoman. *Equi qui lecticam sanctarum gestabant Excubiarum, &c.* Vita S. Popponis Abbat. c. 59. *Sæpe limina adiens Apostolorum, sæpe etiam, atque, ut ita dicam usitatius, Excubias cæterorum frequentans sanctorum.* Ibi enim *Exuvias*, id est, reliquias legendum puto.

4. EXCUBIÆ, Jus quod *Warda* dicitur, *Droit de garde*, quod scilicet Vassalli ac Tenentes debent in castris Dominorum. Charta Theobaldi Comitis Blesensis an. 1131. *Habeo talem consuetudinem in burgo de Camaraicu, quod homines castri illius burgi pergunt mecum in exercitum, & in expeditionem, & si ibi castrum firmavero, illud claudent de palis & virgis, & in castro nihil plus facient præter hoc quod corpus meum Excubabunt.*

¶ EXCUBIALE OBSEQUIUM, Obsequium excubitoris seu vigilis, apud Johannem Sarisber. lib. 2. Polycratici cap. 27.

¶ EXCUBIARE, Excubare, Excubias agere. Franchesiæ habitatoribus Belli-visus an. 1256. concessæ per Guillelmum de Bello-videre, Hist. Dalphin. tom. 1. p. 59. col. 1. *Item, habitatores castri & burgi debent Excubiare & gaytare, ... Excepto quod Nobiles gaytare & Excubiare tenentur.* Charta Henrici de Soliaco pro habitantibus Castrum de Aiis an. 1301. apud Thomasserium in Biturig. pag. 123. *Quotiescumque Burgenses, si moniti fuerint à Præposito villæ vel ejus mandato, villam tenebuntur Excubiare.*

¶ EXCUBICULARIUS, Defunctus munere cubicularii, l. 13. Cod de excusat. libert.

EXCUBITARE, EXCUBITUM. Gloss. Gr. Lat. Παρακοιμῶμαι, *Excubio*. Ἐξκούβιτος, *Excubitum*. *Excubitare* igitur dicitur qui è strato exsurgit, sed proprie qui ad alterius salutem vigilat. Gloss. Gr. Lat. Παννυχίς, *hoc Excubitum, pervigilium*. Παρακοίμησις, *Excubitum*. Alibi: Ἀγρυπνία, *lucubratio, Excubitum, pervigilium*. Hinc *facere Excubitum*, est vigilare. Vegetius lib. 3. c. 8. & Modestus de Vocabul. rei militaris: *De singulis contuberniis quaterni equites & quaterni pedites Excubitum nocte faciunt.* Rufus in Legibus militaribus: Κελεύομεν τὰς ἀγρυπνίας καὶ ἐξκούβιτα.

EXCUBITUS, Eadem notione. Jul. Firmicus lib. 3. cap. 14. *Faciet Scutarios, vel Imperatorum Protectores, vel qui proprio Excubitu salutem Principibus servent.* Sic vero potissimum appellabantur universim cohortes custodiæ Palatinæ addictæ: *Constantinopolitanum enim Palatium ob Imperatoris salutem multorum præsidiis militum custodiebatur*, ait Luitprandus lib. 1. c. 4. & lib. 5. c. 9. Corippus l. 3.

Ingens Excubiis divina palatia servans.

Idem lib. 1.

... Clypeis pia terga tegebat
Ingens Excubitus.

Anastasius in Hist. Eccl. *Populus Scholariorum & Excubitorum.* Idem in Histor. exilii S. Martini PP. *Fecit eum inclausum sub multa custodia, præcipiens Excubiti custodibus, ut nullus penitus sciret civitatis, quæ est in eodem Excubitu.* [Agnelli liber Pontif. apud Murator. to. 2. p. 178. col. 1. *Fregerunt januam ipsius Excubiti calce percussi, & extraxerunt eum foras.*] Τῶν ἐξκουβίτων τάγμα, cohors excubitorum, apud Annam in Alexiade lib. 4. & Constantinum de Themat. pag. 36.

¶ EXCUBITATOR, ut *Excubitor*, sed malus, qui non excubat, nisi ut circumveniat. Bodonis Chron. Clusin. apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 367. *O dementiam! Domini pulchrum exercitum, sive Virginum choros filii diaboli circumdant, sed supervacaneo labore Excubitatores atteruntur.*

¶ EXCUBITI. Papias MS. Bituric. *Liba, Panes, tonsura, barba, qui Excubiti dicuntur.*

EXCUBITOR. Gloss. Gr. Lat. Ἀγρυπνητής, *Vigil, Excubitor*. Alibi: Παννυχιστής, *Excubitor*. Rursum: Παρακοιμώμενος, *Excubitor*. Procopius lib. 2. Vandal. cap. 12. Ὡς τῶν ἐξκουβιτώρων ἡγεῖτο, οὕτω γὰρ τοὺς φύλακας Ῥωμαῖοι καλοῦσι. *Tribunus Excubitor*, apud Gregor. M. lib. 8. Epist. 51. His qui præerat, *Comes Excubitorum* dicitur, Nicephoro Patr. CP. in Heraclio, & aliis à Meursio & Fabroto ad Cedrenum, & Alamanno ad Procop. Hist. arcan laudatis [*Excubitor Tribunus*, apud Suetonium in Claudio cap. 42. & *Excubans Tribunus*, in Nerone cap. 9. Apul. lib. 2. Doct. Plat. p. 26. *Excubitorum loco milites juventus pro utilitate cunctorum.* Utitur etiam Cæsar de Bello Gall. lib. 7. Hæc igitur vox potuisset prætermitti.] Vide Gloss. Basil.

EXCUBITORIUM, Idem quod Excubitus, Locus palatii in quo excubabant milites excubitores. Anastasius in Collectaneis: *Duxeruntque in custodiam Excubitoris.*

¶ EXCUBITUM, EXCUBITUS. Vide *Excubitare*.

EXCUBIUM. Vide *Excubiæ* 2.

¶ EXCUBIUS: Excubitor, vigil. Ordinatio Humberti Dalphini an. 1348. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 274. *Ecclesia, Sacrista, & Capitulum de Romanis habuerunt... pro servitio Ecclesiæ, Sacristæ & Capituli inter cæteros cellarium, panaterium, boycellerium, mansilium datorem, coquum, coqulum, porterium, Excubium, campanarum pulsatorem, &c.*

¶ EXCUBUS, ut *Excubitor*. Johan. Sarisber. lib. 2. Polycratici cap. 27. *Vulgo dici solet, Quovis Excubo vigilique mendacior est.*

¶ EXCULARE. Chronicon Siciliæ, inter Anecd. Marten. to. 3. col. 7. Imperator *cepit dictum Mamachum per barbam & Exculavit eum.* Id est, interfecit ut laudatus Editor interpretatur in Glossario ad calcem tomi 5. procul dubio quod articulus, unde hic locus excerptus est inscribatur *De deceptione & morte dicti Mamachi* (sic) nullaque sit alia vox in integro articulo, qua occisio illa significetur. Haud contemnenda sane ratio; vereor tamen ne forte legendum sit *Exoculavit*: ex oculorum evulsione mors subsequi potuit.

EXCULCATOR. Vide *Collocare*.

EXCULEUS, *Importunus*, in Gloss. Arabico-Lat.

¶ EXCULPATIO, Culpæ liberatio. Roland. Patav. de Factis in Marchia Tarvisina lib. 4. cap. 3. *Rogamus eos propter ipsorum Exculpationem, & ne cresceret aliqua rixa in Padua, quam Dominus noster Imperator optabat in pace tenere præ cæteris locis, quod paucis diebus parum longe de civitate secederent.*

EXCULTARE. Ratherius Veron. de Qualitatis conjectura. [to. 2. Spicilegii Acher. p. 203.] *Sede, non tibi dicis: non sedentem vero Excultare nequaquam omittit.* Vide *Collocare*.

¶ EXCUNDIRE. Vide in *Excondicere*.

¶ EXCUNEATUS, Cuneo spectatorum ejectus. Apuleius lib. 3. Florid. *Extimus quisque Excuneati queruntur.* In theatris subsellia erant per cuneos disposita; circa cuneos viæ, ubi spectabant, qui locum non habebant in subselliis: hos *Excuneatos* vocat Apuleius. Tertull. de Spectaculis: *Apud spectacula in via statur.*

¶ EXCUPATOR, Qui scopis purgat. Leges Palat. Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii, to. 3. p. xi. *In nostro repositorio sint duæ personæ, quæ Excupatores nominentur; ipsi enim tam cameras nostras quam palatia scobare & mundare teneantur.*

EXCURSUS, Quà aquæ excurrere possunt, seu evacuari. Charta an. 1217. apud Duchesnium in Probat. Hist. Castaneor. *Dedi... liberam licentiam faciendi & habendi in dominio meo & feodo de Chaillee quemdam Excursum liberum & immunem ab omni costuma & exactione ad excurrendas aquas de maresiis de Languin.... Aquæ autem... excurrerent, & tenentur excurrere... per prædictum Excursum, &c.* Vide Gall. Christ. Sammarth. in Abbat. Absiæ an. 1217.

EXCURTARE CABALLUM, in Lege Salica tit. 40. §. 15. in Lege Aleman. tit. 70. §. 2. 3. *Caudam auferre*, Gallis, *Escouer* [& *Escourter*.] Leges Wisigoth. lib 8. tit. 8. §. 3. *Si quis alienæ caballi comam turpaverit, aut caudam Curtaverit.*

¶ EXCUSA, Gall. *Excuse*. Ital. *Scusa*, Excusatio. Concil. Lugdun. an. 1527. inter Anecd. Marten. to. 4. col 413. *Johannes Ferlat Notarius civis Lugdun. Procurator R. P. D. Stephani de Niceyo Abb. dicti Monasterii, ad hoc ab eo fundatus, in publico docuit procurationis instrumento, producto & dimisso, allegans ipsius R. Abb. gravem infirmitatem, petendo propter ipsam à personali præsentia Excusam.*

¶ EXCUSADI. Vide *Excusati* sub finem.

¶ EXCUSAMENTUM, Excusatio, apud Martian. Capellam lib. 8. pag. 272.

1. EXCUSARE, Recusare, renuere. Gloss. Gr. Lat. Παραιτοῦμαι, *Excuso, recuso, evito*. Pontius Diaconus in Vita S. Cæsarii: *Magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, Excusat.* S. Benedictus in Regula c. 65. & Grimlaïcus in Regula Solitar. cap. 15. *Non liceat... collum excutere de sub jugo regulæ, quam sub tam morosa deliberatione licuit ei Excusare.* Regula S. Basilii cap. 69. *Si licet alicui Excusare opus quod ei injungitur, & aliud quærere?*

2. EXCUSARE, Purgare se à crimine. Gloss. Græc. Lat. Ἀπολογοῦμαι, *Excuso me*. Gloss. aliæ MSS. Ἐξκύσσευσε, ἐκδικᾶται. Sic *Excusatio* in Gloss. vet. apud Menardum: *Apologia vel apologesis, Excusatio. Hinc apologeticus, sermo Excusativus.* Gloss. Gr. Lat. Ἀπολογία, *Excusatio, purgatio, satisfactio.* Vide Petrum Fabrum lib. 3. Semestr. cap. 23. pag. 357.

3. EXCUSARE, Absolvere, reum liberum dimittere. Hist. Episcop. Eystetensium an. 1129. *Probabili septem probabilium virorum testimonio canonice Excusatum.*

EXCUSATI autem potissimum dicebantur dimitti servi, aut liberti, qui cum pro qualibet culpa ad Ecclesiam veniæ impetrandæ causa confugissent, dominis reddebantur de omni pœnarum genere securi, & ad servitium consuetum redibant, datis prius à dominis ad Evangelia sacramentis de concessa venia, & quod nullam iis pœnam pro ea culpa, à qua absoluti erant, irrogarent. Quod si domini sacramenta violassent, excommunicatione, tanquam perjuri, mulctabantur. Ita passim in Concilio Aurelianensi I. c. 1. & 3. Aurel. III. c. 13. Aurel. IV. c. 24. Aurel. V. c. 22. Ilerdensi sub Joanne II. PP. c. 8. apud Gregor. Turon. lib. 5. Hist. c. 3. 4. 49. lib. 9. c. 20. de Vitis Patrum c. 5. in Vita S. Joan. Abb. Reomaensis l. 1. c. 3. n. 16. &c.

EXCUSATI in Monasteriis, videntur ii qui ad Ecclesias vel ad Monasteria confugiebant, & majoris securitatis gratia iis se quodammodo in servos dabant. Charta Caroli M. in Chronico S. Vincentii de Vulturno lib. 1. p. 679. *Vel reliquas pos-*

fessiones qua ... ibi sunt data, vel delegata, seu etiam Excusatos, seu offertos qui in præfatis Monasteriis legitime jam subjecti sunt, vel qui devote offerre se cum suis rebus voluerunt.

Excusati, Liberi, *Quieti*, nos *Quittes* dicimus. Charta Henrici Magnopolensis Domini an. 1323. apud Pontanum lib. 7. Rer. Danicar. pag. 434. *Ac pro omnibus obligationibus ... quitos dimisimus & Excusatos.* Alia Waldemari Daniæ Regis apud eumdem: *Et tunc pro tali equo dato suo ... liber est & Excusatus.*

Excusati. Andreas Dandulus in Chron. MS. in Urso Duce Venet. an. 879. *Hic in Heraclia civitate de qua progenitores sui originem duxerant, palatium construxit, & licentiam tribuit in Rivo-alto paludes cultandi, & domus ædificandi contra orientem & insulam, quæ Dorsum durum vocatur, eo consulente composita est: quæ gentibus aliquibus ad servitia Ducis deputatis, qui Excusati Ducatus dicti sunt, concessa est: & usque in hodiernum diem omnes in eodem degentes territorio,* [melius quam *sextario*, quod legitur apud Murator. tom. 11. col. 188.] *piscatores & aucupatores de his, quæ capiunt tenentur tributum annuum persolvere Duci.* Ex eo exscripsit, quæ habet Petrus Marcellus in Urso Particiaco Duce XIII. Sansovinus in Venetia lib. 6. sequentia ex veteri Instrumento profert: *Excusati de Muriano, & eorum nomina, & sunt 44. Excusati de Mazarbo, & isti sunt de majoribus, & sunt 24. &c. hæc sunt nomina Excusatorum qui serviunt in Palatio, & sunt 124. nomina Excusatorum nostri Palatii, & sunt 198.* Sansovinus hoc loco *Excusatos* dictos censet quasi *Scutatos*, quos *Scutiferos* vocavit ætas posterior. Sed vix est ut id probem: quin potius hac videntur appellatione donati propter indulgentiam munerum civilium & personalium, qua gaudebant ex quadam officii & functionis prærogativa, uti sunt hi de quibus est titulus *De Excusationibus artificum*, Cod. Theod. l. 13. Videque quæ de his observamus in Notis ad Alexiadem Anneam.

Excusati, in Chartis Hispanicis, videntur perinde appellati qui ab oneribus publicis excusantur, & soli *Glebæ* serviunt. Charta æræ 1049. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 5. pag. 465. v. *In villa Castro 2. Casatos: in Cupellos 4. Escusatos: in Raneto 2. Casatos, &c.* Charta Sanctii Regis pro fundatione Monasterii Deiparæ de Naxara æræ 1090. *Sanctum Pelagium de Cerasso cum sua hæreditate: alium sanctum Pelagium in ejusdem Cerassi suburbio, cum suo Excusato.* Charta Ferdinandi I. Regis Castellæ æræ 1100. apud eumdem *Yepez* tom. 1. pag. 38. Appendic. *Hæc supradicta omnia decima damus cum suos Excusatos.* Alia Alfonsi VII. Regis æræ 1175. to. 7. *Et prædictum Monasterium habeat duodecim Excusatos in Zamora, & in termino suo, quos ipsi Monachi elegerint, & sint Excusati de martiniega, & de fossado, & de fossadera, & de omnibus servitiis & exactionibus regalibus, excepta moneta ferrea: & ipsi Excusati persolvant omnia tributa ipsi Monasterio, & quartam pro aliis operibus, &c.* [Charta Aldefonsi Castellæ Regis æra 1230. apud Stephanotium tom. 4. Fragm. Hist. MSS. pag. 288. *Do & concedo Deo & S. Joan. Baptistæ Monasterio de Burgis.... x. Excusatos in barrio sancti Johannis vicinos directos qui domui S. Johannis & Priori & Monachis serviunt quoscumque Prior sancti Johannis elegerit excusandos: & sint illi x. Excusati ab omni pecto, posta, fossado, fossadera, pedido, facendera, & ab omni prorsus regio & alio tributo & gravamine in perpetuum, & ab omni regia exactione semper liberi & immunes existant.* Regula Toribii Archiep. Limæ inter Concilia Hispan. to. 4. p. 676. col. 1. *Oeconomus Ecclesiæ & ejus fabricæ, habet munus exigendi omnes redditus qui ad eam pertinent, tam de novenis & mediis, quam de Exceptis vulgo Excusados, superstitiis & redemptionibus domorum, censibus, sepulturis, eleemosynis & aliis rebus.*]

EXCUSATICUM. In Capitulari Sicardi Principis Beneventani edito à Camillo Peregrino, c. 29. ita concipitur, *Ut non tollatur à tertiatoribus Excusaticum & porcos.* Textus vero capitis deest in MS. ubi quid sit *Excusaticum*, non est proclivis divinatio. Sunt quibus est glans quercea, qua pascuntur porci, ita ut *Excussaticum* legendum sit, quod excutiuntur glandes à quercubus ad victum porcorum. Sed hæc non omnino arridet conjectura. Alii legendum volunt *Exclusaticum*, de qua voce alibi. Sed quid habet commune exclusaticum cum porcis? Alii denique volunt *Excusaticum* esse ipsam pensitationem quæ exsolvebatur pro excusatione seu immunitate à muneribus publicis, quæ ἐξκουσσεία appellatur in Diplomate Imperatoris Joannis Palæologi pro Narbonensibus, à nobis descripto in Familiis Augustis Byzantinis.

EXCUSATOR, in Lege Alemannor. tit. 6. §. 2. & 5. Reus qui se à crimine excusat, aut certe qui rem quampiam sibi petitam debere negat.

EXCUSATORIA, Epistola, qua quis se excusat. Vide Diurnum Romanum cap. 3. tit. 14.

¶ EXCUSATUS, Excusatio. Acta S. Cassiani apud Illust. Fontaninum in Appendice Antiq. Hortæ pag. 358.

Compellunt illi, defenditur ipse viritim,
Hi precibus pugnant, ille Excusatibus obstat.

¶ Excusatus, adjective. Vide *Excusati*.

¶ EXCUSSARE, Frequenter excutere, apud Tertullianum de Virg. veland. cap. 7.

¶ Excussatus, Excussus, apud Paulum l. 46. §. 6. D. de administ. tut.

Excussio, Frumenti nempe. Concilium Vernense an. 755. *De opera tamen rurali, arato, aut vinea sectione, Excussione, vel sepe,* (die Dominico) *censuimus abstinendum.* Totidem habentur in Capitulis Caroli M. lib. 7. cap. 200.

Excussio, Alia forte notione, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 40. *Pundbreche* (infractura parci) *fit pluribus modis, emissione, evocatione, receptione, Excussione.* Intelligitur forte crimen ejus qui venationem alterius de manibus excutit.

¶ 1. EXCUSSOR, Spicarum in area tritor, Gall. *Batteur en grange.* Charta anni 1253. *Omnia quæ pertinent ad grangiam .... Excussores ligare tenebuntur.* Occurrit in altera Charta anni 1220. ex Tabulario B. M. de Charitate.

Excussores Segetum in granicis ponere, inter jura dominica recensetur. Charta Philippi Reg. Fr. ex Tabul. S. Victoris Paris. *Custodes decimæ ponere debet Ecclesia S. Victoris & Theobaldus de Ultrevoisin: Excussores etiam quotquot necessarii fuerint ex consensu partium apponuntur. Et tam custodes quam Excussores, & tractores, qui in campis decimas colligunt, fidelitatem facient Ecclesiæ S. Victoris. Excussores nihil habent facere de feragiis, nisi quæ extra clausuram projiciat.* Vide in *Messivarius.*

Excussorium, Area ubi frumentum excutitur. Gloss. Sax. Ælfrici: *Excussorium*: ꝥiopon huꝥe. Belgis *Vloer*.

2. EXCUSSOR, *Parricida, homicida, sicarius, satelles, latro, &c.* in Gloss. MS. Eccl. Paris.

EXCUTERE, Eripere de manibus alterius, *Exde-*

ver, *Tirer des mains de quelqu'un.* Lex Salica tit. 10. §. 9. *Si qua pecora propter damnum messis alicua inclausa fuerint, aut minentur, qui ea Excutere vel expellere præsumpserit,* &c. Lex Wisigoth. lib. 7. tit. 2. §. 20. *Si quis furem captum aut reum alicui Excusserit.* Lib. 8. tit. 3. §. 14. *Si quis expellenti de frugibus pecora Excusserit.* Utitur hac notione Paulus lib. 1. Senteot. tit. 30. [Persius Satyra 6.

Calidumque trientem
Excutis è manibus.

Litteræ an. 1231. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. pag. 217. *Quod si forte caperetur* (burgeosis) *burgenses possent captum Excutere à quocumque capiente sine se mesfacere.*] In Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 51. *Excutere namium, est si quis viam tollat, & avertat retro namium ipsum.* Adde cap. 40. *Oculum, auriculam, nasum, manum, pedem Excutere,* in Lege Ripuar. tit. 26. *Digitum de pede Excutere,* in Edicto Rotharis Regis Longobard. tit. 44. §. 25. 26. &c. [*Excutere oculos,* Plautus dixit pro Eruere.]

¶ EXCUTUM, pro *Scutum,* infra in *Vicarii servi.*

¶ EXDICERE, ut supra *Excondicere,* Excusare, &c. Vetus Formula apud Muratorium to. 1. part. 2. p. 81. *Si vere appellaverit, Exdicat se.* Altera Formula apud eumd. to. 2. part. 2. p. 91. col. 1. *De torto approbet appellator, si potuerit: sin Exdicat se appellator, aut emendet.* Et pag. 131. col. 1. *Petre, te appellat Imperator, aut ejus Advocatus, quod tu habuisti epistolam ipsius domini Imperatoris in despectione. Non feci. Ergo Exdicte solve.* Et infra: *Petre, appellat te Martinus, quod in malo ordine tulisti sibi solidos vi. teloneum illic, ubi non fuit rectum... Da sibi vadimonium, si recordatus fueris, ut ei illud teloneum secundum suam legem emendes: sin autem, ut te Exdicas secundum tuam legem.*

EXDIGNUS, *Non dignus,* in Glossis Arabico-Lat.

EXDOMARII, Sine domibus & foris versantes. Decreta Colomani Regis Hung. lib. 1. *De civilibus Exdomarius 8. denarios præcipimus colligi.*

EXDORSUARE. Gloss. MS. Eccl. Paris. *Exdorsuandum, Judicandum.* [Idem habent Glossæ Isid. ad quas recte monet Grævius pro *Judicandum* legendum esse, ut apud Nonium, *Nudandum dorso.* Hac notione Plautus dixit, *Murenam Exdorsua;* & Apuleius, *Desquamare & Exdorsuare pisces solere.*]

EXECRABILITAS, utitur Apuleius lib. de Philosophia.

EXECRARI dicitur mensa altaris, si superior tabula in qua principaliter fit consecratio, mota, vel in sui forma mutata, vel enormiter, puta ultra medietatem fracta sit: tunc enim iterum consecrari debet. Vide Durandum lib. 1. Ration. cap. 6. n. 32.

¶ EXECUTARE, Exsequi, perficere, Gall. *Executer.* Conventus Episcoporum apud Caspem in Aragonia, inter Concil. Hisp. to. 3. pag. 646. *Ita quod illud, quod nos novem... publicaremus, vel aliàs pro Exsequutione capitulorum inter dicta parlamenta concordatorum faceremus, aut Executaremus quovis modo, haberetur pro facto constanti, valido atque firmo.* Constitutiones Ludovici de Canossa Episc. Bajoc. an. 1518. *Et mandata nostra absque mora exequantur & exequi procurent, atque Officiarii nostri reportent Executata & relatata, sub pœna pecuniaria & emenda arbitraria.* Testamentum Audæ de Lasserano Dominæ de Bonluco an. 1351. *Item dicta Domina testatrix, ut suum supradictum testamentum Executari valde possit, ordinavit,* &c. *Litera Executata,* in Decreto Curiæ Paris. ann. 1446. ex Chartulario Æduensi. *Executare promissum,* apud Baluzium to. 7. Miscell. pag. 100.

¶ EXECUTARE BONA DEBITORIS, Eum sublatis pignoribus ad solvendum æs alienum adigere. Consuetud. Tolosæ art. 3. *Quamvis etiam fuerit allegatum primo principalem debitorem fore conveniendum, & bona sua Executare,* &c.

EXECUTORES, in libris Jurisconsultorum, dicuntur qui judicum mandata, & decreta exequuntur. *Executor Comitis, judicis, civitatis,* in Lege Wisigoth. lib. 12. tit. 1. Capit. Caroli M. lib. 5. cap. 225. *Si quis hanc constitutionem violaverit, in magistratu positus 10. librarum auri pœna mulctabitur. Si Executor est, in Decanicis Ecclesiarum retrudatur pœnas luiturus, & officium perdat.*

¶ EXECUTORES CHALENTI, Iidem, ut opinor, notione; *Chalentum* enim hic idem puto quod *Calengum* vel *Calengam,* seu litem vel actionem qua quis rem suam repetit apud Judices Literæ Philippi Franc. Regis an. 1307. apud *le Brasseur* Hist. Ebroic. Probat. pag. 29. *Restat quod frater noster prædictus & ejus successores tenebuntur solvere singulis annis Executoribus Chalenti & aliis feodis & eleemosynis in castellania de Meulleute 427. libras & 3. solidos & 8. denarios Turon. & nos & successores nostri Reges Franciæ reddemus & solvemus residuum de quo est onerata castellania de Meulleute.* Quæ sic exprimuntur in alia ejusdem Regis Charta Gallica an. 1298. ibid. pag. 25. *De ce rendra nostre tres chier frere Loys Comte d'Evreux aux Executeurs Chalt & aultres fiefs,* &c. *Feudatariis* annumerantur *Executores Chalenti,* quod, si recte conjecto, suum tenerent officium fiduciario jure, ut *Servientes* seu Apparitores non raro tenebant. Vide in *Serviens.*

EXECUTORES, Exactores. Isidor. lib. 10. *Executor, ab exequendo, idem & Exactor.* Petrus Chrysol. Serm. 25. *Idem ipse est & Executor & debitor. Impietas Executorum,* apud Sidon. l. 4. Epist. 24. quæ eadem Epist. dicitur *Exactorum circumlatrantium barbara instantia.*

EXECUTORES denique *appellati* judices vel alii à Principe delegati, qui Episcoporum in Conciliis, contra sæculares, statuta executioni mandari curarent, ab ipsis Episcopis ad id fere semper postulati. Concilium Milevitanum II. c. 26. *Placuit præterea ut Exequutoribus in omnibus justis desideriis impertiatur.* Cap. 25. *Si in matricibus Cathedris Episcopus negligens fuerit adversus hæreticos, conveniatur a vicinis Episcopis,.... quod si ex die quo conventus, intra sex menses, si in ejus provincia Executio fuerit, & non eos ad unitatem Catholicam convertendos curaverit, non ei communicetur.* In Cod. Canon. Eccl. Afric. *Executores* ἐκβιβασταὶ dicuntur c. 96. Ἐκβιβασταί. Ἤρεσεν πρὸς τούτοις ὥστε ἐκβιβαστὰς ἐν πάσῃ ταῖς τῆς ἐκκλησίας χρείαις πάντα ἐπιλεγῆναι αὐτοῦ, οἵ τινες ἐν ταῖς διαφόροις ἐπιφερομένοις ἐπαρχίαις. Concilium Toletan. IV. cap. 3. *Omnes autem qui causas adversus Episcopos aut judices aut potentes, aut contra quoslibet alios habere noscuntur, ad idem Concilium concurrant, & quæcunque examine synodali à quibuslibet prave usurpata inveniuntur, Regii Executoris instantia, justissime his, quibus jura sunt, reformentur; ita ut pro compellendis judicibus vel sæcularibus viris ad Synodum Metropolitani studio idem Executor a Principe postuletur.*

☞ Romanorum quoque Pontificum Exsecutores fuere, *qui tamquam Exsecutores apostolicæ sedis sententiam* destinabantur, ut loquitur S. Augustinus in sua ad Cœlestinum PP. Epistola. Horum munus erat, ut recte exponit D. *Coustant* tom. 1.

Epist. Rom. Pontif. col. 1062. eos quorum intererat convenire, ac de dicta sententia admonere & certiores facere, ut si intra certos dies judicata re stare nollent, velut rebelles haberentur ac segregarentur. Hinc & actus ille quo conveniebantur *Conventionis* perinde & *Exsecutionis* nominibus donabatur: quod demonstrat idem D. *Constant* locis adductis, quos videre potes loco citato. Nobis satis sit observare Afris parum placuisse hujusmodi Exsecutores, ut patet ex eorum Epistola ad eumd. Cœlestinum PP. num. 5. *Exsecutores etiam clericos vestros quibusque petentibus nolite mittere, nolite concedere; ne famosum typhum saculi in Ecclesiam Christi, qua lucem simplicitatis & humilitatis diem Deum videre cupientibus prafert, videamur inducere.* Innuit Augustinus in Epistola jam laudata n. 4. clericos illos Exsecutores potestatum & militarium manuum præsidium, quo apostolicæ sedis sententiam exsequerentur, interdum adhibuisse. Sed hic Afri fastum in eis, non violentiam arguunt, inquit Coustantius noster hic omnino consulendus.

¶ Executor Officii, in antiquo Ecclesiæ Sarisburiensis Breviario edito Londini ann. 1555. passim dicitur idem qui alibi *hebdomadarius Sacerdos*, is scilicet qui per hebdomadam integram in Choro fungitur munere Sacerdotis.

¶ Executor Testamenti, Illius curator, quem spectat testatoris placita perficere, Gall. *Executeur Testamentaire.* Imperantibus in Francia stirpis Merovingicæ Regibus, raro Curatores testamentorum instituebantur; quod testatores hisce temporibus gravissimas imponerent hæredibus pœnas & mulctas, si suas ultimas voluntates rescindere præsumerent. Accedebat excommunicatio à Conciliis Gallicanis decreta in omnes & singulos, qui quovis colore bona Ecclesiis legata retinerent. Verum octavo sæculo hic usus cœpit abrogari, tumque hæredes mortuorum bona omnia, nulla testamentorum habita ratione, invaserunt sæpissime. Hinc Exsecutorum oborta necessitas. Quanta fuerit eorum potestas, nos docet Donatio Raymundi de Medullione facta Raymundo filio, cum emancipatus fuit anno 1281. Vult pater, *Ut castra Barreti, Villa-francha & Sadarsni possint* (Executores Testamentarii) *sua propria auctoritate absque alicujus Judicis licentia capere & possidere, fructus & obventiones percipere, quousque plenarie pradicta eleemosyna, remunerationes, sive dona fuerint soluta.* Infra: *Et quod dictus Raymundus non patietur aliquod impedimentum fieri contra voluntatem praedicti patris, qua quidem si per dictum Raymundum non fuerint observata, feudum superius sibi datum committatur, ex eo quod pradicta non observaret.* Denique additur: *Et pro exequenda ultima voluntate prad. Dom. Patris nostri quondam, venditionis titulo tradimus vobis castrum & villam de Molanis sub hac forma, videlicet, quod dict. castrum teneatis in feudum francum ab executione pradicta, quousque dicta executio finita fuerit.* Hæc ex Hist. Dalphin. tom. 2. p. 106. Vide ibi Venditionem prædicti castri de Molanis *Executorio nomine & ex potestate* Exsecutoribus *data & commissa in pradicto Testamento facta propter magnam & evidentem utilitatem & necessitatem executionis pradicta, & pro exequenda ultima testatoris voluntate.*

¶ Executrix Testamenti, apud Th. *Madox* Formul. Anglic. pag. 427.

¶ Executoriæ Litteræ, Specialia Pontificum maximorum mandata seu rescripta, quæ pro beneficiorum provisionibus concedebantur, forte sic appellatæ, quod ad certos Executores eas dirigerent summi Pontifices. Ab initio hæc mandata non imponebant necessitatem, erantque quasi precariæ seu monitoriæ Litteræ in gratiam eorum pro quibus scribebantur. Deinde præceptoriæ, quibus sub pœna collationem præcipiebant, si Ordinarii non obtemperarent; ac demum Executoriæ, quibus certis mandabatur personis, ut Ordinarios reluctantes compellerent ad conferendum. Tandem summis Pontificibus ultra progredientibus, monitoriæ & præceptoriæ Litteræ antiquatæ sunt, solusque Executoriarum usus remansit, quibus Executores dari cœperunt, nedum ad compellendum, sed & ad conferendum, & revocandam Ordinarii recusantis collationem. Ita Bicynianus Instit. lib. 1. p. 96.

¶ EXEDA, *Basterna*, Papias & Gloss. Sangerman. n. 501. Lege & vide *Esseda* in *Essedum.*

¶ EXEDERE, pro *Excedere*, Gall. *Exceder*. Modum exire. *Delinquant seu Exedant*, in Capitulis General. MSS. S. Victoris Massil.

¶ EXEDITIO. Vita S. Athelmi n. 13. Maii to. 6. p. 86. *Et cujuscumque Exeditionis sive belli turbatio inter confines fieret, loca supradicti Patris sanctitate & scientia reverenda, libera ab omni statuerunt fore servitio.* Continuator Bollandi in Glossario ad calcem reddit *Exactio*, sed puto mendum esse & pro *Exeditio* legendum *Expeditio*, Gall. *Expedition*, Exercitus, apparatus belli & bellum ipsum

EXEDRA, Gr. Ἐξέδρα. Gloss. Gr. Lat. Ἐξέδρα, *Triclinus.* Joan. de Janua, & auctor Mamotrecti ad 4. Regum cap. 23. *Exedra, i. cathedra, thronus, sedes, sella, suggestus. Vel Exedra est camera secreta, vel locus thesauri, vel locus subselliorum, i. absida, vel camera, vel locus quidam separatus à palatio. Vel Exedra est genus fenestra, qua exterius dilatatur, & interius coarctatur. Item invenitur Exedra pro gazophylacio, & etiam pro thalamo.* Ita fere etiam Gloss. MS. Eccles. Parisiens. ex Walafrido Strabone lib. de Reb. Eccles. cap. 6. ubi ait *Exedram, esse absidam quandam separatam modicum à templo vel palatio, & dictam quod extra hæreat.* Sunt igitur *Exedra* conclavia à reliquis ædificiis separata, quæ interdum porticibus adjungebantur, uti colligitur ex vet. Inscript. 65.3. 172.3. Regula S. Antonii ad Monachos c. 18. *Ne loquaris in Ecclesia, nec resideas in Exedris Monasterii.* [Vita S. Sulpicii Pii n. 19. *Hic locus non longe à Basilica ponitur domo, ubi Dei Sanctus in cujusdam Exedra loco refectionis gratia cum fratribus recumbebat.*] Monachus Altisiodorensis in Chr. an. 905. *Exedras quoque B. Lupi & S. Columba bracteis aureis atque argenteis fabrili artificis sculptis ambivit.* Concilium Nannetense can. 6. *Prohibendum etiam .... ut in Ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio aut in portico, aut in Exedra Ecclesia.*

Interdum *Exedra* dicuntur throni Episcoporum in Bematibus, seu ipsa Bemata, vel sacra templorum adyta. Glossæ MSS. *Exedra, vel Cathedrum, sedes Episcopalis.* Papias: *Exterior sedes, ubi Papa sedet, quando populus concionatur.* [Vel ut habet MS Bitur. *quando communicat populus.*] S. Augustinus lib. 22. de Civit. Dei cap. 8. *In gradibus Exedra, in qua de superiore loquebar loco, &c.* Idem in Gestis cum Emerito Donatistarum Episcopo: *Cum Deuterius Episcopus Metropolitanus Casariensis una cum..., Episcopis in Exedram processisset,* scilicet Ecclesiæ majoris Cæsariæ, &c. Vide Henric. Valesium ad Euseb. lib. 3. de Vita Constantini c. 50.

¶ EXIMARE. Vide *Exenıare* post *Exenium.*

¶ EXEMINA, Mensura vinaria. Vide *Hemina*.

¶ EXEMPLA, fem. gen. pro *Exemplum*, pluries apud Mabill. tom. 2. Annal. Benedict. pag. 705. Alibi non semel mendose scribitur pro *Ex epistola*, ut multis probat Stephanus Baluzius to. 2. Capitul. col. 1241. & seq.

EXEMPLABILE, *Quod alicujus comparatione exempli simile est*. Papias.

EXEMPLAR. In quo differunt *Exemplar* & *Exemplum* docet Rollandinus in Summa de Notaria: *Exemplar* dicitur *originalis scriptura. Genus videlicet ex quo generatur vel ducitur Exemplum, quod quidem appellatur Originale, Authenticum. Exemplum vero quod etiam vocatur Intextum, vel Sumptum, est scriptura exemplata generata, vel sumpta ex priori sive originali scriptura, unde versus:*

Exemplar genus est, Exemplum quod trahis inde.

Et:

Exemplar generans, Exemplum quod generatur.

Vide Salmasium de modo usurar. c. 1. Et Goclenium in Lexico Philosoph. pag. 307.

1. EXEMPLARE, Describere, exemplar exprimere, effingere, Gall. *Copier*. Papias: *Exemplare, Assimulare*. Gloss. Græc. *Exemplum*, ἀντίγραφον, ἀντίτυπον. *Exemplo*, ἀντιγράφω. Gregorius Turon. lib. 1. de Miracul. cap. 64. *Ille vero... nocturno tempore, famulante lumine, fideliter Exemplavit*. Ratbertus de Casibus S. Galli cap. 5. *Cum nequaquam invenisset* (Chartam) *quia omnino non erat, delatum est et quod Amalgarius eam Exemplari tradere voluisset*. Eckeardus Junior cap. 3. *Epistolas Canonicas Græcas.... multis sudoribus ille Exemplaverat*. Alanus de Insulis lib. 4. Anticlaudiani:

In studiis Exemplat eam, factamque sorores
Respiciens, ejus facto sua facta sigillat.

Et lib. 6.

..... Mortisque figuram
Exemplans moritur vivens.

Idem in Planctu naturæ: *Dentes quadam sui coloris consonantia eboris faciem Exemplabant*. Utitur in eodem libello non semel, & in Anticlaudiano lib. 1. cap. 7. lib. 3. cap. 1. 2. 5. lib. 7. cap. 3. ut & Sidon. lib. 4. Epist. 16 Ruricus lib. 1. Epist. 8. Gregorius Tur. de Vitis Patrum cap. 6. Marculfus lib. 1. Form. in Præfat. Rusticus Episc. Burdegal. in Epist. ad Eucherium edita à Sirmondo ad Sidonium lib. 2. Epist. 11. S. Bonifac. Moguntin. Episc. Epist. ad Zachariam PP. apud Serrar. de Reb. Mogunt. lib. 3. cap. 15. Walafridus Strabo in Præfat. ad Visionem Wettini Monachi, &c. Adde Baronium ad an. 745. n. 33. Columbum in Episc. Vivariensib lib 3. n. 2. &c.

2. EXEMPLARE, Explanare. Glossæ Biblicæ MSS. *Exemplavi, Explanavi, Exemplis dilucidavi.* [Vide *Exemplificare* 3.

3. EXEMPLARE, apud S. Augustinum Epist. 59. sumitur pro traducere & ludibrio in palam exponere.

¶ 4. EXEMPLARE, Interlucare silvas. Vide *Exemplum* 2.

EXEMPLARITAS, qua quis se præbet in exemplum. Rythmus de B. Marco Minorita:

Splendor Exemplaritatis & sanctitatis integra.

[Utitur eadem notione Menotus in Sermon. Quadragesim. fol. 144. v°.]

¶ EXEMPLARITER, Ad exemplum, Gall. *Exemplairement*. Hist. Archiep. Rotomag. apud Marten. to. 1. Collect. in 4°. part. 2. pag. 243. *Quatenus Exemplariter correcti, & posteris sibi similibus sint terrori, & parvulis spei.*

¶ EXEMPLARIUM. Vide in *Exemplum* 2.

¶ 1. EXEMPLATIO, Descriptio, exemplum, Gall. *Copie*. Mabill. lib. 1. de Re Diplom. cap. 2. n. 9. ex Epistola Wicardi Abbat. ad Frotharium Tull. Episc. *Mittimus dignationi vestræ donationem illarum rerum exemplatam, pariter cum ipsa & domni Imperatoris Exemplationis chartam*. Diploma Sigismundi Imp. ann. 1434. apud Ludewig. to. 5. pag. 301. *Certum nobis in jus comparent ad videndum & audiendum literas hujusmodi imperiales, ut premittitur, & faciendum exemplar, vel dicendum causas rationales, quare hujusmodi transumtio & Exemplatio fieri non deberent*. Processus de S. Wernhero, April. tom. 2. p. 733. *Quia præscriptorum munimentorum, litterarum ac scripturæ productioni & Exemplationi.... præsens interfui* Vide *Exemplare* 1.

¶ 2. EXEMPLATIO, Dumetorum purgatio, exstirpatio. Vide in *Exemplum* 2.

EXEMPLATORIUM, simili notione. Vide ibidem.

¶ 1. EXEMPLATUS, Descriptus, Gall. *Copié*. Vide *Exemplatio* 1.

2. EXEMPLATUS, Extirpatus Vide in *Exemplum* 2.

1. EXEMPLIFICARE, Idem quod *Exemplare*, Ad exemplar describere. Charta Edw. III. Reg. Angliæ to. 2. Monast. Anglic. p. 408. *Nos autem irrotulamentum ordinationis prædictæ... tenore præsentium duximus Exemplificandum*. Est etiam

2. EXEMPLIFICARE, Exemplum præbere. Inscriptio in Abbatia S. Martini Ambiani:

Hic Christe chlamydem Martinus dimidiavit:
Ut faciamus idem, nobis Exemplificavit.

Ebrardus Bethuniensis in Græcismo c. 15.

Scandalizare malum dicas Exemplificare.

Vide Will. Malmesbur. in Vita S. Aldhelmi c. 5. Cæsarium Heisterb. lib. 6. cap. 5. & Joannem de Janua in voce *Parum*, [Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 198. 207.]

¶ 3. EXEMPLIFICARE, *Narrare* Papias. Vide *Exemplare* 2.

1. EXEMPLUM, Argumentum, figura. Epistolæ Pontificum Romanor. Ep. 67. [& apud Miræum tom. 1. p 643. col. 1.] *Præfulgidos atque nectareos regalis potestatis vestræ per Arvinum Ducem suscepimus apices, in quibus referebatur, quod Palatii Ravennatis civitatis musiva atque marmora, cæteraque Exempla, tam in strato, quamque in parietibus sita, vobis tribueremus*. Anastasius in Leone III. PP. p. 123. *Fecit autem in Patriarchio Lateranensi triclinium majus... & in circuitu laminis marmoreis ornavit, atque marmoribus in Exemplis stravit*. Ibid. p. 127. *Et in pavimento marmoreis Exemplis stratis*. Ita pavimentum *Exemplis stratum*, idem est ac tessellatum, in quo diversæ formæ & figuræ exprimuntur. Hinc vestes variis *Exemplis*, & figuris ornatæ ἐξεμπλαριά dicuntur apud Eustathium ad Od. 2. & ἐξεμπλαρό-πουλα apud Nicetam in Codice Barbaro-Græco, tapetes *Exemplati* & figurati, pro quo in Græco est ἀλληγορικὰ τάπητες Ita Nicolaus Alemannus in Dissert. de Lateranensib. Pariet. lib. 3. c. 2. & Salmasius.

2. EXEMPLUM, Idem quod *Exartum*, *Essartis*, [Silvæ vel dumeta in terram cultam redacta. Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 28. *Concessi .... Abbatiæ S. Vincentii Cenoman. duas partes totius decimæ de feode de la Bastive de omnibus Exemplis tam in plano quam in nemore factis & faciendis.*] Charta an. 1126. in Tabulario Vindocinensi: *Joannes filius Goffridi Comitis Vindocinens. calumniatus est Exempla Wastinæ, quæ adjacent Villæ Dei, & saisivit*. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 50. *De nemoribus Militum & feodalium de foresta, ipsi habent Exempla sua, tali conditione, ut ipsi non poterunt Exemplare,*

nec vendere, nec dare omne forestagium. Fol. 47. *Exempla etiam nemoris S. Joannis, quod de feodo Belismensi constat, quantum juxta feodum Gusa continetur, habet in dominicum.* In eodem Tabular. f. 54. *Nul ne puet vendre bois ne pleysseys ès viez Essanples do Bacoy, ne ès novians, sans asentement au Seignor de cette forest.* Vide Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. pag. 63. 64. 87. [& Lobinel. Hist. Britan. to. 2. c. 211.]

¶ EXAMPLUM. in Notitia initæ pacis inter Gaufridum Consitem Andegav. & Gervasium Episcop. Cenoman. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 159. *Statuit et dare illico de Examplis intra forestem Guastinæ, &c.*

EXEMPLARIUM, EXAMPLARIUM, Eadem notione. Charta Ludovici Regis Franc. ann. 878. ex Tabul. Eccles. Barcinon. in Append. ad Capitul. n. 110. *Et villam Campinon cum Examplariis, ad fiscus, casticus, & vineis, &c.* Charta Willelmi Comitis Belismensis apud Ægidium *Bry* in Hist. Comitum Perticensium: *Dedimus etiam Ecclesias de Domsionte, & decimas omnium agriculturarum quæ fiunt in Exemplariis forestarum prædictarum.*

EXEMPLATA TERRA, Eruncata, virgultis purgata. Charta Philippi Reg. Franc. ann. 1206. apud Sammarth. in Abbat. Fontis Danielis: *Decimam partem totius redditus... de terra Exemplata & Exemplanda in eadem foresta.* Charta Philippi Regis Fr. an. 1206. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1299. Tabularii Regii num. 57. *Et decimam partem totius redditus ejusdem Juelli* (de Medoana) *de terra Exemplata & Examplanda in eadem foresta de Fossa Loven, &c.* Alia ejusdem Philippi Pulcri Regis Franc. an. 1310. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 77. *Plateas, landas, bruerias, & Exemplata seu essarta, &c.*

¶ EXEMPLARE, Eruncare. Chartular. B. M. de Bono-nuncio Aurelian. tit. VDA. in Transactione an. 1205. *Illud nemus Exemplare non poterit.*

EXEMPLATIO, EXEMPLATORIUM. Charta Gaufredi Comitis Andegavensis in Tabulario Eccles. S. Laudi fol. 81. *Et prope ipsum locum Exemplationem quam permisi facere Joannem Clericum in eadem foresta.* Alia an. 1067. to. 11. Spicilegii Acheriani p. 294. *Dedimus... unam medietatem terræ cum pratis quæ ad illam pertinent, & Exemplationes bosci de Bosria, quæ erant mea propria.* Charta Goffridi Comitis Andegavorum an. 1040. apud Sammarthanos in Episcop. Andeg. *Et terram veterem quam ibidem habere dinoscimur, pariterque cum novalibus & Exemplationibus quæ postmodum ibi facta sunt.* [Perperam *Exemptationibus* in Annal. Benedict. to. 4. pag. 732. col. 2.] Alia Goffridi alterius Comitis Andegav. apud eosdem Sammarth. *Et prope ipsum locum Exemplationem quam permisit facere..., in eadem foreste.* Charta Caroli C. apud eosdem in Episcopis Vivariensib. n. 34. *Districtum quoque ex burgnitate,... Melatem quoque usque ad aquaductum, cum Exemplatorio, silvis, & insulis, &c.* Infra: *Usque ad summum montis Conati, & usque ad Exemplatorium.* Vide Columbum in iisdem Episcopis lib. 1. n. 25. lib. 2. n. 49. Quidam his locis *Exemplatorium* esse putant lucum in quem rivus influit. Sed cum silvis adjungatur, quæ aliquando *exemplantur*, malim existimare *saltum* significare.

Harum vocum originem vix agnoscunt ipsi, apud quos obtinent, Andegavenses: neque enim pro vero dare velim ab *Examplere* ortas, ut *essarta*, silvarum partes fuerint *exemplera*; alii melius forte divinabunt.

¶ EXEMPTIO, qua Monasteria ab episcopali jurisdictione eximuntur. Vide *Monasteria exempta.*

EXEMPTO, pro *Excepto*, adverbialiter, in Bibl. Cluniacensi p. 543.

EXEMPTOR, Carnifex. Thomas Cantiprat. lib. 1. cap. 25. §. 8. *Nec mora, Exemptore vocato, jubet, aperto pectore martyris, cor ejus evelli.* Apud Papiam MS. *Exemptores, Tabellarii*, in Edito *Tabularii* dicontur. Sed legendum videtur *Exceptores.*

EXENARRARE. Glossarium MS. Ecclesiæ Parisiensis: *Exenarrabant, ignorabant.*

¶ EXENIA, fem. ut *Exenium. Quod undique non venirent ad eos Exenia à fidelibus transmissa*, in Actis SS. Julii to. 1. p. 115.

¶ EXENIARE. Vide post *Exenium.*

¶ EXENIM, *Valde.* Gloss. Isid. Putat Grævius *Enim* delendum esse, & significari *Ex* in compositis habere potestatem augendi, ut in *Exanger*, &c. suamque opinionem confirmat auctoritate Papiæ, apud quem: *Ex præpositio interdum pro valde accipitur, sicut Exeolsus.*

EXENIUM, EXENNIUM, Idem quod *Xenium*, Munus, donum, oblatio, atque adeo quævis præstatio vel tributum sub nomine doni. Papias: *Exenium, Donum, Servitium.* Glossæ MSS. *Gaza, multa Exenia.* Gloss. Græc. Lat. Cod Reg. 85. ξένιον, *Hospitale, unde Latin. Exenium.* Idem Gloss. Edit. ξένιον τὸ δῶρον τὸ πεμπόμενον ξένῳ, *Hospitale.* Mamotrectus ad Ecclesiastic. cap. 20. *Exenia, id est, dona de longinquo missa, ab e & xenos, quod est peregrinum.* Editio hodierna habet *Xenia.* Catholicon parvum: *Exenium, vel Exennium, Present. Exenium nuptiale*, in Legib. Rotharis Reg Longobard. tit. 67. quod ab amicis vel agnatis novæ nuptæ datur. Justus Episcopus Urgelitanus in Epist. ad Sergium Papam: *Quoddam tibi in corporali specie spiritale Exenium dirigere procuravi.* Hincmarus Remensis in Quaternion. ad Carolum Regem: *Quia idem frater noster ab eo Exenium acceperit, & patris sui beneficium ei donaverit.* Honorius III. PP. *Super sine dubitastis... quin teneantur vicesimam solvere de proventibus illis qui ex gratia, intuitu officii, vel loci Ecclesiastici provenire noscuntur, nisi forsan aliqua Exennia sint, quæ ad esculentum, vel poculentum pertineant.* Alanus de Insulis lib. 4. Anticlaudiani:

Et veluti quadam camus Exenia donat.

Ita Cod. MS. pro *Encenia.* Occurrit passim hisce notionibus apud Scriptores, in Lege Longob. lib. 2. tit. 1. §. 6. in Annalib. Francor. Bertinianis an. 867. apud Paulum Warnefrid. l. 4. de Gest. Longobard. Alcuinum Epist. 84. Paulum Diacon. in Vita S. Masonæ Episcopi Emerit. cap. 2. Ingulfum p. 877. Ordericum Vitalem p. 868. Petrum Damiani in Vita S. Odilonis Abbat. Cluniac. cap. 17. Fridegodum in Vita S. Wilfridi c. 44. Hincmarum in Capitulis ad Presbyt. parochiæ suæ cap. 12. 13. Guibertum lib. 1. Hist. Hierosol. c. 22. Guill. Tyrium lib. 7. c. 13. Anonymum in libro Miraculor. S. Mauri Abb. c. 17. Anonym. Poetam de Episcopis Eboracensibus p. 559. Simeonem Dunelmensem ann. 1054. & 1147. Gervasium Dorobern. Willelmum Briton. l. 4. Philipp. pag. 141. 145. [Guillelmum Parisiensem Episcopum in Rhetorica divina cap. 50.] Mussatum lib. 4. de Gestis Henrici VII. rubr. 2. Thomam Archidiaconum Spalatensem c. 19. Petrum de Vineis l. 3. Epist. 67. Bractonum lib. 5. tract. 5. c. 4. Fletam lib. 2. cap. 71. §. 11. Thwroczium in Ludovico Rege Hungar. cap. 4. & alibi, in Formula 37. ex Baluzianis, &c.

Vocem porro Ulpiano notam in lege 6. D. de

Offic. Proconf. observat Dempsterus ad l. 1. Antiq. Roman. Rosini, scribens in MS. Codice legi *Euxeniorum*, pro *Xeniorum*, uti Editi præferunt. Vide Felicem Osium ad Mussatum p. 98. & supra *Encanium*.

Exeniare, Dona conferre, in Chronico Fredegarii c. 45. [& in Appendice ad Agnelli librum Pontificalem, apud Murator. tom. 2. pag. 212. col. 1. Hincque corrigendus locus Chronici Siciliæ, inter Anecdot. Mart. tom. 3. col. 79. ubi legitur: *Cui Domino Universitas hominum dictæ Panormitanæ urbis Exemavit in dicto transitu plures & diversas res comestibiles*. Legendum enim *Exeniavit*.]

¶ EXENNIUM. Vide *Exenium*.

¶ EXENODOCHIUM, pro *Xenodochium*, in Codice MS. Cathedralis Mutin. haberi testatur Muratorius to. 1. part. 2. p. 120.

¶ EXENSIS, *Hors de sens*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman MSS. Leg. *Exsensus*, ut apud Gellium.

¶ EXENTERARE, Sontis interanea seu viscera extrahere. Cornelius *Zantfliet* in Chronico, apud Marten. tom. 5. Collect. Ampliss. col. 392. *Post pauca tres præcipui totius mali promotores vivi comprehensi sunt & Bavaro præsentati; quorum primarius, Jacobus dictus Babdu, in quatuor portiones apud Trajectum extitit depeciatus & Exenteratus, Helias de Flemalia in agro decollatus, Ægidius Lamberti ad arborem suspensus*. Vide *Exinterare*.

Exenteratio, Exentricatio, Pœnæ species in læsæ majestatis reos, apud Anglos, apud quos eorum interanea seu viscera extrahuntur & comburuntur. Th. Walsinghamus in Ricardo II. *Auditum & confessum turpissima scelera, tractioni, suspendio, decollationi, Exenterationi, & quarterizationi, ut usu vulgari loquar, adjudicavit*. Et pag. 354. *Adjudicatus est tractioni, suspensioni, Exentricationi, combustioni interiorum, & quarterizationi*. Sententia edita in Hugonem Dispensatorem sub Edw. II. apud Knyghtonem: *Et pur ceo que vous abbetastes & procurastes discorde entre nostre Seigneur le Roy & la Reyne & les altres del Realme, si serez Emboellez, & puis ils serront ars*.

EXEQUIÆ, apud S. Zenonem Veronensem in Serm. de Fide, Spe & Caritate, dicuntur lintea quibus defunctorum corpora involvuntur, vel certe ipsum, ut aiunt, funus. [Interdum Officium est pro Defuncto sollemniter celebratum, etiam absente cadavere. Charta ann. 1442. ex Schedis D. *Lancelot*: Audierat Johannem de Liveriis Episc. Vivar. *apud Valentiam dies suos clausisse extremos & ibidem corpus suum tradi non fuisse ecclesiastica sepulturæ: quare si aliis DD. Canonicis consonum videbatur, dicit fore honestum missam & Exequias celebrari debere .... qui quidem Canonici ... ordinaverunt Missam sollempnem & Exequias celebrandas fore incontinenti*. Testamentum Rotherami Ebor. Episc. an. 1498. in Libro nigro Scaccarii p. 679. *Do etiam & lego omnibus locis, in quibus habeo perpetuas Exequias, tales denariorum summas, quales executores mei æstimabunt honestas & salubres animæ meæ ... & si forte executoribus meis, vel administratoribus eorum videbitur, quod Exequiæ tales erunt multum honerosa (onerosa) aliquibus locis ... volo, quod commutent prædictas Exequias in numerum Missarum citius quo bene fieri poterit pro salute animæ meæ post mortem meam per eos celebrandarum*.]

EXEQUIALES, [Monitores funerum.] Vide *Pulsatores*.

EXEQUIARE, *Exequias* celebrare. Vita B. Eusebiæ Abbatissæ Hamaticensis c. 12. *Tunc ex more funebribus exequiis Exequiatur*. [Bernard. Guido in Histor. fundat. Conventuum Ord. Prædicat. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 516. *Exequiebatur corpus ejus in Ecclesia*. Nonius: *Exsequiantur, ab Exequiis, ut convivantur, epulantur*. Affert locum Varronis.] *Exequialis honor*, apud Willelm. Briton. lib. 12. Philipp. extremo.

EXEQUITARE, Ex equo dejicere, Gall. *Démonter*. Petrus Diac. lib. 4. Chr. Casin. c. 62. *Victoria itaque Romanis potiti, Normannos Exequitatos & deprædatos per vicos & oppida persequebantur*. [Camillus Peregrinus in Hist. Princip. Langobard. apud Murator. to. 2. p. 251. col. 2. *Dum Capuam repeteremus, a Græcis capti omnique sumus & Exequitati: ablatisque equis & spoliis & ministris cunctis, homines argento redempti sunt. Equos recollegimus quinque*.] Occurrit apud Erchempertum in Hist. Longob. cap. 61. & in Epist. 326. to. 4. Hist. Franc. At in Speculo Saxonico l. 2. art. 72. §. 4. sumitur pro *Equitare*. Vide *Eques*.

EXEQUIUS. Testamentum MS. Guill. Jordani Comitis Ceritaniæ Id. April. an. 42. Philippi Regis: *Et ipsas franchodas de villa Targasona, & albergas & omnes Exequios quæ habeo in villa Marechexanes, &c.* [Editum est in Appendice Marcæ Hisp. col. 1224. & seq.] Vide *Exaquia*.

EXERCIPES, Cursor, qui in currendo pedes exercet. Gloss. Lat. Gr. *Exercipes*, ταχυδρόμος, δρομεὺς, κίρηρ.

EXERCITALES, Milites, qui in exercitu militant. Capitulare Sicardi Principis Benevent. an. 836. cap. 7. *Si quispiam Exercitalem aut militem, vel quamlibet aliam personam simpliciter ambulantem præsumpserit occidere*. Cap. 20. *Ut non præsumat aliquis testatorem Exercitalem aut militem facere*. Cap. 21. *Si vertiator absconse Exercitalis factus fuerit, aut miles*. Occurrit in Legibus Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 9. in Legib. Longob. lib. 1. tit. 9. §. 21. tit. 14. §. 1. 3. lib. 3. tit. 1. §. 18.

Expeditio Exercitalis, in Capitulis Caroli Calvi tit. 31. §. 27.

Exercitale Iter, Gall. *Marche d'armée*, in Capitulis Caroli M. lib. 2. c. 14. & in Capitulis Caroli C. tit. 20.

¶ Exercitales Homines, Milites qui colebant mansos sibi mercedis loco attributos. Donationes Ecclesiæ Saltzburgensi factæ apud Canisium to. 6. p. 1151. *Et ipse Dux ... tradidit ibidem in alimoniam ancillis Dei ... villam quæ vocatur Einberga cum commanentibus ibidem servis & aliis Exercitalibus hominibus triginta*. Infra: *Dedit etiam ... casam & curtem cum omnibus appenditiis suis & mansis LX. inter servos & tributales necnon & Exercitales homines*.

Mansi Exercitales, [Qui *Exercitalibus hominibus* attribuebantur ad culturam.] Vide *Mansus*.

EXERCITARE, Bellare, bellum gerere, vel in exercitum pergere. Capitulare ann. 807. *Memoratorum qualiter ordinavimus, propter famis inopiam, ut de ultra Sequana omnes Exercitare debeant*. Adde Capitul. 4. incerti anni Caroli M. c. 7. Capitula Caroli C. apud Marsnam an. 847. &c. Capitulare Sicardi Principis Beneventani ann. 836. c. 19. *Ut ubi Exercitare volueritis a nobis nullam læsionem habeatis*. Acta S. Prudentii Episcopi Garrayacensis apud Bivarium: *Aragonensis Rex Ildefonsus tam longo tempore cum exercitu suo in Saracenos Exercitando extitit, ut, &c.*

EXERCITATORES Monachi, in Vita S. Macharii Alexandr. Abb. c. 5. & 7. in Vitis Patrum, dici videntur qui aliis *Circatores*.

Exercitator Equorum, apud Jul. Firmicum l. 8.

l. 8. *Exercitator corporum, παιδοτρίβης, γυμναστής*, apud Macrobium l. 2. cap. 24. [*Exercitator* nude inter eos, qui *in navi praeminentiam habent*, numeratur apud Rymerum tom. 12. pag. 692. col. 1. Vide *Exercitor*.]

¶ EXERCITIOSUS, Exercitatus. Richerii Chronic. Senon. in Hist. Mediani Monasterii pag. 329. *Veniens igitur ad villam... invenit illum angelum sathana Rainaldum Ballivum Domini de Salmis in malitia nimis Exercitiosum.*

¶ EXERCITOR. Ulpianus leg. 1. §. 15. Dig. de exercitoria actione: *Exercitorem eum dicimus, ad quem reditus & obventiones omnes proveniunt, sive is dominus navis sit, sive à domino navem per aversionem conduxit, vel ad tempus, vel in perpetuum.*

¶ EXERCITUALIS, Gloria militari illustris. Cassiod. lib. 11. var. Epist. 1. *Respicite Patricium Liberium, Praefectum etiam Galliarum, Exercitualem virum, &c. Rex Manfredus curas Exercituales aggrediens*, id est, militares, apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 221.

¶ EXERCITUALITER. Armata manu, cum exercitu. Legitur apud Baluzium to. 6. Miscell. pag. 293. & Ludewig. to. 5. p. 529.

EXERCITUARE, Castra sequi, conscribere militem, Sambuco ad Leges Hungaricas.

¶ EXERCITUM, neutro gen. legitur in quodam veteri Chron. ad annos 778. & 779. inter Fragmenta Hist. MSS. Stephanotii to. 4. apud Duchesnium to. 2. p. 6. & Muratorium to. 2. pag. 257. col. 1. in Capitulari Sicardi Princip. Langobard.

1. EXERCITUS. *Exercitum* debere dicuntur vassalli, cum dominorum expeditionibus bellicis interesse, ac pro iis dimicare tenentur. Henricus Huntindon. l. 7. de Guillelmo Rufo Rege: *Suos Exercitibus frequentissimis & geldis continuis vexabat.* Vetus Charta apud Gariellum in Episcopis Magalon. p. 276. *Et Exercitum faciant D. Regi, sicut & caeteri de parte Regia.* Charta Philippi August. an. 1185. in Hist. Vastinensi l. 5. *Ita & quod universi homines illius libertatis ad omnes citationes nostras nobis Exercitus & equitationes debebunt, quocumque eos ducere voluerimus.* Charta Gastonis Vicecomitis Benchanensis ann. 1215. *Praeter Exercitum quem mihi duxi & meis haeredibus retinendum.* Aresta ann. 1294. in Regesto Parlamenti B. f. 105. *Dom. Rex remanebit in saisina percipiendi Exercitum, seu servitium Exercitus ab Abbate S. Savini ratione homagii & juramenti fidelitatis qua ab Abbate fiunt D. Regi.* Fol. 107. *Exercitum & equitationem habere. Exercitalis obeditio*, in Capitulari 3. Caroli M. an. 811. Occurrit passim. Vide *Hostis*.

¶ 2. EXERCITUS, Aulicorum turba, Proceres, Optimates. Idatius in Chronico: *Apud CPlim Marcianus à militibus & ab Exercitu, instante etiam sorore Theodosii Pulcheria Regina efficitur Imperator.* Translatio S. Geminiani Mutin. Episc. an. 1106. apud Murator. tom. 6. col. 90. *Nullus enim locus, nulla platea, nulla domus, nulla porticus, nullum atrium saltem vel modicum à conventu populorum poterat inveniri vacuum. Adest etiam ad hoc spectaculum Princeps Mathildis cum suo Exercitu, omnes unanimiter praestolantes tanti patris translationem.* Similis est locutio Lucae 23. 11. *Sprevit autem illum* (Jesum) *Herodes cum Exercitu suo:* ubi Graecum etiam habet, σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ. Vide Valesiana p. 79.

¶ EXERCITUS BESTIARUM, Grex ferarum in silvis, apud Kennettum in Gloss. ad calcem Antiquit. Ambrosden.

¶ EXERE, Ejicere. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 133. *Quod nisi Gaufridus de Laugolio infra octo dies juri apparebit, ipse erit penitus foris bannitus, & quod omnes tam milites quam rustici qui eum viderint, ipsum capiant, vel à terra domini Regis Exant.* Forte pro *Exeant* active sumto, Gallice *Qu'ils le fassent sortir.*

¶ EXERES, *Naves sex ordinum.* Papias MS. Bituric. Sic dicuntur *Trieres* vel *Triremes*, trium ordinum.

¶ EXERQUIA, ut *Exerquia*. Vide locum in *Cucucia* post *Cugus*.

¶ EXERS MACILENTIA, in Vita sancti Guthlaci, April. to. 2. p. 45. pro *Iners macilentia*, quo sensu *Dolor iners*, apud Senecam.

¶ EXERSERUNT, pro *Exeruerunt*, ab *Exerere*, Educere vel exportare. *Exerserunt dictum carrocium de Ecclesia majori in plateam ipsius Ecclesiae cum magno gaudio*, in Chronico Parmensi ad ann. 1281.

¶ EXLUS. Vide *Exius*.

EXFAIDUM. Placitum Chlodovei III. Reg. ann. 3. Editum à Mabillonio to. 4. SS. Ord. S. Benedicti p. 619. *Nisi inventum fuit quod contra rationis ordinem ipsa subsadina contradixisset, vel in ac causa introisset, sicut fuit judecatum, ut in Exfaido & fredo solidos quindecim pro hac causa fidem facere debirit, quod ita & in praesenti persistere ausus est, fecisset.* Vide *Faida*.

¶ EXFAMILIARIS, f. è familia. Vide *Dagewardus*.

¶ EXFAVILLARE, *Exeruere*. Papias.

¶ EXFEBRUARE, *Expurgare*; *Februare enim purgare est.* Glossar. Sangerman. num. 501. *Februare* Varroni Purgare est seu Lustrare: quod flammis ferventibus fieri solebat; hinc à *Fervere* dictum putant *Februare*.

EXFESTUCARE, [Abdicare, per *Festucam* dimittere, adjicere. Passim occurrit.] Vide *Festuca*.

EXIIAT, pro *Exeat*, in veteri Inscriptione apud Gruterum 755. 1.

EXFIBULARE, Fibulam detrahere, solvere. Utitur Prudentius.

EXFINARE, Terminare, definire. Charta anni 1141. apud Ughellum in Episcopis Cumanis: *Sicut Exfinat viam que pergit ad stratum, &c.* Ibi rursum.

EXFOLIARE, Folia decerpere, apud Apicium lib. 4. cap. 2.

EXFORBIARE. Vetus Charta apud Ughellum to. 9. p. 905. *Qui... hac pagina hujus praecepti inanire quaesierit, vel de eis qua continentur, minuere, aut Exforbiare voluerit, habeat maledictionem, &c.* Forte *Exforciare*, per vim auferre. Vide in hac voce mox.

EXFORCIARE, Vim inferre. Vetus Notitia apud Besliium in Regibus Aquitan. p. 23. *Ipse Agualdus venisset super homines in sua forcia ex villa Cavadado, & Exforciasset & eos batuisset injuste.* Tabularium Brivatense Ch. 114. *Ipsas res praedictas ab ipso servo ipsi praedicti per malas occasiones invadendo tulerunt, vel Exforciaverunt.* Perperam ibi scriptum *Exforniciaverunt*. Vide *Efforciare*.

EXFORCIUM, Auxilium, ex Gall. *Effort*, [Ital. *Sforzo*.] Epistola Roberti Siciliae Regis apud Albertinum Mussatum lib. 7. de Gest. Henrici VII. rubr. 4. *Ac eos prompta vestri Exforcii... adhibitione juvare.* Utuntur non semel Anonymus de Gestis Friderici II. Imp. pag. 769. 800. Petrus de Vineis lib. x. Ep. 54. & alibi, Richardus de S. Germano an. 1198. & 1228. &c. *Esforcium*, in Foris Aragon. lib. 9. tit. de Homicidio. [*Exforcium*, in Epistola Roberti Regis Hierusalem & Siciliae apud Murator. to. 10. col. 500. *Exfor-*

tium, apud eumdem Murator. to. 12. col. 505. 513. & 793.] Vide in *Incalcare*.

¶ EXFOTUIT, ἐξέθαλψε, *Fovendo exclusit*. Supplem. Antiquarii.

EXFRACTOR. Vide *Effractor*.

EXFREDIARE, Quasi extra pacem ponere, violare, à Saxon. frede, vel frið, *pax*, friðian, protegere. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 81. *Si quis ad arma prosiliat, & domum Exfrediet, nec tamen aliquem percutiat, dimidia forisfacto culpa consistat.*

EXFRETARE, *Navigare ultra*, in Gloss. Isid. & apud Papiam. Fretum enavigare.

EXFRUCTARE, EXFRUCTUARE, Fructus percipere. Tabularium Casauriense: *Ad usum fruendum, ad laborandum, ad Exfructuandum.* [Additamenta ad Chronicon Casaur. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 953. *Ut omnem ipsam suprascriptam curtem & res ejus habeamus ad usum fruendi, laborandi, Exfructandi. Usuare & Exfructuare*, in Charta anni 855. Marcæ Hisp. col. 789. Hinc metaphora ex agris ducta in dictis B. Ægidii, inter Acta SS. April. to. 3. pag. 230. *Beatus qui Exfructat corpus amore Altissimi.*]

¶ EXFRUCTIFICARE, Eadem notione. in Privilegio Caroli Crassi, apud Mabillonium tom. 3. Annal. Benedict. pag. 688. col. 1.

EXFUNDARE, EXFUNDATA. Pactum Arechis Principis Beneventani cum Neapolitanis: *Si censilis homo de Liburia patitur oppressiones a parte de Neapolim, & voluerit Exfundare se de ipso funda, ponit post regiam damus sua ipsum fustem, sicut antiqua fuit consuetudo, & vadit ubi voluerit. Si autem pars de Neapolim cum parte Langobardorum potuerit revocare ipsum tertiatorem, in ipsum fundum, & fundare illum ibi, potestatem habeant, & serviat ambobus partes, sicut antea servivit.* Idem Pactum: *Si alia fuerit contentio de fundis Exfundatis, & dixerit una pars, quia ista fundora de talibus tertiatoribus fuerint.* Ibidem non semel *Fundora*, *Fundata*, *sive Exfundata* occurrunt; locos produxi in *Fundora*. Charta Pandolphi Ducis Longob. apud Ughellum in Beneventanis Archiep. *Concedimus cum omnibus rebus Exfundatis qua fuerunt de hominibus qui ex hoc saeculo absque haeredes migraverunt.* Adde pag. 599. 601. 603. 604. Ubi *Fundare*, est in fundi possessionem mittere; *Exfundare* vero, ipsius fundi possessionem dimittere & abdicare. Apud Nonium Marcellum *Exfundare*, est *a fundo avertere*, ubi ex Cœlio Antipatro lib. 7. Annal. hæc citat: *Respublica amisso Exfundata pulcerrimo oppido.* [In Onomastico ad calcem SS. Junii tom. 2. *Exfundare, Funditus evertere.*]

¶ EXGALATIO, EGALATIO, Æquatio, æqua partitio census & servitiorum inter vassallos cohæredes, Gall. *Egalisation*, *Partage égal*. Censualis Codex Calomontis: *Secundum Exgalationem inter dictas partes factam.*

EXGARDIUM. Vide *Esgardium*.

EXGRAVATOR. Charta MS. Matthæi, Barnabonis, & Galeacii Dominorum Mediolani an. 1354. *Potestates & Vicarios, Capitaneos & Rectores, Exgravatores, Judices appellationum, Exactoras, &c.*

¶ EXHABITARE, Locum habitatoribus viduare. Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Regum apud Murator. to 8. col. 590. *Et in securitatem Principis excelsum montem Centurbii, quem olim Exhabitari fecerat Imperator, pro tutiori statione conscendunt.*

¶ EXHABITATIO, Loci desertio, ibid. col. 589.

Qui sub fortuna regia viribus instauratis, porrigens obsidionis instantia, superbiam montis ejusdem per extrema desolationis & Exhabitationis excidium potenter edomuit.

¶ EXHÆREDARE, Bonis possessis spoliare. Sugerius in Vita Ludovici Grossi apud Duchesnium tom. 4. pag. 288. *Henricus Imperator, vir affectus patris & totius humanitatis expers, qui & genitorem Henricum crudelissime persecutus Exhæredavit.* Rigordus de Gestis Philippi Aug. apud Duchesnium to. 5. pag. 32. *Unde Rex Angliæ vehementer iratus, eos* (G. de Ranchonio & Vicecomitem de Castelloduno) *Exhæredare juravit.*

¶ EXHÆREDITARE, Eadem notione. Capitul. lib. 6. cap. 282. *Ne forte parentes contra justitiam fiant Exhæreditati, & regale obsequium minuatur.* Salvianus lib. contra Avarit. *Si illi tunc ob Deum donantes omnia sua, etiam seipsos Exhæreditavere viventes*, &c. Vide Concil. Mogunt. can 6. Turon. can. 51. Cabillon. can. 2. *Exhæreditari* apud Ludewig. to. 5. pag. 619. dicitur de terris, quarum nullus hæres est.

EXHÆRES, Ἀποκληρονόμος. Testamentum S. Remigii apud Flodoardum lib. 1. Hist. Rem. cap. 18. *Hæc ita do, ita lego, ita testor: cæteri omnes Exhæredes estote, sunto.* Adde Marculfum lib. 2. form. 17. Vox Plauto & aliis nota.

¶ EXHALATUS, Mors, qua quis *Exhalat* animam. Miracula B. Simonis de Lipnica, Julii to. 4. pag. 531. *Unde illa mox capitis colloque tumorem incurrit pergrandem, Exhalatumque è vicino præstolans semiviva recipitur ac emortua.*

¶ EXHALATUS, adjective, Exanimatus. Acta S. Bonifacii Mart. Maii tom. 3. pag. 281. *Vidit eos inter tormenta positos ... altum stipite in collo infixum & Exhalatum in terram.*

¶ EXHAURITORIUS, Qui exhausit. Gloss. Isid. *Antlia, Rota Exhauritoria.*

¶ EXHAUSTA. Vide *Exagusta*.

¶ EXHEREDARI, Extra familiam, quæ naturalis est hæres, exire. Constitutio Leduini Abb. S. Vedasti ann. 1020. apud Edmund. Marten. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 382. D. *Si noluerit, vel non potuerit redimere, dabit ei licentiam vendendi, non alicui extraneo, sed proxima generis sui, aut alicui ejusdem legis, ne alodium placiti videatur Exheredari.* Vide *Exhæredare*.

EXHIBERE, Præbere alimenta & ad vitam necessaria apud JC. Lactantius de Mortib. Persecutor. n. 7. *Hæc quoque tolerari possunt, quæ ad Exhibendos milites spectant.* Et num. 11. *Dapibus suis sacrificabat pene cotidie, ac vicarios epulis suis Exhibebat.* [Nicolaus Trivettus in Chronico ad an. 1165. *Transivit igitur* (S. Thomas Cantuar.) *ad S. Columbam, Rege Francorum eum humaniter tractante, & in necessariis Exhibente, cui etiam successoribusque suis in Ecclesia Lugdunensi præbendam perpetuam assignavit.*]

EXHIBITIONES, Præbitiones, præstationes, tributa, &c. Charta Andreæ Laudensis Episc. apud Ughellum: *Cunctasque Exhibitiones quæ hactenus ad Laudensem Comitatum de ipsa civitate, & suburbanis ejus redhibita sunt, &c.* Usurpatur etiam eadem notione in Charta Henrici Regis Franc. an. 1048. Locum vide in *Vicaria*.

¶ EXHIBUCE. Vide *Exibus*.

¶ EXHIMITUM, ut supra *Examitum*, Pannus pretiosior, holosericus. Locum vide in *Dimitum*.

EXHOMINARE, Hominem exuere, ἐξανθρωπίζειν. Alanus de Insulis in Planctu naturæ, de Sodomitis:

Humanes hominis exuit usus,
Non humanus homo. Degener ergo
Bruti degeneres induit artus,
Et sic Exhominans Exhominandus.

¶ EXHOMOLOGISTA, Confessarius, seu Administer sacræ pœnitentiæ, ab ἐξομολογεῖν, Confiteri. Scriptura Johannis de Ribera ad Concilium Compostell. inter Concil. Hispan. tom. 4. p. 98. col. 2. *Plurimi reperiuntur, qui domestico Exhomologistæ peccata præ verecundia celant, quæ extraneis libere produnt.*

EXHONORARE, *Vituperare*, in Glossis Arabico-Lat. [Gall. *Deshonorer*, Probrum, infamiam inferre, Labem aspergere. Interpres Ecclesiastici 10. 23. *Semen autem hoc Exhonorabitur, quod præterit mandata Domini.* Et ℣. 32. *Quis honorificabit Exhonorantem animam suam?*] Est etiam *honorem*, id est, feudum adimere. Rathbertus: *Quid putas Imperator? numquid vindicare te putas, hunc virum Exhonorando, & qualibet terrarum parte exulare jubendo?*

EXHOSPITARE, Sugerius in Ludovico VI. pag. 321. *Cum autem antequam cum filio exissemus, cum venerabili Ecclesia Priore Herveo sepulturam ejus ante altare S. Trinitatis, ex opposito tumuli Caroli Imperatoris, mediante altari providissemus, occupato loco Carlomanni Francorum Regis, quia nec fas, nec consuetudo permittit Reges Exhospitari, quod proposueramus, fieri non potuit.* Id est, Regum corpora de tumulis suis extrahi, & alio transferri. Vide *Dehospitare.*

¶ EXHUMARE, Cadaver ex *humo*, effodere, Gall. *Exhumer. Exhumatio*, Effossio, Gall. *Exhumation.* Utrumque legitur in Concilio Regiensi ann. 1285. can. 7. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 193.

¶ EXIBUS, *Pinguedo.* Gloss. Isid. Excerpta Pith. *Exibna, Pinguedo.* Apud Festum legitur: *Exbuetes, Exiateratas, sive Exbua, quæ ebiberunt, quasi epota;* ubi vide Scaligerum. Post Grævium dicam: Sed quid hoc ad pinguedinem! Quærant acutiores.

EXIDONEARE, [*Idoneum* reddere, Purgare.] Vide *Idoneus.*

¶ EXIENS, Moribundus, Gall. *Moribond*, de quo etiam dicimus, *C'est un homme qui s'en va.* Procesllus de Vita S. Yvonis, inter Acta SS. Maii to. 4. p. 557. *Domine Yvo, vemstis pro Deo ad audiendum confessionem cujusdam infirmi Exeuntis in domo quadam.*

EXIGENDA, vox fori Anglici: ita autem dicitur conditio ejus qui quinquies in Comitatu aperto exactus, aut vocatus ad comparendum, non venit, ideoque exlex propter contumaciam proclamari potest. Ita Cowellus. Adde Rastallum verbo *Exigent*, & Brittonum pag. 5. 14.

¶ 1. EXIGENTIA, Gall. *Exigence*, Prout res postulant exiguntque. *Pro temporis Exigentia sermonem facere*, apud Barthium in Adversar. 44. cap. 9. ex Prudentio juniori in Vita S. Mauræ. *Juxta honestatis Exigentiam*, in Epistola anni 1497. apud Ludewig. to. 6. p. 106. *Juxta ordinis sui Exigentiam*, in Instrumento anni 1503. apud Th. *Madox* Formul. Anglican. p. 336. *Juxta Exigentiam status*, in Litteris patentibus Caroli V. Franc. Regis pro Monspeliensibus an. 1367. *Secundum sui naturam & causa Exigentiam*, in Venditione Vicecomitatus Rellaniæ 25. Aprilis an. 1410. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues.*

2. EXIGENTIA, Tributum, exactio. Rogerus Hovedenus pag. 592. *Concessit quod ... quieta sint de telonio & omnibus aliis consuetudinibus & Exigentiis.*

EXIGENTIA, Debitum quod exigitur. Bromptonus p. 1183. *Nisi Tancredus Rex Siciliæ ... pacem caterius cum ipso fecerit de omnibus Exigentiis, quas ab ea exigebat.*

¶ EXIGERE SE, Rem possessam dimittere, cedere, Gall. *Se dessaisir.* Judicium an. 782. inter Instrum. to. 1. novæ Hist. Occitanæ col. 26. *Et ordinavimus Milone Comite, ut de ipsas villas se Exigera fecisset, & Arloyno assertore & mandario Danielo Archiepiscopo per suum sationem revestire fecisset.*

EXILIARE, In exilium agere, Gall. *Exiler.* Lex Aleman. tit. 35. §. 1. *Exiliet eum de provincia.* Lex Bajw. tit. 1. cap. 11. §. 4. tit. 2. cap. 10. §. 1. *Hoc in potestate Regis vel patris sui ibit, ut Exiliet eum, si vult.* Annales Franc. S. Nazarii an. 786. *Ibidem comprehensi sunt, & exinde Exiliati.* Ann. 787. *Fraudulentissimos eorum in Franciam Exiliavit.* Leo Ost. lib. 1. c. 32. *Siconolfi filio de Salerno Exiliato.* Lib. 2. c. 9. *Joannes PP. de Roma Exiliatus venit Capuam.* Eckehardus Junior de Casib. sancti Galli cap. 16. *In cuttes longius sitas pane sordidiora aquaque alendos Exiliaverat.* Dositheus l. 3. *A quo Exiliatus est.* Adde Miracula S. Bavonis lib. 1. cap. 14. lib. 2. cap. 11. Capitul. 2. an. 813. cap. 13. Vitam Ludovici Pii an. 818. Vitam S. Wolphelmi Abbat. n. 33. &c. [Vide *Exilium.*]

¶ EXILIARIUS, Qui mittit in exsilium. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Exiliarius, Cils qui exile.*

¶ EXILIATIO, Exsilium, Gall. *Exil.* Charta Lamberti Episc. Lingon. an. 1018. pro Monasterio S. Valentini, inter Instrum. tom. 4. Gall. Chr. col. 139. *In hujus Exiliationis lacrymosam convallem secum omne propaginis suæ traduxit genus.*

EXILIUM, Dissipatio, destructio. *Exiliare*, destruere, dissipare. Statutum Marlebridgense sub Henrico III. Rege Angl. cap. 25. *Firmarii tempore firmarum suarum vastum, venditionem, vel Exilium non facient de domibus, boscis, vel hominibus, nec de aliquibus ad tenementa quæ ad firmam habent, spectant, &c.* Fleta lib. 1. c. 11. *Vastum & destructio ferè æquipollent, & convertibiliter se habent in domibus, boscis & gardinis, sed Exilium dici poterit, cum servi manumittantur, & à tenementis suis injuriose ejiciuntur.* Adde l. 4. c. 9. §. 9. & Bracton. lib. 4. tract. 5. c. 18. §. 1. Villharduinus n. 220. *Ne remest nullerieus à Essilier fors la cité de Versoi.* Chronicon Flandrense cap. 75. *Puis alla vers Peronne ardant ou Essilant tout le païs.* Adde c. 89. Le Roman *de Vacces* MS.

Ne soffrez vos homes Essilier ne porprendre.

Le Roman *de Garin* MS.

Le resue avons Essilé & gasté,
Et meins moustier contre terre geté.

[Le Roman *de Partonepex* MS.

Quand verront le leu de venger,
Pour mot destruire & Essilier.

Le Roman *de la Violette* MS.

Je n'y sçay autre jugement,
Fors de l'ardoir isnelement...
Sans le sceu de vos bons amis,
Ne soit son corps à Exil mis.]

Hinc etiam Picardi verbum *Essiller* usurpant pro, *bona dissipare. Essileurs de biens*, apud Philippum *de Beaumanoir* c. 58.

¶ EXILTA, *Erronum marinus.* Gloss. Isid. La Cerda legit: *Erronum manus.* An bene, dicat qui potest.

EXIMENTUM, Idem quod *Exitus*, Fructus, & proventus prædii. [Judicium an. 1165. Marcæ Hisp. col. 1340. *Cumque de Eximentis inter eos questio verteretur, (prædictus enim Guillelmus Raimundi ter-*

tiam partem omnium fructuum, qui cultura & cura habitatorum Dertosa proveniebant, inter Eximenta computabat,) diffinivit prædicta curia, ea tantum Eximenta recte appellari, quæ ad jus proprium ac fiscum regium pertinent, sive ea in leudis, questis, placitis, seu aliis quibuscumque usaticis, sive etiam terris, vineis, hortis consistant; fructus autem hereditatum eorum qui in civitate habitant, sive hi clerici sint, sive milites, sive burgenses, nullo modo inter Eximenta computari, præcipue quia ipse in eis seniotaticum vel adempramentum & mandamentum habet districtum.] Charta Raimundi Comitis Barcinon. an. 10. regni Leovici Regis junioris: *Et habeas tertiam partem de omnibus Eximentis ejusdem civitatis at villæ, omniumque terrarum sibi pertinentium.* Alia Ildefonsi Regis Aragon. æræ 1212. *Omnia Eximenta & expleta quæ exient de prædicto honore.* [Charta Philippi Pictav. Episc. ann. 1230. apud Stephanotium to. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 797. *In terragiis omnium bladorum, leguminum, linorum, carrbarum, & in omni Eximento terrarum frostarum quæ de arbergamentis non fuerint, percipient semper dictus Abbas & sui similiter duas partes, & tertiam servientes.*]

EXIMEQUI, *Proxeneta*, in Gloss. Isid.

EXIMERE, Interimere, occidere. Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 12. §. 1. *Si quis frater fratrem suum in peccatis Exemerit, &c.*

EXIMIETAS, *Sublimitas*, in Gloss. Isid. & apud Papiam. Gloss. Gr. Lat. Ἐξοχὴ, ἡ ὑπεροχὴ, *Excellentia, Eximietas, Eminentia.* Titulus honorarius, & compellatorius, qui occurrit non semel apud S. Augustin. Epist. 82. 129. 133. 135. 158. Radbertum in Epitaphio Walæ Abb. Corbeiens. pag. 513. &c.

¶ EXIMII, Optimates. *Eximii regni*, apud Radbertum in Vita Ven. Walæ Abb. lib. 1. cap. 13. sub finem; *Primi & Eximii palatii*, lib. 2. cap. 17.

¶ EXIMIUM, pro *Exenium*, Munusculum. Statuta Arelat. MS. art. 175. *Neque consules, neque judices .... accipiant aliqua munera vel Eximia ab aliquo cive.*

¶ EXIMMUTUARE. Vide *Exmimutuare.*

¶ EXINANIRE, *In nihilum redigere*, in Barthii Glossario, ex Raimundi Agilæi Hist. Palæst. Pluries occurrit in Scripturis. *Exinanire* Latinis est Evacuare, Exhaurire, Exonerare. De Filio Dei dicitur apud Apostolum: *Semetipsum Exinanivit formam servi accipiens, &c.*

EXINTEGRO, Plene, integre, in l. 28. Cod. Th. de Suscept. [& in Instrumento anni 1327. apud Ludewig. tom. 5. pag. 481.]

EXINTERARE, Intestina eruere. Pardulus Episc. Laudunensis in Epist. ad Hincmarum Remensem: *Quæ* (volatilia) *oportet primum Exinterare, & diligenti cura sale humores exsiccare.* [Vide *Exenterare.*]

¶ EXINUARE, *Exemplare, Aperire.* Gloss. Sangerm. n. 501. Puto legendum *Exsinuare*, vel *Insinuare*, quod est in notitiam alicujus adducere.

¶ EXIPPITARE, *Rare oscitare.* Gloss. Isid. Paulo aliter apud Papiam: *Exippito, as, are, Oscitare, os aperire, hiare*, & in Glossario Sangerm. n. 501. *Exippitare, Hiare, os aperire.*

EXIRE de aliquo crimine, eo absolvi: *Exire de latrocinio*, in Lege Salica tit. 49.

¶ EXISCERARI, pro *Exsecrari.* Papias in MS. Bituric. *Exisceratur, Detestatur, horret.* Melius in Edito: *Execratur, Detestatur, horret.*

¶ EXISSA, *Disrupta.* Papias MS. Bituric. Puto legendum *Exscissa*, ab *Exscindo.*

¶ EXISTENTIALITAS, Vis existendi, qua quid existit. Utitur Marius Victorinus in Responsione ad Candidum Arrianum, apud Mabillonium Analect. to. 4. pag. 161.

EXISTIMARE. Chartam commutationis anni 935. ita subscribunt apud Ughellum in Episcopis Bergomensib. pag. 613. *Petrus qui Existimavi ut supra me subscripsi. Aroaldus qui Existimavi ut supra me subscripsi, &c.*

¶ EXITA, pro *Exitus*, Gall. *Sortie.* Vide *Entrata.*

¶ EXITARE, *Dubitare.* Papias in MS. Bitur. Lege *Hesitare.*

¶ EXITIABILITER, Perdite, damnose, cum exitio. S. Aug. lib. 6. Confess. cap. 7. *Compereram, quod circum Exitiabiliter amaret.* Epistola Capreoli Episcopi Carthag. inter Concilia Hispan. tom. 2. pag. 198. *Tantum igitur abest Deum Dei filium incommutabilem atque incomprehensibilem ab inferis potuisse concludi, ut nec ipsam adsumtionis animam credamus Exitiabiliter susceptam, aut tenaciter derelictam.*

¶ EXITICIUS, Exul, extorris. *Exiticiisve aut bannitis*, apud Rymer. tom. x. pag. 120. col. 2. *Exitiis seu bannitis*, in Charta Bonifacii IX. PP. an. 1396. apud Ill. Fontaninum in Appendice Antiq. Hortæ pag. 424. *Rebelles & Exititus dictæ civitatis*, ibid. p. 459. in Diplomate an. 1415. Ibid. pag. 460. *Providemus etiam & jubemus quod aliquis Exititius dictæ civitatis non possit nec debeat in præfata civitate restitui vel remitti, nec de eorum bandis extrahi.* Rursum occurrit infra, ut & lib. 3. Rer. Sicul. Sallas Malaspinæ apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 278. in Epistola Philippi Mariæ Ducis Mediolan. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1567. &c.

¶ EXITIRE, Periclitari. Vide *Ecitum.*

¶ EXITITIUS. Vide *Exiticius.*

¶ EXITIUM, ut *Exitus. Aquis aquarumve decursibus, Exitia & regressia earum*, apud Mabillon. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 696. col. 1.

EXITURA, Jus exituræ, *Droit de sortie.* Ἐξιτήριον, apud Phavorin. in Lexico. Charta Rogerii Ducis Apuliæ pro Monasterio Cavensi an. 1092. *Prædictum vero Monasterium mercimonia sua absque omni datione, solutione, seu Exitura, libere vendat, &c.* Occurrit præterea in Statuto Honorii IV. PP. pro regni Neapolit. incolis an. 1285. Vide *Fundicus* in *Funda.*

EXITURÆ, *Impetigines*, Matthæo Silvatico.

1. EXITUS, Græcis ἔξοδος, Expensæ rationum: unde ἐξοδιάσαι, in Vet. Testamento. Proprie autem dicuntur *Exitus*, Reditus annui, vel alia terrarum commoda quæ exeunt & proveniunt ex re aliqua, ut fructus terræ, & exitus tenementi. *Issues*, apud Littletonem sect. 193. nostri *Revenus* dicunt. *Exuës*, in Testamento Roberti II. Ducis Burgundiæ ann. 1297. apud Duchesnium. Statutum 2. Westmonasteriense cap. 43. *Et sciat Vicecomes, quod redditus, blada in grangia, & omnia mobilia, præter equitaturam, indumenta, & utensilia domuum, continentur sub nomine Exituum.* Vetus Charta in Monastico Angl. tom. 2. *Denarienem de tota terra... cum Exitu duorum annorum, &c.* Vide Regiam Majestatem lib. 2. cap. 22. §. 2. cap. 46. §. 1. & Skenæum lib. de Verbor. significat. in *Exitus terræ.* Occurrit passim.

2. EXITUS, Cessio, *Exitum facere*, pro *Exuere*, Devestiri, quasi *Exire ex re aliqua*, Rem dimittere. Tabularium Prioratus Persiaci in Burgundia apud Perardum: *Istas .... res warpiverunt, & se*

Exitum fecerunt pro amore Domini. Charta Mathildis Comitissæ apud Franciscum Mariam in illius Vita: *Et mihi Mathilda Marchionissa foras exinde werpivit, & Exitum fecit.* Regestum Petri Diac. Casin. num. 244. *Nos foras guerpivimus, & exinde ab omnibus Exitum foras fecimus, & ipsa supradicta Ecclesia S. Felici investivimus, & investiri dimisimus.* Vetus Charta in Chr. Laurisham. ann. 776. *Sed per festucam ante nos se dixit Exitum.* Occurrit præterea in vett. formul. 69. 153. 155. 156. apud Lindenbrogium.

3. EXITUS, Filii, liberi, qui de aliquo *exeunt* Statutum Westmonasteriense 2. an. 13. Edw. I. Regis Angl. cap. 1. *In omnibus enim prædictis casibus, post prolem suscitatam & exeuntem ab ipsis quibus tenentur, sicut conditionaliter fuit datum, huc usque habuerunt hujusmodi feoffati potestatem alienandi tenementum sic datum, & exhæredandi Exitum eorum contra voluntatem donatorum, &c.* Infra: *Licet Exitus, si quis fuerit, obiisset.* Habetur ibi non semel. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 607. *Qui genuit Robertum de Alfreton Batsnem... qui per Agnetem uxorem ejus habuit Exitum, Thomam filium & hæredem, &c.* i. ex quo natus est, &c. Galli dicunt, *duquel est issu.* Occurrit eadem phrasis pag 869. [Charta anni 12. Henrici IV. Angl. Regis, apud Th. Madox Formul. Anglic. pag. 16. *Genuit Johannem Shapwyk Capellanum, & Priorem prædictum de modo viventem, hæredem prædictorum Willelmi & Thomæ pro defectu Exitus. Sine Exitu de corpore dicti Willelmi*, pag. 432. ejusd. Formul.]

¶ 4. EXITUS, in rationibus Expensum. Caffarus in Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 284. *Præterea in fine eorum Consulatus introitum & Exitum Reipublicæ totum, quomodo & unde receperant, sicut & ubi distribuerant, in concione facta palatii coram omnibus per ordinem in scriptis apte & lucide ostenderunt; cujus enim pecuniæ de prædictis introitu & Exitu, &c.* Hoc est, de accepto & expenso, Gall. *Recette & mise.* Commissio data Guillelmo Remervillæ an. 1469. ex Schedis D. de S. Quintino: *Ac de eadem summa competum teneatis ac faciatis introitum fideliter atque probe, pariterque & Exitum.*

¶ 5. EXITUS, Vectigal pro evehendis mercibus ex aliquo loco, Gall. *Droit d'issue*, vel *de sortie.* Diploma Lotharii II Imp. pro Wibaldo Abb. Stabulensi an. 1137. apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 99. *Nullum pontaticum, nullum transitum vel Exitum, nullum denique terra aquave vectigal... persolvant.* In quibusdam Consuetudinibus municipalibus Francicis *Droits d'issue*, idem sunt quod *Laudimia*, Gall. *Lods & ventes*, aliave similia, quæ subditi dominis feudalibus debent exsolvere, cum fundum emunt, vendunt, aliave ratione comparant vel alienant. Hac notione accipitur in Consuetudinibus Aquarum Tarbellicarum tit. 9. art. 19. 20. 22. 27. 28. 34. 38. Baionæ tit. 5. art. 42. Sed in Consuetud. Hedenensi art. 4. *Droit d'issue* de eo dicitur, quod dominus percipit, cum quid è sua in alienam jurisdictionem transfertur: de quo jure etiam fit mentio in Consuetud. S. Pauli in pago Atrebat. Vide Glossarium *de Lauriere* voce *Issue.*

¶ EXITUS FORI, de eo dicitur, si bene conjecto, qui deserit *forum* seu jurisdictionem legitimi domini, ut *exeat* seu transeat in alienam. Charta Roberti Comitis Mellenti to. 4. Hist. Harcur. p. 2173. *Si miles vel alius & quicumque aliquando centalevis castrum vel Exitum fori fecit, capiatur, & donec inde nobis satisfecit, teneantur feoda.*

¶ EXITUS MENSIS. In veteribus Instrumentis non semel occurrunt hæ voces *Introitus* & *Exitus mensis*, ad quarum notionem observandum à majoribus nostris menses in duas æquas partes divisos fuisse. Prioris partis, quam *Introitum* vocabant, dies naturali ordine numerabant, ita ut prima dies mensis esset prima *Introitus mensis*, sicque pergebant usque ad diem 15. Posterioris vero partis seu *Exitus* dies ordine retrogrado, ut Romani Kalendas numerabant; ultima igitur dies mensis erat prima *Exitus mensis*, penultima secunda & sic de cæteris. Lapis marmoreus in claustro B. M. Deauratæ: *Anno Domini* MCCLXXXIII. *tertia die Exitus mensis Julii obiit domina Aucelina soror domini Petri de Castro novo pro qua fit Officium, &c.* Charta ex Archivis ejusdem Monasterii: *Et fuit actum hoc septimo die Exitus mensis Januarii, Philippo Rege Francorum & Petro Episcopo Tholosano anno ab Incarnatione Domini* MCCCIII.

EXITUS PLACITI. Jo. Fortescutos de Laude Legum Angliæ cap. 20. *Materia facti, quam leges Angliæ periti Exitum placiti appellant... veritas per leges civiles testium depositione probari debet, in qua duo testes idonei sufficiunt; sed per Leges Angliæ veritas illa non nisi 12. hominum de vicineto, ubi factum hujusmodi supponitur, sacramento, judici constare poterit.* Adde cap. 26.

¶ EXITUS VILLÆ, Quod Majori & Juratis alicujus villæ solvere debebat Burgensis, qui in aliam migrabat villam seu urbem oppidumve. Arrestum Parlamenti an. 12..6. relatum apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 313. *Petebant Major & Jurati Compendii contra Johannem le Riche, Burgensem modo Corbiensem, quod cum ipse fuisset & adhuc esset Burgensis suus, nec unquam eis solvisset Exitum villæ, solveret eis talliam sicut & alii Burgenses dictæ villæ, vel saltem Exitum villæ & partem debiti villæ eis redderet. Et ad hoc petebant per Curiam eum compelli.* Quod factum est, ut in sequentibus habetur. Hoc autem Parlamenti judicium consonum est Edicto Philippi Pulcri ann. 1287. n. 6. ibidem: *Item, il est ordené que se aucuns, ou aucune reçu à la Bourgeoisie, ou à recevoir en la fourme dessus dite, s'estoit partis, ou partoit de cy en avant, d'aucun lieu, ou d'aucune Commune, il payera les tailles, les frez de la ville, de tant comme il fut tailliez, ou gité sus li, avant qu'il fut reçuz & avoez comme Bourgeois à l'autre ville, dont il aura requis la Bourgeoisie, ou la partie de doite pour Yssue de la ville.*

EXIUS, Exitus. Tabularium Bellilocense num. 130. *Cum terris & pratis & cum ipsis brolus, cum Exius, & regressibus.* Occurrit ibi pluries. Ita in formula 28. ex Baluzianis. Aliæ Chartæ ejusdem Tabularii habent vulgo *Exitibus.* [Chartularium Ecclesiæ Aptensis *Exeis.* Instrumentum Ecclesiæ Ruthen. tom. 1. Gall. Christ. pag. 53. col. 2. *Cum curtes & hortos, cum Exeis & ingressis & egressis. Cum Exeis & regressis*, in Donatione an. 810. inter Instrum. tomi 1. novæ Hist. Occitanæ col. 36. *Cum Exea & ingressea*, in Charta an. 922. Marcæ Hisp. col. 842. *Cum Exiis & regressis*, ibid. col. 819. ex Charta ann. 888. Vide ibid. col. 823. Acta SS. Martii tom. 3. pag. 719. Chartam an. 825. tom. 4. Gall. Chr. Instrum. col. 265. 266. &c.] Vide *Exitus.*

EXLEGALITAS, EXLEGARA. Vide *Exlex.*

1. EXLEX, Alterius legis, seu Religionis, qui extra legem est. Gloss. Lat. MS. Reg. *Exlex, extra legem.* Fulcherius Carnot. l. 1. Hist. Hierosol. cap. 11. de Christianis: *Cum civitatem ingressi fuissent,*

confestim cum feminis Exlegibus concubuerunt plures ex eis. [Charta Theobaldi Episc. Ambian. de compositione inter Bernardum de Morelio & homines ejusdem villæ: *Si quis aliquem verbis contumeliosis Exlegem nominavit, decem solidos pro lege Domino dabit.*]

2. EXLEX, Qui beneficio legis privatur, adeo ut lege agere non valeat. [Barthius in Glossario ex Hist. Palæst. Fulcherii: *Exlex, Excommunicatus, is ad quem nec divini nec humani juris quicquam pertineat.*] Leges Edwardi Confess. c. 19. *Pueri vero qui ante malefactum fuerint nati vel generati, non erunt Exleges pro malefacto post generationes eorum peracto.* Adde cap. 37. Continuator Florentii Wigorn. an. 1127. *Clericus ab ordine deponatur, laicus vero Exlex & excommunicatus habeatur.* Ordericus Vital. l. 10. p. 327. *Absit à me ut credam quod bonus Miles violet fidem suam: quod si fecerit, omni tempore velut Exlex despicabilis erit.* Charta anni 1240. in Tabulariu Campan. Biblioth. Regiæ fol. 365. *Si quis dixerit aliquem Exlegem, vel aliquid quod sit æquivalens tali convitio, 5. sol. reddet Domino, & Majori 6. den.* Bracton. lib. 3. tr. 2. c. 11. §. 1. *Si infra tempus illud non venerit, pro Exlege tenebitur, cum Principi non obediat, & extunc utlagabitur, sicut ille qui est extra legem, sicut Laughelesman.* Adde lib. 5. tr. 5. c. 31. §. 7. Apud nostros dicebatur ille *Perdre respons en Court*, cui juri stare haud licebat, aut cujus testimonium in jure nullum erat. Occurrit sæpe hæc formula apud Petrum de Fontanis.

EXLEGARE, Exlegem facere, beneficio legis exuere. Matth. Westmonast. an. 1020. *Rex Anglorum Cnuto . . . apud Orencestriam Concilio congregato Æthelwardum Ducem ibi Exlegavit.* Vide eumd. an. 1021. Occurrit passim apud Scriptores Anglic. Ingulfum pag. 899. Rogerum Hoved. an. 1065. 1070. Simeonem Dunelm. de Gestis Angl. ann. 1017. 1052. 1055. 1063. 1065. 1074 &c.

EXLEGALITAS. *Calumniari de Exlegalitate*, in Legibus Edw. Confess. cap. 38. dicitur is qui postulatur, vel accusatur tanquam *Exlex*. [Chronicon S. Trudonis apud Acher. tom. 7. Spicil. pag. 421. *Pars maxima de illa Luponis conjurata factione, adhuc tunc truncas manus portantes in signum damnationis & Exlegalitatis suæ*, hoc est, si bene interpretor, factorum contra legem, facinorum & malefactorum. Vide *Exlex* 3.]

3. EXLEX, Factum contra legem, injuria, maleficium, delictum. Charta anni 1236. in Tabulario Ecclesiæ Ambian. Ch. 271. *Ego Petrus Major de Fontanis . . . notum facio quod cum propter multiplices injurias, Exleges, & damna quæ irrogaveram Capitulo Ambian. &c.*

¶ EXLORATORES, Nebulones, iidem qui *Holerii*, de quibus in voce *Hulla* 1.

EXMELLARE, *Scalpellum vel lanceola quibus inciditur cutis.* Ita Glossæ MSS. ad illud Alexandri Iatrosophistæ lib. 1. Passion. *Scarificantes venas cum acute Exmellari.*

¶ EXMEMBRARE, Mutilare. Ratherius Veron. Epist. ad Joannem II. Papam, apud Acher. to. 2. Spicil. pag. 249. *Adjiciens amicabile satis consilium, melius scilicet esse, ut secederem, quam Milonis dolo aut Exmembrarer, aut interficerer.* Vide *Emembrare*.

EXMERARE ARGENTUM, in Capitulis Caroli C. tit. 31. §. 13. est *merum*, seu purum reddere vel purgare. Id nempe requirebatur in denariis, ut puro essent argento, & non mixto, & *pensam*, seu legitimum pondus haberent. Synodus Francoford. c. 5. *De denariis, si mere sint argento, & plenitei pensantes.* Le Roman de *Parise la Duchesse* MS.

S'il vout le roge or, & l'argent Esmeré.

Vide *Merus*.

¶ EXMINA, pro *Hemina*, Mensura frumentaria, legitur in Obituario S. Geraldi Lemovic. fol. 2. & 30. Vide *Hemina*.

EXMINUTUARE, *Pauperem facere*, in Gloss. Isid. Ugutio habet *Exminutuare, Depauperare, pauperem facere.* Forte, *Exsumptuare*. Vide in hac voce.

EXNAMMIARE, [Namium seu pignus auferre.] Vide *Namium*.

¶ EXNUDIUS TERTIANA, Ἀπὸ τρίτης ἡμέρας, *Nudius tertius.* Supplem. Antiquarii.

¶ EXOCATACOELI, Ἐξωκατάκοιλοι, Præcipui Patriarchæ Constantinop. Officiales & Consiliarii, qui in publicis cœtibus Episcopos præcedebant. Sex enumerat Hofmannus post Macros fratres in Hierolexico, magnum Oeconomum, magnum Sacellarium, magnum Scenophylacem, magnum Chartophylacem, Præpositum parvo sacellu & Protecdicum. Memorantur in actis Conc. Florent. De vocis etymo multi multa dixerunt. Potior mihi videtur opinio Roberti Creyghtoo in notis ad historiam ejusd. Concilii, ubi primitivum, inquit, nomen ab initio fuit ἐξωκατακέλλιοι, cujus terminatio jam corrupta est in κοῖλοι vel κῆλοι à barbaris & vulgo Græcorum ἔξω, quod extra thronum Patriarchæ sederent, sed omnino primi & proximi: & κατακέλλιοι, Residentiarios significat à κέλλα & κελλίον, sedes, domunculæ. Asserit idem Scriptor ibidem Exocatacœlos quinarium numerum nunquam superasse. Hunc, si cupis, consule.

1. EXOCCUPARE, Occupationibus liberare. Ugutio: *Exoccupare, expedire.* Joannes Sarisber. lib. 1. Polic. cap. 4. *Si majoribus*, (Magistratibus) *quod quidem rarum est, eos Exoccupari contigerit.* Lambertus in Vita S. Heriberti Archiep. Colon. n. 12. *Laborabat Exoccupari ulterius curis vitæ hujus.* Hinc *Exoccupatus*, ab occupationibus liber, otiosus: qua voce utuntur passim Scriptores, idem Sarisber. lib. 1. Policr. cap. 8. Philippus Eystetens. Episc. in Vita S. Willibaldi c. 35. Vita S. Henrici Imp. c. 29. Gerardus Abb. Silvæ major. in Vita S. Adelardi c. 4. 5. Regula S. Bened. c. 5. Petrus Venerab. l. 1. Epist. 24. Hugo Flaviniacensis in Chron. p. 243. Liber usuum Cisterciens. c. 37. &c.

2. EXOCCUPARE, De possessione dejicere, occupantem & possessorem expellere. Vetus Charta sub Henrico I. Rege, ex Tabular. Dervensis Monasterii: *Et adhuc promisit . . . quandam se daturum Ecclesiam, si eam posset aliquo modo Exoccupare suis Militibus.* Quibus scilicet inbeneficiata erat. Radulphus de Diceto an. 1106. *Militibus patris concurrentibus ad Exoccupandum pontem, milites filii à ponte repelluntur.* Chronicon Andrense pag. 379. *Militibus concurrentibus ad Exoccupandum pontem*, qui nempe occupatus fuerat ab hostibus.

EXOCIONITÆ, in Historia Ecclesiastica Anastasii Bibliothecarii, Ariani dicti quod Constantinupoli in loco *Exocionio* dicto conventus suos agerent, uti pluribus probamus in Constantinopoli Christiana.

1. EXOCULARE, Oculos evellere, excæcare, in Chronico Uspergensi in Philippo Imp. in Statutis Venetor. lib. 6. cap. 79. &c. Plautus in Rudente:

Vos adeo, ubi ego innuero vobis, si non ei caput Exocculassitis,
Quasi murteta juncis, item ego vos virgis circumvinciam.

Willelmus Brito libro 5. Philippidos:

Exoculat ter quinos, &c.

Charta an. 1266. *Dictus Vicarius debet & tenetur, per se vel per alium, suspendere, & Exoculare, amputare membra, fustigare condemnatas cum suis expensis, ... debet cogere homines in cavalcatis, & dictos homines cadellare* (alias *capdelare*) *per se vel per alium idoneum in expensis jam dicti Domini* (de Salve) *...debet recipere castrum de dicta vicaria pro jam dicto Domino, quando sibi redduntur a vassallis, & vexillum in jam dictis castris dicti Domini ponere. Et quando dictus Dominus habet guerram, debet dicere & præcipere vassallis dictorum castrorum ex parte dicti domini, quod dicta castra muniant, & fideliter custodiant secundum morem terræ.* Occurrit etiam apud Joannem de Parisiis de Potestate Regia & Papali cap. 22. & apud alios.

¶ 2. EXOCULARE, Oculis seu conspectui subducere, abscondere. Vita B. Ursulinæ Parmensis, April. to. 1. pag. 727. *Jejunia, disciplinas, orationes ... omni sollicitudine & prudentia exquisita Exoculare intendebat.*

EXODIUM, Exodiarius. Jo. de Janua: *Exodium, initium cantilenæ. Hinc Exodiarius, præcentor, qui cantum incipit ante alios.* Notæ Tyronis p. 173. *Exodium, Exodiarius.* Vetus Inscriptio Romæ 637. 1. *Sum victus ipse fateor à ter Consule Vero patrona, nec semel, sed sæpius, cujus libenter dicor Exodiarius.* [Glossar. Sangerman. n. 501. *Exodiarius, in mimis est turpitudo detestabilis.* Hac quoque voce usus est Ammianus lib. 28. cap. 4. *Exodiarius* est Actor *Exodii*, seu qui fabulæ affert *Exodium*. Est autem *Exodium* Isidoro in Glossis, *Cantio in theatris ludicra & scurrilis*, versibus intexta quæ quod penitus extra fabulam esset, nomen accepit. Hac notione *Exodii* vocabulum usurparunt Suetonius & Livius. Veteres alii pro exitu vel fine cujuscumque rei acceperunt. Festus: *Exodium, Exitum.* Nonius: *Exodium est finis, à Græca tractum, quasi ἔξω τῆς ὁδοῦ, id est, contra viam.* Varr. ὑπὲρ τῶν θεῶν. *Socrates cum in vinculis publicis esset, & jam bibisset κώνειον in Exodia vitæ.* Idem ταφὴ Μενίππου. *Quod cœperas modo in via narrare, ut ad Exodium ducas.* Hinc]

Græcis recentioribus ἐξόδιον, *Exequias* sonat, ut observat Meursius, ex Gloss. Gr. Lat. ἐξόδιον, *Exequia.* Ἐξοδιασμὸν, ritus exequiarum, in Euchelog. Ἐξοδιαστήρια, ultimæ morientium preces, in Vita S. Hesychii Thaumaturgi n. 4. Ἐξοδιακὰς ὑποδείξεις τῶν νεκρῶν in Synodo VI. Act 15.

¶ EXOINA, Exoinna, Gall. *Exsoine, Essoine, &c.* Ejuratio vadimonii, Excusatio quam quis affert, quominus juri stare possit. Vide *Sunnis.*

¶ EXOLERARE, Olera auferre. Vide *Olerare.*

¶ EXOLUTIM, Quasi Exsoluto timore, secure. Lupus Ferrar. Epist. 127. *Veram quia non misistis equum, nec idoneum qui me Exolutim ferret, habebam.* Vide *Exsolute.*

EXOMIUM, Ἐξωμίς, Substricta ac brevis tunica, circa humerum desinens. Fabius lib. 5. cap. 10. *Non possum togam prætextam sperare, cum Exomium pullum videam.* Ita emendat vir doctus pro *Exordium.* [*Tum vili ad corpus Exomide seu cilicio cinctus*, in Annal. Bened. to. 5. p. 379. Festo, *Exomides sunt comici vestitus exertis humeris.*]

¶ EXOMNIARE. Vide *Exsomniare.*

EXOMOLOGESIS, Ἐξομολόγησις, Peccatorum confessio, apud S. Cyprianum Ep. 11.13. &c. & l. de Lapsis, Tertullianum, Pacianum Ep. 3. &c. Vide Pamelium ad eosd. Auctores, & Isid. l. 6. c. ult.

Exomologesis, Litania publica. Concilium Moguntinum an. 813. can. 32. *Inter litanias & Exomologeses hoc differt, quod Exomologeses pro sola peccatorum confessione agantur: litaniæ vero indicantur propter rogandum Deum, & impetrandum in aliqua misericordiam ejus. Sed nunc utrumque vocabulum sub una designatione habetur.* Atque hac ultima notione usurpatur in Concilio Tolet. XVII. cap. 6.

EXONIA, [ut *Exoina*, Excusatio, quam quis affert, ut non stet juri. *Exoniare*, Excusare, *Exoniator*, Excusator, *Exonium*, Excusatio.] Vide in *Sunnis.*

¶ EXOPERARI, Absolvere, perficere. Gloss. Græc. Lat. ἐξεργάζομαι, *Exoperor.*

EXOPINARE. Fragm. Petronii pag. 50. *Viderint qui de hoc alibi Exopinissent: ego si mentior, Genios vestros iratos habeam.*

EXORABULA, Exorandi modi, apud Apuleium Florid. lib. 4.

EXORBARE, Excæcare. Leo III. PP. Ep. 4. *Uxorem vero Leonis Imperatoris Exorbavit, & filium ejus parvulum interemit.* Et infra: *Neque uxorem Leonis Imp. Exorbaverunt.*

¶ EXORBITA, Via latior. Vide *Careeria.*

¶ EXORBITANTIA Motuum, Violentissimus motus & maxime impetuosus. River. Cent. 4. observ. 35. ubi de uterina specie mali hypocondriaci gravioris: *Affligit potius mulieres quam sexum masculinum, ex debiliore, imbecilliore & teneriori systematis nervosi textura, & spirituum animalium eorumdem majori raritate, & faciliori promptitudine in varias motuum Exorbitantias.*

EXORBITARE, Ab eo quod rectum est, recedere. Utuntur Sidon. lib. 5. Epist. 16. lib. 8. Epist. 11. Jul. Firmicus de Errore profan. relig. Tertull. in Exhortat. ad castit. S. Augustinus lib. 9. de Civit. & alii sine numero.

¶ Exorbitator Judaismi *& destructor*, apud Tertullianum lib. 3. adv. Marc. cap. 6.

¶ Exorbitatio Disciplinæ, apud eumd. de Idololatria cap 14.

¶ EXORCHIA, Exorchus. Vide *Exorquia.*

EXORCIDIARE, pro *Exorcisare*, in antiquissimis Cypriani Codicibus Concilii Carthag. legi monet Rigaltius ad Commodianum. Quæ quidem vox etiam legitur in Archelai Mesopotamiæ Episcopi disputat. adversus Manichæum edita ab Henrico Valesio post Socratis Historiam: *Præcepit autem electis suis ... ut cum desiverint manducantes, orarent & mitterent super caput oleum Exorcidiatum, &c.* Missale Gallicanum vet. pag. 472. *Opus ad baptizandum. Præfatio antequam Exorcidietur.* Et pag. 477. *Exorcidio te, fons aqua perennis, &c.* [& apud Martenium to. 1. de Antiquis Ecclesiæ ritibus pag. 169. *Exorcidio te, creatura aqua, in nomine Dei Patris omnipotentis, &c.*]

EXORCIZARE, apud Scriptores Ecclesiasticos, est per divina adjurando vim inimicam expellere. Ulpianus in lege 1. D. de Var. & extraord. cognit. *Si incantavit, vel imprecatus est, vel, ut vulgari verbo impostorum* (Christianorum) *utar, si Exorcizavit, non sunt ista medicinæ genera.* Duplex autem est in hominem dæmonum potestas, interior & exterior, quando videlicet animam vitiis & peccatis captam & obnoxiam tenent, vel sensus exteriores interioresque perturbant, & furorem quemdam inferunt: ergo qui malis illis curandis, sive Catechumenorum, sive Energumenorum in Ecclesia præsunt, *Exorcistæ* vocantur, preces ipsæ *Exorcismi.* Vide S. Augustinum lib. de Vita beata

sub finem, disput. 2. diei, & Isidor. lib. 8. Orig. cap. 12. De divina vero Exorcistarum in dæmones potestate, qua eos de obsessorum corporibus exire compellunt, multa habent Tertullianus lib. ad Scapul. & in Apol. Cyprianus tract. ad Demetrian. & lib. 1. Epist. 6. & lib. 2. Epist. 2. Lactantius lib. 2. cap. 21. Justinus Martyr, Arnobius, Octavius Felix, &c.

EXORCISMUS, Isidoro lib. 2. de Eccl. Off. c. 20. *est sermo increpationis contra immundum spiritum in Energumenis sive Cathecumenis factus, per quem ab illis diaboli nequissima virtus & inveterata malitia, vel excursio violenta fugetur.* S. Leo M. Epist. ad Episcopos Siciliæ cap. 6. *In baptizandis electis, qui secundum Apostolicam regulam, & Exorcismis scrutandi, & jejuniis sanctificandi, & frequentibus sunt prædicationibus imbuendi, &c.* Ferrandus Diacon. Carthagin. *Celebrato solenniter scrutinio, per Exorcismum contra diabolum vindicatur, cui se renuntiare constanter respondit, &c.* Vide *Abrenuntiare*, & *Scrutinium*.

EXORCISMUS usurpatur etiam in rebus inanimatis, quæ scilicet benedicuntur cum adjuratione, qua ab iis repelluntur dæmones: ita *Exorcismum florum, olei, chrismalis olei, olei Catechumenorum, &c.* habet Ordo Romanus: & *Aqua Exorcizata* quibusdam dicitur, quæ vulgo *benedicta*, ut supra docuimus. Optatus lib. 2. *Exorcizatis & lavatis sine causa parietes, ut hoc nequitia genere subrueretis simplicissimorum hominum mentes.* Infra: *Quid iniquius quam Exorcizare Spiritum sanctum, altaria frangere, Eucharistiam animalibus projicere?* Althelmus de Laude virgin. cap. 21.

Sic Exorcizans lychnos benedixit aquosos.

EXORCISMATA, Incantationes, in Constitutionibus Siculis lib. 3. tit. 42. §. 3.

EXORCISTA. Gloss. Lat. MS. *Exorcista, adjurans. Exorcistæ* tertium Ordinis Ecclesiastici gradum constituunt, qui *cum ordinantur, accipiunt de manu Episcopi libellum in quo scripti sunt Exorcismi, accipientes potestatem manus imponendi super energumenos, sive baptizatos, sive Catechumenos*, ut est in Concilio Chartag. IV. can. 7. Ita etiam Ordo Romanus, Sacramentarium Gregorii, Missale Francorum vetus p. 399. Isidorus l. 2. de Eccl. offic. c. 13. Alcuinus lib. de Divin. offic. Amalarius lib. 2. de Eccl. offic. c. 9. Rabanus l. 1. de Instit. Cleric. c. 10. Ivo Carnot. serm. de Excellentia sacror. Ordinum, Honorius Augustod. cap. 177. Stephan. Eduensis Episc. lib. de Sacrament. cap. 3. Gillebertus Lunicensis Episc. de Usu Ecclesiastico, &c. Ad vocis originem, & Exorcistarum munus alludit Firmilianus in Epist. ad S. Cyprianum: *Quod hodie etiam geritur, ut per Exorcistas voce humana & potestate divina flagelletur, & uratur, & torqueatur diabolus.* Ut & Paulinus Epist. 24. sub finem: *Exorcista dæmoniis terribilis.* Et Nat. 4. Felicis pag. 545.

... Primis Lector servivit in annis,
Inde gradum cepit, cui munus voce fideli
Adjurare Malos, & sacris pellere verbis.

Infimum Exorcistarum gradum statuere videtur Fortunatus lib. 10. Poëm. 25.

De tirone duces veniunt, de milite princeps,
Ut reliquos taceam, Justinianus erat.
Hoc & in Ecclesia Christo tribuente refertur,
De Exorcista aliquo Pontificalis honor.

Vide Synodum Atrebatensem ann. 1127. p. 32. Vitam S. Arnulfi cap. 5. in Bibl. Floriac. Anastasium Bibl. in S. Caio, & S. Silvestro pag. 10. 13. Capit. Caroli M. lib. 7. cap. 28. &c. Exorcistarum mentio occurrit apud veteres Scriptores Christianos passim, Cyprianum Epist. 2. 76. Tertullianum lib. ad Scapulam, Minutium in Octavio, Augustinum lib. 2. de Gratia Dei & peccato orig. cap. 40. & lib. 2. de Nuptiis & concupisc. c. 29. in Epistola Cornelii PP. ad Fabium Antioch. apud Euseb. lib. 6. Hist. Eccl. cap. 31. apud S. Ignatium in Epist. ad Antioch. in Concilio Arelat. I. Laodiceno can. 24. Carthagin. IV. can. 7. 9. apud S. Hilarium lib. de Synodis, S. Epiphanium in Expositione fidei Catholicæ, Severum Sulpitium de Vita S. Martini cap. 3. Exorcistarum meminere etiam Scriptores aliquot pagani, Ulpianus loco laudato, Lucianus Epist. 30. & Julius Firmicus lib. 3. Matheseos cap. 5. & 9. Exstat liber Italicus Hieronymi Menghi Observantini, *dell' Arte Essorcistica*, edit. Bononiæ an. 1584.

¶ EXORDIA, fem. gen. Judicium an. 782. inter Instrum. tomi 1. novæ Hist. Occitanæ col. 24. *Cumque ibi residerent prescripti Missi & Judices.... ad rectas justitias terminandas, & causas aut Exordias dirimendas, &c.*

EXORDIARIUS, *Qui incipit, vel exordium facit*, Ugutio. Vide *Exodium*.

¶ EXORDINACIO, Decretum, definitio. Placitum an. 873. apud Mabillon. Diplom. lib. 6. Ch. 103. *Condiciones sacramentorum, ad quas ex Exoranacione Salamon Misso, Irimberta, seo & Judices, qui jussi sunt causas dirimere, &c.* Forte redundat syllaba ex mendose repetita.

EXORDINARE, Turbare, extra ordinem ponere. Gerardus Abbas Silvæ Majoris in S. Adelardo c. 9. *Cumque remeasset, ordinabat si quid ex suis Exordinatum fuisset.* [Sigebertus Monachus Epist. ad Leodienses an. 1102. apud Marten. to. 1. Collect. Ampliss. col. 592. *Tacee Guacherum, qui Apostolico assensu approbatus & prior ordinatus fuit, subito Exordinatum* (ex ordine dejectum seu depositum) *& excommunicatum, & alium ei superordinatum.*] Vide *Ordo*.

¶ EXORDINATIO, Perturbatio, Gall. *Desordre.* S. Benedictus Reg. cap. 65. *Hinc suscitantur invidiæ, detractiones, æmulationes, dissentiones, Exordinationes.*

¶ EXORDITUS, pro *Exorsus. Primores igitur Exorditi precibus instabant*, in Vita S. Columbæ Reatinæ Maii to. 5. pag. 378.*

¶ EXORIA, Exordium. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Exoria, Exorie, Naissance.*

EXORIUS, *Immanis, Insipiens.* Papias. Leg. *Exormis.*

EXORMIS, *Immanis*, in Gloss. Isidori.

¶ EXORNAMENTUM, ut Ornamentum. *Exornamenta Templorum*, apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 289.

EXORNARE, Nudare ornatu. Anastasius Bibl. in S. Hadriano PP. p. 104. *Ecclesias B. Petri & Pauli Exornare fecit ejus Sanctitas, & cuncta eorum cymilia & ornatus in hanc civitatem introduxit.*

EXORQUIA. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 62. *Statuerunt siquidem prædicti Principes, ut Exorquiæ nobilium videlicet & Magnatum, tam Militum, quam Burgensium, omni tempore in Principum potestate deveniant, videlicet omnia illorum allodia: quod quidem Principi placuit legis habere vigorem. De mobilibus vero illorum faciant ipsi Exorchi quodcumque voluerint tam parentibus quam Ecclesiis, sive pro illorum animabus ea attribuant.* Cap. 98. *De rebus & facultatibus de pagensibus sterilibus Exorchis illis ab hoc sæculo decessis, eorum seniores habeant partem illam, quam deberent habere infimul filii, si ibi remansissent, ab Exorchis procreati.*

Haud

☞ Haud scio an *Exorchus* idem sit qui sine hærede, Gall. *Sans hoir*, *Exorchia* vero bona defuncti, cujus nullus est hæres legitimus, proximus & directus, nullus filius, nulla progenies directa. Hæc notio cum locis citatis cohæret satis, nec cum sequentibus pugnat. Bernardi Vicecomitis Ceritaniæ Donatio ad Monasterium Cuxanense ann. 963. Marcæ Hisp. col. 883. *Dono.... quantum habeo.... in honore S. Michaelis de Coxano atque infra omni vicecomitatu meo, scilicet homicidius, cugucias, arsinas & Exorchias & omni senioratico.* Charta an. 1238. *Et ostem, & cavalcatas, & sequis, & cuguctas, & Exorquias, & homicidia, & intestationes, & arsinas, &c.* Alia Rogerii Comitis Fuxensis an. 1250. *Enfranquimus omnes & singulos homines de valle de Metanges & eorum proles in perpetuum de Exorquia, intestia, arsina, cugucia, &c.* Michael Carbonellus in Chron. Hisp. fol. 97. *Especialement los enfranquei quels vene los usos e coustums mals: co es intesties, Exorquies, cucucies, &c.* Voces *Intestatio*, *Intestia* & *Intesties* in his locis voci *Exorquia* adjunctæ favere videntur nostræ interpretationi. Pro *Exorquia*, *Exequia* legitur in *Cucucia* post *Cugus*.

EXOSSATUS Ager, *sine ossibus*, *i. lapidibus*. Papias. [Epistola Baldrici ad Monachos Fiscamn. apud Mabill. to. 5. Annal. Bened. p. 513. *Insitri paulisper Agris Exossandis, oleis plantandis, &c.*]

EXOTICUS, *Odibilis*, in Glossis Arabico-Latinis.

¶ EXOVAR, Exovarium. Dos, Gall. *Dote*. Pactum matrimonii inter Arnaldum de Castro-Bono Vicecomitem & Eliesendam de Cardona ann. 1206. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 1071 *Et concedo prædictos decem millia solidorum sua dotis sive Exovar, & illa decem millia solidorum sui sponsalitii, ut habeat super omnem meum honorem, quem ego habeo, vel habere debeo in Comitatu de Ceritania.* Ibidem col. 1070. in Charta Ermengaudi Comitis Urgellensis: *Convenimus vobis Arnaldo de Castro-Bono Vicecomiti dare Eliesendam de Cardona neptem nostram in uxorem, & cum illa in Exovario decem millia solidorum Barchinonensium, &c.*

¶ EXOUCONTII, Arii sectatores sic dicti, quod docerent Filium Dei ἐκ τῶν οὐκ ὄντων, i. e. ex nullis substantiis factum esse.

¶ EXPAALTARE Canem, ut infra *Expeditare*. *Nullus domesticos Canes Abbatis & monachorum Expaaltari cogat*, apud Th. *Blount* in Nomolexico.

¶ EXPACTIO, Pactio, in Charta Bolkonis Ducis Silesiæ pro Rege Bohemiæ an. 1337. apud Ludewig tom. 5. pag. 615.

EXPALLUM, Exspaltum. Charta Ganfredi Ducis Aquitaniæ an. 1076. apud Beslium pag. 475. *Cuncta etiam quæ ego mit ad præsens dono, scilicet quantum ex meis silvis necesse fuerit, tam Ecclesia, quam officinis, excepto Exspalto, vel ea quæ alii fideles de casamentis ad me pertinentibus dedere, &c.* Alia Willelmi Ducis Aquitanorum ex Tabulario S. Cypriani Pictavensis: *Dono & concedo.... omnes consuetudines meas quæ erant in obedientia nomine Exoleria, videlicet præposituram & bannum, & ucham, & Expallum, & biannum & friscingam, & pullos, & anseres, & annonam, &c.* [Gallis alias *Espaulx* erat mensuræ genus. Informatio obsidionis Constantinopolis an. 1453. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 1820. *Oudit siege s'y avoit plusieurs bombardes & autres instrumens pour abattre le mur, & entre les autres une grande bombarde de metail, tirant pierre de neuf Espaulx & quatre dois d'entour.*]

EXPALMAMENTUM, vox Italica, *Spalmamento*, ex *Spalmare*, Ungere navem. Relatio legationis Ambassiatorum Ducis Andegav. ad Judicem Sardiniæ an. 1378. *Intrarunt portum Marsiliæ cum dicta galea, ubi per totum diem residuum fuerunt pro apunctando & apunctamento faciendo cum dicto Joanne Casse de naulo & Expalmamento faciendis.*

1. EXPALMARE, Palma manus cædere, percutere, depellere. Gloss. Gr. Lat. Ραπίζειν, *Expalmare*, *Alapare*. Gloss. Isid. *Expalmare*, *Depellere*. S. Augustinus in Psalm. 105. Conc. 3. de Christo: *Ille contemptus, ille Expalmatus, ille consputus, &c.* Petrus Blesensis serm. 18. de Christo: *Vide eum in horto ligatum, in atrio Pontificis Expalmatum, sputis illitum.* Et Serm. 3. *Colaphis Expalmatum*, pro quo & Serm. 24. ait, *Palmatum colaphis*. Acta Proconsularia SS. Didymi & Theodoræ n. 4. *Judex dixit, Expalmato eum arctius, &c.* [S Laurent. Justinian. in Ligno vitæ tract. 1. de Fide cap. 6. *Ducitur & Expalmatur qui vere est palma victoriæ, spinis coronatur, qui peccatorum spinas venit confringere.*] Vide Oct. Ferrarium in *Spalmare*.

¶ 2. EXPALMARE dicuntur Sacerdotes, cum peracta Communione digitos abluunt, ut fit in sacris liturgiis. Statuta Eccl. Aurelian. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 1276. *Nullus Sacerdos audeat bis in die celebrare, excepta die Nativitatis Domini & S. die Paschæ ... hoc tamen addito, quod si Sacerdos perfuderit in prima Missa, hoc est Expalmaverit, quod ille non præsumat celebrare.* Id est, Si digitos abluerit, & ablutionem sumserit, non præsumat secundo celebrare ob infractum jejunium. Vetus Pontificale MS. Eccl. Autissiod. de ordinatione Presbyterorum: *Pontifex.... se communicet corpus Christi & sanguinem accipiendo: quo communicato antequam Expalmet, veniant dicti novi Presbyteri ad eum & communicet eos.* Missale Autissiod. an. 1518. in Cœna Domini: *Tunc presbyter facit quod in se est, ut in aliis Missis consuetum est, & cum Expalmat, incipitur Communio.* In altero Missali ejusd. Ecclesiæ an. circiter 1404. exarato habetur, *& cum Epamat*, perperam, ut & in alio circa an. 1540. typis mandato, ubi legitur *& cum Epanuat*. *Pelvis ad usum Expalmationis*, in veteri Necrologio Ecclesiæ Carnut. ubi *Expalmatio* forte significat hanc manuum lotionem quæ sumta digitorum ablutione fieri solet ab Episcopis Sacra peragentibus.

EXPALMITARE, In palmitem excrescere. Pactus Legis Salicæ tit. 37. §. 3. *Si quis per alienam messem jam Expalmitantem sine via transierit.* Ubi Editiones aliæ: *Si quis per alienam messem, postquam in culmum erigitur, &c.*

EXPANDIOSUS. Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis lib. 1. c. 20. in Actis SS. Ord. S. Bened. *Grave valde apud se reputans illud Monasterium, quippe quod jam tumultuosum & Expandiosum per patriam erat.* Id est, cujus fama longe expandebatur.

EXPANSALE. Joann. de Janua: *Aculeus, est etiam Expansale in quo expanditur pannus, vel cutis ad faciendum pergamenum.*

¶ EXPAPILLARE, Nudare, exerere ad papillam usque. Gerardus in Vita S. Adalbardi Abb. n. 30. *Præparantur rudentes, impelluntur naves, & velis antra patentibus, solvuntur anchoræ: Expapillatis brachiis aptantur remiges & antennæ.*

¶ EXPARATA. Vide *Exparta*.

EXPARES. Epistola Incerti ad Pipinum Regem, to. 2. Hist. Francor. p. 664. *Quoniam vere omnia quæ dicta sunt, ille servulus vester viva voce vobis potest narrare, fuerunt quidam Expares, quos & amicos habere putabam, pectore venenoso currentes, antequam venissem, meam conati sunt accusare miseriam.* An ii

quos vulgo *Exprés* dicimus, qui ad rem certam peragendam mittuntur!

EXPARTA, *Partu vacua, Exparata, vacuata*. Papias. Ita etiam Isid. Gloss. [Varro lib. 2. de Re Rustica cap. 5. *Pecudes Exparta*, Effœtæ.]

¶ EXPARTATIO, Discessus, Gallice *Depart*. Instrum. anni 1150. ex Archivo Ecclesiæ Massil. *In posse antiquo laudamus, quod homines Ecclesia nihil tribuant pro applicatione & Expartatione navium, vel pro qualibet alia mercatura sua.*

¶ EXPARTUA, *Patula aqua*. Gloss. Isid. Grævius existimat scripsisse Glossarum auctorem, *Exparata, Patula loca*, quod *Exparare* sit, teste Festo, *In locum patentem se dare*. Vide Scaligerum.

¶ 1. EXPATRARE, Perpetrare. Supplem. Antiquarii: *Expatravit, ἐπελέσεν., Perpetravit*. Legendum ἐπετέλεσεν.

¶ 2. EXPATRARE, Exhæredare, ibidem: *Expatro, ἐκκηρύσσω περὶ οὐσίας*. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. *Expatrare, ἐκκηρύσσω*. Affine est subsequenti.

EXPATRIARE, A patria recedere. Libertates concessæ ab Henrico D. Solliaci incolis villæ *des Aye* an. 1301. *Non poterit jus reclamare, nisi fuerit Expatriatus, vel nondum venerit ad ætatem. Expatriez ou voyagers*, in Consuetudine Namurcensi art. 11. 33. Camerac. tit. 5. art. 9. [Leodiensi cap. 11.] *Expaïse*, in Valentianensi art. 22. Vide *Dispatriare*, & *Forispatriatus*.

¶ EXPATULARI, Humerum frangere, Gallice *Espauler*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Expatulari, Despauler, c'est boster l'espaule.*

¶ EXPAVA, Animalia aberrantia, quorum dominus ignoratur, quæque proinde fiunt juris Domini principis locorum, ubi aberrant. Privilegium Philippi Regis Franc. in altero Chartulario Monasterii S. Quintini in Insula p. 60. *Bona mobilia & immobilia in districtu prædicto bastardorum, Expavorum, extraneorum seu aubanorum, quæ ad casum extrahería pertinent*. Vide *Espava*.

¶ EXPECIFICATIO, Gall. *Specification*, Specialis declaratio, expressa rei designatio. Charta Aymerici Archipresbyteri de Lozciaco an. 1278. apud Stephanotium to. 3. Antiquit. Pictav. MSS pag. 899. *Et ressarcituros dicto domino Abbati & ejus successoribus, vel mandato suo ea & eas ad simplex dictum suum sine aliqua taxatione judicii & sine ulla probatione, declaratione, cognitione seu Expecificatione, & sine oppositione aliqua facti vel juris ab iisdem, vel eorum altero facienda*. Vide *Specificatio*.

EXPECTABILIS, EXPECTATUS, Eximius, illustris. Prudentius contra Symmachum lib. 2.

Imputat attonita virgo Expectabilis mihi.

Vita MS. S. Magnobodi Episc. Andegav. cap. 40. *Secundum humanæ propaginis genealogiam Expectabiles*. Vita S. Winoci cap. 1. *Genere quidam Expectabiles, & vita probabiles*. Occurrit præterea in Vita B. Mariani Abb. Ratisp. c. 2. & in Chronico Monasterii Cavensis apud Ughellum tom. 7. p. 512. Sic *Exspectatum*, pro *spectatum* dixisse Symmachum l. 2. Epist. 79. observat Juretus. Adde Epist. 20. inter Francicas to. 1. Hist. Franc. Gloss. Gr. Lat. Προσδόκιμος, *Optatus, Expectatus*.

¶ EXPECTACULUM, Spectaculum, in Appendice ad Agnelli Librum Pontif. apud Murator. to. 2. p. 196. col. 1. & in Vita S. Eparchii Confess. Julii to. 1. pag. 115.

EXPECTANTIA, pro *Expectatio*, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 33.

EXPECTARE, pro *Spectare*, occurrit non semel apud Innocentium Gromaticum p. 236. [Rymerum to. 8. pag. 578. *Hæc historia Expectat vos, & ostendit quid debeatis facere*, in Sermone edito ad calcem Joannis Abrinc. de Off. Eccl. pag. 472. edit. 1679.]

EXPECTORARE, *Exsolvere, firmaculum à pectore removere*. Ugutio & Jo. de Janua. [Festus habet: *Expectorat, Ex pectore ejicit*. Ennius apud Ciceronem Tuscul. 4. 8. *Tum pavor sapientiam mihi omnem ex animo Expectorat*. Verbum illud, ut antiquum nimis repudiat Fabius 8. 3. Non semel utitur Accius apud Nonium, idemque est quod è pectore educere. Hac quoque notione accipitur in Actis SS. Maii tom. 7. p. 275. ubi de S. Huberto. Gerardus Silvæ-majoris Abbas in Vita S. Adelardi n. 21. *Tandem vir Dei inter eos medius caduceator deambulat, & utrisque consultum pacis Expectorat*, id est, suadet, *ex pectore*, ex animo. *Expectoratus affectus*, Amor è pectore ejectus, in Concilio Ilerdensi inter Hispana to. 2. p. 284.]

¶ EXPECULIATI, Servi peculio privati. Amalth.

¶ EXPEDENDUS pro *Expetendus*, in Privilegio an. 696. apud Felibianum Hist. San-Dionys. p. XVI.

¶ EXPEDIBILE. Quod expedit. *Aptum nobis & Expedibile visum est, &c.* in Concilio Tolet. IX.

¶ EXPEDICATUS, Cui pedes fuerunt amputati. Codex Legum Norman. cap. 23. apud Ludewig. to. 7. p. 196. *Tripliciter autem dampnantur homines, prout vitæ merita hoc requirunt; aut per corporis destructionem, ut de suspensis, incensis, suffocatis, cæcatis, mancatis, Expedicatis.*

¶ EXPEDIENTIA, Res expediens. Litteræ missiles à Rege Siciliæ ad Imperatorem, apud Ludew. to. 5. p. 475. *Maxime quia communis exigebat decentia & Expedientia suadebat, quod refirmata utrumque caritas ad votiva incrementa proficeret, & turbationis olim exorta reliquias dispositiva sinceritate deleret.*

EXPEDIMENTUM, Impedimentum, sarcinæ, *Bagage*. Epistola S. Thomæ Cantuar. Archiep. apud Baron. an. 1167. *Dixit se non habere* (literas) *præ manibus, quia miserat eas cum Expedimento suo usque Wintoniam.*

EXPEDIOSE, Expedite, prompte, compendiose. Vita S. Aicadri Abb. Gemeticensis cap. 11. apud Mabillonium: *Qui missi fuerant, de Viatico Expediose tractabant.*

1. EXPEDIRE, Dominum, seu dominium alicujus dimittere, homagio domini renuntiare. Vitalis Episc. Oscensis, p. 732. *Per quem Forum habes, quomodo potest Infancio se Expedire à Domino Rege, dimittendo beneficia Regi, & comandam debet recipere & custodire fideliter, sicut dominus naturalis; qua Expeditione facta, potest cum alio, vel aliis, guerram Regi facere, salvo quod non potest ignem in terram Regis apponere: & si ad campale bellum cum aliquibus venerit contra Regem, debet transire in adjutorium Regis cum equo & armis, ut in dicto Foro, &c.* Infra: *Expeditus de ussancia, non remanet in Regno, nec in senioria Regis, & quacumque pacto anni se Expediat, amittit beneficium Regis pro toto illo anno & sequentibus*. Vide Foros Regni Aragon. l. 7. tit. de Expeditione Infantionum, Observantias Regni Aragon. lib. 6. de Conditione Infantionum §. 8. tit. de Privileg. Militum §. 16. & Michaëlem *del Molino* in Repertorio f. 232.

2. EXPEDIRE, Mittere, legare: dicimus, *Expedier un message*. Primum Testamentum Widradi Abb. Flavin. apud Mabillonium: *Quod vero Deus avertat, ne ibidem sanctus ordo tepescat, potestas maneat Monachis ibidem habitantibus, ad unum de san-*

ctis Monasteriis Expedire, & per eorum salubre consilium eorum regulam emendare.

EXPEDITARE CANEM, vox *Forestariis* familiaris: Canum pedes quodammodo mutilare. Legibus enim forestarum cautum erat, ut accolarum, atque adeo ipsorum Forestariorum canes *Expeditarentur*, ne cervos aut lepores regios venarentur, & ut ad feras insequendas minus essent pernices. Fiebat autem *Expeditatio canum* duobus modis, scilicet abscissione trium *ortellorum*, seu unguium pedis anterioris, puta juxta ipsam cotem, vel excisione montis pedis, quem *Pellotam* vocant. Tenentur qui in forestis degunt, molossos & majores omnes canes sic habere expeditatos sub pœna 3. solid. 4. den. Regi pendendorum: renovandaque est expeditatio quolibet triennio, juxta Legem Joannis Regis Angl. p. 180. & Edw. I. de Forestis, quæ exstat apud Matth. Paris an. 1215. & Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. to. 3. p. 843. Refert Manwodus c. 16. §. 11. *Expeditationem* istam inventam fuisse ab Henrico II. Rege Angl. vocabuloque initium dedisse in Assisia de Woodstock art. 6. Sed modum hunc de cohibendis canibus longe esse antiquiorem constat ex Legibus Canuti Regis de Foresta c. 31. & 32. ubi eam *Expeditationem genuscissionem* appellat. Anglice vero *Hering*. Illius præterea mentio est in Legibus Henrici I. cap. 17. ubi *misera canum Expeditatio* dicitur. Sed & de eodem Henrico sic Ordericus Vitalis lib. 11. p. 823. *Omnem ferarum venationem totius Angliæ sibi peculiarem vendicavit. Pedes etiam canum qui in vicinio silvarum morabantur, ex parte præcidi fecit, & vix paucis nobilioribus ac familiaribus privilegium in propriis saltibus venandi permisit.* Meminit denique expeditationis canum idem Matth. Paris an. 1225. p. 224. & Charta Henrici III. Regis Angl. to. 2. Monast. Angl. p. 661. *Sint in perpetuum quieti de sectis Swanemotorum, & omnium aliorum placitorum forestæ, & de Expeditamentis canum, & de omnibus summonitionibus, placitis, querelis. ... ad forestarios & viridiarios pertinentibus.* Expeditatis canibus opponuntur qui integros pedes habent. Idem Monasticum Angl. to. 2. p. 165. *Habebunt etiam iidem Canonici ad prædictas vaccarias quatuor canes cum integris pedibus, duos ad unam, & duos ad alteram, solutos noctibus, & ligatos diebus: qui si inventi fuerint soluti à prima hora diei usque ad vesperam, custodes eorum erunt in forefacto domini, & canes in misericordia ejus.* Charta Hugonis Episcopi Dunelmensis in eodem Monastico to. 3. p. 92. *Et pasturam ad omnia averia sua habebunt undique in eadem: & pedes canum eorum non sint ibi, neque ad vacheriam de Werdale truncati: sed pastores ducant eos ligatos pro feris, ad averia sua servanda pro lupis.* *Crura enervare* dixit eodem fere sensu auctor Queroli: *Utinam tibi crura ipsa enervasset, ne unquam inde movisses pedem.*

IMPEDIARE, Eadem notione. Vetus Inquesta apud Will. Dugdalum in Antiq. Warvicensis provinciæ p. 665. *Et dicunt quod audierunt antecessores dicere, quod tempore quo manerium de Sutton prædictum fuit in manibus Regum Angliæ, tota chacea fuit afforestata, & omnes canes infra forestam solebant esse Impediati, & amputati sinistro ortello. Et post quam devenerant in manum Comitis Warwici, ... licentiam habere & tenere canes apertas (sic) ex omni genere canum, & non Impediati.*

EXPEDITATÆ ARBORES, apud Fletam lib. 2. c. 41. §. 31. *Inquiratur de quercubus & aliis arboribus Expeditatis in foresta, ... vel si aliqui ingenio alio di-*

ctas quercus cadere fecerint. Nostris *Arbres abattus par le pied.*

1. EXPEDITIO. Glossar. Lat. Gr. *Expeditio, ἔξοδος ἐνδυναμικὴ στρατιωτῶν.* Sed sequioribus sæculis hæc vox usurpatur pro obligatione eundi in exercitum domini. Charta an. 1124. apud Hemereum in Augusta Viromand. p. 96. *Si extra provinciam exercitum duxerit, homines villæ juxta antiquam consuetudinem Expeditionem ei tantum faciant.* Chronicon Montis-Sereni an. 1171. *Ut Imperatori Saxoniam advenienti 20. talenta de ipsa Ecclesia redderentur, insuper etiam regalis Expeditio ei administraretur.* Historia Episcop. Bremens. ann. 1142. *Concessit etiam omnes colonos Ecclesiæ ab omni censu, Expeditione, villa, vel urbis munitione, & petitione precaria, liberos & immunes.* *Expeditio hostilis*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 4. §. 17. Charta Caroli Crassi Imp. pro Ecclesia S. Salvatoris Francofurdiensi: *Et ab illo Abbate, cui prædicta capella commissa fuerit, nulla unquam hostilis Expeditio exigatur, nec ullus ei inde quicquid auferre præsumat.* Tabularium Campaniæ Bibl. Reg. fol. 363. *Homines villæ ibunt in Expeditionem & exercitum.* Tabular. Eccles. Parisiensis: *Condonamus illis, ut ulterius in hostes nostros vel Expeditiones ire non compellantur.* *Expeditio exercitalis*, in 3. Capitul. Ludovici Pii c. 7. Charta Ludovici VIII. an. 1223. apud Hemereum in Aug. Viromand. *Cum nos spirituali dominio Expeditionem & servitium pro Expeditione ad submonitionem nostram haberemus super villam, & super omnes homines & hospites villæ Humolariensis, &c.* Vide Burchardum de Casib. S. Galli cap. 12. & infra in verbis *Hostis, Cavalcata, Equitatus.*

¶ 2. EXPEDITIO, Renuntiatio. Vide *Expedire* 1.

¶ 3. EXPEDITIO, Agendi celeritas, diligentia, Gall. *Expedition.* Litteræ Johannis Franc. Reg. an. 1360 apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. p. 446. *Attamen quia ipsi mercatores & vectuarii tam in eorum Expeditione quam aliter, per nonnullos venditores suorum piscium & alios in dicto ministerio deputatos Parisius, qui ad hoc fore dicuntur minus apti, ydonei & insufficientes, super hoc sepius impediuntur, &c.* Aliæ ejusdem anni Litteræ ibid. pag. 449. *In augmentatione hujusmodi numeri* (venditorum minutatim piscium,) *solliciones* (*solutiones*) *& Expeditiones dictis vectuariis faciende, facilius & celerius fient, & sic dicti mercatores & vectuarii sepius Parisius accederent & abinde recederent.* Iis in locis agitur de *expedita* ac diligenti solutione.

¶ 4. EXPEDITIO, Distributio. *Faciendo Expeditionem dictarum tunicarum* (Monachis,) in Litteris anni 1362. ex Regesto 92. Chartophylacii Reg. Ch. 155.

¶ EXPEDITIO CAUSARUM, Promulgatio decursus causarum ex judicis ordine, Gall. *Promulgation des rôles.* Litteræ Johannis Franc. Regis ann. 1363. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg pag. 652. *Precipimus & per Curiam nostram precipi volumus & injungi omnibus actoribus, quod ex quo publicatum fuerit Expeditionem causarum alicujus Preposituræ, Bailliviæ, &c.*

EXPEDITIONALES SERVI, quibus in *expeditionibus* uti solebant domini, in Lege Burgund. tit. 10. §. 2. *Si quis servum natione barbarum occiderit, lectum, ministerialem, sive Expeditionalem, 55. sol. inferat.*

EXPEDITOR, apud Sambucum in Gloss. ad Leges Hungaricas, est *Qui liberat ab onere.* Unde

EXPEDITORIÆ LITERÆ, Quietantiales, in Jure Hungarico.

EXPEDITORIÆ Res, Arma bellica, quibus quis in expeditionibus bellicis utitur. Speculum Saxonicum lib. 1. art. 19. *Suevus tam res Expeditorias, hoc est arma bellica, seu Hergewerth, quam hereditarias, non solum in septimo tollit gradu*, &c. Vide art. 22. 24. lib. 3. art. 15. §. 3.

EXPEGATORIUM, Retis species, qua capiuntur perdices, coturnices, phasiani, &c. Describitur à Petro de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 25.

EXPELLEUTA, apud Julianum Antecess. Constit. 124. §. 6. qui in Novella Justiniani 128. §. 6. ἐξεπιλλαυλὴς dicitur: *Impulsor*, qui scilicet canonem publicum Canonicariis solvere ultro renuentes compellebat. Vide *Compulsores*.

¶ EXPENDIBILIS, f. Legitimi ponderis, ab Expendere, ponderare. Gregorius Monachus in Chronico Farfensi, apud Muratorium tom. 2. part. 2. col. 398. *Ad annualiter persolvendum argenti solidorum cc. denarios Romaniscos Expendibiles, & in pingui vim decimatas cerum.*

¶ EXPENDITIO, Expensæ. Thomas Monachus in Actis S. Etheldredæ Abb. Junii to. 4. p. 525. *Hoc est decem millia anguillarum, quæ omni anno in villa quæ Wellam dicitur, pro Expenditione redduntur fratribus ad victualia.*

¶ EXPENDITOR, Qui expendit seu exsolvit. Vide locum in *Aquagangium*.

¶ EXPENDITUS, Expensus, exsolutus. Charta Edwardi III. an. 1333. apud Rymerum to. 4. p. 559. col. 2. de pecunia Papæ solvenda: *Præsertim cum pecunia prædicta circa negotia Ducatus prædicti Expendita fuisset.* Rursum occurrit infra.

1. EXPENDIUM, pro *Dispendium*. Charta an. 1152. in Tabulario Ecclesiæ Viennensis: *In quo respectu guerræ cum magno comitatu demorantes, de propriis facultatibus vehementer passi sunt Expendium.* [Barthius in Glossario ex Hist. Palæst. lib. 11. c. XIV. *Nam totam terram in Expendio miserant.* Hoc est, spoliarant & vastaverant.]

¶ 2. EXPENDIUM, Expensæ, sumtus, Gall. *Depense*. Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Regum, apud Muratorium to. 8. col. 610. *Solemnes nuncii destinantur, qui sibi tanquam Regi venture aurum, thus offerebant & myrrham, ac et de propriis peculiis, & civitatum ipsarum, thesauros promittentes pro Expendiis necessariis ampliores.*

EXPENSARE, pro *Expendere*, usurpavit Scævola, in l. 41. D. de Fideicom. libert. [Chron. Andreæ Danduli apud Murator. to. 12. col. 497. *Et scitotis quod, si quas expensas contingat vos facere pro eundo ad Regem, si forte abesset, vel aliter vos contingeret Expensare pro dicto facto.* Hoc est, Expensas facere. Vide mox *Expensere*.] Alias *Expensare*, pro *Compensare*, dixit Macrobius lib. 1. Saturn. c. 13.

EXPENSATICUS, Liberalis, qui largas expensas facit. Lambertus Ardensis p. 167. *Munificus, liberalis, & Expensaticus.*

¶ EXPENSERE, Expensas, sumtus facere: Gallice *Depenser*. *Expensas & custus, quos ipsa Dux fecerit seu Expenserit*, apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britan. col. 1300.

¶ EXPERDENS, λῃστής, Fur, in Glossis Latino-Gr. Sangerman. MSS. in Supplemento Antiquarii & apud Laurentium in Amalthea.

¶ EXPERGENCIUS, Vigilantius, diligentius. Privilegium Agiradi Episc. Carnot. apud Felibian. Hist. San-Dionys. p. XVI. *Liceat eis talem Gubernatorem elegire, qui honestis moribus sit, non generositatis nobilium, sed in Dei amore Expergencius atque sagacius imbutum.*

¶ EXPERGESCERE, Expergefacere, excitare. *Interea cœperunt me mordacissimis verbis ab inerti studio Expergescere Fratres*, apud Ardonem in Præfat. ad Vitam S. Benedicti Anian. num. 2.

EXPERGIFICUS, Ἐξεγερτικὸς, apud Apuleium lib. 2. Florid.

¶ EXPERIMENTALITER, Experiendo, experimento, Gall. *Par Experience*. *Experimentaliter comprobare*, in Charta Ludovici Regis Siciliæ è MS. D. *Brunet* fol. 108. *Experimentaliter clarere*, in Charta an. 1409. ex Schedis D. *de Mazaugues*, *Experimentaliter cognoscere*, in Vita B. Coletæ cap. 5. n. 32. & apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 477.

EXPERIMENTARE, pro *Experiri*. Utuntur non semel Octavius Horatianus lib. 4. Rerum medicarum pag. 89. 90. Alexander Iatrosophista lib. 2. Passion. & alii.

EXPERIMENTATUS, Expertus, *Experimenté*, in Regula S. Fructuosi c. 20. [& apud Murator. to. 12. col. 454]

¶ EXPERITUS, *Non peritus vel valde doctus*. Papias.

¶ EXPERTI, *Extranei, extra partem notitiæ*. Gloss. Isid. Melius Papias: *Expers, extra partem, vel patriam, alienus, extraneus. Expertia, Extranea*, vel ut habet Johannes de Janoa, *Extraneitas*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Expers, seus partie.*

¶ EXPERTUM, Experimentum. *Cujus ingenium, mores & merita ab adolescentia sua probavimus & novimus ab Experto*, in Epist. Henrici III. Reg. Angl. apud Rymerum to. 1. p. 737. col. 2.

EXPIARE, ex Gallico *Espier*, Speculari. Tudebodus l. 2. Hist. Hierosf. *Totamque terram in Expiando miserunt*, i. Gallice, *en Espiant & cherchant de tous costez*. Vide *Spia*.

¶ EXPIARIUM. Gloss. Isid. *Mappa, Gausape, Tegilla, Expiarium.* Pro *Tegilla* alii legunt *Tegilla*, & pro *Expiarium* Grævius suspicatur olim scriptum fuisse *Sudarium*, quo sudor detergetur, aut hujus notionis vox alia, ut *Orarium*. Sed tam dici potuit Isidoriano Glossatori *Expiarium*, quam Johanni de Janua, *Manupiarium, Gausape quasi manus pians.*

¶ EXPIGNORARE, Rem appositam pignori liberare, Gall. *Degager*. Appendix ad Agnelli Librum Pontif. apud Murator. to. 2. p. 208. col. 1. *Plurima bona huic Ecclesiæ cumulit, VII. c. libras in Expignorando possessiones Ravennatis Ecclesiæ expendit.*

EXPLACITARE, [Ex *placito* seu lite evadere.] Vide *Placitum*.

¶ EXPLAITABILIS. Vide *Explectabilis* post *Expletum* 2.

¶ EXPLANATIO, Finis, quasi Expletio. Guidonis Disciplina Farfensis cap. 6. *Ad Explanationem Sacræ omnia signa pulsentur.* Et cap. 18. *Ad inchoationem Sacræ duodecim cerei accendantur ante altare: ad Explanationem Missæ omnia signa pulsentur.*

EXPLANTARE, Eradicare, Gall. *Déplanter*. Utitur Petrus Blesensis Epist. 129. [Occurrit etiam in Actis SS. Martii tom. 1. pag. 412. de B. Petro à Castro-novo.]

¶ EXPLECHA, EXPLECHIA, ut *Expletum* 2. Charta pro Communia Balneoli an. 1208. inter Schedas D. *Lancelot*: *Certum est quod Domini non habent questam, neque tallam, neque per vim Explecham in hominibus habitantibus villam.* Vide alia notione in *Esplecha*.

¶ EXPLECIA, ut *Expletum* 2. *Explecias, exitus & proficua*, apud Rymerum tom. 4. p. 354. *Cum omnibus exitibus & proficuis inde provenientibus, ac etiam Expleciis*, in eod. tomo p. 736. Rursum occurrit *Explecia* & *Explicia* eodem significatu tom. 12.

¶ EXPLECTABILIS, Explectum, Explegitor, Explegium, Expleitum. Vide in *Expletum*.

¶ EXPLETA, Jus pastus, venationis, piscationis & lignationis, de quo jam in *Esplecha*. Consuetudines Ausciorum MSS. an. 1301. art. 54. *Item est consuetudo ibidem quod homines de Ruscis habeant usum & Expletam lignorum omnimodam depascendi cum animalibus suis herbas, folia, glandes & ceteros fructus arborum silvestrium, aqua & alia necessaria predictis animalibus per omnes pertinentias & laborantias civitatis predicte, in quantum in die ire & redire possunt... Habent ultra hac dicti cives Expletam omnimodam apud Auxium & ejus pertinentias... venandi omnem venationem cum canibus & retibus vel filatis, & quocumque alio modo voluerint venare, & recipiendi, capiendi & piscandi in omnibus aquis, exceptis piscariis & stagnis, columbertis, claperiis & deffensis.* Art. 55. *Consueti sunt insuper & usi cives predicti incidere* (incidere) *ligna & fustes ad suam omnimodam voluntatem pro suis Expletis & necessariis suis, illi tamen qui habitant & larem habent in civitate predicta & ejus pertinentiis, per omnes forestas & nemora Comitatus predicti, libere & absque aliquo denario, excepto quod qui operatur cum dolabro, debet solvere unum denarium Morlanum.* Vide alia notione in *Expletum* 2.

¶ EXPLETAMENTUM, Expletare. Vide in *Expletum*.

¶ 1. EXPLETUM, Actus quivis juridicus, quem quis habens jurisdictionem exercet per se vel per ministros suos. Charta Edwardi I. Regis Angl. de Jurisdictione Episcopi Agennensis apud Rymerum to. 1. pag. 425. *Rex universis... Noveritis, quod cum venerabilis pater J. Dei gratia Agenn. Episcopus nobis exponeret, quod gentes nostra in jurisdictione Agenn. communis nobis & sibi, aliqua Explectaverunt & adhuc Explectabunt per se ipsos & solo nomine nostro, ratione jurisdictionis Agennensis... Nos, licet pradecessores nostri eadem Explecta fecissent... nolentes eisdem Explectis insistere... nonobstantibus Explectis nostris... salvis etiam nobis omnibus aliis Explectis & juribus... Et quod per aliquod Explectum talium appellationum... non possit contra hoc aliquod prajudicium generari.* Litteræ Ludovici Regis Franc. an. 1315. apud eumd. Rymer. to. 3. pag. 522. col. 1. *Item, intentionis nostra non existit, nec volumus quod gardiatores... jurisdictionem dicti Ducis* (Aquitaniæ) *ratione gardia hujusmodi, aliquatenus impediant, vel aliqua Explectum justitia faciant, nec &c.* Litteræ Philippi VI. Franc. Regis ann. 1330. 8. Febr. *Item statuimus concedentes, quod Officiarii nostri in terris Dominorum dicti Ducatus* (Aquitaniæ) *jurisdictionem habentium non faciant aliqua Expleta, nisi in casibus ressorti & superioritatis, & in casibus istis Officiales & Servientes nostri, citationes, adjornamenta & executiones & alia Expleta per manus Dominorum jurisdictionem hujusmodi habentium, aut eorum Officiariorum fieri requirant & permittant, nisi ipsi Domini, vel eorum Officiarii super hoc requisiti, in his faciendis vel exequendis fuerint negligentes.*

¶ Expletum, Denuntiatio, vadimonium & quævis actio in litigiis. Arrestum Parlamenti Paris. an. 1446. è Chartulario Æduensi: *Per arrestum dicta Curia nostra dictum fuit, dictum opponentem ad bonam & justam causam contra dicta Expleta se opposuisse, & quod ob hoc remanebit dictus Episcopus Æduensis defensor & opponens in administrationis spiritualitatis & temporalitatis dicti Archiepiscopatus Lugdunensis gaudentia, de qua sicut dictum est, per dictos Cousinots & Varmem desapropriatus seu expulsus fuerat.* Litteræ Josselini Maclov. Episc. ann. 1382. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britann. col. 648. *Nobis dixerunt quod totum territorium & temporale nostrum & Ecclesie predicte in manu Ducis ejusdem accipiebant, & acceperant de facto, cum de jure non possent, & nobis prohibuerunt totum Expletum de premissis.* Consuetudo Andegav. art. 411. *Aucun ne sera receu a faire adjourner autre en demande de retrait, s'il n'est sujet ou resseant au pays auquel il fera bailler ledit ajournement, s'il ne baille pleige suffisant dudit paye & resseant en iceluy audit Sergent, auquel il requerra l'ajournement avant le faire bailler, lequel pleige sera tenu de recevoir les adjournemens, significations & Exploits dependans dudit retrait. Exploict de Sergent, Exploict de Justice*, in plerisque Regum nostrorum Edictis, ut & in Consuetud. Britan. art. 77. 92. 229. Bituric. tit. 2. art. 29. 32. Apparitoris relatio est & declaratio de vadimonii denuntiatione à se facta, exsecutione obsignatione bonorum vel personarum comprehensione, &c.

¶ Expletum, Manus injectio, ablatio pignorum. Charta Senescalli Rhedonensis an. 1250. in Archivis Eccl. Dolensis: *Cum non inveniamus in Comitatu Britannia extra feodum vestrum de bonis Guillelmi Buticularii Militis, unde Capitulo Dolensi de summa novies viginti & octo librarum satisfieri possit, Paternitati vestra mandamus* (Dolensem Episc. alloquitur) *quatenus tradatis eidem Capitulo jus quod habet in buticulagio Dolensi idem Guillelmus, & si illud non sufficiat, de bonis ejus ad valorem dicta summa nomine pignoris tradatur Capitulo, & bannum faciatis & Expletum sicut de pignore.* Venditio an. 1329. è Chartulario Æduensi: *Voluerunt insuper... se et heredes & successores suos compelli à nobis seu à nostra Curia... per captionem, distractionem seu alienationem & Explectum omnium bonorum suorum.*

¶ Explectare, Expletare, Quemlibet jurisdictionis actum exercere; Apparitoris munus obire, Gall. *Exploiter*. Charta pariagii Regem inter & Episcopum Mimat. an. 1306. ex Tabulario Mimatensi: *Ad Episcopum & Ecclesiam Mimatensem pertinet jus... cudendi monetam are tonsaminatam & monetam argenteam, levandi compensum seu paxtagium pro pace servanda, & omnia alia Explectandi pro majori potestate & seignoria sua, qua ad majorem potestatem, regaliam & majus dominium pertinere noscuntur.* Edictum Philippi Franc. Regis an. 1293. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1251. *Si gentes nostra justitiando, sicut ad nos pertinet, aliquid saisiant, capiant, vel Expletent, vel saisire vellent, capere aut Expletare, &c.* Aliud ejusd. Regis Edictum eodem an. pro Comite Hannoniæ col. 1256. *Philippus Dei gratia Francorum Rex Ballivo Viromandensi salutem... Hoc proviso, quod ressortum dicta terra Ostrevanni nullatenus per justitiam vel dominium Alemannia vel Hannonia, sed per nostrum Francia ressortum & superioritatem nostram, quam ibidem habemus, justiciari & Explectari permittas. Volumus insuper quod Servientes tua ballivia non permittas in terra Ostrevanni justiciare vel Explectare, nisi in casibus ressorti & aliis casibus ratione superioritatis ad nos pertinentibus.* Occurrit hac notione apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. LVII. col. 1. & pag. 75. col. 1. alia vero notione mox infra in *Expletum* 2.

¶ Explectatio Bonorum, In ea manus injectio, eorum ablatio, apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 321. Rymerum to. 10. p. 203. col. 2. & in Privilegiis Equitum Melitensium pag. 21.

¶ Explectatio Jurisdictionis, Exercitium vel actus jurisdictionis, in Charta pariagii ao. 1306. jam laudata in *Expletare*.

¶ Explectatio Personarum, Manus injectio in personas. Litteræ Philippi VI. Franc. Regis an. 1329. *Ad hoc compellendo per captionem & Explectationem personarum & bonorum eorumdem, si & infra regnum nostrum potuerint reperiri. Exploicter le vassal*, in Consuetud. Aurelian. est in ejus bona manus injicere, cum dominus feudalis vassalli feudum *Expleťat*, hoc est, illius feudi fructus facit suos vassallum spoliando.

¶ Explectabilis, Explaitabilis, &c. Obnoxius *Explectationi*, qui *Explectatione* personæ & bonorum cogi potest ad solvenda domino debita servitiaque exhibenda. Venditio anni 1320. Historiæ Dalphin. to. 1. pag. 81. *Hugo de Breyssiaco domicellus ... vendit ... Henrico de Turre ... los Meyers de Sayssen & homagia eorumdem, taillabiles & Expleytabiles* (vel *Explaitabiles*, ut habetur ibidem pag. 690.) *cum posteritate eorumdem ad voluntatem & misericordiam dicti domini Henrici emptoris*. Emtio anni 1329. è Chartulario Æduensi: *Vendiderunt ... mansum ... cum omnibus & singulis juribus aliis & pertinentiis prædictorum mansorum taillabilibus & Explectabilibus de alto & basso, serva conditione & manu mortua*. Charta Dumbensis anni 1371. *Bernardus Mitod recognoscit se esse hominem ligium, quitium, justiciabilem, Explectabilem & taillabilem pro medietate sui & suorum heredum, sine reclamatione alterius domini Baronis vel superioris, & tenere de directo dominio Antonii da Saxo domino Barbarelli domum, &c.* Charta Villæ-novæ in Dombis an. 1426. *Joannes Baro recognoscit se esse homo taillabilis, corveabilis, justitiabilis, Explectabilis, manus mortua & serva conditionis, atque burgensis domini Ducis Borbonii. Homines taillabiles & Explectabiles* rursus memorantur in Litteris anni 1358. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. pag. 318. Charta an. 1446. apud Thomasser. in Bitur. p. 106. &c.

2\. EXPLETUM, Expletium, Reditus, proventus terræ, prædii, *Espleite*, Occitanis: [*Expleit*, in Chartulario Aurelianensi fol. 49. & 52.] Gallis practicis, *Explets*, *Exploits*: Anglis *Esplées*. Chronicon Vosiense part. 1. cap. 66. *Hoc anno Burgenses de Subterranea ad invicem juraverunt, ut nullum omnino Monachis darent Expletum, quod vocatur Tailhada*. Bracton. lib. 2. cap. 18. §. 2. *Item nec Expletia capere possit, quia nondum venit tempus messium nec vindemiarum. Si autem fructus non maturos perceperit, ista non debent dici Expletia, cum sint potius ad damnum quam ad commodum*. Charta Rotroci Comitis Perticensis an. 1126. apud Soucetum in Notis ad Vitam Bernardi Abb. Tiron. *Volumus & largimur ex nunc ipsos usus, altum, Expletum, & possessionem nullas ferre saisinas, vel præscriptionem, &c.* Alia Raimundi Vicecom. Turenæ an. 1276. apud Justellum: *Cum omnibus redditibus, tailliis, questis, servitiis, & Expletis & aliis obventionibus, &c.* Fleta lib. 5. c. 8. §. 9. *Poterit quis habere liberum tenementum sine usu & Expletiis*. Fori Oscæ Jacobi I. Regis Aragon. an. 1247. f. 4. *Et qui tenet ipsum (haver) in pignore, debet accipere in computum, si quod Explectum acceperit de ipsa hæreditate*. Infra: *Et antequam accipiat Expleytos, traxerit illam de pignore ille de quo est hæreditas, &c.* [Privilegium Ermengaudi Comitis Urgell. an. 1162. inter Concil. Hisp. to. 3. p. 374. col. 2. *Ex ipsa vero die, qua præfata castra in manu Comitis esse incipient, de redditibus & censibus & Expletis quæ de ipsis castris exierint prænominata castra custodiantur.*] Tabular. Eccl. Cadurcensis: *Espleita minuta per captem & per terras quas tenet Hugo, habet intra ejus Espleitam propter utilitatem quam consequuntur de terra, &c.* Occurrit passim. Cowellus vocem ab *expleo* deducit, quod vix crediderim. Forte quod ex *placito*, seu pacto cum *firmariis*, domino cedit ex proventibus agri.

Expletum, sumitur etiam pro dominio & prædio, cujus fructus percipit dominus. Charta Arnaldi Comitis Inculismensis ann. 1199. *Pro eo quod prædicti homines, & eorum animalia in terris meis, pascuis, & Expletis deambulabant*. Et infra: *Et volo & concedo ut liberi & securi, & eorum animalia per terras & pascua mea & Expleta eant & redeant absque ullo servitio*. Galli dicerent, *dans mes revenus*.

¶ Expleta, æ. Testamentum Raymundi Comitis Tolosæ apud *la Faille* tom. 1. Annal. Tolos. Probat. pag. 127. *Dispono ut omnes Expleta, quæ exierint in hoc anno de omnibus meis honoribus de Tolosano mittantur in potestate hospitalis de Hyerusalem & domus Militiæ Templi, & illa Expleta distribuantur & dividantur amore Dei & in redemptionem peccatorum meorum*.

Explegium, Eadem notione, in Charta A. Comitis Inculism. ex Tabular. S. Eparchii fol. 13. 14. *Cum ... multis modis gravaremus in collectis, in menstreis, in avena, gallinis, caseis, & multis aliis exactionibus & servitiis occasione Explegii, quod habebam in quibusdam terris, extrinsecus positis, &c. Explée* dicitur fol. 27. v.

¶ Explegitor, f. Qui percipit *Explegia*, nisi quis malit Exploratorem intelligi, Gall. *Espion*: quo posito forte melius legeretur *Explicitor* vel *Explicator*, quia solent exploratores *explicare* quod inspiciunt. Litteræ Episcopi Hereford ad Henricum Regem Angl. an. 1263. apud Rymer. to. 1. pag. 755. col. 2. *Quidam malivoli vestri sanguinem nostrum sitiunt, qui nos Explegitorem reputant, dicentes quod nichil in Marchia, quod vobis non revelamus*.

Expletivus, Idem quod *Expletum*. Regestum Comitum Tolosæ in Camera Comput. Paris. in Charta ann. 1147. *Et vendidit ei dictus R. Joannes totam illam condaminam terræ, quæ vocatur del Batudel ... terras cultas & incultas, boscos & barcas, prata & pascua, vallivos & Expletivos, venationes & forestagia, &c.* Alia ann. 1236. ibid. fol. 51. *Prata & pascua, ermera & barras, & albereias, & rameries, & devesios, & adempra, & Expletivos, & forestagios, &c.*

¶ Explementum, Eodem significatu. Charta Erardi Episc. Autiss. an. 1272. *Nos dictas xx. libras ... Decano & Capitulo, consensu ipsorum super hoc accedente, assidemus & assignavimus percipiendas ab ipsis perpetuo super proventibus sigilli curiæ nostræ Autiss. & Explementis ipsius curiæ*.

Expletare, *Expleta* seu reditus terræ vel prædii percipere: *Exploiter*, in Consuetud. municipalibus passim: [quod maxime dicitur de dominis feudalibus, qui ex vassallorum prædiis fructus colligunt & faciunt suos.] Edictum seu Statutum Philippi Pulcri Regis Franciæ de Nobilibus ann. 1302. art. 5. *Ordinamus quod res, bona, maneria, & jura dictarum regaliarum manu teneantur, custodiantur, & Explectentur absque detrimento et devastatione, ac si nostra essent*. Adde Continuatorem Nangii an. 1327. [Charta Officialis Autissiod. an. 1276. de Præpositura S. Germani ejusd. urbis: *Cum Præpositura à tempore à quo non extat memoria*,

descendisset de herede in haeredem usque ad ipsum Johannem, & eam aliquandiu tenuerat, possederat & Explettaverat sine lite. Litteræ Johannis Franc. Regis an 1356. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 1414. *Cum temporalitas Episcopatus Andegavensis ad nostram regaliam ratione obitus Episcopi dicti loci nuper devenerit, vobis* (Senescallo) *tenore præsentium committimus & mandamus quatenus temporalitatem prædictam ad manum nostram ponentes, omnes redditus, fructus & emolumenta ejusdem, cum suis pertinentiis universis levare & Expletare nomine nostro... faciatis.* Vide alia notione in *Expletum* 1.]

¶ Explectare, Silvas vel arbores succidere, Gall. *Exploiter.* Fundatio Monasterii de Bosco-Raherii Ord. Grandimont. post annum 1172. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 572. *Dicti Fratres in dictis forestis & in omnibus defossis* (f. *defensis*) *earumdem factis vel faciendis à nobis vel successoribus nostris indifferenter capiant & Explectent quidquid ad usum & ædificationem ipsorum, & domorum suarum, & omnium pertinentiarum suarum viderint expedire.* Apud Stephanotium to. 2. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 449. *Habebit etiam unum hominem, qui Explectabit ad collum nemus de Brocis ad omnia necessaria domus suæ.*

Expletator, Qui *Expleta* seu reditus percipit. Tabular Nantoliense: *In Pictomb. ar.* 1479. *homines mansionarii & Explotatores dicti territorii.* [*Explecteurs* in Consuetudine Andegavensi art. 168. sunt Operarii demetendis segetibus adstricti. Vide *Expletum* 3.]

Expletamentum, Idem quod *Expletum*, in Charta Philippi Regis Fr. an. 1317. apud Argentreum in Hist. Armoric. lib. 5. cap. 34. [Lobinellum in ead. Hist. to. 2. col. 472. Thomasserium in Biturig. p. 730. & strictiori significatu pro cæsione lignorum apud Acherium Spicil. to 10. p. 279.]

¶ 3. EXPLETUM, Opera domino debita tempore messis: *Exploit*, in Consuetudine Andegavensi. Donum Agnetis *de Bré* in Tabulario Vosiensi fol. 33. *In manso Stephani Dagresol & Acontiac* II. *sol. in Aug. &* I. *popadam, &* I. *gallinam & Expletum ... in manso de Crotas* II. *sol. ad S. Mariam in Aug. &* IV. *den. &* III. *sextar. de segl. &* IV. *de civada adferat de Comborn &* I. *gallinam &* I. *popadam & Explectum & suem. In manso Albrudes des Pistas* I. *mod. de segl. &* II. *sol. in Aug. &* IV. *sext. de civada &* VI. *de vinada & Expletum & erogam &* I. *gallinam.* Vide *Expletare* in *Expletum* 2.

¶ 4. EXPLETUM, Curbis species ad colligendos fructus. Sententia arbitralis an. 1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte: *Si forte acceptant racemos, ficus vel alios fructus causa comedendi, ad aliquam missegariam vel talam in nime teneantur, nisi cum sacco, panerio vel alio Explete extraxerint dictos fructus.*

¶ Expletum Belli, Bellicum facinus, incursio, Gall. *Exploit de guerre.* Epistola Caroli VII. Franc. Regis apud Acherium Spicil. to. 7. p. 300. *Licet alias vobis scripsissemus vos caritative & amicabiliter adhortando ... ut ... ab illationibus damnorum & aliis Expletis belli adversus eum* (Archiep Colon.) *& ejus Ecclesiam, terram & gentes abstineretis.*

¶ EXPLETURA, ut *Expletum* 2. Proventus, redditus. Tabular. S. Nicolai Andegav. *Goffredus puer de Candeio dedit S. Nicholao seipsum cum decima suorum redituum & Expleturarum de Candeio.* Annal. Andegav. pag. 205. *Donavit S. Nicolao... quicquid habebat in Ecclesia S. Sigismundi, scilicet medietatem presbyteragii & omnium Expleturarum aliarum quæ ad Ecclesiam pertinent.*

¶ EXPLEXTARE, Distrahere, exigere, Gall. *Debiter.* Edictum Johannis Franc. Regis an. 1363. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 623. *Quod dictum sal semel dumtaxat debeat & possit gabellari & non ultra, imo ex quo fuerit semel gabellatum, emptor salis possit dictum sal ubique libere portare & vendere, & aliter modo quolibet Explextare.*

¶ EXPLEYTUS. Vide *Expletum* 2.

EXPLICABILITER, adverb. apud Diomedem lib. 1. Artis Grammaticæ.

¶ EXPLICARE Locum, Jurisdictionem omnem in eo exercere. Instrum. anni 1297 Gall. Christ. tom. 2. col. 453. *Idem Episcopus per gentes suas poterat condemnare, vel facere absolvi per sententiam secundum quod si videtur & tenere & Explicare Locum tamquam verus dominus.*

¶ EXPLICIO. Vetus Inscriptio apud Mabill. to. 3. Analect. p. 514. *Anno centesimo post Explicionem numeri S. Victori Episcopi ciclum recapitulantem.* Hoc est post finem seu post absolutam primam periodum cycli Victoriani.

EXPLICIT, Finitur: absolvitur, cui opponitur *Incipit.* Voces frequentes in MSS. verbi gratia, *Explicit Plinii historiarum mundi liber primus, Incipit secundus.* Constat *Explicit* vocabulum minime Latinum esse, quamvis à Latino sermone ortum: sed *Explicitum* Martialis l. 14. Epigr. 1. *Explicitum tractatum* Ulpianus dicunt, finitum significans, seu absolutum. Annotant Editores Prisciani Grammaticæ, hæc verba in fine libri 8. in MSS. Cod. inveniri: *Artis Prisciani viri disertissimi Grammatici Cæsariensis doctoris urbis Romæ Constantinopolitanæ præceptoris mei liber octavus de verbo Explicitus feliciter.* In libro veteri Psalmorum apud Anton. *de Yepez.* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 1. pag. 92. *Explicitus est liber iste à Notario Sebastiano Diacono, notum perfectionis diem 4. Kalend. Februarii æra 987. &c.* Orosius lib. 7. cap. ult. *Explicui, adjuvante Christo, secundum tuum præceptum ... ab initio mundi usque in præsentem diem, &c.* Sulpitius Sever. lib. 1. Hist. *Salomon cœptum templi opus vigesimo anno Explicuit.* Lib. 2. *Nihil territus, cœpta Explicuit.*

Explicit. Papias MS. *Explicit cujus prima & secunda persona non habetur in usu, quia neutrum est, nec ad homines pertinet, sed ad librum refertur.* Jo. de Janua: *Explicit, ab explico, as, derivatur. Explicit & Explicitur, verbum defectivum, i, terminatur & finitur, vel finiuntur & terminantur, nec invenitur de eo plus.* Hieronymus ad Marcellam: *Scire debemus apud Hebræos in fine librorum unum e tribus solere subnecti; ut aut Amen scribant, aut Sela, aut Salom, quod exprimit pacem, unde & Salomon pacificus dicitur; ut solemus nos completis opusculis ad distinctionem rei alterius sequentis, medium interponere, Explicit aut Feliciter, aut aliquid ejusmodi.* Testamentum Corocottæ Porcelli, cujus meminit idem Hieronymus, ita clauditur: *Explicit testamentum Porcelli sub die Kl. Lucerninas Clibanato & Piperato Consulibus feliciter.* Matthæus Vindocinensis Carmen suum in Tobiam sic claudit:

Explicit, explicitum Thobiam qui legit, instet
Thobiam merita religione sequi.

Vide Scaligeriana p. 15. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS. *Explicit, Il est finis, Expliciunt. Eux sont finis, & se decline Explicit, Expliciunt, & non plus.*]

¶ EXPLICIUM, Idem quod *Expletum* 2. Redditus. Kennettus Antiquit. Ambrosden. ad ann. 1330. pag. 414. *Prior S. Frideswide Oxon ... fuit seisitus de prædicto manerio ... capiendo inde Explicia ad valentiam quinque solidorum & amplius.*

EXPOENITENTES, [Qui publicam egerant pœnitentiam.] Vide *Pœnitentes.*

EXPOGNA. Charta libertatum Montis Regalis an. 1287. apud Guichenonum Hist. Bress. *Burgenses Montis Regalis debent coquere quarrallum bladi pro 5. denariis Viennensibus sine Expognas, & sine aliqua alia re vel mercede.* [In Dumbis & Bressia rustici hodie *Epoigne* vocant exiguum panem rotundum ex frumento & butyro confectum] Vide *Pugneta.*

EXPOLIUM, Spoliatio. Papias: *Expolia, hostium præda dicta à palliis, quasi Expallia, victis cum detrahuntur. Expoliare, nudare, mundare, mactare.* Vita S. Leodegarii Episc. cap. 2. *Quorumdam animi ob hujus causam Expolii dolore tacti.* Et c. 16. *Cernens autem vir ille jam post Expolium mortem sibi imminere.* Paulo ante *spolium* eadem notione habet: *Cuidam optimati eo usque intulit Spolium... aufferret omne ejus prædium.* Utuntur præterea Marculphus lib. 2. form. 1. Concil. Bracar. II. c. 7. &c. Hinc *Expoliare hominem*, in Lege Salica tit. 15. & 17. Vide Isid. lib. 18. cap. 2. extremo.

EXPOLIA, Æ, *Præda, sic dicta ab expoliando.* Johannes de Janua.

EXPOMONOGERON. Tradit Ambrosius Morales lib. 16. c. 36. Ordonium Monachum librum scripsisse, cui titulum facit *Expomonogeron.* Quid hæc vox sonet, non plane percipio, licet Græca videatur.

EXPOMPARE, *Vituperare, detestari.* Johannes de Janua in Catholico.

¶ EXPONDERE, pro *Spondere*, in Præcepto Chlotarii III. Regis Franc. apud Felibianum in Histor. San-Dionys. pag. VIII. & in Addit. ad Chron. Casaur. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 931.

¶ EXPONDERIUS, Limitaneus. Visitatio castrorum Dalphini an. 1347. Hist. Dalph. to. 1. pag. 66. col. 1. *Castra... Exponderia personaliter & continuatis diebus sine interpolatione qualibet visiteris.* Vide *Esponderius.*

EXPONERE, pro *Deponere*, non semel occurrit. Non. Marcellus lib. 4. *Exponere, deponere. Nomen virginitatis Exponere*, apud Arnobium: *Exponere Episcopos*, in Fragmentis S. Hilarii, pro *deponere. Toga Expositio*, apud Tertull. de Pallio. *Exponere veterem hominem*, apud eumdem lib. de Resurrect. carnis. *Expositionem peccatorum de lavacro repromisit*, lib. de Præscript. hæret. Virgil. lib. 11.

... Socios de puppibus altis
Pontibus Exponunt.

Vide tom. 5. Spicilegii Acheriani pag. 534.

EXPONERE *hominem ad occidendum*, Aliquem adsciscere, ut alium occidat, in Lege Frision. tit. 2. §. 1. 2. 3. 9. *Elocare*, in Lege Salica tit. 31. §. 1. 3.

EXPONTANEUS, pro *Spontaneus*, in Capitulari 3. an. 789. in Append. cap. 2. *Propria Expontanea voluntate, &c.* nisi legendum sit, *& spontanea.*

¶ EXPORTELLUM, An parva porta exterior, an foramen majus in modum fenestræ, inquit Bollandi continuator. Miracula S. Paulini Episc. Julii to. 3. pag. 272. *Cum enim in carcere esset cum multis, ipse solus per Exportellum exivit; custodes carcerem custodientes, nullus eum vidit nec impedimentum præstavit.*

EXPOSITE, Εὐθετικῶς, ἀναπεπτυγμένως, Explicate, apud Gellium lib. 3. cap. 2.

EXPOSITIONES CENSUALES, apud Julianum Antecess. cap. 73. dicuntur *exemplaria publici census* in veteribus Scholiis ejusdem Juliani, ἰνδίκτοις, apud Justinianum.

EXPOSITUM, Expositio, commentarius. Testamentum Riculfi Episc. Helenensis an. 915. *Librum Rabanum unum, Expositum in Evangelium & Epistolas, Epeaticum unum, Expositum super librum Genesis unum, &c.*

¶ EXPREHENDERE VITIA, pro Reprehendere, Reprimere, apud Rymerum to. 15. pag. 305. col. 2.

¶ EXPRENSA CHARTA, Idem quod *Expressa*, seu quod Charta exprimit. Chartularium Matisconense fol. 83. *Quidquid in dotalitium tuum insertum est in Carta Exprensa, totum tibi dono.*

EXPRESSARE, Exprimere. Thomas Walsinghamus p. 231. *Post Expressata negotia sua.* [Charta Philippi Pulcri Franc. Regis an. 1307. inter Instrum. Hist. Ebroic. pag. 29. *Villis & earum pertinentiis superius Expressatis & assignatis.* Charta Johannis de S. Amore an. 1375. in Maceriis Insulæ Barbaræ to. 1. pag. 214. *Sub dictis formis & conditionibus in litteris dicta unionis Expressatis.* Epistola Jacobi Regis Aragoniæ apud Acherium to. 8. Spicil. p. 280. *Causis inferius Expressatis.* Hinc emenda Chartam Caroli IV. Imp. an. 1355. apud Ludewig. to. 6. pag. 385. ubi legitur, *Punctis & clausulis de verbo ad verbum prout Expressanter superius, &c.* Lego *Expressantur.*]

¶ EXPRESSIO, Clausula in instrumentis *expressa.* Liga anni 1338. apud Ludewig. to. 5. p. 488. *Quoad omnes & singulos suos articulos, Expressiones, promissiones & sponsiones mutuorum subsidiorum, &c.* Charta anni 1356. ejusd. to. p. 580. *Sub omnibus conditionibus, modis & verborum Expressionibus.*

¶ EXPRESSITAS, Diligentia, celeritas, Ital. *Prezza.* Dominicus de Gravina in Chronico, apud Murator. tom. 12. col. 719. *Tunc jussum est per Marescallos exercitus parari trabuccos, pontes & scalas plurimas... & sic convocatis magistris quampluribus inceperunt facere ingenia ipsa cum Expressitate magna.*

¶ EXPRETUS, pro Spretus, Contemtus, apud Rymerum to. 8. pag. 577.

EXPRIMARIO, Qui *Primarii* munus obiit. Novella Valentiniani de Episc. judicio tit. 12. *Non corporatus urbis Romæ, vel cujuslibet urbis alterius, neu curialis, non Exprimario, non autarius... ad Clericale munus accedat.*

¶ EXPRIMATIO, Ἐκφορά, *Expressio, Eloquutio.* Supplement. Antiquarii cum Glossis Lat. Græc. Sangerman. MSS.

¶ EXPRIMENTALITER, ut *Experimentaliter*, Experimento, *Par Experience*, apud Rymerum to. 7. pag. 354. col. 1.

¶ EXPROBARE, Probare, demonstrare. Clemens IV. Papa S. Ludovico, apud Acherium Spicil. to. 6. pag. 488. *Virtuosa pietatis studia, quibus vocaris felicibus per evidentia operationis indicia Exprobaris, apostolica sedes digna meditatione considerans, &c.*

¶ EXPROBRARE, Examinare ad probandum vel reprobandum. Charta Ludovici Domini Bellijoci pro civibus Tysiacensibus, apud Acherium Spicil. to. 9. pag. 261. *Item addimus, quod quando mensura in villa Tysiaci capta fuerint, duo burgenses, vel tres de villa Tysiaci Exprobrationi ipsarum mensurarum advocentur, & sine duobus vel tribus burgensibus dicta villa non possint Exprobrari.*

¶ EXPRODITA, *Enclusa.* Gloss. Isid. & Papias.

EXPROMISSUM. Capitula ad Legem Alamannor. cap. 38. Edit. Baluzianæ: *Si quis ingenuum aut ingenuam, Expromissum cujus fuit in terra, miserit, 40. solidis sit culpabilis.*

EXPROMPTARE, Expromere, apud Fulgentium

Placiadem

Placiadem de Virgiliana continentia, semel ac iterum.

¶ EXPROPRIARE, Quod alicui proprium est auferre, spoliare. Dicta S. Ægidii inter Acta SS. Aprilis to. 3. p. 235. *Quo sibi bona quæ Dei sunt appropriat, Deus eum Expropriat.*

EXPUDORATUS, Absque pudore. Glossar. Isid. *Expudoratus, impudicus.* Fragmentum Petronii pag. 26. *Caput præterea durum, frontem Expudoratum, cornu acutum . . . habet.*

¶ EXPUGNALIS, Ad expugnandum seu oppugnandum aptus. *In muris turribus, pontibus & domibus ac aliis defensalibus & Expugnalibus*, apud Rymerum to. 4. p. 508. col. 1.

¶ EXPULPARE. Janus Lauremberg. in Supplem. Antiquarii: *Expulpo, ἐκσαρκῶ, Carnem exscindo.*

¶ EXPUNCTA, *Fibras pectinum*, in Gloss. Isid.

¶ EXPUNGERE, quod proprie Delere est, sic exponit Papias: *Expungit, Excerat. Expungit, Expugnat, efficit, peragit.*

EXQUAMIARE, [Permutare.] Vide *Cambiare.*

¶ EXQUISITUM. Donatio Rustagni Episc. facta Roman. Eccl. circa an. 950. *Dono ad ipsam Casam Dei... vinea una usque in Exquisitum... totum & ab integrum dono ad ipsam Casam Dei usque in Exquisitum*, id est, Absolute, omnimode. Præceptum Ludov. Pii an. 815. inter Instr. to. 4. Gall. Chr. col. 264. *Totum & ad integrum, vel in Exquisitum prædicta Ecclesia S. Vincentii Martyris & Congregationi ibidem Deo famulanti in nostra concessimus eleemosyna.* Charta noni sæc. labentis inter ead. Instr. col. 269. *Totum & ad integrum vel in Exquisitum . . . dono, trado, &c.*

¶ EXREFECTUS, Impransus, qui prandium inceptum dimittit, interrumpit. Sancti Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 2. cap. 20. *Benedictionem nullae causa prandii negligit, si cum ministris tempore quo Nona canitur, reficit. Nam Exrefectus eam accipit, iterumque ad refectionem redit.*

¶ EXSARTARE, EXSARTUS. Vide *Exartus.*

¶ EXSAVARE. Vide *Essavare.*

¶ EXSCAMBIARE, Permutare, Gall. *Eschanger.* Charta Ricardi *Tropin* an. 1245. ex Archivo B. M. de Bono nuncio Rotomag. *Si necesse fuerit valore ad valorem Exscambiare.* Vide *Cambiare.*

EXSCARITUS. Vide *Scarire.*

EXSCATURIZARE. Will. Brito in Vocab. MS. in v. *Assare: Nota quod pulli prius Exscaturizantur in aqua calida, ut facilius deplumentur: deplumati ustulantur, ut subtiles plumæ, quæ manibus extrahi non possunt, comburantur.*

¶ EXSCHAPIUM. Vide *Escapium.*

EXSCUTUM, Scutum, ex Gallico *Escu.* Vide *Vicarii servi.*

¶ EXSECRATIO, pro *Excreatio.* Antiquæ Consuetud. Fontanell. ex Cassiani Collatione 10. *Cum dicitur Oratio à Sacerdote, tantum a cunctis præbetur silentium, ut nulla vox alia a Sacerdote audiatur, nec sputum emittitur, non Exsecratio obstrepit, &c.*

¶ EXSEQUITIO, pro Executio, apud Rymerum tom. 2. pag. 238.

¶ EXFORTIUM. Vide *Exforcium.*

¶ EXSIM, Εὐθὺς, *Extemplo, statim.* Supplem. Antiq.

¶ EXSISA, pro *Assisa.* Tributum in publicis *assisis* ex optimatum & populorum consensu impositum. Instrumentum an. 1490. apud Rymerum to. 12. p. 391. col. 2. *Exsisis, gabellis, vel daciis, vini, frumenti & aliorum victualium, aliter quam pro usu navium eorumdem emendorum, dumtaxat exceptis: quas Exsisas, gabellas & dacias dicti subditi Regis Angliæ in dicta civitate Pisarum solvent.*

¶ EXSOLARE, *Extra solum suum habitare.* Glossar. Sangerman. num. 501.

EXSOLUTE, Absolute, indubitanter. Anonymus Gromaticus: *Ipse finem Exsolute facit.* Idem: *Sine dubio Exsolute finem facit.* [Vide *Exolutim.*]

EXSOMNIARE. Gloss. Græc. Lat. Ἐξυπνίζομαι, *Exsomnio, expergisco, expergefacio.* [Janus Lauremb. in Supplemento Antiquarii: *Exomnio, ἀφυπνίζομαι, Evigilo.*]

¶ EXSPALTUM. Vide *Expaltum.*

¶ EXSPATHARIUS, ut infra *Spatharius*, Custos corporis Imperatoris. Vide locum in *Basilicus.*

¶ EXSPINARE, *Spinas auferre vel extrahere.* Johannes de Janua.

¶ EXSPINIS, *Extra spinas vel sine spinis.* Idem Joh. de Janua.

¶ EXSPOLIARE VITEM, Ejus adminicula & pedamenta auferre, in Legibus Rotharis, apud Murator. to. 1. part. 2. p. 40. col. 2.

EXSPOLIUM. Vide *Spolium* [& *Expolium.*]

¶ EXSTOLIUM, EXSTOLEUM. Idem quod *Stolium*, Classis. Chronic. Siciliæ inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 81. *Faciebat armare in Messana suum Exstolium galearum grossarum.* Occurrit ibid. col. 77. & alibi; *Exstoleum* vero in Chronico Andreæ Danduli, apud Murator. to. 12. col. 456. 460. &c. *Extoleum*, ibidem col. 422.

¶ EXSTROMENTUM, pro *Instrumentum*, in Charta Chlodovei III. an. 691. apud Felibianum Hist. San-Dionys. pag. xi.

¶ EXSTRUSCARE, Evellere. Andreas de Marinis in Epist. ad Rupertum Regem Rom. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 1697. *Quamobrem adeo vitiis inveteratis mos consenuit, ut ferro durata cutis Exstruscanda sit protinus, & reformanda orbis terrarum & totius Romani imperii facies deformata.* Vide *Extruncare.*

EXSUFFLANTISSIMUS, vox ejusdem originis, cujus mox *Exsufflare.* Formula 56. ex Andegav. de dissolutione matrimonii: *Domino non dulcissimo, sed amarissimo & Exsufflantissimo jocali meo illa, &c.*

EXSUFFLATIO, vel *Insufflatio*, in Baptismi ritibus usurpata occurrit passim apud Scriptores Ecclesiasticos, quæ inter renuntiandum ter repetita, significat Baptismi candidatus sese dæmonem, cui fœdam hactenus servierat servitutem, exsecrari penitus & abominari. Apud Dionysium cap. 2. Hierarchiæ Catechumenus jubetur à Pontifice conversus ad Occidentem Sathanam ter ἐμφυσῆσαι, *insufflare.* Cui ceremoniæ proxime accedunt Moscovitæ, apud quos, ut est apud Gagninum & Herbersteinium, susceptores ac fidejussores, baptizandi nomine, ter interrogati, num diabolo renuncient, toties respondentes in terram exspuunt. Sed & in Baptismo Sacerdos ter in faciem illius qui ad Baptismum comparatur, sufflat, signum exprimens crucis capitis motu, orisque, ut est in Sacramentorum libro Gregorii, iis adjectis vocibus, *Exi ab eo satban, &c.* De qua quidem exsufflatione agunt Cyrillus Catech. 1. Optatus lib. 4. Augustinus lib. 6. contra Julian. c. 2. lib. 2. de Nuptiis & concupisc. c. 17. 18. lib. 5. Hypognost. & alii Patres passim, ut mirum sit Calvinum lib. 4. Instit. c. 19. ejusmodi ritum irridere ausum, tanquam rem, ut loquitur, inanem atque fictitiam, quæ ab omni memoria totius Ecclesiæ consensu fuit comprobata, ut è Justino etiam Martyre constat dialog. cum Tryphone, Tertulliano lib. de Corona, lib. de Spectac. Cypriano, aliisque innumeris. S. Augusti-

nus Epist. 105. *Quod exorcizantur & Exsufflantur infantes.* Idem l. 2. Contra Pelagium & Celestin. cap. 40. *In remissionem peccatorum non fallaci, sed fideli mysterio baptizantur, etiam prius exorcizatur & Exsufflatur potestas contraria, cui etiam verbis eorum à quibus portatur, sese renunciare respondent.* Sulpitius Severus dial. 3. *Videt post tergum Avitiani dæmonem miræ magnitudinis assidentem, quem eminus (ut verbo, quia ita necesse est, parum Latino loquamur) Exsufflans, Avitianus se Exsufflari existimans, Quid me, inquit, Sancte, sic aspicis?* Gregorius Turon. de Vitis Patr. cap. 18. *Dedit autem ei Dominus & gratiam curationis, ita ut Insufflans energumenis protinus dæmonia ejiceret à corporibus obsessis.* Vide Rabanum lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 27. &c. Hinc

Exsufflare, Contemnere, despuere, rejicere: Græcis, ἐμπτύειν, ἐμφυσᾷν & καταφυσᾷν metaphora ducta ab exsufflationibus dæmonum. Vide Vitam S. Eudociæ Mart. n. 33. Tertullianus de Idololat. *Quo ore Christianus fumantes aras despuet & Exsufflabit.* S. Augustinus Epist. 162. *Blasphematur hæreditas Christi, Exsufflatur baptisma Christi.* Ibid. *Exsufflata sacramenta.* Vide eumdem Epist. 50. 168. 170. 172. Tractat. 2. in Ep. S. Joann. lib. 3. contra Epist. Parmeniani c. 4. lib. 1. contra Donatist. de Bapt. cap. 1. lib. de Unitate Eccles. cap. 18. lib. 2. contra Crescon. cap. 4. 5. Dungalus contra Claudium Taurinensem: *Quia Christus Exsufflatur.* Idem: *Adversus dissipatores Ecclesiæ, adversus Exsufflatores Christi, adversus blasphematores Sanctorum ejus. Exsufflare idola*, apud Notkerum in Martyrol. 21. Januar. Vita S. Fulgentii: *Christum Regem Regum miserabiliter Exsufflaverat. Insufflare*, eadem notione, in Actis S. Ananiæ & S. Petri Martyr. cap. 1. n. 7. *Et signo Crucis muniens labia oris sui, Insufflavit simulacra, & statim elisa sunt.* Prudentius lib. Perist. *Ingressus ille, ut hos paratus (sacrificii) perspicit, Insufflat ipsos ceu videret dæmonas.*

Sufflare, Eadem etiam notione, apud S. Augustin. Epist. 56. ad Dioscorum: *Nomen Anaxagoræ, quod propter literarum vetustatem omnes, ut militariter loquar, literatores libenter Sufflant.* Dungalus: *Unus homo blasphemare, reprehendere, conculcare, projicere, ac Sufflare præsumit.* Vide Concilium Trosleianum an. 909. c. 1. Matthæum Westmonast. an. 1085. & 1242. Arnoldum Abb. Bonæ-Spei de Operib. sex dier. pag. 98. & Henric. Valesium ad Eusebii Histor. Eccl. l. 7. cap. 10.

¶ EXSULITAS, Exsilium. Vita S. Boniti Ep. Arvern. n. 4. inter Acta SS. Benedict. sæc. 3. part. 1. pag. 90. *Non multo post ibi, ut moris erat, homines venundari, atque Exsulitatis captivitatisque pœna damnari, suo nusquam præcepit fieri decreto.*

EXSUMPTUARE, Papiæ, *Pauperem facere*, Sumptibus exhaurire: *Pauperare*, ut est in Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. Gloss. Isid. *Exsumptuavit, pauperavit.* Baldricus lib. 1. Chr. Cameracc. cap. 120. *Domesticos sane Exsumptuabat, locupletabat alienigenas.*

EXSURDARE, Surdum facere. Lex Aleman. tit. 60. §. 1. *Si quis alterius aurem absciderit, & non Exsurdaverit, &c.* Glossar. Latin. Græc. ἐκκωφῶ, *Exsurdo.*

EXSUS, Exitus. Primum Testamentum Widradi Abbatis Flavin. [in Actis SS. Bened. sæc. 3. part. 1. pag. 684. & 685.] *Totum illum clausum, quem nos jussimus plantare ad integrum, cum Exsis & regressis, una cum mansis, &c.* Infra: *Cum Exso & regresso in integrum. Cum Exitu & regressu*, in Testamento Guillelmi Ducis pro Cluniaco. Sed legendum *Exio.* Vide *Exius.*

¶ EXTAGNARE Sanguinem, Gal. *Etancher le sang*, Sanguinem sistere, claudere. Vide *Stagnare.*

¶ EXTAIRUS, Exortus. Tabularium Vusiense fol. 32. *Ego Geraldus Derrocira dono B. Petro Vosiensi eorum domino Stephanum Ratualdum de Brola, filios ejus & filios omnes quoque ab his Extairos, &c.*

EXTALES, Exta. Gloss. Ælfrici: *Extales*, ynæ-bel, *vel* Bæc-þarm, i. Exta, Longanum. Papias: *Extales & anus idem sunt, i. via alvi purgandi.* Jo. de Janua: *Extales, via alvi purgandi: unde in 1. Reg. cap. 5. v. 9. Computrescebant prominentes Extales eorum &c.* Marcellus Empiric. c. 31. *Extalem prominentem vino lavari prius, deinde cedro ungi, & pollice propelli introrsum oportet.* Gariopontus lib. 3. Passionarii cap. 21. *Tenasmon est passio intestinorum, quod Longaonem vel Extalem dicimus, &c.* Alcuinus Poem. 5.

*Nec non Extales * multa pœna pudenda*
Curavit citius, Domino tribuente medelam.

Petrus Blesensis Epist. 102. *Mures ... qui Extales, id est, interiora corrodunt.* In Gloss. Lat. Græc. *Extalis*, ἀρχός.

EXTALIATUS. Charta Guillelmi Comitis Marsici an. 1179. apud Ughellum tom. 7. Ital sacræ pag. 704. *Cujus Ecclesiæ subsidio villanos quindecim in eadem terra nostra Marsici erogavimus, octo videlicet Extaliatos, quorum nomina hæc sunt, &c.* Infra: *Quos volumus semper habere liberam potestatem emendi hæreditagia ab hominibus nostris Marsicæ, excepto ab angarariis & Extaliatis, &c.* Alia an. 1296. ibidem pag. 714. *Cujus Ecclesiæ subsidio villanos 15. in eadem terra nostra Marsicæ erogavimus, 8. videlicet Extaliatos, quorum nomina hæc sunt ... angararios vero 7. quorum nomina hæc sunt, &c.* Ubi *Angariarii* videntur fuisse operis seu *Corvis, Extaliati* vero talliis obnoxii: nisi vox orta sit ab

EXTALIUM. Constitutiones Siculæ lib. 1. tit. 61. *Locorum bajuli, qui a magistris Camerariis & à Curia nostra, quamquam in credentiam, vel in Extalium bajulationem recipiuntur, &c.* Et tit. 68. *Bajulationes omnes ubique per Regnum Kalendis Septembris inchoari præcipimus, sive in Extalium, sive ad credentiam collocentur.* Charta an. 1281. apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. pag. 301. *Cujusdam horti ... quem nunc tenet in Extalium Philippus Mastacolus.* Ammiratus lib. 1. de Famil. Neapolit. pag. 56 ait, *dare ad Extalium*, idem sonare, quod *dar in somma*, etsi vocis originem ignorare se fateatur.

¶ EXTANTIA, Bona quæ *exstant* alicujus. Charta Guidonis Comitis Flandriæ pro Capitulo S. Bartholom. Bethun. *Sciendum est nullum aliud jus, nullumve aliud dominium, nullamve Extantiam aliam in toto vel in parte ... habere in dicta terra.* Ibidem: *Habere debent omnes Extantias bastardorum ... habent infra villam ... tot & tales justitias, tot & tales Extantias, tot & talia dominia, &c.*

¶ EXTAR, *Olla ubi exta coquebantur.* Gloss. MSS. Sangerman. Plautus adjective dicit, *Extaris olla*, eadem notione.

EXTELARIUS Cervus, *domesticus, mansuefactus*, quem venatores præmittunt in silvam, quo cervi alii & hinnuli nihil metuentes periculi, illius facti socii, facilius in eorum casses aut tela incidant, cervo domestico collare, aut aliud quodlibet signum habente, ne venator erret in mittendo telo. Unde *Extelarius* dicitur, quod extra teli periculum habendus sit. Ita Wendelinus. In Gloss. Lat. Gr. *Extelare*, est ἐκτοξεύω. Lex Salica

tit. 36. §. 3. Edit. Heroldi: *Si quis cervum domesticum signum habentem furaverit, qui ad venationem faciendam mansuetus factus est, & Telarium* (l. *Extelarium*) *petuerit adprobare, quod Extelarius fuisset*, &c. De cervis domesticis agunt Justinianus de Rerum divisione, & Lex Longob. lib. 1. tit. 19. §. 13. 14.

EXTEMA, Extemare, Estemare. Eximinius Petrus de Salanova Justitia Aragonum apud Hieron. Blancam p. 748. *Bene recolit Dominatio vestra, qualiter illi, qui fecerunt in regno Valentiæ Extemam, in Regno Aragonum secundum forum Aragonis fuerunt castigati, quia justitia corporalis, seu Extema, ad vos spectant, & non debent fieri nisi per justitias vestras, vel illos, qui merum imperium habent in locis suis.* Fori Aragonenses l. 1. p. 14. v. edit. 1624. *Absque cognitione judiciaria & debita secundum Forum non occidemus, non Extemabimus, nec exilsabimus*, &c. Lib. 3. pag. 31. *Quicumque Infancio... fecerit justitiam aut Extemam de aliquo homine Regis*, &c. Jacobus I. Rex Aragoniæ in Foris Oscæ ann. 1247. fol. 8. *Pro quo* (crimine) *posset homo justitiari, vel Estemari, vel infamari perpetuo*, &c. Adde Observantias Regni Aragon. pag. 25. 35. &c. Vide *Estema*.

¶ EXTEMPORALITER, Extra tempus. Guibertus lib. 1. de Vita sua c. 3. sic loquitur de se ipso recens edito: *Adeo miseranda erat exilitas, ut cadaveruli Extemporaliter nati species videretur.*

EXTENDARIUM, Vexillum. Vide *Standardum*.

EXTENDERE, Æstimare, appretiare: vox fori Anglici, quæ occurrit passim apud Bractonum, Fletam, & Anglicos Practicos. Britton. p. 138. v. *Par mesmes les Jourours soient les terres Estendues à la very value.*

Extenta, Æstimatio, ex Anglico *Extend*, Æstimo. Monasticum Angliæ. to. 1. pag 548. *Hæc est Extenta terrarum ... de terris & tenementis Prioris de Derbuste, ... quantum valeant instaurare, & quantum deinstaurare*, &c. To. 2. p. 321. *Et quia onera prædicta & reprisa eorumdem tenementorum ... in multo excedunt valorem eorumdem per æstimationem & Extentam per probos & legales viros ... factam*, &c. [*Pro Extenta & valore Comitatus Richemundiæ*, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 394. *Extenta jurium Comitis Sabaudiæ apud Costam sancti Andreæ & Boczosellum*, in Hist. Dalphin. to. 1. p. 85.] Vide Fletam l. 2. c. 71. §. 2. Skenæum lib. de Verbor. significat. v. *Extent*. [Occurrit eadem vox apud Thomam *Madox* Formul. Anglic. pag. 122. Rymerum tom. 2. pag. 728. &c.]

Extensor, Æstimator publicus, cujus munus est res hæreditarias inter comparticipes æstimare & partiri. Bracton. l. 2. c. 34. §. 1. *Officium Extensorum est, in rebus hæreditariis extendendis & appretiandis, quod in primis videant, quid & quantum sit in dominico in quolibet manerio, scilicet quot acra terræ arabilis, vel quot virgata, & quantum valeat acra vel virgata per annum, ... & in summa omnia, quæ sunt de corpore manerii, & de quibus commodum posset evenire.* Adde Fletam lib. 5. cap. 9. §. 5. 8. 9. 12.

¶ Extendere Se. *Exercitus se Extendit ad 150000. armatorum*, hoc est, Complectitur 150000. armatos, apud Ludewig. to. 6. p. 167.

EXTENSIO, *Regio*, in Glossis Isidorianis.

¶ EXTENSIVA Inæqualis, Inæquata, Species scripturæ. Vide *Scriptura*.

¶ EXTENSOR. Vide in *Extendere*.

¶ EXTENSUM, Notariorum vox, Archetypum, majus scriptum, unde *nota* seu commentariolus exscriptus est. Processus an. 1459. ex Regesto *Columba* Cameræ Comput. Provinciæ: *Et inde facta decenti collatione de nota cum suo Extenso.*

¶ EXTENTA. Vide in *Extendere*.

EXTERGIFACIUM, *Mantile, quo facies extergitur*, Ugutioni.

EXTERGIMENTORIUM, *Togilla, gausape, mantile*, Ugutioni.

¶ EXTERIORES Fratres, Iidem qui *Conversi*, apud Mabillonium in Actis SS Benedict. sæc. 5. p. 316. sic procul dubio dicti quod rebus exterioribus & temporariis vulgo occuparentur.

¶ EXTERIUM, pro *Æstuarium*. Tabularium Majoris Monasterii: *Hildebertus cognomine Escharsellus civis Nannetensis habuit ibidem duos molendinos in Exteriis marinis.* Vide *Exterus*.

¶ EXTERIUS Discere, pro Memoriter discere, scripsit Buschius de Reform. Monast. apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 930.

EXTERMINARE Terminos, Effodere, evellere, extra fines ponere, in Lege Longob. tit. 96.

EXTERMINATIO, Terminus, finis, limes. Charta Caroli C. an. 865. in Tabulario Abb. Belliloci in Lemovicibus n. 4.... *Farinariis, pascuis, exitibus, & regressibus, & omnibus legitimis Exterminationibus.* [Similia prorsus habes in Præcepto ejusdem Caroli an. 840. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 40. & in Charta an. 856. inter Instrum. tom. 1. novæ Hist. Occitanæ col. 100.]

¶ EXTERMINATUS Furor, Audax & ignitus furor. Memoriale Potestatum Regiensium ad annum 1265. *Et tunc intraverunt civitatem dicti Mutinenses & Guelphi, & inceperunt prælium cum illis de Sesso, & expulerunt eos extra civitatem cum Exterminato furore.* Gallice *Determiné* vocamus virum audacem, temerarium & maxime confidentem.

EXTERMINIUM, proprie, Extra terminos ejectio. Gloss. Lat. Gr. *Exterminium*, ἀφανισμός. Occurrit non semel apud veterem Bibliorum interpretem, Tertullianum adversus Judæos, Petrum Blesens. Epist. 86. & alios. Salvianus lib. 5. de Gubernat. Dei: *Spoliati sedibus suis, & Exterminati ab agellis suis*, &c.

EXTERNARE, *Extraneum facere*, in Gloss. Isidor. Utitur Apuleius in Apolog. ubi Casaubon. [Hac notione Itali dicunt *Esternare*.]

Externatus, Amens. Glossæ Latino-Græcæ: *Externatus*, ἐκτὸς φρενῶν.

Externari, *Retro inclinari. Externata, id est, a se alienata, i. extra se nata.* Papias. Synodus Rom. sub Bonifacio II. sess. 1. apud Holstenium in Collect. Rom. pag. 27. *Misceamini hominibus humilis & Externato animo.*

¶ EXTERNI, vel Externa. Charta Othonis Aquitan. Ducis pro B. M. de Sabluncellis, inter Instrument. tomi 2. Gall. Christ. col. 478. *Rursus confirmo illis locum qui dicitur de Mansagro cum nemore & terra culta sive inculta, dulci & salsa, & cum Externis, & cum captione volatilium, quadrupedum & piscium.* Hac voce *cum Externis*, inquit D. Sammarthanus, intelligitur fortasse præstatio solvenda à mercatoribus, vel aliis transeuntibus, aut advenientibus, aut negotiatoribus in hac regione. Sed puto legendum *Exteris*. Vide *Exterum*.

EXTERRENUS, [Exterrinus, Exterraneus, Exterricineus.] Gloss. Gr. Lat. MS. Ἀπόδημος. *Peregrinus, Exterrinus, Exterrenus.* Forte *Externus*, vel *Exterraneus*. Vox *Exterrinus* abest in Edito. Festus: *Exterraneus, Ex alia terra.* [*Exterraneus, quoque dicitur, & qui ante tempus natus, vel potius ejectus est. Dictus autem Exterraneus, quod*

eum mater exterrita alvo ejecit. Martinius hic recte legit, *Exterricmeus.*]

¶ EXTERSORIUM, Mantile, Gallis, *Essuie-main.* Occurrit semel & iterum in Statutis Ecclesiæ Leodiensis ann. 1287. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 839.

EXTERTIUM. Charta Hugonis Ducis Burgund. an. 1077. to. 6. Spicilegii Acheriani: *Præter hæc unmis ex meo jure unam condaminam, quæ sufficiat ad Extertium unius carucæ, ipsam quoque carucam instauratam & integram similiter do.* Ubi Editor ad marginem, *f. exercitium.*

EXTESTICULARE, Castrare. Willelmus Malmesbur. l. 4. p. 124. *Dum sese segniter expurgat, catatus & Extesticulatus est.*

EXTESTINUS, *Alienæ gentis, extraneus*, Papiæ. Gl. Isidori: *Extestinum, extraneum.*

¶ EXTIMARE, pro Æstimare, apud Acherium Spicil. to. 8. p. 279. Baluzium Hist. Arvern to. 2. pag. 363. Interdum pro *Existimare* accipitur apud Scriptores Ecclesiasticos.

¶ EXTIMATIO, pro Æstimatio, apud eumd. Acherium loco citato, & apud D. *Brussel* de Usu Feudorum to. 1. p. 674.

¶ EXTIMATOR, pro Æstimator, in Privilegiis anni 1348. ex Archivis Præsidis *de Mazangues.*

¶ EXTIMATUS, pro Æstimatus, apud Rymerum to. 7. p. 18. col. 1.

¶ EXTIMUM, ut *Extimatio*, Æstimatio. Synod. Pergam. ano. 1311. apud Muratorium to. 9. col. 576. A. *De registris & Extimis faciendis de bonis Ecclesiarum, ut collecta & onera æqualiter persolvantur.* Eugenius IV. in Constitutione an. 1440. in Bullario Carmel. p. 197. *Taxam & Extimum imposuerunt, & catasto in Archivio Ecclesiæ Pistoriensis collocarunt.*

IN EXTINCTO. Chronicon Fredegarii cap. 110. *Carlomannus devotionis causa in Extincto succensus, Romam advenit.* Id est, *divino instinctu*, vel *in instanti.*

EXTIRPARE. Leges Edwardi Confess. c. 6. *Si latro vel raptor est, quod male cepit, si ad manum est, reddat: & si illud penitus Extirpaverit, ... in integrum ei, cui damnum intulit, restituat.* Ubi *Extirpare*, est consumere, amittere. Vide *Stirpare.*

EXTOCARE. Monasticum Anglic. to. 2. pag. 71. *Dedi etiam eis pratum ... quod Rogerus de Tochebam de grava quadam Extocaverat.* Alio pertinet vox *Estocage* in Consuetudine *de Surene* art. 3. ubi ita dicitur census 4. denariorum, qui pro relevio feudi domino solvitur.

¶ EXTOLEUM, EXTOLIUM, Classis. Vide *Exstolium* & *Stolium.*

¶ EXTOLLATIO, Elevatio, elatio. *Pro Extollatione, promotione, expositione, manutentione, &c.* apud Rymerum to. 14. p. 596. & 597.

¶ EXTOLLENTIA, Eadem notione, in Bibliis sacris non semel, Agnelli Libro Pontif. apud Murator. tom. 2. p. 108. col. 2. Actis SS. Julii to. 3. p. 128. to. 4. p. 58. & apud Ludewig. Reliq. MSS. to. 4. p. 311. &c.

EXTOLNEARE, Teloneo, quod Angli *Toln* vocant, liberare, in Legibus Ethelredi Regis Angl. §. 23. apud Brompt. [Vide *Ostensio*, Tributum.]

EXTORPARI. Leges Edmundi Regis 4. apud Bromptonum: *De servis si qui furentur, senior ex eis capiatur, & occidatur, vel suspendatur, & aliorum singuli verberentur ter, & Extorpentur, & truncetur minimus digitus in signum.* Forte *extirpentur.* Vide Notas ad Cinnamum p. 458. & infra *Strepare.*

¶ EXTORQUAMENTUM, Tributum *extortum.* Instrum. anni 1236. apud Duchesnium Histor. Bethun. lib. 3. p. 113. Probat. *Quittat de omnibus Extorquamentis, taliis, torteis & aliis exactionibus.* Vide *Extortiones.*

¶ 1. EXTORQUERE, Expellere. Canones Hiber. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 5. *Non oportet intra domum Dei cibum carnalem comedere, nec accubitos ad dormitationem sternere. Inde Christus vendentes & ementes Extorquebat dicens: Domus mea domus orationis vocabitur.*

¶ 2. EXTORQUERE, Torquere, Aliquid ab aliquo quærere tormentis, Gall. *Donner la torture. Major pars nationis Britanniæ voluisset ipsos Extorquere, ut ipsi notificarent, &c.* apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col 870.

3. EXTORQUERE, dicitur terminus, qui deflectit, nec recta linea procedit. Incertus Gromaticus: *Maritimus limes frequentius solet recte statui, quod interpretatur: Non Extorquet.* Idem: *Gammatus limes frequentius corrumpit, Extorquet, & saltum dat, ... jugum facit.* Siculus Flaccus: *Flexus, qui de limite Detorquetur.*

EXTORQUERE PADEM, quod vulgo dicimus, *Donner une entorse au pied.* Chronicon Moriniacense l. 2. *Corruit, & sic pedem Extorsit, quod in omni vita sua recte ambulare non potuit.*

¶ EXTORRENS, pro *Exterris.* Glossæ MSS. x. saltem sæculi ad calcem Collectionis Canonum. è Bibliot. Domini *de Chauvelin* Custodis Sigillorum Regiorum: *Extorrens, Exaterra vel alienas.*

¶ EXTORRENTIA, Exsilium. Charta Philippi Regis Franc. an. 1306. in Tabulario Mimatensi: *Jure tamen commissionis vel Extorrentiæ cujuscumque ad nos nihil proprium de locis Communitatis venire poterit, quin nobis & dicto Episcopo absque recompensatione aliqua sit commune.*

EXTORRES, apud Cyprianum Epist. 19. 20. dicuntur, qui ne Christum negare cogerentur, dimissis omnibus, se subtrahebant, qui etiam inter Confessores adnumerabantur. Nam etsi coram judice libera voce minus confiterentur, tamen facti potius, quam verborum ista confessio videbatur: dum, ut Christi fidem salvam custodirent, neve religionis dispendium paterentur, bona sua fisco possidenda dimitterent, carosque suos dulcemque patriam relinquerent, in externas regiones migrantes.

EXTORTIONES, JC. Anglis, Rastallo & Cowello lib. 4. tit. 18. §. 51. sunt corruptelæ Subvicecomitum, aliorumque Officialium. Definitur autem *Extortio, illicita quævis pecuniarum emunctio, vel expilatio, qua colore officii sui quis utitur.* Aliàs *Extortiones* dicuntur quævis exactiones illicitæ, *Malatolta*, Rollandino in Chr. lib. 8. c. 5. [Hoc sensu legitur in Charta Rugerii I. Regis Siciliæ ann. 1129. apud Murator. tom. 6. col. 623. & altera Theobaldi Comitis Campaniæ an. 1233. pro Abbate Molismensi.] Vide *Malatolta* in *Tolta.*

¶ EXTRACAUTIS, *Foris versos. Extraculas Foris versos.* Glossæ Isid. Pro *Extracautis* legendum puto *Extracaules*, i.e. Extra caulam, & pro *Extraculas*, *Extracolas*, quasi colentes seu habitantes extra. Pro *Foris versos*, lubentius legerem *Foris versantes.* Scaliger emendat *Extrarius*, quem vide ad Festum. Vide etiam *Extrarius.*

EXTRACLUSUS AGER, Frontino est, *qui intra finitimam lineam & centurias interjacet, ideo Extraclusus, quia ultra limites finitima linea cluditur.*

¶ 1. EXTRACTA, Amplitudo, spatium amplum, Gall. *Etendue*, Angl. *Extent.* Concordia inter Re-

gem Angliæ & Vicecomitem Fronciaci an. 1313. apud Rymerum to. 3. p. 518. *Item quod tertia pars lenda seu Extracta S. Æmiliam, quam celebris memoriæ D. Edwardus genitor noster gratiose restituit prædecessoribus prædictis Comitis ... restituamt eidem tenenda de nobis & hæredibus nostris.* Similia habes p. 517.

2. EXTRACTA, Excerpta, archetypi exemplar, vel notæ inde sumptæ, nostris *Extraits*, Anglis, *Estreats*, Brittoni p. 35. *Estrette.* Matth. Paris an. 1254. *Habeant Extractas rotulorum.* Occurrit etiam in Fleta lib. 2. cap. 32. §. ¶ 2. & apud W. Thorn, ann. 1384.

EXTRACTUS, Idem quod *Extracta*, in Statutis Roberti III. Scotor. Regis c. 27.

¶ EXTRACULA. Vide *Extrasantis.*

EXTRAFAMILIATUS, Qui sui juris est, extra familiam positus, emancipatus, vel qui uxorem duxit. Statutum Philippi Aug. Regis Franc. de Decimis Saladinis, apud Rigordum ann. 1188. *Si autem filius eorum, vel gener crucem habens, hæres legitimus, Extrafamiliatus fuerit, vel & si Miles non fuerit, & crucem non habeat, pro eo respectum non habebit.* Ubi *Extrafamiliatus filius* opponitur ei, qui *in manupastu* patris constitutus est, & *in familia positus* dicitur Papiano lib. Responsor. tit. 24.

EXTRAFILATUS, Papiæ, *Exertohumero, quasi extra manum præferens.* Hinc forte vox nostris familiaris. *Extrafilé*, vel *Estrafilé*, de eo, qui cæsim vulneratus fuit.

¶ EXTRAHERIA, EXTRAHITURA, EXTRAHURA. Vide *Extrajeria.*

¶ EXTRAIRE, Ire extra, Discedere. Gregorii Monachi Chron. Farfense apud Muratorium tom. 2. part. 2. col. 432. *Isti tres Extraverunt à servitio S. Mariæ.*

¶ EXTRAJUDICIALITER, Extra formam judicii. *Non in forma judicii, sed Extrajudicialiter*, apud Rymerum bis to. 5. p. 381. *Judicialiter sive Extrajudicialiter*, apud Lud. *Laguille* in Probat. Hist. Alsat. pag. 161. col. 2.

EXTRANEÆ MULIERES, in l. 44. Cod. Th. de Episc. & in Leg. Bajwar. tit. 1. c. 13. §. 1. 2. quæ Græcis *συνείσακτοι*, quarum consortia interdicuntur Clericis. Ita etiam appellantur à Ruffino, quæ aliis *Subintroductæ* dicuntur.

EXTRANEARE, Alienare. Charta Sanctii Regis Navarræ æræ 1045. apud Sandovallium in Episcopis Pampilonensibus: *Quæcumque exalienata vel Extraneata à perversis hominibus ab eadem Ecclesia fuerat.* Nostri etiam *Estranger*, pro *alienare* dixere. Vetus Consuetudo Normanniæ cap. 33. *L'en doit savoir, que le Duc de Normandie a par raison de la Duché la garde de ceux, qui sont en nonage, jusques à tant qu'ils aient 21. an accompli, par cette raison, que quant il seront issus hors de garde, il peuvent enquerir des saisines, qui à eux appartiennent; & est tenu à leur rendre, se elles ont esté induement Estrangées.* [Le Roman d'Athis MS.

Savis mon pere me het tant,
Ne me connoist à son enfant,
Ains m'a Estrangié de sa terre,
De tout son cuer me porte guerre.

Edictum ann. 1356. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 140. *Item pour ce que les gens desdits trois etats nous ont avisé & montré moult gratieusement, comment plusieurs choses avoient été Estrangées ou temps passé par dons excessifs & inutiles.*]

¶ EXTRANIARE. Charta ejusdem Sancii apud Jos. *Moret* Antiq. Navar. pag. 610. *Damus & confirmamus ... Malleolum quem senior Aznari Sanchiz miserat pro anima sua ad prædictum Sanctum in villa Formella, & pater meus Garsea Rex fatuli cupiditate inflammatus à parte S. Æmiliani habuit Extraniatum.*

EXTRANEUM FACERE, Idem quod *Exitum facere* de quo supra, Devestire, possessione exuere. Tradit. Fuldens. lib. 3. trad. 243. *Qui seipsum de subnotatis locis, si in eis aliquid proprietatis haberet, vel habere deberet, fecit Extraneum adversus me, quatenus ego legitimam in eis haberem potestatem in meam eleemosynam tradendi, &c.* Vita S. Sifredi Episcopi Carpentoracensis, apud Vincent. Baralem p. 133. *Actibus sæculi se Extraneum faciens, nunquam in foro, nunquam in vico, nisi animarum lucris videbatur.*

EXTRARIA. Modus tenendi hundredum p. 130. *Item dicunt, quod unus bos niger vel unus equus, ... provenit de Extraria infra dominium ad festum Paschæ ultimo præteritum: & præceptum fuit Baillivo proclamari in foro & in Ecclesia, prout moris est, & modo ad istam eandem Curiam, præter quod dictus bos niger venditur de Extraria infra istud dominium, & modo proprietas pertinet domino, quia remansit post annum & diem, & proclamatio debita modo fuit facta.* Vide *Estrajeria.*

EXTRARIUS, Papiæ, *Extraneus, alienigena.* Claudianus Mamertus lib. 1. de Statu animæ c. 7. *Sicut oculi sine formis corporum, atque Extrario lumine contemplari nequeunt, &c.* [*Extrariam lucem* etiam dixit Lucretius lib. 4. *Extrarium arbitrum* Suetonius in Vespasiano cap. 5. *Extraria bona* Apuleius Apol. Terent. Phorm. 4. 1. 13. *Hanc conditionem si cui tulero Extrario.* Extrarium ab Extraneo sic distinguit Festus: *Extrarius est, qui extra focum, sacramentum jusque sit; Extraneus ex altera terra, quasi Exterraneus.* Aliter utrumque distinguit Corn. Fronto apud Calepinum, quem potes consulere.] Joannes Archithrenius lib. 1. c. 17.

... Necdum comes improbus instat
Proximus, urgens cedens, Extrarius errat.

Utuntur etiam JC.

EXTRATICUS, pro *Straticus*, *στρατηγὸς*, *Strategus*; seu potius *Exstrategus*, *ἐκστράτηγος*, qui *Strategi* functus est magistratu. Anastasius Bibl. in Constantino PP. *Theodorus Patricius Extraticus.* Rursum in Gregorio III. *Ablata sunt à Sergio Patricio Extratico ipsius insulæ Siciliæ.*

EXTRAVAGANTES, in Jure Canonico dicuntur Pontificum Romanorum Constitutiones, quæ *Extra* Corpus Canonicum Gratiani, sive *Extra* Decretorum libros vagantur. Ita Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. cap. 71. ubi de Joanne XXII. PP. *Hic multas fecit constitutiones utiles, quæ hodie cum in corpore Juris non contineantur, Extravagantes dicuntur.* Ita etiam Anton. Augustin. & Franc. Florens.

¶ EXTREMARE, *Extremum facere vel ultimum, vel purgare, auferre extrinsecus*, Joan. de Janua.

EXTREMITAS, Titulus animi submissioris, quo de se loquendo utebantur Prælati Ecclesiastici, Jonas Aurelian. Episc. in Epist. ad Pipinum Aquitaniæ Regem, & in Epist. ad Matfredum, Landericus Paris. Episc. in Privilegio pro Monasterio S. Dionysii, Agobardus Lugdun. de Judaicis Superstit. cap. 1. &c.

¶ EXTREMIZARE, Extremum spiritum agere. Miracula B. Kingæ Virg. Julii to. 5. pag. 754. *Quem dum Extremizaret, B. Cunegundi obtulit, & sanum de repente videre meruit.* Picardis nostris *Extremiser* est moribundo conferre extrema Ecclesiæ Sacramenta.

¶ EXTRENA, Strena, munusculum, Gall. *Etrenne.*

Consuetudines Tolos. rubr. de Donationibus: *Item omnia illa, quæ in crastinum diei, qua vix duxit uxorem, dantur vel mittuntur pro Extreuis viro vel uxori, sunt similiter dicti mariti.* Vide *Strena.*

¶ EXTRENUITAS. Jonas Aurelian. in Præfat. ad libros de Institutione laicali: *Tua nuper Strenuitatis litteras suscepi, quibus meam Extrenuitatem commonefecisti, &c.* Lege & vide *Extremitas.*

EXTREUS, *Abortivus, qui de exercitu ejicitur extra.* Papias. Legendum forte *exfictio*, vel *exercio*, pro exercitio, ut sit nostrum *Encis*, de qua voce diximus ad Stabilimenta S Ludovici. [Vide *Encimum.*]

EXTRICARE, Papiæ, *Exterminare, profligare.* Anastasius Biblioth. in S. Joanne PP. *Eodem tempore Justinus Imperator vir religiosus summo ardoris amore religionis Christianæ voluit hæreticos Extricare.* Ita *Extricare* apud Columellam lib. 4. est locum aliquem purgare, mundare.

EXTRILIDUS, Exalbidus, apud Gellium lib. 19. cap. 1. [ubi: *Atque ibi hominem conspicimus impavidum & Extrilidum.* Hunc Faber interpretatur, Extra læsionem positum.]

¶ EXTROMIS, *Extremus.* Gloss. Isid. Lege ut apud Festum *Extimus*, cui contrarium *Intimus.*

EXTRUNCARE, Truncis seu stipitibus purgare, *Essartare.* Charta Guarini Episc. Ambianens. an. 1138. ex Tabulario Abbatiæ S. Fusciani pag. 8. *Godefridus & Gislebertus Ecclesiæ sæpe dictæ terram, quam Extruncaverant, in Castellione dederunt: & famelles suos in Altis Avesnis.* Glossæ Isid. *Extruncis, arbor truncata.* [Vide *Extruscare.*]

¶ EXTUSSIRE. Limborch. Sentent. Inquisit. Tolos. pag. 119. *Pridie Nonas Januarii an. D. 1315. tempore quo blada Extussimus.* Lege *Excussimus.*

¶ EXVACUARE dicitur ille qui causa cadebat in litigiis, cum sententia Judicum cogebatur scripto declarare se nullum jus habere in res controversas, easque ab adversario legitime possessas esse aut deinceps possidendas. Hanc declarationem vulgo vocabant *Exvacuationem*; quia per illam litigator *Evacuabatur* seu spoliabatur rebus, quas sibi perperam arrogabat. Placitum an. 852. in Probat. novæ Hist. Occitanæ col. 99. *Ad tunc nos supradicti interrogavimus Odilone, si potebat habere aliam scriptura, aut ullum judicium veritatis, aut per testimonia, ut ipsas res ad partibus suis vindicare valuisset. Ad tunc ipse Odilo se recognovit vel Exvacuavit, quia de ipsas res superius dictas .... ego prendidi injuste mea propria præsumptione absque judicio de potestate Gondesalvio Abbati, dum ipse jure sue legibus retinuisset, quando suam recognitione simul & Exvacuatione scripta fecit. Cum nos vidissemus suam recognitione & Vacuatione ... hordinavimus vel crebimus judicio, ut Bidegisus saione nostrum, ut super ipsas res venisset, & Odilone exinde exegere fecisset, & secundum legem ipso Ramnone ab omni integritate revestire fecisset a partibus Gondesalvio Abbate, sicut & fecit.* Notitia judicati an. 874. Marcæ Hisp. col. 797. *Sic me recognosco vel Exvacuo ab interrogatione Judicum & præsentia bonorum hominum in villa Verneto in Ecclesia S. Saturnini, & ut sacramenta fecerunt isti testes veraciter recepti per jussionem Senioris mei, & ea quæ feci recte & veraciter me recognosco vel Exvacuo in vestrorum judicio vel suprascriptorum præsentia. Facta recognitione vel Exvacuatione sub die VIII. Kal. Apr. an. XXXIV. regnante Karolo Rege.* Similis exstat *Exvacuationis* formula ibid. col. 781. Alia apud Stephanotium tom. 8. Fragm. Hist. MSS. p. 54. an. 21. regnante Carolo Rege: *Recognosco me Aldebertus mandatarius, quod negare non possum, & sic facio meam professionem atque Exvacuatione, quia de ipso villare superius nominatum, unde ego per vocem Senieri meo interpellavi sonatio mandatarium Arifonso Abbate injuste & malum ordine eum interpellavit atque mallavit, quia plus debet esse ipse villares cum finis & terminis suis, sicut scriptum est, alodes legitimus de ista jam dicta casa Dei atque venerabile loco suo Arifonso Abbate vel ad ejus Congregatione per illorum authoritates & pro regia donatione.* Infra *Evacuare* recurrit eadem notione. Notitia judicii an. 869. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 1490. *Iterum prædicti Judices Recosindo mandatario Salomonis Comitis dixerunt: Fac cito Exvacuationem sicut superius responsum dedisti. Sic me Exvacuo ego Recosindus ab interrogatione Judicum, quod non possum diffamare ipses testes & scripturas, nec testes ampliores nec meliores ut legibus convincere possim, ut beneficius debeat esse nec per scripturas, nec per nullum judicium veritatis, nec in isto placito, nec in alio, nec nulloque tempore, & hac mea Exvacuatio vera est, quod negare possum in vestro supradicto judicio. Facta Exvacuatione sub die XV. Kal. Sept. an. XXVIII. regnante Karolo Rege. Recosindus subscripsi & feci.* Vide *Vacuus.*

EXUERE SE *de re aliqua*, Rem relinquere. Concilium Duziacense I. c. 15. *Nisi ab ipsis rebus, quas invaserat, se mox Exueret, &c.*

EXUERE SE *de latrocinio*, in Pacto Legis Salicæ tit. 50. est purgare se in jure non esse reum furti: *Istud si fecerit, Exuit se de latrocinio.* Quo loco aliæ Edit. habent *exivit*; sed perperam. Lex 12. Cod. Th. de Accusat. *Neganda est accusatis licentia criminandi, priusquam se crimine, quo premuntur, Exuerint. Exuere se de crimine*, apud Gregorium Turon. lib. 9. cap. 16. Cæsarius in Vita S. Cæsarii Arelat. *Ego me Exuo, &c.* Chrysost. hom. 2. in Epist. ad Rom. Τότε ἔγκλημα ἀποδυσάμενος τοῦ μαρτυρίου.

¶ EXVERRÆ, Sordes quæ everruntur. Vide *Everriator.*

EXUGIA, in Gloss. Anglo-Saxon. exponitur per ʒihʀunʒa; [& ʒeʀcinco, ubi Somnerus, forte, *Axungia.*]

¶ EXULARE, active sumitur pro Mittere in exsilium vel servitutem, in Actis S. Athanasii Episcopi Neapol. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 1059. *Captivos ... innumerabiles Saracenorum Exulabat efferitas insatiabilis.* Et infra: *Eodem igitur tempore quo Ludoycus piissimus Augustus Beneventanam provinciam Exulatione Sudan crudelissimi Ismaelitum Regis adventu eruendam.* *Exulatio* hic Muratorio videtur sumenda esse pro tyrannide vel servitute. Pro *Exsilio* usurpavit Florus: *Clarissimos Principes ... Exulatione multavit.*

EXULATITIUS. Glossæ Cyrilli: φυγάς, *Fugitivus, Exulatitius, fugitivosus.*

¶ EXULATUS, Exsilium. Messala Corvin. p. 19. *In Exulatum perrexit.*

¶ EXULTARE HORAM, Horam canonicam recitare. Bernardi Monachi Ordo Cluniac. part. 1. cap. 74. num. 36. *Qui propter Missam suam ad regularem Horam non occurrere possunt .... finita Missa ibidem ante altare quiete Exultabunt Horam.*

EXUMBRES, Ascii, seu ἄσκιοι, in Glossis Isidori.

¶ EXUNARE, ut *Adunare*, Congerere. Chronicon Farfense Gregorii Monachi, apud Murat. to. 2. part. 2. col. 471. *Et in Penticello modia II. millia Exunata ... in fundo Virgiltano modios XX. adunata.* Ibid. col. 967. in Additamentis ad Chronicon Casaur. *Silvas & terras cultas & incultas Exunatas per singulas petias per mensuras insimul faciunt modios*

erecentos. Et col. 985. *Silva per singulas petias Exunata insimul faciunt per mensuram modiorum mille.*

¶ EXUNGULARE, Ungularum ferrearum tormento cruciare Passio S. Mammarii in Africa apud Mabillonium Analect. to. 4. pag. 102. *Tunc Præses jussit eos equuleo suspendi & Exungulari, & super plagas eorum sal & calcem & acetum superaddici.* Vide *Ungulare.*

¶ EXVOLARE, Amandare, rejicere, apud Mabill. Liturg. Gallic. p. 467. *Interrogo vos qui ista* (Gesta SS.) *inter apocryphas litteras Exvolanda censetis, per quos constat, Canon Scripturarum omnium divinarum?*

EXUPERARE, Superare, subjugare, Latinis *Exuperator omnium gentium*, in Nummo Constantis. *Exuperatorius mensis*, Novembris à Commodo dictus, apud Lampridium. Simeon Dunelm. ann. 882. *Duas potenti virtute naves Exuperavit.* Vox Latinis notissima.

Est enim *Capere*, vel *Prehendere*. Leges Edmundi Regis cap. 2. *Vult etiam, ut ubi fur pro certo cognoscetur, Twelfinde... consocientur, & Exuperent eum vivum vel mortuum, alterum quod poterunt.* Ita in Legibus Alfredi cap. 7. apud Bromptonum: *Exsuperetur, & Episcopi judicio reservetur.* Ubi Saxonice habetur ʒepilðe, quod idem ac *Prehendito*, vulgo *Capias*: unde Forensium apud Anglos Breve *Capias*: dictum à ʒepealðan, & ʒepilðan, regnare, dominari, imperium tenere.

EXUPERANTISSIMUS, pro ἐξοχώτατος, dixit Apuleius in Hermetis Asclepio.

EXURGEBAT, pro *Poterat*, apud Anastasium Biblioth. in Joanne V. PP. *Sed & captum frumenti similiter vel alia diversa, quæ Ecclesia Romana minime Exurgebat persolvere.*

¶ EXURGITARE, *Exhaurire.* Laurent. in Amalthea ex Isidoro.

¶ EYBAMD. Charta Emenonis domini Aoxcliodunі pro hominibus Burgi S. Martini, apud Thomasserium in Biturig. pag. 697. *Ut nemo illorum pergat ad pugnam, quæ alio nomine vocatur Eybamd, neque battagium vim alicui reddat.* Vide *Herebannum.*

¶ EYCHALGAYTA, Excubiæ. Vide *Scaraguayta.*

¶ EYGUATGIUM, EYGACIUM, Alveus, canalis. Inventar. Recognit. num. 18. cap. 41. de Vouta fol. 333. verso: *Item pro Eyguatgio molendini nuncupati Guyot, sive pro transitu aquæ in possessione ipsius chatterii, &c.* Fol. 336. *Item pro Eygacio dicti prati.... 11. denar.* Fol. seq. *Item pro quodam Eyguatgio ad riganda prata.* Denique fol. 339. *Pro Eygatgio sive perceptu aquæ in territorio, &c.* Vide *Echudium.*

¶ EYLNESCIA, Hæreditas primogeniti. Vide *Ainescia.*

¶ EYMERAUDUS, Smaragdus, Lapis pretiosus, Gall. *Emeraude*, in Inventario Ecclesiæ Anic. an. 1444. *Perlis & Eymeraudis.*

¶ EYMINA, Species mensuræ. Vide *Hemina.*

¶ EYNEIA, ut *Eylnescia.* Vide *Ainescia.*

¶ EYNICIUS, Natu major, Gall. *Aîné.* *Eynicia filia*, apud Th. *Blount* in Nomolexico.

¶ EYSIAMENTUM, Jus utendi rebus non suis. *Madox* Formul. Anglic. pag. 163. *Cum omnibus libertatibus, Eysiamentis & pertinentiis dictæ terræ spectantibus.* Vide *Aisantia.*

¶ EYSSADONUS, Parvus ligo. Vide *Eissadonus.*

¶ EYSSARTAJARE, EYSSARTARE. Vide in *Exartum.*

¶ EYSSARTIA. Vide in *Exartia.*

¶ EYSSARTUS, pro *Exartum.* Vide in hac voce.

¶ EYTE, Insula vel locus humilis, humidus & paludosus. Vide Kennettum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden.

EZCIPHAM. Sampirus Astoricensis in Chron. æra 971. *Rex quidem jam securus perrexit ad domum suam cum victoria magna in pace. Deinde post duos menses Ezcipham, id est, exercitus, ad ripam Turmi ire disposuit, & civitates desertas ibidem populavit.* Vox Arabica, ni fallor.

EZZISCZUN. Lex Bajwar. tit. 9. cap. 11. §. 1. *Si illam sepem inpeiit, vel dissipaverit, quam Ezziscum vocant, cum uno solido est restitutio.* [Baluzius legit *Ezzisczum.*]

F

LITTERA numeralis, 40. denotat: unde versus:

Sexta quater denos gerit F quæ distat ab alpha.

Eidem literæ si recta linea superaddatur, 40. millia significat.

F. *In superscriptione cantilenæ, ut cum fragore, seu frendore feriatur, efflagitat.* Ita Notkerus Balbulus Opusc. *Quid singulæ literæ significent in superscriptione cantilenæ?*

F, pro *Ph*, occurrit passim apud Scriptores inferioris ætatis; sed & in veteribus aliquot Inscriptionibus. Locos indicavit Josephus Scaliger indice 19.

☞ Occurrit præterea *F* pro *V* & vice versa: quo spectat Ambrosii Moralis observatio in Eulogii Vitam pag. 193. *Tam in his duobus exemplaribus, quam in aliis pervetustis libris Mozarabum Christianorum litteris descriptis, quos mihi videre hucusque contigit, F pro V, & V pro F semper cernitur appositum. Itaque hic Referentia, non Reverentia fuit scriptum; & semper Provanus non Profanus.* Jam supra vidimus *Devensum* pro *Defensum.* Sic & Latinum *Vates* à Græco φάτης, & *Vesta* à φίστια docent esse derivata. Hispani *F* in *H* mutant quam frequentissime; sicque dicunt *Hablar* pro *Fabulari*, *Hace* pro *Fasce*, *Halcon* pro *Falcone*, &c. Pro *B* positum *F* infra videmus in *Faro* pro *Baro.*

¶ FABA, *est tertia pars scrupuli unius.* Roch. *le Baillif* in Dictionar. Spagyrico.

¶ FABA ASIANA, vel *Campanica*, Phaseolus, Gall. *Haricot*: quod leguminis genus Belgæ vocant Fabas Turcicas vel Romanas. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 451. de S. Raynerio: *Vocavit virum suum, & aspiciens vidit lapidem ascendere de maxilla, ad modum Fabæ Asianæ, id est Campanicæ, quam digitis accipiens traxit.*

FABACENA, Præstatio ex fabis. Vide *Mestivarius* in *Mestiva.*

¶ FABALIA, Idem quod mox *Fabaria.* Tertull. lib. de Anima cap. 31. *Pythagoras ne per Fabalia quidem transeundum discipulis suis tradidit.*

FABANA, Fabæ decoctæ. Vita S. Carilephi: *Tantam Fabanam coxit, ut per totam hebdomadam satis haberet.* Perperam, inquit Meursius, in MS. *Fa-*

bianam. Φαϐάτον, Græci recentiores dicunt, ut idem observat.

FABARIA, in Pacto Legis Salicæ tit. 27. §. 6. Campus fabis consitus.

FABARE, Eadem notione, in Observantiis Regni Aragon. lib. 8. tit. de furtis: *Si dominus invenerit aliquem de die in sua vinea, horto, vel Fabari, colligendo fructus*, &c.

FABARIUM, Pensitatio de fabis Charta an. 1241. in M. Pastorali Eccl. Paris. lib. 10. Ch. 21. *Ita quod nihil amodo percipiet, nec in campiparte, nec in decima, nec in adsisciis, nec in lignis, nec in Fabario, nec in stramినibus, item nec in vectis*, &c.

FABARIUS, Cantor, qui cibis vescebatur, qui mollem vocem reddunt. Vet. Glossar. *Vocalis, Fabarius, Cantor.* Isidorus lib. 2. de Divin Offic. cap. 12. *Antiqui pridie quam cantandum erat, cibis abstinebant, psallentes tamen, leguminibus caussa vocis assidue utebantur. Unde & Cantores apud Gentiles Fabarii dicti sunt.*

FABATARIA, Vasa amplissima, in quibus *fabatia*, de qua Apicius, vel puls fabata solebat apponi, apud Lampridium in Heliogabalo. [Vide Martinii & Hofmanni Lexica.]

¶ FABATRUM, Φαϐάτος κόκκος, *Granum fabæ.* Supplem. Antiquarii.

¶ FABEA, Παιδίσκη, Puella, *Fabeus*, παῖς, *Puer.* Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerman.

¶ FABELLA, Sermo brevis. Vita S. Adalberti Mart. April. tom. 3. pag. 179. *In extremis anhelitu, cum tamen adhuc magna pars animæ superstes foret, astantibus, quorum ille adolescens unus erat, hanc Fabellam ægra voce retulit: Heu mihi! Qualis eram & quantum diversus ab illo.*

¶ FABELLATIO, Μυθολογία, Sermo de Fabulis. Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerman.

¶ FABERRA, Φάϐα, *Faba*, Supplem. Antiquarii.

FABERRIME, pro *Affabre*, dixit Apuleius Florid. lib. 2. [& Metamorph. lib. 2. & 11.]

¶ FABEUS. Vide *Fabea.*

¶ FABIACUM, Præstatio ex fabis. Charta an. 1211. in Chartulario Eccl. Carnot. n. 180. *Vicracum, Fabiacum, ordeacum, investituones, submentiones hominum*, &c. Vide *Fabarium.*

¶ FABIANA. Vide *Fabana.*

¶ FABICORA, *Proverbium in eos qui domesticis alimentis usi cum aliis laborant.* Papias MS. Bituric. Editus habet *Fabricora.*

¶ FABIOLA, *est flos fabarum.* Roch. *le Baillif* in Diction. Spagyrico.

¶ FABISOR, pro *Favitor*, Gall. *Fauteur.* Papias MS. Bituric. *Fabisor, Faustor, favens.*

¶ FABONIUM, FABONIUS Vide *Favonium, Favonius.*

¶ FABRARIA, Ars ferraria. Statuta Massil. lib. 5. cap. 52. *Ordinamus præsenti capitulo quod fabri exercentes ... ministerium Fabrariæ per se, vel per alios in Massilia, vel ejus territorio non accipiant pretium, vel mercedem ultra modum infra scriptum, videlicet pro ferrando equo IV. den. de pede uno*, &c.

FABRATERIA, *Ornatus fabrorum, vel domus, vel locus, ubi fabricæ sunt*, Ugutioni. Glossæ MSS. *Fabrateria, Fabrica, qua sedent fabri, vel ornatus equorum.* [Aimoinus in Vita S. Abbonis Floriac. sæc. 6. Benedict. part. 1. pag. 44. *Certe qui volunt exsequi in Fabrateria mendacii cupiditates suas pravas, ipsi nituntur condere leges iniquas.* Pro ipso opere utitur idem Abbo in Epist. *Qui nunc Hierosolymis exulat pro suorum mendaciorum Fabrateria.*]

1. FABRICA, FABRICÆ, pro operibus publicis, l. 13. Cod. Th. de Prætorib. l. 14. 30. de Oper. publ. &c. *Fabricam publica*, opus publicum, l. 2. de Sepulcro viol. Vide l. 37. de Decurion. eod. Cod. Proprie vero *Fabricæ* dictæ, in quibus arma fabricabantur. Ammian. lib. 14. *Tribunos Fabricarum insimulassent, promittens arma.*

2. FABRICA, Gallis, *Forge.* Ordinatio Hospitii S. Ludovici Reg Franc. an. 1261. *Cambellani habent .... 12. pecias candela minuta, & Fabricam ad tres equos.* Occurrit ibi pluries. Id est, Cambellani habent quidquid ferri necesse est pro tribus equis, ex fabrica Regia.

Accipi etiam videtur hæc vox pro quovis ædificio, in Lege Burgund. addit. 1. c. 1. §. 7. & in Lege Bajwar. tit. 8. c. 2. §. 1. in qua alii Codd. habent *basilica*, ut monet Steph. Baluzius, adeo ut *fabrica* & *basilica* idem fuerint. [Litteræ Alberti Imp. an. 1300. apud Ludewig. tom. 6. pag. 40. *Quæque Fabrica in Nurenberg solvit* (Burgravio) *unum solidum annuatim.*]

¶ 3. FABRICA, Opificium quodvis ferrarium. Tradit. Fuldenses Schannatti p. 403. *Slavi* CXX. *singulas libras lini* (debent) *Scutatores scuta* XII. *& una Fabrica.* Extractum computi anni 1327. Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 216. *Cum Dominus veniret de Jassis Tollinis solvit pro Fabrica* XXI. *den.* Hoc est, pro calceando equo, qua notione non semel accipitur vox *Fabrica* in Instrumentis Dalphinalibus.

¶ 4. FABRICA, Proventus Ecclesiæ, illius reparationi aliisque divinum cultum spectantibus destinati, Gallis *la Fabrique.* Addit. 4. ad Capitul cap. 58. *Quod in unaquaque ecclesia cui Episcopus præest, quatuor tam de redditibus quam de oblationibus fidelium fieri debeant portiones; ut una sit Episcopi, alia clericorum, tertia pauperum, & quarta Fabricis ecclesiasticis applicetur.* Litteræ Caroli VI. Franc. Regis an. 1385. inter Anecdot. Marten. tom. 1. col. 1614. *Interdum contingit, ut in Ecclesiis in quibus Prælati fructus, redditus & proventus unius anni, & Fabricæ fructus alterius anni percipere consueverunt.* Testamentum an. 1423. apud *Blount* in Nomolex. Angl. *Item lego Fabricæ ecclesiæ cathedralis Hereford.* XII. *den. Item lego Fabricæ capellæ B. Mariæ de Bromyard* XL. *den. Fabrica Ecclesiæ*, in Obituario Morinensi f. 32. Occurrit præterea apud *Madox* Formul. Anglic. p. 430. to. 4. Concil. Hispan. p. 6. col. 2. p. 19. col. 2. &c.

¶ FABRICALES LITTERAS appellat Clemens IV. Papa an. 1267. in Epistula ad Archiepiscopum Hispal. inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 476. Litteras quibus Rom. Pontifex Regi concederet licentiam accipiendi partem proventuum ad *Fabricam Ecclesiæ* pertinentium.

¶ FABRICALES DECIMÆ, Ead. notione, ibid.

¶ FABRICARE, Clavis figere. Acta SS. Aurei & Sociorum Mart. Junii to. 3. p. 51. *Deinde duxit eos ad nemus ... & eos ibi Fabricari fecit ad duas arbores, cum catenis & compedibus per fabros, ponens duos custodes super arborem.*

¶ FABRICARIUS. Gloss. apud Martinium in Lexico: ξύλα ἐργάσιμα, *Ligna Fabricata.*

¶ FABRICATOR ECCLESIÆ, Ædis sacræ procurator, Æditutus, Gall. *Marguillier.* Index MS. beneficiorum Ecclesiæ Constant. fol. 89. verso: *Decem libras Turon. .... levandas super communitam ejusdem Canonici, si contigerit ipsum residentiam personalem facere; sin autem, supra fructibus prebendæ capientur per Fabricatorem Ecclesiæ.* Vide *Fabricerius.*

FABRICATURÆ, Vasa aurea aut argentea, aurum omne, argentumve factum, aut in vasa conflatum, in Formulis antiquis apud Lindenbrog.

47. 67. 72. 75. 77. 78. 83. in Formula 18. ex Baluzianis, Form. 32. ex Andegavensibus, &c. Gesta Regum Francorum cap. 13. *Aurum quoque multum & argentum, Fabricaturasque speciosissimas tradens Legato, &c.* Primum Testamentum Widradi Abbatis Flaviniacensis: *Et quod superius memorari debueramus, tam aurum, quam argentum, vel reliquas Fabricaturas seu ministeria Ecclesiæ, &c.* [Litteræ Deodati Clerici pro Monasterio Sithienti an. 32. Caroli Regis ex Archivo Audomar. *Fabricaturas Ecclesiarum auro argentoque, drappalia, &c. vobis per venditionis titulum, accepto pretio, Ecclesiæ vestræ à die præsenti transfirmo.* Extenta jurium Comitis Sabaudiæ an. 1309. to. 1. Histor. Dalphin. p. 86. *De quolibet vendente... caseos, coria, Fabricaturam auri, cyphos, &c.*]

¶ FABRICATUS TESTIS, Subornatus, Gallice *Saborné*, in Depositione variorum testium coram Officiali Rotomag. ano. 1395. ex Archivo B. M. de Bono-Nuncio Rotomag.

FABRICENSES, Qui in sacris fabricis arma cudebant & fabricabant, de quibus est titulus in Cod. Th. & Justin. quorum Præpositi, *Primicerii Fabricæ* dicebantur. Erant Fabricæ & Fabricenses sub dispositione Magistri officiorum. Vide Cujac. Gothofred. &c.

¶ FABRICERIUS, Æditimus, Curator ædis sacræ, Gall. *Marguillier*. Diploma anni 1530. in Dissertatione V. Cl. Muratorii to. 2. Anecd. p. 315. *Convocatis ... venerabilibus Canonicis & Fabriceriis sacelli S. Johannis Baptistæ Modoetiæ.... cupientesque .... Canonici & Fabricerii huic honesto voto satisfacere, &c.* Vide *Fabriquerius*.

FABRICIÆ BUCCELLÆ, Gall. *Oublie*. Vide *Nebula*.

¶ FABRICINA, Officina ubi faber operator. Codex MS Irminonis Abb. Sangerman. fol. 72. v°. col. 1. *Hado faber persolvit medietatem mansi de Fabricina sua.*

FABRICINIUM, Idem quod *Fabricatura*. Capitula Caroli C. tit. 31. c. 23. *Aurum vel argentum, vel quodcumque Fabricinium ex auro vel argento, &c.* Occurrit ibi iterum.

¶ FABRICORA, *Proverbium in eos qui domesticis alimentis usi cum aliis laborant.* Papias MS. Bituric. habet, *Fabicora*.

FABRI GROSSARII, Ferrarii, vel ærarii, ut vocantur à Plinio lib. 34. c. 8. In Statutis antiquis Abbatiæ Corbeiensis lib. 1. cap. 1. *Fabri grossarii sex, artifices duo.*

FABRILES UVÆ, Fumi vapore siccatæ. Cælius Aurel. lib. 4. Chron. cap. 3. *Item Uva, & magis fumi vapore siccata, quam Fabrilem appellant.* Adde lib. 2. c. 7. 13. lib. 3. c. 2.

FABRILLA, & FABRISSA, *Uxor fabri*, Ugutioni & Joanni de Janua.

¶ FABRIQUERIUS, ut *Fabricerius*. Synodus Oriolana an. 1600. tom. 4. Concil. Hisp. pag. 737. col. 2. *Fabriquerios qui fabricæ ecclesiasticæ præficiantur, homines divites, pecuniosos, conscientia integritate insignes .... eligant, quibus fabricarum redditus .... & totius anni proventus committantur. Fabriquerii collectos fructus absque majori consensu Parochianorum ... minime vendant; & elapso annuali munere, intra mensem accepti & expensi rationem reddant.*

FABRIRE, Fabricare. Fortunatus lib. 2. Poëm. 8.

Quod nullus veniens Romana gente Fabrivit,
Hoc vir barbarica prole peregit opus.

1. FABULA, Pactum, conventio, *Pourparler*. Glossarium vetus: *Fabula, id est, pactum conditionis.*

Qua notione vocem hanc usurpat non semel Lex Longobard. lib. 1. tit. 9. §. 9. tit. 23. §. 2. tit. 30. §. 3. lib. 2. tit. 1. §. 1. Leges Rotharis Regis tit. 52. 65. tit. 105. §. 30. &c. apud Heroldum.

In Foris Hispanicis lib. 3. tit. 5. §. 6. lib. 5. tit. 2. §. 4. dicitur ille *morir sen fabla*, seu *mori sine fabula*, qui moritur intestatus, tabulis testamenti non confectis. *Mori sine lingua*, apud Tyrium. Vide *Gamalet*, & *Inordinatus*.

2. FABULA, pro Rumore, apud Senecam lib. 3. de Benefic. c. 23. & aliis locis, S. Hieronymum Ep. 33. ad Castrutium, Tertullianum Apologet. cap. 21. &c. Fortunatus Carm. ad Justinum Imp. *Curris ad extremas fidei pia Fabula gentes.* Epistola Sigeberti Regis ad Desiderium Episc. Cadurcensem to. 1. Hist. Franc. *Dum Fabola currente à pluribus & fidelibus nostris cognovimus, &c.* Gregorius Turon. lib. 5. c. 49. *Fabulam fingit, quod Guntramnus Rex capere vellet Turonicam civitatem.*

3. FABULA, Historia, narratio. Vita S. Eparchii Abbatis Inculism. c. 17. *Fabulas eremitarum eis sæpius exponebat.* [Fortunatus Presbyter in Vita sancti Medardi Episcopi, apud Acherium Spicil. to. 8. p. 410. *Vos, vos, inquam, qui dicimini Pastores, Abbates, Rectoresque Ecclesiarum, vos hæc Fabula, non fabula, sed res veraciter gesta respicit, vos instruit, vos ammonet, &c.*]

FABULARE, *Fabulari*, Confabulari. Gloss. Lat. Gr. *Fabular*, μυθεύεται, λαλεῖ, ὁμιλεῖ. Italis *Favellare*, Loqui. Regula S. Cæsarii ad Virgines. *Dum psallitur, Fabulare omnino, vel operari non licet.* Vetus Charta apud Beslium p. 388. *Nunciansque Hugoni ut invicem Fabularentur.* Alia Alfonsi Regis Castellæ, æræ 1329. apud Anton. *de Tepes*. tom. 6. *In sua vita, in quantum cum loquela sua poterit Fabulare.* Occurrit etiam in Synodo Rom. sub Eugenio II. PP. c. 15. apud Ioann. Sarisber. Ep. 190. in Vita S. Samsonis Episc. Dolens. lib. 1. cap. 23. 55. in Epistola scripta sub nomine Jesu Christi sub Carolo M. &c. Atque hac notione vox ista non semel usurpatur à Plauto. *Fabulas conferre*, dixit Capitolinus in Pertinace: *Fabula privata, literata*, pro privatis ac doctis sermonibus, Lampridius in Heliogabalo, & in Alexandro Severo

¶ FABULARIUS, Fabulator, qui scribit vel narrat fabulas. Lambert. Ardens. apud Ludewig. to. 8. pag. 473. *Tot & tantorum ditatus est copia librorum, ut Augustinum in Theologia, Areopagitam Dionysium in Philosophia, Milesium Thalem Fabularium in neniis Gentilium, in cantilenis gestoriis sive in eventuris nobilium, sive etiam in fabellis ignobilium, joculatores quosque nominatissimos æquiparare putaretur.*

¶ FABULATORIUM, Locus Monasterii, ubi Fratres confabulantur. Utitur Martinianus Monachus à Mabillonio laudatus to. 3. Annal. Bened. pag. 324.

FABULO. Gloss. Isid. *Fabulo, fabulas componens. Fabulones, fabularum inventores.* Utitur Macrobius lib. 2. Saturn. c. 1. [Glossar. Sangerman. num. 501. habet: *Fabulonus, Fabularum inventor.* Vide Lexicon Hofmanni. Nostri *Fableor* dixeruut. Vetus Poëta MS. è Bibl. Coislin.

Un Rot un Fableor avoit
A qui deduire se souloit.]

FACCES, *Lenticula aquatica*, in Gloss. MS. ad Alexandrum Iatrosophistam. Vide *Falcata*.

¶ FACECITAS, Elegantia. Vita S. Galterii Abb. auctore Monacho ejus discipulo, inter Acta Sanctorum Aprilis tom. 1. pag. 757. *Non hic attendas dictorum Facecitatem, aut verborum rusticitatem, sed*

rei quam narratur sum veritatem. Vide *Fatetia.*

FACELLA, diminut. à *facula*, uti hoc à *face*, vox Petrarchæ & Danti nota, *Faccellina*, Senensibus. Occurrit in Actis S. Tharaci Martyris. Pachymeres lib. 6. c. 31. φακέλλαις ἐν πανύρῳ πυίσαντες.

Facella, apud Lampridium in Heliogabalo, quid sit, vide apud Casaubonum.

FACENDEIRA, [Cultura prædii rustici, species *corvata*, ab Hispan. *Fazer*, Facere, operari.] Charta Aldefonsi Regis Castellæ æræ 1218. in Histor. Segoviensi cap. 18. §. 2. *Absolvo etiam omnes Clericos & Sacerdotes totius regni mei ab omni Facendeira, & fossadeira, & posta, & qualibet alia pecta in perpetuum.* Vide *Fazenda.*

1. FACERE, Commorari. Exodi c. 34. *Fecit ergo ibi cum Domino Moyses 40. dies & 40. noctes, &c.* Papinianus in l. Miles, ad leg. Jul. de Adulter. *Ne sibi computarentur dies, quos in custodia Fecisset* Adde l. 14 D. de Statu lib. In Monumentis Christianis: *Fecit annos xx. &c.* pro vixit, passim habetur, apud Gruterum 447. 3. 838 12. 842. 7. 1051. 1. 1176. 9. In Actis Apostol. c. 18. Ποιήσας χρόνον τινά. Et cap 20. Ποιήσας τε μῆνας τρεῖς Occurrit hæc loquendi formula non semel apud Scriptores, Senecam Epist. 67. Capitolinum in Maximo, Julianum Antecess. Constit. 15. 57. in Collat. Carthag. c. 142. apud S. Jacob. Ep 4. in Actis S. Theogenis Mart. n. 12. S. Fructuosi n. 2. in Actis SS. Nicandri & Marciani apud Carracciolum sub finem, apud Gaufridum lib. 2. de Vita S. Bernardi c. 3. Anastasium Bibl. in S. Marcello PP in Hist. Eccl. p. 77. 99. Domnizonem lib 2. cap. 18. Lupum Ferrar. Epist. 4. &c. Vide Glossar. Pithœi ad Julianum Antecess.

Ubi Fecit mensis talis dies tot, &c. Loquendi formula frequens in Actis quinti & sexti sæculi, pro diei ac mensis charactere. Nicetius Episcop Epist. 2. tom. 1. Concilior. Gall. p. 323. *Per festivitatem S. Martini, quam undecima die Facit November.* Vetus Epitaph. in Monast. S. Crucis Burdegalensis: *Hic requiescit bone recordationis humilis XPI. Monmolenus, qui vixit annus* CCC. (circiter) *septuaginta, apud quem nullus fuit dolus malus, qui fuit fenestra jocundus, hoc est accepit transitum sub die* VI. *Idus Augustas, ubi fecit Augustos dies septem, anno* V. *Domni nost Chlodovei res* †. Alia bina Epitaphia conjugum paris, inventa in Ecclesia S. Acheoli juxta Ambianum an. 1660. †. *Leuvelinus hic requiescit in pace, vixit annus* L. *defunctus est ubi Fecit genar. dies* XV. †. *Valdolma hic requiescit in pace, vixit annus* XXX. *defuncta est, ubi Fecit Julius dies* XXVIII. Tabular. S. Cyrici Nivern. ch. 28. *Theobaldus scripsit & dictavit in mense Octobrio ubi Fecit dies 13. anno 1. regnante Ludovico Imperatore.* Hujusmodi diem & mensem adscribendi formulas similes proferunt placita vetera optimæ notæ, quæ Jo. Mabillonius eruit ex veteribus corticeis membranis Monasterii S. Dionysii, quas una cum eodem viro doctissimo ac humanissimo videre contigit in Chartophylacio ejusdem Monasterii an. 1671. & to. 4. Actorum SS. Ord. S. Benedicti inseruit pag. 617. 618. 620. Eæ autem fere semper ita clauduntur: *Datum quod Fecit mensis Augustus dies duodecim. Datum, quod Fecit mensis Junius dies quinque, &c.* Vide Vitam Aldrici Episc. Cenoman. num 69. & Acta Episcopor. Cenomanensium tom. 4. Analector. Mabillonii, ubi hæc formula passim occurrit, [& infra *Quod fecit.*]

2. FACERE, Gall. *Faire avec quelqu'un*, hoc est, Rem conficere, negotium peragere, pacisci. Gregorius M. lib. 2. Ind. 2. Epist. 32. *De Neapolitana verò urbe ... vobis indicamus, quia Aroges, ut cognovimus, cum Atnulpho se Fecit, & republica contra fidem venit.* Anonymus Barensis in Chr. an. 1073. *Et secundo die intrante Febr. Fecit cum ipsu Duce.* An. 1089. *Mortuus est Urso Archiep. & electus est Helias, & Fecit Bari cum Boamonte.* Idem an. 1080. *Ipse Dux Fecit sive cum Bari, & mense Aprili Fecit Taranto cum illo & Trane.*

¶ 3. FACERE, Colere, arare. Capitul. de villis c. 8. *Ut judices nostri vineas recipiant nostras, quæ de eorum sunt ministerio, & bene eas Faciant.* Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 27. versu col. 1. *Radoardus lidus & uxor ejus lida ... Faciunt in vinea arpen.* IIII. *in unaquaque ebdomada & curvadas* II. Ibid. fol. 28. col. 2. *Macebodus colonus ... Facit in vinea dimid. arpen. & Facit ortum dominicum.* Donatio anni 1164. apud Acherium Spicil. tom. 8. p. 196. *Adhuc etiam dederunt terram illam quæ est ad Rocam cadutam, quam Faciunt Pontius Balzans & Pontius Alonis, & terminatur, &c.*

¶ 4. FACERE, Dare, præbere. Charta Geraldi Abb. S. Johannis Angeriac. ann. 1385. ex Chartulario ejusd. Monasterii pag. 458. *Item qualibet die pro Fratribus mortuis nominatis in Capitulo debet Facere dominus Abbas & vinum in refectorio de Conventu.* Ibid. pag. 459. *Item Camblentus debet Facere per medietatem Quadragesima .... centum pauperibus cuilibet duo allecia.* Item p. 460. *Debet Facere jadellos & scutellas & versoria ipso die ad faciendum Mandatum.* Rursum occurrit p. 464.

¶ 5. FACERE, Tradere vel disponere. Leges Luitprandi Regis apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 64. col. 1. *De eo præcipimus, qui filiam in capillo in casa habuerit, & filium non reliquerit legitimum, ut de rebus suis amplius per nullum titulum cuicumque per donationem, aut pro anima sua Facere possit, nisi partes duas, tertiam veru relinquat filiæ suæ, sicut gloriosissimus Rotharis Rex disposuit.*

¶ 6. FACERE, Dicere, affirmare. Leges Rachis apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 86. col. 1. *Si quis Langobardus qualemcumque hominem aldium aut servum suum Facere voluerit* (i e. suum esse voluerit contendere) *& ipse ad palatium venerit ad proclamandum.*

7. FACERE Aquam dicitur navis, quam aqua per rimas occupat: phrasis Gallica, *Faire eau.* Vita S. Deivotæ Virgin. apud Vincentium Barralem: *Ipsa autem navicula, quia fuerat destituta & sicca in litore, Faciebat multam aquam in sentina sua, &c.*

¶ 8. FACERE Homines, Milites conscribere, Gall. *Lever des troupes, Faire des hommes.* Occurrit apud Rymerum tom. 3. pag. 540. col. 2.

¶ 9. FACERE Inde, Inde recedere, apud Bernardum Monachum Ord. Cluniac. part. 1. cap. 34.

¶ 10. FACERE Lectum, Gall. *Faire un lit*, Lectum sternere. Processus de Vita S. Yvonis, Maii tom. 4. p. 557. *Lectos ipsemet Faciebat & cubabat eosdem* (pauperes.)

11. FACERE Literas, Dare, mittere, scribere ad aliquem. Lupus Ferrar. Epist. 7. *Feci autem literas ad Audoenum de tua reversione.* Saxo Grammat. lib. 13. *Literas ad Lotharium Facit.*

¶ 12. FACERE Nihil, Nulli esse obnoxium oneri. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 55. verso col. 1. *Sivaldus tenet dimidium pratum, habebat de terra arabili bun.* VI. *& Nihil inde ante Faciebat. Remigius tenebat pratum 1. & Nihil Faciebat.* Vide *Nihil fecit.*

¶ 13. FACERE SE AD UNUM. Privilegium Ferdinandi Gonzalez pro Monasterio S. Æmiliani, inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 177. col. 1. *Domus ecto Faciunt se ad unum*: hoc est, habeotur quasi una, seu uni & eidem obnoxiæ sunt præstationi.

FACES. Polyptychus Floriacensis: *Solvit pullos 3. cum ovis 15. & alios pullos vindemiales cum ovis. Solvit sinapem & Faces.*

FACETIA, pro *Facundia*. Chunradus de Fabaria de Casib. S. Galli cap. 8. *Non juris Facetia, sed armorum copia, in qua confidebat, &c.* Et cap. 9. *Post multam Minervæ Facetiam, cum omni dignus potestate clamaretur à cunctis, &c.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Facessia, Courtoisie, élegance, debonnaireté.* Vide *Facecias.*]

FACETIA, in singul. pro *Facetiæ*, dixit Apuleius in Apolog.

FACETIARI, Per facetiam aliquid dicere. Proverbium apud Will. Malmesburiensem lib. 1. de Gestis Pontificum pag. 213. *In proprias laudes Facetiari, jactantia est.*

FACHA, Columbæ majoris species, apud Fridericum II. lib. 1. de Arte venandi cap. 9. *Faecha*, c. 26. *Fakecha*, eodem cap pag. 62. *Facheta*, cap. 54. p. 126. Ex Græco φάσσα, *palumbus, palumbes*, in Glossis Gr. Lat. & apud Aristot. & alios.

¶ FACHERIA, Prædium quod colitur à colono partiario, vel cujus fructus in dominum prædii & colonum æquali portione dividuntur, Massiliensibus *Facherie*. Charta an. 1395. ex Archivo S. Victoris Massil. *Pontius Lobiere Præpositus Tolonensis dat & concedit ad Facheriam, sive rentam, jura domus, terras, perceptiones, census, servitia, trezena, tascas & arrota, quæ habet in castro de Soleriis.* Fundatio Parthenonis S. Pontii an. 1205. ex Archivo Cathedralis Massil. *Quæcumque acquisieritis Massiliæ proprias vel ad Facheriam feceritis, sive ad Facheriam dabitis, &c.* Charta Barrali de Baucio pro Monasterio S. Pontii an. 1263. *De cætero non teneamini nec debeatis dare vintenum de aliquibus possessionibus quæ nunc possidetis . . . ita tamen quod si terras vestras daretis ad Facheriam aliquibus hominibus, nos de parte dictorum hominum debeamus habere vintenum.* Occurrit præterea in Statutis Massil. lib. 2. cap. 29. lib. 3. cap. 32. Vide *Medietarius* & *Partionaria colonia.*

¶ FACHERIUS, Conductor prædii, seive alterius, quam tenet ad *Facheriam*. Conventio anni 1215. inter Abbatem Psalmodii, & Guillelmum & Petrum Ricardum: *Et est sciendum quod Guill. Ricardus & fratres ejus & consobrinus eorum Petrus Ricardus cum Facheriis suis, & debent habere decem vellata in tenementa de Ribaires.* Statuta Arelat. MSS. *Statuimus quod Facherii & alii qui tenent rem aliquam à dominis, teneantur facere dominis copiam transcribendorum Instrumentorum à quibus tenent res prædictas, & versa vice domini Facheriis qui tenent res prædictas, pro eisdem facere teneantur.* Instrum. anni 1306. ex Archivo S. Victoris Massil. Armar. Massil. 1071. *Habitatores & Facherii territorii supradicti.* Massilienses vocant *Prêfachié* eum qui *facto pretio* aliquid accepit. Occurrit passim in Statutis Massil. Vide *Partionarii.*

¶ FACHETA. Vide *Facha.*

¶ FACHIA, Silva ex arboribus incæduis, Gall. *Fucaye*. Libertates S. Palladii in Bitur. ex MS. Coislin. n. 522. *Item pro quolibet porco lactente, quem habebunt in dicto nemore, quod remanet ad Fachiam, solvant unum denar. Turon. ita tamen quod de quolibet porco lactente, quem habebunt in alio nemore communi & usagiario ... nihil solvent.* Vox ducta à *Fagis*. Vide *Fagia.*

¶ FACHINERARIUS, Fascinator, sortilegus, præstigiator, Occitanis *Falchiner*. Statuta Eccl. Biterr. ann. 1342. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 651. *Item, incantatores, augures, sortilegos & sortilegas, aruspices, vel divinatores & maleficos . . . quos vulgariter Fachillners appellamus.* Statuta Eccl. Nemaus. ejusd. tom. col. 1036. *Item Fachinerarii & divinerarii, auguratores & facientes experimenta diabolica, &c.*

FACIALIS, FACIALE, Orarium, linteum tenue, quo facies extergitur. Gloss. Lat. Græc. *Faciale*, προσόψιον. Item, δὸς προσωπίδιον, *da Facialem*. Colloquium Scholasticum, ξυστρα, προσόψιον, ποδόμακτρον, λήκυθον, *strigilem, Facialem, pedulem, ampullam*. Hypomnesticum de Anastasio Apocrisiario, inter Anastasii Bibl. Collectanea p. 259. *Donata etiam particula sancti orarii, id est, Facialis, quæ sibi fuerat ab eo dimissa.* Martyrol. vetus in S. Timotheo: *Ut cognosci nequirent, Facialibus velantes facies.* Versus inscripti Phylacterio, apud Hermannum l. 3. de Miracul. S. Mariæ Laudun. cap. 1.

Spongia, crux Domini, cum sindone, cum Faciali
Me sacrat, atque tui genitrix & virgo capilli.

φακιόλιον, Græcis recentioribus. Gloss. MS. Reg. Cod. 930. Θέριστρον, γύρον ἱμάτιον, καὶ τὸ ὄρνατον, καὶ τὸ φακιόλιον. Pallad. in Hist. Laus. Οὐκ ἔχουσι ἰσάριον ἐντὸς φακιολίου. Adde Nomocanonem editum à Jo. Bapt. Cotelerio c. 50. & quæ ibi observat vir doctissimus, ut cæteros Glossographos.

FACIALITER, Secundum faciem. Stephan. Juliacus in Vita B. Coletæ n. 8. *Intuebatur vero Facialiter duobus decorata coloribus, albedine scilicet & rubedine.* [*Facialiter notus*, in Lexico Phil. Gocleoii.]

¶ FACIENDA. Vide *Fazenda.*

1. FACILS ECCLESIÆ, Ostium, limen. Willelmus Neubrigensis lib. 3. c. 26. de Alienora Aquitana Henrici III. Regis Angliæ conjuge: *Solutamque à lege prioris viri, in Facie Ecclesiæ, quadam, ut ita dicam, illicita licentia, ille mox sibi accivit conjugio.* Formula nostris trita: *Se marier en Face de sainte Eglise.*

¶ 2. FACIES, pro *Fascia*, Tæniola transversa scuti gentilitii, Gall. *Fasce*. Diploma Maximiliani Augusti, quo Episcopum Cameracensem Ducem creat, inter Instrum. to. 3. novæ Gall. Chr. col. 8. *Videlicet scutum quadripartitum habens in superiori dextra & inferiori sinistra, in campo argenteo tres Facies rubeas, latas, manubriis brevibus rubeis.*

¶ 3. FACIES GLADII, ut in sacris Scripturis *Os gladii*, Acies, Gall. *Fil de l'épée*. *In Facie gladii ceperunt* (civitatem) in Ogerii Panis Annal. Genuensibus ad ann. 1204.

¶ FACIES RASPATA, Præ ira rugis sulcata. Chronic. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 560. *Dux autem ipse, quia juvenis fortis erat & levis, visis insidiis suæ mortis, viriliter manibus se defendens, atque horribilibus vocibus, evasit manus illorum, excussis crinibus aureis & Facie raspata.* Vide *Raspare.*

¶ FACIETERGIUM. Vide *Facitergium.*

¶ FACILLA, Falcula, Gallis *Faucille*. Privilegiom Ledwini Abb. S. Vedasti Atrebat. de censu ann. 1036. è Chartulario V. ejusd. Abbatiæ p. 243. *Qui vendit hastas, in anno 1. hastam; qui Facillas vendit, in anno 1. Facillam: qui ferrum palarum, in anno 1. ferrum.* Catalecta veterum Poëtarum de pictura mensium:

Augustum penitus terret Phaëtontius ardor,
Quem recreat fessum gelido, Facilla, melo.

Sic legendum puto, non *tabella* pro *Facilla*, ut emendat Grævius ad Glossas Isid. in vocibus *Baucatem* & *Gellonem*.

FACILLARE. Vita S. Deicoli Abbatis Lutrensis n. 35. *Cumque nefas tale cresceret, & nemo esset, qui Facillaret, quasi licenter miserum caput tanto utebatur incestu.* Ubi Bollandus, *Facillare, est quasi fauces aperire*, i. cum nemo esset, qui de his ne quidem hiscere auderet. [A *Facilla* dictum puto *Facillare*, quod sit quasi *Facilla* secare, unde *Facillare* eo loci resecare facile interpretarer, i. cum nemo esset, qui exortum malum strenue compesceret.] Alias *Facillare, est strangulare, sive fauces opprimere*, [à *Fauce* quasi *Faucillare*. Gloss. Lat. Græc. *Facillare*, στραγγαλίζω.]

¶ FACILLATURA, Omne segetum genus *facilla* secatum. Engelb. *Maghe* in Chronico Bonæ-Spei p. 524. *De Facillatura fratres de Coitres de messeribus suis duas partes eidem Gillardo dabunt & tertiam sibi retinebunt.* Ibidem p. 176. in Sententia arbitrali: *Des debas ki estoient entre signeur Nicholon... l'Abet & le Convent de Bonne-Esperance ... des deux parties dou Facillage de ces terres.*

FACILUS, FACULUS. Testamentum S. Everardi Comitis apud Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 21. *Epatham unam cum aureis bilcis, & cuspide aurea, & Faculum unum de auro & gemmis, balsheum unum, &c.* Infra: *Spathas duas, unam cum bilcis argenteis & aureis simul, Facilum de argento & auro unum, balsheos, &c.* Mox: *Alterum Facilum cum gemmis aureum.* [*Facilum* interpretantur Pugionem, Gall. *Poignard*. Vide ejusdem Miræi Diplom. Belg. edit. 1723. pag. 25.]

FACIMA, FAVENA. Charta an. 1207. apud Ughellum to. 7. Ital. Sacr. pag. 594. *Si ipse Presbyter 8. Facimas de musto & puteolo minus ab eodem Monasterio habuerit, ... liceat ipsi capere de rebus ipsius Monasterii, quantum minus fuerit ipsius 8. Favenis de musto & puteolo, &c.*

¶ FACINA. Litteræ Archiepiscopi Ebredon. ann. 1290. Hist. Delph. to. 2. p. 54. *Concedimus Bonino Meynerio & Johanni Boni de Bergamo, ad fodiendum & operandum quandam argenti fodinam.... ut menam, quam inde extraxerint, possint & debeant ducere in terram nostram & non alibi, & facere furnellum, molendinum, & etiam Facinam suam in territorio Ciliaci ... & operari & affinare ipsam menam, & fundere & probare expensis suis propriis.* Legendum forte *Fabrina* vel *Fabrica*, Gall. *Forge*: haud scio tamen an mendum sit, cum

¶ FACINARIA Eadem notione, ut videtur, occurrat in Chartular. S. Sulpitii Bituric. f. 27. *Cum earis, casualibus, curtifariis, vineis, campis, pratis, pascuis, officinis, Facinariis.* At f. leg. *Facinariis*.

FACIO. Vide *Factio*.

¶ FACIONARIUS, συνωμότης, in Gloss. Lat. Græc. Sangerman. Laurentio in Amalthea *Facionarius*, idem est qui Factiosus. Vide *Factionarii*.

¶ FACISTERCULUM, FACISTRAGIUM. Vide *Facitergium*.

¶ FACISTOLIUM, FACISTORIUM, ab Hispano *Facistol*, Pluteus, analogium, Gall. *Pupitre*, *Lutrin*. Synodus Mexicana ann. 1585. in Conciliis Hisp. to. 4. p. 384. *Cujus* (Cantoris) *in Facistolio cantare & servitores Ecclesiæ cantare docere ... officium erit.* Ibid. pag. 398. jubetur *canenda ordinate ad id Facisterio provideri.* Occurrit *Facistorium* apud Baluzium Miscell. to. 6. p. 275. sed pro sella plicatili, Gall. *Fauteuil*. Vide *Faldistorium*.

FACITERGIUM, FACISTERGIUM, &c. Isidorus lib. 19. cap. 25. & ex eo Papias: *Facitergium & manutergium, à tergendo faciem, vel manus, dictum.* [Papias MS. *Facistergium, à tergendo faciem, lintei panni esse solent.*] Willel. Brito in Vocab. MS. *Sudarium dicitur Facitergium, quo sudorem extergimus a facie.* Joan. de Janua, *Facitergium, i. togilla, sive parvulum gausape ad tergendum faciem.* Gl. Lat. Gall. *Facitergium, Touaille.* [in Sangerm. *Touaille à torcher la face.*] Itali *Fazzoletto*, linteum tegendæ faciei dicunt. Theodulfus l. 5. Carm. p. 138.

Quo facies humore levi palmasque solemus
Tergere, quis dandum textile munus habet.

Regula S. Isidori c. 14. de supellectile Monachi: *Stratus erit storea, & stragulum, pellesque lanatæ duæ, galnabis quoque & Facistergium, geminusque ad caput pulvillus.* Fortunatus in Vita S. Radegundis c. 2. *Facistergio jacentem pulverem colligens.* Gregorius Turon. de Vitis Patrum c. 8. *Facitergium dependentibus villis intextum, quod Sanctus super caput in die obitus sui habuit.* Adde Regulam Magistri cap. 17. 19. 81. Regulam S. Cæsarii ad Virg. c. 42. Codicem Epistolarum S. Bonifacii Archiep. Mogunt. Epist. 157. &c.

¶ FACISTRAGIUM, in Vita S. Nicetii, April. to. 1. pag. 98.

Inter vestes sacras etiam vulgo reponitur in Chronico Fontanellensi c. 16. in Hist. Episcopor. Autisiod. cap. 44. in Charta Hugonis Ducis Burgundiæ an. 1077. quæ exstat in Spicilegio Acher. tom. 6. in Testamento Riculfi Episcopi Helenensis an. 915. apud Baluzium, in alia apud Antonium *de Yepez* in Chron. Ord. S. Bened. to. 5. p. 425. [Chartularium V. S. Vedasti Atrebat. pag. 200. *Duo pallia aurea & Facisterculum aureum.* Et infra: *Dalmaticæ VIII. Tunicæ Subdiac. XI. Facistercula tria & duo Offertoria opere plumario.*]

¶ FACTERGIUM, Eadem notione. *Pallia XXI. pallam 1. Facterdia de serico operosa XXIV.*

FACISTARGIUM, pro quavis mappa, etiam altaris, usurpat Helgaudus in Roberto Rege Franc. *Facistergio altaris prolixo operit, simul cum cypho, &c.*

FACITERGULA, Idem quod *Facitergium*, Mappa. Historia de Fratribus conscriptis: *Pulpitum etiam Facitergula cocco imaginata circumdari jussit, gradusque ejus tapetio velari.* Hariulphus lib. 3. Chronic. Centul. c. 3. *Capellum auro paratum 1. ex pallio 1. Facitercula 2. cappa 377.* Translatio S. Liborii Episcop. Cenoman. *Raptis feminarum Faciterguli eam contexere.*

FACITUS, pro *Factus*. Charta Jacobi Reg. Arag. an. 1326. [Spicil. Acher. to. 8. p. 279.] *Extunc dicti mercatores non expectata seu obtenta requisitione aliqua, seu Facita, à vobis vel vestris officialibus ubis facienda, aut Facita justitia, &c. Facitore*, pro *fattore*, dicunt etiam Itali. Vide Pergaminum in *Fare*. *Facitur*, pro *fit*, dictum ab antiquis observat Nonius cap. 10. n. 19.

¶ FACIUM, Fascis, fasciculus, Gall. *Faisceau, Botte*. Conventio inter Guillel. & Petrum Ricardi cum Abbate Psalmodii an. 1215. *Illi qui veniebant causa accipiendi levatas, debebant afferre triginta duas libras panis & unum baral plenum vini, & unum Facium porrorum, & unam eminam fabarum nigrarum.*

¶ FACTERDIUM. Vide *Facitergium*.

¶ FACTIBILE, Quod potest fieri, Gall. *Faisable*, apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 839.

FACTICIOSUS, *Dædalus*, πολυμήχανος, Gloss. Gr. Lat. Promtus ad multa machinanda.

1. FACTIO, *Malitia*, unde *Factiosi*, *malitiosi*, in Glossis MSS. Jo. de Janua: *Factio, actus faciendi*,

vel ficta actio. Cum enim aliquis fingit se aliquid facere causa commode alicujus, & facit, ut incommodet illi, Factio proprie dicitur: unde & Factio dicitur proditio, unde Factiosus, qui fingit se facere, ut prosit, facit tamen, ut noceat, unde & Factiosus dicitur proditor. Fautio & Fautiosus, à Faveo, aliud significat. [Capitul. lib. 6. num. 384. *Si quis scelerata Factione facultatem depradationis dederit, vel si quis factam diviserit, vivus comburatur.*] Gloss. Gr. Lat. *Factiosus*, στασιαστής. *Factionem*, συνωμοσίαν. Aliud Gloss. *Factio*, συνωμοσία, συνωμοσία. Glossæ MSS. ad Concilium Carthaginense c. 10. *Querimoniam, querela, id est, maleficia, Factio.* Vide Festum.

2. FACTIO. Leges Inæ Regis Westsax. §. 30. apud Brompton. *Qui furem ceperit, habeat inde 10. sol. .... & parentes ejus abjurent ejus Factioni.* Et §. 78. *Non cogatur liber cum servo cognationem solvere, nisi velit eum Factione liberare, nec servus cum libero.* Quibus locis Editio Saxonica Lambardi ꝼæhþe habet, quod idem sonat ac ꝼeiða, ꝼaiða, ꝫueꞃꝛa. Leges Henrici I. cap. 70. iisdem fere verbis: *Non cogitur liber cum servo neggildare, nisi velit ei Factionem facere, nec servus cum libero.* Concilium Duziacense I. p. 224. Edit. Cellotii: *Eam sua Factione & quasi per forciam, & non per justitiam vindicare curavit.* Henricus Rosla in Herlinsberga:

Tum bene conjectans, quod ei nova Factio surgat.

Quod vero *Factio* hic vocatur, *fauctio* dicitur Sugerio in Ludov. VI. cap. 16. *Interim ad Regem mittunt Ludovicum, Fauctionem significant, & quid super his præcipiat, consulunt.* Idem c. 20. *Hostes, cognito ejus adventu, mirabantur Fauctionem adeo calatam et tumoruisse.* Ubi *factio* & *fauctio*, ejusem videntur originis, & sonare non *favorem* ac animi consensum, qui alicui impenditur, sed faidam, seu capitalem inimicitiam. In Legibus Henrici I. Reg. Angliæ c. 88. legendum *Factionem*, eadem notione, pro *fractionem*: *Et portet Factionem erga cognationem*, i. faidam. Vide Doubletum in Hist. San-Dionys. pag. 826.

Fautsosus, Defector, qui à principe suo deficit. Sugerius in Ludovico VI. cap. 7. de Thoma de Marna: *Ipse, qui dicebatur pater ejus, Engerannus de Bova, ... illum de castro ejicere ob ejus Fautiosam tyrannidem molebatur.* Et cap. 16. *Cujus Fautiosi diis & hominibus exosi oppidi possessor Guido, &c.*

3. FACTIO, Corvata, exactio operarum. Charta Mathildis Comitissæ apud Ughellum to. 2. p. 217. *Quod de nostris arimannis de Monticulo nullos alios usus, vel Factiones deinceps requisierit.* [Eadem notione usurpari videtur vox *Faisances*, in Consuet. Norman. cap. 93.] Vide *Faicio*.

¶ 4. FACTIO, Fabrica Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. xxxve. *Anni singulis rationem reddere constringetur de his quæ in Factione sive reparatione armorum fuerunt expensa.*

¶ 5. FACTIO, Facinus pravum, delictum. Vita S. Godebertæ Virg. April. tom. 2. p. 33. *Adjiciebat etiam Petri negationem, Latronis in cruce confessionem, lugubrem peccatricis Mariæ lamentationem, quam facile lacrimis pœnitentialibus Factionum suorum promeruerint remissionem.*

FACTIONARII, Qui *factionibus* Circorum præerant: δήμαρχοι, Byzantinis Scriptoribus, *factionum domini*, Lampridio. Gloss. Gr. Lat. Ὁ τάγματος ἡγούμενος, *Factionarius*. Gloss. Lat. Græc. *Factio*: τάγμα. Hac notione usurpat l. 1. Cod. Th. de Equis curul. Est etiam in eodem Gloss. *Factionarius*, συστασιαστής, factiosus, qui alteri negotium facessit. Vide Bulingerum lib. de Circo cap. 47.

¶ FACTIOSUS, Malitiosus. Vide *Factio* 1.

¶ FACTIVUS Sermo, Practicus, actione suffultus, in Vita S. Catharinæ Senens. to. 3. April. p. 879.

1. FACTOR, in Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. est *Dictor*. Alias

Factor, est idem ac *fautor*, qui alicujus partibus favet. Aimoinus lib. 3. de Mirac. S. Bened. cap. 6. *Id* (castrum) *Geraldus quidam partibus favens Adhemarianis tenebat, exclusis Factoribus Hugonis, qui partem ejusdem Castri ab Adhemaro sibi præreptam non mediocriter indignabatur.* Hugo Flaviniac. in Chron. pag. 193. *Perpetuo anathemate cum suis auctoribus, Factoribus, sequacibus à liminibus sanctæ Ecclesiæ separatus, &c.* Nangius in Chr. ann. 1265. *Multique alii hæretici & Factores eorum gladio anathematis feriuntur.* Adde Historiam Cortusior. lib. 9. cap. 2. & lib. 11. cap. 6. Vide *Fautio*.

Factoras, Procuratores mercatorum, Italis *Fattori*, nostris *Facteurs*. Vide *Drapperius* in *Drappus*.

Factores ScelerIS, apud Ulpianum, ut est in Pandectis Florent. pro *fautores*, & Baldricum Noviom. lib. 1. cap. 61. *Facteurs*, nude, in Consuetud. Hannoniensi cap. 32. 33. &c. *Fauteuls*, in Magno Recordo Leodiensi pag. 55. qui crimen perpetrarunt. Concilium Silvanectense an. 990. *Eos quoque, qui hujus traditionis fuerunt inventores, auctores, Factores, cooperatores, &c.* Ita usurpant lib. 6. D. de Re militari, & l. Solent. D. de Custod. & exhib.

¶ FACTORIA, Quæstorium, fiscus: Italis *Fattoria*, Quæstoris munus. Parisius de Cereta in Chron. Veron. ad an. 1277. *Eorum bona confiscata fuere camera seu Factoria Dominorum de Scala.*

¶ FACTUARIUS, Factor, agens, procurator. Charta Henrici Regis Angl. an. 1402. de solutionibus propter nuptias Blanchiæ filiæ suæ faciendis, apud Rymerum to. 8. p. 238. *Ut intentiores ac ferventiores Redditnarii pariter & Factuarii nostri sint ad solvendam summam quadraginta milium Nobilium prædictam.*

1. FACTUM. Sic appellata, ut auctor est Sirmondus in Notis ad Sidonii Epithalamium Polemii, Constitutio quædam Honorii & Theodosii Augg. ad Agricolam Præf. Pr. Gall. in Codice Autisiod. quæ ab Hincmaro *Edictum* dicitur. Vide quæ de hac voce observat præterea Salmasius ad Capitolinum p. 259. ubi *Factum* idem esse, quod πραγματικὸν Græcis, seu *Pragmatica Constitutio*, argute docet.

☞ Solitæ autem sunt Pragmaticæ istiusmodi sanctiones, nonnisi in publicis caussis fieri, ad preces civitatum & provinciarum & ad suggestionem plerumque Judicum & Præsidum provinciarum: sicque dictæ sunt, quod longo tractatu & consilio habito solemniter & multa verborum disertatione formarentur; qua ratione quidquid fit, Græcis πραγματικὸν dicitur. Sic *Constitutionis* Fl. Constantini Tyranni, qua sanxit ut VII. provinciarum Galliæ conventus Arelati, Imperii tum sede, quamque primus in Ausonianis Lectionibus Scaligeri inscriptionem in scripta scheda hanc fuisse testatur ad Symmachum Juretus: *Factum Fl. Constantini ad Agricolam Præfectum Præt. Galliarum.* Plura vide apud præfatum Salmasium in Notis ad Vitam Gordiani. Hæc ex Hofmanni Lexico.

2. FACTUM, inquit Spelmannus, à Forensibus Anglicis dicitur scriptum solenne, quo firmatur donum, concessio, pactum, contractus, & hujusmodi: alias charta, instrumentum contractûs in scriptis conceptum, aut in scripta redactum, apud

Cowellum lib. 3. Instit. tit. 22. §. 10. Monasticum Anglicanum to. 2. pag. 246. *Prædictus vero Willelmus postea per concordiam quietum clamavit libere & pacifice ab omni servitis dictam advocatiam, ... ut patet per Factum suum.* Vide *Indentura*.

¶ 3. FACTUM, Facti seu litis expositio, vox Practicis nostris notissima, de qua sic Cl. Dom. *Fleury* Hist. Eccl. lib. 98. tom. 20. pag. 339. ubi de Urbani VI. Papæ adv. Clementem VII. defensione ad Castellæ Regem: *Nous avons ce Factum du Pape Urbain assés conforme au recit que j'ai fait de son election, & c'est la premiere fois que j'ai trouvé le mot de Factum emploié en ce sens.*

¶ 4. FACTUM, Territorium, prædium. Venditio anni 1408. in Archivis D. Marchionis *de Flamarens: Vendendo dederunt ... Bernardo de Gorsolis ... Factum quod dicitur de Seutis ... cum terris, pratis, nemoribus, & cum eorum juridictionibus & pertinentiis.* Recognitio facta per Templarios Abbati Psalmodii an. 1265. *Recognoscimus vobis totum Factum seu affare de la Veune.* Hoc est, Recognoscimus nos à vobis tenere prædium seu feudum *de la Veune*. Vide *Factus*.

¶ 5. FACTUM, Expeditio militaris. Hoc significatu *Factum Vasconiæ* legitur apud Rymerum to. 1. pag. 189. col. 2.

¶ VIA FACTI, Gall. *Voie de fait*, Vis illata, seu violenta & coacta cum aliquo agendi ratio. *Omnia facta guerra, inimicitia & Via facti cessabunt*, apud Rymerum to. 13. p. 746. col. 1.

¶ 6. FACTUM REI ALICUJUS, quod ad eam rem attinet, ut Gallice dicimus, *En fait de religion, En fait de politesse*. Chronic. Richardi de S. Germano, apud Murator. to. 7. col. 130. *Factum canapis omnino remittitur. Vendentibus vinum sive ad minutum sive ad grossam, nihil requiritur.* Hoc est, quod spectat canapem, omnis exactio remittitur.

¶ 7. FACTUM, Rei alicujus conditio, status. Charta an. 1310. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Cum ipsi ignorent Factum & qualitatem dictarum recognitionum.* Galli dicimus *le Fait & la qualité*.

FACTA ARMORUM, Hastiludia, *Torneamenta*: Gallis, *Faits d'armes*. Jo. Brompton, in Ricardo I. p. 1261. *Rex Ricardus, in Angliam transiens, statuit, Facta armorum, quæ vulgo Torneamenta dicuntur, in Anglia exerceri.*

¶ FACTA MANUALIA, in Regest. Cameræ Comput. an. 1358. fol. 100. *Ad facta manualia procedentes in dicta rixa*; hoc est, ad vim manifestam.

¶ IN FACTO ESSE, Gall. *Etre au fait*. Rem apprime scire. Julian. Cæsarin. Card. Epist. ad Eugenium IV. *Quanto fuisset consultius intimare mihi prius ista, qui sum hic in Facto, ut postea Sanctitas vestra avisata de omnibus maturius deliberaret.*

1. FACTURA, *Creatura*. Seduiius lib. 1. Paschalis operis de Deo:

Cui convenit unam
Facturam servire suam.

[Otto Frising. Episc. lib. 1. de Gestis Friderici I. Imp. cap. 5. *Non enim hic ad effandum de theologica & ineffabili generatione seu nativitate attollimur; sed tantum de ea quæ a Philosophis genitura, a nobis Factura, seu creatura dici solet, disputationem instituimus.*]

2. FACTURA, Forma. Anonymus Gromaticus: *Omnes limites maritimi aut Gallici in una Factura currens.* Apud eumd. *Termini Factura tornatiles*, i. rotundi. *Lapilli Factura tornatiles, sive alta Factura breviores.* Ruricius Lemovic. Episc. l. 1. Ep. 14. *Equum, qualem jusseras, destinavi, mansuetudine placidum, membris validum, firmum robore, forma præstantem, Factura compositam, animis temperatum, &c.* Adde l. 2. Epist. 34. Itali *Fattezza* dicunt. Apud Claudium *Corte* Italum lib. 1. cap. 21. inscribitur *della forma & Fattezza del cavallo*. Ita *Fattura* Lanfranco Cicalæ Poetæ Provinciali, apud Joannem Nostradamum cap. 39. est egregia corporis compositio:

Noi miseri, lasciando fra le mura
La bella spoglia, che fra tante nate
Al nostro tempo viste, o celebrate
Non è, chi t'assomigli à tua Fattura.

☞ Eadem notione *Faiture* dixerunt Poetæ nostrates. Le Roman *d'Athis* MS.

Vers le Duc vint à grant aleure,
Bien le congnut à sa Faiture.

Ibidem:

Ce est Athis le bien amé,
Le preux, & le bien renommé, ...
Au corps de tres belle Faiture.

Hinc iisdem *Faitis* vel *Fetis* pro formosus, egregie compositus. Le Roman *de la Rose* MS.

Les sourcils blonds & bien tretis,
Et les yeux doulces & Fetis,
Qui rioyent tousjours avant
Que la bouche le plus souvent.

3. FACTURA, Alia notione. Vetus Donatio apud Perardum in Burgundicis pag. 64. *Hanc donationem fecit ... hoc est, per suum cultellum & Facturam, & per hoc pergamenum, &c.* [Suspicor legendum *Festucam*. Vide *Investitura*.]

4. FACTURA. Charta Henrici I. Fr. R. an. 1057. in Hist. S. Mariæ Suession. p. 437. *Omnem autem justitiam, scilicet in Facturam, vicariam, & omnia ad justitiam pertinentia, &c.* Sed legendum *infracturam*.

¶ 5. FACTURA, Merces operæ, Gall. *La façon*: Quod pro re aliqua facienda solvitur. Computationes an. 1270. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. p. 411. *De Factura de LXXXVIII. marcb. in ollis & magnis scutellis XIX. lib. XVI. sol ... de Factura CCCLXII. marcb. in parvis scutellis, &c.* Tabularium S. Vincentii Cenoman. *Martinus ... dedit in vadimonium Ingelbaldo cerario suas vineas, tali tenore quod medietas vini esset, pro Factura* (i. e. cultura, qua notione etiam dicimus *Façon de vignes*) *dando decem solidos, & alia in precio census. Et ego Hugo Vicarius accommodavi Martino x. libras supra illam vineam quæ juxta murum est, dando in unoquoque anno decem solidos pro Factura; & ita quod pro Factura habeam medietatem vini, & altera in precio census.* Chartularium ejusdem Monasterii fol. 69. *Sed postquam molendinum erit factum, talem partem quam accipiam, talem ad Facturas molendini mittam.* Et fol. 119. *Eisdem Monachis eleemosinavi duo jugera terræ, quæ possidet Alesia Laraberie, habenda post mortem illius Alesiæ, & Facturam quam habebat illa Alesia in bortis de virgulto Monachorum.* An hic idem, an alius & quisnam sit intellectus oculatiori definiendum relinquo.

¶ 6. FACTURA, f. Pictura textilis, Gall. *Broderie*. Obituarium vetus FF. Minorum Claromont. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. pag. 727. *Dedit indumenta rubea de damasco completa, scilicet casulam, dalmaticas Diaconi & Subdiaconi, cum cappa processionali de eodem panno cyrici cum Factura & orificiis.*

¶ 7. FACTURA, Sortilegium, maleficium, Italis *Fattura*, Incantatio, Gall. *Charme*. Synodus Pergam. an. 1311. apud Muratorium to. 9. col. 561. *Aut incantationes, sacrilegia, auguria, vel maleficia, quæ Factura, sive præstigia vulgariter appellantur, vel*

invocationes dæmonum pro futuris, vel jam commissis aliquibus præsciendis. Bernabæus Senensis in Vita S. Bernardini, Maii to. 5. p. 285.* *Unde modo aliquo surgere non valebat absque duorum auxilio, & hoc malefica arte Factura, seu nicromantiæ, debilitatus & paralyticus.* Et to. 7. p. 781. in Miraculis S. Ubaldi: *Benedico te, ô panis... ut sic destructio & annihilatio omnium Facturarum, ligationum, fascinationum & incantationum.* Hinc

FACTURARI, [Fascinari.] Processus ad Vitam S. Antonini num. 18. *Contigit lamiaria lamiis seu fascinari, vel Facturari factura dæmoniorum aut strigum, &c.*

¶ FACTURIRE, Cupere facere. Odo de varia Ernesti Bavariæ Ducis fortuna, inter Anecd. Marten. to. 3. col. 361.

> *Hi* (Panothi) *sicut ad bella leves, acidoque ferentes*
> *Spicula felle lita, in Cyclopes plurima damna*
> *Fecerunt; Dux unde dolens, & supplice questu*
> *Regis Facturiens vindictam, deligit acres*
> *Mille viros, pergensque viam vix quinque dierum*
> *Illos invadit, &c.*

Quidam verbum *Facturire* tribuunt Plauto, sed alii retinent *Factare*.

FACTUS, Modus agri. Capitularia Caroli M. l. 5. c. 151. *Visum est nobis... statuere, ut quicumque de prædictis hominibus quartam Facti tenet cum suis animalibus, Seniori suo pleniter unum diem cum suo aratro in campo dominico aret.* Charta Caroli Calvi Regis Fr. an. 22. regni Ind. 10. pro Monasterio S. Martini Turonensis ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 136. *Quarum villarum nomina hæc sunt, id est, Burgagalus cum capellis & manso dominicato, & Factis nonaginta duobus, in quibus sunt coloniæ Cuciacus, & Areolus, Victena, &c.* Occurrit ibi pluries. Charta ejusdem Caroli C an. 845. apud Bellium in Episcop. Pictav. *In villa Bidisciaco casam dominicatam cum Ecclesia... & Factos 10... in villa Sion terram S. Cirici Factum 1. aspicientem ad Bidisciacum.... In Anadone Factos 5. in villa Fano Factum 1. & in Portiaco alterum.* Polyptychus Eccles. Floriacensis: *Habet in ipsa villa Factos, id est, mansos 60.* Vetus Charta in Actis Episc. Cenoman. pag. 235. *Quod nos concessimus Actleo illo Facto, quem genitor suus Acbertus, qui vocatur Achita, ... tenuit, vel moriens dereliquit, usque annos quinque, ipse Achileus de ipso Facto aliud exinde non reddat, præter tantum regalia in campo dominico procurare faciat.* Occurrit etiam non semel in Tabul. S. Mauri ad Ligerim. Vide *Facta*, [& *Factum* 4.]

¶ FACUL, *Facile*. Gloss. Sangerm. n. 501. Utitur Varro, ut & *Difficul* pro *Difficile*. Vide Festum & Nonium.

¶ 1. FACULA, Jacobus Auria lib. 10. Annal. Genuens. apud Muratorium to. 6. col. 573. *Vel dicitur Janua à Jano Deo principiorum, qui pingitur habere duas facies, scilicet ante & retro, sicut civitas Janua prospicit ante mare & retro terram; & dicitur habere duas Faculas, id est, duas partes, Oriens & Occidens, sicut civitas Janua habet duas portas, scilicet portam maris & portam terræ.*

2. FACULA, Latinis, Tæda ex arboribus pinei generis: recentioribus vero quivis caudex, stipes ad ardendum; *Busche*. Capitulare de Villis cap. 62. *Quid de lignariis, & Faculis, quid de axilis, & alio materiamine, &c.* Marculfus lib. 1. form. 11. in Tractoria Legatorum: *Ideo jubemus, ut locis convenientibus eisdem a vobis evectio simul & humanitas ministretur, hoc est, veredos seu paraveredos tantos, panis nitidi modios tantos, ... leguminum carra tanta, Faculas tantas, &c.* Tabularium S. Remigii Remensis: *Sunt simul excepti lignarii & carrii, quæ in ipsis villis sunt, 867. Facularum, 977. perticarum circuletum, 156. scindularum, &c.* [Codex MS. Irminonis Abbatis Sangerman. fol. 60. v°. col. 2. *Solvunt... ova xxx. axiculos c. & totidem scindolas, xii. dovas, circulos vi. xii. Faculas.* Rursum legitur fol. seq. col. 2.]

FACULAS ACCENDERE, Superstitionis species, quam exagitant passim Concilia. Arelat. II. c. 23. *Si in alicujus Episcopi territorio infideles aut Faculas accenderint, aut arbores, fontes, vel saxa venerentur, &c. Candelam deferre*, in Concil. Nannetensi c. 20. Adde Capitul. Caroli M. lib. 7. cap. 136. Vide Concil. Bracarense apud Burchard. lib. 10. c. 21. Synod. Trullan. cap. 65. Concil. Toletan. XII. cap. 11. XVI. cap. 2.

FACULARE, *Faculas, vel faces fingere vel facere*, Joanni de Janua.

¶ FACULENTUS, *Face plenus*. Papias. *Plenus luce, lucidus, clarus.* Johan de Janua.

¶ FACULTA. Vide *Factata*.

FACULTATICULA, Bona, prædia, qualiacumque sunt, quomodo *bonuscula*, apud Sidonium lib. 9. Epist. 6 & in l. 29. Cod. Th. de Petition. Concilium Parisiense IV. *Etiam & Facultaticulam Ecclesiæ... simili conditione pervasit.* Charta S Karileffi in Actis Episcopor. Cenoman p. 84. *Nullas functiones vel exactiones de prædicta facultate penitus requiratur, sed sub integra emunitate Facultaticula, &c.* Vide Vitam Aldrici Episc. Cenom. num. 36. [& Vitam S. Bernardi Tiron. April. tom. 2. pag. 248.] *Facultatula*, apud S. Hieronym. adversus Vigilantium cap. 5. in Miraculis S Ursmari n. 3. &c. *Facultatulam* dixit idem Hieronym. Ep. 27. cap. 4. Epist. 47. cap. 1.

¶ FACULUS. Vide *Facilus*.

FACUNDIA, Facultas. Capitula Ludov. Pii ann. 826. cap. 6. *Et ultra ille, qui quæsierit, Facundiam de servitio illius dicendi non habeat.* Charta Luithprandi Regis Longobard. apud Ughellum in Episcopis Aretinis: *Et nullam Facundiam... contra te vel tuos successores habeat aliquod de suprascriptis Ecclesiis loquendi.* Lex Longobard. l. 1. tit. 36. § 6. *Decernimus, ut nullam Facundiam requirendi habeat.* Occurrit præterea lib. 2. tit. 8. §. 6. tit. 21. §. 13. 20. 24. tit. 26. tit. 35. §. 6. &c.

FACUNDE, nostri usurparunt pro facultatibus ac divitiis. Le Roman d'*Alexandre* MS.

> *Riches d'avoir & de Faconder.*

¶ FACUS, *Vermiculus*, apud Papiam.

FADA. Vide *Fadus*.

FADERIUM, FADERPHIUM, PHADERPHIUM. Vox Longobardorum, quæ in Boëtianis Glossis, *Dos* exponitur. Lex Longob. lib. 1. tit. 9. §. 12. *Et si filios de ipsa muliere habuerit legitimos, habeant filii morgingap, & Faderphium suæ matris.* Lib. 2. tit. 14. §. 5. *Tunc illa vidua, quæ in domo patris aut fratris regressa est, habeat sibi morgengab & methium: de Faderfio autem, id est, de alio dono, quantum pater aut frater dederit ei, quando ad maritum ambulaverit, mittat in confusum cum aliis sororibus.* Edit Boeriana habet *Phaldefium*. *Phaderphium*, lib. 2. tit. 1. §. 4. *Habeat ipsa mulier morgengab, & quod de parentibus ejus adduxerit, id est, Phaderphium.* Sunt igitur *Faderfia*, dona, quæ pater filiæ, quam, nuptui dat, in dotem concedit. Vox deducta à Saxonico ꝼæꝺeꞃ, aut Germanico *Fader*, i. pater, & Eꞃꝼ, hæreditas, quasi dicas, *paterna hereditas*. Vide Sibrandum à Sicama ad Leg. Frison. tit. 15.

FADIATUS Dies, in quo aliquis *defecit*, seo juri, aut assignationi non stetit, quidiem *vadiatum* non servavit: unde forte vocis origo, in Consuetud. Tulosæ part. 4. tit. de Feudis art. 13.

¶ FADIGA dicitur, com judex, vel feudalis dominus, vassallo jus sibi fieri, aut quod ejus servitii est indicari aut probari postulanti, vel plane denegat, vel Curiæ suæ placita differt ultra quam Leges feudales permittant. Appendix ad Marcam Hispan. col. 1343. *Ad hæc Guilelmus Raimundi respondebat se ideo guardam ipsius zuda non fecisse quia nec suam cartam sic intelligebat, nec partem suam, quam in ipsa civitate & ejus terminis habere debebat, ac manifeste monstrare vel tradere volebat, nec ad judicium seu laudamentum sua curia eam adducere, vel super hoc ipsum audire nunquam amplius nisi usque modo voluit. Comes vero respondebat quod si unquam aliquam dilationem super hoc fecit, semper eam cum assensu Guillelmi Raimundi fecit .... Propter hoc judicavit prædicta curia quod si Guillelmus Raimundi posset legitimis testibus ea quæ dicebat comprobare, videlicet quod in domino suo Comite supradictam Fadigam fecisset, impenet sibi Comes supradictas expensas sexaginta millium aureorum, &c.* Vide *Defectus* 3.

¶ FADISTORIUM. Vide *Faldistorium*.

FADUS, Fada, Dæmonis species: Gallis *Faie*, vel *Fée*; vox efficta forte à *Nympha*. [Alii à verbo *fari*, *fatus*, etymon deducunt. Itali *Fata* etiamnum dicunt, Occitani *Fades*. De iis ita Arnobius lib. 1. *Qui Faunos, qui Fatuas, civitatumque genios ..... reverentur.*] *Fadas*, & *Hadas*, has vocant Hispanici Fabularum, seu *Romanorum*, Scriptores. Scholiastes Theocriti: Νύμφαι, τὰ ἐν γυναικείῳ σχήματι δαιμόνια. Gervasius Tilleberiensis MS. de Otiis Imperial. decisione 3. cap. 88. *Multi testantur, ... se vidisse Silvanos & Panes, quos Incubos nominant, Galli vero Dusios dicunt, ... quasdam hujusmodi larvarum, quas Fadas nominant, amatores audivimus, &c.* Cap. 94. de quodam equo mirabili: *Quid dicam, nescio, si verus equus fuit, aut si Fadus erat, ut homines asserunt.* Chron. Bertrandi Guescl. MS.

Encore disoit-on, que c'estoit destinée,
Et que le faus de quoy elle s'estoit sesoudée,
Li venoit proprement par parelle de Fée.

Le Roman *de Partenay*, ou *de Lezignau*, MS. *tiré du Latin & rimé par le commandement de Guillaume l'Archevesque:*

Le chasteau fut fait d'une Fée,
Si comme il est par tout retrait.

Hinc *Farrie*, pro spectris. Guillelmus *Guiart* in Hist. Francica MS.

Plusieurs parlent de Guenart,
Du Lou, de l'Asne, de Renart,
De Faeries, & de songes,
De fantesmes, & de mensonges.

Scholiastes Theocriti Idyll. 3. v. 11. Νύμφαι εἰσὶ τὰ ἐν γυναικείῳ σχήματι ἐν τοῖς ὄρεσι φαινόμενα δαιμόνια. Vide *Fauni*.

☞ Inde etiam *Faé*, pro Præstigiator. Le Roman *de la guerre de Troye* MS.

Ment ont Jasen entr'auls loé,
Bien dient tes qil est Faé.

Vide *Caseneuve* & Menagium in Etymolog. Gall.

¶ FÆCHA. Vide *Fasha*.

¶ FÆCILENTUS, pro *Faculentur*, vel ut alii scribunt *Feculentus*, fece plenus, in Vita S. Celsi Episc. Trevir. to. 3. Febr p. 396.

FÆCISCERE, Fæce infici, fæcem redolere. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS c. 37. *Ipse calix confricetur, ne forte aliquantulum Faciscat.*

FÆRBENA. Vox Saxonica, in Legibus Presbyterorum Northumbrensium cap. 47. quæ idem, quod Cyꝼliꝼc, id est, *rusticus*, sonat, ut censet Spelmannus to. 1. Concilior. Angl. p. 499.

FÆSTINGMEN, Homines commendati, vassalli: ex Saxon. ꝼæꝼting, commendatus, & manu strenuos homo. Charta Cenulphi Regis Merciorum an. 821. tom. 1. Monastici Angl. pag. 100. *Nec Rex suum pastum requirat, vel habentes homines, quos nos dicimus Fastingmen, nec eos, qui accipitres portant, vel falcones, &c.* Ubi *habentes* idem valet ac *divites*. [Charta Berhtwlfi itidem Reg. Merciorum ibid. fol. 123. *Ut illud monasterium* (Breodun) *sit liberatum ab illis incommodis, quæ nos Saxonica lingua Festingmen dicimus.* Ubi Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Festingmen* à Saxon. ꝼeꝼtenmon, Fidejussor, accersit: an felicius judicet Lector. Vide *Festingmen*.]

FAGATUM, vel potius *Fagotum*, Fascis, Gallis & Anglis *Fagot*, occurrit apud Willel. Thorn. ann. 1307. Vide *Fagotus*.

¶ FAGEA VAGINA, Quæ est ex cortice fagi, olim Francis nostris in usu, ut testatur Anonymus S. Galli monachus in Vita Caroli M. *Post hæc baltheus spata colligatus. Quæ spata primo Vagina Fagea, secundo corio qualicumque, tertio linteamine candidissimo cera lucidissima roborate ita cingebatur, ut per medium cruciculis eminentibus, ad perceptionem gentilium auraretur.*

¶ FAGETUM, Idem videtur quod mox *Fagia* 1. Charta an. 1139. apud Miræum Diplom. Belgic. to. 2. p. 966. *Allodium in proprio Fageti loco, qui hæreditas Domini nuncupabatur.*

1. FAGIA, [vel FAGIUM.] Silva ex *fagis*, Gallis *Faye*. Tabularium Ecclesiæ Cadurcensis: *Donamus in villa de Cornu in uno manse 2. panes, & 2. galles, & in Fagia passio 40. portes per singulos annos.*

2. FAGIA, Alia notione, in Statut. Mediolanens. part. 2. cap. 272. *Teneatur judex stratarum bis in anno visitare stratas nostras, & Fagias, & pontes super eis existentes, &c.* Adde cap. 284. [Ubi *Fagia* molem significare videtur qua continetur aqua. Ceterum *Fagetalle* vocant in Brescia quidquid moli muniendæ inservit, quod ex fascibus, vulgo *fagots*, sæpissime id fiat.]

¶ FAGILUM, f. ut *Fagetum*. *Facta est hujus rei firmatio ... ad Fagilum Bernardi de Buslodio, quod est inter vetus vicum & Batolum*, apud Baluzium to. 7. Miscell. p. 211.

¶ 1. FAGINA, Mustella major, Gall. *Fouine*, Hisp. *Foina*. Concil. Tarracon. an. 1591. inter Hispan. to. 4. pag. 614. col. 2. *Nulli Canonici, vel Clerici ... vestes rubeas, vel virides, nec ferratuceas pellium de martis, de Faginis ... portare præsumant.* Concil. Dertus. cap. 1. Hispan. tom. 3. pag. 663. *Neque* (Clericus) *folleratus deferat pellium de marthis, de Fagines.*

2. FAGINA, *Glandis fagea*, uti vocatur à Plinio lib. 16. c. 5. copia. *Fayne*, in Consuetudine Arvern. c. 31. art. 38. [*Faisne* vel *Fesne*, in Nivern. tit. 17. art. 17.] Chrodegangus Episcop. Metensis in Regula Canonic. c. 7. apud Acherium: *Si contigerit, quod illo anno glandis, vel Fagina non sit, & non habeat, unde hanc mensuram de carne impleant, &c.* Tabularium Dervensis Monast. an. 1027. *Et si pro tempore felicitatis silva occurrerit, & esus glandium vel Faginæ fuerit, &c.* Charta Hugonis Leodiensis Episcopi an. 1202. apud Barthol. *Fizen* in Hist. Leod. p. 447. *Præterea dedimus in assensus pasturarum, & usum Faginæ & glandium, &c.*

[Charta

[Charta Henrici Ducis Limburgi an. 1200. apud Miræum to. 1. Diplom. Belg. pag. 726. col. 2. *Damus præterea aisantias totius terræ meæ in campis, aquis, silvis & pascuis, etiam Fagina & glandium, geatis.*]

¶ Faginina Silva, ut Faginea vel Fagina, in Breviario Folquini MS. ex Archivo Audomarensi.

¶ FAGINULA, Fagus. Miracula B. Simonis de Lipnica, Julii tom. 4. pag. 555. *Duo lapilli ad instar granorum Faginula, alias Bukwie*: nunc Germanis *Buche* vel *Buch-baum*, Belgis *Buecken-boom*.

FAGIOLUM. Gesta Innocentii III. PP. pag. 147. *Pandulphus cœpit ædificare Fagiolum super quoddam monumentum antiquum, quod illius domus adeo erat vicinum, ut à fundibulariis de hoc in illam lapides jacerentur.* [Vide *Fagia* 2.]

¶ FAGNES. Vide *Fagina* 1.

¶ FAGOLIDORI, φαγολοίδοροι. S. Hieronymus in Prologo ad Ezechielem Prophetam: *Si autem amici mei & hunc subsannaverint, dicite eis quod nemo eos compellat ut scribant. Sed vereor ne illud eis eveniat quod Græce significantius dicitur: ut vocentur φαγολοίδοροι, quod est, manducantes sannas*, vel ut alii legunt, *senecias*. Quibus intelliguntur homines impendio maledici, qui conviciando alantur ac saginentur. Verum mendosa est, ut conjiciunt prudentiores, Hieronymi lectio. Ac primum quidem hæc verba, *Quod est, manducantes sannas*, vel *senecias*, à quodam sciolo, qui interpretari voluerit vocem à se minime intellectam, addita fuisse verisimillimum est. Quod vero spectat vocem ipsam φαγολοίδοροι, cum omnino præter analogiam linguæ Græcæ componatur, (non enim dicunt φαγόλαλος, sed λαλοφάγος) eam fictam esse & alterius loco suppositam existimo: quare lubens cum Erasmo & Roberto Stephano legerem φιλολοίδοροι, Quibus, scilicet, studio est calumniari & carpere, velut id suo morbo faciant, non merito aliorum. Ineptas vocis *Senecia* explicationes vide suo loco.

¶ FAGOTARIUS. Vide in *Fagus*.

¶ FAGOTUS, à Gall. *Fagot*, Fascis. Chartular. Latiniac. *Quadriga quæ portat trossellos, vel Fagotos, vel pendera solvet in exitu portæ pro qualibet pecia duos denarios.* Vide mox in *Fagus*.

FAGUS, Jus conficiendi fasces, & eos asserendi ex silvis, quos *Fagots* vocamus. Innocentius III. lib. 2. Epist. p. 415. *In parochia des Escones pasnagium quitum, & 22. Fagot absque aliqua traditione annuatim, quando volueritis, accipiendas.* Charta Henrici I. Ducis Brabantiæ an. 1206. apud Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 100. *Et usum lignorum in silva mea, ... & cum uno plaustro tantum, qui usus in nostro vulgari Fagus appellatur.* Inquisitiones Costumarum de Andeliaco in veteri Regesto Cameræ Computor. Paris. signato P. fol. 19. *Jurati dixerunt, quod Dom. Rogerus Torel habet in prædicta foresta per liberationem Vicecomitis... suum herbergagium ad virgam de pleno pugno ad terram, ... & habet ad ignem suum Fagum Bolonia, & furcum, & frondes, sine defectione arboris.* Occurrit passim in Regesto Herouvalliano Philippi Augusti. [Bullar. Fontanell. fol. 41. v°. *Lesdits Religieux prenoient en la forest ... seize chartées de Fou chascun jour.*]

Fagotarii, Qui fasces lignorum in forestis conficiunt, *Fagotiers*, in Regesto Philippi Aug. fol. 129. Vetus Inquisitio Forestae. ibidem fol. 170. *Item Fagotarius eorum vadit post asinos, & facit fagotos duos de eo, quod remanet post onera asinorum.*

FAHNELEN, Fanælen, Vanlehen, Germanis, dicuntur majora feuda, quæ cum traditione vexilli conferuntur à solo Principe. Vox deducta à ꝼana, Saxonico, vel *Vaen*, Germanico, vexillum, & Lehen, feudum. Bulla Aurea Caroli IV. Imp. an. 1356. *Feudis Principum exceptis, & illis, quæ Vanlehen vulgariter appellantur, quorum investituram & collationem soli Imperatori, vel Regi Romanorum specialiter reservamus.* Charta Witzlai Principis Rugianorum an. 1322. apud Pontanum lib. 7. Rerum Danicar. pag. 432. *Quibus de dictis terris homagium fecimus jure feudali, quod Fanalen nuncupatur.* Chronicon Laurishamense p. 32. *Septem principalia beneficia, quæ vulgo appellantur Volleben, morte septem nobilissimorum Ecclesiæ fidelium in unam personam Godefredi in brevi devoluta sunt.* Ubi Freherus emendandum aut intelligendum *Fanleben*, recte existimat. [*Fahnlen, Faneulen* scribit Spelmannus quem consule, si vacat.] Vide *Feudum vexilli*.

1. FAIA, Fagus, seu arbor glandifera, vel glandem fageam ferens. Lex Longob. lib. 1. tit. 19. §. 8. *Si quis roborem, aut quercum, seu cerrum, quod est modo laiscum, aut glandem, quod est Faia, ... inciderit.* Ubi Leges Rotharis Regis tit. 101. § 62. pro *modo laiscum*, habet *medula ischat*. Tabular. S. Eparchii Inculism. fol. 4. *Et de silva nostra, quæ vulgo appellatur Faia præpositalis.* Silva fagis consita. [Charta Guill. Bartholomæi pro monast. S. Juniani apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 729. *Partem meam, quam habebam in alodio de Maufrat & in Faia Ricardi, Deo & S. Juniano dono jure perpetuo.*] Vide *Fagina* 2.

2. FAIA. Vetus Membrana in Sanctuario Capuano pag. 529. *In vigilia revelationis S. Stephani, infrascripta Ecclesia venire debent cum Faiis ad Ecclesiam Capuanam, &c.* Ubi Michael Monachus: *Hic Faia seu Faius est machina hujusmodi forma: pertica alta & gracilis seu arundo intra 3. circulos æque distantes immittitur: baculi & circuli adornantur: eminet signum Crucis in vertice, & pede Crucis, bractea seu vitta papyracea tres vel 4. coloribus & incisuris pulcra deorsum pendent, circulis alligata, ne moveantur. Quare Faias seu Faia rotunda meta seu turris formam repræsentat.* Belle hæc quidem, at unde vocis origo? hic hæret Monachus. Forte, inquit, ab initio ejusmodi machina dicta Pharus seu Phara, postea corrupta voce *Faius* & *Faia*. Forte denique per *Faias* intelliguntur rami fagorum, quos *Faias* Longobardi appellabant, quos ex Ecclesiæ deferrent. Quid si legendum *baias*, id est, palmarum ramis? nam præterquam quod ita appellabantur à Græcis nuperis, constat Stephanum Protomartyrem cum palma in manu vulgo depingi in signum martyrii.

3. FAIA, Alia notione. Vetus Charta apud Dominicum lib. de Prærog. allod. sub finem: *Illa vinea de illa Faia super via Rigaldo fratri Bosoni dimitto.* [Forte possit & hic intelligi *Faia*, Silva fagis consita, ita ut *Vinea de Faia* sit vinea prope silvam fagineam. *Faia* vel *Faya* Dumbensibus est Ovis, sed hæc nihil ad præcedentia.]

FAICIA. Tabularium Ecclesiæ Uticensis an. 1241. fol. 51. verso: *Recognoscimus vobis .... totum honorem infra scriptum, videlicet quandam Faiciam, quæ vocatur Faicia dels Codalizes, quæ est in fischa D. Episcopi Uticensis, in parochia S. Laurentii, ... & aliam Faiciam, quæ est in eadem fischa, &c.* [Instrum. anni 1332. ex Archivo S. Victoris Massil. *Crescanus de Biens Judæus civis Massil. vendidit Johanni de Vapingo civi Massil. unam Faiciam orti. Faisse* eadem notione etiamnum dicunt Massilienses quamdam terræ ligulam; alii Provinciales *Faisso de terro*.]

Faissa, Faissia, Ead. notione. Charta in Ruthenensi Comitato exarata an. 1306. ex 2. Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. Tabularii Regii num. 7. *Item ab hæredibus Guillelmi Boc ignobili, qui ab ignobili acquisiverat Faissiam juxta terram mansi de Boisso pretio 30. libr. Turon. debilis monetæ*, &c. Infra: *De alia vero medietate dicti mansi & Faissiarum, quam per mutationem, ... acquisiverunt*, &c. Rursum: *Quia dictum mansum de Quezaguet cum duabus suis Faissiis & juribus universis ... acquisivit*, &c. Idem videtur quod *Fazenda*. Vide in hac voce, & *Factus*.

Faisa. Charta Alexandri PP. an. 1160. in Tabulario Humolariensi: *Item quod Ursellum tres Faisas, & tria nemora*, &c. [Tabular. S. Victoris Massil. *In alio loco medietatem de una Faisa*, &c.]

¶ **Faixa**, in Tabular. Eccl. Aptensis Ch. 1. *Faixa devensi.*

Faxia. Tabular. S. Theofredi in Velavis: *Sicut descendit Faxia de monte in vallem.*

Faxa, Eadem etiam, ut videtur, notione. Vetus Charta an. 1126. Petri Abbatis Axianensis: *Dimitto tibi Raymundo ... tertiam partem de manso Guigon, quod est in villa de Vallesias, præter unam Faxam de terra, quæ est ante portam Jo. Revelli.* Ubi *Faxa*, videtur esse *facies*, nos diceremus, *sauf une face de terre, qui est devant la porte*, &c. Hispanis, *Faxa*, est *Fascia*, ita erit terræ ligula. [Testamentum Adelaïdis Vicecomitissæ Narbon. an. 989. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 103. *Dono eis mansum unum cum ipsa curte & orto, & Faxam unam de terra & dimidium campum*, &c. *Faxas supra condaminam*, in Chartulario Aptensi fol. 72. v°.]

¶ **Foxa**, Eadem, ut videtur, notione. Epistola Alexandri III. PP. ad Berengarium Abb. inter Concil. Hispan. to. 3. pag. 377. *Allodium vallis Aradi cum ipsa Foxa; quæ fuit Richellis Comitissæ.*

FAIDA, exponitur *Inimicitia*, in Lege Longob. l. 1. tit. 7. §. 115. lib. 2. tit. 14. §. 10. interdum vindicta, quæ pro morte propinqui aut agnati exigitur: *Vindicta parentum, quod Faidam dicimus*, apud Reginonem lib. 2. de Ecclesiast. discipl. cap. 5. & Burchardum lib. 1. cap. 94. Gloss. *Faida, vindicta mortis.* Rhenanus lib. 2. Rerum Germanic. pag. 95. *Faidam vocabant Franci simultatem apertam, qua unus aliquis uni vel pluribus bellum denuntiat. Ab hac Gallicani scribæ Faidosum appellant, qui Faidam exercet. Germanis notum nimis vocabulum est.* Præsertim vero definitur, gravis & aperta inimicitia ob cædem fere aliquam suscepta. Neque tamen omnis simultas fuit *Faida*, sed capitalis illa, quæ apud Germanos & Septentrionales populos obtinuit, penes quos privatæ inimicitiæ per totam cognationem diffundebantur: adeo ut si ex ea quis interfectus fuisset, cædis pœna à tota cognatione exigeretur, ac in eam pro libito vindicaretur. Synodus Ticinensis an. 855. in Appendice cap. 3. *Si inter has forte eundem latronem occidi contigerit, nullatenus, qui eum occidit, damnatione mulctetur, neque ullas inimicitias à parentibus, aut ullam persecutionem ab ullo ejus amico vel propinquo sustineat.* A Saxonico ꝼæhð, seu ꝼehðe, vel Germanico *Fhede*, & *Feide*, *i.* hostis, inimicus, vocem deducunt Lambardus, Spelmannus, Somnerus & alii: Sibrandus à Sicama, à *Veed*, capitalis inimicitia. Vide Dissertationem nostram ad Joinvillam de Privatis bellis, & Gregorium VII. PP. lib. 2. Epist. 5. Apud Olaum Wormium in Lexico Runico, *Faatt*, exponitur *privata simultas*.

Feida, scribitur in Capitulari de Villis cap. 4. *Pro homicidio & incendio, unde Feida exire potest*

¶ **Feida Regia**, ibidem, pro satisfactione, quæ ex delicto Regi debetur: *Pro Feida vero nostra, ... familia vapuletur.*

Faidam Levare, in Lege Longobardorum lib. 1. tit. 9. §. 18.

Propter Faidam Fugere, in Capitulari Compendiensi an. 757. cap. 18.

Faidam Pacificare, *Pacare: Per sacramentum pacificare*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. §. 34. lib. 2. tit. 7. §. 2. in Capit. Caroli M. lib. 4. c. 27. 55. in Capit. Caroli C. tit. 34. §. 10. interjecto solenni jurejurando confirmare se depositis odiis in concordiam rediturum.

Faidam Requirere, in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. §. 17.

Pro Faida *pretium recipere vel solvere*, in Lege Longob. lib. 1. in Capit. Caroli M. lib. 5. c. 134. in Capit. addit. 4. c. 92.

Faidam Jurare, apud Hincmarum in Epist. ad Carolum Reg. à Cellotio edita, & tom. 2. Spicilegii pag. 825. in Capitul. Carlomanni tit. 2. §. 3. 10. &c.

Faidam Portare Alicui, Bellum domesticum indicere. Occurrit passim in Legibus Edmundi Regis Angl. c. 1. Saxon. tit. 2. §. 5. in Capit. Caroli C. tit. 11. c. 5. tit. 39. c. 2. in Capit. Carlomanni Regis tit. 2. c. 3. 10. 11. in Legib. Henrici I. Regis Angl. c. 88. &c. Sic *inimicitias denuntiare* dixit Seneca Epist. 77. *Indicere simultatem*, Suetonius in Nerone cap. 25. *Inimicitias indicere*, Sidonius lib. 7. Epist. 9.

Propter Faidam *occidere*, in Lege Saxonum tit. 3. §. 4.

Componere Excepta Faida, in Lege Saxon. tit. 12. §. 3. *Componere, cessante Faida, id est, inimicitia*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 7. §. 1. tit. 9. §. 4. quod exponitur §. 15. tit. 7. *Ut Faida, quod est inimicitia, post compositionem acceptam postponatur, & amplius non requiratur, nec dolus teneatur.*

¶ **Faidam Componere**, est Læso satisfacere, in Legibus Luitprandi, apud Muratorium tom. 1. part. 2. p. 76. col. 2. *Si Romanus homo mulierem Langobardam tulerit, & mundium ex ea fecerit, & post ejus decessum ad alium maritum ambulaverit sine voluntate hæredum prioris mariti, Faida & anagrip non requiratur, quia postquam marito Romano se copulaverit, & ipse ex ea mundium fecerit, Romana effecta est, & filii qui de eo matrimonio nascuntur, secundum legem patris Romani sint, & ideo Faidam & anagrip minime Componere debet qui eam postea tulit, sicut nec de alia Romana.*

Faidam Habere, in Lege Longobardorum lib. 2. tit. 1. §. 11.

Faidam Deponere, *id est, inimicitiam pacificare*, in Lege Longob. lib. 2. tit. 14. §. 10. Vide præterea eamdem Legem Longob. lib. 2. tit. 2. §. 1. 2. 3. tit. 13. §. 2. tit. 54. §. 2. Capit. Caroli M. lib. 5. c. 6. Capitulationem ejusdem Imp. de partibus Saxoniæ cap. 3. Capitul. Caroli C. tit. 34. c. 10. tit. 39. c. 3. &c.

Faidia, Idem quod *Faida*. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 88. *Si quis post hac hominem occidat, ipse sibi portat homicidii Faidiam.* Et mox: *Si quis propter Faidiam, vel causam aliquam, de parentela se vellet tollere*, &c. Edictum S. Ludovici anno 1245. *Mandantes tibi præcipimus, quatenus de omnibus guerris & Faidiis tua Ballivia ex parte nostra capias, & dari facias rectas treugas*, &c.

¶ **Faidus**, Eadem notione, in Decretione Chlo-

tarii II. §. 9. *Demiam statas fai juxta modum culpa inter fredum & Faidum compensabitur.*

Infaidiare, Inimicitias exercere, gerere, suscipere, adversus aliquem stare, impetere, &c. in Legibus Edmundi Regis apud Culinsonam editis c. 2.

De *Faidis* seu bellis privatis Dissertationem integram instituimus ad Joinvillam, quæ est 29. Adde præterea, quæ collegit Michael *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. in verbis *Diffidamentum*, *Batalla*, *Captanens*, *Fraller pacis*, *Guerra*, *&c.* Honoratum Bonnorium Salooensem in Arbore certaminum, 4. parte cap. 15. 16. 17. 22. 67. 68. 70. 71. Foros Aragon. fol. 181. v. 182. &c.

Faidire, *Faidam*, seu inimicitiam excitare. Charta ann. 1181. apud Catell. lib. 2. de Comitib. Tolos. pag. 214. *Si aliquis homo vel femina de Tolosa Faidsat, ut guerram faceret Comiti, &c.* [Charta an. 1223. *Homines monasterii cum non essent de aliquo malesicio convicti, vel confessi, Faidivit .... & tam Faiditorum quam interfectorum bona contra justitiam occupavit.*] Philippus *Mouskes* in Philippo Augusto:

Quar li Poitevin li aidoient,
Et le Roy Jean menlt Faidoient.

Vide Jacobum Pergaminum in *Fenre.*

Faidimentum. Aresta an. 1261. in 1. Reg. Parl. f. 115. *Cum D. de Limoso peteret Faidimenta & aliam justitiam in terra à D. Rege sibi data in Albigesio, &c.* Charta S. Ludovici Reg. an. 1264. apud Sammarthanos in Episcopis Albiensib. *Et intelligitur de Faidimentis illorum Faiditorum, qui fuerunt, vel erunt Faiditi à civitate Albiensi.* [Charta Philippi III. Regis Franc. ann. 1273. pro Monaster. S. Tiberii apud Stephanot. tom. 1. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 404. *Pro qua* (alberga decem militum) *monasterium præstat nobis viginti solidos Turonenses annuatim, heresibus insuper & Faidimentis* (l. *faidimentis*) *quæ nobis sicut in aliis villis monasteriorum terra illius habemus, salvis quoque, &c.* Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. ex libro viridi fol. 53. *Possidet medietatem castri de Rivo-grandi & redituum ejusdem cum medietate jurisdictionis altæ & bassæ & cum incursu hæresis & Faidimentorum.*]

Faiditus, Hostis, qui in *Faida*, seu guerra est. Monachus Vallis Sarnei c. 83. *Ruptarii & Faiditi, & mali alii, qui antea erant inimici occulti Comitis, &c.* Perperam *faidici* editum. Charta ann. 1218. in Regesto Carcassonensi fol. 10. *Præterea Faiditos de terra, seu raptarios, & quoslibet alios inimicos & proditores Comitis prædicti non recipiemus scienter.* Conventiones inter Carolum I. Comitem Andegav. & Provinciæ, & Arelatenses ann. 1251. art. 19. *Quia vero damna Faiditis Arelatensibus, à suis concivibus in domibus & rebus aliis illata noscuntur, &c.* Quam vocem non intellexit Bonifacius Avinio Interpres Gallicus. Adde Chron. Guillel. de Podio-Laurentii cap. 25. 37. 41. & Concilium Tolosanum ann. 1228.

¶ Faiditus, pro *Bannitus*, seu edicto publico proscriptus, accipi videtur in Statutis Arelat. MSS. art. 86. *De Conspirantibus: Qui contra fecerit ipse sit Faiditus sive bannitus ab Arelate.* Neque alia fortassis notione usurpanda hæc vox in Conventione an. 1251. mox laudata.

Faidosus, Eadem notione. Eginhardus Epist. 27. *Asserens, se ad hanc remansionem magna cogi necessitate, pro eo, quod Faidosus sit, & cum inimicis suis & his, qui vitæ ejus insidiantur, hoc iter agere non audeat.* Vide Capitula Legis Salicæ c. 2. §. 2. Legem Bajwar. tit. 2. c. 8. Legem Saxon. tit. 2. §. 6. Legem Fris. tit. 2. §. 5. Capitul. 2. an. 805. cap. 5. Capit. Caroli M. lib. 3. c. 4. lib. 5. c. 215. Capit. ann. 13. Imperii c. 28. Legem Longob. lib. 1. tit. 37. §. 2. Leonem III. PP. in Capitulis c. 28. &c.

¶ Fayditus, de homine propter facinora profugo vel exulante dici videtur in Statuto Stephani Abb. S. Victoris Massil. ann. 1355. *Volentes tollere abusus qui per nonnullos Fayditos qui ad asylum confugerunt monasterium multa maleficia & enormia perpetrantes ad nostrum monasterium quasi in asilum confugientes, unde domus orationis facta est spelunca latronum, furum, homicidarum, assisinorum & aliorum adsimilium, &c.*

¶ FAIDIDI, dicti interdum Albigenses, si fides Pittoni in Annal. Eccl. Aquensis; neque enim unde id acceperit docet. Idem habet Commentator Convent. Arelat. in art. 21. 1æ. Convent. nota 5. Sic tamen appellari potuerunt quod quasi profugi & exulantes erant. Vide *Fayditus* supra.

FAIDIUM, pro *Feudum*, in veteri Charta, apud Sammarthanos, in Abbatib. S. Stephani de Vallibus p. 893.

FAISA. Vide *Faicia.*

¶ FAISANCIA, *Faisance*, in Consuetud. Norman. c. 93. Operarum præbitio, opus tributarium ad quod tenetur cliens erga dominum. Codex Legum Norman. apud Ludewig. tom. 7. pag. 225. *Dum ei remaneat de feodo, quod omnia jura & Faisancie, jurisdictiones & dignitates feodi perfici dominis plenarie valeant & persolvi.* Et pag. 226. *Potest autem antenatus in postnatos justiciam exercere pro redditibus & Faisanciis ad dominos feodi pertinentibus, pro aliis autem actionibus nequaquam.*

¶ FAISSA, Faissia. Vide *Faicia.*

¶ FAISSUS, ut infra *Fassus*, Fascis, Gallis *Faisseau.* Instrumentum an. 1451. ex Archivo S. Victoris Massil. *Dominus Rex habet lesdam piscium recentium & salatorum, videlicet de qualibet saumata denar. 4. de qualibet Faisso hominis denar. 2.*

¶ FAITA, pro *Faida*, legitur apud Muratorium to. 1. part. 2. p. 95. col. 2.

¶ FAIUS. Vide *Faia* 2.

¶ FAIXA. Vide *Faicia.*

¶ FAKECHA. Vide *Facha.*

¶ FAKIRI, Monachi Muhammedani. Vide Lexicon Hofmanni.

1. FALA. Ordericus Vitalis lib. 6. p. 624. *In territorio Balgenziaci cuidam pagensi, Taurus nomine, Fala erat, quæ sæpe gregem armentorum relinquens in saltum currebat, &c.*

☞ Haud scio an huc spectet vox Teutonica *Falsch*, qua homo mendax, fraudulentus, sui compendii cum damno aliorum studiosus denotatur, ut author est Schilterus in Glossar. Teuton. Hæc enim satis conveniunt homini, qui gregem sibi commissum dimittit.

2. FALA, Turris lignea. Vide *Phala* 1.

¶ FALACIA. Vide *Falasia.*

FALANGA, Phalanga, Falangus. Papias: *Phalanga, fustis, cui aliquid deligatur.* [Plinius 7. 56. *Prælium Afri contra Ægyptios primi fecere fustibus, quos vocant Phalangas.*] Nonius: *Palangæ dicuntur fustes teretes, qui navibus subjiciuntur, quum attrahuntur ad pelagus, vel quum ad littora subducuntur: unde etiam nunc Palangarios dicimus, qui aliquid oneris fustibus transvehunt.* Gloss. Lat. Gr. *Phalangarii*, οἱ ταῖς δοκοῖς ἀποφερομένοις βάρη, καὶ πλείονες ἅμα βαστάζοντες. Hesychius: Φαλάγγια, σφενδόνη, ξύλα καὶ σύμμιξα. Pollux: Τὰ δὲ τῶν νεῶν ξύλα, οἷς ὑποβάλλε-

ων ἐφίλησαν οἱ νῆς, Φαλάγξις, ὁ φαλάγξιν. Agobardus lib. Adversus Fredericum c. 21. *Sicut & illi duo, qui unum botrum in Falango portabant, unum opus faciebant indifferenter, nisi quia eundem botrum unus post dorsum, alter ante faciem habebant.*

PHALANGA, apud Petrum Damian. lib. 2. Epist. 15. *Sicque velut bædum in Phalangam pendulum alter post alterum bajulare cœperunt.* Occurrit eadem inflexione in Speculo Saxonico lib. 1. art. 63. §. 6. Guillel. de Guignavilla in Peregrinatione animæ:

Mon balay je nomme ma langue,
Et mon fourchon, & ma Palangue,
Dont toute ordure je baloie,
Je bouffe, ramoune, & netoie.

PALLINGUS, Eadem notione. Luithprandus in Legat. *Residentibus itaque nobis ad mensam sine longitudine longam, Pallingi longitudine tectam, longitudine seminudam, &c.*

WALENGA, pro *Falanga*. Rollandinus in Chron. lib. 3. c. 15. *Cum lanceis, ensibus, Walengis, acutis, & clypeis, & omni armorum genere, &c.*

¶ FALANGATICUM, Species tributi forte exsolvendi pro mercibus, quæ *falangis* exsportantur. Charta Caroli IV. Rom. Reg. pro Ordine sacræ Militiæ Teutonicæ, apud Ludewig. to. 6. p. 45. *Concedimus etiam eidem sacræ domui .... libertatem aquarum, herbarum & lignorum ... & ut de ipsis per totum imperium nihil ratione portatici, plateatici, Falangatici, ripatici, thelonei, vel alicujus alterius exactionis, solvere teneatur.*

¶ FALANGIARIUS, λιθοφόρος, Qui gestat lapides. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. Isidorus in Glossis & Papias in MS. Bituric. habent: *Falangarius, ut gladius.* Locum mutilum lubens suppleret Grævius: *Falangarius, qui falangis ut gladiis utitur.* Vide *Falanga*.

FALANGIUS. Giraldus in Topogr. Hiberniæ, apud Bromptonum: *Gens ista ... vice palliorum Falangis nigris utitur.* At in edito Giraldo Distinct. 3. c. 10. est *phalingis laneis*, i. Camdeno interprete, sagis sive lacernis villosis. Harum descriptionem pluribus refert Gratianus Lucius in Cambrensi everso cap. 13.

FALARICA, [*Genus arca* (l. lanceæ) *grandis, aut genus teli.* Glossar. Sangerman. num. 501.] Vide *Phalarica*.

¶ FALARUS, περιτραχήλιον, Monile, collare. Gloss. Lat. Græc. Sangerman.

¶ FALASIA, FALACIA, FALASIA, Modus agri, f. ab editiori loco sic dictus, nisi idem sit quod *Falcata*. Calendarium MS. anniversar. B. Mariæ de Argentolio: XIII. *Kalend. Martii, anniversarium D. Roberti magistri, qui dedit caritatibus de Argentolio pro anniversario quatuor libras super Falacia Symonis Egri.* Ibidem: *Anniversarium fratris Petri de Boyssiaco Prioris de magno Puteo, qui dedit nobis XII. sol. annui reditus super Fallasia Auberti piscatoris.* Ibidem: III. *Non. Maii, anniversarium Agnetis Labaselle, quæ dedit nobis Fallaziam Aden.* Rursum: *Idib. Decemb. anniversarium fratris Guillelmi de Thotiaco ... pro quibus habemus medietatem Falasiæ .... quæ bene valet* XII. *sol. annui redditus.* Vide *Falesia*.

¶ 1. FALCA, pro Fascis, fasciculus, Gallice *Botte*. Litteræ G. Magalonensis Episc. ann. 1116. apud Stephanotium to. 5. Fragm. Hist. MSS. *Statuimus autem ut fratres has ecclesias possidentes talem censum ecclesiæ nostræ unoquoque anno reddant, id est, duos modios frumenti, tertium ordei, ... & centum Falcas ceparum & XVIII. denarios.*

¶ 2. FALCA, Pars quædam navis. Informationes Civit. Massil. de passagio transmarino in Cod. MS. Sangerman. *De formis & mensuris galearum ... Item sensiba à tayras VI. palmos cum quarto. Item de Falca III. palmos minus quarto.* Rursus ibid. occurrit.

¶ FALCABILIS, Qui falcari potest, seu falce secari, apud Th. *Madox* in Formul. Anglic. pag. 31.

FALCAGIUM, Jus herbas desecandi in forestis vel pratis. Aresta Candelosæ ann. 1259. in Regesto Parlamenti fol. 100. *Dictum fuit hominibus de Leonibus, quod non haberent Falcagium, quod in foresta de Leonibus dicebant sibi quitatum esse.*

¶ FALCARE PRATA dominorum suorum tenebantur vassalli, interdum tamen non sine aliqua mercede. Charta ann. 1292. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. p. 320. *Per duos dies prata domini Falcabunt* (homines de Hedingdon,) *tertio vero die herbam ibi falcatam vertent, &c. pro falcatione & aliis supradictis circa dictum fœnum ... solventur eisdem hominibus de denariis domini singulis annis proximo die quo falcare incipient quinque solidi.* Charta ann. 1363. ibid. p. 496. *Et dicunt quod quilibet falcator habebit ad vesperam singulis diebus quamdiu falcabit fasciculum fœni quantum potest capere sursum cum falce sua sine auxilio aliorum.*

¶ FALCARIA PRATI, *Falcariata prati*, Idem quod mox *Falcata prati*. Occurrit passim in Reg. *Probus*.

¶ FALCARIUS, δρεπανοποιός. Gloss. Lat. Græc. Qui falces facit. Alias, qui falce metit. Isidoro: *Gladiator, qui falcem gerit.* Vide *Falcatores*.

1. FALCASTRUM. Isidorus lib. 20. c. 14. *Falcastrum, instrumentum ferreum curvum, cum longo manubrio ad densitatem veprium succidendum. Sic dictum, quia recurvum ad similitudinem falcis. Idem & Runco dicitur.* Gregorius M. lib. 2. Dial. cap. 6. *Ei dare ferramentum jussit, quod ad falcis similitudinem Falcastrum vocatur, ut de loco quodam vepres abscinderet, quatenus illic hortus fieri deberet.* Interpres Græcus habet ζιζανιον. Occurrit in Vita Egwini Episcop. Wigorn. cap. 4. apud Faustum in Vita S. Mauri Abb. c. 2. & in Gloss. Anglo-Saxon. Ælfrici. Vide *Bidubium*.

2. FALCASTRUM, Falx militaris. Historia MS. Excidii Acconis ann. 1291. *Portantes ibidem .... lanceas, Falcastra, cassides & loricas.* Nisi ensis fuerit in modum *falcis* curvatus, qui *Fauchon* dicitur Scriptoribus nostris. Regestum Peagiorum Bapalmæ: *Le espée, ou Fauchon, chacun 1. obol.* Nicolaus de Braia in Ludovico VIII.

Non arcus, non hasta gravis, non sæpe bipennis,
Non desunt Falces, gladiis armantur acutis.

Liber Anglicus inscriptus: *Justice of peace*, p. 77. b. *Cum aliis ignotis de covina sua, & assotiatis, vi & armis, scilicet gladiis, baculis, vagis, Falcastris, arcubus, & sagittis, &c.* Occurrit non semel apud Willelmum *Guiart* in Hist. Francor. MS.

Plommées fermement tenues,
Fauchons, juisarmes esmoulues.

Idem in S. Ludovico:

Fauchons, & coutiaus, & espées.

Alio loco:

Aus Fauchons, aus coutiaus à pointes.

Idem ann. 1295.

Hasches, espies, juisarmes, lances,
Fauchons, coutiens, ars, arbalestes,
Et sajettes de traire prestes.

Et ann. 1296.

Aus Fauchons tranchans & aus hasches,
Pour ferir à une main faites,
S'entrennaissent de retraites,
Destos & de tailles diverses.

Vide Fletam lib. 1. c. 24. §. 12. & infra in *Falso*.

FALCATA Prati, Quantum unus *sector* per diem *falcare* potest de prato, [*une Fauchee de prey* non semel in Recensione bonorum publici valetudinarii Commerciaci in MS. Cod. ejusd. urbis f. 22. &c.] Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 28. *Et pratum debet habere illam magnitudinem, ut per 3. dies jugiter 16. sectores operentur sine aliquo lucro.* Charta Richeri Abb. S. Valerici an. 1259. in Tabul. Campaniæ: *Exceptis sex jugeribus terræ, ... & exceptis sex Falcatis prati, ubi illas commodius poterimus invenire.* Tabularium S. Vitoni Virdunensis: *Habemus 4. quartarios alodii & 15. Falcatas prati, &c.* Ibidem: *In Formeslor est mansus indominicatus cultura, 3. prata ad Falces 30. piscario per legas 3.* Regestum feodorum & servitiorum, in Camera Comput. Parif. f. 216. *Lige de 12. Fauchées de pré, & demy arpent de vignes.* Chron. Besuense p. 632. *Inquisitione facta inventi sunt 52. jugera terræ, & 4. Falces de prato.* Pag. 676. *Dederunt etiam quatuor Falces prati in suo broulo S. Sequani.* Et pag. 700. *Addidit & Falcem prati prope Arcionensem sitis.* Adde p. 114. ubi perperam editum *facces* pro *falces*, & p. 624. Chronicon S. Benigni Divion. p. 448. *Est in Dornone unum pratum, quod possunt secare Falces centum.* Charta Gallica ann. 1566. *Item un prey contenant doux Faulcyes ou environ, seant au ban de Gelecourt, &c.* Vide *Sectura prati* in *Secare*.

¶ Faculta, mendose pro *Falcata*. Charta Officialis Remensis ann. 1238. in Tabulario Compendiensi: *Dederunt in eleemosynam supra dictis Abbati & Conventui tertiam partem duarum Facultarum prati sitis juxta brolium.*

¶ FALCATIO, Feni sectio, quam servus domino debet, Gall. *Fauchage*. Charta Andreæ de Calviniaco pro hominibus S. Kartesii an. 1251. apud Thomasserium in Biturig. p. 90. *Immunes erunt talleis, charreis, Falcationibus, fenationibus, &c.* *Falcatio fœni & messio bladorum*, apud Th. *Madox* Formul. Anglic. pag. 134.

¶ FALCATOR, Feniseca, Gall. *Faucheur*. Pluries occurrit apud Scriptores ævi medii: utitur etiam Columella.

FALCATORES, Milites *falcibus* instructi, apud Thwroczium in Salomone Hungariæ Rege c. 52. Glossæ Isid. *Falcarius, gladiator falcem gerens.* Vide Ciceron. 1. in Catilin. Fletam lib. 1. c. 24. §. 12. & Mandatum super juratis ad Arma, in Append. ad Matth. Paris pag. 149.

FALCATORIA, Navis species, [forte eadem quæ Nostris *Felouque*, alias *Falouque*.] Senator lib. 2. Epist. 20. *Decernimus, ... ut quantas* (l. quantas) *in Ravennati urbe Falcatorias potueris reperire, frumentis fiscalibus oneratas ad nos usque perducas.* Ubi quidam legunt *fulcatorias*.

¶ 1. FALCATURA, Fenum falce succisum. Concordatum inter Guidonem Abb. S. Germani Autiss. & Droconem de Melluto super nemore de Brueria ann. 1289. *Possunt & debent bestias suas facere pasci in eodem* (prato) *absque contradictione in aliqua, prima tamen Falcatura submota & percepta.*

¶ 2. FALCATURA Prati, Idem quod *Falcata prati*. Charta Thossiac. ann. 1462. *Pratum continens Falcaturam duorum hominum prati.* Kennettus in Glossar. ad calcem Antiquit. Ambrosden. *Tenet in bondagio, & debet unam Falcaturam per dimidium diem*, i. feni sectionem.

¶ FALCHIO, Idem quod mox *Falcio*. Statuta Eccl. Aquensis MSS. *Statutum fuit quod nullus canonicus, nullus clericus portare audeat cultellum, armonem, Falchionem penuatum, clavem, ensem, aut alia arma.* Vide *Falco* 2.

¶ FALCICULA, Falcula, Gallis *Faucille*, in Chartulario Monasterii SS. Trinitatis Cadom. fol. 47. verso.

¶ FALCIDIA, Lex à P. Falcidio Tribuno temporibus Augusti lata, qua statuebatur, ut hæres quartam partem bonorum sibi relictorum, si plus æquo legatis oneraretur, acciperet, cæteras partes legatariis relinqueret: quare Falcidia pro quadrante hæreditario non semel accipitur in nostris instrumentis, qui quadrans ab hærede, à quo supra dodrantem legatum fuit, retinetur. Sed de his Jurisconsulti. Formula Lindenbrog. 62. *Præter ista omnia reservavimus in Falcidia heredibus nostris villas illas in pago illo, in ea ratione ut facta mea in omnibus studeant conservare atque defendere.* Idem occurrit in nova Collect. Formul. apud Baluz. num. 28. Consule Pitiscum in Lexico Antiq. Rom.

¶ FALCIGRANUS, *Falcigravius*, *Fallizam-gravius*. Otto Morena in Hist. Laudensi: *Imperator ... Raynaldum Cancellarium suum & Ottonem Fallizum-gravium Mediolanum dirigens, jussitque eis, &c.* Hunc in locum Murator. tom. 6. col. 1021. monet *Falcigranum* sive *Falcigravium* alibi vocatum, id est, Palatinum Comitem, ex Leibnitio ad Morenam pag. 619.

FALCILE, apud Adalardum in veteribus Statutis Abbatiæ Corbeiensis lib. 1. c. 1. est Falx, qua herbæ vel avenæ secantur: nostris *Faucille*.

¶ Falcilia, Ead. notione, in Charta anni 1308.

FALCILLAGIUM, ex Gallico *Faucillage*, Præstationis vel *corvata* species. Aresta in Nativitate B. Mar. an. 1257. in Reg. 1. Parl. fol. 3. *De relevii, corveis, terragiis, Falcillagiis, forisfactis, exeadentiis, &c.* Regestum censuum & feodorum Carnotensis Comitatus fol. 57. *Le Faucillage & le fenage d'ilec, c'est à savoir pour l'herbage, que ceux de Seuvoches ont en la forest, & por estre quitte des prés fener, dont chascun hostel doit 4. den.*

¶ FALCIO, Armorum species. Statuta ann. 1282. Ordinis Cisterc. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 1482. *Ne quis Monachus vel Conversus præsumat secum arma deferre, sumere, vel habere, videlicet enses, vel gladios, Falciones, sicas, aut cultellos acuminatos, aut cetera armorum genera.* Vide *Falco* 2.

¶ FALCISTORIUM, ut infra *Faldistorium*, Sella amplior & brachiata, Gallis *Fauteuil*. Annal. Bened. to. 4. p. 239. *Cum ex equo descendisset* (Benedictus VIII. Papa) *posito Falcistorio ad judicandum resedit.*

¶ FALCITARE, *Putare, secare*, videlicet *falce*. Papias & Glossar. Sangerm. num. 501. Gloss. Isid. *Falcitat, putat, secat, æstimat.* Ubi abundat verbum, *æstimat*.

¶ FALCITENENS, Falcifer, armatus falce. Radevicus Frising. Canonicus de Rebus gestis Friderici I. Imp. lib. 2. cap. 11.

Libram Phœbus subiit cum Falcitenente,
Luci non prævaluit die decrescente,
Vita minus habuit morte prævalente,
Otto quando corruit, rapitur heu repente!

Sic mors cum falce depingi solet.

1. FALCO. Gloss. Gr. Lat. Κίρκος, *Falco*: accipitris species; nostris *Faucon*, *sic dicta*, ait Joannes de Janua, *quod ungues habeat recurvos ad similitudinem falcis*. Seu potius ad similitudinem *falconum*, qui in Gloss. Lat. Græc. dicuntur δάκτυλοι ποδῶν ἤτοι βλέποντες. Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. *Falcones*,

Falcones genus avium, pollices pedum incurvos habentes. Festus, & Glossæ Isidori, *Falcones* pariter dictos aiunt, qui pollices pedis intra curvos habent. Aliud etymon habet Silvester Giraldus in Topogr. Hiberm. dist. 1. c. 8. *Falcones igitur à falcando, quia in falcis modum in circumeundo prolusitant.* Vide eumdem lib. 1. de Expugn. Hibern. c. 29. & lib. 1. Itiner. Cambr. c. 12. Primus autem Julius Firmicus hoc verbo videtur usus lib. 5. c. 7. lib. 7. c. 4. Capitula Caroli M. ann. 769. c. 2. *Omnibus servis Dei venationes & silvaticas vagationes cum canibus, & ut accipitres & Falcones non habeant interdicimus.* Adde lib. 7. Capitul. c. 125. Synodus Ticinensis ann. 850. cap. 4. *Non canibus, aut accipitribus, vel capis, quos vulgus Falcones vocat, per se venationes exerceat.* Adde Concilium Cabilonense II. cap. 9. Liptin. cap. 3. & Hericum Monachum de Miraculis S. Germani Autisiod. c. 48. Epistola Hedilberti Regis Cantiæ ad S. Bonifacium Archiepisc. Moguntinum: *Unam rem præterea à vobis desidero exhiberi, ... hoc est, duos Falcones, quorum ars & artis audacia sit grues velle libenter captando arripere, & arripiendo consternere solo.* Idem Bonifacius Epist. ad Athebaldum Regem Merciorum: *Direximus tibi accipitrem unum, & duos Falcones, duo scuta, &c.* Le Roman d'*Aubery* MS.

... Avoit Faucons mués.

Sunt porro *falconum* species diversæ, quas cum adjunctis, seu epithetis, vulgo Scriptores indigitant, de quibus singulis agunt Frideric. II. in libris de arte venandi cum avibus. Albertus Magnus lib. 23. de Animalib. Petrus de Crescentiis lib. 10. de Agricultura, &c. Vide præterea Belissarium Aquavivam de Aucupio, Jacobum Augustum Thuanum de Re accipitraria, & alios. Idem Fridericus lib. 2. cap. 2. *Aves rapaces, quibus homines utuntur, & apud nos usi sunt ab antiquo, sunt ista: Girofalci, Sacri, Gentiles, Peregrini gentiles, & Laynerii, quæ quidem sub uno genere comprehenduntur, videlicet Falcone.* Capiuntur autem *Falcones*, aut in nido, & *Nidularii* vocantur, vulgo *Niais*, Friderico II. *Nidasii*: aut jam adulti, & *Ramales*, Friderico *Ramagii*, dicuntur, vulgo *Branchus*: adultiores, antequam tamen primum deplumentur, *Horni*, seu *Hornotini* sunt, vulgo *Sores*: postquam jam annum egerunt, & plumas exuerunt, hos anniculos & deplumatos, *Mutatos*, seu *Muez* appellant. Vide *Gyrofalco*, *Sacrus*, *Lanerius*, *Gentilis*, *Smerilionus*, *Nidasius*, *Ramagius*, *Saurus*, *Mutatus*, ubi de singulis quædam attingimus: præterea Petrum Crescentium l. 10. de Agricult. c. 8. 9. 10. & Nicolaum Uptonum l. 4. de Milit. Officio p. 187. Vide *Capus* [& *Acceptor*.]

¶ 2. FALCO, Lanceæ species, ad modum falcis recurvæ. Statuta Synod. Ecclesiæ Nemaus. an. 1284. c. 7. n. 4. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 1044. *Enses non deferant* (Clerici) *nec cultellos acutes, nec lanceas, seu Falcones, nisi forte causa probabiliter sui timoris, seu guerra, non ad percutiendum, sed ad tuendum, & terrorem.* Attamen quæ hic recensentur armorum species non ad tegendum, sed ad nocendum aptæ.

¶ FALCONA, Tormenti bellici minoris formæ species, Gall. *Fauconneau*. Epist. ad Archiducem Austriæ de obsidione Varadinensi an. 1589. apud Ludewig tom. 6. p. 327. *Tormenta sua bellica, ex quibus quatuor majora, vulgo Singerin, item quatuor Falconas & alia insuper plurima, in fossas erectas pertrahere .... cæpit.* Vide *Falconetum*.

FALCONAGIUM, Tributi species, à falconibus, ut par est credere, primitus appellatum, tametsi ad alias præstationes postea derivatum, quod in aliis ejusmodi non semel observare est in hoc Glossario. Charta Philippi Pulcri Regis Franc. an. 1297. in Regesto Rubeo Cameræ Comp. Paris. qua concedit Abbati sancti Germani Parisiensis *sex modios avenæ, & 10. solidos vel circiter Paris. annuis & perpetuis redditus, debitos ratione cujusdam coustumæ, quæ vocatur Falconagium, quos apud Cormeilias habebamus.*

FALCONARIUS, Falconibus præpositus, dignitas Palatina, Gallis, *Fauconier*, Italis, *Falconiere*. Capitulare de Villis c. 47. *Venatores nostri & Falconarii, vel reliqui ministeriales.* Hincmarus Remensis de Ordine Palatii c. 24. *Similiter quoque 4. Venatores. & quintus Falconarius, &c.* Adde Epistolam Karoli M. ad Pipinum filium Regem Italiæ, & Capitulare 3. an. 811. cap. 4. Charta Cenulfi Regis Merciorum to. 1. Monastici Anglic. p. 100. *Nec eos, qui accipitres portant, vel Falcones, vel caballos ducunt sive canes, &c.* Qui Falconariis præerat, is apud nos *Magnus Franciæ Falconarius* appellatur. In computo hospitii Regis 1. Janu. an. 1382. fit mentio *Petri de Montegmgnardi Militis Magistri Falconarii.* Le Roman *de Garin de Loherans*:

Fauconier Mestre de ses oisiau en fist.

Atque is Græcis Byzantinis πρωτοϊερακάριος dictus fuit, cujus dignitatis, præter Codinum, meminit Pachymeres lib. 1. cap. 8. lib. 10. c. 25. Quæ vero fuerint Magni Falconarii jura & prærogativæ in Palatio Regum Franciæ, docet Historia MS. rerum gestarum sub Ludovico XII. & Francisco I. scripta à Roberto *de la Mark*, Domino *de Fleurange & de Sedan*, Marescallo Franciæ, ex qua sequentia à nobis olim excerpta: *La Fauconnerie du Roy est une chose ordinaire, & a le grand Fauconnier, qui est un fort bel Office en France, & l'est pour l'heure presente un honeste Gentilhomme & de bonne maison, qui s'appelle René de Cossé, premier Panetier de France. Le dit grand Fauconnier a d'Estat quatre mil florins, & a 50. Gentilshommes sous luy, qui ont bon Estat, & 50. Fauconniers aydes, & ont les dits Gentilshommes cinq ou six cens francs d'Estat, & les aydes 200. & depart ledit grand Fauconnier tous ses Estats, & a bien 300. oyseaux sous luy: & peut le dit grand Fauconnier aller voler par tout le Royaume de France, où bon luy semble, sans que personne luy puisse donner empéchement, & tous les marchands d'oyseaux luy doivent tribut, & n'oseroient vendre un oyseau en ville du Royaume de France, ny à la Court sans consentement dudit grand Fauconnier, sur peine de confiscation de toute leur marchandise. Et a le dit grand Fauconnier plusieurs beaux droits. Et faut que le Roy luy achepte tous les oyseaux, & a un Contrerolleur, & un Tresorier, & gens ordonnez pour les payemens, aussi bien que pour la Vennerie, ou autre Estat du Royaume de France; & sont tousjours ordinaires suivans le Roy par tout où il va, aussi bien que sont les Venneries, osté, que quand ce vient à l'esté, ils vont mettre leurs oyseaux en mue; mais tousjours il en demeure quelque nombre pour voler les perdreaux, avec les vautours, & leneriers & les tiercelets. Et a une autre façon de faire merveilleusement belle entre la Vennerie & la Fauconnerie: car quand ce vient à la Sainte Croix de May, qu'il est temps de mettre les oyseaux en mue, les Venneurs viennent tous habillez de vert avec leurs trompes & les gandes vertes, & chassent les Fauconniers hors de la Court, pour ce qu'il faut qu'ils mettent leurs oyseaux en mue, & le temps des Venneurs approche pour courre les cerfs*

à force: & quand ce vient à la Sainte Croix de Septembre, le grand Fauconnier vient a la Cour, & chasse tous les Veuans de la Cour, pour ce qu'il est temps de mettre les chieus aux chenils: car les cerfs ne valent plus rien, &c.

☞ *Falconarios* suos habuere etiam Sommi Pootifices, ut patet ex Charta Gregorii IX. pro Monasterio Mallcacensi in Aotiquit. Benedict. Pictav. apud Stephanotiom tom. 4. pag. 407. *Et specialiter procurationes quas deberi mihi dicebam & meis prapositis, Falconarius, Venatoribus, servientibus.*

FALCONARIORUM DIVERSIONES, inter gravamina, quæ subditis inferebantur, recensentur io Charta Roberti Regis Franc. pro Monasterio Sandionysiano, apud Doubletum pag. 826. *Namque,* ait Rex, *Venatores atque Falconarii capiendi speciæ salvamenti, pene vernaculos B. Dionysii devastantes, eos populabantur, aballorumque more spoliantes prædabantur.*

FALCONERIA, Venatio cum falconibus, veteribus prorsus incognita, cum primus ex Scriptoribus Julius Firmicus sit, qui *nutritores accipitrum, Falconum, cæterarumque avium, quæ ad aucupia pertinent*, memoret. Charta Ottonis III. Imp ann. 986. apud Ughellum io Januensibus Episcopis: *Cum omni jurisdictione, cum piscaria, Falconeria, & omnibus venationibus Capitis Montis.*

¶ FALCONERIUS, Idem ac *Falconarius*. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. Junii p. 25. *Sex alii Falconerii, non tamen generosi, in nostra domo assumantur.* Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 177. *Item, Guillotu Falconerio, duo falcones sui, si unum possit recuperare, & quinquaginta libra dentur.* Ibidem p. 334. col. 2. *Falconerios, Brenerios, & Lavenderias habere voluit & ordinavit dictus Dom. Dalphinus consuetos.*

¶ FALCONETA, Idem quod *Falcona*, Genus tormenti bellici. Epist. ad Archiduc. Austriæ de Obsidione Varadineosi apud Ludewig. to. 6. p. 331. *Alius adhuc tres fortissimas fossas in proximo vineto extruxerunt, quibus 4. machinas, Falconetus vulgo, induxerunt.* Vide *Falconum*.

FALCONISTA, apud Will. Hedam in Joanne II. Episc. Traject. Idem qui *Falconarius*.

FALCONIUM, *φαλκώνιον*, Canano p. 190. Machina bellica, nostris *Fauconneau*. Vide *Muschetta*.

¶ FALCTENUS, vel FALCTEI, Massilieosibus *Falene*, Gener. Gall. *Gendre*. Charta anoi 1358. in Archivo S. Victoris Massil. *Dulcelina uxor nobilis Guill. de Rocafort instituit heredem nobilem Valentinum de Rocafortis Falctem suum.* Vide *Fezalomi*.

¶ FALCTI, vel FALATI dicebantur Usurarii quidam Lombardi & Itali sæculo XIV. adversus qoos exstat Edictum Johannis Francorum Regis anno 1353. apud D. *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 523.

¶ FALCUMBERGENSIS DANARIUS. Vide *Moneta Baronum*.

FALCUS, pro *Falco*. Formola 15. ex Baluzianis: *Latrat vulpis, sed non ut canis: Faltus* (l. falcus) *mit semper inanis; cauda proferit, jam non fronte, cito decadet ante cano forte.* i. falcus, vel faleo volat semper inanis; cauda ferit, non rostro, cito decidet ante validos canes.

FALDA, Vox à Saxonico ꝼalꝺ, seu Cambro-Britannico ꝼꝼalꝺ, deducta, quæ *Stabulum* vel caulam vulgariter, proprie vero *septum*, claustrum, cum ad aliorum animalium, tum ad hominis præsidium significat. Triplex autem in veteribus Tabulis hujus vocis ootio deprehenditur. Nam primo pro *ovili*, hoc est, pro sepimento ex caulis vel cratibus facto, quo pastores nocte includunt oves, tum ad stercorandum arva, tum ne in segetes spatientur. Io Charta vernacula seu Gallica in Monastico Anglic. to. 1. p. 903. *Falda, Faude*, & *Faldagium, Faudage* dicitor. Ita apud Brittonum pag. 109. v. Vide Consuetud. Bonooiensem art. 176.

FALDA igitur interdum sumitur pro crate, qua illa conficitur. Custumarium de *Hecham*: *Portabit Faldas domini.* Walsinghamus in Ricardo II. p. 255. *Et ideo in primis ad diffiduciandum Abbatem, Faldas, quas fecerat in Fauconwod, & silvis aliis, esse frangendas ipsa nocte, &c.* Mox: *Ipsa nocte ante quietem universa ... in fractione Faldarum, excisione portarum, & domus subversione ... perpetrarunt.* Rursum: *Consultum est de Faldis in silvis, de silvarum portis, &c.* Monasticum Anglic. p. 165. *Et de bosco meo, sive arborum succisione, sufficientem materiam ad faciendas domos & Faldas duarum vaccariarum. Faulde des Charbonniers*, in Statuto pro foresta Compendiensi ann. 1563. art. 29. Quibus locis *Falda*, sunt crates seu *cleia Faldarum*, qoibus silvæ, vaccariæ, & carbones clauduntur, & continentur. [Etiamnum Gallo-Belgæ *Faulde*, vel *Faude* appellant Carbooariam fornacem cratibus vulgo circumseptam, quam Gallice dicimus *Charbonniere*.]

FALDA, pro septo, quo equi, aut alia quævis animalia includuntur. Mooasticum Anglic. tom. 2. pag. 395. *Praterea concessa eisdem, quod habeant equos & porcos suos intra forestam meam, & habeant duas Faldas in foresta mea, ... ad capiendum equos & pullos suos semel in anno, & signandum.* Fleta lib. 2. c. 76. §. 11. *Expedit juvencula & vaccas ... in Falda bene straminata noctanter custodiri.* Adde c. 86.

FALDA denique sumitur pro libertate habeodi *Faldam*, quæ libertas *Faldsoca* dicitur: ꝼoc enim Saxonibus *libertas*. Nulli quippe olim licuit vel in terris propriis *Faldam* erigere, aut gregem alere, nisi domino feodali, seu manerii, hoc ex jure publico gaudenti. Est igitur libertas *Falda*, seu *Faldagium*, prærogativa dominicalis, tenenti plebeio non competens. Atque hac notione passim usurpari videas in veterib. Chartis. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 340. *In Snetesham unam carrucatam terra cum Falda propria.* Tom. 2. p. 209. *Et quod oves Canonicorum eant in pastura cum propriis ovibus ejus ubique, & quod sint levantes & cubantes in propria Falda Canonicorum pradictorum.* Ibid. p. 625. *Quadraginta acras terra ... cum libertate habendi Faldam suam.* Tom. 1. p. 302. *Haberet & Faldas, ubi omnes homines villa prater Seneschaldum, qui propriam Faldam habet, tenentur ponere oves suas.* Adde to. 2. pag. 275. [Chartularium SS. Trinitatis Cadom. fol. 55. *Duo sunt Bercarii qui habent unam virgatam terra, & debent custodire videntes ... & post* XII. *dies Natalis habebunt Faldam super terram suam, & erunt quieti à bideripes, &c.* Similia leguntur ibid. fol. 60.

FALDSOCA vero vox, habetur in veteri Charta apud Spelmannum: 40. *acras terra cum dimidia Faldsoca.* Occurrit etiam in Monastico Angl. tom. 1. p. 478. *Et Faldsocam per omnes campos.* Ubi perperam editum *Faldsoguam*. Idem Monasticum Anglic. to. 2. p. 175. *Cum tota alia terra, & cum libertate Falda, & pastura, & suaru, &c.*

FALDÆ SECTA, dicitur illa Tenentium servitus, qua tenentor oves suas in *faldam* dominicam immittere ad stercorandos illius agros. Vetus Charta apud Spelmannum: *Concessimus totam terram ... cum falda, & secta Falda de hominibus nostris, & omni libertate, qua ad faldam pertinet.* Hodie, inquit

Spelmannus, oves Domini & Tenentium uno pascuntur grege, sub pastore à Domino dato, in cujus stipem Tenentes ideo contribuunt, & pastor ille Tenentium oves æque ac Domini curans, una omoe *in falda* Domini repooit, quod & io Galliæ locis plerisque usurpatur.

FALD-GANGE-PENING, dicebatur nommus à vassallo Domino fundi solutus, ut à *secta falda* liberaretur; ne scilicet oves ejus ovile vel caulam Domini, fundi dominicalis stercorandi gratia, sequerentor.

FALDAGIUM, Idem quod *Faldsoca*, Privilegium scilicet, & erigendæ & circumagendæ *falda*, seu ovilis, per arva inculta, eorumdem stercorandi gratia, & gregis fovendi. Monasticum Anglic. to. 1. p. 337. *In Brunham 2. carrucatas terra, & unum Faldagium, & 1. molendinum.* Pag. 340. *2. carrucatas terra, cum 1. Faldagio & molendino.* Pag. 412. *Cum Faldagiis & brueriis suis apud Norwicum.* To. 2. pag. 275. *De Faldagio habendo ad ducentos bidentes ad plus in villa, &c.*

¶ FALDATUM, Eadem notione. Formul. Anglic. Thomæ *Madox* p. 299. *Ego Walterus Loobi de Colesburn dedi Monachis de Brueria pasturam ad ducentas oves: & ego habeo fenes & Faldata de prafatis ovibus, & tamen non possum nec debeo ponere faldam eorum ultra la Greisfurlung, &c.*

FALDARE, *Faldam* io agrum immittere, illius stercorandi gratia. Fleta lib. 2. c. 73. §. 5. *Faciant... terras dominicas marlari, compostari, de ovili Faldari, appruari, & emendari.*

FALDAO, Sedes, seu sella brachiis conclusa, à Falb Saxonico, quod, ut supra diximus in *Falda*, non modo stabulum ovile, sed etiam quodvis septum significat. Exstat apud Theodulphum Episc. Aurelian. lib. 2. Carm. 55. Epigramma cujus titulus est: *In Faldaone Episcopi*, & priocipium, *Sessio Teudulfi placeat precor, &c.* Fredegarius in Chron. cap. 34. *Ubi ad ventrem purgandum in Faldaone sedebat, sagitta saucius moritur.* Vide *Faldistorium*. Nescio, an ejusdem originis vox Gallica: *Faude*, de qua Octavianus *de S. Gelais* io Viridario honoris:

Hucques de pris tres-riches mantelines,
Venans sans plus jusqu'au dessons des Faudes.

[Ubi *Faude* braccas, Gall. *Haut de chausses*, vel *Garde-chausses* significare videtur. Nec alia notione] Raimundus Montanerius in Chron. Aragon. c. 124. *Et dona li tal cop per les Faldes ou la cuxa, que la cuxa li passa, & la solla, & apunta lo cavall.*

¶ FALDARE, FALDATUM. Vide in *Faldagium*.

FALDEFIUM. Vide *Fadorsium*.

FALDEN. Hariulphus l. 3. Chroniei Ceotul. c. 3. *Capsa Evangeliorum dua ex auro & argento parata, ... ildene addito ex argento fabricatum ad opus ipsarum.* Vox, ut videtur ejus originis, cujus *falda*, septum: est enim hoc loco *Falden*, operculum, quo Evangeliorum textus ambitur & concluditur.

¶ FALDESTOLIUM, *Faldestorium*, *Faldestorum*. Vide *Faldistorium*.

FALDIA, Vestis muliebris, io Statutis Mediolanensib. 2. part. 462. Ital. *Falde*. Vide *Faldones*.

FALDISTORIUM, Sella plicatilis, uti ouncupatur ab Aimoini Continuatore lib. 5. cap. 33. *Plicatilis*, in Chartula plenariæ securitatis, scripta sub Justiniano, apud Brissonium lib. 6. Form. *Sella ferrea plicatile valente tremisse uno, sella lignea plicatilo valente nummos aureos quadraginta. &c.* Vox porro *Faldistorium*, à Germanico *Falden*, *quod est plicare*, apud Keronem, ita ut iis accenseatur sellis, quas Athenæus l. 12. Synesius de Regno, Hesychius, & alii à Græcis ὀκλαδίας vocant. Sebastianus Cobarruvias ab Hispanico *Falda*, i. vestimentom femineum cum plicis, deducit. Alii denique ejusdem esse originis volunt, qua *Faldao*, de qua voce supra, quod prorsus oon abnuerim. [Skinner. in Etymolog. Faldistorium, sedes Episcopi elatior & cancellis circumclusa, ab Anglo Sax. *Fald*, septum, & *stow*, locus.] Vide Oct. Ferrarium in *Faldistoro*. [Eruditiss. Murator. to. 3. p. 646. notula 18. à Longobardico *Falden*, Plicare, & *Stoul*, Sedes, in qua euphoniæ causa *l.* mutetur in r, unde *Faldestorium* est pro *Faldestolium*, arcessit etymon, illudque existimat, ut re vera est, ipsi rei accommodum, nec longe quæsitum.] Utcumque sit, ridicule omnino Paris de Grassis lib. 1. cap. 3. *Faldistorium* dictum scribit, quasi *Fandistorium*, hoc est, locum fandi & perorandi. Papias: *Clepo, Clericorum* (*MS. Deorum*) *Faldestorium*. [Bernardus Thesaurar. de Acquisitione T. S. apud Murator. tom. 7. col. 729. *Habebat enim loco Faldestorii regii saccum foliis arborum plenum.*] Acta Hadriani IV. PP. *Descendit, & in praparato sibi Faldistorio sedit.* Acta Alexandri III. *Papa in eminentiori loco positus in Faldistorio suo resedit.* Jacobus Cardinalis de Coronatione Bonifacii VIII. PP. lib. 2. c. 2.

Cumque genu flexo sedi prostratus, & auro
Procubuisset herus, simul omnis & infula circum
Pontificum supplex in Faldistoria pectus
Funderet, &c.

Occurrit præterea in Chronico Casin. lib. 3. cap. 19. (al. 20.) in Chron. Fossæ novæ ann. 1196. in Ceremoniali Rom. nuo semel, in Actis Concilii Lugdunensis ann. 1274. apud Durandum in Ration. lib. 4. cap. 30. n. 1. &c.

FAUDESTOLA, Eadem notione. Matthæus Paris io Vitis Abbatum S. Albini: *Unam cathedram, quam Faudestolam vocant.* Ubi expressa Gallica vox vetus, *Faudestuef*, & *Faudestueil*, nuoc contractius *Fauteuil*. *Le Lusidaire* MS.

El Faudosluef d'or l'aserront,
Illuecques le coronneront.

Computum Stephani *de la Fontaine* an. 1352. in Camera Comput. Paris. *Faudestueil* vocat. [Inventarium supellectilis Caroli V. Franc. Regis à Menagio in Etymologico Gallico laudatum; *Item, une chaire en maniere de Faudestueil.* Le Roman *de Blanchandin* MS.

Desor un Faudestuel vermeil
S'apoierent en un conseil.]

Le Roman *de Roncevaux* MS.

Dou Faudestuef s'estoit levez en piés.

Le Roman *de Gaydon* MS.

El tref avoit un Faudosluef assis,
Qui por Thiebaut ò fust posés & mis.

Occurrit præterea in veteri Flandriæ Chronico cap. 51. 72.

FALTESTALIUM, Eadem perinde notione. Ademarus Cabanensis pag. 164. *De Capella Regis Roberti Evangelium ex auro & argento, Dalmaticam... Faltestalium argentatum, vestimentum integrum sacerdotale, &c.*

FALDESTOLUS. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 45. *Et affertur ille Faldestolus, in quo sedeat, &c.* [in edito habetur *Faldistolium*.]

FALDESTOLIUM. Romualdus Salernitanus in Chronico MS. *Imperator deposito pallio, de suo Faldestolio surgens, &c.* Vide *Clothedrum*, & *Clepo*.

¶ FAUDESTOLIUM, apud Edmundum Marten. lib. 1. de antiq. Ecclesiæ Ritibus pag. 196.

¶ FADISTOLIUM.

¶ FAOISTOLIUM. Constitut. Ecclesiæ Valent. inter Concilia Hisp. to. 4. p. 179. *Dum divinum Officium celebratur, ac laici Clericis se immiscentes illud perturbent, nullo modo cathedras chori superiores neque inferiores, a primo Fadistulio usque ad caput Chori conscendere, neque in illis sedere audeant.*

¶ FALDESTORUM. Chronicon Fossæ novæ, apud Murator. tom. 7. col. 882. *Dominus Cardinalis obtulit... optimam tirallam super altare, pulchra sandalia cum caligis, bonum Faldestorum, &c.*

FALDONES. Helmodus lib. 1. cap. 1. *Pro laneis indumentis, quos nos appellamus Faldones, illi offerunt tam pretiosos martures.* Paldones habet hoc loco Adam Bremensis cap. 227. *Ad vestem anhelamus marturinam, quasi ad summam beatitudinem: itaque pro laneis indumentis, quæ nos dicimus Paldones, illi offerunt tam pretiosos marturet.* Kyliano, *Falie*, est palla, cyclas, vestis muliebris totum corpus circumdans: eidem *Palt-rok* est etiam palla. Hispani, *Faldones*, ut auctor est Sebastianus Cubarruvias, appellant, *los que cuelgan de las almaticas a una parte, y a otra.*

FALDRAVA. Charta Margaretæ Warvicensis Comitissæ in Monastico Anglicano to. 2. pag. 986. *Totam decimam de agnis, de caseis, & velleribus, ... de vitulis & de tuschis, & de Faldravis, & de chiricetis.* [In Hist. Harcur. to. 4. p. 2223. habetur *Faldranis*, forte à recto *Faldrannis*: qua voce posset intelligi Hœdus, à Saxonico ꝼelð, Campus, & pan, Capra, ita ut *Faldrannis* sit hœdus capræ campestris seu domesticæ, ad discrimen capreoli ex silvestri caprea progeniti.]

FALDSOCA. Vide *Falda*.

FALDWRTHI. Charta Edwardi Confessoris apud Spelmannum: *Volo præterea, ut sancta Maria & Benedictus, & Abbas, & fratres Ramesiæ habeant socam in omnibus, super omnes homines, qui sunt morworthi, ferdwrthi, & Faldwrthi in illo hundredo & dimidio, cujuscumque homines sunt.* Quædam hic commentatur Spelmannus ex conjectura, aitque, has voces confectas ex ƿyrði, dignus, aptus & idoneus, & ꝼald, ꝼyrd, & mot: ita ut *Faldwrthi*, fuerint, qui idoneæ fuot ætatis *faldari*, hoc est, stabiliri in certo aliquo contubernio seu decania, Saxon. ꝼrihborȝa, ut de eo constet, ubinam exigendus sit, si in Regem deliquerit: *Morwrthi*, qui conscribi mereantur in placita & conventus publicos, mot enim conventum sonat: denique *Ferdwrthi*, seu *Fredwrthi*, qui eo adoleverint, ut jurentur in pacem regiam, vel qui evocentur in militiam, quam hæc ætas, *Expeditionem* appellavit, Sax. ꝼyrd.

¶ FALENCA PRATI, pro *Falcata prati*, ni fallor. Donatio anni 1240. *Dono iterum cum quarruagio, usagio & octo Falencis prati, quæ nuper dedi Hospitali S. Spiritus, c. arpenta boschorum, &c.*

¶ FALERÆ, Ἱππακόσμια, Equorum ornamenta, in Glossis veterib. Gualvaneus Flammeus apud Murator. to. 12. col. 1031. *Fuit insuper magnificus in equitaturis & equorum Faleris.* Vide *Phalera*.

¶ FALERAMENTUM, Idem quod *Phalera*, Græc. φάλαρα, Ornamenta equorum, interdum etiam equitum & virorum nobilium; unde ad alia transfertur per metaphoram. Statuta Ordinis Cisterc. an. 1233. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 1355. *Caveant de cetero Hispaniæ & Vasconiæ, & alii omnes Abbates Ordinis, ne sellis equorum curiosis, aut frenis ornatis laminis, vel lunulis flammatis, nec strepis utantur ferreis, sed absque omni Faleramento curioso sint hæc omnia.* Vita S. Remigii Rotom. Archiep. inter eadem Anecd. to. 3. col. 1667. *Non enim oblectabant ejus animum Faleramenta divitiarum, aut aulicorum copia ministrorum, cujus erat omnis ab intus gloria de conscientia pura & fide non ficta.* Gesta Abb. Gemblac. apud Acherium to. 6. Spicil. p. 505. *Venerabilis itaque Erluinus patris proprii studio literalis scientia imbutus documentis, cum in præsenti sæculo cerneret nihil agi utilitatis, cœpit æstuare... dans operam ut postposita vitæ lubrica Faleramentis, Cœnobitarum sponte conglomeraretur phalangi.*

¶ FALERARE, *Ornare, colorare*, Laurentio in Amalthea ex Vocabulario Ecclesiastico, ubi mallet *Phalerare*: quo usus est S. Ambrosius in Lucam lib. 2. cap. 18. *Falerare sonipedes*, Equos sternere, ornare, in Miraculis S. Swithuni, Julii to. 1. p. 331. Hinc cum pompa & apparatu aliquid agere, in Charta fundationis Sacræ Capellæ Bituric. to. 2. novæ Gall. Christ. col. 28. *Ad cujus gaudia triumphantis* (Jerusalem) *militans assidue filia pro sua possibilitatis modulo Falerando, Altissimo repræsentat.*

¶ FALERE, neutro genere, apud Varronem est Architecturæ genus, quod feminino gen. sic explicat Laurentius in Amalthea: *Falera, Pila lapidea quæ pro stereobate substruuntur stylobatæ, suntque projecturæ pulvinata, opportunas sedes præbentes defatigatis, ut videre est in peristyliis Monachorum.*

¶ FALERITA, Quod spectat *Faleras*, seu equorum ornamenta. Ordinatio an. 1336. Hist. Dalphin. to. 2. p. 310. col. 2. *Pro borratura & Falerita usque ad summam* cxx. *florenorum.*

FALESCERE, Carere, cessare, finire, *Faillir, Manquer*. Althelmus de Laude virginum:

Integritas animæ regnans in corpore casto
Flos est virgineus, qui nescit damna senectæ,
Nec cadit in terram, ceu fronde ligustra Falescunt.

Ubi perperam Canisius *fatiscunt* reponit. Nec scio, an ita etiam legendum cap. 16.

Donec tortoris sævi tormenta Falescunt.

Et cap. 17.

Sic milites Christi frenabat marmora ponti,
Ut merito Sancti non unquam fama Falescat.

Ubi Canisius monet, *Fatescat* haberi in MS.

FALESIA, Gall. *Falese*. Sic Normanni nostri vocant maris editiores margines rupesque mare claudentes. Turnebus lib. 1. Advers. cap. 23. à *Phalerum* deducit, quæ vox apud Varronem l. 3. de Re rustica, crepidinem quamdam significat. Sed id etymon improbat Jos. Scaliger, putatque à *Fels* vel *Fales* voce Germanica, quæ rupem sonat, petendum. Quid si à *Phalis*, vel *Falis*, quæ sunt turres editiores? Hesychius: φάλαι, φάλαιναι. Supra: φάλαι, ὄρη, σκοπιαί. Ita restituunt viri docti Will. Brito l. 8. Philip. de *Falesa* oppido in Norman.

Vicus erat scabra circumdatus undique rupe,
Ipsius asperitate loci Falesa vocatus.

Monasticum Anglic. to. 2. p. 165. *Concessi, quod habeant largam, liberam & rationabilem viam super Falesiam Petrariæ per totam longitudinem dictæ falesiæ.* Charta Petri D. Marleti an. 1234. *In d. manio meo est medietas alta Falesiæ ante Chanton.* Historia Bellorum Hierosol. MS. vernacula: *On ne puet le castel assegier ke d'une part, pour çoa ke il siet sour une haute Falise.* Balduinus de Condato MS.

Tant soit fort li mur ne massis,
Ne en haut lieu & fort assis,
Et bostiaux sor Falise murée, &c.

[*Perceval* apud Borellum:

Li chasteaux sur une Faloise,
En ferme par si grand richesse.]

Vide Edw. Cokum ad Littletonem sect. 1.

¶ FALETI. Vide *Faldi*.

¶ FALGARE. Spelmannus in *Aldermannus*, ex Legibus Alueredi c. 33. perperam legit *Falgavit*, pro *Fulgavit*. Vide *Folgare*.

¶ FALIE, Idem quod *Phala*, vestis. Vide in hac voce & in *Faldones*.

FALINGUS. Vide *Falangus*.

FALIONES. Charta Ademari Comit. regnante Rodolpho Rege indict. 12. ex Tabul. Silvaniacensi: *Dimitto Archimbaudo filio meo allodus bonos 10. cum mansis 55. & servis & ancillis, & omnibus suprapositis, & spadam meam minorem & sigillum de safiru, ubi Irmingardis sculpta est, & duos Faliones, & caballos 4.* Vide *Faldones*.

FALISCUS, *Culter vel securis*, Papiæ. MS. *Falliscus* præfert. Alibi: *Forea, quam nunc Faliscum appellamus, nunc Culter dicitur, alias Securis, qua Pontifices in sacris utuntur.*

FALKELAND. Vide *Folcland*.

¶ FALKENARIUS, Eadem notione ac *Falconarius*. Charta Agnetis Ducissæ Silesiæ pro Monasterio Grissoviensi ann. 1295. apud Ludewig. tom. 6. p. 523. *Neque nostri aut successorum nostrorum Aucupatores, Venatores, Falkenarii aut quicumque Officiales debent accedere, agere vel facere stationem in villa prædicta Caludorf.*

FALKESMOTE, Curia quædam Londoniensis, in qua judicia exercebantur. Vox conficta ex ꝼalk, [Saxon. ꝼolc, Populus,] & moꞇe, concilium, conciliabulum. Henricus I. Rex Angliæ in Charta pro Londoniensibus: *Et amplius non sit, miskenninga* (id est, mislocutio) *in Husteuge, neque in Falkesmote, neque in aliis placitis infra civitatem.* [Vide *Falmotum*.]

¶ FALLA, *est Turris lignea*. Glossar. vet. S. Andreæ Avenion. Vide *Phala*. Veteres *Falla* usurpasse pro *Fallacia*, testis est Nonius, apud quem: *Me non vocavit, ob eam rem hanc feci Fallam.*

FALLACIA, Levior culpa ex oblivione præsertim: nostris *Faute*. Usus veteres Ordinis Cisterciensis cap. 68. *Similiter super articulos manuum satisfaciant omnes in loco, in quo sunt, quoties Fallaciam in Oratorio incurrerint non divertentes dextrorsum vel sinistrorsum.*

¶ FALLACIUM, Ludibrium. Barthius in Glossario, ex Hist. Palæst. *Verumtamen hoc Fallacium est totum.*

FALLASIA. Vide *Falasia*.

FALLERA, pro *Phalera*, *Harnesium*, Instrumentum rusticum. Monasticum Anglic. to. 2. p. 256. *Et quod eant cum bigis & carris & Falleris super tenementum suum de Grenhull.* [Bernardus de *Breydenbach* Itiner. Hierosol. pag. 177. *Jam non ypocryses pallia querunt, sed crimen Falleras exuit omnes.* Hoc est, exuit id omne, quo tegi posset.] Gloss. Lat. Gr. *Falera*, ἱπποκόσμια. Glossæ aliæ MSS. *Falerus*, περιτραχήλιον. Vide *Falera*.

¶ FALLERE, vel FALLIRE, Deficere, desinere, Gall. *Faillir, Cesser, Finir*. Instrumentum de terris S. Catuodi, apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. p. 252. *Et tunc vadit fossa Catuodi quasi ad horam nonam per abrupta loca usque dum pervenit ad unam nodulam. Tunc namque Fallit fossa & accipitur nodula per ipsam petram, quæ est in ipsa nodula.* Vide *Fallire*.

¶ FALLESIRE, Debitum servitium non facere, ab aliquo deficere, ei deesse, Gall. *Faillir*. Moretus Antiquit. Navarræ p. 45. *Propter quod fuistis meos fideles quando venit illu Imperatore, & non Fallesiestes, & propter quod populestis, &c.* Vide *Fallire*.

¶ FALLETRA, *Adulatoria verba*. Gloss. Sangerm. MSS. num. 501. Est pro *Phalerata verba*, ut occurrit apud Terentium.

¶ FALLIA, Defectus, quo quis ibi abest, ubi ex officio deberet adesse, & substractio stipendii propter absentiam. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. L. *Necnon sit sollicitus quantum poterit, quod sciat veritatem Falliarum, quæ fient tam per nostros domesticos, quam per alios nostros officiales Fallias facientes; & illas executioni debitæ faciat mandari.* Vide *Fallire*.

¶ FALLIARE, Dignitate depellere, German. *Fallen*, De gradu dejicere. Lambertus Ardensis: *Hic rapiebat, illic Falliabat, aut rebus expoliabat; isti injuriosam objiciebat calumniam... in milites efferus & amaricosus, in cives acerbus & contentiosus.*

FALLIBILIS, *Subdolus, insidiosus*. Papias.

FALLICETUM, eidem Papiæ, *Licentia Judæorum; vel justitia*.

FALLIMENTUM, Colpa, Gall. *Faute*. Usatici Barcinonenses cap. 61. *Et qui honorem per illum non tenuerit, emendet illi Fallimentum & desonores, quos ei fecit cum avere & sacramento manibus propriis jurando.* Adde cap. 65.

FALLIRE. Lex Salica tit. 9. §. 1. *Si quis voluerit alterum occidere, & colpus ei Fallierit.* Phrasis Gallica: *Si le coup lui a failli*: Id est, *si ictus fefellerit*. Germanis *faelen* & *feylen*, est falli, labi, errare. Sed nescio, an legendum *fallierit*, cum Editio Heroldi præferat: *Et colpus præterfallierit.* [*Foloier*, eadem notione, pro falli errare, usurparunt veteres Galli. *Les Proverbes* MSS.

Qui par soit velt ouvrer,
Sans conseil demander,
Sovent Foloiera.

Des Fontaines in Consil. cap. 18. *Se li arbitres Foloie à donner se sentence*, i. Si arbiter erraverit in sententia dicenda.]

FALLIRE, vel FALLERE, Deesse rei alicui. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 28. *Qui Fallerit hostes vel cavalcadas seniori suo, cui eas facere debuerit, aut emendet illi eas in duplo, si senior voluerit, aut emendet ei totum damnum & missiones & perdas, quas senior per fallimentum illius fecerit, &c.* Id est, qui exercitui non interfuerit, & equitationem, quam debet, non fecerit. Cap. 29. *Qui viderit seniorem suum necesse habere, & Fallerit ei de juvamine & de servitio, quod ei debuerit facere, &c.* Id est, qui non juverit, vel opem non dederit.

¶ FALLISCUS. Vide *Faliscus*.

¶ FALLITUS, à *Fallire*, Reus violatæ fidei. Instrom. de condicto singulari certamine inter Carolum Jerusalem & Siciliæ, & Petrum Aragonum Reges, inter Anecd. Marten. to. 3. col. 104. *Et tamquam perjurus, devictus, falsus, Fallitus, infidelis, proditor & infamis sit & perpetuo habeatur.* Eadem habes apud Rymer. tom. 2. pag. 228. 229. 232. 233.

FALLIUM. Charta Lotharii Regis Franc. an. 988. pro Eccl. S. Cucufatis in Catalania, apud Michaëlem Carbonellum in Chron. Hispan. fol. 8. *Et Ecclesias S. Genesii, & S. Martini, & S. Felicis, quæ sunt ad ipsum Fallium, &c.* [Vide *Fallum* 2.]

¶ FALLIZUS GRAVUS. Vide *Falcigravus*.

1. FALLUM, ex Anglico *Faile*, deficere: *failing*, defectus. Parliamentum de depositione Regis Ricardi II. *Citra Pascha proxima extunc sequens sine Fallo rediret in Angliam.* Galli dicunt *sans faute*. [Instrum. anni 1413. ex Archivo Castri Nannett. *Cognoscimus nos esse obligatos realiter absque Fallo ad unam Missam semel in ebdomada dicendam.* Miracula S. Zitæ Virg. April. to. 3. pag. 519. *Ego feceram nimis magnum Fallum* (i. delictum) *quod subterraveram bindam S. Zita in ista terra.* Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Demain ferons une bataille
Enms coi chans sans faille.

2. FALLUM, videtur etiam modus agri apud Anglo-Saxoues. Monasticum Anglic. to. 2. p. 425. *De duabus acris, & 3. rodis terra, & 30. Fallis in Larrwait.* [Vide *Fayllum.*]

¶ FALMOTUM, Conventus, Cœtos, à Saxonico Folc, Populus, & Mote, Concilium. Donatio Guidonis de Meriton Militis Fratribus Templi Salvatoris apud Kennettum Antiqu. Ambrosden. ad annum 1164. *Testes donationis sunt Fulco Sacerdos de Meriton, Luvellus de Horspath & totum Falmotum meorum hominum & suorum.* Quo in loco *Falmotum* solam significat vassallorum domini congregationem. Sed alia fuere *Falmota* hisco parvis cœtibus solemniora, quæ scilicet in urbibus vel provinciis celebrabantur. *Falmotum* urbis vel oppidi, quod vulgo *Burgmote* appellabant, tum cogebatur, cum cives negotium habebant aliquod extraordinarium; *Falmotum* vero provinciæ, *Schiremote* dictum, onoquoque anno congregabatur. Huic intererant Equites omnes ceterique Vassalli liberæ conditionis, qoi præstito Regi fidei & homagii sacramento Magistratum eligebant *Scheriff* vocatum, qui per annum integrum in tota provincia jurisdictionem exerceret amplissimam. Verum hujus Magistratus electio penes solum Regem esse cœpit anno 1315. ut docet Kennettus in Glossario ad calcem Antiquit. laudatarum. Vide *Falkesmote* & *Folkesmote.*

¶ FALO. Albertus Mussatus lib. 13. de Gestis Henrici VII. Cæsaris rubrica 8. *Sed ecce in summo Gorgona fastigio ignem emicare, quod signum Falo ipsi nuncupabant, conspexere. Hujus indices signi Roberti Apuliæ Regis galeas in Elbam declinasse declaravere, ibique identidem damna intulisse incolis, mox & in portum Pisanum descendisse. Verum Falonis indicto Gorgones classem Pisani in tutum redegere, illæsamque servavere.* Ubi Villanus sic notat: Vox *Falo* acuta accentiuncula notanda est *Faló.* Significat autem flammam seu flammæ splendorem, vel potius repentinam flammæ apparitionem; & videtur esse unum ex iis verbis, quæ à Græcis ad nos recta migrarunt; illis enim φαλὸς, splendidum vel album derivatione à verbo φάω, quod est Luceo. Consimile huic verbo, quod obiter dixerim, est nauticum *Fanò*, quod Græcis, φανὸς, à verbo φαίνω, quod inter alia est Luceo, appareo. Galli dicunt *Falot*, quod videtur affine τῷ *Falò* Etruscorum. Vide Menagii Etymologias Gallicas.

FALQUERII, Religiosi Turci. Vide Waddingum an. 1314. 9.

FALSADOR, FALSARIUS. Vide *Falsarius* 1.

¶ FALSAMENTUM, Adulteratio, falsificatio. Charta Guidonis Regis Hierosol. anno 1190. apud Guesnaium in Annal. Massil. *Excepto furto, homicidio, tradimento, Falsamento moneta, &c.*

1. FALSARE, Decipere. In Glossis Isidori: *Falsatus sum, deceptus sum.*

2. FALSARE, Adulterare, scriptum corrumpere. Rabanus Maurus lib. contra Judæos c. 13. *In tantum namque eorum processit impietas, ut etiam Scripturam Propheticam Falsare conati sint.* Sexta Synodus CP. art. 14. τὰς δὲ φαλσευσάντας τὰ σημεῖα δύο βιβλία, &c. Occurrit ibi non semel, [& in Vita S. Eusebii Cremon. Martii to. 1. p. 373.]

¶ FALSARE PONDERA, Adulterare, minuere. Concilium Legion. an. 1012. can. 34. inter Hispan. to. 3. p. 192. *Panataria qua pondus panis Falsaverint, in prima vice flagellentur.*

3. FALSARE, Falsam esse rem quampiam contendere. Lex Ripuar. tit. 59. §. 2. *Et si quis in posterum hoc refragari vel Falsare voluerit, à testibus convincatur.* Ita *Falsare chartam*, est falsam asserere, in Capitul. 3. an. 819. cap. 10. *Chartam falsam efficere*, lib. 3. Capitul. c. 43. Tabular. S. Ambrosii Bituric. sub Roberto Rege: *Si quis autem homo seu femina hanc cartam Falsare voluerit: componat centum libras auri, aut seipsum reddat eidem Ecclesiæ ejusdem habitatoribus ad servile opus peragendum.* Leges Edgari Regis art. 9. apud Bromptonum: *Si accusatus se de hoc non idoneaverit, & nisi accusationem Falsaverit, redimat se wera sua*, i. falsam esse arguerit. Vide l. penult. D. de Falsis.

4. FALSARE CURIAM, in Regiam majestat. lib. 3. c. 21. §. 7. idem valet ac appellare à judicio Curiæ tanquam falso & pravo. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 71. *Qui Judicium Curiæ recusat, Curiam Falsat, & qui Curiam Falsat, Principem damnat. Fausser la Cour*, in Assisiis Hierosolymit. MSS. c. 103. quod idem valet ac

FALSARE JUDICIUM, Appellare à judicio. Dupliciter autem *falsabatur Curia*, vel *Judicium*, primo, cum simplex ac nuda erat appellatio: secundo, cum appellationi adjungebatur crimen aliquod, quod Judicibus impingeretur, veluti si odii, lucri, vel alia prava causa judicium egisse appellans contenderet. Prima appellatio in Curia domini superioris consueto juris ordine procedebat, altera duello definiebatur. Appellans enim, Judicem aut Judices seu Pares suos pravum judicium ac iniquum ex prava causa egisse duello se probaturum profitebatur, eoque nomine cum ipsis Judicibus monomachiam inibat. Quod ab ipsis veteribus Francis accersunt non insulse viri docti, apud quos Comes seu Judex, qui in judicando peccasset, plectebatur, adeo ut contingeret etiam, ut à partibus læsis interdum occideretur iniquus Judex, ejusque cædes non magna mulcta lueretur, ut videre est in Lege Salica Edit. Heroldi tit. 54. 57. Sed de *Falsatione judiciorum* plura jam à nobis observata sunt ad Statuta S. Ludovici lib. 1. c. 6. quibus subdere videtur operæ pretium locum Hugonis Falcandi de Calamitatib. Siciliæ pag 690. *Hanc ergo sententiam vice consensuque omnium Boamundus Comes, ut erat vir eloquens, in præsentia Regis exposuit. Tunc Richardus Comes exclamavit, injuste se gravari, odium æquitati præferri: paratum se probare, quod iniquam falsamque protulisset sententiam. Quibus verbis Boamundus Comitem prohibuit Curiæ respondere, dicens, injuriam hanc non in eos, qui judicaverant, sed in caput regium principaliter redundare. Dehinc injunctum est Archiepiscopis & Episcopis qui aderant, ut in auctorem tantæ contumeliæ, quod æquum esset, de juris severitate decernerent. At illi juxta Constitutiones Regum Siciliæ decreverunt, Comitem Richardum non solum de terra sua, verum etiam de membris & corpore Regis misericordiæ subjacere, eo quod judicium Curiæ Falsum dicere præsumpsisset. Captus igitur & militum custodiæ traditus, Tauromnium jussus est perduci, & ibidem in Castello . . . summa diligentia custodiri.* Quæ quidem non modice illustrant, quæ habentur in Statutis S. Lodovici lib. 1. c. 76. ubi sane appellari à judiciis Regiarum Curiarum posse, sed Regiam Curiam falsari non posse decernitur: *car l'on ne trouveroit mie qui droit en feist: car li Rois ne tient de nului fors de Dieu & de lui.* Addam etiam formulam ejusmodi appellationum, desumptam ex Tabulario Episcopatus Parisiensis Bibliothecæ Puteanæ fol. 149.

Philippus D.G. Franc. Rex dilecto & fideli suo Episcopo Parisiensi salutem & dilectionem. Cum fidelis & devotus frater noster P. Alencon. & Carnotensis Comes, & Almaricus de Meulento Valletus noster asserant se ab audientia vestra ad nostram Curiam super quodam Judicio, tanquam pravo & Falso dato in vestra Curia contra eosdem pro Roberto de Haricuria Milite appellasse: mandamus vobis quatenus sitis coram nobis ad instans Parlamentum ad diem octabarum B. Martini hiemalis, & vobiscum habeatis Andream Gevinguet, Joannem Angier, & Philippum Paon judicatores vestros super pravo & Falso Judicio dictis Comiti & Almarico responsuros, & significetis dicto R. de Haricuria, quod ad dictum diem intersit, si sua crediderit interesse: inhibentes vobis, ne pendente hujusmodi appellatione aliquid innovare præsumatis in præjudicium Curiæ nostræ, & dictæ appellationis. Dat. Paris. die Jovis post festum Apostolorum Petri & Pauli.

Cognitio vero de falso judicio facto ad Regem unice spectavit. Statut. Marlebridgense sub Henrico III. Rege Angl. cap. 21. *Nullus de cætero, excepto Domino Rege, teneat placitum in Curia sua de Falso Judicio, facto in Curia tenentium suorum, quia hujusmodi placita specialiter spectant ad Coronam & dignitatem Domini Regis.* Vide Gul. Prynneum in Libertatib. Eccl. Angl. to. 3. p. 551.

FALSARIA Monetæ, Crimen falsæ monetæ, cujus cognitio solum Regem spectat, ex Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 10.

1. FALSARIUS, Sica, pugionis vel cultelli species. Albericus in Chron. MS. an. 1214. de Pugna Bovinensi: *Ante oculos ipsius Regis occiditur Stephanus de Longo Campo, in capite percussus longo, gracili trialemello, quem Falsarium nominant.* Chronic. Flandr. cap. 15. de eodem prælio: *Matthieu de Mommorenci tenoit un Faussart en sa main, & en derompoit les presses.* Le Roman de *Roncevaux* MS.

Et grans juizarmes, & Faussars acerez.

Le Roman *de Gaydon* MS.

Lancent à lui les Faussars acerez.

Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Et arbalestes, javelos & Faussars.

Chronicon MS. Bertrandi Guesclini:

D'espiet & de Faussars ot sur lui plus de cent.

Alibi:

Maint bacinets aussi œuvré joliement,
Panons, dars, & Faussars, qui tranchent souefvement.

Iterum:

Gettent dars & Faussars, moult en vont ociant.

Falsador, Eadem, ni fallor, notione, apud Sanutum l. 2. part. 4. cap. 8. *Debet etiam antedictum* (*navigium*) *habere sagittamentum numerum infinitum, & præcipue ex eis, quæ Falsadores vulgariter appellantur.* Et cap. 21. *Duodecim magistri ad faciendum Falsadoria atque tela.*

¶ 2. FALSARIUS Litterarum, Qui Litteras supponit vel adulterat. Statuta Synod. Eccl Leodiensis an. 1287. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 879. *Statuimus de Falsariis declarando Falsarios Litterarum Domini Papæ esse auctoritate canonis excommunicatos.* Vide *Falsare* 2.

¶ FALSATO, adv. Dolose, fraudulenter. Charta fundationis S. Mauritii Agaunensis tom. 1. Hist. Insulæ Barbaræ pag. 30. *Reliqua vero corpora congerantur in tutissimum locum, atque aptissimum in unum condantur locum, & sub eximia custodia sanctissimi Custodes deputentur, ne forte, quod absit, Falsato ex eis furentur.*

FALSATOR, Falsarius, in Lege Salica tit. 32. §. 8. [& in Miraculis S. Vincentii Madelgarii to. 3. Julii pag. 680. *Rigebat juratoris brachium, nec verba proferre, nec valebat contrahere porrectam manum... signantes facies suas execrantur Falsatorem & venerantur Dei amicum.*]

¶ Falsator Christianus, f. Qui fidem Christianam ejuravit. Charta an. 1114. *Donamus vobis prescriptis fratribus Lupeto & Bernardo .... tertiam partem de totis placitis, de Christianis Falsatoribus & latronibus, qui fuerint* (f. fuerint) *capti de S. Juliano usque ad Crucem S. Affrodisii.* Et certe qui fidem ejurabant mulctæ ad minimum pecuniariæ subjiciebantur, quæ ad fiscum domini pertinebat.

¶ FALSCETUS, Levior aura. Chron. Danduli apud Murator. to. 12. col. 450. *Nox illa lucidissima & quietissima fuit, suavi & prospero vento flante, navigantibus nobis absque strepitu & cum ordine magno, ... in sibloti sive Falsceti silerent.*

¶ FALSDARIUS, Idem qui *Falsarius* 2. Concil. Tarraconense an. 1329. can. 8. inter Anecdot. Marten. to. 4. col. 286. *Et si aliquis litteris indulgentia Archiepiscopi Toletani in nostra provincia* (Tarraconensi) *usus fuerit, tanquam Falsdarius puniatur.*

¶ FALSETUM, Tonus acutus, Gall. *Fausset.* Rubricæ MSS. Ecclesiæ Bellovac. in Vigilia Nativitatis: *Omnes antiphonæ psalmorum incipiunt cum Falseto.* Vide *Fausetum.*

¶ FALSIDIA, apud Martenium in Anecdotis pro *Falcidia*; quod vide.

1. FALSIFICARE, Idem quod *Falsare*, [Rem falsam asserere, seu quempiam falsidicum probare.] Charta Ludovici VI. Reg. Fr. an. 1110. apud Jacob. Petitum, post Pœnitentiale Theodori pag. 581. *Horum itaque* (servorum) *probationes, aut liberi suscipiant, aut contradicendo Falsificent.* Ægidius de Roya an. 1230. *Fernandus Comes Flandriæ.... Burgensibus dedit privilegium, quod Scabinos impositos amovere non posset, nisi secundum legem Falsificati essent.* Id est, convicti *de falso judicio.* [Gesta Tancredi num. 102. inter Anecd. Marten. to. 3. col. 175. *At Boamundus, ut ipse non impudens, rei seriem scrutatur, quisnam somniator ille esset, quibus populum ambagibus involvisset, quem fossoribus locum significasset, utque ipse insiluisset, fodisset, invenisset: statim fallaciam deprehendit, inventionem irridam, inventorem conjecturis Falsificat argutis.*]

2. FALSIFICARE, ex Gallico *Fausser*, Trajicere, perstringere. Joan. Monach. Majoris Monast. L. 1. Hist. Gaufredi D. Norman. *Imposita est capiti ejus cassis multo lapide pretioso relucens, quæ talis temperaturæ erat, ut nullius ensis acumine incidi vel Falsificari valeret.* Robertus *de Bourron* in Hist. Arthuri & Merlini MS. *Li haubert sunt si fort & si tenant, qu'il ne puent maille Fausser.* Le Romań *de Kanor* an. 1294. MS. *Ne peut le cop tenir qu'il ne soit entrés en la cosse & ishaçin Faussés.* Le Roman *de Roncevaux* MS.

Faussent ces broingues, où li ors est batus.

Alibi:

Son haubers firent Fausser & desmailler.

Guill. *Guiart* MS. an. 1267.

Bacinez fendre, embarrer hyaumes,
Haubers Fausser, & espaulieres.

Le Roman *d'Alexandre* MS.

L'Aubert Fausse & desront à l'acier Viennois.

¶ 3. FALSIFICARE, Adulterare, corrumpere scriptum, monetam, &c. Gall. *Falsifier.* Ottoboni Scribæ Annales Genuenses ad ann. 1175. apud Murator. tom. 6. col. 353. *Pisanis vero monetam Lucensem, quam malitiose cudebant & Falsificabant, sub juramento debito interdixit.* Chron. Parmense ad an. 1293. apud Murator. tom. 9. col. 824. *Liber*

Societatis Cruxatorum & populi Parmæ de consensu & conscientia dicti Capitanei per Dondedeum ejus Notarium in pluribus locis Falsificatus & cassus fuit. Privilegia Friburg. civitati concessa à Bolione Duce Furstenbergensi an. 1337. apud Ludewig. to. 6. pag. 41. *Pannos & stamina non Falsificata, cujuscunque valoris & coloris fuerint, licite possint vendere, & incidere per ulnas.*

¶ 4. FALSIFICARE Curiam, Idem quod *Falsare judicium*, Appellare à judicio. Apud Anglos usu & consuetudine Regni receptum erat ut qui *Curiam Falsificaret* seu *judicium*, præsertim cum de iniquitate judicii querebatur, coram ipsa Curia tactis sacrosanctis Evangeliis juramento id affirmare teneretur; quod duello definiebatur apud Francos. Hujus moris testis est Hickesius Præfat. in Grammat. Anglo-Saxon. p. 26. ubi ex Annal. R. Hovedeni pag. 283. hæc exscribit: *Conquestus etiam erat Regi idem Johannes, quod cum calumniatus esset in Curia Archiepiscopi terram quamdam de illo tenendam jure hereditario, & diu inde placitasset, nullam inde potuit assequi justitiam, & quod ipse Curiam Archiepiscopi sacramento Falsificaverat secundum consuetudinem Regni. Cui Archiepiscopus respondit: nulla justitia defuit Johanni in Curia mea: sed ipse, nescio, cujus consilio, an propria voluntatis motu, attulit in Curia mea quemdam Toper* (idest, librum Hymnorum) *& juravit super illum, quod ipse pro defectu justitiæ à Curia mea recessit, cum statutum sit in Regno vestro, quod qui Curiam alterius Falsificare volult, oportet eum jurare super sacrosancta Evangelia.* Vide *Falsare Judicium.*

¶ FALSIFICATIO, Adulteratio quæ fit imitando alicujus chirographum. Charta apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Sciat quod dedimus Adæ de Essex Clerico nostro, pro servicio suo, omnes terras & tenementa quæ fuerunt Will. de Scrubby, cujus terra & tenementa sunt excaeta nostra, per feloniam quam fecit de Falsificatione sigilli nostri.*

FALSIGRAPHUS, Qui falsa scribit. Vox ibrida, apud Joan. Sarisber. lib. 3. Metalog. cap. 5. Josephus Iscanus lib. 2. de Excidio Trojano:

> ... *Fingit enim, nullique hac parte secunda*
> *Falsigraphus commenta docet.*

Falsigraphia, apud Alanum de Insulis in Planctu naturæ pag. 301. 319.

FALSITIA, Falsum, ex Gall. *Fausseté*. Henr. Knyghton: *Accusatus est de multis transgressionibus, fraudibus, Falsitiis & traditionibus.*

¶ FALSIVOMUS, Mendax, vaniloquus. Vita sancti Guthlaci to. 2. Aprilis p. 42. *Ut quid Falsivomis pectoribus vanas minas depromitis.*

FALSO, Falsonus, Lanceæ armorum species, *Fauchon* Gall. de qua voce supra in *Falcastrum*. Synodus Nemausensis an. 1284. de Clericis: *Enses non deferant, nec cultellos acutos, nec lanceas seu Falsones, nisi forte ex causa probabili initionis, seu guerræ.* [Eumdem locum jam ad vocem, *Falco* 2. supra citavimus. Et quidem apud Marten. qui eadem Statuta inter Anecdot. sua edidit, legitur: *Falcones*, non *Falsones*. At vox, *Falsones* occurrit in Statutis Synod. Eccles. Caducensis, &c. an. 1289. inter eadem Anecd. tom. 4. col. 726. *Balistas & arcus, lanceas, Falsones, costalarios seu alia arma non deferant.* Statuta Arelat. MSS. *Non desferatur sine licentia Consulum .... per Arelatem per greviam acutam, vel gazarmiam, vel Falsonum longum, vel alia arma, nisi cultellum, &c.*] Vide *Falsarius* 1.

¶ FALSONARIA, Adulteratio, depravatio, Gall. *Falsification*, de mercibus dicitur, mensuris, scripturis, &c. Charta Johannis de Montigniaco in Chartulario Abbatiæ B. Magdalenæ de Castroduno fol. 7. verso: *Contentio quæ inter me ex una parte & Mauritium Abbatem & Canonicos B. Mariæ Magdalenæ de Castriduno ex altera vertebatur super hoc quod ego Falsonariam mensurarum villæ Rothomagi quæ villa est Canonicorum, & justitiam & emendationem ex eadem Falsonaria provenientem erga eosdem Canonicos reclamabam, ita pacificata fuit .... ita tamen quod quando in supradicta villa Rothomagi pro falsitate mensurarum... contigerit capienda emendatio .... sibi 5. solidos accipient & Majori suo de eadem villa 20. denarios pro districto.*

FALSONARIUS, Falsarius, ex Gallico *Faussonnier*. Charta Majoriæ Rotomagensis & Falesiæ: *Latro, Falsonarius judicabitur per communiam, & ponetur in pilloricio, ut omnes eum videant & cognoscant. Falsonarii & retonsores denariorum*, apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 1. §. 3.

☞ Unde *Falsonarius* dici potius videtur qui falsæ monetæ reus est, seu qui monetam adulterat. Certe non alia notione accipitur in Charta ann. 1194. è Chartul. Latiniac. *Si quis Falsonarius inventus & captus fuerit non ad cambitores, sed ad Abbatem tantum de illo tota justicia spectabit.*

¶ FALSONUS. Vide *Falso.*

FALSOSUS, *Circumventus, deceptus.* Gloss. Arabico-Lat. [Gloss. Isid. *Falsosum, Circumventosum, deceptosum.*]

¶ FALTERNUM *& amenum, Succinum ad similitudinem vini & mellis dictum.* Papias.

FALTESTALIUM. Vide *Faldistorium.*

¶ FALTUS, Confluentia, ubi duo amnes conjunguntur & confluunt. Appendix ad Vitam B. Nicolai Albercati, Maii tom. 7. pag. 662. *Monasteriolum oppidum agri Senonensis ad Faltum Jeaunæ & Sequanæ*, vulgo *Monterau Faut-Yone*. Vide *Falcus.*

FALVUS, Fulvus color, Gall. *Fauve*, Papias: *Falvus, fulvus, elvus color.* Fridericus II. Imp. lib. 2. de Arte venandi c. 24. de Falconibus: *Item Falvi aut sunt simpliciter Falvi, & absolute, qui non habent marginem in dorso neque in cauda, aut tendunt ad rubedinem secundum magis & minus, &c.* Occurrit ibi pluries. Feras Falvas, *Bestes fauves*, vulgo appellamus eas, quarum pili sunt fulvi coloris, ut cervum, cervam, damam, & capream.

¶ FALX, Obligatio servilis, qua quis tenetur domini fenum falce demetere. Charta anni 1182. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 191. *Salvis corvea & Falce & furca & aliis consuetudinibus.* Charta anni 1261. in Hist. Mediani Monast. pag. 327. *Homines dictæ villæ ... furcam & Falcem & faciam & carrucbas & vecturas annonæ & feni... persolvent Ecclesiæ memoratæ.* Vide *Falcata.*

Falx Missuara. Chartula plenariæ securitatis, exarata sub Justiniano, apud Brisson. lib. 6. Formul. *Arca granaria minore ferro legata valente siliquas aureas duas, Falce Missuria valente siliqua aurea una, cupo uno, &c.* Forte legendum: *Lance missuria.* Vide *Misserium.*

¶ PALZUS-GRAVUS, Comes Palatinus, in Hist. Laudensi apud Murator. tom. 6. col. 1035. Vide *Falcigravius.*

¶ FAMA, pro *Fames*, legitur apud Anast. Biblioth. in Vita Johannis II. Papæ in editione Muratorii.

FAMARE, Fama vulgare. Hieron. Dungersheimius de Laudibus S. Scholastici num. 2. *Qui usque ad Justiniani Imperatoris sanguinem lineam deducere Famatur avitam.* [Acta SS. April. to. 2. pag. 709. de

S. Wernhero: *Nec sola fama, sed mera veritas hoc Famabat, & Famat de præsenti.* Rursus legitur pag. 915. & apud Rymerum to. 8. pag. 207. ubi in malam partem accipitur. Vide *Infamare.*]

¶ FAMATUS, Famosus; *Famatissimi avi tui*, inquit Herious ad Carolum Calvum, apud Mabill. to. 3. Annal. Benedict. pag. 206.

FAMBULO. Vide *Gurgo.*

¶ FAMELITAS, Fames. *Cum de inditate sua revestiti & de Famelitate sua refocillati essent*, apud Acherium to. 7. Spicil. p. 404.

¶ FAMELLA, Ancillula, Famula. Hroswitha Monacha de S. Pelagio, inter Acta SS. Junii tom. 5. pag. 205.

Respice Hroswitham miti pietate misellam,
Me tibi subjectam devota mente Famellam.

¶ FAMELLUS, Servulus, Famulus, ibid. p. 212.

Dumque focus gremio fureret fornacis in amplo,
Mox caput abscissum Christi sumpsere Famelli.

Rursum occurrit in Miraculis S. Severi Episcopi April. to. 3. p. 771.

FAMEN, Sermo, verbum. Onomast. *Famen*, φάτις, λέξις. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Famen, Locutio n parole.*] Abbo lib. 2. de Obsid. Paris.

Almus Faminibus sospes procedit egrotus.

Ælnotus in Vita S. Canuti in Proœmio:

Obstructas aperit aures, Famina reddit.

Henricus Rosla in Herlingsberga:

... Collectas Famine tali
Compellat turmas, &c.

Andreas Capellanus in Eroticis: *Præterea mendacibus non debes uti Faminibus, sed & cavere, ne sermone nimis effuso utatur.* Anastasius Biblioth. in Præfat. ab Sermonem Theodori Studitæ de S. Bartholomæo: *Opuscula nonnulla composuit, inter quæ & sermonem hunc de B. Bartholomæo satis utilem, obscuris dictionibus ... Græco edidit Famine, &c.* Utitur Henricus Altissiodor. lib. 3. v. 19. lib. 4. v. 11. 31. 298. lib. 5. v. 133. Dudo de Actis Norm. Orderic. Vital. lib. 3. Will. Brito lib. 2. v. 404. 289. lib. 8. v. 631. lib. 9. v. 33. &c.

¶ FAMENAGIUM, Idem videtur quod *Familia* 1. Capitul. gener. an. 1362. sub Guillelmo Abb. S. Victoris Massil. postea PP. Urbano III. *Confirmamus donationes de Famenagiorum factas per G. quondam Priorem de Gigortis.*

FAME NECARE, Jurisdictionis species, apud Aragonenses. Fori Oscæ an. 1247. sub Jacobo Rege Aragon. fol. 32. *Si homo infantionis occiderit hominem infantionis, talem homicidam potest dominus ejus in captione, Fame, siti, aut frigore, necare, non faciendo de illo justitiam, vel estemam.* Vide *Estema.* Observantiæ Regni Aragon. lib. 6. tit. de Privileg. Militum §. 9. *Si vassallus domini, non habentis merum nec mixtum imperium, in loco occiderit vassallum, dominus loci potest eum occidere Fame, frigore, & siti. Et quilibet dominus loci habet hanc jurisdictionem necandi Fame, frigore, & siti in suo loco, licet nullam aliam jurisdictionem criminalem habeat.* Adde lib. 1. tit. de Pignorib. §. 3. & lib. 9. tit. *Actus Curiarum*, §. 4.

¶ FAMERE, Esurire, Gall. *Avoir faim*, apud Menotum Serm. pag. 166.

¶ FAMEX. Gloss. Lat. Gr. Sangerm. & Supplem. Antiquarii: Famex, θλάσμα, *Contusio.* Gloss. Gr. Lat. θλάσμα, *hic Famex, palearia, contusio.* Gloss. Isid. & Papias: *Famis, Contusio faucis.* Excerpta Pith. *Famix, Contusio, fauces, ramex.*

FAMFALUCA, & FAMFOLUCA, voces incognitæ Somnern, cui in Glossis Saxonicis per papul efferuntur. Nescio, an inde nostri suom *Fanfeluë*, vel *Fanfeluche* hauserint, quibus vocabulis rem nihili ac quisquilias denotant. [Vide Menagium v. *Fanfreluche.*]

FAMICUS, *Locus tabernarum in urbe, quem frequentant propter famem pellendam.* Jo. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Famicus, Liex de tavernes.*]

¶ FAMIDICUS, Garrulus, qui quidquid fama fertur, aliis dicit. Vita B. Notkeri Balbuli, April. tom. 1. pag. 588. *Interrogat denique Episcopus post aliquot dies, ubinam tamdiu moraretur suus Famidicus; sic enim hominem nominare solebat & solitus erat, nova semper sibi aliqua clam apportantem.*

¶ FAMIDUS, Famelicus, laborans fame. Charta Emehardi Episc. Herbipol. an. 1097. inter Viodemias Litter. Frederici Schannatti p. 178. *Agiliter exeat, pauperes quosque & debiles, scabidos & Famidos, turgidos & tabidos quærat & colligat.*

FAMIGERATUS, Famosus, διωνομασμένος, apud Apuleium lib. 2. Florid. [*Famigerator*, in Chronico Citizensi apud Eccardum in Hist. March. Misnens. pag. 219. *Famigeratissimus*, in Vita B. Jacobi Eremitæ sæc. 4. Benedict. part. 2. pag. 150.]

¶ FAMIGERENDUS, Celebrandus, laudandus. Epitaphium Blasii Abb. Mortui-Maris, inter Anecd. Marten. to. 3. col. 1445.

Corpus habet tellus, virtus pennata sepulcrum
Horruit, æterno Famigerenda die.

¶ FAMIGRARIUS, Comes, ut conjecto, vel urbis Præfectus. Locus est in *Bassa.* Vide *Falcigravius.*

1. FAMILIA, Hac voce indigitantur Servi, coloni, in prædiis rusticis commanentes, dominis prædiorum famulatum & servitium exhibentes. Glossæ Basilic. Φαμιλίας, οἰκετῶν, ἀνδραπόδων. Charta Caroli Cal. pro Tornutiensi Monasterio apud San-Julianum: *Et Trinnium villam, cum Familia utriusque sexus, & omni re ad se pertinente.* [Capitul. de Villis §. 2. *Ut Familia nostra bene conservata sit, & à nemine in paupertate missa.* Appendix ad Marculfum Formul. 8. *Fultus per hunc libellum manumissionis te fratrem nostrum, quem servilis conditio hactenus addictum tenuit inter hujus ecclesiæ Familiam, &c. Familia Ecclesiæ*, in Capitul. Aquisgran. ann. 816. cap. 6. Capitular. lib. 1. cap. 82. lib. 5. c. 250. *Familia Familia Ecclesiæ*, hoc est, Servi eorum qui Ecclesiæ servitio addicti sunt, in Charta Humberti Dalphini inter Ordinat. Regum nostrorum to. 3. pag. 272. Adde Baluzii notas ad Capitul. & Chartam Henrici Imp. an. 1102. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. 802.] Hanc vocem JC. & Scriptoribus veteribus, pro cœtu servorum uni domino subjectorum notam constat.

☞ Triplicis generis distinguuntur hujuscemodi *Familiæ* in Historia Novientensis Monasterii, inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1128. ubi sic habetur: *Hic itaque curtibus subjecta Familia trifarie secernitur. Prima ministerialis, quæ etiam militaris recta dicitur, adeo nobilis & bellicosa, ut nimirum liberæ conditioni comparetur. Secunda vero censualis & obediens permagnifica & sui juris contenta. Tertia nihilominus est, quæ servilis & censualis dicitur. Sed tamen omnes sub dominio Episcopi & ab ipso rectoris constituto consistunt.* Ibidem col. 1135. memoratur *Familia ministerialis, servilis & censualis.*

2. FAMILIA, Terræ portio, uni familiæ alendæ sufficiens, & in eam rem destinata. *Mansus, carucata, hida.* Beda lib. 3. Hist. c. 3. *Donavit terram 50. Familiarum ad construendum Monasterium.* Cap. 13. *Habens terram Familiarum 7000.* Ita & c. 16. & 22. Quibus locis Interpres Saxonicus *hidam*

habet. Ita etiam hanc vocem usurpat lib. de Monasterio Wiremutensi cap. 4. 9. 15. ut & Simeon Dunelm. in Hist. Regum Angl. *Ut confestim et terram 70. Familiarum largiretur.* Brompton: *Dedit et Monasterium 30. Familiarum in loco, &c.* Infra: *Donavit Episcopo ... terram 40. Familiarum ad Monasterium construendum.* Eadmerus in Vita S. Wilfridi cap. 47. *Donavit servo domini terram 87. Familiarum.* Stephanus Eddius in Vita ejusdem Wilfridi utitur voce *mansionum*, cap. 8. & 39. Vide *Mansio.* Hist. Translat. S. Sebastiani: *Cauciacum, quæ septingentarum Familiarum esse perhibetur, ad templi fabricam spatiandam dedit.*

3. FAMILIÆ, in militia videntur appellari *Tirones*, qui ad militiam educabantur, aut instruebantur, nondum in numeros aut signa relati, quibus annonæ perinde ac militibus de publico præbebantur, quæ inde σιταρχίαι dicuntur Mauricio lib. 2. Strateg. c. 2. De ejusmodi familiis copiose egit Jacubus Gothofredus ad l. 17. Cod. Th. de Erogat. milit. annonæ, & ad l. ult. de Jure fisci.

¶ 4. FAMILIA. *Conventuales Monachorum congregationes Familia nominantur ... quia Præfectus Monachis eis non aliter, quam pater filiis tractare debet.*

5. FAMILIA, in Scacariis. Vide *Scacarium.*

6. FAMILIA PUPILLÆ, *id est, summitas.* Matthæo Silvatico.

FAMILIARESCERE, pro *Familiaris fieri*, vox Sidonii lib. 7. Epist. 2.

FAMILIARES, De familia alicujus, qui à servis separantur in l. 3. Cod. Th. Ne præter crimen majest. Gloss. Gr. Lat. Οἰκεῖος, *Familiaris.* Præsertim vero *Familiares* vocabant, quos Reges ac Principes in familiam suam peculiariter adsciscebant. [Testamentum Johan. *Gasqui* Episc. Massil. ann. 1344. ex Tabular. ejusdem Eccl. *Volo quod Familiaribus meis de gagiis & salariis eis plene satisfaciat; residuis autem servitoribus meis, &c.*] *Familiares Regales*, in Charta Willelmi Regis Siciliæ ann. 1172. apud Rocch. Pirrum. Will. Tyrius lib. 21. cap. 16. *Georgius Sebastes Imperialis aulæ Familiaris.* Rogerus Hoveden. p. 725. *Robertus de Turneham Familiaris Regis.* In Ratificatione Testamenti Regis Philippi Pulcri per Ludovicum Hutinum, Martinus *des Essars* dicitur *Familier du Roy.* Qua etiam appellatione donatur Egidius de Compendio in Regesto Dierum Trecensium. Exstat Diploma Joannæ Reginæ Neapol. ann. 1344. qua Petrum de Aquila Minoritam in suum Capellanum & Familiarem assumit. Habetur præterea formula assumendi in *Familiarem*, in Monumentis Neapolitanis, tom. 3. Waddingi Hist. Minor. subjectis pag. 3.

FAMILIARES CURIÆ, occurrunt apud Hugonem Falcandum non semel p. 672. 676. 777. qui dignitatem ipsam *Familiaritatem Curiæ* nuncupat. Erant autem ii præcipui Regis consiliarii, quibuscum res majoris momenti disceptabat & dijudicabat. Idem Scriptor: *De solvendo quoque matrimonio præcepit Curiæ Familiaribus, ut convocatis Episcopis, aliisque personis Ecclesiasticis, & auditis utriusque partis allegationibus, quod inde dictaret æquitas, expedirent.* Alibi de Guillelmo II. Rege: *Familiares autem Curiæ non in eo gradu, quo fuerant, aut dignitatis æqualitate voluit permanere. Nam Gayto Petro summa rerum omnium potestate concessa, super omnes eum eminentiori loco constituens ... interesse quidem Conciliis, & Familiares appellari, sed ejus in omnibus imperio subservire.* Acta Innocentii III. PP. pag. 10. *Statum tum Familiaritatem Regium.* Pag. 18. *Quinetiam Familiares instituebat Regios, quos volebat.*

FAMILIARITAS, Dignitas *Familiaris.* Acta Innocentii III. *In regiam enim Familiaritatem admittens.* Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. cap. 17. de Bonifacio IX. PP. *Item revocavit literas Familiaritatis, quas multis concesserat, qui Familiares ejus continue non existerant.* [Memorantur etiam *Literæ Familiaritatis Cardinalium* in Constitutione Eugenii IV. Papæ Bullarii Carmelit. p. 185. col. 1.]

FAMILIARES *Curiæ Delphinalis*, in Statut. Delphinat pag. 39.

FAMILIARES, præterea dicti, qui ex familia Monachorum habebantur, licet nec ex Monachis, nec ex Conversis essent. Leges Alfonsi IX. Regis Castellæ 1. part. tit. 13. lege 7. *Familiares son llamados, o confrades los que toman señal de habito de alguna orden, e moran en sus casas seyendo señores de lo suyo, o non se desampara dello.* Statuta Cluniacensia S. Petri Venerab. cap. 48. *Statutum est, ne hi, qui vocantur Familiares, hoc est, nec Monachi, nec Conversi, quorumdam Monasteriorum pessimi destructores, nec etiam pro maximo lucro alicubi recipiantur. Causa hujus instituti fuit, Familiarium illorum multis nota perversitas, qui nec Deo servientes, nec manibus operantes, nec aliud utile domibus providentes, ad garriendum, ad detrahendum, ad dissipandum, qua poterant, inquietudine Monasteriis alebantur & vestiebantur.* Ejusmodi *Familiarium* mentio est in Nomastico Cisterciensi p. 255. 416. 342. Vide *Oblati.*

☞ Exstat in Historia MS. Monast. Beccensis p. 497. & 498. Catalogus *Familiarium* ejus Abbatiæ, qui *omnium Congregationis bonorum spiritualium participes* declarantur. Horum præcipui & illustriores sunt: *Maurilius Archiep. Mathildis Regina. Henricus Rex Franc. Philippus Rex Franc. Ernaldus Archiep. Joannes Episc. Matildis Imperatrix.* Memorantur quoque in Chartulario S. Vandreg. to. 2. pag. 2027. an. 1124. ubi notatur Missa quotidie pro *Familiaribus* celebranda. Hinc apud nos etiamnum inter Primæ preces ab Acolytho canitur: *Commemoratio omnium fratrum, Familiarium Ordinis nostri atque benefactorum nostrorum*; cui Superior subjungit: *Requiescant in pace.*

FAMILIARITAS, Familia. *Familiaritati vel dominio alicujus inhærere*, in l. 3. Cod. Th. Ne præter crimen majest. i. ex familia alicujus esse. Bonifacius Archiep. Moguntin. in Epist. ad Zachariam PP. *Postquam non ante annos prope 30. sub Familiaritate & servitio Apostolicæ Sedis .... voto constrinxi.* [Notione paulo diversa Carolus Simplex Rex Fr. an. 901. apud Acherium to 6. Spicil. pag. 414. *Monasterium* (Corbeiense) *in tutelam Familiaritatis nostræ suscepimus.*]

FAMILIARITER, Per familias. Frontinus: *Agros in montibus Romani acceperunt Familiariter.*

1. FAMILIARIUM. Cornel. Fronto lib. de Nominum verborumque different. *Familiarium, quod servo competit, ut sagum, gladius.*

¶ 2. FAMILIARIUM, Supellex domestica & familiaris. Capitula Gener. MSS. S. Victoris Massil. *Si tallias, procurationes, sive etiam census, & vestiaria seu Familiarium Prioratus vel officii, logeria & salaria de tempore suo ulterius inventus fuerit non solvisse.*

¶ FAMILIARIUS, Familiaris. *Qui erat Familiarius noster & consiliarius*, apud Rymerum to. 2. p. 196.

¶ FAMIS, FAMEX. Vide *Famex.*

FAMOSA, nude, pro Libellis famosis. Glossæ Basil. Φάμωσα, ῥεβέλλοι περὶ ἀνωνύμων βιβλίων τῶν δυσφημούντων φλυαρίας. Adde Joan. Tzetzem Chil. 9. cap. 489. Ita usurpat lib. 7. Cod. Th. de Famos. libell.

Anna Comnena lib. 12. Alexiad. Φάμωσά τινα γράφοντες κατὰ τὸν τοῦ βασιλέως ἔρριπτον σκηνὴν. . . . δηλοῖ δὲ ἡ λέξις τὰ φάμωσα λοιδορηματικά τινα ἔγγραφα, &c. Hinc

¶ FAMUSUS, Qui maledictum aut convicium dicit & qui ejusmodi convicii conscius, in Capitul. lib. 7. c. 200. *Hi qui in blasphemiam alterius cantica compesuerint, vel qui cantaverit ea, extra ordinem vindicentur. Nam lex exiliari jubet eos qui libellos Famosos excogitant aut proponunt. Notatur infamia quicunque, dum appellat judicem, convitium dixerit. Non tantum is qui maledictum aut convitium dixerit Famosus efficitur, sed & is cujus consilio factum esse patuerit.*

FAMOSITAS, Fama, opinio, in Vita S. Endei Abbatis Aranensis n. 2. [& apud Acherium Spicil. to. 7. pag. 602. Gloss. Lat. Gr. Sangerm. *Famositas*, κακοφημία, mala fama.]

¶ FAMOSUS, pro *Famelicus* dici videtur, in Vita S. Petri Cœlestini:

Quos tres Famosi tetris thoratibus angues
Terrui oculos, linguasque vagi, quin ore reciso
Invadunt tremulos illosque vorare laborant.

Primæ tamen syllabæ quantitas brevis obstat. Aliquando pro *Injuriosus* dici adnotat Sirmondus in Glossario ad calcem Concil. Gall. Vide *Famosa*.

¶ FAMUL. Vide *Famulosus* in *Famuli*.

FAMULAMEN, pro *Famulatus*, in Epistolis Ruodeperti Magistri & Monachi S. Galli, apud Andr. Dandulum in Chron. MS. an. 998. [& apud Mabillonium Analect. to. 4. p. 40.]

FAMULARES, [pro *Familiares*. Vita S. Philippi Archiep. Bituric. inter Anecdot. Marten. to. 3. col. 1932. *In ultima infirmitate ex qua obiit, vocavit socios suos & Famulares, & audivit computum suum.* Occurrit etiam apud Rym. to. 8. p. 428.] Miracula S. Aigulfi Abb. Lerin. cap. 6. *Tres calices cum patenis inde raptos (quod horribile est dictu) in Famularibus suis occultavit.* Sed nemo non videt legendum *femoralibus*, quod non advertit vir doctus, qui *famulare* manticam esse putavit.

FAMULI, Servi, in l. 1. C. Com. ser. man.

FAMULATUS, Servitus: *Famulatus nexibus liberare*, in l. 3. Cod. Th. de liberali causa. [Diploma Ottonis M in Chron Mindensi p. 734. *Hominibus quoque Famulatum ejusdem monasterii facientibus, &c.*]

¶ FAMULATURA, Eadem notione. Capitula General. MSS. S. Victoris Massil. *Statuimus quod quandocumque contigerit, quod Priores forenses seu Monachi devotione compuncti voluerint aliquoties preter bonus Monasterii in dicto Monasterio Deo impendere Famulatura, (sic) &c.* Sed forte legendum *Famulatum*.

¶ FAMULOSUS, *Serviens*. Glossæ. Isidor. Emenda, inquit Grævius, *Famul, Oscis serviens*. Hausit ex Servin: vide illum in *Famul* & *Familia*. Ennius 8. apud Nonium:

Mortalem summum fortuna repente
Reddidit ut summo regno Famul optimus esset.

FAMULUS, Idem qui *Valetus*, *Scutifer*, nostris *Escuiers*. Charta ann. 1307. apud Fredericum Sandium in Consuetud. feudalib. Gelriæ p. 39. *Nos Herbertus de Putten Famulus, &c.* Diploma Magni Ducis Brunswicensis ann. 1357. sic clauditur: *Testes hujus rei sunt Geverhardus & Burchardus de Werberge, Nobiles: Leppoldus de Vreden & Balduinus de Dulem, Milites: Henricus de Veltheim, & Burchardus de Asseburg, Famuli.* Quo loco *Famulus* idem est, qui *Ministerialis*, Germanicis Scriptoribus. Fabricius in Chronico Misnensi: *Illo tempore non amplior nobilium virorum titulus fuit, quam ut Strenui Famuli nominarentur, quod literis probari potest, Equites vero aurati, ut dicerentur Milites. Terra trium Famulorum*, habetur in Monastico Anglic. to. 2. p. 969. sed nescio, an legendum *familiarum*. Vide *Familia*, & *Valeti*.

FAMULI FEODALES, Vassalli. Charta Mauricii de Bellavilla Dom. *de Ganasche*, an. 1265. *Et septima pars illius mestiva est Famulorum feodalium.* Infra: *De isto autem gagio habebunt 5. solid. & Famuli feodales 2. solid.*

¶ FAMULI *Ecclesiæ feodati & præbendarii*. Charta Henrici Episc. Tullens. an. 1563. in Append. ad Capitul. Baluzii col. 1560. *Ita tamen quod Archidiaconus & Archipresbyter ecclesiasticam justitiam, cum opportunum fuerit, super parrochianos exerceant, præter ministeriales, scilicet villicum, decanum, scabinonem, & Famulos ecclesiæ feodatos & præbendarios quotidiana ab ecclesia sumentes stipendia.*

FAMULATUS, Vassallatus. Gaufredus Malaterra l. 1. c. 4. *Adjiciens Tarentum, & Hydruntum sive Gallipolim cum omnibus appenditiis, & quidquid Gaufridus de Conversana sub ipso habebat cum ipso Famulatu ejusdem.* In Tabulario S. Dionysii Novigente, occurrit *Famulatus separatus à feodo Militum.*

FAMULITAS, Eadem notione. Vetus Charta apud Ughellum in Episcopis Veronensibus: *Hæc sunt, quæ Episcopus Theobaldus ab Episcopatu, videlicet feudum fratris ejus, quod pro Famulitate tenebat, & nummos inde acceptos libr. 700. in allodio tribus fecit.* Nisi legendum sit *familiaritate*, ita ut feudum fuerit addictum iis, qui è familia Episcopi erant, quod sequentia videntur suadere: *Similiter dedit nepoti suo feudum, quod fuit Berfoldi, qui fuit de familia, &c.*

¶ FANÆLEN. Vide *Fahnelen*.

¶ FANALIA. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 449. de S. Raynerio: *Si quidem lumen oculorum amiserat, patiebatur namque guttam in oculis, quæ dicitur vulgo Fanalia, unde & apertis oculis & lucentibus nihil videbat.* Ubi Henschenius: *Fanale* Italis dicitur Laterna; an hinc tractum nomen ad oculi morbum non divino. Vide *Fantilia*: quod idem videtur.

¶ FANARIUM, Fax, lucerna, pharus, Gall. *Fanal*, Italis *Fanale*. Jacobus Aurias lib. 10. Annal. Genuens. ad ann. 1283. *Galea autem Jannenses die ac nocte cum Fanariis dictas naves insequebantur.*

FANATICUS [Gloss. Sangerman. n. 501. *Fanatici, qui futura canunt, dicti à Fauno.*] Vide *Fanum*.

¶ FANCULUM, *Fæniculum*. Gloss. Isid. Hinc corrige Excerpta Pithœana, ubi perperam: *Fanculum, Funiculum*, & *Fanculum*, *Seniculum*. *Feniculum* autem *Latini vocant*, teste Isidoro lib. 17. Orig. cap. 11. *quod ejus tyrsi seu radicis succus acuat visum cujus virtus traditur, ut serpentes annuam senectutem ejus deponant. Hoc olus Græci μάραθρον vocant.* Hanc herbam Galli *Fenouil*, Germani *Fenchel*, Belgæ *Fenckel* vel *Venkel* appellant.

FANDALUTES. Epistola Arnoldi Archiepiscopi Narbonensis de Victoria, obtenta à Christianis contra Miramomolinum Hispaniæ, apud Ughellum to. 1. Ital. Sacr. 189. *Dictum est tunc in exercitu, quod Rex Walentia patruus Miramolini esset cum Saracenis militibus cismarinis, qui Fandalutes dicuntur, &c.*

¶ FANDATUS. Camillus Peregrinus in Hist. Principum Langobard. apud Murator. to. 2. p. 267. col. 1. *Abstulit vasas duas pensantes libras triginta, & Fandatos duplices septem.* Lege & vide *Fundatus*.

¶ FANELLUS. Rolandinus Patav. de factis in marchia Tarvisina lib. 11. cap. 4. *Tales in hoc campestri certamine sunt probati, ut dici possint merito quasi*

velocas

velaces accipitres, cum irruunt in sturnellos, aut volantes aquila cum saviunt in columbas. Pro *Sturnellos* Codex Estens. habet *Fanellos*. Italis *Fanello* est avicula quædam canora.

¶ FANGA, Limus, Gall. *Vase*, *limon*. Statuta Massil. MSS. *Pro singulis banastonis projectis in portu, teneantur extrahere unam caupolatam de Fanga sui expensis.* Abest hæc vox in Edito lib. 4. cap. 6.

¶ FANGIA, Lutum, Gallis *Fange*, *Boue*, in Libro Recognitionum servitiorum Domini Villænovæ in Dumbis. Vide *Fangus*.

FANGIUS. Statuta Mediolan. part. 1. cap. 204. *In quolibet precepto executorio apponatur quantitas Fangiorum seu famulorum usque ad quam judex concedet.*

FANGUS, Lutum, Italis *Fango*, Gall. *Fange*, apud Petrum de Crescentiis lib. 4. de Agricult. c. 35. [Vide *Fanga* & *Fangia*.]

¶ FANIA, ut *Fagia*, Silva proprie fagis consita, Gall. *Faye*, Hannoniensibus *Faigne* vel *Fague*: unde *la Faigne de Terlon*, *de Chimai*, *de Mariembourg*, quæ totidem sunt nemora. Charta Dagoberti I. pro Monasterio Laubiensi ann. 640. apud Ægidium Wauldæum: *Domo Landelino Mantoso ex pradone converso pradium meum in Fania Wallare dictum.*

FANNATIO, vox forestarum: Tempus, quo pariunt damæ, quo scilicet prohibentur venationes exerceri, & omnimoda alia negotia, quæ aut parturientes damas, aut fœtus adhuc tenellos agitent, vel perturbent. Vide *Fermisona*, *Sona*. *Fan* vero quasi *Infans*, ut quibusdam placet: quippe Gallis *Faon*, est hinuulus, νεβρός, hinc *faoneson*, seu *fanneson*. Charta Henrici Reg. Angl. de Foresta c. 8. *Tertium suanimotum teneatur in initio 15. dierum ante festum S. Joannis B. propter Fannationem bestiarum nostrarum.* Charta alia Ricardi I. de Foresta, apud Rogerum Hoveden. p. 784. *Prohibendum est etiam ad placita foresta, ne aliqua caretta exeat chiminum in foresta Regis, neque porci sint in foresta Regis tempore de Fonneson, scilicet 15. diebus ante Nativitatem S. Joan. Bapt. & 15. diebus post idem festum.* [Charta an. 1367. apud Kennett. in Antiq. Ambrosden. p. 502. *Tenentes de Brehull, &c. habere debent communem pasturam omnium averiorum suorum in omnibus locis foresta prædicta .... omnibus temporibus ei placentibus, præter cum capris bidentibus & porcis ætatis unius anni in mense Fannationis, videlicet quindecim dies ante festum Nativitatis S. Johannis B. & quindecim post.*]

FANNATUM FRUMENTUM, Eventilatum, vannatum, Anglis *Fanned*, nostris *Vanné*. Domesdei fol. 45. de ministerio Cellerarii Wigorniæ: *In septimana recipiet 10. sextarios frumenti Fannatos, & 10. mittas brasii.*

FANO, Sindon, mappa, [qualibet fascia,] ex Germanico *Fahnen*, vel *Fanen*, quo vocabulo etiamnum dicuntur vela vel sipara ex hastilibus dependentia, [nisi mavis à Lat. *Pannus* deducere, unde Germani *Fanum* dixere, *p* in *f* mutato, ut solent sæpius.] Lex Aleman. tit. 59. §. 6. *Si autem testa transcapulata fuerit, ita ut cervella appareat, ut medicus cum pinna aut Fanone cervellam tangat, cum 12. solid. componat.* Tit. 84. *Levent illam terram ... & commendent in sua manu, ille involvat in Fanone, & ponat sigillum.*

FANO, vel PHANO. Papias: *Fanon dicitur Corporale.* [Rabanus de Inst. Cleric. lib. 1. c. 18. *Mappula sive mantile, sacerdotis indumentum est, quod vulgo Phanonem vocant, quod ob hoc eorum tunc manibus tenetur, quando Missæ officium agitur, ut paratos ad ministerium mensæ Domini populus conspiciat.*] Leo IV. PP. de Cura pastorali: *Nullus cantet sine humme, sine*

amictu, sine alba, stola, Fanone, & casula. Vetus Charta apud Peraldum: *Cum patena argentea, uno Fanone viridi cum brusdo, uno de giza, uno de stamo.* Chronicon Casin. lib. 3. c. 73. *Fanones aurei pro subdiaconibus tres.* Infra: *Fano Imperialis aureus totus.* Acta Murensia: *Decem stola cum Fanonibus.* Petrus Abaëlardus: *Nulla de serico sint ornamenta, præter stolas & Phanones.* Adde Chr. Funtanell. c. 15. 16. Antiq. Fuld. lib. 1. tradit. 39. &c.

☞ Erant autem olim *Fanones* ex lino, non ex panno, contexti ad instar albæ mappulæ. Hinc *Fanonem* vel *mappulam* vocat S. Willelmus lib. 1. Consuetud. Hirsaug. c. 19. Unde etiam apud nostros vox *Manipule* jam frequentioris est usus quam *Fanon*, qua olim utebantur. Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Mampulus, Ce que le prestre met en la main senestre, Fenon.*

¶ FANO, apud Macros in Hierolexico, subtilissimum est sericum velum variegatum, quo utitur Papa, cum pontificaliter celebrat, quodque post albam induitur, & circa collum ligatur, ad modum caputii ac supra caput ejus imponitur, usque quo planeta induitur, supra quam deinde ad modum *mozetta* adaptatur, pallio superposito: itaque pars Fanonis interior infra planetam conditur. Colores quibus variegatur, quatuor esse & quidem eosdem, qui in Ephod Vet. Testam. erant, testantur laudati fratres

FANO, Vexillum exercitus, Germ. *Fahnen*, uti supra observatum. Charta originalis, quam vidimus, Ottonis II. Imp. ano. 982. [apud Mabill. Diplom. lib. 6. Instrum. 141.] *Qualiter Conradus filius Rodulfi quondam Comitis in die belli, quod fuit inter nos & Saracenos, sub Fanone nostro, hoc est sub imperiali vexillo, legali ritu traiendum nobis commendavit omne prædium suum, quod habet in Regno Lothariensi, &c.*

¶ FANO, Vexillum Ecclesiæ, Gall. *Gonfanon*, *Banniere*. Guidonis Disciplina Farfensis lib. 1. cap. 1. *Vestiantur cappis ad* Gloria laus *canendum: processio ornamentorum quemadmodum venit, ita stet per ordinem; Fanones hinc & inde facie ad faciem.* Adde Vitam S. Udalrici sæc. 5. Benedict. p. 428.

FANONUS, Eadem notione, apud Hugon. Flavin. ann. 1097.

¶ FANONNUS, ut *Fano*, Manipulus sacerdotalis. Inventar. Ecclesiæ Noviom. an. 1419. *Tres albæ paratæ cum duabus stolis uno Fanonno & duobus coleriis.* Occurrit ibidem non semel.

FANUM, in Monastico Angl. to. 1. pag. 363.

FANONES OFFERTORII, [Quibus oblationes, id est, panis Eucharisticus involvitur, f. à Teuton. *Fanen*, *fanden*, Involvere; nisi iterum à Lat. *Pannus*: quod malim.] Ordo Romanus: *Populus dat oblationes suas, id est, panem, & vinum, & offerunt cum Fanonibus candidis.* Amalarius in Eclogis de Officio Missæ: *Cum Fanonibus offerunt, quoniam legimus in passione Domini sudarium usurpatum esse: alter quippe Fanones de lino efficiuntur, &c.* Hariulfus lib. 3. c. 3. *Fanones ad offerendum auro parati 14.* [Idem in Vita S. Angilberti sæc. 4. Benedict. part. 1. p. 116. *Fanones de pallio auro paratos decem.* Occurrit rursum ibid. in Vita S. Ansegisi n. 7. p. 634. Vita S. Wiboradæ sæc. 5. p. 51. *Calicem & patenam, vel corporale, sed & Fanonem cum quo solita es offerre, omnia pura & munda aqua lavare præcipias.* Infra: *Linteum oblationum* vocatur. *Fanones linei, serico parati ad offerendum ad altare*, in Fragm. Breviar. Caroli M.] Offertur autem *oblata*, seu hostia consecranda, cum fanone à Primo Cantorum, ut est apud Durandum lib. 4. Ration. c. 30. n. 27.

¶ Fano Salmonis, Illius pinnæ, sic dictæ quod *fanones* quodammodo repræsentent. Consuetud. Antiq. Fontanell. f. 94. verso col. 1. *Caudam Salmonis abscissam post primum Fanonem, qui est versus caudam.*

¶ FANON, *Laterna.* Gloss. Sangerman. n. 501. Est nostrum *Falot*, quod alias dicebant *Fanot*, à Græco φανὸς; Lucidus. Vide *Falo.*

FANTASIA, [Phantasma, spectrum : item Pompa, apparatus.] Vide *Phantasia.*

¶ FANTASTICUS, Inordinatus, ad arbitrium effictus, *Fantasque, Textura Fantastica*, apud Guill. Lyndwood. in suo Provinciali p. 55. edit. 1679.

¶ FANTILIA. Vita S. Raynerii Pisani, Junii to. 3. p. 452. *Soffredus... Medicus filiam habebat parvulam...., habentem guttam Fantiliam.* Ubi Henschenius: Gutta quidem vulgo dicitur quæ alias Arthritis : sed quid *Fantilia*? An Infantilis? Vide *Faualia.*

FANUM, pro Gentilium Templis Christiani proprio vocabulo usurpabant. S. Ambrosius Epist. 29. *Quid est enim nisi Fanum, in quo est conventus gentilium?* Commodianus Instr. 24.

Exis inde foris, iterum tua Fana requiris.

Fana idolorum, in Capitularibus de partibus Saxoniæ c. 1. &c. Est autem proprie fanum, ἱερὸν τὸ ἐν ἄλσει, in Glossis Gr Lat. Hinc

Manducare aut bibere juxta Fana, ex immolatitiis forte, grande Christianis piaculum. S. Columbanus de pœnitentiarum mensura c. 36. *Si quis autem laicus manducaverit juxta Fana, id est, postquam Sacerdos illi prædicavit, quod sacrilegium hoc erat, & postea mensa dæmoniorum communicaverit, &c.* Ubi Cumeanus Abbas c. 7. *Si quis ad Fanum communicaverit, &c.* Vide *Immolaticia.*

¶ Fanunculum, Parvum fanum. Vita S. Dunstani, Maii tom. 4. p. 558. *Quadratam paribus angulis Ecclesiam in modum Fanunculi construere jussit.*

Fanatici, Gentiles. Fredegarius in Hist. Epitom. c. 65. *Quod ab his gentibus fertur eorum deum fuisse locutum, quem Fanatici nominant Wodenum.* Gesta Regum Francor. c. 10. de Chlodoveo: *Eratque ipse tunc Fanaticus & paganus.* Annales Franc. Lambeciani an. 798. *Illo Abotridi Fanatici erant.* Apud Prudentium, *Fanaticos, fanorum Sacerdotes*, interpretatur Isu Magister in Glossis. [Occurrit eadem notione apud S. Hieronym. cap. 6. in Isai. & S. Augustin. in Psal. 40. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fanaticus, Garde de temple, ou devin.*] Vide Galfridum Monemuthensem l. 2. c. 1.

1. FARA, Phara, Generatio, linea, [unius ejusdemque generis ac familiæ homines, qui si in aliquem locum, simul omnes, non admissis alienis, commigrassent, ut observat Valesius in Notitia Galliarum, ibique structis ac conjunctis casulis vicatim habitare cœpissent, locus ab habitatoribus *Fara* appellabatur; unde nomen habent multa loca in Galliis.] vox Longobard. Paulus Warnefrid. de Gestis Longob. lib. 2. c. 9. *Gisulfus non prius se regimen ejusdem civitatis & populi suscepturum edixit, nisi ei quas ipse eligere voluisset, Langobardorum Pharas, hoc est, generationes, vel lineas, tribueret.* Lex Longobard. l. 3. tit. 14. *Si quis liber homo migrare voluerit aliquo, potestatem habeat... cum Fara sua migrare, quo voluerit.* [Quod de rebus aut substantia malim intelligere; unde Italis *Affare*, eadem notione.] Chronicon Casin. lib. 1. cap. 36. *Curtem suam, quæ dicitur Fara Majoris.* Cap. 47. *Fara Majoris, & Fara, quæ Bajana dicitur... Et obtulit huic Monasterio eamdem Faram, quæ simul 5800. terræ modios continet.* Lib. 2. c. 31. *Fara Ripa ursa.* Sic porro illæ curtes appellatæ, quæ certis generationibus addictæ essent. [Gregorius Monachus in Chronico Farfensi, apud Murator. to. 2. part. 2. col. 534. C. *Unde recepit in commutationem a domno Hugone Abbate res hujus Monasterii territorii Reatini infra fines Atissa sub monticello super fluvium Sangrum, ubi Fara ædificata fuit modiorum quingenorum.*] Utitur etiam Otfridus Evangel. lib. 6.

Furista auch in wara
Thera armilichun Fara.

¶ 2. FARA, f. Species nauli seu pretii pro navigatione exsolvendi. Schilterus ex Somnero: *Transire Sax. Faran... Sed & maris transfretationem, & aqua trajectum cum naulo, Germani Fehrgelt, Fare dicimus.* Bernhardus de *Breydenbach* Itin. Hierosol. p. 15. *Item quilibet peregrinus ipsi patrono pro hujusmodi omnibus per eum, ut præfertur, faciendis vel exponendis, quadraginta duos ducatos; ita tamen quod illius summæ dimidiam partem in Venetiis exsolvat, reliquum vero in Japha sive Joppen absque Farra.* *Faram facere*, in Tabulario S. Audoëni Rotomag. dicitur de illa præstatione annua, qua tenentur qui naves habent piscatorias juxta Sequanam intra limites territorii prædictæ Abbatiæ quotannis ad condictam diem convenire cum naviculis, retibus & cæteris pro Monachis pisces venaturi : quod quidem etiamnum à Sequanæ accolis vocatur, *Faire la Fare pour Messieurs de S. Ouen.*

¶ FARALITIUS, f. pro *Foralitius*, Extraneus, aliunde apportatus. Agnellus in Vita S. Joannis Pontif. apud Murator. to. 2. p. 64. col. 2. *Et si diligenter inquiras, multus ornatus Faralitius majorum vasculorum, tam corona quamque & calices appensoria, quos in ornamentis cernimus habere Ursianam Ecclesiam, &c.*

FARAMANNI, apud Burgundos, quædam videtur fuisse hominum conditio : sed cujusmodi fuerit, incertum. Lex Burgundion. tit. 54. §. 2. *De exartis novam nunc & superfluam Faramannorum competitionem & calumniam a possessorum gravamine & inquietudine hac lege præcipimus submoveri, ut sicut de silvis, ita de exartis,... habeant cum Burgundionibus rationem : quoniam, sicut jamdudum statutum est, medietatem silvarum ad Romanos generaliter præcipimus pertinere.* Occurrunt iterum *Faramanni* §. 3. ubi opponuntur *Romanis*, id est, veteribus terræ incolis. Unde conjicere est, *Faramannos* fuisse quosdam ex Burgundis, sic appellatos ex *fara*, generatio, & *man*, homo, seu potius eos, quibus in *locis* vel agris & prædiis *hospitalitas erat delegata*, ut est in §. 5. i. quibus agri ad habitandum concesserant, ac proinde eosdem, qui

Farand-manni, aliis *Pedepulverosi*, Extranei ex Saxonico ƿaꞃanꝺ [vel ƿaꞃan] ire, & man, homo. Hinc *Lex de Farand-man*, seu de *Pede pulveroso*, in Legibus Burgorum Scoticor. c. 140. ubi appellati Adventitii, advenæ, *albani.* Vide Skenæum de Verbor. significat.

¶ FARASSIA, Aniciensibus *Farasse*, Strues lignorum, quam in compitis urbis accendunt in pervigilio Nativitatis S. Johannis Baptistæ. Vide *Farocium.*

¶ FARCIMEN, Intestinum fartum, Gall. *Boudin, Saucisse.* Buschius de Reform. Monast. c. 38. *Qui unum duntaxat habuit Farcimen in pariete cella sua appensum, quod debuit resignare... Rogavit nos ut Farcimen illud posset retinere, addens quod illud de mane solet comedere.* Varro lib. 5. *A fartura Farcimina in extis appellata.*

¶ FARCIMINA, Genus sunt aggeris, vel suggestus

tormentarii, impactis primum alte in terram trabibus solidatum, tum vero erectum, nexumque aliis atque aliis sarmentorum & ramalium fascihus, per certa spatia colligatis ad modum farciminis pulmentarii. Galluccius de Bello Belgico lib. 9. *Jussit milites aliquos in fossam descendere, ex eaque sacculas quosdam coriaceos oblongos, nitrato pulvere farctos (vulgus ob similitudinem formæ Farcimina, seu Lucanicas vocat) in cavas munitionum partes, ac sub tormentis dispositas conjicere.* Hæc post Carolum de Aquino in Lexico militari.

¶ FARCIMINUM, Vegetio l. 17. Scabies jumentorum, quam vulgo dicimus *Farcin.*

¶ FARCINIA, Species vestis. Statuta Andegav. an. 1503. pag. 177. *Ut colletos in suis diploidibus seu Farciniis & vestibus in competenti altitudine deferant.* Vide *Duplodes.*

FARCITÆ EPISTOLÆ. Vide *Farsia.*

¶ FARDELLA, Modus agri continens decem *acras*, ut dicetur infra in *Feudum Lorica.*

¶ FARDELLARIUS, Qui *fardellum* portat. Charta Archambaldi Borbonii pro Habitantibus Villamfrancam, apud Thomasserium in Biturig. p. 226. *Quisque Fardellarius qui forum frequentavit, quatuor denarios.* Ubi *Fardellarius* fortassis est mercator inops qui merces suas fasce colligatas supra dorsum deferre cogitur ad vendendum, nostris *Porteballe*, quibus etiam *Fardelier*, est bajulus.

¶ FARDELLUS, Onus, Sarcina, Gall. *Fardeau*, à Græco φόρτος, idem. Regest. comput. Delphin. an. 1335. fol. 162. *Item pro duabus Fardellis portandis in quibus erant organa & tauba Domini 70. sol.* In Hist. Delphin. to. 2. p. 305. habetur *Fartellis.* Rerum Leodiens. Hist. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1287. *Ferarius domini Leodiensis venit cum Fardellis, & non est permissus intrare palatium.* Pluries occurrit *Fardellus*, apud Rymerum, ut to. 2. pag. 6. col. 2. to. 8. p. 178. col. 1. &c. Vide *Bala.*

FARDING, FERDINGEL, ex Saxonico feorð, Quarta, [& ðel vel ðæle, Pars] Ita farðing usurpatur pro quarta parte rei, verbi gratia terræ, vel nummi. feorðingel, terræ quarterium in Domesdei. Consulet Spelmannum, qui plura volet. [Vide *Feorwendel* & *Ferte.*]

¶ FARERSIA, Idem quod infra *Frareschia* post *Fratres.* Charta Guillelmi de Calviniaco Domini de Castro Radulphi an. 1218. *Istam autem partem pro Farersia eis factam immunem reddo.*

FARETRUM, pro *Faretra*, φαρέτριον, in Gloss. Gr. Lat. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Faretra, Repositoire a sajettes.*]

FARFALIUS. Decretum Childeberti Regis ad Legem Salicam c. 6. *De Farfalio ita convenit, ut quicumque in malle præsumpserit Farvalium minare, sine dubio suum weregildum componat, quia omnino volumus, ut Farfalius reprimatur. Et si forte acquiescet istum Farvalium custodire, vitæ periculum per omnia incurrat.* Al. *sustineat.* Codex MS. quem vidi, habet *Farefalius:* Baluzius *Farfalus.* Ubi hæc Spelmannus: Silent hic Glossographi, & ego de exotico non audeo pronuntiare. *Verfallen* autem, alias *verfallen*, Bavaris idem significat quod Gall. *Forfaire*, & *Forfait.* Etymologicom Theutonicum vetus, *Versallen, stuprare*, vulgo feloniam facere. Saxonibus etiam fær & fær. casus, fælen cadere, delinquere.

☞ Feliciter doctissimus Eccardus in suis ad Legem Salicam notis *Farfalium* interpretatur *Adsalitionem* seu assultum: quod nomen à *Fallen* Ruere, cadere, labi, irruere, adsalire deducit. Hinc *Fal*, inquit, in Glossis Rabani Mauri MSS. est *Casus*, irruitio, adsalitio, pro quo nos *Fall* dicimus. *Far* apud veteres sæpe, præsertim in compositione, pro *For* vel *vor* usurpatur. Ita Kero & alii *Farworfan*, Projici; *Farakisit*, Perspexerit, & centum his similia habent. Ut autem *Forbatutus* suo loco, Qui prius percusserat, exponitur; ita hic *Farfalius* significat prius factam adsalitionem sive assultum inimicum. Hinc autem cum turbæ multæ ex vindicta sequantur, præsertim, si authorem adsalitionis eas publice minatum fuisse, atque ita cogitanter perpetrasse, constet, weregildum ille suum merito componere sive vitam redimere aut mortem subire cogebatur. Huc usque vir perspicacissimus: qui jam ex eo suam probarat sententiam, quod præter rationem in Lege Salica à Carolo M. emendata prætermissa fuisset Lex *de adsalitione inimica*, nisi *Farfalii* nomine intelligendus sit assultus.

FARGA, [Fabrica ferraria, ut conjecto, Arvernis *Farge*, Gallis *Forge.*] Vide *Bicocaria*, [*Fargia* & *Forgia.*]

FARGANA. Leo Ost. lib. 3. Chr. Cas. c. 57. *Profectus hinc, 190. Farganas fratribus in dormitorium misit. Alia vice pro piscibus misit tarenos mille.* Ubi quidam legendum censent *farganas.* Sunt autem σαργάναι Hesychio & Suidæ, sportæ vimineæ, crates ex juncis, usui forte Monachorum aptæ in dormitorio.

¶ FARGIA, Officina fabri ferrarii, Arvernis *Farge*, Gall. *Forge.* Instrum. Eccl. Brivatensis an. 1365. *Informatio facta super enclugia Petri Bodet, qua fuit inventa in hospitio seu Fargia, in qua moratur Jacobus de Ulmo.*

FARIA, *Verba multa*, in Glossar. Isid. & Arabico-Lat. Papiæ, *Multa eloquia.* Hinc forte nostris *Fariboles:* [à *Fari*, *Farius* dictum, quod superest in compositis *Bifarius*, *Trifarius*, &c.]

¶ FARIÆ CARNES, *Faraonicæ scilicet*, in MS. Bituric.

FARINAGIUM, Pensitatio ex farina, quæ fit molendinariis pro frumento molito. Tabular. Burguliense an. 1254. fol. 105. *Prior debet moltam, de unoquoque sacco unum bossellum, plenum Farinagium.* Charta Joannis Decani Ambian. an. 1220. in Tabulario ejusd. Eccles. n. 155. *Cum inter nos & molendinarios nostros contentio verteretur super Farinagio, quod prædicti molendinarii in molendinis nostris pro asinis & vanno percipiebant, tandem compositio intervenit in hunc modum. Quicumque bladum suum in vehiculo suo molendum deduxerit ad molendinos nostros, nihil solvet de Farinagio. Qui autem in asino molendini bladum suum molendum detulerit, pro modio dabit pro Farinagio 4. bossellos*, &c. Charta Matthæi Comitis Bellimontis an. 1200. *Concedo etiam eis molturam suam liberam & immunem ab omni Farinagio, & ab omni servitio*, &c.

FARINALE, Molendinum. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Farinale*, Meale huƿ, i. farinæ domus.

FARINARIUM, Idem quod *Farinale*, Moletrina, seu *molendinum*, ubi ex frumento molito farina conficitur. Utuntur passim Lex Salica tit. 24. §. 3. tit. 33. §. 3. Tradit. Fuld. pag. 551. Aimoin. lib. 2. Miraculor. SS. Georgii & Aurelii n. 19. Acta Episcopor. Cenoman. pag. 300. Hariulfus lib. 2. Chr. Centul. c. 7. lib. 3. c. 32. l. 4. c. 6. Chronicon Besuense pag. 517. Veteres Chartæ in Hist. Monmorenciaca pag. 15. apud Perardum in Burgundicis pag. 41. 149. Bellium in Episc. Pictav.

p. 39. 44. in Comit. Pictav. pag. 238. [Felibian. in Hist. Sandionys. inter Probat. Ch. 26. &c.]

FARINARIA. Capitulare de Villis c. 18. *Ad Farinarias nostras pullos & aucas habeant juxta qualitatem farinaria.* [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 85. v°. *Habet ibi Farinarias duas.*]

FARINARIUS, Idem quod *Farinarium.* [Charta an. 632. to. 2. Hist. Meld. inter Instr. pag. 2. *Farinarium vero qui est super fluvium Maternam ad Pontem rapidum ipsi Monasterio habere cupio. Similiter alterum Farinarium situm in Briegio super fluviolum Alba.* Occurrit præterea in] Chronico S. Benigni pag. 412. in Chron. Abbat. S Joann. de Vineis pag. 40. &c. Occurrit etiam in Donationibus factis Eccles. Salisbur. cap. 4. [& in Codice MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 12. col. 1. & fol. 45. col. 1. &c.]

FARINOLA. Passio S. Maximi Presb. n. 13. *Et venieus de anno, portans Farinolam in ulnis suis, obviavit Magnentium.* Ubi leg. forte *Sarcinulam.*

¶ FARINULA, Diminut. *farina*, apud Vulg. Interpret. 1. Reg. 17. 13. & infra in *Sorbellum.*

¶ FARINUM, pro Farina, infra in *Sextarale.*

¶ FARIO, *Qui fatur.* Laurent. in Amalthea ex Ausonio. *Item Piscis*, ex Lexico Philol. Nostris *Truite.*

FARIOLA. Matth. Silvaticus : *Tisana, i. aqua ordei, vel Fariola.*

¶ FARIOLUS, *Propheta qui fatur.* Laurentius in Amalthea ex Glossis.

FARISEA. Vide *Farius equus.*

¶ FARISEUS, pro *Pharisæus.* Vide in *Phariseare.*

FARISTEL, Viarum obstructio, à Saxon. ꝼꞃꞇ, iter, via, & ꞅꞇal, stabulum, obstructio. Vide *Forestel.*

¶ 1. FARIUS. Charta Harvichi pro Monast. Prumiensi apud Martenium Ampliss. Collect. tom. 1. col. 56. *Quod nos nec feci nec facere rogavi, præter istum quem firmissimum volo esse, quoque tempore fuerit ostensus, nullum sortiatur effectum, nisi vacuus & inanis appareat; auctorem vero criminis vel Farium nec multum tum tempore patiatur judiciaria habere potestas.* An idem quod Teuton. *Farira*, Insidiator, à *Fara*, quod dolos, fraudes, insidias significat. Vide Schilter. in *Faran.*

2. FARIUS Equus, Arabicus, generosus : Arabibus *Faras.* Unde φάρας, apud Achmetem in Onirocriticis c. 233. ἵππος ὁ φάρας ὁ εὐγενής, &c. & cap. 152. 159. φάρας Ἀραβικός, apud Nicetam in Isaacio lib. 1. n. 2. Leo Imp. in Tact. c. 18. §. 137. ait, Saracenorum equos φαρίας appellari. Raymundus *de Agiles* p. 162. *Assumptis omnibus pecuniis suis Cæsaream & Camelam adibant, ut ibi equos Farios mercarentur.* Infra p. 165. *Cœperunt ostendere illi de parte Comitis equos Farios, & divitias suas.* Ead. pag. *Qui cum accepisset à Comite Raimundo 5000. solidorum, & duos equos Farios optimos, &c.* A voce φάρας nostri equos generosos, ut sunt Arabici, *Ferrandos*, vocarunt, ut docemus in V. *Ferrandus.* Equos vero ejusmodi Arabicos in pretio fuisse, alibi pariter docemus. Le Roman *de Garin.*

Hué s'en retorna sur le roux Arabi.

Alibi :

Bien fu armé, s'ot le rox Arabi.

Alpharaces cavalli, iidem qui *Farii*, vox nempe conflata ex præpositione *al*, Arabibus familiari, & *Faras*, equus generosus. Matth. Silvaticus in Pand. *Al, & el, articulus apud Arabes significat id quod apud nos vulgariter addimus præponendo nominibus, la, le, li, lo.* Joannes VIII. PP. in Epistola ad Aldephonsum Regem Galliciæ apud Sampirum : *Aliquantos utiles & optimos Mauriscos cum armis (quos Hispani cavallos Alpharaces vocant) ad nos dirigere non omittatis.* Ubi *Maurisci*, non sunt quasi minores Mauri, quod vult Altaserra; sed ita dicuntur enuntiatione Longobardica, quomodo *Franciscum*, *Angliscum*, & similia usurpant Scriptores. *Caballi Maurisci*, in Epist. 3. Leonis III. PP. proinde iidem, qui *Numida* & *Ægyptii*, quos commendant etiam Gratius in Cynegetico v. 518. & Arianus seu Xenophon Junior in lib. de Venat. cap. 24. Vide, quæ observavimus ad Alexiadem pag. 408. 409. Ab *Alfaras* Arabico, formata vox *Auferant*, nostris olim familiaris. Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

Mult sont lasé li Auferant crenu.

Infra :

Mais quant j'oi braire les destres Auferrans.

Le Roman *de Garin* MS.

En destre menent les Auferrans de pris.

Alibi :

Il remonterent ès Auferrans destriere.

FARISEA, Vox ejusdem originis, pro equa faria. Ordericus Vitalis de Boëmundo lib. 10. p. 794. *Et celerem equam fortissimamque, quam Fariseam appellant, cum uno Milite ascendit.* Hinc *har-faras*, *stercus caballinum*, apud Matthæum Silvaticum.

Ex prædictis videtur emendandus Procopius lib. 1. Goth. c. 18. ubi Belisarium exhibet equo bellicosissimo insidentem, qui toto fuscus corpore, anteriorem capitis partem ad nares eximio candore insignem habebat. Mox addit : Οὗτον Ἕλληνες μὲν φαλιὸν, βάρβαροι δὲ βάλαν καλοῦσι. Legerim enim φάραν. Hisce addendum videtur, quod Hieronymus de Nominibus Hebraïcis, *Affanez*, equorum domitorem interpretatur.

☞ Ubi legendum forte *Apharez* vel *Aphares*, ab articulo Hebraico *a* & *Pharash*, Eques. Haud scio etiam an emendanda sit superius vox φάραν pro Βάλαν, maxime cum Britones nostri Armoricani albedinem hanc in animalium fronte etiamnum *Baill* nuncupent, & *Baillet* vel etiam nude *Baill* equum aliudve animal hoc albore notatum : quod à quibusdam Gallo-Flandris *Bayard* appellatur. Quos autem Barbaros hic vocat Procopius, Gallos esse conjicere licet.

FARLEGANI, Fornicatores, adulteri, ex Saxon. ꝼoꞃlegeꞃe, Fornicator, adulter, mœchus : ꝼoꞃliᵹᵹan, Fornicari, adulterari, mœchari : ꝼoꞃliᵹᵹanꝺ, Lupanar. Unde nescio an nostrum *Forlegner*, deducatur, de iis, qui conjuges inferioris sortis accondicionis sibi adsciscunt : tametsi probabilius censeatur, ejusmodi nuptias quasi *foris* seu extra *lineam* nobilem contractas appellatas. In Lege Frisionum titulus 9. inscribitur : *De Farlegani*, in eoque agitur de adulteriis & stuprationibus. Sikama rescribendum censet, *de horleganis*, id est *hoerleggers*, seu de concubinis. [Videri tamen possunt, inquit Martinius, dixisse *Farlegen* crassiori sono pro *Verlegen.* Hoc autem erit cubando errare, ut significetur, titulum esse de ἀνομίας κοιτῶν, de inconcessis παρακοιτίαις, habentibus αἰσχρουργίας.]

¶ FARNARIA, f. Fusoria fornax monetalis, Gall. *Fonderie.* Compositio anni 1177. inter Raimundum Comitem Provinciæ & Raimundum Archiep. Arelat. ex Chartulario Arelatensi : *In civitate Arelatis debent facere Farnariam simul quæ sit eis communis in viriles portiones, vel si duas facerent in Farnaria Comitis debet habere Archiepiscopus dimidiam partem, & in Farnaria Archiepiscopi debet ha-*

bero Comes dimidiam partem. De moneta vero talis est convenientia, &c. Et infra: *De Farnariis siquidem ita conditum & promissum est; ut neque Archiepiscopus sine Comite neque Comes sine Archiepiscopo ... in civitate Arelatis vel in burgis Farnariam facere possit.* Vide *Pharnaria*.

¶ FARNUM. Charta an. 1259. apud Eccardum de Orig. familiæ Habsburgo-Austr. col. 244. *Tabernis, molendinis, Farnis, aquaductibus & decursibus, &c.* Ubi legendum videtur *furnis*.

FARO, pro *Baro*. Fredegarius Scholast. c. 41. *Burgundia Farones vero, tam Episcopi, quam cæteri leudes, &c.* Utitur præterea hac voce cap. 44. & 55.

¶ FAROCIUM. Vide *Farossium*.

FARONUS, Pharus, ex Hispanico *Faron*. Curia Generalis Catalaniæ, acta Cervariæ ano. 1369. MS. sub Petro Rege Arag. *Ulterius ordinamus, quod Farons, seu Fars, durante guerra præsenti fiant per loca maritima, in quibus fieri sunt assueta, sumptibus tamen eorum, qui facere sunt astricti.* [Vide *Farossium*.]

¶ FAROSSIUM, Farocium, Pharus, faces & lucernæ in portubus maris vel turribus accensæ, Gall. *Fanal* & *Phare*, Turris aut excelsus locus ubi hujusmodi ignes accenduntur, Massiliensibus *Fanal*. Litteræ Senescalli Provinciæ Massiliensibus an. 1329. ex Archivo S. Victoris Massil. *Mandantes & fieri facientes continue Farossia seu lumanaria in locis consuetis.* In alio ejusd. Archivi Instrumento ano. 1328. *Fiant Farocia in montanis assuetis.* Vide *Farossium*.

¶ FAROTUM. Eadem notione. Charta anni 1460. ex Archivo S. Victoris Massil. *A Faroto usque ad plagiam portæ Galliæ inclusive.*

¶ FARRACUM, *Puls ex farre facta, vel pinguis cibus generaliter.* Johan. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Farracum, Fromentée ou viande crasse.*

¶ FARRAGIUM, Idem quod *Farrago*. Concilium Tarracon. an. 1591. inter Hispan. to. 4. p. 541. *Nec de frugibus duntaxat, frumentis ... solvi præcipimus* (decimas) .... *& his quæ in herba, sive fœno ad equorum & aliorum animalium cibum meti & depasci sæpius in anno solent; etiam quæ vulgo Farragia & alia id genus appellantur.* Charta Radulphi Abb. de Viconia an. 1206. è Chartulario Monasterii S. Quintini in Insula p. 28. *Tres vaccas servabit, eisque tamquam suis Farragium providebit ... eodem Farragio quo sui equi vescentur nostri.* Occurrit iterum in Chartulario S. Vandregisili tom. 1. p. 88. & alibi.

FARRAGO, Forrago, Equorum vel animalium pabulum ex frugum leguminumque miscellanea, *ocymum* Varroni. Gr. ὤκιμον, Ital. *Farrana*, *Fourage*: vel etiam stramen, palea. Charta Ludovici Comitis Blesensis an. 1199. in Tabulario Eccl. Carnotensis n. 116. *A festo autem sancti Remigii usque ad tempus messium rursum habebit Major granicam libere ad usus suos, sicut suam, cum Farraginibus, & paleis, & victis. Et has Farragines & paleas, &c.* Ita in alia n. 130. [& etiam in Charta R. Abbatis S. Salvii Monstrol. ex Tabulario Compendiensi.] *Forrago*, in Charta Reginaldi Episcopi Carnotensis an. 1206. in eodem Tabulario n. 50. *Sive in pratis, sive in straminibus, sive in Farraginibus, vel aliis quibuscunque, &c.* [Tabularium Ecclesiæ Ambian. de juribus Canonicorum in villa de Camons: *Et quidquid post excussionem manipulorum decimæ remanebit sive in Forragine sive in aliis proventibus, similiter dividetur.*] Vide *Fodrum*, & Plinium lib. 18. c. 16. ubi & *Farrago*, idem quod *secale*, Gall. *Segle*.

¶ FARRATIOR, *Fructuosior*. Papias. A *Farre*, nisi legendum sit *Feracior*.

¶ FARRES, πολτὸς, *Puls*, à *Farre*. Supplementum Antiquarii. Vide *Farracum*.

¶ FARS. Vide *Faronus*.

1. FARSA, Tumor, qui totam cutem exulcerat. Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosophistam: *Erpes estiomenus, i. se comedens, quod Salernitani Farsam vocant.* Constantinus African. lib. 8. Commun. locor. Medic. cap. 10. *Colera rubea si sit simplex, & ad id quod membrum videatur descendere, facit apostema, quod vocatur Formica, & aliud Farsa: quasi cum sanguine misceatur, Erisipela inde generatur.* Vide eumdem lib. de Gradib. pag. 374. & 382. Marbodus de Herbis lib. 4. cap. 20.

Ulcera desiccat mel'a, restringit quoque Farsam.

Italis *Fersa*, est calor immensus. Dantes: *Com il ramarro sotto la gran Fersa de di canicular, cangiando sepe folgore par, se la via de traversa.* [Jano Laurenbergo in Supplemento Antiquarii: *Farsa*, πανὸν ναλτα]

¶ 2. FARSA, Italis *Frottola*, nostris *Farce*, definitur ab Academicis Crulcanis. *Commedia mezzana, o imperfetta: dal Grec. φάρος, che vale vesta mezza:* melius à Menagio, Carmen multis & variis rebus refertum seu *farcitum*: unde vocis origo. Inde etiam *Farsæ* dictæ quædam Paraphrases inter Scripturas vel preces in Ecclesia cantari solitas, intermixtæ, quibus ejusmodi Scripturæ vel preces veluti *farciuntur*. Vetus Ceremoniale Lirensis Monasterii: *Qualiter debeant cantare* Kyrie eleyson *cum Farsa. Quando in diebus festis dicitur* Kyrie eleyson *cum Farsa*. Quo intelligi datur additio quæ etiamnum diebus festis solemnioribus in quibusdam ecclesiis, Senonensi videlicet, Cenomanensi, &c. post *Kyrie* cantatur hoc modo: *Kyrie, fons bonitatis, Pater ingenite, à quo bona cuncta procedunt, eleyson. Christe, &c.* Circa originem ac dispositionem *Farsæ*, consulendus Crescimbeni all' istoria della volgar poesia lib. 4. cap. 3. ubi & de quodam pulmento Provincialibus noto, quod *Farsum* vocant, belle loquitur.

¶ FARSATURA, Farcimen, fartum, Gall. *Farce*. Statuta antiqua S. Audoeni Rotom. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 1208. *Sicut interdicimus usum carnium, ita Farsaturas de tritis carnibus denegamus.*

¶ FARSATUS, pro *Fartus*, Gall. *Farci*. *Ova Farsata*, id est, cum farcimine, Gall. *des œufs farcis*, in Consuetudinibus Solemniacensibus pro festis diebus.

FARSIA, [ut *Farsa* 2.] Charta Odonis Episcopi Parisiens. an. 1198. post Notas ad Petrum Blesensem ultimæ Editionis: *Missa similiter cum cæteris horis ordinate celebrabitur ab aliquo prædictorum, hoc addito, quod Epistola cum Farsia dicetur à duobus in cappis sericeis.* Incertum quid hæc vox denotet, à qua dictæ

Epistolæ Farcitæ, in Visitatione Thesaurariæ S. Pauli Londinensis an. 1295. *Unum troperium .... in cujus initio notantur omnes Sequentiæ, & in fine ponuntur omnes Epistolæ Farcitæ.* Ibidem: *Gradale de Choro, quod vocatur Puerorum, sine officio; in cujus fine ponuntur Epistolæ Farcitæ.*

☞ Obscurum jam non est quid sint *Epistolæ Farcitæ*, quæve hujus vocis origo. Earum quippe specimen edidit Martenius noster lib. 1. de Antiq. Eccl. Rit. cap. 3. art. 2. ex vetusto Missali S. Gatiani Turon. ann. circ. 600. unde ejusmodi Epistolas dictas fuisse *Farcitas* patet, quod ex vario idiomate Latino scilicet & Gallico compositæ essent atque *Farcitæ* in hunc modum: Lectio Actuum Apostolo-

rum. *Por amor de vos pri Saignos Barun. Se & vostuit escoltet la lecun de Saint Esteuve le glorieux Barrun. Escotet la par bonne entention, qui a ce jos veu la passiun.* In diebus illis Stephanus. *Saint Esteures fut pleins de grant bonté. Emmentot cele qui creignent en Dieu fesoit miracle. O nom de Dieu mende ascuntras, & auces a tot dona lante, por ce baierent antens lieve.* Surrexerunt. *Encontre lui se dresserent trestut, descrent ensemble manveis mes cetui il a deabble qui parole en lui, &c.* Eodem S. Stephani die in Cathedrali Aquensi etiamnum cantatur Epistola alterno commate Latino & vulgari: quod *Planctus S. Stephani*, vernacule, *lei plants de San Esteve*, dicitur. Idem obtinuisse in Divionensi Ecclesia testatur Epistola quæ legitur in Mercur. Gall. an. 1726. mens. Febr. Extant præterea *Epistola Farcita* in Epistolario S. Juliani Brivat. quæ jam præ nimia earum prolixitate non cantantur, nisi in festo S. Nicolai aliisque perpaucis. Denique earumdem Epistolarum occurrit mentio in Ordinariis MSS. Narbonensi & Cabilonensi, teste Martenio loco supra laudato. Vide *Farsa* 2.

¶ FARSILE, *Quod farturam recipit.* Laurent. in Amalthea ex Apitio.

FARSURA, pro *Fartura*, apud Petrum Blesensem Epist. 86.

FARSWEROTOS. Vide *Furfwirotos*.

¶ FARTELLUS. Vide *Fardellus*.

¶ FARTHING. Vide *Ferto*.

¶ FARTO. Vide *Fartorium*.

¶ FARTOR, *Nomenclator*, in Glossario Sangerman. MS. n. 501. Apud Festum explicatius: *Fartores, Nomenclatores, qui clam velut infarcirent nomina salutatorum in aurem Candidati.* Candidatis seu Petitoribus in primis elaborandum erat, ut singulos cives nossent, eorumque nomina tenerent; cum autem in tanta populi multitudine & tantis vitæ occupationibus hoc fieri vix posset, ministrum instituerunt, qui Candidatis nomina omnium civium, ut quisque occurrebat, suggereret, eumque *Nomenclatorem* vocarunt. Cicero pro Muræna *Monitorem*, Festus vero *Fartorem* dixit, & ex eo Glossator Sangerm.

¶ FARTORIUM, Laniarium, Gall. *Tuërie*, Parisiis *Echaudoir*. Charta Boleslai Ducis Silesiæ an. 1311. apud Ludewig. to. 6. p. 456. *Rite & rationabiliter vendidimus Fartorium seu curram mactatoriam in Aureo-monte, in civitate vel extra civitatem, ubicumque expedire videbitur, ædificandum, cum omni usufructu & utilitate, qui inde provenient & provenire possunt, & cum omni jure & dominio, sicut dictum Fartorem habuimus & tenuimus, Hermanno Scriptori, &c.* Vide *Mactatorium*.

¶ FARTUM, Prædium rusticum, ni fallor, omnibus rebus quæ ad culturam pertinent instructum, idem quod *Affare*. Testamentum Florentii de Castellana an. 1398. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues*: *Voluit... quod totum Fartum de Luca sibi serviat, & de ipso Farto sit domina & seignoressa.*

¶ FARTUS Vide in *Ferto*.

1. FARUS, *Cœnator*, *Cœnatorium*, Papiæ.

¶ 2. FARUS, Fretum, Gall. *Detroit*. Chronicon Siciliæ inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 59. *Nos* (Bonifacius VIII. Papa) *de vestra discretionis & circumspectionis industria plenam in Domino fiduciam obtinentes, & volentes ut eo lubentius rebelles iidem, civitates, castra & loca tam ipsius insulæ, quam aliarum etiam regni prædicti partium citra Farum*; intelligo Messanense fretum, Gall. *Le Phare* seu *Le Detroit de Messine*.

¶ 3. FARUS, Lucerna sive Lychnuchus orbicularis & circularis. Vide *Pharus*.

¶ FARWESOTU. Vide *Furfwirotos*.

¶ FASCEMINA. Vide mox *Fascennina*.

FASCENNINA, FASCENNEA, Ital. *Fascinata*, Propugnacula urbium, seu arcium ex *Fascinis*, seu ligneis fascibus confecta. Ugutio: *A fascis, hæc fascennina, i. clausibilis vallatio, sicut circa castra & civitates, quæ solet fieri quibusdam lignis.* Ita enim Glossæ Pithœanæ, ex quibus emendandæ, quæ Isidorianæ habent *Fascemina*. Gloss. Lat. Gall. *Fascennia, Palis de bois, ou closture environ chastiaus.* Nos etiamnum *Fascines* dicimus. Occurrit in Hist. Obsid. Jadrens. lib. 1. c. 4. lib. 2. c. 19.

¶ FASCES, ut apud Romanos summi magistratus indicium fuere, ita apud Scriptores medii ævi pro suprema potestas usurpatur hæc vox. Testamentum Rodulfi Episc. Bituric. sæc. 4. Bened. part. 2. p. 161. *Placuit etiam huic inseri testamento ut nec meo, nec parentum meorum* (dominio) *nec Fascibus regiæ magnitudinis, nec cujuslibet terrenæ dignitatis subjaceant.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fasces, Faissel, ou enseigne de honneur.* Ubi additur hic versiculus:

Pondera sunt Fasces, Fasces dicuntur honores.

¶ 1. FASCIA, Modus agri, idem ut videtur, qui *Faicia*. Antiq. Recog. Revel. Vienn. *Probus* fol. 58. verso: *Nicholaus Rex tenet de Comite unam Fasciam de bosco de Brochus & debet inde XII. den. censuales, & tenet 1. petiam bosci ibidem libere.* Stephanotius to. 10. Fragm. MSS. p. 258. ex Tabulario B. M. de Rupe-forti: *Anno MCLXXXXIV.... concedimus... quidquid juris habemus in Fascia quæ est inter nemus & aquam.* Vide *Fasciola*, *Funiculus*, *Superpellicium*.

¶ 2. FASCIA & FASCIUM, passim occurrunt in Antiq. Recogn. Vien. Regesto *Probus*, pro Fascis: ut *Fascia ligni*, Gall. *un Fagot de bois*; *Fascium feni*, Gall. *une Botte de foin.*

FASCIAMENTA, Fasciæ sepulcrales. Alcuinus Ep. 71. *Numquid non Fasciamenta mortui eodem verbo solvere poterat, quo mortuum vita redditum de sepulcro prodire jussit?*

¶ FASCILLA, Falcula, Gall. *Faucille*. Charta Ingelranni III. Codiciacensis Toparchæ an. 1207. in Hist. Codiac. p. 166. *Concedo... herbam meam nemoris de Lanjon ad Fascillam.* Vide *Facilla*.

FASCINABULUM. Notæ Tyronis p. 182. *Fascinum. Fascinabulum. Fascinabellum, Præfascinat, &c.*

¶ FASCINARE. Gloss. Isid. *Fascinat, Gravat.* Papias: *Fascinat, Adulando impetit, laudando decipit, gravat.* Id est, nocet fascino: quo significatu Latinis notum verbum *Fascinare*.

FASCIOLA. Ugutio, partim ex Isidoro lib. 19. cap. 33. *Fasciola dicitur, quæ vulnera ligantur. Fasciale vero Latinis cingulum, quo puer circumligatur in cunis.* Diminutivum à *Fascia*, cujus vocis crebra occurrit mentio in Regulis Monasticis, cum agunt de Monachorum vestibus, ubi maxime itinerantium fuisse observare est. Bernardus in Consuetud. Cluniacensib. MSS. c. 3. *Non debet equitare sine Fasciolis plusquam una leuca.* Cap. 62. *Ablatis calcaribus, & Fasciolis ad Monasterii introitum petat veniam.* Lanfrancus in Decretis pro Ordine S. Benedicti c. 7. ais ad Camerarium pertinere, ut procuret *fratribus in iter profecturis cappas, Fasciolas, calcaria.* Idem cap. 14. Monachum *Fasciolatum, aut cinctum, sive cum cappa*, in claustrum introire vetat, quod hæc sint itinerantium. Bernardus Mun. MS. c. 4. & Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. c. 11. *Fasciolas* Monachis tribuunt *propter tibias*

infirmantes, id est, si id exigat infirmitas. Vide lib. 1. Miracul. S. Dionysii cap. 14. Regula Magistri cap. 81. statuit, ut Monachi habeant in hieme *pallium flammeum*, *braccas laneas*, *& Fasciolas*, *aut pedules*. Vult præterea, ut *Fasciola lanea* non sint, sed *linea*, *ut aliquid distet a Clerico Monachus*. Denique Conventus Aquisgran. ann. 817. cap. 22. *Fasciolas* duas Monachis concedit, & duas alias, *quibus necesse est itineris causa*. Iis interdicuntur in Concilio Cloveshovensi an. 747. c. 38. *Nec utantur sæculares in vestitu crurium per Fasciolas*, *&c.*

Quærunt ipsi Monachi, quod genus vestis fuerint *Fasciola* his locis. Hactenus cum *pedulibus* confundit, ut & Lucas Acherius ad Udalricum, qui *Gamaches* vertit. [Hìs proxime accedit Editor Vet. Disciplinæ monast. qui *Fasciolas* leves quasdam ocreas esse existimat, ex eo maxime quod itinerantibus propriæ videantur.] At palam est, supra laudatos Scriptores pedules à fasciolis perpetuo distinguere. Verùm non est cur ad exoticas notiones recurramus, cum Latina se offerat; sunt enim Ciceroni lib. de Aruspic. resp. *Fasciola*, quæ, Ulpiano L. Argumenta sunt, D. de Auro & arg. leg. *Fascia crurales* dicuntur: nostris *Jarretieres*; [quod mire illustrat S. Wilhelmus lib. 1. Constit. Hirsaug. cap. 16. *Pro signo Fasciolarum*, *inculcatum calceorum signum præmissum*, *adaito*, *ut utrumque indicem tibia circumferas*.] Eginhardus in Carolo M. *Fasciolis crura & pedes calciamentis constringebat*. Monachus Sangallensis lib. 1. cap. 36. *Fasciolæ crurales vermiculata*, *&c.* Qualis autem fuerit calceatura Francorum, supra attigimus in voce *Armiger*. quibus hæc addere placet ex Joanne Puricello in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ pag. 70. ubi Bernardi Regis Italiæ, Pipini filii, effossum & apertum tumulum describit, ipsiusque Bernardi vestes regias: *Superstites adhuc è corio rubro calcei utrumque pedem contegebant*, *iidemque ligneam quisque soleam*, *hinc inde coriaceis insutam*, *habebant*. *Tam vero apte presseque ad suum quisque pedem juxta ordinem digitorum congruebant*, *in acutum versus primorem digitum desinentes*, *ut calceus dexter non nisi dextro pedi*, *quamdiu integer ille erat*, *sinisterque sinistro adaptari potuisset*. *Cæterum quisque calceus duabus tantum corii partibus invicem consutis pedem ita contegebat*, *ut anterior corii pars in suprema versus crura extremitatem aliquantulum scissa in longum esset*, *illicque pedis ligamine astringeretur*, *ad eum prorsus modum*, *quo rusticani hodie calceamenta factitare solent*. Calcaria deinde ærea pedibus aptata describit. A fasciis denique cruralibus nata vox *Fesse*, seu, uti vulgo dicimus, *Face*, vel *Fasce*, in armorum insignibus. Guill. Guiart MS. an. 1304. *Ot maint escu portrait à Fesse.*

FASCIOLUM, Operimentum capitis, quod Chaldææ incolis tribuit B. Odoricus de Forojulio in Peregrinat. sua n. 3. *Portant autem super capita sua Fasciola aurea de perlis pretiosis.* Item forte quod *Fasciolas* vocat S. Hieronymus Epist. 2. de Vita Clericorum: *Crebra munuscula*, *& sudariola*, *& Fasciolas*, *vestes ori applicitas*, *& oblatos ac degustatos cibos*, *blandasque & dulces litterulas*, *sanctus amor non habet*. Neque aliud videtur à φακιόλιον Turcarum, de quibus Ducas cap. 37. quæ nunc *Turbans* seu *Talipantos* vocant. Testatur Leunclavius in Pandectæ Turc. num. 240. Græcos etiamnum sic appellare Turcicos *Tulipantos*, quod ex fasciis seu fasciolis convolutis & complicatis conficiantur, quod etiam Achmes innuit cap. 226. Φακιόλια Saracenis etiam tribuit auctor Vitæ S. Nili Junioris pag. 56 ἐξελθὼν οὖν ὁ δεῖνα μεταλλάξας, ἐνδύματα, ἢ ἐπῆκε, ἢ φακιόλιν, καὶ ὅλον τὸ σχῆμα ἔχοντες τῶν Σαρακηνῶν. Infra: Περιδεδεμένοι δὲ τὰ φακιόλια ἀπὸ τῶν τραχήλων αὐτῶν, &c. Glossæ Basilic. φακιόλιον exponunt ζωνάριον, & *Semicinctium* Latinorum. Alii crumenam & marsupium. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Φακιόλιον, ἱμάτιον, ἢ φακιόλιον. Aliud Cod. 930. Φακιόλιον, ἱμάτιον, φάριον. Φακιόλιον δὲ ἐστι μαρσύπιον. Ita fere Hesychius. Ismaëlitarum *vittata capita* dixit Hieronym. in Vita Malchi. Vide *Facialis*, [& Glossar. mediæ Græcit.]

¶ FASCITERGUM, ut supra *Facitergium*, Mappula ad tergendam faciem. Occurrit apud Acherium tom. 6. Spicil. p. 430.

¶ FASCIUM, Fascis. *Fascium fœni*, Gall. *Botte de foin*, in Antiq. Recogn. S. Georgii Esper. fol. 27. Vide *Fascia* 2.

¶ FASCIUNCULUS, Parva fascia, ut conjecto. Vide locum in *Burrene*.

¶ FASCIUS, ut *Fascium* pro Fascis. *Duos Fascios fœni & duos palea*, in Inquisitione Jurium in loco Albonis Hist. Dalphin. tom. 1. p. 123. col. 1.

1. FASCULUM, pro *Vasculum*. Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. & Isidori: *Vasculum*, *Discus*, *Fasculum*.

2. FASCULUM, Fossorium. Vetus Charta Hispanica an. 955. apud Sandovallium: *Et cum cepissem fodere*, *divino judicio flagellatus sum*, *usque adeo quod factus sum cæcus*, *& milites mei*, *qui immunes erant à culpa*, *qui cum Fasculis cœpissent fodere*, *lumen amiserunt*. Huc forte spectat locus ex Glossario Gr. Lat. Σκαφίον, ἤτοι ὄρυξ κηπουρικός, *Acisculum*. Codex MS. S. Germani Parisiensis habet ... κηπουρικόν, *Acisculum*.

¶ FASELARIA, Faseli siliquæ vel grana, apud Lampridium in Antonino Heliogabalo.

¶ FASELLUS, ut Faselus Virgilio, & Faseolus Columellæ, Fabula, Gall. *Feve de haricot*. Vide locum in *Matutinellum*.

FASEOLUS. Vide Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 26.

¶ FASERIA, f. pro *Raseria*, Mensura annonaria. Charta anni 1125. apud Miræum Diplom. Belg. tom 1. pag. 377. col. 2. *In festivitate S. Martini decem Faserias siliginis & duodecim solidos.*

FASIDIS, *Grassus*, in Gloss. Arabico-Lat.

FASILIA, in Gloss. Lat. Gr. λοβοί. [Siliquæ.]

¶ FASISTORIUM, Sella plicatilis, sedes honoratior. Codex MS. S. Martialis Lemovic. de modo celebrandi Synodum, apud Stephanotium to. 2. Fragm. Hist. MSS. *Cum ad locum pervenerit*, *ubi parata est cathedra ad sedendum*, *mittit Episcopus thymiama in thuribulo*, *& incensat Diaconus textum Evangelii*, *quod jam posuerat in quadrato ornato*, *quod Fasistorium dicimus*. Vide *Faldistorium*.

¶ FASITUS, *Solutus*, *consumptus*, *a fatisco*. Papias.

FASMA, Lingua, idioma. Hesychius: Φάσμα, φῆμα, φάσμα. Ethelwerdus lib. 4. c. 3. *Nam ex Latino Rhetorico Fasmate in propriam verterat linguam volumina*, *&c.* [Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened part. 1. p. 188.

Permulcentque, *nefas! perverso Fasmate Regem*
Spernere syngraphas furtivis rebus adeptas.

Papias MS. Bituric. *Fasma*, *fabula quædam*, *notum*. Perperam in Edito, *fasina*.]

FASOR, [*Saginator*. Papias] Vide *Sagma*.

FASSIO, in Legibus Hungaricis, Præsens relatio voluntatis & contractuum coram magistratu. Sambucus. [*Fassio*, *Confessio*, Papiæ. Gloss. Lat. Gall. *Fassio*, *Confession*, *regehissement*.]

¶ FASSISERIUS. Vide *Fassicerius*.

FASSUS, Fascis, Ital. *Fascio*, Gall. *Faisseau*. Charta

an. 1345. *Solvat pro pena 10. sol. de somata, 3. de Fasso, &c.* Occurrit ibi pluries, [ut & in Chartulario Prioratus S. Petri de Domina.] Monasticum Anglic. to. 1. p. 238. *Concessit Abbati duos Fassos dorsales ramorum grossorum bosci ipsius .... capiendos singulis diebus.* Vide *Teda*.

FASTA, Papiæ, *Honorata dicta, aut locuta.* Forte ex Gr. φατὰ, dicta. Vide *Fatare*.

FASTELLA, Ligamen, Italis *Fastello.* Anastasius Bibl. in Benedicto II. PP. p. 57. *In Ecclesia B. Valentini... fecit coopertorium super altare, cum clavis & Fastellis, & in circuitu palergium chrysoclavum.* Alii Codd. habent, *cum clavis in Fostellis*: alii denique *Fistellis.* Vide *Fastilis*.

FASTERIA, Eadem forte notione. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 77. de Officio Parasceves: *Et crux ab armario duabus Fasteriis, dum Missa minor cantatur, cooperta, apportatur à duobus albatis de altari S. Jacobi ante altare principale.* [Legitur in edito *Fastelis.*]

FASTERMANNES. In Legibus Edwardi Confess. cap. 38. inscribitur: *De emptionibus sine fidejussionibus, quod Anglice dicitur Fastermannes.* Mox additur: *Prohibitum erat etiam in eadem Lege, ne quis emeret vivum animal, vel pannum usatum sine plegiis & bonis testibus.* Vox deducta à Saxonico ꝼaꞅꞇ, vel ꝼæꞅꞇ, firmus, stabilis, constans; & man, homo.

¶ FASTERNA. Sic lego in Inventar. Ornament. Eccl. castri Achardi an. 1200. ex Tabul. S. Cypriani fol. 104. *Alba* XIII. *mapula operata* III. *planeta* XIII. *Fasterna* III. *cortina* V. *dorsalia* V. *vexilla* II. Idem videtur quod *Fastella*.

¶ FASTICERIUS, pro *Pasticerius*, Gall. *Patissier*, Cupedinarius, Pistor dulciarius. Computum an. 1333. in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 273. *Guillelmo Fasticerio regio pro tortis paliatiaus factis per eum in eodem festo, &c. taren.* XVIII. D. *Lancelot.* legit *Fassiferio.*

FASTIDIACIO, Superstitionis species. Capitulare Gregorii II. PP. pro Bavaris, §. 8. *Ut incantationes & Fastidiaciones, sive diversæ observationes dierum Kalendarum, quas error tradidit paganorum, prohibeantur, sicut maleficia & magorum præstigia, &c.* Ex *Fasti dies*, videtur vox deducta.

FASTIDIUM, pro *Fastigium.* Vetus Inscriptio apud Gualterum in Tabulis Siculis pag. 51. *Columnas cum Fastidiis & parietibus templi, &c.*

FASTIGARE, Extollere, elevare, vox usurpata à Plinio, Solino, Mela, Martiano Capella, Sidonio, Leontio Episcopo, Joanne Sarisberiensi, & aliis.

FASTIGATISSIMUS, quasi *Fastigiatissimus*. ad suprema dignitatum fastigia eductus, apud eumdem Sidon. lib. 1. Epist. 9. *Fastigatissima felicitas*, suprema, lib. 2. Epist. 4. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fastigatus, Elevé en honneur.*]

¶ FASTIGATIO MENTIS, Animi magnitudo, Sublimitas. Acta SS. Martii to. 2. pag. 448. de S. Isychio: *Qui nobilis generis ortu conspicuus, natalium titulos mentis Fastigatione sublimavit. Fastigiatione*, in Vita S. Apollinaris apud Marteo. to. 6. Ampliss. Collect. col. 779.

FASTIGIUM, *Summitas*, Servio ad 1. Æneid. Inferioris vero ætatis Scriptoribus, nescio quod ornamentum in ædibus sacris. [Baldachinum interpretatur Macer in Hierolex.] Anastasius Bibl. in S. Silvestro PP. *Fecit Constantinus Augustus Basilicas istas, quas & ornavit: basilicam Constantinianam, ubi posuit ista dona, Fastigium argenteum battutile, quod habet in Fronte Salvatorem, sedentem in sella, &c. Fastigium ipsum, ubi stant Angeli, &c. factum ex auro purissimo quod pendet sub Fastigio, &c. Fecit autem Valentinianus .... Fastigium argenteum in Basilica Constantiniana, quod a barbaris sublatum fuerat, quod pensabat, &c.* In S. Hilario: *In medio cancellis arcus & columnis, cum Fastigiis & epistyliis undique ornatum ex musivo, &c.*

¶ FASTIGIUM, Turris. Paschasius in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 340. *Sepulta sunt autem decenter membra carissimi senis in basilica B. Petri Apostoli sub Fastigio inter ejusdem medioxima quatuor ecclesiæ centra.* Gerardus lib. 1 Mirac. ejusd. Adalhardi ubi de Sepultura: *Si quidem sepultus... ante gradum cancelli.*

FASTILIS, Idem videtur quod *Fastella*. Vetus Notitia in Tabulario Casauriensi an. Ludov. Imper. filii Lotharii 8. *Quod ceram prioribus regni sui Dominus Imperator præceptas eos propter munera, quæ ei dederat, Fastilem optimum aureum reddere volui.* Vide *Fastella, Fasteria.*

FASTIVA. Otto Morena in Hist. rerum Laudens. p. 52. *Postea Imperator castellum suum, ut bene retroductum fuit, statim bene aptari, firmiorque ex duplicibus Fastivis viminum cooperiri fecit, ex simplicibus enim imprimis erat coopertum; deinde optimis feltris, coriisque ... illud armari præcepit.* Legendum forte *fascinis*, i. fascibus, ex Ital. *Fascina.*

FASTUS, *uum*, pro *Fasti*, *orum*, dixisse Varronem, Lucanum & aliquot alios, observatum à Prisciano l. 6. Sed & *Fastus*, pro *fasti* dixit Hieronymus, seu quis alius, in Epist. ad Demetriadem: *Licet edimeris vitelis sexus immorabiles Consulatus, & amplissimi ordinis Fasti illustri familia nomina frequens audieris, &c.* Turcius Rufius Asterius Quintus Exconsul Ordinarius atque Patricius in Codice MS. Juvenci:

> *Asteriique tui semper meminisse jubeto,*
> *Cujus ope & curis vacta sunt populis.*
> *Qui quantvis summi celebrent per sæcula Fastus,*
> *Plus tamen ad meritum est, si viget ore tuo.*

[Vide Scaligerum ad Festum.]

¶ FASWIROTOS. Vide *Fasfwitotos*.

¶ FATALIA, Tempus à lege præstitutum ad causas appellationum apud judices instruendas & terminandas. Edictum Philippi IV. Franc. Regis an. 1303. in Codice MS. Consuetud. Tolos. fol. 34. *Item, In causis appellationum interpositarum à sententiis latis pro nobis contra privatas personas, Fatalia non currant, ubi pro certo constabit stetisse per Procuratores nostros vel Judices appellationum, quominus infra Fatalia terminentur.* Aliud Philippi VI. an. 1338. apud de *Lauriere* to. 2. Ordin. Reg. p. 127. n. 32. *Item, Duximus statuendum, ut in causis appellationum prosequendis contra Procuratores regios, si dicti Comites, Barones & Nobiles ac eorum subditi fuerint diligentes adeo, quod per eos non steterit quominus fuerint terminata, sed per dilationes petitas ex parte Procuratorum nostrorum vel quia assiziæ non sederent totiens, quod causa ipsa potuerint terminari, non currant, nec cucurrisse dicantur Fatalia contra ipsos.* Sic *Dies Fatales* L. 2. Cod. de temp. appell. l. ult. Cod. ubi senat. is est, quo nisi introduceretur in judicium causa appellationis, interire solebat. Vide Cujacium Observat. l. 12. cap. 4.

¶ FATALITAS, Gallice *Fatalité*. Mors, sic dicta, quod fataliter accidat & necessario. Epistola, ut videtur, Manfredi filii nothi Friderici Imp. to. 2. Ampliss. Collect. col. 1181. *Divus Cæsar genitor noster rebus humanis assumtus, sicut Domino placuit, debitum Fatalitatis exsolvit, reddens animam Deo vivo.* Fridericus II. Imp. ad Ottonem Bavariæ Ducem apud

apud Tolnerum in Probat. Hist. Palatinæ p. 149. *Humanitatis commune debitum .... ex inevitabili lege Fatalitatis exolvit.* Generatim leg. 1. Cod. de jure emphiteut. *Fatalitas* dicitur quivis casus vi humana superior.

FATAMIA, *Plaga, ut meridiana vel occidentalis.* Papias. [In MS. Bituric. *Fathamia.*]

FATARE, *Fato destinare*, Joan. de Janua. Festo *Fatari*, est *multa loqui*, [in quodam Chronico Turonensi, Prædicere.]

¶ FATELES. Vide *Fateles.*

FATERI, Dicere. Etherius & Beatus lib. 2. adversus Elipandum Toletanum Archiep. *Libelli tui, in quibus nos hæreticos esse Fateris, jam per publicum ..., vulgati sunt.* Paschasius Ratbertus in Vita Walæ l. 1. c. 7. *Quo audito illi cœperunt prospicere, ac si esset, quem Fatebamur*, i. dicebamus. Aimoinus de Translat. SS. Georgii & Aurelii n. 3. *Inter quos quidam ejusdem viæ loca hujusmodi Fatebantur importunitatibus passim præpedita, quatenus nec magno Comitatu quisquam vallatus illud iter secure aggredi valeret.* Vide Baluzium ad Capitul. pag. 1265.

¶ FATIALES, *Dies solempnes.* MS. Bituric.

¶ FATIBILIS. Advena, extraneus. Charta Johannis IX. Archiep. Ravennat. anno 898. in Bullario Casin. to. 2. p. 58. *Reservata tamen nobis, & successorum nostrorum in præfato monasterio ordinatio & potestas. Et quando Domino placuerit ab hac luce migrare abbatem, (eligatur) qui in ipsa congregatione fuerit, semper exercens Regulam Monachorum & Congregationem; & idem Abba, si Fatibilis præfuerit, a Pontifice sæpedicta S. Ecclesiæ Ravennatis ordinetur.* Vide *Fatitii.*

¶ FATICA. Vide in *Fatigare* 2.

¶ FATIGA, Labor præsertim ex itinere, Fatigatio. Gall. *Fatigue*, Hisp. *Fatiga*, Ital. *Fatica.* Longious in Actis S. Stanislai Maii tom. 2. p. 247. *Pollicens se ejus sepulcrum, cum consorte sua, pedestri visitaturum Fatiga. Post longas laboriosi itineris Fatigas*, in Epistola anni 1415. inter Anecd. Marten. to. 2. col. 1610. Vide *Fatigare* 2. & *Fatigia.* Alia notione sumitur *Fatiga juris* infra post *Fatigare* 1.

1. FATIGARE, Vexare, præsertim de litigatorum vexationibus. Glossæ antiq. MSS. *Vocare, Fatigare, Lassare.* Capitulare an. 806. c. 9. *Sunt & alii, qui justitiam legibus recipere debent, & in tantum sunt in quibusdam locis Fatigati, usque dum illorum justitiam per fidejussorum manus tradunt, &c.* Adde l. 3. Capit. cap. 21. Lex Longob. lib. 2. tit. 35. §. 5. *Cum sacramento suo se defendat, nam per pugnam, ut supra dictum est, non Fatigetur.* Tit. 55. §. 15. *Dicat juratus, quia non asto animo eum per pugnam Fatigare quærat.* Formula vetus 48. apud Bignon. *Tibi exinde nullas calumnias, nec Fatigationes, nec repetitiones agere ... debeamus.* Adde form. 51. Legem Bajwar. tit. 12. c. 2. §. 2. Concil. Agath. c. 21. Aurelian. II. c. 5. Toletan. III. c. 20. 21. Wormat. c. 24. &c. Gregor. M. in Sacrament. *Parce, quæsumus, Domine, parce populo tuo, & nullis jam patiaris adversitatibus Fatigari.* Idem lib. 10. Epist. 74. *Litigiis Fatigare, Fatigari argutiis*, apud Sidon. lib. 6. Epist. 2. *Per pugnam Fatigare*, in Diplomate Henrici Imp. an. 1081. apud Ughellum to. 3. p. 419. Occurrit non semel in Cod. Theod. & apud Veteres Scriptores, Ammianum p. 101. 1. Edit. Valesii, veterem Interpretem Concilii Constantinop. sub Flaviano Act. 7. non semel, Joannem Diacon. in Vita Gregorii M. lib. 4. cap. 64. Hildebertum Cenomanensem Episcop. Epist. 67. 76. &c. Vide Savaron. ad Sidon. lib. 1. Epist. 8. Salmasium ad Vopiscum p. 482. & Menag. in Orig. Francic. v. *Fascher.* Hinc

FATIGARE, pro, in jus vocare, vel alicui quidpiam controvertere. Fori Aragon. lib. 7. fol. 129. *Nec reperiri poterit, quod pater suus nec avus aliquo tempore fecerint servitutem regalem, & sit Fatigatus pro sua infanzonia, &c.* Id est, *qu'il soit inquieté pour sa noblesse.*

FATIGATIO, Vexatio, exactio, &c. in Formulis veterib. Bignonii cap. 48. 51. & in Legibus Henrici I. Reg. Angl. cap. 7.

FATIGARE DE DIRECTO, *Fatigatio*, & *Fatica de directo*, voces fori Catalanici & Hispanici, quæ defectum juris, seu justitiæ reddendæ dilationem denotant, *Defaut de droit*, practicis nostris: quo nempe quis jus petens sibi fieri à domino, *fatigatur*, seu vexatur, si ei denegetur; vel adversarius stare recto seu juri renuat. Usatici Barcinonenses MSS. c. 58. *Nemo sit ausus ei desempatare, nisi primum Fatigaverit se de directo.* Cap. 74. *Et teneat illud faillimentum, per Fatigamentum directi, si ille adversarius, qui ad placitum fallerit, non habuerit Essine engan.* Cap. 93. *Sicut malum, quod factum est per Fatigationem de directo, nullatenus debet esse emendatum, ita illud, quod factum fuerit super proferimento de directo, nullatenus debet remanere, ut non sit redirectum.* Cap. 110. *Si quis dixerit, se esse Fatigatum de Justitia in Principem, vel in Episcopum, aut in dominum suum, seu in adversarium suum de directo, ... si hoc probare noluerit, emendet omnia malefacta, quæ propter hoc hac occasione fecerit.* Constitutiones Catalaniæ inter Dominos & Vassallos MSS. c. 39. *Si vero Princeps iste injuste daret damnum Baroni vassalles auferendo ei feudum, seu alodia, sine juris Fatica, tunc Baro inventa prius juris Fatica in ipso domino suo potest injungere hominibus sui alodii, ut ipsum adjuvent contra Principem ipsum, si super hoc insurgende contra eum vellet insurgere.* Cap. 48. *Si aliquis dominus accepit potestatem castri, vel emparavit feudum, quod tenetur pro eo, scilicet ratione defectus servitii, vel per Faticam directi.* Adde c. 49. & 50. Concilium Helenense an. 1065. & Constitutio Jacobi I. Regis Arag. pro Treuga Domini: *De prædicta autem pace vel de scripta treuga, querela ad Episcopum, vel ad ejus Canonicos, seu Fatigatio omni tempore fiat, ... & ipsi, in quibus Episcopus vel Canonici prædictæ sedis se Fatigaverint de reductione præfatæ pacis, &c.* Curia Generalis Catalan. ann. 1291. MS. *Si dominus vel Curia fuerint in Fatica reddenda justitia, vel solutionis seu satisfactionis faciendæ, vel etiam negligentes, &c.* Alia Charta: *Data prius Fatica 30. dierum, infra quos sit licitum retinere, &c.* Ubi *Fatica* videtur accipi generatim pro dilatione. Alia Jacobi Infantis Reg. Aragon. filii & hæredis Major. & Montispess. data apud Majoricas 4. Kl. Mart. 1259. qua *quamdam peciam terræ in heremum* Bertrando de Rivopullo concedit: *Liceatque vobis & vestris post 10. dies, ex quo in prædicto Dom. Rege, vel nobis vel nostris Faticati eritis, totam hanc acquisitionem vestram cum omnibus melioramentis, quæ ibi feceritis vendere, dare & stabilire, sive alienare, &c. Salvo tamen in omnibus & per omnia censu, jure, dominio, laudimio, & Fatica D. Regis prædicti, & nostri & nostrorum.*

¶ FATIGA JURIS, Eadem notione. Litteræ Jacobi Regis Aragonum an. 1253. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 1051. *Concedimus etiam & indulgemus Abbati (Crassensi) & ejus successoribus ... quod aliquis, vel Vicarii, vel Bajuli, vel nostri Locum-tenentes ... non possint ... distringere eos ... ad jus faciendum vel firmandum pro aliqua querimonia civili, vel criminali,*

nisi prius in ipsis manifesta Fatiga juris inventa fuerit, cum denuntiatione legitima præcedente. Eadem repetuntur in Epistola Clementis IV. Papæ tom. 2. col. 595.

FATICA DE DIRECTO, supra, & in Constitut. Petri I. Regis Aragon. edita Barcinone an. 1228. Vide *Pignorare*.

2. FATIGARE, Ire aliquo cum molestia. Gregorius M. lib. 12. Epist. 27. *Ita fiat, ut labor ejus, quo hic ad nos Fatigatus est, vacuus non sit.* Charta Erici Regis Daniæ an. 1423. apud Pontanum l. 9. Hist. Danicæ p. 571. *Et ab hoc præfatos dominos ad diem placiti, & ad invicem convocavimus, & nos cum eis Fatigavimus, & propter pacem, concordiam & compositionem tractavimus, &c.*

FATIGARE, Iter suscipere. Vetus Scheda de Ordinat. Episcopi in Appendice ad Capitul. Regum Francor. Edit. Baluzii: *Interrogantur ab Episcopo: Quid est, fratres! quod vos Fatigastis? Illi respondent: Ut nobis concedas Patronum.* Occurrit ibi rursum. [Vide *Fatiga*.]

3. FATIGARE. Canones Hibern. l. 33. c. 5. *Debitor reddes, quantum rata solvit, & quantum Fatigatus fuerit: si vero humanus fuerit, rata non quaret usuram, nisi quod tantum solvit, & quantum Fatigatus fuerit. Si vero inhumanus fuerit, uno anno crescet usura, & quintam partem debiti in omni mense.* Ubi, *quantum fatigatus fuerit*, est, quotum ex debito non soluto creditor damni acceperit.

¶ 4. FATIGARE, pro Cavillari, ut & *Fatigationes*, pro Cavillationibus & dicteriis dixit Sidonius l. 1. Ep. 8. *Fatigatoria verba*, pro Facetiis l. 5. Ep. 17.

¶ FATIGATIO. Vide in *Fatigare* 1. & 4.

FATIGIÆ, Molestiæ, labores, Gall. *Fatigues*. Chronicon Windesemense lib. 2. c. 32. *Pro Fatigis & expensis*. Lib. 2. c. 35. *Quantis laboribus & Fatigiis.* Occurrit in Legibus Hungaricis. [Vide *Fatiga*.]

FATIGIUM, Idem quod *Fatigia*. Glossar. Lat. MS. Regium Cod. 1013. *Anhelitus, suspirium, Fatigium.* Visio Taionis: *Quumque ab eis interrogaretur, quam ob causam tam grande extaret Fatigium.* Perperam *Fastigium* scribitur hoc loco apud Isidorum Pacensem æra 680. ut & paulo infra: *Ut ejus remuneraret tam vastum Fastigium.* [Translat. S. Mennatis apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 983. *Si non fecerimus, incurramus nihilominus voti simul Fatigiique dispendium.*] Occurrit præterea apud Elipandum Episc. Toletan. in Epist. ad Felicem Urgelitanum, Bedam in Chronic. lib. 2. cap. 18. ex Edit. Chiffletii, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 3 n. §. 6. apud Leon. Ost. lib. 3. c. 28. Erkempertum in Hist. Longob. in Charta anni 918. apud Paschasium Radbertum in Epitaphio Walæ l. 1. c. 2. l. 2. c. 1. 11. Ughellum in Episcop. Bergomens. &c.

FATIGOSUS, Fatigationi idoneus, Gall. *Homme de Fatigue*. Utitur Michaël Scotus in lib. de Physionomia: locus non succurrit.

¶ FATIM, *Multum significat.* Papias. Hinc *Affatim*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fatim, Mault, habundament.*

¶ FATIRO. Charta an. 855. in Append. ad Marcam Hispan. col. 788. *Ego Atila dono equas* III. *& boves* II. *& vakas* II. *& frenomulare* I. *& Fatira* I.

FATISIA. Vetus Charta apud Ughellum in Episcopis Veronensibus p. 742. *Item broilum alienavit: item Fatisias ab Episcopatu alienavit, & pradum unum.*

FATITII, [Advenæ, adventitii.] Charta Ottonis III. Imp. ann. 997. in Bullario Casinensi to. 2. p. 58. *Ut nullus homo magnus aut parvus terram ipsius colentes, aut habitantes, aut Fatitios inquietare, distringere, aut eorum possessiunculis tollere aliqua occasione præsumat.* Adde p. 73. [Vide *Fatibiles*.]

FATOLES, FATELES. Charta Rudesindi Episc. Dumiensis æræ 930. apud Anton. *de Tepez* in Chronic. Ord. S. Benedicti to. 5. *Plumatios digniores paleos* I n. *alios subminores* 8. . . . . *almucellas morgomes* 6. *Fatoles paleos* 2. *&c.* Alia æræ 1016. ibid. *Almoçalas de Paleo & de Grentisca, cum suos plumatos paleas, & Gracifcos, & suas sabanas literatas, & Fateles alfanegues, &c.*

FATUÆ MULIERES, Meretrices. Vet. Charta apud Gul. Prynneum in Libert. Eccl. Angl. to. 3. pag. 812. *Cum quadam Fatua muliere in lecto suo nudus cum nuda extitit deprehensus.*

¶ FATUARE, Infatuare, alicujus consilia corrumpere & perimere. Hist. Harcur. tom. 4. p. 1316. in Descriptione vitæ Willelmi Ducis: *Ne forte Rex Ludovicus animadvertat nostra intentionis propositum, non veniam abhinc contra te amplius in placitum: verum crede quod mandavera tibi, signo per me & te facta ostenso per legatum, & rimare ingenioso conamine Regem Ludovicum sic Fatuare, quia vult nos & vos omnes perdere.*

FATUARI, Μωραίνειν, in Gloss. Gr. Lat. Desipere.

¶ FATUINA ROSA, Sine odore. Vide in *Rosa*.

FATUOSUS, pro *Fatuus*, apud Ingulfum p. 855.

FATUS, pro *Fatum*, in Fragm. Petronii p. 21. Vetus Inscriptio: *Fructum alium meritorum suorum reportare Fatus malus negavit.* Alia: *Virginem eripuit Fatus malus, &c.*

¶ FAVA, Faba, Gall. *Feve*, Hisp. *Haba* vel *Hava*, Ital. *Fava*. Occurrit in Catalogo Rom. Pontif. à Petro ad annum 757. inter Concilia Hisp. to. 1. pag. 18.

¶ FAVAT, Idem, in Necrologio Ecclesiæ Carnot. *Acquisit etiam apud Menuesin generaliter quidquid Major habebat in granica Capituli, scilicet duos triturratores, vechiat, pesatt, lesilat, Favat.*

¶ FAVATERIA, pro *Fevateria*, ut conjecto, Jus, jurisdictio seu districtus feudi. Computa Grasivod. an. 1337. Castellanus Oysentii computat *de laudimiis & venditionibus, in quibus mistrales nichil percipiunt* LVII. *lib.* VII. *sol. De laud. & vend. in Favateria Raimundi, deducta jure mistralis,* XXVII. *lib. De laud. & vend. in Favateria domini Oberti de Bardonecetria* VIII. *sol. gross.*

¶ FAUCES, pro *Falces*, apud Rymerum to. 2. p. 262. *De cultellis, de Faucibus, &c.*

¶ FAUCES ALPIUM, Non semper dicitur, inquit Spelmannus, de ipsarum angustiis, quas *clausas* vocant, uti in *faucibus*: sed pro ipsis radicibus, à Germ. obsoleto *Fuazin*, i. e. Pedes.

¶ FAUCHETUM, Furca, Gall. *Fourche*. Chartularium S. Martini Pontisarensis in Charta anni 1313. *Redecima quam percipit de fructibus ... tam de minutis palearis, qua producuntur extra granchiam ad Fauchetum, quam de aliis furragiis.*

FAUCIDIA. Primom Testamentum Widradi Abbatis Flavin. an. 1. Theodorici Regis exaratum: *Praterea ista omnia reservavimus in Faucidia heredibus nostris, Pagaciacum in paga Nevernense, curtem, quam dicunt Montem Porcionis, &c.* Id est, *in Falcidia*, seu legitima parte hæreditatis. Vide Jurisconsultos, [& *Falcidia* suo loco.]

¶ FAUCILIA, Falcula, Gallis *Faucille*, in Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 57. col. 1. *Securibus, Faucilus, &c.*

¶ FAUCILLA, Eadem notione, in voce *Stannum*.

¶ FAUCILLARE, Στραγγαλίζειν, *Suffocare, Strangulare*, in Supplemento Antiquarii, à voce *Fauces*.

FAUCIO, Fautio, Fauctio, Factio, à *Faveo*. Joannes de Janua: *Fautio, laus vel consensus in malo, sicut amicitia, consensus in bono, &c.* Gloss. Lat. Gall. *Faucio, onis, Consentemens en mal. Fautor, fanteres, le Veux,* [l. *loeur*] *Consenteur. Nota, quod Fauteria, vel Faucio est inter malos, amicitia inter bonos.* Hinc *Defaucio*, quæ *Faucioni* opponitur. Gloss. Lat. Gr. *Defautio*, ἀποστροφή, ψόγος. Vide *Factio*.

FAUDESTOLA, Faudestolium. Vide *Faldistorium*.

FAUDICUS, *Ille, qui vera dicit, cui cuncta favent*, Ugutio. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Faudicus, Voir disant, à faveo & dico, quasi ejus dictis faveatur.* Eadem habet Johannes de Janua.]

FAVELLARE, *Sermocinari*, ὁμιλεῖν, in Gl. Gr. Lat.

¶ FAVELLUS, Fulvus, Gall. *Fauve. Equus Favellus*, in Computis Dalphin. T. Graisivod. ann. 1334. fol. 30. *Runcinus Favellus*, apud Th. *Madox* Formul. Angl. p. 423.

¶ FAVENA. Vide *Facima*.

FAVERCA, usurpari videtur, inquit Spelmannus, in MS. Rivalensis Monasterii, pro molendino ferrario, vel pro fodina, ubi ferrum eruitur.

FAVERE dicebatur dominus, quoties vassallo facultatem alienandi feudum suum concedebat. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Faveo, Assentir, ottroier, aidier, donner faveur. Favor, Aide, loange, assentement.*] Tabularium Vindocinense Thuanum: *Et ipse Favende concessit, & donum super altare posuit.* Ibid. fol. 88. *De futuro vero convenientiam fecit, ut si ab hominibus suis aliquas comparationes quascumque rerum facere potuerint, ipse libenter Faveat, suum prabeat auctoramentum.* Occurrit ibi f. 36. 66. 74. 131. 146. Chronic. Besuense p. 561. *Quod quidem conjux sua, & filius ejus Fautores libenter concesserunt.* Tabular. Vindocinense Thuanum num. 10. *Qui etiam fidejussor fuit de Faventia uxoris ipsius.*

Favor, Ipse consensus Domini pro alienando feudo, *laudimium*. Tabularium Angeriacense fol. 58. *Dedit tertiam partem totius terra de Curionio, Favore & consilio illorum, à quibus habebat illud beneficium, scilicet Favore Arberti de Reifec & Kalonis Vicecomitis de Oiniaco, atque Julianæ Vicecomitissa uxoris sua.* Tabularium Vindocin. Charta 202. *Facile eum à consilio deflexit, & Favorem donationis sui servi ab ipso exegit.* Ch. 307. *Dedimus illi 100. sol. Pictavinses, & uxori ejus tres aureos, pro Favore & memoria.* Vide Gallandum lib de Franco allodio p. 56.

¶ FAVERGIUM. Visitatio castrorum Delphinalium an. 1347. to. 1. Hist. Delphin. p. 66. col. 2. *Item invenerunt unum chaffaylium in exitu porta dicti burgi de Monte versus Favergiis, qui ceciderat, & ideo fuit injunctum Cellario, quod ibidem de dicta mayeria fieri faciat unam muetam bastardam cum quatuor tulius.*

¶ FAVERIA Cassidis, Superior cassidis pars, ut videtur; at unde ducta vocis origine mihi incompertum, nisi mendum sit pro *Aurifaveria* vel *Aurifrasia*, quod hæc cassidis pars auro argentoque distingui solebat; vel etiam brevius pro *Faueria*, *Baueria*, parvum vexillum quo illa pars interdum ornabatur. Miracula MSS. B. Ludovici Arelatens. Archiep. apud Stephanot. to. 10. Fragm. Hist. p. 310. *Fuit percussus quadam sagitta magna balista, qua infra visetiam cassidis intravit & pariter sine vulneratione capitis: hoc reputans etiam sibi miraculose accidisse precibus B. Ludovici, & illico simili jactu magni viratoris super Faveriam dicta cassidis percussus cecidit retro se, qui stetit aliquo intervallo tanquam mortuus.*

¶ FAUGINATOR, f. Fossor, ab Occitan. *Fousiga*, fodere. Charta an. 1471. ex Schedis Peiresc. apud Præsid. de *Mazaugues*: *Injunxit modernis estimatoribus... quatenus... vocatis prius partibus qua tangantur, sapiteribus, Fauginatoribus, valladeriis, magistris expertis & aliis necessario evocandis.*

¶ FAVILLARE, ἀποσποδοῦν, i. *Favilla aut fuligine inquinare*, in Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. In Vita S. Guthlaci April. to. 2. p. 42. E. est Favillas emittere: *Maligni vero inter Favillantium voraginum atras cavernas discurrentes.*

¶ Favillare, Comburere, inflammare, Gallice *Embraser*. Hist. Illationis S. Benedicti sæc. 4. Bened. part. 2. p. 353. *Monasterium vero.... divina protegente dextera remansit illæsum, quando cetera omnia hostile Favillavit incendium.*

¶ Favillatus, In favillas vel cineres redactus, apud Dudonem lib. 1. Hist. Norman.

¶ Favillacea Fuligo, apud Solinum cap. 48. de Judæa.

¶ Favillatica Humus, apud eumdem c. 27.

Favillescere, In favillas abire, apud Fulgentium Placiadem de Virgiliana continentia.

FAVISOR, Favissor. Joan. de Janua: *Favissor est piscator, qui semper rogat, & favet Deo, ut sibi bene eveniat: & dicitur à Faveo.* [Gloss. Lat. Gall Sangerman. *Favissor, Peschour.*] Gloss. Anglo-Saxon. Ælfrici: *Adulator, vel Favisor*; Lißſeteɲe. [*Ego quietis & concordia & pietatis autor, conciliator & Favissor*, apud Apuleium Apolog. 2. pag. 219. Pro *Favissor* Lipsius mavult *Fautor*.]

FAVITOR, Qui partibus alicujus favet. Gloss. Isidori: *Favitor, Fautor.* Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis n. 11. *Ut cœperunt me Favitores mei oleo defrigere, quomodo solent in agonem.* Plautus Amphitr.

Sat habet Favitorum semper, qui recte facit.

[*Socii & Favitores*, in Edicto Johannis I. Regis Francorum an. 1353.]

¶ Favitorius, Eadem notione, in eod. Edicto.

FAUNI, Dæmones. Vita S. Agili Abbat. Resbac. c. 8. *Warascos prædicaturi accelerant, qui agrestium fanis decepti, quos vulgo Faunos vocant, gentilium quoque errore seducti, in perfidiam devenerant, Fotini seu Bonosi virus infecti.* Quo loco *agrestes* dicuntur *Fauni*, quia silvestres dii fuisse finguntur à Poetis, bellino more vitam agentes in silvis: unde *Fauni ficarii* dicuntur apud Hieremiam c. 50. Adde Isid. lib. 8. Orig. c. ult. [Acta Episcoporum Cenoman. apud Mabillonium to. 3. Analect. p. 352. *In domo Nicholai Præpositi fantasia, quod in libris gentilium Faunus solet appellari, minus credentes, & in fide Christi modice catholices, ut mulieres plerasque & simplicis ætatis pueros, vocibus jugiter exterrebat.*] Vide *Fadus*.

¶ FAUNIUS, Papiæ, *Modus antiquissimus.*

¶ FAUNUS, Hinnulus, à Gallico *Faon*. *Tresdecim damas unum pickettum & duos Faunos cepit*, apud Rymerum to. 5. p. 828. col. 1.

¶ FAVO, *Operimentum quoddam.* Papias. Litteræ an. 1425. apud Rymerum to. 10 p. 346. *Tres albas cum paruris stolis, & Favones de eodem panno & colore.* Ubi legendum *Fanones*. Vide *Fano*.

¶ FAVONIUM, *Odium leve & sine causa, velut à vento collectum.* Gloss. Isid. quibus Papias & Excerpta monstrosam vocem addunt, *Fribonaus*. Gloss. Sangerman. n. 501. pro *Favonium* legit *Fabonium*.

¶ FAVONIUS, Spurius, nothus, Gall. *Batard*. Papias: *Favonios veteres vocabant quos nos Spurios dicimus, qui ex patre incerto, matre vidua geniti sunt; Favonios enim quadam animalia dicunt, qui haustu Favonio spiritu concipere dicuntur: unde matrem potius quam patrem sequuntur.*

¶ FAVOR. Vide *Favere*.

¶ FAVORARE, de pascuis dicitur, ubi animalia

pascendo *vastum* non fecerunt. Fleta lib. 2. c. 41. §. 13. *Inquiratur ... quantum per æstimationem pastura Regis Favorata fuerit aut deteriorata.*

¶ FAVORISCARE, Idem quod mox *Favorizare.* Testam. Johan. Thomassini an. 1452. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues* : *Rogo Majestatem Regis Renati domini mei & patroni, ut in protectionem suam habeat filios meos, & eos Favoriscat beneficiis & gratiis suis.*

FAVORIZARE, Favere, favorem impendere, Gall. *Favoriser.* Ericus Upsaliensis lib. 3. Hist. Sueciæ p. 92. *Patri Regis minimum Favorizans.* [Occurrit alibi non semel.]

¶ FAVORISATIO, Favorisactio, apud Johan. Berberium in Viatorio utriusque Juris part. 3. Rubr. de Substitutionibus.

¶ FAVORIUS, Ex favore profectus, in Vita S. Dunstani, Maii tu. 4. p. 346.

¶ FAVOROSE, Cum favore, apud Ludewig. to. 5. pag. 515.

¶ FAVOROSUS, *Favore plenus*, apud Johannem de Janua.

FAUS, Silva; idem quod *Fagia*, de qua voce supra. Charta Longobardica in Bullario Casinensi to. 2. p. 12. *Ego Rotharis Abbas* in *fycola* (leg. *silvola*) & *in Fao jugis* 40. & 8. *terra aratoria seu vitis, omnia ad pertica legitima, &c.* [Statuta Massil. lib. 3. cap. 14. *Omnes rasoira cum quibus radetur fiat ligni de Fauo deuze*; melius in MS. *de fauo vel deuse.*]

FAUSETUM, ex Gallico *Fausset.* In musica cantus acutioris species. Regula Ordinis *de Sempringham*, pag. 717. *Organum tamen & decentum, Fausetum, & pipeth omnino in divino officio omnibus nostris utriusque sexus interdicimus.* Anglis a *Faucet*, dicitur *fistula, tubulus.* Fortunatus ad Clerum Parisiensem :

Cymbalica voces calamis misceantur acutis.

Le Roman *du Renard* MS. de Gallo gallinaceo cantaturum se dicente :

Je te dirai une chançon,
N'aura voisin ci environ,
Qui bien n'entende mon Faucet.

A *Faucibus* forte, unde vox acutior emittitur.

¶ FAUSILLUM, pro *Focillum*, si bene conjecto, lignatio, lignum ad focum necessarium, Gall. *Chauffage.* Instrum. anni 1365. ex Archivo Ecclesiæ Massil. *In montibus ultra Willnam homines Episcopi & Ecclesiæ Fausillum colligent sine omni usatico & servitio.* Vide *Focale.*

FAUSSARIUS. Gloss. Ælfrici, cap. de nominibus ferarum : *Faussarius*, ẏꞇeꝑa. Ubi Somnerus, *forte Stotarius.*

FAUSTICONTIN. Ethelwerdus lib. 4. c. 9.

Aurilargus exanime corpus reliquit
Monarchus Britannum.
Nobilis ex stirpe frondens Saxonum,
Eadgarus anax: namque sermone Latino
Fausticontin nuncuparunt beatum.

¶ FAUSTITUDO, *Felicitas*, Johanni de Janua; *Feliciter, bien heurtez.* Glossar. Lat. Gall. Sangerm.

¶ FAUSTOR, pro *Fautor.* Papias: *Faustor, Favens, consentiens, laudator.* Vide *Fabitor.*

¶ FAUTIO. Vide *Fautio.*

¶ FAUTIOSUS. Vide *Factio* 2.

¶ FAUTORIA, Favor, consensus, approbatio. Charta Jacobi Insulani Card. S. Eustachii anni 1415. apud Illust. Fontaninum in Antiq. Hortæ p. 457. *Fautoriam, adhæsionem seu obedientiam, &c.* Sententia Inquisitionis Tolos. p. 295. *Necnon & omnem favorem seu Fautoriam receptationem, &c.* Occurrit rursus p. 203. 250. & apud Acherium Spicil. tom. 6. p. 149. Rymerum to. 5. p. 162. Martenium tom. 4. Anecd. col. 226. necnon in Concilio Tarraconensi ann. 1242. Vide *Fautio.*

¶ FAUZIL, f. Filix, Gall. *Fougere*, Italis *Felce.* Statuta Massil. lib. 1. cap. 38. §. 2. *Quisque qui cordoanum apportaverit sive adobaverit teneatur sacramento, quod mittat ad minus tertiam partem dotos, vel de Fauzil, mixtum.*

¶ FAX, *Lætitia.* Papias. Forte quod noctis tempore lætitiam afferat.

FAXA, [Hispanis *Fascia.* Occurrit in Concilio Limano anni 1582.] Vide *Fascia.*

¶ FAXANUS, Phasianus, Gall. *Faisan.* Charta an. 1345. *Venari ad capreolos, cunicalos, Faxanos, &c.*

¶ FAXIA. Vide *Fascia.*

¶ FAXIATUS, pro *Fasciatus*, Fascia ligatus, ornatus, apud Jacobum Auriam lib. 10. Annal. Genuens. ad annum 1284.

¶ FAXINA, Fascis, Ital. *Fascina*, Gall. *Fascine.* Legitur in Ottonis Morenæ Hist. Laudensi apud Murator. to. 6. col. 1041.

¶ FAXIOLUS, pro *Phaseolus*, Species fabæ, Gall. *Faseole*, Ital. *Faggiuoli*, in Memoriali Potestatum Regiensium ad an. 1272. & 1282.

¶ FAXIS, pro Fascis, Gall. *Faisseau*, in quadam Epistola Ducis Januens. an. 1358.

¶ FAXIUS, Fascis, Onus, Gall. *Faix*, Italis *Fascio.* Aurias lib. 10. Annal. Genuens. ad ann. 1285. apud Murator. tom. 6. col. 589. *In qua* (navi) *cepit quatuor Pisanos & Faxios duodecim brondonorum, & duos saccos lana.* Statuta Massil. lib. 5. cap. 19. §. 7. *Item, quicumque furabitur vites de nocte, vel de die de aliena, vel alienis vineis, solvat pro banno pro qualibet frossa x. sol. & pro quolibet Faxio v. sol.* Et §. 11. *Item, quicumque capiet de alieno honore fabas, cicera, vel lentes sive lentillas, vel alia legumina, vel bladum, solvat ... pro Faxio x. sol.*

¶ FAXUS, Eadem notione, in Chartular. S. Petri de Domina fol. 107. v°. *Tres trainas de lignis & decem Faxos de mauria.* Vide *Fassus.*

¶ FAYLLIUM. Charta an. 1205. ex Archivo Fontis Danielis : *Jubellus Dominus Meduana dedit Abbatia Fontis Danielis quidquid habebat in Fayllio de Chavaneria, & terram quæ est juxta Fayllium de Poilleyo & exclusas suas & piscarias in aqua Meduana.* Vide *Fallum* 2.

¶ FAYSSIA, Fascia. Computum J. Humberti sub Guigone Delphino an. 1328. *Item bona mulieri pro quatuor Fayssiis ... vi. sol.*

FAZENDA, Idem quod *Affarium*, Prædium rusticum, ager: est enim Occitanis, *Fazendas*, quod nostri *Affaire*, negotium dicunt: *Facienda* Itali efferunt. Fulco Episcopus Tolosanus, qui obiit an. 1231. apud Catellum pag. 900.

Dieus, que commensament es de tota Fazenda.

Charta MS. an. 1268. *Ego B. Cat, filius quondam D. Azemarii Cat Militis, ... recognosco, me tenere à vobis D. Hugone Dei gr. Comite Ruthenensi ... in feudum liberum & francum Fazendam meam de S. Amantio, ... item appendariam sive Fazendam de Comba meira, ... item mansum seu appendariam de Brunissac, &c.* Profertur alia Charta in verbo *Pagesia* sub *Pagus.*

FAZIANDA, Apparatus rusticus. Fori Jaccenses apud Blancam in Commentar. Rer. Arag. p. 595. *Et domibus garniti, & omnibus suis Fazendis, sequatur appellitum.* [Charta Sancii Regis Arag. æra 1122. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 245. *In agris, in viatis, in furnis & in totis Faciendis.*] Le Ruman *d'Alexandre* MS.

Riches de avoir & do Facendes.

Vide *Facia*, *Frachenda*.

FOSIA. Charta Occitanica an. 1298. in Regesto Philippi Pulcri an. 1299. n. 13. ex Tabulario Regio: *Item vineas ad operationem seu Fosiam quadraginta hominum per unam diem ad summam sex solidorum tendualium*, &c. Infra, *Fazenda* habetur: *Scilicet ipsam domum & vineas ad operationem seu Fazendum 73. hominum per unam diem ad valorem 8. libr. annui redditus.*

¶ FAZOLETUM, Sudarium, in Onomastico ad calcem tomi 1. SS. Maii.

¶ FEALITER, FEARE, FEAUDUS. Vide *Feudum*.

FEASTINGMEN. Charta Wiclafi Regis Merciorum in Monastico Anglic. to. 1. p. 123. *Hoc modo per avum liberabo a pastu Regis, & Principum, & ab omni constructione regalis villa, & à difficultate illa, quam nos Saxonice Feastingmen dicimus.* [Vide *Fastingmen*.]

FEBRETICUS, Qui febri laborat. Vita S. Apiani Monachi n. 17. *Plurimos ibi Febreticos curavit.*

FEBRIA, pro *Fibra*. Laurentius Decanus Pictaviensis in Planctu super morte Gilberti Episcopi Pictaviensis: *Aurum quoque modo lentiscebat in laminas, modo vanescebat in spumam, ut vasa ministerii colorates. Videres etiam in filo mollescere, torqueri in Febrias, & in opus textile per manus artificum deservire.*

FEBRIFUGIA, Herbæ species, quæ forte *febrem fugat*, in Capitulari de Villis c. ult.

FEBRIRE, Febre laborare, πυρέσσειν, in Gloss. Gr. Lat. *Avoir la fievre.* Spartianus in Adriano: *Venit & de Pannonia quidam natus cæcus ad Febrientem Adrianum.* [Sidonius lib. 6. Ep. 1. *Quis Febriens ægrotantis tactu pulsum distinguat incolumem.* Vita B. Hugonis de Lacerta apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 1175. *Cum vir Domini Febrire inciperet*, &c.] Utuntur passim Medici.

¶ FEBRIS VISINOCHA, perperam pro *Synocha*, à Græco συνοχὴ, quæ numquam quidem intermittit, ut docet Ettmullerus, attamen certo tempore excandescentiam habet sensibilem. Hist. brevis S. Juliani Toron. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1075. *Sicque nunc algorem, nunc calorem pati, ut Visinochis Febribus fieri solet*, &c.

¶ FEBRUUS MENSIS, pro *Februarius*, apud Muratorium to. 3. p. 595. col. 1. Martenium Anecd. to. 5. col. 106. & supra in *Cyclus aureus*.

¶ FECIDUS, Feculentus, Fece plenus. Privilegium Henrici de Soliaco an. 1031. *Vinum Fecidum vel betatum non poterit vendere.*

¶ FECOSA, Dejectiones, Gall. *Matieres fécales*. Litteræ Caroli, Johannis Franc. Reg. primogeniti an. 1358. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. pag. 237. *In dicto vico de nocte immunditias & Fecosa portando, ac ibidem dimittendo quæ corda & corpora ibidem inhabitantium corrumpunt & infestant.*

1. FEDA, Fides, ex Germ. *Fed*. Capitulare de Villis cap. 62. *Quid de Feda fracta, vel freda, quid de ferammibus*, &c. Vide *Fides fracta*.

¶ 2. FEDA, Ovis, Gall. *Brebis*. Statuta Massil. lib. 2. cap. 33. *Constituimus ut nullus macellarius vendat in Massilia scienter ... carnes Feda, vel arietis pro multone.* Ibid. §. 4. *Ita ut emptor intelligat de carne Feda quod de Feda est, & similiter de aliis carnibus manifestent emptori.*

¶ FEDATOR, f. pro *Foditor*. Liber niger Scaccarii p. 365. *Omnes Fedatores & nigri plagii emptores, & de plagio primi fasores*, &c.

FEDIUM, pro *Feudum*, in Charta Philippi I. Reg. Fr. ano. 1091. apud Fabrum Cantercellum Tract. de Feud. in Probat. pag. 1. [Vide in *Feudum*.]

¶ FEDUCIA, ὑποθήκη, *Pignus*. *Feduciat*, ὑποτίθεται, *Oppignerat*. *Feduciatus*, ὑποθεθειμένος, *Oppigneratus*, in Supplem. Antiquar. Vide *Fiducia*.

¶ FEDUM. Vide in *Feudum*.

¶ FEDUNCULUS, πιστὸς, *Fidelis*. Supplem. Antiquarii.

¶ FEELTAT ET HOMENATGA, id est, Fidelitatem & hominium, in Charta S. Illidii Claromont. an. 1215.

¶ FEFAMENTUM, *Feffamentum*, *Fefare*, *Fefum*, &c. Vide in *Feudum*.

FEGANGI, vel FENGANGI, in vett. Gloss. *Furtum manifestum*. Vox Longobardica. Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 101. §. 1. *Si quis liber homo furtum fecerit, in ipsum furtum tentus fuerit, id est, Fegangit, usque ad decem siliquas furtum ipsum, sibi nonum reddat.* [Apud Muratorium to. 1. part. 2. p. 37. col. 1. habetur, *id est, Fingendo*.] Idem Edictum tit. 6. *Si ancilla furtum fecerit, dominus ejus componat tantum ipsum furtum, ... pro culpa, quod est Fegange, non requiratur, nec exigatur à domino ancilla.* Leges Luitprandi tit. 119. §. 1. habent *Fengangi*. Lex Longob. l. 1. tit. 25. §. 2. 48. 59. *Fegangi*.

FEGATUM, Jecur, ex Italico *Fegato*. Judicatum, vel Pactum pacis sub an. 1224. apud Ughellum to. 1. Ital. Sacr. pag. 905. *Tanquam si abstraxeris Fegatum de corpore meo.*

FEGUM, FEIOUM. Vide in *Feudum*.

¶ FEIDA. Vide *Faida*.

FEIRA. Vide *Feria* 3.

¶ FEIRATUM, pro *Ferratum*. Vide in hac voce. Inventar. an. 1341. ex Archivis S. Victoris Massil. *Item Feiratum unum cum ysotono* (l. ysopo.)

¶ FEISFECHO, FETISCHAFO, Voces uniuscujusdemque originis quæ ovem seu vervecem pinguem significant, à Saxon. ꝼedan, Fovere, pascere, nutrire; & ꝼeo vel ꝼeoh, Pecunia, itidem & Pecus. Pactus Leg. Salicæ tit. 4. §. 3. Edit. Eccardi: *Certe, si tres aut amplius vervices fuerint, qui furati sunt, malb. Feisfecho, & Fetischefo, m. cccc. den. qui faciunt solid. xxxv. culpabilis judicetur.*

FELAGUS, Fidelis, ex Saxonico ꝼæle, fidus: vel à ꝼe, fides, & laᵹ, ligatus, *sorius individuus*. Leges Edwardi Confess. cap. 15. *Si dominum non haberet Felagus ejus, id est, fide cum eo ligatus.* Adde cap. 55. Vide *Fratres conjurati*.

FELAX, *hæc Catta*, αἴλουρος. in Gloss. Gr. Lat.

¶ FELD, FELDA, vox Saxonica, Campus. Paulus Warnefridus de Gestis Longobard. lib. 1. c. 20. *Habitaverunt in campis patentibus, qui sermone Barbarico Feld appellantur.* Vide *Steand*.

FELECTUM, [f. Dominium.] Chronicon Novalicense cap. 18. *Tunc pater Frodoinus misit duos ex suis, .. cum Raimperto Advocato de Felecto ipsius Monasterii.*

FELENA, *Cerva*, Ugutioni.

FELGARIA, [Res parta, acquisita, ut videtur, à Teuton. *Felgen*, Vindicare, appropriare, nisi mavis à *Felgh* deducere quod *flexura* exponitur in Glossis Florentinis.] Charta Sisnandi Episc. Iriensis seu Compostellani æræ 952. apud Anton. *de Tepez* in Chronico Ord. S. Bened. to. 4. p. 434. v. *Per ubi dividunt per Agilarto trans ruptas, diruptas, arbores, babesas, Felgarias, ac quicquid ibi conclusum est, habeat sanctus Stephanus in perpetuum.* Charta sequens ejusdem Sisnandi paulo aliter habet: *Per ubi divident cum artillero, terras ruptas & inruptas, cum arbores, bausas, & Felgarias*, &c.

¶ FELIATUM, *Curvatum*. Gloss. Isid & Papias. Mendose pro *Filiatum*, quod occurrit apud veteres Glossatores. Vide infra *Filiatus*.

FELIBRIS, *Adhuc latus vivens*, Papiæ. Glossæ Isidori, *Fellebris*, habent: [*Fellebrem*, *Adhuc latum viventem*; pro quo non male Martinius scribendum censet *adhuc lacte viventem*, subrumum, à *Fellando* seu *Fellitando*, quod est sugere. Hinc etiam corrigendæ Isid. Glossarum editiones, ubi perperam *Fellitat*, *Fugit*; legendum enim *Sugit*. Nonius, *Fellare*, *Exsugere*. Solinos cap. 57. de Cappadocia: *Nequaquam mater pullo ubera prabet Fellitanda*. Idem cap. 8. de Augue: *Plurimo lacte exigua bovis suctu continuo sagmata, Fellebri satiate extuberatur*. Arnob. lib. 2. adversus Gentes: *Exsugerent Fellitantes mammas*.]

FELICITER, Vox adscribi solita ad calcem veterum MSS. quæ in Acclamationibus publicis frequens, ut apud Lampridium in Commodo. Hieronymus ad Marcellam: *Ut solemus nos completis opusculis ad distinctionem rei alterius sequentis, medium interponere: Explicit, aut Feliciter, aut aliquid istiusmodi*. Vide lib. 6. §. 4. Cod. Th. de Collatione donat.

¶ FELIS, Anser silvestris. Vide locum in *Ganta*.

FELLIBILIS, *Subdolus*, *amarus*. Papias.

FELLICULA. Mamotrectus ad 31. Ecclesiastici: *Cholera, quæ est una de quatuor humoribus, quæ Fellicula vocatur, id est, fellis effusi*.

FELLINEUS. Papias: *Fellineis oculis*, id est, cæsiis.

¶ FELLITARE. Vide *Fe[illegible]is*.

¶ FELLITUS, Felle mixtus. *Fellitum & venenosum poculum*, apud Baluzium Miscell. to. 6. p. 281.

¶ 1. FELLO, Strumæ. Miracula S. Etheldredæ inter Acta SS. Junii to. 4. p. 549. *Morbus quem vulgo Fellonem nuncupant, felle suo viroso me miserum graviter occupavit, occupatum perflavit, ut tumor ille letalis undique porrigeretur, dextro & in sinistro humero, dorso & pectori meis instar supereminerec, & ab humano mento quasi palearia penderent. Veneni quidem vis intrinseca, cutis livore forinseco satis notabatur..., arterias gutturis & colli vias coarctavit, neque voci neque cibo meatum reliquit*.

2. FELLO, FALO, Perfidus, rebellis; Lindwodo, Edw. Coko, & Anglis, omnis malefactor, cui debetur pœna mortis, Gallis *Felon*, Italis *Fellone*. Ex Saxon. ꝼælen, & ꝼeleo, & Theotonico *Faelen*, delinquere, errare, cadere. [Hickesio in Grammat. Theotisc. pag. 94. ab Anglo-Saxonico ꝼelle, Crudelis, unde Anglicum *Fell*. Assentit Schilterus in Gloss. Teuton.] Alii vocis originem arcessunt à Latino *Fel*, quod qui crimina perpetrant, ea *felleo animo* perpetrare dicantur. [Alii à Græco φηλοῦν, Decipere, illudere: quod à φήληξ, Ficus immatura, præ se tamen ferens speciem maturitatis; unde φήληξ, Impostor, Suidæ.] Capitula Caroli Calvi tit. 23. cap. ult. *Non tibi sit cura, Rex, qualibi referunt illi Fellones atque ignobiles*. Ratherius Veron. Episc. in Qualitate conjectur. *Quod sic vellet eum* (castrum) *tenere pro suo gratu, sicut pro uno Fellone, quia per donum Imperatoris... illud, cum mentiretur, teneret*. Infra: *Cum nemo possit ferre, ut malum audeat aliquem dicere de suo seniore, nisi qui maximus Fello convincitur esse*. Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis cap. 1.

Damnant Fellones, cruciant furcisque latrones.

Vide Regiam Majest. lib. 2. c. 56. lib. 4. cap. 12. Quoniam Attach. cap. 18. Littleton. sect. 745. Walsinghamum pag. 278.

Catalla felonum, inter prærogativas altæ Justitiæ recensentur in Monastico Angliæ. to. 1. pag. 143. 767. &c

FELO DE SE, JC. & Practicis dicitur is, qui sibi ipsi mortem sponte conscicit: is successorem non habet in Catallis præter fiscum. Vide Bractonum lib. 3. tract. 2. c. 31. §. 1. & Cowell. lib. 2. tit. 12. §. 4. lib. 4. tit. 18. §. 16.

FELONIA, inquit Cowellus, *est omne crimen capitale, infra læsam majestatem*, ut sunt incendia, raptus, homicidia, latrocinia, & hujusmodi, quæ vitæ dispendio luuntur, cum ea olim delicta *wera*, seu pecunia redimerentur. Sed id sustulit Henricus I. Rex Angl. sub an. 1108. suspendio furibus damnatis, ut habent Florentius Wigorniensis, & Hovedenus, hoc an. Westmonast. ann. 842. *Theodulphus Aurelianus Episcopus apud Ludovicum Imp.... Felonia à quibusdam æmulis suis accusatus*. Nostris

FELONIA proprie dicitur Delictum vassalli in dominum: qua notione passim usurpatur in Consuetudinibus municipalibus. Vide Raguellum. Hostiensis: *Felonia est culpa seu injuria, propter quam vassallus amittit feudum*. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 43. *Qui Feloniam fecerit, terram suam foris fecit*. Quidam *Feloniam* dictam scripserunt, quasi *falloniam*, à fallendo.

¶ FELONIA, *Felonum* seu perfidorum & rebellium bona. Kennettus in Glossar. ad calcem Antiquit. Ambrosden. *Cum messuagiis, gardinis, ædificiis, Feloniis, eschaetis, &c*.

¶ FELONIA, Perfidia. Codex Legum Normannicarum apud Ludewig. to. 7. pag. 284. *Assaltavit in Felonia & verberavit me & michi plagam fecit*. Hoc est, imparatum me aggressus est: Unde

¶ FELONICE, pro Perfide. Charta Eduardi II. Regis Angliæ an. 1322. apud Rymer. to. 3. p. 939. *Et quosdam Felonice interfecerunt... ignem in prædicta villa de Britton posuerunt, & partem domorum & bonorum ibidem Felonice combusserunt*.

¶ FELONICE, Occulte, fraudulenter. Charta ejusd. Eduardi an. 1323. apud Rymer. tom. 4. pag. 7. *Quia Rogerus de Mortuo-Mari... eandem prisonam fregit, & ab eadem turri noctanter & Felonice evasit*.

FELONICA. Charta Caroli C. ex Tabulario Arulensi in Hispania, apud Baluzium in Append. ad Capitul. n. 63. *Nostram deprecatus est Clementiam, ut prædictum Monasterium denuo cum Monachis ibi consistentibus, & cum cellulis ibidem aspicientibus, id est, cum Ecclesia sancti Martini ad ipsas Felonicas, in via, quæ discurrit ad ipsas clusas,... sub nostru reciperemus mundeburdo ac tuitione, &c*. [Nomen est proprium ejusdem loci, qui melius *Fullonitas* dicitur in veteri Notitia an. 876. pro eodem monasterio Arulensi in Append. ad Marcam Hispan. col. 798.]

FELONITIA, Vanitas. Vide in *Follis* 1.

¶ FELPARIA, f. pro *Feltaria*, quod idem sit ac *Feltrum* infra. Litteræ anni 1376. apud Rymer. to. 7. p. 116. col. 1. *Concessimus vobis quod stapula nostra lanarum, coriorum & pellium lanutarum, necnon plumbi, stanni... necnon casei, butyri, pluma, gaula, mellis, Felparia & cepr, &c*. Similia leguntur pag. 118.

FELTE. Baudovinia in Vita S. Radegundis cap. 4. *Adhuc de regali secum habens ornamento Felte fusum, ex auro & gemmis vel margaritis factum, habentem in se auri solidos mille, quem... transmisit venerabili Domino Janni Reclauso, &c*. Quidam MSS. habent hoc loco, *cyphum*.

¶ FELTORTUS. Vide *Filtortus*.

¶ FELTRIX, ut *Voltrix* seu *Veltor*, Canis velox. Glossæ Ratisbonenses MSS. apud Eccardum in notis ad Legem Salicam tit. 6. art. 4. *Feltrices*, *Winda*.

FELTRUM, Filtrum, Filtrus, Pheltrum, Philtrum. *Filtra*, seu *Feltra*, sunt lanæ coactæ, quas infuso & additu aceto ferro resistere, auctor est Plinius lib. 8. cap. 48. cujusmodi *Gambesonem*, quem etiam feltri nomine auctores quidam agnoscunt, describit Nicetas in Isaacio lib. 1. n. 8. unde *Coactilia* dicuntur Ulpiano in l. 25. D. de Auro & arg. leg. & in Gloss. Gr. Lat. πιλωτὸν, *Coactile*: eorum confectores *Coactiliarii*, Græcis πιλοποιοί, in eodem Gloss. & *lanarii coactores*, in veteri Inscript. [Vide Joan. Gonpylum ad Alexandrum Trallian. l. 1. Descriptio censuum monast. Centul. Sæc. 4. Bened. part. 1. p. 104. *Vicus fullonum cuncta fratribus Filtra administrat.*]

Vox vero *Feltrum* ab Anglo-Saxonibus videtur deducta, quibus, ut & Anglis etiam, ꝼelꞇ, lanam coactilem sonat. Gloss. Ælfrici: *Centrum*, *vel Filtrum*, ꝼelꞇ. Hinc Belgæ *Vilt*, Itali *Feltro*, Galli *Feutre* formarunt. Matth. Silvaticus: *Filtrum*, *i. pannus lanæ incontextus*. Idem: *Pilima*, (πίλημα) *Filtrum*. [Balbus in Catholico: *Filtrum*, *filum dicitur*, *quia ex pilis animalium fiat*, *unde filtratus*. Kilianus: *Vilt*, *pannus coactilis*. *Tegmen structuris compactum ex villis grossioribus*, *vulgo Feltrum*, *Germ. Filtz.*] Jo. Villaneus lib. 5. cap. 29. *In su un pove Feltro fu levato Imperadore*.

Sed & recentiores Græci inde ἀφίλτρον mutuati sunt, quod habetur apud Leonem in Tacticis cap. 6. §. 8. à qua voce primam literam demendam censet Meursius, & legendum φίλτρον apud Leonem. Verum, ut non temere assentiar, facit vetus Poëta vernaculus, apud Falcetum lib. 2. de Poëtis Francic. cap. 14. in hoc Carmine:

N'en vol prendre cheval, ne la mule Afeltrée,
Peliçon, vair, ne gris, mantel, chape feutrée.

Le Roman *de Gaydon* MS.

La Dame sist sor la murle Affautrée.

[Le Roman *d'Aubri* MS.

Ung destrier lui ont admené,
Le sien trouvent Desafeutré.

Idem:

Chascun de son Afeutrement
A terre chey durement.

Quod de ornamentis equorum atque potissimum de palliis seu pannis, quibus interdum cooperiebantur, intelligendum arbitror.] Ugutio: *Centro, onis*, *dicitur pulvinar*, *vel velum de multis pannis*, *vel qui facit Filtra ad ipsum Filtrum*.

Filtrum, inter exercitus, aut certe militum impedimenta sæpe reponitur. Lex Bajwar. tit. 2. cap. 6. §. 1. *Si quis in exercitu aliquid furaverit*, *pastorium*, *capistrum*, *frenum*, *Feltrum*, *&c.* Tageno Patav. *Exercitus*, *relictis tentoriis & Filtris*, *montana profugi ascenderant*. Vincentius Belvac. l. 30. cap. 80. de Tartaris: *Cum ad bellum ire volunt*, *cursores præmittunt*, *qui secum nihil præter Filtra sua deferunt.* Vide eumdem cap. 86. lib. 32. cap. 4. Speculum Saxon. lib. 3. art. 89. Constit. Frider. Imper. ann. 1158. apud Goldastum to. 3. Constit. Imperial. [Rolandinum Patavinum de Factis in Marchia Tarvisina lib. 10. cap. 5.] &c.

Tentoria Filtrea, [Quæ ex pellibus aut ex lana crassiori compacta conficiuntur.] Thwroczius in Chronico Hongariæ de Tartaris: *Cum suis Tentoriis Filtreis*, *jumentis*, *pecoribus*, *terram vacuam Hungariæ peragrabant*. Tentoria etiam *Filtrina* iisdem Tartaris adscribit Thomes Archid. Spalat. cap. 38. Turcomannis, Sanutus lib. 3. part. 15. cap. 1. *Domus Filtrea*, i. ut interpretor, *tentorium*. Arnoldus Lubec. lib. 1. cap. 9. de Sultano Iconiensi: *Dedit etiam ei* (Henrico Duci Saxon.) *sex domos Filtrinas*, *secundum morem terræ illius*.

¶ Feltrum Croceum Judæi ad distinctionem deferre coguntur. Litteræ Regis Angliæ an. 1277. *Unusquisque ipsorum* (Judæorum) *postquam ætatem septem annorum compleverit*, *in superiori vestimento suo quoddam signum deferat*, *ad modum duarum tabularum de Feltro Croceo longitudinis videlicet sex pollicum & latitudinis trium pollicum*. Vide *Judæi*.

¶ Feutrum, in Charta S. Ludovici, apud D. *Brussel* to. 1. de usu Feudorum p. 598.

¶ Futrum. Codex MS. Grandimontensis apud Stephanotium to. 1. Fragm. Hist. *Fratres ceperunt capellos de Futre portare*.

Filtrum, [Feltrus,] in supellectili lectaria monachica, [Keroni, Matta, alias psiathium, storea.] Occurrit apud Guigonem II. Priorem Cartusiensem in Statut. ejusdem Ord. cap. 38. §. 1. c. 57. §. 2. Bernardus Prior Portarum Epist. 3. ad Inclusum: *Ad lectum habeto stramen*, *Filtrum*, *coopertorium de grossis ovium pellibus rustico panno coopertum*, *&c.* Vita S. Galterii Abbatis Pontisarensis num. 10. *Lectus ejus Filtrum erat*, *& unis matta cilicio tecto*. [Scriptura Principis Adelgastri pro Monasterio S. M. de Obona inter Concilia Hispan. tom. 3. pag. 90. *Damus.... mantas sex*, *quinque Feltros & septem lectulos*.]

¶ Filtur. Scramb. Chron. Mellic. p. 322. col. 1. *Lectus autem sit stratus straminum aut Filturum cum panno laneo grosso desuper posito*.

Vestes de Filtris. Vincentius Belvac. lib. 32. c. 8. de Tartaris: *Filtra de lana camelorum*, *quibus vestiuntur*, *faciunt*. In Regula S. Benedicti habentur *chlamydes de Feltro*. [Frustra quærerentur.]

Loricæ ex Filtris, [Ex funiculis orbiculatim contextæ, quas lineas vocabant.] Eckehardus Junior de Casibus S. Galli cap. 5. *Fabricantur spicula*, *Filtris* (perperam *pilteis* editum,) *loricæ fiunt*, *& wannis scuta simulantur*. Guillelmus Apul. lib. 3, Rerum Normannic.

Proque repellendis saxorum, *vel jaculorum*
Ictibus, *objectis rubicundis undique Philtris*
Ad pugnam veniunt.

Vide *Gambeso*.

Capelli Filtrei, in Statutis Hugonis V. Abbatis Cluniac. in Bibl. Clun. p. 1467. & in Bulla Gregor. IX. pro Benedictinis. Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Chapeau de Feutres, *& bons haubers saffrez*.

Etiamnum ex filtris, & coactis lanis fiunt nostri pilei, quos *Feutres* appellamus. Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 2. cap. 13. *Pileis autem de Filtro albo sine curiositate uti licebit*. Supra: *Pileo nullus utatur*, *nisi de licentia Abbatis sui*, *qui non cuilibet nec de facile concedere debet pilei usum*, *nisi pro manifesta necessitate*. *Debent autem pilei esse de panno albo*, *vel pelle alba*, *sive de utroque*, *qui ita portari debent sub caputio*, *ut non multum appareant*, *maxime in Conventu*.

¶ Fitreus Capellus, in Consuetud. MSS. Cluniac.

Calcei Filtrati, in Chron. Windeshem. lib. 1. cap. 42. Chronicon Fontanell. p. 245. *Filtra ad soccos faciendum* 12. Statuta Adalardi Abb. Corbeiens. lib. 1. cap. 3. *Soccos Filtrinos duos*, *calcearios quatuor*. [Acta SS. Benedict. sæc. 3. part. 1. pag.

102. de S. Germani Altissiod. reliquiis: *Sagia de bavra 1. calcias Filtrinas paria 1.*]

IDOLA DE FILTRO, *ad imaginem hominis* confecta, adorasse Tartaros, tradunt Vincentius Belvacens. lib. 30. cap. 7. & B. Odoricus Forojul. in sua Peregrinat. num. 21.

CINIS FILTRI, apud Constantinum Afric. l. 1. de Morbor. curat. c. 9.

¶ FELTROS, in Testamento Ermengaudi Comit. Urgellensis an. 1010. Append. ad Marcam Hispan. col. 973. *Ad Salla Episcopo dossales duos tapetios, & Feltros duos obtimos.*

FILTRUS, in Charta Aleman. Goldasti num. 58. habetur.

¶ FILTRO. Spicileg. MS. Fontanell. p. 237. *Nocturnorum calceorum, id est, botarum cum Filtronibus ad hyemem* (unum par) *& aliud sine Filtro ad astivas noctes.*

¶ FILTRONIUM, apud S. Willelmum lib. 1. Constit. Hirsaug. cap. 16. *Pro signo Filtronii, nihilominus signum calceorum facies hoc addens, ut cum duobus digitis manum sinistram, ubi magis est spissa, contingas.*

VILTRO. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. Monast. cap. 11. *Duo femoralia, duo paria calceorum cum corrigiis, unum par Viltronum ad hiemem in nocte, & alterum sine Viltrino ad astivas noctes, duo paria caligarum, &c.* Tibialia, seu crepidas ex filtro, seu grossiori & villoso panno, recte interpretatur Editor: constat enim, *Viltrum* pro *Filtrum* aliquot Scriptores usurpasse. *Soccos ex Filtro* seu *Filtrinos*, vocant Adalardus & Chronicon Fontanellense, uti supra monuimus. Vita MS. Caroli M. jussu Friderici Imp. exarata lib. 2. ubi de divisione Imperii: *Certina, stragula, tapetia, Viltratoria sagmata, &c.* Ubi Eginhardus pag. 105. perperam habet *fulcra coria*, pro *viltratoria*.

FAUTRE & FAUTRE, Poëtis nostratib. Guillel. *Guiart* an. 1224.

Escus au col, lances sus Fautres.

Le Roman *de Garin:*

Lance sor Fautre acuillent lor chemin.

Chron. MS. Bertrandi *du Guesclin:*

Chascun lance sus Feutre, ès estriers s'afficha.

Vide Sebastianum Cobarruviam in voce *Fieltro*. [Hinc emendandus Borellus in Dictionar. Gall. ubi *Fautre* pro *Feutre*, quasi à Lat. *Fulcrum*, legit apud *Perceval:*

Et met la lance el Fautre, & point.

Ibidem:

Escu au col, lance sor Fautre.]

¶ FEMA VINHA, Vinea stercorata, in Consuet. Beneharn. art. 15.

FEMARE, pro *Fimare*, Agrum stercorare. Capitul. 2. an. 813. cap. 19. *Terram aratoriam studeant Femare.*

FEMELLA, Femina, mulier. Glossæ Græc. Lat. Θῆλυ, *Femella*. In Actis S. Quirini Mart. lib. 2. num. 17. 24. *Femella avium*, In Additamentis ad Matth. Paris pag. 271. Fleta lib. 2. cap. 1. §. 17. *De Femellis nubilibus maritos competentes refutantibus.* [Statuta Ecclesiæ Trecorensis inter Anecdot. Marten. to. 4. col. 1098. *Tres personæ super masculo* (de sacro fonte suscipiendo) *sint, duo viri & una mulier: & in Femella duæ mulieres & unus vir.* Vincentius *Cigault* de Bello Italico, ubi de celeberrima virgine Aurelianensi: *Voluit ipse Deus Anglicos vincere per Femellam.*] Vide *Fimella*.

FEMELLARIUS, in Glossis Isidori: *Feminis deditus, quem antiqui Mulierarium vocabant.* [Papias: *Mulierarium virum, Femellarium antiqui dicebant.*] Idem qui *Femellosus*, in Gloss. Lat. Gall. *Femellosus*, Feminaux. Ugutio: *Femellarius, mulierarius, i. femineo operi deditus, vel femineos habens mores, vel voluptati feminina deditus & obnoxius.*

¶ FEMELLOSUS. Vide *Femellarius*.

¶ FEMILLA. Vide *Femella*.

FEMINA, Uxor, nostris *Femme*. Capitularia Caroli Cal. tit. 31. §. 31. *Si Femina maritum, aut maritus Feminam acceperit, illud conjugium dissolvatur.* [Acta MSS. S. Wenvaloei: *Quidam vir nomine Petranus, quadam nocte, dum sua Femina dormiebat, &c.* Occurrit iterum in Tabulariis Majoris-Monasterii, S. Vincentii Cenoman. &c. in Addit. ad Leg. Aleman. §. 22.] Vide *Mulier*.

¶ FEMINÆ *Lunam commendant*, Superstitionis species, in Indiculo Superstit. & pagan. to. 1. Capitul. col. 152. *De eo quod credunt quia feminæ lunam commendent, quod possint corda hominum tollere juxta paganos.*

¶ FEMINA DE CORPORE, Obnoxia censui de capite, servilis conditionis. D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 223. ex Regesto magnorum dierum Campaniæ: *Cum quidam in villa Meldensi in justitia domini Regis murtratus fuisset & relicta ipsius mulctrati Femina de Corpore Abbatis & Conventus S. Pharaonis Meldensis tanquam suspecta de multro prædicto capta detineretur in prisione domini Regis; petebant Abbas & Conventus, nomine dictæ Ecclesiæ dictam feminam seu curiam de ipsa sibi reddi.*

¶ FEMINA FRANCA, Libera, in Capitul. 6. ann. 803. cap. 8. Alia notione *Femme Franche* dicitur in Consuet. Camerac. tit. 2. art. 6. ea quæ feudum possidet ante nuptias acquisitum, vel quod hæreditario jure post nuptias ei obvenit.

¶ FEMINA LUDINIA. Notitia an. 874. in Append. ad Marcam Hisp. col. 797. *Inveni in breve senioris mei quod pater suus ei dimisit Femina Ludinia, qui fuit parentes istius parentela, quem ego prosequor.... Unde advenit ista Femina Ludinia in isto breve, qui fuit soror avia tua.* Haud scio an nomen sit proprium, an accersenda sit hæc vox à *Ludicæ* quæ meretrices significat in Gloss. Isid.

¶ FEMINA MINOFLIDIS, Infimi status, apud Alamannos. Vide *Minoflidus*.

¶ FEMINA *Regia aut Ecclesiastica*, Quæ Ecclesiæ vel Regis servitio est addicta, in Leg. Ripuar. tit 16. §. 1. *Femina ad opus Regis servientes*, in Capitul. 2. Caroli M. an. 813. cap. 19.

¶ FEMINA REGINÆ, Reginæ assecla, *Dame d'honneur*. *Pro drapis lanæ pro Regina & Feminis suis* XIII^xx. *lib.* XXIIII. *sol.* III. *den.* apud Dom. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu p. 470. ex Rotulo anni 1255.

¶ IN FEMINAM RECIPERE, dicitur de domino feminæ *hominium* recipiente, in Instrumento an. 1216. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. pag. 373. *Dominus Rex ... recepit Bl. Comitissam de eodem Comitatu* (Campaniæ) *in Feminam suam sicut de Ballio, & postea Th. filium ejus salvo ballio matris sue de eodem Comitatu in hominem recepit nullo contradicente.* Verum non ubique usitata hæc formula: apud Anglos quippe *homagium* feminarum aliis quam hominum concipitur verbis; neque enim femina dicet domino, inquit Littleton sect. 87. *Jeo deveigne vostre Feme, pur ceo que n'est convenient que Feme dira, que ele deviendra Feme à aucun home, fors que à sa baron, quant ele est espouse.* Vide *Hominium*.

FEMINALIA, quæ & *Femoralia*, quibus *femen*, seu *femur*, tegitur. S. Hieronymus in Epist. ad Fabiolam: *Lineis Feminalibus, quæ usque ad genua & poplites*

plites veniunt, verenda celantur, & superior pars sub umbilico vehementer astringitur. Adde Isidor. lib. 19. cap. 22. Theganus de Gestis Ludovici Pii c. 19. *Nihil illis diebus se induit præter camisiam & Feminalia, nisi cum auro texta.* Gloss. Gr. MS. Reg. Cod. 1673. Περισκέλη, φεμινάλια, βρακία. Suidas: Φεμινάλια, ἀναξυρίδας, βρακία. Lexic. Græc. MS. Reg. Cod. 2062. Φεμινάλια, βρακία, περισκελῆ. Aliud Cod. 930. Ἀναξυρίδας, φεμινάλια, βρακία, ἤ τὰ * βαυκίδας, ἤ καὶ ἀβερδανὰ ὑποδήματα. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Feminalis, Braie a femme.*]

FEMINARE, Viris se subjicere more feminarum, quod faciunt molles & subacti. Cælius Aurelian. lib. 4. Chron. cap. 9. *Nemo enim pruriens corpus Feminando correxit, vel virilis vereti tactu mitigavit.* Collatio Legis Mosaicæ tit. 3. *Moyses dicit: Qui manserit cum masculo mansione muliebri, aspernamentum est, ambo moriantur, rei sunt.* Ubi Levit. c. 20. *Qui dormierit cum masculo coitu femineo.* Constitutio Valentiniani, ibidem: *Omnes, quibus flagitiosus luxus est viri corpus muliebriter constitutum alieni sexus damnare patientia, nihilque habere discretum cum feminis, &c.*

¶ FEMORACIUM, Fimetum, sterquilinium, locus ubi fimus congeritur, Gall. *Fumier, Fosse à fumier*, & *Femourier* quibusdam in locis. Statuta Massil. lib. 6. cap. 32. *Statuimus & ordinamus quod de cætero nulla persona faciat juxta muros & vallata Massiliæ, areas, nec Femoracia, nec lignaria, nec viridaria.* Rursus cap. 80. *Ordinamus quod facientes fuelhas sive Femoracia teneantur easdem facere subtus terram.* Vide *Femorasses*.

¶ FEMORAILE, Eadem notione. Charta Piperacensis Abbatiæ: *Petrus Dayas villa Alti-Pedis juratus dixit se habere quandam domum cum suo curtili & Femorali sitam in dicta villa.*

FEMORALIA, quæ & *Feminalia*, & *Braccæ*. De femoralibus Monachorum, vide Regulam Magistri cap. 4. Regulam Solitariorum cap. 49. & observata à Menardo ad Concord. Regul. & ab Haefteno. [*Femoralia turgida & incisa* ne deferant Clerici prohibet Concilium Tolet. an. 1582. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Femorale, Braie à homme.*]

¶ FEMORARIUM, ut mox *Femorasses*, in Edicto Joannis Reg. Franc. an. 1371. *Quod possint & valeant, videlicet plateas & carreyrias & pontes facere mundare & auferre Femeraria, fucos & alias orduras.*

FEMORASSES, [ut *Femoracium*, Fimetum. Vox etiamnum nota Sebusianis & Dumbensibus: quibus *Femera*, vel *Femora des Femorasses*, Loca sunt plena aquis è stabulis vicinisque fimis effluentibus.] Arestum Parlam. Paris. penult. Januar. ann. 1319. pro Archidiacono Uticensi: *Quendam ortum cum suis pertinentiis & confrontationibus in loco vocato A la Cruera, etiam & quendam locum, ubi tenebantur Femorasses, scilicet sub censu 2. Remondensium quolibet anno Archidiacono qui esset, solvendorum.* Infra: *In dicto loco de Cruera, ubi tenebantur dicti Femorasses, fecit ædificari quandam turrim.*

FEMUR. *Viri inter Femora fornicantes*, annum 1. pœnitere jubentur, in Pœnitentiali MS.

¶ FEMUS, pro *Femur*, legitur in *Interfemus*.

FENAGIUM, Gall. *Fenage*, [Feni, seu pro feno, pecuniæ præstatio.] Regestum censuum & Feodor. Carooti fol. 55. in Camera Comput. Paris. *Les rentes des prez, & la coustume, que l'en appelle Fenage.* Vide Consuetud. Durdanensem in Processu verbali. [Antiquit. Recogn. S. Georgii Esper. Regest. *Probus* fol. xxvi. verso: *Bernardus Moters & participes sui ... dant Comiti ... xx. den. cens. pro Fenagio ... & per dictum Fenagium debent esse liberi de Fenagio de S. Georgio.* Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 83. *Omnes supradicti ... reddunt xx. garbas frumenti & xx. ordei & xx. avenæ de garbagio .... & vi. Andegavenses ad festum S. Johannis pro Fenagio.* Charta an. 1199. apud Lobinellum Hist. Britan. to. 2. pag. 197. *Dedi etiam eis & quitavi Fenagium & avenagium quod percipiebam singulis annis.* Occurrit in Hist. Delphin. tom. 1. pag. 116. 123. & supra in *Asnagium*.] Vide *Fenaterium*.

¶ FENALE, Eadem notione. Pactum anni 1272. *Excipiuntur usatica, laudimia, consilia, quarti, quinti, sexeni, septeni, octavi, feuda, Fenalia, alberga, &c.* Fundatio Abbatiæ B. M. Dalonis an. 1114. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 201. *Donamus etiam supradictis fratribus terras de Fenalibus suis acquirere poterunt.* Sed hoc in posteriori loco legendum *Fevalibus*, vereor etiam ne *Fevalia* legendum sit in priori.

¶ FENALIS MENSIS, Gall. *Mois Fenal*, sic dicitur Julius, in Collectione Edictorum Leodiensium edit. 1714. pag. 19. & 120. *Donné l'an de grasce MIIIᶜ. XXI. le X. jour de mois de Jullet, que on dit Fenal Mois.* Iterum memoratur ibidem pag. 26. Statutum anni 1336. in Codice MS. urbis Commercii pag. 79. *Item à chascun bled chascun conduict nous doit chascun an un filleur & en Fenaulx un faulcheur.* Aperta est vocis origo, à *Fenum* quippe quod mense Julio potissimum secatur, *Fenalis* mensis dictus est: apud Romanos vero *Fenisecium* vel *Fenisicium*, nostris *Fenaison*, mensi Junio tribuitur in veteri Romanorum Kalendario apud Grævium Thesauro Antiquit. Roman. to. 8. col. 25. Vide *Fenile*.

¶ FENARE, Fenum secare & siccare, Gall. *Faner*. Charta Jurium Prioris S. Salvatoris in Diœcesi Autissiod. an. 1157. *Ad corvadas Fenandi & frumenta colligenda capellanus interesse debet.* Tabular. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Ad prata nostra Fenanda.*

FENARIA, Domus [rustica, ædicula, vel etiam ædium appendix, locus ubi fenum aliaque grana frumentaria reconduntur; Hispan. *Fenedal*, nostris *Fenil*, Provincialibus *Feniero*, dicitur locus, ubi fenum congeritur; an inde deducenda vox *Fenaria*, judicet Lector.] Charta an. 1316. apud Fantinum Castruccium to. 1. Hist. Avenion. p. 178. *Item domus seu Fenaria de na Genolha, quæ est juxta domum liberorum Raimundi Pralati.* Infra: *Item una logia seu Fenaria Nicolai de Sabaudia, &c.* [Vide *Feneria*.]

FENARIUS, Gallice *Fenier*, Feni venditor, in Statutis artium mechanicarum Parisiensium.

¶ FENATAGIUM, à *Fenagio* distinguitur, idemque forsitan est, quod infra *Fenatio*, ni mavis pro *Fenestragium* accipere. Acquisitio homagii Baroniæ Medullionis per Humbertum Dalphinum an. 1293. Hist. Dalphin. to. 1. pag. 35. col. 2. *Concessit cum juribus aliis ... focagiis, Fenatagiis, servitiis, censibus, taschiis, quartonibus, Fenagiis, bannis, justitiis, cavalcatis, fidelitatibus, homagiis, &c.*

¶ FENATERIA, ut *Fenagium*, Præstatio feni. Antiquit. Recogn. Capreriarum Regest. *Probus* fol. xxix. vº. *Omnes fere ponunt per juramentum, quod quidquid est apud Chevreres est de feudo Comitis & tenetur de eo, quicumque illud teneant, & quod Comes habet albergiam super omnes homines omnium Nobilium de Chevreres, & ferum quando ducit exercitum, & Fenateriam, & bannum, sicut super homines suos, & quod omnes libere tenentes de Castellania debent ei cavalcatam, quando opus est ei & sibi placet. Et quod No-*

biles de Chevretes habent similiter Fenateriam super homines Comitis, hoc tamen modo quod, si ipsi mittant garsiones vel nuntios suos ad domum hominum Comitis pro Feno ibi capiendo, nec potest capere garsio vel nuntius de feno nisi quantum potest apportare super caput suum. Si autem mittant aliquem cum equo, nec potest capere nisi quantum poterit ponere super collum equi per se sine auxilio alicujus, & non possunt Fenum capere in domo alicujus nisi semel in anno.

FENATICUS, Fœniceus. Hesychius: Φοινίκεον, πυῤῥόν. Papias: *Spadices, quos Fenaticos vocant, prosusos, misteos.* Jo. de Janua: *Spadix, & hac spadica, palma, unde spadix, subrubeus, fulvus, sc. colore palmæ, unde & spadices dicuntur equi palmati, i. equi fulvi & rubicundi coloris, sicut palma, vel qui palmæ figuram in cruribus habent.* Vide *Equi palmati.*

FENATIO, [Siccatio feni, cum versatur furcillis.] Charta Libertat. S. Karterii in Biturigib. an. 1256. *Quiti & immunes erunt à talliis, tharteis, falcationibus, Fenationibus, & omnimodis biennis, &c.* Charta an. 1248. ex Tabular. S. Germani Prat. *Fena pratorum meorum de brolio homines de Antogniaco & de Verretiis Fenabunt, & homines de villa Harmonis de Feno quadrigas charitabunt.*

FENATOR, qui *Fenisex*, Persio, Columellæ, & aliis, [vel Qui fenum versat furcillis, Gallis *Faneur.*] Charta Odonis Comitis Corboliensis an. 1111. apud Doubletum lib. 3. p. 845. *Dimisi quasdam consuetudines, quae ibi accipiebam, scilicet Frescengagium, & Fenatores.* [Instrum. anni 1209. ex Archivis S. Vincentii Ceoman. *Contentio qua vertebatur inter Monachos S. Vincentii & Galterum Militem super Fenatoribus, villicaria, decimis molendinorum, &c. sic est sedata .... Itaque villa de Sondas remansit Monachis .... ab omni exactione, scilicet Fenatoribus, villicaria & omni gravamine.* Charta Libertatum Claromonsis ex Codice MS. *Liberantes prædictos homines ab omni ... tallia ... Fænatoribus, falcatoribus, &c.* Charta Hugonis Domini Feritatis Bernardi ann. 1233. in Archivis Abbatiæ de Pietate Dei, vulgo *L'Espau: Nihil mihi & heredibus retinens ... neque Fanatorem neque vindemiatorem,* Statutum anni 1336. in Codice MS. urbis Commercii p. 79. *Nous doit chascun an un filleur, & en fenaulx ung faulcheur, cile qui auroit waingnaige & deux Feneurs chascun an.*]

FENCEMONTH, vox forestariorum, inquit Spelmannus, alias *Defense-month*, i. mensis vetitus, prohibitionis mensis, quo scilicet venari in forestis non licet, nec animalia in silvas immittere ad pasturam, ne parturientibus damis molestia inferatur. Sumit hic mensis initium à 15. die ante festum S. Joannis B. cum *agistatores* & ministri forestæ pro *faunatione bestiarum* conveniunt, & finitur 15. diebus dictum festum sequentibus. Vide *Faunatio.*

¶ FENDEO, *Falanx, multitudo.* Rhabani Mauri Gl. apud Diecmann. à *Fanto* & *Fanter*, Satellites, famuli. Vide Schilterum in hac voce.

¶ FENDICÆ, Hiræ, ilia, lucanica, à *findo*, quod ex fissis carnibus fierent. *Non Fendicas, quæ & ipsa sunt hira*, apud Arnobium lib. 7. contra Geotes. Vide Martinii Lexicon in *Fendica.*

¶ FENERIA. Idem quod *Fenaria.* Recognitionum Inventar. 18. p. 41. de Vouta fol. 327. *Item plus pro quodam apillagium cujusdam domus sive Feneria sue sita infra castrum.*

¶ FENES, f. Stercoratio ovium, eadem notione, qua *Faldatum*: quod vide post *Falda.*

¶ FENESTA. Codex MS. Consuetudinum Fontanell. fol. 94. col. 2. *Ecce ordinatio refectorii de illis qui debent habere Fenestam.* Intelligo ferculum peculiare vel potius bellaria, quæ sic dicta fuerint, quod per *Fenestram* cellæ penariæ ministrarentur: quare lubentius legerem *Fenestram.*

FENESTELLA. Charta an. 1031. ex Tabul. Angeriacensi, apud Beslium p. 401. *Hoc autem voluimus inserere, quod oblivioni tradetur Fenestella, quod super supradicta reddidimus unum equum cum sella & freno pretio 100. solid.*

FENESTRA, & *Fenestra versatilis*, in Monasteriis Monialium, *per quam danda & recipienda traducuntur*, quam vulgo *le Tour* appellamus. Occurrit non semel in Statutis Ordinis de *Sempringham* pag. 719. 727. 730. 757. Vide Egilem in Vita S. Sturmii Abbat. cap. 1.

FENESTRARIUS, seu FENESTRARIA, Cui fenestræ seu per fenestram res traducendi cura incumbit, in iisdem Statutis p. 730. *Tourier.* [Statuta Concilii Trevir. ann. 1227. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 122. *In quolibet monasterio ordinetur monialis Deum timens, discreta, pudicitiæ & religionis amatrix, quam Fenestrariam vocant, quæ diligenter custodiat fenestram, quam sonante Completorio firmiter seret.*]

¶ FENESTRERIA, Eadem notione, in Charta an. 1403. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues*: *Item Fenestreria mediam justicialem, &c.*

FENESTRÆ, Ubi vænum exponuntur merces levioris momenti. Charta Friderici II. Imp. an. 1226. pro Ecclesia Asculana: *Liceat habere & tenere plancam portatilem ad vendendum mercimonia, & tenere Fenestram apertam, &c.* Tabularium Episcopatus Autissiodorensis: *Omnes, qui tenent Fenestras, vendentes allia vel erucas, debent in quolibet sabb. obol. de suo mercatu.* [Et infra: *Quilibet venditor alliorum & erucarum tenens Fenestram debet in quolibet sabbato obolatam mercedis suæ.* Litteræ Mauritii Parisiensis Episcopi ann. 1171. è Chartulario Monasterii Montis Martyrum: *Unam Fenestram qua panis venditur.* Charta anni 1220. ex Archivo Portus Regii: *Peronilla Alvernensis contulit Abbatiæ de Portu Regio x. sol. Paris. singulis annis in Fenestra, quæ est supra Magnum pontem.*] Leges Burgorum Scoticor. cap. 67. *Nullus qui facit panem ad vendendum, abscondat panem; sed ponat in sua Fenestra, vel foro, ut communiter vendatur.* Libertates MSS. villæ S. Desiderii in Campania an. 1228. *Non licebit die Mercurii alicui aliquod vendere in stallis vel Fenestris, nisi in communi foro, &c.* Tabularium Monasterii S. Bertini: *Omnes, qui tenent Fenestram panis in Arques, debent Amanno de Arques qualibet septimana in die Dominica panem valoris unius veteris oboli. Menus Fenestriers, & petits Comperteurs*, in Impositionibus Parisiensibus ann. 1349. in Regesto Memorial. Cameræ Comput. sign. Cod. f. 62. Vide 1. Regestum Parlamenti sub an. 1257. fol. 3. & Consuetud. Bituric. Thomasserii pag. 331.

¶ FENESTRÆ MARTIS. Epitaphium Gauslini Archiepisc. Bituric.

Octavas Martis superabat Apollo Fenestras,
Cum fera mors famulis rapuit hæc gaudia mæstis.

Hunc in locum Mabill. tom. 4. Annal. Benedict. p. 354. hæc notat: Ubi primum hos versus legimus, visum est eos interpretari de mense Martio, cujus die octava Gauslinus obierit. At consulto Necrologio, in quo die 2. Septembris ejus obitus notatur, per *Octavas Martis Fenestras*, quas Apollo seu sol superasse dicitur, interpretamur horam octavam Martis seu feriæ tertiæ, quæ hoc anno

(1029.) cum 2. die Septembris coincidebat.

FENESTRAGIUM, Jus istud exponendi panem vel alias merces in fenestris. Liber censuum & custumarum urbis Carnotensis an. 1302. in Camera Comput. Paris. fol. 55. *Le Fenestrage d'ilonc, c'est à savoir pour chascune personne, qui vent pain à fenestre en la partie, que le Comte a à Chastiauneuf, vaut 15. sols.* Charta ann. 1294. *En deniers, en blages, paages, Fenestrages, vinages, voirages, &c.*

Fenestragium, præterea nostri appellabant, cum in hastiludiis, qui decertaturi erant, antequam in arenam descenderent, armorum suorum insignia ædium suarum fenestris aptabant, quo cunctis, ut dimicaturi, innotescerent. Jacobus Valerius in Tractatu MS. *du droit d'armes de Noblesse*, ubi de Torneamentis: *Quant ce viendra aux Fenestraige pour tloer son blason, le heaume doit estre couvert trois dois ou environ du blason du chef de la banniere.* Vetus Ceremoniale MS. *Au cry des Tournois: Dit, que l'en faisoit Fenestre la veille du Tournoy, & pour faire Fenestre de Lundy, & pour tournoier le Mardy. En un autre cri: Or oyez, Chevaliers & Escuiers, qu'on vous fait à savoir un riche pardon d'armes, & tres-noble Tournoiement de par le blanc, & de par le vermeil, lesquels feront en la ville du Mans le 7. jour de May, pour estre as hosteux, & lendemain faire Fenestres, & des blazons de leurs armes a faire Fenestre, & celuy jour faire le vespree de leur monstres pour lendemain tournoier.* Idem Valerius enarrans, ut armorum insignia ædium fenestris aptabantur: *Item doivent estre esleus deux Diseurs comme Juges, lesquels doivent appeller les Rois d'Armes & Heraulx, afin qu'il leur dient le nombre des heaulmes, bannieres, & penon, tant d'une marche, comme de l'autre: afin que lesdits Juges puissent partir plus justement les Fenestres dudit Tournoy. Item doivent estre portées les bannieres & penons ausdites Fenestres, ensemble leurs heaulmes & tymbres: & sous lesdits heaulmes doivent estre cloez les escuçons de leurs armes. Et se doivent mettre par ordre des plus nobles de ceux, qui auront le plus veu, pour la garde de la banniere, & pareillement du penon. Item la veille du Tournoy les Roys d'Armes & Heraulx doivent porter lesdites bannieres & penons, & les heaulmes & tymbres toute ensemble esdites Fenestres environ l'heure de dix heures devant None: & se doivent lesdits Roys d'Armes & Heraulx departir, pour servir les nobles, & icelny Tournoy.* Infra: *Il est de coustume de tout temps, que pour chascun blazon cloer, est deub au Roys d'Armes & Heraulx, qui atachent, & cloent ledit blazon, 8. sols Par. Fenester les bannieres*, ibidem. Ratio etiam *Fenestram*, ut aiebant, *faciendi*, pluribus describitur à Renato Rege Siciliæ, in Tract. de Torneamentis pag. 60.

¶ Fenestrage, in Tractu Alnetensi est jus habendi *Fenestras* seu aperturas in silvis majoribus, per quas mane & vespere transeant Rusticulæ majores, & decidant in casses qui ibi tenduntur.

FENESTRARE, Ugutioni, *Fenestras facere, vel praparare.* Fortunatus in Vita S. Albini Episc. Andeg. num. 18. *Statimque duo cæci sunt pariter illuminati, tandem aliquando sumentes lumina diei ab umbra defuncti, nimirum agnoscentes ejus adminiculo se posse lumen consequi, cujus virtute potuisset partes Fenestrari.* [Gocelinus Monachus in Vita S. Augustini Cantuar. Maii to. 6. p. 398. *Nitebat cæsaries, non arte, sed gratia calamistrata, cælesti nive dealbata, patriarchaliter liliosa, frons speculativa Dominica cruci patebat, quam media coma pro columna formose Fenestrabat.* Ibidem p. 394. *Facies amabilis & reverenda, frons mediante coma suis columnis resultabat Fenestrata*; hoc est, aperta inter cincinnos naturales à dextris & à sinistris pendulos, quos arte componi prohibent Statuta antiqua inter Anecd. Marten. to. 4. col. 1190. his verbis: *Prohibemus etiam ne Clerici, caractere neglecto, comas nutriant, aut Fenestratis tondeantur.* Vide *Fenestratus*.]

¶ FENESTRARIA, Fenestrarius. Vide *Fenestra*.

FENESTRATIM, Obiter, per transennam. Theodericus Monachus de Invent. S. Celsi Episc. Trevir. n. 4. *Nos autem per tapinosin præcelsa gesta Fenestratim propalantes, humilibus oportet consentire.*

¶ FENESTRATUS, Fenestris apertos, perforatus, Plauto & Vitruvio. Inventarium Eccl. Aniciensis an. 1444. *Item alia parva mappa de canapi ad modum tela cum tribus barris in uno capite & in medio cum aliis tribus de file Pers & in capite Fenestrata.* Hoc est, si bene conjecto, ad instar rhomborum vitreorum, quibus ad fenestras uti solent, figurata. Vide *Calces Fenestrati* in *Calceus*.

¶ FENEUS, *Pauper, sine fide.* Papias. Vide *Fœneus*.

FENGANGI. Vide *Fegangi*.

FENGELDUM, Pecunia, vel tributum ad arcendos hostes erogatum, à Saxonico ƿen, hostis, & ᵹelꝺ, pecunia, tributum. Occurrit in Chartis Anglicanis tom. 1. Monast. Anglic. p. 372. to. 2. p. 812. 827.

¶ FENICIUM, à Græco φοῖνιξ, color ruber, unde Ovidio *Phœnicea vestes*, eædem quæ purpureæ. Consultationes Zachæi Christiani & Apollonii Philosophi lib. 2. apud Acherium Spicil. to. 10. p. 65. *Et si fuerint delicta vestra ut Fenicium, ut nivem dealbabo ea; si autem ut coccum, ut lanam candidam efficiam. In Fenicio obscuritas peccatorum, in cocco mens cruenta signatur.* Hæc Zachæus, qui reddit Græcum Isaiæ 1. 8. φοινικοῦν, per *Fenicium*: melius scripsisset *Phœniceum*. Vulg. Interpres habet *Coccinum*. Jo. de Janua: *Fenicium, Herba fullonum qua nigram facit tincturam; unde Esa. 1. Si fuerint peccata vestra quasi Fenicium.* Melius dixisset *coccineum* vel *rubram*.

FENILE, in Gloss. vett. *Locus, ubi fenum ponunt.* Gl. Gr. Lat. χορτοβόλιον, *Fenile, Fenisectum*. χορτοβολον, *Fenilium*. *Fænisicium*, in veteri Kalend. mense Junio, Tempus, quo fenum secatur. Adde Varron. lib. 6. Lex Salica tit. 18. §. 3. ... *Si quis spicarium cum animalibus, vel Fenile incenderit.* Adde Legem Bajwar. tit. 1. c. 14. [Virgilium ipsum, Georg. 3.

Nec tota claudas Fenilia bruma.

Et Ovidium Metamorph. 6.

Positasque cremet Fenilibus herbas.]

¶ FENNA, pro *Femina*, legitur in Charta an. circiter 1100. fol. 183. Chartularii Matisconensis.

¶ FENS, pro *Fenum*, habetur in *Frossa*.

¶ FENSUS, *Ictus.* Gloss. Isid. Vox antiquata, unde *Offensus, Infensus*.

¶ FENTATUS, f. pro *Fœdatus*. Vide in *Effendatus*.

¶ FENUTIO, à φοῖνιξ, Color ruber, Pellis Purpurea. Vide *Parthica pelles*.

¶ FEODA-FIRMA. Vide *Feudefirma*, in *Feudum*.

FEODIUM, *Feodagium, Feodare, Feoderare, Feodatus, &c.* Vide *Feudum*.

FEORWENDEL, Modus agri: quarta, ut videtur, pars acræ: nam Saxonibus, ꝼeoꝛð, est quartus. Monasticum Angl. to. 2. p. 913. *Medietatem unius Feorwendel terra de meo dominio, in eadem villa, & alteram medietatem unius Feorwendel, quam Augerus tenet.* [Vide *Farding*.]

1. FERA, pro *Feria*, Nundinæ, ex Gall. *Foire*. Fulcoius Monach. de Ogerio Carmentriacensi: *Præter censum, qui solvitur ad Feram in mense Maii, &c* [Instrum. an. 1040. apud Mabill. to. 4. Annal. p.

441. *Domino & sanctе Leopardino concessit ipse benignus Princeps Archembaldus ipsius loci Feram annualem, & Feras omnes de cunctis hominibus ad feram venientibus, totum districtum in ipsa fera.* Ubi observandum vocem, *Fera*, 1°. loco poni pro jure ipso *Fera* quod persolvebant nundinatores. Memoriale Potestatum Regiensium, Auctore Anonymo, ad an. 1211. apud Murator. to. 8. col. 1082. *Et eo anno incepta fuit Fera S. Mauritii, & fuit facta ad Pontem Platum in contrata S. Mauritii superius strata.*] Occurrit præterea in veteri Charta apud Marcam in Hist. Benearn lib. 5. c. 9. n 4. & in Libertatib. villæ de Moneto in Biturigib. apud Thomasserium lib. 1. cap. 65. Vide *Feria* 3.

¶ Fera, Jus nundinarum quod Domino competebat. Privilegium Ludovici Imp. concessum Ramninco Abb. S. Sulpitii Bituric. ex Chartul. ejusd. Monast. fol. 30. *Præterea concedimus in vestiaria & calcearia Fratrum monachorum sicut fuerat olim, omnes Feras annuales mercatic um integritate & districtum.* Eadem notione usurpari in Charta ann. 1040. modo observavimus.

2. FERA, Prædium rusticum, quod *Affare* alii vocant. Vide in hac voce. Charta Bernardi Vicecomitis Carcassonæ ann. 1108. *Et aliam Feram cum mansionibus meis, ubi sto.* Infra: *In villa Limose unam Feram cum suis mansionibus, & suis ortis, &c.* Vide *Feira* [in *Feria*.]

3. FERA, Apri femina: nam & *Feros* pro apris dixerunt veteres, uti monitum à Salmasio ad Capitolinum p. 268. Charta Fundationis Abb. S. Mariæ Santonens. ann. 1047. apud Sammarthanos: *Statuimus, ut quotannis Abbatissa misso venatore suo, quoquomodo poterit, habeat de præfata silva, ad recreandam femineam imbecillitatem, aprum unum cum sua Fera, cervum cum cerva, damum cum dama, caprum cum caprea, &c.*

Fera Regalis, *quam Angli Staggon appellant*, in Legibus forestarum Canuti Regis cap. 21. 24. 26. 34. ubi *Feræ regales* distinguuntur à *Feris forestæ*; est autem *Staggon*. Anglis *Stagge*, cervus, cujus venatio regalis dicitur. [*Feræ majores* vocantur in Lege Bajwar. tit. 19. §. 7.] Observat Nonius *ferum*, singulariter appellari cervum à Virgilio lib. 8. Æneid.

Pectebatque Ferum, puroque in fonte lavabat.

Narrat vero Luithprandus lib. 3. c. 4. Lanthbertum Mediolan. Archiepisc. Burchardo Soevorum Duci, *quasi hoc esset privilegium amoris, concessisse cervum, quem in suo in brolio venaretur, quod nullis unquam nisi carissimis magnisque concesserat amicis.*

Feræ Forestæ, in iisdem Legibus forest. c. 21. 22. 27. ubi aper *bestia forestæ* dicitur, non vero *capreoli, lepores & cuniculi.* Quippe, ut est apud Hyginum in Astronom. l. 2. p. 73. nobiles venatores circa lepores non versantur: unde carpitur Callimachus, quod Dianam dixerit leporum sanguine satiari. Libertates villæ de S. Paladio in Biturigib. an. 1279. *Per totam dictam forestam... venari poterunt ad omnia animalia: ita quidem, si magnam feram, cervum, aprum, capreolum, vel aliam grossam Feram ceperint, tenebuntur eam Præposito vel Servientibus præsentare, &c.* Legibus porro Friderici Imp. lib. 2. de Feud. tit. 27. §. 5. retia tendere, aut laqueos vetantur omnes, *nisi ad ursos, aut apros, vel lupos capiendos.* Aprorum tamen venationem Regibus propriam fuisse insinuat Theganus de Gestis Ludovici Pii c. 20. *In mense Augusto, quando cervi pinguissimi sunt, venationi vacabat, usque dum aprorum tempus advenerat.*

Feræ Bannitæ, quarum venatio interdicta est, in Chartis ann. 1056. 1065. in Probat. Histor. Limburg. p. 29. & apud Zyllesium pag. 40. Alia Henrici Imp. ann. 1049. in Metropoli Salisburgensi to. 1. p. 365. *Ut nemo absque licentia & voluntate præfati Episcopi successorumque suorum infra prædictos ejusdem forestis terminos banni conclusione vetitos præsumat venari, aut aliquod genus Ferarum, quod in forestarum jure bannis interdicitur, lege qualibet, venatoria industria capere, vel decipere.* Charta alia tom. 2. pag. 543. *Ibique erat Bannus Bestiarum prædictorum dominorum.* Sed hic agitur de prato, non de silva.

4. FERA. Matth. Silvaticus: *Pecus, i. animal monstruosum, quod generatur in utero mulieris, quod Salernitana mulieres vocant Feram.* Occurrit hæc vox, sed alia notione, apud Thomam Archidiacon. in Hist. Salonitana c. 41. & in Historia Acutheis de Gestis civium Spalatensium c. 2. *Quatuor cladibus antedictis, videlicet epidimia, fame, Fera, & ferro tota illa provincia... flagellata est.* Ubi *Fera* videtur esse *pestis.*

¶ 5. FERA Recussabilis. Vide *Sphæra Italica.*

¶ FERACULUS, *Aliquantulum ferax à ferax.* Jo. de Janua: unde emendandæ Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Feraculus, Felenuet, à ferox.*

¶ FERAGO. Vide *Ferrago.*

FERAGULUM, *Coopertorium*, Gloss. Bibl. MSS.

¶ FERALITER, Ferarum more. *Contra Pisanos fremebant illice Feraliter, & dentibus frendebant*, in Chronico Pisano apud Muratorium tom. 6. col. 105. Utitur etiam Petrus Damiani in Epistola à Mabillonio laudata to. 4. Annal. Bened. p. 577. & Fulgentius Mytholog. 3. 1.

FERAMEN, Fera venatica, *Ferum* & *Feramio*, Occitanis. Capitulare 1. Caroli M. ann. 802. c. 39. *Ut in forestis nostris nemo Feramina nostra furari audeat, &c.* Capitulare de Villis c. 36. *Et Feramina nostra intra forestes bene custodiant.* Perperam *Fertaminibus* editum c. 62. Charta Pipini Regis Franc. pro Monast. S. Dionys. *Nec non & diversa Feraminum genera, seu & forestarios cum ipsorum mansibus in ipsa foreste per diversa loca commanentes.* Alia Caroli M. pro eod. Monasterio: *Cum utriusque generibus Feraminum, cervorum, capreolorum, &c.* Eginhardus Epist. 7. *Convicti de quodam forte, furando Feramina in dominica foreste.* Capitula Caroli C. *In Ligurie porcos & Feramina accipiat.* Adde Capitulare 2. ann. 813. c. 18. Philippus *Mouskes* in Histor. Franc. MS. ubi de Guillelmo Rufo Rege Angliæ:

Cers i mist, & bisses, & daims,
Puis Connins, lievres, & Ferains,
Et maniere de sauvaigne.

Infra:

Et s'as les glises abatuës,
U tu as la forest plantée.
Qui de Ferains est habitée.

FERAMUS, Idem quod *Feramen.* Lex Aleman. tit. 99. §. 4. *Si rubeus Feramus cum ipso sagittatus est, &c.* Quo loco *rubeus Feramus* nostris dicitur *Beste fauve*: Gallis *Beste noire.* Occitani *Feramio*, lupum, vel quamvis aliam feram silvestrem nuncupant, vel quodvis phantasma.

FERANCUS. Rigordus in Philippo Aug. de Franc. *Quos cum multis post idem Valentinianus prælus attentasset, nec vincere potuisset, proprio eos nomine Francos, quasi Ferancos, i. Feroces appellavit.* Respexit forte Rigordus Belgicum *Vranghe*, quod est *acerbum, asperum, trux, ferox*, unde etymon accersit Wendelinus. Vel potius id hausit ab Adone Vien-

nensi in Chronico: *Francos lingua Attica Valentinianus Imperator à feritate & duritia atque audacia appellari primus voluit.* Præfatio ad Legem Salicam: *Gens Francorum inclyta, audax, velox & aspera.* Isidorus lib. 9. c. 2. de iisdem: *Alii eos a Feritate morum nominatos suspicantur, eo quod bruti sint.* Gesta Francorum c. 13. de Francis: *Quia populus Ferocissimus est. Feritas barbarica,* in l. 2. Cod. Th. de Postlim. Ferocitatem eamdem Gallis ipsis veteribus adscribit Egesippus lib. 2. c. 9. *Veniamus ad Galliarum incolas, populos natura Feroces, & naturalibus moris feraciores, &c.*

¶ FERARIUM, Locus, ut videtur, in quo feræ venaticæ concluduntur. Excerpta Chron. Vetero-Cellensis apud Eccardum de orig. Domus Saxon. col. 102. *Plures milites ibi percussit & Ferarium Regis destruxit.* Col. 103. *Wilhelmus Marchio intravit Bohemiam cum exercitu valido & Ferarium Regis ante Pragam devastavit, ac percussis plurimis militibus prospere revertitur.*

¶ FERATICUM, Tributum pro *feris* seu nundinis solvendum. Donatio an. 1086. apud Miræum to. 2. Diplom. Belgic. p. 268. col. 2. *Locum illum ab omni sæculari lege vel consuetudine liberum, banno scilicet, latrone, inventione, furto, foro, Feratico, teloneo, ambitum etiam, pratinctum atrii vel claustri, &c.* Vide *Fera* 1.

FERATRUM, *dicitur à fera, & sunt Feratra, tecta silvarum spissa.* Ita Papias, & Jo. de Janua. Id est, loca in silvis spissiora, in quæ feræ sese recipiunt.

¶ FERCO. Vide *Ferto.*

FERCOSTA, Navigii species. Statuta Alexandri II. Regis Scotiæ c. 25. *Si aliqua navis, vel Fercosta, vel aliud vas appulsum fuerit.*

¶ FERCTUM. Vide *Fertum* 1.

FERCULA, Quæ pro nuptiis celebratis Curioni seu Sacerdoti ex jure præstabantur, [vel ab iis exigebantur, etiam sub excommunicationis pœna. Vide *Missus* 1.] Charta C. Archiep. Senonensis ann. 1200. in Tabul. Maurigniacensi n. 79. *Omne beneficium nuptiarum, sive fuerit in Ferculo, sive fuerit in alia re, &c.* Statuta Synodalia Odonis Episcopi Parisiens. c. 7. §. 4. *Prohibetur districte sub pœna suspensionis, ne ullus Sacerdos aut Capellanus exigat aliquid ante benedictionem nuptialem, sive pro testimonio ferendo, sive pro matrimonio celebrando, occasione Ferculorum, quæ debentur pro nuptiis: celebrato autem matrimonio, recipiat Fercula sua, & exigat, si necesse est, sicut consuetum est.* Id etiam statuitur in Constitutione Odonis Legati contra Simoniacos lata in Concilio Provinciali Syriæ an. 1254. *Item & pro officio circa celebrationem nuptiarum impendendo, quidam Ferculum & duas ampullas vini, vel aliquod simile pretium à nubentibus exigunt & extorquent.* Bulla Alexandri PP. ann. 1234. apud Perardum in Burgundicis p. 434. *Si autem ultra 4. denarios datum fuerit pro eis, duæ partes erunt Prioris, & tertia pars erit Sacerdotis, & Fercula pro nuptiis celebratis, vel quod datur nomine Ferculorum.* [*De Ferculis nuptiarum vocatis Espaules*, in Charta Guillelmi Abb. Floriac. an. 1296.] Vide *Vernuptum.*

¶ FERCULARE, ut Ferculum, Gall. *Mets.* Charta Petri Abb. S. Crucis de Talemundo an. 1366. de officio Aquarii: *Item tenebitur dictus Aquarius in vigiliis festorum principalium. .... duo Fercularia plenaria ministrare, videlicet in quolibet ferculo tres pecias marlucii, &c.*

¶ FERCULARIUS, Dapifer, de cujus dignitate in aulis Regum infra dicitur in *Seneschallus.* Post Heinricum Fr. Reg. Annam Reginam, Philippum Heinrici filium & Regem jam designatum, Robertum & Hugonem fratres ejus, Rodulfum Comitem, Mainardum Archiep. Senonensem, Rainaldum Camerarium, *Guillermus Ferculariue* subscribit Chartam, cujus meminit Mabillonius to. 4. Annal. Benedict. p. 552.

¶ FERCULATUS, Ferculis pastus. Andreas Abb. in Vita S. Johannis Gualberti, Julii to. 3. p. 346. *In qua diu penuria ita erant exultantes & gaudentes, velut solent lætari homines cæteri deliciis multiplicibus Ferculati, & opibus nimis ditati.*

FERCULUM GENERALE. Charta Joannis Thesaurarii S. Quintini an. 1094. ex Tabulario Humolariensi Ch. 30. *Ordinavit etiam caritas eorum, ut in die S. Trinitatis, quæ ante Domini adventum quibusdam in locis celebratur, die scilicet mea nativitatis, quandiu viverem, & in anniversaria mei transitus commemoratione refectio eorum uno quolibet generali Ferculo communiter & indesinenter ampliaretur, &c.* Vide *Generale.*

FERCULUM, Gestatorium, sella gestatoria. Anastasius Bibl. in Hist. de Exilio S. Martini PP. pag. 86. *Jussit eum surgere à Ferculo, & stare.* Supra: *Gestatorium, Gestatorium sedile, & portatorium,* dixit. Cantica Canticorum: *Ferculum fecit sibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas ejus fecit argenteas.* In quem locum Aponius: *Ferculum à ferendo nomen accepit.*

☞ Notum est apud Latinos *Ferculum* fuisse Gestamen, quo in pompa uti solebant: quocirca Tullius lib. 1. Off. dixit: *Cavendum est ne tarditatibus utamur in ingressu mollioribus, ac similes pomparum Ferculis esse videamur.* In iis ferculis deferri consueverant simulacra oppidorum, coronæ, machinæ & id genus alia. Consule Lexic. militare Caroli de Aquino voce *Ferculum.*

FERDELLA TERRÆ, Quarta pars virgatæ terræ, ut colligit Spelmannus ex vetere MS. cujus hæc laudat: *Decem acræ terræ faciunt secundum antiquam consuetudinem unam Ferdellam, & 4. Ferdellæ faciunt virgatam, & 4. virgatæ faciunt unam hidam, & 4. hidæ faciunt unum feodum militare.* [*Madox* Formul. Anglic. p. 54. *Ego feoffavi prædictum Thomam inde per ramum arboris, ad tenendum in capite de me per servitium quinque partis unius militis, cum quinque Ferdellis terræ de Bacwella.*] Vide *Ferdingel.*

¶ FERDELLUS, Fasciculus. Acta SS. Junii to. 3. p. 396. de S. Alena: *Et iterato per eosdem repositum in quatuor Ferdellis in præsenti capsa altera die.* Vide *Fardellus.*

FERDFARE, in Fleta, lib. 1. cap. 47. §. 23. est *Quietantia eundi in exercitum.* Vide *Firdefare.*

FERDINGEL, Modus agri. Domesdei tit. Somerset, Ermentun: *Huic manerio pertinent consuetudines istæ: de Ferdingel 30. den. &c.* Ubi Spelmannus observat, Agrimensores Anglicos *Forthendel* usurpare de quarta parte acræ: putat tamen hoc loco *Ferdingel* intelligi, vel de quarta parte virgatæ 5. acras continentis, vel de quarta parte carucatæ, vel ejusmodi alicujus mensuræ. [Vide *Ferdella.*]

¶ FERDINGMANNUS, Thesauri custos. Batavicum vocabulum. Joan. Skenæus de verborum significatione pag. 66.

FERDONI. Vide *Ferto.*

¶ FERDWRTHI. Vide *Faldworthi.*

FERDWYTA, juxta Fletam lib. 1. cap. 47. §. 15. est *Quietantia mardri in exercitu.* Id est, ut interpretatur Edw. Cokus ad Littletonem sect. 96. *liberum esse de oneribus armorum.* Occurrit in Monast. Angl. to. 1. p. 390. Vide *Firdwita.*

¶ FEREÆ JUDAICÆ, pro *Feria Judaica*, ut arbitror, seu Dies, quos Judæi colunt ab opere servili *feriando* seu cessando. Canones antiqui pœnitentiales, apud Acherium to. 11. Spicil. p. 72. *Auguriis vel incantationibus servientem à conventu Ecclesiæ separandum; similiter & Judaicis superstitionibus vel Fereis inhærentem.* Vide *Feria* 2.

FERENDARIUS, Procurator, qui vice alterius in judicio causam agit: Germ. *Fursprech.* Occurrit non semel in Speculo Saxonico lib. 1. art. 60. 61. 62. 63. l. 3. art. 14. 30. &c.

¶ FERENTARII, Nonio, *Milites levis armaturæ, quod quidquid opus esset, auxilio ferrent excursu levi, armis gravibus non impediti.* De iis etiam Varro lib. 6. & Festus. Sallustius de Bello Catilin. *Postquam eo ventum est, unde à Ferentariis prælium committi posset, &c.* Annal. Novesiens. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 673. *His Ferentarii & nautæ aliquot, qui ad hoc operam suam Parmensi elocabant attractis naviculis occurrunt.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Ferentarius, Petteur de baniere, ou de saiete, ou de fonde.*

¶ FERENTARIUM, Ferculum processionale. Joan. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. Maii tom. 2. p. 254. *Omnis illa multitudo processionaliter ordinata, vexillis quam plurimis & Ferentariis præcedentibus, Episcopo consistente in medio.*

FERENTES, Milites Bannereti. Anonymus de Rebus Friderici II. Imp. p. 887. *Factum est itaque, quod dum prælibatus Vicarius prope Sublaccam magnum Siculorum exercitum congregasset, & illi potissime, qui vocantur in partibus illis vexilla ferebant, appellate vulgari linguositate Ferentes, fidem Regis Karoli præstiteri viderentur, &c.* Vide *Bannereti*.

FERERIUS, [Idem f. qui *Feretrarius* infra.] Ceremoniale Roman. lib. 1. sect. 2. p. 29. *Fererius tapetum (portat) & parvum scabellum, & cussinum.*

¶ FERET, pro *Fertur*. Scriptura anni 891. inter Concilia Hisp. to. 3. p. 162. col. *Pergit per terminos de Populeres, & Feret in rivolum Chave.*

¶ FERETRARIUS, Custos sacrarum Reliquiarum in *feretro* reconditarum. Acta SS. Junii to. 4. pag. 579. de S. Etheldreda: *Et in cloacam projectis* (imagines) *non designans eis locum usque ad fratris Roberti Bykeling Feretrarii & Monachi Elyensis adventum.*

FERETRUM, Νεκροφορεῖον, Isidoro lib. 18. cap. 19. *Ubi funus defertur. Sarcofagus*, in veteri Inscriptione apud Gruterum 607. 1. seu capsa, vel arca, qua effertur corpus humandum. Gloss. Gr. Lat. Φέρετρον, *Lectica, Feretrum.* Servius & Isid. lib. 20. c. 11. *Feretrum, Locus, ubi mortui feruntur, & est Græcum nomen, nam Græce φέρετρον dicitur.* Gloss. Ælfrici: *Feretrum*, Bærе. Unde nostris *Biere*. Fortunatus lib. 6. Poem. 7.

Interea vehitur tristi lacrymosa Feretro,
Solvit & exequias obsequialis amor.

Leges Henrici I. c. 36. *Amici extrahant mortuum, deferentes in Feretrum, & portantes eum ad Ecclesiam.* Hinc *Fiertes*, & *Fiertres* loculos aut capsas, in quibus Sanctorum corpora vel reliquiæ reconduntur, dicimus. Hugo Flaviniac. p. 122. *Ornamenta Ecclesiastica quamplurima & Feretrum, ubi sunt reliquiæ Sanctorum, &c.* Bercarius Presbyter in Hist. Episcopor. Virdunensium n. 19. *Feretrum, ubi sunt nunc reliquiæ Sanctorum, honestissime decore composuit.* [Epistola Prioris S. Milborgis de Venelot in Anglia circiter an. 1166. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 476. *Egrediente Conventu cum Feretro comitante innumerabili multitudine hominum utriusque sexus, ad processionem faciendam, ut moris est Ecclesiæ nostræ, &c.* Et tom. 3. col. 644. C. in Chronico Johan. Iperii Bertiniano: *Sedata quodammodo seditione, Ecclesiæ thesauri distrahuntur, ciboria, Feretra, ceteraque jocalia auro & argento decensantur, &c. Item in conductu processionali Feretri B. Mariæ, &c.* in Obituario MS. Eccl. Morinensis fol. 30. ubi semel & iterum recurrit vox *Feretrum* ead. notione.] Will. *Guiart* an. 1205.

Et si emblos & encagies,
Come un cors saint en une Fierte.

FERETRA reliquias Sanctorum continentia ad corrogandas eleemosynas in reædificationem Ecclesiarum aut in alias necessitates cum processionibus circumlata, non semel legere est. Has *processiones ad efferendum* vocat Ægidius Aureæ Vallis in Hist. Episc. Leod. c. 55. Vide *Reliquiæ*.

FERETRO CABALLARIO VEHI, apud Bedam in S. Benedicto Episcopo cap. 21. & in Vita S. Erkenwaldi Episcopi Londoniensis.

INFERETRARE, Feretro inserere. Lambertus Ardensis p. 19. *Hujus autem reverendissimum sanctissimæ Virginis corpusculum populo demonstravit, & Inferetravit venerabilis Ecclesiæ Morinensis Episcopus Milo secundus.*

¶ FERLUM. Litteræ anni 1285. apud Rymer. to. 2. p. 262. *Vendites extraneus ... de salmata Feres vel pannorum lanearum 2. den.* An legendum *Ferri*?

¶ FERHELETO. Vide *Ferthebero*.

¶ FERHO. Vide in *Ferte*.

¶ 1. FERIA, Transitus est qui cymba fit in ulteriorem ripam. *Trajectus.* Sed hoc à Saxon. ꝼæꞃ seu ꝼaꞃe, Iter, & Eie, aqua. Hinc ꝼæꞃ-ꞅceat, naulum. Gr. πορθμὸς à πορθμεύω, trajicio, transveho: atque inde portus. Ita Spelmannus.

2. FERIÆ, Singuli dies hebdomadis dicti, ut est apud Hieronymum, non quod in iis feriandi necessitas incumbat, sed à septimana Paschatis, quæ erat immunis ab opere faciendo, & feriata. Unde cum sex illi dies post Pascha feriati essent, & ea esset prima anni Ecclesiastici hebdomas, inde factum, ut omnes dies septimanæ vocarentur Feriæ. Lex enim est Constantini M. qui hebdomadas ante & post Pascha, ἀπράκτους & feriatas sancivit. Sed usus obtinuit, ut posterior tantum esset feriata, ut est in Syn. in Trullo can. 66. Will. Brito in vocabul. MS. *Feria idem est, quod cessatio, unde & diem solennem antiquitus Feriam appellabant, i. cessabant ab operibus servilibus.... Et nota, quod Judæi dies sabbati appellant, nos autem Ferias dicimus, quod omni die feriare, i. cessare à peccato debemus, unde dicimus primam Feriam, sc. diem Dominicum, secundam, tertiam, quartam, quintam, sextam, sabbatum.* Similia habet Joann. de Janua. Tertullianus lib. de Jejunio: *Proinde nec stationum quæ & ipsæ quidem suos dies habeant, quartæ Feriæ & sextæ.* Primus igitur hebdomadæ dies Dominicus dicitur: qui post sequitur, secunda Feria; & sic deinceps. Vide Durand. l. 7. c. 1. n. 10. 11. & Henric. Valesium ad Eusebii lib. de Martyr. Palæstin. cap. 1. Beda in Hymnis:

Nostro more dies Feriæ sunt nomen habentes.

¶ FERIÆ DE EXCEPTO dicuntur in Ecclesia Ambrosiana juxta Macros in Hierolex. omnes currentes dies ab ultima Dominica Adventus, usque ad Christi Nativitatem, quod majori solemnitate celebrentur.

FERIÆ LEGITIMÆ, in Pœnitentiali Romano, Theodori, & Bedæ, crebro occurrunt, verbi gratia: *Si infra 30. annos adolescens fornicationem fa-*

ctas, tres quadragesimas, & legitimas Ferias... pæniteat. Id est, jejunet tres quadragesimas, præter *Ferias legitimas*, seu dies, io quibus indicta sunt jejunia ab Ecclesia. [hoc est, Feria secunda, quarta & sexta, quibus jejunare in Ecclesia consuetum erat.] Infra: *Presbyter cum puella fornicans, annos quatuor, & tres quadragesimas in anno, & Ferias quartam & sextam in pane & aqua.*

¶ Feria Sexta magna, Dies Parasceves, Feria sexta majoris hebdomadæ. Miracula B. Simonis de Lipnica to. 4. Julii pag. 561. *Incipiens a Feria sexta magna usque ad Feriam secundam Paschæ.*

¶ Feria Septima, pro Sabbatum, in Vita S. Folcuini Episc. Tarven. sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 628. *Transiit autem anno Incarnationis Dominicæ octingentesimo quinquagesimo quinto, Indictione tertia, Feria septima vesperascente.*

¶ Feriæ Solemnes, Dies festi, quibus ab opere servili cessandum. Rudulfus in Vita B. Rabani Episc. Mogunt. sæc. 4. Bened. part. 2. pag. 16. *Dies erat natalitius Sanctorum martyrum Januarii & Magni: præceptum est omnibus... ut ea die à rurali ac servili opere vacarent, diemque festum agerent. Contigit in villa quadam... ut unus eorum... cum suis exiret in agrum,... ceteris solemnes Ferias celebrantibus.*

Feriare, Diem festum colere, ab opere servili cessare. Hayto Episc. Basileensis c. 8. *Feriandi vero per annum isti sunt dies, &c.* Passim. [Active sumitur io Vita B. Meinwerci to. 1. Junii pag. 521. *Et Papiam rediens sanctum Pascha ibidem Feriavit.*]

Feriales, Libri, in quibus conscripta erant festa Martyrum. Epistola Chromatii & Heliodori Episcoporum ad B. Hieronymum de opere Martyrologii colligendo: *Ut famosissimos Feriales de archivio S. Eusebii Cæsareæ Palestinæ Episcopi inquirens, Martyrum ad nos dirigat festa.*

¶ Feriales Dies, Dies hebdomadis officio Sanctorum vacantes. Constitutiones Cardinalis Mendozæ to. 4. inter Concil. Hispan. pag. 25. col. 1. *Celebratur singulis diebus Ferialibus, quæ non sint festa de præcepto, Missa de mane, quæ terminetur ante ortum solis.*

Feriatici Dies, Feriæ hebdomadis. Capitul. Caroli M. an. 813. cap. 28. *De fastosis hominibus, qui solent incongruas commotiones facere, tam in Dominicis diebus, quamque & aliis solennitatibus, sicuti & in Feriaticis diebus.*

¶ Feriatus Dies, Festivus. Concil. Pisanum to. 6. Spicileg. Acher. p. 271. *Suam convocationem die Feriato indixerunt, scilicet ipso die Sancti Johannis Baptistæ. Feriati dies*, quibus divino cultui vacatur, in Capitul. Caroli C. cap. 8.

3. FERIÆ, Nundinæ, Mercata, Italis *Fiere*, Gallis *Foires. Feyres & Marchez*, apud Brittonum pag. 21. 23. 30. &c. Ita porro appellatæ, quod ut plurimum in Sanctorum Patronorum festivitatibus, vel Ecclesiarum encæniis ac dedicationibus institutæ fuerint, cum scilicet vicinorum populorum ad illas frequens fit concursus. Charta Ludovici VI. Regis an. 1117. ex Tabular. Maurigniacensi: *Nundinas, quas Ferias vulgariter appellamus.* Acta Episc. Cenoman. [tom. 3. Analect. Mabillonii p. 321.] *Dederunt B. Juliano unam Feriam in Civitate Cenomanensi in anniversario die Consecrationis matris Ecclesiæ tribus continuis diebus celebrandam, scilicet die Sabbati, die Dominica & die Lunæ.* Consuetudo Lorriaci ann. 1187. *Quando homines de Lorriaco ibunt Aurelianis cum mercatura sua, pro quadriga sua solum nummum persolvant in urbis egressu, scilicet quando non ibunt causa Feriæ, &c.* Charta Philippi Regis Francor. ann. 1195. io Tabul. Prioratus S. Nicasii Meduntensis fol. 15. *Feriam quoque, quam nomine alio mercatorum nundinas dicunt, &c.* Charta Fundationis Abbatiæ sancti Stephani Cadom. apud Lucam Acherium in Notis ad Vitaio Lanfranci: *In territorio Cadomi Feriam 3. dierum, ita ut quoties quilibet horum dierum in secunda Feria emerit, totum mercatum magni burgi sit S. Stephani.* Occurrit passim, in Monastico Anglic. to. 1. pag. 410. to. 2. pag. 37. in Fleta lib. 2. cap. 63. §. 2. in Miraculis S. Aigulfi cap 2. apud Will. Thorn. an. 1125. tom. 13. Spicilegii Acheriani p. 298. &c. Vide *Nundinæ.*

Feira, & Fira, Eadem notione. Charta Hugon. I. D. de Feritate, in Historia Monasterii S. Audoeni Rotom. pag 460. *Præterea Ecclesiam beati & Feiram S. Martini, Feiram etiam S. Michaelis, & Feiram S. Margar. & Ecclesiam de Osbervilla, &c.* Vide tom. 13. Spicilegii Acheriani p. 289. Charta Petri Regis Aragonum in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *Nundinas sive Firas & mercatos nostros sub eorum regimine & securitate ponimus.*

¶ Firum, Eodem significatu. Acta consecrationis Eccl. Villæ Bertrandi ann. 1100. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1222. *In eodem quoque loco vel in omnibus spatiis a crucibus determinatis ab ullo viventium placita non celebrentur, & mercatus vel Fira sive nundina non teneantur, &c.*

In Foris Aragonensibus & eorum Observantiis, *Feria* dicitur *haberi loco auctoris*: ita quod, si quis equum vel rem aliam quamvis in *Feria* seo nundinis emat, non teneatur dare auctorem ei, à quo emit. Vide Michaelem *del Molino*, in Repertorio, in verbis *Autor*, & *Feria*.

¶ Feriari, Nundinas tenere. Charta an. 1290. ex Chartulario S. Vandregesili to. 1. pag. 715. *Noverit Universitas vestra quod ego teneor reddere singulis annis viris Religiosis Dominis meis Abbati & Conventui S. Vandregesili pro quadam masura, quam ego accepi ab ipsis ad firmam perpetuam... VII. solid. communis monetæ currentis annui redditus... persolvendos, cum juribus, costumis, redevanciis, officio Feriandi, & cum aliis jurisdictionibus villæ suæ & nundinarum suarum.*

Feriæ Jovis, *Pagania*, seo superstitionis paganicæ species, Christianis interdicta, quæ die Jovis fiebat. Indiculus superstitionum, seu paganiarum in Concil. Liptin. an. 743. *De Feriis, quas faciunt Jovi vel Mercurio.* S. Eligius, apud S. Audoënum in ejus Vita lib. 2. c. 15. *Nullus diem Jovis absque festivitatibus sanctis, nec in Maio, nec ullo tempore in otio observet.*

Feriæ Messivæ, Vacationes autumnales, apud Papianum lib. Respons. tit. 13. & in Lege Longob. lib. 2. tit. 1. §. 11. *A 15. Kal. Augusti, usque ad 15. Kal. Sept.* quo temporis spatio eadem Lege justitium indicitur. Harum meminit Fulbertus Carnot. Epist. 18. 39. Aliæ enim feriæ sunt solennes, divini cultus causa institutæ in honorem Dei, aliæ indictæ, quæ messium vindemiarumque gratia indicuntur; aliæ denique repentinæ, quæ arbitrio Principis constituuntur, lib. 4. cum seqq. C. de Feriis. *Ferias de Messions*, in Foris Beneharn. Rubr. *de Ferias*, art. 1. *Induces messives*, io Coosuet. Turon. art. 56. *Feriæ messivæ & vindemiales*, in Concilio Toletaoo VII. cap. 6. ubi etiam *de Feriis Paschalibus 15. diebus, & Natalis Domini 7.* in quibus à litibus cessabatur.

¶ Feria Repentina, Vacatio insperata, ex-

traordinaria, quæ oulla lege statuitur, sed ex arbitrio concedentis pendet. Statuta Universitatis Paris. to. 6. Spicileg. Acher p. 390. iv. *Nota, quod Rector Universitatis de consensu aliarum Facultatum potest indicere Feriam repentinam, vel cessationem facere in tota Universitate, & omnes indistincte tenentur obedire sub pœna perjurii & privationis privilegiorum Universitatis.*

¶ Feriæ Treugales. Vide in *Treva*.

¶ FERIACHA. Vide *Feriarcha*.

FERIALIS, pro *Feralis*. *Feriale malum*, apud Paulinum lib. 4. de Vita S. Martini. Idem lib. 2. *Ferialis murmure dentes*. Lib. 3. *Ferialia dicta paterent*. Et lib. 5. *Ferialia busta tyranni*. *Ferialis secta*, in l. 2. Cod. de Judæis. *Ferialmente*, Bocaccio pro crudeliter. *Feralis* vero vox hac notione crebra in Cod. Theod. [Alia notione accipitur in *Feria* 2.]

FERIARCHA, *Arma subitis bellis reddita*. Ita Papias MS. At editus [cum MS. Bitur.] habet *Feriacha*, & *recondita*.

FERIATICA. Isidorus Mercator in Concilio Laodiceno can. 37. *Non oportet à Judæis vel Hæreticis Feriatica, quæ mittuntur, accipere, nec cum eis dies agere festos.* Ubi Græca Editio τὰ ἑορταστικὰ λαμβάνειν habet: ἑορταστικὰ vero intelligenda censet Filesacus lib. 1. Select. cap. 7. pag. 84. quæ ad festi celebritatem apparata erant, seu ornatus, seu voluptatis seu usus gratia, eaque esse, quæ Canones Apostolorum c. 70. τῆς ἑορτῆς τὰ ξένια vocant.

¶ FERIATICI Dies. Vide in *Feria* 2.

FERICULA, Θηρίδιον. Gloss. Gr. Lat. Parvula fera.

¶ FERIDES, Vulnera. Miracula B. Raymundi Lullii, Junii to. 5. p. 689. *Recepit super caput quatuor vulnera sive Ferides, videlicet lapidum duo, gladii autem alia duo.* Vide *Ferita*.

FERIFERUS; Furens, in Gloss. Isid. *Ferifera, fera furentes*, apud Papiam.

FERILE, seu Ferrile, *ubi ferrum reconditur*, in Charta veteri apud Ughellum tom. 5. Ital. sacræ pag. 1538.

FERINA, *Venaison*, in Gloss. Lat. Gall. Gloss. Gr. Lat. Ἀγριμαῖον, *Ferina*. Eckehardus Junior de Casib. S. Galli cap. 1. *Cum tales pridie pro Ferina juberentur die noctuque laborare, ursum de lustro unus attulerat.* Infra: *Oderem Ferinæ hauriunt & carnium.* Carmen de Curia Romana:

Si mare transmittat pisces, si terra Ferinam.

Franciscus Canonicus Pragensis 2. parte Chron. lib. 1. cap. 26. *Placeat vestra magnificentia, ut ego ad solemnitatem Domini Electi de Ferinis providerem.* Infra: *Tres currus variis Ferinis refertos Domino Electo transmisit.* Andreas Monach. lib. 2. Vitæ Ottonis Episcop. Bambergensis: *Ferina cervorum, bubalorum, & equulorum agrestium, ursorum, aprorum, porcorum, omniumque ferarum copia redundat omnis provincia.* Ἀγρίων κυνήγιον, in Nomocan. Coteler. n. 449. [Jo. de Janua: *Ferina, Venatio*; unde Virgilius:

Implentur veteris bacchi pinguisque Ferinæ.]

FERINESONA. Charta Edw. I. Regis Angl. apud Gul. Prynneum in Libertatib. Eccles. Angl. to. 3. pag. 674. *Pro uno damo tempore pinguedinis, & una dama tempore Ferinesona eisdem Decano & Capitulo per annum reddendis.* Vide *Faunatio*.

☞ Hinc emendanda Charta apud Th. *Blount* in Nomolexico Anglic. ubi perperam *Fermisona* editum pro *Ferinesona*, à voce ibrida *Ferina* & Anglo-Sax. *Sone*, Grex, qua denotatur tempus quo feræ congregantur: quodnam vero illud sit discere est ex laudata Charta: *Quod idem Hugo & heredes sui de cætere quolibet anno possint capere in prædicto parco* (de Blore) *unam damam in Fermisona inter festum S. Martini & Purificationem B. Mariæ, & unum damum in pinguedine inter festum S. Crucis in Mayo & festum S. Crucis in Septembri imperpetuum: ita quod qualemcunque bestiam tempore pinguedinis vel Fermisona bersaverint, vel cum prædictis canibus ceperint, illa bestia eis remanebit; & si sit in Fermisona, allocabitur eis pro dama.* Alia ibidem: *Cum mittamus dilectum valettum nostrum Johannem de Fulham ad instantem Fermisonam in parcis nostris ibidem, prout vobis & sibi melius ad opus nostrum fore videritis faciendum, capiendum, &c.*

¶ FERIONES, *Jocullariter dicti fœneratores, quod usuris feriunt.* Laurent. in Amalthea ex Turnebo

¶ FERIRE, Appellere, Gall. *Aborder*, Italis *Ferire*, Ad locum aliquem pertingere. Oberti Cancellarii Annales Genoens. apud Murator. to. 6. col. 305. *Pisani cum hoste, quam diu præparaverant, videlicet galeis xxi. Ferierunt ad litus Albingana civitatis.* Et col. 306. *Galea nostra in flumine Sicco Ferierunt nocte, & una super alteram currens, &c.* Ibid. col. 580. ex Jacobo Auria: *Galeæ vero Pisanorum volentes redire Pisas, quatuor ex eis in gulfo Nebii Ferierunt in terra, nihil mali per Dei gratiam Januensibus alicubi inferentes. Ferire ad terram*, ibid. col. 589.

FERITA, Vulnus, percussio, à *Ferire*, vulnerare, vox Italis nota. Paulus Warnefridus de Gestis Longob. lib. 3. c. 31. *Talem Autharis Feritam facere solet.* Charta an. 1345. *Si insultum vel Feritam cum sanguine, vel sine sanguine fecerit, &c.* [Georgii Monachi Chron. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 479. *Et ibi plagam & Feritam fecerat in homine domni Abbatis.*] Occorrit passim in Lege Longobard. [Poëtis nostratibus *Ferees*. Le Roman d'*Athis* MS.

Là estoit fiere les chapleis,
Des espées les Ferreis.

Vide *Ferides* & *Ferma*.]

¶ Ferita Facere, Idem quod mox *Feritare*, apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 34. *Si quis subonoraverit patrem aut matrem 3. annos pœniteat. Quod si manum levaverit, aut Ferita fecerit 7. annis exsul pœnitentiam agat.*

FERITARE, Ferire, pugnare. Dudo lib. 3. de Morib. Norm. p. 136. *Nullaque gens auderet Feritare cum Richardidis.* Eidem *Feriter*, pro *Fortiter*. [Goillelmus Gemmetic. lib. 2. Hist. Norman. cap. 6. apud Duchesnium pag. 225.

Si gens torva, ferox, jam jam Feritaverit in me,
Improba non servans fidei retinensque tenerem.]

¶ FERITAS, Nomen plurimorum in Galliis locorum, ut *Feritas Bernardi*, vulgo *la Ferté Bernard*, apud Baluzium Miscell. to. 7. pag. 344. *Feritas Gilberti*, la *Ferté Gilbert*, apud Rymerum to. 12. pag. 625. &c. Idem est quod Munitio, Castrum undique firmatum & clausum. Vide Duchesnium Hist. Monmoren. Instrum lib. 7. cap. 4. Histor. Castilion. lib. 8. cap. 1. Instrum. & infra *Firmitas*.

FERITORES. Aug. Mussatus p. 33. *Duæ siquidem erant acies, prima ejus ordinis, quem Feritorum vocant.* Ubi Laurentius Pignorius: *Feritores* gerebant vexillum quadratum, *il pennone*, ut placet Vincentio Borghinio, & legitur apud Villanum lib. 7. & 9. cap. 70. vexilla Regia seu Imperii, cum Aquila, nobis *Bandiere*, ductabant cæteras turmas. Villanus vero his locis habet *Feditori*. Dicto cap. 70. *Uguccione veggendo che non potea schiffare la bataglia, fece assalire le guardie dello spianato, ch'erano i Sanesi e collegati, e altri, à fuer Feditori, intorno di 150. Cavalieri, ond'era capitano con pennone Imperiale.*

Ubi

Ubi *Feditori*, videntur esse confœderati, fide astricti, à *fede*: vel dicti quasi *Faiditi*, de qua voce supra egimus. [Aoonymi Chrooicoo Veron. ad aon. 1333. apud Murator. tom. 8. col. 648. *Et XIV. dicti mensis exiverunt civitatem Ferrariæ, aciebus & Feritoribus ordinatis contra ipsum dominum Legatum & ejus exercitum, per terram & aquam Padi contra ipsos viriliter pugnaates.*]

☞ Errat Cangius, ut recte monet Carolus de Aquino in Lexico Milit. ad hanc vocem; *Feritores* itaque Milites sunt, à feriendo sic nuncupati: unde Italis *Feditori* à *fedire*, quibus idem sonat ac ferire. Hinc Academici Cruscani *Feditore* Latine exponunt Sauciator, vulnerator.

¶ FERITORIUS CULTELLUS. Vide *Cultellus*.

FERIUM, [Prædium.] Vide *Affartum* 2.

¶ FERLA, pro *Ferula*, Scipio quo senes & infirmi solent uti, Fulcrum axillare, Gall. *Bequille*: quæ vox hoc significatu non à *Feriendo*, sed à *Ferendo* derivari videtur. Vita B. Jacobi Veneti, Maii to. 7. pag. 473. *Non poterat solus incedere, nisi quibusdam ligneis fulcimentis, quas Ferlas vocant, fultus.* Miracula B. Simonis, April. tom. 2. pag. 720. *Quod erat claudus pede dextro, ita quod ire non poterat sine Ferla.* Rursus occuerit pag. 724. *Ferla vacua*, hoc est, Ferula pura, nulla cuspide præmunita, in hoc Jacobi Cardinalis carmine de Coronatione Bonifacii VIII. inter Acta SS. Maii to. 4. pag. 470.

Vacuas gestantes pollice Ferlas,
Diffusas repetunt artes, illasque retursant
Sapius, &c.

FERLINGUS, Quadrans, vel quarta pars denarii, à Saxon. feorðling, seu feorðing, à feorð, quartus. Assisa panis & cerevisiæ ann. 51. Henr. III. apud Spelman. *Quando quarterium frumenti venditur pro 12. den. tunc panis wastelli de Ferlingo ponderabit 5. libr. & 6. solid. Ferlins* oostris. Will. Guiart an. 1211.

Par quoi chascun ostel encore
Rend la par an quatre esterlins,
On la value de Ferlins.

Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Reg. ann. 1350. *Un gobelet d'or à couvercle pesant 2. marcs, 1. once, 3. esterlins. & 3. Ferlins. Frelin*, in Chronico MS. Bertrandi Guesclini:

Ne me faut nuls secours en noie n'en jardin,
Pour un homme tenir, car par S. Matelin,
S'il y en avoit deus, n'en douroie un Frelin.

FERLINGUS TERRÆ, apud Edw. Cokum ad Littleton. sect. 1. *Quarentena terra* exponitur, diciturque continere 32. acras. [Ex Spelmanno tamen in voce *Acra*, Decem *acra* faciunt *Ferlingatam*, quatuor *Ferlingata* faciunt *virgatam*, quatuor *virgata* faciunt *hidam*, quinque *hida* faciunt *feodum Militis*.] Monastic. Anglic. tom. 1. p. 280. *Unam virgatam terra de dono Galfredi de Morba, & dimidium Ferlingum Terra de dono Magistri Roberti, &c.* Pag 925. *Totam terram ejusdem Ricardi, ... scilicet 4. Ferlingas Terra cum pertinentiis suis.* Occurrit præterea pag. 577. 586. 684. tom. 2. pag. 8. 205. 250. [in Hist. Harcur. tom. 4. pag. 2207. apud Thomam *Madox* io Formulari Anglic. p. 41. 76. & supra in voce *Burghard*.]

¶ FERMA, ut *Firma*, Prædium alteri elocatum ad certum tempus, apud Stephanotium to. 4. Antiquit. Pictav. MSS. p. 408. Hinc *Tradere ad Fermam*, Prædium seu villam ad tempus elocare, Gall. *Donner à Ferme*, in Spicilegio Fontanellensi MS. pag. 214. Vide *Firma*.

FERMARIUS, Qui condocit *fermam*. Vide *Firma* 3.

¶ FERMEILLETUM, Fibula, Gall. *Boucle, agraffe*, alias *Fermail*. Inventar. Eccles. Noviom. an. 1419. *Item unum coletium de simili sicut dicta alba pro presbytero ad unum Fermeilletum argenteum deauratum ad quinque lapides.* Annotat Borellus *Fermeillet* olim fuisse catenam seu collarium aurcam. Ad fibulas, quas *Fermaux* appellabant, quod spectat, aureæ erant vel argenteæ, lapidibus pretiosis exornatæ, Nobilium propriæ, tantique ab omnibus æstimatæ, ut inter præcipua honoraria recenserentur. Testamentum Clementiæ oxoris Ludovici X. Fr. Regis in Hist. Dalphin. to. 2. p. 219. *Item, à nostre chier Cousin le Comte d'Alençon nostre meilleur Fermail que nous ayens en France. Item, à nostre chier Cousin le Duc de Bourbon nostre meilleur Fermail emprés. Item à nostre chier Cousin le Comte de Beaumont nostre meilleur Fermail emprés les deux.* *Ovide* MS. apud Borellum:

Fermax, caus, aniax, aumones,
Guimples, filandres, & tuniax.

Vide *Fibulatorium*.

FERMENTACEI, & FERMENTARII, à Latinis per contumeliam appellati Græci, quod ex fermentato pane Corpus Christi conficerent, ut est apud Algerium l. 2. de Sacr. cap. 10. & S. Anselmum lib. de Azymo & fermentato cap. 2. ut illi vicissim Latinos *Azymitas* vocabant. Rigordus an. 1201. *Fermentarios hereticos* Græcos vocat. Wibertus in Vita S. Leonis IX. PP. lib. 2. cap. 9. *Ea tempestate orta est hæresis Fermentaceorum, quæ calumniatur sanctam Romanam sedem, imo omnem Latinam & Occidentalem Ecclesiam, de azymis vivificum Deo offerre sacrificium.* De utroque, azymo scilicet & fermentato, ita Gregorius VII. lib. 8. Epist. 1. *Nos vero azymum nostrum inexpugnabili secundum Dominum ratione defendentes, ipsorum* (Græcorum) *Fermentatum nec vituperamus, nec reprobamus, &c.* Sic vicissim Græci ipsi azymo vel fermentato pane in sacrificiis uti satis indifferens existimabant. Nicetas Archiepiscop. Nicomediensis apud Anselmum Havelbergensem Episc. l. 3. Dialog. cap. 19. *Si ergo forte essem, ubi nullatenus Fermentatum habere possem, & azyma præsto & paratum esset, & ego missam cantare, ac Domino sacrificium altaris offerre vellem, ego profecto azyma non horrerem; sed fiducialiter ad offerendum sacrificium Deo immaculatum consecrarem, & fideliter communicarem, &c.*

FERMENTADA. Charta Guillelmi Ducis Aquitan. an. 1027. in Regesto Constabulariæ Burdegal. fol. 170. *Et cum leporada, & la Fermentada, & cum totas pertinenzas, &c.* f. pro agro, io quo *frumentum* seritur.

FERMENTUM. Gravis est & iotricata omnino controversia, sed & necdum omnino enodata à viris doctis, quid sit *Fermentum* apud Anastasium in S. Melchiade: *Hic*, inquit, *fecit, ut oblationes consecrata per Ecclesias ex consecratu Episcopi dirigerentur, quod declaratur Fermentum.* Eadem ferme de Siricio scribuntur: *Hic constituit, ut nullus Presbyter Missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratum Episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur Fermentum.* Rem, seu moris istius rationem, exponit Innocentius I. Epist. ad Decentium cap. 5. *De Fermento vero, quod die Dominica per titulos mittimus, superflue nos consulere voluisti, cum omnes Ecclesia nostra intra civitatem sint constituta, quarum Presbyteri, quia die ipsa propter plebem sibi creditam nobiscum convenire non possunt, idcirco Fermentum à nobis confectum per Acolythos a-*

cipiant, ut se à nostra communione, maxime illa die, non judicent separatos. [*Quod per parochias* (extra urbem constitutas) *fieri debere non puto: quia nec longe portanda sunt Sacramenta.* Index vett. Canonum inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 33. col. 2. *De Fermento quod civitatis tantum Presbyteris die Dominico dirigatur.*] Hisce auctoritatibus solenne fuit Græcis Latinos incessere, qui azymis in sacrificio uti solent: exque olim objectæ Anselmo Episcopo Havelbergensi Lotharii Imper. Legato ad Joannem Comnenum Imp. in ea collatione, quam ille habuit in Absida S. Sophiæ cum Niceta Archiepiscopo Nicomediensi, de causis dissidii inter utramque Ecclesiam, lib. 3. Dialog. cap. 13. à qua quidem objectione, ut sese expediret idem Anselmus, c. 15. ait, existimare se verius, *Constitutum hoc Romanorum Pontificum Melchiadis & Siricii non de Fermentata hostia, sed de eulogiis potius intelligendum videri, quæ per singulos Dominicos dies per Ecclesias distribui jubentur.* Quæ est etiam Baronii sententia an. 313. num. 49. & seq. quæ eo videtur probabilior, quod Concilium Laodicenum can. 14. vetet τὰ ἅγια εἰς λόγον εὐλογιῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα εἰς ἑτέρας παροικίας διαπέμπεσθαι. [Vide *Fertilia.*] Alii contra volunt *Fermenti consecrati* voce ipsam Eucharistiam designari, atque in iis viri doctissimi, Joannes Mabillonius lib. de Azymo cap. 10. & Cardinal. Bona lib. 1. Rerum Liturgic. cap. 23. n. 16. 17. Sirmondus mediam init viam in lib. de Azym. atque ex eo fermentum à prædictis Pontificibus dictam existimat Eucharistiam, non quod ex pane fermentato esset, sed quod ipsa ex quocumque pane fieret, Ecclesiis ad quas mittebatur, fermenti vicem præstaret, eisque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massæ, cui commiscetur. Horum omnium plura scire aventi, sententias expendere per nos liceat, dum ad alia properamus.

☞ *Fermenti* nomine vere intelligendam esse Eucharistiam seu Eucharistiæ particulam, quæ sacrificiis à Presbyteris offerendis veluti fermentum fuerit, ut explicat Sirmondus, suadere videntur perantiquæ Glossæ MSS. super Canones Apostolorum & Decretales Pontificum in S. Emmerammi Monasterio asservatæ, ex quibus hæc refert Mabillonius to. 4. Analect. p. 60. *De Fermento quod dicit* (Innocentius I.) *mos est Romanis, ut de Missa quæ cantatur in Cœna Domini, & in Sabbato sancto, & in die sancto Pascha, & in Pentecosten, & in Natali Domini die sancto per totum annum servatur, & ubicumque per stationes, si ipse Papa ad Missam præsens non fuerit, de ipsa Missa mittunt in calicem, cum dicit,* Pax Domini sit semper vobiscum. *Et hoc dicitur Fermentum. Tamen Sabbato sancto Pascha nullus Presbyter per Ecclesias baptismales neminem communicat, antequam mittatur de ipsa Sancta, quam obtulit dominus Papa.*

¶ FERMES, vel FERMES, Sponsor, fidejussor, Gall. *Répondant, caution* Hisp. *Fiador.* Charta Veremundi Iraxensis Abb. æra 1120. apud Jos. Moret. Antiquit. Navarræ pag. 618. *Sed dedimus mutuum in villa, quæ dicitur Diacastello, agrum unum & vineam unam... & dedimus Fermes seniori Garsia Lopiz nominatim seniorem Fortun Sansoiz de Munacta, & Lope Ferronz de Ecoien... ut post hanc commutationem nullus habeat homo vocem malam vel querimoniam et pro ipso agro vel pro ipsa vinea.* Vide *Fidiator.*

¶ FERMISONA. Vide *Fernesona.*

¶ FERNISIUM, Gall. *Vernis*, Glutinosa liquorum compositio, quæ lignis ad nitorem & conservationem inducitur. Scramb. Chronic. Mellicense pag. 476. col. a. *Porro ipsas schindulas terpentino Fernisio operuimus, fratre Joanne de Megles illud cum fatigiis magnis coquente, patribus ac fratribus cæteris non cum parvis laboribus ipsum inducentibus schindulis magna cum diligentia..... Et fuerunt illa novissima schindula quasi quadringenta ilicea seu quercina de vasis veteribus vinorum, aliis schindulis deficientibus, & ibi de industria fecimus Fernisium nigrum.*

FERNOVA, Vox barbara, qua significatur una è 12. speciebus auguriorum, quæ sic definitur à Michaele Scoto de Physionomia cap. 56. *Fernova, est augurium, quando ita exiveris domum tuam causa faciendi aliquid, & eundo vides hominem, vel avem eundo vel volando, ita quod se ponat ante te in sinistra parte tui: & istud est tibi signum bonæ significationis super negotium.* Vide *Venta.*

¶ FERONIA Πολυσέφανος, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. Gloss. Isid. *Feronia, Dea agrorum.* Nemorum est Virgilio Æneid. 7.

.... *Viridi gaudens Feronia luco.*

Vide ibi Servium.

FERQUIDUS, Par, similis: vox Longobardica. Lex Langob. lib. 1. tit. 19. §. 2. *Ipse qui focum portavit, damnum Ferquidum, id est, simile, componat.* §. 16. de cane occiso: *Reddat Ferquidum, aut similem.* Ita & §. 20. tit. 13. §. 3. 7. lib. 2. tit. 15. §. 4. Capitulare Radelchisi Principis Beneventani cap. 17. de servis fugacibus: *Et si non reddantur ab eis, aut si nullo modo inveniri potuerint, reddantur Ferquidi eorum.* Regestum Petri Diaconi Casinensis num. 393. *Et restaurare nobis Ferquidum, id est, simile.* Ex his emendare licet Chartam veterem apud Ughellum tom. 1. Italiæ sacr. pag. 491. ubi vox hæc perperam exarata.

FERRACIA, [f. Tributum, quod pro viis publicis reficiendis à prætereuntibus exigitur; nostri quippe viam stratam *Chemin ferré* interdum vocant.] Charta Galeacii Comitis Virtutum anni 1375. *Contulit & dedit pedagium, toltam & Ferraciam, qui in Castro Ugulliarum... percipiuntur.*

¶ FERRAGINA, ut *Ferrago.* Charta xi. sæc. ex Archivis S. Victoris Massil. *Omne decimum sua laborationis amplo animo diligentissime tribuit S. Victori Goirandus de Gonfanono. Filii sui cujusdam condamine seduli, ob uberrimam vinearum habundantiam... de tribus Ferraginis dam in castello Gonfanono cum amajoramento.*

¶ FERRAGINALIS. Vide post *Ferrago.*

¶ FERRAGIUM, Stramentum, palea, fenum, Gall. *Fourrage.* Charta an. 1262. ex Chartulario S. Martini Pontisar. *Pacifice gaudeant Monachi S. Martini Pontisar. tam de feramine & grano, quam de omnibus aliis Ferragiis ubicumque voluerint circumferendis.* Vide *Ferrago* & *Fodrum.*

FERRAGO, Agri portio, in qua non ad frumenti copiam, sed ad viridis tantummodo pabuli saginam, ordeum, vel granum quodvis invicem mixtum seritur. Unde à Latino *Ferrago*, deducta vox censetur. [Papias in MS. Bituric. *Ferago, Fruges in herba colore virides.*] Gloss. MS. Regium Cod. 1013. *Ferrago, viridis,* χλωρός. Castellani *Herenales* vocant, Itali *Ferragma*, & *Ferrana.* Vetus Judicatum an. 1191. apud Catellum l. 4. Rei. Occit. p. 461. *Propter decimas & primitias hortorum clausorum, & Ferraginum, quorum & quarum quidam homines Carcassonæ decimas & primitias eis dare nolebant.* Infra: *Quidam sunt in hac villa, qui decimas & primitias nobis dare nolunt de hortis, clausis & Ferraginibus.* Codicillus Rostagni de Podio alto, to. 7.

Spicilegii Acheriani p. 275. *Volo, quod Prior .... habeat & possideat Ferraginem meam, quæ est prope sanctum Vereasimum, quæ dicta Ferrago confrontatur ab Oriente cum quadam via publica*, &c. Infra: *De proventibus dictæ Ferraginis*, &c. [Charta ann. 1019. ex Archivo S. Victoris Massiliens. Armar. Aquens. Diœc. *Donamus duas cartaradas de vinea & Ferraginem ad caminum, & aliam Ferraginem, quæ est juxta viam*, &c. Charta anni 1196. in parvo Chartul. ejusd. S. Victoris: *Et super gasto quod tuperat W. Bernardi super Ferraginem G. de Torreves, nihil edificent.* Pluries memorantur *Ferragines* in Archivis ejusdem Abbatiæ: Massiliensibus etiamnum *Afferage*, fertilis ager est & opimus. Chartular. Apteose fol. 50. verso: *Dono... Ferraginem unam ad Brusculum & juxta villam semodiatam de vinea unam, & in alio loco Ferraginem unam prope Ecclesiam S. Johannis.* Statuta Massil. lib. 5. c. 19. *Si per campos, vel Ferragines seminatas, vel hortos laboratos sive cultos transibit equitando*, &c.] Vide Columbum l. 3. de Episc. Sistaricens. num. 24. Guesnaium in Annalib. Massiliensibus pag. 292. 335. [novam Gall. Chr. to. 1. p. 80. Instrum. col. 1. Append. ad Marcam Hispan. col. 1161.] &c.

FERRAGINALIS, Idem quod *Ferrago*. Charta Veremundi Regis Hispan. apud Ambros. Moralem in Notis ad S. Eulogium: *Et omnes suos hortos, unum in Arvale, & alium in ripa fluminis, & suos Ferraginales, ubicumque illos habuit.* [Charta Sciofredi Comit. Barcinonensis ann. 961. in Append. ad Marcam Hispan. col. 877. *Concedo .... alodem meum proprium quem habeo in Comitatu Rossilionense .... id est, casas, curtes, & hortos & hortalibus, & ipse Ferraginale*, &c.]

FERRAMENTARIUS, Faber ferrarius, apud Jul. Firmicum lib. 3. Math. cap. 13.

¶ FERRAMENTUM DE MOLINO. Gloss. Græc. Lat. ἐργαλεῖον, *Ferramentum*. Nostri *Fer de moulin* vel *Croix de moulin* vocant ferrum illud quod in media mola statuitur, Germanis *Muhleisen*. Pactus Leg. Salicæ tit. 24. cap. 2. *Si quis Ferramentum de molino alieno furaverit*, &c. quod *Ferrum mulinarium* dicitur in Lege Alaman. cap. 99. §. 25.

¶ FERRAMENTUM, Gladius vel quodvis aliud instrumentum ferreum. Pactus Leg. Salicæ tit. 20. c. 8. *Si vero sanguis exierit, ita componat veluti eum de Ferramento vulnerasset. Ferramenta quæ in hostem ducunt*, in Capitul. de Villis cap. 42.

FERRANDUS, Color in equis sic appellatur. Charta, scripta sub Roberto Rege, in Tabulario Abbat. Conchensis in Ruthenis Ch. 209. *Et laxo sancti Salvatoris & sanctæ fidei caballum meum Ferrandum.* Willelmus Brito lib. 12. Philipp. de Ferrando Comite Flandriæ, capto in Prælio Bovineosi:

At Ferrandus equis evectus forte duobus,
Lectica duplici temone vehentibus ipsum
Nomine quos illi color æquivocabat, ut esset
Nomen idem Comitis, & equorum, Parisianis
Civibus effertur Lupara claudendus in arce.

Similia habent Rigordus & alii sub ann. 1215. Albericus in Chronico MS. *Accidit etiam casu mirabili, quod equi lecticam Ferrandi trahentes, essent coloris Ferrandini.* Will. *Guiart* de eodem Comite:

Ferrant portent dui auferrant,
Qui sont deux sent de poil Ferrant.

Charta an. 1158. in Spicilegio Acheriano to. 13. p. 315. *Et fratres dederunt ei 300. solidos, & unum palafredum Ferrant.* Rollandinus in Summa Notariæ c. 5. *Unum runcinum Ferrantem cum cifeto, & cum uno freno & sella extimatum*, &c. Le Roman d'*Aubert* MS.

Et Cuens Guibert, qui le poil a Ferrant.

Le Roman *de Garin* MS.

Dont sist li Dus sor le Ferrant de pris.

Alibi:

Prenez vos Garde de moi & de ma gent,
Ne tendez mie as chevaus, as Ferrans,
As beles robes, à or, ne à argent.

Brunetus Latinus lib. 5. c. 53. de Equis: *Et in colore de i tu gardare lo baio, el Ferante, rotato, o nero, o biancho, o fallago, o d'altra maniera*, &c.

¶ FERRANTUS, Eadem notione, apud Th. *Madox* Formul. Anglic. p. 423. *D. Bartholomæus de Lega legavit uxori suæ palefridum Ferrantum.*

At cujusmodi fuerit istiusmodi color haud omnino constat, tametsi probabile sit eum esse, quem *Varium* nostri vocabant, uti suo loco docemus, vulgo *Pommelé*, quod etiam ex veteri Chronico vernaculo probavimus in Notis ad Alexiadem Annæam pag. 409. ut & vocem ortam à colore equorum Arabicorum, quos *Farat* appellabant. Vide in *Farius*.

¶ FERRARE, FERRARIA, FERRARIUS, &c. Vide in *Ferrum* 1.

¶ 1. FERRATA, Clathrus ferreus. Vita S. Ambrosii Senens. to. 3. Martii p. 195. n. 70. *Collocatum namque fuit prædictum sepulcrum super quatuor columnis marmoreis, in cujus circuitu Ferrata quædam admodum pulcra facta fuit.* Anastasius Biblioth in Vita S. Paschalis PP. to. 3. Maii p. 393. *In ejusdem venerabili Basilica ante aditum qui ducit ad corpus in loco Ferratæ altare constituit, in quo & venerandum B. Sixti .... corpus honestissime collocavit.*

¶ 2. FERRATA, Situla, sic dicta propter circulos ferreos quibus cincta est. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses ann. 1351. ex lib. Viridi fol. 53. *Similiter quando aliqua de cistulis vel Ferratis putei cadit casualiter in puteum, D. Abbas dicti Monasterii, dat illis qui extrahunt hoc de puteo unam libram panis frumenti.* Eod. sensu ibid. recurrit.

FERRATUM, Vas forte, in quo aqua benedicta defertur, quod in quibusdam Galliæ Provinciis *Sellet* vocatur, quasi *Seillet*: nam *Seille* hydriam dicunt, unde forte legendum *Sellatum*, in Necrologio Ecclesiæ Reiensis apud Sammarthanos ann. 1316..... *Obiit R. I. C. P. Petrus Gantelmi Episcopus Reiensis, qui reliquit Ecclesiæ ... unam capam de diapr.* [vel diaspre] *& unum Ferratum, & ysopum de argento.*

☞ Recte legisse Sammarthanos existimo: nam Provinciæ habitatoribus ejusmodi vas etiamnum dicitur *lou Ferrat*, quod ex cupro vel ferro fieri solet. *Ferratum*, eodem sensu occurrit in Charta an. 1329. ex Archivo S. Victoris Massil. *Quatuor cruces de cupro, & aliam de fusto... item unum Ferratum.*

¶ FERRATUM ITER, Via strata, Nostris *Chemin Ferre*. Charta D. *Aubel* in Bellijocensi pago ann. 1460. *Juxta magnum iter Ferratum tendens de Lugduno apud Matisconum.* Vide *Via ferrata.*

¶ FERRATURA CENDALII, Gallis *Fourrare de cendal*. Mendum est pro *Ferratura cendalii*, in Historia Dalph. to. 2. p. 334. col. 1. Vide *Fodratura*, & in *Ferrum* 1.

¶ FERRE MARITUM, de pellice dicitur, quæ sibi conciliat animum mariti alieni, & facit ut iste pudicam uxorem relinquat, in Legibus Langobard. apud Murator. to. 1. part. 2. p. 50. col. 2. *Ferre puellam*, de viro puellam rapienti, ut eam secum habeat in uxorem, ibid. p. 53. col. 2. Sic

ibid. p. 56. *Mulier libera servum Ferens*, ea est quæ servum sibi copulat conjugio Legibus prohibito.

¶ FERREBRACHIA, Cognomentum Guillelmi fratris Roberti Guiscardi, ob præclaram in bellis fortitudinem. Willelmus Apuliensis lib. 1. de Gestis Normann. de eodem Guillelmo:

Is quia fortis erat, & Ferrea dictus habere
Brachia, nam validas vires animumque gerebat.

Et lib. 2.

... Vir Ferrea dictus habere
Brachia Guillelmus, &c.

Ita *Ferreum latus* appellarunt Dani quemdam Bioroo, *ob eximia strenuitatis claritatem*, loquitur Sueno in Hist. Danica cap. 7.

¶ FERREOLUS, Parvus verres, Aleman. *Ferckel.* Codex MS. Irminonis Abbatis Sangerman. f. 72. verso col. 1. *Amfredus .... solvit ad nativitatem Domini porcos 11. Ferreolos 11. conadas VIII.*

¶ FERRICULA, *Ferruginea, nigra, ferrei coloris.* Papias.

¶ FERRILE. Vide *Ferile.*

¶ FERRIONUS, FERRONNUS. Vide *Ferrum* 1.

¶ FERRO, Baculus, sive scipio ferro armatus. Charta Sancii Reg. apud Jos. Moret. Antiquit. Navar. p. 616. *Deinde ego & Comes Gundisalvus uterque fuimus in B. Æmiliano & dedi talem absolutionem, ut omnes undique partibus venientes causa orandi cum sportella vel Ferrone.*

¶ FERROLHUS, Pessulus, Gall. *Verrou*, mutato scilicet *u* in *f*. Charta ann. 1424. ex Archivo S. Victoris Massil. *Aperiendo, & claudendo portam cum clave & Ferrolhe.* Altera an. 1396 ex eod. Archivo: *Portas aperiendo & claudendo una cum vecte sive Ferrolho & clave.*

¶ FERRUGO, *Obscuritas, aut ferri rasura.* Papias.

1. FERRUM, Equi solea, *Fer de cheval.* Regestum Constabulariæ Burdegal. fol. 106. *Dixit se teneri facere D. Regi fen Ferra nova equi cum suis clavis in mutatione Domini.* [Leges Jacobi II. Reg. Majoric. to. 3. Jun. p. 23. *Qui etiam Marescallus nobis itinerantibus a nostra comitiva non recedat, munitus clavis & Ferris & his similibus.*]

¶ FERRUS, Eadem notione. Acta S. Raynerii Pisani tom. 3. Junii p. 432. *Ferrati enim equi qui illuc equitabant, sine aliquo ferro in pedibus regrediebantur, & qui suos Ferros reservabant, optimos habere pedes perhibebantur.*

FERRARE, Ferrea solea equi soleam munire. Domnizo lib. 1. de Vita Mathild. cap. 10.

Ornatos magnos secum tulit atque caballos,
Sub pedibus quorum chalybem non ponere solum
Jusserat, argentum sed ponere, sic quasi ferrum
Esse repercussum clavum velut quoque nullum,
En hoc ut gentes possent reperire quis esset.

Willel. Tyrius lib. 13. c. 27. *Miserat autem prædicto viro ... nobilis palafredum albissimum, argento Ferratum, &c.* Jo. Brompton. p. 911. *Mulam etiam, quam equitabat, auro fecit Ferrari, prohibens omnes suos, ne quando ferratura caderet, sustollerent.* [Ordinatio officiorum Curiæ Humberti II. Dalphini an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 394. col. 2. *Item dictus Marescallus debet singulis de mane & sero adobari & estrilari facere equos ..... & ad oculum videat, si existunt bene Ferrati.*] Occurrit etiam in Statutis Ordinis de *Sempringham* p. 743. in Institut. Cap. Gener. Cisterc. cap. 36. [apud Bernardum in Consuetud. Cluniac. part. 1.] in Fleta lib. 2. cap. 14. §. 4. in Foris Bigorrensib. art. 40. in Charta an. 1038. apud Buzelinum p. 528. &c. Jo. Villaneus lib. 4. cap. 18. *Havendo ornate il suo cavallo di freno d'oro, e Ferrate di fine argento.* Le Roman de Rou MS.

Pour fere gent parler de soi,
Fist tous les quatre fers dorer,
Ne vous mie dire Ferer.

SUFFERRARE, Eadem notione. Speculum Saxon. l. 2. art. 12. §. 4. *Cuilibet equo quatuor manipuli infra diem & noctem erogentur, & in anterioribus pedibus equi Sufferrentur.* Jus feudale Saxon. cap. 34. §. 15. *Equi eorum debent in anterioribus pedibus Sufferrari, & non retro.*

¶ FERRATOR, Cui ex officio calceandorum equorum cura incumbit. Instrum. ann. 1240. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 142. col. 1. *Præterea erant alia duo officia ejusdem conditionis, officium scilicet coquinæ & Ferratoris, quorum libertas cassata fuit in compositione facta inter Burgenses & D. Archiepiscopum.* Unde

¶ FERRURA, Hujusce officii nomen. Charta Henrici V. Regis Angliæ apud Rymer. to. 9. p. 250. *Sciatis quod assignavimus te ad tot ferra & clavos equorum, quot pro equis stabuli nostri, in præsenti viagio nostro, ferrandis necessaria fuerint, ac fabros & ferrum, & omnia alia quæ officio Ferruræ necessaria fuerint seu quandolibet opportuna.*

¶ FERRATOR, Qui equos calceat. Miracula B. Ambrosii Senens. to. 3. Martii p. 205. *D. Gesca uxor Fei Ferratoris de populo S. Martini.*

¶ FERRATURA, Ferrea equi solea. Charta Lucii III. PP. an. 1184. apud Miræum to. 2. Diplom. Belgic. p. 1189. col. 2. *Pro se & duobus scutiferis & tribus equitaturis fenum & avenam habeas, & candelas, & Ferraturas equorum de curia ipsa percipias.* Occurrit apud Murator. to. 12. col. 1077. *Una Ferratura equi*, in Charta an. 1252.

¶ FERRIPEDARE, Idem quod *Ferrare.* Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1230. apud Murator. to. 6. col. 463. *Qui Ermenolinus in signum puræ dilectionis & pacis Communi Januæ bisantios VIII. millia destinavit, & insuper tantam pecuniam, unde optimus equus compararetur, & ex parte sua præsentaretur Communi Januæ coopertus optimo auro, & Ferripedatus clavonis argenteis.*

¶ FERRI, Laminæ ferreæ quibus ad cruciandos Martyres utebantur. Acta S. Cononis to. 7. Maii p. 7. *Domitianus Comes dixit ministris, incendite Ferros, & ponite super eos.*

¶ FERRA, Vincula, compedes, catenæ. Charta Edwardi III. Regis Angliæ an. 1333. apud Rymer. to. 4. p. 552. *In Ferris, in prisona nostra salvo & secure custodiri faciatis.* Galli dicimus *Etre dans les fers*, pro Vinctum esse compedibus.

¶ FERRATUS, Catenatus. Inquesta pro canonizatione Caroli Blesensis apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. p. 568. *Alanus Radulfi Presb. Rector de Plebe-tenede Leon. Dioc. dicit quod cum ipse esset prisonarius Anglicorum magnæ cemisive .... & fuisset Ferratus grossis ferris, fuit liberatus per merita D. Caroli.*

¶ FERRIPEDARE, Compedibus vincire. Vita S. Angeli Carmelitæ to. 2. Maii p. 824. *Et dictum S. Angelum in terram posuit ut eum Ferripedaret* (Saracenus.)

IN FERRO MITTI, Catenis ferreis vinciri. Anonymus de Gestis Constantini M. *Et missi sunt in Ferro, & adducti Ravennam. Ferro vincti*, in Lege Longob. l. 2. tit. 13. §. 5.

FERRO IN UTRAQUE MAXILLA COMBURI, in Chartis Bruningi Abb. Laurishamensis in Chronico Laurishamensi pag. 74. *In utraque maxilla Ferro ad hoc facto etiam candente caraxari & com-*

bus, in Charta Henrici Imperat. ibidem pag. 75.

FERRIONUS, Pœnæ levioris species apud Anglos, ut est in Fleta lib. 1. c. 26. §. 4.

¶ FERRUM BATTUDUM, Procusum, exacutum, nostris *Fer émoulu*. Formula 30. inter Sirmondicas: *Et sic est veritas absque ulla fraude vel conludio, & in sua culpa secundum legem ipsum Ferro battudo fecit.*

¶ FERRI, Ferramenta. Acta S. Cassii Episc. Narniensis to. 5. Junii p. 491. *Idem D. Vicarius clausit & obseravit, cooperculo ex eodem lapide ad id insculpto & parato, & Ferris hinc inde cum plumbo liquato firmari mandavit.*

¶ FERRARE TONELLOS, Dolia circulis ferreis munire. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu Feud. p. CLXXXIX. *Et pro tonellis Ferrandis & aliis sperbus* XIIII. *l.* Hinc

¶ FERRATI, nude sæpius occurrit in eodem Computo pro Dolia. ibid. pag. CXLII. *Pro eravallis & pro circulis & pro vectura duorum Ferratorum* LX. *s.* Et p. CLV. *Pro sex Ferratis Medonta parandis & pro duodecim duodenis circulorum* IIII. *l. &c.*

¶ FERRATERIUS, Ferrarius, in antiquo Catalogo MS. B. Mariæ Deauratæ Tolos. an. 1328.

¶ FERRONNUS & FERRUNNUS, Eadem notione. Index MS. redituum Episcopat. Autissiodor. circa an. 1290. *De Ferronnis. Omnes vendentes ferrum debent unum den.* Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu Feud. p. CLXXXIV. *De dictis Ferrunnorum de Hodengel* C. *&* X. *s... De dictis Ferrunnorum fabricarum Rabis* VI. *l. &* XI. *s.*

¶ FERRATURA, Quidquid ad ferariam artem spectat. Vita S. Francisci de Paula to. 1. Aprilis pag. 151. *Maritus suus qui tunc erat & adhuc est ferrarius, unus habebat fabricandi Ferraturam, videlicet feras, claves & alia necessaria ad clausuram Conventus.*

¶ FERRURA, Ferramentum. Computus Richardi Parentyn an. 1425. in Antiquit. Ambrosden. p. 574. *Et in decem clavis emptis de eodem pro Ferrura ejusdem* X. *den.*

¶ FERRUM ALBUM, Gall. *Fer-blanc*. Charta Officialis Paris. an. 1530. apud Rymer. to. 14. pag. 394. *Notum facimus ... vidisse litteras.... sigillatas in cera rubea sigillo rotundo cum duplici cauda pergamenea, incapsato capsa Ferri albi sanas siquidem & integras.*

FERRI MOLENDINORUM, apud Innocent. III. PP. lib. 14. Epist. 79. [Vide *Ferramentum.*]

FERRUM OBLATARUM, quo scilicet *oblata*, seu hostiæ ad sacrificium conficiuntur. *Ferrum, ferramentum characteratum, in quo sunt coquenda hostia*, apud Bernardum in Consuetud. Cluniac. MSS. c. 55. & 77. Gillebertus Lunicensis Episcopus de Usu Ecclesiastico: *Pixis cum oblatis, & Ferrum earum.* Adde usus veteres Cistercienses cap. 114. & Udalricum in Consuetud. Cluniac. lib. 3. c. 13. Vide *Oblata*.

¶ FERRUM TRABALE, Ensis ad modum trabalis clavi, instar litteræ S. recurvi, effictus. Carmen de Varia fortuna Ernesti Bavariæ Ducis, auctore Odone l. 8. inter Anecd. Marten. to. 3. col. 370.

Hoc dicto gladium stringit, citus ordine rupto
In medios vadens Persas, Ferroque trabali
Bestius ille gygas, tetra jumenta virosque
Prosternit, fundens multum super arva cruorem.

FERRUM PICTAVENSE, olim in pretio. Joannes Monachus Majoris Monasterii lib. 1. Hist. Gaufredi Ducis Norman. p. 19. *Allata est et hasta fraxinea, Ferrum Pictavense prætendens.* Vetus Poeta MS.

S'ot glaive courte & grosse à Fer Poitevinal.

Idem Poeta:

Le droit Seignor n'en oiteut-il guerpir
Einz le deffandent as acier Poitevins.

Alibi:

Par mi le cors mist l'acier Poitevin.

Rursum:

Il ceint l'espée de l'acier Poitevin.

Ibidem:

Et fu armé sor le cheval de pris,
D'auberc & d'iaume, d'escu Poitevin.

BURDEGALENSE FERRUM laudat Froissartus 2. vol. c. 117. *Lesquels furent recueillis de ces longs glaives aux Fers de Bourdeaux.* Idem tom. 4. c. 6. *Puis leurs furent baillez leurs glaives à pointes acerées de Fer de Bourdeaux.* Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Un Escuier y vint qui au Conte lança
D'une espée de Bourdeaux, qui moult cher li cousta.

¶ FERRARICIA FOSSA, Fodina ferraria, in Capitul. de villis Caroli M. cap. 62.

¶ 2. FERRUM, Trutina, seu trutinæ jus, quod nimirum pro ponderibus publicis exsolvitur. Conventio inter Jacobum Aragoniæ Regem & Montispessullani Dominum an. 1278. *Cum, ut dicit, pondera & Ferrum & sesterrale sive mensura bladi pertinent ad dictum Dominum Regem.*

FERRI SPANISCI, Trutinæ, ex ferro Hispanico. Charta an. 859. in Tabulario Eccles. Viennensis fol. 19. *Dum incognitum non habetur, & honorabilibus & nobilibus filiis Ecclesiæ Clericis & laicis, qualiter nos suscepimus aurum de thesauro prænominati B. Mauritii libras 5. de auro cocto, calicem & patenam, pensante unaquaque libram ad Ferri Spanisci, ipsas libras de manu præfati Domni Adoni Archiepiscopi accepimus, &c.*

3. FERRUM CANDENS seu *Ferri candentis judicium*, quo quis innocentiam suam tuebatur, nuda manu ferrum candens deferendo, hac illæsa. Veteris Ethnicorum superstitionis reliquias esse docent, quæ habet Sophocles Antigona:

Ἠμεν δ' ἕτοιμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν, &c.

Ubi Scholiastes: Εἰώθασι δὲ ὀμνύοντες, καὶ πίστεις διδόντες, μύδρους βαστάζειν, καὶ πῦρ ὑπερβαίνειν. τοὺς γὰρ μὴ ἐνόχους τῷ ἁμαρτήματι ὄντας, καὶ ἐν τούτοις μὴ ἀλγεῖν.

Id porro purgationis vulgaris genus varie efferunt ævi recentioris Scriptores: quippe *Judicium ferri* vocant Leges Canuti Regis de Forestis c. 13. Leges Edwardi Confess. cap. 9. 16. Leges Willelmi Nothi cap. 62. &c. *Judicium Ferri calidi*, Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 64. [*Legale candentis Ferri Judicium*, in Charta an. 1061. ex Tabul. Majoris Monast.] *Ferri candentis Judicium*, Historia expeditionis Asiaticæ Friderici I. Imp. pag. 87. *Candentis calybis examen*, Ordericus Vitalis lib. 5. pag. 564. *Examen ignitis Ferri*, Eadmerus lib. 1. Hist. Novorum pag. 48. 1. Edit. & Alexander III. PP. Epist. 19. ex iis, quas Sirmondus edidit. *Judicium ignitis Ferri*, Matthæus Paris an. 1085. & Bromptonus ann. 1088. & vetus Charta apud Jacobum Petitum post Pœnitent. Theodori p. 665. *Ferrum ignitum*, Tortarius de Miraculis S. Benedicti: *Ignitum Judicium*, Tabularium Angeriacense fol. 20 & Tabularium Molismense: *Ignisferrum Judicium*, Dudo lib. 2. de Actis Normann. pag. 85. [*Ferrum Judicii*, Charta anni 1082. Hist. Harcur. to. 4. p. 1327.] *Ferreum Judicium*, Decreta Calomanni Regis Hungariæ lib. 1. *Ferrum Judiciale*, Gillebertus Lunicensis lib. de Usu Ecclesiastico, Charta Sanctii Regis Aragon. æræ 1116. in Historia Pinnatensi lib. 1. c. 54. & Bromptonus pag. 846. Διὰ μύδρου ἀπόδει-

ξιν, Acropolita cap. 50. pag. 52. *Ferrum*, nude, Statuta Willelmi Regis Scotiæ c. 15. 16. Statuta Alexandri II. Regis Scotiæ c. 7. Charta Alexandri Comitis Cupersanensis an. 1102. apud Ughellum to. 7. Ital. Sacræ p. 864. Jus Feudale Saxonum cap. 24. §. 19. Gervasius Dorobernensis pag. 1511. Chronica Sclavica c. 25. Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 15. §. 3. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 554. &c.

Jernbyrd, vel *Jarn-byrth*, Danos & Suecos ejusmodi judicium appellasse, scribunt Isaacus Pontanus in Daniæ Descriptione p. 772. & Petrus Resenius in Notis ad Jus Aulicum Canuti II. Regis pag. 617. & Joannes Loccennius lib. 4. Antiquit. Sueogotthic cap. 4. etiamnumque hodie *signum veri* vernacula lingua, signum candentis ferri vocari: vulgo enim *Feru-legen* dicere. Vide *Sfursiern*.

Hinc variæ loquendi formulæ, in ejusmodi judicio ferri candentis enuntiando apud Scriptores. *Ferrum calidum nuda manu portare*, apud Ordericum Vitalem l. 6. pag. 629. *Ferro ignito se purgare*, apud Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandriæ n. 156. 162. *Per calidum Ferrum se purgare*, in Regiam majestatem lib. 4. cap. 3. §. 4. *Ferro candenti se expurgare, purificare*, ibidem cap. 15. 20. *Contactu Ferri calidi* quidpiam *probare*, apud Hildebertum Cenoman. Epist. 59. ex iis, quæ editæ sunt tom. 13. Spicilegii Acheriani in Appendice. Τρέχειν τὸν μύδρον, apud Pachymerem lib. 2. Hist. cap. 1. *Ferri judicium portare*, in Decretis Calomanni Regis Hungariæ lib. 1. ubi Editor perperam dixit esse, *compedibus puniri*. *Ferri judicium deportare, & portare*, in Chartis laudatis à Duchesnio in Notis ad Bibliothecam Cluniacensem p. 156. 157. & à Mabillonio to. 5. Vitar. SS. Ord. S. Bened. p. 762. *Ferrum candens manibus portare*, in Speculo Saxonico lib. 1. art. 39. *Ferrum ignitum portare*, in Wichbild Magdeburgensi art. 92. §. 2. *Judicium portare*, nude in Legibus Edmundi Regis Angliæ. Tabularium Molismense: *Et ibidem a viris prudentibus judicatum, quod Molismenses, qui terras se habuisse referebant, si possent, hoc 2. hominum sibi nil attinentium sacramento, aut unius suorum approbare ignito judicio tentatum habuissent idoneam: nec ob hoc tamen Prior de Ecclesiolis usuarium nemoris quod reclamabat, probatione praeunte convenienti, amitteret. Firmato itaque Molismenses, sicut judicatum fuerat, judicio, die, qua portandum fuerat, in loco, qui Villaris dicitur, tam ipsi, quam supradictus Prior cum suis convenerunt, &c.* [Charta Gosllani Episcopi è Chartul. S. Magdalenæ Castrodunensis fol. 29. *Eo insuper adjecto quod judicia seu ignito Ferro fiant sive aqua in curia Comitis vel ejus Præpositi insumpta vel aliunde per Comitis justitiam adducta portata & administrata fuerint in prænominata B. Mariæ Ecclesia.*]

Spectavit porro ejusmodi Purgationis genus eos, qui vel ob ætatem, vel ob *mahemium*, seu ægritudinem aliquam, aut quemvis corporis defectum, duellum inire non poterant: præsertim vero liberos homines, sicut *aqua* rusticos, ut est in Regiam Majestatem lib. 4. cap. 3. §. 4. Quod etiam innuit Eadmerus lib. 1. Hist. Novor. pag. 48. docentque exempla varia istius Purgationis.

Apud Aragonenses *villanos* spectasse videtur innuere Charta Sanctii Regis Aragon. *Et ideo mando & judico, ut si aliquis homo rusticorum voluerit extrahere de Monasterio iste terram, aut vineam, aut aliquam hæreditatem, veniat ad S. Joannem, & juret super illud altare: & postquam juraverit, accipiat Ferrum calidum judicialem, sicut mei villani faciunt, & omnis terra. Similiter & si illos villanos sancti Joannis habuerint pleito cum meis villanis, vel cum meis merinis, vel cum infantionibus; sicut mei se salvant in mea sede, sic mando, ut & ipsi se salvent in sede sancti Joannis per Judicialem Ferrum: & proinde pono & mando hoc judicium, quia multi sunt inflati spiritu maligno, qui non timent perjurium de jure, & ideo quod juraverit, salvum fuerat per ferrum.*

Sed & spectavit Monachos, & Clericos, ut *Duellum* sæculares. Vetus Notitia apud Charlonium in Notis ad Historiam Inculismensem Corlieui: *Unde factum est, ut ob hanc causam peteret Toarcium, & Vicecomitem adiret, paratus aut calidi Ferri Judicio, secundum legem Monachorum, per suum hominem probare, aut scuto & baculo juxta legem sæcularium defendere.* Tabularium S. Dionysii de Capella diœcesis Bituricensis Ch. 118. *Judicaverunt igitur ut suum confirmarent testimonium per Ferrum ignitum, quod ipsi facere non veriti sunt, & homo, qui pro eis* (Monachis) *tulit, nullam sensit læsionem.* Tabularium Majoris Monasterii Ch. 37. *De qua re portato calidi Ferri Judicio per hominem nostrum Harmenem de Boëleto, probatum est contra illum, &c.* Et Charta 122. *His itaque determinationibus circumquaque finibus, hujusmodi infra se obtinet privilegium, ut si forte incolarum aliquis in aliquo excedit, unde aut bellum faciendum, aut solitum candens Ferri Judicium sit deportandum, & vel alio quolibet modo, quo peccari potest, delinquit, &c.* Tabularium Abrincatense an. 1061. *Excommunicati ab Episcopo ad ejus satisfactionem & absolutionem venient: Judicium Ferri ignei & aquæ ferventis Abrincis portaretur, si Clerici lapsi in culpam degradationis forte invenirentur, quia ad Episcopum pertinet ordinatio, & ad ejus judicium pertineret degradatio.* Adde vetus Diploma apud Virum Doctissimum Jo. Mabillonium to. 5. Vitar. SS. Ord. S. Bened. pag. 765.

Jam vero quibus ritibus ac ceremoniis perageretur judicium per ferrum candens, multis docent Leges Adelstani Regis, apud Bromptonum pag. 856. & Concilium Grateleanum an. 928. c. 7. *De ordalio præcipimus in nomine Dei & præcepto Archiepiscopi, & omnium Episcoporum, ut aliquis intret Ecclesiam, postquam ignis infertur, unde judicium calefacere debet, præter Presbyterum, & eum, qui ad judicium iturus est. Et sint mensurati 9. pedes à stata usque ad marcam, ad mensuram pedum ejus, qui ad judicium ire debet. ... Et quando judicium paratum erit, ingrediantur ex utraque parte duo homines, & certi sint, ut ita calidum sit, sicuti prædiximus; introeant totidem ex utraque parte, & det eis osculari textum sancti Evangelii, & signum sanctæ Crucis; & nemo faciat ignem diutius quam benedictio incipiat; sed jaceat ferrum super carbones usque ad ultimam collectam: postea mittatur super staphas* (al. staplas); *& non sit illic alia locutio, quam ut precentur sedule Deum Patrem, ut veritatem suam in eo manifestare dignetur. Et bibat accusatus aquam benedictam, & inde conspergatur manus ejus, qua judicium portare debet, & sic adeat. Novem pedes distinguantur inter terminos. In primo signo secus statam teneat pedem suum dextrum; in secundum, sinistrum pedem; in tertium signum, quando ferrum projiciet, & sanctum altare festinet. Insigilletur manus ejus, & inquiratur die tertia si mulaminum* (i. si inusta) [melius forte *velamen*. Vide *Mulaminum* suo loco.] *sit intra consigillationem.* Eædem Leges Adelstani §. 30. *Si quis judicium ferri vel aquæ vadiaverit, accedat ante tribus noctibus ad Presbyterum, qui sanctificare debet eum, & pascat se pane, &*

sale, & aqua, & herbis, & audiat Missas singulorum ipsorum trium dierum, & offerat, & eat ad sacrosanctam Communionem ipsa die, qua ordalium examinari debebit, & juret, quod jure publico sit innocens illius accusationis, antequam ad ordalium veniat... Si ferrum calidum sit, tres noctes transeat antequam inquiratur, & videatur manus ejus, &c. Ordericus Vital. lib. 5. pag. 584. *Tandem multorum diffinitione Optimatum præfixum est in Curia Regis, ut culpatus vir ad abstergendam nefariæ maculam faciaoris, apud Rotomagum in præsentia Cleri subiret candentis examen calibis. Quod ita factum est: scintillaas ferrum nuda manu portavit, Deique nutu non adustus apparuit, & inde Clerus cum tota plebe alta voce Deum laudavit. Malevoli hostes armati aderant ad spectaculum, ut si reus deprehenderetur per ignis judicium continuo reatus, amputato rei capite, puniretur per gladium.* Christianus in Vita S. Wenceslai cap. 65. *Ille nihil dubitans; verum in Sancti fidens merita, candens ferrum ab igne sumpsit, longoque à termino gessit: & ni ab aliis prohiberetur, tres fortassis fecisset metas.* [Vide Baluzium to. 2. Capitul. col. 655.]

Pachymeres lib. 1. Hist. c. 12. scribit, eum, qui se ad Purgationem per ferrum candens offerebat, triduano prius jejunio & oratione se parasse: custoditum interim, & manu velo involuta, cui sigillum apponebatur, ne quis eam unctionibus adversus ignis sensum roborantibus muniret: tum productum in medium, arrepto nuda manu ignito ferro, ter definitum spatium emensum. Quædam enim sunt, quæ vim ignis retundunt. Sic in Athenarum obsidione turrim ligneam, alumine oblitam, Sylla incendere frustra conatus est: lignaque viscata & oleo perfusa, vestis contacta, à deflagratiuoe, ut scribunt Theophrastus & Plinius, tuta sunt. Ita olim illi, qui apud Hirpinos per prunas ardentes nudis incedebant vestigiis in Apollinis honorem, de quibus Virgilius lib. 11. Æneidos:

... Et medium freti pietate per ignem
Cultores multa premimus vestigia pruna.

Medicamento plantas tingebant, ut ait Varro apud Servium: quam in rem consulendi præterea Busbequius in Epist. 4. Legat. Turcicæ, & Camerarius Meditation. Histor. Cent. 2. cap. 18. quibus addo quæ habet Albertus M. de Mirabilibus mundi: *Si vis in manu tua portare ignem, ut non offendat, accipe calcem dissolutam cum aqua fabarum calida, & aliquantulum magranculis, & aliquantulum malvavisci, & permisce illud cum eo bene, & deinde line cum eo palmam tuam, & fac siccari, & pone in ea ignem, & non nocebit.* Infra: *Experimentum mirabile, quod facit homines ire in ignem sine læsione, vel portare ignem, vel ferrum ignitum sine læsione in manu. Recipe succum bismalvæ, & albumen ovi, & semen psilii, & calcem, & pulveriza, & confice, cum illo albumine ovi succum raphani commisce, & ex hac confectione illinas corpus tuum, vel manum, & dimitte siccari: & postea iterum illinas, & post hoc poteris audacter sustinere ignem sine nocumento.*

Quod porro ait, jejuniis & orationibus prævijs, atque adeo sumta divina Eucharistia, se ad ejusmodi jodicia subeunda parasse accusatos, id omnino firmant supra laudatæ Leges Æthelstani Regis Saxonicæ c. 23. & Sueno mox laudandus: ut & per continuum triduum (verum post peractum, non vero ante initum judicium) obsignatam manum servatam: quod etiam habet Ordo ad has Purgationes, apud Lambardum in voce *Ordalium*, & Hugonem Machoudum in Observat. ad Robertum Pullum: quibus adjungenda videntur quæ recitat Ambrosius Morales lib 11. Hist. Hispan. cap. 48. pag. 57.

Addit præterea idem Pachymeres μύδρον hunc, seu ferrum istud ignitum, ἅγιον, *sanctum*, appellatum, quod scilicet à Sacerdote benediceretur, ut colligitur ex Honorio Augustodunensi lib. 1. cap. 18. ea oratione, quam recitant Aventinus lib. 4. Annalium Boior. pag. 349. Edit. 1627. Lambardus in Gloss. ad Leges Saxonicas v. *Ordalium*, & Goldastus tom. 2. Rerum Alamannic. pag. 178. Adde Opera Alcuini p. 1191. Scribit Acropolita cap 50. Michaelem Comnenum, seu Palæologum, postmodum Imperatorem, quem ad μύδρον, seu judicium ferri calidi subeundum, ad diluendum impositum crimen, adigere volebat Imperator Theodorus Lascaris, sic eidem reposuisse: ὡς οὐδ' ἔπος τὸ τοιοῦτο κέκληται ἅγιον: mox, admissa conditione, sic Metropolitam Philadelphiensem compellasse: Ἐνδύσαις μὲν αὐτὸς τὴν ἱερατικήν σου πᾶσαν στολὴν, καθὼς εἴωθας ἐν τῷ θείῳ ἱερουργεῖν βήματι, καὶ ἐντυχὼν τῷ Θεῷ, εἶτα δὲ ταῖς σαῖς χερσὶν ἐγχειρίσεις μοι τὸν σίδηρον, ... καὶ ταύταις δὴ ταῖς χερσὶν ἐπιθεὶς τῇ χειρί μου τὸν σίδηρον, καὶ τεθάῤῥηκα εἰς τὸν δεσπότην Χριστὸν ὡς πᾶσαν μου ὕπνος ἁμαρτίαν μου παροράσεται, θαυματουργήσει δὲ τὴν ἀλήθειαν. At Metropolita respondit, ejuscemodi Purgationes Canonibus prohiberi, Barbarorumque, hoc est, Latinorum eas esse proprias, nec apud Romanus seu Græcos receptas, nisi ex peculiari præcepto Imperatoris. [Adde Phranzem lib. 1 cap. 1.]

Ritos denique omnes in Purgatione per ferrum canden pluribus exsequitur Andreas Sueonis, Archiepiscopus Lundensis l. 7. Legum Scanicarum cap. 15. cujus titulus est: *De judicio candentis ferri: Gestaturus ferrum tota manu nihil debet contingere, priusquam ferrum levet, nec caput, nec crines, nec aliquod vestimentum, ne per tactum alicujus succi, vel unguenti per fraudem potius quam per innocentiam, ferri candentis effugiat læsionem. Triplex autem ferri judicium, quod usus recipit, invenitur. Unum quod in 12. ignitis vomeribus calcandis consistit, quibus personis conveniat, qualiterque debeat exerceri, sufficienter credimus declaratum. Et item aliud ferri judicium, illis solis conveniens, qui pro furti crimine conveniuntur, quod Trug-Iaern in lingua patria nominatur, ab alveolo, qui per 12. pedum vestigia debet à baculis, quibus ferrum superponitur, elongari: quod accensum, prius præstito ab adversario juramento, quod Aa Suoren eed appellatur, sumptum à baculis in ipsum alveolum nuda manu debet immittere reus ipse, & immissum, si forte resilierit, vel extra ceciderit, resumet iterum, & pronunciet, donec ipsum ibi contigerit contineri. Est item tertium ferri judicium, illis gestaturis ferrum attinens, quibus prædicta judicia non incumbunt, quod ignitum sumptum à baculis reus ipse donec processerit novem vestigiis deferre tenetur. Et tunc primo a se jactare, à quo jactu ipsum lingua patria Studsiern appellat, & si dicatur ab adversario insufficienter vel minus legitime detulisse, probet duobus testimoniis se deferendi modum legitimum observasse. Hoc est autem circa quodlibet ferri judicium observandum, ut nullum eorum debeat in septimana, qua diem festum habeat, exerceri. Duobus quidem primis diebus, in secunda videlicet & tertia feria, reus in pane & aqua & vestimentis laneis jejunabit, & in quarta subibit judicium. Hoc completo incontinenti, vel pedes, si vomeres calcati fuerint, vel manus, si ferrum gestatum fuerit, panno aliquo, involventur, cui diligenter astricto, sigillum etiam apponetur, ne quid adveniat fraudulenter, quod vel possit extinguere ustionem, vel*

auferre saltem apparentiam astruat. Hoc vestimentum in pedibus vel manibus usque ad sabbatum permanebit. Eodem die coram actore adversario usque ad solis descensum post meridiem expectando: & si nec tunc advenerit, coram astantibus auferendum, qui statim cum nudam manum vel pedes conspexerint, vel innocentem reum, vel culpabilem judicabunt, & si fuerit innocens judicatus, persolvet laboris sui pretium Sacerdoti: si vero culpabilis, ad actorem illius mercedis solutio, juxta Ecclesiæ vel Provinciæ consuetudinem, pertinebit.

Interdum chirothecæ forma ferrum induisse delatos, auctor est Saxo Grammaticus lib. 10. Hist. Danicæ pag. 171. *Percunctatus, an monitis suis obsecuturi essent, si ad flagrantis ferri tactum manum ejus læsione vacuam conspexissent, universis haud dubie parendum respondentibus, candentem ferri laminam, chirothecæ formam habentem, expediri jussit, eique brachium subito tenus inseruit, ac protinus per omnes interrite circumlatam ante Principis pedes excussit, dextramque nulla ex parte corruptam in eodem incolumitatis coloresque habitu religiosa omnium admirationi conspiciendam monstravit.* Habet ex eo Albertus Stadensis an. 971.

Asservabatur porro *ferrum judiciale*, Episcopi benedictione consecratum, in iis Ecclesiis vel Monasteriis, quæ ejusmodi judiciorum vulgarium jus habebant. Quod docet Charta Fontanellensis an. 1082. nuper edita inter Concilia Rotomag. Ecclesiæ, ex qua sequentia excerpsimus: *De qua libertate, tempore Guillelmi Regis Anglorum & Principis Normannorum, quæstio ex parte mota est inter Guillelmum Archiepiscopum Rotomagensem, & Girbertum Abbatem Fontanellensem hac occasione, quia quidam Monachus præfati Monasterii ferrum judicii, quod ex antiquo jure in eodem Monasterio erat, per ignorantiam & ex quadam simplicitate in alios usus transformavit. Cumque Abbas ferrum aliud supra nominato Archiepiscopo sibi benedici postularet, & Archiepiscopus dubitans, utrum ex antiqua consuetudine ferrum haberi judicii, quod Abbas postulabat, denegaret, tam diu res indeterminata remansit, donec ad præsentiam prædicti Regis deferretur, &c.*

Proferunt infinita actæ per *ferrum candens* Purgationis, & probatæ innocentiæ exempla Scriptores, quos quidem indicasse suffecerit, Annales Francorum Metenses an. 858. Vita S. Hildegundis dictæ Joseph n. 14. Chronicon Magdeburgense MS. an. 952. Radulfus de Diceto an. 970. Saxo Grammaticus lib. 10. 13 & 14. pag. 181. 294. [Abbo Floriacens. in Epist. pag. 410.] Eadmerus lib. 2. Hist. Novor. pag. 48. 1. Edit. Ditmarus lib. 1. p. 18. Albericus in Chron. MS. an. 967. Ordericus Vitalis lib. 5. pag. 584. lib. 10. p. 780. Magnum Chronicum Belgicum an. 1000. & pag. 96. Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandriæ num. 156. 162. Matth. Paris an. 1085. Godefridus Monachus S. Pantaleonis an. 1172. Chronicum Marcianense an. 1183. Gobelinus Persona in Cusmodromio ætate 6. c. 50. 52. Cæsarius Eisterbach. l. 1. Miracul. c. 5. l. 3. cap. 16. 17. lib. 10. cap. 35. 36. Bromptonus p. 878. 942. 983. Willelmus Heda p. 273. 1. Edit. Innocentius III. PP. in Epistola ad Novariensem electum, apud Ughellum in Episcopis Albingaunensibus, [Cantacuzen. lib. 3. Histor. cap. 27. pag. 439. 440.] Krantzius l. 8. Vandaliæ c. 30. Pontanus in Histor. Danica pag. 140. 141. Annales Ecclesiæ Wintoniensis in Monastico Anglic. to. 1. p. 35. &c.

Judicii denique vel Purgationis per ferrum candens mentio occurrit, præter laudatos Scriptores, in Capit. 3. an. 813. cap. 46. apud Agobardum lib. Contra judicium Dei cap. 1. in Legib. Æthelstani Regis Saxonicis cap. 14. 23. in Capitulis Theodori Cantuar. c. 47. in Concilio Treburiensi an. 895. c. 22. in Concilio Ænhamensi an. 1009. cap. 16. apud Burchardum in Lege familiæ, Ivonem Carnot. Epist. 75. 205. 280. Joann. Sarisber. Epist. 122. Hildebertum Cenomanensem Epist. 17. Gregorium IX. PP. l. 5. tit. 35. c. 3. Andream Suenonis Archiepisc. Lundensem lib. 3. Legum Scanicar. cap. 7. lib. 5. cap. 15. 23. lib. 7. c. 6. 7. 8. 13. lib. 9. c. 9. 12. lib. 13. cap. 2. 3. 4. Silvestrum Giraldum in Descript. Cambriæ c. 14. in Charta Henrici Claudi Imp. apud Browerum l. 3. Antiq. Fuldens. cap. 15. in Chron. Colmariensi an. 1278. in Decretis S. Ladislai Regis Hungariæ lib. 1. c. 28. l. 3. cap. 2. in Decretis Calomani Regis Hungar. l. 2. cap. 44. in Fragm. Hist. post Albertum Argent. ann. 1215. &c. Vide *Duellum*.

Purgationem per ferrum candens, ut & alias ejusmodi purgationes vulgares, interdixere summi Pontifices, Concilia, & Principes: atque in primis, Stephanus in cap. Consuluisti, c. 2. q. 2. Alexander III. Epist. 19. ex iis, quas Sirmondus edidit, Innocentius III. cap. Ex literis, de Excessib. Prælator. Honorius III. in cap. Dilecti, de Purgatione vulgari, Synodus Bajocensis an. 1300. cap. 35. Concilium Palentinum an. 1322. cap. 26. Fridericus I. Imp. in Legib. Sicul. lib. 2. tit. 31. Jacobus I. Rex Aragon. ut & judicia aquæ ferventis & similia, in Foris Oscæ an. 1247. f. 35. Alexander II. Rex Scotiæ in Statut. cap. 7. §. 3. &c.

Tradunt Saxo Grammaticus lib. 10. Ericus Upsaliensis lib. 1. Hist. Suecicæ extremo, & alii Scriptores Dani, Suonem Ottonis, qui Rex Daniæ dictus est an. 981, Christianum factum, duellum abrogasse, decrevisseque ut igniti ferri gestatione postea se purgarent: quod decretum aiunt an. 985. alii an. 1000. Quando vero deinceps abolitum in Dania ferri igniti judicium, pluribus expendit Olaus Wormius in Monumentis Danicis lib. 1. cap. 11. & in Additamento ad eadem, pag. 6. 7. Abrogatum vero in Suecia à Magno & Birgero Regibus circa an. 1260. tradit Loccenius lib. 3. Histor. Suecanæ pag. 86. & lib. 2. Antiquit. Sueogotthic. cap. 4. & Johan. Stiernhookus l. 1. de Jure Sueonum vetusto cap. 7. Vide *Vomeres*, *Duellum*, [*Ordalium*, *Lada* & *Ignis*.]

¶ FERRUMEN, *Peccatum, sordes, nota ferri.* Papias. Plinio Ferrumen est ligatura, qua ferrum & alia metalla conjunguntur & consolidantur, Gall. *Sondare.*

¶ FERRUNNUS. Vide *Ferrum* 1.

¶ FERRUS. Vide *Ferrum* 1.

FERSA, Scabies, Gall. *la Farse.* Vide in *Surola.*

FERSPLKEN, Ferspillan. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 61. *Nemo potest de feudo domini sui placitare sine eo, nec cogi debet rectum ejus Ferspeken, nec Ferspillan: de omnibus, & quibuscumque causis communibus vel emendabilibus implacitetur aliquis, si petierit, debet habere terminum requirendi & habendi dominum suum, &c.* Apud Somnerum in Glossario Saxonico, ꝼæꞃ· ꞅpell occurrit, ubi ex Paraphrasi quadam Saxonica *nuntium subitaneum* significare subodoratur, ex ꝼæꞃ, subitaneus, & ꞅpell, nuntius, legatus. ꞅpæce vero, sermonem, causam, litem

liteus denotat, unde ꝼeꞃ-ꞅpeken, nuntius litis. Hæc discutiant linguæ Saxonicæ peritiores.

FERT. Ita appellabant unum ex auguriis per avium vulatus, de quibus in verbo *Venta*, quæ nec fausta, nec infausta erant. Michaël Scotus de Physionomia cap. 56. enumeratis singulis augueiorum nominibus, hæc subdit: *Secundum est, quod auguriorum quadam significant bonum eventum, ut Conseeth & Emponenth: quadam malum eventum, ut Viarum & Harenari: & quadam medium inter utrumque, ut Fert, & Confert.* Huc sane referri debere vetus Comitum atque adeo Sabaudiæ Ducum, uti vocant, *divisam*, Fert, quam ante annum 1300. sibi adscripsisse, pluribus probat Guichenonus in Hist. Sabaud. pag. 140. & 141. omnino fere contenderim. Nam cum hactenus vocis illius significatio apud Scriptores incerta prorsus maneat, fieri, inquam, potest, ut ille ex illustrissimis istis Principibus, qui primus lemma istud usurpavit, in animo habuerit æqualitatem fortunæ, quam cæteris prætulerit, seu mediam vitæ rationem, quæ nec *altum saperet*, aut prosperis rerum successibus erigeretur, aut adversis deprimeretur, quod in ejusmodi auguriis, illud quod *Fert* appellabatur, denotabat. Certe id lemma usurpatum à Sabaudis Principibus circa tempora, quibus ea adhuc obtinebant, evincit ætas, qua vixit Joan. Scotus, nempe sub Friderico II. Imp. ut observ. in verbo *Cervelleria*.

☞ Alias, sed futiles omnino, ejusdem *divisa* origines referunt Scriptores nonnulli, quibus nihil sapit præter fabellas aut prodigiis similia. Has, si vacat, reperire est in Diction. Trevoltiano ubi confutantur.

FERTELLA, Fertellum, Mensuræ species, apud Brabantenses: Quadrans. Ejusdem originis ac *Ferthing*, de qua voce mox in *Ferto*. Vetus Charta Brabantensis: *De duobus vero saccis, quorum uterque novem sextaria obtinet, dua Fertella sumuntur, quarum qualibet tertiam partem sextarii teneat.* Magnum Chron. Belg. an. 1315. *Caritas adeo magna fuit, ut Fertellum siliginis venderetur in Antuerpia pro 60. Grossis veteribus Turonensibus.* [Charta an. 1238. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belg. pag. 421. *Qua terra solvit annuatim ad Nativitatem Domini quadraginta & tres denarios Bruxellenses & novem Fertellas avena, cum mensura qua dicitur Homeisses, nomine census, &c.*]

¶ FERTHEBERO. Pactus Leg. Salicæ tit. 37. §. 4. edit. Eccardi: *Si quis per malum ingenium in curtem alterius, vel in casam, vel ubilibet aliquid de furato miserit, nesciente domino cujus possessio est, ubi inventum fuerit qui hoc miserat, malb. Ferthebero*, MMD. *den... culpabilis judicetur.* Ubi Codex Guelferbytanus habet, *Fucłebero*. Utrumque emendat Vir doctissimus legendumque putat *Ferheleto*, quod idem est ac Occultaverit, ab Anglo-Sax. Helan, Celare, abscondere, & particula intensiva Fer aut Vce.

FERTHING. Vide *Ferto*.

FERTHINGMANNI, in Statutis Gildæ Scoticæ cap. 6. 14. videntur appellari, qui nostris *Quartenier*, quorum munus est urbis *quarteria*, seu partes, curare. Junguntur enim ibi Aldermannis & Decanis. Vox deducta à Saxonico ꝼeꞃðinꝫ, quartus, & man, homo.

FERTO, Fertum, &c. Voces ejusdem ac unius notionis, sed & ejusdem originis ac ꝼeꞃðinꝫ, quarta pars marcæ, ut ex Guntheri loco mox laudando constat. Sambucus apud Hungaros *Fertonem* 84. denariis constare ait. Quinque solidos Fertoni comparat Lambertus Ardensis. Historia Episcoporum Bremensium in Hildeboldo: *Et magna pecunia data fuit Frisonibus pro homicidiis ipsorum, ita ut qui fratrem, vel cognatum suum amiserat, vix Fertonem, vel dimidium reciperet pro eodem.* [Charta anni 1270. apud Ludewig. to. 1. pag. 105. *Cujus mansi annuam pensionem, scilicet quinque Fertones... decrevimus singulis annis dividendam, velut inferius continetur. Marca dimidia cedat Monasterio B. M. in Eylwasdorp.... dimidius autem Ferto dabitur Confratribus, &c. Ferto cedet ad luminaria comparanda.* Occurrit iterum to. 5. pag. 17. Statutum Joannis Episc. Argent. an. 1366. apud Schilter. in Gloss. Teuton. V. *Fier: Ut nobis Fertone nostro Legato, vel alias jure in eis non* (nobis) *quasito, illis Cheredibus ipsas res & bona relicta reddat & tradat.*] *Fertonem* pro *Fertonem*, in Bulla Alexandri III. PP. perperam legit Buzelinus lib. 2. Gallo-Flandr. cap. 21. quam vocem non intellexit. [*Ferto* iterum occurrit in Codice MS. Consuetud. Eccl. & Capituli Coloniensis.] Vide Caus. 12. quæst. 2. Cap. Sancimus 12. q. 2. & Ephemerides Monast. S. Galli pag. 158.

Freiton, in Tabulis Gallicis. Juramentum seu sacramentum, quod Monetarii fecerunt Comiti Pictavensi an. 1265. *Et jurons, que not ne recevrions nus des deniers des ouvriers par qu'il * istie plus de trois fors, & de trois foibles au Frenon, c'est à savoir que li fors doivent estre de 25. sols & 5. den. &c.*

☙ Fartus. Innocentius IV. cap. 2. de Sent. & re jud. 6. *Posset etiam merito reprehendi, quod mille quidem Fartorum annuam pensionem in qua pro eodem regno ipsi Ecclesia Romana tenetur, per novem annos & amplius solvere prætermisit.*

Ferto Argenti. Chronicon Montis Sereni an. 1127. *Sub annua pensione Fertonis argenti, &c.* Adde an. 1217. [Guldast. to. 1. Rer. Aleman. pag. 93. *Iste dedit curiam Zugeron, quam habebat Hospitale infirmorum locatam pro tribus Fertonibus argenti annuatim.*]

¶ Ferto Auri, apud Arnoldum Lubec. lib. 7. cap. 2. de Conrado Episc. *Dicunt quidam eum in pauperum eleemosyna Fertonem auri omni septimana expendisse.*

Ferdoni. Guntherus in Hist. CP. cap. 8. *Regio fisco persolvebat nummum aureum, qui Perpera vocari solet, Ferdoni, id est, quarta parti marca unius aquivalens.* [Canisius edidit: *Qui perperam vocari solet Ferdoni, &c.*]

Firto, apud Malbrancum lib. de Morinis c. 45. & lib. 11. c. 47. Statutum Ludovici VIII. Regis: *Hoc modo quod si Firtonem ultra 2. marchas fecerint, mihi hoc gaminant.* Lambertus Ardensis: *Annua pensione pro uno Firtone, vel pro 5. solidis ab ipsis hæreditario jure tenere debebat.* Infra: *Singulis annis unum Firtonem, vel 5. solidos reddidit Cœnobitis.*

Fertum. Idem Lambertus Ard. pag. 28. *Pro tribus Fertis argenti, & ciso uno mazdrino.* Chronicon Andrense pag. 352. habet: *Pro 3. Fertis argenti & sypho uno mazerino.*

¶ Fertho & Fortho, in Obituario MS. Bellijoci an. circ. 500. *Nonas Junii obiit Chrispinus de Palude, pro cujus anima dedit Paganus filius ejus* XIII. *marcas argenti meri, & unum Ferthonem.* Alibi: *Forthonem.*

¶ Firdo. Privilegium Ludovici Pii pro Monast. Ebersheim an. 824. apud Schilter. in Gloss. Teuton. *Sex Firdones publici ponderis sive* XXX. *siclos Argentinensis moneta.* Mox: *Unum Firdonem sive tres uncias Argentinensis moneta.* Ubi sic annotat Vir eru-

ditiſſimus : Siclos hodie vocamus Schillingos, quorum xxx. conficiunt tres florenos, eſt itaque *Firdo publici ponderis* libra Gallica, ſemiflorenum, Franc, quarta pars libræ Argentoratenſis. Hinc

¶ Ferto Ceræ, pro Libra Ceræ, in Anniverſar. Aleman. Eccleſiæ, apud Goldaſt. tom. 2. Rer. Aleman. pag. 151. *Ad memoriam hujus Sancti ſinguli annis tenentur dare unum Fertonem Ceræ in feſto B. Galli.*

¶ Ferho Thuris, Ejuſdem notionis & originis, Libra thuris; niſi etiam legendum ſit *Ferto*. Fredericus Schannat. Vindem. Litter. p 88. *Semper in feſto S. Petri quæ de ad Vinculis agitur, Ferbonem Thuris præſentemus.*

Firto. Chronicon Abbatiæ S. Trudonis l. 6. pag. 403. *Vaſque argenteum ad vinum ruum Firtonum pondus habens.* Charta Willelmi Caſtellani S. Audomari an. 1175. in Tabulario Monaſterii S. Bertini : *Porrugallina... ſub annua penſione 5. Firtonum & unius loti redacta ſunt.* [Charta Arnoldi Trevir. Archiep. pro Monaſterio S. Trudonis an. 1177. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 590. *Quod de ſingulis navi Firtonem tantum Colonienſi in denario ... eadem Eccleſia de jure ſolvere debeat comperimus.* Charta Hugonis Abb. Corbeienſis an. 1172. ex Tabulario ejuſdem loci : *In feodum à nobis .... accepit, tali videlicet pacto, quod dimidiam marcam & dimidium Firtonem pro ſtramento, cum marca & dimidia & dimidio Firtone, quæ propter decimam de Heſnes debet : quæ ſimul adunata novem Firtones faciunt.* Rurſum occurrit in Chartulario Monaſterii Aquicinctenſis fol. 40. apud Miræum Diplom. Belg. tom. 1. pag. 285. &c.]

¶ Fertonales Decimæ, Quarta pars decimarum, vel Decima quæ ad quartam partem exigitur. Jagello R. Poloniæ in Conſtit. Petricorienſi ann. 1451. Statut. fol. 290. apud Schilter. in Gloſſ. Teuton. *Niſi forte aliquis de jure pro cenſibus & Decimis Fertonalibus debeat exigere latos groſſos monetæ Pragenſis.*

☞ Uſus erat in Eccleſia Argentinenſi antiqua conſuetudine firmatus, ut quilibet Clericus moriens unum *fertonem* Epiſcopo legaret. Statuta Bertholdi Epiſc. Argent. an. 1435. apud Marten. to. 4. Anecd., col. 556. *Jus & conſuetudinem eccleſiæ noſtræ Argentinenſis ab antiquo ſervatam, ſcilicet quod & qualiter decedentes Clerici ſolitum Fertonem legare Epiſcopo teneantur, inviolabiliter præcipimus obſervari.* Formulam hujuſmodi donationis refert Schilterus in Gloſſ. Teuton. his verbis : *Coram nobis Judice curiæ Arg. conſtitutus N. N. Canonicus N. legavit reverendo in Chriſto patri & domino noſtro, domino Epiſcopo Arg. qui pro tempore fuerit, unum Fertonem argenti puri, ſecundum laudabilem conſuetudinem inter eundem dom. Epiſcopum ac Clerum ſub ſua juriſdictione in civitate & diœceſi Arg. exiſtentem hactenus obſervatam. Actum 1513.* Quid vero per *Fertonem* intelligendum, an quarta totius hereditatis pars, an quarta pars tantum unius marcæ argenti, ambigitur: ultimum probat idem Schilterus ex Charta ann. 1415. *Quod ſi de cætero, evenire contigerit quod Antiſtes noſtræ Argentinenſis Eccleſiæ vel Electus ejuſdem quicumque, non obſtante Fertone, id eſt, quarta pars marcæ argenti, per decedentem ſibi ut Ordinario legata, bona decedentis Clerici vel eccleſiaſticæ perſonæ, poſt mortem ſibi per ſe vel ſuos officiales attrahere vel uſibus ſuis applicare conarentur, hæredes defuncti bonis ſic derelictis indebite ſpoliando, quod tunc nos capitulariter & conjunctim, requiſiti aſſiſtere debemus & defendere, ut ſuo Fertone contentus remaneat.* Alia an. 1419. *Item quod Epiſcopus... Fertone, id eſt quarta parte marcæ argenti, per Clericum decedentem ſibi ut Ordinario loci legato contentus, bona defuncti vel Eccleſiæ, ... vel hæredibus proximioribus ipſius defuncti cedere permittat.* Plura vide apud laudatum Auctorem. Hinc emendandus Laurentius in Amalthea: *Verton ſeu Ferton, quarta pars rerum eccleſiaſticarum quæ cedit Epiſcopo, quam reduxerunt ſacrificuli aliquot nummis dictam Verton Germanis.*

Ferting & Farding, apud Anglos, in nummo argenteo dicitur quarta pars denarii, qua notione accipitur apud Littletonem ſect. 551. Sumitur etiam quandoque pro nummo aureo quartam *Nobilis* partem valente, hoc eſt, 20. denarios veteres, qui hodie 5. ſolidos excedunt. A Saxonico ꝼeoꞃð, quartus, unde ꝼeoꞃðlinꝥ Saxonibus, pro quadrante, Anglis *Farthing*. Henr. Knyghton. an. 1345. *Eodem tempore Nobile & Obolus, & Ferting de auro cœperunt florere in regno.* Vide Statuta ſecunda an. 9 Henrici V. cap. 7. Lingua antiqua Norvagica, *Fiortbung*, ſive *Fierdung*, & moderna Norvagica & Danica *Fiering*, quartam partem rei alicujus ſignificat, ut teſtantur Stephanius ad Leges Caſtrenſes cap. 9. & Reſenius ad Jus aulicum Canuti II. Regis pag. 611. Vide Chriſtophorum Hartknocum in Diſſert. 16. ad Chronic. Pruſſiæ num. 6.

Farthing. Littleton. ſect. 551. *Livrer ul grauntee un denier, ou un maile, ou un Farthing per voy d'attornement.*

¶ FERTORES, *Ferto libantes*. Gl. Iſid. Vide *Fertum*.

FERTORIUM, Sella geſtatoria. Cælius Aurelianus lib. 1. de Tardis paſſionibus cap. 1. *Adhibenda igitur vectatio pro viribus ægrotantis, Fertorio, vel ſella procurata.* Paulo ante, *portatoriam ſellam* dixit, ut & lib. 2. cap. 13. *Fertoriam ſellam*, lib. 1. cap. 4. lib. 2. cap. 1. *Geſtatoriam ſellam*, lib. 1. cap. 5. *Fertorium lectum*, lib. 5 cap. 1. *Cathedram*, lib. 1. c. 5. unde *Cathedrarii* ſervi, apud Sidonium lib. 1. Epiſt. 11. qui *Lecticarii* aliis, φορεῖς, in Gloſſ. veteri. Liber Miraculorum S. Anaſtaſii Mart. ἀναλαβόμενοι ὖν αὐτὸν οἱ παῖδες αὐτοῦ, ἐπὶ φορείῳ ἀπήγαγον.

FERTOSUS. Hiſtoria Wambæ Regis Toletani pag. 820. *Si jam aſperas & inhabitabiles montium rupes percurriſti, ſi jam Fertoſa & ſilvarum nemora pectore confregiſti.* Idem forte quod *conferta*. Vide *Fretoſus* in *Fretum*.

1. FERTUM, Genus panis, in Gloſſis MSS. Iſidoro & Papiæ *dicitur oblatio, quæ ad altare fertur & ſacrificatur à Pontificibus, à quo Offertorium nominatur.* [Idem habet Gloſſ. Lat. Gall. Sangerm. *Fertum, Offerende.* Feſtus : *Fertum, Genus libi dictum, quod crebrius ad ſacra ferebatur, nec ſine ſtipe, altero genere libi : quæ qui afferebant Struſertarii appellabantur.* Vide *Ferteres*. *Ferta* Melitenſes vocant eleemoſynam, quæ tempore offertorii in Eccleſia colligitur.]

¶ 2. FERTUM, Nundinæ, Gall. *Feire*, Angl. *Fair*. Charta Matthæi Comitis Boloniæ apud Baluzium tom. 2. Hiſt. Arvern. pag. 97. *Conceſſi etiam ob amorem Sancti* (Jodoci) *& utilitatem Eccleſiæ Fertum ejuſdem quod eſt VIII. Kal. Auguſti, per quindecim dies prolongari, & cum omni libertate ratum & perpetuum haberi.* Vide *Feria* 3.

¶ 3. FERTUM, Quarta pars marcæ. Vide in *Ferto*.

FERTURA, Idem quod *Fertum* 1. quaſi *Offertura*, Oblatio. Gloſſ. Sax. Ælfrici : *Fertura* : ꞅeꞃꝼelac, i. hoſtia, munus, oblatio Miſſæ.

¶ FERVA, Idem quod *Ratu*, Bonorum inter fratres ſororeſque dividendorum portio ; quare lubens

legerem *Fratefchia* aut quid simile. Locus est in *Cota*. Vide *Fraternitas* 6.

FERVETUS, una è 12. speciebus auguriorum, de quibus in voce *Veuta*. Sic autem definitur à Michaële Scoto lib. de Physionomia cap. 56. *Fervetus, est augurium, quando tu exiveris domum tuam causa faciendi aliquid, & eundo prius, invenis vel vides avem vel hominem pausantem ante te in sinistra parte tui, & illud est tibi malum super negotio.*

¶ 1. FERULA, Vestibulum, seu porticus ad ingressum Ecclesiæ. Vita S. Basilii S. Amphilochio adscripta, Junii to. 2. p. 953. *Ingrediturque sancta Ecclesia Ferulam, qua etiam Ariani intraverant.*

¶ 2. FERULA, Tabula lignea, cujus percussione monachi congregantur. Charta an. 1417. ex Archivis S. Victoris Massil. *Congregabat capitulum ad sonum Ferulæ.* Ubi in aliis Chartis, *ad sonum tabulæ*. Vide *Tabula*.

3. FERULA, Baculus pastoralis, pedum, *cambuta*: insigne pastoralis dignitatis, atque adeo Papalis. Honorius Augustod. lib. 1. cap. 216. *Baculus . . . qui & virga pastoralis, & caputta, & Ferula, & pedum dicitur.* Vita Aldrici Episcopi Cenoman. num. 44. *Misit ei baculum pastorale, quod Ferula vocatur.* Luithprandus lib. 6. cap. 11. & ult. de Benedicto PP. exauctorato agens: *Pallium sibi abstulit quod simul Pontificali Ferula, quam manu gestabat, domino Papa Leoni reddidit, quam Ferulam idem Papa fregit.* Eadem habet auctor Appendicis ad Reginonem ann. 964. Anonymus apud Baronium ann. 1100. de Electione Paschalis II. PP. *Est locatus, in utrisque curulibus, sedibus scilicet eburneis, data est ei Ferula in manu.* Cencius Camerarius in Ceremoniali, de inauguratione Cælestini III. PP. *Idem electus sedet ad dexteram in sede porphyretica, ubi Prior Basilicæ S. Laurentii dat ei Ferulam, quæ est signum regiminis & correctionis.* [Occurrit apud Mabillonium to. 3. Annal. Bened pag. 117. Martenium tom. 4. Anecd. col. 78. &c. *Ferula Apostolica*, in Vita S. Bernwardi Episc. Hildesh. n. 24. sæc. 6. Bened. part. 1. p. 215. *Ferula pastoralis*, ibid. n. 41.] *Ferula Episcoporum*, in Annal. Francor. Bertinianis ann. 868. 869. apud Anonymum Salernitanum cap. 1. &c. νάρθηξ Patriarcharum CP. apud Pachymerem lib. 11. c. 1. *Ferula Abbatum*, apud Leonem Ostiens. lib. 3. c. 65. & Eckeardum Jun. de Casib. S. Galli cap. ult. Vide *Baculus*, *Cambuta*.

FERULA PERCUTI, Pœna olim fuit Monachorum delinquentium, ut liquet ex Regula Monacharum n. 11. & auctore Vitæ S. Wolstani. [*Ferula, Pamelle*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ FERUM. Fundatio Monasterii Fertetensis circa ann. 960. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 78. *Istas res superius nominatus . . . non possit commutare, nec alienare, neque à Fero donare, neque per vocem Vabrensis ipsum Monasterium destruere voluerit, non habeat licentiam ad faciendum.* Mendum est quod resarcire licet ex aliis donationum Chartis. Legendum ergo *neque ad fevum donare.*

¶ FERUNIA, φλεγμονή, *Tumor, inflammatio.* Supplem. Antiquarii. Lege & vide *Fervura*.

FERVORIUM. Ugutio: *Frixorium, Fervorium, patella vel sartago.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fervorium, Chauderon.*]

¶ FERVOROSUS, Fervens. Dicta B. Ægidii inter Acta SS. Aprilis to. 3. p. 240. *Ob Fervorosum caritatis actum.*

FERUSCULA, Parvola fera, animalculum. Histor. Episc. Autisiod. cap. 20. *Item aliam baccomcam . . . habet hominem & mulierem, & ad pedes eorum Ferusculas.* Ibidem: *Baccouicam anacteam . . . cum duabus Ferusculis pennatis.* Vide *Fera* 3.

¶ FERUTA, Vulnus, Ital. *Ferita* vel *Ferata*, Gall. *Blessure*. Chron. Parmense, apud Murator. to. 9. col. 791. *Quas domos cum omnibus eis existentibus combusserunt & destruxerunt in totum: & hoc fuit occasione mortis Francisci de Catena per eos facta, & Feruta in dominum Gerardum de Bosseto.* Ibid. col. 818. *Dictus dominus Potestas armata manu cum m. peditibus de populo more solito equitavit Colsarum ad domum Tortim de Turtis, & eam funditus diruerunt, occasione unius Feruta facta per eum, in una taberna, ut dicebatur, in Guidonem Ferrapecoram.* Vide *Ferita*.

¶ FERVUNCULUM. Vide *Furnadum*.

FERVURA, pro *Fervor*, Inflammatio. Vetus Moschionis Interpres: ζέσις, *Fervura*. Glossæ S. Benedict. cap. de Medicina: *Fervura*, φλεγμονή. Agobardus in Epist. ad Bartholomæum: *Quamvis exactiones istæ, super quibus movemur, non multum distent à vesicis turgentibus, vel sicut alia Editio dicit, Fervuris Ægyptiis illatis, &c.* Exod. 9. v. 9. 10. ubi Græcus Interpres, φλυκτίδες ἀναζέουσαι, &c.

¶ FESCENINA, FASCENNINIA. Gasp. Barthius in Glossario: *Fescennina, Jucundi cantus nuptiali*, ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot. Cardinalis de Aragonia in Vita Gregorii PP. IX. apud Murator. to. 3. p. 576. col. 1. *Et puerilis lingua garrulitas procacia Fescenina cantabat.*

¶ FESCENINI *versus* ii sunt Festo, *qui canebantur in nuptiis; ex urbe Fescennina dicuntur allati, sive ideo dicti, quia fascinum putabantur arcere.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fescinna, mulier quæ expellit fascinum. Fescennia, Chansons que l'en dit en bersant enfans pour endormir. Fescennius, Nuptial.*

FESSÆ, Nates, ex Gall. *Fesser*. Vide Miracula S. Bertini cap. 16. apud eruditum Mabillonium to. 3. Actor. SS. Ord. S. Bened.

FESSARA, *Gallina*, in Glossis. MSS.

¶ FESSARDARIA, FESSARDIA, Modus agri. Obituarium vetus MS. Fiscamn. *Octavo Calendas Maii, Anniversarium Petronille Hoguel, & habet de redditu decem quarteria bladi a l mensuram granarii de venditione Ricardi le Tortier, & in parva Fessardaria domum que fuit Ricardi de Paris, que solebat reddere quatuordecim solidos.* Instrum. anni 1257. in Chartulario ejusd. Monasterii: *Noverint universi quod ego Ricardus de Paris, de assensu & voluntate Sibilie uxoris mee, vendidi & omnino dimisi Abbati & Conventui Fiscanensi totum tenementum meum quod habebam in parochia S. Gervasii Rothomagensis in parva Fessardia inter terram Richardi le Borsier, &c.*

¶ FESSORADA, Eadem notione. Stephanotius in Fragm. Hist. MSS. to. 7. p. 175. ex Codice Saviniacensi: *Bernardus Clericus dedit ad Ecclesiam B. Petri de Mermanto & D. Gausmaro Abbati quatuor Fesseradas de vinea in territorio ejusdem Mermanti, propter fratrem suum Monachum, &c.*

¶ FESTA, fem. gen. f. Oblatio, seu offerenda quæ tribus præcipuis anni solemnitatibus fieri solebat. Stephanot. in Fragm. MSS. Hist. Aquit. tom. 4. p. 19. *Pontius de Lenaano dedit unum filium suum S. Petro, & cum eo infante fecit donationem ex hæreditate sua omnia quæ habebat in Ecclesia de Lendano, scilicet matricolam & sepulturam, & tres Festas & annum recetum, & in mansione Monachi v. recetos de pane & vino & carne.*

1. FESTAGIUM, Vectigal, aut tributum, quod domino villæ, aut feudi, penditur, pro facultate habendi & exstruendi domum in *villa*. Nam ut *culmen* in Lege Salica, pro domo, id est, pars pro

toto, usurpatur, sic apud Gallos nostros *Fastigium* domus, quod *Feste* dicitur, pro ipsa domo sumtum est : utpote quod eo posito, tunc demum domus appellari, eaque confecta dici possit. Atque ita *Fastigium* usurpat Charta Hugonis Ducis Burgundiæ pro Communia Coicheiensi an. 1252. apud Perardum p. 476. *Et quod eis præstare debent singuli singulis annis in festo Nativitatis Domini unam gallinam, & 5. solidos pro singulis Fastigiis domorum, & etiam pro foris, &c.* Galli dicerent *pour chaque pignon* : nam ita domus culmen vocamus. Vide in *Pinna* 4. Libertates Sacri Cæsaris an. 1327. apud Thomasserium lib. 3. cap. 16. *Festagium, hoc est, pro lo fest cujuslibet domus certam pecuniam, &c.* [In Biturig. p. 422. habetur *Feragium*. Charta Petri Comitis Autissiod. pro Habitantibus villam de Malliaco, apud eumdem Thomasserium in Biturig. pag. 709. *Quinque solidos monetæ Altissiod. pro Festagio domus suæ michi dabit.*]

Ejusmodi porro *Festagium* non semel occurrit in veteribus Tabulis. Charta Hervei Comitis Nivernensis an. 1218. *Omnes, qui in dictis villis mansionarii sunt, & erunt, singulis annis dabunt singuli de Festagio pro singulis domibus die festo SS. Apost. Simonis & Judæ 5. solid. Turon.* Alia Aimerici Vicecomitis Thoarcensis in Regesto 31. Chartophylacii Regii fol. 110. *Festagia domorum 20. sol.* Tabularium Constabulariæ Burdegalens. in Camera Comput. Paris. fol. 198. *Hominibus nostris de Oletone & heredibus eorum confirmamus quietanciam de Festagiis, & omnibus talliagiis, & exactionibus, &c.* Regestum Normanniæ signat. P. *Debent etiam 2. denarios pro Festagio domus quando nova est.* Regestum Andegavense : *Vinagium vero vel vinum, quod de propriis vineis Capituli B. Martini sumitur ultra Ligerim, per Ligerim liberum debet habere transitum, quod nihil pro eo debet dari, exceptis consuetis Festagiis, quæ dat Decanus.* Regestum Philippi Aug. fol. 69. *De fructu forestæ unaquaque mansura prædicta debet capere in tribus annis unum charetil per manum forestarii, donando singulis annis sex garbas, & pro Festagio domus suæ : quando facit eam novam, aliquis istorum donat forestario 12. den.* Charta Alphonsi Comitis Pictav. pro Libertatib. Rupellæ : *Sciatis, nos dedisse ... quitantiam de Festagiis & omnibus talliagiis & exactionibus & de omni pedagio, tam in villa nostra de Rupella, quam alibi, &c.* *Festagium Blesense*, in Charta ann. 1244. apud Hubertum in Hist. S. Aniani Aurelian. & in alia an. 1240. in Probat. Hist. Blesensis pag. 16. [*Festagium Castriduni*, in Chartul. B. Magdalenæ Castrodun. fol. 12. verso.] *Festage*, in Consuetud. Dunensi art. 26. 27. 28. Bituric. tit. 6. art. 3. de *Menetou* art. 19.

Id præterea juris distinctius exponitur in Charta Roberti Comit. Drocensis an. 1272. in Tabul. Castelli Lidi (*Château du Loir*) fol. 69. *Sachent tuit que comme nous eussons en nostre ville dou Chastеau dou Loir taille sus nos bourgois, & sus lour mesons de nostre ville devant dite, & nous aions entendu & esgardé dou conseil de prodes homes le preu de nostre ville dite. Nous voulons & ottroions desmes en avant, que la ville dou Chasteau dou Loir devant dite, & les mesons & les apentis, qui sont & qui pourront estre dou tousjours à venir, soient mis à Festage. C'est à sçavoir que chescun borgeois, ou autre qui aura meson, ou apentis en nostre ville, soient tenus rendre à nous, & à nos heirs, chescun an trois sols de Festage de Tournois, en monnoie courant, & l'apentis des oit deniers Tournois, &c.* Adde Perard. in Burgund. pag. 405. & Chopinum de Sacra Polit. lib. 3. tit. 4. n. 12. Vide *Festum* 5.

2. FESTAGIUM, Jus, quod colonis & villarum incolis competit sumendi in foresta Dominica, seu Domini feudi, culmen, vel *festum* ad conficiendam domum. Inquisitiones costumarum Andeliaci, de foresta : *Et omnes homines debent habere Festagium, scilicet festum, & 6. chevronos, & pro his debent bodellum 6. denar.* Idem Regestum Normannicum P. *Sanctus Laurentius in Lyons furcam* (habet) *ad hospitandum, & brancas ad ardendum, & Festum ad hospitandum, & ideo debet servare porcos Regis, vel reddere 4. solidos, & quærere les Bigres.* Idem Regestum : *Consumagii de ramagio habent mortuum boscum de cestuma, & residua carpentariorum, cum testis capellorum, & 2. furcas, & unum Festum ad hospitandum per liberationem, &c. quisque autem dat pro 2. furcis & pro la feste 14. denar. Turon.* Ex quibus patet, Jus exigendi *Festagium* à colonis primitus inductum ob facultatem iis à domino concessam extrahendi fastigii in silvis dominicis.

3. FESTAGIUM, præterea dicitur de furnis, molendinis. & aliis rebus ejusmodi, cum feriantur, vel otiantur : *Fester* enim est festum agere, & otiari. Computum Domanii Comitatus Pontivi ann. 1369. in Camera Comput. Paris. *Festages des fours & molins payez & rabatus aux fermiers d'iceluy, à Vincent Charles fermier de Martaingneville qui rabatus li ont esté de sa ferme pour 60. jours qu'il fut en Festage pour les Englez, &c. pour une semaine que ledit molin fu en Festage envers Toussains pour l'ost de Tournehen, & que les Englez passerent le blanquetasque, & aussi que l'armée de la mer ordennée par le Roy retourna au Crotoy, &c.*

¶ 4. FESTAGIUM, Gall. *Festage*, Jus epuli, *Droit de Festin*. Vide *Festum* 2.

¶ FESTEIARE, Diem festum agere, tripudiare, Gall. *Festoïer*. Charta an. 1497. *Ordinamus ... quod dicti homines in festis Maii proxime futuri solvere habeant carnes unius vaccæ, & carnes præterea debitas in uno prandio, & dicti homines panem & vinum, taberninos, & mulieres, ad Festeandum & cantandum. ... & omnes intersint in signum veræ pacis & unionis.* Vide *Festivare* 1.

¶ FESTIALIS, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Prestre, erent.* Joan. de Janua : *Festialis, Sacerdos vel orator per quem bellum indicitur & pax componitur, qui & Fecialis dicitur.*

FESTILIA, *Dies festi*, in Glossis Isidor. Papias habet *Festalia*, eadem forte quæ Græci ἑορταστικὰ appellabant. Concil. Calchedon. Act. 10. de Episcopo Iba : Ἔθος ἐστὶν ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα, ὃ πρὸ τῆς ἡμέρας διδόναι αὐτὸν ἐκ χειρὸς τοῖς κληρικοῖς φανερά τινα ἑορταστικά, ταῦτα μᾶλλον διδόναι ἡμᾶς πρότερον, ἢ οὕτως διδόασιν. Infra eadem ἑορταστικά, εὐλογίαι dicuntur : Εὐλογιῶν παρεχομένων, οἷος ἦν ἅπαν τὸ σύστημα τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν παρεῖναι.

1. FESTINANTIA. Breviloq. ex Ugutione : *Agina dicitur foramen, in quo se trutina vertit, vel dicitur Festinantia.*

2. FESTINANTIA, Festinatio : *Festina celeritas* ; in l. 52. Cod. Th. de Hæret. Acta Hadriani IV. PP. *Celeriter properabat ad urbem, & tanta Festinantia, ut, &c.* Itinerarium Gregor. XI. PP. *Mare ingreditur cum Festinantia.* Utitur etiam vetus Interpres Concilii VI. Oecumenici Act. 12. Passio S. Vitalis Mart. num. 3. Helmodus lib. 1. cap. 68. S. Bernardus in Vita S. Malachiæ, Anonymus de Gest. Friderici II. Imp. p. 778. Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 44. l. 3. Epist. 83. Cortusii in Hist. lib. 2. c. 8. Concilium Tolosan. an. 1229. c. 1. & Arelat. an. 1234. c. 5.

¶ 3. FESTINANTIA, Juramentum, sacramentum. Anton. Minuccius de Prato veteri Rubr. 8. c. 6. apud Schilter. *Festinantia quæ fit ante tres liberos homines, servari debet, nisi jure vel natura contraria sit.*

¶ FESTINARE. Vide *Festivare* 2.

¶ FESTINGMEN. Vide *Festingmen*.

FESTITATULA, pro *Festivitatula*, seu parva festivitas, apud Avitum Vienn. Epist. 79. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Festivitacula*, *Petite feste*.]

¶ 1. FESTIVARE, Diem festum agere à consuetis operibus cessando. Miracula B. Ambrosii Senens. to. 3. Martii p. 239. *Ubi præfatus pater singulariter & multipliciter Festivatur*. Et pag. 245. *Cujus dies transitus solemniter Festivatur in quibusdam Ecclesiis Italiæ*. Leges Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. Junii p. xxviii. *In quibus locis & diebus in reverentia sanctarum Reliquiarum Festivare consuevimus*. Vide *Festum S. Theclæ*.

2. FESTIVARE, vel FESTINARE, Convivio excipere apud Cantipratanum. [Vita S. Erconwaldi Episcopi to. 3. Aprilis p. 785. *Et ad orandum Deum dilectumque ipsius Erkonwaldum aliis Festivantibus, ta solus non attendis*. Gesta Trevir. Archiepisc. apud Marten. to. 4. Ampliss. Collect. col. 389. *Ibidem continue ipse Rex cum principibus & nobilibus, totoque vulgo, specialiter in die Natalis Domini solemnissimam habens curiam convivando Festinavit*.] In Vita Balduini Lutzemburg. Archiep. Trevir. lib. 2. c. 3. 13. lib. 3. cap. 10. & in Statutis Collegii Navarræi Parisiensis apud Jo. Launoium in Histor. ejusdem Collegii pag. 30.

FESTIVER, FESTINER, FESTIN. Vox ducta à festis, in quibus Christiani mutuis se conviviis, quæ *Agapas* vocabant, excipiebant: de quibus S. Augustin. Epist. 64. *Comessationes & ebrietates ita concessæ & licitæ putantur, ut in honorem etiam beatissimorum Martyrum, non solum per dies solennes, (quod ipsum quis non lugendum videat, qui hæc non carnis oculis inspicit) sed etiam quotidie celebrentur*. Infra: *Cum ista in cœmeteriis ebrietates & luxuriosa convivia non solum honores Martyrum à carnali & imperita plebe credi solent, sed etiam solatia mortuorum*. Vide eumdem l. 1. de Morib. Eccles. Cathol. cap. 34. Cumeanum de Mensura pœnitentiæ c. 1. initio, & quæ observat Savaro ad Sidonii lib. 4. Epist. 15. lib. 5. Epist. 14. & in voce *Agape*.

¶ FESTIVITAS, Festum, dies festus. Diarium belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. p. 187. *Condicta tertia Festivitatis die, populum cis junctum cum venerabili corporis Christi Sacramento, ad Tabor sonoris vocibus deducunt*. Concil. Toletan. XIII. inter Hisp. to. 2. p. 699. *Si quis Episcoporum à Principe vel Metropolitano admonitus, designato sibi dierum rationabili ad veniendum spatio, sive pro Festivitatibus summis, Pascha scilicet, Pentecoste & Nativitate Domini celebrandis,* .... *ad constitutam diem venire distulerit*. Occurrit ibid. to. 3. p. 167.

¶ FESTIVITAS, Anniversaria defuncti commemoratio, in Observat. præviis ad Vitam S. Sturmii sæc. 3. Bened. part. 2. p. 267. *Quatenus hæc eadem mirabilia divinæ operationis audientes, gratias divinæ Majestati referrent, & omnis jucunditas ipsius Festivitatis in ejus laude personaret*. Hæc sumsit Mabillonius ex Candido monacho qui ibid. habet: *Anniversariam Sturmii primi Abbatis fundatoris Monasterii Fuldæ memoriam, & omnium Fratrum nostrorum de hac luce defunctorum, in natale S. Ignatii martyris Christi* .... *in Missarum celebratione, psalmodiis & orationibus sancta celebrare sancivit*.

FESTIVITATES Feriales feminabus, non hominibus, in Charta an. 1226. apud Roverium in Reomao pag. 253. ubi disquirit de festis istis femineis.

FESTIVITATES VENDERE. Decreta Calomani Regis Hungariæ lib. 2. cap. 43. *Nullus Festivitates vendere præsumat*, id est, in festis diebus, ni fallor.

FESTIVITAS FRACTA, cum quis in die festo opus aliquod exegit, cujus forisfacti mulctam Archidiaconi ad se pertinere contendebant. S. Anselmus Cantuar. lib. 4. Epist. 99. *Audivi quod Archidiaconus vester accepit homines meos quasi pro forisfactura fracta Festivitatis, & de iis plegios accepit, nec ante eos voluit dimittere, quam plegios haberet, quod non sibi nec alicui personæ licet super homines meos*.

¶ FESTIVOSUS, Festious, promtus, alacer. Litteræ Humberti II. an. 1348. to. 2. Hist. Dalph. pag. 574. col. 2. *Confestim cum armis veniant ad exercitum nostrum infra burgum Miribelli, nemine remanente, exceptis illis castrorum custodientium, de quibus nullam volumus removere, in hoc adhibentes diligentiam Festivosam*.

¶ FESTIZARE, Italis *Festeggiare*, nostris *Festoier*, Ludis publicis operam dare. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 557. *Et ecce per Neapolitanam civitatem dicti regales incipiunt magnifice equitare & Festizare*. Occurrit rursus ibid. col. 580. Vide *Festeiare*.

FESTRA, pro *Fenestra dicitur, parva fenestra, unde Macrobius in Saturnal. Festra quidem est minuscolum ostium in sacrario*. Jo. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Festra*, *Fenestrette*.] Vide Festum.

FESTRAGIUM. Charta Guigonis Comitis Forensis an. 1253. pro Libertatibus Villarezii: *Pro hac siquidem libertate in dicta villa* ... *census bladi, denariorum & gallinarum duplicabunt, & duplicatum solvent annuatim in festo B. Martini hiemalis, & ad nullam aliud Festragium teneantur, vel cogantur*. Etsi in MS. sic exaratum sit, legendum tamen *Festagium* censuerim: nisi *Festragium* dictum sit pro *Fenestragium*. Vide in hoc verbo.

¶ FESTRUM, Fastigium, culmen, Gall. *Faîte*. Charta Domini de Luiriaco in Foresio an. 1417. *Quemadmodum Festrum dictæ domus importat à pede usque ad summum*. Vide *Festum* 5.

FESTUCA, FISTUCA, Signum & symbolum traditionis, vel translatæ possessionis, quam tradebat emptori venditor, aut qui modo quovis rei possessionem in alium transferebat. Frequentia autem hujus traditionis, ait Bignonius, ex facilitate descendit, quod *Fistuca* obviam sæpe occurrat. [Charta Fulquini pro Monast. Gemblac. an. 950. apud Miræum to. 1. Diplom. Belgic. pag. 141. col. 2. *Per hanc chartulam donationis sive per Festucam*, (hanc villam) *ad opus Sanctorum tradimus*. Et quidem ejusmodi chartis stipula seu *Festuca*, ut legitimæ essent, inserebatur, unde *stipulatio dicta*.] Exstat in Tabulario Campaniæ Bibl. Regiæ p. 535. Charta an. 1358. qua Abbas Arrevasiensis ex Bulla Apostolica: *Mercatores Romanos de bonis mobilibus Campsorum ubicumque possent in districtu Comitatus Campaniæ inveniri, Regis nomine, per traditionem cujusdam Apostolicæ Paleæ, secundum quod in tradendis possessionibus de consuetudine in istis partibus observatur* ... *investit*. Existimant alii, *fistucam* idem valere ac fustem, seu baculum, quo investituræ passim factæ leguntur: Glossæ Latin. Gr. *Festuca*, κάρφος, ῥάβδος: qua sane notione hæc vox usurpata videtur, idque infra docemus in voce *Fustis*, & verbo *Investitura*, ubi de baculo. Alii denique Francos nostros hac voce allusisse volunt ad *stipulationem*, de qua Jus Romanum, quam

Isidorus lib. 3. Orig. à *stipula* deductam opinatur: *Veteres enim*, ait ille, *quando sibi aliquid promittebant, stipulam tenentes frangebant, quam iterum jungentes sponsiones suas agnoscebant.* Scio, aliam à Varrone & JC. dari hujus vocis originem, de qua Menagius in Amœnitatibus juris p. 401. 2. Edit. Certe eo respexisse recentiores, par est credere: siquidem traditiones interdum *culmo*, interdum *stipulatione subnixa* dicuntur in veteribus aliquot Tabulis, uti in voce *Culmus* observamus.

PER FESTUCAM *Intercedentem*, &c. [id est per traditionem factam.] Vide *Lacina*.

FESTUCAM IN LAISUM (i. sinum) *jactare*, in Lege Salica tit. 48. Vide *Laisus*.

CUM FESTUCA *fidem facere*, [id est, tradita alteri parti festuca,] in eadem Lege Salica tit. 51. §. 2. & in Lege Ripuaria tit. 30. §. 1.

PER SUAM FESTUCAM *se exutum facere*, in Formul. veter. cap. 19. 39. 43. Placitum Childeberti III. Regis editum à Mabillonio: *Ut dum contra ipsa strumenta nihil habebat, quod diceret, nec quod apponereret, per sua Festuca se exinde* (f. exutum) *in præsenti dixit esse.* Vetus Notitia apud Perardum in Burgundicis pag. 32. *Per Festucam... easdem res legaliter guarpiverunt.* Alia apud eumdem p. 65. *Et per Festucam & fustum se per omnia exutum fecit.* Adde Probat. Histor. Vergiac. p. 43. Chronicon Laurisham. pag. 59. Mabillonium to. 4. SS. Ord. S. Benedicti pag. 342. n. 19. &c. Projiciebatur nempe *festuca* in ejusmodi *disvestitionibus*. Capitularia Caroli M. lib. 6. cap. 285. *Ut ergo omnis suspicio à nobis cunctis Sacerdotibus, & sancta Dei Ecclesia fidelibus funditus auferatur, profitemur omnes, stipulas dextris in manibus tenentes, easque propriis è manibus ejicientes, coram Deo & Angelis ejus, ac vobis cunctisque Sacerdotibus, ... nec talia facere, nec facere volentibus consentire, sed magis Deo auxiliante resistere.* Ademarus Cabanensis pag. 164. de Carolo Simplice: *Congregati* (Proceres Francorum) *in campo more solito ad tractandum de publica regni utilitate, unanimi consilio, pro eo, quod ignava mentis erat idem Rex, Festucas manibus projicientes, rejecerunt eum, ne esset eis ultra senior.* Le Roman de Charité MS.

> *Abés, respons-moi, que fais-tu,*
> *Qui jadis rompi le Festu.*
> *Au monde, &c.*

PER FESTUCAM WERPIRE, Eadem notione, projecta nempe vel tradita festuca, apud Marculfum lib. 1. for. 13. Charta Ottonis III. Imp. an. 997. apud Hermannum Stangefolium lib. 2. Annal. Circuli Westphalici pag. 203. *Et sicut mos est Laïcorum, cum Festuca semet ab eo exuit prædio.* [In Obituar. MS. Ecclesiæ Morin. p. 8. notatur quod prima die cujuslibet mensis Vicarii Ecclesiæ Morin. tenentur ire in Capitulum, & ibi resignare suos vicariatus per traditionem unius *festuca*.]

PER FESTUCAM *commendare*, *dare*, apud eumdem Marculfum lib. 3. form. 21. lib. 2. for. 4.

PER FISTUCAM *partiri*, apud eumdem lib. 2. form. 14.

SACRAMENTUM PER FISTUCAM *adhramire*, in Formulis veter. cap. 2. [Charta Chlodovei Regis an. 692. apud Mabill. Diplom. p. 474. *Quod & ita per Fistuca visus est adhramisse.*]

FISTUCA NODATA. Vetus Charta Longobardica apud Ughellum to. 3. Ital. sacræ pag. 49. *Omnia, quæ supra leguntur, legitimam facio vestituram per cultellum, Fistucum nodatum, wantonem, & wasonem terræ atque ramum arboris, me exinde foras expuli & werpivi, & absitum feci, & ipsius Ecclesiæ Monasterio ad proprietatem adhabendum concessi.* Adde p. 51. 61. [Charta an. 997. apud Mabill. to. 4. Annal. pag. 116. *Quam traditionem atramentarie, penna & pergamena manibus suis de terra levatis, Lege Salica fecit per Fistucum nodatum, ramum arborum atque per cultellum & guasonem.* Oblatio facta S. Sepulcro in Jerusalem & S. Mariæ Latinæ in Jerusalem in manu Abbatis S. Victoris Massil. ex Archivo hujus Monasterii: *Petrus Notarius Judex domini Imperatoris per wasonem terra & Fistucam nodatam, seu ramum arborum, atque per cultellum & wantonem, seu wandalagine & sic per hac cartula Lege mea Salica.*] Occurrit eadem formula passim in Tabulario Casauriensi, in Charta Mathildis Comitissæ apud Franciscum Mariam in Mathildi lib. 3. p. 105. in aliis an. 1109. & 1111. apud Chiffletium in Luminibus Salicis cap. 6. in aliis ann. 961. 1028. 1019. apud Chiezam in Hist. Pedemont. cap. 20. 21. & 39. Guichenonum in Probat. Hist. Sabaud. pag. 18. 21. 13. &c.

EXFESTUCARE, Idem quod *Festucam* tradere, abjicere, rem abdicare, *Déguerpir*, [Leodiensibus, *Effestuer*,] quod qui rei dominium in alterum transferebat, aut illius juri renunciabat, *Festucam* seu stipulam possessori tradebat in signum dominii translati, vel eam in terram projiciebat, tanquam re, quam in alium transferebat, se exueret. Adelbertus Abbas Heidenheimensis: *Omnibus ergo Canonicis usque ad unum Episcopo consentientibus & præbendam pro Deo & pro denominata recompensatione Exfestucantibus.* Adde pag. 353. Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandr. n. 65. *Fidem & hominia, quæ hactenus vobis servavimus, Exfestucamus, damnamus, abjicimus, ... finita responsione ista, arreptis festucis, Exfestucaverunt illorum hominum fidem, &c.* Adde n. 141. 152. Cæsarius lib. 2. Miracul. cap. 12. *Miser juvenis à villico persuasus, creatorem suum ore suo negavit, manu Exfestucavit, diabolo homagium faciens.* Charta Conradi Imp. ann. 1143. in Metropoli Salisburgensi to. 1. p. 158. *Potestatem, quam jure advocatiæ super ministeriales Ecclesiæ Frisingensis habere videbatur... secundum consuetudinem Curiæ omnino Exfestucavit.* Charta Manassis Episc. Lingonensis an. 1186. in Tabulario Monasterii Albæripæ lib. 2. *Nihil sibi de omnibus retinens, sed omnia Exfestucans.* Vetus Charta an. 1231. apud Duchesnium in Hist. Guinensi pag. 497. *In manu mea ... legitime resignavit & Exfestucavit.* Vide pag. 74. Occurrit passim, in Chron. Abbat. S. Trudon. lib. 10. pag. 483. lib. 12. pag. 506. apud Othon. Frising. lib. 7. Chr. cap. 14. de Gest. Frider. lib. 1. c. 6. Ægidium Aureæ Vall. in Episcop. Leod. cap. 14. & 21. Albertum Aq. lib. 5. c. 35. Anonymum in Miracul. S. Ursmari per Flandr. n. 12. in veteribus Chartis apud Bollandum 6. Feb. pag. 920. Duchesnium in Hist. Guin. pag. 58. 131. 182. 499. in Chron. Andrensi p. 379. &c. *Cum Exfestucatione werpire*, in Charta Desiderii Episc. Morin. an. 1177. apud Malbrancum lib. 10. de Morin. c. 29. & 37. & in Tabulario S. Bertini. Vide Gallandum lib. de Franco alodio p. 325. 326. Scribitur & *Effestucare* apud Buscium in Chron. Windesem. lib. 1. cap. 17.

FESTUCARE, Idem quod *Exfestucare*. Charta ann. 1151. apud Duchesn. in Hist. Guin. pag. 667. *Ac legitima donatione tradidimus, coram his testibus Festucavi, &c.* Charta Philippi Comitis Flandriæ an. 1159. in Tabulario Monasterii S. Bertini:

Triginta septem mensuras, quas àque tenebat, in manus meas reddidit & Festucavit. [Gerardus in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 353. *Nihil potuisti sine Dei permissione: modo autem Dei jussione:* Dimittite itaque, & dimittemini; *quod ego primus faciam, vos me sequimini. Et sine mora ab omnibus: Festucamus omnia.*]

INFESTUCARE, In possessionem mittere, *adheritare.* Charta an. 1300. in Hist. Guinensi: *Par l'enseignement & le jugement des hommes devant dis, nous sumes adheritez, & li dis Hues desheritez: & en werpi & Enfestua une partie & la terre, si que n'i en eut, ni retient, & nous sumes enheritez bien & à loi, &c.*

¶ 1. FESTUM, Dies solemnis memoriæ alicujus mysterii vel Sanctorum sacratus. Non eadem vero omnium festorum solemnitas, alia enim alia celebrior, earum officii vel cæremoniarum quarum pompa in quibusdam major, in aliis minor. In solemnioribus à consuetis operibus abstinere fuit solitum à vespera ad vesperam. Statuta Augerii Episc. Conseran. sæc. 13. *Dies Dominicos & festivos absque aliquo servili opere a vespere in vesperam devote ac reverenter in vestris Ecclesiis coli facite.* Hujus vero moris vel præcepti qui transgressores inveniebantur, ut scribit Episcopus Carcassonensis an. 1275 apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1151. *Per tres dies Dominicos vel Festivos in camisia & braccis stare debebant ante altare, dum missarum solemnia celebrabantur.* In Statutis vero Synod. Ecclesiæ Tecorensis apud eumdem to. 4. col. 1109. *Si dives sit, solvant quinque solidos ad luminare suæ Ecclesiæ; pauper, quinque dies Dominicos sequatur processionem in camisia & femoralibus, habens super collum instrumentum cum quo operabatur.* Festa autem proximæ hebdomadis inter Missarum solemnia post communionem annuntiabantur à Diacono, ut discimus ex antiquo ordine Romano ad usum Monasteriorum apud Marten. to. 5. Anecd. col. 105. *Postea quidem* (communione scilicet peracta) *accipiens Diaconus calicem in dextera parte altaris, elevans eum in manibus suis, pronuntians Natalitia Sanctorum in ipsa hebdomada venientia, ita dicendo: Illa feria veniente, Natale est S. Mariæ, aut Confessoris, vel aliis Sancti cujus evenerit, secundum martyrologium. Et respondent omnes, Deo gratias.*

FESTA DOMINICA, Martyrum, Confessorum, apud Christianos, instituta vel ab ipsis Apostolis, vel Conciliis. S. Augustinus Epist. 118. c. 1. *Illa autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, datur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri, sicut quod Domini Passio, & Resurrectio, & Ascensio in cælum, & Adventus de cælo Spiritus sancti, anniversaria solemnitate celebrantur.* Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. c. 34. *Festivitates Apostolorum seu in honore Martyrum solemnitates antiqui Patres in venerationis mysterio celebrari sanxerunt, vel ad excitandam imitationem, vel ut meritis eorum consociemur, atque orationibus adjuvemur: ita tamen, ut nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum offeramus, quamvis in memoriis Martyrum constituamus altaria.* Eadem habet Rabanus lib. 2. de Instit. Cleric. c. 43. Alcuinus lib. de Offic. div. *Sanctorum dies, quibus de hoc sæculo migraverunt, solenniter & cum magna exultatione celebramus adeo, ut in ipsis, abstinentia aliquantulum rigore laxato, paululum remissius vivamus.* Infra: *Cum antiquos natalitia sua, vel suorum affinium, quibus in hanc miseram effusi sunt vitam, tanta hilaritate invenimus celebrasse, ut etiam omni corporea voluptati licenter operam darent, quanto nos spirituali hilaritate sanctorum Patrum natalitia convenit celebrare, quibus non ad miserias nascuntur; sed de miseriis ad gaudia transierunt sine fine possidenda, non nos corporalibus illecebris resolventes, ut faciebant pagani; verum cantetis spiritualibus, Hymnisque cælestibus in Christo tripudiantes, ut Christiani. Quamvis nos deceat etiam corporaliter aliquantulum remissius, quam cæteris esse vivendum, propter quosdam, ut reor, hebetiores, qui nihil putant esse festivum, nisi quod viderint corporali delectatione mellitum.* Vide Durandum l. 7. c. 1. Baronium de Martyrolog. Rom. cap. 4. in Annal. an. 58. n. 81. an. 263. n. 14. Covarruvian l. 4. Var. resolut. cap. 19. & Filesacum l. 1. Select. cap. 6. ubi plura de festis Christianorum.

FESTA ANNALIA, ANNUALIA, Præcipua totius anni festa, unde nomen. Odo Cluniac. l. 1. de Vita S. Geraldi c. 15. *Si tamen in eisdem feriis Festivitas Annualis evenisset, abstinentiam ita solvebat, ut &c.* Charta Hugonis Ducis Burgundiæ pro fundatione S. Capellæ Divion. an. 1172. apud Peraedum: *In Festis Annalibus, id est, in Nativitate Domini, in Pascha, in Pentecoste, & in omnium Sanctorum.* Ita in Charta Alphonsi Imp. apud Hieron. Vignerium in Hist. Alsatica pag. 143. Regestum Parlam. B. fol. 51. verso sub. an 1279. *In 4. Festis Annalibus, videlicet Nativitatis Domini, Resurrectionis Dominica, Pentecost. & omnium SS.* 1. Reg. f. 123. *Qui faciunt burgesiam apud Castrum Nantonis in tribus Festis Annalibus, &c. Festa Annalea*, in Statuto Philippi Pulcri ann. 1302. cap. 57. 59. in Charta Odonis Episcopi Paris. an. 1199. apud Sammarth. in Gall. Christ. *Dies Annales*, in Ordinat. Hospitii S. Ludovici Regis an. 1261. *Feste Annaul*, in Charta vernacula Hugonis Ducis an. 1268. apud Duchesnium. *Festes annuelles*, apud Joinvillam in Hist. S. Lud. p. 124. Adde veteres Consuetudines Bituricenses apud Thomasserium pag. 250. 275. *Festivitates præcipuæ, Domini Natale, Pascha, Pentecoste, & si quæ principales reliquæ solennitates*, quas Presbyteri & Diaconi, qui in villulis deserviunt, cum Episcopis suis in civitatibus celebrare tenentur, in Concil. Arvern. cap. 15. Missas quippe, ut in hisce festis majoribus, in oratoriis facere aut tenere prohibentur Presbyteri in Concilio Agath. c. 21. ita Laici præcipui, seu *natu majores, Pascha & Principales Festivitates sub præsentia Episcopi tenere* jubentur, in eod. Concilio Arvern. c. 15. & Aurelian. IV. c. 3. In Agathensi vero cap. 18. statuitur, ut *sæculares, qui Natale Domini, Pascha, & Pentecosten non communicaverint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.* Quæ quidem festa *Festivitates Festivitatum* appellantur à Brunone Signiensi Episcopo apud Petrum Diaconum lib. de Viris illustr. Casin. c. 34. Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. cap. 52. *Restant illa nominatissima solennitates totius universalis Ecclesiæ speciali gaudio suscipienda, prædicanda pariter & celebranda, Natalis Dom. nostri J. C. sanctum Pascha, Pentecosten, summorum Apostolorum Petri & Pauli, atque Assumptio S. Mariæ. Ista igitur Festivitates cæteras, quasi quodam superlativo gradu, transcendunt, in quibus omnia superiori narratione latius explicata, ex asse complentur.* Vide Chartam an. 1247. in Hist. Monasterii S. Mariæ Suession. pag. 454. & aliam an. 129. apud Galiandum de Franco alodio pag. 252.

¶ FESTA BRACHIORUM, quæ & *Manualia* dicuntur, inferioris ordinis & minoris solemnitatis

Festa, in quibus ea tantum opera prohibebantur quæ sine *equis & carrucis* fieri non possunt. Statuta Eccl. Meldens. an. 1493. to. 2. Hist. Meldens. inter Instr. pag. 542. *Quo nimia multitudo Festorum indigentibus non sit oneri, neque tædium generare indevotis... videatur, prohibitionem negociationis in non solenmioribus Festis, quæ Manualia seu Brachiorum vulgo appellantur, in quibus videlicet ipsa prohibitio per totam diem ad ea duntaxat opera & negotia quæ sine equis & carrucis fieri possunt se extendebat.* Et infra: *Præcipuorum autem & aliorum non præcipuorum, vulgo quondam Brachiorum & Manualium, nunc vero devotionis seu ad devotionem nuncupatorum Festorum observationis ordo subsequitur, &c.* Adde Statuta Eccl. Senensis sec. xvi.

¶ Festum Cantoris dicitur in multis Galliæ Ecclesiis Festum primæ classis, teste Macro in Hierolex. quia tunc ad Cantorem spectat officium ordinare; eadem ratione *Festum Succentoris*, vocatur Festum secundæ classis.

¶ Festum Colibile, Quod colitur, in Statut. Avenion. an. 1570. edit. 1612. lib. 2. Rubr. 32. art. 1. *Diebus Festis colibilibus, &c.*

¶ Festum *dividitur in Festum Duplex, & in Festum Simplex. Festum Duplex dividitur in Principale Duplex, in Majus Duplex, in Minus Duplex, in Inferius Duplex... Festum Simplex dividitur in Invitatorium Triplex, Invitatorium Duplex. Invitatorium Simplex.* Ita Breviarium vetus asservatum in Monasterio Benedictinarum Anglic Pontisar.

Festum Duplex, cum duo Festa concurrunt eodem die, quo casu dignioris Festum agitur, alterius sequenti. Quædam autem *Festa* dicuntur *in totum duplicia*, quædam *simpliciter duplicia*, quædam denique *semiduplicia*. Dicuntur quædam *duplicia* in quibusdam Ecclesiis, pro eo, quod responsoria, tam majora, quam brevia, & versus à duobus cantantur, & quia omnia incipienda à duobus incipiuntur, & quia antiphonæ in Matutinis & Vesperis duplicantur: dicuntur enim Completæ, & ante Psalmum & post, sicut est Festum Natalis Domini, S. Stephani, S. Joannis Evang. Circumcisio Domini, Epiphaniæ Purificationis, Annuntiationis, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes S. Joannis B. Apostolorum Petri & Pauli, S. Laurentii, Assumptionis B. Mariæ, Nativitatis ejusdem, & Dedicatio Basilicæ. Atque hæc sunt majora duplicia. Vide Ordinat. Præmonstrat. cap. 15. pag 914. *Minora* autem *duplicia Festa* sunt 2. & 3. feria infra octavas Pentecostes, Commemoratio S. Pauli Apostoli. Octava Apostolorum Petri & Pauli, & Assumptionis, & quodlibet Festum, quod unaquæque Ecclesia duplex ordinaverit celebrari. *Semiduplicia Festa* sunt, in quibus præmissa omnino non observantur; sed tantum tertium, sextum & ultimum responsoria cantantur à duobus, nec incipiuntur à duobus, nec duplantur antiphonæ, licet versus & brevia responsoria à duobus dicantur. Et sunt hæc semiduplicia Festa SS. Andreæ, Nicolai, Luciæ, &c. Ita Beletus c. 57. & Durandus lib. 7. Ration. c. 1. n. 31.

¶ Festa per totum Duplicia, De quibus fit in utrisque Vesperis. Statuta Synod. Ecclesiæ Argentin. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 532. *Festa a Clero nostræ civitatis & diœcesis cum officio de Festis per totum duplicibus instituto, &c.*

Festa Quadruplicia, in Statut. Ord. Præmonstrat. dist. 2. c. 1. *In Festis, quæ apud alios vocantur triplicia, apud alios Quadruplicia, majora, aut præcipua, &c.*

¶ Festum de Quarto Duplici, Major solemnitas. Charta Petri Abbatis S. Crucis de Talemondo Lucionensis Diœc. an. 1366. *Item quotiens Conventus faciet servitium pro benefactoribus dicti Monasterii.... Et quotiens ibit in processione revestitus vel aliter extra Monasterium .... vel quando Conventus revestitus erit pro recipiendo aliquem Prælatum .... tenebitur dictus aquarius & dare & administrare dicto Conventui, sicut supra dictum est de solemnitatibus & Quartis Duplicibus.*

Festum, seu Festivitas Triplex, de cujus officio multa in secunda parte Ordinarii MS. Ecclesiæ Rotomagensis, qua voce intelliguntur majora festa, ut Natalis, Paschatis, &c.

☞ Ideo autem ejusmodi Festivitas *triplex* nuncupatur, quod ter Antiphona ad *Magnificat* recantatur, scilicet ante illud canticum, in fine ejusdem ante *Gloria Patri*, &c. & rursus post hunc versum. Quod etiamnum fit in Diœcesi Parisiensi in solemnioribus illis antiphonis quæ Natalem Christi præcedunt.

Festum trium Lectionum ibidem & in Statutis antiq. Cartusiensib. 1. par. c. 30.

Festum novem Lectionum, in quo novem Lectiones dicuntur in Matutinis cujusmodi sunt majora Festa [Statuta Ecclesiæ Biterrensis ann. 1368. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 638. *Item, statuimus quod Festa illorum Sanctorum quorum nomina in Missæ canonibus specialiter recitantur, sub novem Lectionum officio celebrentur.*] Liber Ordinis sancti Victoris Parisiensis cap. 3. *In omnibus Festis novem Lectionum debent Fratres coram tenere silentium.* Vide Ordinar. Præmonstrat. cap. 15. pag. 915.

Festum 12. Lectionum, in quo 12. Lectiones. Vide Statuta antiqua Cartusiensia 1. part. cap. 29.

Festum Dominicale, seu cujus Dominicale nora celebratur, in Ordinario MS. Ecclesiæ. Rotomag.

Festa in Cappis, Majores solenitates, in quibus inter Missæ solennia & Vesperas deferuntur Cappæ à ministris Chori Ecclesiæ. Tabularium Fossatense fol. 122. *Dederunt etiam Ecclesiæ albas paratas, ... de quibus induuntur in Festis, quæ fiunt in dicta Ecclesia in albis, vel in Capis, &c.* Consuetudines Eveshamensis Monasterii in Anglia: *Et ad omnes collationes Festivitatum tam in Cappis, quam in albis, &c.* Mox: *Debent etiam habere caritatem de cellario ad prandium singulis diebus octabarum principalium Festivitatum, quæ octab. habent, exceptis diebus, quibus sunt in Cappis.* Vitæ Abbatum S. Albani: *In Festis, quæ in Cappis sunt & maxime præcipuis*, p. 80. 83. [Vide Statuta Ecclesiæ Pictav. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 1074.] Observat Watsius in Missa Mozarabum aliquando occurrere *Festum trium, vel sex, vel novem Capparum.* [*Festum Caparum* sæpius occurrit in Statutis Card. Trivultii Abb. S. Victoris Massil. ann. 1535. Sed hæc Monachos potissimum spectasse colligitur ex Gocelino in Hist. Translat. S. August. sæc. 6. Bened. part. 2. p. 759. *Ut annuatim ejus Festivitas in Cappis celebraretur, uti Monasteriis usu dicitur.*]

¶ Festum unius Ordinis, Idem videtur quod hodie Festum duplex minus. Liber de doctrina Novitiorum Ord. Grandim. cap. 1. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 1827. *Officium vero B. Mariæ etiam in Festis unius Ordinis non dimittas, sed secrete dicas taliter, quod tumultum non facias.*

Licet de Festis Dominicis & Sanctorum ex professo commentatus sit Baronius in Notis ad Martyrologium,

tyrologium, quædam tamen de iis, quæ observationem aliquam postulant, hic leviter attingemus, ordine literarum servato.

FESTUM S. AGNETIS celebrari cœptum est propter quoddam miraculum, quod octavo die suis contigit parentibus ad ejus tumulum lamentantibus. Ita Beletus cap. 75.

FESTA ANIMARUM, seu Commemoratio Defunctorum 2. Novembr. Gall. *la Feste des Ames*, nempe *des Trépassez*. [Charta an. 1044. apud Mabill. to. 4. Annal. p. 459. (Bruno Episcopus Leucorum) *Capellano assignat... privatas Missas, primam Missam ad corpus defuncti, peras scilicet peregrinorum benedicendorum, nuptias... sepulturam albatorum, confessiones, Festum sanctarum Animarum absque candela.* Statuta Eccl. Cadurcens. &c. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 766. *Festa communia Animarum defunctorum generaliter celebrantur in crastinum omnium Sanctorum, & in crastinum B. Hilarii, & in quibusdam etiam locis de consuetudine speciali in crastinum octavarum Pascha & Pentecostes, & si in his sit Festum duplex transfertur ad diem sequentem commemoratio defunctorum, & celebrantur hac Festa defunctorum usque post Missas, nec propter officium defunctorum debet omitti dictis diebus officium regulare.* Memorantur præterea quatuor Festa Animarum in Charta an. 1288. ex Tabular. S. Victoris Massil.] Matth. Westmon. an. 1244. *In crastino Animarum convenientibus omnes Angliæ Magnates, &c.* Adde eumdem ad an. 1246. & Annales Colmarienses ann. 1286. Id Festum, vel potius Commemorationem instituisse primum in suis Monasteriis sanctum Odilonem Abbatem Cluniacensem, ex quo ad cæteras Ecclesias transiit, scribunt Petrus Damiani in Vita S. Odilon. Radulfus de Diceto an. 966. Sigebertus an. 998. Udalricus in Consuet. Cluniac. lib. 1. cap. 42. Durandus lib. 7. cap. 35. &c. Vide Ditmarum lib. 6. pag. 70.

FESTUM ANNUNTIATIONIS DEIPARÆ, de quo copiose Baronius ad Martyrologium. Tantum moneo, Festum istud *Marzache* olim à nostris appellatum, quod in mensem Martium incidat. Regestum Censuum & Feodorum Carnotensis urbis f. 67. *Sachent tous, qu'en l'an de grace* 1286. *le Jeudi d'emprés la Marzache, que Henry, &c.* De hoc Festo sic Nomocanon nuper editus à V. C. Jo. Bapt. Cotelerio c. 2. Τῇ εὐαγγελισμῷ τὸν ἰχθὺν τὸ σῶμα ἀπονέμειν, ἐπὶ σῶμα μία τῶν ἑορτῶν.

¶ FESTUM APOSTOLORUM, de quo Micrologus cap. 55. *Festivitas SS. Jacobi & Philippi & omnium Apostolorum.* Hæc olim apud Latinos Kalendis Maii, qui dies hodie Apostolis Jacobo & Philippo tantum dicatus, apud Græcos vero 30. Junii, celebrari solita.

FESTUM ARCHITRICLINI. Vetus Inquesta apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag. 1073. *Vidit enim, quod viventibus Imperatore Federico & filio ejus, in Festo Architriclini custos Canonicorum, Jacobus nomine, ad petitionem Domni Ambrosii, tunc Abbatis, portavit crucem.* Paolo supra, *dies Architriclini* appellatur, quo vocabulo Dominicam secundam post Epiphaniam, in qua Evangelium Joannis c. 2. de Nuptiis in Cana recitatur in Ecclesia Mediolanensi, recte conjicit idem Puricellus. Factum porro ipsum miraculum in Cana 6. Januarii, ac proinde ipso Epiphaniæ die, consentiunt Scriptores omnes.

¶ FESTUM ARMORUM CHRISTI, Idem quod infra *Festum Coronæ Christi*.

FESTUM ASSUMPTIONIS DEIPARÆ, de quo Baron. ad Martyrol. & Steph. Baluzius ad Capitular. Reg. pag. 1171. Beletus cap. 146. & alii, à Baronio laudati. Quando vero & qua occasione in diœcesi Morinensi feriatum esse incœperit, produnt Annales Francor. Bertiniani ann. 862. Vide Vitam S. Theodardi Episcopi Narbonensis apud Catellum pag. 760.

FESTUM AZYMORUM, Pascha, apud Ordericum Vitalem lib. 11. pag. 816.

FESTUM S. BLASII. Cur hac die populos lumina pro domibus, vel animalibus accendere soleret, atque adeo eleemosynas largiri, docet Honorius Augustod. lib. 3. cap. 25.

¶ FESTUM CALENDARUM, in Charta Massiliensi an. 1522. *Singulis annis solvere teneantur census ad Festum S. Johannis Bapt. & ad Festum Calendarum.* Quod utrum Kalendas Januarias spectet, an Nativitatem Christi in dubium venire potest. Et quidem Massiliæ etiamnum *Calenes* vocant Festum Nativitatis Christi: quo nomine etiam donatur cœnula quæ apud ipsos in vigilia hujusce solemnitatis more Romanorum fit non sine apparatu; docta forsan vocis origine, quod Massiliensibus haud infrequens, à Græco καλῶ, voco, quod ad hanc cœnulam propinquos & agnatos vocare soleant: nisi mavis deducere à καλεῖν, convivari, κάλεσμα, convivium, epulum, compotatio. Vide Gloss. med. Græcit. & *Kalendæ*.

¶ FESTUM CAMPANARUM nuncupatur in quibusdam provinciis Festum Annuntiationis Deiparæ: forte quod hac die ad Salutationem Angelicam solemnius pulsantur Campanæ.

FESTUM CATHEDRÆ *S. Petri Antiochia*, 22. Febr. quod *Natale Petri de Cathedra* dicitur in veteri Martyrologio apud Bucherium 8. Kl. Martii. Vita S. Lauriani Episcopi MS. *Erat enim solennitas Cathedra, quam celeberrimam ex more plebs habebat Romana, eo quod sessio Pontificalis Apostoli ea die primum fuisset dedicata, id est, quinto decimo Kl. Febr.* De hoc Festo agunt S. Augustinus in Append. de Divers. Serm. 74. Concil. Turon. II. c. 22. Petrus Damiani lib. 1. Epist. 20. Beletus c. 83. Durandus lib. 7. cap. 8. Baronius ad Martyrolog. Bollandus 18. Januar & 22. Febr. Baluzius ad Capitular Reg. p. 1172. Vide infra *Festum B. Petri Epularum*.

FESTUM COMPASSIONIS B. MARIÆ. Vide Synodum Coloniensem an. 1423. cap. 11.

FESTUM CONCEPTIONIS B. MARIÆ aiunt institutum ab Ildefonso Archiepisc. Toletano, ut est in ejus Vita. Alii ex quadam revelatione ab Herberto Abbate Ramesiensi, ut Monasticum Angliæ. to. 1. pag. 240. & Gaufredus Vosiensis cap. 12. Ab Anselmo denique Cantuariensi Archiepiscopo, Concilium Londoniense an. 1328. c. 2. Cœptum in Gallia celebrari circa annum 1145. ex S. Bernardi Epist. 174. colligit Baronius ad 8. Decembr. quem vide, ut & Lucam Tudensem lib. 3. contra Valdenses c. 20. Quando vero apud Græcos cœperit, vide Combefisium to. 1. Auctar. Bibl. Patr. pag. 1223.

FESTUM CONVERSIONIS S. PAULI, cur celebretur, pluribus docent Innocentius III. lib. 1. Epist. pag. 29. Edit. Venetæ, & Durandus lib. 7. cap. 4.

FESTUM CORONÆ CHRISTI. Henricus Rebdorff. an. 1357. *Hic etiam PP.* (Innocentius VI.) *ad supplicationem Regis Caroli speciale Festum in honore instrumentorum Dominica Passionis, videlicet hasta, clavorum, & aliorum, in partibus Alemannia &*

Bohemia solenniter celebrandum indixit, feria 6. post Octavam Resurrectionis Dominicæ, & super hoc indulgentias dedit, & hoc fecit propter reverentiam Imperialium insignium, quod aliqua de prædictis instrumentis Rex Romanorum, seu Imperator in sua tenet custodia. Cujus quidem Coronæ festum in Regno Franciæ celebravit. Magnum Chron. Belgic. p. 304. *Carolus IV. Imp. a Rege Franciæ obtinuit spinam unam de Corona Domini. Unde promeruit à PP. Innocentio VI. Festum fieri de Corona & Clavis Domini, quod celebratum feria 6. post octavam Paschæ, cum proprio cantu, & officio divino.* Auctor vero Vitæ Innocentii VI. pag. 117. *Festum de Lancea & Clavis Domini vocat.* [Consule, si placet, Haltausium in Calendar. Germ p 91. Ludewig. Dissert. de Noriberga insignium Imperii titulari in Append. & Seelen. Dissert. de Festo Lanceæ & Clavorum Christi.] Vide *Lancea Constantini M.* & *Regalia* 2.

FESTUM CORONÆ DOMINI, seu Susceptionis Coronæ Dominicæ à S. Ludovico, in Usibus antiquis Cisterciensib. cap. 65. Vide Hist. nostram Gallo Byzantinam lib. 4. n. 11. 12. 13.

FESTUM CORPORIS CHRISTI, seu, ut vocant, *Sacrosancti Sacramenti*, celebrari primus instituit Urbanus IV. PP. 5. feria post Octavam Pentecosties an. 1264. Thierricus Vallischolar. in Urbano pag. 241.

Sic digne statuit, ut in anno Corporis hujus
Tam Festum celebre fiat in orbe semel,
Post Pentecostes octavas luce Jovis, nam
Consumi Christus fecerat ista die.
Hocque sui terno fecit Papatus in anno,
Officiumque novum continet ista dies.

Adde Hocsemium in Episcop. Leod. c. 6. Thomam Walsinghamum pag. 111. Quid vero Festo isti indicendo occasionem præbuerit, pluribus edisserit Chapeavillus in Tractatu Historico de Vera Origine Festi Corporis Domini, post 2. tom. Rerum Leod.

FESTUM S. JOANNIS BAPTISTÆ NATALIS. S. Augustin. Homil. 44. cap. 2. *Quia in magno sacramento natus est Joannes, ipsius solius juste Ecclesia Natalem diem celebrat: & Natalis Domini celebratur; sed tanquam Domini. ... Passionum diem servis plurimis celebramus, Nativitatis diem nemini nisi Joanni.* Vide eumdem Serm. 21. de Diversis, & Serm. 23.

FESTUM DECOLLATIONIS S. JOANNIS BAPTISTÆ. Vide Beletum cap. 147.

FESTUM DIVISIONIS APOSTOLORUM notatur in Martyrologiis Bedæ, Usuardi, & aliorum 15. Julii, quo scilicet Apostoli in diversas orbis provincias profecti sunt, ac dispersi sunt: unde *Festum de Dispersione Apostolorum*, apud Albertum Stadensem an. 1098. appellatur. Kalendar. S. Victoris Parisiensis: 2. *Id. Julii Divisio Apostolorum ad prædicandum.* Chronic. Elwangense, & Compilatio Chronologica an. 1291. *Rex Romanorum Rudolphus obiit in Divisione Apostolorum.* Chronicon Montis S. Agnetis can. 10. an. 1041. *In crastino Divisionis Apostolorum.* Huc respexit Paulinus Natali 9.

... Lux populis festiva recurrit,
Qua sanctus quondam cœlo demissus ab alto
Spiritus igniso divisit fulmine linguas.

Vide Baron. an. 44. n. 15. 14. [In Missali Hierosolymitano Equitum Argentorati an. 1505. impresso, ut scribit Hofmannus in Lexico v. *Apostolorum Festum*, reperitur sub die 16. Julii commemoratoria Missa, quando Apostoli ad prædicandum per orbem divisi sunt, sub titulo: *Divisio Apostolorum.*]

FESTUM EXALTATIONIS S. CRUCIS. Vide Beletum cap. 151. Durand. lib 7. c. 29. Auctorem Vitæ Gregorii IX. PP. à Bosqueto editum p. 221. Baron. an. 628. num. 2. Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ p. 426. &c.

¶ FESTUM S. FILIASTRI. Vide in *Filiaster*.

FESTUM HYPAPANTES, seu *Occursus Domini*, 2. Febr. celebrari cœptum CPoli anno 15. Justiniani M. ut auctor est Theophanes. Vide Durandum lib. 7. cap. 6. num. 5. Baronium, &c. & infra in verbo *Hypapante*.

FESTUM S. JACOBI die 25. Julii celebratur, non quod hoc die decollatus fuerit sed in Paschate, ut auctor est Honorius Augustod. lib. 3. c. 163.

FESTUM INVENTIONIS S. CRUCIS, ut 5. Non. Maii solenniter celebraretur, instituit Eusebius PP. Microlog. cap. 55. Hoc festo carent Græci, ut ex eorum Menologiis constat.

FESTUM S. JOANNIS ANTE PORTAM LATINAM, *est illa dies*, inquit Honorius Augustod. lib. 3. c. 160. *qua Joannes Apostolus a Domitiano Cæsare ante eandem portam in dolium ferventis olei est missus; sed divinitus liberatus.* Vide Beletum cap. 126.

FESTUM S. JOANNIS EVANGELISTÆ, seu *Dormitio*, incidit in diem Nativitatis S. Joannis Bapt. *Sed quia ob celebre officium illic agi non potuit, Ecclesia 27. Decembris die ejus festivitatem instituit, quando ab exilio rediit, vel ipsius Ecclesia dedicata extitit.* Ita Honorius August.

FESTUM S. LAURENTII inter ea, quæ celebrari debent, recensetur, in Capitulari Aquisgranensi an. 857. c. 46. in Concilio Lugdunensi & in Provinciali Cantuariensis Eccl. lib. 2. tit. 3. Vide Durandum lib. 7. c. 23. & Beletum c. 75. 145. præterea Guillelmum Neubrig. lib. 2. cap. 55.

¶ FESTUM LAZARI præcipitur in antiquis Statutis Synod. Ecclesiæ Æduensis apud Marten. to. 4. Anecd. col. 475. *Festa vero Nazarii & Celsi martyrum & Beati Lazari injungentur solemniter observari.*

¶ FESTUM LUMINUM, Idem quod supra *Festum Hypapantes*, sic dictum quod solemnis in eo fit cereorum benedictio. Chron. S. Ægidii apud Leibnit. tom. 3. Brunsvic. Script. pag. 575. *ὑπαπαντὴ Domini, id est, Festum Purificationis, hoc est, Festum Luminum dico.*

¶ FESTUM LUMINUM, vocabatur præterea à primis Christianis anniversaria baptismi dies, Græcis præsertim olim celebrata. Gregorius Naz. Orat. 39. initio: Ἡ γὰρ ἁγία τῶν φώτων ἡμέρα, εἰς ἣν ἀφίγμεθα, καὶ ἣν ἑορτάζειν ἠξιώμεθα σήμερον, ἀρχὴν μὲν τὸ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ βάπτισμα λαμβάνει, τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς, τοῦ φωτίζοντος πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.

FESTUM MACCHABÆORUM, in quo exstant complures Sanctorum Patrum Homiliæ. Vide Beletum cap. 142.

NATALIS S. MARIÆ AD MARTYRES, 3. Id. Maii in Libro Sacram. Gregor. M. festum, quod etiam *Dedicatio Ecclesiæ B. Mariæ ad Martyres* nuncupatur. Illud instituit Bonifacius IV. PP. converso Romano Pantheo in Ecclesiam S. Mariæ & omnium Martyrum. Vide Paulum Diac. lib. 4. Hist. Langob. cap. 37. lib. 5. cap. 11. Honorium Augustod. lib. 3. c. 161. & Beletum c. 127.

¶ FESTUM B. MARIÆ DE NIVE à Nicolao PP. V. in Provincia Rotomagensi institutum an. 1454. rogante Guillelmo de Estoutevilla Cardinali & Archiep. Rotomag. ut discimus ex Bulla ejusdem

Niculai inter Anecd. Marten. to. 1. col. 1829.

Festum S. Martini recensetur inter festa, quæ celebrari debent, in lib. 6. Capitul. cap. 189. in Capitulari Aquisgran. an. 817. cap. 46. in Capitulis Walterii Aurelian. cap. 18. in Concil. Lugdun. sub Innoc. III. &c. Vide Capitulare Abytonis Episcopi Basileensis c. 8. & Beletum c. 163.

¶ Festum S. Martini Bullientis, vulgo etiamnum *S. Martin Boüillant*, quod æstate 4. scilicet Julii celebretur. Computus an. 1202. to. 2. de Usu feud. p. CLIX. *A die Martis ante Pentecostem usque ad diem Martis ante Festum S. Martini Bullientis ... Petrus de Argeriis de XXIIII. diebus usque ad diem Martis ante S. Martinum Bulientem* VI. *l.*

Festum S. Michaelis, *est illa dies*, inquit Honorius Augustod. lib. 3. c. 167. *qua populus Christianus cum paganis pugnavit, & victoriam per S. Michaelem Archangelum obtinuit.* Vide Cathwlphi Ep. ad Carulum M. to. 2. Hist. Franc. p. 667. Beletum cap. 129. 158. & Durandum lib. 7. c. 12.

Festum Nativitatis Christi, festorum omnium *Metropolis* appellatum à Joanne Chrysost. Orat. de B. Philogonio, & ab Isaacio invectiva 1. in Armenios cap. 12. Πρώτη ἑορτὴ καὶ ῥίζα, καὶ ἀρχὴ καὶ ἑορτῶν ἑορτή, καὶ μητρόπολις πασῶν ἑορτῶν. S. Augustinus Epist. 119. *Noveris diem Natalis Domini non in Sacramento celebrari, sed tantum in memoriam revocari, quod natus sit, &c.* Vide Joan. Nicænum Archiepisc. in Orat. de Nativit. Dom. edita à Combefisio pag. 300. 301. In Capitularibus lib. 2. cap. 35. & Concilio Mogunt. cap. 36. in Natali Domini dies quatuor celebrari jubentur. Hoc vero festo, si in feria sexta aut septima contigerit, carnibus vesci licet *propter excellentiam*, ut est apud Gregorium lib. 3. Decret. tit. 46. cap. 3.

Festum Nativitatis S. Mariæ. Quomodo institutum fuerit, docet Honorius Augustod. lib. 3. cap. 16. his verbis: *Quidam solitarius vitam ducens sanctissimam, audivit annis singulis die Nativitatis S. Mariæ Genitricis Dei harmoniam concentus Angelorum in cælo: qui cum miraretur, quid hoc esset, & orasset intente, dictum est illi per Angelum, quod ea die nata sit S. Maria. Cujus Nativitas cum ignoretur ab hominibus in terra, venerabiliter eam excolunt in cælis Angeli. Quod ille referens Ecclesiæ, statuta est ejus Nativitas solenniter celebrari.* Adde Beletum cap. 149. & Durand. lib. 7. cap. 28. præterea Vitam Gregorii IX. PP. apud Bosquetum p. 222. Vide supra *Festum Concept. La Septembrate* vocant hoc festum Statuta MSS. *pour les Selliers & les Peintres de Paris: Nul ne peut ouvrer au Dimanche, ne aux quatre Festes nostre Dame, c'est assavoir à la Myaoust, à la Septembrate, à la Chandeleur, & en Mars, &c. L'Angevine* appellatur apud Andegavenses, seu *Andegavina*, quod censuum ac redituum prædiorum in ea Provincia solutiones fere omnes in hoc festum incidant, non vero, quod illud institutum fuerit à S. Maurilio Andegavensi Episcopo, uti censuit Bordinius in Hist. Andegav. pag 16. cum ejus celebritatis memoriam tum primum auditam in Galliis plerique velint sub Carolo Calvo, quod in Capitulis Walterii Episcopi Aurelianensis, editis à Cellotio cap. 18. illius meminerit, de ea vero sileant Herardus Turonensis, Hincmarus Remensis, Isaac Lingonensis, & Theodulfus, & ipsi Aurelianenses Episcopi. Istius porro nomenclaturæ crebra est mentio in Regesto Ludovici Regis Siciliæ in Camera Comput. Paris. fol. 74. *Jean Hardoul doit foi simple à 6. den. de devoir au jour de l'Angevine par chascun an.* Fol. 54. *Rentes, que plusieurs personnes doivent à l'Angevine.* Fol. 63. *Des cenles & froment deus chascun an au jour de l'Angevine.* Fol. 72. *Messire Brient de Coismes Chevalier, home lige à cause de la terre de Gabis, à 12. den. de service par an au jour de l'Angevine.* Adde quæ observavit vir doctissimus, ipseque Andegavensis, Menagius in Orig. linguæ Francicæ pag. 676.

Festum Omnium Sanctorum. *Scriptum est in Gestis Pontificalibus*, inquit Alcuinus lib. de Divin. Offic. *quod S. Bonifacius PP.* (IV.) *quandam domum Romæ, Pantheon nomine, quæ erat consecrata in honore omnium dæmoniorum, eliminatis omnibus spurcitiis, sacraverit Ecclesiam in honore sanctæ Dei Genitricis, omniumque Sanctorum. Unde constitutum est, ut plebs universa per totum orbem in Kl. Novembribus, sicut in die Natalis Domini, ad Ecclesiam in honore omnium Sanctorum ad Missarum solennia convenire studeat, illud attendentes, ut quidquid fragilitas humana per ignorantiam aut negligentiam in solennitatibus Sanctorum minus plene peregisset, in hac sancta observatione solveretur.* Honorius Augustod. lib. 3. cap. 168. *Festivitatem Omnium Sanctorum Gregorius PP. Junior instituit, quam prius Bonifacius PP. in honore S. Mariæ & omnium Martyrum servandam censuit.* Chronicon Reichersperg. an. 831. Gregorium IV. PP. ait, Ludovici Pii consensu, statuisse, ut secundum Romanam consuetudinem per totam Galliam ea festivitas Kal. Novembr. deinceps ageretur: quam sanctam constitutionem ab eo tempore servat omnis in toto terrarum orbe Catholica Ecclesia. Adde Sigebertum ann. 835. Durandum lib. 7. cap. 34. & Baronium ad 1. Novemb. in Martyrolog. *Memoria Omnium Sanctorum*, apud Ditmarum lib. 6. p. 71. apud Græcos Festum omnium SS celebratur die Dominica proxima post Dominicam Pentecostes. Vide Evangelistarium Gr. & Theoph. Cerameum Homil. 41.

Festum Palmarum, apud Conradum Ursperg. an. 1106. Dominica, quæ præcedit Pascha: βαιοφόρος Græcis. Luithprandus lib. 3. c. 5. *Itea, quæ est ante βαιοφόρον, quod nos Palmarum ramos dicimus, hebdomada, &c.* Vide *Dominica Palmarum.*

Festum Passionis S. Petri. Vide Cathwlphum in Epist. ad Carolum M. to. 2. Hist. Fr. pag. 667.

Festum S. Petri ad Vincula, Kal. Augusti, institutum ferunt, jussu Eudoxiæ Augustæ Imp. Theodosii uxoris, ut populus revocaretur à gentilis superstitionis pompa, quam quotannis celebrabat ea die, pro victoria Octaviani Aug. de Antonio & Cleopatra Kal. Augusti relata. Ita Honorius Augustod lib. 3. cap. 164. Beletus c. 141. Durandus lib. 7. cap. 19. Andreas Silvius an. 439. & Chronicon M. Belgicum pag. 14. &c. At Scaliger l. 5. de Emend. temp. Actiacam victoriam 3. die Sept. non autem Kal. Augusti contigisse probat: unde elicit, aliud solenne veteris superstitionis fuisse.

Festum S. Petri Epularum, ita appellatum *Festum Cathedræ S. Petri Antiochiæ*, quod ethnici hac die ad parentum sepulcra convivia agerent: quæ quidem festivitas *Cara cognatio* nuncupabatur. Vetus Glossarium cap. de Diebus festis: *Cara cognatio*, τιμηγενεία: ubi reponunt viri docti Φιλία, vel τιμία συγγένεια. Kalendarium rusticum apud Gruterum p. 138. in mense Febr. *Lupercalia. Cara cognatio, Terminalia.* Aliud Kalendarium à Bucherio editum habet hac die *Caristia*, ut 9. Kl. Mart. *Feralia*, 7. Kl. *Terminalia*: *Lupercalia* denique 15. Kal. Mart. Kalend. Herwarti, 8. Kl. Mart. *Caristia*. Ita *Caristia* idem valet ac *Cara*

cognatio. Appellationis posterioris rationem indicat Ptolomæus Silvius in Laterculo: 8. *Kal. Mart. Depositio S. Petri & Pauli. Cara cognatio, ita dicta, quia tunc, etsi fuerint vivorum parentum odia, tempore obitus deponuntur.* Papias ex Glossis antiquis MSS. *Caristia, dies festus inter cognatos.* Agebantur porro in hoc ethnicorum festo solennes epulæ ad parentum sepulcra, φιλικὰ συμπόσια, in Chronic. Alexandrin. pag. 268. quæ quidem, ut abolerentur superstitiones, Ecclesia festum cathedræ S. Petri Antiochiæ hac die celebrari præcepit. Beletus cap. 83. ex quo Durandus l. 7. c. 8. *Dicitur*, inquit, *Festum B. Petri Epularum. Fuit enim consuetudo veterum ethnicorum, ut singulis annis mense Februarii certo quopiam die epulas ad parentum suorum tumulos apponerent, quas nocte dæmones consumebant, cum inde non minus falso quam ridicule animæ refici credebantur. Putabant enim hujusmodi epulas ab animabus circa tumulos errantibus absumi. Hæc autem consuetudo atque hujusmodi falsa opinionis error a Christianis vix extirpari potuit. Quod quidem, cum viri sancti animadvertissent, ac penitus illam consuetudinem extinguere voluissent, instituerunt Festum de Cathedra S. Petri, tam de illa, quæ fuit Romæ, quam quæ Antiochiæ, idque eodem die, quo abominanda illa ab ethnicis fiebant, ut solennis hoc festo pravæ illius consuetudinis festum omnino extinguerentur. Unde etiam ab illis epulis festum hoc appellatum est B. Petri Epularum.* Vide Concil. Turonense II. cap. 22. & Capitul. Caroli M. lib. 6. cap. 194

FESTUM PRÆSENTATIONIS, cujus auctor dicitur Anselmus de *Chantemerle* Episcopus Redonensis, qui obiit anno 1389. Vide Gall. Christianam.

¶ FESTUM PURIFICATIONIS S. MARIÆ observandum præcipitur lib. 2. Capitul. c. 35. & alibi.

FESTUM RELIQUIARUM, seu Commemoratio Sanctorum, quorum reliquiæ sunt in ea Ecclesia, in qua celebratur. Statuta antiqua Ordin. Cartusiensis 1. part. c. 28. §. 7. *Festum Reliquiarum solenniter celebramus: Conversi tamen & mercenarii debent laborare, sed non circa domum superiorem. In hoc festo dicuntur Capitula plurimorum Martyrum; Responsoria vero & Antiphona, sicut in Festo omnium Sanctorum.* Et §. 12. *In Octavis Festi Reliquiarum Ecclesiæ superioris, fiat festum Reliquiarum Ecclesiæ inferioris; non tamen cessatur ab operibus.* Adde cap. 32. §. 2. part. 2. cap. 12. §. 6.

FESTUM SANCTIFICATIONIS DEIPARÆ. Statuta an. 1368. Ord. Cartusiensis 1. part. c. 2. § 8. *In Festo Sanctificationis Beatæ Mariæ fiat officium, sicut in Nativitate ejusdem, nomine Nativitatis in nomen Sanctificationis transmutato.*

FESTUM STELLÆ. Vide *Stella.*

¶ FESTUM S. THECLÆ. Concil. Terracon. ann. 1329. c. 35. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 294. *Mandamus, quatenus observent constitutiones editas in sacro Concilio Terraconæ super observatione Festivitatis B. Theclæ virginis & martyris, quæ nono Calendas Octobris festivari intitulatur, per suas civitates & diœceses in abstinentia cibali & servilis operis faciant celebrari.*

FESTUM TRANSFIGURATIONIS DOMINI. Hanc festivitatem, inquit Beletus cap. 144. factam constat super finem hiemis, & circa principium veris, cum videlicet de illa legitur Evangelium. Notat vero idem Scriptor, Christi sanguinem eadem hac die ex novo vino, si invenire possit, aut aliquantulum ex matura uva in calicem expressa, & racemos benedici, indeque homines communicare, &c.

¶ FESTUM TRANSLATIONIS JESU, Idem quod *Transfigurationis*, in Testamento Rotherhami Episcopi Eborac. an. 1498. in Lib. nig. Scaccarii pag. 667. *Ego Thomas Rotherham Archiepiscopus Eboracensis sanus mente, laus Deo, sexto die mensis Augusti in festo Translationis Jhesu, & festo ejusd. nominis, &c.*

FESTUM SS. TRINITATIS. [Statuta Synod. Ecclesiæ Leodiensis ann. 1287. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 851. *Item, statuimus, quod Festum Trinitatis dominica post octavam Pentecostes, quæ vocatur octava Trinitatis, cum IX. lectionibus & debita solemnitate fiat.*] Vide Rupertum l. 11. de Divin. Offic. c. 2. Microlog. c. 60. Drogonem lib. Miraculor. S. Winnoci cap. 4. lib. 2. Decretal. tit. 9. c. 2. & Baron. præterea Concilium Arelat. an. 1260. c. 6.

FESTUM VISITATIONIS, ab Urbano VI. institutum, & à Bonifacio IX. confirmatum, vel potius publicatum occasione schismatis in Ecclesia componendi, ut habent Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. p. 268. & Mag. Chronicon Belgicum pag. 322. Adde Baron. Metropolim Salisburg. to. 1. p. 170. &c.

FESTUM AMAN, apud Judæos institutum in memoriam supplicii Amanis, qui in eo patibulo, quod Mardochæo paraverat, suspensus est, ut habetur in lib. Esther, & apud Josephum lib. 11. cap 6. Celebratur autem hoc festum 14. & 15. mensis 12. *Adar*, qui Februario & Martio respondet. Hujus meminit lex 18. Cod. Theod. de Judæis, cælicol. &c. ad quam consulendus Jacob. Gothofredus, [& Altercatio inter Theophilum Christ. & Simonem Jud apud Marten. to. 5. Anecd. col 11. *Scimus Aman maledictum à patribus nostris pro merito suo esse suspensum, qui genus nostrum petierat in perditionem, in cujus morte peracta revoluto anno gratulamur, sollemnia veterum festa celebramus, quod a patribus nostris accepimus.*]

FESTUM ASINORUM, cujus Officium, quod die Christi Natalitio celebrabatur, ut & nomenclaturæ rationem, accipe ex Ordinario Ecclesiæ Rotomagensis MS. *Nota, Cantet, si Festum Asinorum fiat, processio ordinetur post Tertiam. Si non fiat Festum, tunc fiat processio, ut tunc prænotatur. Ordo processionis Asinorum secundum Rothomagensem usum. Tertia cantata, paratis Prophetis juxta suum ordinem, fornace in medio navis Ecclesiæ linteo & stuppis constituta, processio moveat de claustro, & duo Clerici de secunda sede in cappis processionem regant, hos versus canentes,* Gloriosi & famosi. *Chorus*, Gloriosi. *Vers.* Cujus ortum. *Chorus*, Gloriosi. *Vers.* Quem futurum. *Chorus*, Gloriosi. *Vers.* Impiorum Judæorum. *Chorus*, Gloriosi. *Vers.* Sed Judæi. *Chorus*, Gloriosi. *Vers.* Israel infideli. *Chorus*, Gloriosi *Vers.* Gentes unde. *Tunc processio in medio Ecclesiæ stet, & sex Judæi sint ibi parati, & ex altera parte Gentiles, & omnes Gentes vocent ita Vocatores*, Omnes Gentes, Dominus homo sit. *Hic vertant se Vocatores ad Judæos*, O Judæi, verbum Dei. *Vers.* Vestræ legis testes. *Judæi respondeant*, Nos mandatum vobis. *Vocatores ad Gentiles dicant*, Et vos Gentes non credentes. *Gentiles respondeant*, Deum verum, Regem rerum (f. Regum.) *Vocatores, prius Moysem, ita dicentes*, Tu Moyses Legislator. *Tunc Moyses, tenens tabulas legis apertas, indutus alba & cappa, & cornuta facie, barbatus tenens virgam in manu, dicat*, Vir post me veniet exortus. *Hoc dicto, Vocatores eum ducant ultra fornacem, dicentes*, Iste cœtus, psallat lætus. *Chorus*, Quod Judæa. *Vocatores dicant ad Amos*, Amos mentis. *Tunc Amos senex barbatus spicam tenens, dicat*, Ecce dies venient. *Vocatores*, *Chorus*,

Quod Judæa. *Vocatores dicant Ysaie*, Ysaias verbum qui scit. *Ysaias barbatus, alba indutus, per mediam frontem rubea stola distinctus, dicat*, Est necesse virga Yesse. *Vocatores, &c. Vocatores ad Aaron*, Aaron, doce populum. *Aaron ornatus Pontificalibus indumentis, & mitra, barbatus, tenens florem, dicat*, Virga Jesse florida. *Vocatores, &c. Vocatio Seremiæ*, Qui vocaris Jheremias. *Jheremias sacerdotali habitu ornatus, & barbatus, tenens rotulum, dicat*, Sic est, hic est Deus noster. *Vocatores, &c. Vocatio Danielis*, Daniel judica voce Prophetica. *Daniel indutus viridi tunica, juvenilem vultum habens, tenens spicam, dicat*, Sanctus Sanctorum veniet. *Vocatores, &c. Vocatio Abacuc*, Abacuc Regis cœlestis. *Abacuc, senex claudus, Dalmatica indutus, habens in pera radices & longas palmas, habens, unde gentes percutiat, comedens, dicat*, Opus tuum inter * bini, *Vocatores, &c. Duo missi à Rege Balac, dicant*, Balaam, veni, & fac. *Tunc Balaam ornatus, sedens super asinam*, (hinc festo nomen,) *habens calcaria, retineat lora, & calcaribus percutiat asinam, & quidam juvenis, tenens gladium, obstet asinæ. Quidam sub asina dicat*, Cur me calcaribus miseram sic læditis? *Hoc dicto Angelus ei dicat*, Desine Regis Balac præceptum perficere. *Vocatores Balaam*, Balaam, esto vaticinans. *Tunc Balaam respondeat*, Exibit ex Jacob rutilans. *Vocatores, &c. Vocatio Samuelis*, Accede, Samuel. *Samuel religiose indutus, dicat*, in Israel faciet Rex Verbum. *Vocatores, &c. Vocatio David*, Dic tu, David, de nepote causas. *David ornatus regalibus ornamentis, dicat*, Universus grex conversus adorabit Dominum. *Vocatores, &c. Vocatio Osee*, Aufer Osee, plebi Hebrææ cæcitatem. *Osee barbatus dicat*, Deus nuntiavit de filio David in præsenti. *Vocatores, &c. Vocatio Johelis*, Johel, leva vocem cum cæteris. *Johel diversum habens cultum, & barbatus dicat*, Effundam de Spiritu meo, dicit Dominus. *Vocatores, &c. Vocatio Abdiæ*, Fac, Abdia, præconia venturi Salvatoris. *Abdias diversum habens cultum, barbatus, dicat*, Et in monte Syon salvatio erit. *Vocatores, &c. Vocatio Jonæ*, De persona Christi, Jona, quæ sunt in te mystica? *Jonas calvus, alba indutus, dicat*, O Judæi, hujus rei signum gemis fatuum. *Vocatores, &c. Vocatio Michea*. Effice, Michea, quod credat plebs. *Micheas diversum cultum habens, barbatus, dicat*, Descendet Dominus, eoi non est terminus. *Vocatores, &c. Vocatio Naum*, Naon, plebi Judaicæ dic. *Naum senex respondet*, Super montes Evangelizantis. *Vocatores, &c. Vocatio Sophoniæ*, Esto nobis, Sophonia. *Sophonias barbatus dicat*, In medio tui, Syon, Rex regnabit. *Vocatores, &c. Vocatio Aggei*, Audiamus os Aggei, ut exponat. *Aggeus, senilem vultum gerens, dicat*, Veniet cunctis Gentibus Rex desideratissimus. *Vocatores, &c. Vocatio Zachariæ*, Veni, Zacharia; Fili Barachiæ. *Zacharias barbatus dicat*, En Rex tuus venit justus, Filia Syon. *Vocatores, &c. Vocatio Ezechielis*, Profer nobis, Ezechiel, adventum. *Responsio ejusdem*, Per clausam januam Rex intrabit solus. *Vocatores, &c. Vocatio Malachiæ*, Palam nobis refer, Malachia. *Responsio ejusdem*, Scimus, hoc dicentem Deum. *Vocatores, &c. Vocatio Zachariæ, Patris S. Joannis*, Zacharia, os operi. *Ipse ornatus quasi Judæus, dicat*, Per viscera dulciflua Dei misericordiæ. *Vocatores, &c. Vocatio Elizabeth*, Illud, Elizabeth, in medium. *In persona alba quasi prægnans, dicat*, Quid est rei, quod me mei? *Vocatores, &c. Vocatio S. Johannis Baptistæ*, Da, Baptista, ventris cista clausus. *Ipse nudus pedes tenens textum, dicat*, Venit talis, sotularis, cujus non sum. *Vocatores, &c. Vocatio Simeonis*, Quid dixisti, Symeon, cum in tua? *Symeon senex respondeat*, Dei nostri Salvatoris conspexerunt cæli. *Vocatores, &c. Vocatio Virgilii*, Maro, Maro, vates Gentilium, da Christo. *Virgilius in juvenili habitu, bene ornatus, respondeat*, Ecce polo demissa solo. *Vocatores, &c. Interim Nabuchodonosor quasi Rex paratus ostendens imaginem duobus armatis, dicat*, Huc venite, vos armati. *Tunc armati ostendant imaginem Pueris dicentes*, Regi gratum famulatum. *Interim ostendant imaginem tribus pueris, dicentes*, Huic sacro simulacro. *Tunc Pueri imaginem respuentes, dicant*, Deo soli digno coli. *Hoc audito Armati Pueros ducant Regi dicentes*, Quia tuum stabilitum non timet is. *Tunc ostendant Pueros Regi, dicentes*, Rex, tua salventur. *Tunc Rex iratus dicat*, Ergo tales assumantur. *Tunc Armati ducentes Pueros ad fornacem, dicentes*, Reos digne jam in igne. *Tunc mittantur Pueri in fornacem, & accendatur. At illi facti liberi, dicant*, Benedictus es, Domine Deus, &c. *Rex hoc audiens admirans, hoc dicat*, En, quid cantant illi tres? *Armati dicant*, Deum laudant. *Tunc vocatores dicant Regi*, Puerum cum Pueris Nabuchodonosor. *Rex fornacem ostendens, dicat*, Tres in igne positi Pueri. *Vocatores, &c. Vocatio Sibyllæ*, Tu, Tu, Sibylla, vates illa. *Sibylla coronata, & muliebri habitu ornata, dicat*, Judicii signum tellus sudore. *Vocatores, &c. Quo finito, omnes Prophetæ & Ministri in pulpito canteat hos versus*, Ortum prædestinatio parvo sabbati spatio. *Hoc finito, Cantor incipiat ad introitum Chori Responsorium*, Confirmatum est cor Virginis. *Prophetæ & Ministri regentes Chorum secundum suum ordinem incipiant ad Missam Officium*, Puer natus, Kyrie, & Gloria, &c.

☞ Longe ridiculosior erat festivitas quæ Bellovaci olim die 14. Januarii celebrabatur. Ut enim Virginem Mariam in Ægyptum cum puero Jesu fugientem repræsentarent, pictoribus nimium creduli pulcherrimam eligebant puellam, quæ infantem in sinum gestans, & super asinum, ad id eleganter ornatum, sedens, ab Ecclesia Cathedrali ad parochiam S. Stephani magno cum apparatu ducebatur, comitante Clero & populo. Ad parochiam cum pervenisset pompaticos ille cœtus, sanctuarium ipsum ingrediebatur puella, quæ cum asino à parte Evangelii prope altare collocabatur; moxque incipiebat Missa solemnis cujus *Introitus, Kyrie, Gloria, Credo, &c.* hac modulatione *Hinham* concludebantur; sed quod magis stupendum, Rubricæ MSS hujusce festi habent: *In fine Missæ Sacerdos versus ad populum vice, Ite Missa est, ter Hinhannabit: populus vero vice, Deo gratias, ter respondebit, Hinham, Hinham, Hinham.* Hæc ægre retulimus, utpote quæ theatro magis convenians quam Ecclesiasticæ cæremoniæ; attamen cum ab instituto nostro non omnino abhorreant, Prosam quoque subjiciemus quam coronidis instar inter Missarum sulemnia decantabant; hanc nobis suppeditavit, præter Edita, MS. codex 500. annorum unde de antiquitate illius festi judicare licet.

Orientis partibus,
Adventavit Asinus,
Pulcher & fortissimus,
Sarcinis aptissimus.
Hez, Sire Asnes, car chantez,
Belle bouche rechignez,
Vous aurez du foin assez
Et de l'avoine à plantez.
Lentus erat pedibus
Nisi foret baculus

Et eum in clunibus
Pungeret aculeus.
Hez, Sire Asnes, &c.
Hic in collibus Sichem,
Jam nutritus sub Ruben,
Transiit per Jordanem,
Saliit in Bethlehem.
Hez, Sire Asnes, &c.
Ecce magnis auribus
Subjugalis filius
Asinus egregius
Asinorum dominus.
Hez, Sire Asnes, &c.
Saltu vincit hinnulos,
Damas & capreolos,
Super dromedarios
Velox Madianeos.
Hez, Sire Asnes, &c.
Aurum de Arabia,
Thus & myrrham de Saba
Tulit in Ecclesia
Virtus Asinaria.
Hez, Sire Asnes, &c.
Dum trahit vehicula
Multa cum sarcinula,
Illius mandibula
Dura terit pabula.
Hez, Sire Asnes, &c.
Cum aristis hordeum
Comedit & carduum;
Triticum a palea
Segregat in area.
Hez, Sire Asnes, &c.
Amen, dicas, Asine, (hic genuflectebatur)
Jam satur de gramine:
Amen, amen itera
Aspernare vetera.
Hez va! hez va! hez va hez!
Bialx Sire Asnes car allez;
Belle bouche car chantez.

Nec minori pompa decentiorive cultu eadem hæc festivitas Æduis celebrabatur. Asinum vestiebant aureo panno, cujus angulos ferre nonnisi quatuor è præcipuis Canonicis concedebatur; alii vero adesse tenebantur *in vestitu decenti sicut in die Nativitatis*; sicque tandem asinum frequenti stipatum turba solemni ritu ducebant: adeo ut quo magis hæc ridenda videantur, eo religiosiori cultu observata fuerint. Hæc abolere censuris ecclesiasticis non semel tentarunt Episcopi, sed frustra, altissimis quippe defixa erat radicibus, donec supremi Senatus accessit auctoritas, qua tandem hoc festum suppressum est.

FESTA, seu SOLEMNITATES CANDELARUM, dicuntur apud Cartusienses solenniora festa, in quibus in sacris officiis accenduntur candelæ, in Statutis antiq. ejusd. Ord. 1. part. cap. 31. §. 2. 5. c. 32. ubi eæ recensentur, scilicet: *Natalis Dom. S. Joannis, S. Stephani, Innocentium, Circumcisionis, Apparitionis, Purificationis, &c.* Mox subjungitur: *In Vesperis & Matutinis, & Missa, itemque Vesperis duas candelas accendimus: & si quis voluerit plures accendere in prædictis præcipuis festis, ultra quatuor non accendat.* Adde c. 41. §. 27. Statuta ejusd. Ord. an. 1368. 1. part. c. 2. §. 36. 37. *Moniales possunt festum 11. millium Virginum solemniter ac cum Candelis, & Monachi cum Capitulo celebrare.... In festo S. Hugonis Lincolniensis, quod cum Candelis celebramus, &c.* Adde c. 3. Forte, quia in aliis diebus unica accenderetur. [Ejusmodi festi meminit Liber de doctrina Novitiorum Ord. Grandim. c. 1. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 1826. *Quia diebus ferialibus & Festis unius Candelæ, &c.*] Vide Ordinarium Præmonst. c. 1. [In lib. de doctrina, &c. mox laudato c. 1. *Sed in Festis duarum Candelarum vel trium, & infra octavas quæ cum duabus Candelis accendendis in Vesperis & Matutinis celebrantur.* In antiquis Constit. Ord. Vallis caulium apud eumdem to. 4. col. 1057. festa quibus duæ candelæ accenduntur majores sunt solemnitates, ut Natale Domini, Pascha, &c.]

FESTA CAPITULI, in Ordine Cartusiensi, dicuntur *Solemnitates, in quibus de consuetudine fit collatio in Capitulo Monachorum.* Hæ porro sunt: *Nativitas Domini, Epiphania, Purificatio Virginis gloriosæ, Annuntiatio, Resurrectio, Ascensio, Pentecoste, Nativitas S. Joan. Bapt. Festum B. Mariæ Magdalenæ, Festa Assumptionis & Nativitatis Dei Genitricis, S. Michaelis, & omnium Sanctorum, & S. Hugonis Lincolniensis.* Ita Statuta nova sub Guillelmo Rainaldo Priore 1. part. c. 3. n. 2. *Festa, quæ Capitulum habent*, in Statutis antiq. ejusd. Ord. part. 2. cap. 8. §. 10. *Festum 12. lectionum non habens Capitulum*, cap. 14. §. 22.

FESTUM CARBONUM. Vide *Carbo.*

FESTUM KALENDARUM, FESTUM FATUORUM, FESTUM HYPODIACONORUM. Vide *Kalendæ.*

FESTUM IMPERATORIS. In veteri Inquesta Mediolanensi, apud Puricellum in Basilica Ambrosiana p. 1068. mentio fit *Festi, quod celebratur annuatim pro Imperatore Federico, & filio ejus Anrico, ... in die Archiviclim:* ut & p. 1071. 1072. *Processionis, quæ fiebat ad honorem Domini Imperatoris Federici & filii.* Vide ibi eumdem Puricellum.

FESTUM MANDIBILE, apud Will. Thorn. in Chron. ann. 1393. Gall. *Festin.* Est enim in Glossar. Lat. Gall. *Mandibilis: Manjables.* Ita porro ille: *Missa vero a præfato Priore more suo inter eos celebrata, cum Abbate ab eisdem diligenter prius requisito, Festa mandibilia in papilionibus, cameris & palliis deauratis Ecclesiæ prædictæ coopertis ... iidem prælati pariter tenuerunt.*

FESTUM MIRABILIUM, *la Feste des Merveilles.* Charta Petri de Sabaudia Archiepisc. Lugdun. an. 1312. *Nobis etiam ac successoribus nostris retinemus Festum, appellatum Mirabilium, cohercionem & punitionem inobedientium, & delinquentium in non faciendo debitum suum circa dictum festum, prout est apud Lugdunum alias consuetum.* In alia Charta apud Paradinum lib. 2. Hist. Lugd. c. 72. *Festivitas Miraculorum* dicitur: *Nos vero Canonici hanc censuram istius mansi ad mensam fratrum in omni tempore damus, & constituimus in festivitate Miraculorum.* Acta Capitularia Ecclesiæ Lugdun. ann. 1345. MSS. ex Camera Comput. Paris. fol. 151. v. *Qua die instante Bartholomæo de Balma Cancellario Curiæ secularis Lugdun. ordinaverunt* (Canonici) *& sibi præceperunt, quod Mirabilia faciat cridare ad diem Lunæ ante festum proximum Natalis S. Johannis Bapt.* At quod fuerit festum illud, adhuc quærunt Lugdunenses. Tametsi non desunt, qui illud esse putant institutum ob miraculum, quod accidit in Christianorum Martyrum corporibus in Ararim projectis sub Severo Imp. de quo quidem Paradinus l. 1. cap. 32.

☞ Ut ut sit de origine hujus festi, certum est, id quod pio religiosoque animo cœptum erat, successu temporum ex populari abusu in deterius collapsum esse. Quam ob rem an. circiter 1401. hoc festum abolevisse dicitur Philippus II. Lugdun. Archiep. Vide to. 4. Gall. Christ. col. 173.

Festum Olivarum, Dominica, ni fallor, quæ Pascha præcedit. Conradus Urspergens. in Frider. I. *Imperator vero nobilis potitus triumpho, in Olivarum Festo in Beati Ambrosii Basilica, una cum oliva triumphalem gestavit victoriæ palmam.* Vide *Dominica Palmarum* in *Dominica*.

An Festum Redigere. Burchardus Wormaciensis Episcopus in Lege familiæ: *Sin autem occisor aufugerit, & capi non potest, quicquid habet, ad Festum redigatur, & proximi ejus, si inculpabiles sunt, firmam pacem habeant.* Videtur legendum, *ad fiscum*.

2. FESTUM, Curia generalis, quæ ut plurimum in diebus festis solennioribus cum conviviis publicis celebrari solebat. Unde *Festum*, nunc semel pro convivio solenni usurpatur. Brompton. *Mandavitque Regi, quod ad Festum suum properans cibos salsatos sufficienter inveniret.* Vide *Firma*. Conradus Usperg. an. 1181. *Imperator apud Moguntiam maximum Festum & convivium celebravit, convocatis ibidem Principibus & Baronibus totius regni.* Idem in Henrico VI. *Tempore Paschali maximum Festum nuptiarum celebravit, cum multis Principibus & Baronibus in campo magno, qui vocatur Concio legis.* Willelmus Neubrigensis in Præfat. Historiæ, de Arthuro: *Post hæc cum triumpho multiplici reduxit eum in Britanniam, & facit eum cum subactis Regibus & Principibus Festum celebrare famosissimum, præsentibus tribus Britonum Archiepiscopis.* Matth. Paris an. 1135. *Rex ab omnibus acclamatus, & regale Festum splendide celebravit.* Hermannus de Lerbecke in Chron. Comitum Schawenburg. pag. 37. *Cum .... pro filia Regis Angliæ, quam duxit uxorem, Festum nuptiarum in Noviomago solenniter ageret, &c.* [Charta an. 1381. *Item quod nulla persona privata vel extranea audeat vel præsumat in Massilia vel extra de die vel de nocte facere Festum in quibusvis strumentis.*] Fortunatus lib. 2. de Vita S. Martini, de Convivio Maximi Imp. cui accubuit Martinus:

Certatim accitis regalia Festa colentes.

Festa Convivia, in l. 4. Cod. de Sacrif. pagan. Joan. de Condato MS.

Par tout les voie & oaie,
Demener grant joie & grant Feste.

Idem Poeta:

Partant s'il tiennent court ou Feste,
Il doivent mener joie honneste.

Le Roman *de Garin* MS.

Sor une table o Froment fuet mengier
As hautes Festes, quant il sa grant cort tient.

Le Roman *de Phelippe de Macedoine* MS.

Car icel jor que il fu nez,
Li Amiraus sa cort tenoit,
Et un grand Feste faisoit,
El jor de sa nativité,
Ses Barons avoit asemblé.

Infra:

Tuit li Baron de bonne geste
Forent mandé à cele Feste.

Le Roman *de Floriment composé l'an* 1188. *par Haimes*, ou *Haimon* MS.

Le jor, que Phelippes fu nez,
Fu le barnages assemblez,
Li Amiraus sa cort tenoit,
Et une grande Feste fesoit.

Chronicon Flandr. cap. 52. *Le Roy de France feit au jour de Pentecouste l'une des plus grandes Festes, qui onques fut faites au Royaume de France, & y feit semondre tous ses hauts Barons, &c.*

Facere Magnum Festum, quod nos dicimus, *Faire grande rejouissance*. Vide Epist. Lotharii Imp. editam ab Angelo de Nuce post Chron Casin. & quæ notavimus in Dissert. 5. ad Joinvillam pag. 163. *Dies festissimi*, apud Vopiscum in Tacito. Hinc

Festum, pro quovis convivio, quod inde nos *Festin* dicimus. Michael Scotus l. 4. Mensæ Philosophicæ c. 9. *Quidam Miles habens Festum fecit Sacerdotem primo lavari, &c.*

Festum Facere alicui, Aliquem benevole excipere, *Festeggiare*, Italis: Gallis, *Faire Feste à quelqu'un*. Vincent. Belvac. lib. 32. c. 39. *Daniel & Vasilico frater ejus Festum nobis fecerunt.* [Acta S. Franciscæ Romanæ tom. 2. Martii p. 127. *Dominus vero majus Festum facere volens cum sua devota ancilla, se fecit magis ponderosum.*] Chronic. Flandr. cap. 102. *Où il trouva le Roy à l'Hostel de S. Pol, qui moult grand Feste lui fect.* Adde cap. 2.

Festa Principalia et Mediocria, [f. Oblationes quæ in iis offerri solent.] Vide *Burjuratus*.

¶ 3. FESTUM, Funus, exequiæ. Epist. Petri de Condato ad Thesaurarium S. Framboudi tom. 2. Spicileg. Acher. pag. 559. *Elegerat autem D. Rex* (S. Ludovicus) *sepulturam suam apud S. Dionysium, & sepulturam filii sui Comitis Nivernensis in Ecclesia Regalis-montis... ubi de ipso fieret magnum Festum.*

4. FESTUM, Nundinæ, quæ in Festis Patronorum vulgo fiunt, in veteri Charta. Le Roman *de Garin* MS. sub finem de Pipino:

Dix Festes fist en France le pais,
Une de Bar, doux en mist a Provins,
L'autre de Troies, le quarte de Laigni,
Et trois en Flandres, la novisme au Landis,
Et la disisme li renommes Lognis.

5. FESTUM, Ugutioni, est *lignum illud in summitate domus, ad quod omnia diriguntur tigna, & in quo conveniunt.* ƿẏꞃꞅꞇ, Anglo-Saxon. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Festum, Selempnitez ou Festee de maison.*] Charta Philippi Augusti anni 1285. pro Ecclesia Ferrariensi apud Morinum in Hist. Vastinensi p. 706. *Propter ejusmodi quittationem, omnis domus, quæ unum Festum habuerit, annuatim Ecclesiæ 5. solidos solvet, & si aliquem plures domos habere contigerit, unam habebit pro gaudhia ad sex denarios de censu, &c.* Vide *Festagium, First-fallt, First-ful.*

¶ FETA, Ovis, *Fede* vulgari Provinciæ idiomate. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fetans, Beste menue, comme berbis, chievres, pourceaux.* Instrum. Archivi Aptensis an. 1097. *Si in itinere quod agere dispono in Jerusalem non defunctus fuero, dabo per gaudium ipsum vasculum plenum vino puro, & Fetas tres, & capras duas, & fruscos duos de alveario meo. Quod finxi figo, quod dixi firmo.* Isai. 40. 11. *Sicut pastor gregem suum pascet: in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo levabit, Fetas ipse portabit.* Vide *Feda*.

¶ FETAGIUM. Vide *Festagium* 1.

¶ FETICUM. Charta Balduini Episc. Noviom. pro decimis de *Artea* an. 1049. ex Archivo S. Eligii: *Et insuper cupiens ipse absolvi ab omni cura sæculari, petit servitium de nostro Fetico sibi minui, cujus timens impedire devotioni, perdono servitium in vita sua debitum nobis, præter duos milites in unoquoque anno ad hostes Regis, & post ejus obitum heredes sui revocentur integre ad servitium.* Legendum videtur *Fendo* vel *Feodo*.

FETILLERUS. Fori Aragon. lib. 9. tit. *de Divinis, sortilegis, sive Fetilleris.* Deinde, *cum plures ... pro suis negotiis recurrerint ad eos, qui fingunt se divinare, & ad sortilegos, ac etiam Fetilleros.* Occurrit rursum infra. Ubi *Fetilleris* & *Fetilleris* sunt, qui *phylacte-*

ris magicis utuntur, unde voces formatæ.

¶ FETISCHEFO. Vide *Feisfecho*.

¶ FETTUCIA, Segmentum subtile ex quacumque materia, etiam lapide aut ligno. Vox Italis nota. Vide locum in *Boletta*.

¶ FETUTINA, *Res fetide & fordide*, in Gloss. Sangerman. MSS. n. 501. Apud Papiam: *Fetutina*, *Res fetida & inquinatissima ac muliebris*. Apuleio, *Fetutina*, loca sunt fordida & fetida.

¶ FEU, pro *Feudum*, apud Acherium Spicil. to. 8. pag. 268.

¶ FEVALIS, FEVATARIA, &c. Vide in *Feudum*.

¶ FEUDICÆ, Hiræ, ilia. Legendum puto *Fendicæ*. Vide in hac voce.

FEUDUM, seu Beneficium, Otberto lib. 2. Feudor. est illud, *quod ex benevolentia alicui ita datur, ut proprietate quidem rei immobilis beneficiata, penes dantem remanente, ususfructus illius rei ita ad accipientem transeat, ut ad eum heredesque suos masculos & feminas, si de his nominatim dictum sit, in perpetuum maneat, ob hoc, ut ille & sui heredes fideliter domino serviant, sive id servitium nominatum, quale esse debeat, expressum sit, sive indeterminate promissum sit.* Brevius Cujacius ad lib. 1. Feud. tit. 1. *Feudum est jus in prædio alieno, in perpetuum utendi, fruendi, quod pro beneficio dominus dat ea lege, ut qui accipit, sibi fidem & militia munus aliudve servitium exhibeat.* Leges Alfonsinæ part. 4. tit. 26. Lege 1. *Feudo es bienfecho, que da el señor à algund ome, porque se torne su vassallo, e el faze omenaje de ser le leal. E tomo este nome de fe, que deve siempre el vassallo guardar al señor.* Ex quibus patet, *Feudum* idem esse cum *beneficio*, de quo sat multa diximus suo loco, ac nomine tantum differre.

☞ Quamquam diligenter & copiose satis de feudis scripserit eruditissimus vir D. Cangius, operæ nihilominus pretium duximus, præsertim cum ea sit hujus materiæ natura ut nec ingrata nec inutilis videatur, de ea uberius iterum dicere, atque de omni loco ea colligere quæ ad nostrum institutum maxime pertinuerint: qua in re non aliquam opem nobis feret Tractatus de Usu Feudorum quem nuper edidit V. Cl. D. *Brussel*. Atque ut à variis diversisque hujus vocis significationibus ordiamur, observandum 1°. quod hactenus haud satis est animadversum, *Feudum* nude poni pro ipso feodi servitio sive clientela, Gall. *Mouvance*: quod ita certum est ut vox, *servitium*, pro ipso feudo aliquando accepta fuerit. Adamus Bremensis lib. 4. c. 9. *Castra autem & Servitia ejus ab hostibus direpta sunt.* Et Helmoldus lib. 1. c. 55. *Comitiam ejus, urbes, & Servitia Henricus de Batwide beneficio Adelberti assecutus est.* Nec alio sensu vox, *Feudum*, intelligenda videtur, ubi de concessione aut mutatione feudorum agitur, præsertim cum indicatur ipsum prædium. Id fuse probat D. *Brussel* Tract. cit. lib. 1. c. 1. præcipue vero ex Charta Philippi Augusti an. 1204. in qua feudum à terra infeodata distinguitur: *Propter hoc autem nos eidem Amicie & heredibus suis in perpetuum damus castrum S. Leodegarii in Aquilina, & totam Aquilinam in feodo & dominico. Damus etiam eidem Amicia & heredibus suis Feodum Bardarum & de Follesio.* 2°. Hoc nomine designatur & ipsius prædii servilis conditio, & vicissim quidquid ab illo feudo jure feudali tenetur. Postrema hac significatione accipitur in Charta Ludovici Grossi ann. 1125. *Et omnia quæ illis de Feodo nostro data sunt, unde ipsi saisiti sunt, jure perpetuo habenda & obtinenda concedimus.* 3°. Sumitur pro ipsa terra in feudum concessa. Ita in Aresto an. 1153. pro Episcopo Lingonensi contra Burgundiæ Ducem: *Quatenus Feodum reddat, & quidquid præterea de eo accepit.*

☞ Feuda ab origine personalia fuisse atque ad vitam concessa, & jure usufructuario possidenda; certum videtur. Qui usus mediante sæculo XIV. in regno Neapolitano adhuc obtinebat, ut colligitur ex Literis Roberti Regis Siciliæ an. 1332. to. 2. Hist. Dalph. pag. 239. col. 1. *Decernimus... nullum privilegium & rescriptum valere seu esse alicujus vigoris aut efficaciæ per Nos jam cuicumque concessum... exceptis concessionibus jam factis Reginæ carissimæ consorti nostræ de quibuscumque bonis Feudalibus vacantibus vel vacaturis.* Nam si hæreditaria fuissent, vacatura feuda indistincte non concessisset. Apud Francos vero sensim pedetentimque jure hæreditario ad hæredes subinde transierunt; quod labente sæculo IX. incœpit: nam ex eo tempore à Regibus secundæ stirpis facillime feudatariis concessum est, ut beneficia sua ad posteros transmitterent, unde pro temporum facilitate deinceps feudorum proprietatem ita sibi arrogarunt, ut illa inter liberos dividerent, expetito tamen prius Principis consensu. Regino in Chron. *Anno Dominicæ Incarnationis 940. Uto Comes obiit, qui permissu Regis quicquid beneficii aut præfecturarum habuit quasi hæreditatem inter filios divisit.* Id autem tardius accidisse apud Germanos eruitur ex Charta an. 1118. qua beneficium Abbatiæ S. Maximini Trevirensis ablatum, ab Henrico Imperatore restituitur. Quod tamen de tota Germania dictum nolim; constat enim alicubi sub Conrado I. feuda hæreditario jure possideri cœpisse. Vide *Beneficium*.

☞ Sed non eadem fuit semper constansque feodorum conditio. In primæva institutione ad solos nobiles feuda pertinuisse atque ab iis servos & ignobiles prohibitos fuisse vix dubium est: unde feuda *honores* vocitarunt. Sic Goffridus Vindocin. lib. 5. Epist. 27. *Deus qui permisit vos Honorem Credonensem habere.* Et Robertus de Monte an. 1161. *Caput autem sui Honoris, scilicet Ambasiam, tenebat de Rege Henrico.* At circa XII. sæculum sicut nobiles ita & plebeii homines feuda etiam nobilia possederunt, non tamen ideo nobiles reputati, quamvis feudorum prærogativis gauderent. *Petrus de Fontaines* c. 3. 0. 4. *Pour ce se tei vilains a acaté un fief, & il conke, & il lieve en son vilenage, ne laira il mie kil ne voist a sa semonce ke tu li fis du matin au vespres, ou sele comme tu feras, & se on dist seur son franc-fief, il ne requerra mie jour de Conseil, se il ne veut pour les semonces ks ne fust pas ramable. Mais si catel, & ses convenances sont justichables par lor vilaine, s'il n'est mie gentixhom de lignage, &c.* Sæculis XI. & XII. omnia in feudum concedebantur, Gruaria, teloneum, pedagium, rotagium, apum examina, imo, si quibusdam fides, ipse, quo vivimus, aer. Cujus moris hæc aptissima videtur fuisse ratio, ut scilicet in expeditionibus bellicis, quæ his temporibus frequentissimæ erant, plures haberent milites qui servitia militaria iis præstare tenerentur. Eamdem ob rem mediante sæculo XII. instituta sunt feuda bursæ seu cameræ, cum nimirum loco tenementi annua pensitatio ex fisco solvenda pro præstandis iisdem servitiis adsignabatur.

Beneficiorum militarium seu feudorum originem aliunde, quam à Longobardis, quorum inventores fuisse dicuntur, recte quidam, opinor, accersunt: cum apud Scriptores rerum Romanorum

rum legamus data militibus ac veteranis capta ex hostibus prædia, ea conditione, ut militarent, quæ propria fuit feudorum. Atque, ut rem ab ipsis primordiis non repetamus, id potissimum firmat locus Lampridii, in Alexandro Severo: *Sola, quæ de hostibus capta sunt, limitaneis ducibus & militibus donavit, ita ut eorum ita essent, si hæredes illorum militarent.* Et alter Vopisci in Probo: *Veteranis omnia illa, quæ angusta adeuntur Isauriæ loca privatim donavit: addens, ut eorum filii ab anno octavo-decimo, mares duntaxat, ad militiam mitterentur.*

☞ Feudorum originem è moribus Francorum rectius repetendam existimat Alteserra lib. de Orig. & statu feudor. pro moribus Galliæ c. 1. Francs scilicet, inquit, rerum potiti in Gallia, prædia divisere Ducibus & Militibus, idque beneficiario jure sub lege fidei & servitii, priusquam Longobardi Italiam attigissent. Hoc jure Aureliano Duci Milidunensis pagus beneficii nomine datus à Clodovæo. Aimoinus lib. 1. c. 14. *Unde enim Clodovæus regnum suum usque Sequanam, atque postmodum usque Ligerim fluvios amplias[s]et, Miliduunm castrum eidem Aureliano cum totius Ducatu regionis jure beneficii concessit.* Et Mummulo Patricio eodem jure Machovillam apud Avenionem datam à Guntrano Rege testatur Gregorius Turon. lib. 4. Hist. c. 45. *Et Amo quidem Ebreduneusem carpens viam usque Machovillam Avenici territorii, quam Mummolus munere meruerat regio accessit, ibique fixit tentoria.* Unde jam à Francici Regni cunabulis passim celebrantur Regii *Leudes*, sive *Leodes*, id est, Fideles, qui à Rege prædia tenebant sub lege fidei & servitii.

Veteres beneficiorum, ac proinde feudorum leges attigimus in voce *Beneficium*, quas etiam prosequutus est Gerardus Niger lib. 1. de Feudis tit. 1. ut & Fridericus I. Imp. in ea Constitutione, quam profert Radevicus lib. 4. c. 7. & ex eo Guntherus lib. 8 Ligurini.

Feudi porro vocabulum sub Carolo Crasso primo auditum, pridem observatum à viris doctis: in ea scilicet Constitutione, quam edidit de Expeditione Romana circa annum 884. à Frehero, Goldasto, & aliis publicata, in qua hæc leguntur: *Cuicumque secundum hanc legem expeditio imperetur, si ad Curiam Gallorum, hoc est, in campum, qui vulgo Rangalle dicitur, dominum suum non comitetur, & ibi cum militari apparatu non repræsentetur, Feodo, præter hos, qui cum gratia dominorum suorum remanserunt in conspectu nostro, absque spe recuperationis privetur.* Eadem vox bis deinde ibidem repetitur. Verum, etsi non desint, qui Chartam hanc falsi suspectam putent, circa tamen ea tempora auditam, nempe Carolo Simplice, Rodulpho, & Lothario Regibus regnantibus, ex veteribus Tabulis adstruit Dominicus de Prærogat. alodior. cap. 15. §. 1. Charta quippe Pipini Regis pro Monasterio Figiacensi in to. 13. Spicilegii Acheriani, in qua ea vox reperitur, falsitatis notas præfert. Certe *feudi honorandi* meminit Charta Lutharii I. Imp. an. 846. in Bullario Casinensi to. 1. p. 27. sed nemo est, qui fictitiam esse non facile perspiciat. Neque nævo perinde caret Charta alia Caroli Mag. descripta in Chronico S. Michaëlis Vird. p. 403. ubi *Feudi* mentio fit. In Tabulario S. Theofredi in Velavis sub an. 990. *Dederunt de terra, quam habebant ad Fevum, &c.*

Feudorum Leges Lothario adscribit Gervasius Tilleberiensis: *Hic*, inquit, *Legem feodorum primus instituit, sanciens, ut nullus Feodum audeat vendere, seu impignorare, vel quocumque modo alienare, sine permissione majoris domini, ad quem Feodum spectare dignoscitur. Huic sanctæ constitutioni, quæ futuris tantum, & non præteritis formam dabat negotiis, Fridericus Imperator addidit hæc: Nos autem ad pleniorem regni utilitatem providentes, non solum in posterum; sed etiam omnes hujusmodi primo factas alienationes cassamus, & in irritum duximus, nullius temporis præscriptione impediente.*

¶ Feaudus, in Charta Archambaldi D. Borboniensis an. 1217. apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. p. 230. *Nec debet ducere burgenses in exercitum nisi per terram suam, & per Feaudes suos.*

¶ Feouus. Tabularium Majoris Monasterii: *Eudo de Lureio dedit B. Martino de Comburnio duodecim dietas terræ ab omni servitio liberrimas, juxta viam quæ ducit ad Rocam spinetetum, & quemdam Feodum quem habebat in castro & tota castellania Comburnii.*

Feuous. Ordericus Vitalis lib. 8. pag. 680. *Vos omnes, qui patris mei homines fuistis, & Feudos vestros in Normannia & Anglia de illo tenuistis, &c.*

¶ Fevus. Charta Bernardi Comitis Bisuldunensis an. 1078. to. 1. Gall. Christ. pag. 39. *Redimo... omnes Fevos militum quos in Bisuldunensi comitatu S. Maria habebat.* Ibid. non semel occurrit.

Feidum. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 56. *Illam partem de decimo, quam habebat Natelmus Torrencus de eo per Feidum in parochia S. Joannis.* [Testamentum Raimundi Comitis Melgoriensis to. 9. Spicileg. Acher. p. 135. *Dimitto B. Petro Sedis Magalonæ & Canonicis ejusd. loci... quidquid habeo... vel in aquis vel intra, exceptis Feudis quæ de me habent in hoc termino Milites.*]

De vocis etymo varia varii tradidere. Feudum à *Fœdere* quidam deducunt. Obertus lib. 2. tit. 4. & Joannes de Janua à *Fidelitate*, vel *Fide*: cui sententiæ accedunt Cujacius, & plerique alii. Hotomannus à *Feed*, voce Germanica, quæ bellum sonat, quod prædia belluquæsita militibus distribuerentur. Pontanus in Chorographia Danica, à *Feide*, voce, quæ Dani *militiam* sonat: alii à *Faida*, quod est *inimicitia*. Fredericus Sandius in Præliminari ad Constitutiones feudales Gelriæ n. 11. à voce Germanica *Fiod*, vel *vehd*, quod bellum publico vel privato consilio susceptum significat; bellorum namque, inquit, necessitas feuda peperit. Matthias Berneggerus in Disquisit. de Regno Hungar. §. 206. contendit *Feudum* vocabulum esse Hunnicum, seu Hungaricum, nempe *foeld*, quod significat *terra*. Etymon perinde suo more, hoc est, absonum, prodit Goropius Bekanus lib. 5. Hermathenæ pag. 102. Denique Seldeni sententia est, quam amplecti videtur Faber Cantarellus in tractatu de Feudis, vocem *feudum* à Saxonico ortam, formatamque ex ꝼeo, ꝼeh, & ꝼeoh, merces, stipendium, h postmodum in ð mutato: ni inquit, placeat hað, vel hoð adjicere, quod Saxonice etiam classem, statum & ordinem significat, ut perinde dicatur *Feodum*, quasi ꝼeohað, vel ꝼeohod, id, quod statu vel ordine stipendiario possidetur.

Variæ autem recensenter Feudorum species, quas ordine literarum breviter attingemus.

¶ Feudum Advocatiæ seu *Avoeria*, Gall. *Avouerie*. Vide in *Advocati*. Idem Alteserræ c. 3. quod *Feudum Gastaldiæ*; illud enim definit quod datur pro actu vel gestione rerum Domini, vel Principis, vel pro custodia arcis, vel territorii; Gastaldus quippe sive Castaldus Longobardis est propriè actor. Vide *Gastaldus*.

Ee

Feudum Ædificii. Charta Philippi Aug. an. 1185. pro Ferrariensi oppido, apud Morinum in Hist. Vastinensi pag. 707. *Qui domum in Feodo habuerit, eam ab Ecclesia Ferrariarum tenebit ad censum 5. sol.* Et mox: *Domum vero suam de Feodo, cum alio Feodo suo, ad censum 12. denariorum in villenagio tenebit.* Vide *Feudum burgense.*

Feudum Annuum, seu stipendium, quod ad annum datur, pro officio, dignitate, vel quolibet ministerio, in Fleta lib. 2. c. 71. §. 12. De ejusmodi feudis ita consuetudo Normanniæ art. 157. *Dignitez & offices tenuz en Fiefs san feuds ou glebe, doivent hommage & non relief.* Charta Henrici III. Regis Angliæ apud Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 960. *Et de Feodis solvendis illis, quibus tenemur in Curia prædicta, ad præsens providere nequimus.* Alia ejusdem Regis pag. 977. *Assignantes ei annuum Feudum 20. marcarum annuatim percipiendum ad scaccarium nostrum, &c.* Alia denique pag. 1059. *Et quia Judæi quosdam redditus de terris & tenementis Christianorum, tanquam perpetuo dudum recipere solent per manus Christianorum, qui etiam Feuda dicebantur, &c.* Hinc in Legibus Malcolmi II. Regis Scotiæ capp. 2. 3. 4. 5. *de Feodis Cancellarii, Justitiarii, Camerarii, Senescalli, Constabularii, Vicecomitis, &c.* inscribuntur: & Statutis Roberti III. cap. 25. est *de Feudo Vicecomitis*: in Fleta lib. 2. c. 7. *de Feodo Camerarii*: Hugo de Cleeriis de Senescallia Franciæ: *Vade servitum Feudum tuum Marescalcie, & hospitare Hugonem, quia habes ipsi id Feudum à Comite.* Statutum Edwardi Regis Angliæ pro officio Senescalli Vasconiæ, in Regesto Constabul. Burdegal. fol. 81. *Dictus Judex percipiat annuatim pro Feudo suo 150. libras dictæ monetæ.* Infra: *Item ordinatum est, quod sit unus Defensor Regis in diœcesi Petragoricensi, qui petat & defendat jura Regis, &c. & percipiat annuatim pro Feudo suo 50. libras dictæ monetæ.* Alibi: *Senescallus Vasconiæ principalis faciat, ordinet, & constituat per totum Ducatum Subsenescallos, Judices, Defensores, &c. & cuilibet eorum conferat Feoda & vadia in ista ordinatione superius adnotata.* *Feudi Dapiferatus* meminit Freherus in Origin Palatini. *Feodi Cambellani & Majoris*, Charta Philippi Aug. an. 1185. pro Ecclesia Ferreriarum apud Morinum in Hist. Vastinensi pag. 708. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 9. de Custode Vini: *Et inde habet in Feodum vinum, quod per totum annum de vasis vacuatis stillat, &c.* Ubi supra scribitur, *i. in beneficio.* *L'ordonnance & la maniere de creer les Chevaliers des bains*, apud Edw. Bissæum: *Et le Barbier aura le baing, & tout ce, qu'il a entour, aussi-bien devans comme en dehors, & le prendra pour son Fié.* Infra: *Et le Chandelier prendra pour son Fie tous les garnemens avec tout l'arroy, &c.* Occurrit ibi pluries. *Pagar il Fio*, Danti, est solvere stipendium: ubi *fio* idem valet ac *fevum*, feudum. Vide Cujacium ad lib. 3. de Feud. tit. 1. & Skenæum de Verbor. significat. verbo *Feudum.*

Feudum Antiquum, quod & *paternum*, quibusdam dicitur, illud est, quod ab antiquo cuidam familiæ ita concessum est, ut à masculis tantum possideatur. [Hæc fuit omnium feudorum ab origine conditio, quæ ad tertiam stirpem usque Regum nostrorum perseveravit,] nisi feminæ charta infeudationis illius capaces existant, [quod sub initia XII. seculi in usu esse cœpit, ut discere est ex Mathilde Henrici I. Angliæ Regis filia quæ in Ducatum Normanniæ successit, sicut Eleonora in Ducatum Aquitaniæ,] & ad agnatos deficiente linea primugenitorum transeat, alienatione interdicta: cujusmodi conditionis formula exstat in Charta, quam descripsit vir multæ eruditionis Dion. Salvagnius Boissius lib. de Usu feudor. cap. 2. pag. 15. *Feudum* vero *antiquum* à *paterno* distinguit Zazius lib. de Feud. part. 2. §. 7. *Antiquum* enim dici ait, *quod ab aliquo ex antecessoribus acquisitum est, qui communis agnationis ultra quartum gradum origo fuit. Si vero à patre, vel ab aliquo usque ad quartum gradum, utpote avo, proavo, abavo, proveniat*, tunc *Paternum* appellari. Ita etiam Baldus in §. Hoc quoque, de Success. feud. & Cowellus. Simile est tenementum, quod Angli, *Tenure par homage Auncestrel* vocant, illud scilicet, quod quis à domino tenet, ab antecessoribus suis possessum, à tempore, cujus non exstat memoria. Ita Littleton sect. 143. Charta Ainardi *de Rossillon* an. 1342. apud V. Cl. Dion. Salvagnium pag. 33. *Quod quidem, ut asseruit, habet & habere debet alias naturam Paterni Feudi, nobilis, & Antiqui, in quo per viam testamenti possint & debeant succedere, quicumque liberi & hæredes masculi & feminæ, agnati, cognati, descendentes & ascendentes, habiles & inhabiles de personis, & ab intestato succedere possint & debeant in eodem omnes illi, qui de jure possunt & debent in hujusmodi Feudis successionem habere.* Arestum an. 1382. *In Feudum ligium nobile & Antiquum, & taliter conditionatum, quod transferri non possit in alias personas, nisi de cognatione dicti Guilelmi.* Charta Humberti Delphini Viennensis 14. Maii an. 1349. in Statutis Delphinatus pag. 39. *Omnia & singula Feuda & retrofeuda Delphinatus præsumuntur & intelliguntur esse Antiqua, nisi ipse dominus Delphinus, vel successores sui, ipsa, vel aliqua ex ipsis, clare ostenderent esse nova.* Charta Cremonensis an. 1244. *Et hoc de suo recto & honorabili Feudo Antiquo & Antiquissimo.*

Licet vero feudum novum sit & de novo concedatur, potest tamen concedi jure feudi antiqui: & tunc naturam sumit feudi antiqui, & illius jure regitur non tantum in persona primi vassalli, sed etiam omnium descendentium. Atque ejusmodi feudum doctores vulgo vocant, *Feudum ex pacto & providentia Antiquum*, ut est apud Thomam de Martinis Tract. de Generib. & qualitatib. feudor. Extat in veteri Regesto Cameræ Comput. Paris. Charta Galeacii Comitis Virtutum an. 1371. qua *Castrum Donati erigit in nobile, rectum, Antiquum, paternum & gentile Feudum.* In alia ann. 1377. *In Gentile, paternum, Antiquum, honorificum & perpetuum Feudum.* Vide Ughellum to. 2. pag. 161. 162. to. 4. pag. 874. & Probat. Hist. Ducum Burgund. pag. 92.

Feudum Aperibile & Ligium. In Vita Balduini Lutzemb. Archiepiscopi Trevirensis lib 3. 4. 5. 6. 7. id est, quod, licet ad Ecclesiam spectet, post Episcopi mortem *aperitur*, id est, vacat, quomodo *aperti honores* dicuntur, & de quo postea electus hominium ligium præstat. Vide *Aperire.*

¶ Feudum ad Plena Arma vel *de plenis armis*, cujus *Feudatarii* armis omnibus & equis instructi domino capitali servitium præstare per 40. dies tenebantur. Hist. Harcur. to. 4. p. 2172. *Matheus de Gamaches tenet Feudum de plenis armis..., Aux de Bavent Feodum ad plena arma.* Quod ibidem sæpius recurrit.

Feudum Burgense, seu ignobile, Zazio parte 2. de Feudis, est, quod à minimis valvasoribus, vel etiam à plebe, paganis, id est, privatis in feudum conceditur. *Fief rural*, cui opponitur *Fief noble*, in Consuetud. Nivernensi tit. 4.

art. 27. 28. & 29. Vide *Feudum ædificii*.

FEUDUM BURSÆ, Idem quod *Feudum de Camera*. Ut enim *Camera* dicitur Thesaurus Regius, ita *bursa* pro fisco usurpatur: atque ita Petrus de Fontanis in Consilio à nobis edito cap. 14. §. 23. fiscum, *Bourse* reddit, in Lege 1. Cod. Si adversus fiscum. Regestum feodorum Campaniæ fol. 61. v. *Guillelmus de Goenay homo de 10. libris in Bursa. Philippus de Crespeio ligius de 30. libr. Bursa, salva fidelitate Regis & Comitissæ de Vermendesio.* Fol. 64. *Dominus Bartholomæus de Roya homo de 40. libr. Bursa.* Fol. 110. *Adam de Bellomonte fecit homagium ligium, post dominos suos, quos primitus habebat, de 30. lib. quas habet singulis annis in nundinis S. Aygulfi in Bursa.* In Regesto Feodor. & Servitior. Campaniæ fol. 146. *Lige de 50. livres à vie en bourse.* Passim ibi. Regestum Parlamenti Paris. sign. B. fol. 41. inter Aresta ann. 1277. *Ordinatum fuit, quod injungeretur Marescallo Campaniæ, ut solvi faciat Feoda, quæ Milites habent in Bursa Comitis Campaniæ.* Juxta regulas Feudorum, annui reditus quivis in feudum dari possunt: quia annui reditus computantur inter immobilia. Ita Zazius parte 2. de Feud.

FEUDUM BURSÆ, seu *Bursale* appellant præterea Consuetudines nostræ municipales aliquot, feudorum reditus partem aliquam, quæ à primogenito secundogenitis pro eo, quod in iis habent, jure, ex successione paterna datur: *Fief boursal*, Consuetudo Cenomanensis art. 282. *Fief boursier*, Carnotensis art. 17. ut qui ejusmodi feuda possident, *Boursaux*, Perticensis art. 77. 78. Vetus Consuetudo Andegavensis & Cenomanensis parte 7. tit. *des Successions: Aucuns usages locaux sont en aucunes Chastellenies, & fiefs desdits pays, que tels gens coutumiers départiront bien tels aquests entre eux comme le domaine, Fié, ou herisage tenu à foi & homage exaument, & à l'un pourroit demeurer si hebergement i avoit en sa portion de terre ou autre chose, & porteroit la foi pour tous les autres, supposé, qu'il ne tenist le quart, ni le quint. Mais quant la terre chorroit en rachat par la mort de l'home ou de la foi, les autres parcheniers vendroient à la bourse, & feroient leur part du rachat, & chiet tout le domaine en rachat, & appelle on le Fié boursal, c'est à savoir terre aquise de bourse coustumiere, lequel usage local est à condamner, selon l'opinion des assistans, & a ramener à la c[...]me general.* Ejusmodi etiam videtur istud genus feudi, de quo Bracton. l. 4. Tract. 3. c. 9. §. 6. *Feudum est id, quod quis tenet ex quacumque causa sibi & hæredibus suis, sive sit tenementum sive sit redditus, ita quod redditus non accipiatur sub nomine ejus, qui provenit ex camera alicujus.*

☞ *Feudum bursæ* rectius definire videtur D. de *Lauriere* to. 1. Gloss. pag. 462. illud quod inter plebeios divisum ab iis ex pecunia viritim data à Domino capitali redimitur. Nec aliud profecto indicare arbitror verba ex Consuetud. Andegav. & Cenoman. citata.

FEUDUM CAMERÆ, vel *Caneva*, aut *Cavena*, dicitur, cum aliquid annuum ex *Camera*, i. fisco Regio, vel ex aliquo loco thesaurario, vel ex vectigalibus, vel ex mensa argentaria solvitur. Leges Alfonsinæ parte 4. tit. 26. Lege 1. *La otra manera es, que dizen feudo de Camera. E este se faze quando el Rey pone Maravedis, à algun su vassallo cade año en sa Camera e este feudo a tal puede el Rey toller cada que quisiere.* Ejusmodi feuda in rectis feudis non computantur, licet recti feudi servent naturam, præterquam in successionibus, scilicet in servitiis præstandis, in danda & præstanda investitura, in sacramento fidelitatis, &c. Vide Zazium part. 12. de Feud. §. 31. & Rosentaliom de Feud. cap. 2. §. 30. 31. Bracton. lib. 2. cap. 35. §. 6. ait, de feodo vel reddito, qui datur ex Camera, sine tenemento, de quo possit redditus provenire, non fieri homagium, præterquam Regi. Mox addit, non valere homagium, si redditus sit annuus, & de Camera, nisi constituatur & proveniat ex certo tenemento. Formula porro ejusmodi feudorum de Camera concessionis sic concipitur in Chartis Friderici II. Imperat. an. 1250. pro Guigone Delphino Viennensi, in veteri Regesto Delphinatus Herouvalliano: *Attendentes devotionis & fidei puræ zelum, quem Wige Dalphinus Viennensis dilectus consanguineus & fidelis noster habet erga Majestatis nostræ personam: considerantes quoque grata servitia, quæ idem Culmini nostro fideliter exhibuit hactenus, exhibet in præsenti, & exhibere poterit in antea[...] in futura, de annuo Feudo trecentarum unciarum auri percipiendarum de Camera nostra singulis annis in festo Resurrectionis Dominicæ, ... sibi in fide & devotione nostra persistenti de gratia nostra duximus providendum, &c.* [Charta Conventionis inter Henricum II. Regem Angliæ & Robertum Comitem Flandriæ in Lib. nig. Scacarii pag. 15. *Et propter prædictas conventiones & prædictum servitium, dabit Rex Henricus Comiti Roberto unoquoque anno quingentas libras Anglorum denariorum in Feodo.*] Exstat in 4. Regesto Memorialium Cameræ Computor. Parisiensis fol. 47. hominium Regi Johanni præstitum pro simili feudo Cameræ, quod vice formulæ hic describendum duximus: *A tous ceux qui ces presentes lettres verront & orront, Rogier de Beauchamp Chevalier au Roy d'Angleterre, Salut. Je fais à savoir à tous, que le Roy de France Monseigneur m'a donné de sa grace deux mil florins à l'escu de rente annuelle, à prendre, percevoir & avoir chascun an tant comme je vivrai, sur son Tresor à Paris, si comme il appert par ses Lettres à moi données sur ce l'an de grace 1360. le 6. jour de Janvier, ainsi signées, Per Regem vobis præsente Tolosæ, pour laquelle rente je suis entrez en la foy & en l'hommage de mondit Seigneur le Roy de France, & lui ay promis & promet foy & loyalté, & le servir loyalment à mon pouvoir de ce qu'il aura à faire de moy, toutes fois que de par luy en seray requis, contre toutes personnes quelconques, excepté tant seulement mondit Seigneur le Roy d'Angleterre & ses enfans. En tesmoin de laquelle chose j'ay scellées ces Lettres de mon seel, dont je use communément. Donné à Londres le 26. jour de Juillet* 1362. Complurium ejusmodi Regibus nostris præstitorum ab exteris hominiorum meminit Tillius, ubi de bellis inter Reges Francicos & Anglicos. Nonnulla etiam alia descripsit Fredericus Sandius in Commentar. ad Consuetudines feudales Geltriæ tit. 1. c. 1. n. 7. 8. 9. 10. &c. Vide, quæ de iis annotavimus in 13. Dissertatione ad Joinvillam.

☞ *Feudum* autem *Caneva* seu *Cavena* dicitur, cum vassallo ex cellario Domini, feudi nomine, præbetur annona. Sic Galbertus duas quadrigatas vini annuas à Duce Normanniæ percipiebat. Ordericus Vital. lib. 6. *Duas quadrigatas vini de Principe Normannorum in Feudo tenebat singulis annis, ex quibus unum modium ad celebrandas Missas perenniter concessit Monachis.*

FEUDUM CAPITALE, [Gall. *Fief en chef* vel *chevel*,] dicitur illud, quod nullo medio à Rege, aut eo, qui supremo jure gaudet, dependet, ut sunt Ducatus, Comitatus, Baroniæ. Vetus Consuetudo

cet totam terram de Ofinetclega cum omnibus quæ ad eam pertinent, cum omni libertate bata ejusdem terræ, in Feudofirma.

Feudifirmarius. Leges Burgorum Scoticorum cap. 138. *Feudifirmarius non potest firmarium facere de aliqua terra, nisi reddatur domino capitali, & ipse faciet illum firmarium, &c.*

Feodum Forinsecum, in Fleta lib. 2. cap. 14. §. 1. videtur appellari stipendium, quod à *Thesaurario Garderobæ Regis* aliis, quam ex domo & hospitio Regis præstatur, & exsolvitur ex fisco Regio: cui opponitur *Feudum in curte domini*, de quo Obertus lib. 1. tit. 2.

Feudum Francum illud dicitur, in quo vassallus ad servitia non tenetur, fidem tamen domino servare debet, eoque nomine hominio obnoxius est. Hæc Zazius lib. de Feudis part. 8. §. 44. & Rosentalius lib. de Feud. cap. 2. §. 33. Ita in libello de Recuperatione Terræ Sanctæ, circa finem, *Franca Feuda* dicuntur, *quæ speciali servitio non sunt onerata.* Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. parte sect. 3. cap. 9. *Nous apelon Franc Fieu, quant aucun tient franchement son fieu, & tous ses sousmis l'en font le service, qui apartient à icele franchise.* Tubularium Tutelense an. 1265. *Ut omnia teneant ab Abbate & successoribus in Francum Feodum sive allodium, ut pro his homagium francum nobis Abbati & successoribus nostris, amplius facere teneantur.* Charta Raymondi *des Baux*, cogn. Junioris ann. 1274. mens. Febr. qua profitetur, tenere se à Bertrando *de Clabensels* Episcopo S. Pauli Tricastio Castella Suzæ & Buxedonæ *in Feudum Francum & gentile.* Mox additur: *Item fuit confessum, quod ipse Raimundus de Baucio & ejus hæredes semper in mutatione domini vel vassalli teneantur facere homagium ligium flexis genibus, & jurare fidelitatem cum illis articulis, qui in dicto juramento continentur, videlicet dictus Episcopus & successores possint suum vexillum seu banerram mittere, in signum dominii & recognitionis dicti Castri, seu in fortalitio, &c.* Charta an. 1306. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ano. 1295. Tabularii Regii num. 165. *Prædicta vero omnia idem D. Bertrandus & ejus sucessores tenebunt à D. Rege & ejus successoribus Regibus Franciæ in Feodum Francum & honoratum sub homagio ligio & fidelitatis juramento.*

Videntur tamen exemta fuisse ejusmodi *Feuda Franca & honorata* à redditione castrorum; quod potissimum colligitur ex hominio Guillelmi filii Ducissæ Mathildis Dom. Montispessulani mens. Martii an. 1189. Raimundo Comiti Tolosano & Mergoriensi facto: *Quæ omnia habeo & teneo de te ad Feodum Francum & honoratum, ita quod nullum supradictorum castrorum vel villarum tibi vel tuis, nec alicui Comiti Melgorii reddere teneor.* Vide *Feudum honoratum.*

Feudum Francale, in Consuetud. municip. Vianæ in diœcesi Aginnensi, in Regesto Constabul. Burdeg. fol. 53. *Possunt vendere vel infeodare, aut res suas immobiles dare, excepto Feodo Francali Militari, quod emere vel recipere non possunt* sine licentia Regis Angliæ. Quæ totidem verbis habentur in Consuet. Valentiæ in ead. diœcesi fol. 141. In Regesto Homagiorum Aquitaniæ, *Vitalis Seron* profitetur, se tenere à Rege Angliæ Duce Aquitaniæ *in Feudum Francale ratione Ducatus duas partes vineæ, quæ est in Parochia, &c.* In eodem Regesto fol. 11. *Dixerunt se esse homines ligii & Francales dicti Domini Regis.* Atque hoc feudum *Francale* aliud non videtur ab eo, quod *Feudum Francum*, id est, nobile, & quod à viris ignobilibus teneri & possideri non potest.

Feudum Furcale, Cui *Furca*, seu superioris justitiæ jus competit. Charta R. Abbatis Carofensis ann. 1308. ex Regesto 5. Philippi Pulcri Regis Franc. in Tabul. Regio, n. 11. *Item quod habitantes in dicta bastida possint emere & recipere ad censum vel in domo à quacunque persona volente vendere vel infeudare, aut res suas immobiles dare, excepto Feodo Furcali & Militari, quod emere vel recipere non possint, nisi de nostro vel successorum nostrorum processerit voluntate.* Vide *Furca.*

Feudum Futurum, aut de Futuro, dicitur illud, de quo quis infeudator post mortem possessoris. Nam *Dominus potest duobus solum Feudum conferre, uni possessionem, & alteri exspectationem, quæ dicitur Conventio, si moriatur absque hærede feudali possessor*, qui quidem dicitur *Infeudatus de futuro*, in Jure feudali Saxonum cap. 7. 8. 9. 19. 30. & 37.

Feudum Guardiæ, quod alias *Annale* vocat Zazius art. 2. de Feud. cui opponitur *Perpetuum*, ut sunt omnia feuda: cum scilicet custodia castri, domus, &c. mercedis nomine conceditur. Auctor Breviloqui: *Guardiæ, Feuda sunt, quæ constituuntur aliquibus propter custodiam rei domini constituentis: Guardio dicitur ille, cui talis custodia est commissa.* Vide Rosental. lib. de Feud. cap. 5. §. 32.

¶ Feudum Gastaldiæ. Vide *Feudum Advocatiæ.*

¶ Feudum de Haro, Cui scilicet clamoris *de Haro* cognitio aut jurisdictio, vel, ut apertius dicam, cui superioris justitiæ jus competit. Chartularium Gemmet. to. 1. pag. 35. *Nous avons en du lieu* (de Morville) ... *deux demy fiefs de Haro & deux de Liage.*

¶ Feudum Honorabile, Idem quod infra *Honoratum.* Instrum. an. 1336. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 559. *Ipsi domino Regi & successoribus suis Boemiæ Regibus, ab eoque domino Rege per osculum inter nos hinc inde præstitum & reassumptione Biretı, ipsum Ducatum nostrum cum terris & pertinentiis ipsius in Feodum Honorabile recipimus, pariter & habemus, decernentes, &c.*

¶ Feudum Honorarium, Eadem notione. Charta an. 1204. apud Gallandum: *Ego Petrus Dei gratia Rex Aragon. Comes Barcinon. Dominus villæ Montispessulani & Maria Regina uxoris meæ nomine do tibi Pontio Petro & successoribus tuis in Feudum Honorarium totam medietatem castri de Ropiniano.*

Feudum Honoratum, nulli servitio obnoxium: proinde idem, quod *Francum.* Pactum initum inter Petrum Regem Aragon. & Jacobum Regem Majoricarum super Regno Majoricar. 13. Kal. Febr. 1278. *Nos Jacobus ... recipimus à vobis D. Petro Rege Aragonum fratre nostro & successoribus vestris Regib. Arag. in Feudum Honoratum sine omni servitio ... totum prædictum regnum Majoricarum, &c.* Homagium factum à Guillelmo filio Mathildis, Ducissæ D. Montispessulani Raimundo Comiti Melgorii, mense Mart. an. 1189. *Quæ omnia habeo & teneo de te ad Feodum francum & honoratum, ita quod nullum supradictorum castrorum vel villarum tibi vel tuis, nec alicui Comiti Melgorii reddere teneor.* Et infra: *Et hæc omnia habeo & teneo à te D. Raymundo Comite Melgorii ad Feodum francum & Honoratum, pro quibus omnibus præscriptis facio vobis hominium & fidelitatem.* Charta Bertrandi D. Castri *de Paris* in Comitatu Ruthenensi, 3. Non. Mart. an. 1274. *Recognosco .... vobis D. Henrico Comiti Ruth. ... me tenere .... in Feudum francum & Ho-*

noratam & nomine Feudi Honorati, ad fidelitatem tamen & homagium, omne ego quod possideo ... in dicto Castro de Paris. Alia Raimundi Comitis Tulosani an. 1242. in Regesto Tolos. *Et pro hac donatione sive quitatione Dominus Comes prædictus pro se & hæredibus suis donavit in liberum & Honoratum Feudum villam nomine Bessitam in Rutenensi diœcesi ... ad omnem eorum voluntatem in perpetuum faciendam: ita tamen quod prædictus Gaillardus & Domestica ejus uxor & hæredes eorum sint pro Feudo prædicto homines & Milites prædicti Comitis*, quibus additur etiam *hominium.* Alia Guillelmi, filii Mathildis Ducissæ, D. Montispessulani an. 1285. Jun. *Hæc omnia prædicta dono, laudo, trado & concedo in perpetuum tibi & tuis ad Feodum Honoratum, & tu Raymundus Aerradus & hæredes & successores tui, qui hoc Feudum tenebunt, facietis mihi & hæredibus meis nomine hujus Feodi hominium & servitium.* Exstat Charta B. Episcopi Magalonensis, Domini & Comitis Melgoriensis, qua dat in *Feudum Honoratum* & *censuatum* 4. denarios de 50. denariis, quos ratione dicti Comitatus percipiebat, Jacobo Regi Arag. Domino Montispessulani. Adde Histor. Bench. in lib. 8. cap. 27. n. 10. & Gariellum in Episcopis Magalon. pag. 244. 269. Ejusmodi etiam feuda, quæ in *relevium* ferrum lanceæ, sparverium, austurein, chirothecas, & similia præstare tenentur, *Fia Honorat*, seu *Feuda Honorata*, vel *Honores*, vocant Fori Beneharnenses tit. 1. art. 27.

☞ *Feudum* tamen *honoris* ab *honorato* seu *honorario* distinctum fuisse in Aragonia scribit Gallandus in Tract. MS. de Feudis, illudque adsignat discrimen, quod *feudum honoris* ea conditione daretur, ut ex reditibus castri seu villæ, milites ad ipsius castri defensionem necessarios aleret feudatarius; *feudum* vero *honorarium* sub fide tantum & hominio possideretur. Idem itaque Gallando *feudum honoris*, quod aliis *feudum soldata.*

☞ Utcumque sit, certum videtur *feuda honorata* non ubique ab omnibus servitiis exemta fuisse; in Charta enim an. 1298. feudatarius manumitti dicitur *ab omni vinculo servitutis atque hominii seu homagii* quod ratione *Feudi honorati* facere tenebatur; sed præstat Chartam ipsam legere, quam invenies voce *Manumissio* ad fin. Eamd. vocem, &c.

Feudum Ignobile est, quod à manerio aliquo dependens, rusticis & hæredibus eorum ob servitium aliquod ignobile conceditur, & Liberum tenementum vulgo appellatur. Cowellus lib. 2. tit. 2. §. 8. Vide *Feudum burgense*, & *Sergentia.*

¶ Feudum Immediatum, Quod à capitali Domino immediate tenetur; *Feudum Mediatum*, quod aliter *Retrofeodum* dicitur. Transactio inter Philippum Pulcrum Franc. Reg. & Episcop. & Capitul. Eccl. Vivar. an. 1307. *Et de his, quæ ab iis, vel ab altero eorumdem teneantur in Feudum mediatum, vel immediatum, &c.*

Feudum Integrum, in Consuetudine Castelli novi in Thimeraio art. 10. & 21. & Carnotensi art. 15. dicitur illud, quod ratione *equi servitii* valet 60. solidos de *racheto.*

¶ Feudum Jurabile et Reddibile, Ultramontanis præsertim notum; Est, inquit Jacobinus de S. Georgio de Feudis n. 29. pro quo juratur fidelitas Domino. *Non jurabile*, quando conceditur eo pacto, ut fidelitas non juretur. Vide Boissium de Usu Feud. c. 4. Instr. an. 1325. to. 2. Hist. Dalph. p. 204. col. 2. quo Johannes Comes Forensis pro pluribus castris & feudis se hominem ligium de Dalphino constituit: *Item castrum de Cussiaco cum ipsius castri mandamento ... quod castrum tenet ab ipso Comite Forensi Jurabile & reddibile Johannes de Mays Dom. de Cussiaco.* Ibid. non semel occurrit. Aliam hujusce appellationis causam nobis aperit doctissimus D. *de Lauriere* in Gloss. Juris Gallici; ea scilicet potissimum ratione ejusmodi feudum *jurabile* dictum fuisse quod, quemadmodum vassallus feudatum castrum domino capitali redditurum se, cum ei libuerit, sacramentu suo pollicebatur; ita idem castrum vassallo restiturum se, cum eo ad suum commodum usus fuisset, jurabat capitalis dominus. Id probat ex Charta an. 1297. quam consule, si lubet, ad vocem *Rendable.*

Feudum Laicale, *Laicum, quod non tenetur de Ecclesia, sed est de feodo mere temporali*, inquit Lindwoodus. Charta Henrici II. Regis Angl. tom. 2. Monastici Angl. p. 260. *Centum soldatas terræ de Laico Feudo, &c.* Joannes Bromptun. pag. 1169. *Reddidit etiam ei omnes Laicos Feudos, quos Henricus pater ejus illi dederat.* [Index MS. beneficiorum Eccles. & Diœcesis Constantiensis fol. 22. verso: *Et totum manerium supra & infra atilas domus est in eleemosina, alia est in Feodo Laicali.*] Adde Matth. Paris p. 675. Matth. Westmonast. an. 1175. 1226. Historiam Comitum Puntivi p. 117. &c.

Feudum Liberum. Charta Communiæ Abbatisvillæ c. 24. *Statutum est etiam, quod nullum vavassorem, vel Liberum feodum in terra mea habentem, burgenses de Abbatisvilla in suam Communiam recipere poterunt, nisi de assensu meo & domini sui.* Adde cap. 25. Homagium Hugonis d'Arpajon Domicelli an. 1264. *Feudum Liberum & honoratum. Liberum militare Feudum*, in Chron. Abbat. S. Trud. p. 459. *Feoda Libera Ecclesiarum parochialium*, apud Rogerum Hovedenum p. 779.

Feudum Ligium, [Gall. *Fief de liage.*] Vide *Ligius.*

¶ Feudum Loricæ. Vide post *Feudum Militare.*

¶ Feuda Magistrorum *& Clericorum Compotorum Campaniæ.* Sic vocabant annuos reditus qui ex nundinis aliisque Campaniæ consuetudinibus ad illos jure beneficii pertinebant. Memoriale A. Cameræ Computorum fol. 61. apud D. *Brussel* de Usu Feud. lib. 1. c. 1. p. 55. *Hæc sunt jura seu Feoda pertinentia ad Magistros & Clericos Compotorum in Campania, scripta an. 1290. Omnes emptores præpositurarum, portagiorum, & aliarum consuetudinum, si valor eorum usque ad mille libras ascenderit, debent solvere* XIIII. *libras Turonenses, de quibus Magistri Compotorum debeat habere* XIII. *libras quolibet anno; & Clerici Compotorum* XX. *s. Turonenses. Item, omnes emptores rerum nundinarum quantumcumque fuerint venditæ vel admodiatæ, debent similiter reddere* XIIII. *libras, distribuendas ut supra. Omnia vero jura seu Feoda quæ debentur tam Magistris quam Clericis Compotorum pro præposituris, portagiis, & aliis consuetudinibus venditis debent recipi inter festum Omnium Sanctorum & Brandones quolibet anno: exceptis illis quæ debentur de venditionibus nundinarum, quæ semper recipiuntur in exitu utrarumque nundinarum successive venientium per ordinem, temporibus consuetis.*

Feudum Maternum, quod primo est à femina acquisitum, quæ sit ex ascendentibus, & sit cognationis caput, tit. de Benef. fem.

¶ Feudum Mediatum. Vide *Feudum immediatum.*

Feudum Militare, vel *Feudum Militis*, quod à vassallo *Milite* possidetur: qui quidem vassallus ad hoc, ut servitium præstet domino in expeditionibus bellicis, Militari cingulo donatus esse tenetur. Matth. Westmonast. pag. 454. *Ad augmentandam*

igitur profectionem suam in Scotiam, fecit Rex per Angliam publice proclamari, ut, quotquot tenerentur fieri Milites successione paterna, & qui haberent unde militarem, adessent apud West-monasterium, &c. Feudum Militare, in Constitut. Sicul. lib. 1. tit. 85. *Feudum Militare liberum*, in Chronico Trudonensi lib. 9. p. 459. Ordericus Vitalis lib. 5. p. 574. *Et ex paterna hereditate Feudum Militis possedit.* Monasticum Angl. c. to. 1. p. 47. *Servitium Petri Caron & heredum suorum de Feodo unius Militis de Setona, ... & servitium de Feodo duarum partium unius Militis ... pro servitio Feodi trium Militum*, &c. Tom. 2. pag. 826. *Prædictum manerium tenetur de D. Rege per servitium dimidii Feodi Militis.* Adde Hovedenum p. 549. Monasticum Anglic. to. 2. p. 23. 141. 271. 664. Ughellum to. 6. p. 866. Feoda Normanniæ pag. 1045. &c.

☞ *Militia* interdum nude appellantur ejusmodi feuda. Gervasius Tilber. in Otiis Imper. apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. p. 943. *Hic* (Henricus VI.) *legem instituit apud Teutones, ut Militiæ, more Gallorum & Anglorum, successionis jure devolverentur ad proximiores cognationis gradus; cum antea magis penderent ex Principis gratia.* Vide in *Miles* ad fin. *Militia*, alias *Feudum Militis*.

Qui vero ejusmodi feuda possidebant, *Feudati*, & *Feodati Milites*, dicuntur Simeoni Dunelmensi & Bromptono an. 1086. qui quidem tenebantur Regem in expeditionem pergentem comitari per 40. dies armis omnibus & equis instructi: si vero feudum dimidii esset Militis, per 20. si denique quartæ partis Militis, per 10. Ita Littleton sect. 95. Statutum Henrici II. Regis Angl. apud Hoveden. p. 614. *Quicumque habet Feodum unius Militis, habeat loricam & cassidem, & clypeum & lanceam: & omnis Miles habeat tot loricas & cassides & clypeos & lanceas, quot habuerit Feoda Militum in dominio suo.* Vetus Normannorum Jus municipale MS. 1. part. sect. 3. c. 8. ait, Anglis Normanniæ Ducatum tenentibus, *que tous ceus, qui porseent Fieu de hauberc sont tenus à avoir cheval & armes: & des ceu que il avoient aage de 21. an, il doivent estre ses chevaliers que il soient trouvez prez & appareilliez au mandement del Prince ou de leur Chiefs Seigneurs.*

☞ Primas inter vassallos obtinuisse feudatarios milites certum videtur; imo eos ab iis qui nude ratione feudorum vassalli appellabantur, distinguit Rupertus Comes Palatinus Rheni in Charta ann. 1356. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS p. 576. *Nec non vassallis, feudis, Feudatariis Militibus, clientibus, civibus, judicibus*, &c. Distincta etiam ab aliis illorum hominii formula; unde *vitam & membra sua* domino suo feudali jurabant. Charta ann. 1182. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. *Milites castri de Bromesei fecerunt hominium domino Abbati & juraverunt ei vitam & membra sua sicut Feudatarii Milites jurant dominis suis.*

Feudum Loricæ, nostris, *Fief de haubert*, [à veste militari quam *Haubergeon* nominabant,] vulgo nuncupatur, quod aliis [Anglis præsertim,] *Feudum Militare.* [Hæc feudi species vix alicubi nota fuit, præterquam in Normanniæ & Angliæ provinciis.] Leges Henrici I. Reg. Angl. c. 2. *Milites, qui per loricas terras suas deserviunt.* Apud Matth. Paris p. 38. male *defendunt*, pro *deserviunt*, scribitur. [Ex Regesto ann. 1272. sign. *Qui est in cœlis*, fol. 198. *Johannes de Falesia Scutifer, dicit quod tenet dimidium Feodum loricæ, pro quo debet, sicut dicit, auxilium exercitus & calvacata quando per Normanniam levantur, aut servitium per xx. dies eundo & redeundo; & si servitium dictorum xx dierum captum fuerit, auxilium prædictum non debet capi nec levari.* Ex his discere est quæ fuerint feudi loricæ servitia.] Adde Ricardum Hagustaldensem de Bello Standardico pag. 321. eumdem Matthæum Paris p. 167. Normanoica Duchesnii p. 1142. Robertum de Monte an. 1159. &c. Vide in *Miles*.

Jam vero qua terræ seu agri quantitate constiterit feudum *Militare*, varie definiunt Chartæ veteres. Codex MS apud Spelmannum: *Virgata terra continet 24. acras: 4. virgatæ constituunt unam hidam: & 5. hidæ constituunt Feudum Militare, cujus relevium est 100. solid.* Alter: *10. acræ faciunt secundum antiquam consuetudinem unam fardellam: & 4. fardellæ faciunt unam hidam: & 4. hidæ faciunt unum Feodum Militare.* Tertius denique Codex MS. *16. virgatæ terræ faciunt integrum Feodum Militare*, &c. 13. carrucatis terræ constitisse feodum unius Militis docet vetus Charta in Monastico Angl. tom. 1. p. 661. *Salvo forinseco servitio quantum pertinet ad dimidiam bovatam terræ, quam dictus Joannes tenet in manu sua, unde 13. carrucatæ terræ faciunt Feudum unius Militis, prout continetur in chartis*, &c. vel *octo*, ut alia tom. 2. p. 825. *Salvo tantummodo mihi & heredibus meis forinseco servitio Domini Regis, quod dicitur Scutagium, quantum pertinet ad 12. bovatas terræ, unde 8. carrucatæ faciunt Feodum unius Militis.* Viginti libratis terræ, seu 20. librarum annuo reditu. Liber de Modo tenendi Parlamentum tempore Edwardi Regis, filii Regis Ethelredi: *Comitatus constat ex 20. Feodis unius Militis, quolibet Feudo computato ad 30. libratas: Baronia constat ex 13. Feodis & tertia parte unius feodi Militis secundum computationem prædictam, unum feodum Militis constat ex terris ad valentiam 20. librarum.* Vide *Caballaria*, *Membrum Loricæ*, in *Membrum* 2.

☞ Mirum certe quam parum sibi constent veteres Chartæ in adsignanda agri quantitate pro feudo unius militis, idque magis, quod in Chartis ejusdem regni ejusdemque provinciæ hæc occurrat varietas. Exemplis à D. Cangio allatis hæc addere placet ex Libro nig. Scaccarii p. 64. *In Exsa sunt decem hidæ, quas antiquitus tenebat Episcopus Cicestria in dominio suo, Comes autem Augensis auferens terram illam Episcopo & Ecclesia feofavit in quatuor Milites. Episcopatus de (f. &) Ecclesia recuperaverunt inde de terra illa quinque hidas in dominium, & duo Milites tenent alias quinque hidas de Episcopo pro duobus Feodis.* Ibid. pag. 323. *Obertus Archidiaconus tenet xi. carrucatas terræ, unde xiiii. carrucatæ faciunt Feodum Militis.* Quod pluries ibid. occurrit. Et p. 338. *Ego Robertus Caro teneo v. carrucatas terræ pro uno Feodo Militis.* Unde vero repetenda sit ejusmodi varietas non video, nisi à mensura quæ diversa est pro diversis locis, aut forte ab ipsius feudatoris libitu qui, prout ipsi videbatur, infeudationis conditiones exprimebat.

Feudum Mortuum, *Fiefmort*, in Consuetudine Aquensi in Aquitania tit. 8. art. 5. 7. *qui est proprement sousfacasement, ou rente seche*, cui opponitur *Feudum vivum*. Vide *Census siccus*.

Feudum Nobile, Baldo in C. inter dilectos, de Fide instr. & Zazio part. 2. de Feud. est, quod possessorem suum nobilitat, vel eum, qui prius erat, nobilem ostendit. Hujus generis sunt, inquit Cowellus lib. 2. tit. 2. §. 8. apud Anglos, quæ *Maneria* vulgo appellantur, quorum domini jurisdictionem aliquam in tenentes sui feudi habent.

¶ Feudum Nobile et Antiquum, Quod propriam feudi naturam habere dicitur, in Charta an.

an. 1293. to. 1. Hist. Dalphin. p. 36. *Item quod jam dictus Raymundus & ejus successores de prædicto feudo eidem dato, ... servire teneantur & debeant, sicut cæteri vassalli nobiles tenentes Feuda Nobilia & antiqua habentia propriam naturam feudi, eorum Dominis servire consueverunt, & debent, & tenentur secundum generalem consuetudinem Nobilium vassallorum antiqua & Nobilia Feuda habentium in Comitatu Viennensi.*

Feudum Nobile et Gentile. Charta an. 1242. apud Guichenonum in Probat. Hist. Sabaudic. p. 90. *Dedit .... nomine Gentilis & Nobilis Feudi Castrum Bardi, &c.*

Feudum Novum vocant Feudistæ, quod de novo concessum, sive infeudatum fuit in personam primi investiti, in quo initium cœpit. Differt vero ab antiquo, quod antiquum in omnem agnationem transeat, novum in liberos & descendentes tantum primi infeudati. Vide *Feudum antiquum*. V. Cl. Dion. Salvaingum de Jurib. domin. c. 2. Cowellum lib. 2. tit. 2. §. 9. & Rosentalium de Feudis c. 2. §. 14 16. 18. 22.

Feudum Nummorum, Idem quod *Bursa*. Regestum Feodorum Campaniæ f. 52. *Galterus de Antris de Feodis nummorum Castritterri homo fuit Guillelmi de Berne. Joannes homo de 10. libr. Castriterri, & de 10. libr. Ulchen.* Fol. 61. *Petrus de Poancé ligius de 100. libr. & cum Feodus ordinetur, 100. libræ ponentur apud S. Phatonem, donec alibi ponantur.* Idem videtur quod in Assisis Hierosl. MSS. cap. 175. *Fieum Byzantinorum* appellatur, cujus lemma sic concipitur: *Se aucun Seignor done Fié en Bezans à home ou a feme en aucun leu mors.* Adde c. seq. Charta Hugonis Ducis Brabantiæ an. 1024. in Regesto Heruuvalliano Philippi Augusti f. 105. *Prædictas autem Dominus Philippus Rex Francorum mihi assignavit in Feodo 200. marcas argenti singulis annis percipiendas in Purificatione B. Mariæ, &c.* Tabular. Campaniæ: *Ego Simon Dom. de Passavant. Not. ... quod Comitissa Campaniæ mihi assignavit 30. libratas annui reditus habendas singulis annis in nundinis Barri, & donavit 200. libras in denariis computatis. Ego itaque propter hoc donum deveni homo suus ligius & filii sui Comitis Campaniæ, juravique sibi, quod ipsos juvabo bona fide contra omnem creaturam, quæ possit vivere & mori, ... Actum an. 1216.* Vide Chartam Alphonsi Imp. Hisp. an. 1258. apud Perard. in Burg. p. 491. & Monastic. Angl. to. 1. p. 967.

¶ Feudum Ordinarium, Quo vassallus Domini feudalis homo nude constituitur. Vide *Hominium ordinarium*, in *Hominium*.

Feudum Paragerium, *Fief Parager*, in Consuet. Norman. art. 134. 135. quod in *Paragium* tenetur. Vide *Paragium*.

Feudum Paternum, Quod ab uno ex majoribus nostris, qui communis agnationis caput fuerit, acquisitum est: vel quod à patre, vel ab aliquo ascendentium usque ad quartum gradum inclusive obtentum est, ut colligitur ex c. 1. §. 1. de Feud. Success. Vide Zazium part. 3. de Feud.

Feudum Personale, quod ad recipientis hæredes non transit & est feudum habitationis. Zazius.

Feudum Planum, nude & nullo medio à domino dependens: *Plain fief*, in Consuetudinib. municipal. Nivernensi tit. 37. art. 9. 10. Aurelianensi cap. 1. art. 47. 48. 67. 68. Carnut. art. 65. Dunensi art. 15. 21. Burbonensi art. 373. 388. Autisiod. art. 52. 67. 72. Melodun. art. 74. 75. Claromont. art. 199. Trecensi art. 45. 190. Laudunensi art. 260. & Remensi art. 222. Charta an. 1230. apud Perardum in Burgundicis pag. 417. *Notum facio, quod ego teneo in Plano Feodo Castrum meum de Manlain a D. Rege Franciæ. Ligius de Plano Feodo*, in Regesto Feodorum Campaniæ fol. 101. *Vassal de Plain fief*, in Consuetudine Montargensi cap. 1. art. 18. Aurelian. c. 1. art. 19. & in Charta an. 1266. apud Chifflettium in Beatrice p. 94. Vide *Homagium planum*, in *Hominium*.

¶ Feudum Plegiuræ, Gallis *Fief de piejure*. Quo vassallus pro Domino fidejubere tenetur aut *plegium* dare: quod vadimonium ad annualem præstationem, quam Domino ob feudum debet vassallus, æstimatur in Consuet. Normann. art. 205. Adde consuet. Britan. art. 90.

¶ Feudum Præpositale, Quod ad Præpositum alicujus Cellæ seu Obedientiæ Monasticæ ab Abbatia dependentis, pertinet. Pancarta MS. titulorum Abbatiæ S. Stephani de Vallibus apud Xantones in Charta 28. *Benedictus Girardi Fedium Præpositale & quicquid in decima S. Augustini habebat, Petro Abbati Vallium ... pro 40. solidis prorsus vendidit.* Vide *Præpositus*.

Feudum Presbyterale, quo nomine *Mansus Ecclesiasticus*, qui ad Presbyterum Ecclesiæ pertinet, de quo in V. *Mansus*, intelligitur. Concil. Bituric. an. 1031. c. 21. *Ut sæculares viri Ecclesiastica beneficia, quod Fevos Presbyterales vocant, non habeant super Presbyteros. Feudum Presbyterii*, in Tabul. Bellilocensi Ch. 32. & in Bibliotheca Cluniacensi pag. 1390. *Beneficium Presbyterii*, in Charta Guillelmi IV. Ducis Aquitan. apud Bessium pag. 308. *Feudum Sacerdotale*, in Tabulario Monasterii Dolensis Ch. 27. *Spiritale beneficium*, in Tabulario Absiensi f. 31. Charta ann. 1078. in Tabulario Angeriacensi fol. 60. *Ego Helias Rufus concedo Deo, &c. in præsentia D. Oddonis Abbatis Ecclesiam Oxiaci, & fiscum Presbyteratus, & Cemeterium, &c.* Fol. 62. *Achardus de Borno, confirmat Ecclesiam de Oxiaco, Feodum Presbyterale, burgumque totum, &c. Fiscus Presbyteralis*, fol. 68. *Fiscus Presbyterii*, fol. 73. Alia Charta an. 1037. fol. 177. *Et totum Fiscum Ecclesiæ quod pertinet ad Presbyterum propter Ecclesiæ servitium.* Tabularium Santonense: *Ecclesia de Tonsac, & Cœmeterium ejus & Sanctuarium, quod Feudum Presbyteri dicitur.* Vide Thomasserium in Consuetud. Localib. Bituric. c. 41.

☞ *Feudum Presbyteriale* strictiori, quam par erat, notione accepisse videtur D. Cangius. Neque enim hac voce significatur tantum *Mansus Ecclesiasticus*, sed & Oblationes, & quidquid Sacerdoti Ecclesiam administranti persolvitur pro exequiis, baptismatibus, &c. quod passim & *Sanctuarium* & *Jura Sanctuarii* appellatur. Id subodorari poterat Vir sagacissimus ex Tabulario Santonensi quod ipse paulo superius citavit. Sed sententiam nostram diserte probat Chartularium Monasterii S. Sulpitii Bituric. fol. 22. ubi quidquid ad *Feudum Presbyteriale* pertinebat diligenter explicatur: *Eidem Abbati sancti Sulpitii Evrardus concedit omne Fevum Presbyterale, intra & extra Ecclesiam Nobiliacensem, hoc est, offerendam, sepulturam, baptisterium, relevationes feminarum, benedictiones sponsarum & nuptiarum, visitationes infirmorum, confessiones, vigilias, trigenaria, decimas.* Adde Chartul. S. Cypriani Pictav. in Hist. MS. ejusd. Monast. p. 365. *Concessit Ecclesiam S. Martialis in pago Xantonsacu cum offerenda & toto Fædo Presbyterali. Item. Concessit Ecclesiam.... cum omni Fedo Presbyterali vel cum omnibus rebus ad ipsam Ecclesiam pertinentibus.* Et Chartam Didonis de Aodroca ann. 1110. apud

Mabill. tom. 3. Analect. p. 471. *Dono Deo & sanctæ Fidi Ecclesiam de Fornils cum Fevo Presbyterali & cum tota mea parte de decimis, quam ego tenebam in dominio, exceptis Fevalibus.* Vide *Fiscus Sacerdotis.*

Feudum Primum, seu domini superioris, *Prin fief*, in Consoetud. Bayonensi tit. 5. art. 10. 11. 33. 37. 38. 42. tit. 8. art. 1. 9. 10. tit. 13. art. 7. tit. 17. art. 14. & 16. & Consuetud. Laboort. tit. 6. art. 13.

¶ Feudum Procurationis, Gallice *Fief de paisse & de giste*, pro quo condictis vicibus hospitium & convivium Dominis à vassallo debentur. Vide *Procuratio.*

Feuda Quaternana, vel *Feuda quaterna*, ut est in Constitutionibus Siculis lib. 1. tit. 37. dicuntur *magna Feuda, quæ in quaternionibus doanæ regiæ inveniantur inscripta*, eodem lib. tit. 39. §. 2. tit. 41. lib. 3. tit. 21. 22. His opponuntur *Feuda non quaternata*, eodem lib. tit. 52. §. 2. tit. 85. Statuta Honorii IV. PP. pro Regno Neapol. an. 1285. apud Odoricum Rainaldum num. 48. *Si contingat feudatarium crimen committere, per quod publicanda fuerint bona ejus, aut ipsum sine legitimis hæredibus fati munus implere, si Feudum ejus fuerit quaternanum, nihilominus immediatus dominus illud cum onere servitii consueti personæ concedat idoneæ, Regi postmodum præsentanda, ut ejus super hoc habeatur assensus. Si vero super quaternanum non fuerit, &c.* Vide Rusental. cap. 2. §. 42.

Feudum Receptabile, et non Reddibile, in Aresto an. 1390. descripto in Hist. Castilion. pag. 106. 107. est illud, in quo, seu in cujus castro, vassallus tenetur *recipere*, seu admittere dominum capitalem, cum ei libuerit illo uti ad suum commodum; ita tamen ut vassallus ex eo excedere, illudque totaliter *reddere* domino non teneatur. In Testamento Caroli Ducis Lotharingiæ an. 1424. dicitur Castellum de *Billestein* esse *Rendouble & Receptauble au Duc.* Vide Dissertat. 30. ad Joinvillam p. 350.

Feudum Rectum, dicitur, quod ad hæredes transitorium sit in infinitum, inquit Zazius de Feud. part. 12. seu ut Cujacius, cujus possessio recta est. *Rectum & gentile Feudum*, in Charta ann. 1228. apud Ughellum in Episcop. Eporediensib.

Feudum Reddibile, cujus castrum reddi debet domino capitali, cum ei libuerit, à vassallo, qui inde cum tota sua familia excedere tenetur, [ita tamen ut eidem vassallo postea restituatur. Vide Boissium de Usu Feud. c. 8.] Tabulæ an. 1340. *Concessit in Feudum antiquum, & Reddibile, &c.* Chronicon Metense tom. 6. Spicilegii Acheriani: *Feudum de Marimont cum appendiciis suis Reddibile … acquisivit.* Occurrit passim in veteribus Tabulis. Ea autem feudorum conditio *Redda* dicitur in Charta Bernardi Abbatis Tutelensis in Lemovicibus in Hist. Tutenensi p. 39. *Redditio*, & *Redditum*, in alia an. 1239. in Hist. Vergiac. p. 170. 171. & Ducum Burg. p. 75. Exstant in Codice Thuano 93. fol. 56. & seqq. *Consuetudines Cataloniæ inter dominos & vassallos tenentes castra pro dominis, seu alia feuda*, in quibus ejusmodi feudorum reddibilium conditiones & jura exacte enucleantur & deciduntur. Vide Dissert. 30. ad Juinvill. p. 349. 350. [Rosental. de Feud. cap. 1. §. 78. & supra *Feudum jurabile.*]

☞ Vulgatior ratio usuque receptior reddendi castra in Delphinatu erat ut, mortuo vassallo, vel in alia qualibet mutatione, vexillum capitalis Domini in altiori & principali turri poneretur per unum, vel plures dies, prout in Charta infeodationis expressum fuerat. Charta ann. 1340. apud Boissium de Usu Feud. cap. 8. *Quæ quidem redaibilitas sic intelligitur & declaratur, videlicet quod in mutatione Domini, ac etiam mutatione vassalli, Dom. Delphinus & successores sui in dicto feudo possint & debeant ponere & poni facere vexillum suum in signum majoris dominii, & tenere ibidem dictum vexillum per unam diem naturalem duntaxat.* Alia an. 1249. ibid. *Et in qualibet mutatione domini & vassalli, etiam dicta castra redduntur Dom. Delphino & sunt tenenda per tres dies duntaxat cum vexillo Delphinali.* Erant præterea castra quæ domino reddere tenebatur vassallus *ad magnam & parvam fortiam; à grande & petite force*, ut legitur in Consuetud. Barrensi. Vide in *Fortia* 2.

Feudum Regale, Feudum majus, seu quod regale aliquid in se habet, de quo quis à Rege absoluto, nec superiorem agnoscente, instituitur, cujusmodi sunt ea, quæ *Libertates regales* habere dicuntur. Ita Cowellus lib. 2. Instit. tit. 2. §. 7. qui *Comitatus Palatinos* intelligit, de quibus in hac voce.

¶ Feudum Restrictum. Vide in *Feudum talliatum.*

¶ Feudum Resumtibile, Gall. *Fief de reprise*, dicitur prædium quod prius ab omni præstatione liberum, & à quolibet servitio sive reali, sive personali immune, Domino capitali ob certum stipendium subditur, statimque ab illo recipitur seu feudi nomine cum debitis servitiis. Aliud ab eo quod

¶ Feudum Reversibile, Gallis *Fief de retour*, vocant, quod nimirum mortuo sine liberis vassallo ad Dominum capitalem revertitur. Vide *Feudum talliatum.*

Feuda Scutifera, seu *Scutiferorum*, Germanis *Schaltdleben*, de quibus l. 4. de Feud. tit. 74. Jacobus de S. Georg. & Zazius part. 12. de Feud. §. 10.

Feudum Sergentariæ. Vide in *Serviens.*

Feudum Simplex, quod simplici & perpetuo jure quis tenet sibi & hæredibus suis. Ita Cowellus lib. 2. tit. 2. §. 32. & Rastallus. Littleton. sect. 1. *Tenant en Fée simple, est celui qui a terres ou tenemens à tener a lui & à ses heires à touts-jours; & est appel en Latin*, Feodum simplex, quia feodum idem est quod hæreditas, & simplex idem est quod legitimum vel purum: & sic Feodum simplex idem est, quod hæreditas legitima, vel hæreditas pura. Hæc idem Littleton. Habentur formulæ complures infeodationum ejusmodi feudorum in Charta feodi in libro Anglico, inscripto *Justice of peace*, p. 145. v. & seqq.

¶ Feudum Sirventale, Certis ac definitis servitiis obnoxium. *Fié de Sergent*, in Assisis Hierosol. c. 190. *Feudum servientis*, in Charta an. 1230. Charta an. 1139. *Ut habeas & teneas ea vel in de me ad fevum vel de meis ad meum servitium … Istum Fevum est Sirventale.* Vide *Sirventia.*

Feudum Soldatæ dicitur, cum nobili alicui de annua pro alimentis præstatione sub titulo feudali provisio fit, non tamen ex camera, aut ex canava, aut vectigalibus, &c. idque post mortem dantis & accipientis finitum. Vide Zazium part. 12. de Feud. §. 32. *Fief de Sodoier*, in Assisis Hierosol. MSS. cap. 244.

Feudum Solidum, Idem quod *Ligium*, in Constitutionibus Cataloniæ inter dominos & vassallos MSS. cap. 44. Vide *Solidus* 1. & *Homagium solidum* in *Hominium.*

¶ Feudum Spirituale, Idem quod *Feudum*

Advocatia, quod ea lege datur ut feudatarius armis jura tueatur Ecclesiæ à qua feudum tenet. Vitæ Patriarcharum Aquileiensium in Anecdotis Murator. to. 3. p. 248. *Eo autem tempore & anno Rex Bohemia vassallus Ecclesia Aquileiensis habens ab hac Feudum Spirituale, pro redemtione civitatis Austria misit Vicarium suum cum magno exercitu.*

Feudum Talliatum, dicitur verbis forensibus *hæreditas in quamdam certitudinem limitata*, seu feudum certis conditionibus concessum, verbi gratia alicui, & liberis ex legitimo matrimonio nascituris. Unde si is, cui feudum datum est, moriatur absque liberis, feudum ad donatorem redit: *talliare* enim est ad quamdam certitudinem ponere, vel ad quoddam certum hæreditamentum limitare. Ejusmodi sunt *terra & tenementa sub tallia data, concessa, vel obventa*, apud Henricum Knygthonum lib. 5. *Terra tamen & tenementa, qua sub tallia eis provenerant, post eorum decessum ad rectos haredes redire statuuntur.* Alibi: *Similiter exhæredati fuits, & forisfecerunt omnia tenementa, terras & possessiones pro se & haredibus suis in perpetuum, iis exceptis, qua sub tallia provenerunt, &c.* Ex quibus patet, *Feuda talliata in confiscationem non cadere.*

Diversum porro videtur *Feudum talliatum* à feodo, quod *Restrictum* vocat Consuetudo Ambianensis art. 71. 84. 132. *Fief restreint & abbregé*, quod scilicet certis conditionibus, atque adeo interdum censui obnoxium sit. [Bellomanerius c. 28. p. 142. *Il sont aucun Fiefs que l'on appelle Fiés Abregiez; quant l'en est semond pour servuche de tex Fiés, l'en doit offrir à son Seigneur ce qui est dû par le raison de l'abregement, ne autre chose li sires ne puet demander se li abregement est prouvez ou connus, & il est fet souffisament par l'otroy dou Comte: car je ne puis soufrir abregier le plein servuche que l'en tien de moi sans l'otroy dou Comte, combien qu'il y ait de seigneurs dessous le Comte l'un apres l'autre, fors ainsint qu'il se sient tout accordé à l'abriegement, & s'il se sont tout accordé, & li Quens le sçait, il gaigne l'homage de cheluy qui tient la chose, & revient l'homage en la nature de plein servuche, & si le doit amendee chil qui l'abregea a son home de 60. liv. au Comte.* Ex art. 25. jam cit. Consuetud. Ambian. apte colligitur *Feudum restrictum* dictum fuisse illud cujus relevium 60. solid. Paris. cambellagium vero 20. minus esset. Sic enim habet: *Tous fiefs qui sont tenus à soixante sols Parisis de relief, & à vingt sols de chambellage, ou par plus grande somme, sont reputez nobles & tenus en plein hommage.*] Vide 1. Regestum Parlamenti Paris. fol. 130. verso, Statutum 2. Westmonasteriense an. 13. Edward. I. c. 1. 50. Chartam feodi pag. 149. Littletonem sect. 13. 14. 18. & seqq. Cowellum lib. 2. tit. 2. §. 12. 13. & Rastallum verbo *Fee taille*.

Feudum Vassallaticum, Vassalli servitio obnoxium, in veteri Charta apud Gariellum in Episcopis Magalon. p. 64.

Feudum Verum, cui opponitur *Feudum de furneo*, in Jure Feudali Saxonum c. 29. §. 12. [*Feudum verum* definit D. *Beuffel* de Usu Feud. lib. 1. c. 54. illud quod à Principe aliove capitali Domino gratuita & liberali donatione conceditur.]

Feudum Vexilli, aut *Feudovexillum*, quod cum vexillo confertur, quo quis cum vexillo investitur, cujusmodi sunt majoris dignitatis feuda, quæ nostri *Fiefs de banneres* vocant, quod vexilla in aciem cum vassallis suis educant, qui ea possident. Ejusmodi *Feudovexilla*, Germani *Fahnleben*, vel *Vanleben*, vocant; est enim *Fen*, vexillum, *Leben*, feudum. Vide Wiguleium Hondium in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 312. 382. Speculum Saxor. l. 3. art. 58. §. 2. *Nullum est Feudum vexilli, de quo possit illustris seu princeps fieri, nisi illud sibi à Rege conferatur.* Art. 60. §. 1. *Imperator confert cum sceptro spiritualibus, & cum Vexillis sacularibus, Feuda omnia illustris dignitatis.* Art. 62. §. 2. *Septem etiam Vexillorum in Saxonia sunt desinita, Ducatus Saxonia, Palatia, Marchia Brandeburgensis, &c.* Art. 52. §. 3. *Imperator . . . confert Comitatus, seu Comitias, Vexillaque Feudalia.* [Bavari litteræ pro conferendo Principatu Brandeburgensi Ludovico filio an. 1328. apud Ludewig. to. 2. p. 275. *Conferentes eidem ac infeodantes & investientes .... per sceptrum regale, sub vannulis & Vexillis, ut est moris.*] *Feudovexillum*, in Jure feudali Saxon. c. 16. §. 3. 4. 7. cap. 34. §. 1. Vide Hieronymum Vignerium in Hist. Alsatica p. 143. Dissert. 9. ad Joinvillam p. 196. & supra *Fahnlehen*.

¶ Feudum Viariæ, Gall. *Vrir, Vide *Viarius*.

¶ Feudum Vicariæ, Gall. *Viguerie*. Feudi species apud Occitanos notissima, cujus ab initio seculi xi. etiam feminæ capaces erant, ut colligitur ex Charta Roberti Regis an. 1027. inter Probat. Hist. S. Germani à Pratis p. 24. *Ad ultimum vero, nos & uxor nostra Regina Constantia uxorem Garini, Harsendam nomine, ad cujus hareditatis beneficium tantummodo camporum Vicaria respiciebant, ante nostram præsentiam convocavimus.* Vide *Vicarius*.

¶ Feudum Vicecomitatus, Quod seculis xii. & xiii. hæreditarium esse cœpit, in præfectura totius Comitatus vel unius ejusdem Comitatus urbis positum erat. Quæ autem fuerint ejusmodi feudi pertinentiæ, jura & prærogativæ discere licet ex Charta Guillelmi Debarris & Helvidæ ejus uxoris ann. 1248. ex Chartul. Campaniæ in Camera Computorum fol. 408. *Ac etiam, quicquid habebamus vel habere debebamus in castro & villa Pruvini, & circummcirca Pruvinum, ut in parochia de Branchisiaco, in parochia de Loan, in parochia de Villagruis, in parochia de Villaris-Domini Georgii, in parocina de Montesiguli, in parochia sancti Martini de Charletrone, in parochia de Bonasacco, & in quibuscumque locis, ac in rebus quibuscumque, tam in hominibus Ecclesia de Nigella quam in omnibus rebus aliis, ratione Vicecomitatus Pruvinensis.* Adde Chartular. Carnotense ann. 1302. fol. 64. *Messire Gauchier de Rochefort, chevalier, tient la Vicontée de Chartres, de la Contesse, ès villes qui s'ensiévent. C'est à savoir, à Gourdées & les appartenances, & la jostice haute & basse; Gilainville & les appartenances, & la seignourie, Macouiller, & les appartenances, & la serjanterie, & la jostice haute & basse, & ès dites villes, & à Sours, plusieurs chouses & hommes de cors. Et à Chartres, plusieurs rentes & plusiours dignitez, si come il est contenu en un escript. Et puet tout to valoir quanque il tient de la Contesse, environ IIIIc. lib. par an de rente. Et doit ledit Viconte servise d'ost, sous tiers de Chevaliers, & dou rachat. Et environ IIc. rierefiez.* Vide in *Vicecomes*.

¶ Feudum Vicedominii. Vide *Vicedominus*.

Feudum Vivum, Gall. *Fief vif, ou rente fonciere*, in Consuetud. Aquensi tit. 8. art. 2. 6. 8. 11. in quo tenens seu vassallus tenetur habere seu tenere ignem vivum, *Feu vif*, id est, perpetuam residentiam. Vide supra *Feudum mortuum*.

Feudum, marito vivente, propter nuptias est mulieris donatio: ipso mortuo ejus *Feudum* appellatur. Speculum Saxon. lib. 3. art. 75. §. 2.

Crescere Dominum in Feudo, est augere feu-

dum domini per accessionem & acquisitionem. in Charta ann. 1230. apud Perardum in Burgundicis p. 417. De ejusmodi *augmentis feudorum*, pluribus egit vir clarissimus Dionysius Salvaingus Boissius lib. de Feudurum usu cap. 19. Vide *Servitium meliorare*.

FAUDUM MINUARE vetantur vassalli, id est, partem illius dare, vel alienare; præsertim si servitium domino inde pereat vel *minuatur*, quomodo *obsequium regale minuere* dicitur in Capitulari 4. ann. 805. c. 13. Nam cæteroquin minora feuda partitionem ac divisionem admittunt. Guntherus lib. 8. Ligurini:

Marchia, seu Comitis possessio, sive Ducatus
Integra permaneant: Feudalia cætera multis
Participanda patet, domino dum quisque fidele
Spondeat obsequium, jurandaque fœdera præstet.

Constitutio Friderici I. Imper. apud Radevicum lib 4. c. 7. *Non modicas accepimus querelas, quod beneficia eorum & Feuda, quæ vassalli ab eis tenebant, sine dominorum licentia pignori obligaverant, & quadam collusione, nomine libelli vendiderant, unde debita servitia amittebant, & honorum Imperii nostra felicis expeditionis complementum minuebant, &c.* Alia Charta ann. 1176. apud Hieron. Vignerium in Genealog. Alsatic. p. 120. *Hoc addito, quod Feudati mei, si quid dare voluerint in eleemosynam de Feudis suis, unde servitium nec reditus mei decrescant, & illi habeant liberam potestatem dandi, &c.* Tabularium Lehunense Ch. 85. *Eo siquidem tenore, quod non licebit ei vel hæredibus sui Feodum imminuere, vel dividere.* Adde Galliam Christian. to. 4. p. 146.

Ita tamen feudorum partis alicujus alienationes à dominis permittebantur, dummodo vassallus retineret tantum terræ aut feudi, quo servitium consuetum domino exhiberet, &, ut vulgo loquuntur Consuetudines municipales, *pourveu qu'il retinst de quoi servir le fief.* Tabularium S. Crucis Talemondensis fol. 3. *Addidi ... ut si quis ex isto meo honore voluerit loco sanctæ Crucis ac Monachis ibidem Deo servientibus de possessione sua dare vel vendere, non prohibeatur; sed potius commoneatur, tantillo interdicto, ut dominus suus inde suum non perdat servitium.* Tabular. Cœnobii Dolensis: *Concedimus etiam, ut quicumque ex nostris casatis vel feodatis partem aliquam sui fisci sive casamenti, quod à nobis habet, dare voluerit, libere hoc agere possit, ita tamen ut non totum det, sed partem retineat capitis.* Magna Charta Angliæ cap 32. *Nullus homo liber det de cætero amplius alicui de terra sua, quam ut de residuo terræ possit sufficienter fieri domino Feodi servitium ei debitum, quod pertinet ad feodum illud.* Statutum de Prærogativa Regis an. 17. Edw. II. cap. 7. *Nullus, qui de Rege tenet in capite per servitium Militare, potest alienare majorem partem terrarum suarum, ita quod residuum non sufficiat ad faciendum servitium suum, sine licentia Regis.* Tabular. Monast. Longipontis in diœcesi Paris. *In primo anno, quo Philippus filius Philippi Regis Francorum accepit uxorem Helizabeth filiam Guidonis Trossellli, residens apud Montem Lethericum inter proceres suos, firmavit quæcunque Ecclesia de Longoponte tenuerat usque ad diem illum, videlicet villam, quæ dicitur Ver, ab omni exactione liberam, consuetudinem Militum de Fisco Montis Leterici dandi Ecclesiæ, excepto quod dominus servitium suum non perdat, potestatem habentium.* Charta Renaldi Comitis in Chron. Besuensi pag. 681. *Donavit quicquid de Feodo suo unusquisque de eadem villa ... prædictæ cellæ fratribus dederat, dummodo ex hoc totum Feodum suum ipse non amittat, &c.* Alia an. 1060. apud Louvetum in Bellovaco: *Confirmavit adhuc ... ut si aliquis ex Militibus suis de Fisco suo Ecclesiæ donare voluerit, absque suo jussu donet indifferentes, ita scilicet ut Militare servitium non amittat.* Charta Ludov. VII. Reg. Franc. ann. 1141. in Tabul. Prioratus Neronis villæ fol. 6. *Si vero aliquis homo noster pietate ductus de Feodo nostro eisdem Monachis aliquid impertire voluerit, auctoritate nostra ei concedimus, & donamus, eo scilicet tenore, ut servitia & consuetudines nostras propter hoc non amittamus.* Charta fundationis Abb. S. Stephani de Fonteneto in Normannia, in Regesto 106. Tabularii Regii Ch. 370. *Concessi etiam & confirmavi, quod homines & Milites mei & homines Militum meorum liberam habeant potestatem donandi sive vendendi eisdem Abbati & Monachis competenter de tenementis suis quod voluerint: ita tamen quod tantum remaneat de Feodo in manu donatorum, quod ipsi possint sufficientes respondere mihi & hæredibus meis de omnibus ad me & hæredes meos pertinentibus, &c.* Assisiæ Hierosolymit. MSS cap. 190. *Se un homme qui a Fié, qui soit conen à vil, recreant, conart, ou que il soit bossu, ou que il soit mehaigné d'aucun des membres, ou yvrongne, ou entechié de aucun mauvais & vilain vice; mais que il soit fis de Chevalier & de Dame, né en loial mariage, l'on ne le peut pas contredire que il n'achete le Fié, de quoy le Seigneur peut estre empiré, ou amermé de son servise, &c.* Vide Constit. Siculas lib. 3. tit. 5. §. 2. & Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap 124. Ordericum Vitalem pag 583. 587. 588. 589. Monasticum Anglic. to. 2. pag. 974. &c. præterea Andream Suenonis lib. 4. Legum Scaniæ cap. 10.

FEUDUM PERDERE, seu *Forisfacere Feodum propter Feloniam*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 88. Usatici Barcinonenses MSS cap. 32. *Qui seniorem suum vivum in bello reliquerit, dum eum adjuvare possit, aut malo ingenio ei de pugna defecerit, perdere debet omnia, quæ per illum habuerit.* Ita de eo *qui seniorem suum despexerit, & per superbiam eum pensabiliter diffidaverit*, cap. 33. & de eo *qui se sciente seniorem suum à manu vel à lingua occiderit, vel filium suum legitimum, aut adulteraverit uxorem ejus, vel colleris ejus castrum, & non reddiderit sine perenimento, vel fecerit ei malum, quod non possit ei redigere nec emendare, &c.* Adde cap. 38. Vetus Consuetud. Franciæ lib. 2. *Le vassal pert son Fief, quant par mal talent il met la main sur son Seigneur à tort, se il arme contre lui, se sans congié il pesche en ses estangs, & où il chasse en sa garenne, se il fortrait sa femme, ou fille pucelle.* Per Assisias Hierosol. MSS. cap. 186. & 195. *L'on peut perdre son Fief en trois manieres: l'un est l'an & jour, l'autre toute sa vie, & la tierce luy & ses hoirs. L'an & jour le peut home perdre par deffaut de service. Toute sa vie le peut hom perdre, & pert par deffaut d'homage & par autres choses, & lom peut perdre & pert pour Dieu renoier, & peut estre traitour vers son Seignor.* Et cap. 193. *Ce sont les choses de quoi il me souvient ores pour quoy l'on peut & doit par l'assise ou usage du Royaume de Jerusalem estre desheritez lui & ses heirs. Qui est herege (heretique,) qui se renoie, qui met main sur le cors de son Seignour, qui vient à armes contre son Seignour en champ, qui rent sans le congié de son Seignour sa cité, ou son chastiau, ou sa forteresse à son ennemi, tant come il a à boire, ne à manger tant ne quant, qui traist son Seignour, & le livre à ses ennemis, qui porchasse la mort & le desheritement de son Seignour, & est de ce atteint & prové, qui vent par l'assise son Fié, qui est appellé de traison, vencu en champ, ou defaillant de venir soi deffendre

en la Court de son Seignour de la traysou que l'on li met sus, se il est semeus, si come il doit. Cap. 194. *Ce sont les choses, pour quoi il me semble que l'on peut & doit estre desherité sa vie. Se un home tient un Fié dou Seignor de qui il li doive homage, & se il ne le fait, ou il ne l'euffre à faire, si come il doit, dedans un an & un jour, &c. qui est attaint de foy mentie vers son Seignor. il pert le Fé toute sa vie, &c.* Adde Libros Feudor. Regiam Majest. lib. 2. cap. 63. Leges Alfonsinas parte 4. tit. 26. lege 8. Constitut. Siculas lib. 3. c. 13. 6. 17. Consuetud. Andegav. art. 187. & seqq. & Feudistas passim. Vide *Fortsfacere*.

¶ Feudum Committere, Idem quod *in Commissum cadere*, Gall. *Tomber en Commise*, quod fit cum dominia ex delicto vassalli ad dominum feudi redeont. *Commettre son Fief*, in Consuetudinibus municipalibus nostris passim. Charta ann. 1281. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 106. *Quæ quidem si per dictum Raymundum non fuerint observata, Feudum superius sibi datum Committatur, ex eo quod prædicta non observaret.* Vide *Committere*.

Feudum Retinere, quod Practici nostri dicunt, *Retenir par puissance de Fief*, ut est in Consuetud. Senon. art. 85. & aliis passim: *Retenir & reunir à sa table le Fief par puissance de Seigneurie*, in Consuet. Ambian. art. 18. 43. Silvanect. art. 226. & Claromontensi art 93. Regestum Constabulariæ Burdegal. fol. 101. *Probatur & est notorium & publicum, quod nemo nec nobilis nec innobilis potest nec consuevit acquirere Feudum nobile, nec vendere, si teneatur immediate à D. Rege & Duce, quousque primo illud Feodum dicto D. Regi, vel gentibus suis præsentaverit, & viderit, an illud pro pretio, quo fuerit venditum, retinere voluerit: & si voluerit, potest illud retinere eodem pretio, ut dominus superior & directus.* Subdit Instrumentum: *Dummodo à Domino Feodi non fuerit missus in ejus possessionem.*

Feudi Judicium. Charta an. 1180. apud Georgium Pilonum in Hist. Bellunensi pag. 90. v. *Ad hac Becellus de Camino remisit Judicium Feudi Nosatino & Arioldo, quod super eos fecerat, tamen si attenderint, ut superius legitur.* Infra: *Item unicuique ex suis vassallis, qui istud sacramentum fecerint ad commune Conigliani, & firmum tenebit, similiter remisit Judicium Feudi.*

Feudum Facere, id est *Homagium*, occurrit non semel in Actis Capitularibus Ecclesiæ Lugdun. an. 1341. fol. 78. [Fragmenta MSS. Hist. Aquitanicæ apud Stephanot. to. 4. *Petrus de Blot Domicellus Fecit Feudum Domino Episcopo Claromontensi de mansis quæ habebat apud Raillac & Dasazat et in villa Bellilоci an. 1160. Item, an. 1240. Eblo de Ventadorio Fecit Fevum Domino Episcopo pro castris de Chalus, Champaguat, Miremont, Montelas, & aliis.*]

¶ Fealiter, id est, *Jure Feodali*. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 29. *Dicebant quod ter in anno debebat comedere hæres illius terræ in Abbatia B. Vincentii Cenomanensis Fealiter; è contra Monachi negabant.*

Feudalis, Vassallus. Tabularium Bellilocense Ch. 97. *Totum quem visus sum habere in ipso manso aut unus ex meis Feudalibus.* Charta Ecclesiæ Tutelensis, scripta sub Odone Rege: *Scalas castrum meum cum omni castellania, & cum universis Feudalibus. Feudales Milites*, in Charta Frotardi Vicecomitis Caturcensis sub Rodulpho Rege scripta. *Feudales liberi Trajectensis Ecclesiæ*, in Charta Adelbodi Episcopi an. 1021. apud Willelm. Hedam pag. 182. 1. Edit.

¶ Fedalis, Eadem notione. Charta Fundationis Bassacensis Abbatiæ an. 1002. inter Instrum. to. 2. novæ Gall. Christ. col. 473. *Et si omnis parentela mea moriendo defecerit, tota possessio mea & Fedales mei ad Monasterium .... sine ullo retentu dono jure perpetuo.*

¶ Fevalis, in Charta ann. 1078. inter Fragm. MSS. Hist. Aquitan. apud Stephanot. to. 5. pag. 25. verso, & in alia an. 1191. tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 205. & alibi.

Feudatus, in Charta anni 1176. to. 4. Galliæ Christ. pag. 146. [& in Edicto S. Ludovici an. 1233.]

¶ Fadatus. Hist. MS. S. Cypriani Pictav. p. 349. in Charta Bernardi Quatorbarbis ex Tabulario S. Cypr. fol. 98.

Feodarius, Feudatarius, apud Willel. Thorn. lib. 2. cap. 15.

¶ Feudarii, Majores vassalli, qui à Domino feudali nude pendebant ratione *tenuræ*. In Delphinatu *Feudarii* bis in anno solebant convenire, ac tenere *placita*, ibique de mutuis controversiis, iis maxime quæ feuda spectabant, judicare. Horum judiciis Dominus præerat, aut ejus loco qui *retrogardas* de eo tenebant. Inquisitio Oisentii to. 1. Hist. Dalph. p. 20. *Dominus Hugo Ricardi est homo Ligius Comitis & tenet de eo ... tres partes Retregarda totius Oisentii .... Et quando Feudarii tenent placita, quæ ea debent tenere bis in qualibet anno, debet esse præsens loco Domini Comitis, & cavere ne ipsi Feudarii gravent homines D. Comitis .... Et debet respondere D. Comiti de duabus partibus bannorum & escaetarum quæ eveniunt cum tenentur dicta placita, & tertiam partem capiunt Feudarii supradicti.* Vide *Pares*.

¶ Feudatarii, Iidem qui *Feudarii*. Inquisitio S. Laurentii de Lacu to. 1. Hist. Dalph. pag. 94. *Et capit ibi* (D. Comes) *omnia banna regalia per totum, & alia banna præter quæ in feudis, in quibus Feudatarii capiunt parva banna, & cognoscunt de causis realibus quæ vergunt inter tenentes ipsa feuda.* Horum vero præcipua hæc erat prærogativa, ut in placitis & feudis ipsorum nihil capere posset Baillivus. Inquisitiones pro juribus Dalphinal. to. 1. Hist. cit. pag. 141. *Dom. Petrus Romans, & Gualterius de Messegnas, & Humbertus de Claromonte sunt homines Ligii Comitis, & tenent de eo castrum de Claromonte, & Balliam ejusdem castri, & capiunt ratione Balliæ tertiam decimam partem bladorum .... & tertiam partem omnium bannorum, & excaetarum quæ possunt ibi accedere Comiti tam in terris quam in denariis, salvis tamen usagiis Comitis debitis, præterquam in placitis Feudatariorum & feudis ipsorum, ubi nihil capiunt.* Eadem notione occurrunt *Feudatarii* in Constit. Petri Reg. Aragon. ann. 1202. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1394.

Feudatarius, Vassallus, passim.

¶ Feudotarius, Eadem notione, apud Ludov. *Laguille* in Probat. Hist Alsat. pag. 54.

¶ Pheudatarius, in Epist. Lauri Quirini de Turci potentia, ad Pium PP. II. ex Biblioth. Regia num. 205.

Feudatarius, vel Feodatarius, apud Anglos, est Officialis à Magistro Curiæ Wardorum, seu pupillorum, sub sigillo Curiæ illius, uni vel pluribus Comitatibus datus. Hic in cognoscendis rimandisque feudis, ad Regem pertinentibus, & ad tenuras pro Rege manifestandas, tuendasque operam navat: Escaetori ideo adjunctus, omnibusque nervis regiam promovens utilitatem. Pupillorum terras lustrat, valorem annuum investigat, prodit, indicit, censum recipit, & Cu-

FEUDUM ÆDIFICII. Charta Philippi Aug. an. 1185. pro Ferrariensi oppido, apud Morinum in Hist. Vastinensi pag. 707. *Qui domum in Feodo habuerit, eam ab Ecclesia Ferrariarum tenebit ad censum 5. sol.* Et mox: *Domum vero suam de Feodo, cum alio Feodo suo, ad censum 12. denariorum in villenagio tenebit.* Vide Feudum burgense.

FEUDUM ANNUUM, seu stipendium, quod ad annum datur, pro officio, dignitate, vel quolibet ministerio, in Fleta lib. 2. c. 71. §. 12. De ejusmodi feudis ita consuetudo Normanniæ art. 157. *Dignitez & offices tenus en Fiefs san fonds ou glebe, doivent hommage & non relief.* Charta Henrici III. Regis Angliæ apud Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 960. *Et de Feodis solvendis illis, quibus tenemur in Curia prædicta, ad præsens providere nequivimus.* Alia ejusdem Regis pag. 977. *Assignantes ei annuum Feudum 20. marcarum annuatim percipiendum ad scacarium nostrum, &c.* Alia denique pag. 1059. *Et quia Judæi quosdam reditus de terris & tenementis Christianorum, tanquam perpetuos dudum recipere solent per manus Christianorum, qui etiam Feuda dicebantur, &c.* Hinc in Legibus Malcolmi II. Regis Scotiæ capp. 2. 3. 4. 5. *de Feodis Cancellarii, Justitiarii, Camerarii, Senescalli, Constabularii, Vicecomitis, &c.* inscribuntur: & Statutis Roberti III. cap. 25. est *de Feodo Vicecomitis*: in Fleta lib. 2. c. 7. *de Feodo Camerarii*: Hugo de Cleeriis de Senescallia Franciæ: *Vade servitium Feodum tuum Marescalcia, & hospitare Huguonem, quia habes istud Feodum à Comite.* Statutum Edwardi Regis Angliæ pro officio Senescalli Vasconiæ, in Regesto Constabul. Burdegal. fol. 81. *Dictus Judex percipiat annuatim pro Feodo suo 250. libras dictæ monetæ.* Infra: *Item ordinatum est, quod sit unus Defensor Regis in diœcesi Petragoricensi, qui petat & defendat jura Regis, &c. & percipiat annuatim pro Feudo suo 50. libras dictæ monetæ.* Alibi: *Senescallus Vasconiæ principalis faciat, ordinet, & constituat per totum Ducatum Subsenescallos, Judices, Defensores, &c. & cuilibet eorum conferat Feoda & vadia in ista ordinatione superius adnotata. Feudi Dapiferatus* meminit Freherus in Origin Palatini. *Feodi Cambellani & Majoris*, Charta Philippi Aug. an. 1185. pro Ecclesia Ferreriarum apud Morinum in Hist. Vastinensi pag. 708. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 9. de Custode Vini: *Et inde habet in Feodum vinum, quod per totum annum de vasis vinearum stillat, &c.* Ubi supra scribitur, *i. in beneficio. L'ordonnance & la maniere de créer les Chevaliers des bains*, apud Edw. Bissæum: *Et le Barbier ostera le baing, & toute, qu'il aentour, aussi-bien dedans comme au dehors, & le prendra pour son Fie.* Infra: *Et le Chandelier prendra pour son Fie tous les garnemens avec tout l'arroy, &c.* Occurrit ibi pluries. *Pagar il Fio*, Danti, est solvere stipendium: ubi *fio* idem valet ac *feuum*, feudum. Vide Cujacium ad lib. 3. de Feud. tit. 1. & Skenæum de Verbor. significat. verbo *Feudum.*

FEUDUM ANTIQUUM, quod & *paternum*, quibusdam dicitur, illud est, quod ab antiquo cuidam familiæ ita concessum est, ut à masculis tantum possideatur. [Hæc fuit omnium feudorum ab origine conditio, quæ ad tertiam stirpem usque Regum nostrorum perseveravit,] nisi feminæ charta infeudationis illius capaces existant, [quod sub initia XII. seculi in usu esse cœpit, ut discere est ex Mathilde Henrici I. Angliæ Regis filia quæ in Ducatum Normanniæ successit, sicut Eleonora in Ducatum Aquitaniæ,] & ad agnatos deficiente linea primogenitorum transeat, alienatione interdicta: cujusmodi conditionis formula exstat in Charta, quam descripsit vir multæ eruditionis Dion. Salvagnius Boissius lib. de Usu feudor. cap. 2. pag. 15. *Feudum* vero *antiquum* à *paterno* distinguit Zazius lib. de Feud. part. 2. §. 7. *Antiquum* enim dici ait, *quod ab aliquo ex antecessoribus acquisitum est, qui communis agnationis ultra quartum gradum origo fuit. Si vero à patre, vel ab aliquo usque ad quartum gradum, nempe avo, proavo, abavo, proveniat*, tunc *Paternum* appellari. Ita etiam Baldus in §. Hoc quoque, de Success. feud. & Cowellus. Simile est tenementum, quod Angli, *Tenure par homage Ancestrel* vocant, illud scilicet, quod quis à domino tenet, ab antecessoribus suis possessum, à tempore, cujus non exstat memoria. Ita Littleton sect. 143. Charta Ainardi *de Rossillon* an. 1342. apud V. Cl. Dion. Salvagnium pag 33. *Quod quidem, ut asserunt, habet & habere debet alias naturam Paterni Feudi, nobilis, & Antiqui, in quo per viam testamenti possint & debeant succedere, quicumque liberi & hæredes masculi & feminæ, agnati, cognati, descendentes & ascendentes, habiles & inhabiles de personis, & ab intestato succedere possint & debeant in eodem omnes illi, qui de jure possunt & debent in hujusmodi Feudis successionem habere.* Arestum an. 1382. *In Feudum ligium nobile & Antiquum, & taliter conditionatum, quod transferri non possit in alias personas, nisi de cognatione dicti Guillelmi.* Charta Humberti Delphini Viennensis 14. Maii an. 1349. in Statutis Delphinatus pag. 39. *Omnia & singula Feuda & retrofeuda Delphinatus præsumuntur & intelliguntur esse Antiqua, nisi ipse dominus Delphinus, vel successores sui, ipsa, vel aliqua ex ipsis, clare ostenderent esse nova.* Charta Cremonensis an. 1244. *Et hoc de suo recto & honorabili Feudo Antiquo & Antiquissimo.*

Licet vero feudum novum sit, & de novo concedatur, potest tamen concedi jure feudi antiqui: & tunc naturam sumit feudi antiqui, & illius jure regitur non tantum in persona primi vassalli, sed etiam omnium descendentium. Atque ejusmodi feudum doctores vulgo vocant, *Feudum ex pacto & providentia Antiquum*, ut est apud Thomam de Martinis Tract. de Generib. & qualitatib. feudor. Exstat in veteri Regesto Cameræ Comput. Paris. Charta Galeacii Comitis Virtutum an. 1371. qua *Castrum Donan erigit in nobile, rectum, Antiquum, ... um & gentile Feudum.* In alia ann. 1377. *In gentile, paternum, Antiquum, honorificum & perpetuum Feudum.* Vide Ughellum to. 2. pag. 161. 162. to. 4. pag. 874. & Probat. Hist. Ducum Burgund. pag. 92.

FEUDUM APERIBILE & LIGIUM. In Vita Balduini Lutzemb. Archiepiscopi Trevirensis lib. 3. 4. 5. 6. 7. id est, quod, licet ad Ecclesiam spectet, post Episcopi mortem *aperitur*, id est, vacat, quomodo *aperti honores* dicuntur, & de quo postea electus hominium ligium præstat. Vide *Aperire.*

¶ FEUDUM AD PLENA ARMA vel *de plenis armis*, cujus *Feudati* armis omnibus & equis instructi domino capitali servitium præstare per 40. dies tenebantur. Hist. Harcur. to. 4. p. 2172. *Matheus de Gamaches tenet Feodum de plenis armis..., Alix de Havent Feodum ad plena arma.* Quod ibidem sæpius recurrit.

FEUDUM BURGENSE, seu ignobile, Zazio parte 2. de Feudis, est, quod à minimis valvasoribus, vel etiam à plebe, paganis, id est, privatis in feudum conceditur. *Fief rural*, cui opponitur *Fief noble*, in Consuetud. Nivernensi tit. 4.

art. 27. 28. & 29. Vide *Feudum alisicii.*

FEUDUM BURSÆ, idem quod *Feudum de Camera.* Ut enim *Camera* dicitur Thesaurus Regius, ita *bursa* pro fisco usurpatur: atque ita Petrus de Fontanis in Consilio à nobis edito cap. 14. §. 23. fiscum, *Bourse* reddit, in Lege 1. Cod. Si adversus fiscum. Regestum feodorum Campaniæ fol. 61. v. *Guillelmus de Gernay homo de 10. libris in Bursa. Philippus de Cresperio ligeus de 30. libr. Bursa, salva fidelitate Regis & Comitissæ de Vermendesio.* Fol. 64. *Dominus Bartholomæus de Roya homo de 40. libr. Bursa.* Fol. 110. *Adam de Bellomonte fecit homagium ligium, post dominos suos, quos primitus habebat, de 30. lib. quas habet singulis annis in nundinis S. Aigulfi in Bursa.* In Regesto Feodor. & Servitiue. Campaniæ fol. 146. *Lige de 50. livres à vie en Bourse.* Passim ibi. Regestum Parlamenti Paris. sign. B. fol. 41. inter Aresta ann. 1277. *Ordinatum fuit, quod injungeretur Marescallo Campaniæ, ut solvi faciat Feoda, quæ Milites habent in Bursa Comitis Campaniæ.* Juxta regulas Feodorum, annui reditus quivis in feudum dari possunt: quia annui reditus computantur inter immobilia. Ita Zazius parte 4. de Feud.

FEUDUM BURSÆ, seu *Bursale* appellant præterea Consuetudines nostræ municipales aliquot, feudorum reditus partem aliquam, quæ à primogenito secundogenitis pro eo, quod in iis habent, jure, ex successione paterna datur: *Fief boursal*, Consuetudo Cenomanensis art. 282. *Fief boursier*, Carnotensis art. 17. ut qui ejusmodi feuda possident, *Boursaux*, Perticensis art. 77. 78. Vetus Consuetudo Andegavensis & Cenomanensis parte 7. tit. des *Successions*: *Aucuns usages locaux sont en aucunes Chastellenies, & fiefs desdits pays, que tels gens communiers départiront bien tels aquests entre eux comme le domaine, Fié, ou heritage tenu à foi & homage exaument, & à l'un pourroit demeurer si hebergement i avoit ou sa portion de terre ou autre chose, & porteroit la foi pour tous les autres, supposé, qu'il ne tenist le quart, ni le quint. Mais quant la terre cherroit en rachat par la mort de l'home ou de la fame, les autres faisoiens tendroient à la bourse, & feroient leur part du rachat, & chiet tout le domaine en rachat, & appelle on le Fié boursal, c'est à savoir terre aquise de bourse coustumiere, lequel usage local est à condamner, selon l'opinion des assistans, & à ramener à la coustume general.* Ejusmodi etiam videtur istud genus feudi, de quo Bracton. l. 4. Tract. 3. c. 9. §. 6. *Feudum est id, quod quis tenet ex quacumque causa sibi & hæredibus suis, sive sit tenementum sive sit redditus, ita quod redditus non accipiatur sub nomine ejus, qui provenit ex camera alicujus.*

☞ *Feudum bursale* rectius definire videtur D. *de Laurière* to. 1. Gloss. pag. 462. illud quod inter plebeios divisum ab iis ex pecunia viritim data à Domino capitali redimitur. Nec aliud profecto indicare arbitror verba ea Consuetud. Andegav. & Cenoman. citata.

FEUDUM CAMERÆ, vel *Caneva*, aut *Cavena*, dicitur, cum aliquid annuum ex *Camera*, i. fisco Regio, vel ex aliquo loco thesaurario, vel ex vectigalibus, vel ex mensa argentaria solvitur. Leges Alfonsinæ parte 4. tit. 26. Lege 1. *La otra manera es, que dizen feudo de Camera. E este se faze quando el Rey pone Maravedis, à algun su vassallo cado año en sa Camera e este feudo a tal puede el Rey toller cada que quisiere.* Ejusmodi feuda in rectis feudis non computantur, licet recti feudi servent naturam, præterquam in successionibus, scilicet in servitiis præstandis, in danda & præstanda investitura, in sacramento fidelitatis, &c. Vide Zazium part. 12. de Feud. §. 31. & Rosentalium de Feud. cap. 2. §. 30. 31. Bracton. lib. 2. cap. 35. §. 6. ait, de feodo vel redditu, qui datur in Camera, sine tenemento, de quo possit redditus provenire, non fieri homagium, præterquam Regi. Mox addit, non valere homagium, si redditus sit annuus, & de Camera, nisi constituatur & proveniat ex certo tenemento. Formula porro ejusmodi feudorum de Camera concessionis sic concipitur in Chartis Friderici II. Imperat. an. 1250. pro Guigone Delphino Viennensi, in veteri Regesto Delphinatus Herouvalliano: *Attendentes devotionis & fidei puræ zelum, quem Wigo Delphinus Viennensis dilectus consanguineus & fidelis noster habet erga Majestatis nostræ personam: considerantes quoque grata servitia, quæ idem Culmini nostro fideliter exhibuit hactenus, exhibet in præsenti, & exhibere poterit in antea meliora, de annuo Feudo trecentarum unciarum auri percipiendarum de Camera nostra singulis annis in festo Resurrectionis Dominicæ,... sibi in fide & devotione nostra persistenti de gratia nostra duximus providendum,* &c. [Charta Conventionis inter Henricum II. Regem Angliæ & Robertum Comitem Flandriæ in Lib. nig. Scacarii pag. 15. *Et propter prædictas conventiones & prædictum servitium, dabit Rex Henricus Comiti Roberto unoquoque anno quingentas libras Anglorum denariorum in Feodo.*] Exstat in 4. Regesto Memorialium Cameræ Computor. Parisiensis fol. 47. hominium Regi Johanni præstitum pro simili feudo Cameræ, quod vice formulæ hic describendum duximus: *A tous ceux qui ces presentes lettres verront & orront, Rogier de Beauchamp Chevalier au Roy d'Angleterre, Salut. Je fais à savoir à tous, que le Roy de France Monseigneur m'a donné de sa grace deux mil florins à l'escu de rente annuelle, à prendre, percevoir & avoir chascun an tant comme je vivrai, sur son Tresor à Paris, si comme il appert par ses Lettres à moi données sur ce l'an de grace 1360. le 6. jour de Janvier, ainsi signées,* Per Regem vobis præsente Tolosæ, *pour laquelle rente je suis entrez en la foy & en l'hommage de mondit Seigneur le Roy de France, & lui ay promis & promet foy & loyalté, & le servir loyalment à mon pouvoir de ce qu'il aura à faire de moy, toutes fois que de par luy en feray requis, contre toutes personnes quelconques, excepté tant seulement mondit Seigneur le Roy d'Angleterre & ses enfans. En tesmoin de laquelle chose j'ay scellées ces Lettres de mon seel, dont je use communement. Donné à Londres le 26. jour de Juillet 1364.* Complurium ejusmodi Regibus nostris præstitorum ab exteris hominiorum meminit Tillius, ubi de bellis inter Reges Francicos & Anglicos. Nonnulla etiam alia descripsit Fredericus Sandius in Commentar. ad Consuetudines feudales Gelriæ tit. 1. c. 1. n. 7. 8. 9. 10. &c. Vide, quæ de iis annotavimus in 13. Dissertatione ad Joinvillam.

☞ *Feudum* autem *Caneva* seu *Cavena* dicitur, cum vassallo ex cellario Domini, feudi nomine, præbetur annona. Sic Galbertus duas quadrigatas vini annuas à Duce Normanniæ percipiebat. Ordericus Vital. lib. 6. *Duas quadrigatas vini de Principe Normannorum in Feudo tenebat singulis annis, ex quibus unum modium ad celebrandas Missas perenniter concessit Monachis.*

FEUDUM CAPITALE, [Gall. *Fief en chef* vel *chevel*,] dicitur illud, quod nullo medio à Rege, aut eo, qui supremo jure gaudet, dependet, ut sunt Ducatus, Comitatus, Baroniæ. Vetus Consuetudo

NormanniæMS. 1. part. sect. 3. c. 23. *Les Fiemens chevels, sont icels, lesquex sont teans en chef, si comme Comtées, Baronnies, & Fiens de hauberc, Sergenteries franches, & tous autres Fiemens, qui sont tenus en chief, qui ne sont pas sousmis au Fiens de hauberc: & as Seigneurs de tels Fiemens doivent paier leurs hommes trois aides chevels selon la Coustume de Normandie. Tous les Fiemens par dessous sont appellez tous iceux Fiemens, qui descendent des chevels fiemens, & sont soumis à iceus Seingneurs, si comme sont Vavassoyries, qui sont tenues par hommages & par services, si comme ou par service de cheval maste & autres Fiemens, qui sont tenus par les arres de teste de leurs chiefs Seinguers.* Vide novum Consuetudin. Normano. cap. 34. 35.

☞ Nihil certe ad mentem suam aptius proferre poterat Doctissimus Cangius; attamen si consulatur vetus Commentarium io eamdem Consuetudinem, statim intelligi datur *Feudum Capitale*, ab alio quam à Rege, aut eo, qui supremo jure gaudet, posse dependere. Hæc sunt autem verba Consuetudinis quæ explicantur: *Les autres Fiefs qui sont tenus en chief ne sont pas soumis à nul fief de Haubert. Ce texte*, verba sunt Commentarii, *entend de soumission de vilain Fief, & non pas de soumission de noble Fief. Et ne veut pas dire que se ung noble Fief étoit tenu d'un Fief de Haubert, qu'il ne fust pour ce Fief en chief: car les Fiefs de Haubert mesmement sont soumis aux autres, & les Baronies & les Comtez; mais veut le texte dire qu'ils ne sont pas tenus à aucun Fief de Haubert comme vilain Fief. Et est l'entente de ce texte, comme il peut apparoir par ce qu'il met aprés: les Fiefs par dessoubs sont qui descendent de Fiefs Chevels & sont soumis à eux, si comme Vavassouries, qui sont tenues par sommage & par service de cheval, & les autres Fiefs qui sont tenus par autres services.*

¶ Feudum Casamenti, Quod à casa Dominica dependet; proprie prædia Ecclesiarum & Monasteriorum titulo Advocatiæ & Defensionis subinfeodata. Ivo Carnot. Epistol. 284. *Adjecimus etiam, ut quicquid hactenus de Casamento Carnotensis Ecclesiæ, concessione possidentium, & præsidentium per annum & diem quiete possederint, de cetero nostra concessione quiete possideans.* Quæ consuetudo ab Ecclesiasticis ad Laïcos subinde transiit. Hæc tamen feudi species non ubique statim recepta fuit; ut labente seculo xii. passim *Casamentum* pro feudo usurpari reperitur. Charta Theobaldi an. 1198. *Ego Theobaldus Trecensis Comes Palatinus: notum facio tam præsentibus quam futuris: Quod ego dedi D. Radulpho cognomine Plunquet, villam quæ dicitur Venderie quæ est prope Castellionem, in Feodo & Casamento sibi & hæredibus suis.* Vide *Casamentum* 1.

Feudum Castrense, Feudi species, qua quis certa pecuniæ quantitate, vel tenemento aliquo donatur, ut castrum sibi à domino collatum custodiat ac tueatur: *Burgleben* Germanis appellatur, ut auctor est Freherus in Origin. Palatinis. Wichbild Magdeburgense art. 7. §. 4. de Romanis: *Consultabant præterea ut arces illas pro commodo inhabitantium jure aliquo communirent ac locarent: acceptisque nonnullis Militaris ordinis viris, illas fortalitiis & munitionibus præfecerunt, ac sub eo jure, quod Castrense seu Emphyteuticum jus dicitur, sub Feudo Castrensi collocarunt.* Jus Feudale Saxon. c. 37. §. 5. *Feudum castri non potest Castrensis alteri conferre, &c.* Chronicon Laurishamense p. 89. *Et partem agri dominicalis in Castrense beneficium... distribuit.* [Charta an. 1300. apud Ludewig. to. 2. p. 246. *Henricus D. G. Fuldensis Ecclesiæ Abbas &c. nobili viro Philippo Domino de Minzenberg consanguineo nostro centum marcas denariorum Coloniensium, tribus fallentibus pro denario computatis, Castrense Feudum castri Bingenheim deputavimus in hunc modum, ut ipse Castrensem idoneum sibi in dicto castro substituat, qui custodiam faciat castralem & residentiam.*] Exemplum investituræ *Castralis beneficii*, uti appellatur, profert Freherus in Originibus Palatinis, l. 1. p. 82. quo quidam Popo *de Durn* à Ludovico Comite Palatino Rheni investitus, profitetur tam pro se quam pro hæredibus suis, in Castro Hidelbergensi *Castrale beneficium* perpetuo se deserviturum, habiturumque in eodem castro, loco sui unum Militem continue residentem, &c. Quod quidem feudum Popo recepit, acceptis à Comite centum marcis argenti Coloniensis ponderis. Vide Jus feudale Saxon. cap. 3. §. 4. cap. 29. §. 12. cap. 37. §. 4.

¶ Feudum Censuale, Tenura terrarum sub annuo censu infeodata. Liber niger Scaccarii pag. 75. *Tunc prædictus Episcopatus de quodam tenemento, quod tenuit R. de Monasteriis Feodo Censuali, scilicet de duobus hidis, unum fecavit militem.* Vide infra *Feudi firma*.

¶ Feudum Censuatum, de quo infra in *Feudum honoratum*, quod itidem sub annuo censu datur; à *Censuali* tamen videtur differre, quod *honoratum* simul nominatur.

¶ Feuda Choralia, Feuda Communiæ, jura scilicet, tenementa & alia quæ ad Choram seu Communiam alicujus urbis vel societatis spectant. Statuta Collegii Ardacensis art. 27. apud Raimund. Duellium lib. 1. Miscell. pag. 122. *Verum coloni ad oblagiam, & ad Feuda Choralia spectantes, ad nullam prædictarum exactionum vel contributionum sint astricti.*

¶ Feodum Comitale, Idem videtur quod *Nobile* infra. Charta an. 972. in Append. ad Marcam Hispan. col. 900. *Ego Borellus G. D. Comes & Marchio & conjux nostra Ledgardis Comitissa ... vindimus tibi alodem nostrum propriam, qui mihi advenit ad me Borrel per genitorum meorum, & ad me Ledgardis per meum decimum, id est, Ecclesia de S. Stephani qui est in puig de Granolers, quod tu tenes per Fevum Comitale & per fevum de castrum Gurbo.* Epistola Silvestri II. PP. ad Sallam Episc. Urgell. an. 1001. ibid. col. 958. *Cum Fevo & alode Comitale. In valle Andorra omnes alodes Comitales, &c.*

¶ Feudum Corporale, Gallice *Fief de corps*, Quo vassallus debita servitia per seipsum Domino capitali præstare tenetur. Vide Assisas Hierosol. pag. 156. *Feudum Corporale* præterea dicitur illud quod in terris aliisque domaniis positum est, ad discrimen eorum quæ *Incorporalia* vocant, quod sine tenemento sint.

Feudum in Curia, seu *in Curte* dicitur, cum dominus castri, vel villæ, certam partem vel ex Camera territorii sui, aut ex teloneis, vel ex villa aliquid infeudat, quod minus sit parte alia, quæ remansit. Vide Rosentalium cap. 2. §. 40.

Feudum extra Curiam est, quando dominus castri, vel villæ, jurisdictionem quidem & districtum in villa vel castro cum modica aliqua possessione habet, quam alteri infeudat, cum cæteræ possessiones aliorum sint propriæ. Ita Zazius part. 11. de Feud. §. 1. ubi fusius rem explanat.

¶ Feudum extra Curtam, dicitur illud quod pendet ad aliquo Domino extra metas justitiæ dominii sui. Baro de Beneficiis lib. 1. cap. 9.

Feudum Dangerii, Nostris *Fief de danger*, in

Confuetud. Trecenſi art. 37. Calvimootenſi art. 56. Barrenſi art. 1. &c. ſic appellatum, quod ejus amittendi periculum immineat, niſi mature hominium & fidelitatem exhibuerit vaſſallus, vel ſi is, inconſulto domino, ſeu nondum præſtito hominio, ſeudi ſui poſſeſſionem adeat. Conſtitutio Friderici I. Imp. apud Radevicum lib. 4. cap. 47. *Si quis infeudatus major 14. annis ſua incuria vel negligentia per annum & diem ſteterit, quod feudi inveſtituram à primo domino non petierit, tranſacto hoc ſpatio Feudum amittat.* Vide *Dangerium.*

¶ Feuoum Dominicum, Idem forte quod *Capitale*, vel quod Gall. dicitur *Chef lieu d'une Seigneurie*, à quo alia feuda etiam oobilia depeodent. Litteræ Johannis de Britannia an. 1231. apud Lobinellum tom. 2. Hiſt. Britan. pag. 1636. *Inſuper nos & heredes noſtri non poterimus aliquo modo accreſcere nos in aliquo Feodo dicti Vice-comitis* (de Roban) *vel heredum ſuorum Dominico, vel gentili, vel in retrofeodo.*

Feuoum Ecclesiasticum, inquit Zazius part. 2. de Feud. dicitur triplici reſpectu, 1. quod ab Eccleſia datur, 2. quod ab ea recipitur, 3. quod datur & recipitur à Clerico, licet non tanquam ab Eccleſia. Feudo iſtiuſmodi opponitur *Feudum ſæculare*. Brevius, feudum Eccleſiaſticum eſt, quod ab Eccleſiaſticis & Eccleſiis poſſidetur. Ita accipitur in Regiam Majeſt. lib. 3. cap. 25. §. 2. 3. cap. 34. Tabul. Conchenſis Abbatiæ in Ruthenis Ch. 483. *Et accipiet Sacerdos Feuum de Eccleſia de manu Abbatis, &c.* In Concilio Claromontano an. 1095. vetatur Preſbyter effici homo Laici: *Sed ſi Feudum in Laico Sacerdos tenuerit, quod ad Eccleſiam non pertineat, talem faciat ei fidelitatem, quod ſecurus ſit. Homagium* vero pro dignitatibus Eccleſiaſticis, v. g. Decani, Epiſcopo factum legimus apud Louvetum in Hiſt. Bellovac. lib. 1. p 338. Tabular. S. Cyrici Nivern. *Feoda Dom. Epiſcopi Nivernenſis, pertinentia ad Dominum Nivernenſem. Et primo Feoda Eccleſia Nivern. Archidiaconus Nivern. Theſaurarius, Cantor, &c.* Regeſtum Feodorum & Servitiorum fol. 141. in Camera Computor. Pariſienſ. *Henri de Calant Celerier de S. Eſtienne de Trotes, Lige de la Celererie de l'Egliſe de S. Eſtienne.* Fol. 167. *Le Treſorier de S. Kyriace de Provins maiſtre Guillaume Vaſco Lige de la Treſorerie à lui donnée l'an 1258.*

☞ Porro è feudis Eccleſiaſticis, ut obſervat Alteſerra cap. 4. alia ſunt libera quæ nec cenſum nec ſervitium militare debent, ſed tantum obſequium precum pro ſalute Principis. Horum meminit Helgaldus in Vita Roberti: *Prætera Patri Benedicto, & ſuis piſcatoriam Ligeriti fluminis benigniſſimus adhibuit, ſcripto firmavit, & ex his nihil aliud quam interceſſionis illius quæſivit ſuffragia.* Ingulphus in Chron. Croylandienſi ubi de Bertulpho Rege Merciorum: *Emancipo ab omni debito Regis, & omnis alterius Domini, & hominis, cujuſcumque fuerit dignitatis, excellentiæ vel honoris, ut nihil à modo de ſacro veſtri Monaſterii Croyland Monachis litteratis & Laicis, ſervis aut tenentibus veſtris exigere poterunt, præter orationes veſtras aut beneficia ſpiritualia.* Alia vero non libera, quæ præſtant militiam & cenſum. Quæ quidem notiora ſunt quam ut probatione indigeant. Nemo quippe horum temporum hiſtoriam vel leviter attigit qui Epiſcopos & Abbates galeatos citius obviam non habuerit quam infulatos. Sed abs re non fuerit obſervare hanc Eccleſiaſticorum feudorum ſervitutem in Angliam à Guillelmo Conqueſtore invectam fuiſſe, ut teſtis eſt Matthæus Paris ſub ann. 1070. *Rex Willelmus... Epiſcopatus quoque & Abbatias omnes quæ Baronias tenebant, & eatenus ab omni ſervitute ſæculari libertatem habuerant, ſub ſervitute ſtatuit militari, inrotulans ſingulos Epiſcopatus & Abbatias pro voluntate ſua, quot milites ſibi & ſucceſſoribus ſuis hoſtilitatis tempore voluit à ſingulis exhiberi.*

¶ Feuoum Episcopale, Prædium quod ab Epiſcopo jure beneficii poſſidendum Laico conceditur. Charta an. 1122. inter Probat. Hiſt. Monmorenc. p. 37. *Ego Girbertus Dei gratia Pariſienſis Epiſcopus... Eccleſiam & altare B. Mariæ de Moncellis, Monaſterio B. Martini de Pontiſara conceſſi, annuente Burcardo de Montemorenciaco, qui eam de Epiſcopali Feudo poſſidebat.*

Feuoufirma, vel Feudifirma, eſt tenura terrarum, vel tenementorum alicui & hæredibus conceſſa pro annuo reditu, qui tertiam, vel ad minus quartam veræ æſtimationis æquat, abſque aliis ſervitiis, quam quæ in Charta conceſſionis, ſeu feoffamento exprimuntur. [Et quidem interdum ea lege concedebatur ut ſervitia militaria præſtaret. Charta Henrici Regis Angliæ an. 1155. *Si aliquis teneat de nobis per Feodifirmam vel ſoccagium, vel burgagium, & de aliquo teneat per ſervitium militare, nos non habebimus cuſtodiam hæredis, nec terræ ſuæ quæ eſt de Feodo alterius, occaſione illius Feodifirmæ, vel ſoccagii, vel burgagii, niſi ipſa Feodifirma debeat ſervitium militare.*] Hujus autem tenuræ conditio talis eſt, ut ſi tenens per biennium reditum ſuum detineat, tum dominus, ſeu feoffator, actionem ad terras ſibi & hæredibus ſuis recuperandas habeat. Ita Briton. p. 164. Cowellus lib. 2. Inſtit. tit. 2. §. 16. tit. 4. §. 1. lib. 3. tit. 25. §. 2. & Raſtallus verbo *Feeferme*. Idque *Firmam in feudo tenere* appellabant Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 56. *Si quis vero Firmam in Feudo teneat, & homagium inde fecerit, ſive in eo manens ſit, vel non ſit, & eum deliquerit, ſatisfaciat domino ſuo in curia ſua, vel in curia domini, de quo ipſum Feodum eſt.* Charta alia Henrici Regis Angl. tom. 1. Monaſtici Angl. pag. 106. *Et quoddam pratum... in Feodofirma perpetuo habendum pro 20. ſolidis reddendis unoquoque anno, &c.* Et pag. 112. *Conceſſit... dimidium garguis de Duny ad Feodum Firmam in eſcambium, &c.* Matth. Paris an. 1250. *Partem ſuam in ſilvis.... pro magna ſumma pecuniæ ut ſibi in viaticis provideret, ad Feudofirmam dimiſit.* Charta Philippi Pulcri an. 1314. in Reg. Chartophylacii Regii 49. Ch. 190. *Nous faiſons à ſavoir, &c. que comme Pierres Stes de Chambly tenist à Fieferme de nous nos moulins de Monfort ſur Rille... leſquels moulins feu Pierre de Chambly noſtre Chambellan, tenoit à ferme de nous pour ladite ſomme, &c. luy quittons pour toûjours ladite penſion, qu'il nous payoit pour leſdits moulins, &c.* Habetur formula dationis ad manufirmam in libro Anglico *Juſte of peace* pag. 147. & apud Willelmum Thorn. ſub ann. 1206. Vide eumdem an. 1283. pag. 1935.

☞ *Feudofirma* alio ſenſu accipienda videtur, cum in Chartis donationum quæ Eccleſiis Monaſteriiſve fiunt, occurrit; neque enim iis conditionibus mox à D. Cangio recenſitis Viris Eccleſiaſticis tribui potuiſſe arbitror. Itaque tunc *Feudofirma* idem fortaſſis quod *Feudum perpetuum*, vel potius quod tunc dicebatur *Manu-firma*, *Main-ferme*. Charta Epiſcopi Wigornenſis ann. 1177. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 2. *Walterus filius Willelmi de Stanei, conceſſit donationem quam pater ejus Willelmus dedit Monaſterio S. Mariæ de Bordeſleia, ſcili-*

ces totam terram de Osmerclega cum omnibus quæ ad eam pertinent, cum omni libertate hac ejusdem terræ, in Feudefirma.

Feudifirmarius. Leges Burgorum Scoticorum cap. 138. *Feudifirmarius non potest firmarium facere de aliqua terra, nisi reddatur domino capitali, & ipse faciet illum firmarium, &c.*

Feodum Forinsecum, in Fleta lib. 2. cap. 14. §. 1. videtur appellari stipendium, quod à *Thesaurario Garderobæ Regiæ* aliis, quam ex domo & hospitio Regis præstatur, & exsolvitur ex fisco Regio: cui opponitur *Feudum in curte domini*, de quo Otbertus lib. 1. tit. 2.

Feudum Francum illud dicitur, in quo vassallus ad servitia non tenetur, fidem tamen domino servare debet, eoque nomine hominio obnoxius est. Hæc Zazius lib. de Feudis part. 8. §. 44. & Rosentalius lib. de Feud. cap. 2. §. 33. Ita in libello de Recuperatione Terræ Sanctæ, circa finem, *Franca Feuda* dicuntur, *quæ speciali servitio non sunt onerata.* Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. parte sect. 3. cap. 9. *Nous apelon Franc Fieu, quant aucun tient franchement son fieu, & tous ses sousmis l'en font le service, qui apartient à icele franchise.* Tabularium Tutelense an. 1265. *Ut omnia teneant ab Abbate & successoribus in Francum Feodum sive allodium, at pro his homagium francum nobis Abbati & successoribus nostris, amplius facere teneantur.* Charta Raymundi *des Baux*, cogn. Junioris ann. 1274. mens. Febr. qua profitetur, tenere se à Bertrando *de Clahenseis* Episcopo S. Pauli Tricastin. Castella Suzæ & Buxedonæ *in Feudum Francum & gentile.* Mox additur: *Item fuit concessum, quod ipse Raimundus de Baucio & ejus hæredes semper in mutatione domini vel vassalli teneantur facere homagium ligium flexis genibus, & jurare fidelitatem cum illis articulis, qui in dicto juramento continentur, videlicet dictus Episcopus & successores possint suum vexillum seu baneriam mittere, in signum dominii & recognitionis dicti Castri, seu in fortalitie, &c.* Charta an. 1306. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1295. Tabularii Regii num. 165. *Prædicta vero omnia idem D. Bertrandus & ejus successores tenebunt à D. Rege & ejus successoribus Regibus Franciæ in Feodum Franchum & honoratum sub homagio ligio & fidelitatis juramento.*

Videntur tamen exemta fuisse ejusmodi *Feuda Franca & honorata* à redditione castrorum; quod potissimum colligitur ex hominio Guillelmi filii Ducissæ Mathildis Dom. Montispessulani mens. Martii an. 1189. Raimundo Comiti Tolosano & Mergoriensi facto: *Quæ omnia habeo & teneo de te ad Feodum Francum & honoratum, ita quod nullum supradictorum castrorum vel villarum tibi vel tuis, nec alicui Comiti Melgorii reddere teneor.* Vide *Feudum honoratum.*

Feudum Francale, in Consuetud. municip. Vianæ in diœcesi Aginnensi, in Regesto Constabul. Burdeg. fol. 53. *Possunt vendere vel infeodare, aut res suas immobiles dare, excepto Feodo Francale Militari, quod emere vel recipere non possunt* sine licentia Regis Angliæ. Quæ totidem verbis habentur in Consuet. Valentiæ in ead. diœcesi fol. 141. In Regesto Homagiorum Aquitaniæ, *Vitalis Seron* profitetur, se tenere à Rege Angliæ Duce Aquitaniæ *in Feudum Francale ratione Ducatus duas partes vineæ, quæ est in Parochia, &c.* In eodem Regesto fol. 11. *Dixerunt se esse homines ligii & Francales dicti Domini Regis.* Atque hoc feudum *Francale* aliud non videtur ab eo, quod *Feudum Francum*, id est, nobile, & quod à viris ignobilibus teneri & possideri non potest.

Feudum Furcale, Cui *Furcæ*, seu superioris justitiæ jus competit. Charta R. Abbatis Carofensis ann. 1308. ex Regesto 2. Philippi Pulcri Regis Franc. in Tabul. Regio, n. 11. *Item quod habitantes in dicta bastida possint emere & recipere ad censum vel in domo à quacumque persona volente vendere vel infeudare, aut res suas immobiles dare, excepto Feudo Furcali & Militari, quod emere vel recipere non possint, nisi de nostro vel successorum nostrorum processerit voluntate.* Vide *Furca.*

Feudum Futurum, aut de Futuro, dicitur illud, de quo quis infeudatur post mortem possessoris. Nam *Dominus potest duobus solum Feudum conferre, uni possessionem, & alteri exspectationem, quæ dicitur Conventio, si moriatur absque hærede feudali possessor*, qui quidem dicitur *Infeudatus de futuro*, in Jure feudali Saxonum cap. 7. 8. 9. 29. 30. & 37.

Feudum Gardiæ, quod alias *Annale* vocat Zazius art. 2. de Feud. cui opponitur *Perpetuum*, ut sunt omnia feuda: cum scilicet custodia castri, domus, &c. mercedis nomine conceditur. Auctor Breviloqui: *Guardia, Feuda sunt, quæ constituuntur aliquibus propter custodiam rei dominus constituentis: Guardio dicitur ille, cui talis custodia est commissa.* Vide Rosental. lib. de Feud cap. 2. §. 32.

¶ Feudum Gastaldiæ. Vide *Feudum Advocatiæ.*

¶ Feudum de Haro, Cui scilicet clamoris *de Haro* cognitio aut jurisdictio, vel, ut apertius dicam, cui superioris justitiæ jus competit. Chartularium Gemmet. to. 1. pag. 32. *Nous avons ou dit lieu* (de Morville) ... *deux demy fiefs de Haro & deux de Liage.*

¶ Feudum Honorabile, Idem quod infra *Honoratum.* Instrum. an. 1336. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 559. *Ipsi domino Regi & successoribus suis Boemiæ Regibus, ab eoque domino Rege per osculum inter nos hinc inde prælibatum & reassumptione Bireti, ipsum Ducatum nostrum cum terris & pertinentiis ipsius in Feodum Honorabile recipimus, parite & habemus, decernentes, &c.*

¶ Feudum Honorarium, Eadem notione. Charta an. 1204. apud Gallandum: *Ego Petrus Dei gratia Rex Aragon. Comes Barcinon. Dominus villæ Montispessulani & Maria Regina uxoris mea nomine do tibi Pontio Petro & successoribus tuis in Feudum Honorarium totam medietatem castri de Ropiutono.*

Feudum Honoratum, nulli servitio obnoxium: proinde idem, quod *Francum.* Pactum initum inter Petrum Regem Aragon. & Jacobum Regem Majoricarum super Regno Majoricar. 13. Kal. Febr. 1278. *Nos Jacobus ... recipimus à vobis D. Petro Rege Aragonum fratre nostro & successoribus vestris Regib. Arag. in Feudum Honoratum sine omni servitio ... totum prædictum regnum Majoricarum, &c.* Homagium factum à Guillelmo filio Mathildis, Ducissæ D. Montispessulani Raimundo Comiti Melgorii, mense Mart. an. 1189. *Quæ omnia habeo & teneo de te ad Feodum francum & honoratum, ita quod nullum supradictorum castrorum vel villarum tibi vel tuis, nec alicui Comiti Melgorii reddere teneor.* Et infra: *Et hæc omnia habeo & teneo à te D. Raymundo Comite Melgorii ad Feodum francum & Honoratum, pro quibus omnibus præscriptis facio vobis hominium & fidelitatem.* Charta Bertrandi D. Castri *de Paris* in Comitatu Ruthenensi, 3. Non. Mart. an. 1274. *Recognosco .... vobis D. Henrico Comiti Ruth. ... me tenere .... in Feudum francum & Ho-*

noratum & nomine Feudi Honorati, ad fidelitatem tamen & homagium, omne ego quod possideo ... in dicto Castro de Paris. Alia Raimundi Comitis Tolosani an. 1242. in Regesto Tolos. *Et pro hac donatione sive quitatione Dominus Comes prædictus pro se & hæredibus suis donavit in liberum & Honoratum Feudum villam nomine Bessitam in Rutenensi diœcesi ... ad omnem eorum voluntatem in perpetuum faciendam: ita tamen quod prædictus Gallardus & Domestica ejus uxor & heredes eorum sint pro Feudo prædicto homines & Milites prædicti Comitis*, quibus additur etiam *hominium.* Alia Guillelmi, filii Mathildis Ducissæ, D. Montispessulani ao. 1185. Jun. *Hæc omnia prædicta dono, laudo, trado & concedo in perpetuum tibi & tuis ad Feodum Honoratum, & tu Raymundus Aetradus & heredes & successores tui, qui hoc Feudum tenebunt, facietis mihi & heredibus meis nomine hujus Feodi hominium & servitium.* Exstat Charta B. Episcopi Magalonensis, Domini & Comitis Melgoriensis, qua dat in *Feudum Honoratum* & *censuatum* 4. denarios de 10. denariis, quos ratione dicti Comitatus percipiebat, Jacobo Regi Arag. Domino Montispessulani. Adde Histor. Beneh. m. lib. 8. cap. 17. n. 10. & Gariellum in Episcopis Magalon. pag. 144. 269. Ejusmodi etiam feuda, quæ in *relevii* ferrum lanceæ, sparverium, aulturem, chirothecas, & similia præstare tenentur, *Fiu Honorat*, seu *Feuda Honorata*, vel *Honoris*, vocant Fori Benehameoies tit. 5. art. 27.

☞ *Feudum* tamen *honoris* ab *honorato* seu *honorario* distinctum fuisse in Aragonia scribit Gallandus in Tract. MS. de Feudis, illudque adsignat discrimen, quod *feudum honoris* ea conditione daretur, ut ex reditibus castri seu villæ, milites ad ipsius castri defensionem necessarios aleret feudatarius; *feudum* vero *honorarium* sub fide tantum & hominio possideretur. Idem itaque Gallando *feudum honoris*, quod aliis *feudum soldatæ*.

☞ Utcumque sit, certum videtur *feuda honorata* non ubique ab omnibus servitiis exemta fuisse; in Charta enim an. 1298. feudatarius manumitti dicitur *ab omni vinculo servitutis atque homini seu homagii* quod ratione *Feudi honorati* facere tenebatur; sed præstat Chartam ipsam legere, quam invenies voce *Manumissio* ad fin. Eamd. vocem, &c.

FEUDUM IGNOBILE est, quod à manerio aliquo dependens, rusticis & hæredibus eorum ob servitium aliquod ignobile conceditur, & Liberum tenementum vulgo appellatur. Cowellus lib. 2. tit. 2. §. 8. Vide *Feudum burgense*, & *Sergentia*.

¶ FEUDUM IMMEDIATUM, Quod à capitali Domino immediate tenetur; *Feudum Mediatum*, quod aliter *Retrofeodum* dicitur. Transactio inter Philippum Pulcrum Franc. Reg. & Episcop. & Capitul. Eccl. Vivar. an. 1307. *Et de his, quæ ab iis, vel ab altero eorumdem tenerentur in Feudum mediatum, vel immediatum, &c.*

FEUDUM INTEGRUM, in Consuetudine Castelli novi in Thimeraio art. 10. & 21. & Carnotensi art. 15. dicitur illud, quod ratione *equi servitii* valet 60. solidos de *racheto*.

¶ FEUDUM JURABILE ET REDDIBILE, Ultramontanis præsertim notum; Est, inquit Jacobinus de S. Georgio de Feudis n. 29. pro quo juratur fidelitas Domino. *Non jurabile*, quando conceditur eo pacto, ut fidelitas non juretur. Vide Boissium de Usu Feud. c. 4. Instr. an. 1325. to. 2. Hist. Dalph. p. 204. col. 2. quo Johannes Comes Forensis pro pluribus castris & feudis se hominem ligium de Dalphino constituit: *Item castrum de Cussiaco cum ipsius castri mandamento ... quod castrum tenet ab ipso Comite Forensi Jurabile & reddibile Johannes de Mays Dom. de Cussiaco.* Ibid. non semel occurrit. Alium hujusce appellationis causam nobis aperit doctissimus D. *de Lauriere* in Gloss. Juris Gallici; ea scilicet potissimum ratione ejusmodi feudum *jurabile* dictum fuisse quod, quemadmodum vassallus feudatum castrum domino capitali redditurum se, cum ei libuerit, sacramento suo pollicebatur; ita idem castrum vassallo restituturum se, cum eo ad suum commodum usus fuisset, jurabat capitalis dominus. Id probat ex Charta an. 1297. quam consule, si lubet, ad vocem *Rendable*.

FEUDUM LASCALE, *Laicum, quod non tenetur de Ecclesia, sed est de feodo mere temporali*, inquit Lindwodus. Charta Henrici II. Regis Angl. tom. 2. Monastici Angl. p. 260. *Centum solidatas terræ de Laico Feudo, &c.* Joannes Brompton. pag. 1169. *Reddidit etiam ei omnes Laicos Feudos, quos Henricus pater ejus illi dederat.* [Index MS. beneficiorum Eccles. & Diœcesis Constantiensis fol 22. verso: *Et totum manerium supra & infra dictas domus est in eleemosina, alia est in Feudo Laicali.*] Adde Matth. Paris p 675. Matth. Westmonast. an. 1175. 1226. Historiam Comitum Pontivi p. 117. &c.

FEUDUM LIBERUM. Charta Communiæ Abbatisvillæ c. 24. *Statutum est etiam, quod nullum vavassorem, vel Liberum feudum in terra mea habentem, burgenses de Abbatisvilla in suam Communiam recipere poterunt, nisi de assensu meo & domini sui.* Adde cap. 25. Homagium Hugonis *d'Arpajon* Domicelli an. 1264. *Feudum Liberum & honoratum. Liberum militiæ Feudum*, in Chron. Abbat. S. Trud. p. 459. *Feoda Libera Ecclesiarum parochialium*, apud Rogerum Hovedenum p. 779.

FEUDUM LIGIUM, [Gall. *Fief de liage.*] Vide *Ligius*.

¶ FEUDUM LORICÆ. Vide post *Feudum Militare*.

¶ FEUDA MAGISTRORUM & *Clericorum Computorum Campaniæ.* Sic vocabant annuos reditus qui ex nundinis aliisque Campaniæ consuetudinibus ad illos jure beneficii pertinebant. Memoriale A. Cameræ Computorum fol. 61. apud D. *Brussel* de Usu Feud. lib 1. c. 1. p. 55. *Hæc sunt jura seu Feoda pertinentia ad Magistros & Clericos Computorum in Campania, scripta an. 1290. Omnes emptores prepositurarum, portagiorum, & aliarum consuetudinum, si valor eorum usque ad mille libras ascenderit, debent solvere XIIII. libras Turonenses, de quibus Magistri Computorum debent habere XIII. libras quolibet anno; & Clericus Computorum XII. s. Turonenses. Item, omnes emptores rerum nundinarum quantumcumque fuerint vendita vel admodiata, debent similiter reddere XIIII. libras, distribuendas ut supra. Omnia vero jura seu Feoda quæ debentur tam Magistris quam Clericis Computorum pro prepositurus, portagiis, & aliis consuetudinibus venditis debent recipi inter festum Omnium Sanctorum & Brandones quolibet anno: exceptis illis quæ debentur de venditionibus nundinarum, quæ semper recipiuntur in exitu utrarumque nundinarum successive venientium per ordinem, temporibus consuetis.*

FEUDUM MATERNUM, quod primo est à femina acquisitum, quæ sit ex ascendentibus, & sit cognationis caput, tit. de Benef. fem.

¶ FEUDUM MEDIATUM. Vide *Feudum immediatum*.

FEUDUM MILITARE, vel *Feudum Militis*, quod à vassallo *Milite* possidetur: qui quidem vassallus ad hoc, ut servitium præstet domino in expeditionibus bellicis, Militari cingulo donatus esse tenetur. Matth. Westmonast. pag. 454. *Ad augmentandam*

igeret profectionem suam in Scotiam, fecit Rex per Angliam publice proclamari, ut, quotquot tenerentur fieri Milites successione paterna, & qui haberent unde militarent, adessent apud Westmonasterium, &c. *Feudum Militare*, in Constitut. Sicul. lib. 1. tit. 85. *Feudum Militare liberum*, in Chronico Trudonensi lib. 9. p. 459. Ordericus Vitalis lib. 5. p. 574. *Et ex paterna hereditate Feudum Militis possedit.* Monasticum Angl. e. to. 1. p. 47. *Servitium Petri Caron & heredum suorum de Feodo unius Militis de Sotena, ... & servitium de Feodo duarum partium unius Militis ... pro servitio Feodi trium Militum, &c.* Tom. 2. pag. 826. *Prædictum manerium tenetur de D. Rege per servitium dimidii Feodi Militis.* Adde Hovedenum p. 549. Monasticum Anglic. to. 2. p. 23. 141. 271. 664. Ughellum to. 6. p. 866. Feoda Normanniæ pag. 1045. &c.

☞ *Militia* interdum nude appellantur ejusmodi feuda. Gervasius Tilber. in Otiis Imper. apud Leibnit. to 1. Script. Brunsvic. p. 943. *Hic* (Henricus VI.) *legem instituit apud Teutones, ut Militia, more Gallorum & Anglorum, successionis jure devolverentur ad proximiores cognationis gradus; cum antea magis penderent ex Principis gratia.* Vide in *Miles* ad lin *Militia*, alias *Feudum Militis*.

Qui vero ejusmodi feuda possidebant, *Feudati*, & *Feodati Milites*, dicuntur Simeoni Dunelmensi & Bromptono an. 1086. qui quidem tenebantur Regem in expeditionem pergentem comitari per 40. dies armis omnibus & equis instructi: si vero feudum dimidii esset Militis, per 20. si denique quartæ partis Militis, per 10. Ita Littleton sect. 95. Statutum Henrici II. Regis Angl. apud Hoveden. p. 614. *Quicumque habet Feodum unius Militis, habeat loricam & cassidem, & clypeum & lanceam: & omnis Miles habeat tot loricas & cassides & clypeos & lanceas, quot habuerit Feoda Militum in dominio suo.* Vetus Normannorum Jus municipale MS. 1. part. sect. 3. c. 8. ait, Anglis Normanniæ Ducatum tenentibus, *que tous ceus, qui porsoent Fieu de haubert sont tenus a avoir cheval & armes: & des con que il avoient aage de 21. an, il doivent estre sos chevaliers qui il seront trouvez prez & appareilliez au mandement del Prince ou de leur Chiefs Seignours.*

☞ Primas inter vassallos obtinuisse feudatarios milites certum videtur; imo eos ab iis qui nude ratione feudorum vassalli appellabantur distinguit Rupertus Comes Palatinus Rheni in Charta ann. 1356. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS p. 576. *Nec non vassallis, feudis, Feudatariis Militibus, clientibus, civibus, judicibus, &c.* Distincta etiam ab aliis illorum hominii formula; unde *vitam & membra sua* domino suo feudali jurabant. Charta ann. 1182. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. *Milites castri de Bremeses fecerunt hominium domino Abbati & juraverunt ei vitam & membra sua sicut Feudatarii Milites jurant dominis suis.*

Feudum Loricæ, nostris, *Fief de haubert*, [à veste militari quam *Haubergeon* nominabant,] vulgo nuncupatur, quod aliis [Anglis præsertim,] *Feudum Militare*. [Hæc feudi species vix alicubi nota fuit, præterquam in Normanniæ & Angliæ provinciis] Leges Henrici I. Reg. Angl. c. 2. *Milites, qui per loricas terras suas deserviunt.* Apud Matth. Paris p. 38. male *defendunt*, pro *deserviunt*, scribitur. [Ex Regesto ann. 1272. sign. *Qui es in cælis*, fol. 198. *Johannes de Falesia Scutifer, dicit quod tenet dimidium Feodum loricæ, pro quo debet, sicut dicit, auxilium exercitus & talvatata quando per Normanniam levatur, aut servitium per xx. dies eundo & redeundo; & si servitium dictorum xx dierum captum fuerit, auxilium prædictum non debet capi nec levari.* Ex his discere est quæ fuerint feudi loricæ servitia.] Adde Ricardum Hagustaldensem de Bello Standardicu pag. 321. eumdem Matthæum Paris p. 167. Normannica Duchesnii p. 1142. Robertum de Monte an. 1159. &c. Vide in *Miles*.

Jam vero qua terræ seu agri quantitate constiterit feudum *Militare*, varie definiunt Chartæ veteres. Codex MS apud Spelmannum: *Virgata terra continet 24. acras: 4. virgata constituunt unam hidam: & 5. hidæ constituunt Feodum Militare, cujus relevium est 100. solid.* Alter: *10. acra faciunt secundum antiquam consuetudinem unam fardellam: & 4. fardella faciunt unam hidam: & 4. hida faciunt unum Feodum Militare.* Tertius denique Codex MS. *16. virgata terra faciunt integrum Feodum Militare, &c.* 13. carrucatis terræ constitisse feodum unius Militis docet vetus Charta in Monasticu Angl. tom. 1. p. 661. *Salvo forinseco servitio quantum pertinet ad dimidiam bovatam terra, quam dictus Joannes tenet in manu sua, unde 13. carrucata terra faciunt Feudum unius Militis, prout continetur in chartis, &c.* vel *octo*, ut alia tom. 2. p 825. *Salvo tantummodo mihi & heredibus meis forinsece servitio Domini Regis, quod dicitur Scutagium, quantum pertinet ad 12. bovatas terra, unde 8. carrucata faciunt Feodum unius Militis.* Viginti libratis terræ, seu 20. librarum annuo reditu. Liber de Modo tenendi Parlamentum tempore Edwardi Regis, filii Regis Ethelredi: *Comitatus constat ex 20. Feodis unius Militis, quolibet Feudo computato ad 30. libratas: Baronia constat ex 13. Feodis & tertia parte unius feodi Militis secundum computationem prædictam, unum feodum Militis constat ex terris ad valentiam 20. librarum.* Vide *Caballaria*, *Membrum Loricæ*, in *Membrum* 2.

☞ Mirum certe quam parum sibi constent veteres Chartæ in adsignanda agri quantitate pro feudo unius militis, idque magis, quod in Chartis ejusdem regni ejusdemque provinciæ hæc occurrat varietas. Exemplis à D. Cangio allatis hæc addere placet ex Libro nig. Scaccarii p. 64. *In Essexa sunt decem hida, quas antiquitus tenebat Episcopus Cicestria in dominio suo, Comes autem Augensis auferens terram illam Episcopo & Ecclesia fefavit in quatuor Milites. Episcopatus de (f. &) Ecclesia recuperaverunt inde de terra illa quinque hidas in dominium, & duo Milites tenent alias quinque hidas de Episcopo pro duobus Feodis.* Ibid. pag. 323. *Osbertus Archidiaconus tenet xl. carrucatas terra, unde xiiii. carrucata faciunt Feodum Militis.* Quod pluries ibid. occurrit. Et p. 338. *Ego Robertus Care teneo v. carrucatas terra pro uno Feodo Militis.* Unde vero repetenda sit ejusmodi varietas non video, nisi à mensura quæ diversa est pro diversis locis, aut forte ab ipsu feudatoris libitu qui, prout ipsi videbatur, infeudationis conditiones exprimebat.

Feudum Mortuum, *Fief mort*, in Consuetudine Aquensi in Aquitania tit. 8. art. 5. 7. *qui est proprement soubsacasement, ou vente seiche*, cui opponitur *Feudum vivum*. Vide *Census siccus*.

Feudum Nobile, Baldo in C. inter dilectos, de Fide instr. & Zazio part. 2. de Feud. est, quod possessorem suum nobilitat, vel eum, qui prius erat, nobilem ostendit. Hujus generis sunt, inquit Cowellus lib. 2. tit. 2. §. 8. apud Anglos, quæ *Maneria* vulgo appellantur, quorum domini jurisdictionem aliquam in tenentes sui feudi habent.

¶ Feudum Nobile et Antiquum, Quod propriam feudi naturam habere dicitur, in Charta an.

an. 1293. to. 1. Hist. Dalphin. p. 36. *Item quod jam dictus Raymundus & ejus successores de prædicto feudo eidem dato, ... servire teneantur & debeant, sicut cæteri vassalli nobiles tenentes Feuda Nobilia & antiqua habentia propriam naturam feudi, eorum Dominis servire consueverunt, & debent, & tenentur secundum generalem consuetudinem Nobilium vassallorum antiqua & Nobilia Feuda habentium in Comitatu Vionnensi.*

FEUDUM NOBILE ET GENTILE. Charta an. 1242. apud Guichenonum in Probat. Hist. Sabaudic. p. 90. *Dedit .... nomine Gentilis & Nobilis Feudi Castrum Bardi, &c.*

FEUDUM NOVUM vocant Feudistæ, quod de novo concessum, sive infeudatum fuit in personam primi investiti, in quo initium cepit. Differt vero ab antiquo, quod antiquum in omnem agnationem transeat, novum in liberos & descendentes tantum primi infeudati. Vide *Feudum antiquum*. V. Cl. Dion. Salvaingum de Jurib. domin. c. 2. Cowellum lib. 2. tit. 2. §. 9. & Rosenthalium de Feudis c. 2. §. 14 16. 18. 22.

FEUDUM NUMMORUM, Idem quod *Bursa*. Regestum Feodorum Campaniæ f. 52. *Galterus de Antris de Feodis nummorum Castrivillani homo fuit Guillelmi de Berne. Joannes homo de 10. libr. Castrivillani, & de 10. libr. Ulcheii.* Fol. 61. *Petrus de Poancis ligius de 100. libr. & cum Feodus ordinetur, 100. libræ ponentur apud S. Pharonem, donec alibi ponantur.* Idem videtur quod in Assisiis Hierosol. MSS. cap. 175. *Feudum Byzantinorum* appellatur, cujus lemma sic concipitur: *Se aucun Seignor done Fié en Bezans à home ou a feme en aucun leu moti.* Adde c. seq. Charta Hugonis Ducis Brabantiæ an. 1024. in Regesto Herouvalliano Philippi Augusti f. 105. *Prædictus autem Dominus Philippus Rex Francorum mihi assignavit in Feodo 200. marcas argenti singulis annis percipiendas in Purificatione B. Mariæ, &c.* Tabulae. Campaniæ: *Ego Simon Dom. de Passavant. Not. ... quod Comitissa Campaniæ mihi assignavit 30. libratas annui reditus habendas singulis annis in nundinis Barri, & donavit 200. libras in denariis computatis. Ego itaque propter hoc donum deveni homo suus ligius & filii sui Comitis Campaniæ, juravique sibi, quod ipsos juvabo bona fide contra omnem creaturam, quæ possit vivere & mori, ... Actum an.* 1216. Vide Chartam Alphonsi Imp. Hisp. an. 1258. apud Perard. in Burg. p. 491. & Monastic. Angl. to. 1. p. 967.

¶ FEUDUM ORDINARIUM, Quo vassallus Domini feodalis homo nude constituitur. Vide *Hominium ordinarium*, in *Hominium*.

FEUDUM PARAGERIUM, *Fief Parager*, in Consuet. Norman. art. 134. 135. quod in *Paragium* tenetur. Vide *Paragium*.

FEUDUM PATERNUM, Quod ab uno ex majoribus nostris, qui communis agnationis caput fuerit, acquisitum est: vel quod à patre, vel ab aliquo ascendentium usque ad quartum gradum inclusive obtentum est, ut colligitur ex c. 1. §. 1. de Feud. Successf. Vide Zazium part. 3. de Feud.

FEUDUM PERSONALE, quod ad recipientis hæredes non transit & est feudum habitationis. Zazius.

FEUDUM PLANUM, nude & nullo medio à domino dependens: *Plain fief*, in Consuetudinib. municipal. Nivernensi tit. 37. art. 9. 10. Aurelianensi cap. 1. art. 47. 48. 67. 68. Carnot. art. 65. Dunensi art. 15. 21. Burbonensi art. 373. 388. Autisiod. art. 52. 67. 72. Melodun. art. 74. 75. Claromont. art. 199. Trecensi art. 45. 190. Laudunensi art. 260. & Remensi art. 222. Charta an. 1230. apud Perardum in Burgundicis pag. 417. *Notum facio, quod ego teneo in Plano Feodo Castrum meum de Maulain a D. Rege Franciæ. Ligius de Plano Feodo*, in Regesto Feodorum Campaniæ fol. 101. *Vassal de Plain fief*, in Consuetudine Montargensi cap. 1. art. 18. Aurelian. c. 1. art. 19 & in Charta an. 1266. apud Chifletium in Beatrice p. 94. Vide *Hominium planum*, in *Hominium*.

¶ FEUDUM PLEJURÆ, Gallis *Fief de plejure*. Quo vassallus pro Domino fidejubere tenetur aut *plegium* dare: quod vadimonium ad annualem præstationem, quam Domino ob feudum debet vassallus, æstimatur in Consuet. Normann. art. 205. Adde consuet. Britan. art. 90.

¶ FEUDUM PRÆPOSITALE, Quod ad Præpositum alicujus Cellæ seu Obedientiæ Monasticæ ab Abbatia dependentis, pertinet. Pancarta MS. titulorum Abbatiæ S. Stephani de Vallibus apud Xantones in Charta 28. *Benedictus Giraudi Fedium Præpositale & quicquid in decima S. Augustini habebat, Petro Abbati Vallium ... pro 40. solidis prorsus vendidit.* Vide *Præpositus*.

FEUDUM PRESBYTERIALE, quo nomine *Mansus Ecclesiasticus*, qui ad Presbyterum Ecclesiæ pertinet, de quo in V. *Mansus*, intelligitur. Concil. Bituric. an. 1031. c. 21. *Ut sæculares viri Ecclesiastica beneficia, quod Fevos Presbyterales vocant, non habeant super Presbyteros. Feudum Presbyterii*, in Tabul. Bellilocensi Ch. 32. & in Bibliotheca Cluniacensi pag. 1390. *Beneficium Presbyterii*, in Charta Guillelmi IV. Ducis Aquitan. apud Beslium pag. 308. *Feodum Sacerdotale*, in Tabulario Monasterii Dolensis Ch. 27. *Spiritale beneficium*, in Tabulario Absiensi f. 31. Charta ann. 1076. in Tabulario Angeriacensi fol. 60. *Ego Helias Rufus concedo Deo, &c. in præsentia D. Oddonis Abbatis Ecclesiam Oixiaci, & fiscam Presbyteratus, & Cemeterium, &c.* Fol. 62. *Achardus de Borno, confirmat Ecclesiam de Oixiaco, Feodum Presbyterale, burgumque totum, &c. Fiscus Presbyteralis*, fol. 68. *Fiscus Presbyterii*, fol. 73. Alia Charta an. 1037. fol. 177. *Et totum Fiscum Ecclesiæ quod pertinet ad Presbyterum propter Ecclesiæ servitium.* Tabularium Santonense: *Ecclesia de Tonsai, & Cæmeterium ejus & Sanctuarium, quod Feudum Presbyteri dicitur.* Vide Thomasserium in Consuetud. Localib. Bituric. c. 41.

☞ *Feudum Presbyteriale* strictiori, quàm par erat, notione accepisse videtur D. Cangius. Neque enim hac voce significatur tantum *Mansus Ecclesiasticus*, sed & Oblationes, & quidquid Sacerdoti Ecclesiam administranti persolvitur pro exequiis, baptismatibus, &c. quod passim & *Sanctuarium* & *Jura Sanctuarii* appellatur. Id subodorari poterat Vir sagacissimus ex Tabulario Santonensi quod ipse paulo superius citavit. Sed sententiam nostram diserte probat Chartularium Monasterii S. Sulpitii Bituric. fol. 22. ubi quidquid ad *Feudum Presbyteriale* pertinebat diligenter explicatur: *Eidem Abbati sancti Sulpitii Evrardus concedit omne Fevum Presbyterale, intra & extra Ecclesiam Nobiliacensem, hoc est, offerendam, sepulturam, baptisterium, relevationes feminarum, benedictiones sponsarum & nuptiarum, visitationes infirmorum, confessiones, vigilias, trigenaria, decimas.* Adde Chartul. S. Cypriani Pictav. in Hist. MS. ejusd. Monast. p. 365. *Concessit Ecclesiam S. Martialis in pago Xantonico cum offerenda & toto Fedo Presbyterali. Item. Concessit Ecclesiam.... cum omni Fedo Presbyterali vel cum omnibus rebus ad ipsam Ecclesiam pertinentibus.* Et Chartam Didonis de Androca ann. 1110. apud

Mabill. tom. 3. Analect. p. 471. *Deno Deo & sanctæ Fidi Ecclesiam de Fornils cum Fevo Presbyterale & cum tota mea parte de decimis, quam ego tenebam in dominio, exceptis Fevalibus.* Vide *Fiscus Sacerdotis.*

Feudum Primum, seu domini superioris, *Prin fief*, in Consuetud. Bayonensi tit. 5. art. 10. 11. 33. 37. 38. 42. tit. 8. art. 1. 9. 10. tit. 53. art. 7. tit. 17. art. 14. & 16. & Consuetud. Labourt. tit. 6. art. 13.

¶ Feudum Procurationis, Gallice *Fief de paisse & de giste*, pro quo condictis vicibus hospitium & convivium Dominis à vassallo debentur. Vide *Procuratio.*

Feuda Quaternana, vel *Feuda quaterna*, ut est in Constitutionibus Siculis lib. 1. tit. 37. dicuntur *magna Feuda, quæ in quaternionibus doanæ regiæ inveniuntur inscripta*, eodem lib. tit. 39. §. 2. tit. 41. lib. 3. tit. 21. 22. His opponuntur *Feuda non quaternata*, eodem lib. tit. 52. §. 2. tit. 85. Statuta Honorii IV. PP. pro Regno Neapol. an. 1285. apud Odoricum Rainaldum num. 48. *Si contingat feudatarium crimen committere, per quod publicanda fuerint bona ejus, aut ipsum sine legitimis hæredibus fatis munus implere, si Feudum ejus fuerit quaternanum, nihilominus immediatus dominus illud cum onere servitii consueti personæ concedat idoneæ, Regi postmodum præsentandæ, ut ejus super hoc habeatur assensus. Si vero super quaternanum non fuerit, &c.* Vide Ruscotal. cap. 2. §. 42.

Feudum Receptabile, at non Reddibile, in Aresto an. 1390. descripto in Hist. Castilion. pag. 106. 107. est illud, in quo, seu in cujus castro, vassallus tenetur *recipere*, seu admittere dominum capitalem, cum ei libuerit illo uti ad suum commodum; ita tamen ut vassallus ex eo excedere, illudque totaliter *reddere* domino non teneatur. In Testamento Caroli Ducis Lotharingiæ an. 1424. dicitur Castellum de *Billestein* esse *Rendenble & Receptauble au Duc.* Vide Dissertat. 30. ad Joinvillam p. 350.

Feudum Rectum, dicitur, quod ad hæredes transitorium sit in infinitum, inquit Zazius de Feud. part. 12. seu ut Cujacius, cujus possessio recta est. *Rectum & gentile Feudum*, in Charta ann. 1228. apud Ughellum in Episcop. Eporediensib.

Feudum Reddibile, cujus castrum reddi debet domino capitali, cum ei libuerit, à vassallo, qui inde cum tota sua familia excedere tenetur, [ita tamen ut eidem vassallo postea restituatur. Vide Boissium de Usu Feud. c. 8.] Tabulæ an. 1340. *Concessit in Feudum antiquum, & Reddibile, &c.* Chronicon Metense tom. 6. Spicilegii Acheriani: *Feodum de Marimont cum appendiciis suis Reddibile ... acquisivit.* Occurrit passim in veteribus Tabulis. Ea autem feudorum conditio *Redda* dicitur in Charta Bernardi Abbatis Tutelensis in Lemovicibus in Hist. Turenensi p. 39. *Redditio*, & *Redditum*, in alia an. 1239. in Hist. Vergiac. p. 170. 175. & Ducum Burg. p. 75. Exstant in Codice Thuano 93. fol. 56. & seqq. *Consuetudines Cataloniæ inter dominos & vassallos tenentes castra pro dominis, seu alia feuda*, in quibus ejusmodi feudorum reddibilium conditiones & jura exacte enucleantur & deciduntur. Vide Dissert. 30. ad Joinvill. p. 349. 350. [Rosental. de Feud. cap. 1. §. 78. & supra *Feudum jurabile.*]

☞ Vulgatior ratio usuque receptior reddendi castra in Delphinatu erat ut, mortuo vassallo, vel in alia qualibet mutatione, vexillum capitalis Domini in altiori & principali turri poneretur per unum, vel plures dies, prout in Charta infeodationis expressum fuerat. Charta ann. 1340. apud Boissium de Usu Feud. cap. 8. *Quæ quidem reddibilitas sic intelligitur & declaratur, videlicet quod in mutatione Domini, nec etiam mutatione vassalli, Dom. Delphinus & successores sui in dicto feudo possint & debeant ponere & poni facere vexillum suum in signum majoris dominii, & tenere ibidem dictum vexillum per unam diem naturalem duntaxat.* Alia an. 1249. ibid. *Et in qualibet mutatione domini & vassalli, etiam dicta castra reddantur Dom. Delphino & suis tenenda per tres dies duntaxat cum vexillo Delphinali.* Erant præterea castra quæ domino reddere tenebatur vassallus *ad magnam & parvam fortiam*; *à grande & petite force*, ut legitur in Consuetud. Barrensi. Vide in *Fortia* 2.

Feudum Regale, Feudum majus, seu quod regale aliquid in se habet, de quo quis à Rege absoluto, nec superiorem agnoscente, instituitur, cujusmodi sunt ea, quæ *Libertates regales* habere dicuntur. Ita Cowellus lib. 2. Instit. tit. 2. §. 7. qui *Comitatus Palatinos* intelligit, de quibus in hac voce.

¶ Feudum Restrictum. Vide in *Feudum talliatum.*

¶ Feudum Resumtibile, Gall. *Fief de reprise*, dicitur prædium quod prius ab omni præstatione liberum, & à quolibet servitio sive reali, sive personali immune, Domino capitali ob certum stipendium subditur, statimque ab illo recipitur seu feudi nomine cum debitis servitiis. Aliud ab eo quod

¶ Feudum Reversibile, Gallis *Fief de retour*, vocant, quod nimirum mortuo sine liberis vassallo ad Dominum capitalem revertitur. Vide *Feudum talliatum.*

Feuda Scutifera, seu *Scutiferorum*, Germanis *Schultdleben*, de quibus l. 4. de Feud. tit. 74. Jacobus de S. Georg. & Zazius part. 12. de Feud. §. 10.

Feudum Sargenteriæ. Vide in *Serviens.*

Feudum Simplex, quod simplici & perpetuo jure quis tenet sibi & hæredibus suis. Ita Cowellus lib. 2. tit. 2. §. 12. & Rastallus. Littleton. sect. 1. *Tenant en Fée simple, est celuy qui a terres ou tenemens à tener à lui & à ses heires à touts-jours; & est appel en Latin*, Feodum simplex, quia feodum idem est quod hæreditas, & simplex idem est quod legitimum vel purum: & sic Feodum simplex idem est, quod hæreditas legitima, vel hæreditas pura. Hæc idem Littleton. Habentur formulæ complures infeodationum ejusmodi feudorum in Charta feodi in libro Anglico, inscripto *Justice of peace*, p. 145. v. & seqq.

¶ Feudum Sirventale, Certis ac definitis servitiis obnoxium. *Fié de Sergent*, in Assisis Hierosol. c. 190. *Feudum servientis*, in Charta an. 1230. Charta an. 1139. *Ut habeas & teneas tu vel tui de me ad fevum vel de meis ad meum servitium ... Istum Fevum est Sirventale.* Vide *Sirventia.*

Feudum Soldatæ dicitur, cum nobili alicui de annua pro alimentis præstatione sub titulo feudali provisio fit, non tamen ex camera, aut ex canena, aut vectigalibus, &c. idque post mortem dantis & accipientis finitum. Vide Zazium part. 12. de Feud. §. 32. *Fief de Sodaer*, in Assisis Hierosol. MSS. cap. 244.

Feudum Solidum, Idem quod *Ligium*, in Constitutionibus Cataloniæ inter dominos & vassallos MSS. cap. 44. Vide *Solidus* 1. & *Homagium solidum* in *Hominium.*

¶ Feudum Spirituale, Idem quod *Feudum*

Advocatia, quod ea lege datur ut feudatarius armis jura tueatur Ecclesiæ à qua feudum tenet. Vitæ Patriarcharum Aquileiensium in Anecdotis Murator. to. 3. p. 248. *Eo autem tempore & anno Rex Bohemiæ vassallus Ecclesiæ Aquileiensis habens ab hac Feudum Spirituale, pro redemtione civitatis Austriæ misit Vicarium suum cum magno exercitu.*

Feudum Talliatum, dicitur verbis forensibus *hæreditas in quandam certitudinem limitata*, seu feudum certis conditionibus concessum, verbi gratia alicui, & liberis ex legitimo matrimonio nascituris. Unde si is, cui feudum datum est, moriatur absque liberis, feudum ad donatorem redit: *talliare* enim est ad quamdam certitudinem ponere, vel ad quoddam certum hæreditamentum limitare. Ejusmodi sunt *terra & tenementa sub tallia data, concessa, vel obventa*, apud Henricum Knygthonum lib. 5. *Terra tamen & tenementa, quæ sub tallia eis provenerant, post eorum decessum ad rectos hæredes redire statuuntur.* Alibi: *Similiter exhæredati sunt, & forisfecerunt omnia tenementa, terras & possessiones pro se & hæredibus suis in perpetuum, iis exceptis, quæ sub tallia provenerunt, &c.* Ex quibus patet, *Feuda talliata in confiscationem* non cadere.

Diversum porro videtur *Feudum talliatum* à feodo, quod *Restrictum* vocat Consuetudo Ambianensis art. 71. 84. 132. *Fief restreint & abbregé*, quod scilicet certis conditionibus, atque adeo interdum censui obnoxium sit. [Bellomanerius c. 28. p. 142. *Il sont aucun Fiefs que l'en appelle Fiés Abregiez; quant l'en est semond pour serviche de tex Fies, l'en doit offrir à son Seigneur ce qui est dû par le raison de l'abregement, ne autre chose li sires ne puet demander se li abregement est prouvez ou connus, & il est fet souffisament par l'otroy dou Comte: car je ne puis souffrir abregier le plein serviche que l'en tien de moi sans l'otroy dou Comte, combien qu'il y ait de seigneurs dessous le Comte l'un apres l'autre, soit ainsint qu'il se soient tout accordé à l'abriegement, & s'il se sont tout accordé, & li Quens le sçait, il gaigne l'homage de cheluy qui tient la chose, & revient l'homage en la nature de plein servichè, & si le doit amendee chil qui l'abregea à son home de 60. liv. au Comte.* Ex art. 25. jam cit. Consuetud. Ambian. apte colligitur *Feudum restrictum* dictum fuisse illud cujus relevium 60. solid. Parif. cambellagium vero 20. minus esset. Sic enim habet: *Tous fiefs qui sont tenus a soixante sols Parisis de relief, & à vingt sols de chambellage, ou par plus grande tenue, sont reputez nobles & tenus en plein hommage.*] Vide 1. Regestum Pariamenti Parif. fol. 130. verso, Statutum 2. Westmonasteriense an. 13. Edward. I. c. 2. 50. Chartam feodi pag. 149. Littletonem sect. 13. 14. 18 & seqq. Cowellum lib. 2. tit. 2. §. 12. 13. & Rastallum verbo *Fée taille*.

Feudum Vassallaticum, Vassalli servitio obnoxium, in veteri Charta apud Gariellum in Episcopis Magalon. p. 64.

Feudum Verum, cui opponitur *Feudum de futuro*, in Jure Feudali Saxonum c. 29. §. 12. [*Feudum verum* definit D. *Brussel* de Usu Feud. lib. 1. c. 14. illud quod à Principe aliove capitali Domino gratuita & liberali donatione conceditur.]

Feudum Vexilli, aut *Feudovexillum*, quod cum vexillo confertur, quo quis cum vexillo investitur, cujusmodi sunt majoris dignitatis feuda, quæ nostri *Fiefs de bannieres* vocant, quod vexilla in aciem cum vassallis suis educant, qui ea possident. Ejusmodi *Feudovexilla*. Germani *Fahnlehen*, vel *Vaulehen*, vocant; est enim *Fan*, vexillum, *Lehen*, feudum. Vide Wiguleium Hondium in Metropoli Salisburgensi tom. 1. pag. 312. 382. Speculum Saxon. l. 3. art. 58. §. 2. *Nullum est Feudum vexille, de quo possit illustris seu princeps fieri, nisi illud sibi à Rege conferatur.* Art. 60. §. 1. *Imperator confert cum sceptro spiritualibus, & cum Vexillis sæcularibus, Feuda omnia illustris dignitatis.* Art. 62. §. 2. *Septem etiam Vexillorum in Saxonia sunt definita, Ducatus Saxoniæ, Palatia, Marchia Brandeburgensis, &c.* Art. 52. §. 3. *Imperator ... confert Comitatus, seu Comitias, Vexillaque Feudalia.* [Bavari litteræ pro conferendo Principatu Brandeburgensi Ludovico filio an. 1328. apud Ludewig. to. 2. p. 275. *Conferentes eidem ac infeodantes & investientes .... per sceptrum regale, sub vannalis & Vexillis, ut est moris.*] *Feudovexillum*, in Jure feudali Saxon. c. 16. §. 3. 4. 7. cap. 34. §. 1. Vide Hieronymum Vignerium in Hist. Alsatica p. 143. Dissert. 9. ad Joinvillam p. 196. & supra *Fahnelen*.

¶ Feudum Viariæ, Gall. *Veirie*. Vide *Viarius*.

¶ Feudum Vicariæ, Gall. *Viguerie*. Feudi species apud Occitanos notissima, cujus ab initio seculi XI. etiam feminæ capaces erant, ut colligitur ex Charta Roberti Regis an. 1027. inter Probat. Hist. S. Germani à Pratis p. 24. *Ad ultimum vero, nos & uxor nostra Regina Constantia uxorem Garini, Harsendam nomine, ad cujus hæreditatis beneficium tantummodo camporum Vicaria respiciebant, ante nostram præsentiam convocavimus.* Vide *Vicarius*.

¶ Feudum Vicecomitatus, Quod seculis XII. & XIII. hæreditarium esse cœpit, in præfectura totius Comitatus vel unius ejusdem Comitatus urbis positum erat. Quæ autem fuerint ejusmodi feudi pertinentiæ, jura & prærogativæ discere licet ex Charta Guillelmi Debarris & Helvidæ ejus uxoris ann. 1248. ex Chartul. Campaniæ in Camera Computorum fol. 408. *Ac etiam, quicquid habebamus vel habere debebamus in castro & villa Pruvini, & circumcirca Pruvinum, ac in parochia de Branchisiaco, in parochia de Loan, in parochia de Villagruis, in parochia de Villaris-Domini Georgii, in parochia de Montesiguli, in parochia sancti Martini de Chartertone, in parochia de Bonosacco, & in quibuscumque locis, ac in rebus quibuscumque, tam in hominibus Ecclesiæ de Nigella quam in omnibus rebus aliis, ratione Vicecomitatus Pruvinensis.* Adde Chartular. Carnotense ann. 1302. fol. 64. *Messire Gauchier de Rochefort, chevalier, tient la Vicontée de Chartres, de la Contesse, ès villes qui s'ensievent. C'est à savoir, à Gourdées & les appartenances, & la joustice haute & basse; Gilainville & les appartenances, & la seignourie, Macouiller, & les appartenances, & la serjanterie, & la joustice haute & basse, & ès dites villes, & à Seurs, plusieurs chenses & hommes de cors. Et à Chartres, plusieurs rentes & plusieurs dignitez, si come il est contenu en un escript. Et puet tout ce valoir quanque il tient de la Contesse, environ IIII^c. lib. par an de rente. Et doit ledit Vicente servise d'ost, soit tiers de Chevaliers, & doit rachat. Et environ II^c. tierefiez.* Vide in *Vicecomes*.

¶ Feudum Vicedominii. Vide *Vicedominus*.

Feudum Usum, Gall. *Fief vif, ou rente fonciere*, in Consuetud. Aquensi tit. 8. art. 2. 6. 8. 11. in quo tenens seu vassallus tenetur habere seu tenere ignem vivum, *Feu vif*, id est, perpetuam residentiam. Vide supra *Feudum mortuum*.

Feudum, marito vivente, propter nuptias est mulieris donatio: ipso mortuo ejus *Feudum* appellatur. Speculum Saxon. lib. 3. art. 75. §. 2.

Crescere Dominum in Feodo, est augere feu-

dum domini per accessionem & acquisitionem. in Charta ann. 1230. apud Perardum in Burgundicis p. 417. De ejusmodi *augmentis feudorum*, pluribus egit vir clarissimus Dionysius Salvaingus Boissius lib. de Feudorum usu cap. 19. Vide *Servitium meliorare*.

FEUDUM MINUARE vetantur vassalli, id est, partem illius dare, vel alienare; præsertim si servitium domino inde pereat vel *minuatur*, quomodo *obsequium regale minuere* dicitur in Capitulari 4. ann. 805. c. 13. Nam cæteroquin minora feuda partitionem ac divisionem admittunt. Guntherus lib. 8. Ligurini:

Marchia, seu Comitis possessio, sive Ducatus
Integra permaneant: Feudalia cætera multis
Participanda patet, domino dum quisque fidele
Spondeat obsequium, jurandaque fœdera præstet.

Constitutio Friderici I. Imper. apud Radevicum lib. 4. c. 7. *Non modicas accepimus querelas, quod beneficia eorum & Feuda, quæ vassalli ab eis tenebant, sine dominorum licentia pignori obligaverant, & quadam collusione, nomine libelli vendiderant, unde debita servitia amittebant, & honorum Imperii nostræ felicis expeditionis complementum minuebant*, &c. Alia Charta ann. 1176. apud Hieron. Vignerium in Genealog. Alsatic. p. 120. *Hoc addito, quod Feudati mei, si quid dare voluerint in eleemosynam de Feudis suis, unde servitium nec reditus mei decrescant, & illi habeant liberam potestatem dandi*, &c. Tabularium Lehunense Ch. 85. *Eo siquidem tenore, quod non licebit ei vel hæredibus suis Feodum imminuere, vel dividere.* Adde Galliam Christian. to. 4. p. 146.

Ita tamen feudorum partis alicujus alienationes à dominis permittebantur, dummodo vassallus retineret tantum terræ aut feudi, quo servitium consuetum domino exhiberet, &, ut vulgo loquuntur Consuetudines municipales, *pourveu qu'il retinst de quoi servir le fief.* Tabularium S. Crucis Talemondensis fol. 3. *Addidi... ut si quis ex isto meo honore voluerit loco sanctæ Crucis ac Monachis ibidem Deo servientibus de possessione sua dare vel vendere, non prohibeatur; sed potius commoneatur, tantillo interdicto, ut dominus suus inde suum non perdat servitium.* Tabular. Cœnobii Dolensis: *Concedimus etiam, ut quicumque ex nostris casatis vel feodatis partem aliquam sui fisci sive casamenti, quod à nobis habet, dare voluerit, libere hoc agere possit, ita tamen ut non totum det, sed partem retineat capitis.* Magna Charta Angliæ cap. 32. *Nullus homo liber det de cætero amplius alicui de terra sua, quam ut de residuo terræ possit sufficienter facere domino Feodi servitium ei debitum, quod pertinet ad feodum illud.* Statutum de Prærogativa Regis an. 17. Edw. II. cap. 7. *Nullus, qui de Rege tenet in capite per servitium Militare, potest alienare majorem partem terrarum suarum, ita quod residuum non sufficiat ad faciendum servitium suum, sine licentia Regis.* Tabular. Monast. Longipontis in diœcesi Paris. *In primo anno, quo Philippus filius Philippi Regis Francorum accepit uxorem Helizabeth filiam Guidonis Trosselli, residens apud Montem Lethericum inter proceres suos, firmavit quæcunque Ecclesia de Longoponte tenuerat usque ad diem illum, videlicet villam, quæ dicitur Vee, ab omni exactione liberam, consuetudinem Militum de Fisco Montis Leterici dandi Ecclesiæ, excepto quod dominus servitium suum non perdat, potestatem habentium.* Charta Renaldi Comitis in Chron. Besuensi pag. 681. *Donavit quicquid de Feodo suo unusquisque de eadem villa ... prædictæ cellæ fratribus dederat, dummodo ex hoc totum Feodum suum ipse non amittat*, &c. Alia an. 1060. apud Louvetum in Bellovaco: *Confirmavit adhuc ... ut si aliquis ex Militibus suis de Fisco suo Ecclesiæ donare voluerit, absque suo jussu donet indifferenter, ita scilicet ut Militare servitium non amittat.* Charta Ludov. VII. Reg. Franc. ann. 1141. in Tabul. Prioratus Neronis villæ fol. 6. *Si vero aliquis homo noster pietate ductus de Feodo nostro eisdem Monachis aliquid impertire voluerit, auctoritate nostra eis concedimus, & donamus, eo scilicet tenore, ut servitia & consuetudines nostras propter hoc non amittamus.* Charta fundationis Abb. S. Stephani de Fonteneto in Normannia, in Regesto 106. Tabularii Regii Ch. 370. *Concessi eis & confirmavi, quod homines & Milites mei & homines Militum meorum liberam habeant potestatem donandi sive vendendi eisdem Abbati & Monachis competenter de tenementis suis quod voluerint: ita tamen quod tantum remaneat de Feodo in manu donatorum, quod ipsi possint sufficienter respondere mihi & hæredibus meis de omnibus ad me & hæredes meos pertinentibus*, &c. Assisiæ Hierosolymit. MSS cap. 190. *Se un homme qui a Fié, qui soit venu à vil, recreant, cevart, ou que il soit bossu, ou que il soit mehaigné d'aucun des membres, ou yronge, ou entechié de aucun mauvais & vilain vice; mais que il soit fis de Chevalier & de Dame, né en loial mariage, l'un ne le peut pas contredire que il n'achete le Fié, de quoy le Seignor peut estre empiré, ou amermé de son servise*, &c. Vide Constit. Siculas lib. 3. tit. 5. §. 2. & Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap 124. Ordericum Vitalem pag. 583. 587. 588. 589. Monasticum Anglic. to. 2. pag. 974. &c. præterea Andream Suenonis lib. 4. Legum Scaniæ cap. 10.

FEUDUM PERDERE, seu *Forisfacere Feodum propter Feloniam*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 88. Usatici Barcinonenses MSS cap. 32. *Qui seniorem suum vivum in bello reliquerit, dum eum adjuvare possit, aut malo ingenio ei de pugna defecerit, perdere debet omnia, quæ per illum habuerit.* Ita de eo *qui seniorem suum despexerit, & per superbiam eum ponsabiliter diffidaverit*, cap. 33. & de eo *qui se sciente seniorem suum à manu vel à lingua occiderit, vel filium suum legitimum, aut adulteraverit uxorem ejus, vel tollerit ejus castrum, & non reddiderit sine perونimento, aut fecerit ei malum, quod non possit ei redirigere nec emendare*, &c. Adde cap. 38. Vetus Consuetud. Franciæ lib. 2. *Le vassal pert son Fief, quant par mal talent il met la main sur son Seigneur à tort, se il arme contre lui, se sans congié il pesche en ses estangs, & où il chasse en sa garenne, se il fortrait sa femme, ou fille pucelle.* Per Assisias Hierosol. MSS. cap. 186. & 195. *L'en peut perdre son Fief en trois manieres: l'un est l'an & jour, l'autre toute sa vie, & la tierce luy & ses heirs. L'an & jour le peut home perdre par deffaut de service. Toute sa vie le peut hom perdre, & pert par deffaut d'homage & par autres choses, & lem peut perdre & pert pour Dieu renoier, & pour estre traitour vers son Seignor.* Et cap. 193. *Ce sont les choses de quoi il me souvient orendroit pour quoy l'on peut & doit par l'assise ou usage du Royaume de Jerusalem estre desheritez lui & ses heirs. Qui est herege (herenque,) qui se renoie, qui met main sur le cors de son Seignour, qui vient à armes contre son Seignour en champ, qui vent sans le congié de son Seignour sa cité, ou son chastiau, ou sa forteresse à son ennemi, tant come il a à boire, ne à manger tant ne quant, qui traist son Seignour, & le livre à ses ennemis, qui porchasse la mort & le desheritement de son Seignour, & est de ce atteint & prové, qui vent par l'assise son Fié, qui est appellé de trahison, venu en champ, ou defaillant de venir sor deffendre*

en la Court de son Seignour de la trayson que l'on li met sus, se il est semons, si come il doit. Cap. 194. *Ce sont les choses, pour quoi il me semble que l'on peut & doit estre desherité sa vie. Se un home tient un Fié dou Seigner de qui il li doive homage, & se il ne le fait, ou il ne l'euffre à faire, si come il doit, dedans un an & un jour, &c. qui est attaint de foy mentie vers son Seignor il pert le Fé toute sa vie, &c.* Adde Libros Feudor. Regiam Majest. lib. 2. cap. 63. Leges Alfonsinas parte 4. tit. 26. lege 8. Constitut. Siculas lib. 3. c. 13. 6. 17. Consuetud. Andegav. art. 187. & seqq. & Feudistas passim. Vide *Forisfacere.*

¶ Feodum Committere, Idem quod *in Commissum cadere*, Gall. *Tomber en Commise*, quod fit cum dominia ex delicto vassalli ad dominum feudi redeunt. *Commettre son Fief*, in Consuetudinibus municipalibus nostris passim. Charta ann. 2281. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 106. *Quæ quidem si per dictum Raymundum non fuerint observata, Feudum superius sibi datum Committatur, ex eo quod prædicta non observaret.* Vide *Committere.*

Feudum Retinere, quod Practici nostri dicunt, *Retenir par puissance de Fief*, ut est in Consuetud. Senon. art. 85. & aliis passim: *Retenir & reunir à sa table le Fief par puissance de Seigneurie*, in Consuet. Ambian. art. 18. 43. Silvanect. art. 226. & Claromontensi art 93. Regestum Constahulariæ Burdegal. ful. 101. *Probatur & est notorium & publicum, quod nemo nec nobilis nec innobilis potest nec consuevit acquirere Feudum nobile, nec vendere, si teneatur immediate à D. Rege & Duce, quousque primo illud Feudum dicto D. Regi, vel gentibus suis præsentaverit, & viderit, an illud pro pretio, quo fuerit venditum, retinere voluerit: & si voluerit, potest illud retinere eodem pretio, ut dominus superior & directus.* Subdit Instrumentum: *Dummodo à Domino Feudi non fuerit missus in ejus possessionem.*

Feudi Judicium. Charta an. 1180. apud Georgium Pilonum in Hist. Bellunensi pag. 90. v. *Ad hæc Becollus de Camino remisit Judicium Feudi Nosatino & Arioldo, quod super eos fecerat, tamen si attenderint, ut superius legitur.* Infra: *Item unicuique ex suis vassallis, qui istud sacramentum fecerunt ad commune Conigliani, & firmum tenebit, similiter remisit Judicium Feudi.*

Feodum Facere, id est *Homagium*, occurrit non semel in Actis Capitularibus Ecclesiæ Lugdun. an. 1341. fol. 78. [Fragmenta MSS. Hist. Aquitanicæ apud Stephanot. to. 4. *Petrus de Blot Domicellus Fecit Feudum Domno Episcopo Claromontensi de mansis quæ habebat apud Raillac & Dasazat ac in villa Belliloci an. 1160. Item, an. 1240. Eblo de Ventadorio Fecit Fevum Domino Episcopo pro castris de Chalus, Champagnat, Miremont, Montelat, & aliis.*]

¶ Fealiter, id est, *Jure Feodali.* Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 29. *Dicebant quod ter in anno debebat comedere bares illius terræ in Abbatia B. Vincentii Cenomanensis Fealiter; è contra Monachi negabant.*

Feudalis, Vassallus. Tabularium Bellilocense Ch. 97. *Totum quem visus sum habere in ipso manso aut unus ex meis Fendalibus.* Charta Ecclesiæ Tutelensis, scripta sub Odone Rege: *Scalas castrum meum cum omni castellania, & cum universis Feudalibus. Feudales Milites*, in Charta Frotardi Vicecomitis Caturcensis sub Rodulpho Rege scripta. *Feudales liberi Trajectensis Ecclesiæ*, in Charta Adelbodi Episcopi an. 1021. apud Willelm. Hedam pag. 282. 1. Edit.

¶ Fedalis, Eadem notione. Charta Fundationis Bassacensis Abbatiæ an. 1002. inter Instrum. to. 2. novæ Gall. Christ. col. 473. *Et si omnis parentela mea moriendo defecerit, tota possessio mea & Fedales mei ad Monasterium.... sine ullo retentu dono jure perpetuo.*

¶ Fevalis, in Charta ann. 1078. inter Fragm. MSS. Hist. Aquitan. apud Stephanot. to. 5. pag. 25. verso, & in alia an. 1191. tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 205. & alibi.

Feudatus, in Charta anni 1176. to. 4. Galliæ Christ. pag. 146. [& in Edicto S. Ludovici an. 1233.]

¶ Fedatus. Hist. MS S. Cypriani Pictav. p. 349. in Charta Bernardi Quatorbarbis ex Tabulario S. Cypr. fol. 98.

Feodarius, Feudatarius, apud Willel. Thorn. lib. 2. cap. 15.

¶ Feudarii, Majores vassalli, qui à Domino feudali nude pendebant ratione tenuræ. In Delphinatu *Feudarii* bis in anno solebant convenire, ac tenere *placita*, ibique de mutuis controversiis, iis maxime quæ feuda spectabant, judicare. Horum judiciis Dominus præerat, aut ejus loco qui retrogardar de eo tenebant. Inquisitio Oisentii to. 1. Hist. Dalph. p. 20. *Dominus Hugo Ricardi est homo Ligius Comitis & tenet de eo ... tres partes Reregarda totius Oisentii.... Et quando Feudarii tenent placita, quæ ea debent tenere bis in quolibet anno, debet esse præsens loco Domini Comitis, & cavere ne ipsi Feudarii graventur homines D. Comitis.... Et debet respondere D. Comiti de duabus partibus bannorum & escaetarum quæ eveniunt cum tenentur dicta placita, & tertiam partem capiunt Feudarii supradicti.* Vide *Paris.*

¶ Feudatarii, Iidem qui *Feudarii.* Inquisitio S. Laurentii de Lacu to. 1. Hist. Dalph. pag. 94. *Et capit ibi* (D. Comes) *omnia banna regalia per totum, & alia banna præter quæ in feudis, in quibus Feudatarii capiunt parva banna, & cognoscunt de causis realibus quæ vergunt inter tenentes ipsa feuda.* Horum vero præcipua hæc erat prærogativa, ut in placitis & feudis ipsorum nihil capere posset Baillivus. Inquisitiones pro juribus Dalphinal. to. 1. Hist. cit. pag. 141. *Dom. Petrus Romane, & Gualterius de Meissegnas, & Humbertus de Claromonte sunt homines Ligii Comitis, & tenent de eo castrum de Claromonte, & Balliam ejusdem castri, & capiunt ratione Balliæ tertiam decimam partem bladorum.... & tertiam partem omnium bannorum, & excaetarum quæ possunt ibi accedere Comiti tam in terris quam in denariis, salvis tamen usagiis Comitis debitis, præterquam in placitis Feudatariorum & feudis ipsorum, ubi nihil capiunt.* Eadem notione occurrunt *Feudatarii* in Constit. Petri Reg. Aragon. ann. 1202. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1394.

Feudatarius, Vassallus, passim.

¶ Feudotarius, Eadem notione, apud Ludov. *Laguille* in Probat. Hist Alsat. pag. 54.

¶ Pheudatarius, in Epist. Lauri Quirini de Turci potentia, ad Pium PP. II. ex Biblioth. Regia num. 205.

Feudatarius, vel Feodatarius, apud Anglos, est Officialis à Magistro Curiæ Wardorum, seu pupillorum, sub sigillo Curiæ illius, uni vel pluribus Comitatibus datus. Hic in cognoscendis rimandisque feudis, ad Regem pertinentibus, & ad tenuras pro Rege manifestandas, tuendasque operam navat: Escaëtori ideo adjunctus, omnibusque nervit regiam promovens utilitatem. Pupillorum terras lustrat, valorem annuum investigat, prodit, indicit, censum recipit, & Cu-

riæ receptori defert. Viduis item tenentium Regis dotem assignat. Spelman.

Feudati, *Fievez*, apud Suger. de Administr. sua cap. 10.

¶ Fevones, Eadem notione, apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. 11. *Dedit etiam nobis deno supradictus Comes Willelmus quidquid acquisiturt eramus in locis istis de Fevonibus; Fevones quoque, scilicet Willelmus de Lavieu, &c.* Ubi perperam editum *Fruonibus* & *Fruenes*.

Feodatarium, Jus, quod uxori competebat in feodis mariti. Charta Rainaudi Archiepisc. Lugdun. an. 1215. *Et 3. dem. frumenti, & 3. dem. siliginis, & 3. dem. ordei, debitales in illa parte, quam tenet Margarita uxor Gaufridi Gros, & 5. sol. & 4. ob. debitales & investituras in ambabus partibus, non obstante Feodatario pro parte Margaritæ.*

Feodagium, [Jus feudi ejusdemque districtus, territorium.] Charta Hemerici Vicecomitis Rupiscavardi an. 1256. in 7. Regesto Archivi Reg. *Feodagia illius partis castri de Brusac. Petragoric. diœcesis, quæ Helias dictus Flameng Miles avohabat, & cognoscebat à nobis, cum Feodagio omnium, quæ prædictus Helias habebat seu habere poterat in Castellania Castri prædicti, &c.*

¶ Feunagium, Eadem notione. Charta Guigonis pro Monasterio Vallis Benedictæ an. 1184. to. 4. Gall. Christ. inter Instr. col. 23. *Concesserunt .... omnia sua nemora .... & in Feudagiis suis perpetuam libertatem acquirendi sine aliqua fraude* (l. laude) *& consensu & sine aliquo usatico & dominio.*

Feoditas. Will. Thorn. an. 1281. *Consuetudinem & auxilia ad relevationem Abbatiæ S. Augustini, ... Feoditatem etiam & relevium 15. sol.* Idem an. 1283. *Quod præfati homines de Stouore facerent eis reddnum, relevium, Feoditatem, sectam ad Curiam suam, &c.* Ubi *Feoditas* videtur vox formata ex Gallico *Feauté*, fidelitas, homagium, sacramentum fidelitatis. *Faire fief, recevoir le vassal à fief*, in Consuetudine Arvern. cap. 22. art. 5. 25. ubi feodum sumitur pro hominio & fidelitate, seu *foi & hommage*, ut est in art. 4.

¶ Feare, Terram vel prædium in feudum concedere. Charta Kadelonis ex Chartul. Sangerm. fol. 8. to. 2. Gall. Christ. inter Instr. col. 418. *Obtuli ... omnia propria quæ possidebam in parochia S. Mariæ Peratæ, atque Albiensi, exceptis casamentis unde meos homines Feaveram.*

¶ Fefare, in Lib nigro Scaccarii p. 75. *De duobus hidis unum Fefavit militem.*

¶ Fendare. Charta an. 1269. ex Chartul. S. Vandregesili tom. 2. pag. 1573. *Concessi ... in excambiationem prædicta pechia terra quam ipsi Religiosi mihi Feedaverunt.* Occurrit alibi.

¶ Feodisare. Charta Hellini Trevir. Archiep. an. 1152. apud Marten. tom. 7. Amplis. Collect. col. 72. *Neque Dux Feodisare eos coget, imme etiam dare & accipere in fide & veritate prohibebit.*

¶ Feoderare, A debitis ob feudum servitiis aliquem eximere, seu in *feudum francum* erigere. Epist. G. de Villa-Hardoini ad Blancham Comitissam Campaniæ, inter Anecd. Marten. to. 1. col. 810. *Intimamus vobis præterea quod scripta feodorum vestrorum sunt in Ecclesia S. Stephani Trecarum, & in scriptis continentur duo millia & ducenti milites: quorum mille & octoginta sunt, tam ligii, quam munitionis observatores, exceptis illis quos Comes H. & Domina nostra Comitissa, & Comes Th. Feoderavit.*

Feoffare, Feudum in aliquem conferre, investire, donare. *Feoffator*, Donator. Chronicon Cambriæ: *Rex Willelmus cogn. Bastardus ... Conquestor Angliæ ... Feoffavit Hubertum de Vaux de Baronia de Gilesland .... & Feoffavit Robertum de Strivers de Baronia de Burgo, &c.* Occurrit apud Will. Thorn. an. 1281. 1283. *Feofari per chartam*, in primis Statutis Roberti I. Scotiæ Regis cap. 2. Differe autem *Feofare* à *donare*, quod *Feofare*, sit feodum simplex feofatario conferre; *donare* vero sit conferre *Feudum talliatum*, hoc est ad certam conditionem. Hanc differentiam observat Littleton. sect. 57. Vide Bractonum lib. 2. c. 5. § 6.

☞ Hinc facile colligitur quid sit *tenere per feudum vel per cartam*, ut legitur in Bulla Alexandri PP. III an. 1178. è Chartular. Latiniac. *In unoquoque molendinorum sita super rivum ac Consbis quod tenetur ab Ecclesia per Feudum vel per cartam.* Ubi *tenere per feudum* dicitur, qui liber est ab omni servitio; *per chartam* vero, qui certis ac definitis servitiis in Charta expressis obnoxius est.

¶ Dare per Feuuum, Idem quod in feudum concedere. Charta 977. Marcæ Hisp. col. 916. *Nullus Comes neque Episcopus non sit ausus dare ipsum cœnobium per Feudum ad nullum hominem.*

¶ Feunare, Idem quod *Feoffare*. Homagium Philippi Nobilis factum Henrico I. Duci Brabantiæ ann. 1209. apud Miræum to. 1. Diplom. Belg. pag. 407. *Ipse vero Dux de tota terra Alost .... me legitime Feudavit, & ego de præfata terra ... præfato Duci feci homagium ligium.*

Refeoffare, In feudum denuo concedere, seu potius rursum investire. Henric. Knyghtonus an. 1291. *Ad Refeoffandum electum in tota regalitate & dignitate, &c.*

Feoffamentum, Datio ad feodum, donatio feudi, sæpe simplex donatio, inquit Cowellus lib. 2. Inst. tit. 7. § 2. Vide tom. 2. Monastici Angl. pag. 201. & Will. Thorn. pag. 2078. *Feoffement*, apud Littletonem sect. 1. 57.

¶ Feofamentum, in Charta ann. 1187. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 60.

¶ Feffamentum, apud eumdem Formul. Anglic. p. 356. *Fefamentum*, in Libro nig. Scaccarii p. 63.

¶ Feoderarius, Dominus capitalis à quo feudum dependet. Homagia facta D. Johannæ de Castro-novo ann. 1175. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. pag. 122. *Guillelmus de Ulmo, Johannes de Fonte-Baudonis, & Iterius de Campo-Milonis debent in mutationibus Dominorum vel Feoderariorum duos solidos pro achaptamento, sine homagio.*

Feoffator, Rastallo & JC. Anglis *Feoffor*, Dominus, qui terram ad feudum concedit, vel qui prædium *tenentis* in feudum simplex erigit, aut certe qui investit aut donat. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 375. *Quæ quidem carta visa, compertum est, inter cætera, contineri in eadem, quod Feoffatores subscripti dederunt Benedicto quondam Abbati de Seleby, &c.* Tom. 1. pag. 25. *Tenementa ... per feofamentum antecessorum de Lovetot, tenendum de Feofatoribus suis, videlicet de illis de Loveros.* Littleton. sect. 57. *Le Feoffor est proprement tou home enfeoffa un auter en ascuns terres, ou tenemens en fée simple. Celuy qui fist le Feoffment, est appel Feoffour, & celuy à qui le feoffement est fait, est appel Feoffee.* In Consuetudine Meldensi art. 134. Rex dicitur esse *le souverain Fieffeux*, seu *Fieffeur*, id est, supremus feoffator.

¶ Feudator, Vassallus, feudatarius. Henrici VII. Roman. Imper. Sententia in Robertum Regem Apuliæ anno 1. ejus Imperii, apud Murator. to. 10. col. 530. *Vassallos quoque, Feudatores & omnes*

& singulos, qui eidem fidelitatis & feudi, vel alia quacumque ratione vel causa ad aliqua paranda servitia personalia vel realia tenerentur, ab omni vinculo fidelitatis, subjectionis, & obedientiæ vel suis hæredibus facienda absolvimus penitus & in totum.

FEOFFATUS, Donatarius, vel qui feudo investitur. Passim apud JC. Anglos, *Fieffé*, in Consuetudinibus nostris municipalibus, Pontivensi art. 203. Calvimontensi art. 77. Insulensi tit. 1. art. 62. &c.

FEOFIRMA. Vide *Feudofirma* supra.

¶ FEDIUM, Feudum. Charta Philippi I. an. 1091. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 1. pag. 201. *Ego Philippus Dei gratia Francorum Rex concedo Abbatiam S. Mellonis de Ponte-Isaræ Willelmo Rothomagensi Archiepiscopo & omnibus successoribus suis, & dono in Fedium, ut eam de me & de successoribus meis perpetuo teneant ad honorem & exaltationem sanctæ Rothomagensis Ecclesiæ.* Quæ vero sequuntur observatu dignissima: *Hoc autem erit servitium quod pro præfato Fedio faciet mihi Rothomagensis Archiepiscopus. Per singulos annos veniet ad unam ex curiis meis, sive Belvacum, sive Parisius, sive Silvanectum, si fecero eum convenienter submoneri, nisi ipse legitimam excusationem habuerit. Cum autem ad curiam meam venerit, mittam ei conductum ad Calvum montem, sive ad Pontem-Isaræ. Sed & ad placita mea veniet per Vilcassinum, si & ego eum inde fecero convenienter submoneri.*

¶ FEDUM, in Tabular. Majoris Monasterii: *Quoniam beneficia quæ conferuntur Ecclesiis majorem proprietatis vigorem habent, cum à Dominis de quorum Fedo, & ab his de quorum patrimonio sunt conceduntur.* Occurrit passim in Tabulario S. Cypriani Pictav.

¶ FEFUM, à quo potius Gallicum *Fief* quam à Fevo effictum videtur. Charta Rogeri cognomento Burdini ex Tabul. S. Martini Pontisar. *Domino Odone de Kalmis & Domino Gelduino de Creccïaco castro, quorum Fefum erat, concedentibus.*

¶ FEGUM, Vox apud Siculos adhuc notissima. Registrum Farfensis Abbatiæ num. 1156. *Concedimus ... exceptis oblationibus ... & exceptis Fegis sive beneficiis ... & omnia ipsa Fega & manualia, & infra præfata castella ad hoc opus perficiendum constituemus.*

¶ FEODUM. Charta D. Stephani *de Villars* pro Girino Abbate an. 1150. to. 1. Maceriarum Insulæ Barbaræ pag. 82. *Accepimus in Feodum à D. Girino Abbate .... quicquid juris vel usagii habebamus.* Et alibi passim.

¶ FEVIS. Rotulus sæculi XII. de Prioratu S. Pauli de Tartas in Archivo Casæ-Dei: *Ebrardus pelliciarius & filii ejus dederunt dimidiam appendariam de Feve & de alode.*

¶ FEVIUM. Chartularium Ecclesiæ Auxitanæ: *Bernardus quidam Miles de Pertgeda Fevium quod habebat de Comite, dedit S. Mariæ Auscienci.*

¶ FEVODUS. Litteræ Officialis Atrebat. an. 1290. ex Chartario Montis S. Eligii Atrebat. *Asserens dicta Domicella ... se habere sufficiens excambium sive adhomamentum de dote sua recuperanda ... videlicet ad totum Fevodum sive suprafevodum, quem idem Hugo tenet de D. Comite Attrebatensi.* Ex Chartul. Monasterii Aquicinctensis fol. 39. *In terris vero quas ei dedimus, accipiant casati Fevodum suum.*

FEVUM, pro *Feudum*, ex quo nostri *Fief*, ut ex *feudum*, Burgundi *Fied* formarunt, ut est in Consuetudine Ducatus Burgundiæ c. 3. &c. Charta exarata sub Lothario Rege Tabularii S. Mariæ de Fontibus apud Cadurcos: *Illo Fevo de Limanico, qua fuit Ranulfo avo meo, qua tenuit de Comite, Hugoni dimitto & Gerardo filiis suis: & illo Fevo, qui fuit Guinaberto, dimitto medietatem Hugoni, &c.* [Charta an. 1038. ex Archivo S. Victoris Massil. *Fundius perpetualiter subnixa firmitate roboramus, donamus tam in Fevo quam in alode.*] Vide to. 8. Spicilegii Acheriani pag. 220. Marcam in Hist. Benearn. lib. 4. cap. 5. §. 2. Probat. Hist. Montmorenciacæ pag. 30. &c. Interpres Græcus Concilii Lateranensis IV. cap. 45. *Feudum & Feudatarii*, φίον & φιῶτας, reddidit, inspecta scilicet Gallica pronuntiatione, *Fié*, & *Fievé*.

FEUM. Codicillus, seu testamentum Raimundi Comitis Tolosani & Rutenensis an. 960. *Illo alode de Limanico, quod Grimaldus habet a Feo de Raimundo &c.* Infra: *Et illo alodo, quod de Poncione acquisivi, quod Bernardus de Nante habet à Feo S. Salvatoris.* [Charta Ludovici VII. Reg. Fr. an. 1165. è Chartul. Monasterii Montis-Martyrum: *Rem laudavit Teudo de Nantolio, de cujus Feo decima esse dinoscitur.* Idem occurrit in Tabul. S. Vincentii Cenoman.]

¶ FEUS. Charta Bertrandi Comit. Forcalqoer. an. 1044. ex magno Chartul. S. Victoris Massil. fol. 148. *Dono & Feus quod dicitur de Calbaldo & omnia quæ ad ipsum Feus pertinent, videlicet cum mansis, campis, &c.* Occurrit præterea inter Instrum. tom. 1. Gall. Christ. pag. 4. col. 2.

FEVATARIUS, Feudatarius, à *Feuum*: *Fivatier*, in Consuetudine Labourtensi tit. 1. art. 4. & Solensi tit. 2. art. 8. tit. 10. art. 1. 6. 7. 8. 10. &c. Benearn. tit. 1. art. 26. 27. 28. Charta Raimundi Comitis Tolosani an. 1183. *Sed prædictus Fevatarius non debet istud feodum dare ad feodum.*

¶ FEVATORIUS, pro *Feudatarius*. Testamentum Guifredi Comitis an. 1035. tom. 6. Spicileg. Acher. pag. 433. *Hæc omnia mando venire in sua potestate, sine ullo Fevaterio.* Sæpius ibid. occurrit.

FEVATUS, Eadem notione, in Charta ann. 1056. apud Chiffletium in Hist. Trenorchiensi p. 312. Chronicon Andrense p. 425. *Si aliquis suorum Fevatorum de fevo ipsius centum solidatas, vel tantum ut suum hominatum non perderet, donare voluisset, concessit.* Ubi perperam editum *fenatorum* & *feno*. [Tabular. S. Nicolai Andegav. *Quidam Miles Quirmahocus nomine dedit Ecclesiam S. Paterni ... excepto quod si sui Fevati homines in nostra terra hospitarentur, &c.* Rursus occurrit in Charta 25. Dunensis Chartularii.]

FEODATUS. Sugerius in Ludovico VI. *Rex Francorum Ludovicus, ea, qua supereminebat Regi Anglorum Ducique Normannorum Henrico sublimitate, in eum semper tanquam in Feodatum suum efferebatur.* [Charta Adolphi Imper. Roman. an. 1292. apud Ludewig. to. 5. p. 435. *Nec non Egram civitatem, & castrum cum suo territorio, castris, hominibus, bonis Feodatis, seu non feodatis, vassallis, judiciis.*]

FEVATARIA, Jus feudi, in Charta Amedei Comitis Sabaudiæ, apud Guichenonum in Episcopis Bellicens. pag. 58. [Vide *Favataria*.]

¶ FIVUM, Feudum. Vita S. Tygrii to. 5. Junii pag. 75. *Concessit autem vallem Costianam, in gyrum Maurianæ structam, & rustes & Fivum qua marus & tectis Ecclesiæ ministrarent.*

INFEODARE, In feodum vel feudum conferre, *Infeoder*. Burchardus de Casib. S. Galli. cap. 11. *Ac alias possessiones pro 190. marcis & 100. libris denariorum invadiavit, vel etiam Infeodavit.* Idem cap. 8. *Quidquid per Infeodationem ab utrisque alienatum est.* Conradus Fabariens. cap. 8. *Res Ecclesiæ damnabiliter & irrecuperabiliter disposuerat Infeo-*

dare. Wenceslaus Brack io Termiois Juristarum: *Arestare frexen, dic Impheodare belehnen.*

INFEARE, Eadem notione. Vetus Instrumentom apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 432. *Contulit . . . huic Ecclesia pradia . . . ita ut nulli unquam Archiepiscopi aut Abbati liceat ex eis omnibus alicui aliquid Infeare, vel per libellum aut cambium, seu quovis modo alienare.*

SUBFEODARE; Gall. *Donner en arriere fief.* Charta Philippi Regis Franciæ an. 1271. in 30. Regesto Chartophylacii Regii Ch. 221. *Totum tenebit a nobis ad feudum honoratum, sic quod possit Subfeodare, vel in acaptum dare, retento de Templo dominio, canone, vel servitio.*

¶ FEUDUM, pro quolibet utili jure, quod ad feudi Dominum capitalem pertinet, Gall. *Droits utiles d'un fief.* Charta Caroli M. an. 3. ipsius Imperii in Hist. Mediani Monasterii pag. 139. *Nullus Judex publicus injuste ad causas audiendum, vel Feuda* (sed legendum *Freda*) *exigendum, nec mansiones seu paratas faciendum, nec ullas redibitiones injustas requirendum . . . exactare prasumat.* Pactum inter Jacobum Aragoniæ Regem & Montispessulani Dominum an. 1272. *Est etiam sciendum quod de supradictis ab utraque parte excipiuntur usatica, laudimia, consilia, quarti, quinti, sexem, octavi, Feuda, fenalia, alberga, boyrama & alia servitia qua ad jurisdictionem aliquam seu merum vel mixtum imperium non pertinent.*

¶ FEUDUM, pro Servitium feudi. Charta an. 1285. apud Keonett. in Aotiquit. Ambrosden. p. 305. *Qualiter extincta sunt Feoda domini Abbatis qua ab ipso petita sunt patebit inferius.*

¶ FEUDUM, Jus, facultas. Charta an. 1236. apud eumdem Kennett. ibid. pag. 209. *Dicunt etiam quod idem Johannes debet habere Feodum in bosco domini Regis videlicet attachiamentum de spinis de bosco suo, &c.*

¶ FEUDUM, Joanni Skenæo de verborum significatione pag. 60. sumitur pro mercede ac stipendio quod datur servo propter suam operam.

¶ FEUGANGI. Vide *Fegangi.*

FEUGERA, Filix, vulgo *Fougere*, [vel *Fougere*,] in Fleta lib. 2. cap. 41. §. 33. Vide Consuetud. Solensem tit. 13. art. 4.

FEUGIA, Idem quod *Feugera.* Libertaies Oppidi Jasseronis in Bressia an. 1283. apud Guichenonum: *Feugiam vero colligere & extrahere possint in dictis nemoribus dicti homines per se, vel per alios.* Ubi f. leg. *Feugeriam.*

¶ FEUM, FEUS, pro *Feudum.* Vide in hac voce.

¶ FEUTRUM, Subcoacta, pannus coactilis, Gall. *Feutre.* Vide in *Feltrum.*

FEXU, Capitalis: sic in MS. quodam Saxonico vox exposita, inquit Spelmannus.

¶ FEZELENUS, Massiliensibus *Falene*, Gener, Gall. *Gendre.* Instrumentum an. 1288. *Inter obsides qui dati sunt Regi Aragonum pro liberatione Caroli II. Jacobus Fezelenus domini Guillelmi de Aqueria.* Vide *Falcenus.*

¶ FEZELENA. Requesta anni 1332. in Tabulario S. Victoris Massil. *Bartholomea neptis seu Fezelena sua.*

¶ FEZORIA. Charta an. 1064. in Tabular. S. Victoris Massil. *Gotrannus Senior misit Guidonem monachum in Fezoria.* Ubi ad marginem manu recentiori annotatur, *forte in ignem:* mallem ego in carcerem, ab Ital. *Fezzo*, Sordidum, putidum. Sed hæc divioando.

FF. Litteræ quibus Libri Digestorum notantur à JC. quæ nullam habere rationem, esseque omnino ex Notariorum invento, id est, qui notis scribebaot, censet Cujacius lib. 12. Obser. cap. 40. Vide aliorum conjecturas in Lexico Juris, & apud Sebast. Cobarruviam in Thesauro Linguæ Castellanæ, verbo *Digestos.*

☞ Horum omnium longe probabilior videtur Ferandi Adducensis conjectura qui in Explicat. in Pandectas tom. 2. Thesauri Jur. Rom. col. 505. Antiquos duplici *ll* usos fuisse putat; quod duplici *ff* simillimum est. Hac vero notula quinquaginta Pandectarum libros, vel Libros legum, vel etiam melius Leges tantum significare volebant. Et quidem certum est Leges scribi solitas per duplex *LL.* Nec minus arridet ejusdem Ferandi opinio circa notam paragraphorum §. Existimat igitur scriptores cum Legem aliquam longiorem citare vellent, ut facilius locum demonstrarent, *sub capite* vel primas tantum litteras scripsisse in hanc formam *sc*, qua nunc paragraphum significamus. Plura vide apud eumdem loco citato.

FF. In Testamento S. Fulcranoi Episc. Lutevensis apud Bollandum 13. Febr. binæ hæ litteræ exaratæ conspiciuntur, quæ cibi, vel potionis, aut alterius rei cujuspiam mensuram denotant, n. 5. *Et per singulos annos ad festivitatem S. Genesii donet Canonicis ad collationem ff. tres de pulmento, & ff. duos de vino.* Occurrit ibi plories. Ita non semel in Tabulario Ecclesiæ Brivatensis, ubi hæ litteræ non sunt FF. sed SS. cum linea transversa: & sane sic restituendæ apud Bollandum, significantque *sextarium*, aut sextarios, ut observat non semel Jacobus de Partibus in Notis ad Alexandrum Iatrosophistam, præsertim ad cap. ult. libri 3.

FIADA, Vadimonium. Vox Hispanica. Fori Leirenæ: *De pugna, qua fuerit in Fiada, si Miles fuerit victus, det 10. solid. si peon, quinque.*

¶ FIALA, perperam pro *Fiola*, Instrumentum musicum. Cæsarius lib. 6. Miracul. cap. 7. apud Macrum in Hierolex. *Cum vice quadam joculatorem introduxisset, & ille dulcedine Fiala dormientem excitasset.* Vide *Filiola* 2. *Phiala*, & *Vitula.*

¶ FIALARIUS, Minister in palatio Apostolico, cui incumbebat pro lucernis ellychnia adaptare & præparare. Macer io Hierolex. ex Cencii Camerarii Ceremoniali MS.

¶ FIANCUM, Ital. *Fianco*, Gall. *Flanc, côté*, Latus. Occurrit in Miracul. S. Zitæ, April. to. 3. p. 515.

¶ FIARNALDI. Vide in *Filius.*

¶ FIAT. Compendiosa beneficiorum expositio fol. 21. *Signatura autem Papales expediuntur ab ipsa sanctitate per Fiat simplex, vel per Fiat geminatum, vel per Fiat proprio motu, vel per Fiat, ut petitur. A Cancellario per Concessum, Concessum, ut petitur, Concessum in forma, Concessum in prasentia D. N. P.*

FIATUR. Vide *Fitur.*

FIBEBELLA, *Lumina, solis ortus, vel luna.* Papias. [In MS. Bituric. *Fiba, luna, Fibella, luna, solis ortus, vel lumen.*] Abest hæc vox in MS. Navarræo. Legendum forte *Phebe, bella*, id est, pulcra luna, cum scilicet oritur: nam & lunam in sua plenitudine vulgo nostri *la belle* vocant. *La belle luit*, i. luna lucet.

FIBELLA, Parva fibra. Vide Casaubonum ad Capitolinum, [& *Fibebella.*]

¶ FIBLA, pro Fibula, in Testam. Ermentrudis apud Mabill. Liturg. Gall. p. 463. *Fibla aurea gemmata ad mento dari constituo.*

¶ FIBROLUS, *Turpis aut vanus*, in Gloss. Sangerman. MSS. num. 501. Legendum *Frivolus*, Gall. *Frivole.*

FIBULA. Charta Raimundi Comitis Tolosani ann. 1088. to. 8. Spicilegii Acheriani: *Quem pontem cum aqua & piscationibus, & littoribus sibi pertinentibus, & Fibulam cum finitima palude sibi pertinenti, &c.* [Per *Fibulam* forte intelligenda lingula terræ, quæ ad instar fibulæ duo simul annectit, ut agrum cum palude, &c. Vide *Facta*.]

FIBULARE, FIBULARIUM. Vide *Fibulatorium*.

FIBULATORIUM, à *Fibula*, qua vestis subligatur, vox deducta, unde quibusdam pro ipsa fibula sumitur; & certe Gloss. Gr. Lat. huic expositioni favet: Πόρπη, ὑποκορισμὸς, *Fibulatorium*. Ita ut fuerit *parva fibula*. Ugutio: *A fibula, Fibulatorium, illud, quod apponitur mantello, per quod mittuntur fibulæ, ne dissipetur mantellum.* Quo loco Joannes de Janua habet *Fibularium*. Constitutiones Cataloniæ MSS. *Nec portent aurum vel argentum, ... nec Affiblas cum auro vel argento.* Locum integrum vide in *Laqueata vestes*. Anastasius in Gregor. III. qui id inter sacra ministeria reponit p. 72. *Contulit dona diversarum specierum, ... amulas superauratas paria 2. pendentes, Fibulateria numero 5.* Idem in Leone IV. p. 197. *Cantharam exauratam 1. bancas exauratas 3. Fibulatoria majora & minora 5.* Leo Ost. l. 1. c. 19. *Listam unam auream cum margaritis, & Fibulatorium nihilominus aureum, &c.* Fibulas aureas pro donariis oblatas Ecclesiis habet etiam Anonymus de Miraculis S. Remacli cap. 11. & 24. apud Mabillonium. Ejusmodi *Fibulatoria*, *Firmacula* vocabant nostri, (vulgo *Fermail*) quibus scilicet vestes *clauderentur* & altringerentur. Froissart. 2. vol. cap. 154. *Et fi ent pour le prix un Fermal à pierres precieuses, que Madame de Bourgogne prit en sa poitrine.* De fibulis aureis & gemmatis copiose egerunt Petr. Faber lib. 1. Semestr. cap. 16. Chiffletius in Anastasii Chilperici cap. 16. & Salmasius ad Tertullian. de Pallio pag. 62. 63. nos etiam quædam in Notis ad Joinvillam p. 48. [Vide *Fermailletum*.]

At Suid. ς φιβλατώριον, φιβλατώριον Περσικόν interpretatur. Proinde videtur fuisse etiam *fibulatorium*, non ipsa *fibula*, sed vestimentum, quod subinde fibulis variis subnectebatur. Gloss. Lat. MS. Regium: *Limbus, ora vestis auro texta, vel Fibulatorium.* Ejusmodi fuit *sagum* illud *fibulatorium*, cujus meminit Pollio in Regilliano: *Arcus Sarmaticos, & duo saga velim ad me mittas, sed Fibulatoria, cum ipse miserim de nostris. Fibulare*, pro alligare, dixit Columella lib. 1. cap. 6. ut *fibulationes* Vitruvius.

FICACIUM. Ugutio: *Cassidilis, vel cassidile dicitur saccalum, pera, saccipetium, Ficacium, marsupium, &c.*

¶ FICALINUS, FICALIS, ut infra *Fiscalinus* & *Fiscalis*, in Charta Lutharii Imp. apud Ludovicum *Laguille* Histor. Alsaciæ pag. 4. Probat. Vide in *Fiscus*.

¶ FICARIA, Ficus arbor, Gall. *Figuier*, potius quam Ficetum, seu locus ficis arboribus consitus, ut Calepinus exponit. Pallad. lib. 4. *Aliqui inter Ficarias caprifici arborem serunt, ut non sit necesse per singulas pro remedio eadem poma suspendi.*

¶ FICARIUM, Vas in quo ficus feruntur. Gloss. Græc. Latin. Sangerman. συκοφορεῖον, *Ficarium, Fiscella*.

¶ FICARIUS. Gloss. Isid. *Ficarius, Faunus.* Johannes de Janua: *Ficarius, qui colligit ficus. Item Ficarius dicitur quidam Deus silvestris, scilicet Pan, vel Faunus, vel Satyrus, & dicitur à Ficus; unde Hieremiæ 50. dicitur: Habitabunt dracones cum fatuis Ficariis, ubi dicit Glossa interlinearis i. e. cum hominibus sylvanis. Alii dicunt, quod Ficarii dicuntur Fauni & Satyri, qui inter ficus & alias arbores morantur, aut Esaiæ 34. Onocentauri & Pilosi appellantur.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Ficarius, Cuelleur de figues ou Dieus sauvages, folot, fautiau.* Cantatorium MS. Abbatiæ S. Huberti fol. 5. *Rex eorum Filimerante cum Gothis Gethicas & Scythicas terras ingressus, repperit ibi quasdam magas, quas Aliurunnas dicunt, & eas suspectas habens, per solitudines fugatas exturbavit: cum his silvestres homines, quos Faunos Ficarios dicunt, coëuntes.* Isid. sub finem lib. 8. Orig. *Quem vulgo Incubonem vocant, hunc Romani Faunum Ficarium dicunt, &c.* Vide Lexic. Martinii.

FICATUM. Papias MS. *Epar, Græce: Jecur, i. Ficatum.* Postrema verba absunt ab Edito. Alibi: *Gecur, quod ibi ignis sit conditus; vel quod gerat cor, Ficatum.* Italis *Fegato*, [Hispan. *Higado*. Glossar. Lat. Gall. Sangerman. *Ficatum, Josier, foye.*] Sic porro jecur quodvis dictum volunt, quod olim jecur anserinum multa ficu farciretur. [Horat. lib. 2. Sat. 8.

Pinguibus & ficis pastum jecur anseris albi.]

Gloss. Græc. Lat. Συκωτὸν, *Ficatum*. [Gloss. Isid. *Ficatum, quod Græci συκωτὸν vocant.*] Perperam *Ficotum* habent Acta Martyrii S. Theodoriti [apud Mabill. Analect. to. 4. pag. 132.] *Nam sacrificium, quod acceperat, particulatim disrumpebat ejus Ficotum, & ejiciebat per os foras.* Infra: *Diversas accipiens escas, suo tantum pastus est Ficoto.* Vide Salmasium ad Solinum, [Reinesium Var. Lect. 3. 4.]

FICHORRA, [Piscationis species.] Vide *Basnoa*.

¶ FICIALIS, *Dies solempnis, Sacerdos, vel urbanus.* Papias MS. Bituric. Legendum *Fetialis*, vel *Festialis*, ut habetur supra. Vide in *Fiscus*.

¶ FICILIS, *Culter sutorius*, in Glossis MSS. Sangerm. Vide *Fico*.

¶ FICILUS, Os brachii Radios dictum. Vita B. Augustini Eremitæ, Maii to. 4. p. 625. *Duo ossium frusta brachii, vulgariter vocata Ficili.*

¶ FICITAS, Fructus fici, apud Nonium cap. 2.

¶ FICITOR, Collector ficorum, apud eumdem ex Nævio.

FICO, Genus calceamenti monachici, vel forte rusticorum. Certe Italis *Fico* rusticum significat. Proinde *Fico* Hibernis fuerit *Calceus rusticorum*. Gloss. Saxonicum Ælfrici: *Fico*, rco, i. calceus. [Et quidem interdum ex materia lignea confectos *ficones* colligitur ex Vita S. Brigidæ tom. 1. Febr. pag. 132. *Tunc invenit à Deo bonum consilium, & implevit duos Ficones suos carbonibus ignis, & infixit pedes suos in eis.* Inde tamen minime concludendum *ficones* constanter calceos fuisse crassioris formæ & materiæ; nam pro calceis Episcoporum usurpat] Anonymus in Vita S. Cuthberti Episc. n. 14. *Ficones novi, quibus calceatus est, in Basilica nostra inter reliquias pro testimoniis usque hodie habentur.* Adde n. 17. Vita S. Aidani Episc. Fernensis cap. 2. n. 13. *Surgens de lecto, tenuit Ficonem circa unum pedem, cucurritque velociter ad silvam in occursum S. Maedhog.* Occurrit pluries in Vitis Sanctorum Hiberniæ. [Vide *Ficilis*.]

¶ FICOLEA, *Palus ficulneus*, apud Festum.

¶ FICOLHITA, perperam pro *Futhwita*, in Charta Henrici Reg. Angl. ex Chartophylacio regio Reg. 92. n. 58. Vide *Futhwita*.

¶ FICOTUM. Vide *Ficatum*.

FICTA, Venetis *Fitta*, Dolor acutior in aliqua parte corporis, quasi in ea aculeus defixus esset, cujusmodi est in pleuresi, quem *Telum* vulgo alii vocant, nostri *Pointe*. Vita S. Eligii auctore Audoeno lib. 2. cap. 23. *Quidam... pessima laborabat*

agritudine, denique dira atque intolerabili percussus Ficta, & morte jamjamque imminente, & jam a flatu spiraminis arcebatur. Gregorius Tur. lib. 5. Hist. cap. 5. *Dormienti apparuit B. Tetricus,... hæc dicens, virgam, quam habebat in manu, pectori ejus cum ictu valido impulit. In quo ille evigilans, dum cogitat, quid hoc esset, Ficta in loco illo defigitur, ac dolore maximo cruciatur.* Idem lib. 3. Miracul. S. Martini cap. 10. *Erat autem fabricanens* dolor) *tanquam clavus affligens, atque ita Fictam gravissimam dabat, ut plerumque eclysim generaret, &c.* Academicis Cruscanis, *Fitta*, est *dolore pungente di quando in quando.*

FICTABILIS, *Fictalitium*, *Fictatio*. Vide *Fictus* 4.

¶ FICTILERIUS. Vide *Festilerius*.

FICTILIARIUS, Ὀστρακοποιός, *Figulus*, in Gloss. Gr. Lat. perperam in MS. *Fictiarius*.

FICTITIA, Simulatio. Fleta lib. 2. cap. 76. §. 2. *Cum cariatoribus præsens existat Præpositus tota die, ut sine Fictitia dietam suam faciant & laborent.* Galli dicerent, *sans Feintise.*

¶ FICTOR. Vide *Fictus* 4.

¶ FICTORIA. Vide *Fictora*.

¶ FICTUM. Vide *Fictus* 1.

¶ FICTUOSE, Ficte. *Quod malitiose seu Fictuose aliquam causam non proponet, quominus prædicta... exequatur*, in Charta Hugonis Abb. Corbeiensis an. 1278. ex Tabulario ejusdem Monasterii.

¶ FICTURA, (f. pro *Fissura*) *Sectura*. Gloss. Isid. Præceptum Odonis Reg. Franc. pro Eccles. Ausonensi, inter Concilia Hisp. to. 3. p. 164. col. 1. *Deinde per stratam per serram longam discurrentem super villam Matacauis, & perveniens ad Ficturam qui discurrit in Lubricato; deinde a rivo lato usque in Lubricatum.* Eadem notione qua *Fictus* 4.

1. FICTUS, vel FICTUM. Tabul. S. Severi apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 3. cap. 12. *Item Hover villam, & in Gottis allodium, unumque villanum de Lera, & silvam, atque Fictum de Bussel trado B. Petro, &c.* [Forte eadem notio est, quæ infra vocis *Fictus* 4.]

2. FICTUS, Alia notione. [Aliam esse vix crediderim.] Charta Conradi Imper. apud Ughellum in Episcop. Cremonensib. pag. 807. *Ut et districtum suum tollant, & Fictum de molendinis, ac de navibus censum solitum, &c.* Charta Friderici I. Imp. ann. 1153. apud eumdem to. 4. pag. 1293. *Cum omnibus pertinentiis, cum operibus, servitiis, districto, Ficto, placitis, cæterisque aliis, &c.* Vide Statuta Veneta lib. 3. cap. 8. 9. & supra *Affictus*, & infra *Fictus* 4.

3. FICTUS. Glossæ MSS. ad Alexandri Iatrosophistæ libros Passionum: *Fictus, i. anus Fictus, dicitur à fumoribus, s. stercoribus.*

4. FICTUS, Idem quod *Affictus*, de qua voce supra; Census, locatio, pensio, reditus, vectigal fixum & certum: nam & *fictum* pro *fixum* dixisse Veteres observat Salmasius ad Solinum. Italis *Fitto*, & *affitto*. [Hinc in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fictor*, *Seigneur*, (à quo scilicet aliquid ad *fictum* seu censum certum tenetur) *composeur ou ouvreur.*] Papias: *Fictum dicitur, quod inter duos componitur omni anno reddendum, qui & census.* Charta anni 1033. apud Ughellum tom. 5. pag. 1589. *Dedit... libellario nomine ad Fictum censum reddendum, &c.* Charta Theodori Marchionis Montisferrati anni 1324. *Cum fidelitatibus, successionibus, penis, bannis, multis, Fictis, partiariis, & tertiis, cum fodro, taleis, &c.* Alia an. 1384. *Non teneatur... ad solutionem Ficti, seu incantus illarum possessionum.* Alia an. 1246. *Sine tertio & affattamento, & Ficto proinde Monasterio dando.* Occurrit præterea in Statutis Venetor. an. 1242. lib. 3. c. 8. in variis Chartis apud Hieron. Rubeum in Hist. Raven. pag. 308. Ughellum to. 5. p. 676. 677. 678. [Murator. to. 6. col. 1188. ubi de Gestis Friderici I. Imp. Mabillonium to. 4. Annal. Benedict. pag. 544.] &c. Rollandinus in Summa Notariæ cap. 1. observat, *Fictum* sumi interdum pro *precaria*, seu emphyteusi. Vide *Libellus*, & Oct. Ferrarium in Orig. Ital.

FICTATIONES, in Charta Ottonis M. Imp. apud Ughellum in Episcopis Laudensibus.

FICTABILIS, *Censualis*, qui censum persolvit. Charta an. 1327. in Regesto Privilegiorum Civitatum Lombardiæ: *Cum accepissent & dereb assent Anzano de Livrascha massario, & Fictabili Monachorum, &c.* Alia Blanchæ Sabaudæ uxoris Galeacii Comitis Virtutum: *Ab eis, vel eorum massariis, aut Fictabilibus auferendis, &c.*

FICTALICIÆ RES, Datæ ad censum. Charta Lotharii II. Imp. apud Ughellum to. 4. p. 815. *Et omnia jura & possessiones, & tenutas earum, alodes, transfictalicias, emphyteoticarias, precarias, libellarias, Fictalicias, &c.*

FICTWITA, Præstationis species, Anglis, in Monastico Anglic. to. 1. pag. 503. [Vocabularium Anglo-Gall. MS. in Beccensi Tabulario: *Fict-wyta, Quitte de meslee.* Vide *Fithwita*.]

FICUS. Papias: *Marisca, extra prominentia, qua vulgo Ficus dicitur.* Ebrardus Betun. in Græcismo c. 12.

Est Ficus, morbus: est Ficus fructus & arbor.

[Morbum hunc fetidum etiam memorat Martialis Epigr. 1. 65.

Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci,
Dicemus Ficos, Cæciliane, tuos.

Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Ficus, Fic, une maladie.* Vita S. Anselmi Episc. Lucensis cap. 74. *Erat vir quidam, qui Ficus ægritudine vehementer urgente, &c.*] Est etiam equorum morbus, Italis *Fico*, de quo sic Petrus Crescentius l. 3. de Agricult. cap. 56. *Accidit quandoque, quod pes læditur subtus ungulam in medio sola ex ferro vel alia re dura intrantem usque ad tuellum, ex quo tuellus læditur, ex qua læsione, cum ungula non incidatur circumquaque, ut debet, nascitur super tuello quædam carnis superfluitas, quæ superat sola superficiem, Ficus vulgariter nominatur.* Vide præterea Jordanum Rufum Calabrum MS. lib. 2. de Equorum medicaminibus ad Fridericum Imperat.

☞ Alius est morbus qui *Fil* dicitur in Ordinat. Johannis Franc. Reg. an. 1363. tom. 3. Ordinat. pag. 641. *Nul boucher pourra ne devra tuer en ladite boucherie aucune grosse bête qui ait le Fil, & au cas qu'il seroit trouvé sur aucun il perdroit la bête & seroit arse devant son huis.* Est autem *Fil* seu *fi* aut *fy*, ut jam diximus, Boum lepra vel elephantiasis.

SUB FICU ET VITE, Proverbialis loquendi formula, qua rerum abundantia significatur, sat frequens in veteri Testamento. Joannes Berardi in Prologo ad Chron. Casauriense: *Omnis illa regio... frequentibus villis atque casalibus inhabitabatur, & quasi sub Ficu & vite, vel in propriis prædiis erat hominum illius temporis incolatus.* Benjaminus Tudelensis in Itiner. p. 27. *Comedentes & bibentes quisque sub Vite & Ficu sua.* Utitur etiam Ordericus Vital. lib. 4. pag. 533. & Arnoldus Lubec. lib. 2. cap. 1.

¶ FIDAGIUM, Idem quod infra *Fidantia*, Præstatio, tributum. Charta Guillelmi I. Reg. Sicil. to. 2. Bullar. Casin. p. 175. *Sed idem fartum cœnabium,*

vel ab omni pedagio, aquatico atque quolibet Fidagio, per totum jam dictum nostrum Siciliæ regnum totaliter sit immune.

FIDAMEN, Fides. Cyprianus, seu Tertull. in Carmine ad Senatorem :

Corrige delictum Fidamine, corrige mentem.

FIDAMORA. Charta Guillelmi Regis Siciliæ ann. 1173. apud Ughellum to. 8. Italiæ sacræ : *Concedimus etiam in dicto Monasterio cadua lignorum absque ullis forestagiis, & volumus etiam & inhibemus, ut nullus sit, qui Fidamoras eis auferat.*

¶ FIDANCERIA, FIDANCIARIA. Vide in *Fidantia*.

FIDANTIA, Fidejussio, sponsio, *Fidanza* Italis, *Fiança* Hispanis. [Charta an. 1060. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1120. *Faciant Fidancias & sacramentos tales ad prædictam Luciam quales homo debet facere ad suum Seniorem de cui tenetur suorum castros.* Alia an. 1206. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 1071. *Et ego P. Dei gratia Rex Aragonum facio vobis Ermengando Urgellensi Comiti, & ipsi Eliesenda libenter prædictam Fidantiam, & convenio vobis omnibus attendere.* Occurrit præterea in Chron. Modoetiensi apud Murator. to. 12. col. 1176.] Le Roman *de Jordan de Blaye* MS.

Dame Erembors a les Fiances prisen

Charta Libertatum *de la Perouse* ann. 1260. apud Thomasserium : *A la Perose ne doit hon prendre, si Fiance voet donner, &c.*

FIDANTIA & FIDANTIA, Salvagardia. Anonymus de Desolatione Monasterii Morimundensis in agro Mediolanensi : *Prædictus Abbas Florius ad protectionem domus suæ procuraverat Fidentia & securitatis literis præmuniri.* [Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1230. apud Murator. to. 6. col. 463. *Et destinuerat Januenses quos contumeliose tractaverat & tractabat, qui Januenses ad Fidentiam ipsius Soldani causa negotiandi illuc accesserant.* Instrum. an. 1240. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. p. 181. *Quicquid ad dictum Monasterium pertinet in tota valle Massiliæ, & ejus territorio seu tenemento, sub guidagio, & protectione, & Fidancia nostra recipimus.*] Charta an. 1314. apud Ughellum in Archiep. Mediolan. *Dirupta Fidantia per eos multis vicibus promissa.*

FIDANTIA, Fidejussor, vel *Manulevator* : voces Hispanis familiares. Vetus Charta apud Marcam lib. 5. Hist. Benebarn. c. 12. *Et si hoc denegaret, per unamquamque Fidanciam 300. sol. daret, ... & postea in eadem firmitate staret.* Alia ibidem c. 21. *Dederunt Fidancias... Vicecomitissa... Arnaldum de Lescun, ... quod nec aliquis descendens de stirpe Guillelmi Arsiol inquietet, nec turbet supradictas domos, &c.* Jacobus I. Rex Arag. in Foris Oscæ ann. 1247. fol. 7. *Si aliquis homo fuerit Fidantia pro aliquo homine, vel pro alia qualibet causa, &c.*

FIDANTIA DE DIRACTO, qua quis rectum se alicui seu jus facturum spondet. Vide Foros Aragon. p. 14. v. Edit. 1624. & Michaelem *del Molino* in Repertorio Fororum Aragon.

FIDANTIA JURIS, in iisdem Foris p. 96.

FIDANTIA SALVITATIS, apud eumdem Molinum, qua quis rem *salvam* alteri præstat & cavet, *Garantit*. Vide eumdem Scriptorem.

FIDANTIA DE RIEDRA, apud eumdem. Vide *Riedra*.

FIDANTIA DE LA SPARA, & FIDANTIA DE LA TORNA, *quæ dabatur & præstabatur olim, quando aliquis reptabatur ad batalliam, &c.* Idem. Vide *Torna*.

FIDANTIA, *quæ ignem facit*, in Observantiis Regni Aragon. lib. 2. tit. de Satisdando, §. 1. qui focum & ædem habet in loco.

FIDANTIA *de prima & secunda Cruce*. Vide *Crux*.

FIDANTIA, Præstatio, tributum. Falco Beneventan. an. 1122. *Mandavit, ut neque sibi, neque Comiti Jordano auxilium præstarent, & daret eis & concederet Fidantias & pensiones, quæ a Castello Fenuculo... exibant.* Charta Rogerii Regis Siciliæ ann. 1137. apud eumdem : *Dimittimus & condonavimus vobis... Fidancias subscriptas, videlicet denariorum redditus, salutes, angarias, terraticum, &c.* Adde pag. 310. 314. Charta Caroli II Siciliæ Regis an. 1289 apud Rainaldum in Annalib. Ecclesiast. an. 1285. 5. *Fidantias ab omnibus remitti facimus, & remittimus eisdem. Fidantiarum autem remissio, est concessio libertatis, ut cives Beneventani possint libere proprias vineas & terras excolere, ipsarumque fructus & fruges recolligere, ... sine aliqua exactione vel munere, vel etiam datione.* [Idem totidem verbis legitur apud Marten. to. 2. Anecd. col. 232, in Epist. Clementis PP. IV. qua Regnum Siciliæ Carolo S. Ludovici fratri in feudum concedit. Occurrit præterea in Enumeratione jurium Comit. Biterr. an. 1252.]

AFFIDANTIARE, Fidantia, seu vade rem præstare. Fori Oscæ an. 1247. *Dictum autem affirmative potest mutari & renuntiari semper, antequam causa sit Affidantiata. Causa diffidantiata*, in Observantiis Regni Arag lib. 6. tit. de Generalib privileg. §. 17.

FIDANCERIA. Iidem fori f. 5. *Si quis miserit fidantiam, & dixerit fidantia sua : Si damnum vobis evenerit, de ista Fidanceria, super istam domum, &c.*

¶ FIDANCIARIA. Iidem Fori fol. 21. *Villanus de Parada tenetur fide jubere pro suo domino, quotiescumque necesse fuerit ipso domino, & dominus trahat ipsum de ipsa Fidanciaria, ita quod pro illa non veniat ei damnum, vel paria. Et si forte pariabit pro ipsa Fidanciaria, de cetero non intret, pro illa ipsa Fidancia, &c.*

FIDARE, Fidere. Usatici Barcinonenses MSS c. 56. *Habeant perfectam fidem, & veram locutionem, ita ut omnes... possint se in illis Fidare, &c.* Itali *Fidare* hac notione dicunt.

¶ FIDATA, Idem quod *Fidantia*, præstatio, tributum. Chron. Farfense, auctore Gregorio Monacho, apud Murator. to. 2. part. 2. col. 411. *Manualia quæ fecit Beraldus Abbas in Scandriuta Ecclesia S. Joannis Alberti, & omnes Fidata de ipsa terra de rebus prædictis hujus Monasterii prædicti infra Romaniæ terra & campus Agonis cum casis, hortis & cryptis quas tenent Stephanus Presbyter; terra & vinea quas tenet Stephania Leonis Curta Braca.*

FIDATOR, Cui aliquid commendatur, deponitur. Fori Oscæ an. 1247. sub Jacobo I. Rege Aragon. fol. 9. *Nullus debet pignorare vicinum suum, si Fidator vel debitor suus non est,*

¶ FIDATUS, Cui fides haberi potest, fidelis. Acta varia de schismate Pontificum Avenion. apud Marten. to. 2. Anecd. col. 1316. *Item, quod quilibet ex prædictis duobus dominis debeat secum ducere ... centum balistarios, quantum fieri poterit, honestos & Fidatos ... pro custodia & defensione dictarum partium.*

FIDEDICERE, Fidejubere. Gloss. Lat. MS. Regium : *Consponsores, alterutrum Fidedicentes.* Alibi : *Vadatur, promittit, pollicetur, Fidedicit.* Ita etiam in Gloss. Isidori. Apuleius de Deo Socrat. *Quis pro te Deus Fidedicet?* Ita enim rescribunt viri docti, pro *fidem dicet*. Anianus lib. 1. Sentent. Pauli c. 9.

Si minor majorem Fidedicat, licet ipse teneri non possit, tamen, quem Fidedicit, teneri potest. Ubi *Fidedicere aliquem* est, quod Græci dicunt ἐγγυᾶσθαί τινα. Est igitur *Fideducere*, per fidem suam aliquid promittere, quod & *fidepromittere* unico verbo dixit idem Anianus lib. 1. Sentent. Pauli.

FIDEDICTOR, Sponsor. S Augustinus Epist. 23. de baptizandis pueris: *Quando ad baptismum offerantur, pro eis parentes tanquam Fidedictores respondent.* Tabularium Conchensis Abbatiæ in Rutheois Ch. 32. *Et de hoc dedit Fidedictorem Guiberto de Cabdenago, &c.*

FIDEDICTUS, pro quo spondetur, apud Scriptorem Vitæ S. Lupicini Abbat. Jurensis n. 9.

FIDEDICTIO Fidejussio. Historia Fundationis Monasterii Gladbacensis cap 18. *S. Petrus eo tempore sua suscepit in Fidedictione, quod Cœnobium prædictum cum omni affectu debent readificare, &c.* Mox: *In hac Fidejussionis verba dimissus, &c.*

FIDEDIGNI, Testes ἀξιόπιστοι. *Tales homines, quorum fides admittitur*, in Legibus Luithprandi Regis Longob. tit. 70. §. 1. & Ratchis tit. 4. §. 1. Præsertim vero ita dicuntur testes producti ex Clero, vel Monasterio, qui ex ipsa Clericaturæ, aut Monachismi professione, nullo interposito sacramento, fide habentur digni, cum quidpiam in judicio attestantur. Lex Longobardorum lib. 2. tit. 47. §. 1. *Decernimus, ut nec Episcopi, nec Presbyteri, nec cujuscumque ordinis Clericus, non Abbas, non aliquis Monachus, vel Sanctimonialis in qualecumque controversia sive criminali, sive civili jusjurandum qualibet ratione compellatur subire: sed advocatis suis propriis idoneis hoc officium debeant delegare.* Regiam Majestat. lib. 1. c. 19. §. 9. *Presbyter nil recipiat, nisi sub testimonio Fidedignorum.* Charta Olai Roschildensis Episcopi an. 1318. apud Isaacum Pontanum lib 7. Hist. Dan. *Promiserunt in manus D. Regis, ac Dominorum Othonis Comitis ab Heya, & Henrici Domini Magnapolensis, ac multorum Fidedignorum, Militum, & Armigerorum, &c.* Vide Fletam lib. 1, cap. 41. §. 5. & aliis locis. Hinc

FIDEDIGNITAS, pro Testimonio à Clericis & Monachis præstito Decreta Sigismundi Regis Hungariæ an. 1435. *Cum hominibus & testimoniis Capitularibus & Conventualibus, quæ communiter Fidedignitates vocantur.* Alibi: *Personis autem testimonialibus Capitulorum & Conventuum, pro singulis diebus, quibus in itinere Fidedignitatis processerint, solvantur 12. denarii, &c.*

FIDEFODODINCUL. Observantiæ Regni Aragon. l. 8. tit. de injuriis, §. 2. *Nota, quod de consuetudine Regni antiqua, quia hoc verbum, Fidefododincul, est vulgare Aragonum, & communiter usitatum, si contra aliquem prorumpatur, non inducit calumniam: secus, si adjiciat ultra, quia tunc calumniam incurrit de consuetudine Regni.*

¶ FIDEFRAGIUM, FIDEFRAGUS. Vide in *Fides.*

¶ FIDEICOMMISSARIUS, Testamenti executor. Chron Farfense, auctore Gregorio Monacho, apud Murator. to. 2. part. 2. col. 587. *Quidam autem Franco nobilis vir, qui vocabatur de Doarca, & Seaguo, ambo socii & Fideicommissarii cujusdam Joannis Muti pro ejus anima confirmaverunt per chartam donationis in hoc Monasterio quasdam res ipsius in territorio Sabinensi.* Ibidem col. 596. *Item Saxo judex Romanus filius Elpiczonis concessit in hoc Monasterio res cujusdam Cencii, cujus erat Fideicommissarius.*

¶ FIDEI-MACHIA. Vide in *Fides.*

¶ FIDEIMANUS & FIDELES-MANUS, Viri probatæ fidei, quibus rei promissæ executio mandatur. Charta an. 1067. apud Marteo. to. 2. Ampliss. Collect. col. 72. *Tradidi Spitaont pro Genape in Fideimanus ad opus Ecclesiæ, si aut in itinere mortuus, aut reversus Genape Ecclesiæ non solidarem, & minivata non restituerem. Fideimanus hi sunt, Fiezelinus & Albertus de Braz, Adelardus de Hamze. Fidejussores hi sunt, Francho frater Albetici, Warnerus, &c.* Instrum. Rodulfi Præpositi S. Johannis Leodiensis an. 1177. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 905. *Ex his omnibus diligenter procurandis Fideles-manus Decanum Magistrum Benedictum, Nicolaum de Superiorisponte & Julianum Cellerarium consensu Ecclesiæ adhibui... ut horum trium quasi funiculo triplici, sollicitudo rei constituta indissolubilis & sufficiens, gratia Dei cooperante, permaneat.*

FIDEJURARE. Tabular. B. Mariæ Columbensis diœcesis. Carnot. *Radulfus pater & Radulfus filius & alii fratres Milites, qui ibi erant, Fidejuraverunt, quod ab illo die, &c.* Gloss Lat. Gr. *Fidepromisseres*, πιστωτασγύητα.

FIDEJUSSORES TOLLARA dicebatur judex, qui in jus vocatum, aut accusatum de aliquo crimine, vadem dare ad dictam diem juri se stiturum, cogebat. Vita S. Præjecti Episc. & Mart. cap. 3. *Obtinuitque cum Principe, ut Missos ex latere dirigeret, qui eum per Fidejussores invitarent, & in aula Regis facerent præsentari.* Mox: *Et quomodo per Fidejussores venisset, explicitius depromit.* Vetus Notitia apud Perardum in Burgundicis p 35. *Dedit Maninus Fidejussorem nomine Autarde, de sua præsentia. Per Fidejussores ad præsentiam Regis deduci*, in Capitul. Caroli M. lib. 3. c. 34 in Capitul. Caroli C. tit. 12. c. 1. 4. 5. 7. tit. 20. c 6. tit. 29. c. 3. tit. 31. c. 23. tit. 39. c. 4. *Per Fidejussores ad palatium Regis venire*, in Capitul. Caroli M. lib. 5. c. 43. 147. *Per Fidejussores ad placitum Regis venire* in Addit. 4. Lud. Imp. c. 72. in Capitul Caroli C. tit. 32. cap 3. *Sub Fidejussione ad palatium venire, compelli*, in Addit. 4. Lud. Imp. cap. 77. *Per Fidejussores missi ad præsentiam Regis*, in Addit. 4. Lud. Imp. cap 76. *Per Fidejussores constringere, ut veniat ad palatium*, in Capitul. Caroli C. tit. 39. c. 1. *Per Fidejussores ad mallum adduci*, in Capitul. Car. C. tit. 39. c. 3. Epist. 69. inter Francicas to. 1. Hist. Franc. *Non aliter fiat, nisi in placito, quod vobis supra scriptus Pontifex denuntiaverit, memorato Diacono vestro per Fidejussores una cum indiculo vestro ante parvitatem nostram faciatis venire.* Adde Joannem VIII. PP. Epist. 228. Leges Guillelmi Nothi: *Omnis homo, qui voluerit se teneri pro libero, sit in plegio, ut plegius eum habeat ad justitiam, si quid offenderit: & si quisquam evaserit, talium videant plegii, ut solvant, quod calumniatum est, &c.* Ejusmodi Fidejussorum mentio est apud Gregorium Turon. lib. 4. Hist. cap. 43. lib. 8. cap. 7. 12. 43. lib. 9. c. 8. in Concilio Metensi an. 753. c. 1. &c. Hinc *Pignerari* dicuntur rei, seu in jus vocati. Conventus Ticinensis ann. 853. c. 3. *De liberis hominibus, qui... contra legem ad placita protrahantur, & ideo Pignerabantur, constitutum est, ut secundum legem patroni eorum eos ad placitum adducant, & si quis contra hanc nostram auctoritatem, & eorum legem Pignerare aut distringere præsumpserit, &c.* Quod si reus Fidejussores non haberet, in *custodia servabatur*, ut est in Capitulari Pipini Regis Italiæ cap. 36.

Occurrit autem passim hæc formula in privilegiis & immunitatibus Ecclesiis concessis, qua judices vetantur in eorum terris, *ad audiendas altercationes ingredi, Freda de quibuslibet causis exigere,*

aut mansiones vel paratas tollere, ut apud Marculfum lib. 1. form. 3. 27. 28. &c. Quo verborum circuitu nihil aliud intelligitur, quam ut judex in terris, in quibus immunitas concessa est, jus non dicat, aut justitiam non exerceat. Charta Caroli Simplicis apud Sammarthanos in Archiep. Narbon. *Quod in sua parochia ;.. gravissima increverit consuetudo, de eo, quod Comites atque judices, seu ministri illorum, Sacerdotes Domini, sive reliquos Ecclesiæ ministros ad placitum suum violenter ducere, & Fidejussores tollere, atque eos more Laicorum distringere præsumant.*

☞ *Fidejussores* etiam debitoribus suis dabant creditores, ut pignora scilicet quæ illi dederant, tutius recipere possent. Id patet ex Legibus Luithprandi Regis apud Murator. to. 1. part. 2. p. 76. col. 2. *Si ad guadiam suam solvendam quispiam liber homo tres Fidejussores habuerit liberos homines.* Et paulo post in veteri formula: *Petre, te appellat Martinus, quod ipse dedit tibi vadia decem solid. VI. Kal. Augusti. Vult suscipere per Fidejussores.*

FIDEJUSSORES, Testamenti executores, in Testamento Hugonis I. Episcopi Tolosani, apud Catellum in Hist. Occitana pag. 858.

FIDEJUSSORES dicti etiam patrini, apud S. Eligium in Homilia descripta to. 5. Spicilegii Acheriani pag. 212. lib. 2. Capitul. cap. 46. & apud alios laudatos in Dissert. 22. ad Joinvillam p. 275.

FIDELES, Christiani ita dicti post susceptum baptismum, quia *fidem* susceperunt. S. Ambrosius l. 1. de Sacram. c. 1. *In Christiano viro prima est fides. Ideo recte Fideles dicuntur, qui baptizati sunt.* S. Augustinus Tractat. in Joann. *Interrogas hominem, Christianus es? respondet tibi: non sum: adhuc quæris abeo, Catechumenus, an Fidelis?* Idem Epist. 67. *Frater Paulus narrat gaudia de Gabiano, quod non solum Christianus; sed etiam Fidelis sit valde bonus per Pascha proximum baptizatus.* Vide eumdem de Verbis Apostoli Serm. 13. Innocent. I. Ep. 22. cap. 2. *Quare, si una eademque sit uxor ejus. qui ante Catechumenus, postea sit Fidelis.* Pontius Diac. in Vita S. Cypriani: *Quid Christiana plebs faceret, cui de Fide nomen est.* [Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 250. *Ut lumen quod tempore Infidelium quondam in unoquoque anno ad sepulcrum venire solebat, nunc per misericordiam suam istud idem Fidelibus suis hodie in die resurrectionis suæ ostenderet.*]

¶ FIDELES, Dicti etiam ipsi Sancti qui Deo jam potiuntur. Instrum. ann. 1076. tom. 8. Spicileg. Acher. pag. 157. *Si apud Regem Regum perpetuam salutem obtinere cupimus, nos ejus Martyres cæterosque Fideles, quos in cælorum curia prævalere credimus pro nobis necesse est intercessores adquirere studeamus.*

FIDELIS, Subditus, vassallus, qui fidem suam domino obstrinxit, *fidelitatem juravit*. Gloss. Lat. Gr. *Fidelis*, πιστὸς, δοῦλος. Gloss. Lat. Gall. *Fidelis, Feal. Fideles homines sui*, apud Lampridium, famuli. [Chartul. Gemmeticense tom. 5. p. 48. *Et avons droit de prendre de chacun de nos Hommes de Foy chacun an six deniers Tournois de chacoy.*] Domnizo l. 1. de Vita Mathild. c. 11.

Ut juraret et rogat ipsum more Fidelis.

Idem lib. 2. cap. 17.

Filius esse Petri si vult Rex atque Fidelis.

Tabularium Dolense an. 927. *Ibidem adjungo ad hujus dedicationis honorem, ut omne beneficium, quod ex me unus vel deinceps nostri Fideles habeat, aut habebunt, &c.*

¶ FIDELES IMPERII, Subditi, Gall. *Sujets*: qua notione accipienda vox *Fidelis* in antiquioribus Instrumentis. Gesta Henrici VII. lib. 2. Rubr. 7. apud Murator. to. 10. col. 351. *Opus sit Paravinæ civitati quatuor eligere quos maluerint, Fideles dumtaxat Imperii.*

FIDELES REGIS, Subditi, vassalli Regis, in Legibus Luitprandi Regis tit. 70. §. 1. in Lege Longob. lib. 2. tit. 26. tit. 51. §. 14. tit. 52. §. 1. in Capitul. Caroli M. lib. 2. cap. 17. l. 4. c. 34. lib. 6. cap. 96. in Vita Ludovici Pii ann. 839. apud Nithardum lib. 1. an. 834. Baldricum l. 1. Chr. Camerac. c. 61. in Charta anni 1069. apud Duchesn. in Hist. Monmorenc. p. 23. &c. Vide Fabrum Canterellum in Tractatu de Feudis, Goldastum ad Ratpertum de Casib. S. Galli c. 8. &c.

INFIDELES, Qui fidem Regi, quam jurarunt, non servant. Capitularia Caroli M. lib. 4. cap. 34. *Pro Infidele teneatur, quia sacramentum fidelitatis, quod nobis promisit, irritum fecit.* Concilium Dusiacense I. pag. 299. 1. Edit. *Regis quoque Infideles contra Ecclesiasticam auctoritatem armata manu defendit.* Vide Leg. Longob. lib. 1. tit. 34. §. 2. 3.

INFIDELES, Qui fidelitatis sacramentum domino feudali non servant. Brompton. an. 1088. *Terras Infidelium suorum fidelibus suis distribuit.*

INFIDELITAS, in Lege Longob. lib. 1. tit. 34. §. 2. Leges Kanuti §. 90. *Infidelitas erga dominum, secundum legem sæculi inemendabile est.* Vide Leges Henrici I. Regis Angliæ c. 10. Flodoardus lib. 4. Hist. Remensis c. 35. *Insimulati sunt de Infidelitate ipsius senioris sui.* Et lib. 2. c. 20. *Depositus est ab Episcopatu pro Infidelitate Imperatoris.*

¶ FIDELES MANUS. Vide *Fidemanus*.

¶ FIDELLIATOR, Qui & *Magister fidelium*, Germ. *Seelgeræther*, dicitur is penes quem erat dispositio piarum fundationum & donationum. Vide Hist. Fuldens. pag. 54.

FIDELITAS, Fides, quam quis Regi suo vel Principi servare debet, subditus, qui & *Fidelis*, potissimum. *Fidelitatem Regi promittere*. in Capitularib. Caroli M. l. 3. c. 8. 88. in Capitul. Caroli C. tit. 32. c. 2. 3. tit. 39. c. 4. Apud Marculfum l. 1. form. 40. &c. Produnt formulam sacramenti fidelitatis Regi à subditis facti, eadem Capitularia Caroli C. tit. 13. cap. 13. *Ego ille Karolo Hludowici & Judith filio ab ista die in ante Fidelis ero secundum meum savirum, sicut francus homo per rectum esse debet suo Regi. Sic me Deus adjuvet & istæ reliquiæ.* Habetur aliud paulo prolixius *fidelium sacramentum* tit. 22. c. 1. Ubi observandum, *fidelitatem* Regi fieri *per sacramentum*, quod ei proprium fuit. Capitulare 2. & 4. an. 805. c. 9. *De juramento, ut nulli alteri per sacramentum Fidelitatis promittatur, nisi nobis, & unicuique proprio seniori ad nostram utilitatem & sui senioris.*

FIDELITAS, Anglis *Fealtie*: nostris *Feauté*: *Fiduciam* Angli appellant, inquit Cowellus lib. 2. tit. 3. §. 13. Est autem servitus realis à quolibet feudatario domino in ipsa institutione præstanda. Fulbertus Carnotensis: *Fidelitatem dicimus jusjurandum, quod à vassallo præstatur domino. Jusjurandum Fidelitatis vassallaticæ*, apud Radevicum lib. 2. de Gestis Frider. c. 20. *Sacramentum Fidelitatis jurare*, in Capitul. 3. an. 789. c. 2. ubi habetur ejus formula. *Jurare Fidelitatem*, apud Simeonem Dunelmensem lib. 3. de Dunelmensi Eccles. c. 22. & in Hist. Angl. ann. 1086. *Fidelitatem facere & hominium*, apud eumdem Radevicum lib. 1. cap. 11. [*Faire feute & homage*, apud Guillelmum Tyriens. Archiep. in Hist. Belli sacri.] Differt tamen *Fide-*

lita ab *homagio*, etsi homagio adjunctum sit sacramentum fidelitatis, ut est apud Nicol. Uptonum lib. de Militari Officio cap. 18. *Differt homagium a Fidelitate, quia homagium est ille actus præstationis juramenti cum sua solemnitate, & fit in principio: sed Fidelitas est obligatio permanens, habens perseverantiam & tractum temporis, &c.* Clarius Littleton sect. 91. & 92. *Fealti idem est, quod Fidelitas en Latin. Et quant franc tenant fera Fealtie a son Seignior, il tiendra sa maine dexter sur un lieur, & dirra issint: Ceo oyez-vous, mon Seignior, que jeo a vous serra feyal & loyal, & fey a vous portera des tenements, que jeo claim a tener de vous, & que loyalement à vous ferra les customes & services qu'eux faire à vous doy as termes assignés, si come moy aide Dieu & les Saints; & basera le lieue, mais il ne genulera, quand il fait Fealty, ne ferra tiel humble reverence, comme avant est dit en homage. Et graund diversitté y ad pour enter feasans de Fealtie & de homage. Car homage ne poit estre fait fors que al Seignior mesme, més le Senechal de Cort le Seignior, ou Bailife, puit prendre Fealtie pour Seignior.*

Diximus fidelitatis sacramentum adjunctum esse homagio, quod verum est, si quidem vassallus primo homagium facit domino, deinde fidelitatis sacramentum. Utriosque formulas & discrimen sic observat Bracton. lib. 2. cap. 25. §. 8. *Sic debet homagium facere: debet quidem tenens manus suas utrasque ponere inter manus utrasque domini sui, ... & debet dicere: Devenio homo vester de tenemento, quod de vobis teneo, & Fidem vobis portabo de vita & membris & terreno honore contra omnes gentes, &c. Et statim post faciat domino suo sacramentum Fidelitatis, hoc modo: Hoc audis, Domine N. quod fidem vobis portabo de vita & membris, corpore & catallis & terreno honore, sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia. Et quidem hæc adjiciunt in sacramento, & bene, quod si fideliter & sine diminutione, contradictione, vel impedimento & dilatione injusta, terminis statutis facies servitium domino suo & hæredibus suis.* Ita Fleta lib. 3. c. 16. §. 21. Adde Littleton. sect. 88.

Ex quibus patet homagii & sacramenti fidelitatis discrimen: ac homagium quidem fieri à vassallo, genibus flexis, manibus in domini manus immissis: sacramentum vero fidelitatis à vassallo stante, & tactis sanctis Evangeliis. Charta an. 1229. apud Marcam lib. 8. Hist. Beneharn. c. 22. n. 2. *Recognoscimus, quod vos nobis fecistis homagium, & præstitistis insuper Fidelitatis juramentum, sicut vestri antecessores nostris prædecessoribus sunt facere consueti.* Charta an. 1247. apud Sammarthanos in Episcopis Aptensibus: *Et corporale nobis fecit homagium, suscipientibus per nos & successores nostros, ponendo manus proprias infra nostras: & promittens jurejurando supra sancta Dei Evangelia Fidelitatem nobis servare, prout in formula Fidelitatis exprimitur, videlicet incolume, tutum, utile, honestum, facile, possibile.* [Charta homagii ann. 1350. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Recognoscunt .... homagium eis facere & Sacramenta Fidelitatis, scilicet tutum, incolume, honestum, utile, facile & possibile.*] Sed & inde observare est, *homagium* & *Fidelitatem* passim simul jungi. Fridericus I. Epist. ad Ottonem Frising. Episcop. *Hominio & Fidelitate nobis facta coronam regni de manu nostra Petrus Rex Danorum suscepit.* Idem Otto lib. 1. de Gestis Frider. cap. 2. *Ad pedes Imperatoris, satisfactionem offerens, humiliter Dux venit, hominiumque sibi cum sacramento Fidelitatis exhibens, Ducatum ab illo suscepit.* Radevicus lib. 1. cap. 2. *Tunc ad curiam venientes; Friderico Fidelitatem fecerunt atque hominium, & beneficia de manu illius susceperunt.* Apud Petr. Blesensem Epist. 102. *Homagia & Fidelitates.* Apud alios, *Homagia Fidelitatis.* Trithenius c. 20. *Cum honore magno suscipitur, & Homagio Fidelitatis suscepto per dies septem commoratus, &c.* Jo. Beka in Ottone IV. Episcopo Traject. 36. *Accedentes quoque singulatim Primates ad regale solium præstiterunt eidem debita Fidelitatis Homagium.* Ptolomæus Lucensis an. 1126. *Rogerium Siculum facto sibi homagio, Juramento Fidelitatis firmato, ipsum de Ducatu Apuliæ & Siciliæ investivit. Fidelitatis astrictus homagio*, apud Albertin. Mussatum. *Homagium & Fidelitatem ligantiæ facere*, apud Matth. Paris an. 1257.

Sunt quidam hæredes, inquit Bracton. lib 2. c. 35. *qui tenent ad homagium faciendum, & ad sacramentum Fidelitatis:* quidam tantum ad sacramentum fidelitatis secundum diversitatem tenementorum. Verbi gratia de tenemento, quod tenetur ad terminum, non fit homagium, sed tantum fidelitatis sacramentum. Rursum de socagio villano nullum omnino competit homagium, sed fidelitatis sacramentum.

Homagium Minor facere potest; *nullum tamen juramentum Fidelitatis, antequam ad ætatem pervenerit, præstabit.* Idem n. 4. & Fleta lib. 3. cap. 16. §. 14. Nam ut est in Regiam Majestatem lib. 2. cap. 60. §. 2. *tenetur dominus recipere homagium recti hæredis, sive fuerit infra ætatem hæres ipse, sive plenam habuerit ætatem, dummodo masculus sit.* Recepto vero homagio idem hæres in ipsius domini custodia remanebit, donec plenam habuerit ætatem. Ibid. cap. 68. In aliquot Consuetudinibus municipalibus ætas faciendi homagium definitur annus vigesimus completus, in Aurelianensi art. 24. in Dunensi art. 12. in Consuetudine Castelli Novi art. 44. in Arvernensi cap. 22. art. 28. decimus quartus pro masculis, & duodecimus pro feminis in Peronensi art. 58. decimus quartus in feminis in Aurelianensi d. art. 24. Statutum Baronum Andegavensium & Cenomanensium mense Maio ann. 1246. in Tabulario Andegavensi Cameræ Comput. Parisiens. fol. 32. *Est autem ætas hæredis masculi faciendi homagium domino, & habendi terram suam, quam cito hæres ingressus fuerit vicesimum primum annum.* De nobilibus vero puellis hæredibus sic ibidem statuitur: *Ordinavit, quod femina non maritata postquam quintum decimum annum compleverit, habeatur legitimæ ætatis ad faciendum homagium domino, & ad habendam terram suam.* At quoad masculos, ea Statuta spectant potissimum sacramentum fidelitatis, quod feminæ non præstant, ut infra docemus: ita quod si contingeret Minorem homagium facere, non ideo à custodia domini seu alterius liberatur. Sic Philippus Augustus mense Aug. ann. 1214. & Girardus Episcopus Catalaunensis mense Sept. ejusd. anni Theobaldum Comitem Campaniæ ad homagium admisere, *salvo dotalitio Blanchæ Comitissæ matris, & salvo ballio Comitatus Campaniæ & Briæ, quod debebat tenere, donec filius ejus haberet 21. annos, de quo idem Theobaldus exire non posset ante prædictum ætatis annum, nisi per eam, & de voluntate illius.*

At Consuetudines nostræ aliquot municipales sacramentum fidelitatis non admittunt, nisi in homagiis ligiis. Turonensis art. 155. *Le vassal doit faire hommage simple a son Seigneur, nue teste, les mains jointes, & le baiser: & celui, qui doit hommage lige, le doit faire mains jointes sur les Evangiles, nue teste,*

descerne, & le baiser en faisant les fermens requis. Id ipsum statuitur in Andegavensi art. 138. in Cenoman. art. 150. & in Pictavensi art. 113. Formulam sacramenti fidelitatis describunt Andegavensis art. 138. & Cenomanensis art. 150.

FIDELITATEM CUM AFFIDATIONE FACERE, non vero homagium, tenetur maritus de dote, quam uxor de priore marito habet, ex Regiam Majest. l. 2. c. 48. §. 10. Ubi *cum affidatione* idem valet, ac *sub fidei vel sacramenti interpositione*, eod. lib. c. 57. §. 10. quo loco dicitur fidelitas præstari dominis à mulieribus & earum hæredibus, sub eadem forma & iisdem verbis, quibus homagium fieri solet. Et cap. 29. §. 3. ejusdem libri: *Femina de jure nullum homagium facere possunt, licet plerumque Fidelitatem dominis suis facere solent.*

¶ FIDELITATES TENERE, f. Sacramenta fidelitatis pro Domino capitali recipere. Charta an. 1205. tu. 8. Spicileg. Acher. p. 224. *Et ego Bernardinus bajulus Domini Regis qui etiam teneo Fidelitates prædictorum castrorum.*

FIDELITATEM, non vero *homagium*, Regi faciunt Episcopi consecrati de Baroniis suis eleemosynatis, seu de Regalibus: ratio est, quia non proprio, sed alieno nomine, scilicet Dei & Ecclesiæ, terras possident & tenent. Vel quia de feudo eleemosynato non fit homagium, ut est in Regiam Majest. lib. 2. c. 64. 65. & apud Bractonum lib. 2. tract. 2. cap. 35. §. 4. Ubi additur, electos in Episcopos ante consecrationem homagia sua facere consuevisse. De sacramento fidelitatis, Regibus ab Episcopis præstito, multa habet Juretus ad Epist. 35. & 190. Ivonis Carnot. Formulæ illius exstant in Privilegiis Ecclesiæ Hamburg. p. 199. 200. in Concil. Duziac. I. part. 1. c. 5. part. 2. c. 32. 33. &c. Porro sacramentum fidelitatis Regi tenentur facere Episcopi *infra 40. dies post susceptionem Regalium*, ut est in Charta S. Ludov. Regis mens. Febr. ann. 1260. pro Episcopo Aurelian. in 30. Regesto Archivi Regii Chr. 471. Vide Jacob Petitum ad Pœnitentiale Theodori pag. 476. 477. Describitur formula hujus Sacramenti in Regesto nigro Castelleti Parisiensis, hisce verbis: *C'est la maniere, & comment les Prelats & gens d'Eglise font ferment de feauté au Roy nostre Seigneur. Il convient ausdits Prelats & gens d'Eglise mettre la senestre main sur le pis, & la dextre sur le livre & l'estole au col. Vous jurez sur les saintes Evangiles de Dieu & par vos ordres, que vous serez loiaux & feaux au Roy de France, nostre Seigneur, qui cy est, & à ses Successeurs Roys de France, son honneur, son Estat, son corps, ses membres, & son heritage, vous lui garderez comme *[sic]* toutes personnes, qui peuvent vivre & mourir, & se conseil vous demande bon & loyal, vous lui donnerez, & se le sien vous dit, vous lui celerez, & ainsi vous le jurez. Et puis doit le Prelat baiser le livre.* Hodie vero paulo aliter concipitur.

Sed & Presbyteri omnes fidelitatem tantum, non vero hominium faciunt dominis Laicis, etiam de propriis feodis. Concilium Claromontanum, & Epistola Synodi Rotomagensis ann. 1095. apud Ordericum Vital. lib. 9. pag. 722. *Nullus Presbyter efficiatur homo Laici, quia indignum est, ut manus Deo consecrata mittantur inter manus non consecratas: quia est aut homicida, aut adulter, aut cujuslibet criminalis peccati obnoxius. Sed si feudum à Laico Sacerdos tenuerit, quod ad Ecclesiam non pertineat, talem faciat ei Fidelitatem, quod securus sit.* [Sigebertus ad an. 1176. *Episcopi vero & Abbates homagium non fecerunt, sed sacramento se constrixerunt.*]

Formulam sacramenti fidelitatis sex includere supra attigimus, ex Charta an. 1247. videlicet *incolume, tutum, utile, honestum, facile, possibile.* Quod ex Epistola 101. Fulberti Episcopi Carnotensis fluxisse probabile est, quæ inserta à Gratiano 22. q. 5. de Forma, in qua hæc ille scribit ad Guillelmum Aquitanorum Ducem: *De Forma Fidelitatis aliquid scribere monitus, hæc vobis, quæ sequuntur, ex librorum auctoritate notavi: Qui domino Fidelitatem jurat, ista sex in memoria semper habere debet: incolume videlicet, honestum, utile, facile, possibile. Incolume videlicet, ne sit domino in damnum de corpore suo. Tutum, ne sit ei in damnum de secreto suo, vel de munitionibus, per quas tutus esse potest. Honestum, ne sit ei in damnum de sua justitia, vel de aliis causis, quæ ad honestatem ejus pertinere videntur. Utile, ne sit ei in damnum de suis possessionibus. Facile, vel possibile, ne id bonum, quod dominus suus leviter facere poterat, faciat ei difficile: neve id, quod possibile erat, reddat ei impossibile. Ut autem Fidelis hæc nocumenta caveat, justum est, sed non ideo sacramentum meretur. Non enim sufficit abstinere à malo, nisi fiat, quod bonum est. Restat ergo, ut in eisdem sex supradictis consilium & auxilium domino suo fideliter præstet, si beneficio dignus videri vult, & salvus esse de Fidelitate quam juravit. Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere debet; quod si non fecerit, merito censebitur malefidus, sicut ille, si in eorum prævaricatione vel faciendo vel consentiendo deprehensus fuerit, perfidus & perjurus.* Quorum quidem sex verborum explicatio inserta iisdem habetur verbis in homagio an. 1296. apud Columbum lib. 3. de Episcop. Vasion. n. 26. Adde alium an. 1246. apud Sammarthanos in Episcopis Aptensibus. Huc etiam referri possunt Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 5. *Omnis homo fidem det domino suo de vita & membris suis, & terreno honore, & observatione consilii sui per honestum, & utile, fide Dei salva, & terræ Principis salva, &c.* Vide Glanvillam lib. 7. cap. 18. Rastallum in V. *Homage*, & Spelmannum in V. *Fidelitas.* In Statutis antiquis Cartusiensib. part. 2. cap. 32. §. 2. *Nolumus, quod domus nostri Ordinis recipiant homagia, sed Fidelitates fide & juramento vallatas.*

☞ Huic veteri sacramenti fidelitatis formulæ, quam *bardis Longobardisque hominibus dignam* vocat Hotomannus, alia successit, in qua omissis iis sex verbis, horum tamen tacita fiebat mentio in hunc modum: *Omnia & singula adimplebit … & observabit quæ in Capitulo de Forma antiqua & nova sacramento Fidelitatis comprehenduntur*, ex Charta homagii an. 1480 inter Schedas Præsid. *de Mazaugues.* Vide Salvaingum de Usu feud. cap. 4. & lib. 2. de Feud. tit. 5. 6. & 7.

☞ Alia erat formula fidelitatis quam Decani rurales Archidiaconis præstabant de conservando eorumdem jure. Hujus fidelitatis meminit Charta an. 1205. è Chartular. Meld. *Talem ordinacionem fecimus, quod rurales Decanos Meldensis Episcopus, Archidiaconis inconsultis, possit eligere, instituere & mutare, salva tamen Fidelitate quam de conservando jure Archidiaconorum consueverunt præstare.* Fidelitatem quoque exigebant beneficiorum ecclesiasticorum patroni ab iis in quos ea conferebant. Charta an. 1177. ibid. *Set antequam curam animarum ab Episcopo percipiat, ad nos mittetur facturus nobis Fidelitatem in nostro capitulo, quod nullam irrogabit vel consentiet irroganti nobis injuriam vel dampnum super rebus quas in parochia ejus habemus.* Eam denique Jurabant Capellani Parochis in quorum di-

strictu capellaniam possidebant. Charta an. 1216. ibid. *Capellanus per Episcopum institutus jurabit in institutione sua Fidelitatem presbytero de Limogiis de jure parochiali ejusdem eidem in omnibus conservando.*

¶IN FIDELITATE DEI ET S. PETRI PLACITARE. Litteræ Seguini Condomensis Abbatis to. 2. Gall. Christ. inter Instr. col. 443. *Ex integro dedit super altare S. Petri ... ita ut S. Petrus cum suis proprie in dominio in perpetuum possedisset .... ut si .... ipse Comes .... vim vellet inferre ...., vel ulla occasionis intentione placitum commovere, ipsi in Fidelitate Dei & S. Petri Placitarent, & si opus esset, & contra omnes defensarent*; hoc est, ni fallor, sub protectione & tutela Dei & S. Petri.

¶FIDENTIALIA, Sponsalia, Gall. *Fiançailles.* Statuta Synodalia Ecclesiæ Constantiensis cap. 60. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 821. *Non fiant sponsalia sive Fidentialia cum repentalitiis* (sic vocabant mulctam pecuniariam) *quia libera debent esse matrimonia, nec metu pœna adstringi.*

¶FIDENTIARIUS, Familiaris, amicus. Chartul. Ecclesiæ Auxitanæ cap. 77. de Clodoveo Rege Franc. *Eique tum per se, tum per Fidentiarios suos crebrius & effusius suggerere & insinuare cepit.*

FIDES, quæ & *Fides Catholica*, de qua est titulus in Cod. Th. & Justin. Lactantio lib. 4. de Vera sapient. cap. 30. extremo, Ecclesia Catholica dicitur esse *Domicilium fidei.* Ipsi fideles *Domestici fidei* appellantur à Patribus, uti alibi docuimus. In veteri Inscriptione Emeritæ, Constantinus Mag. dicitur *pacis & justitiæ cultor, publicæ quietis fundator, Religionis & Fidei auctor.*

¶FIDES, nude pro Fidei formula, in Vita S. Eligii inter Fragm. de Rebus Gestis Dagoberti I. Reg. Franc. apud Duchesn. tom. 1. pag. 631. *Edidit* (Martinus PP.) *contra hæreticos Fidem magnifice, valde, atque accurate, quam etiam cum subjuncta epistola Galliarum partibus destinavit.*

FIDES CHRISTIANITATIS. Charta Fulconis Comitis Andeg. *Et promittit, & dedit Fidem Christianitatis in manum Teberti Præpositi, quod nunquam foderum clamaret.* Vide *Christianitas.*

¶FIDEM BRACHIO DARE SACRAMENTO, Duellum indictum & juratum tenere. Charta an. 1056. apud Mabill. to. 4. Annal. pag. 564. *Paratus aut calidi ferri judicio secundum legem Monachorum per suum hominem id probare, aut scuto & baculo juxta legem secularium defendere.* Cum duellum prætulisset Vicecomes, *obtulit Abbas hominem S. Albini, qui & sacramento fidem faceret, & Sacramento Fidem Brachio daret.*

FIDEM FACERE, Fidem suam de re quavis, verbi gratia de pecunia solvenda, alteri obstringere; in Lege Salica tit. 53. & 54. Edit. Heroldi: *S'obliger envers quelqu'un.* Charta Chlodovei III. Regis, edita à Mabillonio: *Sicut fuit judicatum, ut in exfaido & fredo solidos quindecim pro hac causa Fidem Facere debirit, &c. Sacramento Fidem Facere*, in Lege Ripuar. tit. 58. §. 21. tit. 66. §. 1. *Manu Fidem Facere*, apud Gregor. Turon. de Glor. Confess. cap. 68. *Fidem in manum alicujus dare*, apud Dodechinum in Chron. an. 1158. Precaria Hadoindi Episcopi Cenomanensis: *Et si negligens aut tardus de ipso censu apparuero, Fidem exinde Faciam, & ipsum monasteriolum tempore vitæ meæ non perdam.* Alia Precaria Meroli Episcopi Cenomanensis eadem ferme habet in Actis Episcopor. Cenomann. pag. 208. [Vide Vitam Aldrici Episc. Cenoman. pag. 155. 158. 160. 161. 170.]

¶PER FIDEM BENEFICAM RENUNCIARE, Formula renuntiationis, qua quis profitebatur se ultro & bona fide renuntiasse certis privilegiis quibus in jure uti licebat. Charta an. 1264. ex Archivis Sangerm. *Henricus Chauçon coram nobis constituti se fecerunt & constituerunt plegios, redditores, solutores, & principales debitores, quilibet eorum in solidum; & per fidem Beneficam Renunciant privilegiis crucesignatis & crucesignandis, indulto & indulgendo, omni juris auxilio.*

¶FIDEI-CAPTIO, Sacramentum. Tabularium Calense pag. 77. *Ut hoc ratum permaneret, hoc Fidei-Captione ego Petrus & mei filii confirmavimus, &c.*

FIDES LIGIA. Arnulfus Lexoviensis Epist. 5. ex iis, quæ editæ sunt tom. 13. Spicilegii Acheriani: *Præterea, quod de jure Archidiaconatus hominio mihi & Fide Ligia tenebatur obnoxius.* Vide *Ligius.*

FIDES SALVA, Servata, illæsa. *Fidem Salvare*, Illæsam conservare. Capitulare Ludov. Pii an. 828. cap. 4. *Instruendi sunt, qualiter ipsam Fidem erga nos Salvare debeant.* Infra: *Omnino, si Salvam voluerit suam Fidem & promissionem habere, manifestum faciat.* Annales Franc. an. 789. de Tassilone Duce Bavariæ: *Et Bajoarii cœperunt dicere, quod Tassilo Fidem suam Salvam non haberet, sed postea fraudolenter appareret.* Quo loco Chronicon Reichersbergense, *quod Fidem promissam violasset.* Anna Comn. lib. 14. Alexiad. pag. 428. Δεῖν ἐλογίσαντο τὸν υἱὸν τοῦ Πλαντράτου εἰς σώαν πίστιν ὀμνύειν τῷ αὐτοκράτορι, i. oportere censuerunt, ut filius Bertrandi salvam & integram fidem Imperatori juraret.

FIDEIDONATIONES, de iis, qui invicem sibi *fidem dant* de futuro matrimonio contrahendo. Synodus Cicestrensis an. 1289. c. 29. *Fideidonationes domesticas, etiam de matrimonio contrahendo fieri prohibemus, &c.*

¶FIDEI-MACHIA, Pugna pro fide. Vita S. Abundii tom. 1. Aprilis pag. 91. *At animadvertentes Orthodoxi inanes fucos stantes ad divina præsepia, & non patientes horum perfida contagia, Fidei-Machia opposuerant præsidia.*

FIDEM MENTIRI dicebantur, qui contra *fidem factam*, sacramento firmatam, in dominum insurgebant. Synodus Vermeriensis ann. 752. cap. 9. *Si quis necessitate inevitabili cogente in alium ducatum seu provinciam fugerit, aut seniorem suum, cui Fidem Mentiri non poterat, secutus fuerit, &c.* Annales Franc. veteres an. 778. *Saxones, gens perfida, Mentientes Fidem, egressi de finibus suis, venerunt ostiliter usque ad Rhenum fluvium, &c.* Vita Ludov. Pii an. 833. *Tandem ergo conventum est ... in locum, qui ab eo, quod ibi gestum est, perpetua nominis ignominia notatus est, vocatur Campus mentitus. Quia enim ii, qui Fidem Imperatori promittebant, Mentiti sunt, locus, in quo id contigit, testis nequitiæ in suo nomine remansit.* Annales Franc. Fuld. an. 858. *Illi vero Fidem Mentiti, & Karolo conjuncti, &c.* Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 881. *Perjurioque nefas ulero committentes, mihi Fidem suam Mentiti sunt.* Vide eumdem pag. 495. 534. 657. 881. 922. Galfridum Monemuth. lib. 8. cap. 2. Rodericum Tolet. lib. 4. Hist. Hisp. cap. 10. Huntindonens. pag. 390. Fragmentum de Willelmo Conquestore pag. 30. Gesta Consulum Andegav. ubi de Edelthelo, Petrum de Vineis lib. 1. Epist. 21. pag. 162. lib. 3. Epist. 85. &c.

Fidem igitur *mentiri* dicebatur vassallus, qui fidem hominio promissam domino suo haud servabat. Philippus Bellomanerius cap. 61. *Appel de Foi Mentie est de tele foi, qu'à omage appartient, en tele maniere, que li apeleres mist à son home sus, qui foi*

foi le devoit pas le cefon de l'omage. Deinde exemplum proponit in vassallo, qui adulterium cum domini uxore, quam custodiendam acceperat, commisit. Eudem etiam cap. *Fois & loiatés est de si france nature, qu'ellu doit estre gardée, & especialement à celi, à qui elle est promise: car à l'hommage au promet fere à son Seigneur foi & loiauté.* Unde concludit, vassallum non posse feudum suum deserere, cum à domino ad expeditionem submonetur: nam *ce ne feroit pas loiatés de renoncer el point, que ses Sires s'en doit aider.* Sic porro officium vassalli erga dominum ex hominio observant Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. cap. 197. ita ut si contra peccet, reus sit *Fidei Mentitæ. Es peur ce me semble-il, que il est tenus de non meitra, ne faire metire main sur son cors, ne consentir, ne souffrir à son poeir, que autre li mette, ne ne doit prendre, ne faire prendre, ne tenir aucune chose de son Seignor sans cangié autre son gré, se il ne le fait par l'esgart, ou par la connoissance de la Court de son Seignor, de celle Seignorie, ou son fié est, pour quoi il a fait homage. Ne ne doit home, ne feme, conseiller contre son Seignor, se le Seignor ne le donne à son Conseil. Ne ne doit pour home, ne pour fenme, parole monstrer en Court, se il n'est à son Conseil, de que il se mete en esgart, ou en conoissance de Court, de chose, qui contre son Seignor soit. Ne ne doit porter armes contre son Seignor, se ce n'est avec un autre sien Seignor, à qui il soit tenus de foi ains que à lui. Ne ne doit faire à son escient, ne porchasser la honte ne la damage de son Seigner, ne consentir que autre li face. Ne ne doit à la feme de son Seignor, ne a sa fille, requerre vilainie de son cors, ne souffrir, ne consentir à son escient, ne à son poeir, que autre li face, ce est assavoir de gesir à li charnellement, coment que ce soit, sa ce n'est par mariage, ne à sa sœur, tant come elle est damoisella en son hostel, ne soffrir, ne consentir à son escient, ne à son poeir, que autre li face. Et doit conseillee loyaument à son Seignor à son escient de ce, que il demandera conseil.* Capite sequenti: *Et home doit tant plus à Seignor par la foi, que il li est tenus, que le Seignor à lui, que home doit entrer en ostage per son Seigner getter de prison, se il l'en requiert, ou fait requerre par certain message: & chacun home, qui a fait homage à autre, est tenus par sa foi, s'il treuve son Seignor en besoin d'armes à pié entre ses ennemis, au en leue, qu'il soit en perill de mort, ou de prison, de faire son loial poeir de rementer le, & de rejetter la de celui peril: & se il autrement ne le peut faire, il doit donner son cheval, ou sa beste, sur quoi il chevauche, se il la requiert, & aider à le mettre sus, & aider le à son poeir à son cors sauver. Et qui faut à son Seignor des avant dites choses, il Ment sa Foi vers son Seignor, & se le Seignor l'en peut prover par recors de Court, il pora faire de lui, & de ses choses, come home attaint de Foi Mentie. Et qui fait aucune desdites choses por son Seignor, le Seignor est tenus par sa foi de delivrer le à son loial poeir celui ou ceaus de ses homes, que il a mis en ostage pour sa delivrance, & ce celui, ou ceaus de ses homes, qui le mentent, come est dit cy-dessus, sont poar achaison de ce pris & emprisonnés. Il est tenus à son Seignor d'entrer pour lui en ostage, poar dethe, & en plegerie de tant vaillant, comme le fié, que il tient de lui vaut, & dequoi il est son home, vaudroit raisonnablement à vendre par l'assise. Et qui ce defaut à son Seignor, je crois que il doit perdre le fié à sa vie, que il tient de lui, &c.* Cap. 209. *Se home Ment sa Foi vers son Seignor, & le Seignor à son home, & il l'occist, ou fait occire, ou pourchasse sa mort, au la consent, ou la seuffre, se il la seit, & la peut garder, & deffendre, se il ne l'a fait à son poeir, & se il faire ne le peut, que il au mains le garnisse au plutot que il pora, peur garder sen, ou se il le prent, ou fait prendre; au pourchasse, ou consent, ou seuffre, que il soit pris par ses ennemis, se il peut deffendre, ou garder, se il ne le fait à son poeir, & se il faire ne le peut, que il l'en guarant par soi, ou par autre le plustost que il pora. Ou se il le tient, ou fait tenir en prison, ou seuffre, que autre le tiegne: si il l'en peut getter, & il ne le gette à son poeir, ou à bone foi. Ou se il le fiert par ire, ou fait ferir, ou consent, au seuffre, que il soit ferus, ou laidis, & le peut deffendre, & il ne le fait à son poeir. Ou se il li court sus, ou fait courre pour mettre main en son cors, ou en des choses de la Seignorie & celle, dont il est son home, au peut li desheriter, tout ne le fait-il, ou se il le fait faire, ou ce il li met sus, qu'il a esté ou veaut estre mesprenant vers lui de sa foi, ou que il fist trahison vers lui, ou pourchassé, au souffri, au consenti, au sot, ou ne le garda, ou au mains ne l'en garnit, ou aucune autre maniere de trayson, ou de Foi Mentie li met sus, & il ne l'attaint, si come il est devisé en l'autre chapitre, que le Seigner peut son home attaindee de sa foi, au l'om son Seignor. Ou il gist charnellement à sa fille, ou la requiert de folie, ou li porchasse pour autre à faire. Ou se il quiert, au fait pourchasser l'une des choses avant dites à la fille de son Seignor, ou à la seur, tant come elle est damoiselle en son hostel, ou seuffre, au consent, que autre le face, se il peut destourner, & il ne le fait, ou au moins n'en face son poeir. Et de laquel des choses dessus dites, que l'un mesprent vers l'autre, il Ment sa Foi.*

Ex quibus patet, *fidem mentiri* etiam dominum, si quam vassallo hominium facienti, pollicitus est, non servaverit: quia fidem uterque secundum diversa domini ac vassalli officia pollicetur, vassallus domino, dominus vassallo. Unde in vetere Poemate vernaculo *le Roman de Garin*, cum Garinus Pipinum convenisset, ut Harderico Suessionensem Comitatum, quem ab eodem Pipino tenebat, auferret, Pipinus reponit:

Ne m'enseignez pas à ma Foi Mentir,
Ja sa les jors, Hardres de moi la tint.

[Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Trop l'en engigna ce poisse moi,
Leidement li Menti sa Foi.]

Quod vero spectat ad pœnam fidei mentitæ, quam incurrit vassallus, sic ea exprimitur in iisdem Assisiis eodem capite: *Se le Seignor attaint son home de Foi Mentie, il est enchehen en sa merci de cors & de Fié, & de quanques il a. Et se il veaut avoir droit, & il lu requiert à sa Court, que elle li conoist, quel droit il en doit avoir, je cuit que la Cour esgardera que il peut faire de son cors justice, selon ce que le mesfait sera de trayson, ou de Foy Mentie, & qu'il peut son fié & toutes les autres choses prendre, & faire en, come de chose de traitour & de Foi Mentie.*

Sed & quam *fidei mentita* vicissim incurrit dominus, ita ibidem pœna recensetur: *Se l'home attaint son Seignor en Court, qu'il ait mespris vers lui de sa foi, & il l'en requiert à avoir droit par esgart, ou par conoissante de Court, je cuit que la Cour esgardera ou conoistra que l'home est quite vers lui de sa foi, & a son fié sans service toute sa vie.*

Subdunt eædem Assisiæ, si dominus vassallum, ac vicissim vassallus dominum, de fide mentita conveniant, quam probare non possunt, non probantem pœnam fidei mentitæ incurrere, ac judicium de fide mentita à Paribus Curiæ fieri debere. Eædem Assisiæ cap. 211. *Qui ment sa Foi l'un à l'autre, celui à qui l'on la ment, sera quite de sa foi qu'il doit à celui qui li a sa Foi Mentie: &*

celui qui la ment, n'est mie quite portant, ains est aussi bien tenus come devant.

In Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 53. vassallus de fide mentita interpellatus à domino litem ei movere non potest, donec se purgaverit: *Si dominus de felonia, vel Fide mentita compellat hominem suum, non respondeat quibuslibet implacitationibus ejus, donec quietus sit.* Vide, quæ de formula: *Sine mefacere, & sine Fidem mentiri*, adnotavit vir clarissimus & summæ eruditionis Dionysius Salvaingus Boissius lib. de Usu Feud. cap. 18.

FIDEMENTITUS, Perjurus, qui *Fidefragus* in Speculo Saxonico lib. 1. art. 40. *Fides sua fraudator*, in Capitulari Francoford. ann. 794. c. 1. Le Roman de *Garin:*

Et dist la Dame, Vos i avés menti,
Come traitres, parjures, Foi menti.

In Assisis Hierosol. cap. 62. in iis, qui *garandiam ferre* non possunt, ponuntur *les Fois mentis.*

FIDEMANTIROSUS, in Foris Alçaconensib. æræ 1267. *Testimonia mentiriosa, & Fidementiroso pectet 60. solid.*

MENTIRE, nude, *pro fidem mentiri.* Charta Abbonis pro fundatione Monasterii Novalicensis ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ f. 60. *Et illa portione, quem de Maurengo Clerico pro sua infidelitate, quod nobis Mentivit, & per verbo dominico conquisivimus, dum & ipse nobis mentitus fuit.* Hincmarus Opusc. 60. p. 832. *Ab Imperatore defecit, & illi Mentitus, ad Lotharium confugit.* Abbo lib. 2. de Bell. Paris.

Nuncius interea Regalem concutit aurem,
Gallia quod Mentita sibi sit.

Historia Translat. S. Sebastiani n. 91. *Ad locum sic forte venitur, qui ex eventu rupta fidei, & sacramentorum, Mentitus-campus extunc appellatur.* Eadem habet auctor Vitæ Lud. Pii loco supra allato. Vide to. 3. Hist. Franc. pag. 891. Annales Fr. Loisellii tom. 2. Hist. Fr. p. 761. &c.

FIDES FRACTA, Fides mentita, *Fidefragium.* Gloss. Gr. Lat. Ἀγνωμονῶ, *Tergiversor, Fidem solvo, Fidem rumpo.* Vetus Notitia judicati apud Perardum in Burgundicis p. 35. *Et si Autardo jam dicto Maurino non repræsentaret, faciat partibus Fredelono pro Fide fracta, sicut Lex est.* Vide Speculum Saxon. lib. 1. art. 40. *Fidem Frangere*, habent etiam JC. in l. 10. D. de In jus vocando, & in leg. 2. Cod. de Hæred. vel act.

FIDEFRAGUS, in Speculo Saxonico lib. 1. art. 40. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fidefragus, Brisefoy.*]

FIDEFRAGIUM, Perjurium, in Legibus Hungaricis, fides fracta, mentita. Charta Sigismundi Imp. ann. 1415. apud Pontanum lib. 9. Rerum Danicar. *Multasque alias felonias contra hujusmodi fidelitatis debitum, nec non Fidefragia & traditiones ipsi domino feudi commiserint.*

FIDES LÆSA, Idem quod *Fidefragium.* Rogerus Hovedenus in Ricardo I. pag. 692. *Appellavit Conradum Marchionem de Fide læsa, & de perjurio, & de proditione facta adversus Regem.* Et p. 758. *Dominus noster Rex Franciæ calumniatur te de Fide læsa & perjurio, quia jurasti & fidem dedisti, quod venires huc ad colloquium.* Matth. Paris an. 1247. *Lites de Fidei læsione & perjurio prohibentur à Rege, quando super his conveniuntur laici coram judice Ecclesiastico.* Epistola S. Thomæ Arch. Cantuar. apud Baron. an. 1167. *Quod non liceat Episcopo coercere aliquem de perjurio, vel Fide læsa.*

¶ FIDES MANUALIS, Quæ manu in alterius manum posita præstatur. Charta ann. 1383. tom. 2. Hist. Meld. inter Instr. pag. 242. *Quod autem dictum est in isto articulo de Fide manuali & juramento.*

FIDES VIOLATA, in Lege Frider. I. Imper. ann. 1187. apud Conradum Urspergensem. Concilium Francoford. an. 794. c. 3. de Tassilone Duce Bavariæ: *In quibus fraudator Fides sua extiterat.*

¶ FIDES, Præstatio, tributum. Chartular Latiniac. *Nullus mercator non debet dare Fidem ad exitum porta de rebus quas portat vel mutat, nisi de fourura & armatura ferri.* Vide *Fidantia.*

¶ FIDAUS, pro *Finus*, hoc est, purus, Gallice *Fin.* Diarium belli Hussitici apud Ludewig. tom. 6. p. 183. *Item quod vestes superbas non portent nec portare permittant, contra Dominum Deum pretiosas nimis, sicut purpuratas, prætextas, pictas, deargentatas, crotatas, fectas, cingulos argenteos Fideos, & omnes decores seu ornatum pro superbia dispositum.*

FIDIATOR, Fidejussor, Sponsor, Hispanis *Fiador.* Vetus Charta apud Marcam l. 5. Hist. Beneharn. c. 24. *Et ipsi posuerunt Fidiatores Arramon, Arnault, ... & Bernardus de Nay posuit Sicard d'Assat ... utrique in præsentia Gastonis, ut firma sit illa terra emptoribus, &c.* Alia apud eumdem lib. 5. c. 21. *Et si forte denuo querelam renovarent, aut in aliquo violentiam inferrent, per manum unius Fidiatoris centum solid. Morlana moneta solverent, & damnum eis restituerent.* Vide eumdem lib. 4. c. 20. [Chartul. Eccl. Auxitanæ: *Et Leberonto & filius ejus Carbonels firmaverunt & dederunt Fidiatores.* Vide *Fermes.*]

FIDIATURA, Ipsa actio fidejubendi, fidejussio, Hispanis *Fiadura.* Charta Sancii Regis Aragoniæ, apud eumdem Marcam lib. 4. Hist. Beneharn. c. 20. n. 1. *Et si tantum non quæsierit Dominus Galindo stare in mea terra, quod ponunt istum illi Fidiatores in manus meas, antequam aliqua mala faciat, & sedeant soluti de Fidiatura.*

¶ FIDICINARE, λυρίζειν, Canere lyra. Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerm.

FIDICULA, Βασάνου γένος, in Gloss. Gr. Lat. Alibi: Ὄνυχες, οἱ εἰς τὰς βασάνους, *Fidicula.* Gloss. Lat. MS. Reg. *Fidicula, genus tormentorum, sicut lamina.* [Gl. Lat. Gall. Sang. *Fidicula, Petite corde, ou une maniere de tourment.*] Ita Isidorus & Papias *ungulas* cum *Fidiculis* confundunt. Præterea observat Contius in lib. ad Leges Majestatis, Græcam metaphrasim in l. Nullus, Cod. ad Leg. Jul. Majest. *Fidicularum tormenta vertisse ungulum pœnam.* Iso Magister in Glossis: *Fidicula, funes ad flagellandum. Quamvis Fidicula à fidibus dicatur: in hoc tamen loco* (Prudentii) *significat ungulas, vel genus tormenti, quo rei in eculeo suspensi torquentur, ut fides & veritas inveniatur.* Ibidem: *Fidicula genus tormenti, vel ferri subtilissimi, quo incidebantur Martyres.* Certe *Fidiculæ* veteribus videntur fuisse chordulæ seu funes, quibus rei distendebantur. Suetonius in Tiberio cap. 62. *Ut veretris delegatis Fidicularum simul urinæque tormento distenderet.* Valerius Maximus lib. 3. *Fidiculas laxavit, solvit eculeum.* Vide l. 1. & 2. Cod. Th. de quæstion. [& Hierolex. Macri in hac voce.]

FIDICULINA, Ὄργανον βασανιστήριον, in Gl. Gr. Lat.

¶ FIDIUXOR, pro Fidejussor, in Placito an. 862. to. 2. Hist. Occitan. inter Instr. col. 114. *Ibique eum supradictorum judicio præsentavit Duvigildus scripturam & suum auctorem, nomine Petrone, qui ipsius res & legibus autoriare debeat, sicut ille & Fidiuxorem datum habebat.* Occurrit ibid. col. 76. in Instr. ann. 842.

FIDUCIA, JC. est, cum res aliqua, mutuandæ pecuniæ gratia, mancipatur, vel in jure ceditur. Gl. Lat. Gr. *Fiduciatus*, ὑποθέμενος. *Fiduciat*, ὑποτίθεται. *Fi-*

ducia, ἀντίχρησιν, ὑποθήκην, ἐνέχυρον. Gloss. Gr. Lat. Ὑποθήκη, *Hypotheca, obligatio, Fiducia*. Ὑποθηκιμαῖος, *Fiduciarius*. Sic *Fiduciam* pro *hypotheca*, usurpant Sidonius lib. 4. Epist. 35. & alii passim, quos laudat Salmasius de Modo usurar. p. 590. & seq. & 686. & lib. de Usuris p. 69. *Rem in Fiducia ponere*, in Edicto Rotharis Regis tit. 62. §. 4. pignori dare. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fiducia, fiance. Fiducialis, fiable*. Charta ann. 1214. *Debetis vos aut vestri homines accipere Fiduciam cum uno de nostris bajulis, & placitare ipsum placitum cum illo bajulo ... accipiat noster bajulus ipsam Fiduciam per vos & per nos*.] Will. *Guiart* in Hist. Franc. MS. an. 1202.

Vint Robert li Quens d'Alençon
Sa terre rendre au Roy de France,
Son homme devint par Fiance.

Idem in Ludovico VIII.

Après la prese des Fiances,
S'en vint li Rois de France en arriere. . .

☞ *Fiduciam*, quæ Gallice *Fiance* redditur, atque in pluribus hominiorum formulis occurrit, interpretatur D. *Brussel* de Usu Feud. l. 2. c. 10. Consilium quo vassallus Dominum suum juvare tenetur in placitis: quod aliis verbis, *sequi & juvare dominum de placito*, dicebatur; nec alia notione intelligendam censet vocem *Fiance* apud Guiartum mox laudatum, sed hoc non ita certum videtur ut de sacramento fidelitatis recte accipi non possit.

FIDUCIA, Fidejussor, qui fiduciam præstat, in Charta ann. 1204. in nupera Concilior. Rotomagensis Ecclesiæ Editione pag. 177. Tabular. Absiense: *Insuper etiam dederunt tres Fiducias, ... ut defendant idem pratum fratribus Absiæ, si ipsi defecerent*.

FIDUCIA, Fides, fidelitas, sacramentum fidelitatis. Petrus Tudebodus lib. 2. Hist. Hierosol. pag. 781. *Cui dixit Imperator, ut ejus homo fieret, & Fiduciam ei faceret, quemadmodum Boemundus, & alii Principes fecerant*. Vetus Charta apud Gariellum in Episcop. Magalonensib. p. 134. *Guillelmus Sibyllæ filius Montispessulani dominus in Ecclesia S. Petri apud Magalonam, & super altare S. Nicolai, more solito, Joanni Magalonensi Episcopo ... Fiduciam fecit, fidemque clientelæ sacramento obstrinxit*. [Conventio facta inter Philippum August. Clericos & Barones apud de Lauriere tom. 1. Ordinat. Regum Fr. p. 39. *Primum capitulum est quod Clerici trahant causam feodorum in curiam Christianitatis, propter hoc quod dicunt quod Fiducia, vel juramentum factum inter eos inter quos causa vertitur, & propter hanc occasionem, perdunt domini justitiam feodorum suorum*.]

¶ FIDUCIA, Tutela, protectio, *salvagardia*. Præceptum Caroli M. pro Hispanis, tom. 1. Capitul. col. 500. *Demandamus ut neque vos neque juniores memoratos Hispanos nostros, qui ad nostram Fiduciam de Hispania venientes*, &c.

¶ FIDUCIA, Vis, efficacitas. Epist Philippi I. ad Bernardum Majoris Monasterii Abbat. an. 1093. *Nunc obnixe deprecor ut me, licet immeritum, deinceps in orationibus vestris suscipiatis, quatinus per eas in præsenti & in futuro merear adjuvari: confido enim quod magnam apud Deum habent Fiduciam*.

FIDUCIARE, Pignori aliquid dare. Vetus Inscriptio Monumenti Romæ: *Ea conditione, ne Fiducient, ne vendant, neve aliquo genere id sepulcrum, sive monumentum, & alienare ulli potestas sit*. Paulus lib. 3. Sentent. tit. 7. *Rem legatam, si testator postea pignori, vel Fiducia dederit*.

INFIDUCIARE, Papiæ: *Impignorare, pro pignori dare*. Occurrit hac notione in Lege Longob. lib. 2. tit. 29. §. 2. Charta Sicardi Principis Beneventani in Chronico S. Sophiæ: *Resillas, ... quas Aliolibet homo Infiduciatas, aut in pignus tenuit à servis nostri Palatii*: Capitula data Presbyteris c. 9. edita à Baluzio in Appendice ad Capitul. *Nullam habeat potestatem quolibet modo alienandum, neque Infiduciandum, neque venundandum*, &c. Charta ann. 1053. apud Puricellum in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ p. 429. *Alicui dare, vel commutare, seu libellare, vel venundare, aut in beneficium dare, sive per pignus Infiduciare*, &c.

FIDUCIARE, Per fidem suam promittere, fidem suam veluti *Fiduciam*, aut pignus obligare. Ugutio: *Fiduciare, Fiduciam præstare, quod vulgariter solet dici Affidare*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fiduciare, Fiencier, asseür*.] Contin. Aimoini l. 5. c. 56. *Deinde ipse apud Castrum Moretum Regi obviam veniens, et Fiduciavit, quod Communia deinceps non consentiret*. [Concil. Arvernense an. 1095. cap. 9. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 123. *Hoc etiam est in pace Domini, quod si quis Baronum violaverit Domini pacem; Comes & omnes alii eant super eum, si Archiepiscopus eos submonuerit, & hoc Fiduciavit Archiepiscopus & Comes & omnes alii*. Charta Ludovici VII. ann. 1165. ex Chartul. Monast. Montis-Martyrum: *Hanc summam coram nobis Fiduciaverunt se reddituros*. Charta Archembaldi de Borbonio anni 1200. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. pag. 1028. *Quod ego juravi super Sacrosancta, & Fiduciavi cari... mo domino meo Philippo Franc. Regi*.] Littleton sect. 514. *Les 12. Chevaliers Fieron lour serment*, &c. Le Roman de Garin MS.

Et il li a Fiancé & plevi.

Alibi:

Aingois li fait Fiancer & plevir
Que son Segnor enportera deci.

Chron. Flandr. c. 69. *Et fu la paix confermée entre les deux Rois de France & d'Angleterre, & Fiancée des deux parties*. Et cap. 71. *Et pource s'Entrefiancerent, que jamais ne departiroient l'un de l'autre*.

¶ FIDUCIARIUS, Etiam cum de beneficiis Ecclesiasticis agitur aliquando nihil turpe sonat. Testis est Claudius Espenceus Theologus Paris. qui an. 1565. Vitam S. Godonis metrice edidit. In præfatione enim scribit se id operis aggressum grati animi causa, quod scilicet S. Godonis *sacratum beneficium aliquot annos sibi commendatum Fiduciarius administrasset*. Ubi *Fiduciarius* idem esse videtur ac *Commendatarius*.

¶ FIDUCIARIUS, *Feaulx*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Fidelitatis sacramento obstrictus. Bodinus de Republ. lib. 1. c. 9. pag. 107. *Immunes à vectigalibus esse, ac semper fuisse Fiduciarios, argumento est quod, qui à nobis vassallus Langobardorum legibus Leude appellatur, qua vox liberum significat. Aldius autem ex justa servitute manumissus*.

¶ FIDUCIARIUS, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Qui rem aliam fiduciatim accipit, i. in fiducia & tutela*.

¶ FIDUCIATUS, Fiduciam habens. Vita S. Godehardi to. 1. Maii p. 510. *Sancta ejus opinione Fiduciati, simul cum infirma concite properabant*. Le Roman de la guerre de Troyes MS.

De ce soies seurs & fis,
Que en la terre sejornerons.

¶ FIDUNCULUS, Πιστός, Cui fides habetur. Gloss. Lat. Græc. Sangerman.

¶ FIDUS, Notarii scriba, Gall. *Clerc de Notaire*. Instrum. Societatis ad Regnum Siciliæ pro Jacobo de Borbonio ex cod. MS. Bibliot. Coislin. *Et ego Lucas de Comite de Neapoli publicus ... Notarius ... rogatus interfui, itaque omnia sic fieri vidi, & per meum*

Fidum me ad alia negotia occupato fideliter scribi feci.

¶ FIDUSTUS, Maximæ fidei, apud Festum.

¶ FIEDICUS, *Propheta*, in Glossis Sangerman. MSS num. 501.

¶ FIENDUS, pro *Faciendus*, apud Paschasium in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 234. *Erat ergo discretio tua in nullo... exorbitans à proposito, facilitate complendi singulis expedita; generaliter vero Fiendi cunctis congrua.* Occurrit præterea apud Murator. to. 12. col. 497. Gassendum in Notitia Eccl. Diniensis p. 155. & Ludewig. to. 5. p. 543.

¶ 1. FIENS, Vox veteris Gallici, hodie *Fiente*, Fimus. Index utensilium de Ruminiaco in Tabulario S. Cornelii Compend. *Una caldeira & unum rotherium, dua furcha à Fiens.* Gall. *Fourche a famier.* Litteræ an. 1348 inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 97. *Que nulz de quelque estat que il soit, ne soit si hardiz de mettre ou faire mettre fuerres, Fiens, boes, curenres ne autres ordures sur les carreaux du Roy.*

¶ 2. FIENS, pro *Factus*, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. pag 69.

FIERADUCA, Vestis species. Statuta Massiliensia MSS an. 1276. *Garnachia, sive Fieraduca, sine rugis.*

FIERBOTE, Lignum necessarium ad ardendum, quod Lege communi quis potest percipere in terris aut prædiis sibi legatis aut concessis, dummodo necessarium non excedat, tunc enim vastum committeret. Rastallus. Vide *Lignagium*.

¶ FIIRE, pro *Fieri*. Vide in *Fitur*.

¶ FIIRENTUR, pro *Fierent*, apud Ludewig to. 5. pag. 306. in Diplomate Sigismondi Imperat. an. 1343.

FIERI pro *Esse*, usurpari ab Interprete S. Irenæi notat Billius lib. 1. Observat. cap. 33.

FIERTO. Vide *Ferto*.

¶ FIESSUM, idem quod Proprium ut videtur, sed unde? Charta Childebramni Comitis pro Monasterio S. Petri de Ysodro an. 817. vel 832. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Chr. col. 46. *Quidquid in ipsa vicaria Ysodro in Fiessum habere & de genitore meo Dibilungo Comite quondam à legitima hereditate pervenit ad me... totum ad integrum Ysodro ad jam dictam Abbatiam Religiosarum cedo.* Crederem esse *Feudum*, Gall. *Fief*, si hæ voces tum fuissent in usu.

FIETA, Mensura liquidorum. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 10. *Fieta una vini similiter datur eis.*

¶ FIETUR, pro *Fiet*. Vide in *Fitur*.

¶ FIETWITA. Vide *Fithwita*.

FIFBURGENSES. Vide Somnerum in Gloss. Saxon. V. *Fif burhingas.*

FIFFULS, Mensuræ frumentariæ apud Anglos species. Monasticum Anglic. to. 1. p. 149. *Et in eisdem festivitatibus singulos Fiffuls de frumento ad wastellos de granario.* Infra: *Habere debent Monachi singulos Fiffuls de granario ad wastellos.*

FIGERALIS. Charta an. 1250. Garciæ Examinii locum tenentis in Cuissa pro D. Infante Petro Portugall. *Versus Raphalem & versus Figeralem tuum, sicut includitur.*

¶ FIGERE, Finiri, desinere, terminari. Contractus inter Monasteria S. Facundi & S. Petri de Exlonza in regno Legionensi to. 3. Concil. Hispan. p. 153. col. 2. *De prima parte qua discurrit de Gallecuellis & Figes in termino de Elena... Quarta vero pars de termino de valle Farcello & Figet in valle de Elena.*

¶ FIGHWITHA. Vide *Fithwita*.

¶ FIGIDA, *Tela, quod omnibus sint contraria, a Figendo.* Papias in MS. Bituric. Ibidem: *Figida, Saturnia stella, quod omnibus sit contraria.* Sed hoc posteriori significatu, non *Figida*, sed *Frigida* legendum suadet Virgilii versus 336. Georg. 1:

Frigida Saturni quo sese stella receptet.

Cum autem ait, stellam hanc omnibus esse contrariam attendit illud Propertii 4. 1. 84.

Est grave Saturni sidus in omne caput.

¶ FIGMENTARE, *Fingere, simulare*, Ugutioni.

¶ FIGMENTARIUS CANTOR, Poeta. Acta S. Hoarvei MSS. *Harveanus in sena industria, plurimarumque linguarum peritus, sed Cantor Figmentarius erat. Novos enim fingebat cantus rythmicis compositionibus, quibus imponebat neumatum modos antea inauditos qui quamvis in voluptuosi Regum degeret curiis, & inter aulicos delectabiles & jocundus jocularis, tamen metuebat semper Dominum.*

¶ FIGMENTER, Ficte, falso, *Figmenter magis quam sapienter responsum præcedenti tractatu fecerunt*, in Sententia an. 1319. inter Instrum. to. 1. Annal. Tolos. D. *La Faille*, pag. 102.

¶ FIGMENTUM, Simulatio, prætextus, ficta ratio, *Feignemens*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Litteræ Philippi Reg. Franc. an. 1275. to. 3. Ordinat. p. 62. *Nec in de cætero aliquam exactionem sub converto vel Figmento mutui vel alterius fraudis imponent.*

¶ FIGUA, Ficus, Gall. *Figue*. Cod. MS. redditaum Episcopatus Autissiod. *Res qua non debent paagium, Figuo, amigdala, risus, dates, &c.*

¶ FIGUAIDA. Ottonis M. Diploma pro Monast. Farfensi, apud Murator. to. 2. part. 2. col. 477. *Concedimus quoque similiter omnia communia pascua, hoc est, Figuaidas.*

¶ FIGULATIO, Fictio, formatio. Tertull. de Carnis resurrect. c. 5. *Totam hominis Figulationem Deo nostro cedunt.* Rursum utitur lib. de Anima c. 25.

¶ FIGURA JUDICII, Juris formula, præscripta judicandi ratio, Gall. *Formalité*. Declaratio Episc. Æduensi facta à Priore S. Symphor. an. 1395. in Chartul. Æduensi: *Super suis pluribus excessibus & delictis, de quibus cognovit & cognoscere visus fuerat in Figura Judicii, & per modum processus ordinarii articulis datis pro parte Procuratoris sui... factam in scriptis & in Figura Judicii ac in modum jurisdictionis ordinariæ, &c. Sine Figura Judicii & absque omni juris solemnitate*, apud Acherium Spicil. to. 9. p. 236. & to. 10. p. 226. *Sine strepitu & Figura Judicii*, apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. pag. 472.

FIGURALITAS, Figuratio, tropologia. Fulgentius Placiades de Virgiliana Continentia: *Ergo sub Figuralitate historia plenum hominis monstravimus statum.*

FIGURALITER, pro *Figurate*, ἐσχηματισμένως, in Gloss. Gr. Lat. *Figuranter*, dixit Diomedes Grammat. lib 1. [*Figuraliter*, Tertull. de Test. animæ cap. 2. Aug. de Genesi ad litt. lib. 1. Sidon. lib. 8. Epist. 14.]

¶ FIGURARE, Rei alicujus figuram & signum esse. Epist. Evantii inter Concilia Hispan. to. 3. pag. 87. *Otium Sabbathi negligimus, quia propter illam futuram requiem, quam istud Sabbathum Figurat, &c.*

¶ FIGURATIVUM. Annal. Nuvcsienses apud Marten. to. 4. Ampliss. Collect. col. 597. *In eodem sacello Missam de B. Virgine in Figurativo quotidie decantari suis sumptibus ordinavit*; id est cum notis.

¶ FIHTWITA. Vide *Fuhtwita*.

¶ 1. FILA, Terræ spatium. Hierolexicon Macri ex Privilegio Caroli M. *Concedimus etiam novem Filas ad salem faciendum.* Et infra: *Alias tres Filas ad salem faciendum.* Vide *Erga* 1.

¶ 2. FILA, Species *Fusta*, seu materiei ligneæ, eadem quæ inferius *Fileria*. Vide locum in *Fusta*.

¶ FILACISTA. Vide *Filausta*.

1. FILACIUM, Filum crassius, quo in Curiis judiciariis brevia & rescripta, trajecta invicem constringuntur, ne pereant, Gall. *Filace* Will. Thorn. *Istud breve est in Filacus Marescalli.* Talium filaciorum custodes Anglis *Filazer* dicuntur, quos ad quatuordecim in *Banco communi* esse testatur Spelmannus. Vide Cowellum. Octavianus *de S. Gelais* in Viridario honoris :

Chables, cordeaux, estoupes, lins, Fillace.

¶ 2. FILACIUM, Rete, laqueus, cassis, Gall. *Filet.* Charta Bernardi de Turre apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. pag. 784. *Quod dictum est superius, quod dicti homines possint capere lepores & cuniculos in vineis suis, addimus quod hoc faciant sine furto & retibus & Filacus.* Vide *Filatum* 1.

¶ FILACTERIUM, Longa & odiosa oratio. Hac notione Itali *Filatera* dicunt. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 671. *Tunc abiit Miles idem, & cum dictis nobilibus Bitontinis ratiocinans super causa, pluribus hinc inde Filacteriis allegatis, &c.* Vide *Filaterium.*

FILANDERIA, Quæ lanam vel linum in fila dededucit. *Filanderia lana vel lini*, in Consuetud. Tolosæ part. 2.

FILARE, Fila rhombo circumvolvere. B. Odericus de Forojulio in sua Peregrinat. n. 4. *Ibi viri nent & Filant.* [Papias : *Nere, Filare.* Chartular. S. Quintini in Insula p. 123. *Si aliquis Filatrici lanam sub mercede Filandam commiserit.* Vide Goclenii Lex. Philos. & Acta SS. Aprilis to. 2. pag. 274.]

¶ FILASSERE, à Græco φυλάσσειν, Custodire, tueri, servare. Acta S. Frederici Episc. Julii to. 4. pag. 462. *Filassere gregem Dei nequeo, quia lupum à me ipse abigere non valeo.*

FILATERIUM, pro *Phylacterium.* Ugutio : *Filaterium, Membranula vel brevicellus, in quo lex scripta est, & conservatur, quam deferebant ante frontem vel pectus, ut sic viderentur religiosi, &c.* [Gloss. Latin. Gall. Sangerm. *Filaterium, Membret ou breves de jactance, ou de vanité, que les Pharisiens portoient, ou estoit escrite la Loy.*] In Glossa super c. 25. Genes. *Inaures dicuntur Filateria idolorum.* S. Gregor. lib. 12. Ep. 7. *Adulowalde Regi transmittere Filateria curavimus, id est, crucem cum ligno S. Crucis.* Ricardus Prior Hagustald. de Episc. Hagustald. c. 9. *Fecit igitur illam (redditionem) cum quodam pulcro Filaterio, scilicet cruce argentea, in qua Sanctorum ... reliquiæ continebantur.* [Ordinarium Sangerman. inter Instrum. Histor. ejusdem Abbatiæ pag. CLXVI. col. 2. *Hebdomadarius vero Missæ portabit crucem cum duabus Filateriis, & venient processionaliter per navem Monasterii.*] Atque hinc emendandum veterem Interpretem Juvenalis Sat. 3. alibi monuimus : *Nam & niceteria Filateria sunt, quæ ob victoriam fiebant, & de collo pendentia gestabantur.* Perperam enim his ibi editum *fyllateria.* Rectius apud Ugutionem : *Niceteria dicuntur Filateria, quæ gesta * ethelecbe sancta (facta) de summitatibus armorum, quæ à victis acceperant, & ea collo suo suspensa gerebant, quoties victores extiterant, quasi signa victoria, & ideo Filateria talia, in quibus designabantur victoria, Niceteria dicta sunt.*

¶ FILACTERIUM, Theca minor sacrarum Reliquiarum, quæ ad collum *Filacteriis* seu vittis appensa in processionibus portabatur. Bernard. Ordo Cluniac. part. 1. cap. 32. *Signa autem omnia pulsantur, sicut cum Fratres Filacteria portant, antequam egrediantur ab Ecclesia, propter Reliquias, similiter cum redeunt ad introitum Ecclesiæ.* Et cap. 50. *Omnis scilicet Basilica ornamentis suis ex integro decoratur, Filacteria appenduntur, &c.* Vide Miracula S. Vincentii Maldelgarii to. 3. SS. Julii pag. 679.

PHILATERIUM, apud Radulphum Glabrum lib. 3. cap. 2. extremo.

PHILLATERIUM, apud Nangium in Chronico an. 1015. Ita Galli *Filatiere*, dixerunt. Le Roman *de Garin* :

Ne Filatires, ne Crucifix dorez.

Vide Dissert. 26. ad Joinvillam pag. 310. Aliud porro hac voce innuitur in Computo Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis an. 1352. *Pour une chambre pour la Royne d'Espaigne, ou il et coute pointe, &c. Et pour faire le fourrail de 15. Fillatieres, qui sont armoiées aux armes d'Espaingne & de Bourbon, &c. Et pour ouvrer la chambre du ciel de 7. poins, avec les Fillatieres, pour façon, anneaux, cordes & rubans, &c.* Alibi : *Pour la Chambre de Mons. le Daulphin, ou il a grant coustepointe, & un chevecel, qui fait demy ciel ouvré de mesmes la coustepointe, & au milieu a une Fillatiere, où son timbre est armoié de ses armes, & 3. couronnes, &c.*

FILATICIUM, [Filum crassius, ut videtur.] Processus de Translatione S. Antonini : *Demum dictum sanctum corpus caligis ex Filaticio, ut dicunt, albo, & sandalibus ex ermesino rubro, more Archiepiscoporum calceatum extitit.*

FILATISTA, *Qui vel quæ pro mercede filat.* Johan. de Janua. [Rectius in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Filatista, Fileur ou Filaresse pour loyer. Filatissa*, Columellæ.]

¶ FILATORIUM NOCTURNUM, Mulierum una *Filantium*, confabulantium & lucubrantium vigilia, Gall. *Veillée.* Ne ad hujuscemodi mulierum congregationes viri accedant, severe prohibent Statuta Ecclesiæ Trecorensis anni 1462. inter Anecdota Marteniana to. 4. col. 1166. & 1176.

1. FILATUM, Rete, Cassis, *Filet à prendre perdrix.* [Consuetud. Ausciorum MSS. an. 1301. art. 54. *Habeant ultra hoc dicti cives .... omnem venationem cum canibus & retibus vel Filatis.*] Vide in *Sordus* [& supra *Filacium* 2.]

¶ 2. FILATUM, f. Congeries seu glomus filorum. Translatio S. Trophimæ in Actis SS. Julii to. 2. pag. 234. *Tandem aliquando mulier quædam, fluvio, Dei nutu, quo sordes vestium vel apparatus coli ablui solent, cœpit tundere super sanctissimæ Trophimenis tumulum fortiter, quod vulgo muliercula Filatum vocant.*

¶ FILATURA, Ars *Filandi* seu nendi, apud Bernhardum *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. p. 190.

FILCTALE. Bracton. lib. 3. tract. de Corona c. 1. *De Ballivis, qui faciunt cervisias suas, quas quandoque vocant Scothale, quandoque Filctale, ut pecunias extorqueant ab eis, qui sequuntur hundreda sua & ballivas suas.* Ubi Codex MS. Spelmanni habet *Scotale & Fidale*, quæ voces compotationis genus denotant, quod Vicecomitum Ballivi à suis Hundredariis, seu à suæ jurisdictionis incolis exigebant, conflata ut plurimum ex iis pecunia; quod Henrici III. ætate sublatum docet idem Bracton. Confectæ autem ejusmodi voces ex ale, cervisia; tametsi harum notionem non omnino planam fatetur Spelmannus, quem consule, si lubet, super etymis Saxonicis, quæ non plane arrident.

¶ FILEIA, Series. Acta SS. Maii tom. 6. pag. 175. de S. Jacobo Philippo : *Prout in instrumento super inde facto .... quod extat in Fileia (id est, ephemeride) dicti anni.* Recte Bollandi Continuator, adnotat *Fila, Filza, Fileia* unum idemque apud Italos significare, scilicet continuationem, sive contextum, aut, ut, inquit, barbare loquar, in-

filationem plurium actionum seu rerum ejusdem generis. Vide *Filacium* 1.

¶ 1. FILERIA, Species trabis, qualis est illa, quæ portat canterios in ædificiis, Gall. *Filiere.* Extenta jurium quæ levantur à Comite Sabaudiæ apud S. Symphorianum de Auzone an. 1309. in Hist. Dalph. to. 1. pag. 98. col. 2. *Item fustum quod vocatur Panna duodecim denarios. Item una duodena Fileriarum, unam quarum unus homo non posset portare, debet duodecim denarios. Item duodena Fileriarum, quarum unam unus homo posset portare, debet sex denarios.* Extractum computi an. 1321. to. 2. ejusdem Hist. pag. 159. col. 1. *Libraverunt gabellatores in pretio triginta novem duodenarum Filerarum magnarum, & duodecim duodenarum billonerium & traborum, &c.* Vide *Fila* 2.

¶ 2. FILERIA, Alia notione, apud Lobinellum to. 2. Hist Britan. to. 2. col. 342. *Paganus de Mandendeit Monachis de Moleteio quidquid habebat ultra cheminum Bernardi usque ad Fileriam de Dallé, &c.* f. Modus agri, vel Ager cannabe consitus.

¶ FILETIUS. Vetus Inscriptio apud Fleetwood. in Sylloge Inscript. antiq. p. 364. *Julius Balerianus qui vixit annis B. xx. natali suo D. Sodaliciarius Bonus Amoratus Filetius usque at Fossa.* Hanc sic explicat laudatus Editor: Julius Valerianus qui vixit annis bene xx. natali suo, decessit, Sodalis, Bonus, Amatus, & Amicus, humanus, charus, φιλητέος, usque ad Fossam, i. e. Sepulcrum.

¶ FILETUM, Filum, linum, Gall. *Fil*, *Filet.* Privileg. Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. de censu an. 1036 è Chartulario ejusd. loci: *Quinque solidata lana 1. den. Quinque solidata Fileti 1. den. ... Majus pensum lana, Fileti, undi, &c.* III. *den.* Occurrit iterum in Chartulario V. ejusdem Abbatiæ pag. 29.

FILFORI. Vide *Silfori.*

¶ FILGERIA, FILGERIUM, Filix, Gall. *Fougere.* Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol 80. *Dedit perpetualiter in foreste sua de Burceio pasnagium & perenrsam centum porcorum in glande & Filgeria.* Instrum. ex Archivo Majoris Monasterii apud Lobinellum to. 2. Hist Britan. col. 342. *Damus & concedimus ... Capellas cum omnibus feodis nostris Deo & S. Martino & Monachis Majoris Monasterii in manu D. Radulfi Prioris Castri Goscelini, cum hoc ramo Filgerii.*

¶ FILIA, Puella, quomodo Galli dicimus *une Fille*, in Pactu leg. Salicæ tit. 70. §. 1.

¶ FILIA PETRI. Vide in *Filius.*

FILIÆ, dicuntur Monasteria, quæ ab aliis majoribus, peculiari quadam familiaritate dependent. Charta Willelmi Episcopi Lingonensis an. 1215. ex Tab. ejusdem Ecclesiæ, de forma vivendi fratrum Vallis Scholarium: *Et si forte in Ecclesia Vallis Scholarium fuerit aliquid emendandum, vel corrigendum in Capitulo, vel Priorem eligendo, vel deponendo, etc. Filiæ primævæ liberam habeant potestatem in matrem, visitando, corrigendo, Priorem etiam, si causa evidens extiterit, deponendo, & alium substituendo.* Gesta Innocentii III. PP. pag. 137. *Scripsitque Abbas & Conventus Pontiniacensis Cœnobii, ut ipsam Ecclesiam S. Martini reciperent in Filiam specialem, & ad ipsam dirigerent Abbatem & Conventum de Monachis & Conversis, quod ipsi libenti animo perfecerunt.* [Charta Friderici Imperat. ann. 1162. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 19. *Quoniam prædicta Ecclesia Lustracensis cum suis appendentiisque in Lausannensi Episcopatu sita est, & cum iii Prioratibus videlicet Talveriensi Prioratu cum suis appendiciis ex Ecclesia S. Jonii, & Ecclesia Burdegalensi & appendiciis earum ad Saviniacense Monasterium tanquam Filia spectant.* Quatuor sunt celebres Abbatiæ Cistercii *Filia*, Claravallis, Firmitas ad Gronam, Pontiniacum & Morimundus, totidemque sunt Parisiis Ecclesiæ Collegiatæ, quæ Cathedralis Ecclesiæ *Filiæ* nuncupantur.]

FILIALITAS. Epistola Calojoannis Imperatoris Bulgarorum, ad Innocentium III. PP. in Actis ejusdem Pontificis: *Hoc autem petit Imperium nostrum ab Apostolica Sede, ut nos simus in Ecclesia Romana, sicut matris Filialitate firmati.* Forte *filiolitate.* [Nihil emendandum. Jo. de Janua: *Filialitas, Filiatio, qua quis dicitur filius vel filia.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Filialitas, Filiacion.*]

¶ FILIALITER, *En maniere de fil ou de fille*, in Gloss. Lat Gall. Sangerm. Occurrit apud Ludewig. to. 5. pag 477.

FILIARE, Capere, *Tomar*, Hispanis. Charta Lusitanica apud Brandaonum lib. 14. Monarch. Lusitan. c. 5. *Dixit de ipsa hæreditate, fuit ipsa Filiata, in tempore de Majer Garcia Soga de Roderico Velasci, & de illa vendiderunt, &c.* Alia cap. 16. *Sciatis, quod ego do vobis alviam pro vestra aldea, pro lealdado & fidelitate, quam fecistis: & mando vobis ipsam torrem, & ipsum portum, & non leixetis ibi morare aliquem hominem de illis, qui ibi erant, quando infant Dominus Alfonsus eam Filiavit.*

FILIASTER, Privignus. Glossæ Isidori: *Filiaster, Privignus, qui ante natus est.* Gloss. Gr. Lat. Θυγατριδῆς, neptis, *Filiaster.* Gloss. Ælfrici: *Filiaster*, ſteopſunu. Gloss. Lat. Gall. *Filiaster, Filiastres.* Vetus Inscriptio 645. 4. *Cetonius Magnus Filiastre Benemerenti.* Alia 681. 8. *Epitynchano Filiastro M. Antonius Hermeros B. M. F.* Occurrit & in alia, quæ exstat Lugduni apud J. Spon. p. 46. [& Menesterium Hist. Lugdun. pag. 56.] Præterea item apud Adelbertum Abb. Heidenheimens. pag. 365. in Capitularibus Caroli M. lib. 5. cap. 5. in veteri Charta apud Perardum in Burgund. pag. 108. in Vita S. Mengoldi Mart. c. 2. n. 8. apud Fulbertum Ep. 33. Leon. Ost. lib. 1. cap. 10. in Concilio Moguntino I. cap. 57. in Chronico S. Sophiæ Beneventan. pag. 614. &c. Le Roman *d'Aubery* MS.

Du Hermensens, bien devroie desuer,
Quant mes Fillastres m'a fait si atorner.

[Le Roman *de Partonopex* MS.

Et son Fillatre Eneas,
Qui certes ses fils n'est i pas.]

¶ FILIASTER, Gener, Gall. *Gendre*: qua notione *Filiastre* etiamnum dicunt Lugdunenses. Albertus Argent. ad ann. 1346. *Ludovicus Marchioni Misnensi* (Friderico Severo) *Filiastro suo magnam, ut contra se non esset, pecuniam assignavit.*

¶ FILIASTER, pro Filio sororis, apud Leibnit. Script. Brunsvic. to. 1. pag. 829. *Festum Sanctorum Mariæ & Filiastri, qui xiv. Cal. Aug.* Haud dubie S. Jacobi qui frater Christi in Evangelio dicitur.

FILIASTRA, Privigna. Capitulare Arechis Princip. Benevent. cap. 8. *Naverca, id est, matrinia, aut previgna, id est, Filiastra.* Occurrit in Concil. Vermeriensi an. 752. cap. 2. 11. Compendiensi an. 757. cap. 4. 12. 43. Moguntin. an. 813. cap. 56. an. 847. cap. 29. Wormatiensi cap. 63. in Capitul. lib. 5. cap. 7. 18. 19. in Lege Longob. lib. 2. tit. 8. §. 1. &c. Le Roman *d'Aubery* MS.

Aidiez-moi tuit ma Fillastre à vengier.

¶ FILIASTINUS AMOR, Quo pater diligit filios.

Epiſtola Henrici Regis Anglic. ad S. Anſelmum quæ 92. eſt lib. 4. inter Epiſtolas B. Anſelmi : *Filium meum & filiam meam tibi committo, ut paterna dilectione eos foveas, & de iis Filiaſtino amore curam geras.*

¶ FILIATICUM. Vide in *Filiolus*.

2. FILIATIO, Obedientia & ſubjectio, quam Monachi Abbati ſuo debent. Hugo Flaviniacenſ. in Chron. pag. 252. de ſe verba faciens : *In Conciliabulo illo fratres & filii noſtri ſancta obedientia libellum repudii conſcripſerunt, Domno Epiſcopo Filiationem per legatos ejus offerentes, ei nullam ſervare promittentes, & in omnibus mihi abrenuntiantes.* Adde p. 253.

¶ 2. FILIATIO, Qualitas filii. Epiſtola Concilii Francoford. ad Epiſcopos Hiſpanos, inter Concilia Hiſpan. tom. 3. pag. 108. *Neſtorius itaque in ſuis expoſitionibus ſimulat ſe dicere unum filium & unum Dominum, ſed refert Filiationem ad ſolum Dei Verbum.* Utitur etiam Fredericus Imp. Conradum filium alloquens in Chronico Siciliæ, inter Anecd. Marten. to. 3. col. 5 n. Vide *Filietas*.

FILIATIO, Titulus honorarius, quo Epiſcopos compellant Summi Pontifices. Vide Ughellum in Italia ſacra pag. 5. tom. 108. Occurrit, paſſim. Vide *Filiolitas*.

¶ FILIATIO, *Adoptatio*, in Gloſſario Gaſp. Barthii ex Hiſt. Palæſt. Raimundi Agilæi.

¶ FILIATIO CISTERCII, to. 3. novæ Gall. Chr. col. 797. Vide *Filia*.

1. FILIATUS. Papiæ : *Curvatum*. Johan. de Janua : *Filiatus, i. curvatus, à filum dicitur, quia cito curvatur.* Gloſſ. Lat. Gall. *Filiatus, Convers.* [Sangerm. *Filiatus, Courvez ou Courbes.*]

¶ 2. FILIATUS, Patri ſimilis, ut filium decet. Gerardus in Vita S. Adalhardi ſæc. 4. Bened. part. 1. p. 350. *Lux denique orbis Carolus Imperator, viam univerſæ carnis ingreſſus defecit, filiumque ſuum Ludovicum moriendo Imperatorem effecit; ſed non tam bene Filiatum, ſicut decuiſſet Imperium. Non enim ſecutus eſt viam patris.*

¶ FILICA, *Curialis*. Jo. de Janoa; *Courtois*, in Gloſſ. Lat. Gall. Sangerm. à Græco φιλικὸς, Amicabilis.

¶ FILICARIUM, *Locus ubi filix abundat*, Jo. de Janua; *Lieu où habunde fouchere*, in Gloſſ. Sangerm. *Filictum*, Columellæ, noſtris *Fougeraie*.

¶ FILICO, Malus & nequam homo, nullius uſus & operæ. Feſtus : *Filicones, Mali & nullius uſus, à filice* dicti. Vide Turneb. Adverſ. lib. 21. c. 12.

FILICON, Ex Græco φιλικὸν, Penſitatio, quæ ex benevolentia, amice, & ultro præbetur, in Lege 32. Cod. Th. de Naviculariis, quomodo *donum, mutuum, &c.* noſtri poſtea uſurparunt. Ita exactiones ſuas, etiam veteres, ſpecioſo nomine palliarunt.

¶ FILIDRISSA, Herba quæ naſcitur in trunco quercus. Vita S. Francisci de Paula, April. to. 1. p. 127. *Capias duas ſummitates Filidriſſa ejus quæ naſcitur in trunco quercus, & facias illam bullire cum cineribus; cumque advenit febris paroxyſmus, bibas brodium illud.* Vox eſt ibrida à Latino Filia, & Græco δρῦς, quercus.

¶ FILIETAS, Qualitas filii. Concil. Francoford. in Epiſtola ad Epiſcopos Hiſpan. *Adoptivus ſiquidem non habet aliam ſignificationem, niſi ut Jeſus Chriſtus non ſit proprius Filius Dei nec ex Virgine ei in Filium; ſed neſcio ex quo ſervo adoptatus in Filietatem, ut vos dicitis.* Semel atque iterum *Filietas* de Verbo dicitur in Fragmento Candidi Arriani & in Reſponſione Marii Victorini, apud Mabillonium to. 4. Analect. pag. 155. & 275.

¶ 1. FILIOLA, Filia ſpiritualis ob ſuſceptionem è ſacro fonte baptiſmatis, Gall. *Filleule*. Teſtamentum Johannis Renawdi an. 1322. in Formular. Anglic. Thomæ *Madox* pag. 430. *Item lego cuilibet filiolo & Filiolæ meæ vi. ſ. viii. d.* Vide *Filiolus*.

¶ 2. FILIOLA, Hiſp. *Hijuela*, Toloſanis *Filleule*, apud Mozarabes, Operimentum ſacri calicis tempore Miſſæ. Rubrica poſt ſanguinis conſecrationem apud Mabillonium de Liturg. Gall. p. 42. *Hic elevetur calix coopertus cum Filiola.* Et p. 443. *Ponat calicem ſuper aram & accipiat Filiolam ſine ſanctificatione, & ponat ſuper calicem dicendo, &c.* Miſſale MS Eccleſiæ Anicienſis circa ann. 1300. *Poſtmodum offert hoſtiam cum patena dicens : Grata tibi ſit, &c. Ad calicem : Offerimus tibi Domine, &c. Ad Filiolam : Hanc oblationem quæſumus, Omnipotens, &c.* Hinc emendanda Acta SS. to. 5. Junii pag. 219. ubi perperam editum *Fialam*.

FILIOLAGIUM, FILIOLATUS. Vide *Filiolus*

FILIOLITAS, Titulus honorarius, quo ut plurimum Summi Pontifices utuntur, cum ad Principes fideles ſcribunt, à quibus *Patrum* appellatione donantur. Reſcriptum Epiſcoporum Synodi Duziacenſis ad Ep. 27. Hadriani PP. *Tradidit nobis Epiſtolam a veſtra Paternitate Filiolitati noſtræ directam.* Joan. VIII. PP. Ep. 3. ex iis, quas Sirmondus edidit : *Nos etenim, quamvis illum, quem interim Filiolitatis amore complectimur, oppido reprehenſibilem non negemus.* Idem Ep. 8. ex editis : *Quod Filiolitatis veſtræ petit induſtria.* Joannes X. PP. Epiſt. ad Carolum III. Regem : *Unde hortantes veſtram Filiolitatem monemus, &c.* Adde Epiſt. 315. Vide *Filiatio* 2.

FILIOLUS, Υἱάριον, ὑποδοχεύς, in Gloſſ. Græc. Lat. Proprie noſtris, *Parvulus filius, quem de ſacro fonte levamus.* Joh. de Janua. [Gall. *Filleul.*] Capitulare Aithonis Epiſcopi Baſil. cap. 25. *Filiolus, aut Filiola ſpiritualis de fonte, aut de confirmatione. Filius adoptivus* : Steph. Eddius in S. Wilfrido cap. 56. *Et ſancto Pontifici noſtro Filius adoptivus factus eſt.* S. Boniſacius Moguntin. Epiſt. 57. *Qui in matrimonium acceperit illam viduam, cujus ante Filium in baptiſmo adoptivum ſuſcipiebat. Filius de baptiſmo*, in Concilio Autiſiod. cap. 25. *Filius in baptiſmo*, apud Gennadium de Script. Eccleſ. in Severiano Gabalenſi. Liber Dodanæ Manualis cap. 60. *Qui te ex meis ſuſcipiens brachiis, per lavacrum regenerationis Filium adoptavit in Chriſto. Filiolus de baptiſmo*, apud Anaſtaſium Biblioth. in S. Petro Apoſt. *Filiolus de Fonte*, apud Ademarum Cabanenſem in Chr. an. 826. *Filius in baptiſmate*, in Vita & Paſſione S. Euſebii Epiſcopi Vercellenſis, & apud Harigerum in Vita S. Laodoaldi lib. 1. c. 2. *Imperatoris ex ſacro fonte batiſmatis Filius*, apud Theganum cap. 36. in Vita S. Euſebii Epiſc. Vercellenſis, &c. Ethelwerdus lib. 3. cap. 3. *Et Filium à chariſmate nominavit, ut modo ſub manu Epiſc. ſolemus accipientes parvulos, Filios nominare.* [Tabularium Rothon. *Arthurus donavit Filiolo ſuo nomine Freoc filio ſororis ſuæ Wiuletwen, quando totondit eum in Clericum, eo quod antea ſtetit ſub illo in Liſprat à fonte baptiſmatis, medium Ran Tomaioc, iv. modios de brace, per cibum & potum, & poſtea firmavit nepoti ſuo Freoc & bis Filiolo.* Hoc eſt, à baptiſmo ſimul & à tonſura clericali] Vide Capitular. Caroli M. lib. 6. c. 172. Capitula S. Boniſacii Mogunt. c. 26. Leges Henrici I. c. 79. Stephanum Tornac. Ep. 237. &c.

¶ FILIOLUS, pro Filius fratris, Gall. *Neveu*, apud *Blount* in Nomolex. Anglic. *Ego Johannes Lovet...*

dedi... Waltero le Blount fratri meo & Johanni filio suo, Filiolo meo quindecim solidos annui redditus.

Filiolatus, Filiolagium, Donum, quod *filiolo* à susceptore seu patrino in adoptionis spiritualis tesseram confertur. Chronicon Ademari Cabanensis an. 826. *Eroldus cum uxore sua & magna Danorum multitudine veniens ad Imperatorem Moguntiaco, & apud S. Albanum, cum his, quos secum adduxit, baptizatus est, fuitque Filiolus Imperatoris de fontibus, & multis muneribus ab eo donatus, per Frisiam, qua venerat, reversus est: in qua provincia dedit ei Imperator in Filiolatu unum Comitatum, qui Driusti vocatur.* Tabularium Abbatiæ S. Amantii Inculism. *Guillelmus Pontonerii dicebat terram, quæ est subtus Ecclesiam, patrem suum habere in Filiolatum à patre prædicti Arnaldi Bochardi, & ideo habuit 10. sol.* [Lobinellus to. 2. Hist. Britan. p. 86. ex Tabulario S. Florentii: *Giraldus ex Toarcensis castri primoribus, qui Amalberto in baptismo suscepto, in signo Filiolatus, Masnilis parochiæ medietatem concessit.*] Gesta Consulum Andegav. cap. 9. n. 10. *Obtinuit, ut eum Militem constitueret, & causa Filiationis modicum terræ ei largiretur, quo posset eo gratiosius & accuratius frvire.* Et n. 11. *Qui solus remanens homagio & ligiatione Consuli facta, terram patris vel fratris defunctorum suscepit regendam, cum illa, quam ei Comes amore Filiolatus dederat.* Unde pro *filiatio* legendum supra *filiolatio* videtur. Eadem notione

Filiolagium. Lambertus Ardensis in lemmate capitis: *Quomodo Arnoldus Balduini filius curam egit amitæ suæ Elstrudis, & filii ejus, & Sifridi, Ardolphi, & quomodo ei totam Bredenardam in Filiolagium contulit.* Mox in ipso textu: *Hanc igitur terram memorandus Flandriæ Comes Arnoldus, ut jam diximus, pater Balduini Barbati, ad honoris sui & nepotis augmentum, & ad Ghisnensis terræ fines dilatandos, in feodi quoque crementum, cognato suo Germano & Filiolo libero possidendam, & in perpetuum hæreditario jure tenendam contulit Ardolpho.* Le Roman *d'Amile & d'Amy* MS.

Fillient, dist-il, je vous ay moult amé,
Mais d'une chose ai fait grant lascheté,
De Fillolage ne vous ay point donné,
Or le vous veil bel & gent presenter.

Legi Diploma Philippi VI. Reg. Franc. an. 1343. mense Maii, quo Philippo Alencoioio filiolo suo, & ex fratre Carolo nepoti, 6000. libratas terræ concedit, in cujus dorso hæc verba habentur: *Charte contenant comme la terre de Donffrent fut baillée en assiete pour 3730. ll. 9. sol. 4. den. obol. en rabacant de 6000. liv. de terres, que le Roy Philippes avoit données en Filleurage à Mons. Philippes d'Alençon.* Exstat in eamdem sententiam Charta alia hocce verborum contextu in Tabulario Regio Reg. 78 *Philippes par la grace de Dieu Roy de France. Sçavoir faisons à tous presens & avenir, que comme Perros Plain-champs, fils bastart Olivier Plain-champs, nous a fait exposer, que en Filiolage li furent données pour Dieu plusieurs berbis, lesquelles ledit Olivier son pere prist par devers soy, & les fist long-temps garder, tant qu'elles vindrent à grand nombre, &c. 24. May 1350. à Laigny sur Marne.*

Filiaticum, idem quod *Filiolatus*. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 49. *Et habeo duos mansos, quos dedit Episcopus Isarnus Radulfo avo meo pro Filiatico.*

Constat autem ex Scriptoribus, à susceptoribus collata ferme semper filiolis post baptismum munera, in signum adoptionis, vi cujus bonorum suorum partem aliquam iis deberi existimabant Asserus de Ælfredi rebus gestis ann. 878. de Godrum Rege Paganorum: *Quem Ælfred Rex in filium adoptionis sibi suscipiens, de fonte sacro baptismatis elevavit: cujus chrismatis solutio 8. die in villa Regia, quæ dicitur Wedmor, fuit: qui, postquam baptizatus fuit, 12. noctibus cum Rege mansit. Cui Rex cum suis omnibus multa & optima ædificia largiter dedit.* Beda lib. 4. Hist. cap. 13. *Erat autem Rex gentis ipsius Æditwach, non multo ante baptizatus in provincia Merciorum, præsente ac suggerente Rege Wlfhere, à quo etiam egressus de fonte, loco filii susceptus est, in cujus signum adoptionis duas illi provincias donavit, &c.* Henricus Huntindon. lib. 2. Histor. p. 318. *Ejus autem industria conversus est Rex Adelwold Rex Sudsex primus ad fidem, cui de lavacro suscepto dedit in signum adoptionis insulam Wiht.* Rogerus Hovedenus an. 994. de eodem Ethelwaldo Rege: *Quem Rex honorifice suscepit, & confirmari ab Episcopo fecit, sibique in filium adoptavit, & regio munere donavit.* Adde Dudonem lib. 2. & 3. de Actis Norman. pag. 84. 100. & Gobelinum Personam in Cosmodromiu pag. 193. Denique huc spectant, quæ habet Scylitzes de Michaele Imp. Theophili filio p. 544. *Τῶν συμπαιζόντων αὐτῷ καὶ συννεχόντων καὶ συναμιλλωμένων ἐκ τοῦ θείου ἀναδεδεγμένος τὰ τέκνα βαπτισμάτος, τῷ βασιλικὸν καλοῦσιν πλοῦτον, ἐκατὸν ὀγδοήκοντα, καὶ τὸ λάχιστον πεντήκοντα τῷ καθεκάστῳ παρεχόμενος λίτρας.*

¶ FILIUM, ut infra *Filum aquæ*, Gall. *le Fil de l'eau.* D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. p. 945. col. 2. ex Codice Feudorum Campaniæ: *Comes Campaniæ potest sequi homines sanctuarios de custodia sua, usque ad la Beuronve in omni parte citra aquam; & Filium de la Beuronve est per molendinum Comitis S. Pauli de Clota.*

FILIUS, vox usurpata etiam in brutis: nam & Isidorus *filios* de ovibus dixit: de hirundinibus, vetus Interpres Juvenalis Sat. 10. v. 230. *παιδία* de ranis, Hesychius in *Γύρινοι*, ut & Synesius de aliis animantibus.

¶ Filius, Ætate minor, sic à majoribus compellatus ad animi paterni testimonium. Vide *Pater.*

Filiis, pro *Filiabus*, usurpant l. 2. Cod. Th. de Secund. nupt. & l. 2. de Lenonib.

¶ Filii, pro Liberis, filiis nempe & filiabus, in Lege Salica tit. 62. *Si quis mortuus fuerit, & Filios non dimiserit, &c.* Ubi Lex Ripuar. *Si quis absque liberis defunctus fuerit, &c.*

Filios, Cæsarum dignitate à se donatos compellabant Imperatores, ut ii vicissim Augustos, *Patres* appellabant. Vide Lactantium de Mortib. Persecutor. n. 20. 32.

¶ Filios, passim Reges salutant summi Pontifices in epistolis suis, ut Gregorius M. Adilbertum Anglorum Regem lib. 5. Epist. 60. Vide etiam Epistolam 59. Quod etiam Episcopis sæculo vi. in usu erat, ut probant Aureliani Arelatensis Episcopi ad Teudebertum Regem, Desiderii Cadurcensis ad Sigebertum & Dagobertum Epistolæ apud Duchesnium Hist. Fr. to. 1. p. 857. & seqq. Huc spectat quod Innocentius III. scribit ad Atinatensem Episcopum, nempe *Apostolicæ sedis consuetudinem in suis literis hanc tenere, ut Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos Fratres; ceteros autem Reges, Principes, vel cujuscumque ordinis Filios, in nostris literis appellemus.* Sed illud non insuper habendum, quod Matthæus Albanensis Episcopus & Apostolicæ Sedis Legatus, *carissimum Filium nostrum* Ludovicum Regem, cognomento Grossum, vocat in Chartario S. Martini de Campis. Hæc post Mabillonium lib. 2. Diplom. c. 2. num. 7.

¶ Filius

¶ Filius Baptismatis. Vide *Filiolus.*

Filius Dalgo. Vide *Hidalgus.*

Filius Ecclesiæ. S. Ambrosius Epist. 33. ad Valentinianum Imper. *Quid enim honorificentius, quam ut Imperator Ecclesiæ Filius esse dicatur? quod enim dicitur, sine peccato dicitur.* Joannes Papa: *Si Imperator Catholicus est, (quod salva pace ipsius dicimus) Filius est, non Præsul Ecclesiæ.* Ceremoniale Cencii Camerarii de Inauguratione Cæsaris: *Tunc surgens Dominus Papa ter quærit ab eo, si vult esse Filius Ecclesiæ: quo ter respondente, Volo; Dominus Papa dicit: Et ego te recipio ut Filium Ecclesiæ: & mittit eum sub manto, & ille osculatur pectus Domini Papæ.* Ubi observanda formula adoptionis, & *mittit eum sub manto*, de quo more copiose egimus in Dissert. 22. ad Joinvillam. Gregorius VII. PP. l. 3. Epist. 11. *Noverit fraternitas tua, quoniam Rogerius Comes frater Roberti Ducis Apostolicæ Sedis benedictionem & absolutionem requisivit, ejusque Filius vocari & esse desiderat.* Willel. Brito lib. 8. Philipp. de Philippo Aug.

Hac Rex ut juri contraria, juris amator,
Filius Ecclesiæ, ob matris revocavit amorem.

Vide Bertoldum an 1095.

Filii Ecclesiæ Clerici & Sacerdotes uni Ecclesiæ addicti, apud Anastasium in Bonifacio III. & in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. §. 41.

¶ Filius Familsas, *Fils familier, franc, legitime*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

Filius Georgii. Gesta Francor. expugnant. Hierusalem sub finem:

Rodbertus Flandrensis, probus Miles, inclitus,
A Turcis appellatur Georgii Filius.

Gualterus Terwan. in Vita sancti Caroli Comitis Flandr. de eodem Roberto cap. 3. *Ob invincibilem animi constantiam, ab ipsis quoque Arabibus ac Turcis Filius Georgii scribitur appellatus.*

Porro Arabes Robertum Flandrensem appellarunt *Filium Georgii*, non quod à S. Georgio genus traxisse existimarent, sed quod ipsum esse S. Georgium Militem inclytum, & apud Græcos eo nomine celeberrimum, existimarent. Nam Arabes, ut & Syri, *Filium hominis*, pro homine, *Filium iniquitatis*, pro iniquo dicebant, ut observat Abrahamus Ecchellensis in Hist. Arab. cap. 1. p. 150. Vide, quæ de S. Georgio observat Seldenus in Titulis honorariis. Nos etiam quædam ad Joinvill.

¶ Filius Giezi, Leprosus, sic dictus, quod Giezi à Deo lepra percussus fuit, uti narratur 4. Reg. 5. Georgius Christian. to. 1. Rerum Mogunt. p. 24. ex decima de S. Aureo lectione: *Primus istius urbis mœnia in campestri loco spatioso, ubi nunc est domus Filiorum Giezi, id est, Leprosorum.*

Filii Harnaudi, per contumeliam appellati à *Pullanis*, milites Christiani, qui ad Terræ sanctæ tuitionem, relicta ultro patria, & *pro Christo exulantes*, properabant, *tanquam fatui & idiotæ*, uti narrant Jacobus de Vitriaco lib. 1. Hist. Hierosol. c. 72. & Sanutus lib. 3. part. 8. c. 2. & 5. Statuta Ordinis Hierosol. tit. 19. de Verbor. signific. §. 33. *Per Filios Arnaldos, intelliguntur hi, qui novissime post alios Ordinem nostrum sunt professi, quasi tirones. Quod quidem vocabulum, quod & ipsum Gallicum est, in Terra sancta frequens & commune fuit. Nam qui illic ex patribus Christianis nati erant, Polani dicebantur, qui vero in partibus citramarinis nati eo veniebant, ab eis Filii Arnaldi vocabantur.* Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium p. 46. *Erat autem ibi ad illam obsidionem (Cremæ) quædam magna societas solummodo pauperum & egenorum insimul congregata, qui derisione Filii Arnaldi appellabantur, &c.* De *Pullanis* agimus in hac voce.

¶ Filius Maritalis, Mariti filius, naturalis & legitimus, ex legitimo thoro procreatus. Testamentum Armandi *d'Alegre* an. 1263. in Chartario Casæ-Dei: *In primis Hugonetum Filium meum legitimum & Maritalem instituo in hæredem.* Timeo ne legendum sit *naturalem*; tritissima quippe hæc locutio, *Filius naturalis & legitimus.* Vide Rymerum to. 8. p. 177.

¶ Filius Matris Suæ, Spurius. Mabill. to. 5. Annal. Benedict. pag. 491. laudat Instrumentum anni 1011. quod subscribunt *Herluinus pædagogus Ludovici Regis filii, Galterius Filius Matris suæ.*

Filius S. Petri dicuntur potissimum Imperatores ac Principes, qui Sedi Apostolicæ venerationem quamdam peculiarem impendunt, qualem filii patribus: quod pluribus observavit Nicolaus Alemannus in Dissertat. de Lateranensib. parietinis c. 11. Domnizo lib. 2. de Vita Mathild. c. 18.

Filius esse Petri si vult Rex, atque fidelis.

Filia Petri, Dicta Mathildis Comitissa, Bonifacii Ducis relicta vidua, Gregorio VII. PP. lib. 1. Epist. 11. l. 2. Epist. 9. & Domnizoni lib. 2. non semel. Idem cap. 3.

... Pacem putat esse futuram
Filiola Petri, Christi famulaque fideli

Rangerius Episcopus Lucensis de eadem:

Filiola Petri viola post lilia dentur.

Post Chartam ejusdem Mathildis, quæ describitur à Dominico in Assertore Gallico cap. 9. habentur in originali hæc verba: *P. Episcopus servus servorum Dei Virdunensis Ecclesiæ dilectis fratribus sal. & Apostolicam benedictionem. Quod Comitissa Mathildis dilecta Filia B. Petri Virdunensi Ecclesiæ sponte dedit, nos in illud hoc nostro scripto assensum præbuimus, ac proprio sigillo designari jussimus.* Ex Schedis Peirescianis.

Filius Pœnitentialis, dicitur Sacerdotis, à quo pœnitentiam quis accepit, seu cui confessus est peccata sua, qui *Pater spiritualis*, seu πνευματικὸς vulgo appellatur Concilium Sarisberiense ann. 1217. c. 9. *Et cum peccans Sacerdos peccare faciat populum Dei, maxime à Filia sua spirituali & Pœnitentiali se abstineat, & ab omnibus, quibus dispensaverit Ecclesiastica sacramenta: sciens, quod in detestationem tanti peccati secundum Canones & SS. Patrum statuta, 15. annis debentur, & postea detrusio in Monasterio.* Constitutiones Synodales Episcopi anonymi an. 1237. to. 2. Concil. Angl. *Maxime autem à Filia sua Pœnitentiali se contineat, &c.*

Filius Spiritualis, Eadem notione. Concil. Dalmaticum an. 1199. c. 4. *Districtius inhibemus, ne aliquis Sacerdos filii sui vel Filiæ Spiritalis privatam confessionem alicui revelare præsumat.* Alias

Filius Spiritualis ejus dicitur, à quo in baptismo exceptus est. Inscriptio Christiana apud Seldenum ad Marmora Arundel. ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΟΥΦΙΝΟΥ ΣΜΥΡΝΑΙΟΣ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡ.. ΔΩΡΗΣΑΜΗ ΤΟ ΚΗΠΙΟΝ ΤΟΥΤΟ ΘΕΟΔΩΡΩ ΤΩ ΕΜΩ ΓΝΕΕΚΓΟΝΩ † ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩ † ΥΙΩ. [Vide *Filiolus.*]

Filius Spiritualis, Adoptatus. Vetus Scheda apud Baluzium in Append. ad Capitul. num. 88. *Avuncalus, qui eum in Spiritalis Filii vicem susceperat.* Vide *Adoptio*, & Oct. Ferrarium in *Figliol d'anima.*

Filius Tonitrui, dictus S. Joannes Evangelista. Rupertus lib. 3. de Divin. Offic. c. 22. de S. Joann. Evang. *Hic Tonitrui Firmamenti, opera manuum ejus annuntians, qui verba cælorum eloquentium*

in imes terra fecit autem, scivit quod Verbum Deus, Deus absconditus, in sole posuit tabernaculum suum, &c. Theophanes Cerameus Homil. 48. ὁ μεγαλόφωνος ἐκ τῆς βροντῆς. Vide Notas nostras ad Alexiad.

¶ FILLA, Laquei in ima Chartarum ora inserti, è quibus pendet sigillum, Gall. *Lacs*. Conventiones MSS. inter Ludovicum Reg. Siciliæ & Cives Arelat. ann. 1386. *Sigillatum sigillo magno pendente dictæ dominæ nostræ Reginæ & Comitissæ, in cera rubea cum Fillisericis croceis & rubei.*

¶ FILLIUM AQUÆ, ut infra *Filum aquæ*, Gall. *le Fil de l'eau*. Chartular. Gemetic. tom. 1. p. 126. *Quantum terra vestra se in longum extendit & in latum usque ad Fillium aquæ.*

FILLONES, Nebulones, cujusmodi sunt, quos nostri inde fortean *Filous* vocant: verberones. Kero Monach. *Verbera, Fillo. Verberum, Fillonum, Fillonoberin.* Theodulfus Epigram. 3. in Analectis viri eruditissimi Mabillonii tom. 1. de Bilingue:

Ecce nugax labiis Filo quidam certa susurrans
Nunc joca, nunc fletus, nunc quoque turpe canit.

Infra:

Haud secus instabiles pescarum elluo montes
Infestas juvenum, quos agit aula levis.

Ratherius Veron. Episc. in Qualit. Conjectur. p. 200. *Dicit pro eo, quod est animosius atque pauperrimus, nolit ministrum vel Capellanum habere, quem Fillonem non audet appellare.* Eckeardus junior de Casib. S. Galli 5. *Ecce Ungri, Fillones illi fugitivi, nuncius me fatigant.* [Geraldus de *Brie* in Epistola ad Consules Albienses an. 1421. inter Anecd. Marten. to. 2. col. 1712. *Devotioni vestræ notum facimus per præsentes hæresiarcham & Filonem illum Johannem Catterii, scandalum orbis, & læsæ majestatis reum, per Ecclesiam cum suis fautoribus & complicibus, justo Dei judicio condemnatum.*] Vide Menagium in Orig. Gallic v. *Filou*.

¶ FILLUM, Filum, series, ordo v. g. granorum continue insertorum, Italis *Filo & Filza*. Litteræ Ducis Venetiarum an. 1387. apud Rymer. to. 7. p. 562. col. 1. *Filla viginti tria perlarum grossarum, quæ fuerunt numero perla septingenta quinquaginta septem, & unum rubinum in tabulla ligatum in auro.*

¶ FILO. Vide *Fillones*.

¶ FILOCAPTUS, Amore captus, ex Græco φιλεῖν, Amare, & Latino, Capere. Fr. Marianus in Vita B. Joannis Bonvisii inter Acta SS. Maii to. 5. pag. 102. *Cœpit ita tribulationes concupiscere & in tantum se in ipsis delectari, velut de ipsis Filocaptus, ut*, &c.

¶ FILOCOPUS, *Amant de jactance, qui veut apparoir en ses euvres*; in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Johanni de Janua, *Amator jactantiæ, qui vult ut labor suus appareat propter vanam gloriam, à copos, labor, vel opi, visio.* Sed vereor ne legendum sit *Filocompus*, à φιλόκομπος, Jactantiæ amator.

¶ FILOGRAMUS. Chartam ann. 977. subscribit Bernardus *Gramaticus, eleemosynarius* Ermengaudi Archiep. Narbon avunculi sui cum hocce titulo: *Bernardus Filogramus*; à Græco, ni fallor, φιλογράμματος, Litterarum studiosus.

FILOPARES, ait Salmasius, res dicuntur, quæ sunt *filo pares*, id est, magnitudine & figura, lineamentisque formæ plane pares: *filum* enim idem omnino quod lineamentum, Græcis χαρακτὴρ, τύπος γραφῆ εἶδος. Lucretius lib. 2.

Debent nimirum non omnibus omnia prorsum
Esse Pari Filo, similique affecta figura.

Ita etiam *filum* usurpant Plautus & Agellius. Anastasius in Gregorio III. PP. p. 72. *Quas (columnas) statuit circa Presbyterium ante Confessionem, tres à dextris, & tres à sinistris, juxta alias antiquas sex Filopares.* Ubi alii Codd. habent *philopareas*. Idem in Gregor. IV. *Albas majores numero 29. Alabandinas majores numero 20. albas modicas habens circum capitis coronam diverse Filopares.* In Leone III. pag. 122. *Item velum alythino totum habens periclysin rotas cum cancellis, & in medio crucem cum gemmis, & 4. rotas de Tyrio Filopares.* In Leone IV. *Gabatas de argento purissimo numero 6. tres quidem Filopares signo Christi*, &c.

¶ FILOPOMPUS, *Amator jactantiæ.* Papias in MS. Bituric. ex φίλος, Amicus, & Pompa.

FILOSA. Itinerarium Greg. XI. PP. p. 318. *Via incœpta obviant Pontifici bistriones, cum Filosis via tractatur*, &c.

FILTORTUS. In Lege Salica titulus 44. sic concipitur in Edit. Heroldi, *de Filtortis, qui Lege Salica vivunt.* In Edit. Tilliana, *de Filtortis, hoc est, qualiter homo furatas res intertiare debet.* Ubi Wendelinus *Filtortos* dici ait, pro *Flutortos*, lingua Flandrica *Vlietaerr*, id est, *Fugitivos*. Est ergo, illo auctore, *Filtortus* hoc loco, qui vel fugit, vel de fuga est suspectus, vel cui absenti ac tanquam fugitivo furtum videtur imputandum.

☞ Perobscuram hanc vocem, quam neque Wendelinus neque alii Commentatores assecuti sunt, interpretari tentavit Eruditus Eccardus in notis ad Legem Salicam tit. 50. haud infelici, ut videtur, conatu. Agitur quippe in eo articulo quomodo quis crimen furti aut damni vel violentiæ alteri factæ à se removere possit. Violentia autem, vis, damnum, injuria & injustitia quæcumque medii ævi Scriptoribus *tortus* vel *tortum* vocatur. Hinc vocem compositam esse putat ex *fil* vel *fel*, à Germ. *Fehlen*, Falli, errare, & Latino barb. *Tortus*, Gall. *Tort*: adeo ut *Filtortus* vel *Feltortus*, ut habet Guelferbytanus codex, sit Falsa injuria, vel etiam Falso injuriatus, aut cui falso crimen latrocinii imputatum est. Simplicius Schilterus in Gloss. Teuton. *Filtorta* exponit Res intertiatas, à verbo *Filen*, Commendare, & *Terte*, Tertius. Porro ibi sermo fit de rebus apud alterum inventis quæ tertio commendari debent. Judicent horum idiomatum peritiores.

FILTRUM, *Filtromum, Filtur*, &c. Vide *Feltrum*.

¶ FILVA, Species navigii minoris, idem, ut conjicio, quod Italis *Filucca*, Nostris *Felouque*, Phaselus. Nicolaus Specialis de Rebus Siculis lib. 7. c. 17. *Ut ipsos defensores urbis in multarum partium defensione distraherent, quo debilitatam urbem variis bellatoribus facilius superarent, cathenam qua portum urbis concluserat, præmissis porteriis, quas vulgo alii Filvas, alii Copas vocant, magnisque navibus succedentibus infringere conabantur.*

FILUM AQUÆ, Cursus aquæ rectus: Gallis *le Fil de l'eau*. *Filum aquæ, seu medium aquæ*, in Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ c. 16. §. 1. Charta Joannæ Comitissæ Flandr. ann. 1230. pro Marquetano Monasterio apud Buzelinum lib. 2. Gallo Flandr. cap. 30. *Usque ad Filum aquæ, per quod navigium ducitur.* Occurrit etiam apud Bractonum lib. 4. tr. 1. cap. 28. §. 4. & in Consuetud. *de Meneton sur Cher*, art. 21. & Burbonensi art. 341. *Secunda aqua navigare*, in Annalibus Eginhardi an. 826.

FILUM SALINÆ. Bulla Alexandri IV. PP. an. 1255. apud Ughellum to. 1. p. 68. *Unam pedicam terræ & dimidiam de Anserano, unum Filum Salinæ in pedica sanctæ Aureæ, & tres Filos Salinarum pedica ultra Tiberim.* Adde p. 125. 136. 137. 140. Charta Benedicti PP. apud eumdem Ughellum tom. 1. pag.

136. 143. *Filum Salinæ in integrum situm in 7. Filas. Item et Baccauensi & in Geuncula Fila novem, omnia Fila Salinarum, quæ ad vestrum Episcopium pertinere noscuntur.* Ibidem: *Per fossatum ipsius vallis pergit à pede Fili Salinarum, concludente totum campum usque in pedicam, quæ vocatur Viseoli, & Piscina Gaiarda concludente ipsam pedicam, quæ sunt Fila 30. & pergente juxta Fila, quæ stant, &c.* [Greg Monachus in Chronico Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 524. *Item Gnunzius Negotians & Saxa jugalis ejus dederunt Filum Salinæ in pedica veteri.* Ibid. col. 421. *In portu Ostia tenet Stephanus Presbyter terras & vineas & Fila in Sattue & in Colline similiter.*]

¶ FILUM DIRECTUM, Recta linea, rectus ordo, Gall. *Droite ligne.* Charta Thussiac. an. 1451. signata *Bonnet: Quand un domum cum curtili de retro, prout se extendit tendendo Directe File à dicto curtili ad cofestas villa Thossiaci.*

FILUM DE PALLIO PROJICERE, in argumentum remissionis injuriæ. Eigil in Vita S. Sturmii Abbatis Fuldensis c. 18. de Pipino Rege: *Tollensque manu sua de pallio suo Filum, projecit in terram, & dixit: Ecce in testimonium perfectæ remissionis Filum de pallio meo projecio in terram, ut cunctis pateat, quod pristina deinceps annulletur inimicitia.* Vide *Vestire.*

¶ FILUM DE PATERNOSTRIS, Series sacrorum globulorum, vulgo *Chapelet*, in Histor. Delphin. tom. 2. pag. 275.

¶ FIMARE, Stercorare, Fimo pingue facere, Gall. *Fumer.* Charta Ruberti Abbat. Corbeiensis in Archivo ejusdem Monast. *Terras quoque quas Fimaverat, in quibus agriculturam clamabat, concessimus ei.*

¶ FIMATURA, Stercoratio, ibidem: *Donec Fimaturam suam pro rusticana consuetudine recepisset.* Id est, donec collegisset fructus è terris recens stercoratis.

¶ FIMARIUS CURRUS, Quo Fimus exsportatur, Lamberto Ardensi, apud Ludewig. to. 8. p. 600. ubi legendum *Curris Fimariis* pro *Cuetis Fimariis.* Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Fimarius, Fienteur, c'est qui porte fiens. Bos vel equus qui portat fimum.* J. de Janua.

FIMARIUM, Fimetum, locus ubi reponitur fimus quo agri stercorantur, in Statutis Davidis II. Regis Scotiæ c. 15. *Si aliquis injuste & contra legem alterius canem interfecerit, vigilabit & custodiet ejus Fimarium post annum & diem.* Gall. *Fumier.* Charta an. 1254. in M. Pastorali Ecclesiæ Paris. l. 9. Ch. 45. *Necnon Fimarium, paleam, & stramina exsistentia in porprisio prædicto, &c.* Will. *Guiart* in Hist. Franc. MS. ann. 1304.

S'en vont vers Vendint à grantes routes,
Par biaus chemins, & par Femiers.

FIMBRIÆ, Pallæ, quibus Sanctorum sepulcra tegebantur. Gregorius Turon. lib. 7. cap. 22. *Illud inter jurgia exprobrans, quod eum velim a sancti Antistitis Fimbriis separare.*

FIMBRINA, nude, in Gloss. Arabico-Lat. & mox: *Fimbri, Bombyx.* Sed videtur legendum, *Fibrina*, & *Fibri.* Vide *Bever.*

FIMELLA, vel FEMELLA, Ferrum januæ affixum, per quod circellum ei insertum ducitur, ut ad ejus strepitum janitor fores aperiat, Occitanis *Femelle.* Gl. S. Benedicti cap. de ferramentis p. 170. *Femella*, ἁμαξίδιος. Regula Magistri cap. 95. *Quæ Regia Monasterii aforis circellum habeat ferreum in Fimella, quo ab adveniente commoto, injungat superventientis intus indicetur adventus.*

¶ FIMELLUS. Privilegium Wifredi pro Monasterio Rivipullensi, inter Concil. Hispan. to 3. p. 165. col. 2. *De alio vero latere descendit de monte super Fimelles & pervenit per torrentem, qui est ultra villa Jordanos, & infundit in Fezer.*

¶ FIMENA, pro *Femina*, in Præcepto Chlotharii III. to. 1. Annal. Benedict. pag. 694. col. 1.

FIMITIUM. Monasticum Anglic. to. 1. pag. 256. *Percipit Prior 4. acras frumenti, & 4. avenæ, in culturis, post Fimitium, ex liberatione servientis.* Ubi Editor ad marg. Lege, *fœnisicium:* Verum non secatur fœnum in *culturis*; sed *bladum*, aut avena in iis seritur. Proinde malim *Fimitium* tempus esse, quo agri fimantur.

FIMORARE, Fimare, *Fumer.* Fleta l. 2. c. 76. §. 3. *Terra sabulenosa fimo puro non Fimeretur.*

¶ FIMORATIUM, Fimetum, locus ubi fimus aliaque stercora projiciuntur. Statuta Massil. lib. 1. c. 59. *Statuimus ut si aliqua persona patuum habet vel habebit infra Massiliam alicubi, ubi sit vel fiet Fimoratium quod illa persona cujus patuum est, ... ita claudere, & alte teneatur ne ibi fiat vel possit fieri Fimoratium vel fimus, aut sit ibi illa aliquatenus projici.* Ibid. lib. 2. c. 41. *Totum aliud lutum quod exibit de prædictis operatoriis projiciant seu projici faciant in suis Fimoratiis.* Vide in *Fimare.*

¶ FINABILITER, Omnino, prorsus. Instrum. an. 1225. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 379. *In quibusque Dominicis nostris liberi sint, quiti & immunes Finabiliter ab omnibus peagiis & consuetudinibus.* Occurrit rursus apud Th. *Madox* Formul. Anglic. pag. 38.

¶ FINACIO, Compositio de certa pecuniæ summa persolvenda; vel à voce *Finis* interdum ejusdem significationis, vel à Germanico *Finantz*, Usura, fenus: quia pro fenore componi solet. Hinc nostrum *Finance.* Tabularium Calense pag. 117. *De Finacione formariagii Johannis de Belloie in Bria .... Item asseruit, quod ipse Johannes duxit in uxorem Petronillam filiam Gilleberti de Doces feminam de corpore Monasterii S. Faronis Meldensis, & non de Kala, propter quod idem Johannes Finavit cum fratre Richardo Procuratore generali ipsius Monasterii de Kala .... ad vii. lib. & ii. sol. Turon. & ad iv. sextarios avenæ bonæ & venalis.* Vide *Financia* & *Finare.*

FINAGIUM, Confinium, finis ac limes agri, ex Gallico *Finage*, in Consuetud. Meledunensi art. 302. Senonensi art. 145. Trecensi art. 169. & aliis. Utitur Joann Eremita lib. 2. de Vita S. Bernardi cap. 12. [Charta Theobaldi Comitis Campaniæ an. 1253. *In redditibus sive proventibus, feodis & rebus aliis, quæ ipsi in dictis villis & in Finagiis eorumdem habent.* Charta fundationis Marciliaci anni 1239. inter Instrum. tom. 4. Gall. Christ. col. 100. *Concesserunt ... omnes terras quas tenent ad carrucam suam & Finagium de Marciliaco. Item prata quæ habent in Finagio de Marciliaco.* Occurrit rursus apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu p. 275. Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1091. in Chartulario B M. de Accincto pag. 44. & 52. in Chartulario S. Quintini in Insula p. 170. &c.]

1. FINALIS. Vetus Charta an. 936. apud Catellum lib. 1. Hist. Comitum Tolosæ p. 89. *Cum silvis & forestis, & cum omnibus Finalibus & mercatis, & fiuminjugiis, &c.* Forte *fivalibus*, id est, viris feodalibus, vassallis: nam & *fivum* pro *fevum*, occurrit.

¶ 2. FINALIS, Neuma. Ordinar. Argent. an. 1364. apud Marten. de Divin. Offic. p. 508. *Graduale & Alleluia cum suis versibus ad Vesperas per hanc hebdomadam plenites sicut ad Missam cantantur, sed Finales prætermittuntur.*

¶ FINALITER, Demum, tandem, crebro occurrit, sed improbat Vossius de Vit. Ling. Lat. 4. 32.

FINANCIA, Præstatio pecuniaria, [Gall. *Finance*] Vetus Charta in Historia Episcoporum Loduvensium p. 106. *Absque omni exactione tolta, questa, talliis, guaccia, & Financia.* [*Financia pecuniaria*, in Litteris Johannis Reg. Franc. an. 1358.] Occurrit præterea in Charta anni 1305. in Hist. Vastinensi p. 313. [apud D. *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Regum Franc. p. 305. 1°. Rymerum to. 8. pag. 211. Marten. tom. 1. Amplis. Collect. col. 968. in Legibus Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. p. 1.] & alibi sæpe. Vide *Finis* 1. & *Finatio*.

¶ FINANCIO, Eadem notione, apud D. *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Regum Franc. pag. 304. 2°. col. 1.

¶ FINARE, *Financiam* præstare; Componere, præsertim de certa pecuniæ summa exsolvenda. Instructio Philippi IV. Franc. Reg. pro *Financiis* recipiendis an. 1302. apud D. *de Lauriere* to. 1. Ordinat. pag. 351. *Non enim intentionis nostra existit, quod illi qui in mobilibus & hereditagiis valorem ducentarum librarum Turon. non habent, ad Finandum cogantur.* Litteræ ejusd. Regis ad Episcopum Albiensem an. 1303. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1338. *De veniendo, vel mittendo hac vice in nostrum Flandrensem exercitum, vel Finando, aut præstando subventionem aliam pro eodem excusati penitus & immunes nihilominus habeantur.* Præceptum Philippi VI. to. 2. Ordinat. p. 25. *Cum nos audita supplicatione dilectorum nostrorum Capituli & Capellanorum Ecclesiæ Attrebatensis dicentium, quod vos ipsos compellatis ad Finandum vobiscum de & super quibusdam rebus, &c.* Instromentum anni 1234. ex Archivis Majoris Monasterii: *Conventio facta inter Gaufridum Priorem de Donge & Creissen & Bonostru de Guerrandia Judæos, quam Finaverunt taliter, quod dictus Prior & res Prioratus remanserunt libera ab omnibus debitis prædictorum Judæorum.* Præceptum S. Ludovici anni circiter 1235. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum Usu ad calcem p. xxxiv. *Ordinatum fuit ad revelationem malarum consuetudinum, quod de patre ad filium, vel alio modo, quando relevare convenerit; nisi Finator possit Finare cum domino suo, dominus tenebit domanium suum per annum, si ibi sit terra arabilis, quæ culta sit.* Tabular. Calense p. 65. ann. 1262. *De quo quidem rachato dicti Galterus & Agnes ejus uxor recognoverunt coram nobis se Finasse cum dicta Abbatissa.* Chartular. S. Vandregesilli to. 2. p. 1993. ex Instrumento anni 1277. *Cum Abbas & Conventus S. Wandregesilli juxta tenorem ordinationis nostræ Finaverint cum Ballivo nostro Caleti super tenementis perpetuo acquisitis per ipsos, &c.* Visitatio Prioratus de Jaligniaco per Archiepiscopum Bituric. an. 1283. apud Stephanotium tom. 13. Fragm. Hist. MSS. p. 258. *Finavit Prior de Firmitate super Aligerim de novem libris pro procuratione.* Et p. 272. in Visitatione Prioratus Celsiniarom: *Finavit Prior Damberi & Prior de Chamont pro dictis procurationibus xx. libr. iv. sol.* Charta Caroli VI. Reg. Franc. apud Menester. Hist. Lugdun. inter Instr. p. 121. *Per metum, aut longam detensionem carceris Finare & componere compulsi fuerunt.* Eadem notione *Finer* usurparunt nostri. Ordinat. Johannis Fr. Reg. an. 1355. to. 3. Ordinat. p. 30. *Il a convenu que plusieurs ayent Finé.* Ibid. p. 266. *Nous ne pouvons bonnement Finer, se n'estoit par le domaine & revenue du prouffit & emolument des monnoyes.*

¶ FINATOR, Qui *Financiam* debet ratione relevii. Vide *Finare*.

¶ FINATIO, Eadem notione qua *Financia*. Instrum. ann. 1277. in Chartulario S. Vandreg. p. 1993. *Cum Abbas & Conventus S. Wandregesilli ... Finaverint cum Ballivo nostro Rothomag. Finationem hujusmodi pro nobis recipiente super, &c.* Edictum Philippi cognomento Audacis Regis Fr. ann. 1274. apud D. *de Lauriere* to. 2. Ordinat. Reg. p. 435. *Dicerent etiam eos jus non habere exigendi a tabernariis denarios, qui Finationes Celariorum nuncupantur.* Vide *Finis* 1.

FINCARE. Eximinus Petri Salanova Justitia Aragonum, apud Blancam in Comment. Rer. Arag. p. 331. *Et si contra ista prædicta fecerint, Fincant pro talibus, quales esse debent secundum consuetudinem Hispaniæ.* Videtur legendum *fineant*, vel *finiant*, hoc est, solvant. Vide *Finis*. [Nihil emendatione opus, ut videtur; nam *Finca* Hispanis est certa pecuniæ summa: unde *Fincare* pro solvere, dixerunt.] Nisi idem sit quod

FINCHARE, in Charta Adelphonsi Regis Aragonum pro Cæsaraugustanis, apud Mich. de Molino p. 165. & Blancam pag. 640. *Dono vobis fueros bonos, quales vos mihi demandastis, quomodo habent illos bonos infançones de Aragone, quod bene populetis & Finchetis ibi.*

FINCTUS. Synodus Romana II. sub Silvestro c. 13. *Testimonium Clerici adversus laicum nemo admittat; Finctus est enim.* Ita utraque Editio. Forte *sanctus*.

☞ Glossæ Isid. *Finctus fuerit, Apicem obtinuit dignitatis, dicitur Fluminalis.* Sic & Excerpta, nisi quod pro *obtinuit* in illis scribitur *obtinet*. Pro *Fluminalis* legendum *Flamen dialis*, sicque hic locus est constituendus: *Finctus fuit, Apicem dignitatis obtinuit, dicitur Flamen dialis. Finctus* est pro *Vinctus*. Vincti autem dicuntur Flamines diales, quia semper erant velato capite, illudque habebant cinctum filo. De his Virgilius:

Velati lino & verbenis tempora vincti.

An ab hujusmodi flaminibus Clerici dicti sunt *Fincti* seu *vincti* in laudata Synodo Romana?

¶ FINETENUS, Omnino, perpetuo. Zacharias PP. Epist. ad Bonifacium Episc. tom. 3. Concil. *Sed auxiliante Deo, illud, quod prædiximus, Finetenus observandum censemus.*

FINGA, vel FINGIA, *quoddam genus simiarum villosum comis & armis prominentibus, docile ad feritatis oblivionem.* Ugutio à *Fingere* deducit. Galli *Singe* vocant.

¶ FINGENDI. Vide *Fegangi*.

FINGIA, *Dicitur quoddam genus panis, qui farinulam modicam accipit & frumentum modicum, & habet humectionis plus quam omnis panis, unde & Fingia nomen accepit propter humorem & candorem.* Ugutio. [Vide *Finga*.]

FINIABILIS, *Terminabilis, extremus*, in Notis Isonis Magistri p. 837.

FINICULUM. Charta Aldrici Episcopi Cenoman. in ejus Vita num. 31. *Et de vino optimo modios 4. & insuper potionem de Finiculo modium unum.* Legendum forte *vinitulo*, ut opponatur *vino optimo*.

¶ FINIRE. Vide mox in *Finis*.

1. FINIS, est Judicialis illa transactio, qua quis ad majorem facti auctoritatem coram Justitiariis Regis terras vel tenementum ad alium transfert, & eorum subscriptionibus firmat. Bractoni l. 5. tract. 5. c. 28. *Finis ideo dicitur finalis concordia, quia imponit finem litibus, & est exceptio peremptoria.* Glanvilla lib. 8. c. 1. *Finis est amicabilis compositio, & finalis concordia ex consensu & licentia Domini Regis, vel ejus Justitiariorum.* Vide eumd. c. 3. Brompt. p. 1103. Cowellum lib. 1. tit. 21. lib. 2. tit. 13.

Slenæum de Verbor. significat. & Spelmannum in *Freda*, & *Finis*. *Querela de Fine facto in Curia non observato*, pertinet ad Vicecomitum jurisdictionem, in Regiam Majest. lib. 1. c. 3. §. 3. [Charta Johan. Regis Angl in Lib. nigro Scaccarii p. 383. *Post triduum vero penituit illum Finis illius, & dixit, quod Finem illum tenere non potuit.*] Huc spectat proverbium, quod habetur in Consuetudine Perticensi art. 61. *Quand argent faut, Finaison nulle.* i. Cum deficit pecunia, nullus *Finis*, seu nulla & irrita compositio. Hine

¶ Finatio, Compositio, conventio. Charta permutationis an. 1253. è Chartular. Meld. *De hujusmodi autem Finatione habent dicti homines litteras nostras & litteras Capituli Meldensis.*

Finem Facere, Componere de lite, de crimine, [vel de alia qualibet re.] Liber census & debitorum Bigorræ, fol. 14. *Descriptio concordia Sancii de Labarta, quam habuit cum domino suo Centullo Comite de Bigorra, quando se in captionem Comitis misit, & guerram suam Diffinivit, & Comiti dedit suam fidem, &c.* Fol. 15. *Postea Raymondus Garsias Fecit Finem cum Comite tali pacto, &c.* [Litteræ Edwardi Angl. Regis an. 1294. apud Rymerum to. 2. p. 650. *Sciatis quod assignavimus vos ... ad recipiendum Fines vice nostra ab Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus & cæteris viris Religiosis, personis Ecclesiasticis, Dominabus, Viduis & aliis mulieribus quibuscumque, ac etiam ab aliis, à quibus Fines hujusmodi recipiendos videritis, & qui Fines nobiscum Facere voluerint pro servitio, quod nobis debent, & facere tenentur in instanti expeditione nostra Vasconia.* Et pag. 923. in Litteris anni 1303. *Volentes tamen ipsorum Pralatorum, Religiosorum, Mulierum ac aliorum, qui ad arma minus potentes ... existunt, parcere gratiose ... publice proclamari facias, quod ipsi Prelati, Religiosi, Mulieres, qui servitium suum nobis debent, & Finem pro eodem servitio nobiscum Facere voluerint, veniant coram Thesaurario & Baronibus nostris ... ad Faciendum Finem nobiscum pro servitio suo prædicto, & ad eundem Finem, videlicet viginti librarum pro feodo unius Militis, nobis ibidem in eodem crastino solvendo; alioquin quod sint ad nos cum equis & armis, &c.* Similia legere est p. 237.] Vide Chron. Besuense pag. 688. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 53. Matth. Paris pag. 501. 586. Regiam Majestatem lib. 1. c. 3. 27. lib. 4. c. 18. Fletam lib. 2. c. 7. §. 3. Thom. Walsingham. pag. 180. Catellum in Hist. Comit. Tolosæ pag. 229. Marcam in Hist. Benearn. l. 4. c. 5. n. 2. &c.

Finire, Eadem notione, apud Roger. Hoveden. p. 783. *Inquirendum est etiam, quæ vidua non Finierunt pro se maritandis, & finis capiatur ad opus Domini Regis.* Brompton. pag. 1105. *Quando Rex Scotia cum Domino Rege Finivit.*

Capere Finem *vel mercedem*, in Fleta l. 2. c. 41. §. 25. 44. Inquisitiones de forisfacturis forestar. in Additam. ad Matth. Paris art. 21. *Item inquirendum est ... qui Justiciarii Finem ceperint de forestariis, ut ponerentur in ballivis suis forestariis, ut permitterent ipsos esse in ballivа foresta sub ipsis, ad damnum Domini Regis, &c.* Ii, qui pactum inieiunt cum forestariis, aut ab iis pecuniam acceperunt.

Finem Levare & *prosequi* dicitur in jus de re aliqua vocatus, cum causæ suæ agnito defectu, à judicibus concordandi licentiam impetrat, pactumque, quod cum actore super controversia init, coram eisdem judicibus recognoscit. Ita *Finem levare* apud Anglos, idem fere est, quod apud nos: *Passer sentence de condamnation.* Statutum de finibus levatis editum an. 27. Edw. I. cap. 1. *Quia Fines in Curia nostra levati finem litibus debent imponere, & ideo Fines vocantur, maxime tam post duellum & magnam assisam in suo casu ultimum locum finalem tenent in perpetuum, &c.* Monasticum Anglic. to. 2. pag. 25. *Concesserunt cuidam Richardo Comiti Glouceslria per Finem inde Levatum ... unum messuagium, &c. ... similiter Nigellus de Mandeuil, hoc idem fecit per Finem inde Levatum coram eisdem Justitiariis, & eodem anno, & concessit tres carucatas terra, &c.* Et pag. 325. *Sciendum est, quod cum Johannes de Brens pervenit ad ætatem, quidam Levatus fuit in Curia Regis inter ipsum & Reginaldum avunculum suum, per quem omnes terra hic nominata remansere D. Reginaldo & heredibus, &c.* Denique p. 557. *Finis Levatus* dicitur esse *Finalis concordia.* Laudatur ab Edw. Cocko ad Littleton. sect. 183. Statutum de modo levandi fines. Vide Christophorum de Sanctu Germano in Dial. de Fundamentis Legum Anglic. cap. 23. p. 69.

¶ Fine Canonico *terminare controversiam*, apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 342.

Finis, etiam dicitur pecunia Regi persoluta, pro licentia transferendi prædia: Anglis *the kynges sylver*, i. *argentum Regis*. Spelm. [Vide superius *Finem facere.*]

Finis, Pacta summa pecuniæ, quæ ineundorum prædiorum causa vel domino persolvitur à nativo tenente, vel elocanti à conductore, olim *Gersuma* dicta. Spelm.

Finis præterea est mulcta gravior, gravioribus delictis, vel à Rege & Magistratu imposita, vel à domino manerii: Saxonibus, *Wita major*. Nam quæ levioribus impingebatur, *Wita* simpliciter, & *Amerciamentum* dicitur: quæ gravissimis, *Redemptio*. Cowell. lib. 4. tit. 16. §. 37. & Spelman [*Finibus pro ictibus, effusione sanguinis, &c.* apud Rymerum to. 7. pag. 117]

Finem Habere. Leo Ost. lib. 3. c. 48. (al. 50.) *Quod illi cognoscentes, & malam timentes, acceperunt consilium inter se, ut si quo modo possent, fœdus cum Henrico Imperatore componerent, dicentes: Nullum ulterius ab eo Finem habebimus, sed junctus Romanis, ... omnes nos de partibus illis expellet.* Phrasis Gallica: *Nous n'aurons pas de fin avec lui*, id est, nulla deinceps nobis cum illo erit conventio, nisi, &c.

Finiar, Componere. Edictum Rotharis Regis Langobard. tit. 43. §. 33. *Omnes vero plaga aut ferita ... qua evenerint per hunc tenorem, sicut supra decretum est, Finiantur*, id est, componantur. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 70. *Qui pacem faciet cum aliquo de vulnere vel malo, quod inflixerit, distincte cum testibus & gratuita parentum ejus unanimitate Finiat, ut ei scilicet sic non requiratur ab ingenitis, &c.*

Item dimittere, quasi per compositionem. Vetus Charta apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressensis pag. 8. *Notum ... quod Udalricus dominus de Balgiace reddidit, & reliquit, & Finivit pro salute anima sua ... omnes consuetudines & prenditiones, &c.* Notitia ann. 1103. apud eumdem in Bibl. Sebusiana Cent. 2. cap. 19. *Existimans, se posse quasdam ibi malas consuetudines exercere, quas Berardus ille in vita sua Finierat.* Infra: *Contestans, ne aliquis de progenie sua, quod Finierat ipse, præsumeret appetere, &c.*

Diffiniar, Eadem notione. Charta Bernardi Vicecomitis Carcassonæ an. 1108. *Et solvo & Diffinio Domino Deo & sancta Maria de Grassa totum hoc, quod habeo, &c.* Vide Michaelem *del Molino* in Ro-

pertorio Foror. Aragon. in V. *Diffiumentum*, & Observantias Regni Aragon. lib. 8. tit. de Homicidio §. 12.

2. FINIS. Vita S. Sabini Episc. Canusini num. 19. *Dum Missarum solennia a Diacono Finis ex more datur*, i. dum dicitur: *Ite, Missa est*.

3. FINIS, pro Domo, in l. 20. Cod. Th. de Episc.

4. FINIS, Idem quod *Terminus*, de qua voce infra, pagus, regio certis finibus limitata ac circumscripta. Chronicon Besuense pag. 523. *Vendiderunt etiam & alias suas res sitas in Fine Vendoarensi, & in Fine Pontensi, & in Fine Lulensi, &c.* Pag. 516. *Quæ sunt sita in ipso pago, & in Fine Lucensi, seu in ipsa villa Luco.* Pag. 531. *Similiter dedit in ipsa Fine jornalem unum, & in alia Fine, quæ dicitur Campania, dedit jornales duos.* Vide Formul. 37. ex Baluzianis initio, præterea Nicolaum Bergerium de Itinerib. Romanis p. 492. & Salmasium ad Hist. August.

¶ AD FINEM QUOD, Gall. *Afin que*, Ut, quo, in Legibus Palatinis Jacobi II. Regis Majoricæ. inter Acta SS. Junii to. 3. pag. LXIII. apud Rymer. to. 8. pag. 425. & alibi: *Ad Fines consilium celebrandi, aut pro aliis affariis*, in Aresto Parlamenti Tolos. an. 1498.

FINITIO, Mors, qua vita finitur. Vetus Inscriptio 810. *Sane Nevia Prisca si permanserit usque in diem Finitionis suæ, recipietur ibi juxta maritum suum.*

¶ FINITIMUS, Extremus. *Gravi morbo Finitima vita, &c.* in Vita S. Dunstani, tom. 4. Maii pag. 349.

¶ FINITUS, Mortuus, vita functus. Bernard. Ordo Cluniac. part. 1. c. 74. art. 28. *Duo majora signa non pulsantur, nisi in festivitatibus quæ fiunt in cappis ... & ad officium fratris qui intra Monasterium est Finitus.* Miracula S. Paulini, Julii tom. 3. p. 272. *Cum ego sim in curia B. Alexandri, ego vidi eum Finitum, spiratum & mortuum.*

¶ FINTINIRE dicitur hirundo, in V. *Baulare*.

FINTWITA. Vide *Fubtwita*.

FINUS, Excellenter bonus, ex Gall. *Fin*. Ital. *Fino*, pro *Finitus*, quomodo etiam *Fini* usurpamus, pro eo, cui nihil addi potest, seu, ut vult Casaubonus ad Persii Sat. 5. tanquam finem ultimum assecuta. Joannes à S. Geminiano in Vita S. Finæ Virg. *Quod excellentem vel optimum gradum bonitatis obtinet, Finum vel Finissimum vulgariter appellatur.* [*Finum argentum*, in Charta Gualteri Archiep. Senon. an. 1231. de controversiis Episcopi Autissiod. & Comitis super moneta. *Aurum Finum*, apud Rymerum tom. 5. pag. 50. in Actis SS. Junii tom. 5. pag. 656. ubi de B. Raymundo Lullo, & alibi. Le Roman d'*Athis* MS.

Artumodes cil ne s'oublie
De faire deul pour ses amis;
Perithous estoit Finis,
Ee cil l'amour, c'est d'amour Fine.]

FIOLA, pro *Phiala*, Ampulla, nostris *Fiole*. Vetus Interpres Juvenal. Sat. 10. *In aurata Fiola, cum vinum coloratum acceperis, tunc venena.* Utitur Matth. Paris pag. 146. [Occurrit præterea in Inventario Eccl. Noviom. ann. 1419. Item usurpatur pro Instrumento musico.] Vide *Vitula*.

FIOZA. Libertates MSS. Salvæterræ in Ruthenis an. 1284. *De qualibet Fioza carnis porci, quæ inventa fuerit in foro propinquiori ante Nativitatem Domini, semel in anno unum denarium* (dabit.)

¶ FIRA, FIRUM. Vide *Feria* 3.

FIRDEFARE, Profectio in bellum, *hostis, exercitus, cavalcata*. Vox Saxonica, ex ꝼiꞃð vel ꝼiꞃðe, exercitus, expeditio, & ꝼaꞃe, profectio: proinde idem quod *heribannum*, in Legibus Canuti Regis cap. 91. apud Brompt. & in Legibus Henrici I. Regis Angliæ cap. 10. inter delicta, quorum cognitio ad solum Regem spectant, recensetur illius, *qui burghbotam, vel brigbotam, vel Firdefare supersederit*. id est, in expeditionem profectus non fuerit.

¶ FIRDERINGA. Vide *Fyrderinga*.

FIRDSOCNE, Immunitas à militia, ex ꝼiꞃð Saxonico, exercitus, & ꞅocne libertas, immunitas.

FIRDSTOLL. Vide *Frithstoll*.

FIRDWITA, Militiæ detrectatæ mulcta, à Saxon. ꝼẏꞃð, expeditio, & ƿite, mulcta. Vide Leges Canuti part. 2. cap. 12. 14. 62. 75.

¶ FIREBARE, f. à Saxon. ꝼẏꞃe-ꞇoꞃ, Pharus, vel turris editior ubi ignis accenditur aut ad naves per noctem dirigendas, aut in hostes submonendum. Ordinat. sub Eduardo II. pro vigil. observ. apud *Blount* in Nomolex. Anglic. *Quod sine dilatione levari & reparari facias signa & Firebares super montes altiores in quolibet hundredo: ita quod tota patria, per illa signa, quotiescumque necesse fuit, præmuniri* (f. præmoneri) *potest*.

FIREBOTE, FIERBOTE, [vel *Fyrebote*, ut habetur apud *Madox* Formul. Anglic. p. 145.] Idem Anglo-Saxonibus valet, quod nostris *Esliovement*, vel *Affouagium*, jus scilicet quod quis habet in alterius silva, ligna succidendi ad foci, ædium, sepium, & agriculturæ suæ sustentationem. Vide *Housebote*.

¶ FIRI, pro *Fieri*, apud Feidegodum in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. p. 184.

Sic testes scelerum Firi potuere suorum.

FIRLOTA, Mensuræ genus apud Scotos, *galones* 2. & *pintam* continens, pondere autem 41. libr. ut habet Spelmannus. Statuta Willel. Regis Scotiæ cap. 9. §. 2. *Liber homo dabit ad molturam molendini decimum sextum vas, ... & magis, de 20. bollis unam Firlotam.* §. 3. *Et de celdra magis, unam Firlotam.*

1. FIRMA, Juramentum, sacramentum, nostris *Affirmation*. Proprie vero

FIRMA, est Sacramentum quod *petens* seu actor facit in jure de bona conscientia, suæque causæ bonitate, unde *Firma juris* appellatur à Practicis Hispanis: Jurisconsultis, *Juramentum calumniæ*. Consuetudines Cataloniæ inter dominos & vassallos MSS. cap. 49. *Natura feudi est, quod ille, pro quo tenetur, possit eum sibi retinere pro fatiga, & in hoc casu debet facere Firmam ille alius pro quo tenetur immediate, & accipere tertium.* Libertates concessæ urbi Barcinonensi à Petro Rege Aragon. an. 1283. MSS. *Nemo potest repsare aliquem de batallia in Curia Barcinonensi, nec Curia consuevit recipere Firmam, nisi tantum de treugis fractis, vel bausia, vel traditione.* Alia Charta ejusdem Petri pro Barcinonensibus: *Statuimus, quod querelator quicunque fuerit Firma juris utrique facta, si juraverit se non habere Advocatum, &c.* Vide Foros Aragon. pag. 137. 140. &c. & Michael. *del Molino* in hoc verbo. Hinc

FIRMARE DIRECTUM, Juramentum calumniæ præstare, affirmare se in ea causa *directum* seu jus habere. Eædem Consuetudines Cataloniæ c. 48. *Et vassallus veniet coram domino, & dicet: Domine, paratus sum Firmare Directum: licet sibi contradixerit aliis vicibus, vel velit esse paratus stare cognitione judicis sui super defectu servitii debiti, seu super Firma, quam contradixerit ei, non tenetur dominus ejus recipere Firmam suam, &c.* Usatici Barcinonenses MSS. cap. 18. *Omnes homines debent Firmare Dire-*

ctum Senioribus suis, ubicumque Seniores illorum eis mandaverint in sua. Cap. 23. *Magnates seu Milites, si contenderint Firmare Directum Senioribus suis, sicut eis facere debuerint, & propter hoc seniores apprehenderint potestatem de suo castro, vel emparaverint eis suum fevum, non debent illis reddere nec castrum, nec fevum, donec eis Factum Directum habeant, & redirectat omnes missiones, quas Senior fecerit per apprehensionem castri, & per ejus custodiam, & emparamentum fevi. Si aliter illis dederint potestatem, non Firment eis Directum, donec habeant castrum recuperatum, nisi Senior habuerit guerram, ad quam castrum opus habeat, aut stationem in ipso castro.* Cap. 36. *Potestatem de sua castro & Firmamentum de Directo nullo modo contradicat homo Seniori suo, sicut debet dare et potestatem, & facere directum, quod quamdiu contradixerit, baudatoe suus erit.*

Ferme de Dret, in Chronico Petri IV. Regis Arag. l. 3. cap. 13. Consuetudo Aquensis tit. 16. art. 4. & 5. *Ferme, est venir par le defendeur toucher a la main du Bayle, en affirmant qu'il a bon dron. Contreferme est par le demandeur en mesme maniere aussi qu'il a bon droit, &c.* S. Martinus Dumiensis Episc. lib. 4. de Virtutibus cap. 4. *Nihil tibi intersit, an Firmes, an jures? Firmare*, pro *affirmare*, usurpat l. 1. Cod. Th. de His, qui per metum judic. *Fermer* olim nostri, pro *pacisci* dixerunt. Le Roman *de Vacce* MS

La fille au Duc Huon out à Richart Fermée.

Infra:

Ni out mie longues Fremailles,
S'empeés furent les espousailles.

[Le Roman *d'Athis* MS.

Tous chevaulchantz vers la cité,
Qu'avant qu'ils viegnent à l'entrée
Leur convenance out si Fermée, &c.]

¶Firmare interdum nude usurpatum pro *Firmare directum*. Conventio inter Carolum I. Andegav. Comit. Provinciæ & Cives Massil. an. 1257. 14. Non. Jun. *Et quod Rectores dictæ universitatis & Consiliarii & Syndici, per quos dicta civitas regebatur fuerant pluries citati & moniti per Aquensem curiam, & à Senescallo Provinciæ requisiti, ut venirent in curia Aquensi Firmare secundum formam dictæ pacis, videlicet parere & cognitione dictæ curiæ obedire pro quæstionibus quæ fiebant contra eos . . . & cum nollent Firmare, ut tenebantur, curia prædicta ut Firmarent magnas imposuit eis pœnas.*

2. FIRMA, Scriptoribus Anglicis, Convivium, cœna, & omnis denique mensæ apparatus, exponitur: voce à Saxonico feorm, vel feorme, victus, cœna, cibarium, prandium; unde feormian, cibum præbere, convivio excipere. Henricus Huntindonensis lib. 6. pag. 367. *Tosti igitur furibunde discedens à Rege & à fratre suo, perrexit ad Hereford, ubi frater suus corrodium regale maximum paraverat: ubi ministros fratris sui detruncans, singulis vasis vini, medonis, cervisiæ, pigmenti, morati, siceris, crus humanum, vel caput, vel brachium imposuit: mandavitque Regi, quod ad Firmam suam properans cibos salsatos sufficienter inveniret, alios secum deferre curaret.* Eadem verba habent Matthæus Westmonaster. Ranulfus Cestrensis, & Henricus Knyghton. Brompton. vero aliis rem explicat: *Mandavitque Regi, quod ad Festum suum properans, cibos salsatas suffirienter inveniret, &c.* Trevisa, qui Ranulfum Anglice vertit, *tho his Feste* etiam habet. Clariùs Ordericus Vitalis lib. 4. pag. 514. *Verum postquam tuta sunt opinati, convivium provincialium, quæ vulgo Firmam appellant, illecti, ad terram egredientur, ambo Comites ex improviso eas invadunt, epulas cruore confundunt, &c.* Atque ita capiendam hanc vocem in Dumesdei, ubi crebro occurrit, censet Spelmannus: *Comes Meriton Berne T. R. E.* (id est: tempore Regis Edwardi) *reddebat Firmam unius noctis.* Alibi: *Tempore Adeldredi patris Regis Edwardi reddebant hæc tria maneria dimidiam Firmam noctis.* Rursum: *Reddit Firmam trium noctium, hoc est, 100. libr.* Ibidem: *Tunc reddidit hoc manerium 10. noctes de Firma, modo 108. libras ad pondus, & 100. solid de gersuma.* Alio loco: *Reddebat unum diem de Firma, & valebat 95. libr. 6. den. & post valuit 50. libr. modo 3.* Alibi: *Hæc tria maneria . . . reddunt Firmam unius diei. . . . de hoc manerio ablata sunt terra, quo redd. Canonicis T. R. E. Firmam 4. septimanarum.* Ubi *Firma noctis*, pro cœna, ut *Firma diei*, pro prandio: *Firma* denique 7. *septimanarum*, pro *pastu* tantidem temporis videtur usurpari: ita tamen ut ejusmodi *pastus*, quemadmodum nostris dicuntur, in redditus pecuniarios interdum conversos fuisse, ex laudatis locis liquido appareat. Quæ quidem priscum morem, qui in Anglia diutius perstitit, arguunt annuos prædiorum redditus non ad certam duntaxat annonariam, sed ad rerum, quæ ad victum conducunt, præstationem redigendi. Sic tamen ut non pro libito imponerentur ii à dominis prædiorum, sed specierum, quas quilibet agri modus deberet, numerus vel qualitas Legibus præscriberentur. Quippe Ina Rex in suis Legibus cap. 70. statuit, ut ex 10. *hidis* terræ, seu aratris vel carrucatis, exhiberentur *mellis dolia* 10. *panes* 300. *cervisiæ Wallicæ, i. potentioris ambræ* 30. *cervisiæ tenuioris ambræ* 30. *boves adulti* 2. *aut verveces* 10. *anseres et gallinæ* 20. *casei* 10. *butyri ambra* 1. *salmones* 5. *fodri seu pabuli libræ* 20. *anguillæ* 100. Quod si hæc ad unam hydam seu carrucatam reducantur, erunt pro qualibet, mellis dolium 1. panes 30. vervex 1. gallinæ 2. anguillæ 10. &c. Hæc porro in Anglia obtinuere etiam post Normannorum ingressum, atque adeo usque ad Henricum II. quod potissimum discere est ex libro Scacarii Anglici, cujus auctor creditur Gervasius Tilleberiensis, Marescallus Arelatensis, cujus etiam liber exstat de Otiis Imperial. MSS. Locum à Spelmanno, verbo *Firma*, & Seldeno in Notis ad Eadmerum, desceiptum, cum rem haud adeo tritam ducat, hoc loco perinde describimus: *Sicut traditum habemus à patribus, in primitivo Regni statu post conquisitionem, Regibus de fundis suis non auri vel argenti pondera, sed sola victualia solvebantur, ex quibus in usus quotidianos domus Regiæ necessaria ministrabantur: & noverant, qui ad hoc deputati fuerant, quantum de singulis fundis proveniebat. Cæterum ad stipendia & donativa militum, & alia necessaria de placitis militum vel conventionibus, & ex civitatibus vel castellis (à quibus agricultura non exercebatur) pecunia numerata succrescebat. Toto igitur Regis Willelmi tempore, perseveravit hæc institutio, usque ad tempora Regis Henrici filii ejus: adeo ut viderim ego ipse quosdam, qui victualia statutis temporibus de fundis Regis ad Curiam deferri viderint. Certumque habebant Officiales domus Regiæ, à quibus Comitatibus triticum, à quibus diversas species carnium, vel equorum pabula, vel quæque necessaria debebantur. His vero solutis secundum constitutum modum cujusque rei, Regii Officiales computabant Vicecomiti, redigentes in summam denariorum:*

Pro mensura, scil. tritici ad panem centum hominum solid. unum.

Pro corpore bovis pascualis *solid. unum,*

Pro ariete vel ove iiii. den.
Pro praebenda 20. equorum similiter iiii. *den.*

Succedente vero tempore cum idem Rex in transmarinis & remotis partibus, sedandis tumultibus bellicis operam daret, contigit ut fieret sibi summa necessaria ad haec exempla numerata pecunia. Confluebat interea ad Regis Curiam querula multitudo colonorum, vel (quod gravius sibi videbatur) praetereunti frequenter occursabat, oblatis vomeribus in signum deficientis agriculturae. Innumeris enim molestiis premebantur occasione victualium, quae per plurimas Regni partes à sedibus propriis deferebant. Horum igitur querelis inclinatus Rex definito magnorum consilio destinavit per Regnum, quos ad id prudentiores & discretiores cognoverat, qui circumeuntes & oculata fide fundos singulos perlustrantes habita aestimatione victualium, quae de illis solvebantur, redegerunt in summam denariorum. De summa vero summarum, quae ex omnibus fundis surgebat in uno Comitatu, constituerunt Vicecomitem illius Comitatus ad Scaccarium teneri, addentes, ut ad scalam solveret, hoc est, propter quamlibet numeratam libram 6. den. Rati sunt enim tractu temporis, de facile posse fieri, ut moneta tunc fortis, à suo statu decideret. Nec eos fefellit opinio: unde coacti sunt constituere, ut Firma maneriorum non solum ad scalam, sed ad pensum solveretur.

FIRMATIO, Ciborum suppeditatio, ad mensam admissio. Leges Inae Regis Westsax. cap. 34. apud Bromptonum: *Si ceirlscus homo fata bannitis Firmationis accusetur, per suam ipsius weram neget.* Editio Saxonica cap. 29. habet ꝼeoꝛminge: ubi Lambardus ita vertit: *Paganus si accusetur fugitivo subministrasse cibum, &c.* Apud Somnerum ꝼeoꝛminʒ & ꝼeoꝛmuonʒ, est cibariorum exhibitio.

FIRMA, in Vitis Abbatum S. Albani sumitur pro quadam pecuniae portione, quae forte vice cibariorum exsolvitur, uti supra observatum. Pag. 36. *Habemus igitur de maneriis nostris 53. Firmas: Firmam vocamus 46. solidos. Tot ergo habemus Firmas, quot sunt septimanae in anno, & unam in antecessum, quae hoc modo proveniunt. Qualibet hebdommada 46. solidos recipiunt Cellarii nostri, &c.* Observat porro Somnerus in Glossario Saxonico, ab ejusmodi *firmis* Anglicis inditum nomen *firma* villis vel praediis elocatis.

3. FIRMA, Praedium seu villa alteri elocata ad certum tempus, sub praestatione annoa vel annonaria, vel rerum ad victum necessariarum, vel denique pecuniaria. Hinc *datio ad Firmam*, pro contractu, quo sub annuo reditu fundi ad aliquot annos possidendi dantur. S. Anselmus lib. 3. Epist. 100. *Ecclesias vero non do Laïcis, cum do eis mea maneria ad Firmam, &c.* Henric. Huntindonensis in Will. Rufo: *Episcopatus & Abbatias vendebat, aut in manu sua retinens, ad Firmam dabat, &c.* Will. Malmesbur an. 1089. *Rex Willelmus Ecclesias & Monasteria fere totius regni Angliae in manu sua Pastoribus defunctis retinens, gravi omnia depopulatione vastabat, & instar Firmarum Laicis commendabat. Ecclesiam ad Firmam ponere*, apud Simeonem Dunelmensem an. 1100. [*Ad Firmam vendere seu in custodiam tradere*, in Edicto Philippi Pulcri an. 1302. inter Probat. Hist. Lugdun. p. 86. col. 1.] Concilium Eboracense apud Rogerium Hovedenum in Ricardo I. *Ut omnis evagandi licentia Monachis adimatur, strictius prohibetur, ne redditus, quos Obedientiarias vocant, ad Firmam teneant.* Adde cap. ult. ext. *Ne Praelati vices suas, &c.* [Charta ann. 1240. apud Miraeum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 480. col. 2. *Promittimus vobis & Ecclesiae vestrae annuatim nomine Firmae sive canonis... in Trajecto solvere decem marcas Colonienses legales.*] Vide Concilium Westmonast. an. 1127. Londoniense an. 1237. &c.

☞ *Firma* à *Ballivia* seu nuda administratione distinguitur in Edicto Philippi Pulcri an. 1302. inter Probat. Hist. Lugdun. pag. 85. col. 1. *Item jurabunt Senescalli & Ballivi, quod a Bajulis, Vicecomitibus, Praepositis, aut aliis subditis officiis suis, sive sint in Firma, sive in Ballivia, non recipient gistum, pastum, &c.*

FIRMA ALBA, vel *Blanca Firma*, seu *Alba Firma*, est, inquit Spelmannus, census annualis, qui Centenario sive Domino hundredi penditur. Ideo *Alba* dicta, quod non ea more prisci saeculi, in annona, quae nunc *Blake maile* nuncupata fuit; (hoc est, census vel firma nigra) sed argenteo, quasi *censu albo*, reddebatur. Normanni dicunt *Blanche Ferme*, nos Galli voce latioris notionis, *Fermes à l'argent*, id est, praedia, quorum census, non annona, sed numerata pecunia exsolvitur: *Album* enim, ut Graeci recentiores ἄσπρον seu albam monetam, argenteam appellabant. Liber niger Scacarii Anglici lib. 1. cap. 4. apud Spelmannum: *Coloni noverint à patribus suis edocti quantum de Alba Firma pro singulis libris solvere teneantur.* Infra: *In libro judiciario* (nempe Domesdei) *in quo totius regni descriptio diligens continetur, & tam de tempore Regis Edwardi, quam Regis Willelmi, sub quo factus est, licet singulorum fundorum valentia exprimatur, nulla prorsus de Alba Firma fit mentio. Unde probabile videtur, quod facta illa descriptione tempore jam dicti Regis, de Albo Firmarum fuerit à studiosis ejus constitutum, propter causas, quae inferius annotantur.* In Regiam Majest. lib. 2. c. 41. §. 4. & cap. 47. §. 4. opponuntur *Soccomanni & alii libere tenentes per Albam Firmam*, Militibus, tanquam plebei, Nobilibus. Vide *Dealbare*.

FIRMA LIBERA, Brittono cap. 66. dicitur esse, *ubi terra aut tenementa sic tenentur, ut natura feudi per feoffamentum mutetur à servitio Militari in certa servitia annua, ita ut nec maritagium, nec relevium inde requirere possit, nec aliud servitium in feoffamento expressum. Tenere per Liberam Firmam*, in Fleta lib. 2. c. 71. §. 13.

FIRMA MANUS. Vide *Manufirma*.

¶ FIRMA MOBILIS, ad distinctionem *Manufirmae*. Charta S. Ludovici an. 1252. tom. 4. Hist. Harcur. p. 1353. *In feodo iv. sextaria frumenti, & ad Firmam mobilem octo modios.*

FIRMA NOBILIS, Praedium, quod à viro nobili ad firmam vel emphyteusim tenetur. Anonymus Scriptor de Subsidio Terrae sanctae, in Gestis Dei per Francos, inter alia expeditionis Hierosolymitanae subsidia suggerit, ut à Templariis & Hospitalariis, *bona, quae habent citra mare ad Firmam Nobilem, primo trium vel 4. annorum cum incremento, & demum, vel ex nunc, si sufficienter fieri possit, in perpetuam emphyteusim tradantur, &c.*

¶ FIRMA PURA *& irrevocabilis*, Eadem notione. Charta an. 1469. in Tabular. S. Victoris Massil. *Capitulum seu devotus Conventus Monasterii S. Victoris dedit ad fatheriam Pura Firma, & irrevocabilis nobili viro Marqueto ... quamdam vineam de novo acquisitam.*

¶ FIRMA PERPETUA, Idem quod *Manufirma*. Charta S. Ludovici an. 1263, ex Chartul. S. Vandreges. to. 1. pag. 746. *Notum facimus universis ... quod nos Firmam Perpetuam concessimus ... quatuor viginti quinque acras.* Charta an. 1239. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 223. *Notum sit...*

sit... quod Abbas & Conventus Glowcestr. credide-rint ad perpetuam Firmam omnes decimationes.

FIRMA PRÆPOSITURARUM, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 13. 19. Vide *Præpositus.*

RECTA FIRMA, Legitima, quæ jure ad aliquem pertinet, in Legibus Henrici I. cap. 1. Ricardus Hagulstadensis an. 1135. *Exceptis Rectis Firmis meis, &c. Ferme droit*, in Consuetud. Britanniæ art. 369. Vide Commentatores.

FIRMA, Prædium, villa, nostris *Ferme*. Bromptoni: *Rex autem Ethelredus cum mæstitia & confusione ad Firmam suam in Comitatu Salopia jacebat.*

FIRMA REGIS. Leges Aluredi Regis c. 2. *Si quis ad Ecclesia mansionem pro qualicumque culpa confugiat, qua ad Firmam Regis non pertinet, &c.* Saxonica Editio habet cyninzeſ ꝼeoꞃme, quæ verba Lambardus de *villa regia*, Somnerus, de *victu*, vel *mensa* interpretantur.

¶ FIRMA, Census sive reditus annuus ob *Firmam* debitus. Litteræ Edwardi Regis Angl. an. 1369. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 1529. *Et quod procurator Firmas sive Apporta qua de terris & possessionibus illis solvi debent ad terminos statutos bene & fideliter solvet, & de arreragiis, si qua fuerint, de Firma dictarum terrarum & possessionum, de tempore quo ultimo fuerunt in manibus nostris respondebit.* Statuta Synod. Eccl. Trecnensis an. 1372. apud eumdem to. 4. col. 1123. *Et si contigerit ipsum ad longum tempus suum beneficium affirmare, & ante tempus Firmam accipere, & infra terminum; beneficio cedat, vel decedat, vel beneficio canonice privetur, & alteri in beneficio seu in fructibus ejus jus competat, & dicta Firma & solutione non obstante.* Kennett. in Glossar. ad calcem Antiq. Ambrosden. *Reddendo inde annuatim antiquam Firmam, & de incremento xl. s. pro omni servitio.* Ibidem: *Hugo de Plesseys concedit pro se & hæredibus suis, quod omnes homines teneant terras suas in eodem manerio pro eadem Firma per quam eas prius tenere consueverunt.* Hinc

¶ FIRMAM PORTARE, non semel occurrit in Chartul. SS. Trinitatis Cadomensis, sed præsertim fol. 28. verso, ubi de Horstede in Anglia: *Villani metunt annonam 16. diebus in Augusto, & Sokemans iv. supradicti portant Firmam ad Wincestre.* Id est, fructus ex conventione reddendos.

¶ AD FIRMAM COMMITTERE. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 126. *Ita tamen quod si Prior de Perraris jam dictam domum alicui laïco ad medietariam vel ad Firmam Commiserit.*

¶ AD FIRMAM RECIPERE. Statuta Synod. Eccl. Nemausensis inter Anecd. Marten. to. 4. col. 1066. *Item, prohibemus districte, ne aliquis Clericus futuros redditus alicujus Ecclesia nostra diœcesis emat, Recipiendo ad Firmam ipsam Ecclesiam cum redditibus ipsius Ecclesiæ sub certo pretio, sine nostro consilio & assensu, nisi Prior seu Rector ipsius Ecclesia ad studium Theologia ire voluerit. Et tunc etiam regularibus vel laïcis Ecclesiam ad Firmam, id est à Pensoch, concedere non præsumant.*

¶ AD FIRMAM SOLVERE. Charta an. 3. Ricardi II. Regis apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 65. *Cum Radulphus de Basset..., nuper concessit & ad Firmam dimisit D. Priori & Conventui de Chacombe, manerium de Chacombe... sub certis conditionibus; & Solvendo viginti quatuor libras ad Firmam per annum.*

FIRMA, Rastallo, proprie dicitur Mesuagium capitale in villa seu burgo, ea quo dependet nominandum domanium, quod ad voluntatem, vel ad vitam alicui relinquitur. Ita etiam appellatur reditus, qui super ejusmodi mesuagium reservatur.

FIRMARIUS dicitur is, *cui terra conceditur ad terminum annorum*: qui quidem *nihil juris vindicare potest præter usumfructum*, ait Fleta lib. 3. c. 12. §. 7. lib. 5. c. 5. §. 21. nostris *Fermier*. Ingulfus pag. 906: *Illi vero responderunt... terras & tenementa Firmariis tradidisse.* Ordericus Vitalis lib. 11. pag. 805. *Qui municeps erat & vicecomes & Firmarius Regis.* [Statuta Synod. Eccl. Trecnensis an. 1372. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1123. *Super fructibus ejusdem beneficii jus hes in eis per Firmarium sub pœna dupli, etiam excommunicationis, & centum librarum usualium nobis applicandarum nullatenus molestetur seu impediatur.*] Adde Leges Henrici I. Regis Angl. c. 56. [*Madox* Formul. Anglic. p. 335. Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 611. & Kennett. in Gloss. ad calcem Antiquit. Ambrosden.] Vide *Præpositus.*

¶ FERMARIUS, Eadem notione, in Statutis Eccl. Ambian. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1259. *Firmiter inhibemus ne Capitula collegiata... Fermarii, coloni, subditi, vel debitores sibi aliquid non persolvant.*

FIRMARIA, Locus forte in Monasteriis, ubi *Firmarii* excipiebantur. Chronicon Andrense p. 414. *Donavit... decem* (raserias frumenti) *ad mensam Monachorum, 5. autem ad Firmariam, 5. vero ad hostellariam.* [Charta Walteri Prioris de *Wytham* Ordinis Cartus. an. 1318. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 316. *Hac tamen conditione omnia ista supradicta dictus Johannes percipiet in nostra Firmaria à nobis & successoribus, quod ipse dum potens & habilis fuerit ad laborandum, &c.*]

¶ FIRMARII, Qui vectigalibus colligendis præsunt; nostris *Maltotiers*. Charta Philippi Regis an. 1319. apud Baluzium to. 2. Hist. Arverniæ p. 151. *Item, volumus & concedimus eisdem quod Præpositi nostri, Firmarii seu Censarii non judicent neque taxent emendas quas petent a subditis suis.* Compendium jurium & consuetud. Universitatis Paris. per Robertum *Goulet* fol 11. verso: *Omnes supradictos officiarios voluerunt Christianissimi Reges Franciæ... esse & fore perpetuo ab omnibus subsidiis, obventionibus, vectigalibus... immunes, expresse receptoribus subsidiorum & vectigalium, omnibus Firmariis & aliis Officiariis Regiis prohibentes, ne hujusmodi officiarios aliquo modo molestent.*

4. FIRMA, [Vestis muliebris.] Vide *Aspergo.*

FIRMA MANU SUA. Formula quæ passim occurrit in Chartarum subscriptionibus pro signo manus suæ. Vide *Firmare* 2.

¶ FIRMABILIS, Diuturnus. Vita S. Bernardi Episc. Calinensis tom. 2. Martii p. 234. *Melius arbitror unius mortis metam attingere, quam in Firmabiles pœnas quotidianis mortibus deperire.*

¶ FIRMABILIS VACCA, Pinguis, crassa. Instrum. an. 3. Henrici VI. Angl. Regis apud *Madox* Formul. Anglic. p. 145. *Et prædictus Ricardus & assignati sui, deliberabunt præfato Willelmo Skrene vel heredibus suis, in Festo S. Michaelis... unum taurum, 30. vaccas Firmabiles & abiles, vel 8. s. pro quolibet capite.*

¶ FIRMACIA. Multa pecuniaria. Charta an. 1204. apud *la Faille* Annal. Tolos. *Solverunt... totum hoc quod eis petebant..., exceptis debitis & baratis & Firmaciis & feodis.* Vide in *Firmancia.*

FIRMACULUM, *Idem quod Firmatorium, quo quid firmatur*, Ugutioni. *Fermail*, Fibula, fibulatorium. Vita S. Roberti Abbatis Molismensis n. 14. de Comitissa Nivernensi: *Cum Firmaculum aureum haberet ad collum suum, tam auri materia, quam incisione*

lapidum pretiosum, &c. Matth. Paris: *Capam choralem dilaceravit, & Firmaculum, quod vulgariter Morsus dicitur, avulsit, quod auro & argento & gemmis fuerat pretiosum.* Idem an. 1251. *Annulos, zonas pretiosas, Firmacula aurea*, &c. Ita etiam ann. 1255. *Annulis, zonis, Firmaculis*, &c. Rainardus Abbas Cisterciensis in Institutis ejusdem Ord. c. 13. *Ne in Ecclesiarum libris aurea vel argentea, sive deargentata, vel deaurata habeantur retinacula, quæ usu Firmacula vocantur.* Adde Institutiones Capituli ejusdem Ord. an. 1256. distinct. 1. c. 7. Willelmus de Guilevilla in Peregrinatione animæ:

Sur quoi l'en met un affichail,
Qui autrement est dit Fermail.

Martialis Parisiensis in Arestis Amoris:

Dessus si avoient leurs manteaux
Tant de grosses perles barrez,
Fermane à moult riches Fermaux.

Vide Notas nostras ad Joinvillam pag. 48.

¶ FIRMAGIUM, Vectigal, tributum. Charta Richardi Regis Angl. an. 7. ejus regni to. 4. Hist. Harcur. p. 1281. *Prædicti Monachi... sint quieti de theloneo & portagio & passagio & pedagio & pasnagio & Firmagio & de medatione vini.* Vide in *Firmancia*.

FIRMALE, FIRMALLUS, Fibula, *Firmaculum*, de quo supra. Gall. *Fermail*. Italis *Fermaglio*. Vide *Balascum*.

FIRMALLUS. Concilium Albiense c. 15. *Clericus bottones, vel Firmallos aureos vel argenteos... deferre in aliquibus vestibus non præsumat.*

¶ 1. FIRMAMENTUM, Tectum. Pactus Legis Salicæ tit. 13. art. 3. *Quicumque alienam domum violenter disturbaverit, & domus si pro Firmamento liberis habuisse probatur, qui hoc fecerit* MDCCC. *denariis culpabilis judicetur.* Ubi Eccardus: Firmamentum hic est tectum. Tectum enim domuum lignearum postes continet, complectitur & firmat: unde & cœlum, simili ab ædificio sumto, Firmamentum vulgo vocatur, quod idem est ac si orbis Tectum diceretur.

¶ 2. FIRMAMENTUM, ut infra *Firmancia*, Mulctæ, &c. *Firmamenta omnium causarum civilium & criminalium*, in Donatione Petri Regis Aragonum an. 1212. Spicil. Acher. tom. 10. pag. 178.

¶ 3. FIRMAMENTUM STAGNI, f. Fundus stagni. Instrum. an. 11. Johannis Regis apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 27. *Sciendum quoque est, quod prædictus Abbas & Monachi habebunt in batis suis corbellas suas in Lavalersun aqua, & piscationem de Firmamento Stagni Thirnemolendini usque ad ipsum molendinum*, &c.

FIRMANCIA, Fidejussor: *Fermanca*, apud Raimundum Montanerium c. 167. *Plege ou Fermance*, in Consuetudine Solensi tit. 32. art. 4. in Foris Benearn. Rubr. *de Fermencas*. [Instrum. ann. 1164. to. 4. Spicileg. Acher. p. 196. *Hanc præfatarum rerum donationem inconvulsam fecerunt.... & Firmantias dederunt Bertrandum Bollaroth & Pontium Bertrandi & Petrum Bertrandi fratrem ejus, ut Monasterio in pace tenere faciant.* Statuta Massil. lib. 5. cap. 31. *Quod rector Massiliæ non recipiat pro juratore, vel pro Firmantia, vel pro redditore pignorum, pro aliquo, aliquem Officialem communis Massiliæ.*]

FERMANCES VESIALARAS, in eadem Consuet. Solensi tit. 1. art. 6. tit. 6. tit. 7. art. 2. Tabularium Ucetiensis Ecclesiæ ann. 1156. fol. 8. *Firmantias & justitias Episcopo... adjudicaverunt.* Hugo Flaviniac. in Chr. p. 244. *Salvam Firmantiam ei obtuli 4. mill. solidorum.* Tabulæ nuptiales Bernardi Comitis Convenarum & Mariæ Montispessulanæ mens. Decemb. an. 1197. *De his omnibus & singulis supra dictis ex parte Comitis Convenarum est Firmancia & debitor per sacramentum corporaliter præstitum R. Comes Tolosæ*, &c. Infra: *Sunt de omnibus supradictis Firmancia & debitores quisque in solidum, G. de Balcio*. &c. Concilium Tolosan. an. 1228. c. 8. *Si moveris guerram, vel pacis violator ad mandatum redire nolueris, Firmantia vel sacramentum solum non recipiatur ab eo, sed pignora vel obsides, vel persona propria in bona custodia teneatur.* Adde Concilium Monspeliense an. 1214. cap. 39. ex Edit. Garielli, (nam nuperus Editor Conciliorum ignoravit vim vocis, quam asterisco notavit) & Tolosanum an. 1229. cap. 31. 38. & eumdem Gariellum in Episcopis Magalon. p. 176.

¶ FIRMANTIA, Fidejussio, sponsio. Consuetud. Ausciorum MSS. art. 27. *Item consuetudo est ibidem quod in quocumque casu præstatur fidejussio de stando juri, quod cives civitatis ipsius dent unum fidejussorem, vel duos, de iis qui degunt vel habitant civitatem prædictam. Firmabunt autem in manu domini sub cujus jurisdictione degunt, & prædicta Firmantia seu fidejussio, cum præstanda fuerit, præstetur & exigatur*, &c. Statuta Raymundi Arelat. Archiep. to. 1. Gall. Christ. inter Instr. pag. 98. col. 2. *Cognitionem vero Firmantiæ ad præsens in nobis retinemus. Cum autem con...* (l. Consul miles) *de alio milite vel quolibet de populo Firmantiam acceperit pro se & pro aliis Consulibus accipiat.* Statutum pro Officiis feudalibus Abb. S. Barnardi de Romanisto. 1. Hist. Dalphin. p. 142. col. 1. *In placitis vero causarum totius terræ Abbatis debet accipere Firmantias & audire, & de expensis quæ de eisdem causis levantur, habet tertiam partem, dominus vero per omnia duas partes.*

¶ FIRMANTIA, Idem videtur quod *Firma* 2. Convivium, cœna. Charta an. 1182. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. *Debent insuper facere Firmantiam & stagium Abbati & Priori Majori.*

FIRMANCIÆ, interdum dicuntur mulctæ pecuniariæ, exactæ ab iis, qui *firmancias* dederant, & causa exciderant, vel quævis præstationes. Charta W. D. Montispessulani an. 1103. *Dono tibi... totam Vicariam totius Montispessulani... scilicet omnes Firmancias, & omnia districta omnium hominum... habitantium in Montispess.* Infra: *Nec homo, nec femina pro eo Firmantiam accipiet, quod ad vicariam pertinet.* Charta Ademari de Muroveteri an. 1191. *Scilicet castrum de Omelacio cum omni dominio ejus, & dominatione & districtione, & hominis, & satisdationibus, & Firmanciis, & justitiis, ... quartis, usaticis, ... garricis, cascivis, devesis, mansis, & mansutis*, &c. [Charta Ildefonsi Regis Aragon. pro Eccl. Forojuliensi an. 1203. to. 1. Gall. Christ. inter Instrum. p. 85. col. 1. *Firmiter inhibentes, quod nec ego, nec aliquis successorum nostrorum, vel bajulus noster... aliquas Firmancias accipere vel aliquas justitias possit vel debeat exigere, vel exercere.* Sententia lata per Archidiac. Ebredun. & Episc. Vapicens. an. 1233. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 133. *Et quod relinquat omnes justitias & Firmancias in omnibus casibus, exceptis tribus, adulterio, homicidio ac capitali bello.*] Vide Catellum in Hist. Tolosana pag. 36. 89. Baluzium in Notis ad Concilia Narbon. p. 160. to. 8. Spicilegii Acher. pag. 168. to. 13. pag. 318. Gariellum in Episcopis Magalonensibus pag. 72. 100. 159. 178. &c.

¶ FIRMANTIA, Eadem forte notione, pro mulcta pecuniaria, in Ordinat. Johannis Franc. Reg. an. 1361. to. 3. Ordinat p. 499. *Imo si quis* (quid)

in contrarium actum fuerit, ad statum pristinum reducant & reduci faciant indilate, ordinationibus, Firmantiis, mandatis factis vel faciendis, allegationibus, oppositionibus, &c. In altero exemplari legitur *Financiis*, non ita male.

1. FIRMARE, Securitatem dare [vel per se, vel per fidejussores.] Annales Franc. Loisselliani an. 757. *Sic & ejus homines majores natu, qui cum eo erant, Firmaverunt.* [Breviarium Hist. Pisanæ apud Murator. to. 6. col. 168. *Anno 1075. in Festivitate S. Sixti Pisani ceperunt Almadiam civitatem & Fiminum Regem, qui uno quoque anno tributum Pisanis dare suo juramento Firmavit, & civitatem ad honorem Pisanæ reipubl. tenere. Et ita Regi statum Firmaverunt terram, & coronam Romano Imperatori assignaverunt.* Instrum. an. 1233. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 133. *Item dictus D. W. compellebat homines Ecclesiæ vere ad malefacta vicinorum, & Firmare & litigare in manu sua pro causis civilibus.*]

FIRMARE DIRECTUM. Vide *Firma* 1.

¶ FIRMARE IN PALAM, pro Coram. Charta Guillelmi Comitis ex Chartul. Ecclesiæ Auxitanæ: *Ego reddo & Firmo in palam altari S. Mariæ.*

FIRMARE CANTUM, *psalmos, hymnos, &c.* dicuntur, qui, priusquam in Ecclesia cantent, in cantu sese exerceant, ut recte cantare discant. Galli dicerent, *Asseurer son chant.* Liber Ordinis S. Victoris Paris. MS. cap. 22. *Quando autem in Claustro Novitius sedet, debet Firmare psalterium suum, & cordetenus ad verbum reddere.* Cap. 31. *Fratribus, quibus injunctum est cantum suum cotidie Firmare & reddere, debet Armarius singulis libros, in quibus cantant, specialiter assignare, ... similiter his, qui psalmos & hymnos suos Firmare habent, psalteria & hymnarios, prout opus fuerit, distribuat. Ex quo autem Armarius alicui fratri aliquem librum ad aliquem Firmandum & reddendum specialiter assignaverit, ea illa hora, qua id facere habet, nemo illum accipiat, &c.* Rursum: *Ii vero, quibus specialiter assignati de cantu libri sunt, & psalteria, & hymnarii, postquam lectiones suas Firmaverint, non debent eos, sive in die, sive in nocte abscondere; sed in communi servatorio cum cæteris communibus libris reponere.* Infra: *Fratribus quibus injunctum est cantum suum Firmare, debet Armarius, vel aliquis de senioribus, quibus Abbas in Capitulo jusserit, assistere, qui & eos si erraverint, corrigant, & lectiones eorum, quando reddere voluerint, audiant.* Denique: *Qui psalmos suos Firmant, vel cantant, submissa voce legant, ne alios disturbent.* [Vide Bernardi Ordinem Cluniac. part. 1. c. 27.]

¶ 2. FIRMARE MANU SUA FIRMA. Nihil frequentius occurrit in Chartarum subscriptionibus. Sæpe etiam nude ponitur, *Firmare*, quod idem est ac manus suæ signo confirmare; vel subscribere. Chartul. Ecclesiæ Aptensis fol. 123. verso: *Facta Cartula eleemosynaria ista XVI. Kal. Julii an. XXX. regnante Conrado Rege feliciter. Signum Norperti qui hanc Cartulam eleemosynariam istam scribi fecit, & testes Firmare rogavit manu sua Firma.* Ibidem non semel recurrit. Chartam an. 1000. to. 6. Spicileg. Acher. p. 430. sic subscribunt: *Poncius Archiep. Firmavit, Amelius Firmavit, &c.* Ibidem to. 10. p. 165. *Hanc chartam* (an. 1110.) *manibus suis Firmavit, & testes Firmare rogavit.* Charta an. 1080. Goscelini Burdigal. to. 2. Gall. Christ. inter Instrum. p. 274. *Igitur præfatus Willelmus præsentibus his aliisque nobilibus viris, XII. Kal. Julii Firmavit hoc beneficium.* His affine est quod habetur in Archivis Ecclesiæ Turon. *Ego Joannes Dolensis Ecclesiæ nunc consecrandus Episcopus, huic sanctæ Turonensi Ecclesiæ & tibi, Pater Vincenti, tuisque successoribus canonice substituendis, obedientiam, subjectionem & reverentiam promitto, & super hoc sanctum altare propria manu Firmo ✠.*

¶ 3. FIRMARE, Munire. Litteræ an. 1224. in Histor. Mediani Monast. p. 313. *Dux mihi licentiam concessit Altampetram refirmare, vel castrum alibi in terra mea ubicumque voluero Firmare.* Charta anni 1311. apud Kennett. in Antiq. Ambrosden. pag. 363. *Licentiam dedimus ... quod ipse mansum suum ... muro de petra & calce Firmare & kernellare possit.*

¶ 4. FIRMARE SE, subsistere, considere. Vita S. Petri Mart. to. 3. Aprilis p. 689. *Quidam fratres levitate ducti juxta cellam ejus transeuntes, plurium collocutionem audientes, Firmaverunt se, ut quinam essent deprehenderent.*

¶ 5. FIRMARE, Elocare, ad firmam concedere. Statuta Humberti Bellijoci an. 1233. to. 9. Spicileg. Acher. pag. 184. *Nemo pro debito quod debet de indumento quod indutum habet, potest vadiari, nec de ostio domus sua potest vadiari, nec domus Firmari pro debito. Affirmare*, eadem notione, occurrit in Statutis Eccl. Trecorensis an. 1372. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1123. & Kennett. in Antiq. Ambrosden. pag. 354. Vide *Affirmare* 1.

6. FIRMARE, Gallis *Fermer*. Cæsarius lib. 4. cap. 75. *Pixidem ei clausam, sed non Firmatam porrexit.* Ubi observandum aliud esse *claudere*, aliud *Firmare*. Est enim *firmare*, *seram* vel *firmaculum* obdere. [Hinc in Vita B. Alcuini sæc. 4. Bened. part. 1. p. 157. *Firmans itaque ostium sera abiit.* Vita B. Coletæ to. 1. Mart. p. 574. *Per spatium quinquaginta annorum inclusa continue permansit & Firmata.*] Adde Continuatorem Florentii Wigorn. an. 1138. 1162. pag. 667. 675. Concilium Budense an. 1279. cap. 43. &c.

FIRMATURA, ex Gallico *Fermeture*, Sera, clausura, in Regula Templar. c. 40. [Computus an. 1102. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. pag. CCVIII. ad calcem: *Pro Firmatura Longi-campi LX. s.* Epist. Johannis de Monsterolio de Descriptione Monast. Caroli-loci apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 1390. *Si de Firmatura totius ambitus Abbatiæ interroges, aiunt quindecim stadia circuitione complecti, infra cujusmodi ambitum sine hortis & virgultis, bis septem aquarum receptacula ad piscium custodiam comprehenduntur.* Acta S. Syriæ to. 2. Junii pag. 64. *Visa & visitata ipsius capsa Firmatura, quam bene seratam & firmatam ... invenimus.*]

AFFIRMARE, pro *Firmare*, Claudere. Matth. Paris an. 1251. *Obtulit duo monilia, & jussit ea feretro indelebiliter ad memoriam sui clavis fortiter Affirmari.* [Sic & *Defermer* dixerunt Poetæ nostrates pro Aperire, *Ouvrir*. Le Roman *de Floire* MS.

La porte li ont Defermée,
Floire s'en est lance levée.

Le Roman *d'Athis* MS.

Les ventailles ont Defermées,
Et les coifes jus avalées.]

¶ 7. FIRMARE, Despondere, Gall. *Fiancer*. Charta circ. 1100. in Tabular. S. Victoris Massil. *Cum eo firmiter locutus est usquequo mulieres fuerunt Firmatæ. Post hæc venit dies constitutus ut acciperent suas uxores, &c.*

¶ FIRMARIA, Carcer. Willel. Wyrcester Annal. Rer. Anglic. in Lib. nigro Scaccarii p. 428. *Tristi tamen Firmaria hostes me clauserunt.* Alia notione vide in *Firma* 3.

¶ FIRMARIUM, Tabula. Inventarium ornament. & Reliq. Ecclesiæ Noviom. an. 1419. *De bon-*

tonuis capparum de capueruis fereiri seu chassia B. Eligii, de Firmariis librorum, de garnistura mitra. Vide *Firmaculum.*

¶ FIRMARIUS, Vicarius seu presbyter cui Ecclesia deservienda committitur. Statuta antiqua Eccles. Cenoman. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1396. *Statuimus ut Firmarii seu capellani, quibus Ecclesia committuntur, obedientiam juramento promittant.* Extrav. comm. de decimis: *Sed Ecclesiastica persona, qua in Ecclesia sua, vel beneficio (quod residentiam personalem requirit) non residet; sed facit in eodem per Firmarium vel vicarium deserviri, deputando ipsi vicario, vel Firmario certam suorum proventuum portionem, &c.* Huc spectant Statuta Eccl. Aurelian. art. 54. apud eumdem Marten. ibid. col. 1279. *Statuimus ut Capellani nullatenus ad Firmas accipiendas admittantur, nisi prius Archidiaconorum suorum assensu requisito & obtento.* Vide in *Firma* 3.

FIRMATARIUS, Officium monasticum, cui forte incumbit reparationum seu sartatectorum Monasterii cura, illiusque *firmandi*, nisi idem sit, cui *Firmaria* cura incumbit, vel certe *Firmatorum*: nam *Fermeteurs* vocant etiamnum Leodienses, quos nostri *Fermiers* dicunt, qui scilicet tributa exigunt. Vide Magnum Recordum Leodiense p. 33. &c. Vetus Scheda apud Angelum à Nuce pag. 497. *Firmatarius* (Casinensis) *debet facere reparare Palatium Infirmarii, cum subjacentiis suis.*

¶ 1. FIRMATIO, Fidejussio, promissio Instrum. an. 1335. apud Ludewig. tom. 5. pag. 603. *Si ... dictus Dominus Casimirus Rex Polonia ... sex millia marcarum eo modo, quo debet, eidem Domino Regi Boemia vel filius ejus non solverit, aut conditiones seu obligationes pro ipsa solutione factas, Firmationes in specialibus literis contentas & expressas non fecerit, nec compleverit.* Vide *Firmitas* 1.

¶ 2. FIRMATIO, Idem quod infra *Firmitas* 3. Præceptum Ludovici Pii to. 1. Capitul. col. 680. *Et ut hac auctoritas ..., firmiorem obtineat vigorem, & deinceps inconvulsa valeat perdurare, duas inde pari tenore conscriptas Firmationes fieri jussimus.*

¶ 3. FIRMATIO, Arx, castrum munitum. Litteræ an. 1284. in Hist. Mediani Monast. p. 313. *Quod ego Albertus in Firmatione dicti montis salvus non essem, Dux mihi concessit licentiam Altampetram refirmare.*

¶ 4. FIRMATIO, Vox venatica, quà significatur tempus quo ultima fetura grandescit viribusque firmatur. Instrum. an. 1340. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 304. *Noveritis quod ego Herebertus dedi & concessi pro me & haredibus meis, D. Hereberto filio Matthai ... tres damas tempore pinguedinis in parco meo de Benthameton, & tres damas tempore Firmationis.*

¶ 5. FIRMATIO, Ciborum suppeditatio. Vide in *Firma* 1.

¶ FIRMATOR, Qui alicui chartæ testis subscribit. Charta an. 1066. to. 3. Gall. Christ. inter Instrum. col. 205. *Acta est autem hac Charta publice ... Firmatores sunt ... Archiep. Guinamandus ... Gosfredus Decanus.*

FIRMATORIUM, *Quo pallium tenetur in humeris, vel cingulum in lumbis, fibula.* Joh. de Janua. [*Fermeer*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.] Vide *Firmaculum*, & *Firmale*.

¶ FIRMATURA, Munitio. Charta an. 1139. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. pag. 39. *De Firmatura autem castri de Marcelleio concessit, quod ipse Radulphus firmet ipsum castrum secundum quod sibi melius placuerit.* Vide *Firmare* 3, & 6.

¶ FIRMERIUM, Fibula, Gall. *Agrafe*. Inventarium ornament. & Reliq. Ecclesiæ Noviom. an. 1419. *Item tres libri pontificales ... & habent asseres coopertas de argento, & in duobus majoribus sunt duo piperi argentei & sine clausuris, & alter sine pipeto qui habet unum Firmerium cum dimidio.* Vide *Firmaculum*.

1. FIRMITAS, Securitas data alicui, *Asseurance, Seureté*, ἀσφάλεια. Annales Franc. Bertin. an. 864. *Quem pater e vestigio insequens, sub Firmitatum conditionem ad se venire facit, & ei honores donat.* Capitul. Caroli C. tit. 16. c. 25. *Et si adhuc dubitatis, & aliam Firmitatem quæritis, &c.* Adde tit. 27. cap. 3. 8. tit. 36. c. ult. [Charta an. 1038. ex Archivo S. Victoris Massil. *Fundum perpetualiter subnixa Firmitate roboramus, donamus, tam in fevo quam in alode.* Litteræ an. 1303. to. 1. Histor. Dalphin. pag. 203. *Solvatis ... videlicet duo millia librarum in annum præsentem, & postea de anno in annum tria millia librarum usque ad plenam satisfactionem dictorum viginti millium librarum, prout in Firmitatibus, quas à nobis habet super hoc dictus Marchio, continetur; nam super iis Firmitates validas à Dalphino & D. Johanne ejus primogenito filiis nostris habemus.*]

2. FIRMITAS, Pactum. Capitul. Caroli C. tit. 21. cap. 1. *Quia necesse erat, ut inter nos Firmitas facta fuisset secundum Dei voluntatem.* Cap. 3. *In illa Firmitate, quam ego cum patre suo ... feci.* Ita tit. 23. c. 7. tit. 26. c. 1. *Charta Firmitas.* Chronica Augustensis an. 1059. *Seditio inter Henricum Augusta Episcopum & Diepoldum Comitem pro Comitatu ad altare S. Maria per carta Firmitatem tradito. Firmitatem facere per chartam*, Leg. Alemann. c. 1. §. 1. 2.

3. FIRMITAS, Privilegium, *emunitas*, præceptum, quod scilicet *perpetuam obtinet Firmitatem*, ut est apud Marculfum l. 1. form. 1. & alibi passim. Ratbertus de Casibus S. Galli cap. 5. *Hortatus est eos, ut per aliquem fidum hominem eandem Firmitatis cartam domno Imperatori dirigerent.* Supra, *immunitas* & *præceptum* dicitur. Adde cap. 8. Theodorus Campedonensis de S. Magno c. 25. *Dedit ei totum ipsum saltum cum marcha Firmitatis, qua in epistola sua fecit conscribi.* Et mox: *Et ne quisquam ex successoribus ejus tanti obsisteret boni, fecit conscribi sua Firmitatis epistolam, &c.* Walafridus Strabus de Vita S. Galli c. 21. *Jussit fieri conscriptionem Firmitatis, &c. Epistola Firmitatis*, in Lege Longob. lib. 3. tit. 8. §. 2. apud Aimoin. lib. 4. Hist. Franc. c. 62. Babolenum in Vita S. Germani Abb. Mart. n. 8. Aribonem in Vita S. Corbiniani cap. 29. &c.

4. FIRMITAS, Munitio, Castrum undique firmatum seu clausum: *Fermeté*, in Consuetud. Calvimontensi art. 8. Gloss. MS. Regium Cod. 1197. *Munitiones, Firmitates.* Annales Francorum Loiselliani an. 776. *Et nimia festinatione Saxonum casas seu Firmitates subito introivit.* [Diploma Ludovici VII. an. 1146. to. 2. Gall. Christ. inter Instrum. col. 231. *Episcopus autem ... nobis & successoribus nostris & regno fidelitatem juravit, & universas Firmitates ac fortalitia civitatis quoties ad Podium venerimus ad voluntatem nostra præceptum se redditurum nobis firmavit.* Instrum. an. 1215. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 843. *Ego Odo Dux Burgundia, notum facimus universis, quod si Comes Nivernensis apud Grisolias voluerit facere Firmitatem, &c.* Notitia Anonymi an. circ. 1219. ex 2°. Chartul. Campaniæ apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. 736. *In castro Chableia quod Clastrum vocatur, D. Noern nullam prorsus habet justitiam, nec in muris, nec in fossatis, nec in tota Firmitate.*] Occurrit præterea apud

Ethelwerdum lib. 4. cap. 3. pag 845. Henricum Huntindnn. lib. 8. p. 372. 373. Adonem Viennensem in Chronico, Ordericum Vital. lib. 9. p. 738. Matth. Paris p. 53. 65. Joann. Brompton. p. 993. 1039. in Chron. Besuensi pag. 556. in Histnria Episcopor. Autisiod. c. 53. in Annalib. Francor. Bertiniani p. a 21. in Epist. 61. en Francicis tom. 4. Hist. Franc. &c. Philippus *Mouskes* in Henrico I.

Ls ve toln par sa gierre
Et ses castiaus & ses cités,
Et ses bours & ses Fermetés.

Idem in Chilperico:

Castiaus saisi, cités,
Bours & viles, & Fermetez.

Le Roman *d'Alexandre* MS.

Onques ne pot garir Chastiaus ne Fermetez.

Infra:

C'est une Fermeté, qui moult est redoutée.

Le Roman *de Garin* MS.

Riches est li sires, qui à tel Fermeté.

Alibi:

Donjon, ne marche, recet, ne Fermeté.

Le Roman *d'Aubery* MS.

Tant vos donrai chastiaux & Fermetez,
De mon Royaume serés Sires clamez.

Le Roman *de Gayden* MS.

Et dis chastiaux & autant Fermetez.

Le Roman *d'Amile & d'Amy* MS.

Et saisirois toutes vos Fermetez.

Hinc diminutivum *Ferté*, quo nomine donantur etiamnum complura in Gallia castra. Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Por l'amor Dieu qui oncques ne menti,
Guillaume prist Orenge, la tor & la Fierté.

Le Roman *de Garin*:

Le Siege a mis environ la Ferté.

Le Roman *d'Aubery*:

Je vous traistrai forment vos heritez,
De deux chastiaux, & de quatre Fertez.

5. FIRMITAS, Exactio in rebus venalibus. Joann. Hocsemius in Episc. Leod. lib. 1. c. 15. *Fuit autem firma concordia, quod quoad 18. annos tunc futuros de sola cerevisia Firmitat levaretur, &c.* Adde c. 26. lib. 2. cap. 13. pag. 398. *La Ferme de la biere.* [Chron. Cornelii *Zantfliet* apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 193. *Statuere intendebant Firmitatem super vino & sale, &c. Sed quoniam hoc per omnes erat abjuratum, dispensatio à sede Apostolica impetratur, & per quinquennium Firmitas levari permissa est.*]

¶ FIRMITATIS ARCHA, Ferro munita, arcula ferrata, nostris *Coffre fort.* Litteræ Johannis Reg. Franc. an. 1360. to. 3. Ordinat. p. 479. *Nisi reperta fuerit dicta vos in scrinio vel archa Firmitatis, de quibus clavem deferat dominus vel domina domus.*

¶ FIRMITUDO, Arx, castrum munitionibus vallatum. Confœderatio inter Comit. Flandr. & Comit. Hannoniæ an. 1176. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 586. *In confinio etiam terrarum nostrarum quod vulgo marcha dicitur, non debemus, nec possumus alias construere Firmitudines, quam illas qua modo ibi sunt.* Vide Firmitas 4.

¶ FIRMURA, Sera, clausura. Liber niger Scaccarii p. 367. *Et in tali Firmura, quod quilibet eorum habeat clavem suam & diversam.*

FIRSTFALLI, Culminis ruina, ex Saxon. & Germ. ꝼirꝛꞇ, laquear, tigillum, *festum*, culmen, & ꝼall, ruina. Lex Bajwar. tit. 9. cap. 3. *Si quis desertaverit, aut culmen ejecerit, ... aut incendio tradiderit uniuscujusque, quod Firstfalli dicunt, &c.* Habetur præterea c. 4. §. 5. *Firsfalli* præfert Editio Heroldi cap. 13. §. 3.

FIRSTSUL, Columna, qua domûs culmen sustentatur, ex German. & Saxon. ꝼirꝛꞇ, culmen, & ꝼul, vel ꝛẏl, columna. Lex Bajwar. tit. 9. c. 6. *Si quis eam columnam, à qua culmen sustentatur, quam Firstsul vocant.*

FIRTALA, Mensura annonaria in Morinensi seu Bononiensi & Flandrensi tractu. Chronicon Andrense p. 361. *Terram ... sub firma manu dedit per duas Firtalas frumenti, & quinque Firtalas avenæ.* Occurrit ibi non semel p. 362. 366. 370. 372. 396. 397. 405. &c. & in Charta Balduini Comitis Fland. ann. 1056. in Tabul. S Bertini. Vide *Ferto.*

FIRTHE, seu potius *Fyrht*, vox Saxonica, pro terriculamento, phantasmate, spectro. Somnero, ꝼẏꝛhꞇo, est stupor, horror. Leges Kanuti Regis cap. 27. apud Bromptonum: *Gentilitas est, si quis idola colit, ... aut in ferte vel in Firthe*, (leg. *Fyrth*) *vel in similibus fantasiis vel præstigiatoris aliquid agat.*

FIRTHUNGA, vel FYRTHUNGA, Expeditio, seu profectio militaris: *expeditionis apparatus*, in Legibus Kanuti Reg. cap. 31. Edit. Brompton. *Expeditio*, nude in cap. 32.

FIRTO. Vide *Ferte.*

¶ FISANA, *est Aqua ordei*, in Gloss. S. Andreæ Avenion. 2011. sæc. exarato; pro *Ptisana*, nostris *Ptisane.*

¶ FISCALATUS, Nomen officii in superiori justitia, Procuratoris scilicet fisci. Concilium Limanum I. an. 1582. to. 4. Concil. Hispan. p. 244. *Officia Notariatus aut Fiscalatus neque vendantur neque locentur, sed hominibus probis atque industriis gratis ab Episcopo conferantur.*

FISCALIA, Annonæ tributa, quæ fisco inferuntur. Julius Africanus l. 5. Hist. Apost. p. 64. *Nam dum custodiuntur, fures insidiantur, dum solvunt Fiscalia, dum ædificant promptuaria, &c.* S. Ambrosius in Ep. ad Romanos c. 13. *Ideo dicit tributa præstari, vel quæ dicimus Fiscalia, ut subjectionem præstent.* Scholiastes Juliani Antecess. c. 72. *Quando is, qui nihil possidet, Fiscalia dare cogitur.* Ita usurpat l. 3. C. de Episcop. & l. 7. Cod. Th. de Annona. *Fiscale onus, Pensitatio Fiscalis*, in l. 17. 12. eod. tit. Cod. Theod. Bulla Cælestini V. PP. apud Ughellum to. 1. Ital. sacr. p. 429. *Ab omnibus & singulis Fiscalibus, mutuis, & collectis, exactionibus, & functionibus, &c.* Adde p. 430. [Tabularium S. Johannis de la Pena lib. Goth. fol. 18. apud Moret. lib. 2. Antiquit. Navarræ pag 489. *Quia non solum ego sed & pater meus & avus meus & omnes Reges liberi & absque Fiscalia fuerunt, tam de Christianis quam etiam de paganis. Et quia libertas nostra antiqua est.* Hispanis *Fiscalia, Exaccion del fisco.*]

¶ FISCALION, τὸ Βασιλικόν. Gloss. Lat. Græc. Vide *Fiscus.*

FISCALIS, *Fiscalinus, Fisglinus, &c.* Vide *Fiscus.*

¶ FISCATIO, Fictio, illusio. Chronicon Siciliæ ad an. 1325. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 92. *O inflata scientia, qua veteres verbo resolutorio quasi sophismatis logicalis in Fiscationem prædictam ex manifestis falsis medio inepte lapsit.* Lubens legerim *Fuscationem* à *Fuscare*, Tenebrosum facere.

¶ FISCATUS, pro *Viscatus.* Carmen de varia Ernesti Bavariæ Ducis fortuna lib. 6. inter Anecdot. Marten. to. 3. col. 355.

Quis nesciat, inquam,
Quod clauso regno, Fiscatis Dedalus alis

Arctoas Minoa timens euavit ad oras?
Sic Ovidius de Arte am. 1. 391. dixit:
Non avis utiliter Viscatis effugit alis.

FISCHA. Vide *Fascia*.

¶ FISCIA, φίσκος, ὁ συνήγορος, *Fiscus*, in Supplemento Antiquarii.

¶ FISCIACUS, Idem quod *Fiscus*, prædium. Instrum. an. 858. to. 8. Spicileg. Acher. p. 143. *Pro quantitate sua atque difficultate itineris, quia longius ab urbe distabant*, (Canonici Æduenses) *penuriam sæpissime pati solebant cotidiani victus: ut quando penitus hac occasio tolleretur, receptis eisdem rebus atque militaribus viris distributis i. Caramanno & Tillido villis, cum Fisciaco ad se pertinente, delegavi in usus eorum in viciniori & pinguiori loco Marcassolium villam.*

¶ FISCINA, *Instrumentum piscandi*. Papias. Vide *Fissina*.

FISCLA. Gloss. Longob. S. Germani Paris. ex Gloss. *Fistula, vulgo Fiscla dicitur.*

FISCLUM. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Fisclum*: Eleyeoccbe ad verbum, *oleum agroterum*. [Isidor. lib. 20. Orig. c. 14. *Fiscilum, quasi Fisculum, a colando oleo dictum, vel quasi Fiscella olei.*]

FISCO, Culcitra straminea, vulgo *Paillasse*. Fr. Juncta in Vita B. Margaretæ de Cortona n. 17. *Tunicas, Fiscones & opertoria lecti.* Constitut. Ord. Prædicat. dist. 1. c. 9. *Super stramina & Saccones laneos dormire licebit.* Bulla Innocentii IV. PP. pro Damianitis Barcinonensib. an. 1243. apud Waddingum: *Scapularia & mantellum cum pellibus, ac subtalares cum pedulibus, & utendi Fisconibus fœno vel palea plenis, & cervicalibus vobis licentiam impertimur.* Alia ejusdem Pontificis pro universis Damianinis an. 1247. habet hoc loco *saccones*: *Liceat autem unicuique habere Sacconem de palea vel de fœno, & cervical.* Alia Urbani IV. ann. 1263. pro Sororibus Minorum Monasterii Humilitatis B. Mariæ Parisiensis, apud Ughellum: *Liceat autem unicuique Sacconem plenum habere de palea, vel de fœno, vel stramen, aut saltem fœnum vel stipulam pro Saccone, &c.* At quod *fisco* & *sacco*, locis præallatis, *saccus* appellatur in Regula Templariorum cap. 70. *Credimus enim prorsus Saccum, culcitram, & coopertorium unicuique sufficere.* Columellæ vero lib. 12. c. 48. *Fisco* est fiscina juncea: unde *Fisculus*, parvus fiscus, eidem cap. 49.

¶ FISCONUS, Eadem notione, in Constitut. Caroli II. Reg. Siciliæ: *Pro quolibet lecto integro assignando per Magistros juratos & Bajulos ... solvatur granum unum. Lectus integer intelligatur materatium, vel Fisconus, vel culcitra, quod, qui vel qua habeat linteamina & culcitram.*

¶ FISCULUS. Vide *Fisco* & in *Fiscus*.

FISCUS. Papias: *Fiscus, saccus est publicus, unde fiscina & fiscella.* Hausit ex S. Augustino in Psalm. 146. *Fiscus saccus est, unde & fiscina & fiscella dicuntur.* Jo. de Janua: *Fiscus, vel bursa Regis, ubi publicus census reponitur.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fiscus, Sac ou bourse de Roy ou l'en met publiques cens, ou revenues, ou fourfaitures.*] Gloss. Ælfrici: *Fiscus, vel saccus publicus*, biȝ-ȝiꝛꝺ vel Somnero bi-ȝẏꝛꝺl, est *zona*.

FISCUS, pro re, quæ fisci est, & ad fiscum, seu ad dominum alicujus pertinet. [Præceptum Pipini Aquit. Regis an. 846. tom. 2. Gall. Christ. inter Instrum. col. 253. *Quidquid etiam de præfatis rebus Monasterii jus Fisci exigere poterat, totum ei concedimus Monasterio.*] Concilium Valentinum an. 885. c. 10. *De Fiscis & villis, quas constat domino Ecclesiæ a fidelibus olim fuisse contraditas, & nunc potestati secularium subditas, &c.* [Charta Caroli III. apud Mabill. to. 3. Annal. pag. 696. *Regembaldus Abbas innotuit nobis qualiter eadem & Fisca sibi pertinentia sub Mundbore & Mundeburde atque immunitatis tuitione progenitores nostri priscis temporibus constituissent.* Charta Bernonis Episc. Matiscon. an. 930. vel 931. to. 4. Gall. Christ. inter Instr. col. 275. *Expetiit ab eo D. Albericus Comes illustris ex rebus aliquid terrenis subtrahi S. Vincentii Matiscon. Fiscum videlicet unum in pago Lugdunensi cum adjacente Ecclesia SS. Amoris & Viatoris.* Codex MS. Irminonis Abbatis Sangerman. fol. 126. col. 2. *Pertinet autem eadem terra per suggestionem ad Fiscum Spicarias.*] Eckeardus Junior de Casib. S. Galli c. 1. *Nondum adhuc illo tempore Suevia in Ducatum erat redacta: sed Fisco regio regulariter parebat, sicut hodie & Francia.* Chronic. Reichersperg an. 1088. *Admontense Cœnobium his temporibus fundavit, ... quia Fiscus Episcopalis erat.*

¶ FISCUS REGIUS, Ærarium Regium. Epistola Henrici Huntindon. ann. 1553. tom. 8. Spicileg. Acher. p. 186. *Magna expectatione susceptus* (Gilbertus) *cœpit avaritiæ criminis deservire, multa perquirens, pauca largiens. Moriens siquidem nihil divisit, & infinitam thesauri copiam Rex Henricus in ejus delictis invenit. Ocreæ etiam Episcopi auro & argento referta in Fiscum allata sunt.*

FISCUS REGIUS, Regis domanium, villa regia, prædium dominicum. Capitulare de villis c. 3. *Franci autem, qui in Fiscis aut villis nostris commanent, &c.* Adalbertus Floriac. in Hist. Translat. S. Benedicti num. 2. *Namque idem ager Floriacensis Fiscus regius erat.* Flodoardus l. 1. Hist. Rem. cap. 20. *Manens juxta regii villam Fisci, quam Rosetum vocant.* Chronicon S. Petri Vivi pag. 761. *Locum Mauriaci, qui Fiscus regalis & capella Regum Francorum est.* Henricus Huntindon. lib. 6. *Normannia Fiscus regalis erat.* [Formulæ vett. Alsaticæ apud Eccardum ad calcem Leg. Sal. p. 236. *Concessimus ad ipsum titulum Pastoralem curtem seu Fiscum juris proprii & regalis.*] Occurrit passim, in Annalibus Franc. Metens. an. 879. apud Robert. de Monte an. 1038. Fulcuinum de Gestis Abbat. Lobiens. c. 1. Fortunatum de Vita S. Medardi c. 15. 19. Baldricum lib. 2. Chr. Camerac. cap. 21. in Vita S. Mauri, n. 50. &c.

¶ FISCALES TERRÆ & *Fiscales villæ* unde dicuntur quæ ad Regium domanium pertinent, in Conventu apud Andelaum an. 587. sub Guntramno Rege, to. 1. Capitul. col. 13. apud Marculfum l. 2. formul. 52. & in Append. ad Marcam Hispan. col. 792.

FISCUS DOMINICUS, in Vita S. Bathildis Reg. n. 8. [Præceptum Childeberti I. Regis Fr. an. 528. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 4. *Actum Madoallo Fisco dominico. Data XIII. Calenda Februarii anno IV. regni nostri.* Capitulare Wormatiense c. 8. *Ut de rebus Ecclesiarum quæ ab eis per triginta annorum spatium sine ulla interpellatione possessa sunt testimonia non recipiantur, sed eo modo contineantur sicut res ad Fiscum dominicum pertinentes contineri solent.* Et infra: *Volumus ut omnes res Ecclesiasticæ eo modo contineantur sicut res ad Fiscum nostrum pertinentes contineri solent.* Codex MS. Irminonis Abbatis Sangerman. fol. 55. col. 2. *Winegaudus tenebat de Fisco dominico campos II. ... Gendoinus tenet de Fisco dominico jornales II.*]

FISCO SOCIARE, *Fisco sociante, socio, cogente, discutiente*: Formulæ, quæ passim in veteribus Tabulis occurrunt, quibus res fisco publico adjuncta aut adjungenda innuitur. Appendix Codic. Theodos. Constit. 14. *Facultatibus eorum Fisco nostro So-*

ciatis. Conft. 19. *Non solum bona sua largitionibus nostris paginam Sociari, verum etiam, &c. Fisci viribus Sociate, adsociare*, in eod. Cod. Th. & apud Papianum tit. 9. &c. Vita S. Romarici MS. *Villas eorum Fisco Sociari pracepit*. Vita S. Isidori Episcopi Hispalienfis n. 13. *Ecclesiarum pradia, qua pater suus Fisco Associaverat*. Ita vocem *Sociare*, pro *adjungere*, ufurpat Edictum Chlotarii II. Regis in Concilio Parifienfi V. c. 18. *In exilio depertentur, & facultates eorum propinquis haredibus Socientur*. Adde Capitulare 2. an. 813. c. 6. Vide lib. 13. eod. Cod. de Paganis, &c. Chron. Farfenfe pag. 655. &c. [Unde in eadem formula interdum *jungere* ufurpant. Charta an. 1013. in Append. ad Marcam Hifpan. col. 995. *Libras decem Fisco S. Petri jungendas, &c.*]

Sociante Fisco. Charta 47. inter Alamannicas Goldafti: *Qui contra hanc donationem a me factam venire prasumpserit, Sociante Fisco multam repetitionem componat, id est, auri lib. 2*. Vide Chartam feq. & 58. Tradit. Fuld. lib. 2. cap. 27. Marculfum lib. 2. form. 4. 6. 7. 11. 18. 52. &c.

Socio Fisco. Formulæ veteres cap. 27. & 37. *Una cum Socio Fisco auri uncias tantas, &c.* Charta Rodulfi Archiepifc. Bituric. an. 851. in Tabul. Bellilocí: *Si litem, calumniam, sive aliquid oppositionis facere voluerit, cui litem intulerit, auri libras 30. argenti pondera 60. una cum Socio Fisco coactus exsolvat, & quod male petit, vindicare non valeat*. Privilegium S. Amandi, defcriptum tom. 2. SS. Ord. S. Bened. pag. 1294. *Et insuper inferat vobis cum Socio Fisco auri libras decem, &c.* [Charta Guitonis pro Monafterio S. Hilarii de Nobiliaco apud Stephanotium to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. p. 275. *Qui contra hanc epistolam aliqua maligna cupiditate ductus calumniam aut repetitionem generare... conaverit, inferat partibus Monasterii & Socio Fisco solidos D. componat.*]

Cum Consocio Fisco. Primum Teftamentum Widradi Abbat. Flaviniac. *Una cum Consocio Fisco auri libras 30. argenti pondera quingenta coactus exsolvat.*

Cogente Fisco. Charta Rodulfi Archiepifc. an. 858. in Tabul. Belliloceníi: *Deinde Cogente Fisco auri libras 15. argenti pondera 30. coactus exsolvat*. Vide Chartam Alam. 81. apud Goldaftum, Baldricum lib. 1. Chron. Camerac. cap. 27. Tradit. Fuld. lib. 2. trad. 38. 39. &c.

Discutiente Fisco. [Formulæ veteres apud Baluzium tom. 2. Capitul. col. 497. *Fisco Discutiente solidos triginta multa componat*. Ibid. col. 499. *Et ob hoc solidos tantos una cum Fisco Discutientibus multa componat.*] Charta Alam. 77. apud Goldaft. *Ad ipsum Monasterium restituat, & in Discutiente Fisco multa componat, id est, auri uncias duas, &c.* Aliis verbis in Charta 60. *Qui contra hanc donationem venire tentaverit, Partibus Fisci multa componat, id est, auri uncias 6. &c.*

¶ Fisci Viribus Addicatur. Vetus Formula ejufdem notionis. Capitulare Caroli Mag. cap. 13. *Si vero Laicus fuerit & honestioris loci persona, medietatem facultatum suarum amittat Fisci Viribus profuturam*. Capitulare Ludovici Pii an. 826. cap. 6. *Quod si fecerit, domus illius Fisci Viribus addicatur*. Quod non femel in iifdem Capitularibus occurrit.

¶ Fisci Cellarium. Præceptum Chilperici an. 716. apud Mabill. Diplom. pag. 485. *Dum & ante hos annis proavus noster Dagobertus quondam Rex solidus cento exemtis de Massilia civitate sicut ad*

Cellario Fisce potuerant esse exactati, ad Basilica peculiaris patroni nostri domni Dionysii, &c.

Fiscus, *Feudum, beneficium*, præfertim vetuftioribus Scriptoribus: quia in primæva feudorum inftitutione Principes *terras fiscales*, feu patrimoniales *Fidelibus* fuis feu fubditis concedebant in beneficium & feudum, idque ad vitam. Unde fifci nomen retinebant, quia non omnino alienatæ erant, fed cenfebantur femper effe de dominio donatoris ac *feofatoris*. Unde non defunt, qui vocem *feudum* confectam ex *fiscus* putant: ita ut cum noftri *fiesc* pro *fisco* dicerent, vocem *fiesc*. in *fief* verterint, unde poftmodum *feudum* formarint. Vetus Lapis in Ecclefia S. Germani Pratenfis Parifiis: *Hic pausante sancto Germano, in die translationis, dedit ei Rex Pipinus Fiscum Palatiolum cum appenditiis suis omnibus*. Annales Franc. Metenfes an. 847. *Deditque illi Comitatus & Fiscos plurimos*. Adde an. 885. 887. Baldricus Noviom. lib. 2. cap. 35. *Ipsum locum in Fisco tenebat*. Ordericus Vital. lib. 10. *Plerique Francorum, qui bonis cogebantur dominis obsecundare, pro Fiscis, quibus abunde locupletati sub utriusque Regis surgebant ditione, &c.* Vetus Charta apud Marcam in Hift. Benearn. lib. 4. cap. 11. num. 1. *Dedit ei in Fiscum & filiis suis, & sua progeniei 12. conductus, &c.* Tabularium Dolenfis Monafterii in Biturigib. *Concedimus etiam, ut quicunque ex nostris casatis vel feodatis partem aliquam sui Fisci sive casamenti, quod a nobis habet, dare voluerit, libere hoc agere possit, &c.* Tabular. S. Sulpitii Bituricenfis circa ann. 1000. *Quod si forte evenerit, quod ipse vel haredes ejus, quod absit, defecerint, omnis Fiscus revertetur in proprium S. Sulpitii*. Epiftola 297. ex iis, quæ habentur to. 4. Hift. Francor. *Jam quod regia dignitatis, & de Fisco Regis Francorum est, Regis Anglorum feudum impudenter esse asserunt*. Adde Monachum Sangallenfem lib. 1. cap. 14. 16. Fulbertum Carnot. Epift. 96. Odonem de Miracul. S. Mauri Abb. cap. 4. Diplom. Belg. lib. 1. c. 8. Probat. Hift. Guinenfis p. 45. 47. Prob. Hift. Monmorenc. pag. 67. &c.

¶ Fiscus Sacerdotii, five *Presbyteratus*, Domus cum certa agri portione quam affignare folebant in Ecclefiæ dotem ipfius fundatores, quamque ab omnibus oneribus faciebant immunem. Hoc etiam nomine intelligenda jura Sacerdotalia, Gall. *Droits Curiaux*, quæ illi fundatores & Domini feudales aut fibi diu retinuere, aut aliquando ipfi Prefbytero defervienti conceffernnt. Ejufmodi funt oblationes, & ea quæ perfolvi folent pro baptifmis, exequiis defunctorum, imo & pro pœnitentiis & *manuattrectationibus*, id eft forte, matrimoniis. Tabularium Vofienfe fol. 3. *Concesserunt Deo & S. Petro Vosiensi omnem Fiscum Sacerdotii ex eadem Ecclesia, ex baptisteriis scilicet, ex pœnitentiis, ex manuattrectationibus, & ex omnibus qua ad Fiscum Sacerdotis pertinent, promiseruntque se nihil omnino quasitatos ex omnibus prater quartam partem sepultura*. Tabularium Angeriacenfe fol. 60. *Ego Elias Rufus concedo Deo... in prasentia D. Odonis Abbatis Ecclesiam Oixtaci, & Fiscum Presbyteratus, & cemeterium, &c.* Vide *Feudum Presbyterale*.

Apud Marculfum lib. 1. form. 2. *Fiscus* oppositor *proprietatis*: *Ergo dum & ille Episcopus, aut Abbas, aut illuster vir Monasterium in honore illius, in* [illegible]*ge ille, aut super Proprietate, aut super Fisco, noscitur adificasse, &c.* Quod quidem aliis verbis exprimitur in form. 12. & 33. *Villas illas, sitas in pago illo, quas de munere regio, aut de alode parentum, vel undecumque ad prasens tenere videtur*. Ubi *villa de*

munere regio possessæ, sunt *fisci* beneficia, feuda: *alodes* autem *parentum*, ipsa *proprietas*.

☞ Et quidem *bona fiscalia* generatim vocabant beneficia quæ à Rege vel Principibus; aut etiam ab Ecclesiis certis sub conditionibus ad vitam dabantur. Hæc à propriis seu patrimonialibus belle distinguntur in Charta an. 1511. apud Rymer. tom. 13. pag. 285. *Sub obligatione omnium bonorum nostrorum Patrimonialium & Fiscalium.* Et paulo post: *Sub obligatione & ypotheca omnium bonorum nostrorum & præfatæ serenissimæ Reginæ Castellæ filiæ nostræ Præsentium & Futurorum.* Ubi *bona præsentia* sunt patrimonialia; *futura* vero fiscalia. Vide Notas Bignonii ad Marculfum.

INFISCARE, Idem quod *Inbeneficiare*, Prædium in *fiscum*, vel *beneficium* aut feudum alicui conferre. Flodoardus lib. 1. Hist. Remens. cap. 26. *Angilrannus… traditionis hujus ignarus, à Rege Vendoram sibi post illas dari. Quod ubi Rex annuisset, audiens domnus Hincmarus Præsul, qui sedem tenebat Ecclesiæ Remensis, hanc Infiscari villam, &c.* Baldricus lib. 2. Hist. Camerac. cap. 18. *Quod* (Monasterium) *postquam variis militaribus Infiscatur, pro imminutione rerum, ad raritatem fratrum redigitur.* Vita S. Theodorici Remensis num. 13. *Is audiens villam Infiscari jure proprietatis, quæ ejus Ecclesiæ subjectu dono regali dinoscebatur.*

¶ FISCI OFFICIUM, Idem quod alibi *Fisci Servitium* dicitur, quod scilicet à fiscalinis seu qui *fiscu* aut prædio deserviebant, debebatur. Capitul. lib. 6. c. 108. *Et ipse Officio Fisci servire cogatur.* Ibid. cap. 99. *Aut ipse in Servitio Fisco nostro serviturus semper sociatur.*

¶ FISCALE SERVITIUM, pro ipsis servis fiscalibus usurpari videtur in Epist. Silvestri PP. II. an. 1002. in Append. ad Marcam Hispan. col. 959. *Et in Comitatu prædicto Empuriense ipsum alaudem quem dicunt Ulsano cum terminis & adjacentiis suis & cum Servitio Fiscale, & Ecclesias quæ ibi sunt fundata, &c.*

FISCALINI, qui *Fisco*, seu prædio Principis deserviebant, erantque ei quodammodo addicti. Gloss. Saxon. post Leges Henrici I. *Fiscalinus, villanus.* Ita passim accipitur in Capit. ad Legem Salicam §. 12. in Lege Longob. lib. 2. tit. 33. §. 6. in Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 26. in Capitulari 5. ejusdem Caroli M. an. 803. cap. 15. in Capitul. Caroli C. tit. 39. cap. 3. &c. ubi cum colonis fere semper junguntur, atque etiam *Servis Fiscalinis*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. §. 30. *Litis* æquiparantur in lib. 3. tit. 20. In Capitul. Caroli M. lib. 3. c. 16. *De liberis hominibus uxores Fiscalinas regias habentibus.* Acta Episcopor. Cenoman. pag. 297. *Curiam antecessorum Episcoporum, quam colonias vocant, Fiscalinorum admodum plenam, … dedit Fulconi Andegavorum Comiti.* Adde Aimoinum lib. 3. Hist. cap. 56. & Rhenanum lib. 2. Rerum German. pag. 94.

☞ Sed ut accuratior habeatur de Fiscalinis notio, eos in duas classes distinguendos arbitror; nec enim eorum omnium eadem fuit conditio. Alii servi erant proprie dicti, utpote qui nullo Liberorum jure nullaque prærogativa gauderent. Hi passim in Capitularibus Regum Franc. ut observare cuique promtum est, *Servi Fiscales* appellantur. Tales reipsa exstitisse multa probant, ac 1°. quidem libertate caruisse diserte dicitur in Capitul. 3. Dagoberti tit. 6. *Si minores personæ sunt quæ se rusticica conjunctione polluerunt, careant libertate, Servis Fiscalibus adgregentur.* Et in Capitul. 1. Caroli M. c. 4. *Et ut nemo fugitivos Fiscales suos, qui se injuste & cum fraude liberos dicunt, celare neque abstrahere cum perjurio vel alio ingenio præsumat.* 2°. Si quid peccant, ictibus vapulant; quæ servorum pœna est. Capitul. an. 829. tit. 2. *Si vero servi ecclesiastici aut Fiscalini nostri aut Comitum aut vassallorum nostrorum hoc facere præsumpserint* (denarium merum rejicere) *sexaginta ictibus vapulant.* 3°. Si quando liberi homines uxores fiscalinas, aut feminæ liberæ homines fiscalinos ducerent, lege cautum erat, adeo de servitute fiscalinorum constabat, ne ii qui ducebant, ob ejusmodi conjunctionem, Liberorum juribus caderent. Capitul. 2. Caroli M. cap. 22. *De liberis hominibus qui uxores Fiscalinas regias, & feminis liberis quæ homines similiter Fiscalinos regios accipiunt, ut non de hæreditate parentum, vel de causa sua quærenda, nec de testimoniis pro hac re abiciantur.* 4°. Ipsa distinctio exprimi videtur in Capitul. de Villis cap. 52. *Volumus ut de Fiscalibus, vel servis nostris, sive ingenuis, qui per fiscos aut villas nostras commanent.* Et in Capitul. 5. Caroli M. cap. 55. *Ut homines Fiscalini sive coloni, nus servus, &c.*

☞ Alii vero, quos *fiscalinos* vel *colonos* in Capitularibus nude vocatos sæpissime reperies, feudatarii, vasalli, tenentes, homines fisci erant, qui etiam, cum ad fiscum regium pertinebant, *homines regii* dicebantur. Capitul. 4. Caroli M. cap. 2. *Homo regius, id est, Fiscalinus, &c.* Joachimus Vadianus lib. 2. de Collegiis, &c. pag. 75. *Ex publicis autem servis Regii seu Fiscalini dicti nostris quorum vectigal & usufructus ad fiscum pertinebat.* Horum longe melior conditio; alios quippe servos sibi subditos terrasque possidebant jure proprietatis; si quidem ex Lege Wisigothorum lib. 5. art. 16. ipsis concessa est licentia & mancipia & terras vendendi, modo *conservis fiscalinis.* Sed latius exinde patuit hæc licentia, ut liquet ex Charta Caroli III. Regis Franc. pro Monasterio Compendiensi in Tabulario ejusdem: *De fiscis quoque nostris donavimus licentiam; ut si quis Fiscalinus de alode suo voluerit tradere vel vendere, vel ad S. locum, vel illius loci Cavenicis, ut liberam potestatem id faciendi habeat.* Adde Beslium in Pictav. p. 365. & 368. Quodnam vero præcipuum fuerit illorum servitium discere licet ex Capitul. lib. 5. cap. 303. *Pro nimia reclamatione quæ ad nos venit de hominibus ecclesiasticis seu Fiscalinis, qui non erant adjurnati quando in Cinomannico pago fuimus, visum est nobis una cum consultu fidelium nostrorum statuere ut quicumque de prædictis hominibus quartam facit tenet, cum suis animalibus seniori suo pleniter unum diem cum suo aratro in campo dominico aret, & postea nullum servitium ei manuale in ipsa hebdomada à seniore suo requiratur.*

☞ Notanda denique omnino est Fiscalinorum distinctio inter equites & pedestres, quæ occurrit in Charta Lotharii Imper. pro fundatione S. Stephani Argentin. an. 845. tom. 5. Gall. Christ. inter Instrum. col. 465. *In pago Prisgaudi Naningavilla, cum suis appendiciis, … mancipiis, servis & ancillis, colonis & Fiscaliciis, tam de equestre quam pedestre ordine, banno, &c.* Unde conjicere licet interdum Fiscalinos ad exercitum submonitos & evocatos fuisse, eosque pro uniuscujusque conditione, aut equis aut pedibus servitium præstasse dominis quorum erant Fiscalini.

¶ FICRALAS, pro *Fiscales*, in laudata Lotharii Charta. *Ficales* edidit *Laguille* in Hist. Alsat. p. 4.

FIOCALES, Iidem qui *Fiscalini*. Capitulare de Villis cap. 52. *De Fiscalibus vel servis nostris, sive ingenuis,*

ingenuis, qui per fiscos aut villas nostras commanent.

Fiscales, Iidem qui *Fiscalini*, in Capitul. ad Leg. Salicam: sequioribus vero sæculis, vassalli, interdum *tenentes*, qui *homines fisci* dicuntur apud Eckeardum Juniorem de Casib. S. Galli cap. 1. pag 43. & mox: *Nam victimas & cætera, quæ libebat sponte volentibus dare Fiscalibus, ut quidem auferebant.* Tabulas. S. Dionysii de Capella in Biturigib. Ch. 27. *Ut quidquid omnes Fiscales mei eis dare voluerint Monachi, perpetuo habeant.* Et Ch. 30. *Dimisi omnes Ecclesias, quas hactenus ego & Fiscales mei injuste possidebamus: si vero Fiscales mei facere noluerint, quod ego facio, pro certo sciant, quod ego non ero eis ulterius nec testis, nec defensor, nec adjutor.*

¶ Fiscales Populi. Decretum Flavii Regis to. 2. Conc. Hispan. p. 704. *De terris vero vel vineis, quas pro eodem tributo quicumque supradictorum curam publicam agentium vobis privatis vel Fiscalibus Populis abstulit, &c.* Ibidem p. 705. in Confirmatione ejusdem Flavii pro Concil. Tolet. XIII. *Sancitum est, ut omne tributorum* (l. tributum) *præteritorum annorum usque in anno primo regni nostri quod in privatis sive in Fiscalibus populis relucet, absolutionis perpetua debeat sanctione laxari.*

¶ Fiscalis, nude, Procurator fisci, Gall. *Procureur Fiscal.* Conc. Mexicanum an. 1585. tom. 4. Conc. Hispan. p. 309. *In causis in quibus ex officio proceditur postquam Fiscalis testes nominaverit, caveat susceptor ut Fiscali subministret pecunias, quibus possit testibus ad ferendum testimonium venturis sumptus præbere competentes, idque in actis redigatur; tempore vero quo expensas taxabunt, faciant sibi à Fiscali rationem reddi sumptuum erogatorum hujusmodi; quos etiam taxent, & ex taxatione, eos Fiscalis à reo recipiat, susceptorique restituat.* Specialius *Fiscalis* dicitur Promotor, cujus est in judicio Inquisitionis libellum accusati delicta complectentem Inquisitori judici præsentare, testes producere, &c. de quibus consulendi, qui de Inquisitione data opera scripserunt.

¶ Fiscalini Missi. Vide *Missi Fiscales.*

Fisgilini, pro *Fiscalini*, apud Burchardum Wormaciensem in Lege familiæ: *Jus erit familiæ, ut de weregeldo Fisgilini hominis quinque libræ ad cameram reddantur, & duæ libræ & dimidia amicis ejus contingant.* Occurrit ibi semel ac iterum.

Fiscani, Fisco regio præpositi. Joan. Brompton. pag. 2258. *Super quibus trina conficerentur scripta, quorum unum apud Fiscanos, aliud sub custodia viri fide digni... maneret.*

¶ Fincalitas, Dominium. Acta SS. Julii to. 4. pag. 93. de S. Reginsa inde: *Ita dumtaxat ut eumdem locum nostra Fiscalitatis subicem... manu semper potestativa possideat.*

¶ Fiscaliter Tenere, Idem quod *Feodaliter*, jure *fisci* seu feudi possidere, passim in Tabular. Savigniac. & apud Stephanotium tom. 7. Fragm. Hist. MSS.

Fiscare. Lex Salica tit. 54. Edit. Heroldi: *Si quis gravionem ad res alienas tollendum invitaverit, & eum legitime jachtivum aut admallatum non habuerit, qui eum rogat, ut injuste aliquid tollat, &c.* Ubi ad marginem ex alio MS. *Fiscare debeat.* Est igitur *Fiscare* idem quod *confiscare*, in fiscum proprium redigere. [Unde in Leg. Henrici II. Imper. ad calcem Leg. Sal. pag. 200. *Hæreditas vero interfectoris in Fiscum redigatur.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fiscare, Fisquer, c'est appliquer ou mettre en la bourse ou tresor real.*] Gloss. Græc. Lat. Ταμιεύω, *Fisco, proscribo,* Ταμίευσις, *proscriptio.*

Fiscarii, Publicani, fisci redemptores, Firmico.

Fiscatus, Fisco seu feudo investitus, vassallus, qui fiscum seu beneficium, ab aliquo dependens possidet. Gesta Abbatum Laubiensium pag. 599. *Auxit ipse Abbas Fiscatis suis solidos, fiscis fiscos superaddens & solidos.* Tabularium Burguliense fol. 222. *Ecclesia ipsa de fisco meo est, me ignorante de Fiscato meo homine ipsam olim pretio acquisisti.*

¶ Fisculus, Villula, prædiolum. Diploma Caroli Crassi Imper. pro Antonio Abbate Stabulensi an. 882. apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 32. *Ut concederemus ei quemdam Fisculum nostrum, Blandonium nomine, qui est in pago Leuvensi, cum capella & pertinentiis ejus.* Vide alia notione in *Fisco.*

FISGILINUS. Vide *Fiscus.*

¶ FISICA, Medicina. Vide *Physica.*

FISICOLUS, [Instrumentum musicum.] Epistola Incerti 28. ad Dardanum de diversis generibus musicorum, tom. 9. Operum S. Hieronymi, de fistula: *Ita bombulum æreum ductile quadratum, lucissimumque, quasi in modum coronæ cum Fisicolo æreo ferroque commixto, atque in medio concussæ, quod in ligno alto spatiosoque formatum superiore capite constringitur, &c.* Vox formata ex Gr. φυσῶ, & αὐλός.

¶ FISICULARE. Vide *Fissiculare.*

FISIGARDUM. Charta Roberti Ducis Normanniæ in Hist. Monasterii S. Audoëni Rotom. p. 73. *Ecclesiam unam supra mare positam, cum 36. jugeribus, & Cappellam de Appavilla, & unum Fisigardum in Dieppa, & apud portum ipsius Dieppæ 5. salinas.*

☞ *Fisigardum* feudum interpretatur Auctor Historiæ laudatæ: nec levi admodum conjectura; in prædicta quippe urbe feudum illud ab eodem monasterio etiamnum possidetur.

¶ FISINATIS, *Speculatoribus*, apud Papiam. MS. Bituric. habet, *Fissinatis.* Sed quid hæc? an legendum *Fissiculatis* à

¶ FISSICULARE, Elmenhorstio, Rimari, observare fissuras; à Fissuris, quæ nonnumquam in extis observantur. Unde Gloss. Isidori: *Fissiculator, Augur naturas in extis animantium quærens.* Johannes de Janua: *Fisiculatus, à fisis, quod est Natura: unde Fisiculo, as, id est, Divinare, vel pronunciare: unde Fisiculatus, ta, tum, Divinatus vel pronuntiatus.* Quæ Gallice sic redduntur in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fisiculatus, Naturel, devinez prononcee. Fisiculare, Deviner, prononcier.* Crediderim potius cum Juliano Florido in Notis ad Apul. *Fissiculare* idem esse ac Fissuras extorum distinguere. Quo spectat illud Cicer. de Divinat. lib. 1. *Quid fissum in extis, quid fibra valeat, accipio, quæ causa sit, nescio.* Apul. de Deo Socratis: *Eorum quippe de numero prædicti curant singula, proinde ut est eorum cuique tributa provincia: vel somniis conformandis, vel extis Fissiculandis, vel, &c.* Vide Hofmanni Lexicon voce *Fissiculatio.*

FISSINA, Fuscina. Tabularium Vindocinense Ch. 240. *Dedit unum vivarium, & 12. combres in flumine Ledi, atque 20. Fissinas in eodem flumine, quæ ponuntur ad capiendas anguillas.* [Vide *Fossina.*]

¶ FISSUS, pro *Fessus*, id est, *Confessus.* Statuta Edwardi I. Regis Angliæ ann. 1283. apud Rymerum tom. 2. pag. 262. *Si prima die in præsentia nostri Ballivi Confessum fuerit pro debitore sine lite & sine judiciis, nichil nobis pro justitia persolvatur, scilicet infra novem dies Ballivus noster debet facere solvere & complere creditori, quod Fissum coram ipso fuerit.*

¶ FISTOLATUS, ab Italo *Fistolare*, Fistulis seu ulceribus laborare. Miracula B. Henrici Baucenensis

in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 377. *Bonaventura ... contracta & Fistulata in omnibus membris.*

FISTUCA, FISTUCUS. Vide *Festuca*.

1. FISTULA, cujus opera sanguis Domini à communicantibus Fidelibus hauriebatur, quod intelligendum est de Communione sub utraque specie, quæ primis Christianismi sæculis obtinuit. Diaconus enim tenens *fistulam* intra calicem, propinabat sanguinem fidelibus, ut quisque admoto ore sugeret de calice ex alio fistulæ capite: αὐλὸς, Cantacuzeno lib. 1. cap. 41. pag. 124. dicitur, & aliis apud Goarum ad Euchologium Græcor. pag. 152. Σίφων, apud Sguropolum in Hist. Concilii Florentini sect. 10. c. 10. extr. ubi describitur. *Calamus, quo sanguis Domini sumitur*, apud Guigonem II. in Statutis Ord. Cartusiensis c. 40. Ordo Romanus: *Ipse autem Diaconus tenens Calicem & Fistulam, stet ante Episcopum, usque dum ex sanguine & corpore Christi, quantum voluerit, sumat, & sic calicem & Fistulam Subdiacono commendet.* Mox: *His ita peractis* (post communicatum populum) *duo Diaconi complicantes corporale, ponant super Calicem, Fistula in eo remanente.* [Excerpta ex Divion. discipl. in vet. Discipl. monast. p. 369. *Ut Subdiaconus pacem accepit, Fistulam argenteam, cum qua sanguis Domini ebibi solet, in sacculo de panno mundissimo ad hoc ipsum facto reconditam, de armariolo Diaconi defert.* S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 1. cap. 17. *Pro signo Fistulo, sive arundinis, ex qua sanguinem Domini recipere solemus, &c.*] Usus antiqui Ordinis Cisterciensis cap. 53. ubi de Missæ ritibus: *Quod si plures fuerint, Diaconus percepto sanguine, ibidem ponat calicem super cornu sinistru altaris. Diaconus autem teneat utraque manu in calice Fistulam à Subdiacono præparatam, qua Subdiaconus percipiat sanguinem cum Fistula.* Habentur ibi plura de Fistulæ usu p. 143. 144. Nomastici Cisterciensis, & c. 54. 100. Adde p. 249. 276. ejusdem Nomastici. Rursum: *Dum autem fratres percipiunt sanguinem, infundatur vinum in Calicem à Diacono, cum opus fuerit: si quod autem residuum fuerit de ipso sanguine, bibat illud cum Calice, postquam Fistulam reddiderit Subdiacono, quam Fistulam, antequam reddat, in quantum poterit, ab utraque parte sugendo, à sanguine Domini evacuet.* Hinc *fistulas* inter ministeria sacra observare est. Ditmarus lib. 6. extremo: *Calicem aureum atque gemmatum cum patina & Fistula.* Chronicon Casin. lib. 3. cap. ult. *Fistula aurea cum angulo ... Fistulas argenteas duas.* Adde lib. 4. cap. 64. Conradus in Chronico Moguntino: *Erant Fistulæ quinque ad communicandum argenteæ deaurata.* Florentius Wigorn. an. 1087. *Divisit Ecclesiis cruces, altaria, scrinia, textos, candelabra, situlas, Fistulas, ac ornamenta varia, &c.* Vide Monastic. Anglic. tom. 1. pag. 700. Sed & hodie in Monasterio Sandionysiano, ministri more antiquo sub utraque specie communicant, & sanguinem è Calice fistula hauriunt. Vide Ordinarium Ordin. Præmonstrat. cap. 4. & Browerum lib. 8. Annal. Trevirens. num. 114.

2. FISTULA, Morbi species, quæ Westphalis *die pisteleu* dicitur, sive defluxiones humorum. Vita B. Godefridi Cappenbergensis num. 26. *Fuit Sacerdos quidam, ... quem Fistula per multos dies adeo debilitaverant, quod vix moveri potuit.* Vide Jo. Cratonem ad Dioscoridis lib. 2. Parabil. cap. 208. ☞ Notum est à Medicis antiquis hodiernisque *Fistulas* appellari ulcera angusta, callosa & sinuosa. Horum meminere Cornel. Nepos, Plinius & alii, qui ipso *Fistula* vocabulo usi fuerunt non semel. Hinc. Joan. de Janua: *Fistula etiam dicitur quædam infirmitas; unde Fistulatus, Fistulosus, qui Fistulam illam patitur. Fistula, Une grief maladie*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide *Fistulatus*.

INFISTULATUS, hoc morbo laborans, apud Conradum Marpurgensem de Miraculis S. Elizabeth pag. 281. 292.

3. FISTULA AQUÆ, in Chron. Benevent. S. Sophiæ pag. 608. [*Fistula enim aqua*, in Gregorii Monachi Chronico Farfensi, apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 535. *Fistula, Conduit à yaue*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ FISTULÆ SAL CONTINENTES, in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 230. col. 2. Vide *Area salinarum* in *Area* 1.

¶ FISTULARE, Fistula seu tibia canere. Vet. Onomast. *Fistulo*, αὐλίζω. Gloss. Sangerman. n. 501. *Fistulare, Sibilare.* Jo. Buschius de Reform. Monast. cap. 39. *Supervenerunt ibi lusores Fistularum, qui in processione ante venerabile Sacramentum Fistularunt, & cum instrumentis suis in fine introitus refectorii Fistulare cœperunt.* Hinc corrigendæ Isidori Glossæ, ubi perperam *Fistulor, Sibilo*, pro *Fistulo*.

¶ FISTULATORIÆ ARTES, Eadem notione, apud Arnobium lib. 7.

¶ FISTULATUS, Fistula seu ulcere laborans, perforatus. Epistola Johannis Archiep. Vienn. ad Honorium III. PP. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 890. *Durannus Brunus Sacerdos juratus dixit, quod ipse Fistulatus erat: ita quod habebat tredecim foramina sub ascella. Mamilla Fistulata*, in Actis S. Herculani Episc. Martii to. 1. p. 54. Vide *Fistula* 2.

¶ FISTULITUS, Eadem notione. *Femina Fistulita cancri morbo*, in Vita B. Columbæ Reatinæ Auctore Sebastiano Perusino, Maii to. 5. p. 374. *

FITH. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 80. *In Fith vel in socna est, quod ab ipsis, qui in domo sunt contubernales, agitur, &c.*

¶ FITHWITA. Vide *Futhwita*.

¶ FITIALIS, *Facetus, eloquens, urbanus.* Gloss. Arabico-Latinæ, à Fando, ut autumo, inquit Martinius in Lexico.

FITORA, *Stomachi corruptela*, Papiæ MS. In alio est *Fitoria*, in Edito *Fictoria*.

¶ FITRLUS. Vide in *Feltrum*.

¶ FITTA, Vox Italica, Gall. *Piqueure*, Punctum seu dolor ex punctione aut alia non absimili. *Tota plena doloribus & Fittis*, in Miraculis B. Simonis Erem. August. April. to. 2. p. 822. Vide *Ficta*.

FITTER. In Lege Salica Edit. Heroldi tit 80. idem valet ac quatuor. Vide Wendelinum, [& supra *Chunna*.]

FITUR, pro *Fit*, apud Fredegarium Scholast. in Chron. cap. 35. 83. Occurrit etiam pluries in Monetis Franciæ Regum 1. Stirpis apud *Bouteroue* pag. 185. 346. 357. 361. 371. *Fiebatur*, apud veterem Interpretem Juvenalis Sat. 4. *Fietur*, pro *Fit*, in Chronico inedito apud Petrum Lambecium lib. 2. Commentar. de Biblioth. Cæsarea pag. 851. *Fiatur*, in Epist. Sigeberti Regis ad Desiderium Episc. Cadurcensem to. 1. Hist. Franc. pag. 887. *Fiere*, pro *Fieri*, apud S. Augustin. Ita usurpabant veteres, *Fautur* apud Nonium, *possetur* apud eumdem, *potestur* apud Lucretium lib. 3. & Diomedem, *potestur*, in Inscript. quæ exstat in Roma subterranea to. 1. p. 204.

¶ FITWITA. Vide *Futhwita*.

¶ FIVALIS, Idem quod supra *Feudalis* in *Feudum*. Locos vide in *Manua* & *Salvator*.

¶ FIVUM, *Solidatum.* Papias MS. Forte pro *Firmum*.

vel *Fixum*. Utrumque tamen *Firmum* & *Fixum* sequuntur proxime. Vide in *Feudum*.

¶ FIXARE Oculos, aliquid intueri & in eo defixum esse, Gall. *Regarder fixement*. Analecta de B. Pio V. PP. inter Acta SS. Maii tom. 1. p. 717. *Imo post vehementem membrorum ac spirituum agitationem jam Fixabat oculos*.

¶ FIXE, Firme. Epistola Concilii Francoford. ad Episcopos Hispan. Concil. Hisp. tom. 3. p. 106. *Ne per hæreticas, inquit, contentiones Christiani armum fluctuetur, quem oportet omnia veraciter Fixeque credere*.

¶ FIXIM. Vita S. Wenwaloei in Chartulario Landevennec. fol. 133. v°. *Alterum vincto corpore Fixim*. Forte legendum est *Fixum*; saltem eadem est notio.

¶ FIXIUS, Firmius, in Concilio Tolet. VIII. inter Hispanica tom. 2. pag. 542.

FIXORIA, Limes agro positus & infixus. Vetus Charta apud Catellum in Vicecomitibus Biterrens. pag. 651. *Cum esset contentio de terminis & Fixoriis de villa Aspirano*. [Notitia ann. 832. in Append. ad Marcam Hispan. col. 769. *Dederunt ad ipsa cella termina, & fecerunt Fixorias, & fecerunt charactera, sicut Lex Gothorum continet*.] Charta an. 884. ex Tabulario Gerundensi, apud Baluzium in Addit. ad Capitul. c. 118. *Et tunc ordinaverunt, ... ut infra ipsas villas, Fixorias vel termina mitterent quinque petras fictas, sicuti & fecerunt*. Charta Alfonsi Imperat. Hispaniæ æræ 1175. apud Anton. *de Yepez* to. 7. *Et mando judici de Zamora, quod ponat inter montem & viam unum lapidem magnum bene Fixatum pro termino*. Vide *Area* 1.

FIXORIUM. Papias: *Clavus, vel Fixorium, quo aliquid firmatur*. Anonymus de Rebus bellicis: *Qui duabus superimpositis cratibus, Fixoriisque confixus, intra se tectos ab omni incursione defendit*.

FIXORIUS Cultellus, Sica, pugio. In Chronico Montis-Sereni pag. 172. *Cultello Fixorio, quo dudum suspectos eos habens se munierat, &c.*

FIXULA, *Fibula, quæ ad firmandum pallium infigitur*. Joan. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fixula, i. fibula, Affiche, fermail*.]

¶ FIXURIA. Vide *Fixoria*.

FIXUS, Fibulatus. Concilium Andegavense ann. 1365. cap. 19. *Vestes Fixas, decurtatas cum botonibus deferre non verentur*. Cap. 20. *Immo vestes Fixas, botonatas, & chlamydem Fixam super humerum in publico deferre non verentur*. Cap. 13. *Vel etiamsi deferat mantellum, seu chlamydem, Fixum, depeczatum per circuitum*.

¶ FIZ. Miracula B. Edmundi Archiep. Cantuar. inter Anecd. Marten. to. 3. col. 1885. *Maria des Fontaines à quodam nominato dolore, qui vulgo dicitur Fiz, in quo per septennium laborat, meritis B. P. Edmundi liberatam se juramento præstito asserebat*. Vide *Ficus*.

¶ FIZICUS, pro *Physicus*, Medicus, in Statutis Arelat. MSS. art. 138.

FIZURIA, *Fidejussio*, in Tabulario Celsinianensi non semel.

¶ FLABARIUS, *Custos porcorum*. Gloss. Isid. Quid si scripsisset *Custos toorum*, inquit Grævius, quoniam mancipia flabello serviebant cubantibus in lecto, ut ille Eunuchus fictus apud Terentium in Eunucho. Plura conjectat Martinius, quæ, si tanti est, videsis in ejus Lexico.

FLABELLUM, Ugutioni & Jo. de Janua: *Muscarium, sc. quo muscas abigimus*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Flabellum, Esmoucheor*.] Præsertim illud,

cujus usus in sacris liturgiis. S. Hieronym. Epist. 27. cap. 13. *Ipsa assidere lectulo, Flabellum tenere, sustentare caput, &c.* Hildebertus Episcopus Cenomanensis apud S. Anselmum lib. 3. Epist. 162. *Flabellum tibi misi, congruum scilicet propulsandis muscis instrumentum*. Ubi agit de flabello, cujus est usus in Missæ celebratione, & de ejus mystica significatione. Sic autem describitur à Bernardo Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. c. 37. ex quo hausit, quæ habet Udalricus lib. 2. c. 29. p. 142. *Unus autem ministrorum, qui semper duo debent esse, stans cum Flabello prope Sacerdotem, ex quo muscarum molestatio exurgere incipit, donec finiatur, eas arcere à sacrificio & ab altari, seu ab ipso Sacerdote non negligit. Flabellum argenteum*, inter ministeria sacra habetur apud Hariulfum lib. 3. cap. 3. & in Testamento S. Everardi apud Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 21. Ecclesiasticis Scriptoribus Græcis ῥιπίδιον dicitur, [Auctori Constit. Apostol. lib. 8. cap. 12.] Jobio lib. 5. c. 25. apud Photium Cod. 222. Theostericto in Vita S. Nicetæ Hegumeni num. 14. Germano Patr. CP. in Theoria mystica, in Chronico Alexandrino p. 894. Simeoni Thessal. pag. 225. in Catalogo Offic. Eccl. CP. à Medonio edito, ubi de Magno Oeconomo, &c. De Diacono autem flabellum tenente, dum sacra peraguntur, agunt Joan. Moschus in Prato spirit. c. 150. 196. idem Theosterictus loco citato, Abbas Venusinus in Vita S. Petri Abbatis Cavensis n. 51. Hildebertus Cenomanensis Episcopus Epist. 8. Vita S. Petri Episcopi Policastrensis apud Ughell. to. 7. Ital. sacræ pag. 766. Durandus Mimatensis lib. 4. c. 35. n. 8. 9. Durandus Monachus, Murinus de Sacris Ordinat. p. 217. Menardus ad Gregorii M. Sacrament. p. 319. Habertus ad Liturg. Goarus ad Euchol. & alii. Nos etiam in Glossar. med. Græcit. in Ῥιπίδιον. De flabellis vero, quæ *Baffadori* Itali vocant, exstat locus insignis apud Gregor. Nazianz. orat. 16. τὰς δὲ ὑπὲρ κεφαλῆς ἀέρι μὲν ταῖς [illegible] ... ταῖς ἐκ χειρῶν [illegible] τὸ πλῆθος τῶν [illegible] Vide *Muscarium*.

¶ FLABELLUS, pro *Flabellum*, in Vita S. Fulgentii, Januarii to. 1. p. 38. *Palmarum foliis Flabellos sæpissime contexebat*.

¶ FLABRARIS, Ad flabrum seu flabellum pertinens. Hinc *Flabrare frigus*, Aura leniter refrigerans ad instar flabelli. *Aer tenuis Flabrari frigore flatu suo cuncta refrigerans*, Concil. Hisp. to. 2. p. 640.

¶ FLABRI, *Perfecti*, Flabrum, *Perfectum*, Flabulosi, *Ventosi*. Sic legendum in Glossis Isidor. ubi perturbato duarum vocum ordine: *Flabri, Flabulosi, ventosi, perfecti. Flabrum, Perfectum*.

¶ FLACANA Antiqua, Scripturæ genus. Vide *Scriptura*.

FLACHIA. Acta Capitularia MSS. Ecclesiæ Lugdun. ann. 1347. fol. 126. *Item super quadam Flachia sita super terram tachiblem heredum Stephani Bemen*. [Quidam è Gallobelgis atque etiam è Burgundis *Flache* vocant locum humidum & cœnosum, qui incipit arescere. Vide *Flaco* 1.]

¶ FLACIATA, Massiliensibus *Flansade*, Stragulum laneum, Gall. *Converture de laine*. Inventarium an. 1336. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Tres Flaciatas veteres, xxxvi. millarolas boni vini & puri, &c.* Aliud an. 1341. ex eodem Tabular. *Item sex Flaciatas tales quales, iv. culcitras, & viii. coissinos, &c.* Vide *Flansada*, & *Flaciata*.

1. FLACO, Locus cœnosus, vel aquis stagnantibus oppletus, qui *flaccere*, seu arescere incipit, unde forte etymon. Gallobelgæ, seu Picardi, *Flaque* di-

cunt. Isaiæ 19. *Erunt irrigua ejus Flaccentia*, i. arentia. Monasticum Anglic. to. 1. p. 209. *Aqua etiam per devenos civitatis vicos a porta confinius occidentali circa situm Monasterii, in paludem horridam congregata, & in lutum ex Flacone diutina condensata, fœtorem ex se intolerabilem emittens*, &c. In Glossario Gr. Lat. Sangermanensi MS. lego: *Laxa, Stagnum*, τόπος, ἐν ᾧ ὀλίγον ὕδωρ συνίσταται. Ubi forte leg. *Flaxa*. Vide *Flactra*, & Nonium in *Flaccet*.

2. FLACO, [Species lagenæ, Gall. *Flacon*. Tabular. Rothon. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Secum deferens duos Flacones optimi vini*.] Annal. Franc. Fuld. an. 870. *Surrexit de loco convivii*, ... *& quasi cum Flaconibus ludum exercens, præparatas devitavit insidias*. Ad marg. script. al. *Falconibus*. [*Locus convivii* facit, ut credam retineri debere *Flaconibus* notione exposita. Si tamen ludus quispiam peculiaris esset intelligendus, haud ægre crederem fuisse Ludum follium, Gall. *Ballons*; *f* in *b* aut vicissim, non prorsus insolens mutatio est. Vide *Flatones* in *Flantones* & *Flasca* suo loco.

¶ 3. FLACO, Species placentæ, Gall. *Flan*. Charta Roberti Ambian. Episc. pro Communia de Morolio an. 1316. *Duos furnos in dicta villa & territorio pro coquendo faciendo tartas, pastillos & Flacones aut alias res*. Chartularium S. Vandregisili to. 1. pag. 924. *Vicarius & quilibet ejus successor* .... *in vigilia S. Michaelis in Monte Gargano sexaginta Flacones bonos & sufficientes pro Conventu eisdem reddere & solvere qualibet anno tenebantur, & quod ob hoc unum quarterium frumenti* ... *in eadem Abbatia percipiebat annuatim*. Forte utrobique legendum *Flatones*, ut infra in *Flantones*. Vide *Flaco* 2.

FLACTA. Vide *Flaxa*.

FLACTRA, Idem quod *Flaco* 1. & ejusdem originis. Ordericus Vitalis lib. 4. p. 537. *Est in mediterranea Angliæ partibus immensæ magnitudinis acerrima palus, quæ* ... *nunc stagnis, nunc Flactris, interdum nigris laticibus & crebris insularum nemoribus* ... *protenditur*. Vita S. Guthlaci, ex qua hæc desumta cap. 24. habet *Flactris*, forte ex

Flacteria, Eadem notione. Fridericus II. Imp. l. 1. de Venat. c. 7. *Flumina magna & modica, quæ dicuntur Riveria, & cætera loca una collectiva aquarum, quæ dicuntur à quibusdam Flacteria*. Ita legendum pro *Placteria*.

FLADO. Vide *Flantones*.

¶ FLAELLUM, Species armorum, Nostris *Fleau*, alias *Flael* & *Flaiel*, ut infra dicetur in *Flagellum*. Fragm. Hist. Dalphin. to. 2. p. 624. col. 2. *Cum ducentis hominibus in armis, electis & galeatis, & cum Flaellis*.

FLAGE, Statuta Ordinis S. Gilberti p. 739. *Pelliceа vero illa non fiat ad formam aliarum pellicearum, sed aperta erit in anteriori parte, & corrigiis constringetur circa mediam partem ventris, sicut solet fieri in veste lactentis pueri, quæ vestis Anglice solet vocari Flage*.

¶ FLAGELLA, fœm. gen. Ictus flagelli, Gall. *Coup de Fouet*. Scriptura Principis Adelgastri pro Monasterio S. Mariæ de Obona, Concil. Hisp. to. 3. p. 90. *Si forte aliquis ex istis factum fratrem percusserit pugno* ... *solvat quinque solidos & tres Flagellas accipiat*. Vide *Flagellatio*.

1. FLAGELLARE, Molestare, affligere, apud Ughellum to. 5. p. 1577. [& in Memoriali Potestatum Regiens. ad an. 1266. apud Murator. to. 8. col. 1125. Vide *Flagellatio*, [& *Flagellum* 1.]

FLAGELLARIUS. Ugutio: *Mastigophorus, Flagellarius*.

1. FLAGELLATIO, Inter pœnas crebro occurrit, etiam apud inferioris ævi Scriptores.

Flagellari Nudum *ad palum coram populo*, in Concilio Francofurd. ann. 794. cap. 5. al. 3.

Extensis flagella infligebantur: hinc formula frequens in Lege Wisigoth. & in Lege Bajw. tit. 11. c. 4. §. 3. *Flagella publice extensus accipiat*. *Super scamnum tensus*, in Lege Salica tit. 42. §. 1. Lactantius lib. de Mortibus Persecutor. num. 21. *Si quis esset verberandus, defixi in stabulo pali quatuor stabant, ad quos nullus unquam servus distendi solebat*. Martyrium S. Niconis num. 18. Κελεύσας αὐτοὺς τεθῆναι βουνεύροις ὠμοῖς τύπτεσθαι αὐτῶν σάρκας. Gregorius in Vita S. Basilii Jun. num. 4. Κελεύει ἐκταθέντας ὑπὸ τεσσάρων βουνεύροις τύπτεσθαι. Denique Theodorus Iconiensis Episcop. de SS. Cyrico & Julitta: Τὰ τῶν δὲ σχηματισθεῖσαν καὶ τανυσθεῖσαν ὠμοῖς νευροῖς ἀφειδῶς τύπτεσθαι ἐπέτρεψεν. Designabat vero sententia numerum verberum, ut habent Concilium Narbonense an. 589. c. 4. Concil. Toletan. XVI. c. 2. Lex Wisigoth. lib. 2. tit. 1. §. 7. 8. 11. & alibi passim. Lex Burgund. tit. 4. & 83. §. 2. Lex Salica tit. 13. Lex Bajwar. Speculum Saxon. lib. 3. art. 16. Charta Aldegastri filii Sylonis Regis Ovetensis, an. 781. apud Sandovallium, Cedrenus p. 536. Harmenopulus lib. 6. tit. 3. §. 1. Chartæ variæ apud Doubletum pag. 661. 697. 736. &c. Vide Acropolitam c. 73. Cyprianus in Vita S. Cæsarii Arelatensis: *Solebat vero Sanctus id accurate observare ut nemo ex illis, qui ipsi parebant, sive illi servi essent, sive ingenui, si pro culpa flagellandi essent, amplius 39. ictibus ferirentur; si quis vero in gravi culpa deprehensus esset, permittebat quidem, ut post dies paucos iterum vapularet, sed paucis. Commonstrabatur Ecclesiæ præfectos, si quis juberet quempiam diutius flagellari, & ea verbera illi mortem afferrent, ut is homicidii reum se sciret*.

Nullam porro infamiæ notam viris liberis & ingenuis inurebat flagellationis pœna, uti disertim testatur Concilium Toletan. XIII. cap. 2. *Qui etiam, si pro culpis minimis, ut assolet, flagellorum ictibus à Principe verberentur, non tamen ex hoc, aut testimonium amissuri sunt, aut rebus sibi debitis privabuntur*. Lex Wisigoth. lib. 2. tit. 1. §. 18. *Ita ut ei flagellorum ista correptio non inducat notam infamiæ*. Adde §. 33. lib. 2. tit. 4. §. 10.

☞ Hinc flagellationem inter correptiones quibus maritus uxorem suam corrigere poterat, recensitam fuisse colligitur ex Epist. Rhabani Abb. Fuldensis apud Baluz. in Append. ad Capitul. num. 8. *Primum ergo ibi quæsitum est quale judicium ille sustinere debeat qui, Flagellando uxorem suam, duos filios suos in partu occidit* ... *Ubi liquido patet quod propter immoderatam correptionem in crimen cecidit parricidii*.

In Capitulari 2. & 4. Caroli M. an. 805. c. 10. adjutores conspiratorum se invicem flagellare, & sibi nares præcidere jubentur.

Duplex autem fuit *fustigatio*: alia cum *fuste*, alia cum virgis. Utriusque meminit Edictum Pistense cap. 15. *Constituimus fidelium nostrorum consensu atque consilio, ut quorumcumque coloni & servi pro hoc convicti, non cum grossa fuste, sed nudi cum virgis vapulent*: In *fustigatione cum fuste*, numerabantur *ictus*: unde in Edicto Caroli C. in Carisiaco an. 861. c. 5. *virga minuta* opponuntur *ictibus*: *Et aut ictibus, prout viderit competere, aut minutis virgis cum ratione & discretione illum, qui denarium bonum rejecit, castiget*. Idem Edictum Pistense c. 26. *Si servus vel colonus, nudus cum virgis vapulet*. Cap. 20. *Insuper &*

virgis nudo corpore vapulet. Cap. 23. & 24. *Nudus cum virgis flagelletur. Virgarum verbera*, inter canonicas castigationes recensent etiam Augustinus Ep. 159. & Gregorius M. lib. 9. Epist. 67.

¶ 2. FLAGELLATIO, Tritura frumenti. Chartularium S. Vincentii Cenoman. f. 115. *Dicti Monachi dicto Presbytero .... tertiam partem tractus decimarum tam bladi quam vini, & tertiam partem palearum & medietatem in Flagellatione in perpetuum concesserunt possidere.* Rursum occurrit f. 129. Vide *Flagellum* 1.

FLAGELLATIVUS. Gloss. Gr. Lat. MS. Μαστιγίας, *verberosus, Flagellativus, verbero.* Edit. habet *Flagellatitius.*

¶ FLAGELLATOR, Tritor spicarum in area, Gall. *Batteur en grange.* Occurrit in Chartulario S. Vincentii Cenoman. mox laudato fol. 6. 43. &c.

FLAGELLATORES, Sectarii ac hæretici, sub annum 1261. Siffridus Presbyter: *Eodem anno multa millia Flagellatorum prodierunt in mundum, dicentes, hominem ab omnibus peccatis absolvi, si in tali secta per unum mensem versaretur.* Vide Odoricum Rainald. ann. 1260. num. 11.

Floruit etiam secta alia ejusdem appellationis sub annum 1349. *Fratrum Flagellatorum* nempe, qui nulla populi vel Ecclesiæ auctoritate, *publicam pœnitentiam suscipiebant. Hi vexillum Domini cum crucibus ante se portantes, & Ecclesias bis in die intrantes, se omnibus vestibus nudabant, solis pudendis honeste velatis, & tunc seipsos ante & retro, sed præcipue in scapulis, cum flagellis coriaceis, habentibus aculeos ferreos in extremis nodis dure percutientes, sanguinem proprium excutiebant, & sic seipsos flagellando cantilenas Deo canebant in vulgari. Nunquam etiam dormiendo pernoctaverunt in illo loco, ubi pridie quieverunt. Et nullus scire potuit, qui sectam hanc inchoaverit, quam tandem Clemens VI. PP. interdixit.* (cujus exstat in eam rem Diploma, datum Avenione 13. Kl. Nov. an. 8.) Hæc fere Joannes à Leidis l. 29. c. 13. De hac secta aguot passim Scriptores. Vita Balduini Lutzemburg. Archiep. Trevir. lib. 3. c. 9. Vita Clementis VI. PP. p. 96. Henricus Rebdorffensis ann. 1347. Gobelinus Persona in Cosmudromio ætate 6. cap 69. Continuator Nangii Latinus, Levoldus Northovius in Chr. Marcano, Radulfus de Rivo in Engelberto à Marca c. 3. Albertus Argentin. ann. 1349. Magnum Chr. Belg an. 1149. Speculum Hist. MS. Joannis Abbat. Laudun. l. 11. c. 72. Hist. Landgrav. Thuringiæ c. 105. &c. sed præ cæteris Continuator Nangii vernaculus sub ann. 1347. ubi complures eorum regulæ articulos Latine exaratos refert, ut & cantus ipsos vernaculos, seu Gallicis versibus compositos, quos, dum se flagellarent, concinebant. Scripsit Joannes Gerson Epistolam contra ejusmodi sectam se flagellantium. Vide *Tirsarum societas.*

1. FLAGELLUM, quo frumentum teritur, vulgo *Fleau.* S. Hieronymus in cap. 28. Esaiæ: *Sed virga excutiuntur & baculo, quæ vulgo Flagella dicuntur.* Translatio S. Joann. Reomaensis n. 9. *Repente in cenaculo assurgit, Flagellum excussorium rapit, passimque interdicto noctis spatio excutere, velut in area cœpit.* Vita S. Ermelandi Abb. *Flagellum accipiens, in aream, annonam trituraturus, ingreditur.* Occurrit præterea in Chronico Andrensi p. 666. Le Roman du *Renard* MS.

Qui porte tinel, qui porte barbo,
Qui Flaiel & baston d'espines.

[*Perceval* apud Borellum:

Fourche, ou Flael, ou pic, ou ntare.]

Vide *Fustis.*

Flagellare, Flagello frumentum excutere: vox Plinio nota. Custumar. Prioratus Lewensis apud Spelmannum in V. *Corrodium: Omnis molman inveniet equum ad portandum corredium Prioris, ... Flagellabit prabendam Prioris per unum diem cum corredio domini.*

2. FLAGELLUM, Reda, quadriga, quæ scilicet ab auriga flagellum tenente regitur. Lex 5. Cod. Th. de Curiosis: *Per singulas redas, id est, quas Quadrigas, vel Flagella appellant.* Ut porro Rhedæ *Flagella* dicebantur, ita vice versa *rheda* dicta flagella: siquidem ita emendare liceat in Vita S. Nicolai Studitæ p. 912. Κελεύω τούτῳ καὶ τά τε τῶν βραχιόνων, καὶ τῶν ἄλλων ταῖς λεγομέναις ῥέδαις μαστίζεσθαι. Ubi edit. ῥίναις. Vide *Rheda.*

¶ 3. FLAGELLUM, Genus bellici crepitaculi, sive tintinnabuli, quod Indi in prælus concutiebant ad speciem Barbarici cujusdam tympani: de quo ita scribit Suidas: *Tubis Indi non utuntur, sed pro iis sunt Flagella, quæ excutiunt in aerem, & tympana item horribilem quemdam bombum emittentia.* Hæc post Carolum de Aquino in Lex. milit.

4. FLAGELLUM. Flagella, *Summitates virium & fruticum*, sic dicta, *quia flatu agitentur.* Jo. de Janua.

Flagella Capillorum, *crinium.* Vide *Crinis.*

¶ FLAGELLUS, Strages, occisio, Gallice *Carnage.* Chronico Parmense ad ann. 1280. apud Murator. to. 9. col. 795. *In quo conflictu Flagellus fuit valde magnus & incredibilis, & mortui plures* &c.

1 FLAGITARE, Accusare, quomodo hanc vocem usurpat Tacitus l. 17. Concil. Engelenheimense an. 948. c. 5. *Ut nullus Laicorum Presbyterum Flagitare, seu fatigare, vel aliquam sibi injuriam inferre audeat.*

¶ 2. FLAGITARE, Ventilare, examinare. Epist. Johannis PP. VII. inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. p. 712. *Ad hanc sedem Apostolicam simul occurrant, ut amplioris Concilio Flagitetur ac decidatur, quod hactenus non valuit terminari.* Vide *Flagitatim.*

¶ FLAGITATIM, Diligenter, studiose, sedulo. Charta Ecclesiæ Carnot. pro Bernardo Abbate Tironiensi ann 1110. apud Mabill. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 680. *Visiones autem ipsas mirificus & suavissimus sequebatur omnium aromatum odor, quas Flagitatim duobus perpensantes diebus, ad extremum quænam hæ visiones essent ... solerter discutientibus, &c.* Vide *Flagitare* 2.

¶ FLAGIUM. Charta vetus apud Stephanotium to. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 413. *Delegavi quatinus pius Redemptoris gremio amplector, & diemque magna restaurationis geenna cenoque sulfuris inlesus peragam, quia præsenti saculo oneratur Flagii ferculo* (f. Flagitii circulo) *ne in evum persistat hujus almi suffragium cancellari magni advocatus opere ejusque de magnis piaculis dimissum.*

¶ FLAGO, Idem quod *Flaco* 2. Gall. *Flacon*, Angl. *Flagon*, Species lagenæ. Occurrit apud Rymerum to. 11. p. 196. col. 1. Vide *Flasca.*

¶ FLAGOR, quasi *Flagror*, Ardor, fictitium vocabulum à *Flagrare*, nisi mavis esse pro *Fragor. Flagor concupiscentiæ*, apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 326.

FLAGRADA, *Miscellus*, in Glossis MSS.

¶ FLAGRARE, pro Fragrare. Appendix ad Agnelli Librum Pontif. apud Murator. to. 2. p. 189. col. 1. *Marcellinus XI. justus & timoratus, cujus tanta corporis ordinamenta Flagrarunt, ut pretiosissima myrrha incensum sepelientium nares sentirent.*

¶ FLAGRIONES, μαστιγίαι. Gloss. Lat. Gr. Nonius:

Flagriones dicti sunt servi, quod flagris subjecti sunt, ut verberones à verberibus. Hoc vocabulo usus est Afranius MSS.

¶ FLAGURRERE, φέρειν, Ferre. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MSS.

¶ FLAHO, Sigilli genus, apud Majoricenses. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. LXVIII. *Ordinamus igitur in Cancellaria nostra modum triplicem sigillandi, videlicet ut quandoque cum bulla plumbea vel aurea; quandoque cum magno sigillo, habente duas impressiones æqualiter ab utroque latere imprimentes, licet impressio sit dissimilis & diversa, quod quidem sigillum Flaho vulgariter nominatur; quandoque vero cum alio sigillo minori, quod sigillum commune dicitur.*

FLAMBARDUS. Ordericus Vitalis lib. 8. p. 678. de quodam Ranulfo, viro arroganti: *Temereque majoribus, quasi ex regia fultus imperabat: unde à Roberto Dispensatore regio Flambardus cognominatus est, quod vocabulum ei secundum mores ejus & actus quasi prophetice collatum est: flamma quippe ardens, multis factis intulit gentis novos ritus, quibus crudeliter oppressit populorum cœtus, &c.*

☞ *Flammardum* eumdem Ranulfum vocat Ivo Carnot. Epist. 157. *Quod in Ecclesia Luxoviensi paternitas vestra potuit agnoscere, quam jam per plures annos Ranulfus agnomine Flammardus, Dunelmensis Episcopus inaudito invasionis genere occupavit, qui duos filios suos vix duodennes accepto pastorali baculo a Comite Normannorum prædictæ Ecclesiæ intrudi fecit, ea conditione, ut si primogenitus moreretur, Judaico more in Episcopatum alter alteri subrogaretur.* A patre *Flammardo* filios *Flammigeros* appellat idem Ivo Ep. 149. *Cum & ipsos Flammigeros pueros de prædicta Ecclesia ejici feceritis.*

¶ FLAMBURUM, Idem fere, ut videtur, quod nostris *Regiment*, Legio. Epist. Lauri Quirini de Turci potentia ad Pium PP. II. ex Bibl. Regia: *Exercitus autem hostilis, ut diligentissima atque exactissima cura indagare potuimus, hic est verus indubitatusque divisus per Flambura, quibus feudatarii, quos illi Timarats vel Timaratores appellant præsunt. Asianus itaque exercitus in hæc Flambura est. Flamburum Attaliæ habet subasidas XV. Capita ordinum XL. equites IIII. CCCC. &c.*

¶ FLAMEOLUM, FLAMEUM, FLAMEUS. Vide in *Flamines*.

FLAMINA, Vexilla Ecclesiarum, *Flammula*. Wolfardus lib. 3. de Mirac. S. Walburgis num. 11. *Dum paratis omnibus cruces à fidelibus efferrentur, ut ipsa etiam juncta plebis dominica agmina prævia atque signifera Flamina sequeretur.* Occurrit præterea lib. 4. n. 14. [Miracula S. Richarii, April. to. 3. pag. 450. *Induti candidis sericis vestibus cum Flaminibus & crucibus & omni decore compositi, &c.*]

FLAMINARE, *Incendere*, in Gloss. Isid. & Pithœi, Flammis urere. Vide *Flammeriari*.

FLAMINES, Episcopi, in Concilio Eliberitano cap. 2. 3. 4. Gloss. Lat. Gr. *Flamines*, ἱερεῖς.

¶ FLAMEUS, *Premier menistre de choses sactées, saintes*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

FLAMINEUM. Gluss. Sax. Ælfrici: *Flammeolum, vel Flammeum*: biscopes huf. i. Episcopi mitra. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Flameum, Bande de voile, ou ceinture, ou aornement nupcial. Flameolum, Petite dyademe, ou petit paille, ou fermail petit, ou couvrechief. Flammeolum* Juvenali est amictus quo nova nupta tegi solebat. Pro velo *Flammeum* usurpat Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 725.] Vide Jo. de Janua in *Flameum*.

FLAMINIUM, Sacerdotium, *Flaminis* dignitas, in L. 21. Cod. Th. de Decurionib. & apud Tertull. de Spectac. cap. 12. & Sidon. lib. 5. Ep. 7. vox nota etiam Valerio Maximo & Agellio. [Gloss. Lat Gall. Sangerman. *Flaminium, Office de Prestre.*] *Flamonium* habent veteres aliquot Inscriptiones & Isidorus, [cujus Auctarium à Janssonio editum habet: *Flamonium, Honos qui datur Flaminibus.* Occurrit præterea apud Sidonium lib. 5. Epist. 7. *Hi sunt, qui invident tunicatis otia, ... prædia provincialibus, Flamonia municipibus.*]

FLAMININUS HONOR, in Gloss. Ælfrici, biscoplic pyrtscipe: id est, Episcopalis dignitas. Jo. de Janua habet *Flamineus*, in *Flamen*.

¶ FLAMINEÆ, f. Ædes Ecclesiis proximæ, in quibus olim Clerici habitare solebant. Sic apud Gellium lib. 10. cap. 5. *Flaminia* significat domum Flaminis Dialis. Ita Bollandi Continuator Julii to. 4. p. 391. in hæc Translationis S. Philastrii verba: *Omnes ostiarii religiosorum locorum & domus proximæ Flamineæ testari, si memoria retinent, possunt.*

FLAMINEATUS, Sacris ac Episcopalibus vestibus indutus, & mitra caput tectus. Missa vetus ex Cod. Ratoldi Abbatis Corbeiensis apud Menardum: *Cum omni quoque diligentia Episcopus veneretur a suis. Eo autem rationabiliter Flamineato, accedat ordinatim omnis processio.*

FLAMINEUM. Will. Malmesbur. l. 4. Hist. Angl. p. 127. de quibusdam Monachis: *Nihil pelliceum aut lineum vestiunt, nec illud, quod subtiliter textum laneum, quod nos Flamineum vocamus.* Sed ibi legendum *flammeum*. Vide in hac voce. [Anglis *Flannel*, nostris *Flanelle*, pannus est subtilior notissimus, qui voce *Flamineum* apte significari potest.]

¶ FLAMINGHUS, FLAMINGUS, Belga, Flander, Gall. *Flamand.* Legitur *Flaminghus* apud Murator. to. 7. col. 703. in libro Bernardi Thesaurarii de Acquisitione Terræ sanctæ; *Flamingus* in Privilegio Leduini Abb. S. Vedasti Atreb. an. 1036. in ejusd. loci Chartulariu V. pag. 243. in Litteris Philippi Pulcri Franc. Regis apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu p. 419. Vide Valesium in Notit. Galliarum voce *Flandria*.

¶ FLAMININUS, FLAMINIUM. Vide *Flamines*.

FLAMITA, *Sacerdotissa*, Jo. de Janua. Videtur legendum *Flamina*, ut est in veteri Inscript 459. 9.

¶ FLAMMABUNDUS, Flammeus, apud Martian. Capellam.

¶ FLAMMARDUS. Vide *Flambardus*.

¶ FLAMMEA, *Lancea*. Jansson. in Auctario Gloss. Isidori.

¶ FLAMMEOLUM. Vide in *Flamines*.

FLAMMERIARI, Flammis aduri, seu ad flammas admoveri: Gallis, *estre Flamboyé*. Raymundus *de Agiles* pag. 178. *Alii vero diutissime torti, & ignibus adusti Flammeriabantur. Flammare*, pro flammis adurere, dixit Tacitus: *Aut crucibus affixi, aut Flammandi.*

¶ FLAMMESCERE, Inflammari. *Flammescat igne charitas*, in Hymno Tertiæ inter Ambrosianos. Occurrit etiam in Appendice de S. Humilitate, Maii to. 7. pag. 831. Sed activa significatione: *Charitate namque qua Deus eum Flammescit, ardet continuo.*

FLAMMEUS, *Iratus*, in vet. Gloss. MS. apud Goldastum ad S. Valerian.

¶ FLAMMICOMANS, Flammante coma præditus. Juvencus in Matthæum cap. 25. de decem virginibus:

Ornatu accinctæ tædarum Flammicomantum.

¶ FLAMMICOMUS, Eadem notione, apud Prudent. Psychomach. v. 776.

¶ FLAMMICROMUS, Igneus, adurens, apud Fortunatum 1. Carm. 15. in laudem Leontii.

FLAMMIDUS, Eadem notione qua *Flammeus*, dixit Apuleius de Deo Socrat. φλογώδης. [Idem de Mundo: *Glacialibus Flammida... confundit*. Et lib. 11. Metamorph. *Rufen rubore Flammula*.]

FLAMMIGARE, φλογίζειν, apud Gellium lib. 17. cap. 10. & Macrob. lib. 5. Saturn. cap. 17.

¶ FLAMMIPES, Habens pedes igneos. Juvencus lib. 2. in Matth. 11.

Elias quondam, quem turbine jussa corusco
Flammipedum rapuit simulatio quadrijugorum.

¶ FLAMMIPOTENS, Vulcani cognomen, apud Arnobium lib. 3.

¶ FLAMMIVOLUS, Cum flammis volans. Arator in Act. Apost. cap. 18. *Flammivola sub sole jacet.*

¶ FLAMMIVOMUS, Qui flammas vomit, apud Juvencum in Proœmio.

¶ FLAMMONIUS, Flammeus. Charta ann. 984. apud Menesterium inter Probat. Hist. Lugdun. p. iv. col. 2. *Flammonias animæ pœnas sustineat, & in favillis & atomis redactus nusquam compareat.*

FLAMMULA, Vexillum in flammæ speciem desinens, cujusmodi est illud, quod Carolo M. porrigit S. Petrus, in Lateranensibus Parietinis apud Nicolaum Alemannum. *Flammeum vexillum*, apud Ammianum lib. 20. pag. 163. S. Fulgentius Homil. 56. *Ante carrucum Imperatoris, qui præcedunt Metatores, Palatini, Protectores, Tribuni, Duces, & Comites, Signa, Dracones, & Vexilla, & Flammulæ illæ concordissima pannorum diversitate gaudentes, tuba sonantes, &c.* Anastasius in Stephano IV. PP. pag. 92. *Romanam urbem ingressi sunt, & per muros civitatis cum Flammula ascendebant.* [Instrumentum anni 1382. Histor. Harcur. to. 3. pag. 921. *Flammula ... ex penetralibus Dionysiaci Cœnobii deprompta Petro Villerio fortissimo viro tradita.* Et pag. 1117. *Petrus Villarius Flammulam gessit.*] Vox Scriptoribus Byzantinis nota. Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Σίνδημα, γνώρισμα, σημεῖον, βάνδον, φλάμουλον, quæ vox hac notione habetur in Leonis Tacticis cap. 5. §. 5. cap. 6. §. 2. 18. 25. cap. 12. §. 54. 104. 118. apud Nicetam, Codinum, & alios. φλάμουρον etiam dixere recentiores Græci. Narratio MS. de Belisario: Σηκώνει τὰ φλάμουρα τῶν βασιλέων τότε, μετὰ ξαμίτου, ταῦτα δὲ μετὰ τῶν κορδονίων. Vide Dissertat. nostram de *Auriflamma* ad Joinvillam, [Gallandum Tract. Gall. *des Enseignes de France* pag. 37. & 38.] Gloss. Basilicon, Meursii, Rigaltii, & aliorum.

☞ Exstat alter locus to. 2. Annal. Bened. pag. 332. ex veteri Codice Bibl. Ottobon. depromtus, ubi agitur de Processione Litaniarum majorum in Monasterio Centulensi, sicque legitur: *Hos omnes subsequebantur pueri septem cum totidem Flammulis*, seu *tædis*, inquit Mabillonius: suspicor ego *Flammulas* etiam hic fuisse vexilla minura à pueris delata, cum consuetudo sit in Litaniis majoribus vexilla deferri, & pueri illi incederent medii inter clerum & plebem, ubi nulla erat ratio facium deferendarum.

¶ FLAMONIUM. Vide in *Flammeus*.

¶ FLAMPEDES, Flandrenses, ni fallor. Hist. Viconiensis Monast. apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 303. *Sic Spiritus sancti gratia in vita extitit debriatus* (Algidius Abbas,) *ut nutrierit pacem inter Ysengrinos & Flaventinos vel Flampedes in partibus Hollandiæ & Zelandiæ & Flandriæ, quam nullus hominum attentare quibat, sive Rex, sive Comes, aut Baro reformare.*

¶ FLANCHA. Codex MS. reddituum Episcopatus Autissiod. *Duod. Cordnain debet Episcopo & Comiti IIII. den. & duod. aluta II. den ... Flancha de pois, valens ultra XII. den. debet I. ob.*

FLANCHIA, [Forte *Fimbria*, Gall. *Frange*.] Vide *Palectum*.

¶ FLANCUS, Latus, Gall. *Flanc*, Ital. *Fianco*. Occurrit in Actis SS. Aprilis tom. 1. pag. 169. to. 2. p. 819. Junii to. 1. p. 791. &c.

¶ FLANDRENSIS MONETA. Vide *Moneta Baronum*.

FLANQUERIUS. Vide *Flecarius*.

¶ FLANSADA, Stragulum acupunctum, Gall. *Courtepointe*, Massiliensib. *Flansade*. Capit. Gener. S. Victoris Massil. an. 1294. *Omne aurum monetatum & non monetatum, & quævis moneta, libri & breviaria completa, capa, capelli, & ocrea, & calcaria, lecti, matalatia, vanoas, Flansadas, &c.* Vide *Flassata*.

FLANTONES, Placentæ species, Gall. *Flans*, Teutonibus *Vlaeyen*. Occurrit in Charta veteri apud Louvetum in Hist. Bellovac. to. 2. pag. 199.

FLATONAS, Eadem notione. Ordinarius MS. Ecclesiæ Rotomagensis: *Tenentur mittere per suos servientes ad domum Cantoris ... hora prandii unum panem magnum, unum galonem boni vini, honestum ferculum piscium, & unum magnum Flatonem de pinguedine lactis, &c.* [Perperam *Flaconem* editum ad calcem Johan. Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 169.] Charta Communiæ Roiensis in Picardia: *Si quis gastellos, vel Flatones, vel hujusmodi, qui villæ noceant, fecerit, &c.* Monasticum Anglic. tom. 1. p. 149. *Præterea percipiet coquinarius ad pascha tria prabendaria frumenti de granario ad Flathones inveniendus.* Habetur præterea in veteri Charta apud Bollandum 18. Febr. p. 105. in libro Ord. S. Victoris Parisiensis MS. cap. 25. in Vita S. Bernardi Pœnitentis n. 25. &c. [Vide *Flato* 3. & *Flato*.]

FLADONE, dixit Fortunatus in Vita S. Radegundis cap. 15. *Quæ in mensa sub Fladone segalatium panem & hordeaceum manducabat.* Utitur præterea cap. 21. Udalricus l. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 18. *In illis festis faba sepius, aut Fladonibus mutantur.* Ita etiam Bernardus Mon. ex quo hausit, in iisdem Consuet. MSS [nunc editis in vet. Discipl. Monast. p. 147. 170. & 290. Charta Eberhardi pro Monast. S. Petri de Silva nigra apud Freder. Schannat. Vindem. Litter. p. 164. *Attocren aut Fladones in usus comedentium dentur honeste & abundanter.* Germani *Fladen* appellant hujusmodi placentas, Fuxenses *Flanzons*, apud quos conficiuntur è caseo, lacte pinguiori cum ovis; Lemovicensibus *Flanniardes* dicuntur, *Flaudones* in Obituario MS. S. Martialis Lemovic. Necrolog. MS. ejusd. Monast. *V. Idus Aug. obiit dompnus Albertus Abbas, & Præpositus de Vernolio fecit plenum convivium cum cepis & Fladonibus, & bonum vinum & mulsum acquisivit.*]

¶ FLAQUERIUS, Pistor, f. à Catalano *Flaka*, Panis. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. xv. *Curam etiam habeat diligentem uno cum Flaquerio seu pistore de artocreis seu pastillis & nebulis.* Vide *Flecarius*.

¶ FLARNIS, Species placentæ. Statuta reformat. Monast. S. Claudii an. 1448. p. 81. *Servitoribus officiorum debet pitanciarius unum panem, & scutiferis unum Flarnem & duos potus vini.* Sed f. legendum *Flonem* vel *Fladonem*: quæ videsis in *Flantones*.

FLASCA, FLASCULA, FLASCO, Lagena, vas figulinum aut vitreum vino conservando idoneum,

nostris *Flascon*, Teutonibus *Flesche*, aut *Flasch*,

FLASCA. Isidorus lib. 20. c. 6. & ex eo Papias: *Flasca, a Græco vocabulo dicta. Hæ pro vehendis ac recondendis phialis plurimum factæ sunt; unde & nuncupatæ sunt. Postea in usum vini transierunt, manente Græco vocabulo, unde & sumpserunt initium.* Ordericus Vitalis lib. 10. pag. 775. *Oppidani Flascas prunis ardentibus plenas desuper dimittebant.* [Freder. Schannat. Vindem. Litter. pag. 9. *Flasca una argentea deaurata, cuppa una argentea deaurata, &c.*]

FLASCULA, diminut. à *Flasca*. Idem Vitalis lib. 4. ex Vita S. Guthlaci cap. 30. *Binas Flasculas celia impletas.* Vetus Scriptum de Ecclesia Bremensi, de Carolo M. *Ac Flascolem ejus argenteam deauratam, imaginibus diversis bene renovatam.* Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 223. *Flasculas ligneas deauratis barris & cera ligatas vini sub specie, aut tamen plenas ... fecerat transmisisse.*

¶ FLASCULUS, Idem. Vita S. Bern. Maii to. 5. pag. 268.* *Duos Flasculos vini pro eleemosyna transmisit.*

FLASCO, Eadem notione. Gloss. Anglo-Sax. Ælfrici: *Flasco*, Butepuc. Cambro-Britannicum Lexicon: *Flacced*, *Lagena*, *utre*. Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 930. Κεμίτριον, φλασκίον, καὶ ποιμενικὸν φοτηρον ελασκιον, eadem notione in Vita S. Marci Atheniensis n. 3. Monachus Sangallensis lib. 1. cap. 25. *Qui adsumpto pragrandi Flascone, cellarium Brenni vel Dutis illius irrumpens, &c.* Vita S. Remigii, & Flodoardus lib. 1. Hist. Rem. c. 15. *Vas, quod vulgo Flasconem vocant, vini a se benedicti plenum dedit.* Liber 1. Miraculor. S. Richarii cap. 2. *Rogavit suos, ut præpararent cuneos & malleos, quatinus in crastino Flascones & quacumque essent necessaria, inde fierent.* Charta Chilperici Regis, in Actis Episcop. Cenoman. p. 107. *Solvat in Cœna Domini plenum modium de ovis, & plenos Flascones peratos de vino optimo.* Adde pag. 251. [Translat. S. Glodesindis sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 446. *Vasculum, quod in modum Flasconis parvuli (barriculam appellant) vacuum & siccum dependebat.*] Occurrit præterea apud S. Gregor. l. 1. Dial. c. 18. Ardonem Mon. in Vita S. Benedicti Anianæ Abb. n. 28. Ordericum Vital. lib. 6. p. 599. Odonem Cluniac. l. 1. de Vita S. Geraldi c. 19. l. 2. c. 21. Paulum Diaconum Emeritensem lib. de Vita & miraculis Patrum Emeritensium in S. Renovato, Walafridum Strabum de Vita S. Othmari c. 9. Joannem à Leidis l. 1. c. 27. Florent. Wigorn. p. 544. Paulum Venetum lib. 1. c. 59. Thwroczium cap. 88. in Hist. Merovingica pag. 592. in Monastico Anglic. to. 1. pag. 104. &c.

¶ FLASCHETTINUM, ut *Flescula*. Vita S. Francisci de Paula, April. to. 1. p. 757. *Desuper projecit panem unum cum parvo amphoro seu Flaschettino vini.*

FLASCILONES, Vestis species. Monachus Sangall. de Carolo M. lib. 2. c. 41. *Ita ut nobilioribus quibuscumque aut baltheos, aut Flascilones, pretiosaque vestimenta à latissimo Imperio perlata distribui juberet.*

¶ 1. FLASCO, Lagenæ genus, Gall. *Flacon*. Vide in *Flasca*.

¶ 2. FLASCO, Species placentæ, Gall. *Flan*. Nova Gall. Christ. to. 3. col. 250. ex Instr. an. 1371. *Convenit ... de quinque florenis pro Flesconibus seu placentis ab ipso debitis in festo Pascha.* Vide *Flaco* 3.

¶ FLASCULA, FLASCULUS. Vide in *Flasca*.

FLASSATA, in supellectili rustica recensetur, in Charta an. 1045. apud Baluzium in Notis ad Concilia Narbonens. *Item 50. inter pullos, gallinas, & capones. Item 4. Flassatas. Item 4. vomeras.* Occitani *Flessada* coopertorium lecti vocant, quasi *Filassata*. [Inventarium supellectilis ann. 1342. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item in lecto domus Prioris unum matalitium, unam culcitram, unam Flessatam.* Vide *Flensada*.]

FLATARE, Papiæ, *Augere, vel amplum facere*. Forte metaphora ducta ab iis, qui ignem exsufflando augent. [Arnobio lib. 1. *Flatare* est frequenter flare: *Centores tuba, tibiæ calamoque Flatantes.*]

¶ FLATILIS, Flabilis. Prudent. Hamartig. versu 531. *Flatile virus ingerit.* *Flatilis fontis*, apud Ammianum 30. 4. Arnob. lib. 6. adv. Gentes: *Laminarum Flatilium crates*, id est, fusilium.

FLATONES. Vide *Flantones*.

1. FLATOR, *Tibicen*, in Gloss. Arabico-Lat. qui tubam inflat. [Gloss. Latin. Græc. *Flat*, *Flator*, φυσᾷ, αὐλητής. Gloss. Cyrilli: Αὐλητής, *Flator*, *Tibicinator*, *Tibicen*. Festus: *Flator*, *Tibicen*.]

¶ 2. FLATOR, Conflator. Vide *Flaneatis*.

FLATURA, pro *Conflatura*, χώνευσις. Julius Firmic. lib. 6. *Falsarios facient, aut qui pecunias publicas Flaturarum adulteras artificiis mentiuntur.* [Vitruvius lib. 2. cap. 7. *In æris Flatura.*]

¶ FLATURALIS ARTUS, quo spiritus attrahitur. Tertull. lib. de Anima cap. 10. *Quædam spiritu carent, quia Flaturalibus artubus structa non sunt.*

FLATURARII, Fusores, *Fondeurs*, qui metalla fundunt: *Flatores æris, auri, argenti*, in l. 30. D. de Orig. Jur. *Flaturarius auri & argenti monetar.* in vet. Inscript. ubi *Flaturarius* est monetarius, quomodo & in l. 6. Cod. Th. de Falsa moneta. *Flaturarius sigillarius*, in alia Inscript. qui *sigilla*, seu signa, fundit, conficit. [*Faber Flaturarius sigillariarius*, in Inscript. 89. Classis xi. Reinesii, Statuarius, qui statuas conflat.]

FLATUS. Vita S. Alberti Abb. Gambronensis n. 11. *Invenerunt unum è famulis reddidisse flatum*, i. extremum spiritum. Baldricus Abbas Burguliensis:

Emisit Flatum subito cum sanguine mixtum.

FLAVA, Morbus regius, seu ἴκτερος, [Gall. *Jaunisse*.] Vita S. Teliai Episc. Landavensis c. 3. *Propter pestilentiam, quæ totam fere deleverat gentem, ... pestis autem illa Flava vocabatur, eo quod flavos & exangues universos, quos invasit, efficiebat.* Giraldus Cambrensis in Itinerario Cambriæ lib. 2. cap. 1. *Peste quadam, qua catervatim plebs occubuit, quam Flavam pestem vocabant, quam & Physici Ictericam dicunt passionem, &c.*

¶ FLAUDONES. Vide in *Flantones*.

¶ FLAVELLUM, pro *Flabellum*, quo arcentur muscæ. Testamentum Everardi Comitis an. 837. apud Miræum to. 1. Diplom. Belg. pag. 21. col. 1. *Flavellum argenteum unum, capsellam eburneam unam, candelabra argentea duo, &c.* Vide *Flabellum*.

¶ FLAVENTINI. Vide *Flampedes*.

FLAVI. Ita Franci indigitati in aliquot Græcorum Oraculis ob capillorum colorem. Rogerus Hovedenus pag. 650. ait, CPoli, in Porta Aurea, scripta hæc verba: *Quando veniet Rex Flavus Occidentalis, tunc ego per me ipsum aperiar, & tunc Latini imperabunt, & dominabuntur in civitate CPoli*, quando scilicet Franci urbem cepere an. 1204. De quibus etiam, ut & de eadem expeditione, intelligendus Leo Imp. in Oraculo de Restitutione CP. à Leunclavio edito:

Ἀλλά σε πυρίσπορον καὶ ξανθὸν γένος
Πᾶσιν τεφρώσει, καὶ τὸ σὸν λύσει κράτος.

Anonymus in Paraphrasi oraculor. ejusdem Leonis: Φέρων τε τὸν πόλεμον, καὶ τῶν ξανθῶν τὰς μηχανάς, &c. Ita denique apud Pachymerem lib. 1. Hist. cap. 18. Franci dicuntur τὸ ξανθὸν καὶ ἀρμαμένον γένος,

Flava

Flava & bellicosa gens. Claudianus in Rufinum lib. 2. de Gallis:

Inde truces Flavo comitantur vertice Galli.

Idem de Bello Getico, de Sicambris:

Agmina quin etiam Flavis objecta Sicambris.

[Sidonius in Paneg. Aviti:

... Et Flavis in pocula fracto Sicambris
Rhenus tumeat.]

Flavam etiam Germaniam vocat Auctor Vitæ sancti Adalberti Episc. Pragensis n. 10. Papias: *Rateni Flavi, id est, Flandrenses populi.* Sed videtur legendum *rutili*: nam & *rutilatas comas* Livius lib. 38. Gallis tribuit, quos *celsioris statura pene esse omnes, & rutilos, luminumque torvitate terribiles*, scribit Ammianus lib. 15. S. Hieronymus in Vita S. Hilarionis, de quodam Candidato Constantini, gente Franco: *Rutilus coma, & candore corporis indicans provinciam.* [Et de iisdem Francis Mamertinus in Paneg. Maximiani num. 16. *Profusæ crinæ rutilantes.* Sidonius in Paneg. Majoriani:

... rutili quibus arce cerebri
Ad frontem coma tracta jacet, &c.

Tacitus de Germanis: *Truces & cærulei oculi, rutila coma.*] *Flavam Britanniam* dixit Architrenius lib. 5. cap. 4. *Et Flavos Britones* Auctor libri de Disciplina Scholarium cap. 2. Anglos etiam ita appellasse videtur Auctor Carminis de Curia Romana:

Hic partes Siculas, hic te Germania gaudeas
Visitas, hic Flavos, Patre jubente, viros.

[Prudent. Apotheos. v. 495.

Armiger è cuneo puerorum Flavicomantum.]

Getarum rutilum & Flavum, S. Hieronymus Epist. 7. ad Lætam: contra *Furvam gentem*, Indos appellavit Juvenalis Sat. 12. Vide Salmasium ad Plinium p. 762. & quæ annotamus in Gloss. med. Græcit. in Ξανθοί.

¶ FLAVIALES Milites, sic dicti quod à Flavio Vespasiano instituti fuerant & additi Augustalibus. Vegetius lib. 2. cap. 7. *Flaviales tanquam secundi Augustales, à divo Vespasiano sunt legionibus additi.*

FLAVII Prænomen, quod Vespasiani & Titi Augustorum fuit, primos, ni fallor, usurpavit Claudius Imperator, atque ex eo Constantius Chlorus & Constantinus M. & qui deinceps hoc excepere Constantinopolitani Augusti. Neque porro ipsi duntaxat Imperatores, sed Proceres fere omnes, Consules, Præfecti Prætorio, Præsides, & viri clarissimi & Patricii illud sibi adscripsere, ut ex Inscriptionibus Gruterianis passim colligitur.

Apud Longobardos vero primus Autharis Rex, *ob dignitatem, Flavius à suis appellatus est, quo prænomine omnes, qui postea fuerunt Longobardorum Reges, feliciter usi sunt*, inquit Warnefrid. lib. 3. de Gest. Langob. cap. 16.

Sed & Gothici Hispaniæ Reges *Flavii* cognomen sibi perinde arrogarunt, quod à Recaredo primo factitatum in Concilio Toletano III. volunt, ut Bivarius ad Pseudochronicon Maximi p. 73. & Chiffletius in Vindiciis Hispan. p. 350. Hinc *Flavia*, Gothorum Imperium appellatur in veteri Scheda, laudata à Gariello in Magalonensibus Episcopis pag. 3. *Cedat Latium Flavia*, quam vocem ille perperam ad *Flavianam*, seu Sanctægidianam urbem retulit. Vide, quæ observamus in dissertatione de Constantinopolitanorum Augustorum nummis.

¶ FLAVO, Species placentæ, Gall. *Flan.* Consuetudines MSS. Monasterii Solemniac. *In Inventione*

S. Crucis sepias & ova farsata; si vero venerit in Regationibus sepias & Flavones. In Rogationibus fer. II. & III. & IIII. unicuique unum Flavonem cum tribus allus; & fiunt Flavones de v. ovis & de dimidio caseo & de dimidia parte unius parvi panis. Vide *Flantones.*

FLAVOR, Aurum flavum. Fridegod. in S. Wilfrido cap. 20.

Præterea templum cæsis instaurat arenis,
Circumdans cosis sinuato fornice cryptas,
Lembas obductas pingens Flavoribus aulas.

Et cap. 47.

Ut jubar introiit, jubaris ceu nectar opimi
Protulit effevum liquide Flavore libellum
Hisce characteribus, &c.

¶ FLAUSONUS, ut *Flavo.* Gall. *Flan.* Concessiones factæ Canonicis Tolosanis an. 1223. *Item petimus, ut in vigilia Ascensionis Domini & Pentecostes dentur nobis Flausoni sufficienter, sicut est consuetum.* Vide *Flantones.*

FLAUTA, Fistula, tibia, Gall. *Flute*, vel *Fluste.* [La bataille des sept Arts MS.

Madame musique as clochettes,
Et li cler plain de chançonetes
Portoient gigues & vieeles,
Salterions & Flauteles.]

Vide *Dulciana.*

FLAUVONESPENY. Statuta Hospitalis S. Juliani, in Additam. ad Matth Paris pag. 163. *Habeant ... in die Pascha unum denarium, qui apud eos Flauvonespeny nominatur.* [Denarius est pro *Flantonibus* exsolutus. Vide *Flantones.*]

¶ FLAVUS, *Genus vestis.* Gloss. Isid. Ingeniose, inquit Grævius, la Cerda corrigit: *Latus clavus, Genus vestis.* Intelligit tunicam laticlaviam.

¶ FLAUZO, ut *Flausonus*, Gall. *Flan.* Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. ex libro viridi fol. 53. *Tenetur dare dictus Abbas pro Flauzonibus, artocreis sive pastillis faciendis pastam necessariam de frumento dicti Conventus, &c.* Rursum occurrit paulo post. Vide *Flantones.*

FLAXA, vox Saxonica, Lagena, *Flasco*, al. pe-tep-ꝩlaxa. Gloss. Ælfrici, cap. de Vasis: *Flaxa*: Flaxe. Ugutio habet: *Flacta, Lagena, Laguncula.* [Vide *Flasca.*]

FLAXARE, Papiæ: *Vigilias circuire.* Edit. *Circumire.* [Idem Papias: *Flaxaris, Afflixeris.*]

¶ FLAYON Ficuum, alias Vasconibus mercatoribus, Fiscina ficorum, Gall. *Cabas de figues* apud Rymer. to. 2. pag. 691. Vide *Fraellum.*

¶ FLEANTINESWITE, Idem quod infra *Flemenesfrene.* Vide locum in *Lairwita.*

¶ FLEAT vel Fleot, Valesio in Notitia Gall. est Sinus maris & locus ad sinum positus, à Saxon. ꝩleot, Æstuarium, Germ. *Fleet*, Belgis *Uliet.* Vide *Fleta* e.

¶ FLEBATOMARE, pro *Flebotomare*, vel *Phlebotomare*, à Græco φλεβοτομεῖν, Vena incisa sanguinem elicere. Barthii Glossarium ex Hist. Palæst. Vide in *Phlebotomum.*

FLEBILIS, pro *Debilis, infirmus, imbecillis*, Gallis *Foible*, olim *Fleble.* Hist. Obsidionis Jadrensis lib. 1. cap. 38. *Architectam multos spingardos in gyro civitatis, ubi Flebilioris apparebat virtutis.* [Hinc *Flebilis testis*, pro testis sublestæ fidei, in Legibus Ludovici Imper. apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 129. col. 2.]

Flevilis, ex Gallico, seu potius Picardico, *Fleve*, pro *Feble*; Itali *Fievole* dicunt. Regula Magistri cap. 7. apud Menardum: *Considerantes, in nobis*

diversa esse vasa Flevilia, &c. Ubi Editio Parisiensis Holstenii habet *Flebilia.*

FLEBILITAS, Debilitas. Alcuinus Epist. 19. *Ingravescente infirmi corporis Flebilitate, &c.* Vide Octav. Ferrarium in Orig. Ital. in *Fievole.*

¶ FLEBOTOMARE, Venam incidere, à Græco φλεβοτομεῖν. Leges Palat. Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. XXII. *Suis temporibus Flebotomentur* (equi.) Vide *Phlebotomare.*

¶ FLEBOTOMARIA, Locus ad venam secandam destinatus. Vet. Rituale Monasterii Beccensis: *Postea* (corpus defuncti) *deferatur in Flebotomariam, & ibi lavetur honestissime.*

¶ FLEBOTOMARIUS, Qui venam incidit. Greg. Mon. Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 455. *Flebotomarius malivolus veneno imposito Flebotomo illum interfecit.*

¶ FLEBOTOMIA, φλεβοτομία, Venæ sectio, apud Muratorium, to. 7. col. 190.

¶ FLEBOTOMIZARE, ut *Flebotomare.* Legitur in *Phlebotomum.*

¶ FLEBOTOMUM, φλεβότομον, Scalpellum, quo vena secatur, supra in *Flebotomarius*; & apud Murator. to. 6. col. 937. Vide *Phlebotomum.*

¶ FLEC, Succidia. Jura S. Bertini ex Archivis Ecclesiæ Audomar. *De bacone 1. ob. de Flec 1. ob. de cartea carnium ... 11. den.* Vide *Fliches.*

FLECARIUS, FLECARIA, FLANQUERIA, Panifex, qui vel quæ panes conficit. Hispanis *Panaderes.* Vetus Charta apud *Diago* in Comitibus Barcinon. lib. 2. c. 114. *Quia pater suus Raimundus Berengarius noviter per violentiam eas imposuerat prædictis Flechariis, &c.* Libertates Regni Majoricarum MSS. *Flecaria, si vendiderit panem de minus penso, vel ponatur in costello, vel donet 5. solidos.* In Editis apud Joan. Dametum in Hist. Regni Balearici pag. 276. est *Flequena.* [Vide *Flaquerius*]

FLANQUERIUS. Libertates concessæ Barcinonensibus à Petro Rege Aragon. an. 1283. MSS. *Quilibet civis Barcinonensis potest molere bladum suum sine impedimento alicujus, ubicumque voluerit, exceptis fornertis & Flanqueriis, qui debent molere ad molendina regalia.*

¶ FLECHA, Sagitta, Gall. *Fleche.* Vox factitia, inquit Nicotus, à sono quem edit sagitta, cum emittitur; unde olim dicta *Flic*: Menagius vero deducit à Germano *Flits*, vel ab Hispano *Flecha*, quæ idem significant. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. ad calcem pag. CLXX. *Stephanus le Flegiers pro faciendis Flechis* VI. *l.* Hinc

¶ FLECHARIUS, FLECHERIUS, FLECHIARIUS, Sagittarius, vel qui facit sagittas. Computus mox laudatus p. CLVI. *Pro harnesio Flechiariorum* XXX. *s.* Pag. CLXVII. *Stephanus Flechiarius de c. & XIII. diebus* VIII. *l. &* XI. *s.* Et pag. CXLVIII. *Pro harnesio Flechiariorum Pacisaci* XXX *s. Pro solvendis gentibus armorum & Flecheriis,* apud Rymer. to. 7. p. 518. col. 2.

¶ FLECIATA, Idem quod Occitanis *Flassada,* Coopertorium lecti Testamentum Mascaronæ Comitis Ruthen. ann. 1291. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. p. 551. *Donamus ut supra hospitalibus pauperum de Passu & de Altebrace de Ruthena cuilibet semel duos lectos completos almatraciis, pulvinaribus & Fleciatis, & linteaminibus, in quibus pauperes dictorum hospitalium jaceant & requiescant.* Vide *Flaciata* & *Flassata.*

FLECTA. Glossarium Ælfrici: *Crates, i. Flecta,* Hÿꝼdel. Grimlaïcus in Regula Solitariorum c. 35. *Vidit eundem sedentem, & Flectam de palmis facientem.* Idem quod *Plecta,* [Nexus virgularum, palmarum, &c. Sabas Malaspinæ lib. 4. Rerum Sicul. n. 6. apud Baluzium Miscell. to. 6. p. 294. *Volentesque suarum pretiosarum rerum abundantiam ...., ostendere, de domo in domum in oppositum consistentem jactatis ad modum arcus aut pontis chordis & funibus, vias medias desuper, non lauro vel ramis arboreis, sed caris vestibus & pellibus variis velaverunt, suspensis ad chordas strophiis, Flectis, dextrocheriis, periscelibus, arbitriis, grammatis, &c.*] Vide *Plecta.*

¶ FLEDUM. Vide *Flet.*

FLEDWITA. Vide *Fuhtwita.*

¶ FLEM & FLETH, Voces fori Anglici, apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *In placito de quo Warrante Abbas de Burgo dicit quod clamat annum & vastum & medium tempus per hæc verba Flem & Fleth.* Vide *Flemenfrede.*

¶ FLEMENESFORTE, *i. e. Catallum fugitivi,* ex Gloss. MSS. apud H. Wanleium de Antiqu. litt. Septentr. p. 284. Vide *Flemenfrede.*

FLEMENESWITE, vox Saxonica, *Mulcta fugitivorum,* à ꝼleam, fuga, & ƿite, mulcta. [*Flemenesfwite, Estre quitte de homme forbatu,* in Vocabulario Angl. Gall. ex Chartulario Beccensi. Charta Henrici II. Angl. Regis ex Archivis ejusdem Monasterii: *Liberas & quietas de syre, & hundret, & placitis, & querelis ... & de ferdwita, & de hengwita, & de Flemenesfwita, & de warpeni.* Apud Fletam non sine mendo, ut suspicatus Spelman. legitur *Flemesfrevie* & *Flemesfrechi,* eadem notione. Non rectius in Chartophylacio regio Regest. 92. num. 58 habetur *Flemenesfbita.*]

FLEMENFIRMA, *Flemenesfrith, Flemenesfermthe;* [rectius *Flymenafyrmthe* scriberetur, si fides Th. *Blount* in Nomolex. Anglic.] Fugitivorum admissio, receptio, [sustentatio:] vox Saxonica, formata, ex ꝼlema, vel ꝼlÿma, fugitivus, profugus, exul, ꝼÿꞃmÞe, vel ꝼeaꞃme, firma, cibus, alimentum. Apud Somnerum ꝼlÿmena-ꝼiꞃmÞe, est fugitivorum admissio Inter crimina, quorum cognitio ad solum Regem spectat, ponitur in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 10. capite vero 12. inter ea, quæ wera emendantur. Charta Edwardi Regis Anglor. in Evidentiis Ecclesiæ Christi Cantuar. *Et Flemenefermthe super suos homines infra urbes & extra, in tantum & tam pleniter, sicut proprii ministri mei exquirere deberent.* Vide Leges Inæ cap. 29. & 47. Leges Athelstani cap. 2. & Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 133. 192. 286. 827. [*Flemenesfyrmthe,* mendose apud Thomam *Madox* Formul. Angl. pag. 39.]

FLEMENSREDE, Jus, quo *catalla fugitivorum, sive amerciamenta hominum fugitivorum, cum anno & vasto,* dominis feudalibus competunt, ut est apud Bruimptonum p. 2031. ꝼlÿmena, vel ꝼlimen, Saxon. est fugitivus, ꞃæð, consilium. Fleta lib. 1. cap. 47. §. 12. *Flemenesfreive, vel Flemesfrembe,* (est) *habere catalla fugitivorum suorum tenentium.*

¶ FLEMERE, Transitio fluminis nave furtiva, ut vult Schilterus in Gloss. Teuton. à Saxon. ꝼleoh, fugere, & mere, flumen. Pactus Leg. Sal. tit. 24. I. dit. Eccardi: *Si quis extra consilium domini sui navem alienam movere præsumpserit, aut cum ea flumen transierit, malb. Flemere, &c.* Ubi Eccardus à Saxon. ꝼleoten, fluere accersit, unde *Flemere,* machinam quæ fluit, hoc est navigium, navem, interpretatur.

¶ FLEMINUM, *Vestis in qua sanguis ambulando in pedes fluit.* Gloss. Sangerm. n. 501. Festus habet: *Flemina dicuntur, cum ex labore via sanguis defluit*

circa talos. Hanc vocem usurpavit Plautus Epid. 5. 2. 5.

¶ FLEMNESWITA. Vide *Flemenesfwite.*

¶ FLLQUENA, Quæ panes conficit, apud Martenium to. 1. Anecd. col. 968. Sed legendum *Flequeria.* Vide *Flecarius.*

¶ FLEQUERIUS, Pistor. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. avi. *Pistor sive Flequerius domus nostra regia panem quo in mensa nostra utemur ... per se pistare & alias praparare debeat.* Vide *Flecarius*, & *Flaquerius.*

¶ FLLRTHOMATICUS, pro *Phlebotomaticus*, cui vena secta est. Guidonis Disciplina Farfensis c. 12. *Videat si aliquis jacet vel sedet prater infirmos aut Flerthomaticos.*

¶ FLESCH-AXE, Culter lanionius vel popinarius, Gall. *Couperet.* Computus ann. 1425. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. p. 575. *Et in magna secure vocata Flesch-axe*, av. *den.*

FLESHMONGERS, Macellarii, carnifices, ex Anglo-Sax. & Anglico flæſ-manȝere, eadem notione. [Keroni apud Schilter. in Gloss. Teuton. *Fleisk*, Caro.] Leges Edwardi Confess. cap. 39. *Machetarii, ... quos vocant Fleshmongers.*

¶ FLESSIATA, Lodix, stragulum, Occitanis *Flassada.* Statutum Capituli Generalis Cœnobii Gellonensis anno circiter 1150. apud Stephanotium to. 8. Fragm. Hist. MSS. p. 175. *Debet etiam deferre & habere pro lecto suo pallassam novam & duas Flessiatas & duo linteamina, &c.* Vide *Flassata.*

FLET. Leges Burgorum Scotic. c. 25. §. 2. *Salvo hoc, quod uxor ejusdem defuncti desponsata, tota vita sua, quandiu erit vidua, interiorem partem domus capitalis, qua dicitur Flet, tenebit.* In Gloss. Saxon. Somneri, flett, flette, vel flet. est area, casa, domus, habitatio, feder-flætte, sedes paterna, vel patrimonialis. Nescio, an huc pertineat vox *Fledum*, apud Miræum in Diplomat. Belg. lib. 1. c. 31. [Britonibus Armoricis *Flet* est lectulus, grabatus.] Vide *Aquaria.*

¶ 1. FLETA, Species navis minoris, Gallis alias *Flete.* Chartularium S. Vandregisili to. 1. pag. 978. *Et poterunt batelli & Fleta dictorum Religiosorum libere & pacifice descendere supra terram meam.* Vox, ut videtur ejusdem originationis, ac subsequens.

2. FLETA, FLETUM, Æstuarium, fluentum, seu canalis, quem aqua fluens & refluens occupat, à Sax. fleot, æstuarium, fleotan, fluctuare, natare.

FLATA. Charta an. 5. Henrici VIII. apud Spelman. *Extendit se in longitudine à communi via ... usque ad Fletam de Ee versus Austrum.*

FLATUM. Charta an. 1240. apud W. Thorn. in Chr. pag. 1889. *Item pro bono pacis concessum a Priore & Capitulo antedictis, quod de catere ad Fletum de Menstre per flumen de Sandwico liber sit accessus per navigium, & recessus, hoc adjecto, quod si in ipso flumine ante dictum Fletum aliqua navis vel negotiandi, seu merces alias transferendi causa se ibidem exoneraverit, &c.* Et mox: *In Fleto autem antedicto nihil juris de catere vindicabunt.*

FLETA, Carcer Londoniensis, *The Fleet*, Anglis, & à præterlabente torrente, seu fluviolo, sic nuncupatus: *Gaola de Fleete* meminit Statutum 2. Westmonasteriense cap. 12. *Prisona de Fleete*, Fleta l. 2. cap. 30. Ab hoc carcere dictus auctor libri, qui Fleta inscribitur, quod ab aliquo è Justitiariis, qui ob crimen repetundarum in eum carcerem conjecti sunt sub Edwardo I. in eo carcere exaratus sit, ut censet Seldenus, [qui hanc in rem Dissertationem edidit quam legere est inter ejusdem Opera edit. Londin. an. 1726.]

FLETGEFOTH, vox Saxonica, in Legib. Henrici I. cap. 81.

¶ FLETHO, FLATHONUS, FLATONUS, Ferrea vel cuprea telorum atque sagittarum acies. Regestum Computorum *Probus* an. 1322. *Pro carellis & Flethonibus emptis & aliis rebus pro munitione castri* IV. *lib.* VI. *sol.* Ibidem an. 1334. fol. 130. *Pro faciendo fieri carrellos & Flotonos ad opus cavalcatarum* LX. *flor. auri.* Item fol. 139. ann. 1348. *Pro* CCCC. *carrellis tam de uno pede, quam de duobus garnitis Flethonibus & empenatis, & pro* CC. *garrotis Emflethonatis & empennatis folio cupri.* Computum an. 1348. & 1349. Hist. Dalphin. p. 583. col. 2. *Pro* CCC. *Flethonibus carrellorum empennatis emptis pro garnisone castri ....* LXIII. *f.* IIII. *d.*

¶ FLETUM. Vide in *Fleta* 2.

FLETWITE, FLITWITE, Mulcta ob rixas & jurgia excitata, ex Saxonico flit, contentio, lis, jurgium, rixa, & wite, pœna, mulcta. Joann. Brompton. p. 957. flitwite, i. *ferir par medlée.* Ranulfus Cicestrensis lib. 1. Hist. cap. 50. *Flitwit, est emenda proveniens pro contentione. Fletwita*, tom. 1. Monastici Angl. p. 192. to. 2. p. 827. Quietum igitur esse de *Flitwita*, est liberum esse à solutione mulctarum, ob jurgia impositarum. Vide Rastallum, [Spelmannum,] & infra *Mesleia.*

FLEVAS EQUITIS, Papiæ dicitur, *quoddam genus ornamenti equi quod Flexum vocant.* Sic in Cod. MS. & Edito: alter MS. habet, *Equitas.*

¶ FLEUBOTOMARE, FLEUBOTOMIA, pro *Flebotomare & Flebotomia*, occurrunt in Statutis MSS. Capituli S. Audomari.

FLEVILIS. Vide *Flebilis.*

FLEUMA; pro *Flegma: Flemma*, Italis. Smaragdus in Grammatica MS. *Alia sono feminina, intellectu neutra, ut Pascha, dogma, schema, Fleuma, malagma, &c.* Warnerius MS. in Caprum Scott. Poetam:

Quo Caper hirsutus vitiorum Fleumate, plenus.

Occurrit præterea in Vita S. Rusticulæ Abbatissæ Arelat. cap. 31. Item pro excreatione seu sputo. Formula 14. ex Baluzianis: *Post talone buccar inflat, in rotere crebae, & currit in sudore, Fleumas jactat in pudore, &c.* [Spicilegium Fontanellense MS. pag. 153. *Et si alicui frequens tussis vel Fleuma advenerit, ex pectore aut ex naribus excrescit, post dorsum projiciat, aut juxta latus.*] Ita Picardi nostri *Fleume* dicunt, pro pituita.

¶ FLEVOTOMUM, pro *Phlebotomum*, Sectio venæ, Gallis, *Saignée.* Romualdi II. Archiepisc. Salern. Chronicon, apud Murator. tom. 7. col. 129. *At vero Grimoaldus Longobardorum Rex nono die post Flevotomum brachii, accepto arcu columbam sagittare nisus, ejus brachii vena dirupta est.* Vide *Phlebotomum.*

¶ FLEURA, Exactio, collecta repentino imposita, à *Fleux* quod Belgis subito sonat. Andreas Presb. Ratisbon. in Chronico Bavariæ ad annum 1472. *Per qua (gravamina) compulsi imponere Fleuram decimi denarii de omnibus bonis eorum ultra consuetam persolvendam.*

¶ FLLUTATOR, Tibicen, Gallice *Fluteur*, apud Lobinell. Hist. Paris. to. 3. in Glossario.

¶ FLEXA, Plexum seu textum, ad instar capillorum mulieris implexorum. Acta SS. Junii tom. 4. p. 320. ubi de B. Christina: *De extremitatibus virgas fecit, quasi quasdam Flexas, sicut mulieres solent facere de crinibus suis.* Vide *Plecta.*

¶ FLEXARE, Flectere. Ermoldi Negelli Carmen Elegiacum pro Ludovico Imp. lib. 2. apud Mura-

tor. to. 2. Scriptorum Italicorum part. 2. col. 38.

Rex tamen ante sagax Flexato poplite adorat.

Usus est Cato de Re Rust. c. 39. haud ita absimili notione.

¶ FLEXIO, Idem quod *Flexura*. Charta an. 1045. apud D. *Chanteloup* in Histor. MS. Montis Major. *De fonte ad Orientem per Flexionem usque &c.*

FLEXURA, κάμψιδῶ, *Amfractus*, in Gloss. Græc. Lat. *Flexura viarum*, apud Sueton. in Nerone.

FLEXUS. Charta an. 1242. apud Baluzium in Notis ad Concilia Narbon. *Item .... dictus Amalricus amparavit Curiam dicti D. Archiepiscopi, & Flexum, & potum bestiarum, & animalia, & omnes res, quæ erant in Curia prædicta.* Vide *Flevas*.

☞ Nihil hic ad vocem *Flevas*. Est enim *Flexus*, ni fallor, Modus agri, ut colligitur ex Charta Caroli Simplicis Regis Franc. pro Monasterio S. Mariæ Urbionensi: *Jubemus ut cellæ sive aliæ res quæ jam fato Monasterio a Deo timentibus collata sunt, id est in pago Carcassensi Flexus cum Ecclesia S. Cucufati cum terminis & adjacentiis suis & Ecclesiam S. Genesii in ipso pago cum terminis & adjacentiis suis.*

¶ FLICHES, Flichia, Flochia, Succidia, lardum, pars major carnis porcinæ salita, Gall. *Flêche*, alias *Fiche*, Picardis *Flique*. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu ad calcem p. CLXI. *De bacconibus* IIII ^{xx}. II. *minus, &* XX. *Fliches &* XXXVI. *dolia vini, &c.* Ibidem pag. CLXXXVII. *Et* XLI. *bacones, &* XX. *Flechas, &* V. *tonellos vini ... Pro* XLII. *baconibus &* XX. *Flichis venditis*, VII. *l.* X. *s.* Le Roman *d'Auberee* MS.

Maintenant la vielle li done
Plain pot de vin & une miche
Et une piece d'une Fliche. Vide *Flec*.

¶ FLICHIUM, pro *Frichium*, Incultum. Litteræ Officialis Paris. an. 1273. in Tabulario Calensi pag. 59. *Recognovit quod omnes terras de censiva dictæ Abbatissæ .... moventes & in Flichiis existentes exaltare poterit & reducere ad agriculturam.* Vide *Friscum*.

FLICTIM, pro *Efflictim*, apud Diomedem lib. 1. Grammat.

FLIMA, *Flyma*, Anglo-Saxon. fugitivus, in Legibus Ethelredi Regis c. 12.

FLITWITE Vide *Fletwite*.

FLOBARIUM, Ambra, Matthæo Silvatico.

¶ FLOBOTOMIA, pro *Flebotomia*, Venæ sectio, Gall. *Saignee*. Charta Petri Abb S. Crucis de Talemundo an. 1366. de Aquarintu: *Quoties* (barbitonsor) *faciet rasuram aut Flobotomiam, &c.*

FLOCARIA, [f. Locus ubi flocci lanarum præparantur] Testamentum Will. Dom. Montis-pessulani an. 1211. *Illud vero, quod statui de Flocaria, & tabula, & molendino, & tincturis, &c.* Vide *Flasca*.

¶ FLOCCA, Idem quod infra *Flocus*. Capitul. Montis Major. an. 1288. *Statuentes ut quisquam indumentum vocatum Flocca cum sagittis ad latera ... portare deinceps præsumat.*

FLOCCARE. Jo. de Janua: *Floccus, parva massa lanæ vel nivis, quod leviter flatu impellatur huc & illuc. Hinc Flocco, as, verbum activum, soli Deo conveniens, tunc enim Deus Floccat, cum Floccando ningit.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Floccare, Flochetee comme la noif qui chiet par flocaux, a la laine de la berbis.*] *Floccare*, pro Ningere dicunt Itali: Picardi vero nostri *Floquer*, de veste, quæ amplior est. Vide *Flocus*.

¶ FLOCCELLUS, Floccum, Floccus. Vide *Flocus*.

¶ FLOCHIA. Vide *Fliches*.

¶ FLOCHONS, vox Gallica, nostris olim *Floc*, Floccus quem telis aptabant ut velocius vibrarentur. Inventar. ann. 1260. *Item* III ^{m}. *&* III ^{c}. *Flochons ad opus cadrellorum.*

¶ FLOCQUETUS. Vide *Floquetus*.

¶ FLOCTARE, Fluitare, Fluctuare, Gall. *Flotter*. Locum vide in *Altum filum*.

FLOCTBABEN Andreas Suenonis l. 5. Legum Scanicarum c. 18. *Si quis cum Comitibus quinque, & armis quinque, quæ Flock-Laben in lingua patria nominantur, alicujus domum violenter confringat, &c.*

FLOCUS, Floccus, Monachorum vestis, quæ amplas habet manicas, vulgo *Froc*. Ita forte appellata, quod esset *Floccosa*, id est, τριχώδης, uti vocem hanc interpretatur vetus Moschionis Scholiastes: vel quod *floccet*, i. cum ampla sit, huc & illuc levi flatu, instar flocci lanæ impellatur, uti vocem *Floccare*, interpretatur Joannes de Janua. [Catholicon Lat. Gall. *Floccus, Flotchel de laine, Gallice Loquet, id est, Parva massa lanæ, & dicitur à Flo, flas, quod leviter flatu impellatur huc & illuc: Flocculus, Petit Flouchel ou Loquet.* Vetus Diction. Lat. Gall. *Villosus, Plein de Flochet, ou de peau.* [Davies in Dictionario Cambro-Brit. *Ffloch, Largus, gnarus, liberalis.* Fœmin. *Ffloch.*] Scitum porro, quid sit *Floccus* apud Latinos. Petrus Cluniac. l. 1. Ep. 28. *Prævaricamini nobiscum & vos, qui simplici Flocco & cuculla contenti esse non vultis.* Bulla Gregorii IX PP. pro Benedictinis: *Nec incedant sine cuculla & Flocco.* [Capitul gener. S. Victoris Massil. ann. 1378. *Quod hostalarius habeat quatuor Flocos & quatuor alaminas vel camallos pro hospitibus.*] Declarationes Congregat. S. Justinæ ad cap. 55 Regulæ S. Benedicti: *Habeant & cucullam, quæ secundum Clementinam: Ne in agro, vocatur Floccus, & scapulare, quod habet quasi formam cucullæ.* Concilium Andegavense ann. 1364. cap. 19. *Cucullas vel Floccum honestum & amplum deferant.* [Statut. Reformat. S. Claudii an. 1448. *Iidem Religiosi sine Floccis, aut regularibus cucullis cum[illegible]uncto regulariter clausis per Monasterium aut Pr[illegible]s non incedant, nec ad dominum Abbatem accedant sine prædictis Floccis aut regularibus cucullis.* Occurrit alibi non semel.]

Floccum, neutro genere Vita S Petri Abbat. Cavensis n. 12. *Cum Floccum Domini Abbatis à Capellanis negligenter fuisset repositum.*

Floccata Cuculla, ampla, & superfluitate panni redundans. Rainardus Abbas Cisterc. in Institut. c. 15. *In Ecclesiis nostris non sint Cuculla deforis Floccata.* Joannes Monach. in Vita S. Odonis Abbat. Cluniac. lib. 3. c. 1. *Relictis namque nativis atque assuetis vestimentis, cœperunt fucatas atque Fluxas palliisque ornatas circumferre Cucullas, &c.* Ubi forte leg. *Floccatas*.

Flocellus, diminut. à *Floccus*, Minor floccus: sed potissimum ea flocci pars, quæ in caput à parte posteriore revolvitur, ut apud Benedictinos. Goffridus Vindocin. l. 2. Epist. 12. *Dominus Ernaldus, quem Decanum vestrum dicitis, si sibi secundum justitiam placuisset, teste Flocello de capite suo, potius in nostra, quam in vestra sorte manere debuisset.*

Frocus, Froccus, voces deductæ ex *Floccus*, literula mutata. Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. c. 5. *Super caballum ascensurus, prius cappam induit, quam Frocum corrigia præcingat.* Will. Brito lib. 1. Philipp. pag. 108.

Nil toga rusticola, nil Frocus religiosa, &c.

. Adde Origines Cisterciensis Ordin. c. 15. tom. 1. Biblioth. Labbei p. 645.

Froccus, in Chronico Andrensi p. 421. apud Ingulfum p. 886. 889. to. 1. Monastici Anglic. p. 675. in Statutis Cluniacens, Petri Venerab. c. 29.

in Vitis Abbatum S. Albani p. 24. in Hist. Exordii Ord. Cisterciensis c. 15. &c. Joan. Fortescutus de Laudibus Regum Angliæ c. 35. de Rusticis Franciæ suæ ætatis: *Froccis sive collobiis de canabo ad modum panni saccorum teguntur, &c.*

Frocci Capellati. Gaufridus Vosiensis lib. 1. cap. 73. *Prisci Cœnobitæ religione florentes nos manzerinos hæredes habuere, qui silentium, & quæcunque honesta sunt, relinquentes, parvas coronas, stultos sotulares, cucullas clausas, pro Froccis ocreas, pro gaudentis Froccis Capellatos absque cuculla ... insectamur.* Vide Haeftenum l. 5. Disq. 1. & in verbo *Roccus*.

☞ Verum non Monachis tantum sed & feminis *Frocus* indumentum fuit usitatum, ut colligitur ex Miraculis S. Udalrici sæc. 5. Benedict. p. 466. *Matrona autem à dæmonio liberata, & sensus sanitatisque restituta, tota vestimenta sua quibus eo die induebatur, cum caligis & calceamentis ad sepulcrum S. Udalrici per nuntios misit... Wicfridus ejusdem loci præpositus, qui etiam & custos Ecclesiæ eo tempore mansit, de Froco ejusdem matronæ dalmaticam fieri fecit.* Unde manifestum fit *Frocum* hunc muliebrem ex panno subtiliori compositum fuisse.

¶ Frochia, Species frocci Canonicorum Lugdunensium. Actus receptionis Johannis Ducis Bituric. in Canonicum Lugdun. circa an. 1393. apud Severt. Hist. Lugdun. p. 344. *Dux venit cum Frochia & aumucia ad modum Canonicorum dictæ Ecclesiæ.*

¶ FLODA, f. Stagnum, vel canalis, à Saxonico ꝼloꝺ, Inundatio, vel ꝼloꝺe, Lacuna, aquæ collectio. Thomas *Madox* Formul. Angl. pag. 193. *Sciant præsentes & futuri, quod ego Hugo filius Roberti Ligeri dedi & concessi... Roberto filio.... gardinum meum in Brumore, & Flodam inter domum Rogeri Bum & domum Willelmi Rufi, tenendum sibi & hæredibus suis, de me, &c.*

FLODDUS, *Flud*, fluctus, ex Anglico *Flood*. Vide *Ebba*.

¶ FLOMER, f. pro Vomer, quo ager cultus significatur. Charta anni 1181. apud Lobinellum to. 2. Histor. Brit. col. 133. *Testes jurati de verderiis, de Flomere, de brueria, de feitis & pratis idem dixerunt quod ceteri.*

¶ FLONIS, Fasciculus ceparum vel alliorum, Gall. *Glane*. Vide *Rasum*. Alia notione occurrit in Informat. civitatis Massil. pro passagio transmar. ex Cod. MS. Sangerm. *Item sarcia de vi. Flones ad longitudinem c. passuum.*

¶ FLOQUETUS, inter vestes sacras ministris inferioribus proprias recensetur apud Marten. de Antiqua Ecclesiæ Disciplina pag. 122. ex Pontificali Arelat. *Primo ponuntur duo pueri cappis sericis induti cum candelabris & cereis ardentibus. Secundo loco ponitur Subdiaconus indutus alba & Floqueto.* Rursum occurrit p. 277. Sammarthanus noster to. 2. novæ Gall. Christ. col. 1123. ex Inventario sacræ supellectilis Ecclesiæ Diniensis: *Capella viridis cum dalmaticis, Floquetis, &c.* Et col. 1124. *Capella violata, de diaspro diversorum colorum cum Floqueto & dalmatica.*

¶ FLOQUUS, ut supra *Flocus*, in Processu de B. Petro Luxemburg. Julii to. 1. p. 577.

¶ FLORA, Farina, similago, Gallis *Farine*. Anglis *Flower*, pro *Farina*, quasi dicatur, inquit Skinnerus in Etymolog. Angl. Flos farinæ, i. e. farina purissima, vel potius quasi dicatur Flos frumenti, i. e. purissima ejus pars glumis & furfure purgata. Hujuscemodi farina *Fleur* etiam dicitur in Neustria, Britannia minori, &c. Præceptum Edwardi III. Angliæ Regis de victualibus pro passagio providendis, apud Rymerum to. 5. pag. 12. *Tot vacua dolia, in quibus dictum frumentum vel Flora inde reponetur.* Passim occurrit ibidem, & pag. 97. 488. Item to. 4. p. 683. to. 6. p. 316. &c. Vide *Flos frumenti*.

FLORALIS. Gloss. Gr. Lat. Ἀνθινὸς, *Floralis*. Ἀνθινὸν χρῶμα, *Floralis color*.

Florale, Locus consitus floribus. Jo. Sarisber. In Policr. lib 1. c. 4. *Illis, ut pascua augeantur, prædia subtrahuntur agricolis sationalia, insitiva colonis cum pascua armentariis & gregariis, alvearia à Floralibus excluduntur, ipsis quoque apibus vix naturali libertate uti permissum est.* [Charta Arnulfi I. Flandriæ Comitis apud Miræum in Codice Donat. piarum p. 127. *Floralia prati quæ adjacent ipsi portui, illorum cedo potestati.* Vide *Floridare*.]

¶ FLORARE, *Flores creare*, vel *Floribus spargere, implere*, Johanni de Janua: Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Florare, Faire fleurs, glager de fleurs.*

¶ FLORARIUM, Johanni de Janua, *Locus est ubi flores crescunt, vel ubi imponuntur.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Florarium, Lieu flori ou croissent, ou ou sont mises fleures.* Chron. Mellic. p. 808. col. 1. *Ut ex novitiatu velut ex religiosa vita Florario virtutum odore bene fragrantes, in nostra Congregationis Monasteria transferantur.* Vide in *Floralis*.

¶ FLORATUS, Floribus acu pictis ornatus. *Casulam de purpura Floratam de gindene rubeo cum frasio de auro ante & retro*, in Instrumento anni 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. Testam. ann. 1415. apud Rymer. to. 9. p. 273. col. 1. *Una capa totaliter de auro, cum rosis rubeis & nigris Florata.*

FLORENI, Monetæ aureæ Florentinorum, apud quos cudi primum cœpere an. 1252. titulo 24. ceratiorum, quorum octo unciam conficiebant. In una horum parte insculptus fuit *flos* lilii, unde Monetæ nomen inditum, in altera effictus S. Joannes Baptista. Ita Joan. Villaneus lib. 6. c. 54. & Ricordanus Malaspinus c. 152. *Florenus de Florentia*, in Charta an. 1350. in Probat. Hist. Turenensis p. 90. cujus pretium erat tunc temporis 10. solid. Paris. [*Florenus de Florentia boni auri*, in Charta anni 1375. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Chr. col. 214. *Flourins de Flourence*, in Litteris Philippi VI. Franc. Reg. an. 1330. tom. 2. Ordinat. p. 56.] *Denarii Floreni*: Rythmi in obitum Henrici VII. Imp.

Paulinum quemdam variis
Corrumpit cum Denariis
Quampluribus Florenis,
Ut Principem piissimum
Monarcham potentissimum
Inficiat venenis.

Infra:

Te cæcum cæci muneris
Præcipitant Floreni.

Aureum numisma Florentinum, apud Joannem Hocsemium in Episcopis Leodiensib. c. 20.

Hinc fere monetis aureis cæteris *Floreni* indita appellatio. In Computo Thesaurariorum Franciæ ann. 1316. in Camera Comput. Paris. *Florenus* æstimatur 14. solid. *Florenus de Florentia* 12. sol. Paris. *Florenus ad macam* 22. sol. Paris. *Florenus ad mutonem* 14. sol. Paris. [*Florenus ad agnum* 11. sol. Paris. an. 1332. *Florenus ad cathedram* 24. sol. Par. ann. 1347. *Florenus ad scutum* 36. sol. Paris. ann. 1343. *Florenus regalis* 28. sol Paris. ann. 1328. *Florenus S. Georgii* 20. solid. Turon. ann. 1346.] *Florem de Florentia*, *Florem de agno*, & *Florem de mas*, seu *ad massam*, occurrunt etiam apud Will.

Thorn. p. 2037. ubi perperam *floreus*, pro *Florenus* interdum scribitur. *Floreni Colonienses*, apud eumdem p. 2194.

Tradit idem Villaneus lib. 9. c. 170. Joannem XXII. PP. Florenos aureos cudisse circa annum 1322. similes pondere, lege & forma Florentinis, præterquam quod qua parte effictus erat S. Joannes Baptista, in circulo illius nomen descriptum legebatur, ad latus vero S. Joannis efficta erat mitra Papalis. In partis autem, ubi lilium erat, circulo, descriptæ erant hæ voces: *S. Petrus, S. Paulus*. Ex hinc Marchione Monferratensi, Spinolis Genuensibus, & aliquot aliis Italicis Principibus, Florenos perinde aureos Florentinis similes cudere aggressis, sub anathematis pœna id interdixit idem Pontifex mense Decemb. an. 1324. ut idem Scriptor tradit lib. 9. cap. 279. Floreni vero isti Pontificii, *Floreni auri de Camera* appellati: quæ nomenclatura occurrit in Charta an. 1378. in Historia Turenensi p. 117. & in alia an. 1485. apud Hemeræum in Augusta Viromand. pag. 335. Hos Robertus Cenalis lib. de Ponder. & Mensur. vocat *Novellos Ducatos Papales seu de Camera. Aureorum de Camera* meminit etiam Leonardus Portius lib. 1. de Ponderib. ac Mensur. pag. mihi 29.

☞ Invaluit quoque in Provincia usus & cursus florenorum Pontificiorum, ad quorum formam alii cusi videntur à Regibus Provinciæ, ut discimus ex pluribus Chartis, unde & cujus pretii fuerint æstimare licet. Charta an. 1365. in Tabular. civit. Massil. *Quod Floreni auri boni Florentiæ & Florum Cameræ domini nostri Papæ, Lucati & Jannini auri boni, fini, & justi ponderis currant & cursum habeant in civitate Massiliæ pro illo valore quo fuerunt afferati, videlicet ad 34. solidos pro quolibet: alias vero pecunias auri nullus cogatur eas recipere nisi sua libera voluntate.* Charta Massil. exarata ann. 1410. inter Schedas Præsid. *de Mazaugues: Propagamento Florenorum auri 4000. quorum quilibet in valore pro sexdecim Provincialium solidis computatur.* Alia ann. 1438. apud eumdem Præsid. *Causa arreiragiorum ipsius talliæ in Florenis quadraginta valoris ipsorum quodlibet solidorum Provincialium sexdecim nunc currentis monetæ.* Infra: *Florenos de Rege quinque valoris quolibet ipsorum solidorum sexdecim monetæ Provincialis.*

☞ Pontificiis florenis florenos etiam similes cudendos curarunt Dalphini Principes, cum hoc tamen discrimine. Ex una marca 65. floreni Dalphinales, 64. pontificii cudebantur. Deinde loco mitræ papalis in effigiei S. Joannis Bapt. humero dextero insculptus erat Delphinus, & in circulo alterius partis pro *S. Petrus, S. Paulus*, legebatur *Guige Dalphinus*. Hæc discimus ex Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 291. & to. 2. p. 214. Anno 1334. valebat Florenus Dalphin. 17. sol. ut dicitur ejusdem Hist. tom. 2. pag. 495. anno vero 1339. 38. sol. *computato*, tunc temporis, *Floreno de cugno & pondere Florentiæ pro 41. sol. dicta moneta*, tom. 1. p. 96. Superabant ergo floreni de Florentia florenos Dalphinales, & 50. *Flor. de Florentia valebant 52. Fl. Dalphin.* to. 2. pag. 285. Ejusdem tomi pag. 275. legimus, c. *Flor. sunt unciæ* XXVI. ex quo conficitur, unum florenum fuisse quartam circiter partem unius unciæ.

Sed præsertim id nominis attributum monetis aureis Regum Francorum, quas vulgo *Denarios* appellabant, adducta notarum quarumdam, quibus à se invicem distinguebantur, nomenclatura. Hinc, quos *denarios ad Agnum*, seu *ad Mutonem*, *ad Massam*, *ad Cathedram*, & *ad Scutum*, vocant Statuta Regum nostrorum, *Florenos ad Agnum, &c.* dicuntur in veteribus Chartis. [*Fleurins à l'Angelot*, in Instrumento anni 1342. Chartul. S. Vandreg. to. 2. pag. 1681. Vide to. 2. Ordinat. Regum Franc.] De singulis agimus in verbo *Moneta*.

Floreni Blavii, in Chronico Windesemensi lib. 1. cap. 32. *Centum Florenos Blavios dicebatur accepisse.*

¶ Floreni Rhenenses, in Ecclesia Coloniensi to. 3. novæ Gall. Christ. col. 789. & col. 790.

Turvisini Solidi de Flore, in Bulla Honorii III. an. 1210. pro Episcopo Tarracinensi apud Ughellum.

¶ Florinus, pro *Florenus*, non semel occurrit in Regest. 87. Chartophylacii regii.

ΦΛΩΡΙΟΝ, Græcis nuperis. Raphaël Hieromonachus apud Crusium p. 131. Οπυ ἔταξι ταῖς δὺο χιλιάδες τὰ φλωρία. Vide Meursium [& Gloss. med. Græcit.]

FLORENTIA. Lib. 2. Paralipom. cap. 4 *Candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum juxta ritum ex auro purissimo, & Florentia quædam, & lucernas, & forcipes, &c.* Ubi auctor Mamotrecti: *Florentia, id est, species quædam liliorum in candelabro, super quibus ponebantur lucernæ.*

1. FLORES diversi coloris, ad instar charismatum Spiritus sancti, desursum immissi in festo Pentecostes. Joan. Episcop. Abrincensis de Offic. Eccl. pag. 58.

2. FLORES, Menstrua mulierum. Michaël Scottus de Physionomia cap. 6. *Sciendum est, quod natura ob hoc sibi tribuit purgamentum, quod Flos nominatur in vulgari, & Menstruum in Scriptura.* Infra: *De Flore mulieris est ut arboris: quoniam fructum non portat, nisi prius florescat.* Nostri *Flours* dicunt, non à floribus, sed à *fluors*: ita enim ῥοῦν mulierum vertunt Latini Medici. Papias: *Mena, nigra, vel Jovis filia, quam pagani Deam dixerunt esse, quæ menstruis Fluoribus præesse dicebatur feminis.*

FLORETUS. Joanni de Janua, *Floretum*, est *locus ubi flores abundant.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Floretum, Lieu flouri, ou fleurs habundent.*] Eckeardus apud Canisium to. 5. Antiq. lectionum p. 785.

Tecum in Floretis liceat mihi ludere lætis.

Sic etiam quidam Liber versibus scriptus, qui editus est Lugduni cum Catone, Theodolo, libro Tobiæ, & Parabolis Alani an. 1509. inscribitur. Idem in Procemio:

Hic liber extractus de pluribus est vocitatus
Recte Floretus, quia flos est inde receptus, &c.

Clementis PP. esse dicitur in MS. Codice Bibliothecæ Regiæ 1505.

☞ Idem Liber Lugduni editus cum glossis seu commentariis Johannis Gersonii Cancellarii Parisiensis apud Joh. Fabri an. 1494. beato Bernardo adscribitur post procemium his verbis: *Incipit liber nomine Floretus à beato Bernardo Clarevallis metrice accumulatus, &c.* Asservatur autem in Musæo Cl. Jurisperiti D. *Maillard*, qui nec *Floretum*, nec Glossas Gersonii, inter germana spuriave utriusque opera ab Editoribus recenseri primus observavit.

¶ FLORIA, pro *Florenus*. Necrolog. Parthenonis S. Petri de Casis: *Casula de satins Persico, quæ constitit* XVIII. *Florias.*

¶ FLORIANI, *Hæretici à Florino quodam nominati, qui dicunt Deum creasse mala.* Gloss. Sangerman. num. 501. Hic Florinus Valentini discipulus impie asserebat Deum auctorem mali, B. Virginem in partu intemeratam mansisse negabat, resurrectio-

nem insuper inficiatus. Hujus Sectatores *Florianos* appellavit Philastrius. Melius dicerentur *Florimani*. De his agunt Iren. Euseb. Theodoret. Aug. & alii.

FLORIARIUM CORPORIS, Anima dicitur Zenoni Veronensi Episc. Sermone de Lazaro.

¶ FLORIDARE, *Florere: unde Floridantia, Prata, Floridum, Viretum, Tempus florum.* Amalthea Laurentii ex Papia.

¶ FLORIPARUS, Qui parit flores. *Ver Floriparum*, Ausonio.

FLORIRE, Florescere, Gallis *Fleurir*. S. Bonifacius Moguntin. Epist. 5. *Homo, sicut fœnum dies ejus, & sicut flos agri, sic Floriet.*

¶ FLORULENTIA, Locus abundans floribus, apud Guibertum lib. 4. de Pign. Sanct. cap. 2. §. 2.

¶ FLORUS, ἀνθηρός, *Viridis, floridus*, in Suplemento Antiquarii.

¶ FLOS. Vide *Flores*.

¶ FLOS AURI, Nonnullis est electrum, seu aurum argento mixtum; *Flos aureus* vero idem ac *Rosa aurea*; quam videsis in *Rosa*.

¶ FLOS DELICIARUM. Instrum. an. 1423. Hist. Harcur. to. 3. p. 761. *Joannes Grey Chevalier defunctus habet castrum & dominium de Tylie, quæ fuerunt Philippi de Harcourt Chevalier, ac omnia maneria ejusdem Philippi infra Ducatum Normanniæ per homagium ac reddendum unum Florem deliciarum ad festum S. Johan. Baptistæ.* Et tom. 4. pag. 1679. *Thomas Dux Exoniæ habet Comitatum de Harcourt..., per homagium ac reddendum Florem deliciarum apud castrum de Rouen ad festum Nativitatis S. Johannis, & de inveniendo viginti homines ad arma.*

¶ FLOS FRUMENTI, Farina, vel similago, pollen, Gall. *Fleur de farine*. Charta anni 1249. ex Archivis B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Unam pechiam carnis de valore sex denariorum & de Flore Frumenti, & ad Pascha Domini unam gallinam, & decem ova, &c.* Vide *Flora*.

¶ FLOSCA. Vide *Flosega*.

¶ FLOSCULUM, pro *Flosculus*, legitur in Præfatione Taionis Episcopi in suos quinque libros sententiarum, Concil. Hispan. to. 2. pag. 531.

¶ FLOSCULUS, Vestis Monachorum propria, vulgo *Froc*. Ordinar. S. Germani à Pratis inter Instrum. Historiæ ejusd. Monast. p. cxlIII. col. 1. *Quando erit in fine orationis sequentis Evangelium duo Monachi in Flosculis suis accipient cereos de manibus Conversorum, &c.* Vide *Floccus*.

FLOSEGA, FLOSCA. Matth. Silvaticus: *Gebara, Gebaram, i. Flosega molendini.* Infra: *Geravera, id est, Flosca molendini.*

¶ FLOSTULLUS, Species ornatus, forte sic dicti, quod *flosculis* distingueretur. Concilium Senon. an. 1485. apud Acherium Spicil. to. 5. p. 626. *Item quod Religiosi, cujuscumque Ordinis, status vel prælaturæ existant, à sua vocationis habitu congruo non recedant, neque foderaturas statui suo non congruentes, & maxime minutos veutios, neque zonas de veluto, aut Flostullos etiam, nec habitus de serico supra tunicas patenter, neque aliter indecenter, in vilipendium sui status & Ordinis deferant.*

1. FLOTA, Piscis species. Tabularium Fiscanense fol. 75. *Relaxavit eis Abbas consuetudinem Flotarum & allecium, quæ habebatur de piscatione sua.* Sed ibi legendum videtur *Fletarum*, ut intelligantur pisciculi marini, quos *Flets* vocamus.

¶ 2. FLOTA, FLOTTA, Navium classis, Anglo-Saxonica vox testibus Skinnero & Somnero in suis Lexicis. Hac usi sunt omnes fere Occidentales populi. Galli & Germani *Flotte* appellant hanc armatam navium multitudinem, Hispani *Flota*, Itali *Flotta*, Angli *Fleet*, omnes à Latino *Fluctuare*. Vide Spelmanni Lexicon ad vocem *Admiralius*, Rymerum to. 3. pag. 251. &c.

¶ FLOTARE, Fluctuare, Gall. *Flotter*. *Navibus in medio Flotantibus grossarum riparıarum*, apud Rymerum to. 12. p. 680. col. 1.

FLOTSON, Marini juris vocabulum, quod ex naufragio in mari fluctuat, eoque ipso Amiraliorum juris est. ex Saxon. ꝼlœoꞇꞇen, fluctuare.

¶ 1. FLOTTA, Classis. Vide *Flota* 2.

¶ 2. FLOTTA, Machinæ genus, quam in obsidione Ostendæ reperit Pompeius Targonus Architectus Austrii Machinarius. Constabat strue lignea valide nexa compactaque, constipata etiam infartaque maris arena: ad cujus latera vacua appendebantur doliola, ut supernatare posset. Vide Angelum Gallucci de Bello Belg. lib. 15. Hæc Carolus de Aquino in Lex. milit.

3. FLOTTA. Glaber lib. 1. Hist. cap. 5. *Denique clam egrediens ad prædictam Normannorum gentem, illis tantummodo primitus adhæsit, qui assidue raptui servientes, victum cæteris ministrabant, quos etiam illi (Normanni) communiter Flottam vocant.* Vide infra *Fluma*.

FLOZE, Ratis. Vita S. Willibaldi, edita à Gretzero p. 140. *Se conduxerunt in quodam ligno, quod dicitur Floze, transeuntes venerunt in oppidum, &c.*

¶ FLUCTARE, pro *Fluctuare*, apud S. Paulinum. Vide in *Camelotum*.

¶ FLUCTI, pro *Fluctus*, in Vita S. Findani Reclusi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 330. *Per tumidos Fluctos illæsus veheretur ad terras.* Utuntur præterea Veteres aliqui. Vide Nonium cap. 8. Ita & Terent. in Andr. act. 2. sc. 2. *Nil ornati, nil tumulti.*

¶ FLUCTICULUS, Κυμάτιον, apud Apuleium in Apolog. & Diomed. lib. 1. Artis Grammat.

¶ FLUCTIVAGARE, Fluctuare, incertum esse, Gall. *Balancer, chanceler*. Statuta Canonic. Regul. S. August. apud R. Duellium tom. 1. p. 97.

Nam dubitans, vel Fluctivagans cadit insipienter.

Fluctivagus, in Notkeri Balboli lib. Sequentiar. apud Bern. *Pez.* to. 1. Anecd. part. 1. col. 37.

FLUCTUS. Vetus Charta MS. *Guillelmus Comes Hannoniæ tenet de Duce* (Brabantiæ) *advocatiam & dominium in Mechlinia, Fluctum atque theloneum, forum seu stapium salis, piscium ac animalium.* Videtur esse quod *Flot & Flegard* vocant Consuetudines aliquot municipales, Ambianensis vetus art. 74. 104. Bononiæ art. 29. 43. 122. 168. Atrebatensis art. 5. 51. &c. Vide *Franstum*.

¶ FLUENTARE, Fluere. Fortunatus in Vita sancti Martini:

Pergis in Augustam, qua Virdo & Licca Fluentant.

1. FLUMA, Flegma, quod etiamnum Picardi *Flume* dicunt. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 7. *Non audebant in dicta Ecclesia aut conventu aliqua vana loqui, nec Fluma, vel salivam in illam terram sanctam expuere vel projicere.*

¶ 2. FLUMA, Lineum tegumen pulvinaris. Gall. *Taye*. Dispositio rei familiaris Cluniac. à D. Petro Abb. Cluniac. apud Baluz. Miscell. to. 5. p. 452. *Ita propter Priori Cluniac... cura imposita est ut.... stamineas, femoralia, Flumas, hoc est, opertoria pulvinariorum universis fratribus... provideant.*

FLUMARIA, Fluvius; Italis *Fiumara*. Charta Friderici II. Imper. pro Ecclesia Anglonensi apud Ughellum tom. 7. pag. 525. *Et vadit ad stratam ... quæ dicitur Strata Franca, & perducit ad Fluma-*

nam Argri, & per ipsam Flumariam ducitur ad vallem Cupam. Adde Rocchum Pirrum in Archiep. Messan. pag. 313.

¶ FLUMENTUM, ῥεῦμα ποταμοῦ, i. *Fluentum fluminis.* Gloss. Lat. Gr. Sangerm.

FLUMETICA, Regio fluminis adjacens, apud Leon. Ost. lib. 2. cap. 1.

FLUMICELLUS, Fluviolus, Innocentio Agrimensori pag. 233. Italis *Fiumicello.*

¶ FLUMINALIS, pro *Flamen Dialis.* Vide *Finctus.*

FLUMINEA, Flumen, apud Innocentium Gromaticum non semel. [*Flumineum mare*, pro Flumine intranti in mare, in Vita MS. S. Winwaloæi fol. 74.]

¶ FLUMUS, θρυαλλὶς, in vett. Glossis. Est à Græco φλόμος, Verbascum aut herba, qua pro ellychniis utuntur.

¶ FLUS, Monetæ genus. Vocabular. Lat. Sarrac. apud Bernhardum *de Breydenbach* ad calcem Itiner. Hierosol. pag. 250. *Ducatus*, *Ducat*; *Denarius*, *Denar*; *Medinus*, *Medin*; *Tremus*, *Terem*; *Flus*, *Gelt.* Forte pro *Florenus* contracte exaratus.

¶ FLUSCULUS, κόκκος, *Granum.* Supplem. Antiquarii. An Flosculus? inquit Martinius in Lexico.

¶ FLUSTRUM, i. *Aqua vel unda crispans, & dicitur à Fluo, fluis. Proprie Flustra sunt maris motus sine tempestate fluctuantes; unde quidam: Vastabant in Flustris, ac si diceret, in salo & in crispantibus aquis*, in Catholico Joannis de Janua. [Gloss. Latino-Gall. Sangerm. *Flustrum, yane, crispant, flutant, undulant.* Festus: *Flustra dicuntur, cum in mari fluctus non moventur; quam Græci μαλακίαν vocant.* Perott. *A Fluo, Flustrum, quod est status maris, cum nullis fluctibus agitatur.* Utitur Tertull. de Pallio. Vide *Decumanus* 2.

¶ FLUVIOLA, Parvus fluvius, rivus. Testamentum Eddonis Episc. Argentin. ann. xi regni Pippini apud Ludov. *Laguille* in Probat. Hist. Alsac. pag. 16. col. 1. *Dominus Widgernus Episc. monasteriolum in Nigra-Silva .... super Fluviola Undussa .... ædificavit.*

¶ FLUVIUS PARADISI. Sic dicitur Nilus apud Jacobum de Vitriaco lib. 3. Histor. Orient. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 288.

¶ FLUVUS, apud Rymerum to. 5. p. 232. species navigii, eadem, ut puto, quæ Nostris *Flute.* Vide locum in *Bargea.*

¶ FLUUTA. Miracula S. Catharinæ Suecicæ in Actis SS. Martii pag. 525. *Propefuerunt quoddam flumen transire; quorum unus equum suum una cum mercibus magni ponderis introduxit super instrumentum de lignis fabricatum, vulgariter dictum Fluuta, & submersus est cum equo & mercibus.* Alii dicunt *Flotta.* Est autem *Flotta* vel *Fluuta*, ut recte adnotat Henschenius, connexarum trabium compago, Latine *Ratis*, Nostris *Train.* Etymon idem quod superioris vocis *Flota* 2.

¶ FLUXIBILIS, Fluidus. Irenæus lib. 2. cap. 29. *Fluquatio cum Fluxibili materia.*

¶ FLUXILIS, Eadem notione. Tertull. adv. Valentin. cap. 24. *Fusile & Fluxile liquoris est qualitas.*

¶ FLUXIPEDUS, Ad pedes usque diffluens. *Fluxipeda vestis.* Avieno Aratori Phænom. v. 288.

¶ FLUXURA, Cypriano, idem quod aliis *Fluxus*, *Fluxio.*

FLUXUS. Inconstantia. Barthii Glossarium ex Guiberti Hist. Palæst.

¶ FLUXUS ALBUS. Inordinatum sanguinis albi ac famosi profluvium, quo mulieres interdum laborant, differtque à menstruo earum fluxu. Miracula B. Simonis de Lipnica, Julii to. 4. p. 561. *Anna ... per duos annos Fluxum album supra modum patiebatur.*

¶ FLYMA. Vide *Flema.*

¶ FOACIA. Vide *Focacia.*

1. FOAGIUM, FOCAGIUM, Census, qui exigitur à domino feudali pro singulis *focis* seu domibus subditorum ac tenentium suorum: καπνικὸν Scriptoribus Byzantinis, Theophani p. 411. Cedreno & Scylitzæ p. 500. 683. Zonaræ tom. 3. pag. 100. &c. Vetus Charta in Probat. Hist. Guinensis pag. 378. *Item pro quolibet Foco hominum de potestate commorantium apud Laval, 3. den. Paris.* Libertates MSS. villæ S. Desiderii in Campania an. 1228. *Unusquisque de Foco proprio qui uxoratus est, vel uxoratus fuit aliquando, solvet domino 5. solidos, &c.* In Consuet. *de la Tour de Vesure* in Bitur. art. 8. apud Thomasserium, tenentes debent domino quotannis panem 3. obolor. Turon. & 1. obol. Turon. *pour le droit de Fouage.* Computum Baillivi Bituricensis ann. 1306. *De subventione Focorum pro exercitu Flandria anni 1304. à personis nobilibus, & ignobilibus exigi ordinata. 751. lib. de Comite Nivernensi, de eadem subventione pro quanto terra sua 1600. lib.*

Quod igitur pro singulis focis quotannis legitur, *Foagium* nostri appellarunt, ut est in Charta Alphonsi Comitis Pictavensis an. 1269. vel *Foagium*, vulgo *Fouage*, [interdum *Fournage.*] Forma colligendi census, apud Willel. Tyrium lib. 22. cap. 23. *Si vero quatuor selecti, qui ad hoc deputati sunt, cognoverint pro certo, quod alicujus substantia non valeat centum Byzantios, accipiant super eum Foagium, id est, pro foco Byzantium unum, &c.* [Fundatio Monasterii Sarmaciæ Ord. Grandimont. ann. 1192. in Anecd. Marten. to. 1. col. 646. *Immunes .... ab omni pedagio & venda, teloneo, passagio, Foagio, vinagio, &c.*] Charta Communiæ Rotomag. an. 1207. *Nullus manens infra muros Rotomagi debet Foagium.* Chronicon Rotomagense an. 1227. *Ceperat Foagium de Villeta, quæ est in parochia de Louviers, cum illud Foagium ad se pertineret ratione feodi, quod de ipso tenebat, &c.* [Charta an. 1364. in Camer. Comput. Aquensi: *Habet ibi Focagia, quando generaliter imponuntur ad rationem de solidis quinque pro qualibet foco.*] Tabularium Andegav. Cameræ Comput. Paris. fol. 57. *Quod ipse Dominus Comes exigat & habeat unica vice duntaxat in villa Andegavensi Foagium, videlicet a quolibet foco quatuor solidos unica vice solvendos, pauperibus, locisque ac personis privilegiatis duntaxat exceptis.* [Index MS. beneficiorum Ecclesiæ Constantiensis fol. 52. *Rector percipit quolibet anno in parochia de Villa-Dei Foagium, videlicet à quolibet parochianorum dictæ villæ tres denarios.*] Apud Guillelmum *Guiart* an. 1206. Philippus Augustus, expugnato Normanniæ Ducatu, incolas rogat, an Normannicis, vel Gallicis Legibus uti velint:

Et respondent entre eus, qu'il veulent
Tel usage com avoir seulent.
Li Rois lettres leur en delivre.
Bien le firent à guise d'yvre,
Car s'il eussent esté sage,
Il fussent quittes du Fouage,
Dont li Rois chascun an les plume.

[Litteræ Ludovici X Franc. Regis pro Normannis an. 1314. apud D. *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. p. 551. *Item, quod Foagium non faciemus levari, nisi quatenus in registro Consuetudinis Normanniæ continetur, usu contrario non obstante.* Et pag. 588.

588. in aliis ejusdem Regis Litteris ann. 1315. pro iisdem Normannis: *Item, quod redditus nobis debitos pro dicta petunia non mutanda, qui in dicto Ducatu Monetagium, aliter Focagium nuncupatur, levari non faciemus, aut etiam aliqualiter permittemus levari, nisi quatenus in registro Consuetudinis Normanniæ continetur, usu quocumque contrario in premissis non obstante.* Sic autem versio Gallica: *Que nous ne ferons lever, ne souffrirons les rentes qui nous sont dues pour ladite monoie non muer, qui en ladite Duchié est appellé Monnage ou Fouage, estre levée en aucune maniere, si n'est comme, &c.*]

FOAGIUM quippe maxime obtinuit in Normanniæ Ducatu, in quo solvi à populis solitum fuit singulis trienniis, ut vitaretur frequens monetarum mutatio. Vetus Consuetudo Normanniæ cap. 15. *Le monneage est un aide de deniers, qui est deue au Duc de Normandie de trois ans en trois ans, afin qu'il ne face changer la monoye, qui court en Normandie.* Infra: *Tous les autres, fors ceux que nous avons exceptez, qui tiennent feu & lieu, doivent payer le monneage, ... & pour ce souloit-il estre appellé Fouage: car ceux le paient principalement, qui tiennent feu & lieu.*

☞ In minori quoque Britannia *Focagium* exigi consuevisse præter cetera nos docet Instrumentum an. 1392. apud Lobinellum Hist. Brit. col. 763. *Cum super aliquibus contentionibus alias motis inter Ducem Britanniæ & Dominum de Cliçonio fuisset appunctuatum per Regem, quod super uno subsidio imponendo communiter in patria Britanniæ solveretur eidem domino de Cliçonio summa centum millium francorum de cuneo Domini Regis, & pro hujusmodi solutione facienda fuisset ex assensu Dominorum dictæ patriæ ordinatum levare unum Focagium de viginti & quinque solidis per singulum focum in dicta patria generaliter, juxta Focagia regulariter hactenus levata ... Cum ergo conquestus esset dictus D. de Cliçonio de defectu solutionis, fuit iterum appunctuatum per D. Regem, quod traderentur aliqui hostagii dicto D. de Cliçonio &c. Erat exhibitus numerus focorum tunc contribuentium in communibus Focagiis, qui ascendebant ad summam 69748. focorum. Et pertinebant illis qui tenebant partem dicti D. de Cliçonio 20000. foci & plus.*

Quomodo autem apud nostros exigebatur *Foagium*, discere est ex veteri Charta, quam ex Cameræ Computor. Parisiensi pridem eruimus, tum etiam ex Regesto Philippi Augusti Herouvalliano fol. 90. *De Foagio Normanniæ: Foagium capiendum est in Normannia in tertio anno, ita videlicet quod duo anni prætermittuntur sine Foagio, & in tertio anno capitur de unaquaque villa, secundum hoc, quod villa est. Submonentur quatuor homines, vel sex, vel plures, si opus est, & illi submoniti jurant quod fideliter colligent Foagium de quolibet foco 12. denar. Et si in eadem domo manserint quatuor homines, vel plures, vel pauciores, de quibus unusquisque vivat de suo proprio, & habeat de Catello 20. solidos & amplius, dat Foagium. Vidua etiam si habeat de mobili 40. solid. aut amplius, dat Foagium: si non habeat 40. solid. non redditur. De Foagio autem quiti sunt omnes Presbyteri, Diaconi, & Milites, & omnes personæ, quæ habent Ecclesias. Molendinarii etiam & Furnarii Episcoporum, & Abbatum, & Baronum, & omnium Militum, qui deserviunt dominis suis per membrum loricæ, quiti sunt. Præterea quilibet Episcopus, & Abbas, & Baro habet 6. servientes quoscumque volunt quitos de Foagio. Sciendum est, quod duo ex Juratoribus de singulis villis afferent ad Ballivos Regis Foagium, & habebunt in scriptis nomina eorum, de quibus receperunt Foagium, quæ tradent Ballivis cum Foagio, & illi duo habebunt 12. denar. de quitancia de Foagio suo pro illis afferendis. Illi autem colligent Foagium de hominibus Templariorum & Hospitaliorum, & similiter afferent ad Ballivos Regis, & per manus Ballivorum reddetur ad Scacarium Templariis & Hospital. Sciendum vero, quod hæ terræ quitæ sunt de Foagio, scilicet totum feodum Britolii quicumque illud teneat, & Vallis Moritolii usque ad Pectas, Abbas usque ad Doers Herberti, & tota terra de Passais, & Alenconium & Alenconesium usque ad Pissotum Erauds, & à Plint, & Bons à Plint, & terra ad ea pertinens, & Castrum de Aumenesche in Ballivia de Argemon. In civitate Lexoviensi capietur Foagium per manum Episcopi Lexoviensis, & extra civitatem ut alibi capietur.* [Apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu p. 212. ubi hæc Charta edita est, pro *Foagium* constanter habetur *Focagium*.] Vide Novam Consuetud. Normanniæ art. 76. 77. 78. 79. 80. In Assisis Hierosol. MSS. cap. 265. dominus dicitur *Foager son fief*, cum *Foagium* à tenentibus suis pro aliqua necessitate exigit. [Vide *Fumagium*.]

Tom. III.

¶ FOCAGIUM DE LECTIS, in Privilegiis Studentibus Gratianopolitanis an. 1339. concessis illud dicebatur, quod exsolvi debebat pro lectis Dalphino subministrandis, dum veniebat Gratianopolim. Hist. Dalphin. to. 2. p. 412. col. 2. sub finem in laudatis Privilegiis: *Item statuimus & ordinamus, quod cum cives dictæ civitatis mutuent gratis dictis Scolaribus per terminum centum lectos, durante dicto termino non possint nec debeant dicti cives per Nos & Officiales nostros compelli ad tradendum Focagium de lectis pro adventu nostro & consortis nostræ, nisi tantum pro camera nostra, vel ipsius nostræ consortis, si ibidem nos contingat adesse.*

¶ 2. FOAGIUM, Lignatio, Gall. *Chauffage*. Charta Hugonis Ducis Burgundiæ an. 1255. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Christ col. 105. *Habebunt dicti ea quæ proveniunt ad altaria Ecclesiæ Prioratus ejusdem, & de orto dicti Prioris quantum eis competenter necesse fuerit, & pro Foagio ipsorum usuagium in nemoribus & in riparia ad opus similiter eorumdem.* Vide *Focale* 1.

¶ FOALLIA, Anglis *Fewel*, Quidquid alendo igni inservit. Formul. Anglic. Thomæ *Madox* p. 301. *Notum sit quod ego Willelmus dedi Monachis de Brueria duas turbarias ... ad fodiendas turbas, quamdiu eis placuerit ibi fodere ... & post hoc dabunt mihi duos solidos annuatim, quamdiu ibi Foalliam fodere voluerint.*

¶ FOASSA, ut *Focacia*. Processus de Vita S. Yvonis, Maii to. 4. pag. 555. *Et detulit tres gastellos seu Foassas involutas toallia.*

¶ FOBIA, pro *Fovia* vel potius *Fovea*, Fossa, si bene conjecto. Charta an. 1064. inter Collectanea D. le Fournier: *Sicut ascendit rivus ... per illam Fobiam & transit per medium Palliarols usque in Podium.*

¶ 1. FOCA, *Bos marinus. Piscis est, quasi Boca dicitur. Focax, Vitulus marinus.* Papias MS. Virgilius dixit *Phoca* hoc significatu.

¶ 2. FOCA, pro *Focus*. Vide in *Camba* 3.

FOCACIA, FOCACIUS. Isidorus lib. 20. Orig. cap. 2. *Subcinericius, cinere coctus & reversatus, ipse est & Focacius.* Ita etiam Papias, Auctor Mamotrecti, & Matt. Silvaticus. Jo. de Janua: *Placenta, i. libum, Focacia.* [Glossar. Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Focius, Pain cuit en cendre.* Saxon. ꝼoca.] Johannes Vincentius Metulinus in Notis ad Græcismum: *Acrisimus, panis sine fermento, videlicet Focacia.* Italis *Focaccia*, apud quos proverbium obtinet, *vender pane per Focaccia*, apud Bocca-

cium Nov. 50. & 73. nostris *Fuache*, Placenta scilicet quæ ad *focum*, seu ignem familiarem coquitur. Ejusmodi panes subcinericios *Fugacias* etiamnum à Bulgaris appellari, auctor est Busbequius in Itinere CP. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 55. *Et duos panes, & duas Fucacias, & 4. capones, &c.* Occurrit ibi pluries.

¶ FOACIA. Charta anni 1255. ex Archivo Prioratus S. Nicolai de Firmitate Anculphi: *Tres minas avenæ, & duos capones, & duas Foacias, & unum panem nigrum.*

¶ FOGAÇA, Arvernis, *Fougace* vel *Fouasse*. Chartularium Camalariense diœcesis Anic. *Ad Pinos est una appendaria quæ reddit tres chapos cum 12. Fogatis.* Charta anni 1090. in Appendice ad Marcam Hispan. col. 1185. *Nos igitur supradicti, Girardus scilicet Abbas & monachi sibi subjecti, non donamus, sed consentimus præfato Remundo in Perdus, Duran, Bossacol gallina 1. Fogaça una & migeria 1. de vino, & emina una de civada.*

¶ FOGACIA. Donatio an. 1538. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 489. *Fogacias & Parrales vini & gallos & civatam, quem visus est tenuisse pater suus & eu in Corbessatis.* Occurrit rursus in Statutis Arelat MSS. art. 58.

FOGATA, Eadem notione. Tabularium S. Remigii Remensis: *Nativitate Domini & Pascha in venerationibus magistrorum Fog. 3. pullos 4. butticulas plenas vino 2.* (dat.) Infra: *Ex antiqua consuetudine debet ... Fogat. 4. pullos 6. auca 1.*

FOGAZA, in Tabulario Abb. Conchensis in Ruthenis Ch. 97. *Similiter & in Kalendis 4. denarios, & una gallina, & duas de Fogazas, similiter & opera.*

FOGASA, FOGACEUS, Idem. Tabular. Eccl. Cadorcensis: *Habet autem Gausfredus ille de prædicto Hugone 2. gallos & 1. gallinam & 3. denarios, & 2. Fogasas, & 1. sesterium vini in tempore messis.* Alibi: *Et per censum singulis annis in Nativitate Domini dabat 1. porcum grandem, & 8. panes, & 8. Fogaceos, & 3. capones.*

¶ FOGASSA, Provincialibus *Fougasse*, in Charta an. 1242. *Census, oblias panum Fogassarum, & hordei, caponum, &c.*

¶ FOGUACES. Charta an. 964. in Append. ad Marcam Hispan. col. 884. *Pernam unam, & Foguaces duas, & sestarium de civada, & exeminam unam de vino, &c.*

¶ FOUACES, in Charta Curiæ Cameracens. an. 2240. *Et insuper esset obligata eisdem Ecclesiæ supradicta in tribus panibus, qui vulgariter dicuntur Fouaces.* Charta Renaldi Militis de *Vaudencort* an. 1243. *Habebat & possidebat tres Fouaces & tres capones.*

¶ FOUACHA. Charta an. 1302. è 2°. Chartular. S. Quintini in insula p. 170. *Item VI. rasos avenæ, XIII. capones, IX. Fouachas; qualibet Fouacha valoris unius mancaudi bladi solubilis.*

FUACSA, Charta ao. 1056. apud Chiffletium in Tornutio p. 350. *In erdeis, in avenis, in denariis, in gallis,* (&) *Fuacsis.* Alia an. 1229. in Hist. Episc. Cadurcens. n. 77. *De questa, de leudis, de Fuacis, de saltibus, de aquis, &c.*

¶ FUGACSA. Disputatio Catholici cum hæretico Paterino inter Anecd. Marten. to. 5. col. 1754. *Superponunt* (banco seu mensæ ad Cœnam Domini præparatæ) *unum bonum scyphum de vino puro, & unam Fugaciam azimam. Postmodum ait ille qui præest astantibus, Rogemus &c.*

FUGATIA, in Charta an. 1571. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 929.

¶ FOGASSERIA, Quæ facit *Fogassas*, Gall. *Fouassiere*. Limborch. lib. Sentent. Inquis. Tolos. p. 72. *Aportaverunt unum pastillum de piscibus pro eisdem, quem Johanna Fogasseria sibi tradidit.*

¶ FOGATERIUS, Qui *Fogatas* coquit, Gall. *Fouassier*. Idem Limborch. pag. 107. *Bertrandus Roerii Fogaterius, &c.*

FOCAGIUM. Vide *Foagium* 1.

1. FOCALE, Annona lignaria, vulgo *Chauffage*. Statuta Hospitalis S. Juliani in Anglia: *14. solidi æquis portionibus pro Focali eorum annali ... distribuantur.* Vel jus, quod quis habet percipiendi ligna in silvis ad suum *focum*. Monasticum Anglic. to. 1. p. 779. *Et in eadem haia 10. carratas clausuræ, & 10. carratas Focalis recipiendas annuatim per visum servientis mei, &c.* Pag. 603. *Et sunt ibi spinæ crescentes in Louedon pro Focali, &c.* Hermannus de *Lerbecke* in Chron. Comit. Schawenburgens. p. 38. *Lignis pro coquina deficientibus, vasa mensalia, puta scutellas, & talia, quotquot inveniebantur, in Noviomago pro Focalibus comburit. Nolebat enim carbones, seu cespites, quibus utuntur, pro Focalibus in festo suo comburi.* Ita usurpatur p. 815. to. 2. p. 204. 291. 813. to. 3. pag. 91. Lindwodus: *Focalia, quæ colliguntur de stercoribus animalium, continentur appellatione lignorum, & sic decimari debent.* Vide *Prisa*.

2. FOCALE, Focile, igniarium, Danti in Inferno cant. 14. & Italis. Ugutio & Jo. de Janua: *Focalem petram vulgus vocat, quæ ferro percussa scintillam emittit.* Alibi: *Igniarium, Focarium.* Glossae. Lat. Gall. *Focalis, Le Fusleux, comme pierre qui fait feu.* Guigo II. in Statutis Ord. Cartusiensis c. 38. §. 5. *Ad ignem, Focile, esca, lapis ignitus, ligna, securis.*

¶ 3. FOCALE, Collare. Vita S. Guillelmi Politiensis, April. to. 2. pag. 463. *Quos* (pueros) *candentibus stolis amictos gemmatisque Focalibus destinctos per aera glomerare, .. conspectat.* A Fauces melius legeretur *Faucale*. Laurent in Amalthea: *Focale, Ligaminis genus ad Fauces, velut fascia collum ambiens. Item, Ferrum ignitum, quo crispantur crines.*

FOCALIA, Papiæ, *A foco, i. Oraria, Genera vestimentorum.* [*Oralia* in MS. Bituricensi.] Vide Senecam lib. 3. Natural. Quæst. & Quintilian. lib. 11. & horum Interpretes.

¶ FOCALIUM, ut *Focale* 1. Th. *Madox* Formul. Anglic. pag. 27. *Prædictus Abbas & Monachi & successores eorum habebunt turbas sufficientes in prædicta mora ad Focalium Fratrum.*

¶ FOCANEA, Cella in Monasteriis, ubi focus communis est, Gall. *Chauffoir*. Nova Gall. Christ. col. 1144. ex Instrumento anni 1461. *Actum in Focanea Monasterii Sistarici.*

¶ FOCAPA, FOECAPA. Genus placentæ. Statuta Capituli Tull. ann. 1497. cap. 16. de Festo & Episcopo Innocentium: *Itur ad domum pastoralem ... ubi ... paraverint Focapam, vinum, poma, nuces.* Statuta MSS. Petri de Longolio Episc. Autissiod. an. 1456. *De Festorum observatione. In quo casu carnifices pro carnibus, piscatores pro piscibus, & bolengerios seu pistores pro panibus vendendis atque pastillis seu Foecapis & hujusmodi fiendis, dummodo occasione præmissorum à Divinis, præcipue ab auditione Missæ suæ parochialis Ecclesiæ non retrahantur, intelligimus excusandos.*

1. FOCARIA, Ancilla, famula quæ focum curat. Culinaria, 1. Regum, Jurisconsultis, apud Petr. de Vineis lib. 5. Epist. 9. &c. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Focaria, Cuisine, ou concubine.*]

Præsertim vero *Focariæ* appellatæ Presbyterorum & Clericorum concubinæ. Gerardus *de Schueren* in Vocabul. *Focaria, Eyn huere by den hert, Meretrix foco assidens.* Occurrit hac notione in lib. 3. Cod. de Donat. in Synodo Sodorensi in Insula Manniæ cap. 5. & 6. in Concilio Eborac. apud Hoved. an. 1195. apud Matth. Paris an. 1278. Joannem Sarisber. Epist. 27. Rad. de Diceto an. 1137. Radulfum in Vita S. Richardi Episc. Cicestr. n. 50. in Statutis Ordinis *de Sempringham* p. 785. in Concilio Nemociensi an. 1298. c. 4. in Constit. Petri Episcopi Ruthenensis Legati Apost. an. 1312. c. 40. in Concilio Bituricensi an. 1336. cap. 10. in Synodo Herbipolensi ann. 1287. c. 5. Rotomagensi an. 1299. c. 1. Bajocensi an. 1300. cap. 37. Placentino ann. 1298. Concilio Parisiens. an. 1212. cap. 4. Coloniensi an. 1260. c. 1. &c.

☞ A Concubinis videntur distingui *Focariæ* in Statutis MSS. Petri Patriarchæ Jerosol. Ord. Præd. an. 1337. *In primis dolentes referimus quod nonnulli Sacerdotes aut parochiales ecclesiarum rectores jam duxerunt in consuetudinem, imo verius damnabilem corruptelam, tenere continue & publice in domo sua vel aliena Focarias, seu etiam concubinas non solum extraneas, sed etiam, quod dictu quoque nefas est, spirituali quodam incestu filias suas spirituales & pœnitentiales tali contubernio polluunt & profanant.*

¶ 2. FOCARIA, Annona lignaria, Gall. *Chauffage.* Charta an. 950. apud D. Calmet. tom. 1. Hist. Lothar. inter Instr. col. 356. *Forestam nihilominus, quæ dicitur Heis, cum integro banno, eidem loco concedimus in omnes usus cum redditibus suis, id est croada & suffusa quas debent solvere quicumque de adjacentibus exinde voluerit Focariam de mortua sylva habere, & plaustra ad aratra sua, stabula etiam facere.* Est etiam *Focaria* tributum quod pro ligno ad focum penditur. Vide in *Focata.*

¶ 3. FOCARIA, Focus, Gall. *Foyer*, in Inventario anni 1342. ex Archivo S. Victoris Massil.

¶ FOCARIS PETRA. Isid. Orig. lib. 16. c. 4. *Est alius Pyrites vulgaris, quem vivum lapidem appellant, qui ferro vel lapide percussus scintillas emittit... hunc vulgus Focarem Petram vocat.* Ital. *Pietra da Fuoco.*

¶ FOCARIUM, Focus, Gall. *Foyer*, Joanni de Janua in *Ignarium. Focarium, Locus in quo fit ignis.*

1. FOCARIUS, FOCARISTA, Presbyter Concubinarius, qui *Focarias* alit & domi detinet, in Concilio Copriniacensi c. 25.

FOCARISTA, in Vita B. Bonifacii Episc. Lausanensis cap. 2. *Semel fecit sermonem Sacerdotibus Focaristis.* Chronic. Windesem. lib. 2. cap. 96. *Quidam Sacerdos Focarista.* Thom. à Kempis in Vita Gerardi Magni cap. 14. *Contra proprietarios Focaristas certavit.*

¶ 2. FOCARIUS, Qui focum curabat, inter ministros hospitii Reg. Angl. recensetur, in Libro nig. Scaccarii p. 355. *Focarius in domo semper comedet, & a festo S. Michaelis usque ad Pascha cotidie quatuor denarios ad ignem.* Occurrit apud Ulpian. Dig. l. 4. tit. 9. l. 1. §. 5. Joan. vero de Janua, *Focarius, Locus est in quo fit ignis.*

FOCATA, FOCARIA, Tributum, quod præstatur pro ligno, quod ad *focum* faciendum in urbem adducitur: Gallis *Fouée.* Tabularium Monasterii Corbeiensis: *Quicumque adducunt ligna ut vendant, duas quadrigatas debent nobis & Castellano, & redditur singulis obolus unus. Et si adduxerint materiam, ut vendant, 6. denarios, &c. si autem postquam materiem vendiderint, ligna adducere cœperint, & vendiderint, redduntur eis 6. denarii, & quadrigatam suam solvent, qui reditus Focata dicitur.* In alio ejusdem Monast. Tabulario: *Chest le maniere coment on cuille le cambie à Fouée de Corbie. Primes toutes carettes carquies de bos non taillié devent 2. deniers de Fouée, &c.* Similia habet Charta Peagiorum Ambiani vernacula, quæ est Philippi Comitis Flandr. & Ambiani: *Qui vent le caretée à un cheval a plusieurs carke de mairien, & de tout bos, doit 1. denier de la Fouée, &c.* Charta an. 1274. in Tabular. Episcopat. Ambian. *Il se voloient efforcier de faire payer chauciee en Fouées à nos homes de Caie.* Aliud sonat *Fuée* in Gloss. Lat. Gall. *Vicissitudinarius: Qui fait Feuées d'autrui.* Id est, qui operas, quæ à singulis *focis* exiguntur, pro alio præstat. [Hinc in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vicissim, par Fouez, entrechangement. Vicissitudinarius, Qui fait Fouez d'autrui. Vicissitudo, Exercitation de Foyeez d'autrui, alternatio.*] Charta anni 1241. in Probat. Hist. Castilion. p. 55. *Debent etiam ad clausuram castri & ad ejus reparationem subsidium cum aliis de Castellania scilicet per unum diem singulis septimanis operam unius hominis de quolibet Foco, &c.*

FOCARIA, Idem quod *Focata*, in Charta apud Meurissium in Episc. Metens. p. 137. *Quicumque de adjacentibus exinde voluerit Focariam de mortua silva habere.* Tabularium Ecclesiæ Ambian. *Quicumque debet 12. denarios de vinagio, unam Focariam persolvit.* [Et alio in loco: *Homines vero tam de Veterivilla quam de Nova debent Canonicis pro Focaria de singulis equis quatuor denarios.*]

¶ FOCATICUM VINUM, Decima vini, quæ à singulis *focis* præstatur. Charta Othonis Reg. an. 952. apud D. Calmet. inter Probat. Hist. Lothar. to. 1. col. 362. *Dedimus.... decimam partem vini ex mansis ad nostram kameram pertinentibus, quod vinum Focaticum vocamus.*

¶ FOCATIUS, ἐσχάριος. Gloss. Lat. Gr. Vide *Focacia.*

¶ FOCAX. Vide *Foca* 1.

¶ FOCI. Charta Guidonis Abb. S. Germani Autissiod. an. 1296. datada *Sabbatho ante Focos*, id est, ut conjecto, ante *brandones.* Transactio an. 1274. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 107. *Pro his autem sic concordatis nos tenemur pro qualibet vacante præbenda solvere dictis Religiosis... centum & decem solidos Tur. annis singulis, quibus ipsam præbendam vel præbendas vacare contigerit, ad Focos cujuslibet anni.* Vide *Brandones.*

¶ FOCICHALTA. Pactus Leg. Salicæ tit. 2. §. 7. edit. Eccardi: *Si quis scrovam cum porcellis furaverit, malb. Focichalta, in* DCC. *den. qui faciunt sol.* XVII. *culpabilis judicetur.* Ubi Eccardus legendum censet *Folcichalta* vel *Folcchalta*, quo Mulcta furatæ scrofæ cum porcellis exprimitur. *Folc* enim ea notione usurpatum à Germanis testatur idem Vir eruditus.

FOCILE. Fridericus II. lib. 1. de Arte venandi cap. 33. *Huic vero ossi colligantur duo Focilia cruris, quæ sunt in aliis; sunt autem duo Focilia cruris, ut si unum patiatur, reliquum remaneat sanum, &c.* Infra: *Hæc autem duo Focilia, quæ nos dicimus constituere crus, quibusdam appellantur Coxa, &c.* Vide *Focale* 2. & *Fisca.*

FOCILLARES, *Domus*, Papiæ. [Non male in MS. Bituric. *Foci, lares, Domus dicuntur.*] Vide *Foculare.*

¶ FOCIRE. Supplementum Antiquarii: *Focio, θερμίζω, Adesco, Allicio.* In Glossis MSS. Sangerman. habetur *Focio.* Forte melius, *Faucire*, à *Fauce.*

FOCIS, Italis *Foce*, Senensibus *Fauci*, ex Lat. *Fauces.*

Sboccatura della canna della gola in bocca, Academicis Cruſcanis: Oſtium fluvii aut cujuſvis rivi. Leo Oſt. l. 1. Chr. Caſin. c. 14. *Conceſſit . . . portum Trajectenſem . . . necnon & totam piſcariam de civitate Leſina, una cum Foca ſua.* Ubi quidam Codd. habent *Fauce*. Lib. 3. cap. 58. (al. 59.) *Reddit B. Benedicto fluvium Lauri, cum tota piſcaria ſua, & ipſam Focem S. Benedicti cum tota piſcaria, & calatoribus ſuis, &c.* Sanutus lib. 1. part. 1. c. 6. Oſtia Nili *Foces* pariter non ſemel vocat. Vide Ughellum to. 1. Ital. ſacr. pag. 68. 136. Sandovallium in Idacio pag. 292. Antonium *de Yepez* tom. 4. Chron. Ordin. S. Benedicti p. 457. verſo, Anton. Brandaon. tom. 3. Monarch. Luſitan. fol. 294. v. [Concil. Hiſp. to. 3. p. 175. col. 2.]

¶ FOCO, Caminus, locus ubi ignis accenditur, Maſſil. *Fougon*, Hiſpan. *Fogon*, noſtris *Fourneau*. Statuta Maſſil. lib. 1. cap. 35. *Sane in hoc numero placias illas non computent, quæ ab antennis, anchoris, & Focone necaſſario plurìes occupamur.* Vide *Fogus*.

¶ FOCOLARE, pro *Foculare*. Radulfus de Geſtis Friderici I. Imper. apud Murator. tom. 6. col. 1189. *Ut unuſquiſque in anno ſolveret pro manſo ſoldos tres imperialium, pro jugo boum imperiales xxvi. pro Focolari denarios xiii.* Alibi habet, *Foculare*.

FOCOSITAS. Geſta Conſulum Andegav. cap. 3. n. 3. *In graves infirmitates cadens, videlicet Focoſitatem, phtiſim, & hydropiſim, &c.* Idem quod calor vehemens. Italis, *Focoſo*, ardens, *Focoſamente*, ardenter.

1. FOCULARE, Idem quod *Focus*, Locus ubi ignis aſſervatur, vel domus ipſa, Italis *Focolare*, noſtris *Foier*. Gloſſ. Saxon. Ælfrici: *Foculare*, Eoꝛð. Quæ vox terram, & *ſolum*, ſonat. Aliud Gloſſarium Saxon. Cottonianum: ꝩẏꝑe-ᵹeaꝛpunᵹa, *Foculatia*, Somnero, *Fomes combuſtibilis*. Lex Longobard. l. 1. tit. 19. §. 2. *Si quis fœnum ſuper novem pedes à Foculare portaverit, & damnum ex ipſo Foco ſibi aut alteri factum fuerit, &c.* Adde Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 54. Statuta MSS. Caroli I. Reg. Siciliæ cap. 85. *En tel maniere, que por la continuace de l'univerſité por la determination de chaſcun Focular, deus Auguſtaire ſoit baille à noſtre cort.* Charta Urbani II. PP. apud Baronium an. 1092. n. 14. *Cum juribus, angariis, penſionibus ſolitis tam ratione terrarum, quam pro quolibet Foculari ipſorum locorum, &c.* [Occurrit pluries in Gregorii Monachi Chronico Farfenſi apud Muratorium to. 2. part. 2. col. 440. 411. 453. & in Geſtis Friderici I. Imperat. apud eumd. Murator. to. 6. col. 1190. &c.] Papias, ex Iſidoro: *Foclares, domus dicuntur.* Vide *Focillares*.

¶ FOCULARE SE, Ad *focum* calefieri, Gallice *Se chauffer*. Vita B. Hugonis de Lacerta, apud Marten. to. 6. Ampliſſ. Collect. col. 1145. *Huic vero erat aiticula tam pauper, tamque anguſta, quod ex penulis juniperi aliorumque humilium arbuſtorum, collo quidem ſuo delatis, in ipſo oſtiolo prope ſe non ſe Focularet.* Supplem. Antiq. *Foculat*, Ͻuuuuu, *Adulatur*.

¶ 2. FOCULARE, Eadem notione, qua *Flocus*, ut videtur, Gall. *Froc*, unde forte melius legeretur *Floculare*. Statuta Synod. Bertrandi de Turre Epiſcopi Tull. an. 1359. apud Baluzium to. 2. Hiſt. Arvern. pag. 860. *Circa vero abdicationem, caſtitatem . . . . ſilentium, cibos & veſtimenta, lectoria, Focularia & capucia . . . ſic ſe Religioſi ſtudeant cooptare, quod, &c.*

FOCUM, Focus, ignis. Capitulare de Villis c. 27. *Caſa noſtra indeſinenter Foca & wactas habeant, ita ut ſalva ſint.*

¶ FOCUM & FOCUS, Incendium. Chron. Parmenſe ad an. 1245. apud Murator. to. 9. col. 769. *Fuit Focus de S. Salvatore die Sabbati Sancti, ex quo multa domus fuerunt arſa.* Et ad an. 1282. col. 801. *Et illa eadem nocte alia Foca in civitate Parmæ fuerunt, licet parva; ex quo maximus timor fuit.*

FOCUS, Ignis, unde noſtrum *Fau*: contra Latinis id dicitur, in quo ignis ſervatur. *Focum facere*, ignem excitare, apud Anonymum de Re architectonica c. 3. Flodoardus lib. 1. Hiſt. Remenſ. cap. 17. *Ad ipſum calefacere ſe cœpit ignem: Semper inquiens, eſt bonus Focus.* Anonymus de Miraculis S. Benedicti cap. 27. *Videram ignem accendi: vulgus reliquum expergefactum terrificam illam vocem cum horribili ululatu concrepabat: Ad Focum, videlicet, Ad Focum.* [Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 605. *Et ſinguli clamantes ad Focum, ad Focum, ipſam domum volebant comburere.*] Galli dicunt: *Au Feu, au Feu.* Monaſticum Anglic. tom. 2. p. 139. *Et in boſca ejuſdem villæ, quod neceſſe eis fuerit domibus & ſepibus ſuis reficiendis, & ad Focum faciendum.* Adde Legem Alemann. tit. 81. §. 1. Legem Bajwar. tit. 3. c. 4. Legem Longob. lib. 1. tit. 19. §. 2. 3. Edictum Rotharis tit. 54. §. 5. 6. [Vide *Foci*.]

¶ FOCUS, Ferrum calidum, in Lege Alemann. tit. 65. §. 5. *Si manum tranſpunxerit, ita ut Focus non intret ad coquendum venas vel ſanguinem ſtagnandum, ſolidum unum & ſemis componat.*

FOCUS, Familia, domus. Siculus Flaccus de Condit. agror. *Quoniam, ut ſæpe invenimus ſæpe uni Foco territoria complurium acceptarum attribuantur.* [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. f. 72. col. 2. *Sunt ibi Foci inter ingenuiles & lidiles* cxxiiii. *qui ſolvunt de ſpelta mod.* cxxiiii. Regeſt. 87. Chartophylacii regii: *Iſti non faciunt Focos, quia juvenes, & morantur cum eorum parentibus.*] Ita etiam uſurpant Scriptores Latini aliquot. Vide Claudium Expillium Orat. 31. pag. 371.

TENENTES FOCUM & *Locum*, *Cubantes & Levantes in juſtitia N. &c.* In Charta ann. 1291. in Tabulario Eccleſiæ Autiſiod. fol. 456. *Tenir Feu & lieu*, in vet. Conſuetud. Normann. c. 15. *Tenir Feu, pot, & domicile permanent*, in Conſuet. Camerac. tit. 6. art. 11. *Avoir maiſon, & tenir Fau*, in Conſuetud. Burbon. c. 36. *Focum aut tectum hoſpiti negare, vel tradere*, in Lege Burgund. tit. 38. §. 1. 9.

FACERE FOCUM ALICUBI. Curia Gener. Catalaniæ ann. 1291. *Quod aliquis homo qui teneat manſum, vel pernadam, vel bordam, & Faciat Focum ibi, non poſſit ſe facere hominem alterius, ſine licentia domini ſui. Faire ſon viſ & reſidence ſur une heritage*, in Conſuetudine Marchenſi art. 144. 145. 164. 175. Plautus Aulularia:

Nam ſi ignis vivet, tu extinguere extempulo.

Vide *Ignis*.

FOCOS DIVIDERE dicuntur, *conditionales*, ſeu ſervituti rurali obnoxii, cum qui prius unum *focum*, ſeu familiam conficiebant, duos aut plures ex conſenſu mutuo, vel pacto, conficiunt. Charta Joan. D. Caſtrivillani ann. 1279. in Tabulario Cluniac. *Item quidquid juſte habebat in hominibus ſuis, qui Focos ſuos dividunt.* Conſuetudo Marchenſis art. 153. *Entre hommes tenans heritages ſerfs ou mortaillables, le chanteau part le villain: c'eſt a dire, que quand deux ou pluſieurs deſdits hommes, parens ou autres, qui paravant eſtoient communs, ſont p[...]n ſeparé par maniere de declaration de vouloir p[...]tir leurs meubles, ils ſont tenus & reputez divis & ſeparez, [...] aux meubles, acqueſts, noms, detes & actions.*

Adde Consuetud. Arvernensem cap. 27. art. 7.

¶ FOD, Fot, Fud, Futt, Matrix, vulva, Celtis. Lex. Runic. Olai Wormii p. 37. Belgis *Flotte*. Ita Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ FODDERCORN, Jus *fodrum* seu pabulum equorum exigendi, vel ipsa pecuniaria præstatio pro eodem jure. Charta an. 1281. tom. 1. Monast. Angl. pag. 297. *Necnon redditus qui dicuntur bitagium & Foddercorn, una cum sectis liberorum hominum ... in perpetuum Abbatibus* (S. Edmundi) *designentur*.

FODERARE. Vide *Fodrum*.

¶ FODERATURA. Vide *Fodratura*.

FODERATUS, Pellitus, Italis *Foderato*, Gall. *Fourré*. M. Robertus de Sorbona in Serm. de Conscientia: *Supertunicale ... fissum sine manicis, de vario Foderatum*. Nicolaus IV. PP. in Epist. apud Odoricum Rainaldum an. 1378. num. 79. *Referant cappas nigras de segia simplices, vel, si voluerint, Foderatas à cingulo, vel circa ex parte anteriori, fixas interius & apertas*. Cæsarius lib. 8. cap. 59. *Cum esset frigus, & ille se algere simularet, Gerardus cappam suam Foderatam, qua se tegeret seu cubitum, transmisit*. Ericus Upsaliensis lib. 1. Hist. Suecicæ: *Illic bestia nobilium pellium vellere tecta, sunt in magna multitudine & copia, quarum pelles pro Foderatura aptissima*. *Fodratura*, in Concilio Tolet. an. 1346. [Schramb. in Chron. Mellicensi pag. 359 col. 2. *Oportebit ut non utantur camisea linea, sed lanea tantum, nec bambasie vel joppa, neque pilea Foderato cum pellibus*.] Vide *Furratus*. Vox porro orta, ni fallor, à *fodero*, seu *fodro*: qui enim ad *fodrum* seu pabulationem proficiscebantur, inde redibant rebus omnibus instructi ac onerati, dicebanturque esse bene *foderati*, *Bien Foarrez*: quod postea traductum est ad pelles, quibus onerantur vestes & instruuntur. Loccenius à Sueco-Germanico *Foder*, ortam vult.

¶ FODERMALT, Fodrum, Gallice *Feurre*, *Foarre*, & *Feerre*. Charta Roberti Frisii Comitis Flandriæ pro Ecclesia S. Petri Calleti an. 1085. apud Miræum to. 2. Diplom. Belgic. p. 1137. *Ita ut villa ejusdem monasterii ministerium a Præposito & fratribus teneat, & eorum tantum præceptis obediat, & totam Fodermalt de Hersela & apud Guermeholt viginti duos fodros & dimidium*.

FODERUM. Vide *Fodrum*.

¶ FODESORIUM. Vide *Fossorium*.

¶ FODHERA. Vide *Fodra plumbi*.

FODIO, *Bidens*, in Gloss. Arabico-Lat.

FODITA, Fossa, seu vivarium piscium in fossa. Speculum Saxonicum lib. 2. art. 28. §. 2. *In piscariis vero, Foditis, seu stagnis, si quis piscaverit, &c.*

¶ FODORUS, Vagina, Gall. *Fourreau*, Italis *Fodro*. Testam. Ermengaudi Comit. Urgellensis an. 1010. in Append. ad Marcam Hispan. col. 973. *Ad sanctâ Maria in Anicio ipsa mea spada cum auro & ipso Fodoro de auro & tengat cum ipsa fibula de auro*. Vide *Posticiam* ubi *Foderus* pro Portula occurrit.

¶ 1. FODRA Plumbi, Massa plumbea, quæ Gallice dicitur *Navette*, vel *Saumon*; hujus pondus est trecentarum librarum; illius vero centum quinquaginta aut sexaginta. Charta Henrici IV. Regis Angliæ an. 1409. apud Rymer. tom. 8. p. 605. *Sciatis quod ... concessimus & licentiam dedimus eidem consorti nostræ quod ipsa sex Fodras plumbi ... in navibus carcare, & Fodras illas versus partes Britanniæ, absque custuma seu subsidio, ... traducere possit, carissimo filio suo Duci Britanniæ, pro coopertura cujusdam mesuagii sui in partibus illis, liberandas*. Idem occurrit in Charta Eduardi IV. Regis Angliæ ann. 1475. apud eumdem Rymer. to. 12. p. 7. Litteræ anni 1405. apud eumd. to. 8. p. 393. *Mandamus vobis, quod quatuor Fodheras ad opus carissimi Fratris nostri Regis Portugaliæ infra regnum nostrum Angliæ emptas ... absque custuma seu subsidio ... duci & cariari permittatis*. Aliæ anni 1443. apud eumdem to. 11. p. 33. *Ducentas Fodras plumbi*.

¶ 2. FODRA, Vestis duplicata, Italis *Fodera*. Acta S. Bertrandi to. 1. Junii pag. 789. *Duabus tunicis, una Fodra, contempta pellicia, etiam crudelitate frigoris perseverante, nivium tempore & pluviarum, addita simplici pallio, corpus suum tegebat*.

¶ FODRARIUS. Vide in *Fodrum*.

FODRATURA, Pellitium, quo vestis ornatur, Gallice *Fourrure*, in Concilio Constantiensi ann. 1418. sess. 36. [Statuta Eccl. Andegav. an. 1413. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 528. *Prohibemus quoque in & sub pœnis tam a jure quam ab homine ..., pretiosiores tunicas & vestes seu Foderaturas quam quæ statui suo congruant, habere & deferre*. Vita B. Mariæ Oigniacensis to. 4. Junii p. 646. *Tunicam laneam albam, cum ejusdem coloris simplici pallio, absque pellium conjunctione vel aliqua Foderatura pro indumento habebat*. Ordinatio Humberti II. de vestimentis ejus hospitii to. 2. Hist. Dalphin. p. 315. *Valleti officiorum hospitii nostri induantur ..., de una malacota cum capucio sine Fodratura*.] Vide *Foderatus*, & *Foratura*.

¶ FODRATUS, Idem quod *Foderatus*. Ordinatio Humberti II. de vestimentis ejus hospitii tom. 2. Hist. Dalphin. p. 315. *Induantur Capellani nostri de raubis scutiferorum ... de una malacota Fodrata cum agnello, & mantello duplicis panni ... Et corsetum sit Fodratum de sendato*.

FODRIUM. Vide *Fodrum*.

FODRUM, Foderum, Fodrium, [Gall. *Fourrages*, *Ustencilles*, *Etapes*.] Ita Scriptores inferioris ætatis appellarunt *annonam militarem*, uti hæc vox definitur in Vita Lud. Pii an. 796. seu quæ præbebantur ad victum militum, vel equorum, ut stramentum & palea, cui inde apud nos *Feurre* appellatio mansit. [Ordinat. Johannis Franc. Regis an. 1355. to. 3. Ordinat. p. 58. *Nos Maistres d'Ostel pour nous pourront hors bonnes villes, faire prendre ... Feurres, se ils les trouvent batuz, & fiens* (foins) *pour la necessité de nos hostiex pour la journée*. Hinc nata proverbia: *Un Seigneur de paille ou Feurre, mange un vassal d'acier. Faire à Dieu gerbe de Feurre*;] ex Germanico *Futter*, pabulum equorum, ut quidam volunt: generatim denique, quod hisce verbis recensetur in Charta Heriberti Viromanduorum Comitis ann. 1076. apud Hemeræum: *Decrevi & districte præcepi, ne quis amodo successorum meorum sub obtentu Advocationis vel dominii dictam Abbatiam audeat perturbare, non pastum, non annonam, nec etiam stramentum aut paleam de cunctis ejus possessionibus auferre*. Quæ quidem omnia unicum *fodri* nomen comprehendunt: quod pro quavis exactione, atque adeo non pro equorum duntaxat, sed & pro ipsorum militum annonis vel etiam victu, seu, ut tum loquebantur, *procurationibus* ac prandiis passim usurpari constat. [Capitul. 5. Caroli M. c. 2. *De negotio super omnia præcipiendum est, ut nullus audeat in nocte negotiare in vasa aurea & argentea, mancipia, gemmas, caballos, animalia, excepto vivanda & Fodro, quod iter agentibus necessaria sunt*.] Diploma Friderici II. Imp. an. 1213. apud Goldastum in Constit. Imperial. *De mandato summi Pontificis recipiemus procurationes sive Fodrum ab ipsis*. Charta Umberti Maurianensis Comitis apud

Guichenonum in Hist. Sabaud. pag. 27. *Liberum quidem & absolutum à Fodro & omni censura.* Hæc porro restituenda videtur vox apud Gregorium VII. PP. lib. 9. Epist. 11. de Henrico Imp. *Quod fieri minime credimus, quoniam nec etiam Fodrum ab his, per quos transitum habet, habere potest.* Ubi edit. *Focum.* Charta Henrici Imp. an. 1045. in Bullario Casinensi to. 2. p. 81. *Ad publicam exacturam, vel aliquem redditum, quæ vocant Fodrum, &c.* Otto Frisingensis lib. 2. de Gestis Friderici c. 12. *Mos enim antiquis, ex quo Imperium Romanum ad Francos derivatum est ad nostra usque deductus tempora, ut quotiescumque Reges Italiam ingredi destinaverint, gnaros quoslibet de familiaribus suis præmittant, qui singulas civitates seu oppida peragrando, ea, quæ ad fiscum regalem spectant, quæ ab accolis Fodrum dicuntur, exquirant.* Adde cap. 23. & Radevicum lib. 4. c. 10. Guntherus lib. 8. Ligur. *Id quoque, quod Fodrum vulgari nomine dicunt.* Apud Baron. an. 1159. *De Dominicalibus Apostolicis non esse Fodrum colligendum, nisi tempore suscipiendæ coronæ. Fodrum tollere*, in Charta an. 1014. to. 10. Spicileg. p. 637. [in Decreto Ottonis III. pro Monaster. Farfensi ann. 1001. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 494. & in Gestis Friderici I. auctore Radolpho apud eumdem to. 6. col. 1182. *Le Feurrel* in Ordinat. Gallica anni 1320. apud D. *de Lauriere* tom. 2. pag. 579.] *La ferre*, in Charta an. 1222. apud Perardum in Burguodicis p. 357. [Hinc Parisiaca platea vulgo dicta, *Rue du Foarre*, alias *du Feurre*; in Instrumentis vero Latino-barbaris, *Vicus straminum.* Cur autem sic dicta fuerit docet Menagius in Etymolog. Gallic. Vide *Froyrage* & *Froyre* suis locis.]

Fodrum Commune, quod ab omnibus Imperatori præstatur, in Charta Friderici II. Imp. ann. 1220. apud Ughellum to. 2. p. 23. Idem &

Fodrum Regale, in Charta Friderici I. apud eumdem Ughellum part. 2. to. 1. p. 112. *Fodrum enim Regale, quod nobis inde debetur, exhibere statuimus.* In alia ejusdem Imp. an. 1164. *Excepto nostro Imperiali Fodro.* Alia ejusdem Imp. an. 1159. in Hist. Bergomensi tom. 3. p. 461. *Ipsi autem de nullo Fodro alicui respondeant, nisi soli Imperatori, vel ejus certis Legatis.* Occurrit hæc vox sæpe apud Scriptores, in Legibus Longob. lib. 3. tit. 8. §. 4. in Chron. Fossænovæ an. 1186. 1208. 1209. apud Hincmarum in Capitul. Archidiaconis datis c. 1. & 6. Petrum de Vineis lib. 2. Epist. 29. in Bullario Casin. to. 1. p. 22. apud Hieron. Rubeum in Hist. Ravenn. p. 355. in Epist. Martini IV. PP. to. 5. Hist. Franc. p. 880. apud Ottonem Morenam pag. 24. tom. 5. Ughelli pag. 1105. 1106. 1111. &c.

¶ Fodrum Rusticale, in Chron. Astensi apud Murator. tom. 11. col. 148. *Homines prædictarum villarum, sunt homines communitatis Astensis, solvendo Fodrum rusticale semel in anno.*

Foderum, Idem quod *Fodrum.* Vita Ludovici Pii ann. 796. *Quibus prudentissime ordinatis, inhibuit à plebeis ulterius annonas militares, quas vulgo Foderum vocant, dari.* Charta Fulconis Comitis Andegav. an. 1033. *Dedi itaque illi Ecclesiæ* (S. Nicolai).... *scilicet vicariam, Foderum, omnesque consuetudines, quas terra reddere solet.* Alia alterius Fulconis ann. 1092. *Foderum omnium terrarum suarum quitum, &c.* [Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. apud Murator. tom. 8. col. 575. *Congregata enim magna multitudine armatorum, equitum & peditum, multoque Fodero pro exercitu tam in rebus victûs hominum & equorum necessariis, quam etiam in diversis speciebus medicinalibus pro infirmis ... ad civitatem Syponti profectus est.*]

¶ Forium, Eodem significatu. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 72. *Scilicet vicariam & bannum & Forium & theloneum & pasnagium.*

Futrum, in Charta Caroli Crassi Regis apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ p. 231. 232.

Fodrium, Eadem notione. Charta Goffridi Comitis Andegav. pro Ecclesia S. Laudi: *Cum omni honore & etiam cum Fodrio meo, & cum vinagio illarum vinearum, &c.* Alia ejusdem Gaufredi pro Ecclesia S. Nicolai: *Perdono... Fodrium quoque ipsum, quod scilicet in talibus relaxationibus alias mihi retinere soleo.* Charta Joannis Regis Fr. an. 1351. pro eodem Monasterio S. Laudi: *Cum omni honore, & cum Fodrio meo, & cum vinagio.* Tabularium S. Albini Andegav. *Reddit duos sextarios frumenti de frumentario, unum sextarium de Forre, 12. denarios de fiscengagio, &c.* Vide Galliam Christ. Sammarth. in Episcop. Andegav. n. 45.

¶ Frodum, pro *Fodrum.* Tabulare Majoris-monasterii: *Prædictus W. & heredes sui concesserunt Monachis decimam omnium Frodorum de Calvign. stramine ejusdem decima & aliarum quas Monachi habent in eadem parochia sibi retento.* Occurrit rursus apud Muratorium to. 1. part. 2. p. 177. col. 2.

Foderare, Fodrum exigere. Bulla Benedicti IX. ann. 1033. *Nec mansiones eorum hospitari, vel invadere, vel Foderare præsumat.* Est etiam prædari, *Fourrager*, à fodro, *Aller au Feurrage.* Chronic. Fossænovæ an. 1194. *Campaniam applicavit, & eam totam Foderavit.*

Forrare, Eadem notione. Matthæus Paris ann. 1242. *Quidam de Francis discurrebant, emolumentis victualium intendentes, quod vulgariter Forrare dicitur.* *Forrare*, Knyghtoni an. 1355. *Fourrer*, apud Villharduinum, Froissart. 2. vol. c. 96. Monstrelletum, in Chron. Flandriæ vernac. cap. 17. &c. *Aller en Furre*, vel *en Feurre*, apud nostros. Le Roman *de Garin*:

Alés en Fuerre, s'il vos plaist, le matin.

Infra:

En Fuerre en est alés dans Auberis.

Guillelmus *Guiart*:

Pour gens grever, qui vont en Feurre

Idem ann. 1034.

Par les chans volentiers s'espandent.
Volentiers d'aler en Feurre,
L'un tient une espée sans feurre, &c.

Rursum:

Car cil, qui sont en Feurre alé, &c.

Fodrarii, Qui ad *fodrum* exigendum, vel tollendum pergunt; nostris *Fourriers.* Hincmarus Remensis Opusc. 5. *De coercendis militum rapinis: Et mitte homines secundum consuetudinem prædecessorum vestrorum, qui in longius pergant propter Fodrarios, & curam de pace accipiant.* Le Roman *de Parise la Duchesse*:

Antoine a veu pardevant le Forrier,
Qu'il amoine vitaille, & d'avoir sont chargiez.

Forrarii, Prædatores militares, apud Thomam Walsinghamum pag. 404. Adelbodus de Gestis S. Henrici Imp. pag. 440. *Exercitus autem ille æstimabatur 11500. esse virorum: de Theutonibus vix erant 5000. & hi partim per Fodrum divisi, partim ad vias custodiendas transmissi.* Le Roman *d'Auberi*:

Par li pais corroient li Forrier.

Guillelmus *Guiart*:

Li Fourrier la contrée esprenent,
Bestail proient & chastians prenent.

Idem an. 1304.

Et li Fourrier à l'ost retournent,
Qui pour leur gaaing se confortent,
Li un armeures aportent, &c.

Le Roman de *Garin*:

Li Fourrier cuerent par le païs.

Alibi:

Li Fourriers viennent, qui gastent le païs.

Adde Chron. Flandr. cap. 17. &c. Ab ejusmodi *Fodrarus*, seu *Fodri* exactoribus, appellati apud nos *Fourriers*, seu *mansionarii*, qui domos magnatibus io urbibus parant: ex eo, quod Imperator, cum maxime in Italiam pergeret, fodrarios suos præmitteret, qui mansiones & victum militibus, & stramenta equis pararent, quæ omnia ab incolis subministrabantur. Idque *Prendre lodgis per Fortées*, appellatur in Foris Benehann. tit. 1. art. 18.

¶ Forrarii. Epist. Johannis de Monsterolio apud Marten. to. 2. Amplis. Collect. col. 1400. *Frumentarios autem quos Forrarios vocant, non de Sacerdotibus nut Confessoribus vel Medicis curare; sed de his qui possunt vicem rependere sollicitari solent.*

Foratores, Iidem qui *Fodrarii*. Auctor Fletæ lib. 2. c. 4. §. 3. ait, Marescalli forinseci officium esse, *singulis noctibus in crepusculo insidias assidere, & in aurora eas levare, & exercitu vigilato, cum Foratoribus vexillo explicato singulis diebus ire in protectionem.* Hinc *Marescallos ad fodrum dirigere*, in Capitulis Caroli C. tit. 12. cap. 13. & tit. 27. *Forratores* apud Guillelmum de Nangiaco io S. Ludovico ann. 1242.

¶ Forrarii, Eadem notione, in Hist. Fundat. Monaster. Cælestinorum Suession. apud Marten. to. 6. Amplis. Collect. col. 611. *Quin etiam quod Forrarii vel provisores sui, nec ne quicumque alii non granum, non vinum, non pullos, aut fœnum, sive quidpiam ... capiant.*

¶ Forerii, Eodem significatu. Privileg. Johannis Reg. Franc. an. 1360. tom. 3. Ordinat. p. 479. *Concedimus eisdem* (Judæis) *quod nulli Magistri hospiciorum nostrorum, municionum nostrarum, equitatores, captores, Foreris, aut alii Officarii nostri ... bona aliqua mobilia dictorum Judæorum vel Judearum, ubicumque existentia capiant.*

¶ Forrerius, Dignitas etiam in Curia Dalphini Viennensis. Conventiones D. Dalphini cum Agouto de Baucio tom. 2. Hist. Dalphin. p. 334. *Sitque unus ex dictis scutiferis Forrerius, & alius Magister escuderia, seu marescalia sua.* Hujus dignitatis munera explicantur in Ordin. officiorum domus Dalphin. an. 1340. ibid. p. 395. *Item, ordinamus unum Magistrum Forrerium ad salarium quindecim florenorum auri per annum, & habeat duos equos, ut supra, &c. Item, Magister Forrerius supradictus habere in scriptis studeat à Magistro Hospitii nostri vel thesaurariis, omnia nomina personarum de nostro Hospitio tenentarum, & cum contingerit nos ad aliquas partes accedere, nostrum principaliter procuret Hospitium, quod lectis, & lignis & palleis muniat, sicut decet. Item subsequenter designet & eligat alia Hospitia pro nostris gentibus & familiaribus secundum conditionem, qualitatem & decentiam personarum.* Vide *Forarius* 1.

Foragare, Stramine seu foragio instruere. Fleta lib. 2. c. 86. *Averia brumali tempore ..., calide beneque custodiantur & Foragentur.*

Foraginare, Prædari: Gall. *Fourrager*. Lambertus Ardensis pag. 258. *Eandem villam ... Foraginando, depradando, modum excedendo devastavit.*

Foragium, Forragium, ex Gallico *Forage*, Stramen, pabulum equorum, *Fodrum*, vel etiam *Farrago*. [Charta Richardi Episc. Ambian an. 1206. ex Tabulario Compend. *Quicquid sibi competere dicebat in grangia quam habet Compendiensis Ecclesia apud Atin, videlicet paleam, Foragium, bantonem, procurationem, &c.* Et in alia an. 1244. ex eodem Tabul. *Noveritis quod Arnulphus Major de Heices & uxor ejus recognoverunt se vendidisse Abbati & Conventui Compendiensi totum carionem ..., omnes fabas cum Foragiis dictorum leguminum sive triturata sint sive non ... retentis sibi videlicet dicto Majori ac heredibus suis aliis vacuis Foragiis frumenti, siliginis, avenæ, ordei & securioni quæ ad dictam grangiam venient.* Tabular. S. Nicolai Andegav. *Ego Fulco de Candeio Priori de Candeio dedi quamdam consuetudinem quam habebam in terra de Misoteria, scilicet Forragium fœni & avena talletam.*] Nicol. Trivettus in Chr. an. 1301. *Multos equos perdiderunt propter Foragii defectum.* Eadem habet Thomas Walsingham. p. 85. Adde Knygthonum pag. 2449. & Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. pag. 10. [*Forage* apud Th. *Blount.* in Nomolex. Anglic. *Et ledit. John trovera audits Nichol herbe & feyn & Forage pour un hakeney & deux vaches.*]

Forragium, apud Will. Thorn. in Charta Henrici III. Regis Angliæ sumitur pro *Fodro*, id est, jure exigendi pabulum pro equis. [Vide *Foddercorn.*]

¶ Fourragium, Stramen trituratum. Charta an. 1262. ex Chartul. S. Martini Pontisar. *Aalisia de Tilleio de parochia de Cleri impedimentum faciebat; quominus Religiosi S. Martini Pontisar. stramina & Fourragia garbarum bladi, avenæ, ordei, fabarum, pisorum, & vechiarum ad alia loca possent transferre.* Instrum. an. 1303. è Tabul. Corbeiensi: *Ob hoc dictus major & sui prædecessores habuerint & receperint vacua Fourragia.*

Furagium, Furragium, Idem quod *Foragium*. Charta Henrici IV. Regis Angl. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 22. *Ne Furagium capiatur ubicumque in Comitatu Canciæ ad equos sustentandos in Castello Dover.* [Tabul. Calense p. 153. *Totam dominationem totamque decimam ... possidebit, his exceptis scilicet tota decima vini cum medietate leguminum, & cum toto Furragio.*] Vide *Farrago.*

Vocis *Fodrum* etymon à Saxonico ꝼoꝺꞃe, i. pabulum, alimentum, accersunt Spelmannus & Somnerus: quæ quidem sententia longe videtur vero similior, quam ea, quæ proditur io Judicato MS. Judicis Papiensis an. 1378. *Fodrum secundum etymologiam potest dici Fodrum, id est, foris seu foras datum, ex quo videtur, quod dicti Comites non teneantur solvere Fodrum de eorum bonis, id est, non compellantur dare foras de eorum bonis id, quod ab invito exterqueri consuevit, &c.* Vide Oct. Ferrar. in Orig. Ital.

¶ FODRUS, Fasciculus paleæ. Vide *Fodermalt.*

¶ FOECAPA. Vide *Focapa.*

FOECUNDIA, *Fœcunditas*, in Glossis Arabico-Lat.

FOECUNDICES, *Partes steriles glebæ*, in Glossis MSS. Reg. Cod. 1013.

¶ FOECUNDIS, pro *Fœcundus*. Rythmici versus de eversione Monasterii Glonnensis apud Mabill. to. 2. Annal. Benedict. pag. 753.

Olim pius Rex Carolus
Magnus ac potentissimus
Fecit hunc locum devotus
Pro Beati virtutibus.
Terris datis Fœcundibus
Auxit honorem largius.

Ubi pro *Fœcundibus* legendum *Fœcundibus* ex Cod. MS. ejusd. Monasterii.

FOECUNDITAS, Liberorum numerus, in l. 105. Cod. Th. de Decurion. *Fœcunditatis privilegium*, pro jure liberorum, in l. 8. eod. Cod. de Bonis proscript.

FOEDERATI, generatim dicti à barbaris populis, qui Romanis merebant: unde à *Militibus*, qui proprie *Romani* sunt, distinguuntur in Novella Valentiniani de Reddito jure armor. *Magister militum Sigisvultus tam militum, quam Fœderatorum tuitionem in urbibus ac littoribus non desinet ordinare.* Addè Julianum Antecess. c. 387. Procop. lib. 1. Vandal. cap. 11. qui præterea Fœderatorum meminit c. 19. & l. 2. Goth. c. 31. 33. Harmenopulum l. 4. tit. 12. &c. Maxime vero Gothi, qui à Constantino M. primum conducti, inde nomen *Fœderatorum* sortiti sunt. Jornandes de Rebus Geticis, de Gothis, pag. 102. *Qui fœdere inito cum Imperatore* (Constantino) 40. *suorum millia illi in solatia contra gentes varias obtulere, quorum & numerus, & militia usque in præsens in republica nominantur, id est, Fœderati.* Infra: *Militiaque illa dudum sub Constantino Principe, Fœderatorum renovata, & ipsi dicti sunt Fœderati.* Gothorum Fœderatorum præterea meminit pag. 112. 115. ut Sidon. lib. 1. Epist. 8. lib. 2. Epist. 13. Procopius l. 1. Vandal. c. 11. 19. lib. 4. Goth. c. 5. Olympiodorus apud Photium p. 179 Malchus in Eclog de Legat Glossæ Basil. & Suidas v. φοιδερᾶτοι, &c. His qui præerat, *Comes Fœderatorum* dictus, de qua dignitate supra egimus.

¶ FOEDERATICUM, φοιδερατικόν, Stipendium Fœderatorum in Novellis Justiniani.

¶ FOEDERATIO, Fœdus, societas, apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 406. Vox nota Jurisconsultis.

¶ FOEDERATUS, Pellitus. Statuta Ord. Cisterc. an. 1427. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1577. *Inhibet generale Capitulum ... ne de cetero per villas & loca judicum tam Ecclesiasticorum quam Sacularium, sine cucullis vel cappis incedant, quodque birretas postquam vel itinerando tunicas curtas, & Fœderatas atque scissas ante & retro ... studeant penitus amovere.* Vide *Foderatus*.

¶ FOEDICULA, *Genus tormentorum*, in Glossis Sangerm. n. 501.

¶ FOEDRIUM, f. Villosa pellis, Gall. *Fourrure*. Ital. *Fodera*. Charta anni 1424. inter Schedas D. *le Fournier*: *Vasa argentea, jocalia auri & argenti seu perlarum, raubas & Fœdria, &c.*

FOEDUS, pro *Fœditas*, in l. 47. D. de Ritu nupt.

¶ FOEMELLA, apud Rymerum to. 2. p. 308. pro *Femella*: quod vide.

¶ FOENAGIUM. Vide *Fenagium*.

¶ FOENATOR. Vide *Fenator*.

¶ FOENERARIUS, Fenerator. Permutatio ann. 1315. Hist. Dalph. to. 1. p. 31. col. 2. *Item volumus & consentimus, quod ipsi liberi... possint habere & tenere Lombardos & Judæos, Fœnerarios & alios, & quod nos & nostri non possimus aliquid petere seu exigere ab eisdem.* Utitur etiam Firmicus. Vide *Usurarius*.

¶ FOENEUS, Sterilis, desertus. Dicitur de fundo apud Jacobum Gothofredum ad Cod. Theod. tom. 2. pag. 136.

¶ FOENICATUS, à Græco φοῖνιξ, Palma arbor, & color ruber. Dicitur de spadice, equo punicei coloris. Vide *Bagius*.

¶ FOENILE, Foenisicium. Vide *Fenile*.

¶ FOERIUM, Idem videtur quod *Fodrum* supra, Annona quævis. Capitula Caroli Calvi ann. 857. tit. 24. §. 2. *Sanctimoniales, viduæ, orphani, & pauperes nullo modo opprimantur; & res illorum, tam in frugibus quam in pratis, necnon etiam in eorum Foerio à nullo per rapinam deprædentur.*

FOESA. Monasticum Anglic. to. 2. pag. 906. *Sexaginta solidos in Foesa foresta, & decimam molendinorum ipsius.* [An forestæ cæsio, ab Angl. *Fell*, Gall. *Coupe*.]

¶ FOETA, Ovis, Gall. *Brebis*, Provincialibus *Feda*. Charta an. 1097. in Chartul. Aptensi fol. 34. *Dabo per guadium ipsum vasculum plenum vino puro ad prædictum opus, & Fœtas tres & capras duas, &c.*

¶ FOETENTES. Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Regum apud Murator tom. 8. col. 616. *Factum est itaque, quod dum prælibatus Vicarius prope Schiaccam magnum Siculorum exercitum, congregasset, & illorum potissime, qui vocati in partibus illis vexilla ferebant, appellati vulgari linguositate Fœtentes, fidem Regis Caroli profiteri viderentur.*

¶ FOETUNTICETA, Loca fœtida Hermol. Barbari in 2. de Anima. *Naribus Fœtunticeta quibus insuevere non obolent.* Lexic. Philos. Goclenii. Vide *Fœtutina*.

FOETUTINA, Fœtorum colluvies, apud Apuleium in Apologia: *In Fœtutinis & olenticetis suis jaceat.*

¶ FOGACA, Fogaceus, Fogacia. Vide *Focacia*.

1. FOGAGIUM, Gramen, quod æstate non depascitur, & quod spoliatis jam pratis, hiemali tempore succrescit. Leges Forestarum Scotic. cap. 16. *Si gramen, Regis in foresta locatur pro Fogagio, scilicet a festo O. SS. usque ad festum Petri in Quadragesima, unumquodque animal solvet pro Fogagio 4. denarios, & unaquaque juvenca 2. denarios.*

¶ 2. FOGAGIUM, ut *Focagium*, Tributum pro focis exactum. Creatio Magni Consilii Dalphinalis an. 1336. Hist. Dalphin. to. 1. pag. 44. *Primus Consiliarius tam de impositione Fogagiorum, quam omnibus aliis gestis tempore nostri regiminis usque nunc, de quibus esset rationabiliter restitutio facienda ... onus habeat.* Saisimentum Comitatus Tolosæ apud *la Faille* to. 1. Annal. Tolos. p. 4. Instrum. *Senescallus audiat ... de justitiis & foriscapiis, de intragiis, de acapitibus ... & de Fogagiis & de donis.* Ordinat. Humberti Dalphini inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. p. 275. *Unum obolum bonæ monetæ censualem, quod Fogagium communiter nuncupatur & nuncupari consuevit.* Vide *Foagium* & *Fogus*.

¶ FOGAINA, Culina, à *Focus*, sic dicta. Charta Hugonis de Baucio pro Hospitali Hierusalem an. 1215. *Actum est hoc in castro de Trencatalia juxta puteum & Fogainam.*

FOGASA, *Fogasseria*, *Fogata*, *Fogaterius*, *Fogaza*. Vide *Focacia*.

¶ FOGERARE, Humum rostro fodere; quod de porcis, cum terram rostro versant, dicitur. Charta Droconis de Melloto Locharum Domini ann. 1234. ex Chartulario Baugef. *Porci dictorum hominum dictum nemus intrare poterunt ... vero Fogerare non poterunt.* *Fouger*, in Consuetud. Nivern. tit. 15. art. 6. & 8.

¶ FOGIA, Fogius, Præcipitium, vel fossa, gurges, vorago. Charta Friderici II. Imp. an. 1229. apud Rochum Pirrum to. 2. Notitiæ Siciliæ pag. 640. *Et ducere ... conductum* (aquæ) *in alias terras in gurgam suam propter Fogiam magni fluminis Lentini.* Synodus Compostel. an. 1114. can. 15. *Lupos exaguantes persequantur, & eis præcipitia, quod vulgus Fogios vocat, præparent.*

¶ FOGUACES.

¶ FOGUACES, Genus placentæ. Vide in *Focacia*.

¶ FOGUS, pro *Focus*. Charta Bernardi Abb. S. Severi Russitani an. 1297. apud Stephanotium to. 1. Antiquit. Benedict. in Vasconia MSS. p. 684. *Habitatores de S. Severo promittunt & concedunt omnes & singuli, obligando se in perpetuum dare & solvere dicto domino nostro Regi & ejus mandato VI. denarios Turon. annuatim pro Fogagio de quolibet homine Fogum faciente.* Vide *Foco*.

¶ FOICIA, pro *Fortia*, Munitio. Charta Bernardi Atonis an. 1189. *Mitto in pignore totum castrum de Lupiano... cum... feodis, fevalibus, Foicus, mansionibus, &c.*

FOINESUM. Vide *Fannatio*.

¶ FOIR, FOIRE, Idem, ut opinor, quod supra *Fodrum*. Chartul. Aurelienſe fol. 51. *Petrus de Petra Busseria dedit Deo & S. Johanni bordariam pro anima sua, totum scilicet, id est, expleit, vinata, capons, Foir, & totum servitium.* Tabular. Vosiense fol. 37. *Mansus de la Boaria vinata VI. den. in Martio, & tepopadam, & I. gallinam, & Foire expletum.* Et fol. 45. verso: *Ad Natale x Foire.* Sæpius occurrit in eod. Tabulario. Vide *Froire*.

¶ FOISATERA TERRÆ, Modus agri, jugerum, arpenois, Massiliensibus *Feucherée*, nostris *Journel*. Tabular. S. Victoris Massil. *Dedit duodecim Foisateras terræ quarum pars erit in garrana.*

¶ FOLA, Pullus, Saxon. Gloss. Ælfrici: *Poledrus, Fola.* Glossæ Florent. MSS *Poledrus, id est, juvenis equus, Folo.* Germani *Fole* dicunt, à *Folgen*, sequi. Vide *Folgare*.

¶ FOLAGIUM, f. Præstatio quæ ex flore farinæ, vulgo *Fole farine*, exigitur. Charta anni 1299. ex Archivo Majoris-Monasterii: *Cum contentio verteretur super quadam augmentatione Folagii molendinorum, &c.*

¶ FOLARE FENUM, Accumulare, à Gallico *Fouler*, Calcare, quod fenum coacervandum quodammodo calcetur, ut major copia possit in horreo contineri. Polypthych. Fiscamn. an. 1235. *Idem tenet unum bordagium, unde reddit XVIII. denarios, duas gallinas, & XX. ova, & debet Folare fena in tasso.* *Folare tacemos* vide infra in *Maschus*.

¶ FOLARICIUM, Fullonium, ut puto, Gall. *Moulin à foulon.* Regestum 106. Tabularii Regii Ch. 84. *In aquis & stagnis & molendinis & Folariciis & aliis molendinis.*

¶ FOLCCHALTA, &c. Vide *Focichalta*.

FOLCLAND, Terra popularis, quæ jure communi possidetur, vel sine scripto: cui opponitur ea, quæ *Bocland* dicitur. Vox Saxonica, composita ex ꝼolc, populus, & lanꝺ, terra. Vide *Bocland* in *Liber*.

FOLCMOTE. Vide *Folkesmote*.

¶ FOLEA. Vide *Folixellus*.

FOLEIA. Charta Matthæi de Mommorenciaco an. 1218 apud Duchesnium: *Item de Foleia, quæ erat ante domum Herberti de Launiaco in terra mea, quam diruerunt, unde peto emendam mihi dari.* Locus forte vel area ante domum, ubi adolescentes jocari ac ludere solent, ex Gallico *Folie*. [Vide *Foleya*.]

FOLEN, Fori Oscenses Jacobi I. Regis Aragon. an. 1247. fol. 6. *Bene potest mittere procuratorem suum loco sui, tali modo, quod ante Justitiam & Bones homines alios constituat, & mittat illum procuratorem pro se, & in loco suo, dicens, ita: Istum Folen constituo procuratorem meum super demanda, quam fecit Folen, aut ego demando illi &c.* Fol. 4. *Et per talem hominem Follen, quoi erat fidancia per Follen.* Et fol. 12. *Et tunc Justitia nominando adversarium, dicat in hunc modum: Est hic Folen, ut audeat testimonium, &c.* Ubi *Folen* videtur sumi pro *ille*, cum scilicet viri nomen non designatur. [Vox est Hebraicæ originis, scil. à *Poloni*, Judæis Hispanis *Fulano* & *Hubano*, Græcis ὁ δεῖνα, nobis Gallis *un Quidam, un certain homme*, Aliquis, quidam]

¶ FOLERATURA, Pellitium quo vestis ornatur, Gall. *Fourrure*. Litteræ Caroli V. Franc. Reg. an. 1367. de forma vestium: *Item quod nulla ipsarum ab inde in antea audeat facere vel ponere, aut fieri vel poni facere in suis mantellis aliquam Foleraturam variorum,... antiquas tamen Foleraturas quas nunc habent possint aperfechare, & de novo Foleraturas variorum minutorum, sicut antiquitus fieri solebat, in dictis mantellis eis liceat habere.* Vide *Folratura*.

¶ FOLERIA, Idem, ut videtur, quod mox *Foleya*. Chartular. S. Vandreg. to. 1. p. 780. *Alius campus... sicut se proportat à Foleria Guillelmi de Gonesteie usque ad keminum domini Regis.*

¶ FOLEYA, f. Domus voluptaria, Nostris *Maison de plaisance*, à Gallico *Folie*. Littera compromissi inter Comitem Hannoniæ & Comitem S. Pauli: *Actum apud domum Foleya... anno Domini MCCLXXX.* Ibid. col. 1235. in Litteris Philippi Franc. Regis: *Actum apud domum nostra* (nostram) *Foleyo anno Domini MCCXC.* Vide *Foleia* & *Foleria*.

FOLGARE, FULGARE, Saxonibus ꝼolᵹian, est sequi: est igitur *Folgare*, sistere se in aliquo contubernio, *friborga*, seu fidejussione, tradere se alicui in clientelam: servire, sequi, sectari. Leges Aluredi cap. 33. *Si quis ab una mansione ad aliam transire velit, fiat hoc testimonio Aldermanni, in cujus Comitatu prius Fulgavit.* Leges Adelstani c. 6. *Ne aliquis recipiat hominem alterius sine licentia ipsius, cui prius Folgavit, nec intra marcam, nec extra.*

FOLGARII, Clientes, qui alicujus clientelæ vel servitio sese addicunt: famuli, qui focis propriis carent, aut sub stipendio & servitii alicujus præstatione possident. Leges Canuti cap. 40. *Sit heordfesto, sit Folgarius, sit in hundredo.* Leges Henrici I. c. 8. *Bis in anno conveniant in hundredum suum quicumque liberi tam hudfest, (leg. heordfest, vel hyrderefest) quam Folgarii, ad dinoscendum... si decania plena sint, vel qui, quomodo, qua ratione discesserint, vel qui supervenerint, &c.* Bracton. lib. 3. tract. 2. c. 10. *In franco plegio debet esse omnis, qui terram tenet & domum, qui dicuntur Husfastene, & etiam alii, qui aliis deserviunt, qui dicuntur Folgheres, quia nec debet quis à se repellere servientem suum, antequam purgatus sit de omni calumnia, unde prius fuit calumniatus.* Quibus in locis *Hirderofest*, & *Husfastene* (quæ voces patremfamilias significant) opponuntur *Folgariis*, seu clientibus.

☞ Est etiam *Folgen* apud Alemannos, ut observat Schilterus in Gloss. Teuton. vox juris feudalis, quæ investituram petere, renovare, atque etiam persecutionem rei feudalis significat. Vide Jus Feud. Alem. c. 56. & 121. Nec aliunde f. repetenda vox *Forchele*, vel potius *Folchele*, qua nostri vassallum denotant qui statuto die censum annuum domino capitali non persolvit; quam ob rem mulctæ pecuniariæ obnoxius fit. Charta an. 1591. inter Ordinat. Reg Franc. to 3. p. 294. *Se ilestoit Forcheles, soixante solz pour l'amende, ou l'eswart du Majeur & de Eskevins devant diz.*

¶ FOLHIAGIUM, Florum fasciculus arte factus, qui flores & folia imitatur. Inventarium Ecclesiæ Aniciensis an. 1444. *Item imago B. Mariæ tenens quoddam Folhiagium rosarum rubearum.*

¶ FOLIACIA, Frondes pictæ vel sculptæ. Gall. *Feuillage*. Acta SS. Maii to. 2. p. 60. de S. Angelo Carmelita: *Sacras reliquias prætactas transferri ... in arca argentea, Foliacibus argenteis deauratis in modum crucis ornata.*

¶ FOLIAMEN, Eodem significatu. Acta B. Amedei o. 106. Martii to. 3. p. 894. *Ipsa porta ornata est picturis & Foliaminibus.*

¶ FOLIARE, FOLIARE, Folia emittere, apud Laurentium in Amalthea ex Sidonio.

1. FOLIATA, Locus foliis obsitus, Gall. *Feuillée*. Mirac. S. Bertæ Blangiacensis Abbatissæ part. 4. n. 10. *Feretrum in quadam Foliata de ramis arborum ibidem facta deposuerunt.*

2. FOLIATA. Bernardus Monach. in Consuetudinibus Cluniacensib. MSS. ex Bibl. Sangermanensi cap. 8. de Granatario: *Omni dominica fratribus debet per consuetudinem Foliatas, quæ alio nomine Simila vocantur, ac in omnibus diebus Quadragesimæ; sed ista calida debent esse.* Et cap. 12. *Vinum deferunt, & per justitias dividunt, panes appendunt, qui si sunt abusti,* (sic) [in Edit. *adusti*] *vel si sunt Foliata, ad hoc habent cultellos, quibus eos radant & præparent, &c.* Ubi *Foliata* videntur esse ex placentulæ, quas *Gasteaux feuilletez* dicimus.

¶ FOLIATUS PANIS, in Charta anni 1303. ex Tabular. Fiscamn. Alia an. 1272. ibidem: *Item in mense Augusto pro liberationibus debitis ratione hospitii quatuor panes qui nuncupantur Folées & quatuor galones vini.* Rursum an. 1283. *Duos panes vocatos Fuilliées.* Vernacula an. 1311. ibid. *C'est à savoir deus pains & deus galons de vin que els me devoient & rendoient ou lor certein commandement chescun an d'annel rente, el cens des Fuillies en lor paneterie de lor moustier de la Trinité de Fescamp.* Vide *Follea*.

FOLIATI CALCEI. Isidorus lib. 19. c. ult. *Lingulati (calcei) quos nos Foliatos vocamus.* Papias: *Lingulati, genus calcei, qui Foliati dicuntur.* [Hofmannus in Lexico ad v. *Follati calcei*, Laxiores interpretatur calceos, qui, cum pes premitur & terræ insistit, inflantur & tumescunt; quum levatur detumescunt: id quod propriè *Follare*, & *Follicare* dicebatur. *Follicans*, in modum follis inflatus, inquit Salmasius ad Pallium Tertulliani cap 3. Vide *Follicantes*.]

¶ FOLIATIM VENDERE. Arestum Parlamenti Paris. an. 1479. in Chartular. Latiniac. *Dominium quod affoagium appellatur, eosque cujus juris afforagii supra tabernarios vinum in debitolo & Foliatim, Gallice à destail & Feuillée, in prædicta villa vendentes, &c.* A *Folietta*, Mensura vinaria, de qua mox, hæc dicta videntur.

FOLIATUM, *Curvatum*, in Glossar. Pithœan. [& apud Papiam editum & MS.]

¶ FOLIATUS. Vide *Foliata* 2.

¶ FOLIETTA, Mensura vinariæ, Gall. *Feuillette* vel *Fillette*, Italis *Foglietta*. Miracula B. Felicis in Actis SS. Maii to. 4. pag. 278. *Testatur aliquo die sumptam fuisse è prædicto liquore mensuram vulgo Foliettam, adeo ut pluribus vicibus eductus fuerit cadus.* Laurent. in Amalthea: *Folietta, Mensura minima liquidorum, quarta pars boccalis unciar. 13. circiter*, ex Cornelio à Lapide. Parisiis *Feuillette*, vel uti pronunciant, *Feillette* est semimodius, sed apud Lugdunenses est tantum media pars *pintæ*, vulgo *Chopine*, à *Fiala* vel *Phiala* voce deducta.

¶ FOLIOLOCA, *Verba compositionis*. Papias in MS. Bituric. Editus habet, *Foliolera*.

FOLIXELLUS, Computum Thesaurariæ urbis Bononiæ in Italia ex Bibl. Regia: *A Jeanne Bavalelli Attolini Not. & Conductore datii Folixellorum pro uno anno incœpto die 20. Maii anni præsentis 1364. pro pretio in Sa. L. VIIII. MV. C. Bon. solvendarum hoc modo: videlicet omnem quantitatem pecuniæ, quam reciperet ex Foleis, & Folixellis, frescis & siccis, durantibus frescis dicti anni statim eam reciperet, & residuum pro rata de mense in mensem, &c.*

FOLKESMOTE, FOLKMOTE, & FOLKESMOTH, Conventus populi, à Saxonico folc, populus, mote & gemote, conventus. Dicitur autem de majori conventu, puta in civitatibus non unius *Wardæ*, seu Curiæ, sed omnium *Wardarum*, in Comitatibus unius hundredi, non omnium hundredorum. Hic, quasi *Scirgemotus*, id est, conventus Comitatus, ille *Burgemotus*, id est conventus civitatis seu burgi. Leges Edwardi Confess. cap. 35. de Aldermannis: *Cum aliquid vero inopinatum vel dubium, vel malum, contra Regnum, vel contra Coronam Domini regis, forte in ballivia subito emerserit, debent statim pulsatis campanis, quod Anglice vocant Motbel, convocare omnes & universos, quod Anglice dicunt Folcmote, i. vocatio & congregatio populorum & gentium omnium, quia ibi omnes convenire debent ... & ibi providere debent indemnitatibus Coronæ regni per commune consilium, &c.* In ejusmodi etiam conventibus eligebantur Vicecomites & *Heretochii*. Ibidem: *Item aliud Folkmote esse debet in quolibet Comitatu, scilicet in capite Kal. Octob. ad providendum ibi quis erit Vicecomes, & qui erunt eorum Heretochii, & ad audiendum ibi juxta eorum præcepta, consilio & assensu Procerum, & judicio Folkesmote.* Hujus vocis mentio prætereà occurrit in Legibus Aluredi apud Brompton. cap. 24. Editionis vero Saxonicæ 34. & in Legib. Henrici I. cap. 2. [Vide *Folmotum*.]

¶ FOLLA, Fullonica officina, ut conjecto, Gall. *Foulerie*. Extenta jurium Comitis Sabaudiæ an. 1309. Hist. Dalphin. to. 1. pag. 97. col. 1. *Et solet ibidem esse blamberia telarum, quæ valebat, ut dicitur, viginti libras per annum, vel circa. Item solet & ibidem esse Folla, quæ destructa est.*

¶ FOLLARIS. Vide in *Follis* 2.

¶ FOLLEA, Placenta foliacea, Gall. *Gasteau feuilleté*. Usus Culturæ Cenoman. *In anniversariis Abbatum, ad collationem charitatem de vino, & ad prandium Folleas.* Vide *Foliata* 2.

¶ FOLLENTIA. Vide in *Follis* 3.

¶ FOLLERA, FOLLERALIS. Vide in *Follis* 2.

¶ FOLLERATURA, Pellitium. Conc. Dertus. an. 1429. inter Hispan. to. 3. pag. 663. *Prælatis ... exceptis, nullus audeat in vestibus vel capuciis Folleraturam portare de vois vel grisis.*

¶ FOLLERATUS, Eadem notione, ibidem: *Neque Folleratus deferat pellium de marchis.* Vide *Folleratura*.

¶ FOLERATUS, Idem quod *Foderatus*. Statuta Ecclesiæ Tutelens. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 794. *Sed & tales & ceteri quicumque Clerici utuntur opnegie seu tabarde Folerate usque zonam.* Vide *Foderatus*.

¶ FOLLERE, Follis instar inflari. Vide *Follicantes*.

¶ FOLLESCERE, Eadem notione. Vide locum in *Caliga*. Apud Martinium *Follescere* est Stultum fieri, vel vanum. Vide *Follis* 3.

¶ FOLLETUS Vide in *Follis* 3.

¶ FOLLEX, θύλακος, καμίνου ἀσκός. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. Hoc est, uter camini. Gloss. aliæ Gr. Lat. θύλακος, *Follis*. Recte animadvertit Martinius ex θύλακος, posse *Follex* duci, quia & alias θ. in φ.

vel *f.* transit. θύλακος est scorteus vel pelliceus saccus, aut aliud sacco simile. Comicus θυλάκους appellavit Persarum braccas è pellibus. Casaub. in Athen. lib. 5. 20. Hæc laudatus Martinius.

¶ FOLLIA. Vide in *Follis* 3.

FOLLICANTES, *Vestis grossior*, Papiæ. [MS. Bituric. *Folligantes.*] *Caligas Follicantes*, dixit Hieronymus Epist. 22. c. 14. & c. 12. *Si pes laxa pelle non Folleat.* [Vide *Feltras calces.*]

¶ FOLLICARE, Follium instar vento incluso tumere & agitari. Theodulphus lib. 6. Carm. 18.

Follicat ampla, quibus turgentis calcea panno,
Velocique pedi vilis inest caliga.

Tertull. de Pallio cap. 3. *Chamæleon Follicans euminat: de vento cibus est.* Apuleius 9. pag. 222. *Follicantes nares assiduo pulsu cossedimus.* Hoc est, Nares reciproco spiritu agitatæ follium instar. Onomast. apud Martinium: *Follico*, θυλακοκωρύζω, id est, Delicias facio, mollitie diffluo, temere sumtuosus sum, ut exponit idem Martinius. Salacon quidam Autolici pater mollis & luxui deditus fuit.

¶ FOLLICULUS. Vide *Follis* 4.

¶ FOLLINUS, *Faber à folle, vel vacans &c.* Papias. Vide *Follis* 3.

1. FOLLIS, Vasis genus. Stephanus PP. in Ep. ad Pipinum to. 3. Hist. Franc. p. 708. *Sed & Beneventam omnes .... Ecclesias Dei incenderunt, ... munera sancta, id est Corpus Domini nostri J. C. in suis contaminatis vasibus, quos Folles vocant, miserunt, & cibo carnium copioso saturati, comedebant eadem munera.* Pro genere muscipulæ sumit Rosweidus in Chronico Windesem. l. 2. c. 31. *Pro opere quotidiano instrumenta lignea, palas, & fosseria, Folles & muscipulas fabricando.*

2. FOLLIS, Genus monetæ, apud Byzantinos potissimum. [Glossar. Latin. Græc. φόλλις, *Æs.* Anonymus Combefisianus in Romano Lacapeno num. 44. ἕνα ἵππον ἄξιον ... φολλίων ...] Vetus Gloss. MS. & Papias: *Numi, Folles dicuntur, à sacculo, quo conduntur.* Glossæ antiquæ MSS. *Nummi autem idcirco Folles dicuntur a sacculo, quo conduntur, à continente id quod continetur appellatur. Prius nummus Argyrus nuncupabatur, quia quamplurimum ex argento percutiebatur.* S. Augustinus lib. 22. de Civit. Dei cap. 8. *Et quendam piscem ... trecentis Phollibus vendidit.* Evodius Uzalensis Episc. lib. 1. de Miracul. S. Steph. cap. 14. *Insuper etiam acceperunt pecuniam creditam prope 20. millia Folles.* Vide eumdem Augustin. lib. 3. contra Crescon. c. 29. & quæ annotamus in Syntagmate de nummis inferioris Imperii. Vide præterea Baronium ann. 330. n. 42. & seqq. Glossar. mediæ Græcit. in φόλλα, [& Eccardum ad tit. 1. Legis Sal.]

FOLLERA, Follis, qui & *Folleralis*, de qua voce mox. Charta an. 1178. apud Rocchum Pirrum in Archiep. Messan. *Laici vero 13. faciant eleemosynas, & 30. vices singulis sabbatis unusquisque singulas ad oleum portabit Folleras.*

FOLLERALIS, FOLLARES, Follis æreus, monetæ species. Marcellinus Comes: *Nummis, quos Romani Teruncianos, Græci Follerales vocant, Anastasius Princeps suo nomine figuratis, placabilem plebi commutationem distraxit.* Ita editio an. 1546. & *Terentianos*, pro *Teruncianos*: at Sirmondi, *Follares* præfert, quomodo etiam Falco Beneventanus ann. 1140. de Rogerio Rege Sicil. *Induxit etiam tres Follares æreos Romesinam unam appretiatos.* Lampridius in Heliogabalo, *centum Folles æris* dixit. *Folles* enim alii erant ærei, alii argentei. De utrorumque valore quædam annotavit Sirmondus ad S. Augustin. Serm. 40. in Notis.

3. FOLLIS, vox vetus Gallica, quam etiam usurpamus, pro stulto, vel fatuo; *Fol* enim dicimus e Cambro Britanni & Armorici, *Ffol.* Ugutio: *Infollare, proprie est buccam inflare; & quia Folles inflantur quasi quadam re inani, inde est, quod Follis dicitur stultus, superbus, vanus, inflatus.* [Gloss. Lat. Gall Sangerm. *Follis, Fou à feurre, ou fol, ou vasa.*] Joannes Diac. lib. 4. Vitæ S. Gregorii PP. c. 96. *At ille more Gallico sanctum senem increpitans Follem, ab eo quidem virga leviter percussus est.* Willelmus Abbas Nietensis Epist. 3. *Prætereo minas tuas, prætereo quod in ipsa festivitate B. Remigii Follem me verbo rustico appellasti.* Infra: *At certe omnino stupendum fuit, ut qui Follis varii, ad te veniendo, non fierem Follior sub tua tyrannide remanendo.* Versus scripti an. 1133. ex Tabulario S. Andreæ Viennensis:

Septima Concurrens tunc corperabatur in ipso
Occursu solis, neglexit quem currere Follis.
Quatuor ex senis sapiens si demseris unum,
Epactas legis sic concurrisse videbis.

[Oberti Cancellarii Annal. Genuens. lib. 2. apud Murator. tom. 6. col. 303. *Stultos & Folles teneo Pisanos, qui mandant mihi, ut vadam ad eos.* Nostris *Folleier*, pro stulte agere. Le Roman d'*Athis* MS.

Car plus qu'autre homme se desroie
Ung sages homs quant il Foloie.]

FOLLUS. Chronicon Malleacense & Andegavense an. 993 de Carolo Simplice: *Hic fuit Follus.* Ann. 919. *Karolus Follus à suis relinquitur.* Ita etiam indigitatur in Chronico Kemperlegiensi an. 879. Joannes de Garlandia in Synonymis:

Insciús, & brutus, simplex, idiotaque, Follus,
Indoctus, vel insipidus conjungitur istis.

Ubi Interpres hos versus citat:

Per collum Follum debes agnoscere Follum.

Item:

Non opus est Follo suspendere tympana collo.

Ebrardus in Græcismo c. 9. *Follus quandoque significat fatuum.* Vide Chronicon Guill. de Podio Laurent. c. 25. & Origines Italicas Menagii.

FOLLETI DÆMONES, nostris *Esprits follets*, *Folletti* Ital. dæmones aërii, quos *lusitare* aiunt. Gervasius Tilleberiensis in Otiis Imperial. MSS. decisione 1. de Dæmonibus: *Sunt & alii, quos Folletos vulgus nominat, qui domos simplicium rusticorum inhabitant, & nec aqua, nec exorcismis arcentur. Et quia non videntur, ingredientes lapidibus, lignis, & domesticis supellectile affligunt, quorum verba utique humano more audiuntur, & effigies non comparent.*

FOLLIA, Convicium. Usatici Barcinonenses MSS. c. 15. *Si quis alicui criminalem Folliam dixerit, & eum illi probare noluerit, vel non potuerit, adjuret illi per sacramentum, quod illam Folliam per iram dixit, & non per veritatem.* Etiamnum dicimus vulgo: *Dire ou chanter Folie a quelqu'un.* Hinc *Follier*, nostris pro *Conviciari*. Vetus Consuetudo villæ *de Peronse* an. 1260. edita à Thomasserio in Consuetud. localib. Bituric. lib. 1. cap. 66. *De Folier ne faet on droet à la Paerose: mais si mauvas hom ou mauvaise femme Folie prodhom, ou prodefeme, det o mottrer au Seignor ou à son Balle, &c.* [Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

S'il me rendeient ma seror
Qu'il tienent en grant deshenor;
Ne la vendrent rendre mie,
Ains moi distrent lait & Follie.]

FOLLITIA, & FOLLENTIA, apud Joannem de Janua, *Vanitas, superbia, stultitia, à Folleo, inflo.*

[Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Follicia, Follie, vanité, orgueil.*] Glossæ Isidor. & Pith. *Folonitia, Vanitas.* Italis *Follia*, est stultitia, vanitas.

4. FOLLIS, FOLLICULUS, Scrotum. Ditmarus lib. 8. de adultero: *In pontem mercati is ductus per Follem testiculi clavo affigitur. Folliculi testiculorum*, in Lege Angliorum tit. 5. §. 16.

¶ FOLLITIA, FOLLONITIA, FOLLUS. Vide in *Follis* 3.

FOLOBS, *Sermo*, Papiæ.

¶ FOLONIA, Ulpiano *Fullonica*, Gallice *Foulerie.* Instrum. anni 1230. in Archivo S. Martini Pontisar. *Item Johanna relicta defuncti Petri Messant legavit Confratria Clericorum Pontisara duos sol. Paris. redditus situatos in Folonia pro essendo in orationibus dicta Confratria.*

¶ FOLRARE, Duplicare, Gallis, *Doubler, fourrer.* Leges Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. Junii p. LVI. *Quia vestes us deces sata ac panni varii sint Folrata, exceptis vestibus Pentecostes, qua de sindone sint Folranda.* Limborch. Lib. Sent. Inquis. Tolos. pag. 86. *Quosdam sotulares magnos & Folratos intus de panno albo.* Concilium Tarracon. ann. 1591. inter Hisp. to. 4. p. 612. *Canonici Cathedralium Ecclesiarum deferant almucias Folratas ex serico cuimesiuo.* Vide *Foderatus.*

¶ FOLRATURA, Pellitium. Limborch. lib. Sent. Inquisit. Tolos. pag. 50. *Emit Folraturas pro dictis supertunicali & capucio.* Charta ann. 1252. *A singulis pelliparios unam Folraturam pellium.* Vide *Foleratura.*

¶ FOLRERIUS, Metator hospitiorum, Gall. *Fourrier.* Leges Jacobi II. Regis Majoric. tom. 3. Junii p. XXXVIII. *Volumus quidem unum aptum & sufficientem hominem in nostra curia deputari, qui Folrerius nuncupetur, qui hospitia tam pro nobis quam pro nostris domesticis recipiat & assignet, quotiens ejus officium duxerimus requirendum.*

¶ FOMEN, *Norrissement. Fomentum, Viande qui norrist*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Fomen, Fomentum, Nutrimentum, esca qua fovet.* Joan. de Janua.

¶ FOMENTATIO, perperam pro *Fovematio.* Vide in hac voce.

¶ FOMERE, *Dolare*, πελεκᾶν. Gl. Lat. Gr. Sangerm.

¶ FOMEX. Acta SS. Julii to. 2. p. 509. de S. Willibaldo: *Ille Fomex vel pumex, quem scriptores habere solent, illum videbis de inferno illo ascendentem.* Cum sola vox *Pumex* rem plane explicet, *Fomex* vel amanuensis inscitia irrepsisse suspicantur.

¶ FOMITATUS Incitatus, accensus. Charta Edwardo Regi adscripta apud Hickesium Dissert. Epist. pag. 17. *Si autem quod absit, aliquis compilator fraudis, vel cavillator fautoris novo Fomitatus iniqua cupiditatis hanc cautionem ... destituere præsumpserit.*

¶ FONASGUM, *dicitur quædam potio, qua utebantur poeta cum recitare habebant.* Johannes de Janua. Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Fonasgum, Une maniere de poction qui fait bonne voix.*

¶ FONDACEUS, *Fondacus, Fondechus, Fondicus.* Vide in *Funda.*

¶ FONDE, vox Gallica non ita pridem in usu, hodie *Fronde* dicimus, Funda, machina oppugnatoria, qua jactantur lapides. Inventarium castri Summerciaci in Occitan. an. 1260. *Item III. Fonde de manganello. Item II. Fonde de trabucheto. Item* XXVIII. *Fonde manuales.* Vide *Fundabulum.*

¶ FONDONG. Vide *Furst.*

¶ FONDREDA, f. Gurges, seu vorago cavata concursu torrentium, Gall. *Fondriere*, Ital. *Fondura.* Litteræ Armandi Vicecomitis de Podemniaco inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 229. *Dono etiam aliam parvam graveriam ad Fondredas, ubi si posse Clericis fuerit, molendinum faciant.*

FONG, FONGERE. Charta Anglica an. 1330. laudata a Spelmanno in *Wardpenny*: *Et reddit inde per annum 3. sol. 4. den. ad prædictos 4. terminos, & ad festum S. Martini 2. Wardepens, ... & debet colligere Fougere, sicut idem Ricardus ad reparat dom. supra proc. opus ob. item ... ad fœnum colligere, vel Fong.* An filix, herba, quam *Fougere* dicimus?

1. FONS, Vas in baptisterio, in quod baptizandi descendebant: κολυμβήθρα, & δεξαμενή, Græcis Scriptoribus laudatis in Descript. S. Sophiæ num. 83. *Fons baptisterii, Fons baptismi*, apud Anastas. Bibl. in Vitis PP. p. 5. 26. *Fons*, vel *Fontes* nude, p. 1. 26. 32. &c. S. Ambrosius de Sacramentis: *Venisti ad Fontem, ingressus es.* Sidonius lib. 3. Epist. 12.

Quod frontem cruce, membra Fonte purgant,
Primus de numero patrum suorum,
Sacris sacrilegis renuntiavit.

Vetus Urbis Epigramma ad Ecclesiam S. Laurentii in Damaso, ad Fontem, apud Sirmond. ad eumdem Sidonium:

Iste salutares Fons continet inclitus undas,
Et solet humanam purificare luem.
Munera sacrata qua sint vis scire liquoris?
Dant regnatricem flumina sancta fidem.
Ablue Fonte sacro veteris contagia vita,
O nimium felix, vive renatus aqua.
Hunc Fontem quicumque petit, terrena relinquit;
Subjicit & pedibus caca ministeria.

Leo IV. PP. de Cura pastorali: *Unusquisque Fontes lapideos habeat, & si lapideos habere non possit, vas saltem aliquod ad hoc paratum, in quo nihil aliud fiat, habeat.*

FONS CONSECRATUS, in Lege Longob. l. 3. tit. 1. §. 47. Quippe benedicitur à Sacerdote eorum aqua, qui baptizandi sunt. S. Basilius lib. de Spiritu sancto c. 27. Εὐλογοῦμεν δὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος. *Fons consecrari, antequam descendat, qui baptizandus est*, dicitur etiam à S. Ambrosio lib. de Iis, qui initiantur cap. 5. Messianus Presb. de Vita S. Cæsarii Arelat. *Cum ad benedicendos Fontes procederet.* Victor Utic. l. 2. Persecut. Vandal. p. 12. *Illa hora, qua benedicunt Fontem, ut baptizentur accedentes ad fidem, &c.* Paulinus Epist. 12.

Dives opum Christi, pauperi, sibi, pulcra Severus
Culmina sacratis Fontibus instituit. Hinc.

FONS SANCTUS, apud Anastasium Bibl. in S. Silvestro PP. *Fontem Sanctum, ubi baptizatus est Augustus Constantinus.* In S. Hilaro: *Item ad sanctum Joannem, intra Sanctum Fontem, lucernam auream, &c.* Tortarius de Translat. S. Mauri Martyris:

Donec Normanni, Fontis genus nescia Sacri,
His infesta foret.

Meminit præterea *benedictionis Fontium* feria 6. ante Pascha, Gregorius in libro Sacrament. ubi orationes describuntur. Inde

FONTES *in remissionem peccatorum sanctificare*, apud Auxilium de Ordinationib. à Formoso PP. factis lib. 1. cap. 28.

¶ PER SACRAS FONTES *jurare*, in Formula 14. novæ Collect. Baluz. *Per Deum juro & sacras Fontes, per Sion & Sinai montis, Falsatus est ille.*

DESCENSUS AD FONTEM, ita inscriptum Carmen, editum à Canisio to. 5. Antiq. Lect. p. 745. quo describitur Litania, quæ canebatur, dum baptizandi ad Fontes deducebantur:

Mitte sanctum nunc amborum
Spiritum paraclitum

In hanc plebem, quam recentem
Fons baptismi parturit.

Sacramentarium Gregorii M. olim datum Ecclesiæ Aretinæ à Joanne Episcopo Aretino, qui vixit sub Carolo Calvo, nunc Ecclesiæ Belvacensis: *Orationes de Pentecosten die sabbati ante Descensum Fontis.* Infra: *Oratio ad Missam in sabbato Pentecosten post Ascensam Fontis.*

Porro aquæ vivæ in baptisteriorum fontes influebant per fistulas, canales, & aquæ ductus, uti colligere est ex his, quæ habent Ennodius Carm. 149. Vita S. Aviti Viennensis Episcopi num. 5. Anastasius Bibl. in Hadriano PP. pag. 113. 117. &c. Eæ interdum per columnas, in medio fontium perforatas, effluebant. Idem Anastasius in S. Hilaro p. 28. de Baptisterio Basilicæ Constantinianæ: *Cum columnis porphyreticis, tagiatis, foratis, aquam fundentes, &c.* Sæpe per figuras animalium, verbi gratia cervorum. Idem Anastasius ead. pag. *Item ad S. Joannem intra sanctum Fontem ... cervos argenteos tres, fundentes aquam.* Adde eumdem in S. Silvestro pag. 14. Breviarium Vivariense apud Columbum lib. 2. de Episcop. Vivariens. n. 11. *Nihilominus & baptisterium in ista Ecclesia ... sub terra vero aquam venientem in ipsam Ecclesiam .... deduxit, quæ & per meatus plumbeos in altum respuans, per columnas marmoreas mirabiliter ascendebat, quam etiam æneus cervus in medio stans evomebat.* Interdum per figuram agni. Anastasius in S. Silvestro: *In labro fontis baptisterii agnum ex auro purissimo fundentem aquam, &c.* In Leone III. p. 144. *Isdem Præsul a fundamentis ipsum baptisterium in rotundum ampla largitate construens, in meliorem erexit statum, atque sacrum fontem in medio largiori spatio fundavit, ... & in medio fontis columnam posuit, & super columnam agnum ex argento purissimo, fundentem aquam, &c.* Vide Senator. lib. 8. Epist. 33.

2\. FONS, Vas, in quo aqua ad Missæ sacrificium ponitur. Ordo Romanus: *Subdiaconus accipit Fontem de manu Archiparaphonistæ, & defert Archidiacono, & ille ex amula infundit, faciens crucem in calicem.* Occurrunt hæc verba semel ac iterum. Vetus Scheda apud Browerum lib. 8. Annal. Trevir. n. 114. *Offertorium aureum gemmatum cum patina, Fontem aureum cum gemmis, pavonem aureo, & margaritis distinctum.*

¶ Fons, Piscina, ubi Sacerdotes lavant manus antequam sacra faciant. Synodus Valcot. an. 1590. *Præcipimus Fontem ad abluendas Sacerdotum manus, qui se ad Missam celebrandam accingunt, præparari, qui vel parieti infixus, vel pensilis aquam præbeat cum linostina palla.*

Fontium Adoratio interdicta passim legitur in Conciliis, Autissiodor. c. 3. Nannetensi c. 23. Arelat. II. can. 23. Toletano XII. can. 11. apud Burchard. lib. 1. cap. 94. interrog. 41. in Legib. Longob. lib. 2. tit. 38. §. 1. &c. Hinc *Fonticola*, apud Cyprianum in Vita S. Cæsarii Arelat. &c. Vide Cluverium lib. 1. Germ. antiq. cap. 34.

¶ FONSACCAR. Vide *Fossinagas*.

¶ FONSADERA, pro *Fossadera*, ut *Fonsatum* pro *Fossatum*, Præstatio pecuniaria, Exercitus. Vide in utraque voce. Charta Ferrandi Reg. Castellæ ann. 1217. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 521. *Habitatores tamen illarum ab omni Fonsato regio absoluti, pro ipsa absolutione persolvant vobis vestræque ecclesiæ Fonsaderam, omnia jura ad Regem spectantia vobis nihilominus fideliter persolvendo.*

¶ FONSEYUS Redditus, Gall. *Rente Fonciere*. Vectigal quotannis pendendum fundi domino. Obituarium MS Ecclesiæ Morin. fol. 32. verso: *Tenebitur etiam dictus Capellanus ad Redditus Fonseyos dictarum terrarum domino temporali persolvendum.*

¶ FONSSERIA Justitia, Gall. *Justice Fonciere*, Jurisdictio minor, inermis. Tabularium S. Cornelii Compendiensis: *Ipsos Religiosos jus habere percipiendi in dicta villa de Compendio in eorum terra & Justitia Fonssessa jus foragii, &c.*

¶ FONSUS, pro *Fundus*. Chartular. S. Vandregef. to. 2. p. 1504. *Totum Fonsum prædicta hæreditatis ... tenemur defendere.*

FONTAGIUM. Charta Odonis Archiepisc. Rotomag. M. Jul. an. 1266. in Tabulario Normannico signato P. ex Camera Computor. Parif. *Terræ arabiles, vineæ, modiationes vini, prata, nemora, varrenna, Fontagium, redditus in frumento, avena, blado communi, &c.*

FONTALIA, Fontes, rivi à fontibus profluentes, in Charta an. 1180. apud Petrum Mariam Campum in Hist. Eccl. Placentinæ in Regesto 2. part. n. 29. *Item de omnibus sattuminibus & Fontaliis, quæ sunt & nascuntur apud clausos de Olter, &c.*

¶ FONTALIS, Capitalis, unde quid quasi à fonte originem habet. Capitulum Generale Cisterc. an. 1322. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1509. *Inprimis, quia Parisiis ufiam scholarium honorabilis Universitas, ... tamquam quoddam virtutis & sapientiæ Fontale principium sui luminis radios ubique diffundens mundum illuminat universum, &c. Fontalis aqua*, E fonte fluens, in Vita S. Himelini Presbyteri, Martii to. 2. p. 47.

¶ FONTAMEN, *Ortus aquæ intelligendi sunt.* Papias. Vide *Fontana*.

FONTANA, Fons, *Fontaine*: Italis, *Fontana*. Papias: *Fontamina, sunt Fontana.* Joan. de Janua: *Fontana idem est quod fons. Ad Fontanas adorare*, in Lege Longob. l. 2. tit. 38. §. 1. *Fontana aqua viva*, in veteri Charta apud Ughellum to. 1. p. 1099. Occurrit præterea apud Innocentium Gromaticum, & in Vita S. Condedi cap. 1. [necnon in Gregorii Monachi Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 612.] *Fontanea scaturigo*, apud Solinum.

¶ FONTANILIS, Fons, ut opinor. Præceptum Caroli C. an. 869. pro Monasterio Arulensi inter Concil. Hisp. to. 3. p. 152. col. 1. *Et super fluvium Fullonicas cella S. Martini cum ipso Fontanile, juxta præfatum Monasterium cella S. Quintini Martyris cum balneis. Fontanalis* Vitruvio, & *Fontinalis* Plauto, idem est quod Plinio *Fontanus*, Qui è fonte est, vel spectans fontem.

¶ FONTANUS, Eadem notione. Scriptura Monasterii S. Vincentii *del Pino*, inter Concil. Hisp. to. 3. p. 168. col. 1. *Et pergit per Toldanos usque ad Panton, & item ad Castellum, & item per iter Ambaria & per Fontanum, & vadit per ille monte de Linaru.* Conchubranus in Vita S. Moduennæ, Julii to. 2. pag. 311. *Haurite nunc festinanter aquam de S. Movenna Fontano, & implete, cupas.*

¶ FONTELLUCCIA, Fonticulus. Vita B. Guidonis de Cortono, Junii to. 2. pag. 603. *Ipse autem recordatus Fontelluccia, unde, cum veniebat Cortonam, solitus erat bibere.*

¶ FONTENARIUS, Præfectus fontium, Gall. *Fontenier*, in Actis S. Francisci de Paula, April. tom. 1. pag. 149.

¶ FONTENELLA, Fonticulus, ut arbitror. Charta Willelmi *de Kemmont* an. 1256. ex Chartulario S. Vandreg. tom. 1. pag. 413. *Concessi Roberto le Telier unam pechiam prati sitam in parrochia de Fon-*

tibus .... abotantem ex uno boute ad Fontenellamde Braudeancourt, & ex alio ad Fontenellam dicte Abbatis.

¶ FONTICUS. Vide in *Funda*.

FOOTEGELD, Pedis redemptio: vox Saxon. ex ꝼooꞇe, pes, & ᵹelꝺ, mulcta. In *Assisis* forestæ *de Pikring* 10. Edw. III. quidam se quietum clamavit de *Footegeld*, id est, ut canes infra metas forestæ *inexpeditatos* custodiret, sine amereiamento, sine, vel forisfactura: & allocatur ei præterea, quod ita concessum esset alicui majorum ejus.

FOTGELDUM, in Monastico Angl. to. 1. p. 192.

FOTEGELDUM, in to. 2. p. 827. Vide *Expeditare*.

¶ FORACULUM, Τέρετρον, 1. *Terebra*. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. & Supplem. Antiquarii. Vide *Taratrum*.

FORADE. Vide *Forathe*.

FORAGARE, FORAGINARE. Vide *Fodrum*.

¶ FORAGERIUS. Vide in *Forum*.

1. FORAGIUM: Jus, quod domino feudi competit, non pro *perforatione* dolii vinarii, ex quo vinum promitur ad vendendum io popinis, ut quidam volunt; sed pro pretio a domino impolito vino, quod à Tabernariis & Cauponibus distrahitur. Charta Ivonis Abb. S. Dionysii an. 1169. *Foragium hominum cursim vel in transitu in villa vina vendemium habebit &c.* Charta an. 1231. in Tabulario S. Bertini: *Qui vinum vendiderit, dabit de dolio vini sextarium ad Foragium.* Consuetudo Lorriacensis an. 1187. *Et de vino suo, quod de vineis suis habuerit, Foragium non quoque reddet.* Versus antiqui apud Cousinum lib. 1. Histor. Tornacensis pag. 324.

Tradita Canonicis à Rege Foragia vini
Distribuunt illis aqua ratione ministri.

Charta Willelmi Castellani S. Audomari in Chronico Andrensi pag. 527. *De Foragio videlicet totius vini, quod ad usus proprios Ecclesia Andrensis .... comparavit.* Aresta ann. 1295. io Regesto Parlamenti B. fol. 207. *Cum ipsi ex dono Regum Franciæ, ut dicebant, Foragium habeant in civitate Tornacensi de quolibet dolio vendito certam portionem seu mensuram vini, &c.* Charta anni 1166. in Tabul. S. Dionysii de Nogento: *Si aliquis hominum, qui Vicecomiti Foragium semel dederit in aliena terra manens, si se ad manendum in territorio S. Sepulcri transtulerit, Vicecomes Foragium suum de eodem & ibidem habebit, quamdiu vineas, quas tunc temporis habebat, tenuerit.* [Litteræ Roberti Abbatis S. Columbæ Senun. an. 1231. ex Tabul. Sangerm. *Habebamus præterea in dicta villa hospites & rotagium, videlicet duos denarios pro unaquaque quadrigata vini, & Foragium, scilicet unum sextarium vini de quolibet dolio, quod venditioni exponebatur.* Charta P. Abbatis Compend. ex Chartul. ejusdem Monast. *Dedimus etiam atque concessimus prædicto Petro clerico nostro jus integrum, quod habebamus, ... in dicta domo, videlicet roagia, Foragia, vintragia.*] Philippus *Mouskes* in Hist. Fr. MS.

Et s'ent la venerie ausi,
Et les Forages leur guerpi,
De vin, de cervoise, & de miés,
Quel kil soient noviam u viés.

Charta Philippi Comitis Flandriæ apud Hemeræum pag. 45. & 168. *Justitiam Laicalem ... & teloneum, & Fuer vini.* Infra *Foragium* dicitur. Magnum Tabularium Corbeiense: *Li Abbés fait mettre Fuer es vins sau vent à broke, quant mestier est.* *Forum vini*, in Charta Pacis oppidi Faræ an. 1207. apud Thomasserium in Consuet. Bituric. p. 437. De foragio & jure foragii agunt Fleta lib. 2. cap. 73. §. 9. Hemeræus in Augusta Viromand. pag. 209. 179. 280. 259. Doubletus in Hist. Monast. S. Dionysii pag. 434. 907. Loisellus in Hist. Bellovacensi pag. 274. Raguellus in Juribus Regiis verbo *Forage*, &c. Vide [*Afforagium*,] *Forum*, *Pertusagium*.

FORATAGIA VINI, apud Laurentium de Leodio in Hist. Episcopor. Virdunensium pag. 288. nisi legendum sit *Foragia*, quod puto. [Vide *Pugillum*.]

¶ 2. FORAGIUM, Alia notione, io *Fodrum*.

FORAGO, in Glossis Isid. *Tramez diversi coloris*. Papias: *Nota in textura, significans cujuscunque diei opus.* [Festus: *Forago, Filum quo textrices diurnum opus distinguunt, à furando dictum*, vel ut habet Perottus *à forando*: quod præstare videtur.] Ugutio & Joan. de Janua: *Forago, A foris dicitur illud filum alterius coloris, quod mulier ponit in capite, vel in fine, vel in latere telæ, ad distinctionem vel ornatum faciendum.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Forago, Licel, lisiere de drap ou de tolle.*] Vide *Farrago*.

1. FORALE, Pars currus, lignum scilicet perforatum, in quo ponuntur *furcalia*. Ita Interpres Joannis de Garlandia in Synonymis:

Teme, longale, trabale, furcale, Forale.

2. FORALE. Wichbild Magdegurgense art: 9. §. 2. *Idque signum hucusque servatur, ubi civitates vel Foralia noviter fundantur.* Legendum puto, *Fortalitia*, munitiones, castra; nisi *Foralia* sint nundinæ, vel fora publica.

☞ Certe pro Tributo quod ex *feriis* seu nundinis vel *placitis* percipitur, occurrit in Litteris Henrici Episcopi Leodiensis pro Monast. S. Huberti apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 518. *Confirmamus Deo & S. Huberto .... legalem donationem præfati allodii, cum familia & omnibus ejus utilitatibus & appenditiis, scilicet terris cultis & incultis, pratis, silvis, aquis, aquarumve decursibus & piscatura; banno, latrone, Foralibus & placitis, absque venatione quam solummodo usibus meis propriis retinui.* Cantatorium MS. ex Abbatia S. Huberti fol. 3. *Cujus omnes justicias, theloneum, bannum, comitatum, latronem, Foralia, vel cujuscumque placiti quæstum vel querelas ex antiquo more potestativo jure obtinuit.* Apertius vero

¶ FORALE JUS dicitur in Charta Ottonis II. Imper. pro Ecclesia Leodiensi an. 983. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 332. *Quicquid videlicet ex coëmtione animalium, vel ex omni genere tam vestium quam ferri & metallorum, vel ex reditu navium, vel ex omnium commercio vectigalium, vel ex Jure Forali, vel districto judiciali possit provenire.*

1. FORALIS, *Ager optimus*, Papias.

¶ 2. FORALIS, Forensis. Gregor. M. lib. 4. Epist. 67. *Sicut studii nostri esse condecet à litigiis Foralibus monachos submovere, ut divinis monasteriis pie ac fortiter invigilent.* Occurrit rursum Epist. 62.

¶ FORALITIUS. Vide *Faralitius*.

¶ FORAMEN, Fenestra. Vita S. Boniti Episcopi Arvern. sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 94. *Inter nemorosa pomaria sistunt infra biquadrum claustra gemina munitione, crebrisque arcuum maceria Foraminibus manent.*

FORAMINARE, Perforare. Utitur Sidonius lib. 1. Epist. 5. lib. 3. Epist. 3.

¶ FORAMINOSUS, Foraminibus pertusus, apud Tertull. de Paticot. cap. 14.

¶ FORAMINULENTUS, Eadem notione, apud Hermol. in 2. Poster. Paraph. cap. 14.

FORANEITAS, dicitur de Canonico, qui *foraneus est*, seu qui non facit residentiam. [Statuta Gos-

vini Episc. Tornacensis an. 1209. tom. 5. Gall. Christ. inter Instr. col. 50. *Statuimus ut quicumque Foraneus erit ab ecclesia portando oneri diei & æstus se subtrahens, et stipendia subsequantur* (f. subsecentur) *ut de toto beneficio quod habet in ecclesia* (non) *amplius quam viginti solidos in anno Foraneitatis suæ se noverit recepturum; quicumque autem de Foraneis stationarius esse voluerit, oportet ut per 40. dies ante nativitatem B. Joannis Baptistæ certum faciat Capitulum quod suam facturus veniet stationem in festo prædicto, ita quod si postmodum veniens toto anno servierit, tamen Foraneus habeatur & Foraneitatis legem subeat.*] Charta Petri Episcopi Meldensis an. 1245. ex Tabulario Ecclesiæ Meldensis fol. 48. *Privilegiis super his dicta Ecclesia concessis... super residentia & Foraneitate præbendarum, & perceptione fructuum earundem taliter duximus ordinandum.* Infra: *Si vero facta prima residentia Canonicus non habitus pro Foraneo post Kalendas Apriles cessaverit, vel decesserit, &c.* Quid vero proprie sit *Foraneitas*, docet vetus Statutum Ecclesiæ Trecensis apud Camusatum pag. 150. *Si absentes Canonici residentiam non fecerint per medietatem unius anni integre, dicti Canonici, qui dictum residentiam non fecerint, tenentur solvere 100. solid. Colerasio Ecclesiæ, totiens, quotiens defecerint in dicta residentia facienda. Et si defecerint per unam diem de dicta residentia facienda, nihilominus debent solvere dictos 100. solidos. Et vocatur ista servitus, seu hujusmodi redhibentia, Foraneitas.* Charta an. 1217. in Tabulario Ecclesiæ Carnutensis n. 228. *Nihil autem habeat de pane & vino pro annualibus de Foraneitatibus, hoc est, de fructibus præbendarum foraneorum Canonicorum, &c.* Vide ibid. Ch. 314. [Tabular. Episcopat. Ambian. an. 1281. fol. 26.] Hemeræum in Augusta Viromand. ann. 1159. 1230. & Jacobum Petitum post Pœnitentiale Theodori pag 442. 444.

¶ 1. FORANEUS. Canonicus qui non facit residentiam. Acta Visitationis S. Petri Lovaniensis an. 1230. apud Martenium to. 1. Collect. Ampliss. col. 1243. *Volumus quod Canonici vestri universi & singuli residentiam faciant, aut si quis Foraneus fuerit tantum tertiam partem præbendæ suæ percipiat.* Occurrit passim. Vide *Foraneitas.*

¶ 2. FORANEUS, in Vocabulario Juris utriusque, *dicitur, qui forum tenet, vel de foro venit.* Galli vocant *Marchand Forain*, eum qui extra patriam propriam merces suas exportat.

¶ 3. FORANEUS, Exterior. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. LXVIII. *Contineat videlicet* (cordula sigilli) *quinque fascias vel vias in longum, quarum tres Foraneæ, scilicet duæ & una media sint coloris crocei, aliæ vero duæ quæ erunt scilicet inter utramque Foraneam & mediam erunt coloris rubei.*

¶ FORANEUS DECANUS, in Concilio Tarracon. an. 1591. Idem qui Gallis *Doien rural*, Qui ruri habitat seu extra urbem Episcopalem.

¶ 1. FORARIA, FORRERIA, Officium *Forerii*, seu Metatoris hospitiorum, in curia Dalphini Vien. Ordinat. an. 1340. de Officiis domus Dalphin. to. 2. Hist. Dalph. p. 392. *Faciat* (Magister hospitii) *cum thesaurariis ipsis, vel altero ipsorum, inventarium de omnibus ac singulis paramentis... & munitionibus quibuscumque capellæ & cameræ nostrarum, ac panatriæ, botelleriæ, coquinæ, fructuariæ, marescalciæ, & Forariæ, quæ nunc consistunt ad præsens.* Ibid. p. 272. *Pro Forrerio LI. unc. XIV. taren. XI. grana* In Onomastico ad calcem tomi 1. Actorum SS. Aprilis *Foraria* dicitur ipsa metatio hospitiorum. Vide *Forerius.*

2. FORARIA, FORERIA. Liber Inquisitionum Alfonsi III. Reg. Castil. apud Cordosum in Hagiologio Lusitano: *Dixit, quod Ferdinandus Canellas comparavit tempore D. Regis Sancii, avi istius Regis villam de Pinhiero, & Forariam de Caballacia, &c.* Ubi Brandaon. lib. 3. Monarch. Lusitan cap. 2. ubi idem refertur, vertit, *que era Foreira a de caballacia.* [Charta XII. circ. sæculi ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rothomag. *Sciant præsentes & futuri, quod ego Robertus de Obsaurvilla... donavi Ecclesiæ S. Mariæ Becci Foreriam quinque dorlorum prati.* Charta an. 1283. ex eodem Archivo. *Charta Roberti de Aubervilla, de Foraria quinque dorlorum prati de Nes.* Charta Laurentii Abbat. Centulensis an. 1180. in Tabulario ejusdem loci: *Campus unius sextarii, & una Foraria quatuor sommatura. Foreres*, in Consuet. Hannon. c. 53. Agri pascendis animalibus destinati; à *Fodrum* ducta origine.]

FORARIUM, FOROARIUM, Idem quod *Foraria* 2. Monasticum Angl. tom. 2. p. 279. *Et de dominico suo, Forarium, quod jacet juxta viam apud Northampton.* P. 1010. *Fordarium* idem videtur: *Apud Hotstrofium unum Fordarium.*

FORAS, Extra, cum accusativo. Decretio Childeberti Regis c. 4. *Et si Foras Ecclesiam capti fuerint, &c.* Capitulare ano. 779. cap. 19. *Foras marcham nemo mancipium vendat.* Adde cap. 20. Occurrit passim.

FORAS-MIXTOS. Capitulum 1. ad Legem Salicam c. 12. & Lex Longob. lib. 2. tit. 35. §. 6. *Ut nec colonus, nec fiscalinus possit alicubi Foras-mixtos traditiones facere.* Ubi glossa interlinearis, *Foras-mixtos, i. extra conservos.* Cavetur igitur hoc Statuto, ne quis colonus aut fiscalinus donationem vel venditionem alteri faciat, quam conservo, vel potius propinquo. Gloss. antiquæ MSS. *Propinqui, qui à femina veniunt, consanguinei dicuntur. Propinquus mixto sanguine, post affinitate jungitur.* Vide Notas Steph. Baluzii ad Capitul. to. 2. p. 1061. 1184. ubi variantes lectiones descripsit.

☞ Aliam Lectionem exhibet Codex Guelferbytanus, quam ceteris meliorem genuinamque esse existimat doctissimus Eccardus: *Ut nec colonus, nec fiscalinus possit alicubi Forasmitis traditiones facere.* Hæc pro suo more docte explanat vir eruditus, atque hanc vocem compositam censet à Germanica particula *For*, pro, & verbo *Smiten*, vel, ut olim pronuntiabant, *Mitan*, jacere, projicere; unde *Forasmitus* idem est atque *werpitio* vel *gurpitio*. Solemne quippe erat Antiquis, cum rei alicujus possessione sese exuebant, in signum traditionis symbolum aliquod projicere. Hac ergo lege, si Eccardo fides, cautum erat ne fiscalini vel coloni aliquam traditionem facerent, ut pote qui nihil proprii possiderent. Verum errat Eccardus: supra enim observavimus fiscalinos alios nude servos fuisse, alios jure liberorum potitos, atque adeo ipsis licitum fuisse mancipia & proprias terras alienare, modo tamen conservis fiscalinis. Hinc restituendum *Foras mitium* existimo; ita ut ea lege fiscalinis prohibeator extra dominium illius cujus erant tenentes traditionem facere. Vocem *Mitium* ea notione accipiendam esse suo loco probabimus.

¶ FORASFACTUM. Vide in *Fori-facere.*

FORASMURANEUS, Foras, seu extra muros, cui opponitur *Intramuraneus*, intra muros, de qua voce infra Gregorius Turon. lib. 5. cap. 11. *Gavisus autem nimiùm Pontifex, nocte sancta Pentecostes vigiliis celebratis, ob baptismum Forasmuraneorum egressus est.*

¶ FORASTA, Silva, Gallice *Forêt.* Vide *Foresta.*

¶ FORASTERIUS, Externus, extraneus, Ital. *Forestiere.* Statuta Massil. lib. 2. c. 30. *Ordinamus perpetuo firmiter observandum quod si aliquis extraneus seu Forasterius, &c.* Acta SS. Junii to. 4. de sanguine S. Joannis Baptistæ: *Hæc a religiosis & & à fidelibus, tam à Forasteriis quam de Modoetia viris qui aderant, quando suprascripta referebat, relatione audivi.* Occurrit præterea in Chronic. Modoet. apud Murator. to. 12. col. 1136.

FORASTICUS, Extraneus, Papiæ, *Exterior. Pugna Forastica,* in Epist. 3. S. Bonifacii Archiepisc. Moguntini. *Presbyter Forasticus*, de quo suo loco. *Forastici homines: servi vel ancillæ Forasticæ*, in Polyptycho S. Remigii Remensis. Alibi: *Servi 12. & ancillæ 13. Forenses scilicet, sive accolæ, debentes lib. 2. sol. 4. viri mansa tenentes, & accolæ, & Forenses sunt 228. debentes unno tertio pro pasto tot porculos.* Ibidem: *De terra Forastica culinra 4. campi 2. recipientes semine spelte mod. 320.*

¶ FORASTOLLUM, FORASTOLUM, Pulpitum plicabile, quasi à *Foras* & *Tollo.* Vetus Cerimoniale MS. B. M. Deauratæ: *Et dum est in Ecclesia ipse tendit ad locum, ubi consuetum est dicere Evangelium cotidie in Missis: & ibi inveniet Forastolum preparatum à gentibus sacriste cum panno crusiato in festis magnis appem.* Et infra: *Interim dum ista fiunt cantatur in Forastollo ad ordinationem Cantoris, &c.* Rursum infra: *Ibi debent reperire Forastollum preparatum à gentibus sacriste.* Vide *Forestolium.*

FORASTUM Vide *Foresta.*

¶ FORATAGIUM. Vide *Foragium* 1.

¶ FORATANUS, Extraneus, Gall. *Forain, Etranger.* Ordinatio Consilii civitatis Arelat. an. 1268. *Super facto bestiarum Foratanorum & extraneorum & gardianorum per D. Raimundum de Organo, &c.*

FORATHE, vox Saxonica, composita ex ꝼoꞃ pro, & aðe, juramentum. Constitutiones Canuti Regis de foresta cap. 1. 2. *Liberalis autem homo, id est, pagen, modo crimen suum non sit intra majora, habeat fidelem hominem, qui possit pro eo jurare juramentum, i. Forathe.* Vetus Gloss. Saxon. *Foread*, perjuratio. *Forade* scribitur, in Legib. Henrici I. Reg. Angl. cap. ult.

FORATICUM, FORATICUS, Vectigal, idem quod *Foragium.* Charta Dagoberti Regis Fr. apud Doubletum p. 656. *Temonaticos, cespitaticos, pulveraticos, Foraticos, mestaticos, &c.* Formulæ veteres c. 45. apud Bignon. *Nec nullas venditas, nec rodaticus, nec Foraticus, nec pontaticus, &c.* Alia Caroli Reg. ex Tabul. Molismensi: *Et in Vetuero mansum dimidium, & Foraticum de camba una.* Alia Berengarii Episc. Virdunensis apud Hugonem Abbatem Flaviniac. an. 951. *Et decimam Foratici nostræ civitatis de vino.* Adde Aimoinum lib. 5. c. 10.

FORATORES. Vide *Fodrum.*

¶ FORATURA, FORRATURA, Pellitium, Gall. *Fourrure.* Charta Eduardi III. Regis Angliæ ann. 1337. apud Rymer. to. 4. p. 822. *Vasa aurea, sive argentea, coclearia, vestes, anulos, jocalia, utensilia, pannos, Foraturas, &c.* Acta S. Yvonis to. 4. Maii p. 578. *Quædam navis in qua erant Foraturæ multæ de variis, periclitata fuit & sub aqua fere per tres dies stetit. Mercatores autem ipsam devoverunt D. Yvoni, quæ elevata fuit, & quod miraculum magnum videtur, Foraturæ illæ in nullo modo madefactæ nec deterioratæ fuerunt.* Conc. Terrac. IV. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 323. *Nec canonici, vel alii clerici de Capitulo Cathedralis Ecclesiæ portent in capuciis capparum de choro, quæ nigra esse solent, Ferraturam, nisi de variis grisiis, vel pellibus nigris.* Vide *Fodratura.*

FORATUS. Vide *Furratus.*

¶ FORBA, Φονία ἐγκύμονος βοὸς, *Mactatio gravidæ bovis.* Gloss. Lat. Gr. Sangerman. Est pro *Forda*, quo usi sunt Columella & Ovidius pro Bove prægnante; unde Varroni *Fordicidia*, Dies quibus boves prægnantes immolabantur.

¶ FORBANDITORIA NOTITIA, Instrumentum quo quis rem aliquam dimittit, atque ab ea foras esse sese declarat. Notitia donationis factæ monaster. S. Antonini in Rutheois à Pipino Rege ann. 767. tom. 1. Hist. novæ Occitan. inter Instr. col. 23. *Notitia traditoria atque Forbanditoria peracta à domino Pipino Rege serenissimo Francorum & Aquitanorum, in præsentia atque manu Fedanis Abbatis Ecclesiæ sancti Antonini.*

FORBANNIRE, &c. Vide *Forisbannire.*

FORBATOR, Armorum politor, samiarius, Gallice *Fourbisseur.* Leges Aluredi Regis c. 23. apud Bromptonum: *Si quis Forbator alicujus arma susceperit ad purgandum, &c.* [Oriri videtur à veteri Franco *Furben*, Mundare, polire.] Vide Oct. Ferrarium in *Forbire.*

FORBATUDUS, dicitur ille, qui ab eo occiditur, quem per vim aggressus erat. Formulæ vett. cap. 29. apud Bignonium: *Hic juro.... quod homo aliquis nomine ille, ita factus, cum armis suis super me venit, & colpus super me misit, & sic mihi Dominus directum dedit, & tales colpus ei dedi, pro quibus ipse mortuus est, & quod feci, super me fecit, & ego hodie ipsum facio infra damnum* (Edit. Lindenbrog. habet *fold auno*) *& Forbatudum infra noctes 42. sicut lex est & nostra consuetudo, apud tres alcarius, & 12. conlaudantes juraverunt, & linguas eorum legibus direxerunt.* Quibus quidem verbis reus cædis pollicetur, se juraturum duodecima manu, ac probaturum, eum, qui primus sibi manus intulit, jure cæsum, ut qui *foris battidesit*, seu perperam & contra jus primus percusserit. [à Germanico *For*, Ante, prius, & *Battudus*, Percussor, à *Battere*, Cædere, percutere.] *Forbatudum* enim *facere*, est probare eum haud jure manus injecisse in alium. Formula alia: *Et sic est veritas absque ulla fraude vel conludio, & in sua culpa secundum Legem Forbatudum fecit.* In Lege Ripuar. titul. 77. est *de homine Forbatudo*, ubi aggressor interfectus, dicitur *de vita Forfactus: Et tunc ante judicem in arabo conjuret, quod eum de vita Forfactum interfecisset.* Decretio Childeberti Regis c. 4. de raptore: *Qui autem edictum nostrum ausus fuerit irrumpere: judex loci illius solatio collecto ipsum raptorem occidat, & jaceat Forbatudus.* Aliter de vocis *Forbatudus* origine censet Somnerus, aitque, vocem conflatam ex voce Saxonica ꝼoꞃ, quæ vim negandi habet, & baꞇuꞇuꞃ, quæ etymon habet ex baeꞇe vel boeꞇe, idemque sonat, quod boꞇe, emenda, mulcta, ita ut *Forbatudus* is sit, cujus mors nullam emendationem aut compositionem admittit.

¶ FORBENGE. Vide *Forfang.*

¶ FORBORA, vox Langobardica, Filius unicus. Leges Rotharis apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 26. col. 2. *Si quis dereliquerit filium unum, quod Forboram, & filios naturales unum aut plures, filius legitimus tollat duas portiones de patris substantia, naturales vero tertiam.* Cod. Esten. habet, *Filium legitimum unum.* Idem habet Cod. Cathedralis Mutin. qui addit, *Quod est Furbornet.*

¶ 1. FORCA, *quam nunc Falsicum appellamus, nunc Cultor dicitur, alias Securis, qua Pontifices in sacris utuntur.* Papias. Charta an. 1368. in Tabulario S. Victoris

Victoris Massil. *Molendinum cum una Forca de ferro ferrata, &c.*

¶ 2. FORCA, Furca, patibulum. Gall. *Fourches.* Testament. Adelaidis Vicecomitissæ Narbon. an. 989. in Anecd. Marten. to. 2. col. 103. *Campum quem empsi in Arrucione ad ipsas Forcas.* Charta an. 1359. in Chartophylacio regio Regest. 90. n. 486. *Licentia Anthonio dos Ongles data, ut possit habere judices & levare Forcas pro justitia sua gubernanda.* Vide *Furca.*

¶ 3. FORCA, Vis, Gall. *Force.* Vide in *Fortia* 2.

¶ FORCAGIUM, FORCIAGIUM, *Forcagium, Fortiagium, Fortigium,* Voces, si bene conjecto, ejusdem notionis, quæ exactionem significant, forte sic dictam, quod dominis ad arcium, quas *Fortias* vocabant, constructionem munitionemque exsolveretur. Charta Andreæ de Vitreio apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 212. *Dedi Majori-Monasterio... decimas omnium meorum redditnum ... præter talliam meam & Forcagium.* Tabularium Ecclesiæ Macloviensis: *Oliverius de Dinanno quitavi Burgensibus S. Maclovii consuetudinem & Forcagium lignorum merrinsmentorum, quod ego capere faciebam in villa mea de Plancoit.* Histor. Abbatiæ S. Albini Ord. Cisterc. MS. per Guillelmum *Gauthier* cap. 6. *Gervasia domina Dinanni exemit Guillelmum filium Radulphi ... ab omni exactione & tallia, consilumus, bocellagio, Forciagio.* Litteræ Johannis Regis Franc. an. 1354 apud Marten. tom. 2. Collect. Ampliss. col. 1470. *Retentis insuper in præmissis donatis nobis & successoribus nostris Franciæ Regibus recognitione & homagio, ac superioritate & resorto, & quod in villis, castris & locis prædictis, & aliis quibuscumque dicti Comitatus, Forcagia & alia quæcumque subsidia indicere poterimus.* Testamentum Gausfridi *Tournemine* ann. 1264. ex Archivo S. Albini de Nemore: *Item volo, quod illa Fortiagia & auxilia, quæ levavi & posui in parochia de Pladelia.... penitus dimittantur.* Litteræ Innocentii IV. PP. pro Monasteriu Calensi io Tabulario ejusdem loci: *Ut de iis quæ aliquotiens emere pro vestris utilitatibus vos contigerit, nulla pedagia, winagia, rotatica, traversa, roagia, pesagia, minagia & Fortigia, quæ pro his à sæcularibus exiguntur, solvere teneamini, auctoritate vobis præsentium indulgemus.* Vide *Foriscapium.*

¶ FORCAIADELLA. Vide *Fortia* 3.

¶ FORCAPIUM. Vide *Forisçapium.*

¶ FORCARE, Vim inferre. Gall. *Forcer.* MS. Cod. Consuetud. Tolos. fol. 29. *Infra illos terminos ab ipsis dominus suis, vel dominabus, vel aliis pro eis, & illis tales homines, vel feminæ & res, animalia eorum nullatenus rapiuntur nec Forcentur.* Ibid. sæpius occurrit. Vide *Forciare* in *Fortia* 2.

¶ FORCARIA, pro *Focaria*, Concubina. Statuta Ecclesiæ Andegav. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 524. *Et impudicitias quoque suas palam exercere non verentur, & plures tam Ecclesiastici quam sæculares, singuli singulas in (sic) suas Forcarias in domibus propriis & aliis publicis & honestis locis incameratas tenere & habere non pertimescunt.*

FORCELLETUM. Vide *Fortia* 3.

¶ FORCEPS, *Fabrica corrupta Forsices dicuntur.* Gl. Isid. quæ sic emendandæ sunt ex Glossis MS. Regii: *Forceps, Fabri, quæ corrupte Forsices dicuntur.* Isid. Orig. 20. 13. *Forsices secundum etymologiam, si à filo dicantur F ponitur, ut Forsices quæ sunt sartorum: si a pilo per P ut Forpiceps, quæ sunt tonsorum: si ab accipiendo per C. ut Forcipes, eo quod formum capiant, quæ sunt fabrorum. Formum enim dixerunt antiqui calidum.* Festus habet: *Forcipes dicuntur, quod his forma, hoc est, calida capiuntur.* Hæc ad emendationem Glossarum Isid. cum *Forceps* Latinum sit.

FORCIPES, quorum gemino dente componitur ignis in lychnis, inter vasa ac ministeria sacra reponuntur à Durandu lib. 1. Ration. c. 3. n. 29. [*Forcipes* etiam adhibitos reverentiæ causa ad tangendam sacram Eucharistiam, auctor est Macer in Hierolexic. Hinc idem esse quod Græci λαβίδα vocant, Latini *Cochlear* existimat. Vide Gl. med. Græc. in voce Λαβίς, & Lat in *Cochlear.* In Synodo Limensi an. 1586. *Forceps* dicitur Ferrum ad coquendum panem Eucharisticum.] Vide *Forfex.*

☞ *Forcipes* adhibiti in carnificinis Martyrum, qui triplicis speciei distinguuntur. Consule Baron. in Notis ad Martyrol. 26. Junii.

FORCEPS Oris, pro *Rostro* avis, quod forcipis figuram referat, apud Radulfum in Miraculis S. Richardi Cicestr. Episc. num. 13. Vita S. Guthlaci Anachoretæ n. 11. *In quo matutina volucres avido Forcipe pipant.* [Adde num. 23. & 25.]

¶ FORCERIUM, Feretrum, Gall. *Biere, Cercueil.* Litteræ Clementis PP. pro Monasterio S. Johannis Angeriac. ex Chartario ejusd. loci: *Fratres Minores Forceria sive arcas parochianorum Ecclesiæ dicti Monasterii apud fratres ipsos eligentium sepulturam, quæ cum corporibus non contigerit subterrari, infirmario dicti Monasterii libere reddant.*

¶ FORCHA, Furca, Gall. *Fourche*, io Chartulario Compendiensi.

¶ FORCHEAPUM. Vide *Forisçapium.*

¶ FORCHIA, Idem, si bene conjecto, quod jus mansionis, cum scilicet domini vel eorum missi aliquo divertebant *ad justitias faciendas.* Charta an. 1066. *Habeat medietatem leddarum quæ veniunt in civitate sive per terram, sive per aquam, medietatem cordu & piscationem Acaris, justitias, & balhsas; & Forchias, & gistos, & albergas, & acaptes, &c.* Vide *Furcia* & *Mansio.*

¶ FORCIA. Vide *Fortia.*

¶ FORCIAGIUM. Vide *Forcagium.*

¶ FORCIARE. Vide *Fortia* 2.

¶ FORCIPIUM, Radius brachii. Acta SS. Junii to. 3. p. 396. de S. Aleoa: *Atque uno spondilo seu Forcipio consimili brachii.*

FORCONSILIARE. Vide *Forisconsiliare.*

FORDA. Ordinatio Marisci Ramesiensis pag. 69. *Non liceat alicui de cætero facere damnas, aut Fordus, aut alia impedimenta in aliquibus landeis, watergangus, fossatis sive aquagiis communibus in marisco prædicto, &c.* Monasticum Anglic. to. 1. pag. 657. *Et tendit usque ad magnam aquam de Ayr, & Fordules ejusdem prati, quæ percutiant ex una parte super pratum hospitalis, &c.* Saxon. ꝼoꞃð est amnis, vadum, trajectus. [Hinc Beda lib. 4. Hist. cap. 28. *Juxta fluvium Alnu, in loco qui dicitur Adtwi-fordu, quod significat ad duplex vadum.* Inde etiam *Francfurtum* nomen habet, quia vadum est, quo Francorum transitus fuit in Sueviam ad Coloniam Francorum, quæ Franconia exinde dicta est, ut observat Schilter. in Gloss. Teuton.]

FORDANNO. Formula Lindenbrog. 160. *Et quod feci, super me feci, & ego hodie ipsum facio Ford anno, & forbatudo infra noctes 42. sicut lex & consuetudo est.* Editio Bignonii pag. 245. habet hoc loco: *Et quod feci, super me feci, & ego hodie ipsum facio infra damnum & forbatudum infra noctes 42. &c.* Vide, quæ de hac voce commentatur Somnerus in Glossario Saxonic. verbo *Fordeen*, & *Orgilde*, ubi

ait Saxonibus ꝼoꞃboen, esse *interimere*.

FORDARIUM. Vide *Forarium*.

FORDRO. Lex Ripuar. tit. 33. § 4. *Quod si ist ipsa hora, quando res intertiatur, responderit, quod Fordronem suum nesciat, &c.* i. auctorem rei venditæ, vel intertiatæ, [qui etiam tamquam suum postulat & reperit. Belgis *Forderen*, auctore Junio in Notis ad Willeramum p. 88. est aliquem voce ciere ac jugi clamore, ut se sistat, urgere. *Forderu* & *Fudern* eadem notione usurpant Germani.]

FORE, pro *Esse*. Gregorius Turon. in Vita S. Maurilii Episc. Andeg. MS. c. 2. *Audiens autem ... in villa quadam .... fanum Fore antiquissimum diversis idolorum culturis dedicatum, &c.* Adde c. 18. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 16.

En qui confirmat Christum Fore cunctipotentem.

Ditmarus l. 2. *In medium prosiluit, & Cuonem per omnia meritum Fore coram omnibus dixit.* Occurrit passim. Vide Felicem Osium in Notis ad Ottonem Morenam pag. 34.

FORE-CENSITI PRESBYTERI. Capitulare Pipini Regis Italiæ, editum à Steph. Baluzio cap. 36. *Ipsi* (Monachi) *in verbo tantum & veritate promittant, de quibus specialiter Abbas adducunt Domino nostro, deinde advocatis & Vicariis, Centenariis, sive Forecensiti Presbyteri, atque cuncta generalitas populi, &c.* Iidem forte qui *Forastici*. Vide *Presbyter Forasticus* in *Presbyter*.

FOREFACERE, FOREFACTUM, &c. Vide *Forisfacere*.

¶ FOREFENG. Vide *Forfang*.

¶ FOREGIUM, Idem quod supra *Foragium*, Jus Domino debitum pro impositione pretii vini distrahendi. Charta anni 1238. in Histor. Mediani Monast. p. 316. *De Foregiis vero jam dictæ villæ, quæ ita vulgo dicuntur, & de gallinis & de denariis & de panibus utraque pars medietatem sibi ex integro retinebit.*

¶ FORELLUS, Vagina, Gallice *Fourreau*, ut reor. Chartularium V. S. Vedasti p. 268. *Domus Seyberti Scabini feodus est: debet hominium, justitiam & ad cambucam Abbatis Forellum.*

¶ FORENCISUS, f. pro *Forinsecus*, Exterus. *Cum magna multitudine navigii in Forencisis insulis Scotiæ applicuit*, apud Rymerum to. 1. pag. 772. Vide *Forinseci*.

FORENSES, Extranei, in Hist. Cortusior l. 1. c. 11. & alibi *Foresi*, Bocaccio.

FORENSES HOMINES, qui vulgo *Albani*, seu *Aubains*, Alienigenæ, in veteri Notitia apud Loiselium in Hist. Bellovatensi pag. 248. Vide *Presbyter Forensis*.

¶ FORENSIS, ut *Feria*, Hebdomadis dies. Diarium belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 131. *Anno Domini 1415. currente Forensi 4°. ante Dominicam Palmarum, quæ erat dies 20. mensis Martii, &c.* Occurrit iterum pag. 127. & 131.

¶ FORENSIS BURGUS, Gall. *Fauxbourg*, quia foras seu extra civitatem. Chronic. MS. S. Medardi Suession. inter Valesiana, ad ann. 1240. *Ipsi vero appropinquantes civitati Carcasonæ à Burgensibus & illis qui manebant in Burgo Forensi, intus noctu per traditionem sunt intromissi: civitatem vero & illos qui intus erant & custodes Regis in crastino obsederunt .... Ipsi vero Albigenses ab obsidione recedentes totum Forensem Burgum inclitum Carcasonæ igne combusserunt.*

¶ FORENSITUS, quasi *Foras situs*, Proscriptus, *bannitus*. Sententia D. Dalphini contra Franciscum de Bardoocschia lata an. 1334. Hist. Dalph. to. 2. p. 258. col. 2. *Et si aliqui Forensiti, unus, duo vel plures ipsum Franciscum ceperint mortuum vel vivum & Curiæ nostræ reddiderint, ipsis parcimus & bona sua reddimus eisdem ex nunc; & si banniti vel alias in contumacia vel rudiguatione nostra fuerint, capientes seu capi facientes eumdem Franciscum, bannum & commissionem & nostram gratiam ex nunc, prout ex tunc, remittimus & restituimus eisdem bona ipsorum, &c.* Vide *Forestare*, 1. & *Forissiti*.

FORERA, vox Agrimensorum, apud quos in agrorum distinctionibus pars ea dicitur, quæ latus suum alterius fini, fronti seu capiti opponit. In campis arabilibus sulcos habet transversos, sulcis terræ seu quarentenæ impingentis, hoc est, ut vocant, *abuttantis*, *terra transversalis*, &c. Spelman. [Charta an. 47. Edwardi III. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Uno capite abuttante super Foreram Rogeri Atecastel.* Charta an. 1258. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 88. *Quatuor selliones super Osolvistonesty; & duas Foreras super le Grob, &c.*]

¶ FORRERIA, Eadem notione Charta an. 1348. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. p. 469. *Fuit seisitus in manerio domini de una Forreria & iii ... terra super Alchestre.*

¶ FORERIUS. Vide in *Fodrum*.

¶ FORES, pro *Forr*, leges, consuetudines. *Secundum Fores & consuetudines*, apud Rymerum to. 3. pag. 224. col. 2. sed alibi, *Secundum Foros & consuetudines*. Vide *Forus* 2.

¶ FORES REGIS, Curia. Charta Udalrici Episc. August. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 477. *Huic Irminbardo in exterioribus rebus prudenter conversanti, & dignis meritis suis bonam famam in contiguis partibus & in Regis Foribus promerenti, placuit ut aliquod remedium suæ animæ præpararet.*

¶ FORESCHETA. Vide *Forschet*.

FORESCUM. Fori Morlanenses cap. 12. *Item statuo, quod aliquis istius villæ non capiatur pro aliquo Foresco, si fidejussores dare poterit.* Ubi videtur legendum *Forisfacto*.

¶ FORESICUM, pro *Forisfactum*. Litteræ Episcopi Butuntini ad Massilienses 13. Octob. Indict. 3. *Si quæ sunt dampna illata per gentes Regis Aragonum aut Foresica ... procuratem quod fieret esmenda.*

FORESNI. Titulus 2. Legis Frisior. *Foresni* inscribitur, seu *Forresni*, ut habet Editio Heroldi: ubi agitur de iis, qui alios *exponunt ad occidendum*, i. elocant, vel adsciscunt, ex quo Sikama legendum censet *Forredmisse*, id est, de proditione.

FORESTA, FORESTE, FORESTUS, &c. Saltus, silva, nemus: Cambro-Britannis, qui, ut aiunt, priscam linguam Gallicam & Britannicam retinent, *Fforest*, [Germanis *Forst*.] Lindwodo, *Foresta* est, *ubi sunt feræ non inclusæ; Parcus, locus, ubi sunt feræ inclusæ.* Ockamus cap. *Quid Regis Foresta est? Foresta est tuta ferarum mansio, non quarumlibet, sed silvestrium, non quibuslibet in locis, sed certis, & idoneis, unde Foresta, E mutata in O, quasi Feresta, hoc est, ferarum statio.* Eadem habet liber Niger Scacarii Anglici, cujus auctor creditur Gervasius Tilleberiensis, apud Spelmannum. Alii, quod *foris stent*, forestas dictas putant. [Vide Menagium in Dictionario Etymol. Gallic.]

FORESTIS. Vita S. Gudilæ Virg. n. 39. *Per circumadjacentem Forestem exturbabat rapidas feras à sedibus suis.* Occurrit præterea hæc vox apud Laurentium Leodiensem in Episcopis Virdun. p. 323. in Charta Childerici Regis apud Bolland. 1. Febr. pag. 235. [In Charta Bertradæ ann. 722. inter Probat. Hist. Lotharing. to. 1. col. 269. in Præcepto Lotharii Regis an. 861. apud Marten. to. 1.

Ampliss. Collect. col. 178.] in Charta Caroli Simplicis apud Miræum in Diplomat. Belg. l. 2. cap. 17. [in Charta an. 1040. apud Mabill. tom. 4. Annal. pag. 733.] & alibi passim.

¶ Forastium. Charta Conradi II. Imp. pro Ecclesia Cathedrali Camerac. an. 1146. apud Miræum to. 1. Diplom. Belgic. pag. 181. *Forastium etiam tendens in longitudine a Sanasionis monte usque ad illum locum, ubi duæ Holpræ cadunt in Sambram.*

Forastum, & Forestum, apud Baldricum in Chr. Cameracensi lib. 1. cap. 108. Ditmarum lib. 3. pag. 27. in Charta Caroli M. [in Præcepto Ottonis I. imper. an. 945. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 285. in Tabular. S. Mauritii *de Carnoet*, & Kemperlegiensi, Miræum tom. 2. Diplom. Belg. pag. 1128.] apud Crantzium in Metrop. lib. 1. c. 2. in Privilegiis Ecclesiæ Hamburg. pag. 186. &c.

Foresta, [in Edicto Philippi Pulcri an. 1302. apud D. *de Lauriere* to. 2. Ordinat. Reg. p. 455.] apud Perardum in Burgundicis pag. 28.

Forestus, in Capitulari de Villis cap. 11. [in Charta an. 1300. apud Ludewig. to. 6. p. 40.] apud Ditmarum lib. ult. pag. 110. &c.

Forasta, in Chartis Alemannicis Goldasti c. 31.

¶ Foresiia. Charta Adæ Dominæ de Firmitate Anselli pro Monast. Rodoliensi (*Reuil*) ex Archivo ejusdem: *Et quicquid præfati Monachi pari modo in eisdem locis poterunt juste & legaliter acquirere, sine extirpatione Foresstarum.*

Foreste Dominicum, Silva Regia, in Lege Longob lib. 1. tit. 21. §. 7. & apud Eginhardum Epist. 7. & in Charta Ludovici Pii Imperatoris apud Ughellum to. 5. pag. 618. *Forestes*, in eadem Lege Longob. lib 3. tit. 35. [in Charta Caroli M. an. 20. regni ejus.] *Silvæ ad Regem pertinentes*, in Vita S. Richarii, silvæ scilicet majores, quas Principes sibi reservabant, quo in iis, certis anni tempestatibus, venationi indulgerent, quæ aliis prorsus in iis erat interdicta: adeo ut Guntrannus Rex Chundonem Cubicularium Regium, qui bubalum venando in Vosago occiderat, morte mulctarit, ut refert Gregorius Turon. lib. 10. cap. 10. Sed & ipsis Regum filiis in iis venari fas non erat, quod exerte habetur in Capitulis Caroli C. tit. 43. cap. 32. cujus locum hic afferam, quod aliquot forestarum dominicarum nomina & situs prodat: *In quibus ex nostris palatiis filius noster, si necessitas non fuerit, morari, vel in quibus Forestibus venationem exercere non debeat. Carisiacus penitus cum Forestibus excipitur. Silvacus cum toto Laudunensi similiter. Compendium cum Causia similiter. Salmotiacus similiter. In Odreia villa porcos non accipiat: & non ibi caciet, nisi in transeundo. In Attiniaco parum caciet. In Verno porcos accipiat tantum. Arduenna penitus excipitur, nisi in transeundo, & villa ad servitium nostrum similiter. In Liguzio porcos & feramina accipiat. Aristallum cum Foreste penitus excipitur. In Lens, & Wara, & Astonido, & feramina & porcos capere potest. In Rugitusit, in Scadobolt, & in Launif, tantummodo in transitu, & sicut minus potest. In Crisiaco similiter. In Lisgo porcos tantum accipiat. Ut Adelelmus de Forestibus diligenter sciat, quot porci & feramina in unaquaque à filio nostro caciata fuerint.* Adde Capitulare 1. Caroli Mag. an. 802. cap. 39. Atque ut aliquid de forestis istis Regiis ibi recensitis adnotem,

Carisiacum, locum hodie *Kiersi sur Oyse* nominari in pago Suessionensi, multis probaturus est propediem vir doctissimus Jo. Mabillonius, ubi

celeberrimum extitit regium palatium: & ab eo haud procul *Foreste*, seu silva, in qua *Ludovicum Pium ex more autumnalem venationem complevisse* an. 820. refert Eginhardus in Annalib.

Silvacum, in Laudunensi pago, locum hodie *Selve* dictum, haud procul Fara oppido, ubi est Vedogiensis silva, statuit idem Mabillonius.

Venationis Regum in *Causia* silva, quæ & *Cotia* Scriptoribus passim, ad Compendium, meminerunt Gregorius Turon. lib. 4. cap. 21. Fortunatus in Vita S Medardi, Gesta Regum Francor. cap. 29. &c. Hodie *Forest de Compiegne* appellatur.

Quæ *Odreia* villa hic appellatur, *Audriaca* dicitur in Annalibus Francorum Bertinianis annis 865. 867. 871. 873. 878. & apud Eginhardum Epist. 52. *Odriacum* & *Hodricium*, in Chartis Dagoberti & Caroli M. apud Doubletum pag. 676. 721. statuiturque inter Ambianos & Atrebates, quam quidem eamdem esse cum *Ariaco*, vulgo *Aire*, multis probavit Malbrancus lib. 5. de Morin. cap. 4 9. 11. 13. 14. 15. 16. lib. 7. c. 58. cui adjacet ingens silva, quam *Vastlan*, seu vastum saltum vocant.

De *Attiniaco* & *Verno* Palatiis, quibus adjunctæ fuere silvæ regiæ, quædam adnotamus, ubi de Palatiis regiis. *Broili ad Attiniacum Palatium* meminit Capitulare triplex Caroli Mag. ann. 808. cap. 10.

Venationis regiæ in *Ardenna*, seu *Arduenna* silva crebra mentio est in Annalibus Francorum ann. 802. 804 813. 819. 822. 823.

Aristalli, seu *Heristalli* Palatii mentio pariter non semel occurrit in iisdem Annalibus.

Lens etiamnum habetur oppidulum in Atrebatibus.

Astenidum videtur esse *Satanacum* in Lotharingia, quod *Astenai* olim, nunc *Stenai* dicitur.

Crisciacus etiamnum nomen retinet in Comitatu Pontivi, hodie *Cresci*, cui adjacet ingens ejusdem nominis *Foreste*. *Criscecus villa in Pontio*, apud Fredegarium cap. 96. *Crisciagus* in Gestis Regum Franc. cap. 45. *Crisciacensis silva* in Vita S. Richarii.

Aquisgranensis forestis meminit Charta Caroli M. pro Ecclesia Osnabrugensi an. 840.

Vosagi celeberrimæ silvæ, in qua regiæ venationes fiebant, mentio est etiam passim apud Scriptores, Gregorium Turon. lib. 10. c. 10. Fortunatum lib. 7. Poëm. 4. in Annalib. Franc. an. 805. 806. 817. 821. 825. &c.

Fiebant autem istæ venationes à Principibus nostris cum tota Palatii comitiva. Hinc *Venationes publicæ* vocantur forestæ ipsæ Regiæ in Chronico Montis-Sereni: *Erat circa locum ipsum Venatio publica Imperatoris.* Sub autumnum ut plurimum fiebant: unde *Venationes autumnales* dicuntur Eginhardo ann. 820. 822. 826. *Venationes ex more, more solito*, solennes, ut loquitur idem Eginhardus an. 817. 819. 820. *Juxta morem Francorum*, ut auctor Vitæ Ludovici Pii ann. 817. Idem an. 822. *Quibus dispositis juxta morem Francorum Regum autumnale tempus venationibus insumpsit.*

Ut olim veteribus Gallis, quod testatur Arrianus lib. de Venatione cap. 34. ita fuit venatio Francis omnibus familiare exercitium. Quippe cum venatio artis bellicæ pars ac imago semper habita sit, &, ut ait Aristides Orat. in Minervam, τῆς πολεμικῆς μόριον τέχνης, μᾶλλον δὲ εἰκών. Seu, ut Philo Judæus in Vita Mosis: Ἡ μὲν γὰρ τῶν ἀγρίων

θήρα στρατηγικὸν καὶ ἐχθρῶν ἐστὶ γύμνασμα : His artibus futuri Duces olim imbuebantur, inquit Plinius in Paneg. Philippus *Mouskes* in Carolo M.

Et unles gent en tout le mont
Si volontiers kacier ne vont,
Ne en riviere com François,
Et orent ses tousjours ançois.

Id pariter de Francis omnibus, & Francorum Principibus testantur Scriptores alii. Aimoinus l. 1. Hist. c. 21. in Clodoveo: *Ut moris est Francorum venatui insistere.* Et lib. 2. c. 37. *Indeque venationis gratia exercendæ, cujus studiosos fore Francos supra meminimus, Cociam silvam ingressus, &c.* Gesta Dagoberti Regis cap. 2. de ipso Dagoberto: *Cum adolescentiæ ætatem, ut Gentis Francorum moris est, venationibus exerceret, &c.* De eodem cap. 23. *Exercitiis virium (f. virium) & venationibus assidue utens, in omni agilitate corporea strenuus atque incomparabilis erat.* Angradus Monachus in Vita S. Ansberti, de Theodorico Rege: *Venatibus, ut sibi gentilitium erat, indulgens.* Idem de Chlotario prodit Fredegarius Scholast. cap. 42. Eginhardus de Carolo M. *Assidue exercebatur in equitando ac venando, quod illi gentilitium erat: quia vix ulla in terris natio invenitur, quæ in hac arte Francis possit æquari.* Poëta Saxonicus lib. 5.

Hic se venatu, nec non equitando frequenter,
Fecerat ignarum desidiæ penitus.

Alcuinus, sive quis alius auctor Poëmatis de Carolo M. editi à Canisio:

... Etenim nemora inter opaca
Hic pater assidue Carolus venerabilis heroe
Exercere solet gratos per gramina ludos,
Atque agitare feras canibus, tremulisque sagittis
Sternere cornigeram, nigraque sub arbore turbam.

Sed & *filios, quam primum ætas patiebatur, more Francorum equitare, armis, ac venationibus exerceri fecit,* ut est apud eumdem Eginhardum. Ludovicum Pium venatoriis etiam exercitiis vacasse testantur Theganus c. 19. & auctor Vitæ illius an. 817.

Ut vero omissis priscis Regibus ad recentiores transeamus, Ludovicum XI. venationi operam impensius dedisse tradit Monstrelletus 3. vol. pag. 97. Id ipsum scribit Thuanus de Carolo IX. cujus de Venatione liber in omnium manibus versatur. De Ludovico XIII. norunt, qui etiamnum sunt superstites.

Fateor tamen Regibus nostris non peculiare fuisse venationis studium, quod ab antiquis etiam Principibus cultum, exemplis aliquot probavit Meursius in Notis ad Lycophronem.

Præ cæteris autem Reges Angliæ Normannicos venationis perinde studiosos extitisse, ex Scriptoribus constat, *qui in tantam erupere insaniam,* (verbis utor Joannis Sarisber. lib. 1. Policrat. c. 4.) *ut bestiæ natura fierent, conditionis suæ immemores, divini judicii contemptores, dum in vindictam ferarum, imaginem Dei exquisitis suppliciis subjugarent: nec veriti sunt hominem pro bestiola perdere, quem Unigenitus Dei redemit sanguine suo.* Quibus quidem verbis utrumque Willelmum, Nothum & Rufum, & Henricum I. carpit: ac Nothum quidem, qui ut auctor est Robertus de Monte an. 1084. & Bromptonus, ei, qui cervum aut aprum cepisset, oculos evellebat, ut qui feras, tanquam earum pater, amaret: Willelmum vero Rufum, qui, ut habet Knyghtonus lib. 2. cap. 7. *tantam exercuit per forestas duritiam, quod pro dama hominem suspenderet, pro lepore 20. solidis plecteretur, pro cuniculo 10. sol. daret.*

Rufi in venatores sævitiam pluribus etiam exagitat Eadmerus lib. 2. Hist. Novor. pag. 48. *Hac fide in ipso proficiente, ad hoc quoque lapsus est, ut Dei judicio incredulus fieret, injustitiaque illud arguens, Deum aut facta hominum ignorare, aut æquitatis ea lance nolle pensare, astrueret. Exempli causa 50. circiter viri, quibus adhuc illis diebus, ex antiqua Anglorum ingenuitate, divitiarum vestigia quædam arridere videbantur, capti sunt, & calumniati, quod cervos Regis ceperint, mactaverint, manducaverint. Negant illi. Unde statim ad judicium rapti, judicantur injectam calumniam examine ignis ferri a se propulsare debere. Statuto itaque die, præfixi pœnæ judicii pariter subacti sunt, remota pietate & misericordia. Erat ergo misericordiam videre, &c.* Denique Henricus I. *Feras propter venationis delicias plus justo diligens, in publicis animadversionibus cervicidas ab homicidis parum discernebat.* Verba sunt Willelmi Neubrigensis lib. 1. cap. 3. & lib. 3. cap. 26. Quo etiam referenda ista ex laudato Joan. Sarisberiensi: *Quæ ferè naturæ sunt & de jure occupantium fiunt, sibi audet humana temeritas insipiente Domino vendicare, & idem juris in omnibus ubicunque sunt statuis, ac si claustri sui indagine universa cinxisset: quodque magis miere, pedicas parare, avibus laqueos texere, allicere modis vel fistula, aut quibuscumque insidiis supplantare, ex edicto sæpe fit criminis, & vel proscriptione bonorum mulctatur, vel membrorum punitur salutisque dispendio. Volucres cœli & pisces maris communes esse audieras, sed hæ fisci sunt, quas venatica exigit ubicunque volant.* Paulo mitior fuit Henricus II. *qui hujusmodi transgressores carcerali custodia sive exilio ad tempus coercuit.* At Ricardus I. Henrici II. filius in Assisa de forestis, apud Roger. Hovedenum p. 784. veteres Leges in usum rursum revocavit, statuitque, ut qui ei de venatione & forestis forisfecissent, & inde essent convicti, plenaria de illis justitia fieret, qualis facta fuerat tempore Henrici avi sui, videlicet ut amitterent oculos & testiculos. Verum postea pœnam hanc sustulit ipse Ricardus. *Hanc enim legem de venatione sublatam,* inquit Matth. Paris an. 1232. *in hoc temperavit, quod cum apud Reges antecessores ejus, si quilibet in fraude venationis deprehensi fuissent, eruebantur oculi eorum, abscindebantur virilia, manus vel pedes .... truncabantur. Sed tale judicium pio Regi Ricardo visum est nimis inhumanum, ut homines ad imaginem Dei creati, pro feris, quæ juxta legem naturalem generaliter omnibus sunt concessæ, de vita vel membris periclitarentur, ut id faciendo feris ac bestiis deterior videretur. Hoc enim solummodo sufficiebat ei, ut quilibet in culpa deprensi, vel Angliam abjurarent, vel pœnam carceralem subirent, vel pœna punirentur pecuniali, salvis omnibus vita & membris.* Tandem Edwardus I. in magna Charta Libertatum Angliæ cap. 10. vetuit, ne ullus de cætero vitam vel membra amitteret pro venatione regia, sed gravi mulcta, vel carcere, aut exilio puniretur.

Cum igitur ea laboraret insania Willelmus Nothus, *terram,* ut ait Gualterus Mapæus, vetus Scriptor, apud Camdenum in Britannia, *Deo & hominibus abstulit, ut eam dicaret feris & canum lustris; à qua 36. matrices Ecclesias extirpavit, & populum eorum dedit exterminio.* Brompton de Notho: *In silva venationis, quæ nunc Nova foresta vocatur, villas & Ecclesias plures eradicari, gentem extirpari, & à feris habitare fecit.* Et infra, de Rufo: *Ad novam regiam forestam, Anglice Ytene dictam, quam pater suus Willelmus Bastardus hominibus fugatis, desertis villis, & subreptis Ecclesiis, per 30. & eo amplius*

milliaria in saltus & lustra ferarum redegerat, &c. Quod alii perperam Rufo adscribunt, de quo ita Knyghtonus: *Fecit forestas in multis locis per medium regni, & inter Southamtonam & Prioratum de Twinam, qui nunc vocatur Christchyrke, prostravit, & exterminavit 22. Ecclesias majores, cum villis, Capellis & maneriis atque mansionibus: secundum vero quosdam 52. Ecclesias parochiales, & fecit de loco illo forestam novam, quam vocavit suum Novum herbarium, & replevit eam cervis, damis, & aliis feris, parcens illis per 7. annos venatus gratia.* Cui sententiæ, falsæ licet, favent Versiculi Joannes Withi Episcopi Wintoniensis ab Camdeno laudati.

Ut vero in eadem *Nova foresta* Walteri Tirelli sagitta percussus interierit Rufus, narrant Scriptores Anglici omnes. Sed & Brompton. ann. 1100. perinde ut alii, ante Rufum, Ricardum Henrici I. fratrem, à suo Milite, inter venandum, in eadem foresta confossum scribunt. In qua etiam Henricus Nothi è filio Roberto nepos, dum feras contentius insectatur, ramusculis, ut olim Absalom, appensus, animam efflavit. Hæc tristia regalis familiæ fata sic perstringit Joan. Sarisberiensis: *Nostrorum quoque temporum luctuosis instruimur exemplis ab hujusmodi inquietudine temperare, cum proceres nostros inter venandum veris variisque miraculis indignatio divina percusserit, bestialemque sæpe invenerint exitum vitæ, qui dum licuit, bestialiter vixerant. Regibus quoque ipsis manus Domini non pepercit, & in malitiam eorum condignam & gloriosam exercuit ultionem.* Hanc porro forestam Novam *Ytene*, vel *Ytene* appellatam fuisse scribunt Simeon Dunelmensis & Brompton. an. 1100.

Præter novam forestam in Regno Angliæ 68. *forestas*, præter *chaceas* 13. & *parcos* plus minus 781. ut & earum nomina & situs, recenset Spelmannus.

Plena Forasta, Jus utendi foresta, & in qualibet illius parte. Regestum Philippi Aug. Herouvallianum fol. 69. *Plures sunt, qui debent 2. denar. pro brenagio, & habent herbagium in communi foresta, donando pro unaquaque vacca 1. den. Pro fructibus Plena Forestæ donat quisque unam gallinam, sive 2. den. nisi possit affidare, quod fructum non habuit.*

Foreste, Forestis, Vivarium piscium. Charta Childeberti Regis pro Abbatia S. Germani Parisiensis: *Has omnes piscationes, quæ sunt & fieri possunt in utraque parte fluminis, sicut nos tenemus, & nostra Forestis est, tradimus ad ipsum locum, &c.* Charta Caroli C. pro Monasterio S. Dionys. apud Doubletum pag. 89. *Pari etiam voto adtribuimus eis Forestam piscationis atque venationis.* Alia ejusdem Regis apud eumdem pag. 803. *Pari etiam modo attribuimus illis in ipsa aqua Forestam piscationis.* In alia, pag. 806. *Foresta aquatica* dicitur. Carolus M. in Capitul. ex triplici lege cap. 18. *De Forestis, ut forestarii bene illas defendant, simul custodiant bestias & pisces, &c.* Adde Capit. 2. an. 813. c. 19. Charta Caroli C. apud Perardum in Burgundicis: *Silvam ubi possunt saginari porci 600. Forestam piscium in aqua à ponte Divionis castri usque ad Roriacum.* Adde Chronicon S. Benigni pag. 412. Charta Zuenteboldi Regis apud Sammarthan. in Abbat. S. Apri: *Concessimus .... nostram piscationem scilicet in Foresta nostra super fluvium Mosella in unaquaque hebdomada dies duos, &c.* Alia Gaufridi Meldensis Episcopi an. 1211. in Tabul. Campan. *Conquerebantur, quod Comitissa volebat facere Forestam in aqua de Nongento.*

Forestas vero piscium vivaria appellasse videntur nostri, quod majoribus illis silvis adjuncta essent & vivaria. Capitulare 2. an. 813. cap. 19. de de cura villicorum: *In Forestis mansum regale, & ibi Vivaria cum piscibus, & homines ibi maneant.*

Forestare, Silvam in forestem convertere, forestæ adscribere, jus forestæ concedere: *Forestem noviter instituere*, in Capitul. 4. an. 819. cap. 7. & lib. 4. Capit. c. 42. 65. Charta Conradi Imp. an. 1029. in Chronico Episcopor. Mindensium pag. 736. *Quandam silvam .... Forestari concessimus, & banni nostri districtu circumvallavimus, ea videlicet ratione, ut nemo ulterius in eadem Foresto absque prælibati Episcopi suorumque successorum licentia potestatem habeat venandi, sagittandi, retia aut laqueos ponendi, aut ullo ingenio feras decipiendi, quæ merito sub jure banni continentur.* Alia ejusdem Imperat. ibid. *Supplicans, quatenus nos quoddam Forestum sui scilicet juris per Imperiale nostri præceptum Forestare faceremus, &c. Foresta noviter instituta*, in Append. 3. Capit. lib. 4. cap. 3. *De Foreste, quam Authatius Comes habere vult, ubi ea prius non fuisse dicitur, ut Missi nostri rei veritatem inquirant, &c.*

Afforastara, Eadem notione. Charta Forestæ Joannis Regis Angl. apud Matth. Paris: *Omnes bosci, qui fuerunt Afforestati per Regem Ricardum fratrem nostrum .... statim deafforestentur, nisi fuerint dominici bosci nostri.* Adde eumdem an. 1225. pag. 223. & in additam. pag 100. & Fletam. lib. 2. c. 40. §. 2. *Charta Afforestata*, in veteri Inquesta apud Willel. *Dugdale* in Antiquit. Warwicensib. pag. 665.

Inforestare, Idem quod *Afforestare*. Matth. Paris an. 1245. *De regia foresta, vel terra Inforestata occupatione.*

Forestæ vero creandæ ritum ita describit Spelmannus: Constituuntur regio diplomate viri aliquot graves & prudentes, qui locum forestæ designatum intuentur, lustrant, & terminis manifestis circumscribunt. Perimpleto hoc, & in Cancellariæ monumentis (de more) inscripto, Rex præconis voce ipsum locum, seu regiunculam, per totum Comitatum, ubi sita est, forestam edicit forestæque legibus communitam. Prohibet insuper ut nemo ea surgeat audacia, quod sine majestatis venia aliquam illic exerceat venationem, diciturque jam locus *Afforestari*, &, ut cæteræ forestæ, in omnibus valere. Magistratus deinceps, officiales & ministros cooptat, quorum munera lex ipsa dictat & consuetudo.

Infeofare Rex dicitur *Baronem cum libera Foresta*, cui jus forestæ concedit, in Legib. Forest. Scoticar. cap. 21. §. 1.

Deaforestare, Terras de forestæ jure demere, & in pascua aut culturam redigere. Charta Edwardi I. Regis Angl. to. 1. Monastici Angl. pag. 939. *Concedimus etiam ... quod omnes terræ & tenementa sua, & hominum ac tenentium suorum in maneriis & locis prædictis, tam in bosco, quam in plano existentia, & extra omnem potestatem Forestariorum, Viridariorum, Regardatorum, Agistatorum, & omnium aliorum Ballivorum & ministrorum forestæ nostræ, & quod possint de boscis suis, de maneriis prædictis pro voluntate sua ... commodum suum facere, & boscos illos assartare, & in culturam redigere.* Charta alia to. 2. pag. 176. *Totam hayam nostram de Langewath ...., quam nobis & successoribus nostris per cartam suam Deafforestavit, &c.* Alia Henrici III. Regis to. 3. pag. 125. *Ita quod brulli prædicti cum laudis, pratis, & omnibus suis pertinentiis, tam in bosco, quam in plano Deafforestentur, & quieti sint in perpetuum*

de regardo, vasto, venatione, & de omnibus, quæ ad forestam vel forestarios, vel eorum ministros pertinent: quos quidem brullos prædictus Episcopus & successores sui assartare, excolere, & fossato sive haia claudere poterunt, &c. [Charta apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Sciatis nos omnino Deafforestasse forestam de Brewood de omnibus quæ ad forestam & forestarios pertinent. Quare volumus & firmiter præcipimus quod prædicta foresta & homines in illa manentes & hæredes eorum sint Deafforestati in perpetuum.*] Willelmus Malmesbur. an. 1300. *Item postulaverunt, ut Deafforestationes, pro quibus angustiabantur omnes divites plebis, à Rege sæpius concessas, sed hactenus opere non completas, remota ulteriori dilatione fieri juberet decretas.* Vide Gol. Prynneum in Libertat. Angl. to. 3. p. 1142. [& *Disafforestare.*]

Reaforestare, Forestam vastatam & in novalia conversam rursum ad forestam redigere. Exstant apud Goldastum to. 1. Constit. Imperial. pag. 319. 320. Diplomata aliquot Henrici VII. Imp. an. 1309. & 1310. quibus facultatem concedit, silvam in agros redactam, *in arbores & in silvam, sicut solebat esse primitus, redigendi.*

Forestagium, Jus utendi foresta, vel ipsa præstatio pro jure utendi foresta, seu in ea capiendi *rationabile estoverium*, ut aiunt Practici, atque in iis Bracton. lib. 4. de Assisa novæ dissaisinæ cap. 41. & tit. de actione dotis cap. 18. 41. scilicet *ad ædificandum, ardendum, claudendum, &c.* Ugutio: *Lucar, pecunia vel pretium ex luco collectam, quod vulgo dicitur Silvaticum, id est, Forestage, Gallice.* Catholicon parvum: *Lucar, Fourstage.* Tabularium S. Dionysii de Capella diœcesis Bituric. Ch. 135. *Reddant Monachi de unoquoque furno unam eminam avenæ de Forestagio, quamdiu acceperint silvas ad opus furnorum.* Charta Guillelmi Regis Sicil. an. 1173. apud Ughellum in Archiep. Beneventan. *Concedimus etiam in dicto Monasterio cedua lignorum absque ullis Forestagiis, &c.* [Charta an. 1114. to. 2. Gall. Christ. inter Instr. col. 202. *Ego Bernardus del Burg, & ego Geraldus ... forestarii prædicti nemoris donamus & concedimus Deo & B. Mariæ & Magistro Geraldo de Salis ejusque successoribus in perpetuam eleemosynam Forestagium & omne aliud ex integro, quod habebamus vel requirere poteramus in nemore quod Delenum vocatur.* Inquisitio de juribus Dalphin. in loco Visiliæ tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 122. *Item pro Forestage seu nemore Visiliæ capiebat Sescalcus apud Visiliam pro qualibet bestia quæ ibat ad nemus unum denarium in Nativitate Domini, & pro quolibet homine adducente ligna unum obolum, exceptis his qui nemus habebant. Item habebat Sescalcus in Forestage Sescalciæ in Nativitate Domini pro qualibet bestia 1. den. pro singulis paribus boum 1. den.*] Charta Alienoræ Reginæ Angl. apud Besliium pag. 598. *Habebunt in eis* (nemoribus) *Forestagium & pasnagium, & cætera omnia, quæ antecessores eorum habebant temporibus Comitum Pictavensium, ita quod neque vendent, neque donabunt.* Charta Idæ Comitissæ Bononiensis in Tabul. S. Judoci: *Eidem Ecclesiæ Forestagium condonavi & reddidi de terra B. Judoci inter Cantiam & Alteiam adjacente, sive sit de ejus feodo, sive de jure possessivo.* Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 50. *De nemoribus Militum & feodalium de foresta ipsi habent exempla sua, tali conditione, ut ipsi non poterunt exemplare, nec vendere, nec dare omne Forestagium. De foresta, sive sit de domo, sive sit de delio, sive de cuba, sive de merreno vinearum, dominus de Lopelando habet totam Forestagium, scilicet de 12. den. 1. den.* Charta Joannis Comitis Augi: *Do prædictæ Ecclesiæ* (S. Michaëlis de ulteriori portu) *avenam & frumentum de Verleio, quæ pertinet ad Forestagium, &c.* Ubi

Forestagium videtur usurpari pro alia quavis præstatione. Charta Occitanica an. 1312. ex 48. Regesto Tabularii Regii num. 29. *Nec non & medietas guista & Forestagii valebant, &c.* Ut in Constitut. Sicul. l. 1. tit. 59. §. 2. *Doanas, Forestagia, plateatica, passagia, &c.* Charta Herberti Vicecomitis Thoarcensis an. 1099. apud Sammarth. in Abbat. S. Florentii Salmur. *Castrum de Nets, Forestagium, pasnaticum, vendam atque pedagium hominum S. Nicolai, &c.* Charta an. 1247. in Regesto Comit. Tolosæ: *Terras cultas & incultas, boscos & bartas, prata & pascua, taillivos & expletivos, venationes & Forestagia, quercos, &c* [Testamentum Guillelmi de Marolio an. 1250. ex Archivo Cameræ-Fontis: *Et pro eadem deserviendæ dedissent viginti octo arpenta terræ suæ apud Meriacum, & circiter quatuor libratas percipiendas in Forestagio & piscatione quadam quam habebam apud Meriacum in Materna.* Tabularium Veteris-Villæ: *Prædicti Milites in illa terra habere se Forestagium dicebant. Sed Johannes Dolensis Johanni filio Gualteris de Laugau magistro forestario suo donavit 12. den. Andegav. singulis annis reddendos de mangerio suo de Travel in excambio hujus Forestagii. Insuper dimisit ei sciphos & scutellas quæ ipsi reddebant annuatim de Forestagio suo de Tanoart ad curiam suam tenendam in die Nativitatis Domini & Resurrectionis.*] Monastic. Anglic. to. 1. p. 600. *Donavi ... 3. forgias ... liberas & absolutas & quietas, & omne ferrum, quod in eis fabricabitur, ab omni teloneo, & Forestagio, & passagio, & ab omni genere consuetudinum.* In veteri Charta vernacula mentio fit *du Forestage, qui se leve à cause du four bannal.*

☞ Ex his omnibus facile colligitur *Forestagium* præsertim usurpatum fuisse pro Telonio seu pensitatione, quæ in forestis exigebatur à forestariis, pro plaustris & equis colonorum, aliorumve, qui per suæ forestæ *baillivas*, seu limites, onera portabant: ita ut idem sit quod *Cheminagium*. Id iterum firmare licet ex Charta Edwardi I. Reg. Angliæ apud *Blount* in Nomolex. Anglic. *Et sint quieti de theloneo & passagio, & de Forestagio, & theloneo aquarum & viarum forestam meam contingentium.*

☞ Quibus vero *Forestagium* seu jus utendi foresta competebat, iis non modo licitum erat ligna ad usus suos cædere, sed & pecus suum in foresta pascendum ducere poterant. Jus autem *Forestagii* personale est, non reale, ut definitum fuit in Camera Comput. Belli-joci an. 1418. adeo ut destructa domo juri *Forestagii* obnoxia, jus quoque illud simul exstinguatur. Verum si aliæ domus ædificentur, earumque possessores eo jure uti voluerint, integram debent *Forestagii* præstationem: sed si duæ domus, vel, ut aiunt, duo foci conjungantur, tunc, licet eodem jure utantur, unicum tamen debetur *Forestagium*.

¶ Forestagium, Officium *forestarii*. Liber niger Scaccarii pag. 215. *Et ego ipse custodio Forestagium Regis de feodo meo, & debeo ire cum corpore Regis in servicio suo paratus equis & armis, cornu meo in collo meo pendente.*

Forestaria, vel Forestarium, Idem quod *Forestagium*. [Charta Balduini Comitis Flandriæ an. 1197. apud Miræum to. 1. Diplom. Belgic. pag. 722. *Ego vero illam nemoris quartam partem in manus meas libere resignatam, tamquam meam propriam ab omni advocatione & villicatione & Forestaria,*

& quorumlibet hominum incisione liberam & emancipatam, sæpe dicta Ecclesia S. Dionysii in eleemosynam... libere & legitime donavi. Vita S. Henrici Imper. to. 3. Julii pag. 759. *Contulimus ad supradictam Sedem Episcopalem villas cum omnibus pertinentiis videlicet cum pratis, pascuis, campis, forestis, Forestariis, cellariis, censibus, aquis, &c.* Chartul. Capituli Ambian. *Sciendum etiam quod in parte decima Forestarii habent Canonici duos modios, unum frumenti & alium siliginis.*] Charta an. 1264. apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. *Asserebat habere debere in plesseia & laeya, & aliis nemoribus usuagium suum, tam ratione forestaria seu forestarii, quod idem Guillelmus habebat in foresta & nemoribus nobilis viri Petri Tornemine, quam pro ratione successionis Gaufridi dicti Hersard, patris videlicet, ad portandum de lignis ad sua ædificia construenda & reparanda, & ad pascendum porcos suos cæteraque animalia sua in eisdem plesseia & laeya.*

FORESTARIA, Præpositura, seu *Balia*, ita appellata in Monasteriis & Ecclesiis Canonicorum, apud Innocent. III. PP. l. 13. Epist. 55. cui forte forestarum incumbebat cura, aut advenientium extraneorum, quos *Forestarios* nuncupabant.

¶ FORESTARIA CAMERA, apud Franciscanos, præsertim Capucinos, domus accommoda excipiendis fratribus hospitibus, quos *Forestarios* vocant. *Tegula percutitur, cum frater Forestarius recens advenit.* Necrologium Franciscanorum Silvanect. *Dedit isti Conventui 80. francos pro reparatione loci tam refectorii... quam Cameræ Forestariæ contigua.*

FORESTALE, Idem quod *Forestagium*. Arestum Paris. 11. April. 1319. *Quod essent ab antiquo in possessione vel quasi quieta & pacifica scindendi, capiendi, & portandi ligna pro usu calefagii, & ædificiorum dicti Monasterii, necnon dandi & vendendi ea cuicunque pro libito suæ voluntatis, ac ibidem venandi, ac fera animalia capiendi soli & in solidum & de feris animalibus ibidem caput & pedes & alia usagia consueta à venatoribus habendi & levandi, & etiam forestandi ibidem, & forestarios habendi & tenendi, & Forestale levandi & exigendi à quibuscunque personis ligna capientibus, seu animalia sua immittentibus in quadam parte nemoris, &c.*

FORESTARIUS qui *Forestas* seu silvas curat, servat: *Forestier*, [vel *Sergent de bois*,] in Consuet. [Meldensi art. 177. Lingon. art. 3.] Montensi c. 53. Senon. art. 154. Victriac. art. 120. Ducatus Burgund. art. 7. Comitat. Burg. art. 58. Nivernensi tit. 17. art. 13. 14. & Britanniæ art. 230. 402. Charta Pipini Regis Franciæ pro Monast. S. Dionysii, apud Doubletum pag 699. *Necnon & diversa feraminum genera, seu & Forestarios cum ipsorum mansibus in ipsa foreste per diversa loca commanentes.* [Tabularium Savigniac. *Radulfus Filgeriarum Dominus concessi Monachis Savigneii elemosinam quam dedit eis Conanus Dux Britonum in foresta Redonensi, & tanquam primus & princeps Forestariorum eamdem donationem confirmavi.* Vide paulo inferius *Protoforestarius*] Adde Capitulare de villis c. 10. *Custos silvarum*, apud Gregorium Turon. lib. 10. cap. 10. & in Legibus Wisig. lib. 8. tit. 5. §. 1. Le Roman *de Gisard de Vienne* MS.

Tant qu'il vindrent un pou ains l'esclaiser
A la maison Bernard le Foretet:
Icil devoit le boschage garder.

¶ FORESTARIUS NUNCIUS. Instrum. an. 1350. apud D. *de Lauriere* to. 2. Ordinat. Reg. p. 479. *Item, quod dicti Consules possint anno quolibet, seu quoties, creare unum Nuncium Forestarium, seu Bannerium, qui habeat jurare in manibus dictorum Consulum, de bene & fideliter habendo in regimine dicti banni, seu Forestarii, qui etiam executiones ad instantiam & requestam dictorum Consulum faciat, & compellendo ad solvendum talliam, seu tallias indictas, seu indicendas compellat, & forestas, devesias, seu nemora dictæ Universitatis defendat & custodiat.* Vide *Bannerius* in *Bannum* 1.

FORESTARII REGII, qui *Custodes regii saltus* dicuntur, apud Flodoardum l. 1. Hist. Rem. c. 20. *Custodes saltuum villarumque regiarum*, in Chron. Fontan. cap. 1. Maurontus in Vita S. Richarii cap. 12. appellatur *Silvarum regiarum procurator*: in Chronico Hariulfi lib. 1. c. 19. *Silvarum ad Regem pertinentium dispositor & Custos: Regius Forestarius*, apud Aimoinum lib. 5. cap. 47. & Ermentarium in Vita S. Philiberti c. 16. [Capitulare de villis cap. 10. *Ut majores nostri, & Forestarii, poledrarii, cellularii, decani, telonarii & ceteri ministeriales rega faciant, & sogales donent de mansis eorum; pro manuopera vero &c.*]

FORESTARIUS DE FEODO, Qui *forestariam* feodalem possidet, in Monastico Anglic. to. 2. pag. 330. in Addit. ad Matth. Paris pag. 200. 101. & in Fleta lib. 2. c. 41. ubi opponitur *Forestarius de non feodo. Forestarius capitalis de feodo*, ibid. cui subsunt *Forestarii de feodo*. Regestum Ludovici Ducis Andegav. fol. 99. *Jubel d'Avaugour Chevalier est homme lige du Duc d'Anjou à cause d'une Foresterie Fayée sise en la forest de Maienne.* Forestariorum vero feodatorum munus hisce exequitur Charta Arnaldi de Hispania Domicelli an. 1273. in Regesto homagiorum Ducatus Aquitaniæ, pag. 6. *Item dixit & recognovit se tenere in feudum à dicto domino villam & homines de Botujas cum pertinentiis, & Custodiam saltuum, quos saltus dixit, quod debet custodire pro dicto Domino Rege: & si invenerit aliquem venantem, qui non debeat venari pro natura sua, scilicet quod sit nobilis, aut jure suo debeat venari, debet ipsum capere, & habere equitaturam suam, si quam habet, & canes, & debet personam reddere in castro Burdegal. & si habeat venationem, primum quarterium debet portare Constabulario, & de gagio tertiam partem.* Charta Joannæ Reginæ Castellæ & Comitissæ Pontivi an. 1255. ex Tabulario S. Vulfranni Abbatisvill. p. 20. *Volumus etiam, quod Custodes forestæ nostræ, quicumque sint, teneantur erga Capitulum juramento præstito apud Cresciacum, quod nemus prædictum Decani & Canonicorum fideliter observabunt; ita quod de omnibus foresteriis & emendis in dicto nemore evenientibus... medietatem percipient, sub juramento custodum nemoris sibi super hoc præstito.* In ejusmodi Forestariorum abusus pluribus invehitur Petrus Blesensis Epist. 95.

FORESTERII. [Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 653. *Parcite mihi, quia sum de sancta Juliana & Foresterius defensalis dominæ Ducissæ*] Vide Constitutiones Siculas lib. 3. tit. 38. §. 1.

¶ FORESTERIUS, Custos hortorum, vinearum, &c. Gall. *Messier*. Statuta villæ Montis-olivi Diœcesis Carcasson. an. 1231. apud Marten. tom. [illegible] Anecd. col. 968. *Item, quod Consules ... [illegible] eem habeant custodes villæ & Foresterios hortorum [illegible] nearum, agrorum & aliarum possessionum [illegible]*

¶ FORESTARIUS. Codex MS. Irminon[illegible] german. fol. 28. col. 2. *Martum [illegible] mans habet secum infantes 11... [illegible] silva & vinea dominica.*

¶ Forstarius. Charta Udonis Episc. Tullens. inter Probat. Hist. Tullens. p. 80. *Forstarios & custodes ex antiquo possides in vineis supradicti loci.* Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 72. *Cum ministerialibus duobus, id est, Forstario & decano qui retonent pro se sol. 1. & denar. 131.*

Forestarii *ad custodiendos campos*, in Charta Chrodegangi Episcopi Metensis ano. 765. apud Meurissium pag. 169.

Protoforestarius, Dignitas in Anglia, quæ hodie exolevit. Is res forestæ procurabat, cognoscebat de causis ad forestam pertinentibus magna cum auctoritate, & à forestariis aliis ratiocinium exigebat. Idem *Justitiarius de foresta*, dicitur Matthæo Westmonasteriensi ann. 1252. & Rogero Hovedeno pag. 784. Erant autem duo simul, quorum hic Cis-Trentanis, ille ultra Trentam constitutis forestis præfectus erat. *Protoforestarios Angliæ* aliquot recensent Scriptores.

Hugonem de Nevilla, seu *de Novavilla*, Matthæus Westmonast. an. 1211. & Matth. Paris an. 1244. Rog. Hoved. pag. 784.

Joannem Bsset, qui obiit ann. 1242. idem Westmon. pag. 1242.

Joannem de Nova-villa, Hugonis filium sub Henrico III. qui obiit an. 1246. idem Westmonast. & Parisius.

Galfridum de Langlea, à fluvio Trenta usque ad regnum Scotiæ; &

Robertum Paslewe, seu *Passelew*, in partibus australibus Angliæ, usque ad eumdem fluvium Trenta, quibus successores dati an. 1253.

Ernoldus de Bosco Miles, loco Roberti, qui obiit an. 1255. &

Joannes de Lexintona Miles, loco Galfridi. Matth. Westmon. pag. 351. 353. 360. Matth. Paris pag. 606.

Exolevit postea Protoforestariorum nomen, qui *Justitiarii forestarum*, & *Itinerantes* inde dicti sunt, quorum alter Cis-Trentanis, alter Ultra-Trentanis forestis præfectus est. Rogerus Hovedenus, de Henrico II. Rege Angl. pag. 624. *Eodem anno obiit Thomas filius Bernardi, qui post decessum Alani de Nevilla constitutus erat summus Justitiarius omnium Forestarum Angliæ à domino Rege: quo defuncto Dominus Rex divisit forestas suas Angliæ in diversas partes, & unicuique partium præfecit quatuor Justitiarios, videlicet duos Clericos, & duos Milites, & 2. servientes de domo & familia ipsius custodes venationis & viridis super omnes alios forestarios tam Regis, quam Militum & Baronum, & misit eos placitare placita forestæ secundum suprascriptam assisam forestæ.* Idem p. 784. *Per Hugonem de Nevilla summum Justitiarium omnium Forestarum Regis in Anglia.* Meminit idem *Justitiariorum Forestarum itinerantium.*

¶ FORESTÆL, Forestallum. Vide *Forestel.*

¶ FORESTANUS, Suburbanus, Italis *Forese*, nostri *Forain.* Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1239. apud Murator to. 6. col. 481. *Tandem dictus Fulco & Januenses qui secum erant, prævaluerunt in bello, & destruxerunt turrem S. Ampelii, & domos & receptacula Forestanorum Vintimilii, & eorum terras destruxerunt & devastarunt.* Vide *Foresterius.*

1. FORESTARE, Proscribere, bannire. Conventiones inter Carolum I. Comitem Andegav. & Provinciæ & Arelatenses, an. 1254. art. 15. *Dominus Comes seu ejus Curia non possit gravare aliquem Arelatensem, vel damnum inferre in personis vel rebus, etiamsi Forestati fuerint, sive banniti, &c.* [Ogerius Panis lib. 4. Annal Genuens. ad ano. 1215. apud Murator. to. 6. col. 409. *In eodem quippe Consulatu Guido Prolexinus & Carbonus Ansaldi Malocelli in Bisamne insultum fecerunt in Herodem de Mari: quare Consules ipsos Forestarunt in publico parlamento.* Et Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1230. ibidem col. 468. *Postea eodem anno x. Decembris Sorleonus Piper & Suzo frater ejus ambo vulnerati fuerunt graviter, & inde culpatus fuit Henrichettus Embronus ... & propterea Forestatus fuit & in bannum positus.* Occurrit præterea in Statutis Massil. lib. 5. cap. 6.].

¶ 2. FORESTARE, Silvam in *Forestem* convertere, &c. Vide in *Foresta.*

¶ FORESTARIA, Forestarium, Forestarius, &c. Vide in *Foresta.*

¶ 2. FORESTARIA, vel Foresteria. Sic homines suburbii & *districtus* seu territorii alicujus urbis appellantur, quia foras seu extra urbem sunt, in Chr. Parm. ad an. 1301. apud Murat. to. 9. col. 842. *Pars illorum de Soardis & aliorum extrinsecorum civitatis Pergami, & D. Galeaz. filius D. Maphæi Vicecomitis Mediolani cum tota Foresteria sua tam militum quam peditum per fortiam, armata manu ... intraverunt Pergamum, & ipsam civitatem ceperunt.* Ibidem col. 851. *Et tota Forestaria civitatis Parmæ equitavit incontinenti Placentiam in succursum dicti D. Alberti Scoti.* Vide *Foresterius.*

¶ FORESTATIO, Bannitio, proscriptio. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1259. apud Murator to. 6. col. 528. *Et annuens petitioni ipsorum una cum potestate Januæ restituit in integrum omnes forestatos Januæ & districtus omnibus Forestationibus & bannis.* Vide *Forestare* 1.

FORESTEL, Forstel, Forstal, Criminis in via perpetrati reus, viæ obstructio, itineris interceptio, à Saxonico ꝼoꞃe, quod est *præ*, vel *ante*, seu ꝼaꞃe, via, & ꞅtal, statio, septum; cujus quidem delicti cognitio ad solum Regem spectat, ut est in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 10. 12. 35. 59. Eædem Leges Henrici cap. 80. *Si in via regia fiat assultus super aliquem, Forestel est.* Infra: *Forestel est, si quis ex transverso incurrat, vel in viam expectet, & assaltat inimicum suum. Si post eum expectet, vel evocet, ut ille revertatur, in eum non est Forestel. Forstallis transgressio*, videtur id delictum appellari in Curia 4. Burgor. Scotic. §. 2. apud Skenæum p. 153. At Spelmannus *Forstallis* pro *rescussu averiorum* usurpari ait in Statuto Walliæ anno 12. Edw. I. [In MS. Cod. Ecclesiæ Roffensis ad calcem, apud H. Wanleium de Antiq. litter. Septentr. *Forsthal, id est, Resistere, averiis capiis, pro namio.*] Vide *Forstallare.* Varie autem hæc vox scribitur.

Forestal, in Legibus Henrici I. cap. 10. & in Monast. Angl. to. 2. pag. 827.

Forestæl, in iisdem Legibus cap. 35.

Forstel, ibidem cap. 12.

Forstal, & Forstalles, ibidem cap. 59. extremo.

Forestallum, Cognitio ac jurisdictio de *Forestalli* crimine, quæ alicui conceditur, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 110. 112. 133. & tom. 3. pag. 4.

FORESTLRÆ, Mulctæ, seu, emendæ, quæ ex forestis male habitis emergunt. Vide in *Foresta.*

1. FORESTERIA, Jus *albanatus*, nostris, *Droit d'aubeine*, quod dominis in bonis advenarum competit. Italis *Foresteri* sunt advenæ. Charta Guilielmi Regis Siciliæ an. 1179. apud Ughellum tu. 7. p. 704.

p. 704. *De platia autem, Foresteria, & bando, sit ita ipsa Ecclesia libera.... sicut est, & in qua manet Ecclesia prædicti Episcopii.* Infra: *Donamus & concedimus perpetuo dictæ Ecclesiæ totam Foresteriam hominum ipsius Ecclesiæ, quam de eis habere debemus. Concedimus etiam ipsi Ecclesiæ, ut nullus bajulorum seu foresteriorum nostrorum vel heredum, aut successorum nostrorum de hominibus Ecclesiæ pro aliquibus distringendis vel molestandis, se nullatenus intromittat.* Adde pag. 715. Vide *Estrajeria.*

¶ 2. FORESTERIA. Vide *Forestaria* 2.

¶ 1. FORESTERIUS, Custos *forestæ.* Vide *Foresta.*

¶ 2. FORESTERIUS, Suburbanus. Quod etiam dicitur de eo omni quod extra urbem est, modo tamen in territorio ejus sit. Chron. Parmense ad an. 1268. apud Murat. to. 9. col. 783. *Dominus Conradus de Monte-magno de Pistorio, datus a D. Rege Carolo, fuit capitaneus Foresterius civitatis Parmæ.* Ibidem ad an. 1271. col. 785. *Et per commune Parmæ solvebatur ducentibus blavam Forestariam in Parma ad vendendum XII. imperiales de stata frumenti.* Ibidem ad an. 1292. col. 823. *Romam profecti fuerunt simul de mense Februarii, & spoliaverunt Ecclesias & loca religiosa & Foresterios.* Ibidem ad an. 1307. col. 864. *Potestas vero Parmæ cum militia civium & Foresteriorum communis Parmæ equitaverunt eundo in succursum communis Placentiæ.* Interdum tamen pro quovis extero sumitur; *Foresterii & extraneæ personæ*, in Charta an. 1403. ex Archivo S. Victoris Massil. Vide *Forestanus.*

FORESTOLIUM. Aimericus de Peyrato Abbas Moissiacensis in Vita Caroli Magni in Cod. MS. 1343. Bibl. Regiæ fol. 83. *Demum cantores artis musicæ peritissimi in Forestolio librum expleta Offerenda tenentes apertum, praedulci... melodia hanc Sequentiam cecinerunt melodisenter in memoriam & laudem defuncti.* Ubi ipsemet Glossator: *Forestolium vero est, in quo cantant in choro Clerici seu Religiosi, quod Pulpitum appellatur. Ambonem autem dicimus locum, in quo prædicatur, &c.* Forte quasi *Foris stallum*, quod a *stallis* discedant ad analogium cantaturi. Vide *Forastollum.*

¶ FORESTUM, pro *Forefactum*, delictum, crimen. Charta an. 1240. ex Archivo Capituli Audomar. *Præterea retinet sibi malum quod fit in prasonia sua. Item retinet sibi Forestum dunatum & forterinarum. Item retinet sibi rapinam mortui, id est, rroof.* Alia notione sumitur in *Foresta.*

FORETHOT-FELONIE. Statuta Roberti II. Regis Scotiæ cap. 3. §. 1. cap. 4. §. 2. *Ad faciendum cognosci per assisam, an homicidium fuit perpetratum per murther, seu per Forethot-felonie.*

FORFACES. Charta ann. 1204. *de Interceptionibus Clericorum adversus Do. Regis jurisdictionem*, in nupera Conciliorum Rotomag. Ecclesiæ Edit. *Clerici non possunt excommunicare de jure propter forefactum servientis sui, neque interdicere terram ejus, priusquam Dominus super hoc fuerit requisitus, vel Ballivus, si Dominus sit Forfaces.* Ubi Editor hanc vocem pro Domino accipi putat, cui jus forisfacturæ competit, quod vix credam. Puto legendum *Forisfactus.*

¶ FORFACTUM, &c. Vide *Forisfacere.*

FORFANG, FORFENG, FORESENG, & FORFENGEN, voces ejusdem originis & notionis: à Saxonico ꝼoꞃeꝼanᵹ, vel ꝼoꞃe ꝼenᵹ, vocabulo composito ex ꝼoꞃe, ante, & ꝼanᵹ, captio, prehensio, apprehensio. Est igitur *Forfang*, Spelmanno, captio obsoniorum, quæ in foris aut nundinis ab aliquo fit, priusquam minister Regis ea ceperit, quæ Regi fuerint necessaria. Fleta l. 1. c. 47. §. 15. *Fofeng, quod antiquam prioris prisa designat. In hoc etiam delinquunt burgenses London. cum prisas suas ante prisas Regis faciunt.* Vide Leges Inæ Regis cap. antepenult. & Leges Willelmi Nothi vernaculas cap. 6. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 669. &c. Vide *Prisa.*

¶ FORHENGE, Eadem notione, in Charta Henrici I. Reg. Angl. an. 1123. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Et sint quieti de wardwite, & de utlewe & Forhenge & wilhfange, &c.*

FORFANG, & FORFANGUM, in Legibus Adelstani, *Forisfangium*, in Legibus Inæ c. 59. 76. 79. dicitur esse *præventio vel anticipatio*, seu certæ pecuniæ quantitas, quæ ei datur, qui rem furto ablatam de manibus latronum excussit, & pro modo valoris datur à rei domino.

¶ FORFARACULUM, *Terebra.* Papias in MS. Bituric. Editus habet, *Forforaculum.*

¶ FORFENG. Vide *Forfang.*

FORFEX, FORPEX. Gloss. MS. Regium: *Forceps, fabri, qui corrupte Forsices dicuntur.* Ex quo emendari possunt Glossæ Isidori. Ebrardus Bethuniensis:

Forfice fila, pilum tape Forpice, Forcipe ferrum.

Ita etiam auctor Mamotrecti ad c. 7. Isaiæ. Hocce discrimen non observant Gesta Regum Franc. cap. 24. *Illi statim transmiserunt Arcadium ad Reginam, dicentes: Hic sunt Forfices, & ecce gladius: sic mandant filii tui; si vis eos tondere, aut gladio perimere, &c.* Ubi Gregor. Turon. l. 3. cap. 18. habet *Forcipes.* Concilium Pictavense an. 1100. cap. 2. *Ut nemo in faciendis coronis* (Clericorum) *Forcipes vel manutergia exigat.* Architrenius lib. 3. cap. 3.

Forfice tonsa pilos, &c.

Idem lib. 2. cap. 3.

Prodigus in latum, nec castigatus avaro
Forpice, procerus tunica discurrit, &c.

[Papias: *Forpices, Tenaces à pilo: consutum enim fam.* S. Willelmi Constitut. Hirsaug lib. 1. c. 2. *Hoc ordine eadem tonsura agitur. Sacerdoti Missam celebraturo adest Armarius cum libro, Magister noviciorum cum Forpice & linteo, &c.*] Vide Octav. Ferrarium in *Forbice* [& supra *Forceps.*]

FORFICES, vocabulum etiam militare, de instructa acie forficum instar, apud Gellium l. 10. c. 9.

¶ FORFICARE, *Forfice* scindere. Gloss. Lat. Gr. *Forfico*, ψαλίζω. Vide *Forfex.*

¶ FORFICULA, diminut. *Forficis* Anonymus in Epistola ad Johan. de Monsterolio, apud Marten. to. 2. Amplliss. Collect. col. 1455. *Habui... munera tua videlicet instrumenta scriptoria pro me, & pro conjuge Forficulas, & cultellinum argenteum.*

¶ FORFORACULUM. Vide *Forfaraculum.*

FORGELDUM, in Monastico Angl. to. 1. p. 372. *Et omnibus geldu, tengeldis, horngeldis, Forgeldis, penigeldis, &c.* Vide *Geldum.*

FORGIA. Fabrica ferraria, nostris, *Forge.* Occurrit in Monast. Angl. to. 2. pag. 508. 600. in Fleta lib. 2. cap. 41. §. 8. [in Anecd. Marten. to. 1. col. 1399. & in Computo anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem to. 2. de Feudorum usu p. cev. &c.]

¶ FORGITARE, Tectum ædificii ita construere, ut circiter duos pedes promineat, ne aquæ è stillicidiis cadentes muro noceant, à vernaculo *Forget*, quod tectum eo modo prominens significat apud Dombenses. Charta Thoiliac. an. 1404. *Debet duodecim de novo servitio pro Forgitando suam grangiam a parte villæ de duobus pedibus cum dimidio, & ipsam levando supra muros villæ, &c.*

FORGORPIRE, Foris *gurpire*, devestire, possessione exuere. Tabularium Casauriense ann. 2. Imp. Caroli C. *Sed & ego Fulchradus per festucam me exinde Forgorpivi, & in omnibus me exinde foras exitum feci.* Alibi, nude: *De ipsis rebus per festucam me gurpivi, & in omnibus foras exitum feci.* Vide *Guerpire.*

¶ 1. FORIA, *Latrina, secessus.* Gloss. Isid. *Foria, Stercora liquidiora*, apud Nonium; unde Gallicum, *Foire*, Stercus liquidum. Juvenal. Sat. 3. Latrinas publicas *Foricas* appellavit. Hinc Grævius conjicit legendum esse *Forica* apud Isidorum. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Forica, Fosse a mettre ordures hors des portes.* Vide Jo. de Janua.

¶ 2. FORIA, Nundinæ. Charta Hervei dom. Virsionis pro castro Luriaci an. 1213. apud Thomasser. in Biturig. p. 80. *In nundinis & foris venalibus & pedagiis reddant tales costumas quales nundinæ vel Foria vel pedagia debent.* Vide *Forum.*

FORIARII. Vide *Fodrum.*

¶ FORICARIUS, Digest. Leg. 17. de usuris, quibusdam est, Qui *Foricas* eluit; sed rectius aliis, Qui *Foricas* conducit. Vide Lexicon Martinii.

FORICATUS, Idem quod *Furratus*, Pellitus, *Fourré.* Vide *Redorsare.*

1. FORICUS. Sigebertus an. 1107. *Abbas Cisterëii & Fratres ejus non immemores sponsionis suæ, regulam S. Benedicti in loco illo ordinatam unanimiter statuerunt tenere, rejicientes a se, quidquid regulæ refragabatur, Foricos videlicet, & pelliceas, staminia, caputia quoque & femoralia, ... & cætera omnia, quæ puritati regulæ adversabantur.* Legendum forte *Froccos.*

¶ 2. FORICUS, pro *Forinsecus*, Extraneus, habitans extra urbem. Obertus Cancellar. lib. 2. Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 327. *Cogitantes Forici in cives quidequæ consurgere, & dominos terrarum jam incipiebant decognoscere.*

FORIFACERE, FORIFACTOR, FORIFACTUM. Vide in *Forisfacere.*

¶ FORIMATRIMONIUM. Vide *Forismaritagium.*

¶ FORINCATIO, Amandatio, relegatio, *foras* ejectio. Charta Alphonsi Comit. Augiens. an. 1270. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 888. *Justitia quæ extenditur ad membrorum mutilationem, deportationem seu Forincationem, vel forbanie, aut signationem, seu ad aliam pœnam minorem, &c.* Vide *Forisbannire.*

¶ FORINIMENTUM. Vide in *Furnire.*

FORINSECI, Extranei, habitantes extra burgum, in Legibus Burgor. Scoticor. cap. 3. [*Albanati Forinseci*, in Charta Philippi Aug. an. 1222. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. 949. Jo. de Janua: *Forinsecus, Extraneus, deforis veniens vel existens.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Forinsecus, Estrains, debors, foraia.* Kennettus in Gloss. ad calcem Antiqu. Ambrosden. *Excepto uno seilione Forinseco illius crofta versus austrum ad faciendam quandam viam.*]

¶ FORINSECUM HOMAGIUM, Quod ab externis debetur. Charta Thalesiæ dominæ de Marchia an. 1255. apud Rymer. to. 1. p. 569. *Salvis mihi omnibus Forinsecis homagiis, teneutibus, &c.*

¶ FORINSECUM MANERIUM, apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. p. 354. *Summa redditunni assisorum de manerio Forinseco Banbury, cum molendinis Forinsecis liv. l. xiv. s. iii. d.*

¶ FORINSECUM SERVITIUM. Vide in *Servitium.*

¶ FORINSECUS SERVUS, in Capitul. de Villis Caroli M. num. 29.

FORIS, Extra, præpositio cum accusativo. Recapitulatio Legis Salicæ c. 3. *Si quis porcellum... Foris domum furaverit.* Occurrit passim.

FORIS esse dicuntur Gentiles, quod extra Ecclesiam sint. S. Hieronymus in Prologo in Job: *Helui vero & Balaam typum præferunt Philosophorum, qui Aforis, id est, Extra fidem positi, insidiantur Ecclesiæ Dei.* Idem Epist. 25. ad Paulam c. 4. *Non debemus exire de templo, id est, de proposito Christiano, non Foras egredi, incredulitati videlicet gentilium commisceri.* Victor. lib. 1. de Persecut. Vandal. pag. 12. *Cœpit per conversationem operum bonorum venerabilis & reverendus haberi, etiam ab eis, qui Foris sunt.* Anastasius in S. Silvestro PP. *Probatus ex omni parte, etiam & ab his, qui sunt Foris, testimonium habere bonum, &c.* Constitutio 10. in Append. ad Cod. Theod. ubi de extraneis feminis Clerico um: *Sed hac societate, seu amicitia non penetret, fama contaminat, datque sinistris rumoribus locum alterni sexus adjunctio, cum Foris positos, ac publico jure viventes ad inlecebram crimine trahit obscœnæ suspicionis exemplum.* Commodianus Instr. 24.

Exis inde Foris, iterum in fana requiris.

Et Instr. 37.

Exis pro Foribus: inde & ad idola vadis.

Vide S. Hieronymum Epist. 22. & Epist. 83. sub finem, S. Augustinum de Vera Relig. cap. 8. lib. 3. contra Parmen. c. 4. l. 7. de Bapt. contra Donatist. c. 1. lib. 3. c. 19. & Ep. 170. &c. Sic Græcis οἱ θύραζε, οἱ ἔξω, Gentiles dicuntur non semel apud Gregorium Nyss. in Vita S. Gregorii Thaumat. Theorianum in Legat. Psellum de operat. dæmon. &c. Vide S. Ambrosium lib. 1. de Offic. cap. ult.

FORIS POSITI, dicebantur excommunicati, quod extra Ecclesiam essent, & ab ea arcerentur: *Extra Ecclesiam constituti*, apud Cyprianum Epist. 55. Idem Epist. 52. *Quisquis jam Episcopus fieri voluerit, Foris fiat necesse est.* Et mox: *Profanus est, Foris est.* Adde Epist. 69. 73. &c. Contra, Fideles dicuntur, *qui intus sunt*, i. in Ecclesia, apud S. Augustinum lib. 3. contra Donatist. cap. 19. *Foras exire*, hoc est, ab Ecclesiæ communione recedere, apud eumdem S. August. lib. 2. contra Crescon. cap. 4.

Foris præterea *esse* dicebantur Hæretici. Facundus Hermianensis lib. 2. cap. 2. *Et illi quidem qui videntur in Ecclesia falsi fratres, qui utinam Foris essent, modo negantibus non resistunt, quinimo & laudantur. Quod ut nos seducerent, fallaciter immiserant: ut postea nobis ab ipsis, vel ab his, qui Foris sunt, dicatur hæreticis, &c.* S. Hieronymus lib. 3. in Ruffinum cap. ult. *Quid loquar de hæreticis, qui licet Foris sint, tamen se nominant Christianos?*

FORISBANNIRE, In exilium agere per *bannum*, seu banno & edicto promulgatum. Matth. Paris an. 1245. *Expulsus à Scotia, Forisbannitus ab Anglis, exhæredatus in Hibernia, &c.* Ita in Capitul. Caroli C. tit. 12. c. 6. 7. tit. 29. cap. 3. tit. 39. c. 1. in Vitis Abbatum S. Albani p. 70. apud Petrum de Vineis lib. 5. Ep. 107. in Concilio Lambethensi an. 1261. cap. *de Clericis captis, &c. Forbannir* in Consuet. Andegav. art. 48. Norman. c. 24. Beneharnensi tit. 16. art. 1. &c. [*Faire Forbanu*, in Stabilim. S. Ludovici lib. 1. c. 31. in exilium mittere.]

¶ FORSBANISARE, Eadem notione in Tractatu inter Ludovicum Regem & Petrum Ducem Britanniæ an. 1231. ex Archivis Castri Nannet.

¶ FORSBANIZARE & FORSBANIZATIO, in Codice Legum Normann. c. 23. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 196.

¶ Forsbannire, in Tabulario B. Mariæ de Bononuncio Rotomag.

Forbannitus, in Lege Salica tit. 51. §. 3. in Capit. Caroli C. tit. 12. c. 6. in Capitul. Carlomanni tit. 1. c. 3. in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 59. in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. §. 6. in Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 49. in Constit. Sicul. lib. 2. tit. 3. apud Petrum de Vineis l. 2. Ep. 56. l. 3. Ep. 79. l. 5. Ep. 111. *Forbanni* in Consuet. Norman. c. 23. 76. 80. 100. 121. &c. *Forabanditz*, in Foris Benehamens. *Telonea Forbannita*, vetita, in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. §. 5. *Furbannitus*, in Lege Ripuar. tit. 87. Joan. Molinetus *au Chappellet des Dames*:

Mais Fourbennis furent foirs & mains
Cueurs orgueilleux, que ebouter on doit.

¶ Forbannitus, in Lege Ripuar. tit. 87. Hist. Cortusior. lib. 1. apud Murator. tom. 12. col. 785. *Ipse vero cum Antonio de Curterodulo ejus socio fuit de Padua Forbannitus.* Pluries occurrit in Chron. Andr. Danduli ibid. col. 486. & 491.

Forbannitio, apud Petrum de Vineis, lib. 3. Epist. 48. [& in Regiminibus Paduæ apud Muratorium to. 8. col. 383.] *Forbannissement*, in Consuetud. Norman. cap. 24.

Forbannum, Idem quod *Forbannitio*. In forbannum mittere. Capitulatio Caroli M. pro partibus Saxoniæ cap. 26. *Si quis homo fidejussorem invenire non poterit, res illius in Forbanno mittantur, usquedum fidejussorem præsentet. Si vero super bannum in domum suam intrare præsumpserit, sol. 10... componat.* Adde Capitulare 2. an. 809. cap. 4. lib. 3. Capit. c. 50. Capit. Caroli C. tit. 35. c. 6. tit. 39. c. 3. *In Forbanno mittere latronem*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. §. 62. *Faire Forban*, seu *Forsbannitum*, in Stabilim. S. Ludov. lib. 1. c. 31. & l. 2. *Sentence de Forban*, in Consuetudine Britanniæ art. 21. *Dons de Forban*, in veteri Consuet. Perticensi c. 4. [Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Trois cent ans xl. & plus
Avoit mis pere en Forbans,
Ainc qu'il passast de ceste vie.]

¶ Forbanire, Eadem significatione, supra in *Forincatio*. Aliud est autem

Foris Banno: Is enim dicitur *Foris banno* esse, qui *bannum* suum adimplevit. Capitul. 2. an. 813. cap. 13. *Sed si bannus ei judicatus fuerit, & banno peracto stet in eo interim usquedum Comiti & eo, qui clamorem vel causam ad eum habuit, & tunc sit Foris banno.*

¶ FORISBARIUM, Suburbanum, Gall. *Fauxbourg*, quasi *foras* seu extra *barria* vel muros civitatis. Vide *Barrium*. Litteræ Philippi III. Reg. Franc. an. 1275. to. 3. Ordinat. p. 60. *Scilicet quod dicta Maria & dictus Artusus vir suus ejus nomine, haredes seu successores dicte Marie habeant exercitum & cavalgatam in dicto castro Lemovicensi & Forisbariis & omnibus pertinentiis prædictorum ... Homines in castro Lemovicensi, Forisbariis ac pertinentiis commorantes.*

FORISCAPIUM, Forcapium, Exactio, tributum haud debitum, per vim vel contra jus captum, exactum; *Mala tolta*. Ita usurpant Capitularia Caroli M. lib. 4. cap. 36. & Capitul. 4. ano. 819. c. 1. quod inscribitur *de Forcapiis*. [Codex Irminonis Abb. Sangerman. fol. 32. verso col. 2. *Sunt mansi serviles v. solvunt vini modios x. solvunt pullos cum ovis inter totum* CLXXXIII. *solvunt Forcapis sol. x.*] Neque alia videtur notione capienda vox

Forchapum in Legibus Ethelredi Regis c. 23. *Et homines Imperatoris, qui veniebant cum navibus suis, bonarum legum digni habebantur, sicut & nos emere in suas naves: & non licebat eis aliquod Forchapum facere burhmanni, & dare teloneum suum.* Ubi exerte usurpatur pro quavis exactione.

Foriscapium, Laudimium, quod domino pro facultate alienandi feudi conceditur. Usatica MSS. Regni Majoricarum: *Instituimus certam summam super laudimiis seu Foriscapiis, quam nobis & nostris successoribus dare teneantur populatores præsentes & futuri in portione nostra intus civitatem Majoricarum commorantes*, pro venditionibus domorum & possessionum. Curia generalis Cataloniæ sub Petro Rege Arag. in villa Cervariæ an. 1339. MS. *Super laudimio seu Foriscapio, quod pro revocatione, seu nova acquisitione feudi, solvi debet feudi domino.* Joannes Plantavitius in Episcopis Lodovensibus pag. 277. sub an. 1317. *Gerardus de Lodova dat causa permutationis Guillelmo Episcopo unam heminam avenæ censualis percipiendam unoquoque festo S. Genesii super agro quodam ... necnon dominium, laudimium, & Foriscapium.* Charta an. 1032. *Salvis & retentis nobis & nostris successoribus fatiga, & Foriscapio, & laudimio, quotiens prædictum feudum modo aliquo alienari contigerit.* [Charta an. 1313. ex Bibl. Colbert. Regest. 56. *Quod vos & vestri successores præsentes & futuri possitis testari & ordinare, dare, vendere & alienare quibuscumque volueritis, exceptis militibus, de rebus vestris in futurum ad vestri voluntatem, salvo jure Foriscapii domino Regi competenti, prout in dicto castro solvi Foriscapium est hactenus usitatum.*] Tabularium Hospitalis Montis-Maurilionis in Pictonibus: *Melisendis & filii sui, Guillebaudus videlicet & Theobaudus atque Ugo, (domini Tremoliæ) dederunt pauperibus Domus-Dei Montmorlii, & solverunt, & emancipaverunt in perpetuum omnes homines Forschapche de quaque terra venerint stare in terram Eleemosynariæ & pauperum supradictorum, exceptis illis de honore Tremoliæ. Hoc donum concessit Guillelmus Tremolia, quando venit Hierusalem.* In eodem Tabul. *Ego Bernardus Vicecomes Brociæ, & uxor mea Pastorella, donamus & concedimus Deo & pauperibus Domus-Dei de Moumorillo ... tot los Forschapches totius terræ & dominationis Mogmaci.* Andreas Boschus dels *Titols de honor de Cathalunya* lib. 4. c. 5. §. 3. *Non pagan Foriscapis de permutes, y si de consalt morts.* Et infra: *Les Foriscapis y censos en los casos de danhen pagar, &c.*

FORISCASATUS, Emancipatus, extra *casam* positus, in Curia Generali Cataloniæ, celebrata Perpiniani sub Petro Rege Aragon. an. 1351. MS.

¶ FORISCELLATUS, Male & fraudulenter celatus, absconditus, non solutus, cui debebatur. Charta Guidonis Comitis Flandriæ an. 1237. in Tabulario S. Bartholom. Bethun. *Item debent habere ibidem dicti Præpositus & Capitulum thelonia, foragia, cambagia, & omnes emendas redditium Foriscelaterum, metarum abscadscatarum sive remutatarum absque mesleia. Ventes Forcelées*, in Consuetud. Silvanect. art. 246. nostris *Recelées*, occultæ.

FORISCONSILIARE, Forconsiliare, Forsconsiliare, Male consulere, malum consilium dare. Vitam vel honorem alteri, aut alterum in vita vel honore *Forconsiliare* dicebatur, qui *malo consilio* in illius vitam vel honorem machinabatur. Capitularia Caroli C. tit. 8. & Annales Franc. Bertiniani an. 851. *Ut nemo suo pari suum regnum, aut suos fideles, vel quod ad salutem & prosperitatem ac honorem regium pertinet, discupiat, aut Forconsiliet.* Capitularia Caroli C. tit. 26. *Adjutor ero ad regnum illorum continendum, & nec in vita, nec in membris,*

ne que in regno illorum eos Forsconsiliabo. Occurrit ibi non semel, & in Annalib. Franc. Fuldensibus an. 860. ubi *verum consilium* opponitur *Forconsiliationi*.

Atque inde, in hominiis, vassalli dominis bona fide consilium daturos sese pollicebantur. Hominium Guillelmi de Petrapertusa, præstitum Simoni Comiti Montisfortis ann. 1217. in Tabulario Carcassonensi fol. 10. *Vobis, Domine Simon, promitto, quod contra inimicos vestros vobis bona fide dabo consilium, auxilium tenebo & favorem, &c.* Aliud Raymundi Peleti an 1220. *Juro etiam vobis, quod non ero in Consilio vel favore, quod vos amittatis vitam, vel membra, vel vitam, &c.* Vassallus igitur qui contra ejusmodi sacramentum, seu hominium hostibus domini sese adjungebat, *Forisconsiliare* dicebatur. *Forconseiller* nostri etiam dixere. L'Ordene de Chevalerie d'*Hues de Tabarie* MS.

Dame ne doit ne Damoiselle
Pour nule rien Fourconsillier,
Mais s'eles ont de lui mestier,
Aidier leur doit à son pooir.

Robertus Bourronus in Historia MS. Merlini: *Merlin qui moult estoit sages & bon conseil, ne onques ne Forconsilla.* Apud Froissartem 4. vol. c. 86. perperam editum *Fortconseille* pro *Forsconseille*: *Et remonstra ce propos doucement & sagement au peuple, qui estoit Forconseillé & acoustilé de mal faire.* Vide Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 61.

¶ FO IS DECANUS, Dignitas ecclesiastica, forte Decanus ruralis, *Doyen rural.* Charta S. Illidii Claromont an. 1215. *In crastinum S. Luciæ Missa & annua Domini Petri de Crots, quondam Canonici & Foris-decani minoris hujus Ecclesiæ.* Vide *Decanus.*

1\. FORISFACERE, Ugutioni, est *Offendere, nocere, quasi Facere foris, i. extra rationem.* Ex Glossis Isid. & Pithœi, *Fori-facio, offendo, noceo.* [*Forisfacere* S. Bernardo Tract. de erroribus Manichæorum, Crimen facere.] Epicedium Erici Regis Daniæ, apud Pontanum l. 7. Rerum Danicarum: *Oro omnes, quibus aliquid Forisfeci, ut mihi per suam gratiam indulgeant.* Vox passim obvia. *Forisfactus*, qui forisfecit. Leges Edw. Confess. c. 18. *Si quispiam Forisfactus poposcerit Regis misericordiam pro Forisfacto suo, &c.* *Forfactus de vita*, in Lege Ripuar. tit. 77. id est, ob malefacta dignus, cui vita adimatur ex Legibus, [vel simplicius Privatus vita, ut ab Eccardo exponitur in suis ad hanc legem animadversionibus, ubi observat Tilium legere *Forfactus.*] *Forisfactus servus*, homo liber, qui ex delicto servus factus est, in legibus Athelstani Regis c. 3.

¶ FOREFACERE, in Litteris Caroli Johannis Franc. Regis primog an. 1358. to. 3. Ordinat. p. 321. *Inhibendo ... ne prædictis Ecclesiæ vel sic susceptis aut alteri eorumdem in capite vel in membris ... vel personis eorumdem & cujuslibet ipsorum, Forefacere audeant vel presumant.* Vide Lobinelli Gloss. to 3. Hist. Paris.

¶ FORISFACERE, Eadem significatione. Litteræ Richardi I. Regis Angl. apud Marten. to. 1. Collect. Ampliss col. 991. *Si quis eis super hoc in aliquo Forisfacere presumpserit, plenariam eis inde justitiam sine dilatione fieri faciatis.* Occurrit præterea in Charta ann. 1213. apud Thomasser. in Bituric. p. 80.

FORISFACERE FEODUM *propter feloniam*, in Legibus Henrici I Regis Angl. c. 88. Ex delicto, forisfacto, vel crimine, illud perdere, confiscare. Eædem Leges cap. 43. *Qui furtum fecerit, qui prodiderit dominum suum, et qui cumque ab eo in obsidione hostili, vel bello campali fugerit, vel victus erit, vel feloniam fecerit, terram suam Forisfecit.* [D. Brussel de Feudorum usu to. 1. p. 233. ex Regesto magnorum dierum Campaniæ fol. 89. *Injunctum est dicto Ballivo, ut dictum Miletum Clericum, ut dicitur, extra sacrosancta religiosa capiat & reddat loci Episcopo, pro ipso puniendo super facto perpetrato; & quod omnem hereditatem dicti Clerici, de qua erat dictus Clericus tenens & possidens tempore maleficii facti, in manu domini Regis tanquam Forefactam capiat & detineat.*] Eodem sensu: *Forfaire son fief, sa Justice.* in Consuetudin. Senonensi art. 183. Vitriacensi art. 4. Hannoniensi c. 77. 85. 86. Camerac tit. 1. art. 62. in Chronico Flandr. c. 16. & apud Froissart. 3. vol. c. 96. *Forfaire son Comté, ses heritages, Forfaire corps & avoir*, in Consuetud. Montensi cap. 12. 22. & in Chronic. Flandr. cap. 26. 40. 81. Tabular. Vindocinense Ch. 63. *Pro quo ce accepit Comes Goffredus fevum suum, quod ille Forisfecerat.* *Forfactæ res*, caducæ per delictum, & in fiscum relatæ, in Lege Longob. l. 3. tit. 33. [*Forisfacta catalla*, in Codice Legum Normann. cap. 20. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 192. *Forisfactura omnium bonorum*, apud Rymerum tom. 2. p. 195.] *Chose Forfeit*, apud Littletonem sect. 74. *Terres Forfaites*, in Charta Gall. ann. 1266. in Probat. Hist. Guioensis p. 291. Casus alios, quibus vassallus feudum suum forisfacit, collegit Spelmannus ex libris feudorum, in Verbo *Felo.* Vide *Committere.*

FORISFACTURA, Crimen, delictum. Leges Edw. Confess. c. 32. *Friborgi causulas tractabant, & secundum Forisfacturas emendationes capiebant.* [Histor. Beccensis MS. p. 310. in Archivis ejusd. Monasterii: *Hoc ferme tempore (an. 1110.) fuit concessa Ecclesia S. Philiberti super Rislam Monachis Becc. jure perpetuo obtinenda à Joanne Episcopo Lexoviensi & Capitulo, cum tali privilegio & libertate, ut nunquam cessarent à divino officio pro Forisfactura cujuslibet hominis.*]

¶ FORFAITURA, Eadem notione, in Tabular. S. Victoris Massil. *Signocerus & uxor ad expiandam Forfaituram quam S. Petro & Saturnino commiserant dant unam vineam in emendationem.* Hist. Harcur. to. 4. pag. 1640. *Ricardus de Harcourt tenet Baroniam S. Salvatoris de domino Rege per servitium quatuor militum: scilicet debebat quinque, quando baronia erat integra, scilicet quintum venit ad Regem ex Forfaitura Johannis de Harcuria.*

¶ FORISFACTURA MOBILIS. Codex Legum Normann. cap. 23. apud Ludewig. to 7. Reliq. MSS. p. 196. *Ad Ducem etiam pertinent omnes Forisfacturæ mobiles: mobiles autem Forisfacturæ sunt catalla eorum seu mobilia, qui per judicium damnati sunt.*

FORISFACTURA, Mulcta, vel emenda ob forisfactum, seu delictum. *Amende des Forfaitures* apud Froissart. 1. vol. cap 116. Leges Edw. Confess. c. 36. *Inveniat plegios tales, qui possunt reddere Forisfacturam, id est, were suum, nisi possit disrationari.* Infra: *Reddat Episcopo tres Forisfacturas, &c.* Leges Willelmi Nothi: *Reddatur de rebus hujus hominis quod calumniatum est, ... & insuper Regi Forisfactura.* Ordericus Vitalis lib. 13. p. 901. *Omnes Forisfacturas reis indulsit.* [Vide Acta SS. April. tom. 2. p. 938.]

¶ FURFACTURA, Eodem significatu. Litteræ Philippi Fr. Reg. an 1290. inter Anecd. Marten. to 1. col 1234. *Emendam vero seu Furefacturam quam petebamus occasione homagii hactenus per eumdem nobis non impensi ... eidem* (Comiti Hannoniæ) *remisimus.*

¶ FORFECTURA, Eadem notione, in Litteris Philippi Pulcri Reg. Fr. ann. 1307. apud Menestr. inter Probat. Hist. Lugdun. p. 43. *Remittimus &*

ex causa compositionis quittamus Archiepiscopo ... omnes & singulas commissiones, Forfecturas, emendas, offensas, rebellieurs, &c. *Forfacture*, in Edicto Ludovici X. an. 1315. ibid. p. 88. *Et fut dit par Arrest que les Forfactures seroient mises à exequution & les Sentences publiées.* Charta Philippi V. Reg. Fr. to. 3. Hist. Harcur. p. 104. *Philippes Roy de France otroia a heritage à Adam de Meallent son Panetier, & à ses hoirs masle tant seulement, pour cause & en remuneration dudit service, une Forfaiture, que icelui Adam avoit avant du don dudit Roy a sa volonté, estimée valoir par an, par enqueste sur ce faite environ xxxi. livres Parisis, laquelle Forfaiture étoit venue au Roy en commis par le delit ou malefice de maistre Jean le Mesnages de Courbeil.* *Forfaire l'amende*, in Consuetud. Namurc. art. 97. est mulctam incurrere.

FORISFACTURA PLENA, Plena mulcta, integra, Saxonibus *wyta plena*, & *fulwite*. Leges Willelmi Nothi: *Ita quod nullus alii forisfaciat in nulla super Forisfacturam nostram Plenam.* Infra: *Et ista precepta & statuta non sint violata super Forisfacturam nostram Plenam. Super Plena sa Forisfactura*, apud Knyghton. lib. 3. c. 10 p. 2533.

¶ FOREFACTA, ut *Forisfactura*, Mulcta. Charta Caroli Regis Fr. an. 1494. in Chartulario Monasterii Belliluci: *Nec non si burgenses inter se purgare voluerint bellum in ipsa villa .... & bellum & omnis Forefacta sit Monachis.*

FOREFACTUM, Delictum, crimen. *Forfait* nostris, in Constit. Sicul lib. 1. tit. 42. & alibi passim.

¶ FORASFACTUM. Charta sub Chuonrado Rege Indict. 6. ex Chartular. Aptensi fol. 21. *Tibi cedo aliquid de hereditate mea per Forasfactum quod tibi feci, ut ex eo te finem habeam.*

¶ FORFACTUM, in Chartulario sancti Audomari, apud Baluz to 7. Miscell. p. 240. & in Translat. S. Hunegondis sæc. 5. Bened. p. 223.

¶ FORFATUM, in Charta anni 1409. inter Schedas Præsidis de *Mazaugues*: *Pro delictis criminalibus & Forfatis, &c.*

¶ FORIFACTUM. Charta an. 1122. in Chartulario Aptensi fol. 16. *Nec auferemus tibi vel tuis, nisi pro Forifacto, quod nec escire, nec emendare possitis aut velitis.* Charta Guidonis Comit. Nivern an. 1231. to. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 117. *Quod si forte caperetur, Burgense possent captum excutere à quocumque capiente sine se misfacere; exceptis pro tribus Forifactis. furto, raptu & homicidio.* Occurrit præterea in Chartular S. Vincentii Cenomanens. & apud Thomasser. in Biturig. pag. 80.

¶ FORISFACTUM, in Charta an. 1197. inter Schedas D. *Lancelot*: *Liber & quitius recedat, nisi Forisfactum fecerit, & si Forisfactum fecerit, ad judicium ville antequam recedat illud emendabit.*

¶ FOREFACTUM REGIUM, in Regem commissum. Charta an. 1139. inter Instrum. to. 5. Gall. Christ. col. 295. *Si autem* (Ecclesia Ninivensis) *Principis provincia sive cujuscumque Forefacto regio fuerit imbannita* (i. e. ob crimen in Regem commissum interdicta) *remotis excommunicatis divinum in Ecclesia permittimus officium celebrari.* Vide *Imbannire* in *Bannum* 1.

FORISFACTUM, Ipsa pro forisfacto mulcta, in Regiam Majest. lib. 1. c. 18. §. 2. Quoniam attach. c. 74. §. 2. & alibi non semel. Epist. 488. to. 4. Hist. Franc. *Forefacta villa nostra, & tertiam totius redditus nostri sibi vi usurpat.* *Amende de Forfait*, in Usagiis Ambian. MSS. *S'aucuns qui n'est mie de quemugne, estranges ou forains fiert, ou navre, ou fourfache home de quemugne, double Amende du Fourfait paiera.*

FOREFACTA MAGNA, Quorum cognitio ad dominum, qui altam justitiam habet, spectat. Charta Odonis Ducis Burgundiæ an. 1206. apud Perardum pag. 197. *Omnia namque Magna Forefacta communiter ad Dominum Episcopum & ad me spectant, sicuti multra, homicidia, furta, adulteria, violentus concubitus feminarum, falsa mensura, edicti communis contemptus & fractio, casus in bello campestri, & in judicio deprehensio.* Vide pag. 323. 444.

FORISFACTUM EXTRA LEGEM, id est, quod non *lege* seu mulcta, sed morte luitur. Charta Odonis Dom. Hamensis an. 1227. *Si quis hominem occiderit infra clausuram villæ Hamensis, vel forte Forisfactum fecerit extra legem, statim postquam occisus fuerit homo, vel Forefactum extra legem factum, Dominus Hamensis potest capere mobilia & catela delinquentis, &c.* Titulus Chartæ concipitur: *Du Cas hors loy.*

ESSE IN FORISFACTO DOMINI, dicitur is, qui ex delicto in commissum cadit. Tabularium Episcopi Parisiens. *Si maritaverint se extra familiam Episcopi vel Comitis, sine consensu Episcopi, ipsi & res eorum sunt in Forefacto Episcopi.*

¶ FORTFACTOR, Qui *Forisfactum* commisit, in Charta an. 1213. apud Thomasser. in Biturig. p. 80. *Si Fortfactor judicium expectare noluerit, &c.*

¶ FORISFACTOR *vel delinquens*, in Charta ann. 1232. apud Miræum to. 2. p. 1219. col. 2.

2. FORISFACERE, Alia notione. Charta Berengarii & Adelberti Regum Italiæ, apud Ughellum in Episcopis Vercellensibus: *Legitimam facimus traditionem & corporalem investituram, & ita nos exinde privamus, & Forisfacimus.* Id est, exuimus, vestituram & possessionem dimittimus. Charta alia: *Et me exinde Foris expuli, warpivi, & absentem feci.* Vide *Absens.*

FORISFAMILIARE, Aliquem *forisfamiliam* ponere, emancipare. Dicitur vero proprie filius *Forisfamiliari*, cum partem hæreditatis à patre vivente accipit, eaque contentus est, ita ut amplius petere non possit. Regiam Majestat. lib. 2. cap. 33. §. 7. 8. *Potest siquidem filius in vita patris sui Forisfamiliari, si pater quandam partem terræ suæ sibi assignet, & sasinam faciat inde sibi in vita sua, ad petitionem & bonam voluntatem ipsius filii, ita quod de tanta parte terræ sit ei satisfactum. Tunc non poterit hæres ipsius filii, de corpore suo genitus, aliquid amplius petere contra patruum suum de residua parte hæreditatis avi sui, quam partem patris sui.* Vide Leges Burgor. Scoticor. c. 124. & 125. §. 4. Bracton. l. 2. c. 10. §. 1. & Skenæum de Verbor. significat.

¶ FORISFAMILIATUS, Emancipatus. Charta an. 1251. in Chartulario AB. Sangerman. fol. 227. *Super dicto molendino nihil poterat reclamare* (Sanctyssma pro sua filia) *eo quod dictus Renoldus erat tempore mortis suæ homo eorumdem Abbatis & Conventus de corpore, ut dicebant, nullos habens hæredes de suo corpore in potestate sua existentes, ut dicebant, & dicta Sanctyssma jam erat Forisfamiliata & maritata cum ipso Johanne, quando idem Renoldus decessit.* Filiæ extra proprii domini feudum maritatæ parentum hæredes esse non poterant. Vide *Forismaritagium.*

FORISFAMULARE, Idem quod *Forisfamiliare*, in Fleta lib. 1. c. 7. §. 5. c. 27. §. 2. l. 2. c. 52. §. 7.

FORISFANGIUM. Vide *Forfang.*

FORIS HABITANS, qui & *Forinsecus*, extraneus, nostris *Forain*, in Legibus Burgor. Scoticor. c. 3.

FORISJUDICARE, FORJUDICARE, Rem, aut possessionem quampiam per judicium vel sententiam *abjudicare*, auferre; possessione exuere, privare. Breve, apud Bractonum lib. 4. tract. 3. c. 5.

γὴν τ' ἀγάλματι καὶ ἄχθεσι ἐστι γύμνασμα : His artibus futuri Duces olim imbuebantur, inquit Plinius in Paneg. Philippus *Mouskes* in Carolo M.

Et nules gens en tout le mont
Si volontiers kacier ne vont,
Ne en riviere com François,
Et orent fet tousjours ançois.

Id pariter de Francis omnibus, & Francorum Principibus testantur Scriptores alii. Aimoinus l. 1. Hist. c. 21. in Clodoveo: *Ut moris est Francorum venatui insistere.* Et lib. 2. c. 37. *Indeque venationis gratia exercenda, cujus studiosos fore Francos supra meminimus, Cotiam silvam ingressus, &c.* Gesta Dagoberti Regis cap. 2. de ipso Dagoberto: *Cum adolescentia ætatem, ut Gentis Francorum moris est, venationibus exerceret, &c.* De eodem cap. 23. *Exercitiis viritim* (f. virium) *& venationibus assidue utens, in omni agilitate corporea strenuus atque incomparabilis erat.* Aogradus Monachus in Vita S. Ansberti, de Theodurico Rege: *Venatibus, ut sibi gentilitium erat, indulgens.* Idem de Chlotario prodit Fredegarius Scholast. cap. 42. Eginhardus de Carolo M. *Assidue exercebatur in equitando ac venando, quod illi gentilitium erat: quia vix ulla in terris natio invenitur, qua in hac arte Francis possit æquari.* Poëta Saxonicus lib. 5.

Hic se venatu, nec non equitando frequenter,
Ferat ignavum desidia penitus.

Alcuinus, sive quis alius auctor Poëmatis de Carolo M. editi à Canisio:

... Etenim nemora inter opaca
Hic pater assidue Carolus venerabilis heros
Exercere solet gratos per gramina ludos,
Atque agitare feras canibus, tremulisque sagittis
Sternere corrigeram, nigraque sub arbore turbam.

Sed & *filios, quam primum ætas patiebatur, more Francorum equitare, armis, ac venationibus exerceri fecit*, ut est apud eumdem Eginhardum. Ludovicum Pium venatoriis etiam exercitiis vacasse testantur Theganus c. 19. & auctor Vitæ illius an. 817.

Ut vero omissis priscis Regibus ad recentiores transeamus, Ludovicum XI. venationi operam impensius dedisse tradit Monstrelletus 3. vol. pag. 97. Id ipsum scribit Thuanus de Carolo IX. cujus de Venatione liber in omnium manibus versatur. De Ludovico XIII. norunt, qui etiamnum sunt superstites.

Fateor tamen Regibus nostris non peculiare fuisse venationis studium, quod ab antiquis etiam Principibus cultum, exemplis aliquot probavit Meursius in Notis ad Lycophronem.

Præ cæteris autem Reges Angliæ Normannicos venationis perinde studiosos extitisse, ex Scriptoribus constat, *qui in tantam erupere insaniam*, (verbis utor Joannis Sarisber. lib. 1. Policrat. c. 4.) *ut hostes natura fierent, conditionis suæ immemores, divini judicii contemptores, dum in vindictam ferarum, imaginem Dei exquisitis suppliciis subjugarent: nec veriti sunt hominem pro bestiola perdere, quem Unigenitus Dei redemit sanguine suo.* Quibus quidem verbis utrumque Willelmum, Nothum & Rufum, & Henricum I. carpit: ac Nothum quidem, qui ut auctor est Robertus de Monte an. 1084. & Bromptonus, *ei*, qui cervum aut aprum cepisset, oculos evellebat, ut qui feras, tanquam earum pater, amaret: Willelmum vero Rufum, qui, ut habet Knyghtonus lib. 2. cap. 7. *tantam exercuit per forestas duritiam, quod pro dama hominem suspenderet, pro lepore 20. solidis plecteretur, pro cuniculo 10. sol. daret.*

Rufi in venatores sævitiam pluribus etiam exagitat Eadmerus lib. 2. Hist. Novor. pag. 48. *Hac fide in ipso proficiente, ad hoc quoque lapsus est, ut Dei judicio incredulus fieret, injustitiaque illud arguens, Deum aut facta hominum ignorare, aut æquitatis ea lance nolle pensare, assereret. Exempli causa 50. circiter viri, quibus adhuc illis diebus, ex antiqua Anglorum ingenuitate, divitiarum vestigia quædam arridere videbantur, capti sunt, & calumniati, quod cervos Regis ceperint, mactaverint, manducaverint. Negant illi. Unde statim ad judicium rapti, judicantur injectam calumniam examine ignis ferri à se propulsare debere. Statuto itaque die, præfixi pœna judicii pariter subacti sunt, remota pietate & misericordia. Erat ergo misericordiam videre, &c.* Deinque Henricus I. *Feras propter venationis delicias plus justo diligens, in publicis animadversionibus cervicidas ab homicidis parum discernebat.* Verba sunt Willelmi Neubrigensis lib. 1. cap. 3. & lib. 3. cap. 26. Quo etiam referenda ista ex laudato Joan. Sarisberiensi: *Quæ ferè natura sunt & de jure occupantium fiunt, sibi audet humana temeritas inspiciente Domino vendicare, & idem juris in omnibus ubicunque sunt statuit, ac si clausiri sui indagine universa cinxisset: quodque magis miror, pedicas parare, avibus laqueos texere, allicere modis vel fistula, aut quibuscumque insidiis supplantare, ex edicto sæpe fit criminis, & vel proscriptione bonorum mulctatur, vel membrorum punitur salutisque dispendio. Volucres cæli & pisces maris communes esse audieras, sed hæ fisci sunt, quas venatica exigit ubicunque volant.* Paulo mitior fuit Henricus II. *qui hujusmodi transgressores carcerali custodia sive exilio ad tempus coercuit.* At Ricardus I. Henrici II. filius in Assisa de forestis, apud Roger. Hovedenum p. 784. veteres Leges in usum rursum revocavit, statuitque, ut qui et de venatione & forestis forisfecissent, & inde essent convicti, plenaria de illis justitia fieret, qualis facta fuerat tempore Henrici avi sui, videlicet ut amitterent oculos & testiculos. Verum postea pœnam hanc sustulit ipse Ricardus. *Hanc enim legem de venatione sublatam*, inquit Matth. Paris an. 1232. *in hoc temperavit, quod cum apud Reges antecessores ejus, si qui liberti in fraude venationis deprehensi fuissent, eruebantur oculi eorum, abscindebantur virilia, manus vel pedes .... truncabantur. Sed tale judicium pio Regi Ricardo visum est nimis inhumanum, ut homines ad imaginem Dei creati, pro feris, quæ juxta legem naturalem generaliter omnibus sunt concessæ, de vita vel membris periclitarentur, ut id faciendo feris ac bestiis deterior videretur. Hoc enim solummodo sufficiebat ei, ut quilibet in culpa deprensi, vel Angliam abjurarent, vel pœnam carceralem subirent, vel pœna punirentur pecuniali, salvis omnibus vita & membris.* Tandem Edwardus I. in magna Charta Libertatum Angliæ cap. 10. vetuit, ne ullus de cætero vitam vel membra amitteret pro venatione regia, sed gravi mulcta, vel carcere, aut exilio puniretur.

Cum igitur ea laboraret insania Willelmus Nothus, *terram*, ut ait Gualterus Mapæus, vetus Scriptor, apud Camdenum in Britannia, *Deo & hominibus abstulit, ut eam dicaret feris & canum lustris; à qua 36. matrices Ecclesias extirpavit, & populum eorum dedit exterminio.* Brompton de Notho: *In silva venationis, quæ nunc Nova foresta vocatur, villas & Ecclesias plures eradicare, gentem extirpare, & à feris habitari fecit.* Et infra, de Rufo: *Ad novam regiam forestam, Anglice Ychene dictam, quam pater suus Willelmus Bastardus hominibus fugatis, desertis villis, & subreptis Ecclesiis, per 30. & eo amplius*

milliaria in saltus & lustra ferarum redegerat, &c. Quod alii perperam Rufo adscribunt, de quo ita Knyghtonus: *Fecit forestas in multis locis per medium regni, & inter Southamtonam & Prioratum de Twinam, qui nunc vocatur Christchyrke, prostravit, & exterminavit 22. Ecclesias majores, cum villis, Capellis & maneriis atque mansionibus: secundum vero quosdam 52. Ecclesias parochiales, & fecit de loco illo forestam novam, quam vocavit suum Novum herbarium, & replevit eam cervis, damis, & aliis feris, parcens illis per 7. annos venatus gratia.* Cui sententiæ, falsæ licet, favent Versiculi Joannes Withi Episcopi Wintoniensis ab Camdeno laudati.

Ut vero in eadem *Nova foresta* Walteri Tirelli sagitta percussus interierit Rufus, narrant Scriptores Anglici omnes. Sed & Brumpton. ann. 1100. perinde ut alii, ante Rufum, Ricardum Henrici I. fratrem, à suo Milite, inter venandum, in eadem foresta consossum scribunt. In qua etiam Henricus Nuthi è filiu Roberto nepos, dum feras contentius insectatur, ramusculis, ut olim Absalom, appensus, animam efflavit. Hæc tristia regalis familiæ fata sic perstringit Joan. Saresberiensis: *Nostrorum quoque temporum luctuosis infirmum et exemplis ab hujusmodi inquietudine temperare, cum proceres nostros inter venandum veris variisque miraculis indignatio divina percusserit, bestialemque sæpe invenerint exitum vita, qui dum licuit, bestialiter vixerant. Regibus quoque ipsis manus Domini non pepercit, & in malitiam eorum condignam & gloriosam exercuit ultionem.* Hanc porro forestam Novam *Ytene*, vel *Ytene* appellatam fuisse scribunt Simeon Dunelmensis & Brompton. an. 1100.

Præter novam forestam in Regnu Angliæ 68. *forestas*, præter *chaceas* 13. & *parcos* plus minus 781. ut & earum nomina & situs, recenset Spelmannus.

PLENA FORESTA, Jus utendi foresta, & in qualibet illius parte. Regestum Philippi Aug. Herouvallianum fol. 69. *Plures sunt, qui debent 2. denar. pro brenagio, & habent herbagium in communi foresta, donando pro unaquaque vacca 1. den. Pro fructibus Plena Foresta dunat quisque unam gallinam, sive 2. den. nisi possit affidare, quod fructum non habuit.*

FORESTE, FORESTIS, Vivarium piscium. Charta Childeberti Regis pro Abbatia S. Germani Parisiensis: *Has omnes piscationes, quæ sunt & fieri possunt in utraque parte fluminis, sicut nos tenemus, & nostra Forestis est, tradimus ad ipsum locum, &c.* Charta Caroli C. pro Monasterio S. Dionys. apud Doubletum pag. 89. *Pari etiam voto adtribuimus eis Forestam piscationis atque venationis.* Alia ejusdem Regis apud eumdem pag. 803. *Pari etiam modo attribuimus illis in ipsa aqua Forestam piscationis.* In alia, pag. 806. *Foresta aquatica* dicitur. Carolus M. in Capitul. ex triplici lege cap. 18. *De Forestis, ut forestarii bene illas defendant, simul custodiant bestias & pisces, &c.* Adde Capit. 2. an. 813. c. 19. Charta Caroli C. apud Perardum in Burgundicis: *Silvam ubi possint saginari porci 600. Forestam piscium in aqua à ponte Divionis castri usque ad Roriacum.* Adde Chronicon S. Benigni pag. 412. Charta Zuenteboldi Regis apud Sammarthan. in Abbat. S. Apri: *Concessimus .... nostram piscationem scilicet in Foresta nostra super fluvium Mosella in unaquaque hebdomada dies duos, &c.* Alia Gaufridi Meldensis Episcopi an. 1211. in Tabul. Campan. *Conquerebantur, quod Comitissa volebat facere Forestam in aqua de Nongento.*

Forestas vero piscium vivaria appellasse videntur nostri, quod majoribus illis silvis adjuncta essent & vivaria. Capitulare 2. an. 813. cap. 19. de de cura villicorum: *In Forestis mansum regale, & ibi Vivaria cum piscibus, & homines ibi maneant.*

FORESTARE, Silvam in forestem convertere, forestæ adscribere, jus forestæ concedere: *Forestem noviter instituere*, in Capitul. 4. an. 819. cap. 7. & lib. 4. Capit. c. 41. 65. Charta Conradi Imp. an. 1029. in Chronico Episcopor. Mindensium pag. 736. *Quandam silvam .... Forestari concessimus, & banni nostri districtu circumvallavimus, ea videlicet ratione, ut nemo ulterius in eadem Foresto absque prælibati Episcopi suorumque successorum licentia potestatem habeat venandi, sagittandi, retia aut laqueos ponendi, aut ullo ingenio feras decipiendi, quæ merito sub jure banni continentur.* Alia ejusdem Imperat. ibid. *Supplicans, quatenus nos quoddam Forestium sui scilicet juris per Imperiale nostri præceptum Forestari faceremus, &c. Foresta noviter instituta*, in Append. 3. Capit. lib. 4. cap. 3. *De Foreste, quam Ambactiat Comes habere vult, ubi ea prius non fuisse dicitur, ut Missi nostri eis veritatem inquirant, &c.*

AFFORESTARE, Eadem notione. Charta Forestæ Joannis Regis Angl. apud Matth. Paris: *Omnes bosci, qui fuerunt Afforestati per Regem Ricardum fratrem nostrum .... statim deafforestentur, nisi fuerint dominici bosci nostri.* Adde eumdem an. 1225. pag. 223. & in additam. pag 100. & Fletam. lib. 2. c. 40. §. 2. *Charta Afforestata*, in veteri Inquesta apud Willel. *Dugdale* in Antiquit. Warwicensib. pag. 665.

INFORESTARE, Idem quod *Afforestare*. Matth. Paris an. 1245. *De regia foresta, vel terra Inforestata occupatione.*

Forestæ vero creandæ ritum ita describit Spelmannus: Constituuntur regio diplomate viri aliquot graves & prudentes, qui locum forestæ designatum intuentur, lustrant, & terminis manifestis circumscribunt. Perimpleto hoc, & in Cancellariæ monumentis (de more) inscripto, Rex præconis voce ipsum locum, seu regiunculam, per totum Comitatum, ubi sita est, forestam edicit forestæque legibus communitam. Prohibet insuper ut nemo ea tuegeat audacia, quod sine majestatis venia aliquam illic exerceat venationem, diciturque jam locus *Afforestari*, &, ut cæteræ forestæ, in omnibus valere. Magistratus deinceps, officiales & ministros cooptat, quorum munera lex ipsa dictat & consuetudo.

INFEOFARE Rex dicitur *Baronem cum libera Foresta*, cui jus forestæ concedit, in Legib. Forest. Scoticar. cap. 21. §. 1.

DEAFORESTARE, Terras de forestæ jure demere, & in pascua aut culturam redigere. Charta Edwardi I. Regis Angl. to. 1. Monastici Angl. pag. 939. *Concedimus etiam ... quod omnes terra & tenementa sua, & hominum ac tenentium suorum in maneriis & locis prædictis, tam in bosco, quam in plano existentia, & extra omnem potestatem Forestariorum, Viridariorum, Regardatorum, Agistatorum, & omnium aliorum Ballivorum & ministrorum foresta nostra, & quod possint de boscis suis, de maneriis prædictis pro voluntate sua ... commodum suum facere, & boscos illos assartare, & in culturam redigere* Charta alia to. 2. pag. 176. *Totam hayam nostram de Langewath .... quam nobis & successoribus nostris per cartam suam Deafforestavit, &c.* Alia Henrici III. Regis to. 3. pag. 125. *Ita quod brullii prædicti cum landis, pratis, & omnibus suis pertinentiis, tam in bosco, quam in plano Deafforestentur, & quieti sint in perpetuum*

de regardo, vasto, venatione, & de omnibus, quæ ad forestam vel forestarios, vel eorum ministros pertinent: quos quidem brullos prædictus Episcopus & successores sui assartare, excolere, & fossato sive haia claudere poterunt, &c. [Charta apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Sciatis nos omnino Deafforestasse forestam de Brewood de omnibus quæ ad forestam & forestarios pertinent. Quare volumus & firmiter præcipimus quod prædicta foresta & homines in illa manentes & hæredes eorum sint Deafforestati in perpetuum.*] Willelmus Malmesbur. an. 1300. *Item postulaverunt, ut Deafforestationes, pro quibus angustiabantur omnes divites plebis, à Rege sæpius concessas, sed hactenus opere non completas, remota ulteriori dilatione fieri juberet decretas.* Vide Gol. Prynneum in Libertat. Angl. to. 3. p. 1342. [& *Disafforestare.*]

Reaforestare, Forestam vastatam & in novalia conversam rursum ad forestam redigere. Exstant apud Goldastum to. 1. Constit. Imperial. pag. 319. 320. Diplomata aliquot Henrici VII. Imp. an. 1309. & 1310. quibus facultatem concedit, silvam in agros redactam, *in arbores & in silvam, sicut solebat esse primitus, redigendi.*

Forestagium, Jus utendi foresta, vel ipsa præstatio pro jure utendi foresta, seu in ea capiendi *rationabile estoverium*, ut aiunt Practici, atque in iis Bracton. lib. 4. de Assisa novæ dissaisinæ cap. 41. & tit. de actione dotis cap. 18. 41. scilicet *ad ædificandum, ardendum, claudendum, &c.* Ugutio: *Lucar, pecunia vel pretium ex luco collectum, quod vulgo dicitur Silvaticum, id est, Forestage, Gallice.* Catholicon parvum: *Lucar, Fourestage.* Tabularium S. Dionysii de Capella diœcesis Bituric. Ch. 135. *Reddant Monachi de unoquoque furno unam eminam avenæ de Forestagio, quamdiu acceperint silvas ad opus furnorum.* Charta Guillelmi Regis Sicil. an. 1173. apud Ughellum in Archiep. Beneventan. *Concedimus etiam in dicto Monasterio cedua lignorum absque ullis Forestagiis, &c.* [Charta an. 1114. to. 2. Gall. Christ. inter Instr. col. 202. *Ego Bernardus del Burg, & ego Geraldus ... forestarii prædicti nemoris donamus & concedimus Deo & B. Mariæ & Magistro Geraldo de Salis ejusque successoribus in perpetuam eleemosynam Forestagium & omne aliud ex integro, quod habebamus vel requirere poteramus in nemore quod Delonum vocatur.* Inquisitio de juribus Dalphin. in loco Visiliæ tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 122. *Item pro Forestage seu nemore Visiliæ capiebat Sescalcus apud Visiliam pro qualibet bestia quæ ibat ad nemus unum denarium in Nativitate Domini, & pro quolibet homine adducente ligna unum obolum, exceptis his qui nemus habebant. Item habebat Sescalcus in Forestage Sescalcia in Nativitate Domini pro qualibet bestia 1. den. pro singulis paribus bovum 1. den.*] Charta Alienoræ Reginæ Angl. apud Beslium pag. 598. *Habebunt in eis* (nemoribus) *Forestagium & pasnagium, & cætera omnia, quæ antecessores eorum habebant temporibus Comitum Pictavensium, ita quod neque vendent, neque donabunt.* Charta Idæ Comitissæ Bononiensis in Tabul. S. Judoci: *Eidem Ecclesiæ Forestagium condonavi & reddidi de terra B. Judoci inter Canciam & Alteiam adjacente, sive sit de ejus feodo, sive de jure possessivo.* Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 50. *De nemoribus Molnum & frodalium de foresta ipsi habent exempla sua, tali conditione, ut ipsi non poterunt exemplare, nec vendere, nec dare omne Forestagium. De foresta, sive sit de domo, sive sit de dolio, sive de cuba, sive de merreno vinearum, dominus de Lopelando habet totum Forestagium, scilicet de 12. den. 1. den.* Charta Joannis Comitis Augi: *De prædicta Ecclesia* (S. Michaëlis de ulteriori portu) *avenam & frumentum de Verleto, quæ pertinet ad Forestagium, &c.* Ubi

Forestagium videtur usurpari pro alia quavis præstatione. Charta Occitanica an. 1312. ex 48. Regesto Tabularii Regii num. 29. *Nec non & medietas quista & Forestagii valebant, &c.* Ut in Constitut. Sicul. l. 1. tit. 59. §. 2. *Donat, Forestagia, plateatica, passagia, &c.* Charta Herberti Vicecomitis Thoarcensis an. 1099. apud Sammarth. in Abbat. S. Florentii Salmur. *Castrum de Noie, Forestagium, pasnaticum, vendam atque pedagium hominum S. Nicolai, &c.* Charta an. 1247. in Regesto Comit. Tolosæ: *Terras cultas & incultas, boscos & bartas, prata & pascua, taillivos & expletivos, venationes & Forestagia, quercus, &c* [Testamentum Guillelmi de Marolio an. 1250. ex Archivo Cameræ-Fontis: *Et pro eadem deservienda dedissent viginti octo arpenta terræ suæ apud Meriacum, & circiter quatuor libratas percipiendas in Forestagio & piscatione quadam quam habebam apud Meriacum in Materna.* Tabularium Veteris-Villæ: *Prædicti Milites in illa terra habere se Forestagium dicebant. Sed Johannes Dolensis Johanni filio Gualteris de Laugan magistro forestario suo donavit 12. den. Andegav. singulis annis reddendos de mangerio suo de Travel in excambio hujus Forestagii. Insuper dimisit ei sciphos & scutellas quæ ipsi reddebant annuatim de Forestagio suo de Tanoart ad curiam suam tenendam in die Nativitatis Domini & Resurrectionis.*] Monastic. Anglic. to. 1. p. 600. *Donavi ... 3. forgias ... liberas & absolutas & quietas, & omne ferrum, quod in eis fabricabitur, ab omni teloneo, & Forestagio, & passagio, & ab omni genere consuetudinum.* In veteri Charta vernacula mentio fit *du Forestage, qui se leve à cause du four bannal.*

☞ Ex his omnibus facile colligitur *Forestagium* præsertim usurpatum fuisse pro Teloneo seu pensitatione, quæ in forestis exigebatur à forestariis, pro plaustris & equis colonorum, aliorumve, qui per suæ forestæ *baillivas*, seu limites, onera portabant: ita ut idem sit quod *Chominagium.* Id iterum firmare licet ex Charta Edwardi I. Reg. Angliæ apud *Blount* in Nomolex. Anglic. *Et sint quieti de theloneo & passagio, & de Forestagio, & theloneo aquarum & viarum forestam meam contingentium.*

☞ Quibus vero *Forestagium* seu jus utendi foresta competebat, iis non modo licitum erat ligna ad usus suos cædere, sed & pecus suum in foresta pascendum ducere poterant. Jus autem *Forestagii* personale est, non reale, ut definitum fuit in Camera Comput. Belli-joci an. 1418. adeo ut destructa domo juri *Forestagii* obnoxia, jus quoque illud simul exstinguatur. Verum si aliæ domus ædificentur, earumque possessores eo jure uti voluerint, integram debent *Forestagii* præstationem: sed si duæ domus, vel, ut aiunt, duo foci conjungantur, tunc, licet eodem jure utantur, unicum tamen debetur *Forestagium.*

¶ Forestagium, Officium *forestarii.* Liber niger Scaccarii pag. 215. *Et ego ipse custodio Forestagium Regis de feodo meo, & debeo ire cum corpore Regis in servitio suo paratus equis & armis, cornu meo in collo meo pendente.*

Forestaria, vel Forestarium, Idem quod *Forestagium.* [Charta Balduini Comitis Flandriæ an. 1197. apud Miræum to. 1. Diplom. Belgic. pag. 722. *Ego vero illam nemoris quartam partem in manus meas libere resignatam, tamquam meam propriam ab omni advocatione & villicatione & Forestaria,*

& quorumlibet hominum incisione liberam & emancipatam, sæpe dicta Ecclesia S. Dionysii in eleemosynam … libere & legitime donavi. Vita S. Henrici Imper. to. 3. Julii pag. 759. *Contulimus ad supradictam Sedem Episcopalem villas cum omnibus pertinentiis videlicet cum pratis, pascuis, campis, forestis, Forestariis, cellariis, censibus, aquis, &c.* Chartul. Capituli Ambian. *Sciendum etiam quod in parte decima Forestarii habent Canonici duos modios, unum frumenti & alium siliginis.*] Charta an. 1264. apud Augustinum du *Pas* in Stemmat. Armoric. *Asserebat habere debere in plesseia & laeya, & aliis nemoribus usuagium suum, tam ratione forestaria seu forestarii, quod idem Guillelmus habebat in foresta & nemoribus nobilis viri Petri Tornemine, quam pro ratione successionis Gaufridi dicti Hersard, patris videlicet, ad portandum de lignis ad sua ædificia construenda & reparanda, & ad pascendum porcos suos cæteraque animalia sua in eisdem plesseia & laeya.*

Forestaria, Præpositura, seu *Balia*, ita appellata in Monasteriis & Ecclesiis Canonicorum, apud Innocent. III. PP. l. 13. Epist. 55. cui forte forestarum incumbebat cura, aut advenientium extraneorum, quos *Forestarios* nuncupabant.

¶ Forestaria Camera, apud Franciscanos, præsertim Capucinos, domus accommoda excipiendis fratribus hospitibus, quos *Forestarios* vocant. *Tegula percutitur, cum frater Forestarius recens advenit.* Necrologium Franciscanorum Silvanect. *Dedit isti Conventui* 80. *francos pro reparatione loci tam refectorii… quam Cameræ Forestaria contigua.*

Foreitale, Idem quod *Forestagium*. Arestum Paris. 10. April. 1319. *Quod essent ab antiquo in possessione vel quasi quieta & pacifica scindendi, capiendi, & portandi ligna pro usu calefagii, & ædificiorum dicti Monasterii, necnon dandi & vendendi ea cuicunque pro libito sua voluntatis, ac ibidem venandi, ac fera animalia capiendi soli & in solidum & de feris animalibus ibidem caput & pedes & alia usagia consueta à venatoribus habendi & levandi, & etiam forestandi ibidem, & forestarios habendi & tenendi, & Forestalo levandi & exigendi à quibuscunque personis ligna capientibus, seu animalia sua immittentibus in quadam parte nemoris, &c.*

Forestarius qui *Forestas* seu silvas curat, servat: *Forestier*, [vel *Sergent de bois*,] in Consuet. [Meldensi art. 177. Lingon. art. 3.] Montensi c. 53. Senon. art. 154. Victriac. art. 120. Ducatus Burgund. art. 7. Comitat. Burg. art. 58. Nivernensi tit. 17. art 13. 14. & Britanniæ art. 230. 402. Charta Pipini Regis Franciæ pro Monast. S. Dionysii, apud Doubletum pag. 699. *Netum & diversa feraminum genera, seu & Forestarios cum ipsorum mansibus in ipsa foreste per diversa loca commanentes.* [Tabularium Savigniac. *Radulfus Filgeriarum Dominus concessi Monachis Savigneii eleemosinam quam dedit eis Conanus Dux Britonum in foresta Redonensi, & tanquam primus & princeps Forestariorum eamdem donationem confirmavi.* Vide paulo inferius *Protoforestarius*] Adde Capitulare de villis c. 10. *Custos silvarum*, apud Gregorium Turon. lib. 10. cap. 10. & in Legibus Wisig. lib. 8. tit. 5. §. 1. Le Roman de *Girard de Vienne* MS.

> *Tant que il vindrent un peu ains l'esclairet*
> *A la maison Bernard lo Fereter:*
> *Icil devoit le beschage garder.*

¶ Forestarius Nuncius. Instrum. an. 1350. apud D. *de Lauriere* to. 2. Ordinat. Reg. p. 479. *Item, quod dicti Consules possint anno quolibet, seu quovis, creare unum Nuncium Forestarium, seu Banerium, qui habeat jurare in manibus dictorum Consulum, de bene & fideliter habendo in regimine dicti banni, seu Forestarii, qui etiam executiones ad instantiam & requestam dictorum Consulum faciat, & compellendo ad solvendum talliam, seu tallias indictas, seu indicendas compellat, & forestas, devesias, seu nemora dicta Universitatis defendat & custodiat.* Vide *Bannerius* in *Bannum* 1.

Forestarii Regii, qui *Custodes regii saltus* dicuntur, apud Flodoardum l. 1. Hist. Rem. c. 20. *Custodes saltuum villarumque regiarum*, in Chron. Fontan. cap. 1. Maurontus in Vita S. Richarii cap. 12. appellatur *Silvarum regiarum procurator*: in Chronico Hariulfi lib. 1. c. 19. *Silvarum ad Regem pertinentium dispositor & Custos: Regius Forestarius*, apud Aimoinum lib. 5. cap. 47. & Ermentarium in Vita S. Philiberti c. 16. [Capitulare de villis cap. 10. *Ut majores nostri, & Forestarii, poledrarii, cellularii, decani, telonarii & cæteri ministeriales ea faciant, & sogales donent de mansis eorum; pro manuopera vero &c.*]

Forestarius de Feodo, Qui *forestariam* feodalem possidet, in Monastico Anglic. to. 2. pag. 330. in Addit. ad Matth. Paris pag. 100. 101. & in Fleta lib. 2. c. 41. ubi opponitur *Forestarius de non feodo. Forestarius capitalis de feodo*, ibid. cui subsunt *Forestarii de feodo*. Regestum Ludovici Ducis Andegav. fol. 99. *Jubel d'Avaugour Chevalier est homme lige du Duc d'Anjou à cause d'une Foresterie Faicée sise en la forest de Maienne.* Forestariorum vero feodatorum munus hisce exequitur Charta Arnaldi de Hispania Domicelli an. 1273. in Regesto homagiorum Ducatus Aquitaniæ, pag. 6. *Item dixit & recognovit se tenere in feudum à dicto domino villam & homines de Botujas cum pertinentiis, & Custodiam saltuum, quos saltus dixit, quod debet custodire pro dicto Domino Rege: & si invenerit aliquem venantem, qui non debeat venari pro natura sua, scilicet quod sit nobilis, aut jure suo debeat venari, debet ipsum capere, & habere equitaturam suam, si quam habet, & canes, & debet personam reddere in castro Burdegal. & si habeat venationem, primum quarterium debet portare Constabulario, & de gagio tertiam partem.* Charta Joannæ Reginæ Castellæ & Comitissæ Pontivi an. 1255. ex Tabulario S. Vulfranni Abbatisvill. p. 20. *Volumus etiam, quod Custodes foresta nostra, quicumque sint, teneantur erga Capitulum juramento præstito apud Cresciacum, quod nemus prædictum Decani & Canonicorum fideliter observabunt; ita quod de omnibus foresteris & emendis in dicto nemore evenientibus … medietatem percipient, sub juramento custodum nemoris sibi super hoc præstito.* In ejusmodi Forestariorum abusus pluribus invehitur Petrus Blesensis Epist. 95.

Foresterii. [Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 653. *Parcite mihi, quia sum de sancta Juliana & Foresterius defensalis domina Ducissa*] Vide Constitutiones Siculas lib. 3. tit. 38. §. 1.

¶ Forestertus, Custos hortorum, vinearum, &c. Gall. *Messier*. Statuta villæ Montis-olivi Diœcesis Carcasson. an. 1230. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 968. *Item, quod Consules … potestatem habeant custodes villa & Foresterios hortorum, vinearum, agrorum & aliarum possessionum instituendi.*

¶ Foristarius. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 28. col. 2. *Martinus colonus S. Germani habet secum infantes 11… & est Foristarius de silva & vinea dominica.*

¶ Forstarius. Charta Udonis Episc. Tullens. inter Probat. Hist. Tullens. p. 80. *Forstarios & custodes ex antiquo possidet in vineis supradictis loci.* Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 72. *Cum ministerialibus duobus, id est, Forstario & decano qui teneneat pro se sol. 1. & denar.* 111.

Forestarii *ad custodiendos campos*, in Charta Chrodegangi Episcopi Metensis ann. 763. apud Meurissium pag. 169.

Protoforestarius, Dignitas in Anglia, quæ hodie exolevit. Is res forestæ procurabat, cognoscebat de causis ad forestam pertinentibus magna cum auctoritate, & à forestariis aliis ratiocinium exigebat. Idem *Justitiarius de foresta*, dictus Matthæo Westmonasteriensi ann. 1252. & Rogero Hovedeno pag. 784. Erant autem duo simul, quorum hic Cis-Trentanis, ille ultra Trentam constitutis forestis præfectus erat. *Protoforestarios Angliæ* aliquot recensent Scriptores.

Hugonem de Nevilla, seu *de Novavilla*, Matthæus Westmonast. an. 1211. & Matth. Paris an. 1244. Rog. Hoved. pag. 784.

Joannem Biset, qui obiit ann. 1242. idem Westmon. pag. 1242.

Joannem de Nova-villa, Hugonis filium sub Henrico III. qui obiit an. 1246. iidem Westmonast. & Parisius.

Galfridum de Langlea, à fluvio Trenta usque ad regnum Scotiæ; &

Robertum Paslewa, seu *Passelew*, in partibus australibus Angliæ, usque ad eumdem fluvium Trenta, quibus successores dati an. 1253.

Ernoldus de Bosco Miles, loco Roberti, qui obiit an. 1255. &

Joannes de Lexintona Miles, loco Galfridi. Matth. Westmon. pag. 351. 353. 360. Matth. Paris pag. 606.

Exolevit postea Protoforestariorum nomen, qui *Justitiarii forestarum*, & *Itinerantes* nude dicti sunt, quorum alter Cis-Trentanis, alter Ultra-Trentanis forestis præfectus est. Rogerius Hovedenus, de Henrico II. Rege Angl. pag. 624. *Eodem anno obiit Thomas filius Bernardi, qui post decessum Alani de Nevilla constitutus erat summus Justitiarius omnium Forestarum Angliæ à domino Rege: quo defuncto Dominus Rex divisit forestas suas Angliam in diversas partes, & unicuique partium præfecit quatuor Justitiarios, videlicet duos Clericos, & duos Milites, & 2. servientes de domo & familia ipsius custodes venationis & viridis super omnes alios forestarios tam Regis, quam Militum & Baronum, & misit eos placitare placita forestæ secundum suprascriptam assisam forestæ.* Idem p. 784. *Per Hugonem de Nevilla summum Justitiarium omnium Forestarum Regis in Anglia.* Meminit idem *Justitiariorum Forestarum itinerantium.*

¶ FORESTÆL, Forestallum. Vide *Forestel.*

¶ FORESTANUS, Suburbanus, Italis *Forese*, nostri *Forain.* Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1239. apud Murator. to. 6. col. 481. *Tandem dictus Fulco & Januenses qui secum erant, prævaluerunt in bello, & destruxerunt turrem S. Ampelii, & domos & receptacula Forestanorum Vintimilii, & eorum terras destruxerunt & devastarunt.* Vide *Foresterius.*

1. FORESTARE, Proscribere, bannire. Conventiones inter Carolum I. Comitem Andegav. & Provinciæ & Arelatenses, an. 1251. art. 15. *Dominus Comes seu ejus Curia non possit gravare aliquem Arelatensem, vel damnum inferre in personis vel rebus, etiamsi Forestati fuerint, sive banniti, &c.* [Ogerius Panis lib. 4. Annal. Genuens. ad ann. 1215. apud Murator. to. 6. col. 409. *In eodem quippe Consulatu Guido Prolexinus & Carbonus Ansaldi Malocelli in Bisamne insultum fecerunt in Herodem de Mari: quare Consules ipsos Forestarunt in publico parlamento.* Et Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1230. ibidem col. 468. *Postea eodem anno x. Decembris Sorleonus Piper & Suzo frater ejus ambo vulnerati fuerunt graviter, & inde culpatus fuit Henrichettus Embronus ... & propterea Forestatus fuit & in bannum positus.* Occurrit præterea in Statutis Massil. lib. 5. cap. 6.].

¶ 2. FORESTARE, Silvam in *Forestem* convertere, &c. Vide in *Foresta.*

¶ FORESTARIA, Forestarium, Forestarius, &c. Vide in *Foresta.*

¶ 2. FORESTARIA, vel Foresteria. Sic homines suburbii & *districtus* seu territorii alicujus urbis appellantur, quia foras seu extra urbem sunt, in Chr. Parm. ad an 1301. apud Murat to. 9. col. 842. *Pars illorum de Soardis & aliorum extrinsecorum civitatis Pergami, & D. Galeaz. filius D. Maphæi Vicecomitis Mediolani cum tota Foresteria sua tam militum quam peditum per fortiam, armata manu ... intraverunt Pergamum, & ipsam civitatem ceperunt.* Ibidem col. 851. *Et tota Forestaria civitatis Parmæ equitavit incontinenti Placentiam in succursum dicti D. Alberti Scoti.* Vide *Foresterius.*

¶ FORESTATIO, Bannitio, proscriptio. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1259. apud Murator to. 6. col. 528. *Et annuens petitioni ipsorum una cum potestate Januæ restituit in integrum omnes forestatos Januæ & districtus omnibus Forestationibus & bannis.* Vide *Forestare* 1.

FORESTEL, Forstel, Forstal, Criminis in via perpetrati reus, viæ obstructio, itineris interceptio, à Saxonico ꝼoꞃe, quod est *præ*, vel *ante*, seu ꝼaꞃe, via, & ꞅꞇal, statio, septum; cujus quidem delicti cognitio ad solum Regem spectat, ut est in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 10. 12. 35. 59. Eædem Leges Henrici cap. 80. *Si in via regia fiat assultus super aliquem, Forestel est.* Infra: *Forestel est, si quis ex transverso incurrat, vel in viam expectet, & assaliat inimicum suum. Si post eum expectet, vel evocet, ut ille revertatur, in eum non est Forestel. Forstallis transgressio*, videtur id delictum appellari in Curia 4. Burgor. Scotic. §. 2. apud Skenæum p. 153. At Spelmannus *Forstallis* pro *rescussu averiorum* usurpari ait in Statuto Walliæ anno 12. Edw. I. [In MS. Cod. Ecclesiæ Roffensis ad calcem, apud H. Wanleium de Antiq. litter. Septentr. *Forsthal, id est, Resistere, averiis captis, pro namio.*] Vide *Forstallare.* Varie autem hæc vox scribitur.

Forestal, in Legibus Henrici I. cap. 10. & in Monast. Angl. to. 2. pag. 827.

Forestæl, in iisdem Legibus cap. 35.

Forstel, ibidem cap. 12.

Forstal, & Forstalles, ibidem cap. 59. extremo.

Forestallum, Cognitio ac jurisdictio de *Forestalli* crimine, quæ alicui conceditur, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 110. 112. 133. & tom. 3. pag. 4.

FORESTERÆ, Mulctæ, seu, emendæ, quæ ex forestis male habitis emergunt. Vide in *Foresta.*

1. FORESTERIA, Jus *albanatus*, nostris, *Droit d'aubeine*, quod dominis in bonis advenarum competit. Italis *Forestieri* sunt advenæ. Charta Guillelmi Regis Siciliæ an. 1179. apud Ughellum to. 7. p. 704.

p. 704. *Di platia autem, Foresteria, & bando, sit ita ipsa Ecclesia libera... sicut est, & in qua monet Ecclesio prædicti Episcopii.* Infra: *Donamus & concedimus perpetua dicta Ecclesia totam Foresteriam hominum ipsius Ecclesia, quam de eis habere debemus. Concedimus etiam ipsi Ecclesia, ut nullus bajulorum seu foresteriorum nostrorum vel haredum, aut successorum nostrorum de hominibus Ecclesio pro aliquibus distringendis vel molestandis, se nullatenus intromittat.* Adde pag. 715. Vide *Estrajeria.*

¶ 2. FORESTERIA. Vide *Forestaria* 2.

¶ 1. FORESTERIUS, Custos *foresta.* Vide *Foresta.*

¶ 2. FORESTERIUS, Suburbanus. Quod etiam dicitur de eo omni quod extra urbem est, modo tamen in territorio ejus sit. Chron. Parmense ad an. 1268. apud Murat. to. 9. col. 783. *Dominus Conradus de Monte-magno de Pistorio, datus a D. Rege Carolo, fuit capitaneus Foresterius civitatis Parmæ.* Ibidem ad an. 1271. col. 785. *Et per commune Parma solvebatur ducentibus blavam Forestariam in Parma ad vendendum XII. imperiales de stara frumenti.* Ibidem ad an. 1292. col. 823. *Romani prælati fuerunt simul de mense Februarii, & spoliaverant Ecclesias & loca religiosa & Foresterior.* Ibidem ad an. 1307. col. 864. *Potestas vero Parma cum militia civium & Foresteriorum communis Parma equitaverunt eundo in succursum communis Placentia.* Interdum tamen pro quovis extero sumitur; *Forestetii & extranea persona*, in Charta an 1403. ex Archivo S. Victoris Massil. Vide *Forestanus.*

FORESTOLIUM. Aimericus de Peyrato Abbas Moissiacensis in Vita Caroli Magni in Cod. MS. 1343. Bibl Regiæ fol. 83. *Demum cantores artis musica peritissimi in Forestolio librum expleta Offerenda tenentes apertum, prædulci... melodia hanc Sequentiam cecinerunt melodisenter in memoriam & laudem defuncti.* Ubi ipsemet Glossator: *Forestolium vero est, in quo cantant in choro Clerici seu Religiosi, quod Pulpitum appellatur. Ambonem autem dicimus locum, in quo prædicatur, &c.* Forte quasi *Fores stallum*, quod à *stallis* discedant *ad analogium* cantaturi. Vide *Farastollum.*

¶ FORESTUM, pro *Forefactum*, delictum, crimen. Charta an. 1240. ex Archivo Capituli Audomar. *Præterea retinet sibi malum quod fit in præsentia sua. Item retinet sibi Forestum dunarum & fortermarum. Item retinet sibi tapinam mortui, id est, troof.* Alia notione sumitur in *Foresta.*

FORETHOT-FELONIE. Statuta Roberti II. Regis Scotiæ cap. 3. §. 1. cap. 4. §. 2. *Ad facendam cognosci per assisam, an homicidium fuit perpetratum per murther, seu per Forethot-felonie.*

FORFACES. Charta ann. 1204. *de Interceptionibus Clericorum adversus Do. Regis jurisdictionem*, in nupera Conciliorum Rotomag. Ecclesiæ Edit. *Clerici non possunt excommunicare de jure propter forefactum servientis sui, neque interdicere terram ejus, priusquam Dominus super hoc fuerit requisitus, vel Ballivus, si Dominus sit Farfacot.* Ubi Editor hanc vocem pro Domino accipi putat, cui jus forisfacturæ competit, quod vix eredam. Puto legendum *Forisfactur.*

¶ FORFACTUM, &c. Vide *Forisfacere.*

FORFANG, FORIENG, FOREFENG, & FORFENGEN, voces ejusdem originis & notionis: à Saxonico ꝼoꞃeꝼanᵹ, vel ꝼoꞃe ꝼenᵹ, vocabulo composito ex ꝼoꞃe, ante, & ꝼanᵹ, captio, prehensio, apprehensio. Est igitur *Forfang*, Spelmanno, captio obsoniorum, quæ in foris aut nundinis ab aliquo fit, priusquam minister Regis ea ceperit, quæ Regi fuerint necessaria. Fleta l. 1. c. 47. §. 15. *Forfeng, quæ antiquam prioris prisa designat. In hoc casu delinquunt burgenses London. cum prisas suas ante prisas Regis faciunt.* Vide Leges Inæ Regis cap antepenult. & Leges Willelmi Nothi vernaculas cap. 6. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 669. &c. Vide *Prisa.*

¶ FORBENGE, Eadem notione, in Charta Henrici I. Reg. Angl. an. 1123. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Et sint quieti de wardwite, & de utlewe & Forbenge & withfange, &c.*

FORFANG, & FORFANGUM, in Legibus Adelstani, *Forisfangium*, in Legibus Inæ c. 59. 76. 79. dicitur esse *praventio vel anticipatio*, seu certæ pecuniæ quantitas, quæ ei datur, qui rem furto ablatam de manibus latronum excussit, & pro modo valoris datur à rei domino.

¶ FORFARACULUM, *Terebra.* Papias in MS. Bituric. Editus habet, *Forforaculum.*

¶ FORFENG. Vide *Forfang.*

FORFEX, FORPEX. Gloss. MS. Regium: *Forceps, fabri, qui corrupte Forfices dicuntur.* Ex quo emendari possunt Glossæ Isidori. Ebrardus Bethuniensis:

Forfice fila, pilum cape Forpice, Forcipe ferrum.

Ita etiam auctor Mamotrecti ad c. 7. Isaiæ. Hocce discrimen non observant Gesta Regum Franc. cap. 24. *Illi statim transferunt Arcadium ad Reginam, dicentes: Hæ sunt Forfices, & ecce gladius: sic mandant filii tui; si vis eos tondere, aut gladio perimere, &c.* Ubi Gregor. Turon. l. 3. cap. 18. habet *Forcipes.* Concilium Pictavense an. 1100 cap. 2. *Ut nemo in faciendis coronis* (Clericorum) *Forcipes vel manutergia exigat.* Architrenius lib. 3. cap. 3.

Forfice tonsa pilos, &c.

Idem lib 2. cap. 3.

Prodigus in latum, nec castigatur avaro
Forpice, procedit tunica discursus, &c.

[Papias: *Forpices, Tenaces à pila: tonsorum enim sunt.* S. Willelmi Constitut. Hirsaug lib. 1. c. 2. *Hoc ordine eadem tonsura agitur. Sacerdoti Missam celebraturo adest Armarius cum libro, Magister novitiorum cum Forpice & linteo, &c.*] Vide Octav. Ferrarium in *Forbice* [& supra *Forceps.*]

FORFICES, vocabulum etiam militare, de instructa acie forficum instar, apud Gellium l. 10. c. 9.

¶ FORFICARE, *Forfice* scindere. Gloss. Lat. Gr. *Forfico*, ψαλίζω. Vide *Forfex.*

¶ FORFICULA, diminut. *Forficis* Anonymus in Epistola ad Johan de Monsterolio, apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 1455. *Habui... munera tua videlicet instrumenta scriptoria pra me, & præ tonsurge Forficulas, & cultellinum argenteum.*

¶ FORFORACULUM. Vide *Forfaraculum.*

FORGELDUM, in Monastico Angl. to. 1. p. 372. *Et omnibus geldis, tengeldis, horngeldis, Forgeldis, penigeldis, &c.* Vide *Geldum.*

FORGIA. Fabrica ferraria, nostris, *Forge.* Occurrit in Monast. Angl to 1. pag. 508. 600. in Fleta lib. 2. cap. 41. §. 8. [in Anecd. Marten. to. 1. col. 1399. & in Computo anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem to 2. de Feudorum usu p. CCV. &c.]

¶ FORGITARE, Tectum ædificii ita construere, ut circiter duos pedes promineat, ne aquæ è stillicidiis cadentes muro noceant, à vernaculo *Forget*, quod tectum eo modo prominens significat apud Dombenses. Charta Thossiac. an. 1404. *Debet duodecim de novo servitio pro Forgitando suam grangiam a parte villa de duobus pedibus cum dimidio, & ipsam levando supra muros villa, &c.*

FORGORPIRE, Foris *gurpire*, devestire, possessione exuere. Tabularium Casauriense ann. 2. Imp. Caroli C. *Sed & ego Fulchradus per festucam me exinde Forgorpivi, & in omnibus me exinde foras exitum feci.* Alibi, nude: *De ipsis rebus per festucam me gurpivi, & in omnibus foras exitum feci.* Vide *Guerpire.*

¶ 1. FORIA, *Latrina, secessus.* Gloss. Isid. *Foria, Stercora liquidiora*, apud Nonium; unde Gallicum, *Foire*, Stercus liquidum. Juvenal. Sat. 3. Latrinas publicas *Foricas* appellavit. Hinc Grævius conjicit legendum esse *Forica* apud Isidorum. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Forica, Fosse à mettre ordures hors des portes.* Vide Jo. de Janua.

¶ 2. FORIA, Nundinæ. Charta Hervei dom. Virsionis pro castro Luriaci an. 1213. apud Thomasser. in Bituric. p. 80. *In nundinis & foris venalibus & pedagiis reddant tales costumas quales nundina vel Foria vel pedagia debent.* Vide *Forum.*

FORIARII. Vide *Fodrum.*

¶ FORICARIUS, Digest. Leg. 17. de usuris, quibusdam est, Qui *Foricas* eluit; sed rectius aliis, Qui *Foricas* conducit. Vide Lexicon Martinii.

FORICATUS, Idem quod *Furratus*, Pellitus, *Fourré.* Vide *Redorsare.*

1. FORICUS Sigebertus an. 1107. *Abbas Cistercii & Fratres ejus non immemores sponsionis suæ, regulam S. Benedicti in loco illo ordinatam unanimiter statuerunt tenere, rejicientes a se, quidquid regula refragabatur, Foricos videlicet, & pelliceas, estaminia, caputia quoque & femoralia, ... & cætera omnia, quæ puritati regulæ adversabantur.* Legendum forte *Froccos.*

¶ 2. FORICUS, pro *Forinsecus*, Extraneus, habitans extra urbem. Obertus Cancellar. lib. 2. Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 327. *Cogitantes Forici in cives qui undique confugere, & dominos terrarum jam incipiebant decognoscere.*

FORIFACERE, FORIFACTOR, FORIFACTUM. Vide in *Forisfacere.*

¶ FORIMATRIMONIUM. Vide *Forismaritagium.*

¶ FORINCATIO, Amandatio, relegatio, *foras ejectio.* Charta Alphonsi Comit. Augiens. an. 1270. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 888. *Justitia quæ extenditur ad membrorum mutilationem, deportationem seu Forincationem, vel forbanitionem, aut signationem, seu ad aliam pœnam minorem, &c.* Vide *Forisbannire.*

¶ FORINIMENTUM. Vide in *Furnire.*

FORINSECI, Extranei, habitantes extra burgum, in Legibus Burgor. Scoticor. cap. 3. [*Albanati Forinseci*, in Charta Philippi Aug. an. 1222. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. 949. Jo. de Janua: *Forinsecus, Extraneus, deforis veniens vel existens.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Forinsecus, Estranz, dehors, forain.* Kennettus in Gloss. ad calcem Antiqu. Ambrosden. *Excepto uno selione Forinsece illius crofta versus austrum ad faciendam quandam viam.*]

¶ FORINSECUM HOMAGIUM, Quod ab externis debetur. Charta Thalesiæ dominæ de Marchia an. 1255. apud Rymer. to. 1. p. 569. *Salvis nobis omnibus Forinsecis homagiis, escaetis, &c.*

¶ FORINSECUM MANERIUM, apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. p. 354. *Summa redditum assisorum de manerio Forinseco Banbury, cum molendinis Forinsecis LIV. l. XIV. s. III. d.*

¶ FORINSECUM SERVITIUM. Vide in *Servitium.*

¶ FORINSECUS SERVUS, in Capitul. de Villis Caroli M. num. 29.

FORIS, Extra, præpositio cum accusativo. Recapitulatio Legis Salicæ c. 3. *Si quis porcellum... Foris domum furaverit.* Occurrit passim.

FORIS esse dicuntur Gentiles, quod extra Ecclesiam sint. S. Hieronymus in Prologo in Job: *Helcu vere & Balaam typum præferunt Philosophorum, qui Aforis, id est, Extra fidem positi, insidiantur Ecclesiæ Dei.* Idem Epist. 25. ad Paulam c. 4. *Non debemus exire de templo, id est, de proposito Christiano, non Foras egredi, incredulitatis videlicet gentilium communiscens.* Victor. lib. 1. de Persecut. Vandal. pag. 12. *Cœpit per conversationem operum bonorum venerabilis & reverendus haberi, etiam ab eis, qui Foris sunt.* Anastasius in S. Silvestro PP. *Probatus ex omni parte, etiam & ab his, qui sunt Foris, testimonium habere bonum, &c.* Constitutio 10. in Append. ad Cod. Theod. ubi de extraneis feminis Clericorum: *Sed hac societate, seu amicitia non penetret, fama contaminat, daque sinistris rumoribus locum alterni sexus adjunctio, cum Foris positos, ac publice jure viventes ad inlecebram criminis trahit obscœnæ suspicionis exemplum.* Commodianus Instr. 24

Exis inde Foris, iterum in fana requiris.

Et Instr. 37.

Exis pro Foribus: inde & ad idola vadis.

Vide S. Hieronymum Epist. 22. & Epist. 83. sub finem, S. Augustinum de Vera Relig. cap. 8. lib. 3. contra Parmen. c. 4. l. 7. de Bapt. contra Donatist. c. 1. lib. 3. c. 19. & Ep. 170. &c. Sic Græcis οἱ ἔξωθεν, οἱ ἔξω, Gentiles dicuntur non semel apud Gregorium Nyss. in Vita S. Gregorii Thaumat. Theorianum in Legat. Psellum de operat. dæmon. &c. Vide S. Ambrosium lib. 1. de Offic. cap. ult.

FORIS POSITI, dicebantur excommunicati, quod extra Ecclesiam essent, & ab ea arcerentur: *Extra Ecclesiam constituti*, apud Cyprianum Epist. 55. Idem Epist. 52. *Quisquis jam Episcopus fieri voluerit, Foris fiat necesse est.* Et mox: *Profanus est, Foris est.* Adde Epist. 69. 73. &c. Contra, Fideles dicuntur, *qui intus sunt*, i. in Ecclesia, apud S. Augustinum lib. 3. contra Donatist. cap. 19. *Foras exire*, hoc est, ab Ecclesiæ communione recedere, apud eumdem S. August. lib. 2. contra Cresecon. cap. 4.

Foris præterea *esse* dicebantur Hæretici. Facundus Hermianensis lib. 2. cap. 2. *Et illi quidem qui videntur in Ecclesia falsi fratres, quos utinam Foris essent, modo negantibus non resistunt, quinimo & laudantur. Quod ut nos seducerent, fallaciter immiserunt: ut postea nobis ab ipsis, vel ab his, qui Foris sunt, dicatur hæreticis, &c.* S. Hieronymus lib. 3. in Ruffinum cap. ult. *Quid loquar de hæreticis, qui licet Foris sint, tamen se nominant Christianos?*

FORISBANNIRE, In exilium agere per *bannum*, seu banno & edicto promulgato. Matth. Paris an. 1245. *Expulsus à Scotia, Forisbannitus ab Anglia, exhæredatus in Hibernia, &c.* Ita in Capitul. Caroli C. tit. 12. c. 6. 7. tit. 29. cap. 3. tit. 39. c. 1. in Vitis Abbatum S. Albani p. 70. apud Petrum de Vineis lib. 5. Ep. 107. in Concilio Lambethensi an. 1261. cap. *de Clericis captis, &c. Forbannir* in Consuet. Andegav. art. 48. Norman. c. 24. Benearnensi tit. 16. art. 1. &c. [*Faire Forbanu*, in Stabilim. S. Ludovici lib. 1. c. 31. in exilium mittere.]

¶ FORBANISARE, Eadem notione in Tractatu inter Ludovicum Regem & Petrum Ducem Britanniæ an. 1231. ex Archivis Castri Nannet.

¶ FORSBANIZARE & FORSBANIZATIO, in Codice Legum Norman. c. 23. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 196.

¶ FORSBANNIAE, in Tabulario B. Mariæ de Bononuncio Rotomag.

FORBANITUS, in Lege Salica tit. 51. §. 3. in Capit. Caroli C. tit. 12. c. 6. in Capitul. Carlomanni tit. 5. c. 3. in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 59. in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. §. 6. in Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 49. in Constit. Sicul. lib. 2. tit 3 apud Petrum de Vineis l. 2. Ep. 56. l. 3. Ep. 79. l. 5. Ep. 115. *Forbanus* in Consuet. Norman. c. 23. 76. 80. 100. 121. &c. *Forabanditz*, in Foris Benebarnens. *Telonea Forbannita*, vetita, in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. §. 5. *Furbannitus*, in Lege Ripuar. tit. 87. Joan. Molinetus *au Chappellet des Dames:*

Mais Fourbeunis furent foirs & mains
Cueurs orgueilleux, que rebouter on doit.

¶ FORBANNITUS, in Lege Ripuar. tit. 87. Hist. Cortusior. lib. 1. apud Murator. tom. 12. col. 785. *Ipse vero cum Antonio de Curtetodulo ejus socio fuit de Palma Forbannitus.* Pluries occurrit in Chron. Andr. Danduli ibid. col. 486. & 491.

FORBANNITIO, apud Petrum de Vineis, lib. 3. Epist. 48. [& in Regiminibus Paduæ apud Muraturium to. 8. col. 383.] *Forbannissement*, in Consuetud. Norman. cap. 24.

FORBANNUM, Idem quod *Forbannitio*. In forbannum mittere. Capitulatio Caroli M. pro partibus Saxoniæ cap. 26. *Si quis homo fidejussorem invenire non poterit, eos illius in Forbanno mittantur, usquedum fidejussorem præsentet. Si vero super bannum in domum suam introire præsumpserit, sol. 10... componat.* Adde Capitulare 2. an. 809. cap. 4. lib. 3. Capit. c. 50. Capit. Caroli C. tit. 35. c. 6. tit. 39. c. 3. *In Forbanno mittere latronem*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. §. 62. *Faire Forban*, seu *Forsbannitum*, in Stabilim. S. Ludov. lib. 1. c. 31. & l. 2. *Sentence de Forban*, in Consuetudine Britanniæ art. 25. *Droit de Forban*, in veteri Consuet. Perticensi c. 4. [Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Trois cent ans XL. & plus
Avoit mis pere en Forbans,
Ainc qu'il passast de ceste vie.]

¶ FORBANIE, Eadem significatione, supra in *Forincatio*. Aliud est autem

FORIS BANNOI Is enim dicitur *Foris banno esse*, qui *bannum* suum adimplevit. Capitul. 2. an. 813. cap. 13. *Sed si bannus ei judicatus fuerit, & banno peracto fiet in eo interim usquedum Comiti & eo, qui clamorem vel causam ad eum habuit, & tunc sit Foris banno.*

¶ FORISBARIUM, Suburbanum, Gall. *Faubourg*, quasi *foras* seu extra *barria* vel muros civitatis. Vide *Barrium*. Litteræ Philippi III. Reg. Franc. an. 1275. to. 3. Ordinat. p. 60. *Scilicet quod dicta Maria & dictus Artusius vir suus ejus nomine, haredes seu successores dicto Marie habeant exercitum & cavalgatam in dicto castro Lemovicensi & Forisbariis & omnibus pertinentiis prædictorum... Homines in castro Lemovicensi, Foribariis ac pertinentiis commorantes.*

FORISCAPIUM, FORCAPIUM, Exactio, tributum haud debitum, per vim vel contra jus captum, exactum; *Mala tolta*. Ita usurpant Capitularia Caroli M. lib. 4. cap. 36. & Capitul. 4. ann. 859. c. 1. quod inscribitur *de Forcapiis*. [Codex Irminonis Abb. Sangerman. fol. 32. verso col. 2. *Sunt mansi serviles v. solvunt vini modios x. solvunt pullos cum ovis inter totum CLXXXIII. solvunt Forcapis sol. x.*] Neque alia videtur notione capienda vox

FORCHEAPUM in Legibus Ethelredi Regis c. 23. *Et homines Imperatoris, qui veniebant cum navibus suis, bonarum legum digni habebantur, sicut & nos emere in suas naves: & non licebat eis aliquid Forcheapum facere burhmannis, & dare teloneum suum.* Ubi exerte usurpatur pro quavis exactione.

FORISCAPIUM, Laudimium, quod domino pro facultate alienandi feudi conceditur. Usatica MSS. Regni Majoricarum: *Instituimus certam summam super laudimiis seu Foriscapiis, quam nobis & nostris successoribus dare teneantur populatores præsentes & futuri in portione nostra intus civitatem Majoricarum commorantes*, pro venditionibus domorum & possessionum. Curia generalis Catalaniæ sub Petro Rege Arag. in villa Cervariæ an. 1339. MS. *Super laudimio seu Foriscapio, quod pro cevoratione, seu nova acquisitione feudi, solvi debet feudi domino.* Joannes Plantavitius in Episcopis Lodovensibus pag. 277. sub an. 1317. *Gerardus de Lodova dat causa permutationis Guillelmo Episcopo unam heminam avenæ censualis percipiendam unoquoque festo S. Genesii super agro quodam... necnon dominium, laudimium, & Foriscapium.* Charta an. 1032. *Salvis & retentis nobis & nostris successoribus fatiga, & Foriscapio, & laudimio, quotiens prædictum feudum modo aliquo alienari contigerit.* [Charta an. 1313. ex Bibl. Colbert. Regest. 56. *Quod vos & vestri successores præsentes & futuri possitis testari & ordinare, dare, vendere & alienare quibuscumque volueritis, exceptis militibus, de rebus vestris in futurum ad vestri voluntatem, salvo jure Foriscapii domino Regi competenti, prout in dicto castro solvi Foriscapium est hactenus usitatum.*] Tabularium Hospitalis Montis-Maurilionis in Pictonibus: *Melisendis & filii sui, Guillebaudus videlicet & Theobaudus atque Ugo,* (domini Tremoliæ) *dederunt pauperibus Domus-Dei Montmorlii, & solverunt, & emancipaverunt in perpetuum omnes homines Forschapche de quaque terra venerint stare in terram Eleemosynaria & pauperum supradictorum, exceptis illis de honore Tremolia. Hoc donum concessit Guillelmus Tremolia, quando venit Hierusalem.* In eodem Tabul. *Ego Bernardus Vicecomes Brociæ, & uxor mea Pastorella, donamus & concedimus Deo & pauperibus Domus-Dei de Monmorillo... tot los Ferschapches totius terra & dominationis Mogniaci.* Andreas Boschus *dels Titols de honor de Cathalunya* lib. 4. c. 5. §. 3. *Non pagan Foriscapis de permutes, y si de censals morts.* Et infra: *Les Foriscapis y censos en les casos de deuben pagar, &c.*

FORISCASATUS, Emancipatus, extra *casam* positus, in Curia Generali Catalaniæ, celebrata Perpiniani sub Petro Rege Aragon. an. 1351. MS.

¶ FORISCELLATUS, Male & fraudulenter celatus, absconditus, non solutus, cui debebatur. Charta Guidonis Comitis Flandriæ an. 1237. in Tabulario S. Bartholom. Bethun. *Item debent habere ibidem dicti Præpositus & Capitulum thelonia, foragia, cambagia, & omnes emendas redditarum Foriscelatorum, metarum absradicatarum sive remutatarum absque messleta. Ventes Forcelées*, in Consuetud. Silvanect. art. 246. nostris *Recelées*, occultæ.

FORISCONSILIARE, FORCONSILIARE, FORSCONSILIARE, Male consulere, malum consilium dare. Vitam vel honorem alteri, aut alterum in vita vel honore *Forconsiliare* dicebatur, qui *malo consilio* in illius vitam vel honorem machinabatur. Capitularia Caroli C. tit. 8. & Annales Franc. Bertiniani an. 851. *Ut nemo suo pari suum regnum, aut suos fideles, vel quod ad salutem & prosperitatem ac honorem regium pertinet, discupiat, aut Forconsiliet.* Capitularia Caroli C. tit. 26. *Adjutor ero ad regnum illorum continendum, & nec in vita, nec in membris,*

neque in regno illorum eos Forisconsiliabo. Occurrit ibi non semel, & in Annalib. Franc. Fuldensibus an. 860. ubi *verum consilium* opponitur *Forconsiliationi.*

Atque inde, in hominiis, vassalli dominis bona fide consilium daturos sese pollicebantur. Hominium Guillelmi de Petrapertusa, præstitum Simoni Comiti Montisfortis ann. 1217. in Tabulariu Carcassonensi fol. 10. *Vobis, Domine Simon, promisi, quod contra inimicos vestros vobis bona fide dabo consilium, auxilium tenebo & favorem, &c.* Aliud Raymundi Peleti an 1220. *Juro etiam vobis, quod non ero in Consilio vel favore, quod vos amittatis vitam, vel membra, vel vitam, &c.* Vassallus igitur qui contra ejusmodi sacramentum, seu hominium hostibus domini sese adjungebat, *Forisconsiliare* dicebatur. *Forconseiller* nostri etiam dixere. L'Ordene de Chevalerie d'*Huei de Tabarie* MS.

Dame ne doit ne Damoiselle
Pour nule rien Fourconsiilier,
Mais s'eles ont de lui mestier,
Aaider leur doit à son pooir.

Robertus Bourronus in Historia MS. Merlini: *Merlin qui moult estoit sages & bon conseil, ne onques ne Forconsilla.* Apud Froissartem 4. vol. c. 86. perperam editum *Forsconseille* pro *Forsconseillé : Et remonstra ce propos doucement & sagement au peuple, qui estoit Forconseillé & accueilli de mal faire.* Vide Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 61.

¶ FO .IS DECANUS, Dignitas ecclesiastica, forte Decanus ruralis, *Doyen rural.* Charta S. Illidii Claromont an. 1215. *In crastinum S. Luciæ Missa & annua Domini Petri de Crotis quondam Canonici & Foris-decani minoris hujus Ecclesiæ.* Vide *Decanus.*

1. FORISFACERE, Uguitioni, est *Offendere, nocere, quasi Facere foris, i. extra rationem.* Ex Glossis Isid. & Pithœi, *Fors-facio, offendo, noceo.* [*Forisfacere* S. Bernardo Tract. de erroribus Manichæorum, Crimen facere.] Epicedium Erici Regis Daniæ, apud Pontanum l. 7. Rerum Danicarum: *Oro omnes, quibus aliquid Fori-feci, ut mihi pro suam gratiam indulgeant.* Vox passim obvia. *Forisfactus*, qui forisfecit. Leges Edw Confess. c. 18. *Si quispiam Forisfactus poposcerit Regis misericordiam pro Forisfacto suo, &c. Forsfactus de vita*, in Lege Ripuar. tit. 77. id est, ob malefacta dignus, cui vita adimatur ex Legibus, [vel simplicius Privatus vita, ut ab Eccardo exponitur in suis ad hanc legem animadversionibus, ubi observat Tilium legere *Forfactus.*] *Forisfactus servus*, homo liber, qui ex delicto servus factus est, in legibus Athelstani Regis c. 3.

¶ Forefacere, in Litteris Caroli Johannis Franc. Regis primog an. 1358. to. 3. Ordinat. p. 321. *Inhibendo ... ne prædictis Ecclesiæ vel sic susceptis aut alteri eorumdem in capite vel in membris... vel personis eorumdem & cujuslibet ipsorum, Forefacere audeant vel præsumant.* Vide Lobinelli Gloss. to 3. Hist. Paris.

¶ Forifacere, Eadem significatione. Litteræ Richardi I. Regis Angl. apud Marten. to. 1. Collect. Ampliss col. 991. *Si quis et super hoc in aliquo Forisfacere præsumpserit, plenariam ei inde justitiam sine dilatione fieri faciatis.* Occurrit præterea in Charta ann. 1213. apud Thomasser. in Biturig. p. 80.

Forisfacere Feodum *propter feloniam*, in Legibus Henrici I Regis Angl. c. 88. Ex delicto, forefacto, vel crimine, illud perdere, confiscare. Eædem Leges cap. 43. *Qui furtum fecerit, qui proditor domini sui fuerit, quicumque ab eo in obviatione hostili, vel bello campali fugerit, vel victus erit, vel feloniam fecerit, terram suam Forisfecit.* [D. *Brussel* de Feudorum usu to. 1. p. 233. ex Regesto magnorum dierum Campaniæ fol. 89. *Injunctum est dicto Ballivo, ut dictum Miletum Clericum, ut dicitur, extra sacrosancta religiosa capiat & reddat loci Episcopo, pro ipso puniendo super facto perpetrato; & quod omnem hereditatem dicti Clerici, de qua erat dictus Clericus tenens & possidens tempore malefacti sui, ad manum domini Regis tanquam Forefactam capiat & detineat.*] Eodem sensu: *Forfaire son fief, sa Justice*, in Consuetudin. Senonensi art. 183. Vitriacensi art. 4. Hannuniensi c. 77. 85. 86. Cameracensi tit. 1. art. 62. in Chronico Flandr. c. 56. & apud Froissart. 3. vol. c. 96. *Forfaire son Comté, ses heritages, Forfaire corps & avoir*, in Consuetud. Montensi cap. 12. 22. & in Chronic. Flandr. cap. 26. 40. 81. Tabular. Vindocinense Ch. 63. *Pro qua te accepit Comes Goffredus fevum suum, quod ille Forisfecerat. Forfaicta res*, caducæ per delictum, & in fiscum relatæ, in Lege Longob. l. 3. tit. 33. [*Forisfacta catalla*, in Codice Legum Normann. cap. 20. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 192. *Forisfactura omnium bonorum*, apud Rymerum tom. 2. p. 195.] *Chose Forfeit*, apud Littletonem sect. 74. *Terres Forfaites*, in Charta Gall. ann. 1266. in Probat. Hist. Guinensis p. 291. Casus alios, quibus vassallus feudum suum forisfacit, collegit Spelmannus ex libris feudorum, in Verbo *Felo.* Vide *Committere.*

Forisfactura, Crimen, delictum. Leges Edw. Confess. c. 32. *Friborgi causulas tractabant, & secundum Forisfacturas emendationes capiebant.* [Histor. Beccensis MS. p. 310. in Archivis ejusd. Monasterii: *Hoc ferme tempore* (an. 1110.) *fuit concessa Ecclesia S. Philiberti super Risl am Monachis Becc. jure perpetuo obtinenda à Joanne Episcopo Lexoviensi & Capitulo, cum tali privilegio & libertate, ut nunquam cessarent à divino officio pro Forisfactura cujuslibet hominis.*]

¶ Forfaitura, Eadem notione, in Tabular. S. Victoris Massil. *Signaretus & uxor ad expiandam Forfaituram quam S. Petro & Saturnino commiserant dant unam vineam in emendationem.* Hist. Harcur. to. 4. pag. 1640. *Ricardus de Harcourt tenet Baroniam S. Salvatoris de domino Rege per servitium quatuor militum: scilicet debebat quinque, quando baronia erat integra, scilicet quintum venit ad Regem ex Forfaitura Johannis de Harcuria.*

¶ Forisfactura Mobilis. Codex Legum Normann. cap. 23. apud Ludewig. to 7. Reliq. MSS. p. 196. *Ad Ducem etiam pertinent omnes Forisfacturæ mobiles: mobiles autem Forisfacturæ sunt catalla eorum seu mobilia, qui per judicium damnati sunt.*

Forisfactura, Mulcta, vel emenda ob *forisfactum*, seu delictum. *Amende des Forfaitures* apud Froissart. 1. vol. cap 116. Leges Edw. Confess. c. 36. *Inveniant plegios tales, qui possunt reddere Forisfacturam, id est, were suum, nisi possint disrationari.* Infra: *Reddat Episcopo tres Forisfacturas, &c.* Leges Willelmi Nothi: *Reddatur de rebus hujus hominis quod calumniatum est, ... & insuper Regi Forisfactura.* Ordericus Vitalis lib. 13. p. 901. *Omnes Forisfacturas reis indulsit.* [Vide Acta SS. April. tom. 2. p. 938.]

¶ Forefactura, Eodem significatu. Litteræ Philippi Fr. Reg. an 1290. inter Anecd. Marten. to 1. col 1234. *Emendam vero seu Forefacturam quam petebamus occasione homagii hactenus per eumdem nobis non impensi ... eidem* (Comiti Hannoniæ) *remisimus.*

¶ Forfeetura, Eadem notione, in Litteris Philippi Pulcri Reg. Fr. ann. 1307. apud Menester. inter Probat. Hist. Lugdun. p. 43. *Remittimus &*

ex causa compositionis quittamus Archiepiscopo ... omnes & singulas commissiones, Forsfacturas, emendas, offensas, rebelliones, &c. *Forsfacture*, in Edicto Ludovici X. an. 1315. ibid. p. 88. *Et fut dit par Arrest que les Forsfactures seroient mises à exequution & les Sentences publiées.* Charta Philippi V. Reg. Fr. to. 3. Hist. Harcur. p. 104. *Philippes Roy de France otroia a heritage à Adam de Meullent son Panetier, & à son hoir masle tant seulement, pour cause & en remuneration dudit service, une Forfaiture, que icelui Adam tenoit avant du don dudit Roy a sa volenté, estimée valoir par an, par enqueste sur ce faite environ xxxi. livres Parisis, laquelle Forfaiture étoit venue au Roy en commis par le delit ou malefice de maistre Jean le Mesnager de Coutbeil.* *Forfaire l'amende*, in Consuetud. Namurc. art. 97. est mulctam incurrere.

FORISFACTURA PLENA, Plena mulcta, integra, Saxonibus *wyta plena*, & *fulwite*. Leges Willelmi Nothi: *Ita quod nullus alii forisfaciat in nullo super Forisfacturam nostram Plenam.* Infra: *Et ista praecepta & statuta non sint violata super Forisfacturam nostram Plenam. Super Plenariam Forisfacturam*, apud Knyghton lib. 3. c. 10. p. 2521.

¶ FORESFACTA, ut *Forisfactura*, Mulcta. Charta Caroli Regis Fr. an. 1494. in Chartulario Monasterii Belliloci: *Nec non si burgenses inter se purgare voluerint bellum in ipsa villa .... & bellum & omnis Forefacta sit Monachis.*

FORESFACTUM, Delictum, crimen. *Forfait* nostris, in Constit. Sicul lib. 1. tit. 42. & alibi passim.

¶ FORASFACTUM. Charta sub Chuonrado Rege Indict. 6. ex Chartular. Aptensi fol. 22. *Tibi cedo aliquid de hereditate mea per Forasfactum quod tibi feci, ut inde finem habeam.*

¶ FORFACTUM, in Chartulario sancti Audomari, apud Baluz to 7. Miscell. p. 240. & in Translat. S. Hunegondis sæc. 5. Bened. p. 223.

¶ FORFATUM, in Charta anni 1409. inter Schedas Præsidis de Mazaugues: *Pro delictis criminalibus & Forfatis, &c.*

¶ FORISFACTUM. Charta an. 1122. in Chartulario Aptensi fol. 16. *Nec auferemus tibi vel tuis, nisi pro Forisfacto, quod nec escdire, nec emendare possitis aut velitis.* Charta Guidonis Comit. Nivern. an. 1231. to. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 117. *Quod si forte caperetur, Burgenses possent capeum extutere à quocumque capiente sine se mesfacere; exceptis pro tribus Forisfactis, furtu, raptu & homicidio.* Occurrit præterea in Chartular. S. Vincentii Cenomanens. & apud Thomasser. in Biturig. pag. 80.

¶ FORISFACTUM, in Charta an. 1197. inter Schedas D. *Lancelot*: *Liber & quietus recedat, nisi Forisfactum fecerit, & si Forisfactum fecerit, ad judicium ville antequam recedat illud emendabit.*

¶ FORISFACTUM REGIUM, in Regem commissum. Charta an. 1139. inter Instrum. to. 5. Gall. Christ. col. 295. *Si autem* (Ecclesia Ninivensis) *Principis provinciæ sive cujuscumque Forefacto regio fuerit imbannita* (i. e. ob crimen in Regem commissum interdicta) *remotis excommunicatis divinum in Ecclesia permittimus officium celebrari.* Vide *Imbannire* in *Bannum* 1.

FORISFACTUM, Ipsa pro forisfacto mulcta, in Regiam Majest. lib. 1. c. 18. §. 2. Quoniam attach. c. 74. §. 2. & alibi non semel. Epist. 488. to. 4. Hist. Franc. *Forefacta villa nostra, & tertiam totius redditus nostri sibi vi usurpat.* *Amende de Forfait*, in Usagiis Ambian. MSS. *S'aucuns qui n'est mie de quemugne, estranges ou forains fiert, ou navre, ou fourfache home de quemugne, double Amende du Fourfait paiera.*

FOREFACTA MAGNA, Quorum cognitio ad dominum, qui altam justitiam habet, spectat. Charta Odonis Ducis Burgundiæ an. 1206. apud Perardum pag. 297. *Omnia namque Magna Forefacta communiter ad Dominum Episcopum & ad me spectant, sicuti multra, homicidia, furta, adulteria, violenti concubitus feminarum, falsa mensura, edicti communis contemptus & fractio, casus in bello campestri, & in judicio deprehensio.* Vide pag. 323. 444.

FORISFACTUM EXTRA LEGEM, id est, quod non *lege* seu mulcta, sed morte luitur. Charta Odonis Dom. Hamensis an. 1227. *Si quis hominem occiderit infra clausuram villa Hamensis, vel forte Forefactum fecerit extra legem, statim postquam occisus fuerit homo, vel Forefactum extra legem factum, Dominus Hamensis potest capere mobilia & catela delictoris, &c.* Titulus Chartæ concipitur: *Du Cas hors loy.*

ESSE IN FORISFACTO DOMINI, dicitur is, qui ex delicto in commissum cadit. Tabularium Episcopi Parisiens. *Si maritaverint se extra familiam Episcopi vel Comitis, sine consensu Episcopi, ipsi & res eorum sunt in Forefacto Episcopi.*

¶ FORIFACTOR, Qui *Forisfactum* commisit, in Charta an. 1213. apud Thomasser. in Biturig. p. 80. *Si Forisfactor judicium expectare noluerit, &c.*

¶ FORISFACTOR *vel delinquens*, in Charta ann. 1232. apud Miræum to. 2. p. 1219. col. 2.

2. FORISFACERE, Alia notione. Charta Berengarii & Adelberti Regum Italiæ, apud Ughellum in Episcopis Vercellensibus: *Legitimam facimus traditionem & corporalem investituram, & ita nos exinde privamus, & Forisfacimus.* Id est, exuimus, vestituram & possessionem dimittimus. Charta alia: *Et me exinde Foras expuli, warpivi, & absentem feci.* Vide *Absens.*

FORISFAMILIARE, Aliquem *forisfamiliam* ponere, emancipare. Dicitur vero proprie filius *Forisfamiliari*, cum partem hæreditatis à patre vivente accipit, eaque contentus est, ita ut amplior petere non possit. Regiam Majestat. lib. 2. cap. 33. §. 7. 8. *Potest siquidem filius in vita patris sui Forisfamiliari, si pater quandam partem terra sua sibi assignet, & sasinam faciat inde sibi in vita sua, ad petitionem & bonam voluntatem ipsius filii, ita quod de tanta parte terra sit ei satisfactum. Tunc non poterit hares ipsius filii, de corpore suo genitus, aliquid amplius petere contra patruum suum de residua parte hæreditatis avi sui, quam partem patris sui.* Vide Leges Burgor. Scoticor. c. 124. & 125. §. 4. Bracton. l. 1. c. 10. §. 1. & Skenæum de Verbor. significat.

¶ FORISFAMILIATUS, Emancipatus. Charta an. 1251. in Chartulario AB. Sangerman. fol. 227. *Super dicto molendino nihil poterat reclamare* (Sanctysma pro sua filia) *eo quod dictus Renoldus erat tempore mortis sua homo eorumdem Abbatis & Conventus de corpore, ut dicebant, nullos habens heredes de suo corpore in potestate sua existentes, ut dicebant, & dicta Sanctysma jam erat Forisfamiliata & maritata cum ipso Johanne, quando idem Renoldus decessit.* Filiæ extra proprii domini feudum maritatæ parentum hæredes esse non poterant. Vide *Forismaritagium.*

FORISFAMULARE, Idem quod *Forisfamiliare*, in Fleta lib. 1. c. 7. §. 5. c. 27. §. 2. l. 2. c. 52. §. 7.

FORISFANGIUM. Vide *Forsang.*

FORIS HABITANS, qui & *Forinsecus*, extraneus, nostris *Forain*, in Legibus Burgor. Scoticor. c. 3.

FORISIUDICARE, FORJUDICARE, Rem, aut possessionem quampiam per judicium vel sententiam *abjudicare*, auferre; possessione exuere, privare. Breve, apud Bractonum lib. 4. tract. 3. c. 5.

§. 2. *Et non permittas quod A. capitalis dominus feodi illius habeat custodiam illius terræ, quia in prædicta curia nostra Forisjudicatus de illa custodia, eo quod terra illa teneri debet de socagio*, &c. Ubi Bractonus ipse voce *abjudicatus* utitur: *Custos Abjudicatus est de Custodia sua, forte propter fastum*, &c. Chronicon vernaculum Franciæ MS. incipiens ab annu 1222. desinens in an. 1293. *Et fut Fourjugé au Roy d'Engleterre toute Gascoigne, & toute la terre qu'il avoit ou Royaume de France.* Historia Gall. Dovorensis Cœnobii tom. 2. Monastici Angl. *Agardé feust que cele Charte n'avoit nule valor, & ensi fust le Priour & le Chapitre de Canterbers Forjugé de leur demande.* Adde Leges vernaculas Guillelmi Nothi c. 39.

Forisjudicati dicuntur rei criminis atrocioris, qui in judicium per bannum publicum citati, non comparent, annoque elapso, omni defensionis aditu per *sententiam forjudicationis*, ab ipso judice de novo pronuntiatam excluduntur, & pro damnatis habentur. [Chr. Dominici de Gravina apud Murator. to. 12. col. 574. *Tunc præfata Regina responsalibus dicti Comitis acceptis, eas ordinato Consilio legi jussit, & lectis earumque tenore suscepto, eumdem Comitem, consilio sibi dato, Forjudicationis sententia condemnavit.*] Fridericus I. Imp. in Const. Sicul. lib. 2. tit. 3. *Pœnam eorum, qui in contumacia perseverant, dignis stipendiis prosequi cupientes, statuimus, si quis infra annum à die banni edicti numerandum, coram Magistro Justitiario, qui eum bannierat, minime comparuerit, vel etiam successori ejusdem, bonis suis, ut prædictum est, infiscatis, post ipsius anni decursum, eumdem Forjudicari debebit, nulla omnino licentia postea remanente, se super principali causa criminis defendi. Sed perinde habeatur ac si confessus de crimine, de quo accusatus fuerat, esset per definitivam sententiam condemnatus. Sic Forjudicatus habebitur, prout in aliquibus nostri Imperii partibus nuncupantur, quasi foris omnem aditum judicii constitutus. Interim sibi judicii limina præcludentur, quod se contumacem etiam fuisse negare non possit, qui nec per se tempore tanto comparuit, nec per alium prætendentem legitimam causam suæ absentiæ & probantem extitit excusatus. Nullo sibi appellationis seu supplicationis remedio Forjudicatus superesse cognoscat, quoad omnia fere pro mortuo habeatur, & hostis publicus reputetur, sic ut ab omnibus offendatur impune: adeo quod si ipsum occiderit aliquis, nullam proinde calumniam mereatur; sed præmium à gratia nostræ Serenitatis expectet*, &c. Adde l. 1. tit. 54. 5. 1. l. 2. tit. 4. 6. 7. 8. 9 [& Statuta MSS. Caroli I. Regis Siciliæ cap. 88. 89. 91. 92. 93 104] Huc spectat, quod habet Henricus Knyghton. lib. 2. c. 4. an. 1087. *Quod si more solito latro taliter egerit, & forte furtivus ad Ecclesias vel ad Sacerdotum domus frequenter evasit, ablatione restituta, Forjuget & redeat: & si forte reditum fecerit, nullus eum hospitari præsumat.* Ubi lego *Forjugé* (id est, *Forjudicatus*) *non redeat.* Assisiæ Hierosol. MSS. c. 195. *Se un home est on plusieurs ont fait trayson vers le Seignor, & ils sont Forjugez par esgart, au connoissance de Court come traitours, à moi semble que eaus & tous les heirs de celui, ou de ceus qui ensi sont Forjugés, sont desheritez du fié, & de l'heritage qui estoit des Forjugez, ains que il fit la trayson, come ceus qui y furent puis nés*, &c. In Charta ann. 1266. in probat. Hist. Guinensis pag. 291. *Terres Forjugée* sunt prædia confiscata. Adde Iacobum Hemricurtium de Bellis Leod. c. 2. & Pactum Tongr. an. 1403. in Magno Recordo Leod. p. 41. 44.

FORISJURARE, Forjurare, Ejurare, abjurare rem aliquam, *Quitter, abandonner. Forisjurare parentelam, & de ea se tollere*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 88. Adde Consuetud. Hannoniæ c. 45. [Leges Balduini Flandriæ Comitis de homicidio ann. 1200. inter Anecd Marteniana to. 1. col. 766. *Si homo hominem interfecerit, & ille homicida aufugerit, ejus amici & proximi eum abjurare & Forjurare debent. Qui vero eum Forjurare noluerit, talis est qualis & homicida, qui aufugerit, quousque eum Forjuraverit. Si quis cum homicida fugerit ... infra annum redire potest & Forjurationem facere ... Amici & cognati illius hominis qui occisus fuerit, debent assecurare omnes homines illos, qui homicidam Forjuraverunt.*] Arestum O. SS ann. 1264. in 1. Regesto Parlam. f. 140. *Noluerunt facere assecurari, nisi ipsum fratrem suum Clericum Forjuraret.* Aliud Arestum Pentec. an. 1266. fol. 150. *Determinatum fuit, quod idem Poincardus ponere poterat extra ipsam treugam dictum fratrem suum ex causa de novo superveniente inter ipsum & fratrem suum. Præcepit tamen Curia, quod ipsum fratrem suum Forjuraret, & de se & aliis treugam daret. Provinciam Forisjurare*, in Legib. Edwardi Confess. c. 6. *Villam Forjurare*, in Epist. 221. quæ exstat tom. 4. Hist. Francor. [*Forisjurare virgatam terræ & quietam clamare de se & de hæredibus suis*, apud Thom. *Madox* Formul. Anglic. p. 179. *Forisjorare patriam*, in Codice Legum Normann. c. 24. apud Ludewig. tom. 7. p. 199.] *Forjurer sa Chastellerie*, in Stabilim. S. Ludovici l. 1. c. 31. *Forjurer la terre*, in primo Statuto Westmonast. c. 15. Vetus Charta vernacula post Chronicon W. Thorn. p. 2025. *Et hors de Staplegate Forjura la terre le Roi, & porta la crois à la meer. Forjurer le pais*, in Consuet. Normann. c. 23, 24 80. 82. &c. Petrus *de Langtoft* vetus Chronographus Rythmicus:

Thomas de Weylande en banc primes nomé,
Par agard du court le regne a Forjuré.

Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Fait m'a li Dus mes Sire ma terre Forjurer.

Tabular. Leprosariæ Pontis Audomari: *Forjuraverunt dictam terram coram nobis, ita quod nihil de cætero in ea de jure possint reclamare.* Vide Brittonem in Legib. Angl. c 3. Consuetud. Hannoniensem c. 45. &c. *Forjurer ami charnel*, apud Petrum *de Fontaines* in Consilio cap. 13. Willelmus *Guiart* ann. 1304.

Qui erent par fausse promesse
Receu Jean de Renesse
A Seigneur come parjuré,
Et l'oir de Henaut Forjuré.

Le Roman *d'Aubery* MS.

Qui Forjuré ont l'enfant Auberi.

Forjurez de franche ley, apud Britton. pag. 134. v. qui juri stare non possunt, quorum in jure non recipiuntur testimonia.

☞ Qui vero parentelam alicujus ejurabat, cadebat eo ipso jure succedendi in illius bonis, ut colligitur ex laudatis supra Henrici I. Reg Angl. Legibus c. 88. *Si quis propter faidiam vel causam aliquem de parentela se velit tollere & eam Forisjuraverit, & de societate & hæreditate & tota illius ratione se separet.*

FORISMARITAGIUM, appellabant forenses nostri eam præstationem, quæ à servis, seu adscriptis glebæ, exsolvebatur, pro facultate conjuges sibi adscribendi ex libera conditione ac ingenua, ut est in Consuet. Trecensi art. 3. Calvimontensi art. 3. Vitriacensi art. 144. & Meldensi art. 78. Remensi antiqua, &c. vel ex servis alterius dominii, ut habent passim veteres Chartæ. *Mesma-*

riage & *Formariage*, promiscue in Charta Joannis Vicedomini Catalaunensis an. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1299. Ch. 32. ex Tabul. Regio. Atque id quidem, etiam stante Romanorum republica quadantenus obtinuisse, testatur Tertullianus l. 2. ad Uxorem: *Nonne quoque domini & disciplina tenacissimi, servis suis Foras nubere interdicunt? scilicet ne in lasciviam excedant, officia deserant, dominica extraneis promant, &c.* Vide Gregorium M. lib. 10. Epist. 27. In Lege Wisigoth. lib. 3. tit. 2. §. 3. *Quicumque ancillam suam servo alieno sine conscientia domini sui uxorem dedisset, dominus servi ancillam ipsam cum filiis filis vendicabit.* In lege pariter Salica tit. 27. §. 6. *servus ancillam alienam sine voluntate domini accipere non poterat.* Sed & nec conservam suam, ut est apud Eginhardum Epist. 16. quod & in Jure nostro obtinuit: neque denique liberam, ut est in Ep. 15. Charta Theoderici Abb. S. Maximini Trever. an. 1065. apud Duchesn. in Probat. Hist. Luxemburg. pag. 29. *Nusquam nisi inter se villani aut mansionarii nubant, aut uxorem ex familia S. Petri sine nostro consensu accipiant, ita tamen ut alteri Ecclesiae alteri damnum non inferat; sed per successiones filiorum ac filiarum utrique Ecclesiae quod suum est, ad ultimum sedeat ac remaneat.*

Quod si sine domini consensu cum extranea, vel extraneo nuptias iniissent, in illius *forisfacto* erant, ut & eorum bona, id est, in caducum veniebant. Tabularium Episcopi Paris. ex Bibl. Puteana: *Hæ sunt consuetudines istorum hominum: talliam nobis debent. Si maritaverint se extra familiam Episcopi, vel Comitis, sine consensu Episcopi, ipsi & res eorum sunt in Forisfacto Episcopi, & eschaementa sunt Episcopi, &c.* Consuetudo Britanniæ cap. 9. art. 22. *Es lieux où on a accoustumé de prendre Feurmariage, le Seigneur de la mainmorte prend pour le Feurmariage de la femme mainmortable, les heritages qu'elle a sous lui, & au lieu de sa mainmorte, on autant vaillant qu'elle emporte en mariage, au choix de la dite femme.* Cujus quidem moris memorabile quoddam refertur exemplum à Joanne Hocsemio in Hist. Episcopor. Leodiens. lib. 5. cap. 23. sub an. 1296.

Ejusmodi vero conjugia servorum, qui diversos haberent dominos, non dirimi, sanxit Additio 3. Capitular. c. 28. & Concilium Cabilonense II. c. 30. Aliter tamen statuit Capitulare Ahytonis Episc. Basileensis c. 21. *Ubi vero mancipia non unius, sed diversæ potestatis juncta fuerint, nisi consentientibus utrisque dominis, hujusmodi copulatio rata non erit.*

Enim vero cum dominis haud interdum superessent tot servi adscriptitii, ut inter se nuptias possent inire, cogebantur alterius conditionis, vel dominii viris seu feminis matrimonia contrahendi facultatem iis impertiri: quæ quidem venia certa ac modica præstatione redimebatur ab adscriptitiis, ita tamen ut eam denegare dominis haud liceret, quod habet diserte Consuetudo Vitriacens. art. 144. & Remensis Præpositurae, hisce verbis: *Homme de corps ne peut prendre par mariage femme d'autre condition que de la sienne sans le congé de son Seigneur, lequel congé ledit Seigneur ne lui baillera, si bon ne lui semble. Et si ledit homme de corps prend de fait sans le congé du Seigneur femme d'autre condition, que de celle dont il est, il chiet pour ledit Formariage envers son dit Seigneur en amende de 60. sols 1. denier. Et où il demande le congé à son dit Seigneur, posé ores qu'il ne l'ait obtenu, il n'est tenu de la dite amende, & est seulement tenu bailler audit Seigneur le tiers de ses biens, tels qu'il les avoit au jour & heure de sondit mariage, & selon la condition qu'il est pour l'indemnité dudit Seigneur.* Tabularium Bellilocense Ch. 95. *Breve de exemptis, quæ vicarii de Favars habent in terra S. Petri: ... homines vero de terra S. Petri non accipiant mulieres extraneas deforis, dum in ipsa terra invenire poterant feminam, cum qua jungantur. Similiter & de feminis sic, dum in ipsa Terra inventi fuerint homines, cum quibus jungantur legaliter. Quod si Judex aut Vicarius constitutionem hanc transgressi fuerint, pro ullo malo ingenio secundum legem, emendent Abbati, aut Præposito. Ipsa vero lex 60. solidos sit. Et si rusticus fecerit sine consilio ipsorum, legem suam emendet: & ipse homo aut femina in ipsa terra revertatur illuc, ubi ipsi elegerint, sine bausia (causia.)* Charta Communiæ Meldensis ann. 1179. *Homines de Communia uxores, cujuscunque potestatis voluerint, ducent, licentia tamen a Domino requisita.* Libertates MSS. villæ S. Desiderii in Campania an. 1228. *Unusquisque de villa potest matrimonium contrahere ubicumque voluerit, si feminam libere & absolute acquirere poterit sine aliqua conditione dominorum, vel Procerum regni, vel alterius, qui eam de jure possit reclamare. Aliquis vero vel aliqua de libertate S. Desiderii aliquem vel aliquam de hominibus vel mulieribus terra Domini S. Desiderii vel feodi sui habere non poterit in matrimonio, nisi de voluntate & assensu domini.*

Ex prælaudatis patet, mulctam eorum, qui vel quæ invito domino cum alterius domini adscriptitiis nuptias inibant, fuisse 60. solidorum, quod etiam exerte tradit Consuetudo Vitriacensis art. 144. Verum hanc facultatem longe minoris constitisse arguunt, quæ infra observamus de *licentia matrimoniorum*, & vetus Charta ex Tabulario Corbeiensi lib. 26. Ch. 2. *N. Dei Gr. Abbas Corbeiæ & Conventus, universis Dei fidel. sal. Vobis innotescere volumus, quosdam de censu capitali B. Petro naturaliter obnoxios in pago Suessonico, apud villas scilicet Lax & Tacsuières, diudum se de subjuge Ecclesiæ nostræ excussisse, modo vero rationis evidentia revocatos, tandem errorem suum confitentes S. Petro iterum se reddidisse. Ita videlicet, ut si quis eorum deinceps aliena potestate uxori nupserit, a famulo Monachi Vastracensis submonitus infra dies octo 5. sol. monetæ currentis in patria illa dabit. Quod si octavum diem transierit, jam cum lege eum reddere oportebit. Si autem mori eum contigerit, eadem iterum ratio de ipsis solidis erit. Actum anno 1154. Episcopatus Dom. Ansculfi Suess. ann. 2.* Charta alia apud W. Hedam pag. 287. 1. Edit. *Iterum ne omnimodis sine respectu vincatur sancta Dei Ecclesia pro licentia nubendi infra sive extra concedere potestatem, dentur sex denarii, &c.* Alia denique Charta ex Tabular. S. Maximini Treverensis: *Mancipia quoque trado, & posteri eorum, si in eadem villa sederint vel nupserint, tali libertate & servitio perfruantur, sicut Confessoris Christi ubi manens familia. Si qui vero foris nupserint, vel manserint, vel alias vagati fuerint, unusquisque eorum in festivitate S. Maximini persolvat unam denariatam ceræ pro remedio animæ meæ.*

☞ Ex his atque aliis quæ passim occurrunt colligere promtum est non ubique eamdem mulctam hac in re definitam fuisse, sed pro dominorum libitu variasse. Id iterum firmare licet ex Tabular. Calensi pag. 117. *Item asserat quod ipse Johannes duxit in uxorem Petronillam filiam Gilleberti de Doses feminam de corpore monasterii S. Faronis Meldensis & usu de Kala, propter quod item Johannes finivit cum fratre Richardo procuratore generali ipsius monasterii*

de Kala. . . . ad VII. lib. & II. sol. Turon. & ad XV. sextarios avenæ bonæ & venalis. Charta Hugonis Abbat. Corbeiens. an. 1174. ex Tabular. ejusdem Monast. *Quod singuli singulos denarios pro cuvagio in festo S. Remigii, pro Forismaritationibus vero x. solidos, pro manu mortua totidem. . . . ipsi cum omni sua posteritate persolvent.* Vide in *Maritagium*.

Hæc porro matrimonia cum cæteris contrahendi licentia ac facultas à dominis concedebatur hac conditione, quod liberi, qui ex iis nascerentur, inter ipsos dominos dividerentur, ut est apud Glanvillam lib. 5. c. 6. Charta Guillelmi Episcopi Paris. an. 1224. apud Brolium lib. 2. Hist. Paris. *Notum facimus, quod nos consentimus, quod Odelina filia Radulphi Gaudin, de Villaceteris* (Villasceaux) *femina nostra de corpore contrahat matrimonium cum Bertrando filio quondam Hugonis de Verreriis defuncti, homine de corpore Ecclesiæ S. Germani de Pratis Parisiensis, hoc modo scilicet, quod ex filiis seu filiabus ex eisdem de cætero procreandis medietatem penitus habeamus, reliqua medietas Abbati & Conventui dictæ Ecclesiæ.* Idque obtinuit inter servos regios, & Baronum seu Procerum feudalium. Charta Nobilium Campaniæ an. 1297. in Regesto Magnorum dierum Trecensium: *Item, que quand li home aus Gentilshomes prennent les femmes, le Roy, & li homme aus Gentilshommes muerent, li Rois vuet avoir touz les hoirs, & ne laisse joie les Gentilshommes de la remenance de leurs hommes. Item, nous avons tousjours accoustume a partir au Roy les enfans, qui issent de nos hommes & de nos femmes, qui se mellent par mariage aus hommes & aus femmes le Roy, &c.* His addam Diploma aliud, quod habet Tabularium S. Maglorii Paris. Charta 15. *Ego Ludovicus Dei gratia Rex Francorum & Dux Aquitanorum notitiæ fidelium commendare dignum videtur quamdam conventionem inter piissimum genitorem nostrum Ludovicum Regem Francorum, & venerabilem Gumebaldum S. Maglorii Abbatem dudum habitam, hanc quoque in tertio anno nostræ sublimationis reverendissimo ejusdem Monasterii Patri Roberto à nobis concessam, & ipsius concessionis pactionem subscriptam, sigilli etiam impressione signatam atque corroboratam. Tempore siquidem supradicti Gumebaldi Abbatis homo quidam ex familia S. Maglorii de villa Karrone, Gnotnus nomine, duxit uxorem nomine Sebes ex regali familia procreatam. Quæ res cum Abbati ac Monachis vehementer displiceret, eo quod sui juris homo alterius familiæ sibi conjugem delegasset, & ob hoc plurimum calumniarentur, quod debito sibi procreationis fructu Ecclesia privaretur, ventilata hac calumnia ad aures piissimi genitoris nostri pervenit. Qui nolens Ecclesiam fructu familiæ suæ destitui, sancire studuit, ut amborum conjugum propagatio ex æquo partiretur, & altera regiæ amplitudini, altera pars sancto Maglorio remaneret in perpetuum possidenda. Ea ergo quæ gloriosus genitor noster sapientum suorum consilio pridem concesserat, nos quoque ob utilitatem Ecclesiæ benigne concedimus. Quod ut perpetuæ stabilitatis obtineat munimentum, sigilli nostri auctoritate & nominis nostri karactere subterfirmavimus. Actum publice Parisius in Palatio nostro anno Incarnati Verbi 1138. regni vero nostri 3. astantibus in Palatio nostro, quorum nomina subtitulata sunt & signa. S. Radulfi Viromanduorum Comitis & Dapiferi nostri, S. Guillelmi Buticularii, S. Matthæi Constabularii, S. Matthæi Camerarii. Data per manum Algrini Cancellarii.*

Interdum etiam in casu *Forismaritagii* fiebant servorum seu ascriptitiorum inter dominos permutationes: ita ut si quæpiam femina adscriptitia alterius domini adscriptitiu nupsisset, cum alia legem mariti sequeretur, ac proinde in alterius transiret dominium, vicissim mariti dominus alteram conjugis adscriptitii domino ejusdem probitatis ac notæ restituere tenebatur. Assisiæ Hierosolym. MSS. cap. 270. *Se aucun vilain de qui que ce soit se marie avec vilaine d'autre leuz, sans le commandement dou Seignor de la vilaine, le Seignor dou vilain, à qui sera mariee la vilaine estrange, rendra au Seignor de la vilaine un autre en eschange à la vilaine, de tel aage, par la connoissance de bones gens. Et se ils ne treuvent vilaine, qui la vaille, il li donra le meilleur vilain qu'il aura d'aage de marier: & cil qui sera marié à la vilaine estrange, meurt, le Seignor dou vilain doit avoir son eschange, se la vilaine torne à son premier Seignor: & se la vilaine est allée en la terre de l'autre, son Seignor à pooir de prendea la, &c.* Et cap. seq. *Se aucune vilaine vait de aucun casal en autre, qui ne soit de son Seignor, & le Seignor dou lené, ou elle sera venue, n'a pooir de li marier, & se il la marie, il doit donner à son Seignor une autre vilaine en eschange, à la connoissance de bones gens sans faillir.* Profert Brolius lib. 2. Histor. Paris. pag. 281. 2. Edit. Chartam ejusmodi permutationis indicem.

Horum porro adscriptitiorum liberos inter se partiebantur domini, ita ut si plures essent numero pari, totidem quisque haberet; si vero unus remaneret ex numero impari, is communis esset. Ita Lex Wisigoth. lib. 10. tit. 1. §. 17. & Consuetudo Burboncosis art. 192. Exstant præterea Chartæ aliæ harum partitionum apud Hubertum in Historia Eccl. S. Aniani Aurelianensis pag. 81. Vide Capitulare 6. Caroli M. an. 803. c. 1.

Ex his igitur satis constat, *Forismaritagium*, præcipuum fuisse servitutis glebalis argumentum: unde in ejusmodi servorum manumissionibus, *manus mortua* & *Forismaritagium* in libertatis indultæ notam remittuntur. Vide Chartam Thomæ Abbatis S. Germani Paris. apud Brolium lib. 2. Antiq. Paris. pag. 279. 2. Edit. & alias ejusdem tenoris apud Gallandium de Franco alodio pag. 85. 86. Doubletum in Hist. Sandionys. Monast. p. 907. &c. Quibus aliam addo Beatricis Abbatissæ B. Mariæ Suession. pro Communia Vaisiaci an. 1231. *Nos quitavimus dictis hominibus totam talliam, quam Ecclesia nostra consuevit accipere super eos, . . . item Forismaritagium, hoc excepto, quod quilibet, qui se Forismaritabit, tenebitur Ecclesiæ nostræ solvere ipso die Forismaritationis suæ, vel in crastino, 7. solid. & dimid. monetæ patriæ: quos denarios si dicto die vel in crastino non solveret, teneretur emendare per 7. solid. & dimid. monetæ supradictæ, ad instantiam Majoris nostri & Scabinorum per legem faciendam, & nihilominus Forismaritagium reddere tenentur.*

FORISMATRIMONIUM, Eadem notione, in Charta Engerranni D. Couciaci an. 1207. pro Libertatibus oppidi Faræ, apud Thomasserium in Consuet. Bituric p. 439.

¶ FORIMATRIMONIUM, in Chartular. S. Quintini in insula p. 100. *Redditus quoque nummorum & caponum seu manus mortua, necnon Forimatrimonii, quod vulgo dicitur Forimariges.*

¶ FORISMARITATIO, in Charta ann. 1174. ex Tabulario Corbeiensi.

FORISMITTERE, Extra manum suam ponere, alienare, *Mettre hors.* Capitulare 3. an. 813. cap. 11. *Qui per chartam aut per hantradam ingenuus est, & si ille Foris de eo miserit, tunc ille leodis in dominicum veniat, &c.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 88.

cap. 88. *Nulli liceat Forismittere hæreditatem suam de parentela sua, datione vel emptione.*

FORISNEGARI, *Forsnier un messet en jugement*, apud Philippum Bellomanerium cap. 59.

¶ FORIS PAISRATUS, pro *Forispatriatus*, apud D. *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Regum Fr. p. 42.

FORISPATRIATUS, Idem quod *Forisbannitus*, vel *Expatriatus*, Gallis *Forspayse*. Charta Guigonis Comitis Forensis pro Libertatibus Villarezii ann. 1253. *Nisi ille qui requireret, esset Forispatriatus.* [Perperam in Spicilegio Acher. to. 9. pag. 193. *Forisparatus.*] Charta Libertatum Autissiodorensis civitatis à Mathilde Comitissa concessarum: *Quicunque aliquam possessionem per annum & diem pacifice tenuerit, nullus contra eum poterit reclamare, nisi sit advocatus, vel Forispatriatus, &c.* Perperam in MS. *Forispatriciatus.* [Statuta Philippi Augusti Regis Franc. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu ad calcem p. xxix. *Item Clerici non possunt de jure excommunicare aliquem propter forisfactum servientis sui, neque interdicere terram ejus, priusquam dominus fuerit super hoc requisitus, vel domini ballivus, si dominus fuerit Forspaysiez.* Acherius tom. 6. Spicil. p. 494. habet, *Forspaise.*] Assisæ Hierosolymit. cap. 30. *Ancis dit l'on que celui qui requiert l'heritage, est Forspayse, & il revient, & requiert aucun heritage, que aucun autre ait tenu an & jor, & aucuns gens veullent dire, que l'assise de la tenure ne li griege, porce que il estoit Forsparse, & l'autre l'a tenu, li voiant & oiant & plusiors gens, &c.* Cap. 221. *Se celui qui est leue dou Seignor, meurt, ou Forsparse, &c.* Charta Libertatum oppidi *de Vesdun* in Biturigib. ann. 1275. *Il n'en doit respondre à nesun se il n'est Forpais, ou en bailh, ou fors d'age, &c.* [*Des Fontaines* in Consilio cap. 17. num. 1. *Je ne di mie ke li despaisié ont leur aage fussent restabli en toutes causes. Et sachiez que tous ceux qui sont Forpaisié. Je te distincte, ou il sunt par leur volonté, ou il sunt par leur besoingne. Che ne leur prosite mie a estre restablis, se il sunt depaisié maugré eux pour leur pourcas, il sunt restablis en tele maniere, ke on ne leur torne à gaaigne ne à damage.*]

¶ FORISSITUS, quasi *Foras* situs, qui habitat extra urbem, vel oppidum, burgumve. Compositio anni 1308. Hist. Dalphin. to. 2. col. 141. *Dom. Hugo nomine suo & nomine dicta D. B. pro se domino de Gacio & Forissitis Gebennensis suis hominibus, valitoribus & coadjutoribus, &c.* Forte *Forissiti* non solum extra urbem habitantes debent intelligi, sed etiam banniti seu exules, ut supra *Forensiti*. Vide *Forensitus*.

¶ FORISTA. Vide in *Forus*.

FORISTALLARE, FORISTALLATOR, FORSTALLATOR, FORSTELLARIUS, & in Domesdei *Forstellatura*, *Forstaller*, Brittoni pag. 33. 77.

FORISTALLATORES, Cowello, Spelmanno, & aliis, sont illi, qui annonam versus emporium publicum adductam in via intercipiunt, emuntque, priusquam venditioni publicæ exponatur. Iter Camerarii Scotici cap. 19. §. 1. *Primo quod vendunt pisces suos ad littus maris, cum vendere debeant in foro Regis: unde Foristallatores plenarie dici possunt.* Adde cap. 1. Fleta lib. 2. cap. 12. §. 28. *Item de Forstallariis victualibus venalibus mercatum obviantibus, per quos carior sit inde venditio.* [Regest. Priorat. Cokesford. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Forstal est, si aliquis portaverit halec vel hujusmodi res ad forum, & statim alius venerit & emerit ab ipso illas res, ut carius vendat, Prior habebit emendas ab ipso.*] Id porro interdictum Legibus politicis, ut vocant, passim legitur. Leges Burgorum Scoticorum c. 78. *De Foristallatoribus in burgo: Nullus infra burgum habitans, vel extra, sit ausus in die fori exire portas burgi ad emendum aliquam rem, antequam veniat infra portas burgi, & qui super hoc convictus fuerit, dabit 8. sol. ad forisfactum.* Adde Statuta Gildæ Scotiæ cap. 29. ubi ejusmodi *Forestallatores* & *Foristallantes*, *Anticipatores fori* dicuntur. Eorum mentio est præterea in Statutis Willelmi Regis Scotiæ c. 35. & in libro Anglico inscripto: *Justice of peace*, p. 74. De iisdem etiam ita veteres Consuetudines Bituricenses apud Thomasserium p. 338. *Se aucuns boucher va au devant des marchans, qui amement chairs vives a vendre à Bourges, & icelui boucher les aille acheter une lieuë ou deux, ou demie au devant, pour tenir le peuple en sarre, il est amendable arbitrairement, se il ne laisse venir au marche où l'en a accoustumé de vendre.* Ubi vim vocis *Sarre*, quæ rursum eadem pag. occurrit, non omnino percipio. Vide *Foresrel.*

¶ FORSTALLARIUM. Litteræ anni 1377. apud Rymerum to. 7. p. 166. col. 1. *Falsis & malis consiliis & ordinationibus, Forstallariis, confœderationibus, conspirationibus, &c.* Aliæ anni 1549. apud eumdem to. 15. p. 197. col. 1. *Ad cognoscendum in regratariis, Forstallariis, & negotiis maritimis quibuscumque.* Vide *Forstallum*.

FORISTALLUM, in Legibus Edmundi Regis editis apud Lambardum cap. 6. dicitur Bromptono *Coactio, vel obsistentia in regia strata facta*, quo minus scilicet quis rem suam furto sublatam recipiat, uti est in iisdem Legibus. [à Saxon. ꝼape, via, iter, & Stæl, furtum.] Interdum sumitur pro ea libertate, qua *quis quietus est de amerciamentis de catallis, arrestatis infra terram suam, & quod habeat placita inde in Curia sua, & de hujusmodi catallis arestatis amerciamenta inde provenientia.* Ita W. Thorn. an. 1315.

¶ FORITANEUS, Qui *foras* seu extra urbem habitat, Italis *Forinseco*, Gall. *Forain*. Statuta Massil. lib. 5. cap. 33. *Decernimus... quod si contigerit deinceps guerram fieri,... & ante tempus initum guerræ prædictæ aliquis, vel aliqui Foritanei tradidissent in depositum seu commandam... annonam, vel bladum seu pecuniam... quod propter illam guerram nihilominus res prædictæ sint salvæ Foritaneis dictis, cum nullus sit civibus Massiliæ res & pecunias Foritaneorum possidere, & cum eisdem lucrum facere quam prædictis rebus carere.*

¶ FORITANUS, Eadem notione, occurrit apud Muratorium tom. 6. col. 379. 388. 390. 400. 422. 459. ex variis Scriptoribus Ital.

¶ FORITER, Foras, extra, in Hist. Harcur. to. 4. pag. 1347.

¶ FORJUDICARE, FORJUGARE, &c. Vide *Forisjudicare*.

¶ FORJURARE, FORJURATIO. Vide *Forisjurare*.

¶ FORIUM. Vide in *Forum*.

FORIZARE, Fora negotiandi causa frequentare, Goldasto. Ita usurpatur in Decretis Alberti Regis Hungariæ: *Nullus mercatorum forensium... ad mercandum seu Forizandum in medium regni... accedat.*

¶ FORIZATIO, Commercium, mercatura. Gall. *Negoce, trafic*, apud Marten. to. 8. Amplis. Collect. col. 403. *Dico quod indulgentiæ & absolutiones facta & venales fundata, ut dicunt communiter, super thesauros erogatis in cælis meritis Sanctorum... in lege Domini non sunt fundatæ, & specialiter illæ quæ dantur & concedantur in erectione Crucis, ad hunc finem ut homines se invicem trucident & occidant, ut patet in erectione per Papam crucis contra Ladislaum Regem*

Neapolis, in qua marif sta Forizatio de his indulgentiis ponebatur.... Et hac Forizatio sparsim currit quasi per totam Ecclesiam talium indulgentiarum, qua carent fidei Scriptura fundamento.

¶ FORLACUM, ut infra *Fortia* 3. Arx, munitio, Gall. *Fort, Forteresse.* Conventiones MSS. inter Ludovicum Regem Siciliæ & cives Arelat. an. 1385. *Nec permittent infra dictam urbem aliquod castrum, seu Forlacum, vel domum fortem, quod deffendi possit, &c.*

¶ FORLANDUM, Idem quod *Furlongus* infra. Monast. Anglic. to. 2. p. 332. *Et de duobus Forlandis* XVI. *denarios, scilicet de Forlando Johannes Wauker, quod jacet ante terram Ecclesia*, VIII. *denarios.*

FORLONGA. Vide *Furlongus.*

1. FORMA, Figura, imago. Honorius Augustod. lib. 1. cap. 133. *Usus autem Formas sculpendi a lege cœpit, ubi Moyses jussu Domini duos Cherubin ex auro fecit.* Epistola Rodoberti ad Didonem, seu S. Audoënum Archiep. Rotomag. tom. 5. Spicilegii Acheriani: *Et ut vere fatear, pinxisse illic mihi videris Sanctitatis tua, imoque beatissimi Antistitis Eligii integerrimam Formam, ita ut nihil prorsus defuerit ex cunctis Sancti virtutibus, quod non potentatu verborum per singula investigaveris, &c.* S. Bernardus de Vita & morib. Relig. c. 11. *Auro tectis reliquiis saginantur oculi, & loculi aperiuntur. Ostenditur pulcherrima Forma Sancti, vel Sancta alicujus, & eo creditur sanctior, quo coloratior.* Utitur etiam hac notione Rodericus Toletanus in Hist. Arabum cap. 2. & alii.

FORMULA, Imaguncula. Glossæ Basil. φορμοῦλα, τύπος. Adamnanus lib. 1. de Locis sanctis cap. 11. *In quo videlicet linteo* 12. *Apostolorum Formula habentur intexta.* Et lib. 3. c. 4. *In Diospoli civitate, cujusdam Martyris Georgii, in quadam domo, statua marmorea in columna, contra quam alligatus persecutionis tempore flagellatus est, Formula depicta est.* Mox imaginem vocat: *Cujus est imago in marmorea columna formata!* Infra *Toraculam* appellat. Utitur ibi semel ac iterum, & c. 19. Vita S. Gildæ Sapientis cap. 9. *Propriis manibus Formulam fecit fusili opere, &c.*

¶ 2. FORMA, Panis Eucharisticus. Vita S. Godrici to. 5. Maii pag. 82. *Sapius inter secreta Missarum Dominum Jesum carne indutum in altari conspexit descendentem ad se... Sic etiam aliquando de Forma sua mirabiliter egressum, conspersum sanguine totum est contuitus.* Vide *Formata.*

¶ 3. FORMA, Exemplum quod imitandum proponitur. Statuta Canonicorum Regular. S. August. apud Raimundum Duellium l. 1. Miscellan. p. 88.

Dicto, benedicite, fiatur
Spiritualis de norma, mox quoque Forma.

Vetus Interpres Petri 1. Epist. 5. 3. *Neque ut dominantes in cleris, sed Forma facti gregis ex animo.* Græce τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου, & juxta Versionem Syriacam: *Ut sitis illis similitudo pulchra, exemplar bonum.*

4. FORMA, Nummus formatus, id est, figura seu Principis charactere donatus: nam *formari moneta* dicitur apud Lampridium, & in l. 3. Cod. Th. de falsa monet. & l. 1. de Expens. Ludor. Lex 6. Cod. Th. de Indulg. Crimin. de monetam adulterante: *Qui sacri oris imitator, & divinorum vultuum adpetitor, venerabiles Formas sacrilegio eruditus impressit. Diversa Forma mensura* in solidis, in quibus scilicet Imperatoris forma seu imago *majore habitu facies extenditur: aut qua angustiore expressione concluditur*, in l. 1. eod. Cod. *Si quis solidi circulum, &c.* Lampridius in Alexandro Severo: *Formas binarias & ternarias & quaternarias... quas Heliogabalus invenerat, resolvi pracepit, neque in usu cujusquam versari.* Quintilianus lib. 1. c. 10. *Utendum plane sermone, ut nummo, cui publica Forma est.* Apud Isidorum lib. 16. cap 17. *metalla* dicuntur *ad omnem Formam posse deduci.* [Charta Caroli Johan. Franc. Reg. primogen. an. 1356. to. 3. Ordinat. p. 106. *Ita & sub tali forma quod dominus noster rex in qualibet marcha argenti, solum lucretur & habeat pro Forma & factura, decem solidos Turonenses vel minus & non ultra.*]

5. FORMA, Phantasma, imago apparens. Liber Miraculorum S. Columbani cap. 27. *Aspicit ad se venientes duas Formas in specie mulierum tam teterrimas & deformes, &c.*

¶ 6. FORMA, Habitus, ornatus. Chronicon Siciliæ ad ann. 1322. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 89 *Forma nuluaris apparatus est cum spalleriis de cindato & manto de cindato. Item ense munito de argento valoris unciarum duarum vel trium ad plus. Item sella freno & calcaribus deauratis precii unciarum duarum ad plus, & cum pari uno vestimentorum cujuscumque coloris, prater quam de scarlato & sine infoderatura vayrorum.*

¶ 7. FORMA, Modus seu ratio agendi in negotiis quibusque, nostris *Formalité*. Vetus Poeta apud Mabill. to. 4 Analect. pag. 541.

Sunt ibi (Romæ) qui norunt formare negotia quavis,
Et sunt qui Formas abbreviare sciunt.

8. FORMA, Tabula ærea, quæ agrorum fines ac centuriationes continebat. Hygenus: *Si qua compascua aut silva fuisset concessa fuerint, quo jure data sint, Formis referemus*, i. tabulis æreis. Ita ille non semel. Fragmentum Legis Agrariæ à Sigonio & Grutero editum: *Dedit, adsignavit, reliquit, inve Formas, tabulasque retulit, &c.* Hinc *Forma*, pro limite; *Formare*, pro, limitibus dividere. Siculus: *Agrorum qui ex vicinis populis sumpti sunt, propriæ facta sunt Forma.* Aggenus: *Forma antiqua fundorum.* Bulla Honorii III. PP. an. 3. *Totum tenimentum, quod consistit extra Formam, & habet suas fines*, to. 1. Italiæ sacræ pag. 822. Vide l. 8. D. ad Leg. Jul. peculat.

9. FORMA, Τύπος, vel Epistola, littera *formata*, cui impressa est *forma*, seu imago scribentis, in sigillo scilicet. Unde θεῖοι τύποι, *sacra Forma*, quæ *Sacra* nude postmodum appellatæ. Ulpianus: *Et repeto, ante Formam a divo Marco datam, divum Pium rescripsisse.* Capitolinus in Antonino: *Neque de provinciis, neque ullis actibus quicquam constituit, nisi quod prius ad amicos retulit; atque ex eorum sententia Formas composuit. Oraculi nostri Forma*, in l. 2. Cod. Th. de rei vindicat. Edictum Constantini & Licinii pro Christianis apud Lactantium lib. de Mortib. Persecut. num. 48. *Ut autem hujus sanctionis benevolentia nostra Forma ad omnium possit pervenire notitiam, &c.* Lucifer Calaritanus lib. 2. pro S. Athanasio p. 102. *Si damnassemus innocentem, qui dedissemus Formam ad sanguinem fundendum justorum, &c.* Liberatus Diacon. cap. 11. *Et data Forma de aliquibus causis eorum, libellos obtulit Eusebius Flaviano & omni concilio.* S. Cyrillus ex versione Facundi Hermianensis lib. 3. c. 6. *Hoc autem & nunc, sicuti vestra littera monstrant, ad Regiam urbem pergentes movent, si quomodo pravaleant persuadere concursu aliquorum, ut per Imperatoriam Formam anathemati subdantur illa, qua ab eis proferuntur, cum accusatione volentium ea defendere.* Vide eumdem Facundum lib. 5. cap. 3. pag. 194. lib. 6. cap. 1. pag.

225. Collationem Legis Mosaicæ pag. 54. &c.

Formella Nicæni Tractatus, seu Concilii, in Fragmentis S. Hilarii pag. 1. τύπος.

Forma Epistolarum, Tenor, series Epistolarum. Idem Facundus Hermianensis lib. 2. cap. 2. *Et cum Johannes Antiochenus, & cæteri Orientales Episcopi, Mopsuestenum Theodorum præconiis in eisdem epistolis, quarum Formam se attendisse in suis definitionibus Calchedonensis Synodus fatetur, tamquam Apostolicam declarament doctrinam, ut epistolam B. Leonis acciperet, &c.* Infra: *Si hæresis crimen est laudasse Theodorum, in illis epistolis prædicatum, quarum se Formam attendisse in suis decretis ... prædicta Synodus confitetur, &c.* Lupoldus de *Bapenberg* de jure regni & Imperii Romani cap. 8. *In Formis aliquarum literarum, in quibus continebantur decreta electionum quondam Rudolphi, Adolphi, & Alberti Regum Romanorum, quas Formas recolo me vidisse, apparet potius contrarium.*

Formula, Idem quod *Forma*, Epistola. Ammianus l. 14. *Ut Formula missa lethalis ... accelereretur.*

10. FORMÆ, Certi gradus ac ordines in Scriniis, vel Scholis: verbi gratia, *Ducenarii, Primicerii, Mittendarii, &c. Forma prima, secunda, tertia,* in l. 7. Cod. Theod. de Palatinis. *Supernumerarii sacri ministerii prima vel secunda Forma,* in l. 2. eod. Cod. de Castrensianis. [Breviarium vetus in Parthenone Benedictinarum Pontisar. asservatum: *In Nativitate Domini summo mane duo Rectores de secunda Forma incipiunt Missam.*]

11. FORMA, Arcus, fornix. Spartianus in Severo: *Ejus denique etiam Januæ in Trans-Tiberina regione ad portam nominis sui, quarum Forma intercidens statim usum publicum invidit.* [Gesta Gaufredi Episc. Lodunensis apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 379. *Fecerunt autem Formam integram quinque vitreas continentem; in quibus ipsi per officia depinguntur.*] Hinc

Formæ, Ὀλκοί, in Nov. Justiniani 17 *Canales structiles & arcuati*, Vitruvio lib. 8. cap. 7. per quos aquæductuum aquæ educuntur. Nam, ut ait idem Vitruvius, & Anonymus de Re Architecton. seu Vitruvii abbreviator antiquus cap. 6. *Ductus aquæ quatuor generibus fiunt; aut Forma structili, aut fistulis plumbeis, aut tubis vel canalibus ligatis, aut tubis fictilibus.* Canales structiles *Formæ* proprie appellantur, quod subditis formis instruantur, qua ratione Formacei Afrorum ex terra parietes dicuntur Plinio lib. 35. c. 14. Palladius lib. 9. tit. 11. *Aqua si per Formam ducetur, solidandus est canalis, ne per rimas possit elabi.* Anonymus de Aquæductibus: *Nunc nomina aquarum, quæ usibus æternæ Urbis Formarum constructionibus advecta sunt, indicemus.* Vetus Inscriptio apud Mutium Phæbonium lib. 3. Hist. Marsorum pag. 179. *Respublica populusque Corfiniensis Formam aquæductus vetustate corruptam D.D. refecit.* Sidonius lib. 1. Epist. 5. *Inter hæc patuit & Roma conspectui: cujus mihi non solum Formas, verum etiam naumachias videbar epoturus.* Senator l. 3. Epist. 31. *Dicitur ergo, commodi cura privati, aquam Formarum,* (aquarum Formam,) *quam summo deceret studio communiri, ad aquæ molas exercendas vel hortos irrigandos fuisse derivatam. Turpe hoc & miserabile in illa urbe fieri, quod per agros vix deceret assumi.* Utuntur passim Scriptores; Lex 1. D. de Legat. 1. lib. 3. & 6. Cod. de Aquæduct. lib. 11. Frontinus lib. 1. & 2. Antoninus in Itiner. Acta Martyrii S. Stephani PP. apud Baron. an. 260. n. 3. Symmach. lib. 10. Ep. 33. lib. 7. Epist. 6. lib. 8. Ep. 30: Idem in Chronico, Anastas. in Vitis PP. p. 17. 19. 21. 46. 112. 113. 114. 117. 163. 210. Chron. Casinense lib. 3. c. 38. Flodoardus de Summis Pontific. in Adriano pag. 583. 596. &c. Erat autem magistratus, cui cura formarum commissa erat, *Comes Formarum* dictus, de quo supra egimus. Hinc

12. FORMÆ, dictæ quævis fossæ, aquas continentes, Aquarum receptacula, δοχεῖα. Tabularium Casauriense: *Cum medietate de uno sedio de moline, cum insula introitu & exitu suo, & cum aqua levata & pausata, & cum Forma in fractando, & in sostinendum omni firmamento, quantum ad ipsum molinum pertinet.* Idem Tabular. *Donavimus medietatem de uno molino ... in fluvio de Orfente, cum leva & pausa sua, cum Forma & fertura, cum introitu & exitu suo, &c.* Alibi pro *fertura*, est *clausura.* Rursum in Charta anni 1007. *Vendidimus & tradidimus tibi ... in ipsa insula unam Formam cavare, & fertora mittere, & aquam prehendere, quantum oppertunum fuerit. Quod si ipsa Forma se disturbaverit, aut dilataverit, liceat iam habeatis aliam Formam cavare.* Alia an. 1085. ibid. *Id est, unum sedium de molino ... ut habeamus ego Maio licentiam ipsum sedium cabare, & Formas facere, & omnem firmamentum ad ipsum molinum faciendum.* [Additamenta ad Chron. Casauriense ad an. 1047. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 998. *Ipsa supradicta res per nominatos fines, sicut supra legitur, cum vinea, & pomis, & arboribus suis, & cum molinis, & formis, & pausis, & sediis, & cursibus aquarum, & cum introitu, & exitu illorum ... donavimus atque confirmavimus.* Vide Salmasium ad Hist. Aug. pag. 491.]

Formale, Idem quod *Forma*, Aquæductus. Bulla Paschalis II. PP. an. 1102. pro Veliternensi Ecclesia: *Ac reflectitur in Pratalina de Formali de Ulmis, descenditque per vallem, &c.* Vide Ughellum to. 1. pag. 61. 84.

Formensia Prædia, Agri, in quibus *Formæ*, seu aquæductus publici excurrunt: *Formenses cespites*, in Novella Valentin. de Pantapol. Vetus Charta Cornutiana edita à Suaresio: *Cum omni scilicet onere professionis suæ, vel necessitate, quam terrarum est Formensia Prædia sustinere.* Infra: *Ea lege & conditione, ut cum etiam fructus post obitum meum capere cœperit, ac sibimet vindicare: non solum solennem modo agnoscat fiscalium functionem, verum etiam propagationem Formarum, quæ ab omnibus dominis hujusmodi Prædiorum dependi consuevit.* Vide Inscript. Salon. apud Sponium to. 3. Itiner. part. 2. pag. 5.

13. FORMA, Sella, solium canentium in Choro, duplici constans parte, antica, & postica. In postica sunt sedilia plicatilia, καθίσματα ἐπτυγμένα, in Histor. Concilii Florentini sect. 4. cap. 30. quæ eriguntur, cum canentibus stare incumbit. Sic forte dictæ ejusmodi sedes, quod *Formæ* seu imagines, opere sculptorio, vel penicillo, adumbratæ in singularum *dorsalibus* effingerentur; quod etiam in plerisque Ecclesiis nostratibus observatum constat: vel potius quod superne in modum formarum aquæductuum arcuatæ sint. Gloss. S. Benedicti cap. de supellectile: *Sella arcuata*, θρόνος. Consuetudines Cluniacenses lib. 1. c. 12. *Complicantur Formæ, sicut est consuetudo, in his diebus, in quibus venia non est petenda.* Pars vero illa plicatilis erecta præbens quamdam sediculam, *Misericordia* appellatur. Vide in hac voce. Formarum pars antica podii vicem præbet, ad quod procumbunt & curvantur, cum venia petenda est. Veteres Consuetudines Floriacenses: *Et post singulas*

incisiones ab unoquoque precumbitur ad Formas, & venia petitur. Consuetud. Cluniac. lib. 1. cap. 29. *Precumbitur super Formas ad orationem.* [Instrum. ex Regestis Capituli Rotomag. to. 4. Hist. Harcur. pag. 1439. *Juravit & fuit stallatus per Magistrum Guidonem Rabacherii hujus Ecclesiæ Canonicum tunc in dicto Capitulo præsidentem in dicto choro in parte sinistra in bassa Forma.*] *Curvari super Formas*, apud Lanfrancum pro Ord. S. Bened. cap. 1. sect. 3. 4. Formarum istiusmodi mentionem agunt passim, Guigo in Statut. Ord. Cartusiens. cap. 15. §. 1. Statuta antiqua ejusdem Ord. part 1. cap. 13. §. 40. cap 36. §. 30. part. 3. cap. 2. §. 2. Statuta Ordinis *de Sempringham* p. 721. Innocentius III. lib. 15. Epist. 114. Cæsarius de Miracul. lib. 8. cap. 6. Galbertus in Vita Caroli Comit. Flandr. num 72. S. Bernardus de Vita & moribus Religiosorum cap. 11. Acta Archiepiscopor. Rotomagens. pag. 448. Consuetudines Cluniacenses lib. 1. cap. 2. 11. Chronic. Windesheimense lib. 2. cap. 39. &c.

FORMULA, diminut. à *Forma*. Gregorius Tur. de Glor. Confess. cap. 92. *Factum est autem ut quadam vice S. Germanus Parisiacæ urbis Episcopus, ad hunc tumulum vigilias celebraret, haud procul Formulam habens, in qua genua, cum necessitas posceret, deflectebat.* Idem lib. 8. Hist. cap. 31. *Cumque inter psallendum Formulæ decumberet.* Vita S. Eugendi Abb. cap. 3. *Post omnium quoque discessum Formulæ sua incumbens, oratione diutina pascebatur in spiritu.* Adde Vitam S. Lupini Abbat. Jurensis n. 2. Supplex Libellus Monachorum Fuldensium Carolo Mag. porrectus, apud Browerum lib. 3. Antiq. Fuld. cap. 12. *Ita ut nec baculum eis ferre liceat, nec ad inclinatorium, quod nos Formulam dicimus, morando hærere ... Quia cæcus & claudus* (Monachus) *non possunt sine sustentatione baculi bene incedere, nec decrepitus sine Formula genua flectere.* Vita B. Stephani Abbatis Obasinensis lib. 1. c. 16. *Quidam ex honoratis novitius dum in Ecclesia librum teneret, & socium, juxta se positum, advocans, quædam ei in ipso libro digito demonstraret, aspiciens hoc Vir sanctus in personam noluit vindicare; sed arrepto libro de manu ejus, in conspectu omnium ad Formam confregit, & ita rediit in locum suum.* Infra cap. 18. *Sub formula quadam ad orationem prosternitur.* [Acta S. Austregisili to. 5. Maii p. 229. *Flexo genu incubuit Formulæ & obdormivit. Et ecce in visu astiterunt ei duo viri ante altare.* Guidonis disciplina Farfensis in vet. Discipl. Monast. pag. 42. *Tunc vertantur Formulæ, similiter & omnia signa pulsentur.* Adde Vitam S. Radegundis num. 14. sæc. 1. Bened. pag. 330.]

14. FORMA, Longioris sedilis portatilis species, nostris etiamnum *Forme* appellata, à formis monasticis ita dicta. Necrol. Ecclesiæ Carnotensis: *Legavit etiam in omnibus domibus Episcopalibus Formas, mensas, & hujusmodi utensilia ad usus Episcopatus.* [Chartular. Compendiense: *Hæc sunt nomina utensilia de Rumniaco ... duo cisi madelini cum pedibus argenteis, tres tabulæ ad comedendum, septem Formæ ad sedendum.* Litteræ Johannis Franc. Reg. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. pag. 58. *Nos Maistres d'Ostel pour nous pourrons hors bonnes villes, faire prendre par la justice des lieus, Fourmes, tables, tresteaux, &c.*]

¶ FORMELLA, Scamnum. Instrum. ann. 1405. apud Rymer. to. 8. p. 384. *Quatuor veteres tabulas, pro camera & aula, cum septem longis Formellis & quatuor curtis Formellis.*

15. FORMA, Calcei modus. Papias: *Scalprum, quo corium aptatur, quo fabricantur Formæ sutorum.* Utitur Ulpianus ad Legem Aquiliam.

16. FORMA. Isidorus lib. 5. Orig. c. 8. *Impetigo est sicca scabies, proveniens à corpore cum asperitate & rotunditate Formæ, unde vulgus Formam appellat.* Ita legit Will. Britto in Vocab. MS. non *sarnam*, ut editi libri præferunt. Vide *Sarna*.

¶ 17. FORMA, *Puls miliacea ex melle*, apud Festum.

¶ 18. FORMA, Caseus. Vide *Formaticum*.

¶ FORMABILITER, Diserte, expresse, nostris *Formellement*. Sacramentar. Grimoldi Abbat. *Ita videlicet ut hinc inde Formabiliter iisdem positis libellis noverit quisque quæ à B. Gregorio, quæve sint ab aliis edita Patribus.*

¶ FORMAGIARIUS, FORMAJADA. Vide *Formaticum*.

¶ FORMALE. Vide *Forma* 12.

FORMALES EPISTOLÆ Latinis sunt, quæ ead. forma omnibus scribuntur, ἰδικαὶ ἐπιςαλ. [*Scriptori litteræ Formalis decem florenos auri Regina*, in Charta an. 1383. ex Tabul. S. Victoris Massil.]

1. FORMALIA VERBA, quæ in *Formis*, seu sacris νόμοις ut plurimum scribebantur, cujusmodi sunt: *Nostra Serenitas, Pietas, Mansuetudo, &c.* de quibus Julianus Constit. 113. §. 420. Scholia ad eumdem Julianum cap. 63. *Auditorium sacrum dicebatur, ubi Formalibus verbis allegabantur.*

¶ 2. FORMALIA, Exempla quæ in alicujus rei argumentum proferuntur. Mulleri Introductio in Hist. Canon. Sand-Hippolit. apud R. Duellium l. 1. Miscell. p. 288. *Sed idem Velserus monumentis Tegernseensibus deferre videtur, quum Formalia, quod aiunt, repetit in hunc sensum: Erant in partibus Noricorum duo fratres Albertus & Okarius ex patre Burgundi & matre Bavari, &c.*

¶ FORMALIUM, pro *Firmaculum*, Fibula aurea & gemmata, apud Macros in Hierolex. ex Cæremoniali Episc. lib. 1. cap. 7. *Capiat* (Episcopus) *paramenta, videlicet amictum super rochetum, aut cottam, & super eo, pluviale tempori congruum, sine tamen Formali.* Vide *Fibulatorium*.

FORMARIUS, Dignitas in Monasteriis, Qui *in bonis sit forma*, ut loquitur S. Ferreolus in Regula cap. 17 unde nomen, id est, qui cæteris Monachis vitæ suæ ratione præluceat, seu potius qui Monachorum *spiritualitati* invigilet: *Senior, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super* Monachos *omnino curiose intendat & sollicitus sit*, ut in Regula S. Benedicti c. 58. *Pere Spirituel*. S. Ferreolus dicto cap. *Nam post ipsum, quem diximus, Præpositum, qui in bonis sit forma, statuimus, regularem formare Formarium: ut facilius adjutorio illo subjuncto Abbas, cui nomen Pater est, uberes fructus metat de perfectione dulcium filiorum, &c.*

FORMARIA, Eadem dignitas in Monasteriis feminarum, quæ *Formarii* in virorum. Regula S. Cæsarii ad Virgines cap. 37. *Si quis vere germanam suam, vel filiam, aut quamlibet parentem ... videre voluerit, præsente Formaria, vel qualibet seniore, ei colloqui non negent.* Adde cap. 39. & Regulam S. Donati cap. 4. 12. [Laurent. in Amalthea ex Passeratio: *Formaria, Magistra novitiarum.*]

¶ FORMASTRUM, *Opus pistorum*. Gloss. Isid. Perperam apud Papiam editum *Formastor*, nec satis bene apud eumdem MS. *Formastoro, Opere pistorio.*

FORMATA, Divina Eucharistia. Ordo Romanus, ubi de benedictione Episcopi: *Cum autem venerit ad communicandum, Dominus Pontifex porrigit ei For-*

matam, atque sacratam oblationem integram. Ubi perperam Menardus *Epistolam formatam* hic inoui censuit. Miracula sancti Stephaoi Episc. Cajacensis. seu Calatini, apud Michaëlem Monachum in Sanctuario Capuano p. 185. *Cum forte 5. sanctus Domini Confessor divina celebrasset, sanctissimumque Eucharistia, tam Clero quam populo, tradidisset Sacramentum, quod de Formata supererat, Ecclesia custodis magna tutela servandum tradidit, &c.* Synodus Ravennensis an. 997. *In sancta hac Ravennate Ecclesia ... dudum consuetudo est valde reprehensibilis orta, ut Subdiaconus Corpus Domini, quod Formatam* (leg. *Formatam*) *appellant, tempore consecrationis Episcoporum, ipsis vendant Episcopis, & Chrisma vendant Archipresbyteris parochia vestra: in quibus apparet venditio Filii Dei, & venditio Spiritus sancti, &c. Formatam* porro sacram Encharistiam appellatam puto, à *forma*, seu *figura*, sive Crucis, sivè Christi, quæ ei imprimi solet: quod etiam docet Durandus lib. 4. cap 41. Σφραγίς, *sigillum*, dicitur in Liturgia S. Chrysostumi. Vide *Oblata*, [& *Forma* 2.]

FORMATÆ, Ecclesiasticis Scriptoribus Latinis appellatæ, Epistolæ, quæ Græcis *κανονικαί*, quod scilicet *Canonibus* & Conciliorum Statutis inductæ fuerint. Ita *Formata*, nomen genericum est, & convenit omnibus fere Epistolis Ecclesiasticis, maxime vero *Commendatitiis*, *Pacificis*, *Dimissoriis*, *Communicatoriis*, & aliis hujusmodi, quas ad hoc invenere sancti Patres Concilii Nicæni, ut auctor est Atticus Patr. CP. *ne aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur.* Formatas enim dabant Episcopi Clericis in alias diœceses profecturis, seu *commendationis*, seu *communionis* gratia, uti de singulis, suis locis, docemus. Unde in veteri Scheda de Officio & Ordinatione Episcoporum, edita à Steph. Baluzio, ad eos pertinere dicitur *earum conscriptio epistolarum, quæ Formata dicuntur.*

De nominis etymo discrepant eruditi. Cujacius, Savaro, & novissime vir doctissimus Philipp. Priorius in Dissertat. de Literis Canonicis, & aliquot alii censuere, ita dictas, quod sub certa ac determinata forma, verbisque solennibus, certis adhibitis præterea notis & signis, concipi solerent. Carolus Labbeus, Schottus, &c. *Formatas* appellatas scribunt, eo sensu, quo *Formatos epistolas* dixit Suetonius in Domitiano cap. 13. quod haberent talem formam, qualem publica instrumenta & edicta habere solent. Non desunt præterea, qui *Formatas* dictas volunt à *formis*, seu litteris, quæ in earum fine apponuntur: nam *formas literarum* dixit Quintilianus lib. 1. c. 1. Sirmondus denique ad Goffridum Vindocin. & ad Sidonium probabili conjectura existimat, *Formatas* appellatas hasce epistolas, à sigilli forma, qua muniebantur. Quod potissimum eruit ex Glossis Vaticanis, quæ *Formatam Epistolam*, *sigillatam* interpretantur: quibus consentiunt Glossæ MSS. ad Canones Conciliorum in Bibl. Regia ad Concil. Carthaginense cap. 23. *Formam scriptam, vel sigillatam*, [& Glossar. MS. veteri Canonum Collect. præmissum in Bibl. DD. *Chauvelin* Regior. sigillorum Custodis: *Formata litera, id est, firmata aut sigillata ab Episcopo.*] Unde *Formatam*, *τετυπωμένην* vertit Græcus Interpres Concilii Carthagin. in Codic. Canon. Eccl. Afric. cap. 23. est enim *τυποῦν*, *Sigillare.* Sigillum autem appositum Formatis testantur Concilium II. Cabilonense can. 41. & Ratbodus Trevirensis in Formata sua apud Ivonem. Est porro *forma* hoc loco idem quod *imago*; typus, quod in Episcopi, à quo exarabantur & dabantur *formata*, sigillis, illius vel Ecclesiæ Patroni figuræ exprimerentur: quod testantur passim vetustissima Episcoporum vel Ecclesiarum Sigilla. Sic Formata epistola est ea, quæ *forma* seu imagine scribentis ac sigillo est munita: quemadmodum dici videtur *Lex firmata* in l. 4. Cod. Th. de Privileg. eor. qui in sacro Pal. mil. lex sacro Principis typo vel sigillo munita, quæ Græcis istius ævi *τύπος* passim appellatur. Ita *Sigillum* posterior ætas epistolam sigillo munitam dixit, ut infra docemus. Vide Cujac. ad l. 62. de Verbor. oblig. [& Mabill. Diplom. l. 2. c. 15.]

Ejusmodi *Formatarum* meminerunt passim Scriptores, Sozomen. lib. 7. cap. 17. Atticus Patr. sub finem Concilii Calchedun. Silvester PP. apud Joan. à Bosco in Vienna p. 27. Alexander I. PP. Epist. 3. Vigilius PP. Ep. 10. ad Aurelian. Episc. Arelat. Concil. Milevit. cap. 2. African. cap. 40. 73. Carthaginense III. cap. 28 Parisiense VI. lib. 1. cap. 34. Synodus Romana an. 826. cap. 25. Concilium Meldense an. 845. cap. 50. Ravennense an. 997. cap. 3. Rotomagense an. 1074. cap. 3. Beneventanum an. 1091. cap. 3. Ferrandus Diac. c. 46. 111. 127. 212. Addit. 4. Ludov. Pii ad Capit. Caroli M. cap. 98. Optatus lib. 2. S. Augustin. Epist. 163. Capitula Guilleberti Episcopi de Interdictis cap. 1. Ratherius Veron. in Synodica ad Presbyt. p. 263. Regino in simili Synodica cap. 79. Lanfrancus Epist. 24. Decreta Calomanni Reg. Hungar. l. 2. c. 21. Sugerius in Ludovico VI. pag. 312. &c.

De iis porro multa congerunt Franc. Bernardinus Ferrarius lib. 1. de Antiq. Eccles. Ep. c. 2. & seqq. Baron. an. 142. n. 6. & seqq. Cujacius ad Nov. 6. Savaro ad Sidon. lib. 6. Epist. 8. lib. 7. Ep. 2. Sirmondus ad eumdem Sidon. lib. 6. Ep. 3. Browerus lib. 9. Annal. Trevirens. pag. 543. 1. Edit. Justellus ad Canon. Eccl. universæ, Binius ad Vitam Sixti I. PP. Bignonius ad Formulas veteres, Meurissius in Episcopis Metensib. pag. 289. Priorius & alii. Formulas Formatarum plures dedit Sirmondus ad calcem to. 2. Concil. Gall. p. 663. & seqq. Habentur etiam nonnullæ in Diurno Romano cap. 3. tit. 10. apud Papiam verbo *Formata*, Ivonem Decreti part. 6. c. 433. 434. 435. Burchard. lib. 2. cap. 227. Gratianum distinct. 73. cap. 1. Souchetum ad Epist. Ivon. 4. Carolum Labbeum ad Synopsin Basilicon pag. 196. Ferrarium lib. 1. cap. 5. pag. 29. Bignonium in Formul. veterib. cap. 12. p. 219. 1. Edit. Ughellum tom. 5. Ital Sacr. pag. 1288. Steph. Baluzium post Capitularia Regum Franc. & in Nova Collect. Formul. cap. 39. 40. 41. 43. Philippum Priorium in Dissert. de Literis canonicis, [& Eccardum inter vett. formulas quas ad calcem Leg. Salicæ edidit.]

LETTRES FORMÉES, seu *Litera formata*, Regio vel publico sigillo sigillatæ, in Consuetud. Andegav. art. 471. 472. quarum vi juridica decreta executioni mandantur. Statutum pro Monetariis ann. 1354. in Regesto Cameræ Comput. Paris. sign. 123. fol. 98. v. *Item que nul ouvrier ou monnoier ne tienne concubine, & s'il la tient, que l'en lui face Formée, & se après qu'il auroit formé, il rencheoit, qu'il paie pour chascune fois qu'il fourniroit, ou rencheroit, un marc d'argent, & soit tenu pour infame.*

FORMATICUM, FORMATICUS, FORMATIS, Caseus, sic vulgo *Formage*, vel *Fromage* appellant,

quod in forma infarciatur & ſtruatur. Papias: *Caſeus, dictus quod careat ſero, vulgo Formaticum, Forma: inde ſit diminutivum Formula, unde etiam Formella, qua etiam informationes caſei ſignificat, unde & Formaticum dicitur.* [Charta Hilduini Abbat. ann. 832. apud Felibian. in Hiſt. S. Dionyſii pag. 50. *De legumine media triginta, de Formatico penſiones trecente triginta; de adipe media triginta quinque.*] Chrodogangus Metenſis Epiſc. in Regula Canonic. c. 8. *Portionem de Formatico, & cibaria alia accipiant.* Ordo Romanus: *Ova manducant & Formaticum, id eſt, caſeum.* Occurrit præterea in Capitulari de Villis cap. 44. in Charta Lud. Pii apud Mabillon. to. 5. Vit. SS. Ord. S. Bened. p. 67. apud Coſmam Pragenſem in Chr. Bohem. p. 5. &c.

FORMATICUS. Hincmarus Remenſis in Capitulis Archidiaconis datis c. 4. *Quando parochias circuitis, nolite graves eſſe Presbyteris, petentes friskingas, vel piſces, aut Formaticos, aut annonam, &c. Formaticos* etiam habet Monaſticum Anglic. to. 1. pag. 139. *Formatem* Eginhardus Epiſt. 23.

FORMELLUS CASEI, in Charta ann. 1072. apud Joann. Lucium lib. 2. de Regno Dalmat. p. 102. [Canones Hibern. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 7. *Horis oleribus, ovis paucis, Britannico Formello utatur.*]

FORMELLA, *Caſeus*, in Gloſſ. Biblicis MSS. Vide ſuprà, ex Papia. [Hiſt. Novientenſis Monaſt. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1127. *Totam inſulam pervagantes, panes & Formellas caſei, vel quidquid ad cibum invenire poterant diripuerunt.* Chartul. Kemperlegienſe: *Saman vini & duodecim Formellas vel unum lardi bradonem, pro ea det Monachis.* Vetus Interpres libri 1. Reg. 17. 18. *Et decem Formellas caſei has deferes ad Tribunum.* Septuaginta habent τρυφαλίδας.]

FROMAGANIA, Locus, ubi caſei, quos *Fromages* dicimus, fiunt vel aſſervantur, in Statutis antiquit. Cartuſienſib. 3. part. c. 11. §. 26. Vide *Arcella* 2.

¶ FROMATGIUM, Præſtatio caſei. Conſuetud. MSS. Toloſ. ex Bibl. D. Abbatis *de Cruzat* fol. 19. *Nec ſolvunt albergam, nec lingnagium, nec Fromatgium, nec ovagium, &c.*

¶ FORMATADA, Panis cum caſeo. Vide *Artotyra.*

¶ FORMAGIARIUS, Italis *Formaggiaro*, Qui caſeos vendit. Chron. Aſtenſe apud Murator. to. 11. col. 230. *Tunc quidam Formagiarius nomine Guilelmus de Vayro ſurgens ſuper tabulam unam, &c.*

FORMATUM, inquit Papias, *ſive Formatum in Africa & Hiſpania parietes dicunt de terra formatos, utrimque duabus tabulis.* Eadem habent fere Gloſſæ Arabico-Lat. ex Iſidoro lib. 14. c. 9. Hiſpani *Tapias* vocant ejuſmodi parietes, [*Formatto* Itali.] Vide Plinium lib. 35. cap. 14. & Philandrum ad Vitruv. lib. 2. cap. 8.

¶ FORMATUS BACCALAUREUS, Qui præſcriptum in Scholis ſtudiorum curſum abſolvit, & ad Magiſterii in Theologia gradus ſuſcipiendos diſpoſitus; unde & *Diſpoſitus Baccalaureus* appellatur. Charta Eugenii PP. IV. ann. 1443. qua Lovanii in Eccleſia S. Petri Capitulum X. Canonicorum inſtituit, apud Miræum to. 2. Diplom. Belgic. p. 897. *Pro Formatis in Theologia Baccalaureis, ſive in illa aut medicina, vel qui per triennium legerant vel rexerunt poſt ſuſceptionem magiſterii gradus in artibus magiſtris, ſive in utroque vel altero jure Doctoribus, aut cum rigore examinis Licentiatis, in eodem ſtudio legentibus pro tempore, &c.*

1. FORMELLA, Ponderis genus apud Anglos, cujus ratio habetur in Statuto de ponderibus, edito anno 51. Henrici III. i. ann. 1267. *La charre* (i. carrionus) *de plumbo conſtat ex 30. Formellis: & qualibet Formella continet 6. petras, exceptis 2. libris: & qualibet petra conſtat ex 12. libris, & qualibet libra conſtat ex pondere 25. ſolidorum.* [Informat. MSS. pro paſſagio tranſmar. *Item Formellam ordei eminam unam pro qualibet beſtia.*] Ubi genus eſt menſuræ.

¶ 2. FORMELLA CERÆ, Circulus cereus, eadem origine qua caſeus *Formella* dicitur, quod nempe in forma ſtruatur. Miracula S. Galli c. 7. ſæc. 2. Bened. pag. 253. *Dum mulier pallulam quam in loco oblatura erat, contextam paraviſſet, involvit eam Formella ceræ, quam ſimul oblatum ire cogitabat, & in area ſua inter alia veſtimenta repoſuit.* Vide *Formaticum, Forma* 8. & 14.

3. FORMELLA. Ugutio & Auctor Breviloqui: *Formella & Formula, dimin. à forma, & ſunt proprie inſtrumenta alutariorum, quibus formant ſubtalares.*

FORMELLUS. Vide in *Formaticum.*

¶ FORMELUS. Littera Magni Norwegiæ Regis ad Edwardum I. ann. 1280. apud Rymer. to. 2. p. 1075. *Tranſmittimus vobis ad ſolatium & recreationem .... duos nobiles gerofalcones albos, Formelos: & ſex griſeos etiam Formelos.* Id eſt Formatos & inſtructos, Gallice *Formés.* Sic enim Edwardus ad Caſtellæ Regem ann. 1283. ibid. p. 1083. *Mittimus vobis quatuor girofalcones griſos, quorum duo apti ſunt & inſtructi ad grues & heruncellos ... de albis vero girofalconibus ... nullum ad præſens habemus.*

¶ FORMENSIS. Vide *Forma* 12.

¶ FORMENTADA, Præſtatio ex *frumento*, eadem quæ infra *Frumentagium.* Charta Alienoræ Reginæ Angliæ an. 1198. apud Stephanotium to. 1. Antiq. Benedict. in Vaſconia MSS. p. 467. *Iſtas Eccleſias cum omnibus appenditiis ſuis in vineis, in villis, in decimis, in pratis ... cum conſuetudine, trium modiorum ſalis, & cum lapoiada & Formentada, quas Guillelmus Dux Aquitaniæ pater noſter eis confirmavit, concedimus & confirmamus.*

FORMERIUS, Puer oblatus vel novitius. Charta an. 1322. in Maceriis Mon. S. Barbaræ Lugdon. p. 202. *Videlicet in feſto O. SS. froccum & cucullam, & hoc ſolummodo ſacerdotibus & juvenculis, & quando traduntur novi tradantur veteres. Pueris vero Formeriis providere & frocbis & cucullis, convenientibus & honeſtis, prout antiquitus eſt fieri conſuetum.* [Et pag. 203. *Et camiſia puerorum & Formeriorum, de conſimili tela de qua fiant femoralia aliis Monachis.*]

¶ FORMEUS. Vide *Formus.*

¶ FORMICA. Rochus *le Baillif* in Dictionariolo Spagyrico: *Formica, Verruca ſunt apoſtemata vulgo Porra appellata.* Oratio de S. Bonaventura in Actis SS. Julii to. 3. p. 827. *Franciſca luem ſive Formicam in collo patiebatur, cujus ignis ſenſim in reliquam corporis partem ſe prorogabat, & teneras puellæ carnes miſere urebat.* Arabibus *Formica* idem eſt, quod Latinis Ignis ſacer, Græcis ἕρπης. Vide *Farſa.*

FORMICÆ SCOTICÆ. Ita per ignominiam & contemptum, & ut puſillos appellabant Angli Boreales vicinos Scotos, quos animitus olim oderunt, *Oſthe Scotch tikes.* Matth. Paris an. 1174. *De Formicis Scoticis tot interfecta referuntur, quod numerum omnem excedere dicebantur.*

¶ FORMICABILIS. Vide *Formicalis.*

¶ FORMICALEON. Vide *Formicoleon.*

¶ FORMICALES, *Forcipes fabrorum, quod Forma, i. calida de fornace extrahunt.* Johan. de Janua. Gloſſ. Lat. Gall. Sangerm. *Formicales, Tenailles à feure.* Feſtus habet *Formucales.* Vide *Formus.*

¶ FORMICALIS, ut mox *Formicans. Formicalis pulſ-*

sus, apud Cœl. Aurel. Tard. 2. 14. Idem Cœl. Acut. 2. 27. *Pulsus latens aut Formicabilis, quem Græci μυρμηκίζοντα vocant.*

FORMICANS & *vermiculus pulsus*, Μυρμηκίζων & σκωληκίζων σφυγμὸς, inordinatorum pulsuum apud Medicos species, quorum primus dicitur à formica, quod is velut formicæ super digitos, alter quod ut vermis motus sentiatur; uterque mortis indices. Magister Egidius de Curbolio, qui sub Philippo vixit, lib. de Pulsibus:

Sunt gemini pulsus, Formicans, vermiculosus,
Æstivis potius in febribus, & peracutis,
Mortis præcones fidi, reseeantque sepulcra.
In febre Formicans, pulsu vermiculanta verendus,
Non cedit ad melius, sed vitam morte soporat.

Vide Gorræum, [& supra *Formicalis.* Plinius ipse 7. 51. dixit, *Percussu Formicante venarum.*]

¶ FORMICAPLS, Laurentio in Amalthea, idem ac *Formicales*: quod vide.

FORMICARIUM, *Locus formicarum, quod & Formicetum dicitur*, Ugutioni. *Formicaio*, Italis.

¶ FORMICOLEON *ob hoc vocatur, quia est vel formicarum leo, vel certe formica pariter & leo. Est enim animal parvum formicis satis infestum, quod se in pulvere abscondit & formicas frumenta portantes interficit. Proinde autem leo & Formica vocatur; quia aliis animalibus ut formica, formicis autem ut leo est.* Gloss. Sangerman. n. 501. Johannes de Janua *Formicaleon* legit & *Formicoleon.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Formicaleon, Une petite beste adversaire au froms.*

FORMICTA, [f. Placentæ genus ex polline factæ.] Monasticum Anglican. tom 1. p. 149. *In Rogationibus ad festum S. Oduulfi prabendarium (frumenti) ad frixuras. Similiter in Septuagesima, & uno die parasceve ad pulmentum. Ad Formictas vero in adventu Domini debent habere 14. summas contra Natale Domini, contra Quadragesimam tantundem, ... omnes scilicet percipiendas de horreo.* Vide *Formiscare.*

FORMIDAMINA, Spectra, φόβητρα, apud Apuleium in Apologia.

FORMIDINES, *Illigata penna, quibus venatores cervos capiunt.* Papias. Seneca lib. 2. de Ira c. 11. *Nec est mirum, cum maximos ferarum greges linea pennis distincta conterreat, & ad insidias agat, ab ipso effectu dicta Formido.* Horatius in Satyra, de Priapi statua in hortis poni solita:

... *Deus inde ego furum aviumque*
Maxima Formido.

Hieronym. adversus Luciferianos c. 8. *Quotidie industria rusticana aves fontem abigit, imaginibus exterret: hinc flagello crepitat, hinc Formidines tendit.*

☞ Hujus venationis meminit Isaias c. 24. 17. *Formido, & fovea, & laqueus super te, qui habitator es terra. Et erit: qui fugerit à voce Formidinis, cadet in foveam: & qui se explicaverit de fovea, tenebitur laqueo.* Adde Jerem. cap. 48. 44. Et quidem in eo maxime posita erat hæc venandi ratio, ut ex una parte funis variarum avium pennis referta extenderetur, quæ à venatoribus agitata feras terreret, ut in fugam positæ, in præparatis laqueis vel in foveis inciderent. Hæc belle descripsit Nemelianus in Cynegetico:

.... *Quin etiam magnos circumdare saltus*
Qua possit, volucresque metu concludere prædas,
Digerat innexas non una ex alite pinnas:
Namque ursos, magnosque sues, cervosque fugaces,
Et vulpes, acresque lupos, ceu fulgura cœli,
Terrificant, linique vetant transcendere septum.

Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Formide, Paour, espouventemens, ou pavon de sajette.*

¶ FORMIDULUS, pro *Formidolosus*, in Actis SS. April. to. 2. pag. 307.

FORMIDUS. Joannes de Janua: *Formos, calor vel ignis, unde formus, & Formidus, calidus. Hoc formum calida materia ferri, sicut extrahitur ab igne.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Formidus, Chaux, à Formon quod est calor vel ignis.* Vide *Formus.*]

¶ FORMIO, Κόφινος, Corbis. Gloss. Lat. Græc. MS. Sangerm. *Formio* Græcis φορμὸς à φέρω, quia in eo aliquid fertur. *Formio*, Storea est Ulpiano. Suidas; φορμὸς, ψίαθος.

FORMISCARE. Charta Ildefonsi Regis Aragonum an. 1187. pro Libertatibus villæ Amiliani, (*Milhau*) in Regesto Ludovici Hutini Reg. Franc. fol. 7. *In molendinis non ultra pugnanderiam* (pogillatam) *rectam, quam dominus molendini debet habere, de sextario non detur, nec accipiat ultra libram farina de sextario, quotcumque sint ibidem molendinarii, vel alii nuncii, & propter hoc differant & referant blatum à farina, & Formiscant, & molant molientis, &c.* Vide *Formicta.*

¶ FORMITAS, *Legalitas*, in Onomastico ad calcem to. 5. SS. Junii.

FORMITER, Rite, [secundum *formam* vel legem.] Vita S. Domnoli Episcopi Cenoman. num. 4. *Et postea cum omnibus ad se pertinentibus ad matrem ipsius civitatis Ecclesiam per eorum chartulas legaliter Formiterque ipsi Domino Domnolo Episcopo tradiderunt.* In processu B. Francisci Servitæ: *Præexaminandis testibus Formiter auctoritate Apostolica.* Sed vereor, ne in Vita S. Domnoli legendum sit *Firmiter.*

¶ FORMORTURA, Forsmortura, Mortui bona jure hæreditario alicui obvenientia, vel etiam domino, si defuncto non sint hæredes legitimi, *Formort, Formoture*, vel *Formorture*, in quibusdam Consuetudinibus, ut in Montensi c. 36. Cameracensi tit. 7. art. 11. Namurcensi art. 86. Charta Enstachii *Laivol* ann. 1229. ex Archivo Corbeiensi: *Ego de consensu Leiardis uxoris meæ & liberorum meorum dictam donationem Ecclesiæ Corbeiensi de dictis sex modiis bladii factam, ratam habeo & gratam, & quidquid juris sive in excaantia sive in Formortura, sive quocumque alio modo in dictis sex modiis bladii habebam ego vel hæredes mei, vel habere poteramus in futurum.* Charta anni 1217. apud Miræum tom. 2. p. 1213. *Quæ eis per Forsmorturam accidere poterant .... habemus.* Compositio pacis Margaretam Flandriæ Comitissam inter & Walterum Episcopum Tornacensem atque Balduinum Comminii dominum an. 1250. ejusdem to. p. 1232. *Notandum insuper quod hospites nostri, qui manent in nostra justitia, non possunt transire vel domicilia sua transferre in terras Episcopi, Canonicorum & Ecclesiæ, nisi in casibus subnotatis: videlicet per successionem vel proximitatem successionis, ut pote quando terra vel mansura sita in dictis terris ad eos devenerunt per Formorturam; item per matrimonium sive maritagium, &c.* Vox fortassis orta ex *Foras*, extra, & *Mori*, quasi diceres, Hæreditas illius, qui moritur extra hæredis patriam seu in terra alterius dominii.

¶ FORMOS, Calor. Vide *Formidus.*

¶ FORMOSALICANA Antiqua, Species scripturæ. Vide *Scriptura.*

¶ FORMUCALES. Vide *Formicales.*

FORMULA, Idem quod *Formaticum*, Caseus. Acta Murensis Monasterii p. 54. *Consuetudo est, ut omne lac, quod sibi de pecoribus in duabus vicibus provenerit, vel ipsum lac, vel Formulas, quæ inibi fiunt ... illi det, &c.* Vide aliis notionibus in *Forma* 1. 9. & 13.

Formula Panis, [Placenta, seu panis tenuissi-

mus ex farina & aqua confectus.] Fragmentum Historicum de Concilio Aquisgranensi: *Indultumque est illis* (Canonicis, *ut magnis solemnitatibus plurima habeam fercula, cum Panis Formulis, & phialis pigmenti, propter honorem & nobilitatem Francorum.*

¶ FORMUS, Calidus, à *Fervo* seu *Ferveo*, inquit Martinius, ut θερμὸς à θέρω: inde German. *Warm*, Angl. *Warm*, & Dan. *Varm* Isid. l. 20. cap. 13. *Formum dixerunt antiqui calidum*; & lib 10. *Formidolosus à Formo, id est, sanguine dictus.* Hinc Papias in MS. Bituric. *Formeum, Sanguis calidus. Formidolosus à Formo, id est, sanguine. Formum, Calidum, fervens; Formum enim Græce fervet sanguinis.* Arnob. lib. 2. *Nec ii Formis erubescerent masculorum calamistris vibrare casariem.* Vide *Formicales*, *Formidus*, & *Forvus*.

FORNACALIA, *Instrumenta fornacis ad opus aptata.* Ugutio. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fornacale, Instrument de fournaise.*] Vide Festum.

FORNACIRE, *Fornacem facere, vel in fornace coquere: hinc fornacitus, in fornace coctus.* Joan de Janua. [Gloss. Lat Gall. Sangerm. *Fornacire, Enfourner, ou cuire en fournaise.*]

¶ FORNACULA, *Parva fornax*, in Amalthea.

¶ FORNAGIA, FORNAGIUM. Vide *Furnagium*.

¶ FORNAMENTUM, Id omne quod quis alteri debet *furnire* seu præbere & suppeditare, supellex necessaria. Charta an. 1238. ex Archivo Montis S. Michaelis: *Abbas de Rothono teneat Præposituras de Rothono, de Balueo, de Brain... ita quod Fornamenta quæ debent dictæ domus Conventui, tempore debito plenarie faciat.* Vide *Furnire*.

¶ FORNARIUS. Vide *Furnarius*.

FORNASERII, Tegularii. Jus Vincentin. lib. 4. *Fornaserii teneantur & cogantur facere tegulas tectorum, &c.* Occurrit in Statut. Veron. lib. 2. cap. 187. & alibi.

FORNATICUM. Vide *Furnaticum*.

FORNAX. *In fornace pro sanitate febris filium ponere*, superstitio damnata in veteri Pœnitentiali MS.

¶ FORNELA, f. Ustrina seu locus in quo ferrum alias e metalla candescunt, liquefiunt & laborantur, Gallice *Forge*, *Fourneau*. Scriptura quædam Monasterii S. Vincentii del Pino inter Concilia Hispan. to. 3. pag. 167. col. 2. *Et vadit... usque ad Fornelas, & vadit per illum rivolum, qui dicunt Cer ifa.*

¶ FORNELLADA, Fornax carbonaria, Gall. *Charbonniere, Fourneau de charbonnier*, Locus ubi carbo conficitur. Statuta Castelli Orgini inter Schedas D. *le Fournier*: *Nulla persona audeat facere Fornelladas infra defensiones Lare & Mole. Item quod aliqua persona non audeat seu præsumat scindere rovet... infra dictas defensiones.*

¶ FORNELLERIUS. Vide *Furnarius*.

FORNELLUM. Charta an. 1208. apud V. C. Dion. Salvaingum Boissium lib. de Usu feudor. cap. 24. *Postea anno Incarnati Verbi 1208. pridie Kal. Januar. in Fornello Archiepiscopi, quod est juxta Ecclesiam B. Mariæ, ipse Guillelmus.... hominium ligium fecit, &c.*

☞ Nisi me fallit animus, *Fornellum* hic aliisque locis mox laudandis, Aula est concamerata à fornice sic dicta Id non obscure innuit vox *Camera* quæ interdum *Fornello* subjungitur. Tabul. S. Illidii Claromont. *Actum est hoc anno* MCCXII. *Febr.* 21. *ante festum Philippi & Jacobi in Fornello Abbatis. Testes sunt &c.* Sententia Archiep. Vien. an. 1228. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 142. *Actum Romanis in camera cum Fornello domus nostræ.* Maceriæ S. Barbaræ Lugdun. to. 1. p. 173. *Anno Domini* MCCLI... *in Fornello castri S. Marii Raymundus dominus de Medullione fecit homagium & fidelitatem.... Petro Abbati.* Charta an. 1212. ex Archivis S. Victoris Massil. *Actum in camera Fornelli monasterii S. Victoris.* Attamen & pro Cubiculo ubi est caminus accipi posse videtur. Et quidem *Fornellum* pro camini spiraculo usurpatur in Statutis Massil. lib. 5. c. 1. *Quod omnis persona habens furnum in civitate Massiliæ, vel ejus districtu, teneatur & compellatur levare in altum Fornellum sive furnerium furni sui in tantum, ad notitiam & cognitionem prædictorum magistrorum lapidum Massiliæ, ut fumus exiens de furno non possit obesse vicinis habentibus domos prope dictos furnos, nec transeuntibus per vicos, vel per carrerias juxta quas sunt, vel erunt positi dicti furni.* Eodem iterum significatu occurrit in Statutis Arelat. MSS. tit. 60. *Quilibet qui furnum habet, faciat ibi Fornellum de lapidibus, & teneatur ipsum & domos ipsius furnerii cooperire de tegulis.* Vide *Furnellum*.

¶ FORNERIA, Coctura unius operæ, Gall. *Fournée*. Statuta Arelat. MSS. tit. 59. *Furnerii accipiant vigesimam quintam partem pro Forneria & portagia panum quos coquunt.* Supra in *Flecatus* accipitur pro muliere panem faciente & coquente, Gall. *Boulangere*.

¶ FORNERIUM. Vide *Furnagium*.

¶ FORNERIUS. Vide *Furnarius*.

¶ FORNEX. Vide *Fornicatrix*.

FORNIA, *Fornicatio*, Papiæ.

FORNICARI, in sacra Scriptura, sæpe pro *Idola adorare*, [quod sit spiritalis scortandi modus,] sumitur: [sæpius pro Scortari vel stuprum inferre virgini, apud Scriptores Ecclesiasticos. Sed hæc omnibus nota sunt.] Vide Mamotrectum ad 31. Deuteronom. & alibi.

FORNICARIUS, Qui meretricatur, vox Latinis vix cognita, tametsi *Fornicariam* meretricem vulgo dicant. Glossar. Gr. Lat. Καλαπορνεύω, *Fornico*. Alibi: πορνεύω, *Fornicor, scortor*. πορνεῖον, *Fornix, ganeum, lupanarium*: πόρνη, *Lupanar, scorta, meretrix, fornix*. [Aliæ Gloss. apud Martinium: *Fornex*, πόρνη, χαμαίτυπη. Sed de voce dubitat Martinius & de interpretatione; nam & pro meretrice non *Fornix*, inquit, sed *Fornicaria* dicitur: nisi ut carcer pro inclusis, ita & *Fornix* pro impudica alicubi legatur. A fornicibus in quibus scorta prostabant, dicta fuisse *Fornicarius* & *Fornicaria*, &c. vulgo aiunt: à πόρνη, Meretrix, potius derivari crediderim.] Fragmentum Histor. tom. 1. Hist. Franc. pag. 782. *Omni spurcitiæ deditus, Fornicarius, & illusor feminarum.*

FORNICARIA, in Gloss. Lat. Gr. Πόρνη, ἀπὸ χαμαίτυπης, ἢ ἑταίρας. Lex Longobardor. lib. 1. tit. 16. §. 2. *Si quis puellam aut mulierem liberam... Fornicariam aut strigam clamaverit.*

FORNICATIO INTER FEMORA. Pœnitentiale Fulberti Carnotensis Episc. *Si quis fornicatur inter Femora, semel 4. Quadragenis pœniteat.*

☞ Notanda omnino est fornicationis pœna quam refert Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. ex Charta an. 4. Edwardi I. Reg. Angl. *Juratores dicunt quod prædictus Simon semper tenuit dictam Matildam ut uxorem suam, & dicunt quod nunquam dictam Matildam, matrem dictæ Agnetæ desponsavit; sed dicunt quod prædictus Simon aliquo tempore captus fuit per amicos prædictæ Matildæ in camera Fornicando cum ipsa Matilda, per quod compellebatur unum de tribus facere, uxorem vel ipsam affidare, vel vitam suam amittere, vel ipsam Matildam retro osculare; ita quod ipse*

ipse Simon ibidem dedit fidem suam prædicta Matildæ ... quod ipsam desponsare debuit, sed ipsam nunquam alio modo desponsavit.

¶ FORNICATOR, ut *Fornicarius*, Gall. *Fornicateur.* Tertull. de Pudicitia cap. 1. *Limitem mœchis & Fornicatoribus figimus.* Passim occurrit apud Scriptores Ecclesiasticos, ut superiores aliæ voces ejusdem originis.

FORNICEPS, pro *Fornix*, in Rythmis de Verona, to. 1. Analector. Mabillonii: *Foro lato spécioso sternuto lapidibus, ubi in quatuor cantus magnus instat Forniceps, platea miru sternuca desectis lapidibus.*

FORNICIUM, Fornicatio, Mulcta stupri. Charta Alfonsi VI. Regis Castellæ æræ 1115. apud Anton. *de Tepez* in Chron. S. Benedicti to. 1. *Et illa domus sit absoluta & ingenua ab omni regali fisco, & homicidio, & Fornicatione, &c.* Alia æræ 1018. ibid. *Neque pro homicidium, neque pro Fornicio, &c.* Aliæ habent *stuprum.* Charta Alfonsi VI. Regis æræ 1129. *Neque in ipsa villa de Cortar ullus Procer & Exactor, neque pro Stupro, neque pro adnuba, neque pro fossadera, neque pro aliqua alia calumnia vel negotio .... intret.*

FORNILLA. Regestum Herouvallianum Philippi Aug. fol. 69. *Donant .... de unaquaque domo unum panem in Natali, pro Fornilla furni.*

☞ Ubi *Fornilla* idem videtur quod *Furnagium*, Præstatio quæ pro coctione furnaria domino furni penditur. Alia vero notione accipitur in Statutis Massil. lib. 3. cap. 15. nempe pro ligno quod calefaciendo furno necessarium est, ni fallor; ibi enim *de saumatis lignorum non minuendis vel reficiendis* præcipitur: *Decernentes similiter inviolabiliter observandum ut nullus de cætero afferat condorsos aliquos, sed Fornillam camum, & si quis fornellerius contra hæc ausu temerario venire præsumpserit, &c.*

¶ FORNILLUM, Gall. *Fournil*, Pars ædis rusticæ in qua est furnus. Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 62. v°. *Quædam pars Fornilli Thomæ filii Rogeri est occupata de dominico.* Vide *Furnile.*

FORNIMENTUM, Fornire, &c. Vide *Furnire.*

¶ FORNITORES. Vide *Furnitores.*

FORNIX, Arcus, quo sagittæ emittuntur. Usus est Abbo lib. 1. de Bellis Parisiac.

¶ FORONIA, κλέπτρια, Mulier quæ furatur. Gloss. Lat. Gr. Sangerm. MSS. Græcis φὼρ, *Fur* Latinis.

¶ FORONOMUS, pro *Feronymus*, Græc. φερώνυμος, Ferens nomen suum, id est, veritatem nomine significatam: cui vere convenit nomen quod habet: *Abbatem præposuit nomine Christianum, sua videlicet professionis Foronomum, & in lege Domini, sicut hunc decuit ordinem, adprime eruditum*, apud Leibnit. to. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 282. Hieronymus Epist. 48. *Gratulor tibi & sanctæ atque venerabili sorori tuæ Serenillæ, quæ Pheronymos calcatis fluctibus sæculi, ad Christi tranquilla pervenit.*

FOROSTAGIARE dicitur, qui fidem erga eum, cui in obsidem datus est, fallit. Obses enim Gallis est *Ostage*. Tabularium Vindocinense Charta 63. *Cum vero Comes Cenomannus hostiavit Comiti Goffrido, & Forostagiavit obsides suos, perjuravit se Herbrannus de ostagio, sicut alii ostagii, contra Comitem Goffridum, & tenuit se in guerra cum Comite Cenomanico, &c.* Et Charta 207. fol. 85. *Comes Goffrido Comiti hostiavit, bellumque intulit, & Herbrannus de obsidatu, in quem missus fuerat contra Goffridum, se perjuravit, & contra illum in guerra illa perstitit, &c.* Vide Capitulare 4. an. 814. cap. 10.

¶ FOROTANEUS, Idem quod *Foricaneus* supra. Ordinat. Caroli Reg. Siciliæ de Bestiis extraneorum an. 1278. *Super facto bestiarum Forotaneorum & extraneorum, & gardianorum ... ordinatum est, ut infra sequitur, &c.*

¶ FORPEX, *Cisailles. Forpicula, Petite cisaille*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide *Forfex.*

FORPRISA, Idem quod *Forcapium*, Exactio, *malatolta*, tributum, quod injuste accipitur, ex Gallico *Forprise*. Will. Thorn an. 1285. *Totum pratum ... sine quacumque Forprisa inter excambium pro placea ... dedit.*

☞ *Forprisam* vel *Forprisum* interpretatur Spelmannus id omne quod in donis, cessionibus, assignationibus & hujusmodi excipitur. Exceptio, exceptum, reservatum, à Gall. *For*, extra; & *Prise*, captio. Quo etiam sensu in Statut. Exoniæ *Horseprise* legitur. Idem interdum Spelmanno *Forprisa* quod *Forsang* supra. Vide *Blount* in Nomolex. Anglic. voce *Forprisum.*

FORPUGH. Charta Woldemari Regis Daniæ an. 1326. apud Pontanum lib. 7. Hist. Dan. p. 443. *Nullus Forpugh emat apud littus maris ultra dimidium plaustrum alecium, &c.*

FORQUINA. Vide *Furcia.*

¶ FORRAGIUM, ut *Forrago*. Locum vide in *Cario.*

¶ FORRAGO, Stramen, palea. Charta an. 1199. ex Chartul. S. Martini Pontisar. *Petrus de Beoleio Miles in Vulcassino dedit Ecclesiæ S. Martini Pontisar. tertiam partem Forraginis avenæ & veciæ.* Tabular. Calense p. 173. *Dicunt quod tam bladum quam vinum debet afferri ad granchiam suam de Ocui & inde tertiam partem Forraginis ad ipsos pertinere.* Vide *Fodrum.*

FORRARE, Forrerius, &c. Vide *Fodrum.*

¶ FORRE, ut *Fodrum*. Vide in *Frisengagium* post *Friscinga.*

FORRESNI. Vide *Foresni.*

¶ FORS, Forsane, Forsatus. Vide in *Fertia* 2.

FORSARIUS. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londoniensis an. 1295. *Et præmissa 3. Cruces continentur in quodam parvo scrinio consuto de serico, sub sigillo Decani, in quodam alio nigro Forsario, in quo quædam alia continentur.* Alibi: *Item in quodam Forsario nigro sigillo .... continentur vasculum cristallinum vacuum, & multi lapides in scapsis argenteis, &c.* Ubi *Forsarius*, est cistæ species, quam *Forchier*, vel *Forsier* appellabant nostri. Historia Bertrandi Guesclini cap. 5. *Puis ala à son Forchier, & en trayt cent florins qu'il luy donna.* Ubi Chronicon ejusd. Herois MS.

A son comtoir vint, cent Florins en osta.

¶ FORSBANIZARE, Forsbanizatio, Forsbannire. Vide *Forisbannire.*

FORSCHAPCHE, Forcheapum. Vide in *Foriscapium.*

¶ FORSCHET, Forescheta, Modus agri apud Anglos, *acram* cum dimidia continens, à Saxonico ꝼoꞃ, Ante, & ꞅceat, Portio. Sic dicitur quod sit prima pars amplioris agri, viam versus sita. Antiquit. Ambrosden. pag. 531. ad an. 1399. *In primis una acra & dimidia videlicet Forschet jacent ibidem.* Pag. 532. *Partim inter Goldwel-Furlong, & partim inter unam Foreschet in Busshames-Furlong.* Pag. 595. *Hæc pecia terræ Prioris vocatur Heraldspece, & habet unam Forschetam jacentem proxime juxta prædictam meram.* Pag. 537. *Inter unam Forschetam, quam Hugo Bylendon tenet.* Pag. 538. *Istæ tres dimidiæ acræ sunt Foreschets, & incipiunt furlong de Long-Cuttesworth.* Denique ibidem: *Hoc furlung incipit cum una Forescheta.* Vide Kennetti Glossarium ad calcem earumdem Antiquit.

¶ FORSCHOKE, veteribus JC. Anglis idem sonat

quod apud hodiernos *Forsaken*, hoc est, Derelictum; quod de tenementis potissimum dicitur quæ à possessoribus deseruntur. Vide Th. *Blount* in Nomolex Anglic.

¶ FORSIA. Statuta Massil. lib. 2. cap. 39. ubi de salariis Sartorum: *Item, de vestibus domina sine clamide & tunica listatis per Forsiam cum seta, vel alio modo, per Forsiam* VIII. *sol.* Vide *Fortia* 2.

¶ FORSITA, Munitio. Statuta Massil. lib. 5. c. 38. *Firmiter inhibemus nullo modo Forsita sive munitio, seorsim in Massilia nec in aliqua parte, de qua fortia vel munitione præsumi possit, &c.* Vide *Fortia* 3.

¶ FORSJURARE. Vide *Forisjurare*.

¶ FORSMORTURA. Vide *Formortura*.

FORSOCNE. Vide *Frithsocne*.

¶ FORSPAISES, FORSPAYSEI. Vide *Forispatriatm*.

FORSPECEN. Leges Kanuti Regis cap. 46. apud Brompton. *Qui in placito seipsum vel hominem suum distortis compellationibus defendere præsumpserit, habeat totum hoc Forspecen.* i. hoc ei sit penitus interdictum. Ex Saxon. ꝼoꞃ ꞅpecen, in vanum, in cassum, vel frustra dictum.

FORSTALLUM, FORSTAL, FORSTAL. Vide *Forestel*, *Forestallare*.

¶ FORSTARIUM, Crimen eorum qui annonam versus emporium publicum adductam in via intercipiunt, emuntque, priusquam venditioni publicæ exponatur, ut eam postea carius vendant. Charta Eduardi VI. Regis Angliæ de officio magni Admiralli, an. 1547. apud Rymer. tom. 15. pag. 160. *Et generaliter ad cognoscendum & procedendum in omnibus & singulis aliis causis, litibus, criminibus, delictis, excessis, querelis, injuriis, malefactis, transgressionibus, regratariis, Forstariis & negotiis maritimis quibuscumque. Forstallarium*, eadem notione ibidem occurrit. Vide *Forestallare*.

FORSTHUB, Ædes forestariorum: vox Germanica. Statutum Caroli IV. Imp. an. 1358. de forestariis §. 2. *Quilibet etiam forestarius super manso suo forestalis, qui vulgariter Forsthub nuncupatur, tenebitur residere, & non plus.*

FORSTULLA. Gloss. Gr. Lat. φλυκτὶς, *Papula, pusilla, pustula, Forstulla.* Ita MS. Editum habet, φλυκτίς, *Papulla, pusilla, pesulla.*

FORSULA, Munitiuncula, *Petit fort, Forcelletum.* H. Knyghton. an. 1333. *Forsulam funditus everterunt.* Utitur non semel.

¶ FORTACIA, ut *Fortalitas.* Judicium an. 1248. in Anecd. Marten. to. 1. col. 1033. *Castrum Namurcense, & omnes Fortatias at possessiones eidem castro attinentes, &c.* Infra: *Castrum, Comitatum, Fortatiar, & omnia bona, &c.*

¶ FORTAGIUM, Species exactionis, eadem quæ *Forcagium.* Vide in hac voce.

¶ FORTALITAS, Munitio, arx. Charta an. circ. 1095. to. 2. Gall. Chr. inter Instrum. col. 230. *Hujus honoris redditio facta est 2ª. die quando R. Comes mancipium & Fortalitatem S. Maximini invasit.*

FORTALITIA, FORTALITIUM, &c. Vide *Fortia* 3.

¶ FORTARA, Virtus, potentia, fortitudo. Concil. Armenorum an. 1342. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 337. *Quandoque* (Christus) *multiplicia signa & virtutes de essentia Dei manifestabat divina, non aliis patiebatur imbecillia signa, & ostendebat Fortaram.*

¶ FORTARE, Fortem reddere, firmare, roborare. Buschius de Reform. Monast. apud Leibnit. to. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 931. *Hunc inimicus noster in principio à bono nitebatur avertere, si is qui ejus noverat astutias, animum in bono non Fortasset.*

¶ FORTAREZA, Arx, munitio. Vide in *Fortia* 3.

¶ FORTARIA, pro *Focaria*, Concubina. *Fortariæ Clericorum seu concubinæ*, apud Leibnit. to. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 167.

¶ FORTARICIA, FORTARICIUM. Vide in *Fortia* 3.

¶ FORTATICUM, Species tributi. Charta Ludovici Imp. apud Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 723. *De portatico, & pontatico ... & pulveratico, & Fortatico, & laudatico.* Sed legendum videtur *Foraticum.* Vide in hac voce.

¶ FORTECIA, FORTEDA. Vide *Fortia* 3.

¶ FORTEGELDS, Species tributi. Vide *Carno* & *Gildum.*

¶ FORTELESIA, FORTELICIA, FORTERESSIA, &c. Vide in *Fortia* 3.

¶ FORTENSA, *Ostenta, unde & portendere.* Gloss. MSS. Sangerman. n. 501. Lege *Portenta.*

FORTENSES. Ita dicti milites legionis x. Vide Henricum Valesium ad Ammiani lib. 18. extrem.

FORTERA, vox Hispanica vetus, Vas quodpiam significans. Charta Stephaniæ Reginæ, uxoris Garsiæ Regis Navarræ æræ 1060. apud Sandovallium in Episcopis Pampilonensibus pag. 61. & apud Anton. *de Tepez* in Chronico Ordinis S. Benedicti tom. 7. *De meas Forteras, de vasos, da argento, quidquid habuero, commendo unam partem ad Senior Eximino Garceiz, alia ad Senior Fortum Lopiz, tertia ad Senior Fortum Sancii, ut teneant illas pro fidelitate, & vendant illos vasos vel Forteras Salomonaticas in duplum pro plata, & illas alias illo valente, & toto pretio donent illud ad dona Auria, & illa dispendat illud in opera de sancta Maria pro mea anima, & de meu Seniore.*

¶ FORTERINA, Idem videtur quod mox *Forteritia.* Leges Furnenses in Archivo S. Audomari: *Dominus Comes retinet sibi malum, quod fit in præsentia sua; item retinet sibi forestum* (forefactum) *dunarum & Forterinarum.*

FORTERITIA, Idem quod *Fortalitium*, nostris *Forteresse.* Rigordus an. 1212. *Comes Boloniæ diruit quandam Forteritiam novam.* [Charta Philippi Comit. Boloniæ an. 1228. in Chartul. Meld. *Recipereint in Forteritia nostra Domni Martini sa octavo sine armis ad expensas suas.* Consuetud. Furnenses in Tabul. Audomar. *Forteritia fieri possunt sex pedum in altitudine & fossata 40. pedum, &c.*] Adde Guillelmum Armoricum an. 1203. Gesta Ludovici VII. c. 2. [Chartam an. 1203. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 784.] &c.

¶ FORTHSTAL. Vide *Forestel.*

1. FORTIA, FORCIA, Potestas, dominatus. Leges Henrici I. Regis cap. 86. *Non est eis imputandum, qui tenuerint viam suam, & recedent ab illis, si per omnia se allegient, quod nec consilium eorum, vel auxilium sit in Forcia ipsa.* Sanutus l. 3. part. 11. c. 9. *Redditisque captivis, sive in Fortia essent Soldani, sive ejus filii Conradini.* Et cap. 11. *Et quod nullatenus vel seipsum ponat sub Imperatoris Fortia.* Ita Cortusiorum Historia lib. 7. cap. 18. 20. [Regimina Paduæ ad an. 1317. apud Murator. to. 8. col. 430. *De mense Augusti accepta fuit civitas Ferrariæ de manibus tyrannorum, qui eam tenebant pro Rege Roberto ... & posita fuit in Forciam & dominium dominorum Marchionum Raynaldi & Azis & Obici.* Occurrit eadem notione in Annalibus Genuensibus Bartholomæi Scribæ lib. 6. ad ann. 1242. & ad ann. 1244. &c.]

IN FORCIA alicujus esse. Vetus Inquesta, in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 114. *Et dictus Gasco in illa emenda non percipiebat, excepto*

quod servientes Domini Regis & servientes ejusdem Gasconis aliquem caperent insimul ad forisfactum in foresta, in Forcia erit ipsi Domino Regi, & Prapositus medietatem emenda habebit. Et fol. 118. *Juraverunt... quod ballia Episcopi Aurelianensis .... non durat nisi usque ad pontem Albea, neque Episcopus neque Prapositus ejus habet prisiam entra, neque Forciam.*

2. FORTIA, Forcia, Violentia, vis, Gall. *Force.* Lex Bajwar. tit. 2. c. 10. §. 1. *Ut patrem suum dehonestare voluerit per consilium malignorum, vel per Fortiam, &c.* Tit. 11. c. 5. *Sicui Deus dederit Fortiam & victoriam. Fortiam facere alicui*, vim inferre, in Lege Ripuar. tit. 11. §. 3. *Forcia hostilis*, militaris, in Lege Bajw. tit. 2. cap. 5. §. 1. Capitulare Saxon. an. 797. c. 1. *Ut raptum & Fortiam nec incendium infra patriam quis facere audeat.* Lex Longob. lib. 3. tit. 12. §. 5. *Nemo Comes... aliquid per vim exigat, prater quod constitutum Legibus est: sed neque per suam Fortiam in mansione arimanni se applicet, &c.* Concilium Duziac. primum: *Eam sua factione & quasi per Fortiam & non per justitiam vindicare curavit. Per Fortiam auferre, invadere, abstrahere*, apud Marculfum lib. 1. form. 27. 28. in Chronico Farfensi p. 656. & apud Philippum Abbat. in Vita S. Amandi num. 71. Vide Capitulare Carlomanni tit. 1. c. 11. Joannem VIII. PP. Epist. 71. 140. Ottonem Morenam de Gestis Friderici II. apud Baron. an. 1167. [Anecd. Marten. to. 1. col. 953. ubi *Forcia* perperam incuria Librarii, & col. 967. & 968.] &c.

¶ Fors, Eadem notione, Damnum, injustitia. Testamentum Jacobi Aragon. Reg. an. 1272. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1141. *Item, volumus & mandamus, quod omnis Fors & injuria nostra, quibus obnoxii tenemur, & vera apparuerint, restituantur de plano per dictos manumissores... secundum Deum & forum pœnitentia, illis videlicet quibus dictas injurias fecimus, vel haredibus eorumdem ipsis manifeste ostendentibus ipsas injurias.* Sed ibi legendum *Tort.*

¶ Forsia, Eodem significatu, in Libello supplici Carolo M. per S. Maurontium Massil. Episc. oblato ex Archivis S. Victoris Massil.

¶ Forcialiter, Per vim, coacte, Gall. *par Force.* Notitia judicati an. 850. in Append. ad Marcam Hispan. col. 783. *Tunc ego Leo reclamavi me ante suprascriptos quod Forcialiter ipsa professione Sperandeo hic protulit ad relegendum, & voce de ipso Leo Forcialiter eum fecisse.*

¶ Forciare, Vim inferre, Gall. *Forcer.* Statuta Montis Olivi diœc. Carcasson. an. 1231. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 967. *Item, quod nullus inhabitans villam pradictam possit vel debeat ab aliquo capi vel Forciari, vel pignorare infra terminos jurisdictionis Monasterii. Forciatum laborerium*, in Contract. datior. Bergom. l. 2. cap. 88. Galli diceremus, *Ouvrages forcés*: quod *corvatis* quæ à subditis & vassallis exiguntur maxime convenit. Vide *Forcare.*

Fortia Frisca, Spelmanno dicitur Vis recenter illata: inde *assisa Frisca Fortia* datur, ubi dissaisitos in civitatibus & burgis infra 40. dies queritur. Gallis *Frés*, & *Freschement*, est recens, recenter. Vide *Fraustus.*

¶ Fortia Magna & Parva, Arvernis, *Forca petita & grant*, Gall. *Grande & petite Force.* Nova Gall. Christ. to. 4. col. 608. Henricus de Vergeio scripto Diplomate an. 1246. testatur se Hugoni Episcopo Lingonensi reddidisse domum suam de Fontanis, *Jurabilem & reddibilem ei ad Magnam Fortiam & ad Parvam... ad voluntatem suam faciendam, & de ea sicut placuerit ordinandam. Ballivus vero meus & homines dicta villa fidelitatem ei fecerunt & juraverunt sicut domino suo. Ad parvam vim & ad magnam*, in Charta an. 1229. apud Duchesn. in Probat. Hist. Vergiae. p. 173. Baluzius to. 2. Hist. Arvern. p. 260. ex Archivis Ecclesiæ Brivat. *Conqueritur P. de Serrant Canonicus Brivatensis syndicus seu actor à Willelmo de Turre Praposito & Capitulo Ecclesia Brivat. constitutus nomine eorumdem... de nobili viro Guillelmo Comite filio quondam Delfini, qui injuriatus eisdem super eo quod castra veteris Privata & sancti Illidii, qua à Capitulo Brivatensi tenebat in feodum, & tenet jurables & rendables ad as & sans at, irats & pagas, a petita Força & à grant, & ipsemet hoc totum promisit & juravit & alia vice reddidit, requisitus ad mandatum Capituli Brivatensis supradicti, & requisitus postmodum à Capitulo eodem & mandato ejusdem & pluries, reddere recusavit.* Quæ à dominis superioribus inferiores seu vassalli tenebant castra, ea, cum opus erat, ut tempore belli, reddere cogebantur duplici ratione, vel *Forcia majori*, vel *minori.* Hæ patentes erant domini superioris litteræ, quibus visis vassallus castrum *in feodo* tentum tradebat in manus hominum domini feodalis; illa vero cogebantur homines ipsius vassalli, si forte detrectaret castrum reddere, auxilio esse principali domino, omnium bonorum multatione puniendi, si debitam opem recusarent. Vide *Feudum reddibile.*

3. FORTIA, Forcia, Munitio, *Fort, Forteresse.* Guillel. de Podio Laurentii c. 30. *Cum cunctis villis & Fortiis, qua erant sub ejusdem castri dominio, in quibus erant 20. Fortia, vel infra, &c.* Adde c. 20. Charta Oldegarii Episc. Barcinon. *Retinemus omnes decimas... domorum videlicet & villarum, castrorum & Fortiarum, qua ibi sunt.* Vide Hist. Episcopor. Lodovens. p. 218. & Gariellum in Episcopis Magalon. pag. 95. 134. 176. 198. [Instrument. an. 1212. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 834. *Item, nullus in terra Comitis qua subest ditioni ac potestati sua attentet firmare de novo, aut readificare castrum vel Fortiam qua diruta sunt sine assensu Comitis.* Quod non semel ibidem recurrit. Vide Bartholom. Scribam lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1242. & alibi.]

Refortiuncula, Parva munitio. Thomas Walsinghamus ann. 1317. *Ad Walterum de Seby sua consortem malitia se contulerunt, qui in Refortiuncula sua de Herton latens, vicinis similem injuriam referebat.*

Forcaiaoella, Eadem notione, in Charta Hispan. in Histor. Segoviensi cap. 19. §. 9.

Fortiare, Munire, *Fortifier. Castella firmata & Forciata*, in Charta apud Bromptonum, munitiora facta. [Moret. in Antiquit. Navarræ p. 593. *Pergat cum eo in unum super ipsos castellos capiendos, quos tenet Sancius Ramirez. Forciatos Regi Sancio Garsia.*] Hinc

Infortiare. Charta Raimundi Comitis Tolosæ in 30. Regesto Archivi Regii Ch. 121. *Ita etiam quod nos nec dictam villam Inforciare poterimus.* Vincentius Belvac. lib. 32. c. 98. de Damiata: *Erat quoque civitas ipsa .... fortissima, multumque, postquam alias capta fuerat, Infortiata.* Charta Ludovici Regis Franciæ an. 1228. apud Catellum in Comitib. Tolosan. p. 334. *Sex millia marcharum solvet... ad muniendum, Infortiandum, & custodiendum castrum Narbonense.* In alia ibid. p. 355. *Spe-*

lunca Infortiata. Gesta Philippi III. Reg. Franc. p. 547. *Igitur post deditionem urbis Gerundensis, Rex Franciæ eamdem reparari & Inforciari præcipiens, &c.* Ita hac notione in Charta ann. 1230. in Probat. Hist. Dioecœs. p. 259. *Enforceur de femmes,* in veteri Consuetudinario Franciæ.

Placitum Inforciare est, cum ad illud peragendum plures judices conveniunt: *Renforcer la Cour.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 29. *Si justitiam sine judicio dimittant,* (judices) *sed summonitis terrarum dominis Inforcietur Placitum termino competenti, vel non fuerint antea summoniti, &c.* Et cap. 33. *Si quis in curia sua, vel in quibuslibet agendorum locis placitum tractandum habeat, convocet Pares & vicinos suos, ut Inforciato judicio gratuitam, &, cui contradici non possit, justitiam exhibeat.*

Fortificare, Munire. *Fortifier,* Ἰσχυρίζω, in Onomast. Gr. Lat. Occurrit in Hist. Cortusior. lib. 5. c. 3. &c. [Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 487. *Armis & hominibus munierunt, levaverunt pontem, & se Fortificaverunt in Rivoalto.*]

¶ Fortificatio, Munitio, *Fortification* nostris. Charta an. 1389. apud Menestr. Hist. Lugdun. p. 185. *Quod cives & habitantes sunt multum onerati ex subsidiis regiis quæ subeunt, & ex facto Fortificationis ejusdem civitatis.*

¶ Fortificare, Confirmare, roborare, *Fortifier.* Chron. Modoet. apud Murator. to. 12. col. 1099. *Ut paventes animos Germanorum Fortificaret de suorum agmine.* Ibid. col. 1131. *Ad accendendum & Fortificandum eos in prælium.*

Forcelletum, Munitiuncula, castelletum, *Petit Fort, Forcelet,* in 2. Statuto Westmonasteriensi cap. 17. *Forcelet,* apud Brittonem cap. 20. Fleta lib. 1. c. 20. §. 119. *De his, qui fugaverint averia ad castra vel Forcelleta, & ea ibi detinuerint.* Adde lib. 2. c. 47. §. 1. & Knygthonum an. 1342. pag. 2581. *Forcletum,* eidem Knyghtono an 1342.

¶ Forticulum, Eadem notione. Processus de S. Catharina Senensi apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 1265. *Eidem Virgini* (Catharinæ) *quoddam Forticulum modicum extra civitatem Senarum constitutum pro ædificando uno Monasterio tradidit.*

Fortalitium, Munitio, arx, castrum, nostris, *Fort, Forteresse.* Wil. de Podio Laurentii cap. 85. *Et eis Fortalitia tradebantur, & ad suam dabant obsides voluntatem.* Chronicon incerti auctoris, editum à Catello, an. 1226. *Consules occurrebant, & Regi Fortalitia tradebant.* Elinhamus Prior *de Lenton,* in Gestis Henrici V. Regis Angl. an. 5.

Ad Fortalitii facti murique cacumen,
Hostes portabant dolia, ligna, petras.

Occurrit non semel apud Ericum Upsaliensem in Hist. Suecor. [Charta an. 1312. *Ponere* (vexillum) *in turri seu Fortalitio dicti castri. Domus Fortalitii,* in Charta Guidonis Abb. an. 1200. tom. 1. Macer. S. Barbaræ Lugdun.]

Fortalitia, Eadem notione, occurrit passim in Hist. Cortusiorum lib. 1. cap. 15. 18. lib. 5. cap. 3. lib. 7. cap. 18. &c. apud Sanutum lib. 2. part. 2. cap. 6. &c.

¶ Fortareza, in Charta an. circ. 1173. to. 3. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 1074.

¶ Fortaricia. Chron. S. Medardi Suession. tom. 2. Spicil. Achei. p. 791. *Anno 1210. muri & Fortaricia Ecclesiæ S. Medardi facta sunt.* Occurrit etiam apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 498.

¶ Fortecia. Regimina Paduæ ad an. 1336. apud Murator. to. 8. col. 442. *Fecit unam magnam Forteciam & ibi stetit cum toto suo exercitu.*

¶ Forteda. Sponsalitium Adalmodis Comitissæ ann. 1056. in Append. ad Marcam Hispan. col. 2109. *Dono tibi omnia castra & castella & Fortedas quæ in prædicto comitatu sunt vel erunt.* Adde coll. 1153. 1154. 1158. & 1160.

¶ Fortelesia, in Charta an. 1239. apud Thomasserium in Biturig. pag. 86.

¶ Fortelicia, apud Duchesnium Hist. Norman. p. 1055. D. *Brussel* de Feud. usu to. 1. pag. 384. & Murator. to. 12. ex Chron. Domin. de Gravina col. 568.

¶ Fortellicium, in Charta Caroli Reg. Franc. & Siciliæ an. 1497. & in altera Johannæ Reginæ Siciliæ ex Cod. MS. Bibl. Coislio.

¶ Fortellitia, in Actis SS. Maii to. 5. p. 378.

Forterescia, [Fortaressia, in Litteris an. 1220. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 880. *Theobaldus Comes Campaniæ tradidit mihi castrum Portuense, Fortereßiam scilicet & proventus. Fortereßa,* apud Rymer. to. 8. p. 410.] Adde Tabul. Fossatense fol. 36.

¶ Forteria, vel Forterium, inter Anecd. Marten. to. 1. col. 1003.

¶ Fortialitium, in Charta an. 1282. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 32.

¶ Forticia, in Annal. Genuens. Bartholomæi Scribæ l. 6. ad an. 1229. *Fortitia,* alibi non semel.

¶ Fortilicia, apud eumdem ad an. 1227. & alibi. *Fortilicium,* ad ann. 1249. in Chron. Andr. Danduli, & apud Rymer. to. 13. p. 95. 96. &c.

¶ Fortiligatum. Litteræ an. 1523. apud Rymer. to. 13. pag. 797. *Castra, maneria, Fortiligata, &c.*

Fortitium, Arx, castrum, *Fort.* Testamentum S. Fulcranni Episc. Lodovensis: *Et in villa, quam dicunt Fodinas, Ecclesiam, quæ fundata est in honorem S. Mariæ, cum ipsa turre, & cum ipsis Fortitiis, quæ modo sunt, & in antea erunt.*

Fortitudo, Castrum, munitio. Will. de Podio Laurentii cap. 46. *Interceptis subito exenbiis illam Fortitudinem occuparunt.* Tabularium Lascurrense, apud Marcam l. 5. Hist. Beneharn. c. 15. n. 1. *Tulit illum honorem de Murel S. Mariæ cum Fortitudine sua, & tenuit eum in vita sua.* Charta ann. 1125. apud Catellum in Comitib. Tolosan. pag. 188. *Excepta medietate civitatis de Avenione, & de castro & Fortitudinibus, quæ ibi sunt, vel erunt de territorio, &c.* Adde Vitam S. Anselmi Lucensis Episc. n. 71. [Bartholom. Scribam lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1227. Bullam Innocentii VI. PP. an. 1356. apud Ludewig. to. 6. p. 16. &c.]

¶ 4. FORTIA, Exercitus, Copiæ, Gall. *Troupes, Forces.* Ottoboni Scribæ Annal. Genuenses lib. 3. ad ann. 1196. *Quum videret se eos minime posse de campo & castris eradicare ... retraxit se cum militia sua & Fortia.* Ogerii Panis iidem Annales ad ann. 1197. *Cum Pisanis confœderaverunt & eum Fortia sua per terram & mare clam, Januensibus ignorantibus, castra Portus-Veneris hostiliter invaserunt, & burgum impugnarunt.*

¶ FORTIAGIUM. Vide *Forcagium.*

¶ FORTIALITIUM, Forticulum, Fortificare, &c. Vide in *Fortia* 3.

¶ FORTIGIUM. Vide *Forcagium.*

¶ FORTILICIA, Fortilitium, Fortiligatum. Vide in *Fortia* 3.

FORTIOR, Major, ditior. Capitularia Caroli M. l. 5. c. 136. *Comites Fortiores libram de argento aut valentem dent in eleemosyna.* Adde c. 207. & Addit. 4. c. 143. Lex Longob. lib. 1. tit. 11. *Sive etiam*

nonnulli Fortiores vassi Comitum. Fortior bannus mulcta major, in Capitul. Saxonum an. 797. cap. 9. Ita Matth. 20. juxta veterem Versionem: *Qui vult inter vos esse Fortior, sit vester ultimus.* Vulgata habet *major.* [Chronicon S. Petri Vivi apud Acherium to. 2. Spicil. p. 715. *Ut Fortiora quoque & graviora,* (negotia) *dijudicaret. Fortiores Psalmi,* id est, prolixiores in Regula S. Benedicti c. 18.]

¶ FORTIS DOMUS, id est, munita, Gall. *Forteresse.* Charta Ludov. de Villariis Archiep. Lugduo. an. 1305. Hist. Delph. to. 1. p. 21. *Creat & ordinat illustres viros dominum Johannem Dalphini Comitem Vapincensem & dominum Guidonem ejus fratrem, & quemlibet eorum in solidum, custodes & garderios Domus Fortis de Bechevelleyn... quod per se vel familiares suos quoscumque percipiant & teneant, ut garderii & custodes ejusdem, Domum Fortem cum omnibus ejus mandamento, territorio, seigneuria, jurisdictione, &c.*

¶ FORTEM SE FACERE, Vadem sese præstare, Spoondere, Gall. *se faire Fort de, &c.* Chartular. Edueose ao. 1390. *Dicta partes transegerunt & conventiones habuerunt ad invicem super & de præmissis pro vitandis dissentionibus & litigiis in hunc modum; videlicet dictus Prior pro se manucapere & se Fortem Facere pro dicto Conventu suo, &c.*

FORTIS MONETA. Vide *Moneta.*

FORTIS POTIO, *qua inebriare potest,* ut est apud Eigilem in Vita S. Sturmii Abbatis Fuldeosis, quomodo dicimus *Vin fort.* Vide *Cerevisia.*

FORTITAS, *Virilitas,* ἀνδρειότης, in Gloss. Gr. Lat. Alibi: Γενναιότης, *Fortitas, strenuitas.*

¶ FORTITER, Valde, multum, Gall. *Fort, Beaucoup.* Instrum. anni 1371. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. p. 555. *Erat terra Fortiter gelata.*

¶ FORTITIUM. Vide in *Fertia* 3.

¶ FORTITUDO, Copiæ, Gall. *Forces.* Conventio anni 1163. apud Rymerum to. 1. p. 23. col. 1. *Et si Rex Lod. in Angliam venerit... tam parvam Fortitudinem hominum secum adduxerit, quam minorem poterit.* Vide alia notione in *Fortia* 3.

¶ FORTIVUS, Fortuitus, Qui casu accidit. Epistola Caroli M. apud Mabill. to. 4. Analect. pag. 313. *Fortitudinem vero, si consilio careat, Fortitudinem esse putandum non est, cum omnia inconsulte gesta Fortiva potius quam fortia soleant nominari.*

1. FORTUNA, Bona. In Lege Salica tit. 47. §. 2. *Super Fortunam suam ponere,* tit. 52. §. 2. *A ses perils & Fortune,* id est, sub pœna amissionis bonorum. Ita *Fortunas,* pro facultatibus & bonis usurpant l. 123. Cod. Th. de Decurion. l. 20. de Bonis proscript. [Eadem notione utitur Cicero aliique purioris Latinitatis Scriptores.]

☞ *Fortuna* tit. 52. Leg. Sal. mox laudato pro Facultatibus & bonis usurpatur, ut cuique legenti obvium erit; in alio vero pro quavis fortuna sive eventu bono vel malo accipienda hæc vox: adeo ut *super Fortunam suam ponere* idem sit quod Rem suscipere suo periculo, & quidquid boni vel mali evenerit, ferre; quo significato occurrit in Statutis Massil. lib. 3. cap. 5. *Constituimus quod si quis alicui aliquod mutuum fecerit vel faciat portandum in aliquod viagium, ad Fortunam vel risicum ipsius mutuantis,* Gall. dicimus, *Aux risques & Fortunes, &c.*

2. FORTUNA, Thesaurus inventus: nam, ut ait Lex 63. §. 1. D. de Aquir. rer. domin. & ex ea Bracton. l. 3. tract. de Corona c. 2. §. 4. *Thesaurus, Fortuna donum creditur. Thesauros ducente Fortuna reperire,* in l. 3. Cod. Th. de Thesaur. Epist. 561. ex Francicis to. 4. Hist. Franc. *Unde mandamus vobis, ut Fortunam, sicut inventa fuit, infra 15. dies nos habere faciatis.* Mox, *pecunia sublata* dicitur. Tabularium Monasterii Deip. Santon. fol. 25. *Si Santonis fuerit inventum aurum vel argentum, aut Fortuna, Comes habet inde medietatem, & qui invenerit, aliam.* Charta an. 1080. in Tabular. Vindocin. n. 370. *Vicaria autem & forisfactorum omnium emendationes & Fortuna, nostra erunt omnes.* Charta an. 1334. apud Dion. Salvaingum Boissium in Tractatu de Placito dominico pag. 28. *Item jus suum nemorum, avium nobilium, Fortunarum, si qua sint, aut inveniantur, & etiam quartam bestiarum ferarum, &c.* [Instr. an. 990. ex Archivo Montis S. Michaëlis: *Conan Britannorum Princeps dedit Deo & S. Michaeli, &c. Sed si aliquis deforis homicidium fecerit super inhabitantes, aut ipsi super alios, sit Comitis bannum, & raptum, & incendium, & inventa Fortuna, aut silvatica bestia capta.*] Vide tom. 1. Monast. Anglic. pag. 298. Stabilimenta S. Ludovici l. 1. *Nus n'a Fortune d'or, se il n'est Rois. Et les Fortunes d'argent sont aus Barons, & à ceus qui ont grans Justices en sa terre. Et se il avenoit, que aucuns hons qui eut voirie en sa terre, trouvast sous terre aucune trouvaille, elle seroit au vavasor, à qui la voirie de la terre où la trouvaille fut trouvée.* Et infra: *Fortune, si est quant elle est trouvée dedans terre, & terre en est effondrée.* Vide Consuet. Andeg. art. 61. & Cenoman. art. 70. & infra in *Sacrobarra,* ubi Spelmannus *Fortunam,* fortuito occisos interpretatur, nescio quo vade.

¶ 3. FORTUNA, Maris tempestas. Bernhardus de *Breydenbach* Itiner. Hierosol. pag. 14. *Nisi forsitan tempestas maris, Fortuna appellata, id faciendum persuaderet.* Bartholom. Scribæ Annal. Genuenses ad ann. 1241. *Continuo valida Fortuna maris, & venti, & pluvia regnare cœperunt per dies viginti & ultra, ita quod de portu Janua exire nullatenus potuit.* Ibidem: *Quam cito potuit, & maris Fortuna cessavit, ivit cum galeis suis in Provinciam, ut salem adduceret in Savonam.* Idem ad ann. 1244. *Circa mediam noctem validissima Fortuna maris & temporis fuit in portu Janua, ita quod multa naves iverunt in terram, &c.* Eadem notione *Fortune* usurparunt veteres Galli Scriptores. Guillelmi Archiep. Tyriensis continuata Hist. Belli sacri apud Marteo. to. 5. Amplis. Collect. col. 743. *En cel an* (1269.) *dut passer le Roi d'Arragon en Surie, & monta sor mer il & ses os, & quant vint aut quart jor une Fortune grant le pris & rompi sa nave, & quant il vit ce, si s'en retorna arriere au port.... ne onques puis ne veut monter sor mer par la paor qu'il out de la Fortune & por l'amor de sa mie dame Berangiere.*

¶ FORTUNALE, Eadem significatione. Miracula B. Simonis Erem. August. April. to. 2. p. 827. *Dicta navis in Fortunali & periculo periclitavit & suffocavit in mari.*

¶ FORTUNARE, Periculis objicere, Gall. *Risquer, hazarder.* Charta an. 1386. apud Rymer. to. 7. pag. 451. col. 1. *Nolentes ipsis ligeis nostris, qui corpora sua in tantis periculis pro nostro honore viriliter Fortunarunt, aliquo colore injuriari.* Ibidem pag. 571. col. 1. in Litteris an. 1388. *Et similiter præfatus Matheus... se Fortunare voluerit, ratione guerra & periculorum maris.* Et infra: *Quodque plures gentes... ad transeundum versus villam Calisii se Fortunare non audeant.*

¶ FORTUNIOSE, *Feliciter.* Barthius in Glossario ex Guiberti Hist. Palæst.

¶ FORTUNIOSUS, *Fortunatus, Felix.* Idem Barthius ibidem ex eodem fonte.

1. FORTUNIUM, Ugutioni, *Prosper eventus, & di-*

citur à fortuna. Eckehardus Junior de Casib. S. Gallis in Procemio: *Operapretium putantibus cum infortuniis tradere Fortunia.* Infra: *Alii veritati nihil parcentes Fortunia & infortunia quomodolibet erant, edixerant.* Idem cap. 3. *Multa bonis & malis aut Fortunia pradixit aut infortunia.* Quandoque pro quavis fortuna, bona aut mala. Idem cap. 5. *Nescio, quo loci Fortunio.* Cap. 5. *Ut cæteros relinquamus, & nostra Fortunia tangamus.*

2. FORTUNIUM, Hastiludium, torneamentum. Matth. Paris ann. 1241. *More militari, quoddam hastiludium, quod vulgariter Fortunium, imo potius Infortunium appellatur, ad virium ceperat, & exercenti experimenta.* Et infra: *In contemptum meum ipsi torneamente interfuisti, & sophistice illud Fortunium appellasti.* Chron. Theokesburiensis Monasterii in Anglia: *Fortunio belli ante fratrem suum decessit.*

¶ FORVA, *Equa*, in Glossario MS. Bituric. Vide *Forba*, quod pro *Ferda*, Bos prægnans scriptum fuisse ibi dictum est.

FORVENGE. *Quietum esse de Forvenge*, in Monastico Anglic. to. 2. pag. 387. Vide *Forsang.*

¶ FORUFORMES. Ode de laudibus Philosophiæ in Catalogo librorum Septentr. H. Walei p. 184.

Ad mensam Philosophia sitientes currite
Et saporis tripartiti septem rivos bibite
Uno fonte procedentes non eodem tramite.
. . . .
Avis septem Foruformes Athenis materiam
Nacte hoc liquore totam irrigarunt Græciam,
Que redundans infinita fluxit in Esperiam;
Non tamen sine ductore vel tuto remigio
Quia navem gubernantes Maro atque Cicero,
Centum nautas adsciverunt quisque suo studio.

Foruformes videtur esse vox ibrida formata ab augmentativa præpositione ꝼoꞃ vel ꝼoꞃe Saxonica: quæ, inquit Somnerus, exponitur plerumque per præpositiones, Per, Præ, Dis, Ultra, Pro, Ante, &c. atque etiam per superlativum. Hinc Saxonice ꝼoꞃe-mæꞃeꞅꞇ, Strenuissimus. Hoc modo *Foruformes* dicerentur quasi Forma præcellentes, Formosissimæ. Quæ sint istæ *Septem aves* (hic enim *Avis* pro *Aves*) ignoro, nisi forsan figurate per eas septem Græciæ Sapientes intelligantur, per quas tota irrigata Græcia, redundans infinita fluxerit in Hesperiam, id est, Italiam.

FORULUS, Vagina nostris, *Fourreau.* Papias: *Foruli, theca vel cista librorum, tabularum, vel aliarum rerum, ut spata, dicta, quod deforis tegant.* Gloss. Lat. Gall. *Feralus, Bourse, Escripteire, Fourel.* Willelm. Britto lib. 12. Philipp. pag. 242.

Francorum gladios nimia jam cade rubentes
Vix Foruli agnoscunt.

Infra:

. . . vel absconsi Forulis pragnantibus aris.

Gervasius Dorobern. *Comites & Barones cereos ferans, & regium gladium in Forule.* Chronicon Casauriense lib. 4. *Monachi S. Clementis utuntur ad illud, quod est impossibile, & volunt duos enses in unum Foralum mittere. Feurre*, Scriptoribus nostris medii ævi. Le Roman *de la Malemarastre* MS. *Se il enpa le chief, & puis resua s'espée, & le mit arriere en son Fuerre.* Infra: *Vostre fieux a ja l'espée sachie hors do Fuerre pour vous coupier le chief.* Will. *Guiare* an. 1297.

Il gietent les mains aus espées,
Qu'en l'eure des Feurres esterent,
Et aus autres bastons qu'ils portent.

Georg. Castellanus in Hist. Jacobi Lalani c. 94. *Deux espées, l'une ceinte qui ait le Feure tranche jusques à cenges, l'autre attachée en son escu.* Occurrit iterom cap. 95. & in Assisiis Hierosol. MSS. cap. 94. & aliis Scriptoribus passim.

1. FORUM, Nundinæ, feriæ, *Foires.* Charta Lotharii Imperatoris, filii Ludovici Pii, in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 4. *Quia Agilmarus venerabilis Archiepiscopus ad nostram accedens Majestatem, retulit, quod in pago Lugdunensi, in villa scilicet, qua vocatur Pavastanis, super proprium suum, quoddam Forum, publicumque construere & convocare vellet mercatum, deprecans, ut ei illud concederemus, quod inde ad jus publicum exigi poterat.* Henricus Aquilonipolensis de Lubeccanæ Urbis primordiis lib. 1. cap. 5.

Bis Forum in hebdomada statuit generale, &c.

Leges Burgorum Scoticor. cap. 40. *Mercator sive institor, qui habet stallum coopertum in die Fori, vel botham in Foro die Fori, dabit obolum pro consuetudine & custuma sua.* Adde Statuta secunda Roberti I. Regis Scotiæ cap. 32. Charta Alani Episcopi Autissiodorensis: *Justitia Episcopi est; Forum & theloneum Episcopi est, quidquid de Foro exit, & justitia de omnibus hominibus, qui venerunt, infractura castri, & rapina, & incendium, Episcopi est* Thwroczius in Bela I. Rege Hungar. cap. 45. *Iste enim omnia Fora die Sabbati constituit, pro vendendo & emendo.* Etiam usurpant Consuetudines villæ de Regula apud Labbeum to. 2. Bibl. pag. 744. Innocentius III. PP. lib. 13. Epist. 95. &c.

FORUM, pro pretio rerum venalium, quo scilicet in *foris* seu nundinis distrahi solent, *le Prix du marché*: in Statutis Gildæ Scoticæ cap. 22. §. 2. in Itinere Camerarii Scot. cap. 7. §. 3. & in Statutis Davidis II. Regis Scotiæ cap. 36. §. 1. [Litteræ Philippi III. Reg. Franc. to. 3. Ordinat. pag. 61. *Cum omnibus emolumentis inde provenientibus, nec non Foris & pretiis carnium, galenarum & aliarum rerum venalium.* Ordinat. Caroli Johannis Reg. Franc. primogeniti an. 1356. ibid. pag. 108. *Quod victualia eis vendantur & tradantur ad rationabilem Forum juxta temporis qualitatem.* Statutum ann. 1320. to. 2. pag. 579. *Six vingts harens au Feur ou l'en le vent.*] *Prix & Fuer*, in Consuetud. Pontivensi art. 84. Vide *Foragium, Forus 1. Afforagium.*

¶ FORUM BONUM, Vile pretium, Gall. *Bon marché.* Vita B. Coletæ, Martii to. 1. p. 567. *Gloriosis Martyribus, qui in regno Dei possident gloriam immensam, contulit altissimus gratiam & Bonum Forum; nam brevissimo tempore tecti . . . ad cælos migraverunt.* Menoti Sermones fol. 115. v°. *Elle n'en aura pas si bon marché: Non habebis tam Bonum Forum.* Et fol. 168. *O pauperes mundani, qui pro lucrando denario seu liardo venditis animas vestras diabolo. Las Deus non habuit tam Bonum Forum; quia plus constitit ei.*

¶ FORUM HABERE, FACERE, Pacisci, de pretio convenire, Gall. *Faire marché, convenir du prix*, Consuetud. Brageriac. art. 124. *Si quis vina sua in domo seu penu alicujus burgensis posuerit, Foro aliquo inter dominum dicti vini & dominum dicta domus non habito neque facto, dominus dicti vini dabit & solvet pro salario cujuslibet tonelli vini, quatuor solidos; & duos solidos si sit pipa.*

FORUM, Merces ipsa, quæ in foro & nundinis venum exponitur. Radevicus l. 3. cap. 26. *Si mercator Teutonicus civitatem intraverit, & emerit mercatum, & portaverit ad exercitum, & carius vendiderit in exercitu, Camerarius auferet ei omne Forum suum, & verberabit eum, &c.*

¶ Forum, f. Decima pretii rerum quæ in *foro* distrahuntur, vel mercium ipsarum quæ venum exponuntur in *foro* & nundinis. Charta Boleslai Ducis Bohemiæ pro Monasterio Breunoviensi ann. 993. apud Ludewig. to. 6. p. 49. *Et in civitate quoque Pragensi donamus decimum Forum, & decimum denarium de judicio, decimam hominem captivum, & triginta animatores eorumque posteritatem.*

Forum, seu *Villa Forensis*, quæ jus nundinarum habet. Speculum Saxonicum lib. 3. art. 66. §. 2. *Non liceat castrum, Forum, seu villam Forensem, nisi unum milliare ab alia distet, construere.*

Forum, Eadem notione, & pro facultate manendi in urbe. Charta Odonis Ducis Burgundiæ an. 1206. apud Perardum pag. 299. *Alienigena quisquam, si in villa manere venerit, nulli domino, donec ipse voluerit, compellitur famulari: & si forefactum incurrat aliquod, amborum tenetur exequi justitiam Dominorum, donec alicui Domino se commendet, nec eidem liberum villa Forum conceditur, donec per annum & diem in ea fecerit mansionem; & si tunc demum Forum velit requirere, & annalia villæ ritus executus fuerit, sibi villæ Forum conceditur, in hunc modum, quod Præposito sextarium vini, & Majori sextarium, & duobus villæ juratis pro rei laudatione & concessione 2. denarios tenetur exhibere, &c.*

2. FORUM, pro Commeatu, seu cibariis ad alimoniam exercitus, aut plurium, vel etiam privati alicujus. Chronicon Reichespergense pag. 263. *Addidit, si Imperator obsides mitteret, transitum sibi per brachium S. Georgii & Forum concederet.* Alibi: *Hilari vultu eos excipientes, Forum pro posse suo exercitui ministraverunt.* Odo de Diogilo lib. 1. p. 03. *Alemannorum & Hungarorum etiam Reges de Foro & transitu requisivit.* Lib. 2. p. 21. *Quidam ex parte Regis de securitate sui regni juraverunt, & ipsi Forum idoneum, concambium competens ... sacramento simili firmaverunt.* Ex mox: *In hac (terra) pro voto nobis fuerunt Forum & concambium.* Gesta Ludovici VII. Reg. Franc. cap. 14. *Non est ibi carum Forum rerum venalium, quia satis de bladis & vinis & rebus aliis necessariis per mare navigio advehunt mercatores.* Monachus Florentinus de Expugn. Acconensi:

Ergo postquam inclytus Princeps Romanorum,
Intravit monarchiam Regis Ungarorum,
Ubertatem omnium dat Rex & Forum.

[Chron. Sicardi Episc. apud Murator. to. 7. col. 610. *Dedit itaque Soldanus obsides, dedit & Forum & victualia equorum.* Radulphus de Gestis Frider. I. Imperat. *Postea inierunt pactum, & dederunt eis bonum Forum, sed porrigebant cum funibus in canistris & panerariis.* Vide *Fodrum.*] Adde Tagenonem Pataviensem, & alios. Le Roman de *Vacce* MS.

De tout le loc rien ne demande,
Fors le Marchié de la viande.

Hinc *facere bonum Forum*, nostris *Faire bon Marché*, apud Mich. Schotum lib. 4. Mensæ Philos. c. 16.

¶ 3. FORUM Bursæ, Forum per Bursam, apud Normannos dicebatur jus, quo consanguinei fundum extraneo venditum recuperare sibique asserere poterant, numerato convento pretio, ante elapsum venditionis annum. Inquesta per Magistrum Ricardum facta auctoritate Philippi Regis Franc. de jurisdictione Beccensis Monasterii: *Matthæus de Brayo habens 60. annos ... requisitus utrum vidit dictos Religiosos utentes de placito ensis in aliis casibus, dicit quod sic, videlicet de brevibus, de dote, de maritagio impedito, de fractagio, de Foro Bursæ & de clamore haron, de sanguine & plaga.* Similia habentur infra, ubi & pro *Foro bursæ*, legitur etiam *Mercatum bursæ*. Item inferius: *Petrus Fessarde, juratus & requisitus dicit, quod placitavit in curia dictorum Religiosorum ... de Foro revocando per Bursam per Robertum de Douvre, à quo Guillelmus le Sur petebat habere Forum per Bursam, & obtinuit dictus Guillelmus contra Robertum antedictum in foro supradicto.* Charta an. 1257. in Chartular. S. Vandreg. to. 1. pag. 304. *Cum contentio esset inter me Radulfum le Brasier ex una parte & Richardum Bonevilain de Cliscort ex altera super unam masuram quam emeram a Simone dicto Flori, quam dictus Richardus volebat habere per Bursam.* Hanc revocationem *per bursam* Practici vocant *Clameur de Bourse:* de qua Consuetud. Andegav. art. 370. 371. Cenoman. art. 380. 381. Blesens. art. 200. ubi, *Venir entre la Bourse & les deniers.*

¶ 4. FORUM Vini, Jus domino competens pro vino à subditis distrahendo. Charta Ingelranni III. Codiciacensis domini an. 1207. in Instrum. Hist. Codiciac. pag. 166. *Forum vini quod Castellano debebant, & stallagia sutulariorum, & segniatam piscatorum, circadam etiam nemorum & aquæ custodiam: hæc omnia eis quitta clamavimus.* Vide *Foragium* & *Foraticum.*

5. FORUM Poenitentiæ, quod vulgo *Forum conscientiæ* dicimus. Testamentum Jacobi Regis Aragon. 1272. *Item volumus, quod omnes tuti sive injuriæ nostræ, quibus obnoxii tenemur, & vere apparuerint, restituantur per dictos manumissores nostros ... secundum Deum & Forum pœnitentiæ.* Id est, quomodo pœnitenti ea restitutio à Confessario injungeretur. *Forum Pœnitentiale*, in Bulla Innocentii III. Papæ in Tabul. Abbatiæ Barbellensis ch. 36.

¶ Forum Animæ, pro *Forum pœnitentiæ*, legitur apud Acherium to. 9. Spicil. pag. 247. in Testamento supra laudato Jacobi Regis Aragon.

Forum Confessionis. Chronicon Andrense p. 628. *Super quibusdam secretis in Foro Confessionis eo consulto.*

6. FORUM Basilicæ, Atrium, ni fallor, vel *Navis*. Vetus Inscriptio Christiana: *Domino juvante Felix Eps Dei famulus Forum Basilicæ beati Martyris Stephani musivo & marmoribus decoravit.*

7. FORUM, Foragerius. Notitia ann. 1015. apud Loisellum in Hist. Bellovac. p. 248. *Præterea Episcopus Comiti medietatem Fororum & Foragriorum, ut accipiat in potestate prandium non amplius in toto anno quam unum.* Ubi *Forum* videtur idem quod *Fodrum*, vel *Procuratio.*

1. FORUS, Idem quod *Forum*, Nundinæ, *Mercatum*. Jo. de Janua, *Forus etiam est, ubi res venduntur.* Gloss. Gr. Lat. Ἀγορὰ, ἡ τῶν ὠνίων Ἀγορὰ, ὁ φόρος, *hic Forus*. [Litteræ Petri Duc. Borbon. an. 1345. to. 3. Ordinat. Reg. p. 155. *Dictis spuriis sive bastardis legitimaciones, necnon consulatus de novo, nundinas Forosque, furchas, habentibus omnimodam jurisdictionem concedendo, &c.* Vide *Forus*. 3.]

Forus, Pretium mercis, rei, quæ venum exponitur. Concil. Suessionense an. 744. c. 6. *Ut per omnes civitates legitimus Forus & mensura fiat, secundum abundantiam temporis.* Charta Libertatum oppidi S. Palladii in Biturigib. an. 1279. *Non poterimus ponere vinum dicti banni ad carius Forum, quam fuerit carius vinum, quod venerit in vineis dictæ villæ illo anno, &c.* Hinc nostris Formula: *Faire bon marché.* Lex Vervini an. 1233. art. 32. *In villa, cum mihi placitum fuerit, Forum statuam*, i. pretium.

2. FORUS, seu Forum, Lex vel Consuetudo municipalis, Hispanis *Fuero*. Glossæ MSS. *Fori, edicta regalia.*

Marca lib. 5. Hist. Beneharn. c. 2. n. 12. *Foros* appellari putat, non tam Consuetudines municipales, quam ipsum jus publicum & privilegia, quibus utuntur civitatum incolæ, cum ea, quæ contractus, successiones, testamenta, & formulas judiciarias spectant, *Usaticorum* & *Morum* appellatione videantur donari in veteribus Chartis. Vix est tamen ut in hanc sententiam pedibus eam, cum hæ voces synonymæ sint, ac unum idemque sonent. Proinde *Foros*, Gothice appellatas potius censuerim Consuetudines municipales, quod jura contineant, quibus in *Foris* seu judiciis uti licet. Michael *del Molino* in Repert. Foror. Arag. *Fori Aragonum dicuntur Leges, quia Legum dispositionem Fororum vocabulum comprehendit.* Infra: *Fori Aragonum dicuntur Statuta.* Sed & *Forus*, pro *Forum*, seu loco judiciario, dictum observat Joannes de Janua. Unde Græcismus:

Causatur, venditque Forum, signatque foramen,
Inveniisque Foros, datque carina Foros.

Charta ann. 1170. ex Tabulario Regio Pampilonensi apud Oyhenartum in Notitia Vasconiæ l. 1. *Ego Infans Garsia Rex Navarra dono & concedo vobis omnibus hominibus, qui populatis Villam Vetulam... talem Forum, & tales usaticos, quemadmodum habent homines de Stella & de Ponte Regina in omni judicio & Foro, &c.* Concilium Coyacense an. 1050. c. 13. *Et confirmo totos illos Foros cunctis habitantibus in Legione, quos dedit illis Rex Dominus Adefonsus.* Lucas Tudensis æra 1058. *Adelfonsus ... repopulavit Legionensem urbem, ... & dedit bonos Foros & mores.* Idem æra 1065. *Sanctius Burgensium Dux dedit bonos Foros & mores in tota Castella.* Et pag. 109. *Obtinuit, ut corrigeret mores & Foros Legionensis civitatis.* Vetus Charta Hispanica apud Michaelem *del Molino* in suo Repertorio: *Hæc est carta de Foros & usaticos, &c.* Vide Observantias Regni Aragon. l. 6. tit. Interrogat. §. 11. Alphonsus II. Rex Aragon. apud Blancam p. 594. *Scio, quod in Castella, in Navarra, & in aliis terris, solitis venire Jaccam per bonas consuetudines & Fueros ad discendos eos & ad loca sua transferendos.* Alia æræ 1153. apud eumdem pag. 640. *Dono vobis Fueros bonos, quales mihi demandastis, &c.* [Charta Ranimiri Reg. Navarræ, apud Moret. Antiq. Navar. p. 498. *Placuit mihi ... ut donarem & concederem vobis illos bonos Fueros, quos pater meus Sancius Rex .... misit in Jacca. Dono & concedo vobis totos bonos Fueros & tollo malos.*] Vide Baron. an. 1027. n. 15. Foros Morlanenses art. 37. Oyhenartum in Notitia Vascon. p. 85. 208. Bibliothecam Cluniac. p. 1435. &c.

FORISTA, ut *Legista*, *Decretista*, qui *Foros* diligenter legit vel commentatus est. Michael *del Molino* in Repertorio p. 75. v. *Dom. Ximinus Petri de Salanova Justitia Aragonum, qui fuit magnus practicus & Forista, & compilavit plures observantias, &c.* Hunc non semel laudat Hieron. Blanca, ut & Vitalem Episcopum Oscensem, quem *valde practicum & expertum fuisse in Foris*, ait idem Molinus p. 72. & 159.

CONTRAFORUS, Hisp. *Contrafueros*, Quod contra *foros* seu leges agitur, in Foris Aragon. l. 1. tit. de Adjunctis, & alibi.

◆ Φ'ΟΡΟΙ præterea appellatas Imperatorum imagines, auctor est Isidorus Pelusiota lib. 1. Ep. 337.

¶ 3. FORUS. Isid. 15. 6. *Locus ubi uva calcatur, dictus quod ibi feriatur uva, vel propter quod ibi teratur pedibus; unde & Calcatorium dicitur. Sed hoc nomen multa significat. Prima species Fori, Locus est in civitate ad exercendas nundinas relictus. Secunda, ubi Magistratus judicare solet. Tertia quam supra diximus, quam Calcatorium nominamus. Quarta, Spatia plana in navibus, de quibus Virgilius, Laxatque Foros. Locus dictus, quod ibi decurrit frugum liquor.* Hæc etiam fere Johannes de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Forus signifie plusieurs choses. Forus, Pertuis. Forus, Marchiés. Forus, Lieux ou l'en foule la vendange. Forus, Lieux ou l'en traitte les causes.*

¶ FORVUS. Papias in MS. Bituric. *Forvum, Calidum dicitur; unde Ferveus & Formosm, f. Fervosm.* Servius in 4. Æneid. *Forvum antiqui calidum dicebant.* Vide *Formus*.

¶ FOS, Mensuræ genus apud Massilienses. Informationes Civitatis Massiliæ de passagio transmarino in Cod. MS. Sangerm. *Artimon erit longitudinis L. goarum & mensura dicta Fos L.... Arbor vero de medio vult habere duo vela, quorum majus vult habere XLVII. goas per antenam & XLVII. Fos, & pro balnvernia XLVII. goas, & continebunt ista duo vela XXVIII. pecias continentes C. cannas canabici, &c.*

¶ FOSADARE. Vide *Fossadere*.

¶ FOSCA, an Fossa? Privilegium Ferdinandi Gonzalez Comitis Castellæ pro Monasterio S. Sebastiani de Silos inter Concilia Hispan. to. 3. p. 175. *Quorum termini hæc sunt: de parte Orientis Pena rubia & poço antiquo semper manente, & Fosca angusta, unde venit aqua de Carazo.*

FOSCUS. Vide *Fraustum*.

FOSIA. Vide *Faicia*, & *Fazenda*.

¶ FOSOIRATA, FOSORIATA. Vide *Fossoriata*.

1. FOSSA, Caverna, seu locus in terra defossus, aqua repletus, ubi feminæ furti damnatæ immerguntur. Ita Skenæus ad Regiam Majest. l. 1. c. 4. §. 2. ubi quædam placita criminalia pertinere dicuntur maxime ad eos, *qui habent & tenent curias suas cum socco & sacca, furca, & Fossa, thill, &c.* Quoniam attachiamenta c. 77. *Omnes Barones, qui habent furcam & Fossam de latrocinio, de hominibus occisis habeant furcam* (al. *Curiam*.) Gervasius Dorobern. an. 1187. *Nam & ipsi in omnibus tenementis suis omnem ab antiquo legalem habuere justitiam, videlicet ferrum, Fossam, furcam & similia.* Idem an. 1195. *Mense Decembri Justitia, quæ vocantur Errantes, missi per Angliam ab Archiepiscopo Cantuariensi, fuerunt apud Cantuariam, ibique per ministros Regis judicio aqua mundati sunt, vel perierunt criminosi, qui ad Regiam pertinebant coronam. Qui vero ad Archiepiscopum pertinebant, in Fossa Archiepiscopi apud Westgate salvati sunt. Similiter qui ad Priorem & Conventum, in eadem Fossa salvati sunt.* Charta ann. 1088. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 554. *Ferrum, & Fossum,* (leg. *Fossam*) *& furcas, cum aliis libertatibus, &c.* Adde tom. 2. p. 1035. ubi perperam *foltam* editum. Scribit Spelmannus, apud Scotos in usu fuisse, delinquentes masculos furca suspendere, feminas puteo vel fossa immergere, idque privilegii habere infra dominia sua Barones, quod *fossa* & *putei* vocant. Ita secundum hunc Scriptorem *fossa* aliud fuerit à *judicio aquæ frigidæ*: qui eo pertinere ait, quod scribit Tacitus de Moribus Germanor. *Proditores et transfugas arboribus suspendunt, ignavos & imbelles, & corpore infames, cœno ac palude, injecta insuper crate, mergunt.* Vide Skenæum de Verbor. signific. verbo *Fossa*.

2. FOSSA, quomodo *Cul de Fosse* dicimus, Imus carcer. Statuta MSS. Caroli I. Reg. Sicil. c. 30. *Nos volons & commandons que se aucune fame est convaincue de tele accusation, qu'elle soit mise en une Fosse, & qu'elle n'en isse jamais, &c.*

3. FOSSA, Tumulus, sepulcrum. Lex Longob. lib. 1. tit.

1. tit. 9. §. 15. *Servus ipse super Fossam mortui appendatur.* Epitaph. Bedæ :

Hic sunt in Fossa beda venerabilis ossa.

Vide Capitula ad Legem Alamannor. c. 25.

FOSSARE, Tumulo mandare. Epitaphium Joannis Episcopi Frisingensis, qui obiit anno 1324. in Metropoli Salisburgensi to. 1. p. 169.

Hic est Fossatus, qui bis erat hic cathedeatus.

FOSSA COECA, Latrina. Chronicon Casinens. l. 4. c. 16. *Tradidit per sceptrum 4. castella Monasterio in territorio Casseolano, duriculam, scilicet Fossam cæcam, Cameralem, & puteum.* Ubi pro *duriculam*, legendum forte *cuniculum*. Glossæ MSS. *Cuniculus, fetidus locus, vel Fossa occulta.* Consuetudo municipalis Lorriacensis anni 1394. edita à Thomasserio cap. 11. art. 6. *Aucun ne peut & n'est licite de faire chambres aisées, nommées Fosse coies, ou Latrines, ou Fosses de cuisine, pour tenir eaue de maison auprès d'un mur moiten, &c.* οἱ περὶ ἐμὲ γύψοι, apud Artemidor. lib. 2. c. 24. Vide *Duciniias*.

FOSSA FINALIS, vice termini, cui opponitur *propria*. Siculus Flaccus: *Intelligi potest aliquando ex ipsarum Fossarum positione, utrum propria, an finales sint.* Idem: *Qui proprias faciunt ad excipiendas aquas, aliquid soli sui extra Fossam solent relinquere.* Rursum: *Si enim proprias quis faciat in terris suis ad sustinendos servandosque agros suos, &c.*

FOSSA LAPIDUM, Lapidicina, in Charta Philippi II. Imp. an. 1199. in Metropoli Salisburgensi to. 1. p. 77. *Et unam Fossam Lapidum in monte Gamanar semper habendam.*

FOSSAM FACERE, Vallo urbem aut castrum munire. Charta Conradi Imp. an. 1031. apud Georg. Pilonum in Hist. Bellunensi p. 70. v. *Castella & turres ædificare, vel Fossas facere habeat potestatem.* Adde pag. 86.

FOSSIS, *canibus, pulvere, & hamis lupellos comprehendere*, in Capitulari de Villis cap 69. *Feras in foveis comprehendere*, in Legibus Wisigoth. l. 8. tit. 4. §. 23. Vide Legem 7. §. 8. D. Quod vi. lib. 28. §. 1. ad Leg. Aquil. & Petrum de Crescentiis l. 10. de Agricult. cap. 33.

FOSSÆ FERRARICIÆ, *plumbaricia.* Capitulare de Villis c. 62. *Quid de tornatoribus & sellariis, de ferrariis & scrobis, id est, Fossis ferraritiis, vel aliis plumbaritiis, quid de tributariciis, &c.*

¶ 4. FOSSA dicitur Aremoricis Agger qui è terra quam fodiendo eruerunt compactus est, apud Lubinell. to. 2. Hist. Britann. p. 252. *Usque dum perveniatur ad ipsum locum, ubi tres Fossæ simul adveniunt. Et tunc vadit Fossa sancti Catuodi quasi ad horam ix.*

FOSSADARE, *Fossam facere*, Fodere. Formula 28. ex Andegavensib. *Interpellabat aliquo homine, nomen illa, quasi Fossado per terra sua, in loco nuncupante, qui vocatur, ipsa villa, qui aspicit ad illa, ei Fossadasset.* [Charta Neutoldi Aptensis Episcop. ann. 984. ex Chartular. ejusd. Ecclesiæ fol. 84. *Donat ad ipsum Durantes Presbyterum, ut ipsam terram bene plantare vitis & Fossadare & propagare studeat.*] Occurrit alibi.

¶ FOSADARE, Eadem notione, in Chartulario Aptensi fol. 42.

FOSSADEIRA, [ut infra *Fossadera*,] in Charta Alfunsi Regis Castellæ æræ 1218. in Hist. Segoviensi c. 18. Vide in *Fossatum* 3.

¶ FOSSADERA, Præstatio in belli sumtus, quæ ab iis exsolvebatur qui in exercitum, quem *Fossadum* vocabant, non pergebant. Concil. Vallis-Oletan. an. 1137. inter Hispanica to. 3. p. 347. col. 1. *Et sint excusati de martiniega, & de fossado, & de Fossadera & de omnibus servitiis.* Charta Aldefonsi Regis Castellæ æra 1230. apud Stephanotium tom. 4. Fragm. MSS. Hist. p. 288. *Et sint illi decem excusati ab omni pecto, posta, fossado, Fossadera, pedido, facendera, & ab omni prorsus regio & alio tributo & gravamine in perpetuum, & ab omni regia exactione semper liberi & immunes existant.* Alia an. 1181. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 494. *Concedo prædictas villas Ecclesiæ gloriosæ Virginis de Rupe Amatoris, ... nullo mihi jure penitus in eis retento, nec pecta, nec pasta, nec homicidio, nec Fossadera, nec facendera, nec aliqua parte Fossadera, nec facendera... Concedo etiam vobis ut habitatores de Fornellos & de Orbanellu, si eam populaverint, numquam pergant in Fossadum, nec in apellitum, & cum Fossaderam persolverint, tota præfata Ecclesia contingat, ... & nihil de ipsa Fossadera Rex, ... vel aliquis alius homo requirat.* Vide *Fossatum* 3. & in *Hoste*.

¶ FOSSADUA, pro *Fossadera*, ut conjecto, in Diplomate Adephonsi Regis Hispan. an. 1094. apud Marten. to. 1. Amplis. Collect. col. 148. Locum lacunis plenum prætermitto.

¶ FOSSADUM, Idem quod *Fossatum* 3. Vide in hac voce & *Fossadera*.

¶ FOSSAGIUM, Pensitatio pro apertura *fossa* seu sepulcri. Arestum Parlamenti an. 1372. tom. 1. Instr. Hist. Paris. p. 70. *Petebant ... manum nostram in rebus contentiosis appositam levari, & emolumenta ac denarios Fossagiorum in dicto cemeterio sibi* (Decano & Canonicis S. Germani Autiss.) *restitui.* Alia notione vide in *Fossatum* 2.

¶ FOSSALE, ut *Fossatum* 1. Pacta an. 1299. ratione Prioratus Salientis, Hist. Dalphin. to. 2. p. 90. *Quidquid juris habemus, seu Prior noster Salientis in vineis, Fossalibus, portis, & aliis fortaliciis dicti loci.*

¶ FOSSALUM vel FOSSALUS, Eadem notione. Origo belli Hussitici apud Ludew. in Reliq. MSS. *Disposuit fieri lignea propugnacula, quæ parvulo Fossalo circumfodi mandavit, & muro ex humo & lapidibus circumdari. Valatum sive Fossalum*, in Charta anni 1494.

¶ 1. FOSSARE, ut *Fossatum* 2. Vide locum in *Mansueria.*

¶ 2. FOSSARE, Fodere. *Ad ædificandum & Fossandum*, apud Thomam *Madox* in Formul. Angl. p. 245. Vide alia notione in *Fossa* 3.

¶ FOSSARETUM, f. Cœmeterium, ubi sunt *Fossæ* vel sepulcra. Epitome Constitut. Ecclesiæ Valentinæ inter Concilia Hisp. to. 4. p. 193. *Si confugientes* (ad Ecclesiam) *sint Comites, Barones ... recipiantur in cameris campanarii; si vero plebeii fuerint, in quadam camera per nos in Fossareto ad hoc deputata.*

¶ FOSSARIATA. Vide *Fossoriata*

¶ FOSSARIUM. Gloss. Sangerm. MS. n. 501. *Ligones, Fossaria.* Vide *Fossorium.*

FOSSARIUS. Papias: *Vespillo, Fossarius mortuos sepeliens.* [Gloss. Isid *Vespeliones, Fossarii, qui mortuos sepeliunt.*] Apud Christianos primus fuit Clericorum in Ecclesia *Fossariorum* gradus qui humandis fidelium corporibus curam impendebant [S. Hieronymus de Muliere septies icta: *Clerici, quibus id officii erat, cruentum linteo cadaver obvolvunt, & fossam humum lapidibus construentes, ex more tumulum parant.*] Incerti Epist. 13. ad Rusticum Narbonens. to. 9. Operum S. Hieronymi: *Primus in Clericis Fossariorum ordo est, qui in similitudinem Tobiæ sancti sepelire mortuos admonentur.* Hi perinde ultimi collocantur in ordine Ecclesiastico in Notis Tyronis p. 99. Κοπιᾶται, & Κοπιῶντες appellantur.

in Epistola Ignatio adscripta ad Antiochenos, ab Epiphanio in Comp. doctr. in Euchológ. Gr. p. 39. & aliis, quos laudat vir doctissimus Joan. Baptista Cotelerius ad veterum Patrum opera. Hi & FOSSORES dicuntur in Actis Proconsularibus, quæ recitat Augustin. lib. 3. contra Cresconium cap. 29. & Epist. 241. seu in Actis purgationis Cæciliani. Adde S. Hieronym. in Epitaphio Fabiolæ. Vide *Copiata*, & quæ observat Suarezius ad Nili Ascetica [pag. 670. & 671.] Nescio, an de his fossoribus intelligendus auctor Præfationis ad Libellum precum Marcellini & Faustini: *Tunc Damasus cum perfidis invitat arenarios, quadrigarios, & Fossores, omnemque Clerum cum securibus, gladiis, & fustibus, & obsedit basilicam hora diei secunda, &c.* Supra: *Cum omnibus perjuris, & arenariis, quos ingenti corrupit pretio, &c.* Incertum etiam, an hoc loco *Arenarii*, iidem sint qui Fossores; nam *Arenaria*, cœmeteria vocarunt Christiani. Vide in hac voce.

¶ 1. FOSSATA, ut mox *Fossatum* 1. Charta Caroli IV. Imperat. an. 1367. qua confirmat privilegia urbis Leucorum inter Probat. Hist. Tullensis p. xxxvii. *Fossatas, barras, & defendicula factas & facta, erectas & erecta manu tenere, &c.* Occurrit eadem notione apud Th. *Madox* Formul. Anglic. pag. 47.

¶ 2. FOSSATA, Sepulcrum. Miracula B. Simonis de Lipnica inter Acta SS. Julii to. 4. pag. 532. *Item tres feminæ ... ulcere pestilentico valdius torta, emisso pacto Fossatam Simonis visendi, continuo pristinæ restituuntur sanitati.* Vide *Fossa* 3.

¶ FOSSATARIA, Præstatio quæ aut Ecclesiæ aut domino fit post obitum alicujus, à *Fossa*, sepulcrum, ducta origine. Concil. Legion. ann. 1012. can. 23. *Clericus vel laicus non det ulli homini cau sum, Fossatariam aut maneriam.* Synodus Compostell. ann. 1114. can. 8. *His qui servilis conditionis jugum sustinent, vel qui quadragesimalia tributa persolvunt, redditus solitos qui Fossataria & Luctuosa nuncupantur, relaxamus, si patrum parentumve suorum hæreditates incolunt.* Charta Ferdinandi Regis Hisp. æra 1081. apud Antonium *de Yepez* in Chronico Ordinis S. Benedicti to. 6. *Tam servus quam ingenuus, seu fiscalis, non faciat aliquot fiscale servitium Regis, non reddat aliquid pro homicidio quod fecerit, neu rausum quamvis fecerit, non Fossataria, non sigillum positum in hæreditate.* Suspicor *Fossatariam* tributum esse *Luctuosa* Hispanorum, & Anglorum *Heriote* non multum absimile, quod ab hæredibus exsolvendum fuerit post obitum propinquorum; verum in quo præcise situm fuerit, haud mihi facile divinatu.

FOSSATELLUM, Fossatum minus, in Bulla Honorii III. PP. apud Ughellum to. 2. Ital. Sacr. p. 822. [& in Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 537.]

¶ FOSSATERA, Idem quod *Fonsadera*. Vide locum in *Manneria*.

FOSSATOR, Qui fossas facit, apud Eigilem in Vita S. Sturmii Abbat. Fuldensis n. 20.

1. FOSSATUM, Vallum, fossa: sed ea præsertim, quæ circa urbium mœnia circumducitur, nostris *Fosse*. Gloss. Gr. Lat. Τάφρος, *Fossa, sepes, Fossatum.* Papias: *Fossatum dictum, quod multas fossas habeat.* Leges Luitprandi Regis Longob. tit. 31. §. 1. *Si quis Fossatum in terra alterius fecerit, &c.* Anastasius Bibl. in S. Silverio PP. p. 38. *Fabricis murorum & reparatione Fossati, circumdedit civitatem Romanam.* Albertus Aquensis lib. 4. cap. 30. *Vallo immenso, quod dicitur Fossatum.* Regula Magistri c. 95. *Non enim secura possunt esse Fossata, ubi intus est hostis.* Willelmus Brito lib. 7. Philipp.

Aggere congesto Fossata implere studentes.

Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 49. *Non est habilis resistentiæ locus, quem murorum non munit ambitus, aut concavitas Fossatorum.* [Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 571. *Deinde Cidmolam venientes, ... illam Fossatis maximis fecit optime circumdari & bene muniri.*] Vide Vegetium lib. 4. de Re milit. cap. 16. &c.

¶ FOSSATUM DUORUM JACTUUM, Cujus latera è terra effossa hinc inde veluti aggere muniuntur. Ibi construebantur castella lignea quæ *bretachias* vocabant. Charta an. 1160. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. p. 382. *Controversia erat... de domo quadam quæ nominatur Savignacum, partem cujus jam firmaveram cum Fossato duorum jactuum. Hujus vero rei compositio tali pacto terminata est: ita videlicet, quatenus illud quod jam firmatum fuerat cum Fossato duorum jactuum, remaneret; reliquum vero, cum uno jactu Fossati tantum & sepe sine breteschia, firmetur.*

☞ A *Fossatis* quibus castellorum mœnia circumdari ac muniri consueverant, *Fossata* dicta à recentioribus interdum ipsa castra observat Valesius in Notitia Galliarum pag. 404. Quod firmatur ex Charta ann. 1112. tom. 1. Hist. Lotharing. col. 533. *Ad hæc Amelmanno, cum filiis suis, & Ulderico de Nos; qui infra ambitum prædicti Fossati vestri morabitur, qui vestri capitis, aut de possessione S. Mariæ, aut S. Apri fuerint, liberum usum, aquæ, sylvæ & pabuli cum aliis participabunt.*

FOSSATUS, Eadem notione apud Latinum, Myrsontium, & Innocentium Gromaticos, Alexandrum Abbat. Celesinum l. 2. c. 42. & in Vita S. Baboleni tom. 1. Hist. Franc. p. 661. Latinus & Myrsontius de Limitib. p. 261. *In sequentibus finitis Fossatos, quos Augusteos appellamus.* Infra: *In locis montanis terminos posuimus, rotundos, quos Augusteos vocamus, pro hac ratione quod Augustus eos recensuit, & ubi fuerunt, lapides alios constituit, &c.* [Charta Ricardi Coventrensis Epist. apud Thom. *Madox* Formul. Anglic. pag. 245. *Partem bosci mei Aclea, per viam quæ tendit Berefordiam, sicut ego & R. Archidiaconus Salopiæ & Clerici nostri præsentes eis assignavimus, & Fossatu clausum, & Bromurst, & terram usque ad Fossatam S. Ceadda.* Gregor. Monachus in Chronico Farfensi apud Muratorium to. 2. part. 2. col. 533. *Descendentes in pertinentiam Ophiani ab ipso Fossato Sculcula, &c.* Computus an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. cxcvi. col. 2. ad calcem: *Pro liciis circa Fossatos faciendis, &c.*]

☞ Inter Nobilium comitatus Campaniæ privilegia recensetur jus faciendi *fossata*, in Charta an. 1228. ex Chartular. Meld. *Hac ratione quod quilibet Gentilis homo habens libera feoda in comitatu Campaniæ potest & debet, quando vult absque contradictione facere vivaria & Fossata in terra sua & retinere de aqua currente per terram suam, prout est ei necessarium.*

2. FOSSATUM. Obligatio, qua *Fossata* urbium reficiendis tenentur cives. Charta Lud. Reg. Fr. an. 1148. in Tabul. S. Dionysii: *Palagium, expeditionem, latronis redditionem, Fossatorum castelli sui relevationem, &c.* Alia ex Tabul. Mon. Longi Pontis in Diœcesi Paris. *Dedit Deo & S. Mariæ de Longoponte consuetudinariam carretum & Fossatum de Ver, quæ pater suus & idem ipse in eadem villa habuerunt.* Charta Ottocari Regis Bohemiæ ann. 1221. in Bohemia Pia p. 88. *Collectas generales ædificationes castrorum,*

Fossata, ... & omnia alia gravamina. Charta Communiæ Meduntensis ann. 1150. *Communes necessitates, ut de excubiis, de catenis, de Fossatis faciendis & de omnibus ad villæ munitionem & firmitatem pertinentibus ab omnibus communiter procuretur.* Charta Communiæ Atrebatensis ann. 1211. §. 39. *Qui fossare debent, ad Fossatum veniant sicut debent.* Charta an. 1230. *Cum nos ad Fossata castri Matriolarum reparanda semel in anno possemus citare homines S. Germani, ... & eos tantummodo per triduum retinere, &c.* Vetus Inquesta in Regestn Philippi Aug. Herouvalliano : *Debet tres menses de custodia, & hospites sui debent Fossata.* Charta Communiæ S. Richarii : *A Fossis, ab excubiis, à tallione liberos. Operatio vallorum*, tom. 1. Monast. Angl. p. 192. Vide Roverium in Reomao p. 328. Hinc agri militibus dati cum onere *circa curam Fossati tuitionemque limitis servandi*, in l. 1. Cod. Th. de Terris limitan. Adde Concilium Lateranense an. 1179. can. 19.

FOSSAGIUM, Eadem notione, in Charta Henrici II. Regis Angl. apud Sammarthanos in Archiep. Turonensib. *Ab omni servitio, & talliagio, pontagio, teloneo, passagio, Fossagio, exercitu, &c.* [Similia habes in Anecd. Marten. to. 1. col. 573. & 647.]

3. FOSSATUM, Exercitus, seu potius Castra vallo & *fossis* circumducta. Quamprimum enim exercitus hostium terras ingreditur, fossis eorum castra muniuntur. Gloss. Basil. in Φόσσα : Ἐξ οὗ ἡ φοσσάτον ὀφείλει καλεῖν, μεθ' ὃ τὸ στρατόπεδον εἰς τὴν τῶν πολεμίων γῆν εἰσελθὸν ἄρχεται ποιεῖν τάφρον, ἤτοι παρεμβολὴν, ἤτοι κάστρον, τουτέστι φόσσαν, &c. Capitolinus : *Castra omnia Fossato circuibat.* Claudianus lib. 2. in Rufinum :

... Adventumque tremens se cogit in unam
Planitiem, ratoque includit pascua gyro.
Tum duplici Fossa non exuperabile vallum
Asperat alternis sudibus, &c.

Prudentius Peristeph.

Machinis murum ferire, castra Fossis cingere.

Idacius in Fastis : *Ipse anno profectus est Valens ex urbe ad Fossatum.* Gesta Constantini M. *Odoacer abiit in Veronam, & fixit Fossatum in campo, &c.* Infra : *Veniens in Pineta, fixit Fossatum.* Rursum : *Ingressus in Pineta, in Fossato Patricii Theodorici, &c.* Anastasius Bibl. in Joanne VI. *Sacerdotes ad Fossatum, in quo in unum convenerant, misit.* In Stephano III. *Ipsi vero Franci, introeuntes clusas, cunctum Fossatum Longobardorum, post peractam cædem, abstulerunt, spolia multa auferentes.* Charta Henrici Comitis Portugalliæ, apud Brandaon. to. 4. Monarch. Lusitan. p. 281. v. *Et de preda de Fossato non detis nobis plus quam quintam partem, & azaget, & vobis remaneant duas, &c.* Charta Alfonsi Regis Portugalliæ apud eumdem l. 15. c. 24. *Salvo, quod mihi & successoribus reservo in perpetuum, videlicet collectam monetam, hosto, annadaam, appellidum, Fossadum, justitiam, servitium & ajudam.* Idem Rex in Foris Alcaçonensib. eræ 1267. *Et duas partes dos cavalerros vadant in Fossado, & tertia pars remaneat in villa & una vice faciant Fossade in anno : & qui non fuerit ad Fossado, pectet pro foro 5. sold. pro Fossadeira, & omnes militos, qui fuerint in Fossado, vel in guarma, de cavallos, qui se perdiderint in algara, vel in lida, &c.* Adde Annales Franc. an. 801. Annales Bertinian. an. 862. Aimoinum l. 4. Hist. Franc. c. 90. Rufi Leges milit. & Notas nostras ad Alexiadem pag. 341. Ita φοσσάτον usurpant non semel Scriptores Byzantini. Procopius lib. 3. de Ædific. Χῶρός τίς ἐστιν, ὅνπερ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι Λαζικὴν φοσσάτον· ἐπεὶ Λαζικὸς ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις Ῥωμαίων στρατηγὸς στρατεύσας ἐπὶ Τζάνους αὐτοῦ, τοῦτο πεποίηται τὸ στρατόπεδον. Glossæ Basilic. Κάστρον, ἤτοι φοσσάτον. Leo in Tactic. c. 11. §. 1. Κυρίως γὰρ τὸ φοσσάτον τὸ ἄπλεκτον τοῦ ὅλου στρατοῦ καλεῖται. Ita Chronicon Alexandr. pag. 914. & Martyrium Bacchi Junioris pag. 101. Hinc traducta vox ad ipsum exercitum, ut apud eumd. Leonem in Tactic. c. 4. §. 1. Consule Glossaria Rigaltii, Meursii, Fabroti, & aliorum [Adde Glossarium mediæ Græcitatis, & Lexicon Militare Caroli de Aquino.]

¶ 4. FOSSATUM, Canalis latior, in Charta an. 20. Henrici III. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Ex dono Henrici Regis avi nostri unum Fossatum tam largum, quod naves possint ire & redire à flumine de Withoma usque ad Tupholme.*

FOSSATURA, Fossatum. W. Thorn. an. 1363. *Rex concessit 250. marcas pro Fossatura & clausura civitatis.* Vide *Fossura.*

FOSSE, [Iter celebrius in Anglia *Fossis*, ut putant, utrinque munitum.] Vide *Ermunstreat.*

¶ FOSSEIUM, ut supra *Fossatum* 1. Tabular. Abbatiæ Clarimontis : *Ego Andreas dominus Vitreii dedi Abbatiæ Clarimontis Robertum Babin habitatorem domus plateæ, quam dedi eis in Fosseio Vitreii, quietam de theloneo, passagio & pontagio, concedentibus Alano & Roberto fratribus meis.* Charta Willelmi de *Malconvenant* in Chartul. S. Fromondi : *Terra ... sicut Fossea Prioris dividunt.* Chartularium S. Vandregesili to. 2. p. 1418. ex Charta an. 1274. *Ego quitavi & dimisi eisdem Religiosis unum boissellum avenæ annui redditus, quod hæredes Ricardi & Johannis mihi reddebant annuatim ... pro Fosseio & pro alueto sito juxta mesnillum, quod tenebant de me.* Occurrit rursus in Tabulario Abbatiæ Nioselli.

¶ FOSSERARIUS, Fossor. Vide locum in *Foxorada*, post *Fossoriata.*

¶ FOSSERATA VINEÆ, in Codice censuali Calomontis, est tantum vineæ, quantum ligone vinitor fodere potest una die. Vide *Fossoriata.*

¶ FOSSETUM, ut *Fossatum* 1. Codex Legum Normann. apud Ludewig. to. 7. p. 322. *Ex casu autem eveniunt, ut diruptiones exclusarum, innovationes Fossetorum, reparationes domorum, &c.* Chartular. S. Vandregisili to. 1. pag. 65. *Concessimus & tradidimus Roberto Faussart & Isabel uxori suæ tenementum illud quod situm est apud Rothomagum supra Fossetum, &c.*

FOSSIDARE, Fossam facere, fodere, in Charta an. 1179. Vide *Aspaldare* [& *Fossodare.*]

FOSSINA, Fuscina, Italis *Fossina*, Instrumentum ad capiendos pisces. Petrus de Crescentiis l. 10. de Agricult. cap. ult. *Est autem Fossina ferreum instrumentum, habens multas acuitates, quarum qualibet habet barbulam ad tenendum, & sunt aliquantum distantes ab invicem, quod piscator habet in capite hastæ lanceæ, vaditque cum eo quiete in navi per aquas, & cum piscem videt, eum fortiter ferit, & infixum tenet, &c.*

FOSSINAGAR. Lex Longob. l. 3. tit. 4. §. 1. *Si quis caballos iter facientes de stipula aut de ipsis pascuis, ubi alia pecora pascuntur, movere præsumpserit, in octogild caballos componat, quod ipsos de arvo campo, quod est Fossinagar, movere præsumpserit.* Edit. Heroldi tit. 108. habet *Fonsaccar*, [& Muratorius, *Fossinegar.*]

¶ FOSSIS, pro *Fossa*. Exstant apud Rymerum to. 4. pag. 776. Litteræ Regis Angliæ *ad Antenium de Fossibus.*

¶ FOSSODARE, Fodere, ligone terram vertere. Chartular. Ecclesiæ Aptensis fol. 84. v°. *Ut ipse Durantus ipsam terram bene plantare vite, & Fossodare*

Tom. III.

Tt ij

¶ FRACELLI, Fracare. Papias: *Fracere, Sordere dictum à Fratellis, quæ sunt stillicidia sterquilinii. Fracellè, Distillidia sterquillinii, sordium glomusculi. Fracere* vel *Fracessere* Nonio est *Tanquam friari & putrefieri vetustate.* Utuntur Varro & Columella, ut & vocabulu *Fraces* Vitruvius Pliniusque, pro reliquiis olearum trapeto contusis: quare Turnebus mallet *Frages* à *Frangendo*, ut *Fragescere* loco *Fracessere*. Hunc consule lib. 28. Adversar. c. 7. Vide *Fractellum* & *Fratellum*.

FRACHENDA. Testamentum MS. Guillelmi Jordani Comitis Ceritaniæ Id. April. an. 42. Philippi Reg. Francor. *S. Laurentio dimitto ... Frachendam unam, quæ est ante S. Laurentium.* Ibidem: *Et ipsas Frachendas de villa Targasona.* Idem videtur, quod *Fazenda*. Vide in hac voce.

FRACISCERE. Isidorus Mercatorin Can. 17. Synodi Ancyranæ, ex Codic. Justelli: *Pro his, qui in animalibus, ut animalia Fraciscunt, vel in masculis leprosi efficiuntur.* Ubi Cod. Gr. ἀλογευόμενοι habet.

¶ FRACTA, Destroctio. Canonizatio S. Ubaldi in Actis SS. Maii to. 3. p. 639. ex Dipl. Henrici Imp. an. 1191. *Cives Eugubinos ab annuo imperiali absolventes, omnes offensas, quas contra nos vel nostros commisere nuncios, eis sincere dimittimus, & nominatam Fractam arcis Eugubini montis, &c.* Marginales notæ ad Codicem Vitæ S. Ubaldi habent: *Sed cum arces duæ in summitate montis, quæ pro Imperatore tenebantur, à quibusdam Eugubinis Fractæ fuissent, &c.*

¶ FRACTÆ videntur fuisse species palorum vel tignorum navibus præfixorum, ut ad eas accedere non possent oppugnatores: vox, ut suspicor, orta ab Italo *Fratta*, Sepes; quod hujuscemodi *Fractis* naves veluti sepirentur & munirentur. *Fraises* Gallice vocamus Palos ad munitionem urbium homo fixos, hancque Gallicam vocem ejusdem originis existimo. Ogerius Panis l. 6. Annal. Genuens. ad an. 1207. *In mense vero Madii armaverunt galeas decem, in quibus ivit Nicolaus de Auria dominus & guida, quæ Calarim applicantes invenerunt ibi naves decem Pisanorum & galeas octo bene guarnitas, & omni Fractarum munitione defensas, easque invadendo prederiis, balistis atque sagittis præliaverunt; sed propter Fractas sæpe eas ire non potuerunt.*

FRACTALE. Charta Longobardica apud Baron. ann. 1019. n. 8. *Incipiente à vado, quod est ab ara Crescentii de acte, & exinde per Fractale usque in pede de monte S. Mariæ.* Idem forte quod *Fractellum*, de qua voce mox.

FRACTELLUM, *Stillicidium sterceris, vel sterquilinium.* Ugutio. [Gloss. Lat. Gall Sangerm. *Fractellum, Degout, agout de chambres privées ou de fiens.* Vide *Fracelli*.]

FRACTILATA Vestis, apud Jo. Buschium in Chr. Windesem. lib. 2. c. 47. 49. dicitur concisa, latissimis rimis & biantibus, cujusmodi æstivo tempore Galli nostri thoraces gestant, adeo fenestratos & hiantes, ut seminudi fere appareant, vel certe, ut Petri Chrysologi verbis utar, *artificiosa nuditate vestiti.* Fissuras istas enormes, in Clericis præsertim, perstringit Bernardus lib. 3. de Consid. cap. 5. quas etiam proscripsit Willelmus Episc. Colon. an. 1360. qui inter alia sic ait: *Monemus universos & singulos Clericos, ne de cætero vestes partitas, virgatas, talsatas, scacatas ... deferant.*

¶ FRACTILIS, Fragilis. Translatio S. Augustini Cantuar. Maii to. 6. p. 413. *Sepulcrale eadicula cum essent Fractiles & latericia, &c.*

FRACTILLUS, Ugutioni & Joanni de Janua: *Cauda vel fragmentum panniculi causâ ornatus pendens ex interiori parte. Fractillus etiam dicitur villus in capite vel à veste villosa. Et Fractillum, molinellum, in quo piper teritur, quia grana piperis confringit, & est perforatum ab inferiori, & inde Piperetum accipitur pro quodam vase perforato, per quod solent prospicere taxilla, ut fiat ibi fraus.* [Festus: *Fratilli, Villi sordidè in tapetis.* Onumast. *Fratilli*, ὑφαντοί. Isid. Glossar. *Fractillum, ad frangendum piper.* Gloss. Lat. Sangerman. *Fractillus, Frange, ou poil, ou coton de tapis ou de robe.*]

¶ FRACTIO Votorum, Violatio, Gall. *Infraction.* Acta Consecrat. Ecclesiæ de Epeia an. 1186. *Unum annum & XL. dies omnibus vere pœnitentibus & confessis de injuncta eis pœnitentia criminalium, & quartam partem venialium, Fractionem votorum ita ut ad eam redeant, remittunt.* Vide *Factio* 2.

¶ FRACTIOR, *Difficilior.* Gloss. Isid. & Constantiensis. Legendum censet Grævius, *Fractior, Debilior.* Papias: *Fractus, Debilitatus, laceratus, dissolutus.*

FRACTITIUM. Jo. de Janua: *Fractitium, quod faciliè frangi potest.*

Fractitium, Idem quod *Ruptitium*, Ager aratro proscissus. Monasticum Anglic. to. 2. pag. 873. *Pratum de Mar... & 3. acras terræ de Fractitio.*

1. FRACTURA. Constantinus Afric. lib. 8. Pantechn. c. 19. *Si junctura separatio fit in carne, vocari debet plaga: si putrescat, dicentur vulnera: si in ossibus est, Fractura.*

2. FRACTURA, videtur certum genus characteris, ut in littera Flandrica, vulgu *Fracture*. Chronicon Windesem. lib. 2. c. 42. *Novis libris conscribendis in bona rotunda textura & Fractura pergameno vel franceno quotidie insudavit.* Et lib. 2. pag. 62. *Cui tunc temporis meliorem in Fractura & notatura Monasterium nostrum non habuit.*

¶ 3. FRACTURA, *Damnum quodcumque.* Barthii Glossarium ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot. Charta an. 1246. apud Thomassetium in Biturig. p. 87. *Si vero aliquis eorum erga alium inimicitiam incurrerit, absque castelli vel burgi Fractura, & clamore preposito non facto, concordaverit, &c.*

¶ 4. FRACTURA, Ruina, Gall. *Bréche*. Consilium Communiæ Massil. *Dominus Massiliensis Episcopus obtulit se in honorem civitatis velle suis sumptibus reparare Fracturam barri prope turrem del Rostagnero.*

¶ 5. FRACTURA, f. Tractus, territorium, districtus. Charta Henrici Comitis Campaniæ ann. 1149. ex Tabulario S. Eugendi Jurensis: *Concessi Prioratum S. Eugendi in castro Firmitatis fundatum cum atrio, & in Fractura ejus Capellam de castello cum omnibus decimis absque medietate decimæ, quæ est ultra Albam.*

FRACTURÆ Navium, vulgo *Bris de vaisseaux*, Wreccum. Charta Edgardi filii Malcolmi Reg. Scotor. to. 1. Monast. Angl. p. 45. *Cum omnibus terris, & silvis, & aquis, & teloneis, & Fracturis navium, & omnibus consuetudinibus, quæ pertinent ad prædictas mansiones.*

¶ FRÆDUM, pro *Fredum*. Vide in hac voce.

¶ FRAELLUM Ficuum, Idem quod infra *Frayle*, Fiscina ficorum, Anglis *Frail*. Mandatum Henrici IV. Regis Angl. ann. 1410. apud Rymerum to. 8. p. 634. *De qualibet centena piperis venalis, duos denarios. De quolibet Fraello ficuum & racemorum venalium, unum obolum.*

FRÆNARII, Frænorum confectores, χαλινοποιοί, in Constit. Sicul. lib. 3. tit. 36.

¶ FRAERESCHIA. Vide *Fraternitas* 6.

¶ FRAFUGETUM, f. pro *Fraxinetum*, Ital. *Frassi-*

neto, Locus fraxinis consitus. Præceptum Childeberti Regis Franc. an. 528. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 3. *Inde extenditur terminus ad locum qui appellatur Villa Balsrudo, & illa in sinistra parte relicta peragitur per terminos & lapides fixas per summum Frafugrium, ubi cruces per arbores quasdam, sed & clavos & lapides subterfigere jussimus.*

FRAGA. Charta Alphonsi Imperatoris Hispan. æræ 1162. apud Antonium *de Yepez* in Chronic. Ord. S. Benedicti to. 7. *Et totam ipsam Fragam cum oliveto, usque in illum terminum, ubi intrat Lor in Sile.* Ager forte *fragis* consitus. *Fragas* enim fraga Hispani vocant.

¶ FRAGÆNA, FRAGANA. Vide *Fragina.*

¶ FRAGEIA. Chartul. Clun. sub Odilone Ch. 52. *Ego Humbertus dono in pagu Lugdunensi villa Q... siacuminum mansum qui est in ipsa villa, & unam Frageiam in Monte Canino quam debet Vandelbertus juvenis Fulgerio cum infantibus suis.* Ubi *Frageiam* speciem *corvata* fuisse facile crediderim; ni magis arrideat Placentam interpretari, ita ut idem sit quod *Fugassia*: quæ *Fragea* dicta fuerit quasi fragilis, quod facile frangatur.

¶ FRAGES, FRAGESCARE. Vide *Fracelli.*

¶ FRAGIATUS, Fractus, læsus, debilitatus. Rotharis Leges apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 43. col. 1. *Jubemus ut ille qui animalem suum intricatum, aut forsitan mortuum invenit, det eum apud illum, cujus animalis eum intricavit, & recipiat similem, qualis in illa die fuit, quando Fragiatus est* (*Frangiatus* in Codice Esten.) *ab ipso enjus animalis hoc fecit.* Vide *Fragilitatus.*

¶ FRAGIDICA, *Stilus à frango.* Johannes de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fragidica, Greffes.*

FRAGIDIS. Constitutio Ludovici II. Imp. an. 867. in Hist. Ignoti Casin c. 6. p. 101. *Omnes volumus, ut omnem hostilem apparatum secum deferant. ... Vestimenta autem habeant ad annum unum, ... Fragidis enim quicumque eundo & redeundo commotionem fecerit, una incurrat periculum.*

¶ FRAGILITAS, Nocturna dormientis pollutio. Bernardi Monachi Ordo Cluniac. part 1. c. 18. *Si tale quid ei contigit in nocte, quod nos verecunde Fragilitatem appellamus, ante confessionem septem Psalmos pœnitentiales dicit, vel si Psalmos nescit, Orationem Dominicam septies: & postquam fuit confessus, quod si jusserit Sacerdos, eo die non Textum Evangelii osculatur, nec ad Pacem venit, nec ad offerendam.*

FRAGILITATUS, Debilitatus, *fragilis* factus; *Fresle*, nostris. Leges Rotharis Regis Longob. tit. 105. §. 6. *Animal marcidum aut minuatum, ... fractum vel Fragilitatum, &c.*

FRAGINA. Gl. Gr. Lat. MS. πλαγιάριος, *Plagiarius, Fragina.* Editum, *Fragana.* [Laurent. in Amalthea: *Fragana, Plagiarii ingenuorum liberos, aut alienos servos vendentes, aut supprimentes*, ex Lexico Juridico-Canonico.]

FRAGIUM. Monasticum Anglic. to. 1. p. 813. *Concessi eisdem Fragium, focalia, & coopertoria, &c.* Sed legendum videtur *Fagium.* Vide *Fagus.*

☞ Occurrit iterum hæc eadem vox in Charta Ricardi Regis Angliæ tom. 3. Hist. Harcur. p. 184. *Præcipimus quod homines prædicti sancti Hospitalis de Hierusalem sint liberi & quieti & de exercitu, & de quietatu* (equitatu) *& de theloneo, & paagio, & puntagio, & passagio, & vinagio, & Fragio, & de omnibus venditibus, & de omnibus querelis, placitis, &c.* Forte pro *Fragium* legendum ibi *Foragium.* Vide in hac voce. Apuleio *Fragium* est Ruptura, unde *Crurifragium, Naufragium.*

¶ FRAGLAMEN, Flagrantia, ardor. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 722.

Ollunis etenim bis forte quaterque vigenis
Decubuit horis, pastus Fraglamine mentis,
Corporis haud escis, aut qualibet arte liquoris.

¶ FRAGLARE, pro Fragrare. Papias in MS. Bitoric. *Fraglat ad odorem refertur, quasi fracta specie; Flagrat vero Flammam, quæ flatu fit.*

¶ FRAGLIA S. MARIÆ, apud Franc. Barbaranum in Vita B. Joannis Episcop. Vincent. in Actis SS. Martii tom. 2. p. 496. ubi Continuator Bollandi suspicatur intelligendam esse Confraternitatem.

¶ FRAGMINARE, Confringere, in fragmenta comminuere. Vita S. Bernardi Menthonensis, Junii tom. 2. p. 1077. *Statuam ligabis per collum & Fragminabis.*

FRAGRANTIA, Flagrans delictum: vox fori Hispanici. Vide Michaelem *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. in hac voce.

FRAGRARE, Olfacere. Vita S. Wunebaldi c. 22. *Tam magnum & mirandum suavissimum odoris nectar obviam illi, quando aperit januam, veniebat, & per totam Ecclesiam, quasi fumi vapor calidus, conspergebatur.* Mox: *Tunc ille progrediens foras vidit ibi homines stantes, & indicavit illis, & illi intrantes non poterant cognoscere neque Fragrare, nec ullus, nisi ipse solus.* Forte *Flagrare*, ut inde accersatur nostrum *Flairer*, olfacere.

☞ Nihil immutandum videtur: præterquam quod enim medii ævi Scriptoribus frequentissimum est activam significationem verbis neutris adsignare, occurrit in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. optimæ notæ, *Fragrare, Fleirer bon.*

¶ FRAGRASCERE, Fragrare, fragrantiam reddere Petrus Cellensis lib. 5. Epist. 4. *Sententia dubia quæstionibus ventilata clarescit species aromatica pistillorum tunsione Fragrascit.*

¶ FRAGUMEN, Fragor, strepitus. Codex Traditionum S. Emmerammi apud Pezium to. 1. Anecdot. part. 3. col. 111. *Suum filium tempestuoso Fragumine sæculi renuntiantem ... ad servitium S. Emmerammi obtulit.*

FRAGUS, *gi*, Joanni de Janua: *Incurvatio genuum, vel ipsum genu, a frago, quia videtur ibi os fractum.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fragus, le ploy du genoil, ou le genoil.* Isid. Gloss. *Fragus, Recurvatio poplitis, quæ & suffraginatio.* Idem lib. 11. Orig. c. 1. *Suffragines, quia subtus franguntur, id est, flectuntur, non supra sicut in brachiis.*]

¶ FRAICINUS, Fraxinus, Gall. *Fresne*, Ital. *Frassino.* Charta anni 1246. in parvu Chartulario S. Victoris Massil. fol. 188. *Protenditur ..., de dicta bosina & Fraicino ad clapesium quod est intus curiam veterem.*

¶ FRAIRASCA, FRAIRASCA, FRAIRESCHIA, &c. Vide *Fraternitas* 6.

¶ FRAITERIUS, Qui frangit & vastat. Codex Legum Norman. c. 9. apud Ludewig. to. 7. p. 171. *Quedam tamen sunt animalia, que nullum habent bannovium, sed omni tempore debent custodiri, & ad dampna illorum detineri, ut capre que corrodant germina vinearum, productiones arborum; & porci qui sata & prata suffodiunt, & omnino omnia animalia Fraiteria & maleficiosa, que semper debent custodiri.* Sic *Freindre* à *Frangere* nostri alias dixere. Ovidius Gallicus apud Borellum:

Car de la fleche qu'il ot traite,
Li ot l'eul & la pointe Freite,
A tant que du cop de la pointe,
Fu l'eile & l'ufiere desjointe.

¶ FRAMEA, *à ferrum, quasi ferrea; Gladius ex utraque parte acutus, idem est & spata & romphea.* Johannes de Janua. Ita Isidor. lib. 10. Orig. cap. 6. aliique Glossographi. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Framea, Glaives agus d'une part & d'autre, espee.* His consentit versio LXX. Interpretum Psalm. 34. quæ *ἔκχεον ῥομφαίαν*, reddit *Effunde Frameam.* At, si Tacito fides, *Framea* non gladius, sed hasta fuit, quam ille ubi de Moribus German. sic describit: *Hastas, vel, ipsorum vocabulo, Frameas gerunt, angusto & brevi ferro, sed ita acri & ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus vel eminus pugnent.* Hinc etiam patet frustra hujus vocis etymon à Latio quæsisse Glossatores, quam Germanicæ originis esse liquido docet Tacitus.

¶ FRAMENTATUM, pro *Fragmentatum.* Consuetud. MSS. Monasterii Solemn. *Ad cenam.... Framentata de cases*; proquo superius habetur: *Ad cenam.... de Fragmentis cases.*

¶ FRANA, Judex, in veteri jure Frisico art. 46. de uxore alterius rapta. Siccama in notis ad antiquas Frisiorum leges: *Frane sive, ut Saxones, Frone, apud veteres hominem sapientem, jurisperitum, sive virum præcipuum & proprie Judicem vocarunt appellabant, qui res vici sui curabat, delinquentes adprehendebat, inter vicanos de rebus minimis jus dicebat, tum etiam partes ad judicium citabat, ut passim ex veteri jure Frisico probari potest.* Hæc Martinius, quem consule.

¶ FRANCALANI, Iidem qui *libere tenentes*, seu qui liberum tenementum tenent vel possident. Chartul. Monast. SS. Trinitatis Cadomens. f. 53. *De Francalanis de Hantonia, & de moribus villa & de reddita.* Et fol. 56. *Unusquisque qui habet feminam debet dare 1. denar. S. Petri, & qui non feminam 1. ob. præter Francalanos.* Vide *Franchilanus.*

¶ FRANCALE FEUDUM. Vide *Feudum.*

FRANCALIA, Agri à censu & præstatione immunes Charta an. 1247. in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Paris. *Fontes, rivi, aqua & piscaria, quasta & albergii, corrogia & ademprivia, & servitia, homagia, & Francalias, emptiones, & pignora, escasutas & successiones, &c.* [Charta Ricardi filii Regis Angliæ an. 1289. apud Rymer. tom. 2. pag. 424. *Sciatis me suscepisse in manum & protectionem meam Abbatiam Fontis-Willelmi... & concessisse... quidquid aliud acquirere poterunt in Francalibus meis, jus meum eis dedisse, &c.*] Libertates Vicecomitatus Fezenzagueti an. 1294. *Item fuit statutum,... quod si res Francales vendantur, de quibus certus census non solvitur annuatim, & prædicta res Francales descenderent, fuissent, extitissent de Militia, vel prædicta res fuissent, extitissent libera seu Francales ab antiquo, &c.*

¶ FRANCBORDUS, Anglis *Free-bord*, Liberum septum. Monast. Anglic. to. 2. fol. 241. *Et totum boscum quod vocatur Brendewode, cum Francbordo duorum pedum & dimidium per circuitum illius bosci.*

¶ FRANCDAD, Ager à censu liber & immunis. Chartarium Auxitanæ Ecclesiæ Ch. 108. *Dua era fuerunt, amba erant & adhuc sunt Francdads S. Maria.... Quoniam ab antiquis temporibus illa dua ara & erant & sunt modo Francdad de S. Maria.* Vide *Francitas.*

FRANCENUM, Pergamenum ex pelle vitulina confectum, Flandris *Francyn*, nostris *Velin.* Occurrit in Chron. Windesem. lib. 2. cap. 42. 43. 54. Vide *Fractura* 2.

¶ FRANCHAMEN, Libere, nullius requisito consensu. Statuta Massil. lib. 3. cap. 11. *Constituimus ut quicunque habeat honorem liberum, honores, vel possessiones ex quibus ni alicui nemini servitat seu servitia debet aliquid inde, valeat illos, vel illas vendere libere & Franchamen, vel distrahere.*

FRANCHERIUS, [Municipalibus officiis immunis.] Libertates concessæ Barcinonensibus à Petro Rege Aragon. 1283. MSS. *Quilibet habitator Barcinonensis, sive sit officialis, sive Francherius, contribuat in servitiis regalibus partem sibi contingentem in eis.*

FRANCHESIA. Vide *Franchire*, & *Franchisia.*

¶ FRANCHEZA. Vide *Franchisia* 1.

¶ FRANCHIARE. Vide *Franchire.*

¶ FRANCHIATURA. Charta Libert. Bellomont. ex Coaslin. codice MS. *Non veniemus contra manumissionem, Franchiaturam seu franchisiam, libertatem, &c.* Vide *Francitas.*

FRANCHILANUS. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 442. *Et unam carucatam terra apud Hamersmith, cum villanis & Franchilano nomine Hamone, &c. Francland*, est terra Francorum, Saxonibus: ita *Franchilanus* erit *libere tenens*, cui opponitur *tenens in villenagium*, seu *villanus. Fraunclein*, dicitur in Chronico vernaculo Trivetti laudato à Spelmanno, paulo ante an. 1307. *Thomas Brotherton* (filius Eduardi I.) *apré le mort son pera esposa la fille de un Fraunclein appellée Alice.* Joan. Fortescutus de Laudib. Legum Angliæ cap. 29. *Quod in ea villula tam parva reperiri non poterit, in qua non est Miles, armiger, vel pater familias, qualis ibidem Frauncklein vulgariter nuncupatur, &c.*

¶ FRANCHILECHES, *Tenir en Franchileges*, Est libere tenere. Instrum. Gallicum an. 1294. apud Stephanotium to. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 969. *Et tenoient a fie & à homage de nostre Seignur le Roy de France dessus dit, excepté ceux qui ont à plain pois, soit en cens, en rentes, en costumes, en complans, en terrages, en Franchileches, en homages, en ventes, en demes.*

¶ FRANCHIMENTUM, Immunitas. Instrum. an. 1277. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 17. *Salvo vinteno hominum ipsius castri, quod mihi dederunt pro Franchimento ipsius castri, nisi forte pro clausura ipsius castri, vel alia justa causa & necessaria de voluntate ipsorum hominum dictum vintenum levaretur.*

FRANCHIRE, Ingenuum, *Francum* facere ex servo, manumittere, Gallis *Affranchir.* Gloss. Lat. Gall. *Manumittere, Franchir.* Charta ann. 1185. apud Guichenonum in Probat. Histor. Bressens. pag. 5. *Franchio, manu & ore manumitto a consuetudine Legis Salica Joannem Pithon de Vico hominem meum, & suos legitime natos, & ad sanum intellectum reduco, ita ut sua filia possint sibi succedere: dictumque Joannem & suos natos constituo homines meos franchos & liberos ab omni usagio bono vel malo Legis Salica, & pro hac manumissione & franchesia habui & recepi 18. libras Viennensium bonorum, &c.* Adde Consuetudines & Libertates Baugiaci apud eumdem pag. 63. Charta Theobaldi Comitis Campaniæ 1222. in Tabul. Campan. *Not. quod ego Joannem de Meldis Monetarium, & Margaretam uxorem ejus, Franchivi & liberos esse concessi ad vitam eorum, ita quod singulis annis reddent 50. sol. in nundinis Maii. Per hoc autem volo & concedo, ipsos esse liberos & immunes & quitos, quamdiu vixerint, ab omni tallia tolta & demanda, & custodia villa, taxis & gabiola, &c.* [Charta Libert. Bellomont. ex Coaslin. Cod. MS. *Manumisimus, Franchiavimus... omnes & singulos.*] *Francomatos*, captivos libertate donatos appellabant nostri in Regno Hierosolymitano. Assisiæ Hierol. MSS. 2. part. cap. 31. *Et de ceaus, qui s'avonent*

voueat pour Frangommes, ou Esclass franchie, ils doivent porter lettres seellées dou Visconte, ou dou Baillif de la contrée, en quoi ils sont, coment ils sont frans, à ce que l'on ne les puisse arrester.

FRANCHIARE, est etiam immunitatem à præstationibus & operis concedere. Charta Guidonis Vicecomitis Thoarcensis an. 1240. ex Tabul. S. Hilarii M. Pictavens. *Nos Guido Vicec. Thoarc. notificamus universis, quod nos homines B. Hilarii de la Conderie, & heredes ipsorum, & tenementa, & herbergamenta ipsorum, spectantia ad Ecclesiam memoratam eximimus, & Franchivimus in perpetuum ab omnibus oneribus Castri Thoarcii, & ab omni talliata, propter talleiam terrarum nobis debitam de jure in nativitate B. Joan. Bapt. item ab auxilio & quasta Bailiverum Thoarcii, & à panagio ipsos similiter duximus Franchiendos, &c.* [Charta privilegiorum Marliaci an. 1308. *Nos Humbertus Dominus ... de Villars, confitemur quod antecessores nostri Franchiaverunt villam de Marliaco.* Litteræ Philippi VI. Franc. Reg. an. 1328. to. 2. Ordinat. pag. 20. *Et se il avenoit que nous Enfranchissiens aucuns de ladite ayde, nous voullons que ladite franchise tiengne lea o noz. dites bonnes gens de Paris.*] Vide Littletonem sect. 204.

¶ FRANCHISARE, Eadem notione. Charta Hervei D. Virsionis pro Luriacens. an. 1213. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. p. 81. *Ledas panam reddent illis quibus eas debent. In furnis & molendinis reddent costumas, sicuti solent & debent, de omnibus aliis costumis quitto eos penitus & Franchiso.*

2. FRANCHISIA, Prædii rustici species, sic forte appellata, quod *Francorum* & liberorum esset, cujusmodi est apud Anglos *liberum tenementum*, tametsi postmodum censibus & præstationibus obnoxia. Tabularium Prioratus Paredi fol. 62. *Et omnia, quæ ibi habebat, alodum sive Franchisiam, campos, prata, silvas, &c.* Fol. 63. *Franchisiam unam, omnemque terram, quæ ad ipsam Franchisiam pertinere videtur, &c.* Fol. 42. *In villa Marcellis Franchisiam, ubi stat Bernoenus, & omnem terram, quæ ad servitium ejusdem Franchisiæ pertinet, cum omni integritate.* Fol. 12. *Item in ipsa villa unam Franchisiam appellatam Mansum Ales Placis, & reddit 2. sextarios de avena, &c.... In villa Marcellis unam Franchisiam, quæ vocatur Ad vinam, & reddit in censum 2. den. &c.* In Consuetudine Herliacensi art. 2. *Tenir Franquesmes*, id est, terras francas & immunes à censu tenere. *Franchise*, Gallis nostris dicitur jus, quod nobilibus viris potissimum competit: atque ita vox hæc intelligi debet in Stabilimentis S. Ludovici lib. 1. c. 9. 22. *Loi de Franchise*, id est, lex seu jus nobilium, Petro de Fontanis c. 3. num. 5. 6. in Consuetud. Normanniæ art. 49. & Nivernensi cap. 9. art. 1. *Homme de corps, qui joüit de Franchise par dix ans*, in Consuetud. Catalaunensi art. 18. Vide *Francitas*.

¶ FRANCHEZA, Eadem notione, in Charta ann. 1042. Append. Marcæ Hispan. col. 1084. *Cum ipsis hominés & ipsa villa totum ab integro, & ipsas meas Franchesas de Galiner, ... ipso monasterio de sancta Deo Genitr. cum suis pertinentiis, ... sic donamus nos & facimus castam exvacuationem.*

¶ 2. FRANCHISIA, Districtus seu territorium certis privilegiis & juribus donatum: quo sensu *Franchisia* idem quod aliis *Septena*, *Banleuca*; quod Andegavis, *Quinta*; Tolosanis, *Dex*; Cenomanis, *Viaria*. Gall. *Azyle*, *Franchise*, *refuge*. Charta Hervei D. Virsionis pro Luriacens. ann. 1213. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 81. *Si milites mei coragium vel aliud donum mihi dederint in bestiis terræ meæ, bestias quæ sunt extra Franchisiam, ex quo mihi erunt, salvam fuerit infra Franchisiam, non poterunt garentire, & de hoc potero eos compellere ad sacramentum.* Libertates hominum S. Georgii de Esperanchia an. 1291. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 27. *Item, si quis non burgensis alicui burgensi injuriam extra Franchesiam dictæ villæ intulerit, sive in personam, sive in rebus, burgensis injuriam passus Castellano nostro super hoc deferat quæstionem.* Nomasticon Cisterc. an. 1335. *Inhibetur ne alicui venienti ad Franchisiam in Collegio S. Bernardi provideatur de camera sive de confugio nisi per Provisorem dicti loci.* Vide Hist. Paris. to. 1. Instr. pag. 172. & 485.

¶ FRANQUESIA, Certum territorium à domino subditis suis ad pascenda eorum animalia relictum, cæteris omnibus exclusis. Charta an. 1490. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues*: *Prætextu & occasione certarum confinationum sive Franquesiarum, quas ipsa universitas & homines prætendebant & dicebant habere & a longo tempore citra habuisse in certa parte, seu quantitate territorii.* Infra: *Quod à cætero dicta quantitas, sive pars talium præassertarum confinationum sive Franquesiarum nunc debent alteri terræ gasta ipsius territorii.* Vide *Communia* 2.

¶ 3. FRANCHISIA, Libertas, jus, privilegium, immunitas, Gall. *Franchise*. Charta R. Berengarii Comit. Provinciæ an. 1206. apud Pittonem Hist. Aquens. lib. 2. pag. 114. *In recompensationem vestræ fidelitatis.... licentiam, Franchesiam & libertatem in terris cultis & incultis quibuscumque & quorumcumque locorum distantium circa civitatem meam Aquensem spatio v. leucarum pascendi... donamus & promittimus dictam Franchesiam & libertatem supra factam per nos & successores nostros firmus tenere.* Charta an. 1275. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. pag. 165. *Tradidi feodaliter & concessi tempore viduitatis meæ.... ad finem perpetuum Roberto dicto de Valla nepoti meo quandam masuram terræ ... cum omni jure & Franchisiis dictæ masuræ terræ pertinentibus.* Instr. an. 1290. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1240. *Pronuntiatum fuit per curiam nostram judicium, ut illam de Colobir Ballivæ Matisconensis, & homines ejusdem villæ in nostra speciali protectione, guarda, & salvamento remanere debere, eorumque Franchisias & libertates nos observare debere, & facere observari.* Libertates hominum S. Georgii de Esperanchia an. 1291. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 27. *Quicumque recipietur in burgensem teneatur jurare Franchesiam, & jura nostra & dictæ villæ conservare ubicumque.* Charta an. 1292. in Schedis Præsidis de *Mazaugues*: *Et illis usibus, libertatibus & Franchesiis de cætero.... gaudeant & gaudere possint, ... quibus gaudent & potiantur homines de Aquis.* Arestum Parlamenti an. 1394. apud Menestr. Hist. Lugdun. pag. 75. *Et conservarentur in suis prædictis libertatibus & Franchisiis, &c.* Charta Henrici Regis Angliæ tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1348. *Et super certis libertatibus, Franchisiis, privilegiis, quietantiis, donis, & concessionibus.... datis & concessis.* Charta Caroli VII. Regis Franc. pro Academia Cadom. ann. 1452. to. 6. Spicileg. Acher. pag. 499. *Cum almæ recordationis prædecessoribus nostris Franc. Regibus nonnulla studia generalia magnis & specialis privilegiis, Franchesiis & libertatibus communita.... creata & erecta fuerint.* Adde Chartam an. 1308. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. pag. 781. aliam an. 1457. tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 303. &c.

¶ FRANQUERIA, FRANQUESIA, Eadem notione. Statuta Arelat. MSS. art. 149. *De Franqueris quam dedit Comes Provinciæ.* Art. 150. *De Fran-*

questa quam dedit Comoe. Charta Beatricis Comit. an. 1245. apud Pitton. Hist. Aquensf. lib. 3. pag. 155. Damus, concedimus & approbamus .... Franquesiam, immunitatem, libertatem ab omnibus questis, toutte, &c. Ab hac Franquesia excipimus Judaos. Has autem Franquesias concedimus militibus & probis hominibus villa inferioris Archiepiscopalis. Homagium Isoardi de Ponteves factum Carolo I. Comiti Proviociæ an. 1250. ex Schedis Præsidis de Mazaugues: Promisit ... & eum tenere & custodire in libertatibus & Franquesiis seu honoribus quibus ... consueverunt teneri & haberi temporibus retroactis. Charta an. 1257. ex iisdem Schedis: Et promiserunt quod Milites Atearum tenebunt in ea Franquesia in qua erunt alii Milites Provincia. Alia an. 1387. apud eumdem Præsidem: Quod dignetur .... confirmare libertates, Franquesias, immunitates, & statuta, privilegia, & capitula in quibus ... fuerunt. Transactio an. 1438. ibid. Est certa pars Montis in qua ... dominus ... non debet immittere avere extraneam ad pasquerium juxta libertatem & Franquesiam dicti castri. Homagium an. 1480. Excellentissimus Rex & Comes ... confirmavit ... omnia privilegia, litteras, libertates, Franquesias, immunitates, statuta & alia jura. Charta an. 1501. Renuntiaverunt omnibus litteris, privilegiis, libertatibus & statutis & Franquesiis quibuscumque. Antiqua Statuta Avenion. Rubr. 9. Secundum antiquam Franquesiam civitatis.

¶ 4. FRANCHISIA, Libertas, manumissio. Petrus Austriæ testamento legat Franchisiam & libertatem Elena sclava sua, in Instrumento anni 1324. Libertas & Franquesia servitutis, in altero Instrum. an. 1306.

¶ FRANCHITAS, Idem quod Franchisia 3. Franc. Tarafa in Hist. Episc. Barcinon. Tanta liberalitate hic Rex habitus est, ut homines ecclesiarum & monasteriorum totius dicta Barcinonensis diœcesis ... omnino fungerentur Franchitate.

¶ FRANCHUS. Vide in Franci 1.

1. FRANCI, dicti viri potissimum ex nobilitate, ingenui, ipsique proceres. Decretio Childeberti Regis cap. 8. Ita, ut si Francus fuerit, ad nostram præsentiam dirigatur, & si debilior persona fuerit, in loco pendatur. Capitulare Compendiense an. 757. cap. 5. Si Francus homo accepit mulierem, & sperat, quod ingenua sit, &c. Hincmarus Remensis Opusc. 33. cap. 1. Et de alia terra, quam Franci homines in suis proprietatibus dederunt. Hincmarus Laudunensis, to. 2. pag. 335. Ipso resultante, quod Francus esset, & ut liber se defendere vellet & quiret, &c. Charta Caroli Calvi, apud Sanjulianum in Tornutio pag. 510. Neque præsumat horum quisquam ab eorum servis, colonis, seu Francis super eorum terram commanentibus exigere. Tabularium S. Remigii Remensis: Anno Incarnationis Domini 861. Episcopatus autem Domnus Hincmari 17. veniens Missus Domni Regis Karoli, nomine Gautselmus, Clericus, in villam Condatum, sitam super fluvium Matronam 9. Kl. Octob. ex præcepto præfati gloriosi Regis, coram testibus multis, Francis videlicet atque colonis, & consignans tradidit ipsam villam Missis Domni Hincmari, Adalolde scilicet, Custodi Ecclesia S. Remigii, & Heregaudo, ipsius Advocato. [Litteræ an. 1340. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 53. Mandamus quatenus visis præsentibus, cum omnibus hominibus equitibus & peditibus ... ad diem quindenam festi Nativitatis B. Joannis Bapt. proximam apud S. Marcellinum personaliter interesse velitis & curetis, parati nobiles & Francos vestra castellania librare, &c. Charta Balduini Comitis Flandriæ an. 1220. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 292. Item si burgensis allodium alicujus in oppido coram Francis hominibus & scabinis invadiaverit, vadimonium suum ibidem, judicio Scabinorum, obtinebit.] Ita Francus homo, in Formulis veterib. Bignonii cap. 2. 3. Homines bene Franci Salici cap. 5. Sic denique passim in Capitulis Caroli M. & Caroli Cal. in Concilio Duziacensi I. pag. 105. &c. Vetus Notitia ex Pancharta Nigra Turon. an. 926. Quam reclamationem per sex fere annos duxerunt, propter cupiditatem Francorum hominum, qui eas quoquo modo possidebant, nunquam ad justitiam perducere potuit. Charta S. Karilefi in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 83. Ab aliis etiam nobilibus & Francis personis ex rebus eorum ditatus sum. Alia Charta apud Bessium pag. 247. Et nullus nostrorum hæres aut successor, Comes, aut Episcopus, Vicarius aut Centenarius, nec quilibet Francus, & ipsi potestatis vicinus, audeat hanc donationem nostram violare, &c. In Chartis aliquot anni 799. apud Henschenium in Comment. ad Vitam Ludgeri Episcopi §. 4. Ingenuus, nobilis, & Francus, idem sonant. Exin viri liberi, ingenui & immunes ab oneribus ac præstationibus servilibus dicti promiscue Franci. Turpinus in Hist. Caroli M. c. 1. His à Rege relatis, populi nummos saluberrima præmissionis devotissime offerebant, & qui libentius reddebat, Francus sancti Dionysii ubique vocabatur, quomodo liber ab omni servitute, Rege præcipiente, erat. Hinc mos surrexit, ut terra illa, qua antea vocabatur Gallia, tunc Francia vocaretur, id est, ab omni servitute aliarum gentium libera. Papias: Liber, Francus homo. Anonymus de Nominibus Germanorum: Francus, Francisius, liber, liberius, ἐλεύθερος, per syncopen seu synalephen, à fry, & and, quasi fryanch; Saxonice frei diphthongo Suevica est liber, adjective; Ancke, est adolescens, juvenis, nomen hodie gentilo multis famulus, &c. Capitul. 6. Caroli M. an. 803. cap. 8. De servis, qui Francas feminas accipiunt, &c. [Capitul. Caroli C. Pistens. ao. 864. Notum fieri volumus omnibus Dei & nostris fidelibus quemam quidam Comites nostri nos consuluerunt de illis Francis hominibus qui censum regium de suo capite, sed & de suis rescellis debebant, qui tempore famis, necessitate cogente, seipsos ad servitium vendiderunt.] Charta Roberti Regis an. 1005. in Probat. Hist. Vergiacensis pag. 52. & apud Perardum pag. 170. Et cum omnibus consuetudinariis exactionibus, ab iis etiam, qui Francorum nomine censentur, pro debito exigendis. Alia Ottonis Comitis an. 1004. in iisdem Probat. pag. 54. Et consuetudines, quas debent ipsi servi & ancilla, & etiam illi, qui Francos se dicunt desuper potestatem manentes, &c. Charta Henrici Imp. an. 1039. in Chronico Mindensi pag. 737. Aut homines ipsius Ecclesia, Francos, liberos, & Ecclesiasticos, litones, maalman, vel servos, &c. Occurrunt eadem verba pag. 739. 740. 741. [Charta Willelmi Nothi Regis Angliæ ann. 1080. in Tabul. Cadumens. Monast. Item in insula de Gersoi unum molendinum duorum Francorum hominum ... in Gosberti villa terram duorum Francorum hominum, pro filia sua facta Monacha. Horum verborum loco in alia ejusdem Willelmi Charta ibid. habetur: Cum molendino duobusque Liberis hominibus. Charta Villænovæ in Dumbis an. 1426. Petrus Varmen recognoscit se esse justiciabilem D. Ducis Borboniis ad causam castri Villa nova, & promittit se fidelem fore dicto Domino & contribuere in dicto castro, prout faciunt alii homines Franci.] Fridericus I. Imp. in Actis Adriani IV. PP. apud Baron. ann. 1151. Supervenit Francus, vere nomine & re nobilis, eamque (Romam,)

qua adhuc in re residua fuit, ingenuitate fortiter eripuit. Chron. Fossæ-novæ an. 1192.

Et no. per Francos facis amoda vivere Francos.

Le Roman *de Garin :*

Garin mer peret fu Frans hom & gentis.

Philippus *Mousker :*

L'enfant de Champagne avoec,
Et matat Franc bacelier iluec.

Vide Perardum p. 147. Probat. Hist. Torenensis p. 105. Probat. Hist. Sabaud. p. 55. [Rymer. to. 7. p. 190.] &c. Scribit Butelerius in Summa rurali hominem obnoxiæ ac servilis conditionis *Francum fieri*, si ei permittat dominus feudum acquirere intra dominii sui fines.

☞ At vero inter homines *Francos* alii censum de capite debebant atque *tallia* erant obnoxii, alii ab ea liberi & immunes erant. Primum docet Edictum Pistense cap. 28. *Ut illi Franci qui censum de suo capite vel de suis rebus ad partem regiam debent*, &c. Alterum aperte innuunt Consuetudines Marchiæ Dumbarum art. 12. *Omnis Francus, cujuscumque homo Francus sit, punietur in dominio in quo forefecerit secundum jus & rationem scilicet illi Franci, qui non debent manum mortuam.*

¶ FRANCHUS, Liber, immunis ab oneribus & præstationibus servilibus. Charta Lud. X. Reg. Franc. an. 1313. in Bibl. Colbert. Regest. 56. *Quod omnes universi & singuli homines de Lenzata & in fitis Franchi & liberi à dicta servitute.*

¶ FRANCUS SERVIENS. Antiquit. Tricassinæ MSS. fol. 195. v°. *Item placet nobis quod iter Franchi Servientes Capituli in suis Ecclesiis Parochialibus Ecclesiastica percipiant, & libere percipiant Sacramenta.*

FRANCUS TENENS, Idem, qui *libere tenens*, *Franc tenant.* Assisæ Henr. II. Reg. Angl. apud *Clarenden : Si quis obierit Francus tenens, heredes ipsius maneant in tali saisina, qualem pater suus habuit, de qua fuit vivus & mortuus, de feodo suo*, &c. Vide *Libere tenens*, in voce *Tenens*. At

FRANCUS, in Historia Abbatiæ Condomensis videtur sumi pro tenente obnoxiæ conditionis, quique in commercio fuerit Pag. 463. *Oliverius Monachus dedit Francum unum in loco, qui dicitur Biraged.* Ibid. *Dederunt Francum unum in loco, qui dicitur Estoubed.* Pag. 464. *Dederunt S. Petro Ecclesiam, qua vocatur Nux sicca, & Francum unum, & alium Francum in loco, qui dicitur Anezag.* Adde p. 478.

FRANCUS, opponi videtur *villano*, in quadam Consultatoria, edita post Observantias Regni Aragon. fol. 43. *Si vir promoritur superviveute uxore, uxor ingenua, i. Infançona, vel uxor Franca, i. civitatur*, &c.

¶ FRANCUS & QUITUS, Formula à Gall. *Franc & quitte.* Epitome Constitut. Eccl. Valentiæ ab an. 1200. ad an. 1580. to. 4. Conc. Hisp. p. 143. *Pro distributionibus suas annuatim solvendis, super decimis de Alzira; illisque auctoritate propria levandis & exigendis, & in dictas distributiones convertendis, Franchis & Quitis, & absque omni onere expensarum percipiendis.*

¶ FRANCUM FESTUM, Gall. *Franche Feste*, in Charta an. 1424. dicuntur nundinæ quod mercatores qui ad eas accedunt immunes sint à consuetis exactionibus.

¶ FRANCUM OLEUM, Purum, legitimum. Statuta Arelat. MSS. art. 103. *Nullus revenditor olei vendat oleum alicui causa comedendi, nisi Francum.* Eadem notione *Vinum Francum*, in Charta an. 1143. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 475. *Vinum sanum & Francum*, in Constit. MSS. Cluniac.

¶ FRANCI PISCES, Ii dicuntur quos Dominus loci sibi reservavit. Chartul. Monast. SS. Trinit. Cadomens. fol. 23. verso : *Domina Abbatissa debet habere salmones & turgones & alosas & lampreas, & perpedes & omnes Francos Pisces. Franchi Pisces* dicuntur in Statutis Massil. lib. 1. cap. 50. recentes, boni, Gall. *Frais.*

¶ FRANCA TERRA dicitur ad discrimen illius quæ in *villenagio* tenetur. Chartul. S. Vandreg. tom. 1. p. 171. *Nicolaus vero assensu & permissione nostra permutavit dimidiam acram prædicta Franca Terra a Garnerio de Mousello pro dimidia acra sua villana ... tali inter eos irrefragabiliter tenenda conventione, quod Nicolaus dimidiam acram terra villana liberaliter tenebit.* Ibid. to. 2. p. 2084. *Quamdam compositionem cum Petro homine nostro de Ceus fecimus pro decima ejusdem terra de Ceus, quam supradictus Petrus jure hereditario possidebat, duas acras Terra Francas, sicuti habebamus, dedimus.*

¶ FRANCA VILLA, Quæ certis *Franchisiis* seu privilegiis gaudet. Charta an. 1273. to. 9. Spicileg. Acher. p. 259. *Cum Villa Tysiaci ab ipsius fundatione Franca & libera constituta fuerit à Domino Bellijoci qui tunc regnabat, & postea ab ipsius successoribus ... libertas dicta Villa Tysiaci & franchisia approbata & confirmata fuit.* Charta Arnoldi D. *de Wesemale* apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 92. *Quod homines terra nostra numquam in terra sua Brabantia in Francas Villas vel alias ad morandum recipiantur.*

¶ FRANCA VASA, Probata. Ordinatio de officiis domus Dalphin. an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 393. *Item prafatus magister Botellerius, sit cum omni solertia diligens bona vina perquirere pro pretio quo poterit meliori, nec obmittat sollicitare frequentius magistrum Hospitii, & thesaurarium ac provisorem, quod opportuno tempore in locis magis convenientibus fiat provisio debita boni vini, quodque vasa ubi vina reponuntur, sint Francha & solida, & ut expedit reparata ad ipsum vinum utiliter conservandum.*

FRANCUS, Moneta Francica, nostris *Franc. Francus Bordallés*, Franci Burdegalenses, in Consuetud. Solensi, tit. 9. art. 3. [Charta Ecclesiæ Brivatensis an. 1365. *Unus denarius auri vocatus Franc pro xx. sol. computatus.*] Vide *Moneta.*

¶ 2. FRANCI, Bellicosi, armis & bellica laude commendati; unde nostris *Francorum* nomen. Sigebertus Gemblac. initio Chronog. *Valentinianus Francos Attica lingua appellavit, quod Latina lingua interpretatur feroces.* Liber de Castro Ambasiæ, &c. c. 4. to. 10. Spicileg. Acher. p. 525. *Sicambri hac audientes casos Alanos omnino deleverunt. Romani Attica lingua tunc eos Frances, id est, feroces appellaverunt; diuque à tributa liberi vixerunt.* Chron. MS. Regum Franc. ex Musæo D. *de Cangé : Et videns eorum audaciam & fortitudinem vocavit eos Francos, id est, feroces.* Ernoldi Nigelli Carmen elegiacum pro Ludov. Imper. lib. 1. apud Murator. to. 2. part. 2. pag. 26.

Arma ferunt semper, bellis est sueta juventus.
Bajulat hac juvenis, hoc agit arte senex.
Namque ipsum nomen Francorum horresco recensens.
Francus habet nomen à feritate sua.

Robertus Guaguinus in Epist. ad Franciscum *Ferrebout* an. 1468. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1837. *Tradunt enim qui eos gestas scribunt, ob eam eam Francos dici, quod sint vel Romano tributo Franci, hoc est, liberi: vel, quod verius est, feroces, non ea quidem ferocitate qua furit insolens barbaries; sed animi virtute clarissima, quam amor libertatis ingenuus pectoribus ingenerat.* Franci dicti etiam Latini in

Vu ij

Hist. Orient. Jacobi de Vitriaco lib. 3. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 275. *Christianorum varia sunt genera, & in varias sectas divisa, quorum primi sunt Franci, qui Latini verius appellantur, homines bellicosi, armis exercitati, capite nudi; & isti pure Catholici sunt.* Vide *Francia*.

¶ 3. FRANCI, Sic appellabantur ii qui magnos dies seu assisias publicas & generales Parium Franciæ tenebant. Ita D. *De Lauriere* in notis ad Edictum Philippi VI. an. 1344. tom. 2. Ordinat. Regum Franc. p. 214. ubi illud è veteri Parlamenti stylo part. 1. c. 23. §. 1. refert: *Ubi quis appellavit ab hominibus alicujus Paris, qui super se habent homines Judicantes in curia dicta Paris, qui dicuntur Franci.*

FRANCIA, Gallia, à Francis, qui eam invaserunt, & Romanis abstulerunt, dicta. Primus autem hac appellatione Galliam donasse dicitur Gregorius M. lib. 4. Epist. 31. ad Mauricium Imp. & lib. 6. Epist. 33. quam prioribus eorum sedibus tribuit præ cæteris Nummus Constantini Imperatoris, quem alibi proferimus, in cujus aversa parte FRANCIA legitur.

☞ Longe ante Gregorium M. Galliam nomine Franciæ designavit Eumenius in Panegyrico Constantino filio Constantii dicto: *Quid loquar rursus intimas Franciæ nationes non jam ab his locis, quæ olim Romani invaserant, sed à propriis ex origine suis sedibus, atque ab ultimis Barbariæ littoribus avulsas, ut in desertis Galliæ regionibus collocatæ, etiam pacem Romani imperii cultu juvarent, & arma delectu?* Infra: *Affecisti pœna temeritatis Reges ipsos Franciæ, qui per absentiam patris tui pacem violaverant.*

At posterioribus sæculis, & potissimum sub prima & secunda Regum nostrorum stirpe, cum Francorum Imperium & dominatio in exteras regiones, atque adeo longinqoas sese protendisset, Franciæ nomine intellectæ eæ omnes, quæ Francis parebant, aut paruerant. Id vero ab eo manavit, quod Reges harum provinciarum à Francis orti, & à Francia digressi, sese indidem *Francorum*, non autem regionum, quibus imperabant, Reges inscriberent, uti observatum ab Ottone Frising. lib. 6. c. 17. & Sirmondo ad Capit. Caroli C. tit. 1.

In primis vero Germania hacce appellatione innotuit, quod ea provincia diu Francis nostris paruerit, ut constat ex Eginhardo an. 810. 823. Hermanno Contracto an. 838. & aliis Rerum Francicarum Scriptoribus: unde etiamnum Franconiæ nomen inditum. Lexicon MS Gr Reg. Cod. 2062. Γερμανικῆς, ὁ Φράγκος. Vetus Scholiastes Juvenal. Sat. 4. de Cattis: *Gentes Germanorum sive Francorum.* Et S. Hieronymus in Vita S. Hilarionis: *Inter Saxones quippe & Alemannos gens ejus non tam lata quam valida, apud Historicos Germania, nunc vero Francia vocatur.*

Cum igitur tam late sese diffudisset Francorum nomen & virtus bellica, & in exteras ac remotas Europæ regiones sese propagasset eorum Imperium, inde factum, ut Græci non modo, sed & Saraceni, Arabes, & Abyssini Europæanos populos *Francorum* nomine donarint Monachus Sangall. lib. 1. de Carolo M. cap. 11. *In illo tempore propter excellentiam Caroli, Galli & Aquitani, Edui & Hispani, Alamanni & Bajoarii, non parum insignitos se gloriabantur, si vel nomine Francorum servorum censeri mererentur.* Georg. Monachus S. Sabæ apud Eulogium lib. 2. Memorial. c. 10. *Cœpi cogitationibus variis æstuare, ut aut proprium solum reviserem, aut regna Christianorum, id est, Franciam peterem.* Luitprandus in Legat. *Residentibus nobis ad mensam, ... eu Francis, quo nomine tam Latinos, quam Theutones comprehendit, ludum habuit.* Id potissimum observatum à Guiberto in Hist. Hierus. lib. 1. c. 1. Conrado Usperg. in Henrico IV. Vincentio Belvacensi lib. 30. cap. 87. lib. 31. cap. 146. Abulfeda pag. 4. Jusepho Barbaro in Itinerariu in Persiam p. 465. Belono lib. 2. Observ. cap. 885. Damiano à Goes to. 2. Hist. Hisp. Gabriele Sionita ad Geograph. Nub. Clim. 4. part. 1. Abrahamo Echellensi in Hist. Arabum c. 5. &c.

FRANCIA ANTIQUA, Franconia, vetus Francorum sedes, quam *Francorum Regionem* vocat Hieronymus in Chron. an. 377. *Franciam* supradictus Constantini M. Nummus. Ita porro appellatur ab eodem Hieronymo in Vita Hilarionis, & à Monacho Sangallensi lib. 1. cap. 25. & lib. 2. c. 16.

☞ Errat Cangius, si fides Schiltero; neque enim Franconia, inquit, *Francia Antiqua* usquam appellata est. Cangio præivit Erasmus ad Epistolam S. Hieron. 52. qua in re & ipse quoque falsus est. Monet iterum Schilterus Franconiam non Germaniam ipsam esse, sed partem Franciæ Orientalis transrhenanæ, cujus fines indicat Chron. magn. Belg. *Franconia pars Alemanniæ intra Rhenum & Danubium in qua Bamberg.* Interdum *Francia* unde dicitur. Eckeardus Jun. de Casib. S. Galli c. 1. *Nondum Suevia in Ducatum erat redacta, sed fisco regio peculiariter parebat, sicut hodie & Francia. Procurabant ambas Cameræ, quos sic vocabant nuncii: Franciam ad Alpes tum Werinhere.*

FRANCIA GALLICANA, in Chron. Laurisham. pag. 69.

FRANCIA INTERIOR, Gallia ipsa, ad discrimen ulterioris, seu Germanicæ. S. Eulogius Archiep. Toletan. in Epist. ad Willesindum Pampilon. Episc. *Quos vulgi opinio negotiatorum cohortibus interesse nuper ab ulterioris Franciæ gremio ibidem descendentibus jactitabat. Deinde urbi appropinquans negotiantes quidem reperi, peregrinos autem meos eorum relatione apud Moguntiam nobilissimam Bajoariæ civitatem exulasse cognovi. Et verum fuisse hoc negotiatorum nuncium regredientibus .... ab Interiori Francia fratribus nostris didicimus.*

FRANCIA LATINA, Gallia ipsa, Wipponi de Bello Saxon. p. 112. Vetus Chronicon apud Lambecium lib. 2. Commentar. de Biblioth. Cæsarea p. 394. *Hic divisio facta inter Theutones Francos, & Latinos Francos.*

FRANCIA MAGNA, Μεγάλη Φραγκία, Germania, apud Constantinum de Adm. Imp. c. 26. 29.

FRANCIA MEDIA, quæ inter Austriam & Neustriam interjacet, in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. pag. 57.

FRANCIA NOVA, Neustria, quæ distinguitur ab Austria. Albericus: *Successit ei in regno filius ejus Clodoveus in Neustria, id est, Nova Francia, per annos 17. vivente adhuc Sigeberto in Austria.* In veteri Notitia præfixa to. 1. Hist. Franc. *Senonensium Archiepiscopus, Franciæ Novæ Archiepiscopus nominatur.* Vetus Notitia apud Dominicum: *Civitas Parisius, civitas Aurelianis, ubi deficit Nova Francia.*

FRANCIA OCCIDENTALIS, Gallia, Francia proprie dicta, [& quidem κατ' ἐξοχὴν, etiam ante Sigebertum an. 844.] Occurrit apud Ottonem Frising. lib. 5. c. 35. lib. 6. c. 17. Albert. Aq. lib. 8. cap. 6. Asserum de Ælfridi rebus gest. an. 884. 886. [Pactum Bonnense inter Carolum Simplicem Franciæ, & Henricum Aucupem Germaniæ Reges an. 921. apud Aubert. Miræum tom. 1.

pag. 37. *Anno vero regni Domini & gloriosissimi Regis Francorum Occidentalium Caroli 29. redintegrante 24.... anno quoque regni Domini & magnificentissimi Regis Francorum Orientalium Henrici 3°.*]

FRANCIA ORIENTALIS, dicta Germania, ad discrimen Franciæ Occidentalis, seu Galliæ. Annales Francor. Metenses ann. 688. *Pipinus Orientalium Francorum, quos illi propria lingua Osterliudos vocant, suscepit principatum.* Ubi *Osterland* idem valet ac *Austrasia*, seu *Austria*, de qua voce supra egimus. Unde passim legere est, Reges & Imperatores Germanicos sese subinde *Francorum Reges* aut *Imperatores* inscripsisse, licet non essent de stirpe Regum Francicorum orti. Vide Ditmarum lib. 6. pag. 60. Harigerum Abbat. in Vita sancti Landoaldi n. 12. Vitam B. Mathildis Reginæ n. 2. Crantzium in Metrop. l. 4 c. 13. &c.

☞ Qui fuerint Franciæ Orientalis limites discimus ex Gothofredo Viterb. ad an. 881. *Arnulphus totam Franciam Orientalem, quæ hodie Teutonicum regnum vocatur, id est, Bavariam, Sueviam, Saxoniam, Thuringiam, Frisiam & Lotharingiam rexit: Occidentalem vero Franciam Odo tenuit.* Wippo in Vita Conradi Imper. p. 430. *E Saxonia Bavariam & Orientalem Franciam pertransiens, ad Alemanniam pervenit.*

FRANCIA ORIENTALIS, Gallia ipsa, respectu Angliæ, apud Asserum de Ælfredi rebus gest. an. 880.

FRANCIA ROMANA, Gallia, sic dicta, inquit Albericus an. 939. *non à Roma, sed à lingua Romana*, apud Luithprandum lib. 1. c. 6. Ottonem Frising. lib. 7. c. 15. & Albertum Aquens. lib. 1. c. 9. 17. lib. 3. cap. 30. *Gallia Romana*, apud Contin. Reginonis an. 939.

FRANCIA, seu *Gallia secunda*, apud Lambertum Tuitiensem in Vita S. Heriberti Archiep. Colon. n. 22. est Francia nostra.

FRANCIA SEQUANORUM, Senonensis provincia, quæ circa Sequanam fluvium limites suos habet, quæ *Francia Senonensis*, in veteri Notitia Galliæ appellatur. Acta Conversionis S. Huberti Comitis to. 1. Hist. Franc. p. 678. *Hic, quia prudentis erat ingenii, considerans Ebroinum ad omnem malitiam promptissimum, execratus omnes actas illius, Franciam Sequanorum deserans, & in Austriam apud Pipinum Ducem... se contulit.*

FRANCIA THEUTONICA, Franconia, apud Lambertum Schafnaburg. pag. 242. [Minus recte, ex contextu enim potius Germania ad Rhenum intelligitur, quam Franconia.]

FRANCIA ULTERIOR. Vide *Francia Interior.*

¶ FRANCICUS AURI vel *Argenti.* Vide in *Moneta Regia.*

¶ FRANCICUS PANIS, Placentæ genus. Vide in *Panis* 2.

FRANCIGENÆ, Anglis dicebantur omnes extranei, sive cogniti essent, sive incogniti, nisi Anglos se esse probassent per *Englescheriam*, inquit Bracton. lib. 3. tr. 2. cap. 15. §. 2. 4. Vide *Englescheria.*

¶ FRANCIGENATUS, Gallus, è *Francis* oriundus. Hist. S. Florentii Salmur. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1100.

Ut fuit ereptus Theobaldus Francigenatus
Terra dux & herus post regem nobilis hujus.

FRANCIGINI. Statutum Communis Bononiensis apud Ghirardaccum lib. 9. Hist. Bonon. pag. 279. *Quod lusores azardi & biscazaria, & tonsores cases in ipsis scalis, & in platea Communis per decem perticas, nec etiam cantatores Francigenarum in plateis Communis ad cantandum,... omnino morari non possint, nec debeant, &c.* Forte ii, quos *Chanteurs de Romans*, Franci nostri vocabant.

¶ FRANCILOGUS, Sermo Gallicus. Vita S. Ursmari to. 2. Aprilis pag. 562. *Infirmitas quæ dicitur gutteria Francilogo.*

¶ FRANCIOSUS, Francicus Vita B Columbæ Reatinæ to 5. Maii p. 361. *Morbo Francioso laborabat.*

¶ FRANCIPLEGIA. Vide in *Plegius.*

¶ FRANCISARE, *More Francorum se habere, vel lingua eorum loqui.* Johan. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Francisare, Françoier, c'est soy avoir en parler, en maniere de François.*

FRANCISCA, FRANCISCUS. Papias, Joan de Janua, & Jacobus de Voragine scribunt, *Franciscas dici signa quædam instar securium, quæ Romæ ante Consules ferebantur, quæ erant in terrorem, in securitatem, & in honorem* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Francisca, Une maniere d'enseigne que l'en souloit porter devant les Consols ou Consules, comme haches.*] Certe Aimoino lib. 1. c. 12. *Francisca* est spatha seu machæra, vel etiam bipennis, Gallis propria. Hincmarus in Vita S. Remigii: *Accepit autem Rex Franciscam ejus, quæ vocatur Bipenna, & projecit in terram.* Iisdem fere verbis Gesta Reg. Francor. c. 10. *Accepit autem Rex Franciscam ejus, quod est bipennis, & projecit in terram.* Et Flodoardus l. 1. Hist. Remens. c. 13. *Sprevitque ipsius armis, ejus Franciscam projecit in terram.* Bipennem appellavit paulo ante, ut & Greg. Tur. l. 2. Hist. c. 27. qui Francis securim propriam fuisse testatur lib. 9. c. 35.

☞ Ejusmodi securim penes se habuit Borellus, quam *Franciscam* fuisse existimat: eam sic describit in Glossar. Gall. Manubrium habet ferreum longitudinis trium circiter pedum, cavum intus, in cujus extremo securicula erat ad nutum mobilis, quæ cuspide retro munita cassides & scuta perstringere ac perforare poterat quam facillime. Erat præterea in manubrii cavo instrumentum quo milites, dum vacarent, annonam suam molere poterant. Verum non una fuit horum armorum species & forma.

FRANCISCUS, Eadem notione. Papias, ex Isidoro lib. 18. c. 6. *Francisca signa sunt, quæ Hispani ab usu Francorum Franciscos vocant, quæ ante Consules ferebantur, quæ Secures dicuntur.* Vide Anastasium Childerici cap. 14.

1. FRANCISCI, Franci, Galli, Φραγγίσκοι, Nicetas in Isaacio & Alexio num. 2. & Pachymeri l. 3. c. 8. Utuntur non semel Scriptores, Leo Ostiensis lib. 1. cap. 64. Hariulfus lib. 2. cap. 15. l. 3. cap. 10. 25. l. 4. c. 32. Dudo de Morib. Norman. passim, Nangius in Chr. an. 1282. [Chron. Parmense ad an. 1282. apud Murator. tom. 9. col. 802.] &c. *Solidi Francisci.* Vide *Solidus. Scara Francisca*, in Annal. Franc. an. 778. *Francisca lingua*, pro Gallica. Hermoldus Nigellus lib. 1. de Ludovico Pio:

Seu quis Franciscam mavult reserare loquelam;
Nominis ut possit noscere notitiam.

In Epitaphio Gregorii V. PP. in Æde Vaticana:

Usus Francisca, vulgari, & voce Latina,
Instituit populos eloquio triplici.

Et in Gestis Consulum Andegav. c. 6. n. 6. *Francisce componere*, apud Otfridum in Epist. ad Liutbertum Archiep. Mogunt. *Franciscus habitus*, apud Aimoinum lib. 5. cap. 33. *Syndon Francisca*, in Charta an. 1197. apud Ughellum tom. 7. pag. 1275. *Vestitus patrius, id est, Franciscus*, apud Eginhardum in Vita Caroli M. pag. 102. *Cuspis*

in Epistola Ignatio adscripta ad Antiochenos, ab Epiphanio in Comp. doctr. in Euchalog. Gr. p. 39. & aliis, quos laudat vir doctissimus Joan. Baptista Cotelerius ad veterum Patrum opera. Hi & Fossores dicuntur in Actis Proconsularibus, quæ recitat Augustin. lib. 3. contra Cresconium cap. 29. & Epist. 241. seu in Actis purgationis Cæciliani. Adde S. Hieronym. in Epitaphio Fabiolæ. Vide *Copiata*, & quæ observat Suarezius ad Nili Ascetica [pag. 670. & 671.] Nescio, an de his fossoribus intelligendus auctor Præfationis ad Libellum precum Marcellini & Faustini: *Tunc Damasus cum perfidis invitat arenarios, quadrigarios, & Fossores, omnemque Clerum cum securibus, gladiis, & fustibus, & obsedit basilicam hora diei secunda, &c.* Supra: *Cum omnibus perjuris, & arenariis, quos ingenti corrupit pretio, &c.* Incertum etiam, an hoc loco *Arenarii*, iidem sint qui Fossores: nam *Arenaria*, cœmeteria vocarunt Christiani. Vide in hac voce.

¶ 1. FOSSATA, ut mox *Fossatum* 1. Charta Caroli IV. Imperat. an. 1367. qua confirmat privilegia urbis Leucorum inter Probat. Hist. Tullensis p. xxxvii. *Fossatas, barras, & defendicula factas & facta, erectas & erecta manu tenere, &c.* Occurrit eadem notione apud Th. *Madox* Formul. Anglic. pag. 47.

¶ 2. FOSSATA, Sepulcrum. Miracula B. Simonis de Lipnica inter Acta SS. Julii to. 4. pag. 532. *Item tres feminæ ... ulcera pestilentiæ validius tortæ, emisso pacto Fossatam Simonis visendi, continuo pristinæ restituuntur sanitati.* Vide *Fossa* 3.

¶ FOSSATARIA, Præstatio quæ aut Ecclesiæ aut domino fit post obitum alicujus, à *Fossa*, sepulcrum, ducta origine. Concil. Legion. ann. 1012. can. 23. *Clericus vel laicus non det ulli homini rausum, Fossatariam aut maneriam.* Synodus Compostell. ann. 1114. cap. 8. *His qui servilis conditionis jugum sustinent, vel qui quadragesimalia tributa persolvunt, reddimus solitos qui Fossataria & Luctuosa nuncupantur, relaxamus, si patrum parentumve suorum hæreditates incolunt.* Charta Ferdinandi Regis Hisp. æra 1081. apud Antonium de *Yepez* in Chronico Ordinis S. Benedicti to. 6. *Tam servus quam ingenuus, seu fiscalis, non faciat aliquod fiscale servitium Regis, non reddat aliquid pro homicidio quod fecerit, non rausum quamvis fecerit, non Fossataria, non sigillum positum in hæreditate.* Suspicor *Fossatariam* tributum esse *Luctuosa* Hispanorum, & Anglorum *Heriote* non multum absimile, quod ab hæredibus exsolvendum fuerit post obitum propinquorum; verum in quo præcise situm fuerit, haud mihi facile divinatu.

FOSSATELLUM, Fossatum minus, in Bulla Honorii III. PP. apud Ughellum to. 2. Ital Sacr. p. 822. [& in Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 537.]

¶ FOSSATERA, Idem quod *Fonsadera*. Vide locum in *Manneria*.

FOSSATOR, Qui fossas facit, apud Eigilem in Vita S. Sturmii Abbat. Foldensis n. 20.

1. FOSSATUM, Vallum, fossa: sed ea præsertim, quæ circa urbium mœnia circumducitur, nostris *Fosse*. Gloss. Gr. Lat. Τάφρος, *Fossa, sepes, Fossatum.* Papias: *Fossatum dictum, quod multas fossas habeat.* Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 31. §. 1. *Si quis Fossatum in terra alterius fecerit, &c.* Anastasius Bibl. in S. Silverio PP. p. 38. *Fabricis murorum & reparatione Fossati, circumdedit civitatem Romanam.* Albertus Aquensis lib. 4. cap. 30. *Vallo immenso, quod dicitur Fossatum.* Regula Magistri c. 15. *Non enim secura possunt esse Fossata, ubi intus est hostis.* Willelmus Brito lib. 7. Philipp.

Aggere congesto Fossata implere studentes.

Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 49. *Non est habilis resistentiæ locus, quem murorum non munit ambitus, aut concavitas Fossatorum.* [Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 571. *Deinde Cidimolam adveniens, ... illam Fossatis maximis fecit optime circumdari & bene muniri.*] Vide Vegetium lib. 4. de Re milit. cap. 16. &c.

¶ Fossatum Duorum Jactuum, Cujus latera è terra effossa hinc inde veluti aggere muniuntur. Ibi construebantur castella lignea quæ *bretachias* vocabant. Charta an. 1160. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. p. 382. *Controversia erat... de domo quadam quæ nominatur Savigniacum, partem cujus jam firmaverant cum Fossato duorum jactuum. Hujus vero rei compositio tali pacto terminata est: ita videlicet, quatenus illud quod jam firmatum fuerat cum Fossato duorum jactuum, remaneret; reliquum vero, cum uno jactu Fossati tantum & sæpe sine britescbia, firmetur.*

☞ A *Fossatis* quibus castellorum mœnia circumdari ac muniri consueverant, *Fossata* dicta à recentioribus interdum ipsa castra observat Valesius in Notitia Galliarum pag. 404. Quod firmatur ex Charta ann. 1112. tom. 1. Hist. Lotharing. col. 533. *Ad hæc Amelinam, cum filiis suis, & Uldericum de Nos; qui infra ambitum prædicti Fossati vestri morabitur, qui vestri capite, aut de possessione S. Mariæ, aut S. Apri fuerint, liberum usum, aquæ, sylvæ & pabulis cum aliis participabunt.*

Fossatus, Eadem notione apud Latinum, Myrsuotium, & Innocentium Geomaticos, Alexandrum Abbat. Celesinum l. 2. c. 42. & in Vita S. Baboleni tom. 1. Hist. Franc. p. 661. Latinus & Mysontius de Limitib. p. 261. *In sequentibus lineis Fossatos, quos Augusteos appellamus.* Infra: *In locis montanis terminos posuimus, rotundos, quos Augusteos vocamus, pro hac ratione quod Augustus eos recensuit, & ubi fuerunt, lapides alios constituit, &c.* [Charta Ricardi Coventrensis Epist. apud Thom. *Madox* Formul. Anglic. pag. 245. *Partem bosci mei Aclea, per viam quæ tendit Beroferdiam, sicus ego & R. Archidiaconus Salopiæ & Clerici nostri præsentes eis assignavimus, & Fossatu clausum, & Bromursi, & terram usque ad Fossatum S. Ceaddæ.* Gregor. Monachus in Chronico Farfensi apud Muratorium to. 2. part. 2. col. 533. *Descendemes in pertinentiam Ophiani ab ipso Fossatu Scalcula, &c.* Computus an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. cxcvi. col. 2. ad calcem: *Pro locis circa Fossatos faciendis, &c.*]

☞ Inter Nobilium comitatus Campaniæ privilegia recensetur jus faciendi *fossata*, in Charta an. 1228. ex Chartulae. Meld. *Hac ratione quod quilibet Gentilis homo habens libera feoda in comitatu Campaniæ potest & debet, quando vult absque contradictione facere vivaria & Fossata in terra sua & retinere de aqua currentis per terram suam, prout est ei necessarium.*

2. FOSSATUM. Obligatio, qua *Fossatis* urbium reficiendis tenentur cives. Charta Lud. Reg. Fr. an. 1148. in Tabul. S. Dionysii: *Palagium, expeditionem, latronis redditionem, Fossatorum castelli sui relevationem, &c.* Alia ex Tabul. Mon Longi Pontis in Diœcesi Paris. *Dedit Deo & S. Mariæ de Longoponte consuetudinarium carretum & Fossatum de Ver, quæ pater suus & idem ipse in eadem villa habuerunt.* Charta Ottocari Regis Bohemiæ ann. 1221. in Bohemia Pia p. 88. *Collectas generales ædificationes castrorum,*

Fossata,... & omnia alia gravamina. Charta Communiæ Meduntensis ann. 1150. *Communes necessitates, ut de excubiis, de cateais, de Fossatis faciendis & de omnibus ad villæ munitionem & firmitatem pertinentibus ab omnibus communiter procuretur.* Charta Communiæ Atrebatensis ann. 1211. §. 39. *Qui fossare debeat, ad Fossatum veniant sicut debent.* Charta an. 1230. *Cum nos ad Fossata castri Matriolarum reparanda semel in anno possemus citare homines S. Germani,... & eos tantummodo per triduum retinere, &c.* Veros Inquesta in Regesto Philippi Aug. Herouvallinno: *Debet tres menses de custodia, & hospites sui debeat Fossata.* Charta Communiæ S. Richarii: *A Fossis, ab excubiis, à tallione liberos. Operatio vallorum*, tom. 1. Monast. Angl. p. 192. Vide Roverium in Reomao p. 328. Hinc agri militibus dati cum onere *circa curam Fossati tuitionemque limitis servandi*, in l. 1. Cod. Th. de Terris limitan. Adde Concilium Lateranense an. 1179. can. 19.

Fossagium, Eadem notione, in Charta Henrici II. Regis Angl. apud Sammarthanos in Archiep. Turonensib. *Ab omni servitio, & talliagio, pontagio, teloneo, passagio, Fossagio, exercitu, &c.* [Similia habes in Anecd. Marten. to. 1. col. 573. & 647.]

3. FOSSATUM, Exercitus, seu potius Castra vallo & *fossis* circumducta. Quamprimum enim exercitus hostium terras ingreditur, fossis eorum castra muniuntur. Gloss. Basil. in Φόσσα: Ἐξ οὗ καὶ φοσσάτον ἀρξάμενοι καλοῦσι, μεθ' ὃ τὸ στρατόπεδον εἰς τὴν τῶν πολεμίων γῆν εἰσελθὸν ἄρξηται ποιεῖν τάφρον, ἤτοι παρεμβολὴν, ἤγουν κάστρον, τουτέστι φόσσαν. &c. Capitolinus: *Castra omnia Fossato circumibat.* Claudianus lib. 2. in Rufinum:

... Adventumque tremens se cogit in unam
Planitiem, tutoque includit pascua gyro.
Tum duplici Fossa non exsuperabile vallum
Asperat alternis sudibus, &c.

Prudentius Peristeph.

Machinis murum ferire, castra Fossis cingere.

Idacius in Fastis: *Ipso anno profectus est Valens ex urbe ad Fossatum.* Gesta Constantini M. *Odoacer abiit in Veronam, & fixit Fossatum in campo, &c.* Infra: *Venieat in Pineta, fixit Fossatum.* Rursum: *Ingressus in Pineta, in Fossato Patricii Theodorici, &c.* Anastasius Bibl. in Joanne VI. *Sacerdotes ad Fossatum, in quo in unum convenerant, misit.* In Stephano III. *Ipsi vero Franci, introeuntes clusas, cunctum Fossatum Longobardorum, post peractam cædem, abstulerunt, spolia multa auferentes.* Charta Henrici Comitis Portugalliæ, apud Brandaon. to. 4. Monarch. Lusitan. p. 281. v. *Et de preda de Fossato non detis nobis plus quam quintam partem, & azaget, & vobis remaneant duas, &c.* Charta Alfonsi Regis Portugalliæ apud eumdem l. 15. c. 24. *Salvo, quod mihi & successoribus reservo in perpetuum, videlicet collectam monetam, hoste, anuduam, appellidum, Fossadum, justitiam, servitium & ajudam.* Idem Rex in Foris Alcaçonensib. eræ 1267. *Et duas partes dos cavaleiros vadant in Fossado, & tertia pars remaneat in villa & una vice faciant Fossado in anno: & qui non fuerit ad Fossado, pectet pro foro 5. sold. pro Fossadeira, & omnes milites, qui fuerint in Fossado, vel in guarina, de cavallos, qui se perdiderint in algara, vel in lida, &c.* Adde Annales Franc. an. 801. Annales Bertinian. an. 862. Aimoinum l. 4. Hist. Franc. c. 90. Rufi Leges milit. & Notas nostras ad Alexiadem pag. 341. Ita φοσσάτον usurpant non semel Scriptores Byzantini. Procopius lib. 3. de Ædific. Χῶρός τίς ἐστιν, ὅνπερ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι Λογγίνου φοσσάτον· ἐπεὶ Λογγῖνος ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις Ῥωμαίων στρατηγὸς στρατεύσας ἐπὶ Τζάνους πολλ..., τῇδε πεποίηται τὸ στρατόπεδον. Glossæ Basilic. Κάστρον, ἤτοι φοσσάτον. Leo in Tactic. c. 11. §. 1. Κυρίως γὰρ τὸ φοσσάτον τὸ ἄπληκτον τοῦ ὅλου στρατοῦ καλεῖται. Ita Chronicon Alexandr. pag. 914. & Martyrium Bacchi Junioris pag. 101. Hinc traducta vox ad ipsum exercitum, ut apud eumd. Leonem in Tactic. c. 4. §. 1. Consule Glossaria Rigaltii, Meursii, Fabroti, & aliorum [Adde Glossarium mediæ Græcitatis, & Lexicon Militare Caroli de Aquino.]

¶ 4. FOSSATUM, Canalis latior, in Charta an. 20. Henrici III. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Ex dono Henrici Regis avi nostri unum Fossatum tam largum, quod naves possint ire & redire à flumine de Withonia usque ad Tupholme.*

FOSSATURA, Fossatum. W. Thorn. an. 1363. *Rex concessit 250. marcas pro Fossatura & clausura civitatis.* Vide *Fossura*.

FOSSE, [Iter celebrius in Anglia *Fossis*, ut putant, utrinque munitum.] Vide *Erminstreat*.

¶ FOSSEIUM, ut supra *Fossatum* 1. Tabular. Abbatiæ Clarimontis: *Ego Andreas dominus Vitreii dedi Abbatiæ Clarimontis Robertum Babin habitatorem domus plateæ, quam dedi eis in Fosseio Vitreii, quietam de theloneo, passagio & pontagio, concedentibus Alano & Roberto fratribus meis.* Charta Willelmi de *Malconvenant* in Chartul. S. Fromondi: *Terra... sicut Fosseia Prioris dividunt.* Chartularium S. Vandregesili to. 2. p. 1418. ex Charta an. 1274. *Ego quitavi & dimisi eisdem Religiosis unum bossellum avenæ annui redditus, quod hæredes Ricardi & Johannis mihi reddebant annuatim... pro Fosseio & pro alneto sito juxta mesnillum, quod tenebant de me.* Occurrit rursus in Tabulario Abbatiæ Niofelli.

¶ FOSSERARIUS, Fossor. Vide locum in *Foxerada*, post *Fossoriata*.

¶ FOSSERATA Vineæ, in Codice censuali Calomontis, est tantum vineæ, quantum ligone vinitor fodere potest una die. Vide *Fossoriata*.

¶ FOSSETUM, ut *Fossatum* 1. Codex Legum Norman. apud Ludewig. to. 7. p. 322. *Ex casu autem eveniunt, ut diruptiones exclusarum, innovationes Fossetorum, reparationes domorum, &c.* Chartular. S. Vandregisili to. 1. pag. 65. *Concessimus & tradidimus Roberto Fauffare & Isabel uxori suæ tenementum illud quod situm est apud Rothomagum supra Fossetam, &c.*

FOSSIDARE, Fossam facere, fodere, in Charta an. 1179. Vide *Aspaldare* [& *Fossodare*.]

FOSSINA, Fuscina, Italis *Fossina*, Instrumentum ad capiendos pisces. Petrus de Crescentiis l. 10. de Agricult. cap. ult. *Est autem Fossina ferreum instrumentum, habens multas acuitates, quarum qualibet habet barbulam ad tenendum, & sunt aliquantum distantes ab invicem, quod piscator habet in capite hastæ lanceæ, vaditque cum eo quiete in navi per aquas, & cum piscem videt, eum fortiter ferit, & infixum tenet, &c.*

FOSSINAGAR. Lex Longob. l. 3. tit. 4. §. 1. *Si quis caballos iter facientes de stipula aut de ipsis pascuis, ubi alia pecora pascuntur, movere præsumpserit, in octogild caballos componat, quod ipsos de arvo campo, quod est Fossinagar, movere præsumpserit.* Edit. Heroldi tit. 108. habet *Fonsaccar*, [& Muratorius, *Fossinegar*.]

¶ FOSSIS, pro *Fossa*. Exstant apud Rymerum to. 4. pag. 776. Litteræ Regis Angliæ *ad Autontum de Fossibus*.

¶ FOSSODARE, Fodere, ligone terram vertere. Chartular. Ecclesiæ Aptensis fol. 84. v°. *Ut ipse Durantus ipsam terram bene plantare vite, & Fossodare*

& propagare studeat. Galli dicunt : *Fossoyer la vigne.*

FOSSORES. Vide *Fossarius*, & *Talparii* in *Talpa*, [necnon & infra *Fossorium.*]

FOSSORIATA, Modus vineæ : quantum quis uno die *fodere* potest. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 53. *Et habet de prato 8. sextariatas in loco, ubi dicitur Pendelupum, & habet 6. Fossoriatas vineæ in clauso Avonis Canonici, qui vocatur Porcils.* Necrologium Prioratus S. Roberti Conilliunis prope Gratianopolim, 8. Kl. Junii : *Pro quo Michaelo debemus habere anniversarium usque ad 20. sext. scilicet de 3. sextariis frumenti, quos faciunt ap. S. Vincentium li Fanros, & de 6. Fossoriatis vineæ ad Leframa de Balma.* Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis : *Et iterum damus ei de nostro alodo, quantumcumque septuaginta homines fodere potuerunt in loco, qui dicitur Bugruns.* Tabular. Prioratus de Domina in Delphinatu Ch. 27. *Petrus Humbertus aufert nobis terram, ... ubi plantavit 20. Fossariatas vineæ, &c.* Alibi : *Contulit unam vineam, quæ continet 2. Fossoriatas.* [Instrum. anni 1342. in Hist. Dalphin. to. 2. p. 84. *Item & vineas contiguas Castro Montisfluriti, pertinentes ad dictum Castrum, quæ continent circa 60. Fossoriatas.* Et infra : *Circa mille & quingentas Fossoriatas vineæ.*]

¶ FOSSOYRIA, FOSSOYRIATA, Eodem significatu. Chartophylacium regium Regest. 87. *Item circa quatuor Fossoyrias vineæ sita in Convenent juxta vineam Authonis Galoris & fratrum suorum. Item circa duas Fossoyrios vineæ sita in loco prædicto.* Ibidem : *Item tres Fossoyriatas vineæ sita loco dicto en Convenent juxta vineam Johannis Darbonis ... Item unam Fossoyriatam vineæ sitam in closo de Quartovemi juxta vineam aliam ipsius Johannis.* Pluries ibi occurrit. *Fosserée* dicitur in pago Burgiacensi & Gesiacensi.

FOSSOYRATA, in Charta an. 1339.

¶ FOSSOYRIA, FOSSOYRIATA TERRÆ, Modus agri idem qui modus vineæ. Chartophylacium regium Regest. 87. *Item dymidiam Fossoyriam terræ sita ibidem juxta vineam Guillelmi Espa ... Item circa unam Fossoyriam terræ cum arboribus, &c.* Ibidem : *Item tres partes ... cujusdam Fossoyriatæ terræ cum arboribus ... Item quatuor Fossoyriatas terræ sita in Gorgia d'Aloy.* Ibi non semel occurrit.

FOXORADA, Eadem notione. Tabularium sancti Andreæ Viennensis : *Ego Achardus istius Congregationis Monachus dono Beato Andreæ sanctoque Maximo quinque Foxoradas vineæ mei alodi, & partem terræ meæ, quæ videtur soli mihi habere & possidere in villa Cummeriaaci. Atque iterum concede quindecim Foxoradas vineæ, quæ sunt sita in Parochia B. Petri, &c.* Occurrit ibi non semel. Ideo Tabularium : *Donamus vineam, quam octo Fossorarii una die fodere valent.*

FOSSORIUM, Ligo. Gloss. Lat. Gall. *Ligo : Hoe, ou Fossour.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fossorium, Fossoer.*] Occitanis, *Fossou.* Papias : *Fossorium dictum, quod foveam faciat, ipsa est scudicia.* Idem : *Ligones, fossoria.* Gloss. Anglo-Sax. Ælfrici : *Fossorium.* Cyrtere. Alibi *Scudicia, vel Fossorium*, ꝼpuꞇ. Vide *Vanga.* Ugutio : *Fossorium, ligo, cum quo foditur.* Alibi : *Rastrum, instrumentum rusticorum, vel Fossorium duplex.* Gloss. Arabico Lat. *Scotica, dicta eo quod circa Codicem terram aperiat : alii eam Fossorium vocant.* Charta Hervei Comitis Nivern. an. 1204. in Tabul. Eccl. Autisiod. fol. 234. *Quicumque cum Fossorio terram lacratus fuerit, 2. bichetos frumenti annuatim mihi reddet.* Charta Alienoræ Reginæ Angl. *Exartarius pro Fossorio 3. den. dabit.* [Charta Wichardi de Belli-joco inter Instrum. tomi 4. novæ Gall. Christ. col. 279. *Pauperiores vero qui manibus laborant, vel cum Fossoribus suis unde vivunt, reddent medietatem mensuræ.* Ubi *Fossoribus* idem puto quod *Fossoriis.* Charta telonei S. Bertini in Tabular. ejusdem Eccl. *Carreta Fossoriorum sine ferro 11. den.*] Occurrit apud S. Audoenum in Vita S. Eligii, auctorem Miracul. S. Mengoldi Mart. n. 1. Petrum Damiani lib. 2. Ep. 14. in Vita S. Joan. Episc. Tragur. pag. 13. apud Ordericum Vital. lib. 10. p. 794. Leonem Episcopum Atinensem de Translat. S. Marci Mart. Guigonem in Statutis Ordin. Cartusiensis cap. 57. §. 4. Rollandinum in Chr. lib. 10. cap. 5. [Radulfum Cadom. in Gestis Tancredi inter Anecd. Marten. to. 3. col. 174. Cæsarium lib. 7. Miracul. cap. 39. ubi *Fossorium* de lecto Eremitarum, quia ad instar foveæ formabatur, perperam est interpretatus Macer in Hierolex. ad hanc vocem,] &c. Vetus Carmen vernaculum MS. de Inventione S. Crucis :

En sa main le Fessier à pris,
Pour commencer le fondement.

Perperam *Sofosorium*, pro *Fossorium* habetur in Canonib. Hibern. lib. 38. cap. 7.

FOOSSORIUM, in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 68. *In vinea sua laborans, & cum Fodesorio suo eam fodiens.*

¶ FOSSORIUS, Sos, porcus, nisi me fallo, quia terram rostro vertit, *fodit.* Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 52. col. 2. *Solvunt in pascione denarios IIII. ... ad Nativitatem Domini Fossorium I. pullos III. ova XV. corvadas, carrop, manop.* Et fol. 16. v°. *Sunt ex ipsis mansis XXII. qui solvunt ad tertium annum scales XXII. & Fossoies XXX. pullos, CLX.* Ubi *Scales* porcellos interpretor.

¶ FOSSOYRATA, FOSSOYRIA, FOSSOYRIATA. Vide in *Fossoriata.*

¶ FOSSUM & REFOSSUM, *Fossé & Contre-fossé.* Vide *Fossatum* 1. Chron. Modoet. apud Murator. to. 12. col. 1163. *Dicta terra de Modoetia fuit murata per circuitum, & extra dictam Fossam magnam dictæ terræ factum fuit Fossum & Refossum, & strata levata circumquaque terram.* Vide *Fossa* 5.

FOSSURA, Fossa. Gloss. Gr. Lat. Σκαφετὸς *Fossura, occatio, bidentatio.* Σκάφη, τὸ ὄρυγμα, *Fossura.*

FOSTERLEANN. Leges Edmundi Regis de Sponsalibus, c. 2. *Postea sciendum est, cui Foster leann pertineat, vadiet hoc brigdunia, & plegient amici sui.* Saxonib. ꝼoꞅꞇeꞃ, est victus, cibarium ; lean. exhibere.

FOSTRE, *Vernæ ex ancillis nati*, quibus & peculium & familiam habere concessum fuit, in jure prisco Sueonum apud Joannem Stiernhookum, pag. 208.

¶ FOT. Vide *Fod.*

FOTEGELDUM, FOTGELDUM. Vide *Footegeld.*

¶ FOTILITIUM, perperam pro *Fortilitium*, apud Muratur. to. 12. col. 551. ex Chron. Domin. de Gravina. Vide in *Fortia* 3.

FOTINELLUM, Genus ponderis apud Anglos. Vide *Charrus.*

¶ FOTIRE. Vide *Focire.*

FOTRUM, Capsa, vel instrumentum, in quo scyphi feruntur, apud Cæsarium Heysterbac. [lib. 9. cap. 29. *Mox ut residens oculos clausit, quidam ei assistens Fotrum, (al. fotum) in quali scyphi à convivantibus portari solent argentei, ostendit.*] Nostris *Fourreau.* Vide *Fodrum.*

¶ FOTSA. Vide *Filetiat.*

¶ FOTUS, Furtus. Miracula S. Martialis Episc. to. 5. Junii pag. 555. *Mantellum quod sub capite arte Fota posuerat.*

¶ FOUACES, Fouache. Vide in *Fotacia*.

¶ FOUAGIUM, ut supra *Foagium* 1. Census pro singulis *Focis* exactus. Instrumentum Ecclesiæ S. Mariæ de Prato Histor. Harcur. tom. 3. pag. 182. *Habeant & teneant bene & in pace, in omni potestate mea ab omni releves . . . . & omni alia consuetudine, & de omni singulari servitio & opere servili & exactione & Fouagio hominum de manupastu eorum, &c.*

¶ FOUATRUM, Jus pascendorum animalium in silvis, à Gallico *Fourrage*, *Feurre*, vel *Fouarre*, Pabulum. Chartularium S. Vandregesili tom. 1. p. 372. *Salva tamen libertate & immunitate, quas ego & prædecessores mei consuevimus habere, videlicet de Fouatre & usagio in nemoribus domini Regis.* Vide *Fodrum*.

¶ FOUDRA Plumbi. Vide *Fodra* 1.

1. FOVEA, Thesaurus in terra inventus. Radevicus l. 3. de Gestis Friderici cap. 26. *Quicumque Foveam invenerit, libere fruatur ea.*

2. FOVEA, Tumulus. Glossar. Gr. Lat. MS. Τάφος, *sepulcrum, . . . bustum, Fovea, humus.* Perperam edit. *fovens.* Epitaphium Tassilonis Ducis Bavariæ:

Conditur hac Fovea, quem, pie Christe, bea,
Tassilo Dux primum, post Rex, Monachus sed ad imum,
Idibus in ternis decesserat iste Decembris.

Vide *Fossa* 3.

In Foveam Mitti, Imus carcer, nostris, *Bassefosse*. Synodicon Raphaëlis Archiepisc. Nicosiensis Græci sub an. 1252. cap. 19. *Et ex hoc contingit, eos (Clericos) capi per Milites, in Foveas mitti, & alias tractari turpiter contra Ecclesiasticam libertatem.* [Charta Matthæi Abbat. Sandion. ann. 1285. in Chartular. Domus Dei Pontisar. *Constructis in ipsa domo Foveis & receptaculis aptis ad prisonarios custodiendos & tenendos.*] Vide *Fossa* 2.

Fovea *ad capiendos pisces*, in veteri Charta Normannica an. 1050. to. 13. Spicilegii Acheriani p. 286.

FOVENTATIO. Edictum Philippi Pulcri pro Reformatione Regni an. 1302. c. 5. apud Pithœum: *Vivaria insuper & stagna & piscaria, nisi piscium nutritura & Foventatione servatis, pro captura piscium non graventur*, id est, *fœtibus piscium*, pisciculis, *Rappoissonnement*. [Perperam *Fomentatio*, apud Menester. Hist. Lugd. p. 83. col. 1.] *Silvam Fovere*, in Charta Henrici VII. Imp. an. 1309. apud Goldastum to. 1. Constit. Imp pag. 318.

FOVERARE, pro *Foderare*, *Fourrager*, Fodrum auferre. Fleta lib. 2. c. 41. §. 13. de forestis: *Inquiratur, . . . quantum pastura Regis Foverata fuerit, aut deteriorata per animalia, quæ exeunt à domibus illis.*

¶ FOVERE Silvam. Vide *Foventatio*.

¶ FOUGERIA, Filix, Gall. *Fougere*. Charta Libertatis oppidi S. Palladii ex MS. Coislin. num. 522. *Poterimus vendere Fougerias nostra Foresta.*

¶ FOULARE, Calcare uvas, Gallice *Fouler la vendange*. Charta G. Abbatis Sangerman. ann. 1266. in Tabulario hujus Monasterii: *In cuppis dictorum hominum Foulabunt, neque de primo, neque de extremo vino solvent pressoragium ... Solvere tenebuntur in vindemiis dicto Priori & semper Foulare in dicto territorio.*

¶ FOULERIA, Fullonis officina, Gallice *Foulerie*. Charta anni 1257. in Tabulario S. Martini Pontis. *Domus sita apud Fouleriam de Pontisara.*

FOUNINARE, Fœtum edere, proprium damarum. Fleta lib. 2. c. 41. §. 33. *Qui fecerint vastum in foresta, . . . maxime, ubi damæ solebant Founinare, & habere defensionem cum fœtibus suis.*

¶ FOURARE, Instruere, pellibus ornare, Gallice *Fourrer*. Statutum Caroli V. Fr. Reg. ann. 1371. de almutiis Canonicorum S. Capellæ Parisiensis: *Tenebuntur habere & deferre . . . . almutias de griso, seu de pellibus grisis, Fouratas de minutis variis.*

¶ FOURMARIAGIUM, Idem quod *Forismaritagium*. Charta ann. 1236. ex Chartul. Monaster. S. Quintini in Insula p. 344. *Salvis & retentis ejusdem Abbati & Conventui cavagiis, mortua manu, & Fourmariagiis hominum suorum.*

¶ FOURRAGIUM. Vide *Fodrum*.

¶ FOURRATURA, Pellitium, Gall. *Fourrure*. Inquisitio MS. pro Canonizatione S. Yvonis: *Cum esset D. Yvo Officialis Episc. Trecorensis, & habuisset ab illo bonas vestes fourratas, ipsarum vestium Fourraturas pauperibus erogavit, ipsas vestes sine Fourraturis portans, & fingens se de illis Fourraturis aliud fecisse.* Inquisitio alia pro Canonizatione Caroli Blesens. ann. 1370. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. pag. 556. *Et Fourraturam venderet pro necessitatibus pauperum.* Vide *Foratura*.

¶ FOURURA, Eadem, ut videtur, notione. Chartular. Latiniac. *Nullus mercator non debet dare fiaem ad exitum porta de rebus quas portat vel mutat, nisi de Fourura & armatura ferri.*

¶ FOUSSATUM, ut *Fossatum* 1. Vide locum in *Bisturris*.

¶ FOX, pro *Faux*, Aditus, strictus ingressus, Gall. *Avenue, Entrée, Passage étroit.* Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1218. de Obsidione Damiatæ: *De Paganis vero circa duo millia fuit mortui, & captum fuit unum de lignis Christianorum, quod erat ante Focem Damiata.*

¶ FOXA. Vide in *Faicia*.

¶ FOXORADA. Vide *Fossoriata*.

¶ FOXSORANUS, Fossor vineæ, vinitor, Gallice *Vigneron*. Charta anni 1182. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 191. *De singulis focis Faxsoranorum sex denarios in festo S. Remigii per obedientiarium reddendos & requirendos.*

¶ FOYASSIA, Placenta quæ ad *focum* seu ignem familiarem coquitur, nostris *Fouache*. Inter præstationes quæ certis diebus fiebant dominis à vassallis & subditis recensetur in plerisque veteribus Instrumentis. Idem quod *Focaria*. Vide in hac voce. Chartophylacium regium Regest. 87. *Item circa aliud dymidium jornale situm versus Martellum. . . . pro quibus omnibus debet domino unam mondinam frumenti pro Foyassiis.* Ibidem: *Item, tenet à domino ipse Gononus & Johannes Merelli ejus nepos & eorum pariarii quadam nemora & quosdam essartos sitos in costis Montis Alledii usque ad rivum d'Aloy pro quibus & pluribus aliis rebus faciunt domino pro magnis Foyassiis & parvis novem cartas frumenti, unum sestarium vini & duodecim denarios moneta currentis.* Occurrit ibi non semel.

¶ FRAAGIUM. Vide *Freagium*.

¶ FRABUTATIO, Prævaricatio, concussio, Gall. *Malversation*. Hist. Cortusior. l. 8. ad ann. 1340. apud Muratorium to. 12. col. 903. *Eodem mense (Augusto) decapitatur Pregadius de Caradesio, judex & socius Potestatis, propter Frabutationes quas commiserat in officio.*

¶ FRACASSARE, Rumpere, Evertere, à Gallico *Fracasser*: quod proprie sonat Magna vi & fragore confringere. Bibliotheca vetus Hispana to. 1. lib. 6. c. 4. p. 334. & lib. 2. Laimund. Antiq. Lusitan. *Celtis enim quidquid patria nostra hac ætate boni evenit, deberi necesse est; illi enim turres Fracassatas, si forte erant, levaverunt.* Itali *Fracassare*, *Fracassciare*, eadem notione usurpant.

¶ FRACELLI, FRACERE. Papias: *Fracere, Sordere dictum à Fracellis, quæ sunt stillicidia sterquilinii. Fracelli, Distillidia sterquilinii, sordium glomusculi. Fracere* vel *Fracessere* Nonio est *Tanquam friari & putrefieri vetustate.* Utuntur Varro & Columella, ut & vocabulo *Fraces* Vitruvius Pliniusque, pro reliquiis olearum trapeto contusis: quare Turnebus mallet *Frages* à *Frangendo*, ut *Fragescere* loco *Fracessere.* Hunc consule lib. 28. Adversar. c. 7. Vide *Fractellum* & *Fratellum.*

FRACHENDA. Testamentum MS. Guillelmi Jordani Comitis Ceritaniæ Id. April. an. 42. Philippi Reg. Francor. *S. Laurentio dimitto ... Frachendam unam, quæ est ante S. Laurentium.* Ibidem: *Et ipsas Frachendas de villa Targasona.* Idem videtur, quod *Fazenda.* Vide in hac voce.

FRACISCERE. Isidorus Mercator in Can. 17. Synodi Ancyranæ, ex Codic. Justelli: *Pro his, qui in animalibus, ut animalia Fracescunt, vel in masculos leprosi efficiuntur.* Ubi Cod. Gr. ἀλογευόμενοι habet.

¶ FRACTA, Destructio. Canonizatio S. Ubaldi in Actis SS. Maii to. 3. p. 639. ex Dipl. Henrici Imp. an. 1191. *Cives Eugubinos ab annuo imperiali absolventes, omnes offensas, quas contra nos vel nostros commisero nuncios, eis sincere dimittimus, & nominatam Fractam arcis Eugubini montis, &c.* Marginales notæ ad Codicem Vitæ S. Ubaldi habent: *Sed cum arces duæ in summitate montis, quæ pro Imperatore tenebantur, à quibusdam Eugubinis Fractæ fuissent, &c.*

¶ FRACTÆ videntur fuisse species palorum vel tignorum navibus præfixorum, ut ad eas accedere non possent oppugnatores: vox, ut suspicor, orta ab Italo *Fratta*, Sepes; quod hujuscemodi *Fractis* naves veluti sepirentur & munirentur. *Fraises* Gallice vocamus Palos ad munitionem urbium humo fixos, hancque Gallicam vocem ejusdem originis existimo. Ogerius Panis l. 6. Annal. Genuens. ad an. 1207. *In mense vero Madii armaverunt galeas decem, in quibus ivit Nicolaus de Auria dominus & guida, quæ Calarim applicantes invenerunt ibi naves decem Pisanorum & galeas octo bene guarnitas, & omni Fractarum munitione defensas, easque invadendo prederiis, balistis atque sagittis præliaverunt; sed propter Fractas super eas ire non potuerunt.*

FRACTALE. Charta Longobardica apud Baron. ann. 1019. n. 8. *Incipiente à vado, quod est ab ara Crescentii de arce, & exinde per Fractale usque in pede de monte S. Mariæ.* Idem forte quod *Fractellum*, de qua voce mox.

FRACTELLUM, *Stillicidium stercoris, vel sterquilinium.* Ugutio. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fractellum, Degout, agout de chambres privées ou de fiens.* Vide *Fratelli.*]

FRACTILATA VESTES, apud Jo. Buschium in Chr. Windesem. lib. 2. c. 47. 49. dicitur concissa, latissimis rimis & hiantibus, cujusmodi æstivo tempore Galli nostri thoraces gestant, adeo fenestratos & hiantes, ut seminudi fere appareant, vel certe, ut Petri Chrysologi verbis utar, *artificiosa nuditate vestiti.* Fissuras istas enormes, in Clericis præsertim, perstringit Bernardus lib. 3. de Consid. cap. 5. quas etiam proscripsit Willelmus Episc. Colon. an. 1360. qui inter alia sic ait: *Monemus universos & singulos Clericos, ne de cætero vestes partitas, virgatas, taliatas, scacatas ... deferant.*

¶ FRACTILIS, Fragilis. Translatio S. Augustini Cantuar. Maii to. 6. p. 413. *Sepulcrales adiculæ cum essent Fractiles & laternia, &c.*

FRACTILLUS, Ugutioni & Joanni de Janua: *Cauda vel fragmentum panniculi causâ ornatus pendens ex inferiori parte. Fractillus etiam dicitur villus in capite vel à veste villosa. Et Fractillum, moluellum, in quo piper teritur, quia grana piperis confringit, & est perforatum ab inferiori, & inde Piperetum accipitur pro quodam vase perforato, per quod solent prospicere taxilla, ne fiat ibi fraus.* [Festus: *Fratelli, Villi sordidi in tapetis.* Onomast. *Fratilli*, κροσσοί. Isid. Glossar. *Fractillum, ad frangendum piper.* Gloss. Lat. Sangerman. *Fractillus, Frange, ou poil, ou coton de tapis ou de robe.*]

¶ FRACTIO VOTORUM, Violatio, Gall. *Infraction.* Acta Consecrat. Ecclesiæ de Epeia an. 1186. *Unum annum & XL. dies omnibus vere pœnitentibus & confessis de injuncta eis pœnitentia criminalium, & quartam partem venialium, Fractionem votorum ita ut ad eam redeant, remittimus.* Vide *Facta* 2.

¶ FRACTIOR, *Difficilior.* Gloss. Isid. & Constantiensis. Legendum censet Grævius, *Fractior, Debilior.* Papias: *Fractus, Debilitatus, laceratus, dissolutus.*

FRACTITIUM. Jo. de Janua: *Fractitium, quod facile frangi potest.*

FRACTITIUM, Idem quod *Ruptitium*, Ager aratro proscissus. Monasticum Anglic. to. 2. pag. 873. *Pratum de Mark, & 3. acras terræ de Fractitio.*

1. FRACTURA. Constantinus Afric. lib. 8. Pantechn. c. 19. *Si junctura separatio fit in carne, vocari debet plaga: si putrescat, dicuntur vulnera: si in ossibus est, Fractura.*

2. FRACTURA, videtur certum genus characteris, ut in littera Flandrica, vulgo *Fracture.* Chronicon Windesem. lib. 2. c. 42. *Novis libris conscribendis in bona rotunda textura & Fractura pergameno vel franceno quotidie insudavit.* Et lib. 2. pag. 62. *Cui tunc temporis meliorem in Fractura & notatura Monasterium nostrum non habuit.*

¶ 3. FRACTURA, *Damnum quodcumque.* Barthii Glossarium ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot. Charta an. 1246. apud Thomasserium in Biturig. p. 87. *Si vero aliquis eorum erga alium inimicitiam incurrerit, absque castelli vel burgi Fractura, & clamore præposito non facto, concordaverit, &c.*

¶ 4. FRACTURA, Ruina, Gall. *Bréche.* Consilium Communiæ Massil. *Dominus Massiliensis Episcopus obtulit se in honorem civitatis velle suis sumptibus reparare Fracturam barri prope turrem del Rostagneto.*

¶ 5. FRACTURA, f. Tractus, territorium, districtus. Charta Henrici Comitis Campaniæ ann. 1149. ex Tabulario S. Eogendi Jurensis: *Concessi Prioratum S. Eugendi in castro Firmitatis fundatum cum atrio, & in Fractura ejus Capellam de castello cum omnibus decimis absque medietate decimæ, quæ est ultra Albam.*

FRACTURÆ NAVIUM, vulgo *Bris de vaisseaux*, Wreccum. Charta Edgardi filii Malcolmi Reg. Scotor. to. 1. Monast. Angl. p. 45. *Cum omnibus terris, & silvis, & aquis, & teloneis, & Fracturis navium, & omnibus consuetudinibus, quæ pertinent ad prædictas mansiones.*

¶ FRÆDUM, pro *Fredum.* Vide in hac voce.

¶ FRAELLUM FICUUM, Idem quod infra *Frayle*, Fiscina ficorum, Anglis *Frail.* Mandatum Henrici IV. Regis Angl. ann. 1410. apud Rymerum to. 8. p. 634. *De qualibet centena piperis venalis, duos denarios. De quolibet Fraello ficuum & racemorum venalium, unum obolum.*

FRÆNARII, Frænorum confectores, χαλινοποιοί, in Constit. Sicul. lib. 3. tit. 36.

¶ FRAERESCHIA. Vide *Fraternitas* 6.

¶ FRAFUGETUM, f. pro *Fraxinetum*, Ital. *Frassi-*

neto, Locus fraxinis consitus. Præceptum Childeberti Regis Franc. an. 528. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 3. *Inde extenditur terminus ad locum qui appellatur Villa Baltrude, & illa in sinistra parte relicta peragitur per terminos & lapides fixas per summum Frafugetum, ubi cruces per arbores quasdam, sed & claves & lapides subterfigere jussimus.*

FRAGA. Charta Alphonsi Imperatoris Hispan. æræ 1162. apud Antonium *de Yepez* in Chronic. Ord. S. Benedicti to. 7. *Et totam ipsam Fragam cum oliveto, usque in illum terminum, ubi intrat Lor in Stle.* Ager forte *fragis* consitus. *Fragas* enim fraga Hispani vocant.

¶ FRAGÆNA, Fragana. Vide *Fragina*.

¶ FRAGEIA. Chartul. Clun. sub Odilone Ch. 52. *Ego Humbertus dono in pago Lugdunensi villa Q... siaco unum mansum qui est in ipsa villa, & unam Frageiam in Monte Canino quam debet Vandelbertus juvenis Fulgerio cum infantibus suis.* Ubi *Frageiam* speciem *corvata* fuisse facile crediderim; ni magis arrideat Placentam interpretari, ita ut idem sit quod *Foyassia*: quæ *Frageia* dicta fuerit quasi fragilis, quod facile frangatur.

¶ FRAGES, Fragerearr. Vide *Fracelli*.

¶ FRAGIATUS, Fractus, læsus, debilitatus. Rotharis Leges apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 43. col. 1. *Jubemus ut ille qui animalem suum intricatum, aut forsitan mortuum invenit, det eum apud illum, cujus animalis eum intricavit, & recipiat similem, qualis in illa die fuit, quando Fragiatus est* (*Frangiatus* in Codice Esten.) *ab ipso cujus animalis hoc fecit.* Vide *Fragilitatus*.

¶ FRAGIDICA, *Stilus à frango.* Johannes de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fragidica, Greffet.*

FRAGIDIS. Constitutio Ludovici II. Imp. an. 867. in Hist. Ignoti Casin. e. 6. p. 101. *Omnes volumus, ut omnem hostilem apparatum secum deferant. ... Vestimenta autem habeant ad annum unum, ... Fragidis enim quicumque eundo & redeundo commotionem fecerit, vita incurrat periculum.*

¶ FRAGILITAS, Nocturna dormientis pollutio. Bernardi Monachi Ordo Cluniac. part. 1. c. 18. *Si tale quid ei contigit in nocte, quod nos verecunde Fragilitatem appellamus, ante confessionem septem Psalmos pœnitentiales dicit, vel si Psalmos nescit, Orationem Dominicam septies: & postquam fuit confessus, quod si jusserit Sacerdos, eo die non Textum Evangelii osculatur, nec ad Pacem venit, nec ad offerendam.*

FRAGILITATUS, Debilitatus, *fragilis* factus; *Fresle*, nostris. Leges Rotharis Regis Longob. tit. 105. §. 6. *Animal marcidum aut minuatum, ... fractum vel Fragilitatum, &c.*

FRAGINA. Gl. Gr. Lat. MS. Πλαγιάριος, *Plagiarius, Fragina.* Editum, *Fragana.* [Laurent. in Amalthea: *Fragana, Plagiarii ingenuorum liberos, aut alienos servos vendentes, aut supprimentes*, ex Lexico Juridico-Canonico.]

FRAGIUM. Monasticum Anglic. to. 1. p. 813. *Concessi eisdem Fragium, focalia, & coopertoria, &c.* Sed legendum videtur *Fagium.* Vide *Fagus*.

☞ Occurrit iterum hæc eadem vox in Charta Ricardi Regis Angliæ tom. 3. Hist. Harcur. p. 184. *Præcipimus quod homines prædicti sancti Hospitalis de Hierusalem sint liberi & quieti & de exercitu, & de quietatu* (equitatu) *& de theloneo, & paagio, & pontagio, & passagio, & vinagio, & Fragio, & de omnibus venditionibus, & de omnibus querelis, placitis, &c.* Forte pro *Fragium* legendum ibi *Foragium.* Vide in hac voce. Apuleio *Fragium* est Ruptura, unde *Crurifragium, Naufragium.*

¶ FRAGLAMEN, Flagrantia, ardor. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 722.

Ollonis etenim his forte quaterque vigenis
Decubuit horis, passus Fraglamine mentis,
Corporis haud escis, aut qualibet arte liquoris.

¶ FRAGLARE, pro Fragrare. Papias in MS. Bituric. *Fraglat ad odorem refertur, quasi fracta specie; Flagrat vero Flammam, quia flatu fit.*

¶ FRAGLIA S. Mariæ, apud Franc. Barbaranum in Vita B. Joannis Episcop. Vincent. in Actis SS. Martii tom. 2. p. 496. ubi Continuator Bollandi suspicatur intelligendam esse Confraternitatem.

¶ FRAGMINARE, Confringere, in fragmenta comminuere. Vita S. Bernardi Menthonensis, Junii tom. 2. p. 1077. *Statuam ligabis per collum & Fragminabis.*

FRAGRANTIA, Flagrans delictum: vox fori Hispanici. Vide Michaelem *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. in hac voce.

FRAGRARE, Olfacere. Vita S. Wunebaldi c. 22. *Tam magnum & mirandum suavissimum odoris nectar obviam illi, quando aperit januam, veniebat, & per totam Ecclesiam, quasi fumi vapor calidus, conspergebatur.* Mox: *Tunc ille progrediens foras vidit ibi homines stantes, & indicavit illis, & illi intrantes non poterant cognoscere neque Fragrare, nec ullus, nisi ipse solus.* Forte *Flagrare*, ut inde accersatur nostrum *Flairer*, olfacere.

☞ Nihil immutandum videtur: præterquam quod enim medii ævi Scriptoribus frequentissimum est activam significationem verbis neutris adsignare, occurrit in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. optimæ notæ, *Fragrare, Fleirer bon.*

¶ FRAGRASCERE, Fragrare, fragrantiam reddere. Petrus Cellensis lib. 5. Epist. 4. *Sententia dubia quæstionibus ventilata clarescit species aromatica pistillorum tunsione Fragrascit.*

¶ FRAGUMEN, Fragor, strepitus. Codex Traditionum S. Emmerammi apud Pezium to. 1. Anecdot. part. 3. col. 111. *Suum filium tempestuoso Fragumine sæculi renuntiantem ... ad servitium S. Emmerammi obtulit.*

FRAGUS, *gi*, Joanni de Janua: *Incurvatio genuum, vel ipsum genu, à frago, quia videtur ibi os fractum.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fragus, le ploy du genoil, ou le genoil.* Isid. Gloss. *Fragus, Recurvatio poplitis, quæ & suffraginatio.* Idem lib. 11. Orig. c. 1. *Suffragines, quia subtus franguntur, id est, flectuntur, non supra sicut in brachiis.*]

¶ FRAICINUS, Fraxinus, Gall. *Fresne*, Ital. *Frassino.* Charta anni 1246. in parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 188. *Protenditur .... de dicta bosina & Fraicino ad claperium quod est intus curtem veterem.*

¶ FRAIRASCA, Frairesch, Frairescha, &c. Vide *Fraternitas* 6.

¶ FRAITERIUS, Qui frangit & vastat. Codex Legum Norman. c. 9. apud Ludewig. to. 7. p. 171. *Quedam tamen sunt animalia, que nullum habent bannovium, sed omni tempore debent custodiri, & ad damna illorum detineri, ut capre que corrodunt germina vinearum, productiones arborum; & porci qui sata & prata suffodiunt, & omnino omnia animalia Fraiteria & maleficiosa, que semper debent custodiri.* Sic *Freintre* à *Fraugere* nostri alias dixere. Ovidius Gallicus apud Borellum:

Car de la flecbe qu'il ot traite,
Li ot l'eul & la pointe Freite,
A tant que du cop de la prinse,
Fu l'esle & l'osiere desjointe.

¶ FRAMEA, *à ferrum, quasi ferrea; Gladius ex utraque parte acutus, idem est & spata & romphea.* Johannes de Janua. Ita Isidor. lib. 10. Orig. cap. 6. aliique Glossographi. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Framea, Glaives agus d'uno part & d'autre, espee.* His consentit versio LXX. Interpretum Psalm. 34. quæ ἔκχεον ῥομφαίαν, reddit *Effunde Frameam.* At, si Tacito fidei, *Framea* non gladius, sed hasta fuit, quam ille ubi de Moribus German. sic describit: *Hastas, vel, ipsorum vocabulo, Frameas gerunt, angusto & brevi ferro, sed ita acri & ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus vel eminus pugnent.* Hinc etiam patet frustra hujus vocis etymon à Latio quæsisse Glossatores, quam Germanicæ originis esse liquido docet Tacitus.

¶ FRAMENTATUM, pro *Fragmentatum.* Consuetud. MSS. Monasterii Solemn. *Ad cenam.... Framentata de caseo*; pro quo superius habetur: *Ad cenam... de Fragmentis casei.*

¶ FRANA, Judex, in veteri jure Frisico art. 46. de uxore alterius rapta. Siccama in notis ad antiquas Frisiorum leges: *Frane sive, ut Saxones, Frone, apud veteres hominem sapientem, jurisperitum, sive virum præcipuum & proprie Judicem vicanum appellabant, qui res vici sui curabat, delinquentes adprehendebat, inter vicanos de rebus minimis jus dicebat, tum etiam partes ad judicium citabat, ut passim ex veteri jure Frisico probari potest.* Hæc Martinius, quem consule.

¶ FRANCALANI, Iidem qui *libere tenentes*, seu qui liberum tenementum tenent vel possident. Chartul. Monast. SS. Trinitatis Cadomens. f. 53. *De Francalanis de Hantonia, & de moribus villæ & de redditu.* Et fol. 56. *Unusquisque qui habet feminam debet dare 1. denar. S. Petri, & qui non feminam 1. ob. præter Francalanos.* Vide *Franchilanus.*

¶ FRANCALE FEUDUM. Vide *Feudum.*

FRANCALIA, Agri à censu & præstatione immunes. Charta an. 1247. in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Paris. *Fontes, rivos, aqua & piscaria, questa & albergis, corrogia & ademprivia, & servitia, homagia, & Francalias, emptiones, & pignora, escasutas & successiones, &c.* [Charta Ricardi filii Regis Angliæ an. 1289. apud Rymer. tom. 2. pag. 424. *Sciatis me suscepisse in manum & protectionem meam Abbatiam Fontis-Willelmi... & concessisse... quidquid aliud acquirere poterunt in Francalibus meis, jus meum eis dedisse, &c.*] Libertates Vicecomitatus Fezenzagueti an. 1294. *Item fuit statutum,... quod si res Francales vendantur, de quibus certus census non solvitur annuatim, & prædicta res Francales descenderent, fuissent, extitissent de Militia, vel prædicta res fuissent, extitissent liberæ seu Francales ab antiquo, &c.*

¶ FRANCBORDUS, Anglis *Free-bord*, Liberum septum. Monast. Anglic. to. 2. fol. 241. *Et totum boscum quod vocatur Brendewode, cum Francbordo duorum pedum & dimidium per circuitum illius bosci.*

¶ FRANCDAD, Ager à censu liber & immunis. Chartarium Auxitanæ Ecclesiæ Ch. 108. *Dua era fuerunt, amba erant & adhuc sunt Francdads S. Mariæ.... Quoniam ab antiquis temporibus illa dua era & erant & sunt modo Francdacd de S. Maria.* Vide *Francitas.*

FRANCENUM, Pergamenum ex pelle vitulina confectum, Flandris *Francyn*, nostris *Velin.* Occurrit in Chron. Windesem. lib. 2. cap. 42. 43. 54. Vide *Fractura* 2.

¶ FRANCHAMEN, Libere, nullius requisito consensu. Statuta Massil. lib. 3. cap. 11. *Constituimus ut quicunque habeat honorem liberum, honores, vel possessiones ex quibus in aliquo nemini serviat seu servire debet aliquid inde, valeat illos, vel illas vendere libere & Franchamen, vel distrahere.*

FRANCHERIUS, [Municipalibus officiis immunis.] Libertates concessæ Barcinonensibus à Petro Rege Aragon. 1283. MSS. *Quilibet habitator Barcinonensis, sive sit officialis, sive Francherius, contribuat in servitiis regalibus partem sibi contingentem in eis.*

FRANCHESIA. Vide *Franchire*, & *Franchisia.*

¶ FRANCHEZA. Vide *Franchisia* 1.

¶ FRANCHIARE. Vide *Franchire.*

¶ FRANCHIATURA. Charta Libert. Bellomont. ex Coaslin. codice MS. *Non veniemus contra manumissionem, Franchiaturam seu franchisiam, libertatem, &c.* Vide *Francitas.*

FRANCHILANUS. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 442. *Et unam carucatam terræ apud Hamerswith, cum villanis & Franchilano nomine Hamene, &c. Francland*, est terra Francorum, Saxonibus: ita *Franchilanus* erit *libere tenens*, cui opponitur *tenens in villenagium*, seu *villanus. Fraunclein*, dicitur in Chronico vernaculo Trivetti laudato à Spelmanno, paulo ante an. 1307. *Thomas brotherton* (filius Eduardi I.) *apré le mort son pere esposa la fille de un Fraunclein appellée Alice.* Joan. Fortescutus de Laudib. Legum Angliæ cap. 29. *Quod in ea villula tam parva reperiri non poterit, in qua non est Miles, armiger, vel pater familias, qualis ibidem Fraunclein vulgariter nuncupatur, &c.*

¶ FRANCHILECHES, *Tenir en Franchileges*, Est libere tenere. Instrum. Gallicum an. 1294. apud Stephanotium to. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 969. *Et tenoient a fie & à homage de nostre Seignor le Roy de France dessus dit, excepté ceux qui ont à plain pois, soit en cens, en rentes, en costumes, en complans, en terrages, en Franchileches, en homages, en ventes, en dentés.*

¶ FRANCHIMENTUM, Immunitas. Instrum. an. 1277. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 17. *Salvo vintene hominum ipsius castri, quod mihi dederunt pro Franchimento ipsius castri, nisi forte pro clausura ipsius castri, vel alia justa causa & necessaria de voluntate ipsorum hominum dictum vintenum levaretur.*

FRANCHIRE, Ingenuum, *Francum* facere ex servo, manumittere, Gallis *Affranchir.* Gloss. Lat. Gall. *Manumittere, Franchir.* Charta ann. 1185. apud Guichenonum in Probat. Histor. Bressens. pag. 5. *Franchio, manu & ore manumitto à consuetudine Legis Salicæ Joannem Pithon de Vico hominem meum, & suos legitime natos, & ad sanum intellectum reduco, ita ut sua filia possint sibi succedere: dictumque Joannem & suos natos constituo homines meos franchos & liberos ab omni usagio bono vel malo Legis Salicæ, & pro hac manumissione & franchesia habui & recepi 18. libras Viennensium bonorum, &c.* Adde Consuetudines & Libertates Baugiaci apud eumdem pag. 63. Charta Theobaldi Comitis Campaniæ 1222. in Tabul. Campan. *Nos, quod ego Joannem de Meldis Monetarium, & Margaretam uxorem ejus, Franchivi & liberos esse concessi ad vitam eorum, ita quod singulis annis reddent 50. sol. in nundinis Maii. Per hoc autem volo & concedo, ipsos esse liberos & immunes & quites, quandiu vixerint, ab omni tallia tolta & demanda, & custodia villæ, turris & gabiola, &c.* [Charta Libert. Bellomont. ex Coaslin. Cod. MS. *Manumisimus, Franchiavimus... omnes & singulos.*] *Franconatos*, captivos libertate donatos appellabant nostri in Regno Hierosolymitano. Assisiæ Hierol. MSS. 2. part. cap. 31. *Es de ceans, qui s'avanent*

vonent pour Frangemates, ou Esclafs franchis, ils doivent porter lettres seellées dou Visconte, ou dou Bailli de la contrea, en quoi ils sont, coment ils sont frans, à ce que l'on ne les puisse arrester.

FRANCHIRE, est etiam immunitatem à præstationibus & operis concedere. Charta Guidonis Vicecomitis Thoarcensis an. 1240. ex Tabul. S. Hilarii M. Pictavens. Nos Guido Vicec. Thoarc. notificamus universis, quod nos homines B. Hilarii de la Couderie, & hæredes ipsorum, & tenementa, & arbergamenta ipsorum, spectantia ad Ecclesiam memoratam eximimus, & Franchivimus in perpetuum ab omnibus excubiis Castri Thoarcii, & ab omni talliata, propter talleiam terrarum nobis debitam de jure in nativitate B. Joan. Bapt. item ab auxilio & questa Baillivorum Thoarcii, & à panagio ipsos similiter duximus Franchiendos, &c. [Charta privilegiorum Marliaci an. 1308. Nos Humbertus Dominus ... de Villars, confitemur quod antecessores nostri Franchiaverunt villam de Marliaco. Litteræ Philippi VI. Franc. Reg. an. 1328. to. 2. Ordinat. pag. 20. Es se il avenoit que nous Enfranchissiens aucuns de ladite ayde, nous voullons que ladite franchise tiengne leu o noz. dites bonnes gens de Paris.] Vide Littletonem sect. 204.

¶ FRANCHISARE, Eadem notione. Charta Hervei D. Virsionis pro Luriacens. an. 1213. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. p. 81. Ledas pannum reddent illis quibus eas debent. In furnis & molendinis reddent costumas, sicuti solent & debent, de omnibus aliis costumis quitto eos penitus & Franchiso.

a. FRANCHISIA, Prædii rustici species, sic forte appellata, quod Francorum & liberorum esset, cujusmodi est apud Anglos liberum tenementum, tametsi postmodum censibus & præstationibus obnoxia. Tabularium Prioratus Paredi fol. 62. Et omnia, quæ ibi habebat, alodum sive Franchisiam, campos, prata, silvas, &c. Fol. 63. Franchisiam meam, omnemque terram, quæ ad ipsam Franchisiam pertinere videtur, &c. Fol. 42. In villa Mancellis Franchisiam, ubi stat Bernoenus, & omnem terram, quæ ad servitium ejusdem Franchisiæ pertinet, cum omni integritate. Fol. 12. Item in ipsa villa unam Franchisiam appellatam Mansum Ales Placis, & reddit 2. sextaria de avena, &c.... In villa Moncellis unam Franchisiam, quæ vocatur Advinam, & reddit in censum 2. den. &c. In Consuetudine Herliacensi art. 2. Tenir Franquiesmes, id est, terras francas & immunes à censu tenere. Franchise, Gallis nostris dicitur jus, quod nobilibus viris potissimum competit: atque ita vox hæc intelligi debet in Stabilimentis S. Luduvici lib. 1. c. 9. 22. Loi de Franchise, id est, lex seu jus nobilium, Petro de Fontanis c. 3. num. 5. 6. in Consuetud. Normanniæ art. 49. & Nivernensi cap. 9. art. 1. Homme de corps, qui joüit de Franchise par dix ans, in Consuetud. Catalaunensi art. 18. Vide Francitas.

¶ FRANCHESA, Eadem notione, in Charta ann. 1042. Append. Marcæ Hispan. col. 1084. Cum ipsos homines & ipsa villa totum ab integro, & ipsas meas Franchesas de Galiner, ... ipso monasterio de sancta Deo Grata cum suis pertinentiis, ... sic donamus nos & facimus cartam exvacuationis.

¶ 2. FRANCHISIA, Districtus seu territorium certis privilegiis & juribus donatum, quo sensu Franchisia idem quod aliis Septena, Banleuca; quod Andegavis, Quinta; Tolosanis, Dex; Cenumanis, Viaria. Gall. Azyle, Franchise, refuge. Charta Hervei D. Virsionis pro Luriacens. ann. 1213. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 80. Si milites mei cornagium vel aliud debitum mihi nedebitum in bestiis terra mea, bestias quæ sunt extra Franchisiam, ex quo mihi erunt, factum fuerit infra Franchisiam, non poterunt garentire, & de hoc potero eos compellere ad sacramentum. Libertates hominum S. Georgii de Esperanchia an. 1291. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 27. Item, si quis non burgensis alicui burgensi injuriam extra Franchesiam dictæ villæ intulerit, sive in personam, sive in rebus, burgensis injuriam passus Castellano nostro super hoc deferat quæstionem. Nomasticon Cisterc. an. 1335. Inhibetur ne alicui venienti ad Franchisiam in Collegio S. Bernardi provideatur de camera sive de confugia nisi per Provisorem dicti loci. Vide Hist. Paris. to. 1. Instr. pag. 172. & 485.

¶ FRANQUESIA, Certum territorium à domino subditis suis ad pascenda eorum animalia relictum, cæteris omnibus exclusis. Charta an. 1490. ex Schedis Præsidis de Mazaugues: Prætextu & occasione certarum confinarum sive Franquesiarum, quas ipsa universitas & homines prætendebant & dicebant habere & à longo tempore citra habuisse in certa parte, seu quantitate territorii. Infra: Quod à cætera dicta quantitas, sive pars taliam præassertarum confiniarum sive Franquesiarum unite debent alteri terræ gastæ ipsius territorii. Vide Communia 2.

¶ 3. FRANCHISIA, Libertas, jus, privilegium, immunitas, Gall. Franchise. Charta R. Berengarii Comit. Provinciæ an. 1206. apud Pittonem Hist. Aquens. lib. 2. pag. 114. In recompensationem vestra fidelitatis.... licentiam, Franchesiam & libertatem in terris cultis & incultis quibuscumque & quorumcumque locorum distantium circa civitatem meam Aquensem spatio v. leucarum pascendi ... donamus & promittimus dictam Franchesiam & libertatem supra factam per nos & successores nostros firmas tenere. Charta an. 1275. ex Chartul. S. Vandreg to. 1. pag. 165. Tradidi feodaliter & concessi tempore viduitatis meæ.... ad finem perpetuum Roberto dicto de Valle nepoti meo quandam masuram terræ ... cum omni jure & Franchisiis dictæ masuræ terræ pertinentibus. Instr. an. 1290. apud Marten to. 1. Anecd. col. 1240. Pronuntiatum fuit per curiam nostram judicium, ut homines de Colcinis Ballivæ Matisconensis, & homines ipsius villæ in nostra speciali protectione, guarda, & salvamento remanere debere, eorumque Franchisias & libertates nos observare debere, & facere observari. Libertates hominum S. Georgii de Esperanchia an. 1291. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 27. Quicumque receptus in burgensem teneatur jurare Franchesiam, & jura nostra & dictæ villæ conservare ubicumque. Charta an. 1292. in Schedis Præsidis de Mazaugues: Et illis usibus, libertatibus & Franchesiis de cætero.... gaudeant & gaudere possint, ... quibus gaudent & potiuntur homines de Aquis. Arestum Parlamenti an. 1394. apud Menestr. Hist. Lugdun. pag. 75. Et conservarentur in suis prædictis libertatibus & Franchisiis, &c. Charta Henrici Regis Angliæ tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1348. Et super certis libertatibus, Franchisiis, privilegiis, quietanciis, donis, & concessionibus.... datis & concessis. Charta Caroli VII. Regis Franc. pro Academia Cadom. ann. 1452. to. 6. Spicileg. Acher. pag. 499. Cum almæ recordationis prædecessoribus nostris Franc. Regibus nonnulla studia generalia magnis & speciosis privilegiis, Franchesiis & libertatibus communita.... creata & erecta fuere. Adde Chartam an. 1308. apud Baluzium tu. 2. Hist. Arvern. pag. 781. aliam an. 1457. tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 303. &c.

¶ FRANQUERIA, FRANQUISIA, Eadem notione. Statuta Arelat. MSS. art. 149. De Franquesia quam dedit Comes Provinciæ. Art. 150. De Fran-

quesia quam dedit Comes. Charta Beatricis Comit. an. 1245. apud Pitton. Hist. Aquens. lib. 3. pag. 155. *Damus, concedimus & approbamus.... Franquesiam, immunitatem, libertatem ab omnibus questis, comitis, &c. Ab hac Franquesia excipimus Judæos. Has autem Franquesias concedimus militibus & probis hominibus villa inferioris Archiepiscopalis.* Homagium Isnardi *de Ponteves* factum Carolo I. Comiti Provinciæ an. 1250. ex Schedis Præsidis *de Manzangues: Promisit ... & eum tenere & custodire in libertatibus & Franquesiis seu honoribus quibus ... consueverunt teneri & haberi temporibus retroactis.* Charta an. 1257. ex iisdem Schedis: *Et promiserunt quod Milites Arearum tenebunt in ea Franquesia in qua erant alii Milites Provincia.* Alia an. 1387. apud eumdem Præsidem: *Quod dignetur .... confirmare libertates, Franquesias, immunitates, & statuta, privilegia, & capitula in quibus ... fuerunt.* Transactio an. 1438. ibid. *Est certa pars Montis in qua ... dominus ... non debet immittere avere extraneum ad pascuerium juxta libertatem & Franquesiam dicti castri.* Homagium an. 1480. *Excellentissimus Rex & Comes ... confirmavit ... omnia privilegia, litteras, libertates, Franquesias, immunitates, statuta & alia jura.* Charta an. 1501. *Renuntiaverunt omnibus litteris, privilegiis, libertatibus & statutis & Franquesiis quibuscumque.* Antiqua Statuta Avenion. Rubr. 9. *Secundum antiquam Franquesiam civitatis.*

¶ 4. FRANCHISIA, Libertas, manumissio. Petrus Austriæ testamento legat *Franchisiam & libertatem Elena sclava sua*, in Instrumento anni 1324. *Libertas & Franquesia servitutis*, in altero Instrum. an. 1306.

¶ FRANCHITAS, Idem quod *Franchisia* 3. Franc. Tarafa in Hist. Episc. Barcinon. *Tanta liberalitate hic Rex habitus est, ut homines ecclesiarum & monasteriorum totius dicta Barcinonensis diœcesis ... omnino gaudererentur Franchitate.*

¶ FRANCHUS. Vide in *Franci* 1.

1. FRANCI, dicti viri potissimum ex nobilitate, ingenui, ipsique proceres. Decretio Childeberti Regis cap. 8. *Ita, ut si Francus fuerit, ad nostram præsentiam dirigatur, & si debilior persona fuerit, in loco pendatur.* Capitulare Compendiense an. 757. cap. 5. *Si Francus homo accepit mulierem, & sperat, quod ingenua sit, &c.* Hincmarus Remensis Opusc. 33. cap. 1. *Et de alia terra, quam Franci homines in suis proprietatibus dederunt.* Hincmarus Laudunensis, to. 2. pag. 335. *Ipso resultante, quod Francus esset, & ut liber se defendere vellet & quiret, &c.* Charta Caroli Calvi, apud Sanjulianum in Tornutio pag. 510. *Neque præsumat horum quisquam ab eorum servis, colonis, seu Francis super eorum terram commanentibus exigere.* Tabularium S. Remigii Remensis: *Anno Incarnationis Domini 861. Episcopatus autem Domini Hincmari 17. veniens Missus Domini Regis Karoli, nomine Gauzselmus, Clericus, in villam Condatum, sitam super fluvium Matronam 9. Kl. Octob. ex præcepto præfati gloriosi Regis, coram testibus multis, Francis videlicet atque colonis, & consignans tradidit ipsam villam Missis Domni Hincmari, Adaloldo scilicet, Custodi Ecclesia S. Remigii, & Herigando, ipsius Advocato.* [Litteræ ao. 1340. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 53. *Mandamus quatenus visis præsentibus, cum omnibus hominibus equitibus & peditibus ... ad diem quindenam festi Nativitatis B. Joannis Bapt. proximam apud S. Marcellinum personaliter interesse velitis & curetis, parati nobiles & Francos vestra castellania librare, &c.* Charta Balduini Comitis Flandriæ an. 1220. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 292. *Item si burgensis allodium alicujus in oppido coram Francis hominibus & scabinis invadiaverit, vadimonium suum ibidem, judicio Scabinorum, obtinebit*] Ita *Francus homo*, in Formulis veterib. Bignonii cap. 2. 3. *Homines bene Franci Salici* cap. 5. Sic denique passim in Capitulis Caroli M. & Caroli Cal. in Concilio Duziacensi I. pag. 105. &c. Vetus Notitia ex Pancharta Nigra Turon. an. 926. *Quam reclamationem per sex fere annos ducentes, propter cupiditatem Francorum hominum, qui eas quoquo modo possidebant, nunquam ad justitiam perducere potuit.* Charta S. Karilefini Actis Episcopor. Cenoman. pag. 83. *Ab aliis etiam nobilibus & Francis personis ex rebus eorum ditatus sum.* Alia Charta apud Beslium pag. 247. *Et nullus nostrorum hæres aut successor, Comes, aut Episcopus, Vicarius aut Centenarius, nec quilibet Francus, & ipsi potestati vicinus, audeat hanc donationem nostram violare, &c.* In Chartis aliquot anni 799. apud Henschenium in Comment. ad Vitam Ludgeri Episcopi §. 4. *Ingenuus, nobilis*, & *Francus*, idem sonant. Exin viri liberi, ingenui & immunes ab oneribus ac præstationibus servilibus dicti promiscue Franci. Turpinus in Hist. Caroli M. c. 1. *His a Rege relatis, populi munimos saluberrima promissionis devotissime offerebant, & qui libentius reddebat, Francus sancti Dionysii ubique vocabatur, quomodo liber ab omni servitute, Rege præcipiente, erat. Hinc mos surrexit, ut terra illa, qua antea vocabatur Gallia, tunc Francia vocaretur, id est, ab omni servitute aliarum gentium libera.* Papias: *Liber, Francus homo.* Anonymus de Nominibus Germanorum: *Francus, Franciscus, liber, liberus, ἐλεύθερος, per syncopen seu synalephen, à fry, & and, quasi* fryanch; *Saxonice freo diphthongo Suevica est liber, adjectiue;* Ancke, *est adolescens, juvenis, nomen hodie gentilo multis familiis, &c.* Capitul. 6. Caroli M. an. 803. cap. 8. *De servis, qui Francas feminas accipiunt, &c.* [Capitul. Caroli C. Pistens. ao. 864. *Notum fieri volumus omnibus Dei & nostris fidelibus quoniam quidam Comites nostri nos consuluerunt de illis Francis hominibus qui censum regium de suo capite, sed & de suis rescellis debebant, qui tempore famis, necessitate cogente, seipsos ad servitium vendiderunt.*] Charta Roberti Regis an. 1005. in Probat. Hist. Vergiacensis pag. 52. & apud Perardum pag. 170. *Et cum omnibus consuetudinariis ex actionibus, ab iis etiam, qui Francorum nomine censentur, pro debito exigendis.* Alia Ottonis Comitis an. 1004. in iisdem Probat. pag. 54. *Et consuetudines, quas debent ipsi servi & ancillæ, & etiam illi, qui Francos se dicunt desuper potestatem manentes, &c.* Charta Henrici Imp. an. 1039. in Chronico Mindensi pag. 737. *Aut homines ipsius Ecclesia, Francos, liberos, & Ecclesiasticos, lnones, maalman, vel servos, &c.* Occurrunt eadem verba pag. 739. 740. 741. [Charta Willelmi Nothi Regis Angliæ ann. 1080. in Tabul. Cadomens. Monast. *Item in insula de Gersoi unum molendinum duorum Francorum hominum ... in Gersberti villa terram duorum Francorum hominum, pro filia sua facta Monacha.* Horum verborum loco in alia ejusdem Willelmi Charta ibid. habetur: *Cum molendino duobusque Liberis hominibus.* Charta Villænovæ in Dumbis an. 1426. *Petrus Varmen recognovit se esse justiciabilem D. Ducis Borbonii ad causam castri Villa-nova, & promittit se fidelem fore dicto Domino & contribuere in dicto castro, prout faciunt alii homines Franci*] Fridericus I. Imp. in Actis Adriani IV. PP. apud Baron. ann. 1151. *Supervenit Francus, vere nomine & re nobilis, eamque* (Romam,)

qua adhuc in te residua fuit, ingenuitate fortiter eripuit. Chron. Fossæ-novæ an. 1192,

Et no. per Francos factis amodo vivere Francos.

Le Roman *de Garin:*

Garin mes peres se Frans hom & gentis.

Philippus *Mouskes:*

L'enfant de Champagne avoec,
Et maint Franc bacelier iluec.

Vide Perardum p. 247. Probat. Hist. Turenensis p. 105. Probat. Hist. Sabaud. p. 55. [Rymer. to. 7. p. 190.] &c. Scribit Buielerius in Summa rurali hominem obnoxiæ ac servilis conditionis *Francum fieri*, si ei permittat dominus feudum acquirere intra dominii sui fines.

∞ At vero inter homines *Francos* alii censum de capite debebant atque *tallia* erant obnoxii, alii ab ea liberi & immunes erant. Primum docet Edictum Pistense cap. 28. *Ut illi Franci qui censum de suo capite vel de suis rebus ad partem regiam debent, &c.* Alterum aperte innuunt Consuetudines Marchiæ Dumbarum art. 12. *Omnis Franci, cujuscumque homo Francus sit, punietur in dominio in quo forefecerit secundum jus & rationem scilicet illo Franci, qui non debent manum mortuam.*

¶ Franchus, Liber, immunis ab oneribus & præstationibus servilibus. Charta Lud. X. Reg. Franc. an. 1313. in Bibl. Colbert. Regest. 56. *Quod omnes universi & singuli homines de Leucata & te sitis Franchi & liberi à dicta servitute.*

¶ Francus Serviens. Antiquit. Tricassinæ MSS. fol. 295. v°. *Item placet nobis quod tres Franchi Servientes Capituli in suis Ecclesiis Parochialibus Ecclesiastica percipiant, & libere percipiant Sacramenta.*

Francus Tenens, Idem, qui *libere tenens*, *Franc tenant.* Assisæ Henr. II. Reg. Angl. apud *Clarendon: Si quis obierit Francus tenens, hæredes ipsius maneant in tali saisina, qualem pater suus habuit, de qua fuit vivus & mortuus, de feodo suo, &c.* Vide *Libere tenens*, in voce *Tenens*. At

Francus, in Historia Abbatiæ Condomensis videtur sumi pro tenente obnoxiæ conditionis, quique in commercio fuerit. Pag. 463. *Oliverius Monachus dedit Francum unum in loco, qui dicitur Birageł.* Ibid. *Dederunt Francum unum in loco, qui dicitur Esloubed.* Pag. 464. *Dederunt S. Petro Ecclesiam, qua vocatur Nux sicca, & Francum unum, & alium Francum in loco, qui dicitur Anezag.* Adde p. 478.

Francus, opponi videtur *villano*, in quadam Consultatoria, edita post Observantias Regni Aragon. fol. 43. *Si vir premoritur superviveate uxore, uxor ingenua, i. Infançona, vel etiam Franca, i. civitatis, &c.*

¶ Francus & Quitus, Formula à Gall. *Franc & quitte.* Epitome Constitut. Eccl. Valentiæ ab an. 1200. ad an. 1580. to. 4. Conc. Hisp. p. 143. *Pro distributionibus sibi annuatim solvendis, super decimis de Alzira; illisque auctoritate propria levandis & exigendis, & in dictas distributiones convertendis, Franchis & Quitis, & absque omni onere expensarum percipiendis.*

¶ Francum Festum, Gall. *Franche-Feste*, in Charta an. 1424. dicuntur nundinæ quod mercatores qui ad eas accedunt immunes sint à consuetis exactionibus.

¶ Francum Oleum, Purum, legitimum. Statuta Arelat. MSS. art. 103. *Nullus revenditor olei vendat oleum alicui causa comedendi, nisi Francum.* Eadem notione *Vinum Francum*, in Charta an. 1143. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 475. *Vinum sanum & Francum*, in Constit. MSS. Cluniac.

Tom. III.

¶ Franci Pisces, Ii dicuntur quos Dominus loci sibi reservavit. Chartul. Monast. SS. Trinit. Cadomens. fol. 23. verso: *Domina Abbatissa debet habere salmones & turgones & alosas & lampreas, & porpedes & omnes Francos Pisces.* *Franchi Pisces* dicuntur in Statutis Massil. lib. 2. cap. 50. recentes, boni, Gall. *Frais.*

¶ Franca Terra dicitur ad discrimen illius quæ in *villenagio* tenetur. Chartul. S. Vandreg. tom. 2. p. 171. *Nicolaus vero assensu & permissione nostra permutavit dimidiam acram prædicta Franca Terra à Garnerio de Moncello pro dimidia acra sua villana... talis inter eos irrefragabiliter tenenda conventione, quod Nicolaus dimidiam acram terra villana liberaliter tenebit.* Ibid. to. 2. p. 2084. *Quamdam compositionem cum Petro homine nostro de Ceus fecimus pro decima ejusdem terra de Ceus, quam supradictus Petrus jure hæreditario possidebat, duas acras Terra Francas, sicuti habebamus, dedimus.*

¶ Franca Villa, Quæ certis *Franchisiis* seu privilegiis gaudet. Charta an. 1273. to. 9. Spicileg. Acher. p. 259. *Cum Villa Tysiaci ab ipsius fundatione Franca & libera constituta fuerit à Domino Bellijoci qui tunc regnabat, & postea ab ipsius successoribus ... libertas dicta Villa Tysiaci & franchisia approbata & confirmata fuit.* Charta Arnoldi D. *de Wesemale* apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 92. *Quod homines terra nostra numquam in terra sua Brabantia in Francas Villas vel alias ad morandum recipiantur.*

¶ Franca Vasa, Probata. Ordinario de officiis domus Dalphin. an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 393. *Item præfatus magister Botellerius, sit cum omni solertia diligens bona vina perquirere pro pretio quo poterit meliori, nec omittat sollicitare frequenter magistrum Hospitii, & thesaurarium ac provisorem, quod opportuno tempore in locis magis convenientibus fiat provisio debita boni vini, quodque vasa ubi vina reponuntur, sint Francha & solida, & ut expedit reparata ad ipsum vinum utiliter conservandum.*

Francus, Moneta Francica, nostris *Franc.* *Francus Bordallés*, Franci Burdegalenses, in Consuetud. Solensi, tit. 9. art. 3. [Charta Ecclesiæ Brivatensis an. 1365. *Unus denarius auri vocatus Franc pro xx. sol. computatus,*] Vide *Moneta.*

¶ 2. FRANCI, Bellicosi, armis & bellica laude commendati; unde nostris *Francorum* nomen. Sigebertus Gemblac. initio Chronog. *Valentinianus Francos Attica lingua appellavit, quod Latina lingua interpretatur feroces.* Liber de Castro Ambasiæ, &c. c. 4. to. 10. Spicileg. Acher. p. 525. *Sicambri hæc audientes cæsos Alanos omnino deleverunt. Romani Attica lingua tunc eos Francos, id est, feroces appellaverunt; dinque à tributo liberi vixerunt.* Chron. MS. Regum Franc. ex Musæo D. *de Cangé: Et videns eorum audaciam & fortitudinem vocavit eos Francos, id est, feroces.* Ernoldi Nigelli Carmen elegiacum pro Ludov. Imper. lib. 2. apud Murator. to. 2. part. 2. pag. 26.

Arma ferunt semper, bellis est sueta juventus.
Bajulat hæc juvenis, hoc agit arte senex.
Namque ipsum nomen Francorum horresco recensens.
Francus habet nomen à feritate sua.

Robertus Guaguinus in Epist. ad Franciscum *Ferrebout* an. 1468. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1837. *Tradunt enim qui res gestas scribunt, ob eam rem Francos dici, quod sive vel Romano tributo Franci, hoc est, liberi: vel, quod verius est, feroces, non ea quidem ferocitate qua fuerit insolens barbaries; sed animi virtute clarissima, quam amor libertatis ingenuis pectoribus ingenerat.* Franci dicti etiam Latini in

Hist. Orient. Jacobi de Vitriaco lib. 3. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 275. *Christianorum varia sunt gentes, & in varias sectas divisa, quorum primi sunt Franci, qui Latini verius appellantur, homines bellicosi, armis exercitati, capite nudi; & isti pure Catholici sunt.* Vide *Francio*.

¶ 3. FRANCI, Sic appellabantur ii qui magnos dies seu assisias publicas & generales Parium Franciæ tenebant. Ita D. *De Lauriere* in notis ad Edictum Philippi VI. an. 1344. tom. 2. Ordinat. Regum Franc. p. 214. ubi illud è veteri Parlamenti stylo part. 1. c. 23. §. 1. refert: *Ubi quis appellavit ab hominibus alicujus Paris, qui super se habent homines Judicantes in curia dicta Paris, qui dicuntur Franci.*

FRANCIA, Gallia, à Francis, qui eam invaserunt, & Romanis abstulerunt, dicta. Primus autem hac appellatione Galliam donasse dicitur Gregorius M. lib. 4. Epist. 31. ad Mauricium Imp. & lib. 6. Epist. 33. quam prioribus eorum sedibus triboit præ cæteris Nummus Constantini Imperatoris, quem alibi proferimus, in cujus aversa parte FRANCIA legitur.

☞ Longe ante Gregorium M. Galliam nomine Franciæ designavit Eumenius in Panegyrico Constantino filio Constantii dicto: *Quid loquar rursus intimas Franciæ nationes non jam ab his locis, quæ olim Romani invaserant, sed à propriis ex origine suis sedibus, atque ab ultimis Barbariæ litoribus avulsas, ut in desertis Galliæ regionibus collocata, etiam pacem Romani imperii cultu juvarent, & arma dilectu?* Infra: *Affecisti pœna temeritatis Reges ipsos Franciæ, qui per absentiam patris tui pacem violaverant.*

At posterioribus sæculis, & potissimum sub prima & secunda Regum nostrorum stirpe, cum Francorum Imperium & dominatio in exteras regiones, atque adeo longinquas sese protendisset, Franciæ nomine intellectæ eæ omnes, quæ Francis parebant, aut paruerant. Id vero ab eo manavit, quod Reges harum provinciarum à Francis orti, & à Francia digressi, sese indidem *Francorum*, non autem regionum, quibus imperabant, Reges inscriberent, uti observatum ab Ottone Frising. lib. 6. c. 17. & Sirmondo ad Capit. Caroli C. tit. 1.

In primis vero Germania hacce appellatione innotuit, quod ea provincia diu Francis nostris paruerit, ut constat ex Eginhardo an. 810. 823. Hermanno Contracto an. 838. & aliis Rerum Francicarum Scriptoribus: unde etiamnum Franconiæ nomen inditum. Lexicon MS Gr Reg. Cod. 2062. Γερμανικῆς, ὁ Φραγκίας. Vetus Scholiastes Juvenal. Sat. 4. de Cattis: *Gentes Germanorum sive Francorum.* Et S. Hieronymus in Vita S. Hilarionis: *Inter Saxones quippe & Alemannos gens ejus non tam lata quam valida, apud Historicos Germania, nunc vero Francia vocatur.*

Cum igitur tam late sese diffudisset Francorum nomen & virtus bellica, & in exteras ac remotas Europæ regiones sese propagasset eorum Imperium, inde factum, ut Græci non modo, sed & Saraceni, Arabes, & Abyssini Europæanos populos *Francorum* nomine donarint Monachus Sangall. lib. 1. de Carolo M. cap. 11. *In illo tempore propter excellentiam Caroli, Galli & Aquitani, Edui & Hispani, Alamanni & Bajoarii, non parum insignites se gloriabantur, si vel nomine Francorum servorum censeri mererentur.* Georg. Monachus S. Sabæ apud Eulogium lib. 2. Memorial. c. 10. *Cæpi cogitationibus variis æstuare, ut aut proprium solum reviserem, aut regna Christianorum, id est, Franciam peterem.* Luithprandus in Legat. *Residentibus nobis ad mensam, ... ex Francis, quo nomine tam Latinos, quam Theutones comprehendit, ludum habuit.* Id potissimum observatum à Guiberto in Hist. Hieros. lib. 2. c. 1. Conrado Ursperg. in Henrico IV. Vincentio Belvacensi lib. 30. cap. 87. lib. 31. cap. 146. Abulfeda pag. 4. Josepho Barbaro in Itinerariu in Persiam p. 465. Belono lib. 2. Observ. cap. 88. 5. Damianu à Gues tu. 2. Hist. Hisp. Gabriele Sionita ad Geograph. Nub. Clim. 4. part. 1. Abrahamo Echellensi in Hist. Arabum c. 5. &c.

FRANCIA ANTIQUA, Franconia, vetus Francorum sedes, quam *Francorum Regionem* vocat Hieronymus in Chron. an. 377. *Franciam* supradictus Constantini M. Nummus. Ita porro appellatur ab eodem Hieronymo in Vita Hilarionis, & à Monacho Sangallensi lib. 1. cap. 25. & lib. 2. c. 16.

☞ Errat Cangius, si fides Schiltero; neque enim Franconia, inquit, *Francia Antiqua* usquam appellata est. Cangio præivit Erasmus ad Epistolam S. Hieron. 52. qua in re & ipse quoque falsus est. Monet iterum Schilterus Franconiam non Germaniam ipsam esse, sed partem Franciæ Orientalis transrhenanæ, cujus fines indicat Chron. magn. Belg. *Franconia pars Alemanniæ intra Rhenum & Danubium in qua Bamberg.* Interdum *Francia* nude dicitur. Eckeardus Jun. de Casib. S. Galli c. 1. *Nondum Suevia in Ducatum erat redacta, sed fisco regio peculiariter parebat, sicut hodie & Francia. Procurabant ambas Cameræ, quos sic vocabant nuncii: Franciam ad Alpes tum Werinhero.*

FRANCIA GALLICANA, in Chron. Laurisham. pag. 69.

FRANCIA INTERIOR, Gallia ipsa, ad discrimen ulterioris, seu Germanicæ. S. Eulogius Archiep. Toletan. in Epist. ad Willesindum Pampilon. Episc. *Quos vulgi opinio negotiatorum cohortibus interesse nuper ab ulterioris Franciæ gremio ibidem descendentibus jactitabat. Deinde urbi appropinquans negotiantes quidem reperi, peregrinos autem meos eorum relatione apud Moguntiam nobilissimam Bajoariæ civitatem exulasse cognovi. Et verum fuisse hoc negotiatorum nuncium regredientibus .... ab Interiori Francia fratribus nostris didicimus.*

FRANCIA LATINA, Gallia ipsa, Wipponi de Bello Saxon. p. 112. Vetus Chronicon apud Lambecium lib. 2. Commentar. de Biblioth. Cæsarea p. 394. *Hic divisio facta inter Theutones Francos, & Latinos Francos.*

FRANCIA MAGNA, Μεγάλη Φραγγία, Germania, apud Constantinum de Adm. Imp. c. 26. 29.

FRANCIA MEDIA, quæ inter Austriam & Neustriam interjacet, in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. pag. 57.

FRANCIA NOVA, Neustria, quæ distinguitur ab Austria. Albericus: *Successit ei in regno filius ejus Clodoveus in Neustria, id est, Nova Francia, per annos 17. vivente adhuc Sigeberto in Austria.* In veteri Notitia præfixa to. 1. Hist. Franc. *Senonensium Archiepiscopus, Franciæ Novæ Archiepiscopus nominatur.* Vetus Notitia apud Dominicum: *Civitas Parisius, civitas Aurelianis, ubi deficit Nova Francia.*

FRANCIA OCCIDENTALIS, Gallia, Francia proprie dicta, [& quidem κατ' ἐξοχὴν, etiam ante Sigebertum an. 844.] Occurrit apud Ottonem Frising. lib. 5. c. 35. lib. 6. c. 17. Albert. Aq. lib. 8. cap. 6. Asserum de Ælfridi rebus gest. an. 884. 886. [Pactum Bonnense inter Carolum Simplicem Franciæ, & Henricum Aucupem Germaniæ Reges an. 921. apud Aubert. Miræum tom. 1.

pag. 37. *Anno vero regni Domini & gloriosissimi Regis Francorum Occidentalium Caroli 29. redintegrante 24.... anno quoque regni Domini & magnificentissimi Regis Francorum Orientalium Henrici 3°.*]

FRANCIA ORIENTALIS, dicta Germania, ad discrimen Franciæ Occidentalis, seu Galliæ. Annales Francor. Metenses ann. 688. *Pipinus Orientalium Francorum, quos illi propria lingua Osterlandos vocant, suscepit principatum.* Ubi *Osterland* idem valet ac *Austrasia*, seu *Austria*, de qua voce supra egimus. Unde passim legere est, Reges & Imperatores Germanicos sese subinde *Francorum Reges* aut *Imperatores* inscripsisse, licet non essent de stirpe Regum Francicorum orti. Vide Ditmarum lib. 6. pag. 60. Harigerum Abbat. in Vita sancti Landoaldi n. 12. Vitam B. Mathildis Reginæ n. 2. Crantzium in Metrop. l. 4. c. 13. &c.

☞ Qui fuerint Franciæ Orientalis limites discimus ex Gothofredo Viterb. ad an. 881. *Arnulphus totam Franciam Orientalem, quæ hodie Teutonicum regnum vocatur, id est, Bavariam, Sueviam, Saxoniam, Thuringiam, Frisiam & Lotharingiam tenuit: Occidentalem vero Franciam Odo tenuit.* Wippo in Vita Conradi Imper. p. 430. *E Saxonia Boiariam & Orientalem Franciam pertransiens, ad Alemanniam pervenit.*

FRANCIA ORIENTALIS, Gallia ipsa, respectu Angliæ, apud Asserum de Ælfredi rebus gest. an. 880.

FRANCIA ROMANA, Gallia, sic dicta, inquit Albericus an. 939. *non à Roma, sed à lingua Romana*, apud Luithprandum lib. 1. c. 6. Ottonem Frising. lib. 7. c. 15. & Albertum Aquens. lib. 1. c. 9. 17. lib. 3. cap. 30. *Gallia Romana*, apud Contin. Reginonis an. 939.

FRANCIA, seu *Gallia secunda*, apud Lambertum Tuitiensem in Vita S. Heriberti Archiep. Colon. n. 22. est Francia nostra.

FRANCIA SEQUANORUM, Senonensis provincia, quæ circa Sequanam fluvium limites suos habet, quæ *Francia Senonensis*, in veteri Notitia Galliæ appellatur. Acta Conversionis S. Huberti Comitis to. 1. Hist. Franc. p. 678. *Hic, quia prudentis erat ingenii, considerans Ebroinum ad omnem malitiam promptissimum, execratus omnes actus illius, Franciam Sequanorum deseruit, & in Austriam apud Pipinum Ducem... se contulit.*

FRANCIA THEUTONICA, Franconia, apud Lambertum Schafnaburg. pag. 242. [Minus recte, ex contextu enim potius Germania ad Rhenum intelligitur, quam Franconia.]

FRANCIA ULTERIOR. Vide *Francia Interior*.

¶ FRANCICUS AURI vel *Argenti*. Vide in *Moneta Regia*.

¶ FRANCICUS PANIS, Placentæ genus. Vide in *Panis* 2.

FRANCIGENÆ, Anglis dicebantur omnes extranei, sive cogniti essent, sive incogniti, nisi Anglos se esse probassent per *Englescheriam*, inquit Bracton. lib. 3. tr. 2. cap. 15. §. 2. 4. Vide *Englescheria*.

¶ FRANCIGENATUS, Gallus, è *Francis* oriundus. Hist. S. Florentii Salmur. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1100.

Ut fuit ereptus Theobaldus Francigenatus
Terræ dux & heros post regem nobilis hujus.

FRANCIGINI. Statutum Communis Bononiensis apud Ghirardaccum lib. 9. Hist. Bonon. pag. 279. *Quod lusores azardi & bescazaria, & incisores casei in ipsis scalis, & in platea Communis per decem perticas, nec etiam cantatores Franciginorum in plateis Communis ad cantandum,... omnino morari non possint, nec debeant, &c.* Forte ii, quos *Chanteurs de Romans*, Franci nostri vocabant.

¶ FRANCILOGUS, Sermo Gallicus. Vita S. Ursmari to. 2. Aprilis pag. 562. *Infirmitas quæ dicitur gutteria Francilogo.*

¶ FRANCIOSUS, Francicus Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii p. 361. *Morbo Franciofo laborabat.*

¶ FRANCIPLEGIA. Vide in *Plegius*.

¶ FRANCISARE, *More Francorum se habere, vel lingua eorum loqui*. Johan. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Francisare, Françoier, c'est soy avoir en parler, en maniere de François.*

FRANCISCA, FRANCISCUS. Papias, Joan. de Janua, & Jacobus de Voragine scribunt, *Franciscas* dici *signa quædam instar securium, quæ Romæ ante Consules ferebantur, quæ erant in terrorem, in securitatem, & in honorem.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Francisca, Une maniere d'enseigne que l'en souloit porter devant les Consols ou Consules, comme hachee.*] Certe Aimoinus lib. 1. c. 12. *Francisca* est spatha seu machæra, vel etiam bipennis, Gallis propria. Hincmarus in Vita S. Remigii: *Accepit autem Rex Franciscam ejus, quæ vocatur Bipenna, & projecit in terram.* Iisdem fere verbis Gesta Reg. Francor. c. 10. *Accepit autem Rex Franciscam ejus, quod est bipennis, & projecit in terram.* Et Flodoardus l. 1. Hist. Remens. c. 13. *Sprevitque ipsius armis, ejus Franciscam projecit in terram.* Bipennem appellavit paulo ante, ut & Greg. Tur. l. 2. Hist. c. 27. qui Francis securim propriam fuisse testatur lib. 9. c. 35.

☞ Ejusmodi securim penes se habuit Borellus, quam *Franciscam* fuisse existimat: eam sic describit in Glossar. Gall. Manubrium habet ferreum longitudinis trium circiter pedum, cavum intus, in cujus extremo securicula erat ad nutum mobilis, quæ cuspide retro munita cassides & scuta perfringere ac perforare poterat quam facillime. Erat præterea in manubrii cavo instrumentum quo milites, dum vacarent, annonam suam molere poterant. Verum non una fuit horum armorum species & forma.

FRANCISCUS, Eadem notione. Papias, ex Isidoro lib. 18. c. 6. *Francisca signa sunt, quæ Hispani ab usu Francorum Franciscos vocant, quæ ante Consules ferebantur, quæ Secures dicuntur.* Vide Anastasium Childerici cap. 14.

1. FRANCISCI, Franci, Galli, Φραντζῖνοι, Nicetas in Isaacio & Alexio num. 2. & Pachymeri l. 3. c. 8. Utuntur non semel Scriptores, Leo Ostiensis lib. 1. cap. 64. Hariulfus lib. 1. cap. 15. l. 3. cap. 10. 25. l. 4. c. 32. Dudo de Morib. Norman. passim, Nangius in Chr. an. 1182. [Chron. Parmense ad an. 1282. apud Murator. tom. 9. col. 802.] &c. *Solidi Francisci.* Vide *Solidus*. *Scara Francisca*, in Annal. Franc. an. 778. *Francisca lingua*, pro Gallica. Hermoldus Nigellus lib. 1. de Ludovico Pio:

Seu quis Franciscam mavult referare loquelam;
Nominis ut possis noscere naturam.

In Epitaphio Gregorii V. PP. in Æde Vaticana:

Usus Francisca, vulgari, & voce Latina,
Instituit populos eloquio triplici.

Et in Gestis Consulum Andegav. c. 6. n. 6. *Francisce componere*, apud Otfridum in Epist. ad Liutbertum Archiep. Mogunt. *Franciscas habens*, apud Aimoinum lib. 5. cap. 33. *Syndon Francisca*, in Charta an. 1197. apud Ughellum tom. 7. pag. 1275. *Vestitus patrius, id est, Franciscus*, apud Eginhardum in Vita Caroli M. pag. 102. *Cuspis*

Franciscus, *miles Franciscus*, *Franciscus mos*, apud laudatum Hermoldum Lana Gallica Italis dicitur *Francisca*, teste Polydoro Virgilio l. 1. Hist. Anglic. Quippe veteres Etrusci *Franciscos* appellabant, quos alii *Francos*. Ita Joan. Villaneus lib. 2. c. 18 & alibi non semel.

Hanc vero enuntiationem mutuati videntur populi omnes à Longobardis, aut Sclavis qui gentil tia & appellativa nomina efferebans plerumque in *isc*, quod potissimum solenne est etiamnum Dalmatis. A Sclavis Anglo Saxones hauserunt eum morem, apud quos *Romanisc* est Romanus: *Lundenisc*. Londoniensis, &c. In veteri Charta apud Perardum in Burgund. pag. 26. & 27. *Saracemscus*, *Longobardiscus*, legitur. Ita *Thraciscus* apud Capitolinum & Jornandem de Rebus Geticis in Maximino: *Spaniscus*, non semel apud Anastasium: *Hunniscus*, apud Vegetium lib. 4. Art. veterin. cap. 6. & Monachum Sangall. lib. 2. in Præfat. *Frigiscus*, apud eumdem Veget. *Teutiscus*, *Metiscus*, apud Mon. Sangall. lib. 1. c. 11. *Sclaviscus*, in Annal. Franc. Fuld. an. 871. *Græciscus*, apud Gerbertum Epist. 153. *Daciscus*, in Notitia Imper. &c.

2. FRANCISCI, Hæretici quidam quorum mentio fit in Constitut. Friderici Imp. contra Patarenos apud Waddingum an. 1154. n. 16.

¶ FRANCISCUS, Mensura frumentaria. Charta an. 1143. apud Baluz. Histor. Tutel. col. 475. *In unoquoque ipsorum mansorum quatuor denarios, & unum gallum, & unam Franciscum frumenti, & quatuor sextarios de civada.* Vide alia notione in *Francisca*.

FRANCITAS. Surita lib. 1. Indic. Arag. æra 882. *Carolus Calvus Francorum Rex Barcinonensibus, sive Hispani, sive Gothi essent, immunitatem libertatemque elargitur, qua Franci uti assueverant, permisitque, ut Gothicis legibus jura inter se foraque constituant. Immunitas ea à Francis in Hispania Frankitas dicta. Francorum enim nationem Germanicam Germanis reliquis & Frisiis commodiore immunitatis conditione antetulerat.* Idem æra 1148. *Ut oppidum coleretur habitareturque, civibus Frankitatis, id est, ingenuitatis ornamenta ab Imperatore præstantur.*

Franquitas, Idem quod *Franchisia*, *Salvitas*, *Libertas*, *Salvatio*, *Salvamentum*, *&c.* Locus scilicet, cujus incolæ jure gaudent immunitatis, cujus tamen ratione præstatio dominis fiebat. Historia Abbatiæ Condomensis pag. 457. *In isto Cœnobio Sanctimonialis effecta dedit quandam Franquitatem Dursimam*, *&c.* Pag. 486. & 488. *Francdad* idem sonat, ubi forte *Francitad* legendum. Vide Foros Regni Aragon. f. 129. *Libertas*, *Salvitas*, [& *Francdad* suo loco.]

Nescio, an alia notione hanc vocem usurpent Fori Bigorrenses art. 36. *Francitatem coopertam nemo emat, vel discooperire faciat, ut postea possit emere: quod si fecerit, servitium Comiti, sicut quilibet, persolvat, aut dimittat.*

¶ Franquitas, Immunitas à quolibet servitio & censu. Charta Berengarii Comit. Barcinon. ann. 1025. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1038. *Fecimus omnibus suprascriptis & ipsis qui post vos futuri erunt habitatores prædictorum locorum, scilicet qui jurejurando nobis fidelitatem & adjutorium firmaverint & firmaverint, hanc nostra munificentia retributionem, ut abinceps quidem omnes Franquitates aliaque vestra omnia qua hodie franca habetis sive habebitis, cum omnipotentis Dei juvamine & nostra confirmatione sine ullius inquietudine teneatis atque possideatis; ita ut nullus nostrorum ... franca vestra omnia prædicta, sive illa quæ pertinent ad Franquitatem prædicta villa .... pertentet auferre, aut in quocumque divellere sive corrumpere. Pascuata quoque & ligna & aquas & conversiones aquarum, fontes, & exitus atque egressus spatia quæ ad vocem prædictarum Franquitatum pertinent, libere habeatis, & pro iis ullum servitium censûs nobis aut alicui homini minime faciatis.* Acta B. Raymundi Lulli to. 5. Junii pag. 651. *Ex alio Instrumento liquet, præfatum Infantem Jacobum ... confirmasse & jurasse omnia privilegia, Franquitates, cavallerias, donationes & concessiones habitatoribus Majoricarum datas.*

FRANCLAND. Vide *Franchilanus*.

¶ FRANCOLENSIS, Idem qui *Franchilanus*, seu libere tenens. Liber niger Scaccarii p. 77. *Super dominium ecclesiæ sunt feoda trium militum & dimidii, cum tenura Francolensium in villa Cernell.*

¶ FRANCUM Mesum, Agri portio quæ à liberæ conditionis hominibus colitur, vel quæ servilibus obnoxia non est. Charta Officialis Paris. an. 1242. ex Tabul. Sangerm. *Recognoverunt coram nobis se vendidisse, ... duo arpenta terræ arabilis sita in uno tenenti quæ dicebant se habere ... in censiva dictorum Abbatis & Conventus, onerata in duobus denariis Paris. annuatim de Franco meso tantummodo, ut dicebant.* Vide *Mansus*.

FRANCUM Plegium. Vide *Plegius*.

FRANC-VINUM, seu *Francum vinum*, quasi *Franc via*. Charta Hugonis Ducis Burgundiæ an. 1253. apud Perardum pag. 476. *Bannum trallorum, furnorum, vinorum, nemorum, vindemiarum, Franc-vini, mercatus, &c.* [Vide in *Franci* 2.]

¶ FRANCUS. Vide *Franci* 1.

¶ FRANCUS Respectus, Habere tenementum in *Franco-respectu*, est tenere seu possidere agrum ab omni censu sive præstatione annua liberum & immunem. Chartular. SS. Trinitatis Cadom. fol. 29. *Eduardus tenet 2. virgas & dat inde 7. sol. per annum, & alias 2. virgas in Franco respectu.* Vide *Respectus*.

FRANGERE. Vide in *Juramentum*.

¶ FRANGIA, Vox Italica, Gall. *Frange*, Fimbria. Occurrit in Translatione S. Antonini, Maii to. 1. p. 768. & Inventario Eccl. Aniciensis an. 1444.

¶ FRANGIATUS. Vide *Fragiatus*.

¶ FRANQUESIA. Vide *Franchesia* 2. 3. 4.

FRANQUILLINUS, Avis species, de qua Fridericus II. lib. 1. de Venat. cap. 9.

¶ FRANQUITAS. Vide *Francitas*.

¶ FRANTZCHI. Bernhardus *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. p. 165. *Sunt ... in Hierosolymis quidam orthodoxæ fidei devoti professores, viri religiosi, qui à ceteris nationibus ibidem, ut sunt, Latini, à Sarracenis vero Frantzchi, (sunt equidem filii & fratres S. Francisci) à nobis autem Fratres Minores ... appellantur.*

¶ FRANZERE, pro Frangere. Vide *Mollegium*.

¶ FRAPATURA, f. pro *Fractatura*, *Frectatura*, vel *Frictatura*. Litteræ Caroli V. Fr. Reg. an. 1367. de Forma vestium: *Item, quod nulla ipsarum* (mulierum) *audeat portare aliquam Frapaturam in suis capuciis, vechis vel caragiis capuciorum, aut manicis vestium suarum, aut in pannis profundis vestium suarum, vel aliis partibus ipsarum vestium.* Vide *Frecta*.

¶ FRARAGIUM, Frareschia, Frarirsia. Vide *Fraternitas* 6.

¶ FRASCA. Frascha, Italis, Folium, ramusculus arboris, virgultorum fasciculus, Gall. *Feuillée*, *fascine.* Chron. Parmense apud Murator. tom. 9. col. 766. *Carrocium Bononiensium captum fuit & stra-*

bucatum, & projectum fuit in quodam fossato & coopertum de Frascbus. Chron. Domin. de Gravina apud eumdem tom. 12. col. 674. *Fecerunt etiam Capitanii ipsi .... ligna plurima seu Frascas incidere, & cum eis & ex eis fossatis adhæreant & fossatos faciant onerate.* Hinc

FRASCARIUM, Locus arbustis consitus: est enim *Frasca* Italis folium, vel ramusculus arboris: unde *frascati*, pro fascibus ramorum. Hinc etiam *Fraschegiare* nostri *Faire Frasque*, pro illudere, metaphora ducta ab his, qui ramusculis aut bacillis aliis illudunt. Hispani pariter *Frascas*, ramos siccos vocant. Charta an. 1003. apud Ughellum tom. 2. pag. 137. *Id est, terra arabili vineata cum Frascario super se habente.* Occurrit præterea in alia Grimoaldi Archiep. Pisani to. 3. pag. 404. & alia to. 4. pag. 1283. in Chronico Benev. S. Sophiæ p 665. &c. Vide Oct. Ferrarium in Originibus Italicis.

¶ FRASCATA, Idem quod *Frascarium.* Rolandinus Patav. lib. 6. de Gestis in Marchia Tarvisina cap. 18. *Stabat sub Frascata sive laubia quadam, quæ erat prope ad domum pontis Altinati, ubi quotidie cum multis militibus & burgensibus morabatur.*

FRASCETUS. Rafanus de Caresinis in Chron. MSS. an. 1379. *Navigantibus nobis absque strepitu & cum ordine magno, imposito etiam Comitis in siblets sive Frasceti silerent.* [*Falsceti*, apud Murator. tom 12. col. 450.] Id est, qui fistula canunt, nostris *sifflets.*

¶ FRASCHA. Vide *Frasca.*

FRASENUM, [vel FRAZENUM, f. Ramusculus, ab Italo *Frasca*, quod idem est. Nota vero ratio investiendi per *ramum.* Vide *Investitura.*] Vetus Instrumentum an. 1143. apud Georgium Pilonum in Hist. Bellunensi pag. 76. v°. *Eodem die misit D. Decanum prædicta Ecclesia in tenutam, per Frazenum unum.*

¶ FRASINGIA. Vide *Frisinga.*

¶ FRASITTO. Pactus Leg. Salicæ tit. 32. §. 13. *Si quis nasum alteri excusserit, malb. Frasitto, MDCCC. denar. qui faciunt sol. XLV. culpabilis judicetur.* Ubi Eccardus legendum suspicatur *Frasicto*, quod proprie partem faciei prominentiorem notat, à *Fra, vor*, Ante, & *Sichte, gesichte*, Facies. Sed cum insolens sit apud veteres hæc locutio, pro *Frasitto* legendum potius censet *Nasicte*, vel distinctius *Nase sicto* vel *sichte*, quo verba *Nasum excusserit* redduntur. *Nasutto* emendandum putat Schilterus ex *Nas* & *Snitt, Sneiden*, Nasi abscissio.

¶ FRASIUM, Expensum, ut videtur, Gall. *Frais, coût.* Statuta Reipubl. Genuens. lib. 5. cap. 7. *De deductione facienda in restitutione dotium. Quotiescumque dos veniet restituenda, is per quem fieri debebit restitutio, possit ex summa dotium pro Frasiis in se, ut infra, videlicet, &c. Si vero nunquam fuisset secuta transductio seu cohabitatio uxoris in domo mariti, vel mariti in domo uxoris, non possit aliquid retinere pro Frasiis.*

¶ FRASSA, f. Mesenterium vitulinum, quod Gallice dicimus *Fraise de veau.* Liber Anniverf. & censuum Monasterii Sangerman. fol. 77. *Cum una droittura, quæ valet anno quolibet unum sextarium ordei, unum caponem & unam Frassam.*

¶ FRASSELLUS, Currus species, ni fallor. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1331. pro Monachis Bonæ vallis: *Licet essent & fuissent per tempus sufficiens in possessione & saisina .... recipiendi in pratis Bonæ-vallis mareschancies in quadrigis & Frassellis usque ad festum B. Johannis.* Vide in *Frisinga.*

FRASSETUM, in Inquisit. apud Lanc. in Comitatu Cornubiæ coram Justitiario Aud. ann. 6. Edw. I. significat à *wood*, seu *groundthatts woodie.* Ita Edw. Cokus ad Littleton. sect. 1.

¶ FRASSINUS, Fraxinus, species arboris, Gall. *Frene.* Vide locum in *Jugo.*

¶ FRATALEA, ut *Fratalia*, in Regiminibus Paduæ ad annum 1319.

FRATALIA, Confraternitas, ex Ital. *Frataria*, in Chronico Paduano an. 1393. post Rollandinum, semel ac iterum. [Adde Regimina Paduæ apud Murator. to. 8. col. 385. *Et anno præsenti* (1293.) *qualibet Fratalia Paduani Communis fecit suum confalonem singulariter, in quo erat picta armatura Communitatis Paduæ & cujuslibet Fratalia.* Quod sæpius ibidem recurrit.]

¶ FRATEA, In malam partem accipitur, nimirum pro societate Conjuratorum. Litteræ Willelmi Abrincensis Episc. an. 1227. apud Marten tom. 1. Anecd. col. 943. *Omnes illos, qui ut præmissum est, conjuratores, colligatores, conspiratores, fautores, seu Fraceas, interpositis juramentis, litteris, sive cartis, seu aliis promissionibus composuerunt .... excommunicamus.*

¶ FRATELEA, ut *Fratalia.* Regimina Paduæ ad an. 1321. col. 463. *Et in vigilia S. Luciæ natus est ei filius vocatus Milion, & baptizatus in Ecclesia S. Martini, & Gastaldiones Fraeleatum tenuerunt illum ad baptisma.* Acta S. Antonii de Padua tom. 2. Junii pag. 703. *Dominus Episcopus & omnes Ecclesiastici cum potestate & sua curia, & Fratelea populi, accederent ad Ecclesiam S. Antonii.*

¶ FRATELLUM, à *Frango*, *Stillicidium stercoris, at sterquilinium; unde Fratere, Sordere, displicere vel tergere.* Johan de Janua. Vide *Fracelli* & *Fritellum.*

¶ FRATER, Nomen consanguinitatis vel propinquitatis, sive carnalis sive spiritualis. Hinc

FRATRES, invicem se appellabant Christiani, *quod unius Dei parentis homines, quod consortes ejusdem fidei, & spei cohæredes*, ut ait Minutius, fraterno inter se more viverent. quod & *unum patrem Deum agnoscerent*, ut Tertullianus in Apologetico: quod essent *cum omnibus, quos sol videt, germanitatis necessitudine copulati*, ut Arnobius lib. 4. adversus Gentes: quod denique *omnes homines pro fratribus diligerent*, ut Lactantius lib. 5. cap. 10. S. Hieronymus adversus Helvidium cap. 8. ait in divinis Scripturis *Fratres* dici, *natura, gente, cognatione, affectu: affectu* quidem *Fratres* appellari, &c. *qui in duo scinditur, in spirituale & in commune. In spirituale, quia omnes Christiani Fratres vocamur, &c.* Neque porro licebat Christianis Gentiles fratrum appellatione donare. Vide Nomocanonem editum à Joan. Bapt. Cutelerio cap. 452. Sed & Imperatores, qui una Imperium administrabant, ut est apud Lactantium lib. de Mortibus Persecutor. num. 20.

FRATRES se invicem appellabant Reges. Vide Notas nostras ad Alexiadem.

FRATRES, Rectores Provinciarum & Comites appellabant Imperatores. Senator lib. 6. in Formula Rectoris Provinciæ: *Additur, quod à Principe Frater vocaris, ut nobilitate pretiosi nominis à vilitate criminum tollereris.* Hinc formula: *Frater amantissime*, de qua Brissonius lib. 3. Formul. p. 353.

☞ Eodem honoris titulo donati Barones à Ludovico VII. Reg. Franc. in Conventione inter ipsum & Henricum Reg Angl. apud Duchesn. tom. 4. pag 434. *Ego Ludovicus Rex Francorum, elegi tres Episcopos, Claremontensem, Nivernensem, Trecensem: & tres Barones, Comitem Theobaldum & Comitem Robertum & Petrum de Castenes Fratres meos.*

FRATRES, Episcopos omnes vulgo compellant Summi Pontifices, ut Episcopi vicissim summos Pontifices: quod obtinuisse etiam post an. 1400. observat vir doctissimus Joan. Launoius in Hist. Regii Navarræ Collegii Paris. pag. 540. Sed deceptum volunt quidam eruditi, penes quos est liber MS. ex quo id hauserat, itaque compellari Episcopum ab Episcopo, non vero summum Pontificem.

¶ FRATRES, nude, Cardinales vocantur in Fragm. Vitæ S. Bernardi sæc. 4. Bened. part. 2. p. 562. *Quid Apostolicus mandaverit, quidve Fratres velint; quid Rex, quid Principes postulent, quid populus exoptat, multis edisserunt.*

FRATRES, dicti Monachi universim, id nominis à primis Christianis mutuati, uti ad Cinnamum docuimus p. 433. Etiam Militares Ordines. Ita

FRATRES DE PALMIS, apud Ordericum Vitalem lib. 13. *Tunc Rotro Comes Moritoniæ cum Francis, & Episcopus Cæsar-Augustanus, cum Fratribus de Palmis, &c.* De his fratribus vide Marcam in Histor. Benearn. lib. 5. cap. 21.

FRATRES S. SEPULCRI, to. 8. Spicileg. p. 368. 381. [in Chron. S. Bertini apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 596.] &

FRATERNITAS S. JACOBI, Compostellensis, apud Sanutum lib. 3. part. 11. cap. 13. [*Fratres S. Jacobi de Spata*, in Chron. S. Bertini apud Martenium loco mox laudato.] *Fratres*, ipsæ fraternitates Militares, dictæ in Assisiis Hierosol. part. 2. cap. 21.

FRATER ADVENIENS, Monachus hospes, advena, alterius Monasterii. Eckeardus Junior de Casib. S. Galli cap. 1. *Et locum hospitis in refectorio habere dum viveret, ... ut mansione ibi parata, crebro velut Frater Adveniens Abbati non esset onerosus, neque familiæ incommodus.*

FRATER IN BAPTISMATE. Ægidius de Roia an. 1294. *Quem venientem detinuit aliquandiu tanquam captivum, postea dimisit eum, & filiam ejus retinuit,* (leg. *tenuit*) *factusque est ejus Frater in Baptismate, eamque regina sua associavit, ut esset in ejus obsequio,* id est, filiam ejus de fonte baptismatis excepit. Sed videtur legendum *pater*.

FRATRES BARBATI. Vide *Barbatus* 1.

¶ FRATRES BARRATI. Vide *Barrati Fratres*.

¶ FRATRES BUBULCI, Conversi Ordinis Cisterc. qui boves curabant & ad arandum ducebant. Regula Conversorum Ordin. Cisterc. cap. 10. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1650. *A festo autem S. Martini usque ad Purificationem totum illud spatium in frugibus excutiendis impendunt Fratres Bubulci.*

FRATRES CLIENTES, Gall. *Freres servans*. Ita dicti apud Hospitalarios & Templarios, Milites inferioris ordinis, qui nobiles non sunt. Epist. Fulcherii Magistri Templi in Gestis Dei pag. 1182. *Ceciderunt in ore gladii 60. Milites fortissimi, præter Fratres Clientes & Turcopolos.*

FRATRES CONJURATI, ADJURATI, qui sacramento sibi invicem dato *fraternitatem* ineunt: *Fratres Adjurati*, apud Simeonem Dunelmensem pag. 81. *Conjurati Fratres*, apud eumdem Dunelmensem pag. 190. 203. Hovedenum pag. 445. Adamum Bremensem cap. 159. qui *Conjuratis Sodales* dicuntur eidem c. 247. Joannes VIII. PP. Epist. 207. *Dum Dei proximique dilectione sollicitudo fideles Capuanos, nobiles scilicet viros, Fraterno Fœdere per jusjurandum inter eos habitu, nequiter corrupto, ad veram discordiam & inimicitiam pervenisse.* Vide Dissertat. 21. ad Joinvillam.

FRATRES CONJURATI præterea dicebantur ad reipublicæ tuitionem sacramento mutuo adstricti Regum subditi: quomodo *Jurati* nude vocabantur oppidani, qui una eademque lege vivebant. Leges Willelmi Nothi c. 59. *Præcipimus, ut omnes liberi homines totius regni sint Fratres Conjurati ad monarchiam nostram & regnum nostrum contra inimicos pro posse suo defendendum, &c.* Adde Leges Edw. c. 35. [Kennetus Antiquit. Ambrosden. in Gloss. v. *Sworn-Brothers*. *Robertus de Oleio & Rogerus de Iverio Fratres Jurati & per fidem & sacramentum confœderati venerunt ad conquestum Angliæ.*] Præclare in hanc sententiam Simplicius in Epictetum p. 65. *Εἰ γὰρ κοινὴ μήτηρ ἡ πόλις, μητρίς ἐστι καὶ πατρίς, δῆλον ὅτι κατὰ τοῦτο ἀδελφοί πως εἶεν οἱ πολῖται.*

FRATRES CONSCRIPTI, Laici, atque adeo alii in album Fratrum seu Monachorum relati, seu potius eorum fraternitate donati; ut olim *Milites conscripti* dicti, *qui in tabulas conferebantur ab eis, qui eos ducturi erant*, ut est apud Isidorum lib. 9. cap. 3. vel ut Senatores, *Patres Conscripti* appellati, quod *eorum nomina in tabulas aureas contulisset* Romulus, ait idem Isidorus cap. seq. Eckeardus Junior de Casib. S. Galli cap. 1. *Petiit tandem Salomon Junior bene educatus, ut Frater Conscriptus nobis fieri mereretur.* Infra: *Nos in fraternitatem interdum & laicos recepimus, quibus tamen in laicali habitu nequaquam in claustro abutimur.* Eodem cap. *Convivia fratribus ... facere consuevit. Solebant id ipsum ante etiam quidam alii Fratres Conscripti nostratibus caritatis signum exhibere.* Ibid. de Augustensi Episcopo: *Me & meos decet ad proximum S. Galli diem viros Dei visitem, frater illorum Conscriptus fiam, & quantum mihi copiæ est, caritatem illorum regratier.* Idem, de Conrado Imp. *Rex vesperum & noctem tum egisset hilariter, diluculo conventum fratrum petens, omnium votis faventibus fit Frater Conscriptus.* Cap. 5. de Canonico Constantiæ: *Nam Frater Conscriptus votis pulcherrima gratiam habebat.* Cap. 9. *Ad recipiendum enim Episcopum cum Evangelio, etiam si Frater Conscriptus non fuerit, æquum esse, ut pariter occurrant omnes, concordant.* Cap. 11. *Abbas intulit, immo ut Fratres Conscripti sitis volo, quia alia vobis dona dare non habemus. Lati ob hoc omnibus itur in Ecclesiam: recepti manibus Abbatis, singuli in libro vitæ scribuntur.* Adde Chronicon Constantiense pag. 635. Eo nomine claustrum ingrediendi iis jus erat. Ibidem: *Mittit Abbas Kebonem, qui Episcopus, & Frater Conscriptus claustrum intrare utique suum non dedignaretur. Veniunt omnes, & societati fraternæ participandum sese gaudio gaudent,* cum laïcis interdictum esset. Idem cap. 16. *Claustrum autem S. Galli... ab antiqua patrum memoria tanta veneratione est habitum, ut nemini vel potentissimorum sæculi Canonicorum seu laicorum introitus, vel etiam introspectus ejus licuerit.* Præallatis adde Chartam Simonis Ducis Lotharing. an. 1176. *Quapropter ut ego sim de cætero Frater Conscriptus & particeps omnium beneficiorum Bellipratii, habeamque in vita & in morte, quantum unus de filiis istius Ecclesiæ professis, &c.* Huc etiam spectant, quæ habet Faustus in Vita S. Mauri Abbat. *Tunc beatum Maurum petiit* (Theodebertus Rex) *ut Fratres eum recipere dignarentur in societatem, & nomen ejus inter sua scribere nomina.* Et Beda in Præfat. ad Vitam S. Cuthberti: *Sed & me defuncto pro redemptione animæ meæ, quasi pro familiaris & vernaculi vestri, orare & Missas facere, & nomen meum inter vestra scribere dignemini. Nam & tu, sanctissime Antistes, hoc te mihi promisisse jam recolo, & in tuæ etiam testimonium futura Conscriptionis, religioso*

giosi Fratri vestro Gutfrido Mansionario præcepisti, ut in albo vestræ sanctæ Congregationis meum nunc quoque nomen apponerit. [Apud Felibianum Hist. Sandionys. pag. IV. legitur Charta anni 627. qua *Theodetrudis sive Theodila* propter donationes Monasterio factas postulat ut *nomen suum in libro vitæ conscribatur*, unde patet hujusce situs antiquitas.] Traditiones Fuldenses lib. 3. cap. 36. *Et in præfatis locis nomina patrum & matrum Fratrumque nostrorum in fraternitate volumus annotari.* Tabularium Eccl. S.Laudi an. 1516. *Eo videlicet tenore, ut Sanctimoniales Fontis Ebraldi Canonicos S. Laudi tam præsentes, quam futuros in suo Martyrologio fraternaliter scribant.* Vide Hist. Monasterii S. Nicolai Andegav. p. 59. *Orationibus investiri*, in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS cap. 33. *Si aliquis orationibus nostris petierit commendari, finitis clamoribus adducatur, & de ipsis orationibus per librum investiatur. Si Episcopus, vel Abbas, vel Religiosus aliquis de orationibus nostris investitur, postquam investitus fuerit, debet Abbas ab eo humiliter quærere, ut ipse similiter de orationibus ipsum & Conventum investiat, & partem beneficii sui fratribus concedat. Quando Abbas aliquem de orationibus investit, debent Fratres assurgere. Si Rex, vel Episcopus, vel Abbas in Capitulum adducitur, Fratres assurgentes omnes ei inclinent, cum ante eos transierit.* Liber Usuum Ordin. Cisterciensis c. 70. de Episcopo: *Quod si societatem quæsierit, assurgentibus omnibus, concedatur et per librum*, in quo scilicet nomen ejus scribitur. Vide *Investitura*.

¶ Fratres interdum nude vocantur qui in ejusmodi *Fraternitatem* seu participationem orationum aliorumque bonorum spiritualium sive Monachorum sive aliarum Ecclesiarum etiam Cathedralium, admissi erant, sive Laici, sive Ecclesiastici. Vetus Martyrolog. Eccl. Cathedr. Aquensis: *Eodem die* (2. Non. Jan.) *Raymundus Frater noster obiit. Ipso die obiit Guillelmus Martini Frater noster & Vicarius Ecclesiæ de Rians, qui reliquit.* Vide *Fraternitas* 5.

¶ Fratres de Domo Communi. Vide *Fratres de Spiritu Sancto*.

Frater in Christo, Idem qui *Frater Spiritualis*, de quo mox, qui in fraternitatem & societatem monachicam admissus est Ordericus lib.6. p. 627. *Hic societatem Uticensium expetiit, & Frater in Christo factus fraternitatem optime servavit.* Vide His omne Cristen. Alia videtur *Fraternitas in Christo*, apud Ditmarum lib. 6. pag. 67. *Post hæc collecto exercitu pagum, qui Morezini dicitur, juxta Magdaburg jacentem, populatur, & Fraternitatem, quam in Christo cum Parthenopolitanis prius conjunxerat, hostili asperitate disrupit.* Vide *Fratres Spirituales*.

¶ Fratres Conversi. Vide *Conversi*.

¶ Fratres de Rosea Cruce, Ineunte seculo XVII. in Germania nati medicinam gratis exercebant; cum vero alchimiæ animum applicuissent in multa abiere deliramenta; unde Mechliniæ velut *perniciosissima magorum societas* damnati fuerunt: horum tamen exstitere quidam non ignobiles patroni. Videsis Naudæum in Instruct. de Fratribus de Rosea Cruce c.4. & Gerassum in Doctr. Curios. lib. 1. c. 55.

¶ Fratres Crucis. Vide in *Crux*.

¶ Fratres de Ense. Horum fit mentio in Computo generali redituum Regis Franc. ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feudorum to. 2. p. 170. *Fratres de Ense pro decima* xxx.l. *& dim.* Vide Hofman. v. *Ensiferi*.

Fratres Exteriores, Monachi laïci. Acta Murensis Monast. p. 36. *Quia autem hic sunt Fratres, qui vocantur Exteriores, de cella S. Blasii, huc venire, ubi primum talis vita laicorum cœpit.* Et pag. 17. *Eo etiam tempore misit huc Exteriores Fratres cum sororibus de qua consuetudine etiam adhuc assunt.* Pag. 49. *Et duos diurnales, quos cum dedit Otto Comes, constituit ad lumen in dormitorio Exteriorum Fratrum.* Passio S. Thyemonis Archiepiscopi Juvavensis: *Quidam Religiosus ex illis, qui apud Canonicos & Monachos Exteriores Fratres in cappa vocantur, cujus schema ordinis & habitus in etiam Norica regione omnium primus intulisse narratur.* Nescio an iidem sint, quos Ecclesia Græcanica μιγάδας, vel ἀδελφοὺς ἐξωμονίτας vocat, ad discrimen ἰσομονιτῶν, de quibus Novella Alexii Comneni apud Balsamonem ad VII. Synodum c. 19. & Joannes Antiochenus Patriarch. opusc. de Charisticariis num. 14. pag. 583. qui quidem κοσμικοὺς fuisse innuit, id est, sæculares, scribens in Monasteriis, quæ à laïcis tenebantur totidem fere esse κοσμικοὺς ἀδελφοὺς ἰσομονίτας & ἐξωμονίτας.

Fratres Externi, Monachi aliorum Monasteriorum, vel Clerici & Canonici, quibus orationum & suffragiorum societas concessa est, apud Udalricum lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 33.

Fratres Gaudentes, appellati in Italia Fratres ordinis Militiæ S. Mariæ Virginis quorum Ordo institutus primum fuit ab aliquot nobilibus Bononiensibus sub an. 1265. quibusque regulam præscripsit Urbanus IV. PP. quam in Indice to. 5. Hist. Bononiensis descripsit Cherubinus Ghirardaccus, qui plura de iis etiam habet lib.7. ad eumdem annum, ubi præterea observat *Fratres Gaudentes* appellatos, quod una cum uxoribus & filiis singuli fere in ædibus suis privatim manerent. De iis etiam agunt Ammiratus lib. 2. Hist. Florent. sub ann. 1266. [Chron. Parmense ad an. 1272. apud Murator. to. 9. col. 786.] ut & Landinus & Velutellus ad hæc Dantis in inferno cant. 23.

Frati gaudenti fummo, è Bolognesi,
Io, Catalano, & costui Loderingo.

Neque alii sunt, de quibus Marsilius Patavinus in Defensore pacis part. 2. cap. 8. *Neque adhuc hi clausi limitibus, laicos quosdam, quos in Italia Fratres Gaudentes, alibi vero Beguinos appellant, &c.* Vide præterea Nicolaum Uptonum lib. 1. de Militari officio cap. 3.

Ita etiam quidam appellati ex Minoritis, qui plus justo licentius vivebant. Wiguleus Hondius in Metropoli Salisburgensi to. 2. pag. 348. *Fuere autem hæc Franciscanorum Monasteria olim arctiori regula non astricta, Gaudentes vocant, qui etiam bona propria, census & redditus habebant.*

¶ Fratres de Gilda, Qui aliqua fraternitate & sodalitio inter se conjunguntur: *Gilda* enim idem sonat ac fraternitas, sodalitium. Charta Wencellai Ducis Brabantiæ an. 1378. apud Miræum to. 2. p. 1026. & 1027. *Et bonos nostros homines de tribubus Fratrum de Gilda & opificum, qui in prædicto nostro oppido remanserant... Et hi prædicti receptores annue eligentur & constituentur in hunc modum: scilicet quod communes Fratres de Gilda oppidi qui in dies Gilda conveniuntur, nec sunt de patriciatu Lovaniensi, semper eligent prædictos receptores ex Fratribus de Gilda cum pluralitate votorum, illorum qui præsentes erunt dum aliæ fient electiones.* Vide *Gildum*.

¶ Fratres Humiliati. Vide *Humiliati*.

¶ Fratres Indivisi dici videntur qui simul

cohabitant, inter quos hæreditas paterna oondum est divisa. Capitul. Ludov. II. an. 867. tit. 4. §. 1. *De Fratribus Indivisis.... volumus ut si duo fuerint, ambo pergant* (in hoste.) *Si tres fuerint, unus qui inutilior apparuerit, remaneat; ceteri pergant.*

¶ Fratres Jurati. Vide *Fratres Conjurati.*

¶ Fratres Kalendarii, Nomen à Kalendis sortiti quod modum ordinemque festorum, quæ singulis mensibus celebranda forent, quæ anniversaria recolenda, quæ eleemosynæ distribuendæ, quæ jejunia servanda 1ª cujuslibet mensis die indicarent. Horum meotio occurrit in Charta fuodationis Monasterii Ottenbergensis Ord. Cistern. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1219. *Hinc est quod cum Ecclesia in Ottbergen collecta ex eleemosynis Fratrum Kalendariorum diversis arctaretur erroribus... Corbeiensis Ecclesia... communicato consilio Fratrum Kalendariorum... illi loco salubriter providere disponebat.* Consule Paullinum in Chron. Monast. Ottenbergensis initio.

Fratres Maturi, vel ætate provectiores, vel morum probitate cæteris præcellentes. Adalardus in Statutis antiquis Monasterii Corbeiensis l. 1. c. 3. *Si necesse fuerit, deputetur ei talis Frater Maturus, de cujus conscientia omnes securi sint.* His Fratribus *Maturis* opponuntur *Juniores, aut minus sapientes vel constantes*, cap. seq. Petrus Cluniac. lib. 1. de Miracul. cap. 8. *Coætaneorum quippe lasciviam innate pudore abhorrens, Maturis Clericis sive Monachis adhærebat.* Adde ejusdem Statuta Cluniac. cap. 69. & Usus antiquos Cisterciensis Ordin. c. 81. Vitæ Abbatum S. Albani pag. 87. *Maturi & discreti Fratres.* Apud Latinos *Matura ætas* dicitur inter juveoilem, quæ adhuc acerba est, & senectutem, quæ jam *vietena*. Contra *immaturus*, qui *juveniliter* agit. Ditmarus lib. ult. *Ekkiardus juvenis, ac ideo Immaturus.*

¶ Fratres de Mercede, Gall. *Freres de la Mercy*, sic appellati ob eorum misericordiam in redimendis captivis. Coocilium Paleotinum ann. 1388. to. 3. Conc. Hispan. p. 623. *Quæ quidem tertia pars redemptioni prædicta applicata, per Fratres de Mercede & de Trinitate Ordinum exigatur & levetur.*

¶ Fratres Minores. Vide *Minores.*

¶ Fratres de Monte-Frigido. Statuta Ord. Cisterc. an. 1215. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1317. *Petitio Fratrum de Monte-Frigido, ut incorporentur sub magisterio Calatravæ & custodia Abbatis Morimundensis admittitur.*

¶ Fratres de Monte-Rubeo, A loco ubi habitabaot denominati, unde Parisios subinde translati in Alborum Mantellorum Monasterium introducti sunt. Hi Ordinis erant S. Guillelmi, de quibus mentio fit in Testamento Theobaldi de Marliaco an. 1286. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1223.

¶ Fratres Pastores, Conversi Ordiois Cisterc. quibus ovium cura demandata erat. Regula Cooversorum Ord. Cisterc. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1650. *Fratres Pastores ovium mane exeuntes à grangiis tempore quo non jejunant, accipiunt singuli panem in pera sua, & vadunt in pascua ducentes oves.*

Frater Patruelis, Gr. ἐξάδελφος, qui nostris *Consin germain.* Constantius Imp. apud Ammianum lib. 15. de Juliano, qoem Cesarem designavit: *Julianum hunc Fratrem meum Patruelem, &c.* Uterque enim filii fuere duorum fratrum Constantini & Constantii Nobilissimi.

¶ Fratres de Poenitentia Jesu Christi. Vide *Fratres de Saccis*, & in *Pœnitentes*

¶ Fratres Pontis sub finem secundæ stirpis Regum Franc. ad hoc potissimum instituti, ut viatoribus tutelam, hospitium, aliaque necessaria præstarent. Fratres Pontis dicti quod pontes construerent uti facilius & tutius fluvios transire possent viatores. Sic Avenionensem pontem præsidente & architecto S. Benezeto exstruxere, ut fusius docetur in ejusdem Sancti Historia Aquis edita an. 1707. in 16. Horum *Hospitalariorum Pontificum*, seu Factorum Pontium (sic aliquando vocantur) *habitus* erat *vestis alba cum signo pontis & crucis de panno supra pectus*, ut loquitur Charta an. 1471. pro Hospitali Pootis S. Spiritus, ex Schedis D. *Lancelet.*

¶ Fratres Prædicatores, Vide *Prædicator.*

Fratres Pyes. Thomas Walsingham. pag. 124. *In quodam cæmiterio, quod fuerat quondam Fratrum, quos* Freres Pyes *veteres appellabant*, qui scilicet partim albo, partim nigro habitu utebantur. Ut porro *Picas* nostri *Agachos*, Occitani *Agasso* dicuot, ita ejusmodi nomenclatura hosce Monachos vocabant. Chronicoo Franciæ vernaculum MS. desinens in annum 1322. ad an. 1273. *En cest an assembla li Papes Gregoires au Concile à Lion sur le Rosne. Là furent abatu plusseur ordenement par le Conseil des Precheurs & des Freres Meneurs, si come li Freres Agachies, & li Freres aus sacs, & tuit li autre qui n'etoient renté: & fu li preivileges aus Biganes tolus.*

Fratres Remanentes, io Regula Militum Templariorum cap. 21. 23. 25. 28. 35. 36. 42. 46. 62. generatim dicti *Milites* ejusdem Ordiois.

¶ Fratres de Saccis, Qui & *Saccati* & *Saccitæ.* Vide *Sacci.*

¶ Fratres de Sanis. Chronicoo Parmense ad an. 1307. apud Murator. to. 9. col. 860. *Fratres qui dicuntur Servi B. Mariæ, primo venerunt ad standum in civitate Parmæ, & habuerunt locum & Ecclesiam Fratrum qui dicebantur Fratres de Sanis in porta S. Christinæ.*

Fratres Servientes. Vide supra *Fratres Clientes*, & infra in *Serviens.*

Fratres Spirituales. Iidem videntur qui *Maturi.* Regula S. Fructuosi cap. 4. *Quidquid in veste vel calceo est Monachorum, non peculiariter apud unumquemque habendum; sed sub manu unius Fratris Spiritualis in una cella recondendum est, qui quo cum necessaria poposcerit, petenti cuiquam congrua statura mutatoria tribuat.* Cap. 8. de novitiis senibus: *Et cum forte ab aliquo Fratre Spirituali corriguntur, continuo in iracundiam prosiliunt.* Bernardus Mon. io Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 1. de electione Abbatis: *Qui* (Episcopus) *inquisito ab omni Conventu, utrum omnibus electio placeret, & maxime à Spiritalibus Fratribus, auditaque concordia maxime Spiritalium super hoc, &c.* Regula Magistri cap. 56. *Cum Fratres Spiritales sine Laico ambulant, junctis ad se, & cantantes, modico de via flectant genua.* Adde c. 63. Concilium Tolet. VI. cap. 7. *Quotiescumque quilibet ex subditis corrigendus est, aut publica debet à Sacerdote disciplina curari: si aliter rectoribus placet, duorum vel trium Fratrum Spiritualium testimonio peculiariter adhibitis, & modus criminis agnoscatur, & modus pœnitentiæ erogentur.*

Fratres Spirituales, appellati præterea Laici, qui *fraternitatem monachicam*, de qua supra egimus, adepti erant. Tradit. Fuldens. lib. 3. c. 40. *Consulentes ergo nobis ex qualitate temporis, & ex eo quod idem Cancellarius Spiritalis Frater noster esset.* Charta an. 1214. in Probat. Hist. Guinensis pag.

270. *Et tam mihi quam uxori meæ Spiritualem Fraternitatem in Ecclesia sua tanquam uni ex fratribus concesserunt.* Tabular. S. Albini Andegav. *Girardus Seneschallus quando Frater noster devenit, hoc est, quando in societatem nostram devenit, & beneficium nostræ congregationis recepit, &c.* Vide Ordericum Vital. lib. 5. p. 585. Πνευματικοὶ nude, in Nomocanone edito à Joan. Bapt. Cotelerio c. 79.

FRATRES SPIRITUALES, Græcis potissimum dicti, qui sese invicem *in Fratres* adoptabant, seu qui *fraternitatem* sacramento, in Ecclesia coram Sacerdote, sumpta interdum ac divisa Eucharistia, acto firmabant: ἀδελφοὶ πνευματικοὶ, apud Gregorium in Vita S. Basilii Junioris n. 28. & in laudato Nomocan. c. 190. 422. qui iidem videntur, qui ἀδελφοποιητοὶ dicuntur c. 200. 220. & 227. Quæ quidem Fraternitas, πνευματικὴ ἀδελφότης appellatur apud Constant. in Basilio cap. 10. 53. & Scylitzem pag. 562. 586. quæ ἀδελφοποίησις Leoni Grammatico in eodem Basil. p. 460. Ἀδελφοσύνη, in laudato Nomocanone c. 512. dicitur. De ejuscemodi fratribus spiritualibus copiose egimus in Dissert. 21. ad Joinvillam. Adde Alamannum ad Hist. arcanam cap. 6.

FRATRES SPIRITUALES, dicti quidam Fratres minores, seu Beguini, hæreseos damnati. Vide lib. 1. Miscell. Baluzii p. 276.

¶ FRATRES DE SPIRITU SANCTO, *qui alicubi de Columbeta vocantur, eo quod ante pectus portant columbam albam in veste, de Regula S. Augustini, qui per civitatem eleemosynam colligentes, necnon in messibus & vindemiis granum & vinum, & multa alia sibi legata recipientes, præter eleemosynas, quas in Nativitate Domini & Pascha maximas faciunt, toto anno quotidie visitant, & eleemosynis consolantur omnes pauperes, carceratos, pupillos & viduas, & cunctos erubescentes mendicare, circumeuntes continue civitatem, certis & publicis pauperibus multa tribuunt ad portam. Hoc idem faciunt Fratres humiliati Tertii Ordinis, qui dicuntur de Domo communi.... Cibi autem, quos per civitatem dispergunt quotidie & amplius in Festis principalibus Fratres de Spiritu S. qui nihil præter quotidianas eleemosynas possident, sunt ii, scilicet panis, vinum, farina, pulmenta leguminum & consimilium, carnes recentes & salsa, cocta vel cruda, & alia talia, quæ omnia præter illa, quæ dant ad portam suam, divisa civitate inter se, quotidie deferunt personis illis, quas dixi; portantes panes in saccis, vinum in manibus ligneis vasis, reliqua vero in vasis æreis coperculo æreo clausis. Similiter Fratres de Domo communi ultra multas consimiles, quas de collectis & legatis faciunt eleemosynas, dant in Cœna Domini multis pauperibus verecundis.* Sic Anonymus Ticinensis de Laudibus Papiæ, apud Murator. to. 11. col. 30.

FRATER AD SUCCURRENDUM. Vide *Monachus ad succurrendum* in *Monachis*.

FRATERCULI, Monachi, Italis *Fraticelli*. Vita S. Riemiri Abbat. n. 2. *Ordinatisque Fraterculis,.... quos congregaverat, &c. Monachuli* dicuntur n. 5.

FRATERIA, Fraternitas, *confratria*, congregatio, Italis *Frataria*. In Charta Riccardi Comitis Ayelli num. 1193. apud Ughellum in Archiep. Salernit. Vide *Fraria*.

¶ FRATERNACIO, Fraternitas, sodalitium. Charta Willelmi Abb. S. Albani an. 1476. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 336. *Recipimus in collegium sive consortium nostra spiritualis Fraternacionis.*

1. FRATERNITAS, ipsa Ecclesia dicta, vel certe ipsi fideles, apud Tertullianum, Cyprianum, Ambrosium, Hieronymum, S. Maximum Taurin. homil. 1. de avaritia, &c. in Actis Martyrii SS. Numidarum 30. April. n. 6. 10. in Libello Precum Marcellini & Faustini p. 66. 87. &c. *Fraternitatis reus*, qui in Ecclesiam peccat, vel in *Fratres*, fideles. Concilium Lugdun. I. c. 6. *Quisquis excesserit, aut implere... neglexerit, quasi divinorum mandatorum transgressor, reum se Concilio Fraternitatis futurum esse cognoscat.* Crebro in Conciliis Gallicanis, & in Tolet. II. c. 2. in Lege Aleman. tit. 40. &c.

2. FRATERNITAS, Fratrum, seu Monachorum cœtus. Liberatus Diac. c. 11. *Quibus cunctis ad se, tale Eutyches reddidit responsum, hoc apud se esse decretum, ut nunquam egrederetur à sua Fraternitate, sed tanquam in sepulcro degeret in Monasterio. Fraternitas monacha*, apud Paulinum Epist. 3. extr. Ἀδελφότης, apud Palladium in Hist. Lausiaca, & in Concilio CP. sub Menna act. 5. Ἀδελφότης, in Vita S. Nili Junioris p. 126. apud Theodorum Studitam in Vita S. Platonis num. 32. 37. Thosterictum in Vita S. Nicetæ n. 10. 12. 13. 47. &c. Vide Notas nostras ad Cinnamum pag. 434.

3. FRATERNITAS, Societas inita inter Monachos variorum Monasteriorum, qua sua sibi invicem bona ita communicabant, ut tanquam fratres alterius Monasterii haberentur, in illud reciperentur, epularentur in refectorio, precationum, seu uti vocabant, *beneficiorum* omnium essent participes, pro iis, cum è vita migrassent preces funderentur, perinde ac pro Monachis indigenis, &c. Charta fraternitatis, apud Goldastum to. 2. Rerum Alemann. pag. 184. *Solemnique Fraternitate à toto Capitulo recepta, & è contra Maguntino Conventui per fratres nostros transmissa literis hanc confirmationem inscripsi, &c.* Alias ejusmodi fraternitatum & societatum monasticarum Chartas, & exempla proferunt Historia Abbatiæ Condomensis p. 498. 499. 500. Roverius in Reomao pag. 186. 260. 266. 304. Marlotus lib. 3. Hist. Remensis cap. 14. 21. & p. 648. &c. De eis etiam agunt Haëftenus lib. 8. Disq. Monast. tract. 1. disq. 4. idem Roverius ad Hist. Monast. Reomaënsis cap. 141. præterea vir doctissimus Jo. Mabillonius in Præfat. ad tom. 1. Sæculi 3. Benedictini §. 100. [& to. 3. Analect. p. 485. & seqq.]

Chartam duntaxat singularem, ac antiquam, ad ejusmodi societatum formulam percipiendam hic adscribam ex Tabulario Flaviniacensi: *Anno Verbi incarnati 894. eodemque Serenissimi Odonis regnantis primo & septimo, operante officio caritatis, inita est obnixius Fraterna quædam bonisque omnibus, ut credimus, accepta societas inter religiosos viros, Domnum scilicet Gregorium Beatissimi Martini Augustidunensis Cœnobii Abbatem, itemque Principis Apostolorum Petri Girfredum Flaviniacensis Monasterii Prælatum, ex utraque parte inibi Deo famulantibus assensum præbentibus, quam insolubiliter perpetuo conservandam, inque dies singulos firmitatis augmenta capturam, literarum quoque monumentis tradere, utriusque partis constat provisione decretum, ut res salubriter perpetrata, ad postfuturas successiones non relatu solum, verum & scripto transmissa decurrat. Pacti inter eos fœderis hæc ratio est, ut quidquid instantia, laboris, studique salutaris pars quæque pro suis viventibus vel defunctis insumit, id quoque pars devotione pro Fratribus hac sibi devotione devinctis exerceat, absque imminutione, retractatione, interpolatione. Quid sane illud quantumvis sit, quod agendum decernitur, ut cuique absque dubietate constet, noverit nos fratres Cœnobii almi Principis Apostolorum in decessu cujusque Fratrum nostrorum è corpore per 30. dies, vespertinas, noctur-*

nas, & matutinas agendas generaliter celebrare, ita ut tertio, septimo, & tricesimo die ex more id fiat solennius. Missam quoque pro defunctis per dies præfatos cum oblationibus quotidie canimus. Inter hæc etiam animæ pro salute illius duo canuntur ab omnibus Psalteria. Cæterum in his prædictis diebus omni peracto officio Psalmum pro eo canimus 129. *flexo genu. Hoc igitur pro recentibus. Primo anni recursu vigiliam & Missam celebramus: exinde reliquis anniversariis Psalmos* 12. *canimus. In Kalendis cunctum mensium pro universis defunctis nostræ Congregationis vigiliam & Missam cum oblatione votorum explemus. Hac usu robustissimo retinentes, ut pro nostris, ita pro vestris quoque in reliquum annuente Deo exercere curabimus: hujus vicem officii à vestra caritate instantius reposcentes. Utque hæc honesta à Deo, ut credimus, inspirata Fraternitas non præsentibus solum, sed & posteris uberius innotescat, oramus, ut in die festivitatis sacratissimi Martini Confessoris Christi hujus scripti continentia in sacro conventus vestri præsentia per annos singulos recitetur. Demum almificam dilectionem vestram petimus, ut quislibet nostrorum vitio suo lapsus abjectusve fuerit, a vobis recipiatur, nec aliorsum eat, quousque satisfactione acta, spreto vitio, aut recipiatur, aut certe judicio vestro, quid agendum sit, decernatur. Hoc etiam de vestris exposcimus. Et ut hæc acta permaneant, manibus propriis subtersignavimus. Giffridus Mon. scripsit. Hildegarius Gerbertus. Gauzlinus. Beringarius.*

Præallatæ Chartæ alteram hic subjicere lubet ex Martyrologio Corbeiensi: *Hæc est societas Ecclesiarum Corbeiensis & Atrebatensis, constituta per Domnos Abbates Robertum Corbeiensem & Walterum petente utroque Capitulo. Scilicet communio utriusque Capituli & detentio, & in necessariis procuratio cujuslibet Fratris ab Ecclesia sua quolibet modo exturbati usque ad reconciliationem sui Capituli, nisi forte, quod absit, irrecuperabiliter ab Abbate suo & Capitulo ei ablato habitu ejectus sit. Obeuntes autem Fratres, allato brevi, sicut Fratres ejusdem Ecclesiæ extra claustrum defuncti solemne habeant officium, & Septenarium, & Tricenarium, & annotationem in Regula, super hoc addita uniuscujusque Sacerdotis Missa una, & aliorum Fratrum ordinata psalmodia. Pro Abbatibus vero obeuntibus fiet Tricenarius cum singulari debito trium Missarum & ordinata psalmodia, & præbenda per annum, & Anniversarius eorum cum pulsatione campanarum. Actum an.* 1137. *Indict.* 15.

4. FRATERNITAS. Præstationes, quæ fiebant Monasteriis ab iis, qui eorum fraternitatem susceperant, *Fraternitates*, dicuntur in Concilio Lateranensi IV. cap. 57. Anastasius IV. PP. Epist. 12. ad Fratres S. Joannis Hierosolymit. *Decernimus ergo, ut receptores vestrarum Fraternitatum sive collectarum, salvo jure dominorum suorum in B. Petri & nostra protectione consistant, &c.*

5. FRATERNITAS, de Laïcis dicitur, qui in participationem orationum, suffragiorum, & *beneficiorum* Monachorum ab iis admittebantur: qui *in Fratres*, vel *in Fratres & Monachos recepti* dicuntur apud Eckehardum Jun. de Casib. S. Galli c. 1. pag. 37. Will. Thorn. p. 1896. in Probat. Hist. Guinens. p. 278. in Monastico Anglic. tom. 1. p. 53. 331. &c. Hinc *Monachatus* nomine donatur ejusmodi fraternitas in Statutis antiq. Cartusiensibus 1. part. c. 49. §. 15. *Statutum est, ut extraneis non detur Monachatus, nisi de licentia Capituli.* §. 19. *Fraternitas* dicitur. Adde Statuta ejusd. Ord. ann. 1368. part. 1. c. 4. §. 28. 29. 30. 35. & Statuta an. 1368. c. 4. §. 28. *Fratres Ecclesiæ in orationibus & eleemosynis Monachorum*, in eodem Monastico Angl. pag. 75. Et p. 308. *Et in Capitulum introiens fui Frater & particeps beneficiorum totius Ecclesiæ.* P. 656. *Et ipsi me susceperunt in Fraternitatem suam & participationem omnium beneficiorum universarum domorum suarum.* Adde p. 657. Vita S. Henrici Imp. c. 26. *Et Fraternitatem Monachorum suscipiens cum maxima humilitate & contritione cordis, orationibus eorum se commendavit.* Tabular. S. Albini Andegav. *Girardus Senescallus quando Frater noster devenit, hoc est, quando in Societatem nostram devenit, & beneficium nostræ Congregationis recepit, &c.* Charta ann. 1123. apud Puricellum in Basilica Ambrosiana p. 569. *Excepto, quod determinate & sine fraude & malo ingenio fuerit oblatum ad partem Monasterii, vel ad partem Canonicæ, vel per conversionem, vel per orationem, id est, suscipiendo aliquem in suis orationibus, aut per testamentum. Fraternitatem Ecclesiæ recipere,* ibidem pag. 22. 30. 246. 249. 376. apud Doubletum in Historia Sandionys. p. 856. &c. Vide Ditmarum lib. 6. pag. 81. Ordericus Vital. l. 5. pag. 585. *Tunc Hugo Fraternitatem Monachorum, quam olim in infantia acceperat, renovavit.* Infra: *Cuncti nempe Milites de Maulta in vita & morte Societatem eorum obnixe petierunt, & fratres eorum, ut monachili prece dæmonum cuneo fortius resistere valeant, fideliter effecti sunt.* [Charta 12. circiter sæc. è Tabulario S. Petri de Cella froini in pago Engolism. *Willelmus Amanius Miles receptus est in Fratrem & comparticipem omnium bonorum Ecclesiæ de Cella froini tam spiritualium quam corporalium.* Vide supra *Fratres conscripti.*] Ejusmodi vero Fraternitas in Capitulo *per librum* à Monachis concedebatur. Statuta Ordinis de *Sempringham*: *Quod si Episcopus vel Abbas Canonicorum regularium, seu Monachorum, vel Rex intraverit Capitulum, assurgentes et omnes inclinent, cum ante eos transierit. Quod si Societatem quæsierit, assurgentibus omnibus, dicatur Psalmus:* Ecce quam bonum, &c. *Et sic concedatur ei Fraternitas, manibus libro appositis, &c.* Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 1. cap. 5. *Et si Fraternitatem quæsierit, assurgentibus omnibus, concedatur ei per librum.* Idem Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 840. *In Capitulum venit, Societatem eorum humiliter requisivit & recepit.* Steph. Torn. Epist. 233. *Quibus in generali Capitulo concessimus Fraternitatem plenariam Monasterii nostri, quia aliud non possumus, constituentes vos participes omnium beneficiorum Ecclesiæ nostræ, tam in vita quam in morte, &c.* Præ cæteris rem illustrat Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. c. 27. & ex eo Udalricus lib. 3. cap. 33. *Sunt plerique fideles Christi, tam pauperes quam divites, qui cum adducti in Capitulum nostrum venerint, petunt, ut ipsi quoque mereantur habere Fraternitatem nostram; annuitur, & cum libro eis datur, ut partem & communionem habeant de omnibus bonis, quæ ullo modo fiunt, vel in orationibus, vel in eleemosynis, non solum apud nos, sed etiam in cunctis locis, quæ nostri juris esse videntur. Pro his omnibus quamdiu sunt in hac temporali vita specialiter cantatur per singulas horas Psal.* 68. *& ea Collecta:* Prætende, Domine, famulis, &c. *Quoties ad majorem vel ad matutinalem Missam dicitur, pro eis apponitur. Postquam autem obierint, Defunctorum ea Collecta:* Omnipotens sempiterne Deus, cui, *quando non est in ordine Collectarum prima, illis propria deputata est, & similiter illa Matutin. Laudes pro Defunctis, quæ post quamlibet diem* 12. *lectionum solemnem in sequenti nocte absque officio cantantur. Præterea quatuor vices in anno, id est, post primam Dominicam Quadragesimæ, post Natale SS. Apostolorum Petri & Pauli, post festivitatem O. SS. in quibus specialem commemorationem*

facimus cum officiis, cum Missa, cum septenario, & tricenario, & prabenda eodem modo, quo solet agi pro quolibet absente, qui obierit in aliqua cellarum nostrarum. Quod cum satis manifeste relatum sit in superioribus, (cap. 30. 31.) *non est opus secundo referre. Et hoc est quod super additur, quod 12. pauperes reficiuntur: hoc minus agitur, quod non à singulis Sacerdotibus Missa cantatur.*

His addere placet formulam admissionis in ejusmodi societates ex Chartul. Campan. Bibl. Thuan. fol. 299. *Illustri Comitissa Campania carissima Domina nostra frater A. Prior Cluniatensis & ejusdem loci Conventus aternam in Domino salutem. Cum erga Cluniatensem Ecclesiam dilectionis plurimum innatam vobis pietatem evidenter habere cognoverimus, vobis vices, quas possumus in hoc referre volumus & tenemur. Inde est, quod in recompensatione devotionis vestra vos in Sororem Cluniatensis Ordinis recepimus, facientes participem & consortem omnium beneficiorum, qua de catero sicut in Ecclesia Cluniatensi, & in omnibus membris ejus, sive pro vivis, sive pro defunctis agantur. Concedimus etiam vobis, quod cum de transitu vestro Cluniatensi Ecclesia per prasentes litteras innotuerit, pro vobis in Ecclesia Cluniatensi solemne officium cum Missis & aliis beneficiis fiet, sicut in aliquo Monasteriorum nostrorum cum fratribus nostris contingeret obiisse. Tricenarium etiam fiet in Conventu nostro pro vobis, & nomen vestrum scribetur in brevibus, qua per domos congregationis nostra ex consuetudine transmittuntur, ut ubique in locis nostris pro vobis fiat officium, & consueta beneficia persolvantur. Insuper scribetur in Catalogo defunctorum nomen vestrum in Regula in die anniversarii vestri singulis annis perpetuo recitandum, ut pro vobis fiat officium, & anima vestra absolutionem & debita beneficia consequatur. Rogamus autem dilectionem vestram & monemus in Domino, ut interim, dum in hac luce fueritis, in qua per donum gratia Dei longo tempore vos esse cupimus & oramus, Ecclesiam Cluniatensem & omnia loca ad eum pertinentia, & fratres totius Congregationis, sicut Soror Cluniacensis Ordinis affectuose diligere, & eorum negotia, cum vobis occurrerint, curetis secundum Deum liberaliter promovere. Actum anno Dom. 1205. mense Maio.* Vide aliam fraternitatum formulam apud Ughellum to. 9. p. 469. His addo, quod habet Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennensis: *Ego Arbertus Miles, filius Wilbodi, & uxor mea nomine Au, & filius meus Petrus, accepimus Societatem corporis & anima in Monasterio sancti Andrea intra mœnia Vienna urbis positi, sub prasentia Abbatis Uberti, & ut partem habere possimus in sacris & in omnibus benefactis, qua fiunt in Monasterio, & in omnibus membris ejus, & ut inter socios sancta Congregationis numerari possimus, donamus pradicto Monasterio & habitatoribus ejus unam vineam nostra hareditatis, sitam in pago Gratianopolitano, &c.* Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol 45. *Et ipsi Monachi dederunt ei societatem Monasterii ut si ipse Presbyter voluerit venire ad habitum S. Benedicti, pro hac re & pro aliis beneficiis recipiant eum.*

6. FRATERNITAS, Fratriagium, Frareschia, dicitur Pars hæreditatis, quæ ad fratres primogeniti pervenit, ita ut quod ex bonis paternis ii possident, dicantur possidere ratione *Fratriagii*, eoque ipso à fratre primogenito in clientelam id teneant, eique hominium faciant: ille vero tam pro bonis, quæ ratione primogenituræ ipsi obvenerunt, quam pro iis, quæ ab universis bonis paternis aut maternis per *Fratriagium* decisa sunt, fratribusque postnatis obvenerunt, domino capitali homioium exhibeat. Ea est enim fratriagii natura, ut ex Bractono constat lib. 2. de Acquirendo rerum dominio cap. 35. §. 1. & Fleta lib. 3. cap. 16. §. 6. 7. Hinc intelligendus Nangius in S. Ludovico an. 1256. ubi ait, *terram de Bovis & de Gornaio à terra de Conciaco per Fraternitatis partitionem fuisse decisam*: quia nempe prædia ista primitus fuerant Domini Codiciaci, à quo ad filios secundogenitos pervenere, qui ob ea fratri primogenito Domino Codiciaci hominium præstiterunt, ratione *Fraternitatis*, quam *Fraragium* vocat Arestum an. 1260. in 1. Reg. Parl. f. 113. & aliud an. 1269. apud Chopinum lib. 2. de Dom. tit. 4. §. 8. [ut & vetus Inquesta de juribus Monasterii B. M. de Bono-nuncio Rotomag. facta per Magistrum Ricardum auctoritate Philippi Franc. Regis. *Frairascam*, Charta an. 1094. ex Archivo S. Victoris Massil. *Frerescam*, Sententia arbitralis an. 1234. ex eodem Archivo. *Frarescam*, Charta an. 1233. ex parvo Chartulario ejusdem S. Victoris fol. 133. & alia an. 1063. ex magno Chartul. fol. 91. *Frarescam seu virilem cum fratribus & sororibus successionem*, Statuta Massil. lib. 2. cap 49. *Frairesquam* non semel, Testamentum an. 1398. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues*. *Frareschiam*, Charta an. 1281. apud Thomasserium in Bituric. p. 730. *Fraresiam* & *Fraresiam*, Charta an. 1218. ibid. p. 724.] *Frareschiam*, vetus Charta à nobis laodata in ea, quam de hac re ad Joinvillam instituimus Dissertatione, quæ est tertia, [Charta an. 1273. to. 1. Hist. Dalphin. p. 198. Alia an. 1344. to. 1. pag. 493. Alia an. 1334. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 175. &c. *Fregreschiam*, Consuetud. Lemovic art. 83.] Denique *Fratriagium*, Arestum an. 1217. Franci nostri vulgo *Ferage*, & *Frerésche* vocant ejusmodi partitiones bonorum paternorum, unde *Ferager*, & *Frerescher*, pro partiri inter fratres, [*Fregagier*,] & *Frareschens*, pro cohæredibus passim usurpant Consuetudines municipales, Andegavensis, Cenomanensis, Pictavensis, & Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 130. 138. 140. In Libertatibus villæ *de la Peruse* an. 1260. apud Thomasserium pag. 100. & 101. vox *Fraresche* pro quibusvis bonis, vel potius pro *Escaeta* usurpatur. Charta Guill. de veteri Ponte Militis an. 1265. *Nomine cambiationis seu permutationis concessimus Roberto de Veteri Ponte Militi Domino Curvavilla fratri meo . . . quidquid juris habebamus in villa Curvavilla ratione Fraragii, in hominibus, in festagio, in bauls, in justitia, & in viaria, &c.* Tabularium Prioratus de Paredo fol. 28. *In istius campi supranominatis totam Fraternitatem suam, qua illi ex hareditario jure debebatur, supradicto loco concessit. Portio Fraterna* dicitur in Arestis S. Martini hiem. ann. 1263. fol. 130. 1. Reg. Vide Probat. Hist. Monmorenciacæ pag. 134. Thomasserium in Consuet. localib. Bituric. c. 36. [& *de Lauriere* Præfat. to. 1. Ordinat. Reg. pag xix. ubi recte contendit *Fraternitatem* non fuisse *tenuram* ut Cangius explicat, sed proprietatis & possessionis titulum, quem ad se invicem habebant cohæredes, inter quos divisa fuerat hæreditas, vocesque *Frarescher* & *Frerascher* veteribus Gallis id unum sonare quod apud nos *Diviser*, *Partager*, Partiri, dividere.]

7. FRATERNITAS, Titulus honorarius, quo utebantur Reges, cum ad alios Reges scribebant: fratres enim sese vulgo appellant, uti docuimus ad Alexiadem pag. 274. Luithprandus in Legat.

Sed & optimum amicitia arrhabonam Fraternitati tua nunc Dominus consulit. Ἀδελφότης, hac notione apud Menandrum Protector. Sæpe etiam ipsi Episcopi ac cæteri è Clero. Occurrit passim.

FRATERNUS, *Filius Fratris*, in Glossar. Arabico-Lat. Isid. & Pith. sed legendum videtur *Fratruus*.

¶ **FRATICELLUS**, Fraterculus, Ital. *Fraticello*. Miracula B. Angeli Clareni, to. 2. Junii p. 1101. *Vir Deo devotus frater Thomasius, pauper Christi Fraticellus.* Vide *Fratricelli*.

FRATREIA, Societas, ex Gr. φρατρία, *Confrerie*. In Synodo Rotomag. an. 1189. c. 25. *Fraterna* scribitur in nupera Conciliorum Rotomag. Ecclesiæ Editione, ubi ita describitur: *Sunt quidam tam Clerici quam laici hujusmodi societatem ineuntes, ut de catero in quibuslibet causis vel negotiis mutuum sibi præstent auxilium, certam in eos pœnam statuentes, qui contra hujusmodi veniunt constitutionem. Et quoniam ejusmodi societates seu Fraterias, &c.* Fratries, in Consuet. Turon. art. 103. 142. Ceooman. art. 41. Senonensi art. 5. 23. Altisiod. art. 6. 10. 48. [in Litteris an. 1330. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1380.] &c.

1. **FRATRIA**, Gundemarus Rex Gothorum in Hispania in Decreto, quod exstat in Concilio Toletano: *Ita ut quidam Episcoporum Carthaginensium provinciæ non revereantur contra canonica auctoritatis sententiam passim ac libere contra Metropolitana Ecclesiæ potestatem, per quasdam Fratrias & conspirationes inexplorata vita omnes Episcopali officio provehi, &c.* Joan. Satisberiensis Epist. 186. p. 330. *Quia ergo Archiepiscopus semel usquam Fratriam reportaverat, & videbat ex malitia persecutoris & debilitate judicis imminere nequiorem, declinavit judicium, &c.* Ubi *Fratria* videtur sumi pro sententia, nescio unde deducta notione, nam φρατρία nihil ejusmodi sonat apud Græcos.

2. **FRATRIA**, *Fratris uxor*, in Gloss. antiq. MSS. [ut & apud Festum. Joh. de Janua: *Fratria, Filia vel uxor fratris; vel congregatio.* Hinc in Glossis Sangerman. Lat. Gall. *Fratria, Fille ou femme de frere, ou Frarie c'est congregation, confrairie.* Vide *Fratreia*.]

2. **FRATRIAGIUM**. Vide *Fraternitas* 6.

FRATRICELLI, qui & *Fratres de paupere vita*, *Bizochi*, & *Beguini*, interdum nominantur. Minoritarum secta, qui pura & candida S. Francisci Instituta sectari se jactabant, & à Cælestino V. Pontifice auctoramentum sectæ se accepisse contendebant, cujus auctor fuit Henricus Ceva, damnata non semel à Bonifacio VIII. & Joanne XXII. De hac consule Magn. Chr. Belg. ann. 1199. Odoricum Raynald. ann. 1297. num. 55. 56. 1317. n. 56. 57. 1318. n. 45. 51. 1321. num. 18. 19. 1322. n. 53. 1331. n. 4. 1334. n. 18. & Waddingum an. 1317. num. 24. & seqq. an. 1318. n. 21. 1322. n. 66. 1368. num. 4. an. 1373. n. 1. & seqq. 1430. n. 30. Vide *Bizochi*.

¶ **FRATRIMONIUM**, Bona fraterna, ut *Patrimonium* Paterna, in Glossis. Vide Cujacium ad librum 2. Instit. Justin.

FRATRISSA, *Fratris uxor*. Isidoro lib. 9. c. 8. [& Johanni de Janua.] Papias addit, *Fratruelissa vocatur.* Gloss. Saxon. Ælfrici: *Fratrissa*: bꝛoðoꝛ pif. *i.* fratris uxor.

FRATRUELES, Duorum fratrum filii, in Gloss. Lat. Gall. Isidorus l. 9. c. 6. & Palæmo in Gloss. *Fratruelis, matertera filius.* [Joan. de Janua: *Fratruelis, le, Quod pertinet ad fratrem, vel res fratris, vel Fratruelis, Filius fratris, vel filia fratris, vel fratrus. Fratrueles etiam dicuntur duorum fratrum filii.*] Ethelwerdus lib. 4. cap. 3. *Successit Fratruelis ejus in regnum.* Adde Florent. Wigorn. p. 605. 629. Cujacium lib. 6. Obser. c. 17. & Reinhartum Robigium lib. 7. Robigal. cap. 7.

FRATRUUS, Ex fratre nepos, fratris filius, apud Florentium Wigorn. pag. 604. [Jo. de Janua: *Fratruus, Filius fratris; Fratrua, Filia vel uxor fratris.*]

¶ **FRAUDATUS**, Adulterinus, plenus Fraudis. Additiones ad Vitam S. Antonini, Maii to. 1. pag. 347. *De seipsa dicit qualiter ab eo illuminata fuit circa quamdam artem faciendi notas argenteas super quadam Fraudata mixtura argenti vivi, &c.*

¶ **FRAUDOLENTIA**, pro *Fraudulentia*, dixit Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. Imper. apud Murator. to. 8. col. 502.

FRAUSTUM, vel *Frausta Terra*, Vastum, incultus & eremus ager, *Terre en gast.* Tabularium Abb. Belliloci in Lemovicib. Ch. 24. *Cum vineis, pratis, omnibus indominicatis, seu & aliis mansis cum Fraustis.* Ch. 178. *Donato Fraustos meos de Fonte Asinario S. Petro. Terra Frausta*, in Charta Guillelmi I. Comitis Iculismensis pro fundat. Abbat. S. Amantii, in Tabulario ejusdem Monasterii: *Terras & vineas, & in alia villa sex, terra Frausta & bosderia, Humberti Noca, in ipsa villa, terra, & silva, &c.* [Occurrit apud Baluzium in Probat. Hist. Tutelensis col. 329. 349. & 360.]

Froita Terra, Eadem notione, in Tabulario S. Cypriani Pictavens. fol. 81. *Guido Pictavensium Comes sequirebat apud Exsoletiam talem consuetudinem in Terra, quæ populariter Frosta vocatur, qualem in illa, quæ Frosta non erat, ... judicatum est ergo & definitum ab Adelberto Comite Marchiæ ... terram, quæ in Frostum redacta jam esset, liberum debere reverti, & quietam, in dominium Sancti, cujus proprii juris esse dignoscitur.* Tabular. Absiense: *Quemdam campum Terræ Frostæ, &c.* Et fol. 71. *Et omnes alias consuetudines, quas habebat in terris, quæ circum Frostos sunt.* Alio loco: *Omnes terras, quas ei pater suus dederat & concesserat circa Frostos.* [Charta Philippi Episc. Pictav. an. 1230. apud Stephanotium to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. p. 797. *In omni eximento terrarum Frostarum, &c.*]

Fruica Terra. Monasticum Anglic. to. 2. pag. 327. *Fundata fuit Ecclesiola in situ seu fundo .... continente 40. acras terra Frusca, pastura, &c.* Mox: *Quas quidem 40. acras ... sine aliquo seculari servitio, sine decimis alicui Ecclesia solvendis seu subjectione, quia inanes erant & vacua, donavit.* Nescio an eadem notione

Frustum accipi debeat in Charta Willelmi Ducis Aquitaniæ an. 969. apud Bestium pag. 284. *Deprecatus est me, ut aliquid ex fraterno Frusto, quod est ex ratione B. Hilarii pertinens, ex curte Cujon .... cuidam Mainardo ... sub censu 3. solidorum concederemus.* At in Charta an. 1129. apud Locrium in Chronico Belgico, *Frustum terra* videtur dici, quomodo vulgo usurpamus: *un morceau de terre.*

Quod vero *Fraustum*, & *Frostum*, hic dicitur *Frocus* videtur vocari in Charta Ludovici Regis Franc. anni 1107. quæ habetur apud Loisellum in Hist. Bellovacensi pag. 265. *Frocos etiam, quos Dominus Fulco Episcopus dederat Canonicis, & Garinus invadendo eis injuste abstulerat, Ecclesia, & ipsis reddidi.*

Frocus, in veteri Charta in Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. pag. 89. *Quam* (partem terræ) ... *calumniabant, atque in ea brandonem posuerant; Fro-*

eum enim esse dicebant. Quippe *Froc de la ville* appellat Charta an. 1310. pro Comitatu Pontivensi in Regesto Constabulariæ Burdegal. fol. 249. agrum incultum, qui urbi vel ædibus adjacet, quomodo *Frus*, vel *Froc*, occurrit in Consuetud. Ambianensi art. 184. S. Audomari art. 13. Tervannensi art. 6. Atrebatensi art. 5. Pontivensi art. 104. Tabular. Episcopat. Ambian. an. 1282. fol. 36. *Item ordinatum est super Frocis & locis omnibus, de quibus controversia erat, &c. Frou*, in Consuet. Aurelian. art. 169. *Frou, ou Friche*, in Consuet. *de Meneton* art. 10. Tabular. Fossatense an. 1043. fol. 151. *Si autem cultor arpenni defuerit, & arpennus in Frou beati Petri redierit, rustor in eo nihil capiat, usque quo cultor redeat, & arpennum à ministro Abbatis recipiat.* [Tabular. S. Richarii an. 1196. *In via ante hostisias, quæ vulgo Frocus dicitur, nullam justitiam seu dominium habebit.* Via *Frocus* appellata est, quod juxta viam ædibus præsertim adjacentem fere sit terra inculta & vacua.] *Franx & pasturages*, in Consuetud. Arvernensi cap. 28. art. 6. Neque alia, opinor, notione vocem *Flos* usurpat Guillel. *Guiart* in Philippo Audace Rege Franc.

François orront tant qu'il viennent
Et Flos qui lui appartiennent.

Porro à voce *Frus*, deducta alia *Frosser* in Consuetudine Montensi cap. 53. pro in *Frustis* ædi attinentibus ædificare.

Ex his emendanda Charta an. 1205. post Ordericum Vitalem pag. 1060. *Item diximus per sacramentum, quod non vidimus ... quod aliquis redderet decimas de festis, aut de genestis, aut de Fuscis, ubi prius fuerant demosinata.* Legendum enim puto *Froscis*, id est, locis incultis, eremis. Sed quid *demosinata* vox sonet, fateor mihi ignotum, nisi legendum sit *domus diruta*. Vide *Fuseam*.

¶ Frouza, vel Frouzus, Eadem notione. Tabularium S. Petri Vosiensis fol. 23. *Istas terras supra nominatas cum pratis & silvis & Frouzis, quæ ad ipsam terram pertinent.*

¶ FRAX, Τρυγία οἴνου, *Fex vini*, in Supplemento Antiquarii. Gloss. Lat. Gr. *Frax*, τρύξ. Latini eadem notione dixerunt *Fraces* in plurali numero.

¶ FRAXINATA, ut *Fraxinetum*, apud Johannem de Janua. Locus ubi abundant fraxini. Charta Oliverii Abb. S. Johannis Angeriac. an. 1285. ex Chartulario ejusdem Monast. pag. 214. *Fraxinatam nostram propriam de Lupi-saltu sitam inter Fraxinatam dicti Prioris de Lupi saltu & Fraxinatam communem nobis de Anlanvilla & Domino de Gurgitibus.*

¶ Fraynета, Eadem notione. Charta ejusdem Oliverii an. 1307. in laudato mox Chartulario p. 228. *Dicebamus quamdam Fraynetam sitam prope fontem de Lupi-saltu ... ad nos nomine dicti Prioratus pertinere.*

¶ FRAYLE Ficuum, Fiscina ficorum, Gall. *Cabas*, apud Kennettum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden. ubi observat Minshevum à *Fragilis* vocem hanc deducere, Skinnerum vero ab Italico *Fragir*; quod nodos junci, ex quo fiscina contexitur, significat. Non dubitat Kennettus ipse, quin ejus vocis etymon vernaculum sit patriæ, unde fici fuerunt allatæ. Eadem notione *Freau de figues* legimus in Chartulario Gemeticensi to. 1. pag. 19. Vide *Fraellum*.

¶ FRAYSIS, Fraxinus, Gall. *Fresne*. Inventarium anni 1342. ex Archivo S. Victoris Massil. *Doamen unius vasis de Frayse.*

1. FREA, Quæ sub alterius tutela seu *mundio*, vel dominio est, Papias: *Frea, i. mundoalda.* Isid. in Gloss. *Frea, vel mundiana de parente suo relicta.* Jo. de Janua, *Frea, potestas, vel mundia, à parente suo relicta, & dicitur à fremo: hoc mundium dicunt dominium.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frea, Puissance.*] Lex Longobard. l. 2. tit. 2. §. 4. *Si quis Fream alienam sine voluntate mundoaldi* (i. tutoris) *ejus movere de casa, ubi ipsa habitat, præsumpserit, &c.* Adde tit. 11. §. 4. & Leges Luithprandi Regis tit. 93. ubi Boërius: *Frea est mulier, quæ est in mundio Regis vel alterius.* Anglo-Saxonibus, ꝼꞃea, est dominus, herus: ex quo ꝼꞃeolæta, libertus. Vide Loccenium lib. 1. Antiq. Suecic. cap. 3. & Joan. Stiernhookum de Jure Sueonum antiquo p. 394.

2. FREA, Saxonum Dea, uxor Vodani, qui & ab iis pro Deo cultus est, de qua Paulus Warnefridus de Gestis Longob. lib. 1. cap. 8. Matthæus Westmonaster. Willelm. Malmesbur. p. 9. Saxo Grammat. lib. 1. & 5. Ordericus Vitalis lib. 4. pag. 513. Godefridus Viterb. qui *Feriam* vocat, & Galfridus Monemuthensis lib. 3. cap. 1. Vide Wormium in Fastis Danicis l. 1. c. 15. in Monumentis Danicis lib. 1. cap. 4. & Cluverium lib. 1. Germ. antiq. cap. 27.

¶ Freia dicebatur Dea Ceres antiquis Danis & Sueonibus, qui per *Freiam*, Thor & Attio, seu potius Odin, ut notat Hickesius jurabant; unde hæc vetus juramenti formula: *Bialps mer sua Freia, Thor, Ochin almathr ar, Ita me Freia, Thorus & Attin maximus adjuvent.* Carolus Lundius in L. Zamolxi cap. 3. apud laudatum Hickesium Dissert. pag. 40.

¶ FREAGIUM, Fraagium, f. pro *Foagium* vel *Focagium*, de quibus supra. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. p. cxcvii. *De Freagio c. l. de Mathi Augerr xx. l.* Ibid. pag. cciii. *De Fraagio & tessamentis de Toons & aliunde vi^{xx}. & vi^{c}. l.*

¶ FRECENIA. Vide *Friscinga*.

¶ FRECHISSUS, f. Cælatus, ornatus. Inventarium ornamentorum D. Abbatis S. Victoris Massil. an. 1358. ex Archivo ejusdem Monasterii: *Una navicula argentea pro tenendo thure habens enbessellum argenteum Frechissum in superficie.* Italis *Fregiare* est ornare, unde *Fregio, Fregietto*, Ornamentum. Hinc forte *Frechissus* g mutato in *ch*: quæ fere ut g Galli pronunciamus. Vide *Fresta*.

FRECIA. Papias, de coloribus nativis: *Ut sinopis, rubrica, paritonium, melinum, Frecia, auripigmentum, &c.* Nescio, an huc pertineat Charta Dagoberti Reg. Franc. apud Doubletum pag. 670. *Et quicquid de Freciis, aut de reliquis exinde fiscus augmentare potuerat, ad ipsos pauperes proficiat in augmentis.* [Forte melius in hac Charta legeretur *Frocus*. Vide *Fraustum*]

¶ FRECIARE, Palos, ut videtur, ligno transverso munire, à Gallico *Fraiser*, Palis præcingere. Visitatio Castrorum Dalphinalium an. 1347. Hist. Dalphin. to. 1. pag. 66. col. 2. *Viderunt etiam burgum de Monte rotto Castrum, in quo plures pali deficiunt, & non est morenatum seu Freciatum dictum palitium, tamen injunxerunt Castellano, ut dictos palos per illos de villa seu mandamento venire, adducere & plantare faciat, & etiam morenare & Freciare, & illud faciat ante portam Castri juxta motam de palicio ibidem existente.* Pag. 67. col. 1. habetur: *Injunxerunt Castellano, ut dictum palicium reficere, replantare, morenare & Refreciare faciat per illos de villa & mandamento, qui hoc facere debens.*

FRECINNANT Aves, *Cantant.* Papias.

FRECTA, Frectatus, Frictatus. Inven-

tarium ornamentorum Ecclesiæ Eboracensis an. 1530. in Monastico Angl. to 3. p. 109. *Una mitra Frettata cum argento & reband.* .... *Item mitra de albo serico cum riband de auro.* Visitatio Thesauriæ S Pauli Londonens. an. 1295. ibid. p. 314. *Item sandalia cum caligis brendatis & Frectatis, de armis palatis & undatis.* Rursum p. 317. *Cum nodulis Frectatis in extremitatibus de filo auri & argenti.* Pag. 321. *Capsa operta sameto rubeo, cum Frectis & scutis brendatis, præterquam in tergo, &c.* Pag. 326. *Unus pannus de viridi campo, cum rosulis inter Frecturas, &c.* Infra: *Inter Frecturas aureas, &c.* Pag. 331. *Cum casula de panno inaurato super serico, cum avibus aureis in Fretta, lineata panno de Alesham rubeo.* [Charta anni 1388. apud Rymerum tom. 7. pag. 577. *Unum lectum de panno aureo de rubeo campo, cum foliis aureis operatis in quodam Frecto albo.*]

FRETI nostri sagittæ speciem vocabant. Regestum Ludovici Ducis Andegavensis Regis Siciliæ fol. 61. in Camera Comput. Parisiens. *La terre de Botere doit tous les ans de service deux arcs, deux Fretes ferrées, & deux bousons, deux gelmes, & un chapel de roses.* Hinc *Freté* Heraldi nostri in armorum insignibus, ejusmodi sagittas cancellatim positas videntur appellasse. Le Roman *de Garin:*

Tante hante Freté, & tant escu croisi,
Et tant vassal contre terre flati.

i. videre erat tot hastas cancellatim, & scuta in Crucis formam humi jacere. Proinde forte *Frectatus* idem erit ac *Freté.*

¶ FRECTAGIUM, Naulum, Gall. *Le Fret*, pretium pro vectura in navi solutum. *Frectagium pro eisdem navibus, nec non expensas alias, qua pro cariagio eorumdem vinorum, &c.* in Litteris anni 1317. apud Rymerum tom. 3. pag. 647. Occurrit rursum tom. 9. pag. 542.

¶ FRECTUM, FRECTURA, FRECTUS. Vide in *Frella.*

1. FREDA, Ornamentum vel umbraculum, quod feretris & capsis Sanctorum superponebatur. [Gl. MSS. ad Regestum Gregorii M. *Absis est Freda, Operculum ligneum, quod retro altare fit super corpora Sanctorum.*] Monachus Altisiod. an. 840. *Hic Sanctorum Martyrum Alexandri & Crisanti pignera ab urbe Roma detulit, qua in prædicta Ecclesia recondidit, Fredamque cum cancellis benigno studio exornavit.* Gesta Consulum Andegav. cap. 3. num. 26. *Fecit præterea intus* (altare) *aliam absidam ex oricalco, cupro, & stanno fusilem ... ubi & hanc absidam electrinam posuit, secundamque Fredam desuper auro optimo & lapidibus pretiosis ornatam, &c.* Hist. Episcopor. Autisiod. cap. 20. *Fredam vero qua sacratissimo Corpori est superposita, Rex auro argentoque mirifice decoravit.* Hericus Monachus de Miraculis S. Germani Autisiod. cap. 27. *Post genitricis excessum, super adorandam beatissimi Germani memoriam.. .regalibus expensis Fredam composuit, qua auro argentoque elegantissime decorata, in nostram quoque duravit ætatem.* [Acta SS. Maii to. 5. pag. 236. ubi de S. Austregisilo: *Circa autem mediam noctis silentium visum est eis in eadem Ecclesia adesse quasi magnum fremitum; hinc capsas sanctarum Reliquiarum concuti, hinc Fredam super sancto corpore impositam commoveri.*] Vide *Fredum.*

¶ 2. FREDA. Chartular. Monaster. SS Trinit. Cadom. fol. 26. v°. *Caretas avena 3. unam Fredam, alii frumenti, unam siccam, duos formatitos, &c.* Sed emendatione hæc indigent.

FREDIANI, cum Dendrophoris & aliis, qui gentilitiæ superstitioni operam dabant, recensentur in l. 20. Cod. Th. de Paganis, ubi Jacob. Gothofredus conjecturas suas proponit, quas expendere cuivis licet.

FREDLESS. Andreas Suenonis lib. 7. Legum Scanicar. cap. 6. *Obtineat, ut Judicis talis sententia proferatur, ut & a reo Rex tres marcas accipiat, & actor non solum æstimationem,* (rei furatæ) *sed duplum pariter æstimationis, & ut ipse reus Communis pacis expers ab omnibus habeatur, quam lingua patria* Fredless *appellat.* Ex *Fred*, vel *frid*, pax, & *Less*, dimittere, unde nostris *Laisser.*

1. FREDUM, FREDA, FREDUS, FRIDUS, Mulcta, compositio, qua fisco exsoluta, reus pacem à Principe consequitur, vel ob violatam pacem publicam indicta, uti vult Vadianus. Nam *frid*, Germanis idem valet quod *pax.* Kero Monachus: *Pacem, Friden.* Conradus Usperg. an. 1152. de Friderico I. Imp. *Cum ex nominis sui interpretatione Pacis dives vocaretur.* Idem an. 1187. *Quas litteras Alemanni usque in præsens Fridebrief, id est, litteras pacis vocant.* Papias: *Freda, id est, bannum.* Quo loco *bannum* est etiam mulcta, compositio. [*Fredum* tamen à *banno* distinguendum contendit Coccius in Dagoberto p. 179. Sed auctoritatibus inhærendum existimo quæ utcumque confundunt.] Charta Caroli M. apud Meurissium in Episcopis Metensib. pag. 185. *Et ubi Fredum ipsi Agentes, aut reliqui homines memorata Ecclesia acciperent, Freda ad ipsa loca Sanctorum deberent Christo præsule proficere in augmentum.* Alia Ottonis Imper. apud Baldricum in Chron. Camerac. lib. 1. c. 72. *Aut mallum tenendi, bannum vel Freda exigendi, &c.*

☞ Quæ mulcta cum fisco regio persolvebatur *Fredum regale* dicitur in Charta an. 984. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 379. *Quindecim aebitales porcos in eadem curte, Freda regalia qua Johannes habebat annuatim de manu Regis Francorum in Tutelensi castro.* Non omittendum tamen præter hanc mulctam fisco exsolutam, aliam fuisse compositionem seu mulctam illis persolvendam, qui injuriam aut damnum passi fuerant.

Fredum fisco persolutum docent Lex Aleman. tit. 3. §. 3. tit. 4. Lex Bajwar. tit. 6. §. 3. tit. 10. §. 4. Lex Frision. tit. 16. Capitularia Caroli M. lib. 3. cap. 30. lib. 5. c. 185. Additio 4. Ludov. c. 83. &c. Gregorius Turon. de Mirac. S. Martini c. 26. & ex eo Flodoardus lib. 4. Hist. Rem. c. 50. *Affirmavit compositionem fisco debitam, quam illi Fredum vocant, à se fuisse reis indultam.*

Interdum tamen freda fisco non exsolvebantur, sed judicibus ipsis, ut est in Lege Salica tit. 52. §. 4. tit. 55. §. 2. in Decreto Chlotarii §. 12. &c. [Constitutio Leduini Abb. S. Vedasti apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. pag. 789. *Qui vadem dederit quinque solidos de lege, dabit triginta denarios de Fredo: & hujus Fredi duæ partes erunt Præpositi; tertiam vero partem habebit Major placiti. Si autem lex Abbatis fuerit, totum Fredum Major placiti habebit.*]

☞ Interdum Ecclesiæ, dum in ea facinus in Clericos fuerat admissum. Leges Ludovici Imp. apud Muratori. to. 1. part. 2. p. 128. col. 1. *Sanguinis effusio in Ecclesia facta cum furore, si in Presbytero fuerit, in triplo componatur, duas partes eidem Presbytero, tertiam pro Freda ad Ecclesiam, & insuper bannum nostrum componat. Similiter & de Diacono juxta compositionem in triplo componatur, & bannum nostrum componat. De Subdiaconibus similiter secundum suam compositionem in triplo persolvat. De unoquoque ordine*

Clericorum

Clericorum secundum suam legem compositionem in triplum fatiat, & bannum nostrum persolvat. Similiter & de ictibus sive sanguinis effusione de unoquoque ordine Clericorum secundum suam compositionem cum triplo componatur, & bannum nostrum; & qui non habet unde ad Ecclesiam persolvat, tradat se in servitio ejusdem Ecclesiæ, usquedum totum debitum persolvat.

Neque etiam fuit *Fredum* solida compositio à reo exsoluta, sed tantum pars tertia, quæ fisco aut judici exsolvebatur. Lex Rip. cap. ult. *Fredum autem non illi judici tribuat, qui culpam commisit, sed illi, qui solutionem recepit. Tertiam partem coram testibus fisco tribuat, ut pax perpetua stabilisque permaneat.* Quæ verba ultima evincunt *Fredum* datum pro habenda *pace*. Capitul. Caroli M. lib. 4. c. 14. *Triplo componatur, duæ partes eidem Presbytero, tertia pro Fredo ad Ecclesiam, &c.* Adde Capitulare 3. ann. 813. cap. 2. 3. 4. Decretionem Chlotarii II. Regis cap. 9. &c.

Freda de quibuslibet causis, in Ecclesiarum possessionibus exigere vetantur judices, in privilegiis & immunitatibus à Principibus iis indultis: ita ut quod ex his fiscus sperare potuerit, in Ecclesiarum usus, in luminaria locorum Sanctorum, vel in stipendia Sanctorum Dei convertatur. Quæ verba passim habentur in veteribus Chartis apud Marculfum lib. 1. form. 2. 3. & Bellium in Comitib. Pictavens. pag. 155. 165. Sanjulian. in Hist. Burgond. pag. 242. 274. Doubletum, & alios, Baldricum in Chron. Cameràc. l. 1. c. 47. 62. 72. 76. 106. &c. [Adde Chartam Dagoberti Reg. an. 632. to. 1. Hist. Lotharing. col. 250. Cloduvæi II. an. 638. tom. 1. Instr. Hist. Paris. pag. 20. col. 2. Decretum Conradi Reg. in Hist. Lugdon. inter Instr. p. xxII. Miræum to. 1. p. 50. 128. & to. 2. pag. 807. Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 62. 137. 144. & alibi.]

¶ Frædum, Eadem notione, in Charta Ludov. Pii inter Instr. Hist. Alsat. p. 15.

¶ Fridoum, Eodem significatu, in Charta Childeberti III. apud Felibian. Hist. Sandion. p. xvi.

¶ Fridum, in Charta Caroli C. inter Instrum. tomi 4. novæ Gall. Christ. col. 225.

¶ Freioum, pro *Fredum*, in Præcepto ann. 750. inter Instrum. to. 4. Gall. Christ. col. 263.

¶ Fratum, in Historia Mediani Monasterii p. 13. & in Actis SS. Aprilis to. 2. pag. 93.

¶ Fretus. Charta Caroli M. an. 781. pro Monasterio SS. Salvatoris & Juliæ Brixiens. in Bullario Casin. tom. 2. pag. 19. *Sed sub immunitatis nomine cum omnes Fretos concessos valeant Rectrices ipsius Monasterii quietas vivere & sedere.* Altera ejusdem Caroli M. Charta pro Monasterio Sithiensi apud Mabillonium Diplom. lib. 6. Instrum. 198. *Judiciaria potestas ibidem ingredere non præsumat quoquam tempore: nisi quod sub emunitatis munere omni tempore cum omnes Fretos vel bannos concessos pars ipsius Monasterii perenniter debeat possidere.*

Fredum pro quavis exactione videtur interdum usurpari in aliquot Chartis, apud Duchesnium in Hist. Monmor. p. 20. 22. Hemet. de Academ. Paris. p. 33. Bessium in Episc. Pictav. p. 33. &c.

Ab hac voce ortum habet, quæ passim est in usu apud Practicos, *Frez*, *Frez des procez*, pro litium ac causarum sumtibus & impensis. Aresta anni 1284. in Regesto Parlamenti fol. 70. *Quod pro solvendis & aquitandis debitis & Fredis villa sua possent taliare, &c.* [Arestum an. 1538. in Tabul. Calensi: *Examen testium integraliter Frezis & expensis supradictorum appellantium fieret, &c.*]

Fridus, in Lege Salica Edit. Heroldi tit. 53. §. 3. Capitul. Caroli M. de Partib. Saxoniæ cap. 15. *Undecunque census aliquid ad fiscum pervenerit, sive in Fredo, sive in qualicunque banno.*

Fredus. [Charta Dagoberti an. 635. to. 2. Hist. Meld. inter Instr. p. 4. *Sibimet omnes Fredos concessos debeat possidere.*] Occurrit præterea in Lege Salica tit. 26. §. 9. tit. 55. §. 2. in Decreto Chlotarii §. 12. in Lege Ripuar. tit. 46. §. 1. in Legib. Henrici I. cap. 90. &c.

Freda, apud Papiam, & in Lege Anglior. tit. 7. §. 5. in Lege Frision. tit. 16. 17. tit. 22. §. 81. in Charta Caroli Calvi apud Camusatum in Antiq. Tricass. pag. 84. &c.

¶ 2. FREDUM, vel Freda, Alia notione. Charta anni 1065. ex Armario S. Victoris Massil. *E. Comes Provinciæ confirmo oblationes prædecessorum meorum, vel quæ Monasterio S. Victoris conquisita sunt, in Monasteriis, cellis, castellis, villis, terris .... hortis, Fredis, salinariis .... agris, &c.* Sed forte legendum *Frescis*. Vide *Friscum*.

1. FREDUS, *Marrubium*, Papiæ.

2. FREDUS. Lex Alemann. tit. 106. Edit. Heroldi, (nam hic titulus deest in Lindenbrogiana,) *De eo, qui in Fredo infantes læserit: Si quis alterius infantem de medio Fredo læserit*, (læserit,) *sol. 3. componat.* Vide *Fredum*.

¶ FREEDSTOLL. Vide *Frithstoll*.

¶ FREFARE. Vide *Fretare*.

¶ FREIGRESCHIA. Vide in *Fraternitas* 5.

¶ FREIA. Vide *Frea* 2.

¶ FREIDUM. Vide in *Fredum* 1.

¶ FREIGRAVIUS, Comes liber. Vide *Gogravius*.

¶ FREITON. Vide *Feito*.

FREMENEFELDA, in Monastico Angl. to. 2. pag. 286 Vide *Flemen Firma*.

¶ FREMENTER, Cum fremitu, in Actis SS. Aprilis to. 2. p. 250.

¶ FREMIS. Vide *Fremiticus*.

¶ FREMISCULI. Vide *Fremisculi*.

FREMITICUS, in Notis Tyronis pag. 180. idem qui *Frigoreticus: Episcra. Fremis. Fremiticus. Cardiatus, &c.* Ubi *Fremis* videtur esse *horror febris*. Vide *Frigoreticus*.

¶ FREMMUS, στεναγμός, Gemitus. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. Laurent. in Amalthea: *Fremus, Fremitus*, ex Salmasio.

¶ FREMUSCULI. Vide *Fremisculi*.

¶ FRENAGIUM, pro *Furnagium*, Pretium domino furni solutum pro coctione furnariæ. Statuta Ecclesiæ Glandatensis MSS. an. 1327. *Incertum lucris quæ tenentur sub ipsa præpositura habet in Frenagiis, mansionis, calcatoriis, bannis & ceteris aliis prout est assuetum.*

¶ FRENARIUS, Χαλινοποιός, Qui facit frena, in Leg. Neapol. 3. tit. 36. *Sellarios & scutarios, Frenarios atque armerios, candelarios, fabros, &c.* Hæc post Martinium.

¶ FRENDERE, de porcis grunnientibus supra dicitur in *Braulare*. Festo: *Frendere est Frangere, unde est faba Fressa, unde & dentibus dicimur Frendere.* Isid. 10. *Frendens, quod minando frangat dentes & comprimat fremens.*

FRENDLESMANNI, appellabantur olim ab Anglis, qui postea *Utlaughe*, seu *utlegati*, vel *exlege*, id est, proscripti exules, in Legibus forestarum Canuti Regis c. 24. & apud Bracton. l. 3. tr. 2. c. 13. §. 1.

FRENDWYTE, in Fleta lib. 1. c. 47. §. 15. significat *acquietantiam prioris prisæ rationæ solemnitatis convivii*. Vide *Forsang*.

FRENELLATUS. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 23. *Necessarium est, quod dicta galea sint tali modo & maneriæ sint Frenellata, quod dum adversus hostes processorius pugnatura, de facili stringant se invicem & conjungant.* Adde cap. seq. Vox formata à *Frænum*, & *Frænare*, unde *frenella* Italis, ferrum, quod equi os stringit, lupatum.

☞ Ab eadem origine *Enfrené* dixerunt nostri de equo qui freno regitur. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

> *Palefrois orent gens & biaus....*
> *Ensellés furent gentement,*
> *Et Enfrenés si richement,*
> *Que de mil besans monez*
> *Ne fust li lorains achatez.*

¶ FRENERIUS, Qui facit frena, in Catalogo MS. sodalium Confraternitatis B. M. in Ecclesia B.M. Deauratæ Tolos. an. 1328 institutæ.

¶ FRENEYR, Eadem notione apud Arvernos. Charta Bernardi de Turre an. 1308. apud Baluz. to. 1. Hist. Arvern. p. 783. *Escudeleyr, Freneyr & coleyr & carnifices tres denarios quilibet pro annata.*

FRENISCULI, *Ulcera circa rictum oris, fimbia, quæ fiunt jumentis asperitate frenorum.* Isidor. lib. 4. c. 8. [Lego cum Glossis Sangerman. *Frenusculi.* Perperam apud Papiam editum *Fremisculi*, & in MS. *Fremusculi*; ubi pro *rictum* habetur *hiatum.*]

FRENOSUM. Alcuinus Poem. 199.

> *Fas idcirco reor comprendere plectra Maronis,*
> *Carminibusque satris naves implere Frenosum.*

Locus male sanus.

¶ FRENUSCULI. Vide *Frenisculi.*

FREOBORHGES. Vide *Friborga.*

¶ FREODO, Vitulus lactens, ex interpretatione Schilteri. Lex Salica tit. 3. *Si quis vitulum lactantem furaverit, malb. pedero aut Freodo, cxx. denar. &c.* MS Regium habet: *Podor aut frico.*

FREPATÆ *Vestes*, Gallis, *Habits trouez, decoupez, frippez*, unde vocabulum. Gaufridus Vosiensis part. 1. cap. 74. *Reperta sunt pretiosa ac varia vestes,.... quas quidam in spharulis & lingulis minutissime Frepantes, picti diaboli formam assumunt.* [Capitolum Generale MS. S. Victoris Massil. ann. 1218. *Prohibemus ne scutarii vel trotarii eorum deferant Vestes Frepatas. Trepatas vestes* habet Jacobus I. Rex Aragonum in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *Item statuimus, quod nos, nec aliquis subditus noster, non portet vestes incisas, listatas, vel Frepatas*, forte quasi *terebratas, perforatas.*

Nescio, an inde petendum sit vocis *Fripiers*, apud nos etymon pro vestium interpolatoribus, ita ut ii fuerint, qui vestes detritas, *frepatas*, & laceras venum exponebant: vel potius à *ferpe*, & *ferperie*, licet horum vocabulorum notio non omnino mihi comperta sit. In veteribus Statutis pro peagiis Parisiensis civitatis, titulus habetur inscriptus *Ferperie.* Deinde sequuntur hæc verba: *Couvertouers de vair, 6. den. Mantel fourré de vair, 4. den. Chascune pennevaire, 3. den. Item tous garnemens fourrez de vair, &c.* Ibi tamen *la Ferperie* distinguitur *de la Pelleterie.* Vocis vero *Ferpe* meminit Guill. *Guiart* ann. 1304.

> *Fust tout l'ost du Roi atournez,*
> *Sas biaus garnemens & sus Ferpes,*
> *Cà & là de blanches escherpes.*

FREQUENTANEUS. Vita S. Deicoli Abb. n. 38. *Vermes quippe ita sibi à vertice usque ad talos ebulliebant, ut Frequentanei ejus maximum inde putorem tolerarent.* Galli dicimus, *Ceux qui le frequentent.*

1. FREQUENTARE, pro *Narrare*, seu συνεχῶς dicere, iterare, dixit Vopiscus: *Quod memoria tenet publica, & fides historica Frequentavit.* Item: *Ergo Thersitem & nos bene scimus, & posteri Frequentabunt.* Spartianus in Æliano Vero: *Jam illa Frequentantur à nonnullis, quod & accubationes ac mensas de rosis ac liliis fecerit.* Adde l. 1. Cod. Th. de Judiciis.

¶ 2. FREQUENTARE, Sæpius tentare, experiri. Sugerius in Ludovico VI. *Rex autem, ut erat vir militia aptus, ulcisci in eum Frequentabat.*

¶ FREQUENTATUS, pro *Frequens*, Creber, multus. *Jejunium cum opere manuum Frequentati*, in Vita MS. S. Wenwaloei fol. 64.

FREQUENTIDICUS, *Mathematicus, Divinus*, in Glossis MSS. Reg. Cod. 1013. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frequentidicus, Qui dit souvant.*]

¶ FRERESCA. Vide *Fraternitas* 6.

¶ FRERESTER, Sororis maritus, Gall. *Beau frere*; ut *Filiaster*, Privignus, Gall. *Beau fils. Legat Frerestri suo*, in Schedis Domini *le Fournier.*

¶ FRERETUM, perperam pro *Fretum*, Rivulus, canalis. Chartophylac. regium Regest. 87. *Item unum jornale & dimidium terræ situm in pala juxta terram Johannis Daronis Notarii & Fretum publicum.*

¶ FRES, Fimbria, limbus, nostris *Frange.* Consilium Massil. ann. 1381. *Nulla mulier aliqua audeat de cetero seu presumat cujuscumque sit conditionis, preminentis vel status portare ... ribaas sive Fres auri, argenti seu perlarum.* Vide *Fresium.*

¶ FRESATUS, Corrugatus, à Gallico *Fraise.* Vide *Gardacortium.*

¶ FRESCENGA, &c. Vide *Friscinga.*

¶ FRESCHERIUM, FRESCHEIUM, ut infra *Friscum*, Ager incultus, Gall. *en Friche.* Instrum. anni 1261. e Chartular. S. Vandregisili to. 2. p. 1591. *Vendidimus & quandam pechiam Frescherii sitam intra terram Roberti Busel ex una parte & Frescheium Odonis, &c.*

¶ FRESCHIUM, Eadem notione, in eodem Chartulario to. 2. p. 1600. *Decem pechias terre.... cum omnibus Freschiis & pertinentiis spectantibus.*

¶ FRESCHUS, Ital. *Fresco*, Gallis *Frais*, Recens. Memoriale Potestatum Regiensium ad an. 1218. apud Murator. to. 8. col. 1091. *De carne Frescha caristiam magnam habebant.* Gall. *Viande Fraiche.*

¶ FRESCIATUS. Joannes Gorinus in Actis S. Petri Confess. to. 4. Julii p. 665. *Quos lapides sic suis lacrymis madefactos in quodam canistro cum quadam tobalia Fresciata super suum caput per civitatem portabat.* Vox *Fresciara*, inquit Bollandi Continuator, videtur oriri ex idiomate Italico, in quo *Fregiare* significat ornare, ita ut *Tobalia Fresciata*, ni fallor, hic accipiatur pro Mantili ornato. Num potius ab Italico *Frescare*, Refrigerare, ita ut *Tobalia Fresciata* sit quasi Mantile refrigeratum, madefactum?

¶ FRESCINGA. Vide *Frisinga.*

FRESCUS. Vide *Friscum.*

¶ FRESELLA, f. Lineus colli amictus corrugatus, quem Gallice vocamus *Fraise.* Computus anni 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu ad calcem tomi 2. pag. CLXXXIII. *Pro serico ad jacendum pueris, & capellis & Fresellis & pro pannis & tualliis & camisiis, quas tunc pueri habuerunt, XLI. s.* Hinc, ni fallor, emendandus alter ejusdem computi locus p. CLVI. ubi legitur: *Pro 1. lanzello & pro capellis & pro Fresell. x. s.* Ubi legendum puto *Fresell*, seu *Fresellis.* Vide *Fresium.*

¶ FRESENGAGIUM, &c. Vide in *Frisinga.*

FRESIA, [Prædii rustici species, ut videtur.] Vetus Charta apud Buzelinum lib. 2. Gallo Flandr. cap. 25. *Et unum hominem de ipsa familia, Rogerum no-*

mine, ut in illo loco, in quo illum constitui, deservire liceat, & illa Fresiam, Hetgardam nomine, ubi nunc hospitatur, permanere liceat.

¶ FRISIUM, Frezium, Fimbria, *Frange*. Acta S. Eustadiolæ to. 2. Junii p. 133. *Vestimenta quoque sacra fecit & altaria palliis pretiosis, quæ manu propria cum suis puellis opere elegantissime polivit cum Fresiis aureis & procinctoriis.* Statuta Massil. lib. 2. cap. 39. *Constituimus ut nullus faciat per se, vel per alium accipiat pro corduris de uno vestimento dominæ de colore cum Frezio, & cum penna ultra quatuor sol. Item sine Frezio c. xv. sol. Item de pellissia dominæ cum Fresio 11. sol. & vi. den. & sine Fresio 11. sol.* Occurrit ibi pluries. Vide *Fres*, & *Frisum*.

¶ Fressum, in Statutis Arelat. MSS. art. 53. *Sartores accipiant pro corduris vestium sine Fresso & neca factarum, &c.*

¶ Fresus, Eadem notione, in Statutis Massil. lib. 2. c. 38. *Quod non fuerit in aliquibus vestibus Massiliensis aliquarum meretricum Freses aliquos aureos vel argenteos.*

¶ Frezum. Iostrum. an. 1347. to. 2. Hist. Dalph. p. 568. *Item unam zonam de Frezo aureo super qua seu quo sunt lapides, margarita seu perla grossa, &c.*

¶ FRESSINGA, Fressinga. Vide *Frisinga*.

¶ FRESSUM. Vide *Fresium*.

FRESTRA, *Fenestra*, Papiæ.

FRESUM. Lex Angliorom tit. 5. §. 20. *Qui harpatorem... percusserit, componat illum quarta parte majore compositione, quam alteri ejusdem conditionis. Aurifices similiter. Feminas Fresum facientes similiter.* Ubi videntur eæ esse, quæ cannabem in aqua madefactam macerant, subigunt, confringunt: est enim *Fresus, fractum, divisum, molitum, a frendee*, ut habet Papias. Vide Varronem lib. 2. cap. 4. Isidorum, &c.

¶ FRESUS. Vide *Fresium* & *Fresum*.

¶ 1. FRETA, Species mensuræ pro liquidis. Formulæ vett. Alsaticæ art. 12. apud Eccardum ad calcem Legis Salicæ p. 244. *Duas Fretas de cervisa & sume sex siclos de vino in cellario, &c.*

¶ 2. FRETA, Idem videtur quod *Fraustum*, ager incultus. Chron. Collegiatæ S. Petri apud Georg. Christian. to. 1. Rer. Mogunt. p. 464. *Madtildis vidua, soror Wolffmanni xxxiii. curvales. Wolffmannus & frater ejus decem & dimidium. Gezacha tres & dimidiam Fretam.*

FRETALE, Vas coquinarium, frictoriom, sartago, *Frixorium*. Apitius l. 7. c. 5. *Assatura in celari elixatur, & infunditur in Fretali piper, condimentum, vel liquamen, &c.*

¶ FRETARE, Fricare, Gall. *Frotter*. Ordinatio anni 1340. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 394. col. 2. *Item ipsos equos Fretare, estrillare, acemare, letterias eis fieri & bene estechari facere cum omni diligentia teneatur per valletes ipsorum.*

¶ FRETATIO, Pretium pro conductione navis, Gall. *le Fret*. Litteræ ann. 1307. apud Rymerum to. 3. p. 11. *Expensas quas tam in emptione vinorum & Fretatione navium, quam &c.* Vide *Fretta* 2.

¶ FRETELLA, Fistulæ species, nostris *Fretel* & *Freteaux*. Le Roman d'*Athis* MS.

Sonnent buisines & tabours,
Grans cors d'arain & maenel,
Freteaulx, flageaulx & chalemel.

¶ FRETENGIA. Vide *Frisinga*.

¶ FRETOSUS. Vide *Fretum*.

¶ 1. FRETTA, pro *Freta*. Vide in hac voce.

¶ 2. FRETTA, Conductio navis onerariæ, Gallice *le Fret*. Item, Pretium quod pro vectura quarumlibet mercium solvitur tum locatori, tum nautis. Præceptum Edwardi I. Reg. Angliæ ann. 1185. apud Rymerum to. 2. p. 298. *Navis, in qua mercimonia vel vina fuerint cum toto apparatu, annulus magistri navis in digito suo portatus, victualia nautarum, utensilia... monile, zona & ciphus argenteus magistri navis... erunt quieta de auxilio ad ejectionem navis prædictam. Et etiam salva sit nautis Fretta vinorum & aliorum bonorum in navi existentium, quæ salva fuerint. Et magister navis amittat Frettam suam de doliis seu bonis in mari sic projectis. Et omnia alia bona in navi existentia tam nautarum quam mercatorum, ut vina &c. exceptis navis utensilibus... & Fretta de bonis quæ salva fuerint, ut prædictum est de cætero debent appreciari in auxilium restitutionis bonorum extra navem per hujusmodi tempestatem ejectorum.*

¶ FRETTARE, Navem conducere, Gallis *Freter un navire*, apud Rymer. to. 2. p. 298. to. 3. pag. 661. &c.

FRETUM, Rivulus, canalis, *Bras d'eau*. Charta S. Bonifacii Archiep. Moguntini apud Browerum l. 1. Antiq. Fuld. c. 4. *Et ab ostio ejus sursum, usque quo ipsum flumen dividitur in Freta: inde transit inter media Freta, quæ nasci videntur de flumine Fulda.* [*Fraite*, eadem notione nostris. Le Roman d'*Athis* MS.

Ce est à tart qu'il s'en repente
De l'escoutie qu'il at faite
Quand il passa tout seul la Fraite.

Infra:

Jusqu'à la Fraite le ramaine, &c.

Ibidem:

Outre la Fraite tost s'en vet.

Vide alia notione in *Fredum* 1.

Fretosus Locus, *Fretis* impeditus, seu rivulis & canalibus. Isidorus Pacensis Episcopus in Chronic. æra 769. *Montana Vacceorum disecans, & Fretosa & plana percalcans, trans Francorum intus experditat, atque adeo eas penetrando gladio verberat.* Ubi Rodericus Toletan. in Hist. Arab. cap. 13. *Fretosa dissecans, & montana pracalcans Rodanum etiam diffulcavit.* Idem Rodericus c. 16. *Et dum per devia & Fretosa cursitant.* Quo loco Schottus, *Fruticosa* legendum putat. Vide *Fraustum*.

¶ FRETUS. πεποιθώς, *Fiducia, persuasio*, in Supplemento Antiq. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fretus, Sehues, apposez, qui use.* Vide alia notione in *Fredum* 1.

¶ FREVELA, Idem quod *Fredum* 1. unde corruptam hanc vocem putat Vadianus. Liber MS. redituum ann. 1300. *Habet etiam dictus Episcopus in utraque curia, in S. videlicet & in V. merum imperium, hoc est, sicut vulgariter dicitur, Dub und Frevele. Frevel*, Mulcta, *Frevelen*, Mulctari, in Libro Salic. Monast. Ebersh.

¶ FREXINGIA. Vide *Frisinga*.

FREYGRAVIUS, Comes liber. Exstat Charta Ruperti Imp. qua Salentinum *Freygravium*, seu liberum Comitem in sede Freyheolenor vulgariter nuncupata sita in dominio *Zuschen* constituit, eumque de dicta sede Freygraviatus investit an. 1410. Vide *Gograviu*s.

¶ FREZA, Frezia, dicitur de fercolo fabaceo, in Transactione an. 1351. inter Abbatem & Monachos Crassenses ex libro viridi fol. 53. *Omnibus diebus Veneris non jejunalibus dat dictus Dom. Abbas ... unam quarteriam* (quarteriam) *fabbarum pro Frezais in Conventu preparandis illa die, excepto tempore in quo invenimus fabas teneras, qui tunc dat de ipsis fabis teneribus ortolanis Monasterio Crassensi dictis die-*

bus Veneris loco prædictarum Frezarum, & etiam aliquibus aliis diebus, dum teneres comeduntur, & in dicto orto Monasterii prædicti inveniuntur. Fabas siliqua nudatas *Feves frésées* vel *dérobées* vocamus.

¶ FREZATUS, *Frezio* seu fimbria ornatus. Statuta Massil. lib. 2. c. 39. *Item de capa domine Frezata v. sol.* Rursum ibid. occurrit.

¶ FREZIUM, Frezum. Vide *Fresium.*

FRIA. Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c. 12. §. 1. *Stagna aut molendina, ... nec salmunculi, seu smolti vel Fria cujuscumque generis piscium maris, vel aqua dulcis ascendunt, vel descendunt.* §. 2. *Ita quod nulla Fria piscium impediatur ascendendo.* Apud nos pisces dicuntur *Freer* vel *Frater*, qui pisciculos edont; *Frey*, ipsi pisciculi.

¶ FRIBNIANUS. Vide *Favonium.*

¶ FRIBOLA, *Vasa fictilia*, in Glossis Sangerm. MSS. n. 501. Papias habet: *Fribula, Vasa fictilia, quasi fragilia.* Videtur legendum *Frivola.* Vide mox *Fribolum.*

¶ FRIBOLUM, Isidoro lib. 9. Orig. cap. 8. *Est cum eo animo separantur* (conjuges,) *ut rursum ad se invicem revertantur. Nam Fribolum est veiut quassa mentis & effluxa, nec stabilis. Propriè autem Fribola vocantur fictilia vasa inutilia.* Vide *Fribusculum.*

FRIBORGA, Friborgus, Friborg, Freoborhges. *Friborga* est fidejussio libera, ingenua, nostris *francum plegium*, à Saxon. ꝼꞃeo, id est, liber, & boꞃgheꞃ, fidejussor, vas: *Friborgus* vero, fidejussor. Est autem *Friborga* idem quod *Decenna*, seu Collegium vel Societas decem primariorum hominum in unaquaque villa, qui singuli invicem fidejussores erant erga Regem de restaurando damno ab eorum quolibet illato. Fleta l. 1. c. 47. §. 10. *Fricborgh, est laudabilis homo astrarius testimonii, liber vel servus, per quem omnes juxta ipsum commorantes firmiori pace sustententur sub stabilitate fidejussionis ejus vel alterius per denarium numerum unde quilibet est quasi plegius alterius, ita quod si unus feloniam fecerit, novem teneantur ipsum ad standum recte præsentare.* Hæc etiam pluribus docent Leges Edwardi Confessoris cap. 19. *Præterea est quædam summa & maxima securitas, per quam omnes statu firmissimo sustinentur, videlicet, ut unusquisque stabiliat se sub fidejussionis securitate, quam Angli vocant Freoborhges: soli tamen Eboracenses dicunt eandem Tienmannatala quod sonat Latine decem hominum numerum. Hæc securitas hoc modo fiebat, scilicet, quod de omnibus villis totius regni sub decennali fidejussione debebant esse universi: ita quod si unus ex decem forisfecerit, novem ad rectum eum haberent. Quod si aufugeret, daretur lege terminus ei 31. dierum: quæsitus interim & inventus, ad justitiam Regis adduceretur, & de suo illico restauraret damnum, quod fecerat: & si ad hoc forisfaceret, de corpore suo justitia fieret. Sed si infra prædictum terminum inveniri non posset, quia in omni Friborgo unus erat capitalis, quem vocabant Friborghes-heofod,* (i. fidejussorem primarium,) *ipse capitalis sumeret duos de melioribus sui Friborgi, & de tribus Friborgis sibi propinquioribus acciperet de unoquoque capitalem, & duos de melioribus uniuscujusque Friborgi, si posset habere, & ita, se duodecimo existente, purgaret se & Friborgum suum, si facere posset, de forisfacto & fuga supradicti malefactoris. Quod si facere non posset, ipse cum Friborgo suo damnum restauraret de proprio malefactoris, quamdiu duraret, quo deficiente, de suo & Friborgi sui perficeret, & erga justitiam emendaret, secundum quod legaliter eis judicatum fuisset. Tandem vere sacramentum, quod non potuerunt adimplere per tres Friborgos sibi viciniores, per se ipsos jurarent, sese nullatenus fore culpabiles, & si quando possent eum recuperare, adducerent ad justitiam, aut justitia dicerent, ubi esset.* Istius institutionis causa & origo habentur c seq. Quomodo vero iis casibus in *Friborgum* procederetur, docent Bracton. l. 3. tract. 2. qui est de Corona, c. 10. Fleta lib. 1. c. 27. l. 2. c. 52. Adde Skenæum de Verbor. significat. Vide *Decena* 2. *Decanus* 3. *Plegium francum.*

¶ FRIBRIA, *Luna*, Papiæ.

¶ FRIBULA. Vide *Fribola.*

¶ FRIBUSCULUM, vel ut alii efferunt, *Friguscu lum, Frivinsculum, Friuusculum, Frivolusculum*, Jurgium leve. Dig. lib. 24. tit. 1. leg. 32. §. 12. *Quod si divortium non intercesserit, sed Fribusculum, profecto valebit donatio, si Fribusculum quievit.* Notio patet ex libro 23. leg. 31. *Quod si non divortium, sed Jurgium fuit, dos ejusdem matrimonii manebit.* Vide *Fribolum.*

¶ FRICARE, Frigere, Gall. *Frire, Fricasser.* Menot. Serm. fol. 121. v°. *Nihil amplius erat Fricandum, nec ponendum sub dente*; quod ipse sic reddit: *Il n'avoit plus que Frire & que mettre sous la dent.*

¶ FRICATA, f. Sartago, Gall. *Poele à frire.* Inventarium utensilium MS. in Tabul. Compendiensi: *Unum pelvim necessarium ad lavandas manus, & una Fricata* (sic) *& duos aenos magnos & unum parvum, & unum tripodem, & duos caminos, &c.*

¶ FRICDOR. Vide *Frigdor.*

FRICHBORGH. Vide *Friborga.*

FRICHIUM. Vide *Friscum.*

FRICO, Cui in Monasteriis *fricare* aut tergere quidpiam incumbit. Bernardus Mon. in Consuetudinibus MSS. Cluniacensib. c. 12. de Hospitario; *Præterea habet proprios famulos, unum majorem Cocum, & unum Portarium, & unum Friconem, qui tergit calcaria & ocreas, & portat aquam, & Asinarium, & Asinum, &c.* [Vide *Freode.*]

¶ FRICTEBERO. Vide *Ferthebero.*

FRICTIONES, ex Gallico, *Frissons*, quasi *Frigitiones*, ῥῖγη τοῦ πυρετοῦ. Gregorius Tur. de Vitis Patrum c. 6. *Ita sospitati est restitutus, ut nec illas, quas vulgo Frictiones vocant, ultra perferret.*

FRIDARIA. Vide *Frigidaria.*

¶ FRIDDUM, Fridebrief. Vide in *Fredum* 1.

FRIDEGHETA, in Statutis Mediolan. part. 2. c. 457.

FRIDHGILDUM. Vide *Frithgildum.*

FRIDMANNUS. Vide *Frithmannus.*

FRIDSTOLL. Vide *Frithstoll.*

FRIDUS. Vide *Fredum* 1.

¶ FRIFRASIGENA. Lex Salica tit. 70. *Si quis filiam alienam ad conjugium quæsierit præsentibus & puellæ parentibus, & postea se retraxerit, & eam accipere noluerit, malb. Frifrasigena, MMD. denar. &c.* MS. Reg. habet, *Frifastina.* Ubi manifestum est agi de repudio puellæ desponsatæ. Vocis originem à Saxon. ꝼꞃien, Germanis *freyen*, Matrimonium inire, nubere viro, vel ducere uxorem, deducit Eccardus. *Frifra* ergo idem est ac *ad conjugium quæsierit*; *Sige na* vero) sic enim distincte legendum) *traxerit retro*; à *Ziben*, trahere, & *Na*, post, retro.

FRIGDARIUM, *Receptaculum piscium*, in Gl. MSS.

¶ FRIGDERE, Frigdescere. Vide *Frigdor.*

FRIGDOLÆ. Vide *Crispella.*

FRIGDOR. Glossæ antiquæ MSS. *Fricdor, Frigus, frigidum.* Gloss. MS. Regium Cod. 1013. *Algor, Frigus, Frigdor.* Alibi: *Frigdus, Alsit. Frigdent, Frigdescunt.* Idem Gloss. *Rigor, rectitudo, severitas, & stupor Frigdoris, algidum, frigidum.* Papias: *Frigdor, frigus, frigidum. Frigdent, frigescunt.* Et alibi: *Pe-*

nigosus, *Frigdor*. Ex Gr. περίψυξις. [Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Frigdere*, *Avoir froit*.] Breviloq. *Frigdor*, *oris*, *frigus*. Vetus Interpres Moschionis apud Jos. Scalig. Epist. 327. ψυχασμός, *Frigdor*. Gloss. Longobard. S. Germani Parisiensis, ex veteri Galeni Interprete: *Vomitus fit ex Frigdore & flegmatum abundantia*, *&c*. Vetus Interpres Alexandri Iatrosoph. lib. 3. Passion. *Caeterarum vero febrium ... nihil ex eis signis habent, qualia sunt horrores, tremores, Frigdores, rigores*. Octavianus Horatian. lib. 2. Rerum Medic. cap. 16. *Item ex calore immenso, vel ardore, ut est causon,... Frigdore quoque & singultu*. Idem lib. 4. de resina cum oleo: *Facit autem ad totius corporis Frigdorem, & ad ischiam & podagram utilissime prodest*. Vide *Frigor*, *Distemperantia*.

FRIGDORÆ & OCCIDENTANÆ, Toni vel modi musici, à Notkero Balbulo adinventi. Eckehardus Junior de Casib. S. Galli c. 4. *Fecerat quidem Petrus ibi jubilos ad Sequentias, quas Metensis vocant: Romanus vero Romane nobis è contra & amoene de suo jubilos modulaverat, quos quidem post Notkerus quibus videmus verbis ligabat. Frigdora videlicet & Occidentana, quas sic nominabant jubilos, his animatus etiam ipse de suo excogitavit*. Eadem propemodum habet Eckeardus Minimus de Vita Notkeri Balbuli cap. 9. Jodocus Mezlerus: *S. Notkerus vocatus Balbulus, Magni Ottonis nepos, natus in Castro Heligow, Abbati Grimaldo oblatus est juvenculus, voce balbulus,... primus adinvenit jubilos seu sequentias modulatas, quas ipse ad distinctionem Metensium appellabat Frigdora, aut Occidentana, quas & inter sacrosancta mysteria totius Ecclesia repetit*. Sed ex his vim aut etymon vocabuli vix quis agnoscat. Goldastus ad Eckeardum scribit, *Frigdorarum* originem à Græcis, *Occidentanarum* ab Latinis esse, ipsa nomina fidem facere; *Frigdoramque* appellatam, quod constiterit ex modis, quos *Phrygium* & *Dorium* vocant Græci. Cætera, quæ ibidem de musica recentiorum commentatur, majorem lucem horum vocabulorum etymis non afferunt. In veteri Cod. Bibliothecæ Cæsareæ, scripto ante annos circiter 700. quo continentur Hymni Ecclesiastici varii, apud Petrum Lambecium lib. 2. Commentar. de Bibl. Cæsar. c. 8. hymnus describitur, qui in sancti Paschatis die decantatur, in quo hæc habentur: *In sancto die Pascha Frigdola. Laudes Salvatori voce modulemus supplici, & devotis melodiis*, *&c*. Qua quidem *Frigdola* inscriptione innuitur hoc tono Hymnum cani debere: unde cum Hymno, qui canitur in Natali S. Stephani, *Hypodiaconissa*; in Natali S. Joannis Evangelistæ, *Romana*; denique Hymno de S. Andrea Apostolo, & Hymno de Apostolis, *Aurea*, voces præponantur: prorsus existimo, ita eo ævo appellatos certos musicos tonos ac modos, quibus ii Hymni decantari deberent.

¶ FRIGELLUS, pro *Frigilla*, in Medicina Salernit. p. 176. Edit. 1622. Est autem *Frigilla*, vel *Fringilla* Festo, *Avis dicta, quod frigore cantet & vigeat*; *unde & Frigutire*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fringilla, une maniere d'oisel qui chante par le froit*. Gloss. Lat. Gr. *Frigilla*, σπίζα. Gloss. Græc. Lat. σπίνος, ὁ σπιζίας, *Frincillus*, *Fringillus*. A σπίζειν per onomatopœian dictam putant. Nos appellamus *Pinson*, Itali *Frangello*. Martialis 9. Epigram. 55.

Nunc sturnos inopes Fringuillarumque querelas.

Quidam legunt *Frigillarum*.

FRIGGEDO, Frigus. Vetus Interpres Alexandri Iatrosophistæ l. 2. Passionum: *Membrana calefacta & temperata Friggedine*.

FRIGIDARE, Frigefacere, *Refroidir*. *Frigidare ardorem tentationum*, in Vita S. Isidori Episcopi Hispal. num. 18.

FRIGIDARIA, FRIDARIA, voces Mathematicorum, [quibus certum quemdam annorum numerum significant, in quo planeta gubernans, ut fingunt, vitam nati, confert ei bonum vel malum.] Joannes Hispalensis in Astrolog. *Volens ergo scire, de cujus Frigidaria sit quisque annus, demas annis Christi 25. annos: reliquum dividas per 75. quod remanet è divisione, dividas per planetas, à sole incipiens, & in cujus annis inveneris, ipse est dominus*. Ita *Fridaria* passim alibi scribitur: [ad quam vocem vide Lexicon Martinii.]

FRIGIDARIUM, ψυχροφόρον. Gloss. Gr. Lat. τεριψύγιον, in Lat. Gr. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frigidarium*, *lieu froit*.] Vide *Frigdarium*.

¶ FRIGINGIA. Vide *Frisinga*.

FRIGISCI EQUI, quos *Chevaux de Frise* dicimus, *velocitate & continuatione cursus invicti*, apud Vegetium lib. 4. Art. veterin. cap. 6.

FRIGITUDO, Frigida complexio. Constantinus Afric. lib. de Stomachi affect. c. 5. *Frigitudo vero membra exprimit*.

FRIGIUM, [*Mitra Constantini Imp. Frigium candido splendore ejus sacratissimo capiti imposuimus*. Gloss. Isid. Ornamentum capitis est opere phrygio contextum. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frigium*, *Mitre d'Evêque que l'en fait en Frige*.] Vide *Phrygium*.

FRIGOR, *Frigus*. Ugutio, & ex eo Joannes de Janua: *Frigores*, *Febres*, *quæ faciunt homines frigere*. Lat. Gall. *Frigores*, *Froidures de fievres*. Gloss. Lat. MS. Reg. *Frigor*, *Timor*, *vel Algor*, *Frigus*. Poeta infimi sæculi MS. ex Bibl. Thuana:

Est febris Frigor, hiemis quoque mach... frigus
A frigo, frigis, seu frigeo, dicis utrumque.

Vita S. Romani Presbyteri MS. *Pariter qui Frigoribus torquebantur, à dæmonibus obsessi*, *&c*. Vita S. Eparchii, apud Labbeum: *Febricitantes typo Frigoris, quartanis videlicet & quotidianis febribus afflicti*. *Typus Frigoris*, in Vita S. Severini Abb. Agaunensis num. 3. Messianus in Vita S. Cæsarii: *Quidam jam totus Frigore quartanæ febris incurrit, atque tremebundus ambulat*. Mox: *Da mihi de pannis S. Cæsarii, propter Frigora, quia multos juvant*, *&c*. Rursum: *Ego hodie febrim patior, & jam totus tremo*. Vide Fortunatum in Vita S. Germani Parif. cap. 20. eumd. in Vita S. Paterni c. 3. & in Vita S. Radegundis c. 20. Acta Elevationis S. Agricolæ num. 4. Faustum in Vita S. Severini Abbat. Agaun. cap. 1. Herardum Turon. in Capitul. cap. 3. &c.

FRIGUS FEBRIUM, Eadem notione, apud Gregor. Turon. l. 4. de Vita S. Martini cap. 21. *Frigora*, eidem de Gloria Confess. c. 24. 85. & in Vita S. Vodali Benedicti n. 15. *Febrium Frigora*, in Vita S. Genovefæ n. 37. *Rigores Frigorum*, apud Julium Africanum lib. 5. Hist. Apostol. *Frigora & febrium typi*, apud Apuleium lib. de Herbis c. 102.

FRIGORITIO, Gregorio Turon. de Glor. Confess. cap. 21.

FRIGORATIO, eidem in Vitis Patr. c. 8. nisi legendum sit *Frigoritio*.

FRIGORETICUS MORBUS, pro ipsa febre, apud Hepidannum in Vita S. Wiboradæ lib. 1. c. 27.

FRIGORETICI, Ipsi febricitantes, apud Gregor. Turon. lib. 1. de Miracol. cap. 6. 73. 101. lib. 2. c. 44. 49. de Gloria Confess. c. 15. 16. 21. 25. lib. 1. de Mirac. S. Mart. c. 34. 38. &c. de Vitis Patr. c. 8. &c. lib. 5. Hist. cap. 10. Frodoardum

in Hist. Eccl. Rem. lib. 2. c. 14. lib. 4. cap. 44. Baldricum in Chron. Camerac. lib. 1. cap. 55. in Chron. Lobiensi p. 591. in Translat. Reliq. S. Rigoberti Archiep. Rem. n. 5. in Actis Elevat. S. Agricolæ num. 4. &c.

Petrus-Maria Campus in Vita B. Conradi Eremitæ c. 8. scribit, etiamnum à Siculis quartanam febrim *Frigoris* vocabulo appellari. Est autem his locis *Frigor* idem, quod Græcis ῥῖγος, *Frigus febrium*: unde ipsa febris eodem donatur nomine; τεταρταῖον ῥῖγος, quartana febris, apud Annam Comnenam lib. 7. pag. 212. ἐπιβολὴ ῥίγους, frigoris in febre accessio, & ῥίγη περιοδικά, rigores febrium circuitu redeuntes, apud Medicos; ῥιγοπύρετος, *Frigoretice*, apud Palladium in Hist. Laus. cap. 12. *Horrorem aut Frigus patienter*, apud Alexandrum Iatrosophistam lib. 1. Passion. *Accessiones, quæ cum Rigore fiunt*, apud eumdem l. 2. cap. 77. Celsus lib. 3. c. 3. *Frigus voco, ubi extremæ partes membrorum inalgescunt: horrorem, ubi totum corpus intremit.* Est autem horror in febribus, uti Galenus lib. 2. de Differentiis febrium tradit, inter rigorem & frigus medius, rigore quidem minor, frigore vero major: & tanto quidem major frigore, quanto minor rigore, æqualiter absistens extremis utrisque, & in medio eorum existens. Vide Notas ad Alexiadem pag. 339.

FRIGOROSUS, *Plenus frigore*, Johan. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frigorosus*, *Freilleux*, *plein de froit.*] *Frigorosæ regiones*, apud Anonymum de Re architectonica cap. 2.

¶ FRIGUCIRE. Vide *Frigutire*.

FRIGULITUS. Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. *Erpes cancreas, i. granosa desudatio, quam Salernitani Frigulitum dicunt.*

¶ FRIGUS. Vide *Frigor*.

¶ FRIGUSCULUM. Vide *Fribusculum*.

¶ FRIGUTIRE, *Subtiliter aggarrire, vel frigide se ducere.* Johan. de Janua. Glossar. Lat. Gall. Sangerm. *Frigutire, soy demener, ou traveiller pour le froit, friller ou frissonner.*

FRILAZIN, Manumissus, libertus, libertinus; ab Anglo-Saxon. ꝼꞃe, vel ꝼꞃeols, liber, & leϸan, dimittere. Gloss. Theotisc. apud Lindenbrogium: *Libertini*, *Frilaza*. Lex Bajwar. tit. 7. cap. 10. *Si cum manumissa, quam Frilazin vocant, & maritum habet, concubuerit, &c.* Lex eadem cap. 6. Edit. Heroldi: *De liberis, qui per manum dimissi sunt liberi, quod Frilatz vocant.* Desunt ultima hæc verba in Edit. Lindenbr. Vide Pontanum lib. 6. Orig. Francic. cap. 15. & Cluver. lib. 1. Germ. antiq. cap. 15. & Joan. Gryphiandrum de Weichbildis Saxonicis cap. 24. [Vide *Friolasia*.]

☞ Hinc, ni fallor, nostri *Fresine* dixerunt pro Manumissa, libertina, Gall. *Affranchie*. Le Roman d'*Athis* MS.

> . . . . *Alemandine*
> *Qui n'estoit garce, ne Fresine,*
> *Mais fille au Duc de noble afaire.*

FRILINGI, Ingenui, liberi, ex Saxonico ꝼꞃe, liber, & linȝ, progenies. Nithardus lib. 4. pag. 376. *Saxonica gens omnis in tribus ordinibus divisa consistit. Sunt enim inter illos, qui Edhilingi, sunt qui Frilingi, sunt qui Lazzi illorum lingua dicuntur: Latina vero lingua hi sunt: Nobiles, Ingenui, Serviles.* Vide Cluverium lib 1. Germ. antiq. cap. 15.

¶ FRIMANTIA, pro *Firmantia*, mulcta pecuniaria, quæ ab iis exigebatur qui *firmantias* seu fidejussiones dederant. Charta Guillelmi dom. Montispessulani an. 1103. *Hæc autem sunt vicaria pertinentia, scilicet omnes Frimantiæ & omnia districta omnium hominum &c. Hæc omnia vobis dono præter districta & Frimantias Militum Montispessulani & uxorum illorum.* Alia an. 1189. *Cum feudis, fevalibus, ... toltis, quistis Frimantiis, justitiis, &c.*

¶ FRINCILLUS, Fringilla, Fringillus. Vide *Frigellus*.

¶ FRINGULARE, de *gabriarum* clamore supra dicitur in *Baulare*.

FRINIGILDUM, Mulcta viri liberi, ex Sax. ꝼꞃinan, liber, ingenuus, & ȝeld, mulcta, pensitatio. Occurrit in Legibus Henrici I. cap. 76.

¶ FRINTINNIRE dicuntur Cicadæ, in verbo *Baulare*. Aliis *Frintinnire* est Subsilire cum sono vel erigi vel excitari. Vide Martinii Lexic. V. *Frigutio*.

FRINTSCHINGUM. Vide *Friscinga*.

¶ FRIOBLITTO. Lex Salica tit. 20. §. 6. *Si vero intra costas, aut in ventrem, ita ut vulnus ad interanea pervenerit, & semper currat, & non sanat, malb. Frioblitto*, MMD. *denar. &c.* A *Blitte* vel *Blutte*, Sanguis, & *Frio* vel *fer*, *vir*, particula intensiva. *Verbluten* etiamnum usurpant Germani, teste Eccardo, cum de sanguine è vulnere incessanter currente loquuntur. Unde *Frioblitto* idem sonat ac *semper currat sanguis*.

¶ FRIOFALD, Campus liber, undique patens, à Sax. ꝼꞃeo, liber, & ꝼelð, campus. Lex Salica tit. 44. §. 8. *Si quis hominem ingenuum invenerit in quadrivio, ... & eum privat vita, aut occiderit, malb. Friofald*, IIIM. *denar. &c.* Vide *Feld*.

¶ FRIOFALTOVO. Lex Salica tit. 42. §. 4. *Si quis hominem ingenuum plagraverit & vendiderit, & postea in patriam reversus fuerit, malb. Fri faltovo, &c.* Ubi *Faltovo*, Eccardo interprete, idem significat quod *Falthue* Germanis, hoc est, rapinam fecerit; à *Fal* quod maleficium & rapinam denotat.

¶ FRIOLASIA, vox ejusdem originis & notionis ac *Frilazin* supra. Lex Salica tit. 15. §. 3. *Si quis cum ingenua puella & spontanea voluntate ambarum partium convenit, ... malb. Friolasia*, MDCCC. *denar. &c.* MS. Reg. pro *spontanea voluntate* habet *sponsata ambo partes convenerint*: onde Schilterus desponsatam potius quam libertam hic intelligi debere suspicatur. Malim libertam cum Eccardo interpretari quam Germani etiamnum *Freygelassene* vocant.

¶ FRIPARIUS, Interpolator, qui vestes vendit interpoles & resarcitas, Gall. *Fripier*, in Necrologio MS. Confratriæ Clericorum apud Pontisaram. Vide *Frepata vestes*.

FRISANTUS. Historia de Exordio Monasterii S. Joannis de Tarooça in Lusitania: *Dedit illis 70. Morabitinos auri, & ipse Rex dedit 70. Frisantos de argento, ut facerent servitialia Ecclesiæ.* An *Frisius pannus*, vel moneta argentea?

¶ FRISATURA, Idem quod infra *Frisum*. Concil. Tarracon. an. 1591. inter Hispanica to. 4. pag. 522. *Quicumque de cætero proficietur in Episcopum alicujus cathedralis Ecclesiæ, teneatur facere & assignare Ecclesiæ cathedrali, in qua assumptus fuerit intra triennium capellam integram de panno serico cum necessariis Frisaturis valentem ad minus trecentos florenos auri.* Vide *Fresium*.

¶ FRISATUS, Fimbriis ornatus, Gall. *Orné de Franger*. Chron. Fossæ-novæ apud Murator. to. 7. col. 882. *Dominus Cardinalis obtulit & manibus suis posuit super majus sæpe nominatum altare suum paratum pretiosum, videlicet bonum amictum Frisatum, bonum cingulum Frisatum, & planetam Frisatam cum tali friso, &c.* Italis *Frisare* ornare est. Vide *Frisum*.

FRISCENGAGIUM, Frischenga. Vide *Friscinga*.

¶ FRISCHIUM, Ager incultus. Vide *Friscum*.

FRISCINGA, FRISCINKA, FRISKINGA, FRISCHENGA, FRISGUNGA, voces in antiquis Chartis, non Alemannicis duntaxat, sed & Gallicis, admodum frequentes, & Germanicæ originis, licet de significatione inter Germanos non constet. Goldastus & Lydius *vitulum* exponunt, Vadianus & alii *scrofam adultam*: *Nam & nostri* (inquit) *venatores porcum silvestrem anniculum aut adultum Frischling vocant*. Sic etiam Rheni accolæ, inquit Pithœus. Et certe constat etiamnum apud Occitanos effœtam suem seu porcam *Frayssе* vocitari. Erant igitur *Friscinga* non porcelli, (ab his enim distinguuntur lib. 4. Capitul. Caroli M. cap. 73. in Synodo Ticin. an. 855. & in Capitulari tertio Ludovici Pii cap. 10.) sed porcellis majores, nondum tamen justi incrementi; unde pro ætatis & incrementi modo varii erant pretii. In Capitulis Caroli C. tit. 5. c. 2. *Friscinga* æstimatur 6. denariis, alibi 4. Sic in Alemannicis S. Galli Chartis 0. 12. 42. 49. 67. *Frischenga tremissa*, & *tremissalis* dicta est, quæ tremisse valeret. Charta 60. *Frisgunga, seigit valens*. *Tremissis* autem est tertia pars solidi: *seigit*, al. *saga*, quarta pars tremissis, i. denarius unus, ut exponitur in Lege Aleman. tit. 6. §. 3. Charta Henrici IV. Imp. in Actis Murensis Monast. pag. 22. *Unum maltrum de frumento, & unum Frintschingum, & unum ficlum de vino, &c.* [Perperam *Frunschingum* editum to. 5. Gall. Chr. inter Instr. col. 514.] Adde Joan. à Leydis lib. 5. cap. 26.

☞ Vocis originem à Germanico *Frisch*, Recens, accersit Eccardus, ovemque vel porcum anniculum denotare auctor est, Germ. nunc *Frischling*, aut *Freeschling*. Et quidem de porcis uti & de ovibus pariter hæc vox adhibetur. Pro porco juniore occurrit non raro in Breviario Rerum fiscal. Caroli M. pro ove annicula sæpius apud Notkerum in Psalterii Paraphrasi. Nihil ergo est cur de sue effœta *Frescingam* interpretemur, licet rustici Tolosani, teste *la Faille* Annal. Tolos. to. 1. pag. 64. porcam vocent *Fraissengue*; Aurelianenses quippe, ut refert Menagius in Etymol. Gall. *Fresangeau* nominant porcum nondum plane adultum, porcello tamen lactente fortiorem. Hæc non parum illustrant Informationes de dominio *de la Londe* 19. vol. *des Prisees & informations du temps des Anglois* fol. xv. v°. *Rentes & Fresenges dureut & apporterent les dessus nommez que à la seigneurie appartient & deuës deux Fresanges ou cinq sols t'z. pour chacun Fresange, quand il y a panage en ladite forest, & ne virent onques iceles Fresenges payer en espece; mais ont oy dire & tenir aux anciens qu'une Fresenge est une pourcel farcy & que de tous temps ceux qui le doivent ont lo choix de le payer en espece, ou en ledit argent, &c.*

Sunt, qui *Friscingas*, pro Pernis accipiunt, unde in veteri Diplomate apud Lindenbrogium, *Friscinga ovina*, i. ovium coxendices: *Vervecina*, apud Bruwerum lib. 8. Annal. Trevir. pag. 434. 1. Edit. ex veteri prædiatorio jure: *Solvit Friskingam porcinam, aut denarios 4. vervecinam ad Pascha, aut denarios 12.* quo loci *Friscingam* carnem assam perperam interpretatur idem Browerus. *Friscinga vervecina & porcina*, in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. [Præceptum Caroli Crassi an. 884. apud Mabill. Diplom. l. 6. Instr. 114. *Ad quod (convivium) dentur de rebus fratrum panis modii x. vini modii x. Friscinga porcina v. arietes v. vaca 1. bacco 1. cum siccamine, porcelli II. pulli XII. pulcini VIII. equus pretii solidorum xxx. &c.*] Sane *friscingam*, vocem esse Germanicam, constat, ex *frisch*, recens & *schencke*, perna. Vide *Spalla*. At Wendelinus à voce Flandrica *Verschent*, & diminutive *Verchochens*, i. porcus adultus, deducit. *Verres seu Friscinga*, apud Hincmarum Rem. ad Clerum Laud. *Ne etiam quasi ad receptionem Regis aut Legationum, ... denarios, vel caballos, aut verres seu Friskingas ... accipiat.* Vide Capitulare Tolosanum Caroli C. §. 2.

Accipitur etiam hæc vox pro *Frisengagio*, seu *Friscinga* præstatione dominis fieri solita. Charta an. 1210. in Hist. Guinensi p. 265. *Scilicet unum operarium ter in hebdomada, dum licet operari, dimidiam Frescengam, tres bussellos avenæ.* Adde p. 94. Charta Willelmi Aquitan. Ducis apud Besliium p. 357. *Dono consuetudines, ... videlicet præpositaram & bannum, & ucbam, & expallum, & Friscingam, & pullos, & anseres, &c.* Alia Ludovici Fr. Reg. ann. 1144. apud Labbeum to. 2. Miscellan. pag. 609. *Consuetudines illas, quas habebant in quadam villa S. Dionysii, videlicet talliam de annona, quæ dicitur Mestiva, porcos sive Frescengias, anseres, gallinas, &c.* Alia Guidonis de Capis an. 1206. *Ecclesiæ D. Petri legavit 60. sol. annui reditus, ... videlicet in reditu; qui vocatur Frezanges.*

FRISCINGA, in Capit. 5. an. 819. c. 29. lib. 4. Capit. c. 73. & alibi passim.

¶ FRISCHLINGA, apud Hansizium tom. 1. Germaniæ sacræ pag. 246.

FRISHINGA, in Capitular. Wormat. 829. &c.

FRISCINGUS, in Charta Henrici Imp. an. 1075. pro Monasterio Hirsaugiensi apud Trithemium.

FRISKINGUS, in alia Henrici III. an. 1056. apud Nicol. Zyllesium.

FRESCINGA, in Charta Caroli M. apud Doubletum pag. 723. & apud Hariulfum de Miracul. S. Richarii cap. 12.

¶ FRACENIA, in Chartulario Camalariensi.

¶ FRIGINGIA. VIII. *den. pro Frigingia*, in eodem Chartulario.

¶ FRISENGIA, *Frisingia*, ibidem.

FRASCENGIUS, in Charta laudata ann. 1144.

FRESCENGIA, in Epist. 29. Alexandri III. PP. apud Sirmondum.

¶ FRESANIA, in Rotulo an. sæc. de Prioratu S. Pauli de Tartas ex Archivo Monasterii Casæ-Dei; *Et 15. sol. Pod. pro Fresenia, &c.*

¶ FRETENGIA. Charta anni 1509. apud Thomasserium in Biturig. pag. 714. *Habebam in singulis percheriis hominum in jam dicta terra manentium unam Fretengiam & singulis ovilibus unum arietem.*

¶ FRESTENGA. Charta Maurilii Rotomag. Archiep. *Abbas autem Archiepiscopo septem sol. dare debet & Clericis quatuor Frestengas & unum verrem.*

FRASSENGA, in Hist. Guinensi pag. 94.

¶ FRESSINGA, in Charta cessionis Majoriæ de Maregniaco ex Tabulario Compendiensi.

¶ FRISTINGA, in Actis SS. Junii to. 1. p. 523.

¶ FRIXINGA, apud Marculfum Form. lib. 2.

FRASINGIA. Tabular. Brivatense Ch. 240. *Panes 30. Frasingias 3. donare faciant.*

FREXINGIA. Idem Tabul. Ch. 331.

FRINTSCHINGUS, in Charta laudata Henrici IV. Imperatoris.

FRISIGINGA, apud Joann. à Leydis l. 5. c. 16.

¶ FRISINGUS, in Præcepto Ottonis Reg. an. 949.

FRISGUNG, & FRESGUNGA. Tradit. Fuldens. lib. 2. trad. 6. *Et ut mihi per singulos annos unum sagum, aut Frisgung, vel aliquid consolationis ... detur.* *Frisgunga*, in Charta Aleman. 60. inter Goldast.

Frescenna, in Tabulario Dervensi: *Frescenna 2. solidos valebat, aut pro ipsa 2. solidi dabuntur. Porro terminus Frescennarum erit a festo S. Martini, usque ad Natale Domini.* [Occurrit rursus to. 5. Annal. Bened. pag. 641.]

Frisengagium, & Frescengagium, Tributum ex *Frisengis*, atque adeo aliis rebus. Charta fundationis Abbatiæ Omnium SS. Andegav. an. 1049. *In curte S. Dionysii per totam terram Canonicorum perdonat Comes vinagium totum, & frumentagium, & multonagium, Frisengagium, & bidannum ad 15. dies.* Alia Odonis Comitis Corboliensis an. 1111. apud Doubletum lib. 3. Hist. Sandionys. p. 845. & Morinum Histor. Vastinensis lib. 2. pag. 457. *Dimisi quasdam consuetudines, quas ibi accipiebant, scilicet Frescengagium & fenatores* Tabulat. S. Mariæ de *Josaphat* in Charta Girardi Valeti de Carnoto ann. 1202. qua eidem Ecclesiæ concedit *Suam viariam, & quidquid ad viariam pertinet: Hæc sunt autem, quæ ad viariam pertinebant, 2. bosselli avenæ, obolus pro pastu, pro Frescengagio una gallina, sanguis, multrum latro, & quidquid juste vel injuste exigere potest dominus ab hospite sub viaria constituto.* Tabular. S. Albini Andegav. *Reddit duos sextarios de frumentacio, unum sextarium de forte, 12. denarios de Frisengagia, & 6. denarios de vaccagio.* Charta an. 1553. *Item, compete & appartient audit Seigneur* (de Barbezieux) *en ladite Barome un autre droit appellé le droit de la Fressenge, à cause duquel il a droit de prendre & percevoir par chascun an sur tous & chascuns les manans & habitans demeurans au terroir de Boescomau, ayans pourceaux ou truies jusques au nombre de trois, les pourceaux de lait exceptez, deux sols tournois, & ceux, qui cachent leurs pourceaux, pour frauder ledit droit, doivent audit Seigneur 60. sols d'amende.* [*Frescencage*, supra in voce *Annelage*.] *Consuetudo porcorum* videtur appellari in Charta Guidonis Comitis Pontivi, apud Hariulfum l. 4. cap. 22. *Decima porcorum*, in Constitut. Chlotar. Regis, post Concil. Paris. II. Vide *Porcellagium* & *Warrepam*.

¶ Friscingaticum. Eadem notione, apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col 236.

Friskinga, videtur reponi inter vehicula, in Capit. Lud. Pii ann. 821. cap. 2. *Sive carris, sive sagmariis, sive Friskingis, sive aliis vehiculis, &c.*

FRISCULUM. Stephanus Turnacensis Epist. 107. de Canonico Regulari, qui ex claustro evaserat: *Et post greges sodalium suorum vagari incipiens ut insipiens, post modicum ad se reversus, sedato Frisculo, venit plorans, &c.* [Id est, sedato animi horrore. Vide *Frigor*.]

FRISCUM, Ager incultus, eremus, nondum proscissus. Charta an 1237. in Tabulario Abb. Frigidi montis fol. 68. *Contulit quoque dicta Ecclesia unam minatam Frisci contigui pratis ejusdem juxta curtillum Verreria.* Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 56. *Et de communa pastura in Friscis & communis suis, &c.* Charta Goffredi Comitis Andegavensis an. 1048. pro fundatione Abbatiæ Omnium SS. Andegav. to. 4. Galliæ Christ. p. 698. *In curte S. Dionysii ... perdonat Comes vacatium totum, & frumentagium, & multos,* (multones) *agnos, Friscum, gagium, & bidannum ad 15. dies, &c.* Sed, ut verum fatear, mendum hisce verbis subesse arbitror: quippe in Adversariis meis, ubi hæc Charta habetur, lego: *In curte S. Dionysii per totam terram Canonicorum perdonat Comes vinagium totum, & frumentagium, & multonagium, Friscengagium, & bidannum ad 15. dies.*

Friscus. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkind* pag. 182. *Reddendo inde nobis 2. marcas argenti .... pro omni servitio, nisi quod debet wallare secundum quantitatem illius terræ intus & extra, tam contra salsam, quam contra Friscam, sicut cæteri, & curiam nostram sequi. Vignes en Fresche,* in Regesto Ludovici Regis Siciliæ pag. 59. *Frisches* apud Escornæum in Durdano pag. 76. *Laisser les gaaingnages sept ans en Frichete*, in Stabilimentis S. Ludovici l. 1. c. 161. *Friez & savart*, in Consuet. Claromont. art. 120. *Frische, savart, ou tuine* in Remensi art. 264. Statutum Glocestrense an. 6. Edw. I. Regis Angl. cap. 4. *Et celui, qui la terre tient issint charge la lesset gisir Fresh, &c.* Voces porro nostris notas, *Fres*, pro recens, novus, *Freschement*, pro recenter, *Eau fresche*, pro aqua recens; ab ejusmodi agris incultis & nondum proscissis, etymon ducere admodum probabile est: unde & *Novalium*, id est, recentium, appellatione etiam donantur. [Vide *Frocus* in *Fraustam*.]

Faschium, in Charta an. 1289. ex Tabul. Fossatensi fol. 97. *In dictis tribus arpentis terræ seu Frischiorum nihil juris sibi retinendo.* [Charta Henrici de S. Suppleto pro Ecclesia B. M. Cameræ-fontis an. 1224. ex Archivo ejusdem Ecclesiæ: *Recognovit se dedisse prædictæ Ecclesiæ in perpetuam eleemosynam unam peciam prati ... sitam in Frichiis de S. Suppleto.*]

¶ Fraischium. Litteræ Philippi Regis Franc de contentione inter Præpositum Paris. & D. Simonem de Maciaco datæ apud Meledunum an. 1276. *Eundo directe per lineam usque ad ulmum Frischiis de minellis .... necnon in tribus domibus cum Frischio & vineis continentibus circiter 12. arpenta* Legitur rursus in Chartulario S. Vandregesili to. 2. p. 1593.

¶ FRISCUS, Recens, Gall. *Frais*, Angl. *Fresch*, Germ. *Frisch*. Litteræ anni 1401. apud Rymerum to. 8. pag. 634 *De qualibet tatella ferente salsos, Friscos sive recentes, duos denarios. De qualibet salmone Frisco vel salito venali unum quadrantem. Friscus & salsus marisous*, apud *Madox* Formul. Anglic. p. 397. Vide *Friscum*.

¶ FRISENGAGIUM, Frisengia, Frisgunga, Vide *Frisenga*.

FRISIA. In Statutis Canonicorum S. Quintini in Viromanduis, apud Hemeræum: *Carpeta cum Frisia*, non semel occurrit: ubi *in carpeta* inesse dicuntur *dimidius porcus, 1. aries, 250. ova cum pipere: in Frisia vero dimidius porcus, 1. aries, 250. ova cum aromatibus.* Charta Otonis Comitis Viromandensis, apud eumdem ann. 1025. *Quoniam vero eidem Cœnobio subjacebat alta aqua, cum piscatione in Frisia ab antiquo, idem vir suam aquam tradere disposuit præfatæ S. Mariæ.*

¶ FRISIGINGA. Vide *Frisenga*.

FRISII Panni, in Statutis Petri Venerab. pro Cluniacensib. cap. 16. *Statutum est, ut nullus fratrum nostrorum pannis, qui dicuntur Galabruni, ... vestiantur, nec iis, qui vocantur Scalfarii, vel Frisii, exceptis Anglis & Anglicis assutibus.* An quod crispati lanei essent, *Draps frizez*: an vero, quod ex Frisia adveherentur? Vide Monachum Sangallensem lib. 1. de Carolo M. cap. 36. [& infra *Frissatus*.]

¶ FRISINGIA. Vide *Frisenga*.

¶ FRISIUM, Limbus, fimbria, Gall. *Frange*. Sabas Malaspinæ de Rebus Siculis apud Baluzium to. 6. Miscell. pag. 294. *Suspensis ad chordas strophiis, flectis, dextrocheriis, periscelidibus, arbitriis, grammatis, armillis, Frisiis, &c.* [Chron. Mudoet. apud Murator. to. 12. col. 1181. *Item dalmaticam unam, velum viridis Frisiis, & aliis bene ornata.* Vide *Frisum*.]

FRISKINGA. Vide *Frifcinga.*

FRISOCNE. Vide *Frithfocne.*

¶ FRISSATUS PANNUS, Pannus laneus crifpus & intortis villis, Gall. *Frifé.* Vita S. Ottonis to. 1. Julii p. 420. *Igitur quidquid ex præfata pecunia fuftani & purpura, Friffati, fritfals quoque, feu alterius cujuflibet optimi generis vel coloris pannorum coemere poteris, in farcinas concludes.*

¶ FRISTINGA. Vide *Frifcinga.*

¶ FRISTOLL. Vide *Frithftoll.*

FRISUM, Fimbria, lacinia, *Frange*, vox formata ex *Phrygium.* Vide in hac voce Leo Oft. lib. 2. c. 61. *Tres pannos de altari, unum cum albis, alium cum cruce & Frifo.* Lib. 3. cap. 31. *Albam quoque a fcapulis & capite ac manibus Frifo decentiffime adornatam, à pedibus vero Frifea nihilominus lifta . . . circumdatam.* Infra: *Pannum diarodinum Frifatum cum auro.* Cap. 58. *Planetam purpuream cum Frifo.* Chronicon Trudonenfe lib. 1. pag. 350. *Pallium unum cum Frifo & margaritis.* Vide Ughellum to. 7. pag. 1275. [& Hift. Dalphin. to. 2. p. 290.]

☞ An non dici poffet *Frifum* effe à Britannico *Frêt*, Laceratio, ut & vox Gallica *Frange* à Latino Frangere? Fimbriæ enim & laciniæ funt quafi lacerati panni. Menagius noftrum *Frange* à Fimbria vult derivatum.

FRITELLA. Gloffæ MSS. ad Alexandrum Iatrofophiftam: *Cruftulla, i. Fritella quædam in fartagine facta, vel cortex panis.*

¶ FRITELLUM, *Stillicidium ftercoris in fterquilinium.* Gl. Ifid. *Fritillus* in ludo aleæ vafculum eft infundibuli fpeciem referens, in quo agitantur tali & unde jaciuntur in alveolum: ad hujus vafculi fimilitudinem quodammodo factus eft latrinæ meatus, quo corporis fordes emittuntur; hinc eum meatum potuit Gloffator *Fritellum* appellare. Joan. de Janua: *Fritellum, Molinellum, in quo piper teritur, & dicitur à Frango, quod grana piperis vel alia frangit: & eft perforatum ab inferiore parte, & inde piper tritum recolligitur. Ponitur etiam pro vafe perforato, per quod folent projici taxilli, ne fiat ibi fraus.* Gloff. Lat. Gall. Sangerm. *Fritilum, Mortier à efpicer.*

FRITHGEAR, vox Saxon. Somnero: *Pacis annus, Jubilans*, ex ꝼꞃið, pax, & ᵹeaꞃ, annus. Leges Prefbyterorum Northumbrenfium cap. 48. *Si fuperftitiofus ille conventus, qui Frithgear dicitur, habitus fuerit in terra alicujus circa lapidem, arborem, fontem, &c.* Rabanus Maurus Poemat. 10. alludens ad nomen Friderici, cui infcriptum eft:

> *Fœdus cum vitiis tandem tua ut ultio findat,*
> *Et Chrifti pactum firmet ubique pie.*
> *Nam dedit hoc nomen dudum tibi cura parentum,*
> *Baptifmum quando forte tua tuleras.*

FRITHGILDUM, Collegium, Sodalitium, ex Saxon. ꝼꞃið, pax, & ᵹildan, folvere: quod qui ejufmodi focietates ineunt, collatitiam ftipem in commune ad fua negotia conferant. Vide Præfat. ad Leges Adelftani & cap. 14. & *Congildones* in *Gildum.*

FRITHMANNUS. Gloffar. Saxon. fub Edw. III. exaratum: *Fridmannus, pacis homo*, ex Saxonico ꝼꞃið, pax, & man, homo. Qua voce intelliguntur, qui ex aliquo fodalitio funt, quod ꝼꞃiðᵹild vocabant. In Legibus Ethelredi de Pace, cap. 3. *Frithmen*, & *Frithmannus*, habentur pro Regio fubdito, & vaffallo.

¶ FRITHMOTE, Jurifdictionis fpecies apud Anglos, à Saxon. ꝼꞃið, pax, & mote, concilium. *Blount* in Nomolexico Anglic. *Per Frithmote Jo.*

Staeley Ar. clamat capere annuatim de villa de Olton . . . x. fol. quos Comites Ceftriæ ante confectionem Cartæ prædictæ folebant capere.

FRITHSOCNE, Tuendæ pacis jurifdictio, à Sax. ꝼꞃið, pax, & ꞅocne, libertas, *Franchefia*, jurifdictio. Jo. Brompton: *Frithfoken, i. tuitatio in jurifdictione, hoc eft, feurté en defens.* Fleta lib. 1. cap. 47. §. 11. *Frithfokne, vel Forfokne, libertatem habendi vifum franci plegii* denotat. Sed legendum *Frifocne* monet Spelmannus.

FRITHSTOLL, ꝼꞃiðꞅtoll, Afylum, Sanctuarium, refugium, ex Saxon. ꝼꞃið, pax, & ꞅtol, fedes, cathedra: ꞅtop, locus. In Chartis immunitatum Ecclefiæ S. Petri Eboracenfis, confirmatis anno 5. Henrici VII. exponitur *Cathedra quietudinis vel pacis*, ut & apud Ricardum Hagulftadenfem de Statu Ecclefiæ Hagulftad. c. 14. *Quod fi aliquis vefano fpiritu agitatus diabolico aufu quemquam capere præfumpferit in cathedra lapidea juxta altare, quam Angli vocant Friftoll, id eft, Cathedram quietudinis vel pacis, vel etiam ad feretrum fanctarum reliquiarum, quod eft poft altare, hujus tam flagitiofi facrilegii emendatio fub nullo judicio erit, &c.* Eadem habentur in Monaftico Anglic. tom. 3. pag. 135. & apud Gul. Prynneum in Libertatib. Ecclef. Angl. to. 3. pag. 1102.

Erant hujufmodi cathedræ complures in Anglia, præter Eboracenfem iftam & Hagulftadenfem: Beverlaci autem celeberrima, quæ prifcorum Regum benignitate, afyli nacta privilegium, tali honeftabatur infcriptione: *Hæc fedes lapidea Freedftoll dicitur, i. pacis cathedra, ad quam reus fugiendo perveniens, omnimodam habet fecuritatem.* Occurrit *Frithftol* pro refugio, in quadam verfione Pfalmi 17. *Frithftow*, pro afylo, in Præfatione Legum Aluredi, & fignificat præterea palatium, quod Regiæ afyli jure gaudeant.

¶ FRITILLA, *Cibus, Friteau.* Vocabul. Suffannæi. Vide *Fritticula.*

¶ FRITILLUS. Milo in Vita S. Amandi Epifc. Februarii to. 1. pag. 883.

> *Quis docuit puerum, quis fenfus, quæfo fuafit*
> *Hebraico fonitu ignotos proferre Fritillos?*
> *Quis pedagogus eum hac juffit voce boare,*
> *Quem vagitus adhuc puerili ætate tenebat?*

Ubi *Fritillus* idem videtur quod Sonus. Papias, *Fritillum eft Siftrum vel tuba, quo vocantur ad ludum.* MS. Bituric. habet, *Fritillus, &c.* Vide *Fritellum.*

¶ FRITILUM. Vide *Fritellum.*

FRITORGA, Pacis fecuritas. Vox Saxonica.

FRITSALUM, Genus panni, apud Andr. Monach. lib. 1. Vitæ Ottonis Epifcopi Bamberg. cap. 45.

¶ FRITSCHINGUM, Menfuræ fpecies. Vide locum in *Maltra.*

FRITTICULA, *Ganeum, aut popina*, in veteri Gloffario. Quare ita vocetur, ignorare fe fatetur Jof. Scalig. Epift. 205. [Vide *Fritilla.*]

¶ FRIVIUSCULUM, FRIUNSCULUM. Vide *Fribufculum.*

FRIVOLA, Σκεύάρια εὐτελῆ πάνυ, in Gloff. Gr. Lat. [Apud Feftum, *Frivola funt proprie vafa fictilia quaffa; unde dicta Verba Frivola, quæ minus funt fide digna.* Sed & apud Juvenalem Satyr. 5.

> *Et ne te teneam, Romanorum omnia Regum*
> *Frivola.*

Utuntur quoque Seneca, Sueton. & alii recentiores. Vide Pandect. in L. Solutum de pign. action. & fuperius *Fribola.*]

¶ FRIVOLUSCULUM. Vide *Fribufculum.*

¶ FRIUTSCHINGUM. Vide in *Frifcinga.*

¶ FRIXA, i. *Carbonella*, *Charbonnée*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Hinc Gall. *Fricandeau*. *Fricandeaux*, in Consuetud. Nivern. cap. 18. art. 5. Placentæ delicatioris genus.

¶ FRIXATURA, Frixura, *Actio frigendi & ipsum quod frigitur*, Joanni de Janua. Glossar. Lat. Gall. Sangerman. *Frixatura*, *Frixure*, *friture*. Vide *Frixura*.

FRIXIATUS, pro *Frigiatus*, seu Phrygio vel limbo ornatus. Charta an. 1228. in Hist. Eccles. Placentinæ lib. 17. p. 138. *Pluviale rubeum*, *& dalmaticam rubeam Frixiacam*, *& eamdem Frixiatam cum stola*, *&c.* Vide *Phrygium*.

¶ FRIXINGA. Vide *Frisinga*.

¶ FRIXIUS Panis. Vide in *Panis*.

FRIXONES. Albertinus Mussatus l. 6. de Gestis Henrici VII. rubr. 11. *Avium quoque genus ignotum per Longobardorum agros visum*, *deprehensumque pluma cinericia*, *cum rubris maculis*, *& crista in vertice*, *magnitudinis harum*, *quas Frixones Patavini vocant*.

☞ Frustra, inquit Murator. to. 10. col. 676. quæremus de avibus ignotis. Verum quid si Fridericus ipse, cujus tempore visæ sunt, prodat eas nobis? Ille lib. 1. cap. 23. de arte venandi hæc habet: *Et sicut sunt quædam aves aquaticæ habentes rostrum rubeum*, *crura & pedes*, *dictæ Anates de Faraone*, *quæ sunt variæ ex albo*, *nigro & rubeo*; *habent enim inter nates quoddam tenue carneum rubeum elevatum ad modum cristæ*.

1. FRIXORIUM, *Patella*, *vel ferrum*, *super quo quid coquitur*, Ugutioni. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Frixorium*, *Frixoir*, *c'est paelle à frieme faire*.] Papias: *Cremium*, *Frixorium*, *à cremando*, *vel quod est aridum*. Macrobius de differ. & societ. Græci Latinique verbi: *Frigo vero*, *frixi*, *à tertia*, *unde frixum*, *Frixorium*, *id est*, *calefactorium*. M. Robertus de Sorbona in Serm. ad Theologos de Conscientia: *Tantum torquet justum iniquitas aliena*, *quantum recedit à sua*: *peccata enim proximorum*, *Frixoria sunt justorum* [Vita Gregorii VII Papæ apud Murator. to. 3. p. 319. col. 2. *Ad hæc zelotes Dei alto gemitu suspirans & Frixorium cordis sui super illis qui corrupti erant*, *dedignativo gestu significans ait ad corruptorem*: *Credis o Episcope*, *&c.* Chron. Cremon. apud eumdem Murator. tom. 7. col. 635. *Eodem tempore Imp. Fredericus in odium Cremonensium Cremam reædificavit*, *non solum Cremonensium gentium*, *sed alterum etiam Frixorium Longobardiæ*. Hæc metaphorice; verum absque tropo vocem eamdem usurpat Boncompagnus de Obsidione Anconæ c. 11. &c. *Frixoriis* usos fuisse Paganos ad torquendos Christi Martyres discimus ex Actis S. Cononis Maii to. 7. pag. 7. *Domitianus dixit*: *Succendite Frixorium*, *& mittite eos ibidem*. Vide *Frixura Zeli*.]

¶ 2. FRIXORIUM, Species monetæ, cujus valor ignoratur, sed in qua suspicantur formam frixorii seu sartaginis fuisse impressam. Acta SS. Junii to. 1. p. 795. de B. Bertrando: *Imaginem ceream ad formam hominis*, *trium librarum & valoris quadraginta Frixoriorum ponere & offerre*.

¶ 1. FRIXUM, Sagitta, jaculum, Ital. *Frezza*, apud Macros fratres in Hierolexico.

¶ 2. FRIXUM, Idem quod *Frisum*. Synodus Pergami an. 1311. apud Murator. to. 9. col. 547. *Tonsuram & habitum deferant clericales ordini suo & statui competentes*, *vestes virgulatas seu de catabriato*, *de medietate*, *vel listatas*, *vel Frixis aut maspillis argenteis* . . . *minime deferentes*. *Theca auro Frixo adornata*, apud Baluzium to. 5. Miscell. p. 344. *Arca Frixo aureo decorata*, in Actis SS. Maii tom. 2. pag 60.

FRIXURA. Consuetudines Eoveshamensis Monasterii in Anglia: *Præterea percipiet coquinarius una prabendaria frumenti de granario ad stationes inveniendas*: *similiter in Rogationibus ad festum S. Odulfi unum prabendarium ad Frixuras*. [Ordinatio pro mensa Hist. Dalphin. to. 2. pag. 313. col. 1. *Item volumus*, *quod servatur nobis in dicta die Veneris de una intromessio*, *videlicet de pastillis de Lotharingia cum aliquibus aliis Frixuris*, hoc est, *Frixis*, Gall. *Friture*.]

¶ FRIXURA Zeli, Æstus, fervor. Vita S. Hildulfi Abb. to. 3. Julii pag. 229. *Adeoque Frixura sancti zeli circa monasticam perfectionem excessit cor ejus*, *ut terrori & exemplo minoribus*, *venerationi vero & amori fuerit majoribus*. Vide *Frixorium*.

¶ FRIZIUM, Fimbria, *Frange*. Vita S. Raynerii to. 3. Junii pag. 450. *Tunc illa aspiciens Frizium*, *quod erat in taxellis mantelli sui*, *recognovit suum esse mantellum*. Vide *Frisium*.

¶ FRO, pro *Frocus*, Jus viariæ, ut videtur. Arestum Parlamenti Paris. an. 1331. ex Archivis Monasterii Bonæ-vallis: *Habendi aubenagia & bona bastardorum*, *habendique jurisdictionem du Fro*, *de latrone*, *traditorum & de fractura domorum*, *sive de die sive de nocte*. Erit f. qui *Fro* pro *Furto* scriptum malit.

FROBERGA, Ensis, gladius. Le Roman de *Garin de Loherans*:

Eneques li Dus desoe un drap se sist,
Il vest l'aubert, *lace l'iaume gentil*,
Bien fu armé, *nul home si ne vit*,
Froberge pant à la selle d'or fin,
Cette a une autre, *qui de Coloigne vint*.

Infra:

El cors li boute Froberge au pont d'or fin.

Alibi:

Et Biatrix li ceient le brant forbi,
Ce fu Froberge la bele au pont d'or fin.

Idem Poeta:

Trest Froberge la bele au pont d'or fin.

¶ FROCARIUS, Viarius curator, præfectus, Gall. *Voyer*, alias *Froqueurs*. Arestum Parlamenti anni 1304. in Tabulario S. Richarii: *Super quibusdam injuriis per dictam villam Frocario dicti Monasterii suum officium exercenti*. Hujus est viarum curam habere, invigilare ne quis in urbe ædificium ruina aliove casu lapsum suscitet absque licentia, fenestram vel portam novam faciat, &c. *Seigneur Froquier*, dicitur ibidem. Vide *Frocus* post *Franfustum*, & *Viarius* suo loco.

¶ 1. FROCCUS, Frochia, Frocus, Vestis monastica. Vide *Floccus*.

¶ 2. FROCCUS, Frocus, Terra inculta. Vide in *Franfustum*.

FRODMORTELL. Charta Adelstani Regis Angliæ in Monast. Anglic. to. 1. pag. 173. *Et concedo eis curiam suam de omnibus querelis*, . . . *& judicium suum pro Frodmortell*, *& quod homines sint credendi per suum ya*, *& per suum na*. Vox confecta forte ex Saxonico ʒpeo, liber, & moꞃð ꝺæð, *homicidium*, *mordrum*, id est, judicium de homicidio viri liberi.

¶ FRODUM. Vide *Fodrum*.

¶ FROEDUM, pro *Fredum*, Mulcta vel exactio in judiciis, legitur in Maceriis Insulæ Barbaræ tom. 1. pag. 50. Vide *Fredum* 1.

¶ FROIRADURA, Gall. *Doublure*. Statuta Massil. lib. 2. cap. 42. *Nemo audeat* . . . . *facere nisi tantummodo duplices vestes*, *& illas laneas*, *& nullatenus sericas*, *nisi forte in Froiradura pallii*. Vide *Fodratura*.

¶ FROIRATUS, *Froiradura* ornatus, ibid. c. 39.

Item, de gardacors, ... vel sobrecot Freirato cum penna, vel serico, &c. Occurrit ibi non semel. Vide Foderatus.

¶ FROIRE, Idem quod Freiraluca, ibidem: Item, de mantello panes cum scezio, vel veta, vel profilo cum sendado, vel cum penna, vel cum Froire 11. sol. Pluries ibi occurrit. Vide Fres.

FROMAGERIA. Vide Formaticum.

¶ FROMENTEIA, Polenta frumentaria, Gallice Fromentée, Bouillie. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses ann. 1351. ex libro viridi fol. 53. Singulis diebus Dominicis Quadragesima dat D. Abbas Conventui .... unam quartertam frumenti boni & pulchri, quod frumentum decoquunt tunc in olla coquina Conventus supradicti, & fit de eo cibus qui dicitur Fromenteia.

FROMENTUM, pro Frumentum, quo modo Froment dicimus, in Formulis Baluzianis 11. 12.

¶ FRON. Vide Sacrale opus.

FRONCHUSE. Vetus Charta Germanica in Metropoli Salisburgensi to. 3. pag. 319. Census eorum prædiorum subter notatur. Mittelsteu solvit 14. modios siliginis, ... sex pullos, duos anseres, porcum saginatum, Fronshuse 62. halbfrisch, vel 16. den.

¶ FRONOCHUSTE, Eadem notione, Pondus publicum, Fron quippe publicum sonat. Acta Murensis Monast. pag. 38. In festivitate S. Andreæ dabit etiam duos porcos, qui tres solidos Fronochuste appendant, qui solidi novem solidos moneta de Thurego habent.

¶ FRONCIATUS, Rugatus, sinuatus, Gall. Froncé, in Statutis Diœcesis Ebroic. an. 1576. ad calcem libri Johannis Abrinc. de Offic. Eccl. p. 22. Nec etiam indusia lacinosa & sinuosa seu camisias, quas dicimus Fronciatas. Vide Fronssatus.

¶ FRONCICA, Sinus, Gall. Froncence. Capitulum gener. MS. S. Victoris Massil. an. 1378. Statuimus quod nullus portet vestes inhonestas, scilicet oppellandas, vel cocardias, Froncicas aut cum esclari, seu manicis largis, ultra modum, &c. Vide Fronsitura.

FRONDARE, Purgare, putare, Papiæ. Frondes avellere. Frondator, putator, eidem. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Frondare, Feuilleter, faire feuille. Frondator, Effeuilleur, cueilleur de feuilles, ou qui chante par feuille, ou un oiseau qui fait son nit de feuille.]

FRONDEVOLA. Vide Fundabulum.

FRONDOSITAS, Abundantia frondium, Ugutioni.

¶ FRONENEZZE, Rete publicum, communitatis, in lib. Sal. Monast. Ebersheim. cap. Judicium piscandi, apud Schilter. in Glossar. Teuton.

¶ FRONHOF, Curia publica. Liber redituum Episc. A. apud eumdem Schilter. Item habet ibidem Curiam publicam, quæ dicitur Fronhof, solventem singulis annis xxxvi. quartalia siliginis. Vox ejusdem originis ac Fronchuse. Vide in hac voce.

FRONIMUS, ex Græco, φρόνιμος, Prudens. Papias: Fronymos, sapiens, nomen: bene ergo Fronestatu:, sapientissimus. Gloss. Ælfrici: Froniuns, ƿiꝼ. i. sapiens, prudens.

¶ FRONOCHUSTE. Vide Fronchuse.

FRONOMEN, [Publicæ mensuræ species, à Fron publicus.] Acta Murensis Monasterii p. 28. Hembarius autem, qui plenum habet mansum, debet singulis annis dare 4. maltera de spelta, & sex de avena, talis mensura, quæ ad hoc constituta est, quæ vocatur Fronomen.

¶ FRONS Festa, arbor maialis. Frondem festam figere, Gall. Planter le May, apud Guillelm. de Jaligni in Histor. Caroli VIII. ad an. 1489. Edit. Gothofridi pag. 77. Vide Frontes.

¶ FRONSATA VESTIS, Sinuata. Concil. Paris.

celebratum an. 1346. cap. 2. to. 2. Hist. Meld. inter Instr. pag. 222. Utentes palam (beneficiati & monachi) per viam incedendo vestibus Fronsatis, mantum jussis, &c. Occurrit etiam apud Marten. to. 4. Anecd. col. 377. 480. 1075. 1642. & alibi. Vide Fronssatus int. 2.

¶ FRONSITURA, Sinus, ruga, Gall. Pli, Froncure. Capitul. gener. MS. S. Victoris Massil. ann. 1506. Vestes ... sine riveto, plecaturis seu Fronsituris, &c. Vide Froncica.

¶ FRONSITUS, ut mox Fronssatus, in Concil. Tarraconens. an. 1591.

FRONSSATUS, Rugatus, sinuatus, à rugis frontis, Gall. Froncé: in Concilio Senonensi an. 1346. cap. 2. [Fronce nostri pro ruga, Gall. Ride usurpant. Le Roman d'Athis MS.

Le front fist hault, plain & pollit,
Fronce n'y ot grant ne petit.]

FRONTALE, Προμετώπιον, in Gloss. Gr. Lat. MS. Edit. Προμετωπίδιον. Gloss. Lat. MS. Reg. Mitra, vitta, Regalis corona, Frontalis, seu Anadema. [Gloss. Græc. Lat. κεφαλόδεσμος, Frontale, capitale.] Vox Livio lib. 37. usurpata.

FRONTALE, & FRONTALIS, Lindwodo est Apparatus, pendens in fronte altaris, qui apparatus alias dicitur Palla. Durandus lib. 1. Ration. c. 3. n. 32. Frons altaris aurifrisio ornatur, &c. Chronic. Gemblacense pag. 528. Fecit tabulam argenteam, ... Frontale quoque ad altare S. Exuperii Martyris. Provinciale Ecclesiæ Cantuar. lib. 3. tit. 27. Frontale ad magnum altare, cum tribus tuellis, &c. Charta Cindoasinthi Regis Gothorum in Hispania, æræ 683. apud Anton. de Yepez in Chronico Ordinis S. Benedicti: Offerimus vasa altaris, calicem argenteum & pateram, Crucem argenteam similiter deauratam: vestimenta altaris omnia ad plenum, sive Frontalia, sive principalia, &c. Alia Ordonii Regis æræ 960. apud eumdem tu. 3. Vestimenta altaris, Frontales, pallas, velos principales, qui inter vestibulum & altare dependent, &c. Alia Sisnandi Episcopi Iriensis æræ 952. apud eumdem to. 4. Ministeria Ecclesia, id est, calicem argenteum, Crucem argenteam; signos, Frontales, pallas, vellos, & alios duos calices, &c. Charta Aldegastri, filii Sylonis, Regis Ovetensis, an. 781. apud Sandovallium: Et una cruce de argento, & duas de ligno, & quatuor Frontales de serico, & duas campanas de ferro, &c. Alia Ferdinandi Magni Regis æræ 1101. apud eumdem Yepez to. 6. In prædicto loco ornamenta altariorum, id est, Frontale ex auro puro, opere digno, cum lapidibus, smaragdis, saphiris, & omni genere pretiosis & olovitreis: alios similiter tres Frontales argenteos singulis altaribus, &c. Alia ejusdem Regis: Frontales tres auro fusos. Charta æræ 1111. apud eumdem Yepez to. 6. Item ministeria, Frontale argenteo & exaurato, & retrofrontale argenteo pensante solidos quingentos. Ibidem: Frontale Grezisco, casulla Grecisca una, &c. Charta Ferdinandi Imper. Hispaniæ æræ 1191. apud eumdem tom. 7. Tres Frontales, duos de ciclaton: infulas 3. unam de ciclaton, &c. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londinensis an. 1295. Unum Frontale de nigro sameto, cum barris & viteis de aurifrigio bono, ad majus altare. Item aliud Frontale stictum, cum pluribus diversis scutis: & in medio brendatæ sunt imagines Crucifixi, Mariæ & Joannis, ... ad idem altare. Alibi: Item Tabula Frontalis & superfrontalis bene depicta, ... pannus Frontalis de Baudekino, & pannus superfrontalis de rubeo cendato cum tressellibus & leopardis deauratis. [Testam. an. 1344. in Tabular. S. Victoris Mas-

fil. *Ornatus altaris, ut Frontale de opere Anglicano quod habeo eidem ecclesia tribuatur.* Adde tom. 4. Monarchiæ Lusitanæ p. 260. &c.]

¶ FRONTALIUM. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. p. lxxii. *Hoc idem esse in nostra capella præcipimus; necnon tabola & cruces & Frontalium & alia, de quibus in Ecclesia copiose haberi nostra intentionis est.*

¶ FRONTALLUM, Eadem notione. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 43. *Hunc sensum emit Gaufridus Cellerarius de argento, quod remanserat de Frontallo S. Dompnoli ad opus Ecclesiæ perpetualiter remanendum.*

¶ FRONTELLA. *Frontellam altam & Frontellam bassam de velvet rubeas cum foliis aureis brouderatas* Abbatiæ S. Dionysii tradidisse dicitur Henricus V. Rex Angliæ an. 1425. apud Rymerum tom. 10. pag. 346.

FRONTELLUM, vel FRONTELLUS, ex Gall. *Fronteau.* Synodus Exoniensis ano. 1287. c. 12. *Frontellum ad quodlibet altare.* Statuta Walteri Archiep. Eborac. ann. 1250. & Synodus Mertonensis ann. 1300. c. 4. *Frontale ad magnum altare.* [Inventarium Ecclesiæ Noviom. an. 1419. *Item unum paramentum altaris, videlicet Frontellum & dossellum de bougueranno albo & nigro.*]

¶ FRONTALE, Pars anterior cujusvis rei. Gesta Episcop. Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. pag. 391. *Isti anuli appositi sunt de mandato ipsius Episcopi ad Frontale capsæ beatissimi Juliani.*

FRONTARIA, FRONTERIA, Gall. *Frontiere*, Regni aut Provinciæ cujuslibet limites. Lucas Tudensis æra 1273. *Catholici viri strenui de Frontaria Maurorum, &c.* Charta Raimundi D. Alesti ann. 1217. in 30. Regesto Tabularii Regii Ch. 20. *Et vos haberetis guerram in Frontaria nostra, &c.* Occurrit præterea in Testam. Ranimiri Regis Aragon. æræ 1099. apud Innocentium III. in Epist. edita à Catello in Comit. Tolosan. pag. 258. Petrum de Viocis lib. 2. Epist. 58. [Acherium Spicil. tom. 10. pag. 244 Marten. to. 2. Anecd. col. 1393. D. *Secousse* to. 3. Ordinat. p. 210. & 296. Menestr. Hist. Lugd. pag. 135.] &c. Vox Agrimensorum recentiorum, quibus *Frons* agri ea pars dicitur, quæ obversatur agro alteri. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 31. *Et adhuc debet cum suis expensis mundare ipsum publicum meatum, ut aqua inde transire valeant libere, quantum Frontaria, sive afrontatio suarum domorum tenuerit.* [Charta Aldefonsi Reg. Castellæ an. 1181. apud Baluz. Histor. Tutel. col. 493. *Cum ingressibus & egressibus, cum terminis & Frontariis, &c.*]

FRONTERAM TENERE dicitur Princeps, qui castra sua in finibus principatus contra hostes suos locat, tenet, & iis sese opponit. Charta Aldefonsi Regis Aragon. apud Martinezium in Hist. Pinatensi lib. 5. cap. 24. *Quod fecit mihi cum suis Abbas S. Joannis apud Montegal, quando ibi tenebarim Fronteram, &c.* Speculum Historiale MS. Joannis Abbat. Laudun. scriptum an. 1388. lib. 11. c. 5. *Puis il lui commanda, qu'il prinst deux cens hommes, & allast à S. Omer, & illec Tenist la Frontiere contre les Flamens.*

¶ FRONTERIA, Justiniano lib. 2. Institut. tit. 1. §. 22. *Modus latitudinis cujuscumque fundi, qui prope ripam est.* Statuta Arelat. MSS. art. 162. *Si aliquis habet Fronteriam in riparia Arelatis, ubicumque sit, & voluerit eam plantare, levatarii illius territorii tenerantur, &c.* Et art. 188. *Omnia impedimenta viæ* (viarum) *quæ sunt a capite pontis Rodani usque ad portum civitatis removeantur, & quod quisque dimittat tertiam partem Fronteriæ, pro justa à capite pontis usque ad dictum portum civitatis.* Divisio bonorum terræ vicecomitalis Massil. inter DD. Roncelinum, Ugonem de Baucio & Giraudum Ademari an. 1212. *Habet coquinam stari ejusdem castri, qua erat Vicecomitum Massiliæ, & terratorris & medietas turris ejusdem staris, & Fronteria turris ex parte Ecclesiæ, & superior fascia majoris condamina, quæ est juxta faciam rotundam rialis in medio ... sala & omnes domus quæ sunt juxta prædictam salam, & totam Fronteriam sicut extenditur usque ad barium, quod claudit meta.* Statuta Massil. l. 2. c. 1. §. 14. *Creditor possit accipere quamcumque partem in re illa voluerit in tantum quantum res illa extenditur in profundum, usque ad satis factionem sui debiti tantum, dum tamen totam Fronteriam rei non accipiat, nisi Fronteriam contingentem partem quam sibi dari petierit, & dum tamen illud accipiat ab uno latere.*

¶ FRONTATUS. Charta ann. 1321. to. 2. Instr. Hist. Parif. p. 528. *Deffuncuis Matheus de Londres, tempore quo vivebat, tenebat quamdam domum sitam Parisius super ripperia portus S. Landerici, tenentem ex una parte de long ad domum Lamberti le Buschier, & ex alia ad domum dictorum conjugum, contiguam seu Frontatam in se ad vicum de Glaugneyo.* Id est habentem à Fronte, Gallice *Posée de front*, vel *faisant face.*

¶ FRONTERIA, Ornamentum muliebre. Charta ann. 1473. in Tabular. S. Victoris Massil. *Unam Fronteriam perlarum.* Statutum Universitat. Massil. an. 1381. *Quod nulla mulier aliqua audeat de cetero .... portare coronas, garlandellam, Fronteriam, nec capellum auri, argenti seu perlarum.* Vide *Frontaria.*

¶ FRONTES, Agrimensoribus dicuntur campi parallelogrammi latera breviora; longiora vero oude laterum nomine donantur. Charta anni 1032. inter Instrum. to. 3. novæ Gall Christ. col. 232. *Est autem inter confartes de uno latere flumen, quod nominatur Lupus, & de alio latere rivus Malvani, & de retro Fronte mare magnum & de alio Fronte mons.* Observandum vero, ubi de fluminibus sermo fit, regionem à qua defluunt tergum dici, Frontem quo fluunt.

¶ FRONTICIPIUM, Principium. Miracula S. Bertini sæc. 3. Bened. part. 1. p. 132. *Martyres Fustianus & Victoricus in Fronticipio Christianitatis incolatum terræ primariam feruntur sibi construxisse Ecclesiam.*

¶ FRONTINERE. Janus Laurenberg. in Supplem. Antiquarii, *Frontinet*, πτερύσσεται, *Alas movet, volitat.*

1. FRONTISPICIUM, Frontis hominis inspectio. [Johannes de Janua addit: *Unde & anterior pars Ecclesiæ Frontispicium dicitur.* Gloss. Lat Gall. Sangerm. *Frontispicium, Frontiere, la partie devant de l'Eglise*] Will. Malmesburiensis l. 1. de Gest Pontif. p. 205. *Quod ille statim vivacitate sensus intellexisset, quanta prudentia Lanfrancus esset ex dignitate Frontispicii & facie.*

2. FRONTISPICIUM, Idem quod *Frontale.* Inscriptio *Frontalis*, apud Anton. de *Tepez*, in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 6 p. 125. *Nos Sancius Rex, Garcia Regis filius, una cum Blanca conjuge dilectissima, hoc aureum altaris Frontispicium intemeratæ Virgini Mariæ offerimus, &c.* *Frontal* vertit idem *Tepez.* Vide *Frontale.*

¶ FRONTO, μέτωπίας. Qui magna fronte est. Martinius ex Onomastico: in quo *Frontosus*, μετωπίας, eadem notione.

¶ FRONTOSE, Impudenter, arroganter. Vita S.

Catharinæ Senensis, to. 3. April. p. 953. *Apud Prælatos Ordinis Frontose denunciare.*

FRONTOSUS, Impudens. Chronicon Mauriniacense lib. 1. *E vehiculo, quod vulgo Brotum dicitur, circumferri per Belsiam ad petendam annonam pie Frontosus non erubuit.* [*Frontosa quadam mulier*, in Vita S. Lidwinæ.] Ita *Frons* pro impudentia, audacia, in l. ult. Cod. de Episcopor. Judic. & alibi. Vide *Fronto*.

¶ FRONUM. Charta anni 1237. ex Archivo Arelat. *Poterunt Arelatenses extrahere Frona & castaneas.*

FRORISTEUM. Tabular. Claromarisense in Hist. Guinensi p. 126. [& apud Miræum tom. 1. pag. 192.] *Ipsi etiam, quæ fodienda sunt, opportuno tempore fodiant, ne per eorum incuriam aliis damnum eveniat. Quod si contigerit, ... 5. solidos pro Froristeo restituent.* Sed legendum videtur *Forisfacto*. Vide p. 134.

FROSCUS, Frostus, Frouzus, vel Frouza.] Vide *Fraustum*.

¶ FROSSA, haud scio an mendum sit pro *Trossa*, fascis; saltem ea notione videtur accipi in Statutis Massil. lib. 5. cap. 19. §. 7. *Item, quicumque furabitur vites de nocte, vel de die de aliena, ... solvat pro banno pro qualibet Frossa x. sol. & pro quolibet saxto v. solid.*

¶ FROTARE, à Gallice *Frotter*, Fricare. Chronic. Cornelii *Zantfliet* apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 182. *Femorale suum immundum sive alium quempiam pannum feculentum ac pulveribus sordidatum super vultum & genas supradictæ imaginis quotidie Frotabat, & irrisorie pertrahebat.*

¶ FROYRAGE, Pabulum, Gall. *Fourrage*. Informationes civitatis Massil. de passagio transmarino in MS. Sangerm. *Exportabit quodlibet vysserium xxv. equos cum toto suo Froyrage.* Vide *Fodrum*.

¶ FROYRE, Eadem notione, sed latiori, ut supra vox *Fodrum*. Donatio anni 1317. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 167. col. 1. *Item fuit actum quod ipse D. Dalphinus teneatur & debeat emere Froyre & aysinas domorum & fortalitiorum locorum prædictorum de Medullione, de Buxo ... quod & quæ nunc sunt in domibus & fortalitiis, & de ipsorum pretio ipsi D. Raymundo ... solvere ... & soluto ipsius Froyre seu ipsarum aysinarum pretio, nihilominus idem D. Raymundus ad vitam naturalem ipsius, & quantum fuerit in humanis, ipsorum omnium usumfructum habeat, sicut habet nunc in illis quæ habet; ita tamen quod ea vel aliqua ipsorum idem D. Raymundus non possit, nec debeat alienare, vel ad partes alias quovis modo, occasione vel causa transferre quod in ipsis domibus & fortalitiis, ut propria dicti D. Dalphini, debeant remanere.*

¶ FRUAGIUM. Bulla Alexandri III. Papæ inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 190. *Decimam Fruagii de Passon & tertiam partem ejusdem nemoris cum terris & justitia, &c.* Haud sine probabilitate suspicantur Editores legendum esse *Finagium*; *Fruagium* tamen idem esse posset quod infra *Fructuagium*.

¶ FRUCHARIA, Massiliensibus *Frucherie*, Locus ubi fructus venduntur. Charta an. 1469. *In carriera Fruchariæ.*

¶ FRUCHERIA, Annona fructuaria, quivis fructus, nostris *Fruitage*. Litteræ Petri Infantis Arag. ad Senescallum Provinciæ an. 1332. *Quadam vice ceperunt quædam coria, Frucherias & alias res & merces.* In quadam Recensione jurium dominicorum idiomate Provinciali scripta è MS. D. *Brunet* habetur: *Item cascuna Fruchiera fresca* 1. d. Nostris *Fruitiere*, Pomaria quæ fructus vendit.

1. FRUCTA, pro *Fruita*, *id est*, *adepta*. Papias.

2. FRUCTA, Usus fructus. Chrodegangus in Regula Canonicor. Metensium c. 32. *Et ipsi Clerici de ipsis rebus, quas in precarias habent, ... minuendi, aut vendendi, aut commutandi potestatem non habeant, excepto, ut diximus, de illa Fructa, vel quod ibidem laborare potuerint, viventes faciant quod voluerint.*

Fructa. In Capitulari Sicardi Principis Beneventani ann. 836. 24. caput est de *Fructa*: sed cum textus in MS. absit, haud facile est divinare, quid hoc verbum sonet.

¶ FRUCTATUM, pro *Frutetum*, Locus abundans fruticibus. Collectio antiqua Canonum pœnit. apud Acherium Spicil. tom. 11. pag. 70. *Ne seges boni agricolæ zizaniorum mixta horrentibus Fructatis sordescat.*

¶ FRUCTERIUS, ut infra *Fructuarius*, in Legibus Palatinis Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. xxxvii.

¶ FRUCTIBILIS Terra, Frugifera, quæ fert fructum. Charta fundationis Ballacensis Abbatiæ an. 1002. inter Instr. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 472. *Ex altera autem parte (exsistunt) virgulta & horti, & vinea, & Terra Fructibilis usibus humanis satis apta.*

¶ FRUCTIBULUM, pro *Fundibulum*. Vide in *Biblia* 1.

¶ FRUCTIFICALIS Ager, Idem qui frugifer, in Actis SS. Maii tom. 3. p. 22.

¶ FRUCTUAGIUM, Idem quod *Frucheria*. Codex Legum Norman. lib. 2. cap. 29. §. 14. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 322. *Similiter de pasnagiis, faisanciis & serviciis, quæ non annuatim, sed ex casu sive gratia eveniunt. Ex gratia ut pasnagia & cetera Fructuagia, quæ ex Dei gratia non singulis annis, sed aliquando ad hominum sustentamentum generis effunduntur.*

FRUCTUARIA, Vectigal ex fructibus. Testamentum Petri Comitis Sabaudiæ ann. 1268. *Brennariam vero, Fructuariam & paleam, quam consuevimus percipere in Comitatu Sabaudiæ, totaliter quitamus.* [Vide *Fructuarius*.]

¶ FRUCTUARIUM, Pomarium, locus consitus arboribus frugiferis. Donatio facta Monasterio Moissiacensi an. 7. Theodorici Regis Fr. apud Mabillon. tom. 1. Annal. Benedict. p. 686. *Dono ... curtes nostras indominicatas cum Ecclesiis aut solariis, & viveriis, & Fructuario, piscatoriis, &c.*

FRUCTUARIUS, Officium in Domibus regiis: cui *fructus*, atque adeo candelarum & ceræ cura incumbit, in Ordinatione Hospitii S. Ludovici Regis an. 1261. vulgo *le Fruitier*. [Liber niger Scaccarii pag. 351. *Fructuarius in domo comedet, & iii. den. hominibus suis.*] Officium ipsum *Fructuaria* dicitur *Valet de la Fruiterie*, in Chron. Flandr. c. 72. [Vide Hist. Dalph. to. 2. p. 394. ubi fusius de Officio *Fructuariæ*. Apud Jurisconsultos *Fructuarius* est qui percipit fructus, non ut fundi dominus, sed tanquam usufructuarius; atque hac notione sumitur in Digesto & in Chartis non semel.]

FRUCTUATIONES Publicæ, Publici proventus, tributa, in Charta Conradi Imp. an. 1029. pro Ecclesia Æmonensi apud Ughellum.

FRUCTUM, pro *Fructus*. Capitulare de Villis c. 20. *Unusquisque judex Fructa semper abundanter faciat omni anno ad curtem venire.* [Supplem. Antiquarii: *Fructum hoc*, καρπός, *Fructus*.]

¶ FRUCTUOSITAS, Utilitas, apud Baluzium to. 6. Miscell. p. 343.

FRUCTUOSUS. Regula cujusdam Patris cap. 22.

to. 2. Regularum antiq. p. 170. *Fratribus, quibus habitatio in sterili terra, id est absque pane, & sunt in montanis, & Fructuosis, modicum lactis permittimus.* Ubi forte leg. *Frustuosis*, vel sane *Infructuosis*. Vide *Fraustum*.

¶ 1. FRUGALITAS, Ubertas, fertilitas, Gall. *Fertilité*. Acta Episcoporum Tullensium inter Anecdot. Marten. to. 3. col. 1011. *Inter innumera tanta persecutionis damna, qua sedulo perferebat,* (venerabilis Pibo) *curtem Tullensis Ecclesia juri debitam Bercheim nomine, honore quondam & Frugalitate opinatissimam, quam per fideles Regis amiserat, multis ante vite sua terminum Ecclesia restituit per quinquennium.*

¶ 2. FRUGALITAS, Inopia, penuria. Willihaldus in Vita S. Bonifacii Mart. apud Mabillon. in Actis SS. Benedict. sæc. 3. part. 2. p. 18. *Magnam primitus mundi hujus penuriam ac Frugalitatem sustinuit, magnisque tribulationum angustiis coarctatus, verbi Dei semina propagavit.*

FRUGESTRUM. Vita S. Lupi Archiepisc. Lugdun. *Quoniam auditus est in Frugestris, inventus est in campis silva, &c.* Campus frugibus ferendis idoneus.

FRUGIARE, Frui, in Charta Rogerii Ducis Calabriæ, apud Ughellum to. 7 p. 400.

FRUGIFERATIO, καρπωμα, in Glossis MSS.

¶ FRUITERIUS, ut supra *Fructuarius*, in Histor. Dalph. to. 2. p. 405.

FRUITIS, *Vas aquarium, pro parvioribus*. Glossæ antiquæ.

¶ FRUMEN, *Monstrum, portentum, τέρας*, in Gloss. Lat. Gr. Sangerm. MSS. & in Supplemento Antiquarii ex Donato, *Frumen dicitur tractus gula, qua cibus in alvum demittitur*; Servio autem *Eminens sub mento gutturis pars*; *Laryngem vocant Graci: Latini & Celsus Fauces*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Frumen, l'entrée de gueule*. Vide Isid. l. 20. c. 2. & Jo. de Janua.

FRUMENTAGIUM, Præstationis agrariæ species, primitus ex *frumento*, deinde etiam ex ipsis vineis: *Droit de Fromentage*, de quo jure quædam attigit Raguellus. Charta fundationis Monasterii Omnium SS. in urbe Andegav. ann. 1049. *In curte S. Dionysii perdonat Comes totum, & Frumentagium, & multonagium.* Consuetudines municipales de *Boisdecené* in Pictonibus: *Sciendum vero est, quod tales sunt (assemiones,) quod domini ipsius terra debent percipere in ipsa Frumentagium, quem Mestivam feodalem vocant.* Charta ex Tabulario Ecclesiæ S. Laudi Andegav. p. 88. *Constanter asserebat, quod nullum Frumentagium penitus pro vinea illa habebat.* Tabularium S. Albini Andegav. *Reddit 2. sextarios de Frumentacio, unum sextarium de forre 12. denarios de friscengagio, &c.* Tabularium Absiense an. 1223. *Viginti sextaria frumenti annuatim reddenda de Frumentagio meo, quod Radulfus de Bellomonte Dom. Bercoti olim dederat, &c.* Et fol. 78. *Dedi & concessi eisdem Monachis annuatim sex sextarios Frumenti de Frumentagio meo, quod habebam apud Aursivallem.* In Regesto de Rebus Ludovici Regis Siciliæ, Ducis Andegav. fol 51. in Camera Comput. Paris. *Item un clous de vignes, appellé le Fromentage, ou Domaine du Seigneur.* Fol. 112. *Jean du Baillail lige de certains Fromentages, que il tient de la Baronie de Mayenne.* Charta Joannis Ducis Britanniæ ann. 1316. in Regesto Ludovici Hutini n. 80. *Tant en rentes, quant deniers, Fromentages, avenages, gelinages, &c.* Vide *Mestiva*.

¶ FRUMENTARE, Frumenta colligere, pabulari, Gall. *Fourrager*. Helmodus lib. 1. Chron. Slavorum cap. 87. *Percusserunt quosdam de castris, qui exierant ad Frumentandum.* Recurrit infra cap. 92. Radulfus Cadomensis in Gestis Tancredi apud Marten. to. 3. Anecd. col. 149. *Equos, gens nostra nil tale verita, longe miserant Frumentatum.* Et col. 173. *Frumentatum utrobique missi, ann. nam simul inveniunt & pugnant.*

FRUMENTARII, Quorum munus paucis declarat Aurel. Victor. Schotti in Diocletiano: *Ac remoto pestilenti Frumentariorum genere, quorum nunc Agentes rerum simillimi sunt, qui, cum ad explorandum annuntiandumque, qui forte in provinciis motus existerent, instituti viderentur, compositis nefarie criminationibus, injecto passim metu, pracipue remotissimo cuique, cuncta fœde diripiebant.* De his agunt multis Baronius an. 261. n. 17. 18. 19. 20. [Casaubonus] & Salmasius ad Spartianum [in Hadriano. Vide in *Fodrum*.]

FRUMENTUM ÆNEUM, in l. un. Cod. Th. de Frumento Carthag. ad quam consulendus omnino Jac. Gothofredus.

¶ FRUMENTUM PARATUM, Expurgatum, purum. Capitul. 5. Caroli M. ann. 806. art. 19. *Modium unum de Frumento parato contra denarios sex.*

¶ FRUMENTUS, pro *Frumentum*. Instrum. anni 1297. ex Archivo Troncheti: *Controversia quavertebatur inter Abbatem & Conventum B. M. de Troncheto & Johannem Marie Armigerum, super decimam Frumentorum crescentium in parochia, &c.*

¶ FRUMERE, Vesci. Papias in MS. Bituric. *Fruges à Frumendo, id est, vescendo; nam Frumen dicitur summa pars gula.* Ibidem, *Fructus à Frumendo, id est, vescendo.* Editus habet, *à Fruendo*.

¶ FRUMGYLD, vox Saxonica, Prima capitis æstimationis pensio, solutio, in Leg. Edmundi Reg. Angl. cap. ult.

¶ FRUMSTOL, vox ejusdem originis, Sedes primaria, in Leg. Inæ Reg. c. 38. Vide *Frisbstoll*.

¶ FRUNIRE. Vide *Frunium*.

FRUNISCAT. Charta Alemannica Goldastina 35. *Hunc cartola escripsi, & in testimonio subscripsi cartola donationis Andemari Apatis Fruniscat con crasia Dei & S. Petri.* Alia apud Vadianum p. 66. sic clauditur: *Ego Wolfuinus ius, inter ubi chartula facta est in testimonio subscripsi chartula donationis. Audomaro Abbatis Fruniscat cum gratia Dei & S. Petri.* Vide conjecturam ejusdem Vadiani super hac voce.

FRUNIUM. Auctor Mamotrecti ad cap. 23. Ecclesiastici: *Infrunita, i. corrupta & putrefacta, quasi sine Frunio, quod est pulvis de corticibus arborum contritus, quo cerdones coria apparant ad usum debitum. Inde Frunio, is, ire, i. Frunium conficere.*

¶ FRUONES. Vide in *Feudum*.

¶ FRURIASIS, *Pediculorum multitudo, aliquando in capillis, aliquando toto corpore.* Papias in MS. Bituric. Forte legendum *Pruriasis*, à prurigine, quæ pediculorum morsibus excitatur.

¶ FRUS, *Canatorium aut tugris, scolatorium*, eidem Papiæ Bituricensi.

FRUSCA TERRA. Vide *Frustum*.

¶ FRUSCELLUM, *Flocculum*. Papias MS. Forte legendum *Frustulum*.

FRUSSURA, Terra de novo proscissa, *Ruptitium, Ruptura, novale, &c. Terre Froisse, rompue.* Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 394. *Dictam autem nonam garbam dabimus, ego & haredes mei in perpetuum, tam in Frussuris, qua de novo fiunt, & in Frussuris, qua de vetero fiunt, quam in aliis terris domini mei prius cultis, &c.* *Frussura domus*, effractio domus, apud Gervasium Dorobern. an. 1195. *Reclamatus de latrociniis & Frussura domorum. Frusser la paix*, pacem infringere, in Legibus Normannicis

Willel Nothi cap 3. Vide *Ruptitium* in *Rumpere*.

¶ FRUSTA vel FAUSTRA TERRÆ, Idem quod infra *Frustum terræ*. Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 25. *Duas Frustas Terra, scil. ad Fornas: una est ex una parte via, altera de alia; una Frustra ad Rancerium, una Frustra ad Quadratos, &c.*

FRUSTARE, ex Italico *Frustare*, Flagellare, flagris cædere. Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 110. §. 2. *Comprehendat ipsas mulieres, & faciat eas decalvare, & Frustrare per vicos vicinantes ipsius loci, &c.* Ubi legendum *Frustare*, quo modo etiam legitur in Statutis Venetis lib. 6. cap. 77. 78. At Lex Longob lib. 1. tit. 17. §. 5. habet *Frustare*. [Chron. Dominici de Gravina apud Murator. to. 12. col. 567. *Præfatum autem dominum Raymundum nudatis vestibus Frustrari mandavit usque ad forum S. Eligii de Neapoli.*] Vide *Fustis*.

FRUSTARI, apud Interpretem S. Irenei l. 3. cap. 15. 24. pro *Rejicere*. Vide Billium lib. 2. Observat. sacr. cap. 5.

FRUSTITES, in Actis B. Ægidii Minoritæ n. 10. qui in alio MS. *Dispensator* appellatur, forte quod Dispensatoris sit, cibos in *frusta* scindere.

¶ FRUSTRA TERRÆ. Vide *Frusta*.

¶ FRUSTRARE. Vide *Frustare*.

FRUSTRARIUM, *In vanum*, in Gloss. Regio MS. Cod. 1197.

¶ FRUSTRATORIE, Eadem notione, frustra, in Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 722.

¶ FRUSTRATORIUS, Frustrationi obnoxius, apud Rymer. to. 3. p. 383. Gallici Practici vocem *Frustratoire* usurpant eadem notione. *Frustratus*, *Deceuez, evacuez*, in Gloss. Lat. Gall Sangerm.

¶ FRUSTRUM, pro *Frustum* dixit Rolandinus Patavinus de Factis in Marchia Tarvisina, apud Murator. to. 8. col. 250. Vide *Frustum terra*.

¶ FRUSTUM, Brandenburgensibus quarta pars talenti. Diplomatarium Ludovici Ducis Brandeburgici num. 17. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 12. *Ecclesiæ Halberstatensis Episcopi* (donavimus) *sex Frusta redditaum sita in villa Esberen, quatuor Frusta, scilicet in curia Henninge, &c.* Num. 20. *Contulimus justo pheodi titulo Elizabet honesti Militis Johan. de Buch filiæ triginta Frusta redditaum, &c.* Ibid. o. 84. *Octo Frusta annuorum redditaum, in quorum quatuor Frusta, videlicet unum talentum denariorum Brandeburg. super agrum qui vulgariter Morgenlant dicitur.... sita sunt.* Et n. 106. *Necnon duodecim Frusta denariorum censualium in villa Belgowe sitos.* Rursus memorantur in Litteris Friderici Brandeburgensis Episc. laudati tomi Ludewigiani p. 469. & seq.

FRUSTUM TERRÆ. Domesdei apud Spelman & Edw. Cokum: *In Insula habet Rex unum Frustum Terra, unde exeunt sex vomeres.* Charta Rainoldi Archiepisc. Remensis an. 1129. apud Locrium in Chron. Belg. *Et apud Curenas tres curtiliones, & apud Roveros unum curtilionem. & sex Frusta terra, & apud Natellam, unum Frustum Terra. Frustum Terra*, in Domesdei particulam significare, ait Edw. Cokus, quo modo dicimus, *un morceau de terre*. At Spelmannus legendum censet, non *frustum*, sed *frustrum*; idemque sonare ac agrum nondum proscissum, quo modo *terras frustas* appellari supra observavimus. [Reipsa *Frustrum terra* legitur in Chartulario S. Vandregisili, tom. 2. p. 1615. *Frustrum vinea*, in Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 82.]

FRUTECTUM, pro *Frutetum*, vel *Fruticetum*, Locus fruticibus consitus. Hierem. 21. *Et combusta sunt Frutecta ejus.* [Glossar. Lat. Gall. Sangerman. *Fructetum, lieu ou croissent buissons & espines.*]

¶ FRUTILLUS. Vide *Frutillus*.

¶ FRUVICOR. Chartularium S. Vandregisili tom. 1. pag. 125. *Omnibus hoc visuris Officialis Rothomag. salutem in Domino. Noveritis quod in nostra præsentia constitutus Martinus le Gay Clericus de parrochia de Calido-becco ... recognovit se debere Petro de Quemino Fruvicori civi Rothomagensi quater viginti libr. turon.* Videtur esse mercator vel artifex: at quisnam? Forte melius legeretur *Frunicors* à *Frunium*, de quo supra, & *Corium*, tumque *Frunicar*, dici posset sutor, cerdo vel infector coriorum.

FRYDIUS. Charta Caroli IV. Imp. ann. 1377. in Chronico Mindensi: *In judicium sæculare, & specialiter ad judicium, quod dicitur Frydius, ... trahere præsumpserit, &c.*

FRYGIUM. Vide *Phrygium*.

¶ FRYGRAVIATUS, Libera sedes: feudi Germanici species, cujus formula erectionis habetur apud Goldastum to. 2. Constit. Imperial. p. 343.

¶ FRYTHBORGH, à Sax. ꝼꞃıð, pax, & boꞃȝe, fidejussor. Recordum Pasch. an. 6. Henrici IV. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex Anglic. *Et sint quieti de Frythborgh, & de blodewite, fithwyte & ferdwyte, &c.*

¶ FRYTTYNG ROTÆ, Canthus, ut videtur, Gall. *Jante*, Lignum vel ferrum quo rotæ vinciuntur. Kennettus in Antiquit. Ambrosden. ad an. 1425. p. 574. *In solutis pro Fryttyng v. rotarum hoc anno vii. den. & in uno axe empto cum axatione unius carella viii. den.*

¶ FTESELL. Vide *Fresella*.

FUACIA. Vide *Focacia*.

FUALIUM, Vepreta siccata ad ignem conficiendum, nostris *Fuailles*. Monasticum Anglic. to. 2. p. 23. *Præterea concessi eis habere omnia averia sua in parco meo de Stauffede, & 10. porcos quietos de pasnagio, & Fualium ad panem suum & ad cibos coquendos, per visum & liberationem servientum & Parcariorum meorum, quod asportabunt.* Et pag. 154. *Et in bosco, quod opus habent prædicti Canonici ad emendationem domorum & sepium, ... & quod opus est ad Fualium suum, & pannagium porcorum suorum per omnia quietum.*

FUARIUM, *Fodrum*, palea, *Fouerre*, *Fourage*. Monasticum Anglic. to. 2. pag. 275. *Cum tota alia terra sua, & toto servitio suo, & cum libertate falda, & pastura, & Fuarii ... in omnibus locis, qua ad prædictum Petrum pertinuerunt.* Vide *Fodrum*.

¶ FUCA. Acta SS. Maii to. 1. p. 253. ubi de Translatione corporis S. Athanasii Venetias: *Dein ipsa vela fecit versus portum, notabili spatio foris extra Fucam.* Pars est sinus Veneti, quam hodie *la Fose* appellant, sic dicta, ut conjicit Papebrochius, à Teutonico *Fuke*, seu *Fuyke*, quod nassam seu rete verriculum significat. Sed integram eruditi Scriptoris notam vide, si vacat.

¶ FUCINA FERRI, seu *Officina ferri fundendi*, in Actis SS. Maii to. 1. pag. 325.

¶ FUCO, Deceptor, qui aliis fucum facit, Gall. *Moqueur*. Gloss. apud Martinium in Lexico: *Fuco*, ἰργόμακος, vel potius ἐργόμωκος, qui in aliis Glossis est *Adulator*, *ambitiosus*, ἐργομωκία, *Adulatio*, ἐργομωκεύω, *Aucillor*, *adfecto*, *adulor*. Hesich. ἐργομωκοῦν, ἐμπαίζων, Illusor.

¶ FUD. Vide *Fod*.

¶ FUDBURGER, Argentorati vocantur cives, teste Schiltero in Glossar. Teuton. ex Cod. Statut. MS. qui jus civitatis per nuptias acquirunt.

FUDIBULUM. Vide *Fundabulum*.

¶ FUDITUS, pro *Fusus*, à verbo *Fundere*, Dissipare, fogare, pellere. Charta H. Abbatis Grandis-silvæ an. 1218. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 944. *Item omnes illi qui nati sunt de terra illa, qui Fuditi fuerunt pro Ecclesia & pro domino Rege Francorum & Comitibus Montisfortis & adhærentibus eis, vel propria voluntate recesserunt ab eadem terra, nisi sint hæretici, integre restituantur in statum pristinum.*

¶ FUEDALH, FUEDALHU, ut supra *Flabellum*, quo muscæ abiguntur in sacris præsertim liturgiis. Instrumentum an. 1377. ex Archivo S. Victoris. Massil. *Item tres coffinos pro tenendo missale; item unum Fuedalh coopertum de veluto rubeo pro defendendo muscis. Duo Fuedalh sive flabella*, in altero ejusd. Archivi Instrumento.

¶ FUER VINI. Vide in *Foragium* 1.

¶ FUERUS, Consuetudo municipalis. V. *Ferus* 2.

FUGA, Gall. *Chasse*, vel *Chace*, Venatio jus venationis, quia venando fugantur feræ. Charta Alani Comitis Pentevriæ an. 1211. apud Augustin. du Pas: *Retenta mihi ferarum Fuga, & accipitrum captura.* Charta an. 1170. in Tabular. Abbat. Pontiniac. *Præterea dictus Miles sibi & hæredibus suis retinuit Fugam sive chaciam in dicta nemore.* Charta Guillelmi V Aquitaniæ Ducis: *Volui etiam & concessi Fugam cum avibus & canibus, & garennam ad cuniculos in suis terris.* Gesta Guillelmi Majoris Episcopi Andegav. c. 29. *De venatione & Fuga ferarum nemoris de boncheto.*

FUGARE, Venari, Gallis *Chasser*. Papias: *Fugare, insequi, expellere.* Radevicus lib. 3. c. 26. *Si quis per canes leporarios feram Fugaverit, non erit necessario sua, sed erit occupantis.* Charta Henrici I Regis Angl. in Tabulario Filcanensi f. 8. *Prohibeo, ne quis sine ejus licentia mea Fuget, vel leporem, vel aliam bestiam capiat super 10. libras forisfactura.* Petr. de Vineis l. 2. Epist. 53. *Dum herba crescit, equus moritur: dum Fugans canis mingit, fugiens lepus evasit.* [Chartular. Gemetic. to. 3. p. 23. *Ne quis in ea Fuget vel leporem capiat sine licentia.* Charta Ph. Comitis Bolon. an. 1232. ex Archivo Cameræfontis: *Concedimus prædictis Abbati & Conventui & eorum servientibus ab eisdem missis, facultatem & potestatem omnimodam venandi seu Fugando cum canibus, avibus, furonibus, retibus & alio quoquomodo.*] *Fugare & Refugare animalia in chacia*, tom. 2. Monast. Anglic. pag. 292. Vide Fletam lib. 1. cap. 20. §. 69. lib. 2. cap. 41. §. 23. Monasticum Anglic. to. 1. pag. 219. 507. 551. 583. to. 2. p. 994. to. 3. p. 122. 161. W. Dugdalum in Antiquit. Warwicensis Provinciæ p. 665. [*Madox* Formul. Anglic. pag. 384.] &c.

FUGARE AVERIA, Animalia ad pasturam abigere, *Chasser les bestiaux aux champs.* Monasticum Anglic. to. 1. p. 777. *Ac homines & tenentes eorum habeant in perpetuum liberos & sufficientes introitus & exitus, ad se, & ad omnimoda Averia sua Fuganda, & carragia sua facienda, &c.* Vide *Chacea*.

¶ FUGARE DISTRICCIONAS, Capere pignora, donec debitum solvatur. Charta data an. 3. Henrici V. Regis Angl. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 142. *Et si contingat dictas centum libras a retro existere ad aliquem terminum prædictum, quo solvi debeat, in parte seu in toto, quod tunc bene liceat prædicto Comiti, executoribus & assignatis suis, distringere in prædictis maneriis... & Districciones sic factas Fugare & retinere, quousque plenarie fuerit sibi satisfactum.*

FUGACES BESTIÆ. Auctor Queroli: *Multum se aliqui laudant, qui vel pugnaces feras, vel Fugaces bestias, aut vestigiis insequuntur, aut cubilibus deprehendunt, aut casu opprimunt.*

FUGATIO, Idem quod *Fuga*. Charta Henrici I. Reg. Angl. pro Londinensibus: *Et cives habeant Fugaciones suas ad fugandum, sicut melius & plenius habuerunt antecessores eorum.* [Charta Philippi Fr. Reg. an. 1207. in Tabulario Sangerm. *Eidem Ecclesiæ confirmamus præterea quitationem illam, quam Petrus Miles de Samesio.... fecit dictæ Abbati Hugoni coram genitore nostro de jure Fugationis, venationis & haia.* Rursus mentio est de *Jure Fugationis, venationis & haia*, in Charta Hugonis Abb. in eodem Tabulario.]

FUGACES, Fugitivi servi, qui à dominorum servitio se subducunt, in l. 8. Cod. Th. de Jurisdict. qui *Refuga dominorum* dicuntur apud Gregor. Turon. de Miracul. S. Martini cap. 58. *Fuga lapsi*, in Charta an. 865. in Tabul. Bellilocensi in Lemovicib. n. 176. *Cum mancipiis supra manentibus seu Fuga lapsis.* Præterea in Lege Ripuar. tit. 30. §. 2. tit. 72. §. 2. in lege Longob. l. 1. tit. 9. §. 22. tit. 36. §. 5. lib. 3. tit. 12. §. 1. Capitul. Car. M. l. 3. tit. 26. Adde Annales Franc. Fuld. an. 801. &c. Salvianus lib. 4. de Gubernat. Dei: *Illorum fugam non tam debemus ad eos referre, qui fugiunt, quam ad eos, qui fugere compellunt. Vim patiuntur infelicissimi, famulari optant, & fugere coguntur: discedere a servitio dominorum suorum nolunt, & conservorum suorum crudelitate non permittuntur ut serviant, &c.*

FUGACES ALTERIUS RETINERE non licebat, ut testatur Gregorius Turon. lib. 6. Hist. cap. 31. & ex eo Flodoardus l. 2. c. 2. nec eis *panem dare*, ut est in Lege Burgund. tit. 6. §. 9. 10. aut *viam ostendere*, in Lege Wisig. lib. 9. tit. 1. §. 7. aut *capillum facere*, in Lege Burg. tit. 6. §. 4. Wisigoth. lib. 9. §. 5.

Interdum tamen ex privilegio, Ecclesiis maxime concesso, licebat fugitivos recipere; [unde eos vi abstrahere sub pœna mulctæ pecuniariæ 80. sol. prohibetur, in leg. Alaman. cap. 3. §. 3. & Bajwar. tit. 7. §. 4.] Exemplum prodit Ingulphus pag. 859.

Auris abscissione mulctatos *Fugaces* servos tradit Gregorius Turon. lib. 5. c. 48. & ex eo Aimoinus lib. 3. Hist. Franc. cap. 43.

FUGITIVI, apud Practicos nostros & Anglicos dicuntur *tenentes in villenagium*, qui in aliorum dominia transeunt, inconsultis dominis: qui *cum consuetudinem revertendi habere desierint, incipiunt esse Fugitivi ad similitudinem cervorum domesticorum, vel si chevagio sint obnoxii, illud solvere desierint.* Ita Bracton. lib. 1. tit. 1. §. 3. & Fleta lib. 1. cap. 7. §. 7. *Fugitivi Dei*, id est, Ecclesiæ tenentes, in Legib. Henrici I. cap. 11.

SECTA FUGITIVI, dicitur de domino, qui *fugacem sequitur*, id est, requirit, ut est in Lege Burg. tit. 6. §. 2. Ad hoc autem, ut *Fugitivi* dominium servet dominus, debet *illum statim persequi, & infra annum clameum suum apponere, quo facto non currit tempus contra dominum, cum res per clameum appositum efficiatur litigiosa. Si vero dominus negligens fuerit in prosequendo & in clameo apponendo qualitercumque, si Fugitivus revertatur post annum, non erit domino licitum, nec tutum, manum apponere, &c.* Bracton. lib. 1. tit. 1. cap. 10. §. 3. Fleta lib. 1. c. 7. §. 7. lib. 4. c. 11. §. 23. Ad sectam fugitivorum pertinent, quæ habet Consuet. Catalaun. art. 18. *Si tels hommes ou femmes de corps s'estoient retirez furtivement, sont reputez serfs Fugitifs, & n'ont par le dit*

du temps acquis franchise. Ejusmodi fugitivorum *sequelam* seu persecutionem, *Suite* vel *Poursuite* vocant Consuetudines municipales, Bituricensis tit. 1. art. 1. Solensis art. 1. Nivernensis tit. 8. art. 6. Burbonensis art. 189. 197. 203. Trecensis art. 3. 6. Calvimont. art. 3. Vitriacensis art. 145. Arvernensis c. 27. art. 2. 9. Marchensis art. 147. &c. Donationes factæ Eccl. Salisb. c. 13. *Placitum est habitum & quæsito Ilbungi Fabri, qualiter Socca eum conquisierit in servum.*

Receptio Fugitivi, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 23.

De servis *Fugacibus*, seu fugitivis, plura habent Lex Burgund. tit. 6. Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 1. Lex Longob. lib. 1. tit. 25. Leges Luithprandi Regis tit. 63. Capitulare Sicardi Princip. Benevent. an. 836. c. 6. Capitulare Rudelchili Princip. Benev. cap. 13. 14. Ennodius lib. 3. Ep. 16. 19. Metellus in Quirinalibus pag. 136. Aimoinus l. 4. de Miracul. S. Benedicti, cap. 11. Monasticum Anglic. to. 2. pag. 827. Vadianus pag. 84. &c.

1. FUGACIA, Ruris portio cervis & feris addicta, nullo sepimento, nec forestæ legibus; sed tamen suis privilegiis communita, *Chacea.* Charta Mathildis I. Imperatricis, qua Milonem de Glocestria Comitem Herefordiæ constituit: *Præcipio, quod hæc omnia supradicta teneat de me, ... libere & quiete, in bosco & plano, in forestis & Fugaciis, in pratis & pasturis, &c.* Spelmannus.

¶ 2. FUGACIA, Fugatia, Placentæ genus. Vide *Focacia.*

¶ FUGARE. Fugatio. Vide in *Fuga.*

FUGATORES Carucarum, quorum *ars est, ut boves aque sciant conjunctos fugare, ipsos non percutiendo, pungendo seu gravando*, ut est in Fleta lib. 2. cap. 78. §. 1.

FUGELLA. Abbo lib. 2. de Bellis Parisiac. p. 513.

Inde super repetit cives, miserosque Fugella.

[Idem apud Duchesnium Histor. Norman. pag. 38. col. 2.

Exuere tamen posthac veluti lupus audax
Nil rapiens præda, repetitque quidem nemus altum,
Subtilemque nimis secum retulere Fugellam.

Ubi *Fugella* vocis *Fuga* videtur esse diminutivum.]

FUGILLUS, Gall. *Fusil.* [Videtur esse ab Hispano *Fuego*, Ignis, quod primum à *Focus.*] Ugutio & Jo. de Janua: *Fugillus, Ferrum, quo extrahitur ignis de petra. Unde Fugillare, ignem de petra Fugillo extrahere, & Fugillator. Et hinc per figuram Fugillatores dicuntur umbra dæmonum, qui ignem ferunt.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fugillus, Fusil, fer à faire feu. Fugillare, Fusiller, c'est faire feu de pierre par fusil, ou faire fusil. Fugillator, Faiseur de fusilz, ou qui trait feu de pierre par fusil.*]

FUGINARE, *Adulando impedire, ludum dare, decipere*, in Gloss. Arabico-Lat. Glossæ antiquæ MSS. *Fuginat, adulando impedit, laudare decipit.* Isidori, *laudando* habent.

FUGITIO, pro *Fuga.* Henr. Knyghton. an. 1357. *Condonavit omnes felonias, evasiones & Fugitiones.*

FUGITIVARIUS, *Fugitivus*, δραπέτης, in Glossar. Gr. Lat. MS. Editum: Δραπέτης, *Fugitivus*, δραπετικὸς, *Fugitivarius.*

FUGITIVOSUS, φυγάς, in Gloss. Gr. Lat. Alibi: φυγάς, *Fugitivus, exulaticius, Fugitivosus.*

¶ FUGITIVUS. Vide *Fugaces.*

FUIAGIUM, [Jus excidendi lignum in nemore, ad focum suum.] Vide *Affuiagium.*

FUISTALLUM. Charta Edw. III. Reg. Angl. to. 2. Monast. Angl. pag. 89. *Et de tribus mensuris terræ in Wigornia, & de decem junctis salis in Wiche, cum duabus salinis & Fuistallo.* Nos *Fustailles* dicimus vinaria dolia.

FUIT, pro *Ivit.* Vetus Inscriptio: *Sex. Titttedio, Sex. f. pol. Maximiano. Fuit ad superos menses 7. &c.* Gesta purgationis Felicis: *ad Numidas Fuisti? respondit: Non, Domine. Sit, qui probet. Ælianus Proconsul dixit: Nec in Mauritaniam? respondit: Negotiatus illo Fui.* [Capitolinus in Marco: *Athenas Fuit*, pro *ivit.*] Ita hodie nos Franci, *il a esté*, pro *il est allé.* Capitul. 3. an. 803. cap. 14. *De Episcopis, Abbatibus, Comitibus, qui ad placitum nostrum non Fuerunt.* Paulus Diaconus Emeritensis de Gestis Episcop. Emeritens. in S. Fidele cap. 8. *Ite & perimite eum, quia jussio Domini adimplenda est. Qui cum Fuissent, nec intrare potuissent, &c. At ubi tertio Fuerunt, permittente Deo ingressi sunt.* Hispani dicerent, *aquellos fueron*, pro *iverunt.* Galli, *ont esté.* Obitus S. Abbatis Nuncti, apud Bivarium: *Cumque Fuissent, & vidissent eum veste sordidum, &c.* Ditmarus lib. 7. pag. 88. *Imperator a nobis discessit, & proximos Rogationum dies in Capungum Fuit, quo ipse cuttem suam de civitate Cassulan dicta transtulit.* Vide Felicem Olium ad Ottonem Morenam pag. 49.

FULBORAN, German. *Echt und Wolgeboren.* Lex Longob. lib. 2. tit. 14. §. 2. *Si quis dereliquerit filium legitimum unum, quod est Fulboran, & filios naturales unum aut plures, &c.* Editio Heroldi tit. 58. habet *Fulbor.* [*Forboram* editum apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 26. & apud Schilterum in Gloss. Teuton. ubi filius legitimus, unicus, exponitur. Vide *Forbora.*]

¶ FULCA, pro *Furca*, Patibulum, in Charta anni 1325. ex Archivo S. Florentii.

FULCARIUS, Idem qui *Falconarius*, Aucupii & Falconum præfectus, in Mirac. S. Thomæ Aquin.

FULCFREAL. Vide *Fulfrea.*

¶ FULCHRUM, Lectus. Epistola Innocentii III. PP. ad Helenensem Episc. inter Concil. Hispan. to. 3. p. 470. *In Fulchris autem, nisi eos ad id infirmitas coegerit, non cubabunt,* (hæc erat pollicitatio quorumdam pœnitentium) *& a festo SS. Omnium usque ad Nativitatem Dominicam jejunantes, in qualibet sexta feria .... a piscibus abstinebunt, &c.* Fulcrum proprie est id quo lectus fulcitur & sustinetur: qua notione Suetonius dixit *Fulcrum Lecti*; de lecto igitur integro per synecdochen dicitur, ut apud ipsum Juvenalem:

Sacri genium contemnere Fulcri.

Vide Isid. Orig. lib. 19. cap. 26. & infra *Fulcialia, Fulcare, Fulcitum & Fultum.*

FULCIATORIUM, Baculus, quo quis fulcitur. Vita S. Deicoli Abb. num. 14. *Fulciatorium, quo utebatur, ... donavit.*

¶ FULCIRE, Supplere, Gall. *Remplacer.* Ardo in Vita S. Benedicti Anian. sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 214. *Numerus equorum imminutus a Rege Fulcitur. Sed & post unius mensis spatium amissi reducuntur equi; sicque divinitus actum est, ut quia de amissis non doluit, duplicatum susciperet lucrum.*

¶ FULCITUS, Ornatus, intextus. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fulcitus, Fulciz, garniz.* Testamentum Enguerandi dom. de Cuciaco ann. 1397. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 602. *Item volumus quod per ordinationem Executorum nostrorum fiat in eodem monasterio una nobilis crux de argento, ... & quatuor ornamenta ad celebrandum, quorum tria communibus diebus servient, & quartum Fulcitum pro diacono, subdiacono, & presbytero pro festis solemnibus.*

¶ FULCO. Teloneum Monast. S. Bertini: *Item carteta de cumbis Fulconum* 11. *den.*

FULCRALIA, *Lecti ornamenta*, in Gloss. Isidori. [Vide *Fulcbrum.*]

FULCRARI, *Fulcra lecta facere, lectum fulcris praparare*, Ugutioni, *est enim fulcrum pes lecti.*

¶ FULCREAL. Vide *Fulfrea.*

FULCUS. In Chartis an. 1301. 1450. &c. urbs, quæ vulgo *Monstier ou Faut Yonne*, dicitur *Monsterolium in Fulco Yona*: ubi scilicet *Igauna* fluvius bifurcus fit, & in duos canales dividitur. [Consulendus Valesius in Notitia Galliarum pag. 343. Vide *Branca* 2.]

FULFREA, Fulfreal, Fulfraar, Liber, ingenuus. Papias MS. *Fulfreal, i. liber, sed non extraneus.* Perperam *Fulcreal* in Edit. Veneta. Aliud Gloss. apud Lindenbrogium: *Fulfrea, sive ingenua, sive libera*, Germ. *Fulfreu*, in Lege Longob. *Mulier libera Fulfreal*, lib. 1. tit. 25. §. 6. lib. 2. tit. 12. §. 1. *Simul vadant liberi & absoluti Fulcreales*, lib. 1. tit. 32. §. 5. *Homo, qui Fulfreal factus est*, lib. 2. tit. 14. §. 17. *Qui Fulfreal & a se extraneum, id est, amund facere voluerit. Fulcfreal*, in Legibus Rotharis Regis tit. 88. §. 1. 91. §. 1. 6. 7. 9. tit. 101. §. 6. & alibi p. 211.

FULGARE. Vide *Folgare.*

¶ FULGEDO, Fulgor, splendor, in Chron. Wormat. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p. 134.

FULGERIA, Filix, *Fougere.* Charta Guillelmi Comitis Moretonii an. 1105. *Et pasnagium in foresta, & herbam, & Fulgeriam, & juncos ad falcandum, &c.* [Charta apud Baluz. Hist. Tutel. pag. 436. *Hæc quoque dimissurus ... ginestos cum Fulgeria, &c.* Nostris olim *Fugere*, nunc *Fougere.* Le Roman *de la Rose* MS.

Voire ne fust mie Fugere,
Ni Fugere ne fust pas voirre.]

¶ FULGETRA, *Esloides, Espart, Esclare*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Guillel. Armoricus de Gestis Philippi Aug. Reg. Franc. apud Duchesn. to. 5. pag. 92. *In vigilia Assumptionis B. Mariæ .... dum vigilia celebraretur, facta sunt tonitrua, fulgura & Fulgetra quales antea non fuerunt.* Utitur Plinius.

FULGIT, *Nutrit, splendet, eminet.* Glossæ Antiq.

FULGORUS, *Splendidus*, Ugutioni.

FULGRETIDO, Fulgor, splendor, quasi *fulgoritudo*, fulgoritas. Vita S. Boniti Episcopi Claromont. n. 17. *Sanctorum altaria nitent: centra hinc indeque geminata connectunt columna priscorum sculpta Fulgretidine, emergunt more elata mire camera, &c.* Surius exponit, *columnæ prisco sculptæ more sese subrigunt.* Codices MSS. apud Mabillonium tom. 3. SS. Ord. S. Benedicti præferunt *Fulgretine*, & *Fulgretina.* An igitur sic dispungendum! *Centra hinc indeque geminata connectunt columna priscorum sculpta Fulgretidine, emergunt more elata mire camera.* An vero: *Fulgretina emergunt more elata mire camera.* An denique: *Emergunt more elata mire camera.* Ut *elata* sit Græcum ἐλάτη, *abies*, cujus instar cameræ sese attollunt.

¶ FULGURANDOSE, Splendide, Gall. *Avec éclat.* Miracula S. Eadmundi Angl. Regis, apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 833. *Egreditur ... in modum viro admodum venerabilis, Fulgurandose obeunte cælestis claritatis fulgure, &c.*

FULGURATORES, *Rustici aruspices*, in Gloss. Isid. Vide Nonium cap. 1. num. 319.

☞ Legendum cum Grævio, *Etrusci aruspices.* Etruscis quippe Roma acceptam referebat suam aruspicum disciplinam. Aruspicibus *Fulguratores* adjunguntur à Cicerone de Divin. 2. 53. Cato de moribus Claudii Neronis: *Aruspicem Fulguratorem si quis adducat, &c.* Vide Juvenal. Sat. 6. 585. & ibi Interpretes.

FULGUS, *Rufus, Rubeus. Fulgo tegmine, flava pelle*, in Gloss. MS. Reg. Cod. 1013. Papias: *Fulgus, rufus, flavus.*

¶ FULHETA, Mensura vinaria, Gall. *Feuillete.* Statuta Avenion. Rubr. 27. art. 1. *Statuimus quod quicumque vinum vendere voluerit minutatim, teneatur habere minutiores mensuras legals & signo curiæ signatas, vulgo picheriam & Fulhetam.* Vide *Folietta.*

FULINA, *Culina: Fulinarius, Culinarius*, in Gloss. Isid. à fuligine, qua culinæ inficiuntur. Joan. de Janua: *Fulina, coquina, quasi fuliginosa, unde Fulinarius, coquus: Fulinare, coquinare, in fulina coquere.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fulina, Cuisine. Fulinarius, Cuisinier. Fulinare, Cuisiner.*]

Fulinarius, *Coquus*, apud Ugutionem.

FULL, [Species mensuræ.] Vide *Pes foresta.*

¶ FULLATORIUM, Idem quod mox *Fullencium.* Locum vide in *Baptalerium* post *Batatorium.*

FULLENCIUM, Molendinum fullonarium, *Moulin pour fouller les draps*, quod inferiori justitiario competit, ratione cujus *fullonagium* exigere potest, ut est in Consuetudine Andegav. art. 21. & Cenomanensi art. 12. Gloss. Gr. Lat. γναφεῖον, *Fullonium.* Charta an. 1208. in Chart. Campan. Thuano fol. 187. *Et in manu nostra teneremus cum tali banno & justitia, quali Comitissa & heredes Campaniæ ea tenebant, tam molendina quam Fullencia, usque dum haberemus sumptus facturæ, & necessarias molendinarum expensas.* Vide Ughellum tom. 2. Ital. sacræ pag. 14.

¶ FULLERICIUM Molendinum, Eadem notione, in Computo anni 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu ad calcem to. 2. p. CXLVII.

¶ FULLERICUM Molendinum, Eodum significatu, in *Sclusagium* post vocem *Exclusa.*

¶ FULLONARIUM Molendinum, Idem, in Chartulario S. Vandregisili to. 2. pag. 1759.

¶ FULLONIA Pannorum, Ipsa actio qua panni poliuntur & dealbantur. *Molendinum pro Fullonia pannorum*, apud Johannem de Monsteriolo to. 2. Ampliss. Collect. Marten. col. 1391.

¶ FULLONIUM, ut *Fullencium*, in Charta an. 1171. novæ Gall. Christ. to. 4. col. 21.

¶ FULLONUS, Eadem significatione, supra in *Baptitorium* post *Batatorium.*

¶ FULLUS, Eodem intellectu. Mantissa adjecta ad Chronicon Monachi Patavini ad an. 1339. apud Muratur. to. 8. col. 739. *Quo anno facti fuerunt Fulli omnium SS. & laboreria pannorum lanæ & papyri chartarum.* Occurrit etiam in Hist. Cortusiorum lib. 8.

FULMEN, *Fulcimentum editum jaculi*, in Gloss. antiq. [Pro *Editum jaculi* lege *Adminiculum.* Gloss. Sangerm. num. 501. *Fulmentum, Adminiculum, Fulcimentum.*]

¶ FULMINARE Excommunicationem, Gall. *Fulminer une Excommunication*, est Excommunicationem in aliquem latam promulgare. Vox fori hodierni quæ occurrit apud Rymerum tom. 13. p. 505 Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 1009.

¶ FULMINATIO Apostolicorum, Eadem notione, apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 81.

¶ FULNARIUS, pro *Furnarius*, ut conjecto, Pistor. Charta an. 1100. ex Archivo Monasterii S. Georgii Redon. *Stephana S. Georgii Abbatissa conquesta Constantia domina sua domini Conani filia, quod Fulna-*

rius suus liber erat ab omni tallea & accommodatione & exercitu & equitatu.

¶ FULSARIUM. Anastasius Bibl. in Epitome Chronicorum Casin. apud Murator. to. 2. pag. 368. col. 2. *Sicardus Princeps obtulit Patri Benedicto civadum, qui Marioranus vocatur, cum ripis & aquis, Fulsariis & piscationibus & omnibus intra se positis.* An legendum *Fullariis* vel *Fullonius*, aliudve simile, quod Fullonis officinam significet? Saltem hunc intellectum patitur in allato loco vox *Fulsarium*, quæ videtur corrupta.

FULSIT, *Perrit, vel percusserit: fulgere enim ferire est, unde quoque Fulmen dictum est.* Glossæ antiquæ.

FULTI, *Vasa aquarum parvissima*, Papiæ.

¶ FULTRUM, *Ornamentum quod supponitur lecto, vel pes lecti vel ejus sponda. Etiam ponitur pro lecto.* Hæc Calepinus & Martinius ex Dictionariis semibarbaris. Legendum *Fultrum*. Vide *Fulcbrum*.

¶ FULTUM, pro *Fulcrum*, Lectus. Thomas Monachus Eliensis in Vita S. Etheldredæ tom. 4. Junii p. 521. & inter Acta SS. Benedict. sæc. 2. p. 772. *Matrona ... ita erat contracta ... ut nulla ratione ... à Fulto valeret surgere.* Vide *Fulcbrum*.

FULVIDA, *Rubea*, in Gloss. antiq.

FULVIDUS, *Impetosus*. Ita Glossæ antiquæ.

FUMA, *Rheda minor*, apud Papiam MS. Editus perperam *fama* præfert. [Vide *Funa*.]

¶ FUMAGIUM, Lignum ad *fumum* seu focum necessarium. Charta an. 5. Edwardi IV. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Et sint quieti de Fumagio & maremio cariando, &c.* Vide *Fumus*.

Fumagium, Idem forte quod *Foagium*, καπνικὸν, Joan. Zonaræ, Scylitzæ, & aliis, [Census pro singulis *focis* exactus, *Fumage*, apud Gallandum.] Charta Radulphi Abbatis S. Melanii ann. 1123. apud Augustin. *du Pas* in Stemmate Pentevriensi pag. 12. *Donavit ... pro anima sua redemptione 20. solidos de Fumagio Minguenensi per singulos annos.* [Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. ad calcem pag. clxxviii. *Item Fr. Ham' pro censu Compendii ix. l. & xii. s. & pro Fumagio Compendii c. s.* Charta anni 1219. ex Archivo S. Jacuti: *Guido de Argenton dominus Plaroidi. Cum contentio verteretur inter Abbatem & Conventum S. Jacuti & me super avenagio, gallinagio, Fumagio, &c. in territorio de Plancoit.* Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 21. *In Carpichet habemus xii. vilanos & dominium; quisque eorum reddit .... xx. ova ad Pascha, ii. denarios de Fumagio, de unoquoque porcorum suorum i. denarium.* Et fol. 61. *Debent i. acram aratura & herciatura & precarias & xii. Andegavenses de leignagio, & ii. denarios de Fumagio, &c.*]

FUMALE, Eadem notione. Statuta Regni Poloniæ, apud Chopinum post libros de Domanio art. 3. *Fumalia, scilicet duo grossi, usualis moneta ... de quolibet manso vel forte locatis vel possessis singulis annis in signum summi dominii coronæ regni Poloniæ exsolvantur.* Adde articulos seqq. [Vide *Fumanteria* & *Fumus*.]

¶ FUMANS, Domus, familia. Acta SS. Junii to. 3. pag. 936. ubi de B. Michelina: *Scilicet unus homo pro qualibet decima Fumantium cujuslibet universitatis.* In Italia familiæ censentur per focos, maxime in pagis & vicis.

¶ FUMANTERIA, Census à *fumo* dictus, quod per singulos *focos* seu domos exigeretur. Constitutio Eugenii IV. PP. in Bullario Casin. pag. 315. *Cum alias, per nostras certi tenoris litteras, redditus & proventus Fumanteriarum in provinciis nostris Marchia Anconitana, Massa Trabaria, &c. reparationi & fabrica Ecclesiarum ... deputaverimus ... vobis ... proventus hujusmodi Fumanteriarum .... colligendi, levandi, exigendi .... concedimus facultatem.* Ibidem pag. 316. in altera ejusdem Pontificis Constitutione expresse dicuntur *Fumentaria exigi & levari pro quolibet & à singulo foco*, sæpiusque memorantur in laudato tomo, ut pag. 325. 326. 327. 328. 342. & 343. Vide *Foagium* 1. & *Fumagium*.

¶ FUMARE, *Incopreare* seu Scurram agere, in antiquis Glossis, teste Grævio ad Glossar. Isidori. V. *Scurra*. Salmasio ad Tertullianum de Pallio, *Scurra qui Fumat*, Is est qui fumos vendit.

FUMARIA. Chronicon Abbatiæ Trudon. lib. 10. cap. 470. *Deinde domus infirmorum habens Fumariam, sive foranam, Capellulam, Lobiam, Cameram dispensatoriam, &c.* Ubi nescio, an non legendum *Focariam*, ita ut *Fumaria* locus fuerit, in quo *focus* fit, *ou l'on fait du feu.* Nam

Fumarium, est *Domus fumi*, Papiæ: *Caminus, per quem exit fumus*, Joanni de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fumarium, Chemmée.*] Gloss. Gr. Lat. Καπνοδοχεῖον, *Fumarium.* Glossæ Lat. Græc. MSS. S. Germani Paris. *Fumarium*, καπνία. Marcellus Emp. cap. 23. pag. 168. *Sublatam inde Fumario suspendes.*

¶ Fumariolum, Angustior caminus. Pacianus in Parænesi ad pœnitentiam inter Concil. Hisp. tom. 2. pag. 97. *Vim ejus*, (inferni) *& de præsentibus æstimate, cujus Fumariola quædam maximos montes subterraneis ignibus decoquunt.*

FUMATICUM, Καπνικὸν, Idem quod *Foagium* 1. Charta Cuonradi Regis Burgundiæ an. 972. in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 14. *Non teloneum in aquis, vel terris, nec redhibitionem de pascuis, nec silvaticum, nec Fumaticum, nec pulveraticum ... exigere audeat.* Eadem habentur in Charta Friderici II. Imp. apud Jo. à Bosco in Vienna p. 90. [Charta an. 1132. apud Lobinel. to. 2. Hist. Brit. col. 236. *Monasterium de antecessoribus nostris ita honorabiliter in beneficium tenere visus est, ut nec Comes, nec ullus ex Vicariis ejusdem regionis, nec alia prorsus aliqua persona præter ipsum habere visa sit ullam dominationem in hominibus ipsius parrochiæ distringendis; nec annonaticum, nec friscingaticum, nec Fumaticum, nec vaccaticum, nec ullam redhibitionem, nec vel ipsum bannum.*] Rotulus Comput. Manerii de *Harwe* in Anglia: *Quilibet domum habens, de qua fumus exit.* Vide Gloss. med. Græcit. in Καπνικόν.

¶ FUMIGABUNDUS, Fumans. Interpres Libri Sapientiæ 10. 7. *Descendente igne in pentapolim: quibus in testimonium nequitiæ Fumigabunda constat terra deserta.*

FUMIGATORIUM, Thuribulum, incensorium. Chron. Casin. lib. 3. cap. ult. *Fumigatorium Gemmeum aliud cum nigello.*

¶ FUMIGER, ut apud Virgilium *Fumifer*. Occurrit to. 2. Itinerarii Litter. Marten. p. 232.

¶ FUMIGIUM, Idem quod Plinio Suffitus, apud Theod. Priscian. lib. 1. cap. 12. & lib. 3. cap. 5.

FUMILARE. Anonymus Barensis in Chr. an. 1043. *Et venerunt super Bari ad Fumilandum Imperatorem.* Perperam Edit. *fumilandum*. Ao. 1080. *Ipse Dux (Robertus) fecit fine cum Bari, ... Fumilare fecit sibi Michael. Imp.* hoc est, Imperatorem proclamavit. Ex Græco εὐφημεῖν, ut videtur. Cedrenus: Εὐφήμησαν ἐν τῷ μέρει, Αναστασίῳ Αὐγούστῳ πολλὰ τὰ ἔτη. Corrippus lib. 12.

Laudibus innumeris Regnantum nomina tollunt, &c.

Passim in Historia Byzantina.

¶ FUMOSITAS, Fumus spissior. Translatio B. Ed-

mundi Cantuar. Archiep. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1862. *Cum sopori membra dedisset, & grassioris Fumositatis nebula, qua solet phantastica repræsentare somnia, in fumos tenues resoluta, &c.*

FUMUS, Focus. Ericus Upsaliensis lib. 5. Hist. Suecicæ p. 148. *Imposuit unam marcam de quolibet Fumo, vel fuma solvendam, ut verbis utar fama relicta.* Pag. 159. *Post annuum tributum immensas pecuniarum summas solvendas imponens, videlicet Rumpestat, & de quolibet Fumo unam marcam.*

FUNA, *Redde minore.* Ita Glossæ antiquæ. [Melius apud Papiam editum & MS. *Funa, Rheda minor.* Sic puto legendum, licet D. Cangius ex alio MS. superius legat *Fuma.*]

FUNALIA, *Lignalia, Funalia, in modum funalium candela intorta.* Glossæ antiquæ. [Notum est *Funalia* Latinis fuisse faces ex funibus contortis cera vel pice circumdatas.]

¶ FUNALIUM, ἐλλύχνιον. Supplem. Antiquarii.

FUNAMBULI, dicti ironice quidam ignavi, qui ex obsessa urbe funibus è mœnibus demissi fugæ se dabant. Ordericus Vital. lib. 9. p. 739. *Funibus per murum demissi sunt, unde ad suam diuturnam ignominiam furtivi Funambuli vocati sunt.* Adde lib. 11. p. 805. *De Funambulis*, qui σχοινοβάται, res nota. Vide Epistolam Guidonis Militis in Additamentis ad Matth. Paris p. 108. [Hinc corrigendus est locus tomi 4. Hist. Harcur. pag. 1405. ubi sic habetur: *Imprimis erubescebat improperia quæ sibi fiebant derisoria, quod Funandulus per murum exierat de Antiochia.* Leg. *Funambulus.*]

¶ FUNARIUS, Equus extra jugum fune illigatus, idem qui Græcis σειραφόρος, juxta Isidorum lib. 18. Orig. cap. 35. Valentinianus etiam, uti narrat Sext. Aurel. Victor, *Funarius appellatus est, eo quod venalitium funem portanti quinque milites nequiverint extorquere.*

¶ FUNCARE, Doliolum, cadus, Gall. *Caque.* Polyptych. Fiscamn. an. 1235. *Robertus Viton tenet unum villanagium & reddit .... servitia omnia sicut Nicolaus Sanson, & Funcare unum mille allectorum.* Vide *Fungaro.*

FUNCTIO, *Exsolutio tributorum*, in Glossis antiquis MSS. Gloss. Lat. Gr. *Functio*, λειτουργία, τέλεσμα. *Functionum*, λειτουργιῶν, εἰσφορῶν. Aliud Gloss. *Functio*, ἡ συντέλεια. *Tributariæ Functiones*, apud Salvianum lib. 5. de Provident. pag. 301. Edit. Senatorem lib. 5. Epist. 14. &c. *Functiones publicæ* apud eumdem Senator. lib. 5. Epist. 39. in Lege Wisigoth. lib. 5. tit. 4. §. 19. [in Capitul. Pippini Reg. c. 23. & in Capitul. Ludovici Pii an. 821. c. 4.] Hinc crebra in Chartis Francicis formula: *Nec ad freda exactanda, nec ullas Functiones requirendas ingredi audeat.*

FUNCTIONES, λειτουργίας, in Gloss. Curialia munera, onera, passim in Cod. Theod. & Justin.

¶ FUNCTIONES REGALES, Eadem notione, lib. 1. Capitul. n. 114. *Hoc ideo quia audivimus aliquos ex illis non tam causa devotionis hoc fecisse quam pro exercitu seu alia Functione Regali fugienda.* Occurrit rursum lib. 6. Capitul. n. 281. *Onus curiale* vocat S. Ambrosius lib. 2. adversus Symmachum. Adde Concil. 1. Aurelian. cap. 4.

¶ FUNCTORIUM. Vide *Fundabulum.*

1. FUNDA, Bursa, crumena, Italis. S. Bonaventura in Vita S. Francisci cap. 7. *Fecit ut appareret ... in via crumena magna pecuniis intumescens, quam usitato vocabulo illius regionis homines,* (Apuli) *Fundam appellant.* Hoc sensu accepisse Macrobium 2. Saturn. c. 4. opinantur viri docti: *Cumque accessisset a discellans, demissa in pauperem Fundam manu paucos denarios protulit, quos Principi daret.* At Cujacius *fundum* in MSS. legi observat. Gloss. Lat. Græc. *Ventralis*, κοιλιόδεσμος. Est autem *ventralis*, vel *ventrale*, non modo tegumentum ventris, sed & sacculus pecuniæ ad usum quotidianum necessariæ gestandæ accommodatus, & sub ventrem appensus, apud Ulpianum lib. 6. De Bonis damnator. Vide Waddingum in Annalib. Minor. an. 1222. num. 25.

Proprie vero *Fundam* appellarunt recentiores locum publicum, in quem conveniunt Mercatores de rebus suis & commerciis invicem acturi, quod in eo deponatur communis eorum thesaurus vel pecunia ad eadem commercia, atque adeo merces ipsæ. Ejusmodi sunt *Bursa* Antuerpiensis, Amstelodamensis, & similes. Pacta inter Venetos & Principes seu Barones Regni Hierosol. an. 1123. apud Will. Tyrium lib. 12. cap. 25. *Unde ipse Rex Hierusalem, & nos omnes, Duci Veneticorum de Funda Tyri, ex parte Regis, in festo Apostolorum Petri & Pauli, 300. in unoquoque anno Byzantios Saracenatos, ex debiti conditione persolvere debemus.* Charta Amalrici Regis Hierosol. apud Ughellum tom. 3. pag. 474. *Molendinum & balnea juxta Fundam mercatorum.* [Charta Balduini Reg. Hierosol. ann. 1184. *Libertatem dedit in porta, Funda, cathena, pondere & mensura, ut possent emere, vendere, & intrare & exire per totum regnum Jerosolymitanum.* Ibid. *Decem bisantios de assisia Odonis de S. Amando ad Fundam Accon annuatim recipiendos.*] Ita *Fundam* legendum in Diplomate Conradi Imp. ann. 1147. (non 1187. ut editum) pro Pisanis apud Ughellum to. 3. p. 488. 489. Sic etiam apud Joinvillam in S. Ludovico pag. 62. pro *la foulae*, restituendum monuimus *la Fonde*, quam ait fuisse quamdam mercatoriarum officinarum seriem: *Ils bouterent le feu par tous les endroitz de la Sonlde, la où toutes leurs marchandises & leur avoir de pris estoient.*

FUNDICUS, Eadem notione, & eadem origine: Itali etiamnum *Fundaco* vocant, quod anteriores *Fundam*, vel nostri *Fonde*. Dom. *de Breves* in Itinerario Turcico pag. 34. *Les Fondics sont magazins, où se serrent les marchandises, qui sont apportées des Indes & de Perse par la voie d'Alep, ... les marchands y logent aussi.* Michael *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. in v. *Feria*: *Sicut apud Christianos dicitur el Mercada, & apud Saracenos el Alfondiga, &c.* Unde vox videtur Arabica. Chron. Casin. lib. 3. cap. 57. *Fundicum in Amalsi cum pertinentiis suis.* Adde lib. 4. cap. 10. Gervasius Tilleberiensis in Otiis Imperial. MSS. decisione 3. *Majuma Gaza Emporium, id est, locus negotiationis, qui Fundicus vulgo nominatur.* Statutum Honorii IV. PP. pro Regno Neapolit. ano. 1285. apud Odoricum Rayn. hoc an. num. 39. *Liceat cuilibet ... frumentum & alia blada, necnon & legumina, de propriis terris, massariis atque redditibus habita sine jure extura, Fundici, seu dohana in loca, in quo victualia recipiantur .... deferre.* Diploma Roberti Regis Neap. an. 1321. apud Waddingum: *Item domus, seu apotheca, quæ videntur esse duo Fundici ... in civitate Neapolit.* [Sancia Regina Jerusalem & Siciliæ an. 1325. *Universis de Consilio Massiliæ Veridica insinuatione accepimus, quod in Alexandria est quædam domus, quæ vocatur Fundicus Massiliensium.* Passim occurrit eadem vox in Chartis Massil. & apud. Murator. to. 6. col. 265. 432. 472. 596. &c.] Vide Rocchum Pirrum in Notitia Eccl. Sicil. to. 1. pag. 143. & Ughellum to. 4. p. 1165.

¶ Fonticus, Eodem significatu. Bernard. *de Breydenbach* in Itinerario T. S. ubi de Alexandria: *Est autem Fonticus domus grandis, in qua negotiatores & merces eorum conservantur, ubi & forum rerum venalium habent.*

¶ Fonticus. Vita B. Henrici Baucens. Junii to. 2. p. 374. *Adeo multiplicavit copia pauperum & infirmorum, quod circum circa plateam dicta Ecclesia de domo & sub Fontico & juxta palatium Episcopatus .... ipsi pauperes & debiles morabantur.*

¶ Fondicus. Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. ad ann. 1162. apud Murator. to. 6. col. 280. *Pisani ... armata manu causa deprædandi ad Fondicum Januensium venerunt ... Pisani autem invadentes eorum Fundicum, pecuniam, quam ibi invenerunt, valentem triginta millia perperorum ceperunt.*

¶ Fondechus. Chronicon Parmense ad an. 1304. apud Murator. to. 9. col. 850. *In quo prælio civitas Florentiæ ... combusta fuit ... cum omnibus Fondechis & mercatoribus & drapperiis, &c.*

¶ Fundicum. Regimina Paduæ ad an. 1301. apud Murator. to. 8. col. 427. *Et factum fuit Fundicum bladi.*

¶ Fundaceus, Species currus, ut videtur, sic dicti quod eo veherentur merces in *Fundacum*. Chronic. Parmense apud Murator to. 9. col. 772. *Multi fuerunt capti, qui veniebant privati in plaustris fœni & palearum & in vegetibus aut in Fundaceis.*

Alfundicus, Taberna, officina mercatoria. Charta Ximenæ *Diaz*, uxoris Roderici *Diaz*, cogn. *Cid*, æræ 1101. apud Anton. de *Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 7. *De molendinis, & balneis, de tendis vel tabernis, de Alfundicis vel de domibus, de furnis, &c.*

Fundicus, Præstatio pro mercibus, quæ in *Fundicos* invehebantur. Charta ann. 1251. apud Ughellum to. 7. pag. 1340. *Libere vendant & emant sine Fundico & datio.* [Occurrit etiam in Constitut. Siculis lib. 1. tit. 89.]

¶ Fundicare, *Fundicum* seu præstationem pro mercibus solvere. Constitut. Siculæ lib. 1. tit. 89. *De officio magistrorum Fundicariorum ... Fundicare seu dobanare compellant.* Io novis Statutis: *Fundicari seu dobanari mandavimus.*

Fundicarius, Præfectus officinis, in Constitut. Neap. lib. 1. tit. 84. & 87. apud Anonymum de Gestis Friderici II. Imp. p. 877. [& Murator. to. 8. col. 609.]

¶ Fundegarius, Eadem notione, in Statutis Massil. lib. 1. c. 18. §. 2. *Et quod vinum aliquorum non Massiliensium non facient, vel permittent vendi vel mitti in dictis fundicis quandiu erit ibi vinum Massiliensium ad vendendum, & quod non conducent vel conduci permittent, aut alias qualitercumque habere sustinebunt botigas aliquas, extraneis scilicet, non Massiliensibus aliquibus sine voluntate expressa, habita licentia dicti Fundegarii fundici supradicti.* Occurrit ibidem non semel.

Fundacus, Eadem notione, qua *Fundicus*. Ricardus de S. Germano in Chronic. an. 1232. *Statera erit in Fundacis, & nihil recipietur pro ea.* [Apud Murator. to. 7. col. 130. habetur *Fundicis.*] Occurrit præterea in Diplomate Boemundi I. Principis Antiocheni apud Franciscum Nigrum in Cruciata pag. 99. in Charta Caroli I. Regis Siciliæ ann. 1277. & in alia Marchionis Montisferrati apud Ughellum tom. 7. p. 807. to. 3. p. 487. *Fundacu* etiam habet Joannes Villaneus lib. 12. c. 20. ex quibus emendanda Chronica Pisana Ughelliana an. 1163. *Magnum Fundatum cum turri & porta ferrea ex tunc inceptum fuit.* Ann. 1166. *Et Fundatum in cubilia Pisis habere concessit.* Ann. 1268. *Fundatum etiam Pisanum ad portum destruxit.* Ubi pro *Fundatum*, legendum *Fundacum.*

2. FUNDA, *Genus piscatorii retis, quod in fundum mittatur*, apud Papiam.

FUNDABULUM, Funda, fundibulum, machina oppugnatoria, qua jactantur lapides, *Fondefle*, veteri Interpreti Ægidii de Roma de Regimine Princip. Monstrelletu 1. vol. c. 29. 143. & Anonymo in Diario obsidionis Aurelian. p. 6. Papias: *Funda, Fundabula.*

Fundibulum, *Trajectorium*, in Gloss. Isid. & Pith. ubi perperam *Fudibulum* habetur. [*Fundiorium*, Jo. de Janua, *Transitorie*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm.] Augustinus in Psalm. 54. *Seu fert Fundibulum, seu securim, &c.* Capitul. 2. an. 813. c. 10. *Secures, taretros, Fundibulas, &c.* Albertus Aqu. lib. 7. c. 2. *In sagittis, & Fundibulis, & mangenellis, &c.* Adde Hegesippum l. 5. cap. 44. Lucam Tudensem in Chronico p. 62. &c.

Fundibalus. Papias: *Fundibalus, Funda, emittens trajectorium.* Ex Isidor. lib. 18. c. 10. [Supplem. Antiquarii: *Fundibali*, σφενδονῆται, *Funditores.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fundibalum, Engin à gitter pierres en guerre.*] Lucas Tudensis æra 773. *Alcaman illico Fundibalis, sagittariis, & vibrantibus jacula, portam speluncæ ferire cœpit.* Vita S. Eligii lib. 2. cap. 12. *Vade inquit, in illam, quæ juxta Cetimum sita est rupem, illic inter vepres reperies ligatum funda, & absconsum, quod quæris; solutoque eo accipe quod tuum est, & absque ulla injuria, absque verbo etiam gravi redde homini tibi designato, ex quo ligatus tenetur Fundibalus.*

Fundibulariæ & *Petroniæ, mangonelli, &c.* apud Joannem Monach. in Hist. Gaufredi Ducis Norman. lib. 1. p. 93. Sugerius de Vita Ludov. Grossi c. 17. *Machinas impugnatorias, mangunnella, & Fundibalaria inveheat instrumenta.*

Fundibularii, Qui fundibula utuntur in bellis, apud Baldricum Dolensem lib. 1. Hist. Hierosol. pag. 95. Ugutio: *Fundibalus, cum funda jaciens, & emittens. Dicitur quoque Fundibularius in eodem sensu.*

¶ Fundibalarii. Epistola B. Reginæ Legionis & Galaciæ an. 1215. de victoria de Saracenis reportata, inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 827. *Veruntamen sagittarii nostri & Fundibalarii non parum eo die ostenderunt audaciæ & virtutis, ita ut necesse esset amoveri tentorium Amiramomelini a loco, in quo fixum fuerat, usque ad tres sagitta jactus.*

¶ Fundibalator, apud Vegetium lib. 3. de Re milit. cap. 14. aliter legi in MSS. annotat Stewechius; hunc consule.

¶ Fundibalista, apud Barthium in Glossario ex Bartolphi Histor. Palæst. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fundibalista, Giteur à fonde.*

Fundibla, pro *Fundibula*. Hist. MS. Excidii Acconis ano. 1191. *Calculo Fundibla graviter in corpore lædebantur.* Monstrelletus 1. vol. c. 29. *Et aussi en autres lieux furent faits plusieurs Fondesfles, bricoles, & eschelles.*

Frondevola, Eadem notione, qua fundas, *Fondes* vulgo etiam dicimus. Charta an. 1190. in Regesto Comitatus Tolosæ f. 87. *Tunc supradicti affectatores pro se & cæteris affectatoribus urbis Tolosæ & suburbii recognoverunt Dom. Comiti, vel suis Bajulis dare 4. sol. Tolos. pro unoquoque curtio bovis, quod eis allatum fuerit de bobus suarum bovariarum: & recognoverunt, quod debent dare totos corios, qui fuerint*

opus Comiti vel probis hominibus Tolosa urbis & suburbium facienan petrariis & Frondevolis, &c.

FUNDIBULARE, FUNDIBLARE, E fundibulo lapides emittere. Eadem Hist. MS. Excidii Acconis an. 1191. *Fundibulabant machina.* Ibidem: *Alii lapides Fundiblabant.*

¶ FUNDALIA BONA, Gall. *Biens en Fonds*, Fundi, prædia, res immobiles. Pactum matrimonii ann. 1365. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1490. *Tantam quantitatem moneta seu pecuniæ, quantam verisimiliter sit ut esse debeat, & esse censeatur sufficiens & opportuna pro emendis Bonis Fundalibus supradictis.*

¶ FUNDAMEN, Fundus. Charta an. 883. tom. 1. Hist. Lotharing. col. 308. *Nempe postquam divæ recordationis prædecessor meus Crodegangus Archiepiscopus, jam dictum monasterium novo Fundamine instruxit.* Vide *Fundamentum* 1.

¶ FUNDAMENTALITER, Funditus, à fundamentis. Vita venerabilis Mariæ de Malliaco n. 3 a. Martii to. 3. p 743 *Capellam B. Virginis ... ruinæ extremæ propinquam integre renovavit Fundamentaliter.* Sidonius lib. 3. Epist. 8. *Fundamentaliter evertere.*

1. FUNDAMENTUM. Charta Benedicti PP. apud Ughellum, to. 1. Ital. sacr. p. 117. *Item concedimus & confirmamus Fundamentum in integrum, qui vocatur Avion, & montem Jordani, &c.* [Idem esse quod Fundus, manifestius docet Charta Blanchæ Trecensis Comitissæ an. 1212. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 830. *Qui vendit domum cum Fundamento, domino dat quatuor denarios & emtor quatuor, & duos villico pro cyrotecis; & qui sine Fundamento vendit, nihil dat.* Vide *Fundamen.*]

¶ 2. FUNDAMENTUM, Area in scutis gentilitiis, Gallis *Champ.* Meisterlini Hist. Rerum Nurnberg. apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. pag. 53. *Arma erant clypeus albus in Fundamento per totum, habens tres intersiciones rubeos.*

¶ 3. FUNDAMENTUM, Eadem notione qua mox *Fundare* 1. De proprio fundo redituum assignatio domui sacræ, Gall. *Fondation.* Index MS. Beneficiorum Ecclesiæ Constantiensis fol. 8. *Capellanus habet curam leprosorum sex ... de Fundamento domini de Rumilleyo.*

FUNDARE, Ex proprio fundo Ecclesiam, Monasterium construere, dotare, *Fonder:* vox usitatissima hac notione. Ebrardus Bethuniensis in Græcissimo cap. 19.

Fundas Ecclesiam, fundis laticem, bene dico.

Concilium Agathense c. 27. *Monasterium vero novum, nisi Episcopo permittente aut probante, incipere aut Fundare nemo præsumat.* Concilium Bracarense an. 572. c. 5. *Placuit, ut quotiens ab aliquo fidelium ad consecrandas Ecclesias Episcopi invitantur, non quasi ex debito munus aliquod à Fundatore requirant, &c.* Vide *Initiare.*

☞ Haud abs re fuerit hic observare, non eos solum Ecclesiæ vel Monasterii dici *Fundatores*, qui primum Ecclesiam aut Monasterium exstruunt dotantve ex propriu fundo; sed etiam illos qui instaurant vel augent maxime. Hujus rei plura suppetunt in veteribus tabulis argumenta. Vide Mabillonium in Actis SS. Ordin. S. Benedicti sæc. 3, part. 1. p. 404. & sæc. 4. part. 1. pag. 209. Eodem præterea domini titulo Monasteriorum Advocati, qui eorum jura & possessiones tutabantur. *Fundatores* denique nuncupatos qui prædia Monasteriorum jure clientali tenebant, monet Kennettus in Gloss. ad calcem Antiquit. Ambrosden. *Edmundum Rede & haredes suos in Fundatorem* *dicta domus suscepimus ac admisimus de jure sibi adquisito ex præfato lineali descensu.*

¶ 2. FUNDARE, Demergere, Gall. *Enfoncer*, Ital. *Affondare.* Chronicon Parmense ad annum 1287. apud Murator. to. 9. col. 812. *Galea armata capta fuerunt XLII. & Fundata fuerunt in mari V. illa vero quæ evaserunt per fugam fuerunt IV.* Itali pro *Affondato* etiam dicunt *Fondato*, Gall. *Enfoncé*, Demersus.

FUNDARIUS, *Rusticus, qui fundos colit.* Ugutioni. Joan. de Janua habet *Fundanus*, [ut & Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fundanus, Cultiveur de fonds si comme laboureur.* Chron. Farfense Gregorii Monachi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 401. *In valle Tuba terram modiorum XVII. cum Fundario concessit Suiderado.*]

FUNDATA Vide *Fundora.*

¶ FUNDATITIÆ LITTERÆ, Quæ spectant Ecclesiæ vel Monasterii exstructionem aut reditus eis attributos, in Actis SS. Junii to. 5. p. 529. ubi de B. Hemma vidua: *E majori Chartusia missi fratribus, prout Littera Fundatitia attestantur.*

FUNDATOR, Fusor, *Fondeur.* Fleta lib. 1. c. 20. §. 132. *De Fundatoribus, qui retonsuram, vel platas emisdem assinaverint.*

¶ FUNDATORIUS, Pertinens ad Ecclesiæ *Fundatorem.* Litteræ anni 1560. apud Rymerum to 15. pag. 566. *Alium vobis eligendi in Episcopum & Pastorem licentiam nostram Fundatoriam vobis concedere dignaremur.*

FUNDATUM. Vide *Funda* 1.

1. FUNDATUS Cæsarius Heisterb. lib. 6. cap. 5. *Adeo enim in puerilibus Fundatus erat, ut, sicut ex eo audivi juvenis, scholas regeret, pueros ipsos erudiret, &c.* id est, *literis instructus*, quomodo *Fonde* etiam nus dicimus. [Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Panthas un vassal moult senez,
Des letres sages & Fondez.]

2. FUNDATUS. Testamentum Heccardi Comitis Augustod. apud Perardum p. 26. *Uno palio de Fundato, uno drapo cum fusco, &c.* Chronicon Fontanell. c. 16. *Pallia Fundata sex.* Infra: *De vestimentis vero Ecclesiasticis largitus est pallia, quæ dicuntur Fundata, tria*, Anastasius in Vitis PP. p. 109. *De palliis Tyriis atque Fundatis fecit vela num. 65.* Idem pag. 122. *Vela holoserica majora sigillata habentia periclysim & Crucem de blattin seu Fundato, num. 15.* Adde p. 128. 130. 139. 140. 152.

Bulengero: *Fundatus*, est auro textus, acu pictus: qui idem esse opinatur, quod nos *Etoffe à fond d'or* vulgo dicimus: *Drappo di Fundo d'oro*, Dominico Magrio. Sed cum hæc vox tribuatur etiam vasis argenteis & aureis, non video, quomodo, de acupictili usurpari possit. *Calix Fundatus argenteus*, apud eumdem Anastasium pag. 109. *Calix major Fundatus*, p. 126. 131. *Gabata aurea Fundata*, pag. 122. Chron. Casinense lib. 1. c. 28. *Item duo argentea vasa ponderis librarum 30. & Fundatos duplices 8. Item vasa duo argentea anaglypha inaurata, &c.* Vide *Profundus.*

Aliud videtur *Fonds de cuve*, in Computo Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis ann. 1351. cap. *des Pennes*, ubi est vestis species: *Pour fourrer une cotte hardie & Fons de cuve, qu'il ot en compagnie avec M. le Dauphin a ladite feste, pour la cotte une fourrure de menu ver, tenant manches & tout 290. ventres, le chaperon 100. & le Fons de cuve 603.* Alibi: *Pour le Corps du Roy, au Fons de cuve d'un marbre, doublé d'un autre marbre, fait a Avignon, quant mondit Seigneur y estoit.* Continuator Nangii ann. 1378. de Rege Carolo V. *Et estoit vestu d'une*

cotte bardie d'escarlate vermeille, & d'un manteau à Fonds de cuve fourré

¶ FUNDEGARIUS. Vide in *Funda* 1.

¶ FUNDENDA, Quævis machina oppugnatoria, qua lapides aliave *fundi* seu emitti possunt. Litteræ anni 1319. apud Rymerum to. 3. p. 790. *Et alii hujusmodi maleficiis inhærentes, balistas & arcus, & aliis nocivis Fundendis per civitatem prædictam deferunt.*

¶ FUNDIBALATOR, FUNDIBALISTA, FUNDIBALUS, FUNDIBLA, &c. Vide in *Fundabulum*.

FUNDICUS, FUNDICARE, &c. Vide *Funda* 1.

¶ FUNDINAVIS, Species tributi forte à navigantibus exsoluti. Constit. Innoc. VIII. PP. an. 1488. in Bullario Carmel. pag. 401. *Mandamus quatenus eumdem Gratianum* (Carmelitarum Procuratorem) *cum comitiva, absque alicujus datii, pedagii, passagii, telonii, Fundinavis, vel gabellæ, aut alterius cujuscumque indicti vel indicendi oneris exactione, ire, stare & redire pro nostra & apostolicæ Sedis reverentia permittatis.* Diploma Caroli VII. Regis Franc. an. 1450. concessum Arnoldo Duci Romam ire cupienti, apud Acherium to. 7. Spicil. pag. 305. *Non inferentes eisdem molestiam occasione solutionis vectigalis, telonei, pedagii, dacii, nauli, Fundinavis, aut cujusvis alterius tributi.* Litteræ anni 1401. apud Rymerum to. 8. p. 234. *Sine solutione alicujus dacii, pedagii, Fundinavis, gabellæ, tributi, impositionis, aut alicujus alterius exactionis seu demanda, &c.* Similis recurrit locus apud eumd. Rymer. to. 12. p. 283. Modo *Fundinavis* una voce, modo *Fundi navis* divisis vocibus legitur.

¶ FUNDITER, pro *Funditus*, Omnino, prorsus, in Actis SS. Julii to. 2. p. 350.

FUNDORA, Fundus. Pactum Arichis Principis Beneventani cum Judice Neapolitanorum, apud Camillum Peregrinum p. 319. *Alia vero omnia Fundora, fundata, sive exfundatas, homines & terras, quibus solidi non sunt dati, dividimus per medium.* Mox: *Et ipsi homines, qui ipsos solidos habent, tertiam partem securiter possideant. Et Fundora vel terras, quæ in partes Langobardorum venerint in sortem, nullo modo ipsi homines possint infiduciare vel vendere.* Infra: *Exceptamus ex his omnia Fundora de Liburias, qui pertinet ad ipsum principatum Capuanum, fundata & exfundata, homines & terras.* Pactum à Gregorio Duce Neapolis initum an. 911. *Ut terras, servos, ancillas, seu Fundora per concessiones habetis vos & homines vestri in Liburias.*

Ita passim observare est in Chartis Longobardicis nomina masculini generis in plurali numero, in *ora*, efferri, in nominativo & accusativo. In Tabular. Casauriensi an. 954. ubi scriptum: *In locum, qui nominatur ad Lacora*, supra inseruntur hæc verba, *i. ad Lacos.* Ibidem *pecora*, pro *peto*. *Fundus* nude apud Anastasium in S. Silvestro p. 12. &c.

¶ FUNDOTENUS, Funditus, à fundo, seu fundamento. Necrologium Laureshamense apud Fredericum Schannat. Vindem. Litter. p. 38. *Hic Ecclesiam in Oppenheim & Monasterium in Abtinesberc Fundotenus erexit.*

¶ FUNDULUS, *Parvus fundus; item, Fundulus, Parvus piscis, qui fundo adhæret.* Johannes de Janua. Angelus Rumplerus lib. 1. Histor. Formbacensis Monaster. apud Bernard. *Pez* to. 1. Anecdot. part. 3. col. 434. *Rasorio etiam nonnunquam vere & æstate pro capiendis Fundulis & aliis minutioribus pisciculis* (utimur.) Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fundulus, Un petit poisson qui se tient & se aher au fons gravier, Goujon.*

1. FUNDUS, *Fortuna.* Ita Glossæ antiquæ.

2. FUNDUS. Gariopontus lib. 2. c. 23. *Vas stomachi, quod recte Fundum nominamus.*

¶ FUNDUS NAVIS. Vide *Fundinavis*.

FUNEBRITAS, Exequiæ, Gallis *Funerailles*. Baldricus lib. 1. Chr. Camerac. c. 87. *Hujus Funebritati interfuit Hadulfus Noviomensis Episcopus, qui eum in Monasterio S. Dei Genitricis... sepelivit.*

¶ FUNELERIUS, Restio, Gallis *Cordier*, Qui facit funes, in Catalogo Sodalium Confraternitatis in Ecclesia B. M. Deauratæ Tolos. ann. 1328.

FUNERALIA, Funus ipsum, exequiæ, Gallis *Funerailles*, in Synodo Nugarolensi an. 1302. c. 9. apud Radulfum in Miracul. S. Richardi Episcopi Cicestrensis n. 14. [& apud Marten. to. 1. Anecdot. col. 1633.] *Funerale obsequium*, in Actis S. Forannani Abbatis Walciodorensis n. 23.

Sic præterea legata ob pias causas, maxime ea, quæ fiunt Ecclesiis propter sepulturam, vocat Joannes XXII. PP. tom. 2. Epist. 1107. *Et licet præfati fratres* (*Minores*) *de Funeralibus, quæ ratione corporum defunctorum sibi delegatis seu relictis, canonicam portionem dictis parochialibus rectoribus... solvere cessavissent.* Et infra: *Alioquin quoslibet dictorum Fratrum detentorum Funeralium, seu relictorum, ... fecit in iisdem Ecclesiis excommunicatos publice nunciari.*

☞ *Funeralia* etiam dicuntur ea omnia quæ ad pompam funebrem spectant, ut cerei, &c. Charta an. 1308 tom. 5. Historiæ Paris. p. 613. *Volumus... quod dicto Curato assignentur omnia Funeralia Magistrorum & scholarium ibi decedentium, si sepeliantur ibidem, & aliorum quos ibidem contigerit sepeliri, Funeralia intelligentes, quæ cum funere deferuntur.*

¶ FUNERANTIUM JUS, Quod competit Parochis ratione funerum, in Statutis Nicolai Episc. Andegav. an. 1266. apud Acher. to. 11. Spicil. p. 211.

FUNERARII, Funerum curatores. Gloss. Gr. Lat. Ἐπιμεληταὶ κηδείας, *Funerarius*. Jul. Firmicus lib. 3. c. 6. *Lapidarios facient, pollinctores, aut Funerarios, vel quibus sepulcrorum cura mandetur.* Cap. 11. *Aut pollinctores & Funerarios, mortuorum cadaverum custodes, aut sepulcrorum faciet janitores.*

¶ FUNERARIUM, Funus, exequiæ. Epitome Constitutionum Ecclesiæ Valentinæ inter Concilia Hisp. to. 4. p. 199. *In omnibus Funerariis generalibus, vulgo Cors general nuncupatis, armariensis sedis accipiat sex cereos magnos de melioribus, qui reperientur in dictis Funerariis.*

¶ FUNERATOR, Curator funeris. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. MSS. *Funerator*, Κηδευτὴς νεκρῶν.

FUNERATUS, *Funus perfectum, vel sepultus*, in Gl. MS. Reg. Cod. 1013.

¶ FUNESCERE, *Lugere*, πενθεῖν, in Gloss. Lat. Gr. Sangerman. MSS. & in Supplemento Antiquarii.

FUNESTARE, Humo mandare, vel cum exequiis funus deducere. [Papias MS. *Bustare, sepelire, Funestare.* Jo. de Janua: *Funestare, Funere inquinare & simpliciter inquinare.* Gl. Lat. Gall. Sanger. *Funestare Ordoier, conchier de obseque.*] Salvianus l. 3. ad Eccl. Cathol. *Et mirum est, quod hoc ipsum sinis, ut te non jam Funestato aliquid de tuo habeat, jam exportato atque tumulato.*

¶ FUNESTATIO INTROITUS, apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 3. idem est quod Funestus introitus.

¶ FUNGARE, Idem, quod supra *Fincare*. Polyptych. Fiscamn. MS. an. 1235. *Et debet corveias carucæ & aratri, furnum reficere, granciam mundare, & debet Fungare dimidium mulsarium allecium.*

¶ FUNGERE, pro *Fungi* supra legitur in *Abbatomiter* circa medium, & alibi non semel.

¶ FUNGIBILES Res, dicuntur apud Jurisconsultos, quarum una fungi potest vice alterius, ut eæ sunt quæ constant numero, pondere & mensura.

¶ FUNGIRE, pro *Fungi*, apud Felibian. Hist. Sandionys. p. xvj.

FUNGUS, Papyrus, ellychnium, *Mische*. Lib. 2. Miraculor. S. Bertini c. 14. *Contigit... magnam domum ex immeritu ceræ Fungo succensam ardere.*

FUNICULUS. Charta ann. 1141. apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressensis: *In eadem Alorna est Funiculus, hoc est, divisio quædam, quam Fasciam vocant, in qua Miles quidam ... habebat terræ tertiam partem, &c.* [*Mensura unius Funiculi terræ*, apud Miræum tom. 2. pag. 1141. edit. 1723.] Vide *Fascia*.

Funiculus Populi, [Series, Gall. *File, suite.*] Anonymus de Miracul. S. Ursmari per Flandr. n. 12. *Tribus diebus non cessavit Funiculus populi euntium & redeuntium.*

¶ FUNIS Liberi homines quandoque in obsequium & servitutem Monasteriorum perpetuo devovebant se, *Fune* signi seu campanæ cervici circumposito: cujus rei exemplum supra relatum est in *Capitaticum* post *Capitale* 5.

¶ FUNLO, si bene lego ex Codice Irminonis Abb. Sangerman. f. 70. col. 1. ubi sic habetur: *Antlemarus servus... solvit ad hostem multonem 1.... axiculos 1. dovas vi. circulos iii. de Funlone sestar. ii. faculas vii.* Ibid. fol. verso col. 2. *Adalgaudus colonus ... solvit ad hostem multones ii. ... dovas vi. circulos vi. de Funlone sestaria iiii. faculas xii.* Videtur esse species farris, sed quænam illa sit, non est facile divinatu.

¶ FUNT, *Libra*. Kero cap. 39. Gloss. vett. *Pondus, Funt*. Gloss. Anglo-Sax. *Pondus vel pendo, gewyht vel Pund*. Libra, pondo, *Phund*, marca, talentum, ut synonyma promiscue usurpata. Libra *phund* secundum vetustas Chartas continuit xii. uncias. Hæc post Schilterum, quem videsis.

¶ FUNTURA, Fusura, Gallice *Fonte*. Liber niger Scaccarii: *Facias diligenter inquiri, quæ fuerunt pondera prima Funtura, & quæ pondera secunda Funtura.*

FUNUS, Cadaver. Gesta de Nomine Acacii, & Liberatus Diac. c. 15. *Occiditur, lamatur, ejicitur, & Funus ejus inceditur.* Cap. 20. *Mox Theodosium persecuti sunt, & expulerunt, ne colligeret Funus Timothei* Liber Pontificalis in Sabiniano PP. *Quo defuncto, Funus ejus ejectum est per portam S. Joannis.* [Charta Humberti Dalph. Viennens. ann. 1348. to. 3. Ordinat. Regis Franc. p. 273. *Hæredes & bonorum possessores & alii defunctorum successores antequam Funus tradatur ecclesiasticæ sepulturæ, dant & præstant cautiones idoneas.*] Versus scripti in æreis januis Monasterii Casauriensis:

Ecce pater patriæ magnum tibi censero munus,
Clementis corpus, tu sacrum suscipe Funus.

Gloss. Græc. Lat. Ἐκφορὰ, τὸ ψῶμα, *Funus*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Funus, Corps humain mort, ou obseque de corps.*] Nota vox & Latinis hoc sensu.

Funus Imaginarium, Tumulus sine cadavere, i. *inane sepulcrum*. Gloss. Isid.

FUOZARUS Glossæ Isonis Magistri ad Prudentium: *Calce mera, pede puro, vel nudo. Barfuzze, parare Fuozaro.* [*Fuozi, Vestigia*, in Gloss. Mons. à voce *Fuoz*, Pes. Vide Schilterum in *Fuaz*.]

FUR. *Furis apprehensio*. Charta Ethelredi Reg Angl. pro Monasterio S. Albani: *Quia omnimodis cuncta illius Monasterii possessio nullis est obnoxia fiscis, scilicet nec expeditionis, nec pontis & arcis ædificatione, nec operis regalis fragmine, nec Furis apprehensione, &c.* [Notanda vocis origo quam tradit Wolfhardus in Mirac. S. Walpurgis sæc. 3. Bened. part. 2. p. 298. *Fures qui a Furvo, id est, nigro traxere etymologiam priscam.*] Vide *Escapium*.

¶ FURA, Viverra, Gall. *Furet*. Charta ann. 1233. ex Schedis Præsid. *de Mazangues*: *Præcepimus ne aliquis eorum de cætero intromittat ... in dicta sylva Furam vel Furon, vel panelles vel canes solutos.* Vide *Furo* 2.

FURABULA, *Tenebra*, in Gloss. Isid. Addit Ugutio, *quia furantur nobis visum, & discretionem rerum.* [Grævius ait legendum ex Festo: *Furvum, Atrum, Funebra.* Inanis igitur Ugutionis ratio. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Furabula, Tenebres.* Vide *Fur.*]

FURACULUM, *Tenebra, Fursuraculum, Tenebra.* Gloss. Isid. & Pithœan Papias vero MS. *Fursuraculum, Terebellum*: ubi Editio Veneta perperam habet *Tsebellum*. [Quidam præferunt, *Feraculum, Terebra*. Constantiensis Episc. habet: *Feracula, Terebra*. Aliis non displicet *Furfuraculum*, vel *Furfuraculum*: qui sic dictum putant terebellum, quod scobem faciat furfuri similem. Vide Salmasium in Solin. p. 774. ubi vocem *Furfuraculum* tribuit Arnobio.]

FURAGIUM. Vide *Fodrum*.

¶ FURAMANNUS. Vide *Faramanni*.

¶ FURARE, pro Furari, in Leg. Ripuar. tit. 42. §. 1. tit. 72. §. 1. in Leg. Alamann. tit. 7. §. 1. & alibi passim.

¶ FURARI passive sumtum, Spoliari. Fr. Marianus in Vita B. Joannis Bonvisii, Maii tom. 5. p. 112. *Si boni observatores fuissemus, placeret nobis Furari, quia ille qui adhæret Deo, de rebus transitoriis non curat.* *Furare*, pro *Furari*, dixit Plautus, & post ipsum Scriptores mediæ ætatis non pauci.

FURBANNITUS. Vide *Forisbannire*.

FURBATTERE. Vide *Forbatudus*.

¶ FURBORNET. Vide *Forbora*.

1. FURCA, Jus erigendi patibulum intra feudi fines, & in eo reos suspendendi, quod majoribus Justitiariis maxime competit. Arestum 16. Maii ann. 1320. *Item in possessione vel quasi erigendi Furcas justitiarias, & palos justitiarios, ac tenendi erectos in dicto termine de Majaue, & suspendendi homines in dictis Furchis, & in palis tenendi membra hominum condemnatorum mutilata.* Observantiæ Regni Aragon. lib. 6. tit. de Privileg. Militum §. 10. *Tamen usurpatum est in Aragonia per quosdam, quia in aliquibus locis habent Furcas, & dictas jurisdictiones exercent, &c.* In Regiam Majestatem lib. 1. c. 4. §. 2. *Placita criminalia* dicuntur pertinere ad curiam Baronum, Comitum, Episcoporum, Abbatum & aliorum libere tenentium, *qui curias suas habent, cum socco & sacca, Furca, & toll, & theme, &c.* Monasticum Angl. to. 1. p. 718. *Et quod habeant incarcerationem & incarceratorum evasionem, & Furcas seu patibulum super terram suam.* Tom. 2. p. 71. *Concedo etiam quod habeant Furches ad prædictam justitiam tenendam, &c.* Et p. 524. *Cum judicio igniis & aquæ, duelli & Furcarum.* Charta an. 1360. apud Guichenonum in Episcopis Bellicensib. *Infra quos confines ipse Dominus Episcopus ... possit erigi facere Furcas, & erectas tenere, & omnia alia instrumenta, ubi & quoties voluerit, ad sententias criminales exequendas, ipsasque Furcas seu patibulum possit semel & pluries erigere, erectas tenere, &c.* Regestum Parlamenti, incipiens an. 1316. *Philippus Dei G. Rex Franc. &c. Deodatum Vicecomitem de Cabugnaco ... consideratione sanctissimi Patris in Domino I. divina providentia summi Pontificis, cujus idem Deodatus familiaris existit,*

entitit, benigno prosequi favore volentes, eidem, &c. quod infra castrum de Cabugnaco, & castrum de S. Cirico Furcas erigere valeat, &c. Actum apud S. Germanum in Laia 1317. *mense Maio.* In Stabilimentis S. Ludovici l. 2. cap. 35. dicitur, vavassorem non posse *lever justice ne Forches.*

In veteri Franciæ Consuetudine, *celuy qui a haute Justice, a puissance de trainer & de ardoir, & peut avoir gibet à trois pilliers, ou plus, s'il veut. Toutesfois plusieurs hauts Justiciers n'ont fors des Fourches, ... & dient aucuns que la difference entre les Fourches d'un haut Justicier les liens sont par dehors, & patez par enbas: mais des Fourches d'un moien Justicier, les liens sont par dedens, & non patez.* At Consuetudines municipales discrimen statuunt inter *furcas* ejus, qui *merum*, & illius, qui *mixtum imperium* habet, in columnarum numero, quas *Piliers* vocant. Nam Comitum & Baronum furcis sex columnas adscribit Turonensis art. 74. quatuor, Perticensis art. 2. Blesensis art. 13. 16. Pictavensis art. 1. Inculismensis art. 2. 3. Rupellensis art. 1. &c. Cæterorum vero, qui merum imperium habent, nulla alia dignitate insigniti, furcæ tribus tantum columnis constant, ut est in Consuet. Autisiod. art. 2. Perticensi art. 4. & Pictavensi art. 3. Vide Brittonum pag. 76. v.

De furcis illius, qui mediam seu Vicecomitalem jurisdictionem habet, ita eadem vetus Consuetudo Franciæ: *Celui qui a moienne Justice, a puissance de pendre sans trainer, & ne peut avoir que Fourches à deux pilliers, dont les liens sont dedens.* Ita etiam in Consuetudine Blesensi art. 24. Belloquercensi art. 1. Atrebatensi art. 35. Consule præterea Raguellum. *Pendre as Fouches*, in Statutis MSS. Caroli I. Reg. Sicil. cap. 15.

FURCALE FEUDUM. Vide *Feudum*.

2. FURCA, Jus capiendi *furcas* in forestis dominorum feudalium. Regestum Normanniæ sign. P. in Camera Comput. Paris. *Coustumagii de Romagio habent mortuum boscum de costuma, & residua carpentariorum, cum testis capellorum, & duas Furcas, & unum festum ad hospitandum per liberationem, &c. Quisque autem dat pro duabus Furcis & pro le feste quatuordecim denar. Turon.* [Chartul. Gemmetic. to. 1. p. 15. *Avons droit de prendre en ladite forest* (de Brothome) *un Fourc à cheux au terme de Noel, coustume & bois pour aedoir, pasturages & peunages francs.*]

3. FURCA, & RASTRUM, Jus, quod domino competit in quosdam tenentes, qui cum *furca*, vel *rastro* illius fœnum colligere tenentur. Historia Episcoporum Autisiodorensium cap. 58. *Remisit etiam Furcam & Rastrum, & consuetudines ejusmodi, quæ eis erant multo oneris.* [Charta Manassis Episcopi Lingon. an. 1182. to. 4. Gall. Christ. inter Instrum. col. 192. *Salvis corvea & falce & Furca & aliis consuetudinibus quas Ecclesia S. Benigni præfati homines debent.* Charta an. 1193. in Tabular. S. Urbani: *Corvedas ter in anno sine occatione, Furcam & Restellum in brois habebit dominus Hugo.* Alia an. 1261. in Histor. Mediani Monast. pag. 327. *Homines dicta villa ... Furcam & falcem & saclam & carruchas & vecturas annona & feni & omnes alias consuetudines quas mihi debebant ratione dictarum corvadarum & brolis, persolvent Ecclesia memorata.* Instr. ejusdem circ. sæculi lib. 1. de primordiis Monast. Calmosiacensis apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1197. *Est regula, in festo S. Remigii duos nummos debet, etiam suo tempore creatam, brullium & Furcam.*]

4. FURCA PUTEI, Trabs supra puteum erecta, cui tollonus innititur ad hauriendam aquam, in Lege Longub. lib. 1. tit. 9. §. 24.

5. FURCA, & FURCULA PECTORIS. Vide *Furcula*.

FURCALIA, dicuntur quatuor ligna, quæ tenent scalas. Ita Interpres Joannis de Garlandia in Synonymis:

Temo, longale, trabale, Furcale, forale.

FURCANTES, Qui furcis utuntur, apud Thwroczium in Chr. Hungar. p. 59.

¶ 1. FURCARE, *Furca* vertere, in Magno Custumario Monast. de Bello, apud Spelmannum: *Et debet falcare, spargere, vertere, cumulare, cariare in manerium domini, & ad tassam Furcare unam acram prati de prato domini.*

¶ FURCARE CARRECTAM, Currum fœno cum *Furca* onerare. Computus an. 1407. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 550. *Allocantur eisdem pro Richardo Plumbario Furcante carectam per* xii. *dies*, iii. *s. & pro Johanne Bowdon Furcante carectam, &c.*

2. FURCARE, vox fori Anglici, cum vir & uxor in jus vocantur & uterque *essonium* proponit: tum enim illud *furcari*, (Gall. *Fourcher*,) dicitur, id est, duplex fit, &c. Radulfus *de Hengham* in Magna cap. 9. *Caveant vir & mulier implacitati, quod semper in Essonio alterius alter compareat, quamdiu Furcare possint, & cum ultra non possint, concurrant eorum essonia in suis locis. Alter autem illorum tantum unum essonium de malo lecti habere potest. Hæc autem omnia dico de pluribus participibus, ubi terra impertita est, seu tenementum, videlicet de Furcatione essonii, & de defaltis provenientibus, &c.*

¶ FURCATA, Idem quod *Perdueta* seu *Perticheta*, Machina jaculatoria, quæ speciem *Furca* referret. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 6. *In prora vero cujuslibet galearum fieri possent aliqua bellica instrumenta, ut consulcient exercitati in talibus & docti, petichetas sive Furcatas à puppe usque ad proram circa latera cujuslibet ordinando.*

¶ FURCATIO. Vide *Furcare* 2.

¶ FURCATURA, à Gall. *Fourchure*, Divisio. *Furcatus, Forcatus*, Bifurcus, *Fourchu*. Charta ann. 1461. *Si repertatur arbor aliqua in dicta foresta Furcata, quod tamen non valeat ad ædificandum, poterunt in rem minorem partem dicta Furcatura capere.* Charta an. 1473. ex Schedis Præsidis de *Mazangues*: *Respicientes versus vallonum Furcatum.* Le Roman de la guerre de Troyes MS.

Et mult ot large Forcheure,
Si fu de mult belle stature.

FURCELLÆ. Vide *Furcilla*.

¶ FURCENSIS MONETA. Vide *Furcia*.

¶ FURCEPS, *Ignarus*. Papias.

¶ FURCHA. Vide *Furca* 1.

FURCHETUM, Idem quod *Furcula*, de qua voce mox. Vetus Charta apud W. Dugdalum in Antiquitatibus Warwicensis Provinciæ p. 664. *Concessit eidem Comiti & hæredibus suis duos damos idoneos quolibet anno de prædicto parco, ... scilicet de utroque damo quatuor membra, & caput, corio, & Forcheto, &c.*

FURCIA, FURQUIA, FURCENSIS MONETA. Observat Marca in Hist. Beneharn. lib. 4. c. 16. §. 8. in monetis Vicecomitum Beneharnensium Morlanensibus, hæc verba fuisse descripta: HONOR FURCIÆ MORLANI, easque monetas, *Furcenses* in veteribus Chartis appellari, à *Furcia*, seu *Furquia*, Palatio veterum Vicecomitum Beneharnensium ita nuncupato. Certe *Furquia* vide-

tur idem sonare quod *domus*, vel *mansia*, in Tabulario Lascarrensi an. 1025. apud eumdem Marcam lib. 6. cap. 13. n. 2. *Preterea Raimundus Garsia vel ejus successor debet stare justitia Domino Gastoni & suis clamantibus pro castro de Navulhes apud Lascurim, vel apud Pau, vel apud Forquinam Morlan.* Charta anni 1208. in Regesto Carcasson. p. 19. *In mansionibus & Furquis, quarum proprietas pertinebat ad Monasterium Crassa.* Proinde hæc verba: *Honor Furcia Morlans*, nihil aliud volunt, quam *Feudum domus Morlanensis*.

¶ FURCILLA, Βούλιμος, Magna fames, in Glossis Lat. Græc. Sangerman. MSS. Aliæ Gloss. Gr. Lat. Βούλιμος, ὁ μέγας λιμὸς, *Furcilla*. Vide *Furcula*.

¶ FURCILLÆ, *Dictæ eo quod his frumenta cillentur, id est, moventur.* Isid. lib. 20. Orig. cap. 14. Papias habet *Furcella*.

FURCILLARE, *Suspendere, vel concutere. Affurcillare, juxta, vel ad aliquid suspendere, vel concutere.* Jo. de Janua. [Festo, *Furcillæ, sunt Furcillæ, quibus homines suspenduntur.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Furcillare, Pendre ou branler.*]

¶ FURCINA, f. pro *Fuscina*. Acta S. Franciscæ Romanæ to. 2. Martii p. 167. * *Cum certis ferreis instrumentis ad modum Furcinarum.*

¶ FURCOSUS, *Furcam referens, in Furcam desinens.* Apul lib. de Virt. Herb pag. 197. *Leontopodium nascitur sæpe cum tritico thyrsis bipalmis Furcosis.*

FURCULA, Pars pectoris, ubi venæ, quæ ab hepate proficiscuntur, in furculas dividuntur, *ubi pectoris est spatiositas*, inquit Constantinus lib. 3. Commun. loc. med. cap. 19. Vide eumdem l. 2. cap. 6. 12. & lib. 5. de Morbor. curat. cap. 2. *Fourcelle*, Joinvillæ. Le Roman *de la Violette:*

Et dist li Sire de Naisi,
Que ele fu trovee ensi,
Que encore tenoit le cotel,
Quit maine avoit sous le Fourcel.

[Le Roman *d'Athis* MS.

Si la (lance) *retrait de la bouelle*
Lui espandant sur la Fourcelle.

Ibidem:

La bonne brogne desclavelle,
Ung sep la fiert soubs la Fourcelle.]

FORCELLA DEL PETTO, Crescenzio: *Forcata*, Danti in Infern. cant. 14. Ita *Furca* & *Furcula pectoris*, in avibus, apud Fridericum II. Imp. lib. 1. de Venat. cap. 40. lib. 2. cap. 24. Arverni *furcelle*, pro collo dicunt. [Vide *Furcilla*.]

FURECTUS, Viverra, nostris, *Furet*: apud Fridericum II l. 1. de Venat. cap. 1. [Vide *Furetus*.]

FURELLUS, Vagina, ex Gall. *Fourreau*. Regula Templariorum cap. 38. *Tegmen autem in clypeis, & hastis, & Furelli in lanceis non habeantur.*

¶ FURENDELLUS, Quarta pars, à Saxon. feorð, Quartus & dæl, pars, portio. *Furendellus prati*, apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. p. 339. Vide *Ferlingus*.

FURETARIUS. Officium in Coquina regia, in Ordinatione Hospitii S. Ludovici Reg. Franc. ann. 1261. [Haud scio an de *Furetariis* intelligendus Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. to 2. pag. CLXXI.]

¶ FURETUS, ut supra *Furectus*, Viverra, Gall. *Furet*. *Pro xv. Furetis ad capiendum cuniculos xx. den. gr.* in Hist. Dalphin. to. 2. pag. 307. Alterum locum vide in *Filacium* 2.

FURFART, Telonei species, forte idem quod *Jus transitus, passagium*: nam Germanis id vocis *transitum* sonat. Charta Leopoldi Ducis Austriæ ann. 1198. in Metropoli Salisburgensi tom. 3. p. 18. *Præfata Ecclesiæ ac fratribus donavit, ut bona ipsorum ubique apud thelonea sive mutas suas absque vectigali, & eo, quod dicitur Furfart, & penitus absque omni juris persolutione libere tam per terram quam per aquam ducerentur.* Occurrit rursum infra, & p. 27. 29.

¶ FURFURACULUM. Vide *Furaculum*.

FURFURAGIUM, [Furfur ad alendos canes.] Vide *Brenaticum*.

¶ FURFURATIVUS PANIS. Vide in *Panis*.

¶ FURFURES. Statuta MSS. Monialium S. Salvatoris Massil. an. 1400. *Non teneant canes, aucas, Furfures, &c.* Vide *Furfurio*.

¶ FURFURIO, Avis species, apud Isidorum lib. 12. Orig. cap. 7. de avibus, *vocatus quod prius furfure in farinam redacto pasceretur.*

FURFURUCULUM, ut legit Martinius, pro quo alii habent *Furfuraculum*, *Terebellum*. Vide *Furaculum*.

FURIARIA, Furor, furia. Acta Martyrii SS. Maximiani & Isaaci, apud Mabill. tom. 4. Analect. p. 120. *Repetebant iterum Furiariam defatigati tortores, quorum jam lassa faciebat sola crudelitas fortiora.*

¶ FURIATUS, In furiam actus, in Vita S. Leonis Lucæ Abb. Martii to. 1. pag. 102.

¶ FURIBUM, Species lecticæ ad portandos ægrotos accommodæ. Appendix ad Agnelli librum Pontif. apud Murator. tom. 2. p. 196. col. 1. *Quando ad eam venit, non pedibus, neque Furibo venit, in quo deportantur ægroti, nec sedere poterat, nec ambulare, sed in lectulo jacens à sedecim hominibus vitæ* (supple alterna) *portatus est.*

¶ FURIELLA, f. vocabulum fictum maleque exaratum à Græco θύελλα, Procella. Acta SS. Justinæ & Cypriani Mart. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1627. *Ergo Crucifixus major te est! Dixit ille diabolus: Etiam, major est omnibus, quia per ipsum misertus Deus mundo. Quæcumque autem gerimus hic & erga te facimus homines, ubi Furiella est ueren, & stimuli ignei, & infiguntur in eis, & collidantur sive angeli transgressores sive homines, & omnes qui deseruerunt Deum, & sic tum fuco ignis efferuntur ante tribunal Crucifixi.*

FURIGILDUM, Mulcta furti nomine soluta. Vox ibrida, composita ex Latino *fur*, & Sax. ʒylꝺ, mulcta. In Legibus Ethelredi Regis, quas *Institutiones* vocant cap. 1. & in ejusdem Legibus editis apud Venetyngum cap. 7. admittuntur ad testimonia, *qui nunquam Furigildum reddiderunt*, i. qui de furto aut latrocinio nunquam accusati fuerunt.

FURIX. Anonymus de Natura rerum, cap. de falconibus secundum Aquilam, &c. *Si Fastidium habuerit, Furices uvas ei dari facias.* Sed videtur legendum *forices*.

¶ FURLEGAN. Vide mox in *Furlongus*.

FURLONGUS, FURLONGIA, FORLONGA, Ager, campus, continens complures acras, quæ seriatim adjacentes, pariter incipiunt, & pariter desinunt, sulcique longitudine concluduntur. Tabularium Prioratus Dunstapulens. apud Spelmannum: *In eodem prato & Furlongo Prior & Ric. filius Gileberti partiuntur.* Monasticum Anglic. to. 2. pag. 283. *Viginti (acræ) in uno campo, ex quibus quinque acræ sunt in Furlungis, quæ descendit in rivolum ultra spinam, & 5. in Furlungis ultra vallem, quæ vertitur apud Rugweiam, ...& 4. acra & dimidium in Ruxfurlungu ... & in altero campo 20. acras, scilicet in Helesfurlunga, &c.* Rursum pag. 144. *Concedo ...*

piscariam . . . ad longitudinem unius Forlonga. [Charta apud Th. Blount, in Nomolex. Anglic. De ist Thoma Croft & Francisco Lovel Arm. unum Forlongum terra arabilis continentem per æstimationem quatuor acras.] Vide Librum Anglic. Justice of peace pag. 146. v. [& Formular. Anglic. Thomæ Madox pag. 299.]

FURLONGUS, eidem Spelmanno, est stadium, quarentena, vox formata, ex Furrow-longe, hoc est, quod longitudine sulci determinatur. Sulcum autem à Furrow, agricolæ Anglici dicunt, id quod uno progressu aratrum describit, antequam regrediatur, & continet plerumque 40. perticas, hoc est, octavam partem milliaris Anglici. Cowellus Furlongum dici annotat, quasi ferlingum, seu ferlingatam terra: sed hanc sententiam improbat idem Spelmannus.

Apud nostros, Forlonge, vel Forlongne, Forlonger, venatoriæ artis sunt vocabula, dicunturque de cane, qui feram eminus, vel ex longinquo insequitur. Sed & Foulongner pro eo, quod Forlogner dicimus, dixit Philippus Mouskes:

Le Comte Eustase de Boulongne,
Ki del parage ne Foulongne.

[Farlegan, Adultera, apud Schilter. in Glossar. Teutonico.]

FURMA, & FURMELLS, Morbus equinus, inter juncturam pedis & pedem, super coronam, prope in pastura, & accidit ex percussione mala in aliquo duro loco, &c. Petrus de Crescentiis lib. 9. cap. 49. ubi vetus ejus Interpres Gallicus Farine vertit.

¶ FURMATICUM. Vide Furna . . um.

¶ FURMENASSIUM, apud Vivarienses idem quod Frumentagium, de quo supra, Præstatio scilicet agraria ex frumento, Gall. Fromentage. Denominatio Nobilis Bertrandi de Marcio an. 1523. in Inventario Piquet num. 18. cap. 41. de Vouta fol. 36. Item percipit cum Anthonia Atgeri de Frumenassio in frumento unam catteriam.

FURNAGIUM, Præstatio pro coctione furnaria, quæ domino furni datur à Sectatoribus ob furni usum. Fournage in Consuet. Andegav. art. 31. Tabularium Vindocinense Charta 350. Si ipse vel sui deinceps panem in eo furnili coquere vellent, Furnagium totum, sicut alii homines extranei quilibet integro & sine ulla redderent contradictione. [Charta an. 1186. to. 2. Hist Lotharing. col. cccxcv. Contulit duos furnos bannales in parte sua jam dicti oppidi, eo tenore, ut ipse Simon & successores ejus idem persolvant, sicut vulgo dicitur Furnagium, quod cateri homines solvere ex consuetudine solent. Sub rationabilibus Furnagio & moltura, in Litteris Philippi III. Reg. Franc. an. 1275. to. 3 Ordinat. pag. 63. Furnus cum secta custumaria, apud Kenett. in Glossar. ad calcem Antiquit. Ambrosden.] Charta Guigonis Comitis Forensis pro Libertatibus Villaresii an. 1253. Coquentes dabunt pro bisbeto siliginis unum obolum pro Furnagio, &c. Charta Libertatum oppidi de la Perouse, ann. 1260. apud Thomasserium: Des als per l'usage des molins de la vile de Fornage un dener de sextier. Adde Innocent. III. l. 14. Epist. 60. Fletam lib. 2. cap. 10. Roverium in Reomao pag. 221. Probat. Hist. Castillon p. 53. Chartam Thomæ Abb. S. Germani apud Brolium lib. 2. Hist. Paris. &c.

☞ Aliud est quod menu Fournage, dicitur in Terragio an. 1522. apud de Lauriere, in Gloss. Juris Gall. Le menu Fournage est deu chacun an au terme de feste saint Martin d'hiver, par ceux qui sont de la franchise dudit Bussi, c'est à sçavoir qu'une chacune personne payant le menu Fournage est de ladite franchise de Bussi . . . Et est assavoir que une seule personne agée de sept ans & au-dessus demeurant ès lieux cy apres ecrits, estant de ladite franchise, doit six deniers Parisis, & sont cy apres declarez & nommez les personnes & villages residens ès lieux qui doivent ledit menu Fournage. Idem omnino videtur quod Foagium, Census, præstatio quæ à singulis furnis seu focis exigitur.

¶ FURNAGIA, Idem qood Furnagium. Charta Bermundi Abbat. S. Andreæ an. 1203. ex Schedis Præsid. de Mazangues: In clibano castri sive burgi debent coqui panes Prioris Ecclesiæ sine Furnagia, dato tamen prandio Fornerio, & in festivitatibus annualibus Prior debet reficere Fornerium.

¶ FORNAGIA, Eodem significatu, in Statutis Arelat. art. 80. Et castellani teneantur ibi tenere quatuor canes mastinos ad custodiendum dictum castrum; & ob hoc habeant Fornagiam furni.

¶ FORNAGSUM, Eadem notione. Fondatio Monast. Parci de Rotomago Ordinis Grandimont. an. 1192. in Anecd. Marten. to 1. col. 649. Sint liberi & immunes per totam terram nostram . . . absque venda, telonio, passagio, foagio, vinagio, pendere, mensura, excubiis, exercitu, equitatu, rivagio, fossagio, muragio, pasnagio, molinagio, Fornagio, pontagio, &c. Charta an. 1266. in Tabular. Eccles Massil. Retentis, jure coquendi panem sine Fornagio, & molendi bladum suæ familiæ sine moltura. Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassendum pag. 83. ex Instrumento anni 1320. Bona, proventus . . . Præpositura consistunt . . . in Fornagiis furnorum, &c. Occurrit in Epistola anni 1148. apud Marten. to. 1. Collect. Ampliss. col. 272. in Consuetud. Tolos. Rubrica de terminis seu limitibus messagiæ, in Charta Goidonis Abb. Insulæ Barbaræ an. 1200. in Maceriis ejusdem Monasterii. &c.

FURNAGIUM, Pretium, quod pistori ipsi exsolvitur in coctionis sumtus & mercedem. Assisa panis cervisiæ sub Henrico III. Rege Angl. Et tunc potest pistor de quolibet quarterio frumenti lucrare 4. denarios & furfur, & duos panes ad Furnagium. [Jura Canonicorum Ecclesiæ Ambian. in villa de Camons, ex Archivo ejusdem Eccl. In furno ejusdem villa furnarius debet instituere unum portitorem pastarum, & homines villa alium, qui duos panes ponderis decem librarum debent habere, & furnarius pro Furnagio unum panem parum majorem illis quos coxerit.]

¶ FURNAIRO, FURNARIUS, FURNORUM POSTERIUS. Statuta Massil. lib. 1. cap. 41. Faciant jurare . . . Furnarios & Furnairones & Posterios Furnorum, quod omnem panem coquent vel coqui facient bene & bona fide. Per Furnarios, Pistores intelligo, Præcipuos pistoris ministros per Furnairones, Gall. Mitrons, & Tyrunculos pistores per Posterios Furnorum.

¶ FURNARE, Panes in furnum immittere, Gall. Enfourner. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Furnare, Fourner, cuire en four. Processus de B. Petro de Luxemburgo in Actis SS. Julii tom 1. pag. 604. Qui non poterat se juvare de brachio videlicet in pastando & in Furnando. Vide Furnare.

¶ FURNARIUM, Furnus ad dominum pertinens, quo uti debent subditi, Gall. Four bannal; vel id quod præstatur pro coctione panis in hocce furno. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 180. Concessimus videlicet Ecclesiam S. Langisi . . . cum terris, silvis, aquis, pratis, Furnariis & cum omnibus consuetudinibus. Vide Furnagium & Furnaticum.

FURNARIUS, Pistor: Qui custodit furnum, Joanni

de Janua. [Gloss. Græco-Latinæ apud Martinium: *Furnarius*, ἰπνευτής.] Φουρνάρης in Corona pretiosa; *Fournier*, in Consuetudine Marchensi art. 316. & Baionensi tit. 22. art. 1. Tabularium S. Germani Pratensis: *Omnes homines de dicto burgo S. Germani bannarii ad furnum nostrum, seu furna nostra, dum tamen furnum & Furnarium competentes habeamus, per bannum coquere, & furnagia, prout hactenus consueverunt, nobis solvere tenebantur.* Utitur etiam Matth. Paris p. 145. [cum aliis non paucis. Vide *Furnerius*.]

¶ FORNARIUS, Eadem notione. Codex Legum Norman. cap. 15. apud Ludewig. to. 7. p. 181. *Omnes etiam illi qui habent in membro lorice prepositum vel Fornarium vel molendinarium: dum tamen furnum vel molendinum Baronum habeant.* Charta an. 946. apud Miræum to. 1. pag. 259. edit. 1723. *Mansus indominicatus, ad quem aspiciunt mansi triginta, camba septem, Fornarii duo.* Et paulo post: *Mansum indominicatum, ad quem aspiciunt mansi triginta unus, camba una, Fornarius unus.* Haud scio an hic idem sit, quod infra *Furnile*.

¶ FORNERIUS, Idem, in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 28. col. 1. *Fornerius qui furnos nostros tenebit, &c.* apud Thomasserium in Biturig. pag. 226. D. de *Lauriere* tom. 5. Ordinat. Regum Franc. pag. 532. & alibi non semel.

¶ FORNELERIUS, FORNELLERIUS, diminut. à *Fornerius*, Puer pistorius. Statuta Arelat. MSS. art. 80. *Commune habeat in dicto castro 111. guachas, & unum fornerium, & unum Fornelerium, & unum porterium.* Statuta Massil. l. 3. cap. 15. *Si quis Fornellerius contra hoc ausus temerario venire, &c.*

FURNATA, Coctio furnaria, vulgo *Fournée*, occurrit in Vitis Abbatum S. Albani f. 63. [& in Processu de Vita S. Yvonis, to. 4. Maii p. 554.]

FURNATICUM, FORNATICUM, Idem quod *Furnagium*. Tabularium Conchense in Ruthenis Ch. 24. *Et medietatem de furno excepta Fornatico de pane Monachorum, &c.* Bulla Honorii III. PP. apud Ughellum in Episc. Interamn. *Habeat Episcopus unum panem boni frumenti de his, quas habuerit clibanarius pro Fornatico.* Vetus Charta in Hist. Episcopor. Lodovensium pag. 106. *Retenta medietate firmantiarum, justitiarum, sextaralicorum, Furnaticorum, & omnium aliorum jurium excogitatorum & excogitandorum.* Adde p. 363. Alia Ildefonsi Reg. Aragon. an. 1187. pro Libertatibus villæ Anisiani in Regesto Lud. Hutini Reg. Franc. fol. 7. *Similiter ultra justum Fornaticum, scilicet ultra de duobus sextariis tres obolos.* Charta Aigliberti Episcopi Cenoman. *Omnes decimas de supradictis villulis, tam de annonis, quam de agrario, vinum, fenum, omnium pecudum, seu Furniatico, vel undecunque decimas redebetur.* Male *Furniaticum* editum in Actis Episcop. Cenoman. pag. 200.

¶ FURNELLUM, Idem quod *Fornellum*. Vide in hac voce. Charta Hugonis Abb. ann. 1215. in Chartulario S. Illidii Claromont. *Actum in Fornella novo Abbatis.* Alia anni 1213. ibidem: *Actum in primo Furnella Abbatis.* Ibidem: *In Furnello veteri.* Rursum occurrit in Hist. Dalphin. to. 1. p. 61.

¶ FURNELLUS. Melchior *de Redern* in Diario obsidionis Varadin. apud Ludewig. to. 6. p. 328. *Nocte sequente ex Hungarorum excubantium negligentia furnos seu specus, in quo pulveres ad subruenda mœnia reponi solent, quos Furnellos vocant, hostes construere & fabricare cœperunt.* Milites nostri *Fourneaux*, vocant hujusmodi cuniculos.

¶ FURNERIUS, ut supra *Furnarius*, Pistor, Gall. *Fournier*. Consuetudo Brageriac. art. 131. *Furnerii nihil amoda accipient de pasta & farina.* Occurrit in Statutis Arelat. MSS. art. 154. in Catalogo Sodalium Confratriæ Nativitatis B. M. an. 1328. institutæ in Eccl. B. M. Deauratæ Tolos. & in Charta an. 1231. inter Probat. Hist. Castil. p. 53.

¶ FURNERIUS, in Monasteriis etiam dictus est Monachus, qui furno præerat & pistori: *Sic Fr. B. de Monte-acuto Furnerius, Fr. Julianus Cellerarius, &c.* subscribunt Sententiam arbitralem an. 1291. inter Abbatem & Consules de Gimonte. Regula Hyree vallis tom. 2. Histor. Lotharing. an. circ. 1043. *Furnerius mane prandeat quod ei cellarius ministrabit, & ad panem tornandum clerici adjuvabunt, cum eis licebit.*

FURNESIUM, Fornax, ex Gallico *Fournaise*. Occurrit semel ac iterum apud W. Thorn.

FURNIAMENTUM, Coctio furnaria, Gallis *Fournée*. Lambertus Ardensis p. 161. cap. *Quare furnagia dantur Ardeæ: Pollicitus est & compromisit de quolibet oppidi furno ad quodlibet Furniamentum ad procurandum ursum & pascendum panem unum ursario se daturum.* Adde pag. 147.

FURNIARE, In furnum immittere, *Enfourner*. Matthæus Paris an. 1258. *Et invenientus eidem conventui domos competentes & necessarias ad brasiandum & Furniandum.* Vide *Furnare*.

FURNILE, Pars ædis rusticæ, in qua est furnus, vulgo *Fournil*: vox Belgis frequens pro ipsa æde rustica. Vetus Charta in Hist. Monasterii S. Nicolai Andeg. pag. 41. *Dedi etiam eis unum Furnile solutum & quietum.* Alia ibidem pag. 48. *Furnile unum in suburbio juxta greviam situm.* Tabularium Vindocinense Ch. 108. *In suburbio mansionem unam, & Furnile unum.* Tabular. Monast. S. Andreæ Viennensis: *Hoc est Furnile cum mansionibus, & quidquid ibi visus sum tenere, &c.*

¶ FURNILIUS, Eadem notione. Privilegium Roberti Regis Franc. an. 1022. pro Miciacensi Monasterio, apud Mabill. tom 4. Annal. Benedict. pag. 707. col. 1. *Possident... in burgo Dunensi furnilium unum in alodo... & in burgo S. Aniani dimidium Furnilium in manufirma, qui redatt censum denarios IV.*

¶ FURNILLA, ut superius *Furnata*, Coctio furnaria, Gall. *Fournée*, vel id quod pistori datur pro coctione furnaria. Charta Roberti Ambian. Episc. an. 1316. pro Communia de Morolio: *Duos furnos in dicta villa & territorio pro coquendo faciendo tartas, pastillos & flacones, aut alias res... Furnarii dictorum furnorum panes pro reddere & pro Furnilla poterunt retinere.*

¶ FURNILLUM, ut *Furnile*, Gall. *Fournil*, Camera vel domus, ubi furnus est. Pactum matrimonii an. 1086. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 519. *Ego Herbertus duco uxorem nomine Godebeldem & daei in detalitio... duo arpenna vinearum & sex modios vini de vineis Herberti Siglem &... unum Furnillum & unum burgensem nomine Amiot.* Charta an. 1094. ex Archivo Majoris Monasterii: *Dederunt S. Martino medietatem offerendarum capella sua, & decimum panem Furnilli sui.*

FURNIRE, Præbere, instruere, *Fournir*, *Furniri*, *se fournir de quelque chose*, apud Sanutum lib. 1. part. 1. cap. 2. *Cum in Cypro tanta quantitas zuchari nascatur, quod Christiani poterunt competenter Furniri.* Nata vox apud nostros videtur à *Furnis*, cum coctorio suis plene instructi sunt, ita ut nihil in eos immitti possit. Vide in *Hospitarius*, & Oct. Ferrarium in *Fornire*.

¶ FURNITUS LECTUS, Gallice *Lit garni*. Statuta Collegii Bonicurtii an. 1357. to. 1. Instr. Histor. Paris. pag. 443. *Provideat* (scholaris) *sibi de lecto Furnito, videlicet culcitra, pulvinari, duobus partibus pannorum lineorum & copertura.* Fundatio Collegii Bajoc. an. 1308. ibid. p. 616. *Legamus eis octo lectos Furnitos de iis quos habemus Parisius.*

¶ FORNIRE, Eadem notione, in Chartul. S. Vandregesili to. 1. p. 361. & to. 2. p. 1335. & apud Murator. to. 12. col. 1114. & 1138.

¶ FORNITUS, Instructus, Gall. *Fourni, muni, garni.* Notitia Ecclesiæ Agrigentinæ in Sicilia sacra Rocchi Pirri pag. 293. *Tenetur thesauraria S. Gerlandi unam cappam de diaspro auri famito vel tartarisco aureo de sindone foderatam, & alias de aurifrisio Fornitam conferre. Terris Fornita omnibus necessariis ad prælium*, in Annal. Genuens. Jacobi Auriæ lib. 10. ad ann. 1290.

FORNIMENTUM, Supellex necessaria, vox Gallica. Tabularium Abb Coochensis in Ruthenis Ch. 446. *Et cum infans intraverit Monasterium, habeat totum Fornimentum suum, & unam bonam mulam, cum alio bono cansimento suo, quod facere voluerit.* [Charta anni 1389. ex Archivo S. Victoris Massil. *Pro provisione & Fernimemo gabella.* Codicillus an. 1481. *Duas suas legat triremes novas nondum completas cum suis Formmentis.* Gallice diceremus, *Avec tous ses agrez.* Informationes Civitatis Massil. de passagio transmarino in MS. Sangerman. *Item decostabit navis cum suo Fornimento & apparatu & cordis quinque millia lib. Turon. parvorum. Formmentum arborum avis*, ibidem.]

¶ FORINIMENTUM, pro *Fornimentum.* Testamentum Guillelmi ann. 1211. apud Acherium to. 9. Spicil. p. 257. *De aliis Clericis Ecclesia Castelle & de eorum Forimmento fiat, sicut statutum fuit tempore consecrationis Ecclesia de Castello.*

¶ FURNIMENTUM, Eadem notione. Procuratio de matrimonio inter Carolum filium Bernabovis & filiam Joannis Comitis Armaniaci an. 1382. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1519. *Item ad conveniendum cum præfata domina seu legitima persona, necnon cum præfato domino genitore suo .... de quantitate & qualitate dotis ac jocalium & Furnimentorum eidem viro suo dandorum*, &c.

FRUNIRI, pro *Furnire* perperam scribitur in Epistola Guillelmi de Carnoto Magistri Templi ad Honorium III. PP. apud Hieron. Rubeum in Histor. Ravennat. lib. 6. *Est & aliud incommodum videlicet super equitaturis adeo grave, quod equi nullo modo possunt venales reperiri. Quocirca universis Cruce signatis ac signandis bona fide consulatis, quatenus de prædictis se studeant Fruniri*, &c.

FURNITORES, Italis *Fernitori*, qui executorum testamentariorum vices explent, cum ii mortui sunt, aut munus illud recusarunt. Statuta Venetor. lib. 6. c. 17. 18. *Commissarii alicujus defuncti, seu tutores, & Furnitores illorum.* Cap. 21. *Procuratores S. Marci sint ... tutores pupillorum ..., insuper Furnitores omnium testamentorum.* [*Fornitores*, in Chron. Andreæ Danduli apud Murator to. 12. col. 378.]

FURNULUS, FURNULIA. [ut supra *Furnile*, Gall. *Fournil.*] Tabularium S. Crucis Talemondens. fol. 3. *Conculi & 4. molendina, 2. cum stagnis suis de dulci aqua, & 2. de mari molentia, & unum Furnulum in ipso castello, ... ad coquinam, ad Furnuliam, ad cameram Abbatis*, &c. [Vide *Furnilius.*]

¶ FURNUS, Cuniculus aptus ad mœnia igneo pulvere evertenda, Gall. *Fourneau.* Vide *Furnellus.*

¶ FURNUS INDOMINICATUS, Qui proprietario jure possidetur, in Charta an. 1065. to. 1. Hist. Lotharing col. 459.

FURNUS SACER. Vide Pachym. l. 7. c. 28. extremo.

1. FURO, pro *Fur*, Ital. *Furo*. Marculfus l. 2. form. 22. de servo: *Non Furo, non fugitivo, neque cadivo*, &c. Capitulare Sicardi Principis Beneventani cap. 11. *De Furone vero & homicida ita fiat, ut si ... furtum in sua patria facere præsumpserit.* Ita non semel in Legibus Luithprandi Reg. Longob. tit. 57. §. 1. tit. 94. §. 1. tit. 101. §. 21. Occurrit etiam in veteribus aliis Legibus apud Baluzium in Notis ad Capitular. p. 1000. 1017.

2. FURO, Viverra, nostris *Furon*, vel *Furet*, *quoddam animal*, inquit Jo. de Janua, *& dicitur a furvus: tenebrosos enim & occultos cuniculos effodit, & ejicit prædam, quam invenit.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Furo, Furron, une beste qui prent connilz ès terriers.* Statuta Arelat. art. 81. *Nullus teneat vel defferat retia vel pannellos vel Furonem ... nisi habuerit venationem propriam.* Alter locus exstat in *Fugare* post *Fuga.* Vide *Fura.*] Pseudo-Ovidius lib. 1. de Vetula:

Nunc ad cuniculum fovea mittimine tutum
Mittere Furonem, qui dente lacessat ipsum,
Donec in insidias prætensas resiliat
Se simulatus agat, mala cautus ab obsidione.

FURQUIA. Vide *Furcia.*

¶ FURRA, Villosa pellis, Gall. *Fourure.* Testamentum Johannæ Benstede ann. 1445. apud Thom. *Madox* Formul. Angl. p. 434. *Item do & lego Willelmo Bastard ... meam mantellam penulatam cum Furris ejusdem.* Vide *Furrum.*

¶ FURRAGIUM. Vide *Fodrum.*

FURRATUS, FORRATUS, Pellitus, ex Gall. *Fourré.* Matth. Paris pag. 302. *Capa choralis pellibus variis Furrata.* Statuta Ordinis de Sempringham: *Mitras lineas nigras & Forratas de agninis pellibus.* [Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feudorum to. 2. p. CLVI. *Pro roba de camelino Furata de ver ad Omnium SS. VIII. l.* Et pag. CLVII. *Pro roba, de viridi Forato de celdal, octo dies ante Magdalenam LX. sol.* Charta ann. 1360. inter Instr. Capellæ S. Yvonis Paris. *Item Humberto bedello mantellum suum meliorem Fourratum de nigris agniculis cum capucio duplicato.*] Utuntur Fleta lib. 2. c. 79. §. 3. Cantipratanus, Jacobus de Vitriaco lib. 1. Vitæ B. Virgin. Concilium Londinense ann. 1342. c. 2. [Concil. Senonense an. 1346. c. 2.] &c. Vide *Foderatus.*

FORATUS, in Statutis Ord. *de Sempringham* p. 718.

¶ FURRERA, ut *Furrura.* Charta Ricardi II. Reg. Angliæ ann. 1382. apud Rymer. to. 7. pag. 356. *Aliud indumentum absque manicis foderatum cum bayro; unam Furreram de bayro pro una supertunica.*

¶ FURRUM, Idem videtur quod *Fodrum*, à Gallico *Feurre.* Chartular. S. Vedasti Atrebat p. 264. *Hospitarius ibidem debet ... fascem de Furro & duos fasces de liegne.* Vide *Fodrum.*

FURRURA, FURURA, Pellitium, Gall. *Fourrure.* Monasticum Angl. tom. 2. p. 646. *Longum tabardum, capucium, cum Furrura ad supertunicam & capucium.* Statuta Hospitalis S. Juliani in Additam. ad Matth. Paris p. 162. *Uti Furruris, dummodo de pellibus sint ovium vel agnorum, minime prohibemus.* [Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feudorum to. 2. p. CLXXXIII. *Expro Furura varii minueri ad capam de camelino, ad S. Andream, C. s.* Non semel ibid. occurrit.]

¶ FURRURATURA, ut *Furrura.* Charta an. 1361. apud Rymer. to. 6. p. 317. *Tam circa factur am & Furruraturam robarum & aliorum pannorum.*

FURRURIA, Eadem notione. Matth. Paris ann. 1248. *Cum penulis & Furruris de pellibus variis cisimorum.*

FURST & FONDONG. Leges Henrici I. c. 46. *De quibuscumque implacitetur aliquis, Furst & Fondong habeat.* id est, inducias, tempus consilium sumendi, à ꝼẏꞃꞅꞇ, tempus, spatium, induciæ. Vide Glossar. Saxon. Somneri verbo ꝼẏꞃꞅꞇ, & supra *Consilium.*

FURSWIROTOS. Lex Bajwar. tit. 17. §. 2. *Injuste territorium meum alteri firmasti, id est, Furswirotos, ipsum mihi debes reddere, &c.* Ita Editio Lindenbrogii. Tiliana *Farswirotos*, [Baluzii *Faswirotos*,] Heroldi *Farwesota*, Codices alii MSS. *Furswirotus*, *Farswertios*, *Cursuvirotos.* Vox formata ex Germanico *Farsweren*, pejerare: Angli *Forsweare* dicunt.

FURTARE, pro *Furari.* Coronatio Henrici Regis Portugalliæ apud Brandaon. l. 3. c. 13. *Si Furcaverint de alienis, si blasphemaverint ad Jesum Christum, &c.* Occurrit præterea non semel in Foris Alcaçonensib. æræ 1286. apud eumd. Brandaon. tom. 5. pag. 307. v.

FURTH CUMMAND BORG. Quoniam Attachiam. c. 17. *Cujus titulus est, de plegio Furth cummand borg, & de plegio de stando juri.* Vide §. 1.

FURTO, pro *Furtim.* Gloss. Gr. Lat. Λάθρα, *Clam, clanculo, clandestino, Furto.* Ita in *Furto*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 30. c. 2. *Ut nemo audeat in Furto mancipia emere, &c.* Ubi Glossa interlinearis, *id est, absconse.* Glossæ antiquæ MSS. *Furto, adulterio.* Qua sane notione furtum videtur usurpari in Capitulari Aquisgranensi ann. 789. c. 66. & in Appendice 2. Capitul. cap. 38. *Item & Furta, & injusta connubia, necnon & falsa testimonia, sicut sæpe rogavimus, prohibete diligenter, &c.*

FURTUM HABENS IN MANIBUS. Vide *Manus rubra.*

FURTUOSUS: *Plenus furto, qui sæpe committit furtum, vel qui pugnat, ubi merces certa paratur.* Ugutio, Jo. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Furtuosus, qui fait souvant larrecin.*]

FURTUS, pro *Furtum*, in Lege Salica tit. 10. Edit. Heroldi, & in Legib. Luithprandi Regis Longob. tit. 73. §. 1. Utitur etiam vetus Interpres Juvenalis Sat. 8. v. 112. *Putes, inquit, has civitates Furtus non esse accusaturas, &c.*

FURVANA, *viridissima, foliis perseverans.* Gloss. Longub. S. Germani Paris.

FURUNDUM, *Vulnus*, inquit Papias: *quod nascitur, Latine Furunculum, tumor in acutum surgens, ita dictus, quod ferveat, unde Græce ἄνθραξ* dicitur. Ita etiam Ugutio [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Furunculus, larroncel ou furron.*] Caper de verbis dubiis: *Fervunculum, à fervore, non Furvunculum.*

¶ **FUSA**, Stamen fuso involutum, Gall. *Fusée.* Restitutio quarumdam villarum facta Stabulensi Monasterio ann. 905. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 37. *Et annis persolverent singulis unius mansi xenium, videlicet III. porcos & LX. Fusas lini ad jam sæpe dictum Monasterium.*

FUSARE, Fusum trahere. Theodoricus Thuringus l. de S. Elizabeth Regina Hungariæ c. 6. *Nunquid hactenus visum est filiam Regis lanam Fusare?*

FUSARIA. Epistola Gaufredi de Meduana, tom. 2. Spicilegii Acheriani p. 507. *Dedi eis in ... decimam Fusaria mea, atque platea propria ... & decimam omnium molendinorum meorum.* [Acherius suspicatur legendum *Silvæ.* Retinendum puto *Fusaria*, hocque nomine significari Officinam fundendis metallis, Gallice *Fonderie.* Vide *Fusarius* 1.]

1. **FUSARIUS**, Joan. de Janua, *qui facit fusos.* [Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Fusarius, Fuselier.*] Vide Statuta antiqua Corbeiensis Monasterii lib. 1. cap. 1. [ubi Acherius *Fusarios*, Fusores, Gall. *Fondeurs*, interpretatur.]

2. **FUSARIUS.** Papias: *Fusarius, & sanguineus, arbores.* [*Sanguinarius arbor*, in Amalthea.]

FUSCA. Anastasius Bibl. in Hist. Eccles. pag. 132. *Ipse vero Basilium ... decollavit, & capita eorum Fusca condita per spatharios Imperatori transmisit.* Ubi Theophanes p. 344. ex Cod. Barber. Καὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν φουσκώσας. Alii Codd. habent φασκώσας, & φουσκίσας. Φοῦσκαν Moschopulus ait esse, quod Græci φύσκην vocant. At eum Græci ita appellent vesicam aut intestinum, aliud hoc loco sonat. Phæmon Cynosophii c. 7. ait, φοῦσκαν esse ὄξος καὶ ὕδωρ ψυχρόν. Unde conficitur φοῦσκαν appellasse recentiores, quod Latini *Poscam*, & *Puscam*, id est, ὀξύκρατον. Quod firmat Paulus Diac. lib. 21. Miscellæ pag. 652. qui habet hoc loco: *Capita eorum Pusca condita.* Vide *Pusca.*

¶ **FUSCANETUM.** Bullarium Fontanell. MS. *Ad Fuscanetum emendum v. solid.* Legendum videtur *Fustanetum*, eadem notione, qua *Fustanum* infra.

FUSCANUS, Fuscus colore, vel subfuscus. Vett. Schedæ Thuanæ: *Hoc est casula Fuscana venelana 1. sagia Fusca 1. caligas albas 4. &c.*

¶ **FUSCEDO**, Fuscus color generatim; specialius Crusta panis semiustulata, apud Guidonem Discipl. Farfensis cap. 19.

FUSCELLUM. Hariulfus lib. 3. c. 3. *Candelabra auro argentoque parata 6. ventaculum deauratum 1. Fuscellum deauratum 1. scyphus de argento 1. &c.* [Idem videtur quod *Fuscina*, quæ inter ministeria sacra interdum recensetur.]

FUSCI, Mauri, Mauritaniæ incolæ, nostris *les Noirs*, vel *Negres.* Chronicon Novalicense lib. 6. p. 639. *Eodem tempore, quo Fusci morabantur in castro Frascenedello, &c.*

FUSCINA, Papias: *Fuscina, unde pisces perforantur, tridens, creacra.* [Jo. de Janua: *Fuscina, Instrumentum ferreum & tridens, quo nituntur gladiatores ad se capiendum, piscatores ad pisces capiendos, coqui, &c.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Fuscina, Havet, crochet.*] Habetur inter ministeria sacra in Histor. Episcop. Autisiod. c. 20. p. 423.

FUSELLUS, *Parvus fusus*, Joan. de Janua: *Fuseau.* [Legitur in Processu de Vita S. Yvonis inter Acta SS. Maii to. 4. p. 575.]

¶ **FUSILE**, Os brachii à carpo ad cubitum, Gallice *Focile.* Acta B. Tomasii, tom. 3. Martii pag. 604. *Duo ossa quæ dicuntur Fusilia brachiorum.*

FUSIO, Inlatio publica, tributi pensitatio. Gloss. Lat. Gr. *Fusio*, ὑλισμὸς, εἰσφορὰ, δημόσιον. Sic lego, pro δημοσίων, est enim δημόσιον, tributum. Rursum: *Fusiones*, εἰσφοραὶ, συντέλειαι. Vox Jurisconsult.

¶ **FUSITERA**, *Animal in India, quod fluctus haustos fistulis eructuat, ita ut naves mergat.* Papias. Idem est quod Plinio *Physeter.* Gr. φυσητὴρ, nostris *Physetere* vel *Souffleur.* De quodam Physetere monstroso hæc habet *Rabelais* in Pantagrueli lib. 4. c. 33. *Pantagruel de loin apperçut un grand & monstrueux Physetere, venant droit vers nous, bruyant, ronflant, enflé, élevé plus haut que les hunes des naufs, & jettant eaux de la gueule devant soy comme si ce fut une grosse riviere. &c.*

FUSCLUS MOLENDINI, apud Petrum de Crescentiis lib. 5. extremo, ex Italico *Fusolo*, Gallice *Arbre de moulin.*

¶ FUSOR, Qui fundit metalla, Gall. *Fondeur*. apud Palladium 1. 17. Guillelmum Monachum in Vita Sugerii, &c.

FUSORIUM, Ugutioni, *in quo quid infunditur*. Gloss. Gr. Lat. Προχυτήριον, *Fusorium*. Ἐκχύτης, ἐγχυτήριον, *Infusorium*, *Fusorium*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fusorium*, *Vaissel à mettre liqueur*.]

¶ FUSSICULA, Præstationis species. Charta Guillelmi Abb. Floriac. an. 1296. *Burgenses de Castellione remanebunt & erunt quitti & immunes... de agrentio, de Fussiculis sive trossis porcorum* (porcorum) *de cotunagio, charruagio*, &c. Vide *Trossa* 2.

¶ FUSSORIUS, ut supra *Fossorium*, Ligo. Statuta Corbeiensia apud Acherium to. 4. Spicil. p. 11. *Et unusquisque habeat ad hortum excolendum sive ad alias necessitates explendas Fussorios VI. bessos II. secures II. &c.*

FUSTA, Lignum, materia lignea, *materiamen*, Gall. *Fust*, *Merrien*, ex Lat. *Fustis*. Charta Raimundi Comitis Tolosæ ann. 1181. apud Catellum in Comitib. Tolosan. pag. 215. *Nullus homo vel femina unas Fustam in illo die, in quo fuerit delata, vel revendat: in qua Fusta intelligimus arcas, vel vasa sive vinaria, vel alia, & circulos & latas, & scamna & lectos, & omnem aliam Fustam, quæ necessaria fuerit ad adificia & bastimenta, quæ deferuntur cum manibus*, &c. Testamentum Guill. D. Montispessullani an. 1211. *Item Domina mater mea, vel ille, qui meos usus & aisiamenta accipiet, emendet illam Fustam, quam habuit de Ecclesia de Pruneto*, &c. Adde fundationem Monasterii B. Mariæ de Silva regali an. 1194. to. 3. Spicilegii Acheriani p. 169. Vide *Exarcia*. *Fustage*, in Consuetud. Solensi tit. 13. art. 1. *Cascun pot joyr deu Fustage deusdeits herems per bastis & per lo caufage*. A fuste seu ligno dicta navis species, quam vulgo *Fuste* dicimus, quam Malaxus in Hist. Patr. CP. & Chronicon Veneto-Byzantinum pag. 205. nam & naves nude *Ligna* vocantur.

¶ FUSTA, Provincialibus *Fusto*, Trabs, Gall. *Poutre*. Charta ann. 1233. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Ut quoties Fusta necessaria fuerit... ad ædificandum vel reficiendum domos suas, vel portalia, vel clausuras, vel pontes*, &c. Alia ann. 1272. inter Consuetud. Privileg. Tolos. è Bibl. D. Abbat. *de Crozat: Faciatis fieri per magistros & carpentarios vestros & fusterios vobis subditos Fustas bonas & pulcras & de legitimis peciellis* (paiellis.) Ibidem: *Nullus fusteriorum Tholosæ sit ausus emere aliquas fustas seu trabes,... donec ipsa Fusta fuerit à paiellatoribus per nos constitutis fideliter patellata*. Computus an. 1321. tom. 2. Hist. Dalph. p. 159. *Ut Fustam apud Seyssellum emerent, & ipsam charreari facerent usque apud Lugdunum*.

¶ FUSTAILLIA, De vasis cujuslibet materiæ dictum videtur, à Gall. *Futaille*, quod tamen nonnisi de doliis solet usurpari. Instrum. ann. 1309. to. 1. Hist. Dalphin. p. 86. *De quolibet vendente eodem modo paganum panem, pelleteriam, merceriam, ferrum, acerrum seu calibem, picoleriam, caseos, coria, fabricaturam auri, cyphos & aliam Fustailliam & consimilia... capitur unus denarius*.

¶ FUSTAINUS, ut *Fustanum* infra. Vide locum in *Celendra*.

¶ FUSTAIRIA, Locus Biterris ubi habitabant vel operabantur fabri lignarii. Testam. Rogerii Vicecom. Biter. ano. 1193. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 501. *Et dono eis licentiam faciendi furnum in casali quod habent in Fustaria Biterris absque omni exactione mei & meorum*. Ubi Stephanotius in Fragm. Hist. MSS. to. 10. p. 170. legit, *Fustaria*.

¶ FUSTANA, ut mox *Fustanum*. Inventar. Eccl. Noviom. an. 1419. *Coopertura boucassini operata ad modum Fustanæ*.

¶ FUSTANIUM, Eadem notione. Laudes Papiæ apud Murator. to. 11. col. 22. *Super fluvio Vernavola habent fullones habitacula plura, quæ dicuntur candida, in quibus... panni de bombice, qui fiunt ibi, & dicuntur Fustania, candidantur*. Occurrit rursus ibidem col. 43.

¶ FUSTANIUM, FUSTANNITUM, Vestis ex *Fustanio* confecta. Statuta Massil. lib. 2. c. 39. *Item, de Fustanio domina XII. den. ... Item, de Fustanio simplici VIII. den.* Statuta Arelat. MSS. art. 53. *Et pro Fustannitis hominum VIII. den.*

FUSTANUM, Panni ex gossipio confecti species: Xylinum: *Fustani*, Occitanis, nostris *Fustaine*. Occurrit apud Andr. Monach. lib. 1. Vitæ S. Ottonis Episc. Bamberg. cap. 45.

FUSTIA, FUSTIAN, FUSTIANUM. Visitatio Thesauriæ S. Pauli Londinensis an. 1295. *Casula de Fustia cujus totus apparatus de Fustian.... Item unum vestimentum cum apparatu de pal sufficienti, & casula de Fustian. Fustianum*, ibidem, & in Fleta lib. 2. c. 12. §. 8.

FUSTINUS. Concilium Arelatense an. 1260. cap. 11. *Cum sella alba vel Fustina sine phaleris equitent*.

FUSTANEUM. Ordericus Vital. lib. 5. p. 591. *Et Odelinæ conjugi ejus unum Fustaneum*. Relatio de Ordine Cisterciensi tom. 1. Monast. Anglic. p. 700. *Neque casulas nisi de Fustaneo, vel lino, sine pallio aureo, vel argenteo*. Vide Orig. Gallic. & Ital. Menagii, & Possinum to. 1. Hist. Pachymer. p. 414. ubi de vocis origine.

¶ FUSTANEA TELA, in MS. Nobiliacensi apud Stephanot. to. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 653.

¶ FUSTANEUS PANNUS, in Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 497.

¶ FUSTANETUM, in Chartular. S. Vandreg. to. .. pag. 1077.

¶ FUSTANIA, in Annal. Benedict. to. 5. p. 677.

¶ FUSTANICUS. Charta Landrici de Praiaco ann. 1118. *Inde habuit Landricus equam cum pullo suo & ... filius ejus equum unum & alii duos Fustanicos*.

¶ FUSTEIN, in Actis SS. Maii tom. 1. p. 774. *Item unam casulam de Fustein*.

¶ FUSTONYUM. Computus ano. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. p. 326. *Jam prædictam informationem dictis bayllivis habetur, quod dictus D. Raymundus fecit munitionem in dicto castro de armis & rebus infrascriptis, quæ existimata sunt valere pretium infrascriptum, videlicet XI. paria de platis coopertis de Fustanyo, valentes in summa... XX. s. VII. den.*

FUSTARE. Vide *Fustis*.

¶ FUSTARIA ARS, Lignaria, Gallice *Menuiserie*. Charta ann. 1490. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Exercere artem Fustariæ*.

¶ FUSTEJARE, Lignum, materiam ligneam ad ædificandum cædere. Charta ann. 1497. *Sunt in possessione antiquissima... de eodem territorio disponere & ordinare, tam in dando quibuscumque exteris quibus voluerint terram gastam pro eyssartejanda, Fustejando, rusquejando*, &c. Ibidem: *In antiquissima & vera possessione pastorgandi, eyssartandi, leygnerandi, Fustejandi*, &c.

¶ FUSTERARE, Eadem notione. Charta an. 1289. *Videlicet jus... laborandi, & Fusterandi, & lenharrandi, pascendi*, &c.

¶ FUSTERIUS, Faber lignarius, Provincialibus *Fustié*, Beneharn. *Fusté*. Occurrit in Charta ann. 1272. in Concilio Biterr. ann. 1310. cap. 16. in

veteri Catalogo MS. B. M. Deauratæ. Vide in *Fusta*.

¶ FUSTEUS, Ligneus. Acta SS. to. 5. Junii p. 343. ubi de S. Irenæo: *Quod caput infra quamdam capsam Fusteam argento tectam posuimus.* Instr. an. 1347. to. 2. Hist. Dalphin. p. 568. *Quæ omnia & singula, res seu jocalia prædicta pro pignore data, dictus dom. Dalphinus posuit & consignavit in quadam parva capsa Fustea.* Charta Geraldi Abb. S. Johannis Angeriac. an. 1385. *Sedente eodem dom. Abbate super quemdam bancum Fusteum.*

FUSTIA, FUSTIANUM. Vide *Fustanum*.

FUSTIBALUS, Machinæ bellicæ species. Fulco lib. 2. Viæ Hierosol. pag. 893.

Aggeribus, plateis, onagris, Fustibalisque
Assultus ineunt, cunctis utensilibusque.

Ubi forte legendum *Fundibalisque*. Vide in hac voce.

☞ Nihil hic immutandum suadet Vegetius qui lib. 3. de Re milit. cap. 14. sic *Fustibalum* describit: *Fustibalus, fustis est longus pedibus quatuor, cui per medium ligatur funda de corio: & utraque manu impulsus prope ad instar onagri dirigit saxa.* Hinc

¶ FUSTIBALATOR, in MSS. ejusdem Vegetii, ut observat Stewechius, pro eo qui *fustibalo* utitur. Editus habet *Fundibulator*. Vide in *Fundibalum*.

¶ FUSTINUS. Vide in *Fustanum*.

FUSTIS, ῥάβδος, ἐν ᾧ τύπτομεν, in Gloss. Gr. Lat. Isidorus lib. 5. c. 27. & lib. 20. c. 13. & ex eo Papias: *Fustes sunt, quibus juvenes pro criminibus feriuntur, dicti, quod præfixi in fossis stent, quos Palos rustici vocant. Fustibus verberari, tundi, coerceri*, in l. 2. D. de Off. Præf. Præt. l. 3. & ult. de Off. Præf. Vigil. l. 5. Cod. Theod. de Episc. l. 21. 54. 57. de Hæret. l. 25. de Accusat. l. 80. 85. de Decur. Concil. Matiscon. II. c. 1. *Si rusticus aut servus, gravioribus Fustium ictibus verberabitur.* Edictum Pistense Caroli Calvi c. 15. *Ut servi pro hoc convicti, non cum grossa Fuste, sed nudi cum virgis vapulent.* Infra: *Et disciplinam sustinentes in corpore suo debiliores non fiant.* Speculum Saxonicum lib. 3. art. 16. *Quando judici prato pro eo, quod ipsum in suo jure neglexit, mulctam præstat, mensuram Regis dat pro mulcta, quæ in triginta duobus virgis quercina cubitum bipartitum continentis verberibus noscitur comprehensa.* Adde Legem Burgund. tit. 4. Andreas Suenonis lib. 5. Legum Scanicarum c. 24. *Fustis autem appellatio virgam & baculum, hastam, securim, malleum, clavam, & vaginatum gladium comprehendit.*

FUSTARE, Fustibus cædere, *Frustare* Danti & Bocacio. Gloss. Gr. Lat. Ξυλοκοπῶ, ὅ ἐστι τύπτω ξύλῳ, *Defusto, Fustuo*. Ita in MS. pro *Fustigo*, uti præfert Editio H. Stephani. *Fustare* porro occurrit in Lege Alemannor. cap. 12. 23. 14. & in Lege Longob. lib. 1. tit. 17. §. 5. ubi *Fustigare* habet Lex Burgund. tit. 4. & aliis locis, ῥοπαλίζειν, apud Harmenopul. lib. 1. tit. 7. §. 20. Vide *Frustare*.

FUSTUARIA POENA, in Edicto Theoderici c. 4. *Fustuarium supplicium*, in Lege Burgund. tit. 70. in l. un. Cod. Th. de Ædific. publ.

FUSTUARIUS, ξυλοκόπος, ὁ τύπτων ξύλῳ, in Gloss. Græco-Lat.

In pœnis publicis moderatam ξυλοκοπίαν, seu fustigationem, leviorem fuisse flagellatione quidam colligunt ex l. 7. 10. 28. & seqq. D. de Pœnis. Contra Cujacius in Paratit. ad tit. Cod. de Emendat. servor. Vide Guillelmum Vossium ad Rabbi Maimonidem de fundamentis Legis pag. 76. 77. Petrum Pithœum ad Collat. Legis Mosaicæ tit. 11. & supra in *Baculare*.

FUSTIS, Arbor justæ magnitudinis. Lex Salica tit. 27. §. 28. Edit. Heroldi: *Si quis arborem post annum quam fuerit signata, priserit, &c.* Ubi ad marginem ex MS. alio: *Si quis in silva Fustem signaverit, & non capulaverit, &c.* Monachus Centulensis lib. 2. Miraculor. S. Richarii num. 2. *Quadam autem die dum rura illius circuiret, super jam dictam fagum venit: quam dum enormem esse intuitus esset, jussit incidi, & quia apta esset ad ministerium foci indicavit. Cui sui servi professi sunt id minime hoc audere perpetrare, eo quod paterna traditione didicissent illum esse sacratum Fustem, &c.* [Computus gabellæ S. Simphoriani pro D. Comite Sabaudiæ an. 1321. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 160. *Cum viginti tribus hominibus qui assidue secum fuerunt per triginta dies per diversa loca ad querendum, emendum & ibarreiandum usque Rhodanum & turazellandum dictam Fustem super aquam.* Miracula S. Angilberti sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 133. *Conscendens cujusdam magnæ arboris Fustem, &c.* Occurrit non semel in Charta Tolos. an. 1272. superius laudata; & in alia an. 1423. apud Stephanotium in Antiquit. Occitan. part. 1. pag. 389.] Manet etiamnum vocis vestigium: silvas enim, in quibus sunt proceræ arbores, *Bois de haute fustaie* dicimus.

¶ FUSTIS LECTORUM, Sponda, Gall. *Bois de lit*, Lecti compages lignea. Guidonis Discipl. Farfens. cap. 47. *Hos versus conscriptos habeat camerarius in Fuste Lectorum, sive in plumatiis ipsorum in dormitorio Fratrum:*

Lectulos en Fratrum venientium cernitur istic:
Sterma Lectorum cernuntur florida Fratrum.

PER FUSTEM investire. Vide *Investitura*.

¶ PER FUSTEM ET WANTONEM, Formula in bannis & confiscationibus adhibita; unde liquet non in investituris & traditionibus tantum usurpatam fuisse. Vetus Formula inter Leges Ludovici Imper. apud Murator. to. 1. part. 2. p. 230. col. 1. *Domne Comes, sic dico: per istum Fustem & istum Wantonem mitto omnes res de Martino in bannum.* Ibid. col. 2. *Per istum Fustem & istum wantum tollo omnes res ejus de banno.*

¶ FUSTE AD FUSTEM, Formula qua in chartis utebantur ut mensuram cumulatam & radio præcisam significarent. Charta an. 1222. ex Tabul. Corbeiensi: *Concesserunt quatuor modios frumenti de territorio de Tanes in grangia sua ... ad mensuram ejusdem villæ Fuste ad Fustem mensuratos.* Alia ann. 1224. ex eodem Tabul. *Noverint .... quod ego Hugo de Foilliaco miles homo legius Ecclesiæ Corbeiensis tenerem de eadem Ecclesia cum alio feodo meo septem modios & septem sextarios frumenti Fuste ad Fustem ad mensuram Corbeiensem.*

CUM SCUTO ET FUSTE SE DEFENDERE, in Lege Longob. lib. 2. tit. 25. §. 76. lib. 2. tit. 55. §. 29. Vide *Campio*, *Duellum*.

FUSTES AD SEPULCRA PONERE, Superstitionis paganicæ species, apud Conradum Uspergensem an. 1124.

FUSTES ALNINOS *super caput frangere*, in Lege Salica tit. 36. [quo signo quis parentibus nuntium remittebat.]

FUSTES, Naves ita appellatæ. Bernardus *de Breydenbach* in Itin. T. S. *Vidimus Fustes & grippas cum navibus armatis applicare in portum.*

¶ FUSTONYUM. Vide *Fustanum*.

¶ FUSTUARIUS. Vide *Fustis*.

¶ FUSTUM, Vox generica quæ lignum, vel trabem significat, Gall. *Piece de bois.* Charta ann. 1209. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1091.

1091. *Tunc nos faciemus destruere ipsum bastimentum quod super Ecclesia de Aristot noviter est ædificatum, de Fusto videlicet & petra, & ut magis sit firmum*, &c. Instrum. an. 1309. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 98. *Item quodlibet Fustum quod vocatur Timons, vel antenna debet 5. sol. Item Fustum quod vocatur Panna debet* XII. *den.... Item unum Fustum quod vocatur Rondellum.* Charta an. 1329. ex Archivo S. Victoris Massil. *Quatuor cratères de cupro & alium de Fusto.*

¶ FUSUM LAPIDEUM, f. Crusta gypsea. Acta SS. Junii tom. 1. pag. 105. ubi de S. Symeone recluso: *Dehinc Fusum quod Lapideum coloris pecoris superficiem tumuli tegens, amoto illo, rursum, ut moris est sepulcrorum, conspicitur coopertorium.*

FUSUS, Mulier, vel muliebris sexus, cui *Fusus*, ut viro *gladius & arma*, competit. In Lege Angliorum & Werinor. *Hereditas ad Fusum à lancea transire* dicitur, quæ ad filias transit; *Tomber en quenouille*, nostris. Speculum Saxonicum lib. 3. art. 15. §. 3. *Qui expeditoriæ res, hoc est, arma bellica, postulet, agnatus ex parte gladii esse debet: ad utensilia vero, seu geradam, cognatus, id est, ex parte Fusi, seu mulieris, duntaxat admittitur. Hoir de quenouille*, in Consuetud. *de la Rue d'Indre*, in Blesensi pago art. 7. filia patris hæres. Viget Proverbium apud Italos: *Far d'una lancia un Fuso*, quod est *redurre una cosa grande a tant estremità che non servi a niente*, apud Academicos Cruscanos. Vide Achmetem Onirocrit. cap. 249. extr. & infra in *Gladius.*

FUSUS ARGENTEUS mulierum sepulcris appensus. Ditmarus lib. 2. pag. 25. de filia Ottonis Magni Imp. Conradi Franconiæ Ducis uxore: *In Ecclesia Christi Martyris Albani in Mogumtia nobiliter est sepulta, cujus Fusum argenteum in ejus memoria ibidem est suspensum.* Ita olim Tanaquillæ, Tarquinii prisci uxori, statuam posuere Romani, lanam, fusum & colum tenentem, in probitatis ac virtutis muliebris argumentum, uti testantur Festus, Plinius lib. 8. cap. 48. & Plutarchus Probl. 30. Quippe, ut ait Fulgentius lib. 2. Mythol. *Laborem manuum & operationem libidinosa mulier non diligit.* Sane cum *fusus*, feminarum *gladius*, vel certe *scutum* dicatur, quo scilicet contra desidiam sese tuentur, admodum vero simile est, inde profluxisse, ut earum insignia in *fusis* describantur, vulgo *lozengus* dictis; quod, ut censet Scaliger ad Varronem, lauri foliorum speciem referant, quasi *laurengus*; quorum figura eadem est, quæ fusorum. Sed & feminarum sigilla cerea, Diplomatibus appensa, fere semper ea forma ac figura conspiciuntur, in quibus effinguntur dextra aviculam, vel lilium, aut quid simile, tenentes, depictis ad lævam armorum insignibus.

FUSUS. Reg. lib. 2. cap. 3. *Et leprosus, & tenens Fusum*, &c. Ubi auctor Mamotrecti: *Fusus est instrumentum filandi. Fusum quidam dicunt in loco isto breve ventilabrum de foliis palmarum, quod volvitur inter digitos instar Fusi: vel instrumentum ligneum cum duabus vel tribus tabellis, quas concutit leprosus quærendo panem.* Græca editio, κρατῶν σκυτάλης, id est baculum, quo gressus suos dirigat: Nam Aquila hoc loco τυφλὸς habet. [Mamotrecto consentit Jo. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Fusus, Fusel à filer.*]

FUTHWITA. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. ult. *Si autem retineatur, vel divadietur, vel implegietur ibi, blodwitta & Futhwita poterit aggregari.* Sed legendum *Fythwita*, quæ vox *forisfactura pugna* exponitur in veteri Gloss. Saxon. Vide *Fyhtwita.*

¶ FUTIS, *Vas in templo ubi reponebatur quod de sacramento restabat.* Jo. de Janua. Gloss Lat. Gall. Sangerm. *Futis, Une maniere de vaissel de temple, large dessus & estroit par dessous. Futum*, apud Varronem.

¶ FUTRUM. Vide *Feltrum.*

¶ FUTT. Vide *Fod.*

¶ FUTUARE, *Verbum satis commune per quod jactura humani generis restauratur; scilicet, Coire*, Johan. de Janua.

FUTURARE, Differre. Architrenius lib. 1. c. 2.

.... Hodiernos crastinat actus,
Et quod præteritum nunquam facit usque Futurat.

¶ FUX, pro *Faux*, Ostium fluminis, Gall. *Embouchure*, in Annal. Genuens. an. 1204. 1214. 1242.

FUXOLANA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

¶ FUXOLIUM, Gabellæ chartulæ, interprete Macro in Hierolex. vel ipsum sigillum quod Chartis appenditur. Bulla Eugenii IV. PP. an. 1436. to. 2. Bullar. Casin. pag. 321. *Aliis quibuscumque redditibus, seu bonis, ac mensurationum, gabellationum, bullarum & Fuxolis... eximimus.* Vide *Bolleta.*

FYHTWITA, Amerciamentum pro conflictu: *Melleta*, Ranulfo Cicestrensi lib. 1. Hist. c. 50. Brompton. *Fyhtwite, emenda, proveniens ex contentione.* [*Fyzwyte, Amerciamentum pro pugna*, in Glossariolo ad calcem Codicis MS. de quo Wanleius pag. 284. Regest. Priorat. Cokesford. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Fihtwite, i. si pugnaverint & percusserint se, quamvis sanguinem non extraxerint, Prior habebit inde amerciamenta.* Ibid. *Flitwite, i. Quod Prior teneat placita in curia sua de contentionibus & conviciis hominum suorum & habeat inde amerciamenta.*] Aliis, mulcta ob commissam pugnam in perturbationem Pacis, quæ in exercitu Regis 10. solidorum erat. MS. Codex: *Fightwitha, id est, Forisfactura pugnæ.* Vox Saxonica, conflata ex ꝼẏhꞇ, pugna, & piꞇe, mulcta. Leges Edmundi cap. 3. *Et volo, ut aliqua Fihtewita vel manbota condonetur.* Leges Canuti c. 32. apud Bromptonum: *In Denelaga habet Rex Fyhtwitam, i. forisfactum pugnæ, & Fyrthwite, i. forisfactum expeditionis.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 80. *Si homicida divadietur ibi, vel cravetur, Fihtwytam recipiat.* Alii Codd. habent *Fitwitam*, & *Fihtwitam.* [*Fietwita*, in Charta Henrici II. Regis Angl. ex Archivo Beccensi.] Vide *Fictwita* & *Fletwite.*

¶ FYLACTERIUM, Theca, in qua reconduntur Sanctorum Reliquiæ. Hist. Beccensis MS. pag. 56. num. 12. ex Archivo ejusdem Monasterii: *S. Præsul Mauritius.... dedit venerabili Herluino Abbati duos capillos B. Virginis Dei genitricis Mariæ, qui anno 1134. cum aliis reliquiis inventi sunt in Fylacterio gemmis ornato.* Vide *Phylacterium.*

¶ FYLARGIRIA, Græc. φιλαργυρία, Amor pecuniæ. Litaniæ SS. in MS S. Martialis Lemov. circa sæculum x. exaratæ: *A spiritu Fylargiria, libera nos Domine.*

FYRDERINGA, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 10. inter crimina, quorum cognitio ad solum Regem spectat, recensetur: ubi Spelmannus legit *Fynderinga*, utque, forte *thesaurum inventum* significare. Sed potius videtur esse hoc loco *Fyrderinga*, expeditio, seu expeditionis ad summonitionem non initæ delictum, ex Saxon. ꝼẏꞃꝺeꞃunᵹ, i. expeditionis apparatus, est enim ꝼẏꞃꝺ & ꝼẏꞃꝺe, exercitus.

¶ FYREBOTE. Vide *Firebote.*

¶ FYRTHUNGA. Vide *Firthunga.*

¶ FYRTHWITE, FYRWYTE. Vide *Fyhtwita.*

G

LITTERA numeralis, quæ 400. denotat: unde versus:

G. Quadringentos demonstrativa tenebit.

seu ut habet Ugutio:

Ergo quater centum, G. nunc caudata .....

Eidem literæ si linea recta superaddatur, quadringinta millia significat.

G. seu g. in Codd. MSS. mediæ ætatis usurpatur pro Senario. Vide libros Sacrament. Eccles. Rom. pag. 201. 205. 207. 260.

G. *In superscriptione cantilenæ, ut in gutture gradatim garruletur, gemine gratulatur.* Ita Notkerus Balbulus Opusc. *Quid singulæ litteræ significent in superscript. cantilenæ.* Vide *A.*

¶ G. nonnunquam mutatur in B. sicque à *Figendo*, *Fibula* dicta est. Pluries pro C. scribitur, ut mox videre est in *Gaba*, *Gabata*, *Gabia*, &c. Apud Gallos in D. sæpius: à *Plangere*, Gallice *Plaindre*, à *Pingere*, *Peindre*, &c. derivantur. Apud Hispanos frequentius in H. ut *Hermano* pro *Germanus*. At nulla familiarior hujus litteræ mutatio quam in V. ac præsertim in W. & vicissim. *Willelmus* & *Guillelmus* perinde scribuntur, & alia bene multa vocabula, quæ passim occurrunt.

¶ GAAGNAGIUM. Vide *Gagnagium*.

GABA, Via, quasi *Cava*; quomodo *rugam* hodie dicimus, quod *ruga* frontis formam effingat. Charta an. 1316. apud Ughellum to. 2. Ital. sacr. pag. 770. *Et limites tales esse censentur, videlicet a pede via, venit sursum à massaria de Petralonga, & respicit ad filum cum Gaba, seu via, quæ vadit, &c.* Charta Ital. an. 1345. *Si aliquis foliaverit aliquas cavas, vel scalvaverit, seu spoliaverit, caligerit salices, ulmos, vel alias arbores, & super alienas Gabas, solvat pro pœna sol. 2. & totidem pro emenda.*

GABIA, Idem quod *Gaba*, Via, platea. Charta Philippi Episc. Amalphitani an. 1281. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 301. *Et quia providimus, satis esse decens & conveniens, ut in vigilia translationis ipsius, novem Ecclesiæ nostræ civitatis inferius subscriptæ deferrent arbores cum floribus, & magnis columbris rasarum, induximus Rectores prædictarum Ecclesiarum, ut in vigilia ipsius translationis qualibet ipsarum Ecclesiarum deferret & efferret nobis in Gabia Ecclesiæ, quam propter hoc fieri fecimus, arborem suam & columbrum rosarum, &c.*

¶ GABALUM. Vide *Gablum*.

¶ GABALUS, GABALA, *Crux, patibulum.* Laurentius in Amalthea. Vide *Gabulum* 1.

GABAR. Gl. MS. Regium: *Calones, Gabar militum.*

¶ GABARA, GABARES, GABARUS. Vide *Gabbara*.

GABATA, GAVATA. Isidorus lib. 20. c. 4. *Lancis, Gavata, quasi cavata, g. pro c. litera posita.* Perperam *Gravata* editum. Papias: *Gabata, Patena, vas, quasi cavata.* Ugutio: *Simpuvium, genus poculi, quod & Gabata, vel Gabata dicitur.* Joan. de Janua: *Gavata, vas escarum, quasi cavata; & differt a concha, quia hæc est cavata, illa concava.* [Quibusdam tamen idem ac concha fuit, ut videre est tom. 4. SS. Junii pag. 756. *Oblata Gabata seu concha ex auro purissimo, pensante libras xxx. pretiosisque vestibus.*] Gloss. Lat. Gall. *Gavata, Vaisseau à garder viande:* [in Sangerman. MS. *Vaissau ou vaissau à mettre ou poser viande.*] Glossæ Basil. Κανοῦν, γάβαθα. Theophanis verba, εἰς τὸν κανοῦν ἔπιες, vertit Miscella, *In Gabata bibisti.* Est igitur *Gabata*, seu *Gavata*, lancis genus. *Gabatam* dixit Martialis lib. 7. Epigr. 48. *Gavatam* recentiores aliqui. Fortunatus lib. 11. Poem 9.

Carnea dona tumens argentea Gavata perfert.

Exstat Epigramma Ennodii, quod est 9. cum hoc lemmate: *De compestile habente septem Gavatas*, hoc est, lances, vel discos. Glossæ Pithœanæ, ex quibus emendandæ Isidorianæ: *Parapsis, Gavata, catinus.*

GABATÆ non semel inter ministeria sacra reponuntur à Scriptoribus: *Gabata mediana anaglypta*, *Gabata liliata*, *Gabata colmellata*, vel potius *columellata* occurrunt etiam crebrius in Hist. Episcopor. Autisiodor. cap. 20. *Gabata electrina*, apud Anastasium in Vitis PP. pag. 34. *Gabata aurea Saxisca*, pag. 72. 165. *Gabata interrasiles*, pag. 121. *Gabata aurea fundata*, pag. 122. *Gabata aurea purissima interrasiles, filopares*, pag. 165. 174. Sunt autem hoc loco *Gabatæ*, lances seu disci in Ecclesiis, à laquearibus pendentes, cereis vel lampadibus instructi. Idem Anastasius p. 128. *Necnon & Gabatas fecit, ex auro purissimo, quæ pendentes in pergula ante altare.* Pag. 131. *Fecit Gabatas sex cum Cruce ex argento purissimo, quæ pendent ante arcum majorem.* Guillelmus Bibliothecarius in Stephano VI. pag. 236. *Gabatas argenteas cum lampadibus obtulit, & continuatim vigiliis ardere præcepit.* Adde eumdem Anastasium p. 118. 165. 174. & Ademarum Cabanensem in Chron. apud Labbeum pag. 179.

¶ GABATHA, in Actis SS. Maii tom. 3. pag. 393. Junii to. 1. p. 150. & p. 573.

GABATUS, apud Anastasium pagina 46.

GABATOR, *sive Gabiter, dicitur homo jocosus*, in Glossario Cambronensi. Etiamnum *se Gaber de quelqu'un*, dicimus pro *aliquem irridere.* [Etymon à Britannico *Geap*, vel *Goab*, Irrisio, jocus; *Goapa*, Jocari, irridere; *Geapaer*, Jocosus, irrisor. Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Le tornerent à Gaberie,

N'i a celui qu'il ne s'en rie.]

GABBARA, GABARES. Ita vocabant Ægyptii mortuorum condita cadavera, quæ alii *Mumias*. Papias: *Gabbare, inclusi barbari: unde Gabbares, mortuorum corpora condita.* Gloss. Isid. *Gabarus, insulsus, barbarus, unde Gabares mortuorum.* [Eædem Glossæ: *Galbares, Mortuorum condita corpora.* Scribe *Gabares.*] Ita etiam Ugutio cum unico b. S. Augustinus de diversis Serm. 120. cap. 12. *Ægyptii soli credunt resurrectionem, quia diligenter curant cadavera mortuorum: morem enim habent siccare corpora, & quasi ænea reddere, Gabbaras ea vocant.* Vide Scaligerum Epist. 198. & in verbo *Mumia*.

GABBARUS, Squilla, piscis. Gloss. Gr. Lat. Καρίς, *Scilla, Gabbarus.* Ita in MS. Editum habet, *Galbarus.* Joan. Architreoius lib. 5.

In his quinque pedes produxit Gabbarus artus.

In Consuetudine Burdegalensi art. 116. *Gabarre* est navicula amnica, *Gabarrier*, navicularius. Cu-

jus voci etymon ab Hebræo accersit Steph. Guichartus. Cumputum Barth. *du Drach*, Thesaurarii Guerrarum an. 1338. *Mises & depenses pour prendre, amener & assembler plusieurs nefs, Gabarres, & autres choses necessaires aus pons & aus passages sur la riviere de Garonne.* [Vide *Gabbara*.]

¶ GABBIA, Carcer. Vide in *Gabia*.

¶ GABEISIO. Vide *Gambesa*.

GABELLA, pro Præsidio militari, *Garnison*, non semel usurpatur à Raimundo Montanerio in Hist. Catalanica Regum Aragon. cap. 205. 206. 207. 249. [Vide alia notione in *Gablum*.]

¶ GABERINA, *Arca*, in Gloss. Isid. scilicet qua mortuorum corpora conduntur. Vide *Gabbara*.

¶ GABERNA, pro *Gaberina* legitur apud Mattinium in Lexico.

GABETTUS. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londinensis ann. 1295. *Item una reliquia cristallina, cum duobus Gabettis argenti deauratis, quam supportant duo Angeli, &c.*

GABIA, Cavea, unde voci etymon: Italis *Gabia*, & *Gabbia*, nostris, *Cage*. Gloss. Gr. Lat. γαλεάγρα, *Gabia*. Occitanis *Gabio*: ex quo *gabiones*, urbium & castrorum munimenta ex pluribus sportulis terra oppletis educta & erecta. Petrus de Crescentiis l. 10. de Agricult. cap. 4. *Accipitres... ponantur mense Martio vel Aprili in Gabia magna.*

Sumitur etiam pro carcere. Vetera Acta de Jacobo ultimo Rege Majoricarum: *D. Jacobus per annos 3. & ultra in tristissimis & durissimis carceribus fuit per Regem Aragonum, & in Gabia ferrea noctibus & diebus, cum dormire volebat, reclusus.* [Chron. Veronense ad an. 1230. apud Murator. to. 8. col. 624. *Et post paucos dies conducti fuerunt in palatio Communis Veronæ, & in Gabiis carcerati.*] Petrarcha part. 1. Son. 4.

In così tenebrosa, è stretta Gabbia
Rinchiusi fummo.

¶ GABBIA, Eadem notione. *Posuerunt ipsum in quadam Gabbia de ligno, de duabus partibus compeditatum*, in Chronico Astensi apud Murator. to. 11. col. 145.

¶ GABIA, Carchesium, Gall. *La hune ou la cage qui est au haut du mât du navire.* Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1264. apud Murator. to. 6. col. 532. *Erant autem naves tres, una quarum major erat aliis, & tarida magna cum Gabiis, pamfilus unus, galea duæ, & sagittea una.* Aliud est in Litteris an. 1212. apud Rymer. to. 1. p. 163. *Cum balistariis, & servientibus, & duabus Gabiis suis.*

GABIOLA, diminutivum à *Gabia*, Carcer, Gall. *Geole*. Gloss. Gr. Lat. Ζωγρεῖον, *Caveola*. Charta an. 1222. in Tabulario Campaniæ Thuano: *Erunt liberi à tallia & tolta, & custodia totius villæ, turris, & Gabiola, neque ibunt in chevaucheiam, &c.* Occurrit ibi pluries. Habetur alia ejusdem tenoris an. 1209. apud Pithœum ad Consuet. Trecens. art. 2. Observat Salmasius ad Vopiscum, ubi apud hunc Scriptorem hæc leguntur in Probo: *Neque enim erat bestiarum impetus ille, qui esse è caveis egredientibus solet*: Palatinum Codicem præferre, *à cabeis*: nam ita, inquit, scribebant, *cabeam*, vel *cabiam*, unde diminutivum *Cabiola*, & *Gabiola*. Vide *Gaba*.

¶ GABINETUM, *Cimelium*, apud Laurentium in Amalthea, Gall. *Cabinet*.

¶ GABIOLA. Vide *Gabia*.

¶ GABITOR. Vide *Gabator*.

¶ GABLAGIUM. Vide in *Gablum*.

GABLUM, Census, tributum, reditus: ex Saxonico ȝafol, vel ȝafel, eadem notione: illud vero ex Hebræo *Gab*, quod idem sonat, si Guichartum audimus. [Rectius à *Cabal*, recipere, deducitur. Chartolarium SS. Trinitatis Cadomensis fol. 27. verso: *De hamone receperunt primari 26. virgas terræ & dimid. decem & septem harum ad opus, 9. & dimidiam ad Gablum.*] Domesdei: *Wallingford continet 276. hagas, reddentes 9. libras de Gablo.* Alibi: *Oxford. Hæc urbs reddebat pro theolonio & Gablo Regi 20. lib. & sextarios mellis: Comiti Alphara 10. libr.* Occurrit ibi non semel, & in Legib. Inæ Regis cap. 6. n 5. & Henrici I. cap. 56. in Charta Guillelmi Nothi Regis Angl. an. 1082. pro fundat. Abbat. S. Trinitatis Cadomensis apud Acherium in Notis ad Vitam Lanfranci pag. 34. in alia Edw. Confessoris apud Seldenum de Titul. honor. 2. part. cap. 5. p. 618. in Monastico Angl. tom. 1. pag. 20. 437. 560. 624. to. 2. p. 969. apud Will. Thorn. ann. 1343. apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkynd* pag. 177. &c.

GAULUM, pro *Gablum*. Charta Philippi Comitis Flandriæ ann. 1176. apud Buzelinum in Gallo-Flandr. l. 2. cap. 22. *In eodem pago villam Salliacum cum vivario, molendino, furno & Gaulo: villam etiam Gaugiacum ... & totum Gaulum ejusdem villæ. ... In pago Atrebatensi villam Barracum, & Gaulum cum omni integritate.*

GABLAGIUM, Idem quod *Gablum*. Tabularium Fiscanense an. 1260. fol. 51. *Et manentes in eadem debent ire ad furnum, & molendinum ipsius Abbatis, & debent Gablagium, & alia jura per annum.* Fol. 88: *Et custus meos in die Veneris proxima post festum sancti Martini hiemalis, quando Gablagium colligebatur per villam.* Occurrit præterea in Charta Henrici II. Regis Angl. pro Abbatia S. Mariæ de Voto.

¶ GABLASGIUM. Polyptychum Fiscanense ex Charta an. 1235. *Dominus Radulfus de Argentiis tenet unum masagium .... unde reddit sex denarios de Gablasgio & sex denarios de porprestura.*

¶ GABALUM, Eadem significatione. Charta anni 1360. apud Rymer. to. 6. p. 215. *Absque custuma, subsidia, pedagia, Gabalo, aut alia redeventia, seu impositione qualicumque.*

GABULUM, Eadem pariter notione, apud Will. Thorn. pag. 1788. 2078. 2130. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 577. 594. &c. Charta MS. M. Abbatis S. Vedasti Atrebat. ann. 1245. *Cum mota esset contentio ... super Gabulo Atrebatensi & receptione ipsius.* Infra: *Insuper dictus Bajulus ordinavit, quod Gabulum supradictum mensurari debet ad talem mensuram, ad quam homines vendunt & emunt in foro Atrebatensi.* Ibidem: *Si autem homo non manens super terra debente Gabulum, velit terram debentem Gabulum abanare, ipse potest quemlibet mencaldatam terræ abanare pro uno boistello avenæ, &c.* Ubi *Gabulum* sumitur pro præstatione agraria, & *blado*, quod ex messibus domino penditur. [Apud *Madox* Formulare Anglic. pag. 313. *Sciatis quod nos concessimus Abbati & Conventui de Bruera allocare & elongare Gabulum boveriæ suæ.* Vide *Gavalum*.]

¶ GAVELUM, GAVULUM. Chartularium S. Vedasti Atrebat. notatum V. pag. 143. *Abbas hujusmodi corrodia pro Gavuli commutatione redemit.* Ibidem: *De Consuetudinibus Gavuli. In villis igitur S. Vedasti quæ Gavelum solvunt, debent singula curtilia duos mancaldes avenæ, unum denarium ad deductionem, unum panem ad canes & unam gallinam ad aves Comitis; carruca modium avenæ, dimidia carruca dimidium modium, terra ad unum jumentum quatuor mancaldos. Feodi liberi sunt, terra dominicata S. Vedasti libera sunt à Gavelo.*

Hagabulum, Idem quod *Gabulum*. Monasticum Anglic. to. 2. p. 32. *Habent & dicti Canonici .... 50. acras terræ in libera eleemosyna, salvo Hagabulo Domini Regis, quæ solvunt singulis annis Ballivis Dom. Regis ... 57. sol.* Occurrit ibi semel ac iterum.

Gabularii, Gabulo, seu gablo obnoxii. Monasticum Anglic. to. 1. p. 1020. *Et omnia prata ... eisdem concedo, salva communia Gabulariorum meorum de Pulla post fenum collectum & abductum.* Vetus Charta Anglo-Gallica apud Spelmannum in *Villanus: Frankes tenants, coterols, ou Gabellators.*

Gabella, Vox ejusdem originis & notionis ac *Gablum*. Nam qui aliunde etymon arcessunt, toto cælo aberrant. Varias horum sententias collegit & expendit eruditus Menagius in Origin. Gallicis & Italicis, quem fugit Saxonicum etymon, cæteris ab eo allatis longe probabilius. Walsinghamus in Ricardo II. p. 243. *Eo quod toties non tam apportassent, quam despoliassent patriam diversis taxis, quas Gabelas appellant. Datia vel Gabella*, apud Sanutum lib. 3. part. 15. cap. 25. extremo. Leges novæ Reip. Genuensis an. 1576. cap. 2. *Publica vectigalia, quas Gabellas passim nuncupamus.* [Litteræ an. 1289. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 49. *Item nobilis in subsidium expensarum, quas eum propter hac & suam & suorum defensionem facere oportebat, quadam pedagia in terra sua de novo auctoritate propria imposuit, & tam pedagia ipsa sic imposita, quam quoddam aliud genus pedagii quod Gabella vulgariter appellatur hactenus per prædecessores suos consimiliter impositum.* Litteræ Humberti Dalphini Vienn. apud Stephanotium Fragm. hist. to. 7. *In tota terra nostra sint immunes & franchi ab omnium pedagiorum, Gabella & tributorum præstatione, &c.* Hist. liberationis Messanæ à Comite Rogerio apud Murator. to. 6. col. 623. *Nullo unquam tempore ... tallia, collecta, angaria, perangaria, exenia, Gabella, mutuum, extorsio jaciatur, imponatur.* Vide *Gabella*.] Ita usurpatur pro quovis tributo, in Charta Rogerii Regis Siciliæ an. 1129. apud Bonfilium Constantium in Hist. Sicil. part. 1. lib. 4. ut & apud Scriptores Italicos, Joan. Villaneum lib. 6. cap. 60. lib. 8. cap. 9. lib. 9. cap. 56. l. 10. cap. 19. 196. Matth. Villan. lib. 7. c. 85. &c.

Gabella Vini. Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. cap. 78. *Gabellum in vulgo dicitur certa quota, quæ datur de certis vasis vel mensuris Vini vendendi, domino terræ vel Communi civitatis.* Occurrit etiam in to. 2. Spicilegii Acheriani pag. 576. [& in Epist. Nicolai Papæ V. Carolo VII. Franc. Regi. Statuta Arelat. MSS. art. 171. *De Gabella vini ... Quilibet Arelatensis solvat pro singulis modiis vini, quod vendet, XII. den.*] *Gabelle de Vins*, in Statutis Ducis Bullionensis art. 572.

Gabelle des Draps. Rotulus an. 1332. *L'on souloit rendre de l'imposition de la Gabelle des Dras de la Senechaussée de Carcassone 4500. liv. T. par an, laquelle fu abatue l'an 1333. parmi France.*

¶ **Gabella Piscariæ**, f. Lex scripta quæ continebat *Gabellas* ab iis qui vendebant pisces, exsolvendas. Statuta Massil. lib. 1. cap. 49. *Item, Statuimus quod aliquis extraneus vel civis non possit vendere pisces nisi in piscaria communis, vel ante bruginos in scario navium, secundum quod continetur in Gabella Piscariæ.*

Gabella Salis. Consuetudines Municipales Aquarum mortuarum oppido concessæ à S. Ludovico an. 1246. *Sed neque Gabella Salis, seu alterius mercimonii possint ibi fieri contra homines villæ*: Ex quibus docemur, *Gabellam*, quæ vox hodie salis tributo nude adscribitur, longe ante Ludovicum Magnum, seu *Longum*, exstitisse, quem illius auctorem quidam volunt. [Consule Probationes Hist. Monmoren. pag. 58.] Habetur in Regesto Cameræ Computorum Parisiens. signato B. incipiente ab anno 1330. & desinente in an. 1340. f. 156. Statutum Philippi Regis an. 1331. quo, ut hostibus suis obsisteret, ad levius subditorum gravamen, aliquot salinaria horrea intra regni fines instituit, quorum procuratores, commissarii, ac supremi judices (*Souverains Commissaires, Conducteurs & Executeurs desdits Greniers & Gabelles*) delecti fuere Mag. Guillelmus *Pinchon*, Archidiaconus Abrincensis, Petrus *de Vilain* Archid. Parisiensis, Mag. Philippus *de Tire*, Thesaurarius Bajocensis, Magister Requestar. Hospitii, Mag. Rainaldus *Chauvau*, Guido *Chevrieres*, Artus *de Provins*, Milites, & Mag. Jacobus *de Boulon*. Qui quidem procuratores, in alio Statuto 2. Octob. an. 1342. dicuntur *les Deputez sur le fait du sel*. Joan. Abbas Laudun. in Speculo Histor. MS. l. 11. cap. 71. *En ce mesme an (1342.) mist le Roi une exaction au Sel, laquelle est appellée Gabelle, dont le Roi acquist l'indignation & malegrace tant des grans comme des petits, & de tout le peuple.*

Postmodum vero cum vererentur Franciæ Ordines, ne ejusmodi salarium vectigal, fiscale perpetuumque fieret, & Principis ærario in posterum adscriberetur, pollicitus est idem Rex Edicto 15. Febr. an. 1345. sc. cum primum Regnum ab ingruentium bellorum metu vacaret, illud sublaturum. Exstat præterea Statutum aliud Joannis Regis 28. Decemb. an. 1355. in Regesto Memorialium Cameræ Comput. Paris. signato C. f. 203. cujus meminit Froissartes 1. vol. cap. 155. quo ex universorum ordinum consensu rursum in toto regno impositum ac exactum est salarium tributum, pro bellorum impensis.

Rege postmodum in Pictavensi prælio ab Anglis capto, rursum, inter cætera tunc temporis ad illius redemptionem imposita tributa, *Gabella Salis* à Parisiensibus ad annum permissa Carolo Delphino, intra Vicecomitatus Parisiensis limites, 11. Augusti an. 1358. moxque totius salis, quod Parisiis tum exstitit, intra 13. ejusdem mensis recensionem, 28. Octobr. subsequentis salis modio 60. scutorum aureorum pretium est impositum, quorum 26. essent mercatoris, 34. Ducis & Ædilium urbis: ac Ducis quidem 26. Ædilium vero 8. Demum 26. Novembris ejusdem anni salis modio centum scutorum pretium fuit indictum, quorum 26. essent mercatoris, 56. Regis, & 18. urbis: quod auctum postmodum fuit 1. Febr. subsequentis.

Inito denique ad Brettiniacum cum Anglis fœdere, quo Joannis redemptioni satisfieret, ab eodem Rege litteris 5. & 18. Decemb. an. 1360. varia fuere indicta tributa, atque in iis salarium vectigal, quod *Aide sur le sel*, appellatum fuit, ut & *Gabelle de sel*, in Chronico Flandriæ cap. 111. extremo. Describuntur eæ in 8. Regesto Memorialium Cameræ Computor. Paris. fol. 12. & 13.

Exinde Gabella, seu salarium illud vectigal, ut cætera pæne tributa, quod in regni necessitates ex trium ordinum consensu, solebat indici, in fiscalem & perpetuam pensitationem transiit, quæ pro arbitrio Principis in immensum postea excrevit. Jo. Fortescutus de Laudibus Legum Angliæ cap. 35. *Præterea non patitur Rex* (Franciæ)

quemquam regni sui salem edere, quem non emat ab ipso Rege, pretio ejus solum arbitrio assesso. Et si insalsum pauper quivis mavult edere, quam salem excessivo pretio comparare, mox compellitur ille tantum de sale Regis ad ejus pretium emere, quantum congruet tot personis, quot ipse in domo sua fovet. Tradit Ægidius de Roya an. 1450. Philippum Ducem Burgundiæ & Comitem Flandriæ, *more Regum Franciæ petisse à suis de Gandavo, concedi sibi Gabellam Salis*, quam ab iis denegatam idem scribit. Sed & ab Andronico Seniore Imper. CP. exactam refert Pachymeres lib. 10. cap. 9. Vide Constit. Siculas lib. 1. tit. 87.

¶ Gabellare, Gabellam exigere. Litteræ Johannis Franc. Regis an. 1363. to. 3. Ordinat. pag. 623. *Quod dictum sal semel duntaxat debeat & possit Gabellari & non ultra, imo ex quo fuerit semel Gabellatum, emptor salis possit dictum sal ubique libere portare & vendere, vel aliter modo quolibet explectare.*

Gabellati Bajuli, in Constit. Sicul. lib. 1. tit. 57. *Bajuli, qui in Gabellam vel credentiam Bajulationes suas administrandas suscipiunt*, tit. 59. §. 2. qui præposituras suas *ad firmam* tenent. Statuta MSS. Caroli I. Regis Sicil. cap. 49. *Tuit li Chamberlanc & li Baills, puis qu'il auront receu aministrer les Bajulations en Gabelle, que il facent serment, &c.* *Gabellato*, Italis est, quidquid tributo & præstationi est obnoxium. Matth. Villaneus lib. 7. cap. 81. *L'altre cose, ch'entravano con somme, o con carra, tutte erano Gabellate.*

¶ Gabellatores, Iidem qui infra *Gabelloti*. Extractum computi Gabellæ S. Simphoriani ann. 1321. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 119. *Libraverunt Gabellatores in pretio triginta novem duodenarum fileriarum magnarum.* Ibid. ex Instrum. an. 1337. p. 335. *Eisdem administratoribus respondere facere promisit per bayllivos, judices, castellanos ... Gabellatores, &c.* Instr. an. 1471. apud Rymer. to. 11. p. 727. *Gabellatoribus, custumariis, scrutatoribus, &c.*

Gabelloti, Cabelloti, Gabellarii, publicani, vectigalium & tributorum redemptores, in Constit. Sicul. lib. 1. tit. 59. 76. Charta Friderici Regis Siciliæ an. 1301. pro mercatorib. Majoricensibus MS. *Quilibet mercator solvat tantummodo Cabellotis, seu Credenteriis dohanarum maris terrarum locorum ejusdem insulæ Siciliæ ... Gleisatum auri, &c.* Occurrunt *Cabelloti* in alia ejusdem Friderici ann. 1298. apud Rocchum Pirrum in Archiep. Messan. pag. 340. [Instr. an. 1389. ex Archivis S. Victoris Massil. *Maria Regina Jerusalem & Siciliæ & Officialibus regiis, nec non Gabellotis arrendatoribus & credenteriis regiæ Gabellæ.*] *Cabellieri* dicuntur Joanni Villanco lib. 10. cap. 196. lib. 12. cap. 91.

¶ Gabella, Pensitatio Clericalis. Vita S. Bernardi Menthonensis to. 2. Junii pag. 1078. *Gabellam in nodo paratam ministrando atque vera judicia faciendo.*

¶ Gabulare, Vectigalia, tributa solvere. Chartularium Cadomense: *De ipsis qui Gabulant libere.* Et alibi: *Isti sunt qui Gabulant libere. De operariis Lewinus pro una virgata debet operari quaque die sine Sabbato &c.* Vide *Gablum*.

1. GABULUM, pro *Gabalum*. Nonius cap. 2. *Gabalum, Crucem dici veteres volunt, &c.* Althelmus de Laude Virg. cap. 29. de Christo:

Quando Crucis Gabulum, sacrato corpore scandit.

Leges Monachorum Hydensium Edgari Reg. cap. 6. de Christo: *Ligno quippe perditum, ligni scandens Gabulum, genus redemit humanum.* [Gloss. Lat. Gr. Sangerman. *Gabulum*, *βάσανος*, Tormentum.]

2. GABULUM, pro *Gabalum*. Frontispicium, frons ædificii, ex Anglico a *Gable head*, Belg. *Geebvel*, Chaucero *Gable*. Will. Thorn. an. 1276. *Comparavit etiam picturam pulpiti in Ecclesia, & Gabuli in refectorio.* Vide *Gablum*.

GABUSIA, Caulis species, quam *Choux Gabus*. [*Cabus*] dicimus, apud Petrum de Crescentiis lib. 6. de Agricult. pag. 124.

¶ GABUTA, Pedum episcopale, in Actis SS. Junii to. 1. pag. 313. Vide *Cambuta*.

¶ GACHA, Gachia, Vigil, speculator, custos. Regestum Belloquadræ & Nemausi an. 1317. fol. 208. v°. in Camera Comput. *Item quod homines debent Gachare dictam villam & dominus Rex turrim suam, quam habet ibi & Gacha illius turris debet excitare & revelhare Gachas dictæ villæ.* Computum Castellani Avisan. inter Computa Vienn. in Delphin. an. 1318. *Pro expensis iv. Nobilium & vi. popularium quos tenuit dictus Castellanus in custodia dicti castri a die Martis 25. mensis Januarii, qua die decessit dominus Montis-Albani, usque ad diem Dominicam sequentem, qua die dictus D. Dalphinus venit apud Avisanum, cum duobus Gachiis, qui continue steterunt ibidem iv. lib. iv. sol. ix. den. Vienn.* Vide *Guacha* & *Wacta*.

GACHUM. Recensio facultatum Monasterii S. August. Cantuariensis apud Will. Thorn. p. 2010. *De discis & platellis 3300. de scopis & Gachis 8. lib. 4. sol. de pisce, caseo, &c.* Nostri *Gache*, remum & rutabulum vocant. Vide, an hæ notiones huc referri possint.

¶ GACTUS, Navis species, eadem quæ infra *Gatus*, vel Machina Bellica, de qua in voce *Catus*. Chron. Siciliæ ad an. 1325. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 90. *Præliaverunt fortiter dictam urbem tam à porta Thermarum infra usque ad Cantonerium maris... ad scalas, castella, lignaminum Gactos, & innumerabiles quadrellos de balistis unius pedis, duorum pedum leve & torni, quamvis catheram portus dictæ urbis volentes eam frangere cum cockis, sciopis, galeis ... & non potuerunt obsessæ ipsi urbi, immo reportaverunt inde ignominiam & damna personarum, scalarum, Gactorum & reorum, (remorum.)*

GADALES. Capitulare de Ministerialibus Palatinis, nuper editum à Baluzio c. 3. *Similiter de Gadalibus & meretricibus volumus, ut apud quemque inventæ fuerint, ab eis portentur usque ad mercatum, ubi flagellandæ sunt.* Ubi *Gadales* videntur fuisse, qui *Ignoti* dicuntur c. 1. *Si aliquem per eos vel apud vos Ignotum hominem vel meretrices latitantem invenire possit.*

☞ Armoricis *Gadal* est Libidinosus, impudicus, immodestus. Davies in Diction. Cambro-Britanno: *Gadales, Meretrix*; *Gadalus, Libidinosus*; *Gadaledd, Luxuria, hoc est Lascivia, incontinentia.*

¶ GADDIUM, f. Testamentum, ut *Gadium* accipitur in voce *Vadium*. Tabular. Conchense in Ruthenis Ch. 27. *Nihil retinet ibi, nisi solummodo Gaddium & pœnitentiam de illis hominibus, qui mansos vel appendarias de parochia mea tenuerint, hoc est unum denarium pro Gaddio & medaculam pro pœnitentia.* Vide *Gadiator*.

¶ GADERES, ut mox *Gades*. Privilegium Caroli IV. Imp. an. 1373. apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. pag. 375. *Prout in eorum metis, Gaderibus & limitibus circumferencialiter sunt distincta.*

¶ 1. GADES, f. Sepes, Gall. *Haie*; Gadir enim Pœnorum lingua Sepes est, ut habet Papias apud Laurentium in Amalthea. Charta anni 1317. apud Ludewig. tom. 6. pag. 41. *Quod ipsa civitas Fri-*

burg habere debeat omnia jura civilia plenarie & perfecte usque ad Gadus & grenicias villa Gunzendorff. Ibid. pag. 42. *Donamus etiam præfata Civitati ... unum rubum liberum in omnibus metis, Gadibus & grenitiis, sicut jacet & jacuit ab antiquo in usus proprios.* Charta an. 1354. ejusdem to. pag. 510. *Prout etiam in suis metis, terminis, Gadibus & greniciis dicta villa & bona limitata sunt circumferentialiter & distincta.* Altera anni 1356. tom. 5. pag. 576. *Oppidum suum de Plavru cum villis, territoriis ... & cum omnibus & singulis metis, Gadibus, juribus, jurisdictionibus, &c.* Et tom. 2. p. 111. in Chronico Wormat. *Concremata sunt domus omnes mercatorum, & veteres Gades usque ad hospitale.* Hic puto intelligendum locum quemdam sepimentis clausum, ubi merces venales exponebantur.

¶ 2. GADES. Sic à præcedenti voce forte dicti sunt Stipatores Principis, quod eum sepiant & custodiant. Vita SS. Cyrilli & Methodii to. 2. Martii pag. 23. *Quapropter in Frentosum principem Swadopluk & suos satellites & in omnes ejus Gades excommunicationis fulminavit sententiam.*

¶ GADGIUM, Stipendium, Gall. *Gages.* Charta Gattonis Vicecom. Bearn. an. 1283. apud Rymer. to. 2. p. 257. *Promittimus ... recipere in solutum stipendii vel Gadgii hospitii nostri.* Vide *Vadium.*

¶ GADIARE, Pignus dare. Vide *Vadium.*

¶ GADIARIUS, Fidejussor, ibidem.

¶ GADIATOR, Curator testamenti. Obitus & fundationes è veteri Martyrologio MS. Eccl. Aquensis: *Ipso die Pontius Murator obiit, pro cujus anniversario Gadiatores ejus dederunt Ecclesiæ S. Salvatoris XL. solidos.* Testament. Florentii de Castellana an. 1398. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues*: *De quibus Missis sit executor & Gadiator D. Episcopus Forojuliensis.* Occurrit hac notione in Testam. Rogerii Vicecomitis Biterr. an. 1193. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 500. in Statutis Massil. l. 1. cap. 28. §. 4. lib. 2. cap. 44. & infra in *Vadium.*

¶ GADIERIUS, ut *Gadiator*, Curator testamenti. Litteræ Bernardi Abb. Fontis-Frigidi an. 1233. inter Anecd. Marten. to 1. col. 1849. *Profitemur & in veritate recognoscimus à vobis Gadieriis Johannis Bistani* (civis Narbon. defuncti) *videlicet Guillelmi Fabro, &c.*

1. GADIUM, Vadum, Gall. *Gué.* Charta Willelmi Vicecom. Massiliæ apud Guesnaium in Annalib. Massiliensib. p. 289. *Ubi Gerreuus fluvius cadit in bedale de supradicto molendino ad Gadium Havelna, per quod itur ad Caramilhanum, &c.* [Vide *Gadus.*]

2. GADIUM, Vadimonium, fidejussio, pignus. Vide in voce *Vadium.*

¶ 3. GADIUM, Testamentum, infra in *Vadium.* Hinc *Gadium Spiritale*, ni fallor, in testamento Florentii de Castellana an. 1398. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues*: *Legavit pro suo Gadio spirituali denarios tresdecim.*

¶ GADUS, ut *Gadium* 1. Vadum. Codex censualis Calomontis: *Clodellum prati quod laterat juxta gattam aux Darands, & terminat ad Gadum qui est prope.*

¶ GÆNAGIUM. Vide *Gagnagium.*

GAFANDUS GAFANS. Vide *Gaphans.*

GAFARIA. Testamentum Sancii I. Reg. Portugalliæ æræ 1217. apud Brandaon. tom. 4. Monarch. Lusitan. p. 260. v. *Dedi pro anima mea Abbati Alcump de area mea 10. Merabitinos, de quibus faciat unam Gafariam in Colymbria.* Hispanis, *Gafari* & *Cafari*, est malum granatum. Erit igitur Gafaria locus idoneus malis granatis plantandis.

¶ GAFERGARIA. Charta an. 711. pro S. Willibrordo Episc. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 18. *Tibi dono ... quidquid ego juste laborare visus sum, hoc est, casis, curticlis, campis, pratis .... mobile cum immobile cum manentibus ibidem aspicientibus, x. servientes, Gafergarias, bochefinnas, cum ingressu & egressu, cum omnibus adjacentiis, &c.*

¶ GAFRAND, Hæres. Vide *Gaphans.*

GAFULLAND, Census terræ, ex Saxon. ꝣaꝼel, census, & lanꝺ, terra. Fœdus Aluredi & Gothurni Regum Angl. cap. 2. *Præter ceorlum* (rusticum,) *qui in Gafulland manet.*

GAGELLI. Gloss. MS. *Bracteoli, ornamenta equorum, quæ dicuntur Gagelli.*

¶ GAGERIA, Pignus, res oppignerata, interdum sequestro data ad plenam securitatem, Gall. *Gage.* Charta an. 1231. in Probat. Gall. Chr. to. 4. col. 30. *Ego Amedeus Dominus de Coloniaco .... promisi Abbati & Ecclesiæ nominatæ, quod quidquid boni vel adversi mihi contingeret pro Gageria, quam Abbas & Ecclesia S. Eugendi habebant apud Jasseron à bonæ memoriæ Amedeo de Coloniaco avunculo meo: quam Gageriam dominus Bernardus de Turre, tunc temporis Bellicensis Episcopus & Abbas S. Eugendi domino Stephano de Villars nepoti suo dedit & concessit.* Testament. Roberti I. Comitis Claromont. ann. 1262. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag 288. *Si contingeret quod dictus Robertus filius meus possit redimere Gageriam veteris Brivatæ & Gageriam villæ Brivatensis, quas habet & tenet à me Capitulum Brivatense in pignus, &c.* Statuta Eccl. Meld. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 900. art. 51. *De Vadiis non accipiendis: Præcipitur Sacerdotibus districte, ne accipiant Gagerias vel admodiationes, nisi de decimis, quia species est negotiationis.* Plura vide in *Vadium.*

GAGGA, Gall. *Jauge.* Mensura, ad quam exiguntur dolia vinaria. Iter Camerarii Scotici cap. 39. §. 46. *De Gaggis, seu mensuris pannorum & vinorum, qualiter observantur.* Vide *Gala*, [& *Gaugia.*]

GAGGARE, Anglis *Gaged*, Suffocare. Jo. Fortescutus de Laude Legum Angliæ cap. 22. ubi de reorum torturis, in Francia usitatis, contra quam in Anglia: *Quidam vero in equuleis extenduntur, quo eorum rumpuntur nervi, & venæ in sanguinis fluenta prorumpunt: quorumdam vero diversorum ponderum pendulis dissolvuntur compagines & juncturæ: & quorumdam Gaggantur ora, usque dum per illa, tot aquarum infundantur fluenta, ut ipsorum venter montis tumescat more, quo nunc venter ille, fossorio vel simili percussus instrumento, per os aquam illam evomat, ad instar balenæ, quæ cum halecibus & aliis pisciculis mari absorbuit, aquam despumat ad altitudinem arboris pomi.* Deinde pluribus invehitur in Francicum hunc reos torquendi morem: *Sed quis tam duri*, inquit, *animi est, qui semel ab atroci tanto torculari laxatus, non potius innocens ille omnia fateretur scelerum genera, quam acerbitatem sic experti iterum subire tormenti, & non semel mori mallet, dum mors sit ultimum terribilium, quam toties occidi, & tandem gehennales furias morte amariores sustinere.* Quo pertinent ista ex Quintiliani Declam. *Confessionem appellas vocem tortoris!* Vide Thomam *Smith* de Republ. Anglor. & infra in verbo *Tortura.*

¶ GAGIARE, Pignerari, pignus auferre. Consuetudine Solemniac. MSS. *Creditor qui habebit domum apud Solemniacum, poterit ibidem debitorem suum auctoritate propria Gagiare ratione debiti ibidem contracti.* Notandum hanc pignoris ablationem fieri propria creditoris auctoritate: quod consentaneum est Edicto Ludovici VI. Franc. Regis ann. 1134. *Burgenses* (Parisienses) *de rebus debitorum suorum,*

qui de justitia nostra sint, ubicumque & quocumque modo poterunt, tantum capiant, unde pecuniam sibi debitam integre & plenarie habeant, & inde sibi invicem adjutores existant; & si aliquando de rebus quorumlibet ceperint, & illi aliquid se eis debere non cognoverint, si legitime inde convinci à Burgensibus non poterunt, Burgenses nullum erga nos forisfactum incurrent, sed expensam & damnum, quæ illi propter hoc facient & habebunt, illis cum lege qua vivunt, reddent & emendabunt. His similia leguntur in Charta an. 1300. apud de *Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. pag. 6. *Si in solutione aliqua harum viginti librarum aliquo termino defici vel cessari contigerit, prædictus Capellanus auctoritate propria absque nostra vel successorum nostrorum licentia, poterit licita pro dictis viginti libris Turon... nostra sibi pignora capere.* Litteræ Johannis Fr. Reg. an. 1355. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. p. 29. *Se il étoient mis en deffaut par vertu de tels adjournemens, & l'en vouloit Gager ou executer pour cause ou occasion desdits deffaus, il n'y seroient tenu de obeir, mais se pourroient recourre & resister de fait.* Interdum *Gagiare* idem est quod Pignerare, pignus dare. Vide in *Vadium*.

¶ Gagiare Emendam, Mulctam solvere, vel pro ea pignus dare. Charta an. 1386. ex Chartulario S. Juhan. Angeriac. *Pro ipsa injuria præfatus magister Capellanus Gagiavit emendam honorabilem Domini Abbatis & Conventus.* Vide *Emenda* 1.

¶ Gajamentum, Gajarium, Pigneratio, Gall. *Gagerie*. Processus Massilienses inter & Arelatenses an. 1381. è Regesto 73. vol. 2. MSS. Peirescianorum: *Quæstio vertebatur, utrum cives Arelatenses possent marcham, sive reprasalias, seu Gajaria contra Massilienses facere, vel imponere.* Infra: *Possunt laxari seu concedi marchamenta seu Gajamenta.*

¶ GAGIARIUS, Ædituus, cui cura est ædis sacræ, Gall. *Gagier*. Statuta Eccl. Meld. ann. 1365. inter Anecd. Marteo. to. 4. col. 927. *Ecclesiæ Rectorem, & Clericum, Matricularios, seu Gagiarios & parochianos, &c.* Vide *Gajarius*, & *Matricularius*.

¶ GAGIATA, Solutio, in Chartis S. Albini Andegavensis non semel.

¶ GAGIO, Silva densior. Vide *Gajum*.

¶ 1. GAGIUM, ut *Gagio*. Vide in *Gajum*.

¶ 2. GAGIUM, Vadimonium, pignus, fidejussio, Gall. *Gage*. Sic *Gagium duelli* dicebatur Res quævis ab eo, qui provocabat, data vice pignoris & projecta coram judice: qua de re plura in *Duellum* & *Vadium*. Privilegium Johannis de Castellione Comitis Blesensis an. 1265. ex Chartol. S. Johannis Carnot. *Si... dari contigerit Gagium duelli in curia dictorum Abbatis & Conventus, tradetur & judicabitur per mandatum illorum solummodo, & non poterunt recipere Gagium in terra seu justitia dictæ Comitissæ, nec in banleuga Carnotensi.*

¶ 3. GAGIUM, Mulcta domino vel judici solvenda. Litteræ an. 1357. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 208. *Item, Baillivus dicti Domini nostri non debet recipere justitiam seu Gagium quousque solvi fecerit judicatam rem parti adversæ quæ obtinuit.*

¶ 4. GAGIUM, Pretium, merces, stipendium, Gall. *Gage*. Consuetudo Brageriaci art. 13. *Cujus quidam cost seu gardiani erit Gagium quatuor solidorum.* Occurrit in Bulla Bonifacii VIII. PP. to. 3. Concil. Hisp. pag. 536. in Chron. Dominici de Gravina apud Murator. to. 12. col. 576. 587. 676. &c. Vide *Vadium*.

GAGNAGIUM, Wagnagium, Wannagium, Peculium agricolæ, quo nomine, ut auctor est Cowellus, comprehenduntur omnia tam jumenta, quam alia instrumenta, quæ ad cultum agrorum, & fruges colligendas sunt necessaria. Matthæus Paris p. 179. *Villanus eodem modo amercietur, salvo Wannagio suo.*

Sed præsertim id vocabuli usurpari solet pro agro culto & sato. Gloss. Lat. Gall. *Agricultura, Gaignage*. Historia Francor. MS. vernacula ex Biblioth. Memmiana, in Philippo Aug. *Les gens, qui soioient les blès ès Gaignages, &c.* Ita passim Poetæ nostrates agros proscissos & satos vocant. Willel. *Guiart* in S. Ludovico:

Par jardins & par Gaaingnages.

Alibi:

Et en traiant le sanc des chaires,
C'on espant par les Gaainguages,
Trancher nés, & fendre visages.

Idem ann. 1307.

De mors uns sanglans les visages
A plusenrs par les Gaignages.

Atque ita *Wainagium* usurpant Matthæus Paris p. 261. Bromptonus lib. 9. c. 9. §. 3. Fleta lib. 1. c. 48. §. 2. &c. *Waunagium*, idem Matth. Paris pag. 169. & Rogerus Hovedenus p. 779. 785. *Gaagnagium*, vetus Charta in Regesto Herouvalliano Philippi Aug. f. 9. *In nemore, in plano, & in Gaagnagiis*. [Charta an. 1244. inter Instr. Gall. Chr. to. 4. col. 102. *Assignamus in perpetuum monasterio dictæ Abbatiæ Gaagnagium de Cerusdano pro septem libris redditualibus in censu dictæ villæ.* Pluries occurrit in Tabulario Meldensi.] Charta an. 1238. in Tabular. Abbat. Jardi prope Meledunum: *Cum .... dederit medietatem Gagnagii sui de borda, &c. Gagnages*, Consuetudines Aurelianensis art. 152. Stampensis art. 183. Blesensis art. 222. & Menetoviensis art. 8. 25. *Gaignerie*, Consuetudo Pictavensis art. 177. Britann. art. 401. Charta ann. 1169. apud Gallandum de Franco allodio pag. 69. 71. Denique *Gaagnia*, idem Regestum Philippi Aug. *Et Gaagniam, quam Canonici de Marchesio Radulfi tenent de Domino de Montechevrel.* [Le Roman *de la Violette* MS.

Qu'il a une terre trouvée,
Qui de tous biens est estenvée,
Car il ne y avoit que Gaignages;
Et prés, rivieres & boscages.]

Porro *Gain*, & olim *Gaaing*, [*Gaigne*, in Litteris ann. 1355. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. p. 35.] appellabant nostri, quod Latini *Lucrum*. Unde *Terræ Lucrabiles & non Lucrabiles*, cultæ & incultæ, in eodem Regesto Philippi August. fol. 9. & in Monastico Anglic. to. 1. p. 809. & to. 2. p. 532. 275. 383. [*Terres Gaagnables & non Gaagnables*, in Chartulario S. Vandregisili to. 2. p. 1484. *Guaignales terra*, in Litteris an. 1354. to. 4. Hist. Harcur. pag. 1654.] Ita *Lucrari*, pro arare, aut agrum proscindere, serere, usurpat Charta ann. 1107. apud Augustin. *du Pas* in Stemmate Pentevriensi pag. 7. *Concessit Monachi S. Albini, in quantum eis necessarium foret de terra illa, & de silva, scilicet de Laumor, ad Lucrandum cum carucis, & ad pascua animalium, equarum, porcorum, & aliorum animalium in perpetuum, &c.* Sed & Hugo *Plagon* in Versione MS. Willelmi Tyrii ad lib. 3. cap. 19. *Agriculturis operam dare*, his verbis vertit: *Gaigner les terres*; & ad lib. 6. cap. 1. *Sed & suburbanorum incolæ*, hisce: *Li vilain, qui estoient Gaigneur en la terre.* Ita le *Caton en Roman* MS.

Se tu veus labourer en terre,
Vergile doit lire & enquerre,
Chil te sara bien enseignier,

Ques terres tu deis Gaaignier.

Le Roman *de Vacce* MS.

Les vilains face arer, & les terres Gaaignier.

[Idem verbum occurrit in Stabilim. S. Ludovici lib. 1. cap. 163.] Historia vernacula Bellorum sacrorum MS. *Cil puis estoit tout enkens & emplis, & si Gaagnoit-en par desus, & labouroit, si ke à peine reseroit jamais treuvé.*

GAANNERIA, ex Gallic. *Gagnerie*, Ager cultus. Tabular. Absiense f. 51. *Ut jam dicti fratres Gaanneriam suam de Mesleingne in perpetuum habeant.*

¶ GAIGNERIA, Eadem notione. Charta an. 1351. ex Regesto 87. Chartophylacii Regii fol. 927. *Acquisierim unam Gaigneriam nuncupatam le Plessu garnier... arpenta frumentalia & siliginalia seu siliginem portantia.* Recurrit ibidem.

GAGNAGIUM, interdum Fructus ipse in agro. Ita *Gagnage* usurpant Consuetudines Meldensis art. 70. Durdanensis art. 20. Meledunensis art. 56. Claromontensis art. 101. 106. [*Gaaignages des terres*, in Stabilimentis S. Ludovici lib. 1. c. 39. Sed cap. 99. ejusd. libri *Gaaingnage* nude dicitur pro Lucro, utilitate, quæstu, Gall. *Profit: Se aucuns gentishons avoit hons qui tenissent terres à terrages de bâtaes, & il ne l'en rendissent autres costumes, que les terrages, li sires les porroit bien prendre à son Gaaingnage, més il ne les porroit pas bailler à autre.* Hinc in usum qui in quibusdam locis viguit consule notam *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. pag. 190.]

¶ GAENAGIUM, Ager cultus. Charta Odonis Episcopi Paris. an. 1203. *Ad ipsius domus obedientiam, que appellatur Eleemosina, hec que secuntur ab antiquo fuerant deputata, scilicet valla de Villenes cum appendicis suis & granchia & Gaenagium.*

¶ GUAGNAGIUM. Charta an. 1226. Histor. Eccl. Meld. p. 119. *Fratres domus Dei de Creciaco quitaverunt.... granchiam de Heremita versus Villam novam cum toto Guagnagio.*

¶ GAIGNAGIUM, Agri fructus. Chartular. Meld. fol. 65. *Gaignagium ad unam granchiam apud Billoeium trahere tenebuntur.* Ibidem: *Nec idem Miles vel heredes ejus poterunt aliquid levare de granchia vel de Gaignagio duarum culturarum. Granchia Gaignagii*, in Cod. MS. reddituum Episcopatus Autissiod.

Denique autumnus ipse, seu anni tempestas, qua demetuntur in agris fruges, *Gain* olim nostris dicta. Gloss. Lat. Gall. *Autumnus, Automne, Gain.* Aliud: *Autumnus, le Temps de lever les bleds, le Gain.* Etiamnum dicimus vulgo, *Les Pigeons s'en vont aux Gains, & aux Gagnages*, id est, in messes, quod plerique non percipiunt. Sed & *Prez Gagneaux* vocant Consuet. Pictavensis art. 196. Juliodunensis c. 19 art. 1. S. Aniani art. 3. Turonensis art. 202. & Santonensis art. 126. prata, quæ quotannis secantur. De vocis etymo vide Oct. Ferrarium in *Gagno.*

¶ GAGNAPES. Vide *Galnabis.*

¶ GAGNIA, f. Idem quod *Gagnagium*, Ager cultus, Gall. *Gagnerie.* Codex MS. redituum Episcopatus Autissiod. *Decima circa octo modios bladi vacat, quia erat Gagnia, qua redempta est*; quod ita potest intelligi, Decima illa non percipitur amplius ex illo agro culto, quia redempta est.

GAIA, GAIUS, Gallice *Jay*. Pica. Papias: *Pica, Gaia. Picus, Gaius.* Gloss. Ælfrici Saxonicum, cap. de Avibus: *Gaia, vel Catanus*; Hiʒeʀe. Forte *Gaianus*, not *Gaius.* Vide Goropium Becanum lib. 2. Origin. Gallic.

GAJA, idem quod Cavea, [Gallice *Cage.*] Jus Vicentin. lib. 1. *Si quis fuerit inventus asportando de alienis fructibus in Gaja, vel in cista, sive sinu, &c.* Vide *Gabia.*

¶ GAJAMENTUM, GAJARIUM. Vide *Gagiare.*

GAJARE, Solvere. Vide in *Vaarium.*

¶ GAJARIUS, Æditoius, Gall. *Gagier.* Statuta Milonis Episc. Aurel. an 1314. art. 5. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 1286. *Statuimus, ut quotiens aliquis Rector in aliqua Ecclesia de novo fuerit institutus, faciat triplex inventarium super bonis dicti presbyteratus, de quibus inventariis Rector dicta Ecclesia unum, Archipresbyter locus unum, & Gajarii seu provisores dicta Ecclesia tertium penes se fideliter servabunt.* Vide *Gagiarius.*

GAIBUS. Jus Vicentin. lib. 3. *Copia aquarum fluentium per Gaibos, & alveos consuetos, &c.* Ex Ital. *Gabbio*, locus cavus, subterraneus.

GAID, *vel Gisele, Ferrum, bistilia.* Gloss. Pith.

☞ Nihil commune habent *Ferrum* & *bastilia* cum *Gaid* vel *Gisele.* Duo sunt articuli prorsus distinguendi. *Ferrum* & *bastile* ejusdem notionis esse palam est. *Gaid*, ut existimo, idem est qui Fidejussor, & *Gisele*, certo idem qui Testis. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 34. col. 1. *Si quis servum suum proprium.... dimittere voluerit tradat eum prius in manum alterius hominis liberi, & per garantix ipsum confirmet, & ille secundus tradat eum in manu tertii hominis eodem modo, & tertius tradat eum in quarti, & ipse quartus ducat eum in quadrivium, & thingit in Guadia* (hoc est, si bene conjecto, Tradat in manus fidejussorum) *& Gisiles testes ibi sint, & dicat sic: De quatuor viis ubi volueris ambulare liberam habeas potestatem.* Adnotat doctissimus Editor in Cod. Esten. scriptum esse: *Et thinget in Gaida ad Gisel, & sic dicat: De quatuor &c.* In Cod. vero Cathedr. Mutin. *Et thinget in Gaida & Gisal, & sic dicat, &c.* Nihil necesse est moneam Glossatorem Pithœanum ad has Leges aliasve similes attendisse, & ipsi *Gaid* idem fuisse, quod hic *Gaida* vel *Guadia*, & *Gisele* idem quod *Gisiles*, *Gisel* vel *Gisal.* Vide *Gisiles* & *Vadium.*

¶ 1. GAIDA, Fidejussor. Vide *Gaid.*

¶ 2. GAIDA, Fimbria seu plicamenta muliebris vestis, quæ ad talos usque descendit, Ital. *Ghede.* Vide *Gayes.*

¶ 3. GAIDA. Glastum, Gall. *Guesde, Pastel*, Species plantæ infectoribus, seu tinctoribus nota. Tabular. Calense p. 77. *Per definitivam sententiam pronunciamus decimas Gaidarum deberi Abbatissa & Priori pradictis de terris illis de quibus decimas alterum fructuum percipere consueverunt.* Præceptum Philippi Pulcri Franc. Regis an. 1304. *Granas ad tingendum, alumen, Gaidas, bresil, ceram, &c.* Vide *Gaisda.*

¶ GAIDIA, ut *Gaida* 3. Præceptum Philippi Pulcri ann. 1312. *Inhibemus ne quis... lanas seu animalia lanigera, Gaidias, garancias... de regno nostro extrahere... prasumat.*

¶ GAJE, Silva densior. Vide *Gajum.*

¶ GAJERIA, Pignus, Gall. *Gage*, Res pignori accepta. Statuta Cisterc. an. 1180. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1252. *Qui Gajerias receperunt, si sciunt sortem suam recepisse, deductis expensis, usque ad Pascha eas resignent, nisi sit possessio, qua ad jus Monasterii pertineat. Qui aliter retinuerint, ex tunc Abbas & Prior & Cellerarius à divino officio sint suspensi, nec sensus impositione palliant hujusmodi pignorationes.* Statuta an. 1184. col. 1256. De Gajeriis, sicut annis præteritis statutum est, *teneatur, quod non licet alicui censum, vel terragium, vel aliquem fructum terra in Gajeria recipere, qui non computetur.*

putetur in sortem, nisi decimas de propriis laboribus; & usum nemoris, & usus pascuorum.

GAIFANDA, Cohæres. Vide *Gaphans.*

¶ GAIFERIUS. Gesta Guillelmi Episc. Andegav. apud Mabillonium to. 3. Analect. p. 373. *Huic autem Ecclesiæ dedit textum aureum ... anulos aureos pontificales quatuor, unum cum smaraudo, alterum cum topasio, tertium cum hyacintho, quartum cum saphiro, qui Gaiferius nuncupatur, &c.* Quare autem hic anolus *Gaiferius* appelletur, ibid. p. 369. docemur: *Idem Episcopus habebat anulum, qui à nomine cujusdam Regis Gaiferius vocatus, ab infirmis requirebatur: qui cum anulum illum bona intentione gratia suæ procurationis accepissent, à diversis infirmitatibus auctore Domino curabantur. Nescimus autem utrum per gratiam divinam ex merito personæ anulum illum possidentis, & pauperibus misericorditer accommodantis, exemplo B. Petri cujus in umbra infirmi restituebantur; an ex potentia lapidis, an ex utroque illa curationum gratia proveniret.*

¶ GAIGNAGIUM. Vide *Gagnagium.*

¶ GAILLARDUS. Vide *Goliardus* 2.

GAINA, Vagina, theca, Cambro-Britannis *Gawin*, Gallis *Gaine.* Tudebodus lib. 3. extremo: *Baltheus quoque ejus & Gaina, id est, vagina, fuerunt adpretiati 60. Bisantos.*

¶ GAJO, Silva densior. Vide *Gajum.*

¶ GAIOLA, Carcer, Gallis alias *Geole.* Charta Henrici Regis Angliæ to. 3. Hist. Harcur. pag. 651. *Sciant me reddidisse & præsenti carta confirmasse Baldueo ... serviens mei ... custodiam Gaiolæ meæ Rothomagensis & portæ castelli mei: & pro ista custodia habet unoquoque die duorum solidorum usualis monetæ in meo redditu vicecomitatus mei Rothomagensis, pro custodia Gaiolæ meæ decem & octo denarios, & pro custodia portæ sex denarios.* Vide *Gabia.*

GAIRETHINX, Donum. Vide *Gatathinx.*

¶ GAIRICÆ, pro *Garricæ*, Terræ incultæ, vel loca dumis obsita. Præceptum Caroli C. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 30. *Cum molendinis, terris cultis vel incultis, vineis, Gairicis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, exitibus & egressibus, &c.* Charta an. 1189. *Cum devesis, Gairicis nemoribus, quartis, usaticis, alberguis, &c.*

¶ GAIRUS, Modus agri. *Gairum terræ, qui abjacet de uno latus, &c.* apud Stephanotium to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 219.

GAISDA, Isatis, Glastum, vulgo *Guesde.* Marbodeus lib. 2. de Virtutibus herbarum cap. 30. *Isatis à Græcis est vulgo Gaisda vocata.*

¶ GAISDO, Eadem notione. Vide *Guaisdium.*

GAISINDUS, De familia. Vide *Gasindus.*

¶ GAITA, Excubiæ, vigil ipse, speculator, Gallis olim *Gaite*, nunc *Guet.* Homagium an. 1237. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 19. *Concessit eisdem ut primo animal captum habeant præcipuum ad opus Gaitæ suæ de præda capta, pro primo insultu, &c.* Libertates S. Georgii de Esperanchia an. 1291. ibid. p. 28. *Item omnes Burgenses præter Religiosos, Sacerdotes & Clericos debent excubias & Gaitas dictæ villæ.* Charta an. 1241. ubi Prior S. Eusebii queritur de Præposito Altissiod. super gagiis panetariorum, qui decoquebant panem suum in furno S. Eusebii: *Quæ gagia ceperat vel capi fecerat ... occasione Gaitæ villæ communis.* Ibidem declaratur, *quod illi qui decoquebant panem suum ad furnum prædictum, quando citantur ad Gaitam, non gaitent.* Plura vide in *Wacta.*

¶ GAITAGIUM, Census pro *Gaita.* Vide *Wacta.*

GAITANUM, Zona, cingulum. Marcellus Empir. cap. 8. pag. 56. *De rubus cerasis lapillos pertundes, & Gaitano lino inserto pro phylacterio uteris.* Cyrillus in Lexico: Τὰ σχοινία, καὶ τὰ δερμά, καὶ ἡ ἅλυσις, ὑπομαὶ λέγονται, καὶ τὰ γαιτάνια, καὶ ἅπαν πλέγμα. Vide Meursium in hac voce [& Glossarium mediæ Græcitatis]

¶ GAITARE, Excubias agere, Gall. *Guetter.* Occurrit in *Gaita* & in *Wacta.*

¶ GAJULARIUS, Custos carceris. Vide *Geola.*

GAJUM. Excerpta Pithœana: *Gajo, vel Gagio, silva densissima.* Ugutio: *Gajo, vel Gao, i. Gwaldus, vel Gagio, silva densissima.* Ita *Gajum Regis* usurpatur in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. §. 37. 38. [Apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 42. col. 2. ex Codice Esten. legitur, *Excepto Gaje Regis.*] Charta Caroli M. apud Ughellum to. 5. p. 1565. *Præterea & Gajum nostrum, qui in eodem loco juxta res ipsius Ecclesiæ in Luciaria conjacet, & nunc noviter excolitur, &c.* Alia Hugonis Regis Italiæ ann. 927. apud eumdem to. 2. p. 195. *Molendinosque ibi sitos duos, seu & Gajum unum, nec non in Bergante mansos 3.* Occurrit adhuc infra. Alia in Chronico Farfensi pag. 658. *Vaccaricus, Apibus, Gajis, molendinis, &c.*

GAGIUM, Eadem notione. Charta Desiderii Regis Longob. in Bullario Casinensi to. 2. p. 14. *Largimur in Jura de ipso Monasterio ex Gagio nostro Regiense, qua nuncupatur terra, silva, roncora, & prata, &c.*

A *Gajo* porro nata videtur vox, *Gay* nostris, *Gajo* Italis, pro *Læto*, Gaudente, ab iis scilicet, qui in silvas pergunt, vel venandi, vel oblectamenti gratia, ut curas abjiciant omnes, ac sese ab iis liberent. *Gagio* etiam pro læto dixit Dantes Parad. 6. Vide Octav. Ferrarium in Orig. Ital. v. *Gajo*, & infra in *Gwaldus.*

¶ GAIUS, Pica, Gall. *Jay.* Vide *Gaia.*

GALABRUNUS, & ISENBRUNUS, Pannorum species. Statuta Petri Venerab. cap. 16. *Nullus fratrum nostrorum pannis, qui dicuntur Galabruni, vel Isembruni, utatur.* S. Bernardus de Vita & morib. Religiosor. cap. 9. *Putasne, ibi cuiquam Galabrunum aut Issenbrunum quærebatur ad induendum?* Statuta vetera Domus Dei Parisiensis MSS *Sorores habebunt singulæ 3. camiscas, & 3. succamas talares, unum pelliceum agninum novum & suum vetus, si opus fuerit: tunicam unam de sagio nigro vel subruso pretii ulnæ 5. solid. ad plus, supertunicale agninum ejusdem coloris & pretii, pallium nigrum de Isembruno, vel Galebruno, vel de sagio, & caligas albas, vel nigras, & bottas rotundas.* Regestum Parlamenti dictum *Olim* fol. 32. verso: *Præpositus Parisiensis arestaverat Galebruna, quæ Everardus de S. Laudo paraverat seu tinxerat Parisius, forisfacta, ut dicebat, occasione cujusdam constitutionis, factæ inter textores & fullones de pannis factis extra villam Parisius non parandis, ... dictum fuit, quod nihil actum erat contra constitutionem, quia Galebruna non sunt panni, &c.* Regestum Peagiorum Paris. *Tiretaine, Galebrun, & tout autre drap ourdis, &c.*

VALENBRUNUM. Raimardus Abbas Cisterciensis in Instit. Capitul. General. Cisterc. cap. 83. *Ponamus delicatas vestes, & nullus deinceps Isembruna, saia, Valenbruno, vel ejusmodi aut etiam subtilioribus pannis utatur.*

¶ GALACTIAS, Via lactea. Vide *Galaxia.*

¶ GALÆA, *Triremis*, in Amalthea. Legitur in Vita S. Catharinæ Sen. tom. 3. April. p. 938. & in Vita S. Angeli Carmelitæ, to. 2. Maii pag. 824. Vide *Galea.*

¶ GALAERIUM, Bona. Vide in *Galoer.*

¶ GALAMBRUNUS, pro *Galabrunus*, legitur infra in voce *Scalfarius*.

GALANAS, vox Wallica, Inimicitia, homicidium, item pretium homicidii, Boxhornio in Lexico Wallico. Occurrit in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 8.

GALANDRAVUM, Vestis virilis. Statuta MSS. Massiliensia lib. 2. *De Galandravo sive penna & frezo. .... Galandravum & caputium de panno grosso.* [Edita præferunt: *De Galandruo sive penna & frotre.*]

GALANGA, Radicis arboris species, apud Jacobum de Vitriaco in Hist. Hierosol. cap. 85. [apud Murator. tom. 6. col. 369. & *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 422. Vide Rob. Stephanum de Latinis & Græcis nominibus arborum in *Cyperus*, & Dictionarium Trevolt. in *Galanga*.]

GALANTES, *Sperantes*, in Glossis antiqq. MSS.

¶ GALATHA. Edictum an. 1358. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. pag. 337. *In camera Compotorum superius ad Galathas, ubi erant Domini de Montemorenciaco, &c.* Locus hodie incognitus in Camera Computorum. Contignationem tegulis proximam hodie dicimus *Galetas*: quam vocem arcessunt quidam ab Arabico *Calata*, Arcis vertex, Gall. *Donjon*.

¶ GALATHEA, Via lactea. Vide *Galaxia*.

¶ GALATIA, Species navis. Vide in *Galea*.

¶ GALATINA. Willelm. Brito lib. 10. Philip.

Milia salmonum murenarumque ministras
Britigenis, quos inde procul commercia mittunt
Chara diu, dum servat eis Galatina vigorem.

Barthius Crassum jus intelligit, quod infusum pro conditura piscibus, carnibus eorum diutius saporem & vigorem servat. Germani tale quid *Gallardam* aut *Gallatem* dicere solent.

¶ GALATIUM. Idioma Gallicanum. Litteræ ann. 1432. pro Arelatensibus, to. 2. Hist. Provinciæ p. 447. *Arma seu insignia Marchionum Catalaunia, qualistata, seu juxta Galatium vulgare, palata de auro & gullis esse noscuntur.*

¶ GALATOR, f. pro *Balator*, Saltator. Statuta Collegii Narbon. an. 1379. apud Lobinell. tom. 5. Hist. Paris. pag. 668. art. 21. *Evitare ribaldos, Galatores, mymos, joclatores nocturnos, fugitivos, &c.*

¶ GALAXIA, *vel Galaxias, Lacteus circulus, qui vulgo dicitur Via S. Jacobi.* Johan. de Janua. Græcis, γαλαξίας. Papias: *Galathea, Lactea quadam cæli zona alba hoc nomine dicitur, qua vulgo Strata nominatur.* Epistola Dungali Reclusi an. 810. ad Carolum M. apud Acher. to. 10. Spicil. p. 144. *Circulorum prædictorum primus est Galaxias, quod Latine Lacteus interpretatur.*

¶ 1. GALBA, pro *Garba*, Manipulus, Gall. *Gerbe*, in Tabul. Monast. de Bona-Requie. Vide *Garba*.

¶ 2. GALBA, χαλβάνη, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS. Galbanum.

3. GALBA, Gallis veteribus, Pinguis, obesus. Sueton. in Galba cap. 3. Strabo lib. 4.

¶ GALBACUS, pro *Gabbarus*. Vide in hac voce.

¶ 1. GALBANUM, Johan. de Janua, *Genus pigmenti, vel succus, vel lac ferale; unde Galbanum quidam color unde factus; & hinc Galbaneus, a, um, & Galbanum quoddam genus vestium dictum à Galbano colore, qui est sublucidus & subalbus sub pallore.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Galbanum, une maniere de pigment, ou de vestement, ou de coulour.* Utitur Juvenalis pro Vestis specie, Suetonius pro Succo nostris etiam dicto *Galbanum*: quam vocem Martinius ab Hebræo *Chelbenath*, Pinguedo, adducit Si tanti est, hunc Lexicographum consule, & vide *Galnabis*.

¶ GALBANIS, pro *Galbanum*. Succus, in Rythmica descriptione Veronæ an. circiter 790. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 1095.

¶ GALBARIS, pro *Gabbara*, ut ibi dictum.

GALEA, Will. Brittoni in Vocabul. MS. *Est genus navigii velocissimi.* Ebrardus in Græcismo:

Armo caput Galea, pelagus percurre Galea.

Alius Poeta apud Matthæum Paris an. 1243.

In terris Galeas, in aquis formido Galeias.

Galeæ, *Longæ naves* dicuntur Assero an. 877. & Will. Tyrio lib. 20. cap. 14. *Naves rostratæ*, eidem lib. 10. cap. 28. & Matthæo Paris *Liburnæ*, Ottoni Frising. de Gestis Frider. lib. 1. cap. 33. & veteri Interpreti Vegetii Catalanico MS. lib. 4. c. 37. Hacce notione utuntur passim Scriptores, Radulfus de Diceto an. 1148. 1185. &c. Malaterra l. 4. c. 35. Willelm. Britto lib. 7. Philipp. p. 174. Hugo Falcandus p. 646. Rogerus Hovedenus p. 688. 692. Godefridus Mon. in Chron. Petrus de Vineis lib. 1. Epist. 8. 9. lib. 3. Epist. 67. Gosuinus de Expugnat. Alcaçon. &c. [*Galea de trafieco*, apud Bernardum *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. p. 231.] *Galées*, Villharduino n. 14. 124. &c. in Chron. Flandr. cap. 78. 82. & aliis Scriptoribus. [Le Roman *de Blanchandin* MS.

Pasdevant l'iste de Bogie
Gouvernerent cele Galie.]

Γαλαίας etiam hac notione usurpant Græci Scriptores recentiores, & γαλέας, ut Continuator Theophan. lib. 4. num. 37. Vide Notas nostras ad Alexiadem pag. 316.

A *Galea*, tutela, & παρασήμῳ, quod in rostris erat, sic ejusmodi navigia vocata censent viri docti, ut fuit illud, quo vectum se in Pontum scribit Ovidius:

Est mihi, sitque precor, flavæ tutela Minervæ
Navis, & à picta casside nomen habet.

Philippus Pigafetta in Notis Italicis ad Leonis Tactica p. 292. ubi varias hujusce vocis originationes expendit, videtur existimare, sic appellatum hujusmodi navigium ab eo pisce, quem Xiphiam, & γαλεώτην vocant, cujus, inquit, formam ac figuram omnino repræsentat. Ejus verba proponam: *Il pesce spada del quale ho preso conoscenza à Constantinopoli, ha nel muso una spada piu d'un braccio lunga, che si confa co'l becco della Galeotta vascello: onde Eliano, che fu persona militare, ponendo forse mente a cio, avvertisce nel 14. libro degli animali* (cap. 23.) *che quella spada cosi nel naso postagli somiglia a becco d'una trireme, usando massimamente la trireme di ferire con lo sprone il nemico, à guisa del pisce spada. Le penne che il pesce Galeotta tiene al ventre di qua, & di là, disegnano le remi della Galeotta vassello: & la coda parimente di quel pisce rappresenta il timone & la poppa, usando li antichi Greci di chiamar la poppa de' navili coda* Alii à γαλῆ deducunt, quæ vox Hesychio est ἰξίδρης εἶδος. Vide Vossium, Menagium, Ferrarium, &c.

¶ GALEACIA, Navis longior depressioris oræ, Gall. *Galeasse*. Litteræ an. 1478. apud Rymer. to. 13. pag. 59. *Patroni unius Galeasiæ de Neapole, modo existentis in portu.*

¶ GALEATIA, Eadem notione, in Chron. Astensi apud Murator. to. 11. col. 270. & in Litteris an. 1481. ex Archivo Massil. De *Galeatiis* plura erudite scribit Carolus de Aquino in Lexico Militari.

GALEIDA, Minor *Galea*. Albertus Aquens. lib. 9. cap. 19. *Duodecim Galeidæ descenderunt cum multis*

armatis militibus. Cap. 23. *Duæ naves, quarum altera minor, quam Galeonem vocant*. Adde lib. 11. c. 3. 27. lib. 12. c. 17.

GALIO, GALEO, Minor galea, vulgo nostris *Galion*. Hist Hierosol. p. 1167. *Minor cymba, quam vulgo Galeonem nominant*. Infra: *Quod autem antiqui dixere Liburnam, moderni Galeam, media producta, nominant, quæ longa, gracilis, & parum eminens, lignum à prora præfixum habet, & vulgo Calcar dicitur, quo rates hostium transfiguntur percussæ. Galeones vero uno remorum ordine contenti, brevitate mobiles, & facilius flectuntur, & levius discurrunt, & ignibus jaculandis aptiores existunt*. Epistola Joannis Episcopi Acconensis to. 8. Spicilegii Acheriani pag. 377. *In bargis præterea & Galeonibus multitudinem pugnatorum... posuerat*. Synodus Florentina: ἐλθὸν δὲ μετ' αὐτοῦ ἕτερα μονοκάτεργα, ἃ ὀνομάζουσι γαλιόνια. *Galeones*, apud Albertin. Mussatum lib. 5. de Gestis Italicor. rubr. 2. [in Breviario Hist. Pisanæ an. 1172. apud Murator. tom. 6. col. 185. & in Actis SS. Maii to. 7. p. 376.] Willelm. *Guiart* in Historia Francor. MS. an. 1304.

L'Amiraus en un Galiot
Fait entrer ô li sans atente
Arbalestiers entour quarante.

Infra:

Font Galiot avirons bruire.

¶ GALEONUS, Eadem notione. *Galeæ duæ & unus Galeonus in cursum*, apud Jacobum Auriam lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1282. Rursum utitur ad an. 1283. 1286. & 1290.

¶ GALIONUS, in iisdem Annalibus Jacobi Auriæ ad an. 1285. & Ogerii Panis ad ao. 1203.

¶ GALIONUM, neutro genere, apud eumdem Jacobum Auriam ad an. 1285.

¶ GALEOTA, Eodem intellectu, in Annal. Genuens. ad an. 1196. & ad an. 1242.

¶ GALLIOTHA, in Actis SS. Julii to. 1. pag. 580.

GALEARII, Nautæ, qui in *galeis* operam suam collocant, nostris *Galeriens*, apud Thomam Walsinghamum p. 243. 244 Le Roman *de Garin* MS.

N'en istront mès par terre ne par mer,
Bien les ferai à Galies garder.

GALEOTÆ, Remiges *galearum*, vel *galiotarum*. Falco Beneventanus pag. 323. *Universam quidem substantiam civium, & Ecclesiarum ornatus, Galeota Regis & turba innumera prædonum, qui eum sequebantur, comprehendit, cepit, despoliavit*. Romualdus in Chron. MS. *Et montem Aeobanum, quem ipse de novo ædificaverat, à Galeotis suis capi fecit & destrui*. Joan. Bromptoo: *Centum galeas armatas cum toto apparatu, & cum victu Galeotarum ad duos annos*. Infra: *Galeota Regis*. [Bern. de *Breydenbach* Itiner. Hierosol. pag. 37. *Quidam ex Galeotis galearum piscatum euntes*, &c. Pag. 234. *Viginti Galeotæ infirmati in Alexandria de aquis ibi potatis*, &c.]

¶ GALIOTTUS, in Annalibus Genuens. apud Murator. to. 6. col. 305. 472. 515. 540. &c.

¶ GALIOTUS, apud Rymerum to. 11. pag. 449.

¶ GALYOTA, apud Bern. *de Breydenbach* pag. 28.

¶ GALESTROLUS, Eodem significatu. Idem *de Breydenbach* pag. 238. *Ita quod Galestroli cogerentur vela tempestationi apta appendere*. Et pag. 243. *In navi... Galestrolis... plus solito laborantibus*.

GALEATOR, Galeæ patronus, ut vocant. Occurrit apud Nic. de Trivetto in Chron. an. 1191. p. 506.

¶ GALEARE, Galea i. capitis armatura, Gallice *Casque*, defendere. Acta SS. Julii tom. 2. p. 373. de S. Godoleva: *Palæstrisans in palæstra, Galeante Dei dextera sese, fortitur bravium*.

¶ GALEARIA. Vide *Galearia*.

GALLARES. Gloss. Lat. MS. Regium: *Crepida Galeares*. Perperam *Glareares*. Papias: *Caliga, Galera*.

GALLARIA, *Pileus, sive cassis*, Papiæ. [Apud Festum: *Galearia, a Galearum similitudine ducta*.]

GALEARII, Lixæ, calones. Vegetius lib. 1. c. 10. *Lixas, quos Galeatios vocant*. Lib. 3. c. 9. *Ex ipsis calonibus, quos Galearios vocant, idoneos ac peritos usu legebant*. [Gloss. Isidor. *Calones, Galearii militum*.] Eusebius in Chron. Ῥωμαῖοι Γάλλων μυριάδας δ' πρὸς τοῖς τετρακοσίοις ἀνεῖλον τοὺς δὲ αἰχμαλώτους αὐτῶν κατεδουλώσαντο, Γαλεάριους καλοῦντες αὐτούς. Boxhornius, ut solet, ab Hebræo deducit, *Galeare*, vel *Gnilar*, quod idipsum est. Unde nostrum *Goujar*, lixa. Vide Salmasium ad Hist. Aug. p. 35.

¶ GALEARIUS, f. Qui facit galeas capitis armaturas, Gall. *Casques*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. p. LXXXIX. col. 2. *Expensa... Gauterus Galearius* XLI. *s. &* VI. *d. Petrus de Argasia de* XLI. *diebus...* VI. *lib. &* III. *sol.* Vide alia notione in *Galea*.

¶ GALEASIA, GALEATIA. Vide *Galea*.

¶ GALEBRIMUS. Vide *Galabrunus*.

GALEDELLUS, Navis species, ac forte minor *galea*. Rafanus de Caresinis in Chron. MS. an. 1379. *Hostibus autem cum Galedellis, paralandriis, ganzarolis & barchis*, (f. bargiis) *viriliter resistentibus*, &c. Infra: *Ad 38. galeas & aliquot Galedellos*. Vide *Galladellus*.

¶ GALEIDA, GALEIA. Vide *Galea*.

¶ GALENUM, *Vas vinarium. Romani antiqui dixerunt Calenum vinum*. Gloss. Isid. Calenum vinum, Calena vitis Horatio nota à Caleni Campaniæ oppidi celebri vino sic dicta. Pro *Galenum, Vas vinarium*, haud immerito credit Grævius, quod *Calena* legatur in fragmento Varronis περὶ μέθης, de vasis genere: *Dolia atque apothecas tricliniares, melinas, Calenas obbas, Cumanos calices*. Attamen in Glossis Sangerman. MSS. n. 501. etiam habetur: *Galenum, Vas vinarium*.

¶ GALEO. Vide *Galio* in *Galea*.

¶ GALEOLA. Vide *Galo*.

¶ GALEONUS, GALEOTA, GALEOTUS. Vide in *Galea*.

GALERA, Liburna, μονήρης, simplicis ordinis remorum navis, nostris *Galere*. Guill. Apuliensis lib. 5. Rer. Norm. p. 50.

Quamque magis celerem cognoverat esse Galeram,
Scandit.

Charta Alphonsi Reg. Aragon. apud Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 5. c. 9. *Facta carta in illo anno, quando Rex fecit naves & Galeras in Bayona, ut caperet illam æra* 1168. Vide *Galea*.

GALERANNUS, Avis species, de qua Fridericus II. lib. 1. de Venat. cap. 23.

GALERIA. Anastasius Bibl. in S. Hadriano p. 112. *Alias vero tres domos cultas, videlicet Galeria posita via Aurelia, ... reliquas vero duas, id est, Galeriam positam via Portuensi*, &c. Occurrit ibi non semel, & apud Ughellum tom. 1. p. 121. 136. [Concil. Compostell. ann. 1031. *Ita æquum est, ut omnibus intra Galeriam stantibus pacis osculum sibi invicem tribuere. Et in omnibus com... majoribus Nativitatis Domini, Pascha & Pentecostes, quisquis de quo habuerit, munera offerat*.] Nescio, an inde orta sit vox *Gallaria* Italis, *Galerie* nostris, pro longiori porticu, seu, uti vocatur à Sidonio lib. 2. Epist. 2. *Cryptoporticu*, quam vocem ortam quidam volunt, quod oblonga sit instar *Galeræ*, seu navis. Alii alia opinantur. Vide Jacob. *Bongoing* lib. de Orig. &

usu vulgar. vocum pag. 83. Octav. Ferrarium in Orig. Ital. [& Menagium in Gall. ubi vocis *Galerie* antiquitatem probat ex Bardino Senatore Tolosano, qui florebat an. 1440. apud quem legitur: *Ambulacrum, quod nos Galeriam vocamus. Galeria sive corredor domus*, in Charta ann. 1471. ex Schedis D. *Lancelot*. Ead. notione sumitur in Instrumento anni 1530. apud Rymerum to. 14. p. 390. col. 1. *In quodam superiori ambulacro sive quadam superiori Galeria ex parte australi adium sive hospitii illustrissimi Principis & Domini nostri Henrici VIII.* Vide *Galilaa*.]

GALERUS, Insigne Ducalis potestatis, in Ceremoniali Rom. lib. 2. p. 186.

☞ Latinis est Pileus rotundus à *Galea* sic dictus juxta Varronem. Gloss. Isid. *Galerum, Pileum pastorale, quod de junco fit*: Sed lib. 19. Orig. cap. 30. ait, *Galerum* esse *Pileum ex pelle casa hostia factum*. Eadem habet Papias cum addito, *Pastoralis pileus*. Turnebus Advers. lib. 28. cap. 6. ex veteri Lexico: *Galerus, Calamancus*. Lege & vide *Camelaucus*. Synodus Valentina an. 1590. *Ne ullus Clericus in sacris constitutus, publice & ut plurimum absque necessitate, Galerum gestet*; hoc est, Comam adscititiam. Simili notione Juvenalis dixit:

Sed nigrum flavo crinem abscondente Galero
Intravit, &c.

Vide S. Hieronymum Epist. 128. ad Fabiolam, ubi de Vestimentis Sacerdotum.

GALERUS CARDINALIUM RUBEUS, iis ab Innocentio IV. primum concessus in Concilio Lugdunensi ann. 1244. in pervigilio Natalis Domini, creatis 12. Cardinalibus. Ut porro conferatur vel mittatur galerus novo Cardinali, habetur in Ceremoniali Romano l. 1. sect. 8. p. 99. Vide Theophilum Rainaudum de Pileo sect. 13. ubi & de Galero viridi Episcoporum.

¶ GALESTROLUS. Vide in *Galea*.

GALETA, GALETUS. Vide *Galo*.

¶ GALGIARE, pro *Gagiare*, Solvere. Diploma Ludovici VII. Regis Franc. ann. 1143. apud Marten. to. 1. Collect. Ampliss. col. 774. *Per usi commonitus injustitiam suam recognoscens, nobis & Udoni pradicti* (S. Petri Carnot.) *Monasterii Abbati in manu ipsius rectitudinem fecit, & factam ibidem expensam Galgiavit*. Vide *Vadium*.

GALGO, Puteus. Vide *Puteatorium*.

¶ GALGULUS, *Baca*, πυρήν. Gloss. Isid. πυρὴν est nucleus. Glossator videtur scripsisse *Galgulus* pro *Galbulus*. Varro de Re Rust. *Non enim Galbuli qui nascuntur, id est, tanquam pila parva cortica, id semen, sed in iis intus primigenia semina dedit natura.*

¶ GALIA, pro *Galea*, Navis de qua supra, apud Rymerum to. 5. pag. 427. D. *Brussel* to. 2. de Feudis usu p. cix. & in Libro nigro Scaccarii p. 382.

¶ GALIARDUS. Vide *Goliardus*.

GALIARIA, *Negotii alieni mercator*, Papiæ MS. Editus habet *Gallaria*: alius MS. *Galearca*. Lectionem MS. tuentur Glossæ antiquæ ex Biblioth. Sangermanensi.

GALIDA, Vasculum. Vita S. Fidoli Abbat. *Quaso, Domine, & obsecro, ut Galidam tam ligneo abstractio, unde pariter haurimus, tua inclita pietas repleri jubeat.* Vox formata ex *Galo*, de qua infra.

GALIHALPENS, Pecuniæ genus una cum *Suskins*, & *Dotkins* abolitum Statuto primo an. 3. Henrici V. cap. unico. Spelman.

1. GALILÆA. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniacensib. MSS. cap. 34. *Similiter cum tendunt ad introitum Ecclesia; ad exitus vero Galilea sunt parati duo famuli Eleemosynarii, &c.* [Idem cap. 34. *Exitur ab omnibus usque in Galilaam; cum autem prope corpus, quod ad Galilaa introitum positum esse debet, venerit Prior cum processione .... Prior vero aspergit aqua benedicta ... ceditur in Ecclesiam.*] Idem c. 76. §. 26. *Si in dominica cum fit processio, defunctus fuerit in Galilea, interim statio fit*, [*paratis candelabris & thuribulo, vadit ad eum Prior cum cruce & aqua benedicta & incensat eum, & post processionem affertur in Ecclesiam, nec fit alia processio ad suscipiendum.* Guidonis Disciplina Farfensis l. 1. c. 1. De Dominica Palmarum: *Exeuntibus omnia signa pulsentur: duo majora tamdiu prolongentur sonitando, quousque revertatur processio in Galilaa*. Idem lib. 2. cap. 1. De mensuratione officinarum: *Galilaa longitudinis LXV. pedes, & dua turres ipsius Galilaa in fronte constituta; & subter ipsas atrium est, ubi laici stant, ut non impediant processionem ... Juxta Galilaam constructam debet esse palatium longitudinis CLV. pedum, latitudinis XXX. ad recipiendum omnes supervenientes homines, qui cum equitibus adventaverint Monasterio.* Et infra: *Nam inter istam mansionem & sacristiam atque Ecclesiam, necnon & Galilaam sit cimiterium, ubi laici sepeliantur.* Hist. Monasterii S. Florentii Salmur. to. 5. Ampliss. Collect. Martenii col. 1133. *Multa adificia fecit, utpote introitum Ecclesia cum Galilaa, refectorium, &c.*] Statuta antiqua Ord. Cartusiensis 1. part. cap. 13. *Dum vero ipsarum Horarum persolutio fit in cellis a cateris, Sacerdos induitur, sic ut facto spatio congruo post eum indutum, statim secundum signum poste pulsetur per Galileas, indutusque Monachos sedendo, donec ingredi incipiant, expectat.* Part. 3. cap. 28. n. 36. *In Galileis, & à primo ostio coquina usque ad portam signi, & usque ad ostium cellarii, nullus loquitur.* Et n. 44. *Quando conventus vadit, vel redit ab Ecclesia, caveant Conversi, ne in Galileis appareant.* Charta Edw. I. Regis Angliæ ann. 24. apud Gul. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. to. 3. pag. 668. *Et insuper invenimus unum Sacerdotem missalem de pradicto sancto in Ecclesia memorata, in loco, qui dicitur la Galileye, diebus singulis celebrantem, &c.* Rupertus Tuitiensis l. 5. de Divin. Offic. c. 8. *Locus ille, quo processionem suprema statione terminamus, recte a nobis Galilaa nuncupatur.* Hemereus lib. de Academia Parisiensi cap. 2. *Galilaam* porticum hoc loco interpretatur, quam nostri *Galerie* vocant. Qua sane notione videtur usurpasse Hugo Flaviniacensis in Chronico Virdunensi p. 168. *Et defunctus, in Galilaa tumulari meruit*; id est, in claustri porticu. [Mabill. to. 4. Annal. pag. 187. interpretatur Ecclesiæ navem. Alterutrum potest intelligi, mea quidem sententia. Si namque allegatos locos omnes perpendas, alios de porticu, alios de Ecclesiæ navi perspicies intelligendos.]

2. GALILÆA dicta Græcis feria tertia Paschatis. Leo Grammaticus in Constantino Porphyrog. p. 495. [& Anonymus Combefisianus num. 13.] Καὶ τῇ τρίτῃ τοῦ Πάσχα τῇ λεγομένῃ τῆς Γαλιλαίας εὐλογοῦνται καὶ στεφανοῦνται, &c. Ubi Scylitzes pag. 617. [& Symeon Logotheta in end. Porphyrog. num. 14.] habent nude τῇ τρίτῃ τῆς Γαλιλαίας. Zonaras vero τῇ τρίτῃ τοῦ Πάσχα: unde conficitur, ita appellatam à Græcis feriam tertiam Paschatis. Attamen censet Filesacus lib. de Quadrages. cap. ult. extremo, aitque, intelligi tertiam à Paschate hebdomadam se existimare, cui id nominis adscripserint Græci, quod circa hocce tempus aliquoties sæpius sese post resurrectionem discipulis conspiciendum præbuerit Christus, ex Matth. 26. 28. & Marco 14. 16.

☞ Sentententiam firmat D. Cangius in Glossario mediæ Græcitatis in Γαλιλαία; quam ibi interpretatur *Hebdomadam Paschalem*, quod in ea legatur Matthæi Evangelium, quo jubentur Discipuli ire in Galilæam, ipsaque illic Christi Apparitio; nam inquit, & recte, ab ejusmodi Evangeliis quæ in singulis hebdomadis leguntur, eæ nomen sumunt apud Græcos.

¶ 3. GALILÆA, Nomen collis in Palæstina, de quo hæc habet Bernard. *de Beeydenbach* in Itiner. Hierosol. p. 52. *Venimus in collem quemdam cui nomen est Galilea; & est locus ille de quo Angelus Christi annuncians Resurrectionem dixit Discipulis: Præcedet vos in Galileam... Nam & ante Passionem suam Christus eis promiserat dicens:* Præcedam vos in Galileam, *id est, locum jam memoratum, non regionem Galilee, que longe distat à loco isto.* Huic scriptori parum conciount Interpretes Evangelii.

GALILÆOS, Christianos appellari præcepisse Julianum Parabatam scribunt Gregorius Nazianz. Orat. c. in Julian. & Chrysostom. contra Gentiles.

¶ GALINGA. Vide *Galiqua*.

GALIO, GALSOTA. Vide *Galea*.

GALIOLA. Vide *Galo*.

¶ GALIONUS, GALSOTUS. Vide *Galea*.

GALIQUA, seu *Gallica nux*, Galla, vulgo *Noix de Galle*, apud Hugonem Farsitum de Miracul. S. Mariæ Suession. cap. 19. [Haud scio an eadem notione] M. Justinus Lippiensis in Lippiflorio pag. 130.

His piper atque crocus, hic gingiber atque Galinga,
Adsunt, & faciunt arte placere cibos.

GALIT, *Perit*, *Gallivit*, *periit*. Ita Glossæ antiq. MSS. [Papias: *Gallit*, *Perit*; *Gallivit*, *Periit*. Gloss. Isid. *Galivit*, *Peribit*. Grævius scribendum censet, *Gallalat*, *Pubescit*. Nonius: *Gallulare*, *Pubescere*. Novius Exodio apud eumdem Nonium *Gallulascere* utitur: cujus locutionis hanc reddit rationem Perottus, quod pubescentes vocem grandiorem ad galli gallinacei similitudinem faciant. Gloss. vett. *Gallule*, ἡβᾷ.]

¶ GALITIUM, Moletrina fullonica, Gall. *Moulin à foulon*, in quibusdam veteribus tabulis Dumbensibus, *Gaun à gaucher les draps*. Charta Tarari prope Lugdunum an. 1447. *Juxta Galitia domini de la Fay, &c.*

¶ 1. GALLA, pro *Galea*, ut arbitror, Navis species, de qua superius. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 341. *Et quia gravissimum erat & evidens periculum in tanta temporis brevitate grandem exercitum constituere, & maxime quum mille militibus, clientibus & peditibus multis cuncta necessaria, non apud Lucam, sed per totam Thusciam vix labore nimio possent inveniri: & Galla & gatti ad terminum illum facti esse non poterant, dilataverunt exercitum tam maris quam terræ voluntate Consulum Lucæ esse faciendum in futura æstate.* Vide *Galea* & *Gatus*.

2. GALLA, Scabies, Gall. *Galle*. Jordanus Rufus Calaber MS. l. 1. de Medicamentis equorum cap. ult. *Galla est quædam tumefactio mollis ad modum vesica, magna ut Galla, vel avellana, &c.* Eadem habentur apud Petrum de Crescentiis l. 9. de Agricult. cap. 10. qui à Jordano hausit. Adde cap. 43. [Vide *Gallarius*.]

¶ GALLADELLA, ut mox *Galladellus*. Continuatio Chronici Andreæ Danduli, apud Muratur. to. 12. col. 446. *Cum 23. galeis & duabus Galladellis.* Rursum habetur col. 449. & 455.

GALLADELLUS, Naviculæ species. Caresinus: *Dum Nicmensem Insulam applicasset, viso uno Galladello, una ex galeis ipsum cepit.* Vide *Galedellus*.

¶ GALLANDUS, f. Instructus, munitus, à veteri Gallico *Galende*. Histor. Episcoporum Autissiod. apud Labbeum tom. 1. Bibl. MS. p. 511. *Petrus de Villanis... loca fortalitiorum... munivit machinis Gallandis & fossatis.* Le Roman *de la Rose*:

Belle fu & bien atornee,
D'un fil d'or estoit Galendée.

¶ GALLARIA. Vide *Galaria*.

¶ GALLARIUS, *Cerdo*. Gloss. Isid. Sic dicitur sutor, quod, ut est apud Macrobium lib. 2. Saturn. sutor *Gallam subigat*, seu terat. Est autem *Galla*, Joanni de Janua, *Instrumentum cerdonum, quo coria purgantur & dealbantur. Galla etiam dicitur quædam herba & fructus quercuum: unde fit quasi pulvis ad aptanda coria, qui similiter Galla vocatur. Gallarius & Gallicarius cerdo, qui in Galla operatur. Gallarius, Gallicarius, a, um, quod pertinet ad Gallam.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Gallarius*, *Gallicarius*, *Parateurs de cuirs. Galla, Instrument à appareiller cuirs.* Vide *Gallicarii*.

¶ GALLEA, Navis genus, de quo in *Galea*. Pluries scribitur in Vita Martini IV. PP. apud Murator. to. 3. pag. 610.

¶ GALLESCERE, χαίρειν, γαθεῖν, i. *Gaudere*. Glossar. Latin. Græc. MS. Sangerman. Supplem. Antiquarii: *Gallesco*, χαίρω, γάθομαι, *Lætor*, *vitulor*. D. Cangius legit, *Gavisci*. Vide in hac voce.

GALLETA, Mensura vinaria. Vide *Galo*.

GALLETUS. Henricus Knyghton ann. 1342. *In quarum prima* (acie) *fuit Dominus Galfridus Charnis cum multis Galletis, qui statim victi sunt ab Anglis.* Ubi *Galleti* non sunt viri *galeati*, uti vult Somnerus; sed *Gallenses*, quos *Galois* vocat Froissartus 1. vol. cap. 121. & alibi non semel, quique nostris contra Anglos semper militarunt. Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Ainsi disoit Bertrand, qui bon Galois estoit.

Quibus verbis alludit ad Gallensium virtutem bellicam: vel certe quod ita nuncupari ambirent viri nobiles, qui in Walliam pro Gallensibus militandi caussa expeditionem susceperant, ut apud Duchesnium in Hist. Monmorenciaca p. 291. 514. & alios.

¶ GALLIA, pro *Germania*, non semel occurrit apud Lambertum Scafnaburgensem in Annalibus: eum vide ad annum 1072.

GALLICA, GALLICULA, Genus calceamenti, quo utuntur Galli: *Galloche*. Agellius l. 13. cap. 20. *Lacernis induti, & Gallicis calceati.* Tertullianus, sive S. Cyprianus, ad Senatorem:

.... Caligaque remota
Gallicu sit pedibus molli redimita papyro.

GALLICANÆ CALIGÆ, in Vita S. Eugendi Abbatis cap. 3. S. Hieronymus in Regula S. Pachomii c. 4. 66. 81. inter monachicos habitus, *meloten*, *baltheolum lineum*, *& Gallicas* recenset.

GALLICARII, Gallicarum confectores, apud eumdem Hieronymum in eadem Reg. cap. 6. ex quo corrigendæ Glossæ Isidori: *Gallarius*, *cerdo*. Malim *Gallicarius*, etsi Gallarios cerdones dictos volunt à *Galla*, instrumento cerdonum, quo coria purgantur & dealbantur. [Vide *Gallarius*.]

GALLICIANALE TEMPUS, pro *Gallicinale*, [seu *Gallicinalis*, ut habetur in Actis SS. Aprilis to. 2. pag. 43.] Galli cantus, Gallicinium. Occurrit apud Felicem Gyrwensem Monachum in Vita S. Guthlaci cap. 20.

GALLICULA, Idem quod *Gallica*. Glossæ antiquæ

MSS. *Gallicula, Calceamenta p.storum. Gallicula, signum vestis.* Vetus Gloss. *Gallicula, τροχάδες.* Sunt autem Hesychio, *σανδάλια ἀπὸ αἰγείου δέρματος, Sandalia ex caprino corio.* Aliud Gloss. *Σανδάλιον, Gallicula.* Sic interpretatus est Rufinus Joseph. lib. 4. Antiq. cap. 8. *Ὑπολύσασα δ' αὐτοῦ ἡ γυνὴ τ' ἀδελφοῦ τὰ σανδάλια. Solvens uxor fratris Galliculas illius viri.* Vetus Interpres Juvenalis *Trechedipnas,* Poëtæ, *Galliculas Graias carrearum ad cœnam* interpretatur. Monachus Sangall. lib. 2. de Carolo M. cap. 11. *Sed frustrato ictu Galliculam Regis & fasciolam ferus immanissimus disrumpens, tibiamque illius summe licet cornu perstringens, &c.* Mox: *Cumque ad obsequium Domini cuncti bestias suas vellent extrahere, &c.* [Vita S. Johan. Gualberti, tom. 3. Julii pag. 363. *Galliculam tanti praedicti Patris fiducialiter tetigit, mox sanissimus effectus.*]

Callicula, pro *Gallicula.* Glossæ antiq. *Gallicula, signum vestis.* Passio SS Perpetuæ & Felicitatis: *Qui erat vestitus distinctam candidam, habens multiplices Calliculas.* Infra: *Exivit vir quidam miræ magnitudinis, ... discinctatus purpuram inter duos clavos per medium pectus, habens Calliculas multiformes ex auro & argento facta.*

Gallicula, vice pilei. Monachus Sangalleosis lib. 1. de Carolo M. cap. 20. *Excepto uno paupertulo valde tuso, Gallicula sua, quia pileum non habuit, & de celo e suo nimium erubuit, caput sudato, &c.* Et mox: *Voca ad me pileatum illum hominem, &c.* Ubi quidam MS. *Callicula* habent.

¶ GALLIGESUS. Vide *Gessum.*

¶ GALLINA, nude, pro Censu ex gallinis, *Gallinagium.* Charta Libertatum Bellomont. ex Cod. MS Coislin. *Liberantes & penitus absolventes ... ab omni tallia, mortallia ... extorsione, Gallina, tensa, &c.* Charta an. 1277. apud Stephanotium to. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 927. *In quib. sumque rebus & locis consistant, sive in herbergamentis, sive in vineis, terris cultis & incultis, decimis, agreriis, terragiis, quintis, quartis ... Gallinis, seneschalciis, &c.* Chartul. S. Vincentii Cenoman. f. 81. *Contentio qua vertebatur ... super Gallina & messiva, quam dictus Willelmus petebat, &c.*

GALLINAGIUM, Census ex gallinis, *Geline de coustume*, quæ in Christi Natalitiis domino exsolvitur, in Consuetud. locali Castelli novi in Biturig. art. 6. & *de Troy* in Biturigib. art. 7. *Geline* nude in Consuet. Marchensi art. 16. 174. *Geline de barone*, in Charta an. 1330. in Hist. Vezeliac. p. 241. Chron. Mauriniac. l. 2. p. 360. *Alii sibi minacitere expetebant furfuragium, alii Gallinagium, alii tutamentum.* Occurrit apud Argentreum Hist. Britan. p. 307. ult. Edit. ubi perperam *gallinagium* legit Spelmannus. Vide Sugerium lib. de Adm. sua cap. 11. *Regalia Gallinarum*, apud Andr. Dandulum in Chron. MS. ann. 1205. [*Consuetudinaliter Galinæ,* in Tabulario Celsiniacensi.]

Census Gallinarum, dicitur in Libertatibus villæ de *Villeceys* an. 1253. Charta Ottonis Imp. pro Monasterio Gemblac. an. 948. in Chronico Gemblacensi: *Porro subadvocatus nihil juris habeat in villis ad Abbatiam pertinentibus, nisi per singulos annos de unaquaque domo denarium unum, Gallinam unam, avenæ sextarium unum.* Chronicon Andrense an. 1203. p. 53. *Perspiciens D. Iterus Abbas pravum usum in hac parochia inolevisse, Dominum scilicet Comitem Gisnensem ratione Advocationis antiqua à singulis hospitibus nostris singulas Gallinas accipere, in die diem Cinerum præcedente, ut se & familiam suam exinde pasceret, &c.* Charta Balduini Comitis Guinensis an. 1203. apud Duchesnium: *Ne idem mansionarii de cætere Gallinas aut alias consuetudines reddant.* Fori Bigorrenses art. 14. *Nusquam possit ab eis Comes agnos vel Gallinas, nisi festivitatem Paschalem aut Natalem Domini ipse vel uxor sua fecerit. Tunc unusquisque Gallinam in Natali, agnum vero si habuerit, mittat in festivitate Paschali: si autem non habuerit agnum, Gallinam.* *Redditus Gallinarum, caponum*, in Charta Caroli II. Reg. Siciliæ an. 1303. apud Ughellum in Episcop. Calcetanis. [Vide Diaria Trevoltiana an. 1709. pag. 2179.]

GALLINARII, Gallinarum venditores, apud Andr. Dandulum in Chron. MS. circa an. 1175. Glossæ vett. *Gallinarius, χηναρὸς.*

¶ GALLINATUS, Pullus gallinaceus, Gall. *Poulet.* Saisimentum Comitatus Tolosæ n. 22. *Item de quolibet foco habente galinas unam galinam ad festum Natalis Domini, & circa festum Natalis B. Joannis Baptistæ unum par Gallinatorum.*

GALLINIUM, Præstatio gallinarum, *Gallinagium.* Charta Occitanica ann. 1311. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 114. *Item Gallinium tam gallinarum, quam pullorum* (æstimatum) 30. *Turon. Item terciam partem messegariæ dicti loci æstimatam valere 24 solid. Turon. &c.* Vide Thomasserium in Consuetud. localib. Bituricensib. cap. 11. 68.

¶ GALLINUS, f. Galli aut gallinacei. Collectio antiqua Canonum Pœnit. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 43. *Si casu porci comedunt cadaver mortuorum aut sanguinem hominis, non abjiciendos credimus, nec Gallinos.*

¶ GALLIOLUM, Ornamentum ecclesiasticum. Tradit. Fuld. an. 800. apud Schannattum p. 67. Anno 800. *Unum tintinabulum, altarium vestimenta ix. Galliola iv. reliqua vestimenta altarium ix. manica vi. auro parata, orarta purpurea iv. &c.*

GALLIONUS, Galliotha. Vide in *Galea.*

¶ GALLIRE, *Perire*, apud Papiam. Vide *Calte.*

¶ GALLODIUS, Mensura frumentaria, f. Eadem quæ *Galetus*, de qua in voce *Gal..* Charta anni 1184 è Chartulario S. Quintini in Insula pag. 65. *Pro una sextellata terra ... quinque Gallodios sucensi frumenti persolverent.*

¶ GALLO, Pœna Presbyterorum concubinariorum. Statuta Joannis Episc. Trecor apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 1609. *Districtius inhibentes, ne quis Presbyter feminam habeat ... alioquin sciant se prius incursos Gallonis sententia alligatos, & eo facto suis beneficiis privatos.*

GALLUS Silvestris, *Fasianus*, Matthæo Silvatico, [& in Vita S. Cælestini P. pæ V. apud Muratur. to. 3. pag. 638. col. 1.]

Gallus Campanarii. Vide *Campanarium.*

Gallus, pro Gallicinio. Vide in *Pullus.*

¶ Galli Dies. Vide *Dies Galli.*

GALNABIS, Galnape, Læna, stragulum villosum, apud Smaragdum. Regula S. Isidori cap. 14. de veste & lecto Monachi: *Cujus stratus erit storea & stragulum, pellesque lanatæ duæ, Galnabis quoque & fassiergium, geminusque ad caput pulvillus.* S. Fructuosus in Regula cap. 4. habet hoc loco, *Calnaben villatum.* Menardus in MS. Isidori Vindocinensi legi ait *galbanis.*

Galnapes, apud Isidorum lib. 19. cap. 26. unde, & apud Smaragdum.

Galnape, in Testamento S. Cæsarii Arelatensis: *Cum casula villosa, & tunica, vel Galnape, quod melius dimisero.* Charta Hispanica æræ 1060. apud Antonium *de Yepes* in Chronico Ord. S. Benedicti to. 5. pag. 435. *De raupa siquidem Galnapes 2,*

tres pulmarios, (plumacios) *duos pares de sabanes*, *&c.* Alia æræ 1016. ibid. pag. 444. *Panos gratiscos*, (Græciscos) *&* 16. *Gauapes paleas*, *&* 30. *pannos optimos*, *&c.* Quæ quidem vox depravata legitur in Charta Sisnandi Episcopi Iriensis, seu Compostellani, æræ 952. apud eumdem *Tepez.* to. 4. *Scala argentea una*, *Venapes* 4. *plumatios* 5. *tapete* 1. *lectos* 6. *cathedras* 10. *mensas* 8. *&c.* Et in alia Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 930. apud eumdem to. 5. *Adjicimus etiam estramina lectulorum*, *Gaguapes paleas*, *antiquum* 7. *subminores* 8. *plumatios digniores paleos* 10. *alios subminores* 8. *&c.* Utrobique enim legendum *Galnapes.* [Pro *Antiquum*, to. 3. Concil. Hisp. pag. 181. legitur *Antionum.* Vide *Autio.*]

Voces effictæ, ut quidam putant, à *Galbanum.* Dicuntur autem Papia, *Galbana*, *genera vestium à galbaneo colore, qui est sublucidus & subalbus cum pallore*: quod vocabulum occurrit apud Juvenalem Sat. 2. ut *Galbanatus* apud Martialem lib. 3. Epist. 40. & alios. Sed videntur potius confectæ ex *Gausape*, vel *Gaunape*, stragulum. Glossæ Isid. *Gaunacha*, *gausapa.* Gloss. Lat. MS. Regium *Gaunapa*, *causapa.* Ex *Gaunapa*, factum *Galnapa*, vel *Galnape.*

GALNES, Species satisfactionis pro delicto, apud Scotos. Reg. Majest. lib. 4. cap. 24. §. 1. *Reddet pro homine mortuo & taliter occiso, cro & Galnes, quasi eum propriis manibus occidisset.* Ubi Skenæus, *quid sit Galnes, ignoro.* Adde c. 36. §. 7. c. 38. §. 5. & eumdem Skenæum de Verbor. significat.

GALNUS. Hariulfus lib. 3. c. 3. *Casula castanea* 40. *serica nigra* 5. . . . *Galnæ serica* 5. *melna serica* 4. ubi Editor *Galnas casulas*, flavi coloris esse opinatur. Certe Picardi etiamnum *Gane*, pro *Jaune* dicunt. Sed malim legere *Galva*, pro *Galba.* Gloss. Lat. Gr. *Galvus*, χλωρός. Vide Salmasium ad Lampridium pag. 227.

GALO, GALONA, Mensura liquidorum apud Anglos, quarum unaquæque octo continet pintas Anglicanas, ut modius eorum 8. galones. A *Gallon*, iis vulgo, ut est in Monastico Angl. tom. 1. pag. 903. 904. à *Gelo*, seu *Gilo* vel *Gillo*, quod est *baucalis*, lagena, seu vas vinarium, deducit Spelmannus. Papiæ *Galeola* est *vas vini*: vox nota Varroni l. 1. de Vita Pop. Rom. Sed videtur potius orta vox à Gr. γαυλὸς, quæ in Glossis Gr. Lat. περιφερὲς ἀγγεῖον, *sinum*, Hesychio περιφερὲς τῷ γάλακτος ἀγγεῖον sonat. Suidas: Γαυλὸς, οἰνηρὸν ἀγγεῖον ἐκ ξύλων καλαι... ὃν Ἰταλοὶ μαγγάνας ὀνομάζουσι. Ubi vir doctus reponit ..., ex veteribus Glossis: *Cupa*, *seu vagua*, βυτὶς μεγάλη, ἣν τινες γαυλὸν καλοῦσι. Eadem habentur in voce *Vagua.* Nicolaus Trivettus an. 1194. *De amphoris seu metretis, quas vulgo Galones dicimus.* Matth. Paris an. 1256. *Mensuras vini sive cervisiæ, quas Lagenas vel Galones appellamus.* Monasticum Anglic. to. 2. pag. 1040. *Quandam mensuram, quæ vocatur Lagena, vel Galo.* Ordinarius MS. Ecclesiæ Rotomagensis: *Et debent habere quilibet unum Galonem vini de Cellario Archiepiscopi. Septem Galones vini*, in Tabulario Fiscanensi fol. 88. & alibi. 4. *Galones cervisiæ*, apud Joann. Westerhamium. [Liber niger Scaccarii pag. 354. *Unum Galum vini expensabilis.*] Usatica MSS. Vicecomitatus Aquarum Rotomagi: *En temps que l'en monte, & de vendanges, de 19. sestiers un sestier & un Galon de tonnes & de rechans, c'est assavoir de toneaulx qui sont sur le bout 5. s. &c.* Adde Bromptonum pag. 1258. Will. Thorn. pag. 2044. Brittonem p. 38. 75. 76. Monast. Angl. tom. 1. pag. 419. 420. &c. Vide *Lagena.* Incertum porro an ab ejusmodi galonum forma nostri voces *Galon*, & *Galoner* hauserint. Le Roman de *Garin* MS.

Bien fu vestue d'une propre robe,
A un fil d'or s'a crigne Galonnee.

JALO, Eadem notione, in Fleta lib. 2. c. 5. §. 6. & cap. 11.

JALLEIA, Tabular. S. Albini Andegav. *Viginti Jaleias de vinagio de vinels de Pisciaco.* In Consuetud. Aurelianensi art. 492. *Chacune Jallaie de vin contient seize pintes de la grande mesure.* In Turon. art. 63. *Contient* 12. *pintes.* In Consuetudine Lodunensi c. 5. art. 5. *Et tiendra chaque pipe* 36. *Geallones.* Will. *Guiart* an. 1298.

Si chargiez d'armes & de robes
Taintes de sanc, & touoilles,
Que seul des cotes gambesies
Povoit-on emplir maintes Jailles.

Hinc

JALAGIUM, quam vocem idem valere ac *Foragium* scribit Raguellus. Tabular. S. Albini Andegav. *Dimisit . . . . in opus pauperum consuetudinem illam, quam habebat in Eleemosyna S. Albini, id est Banagium de proprio cellario Eleemosynatis. Dedit etiam consuetudinem Jalagii, quam habebat in Cellario dominico Monachorum.* Charta Ludovici VII. an. 1177. pro Communia Laudunensi: *Rotagii, telonei, cambii, lardarii, Jalagii.* Ubi *Jalagium* videtur esse, quod nostri vocant *Droit de Jaugeage*, id est, jus mensuræ, ad quam exiguntur dolia vinaria. Vide *Gellagium.* In eodem Fletæ libro

JALO sumitur pro mensura frumentaria, cap. 12. §. 1. *Pondus octo librarum frumenti facit mensuram Jalonis, & 8. Jalonata frumenti faciunt bussellum, ex quibus octo consistit commune quarterium.*

GALETA, GALLETA, Mensura pariter vinaria. Tabularium S. Albini Andegav. *Galeta vini* 24. *pro arpenno vineæ reddita.* Regula Magistri cap. 23. *In uno Galleta vase mensurata potiones ab eis calida misceantur.* Cap. 27. *Aut Galleta, aut calices sitientibus porrigantur.* Mox: *Ad calices, aut Galleta, aut cancellis bibat mensuram.* Denique: *Aut duo aut tres oportet calices aut Galletas mensarum ministerio deservire.* Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 25. *Si alicui fuerit adjudicatum sacramentum, & juraverit se non debere, vel esse in culpa, nihil solvat pacis vel judicii, nec Galletam vini, nec Galletas.* Tabularium S. Nicolai Traguriensis in Dalmatia, apud Jo. Lucium lib. 2. c. 16. *Ad hac autem stabilivimus, si habuerint navigia, sive commercia eant & redeant, piscatores gyrum, sibi Galetam præbeant unam. Alii autem piscat ros singulos, cum habuerint, deferant pisces.*

GARLETA, pro *Galeta*, habet Thwroczius in Carolo Rege cap. 97. *Pabulum etiam equis ejus per singulos dies viginti quinque Garleta.* In Ludovico c. 4. *Habuit etiam secum de florenis fere cum media Garleta.*

GALETUS, Mensura frumentaria. 14. *Galetos bladi annui reditus, . . . octo modios frumenti & tres Galetos*, in Chartis Diœcesis Laudun. an. 1246. in Probat. Hist. Guinensis p. 358. [Charta an. 1133. apud Bellottum in Observat. ad Ritus Eccl. Laudun. pag. 20. *Præmonstratensis Ecclesia nobis persolvet singulis annis septem modios & quatuor Galetos frumenti.* Chartularium Aquicioctense fol. 45. *Sub annuo censu concessit tres modios frumenti . . . & octo Galetos pisæ.* Idem fol. 48. *Dedit Ecclesia nostra duos campos . . . unum in valle Gislens sex Galetos seminis continentem, alterum quatuor Galetorum.*]

GALETUS TERRÆ, Modus agri. Charta an. 1252. *Ad quatuor Galetos Terræ sitis in via de Chute.* i. in

quibus totidem galeti frumenti feruntur, aut percipi possunt, quo modo *Modium terræ* dicebant olim.

¶ GALOER, Gualoer, Bona mobilia aut immobilia, ab Armorico *Galla*, *Gallued*, vel *Gallout*, Potestas, potentia, valor. Charta Rotonensis apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 99. *Alanus Comes omnis Britannicæ imperans regioni, ad Monasterium S. Salvatoris veniens, interpellatus à Monachis dedit S. Salvatori Gualoer totius Abbatiæ per totum Britanniæ regnum diffusa, illam scilicet partem, quæ Principibus usque ad illud tempus solvi consueverat, pro mercede æterna & pace totius Britanniæ.* Charta Kemperleg. ibidem col. 120. *Præterea rei hominis, qui absque liberis obierit in ipsa tribu, & alieni etiam de aliena terra ibi defuncti Gualoer proprium est S. Amandi.* Alia S. Georgii ibid. col. 127. *Ad corporis vero profectum de bannis ac de causis in judicio ante eum prius convictis, ac de Galoerii octavam partem ei in remunerationem permisit.* Alia Majoris-Monasterii ibid. col. 515. *Stabilierunt enim invicem atque concordaverunt, ut pro eo Monachis darent … omnem totius parochiæ bannum, unam aream molendini super Cosnionis fluvium, Galorium omnium albanorum.* Litteræ Johannis Ducis Britanniæ ann. 1396. ibid. col. 661. *Toutes coustumes, passages, trespas, espaves, Galoiz, droit de desberance, bris & brieffz par mer, par terre, &c.*

¶ GALONUS, Ital. *Galone*, Latus, Gall. *Côté*. Chr. Modoetiense apud Murator. tom. 12. col. 1124. *Caute ad modum assassinatoris ivit, & cum uno cultello à Galono eum in collo percussit.*

GALOPINUS. Le Roman *de Garin* MS.

Il s'en torna meintenant sans respit,
En la taverne hastivement en vint,
Ilec truuva menuel Galopin,
Lez le tonnel en sa mein trois dez tint,
Quatre ribaus tos l'estrumeax vestis, &c.

Infra:

Il li demande, dont es-tu, biaux amis?
De Clermont, Sire, si ai non Galopin.

[*Galopin* vulgo dicimus famulum culinarium similisve conditionis adolescentulum.]

¶ GALORIUM. Vide *Galoer*.

¶ GALOS, *Viri soror*, in Glossis Sangerman. MSS. num. 501. & in Amalthea. Festus habet: *Glos, Viri soror, à Græco Γάλως.* Nonius: *Glos appellatur mariti soror, atque eadem fratris uxor.* Vide Isidorum lib. 10. Orig. cap. 8. & Lexicon Juris utriusque.

¶ GALSTADIO. Vide *Gastaldus*.

1. GALUM. Charta Longobardica an. 774. to. 8. Italiæ sacræ pag. 35. *Nec non Ecclesia S. Abundi, quæ sita est in Galo nostro de Palme.* Occurrit ibi non semel, & p. 573. 574. 582. Sed vereor, ne legendum sit *Gajo*: vide *Gajum*.

¶ 2. GALUM, Mensura vinaria. Vide *Galo*.

GALUMMA, Capitis operculum, ex Gr. κάλυμμα. *S. Agathæ Martyris Galumma*, apud Thietfridum Epternacensem in Florib. Epitaph. SS. lib. 3. c. 4.

¶ GALUNNA, *Velamen candidum, à Gala, id est lac, derivatur.* Papias. Vide *Galumma*.

¶ GALVUS. Vide *Galnus*.

¶ GALYOTA, Remex. Vide in *Galea*.

¶ GAMA, Musicum diagramma, Gall. *Game* vel *Gamme*, apud Lobinell. tom. 1. Instrum. Histor. Parif. p. 417. Vox orta à Græco γ. Vide Menagii Etymolog. Gall.

GAMACHA, Pedulis lanei species, quæ etiam superiorem pedis partem tegit, vulgo *Gamache*. Occitanis *Garamacho*, *gamachs*, vox ut videtur deducta à *compagus*, vel *gampagus*. [Apud Autissiodorenses *Gaunache* est vestis vilioris pretii, qua utuntur rustici.] Vide *Campagus*, & *Gaunacha*.

GAMACTA, Gamactus, Ictus, percussio. Lex Bajwar. tit. 2. c. 4. §. 6. *Coram Duce hostili disciplinæ subjaceat, vel ante Comitem suum 30. Gamactas, id est, percussiones accipiat.* Editio Heroldi habet *Gamallos*. [Martinius in Lexico suspicatur *Gamacta* deduci à *Macht*, *Gemacht*, German. Vis, potentia, potestas, ut sit violenta percussio, aut aliena potestate & mandato facta; aut à *Kammen*, Depectere.]

¶ GAMADIUM. Vide *Gammadium*.

¶ GAMAGIUM, Jugum boum. Dicitur de bobus aliisve animalibus ad aratrum simul junctis, à γαμέω, Nubo, simul jungo: quod non minus recte dicitur, quam istud Catulli, *Jugare puella juvenem.* Charta Libertatum Montis-Britonis to. 1. Hist. Dalphin. pag. 83. *Pro qualibet foca agricola, seu gaudiatorum dicti mandamenti tenente Gamagium boum, seu aliorum animalium unam heminam frumenti.*

GAMAGOGA, Lena, quasi ex Græco γαμαγωγός, nuptiarum conciliatrix. Regestum rerum criminalium Parlamenti Parif. an 1375. fol. 90. *Super eo, quod dicta Agnes imponebatur & imponitur ipsam fuisse & esse Gamagogam publicam, Gallice, Maquerelle publique.*

¶ GAMAHALI. Vide *Gamales*.

¶ GAMAHEI, Rocho *le Baillif* in Dictionario Spagyrico, *Sunt Lapides in quibus imagines juxta corporum superiorum constellationem insculpta sunt.*

¶ GAMALADIONI, Iidem qui mox *Gamales*. Præceptum Karolomanni pro Monasterio Prumiensi, apud Marten. tom. 1. Amplis. Collect. col. 33. *Genitor meus Pippinus gloriosissimus Rex, prædicta Dirodonas vel suis Gamaladionis de ipsa silva manu vestita fecisset, dum de hac causa sic ante nos fuit ratio deducta, & suam vel suis Gamaladionis tam per veraces homines, quamque per confirmationes Regum cognovimus, justitiam ei reddidimus, &c.*

GAMALES, Gamahali. Lex Longob. lib. 2. tit. 55. §. 7. *Si aliquis de sacramentalibus mortuus fuerit, potestatem habeat ille qui pulsat, in loco mortui similem alium nominare, & de proximis legitimis, aut de naturalibus, aut de Gamalibus, id est, confabulatis.* Edictum Regis Rotharis tit. 109 §. 7. habet hoc loco: *Aut de natis, aut de Gamaholos, id est, confabulatis.* Ubi viri docti *Gamales* esse volunt, filios è legitimis nuptiis procreatos, ad discrimen *naturalium*: ita ut *confabulati* dicantur, qui ex *fabula*, seu pacto ac fœdere nuptiali orti sunt. Plautus Arg. Cistellar.

Comprimit adolescens Lemnius Sicyoniam
Is redit in patriam, & gnatam generat nuptiis.

Vox autem à Germanico *Gemal*, vel *Ghe-mael*, conjux, formata è Saxonico, Maelen, Conjungere, addita particula ʒhe, vel ʒa, verborum præteritis & participiis præteriti temporis apud Saxones & Germanos præponi solita. Vide *Fabula*.

¶ GAMALLUS. Vide *Hamallus*.

GAMASUS, *Fortis, agilis*, Papiæ, [Vide *Ganasus*.]

1. GAMBA. Vegetius lib. 2. Veterin. cap. 56. de equo: *Post quod admonitus injuria, tollit altius crura, & in flexione geniculorum atque Gambarum, molliter vehit.* Ubi Salmasius *Gambam* interpretatur καμπὴν τοῦ σκέλους, quæ tibiam pedi jungit: καμπὴν enim Græci appellant omnem artuum articulorumque commissuram & inflexionem, quod & Perionius observat lib. de Gallicæ linguæ origine. Occurrit apud eumdem Vegetium lib. 1. c. 27. lib. 2.

lib. 2. cap. 49. lib. 3. cap. 19. 20. 22. lib. 4. c. 1. Inde Italicum *Gamba*, & nostrum *Jambe*, seu ut Picardi efferunt, *Gambe*, deductum plerique censent, id est, crus, ita ut pars pro toto sumpta deinceps fuerit. [*Gamba* pro crure frequenter usurpat Auctor Rei Veterin. & post ipsum alii non pauci.] Vide Oct. Ferrarium in Orig. Ital. Hinc etiam Italis *Gambiera*, nostris *Gambiere*, crurale, cruris armatura, de qua mox.

SUBGAMBÆ, nostris *Soujambe*, Pars pedis, quæ gambæ subjacet, apud eumd. Veget. lib. 4. c. 4.

2. GAMBA, Morbi species. Constantinus African. lib. de Chirurgia cap. 13. *Unguentum ad sanandas Gambas & omnes plagas.*

3. GAMBA. Charta an. 1149. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica, pag. 702. *In prima appositione pullos frigidos, Gambas de vino, & carnem porcinam frigidam, &c.* Vide *Camba* 3.

¶ GAMBACIUM. Vide in *Gambeso*.

GAMBAGUS, [Genus calceamenti Pontificibus proprium.] Vide *Campagus*.

¶ GAMBARIUS. Vide in *Gambese*.

GAMBARON. Ordericus Vitalis lib. 4. pag. 545. de Roberto D. Normanniæ: *Erat facie obesa, corpore pinguis, brevique statura: unde vulgo Gambaron cognominatus est, & Brevis ocrea.* Ex Gallico *Jambes*, seu *Gambes rondes*. Vide *Gamba* 1.

GAMBARUS, Cancer, astacus, vox Italica *Gambaro*, nostris *Ecrevisse*. Ex Lat. *Gammarus*. Vide Oct. Ferrarium in *Gambaro*. *Conductor dacii piscium & Gambarorum*, in Computo Thesaurariæ urbis Bononiæ in Italia an. 1364. ex Bibl. Regia.

GAMBASIUM, f. pro *Bambasium*. Vide *Bombax*.

¶ GAMBAYCHO. Vide in *Gambeso*.

¶ GAMBERGA, ut mox *Gamberia*. Charta Henrici de Soliaco an. 1031. *Tenebitur habere loricam vel loricale, & tapale ferreum & lanceam & Gambergam.* Et apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. pag. 123. *Qui minus de viginti librarum habebit de mobili, tenebitur habere Gambergam & tapalum ferreum & lanceam.*

GAMBERIA. GAMBAIA, Italis *Gambiera*, nostris *Jambiere*, Crurum armatura. Auctor Mamotrecti ad 1. Reg. cap. 17. *Ocrea, Gamberia.* Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium p. 60. *Donavit autem Imperator Laudensibus ultra trecentas loricas, & multas Gamberias, quas de suis hostibus habuerat.* [Computus anni 1333. to. 2. Hist. Dalphin. p. 274. *Per manus Magist. arestorum quod Dominus receperat mutuo pro Gamberiis, cosseriis, guantilectis ... unc. IV.* Ibid. pag. 276. *Item, Barthol. Lapo mercatori pro uno paro ae platis cum cosseriis & Gamberiis, unc. 11. taren. XII.*] Nicolaus Optonus lib. 2. de Militari officio cap. 8. de duellatoribus: *Sed utrum habere possunt Gambrias & galeas in capitibus, neque lege, neque consuetudine invenimus.* Regestum Peagiorum Bapalmæ: *Les Gambieres en harnas de gambes de fer.* Vide in *Armatura*.

GAMBESO, Cento, centunculus, *Thoracomachus*, Vestimentum coactile, ex coactili lana confectum: seu *vestimenti genus, quod de coactili ad mensuram & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis, ut hoc inducta primum lorica vel clibanus, aut his similia, fragilitatem corporis ponderis asperitate non laederent*, ut est apud Anonymum de Rebus bellicis. Notitiæ Imperii subjectum. Sed & ita describitur à Scholiaste Thucydidis: Πῖλον τὸ ἐξ ἐρίου πιλητὸν ἔνδυμα, ὥσπερ θωράκιόν τι, ὑπὸ τὰ στήθη, ὃ ἐνδυόμεθα. Et Constantinus Porphyr. in Tacticis p. 5. Στολὰς εἶχον δὲ ταῦτα φιλοὶ ἰσχυρὰς καὶ πιλοὺς ἀντὶ κλιβανίων καὶ λωρικίων. *Subarmale* appellatum quidam volunt. Vide in hac voce. Neque alia videtur *Chlamys cannabina*, in Epistola Juliani Propræfecti Provinciæ Britanniæ ad Sinnium Solennem in veteri Marmore haud ita pridem detecto in Bajocassibus: *Licet plura merenti à me pauca, tamen quod honoris causa offero, velim accipias libenter, Chlamydem cannabinam Dalmaticam Laodicen. fibulam auream cum gemmis, lasernas duas, &c.*

GAMBESO. Willelmus Brito lib. 11. Philippidos:

Pectora tot coriis, tot Gambesonibus armant.

In Rotulo an. 1332. Cameræ Comput. Par. *Ada armentarie 40. sol. 4. den. pro factione Gambesonerum.* Computus Baillivorum Franciæ an. 1268. *Expensa. Pro cendatis, bourra ad Gambesones, tapetis, &c.*

GAMBESIUM. Idem Will. Brito lib. 3. Philippidos:

Gambesumque audax forat, & thoraca trilicem.

¶ GABEISIO. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. ad calcem p. CLXXV. *Pro balistis & Gabeissionibus portandis in Marciam LXI. s.*

GAMBEZA, in Charta Henrici D. Solliaci an. 1301. de Libertatibus villæ Aiæ.

¶ GAMBESIATA LORICA, in Testamento anni 1286. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1225. *Gambesiasa tunica*, in alio Testamento an. 1287.

GAMBACIUM, in Libertatibus villæ Moneti ann. 1169. apud Thomasserium in Consuetud. localibus Bituricens. cap. 65.

GAMBARIUS, forte pro *Gambacium*, in Charta Libertatum Luriaci apud eumdem cap. 56.

¶ GAMBAYCHO. Consuetudo Bengeriaci art. 28. *Item armatura, utpote enses, lanceæ, scuta, boglaria, lorica plata, pileus ferreus, sive capellus, perponcha, sive Gambaycho, guisarma, nec alia genera armorum necessaria ad tuitionem corporis .... pro ullo debito pignorentur.*

GAMBISO, in Fleta lib. 1. c. 24. §. 12. *Gambison*, apud Joinvillam p. 46. Le Roman *de Gaydon* MS.

A ces paroles li vavasors s'arma
D'un Gambison viez, enfumé qu'il a.

Infra:

Desor vesti un Gambison faitis.

Le Roman *de Jordain* MS.

Chascuns avoit son Gambison vestu.

Wil. de Guignavilla in Peregrinatione animæ MS.

Là sont heaumes & haubergons,
Gorgerets & Gambisons.

Infra:

Le Gambison vesti Jesus,
Quant por te en croix fu pendus.

COTES GAMBOISEES. Willel. *Guiart* an. 1298.

Que seul des Cotes Gambesies
Pouvoit-on emplir maintes jailles.

Et an. 1304.

Espées d'estoc & de taille,
Cotes Gambesies, ventailles.

Statuta MSS. *Des armoiers & coustepointiers de Paris. Item se l'en fait Cotes Gamboisiees, que elles soient touchées deuement sur neufves estoffes & pointées, enfermées, faites à deux fois, bien & nettement emplies de bonnes estoffes, soient de cotton, ou d'autres estoffes, &c.* Infra: *Houpellandes Gamboisées.* Alia Statuta an. 1296. *Item, que nul doresenavant ne puist faire Cote Gamboisiée, en il n'ait 3. livres de coton tout net, se elles ne sont faites en fremes, & au dessous soient faites entremains, & que il y ait un ply de viel linge, enprez l'endroit, de demie aulne & demy quartier devant, & autant derriere. Contrepointes* vocantur in

Charta ann. 1206. in 30. Regesto Archivi Regii Ch. 115. *Praterea inveni in dictis bonis quinque alberions, & unum alberc, & unam Contrepointe.* Vide Williomarum, seu Josephum Scaligerum, in Titium pag. 46. 47. & 49.

WAMBASIUM, apud Rogerum Hovedenum ann. 1181. *Wanbais*, apud eumdem pag. 614. Interdum *Hambais*, sic enim in MS. Historia. Le Romao *de Rou & des Ducs de Normandie* :

Plusours eurent vestus Hambeis,
Cojures out ebains & carquais, &c.

GAMBAISON, in Charta Philippi Pulcri an. 1303. in 36. Regesto Chartophylacii Regii num. 115. *Es seront armez de porpoins & de bauberjons, ou de Gambaisons.* Philippus Cluverius lib. 1. German. antiq. cap. 16. ad Strabonis locum, obi Belgas ait ἀντὶ χιτώνων ferre σχιςὰς χειριδωτὰς, *hic quid aliud interpreteris σχιςὰς illos χειριδωτὰς ad inguina & nates usque demissos, nisi eum vestium partem, quam vulgus nunc Latinorum Thoracem appellat, patria vero lingua Wammes, & inferioris Germaniæ dialectus Wambeis, Danica Wames, Hispani Jubon, Itali Giupone, Galli Pourpoint, Angli & Leodicenses ad Mosam amnem Doblet.* Chronicon Colmariense an. 1298. *Armati reputabantur, qui galeas ferreas in capitibus habebant, & qui Wambasia, id est, tunicam spissum ex lino & stuppa, vel veteribus pannis consutam, & desuper camisiam ferream, &c.* Albertus Argentin. pag. 104. *Ubi manicas Wambasii sui fractas cum novis preciis separans, &c.* Et pag. 111. *Quidam carnifex Episcopum super dextrario in rubea Wambasia circumventum ... cuspide perforavit. Culcitra de Gambasio*, apud Raymundum *de Agiles*.

¶ GAUBESON, & GOUBISSON, apud Borellum. Liber *Du pelerinage de l'ame* :

Et tout ainsi comme fait est
De pontures le Goubisson.

Quæ vox etiamnum viget apud Occitanos, teste eod. Borello.

WAMBIXIUS. Statuta Ord. Præmonstrat. Dist. 1. cap. 13. *In dormitorio nullus vestitus in lectum ascendat, sed residens per spondam divertat: super Wambixios & laneos jacere licebit, &c.* Ubi *Wanbixius*, idem quod *lodix*.

WAMBAIARIUS, in Monastico Anglic. to. 2. pag. 1010. *Wambasiorum* artifex.

Vocis etymon à veteri Germanico quidam accersunt, *Wan-bon*, venter, vel *Wamba*, ut habet Willeramus, in Cantica; vel à Saxonico *Wamb*, quod idem sonat, unde Angli *Wombe* accepere: ita ut *Wambasium* fuerit *ventrale*, vel *ventrile*, ventris & pectoris tegmen, quod Germani *Wambeys* vocant. Vide *Cente*, *Thoracomachus*, & Notas ad Villharduinum pag. 294. & ad Joinvillam p. 74. [& *de Caseneuve* in Etymol. Gall.]

GAMBETTA, diminutivum à *Gamba* : Baculus, qui claudo vel infirmo vicem *gambæ*, seu cruris præstat, *Jambette*. Processus de Vita S. Thomæ Aquin. num. 11. *Dum claudicasset propter morbum pedum, ita quod sine sustentatione baculorum, seu Gambettarum stare & ambulare non poterat.* [Miracula B. Angeli to. 2. Junii p. 1101. *Et posuit se in oratione sequestratus, retro tribunam Ecclesiæ, retro in pedibus cum una Gambetta subter tibiam.*]

¶ GAMBISO. Vide *Gambeso*.

¶ GAMBO, Perna, petaso, Gall. *Jambon*. *Duo paria Gambonum porci*, in Litteris Innocentii IV. PP. apud Illustr. Fontaninum in Appendice ad Antiquit. Hortæ p. 404.

¶ GAMBOSUS, Qui nodos habet in *Gamba*, seu

crure. Veget. lib. 3. cap. 10. *Si Gambosum factum fuerit animal, & recens passio est, de tibia sanguinem emittito, lanam succidam circumligate.*

GAMBRIA, Crurum armatura. Vide *Gamberia*.

¶ GAMBUTTA, GAMBUCTA, Baculus superne rostratus, incurvatus; Pedum pastorale. Petrus Diac. Casin. in Vita S. Guiniaonis, to. 6. SS. Maii p. 451. *Respondere se omnino nihil aliud vidisse, nisi quemdam hominem senatorium discalceatis pedibus Gambuctam in manu portantem.* Vide *Cambutta*.

GAMELUM. Sanutus lib. 2. part. 4. c. 22. ubi machinas jaculatorias describit: *Ac capsa bonum debet habere Gamelum, quod capsum impellat versus exteriorem partem.* In lib. vernaculo de Contractibus maritimis, *Gameles* dicuntur disci lignei, in quibus reponuntur obsonia nautarum.

¶ GAMERE, *Nubere*, apud Papiam & Johannem de Janua. Est à Græco γαμεῖν.

GAMINULA. Charta Athelstani Reg. Angl. in Monastico Anglic. to. 3. p. 130. *Cujus etiam inconcussæ firmitatis auctoritas, his testibus roborata constat, quorum nomina subtus Gaminulis depicta annotantur.* Forte *grammulis*. Vide *Gamula*.

GAMMA, æ, vox Agrimensorum: Limes utramque agri partem complectens, ita ut litteræ Γ. formam efficiat. Siculus Flaccus: *Arbores in versuris quæ notata sunt, aut decusses inveniuntur aut Gamma, ut manifestum sit versuras suis signis observari debere.* Alibi; *Gamma de petra sicca constructa.* Rursum: *Termini si transversi positi fuerint, Gammam faciunt.* Ita Gamma literam fœminino genere extulit Ausonius:

..... *Et Gamma vice functa prius C.*

GAMMATUS LIMES. Incertus Gromaticus: *L. si in termino inveneris, sua forma facturà designat Limitem Gammatum.* Innocentius de Casis literar. *Limes Gammatus curtis, hoc est tortuosus.* γαμματωτὸν ἐνδύματα, apud Leonem in Tactic. cap. 19. §. 61. Vide Gloss. med. Græcit. in Γάμμα.

REGAMMANS *Via*, *Limes*, *Linea*, apud Aggenum de Limitib. agror. & Latinum & Myrsontium p. 79. 261.

GAMMADIUM. Anastasius in Leone III. pag. 123. *Columnas argenteas 8. & Gammadia duo, & arcus duos cum crucibus argenteis, &c.* Infra p. 127. *Fecit vestem de stauraci cum cruce & Gamadiis, simul & paratrapetis suis.* Pag. 139. *Tetravela rubea alythina quatuor, habentia cruces cum Gammadiis, & in circuitu periclysin de Tyrio.* Pag. 140. *Arcum argenteum unum cum Gammadiis suis.* Pag. 151. *Fecit etiam in circuitu altaris vela serica quatuor cum Gammadiis, & cruces de quadrapulo.* Pag. 182. *Fecit vestem sericam albam sigillatam cum Gammadiis & periclysi, &c.* Denique pag. 250. *Obtulit ... vestem de fundate unam habentem in medio crucem, cum Gammadiis de quadrupulo.*

GAMMADIA, dia. Idem Anastas. pag. 149. *Super quem constituit arcus duos de argento, & Gammadias quatuor, quæ simul pensant, &c.* Idem in Gregor. IV. pag. 161. *Vela alba serica 4. unum habens undique Tyrium, & in medio crucem & Gammadias de chrysoclavo.* Et p. 164. *Fecit vestem de fundato, & Gammadias de octapulo.* Ex his videtur emendanda Charta ann. 1197. apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. p. 1275. *Qui etiam obtulit eidem Ecclesiæ unam planetam de xamete Jaline, unum amictum cum frise magno, unum camisum* (perperam *canusum*) *cum Gramatis & frisis, &c.* Legendum enim fortean *Gamatis*. Sed ex locis istis vix percipitur, quid sit *Gammadium*; nam virorum doctorum de hujus vocis notione conjecturæ non arrident. Vide Salmasium

ad Pullionem pag. 343. Dominicum Macrum in Hierolexico, & Bollandillas to. 3. SS. Maii p. 393.]

¶ GAMMATUS. Vide *Gamma*.

¶ GAMMULA. Vide *Gamula*.

GAMMUS, Πλατύκερως, in Gloss. Gr. Lat. Est autem τὸ πλάτυρος Plinio lib. 11. c. 37. Dioscoridi lib. 2. & aliis, animal, quod cervorum generi annumeratur, licet cervo minus: nostri *Dain* vocant: unde nescio, an non legendum sit *dammus*. Sed repugnat Codex MS. S. Germani Parisiensis, qui *Gammus* etiam præfert. [Reipsa præferendum suadet infra vox *Gamus*, eadem notione.]

GAMULA. Anastasius in Benedicto II. *Similiter & in Ecclesia B. M. ad Martyres aliud cooperitorium porphyreticum cum cruce & Gemmulis quatuor, &c.* Ubi Codex MS. *cum cruce & Gamulis*, præfert. [Alius *Gammulis*.] Alius, *cooperitorium porphyrium & Gamulas quatuor*. Alius denique, *& Gamulas & clavos quatuor aureoclavos*. Quidam etiam *Ganulas*. Forte diminut. ex *Gamma*. Vide in hac voce.

GAMURDRIT. Lex Bajuv. tit. 18. cap. 2. §. 3. *Si servus furtivo modo, supradicto more occisus fuerit, & ita absconsus, quod Gamurdrit dicunt, &c.* Editio Heroldi c. 28. §. 3. *Garmordrit* habet. At Spelmannus observat *ga* & *ge* particulas esse præpositivas præteriti temporis & participii ejusdem. Proinde *Gamurdrit*, idem est ac si *murdritus fuerit*. Vide *Murdrum*.

GAMUS, *Cerva*, ex Hispano *Gamo*: nostris, *Dain*. Furi Alcaçonenses: *De coyro de cervo & Gamo tres Morabet.*] Vide *Gammus*.]

¶ GANAFUS, *Fortis*, *Agilis*. Gloss. MSS. Sangerm. num. 501. Vide *Gamafus*.

¶ GANAGIUM, ut supra *Gagnagium*, Agri culti. Fundatio Chartusiæ Vallis S. Georgii an. 1235. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 96. *Item (dono) omnes terras quas habeo nomine Ganagii, vel alio modo*, (hoc est, ut intelligo, Terras omnes, tam cultas quam incultas) *in villa de Poques, &c. Item omnes terras Ganagii villa de Mans cum pratis meis, &c.*

GANANCIA, vox Hispanica, Lucrum, reditus, Gallis *Gagnage*. Vide *Bragalis*.

GANAPE. Vide *Galnabis*.

GANARE, Acquirere, Hispan. *Ganar*. Charta Bermundi II. Reg. æræ 1028. apud Anton. *de Tepez* in Chronico Ord. S. Bened. to. 5. *Dum essemus in adolescentia, Ganavimus & emimus villas & hæreditates, &c.*

GANATA, ex Hispanico *Ganado*, Grex, armentum: *Ganadero*, Pastor. Fori Jaccenses: *De appellitis ita statuimus. Cum homines de villis, vel qui stent in montanis cum suis Ganatis, audierint appellitum, omnes capiant arma, & dimissis Ganatis, & omnibus aliis suis faciendis, sequantur appellitum, &c.* Infra: *Ganata, cum descenderint, nullus audeat furare vel rapere vel pignorare ulla occasione, & non jaceant in vetatu militum, nisi per unam noctem. Certa loca sint, in quibus Ganata bibant, ne equæ frangantur.* Eximinus Salanova: *Et tales non peytant in aliquo cum hominibus signi Regis, nec pro Ganatis, neque equis, ut quidam dixerunt.* Charta Garciæ Furnandi Comitis pro Ecclesia S. Petri de Cardenna æræ 1010. apud *Tepez* in Chron. Ord. S. Benedicti: *Illo Ganato Ecclesiæ S. Petri talem foro habeat sic illis de illas villas ad pascendum per omnes terminos in montes, & in fontes, in paludibus, defensas etiam, & in molinaris, &c.* Alia Sancii VII. cogn. Sapientis, apud eumdem: *Si vero Ganatum vestrum cum alio extraneo mixtum fuerit, & hac de causa illud vobis dare noluerit, mando in fide unius Monachi vel Fratris vestri Ordinis, sine alio sacramento donet vobis, quantum dixeritis esse vestrum.* Infra: *In omnibus locis, in quibus meum Ganatum & aliorum debet pascere, &c.* Passim in Chartis Hispanicis. Ita porro hanc vocem Hispani usurpant, quomodo olim nostri & Angli vocem *Gagnage* pro omni apparatu rustico, in quo recensentur animalia, atque adeo oves ipsæ. Vide *Gagnagium*, & Michaëlem *del Molino* in Repertorio Fororum Aragoniæ.

¶ GANATI, Eadem notione. Charta Aldefonsi Regis Castellæ ann. 1181. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 495. *Concedo.... ut vestri Ganati proprii.... pascant sine omni montagio per montes & omnia pascua per quacumque regis Ganati pascere habent per totum regnum meum.*

GANCARE, Per vim auferre. Coronatio Henrici Regis Portugalliæ: *Quando aliquis Gancaverit avera alienum, vadat querelosus ad Alvazal, & ponat querelam, & Alvazal restituat illi suum avere.* Ubi Anton. Brandaon. lib. 10. Monarch. Lusitan. c. 13. *Quando alguem per força tomar a fazenda alhea, &c.* Rursum: *Qui in bello mataverit Regem inimicum, aut ejus filium, & Gancaverit ejus pendonem, sit nobilis.*

¶ GANCES, Anseres silvestres, in *Ganta* 2.

GANDARGIUM, Tributi species. Charta ann. 1300. apud Columbum lib. 3. de Episcop. Vivariensibus pag. 216. *Non poterit D. Rex deinceps aliquid de novo acquirere in terra D. Episcopi... non adversationes novas, vel nova Gandargia recipere.*

GANDEIA, Genus navigii, Afris familiare, apud veterem Interpretem Juvenalis Sat. 5. v. 89.

GANDENGA, Vestis species. Chron. Vosiense c. 73. de Deformatione religionis: *Cucullas clausas pro froccis, ocreas pro Gandengis, froccos capellatos absque cuculla... insectamur.*

¶ GANEA, Meretrix. Osbernus in Vita S. Dunstani, to. 4. SS. Maii p. 368. *Repertum insuper cum adultera simul & filia illius Principem à mœchali thoro violenter abstraxit.... At Ganea sanguineos intorquens oculos, Tu, inquit, &c.* Latinis *Ganea* Lupanar est, non ipsa meretrix. Vide *Glavea*.

¶ GANEARIA, pro *Ganea*, Ugutioni. Vide *Clepsedraria* in *Clepsydra*.

¶ GANEARIUS, Ganeo. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. *Ganearius*, *Libidinosus*, *Luxuriosus*, ἀσελγής.

¶ GANELLO, Insignis proditor, sic dictus à Wenilone seu Guenilone, voce paululum inflexa, Archiepiscopo Senonensi, qui beneficiorum à Carolo Calvo acceptorum immemor, ad partes transiit Ludovici Germanici: ex qua pessima actione labes ei æternum mansit; ita ut insignes Proditores *Ganelones* vocati sint. Hinc Matth. Paris ad ann. 1256. loquens de Comite Nivernensi ait eum fuisse de Guenilonis genere proditoris: sicut & *Bara* in usaticis Barcinonensibus vocatur ille, qui fidem datam non servat, ex eo quod Bera Comes Barcinon. fidem datam Ludovico Pio violaverat. Vide Marcam Hispan. lib. 3. pag. 21.

GANEO, *Gulosus*, *popinator tabernio*, *hasta*, *vel jaculum*, *lingua Gallica*. Gloss. MS. Reg. 1013. Latinis *Ganeo*, est λάγνος, κοιλιοφαγάς, λαιμαργός, ut est in Gloss. Gr. Lat.

¶ GANEONIUM. Vide *Gannium*.

GANERBII. GANERBIATUS, de quibus exscribam, quæ habet Spelmannus, cujus sunt, quæ sequuntur.

GANERBII. *Ganerbiorum* societas, quam *Ganerbia-*

tum vocant, apud Germanos ampla, potens, & antiqua est, à nobiliuoi conditione parum distans. Nobiles enim & *Ganerbios* sic conjungit Jus Saxonicom *Burger oder Burgkmann heissen die Ganarben und Edellem*, &c. Id est, *Cives & Castrenses* (hi in castro habitant) dicuntur *Ganerbii & Nobiles, qui olim sub domino* Castri *in castro habitabant, & tunc temporis vocabantur Burgkburger*, i. cives castrenses. Item alibi. *Burgkleben* (i. castreose feodum) *est hujusmodi feudum, ubi multi Nobiles vel Ganerbii (ut nunc dicuntur) unum idemque castrum simul habent à Principe & Domino, cujus est castrum illud.* Et quidem nulla inter ipsos & alios vassallos feudales fere differentia est, nisi quoad pacta & conditiones societatis & fœderis inter ipsos mutoi. Quæ res tuoc extitit in Germania, quando vis erat jure, *da das faust Rechs im Schwang gieng*. Tum enim ante factam & promulgatam pacem publicam, i. *dem Lanfriden*, cum passim itinera essent minus secura, & latrones in arcibus apud sui generis sive farinæ bomines, latrooes latitarent; alii quidam Nobiles, quibus virtutis potius, quam rapinæ studinm carum erat, confecerout sibi arces munitas, in quibus cum familiis suis & rebus pretiosioribus, ab aliorum invasionibus violentis, tuti essent. Et ut potior fieret hæc conjunctio, eoque major & constantior, suisque viribus se & sua felicius defenderent, fraternitates & confœderationes quasdam, certis legibus & conventionibus cootraxerunt, *den Burgfriden*, id est, *Pacem castrensem* appellatas. Confœderatos hos *Ganerbios* vocant *die Ganerben*, quasi *gemine Erben*, id est, communoes hæredes & condominos. Sed dilabitur splendida hæc confœderatio in deteriorem partem. Nam & ipsi *Ganerbii* viribus suis & arcibus confisi, etiam rapere & opprimere cœperunt: aut alios suæ societatis confratres, aut condominos, quando delinquerent, receptarunt, & protexerunt. Eique tandem audaciæ & furori perventum est, ut publicis legibus & imperiali Constitutione coërceatur. Imperator enim Maximilianus in Comitiis Augustanis ann. 1500. inter alia edixit, *ne Ganerbii, sive condomini, bannitum ab Imperio in arcem intromittant, licet etiam ea sit communis ei cum aliis, sed potius à sua societate excludant: quod si vero secus factum fuerit, ut ipsi quoque acceptatores, in pœnam pacis publica violatæ debeant declarari & pronunciari.* Præterea in Comitiis Wormaciensibus anni 1495. quadruplex est constituta pœna: *Das iha Leib und*, &c. Id est, 1. *Primo ut illorum corpora & bona omnibus sint concessa, & nemo illis abuti possit.* 2. *Ut omnia illorum jura, quæ contra alios habent, cessent & sint mortua.* 3. *Ut amittant feudum.* 4. *Ut habeantur inhonesti*, seu infames. Renovatur hæc Constitutio altis Comitiis Wormaciensibus an. 1521. deinde Augustanis an. 1548. & inserta denique Ordinationi Cameræ anoo 1555. *part.* 2. *tit.* 13. Petrus Denais in *Jure Camerali tit.* 266. *verb. Receptatores*, *n.* 2.

Arces & munitiones aliquot quæ vocantur *Ganerbenheuser*, hæ recensentur. Primo arx Rotenburgensis, non procul à Norimberga dissita. Deinde est Friburgum in Veteravia, quæ arx etiam est celebris *Ganerbiatus*. Tertio est arx Salizburgum ad Salam in Francia orientali, ubi & Imperatoris Conradi (qui cognomen Salici inde adeptus est) Regia olim foit; & Lex Salica primum lata est à Pharamundo, ejusque Consiliariis quatuor, Wisogast, Arogast, alias & rectius Bosogast, Salagast, Vindogast, & qui & in Prologo Legum illarum nominantur, & à Sigeberto in ann. 422. de quo vide plura hic infra in verb. *Lex Salica*. Hæc autem arx etiamhodie est domus *Ganerbica*: & habent singulæ singulos suos Burgravios judicis loco, suasque leges & regalia. Rotenburgensis, quæ ab antiquis dominis ad Coronam Bohemiæ pervenit, & tandem ad Electorem Palatinum, reservato tamen recto domino; condomioos numerat plusquam septuaginta Nobiles.

Sunt & nonnullæ civitates *Ganarbica*. Crutzenacum, oppidum situm ad Rhenum, condominos habens Electorem Palatinum, & Marchionem Badensem. Item Smalcaldia, dum viverent Comites ac Principes Hennebergenses, ex parte dimidia ad ipsos, ea altera pertinoit ad Landgravios Hessiæ; hodie Landgravius ea solus potitur. Tale olim fuisse Hebron, de quo in sacris Literis habetur, & in Decreto Gratiani, 2. *Hebron* 11. *quæst.* 2. notat Conradus Rittershusius *in partitionib. jur. feud. lib.* 1. *cap.* 17.

Constituuntur autem *Ganerbii* & *bona Ganerbica*, pactis & conventionibus ipsorum inter se condominorum: accedente plerumque confirmatione & protectiooe Superiorum, puta Imperatoris & aliorum Principom. Et dari possunt in *Ganerbiatum* non solum bona allodialia & patrimonialia, sed etiam feudalia; dum tamen non inferatur tertio præjudicium, uti agnatis in antiquis feudis; filiabus, (si hoc dictum sit) in novis; & his, de quibus pactum est, in otrisque. Hinc exigua illa differentia inter *Ganerbios* & vassallos feudales, cujus supra meminimus. Quamquam enim aliquis in *Ganerbiorum* societatem acceptus, & condominus factus fuerit, in aliis tamen rebus oon mutatur persona ejus, nec vassallus esse desinit prioris domioi sui, nec privilegia & regalia, quæ ab Imperatoribus totum obtiouerit condominorum collegium, siogulorum fiunt, sed pariter omnium.

Solet autem plerumque inter eos, qui *Ganerbiatum* constituunt, eo convenire inter se, ut maximus natu in ea gente sit administrator bonorum; & pro onere administrationis partem aliquam fructuum sibi habeat præcipuam: reliqui fructus dividantur æquis portionibus inter omnes gentiles & agnatos, qui quidem sunt puberes, maxime si vel studiis, vel rei militari dent operam.

Denique fraternitati & confœderationi inter condominoos renuntiari potest ab eo, qui non amplius liber in illa societate & communione stare vult: uti quælibet societas renuntiationa tollitur, §. *manet Just. de societ.* Similiter & jam à rectore sive domino illius arcis, in qua *Ganerbiatus* est constitutus, liberabitur, renuntiatione, Conrad. Rittersh. *d. cap.* 17. *per tot.* Ubi simul tradit, discernendum esse *Ganerbiatum* à pacto, vocato *Erbeinigung*, quod receptum est inter familias quorumdam Principum, de quo Gall. 2. *obs.* 127. Itemque à majoratu & legato familiæ, ut idem explicat. Vide Hotomannum in *Lexic. feudali* verb. *Hæredes accelerantes*, ubi allegat locum juris Saxonici *Artic.* 17. Et Modestinum Pistoris *p.* 1. *num.* 45. & 52. Hæc è Matthia Steph. Pomeran. Tract. de Jurisdict. lib. 2. part. 1. cap. 2. memb. 3. at non suis ubique verbis; sed alias amplius, alias contractius, ut nostro magis conveniret instituto. Addam vero quod Glossographus ad 17. artic. Speculi Saxonici asserit, *Ganerbios*, dici, quod illorum hæreditas descendit, non ascendit, &c. Hæc Spelmannus.

¶ GANGAGIA, Occulta loca. Vide *Gangia*.

GANGALIZARE, *Titillare*, in Glossis antiq. MSS. & apud Papiam.

¶ GANGAMON, *Rete sinuosum variis plexibus involutum*. Laureot. in Amalthon. Vide *Gangulo*.

GANGANUM. Charta Heccardi Comitis Augustod. ex Tabulario Persiacensi apud Peraedum in Burgundicis p. 26. *Et quicquid de gemmis habemus, & Gangana sirica, cum spondalo & tapete uno.*

GANGDAYES, Dies lustrationis, vox Saxonica, in Concilio Grateleano an. 928. c. 12. in Concil. Anglie. Somnero, ʒanʒ-ðaʒaꝛ, dicuntur *Rogationes*.

GANGIA, *Occulta loca & subterranea, Gangagia Græci vocant.* Ita Glossæ MSS. [In Glossis Isid. *Gannea*, *Occulta loca & subterranea.* Legendum *Ganea*, ut lib. 10. Orig. Festus: *Ganeum antiqui locum abditum ac velut sub terra dixerunt. Terentius: Ubi illum quæram? Credo abductum in Ganeum.* Hoc est in tabernam meritoriam seu meretriciam subterraneam & latentem.]

¶ GANGIATOR. Vide *Gagga*.

¶ GANGLION, vel GANGILION, Tuberculum, Gall. *Loupe*. Antonius Gallonius in Vita S. Philippi Nerei, to. 6. SS. Maii p. 515. *Artemisia chalta duram ac renitens tuberculum in sinistra manus articulo ortum erat. Id morbi genus Ganglion Medici seu nodum vocant. Tuberculum ex parvulo ceperat, & diu paulatimque adeo increvit, ut nucis magnitudinem nondum expleret, sed excederet, ovique ferme æquaret.* Legitur apud Celsum. Eadem notione apud Plinium lib. 6. cap. 18. *Quibusdam sunt tubera, sicut sunt in carne Glandia.*

¶ GANGUILO, Species retis. Statuta Piscatorum Massil. MSS. *Nulla persona cujuscumque status aut conditionis existat, audeat, seu præsumat, piscari cum illa rete vocato Ganguila in insulis marium Massiliæ.* Vide *Gangamon*.

¶ GANGULA, pro *Glandula*, Struma, Ital. *Gangola*. Miracula S. Zitæ, to. 3. Aprilis p. 516. *Habuit semper inflatam gulam & plenam de Gangulis.* Vita B. Luchesii, to. 3. April. p. 609. *Quidam adolescens de Monte Voltraio cum paralysi percussus gravissima varices multas, quæ vulgo Gangulæ nuncupantur, per totum insuper corpus haberet, voto a parentibus emisso, &c.* Vide *Varica*.

¶ GANIAGIUM, à Gallico *Gain, Gagnage*, Lucrum, Merces quotidiana quæ *Beneficiatis* choro præsentibus tribuitur. Compendiosa Beneficiorum expositio fol. 11. *Ad dispensationem pertinet quæstio, quæ agitatur, an dispensati de non residendo fructus gaudeant, quæ finitur hac distinctione, ut dispensati fructus percipiant, quos vulgus nomine grossi indicat, diariis vero & manualibus, sive Ganiagiis priventur.*

¶ GANNARE, GANNATOR. Vide *Gannum*.

¶ GANNATUM, Grex, armentum, ut supra *Ganata*. Vide locum in *Majoralis*.

GANNATURA. Vide *Gannum*.

GANNINARE, *Gannire*. Papiæ.

¶ GANNITURIUS, Irrisorius. *Cum cachinno & Gannituria vituperatione*, in Actis MSS. S. Judicaelis. Vide *Gannum*.

GANNIUM, *Taberna*, Papiæ, pro *Ganeonium*. Alibi: *Ganea, taberna, popina, &c.*

GANNUM, GANNATURA, Irrisio, Italis *Gannare*, & *Ingannare*, est fallere, decipere: ut Latinis *Gannare*, irridere. Glossar. Lat. Græc. *Gannat*, χλευάζει. *Gannator*, χλευαστής. Gesta Regum Francor. cap. 41. *Qui respondit cum Ganno dicens, Vos mentitis, &c.*

GANNATURA, Eadem notione Rabanus Maurus lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 3. *Postremo ut tantum Apostolus* (S. Petrus qui inventor fuisse dicitur coronæ Clericalis) *suique successores & sequipedes ridiculosum Gannatura ludibrium in populo Romano portarent, quia & horum Barones hostes exercitus superatos sub corona vendere solebant.* Eadem verba habentur in Epist. 44. Bonifacii Moguntini Archiep. Candidus Mon. in Vita Egilis Abb. Fuld. c. 12.

Cujus judicium, & si non diabolica fallit
Gannatura, tamen laqueos hinc inde timoris
Non facile superat gravioris, &c.

Aldhelmus de Laudibus Virginitatis: *Quid mirum, si Apostolorum oracula & patrisperitorum facta præfatas frivolorum nenias abominantur, cum etiam gentiles gentilibus, & pagani paganis quasi ridiculosum subsannantis Gannatura opprobrium leguntur improperasse hoc modo, cum infami proverbiorum elogio cachinnantes ac cavillantes.* Scio, hic viros doctos *Gannaturam*, turpe lucrum interpretari, quia Hispanis *Ganar* est lucrari: sed potior videtur nostra conjectura.

GANNUS, Chirotheca, *Gant*. Vide *Wantus*.

¶ GANS. Inventarium ornamentorum S. Martialis Lemovic. an. 1227. *Item v. Gans gausers.* Quid sit, ignoro; sed *Gans, tis*, pro *Ansere*, mox videre est in *Ganta* 2.

GANSÆ, Anseres. Vide *Ganta* 2.

GANSHAPICH, *Acceptor*, seu accipiter, *qui anseres mordet*, in Lege Bajwar. tit. 20. cap. 1. ex Germ. *Gans*, anser, & *happen*, corripere capere. [Baluz. legit *Ganshapuch*.] Glossar. Ælfrici: *Aucas*, ʒoꝛ. *Aucarius*, ʒoꝛnaꝛuc.

¶ 1. GANTÆ, Cæstus, Gall. *Gantelets*, Digitalia ferrea, quibus antiqui muniebant manus ad pugnandum. Computum anni 1336. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 326. *Item, quatuor paria Gantorum de ferro sine bracellis, ii. s. viii. d. gr. Item, quatuor paria de Gantis cum bracellis pro 12. s.*

2. GANTÆ, Anseres silvestres. Gloss. Lat. Græc. *Ganta*, χηναλώπηξ. Gloss. Saxon. Cottonianum: ʒꝛæʒ ʒoꝛ, *Ganta*. Anglis, *Agrest Goose*. Fortunatus lib. 7. Poem. 4.

Aut Mosa dulce sonans, quo grus, Ganta, anser, olorq;
Triplice merce ferax, alite, pisce, rate.

Vita S. Pharaildis Virg. num. 13. *Aves quasdam aggregatas reperit, quas alii Felsr, alii Meletas, vulgus vero Gantas nuncupat.* Liber Miraculor. S. Genulfi n. 46. *Conspicit innumerabilem multitudinem avium, quas vulgus Gantas vocat.* Goscelinus Monachus in Vita S. Wereburgæ Virg. num. 10. ubi avis speciem prodit: *Agros ejus soluta infinita aucarum indomitarum, quas Gantas vocant, depopulabatur multitudo.* Sunt igitur *Gantæ*, anseres silvestres, vel etiam domestici, qui

Gansæ vocantur à Plinio lib. 10. cap. 22. qui eas Morinis attribuit: unde patet, vocem esse veterem Gallicam. [*Gans.* scil. ut scribit Petronius p. 391. Antiq. Gall.] quam retinent etiamnum Germani, quibus *Gans, Ganse*, dicuntur, et Anglis *Goosen & Gseſen*, Hispanis [& Italis] *Ganso*, id generis avium nominatur. Adso in Actis S. Waldeberti Abbat. Luxoviensis num. 5. videtur, has aves appellatas à voce, quæ albedinem significat, veteri forte Gallica: *Nam cum in aliis Vir iste felicissimus, tum quoque rebus pollebat: & hunc quoque agrum anseres agrestes, quas à candore, vel sonitu vocis more rustico Gantas vocant, agmine collecto frequenti raptione ab ipso jactu seminis & sationis incremento vastabant.* Potius tamen videtur alterum

Etymon. Vide Pontanum lib. 8. Rerum Danicarum pag. 494.

¶ GANCES. Vita S. Amalbergæ Virg. tom. 3. Julii pag. 98. *Ecce late omnia albicant pennatis volucribus, quos communi vocabulo Gauces appellari solet.* Mabill. sæc. 3. Bened. part. 2. pag. 243. habet: *Quas communi vocabulo Gausas appellari placet.*

GANTES. Silvester Giraldus lib. 1. de Topogr. Hibern. cap. 18. *Aucæ minores albæ, quæ & Gantes dicuntur.* [Acta S. Samsonis MSS. *De Gantibus in custodia traditis. Diversa aves innumerabiles circa Monasterium, id est, anseres furva & albigantes, conveniebant, quæ molestiam fratribus inferebant. Dixit S. Samson: Præcipio vobis, ut ante me pergatis ad Monasterium. Itaque illa in uno grege congregata in Monasterium intrarunt, & usque in crastinum diem reservata sunt.*] Le Roman de *Garin* MS.

Grues, & Gentes, & oes, & poucins.

Alibi:

Grues & Gentes orent à lor plessir.

GANTULA, diminutivum à Ganta. Vetus Interpres Alexandri Iatrosophistæ lib. 1. Passionum: *Manducet ex domesticis gallinas, fasianos, & de anseribus, alas, collum, capat, pedes, & Gantulas, & aves omnes præter eas, quæ in paludibus degunt.* Ubi Glossæ *Gantulas*, aves esse observant. Idem lib. 2. c. 67. *Gantula quoque, merula, turtures, turdi, &c.*

¶ GANTARE. Vide *Gaunnare.*

¶ GANTERIUS, Digitalium opifex, Gall. *Gautier*, in veteri Catalogo Sodalium Confraternitatis B. Mariæ Deauratæ MS.

¶ GANTES, GANTULA. Vide *Gauta* 2.

¶ GANTUS, Chirotheca, Gall. *Gaut.* Occurrit apud Mabill. to. 2. Annal. Bened. p. 712. col. 2. Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 64. Marteniuim tu. 1. Anecd. col. 57. Vide *Wantus.*

GANZARA & GANZEROLUM, Navigii genus, in Statutis Veron. lib. 1. cap. 97.

GANZAROLA, Species navis, ex Ital. *Ganzara*, eadem notione. Occurrit apud Rafanum de Caresinis an. 1379. pluries.

¶ GANZAROLUS, Eadem notione, in Andreæ Danduli Chronico, apud Murator. to. 12. col. 381. 475. &c.

¶ GANZERRA, in Opusculo Gualvanei Flammæ, apud eumdem Murator. to. 12. col. 1038.

¶ GANZIUM, pro Ganeum. Vide in *Gangia.*

¶ GAO, Silva densior. Vide *Gajum.*

GAOLA, Carcer, Gall. *Geole.* Vide *Geola.*

GAPHANS, GAFANS, GAFANDUS, voces Longobardicæ. Excerpta Pith. *Gafandus, Hæres*, in *Lege Long. Garfanda, cohæres.* Ugutio: *Gafans, Hæres.* Lex Longob. l. 2. tit. 21. §. 3. *Nulli liceat alium pro alio pro quolibet debito pignorare, excepto illo, qui Gaphans esse invenitur, id est, cohæres ejus proximior, qui ad illius hæreditatem, si casus evenerit, venturus est.* Ubi Edictum Rotharis Regis tit. 10. §. 4. habet *Gafrand.* Videtur tamen hæc vox usurpata pro vade & fidejussore. Charta Friderici II. Imp. an. 1219. pro civitate Norimbergensi apud Goldastum to. 1. Constit. Imper. p. 291. *Nullus Norimbergensis sit alicujus hominis Gaphant de jure, nec unus mercator pro alio.* [Vera vocis origo *Gafreund*, Cognatus, ut Schilterus docet in *Graphans.*]

GAPO, Clavus, uncus, nostris *Crampon* Galvaneus Flamma in Chron. majori in Ottone III. *Et dicit Chronica Datis, quod cum ad Imperatorem accederet, equum suum magnum aureis Gaponibus, & argenteis clavis ferratum super pannum aureum in domo Imperatoris calcitavit.* Apud Ughell. to. 4. p. 137.

1. GARA, Modus agri. Charta an. 1123. in Monastico Anglic. to. 3. part. 2. pag. 29. *Et in prato juxta Bereford sex acras, & duas Garas, & in prato de Atresort sex acras & duas Garas, &c.* [Charta anni 1402. apud Thomam *Madox* Formol. Anglic. pag. 106. *Sciatis quod . . . dederis . . . reversionem quandam pecia pasturæ & bosci vocati Coliarcopy, & unam Garam in insula prædicta.*] Vide *Wata* & Oct. Ferrarium in *Gara.*

¶ 2. GARA. S. Willelmi Constitut. Hirsaug. lib. 2. cap. 9. *Pro signo casei, utramque manum conjunge per obliquum, quasi caseum, qui premit. Pro signo generali Gara, signo casei præmisso, adde &c.* In hunc locum D. Heregottus in veteri discipl. Monast. pag. 387. *Gara*, nescio quis cibus, qui de caseo fit, aut in quo caseus adhibetur. Idem forte qui *Flato*, qui ex caseo & pane conficiebatur; certe hujus signum immediate sequitur signum casei in Ordine MS. S. Victoris Paris. cap. 25. Hæc ille.

¶ GARACHINX, Donum. Vide *Garathinx.*

¶ GARACHIUM, Novalis ager, Provincialibus *Garach*, Gall. *Gathere, Gueres.* Libertates de Calma to. 1. Hist. Dalphin. pag. 19. *Volo tamen quod qui debent mihi cum bobus suis servire, cum eis per tres dies in anno mihi serviant, scilicet ad movendum Garachia per unum diem, ad seminanda hiemalia per alium, & ad semina trimensalia per alium.* Rursus occurrit in Charta an. 1403. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues*: qui probabili conjectura vocem hanc deducit à Græco χάραξ, Sulcus terræ aratro aliove instrumento excavatæ, fossa. Vide *Warectum.*

¶ GARACIA, pro *Garricia*, Ager incultus. Chartularium Ecclesiæ Aptensis fol. 92. *Propterea cedo ibi ad ipsas casas Dei, id est, in ædificiis, casis una cum soltetra Garacus, & ex eis pratis, vineis, campis, &c.* Vide *Garrica.*

¶ GARAGANGI, Advenæ. Vide *Warengangi.*

¶ GARAGETHENGI. Vide *Garathingi.*

GARALIS. Glossarium Saxonicum Ælfrici: *Acetabulum, vel* ȝaȝalc, i. aceti scyphus. Leo Ost. lib. 1. c. 24. *Scattones 3. Garales 2.* Cap. 28. *Tulit in coronis ac baziis, atque hamulis, Garalibus, & cochlearia argenti simul quingentas.* Testamentum S. Everardi Comitis, apud Miræum in Codice Donat. piar cap 21. & Lucam Acherium tom. 12. Spicilegii: *Vas ad bibendum marmoreum unum cum argento & auro paratum, Garalem argenteum 1. cyphum argenteum 1. pallia duo, Garales argenteos cum cochlearis duos.* Occurrit ibidem semel ac iterum.

¶ GARAMIA. Privilegium Johannis de Castellione Comitis Blesensis an. 1265. ex Chartulario Abbatiæ S. Johan. Carnot. *Nec licebit dictæ Comitissæ... cloacam vel aliquid indecens habere, nec in ipsis fossatis Garamiam vel ædificium facere.* Puto legendum *Garannam*, de qua mox.

¶ GARANCIA, ut mox *Garantia*, Rubia. Statutum Comitatus Fuxi Carcassonæ actum an. 1332. apud *de Lauriere* to. 2. Ordinat. Reg. p. 90. *Inhibitum fuerat, quod grana, gauda, gayda, Garancia tincta, necnon pastellum . . . nullatenus extraherentur.* Alium locum vide in *Gaidia.*

¶ GARANDIA, Auctoritas, cautio, defensio Gall. *Garantie.* Charta Johannis Abbatis S. Genovefæ an. 1202. ex Tabulario S. Germani Paris. *Præfata Ecclesia vendidit, & de quitatione, eleemosina & venditione plenam Garandiam fide interposita se portaturum promisit.* Charta Adami Porci an. 1197. è Chartulario Montis Martyrum: *Garandiam ferre creantaverunt* Charta Curiæ Archidiaconi Re-

mensis ann. 1252. ex Tabolario S. Nicasii Rem. *Pro Garandia ferenda dedit in contravadium & assignavit dictam Ecclesiam ad omnia bona sua.* Charta Officialium Remens. an. 1257. ex eod. Tabular. *Pro legitima Garandia ferenda dedit in contravadium & assignavit eidem Ecclesia omnia bona sua.* Similia prorsus habentur in aliis ejusdem Tabularii Chartis an. 1250. 1252. 1259. &c. Adde Lobinelli Glossar. tom. 3. Hist. Paris. Vide *Garantia* 2. & *Warantus.*

¶ GARANDIARE, Cavere, spondere, præstare, defendere, auctorem esse, Gall. *Garantir.* Charta Gaufridi Episc. Meld. ex Tabulario Sangerman. *Ratam habendam & Garandiandam promiserunt.*

¶ GARANDIRE, Ead. notione. Charta an. 1259. è Chartulario S. Vandregesili to. 1. p 99. *Si contigerit dictos Religiosos ab aliquo seu aliquibus molestari in aliquo fore...ego & haeredes mei tenemur ipsos servare indemnes & contra omnes Garandire.* Charta Curiæ Noviom. an. 1270. *Premissa vendita idem Petrus eidem Ecclesia Garandire tenetur.*

¶ GARANDISARE, ut *Garandiare.* Charta Hugonis Militis Dom. de Rumignia an. 1259. e Tabulario S. Nicasii Rem. *Eo quod non Garandisabam dictam Ecclesiam contra fratrem meum.* Charta Curiæ Noviom. ann. 1273. *Illud Garandisabunt & deffendent dicti Abbas & Conventus contra omnes.* Charta Curiæ Suession. ann. 1267. *Voluerunt se cogi & heredes suos quoscumque, quoties eidem Ecclesia necesse fuerit, ad faciendum & implendum & Garantizandum pactiones predictas.*

¶ GARANDISIA, Tuitio, protectio. Chartularium Montisfortis apud D. *Brussel* de Feudorum usu tom. 2. pag. 856. *Johannes de Memepingen assecuravit domum suam de Esglencort, cum magno auxilio & parvo, & Comes debet ei custodire terram suam de Eglencort. Dominus Hugo de Mesalant assecuravit domum suam de Villers, & in Garandysia domini Comitis & garda ipse & terra sua.*

¶ GARANDIZATOR, Qui alteri tenetur ad evictionem, auctor, assertor. Charta anni 1219. è Chartulario S. Martini Pontisar. *Theobaldus de Genciaco Miles fecit se Garandizatorem pro se & suis participibus in conventionibus cum Abbate S. Martini Pontisar.*

¶ GARANDUS, Gall. *Garant,* Ead. notione. Edictum Philippi VI. Fr. Regis an. 1344. *Ad suum Garandum, quem nominabat, faciendum adjornari.* Charta an. 1399. to. 3. Hist. Harcur. pag. 755. *Prafatus defensor petens dilationem suos Garandes adducendi & summandi.* Regest. Parlamenti an. 1404. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 342. *Ad quos quidem dies suos Garandos... tenebitur adjornari facere.* Frequenter occurrit in Tabulario S. Vedasti Atrebat. & in Edicto an. 1363. to. 3. Ordinat. Reg. p. 652. Vide *Warantus.*

GARANEUS, Color in equis, qui ad Rubiam accedit, cujusmodi est cervorum: *Couleur de cerf, garanté.* Ugutio: *Equus cervinus, qui vulgò Garaneus dicitur.* Vide *Warano.*

¶ GARANNA, Vivarium cuniculorum vel leporum &c. Gall. *Garenne.* Diploma Philippi Franc. Regis an. 1277. *Item quod dictus Vicecomes per violentiam in terra... ipsorum Monachorum... nititur facere & facit Garannam, & fecit clamare in foro... ne quis dictam Garannam intraret, seu caperet cuniculos.* Charta doni 1210. in Tabulario Calensi pag. 130. *Infra vero ambitum domus... non erit Garanna.., quod si in Garanna inventus fuerit canis consuetus facere dampnum ibi post defensionem meam, vel mei servientis, ductor canis reddet quinque solidos pro emenda.* Occurrit alibi non semel. Vide *Warenna.*

¶ GARANNIA, Eadem notione. Codex Legum Norman. c. 8. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. *Ad bosci etiam forisfactum, Garannie, vel aquarum, defensarum, vel costume, &c.*

¶ GARANTANDIRE, pro *Garandiare,* in Charta anni 1219. ex Chartulario B. M. Magdalenæ Castrodunensis fol. 8.

¶ GARANTARE, Eadem significatione. Charta an. 1086. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 216. *Pepigit etiam quod hoc contra Harscodium Vicecomitem Garantaret.*

¶ GARANTHINX, Donum. Vide *Garathinx.*

1. GARANTIA, Rubia, ἐρυθρόδανον, Gall. *Garance.* Glossarium vetus: *Sandix, herba tinctura, quam vulgus Varantiam vocat.* Sunt, qui scribunt *Varantiam* corrupte dici, pro verantia, *quia verantia color verans est,* sive *verus,* hoc est, vere ruber & coccineus: *verare* enim est ἀληθεύειν. Charta Dagoberti Regis, apud Doubletum pag. 656. *Qui veniunt de ultra mare pro vino, melle, vel Garantia emendum.* Alia Childeberti Regis apud eumdem p. 668. *Et quidquid fiscus noster tam de Garancia, quam de merceria ibidem obtinuit. Teloneum Garantia,* apud Sogerium lib. de Administr. sua cap. 1. Teloneum S. Audomari in Tabulario S. Bertini: *Carruca de wede 2. den. Carruca de Waranche 2. den.* WARENTIA, in Capitulari de Villis cap. 43. Vide Salmasium ad Hist. Aug. pag. 169. 170. & ad Solin. pag. 1152.

¶ 2. GARANTIA, ut *Garandia,* Cautio, auctoritas, Gall. *Garantie.* Charta Willelmi Archiep. Rem. an. 1183. de Commutatione: *Quod si forte adversus Rainaldum aliqua insurrexerit calumnia, Ecclesia S. Remigii in nostra curia Garantiam portabit... si adversus Ecclesiam inde aliqua calumnie molestia emerserit Rainaldus Ecclesie Garantiam portabit.* Hoc est auctorem se profitebitur & de evictione cavebit. Charta an. 1204. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 78. *Ego Guillelmus de Firmitate... fidem interposui me servaturum hoc in perpetuum & Garantiam laturum.* Vide *Warantus.*

¶ GARANTIARE, ut *Garandiare,* Gall. *Garantir,* in Charta fundationis Marciliaci prope Avalonem, inter Instrum. to. 4. Gall. Chr. col. 101. Vide *Garantire.*

¶ GARANTIFICATIO, ut *Garantia.* Decretum S. Ludovici an. 1234. apud *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. p. 55. & Marten. to. 1. Anecd. col. 984. *Si aliqua vadia penes ipsos inventa fuerint, de quibus bonam Garantificationem non habuerint, catalum suum amittent.*

¶ GARANTINX, Donum. Vide *Garathinx.*

¶ GARANTIRE, ut *Garandiare,* Gall. *Garantir,* Auctorem se profiteri, cavere de evictione. Charta an. 1214. apud Lobinell. to. 3. Histor. Paris. pag. 79. *Hanc autem eleemosinam... fide interposita, se in perpetuum Garantire promisit.* Vide *Garantia.*

¶ GARANTISARE, Eadem notione, in Charta Capituli Bellovacensis an. 1292.

¶ GARANTISATIO, ut *Garantia,* in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 257.

¶ GARANTISSARE, GARATISSATIO, in Charta an. 1232. ex Archivo B. M. de Bononuncio Rotomag.

¶ GARANTITIUI CONTRACTUS, quo quis spondet se aliquid *garantisaturum,* apud Rymerum to. 13. pag. 83. Vide *Garenticius.*

¶ GARANTITOR, Auctor, assertor, qui cavet de evictione, in Chartulario Meld. fol. 69.

¶ GARANTIZARE, in Chartis an. 1222. & 1233. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 44. & 45. in alia Bertini de Ponte an. 1244. & in Chartulario S. Vincentii Cenoman fol. 109.

¶ GARANTIZATOR, or *Garantitor*. *Plegius & Garantizater*, in Tabulario nostro Sangerman. *Confirmator & Garantizater*, Hist. Harcur. to. 4. p. 2173.

¶ GARANTUS, Eadem notione, Gall. *Garant*, in libro Scacarii an. 1213. & 1215. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feudorum pag. 932. & alibi. Vide *Garandus* in *Garandia*.

GARARIUS, Officium monasticum. Adalardus in Statutis antiquis Monasterii Corbeiensis l. 1. c. 1. *Ad cellarium & dispensam portarii duo: ad domum infirmorum, unus, Gararii duo ad lignarium, in pistrino unus.* Custodes forte, nam *Garir*, & *Garer*, pro *Custodire* dicebant nostri.

☞ Acherius to. 4. Spicil. pag. 2. eos appellat *Gruriers*, qui nemoribus secandis præerant: potius ipsos sectores intelligo, & lignorum fascium confectores; olim enim nostri *Garras* vocabant lignorum & virgultorum fasces. Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Un jor estoit Travers alez
An boschet ilueques delez,
Pour faire amener des Garras.

Pro quo, si bene interpretor, infra:

Seigner fist ele il est el bot
Poi faire amener des Fagot.

GARATHINGI, vox Longobardica, cujus notio habetur in Lege Longob. l. 1. tit. 7. §. 15. *Tunc ille, qui plagaverit eum, componat qualiter in Gargathingi, id est, secundum qualitatem personæ.* §. seq. scribitur *Garathingi, id est, secundum qualitatem personæ*; or & tit. 9. §. 3. [*Si ingenuus fuerit* (occisus,) *qualiter in Garathingi* (componitur,) *ipsum homicidam componat*, (homicida.] ubi Editio Heroldi tit. 5. §. 2. tit. 30. §. 9. habet *in angar à thingi*; [Muratorii to. 1. part. 2. pag. 19. col. 1. *Gargathingi* in textu; in notis vero, *in augar gathingi*, ex MS. Estensi: *in agargathung*, ex Mutinensi. Schilterus autem in Glossario Teutonico pag. 213. *Garagethingi, Gargothingi* & *Garthingi*: quæ verba exponit per *judicium seu placitum ordinarium, solenne, principale, paratum ipso jure*, à vocibus *Gara*, Paratus, & *Thing*, Judicium. Hæc notio apprime convenit loco tituli 9. postremum relato.]

GARATHINX, vox perinde Longobardica. Papias: *Garathinx, donum.* Editus perperam præfert *Garotinx*, ut alius MS. *Garechinx*. Gloss. vett. *Garathinx, donatio universitatis.* Aliæ: *Garathinx fecerit, id est, donatum quid fecerit extra hostem.* Ex voce *thing*, donum, munus, & German. *gar*, prorsus, omnino. Lex Longob. lib. 2. tit. 1. §. 8. *Si quis ancillam suam propriam matrimoniare voluerit sibi ad uxorem, sit ei licentia, tamen debeat eam liberam thingare, & sic facere liberam, quod est Widerboram, & legitimam per Garathinx, id est, per libertatis donationem, vel per gratuitam donationem, id est, morgengab, &c.* Boërius ad d. §. *Nota, quid sit guderbora, quæ est vere libera, & Garathinx, id est, legitima.* Tit. 14. §. 1. *Per Garathinx, id est, donationem.* Tit. 35. §. 6. *Charta donationis per Garathinx facta.* Adde tit. 14. §. 11. tit. 15. §. 1. 3. tit. 35. §. 1. Editio Heroldi tit. 60. §. 2. tit. 62. §. 4. tit. 89. §. 2. tit. 91. §. 1. *Garethinx* semper præfert. [Apud Muratorium to. 1. part. 2. pag. 34. 47. 61. legitur *Garatinx*, *Garathinx*, & *Garanthinx*.]

¶ GARATUS, pro *Garottus*: quod vide. Computum anni 1336. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 326. col. 2. *Item sunt in castro duo millia carallorum ad unum & ad duos pedes pro xv. sol. gross. Item de carellis, qui dicuntur Garati, xii. carellos, qui computantur in dicto quindecim solidis.*

¶ GARAYTUM, Terra novalis, quæ alternis annis quiescit, Gall. *Gueret*. Pluries occurrit in Instrumentis Piperaci. Sic etiam vocant Forisienses rustici arabilem terram ampliorem. Charta Domini Luytiaci in Foresio an. 1417. *Quemdam Garaytum terra vocatam Cortalu.* Vide *Garachium* & *Warectum*.

GARBA, Spicarum manipulus, Gallis *Jarbe*, *Gerbe*; Picardis, *Garbe*: Occitanis, *Garbe*. Matthæus Westmonaster. pag. 166. *Posite ad caput ejus frumenti manipulo, quem patria lingua Staf dicimus; Gallice vero Garbam.* [Charta Blanchæ Comitissæ Trecensis an. 1212. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 829. *Concessimus etiam nos Comitissa, & Abbas B. Mariæ, Silva majoris hominibus jam dicta villa totam terram suam ad terragium quarta decima, Garba, &c.* *Manipulus seu Garba*, in Chartulario S. Vandregisili tom. 2. pag. 1813.] Vita Balduini Lutzemburg. Archiep. Trevir. lib. 2. in prologo: *Quia secundum Gregorium, si non possum Garbam integram ad horreum importare, non debeo tamen vacuus remeare.* S. Althelmus de Laude Virgin. p. 802.

Sic demum decies metens ex æquore Garbas,
Ternas accipiet, quæ vincla jugalia nectit.

Vide Ordericum Vitalem lib. 5. p. 585. &c.

¶ GARBA DECIMÆ, Pars decimæ. Charta Caroli Boni Flandriæ Comitis an. 1119. apud Miræum to. 1. pag. 680. *Abbati & Monachis ad locum Aldenburgensem condonavi duas partes decimæ, id est, duas Garbas totius solitudinis seu deserti.* Charta Balduini Comitis Gisnensis an. 1180. ibid. pag. 714. *Clemens de Ardea dedit Deo... tertiam partem decimæ, quæ dicitur tertia Garba.* Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 2. *Annuente domino meo Rege emi... duas Garbas Decimæ quam habebat in eadem villa.* Ibid. fol. 21. *In Vallibus habemus Ecclesiam ejusdem villæ & duas Garbas Decimæ, & de tertia dat Clericus xx. sol. per annum.* Charta an. 1261. ex Archivo B. M. de Bono-Nuncio Rotomag. *Possideant... totam decimam scilicet duas Garbas & tertiam de omnibus terris, &c. & etiam totam decimam Garbam de duabus Garbis ad feodum suum pertinentibus.* Duæ *Garbæ Decimæ* rursus memorantur in Charta R. Rotomag. Archiepiscopi ex eodem Archivo, in nova Gall. Christ. to. 3. col. 522. in Archivo Montis S. Michaelis, &c.

GARBA. Fleta lib. 2. cap. 12. quod inscribitur *de ponderibus & mensuris*, §. 5. *Centena vero ferri ex quinquies viginti petris: Garba vero aceris fit ex 30. petris.* Quo loco garba pro manipulo videtur usurpari. [*Garba ferri & acer*, in Privilegio Leduini Abb. S. Vedasti Atreb. an. 1036. ex Chartulario V. ejusdem loci.] In Statutis secundis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 27. §. 4. *Garba sagittarum* dicitur constare 24. sagittis. [*Vicecomes Glouцestriæ provideat infra balliwam suam de mile Garbis sagittarum, &c.* apud Rymerum to. 5. p. 245. Pluries occurrit ibidem.] Vide Skenæum de Verbor. significat.

GARBAGIUM, GERBAGIUM, Præstatio garbarum. Charta fundationis Abbatiæ Bellælandensis an. 1154. apud Columbum: *Et decimam Garbagii, omnium denariorum, &c.* Alia ann. 1218. in Hist. Monmorenciac. *Posui messeres de novo & levavi Garbagium per vim.* Liber Chirographorum Absiæ fol. 138. *Et Gerbagium suum pro 12. nummis sibi circa festum B. Michaelis reddendis dimisit.* [Chartularium

tularium

tularium SS. Trinit. Cadom. fol. 83. *Omnes supradicti veniunt ad precarias .... reddunt xx. garbas frumenti, & xx. ordei, & xx. avenæ de Garbagio.*] *Garbage*, in Consuetudine Hannoniensi cap. 87. Regestum censuum Comitat. Bigurræ ex Camera Comput. Paris. fol. 31. *Le Gerbauge dels ports, es del Seguor de Lorde. Garba vel census*, in Consuetudine Lorriacensi apud Gallandum de Franco allodio pag. 377. *Garbas & fænum solvere*, apud Will. Thorn. pag. 1884. *Præstatio Garbarum*, p. 1922. *Garba decimales*, in Provinciali Eccl. Cantuariensis lib. 3. tit. 16. quæ pro decima Ecclesiastica assignatæ sunt. Leges Edwardi Confess. cap. 8. *De omni annona Decima Garba Deo debita est.*

GERBERIA, GERBARIA, Idem quod *Garbagium*. Charta Geraldi Comitis Matiscon. an. 1180. in Bibl. Cluniac. & Sebusiana cent. 1. c. 72. *Dictum est, quod Comes in villa de Domenge & de Iggi habeat Gerberiam, videlicet in fossore unam Gerbam, & in aratore duas.* Arestum mens. Febr. an. 1277. in Tabular. Cluniacensi Thuano: *Et quod nos in ardiis locis habebamus Gerbariam, quæ est in castellania recognitio justitiæ: visis attestationibus, pronuntiatum fuit per Curia nostra judicium, justitiam prædictarum villarum & hominum ad ipsos Abbatem & conventum pertinere.*

¶ GERBIRIUM. Gerbarum acervus, vel tectum sub quod messes subjiciuntur, Gall. *Grange*. Charta Libertatum an. 1291. to. 1. Histor. Dalphin. pag. 28. *Quicumque infra terminos franchesia in domo, Garbe.se, aut fæne incendium fecerit, in nostro arbitrio est.*

¶ GARBAIRONUS, Provincialibus *Garbairon*, Cumulus Garbarum. Instrum. anni 1330. ex Archivo S. Victoris Massil. *Solvant tertiam decimam garbarum .... divisio fiat per molones seu Garbaironos.* Statutum Massil. incerti anni: *Apponentes in eisdem areis blada sive Garbas, teneatur facere Garbaironum.* Vide *Garbera*.

¶ GARBELARIA, f. Culcita straminea, Gall. *Paillasse*, sic dicta à voce *Garba*. Constructio castri Saphet apud Baluzium to. 6. Miscell. p. 358. *Sed non habuerunt ubi caput reclinarent nisi Garbelarias quas portant servientes fratrum, ubi faciunt lectos dominorum suorum* (Templariorum)

GARBELLARE, ex Italico *Garbellare*, [Cribro succernere, purgare.] Statuta MSS urbis Massiliensis an. 1269. *Ordinamus & statuimus, quod amodo quæcumque grana cujuscumque terra fuerit vel de Romania, vel de Provincia, Narbonesi., sive de Cathalonia, vel Hispania .... quæ vendetur & emetur deinceps à quocumque in civitate Massilia, seu ejus districtu, debeat Garbellari illis duabus Garbellis ad id specialiter constitutis, vel faciendis: qui autem aliter fecerit, puniatur, &c..... & hoc quidem intelligimus de grana assaenada, quæ emetur pro pannis tingendis ... & taliter Garbellabunt, & talimode granam, quod folium & frusta, lapides & pulvis ejiciantur.* [Nostri Pharmacopolæ *Grabeaux* vocant particulas aromatum à ceteris pro vilitate separandas.]

GARBERA, Congeries garbarum, *Jarbiere*. Petrus Rex Aragonum in Constitut. Catalaniæ MSS. an. 1200. *Addit etiam & firmiter mandavit, quod nullus esset ausus mittere ignem, vel supponere in messem, neque in congerie frugum, quod vulgo dicitur Modalon, sive Garbera.*

GARBERINA, *Area*, in Gloss. Isidori & Pithœi: ubi forte *garbæ* triturantur, nam & *Garbo* Patavini aream, in qua manipuli spicarum, seu *garbæ*, teruntur, appellant. Statuta Patavina tit. 41. §. 80. *Nisi emat de novo unum Garbum, vel unam domum.* Et infra: *Ædificet in eo Garbo, vel domo.*

Tom. III.

In Glossis tum Isidori tum Pithœi, quas consulere licuit, *Gaberina* legimus, non *Garberina*, & *Arca*, non *Area* nisi in Pithœanis tantum. Est autem *Gaberina*, ut supradictum est, Arca qua mortuorum corpora conduntur. Vide *Gabbara*.

GARBINUS, Ventus Africus, Libs, *Sudouest*, Italis *Garbino*, Raimundo Montanerio in Chronico Aragon. cap. 140. *Garbi*; apud Sanutum lib. 2. part. 4. cap. 25. Joinvilla in S. Ludovico: *Par ung vent, qu'on appelle Garbum, qui n'est pas des quatre mestres vens reguans en mer.* De vocis etymo vide Menagium in Originib. Italic. pag. 431. 1082. [in Gall. v. *Garbin.*] & Oct. Ferrarium.

GARBUM. Vide *Garberina*.

GARCAGIUM. Charta ann. 1309. in 9. Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ex Tabulario Regio Ch. 27. *C'est à savoir en complans, en Garcages, en gardes, en receps, en rentes, en terrages, &c.* Occurrunt eadem verba infra.

GARCETA. Fori editi per Jacobum Regem Aragun. Cæsaraugustæ an. 1301. *Proeo, quod Saraceni in Regno Aragonum & Ripacurcia non incedant signati, & vadunt ad modum Christianorum, ... statuit Dom. Rex, quod omnes Saraceni ... incedant sine Garceta, circumcisis capillis circumcisura rotunda, ut pro Saracenis cognoscantur, &c.* Ita etiamnum *Garsettes* dicimus capillos in frontem propendentes.

¶ GARCIA. Vide *Garcio*.

¶ GARCIANUS, ut *Garcio*. Vide *Papas*.

¶ GARCIFER. Vide in *Garcio*.

GARCINÆ, Impedimenta castrorum, *le Bagage d'armee*, à *Garcionibus* forte seu militum famulis. Thomas Walsinghamus in Ricardo II. pag. 242. *Cum certam nostri elegissent stationem .... cariagium quoque (quod Garcinas appellamus) à tergo locassent.* [Regest. Comput. Dalphin. tit. Graisivod. ann. 1348. fol. 18. *Item pro expensis equorum D. Joannis de Gayo Militis Commissarii ad visitandum castra espondecta ... 2. Garcinas.* Haud scio an hic sit species mensuræ.]

GARCIO. Ugutio & Will. Brito in Vocab. *Lixa, mercenarius, Garcio qui sequitur curiam, & portat aquam in castris exercitus.* Joan. de Janua: *Papas, Garcio, qui cucaculinas papando mce it.*

GARCIONES pro famulis, maxime iis, qui castra sequuntur. Ingulfus pag. 886. *Habeatque Clericum seu Garcionem suo servitio semper attendentes.* Richerius Monachus in Chronico cap. 76. *Volebat enim Rex ut semper secum in mensa esset, in hoc tantum Garcione contentus, qui ei pallium suum ad curiam deferebat.* Willelm. Brito lib. 10.

Hanc præcedebat cum parma Garcio, sub qua &c.

Et lib. 12.

Affuit è famulis Electi Garcio quidam, &c.

Adde S. Beroardum de vita & moribus Religiosor. cap. 10. Lambertum Ardensem p. 119. 250. Joan. Sarisber. lib. 4. Pulicrat. cap. 12. Matth. Paris p. 145. Albertum Argentin. p. 136. Nangium in S. Ludov. p. 366. 375. 381. 388. &c. Le Ruman d'Aubert MS.

Mais n'i vint mie en guise de Garson,
Ains fu armes en guise de Baron.

Guill. *Guiart* an. 1207.

Et cil d'armes és chevaus saillent,
Li Garçon les lances leur baillent.

Idem an. 1213.

Houliers, & ribaus, & Garçons.

Et an. 1304.

Fff

Garçons ne sont en trop grand paine,
De pourchacier fain & avaine.
[Le Roman d'Athis MS.
Ne furent pas te jour Garçon,
Car vmaier firent maint arçon.]

Garciones, Garciones, nebulones, homines nihili, cujusmodi sunt calones, qui sequuntur castra, quos vulgo *Manvais Garçons* appellamus. Ordericus Vitalis lib. 13. pag 904. *Et multos nebulones, indomitosque Garciones ad strages hominum & latrocinia quotidie peragenda sibi ausciscebat.* Vita Sancti Theodardi Archiep Narbon. *Propter nimiam Garsionum vexationem, qua jugiter prædia Episcopatus territoria devastabantur, venire destitit.* Matth Paris an. 1146. *In contemptum dicti Richardi* (Regis Angliæ) *quem Garcionem esse asserebant, &c.* An 1256. *Viles personas, quas Garciones vocant.* Innocentius III. PP. in Epist. ad Marchionem Munferratensem, in ejusdem PP. Gestis pag. 95. *Virgines Deoque dicatas exposuerunt, parcitres Garcionum.* Chronicon Muntis Sereni pag. 190. *Ita verbis in audientia totius Cleri & populi in eundem invectus est, ut Garçonem, & sicut plerique se audivisse fatebantur, Leccatorem publice appellaret.* Adde Decretales Gregorii lib. 3. tit. 29. cap. 11. Rubertum de Monte in Chron an. 1163. Lambertum Ardensem pag. 162. 164. &c. Froissartes 2. vol. c. 77. *Et lutatit, Baille-moi celle espee : Non ferai, dit l'Escuier, c'est l'espée du Roy, tu ne vaus pas que tu l'ayes, car tu n'est qu'un Garçon.* Varie porro hæc vox scripta reperitur.

Garcio, apud Sugerium Epist. 47. Gualterum in Vita S. Caroli Comitis Flandriæ n. 56. Theobaldum in Vita S. Guillelmi Eremitæ n. 25. Matth. Westmonast an. 1260. Rigordum p. 63. Nangium in S. Ludovico pag. 358. in Philippo III. p. 547. Albertum Argentin. pag 103. Gaufridum de Bello loco de Vita & Conversat. S. Ludov. cap 7. in Concilio Londuniensi an. 1321. c. 8. in Statut. antiq Cartuliens. 2. part. cap. 6. §. 43. c. 30. §. 32. & alibi passim.

¶ Garcio de Camera, in Testamento Rotherami Eborac. Episc. ann 1498. ex Libro nigro Scaccarii pag. 679.

Garzio, in Chron. Reicherspeg. ann. 1203. & apud Gerhohum Reichersp. cap. 18.

Garso, apud Gaufredum Vosiensem part. 1. c. 74. [Marten. to 3. Amplis. Collect. col. 1033. & in Statutis MSS. Ecclesiæ Auxitanæ]

Garzo, apud Pilichdorffium contra Valdenses cap. 18. *Garzone*, Italis.

Garsio, apud Petrum Blesens. Epist. 102. Lewoldum Northowium in Chron. Marcano ann. 1178. in Vita S. Theodardi laudata pag. 759. [Testam. an. 1344. ex Archivo Eccl. Massil. *Residuis autem servitoribus meis testamentariis quam Garsionibus & porterio sati factum est pro quolibet mense.* Occurrit passim.]

Gartio, in Constit. Ottonis Legati in Anglia p. 31. Joannes Sarisberiensis in Carmine de Membris corporis, præfixo libris Policratici in veteri Edit.
Vilis leno, procax Gartio, scurra vagus.

Guarcio, in Vita Garneri Præpositi S. Stephani Divionens. pag. 130.

Garçones, in Concilio Marciacensi ann. 1326. c. 38. & apud Albertum Argentin. p. 136.

Garconnes. Vincent. Bellovac. lib. 30. cap 71. *Omnes etiam minimi Garcones et equis vel bobus vigilent, &c.* Ita & cap. 76.

Garçonium, in Charta an. 1268. tom. 5. Hist. Francor. pag. 436. De vocis *Garcio* etymo, quædam attigimus in Descriptione ædis Sophianæ num. 21. Adde Octav. Ferrarium in Orig. Italic. verbo *Garzone*, [& Menagium in Gall. v. *Garson.*]

¶ Garcus. Litteræ Capituli Aquensis an 1275. apud Rymerum to. 2. pag. 59. *Præpositi & Baillivi Senescalli Regis Angliæ nos quod est deterius, illorum Garci, seu servientes bona episcopalia ... diripiunt.*

Garsiæ & Garzonæ, *Garces*, rusticis nostris, Puellæ, quæ vox postea ad meretrices traducta, quod ut *Garciones* ita illæ nebulonum more vitam agerent. Libertates oppidi Montis regalis apud Guichenonum in Probat. Hist. Bress. pag. 203. *Si leno vel meretrix, si gartio vel Gartia aliquem Burgensi convitium dixerit.* Charta Libertatum oppidi Seissellii an. 1285. *Si Garsia dicat aliquid probis hominibus & mulieri, &c. Garzoni & Garzonæ.* apud Sanutum lib. 2. part. 2. cap. 6. [*Garcia*, in Computo anni 1253. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu p 467. & in Vita S. Ivonis, to. 4 Maii p 553. & alibi non semel] Assisæ Hierosol. MSS. 2. part. cap 31. *et patera de peine, asavoir dou vilain 200. bezans, & de la vilaine 100. bezans, & de garçon, ou de Garce, 50. bezans, &c.*

Garcifer, Idem qui *Garcio.* Lambertus Ardensis : *Garcifer quoque, qui eum jugulaverat ... quasi hujus rei nescius in coquinam suam adhuc tam, sine communa ulterius Domini recipitur.* Gaufredus Vosiensis lib. 2. Chron. c. 9. *Ultimum Dominus paulo post libere egit, cum Guarcianum illum, qui Monachos apud Sanctum accensaverat, in manibus Petri de Petrabufferia tradidit, qui et vitam extorsit. Guarcifer vocabatur Guido de Jos &c.* Charta an. 1313. in Regesto Tabularii Regii signato 49. n. 12. *Garcifer sunt.* Alia an. 1323. Prioris Rellanæ in Provincia: *Retinuit etiam duas procurationes anno quolibet cum 4. animalibus, duobus Garciferis, & uno summalario.* Occurrit præterea in Legibus Burgor. Scotic. c. 66. & 105. Hist. Francor. pag 437. [Hist. Dalphin. to 2. pag 308. Capitulis General. MSS. S. Victoris Massil. ann. 1313. 1322. Fragmentis Hist. Stephanotii tom. 1. Hist. Arvern. Baluzii to. 2. pag. 505. 531. &c.]

¶ Garcyfer, in Capitulis General. MSS. S. Victoris Massil.

GARDA, Custodia. Vide *Warda* & *Guarda.*

GARDACORSIUM, Pars vestis muliebris, quæ pectus constringit, *Garde corps*, *Gardecorbe*; Occitanis, *Gardacorbo.* Statuta Massiliensia MSS. ann. 1276. *Gardacorsio muliebri sine frezo de panno coloris. ... Gardacorsium muliebre de panno vario cabrionato cum penna. ... Gardacorsium frezatum. ... Gardacorsium vel supertunicale cum caputio vel almussia cum pennis. ... Gardacorsium vel supertunicale vel turquesium, vel garnachia cum penna filiorum vel filiolarum.* [Alia ejusdem urbis Statuta MSS. ann. 1253. ubi de Sartoribus : *Gardacors domina cum fresio & penna II. sol. & sine fresio VIII. den. ... Item de Gardacors, vel de turquesio, vel garnachia, vel subrecot frezvalis cum penna vel serico, vel aliter sine freso VIII. den.*]

¶ GARDAGIUM, Custodia castellorum vel oppidorum ad quam tenentur incolæ. Vide in *Warda.*

¶ GARDAMINGERIUS. Vide *Guardamangerius.*

¶ GARDARE, Custodire, Gall. *Garder.* Vide in *Warda.*

¶ GARDARIUS, Custos, &c. Gall. *Garde*, *Gardien.* Vide in *Warda.*

¶ GARDAROBA, ut infra *Garderoba* 1. in Computo anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi

2. de Feudorum usu pag. CXCIV. col. 1.

¶ GARDELLUS, Carduelis, Ital. *Gardello*, Gall. *Chardonneret*, apud Murator. to. 15. col. 348.

¶ GARDERIUS, Custos, &c. Gall. *Garde*, *Gardien*. Vide *Guarderius*.

1. GARDEROBA, GUARDEROBA, Vestiarium, locus in quo asservantur vestes & *roba*: *Garderobe*. Kero Monach. *Vestiario*, *Wahtbuse*, ex *Watten*, vestire, ibidem, & *buse*, domus. Matth. Paris an. 1245. *Apud Lugdunum quadam Domini Papa Camera, qua Conclave, id est, Guarderoba dicitur, cum omnibus, qua in ipsa continebantur, combusta est.* Matth. Westmonaster. pag. 454. *Cum adessent apud Westmonasterium ... admissa singulis omnem ornatum militarem, prater equitaturam, ac regia Garderoba. Confluentibus itaque trecentis juvenibus filiis Comitum, Baronum, & Militum, distribuebantur purpura, byssus, syndones, cyclades auro texta effluentissime, prout cuique competebat.* Occurrit præterea in Concilio Nimociensi an. 1298. c. 4. [& in Charta an. 1328. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 391.]

2. GARDEROBA, in Aula Anglicana, est locus Clericis tantum assignatus, qui in Francia *Camera Clericorum* appellatur, inquit auctor Fletæ lib. 2. cap. 14. §. 1. In ea asservantur Chartæ regiæ, ipseque Thesaurus Regius. Regestum Constabulariæ Burdegal. ex Camera Comput. Paris. fol. 1. *Rogerus de Northughan custos Garderoba D. Regis* (Angliæ) *liberavit per manus Clerici sui .... per mandatum ejusdem ... registra, monumenta & memoranda infra scripta Ducatum Vasconia tangentia*, &c. Fol. 148. *Fes à remembrer que il façent enserchir les registres, & portent oueskes eux totes choses que touchent la Duchée, en totes ou en parties, & soient enquises cestes choses en tresorie, ou en Garderobe, ou ailleurs là où il porront estre trouvez*, &c. Adde fol. 159. 220. & Parliamentum de depositione Regis Ricardi II. cap. 31. Gull. Prynneum in Libertatibus Eccles. Anglic. to. 3. p. 570. & alibi.

GARDEROBARIUS, *Valles de garderobe*, in Fleta lib. 2. cap. 6. §. 1.

¶ GARDIA, Custodia, &c. Vide *Warda*.

¶ GARDIAGIUM, Ead. notione. Vide in *Cotus* 1.

¶ GARDIANATUS, Officium *Gardiani* apud Fratres Minores. Occurrit in Necrologio MS. FF. Min. Silvanect. & alibi.

¶ GARDIANIA, Officium *Gardiani*, seu Custodis apud Anglos. Litteræ anni 1548. apud Rymer. to. 15. pag. 179. *Prapositurás, magisteria, presidentias, Gardianias societatum, seu officia in locis pradictis habentium*, &c. Vide *Custos*.

GARDIANUS, Custos, ex Gallico *Gardien*. *Gardianus terra Anglia*, *Gardianus regni*, apud Knyghtonum ann. 1284. 1287. 1321. [*Gardianus marchiarum orientalium & occidentalium versus Angliam*, apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 670. *Gardianus Flandria*, apud Martenium to. 3. Anecd. col. 423. *Gardianus Burgundia*, apud Acherium to. 8. Spicil. pag. 265. *Gardianus Normannia*, in Hist. Harcur. to. 4. pag. 1100.] Vide *Custos*. Hodie, ut & jam olim, *Gardiani* dicuntur apud Fratres *Minores* Præpositi Monasteriorum. Breviloq. *Guardianus dicitur, qui est superior inter Fratres Minores, custodiens conventum.*

¶ GARDIANUS ECCLESIÆ. Vide *Warda Ecclesiarum* in *Warda*.

¶ GARDIANUS NAVIUM, in Statutis Massil. MSS.

¶ GARDIANUS, GARDIARIUS BESTIARUM, Pecorum custos, pastor. Ordinatio Caroli Regis Siciliæ an. 1278. è MS. D. *Brunet* fol. 68. *Super*

facto bestiarum forestanorum & extraneorum & Gardianorum ... ordinatum est.... Si aliquis pastor, seu Gardianus non possit habere in garda sua aliquam bestiam extraneam, &c. *Guardiani pastorgantes*, in Transactione ann. 1501. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*.

¶ GARDIARE, Conservare, confirmare; tueri, defendere. Concordia inter Episcopum Eduensem & Priorem S. Symphoriani an. 1395. *Propter quod procurator dicti reverendi Patris auctoritate regia se fecerat Gardiari in jurisdictione omnimoda criminali & civili Religiosorum ipsorum.* Diploma de Jurisdictione Canonicorum S. Aredii apud Stephanotium to. 2. Fragm. Hist. MSS. *Officiales pradicti in sua institutione jurabunt Decanum & Canonicos Gardiare & deffendere cum bonis suis a quibuscumque, prout in Litteris regiis & privilegiis continetur.* Vide *Warda*.

¶ GARDIATUR, Protectur, defensus. Charta Philippi Pulcri an. 1307. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 41. col. 1. *Nos & successores nostri Francorum Reges custodiremus, Gardiabimus & defendemus, prout bonus Princeps & bonus Gardiator facere potest ... dictos Archiepiscopum & Capitulum.* Rex Fr. dicitur *Fundator & Gardiator Studii Parisiensis* in Epistola ejusdem Academiæ, to. 1. Anecd. Marten col. 1383. Chartul. Latiniac. *Gardiator dicti Abbatis & Monasterii ad deffendendos ipsos ab injuriis, violentiis*, &c. Vide Lobinelli Glossar. to. 3. Hist. Paris.

GARDIATORES, Tutores. Charta Beatricis Comitissæ Provinciæ, apud Goesnaium in Annalib. Massiliens. an. 1242. num. 10. *Nos Beatrix juvenis D. G. Comitissa & Marchionissa Provincia, filia & hares D. Raymundi Berengarii Comitis quondam & Marchionis Provincia, assistentibus & consentientibus nobis Romeo de Villanova & Alberto de Tarascono administratoribus & Gardiatoribus datis nobis à Berengario patre*, &c. [Vide alia notione in *Warda*.]

GARDIATORES REGALIARUM. Vide *Custos Regaliarum* in *Regalia*.

¶ GARDIATRIX, Tutrix. Testam. Bertrandi de Turre an. 1328. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 709. *Volo & ordino, quod Margarita uxor mea sit tutrix & Gardiatrix liberorum meorum & administratrix eorumdem ... & quod habeat tutelam, gardam & administrationem eorum liberorum meorum ... quamdiu ipsa à secundis nuptiis abstinebit.*

¶ GARDIGNAGIUM, ut infra *Gardinum*, Gall. *Jardin*, seu Collectio plurium *Gardinorum*, Gall. *Jardinage*: quæ tamen vox Gallica sumitur etiam pro rebus quibusvis hortensibus, atque interdum pro loco ad hortum faciendum accomodato. Chartularium S. Vandregesili tom. 1. p. 779. *Mihi dimiserunt ... duas masuras terra ... cum Gardignagiis earumdem masuris adjacentibus.*

¶ GARDIGNUM, Eadem notione. Idem Chartularium to. 1. pag. 28. *Unam masuram terra cum adificio suprapositio & Gardigno ad dictam masuram spectante.* Ibid. pag. 832. *In Gardigno Abbatia S. Vandregesili.* Occurrit iterum to. 2. pag. 1707. & in Charta Officialis Rotomag. an. 1282. ex Archivo B. M. de Bono-Nuntio.

GARDINARIUS, Hortulanus, *Jardinier*, seu, ut Picardi efferunt, *Gardinier*. Officium monasticum, cui hortorum cura incumbit, in to. 1. Monastici Anglic. pag. 147. *Ortolanus*, in Consuet. Floriacens. apud Joan. à Bosco pag. 392.

¶ GIARDINARIUS, Eadem notione, Ital. *Giardinaio*, in Bulla Joannis XXII PP. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 134.

GARDINGATUS, Dignitas *Gardingi*. Hist. Wam-

bæ Regis, & Lucas Tudensis p. 60. *Hildegiso sub Gardingatus adhuc officio consistente.*

GARDINGI, apud Gothos Hispanos, accensentur optimatibus & majoribus Palatii Officialibus, (tametsi quæ fuerit eorum dignitas, non omnino percipitur) in Lege Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 9. *Si majoris loci persona fuerit, id est, Dux, Comes, sive etiam Gardingus.* Ubi Fori Hispanici *Gardingum*, per *Ricome*, seu *Ricum* vel Divitem hominem efferunt. Lib. 2. tit. 1. §. 1. *Videntibus cunctis Sacerdotibus Dei, senioribusque Palatii, atque Gardingis.* Lib. 9. tit. 2. §. 8. *Seu sit Dux aut Comes, Thyuphadus aut Vicarius, Gardingus, &c.* Vide Histor. Wambæ Regis pag. 833. *Optimates Palatii atque Gardingi*, in Concilio Tolet. XIII. cap. 2. & in Lege Wisigoth. lib. 12. tit. 1. §. 3. *Gardingi Palatii*, apud Lucam Tudensem p. 68. *Gardingus Regis*, in Vita S. Fructuosi Episcopi Bracarensi à Sandovallio [& Mabillonio Sæc. 2. Benedict.] edita c. 16. & apud Victorem Tunnensem ad 4. Consulatum Justiniani.

Vocem effictam à *Garda*, custodia, quidam volunt. ut *Gardingi* custodes fuerint Principis, vel Palatii, ex honoratioribus.

¶ GARDINIUM, ut *Gardinum.* Præceptum Caroli Calvi an. 849. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 117. *Inter vineam & ædificia & Gardinium, &c.* Rursus occurrit apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 241.

GARDINUM, Gardinus, Hortus, pomarium, viridarium, Italis *Gardino*, Picardis *Gardin*, Germanis *Gart*, Danis *Gaart*, nostris *Jardin.* Polyptychus S. Remigii Remensis: *Habet mansum dominicum, casam cum solario & cellariis, & caminata, laubia, horrea 2. quoquina, stabula 2. hortum, ac Gardinum, torcular, &c.* Occurrit apud Bractun. lib. 2. cap. 34. §. 1. in Fleta lib. 1. cap. 28. §. 6. &c.

Jardinus, puriori enuntiatione, in Gestis Ludovici VII. cap. 19. 21. in Bulla Honorii III. apud Ughellum to. 1. Ital. Sacræ p. 822. &c. De vocis *Gardin*, vel *Jardin*, origine quædam habent Cluverius lib. 1. German. antiq. cap. 13. Brodeus in Consuetud. Paris. Claudius Mitalerius, Menagius, & alii.

GARDIO, Piscis, qui nostris *Gard*, vel *Gardon*, apud Silvestrum Giraldum in Topogr. Hibern. Dist. 1. cap. 7.

¶ GARDIOLA, Idem, reor, qui *Gardiarius*, *Gardiator*, Gall. *Gardien*, Custos. Arestum an. 1322. tom. 3. Hist. Harcur. pag. 241. *Procurator Domini S. Flori prædicti, & Gardiola terræ, captus fuit per nonnullos familiares ipsius Vicecomitis cum armis in itinere regio.*

¶ GARDIRE, Custodire, Gall. *Garder.* Charta an. 1323. è Chartul. Latiniac. *Et erant* (Monachi) *& fuerant soli & in solidum in possessionem . . . dictas nundinas Gardiendi per se, &c.*

¶ Garditio, Jus *gardiæ* seu custodiæ. Charta an. 1320. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 564. *Quidquid . . . proprietatis, Garditionis, possessionis habebamus.* Vide *Warda.*

¶ GARDO, f. Opilio, Custos pecorum, à Gallico *Garde.* Epistola apologetica Laurentii Abb. S. Vitoni ad Canonicos Virdunenses apud Mabill. to. 5. Annal. Benedict. pag. 684. *Nonne scandalum linguæ erat, quando fratres nostros, non Monachos, sed rusticos, Gardones, pansonarios & advenas pennis congregatos vocabatis.*

¶ GARDONIUM, pro *Gardinum*, Gallice *Jardin*, apud Mabillonium to. 5. Annal. Bened. p. 649.

GARDROPIA, Idem quod *Garderoba.* Henricus Knyghton an. 1381. *Juravit quod credidit, quod non esset aliquis Rex Christianus habens meliorem Gardropiam. . . . nam, ut dixit, tanta copia erat vasorum, & jocalium de argento, &c.* Ex Gallico truncato *Gardrobe.*

¶ GARECHINUS. Vide *Garathinx.*

GARECTUM, Poples, Italis *Garetto*, Gall. *Jaret*; *Garectum*, apud Petrum de Crescentiis lib. 9. de Agricult. c. 7. 36. 37. Vide Ægidium Menagium & Oct. Ferrarium in Orig. Italic.

GAREGNA. Vide *Garenna.*

¶ GARENARIUS, f. Custos, Gall. *Garde.* Vide locum in *Dangerium.*

¶ GARENDARE, ut supra *Garandiare*, Cavere, spondere, præstare, Gallice *Garantir.* Vide locum in *Stativus equus.*

¶ GARENDIA, ut *Garandia*, Cautio, Gall. *Garantie.* Charta fundationis Abbatiæ B. M. de Bellovisu an. 1234 inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 72. *Nos vel successores nostri Domini Magduni tenemur . . . . & pertas, & misas, si quas habuerint pro defectu Garendia nostra, dictis Monachibus plenarie restaurare.* Occurrit in Charta donationis Dominæ de Margiralle pro Conventu S. Leodegarii Suession. an. 1205.

¶ GARENIRE, Tueri, præstare, Gallis *Garantir.* Litteræ Officialis Lemov. pro Archambaldo Abb. Solemniac. an. 1270. ex Archivo ejus Monasterii: *Promisit se deffensurum & Garenturum eisdem Abbati & Monasterio premissa, &c.* Lubentius legerem *Garentaturum* à *Garentare*, vel *Garentiturum* à *Garentire.*

¶ GARENNA, Garena, Vivarium cuniculorum leporumve, Gall. *Garenne.* Lira in caput 15. Judith: *In terra ista in una Garena possunt cito capi trecenti cuniculi.* Occurrit apud Miræum to. 1. p. 181. Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 171. in Litteris Officialis Andegav. an. 1269. ex Archivo S. Albini, in Actis MSS. S. Ivonis, &c. Vide *Warenna.*

¶ GARENS, Vas, cautio, Gall. *Garant.* Leges Ottonis Imp. apud Murator. tom. 1. part. 2. col. 2. *Si quis equum suum, vel cetera animalia, sive rem suam super aliquem reperit, & ipse se Garentem dare dixerit, statim in ad certum Garentem eum conducat, & super tertium Garentem & tertium comitatum non procedat.* Macer legit *Garrens* in Hierolex.

¶ GARENTARE, Tueri, defendere, spondere, præstare, Gall. *Garantir.* Charta Ludovici Reg. Fr. an. 1165. in Chartulario Montis Martyrum: *Ragginaudus venditionem Garentavit, & si non poterit Garentare . . . hanc summam coram nobis fiduciaverunt se reddituros. Defendere & Garentare*, in Tabulario S. Victoris Massil. Vide *Warantus.*

¶ Garentiare, Eadem notione, apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 521.

¶ Garenticius Contractus, Quo quis spondet se aliquid *garentaturum.* Bis occurrit in Litteris anni 1493. apud Rymer. to. 12. p. 22.

¶ Garentire, ut *Garentare.* Charta Medii Monasterii Bituric. an. 1307. *Ab omni feodo, retrofeodo, rachatu . . . servitutibus & servitiis Garentiet & defendet.* Altera anni 1360. apud Rymer. to. 6. p. 218. col. 1. *Dominus fideles suos subditos tenetur defendere ac etiam Garentire.* Occurrit rursus in alia Charta anni 1364. apud Baluzium to. 2. Histor. Arvern. p. 357. & in Litteris an. 1190. apud D. Secousse to. 3. Ordinat. Reg. p. 548.

¶ GARENTITOR, Præs, sponsor, auctor, Gallis *Garant.* Conventio Comitis Nivern. ann. 1215. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1123.

Et inde litteras suas patentes ad instantiam meam confecerunt, & insuper fidejussionis Garentitorem, & præscriptarum conventionum ab utraque parte dominum meum Philippum Regem constituo.

¶ GARENTUS, Ead. notione. Codex Legum Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 190. *Si quis bovem vel asinum vel aliquam rem suam adiraverit, que ab aliquo vania fuerit inventa, si detentor eam suam esse asserit.... Garantum suum debet adducere.* Decretum Philippi Augusti de Judæis apud Acherium to. 6. Spicil. p. 472. *Si Judaus id probaverit per testes legitimos Christianos, Baillivus compellet debitorem & Garentos nominatos ad faciendam recordationem & inrotulationem tam debiti quam assignamenti.* Vide *Warantus*.

¶ GARENZA, Cautio, auctoritas, fidejussio. Gall. *Garantie.* Tabularium S. Petri Vosiensis f. 68. v°. *De Widone vetulo Castaneo cognato suo conveurrunt Garenzam facere, & si forsfactum in terra fecerit, ipsi emendent.* Vide *Garandia*.

¶ GARETINUS, Donum. Vide *Garathinx*.

¶ GARETTA, Turricula, Gallice *Gaerite.* Littera anni 1402. apud Rymerum to. 8. p. 271. col. 1. *Villam prædictam per costeram maris, cum quodam muro terra, Garetis, aliisque modis, quibus poterant, in parte fortificare proponant & intendant.* Vide *Garita*.

¶ GARGAHANGI. Vide *Garathingi*.

¶ GARGAILLUS, Dolii umbilicus, seu foramen majus per quod vinum infunditur. Statuta Massil. lib. 3. c. 17. *Omnes bodii botarum sive vegetum, quæ venduntur de cætero in Massilia à dictis botesiis sint bironati, & quod Gargaillus sit caratus.* Vide *Gargalia*.

GARGALIA, *Pars gutturis & canna pulmonis*, Matthæo Silvatico. Gurgulio, [Tolosatibus *Gargaliol*, vel *Garganer* est Guttur, Gallice *Gosier*: quod Mont-albanenses *lou Gouladon*, Wascones *lou Gargamela*, alii *Gargamele* vocant, ut est apud Borellum: quem, si vis, consule.]

¶ GARGANGI, Advenæ Vide *Warengangi*.

GARGARARE, Altius & voce inflatiori aliquid effutire: à γαργαρεών, *Gurgulio*: quæ est pars oris hominis propria, quæ facit ad vocis modulationem, ideoque πλῆκτρον à quibusdam dicta est. Matth. Paris an. 1252. *Sed hæc verborum deliramenta Francis innata Gargarando superbia & jactantia reboavit.*

GARGARIZARE, γαργαρίζειν. Vox Medicis notissima. Glossæ MSS. ad Codic. Theodos. *Colluo, Gargarizo.* Martianus Capella lib. 3. p. 49. *Pectusque cujusdam medicaminis adhibitione Gargarizando purgabat.*

¶ GARGATA PORTUS, Os portus, Gallis *L'entree du port.* Charta Massil. ann. 1436. *Navis Januensis cum esset in portu Massiliensi in Gargata.* Litteræ Renati Comitis Provinciæ an. 1477. in Statutis piscatorum Massil. *Nullus piscator audeat neque possit calare certam artem piscandi appellatam Tonaira de Posta a loco de Lestaco in mari usque ad Gargatam portus Massil.* Pluries occurrit ibidem.

GARGATHINGI. Vide *Garathingi*.

¶ GARGATHUM, *Medicis, Lectus, in quo mente devii, spiritibusque afflati immundis detinebantur.* Laur. in Amalthea.

¶ GARGOCIL, f. Guttur, Gall. *Gosier. Bibere ad Gargocil*, in Statutis Cisterc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1316. est immoderatius bibere.

¶ GARICÆ, Terræ incultæ, vel dumis obsitæ. Vide *Garrica*.

¶ GARILLÆ. Charta an. 841. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 100. *Tradunt prædictus Sigefridus & uxor sua Erleuba ad ipsam casam Dei S. Victoris ... villam quæ dicitur Carvilianus, id est, tasis astantibus ac diruitis, terris cultis & incultis, vineis, pratis, pascuis, silvis, montibus, Garillis, hortis, &c.* Sed ea similibus locis ibidem & alibi passim relatis conjicio legendum *Garriis*. Vide *Garrie*.

¶ GARIMENTUM, Auctoritas, cautio de evictione, Gall. *Garantie, Garment.* Charta ann. 1270. apud Stephanotium Antiquit. Santon. MSS. pag. 270. *Promisimus dictis Priori & Monachis nos eisdem præstituros super prædictis omnibus perpetuum Garimentum.* Charta Oliverii Abb. S. Johannis Angeriac. ann. 1285. è Chartul. ejusd. Monast. pag. 220. *Promittimus insuper nos ... contra omnem perturbatorem ... facere Garimentum.* Alia Prioris de Mirabello ann. 1285. ex Archivo Verzeliae. *Promittentes ... plenarium facere Garimentum bona fide.* Occurrit in Charta ann. 1316 apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 470. Vide *Garire, Guarimentum* & *Warantus*.

¶ GARIOFILUM, GARIOFILUS, &c. pro Caryophyllum, Gall. *Girofle*, in Vita B. Lidwinæ, tom. 2. April. p. 283. apud Marten. to. 2. Itiner. pag. 264. & 365. *Gariofili clavus*, Gall. *Clou de Girofle*, apud *Madox* Formul. Anglic. p. 227. *Gariofolum*, in Hist. Dalphin. to. 2. pag. 284. *Garisfolum*, in Vita S. Francisci de Paula, to. 1. April. pag. 126. *Gariophilum*, apud Will. Briton. lib. 10. Philipp. & Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 245.

GARIOLA, Lydio, Pica glandaria, Germanis *Heer*, vel *Hetzler*. Lex Aleman. tit. 100. §. 13. Edit. Heroldi: *Aneta, Gariola, ciconia, corvus, cornicula, &c.*

GARIOLA, in Testamento S. Cæsarii Episcopi Arelatensis extremo, aliud sonat: *Agritia puella mea propria libentissime Monasterio & Cæsaria Abbatissa serviat, & vere Gariolas, quas illis vel parentibus eorum, confirmo.* Vide an sit vox unica, *veregariolas*.

¶ GARIOPHILUM. Vide *Gariofilum*.

GARIRE, Tueri, protegere, *Garir, Garantir.* Regestum Tolosanum Cameræ Compus. Paris. f. 87. *Et Do. Comes debet Garire supradictum usaticum affectatoribus prædictis, &c.* Tabular. Absiense fol. 52. *Et concessi Garire & defendere secundum posse meum ad opus eorumdem Monachorum.* [Charta an. 1230. apud Stephanotium to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. p. 819. *Tenentur Garire & reddere helemosinam antedictam.* Alia an. 1227. ibid. p. 849. *Firmiter promittens idem Philippus, fide data in manu nostra, se de cætero in dicto feodo nichil petiturum, immo pro posse suo eidem Monasterio Gariturum, &c.*] Occurrit præterea in Charta ann. 1318. apud Duchesnium in Hist. Familiæ Castaneriæ pag. 35. Alia Guillelmi D. Surgeriarum ann. 1253. *Sommer tenus ausdits homes & à lors heirs Garir & defendre lesdites terres à tot empeschement, & aus gardes da domage.* [Similia leguntur in Charta Gallica an. 1294. to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 972.] Le Roman *d'Alexandre* MS.

Oncques ne pot Garir chastiaus ne fermetez.

[Le Roman *de Guillaume au Court nez*:

Garissez moi de mort & de torment.]

Hinc *Garment*, pro protectione, tuitione, seu *garentizatione*, in Consuetud. Labourtensi tit. 17. art. 2. tit. 18. art. 2. *Tenir en Garment*, in Consuetud. Pictavensi art. 99. 106. 118. 136. Inculismensi art. 20. & Angeriacensi art. 22. cum primogenitus secundogenitis feudi partes præstat: tunc secundogenitis eas tenere in *Garimento* dicuntur à primogenito. Vocis origo eadem, quæ *Warantire*. Vide *Warantus*, Oct. Ferrarium *in Garire*, [*de Casenueve*, Menagium in *Guaris* vel *Guerir*, &

D. *de Lauriere* to. 2. Ordinat. pag. 177. ubi docetur nostrum *Gaerir*, Sanare, idem esse, quod à morte tueri, defendere, vel morbum propulsare, Gall. *Garantir de la mort*, *Preserver de la maladie.*]

GARISMATIUM. Senator lib. 12. Epist. 22. *Hæc loca & Garismatia plura nutriunt, & piscium ubertate gloriantur.* Vide Gorræi Defin. Medic. in Γάρον.

GARITÆ, Garittæ, Turriculæ editiores in tectis domorum, vel in castrorum muris, Gall. *Guerites* vel *Garites*: ita dictæ, quod eos, qui intus sunt, ab hostium insultibus servent. Will. Britto lib. 2. Philipp.

Non ussi rarus erat qui muris staret in altis,
Omnibus ad tutas fugientibus ultro Garitas.

Et lib. 7.

Hi septas, illi curvas subiere Garitas.

Continuator Nangii an. 135. . . *Castrum, quod incola ipsi munitum fossatis & Garitis tenebant.* Chron. Flandriæ cap. 113. *Et fut la Garite assenée vint fois l'une aprés l'autre.* Chr. Bertrandi du Guesclin:

Et tenoit le monstier qui estoit bien fermez,
Et de bonnes Garites estoit bien garitez.

Sebastianus Cobarruvias, *Garita, la Casilla pequeña, o celdilla que se haze sobre la muralla para que allè esten los que hazen la vela. Es nombre Arabigo, y vale tanto como cueveçuela, o choçilla, de gar, a gara, que vale cueva.*

GARLANDA, Coronula, sertum, strophium: Ital. *Ghirlanda*, nostris *Guirlande*, Anglis, *à Garland*. Ordo ad benedicendum Ducem Aquitaniæ: *Princeps debet venire Baronum comitatus caterva, & capite suo Garlanda redimitus aurea, hujusmodi circulus aureus à capite ejus, cum ibi advenerit, amovebitur, &c.* Matth. Paris an. 1247. de Rege Angliæ: *Coronula aurea, quæ vulgariter Garlanda dicitur, redimitus.* [Testamentum Yzeu Dominæ d'Anio an. 1293. apud Baluzium to. 2. Histor. Arvern. pag. 704. *Item sepulturam meam eligo in cimiterio FF. Minorum Vienna, quibus Fratribus jocalia mea, videlicet laqueos & Garlandas do & lego.* Charta an. 1343. ex Schedis D. *Lancelot*: *Nulla mulier vana portet aliquam Garlandam neque velum in capite Garlanda argentea*, in Consuet. Lemovic. art. 42.] *Garlande d'argent*, in Consuet. Dissatensi, & Proussatensi: *Chappel d'argent*, in Consuetud. *de Marengues*, & aliquot aliis in Arvernis, in quibus sic potissimum nuncupatur id, quod uxor post mortem mariti, præter dotem, consequitur, æstimaturque pretio lecti nuptialis. De vocis etymo vide Oct. Ferrarium.

¶ Garlandellus, Eadem notione. Consilium Massil. ann. 1381. *Audita detentione dominæ nostræ Reginæ, statuit quod nulla mulier aliqua audeat de cetero seu presumat, cujuscumque sit conditionis, preeminentie vel status, portare coronas, Garlandellum, fronteriam, nec capellum auri, &c.* Vide *Gerlanda.*

GARLETA, Mensura vinaria. Vide *Galo.*

¶ GARMACHIA, pro *Garnachia* 1. Statuta Ecclesiæ Meldensis inter Anecdot. Marten. tom. 4. col. 898. & to. 2. Hist. ejusd. Eccl. p. 484. *Ne* (Sacerdotes) *habeant Garmachias vel vestes inordinatas omnino prohibetur.*

GARMASIA. Concilium Albiense an. 1254. c. 16. *Probibemus quoque districtius, ut nulli regulares cum balandranis, seu Garmasiis, vel aliis vestibus laicorum equitent.* Puto scribendum, *Garnasiis*, vel *Garnachiis*. Vide *Garnachia* 1.

GARMORDRIT. Vide *Gamurdrit.*

¶ GARNA, Rami pinorum, quibus furni calefiunt, Arvernis *de la Garna*. Occurrit in Charta Tabularii S. Crucis Savigniac.

1. GARNACHIA, Garnacia, Guarnacsa, Italis *Guarnaccia*, Toga, vestis talaris. Sic autem describitur à Gaufredo Vosiensi 1. part. cap. 74. *Novissime usi sunt ampla quadam veste, instar Monachi, sine manicis, quod Franci vocarunt Garnacha*: ubi perperam edit. *Gamacha.* Urbanus IV. PP. in Regula Militiæ Ordinis S. Mariæ, apud Ghirardaccum in Hist. Bononiensi to. 1. in Indice: *Habeant tunicam interiorem de panno laneo albo vel pignolato, super quo uti possint Guarnacia similis coloris, aut de camelino.* Rollandinus in Chronic. lib. 5. cap. 20. *Cultellum arripuit, quem portaverat in farsoto,* (forte *surcoto*) *sive Guarnacia, inter pannum, & pelliceum suum.* Statuta Massil. ann. 1274. MSS. lib. 2. *Garnachia cum penna & frezio 2. sol. & 6. denar. ... Garnachia muliebris de sendato, vel de camelotto cum penna.* [Statuta Ecclesiæ Avenion. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 579. *Illa Garnachia quæ manicas non habent, olim per aliquos* (Clericos) *ferri consueta ab eisdem, & eorum quolibet sub excommunicationis pœna, dimissa penitus & rejecta.* Statuta Cisterc. an. 1230. ejusd. tom. col. 1355. *De Monialibus de Meleges, quæ deferunt vela alba & Garnachias, & nutriunt crines longas, præcipitur ut ordinate se habeant, vel ab ordine abscindantur.*] Constit. Joannis Archiep. Nicosiensis an. 1320. cap. 4. de Canonicis: *Scilicet ut nullus extra domum suam portet Guarnachiam de ante scissam, seu apertam per terram.* Regula Ordinis S. Marci de Mantua: *Una Guarnacea pellicea, & pelliceum.* Adde Concilium Budense, editum à Rainaldo post 14. to. Annal p. 4. Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis ann. 1351. *Pour 20. aunes & demie de fin velua vermeil des fors, pour faire une Garnache, un long mantel fendu à un costé, & chapperon de mesme, tout fourré d'ermines, ... pour 2. pieces de fin velu au blanc pour faire une cote & une Garnache fourrée d'ermines pour le Roy à ladite feste de l'Estoille.* Et cap. *Des pennes*: *Pour fourrer un surcot, une Garnache, un mantel à parer, & un chaperon, que le Roy ot de fin blanc de Brusselles.* Alibi: *Pour 60. ermines à fourrer les manches d'une Garnache blanche pour ledit Seigneur.*

¶ Guarnatia, Eodem intellectu. Computus an. 1333. Hist. Dalphin. to. 2. p. 281. *Item, Gerardo pro Guillelmo Bastardi, quando fuit factus Miles pro tribus infoderaturis Guarnatiarum .... xxxii. floren.* Hispanis *Garnacha*, Italis *Guarnacca*, *Veste longa che si porta di sopra forse zimarra.* Vide Menagium in Orig. Gall.

Guasnacia, Eadem notione. Testamentum MS. Mariæ Reginæ Aragon. 20. April. an. 1213. *Gassendia Cameraria mea lego 25. lib. ... & capam meam, Guasnaciam, pallium, & tunicam, & pelliciam novam scarlateam, & mantellum, & Guasnaciam de viridi panno: Guillelma mulieri servienti mea Guasnaciam de bruneto, &c.* Vide Meursium in Γραυνάτζα, & Ferrarium in *Guarnacia.*

2. GARNACHIA, Potus species: seu vinum, quod *vernaccium* appellatur à Petro de Crescentiis lib 4. c. 4. cujus interpres vetus Gallicus: *Vin de Garnache* vertit. Computus Thesauri Regis Francor an. 1312. *Richardus de Arsbemme Lombardus pro 3. sextariis cum dimidio de Garnachia, captis ab eo per Nic. de Cabour Stationem Regis pro templenda quadam canda vini de Garnachia, quæ erat Parisiis.* Impositiones urbis Parisiensis an. 1349. in Regesto Memorialium Cameræ Comput. Parisiens. sign. C. *Pour le tonnel de vin .... pour la queue de Garnasche payera 30. sol.*

1. GARNARIA, Idem videtur quod *Garnacia*, nisi

ita legendum sit, in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *In mantellis, similiter & cotis, sive Garnariis.*

¶ 2 GARNARIA, Piscina, aquæ receptaculum, Gall. *Reservoir*, Angl. *Waterhouse*. Litteræ anni 1443. apud Rymer. to. 11. p. 33. col. 1. *Diversos aquæ recentis conductus, cum standardis cæterisque machinis & pipis plumbeis, qua ultra tria milliaria sub & supra terram decurrerunt & decurrunt, construere & erigere, ac quandam communem Garnariam de novo fabricare, & quandam crucem spectabilem in Westchepe dicta civitatis, pro quadam angea eisdem conductibus, tanquam mater, deservitura, qua sine summa plumbi notabili ac operariis eisdem operibus necessariis exequi non valet, &c.*

¶ GARNATIA, ut *Garnachia* 1. Computus anni 1333. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 283. *Item, pro infoderatura unius Garnatia & caputii pro domino Andrea Dalphino de virgata, quam Dominus portavit de Francia, vi. lib. vi. s. Vienn.*

¶ GARNERIA, f. Ornatus linteus, Gall. *Garniture*. Computus an. 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 276. *Solvit pro octo Garneriis emptis ibidem per Dominum à Montalbus Monasterii S. Trinitatis taten. xii.*

¶ GARNESIA, f. Præsidium, Gall. *Garnison*. Litteræ anni 1417. apud Rymerum to. 9. pag. 529. *Assignavimus vos ad omnes & singulas tertias nobis de quibuscumque Capitaneis de Garnesia nostra de Vernulle, &c.*

GARNESTURA, ex Gall. *Garniture, Garnison*. Qua voce intelliguntur victualia, arma, & cætera, quæ ad oppidi vel castri defensionem necessaria sunt. Matth. Paris ann. 1250. *Significavit Soldanus Regi Francorum, ut sedatis omnibus civitatem Damiata cum sustentamentis, qua Garnesturas vulgares appellant, consultius resignaret, &c.* Infra p. 532. *Instaurationes* vocat. Historia Castelli Doverensis to. 2. Monastici Anglicani pag. 1. *Et enforcea le Chastel de Doure de fosses & de murs & de Garnesture contre les Romains, s'il venissent.* [Vide *Garnistura.*]

¶ GARNETTUS, Carbunculi species rubri coloris instar granorum mali granati, Gallis *Grenat*, Angl. *Garnet*. *Cum aliis saphiris, Garnettis & perles*, apud Rymer. to. 5. p. 60.

¶ GARNIRE, Ornare, instruere, parare, munire, Gall. *Garnir*, Ital. *Guarnire*, à Teutonico *Garen*, Saxon. Gearpian, Parare. præparare. Concilium Turon. an. 925. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 72. *Ad omnem legem examinandam, quamcumque ei Synodus indicasset, semper Garnitus adesset*: id est, instructus & præparatus. *Lectus Garnitus*, Gallice *Lit Garni*, Lectus instratus, in Testamento ann. 1392. to. 2. Maceriarum Insulæ Barbaræ p. 672. *Lecti muniti sive garniti*, in Charta ann. 1500. De vocis etymo vide Oct. Ferrarium in Orig. Ital. Menagium in Gall. & Schilterum, quem secuti sumus, in voce *Gar*.

GARNIAMENTUM, Instructus, quidquid ad instruendam vestem, vel adornandam confert, vulgo *Garniture d'habit*. Monasticum Angl. tom. 2. p. 321. *Et cuilibet eorum per annum tres ulnas telæ, ... & unam Garniamentum laneum quolibet anno.* Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Reg. anno 1351. *Pour 3. pieces de drap d'or de Damasque, pour faire à M. le Dauphin une robe de trois Garnemens qu'il ot le jour des Espousailles de la Reine de Navarre sa sœur.* Cap. *des pennes & fourrures: Pour fourrer les robes & Garnemens, que lesdits Seigneurs ont eus en ce terme, &c. Pour fourrer une robe de 6. Garnement, &c. Pour fourrer deux paires robes de 4. Garnemens, & de 6. Garnemens, qu'il ot la veille de Noël.* Le Roman *de la Rose*:

Belle robe & beau Garnement
Amendent les gens durement.

Le Roman *de Siperis de Vineaux*:

Hardement ne vient mie de noble Garnement,
Ains vient de gentil cuer ou proesse se prent.

Guillelmus *Guiart*:

Là veissiez à l'empressier,
Armes acerées bessier,
Sus Garnemens brunis sans tache,
Comme espées, coutiaus, & haches.

[Le Roman *d'Athis* MS.

Mouls furent chier leur Garnement
En riche atours, en beaulx dras.]

Vide Rastallum verbo *Garnishement*.

¶ GARNIMENTUM, Instructus & ornatus quivis rei cuilibet convenientes. Statuta Massil. p. 461. *Balista sint bene garnita de omnibus Garnimentis sibi necessariis, & sint ad c. lib. carrelli pro singulis balistis.* Testamentum anni 1298. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1307. *Exceptis tamen ... vaissilomentis meis argenteis omnibus, totalibus, quacumque habeam, utensilibus, & aliis Garnimentis hospitiorum meorum, &c.* Charta anni 1300 apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 298. *Cum dictarum terrarum, locorum & castrorum mandamentis, Garnimentis, feudis & retrofeudis, justitiis altis & bassis.* Testamentum anni 1392. in Maceriis Insulæ Barbaræ tom. 2. p. 671. *Item domum pridem dicti carissimi fratris sui ... una cum toto Garnimento & vasis vinariis infra eandem domum existentibus.* Occurrit rursus in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 406.

GUARNIMENTUM. Constitut. Siculæ lib. 3. tit. 36. §. 1. *Et quod sellas & scuta munire debeant necessariis, & fortibus Guarnimentis.*

GUARNIMENTUM, Apparatus bellicus, Ital. *Guarnimento*. Rollandinus in Chron. lib. 10. c. 5. *Et cognito per Ecelinum, quod, quantum in numero personarum, Guarnimentum Ecclesia suo Guarnimento comparari non poterat, &c.* [Utitur rursus lib. 1. c. 4. & 14. lib. 6. c. 6. lib. 8. c. 1. ut & Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad annum 1238. Ogerius Panis l. 4. eorumd. Annal. ad an. 1204. & 1206. Auctor Chronici Parmensis ad annum 1295. &c.] Adde Hist. Cortusior. lib. 1. cap. 5. 20. 23. lib. 5. c. 6. &c. *Garnissement*, apud Littletonens sect. 111. Vide Pergaminum in *Guernire*.

¶ GUERNIMENTUM. Chron. Parmense an. 1305. apud Murator. to. 9. col. 854. *Item eodem tempore de mense Augusti ... quum diceretur Parma, quod domini de Rubeis faciebant Guernimenta Segalaria, dominus Ghibertus de Corrigia Defensor prædictus misit illuc quemdam suum famulum nomine Zenardum, ad sciendum si erat verum de dictis Guernimentis.*

GARNISIO, Commeatus, instructus, annona, vinum, arma, & quidquid ad muniendam urbem necessarium est. Vincentius Belvacens. lib. 32. c. 98. *De victualibus autem Garnisionis, licet multa per ignem deperierint ... multa tamen remanserunt ex eis.* Charta Philippi Pulcri anni 1304 apud Buzelinum lib. 2. Gallo Fl. c. 28. [& Miræum to. 2. p. 882.] *Item quod ad opus Garnisionum nostrarum bona eorum ... eis invitis non rapientur.* Nangius in Chronic. an. 1296. *Fugati de prælio omnem Garnisionem, quam ducebant cum bellico apparatu, totaliter amiserunt.* Vide eumdem an. 1249. & in Philippo III. an. 1274. [Litteræ Johannis I. Regis Franc. ann. 1352. apud de *Lauriere* tom. 2. Ordinat. p. 541. *Pro bladis, aliisque granis, vinis, animalibus, lignis,*

aut aliis munitionibus, sive Garnisionibus suis quibuscumque, quas & qua pro victu & necessariis earumdem, ipsis in servicio nostro existentibus, in domibus & hospitiis, per terram, sive aquam devehi & deferri facimus, seu adduci, ad pedagium... nullatenus teneantur. Vide Litteras ann. 1351. to. 3. earumd. Ordinat. p. 443. &c] Chronicon Fland. c. 39. *Et feit prendre toutes les Garnisons, qui en la ville estoient, & les feit mener au chastel.* Occurrit passim ibi, & apud Froissartem, Monstrelletum, & alios. *Garison* eadem notione dixit *le Roman de Garin*:

Jusq' a la nef ne se sont arresté,
La Garison en ont a mont porté,
Le pain beschuit, & char salée assés.

Hinc *Garnisiones* dicta ipsa præsidia militaria in castris, quomodo vocem hanc hodie usurpamus. Nangius in Vita S. Ludovici an. 1265. *Æstimantes... Garnisionem munitionis egressam pro foribus exercitum invasisse.* [Instrum. ann. 1430. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 64. *Magna quantitate victualium, artilleria & tractus ibidem dimissa, qua erat sufficiens ad custodiam dicti castri spatio duorum annorum & ultra cum triginta pugnatorum Garnisone.*]

Sed & sic appellatæ nostris apothecæ, seu loca, in quibus asservabatur & recondebatur quidquid ad domum regiam necessarium erat, verbi gratia vestes, vasa aurea & argentea, &c. Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Reg. an. 1351. cap. *Des draps de laine: Des draps dessusdits l'en a delivre a chascun pour cotte hardie & houce six aulnes & demie, &c. & le demourant est demeuré és Garnisons de la taillerie, &c. De Garnisons de l'argenterie & de l'inventoire G. de Monstiruel pour deux aulnes de drap d'or mattabas & 4. aulnes de velluaux violet, c'est asavoir le drap d'or prins ésdites Garnisons, & le veluau dudit inventoire, &c. Garnisons du Temple*, ibidem.

¶ Garnisones Servientium, Apparitores in domum debitoris, à Judicibus missi, qui ibi vivant, usque dum solvat debitum. Vide *Comestores*.

¶ Garniso, Species armaturæ, f. eadem quæ Italis *Garzerino*, Lorica, Gallis *Jaseran*. Statuta Massil. p. 461. *De Garnisonibus in navibus portandis. Generaliter decernimus observandum quod omnes mercatores portantes in aliqua nave Massilia... valens duc. libr. vel amplius portent Garnisonem, & pro servitiali suo ausbergotum, vel curellum.* Ibid. pag. 466. *Statuimus quod... unusquisque Judæorum* (navigantium) *habeat semper & portet secum unam Garnisonem ferream in eundo & redeundo in viagio.* Forte posset intelligi armatura perfecta, suis constans partibus omnibus, quæ totum *garniat* seu ornet hominem. Vide *Carniso*.

¶ Garnistura, ut *Garnestura*, Quidquid ad munitionem castri vel oppidi necessarium est: item quivis ornatus cuivis rei conveniens, Gall. *Garniture*. Litteræ anni 1403. apud Rymer. tom. 8. pag. 328. *Pro munitione & Garnistura... castri vestri, &c. De Garnistura mitra*, in Inventario Ecclesiæ Noviom. an. 1419.

Warnitus, seu *Garnitus*, Instructus, *Garni* etiamnum nostris, *Warni*, Picardis. Capitularia Caroli C. tit. 26. §. 6. *Unusquisque infra patriam cum pace & sine oppressione pauperum.... & in hostem, vel ad placitum, sive ad curtem veniens, de suo sit Warnitus, & de domo sua moveat, ut cum pace venire... possit.* Adde tit. seq. p. 248. Eadem Cap. tit. 45. §. 25. *Nobis in adjutorium, prout citius potuerint, veniant, & ad hoc omnes semper Warniti sint.*

¶ GAROSSA, Species viciæ, Gall. *Jarrousse*. Computus Vienn. an. 1318. *Computat de recepta annonæ, bladi, ordei, avenæ, fabarum, pisorum, Garossarum, milii, vini, amygdalarum, olivarum, &c.* Vide *Jarrossa*.

GARPÆ, vox Italica, Morbus equinus, *in juncturis crurium circa pedes*, ex Petro de Crescentiis lib. 9. cap. 44. ubi vetus ejus Gallicus Interpres habet *Grappes*, quomodo mulomedici etiam vocant.

¶ GARPIRE, ut infra *Guerpire*, Possessionem rei alicujus dimittere. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ cap. 64. *Vendidit sine aliqua retentione Deo & B. Mariæ... totam terram supradictam, & Garpivit prabendam.* Occurrit etiam apud Miræum to. 1. pag. 370. col. 1. & 2.

¶ GARRÆ. Miracula S. Amalbergæ, to 3. SS. Julii pag. 108. *Dum levaverunt eum de curru, ponentes super Garras atrii, statim auxilio B. Amalbergæ resumpsit ibidem omnium membrorum sanitatem.* An scamna, an repositaria. inquiunt Editores eruditi: crediderim esse repagula, & *Garras* dictas fuisse pro *Barras*. Non una hæc esset B. in G. mutatio. Vide *Barra*.

¶ GARRALIUM, Novalis ager. Charta Massil. ann. 1436. *Dedit 12. Fossateras terræ, quorum pars erit in Garralio.* Vide *Garachium* & *Garratum*.

¶ GARRANDIA, Cautio, tuitio, Gallis *Garantie*. *Præstare Garrandiam*, in Charta anni 1244. apud Marten. tom. 2. Amplis. Collect. col. 133. Vide *Garandia*.

¶ GARRANDIRE, Tueri, protegere, Gallis *Garentir*, *Defendre*. Leges Balduini Flandriæ Comitis an. 1200. apud Marten. to 1. Anecd. col. 767. *Si homo fugitivus, qui hominem interfecerit.... nulla villa libera, nullusque dominus, vel homo, illum tueri vel Garrandire potest.*

GARRAPATA, vox Hispanica, Genus pediculorum, qui canes & cattos mordere solent. Acta S. Prudentii Episcopi Garrayensis, apud Bivarium: *Illico facta benedictione, cecidit super sceleratos Garrayenses quoddam genus pediculorum, qui apud Hispanos Garrapata nuncupantur.* Aliud sonat apud Italos, quibus est uncus, harpago. Vide Oct. Ferrarium in Orig. Italic. verbo *Garetto*.

¶ GARRATUM, ut *Garralium*, Novalis ager. Recognitio anni 1207. facta Abbati S. Tiberii apud Stephanotium to. 1. Antiquit. Occitan. MSS pag. 406. *Tamen si in tempore solutionis in condamina, quam habes in ipso vestro termino, qua conjungitur ab altano cum via, qua movet à villa S. Tiberii & ducit ad gapum* (f. campum) *de Majano, fuerit factum Garratum sasponatum vel bladum seminatum hæc omnia in pace & sine inquietudine inde trahatis.* Vide *Garachium*.

¶ GARRENS, Gall. *Garant*. Vide *Garens*.

GARRICÆ, Garriciæ, &c. Terræ incultæ, Gall. *Garriges*, *Garica*, *Garrica*. in Usaticis Barcinonensibus, in Testam. Guifredi Comitis Ceritan. to. 6. Spicil. p. 433. 434. in Charta Sanctii Reg. Arag. ann. 1093. apud Catellum in Comitib. Tolosan. p. 93. in aliis apud Ruffium in Histor. Comitum Provinc. pag. 54. Mabillonium to. 5. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti p. 89. &c. *Garracia*, in Chartis an. 1066. & 1073. apud Joffridum in Nicia pag. 162. & in Chronologia Lirinensi to. 1. p. 365.

¶ Garaciæ, Eadem notione, in Chartulario Ecclesiæ Aptensis fol. 92. ubi etiam habetur *Garica*, & *Garricia*.

Garrigæ, in Chronol. Episc. Lodovens. p. 224. 228 apud Gariellum in Episcopis Magalonensib. p. 196. Vide Galland. de Franco allodio pag. 132.

Garrigia,

Garrigia, in Charta an. 1289. apud eumdem Gariellum in Episcopis Magalonensibus p. 463. Petrus Roboriensis Poeta Provincialis apud Joann. Nustradamum cap. 56.

Faat m'an valgat mos prets, ny mos prezics,
Ni jauzimen d'ausel, ni flour d'Eglay,
Ni lou placer que Dieu transmet en May,
Quand on vey verds lous prats, ni lous Garrics.

☞ Oritur hæc vox ab Occitano *Garric*, Ilex: unde Occitanis *Garrigues*, ut & Provincialibus *Garriguo*, Agri sunt virgultis obsiti, præsertim ilicibus minoribus, quas vocant *coccigeras*, *cocciglandiferas* & *aculeatas*, hæcque propria notio est vocis *Garrica*, quæ pluribus in Chartis ab agris nude incultis distinguitur: unam alteramve in exemplum profero. Charta ann. 845. Marcæ Hispan. col. 781. *Vendo illas villas ... cum pratis & pascuis, silvis, Garricis ... cultum & incultum.* Alia an. 879. col. 809. *Ildegerius Presbyter dimisit ad Abraham clericum fratrem suum terras cultas & incultas, silvis & Garricis.* Multo plures prætereo ne longior sim in re manifesta. Si lubet vide Probat. Histor. Tutel. p. 329. 360. Chartam ann. 638. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 20. col. 2. &c. Cum autem hujusmodi loca, ubi crescunt ilices, fere spargantur thymo, amaraco aliisque similibus herbis seu plantis virentibus, hinc eorum viriditas non male pratis comparatur à P. Roboriensi in versibus mox laudatis. Vide *de Caseneuve*, & Menagium in suis Origin. Gall. ac præsertim Garidelum in suo Tractatu de plantis in Aquensi territorio nascentibus p. 248.

¶ GARRIDOR, Auctor, qui cavet de evictione, Gallice *Garent*. Charta an. 1125. apud Stephanot. to. 1. Antiq. Vascon. MSS. pag. 767. *De isto dono debemus esse Garridor & autbergardor.* Vide *Garens*.

¶ GARRIRE, *Inconditum & horrendum clamorem edere, more Turcarum jamjam prælium commissurorum, ad terrendum hostem.* Barthii Glossarium ex Anonymi Hist. Palæst. *Tunc videntes Comitem & Boamundum venientes & conducentes illam gentem, mox cœperunt stridere & Garrire ac clamare vehementissimo clamore ... Alii qui remanserant viri, jam non amplius audebant clamare vel Garrire.* In Actis S. Francæ Abb. to. 3. April. p. 397. Clamare est præ nimio dolore: *Comprehenderunt eam dolores immensi: quibus angustiata clamare cœpit & Garrire tam fortiter, ut mirarentur præsentes.*

¶ GARRITUS, *Clamor bellicus*, in Glossario Barthii ex Guiberti Historia Palæstina.

¶ GARROFA, Siliqua edulis, Gall. *Carouge*, Hispan. *Garova*. Concil. Tarrac. ann. 1591. *Nec de frugibus dumtaxat, frumento, hordeo, avena, spelta, milio, Indico tritico Mahiz dicto .... ac virgultorum fructibus solvi præcipimus* (decimas,) *ut de pyris, pomis, prunis, ficis, cannis mellis ... siliquis sive Garrofis, castaneis, &c.*

¶ GARROLIUM, GARULLIUM, f. Repagulum, Gallice *Barriere*. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi 2. de Feudorum usu pag. CCIX. *Magister Ricardus pro opere Paciaci xiii. l. Pro Garrolio Vernonis reficiendo xiii. l. & viii. sol.* Ibid. pag. CXLVIII. *Pro veteri Garullio reficiendo & pro liciis LXI. solid.* Si veram notionem divinando prænotavi, vox effingi potuit à *Vara*, unde *Varolium*, dein *Garolium*, *Garrolium*. *Vara* autem Isidoro in Glossis, ut jam dictum est in *Barra*, sunt *Perticæ duæ inter se colligatæ, quæ asserem sustinent.* An inde dictum nostrum *Verrouil*, Obex, quod à *Veruculus* non satis certo deducit Menagius?

GARROTUS, Spiculum arcus balistarii, Gall. *Garrot*. Continuator Nangii ann. 1356. *Munientes turres balistis, Garrotis, canonibus, & machinis, &c.* [Computus Castellani de Grasivod. ann. 1348. Regest. Probus fol. VI^xx. XIX. *Et pro IIc. Garrotis emflethenatis & empennatis folio cupri, &c.* Garrotum inter & *Quadrellum* seu *Carellum* aliquid fuisse discriminis patet ex his verbis proxime præcedentibus: *Pro IVc. carrellis tam de uno pede quam de duobus garnitis flethonibus & empennatis, & pro IIc. Garrotis, &c.* Goillelmus *Guiart* an. 1304.

Sus le pont & en la bretesche
Quarriaus traiens au cliqueter:
Et font l'espringale gieter,
Le Garrot, qui lors de la ist,
Les plus vigueréus esbahist.

Infra:

Et font jeter leurs espringales
Li Garrot empenné d'airain.

Vide plura ex eodem Poëta ad vocem *Quadrelli*; ex quibus conjicio *Garrotos* esse Spingardarum tela, quibus pennæ æreæ aptabantur utpote grandioribus, *Carrellis* vero pennæ plumatiles tantum.]

GARRULARE, [Garrire, blaterare, clamare, Gall. *Causer, crier, caqueter.*] Regula Templariorum cap. 47. *Præcipimus omni fratri professo, ne in bosco cum arcu & balista jaculari audeat, ... nec cum cane sic ausus clamare vel Garrulare, &c.* [Vita S. Nicetii Episc. Lugdun. tom. 1. April. pag. 97. *Sanitati redditus nunquam ausus est ea verba .... Garrulare.* Vita S. Guthlaci tom. 2. April. pag. 44. *Hirundines duæ ... cantulosis vocibus Garrulantes.* Statuta MSS. S. Audomari: *Nullus præsumat per chorum discurrere, seu alta voce Garrulare.*]

¶ GARRULATRIX, Mulier loquax, in Actis SS. Aprilis to. 2. pag. 320.

¶ GARRULATUS HIRUNDINUM, ut Garritus, in Actis SS. Aprilis tom. 3. pag. 991.

¶ GARRULITAS BRITANNICA, Idioma Britannicum, apud Mabillonium to. 3. Annal. Benedict. ex Monacho Floriacensi.

GARSA. Statuta Ordin. Præmonstratensis Dist. 1. cap. 19. ubi de minutione: *Qui vere de ventosis & Garsis minui voluerint, ante cœnam minuentur, cum matura custodia sibi deputata.* Vox confecta ex *Caraxer*. Glossar. MSS. Reg. Cod. 1701. *Caraxare, Garser.* Est igitur *Garsa*, idem, quod *scarificatio*, quam Medici Græci ἐγχάραξιν appellant, cutis scilicet & subjectæ carnis per scalpellum dissectio multis foraminibus. Differt autem ἀπὸ φλεβοτομίας, quod hæc uno vulnere venam aperiat, illa multis vulneribus cutem carnemque dividat. Ita Gorræus, ubi plura de scarificatione, de cujus utilitate legendus Galenus lib. Περὶ ἐγχαράξεως καὶ κατασχασμοῦ. Alias *Jarsa* dicitur in libro Ordinis S. Victoris. Locum vide in hac voce.

¶ GARSAGUINI. Sic à Siculis appellati sunt Catalani interfecti in quadam expeditione, de qua Chronicon Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 52.

GARSIO, GARSIA. Vide *Garcio*.

¶ GARTERIUM, Cruris ligula, periscelis. Gall. *Jarretiere*, ab Anglo *Garter*. Notissimus Ordo est Equitum de *Garterio* apud Anglos ab Edwardo III. anno 1350. institutus. *Collegium militare de Garterio*, in Litteris anni 1419. apud Rymerum to. 9. p. 711. *Milites de Fraternitate Garteriorum*, in Litteris anni 1416. p. 335. *Milites de la Garter*, in Litteris anni 1410. to. 8. pag. 657. Vide Acta SS. April. to. 3. p. 259 &c.

¶ GARTHINGI. Vide *Garathingi.*

¶ GARTHULA, f. pro *Chartula.* Rotharis Leges apud Murator. to. 1. part. 2. p. 33. col. 2. *Si quis ancillam suam propriam matrimoniare voluerit ad uxorem, debeat eam thingare, & sic liberam, quod est Widerbora, & legitimare facere per Garthulam, id est, quod intelligatur libera & legitima uxor.* Codex Ambrof. habet *Garethinx.* Vide *Garathinx.*

¶ GARTIA. Vide *Garsia* in *Garcis.*

¶ GARTIO Hospitii, in Hist. Dalphin. to. 2. p. 226. Gall. *Garçon de l'Hôtel.* Vide *Garcio.*

¶ GARULLIUM. Vide *Garrulium.*

GARWYTE. Monasticum Anglic. to. 2. pag. 283. *Et sint quieti ... de sira, de hundredo, de Danegeldis, de blodwite & Garwite, de feerdwite, &c.* Videtur idem quod *Wardwite.* Vide in hac voce.

¶ GARYOFOLUM, pro *Garyophyllum*, Gall. *Girofle*, Ital. *Garofano.* Utitur Rolandinus Patavinus lib. 8. de factis in Marchia Tarvisina cap. 13. apud Murator. to. 8. col. 181.

¶ GARYOPHIUM, Eadem notione, in Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassendum pag. 83.

¶ GARZABOLA, Species navis, in Chronico Danduli, apud Murator. tom. 12. col. 515. Vide *Ganzarola.*

GARZARIA, in Statutis Patavinis tit. 30. §. 67. Locus, ubi panni poliuntur. De vocis etymo vide Orig. Italic. Octavii Ferrarii.

GARZATOR, Pannitonsor, carminator, in Statut. Veron lib. 2. cap. 187. à Carduis, &c.

¶ GARZIO. Vide *Garcio.*

GAS, *Hasta.* Papias.

¶ GASA, pro *Casa*, Tugurium, ædificium rusticum. Acta fundationis Murensis Monasterii apud Eccardum de Origine familiæ Habsburgo-Austriacæ col. 231. *Pradium autem ipsum devastatum fuit .... ita ut nec Gasam nec vitis nec alicujus incolatus solatium in eo inveniremus, nisi solam terram.*

GASACHIO, Adversarius, cum quo quis litigat, à Saxonico ȝac, causa, lis, dissensio; unde ȝacan, dissentire, & ȝeȝaca, adversarius, ȝeȝacen, accusator. Etiam Germanis *Saeck*, est causa, lis, res, negotium. Inde *Gesaecker*, cui mecum lis est communis. Glossæ interlineares Cod. Th. *Gasachio, causator.* Lex Salica tit. 52. §. 2. *Rogo te judex, ut hominem illum denominatum, Gasachionem meum de debito tali denominate secundum Legem Salicam mihi inde eum astringas.* Adde tit. 53. §. 1.

GASALIA, vox Occitanorum, qua significatur contractus, vel pactum de tenendo animalia ad medietatem, ut vocant, apud quos, *Bailla en Gasalhe* est *bailler le betail à moitié: Gazalha, Metaier, Labourenr.* Regestum Tolosanum Cameræ Comput. Paris. an. 1247. fol. 48. *Vel etiam pro aliquibus mandamentis, vel convententis, vel Gazaliis, vel depositis, &c.* Consuetudines Tolosæ 4. part. Rubr. *de homagiis* art. 2. *Homines, qui habent dominos, possunt bona sua mobilia vendere & alienare, & tenere Gasalias, & recipere nomine Gasalia animalia, qua prius habebant propria, & etiam sine consensu dominorum suorum.* Est titulus in Consuetud. Solensi, *de Gasalhe & miex geadanherie de bestiars*, qui est vicesimus. In Consuetud. S. Severi tit. 3. art. 13. *Les habitans de chacune Jurisdiction peuvent tenir & prendre betail estranger, en compagnie partiaire, vulgairement appellez Gazaille, pourveu qu'elle soit vraye, & non feinte.*

GASCARIA, Ager proscissus, necdum satus. Gloss. Lat. Gall. *Novale, Gaschiere.* Tabularium Eccles. Ambian. *Unusquisque equus, qui laborat in terra ejusdem villari, id est, in Gascariis, & in Martio.* [Idem Tabular. *Corveam etiam debent Episcopo carruca tam Veteris villa quam Nova tribus diebus in Gascariis, exceptis carrucis prædictorum hospitum.*] Charta Philippi Episc. Bellovac. ann. 1193. in Tabulario Frigidi Montis pag. 218. *Si autem ipse Odo aliquo alio modo poterit interim terram illam redimere, licebit ei, ita tamen, ut eam redimat, salvis cavallis Ecclesia, id est blado vel Gascaria.* Willelmus *Guiart* in S. Ludovico:

Maint en gist mort par les Gaschieres.

[Descriptio bonorum Domini de Eska ex Archivo S. Audomari: *Eam (terram) debeant ... Ghaskerer, binner & semer, id est, arare, aratrare & serere.*]

GASCHA. Charta an. 1322. apud V. Cl. Dionysium Salvaingom Boissium lib. de Usu feudor. cap. 32. *Eundem Galielmum Regis, ejus hæredes & successores, & bona manumisit, francum hominem, liberum, quitum, & immunem ab onere tolta, tallia, manuopera, carucata, complainta specialis vel generalis, Gascha, clausura castri, banni minuti, taschia, vintens, &c.* Ubi forte *gascha* est agri proscissio, quam nostri *Gaschere* dicunt, ita ut servi glebæ hisce oneribus agrum proscindendi obnoxii fuerint.

¶ GASCHERIA, ut *Gascaria.* Tabularium S. Cornelii Compend. *In Gascheriis similiter debent corveiam, & debent habere panem & vinum.*

¶ GASENDIUS, ut mox *Gasindus*, apud Mabillonium tom. 2. Annal. Benedict. p. 555.

¶ GASIDIUM. Vide *Gasindium* in *Gasindus.*

GASINDUS, Qui ex familia alicujus est vel domo, familiaris, famulus honoratior: cujusmodi sunt, qui in Lege Longobard. Principi deservire dicuntur, lib. 1. tit. 9. §. 21. *De Gasindiis vero nostris volumus, ut quicumque ex minimis occisus fuerit, in tali ordine pro eo, quod nobis deservire videtur; &c.* Papias: *Gasindius, honor sub judice.* Glossæ vett. *Gasindis Regis, serviente, vel camerariis.* Bignonio ex MSS. *Gasindi* dicuntur *Ministrales de intus casa.* Spelmannus à Saxonico hinde, famulus, & *Case* Gallico, Casa, domus, etymon accersit. Cluverius lib. 1. German. antiq. cap. 8. à *Gesatis*, conductitiis militibus, de quibus Polybius lib. 2. vocem confectam putat, aitque, etiamnum hodie Wallos Britannicos *Guessin* famulos conductios appellare, & Germanos omnem familiam, seu omne conductitiorum corpus, *das Gesinde.* Freherus ad Constitut. Adolphi Imp. de Insulis Rheni observat, etiamnum Germanos *Gesinde*, & *Hofgesinde* vocare aulicos, curiales, palatinos: ut *Hausgesinde*, familiam, servitium domesticum. Denique Wendelinus ait, Papiæ *Gasindos* dici *cohæredes*, à Theutonico *sin*, & *gesind*, congregatio, cœtus, *huysgesind*, congregatio domestica, seu familia. Marculfus lib. 1. Form. 23. *Omnes causa sua, (res) suorumque amicorum, aut Gasindorum.* Form. 24. *Cum omnibus rebus vel hominibus, aut Gasindis vel amicis, &c.* Form. 32. *Ut dum prædicti viri illi vel reliqui pares aut Gasindi, &c.* Denique lib. 2. formulæ 36. titulus sic concipitur: *Si aliquis servo suo Gasindo aliquid concedere voluerit.* Et mox: *Ego in Dei nomine ille, fideli nostro illi. Pro respectu fidei & servitutis, quam circa nos impendere non desistis, &c.* [Præceptum Childeberti I. Regis Franc. an. 536. apud Marten. to. 1. Collect. Ampliss. col. 5. *Et ipsum Monasterium una cum omnibus rebus vel hominibus suis, Gasindis, amicis, susceptis, vel qui per ipsum Monasterium sperare videntur, &c.*] Adrianus PP. Ep. ad Carolum M. in Cod. Carolino: *Quatenus pro hoc sæpius ammonuimus per Guntfridum &*

aliis Gafindis veftris epiftolas dirigentes, &c. Gafindi fufcepti, in Charta Chlodovei I. Regis, fi genuina eft, apud Roverium in Reomao pag. 30. Vide novam collectionem Formular. Stephani Baluzii formul. 38.

GASINDIUM, Familia, feu potius *Familiaritas*, de qua voce fupra. Lex Longob. lib. 1. tit. 18. §. 2. *Violentiam quidem fi fuftinuerit aliquis à judice fuo, aut ab alio homine, & judex neglexerit judicare, aut forfitan attenderit ad Gafindium, aut ad parentes, aut ad amicum fuum, &c.* Id eft, fi illius rationem habuerit, cujus *Gafindus* eft. Similia habentur in lib. 2. tit. 52. §. 14. Eodem lib. tit. 14. §. 17. *Si aliquid in Gafindio* [Codex Eften. apud Murator. *Gafidio*] *Ducis aut privatorum hominum obfequio donum vel munus conquifierit*: unde colligitur, *Gafindium* fuiffe proprium Magnatum ac Procerum, ut *obfequium*, exterorum. Atque ex his percipitur, quid velit Papias: *Gafindium, honor fub judice*, i. Comite, cujus *Gafindius* erat familiaris vel domefticus. De *Gafindio Regis*, agitur lib. 2. tit. 52. §. 1. Charta Defiderii & Adelchifi Regum Longobard. in Bullario Cafinenfi to. 2. pag. 8. *Occifit inibidem Mampert Gafindum gloriofa Aufa excellentiffima Regina, &c.* Apud Marculfum & alios, *Gafindi*, amici, fideles, homines dominorum indigitantur.

GASIONGABER, *interpretatur confilia viri*. Papias: [ab Hebræo עצין גבר, quod idem fignificat]

¶ GASPALEUM, f. Purgamentum frumenti poft ventilationem. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 12. *Abbas & Monachi tertiam partem decima fupradicta ad Presbyterum pertinentem grani & Gafpales poft menfurationem recenter deferti* (deferri) *facient apud Becherel*. Vide *Guapandum*.

¶ GASPILIO, Eadem notione, f. à Gallico *Gafpiller*, Diffipare, quod maxime de prodigo dicitur bona fua dilapidante & abliguriente. Diploma Philippi Regis Franc. an. 1221. *Anfelmus de Botterviller quittat Abbati Floriacenfi redecimam, fpilones, Gafpiliones, terratas, &c.* Vide *Guafpaleum*.

GASTALDUS, CASTALDUS, GASTALDIO, GASTALDIUS, GASTALDEUS. Sic appellabant Longobardi locorum, prædiorum, ac villarum præfectos, rerum dominicarum actores, procuratores, adminiftratores, villicos. Ugutio: *Gaftaldeus, rector loci*. Petrus Crefcentius lib. 1. de Agricult. cap. 7. *Cuftos, qui vulgo Caftaldio nominatur*. Spelmannus à Saxonico ʒaſt dedocit, id eft, hofpes, & baldian, cuftodire, quafi *Cuftos hofpitum*: vel à ʒaſt, & *aldius*, i. famulus, quafi hofpitum famulus, vel qui hofpitum curam gerit, curator hofpitii. Amerbachius à German. *Gaft*, hofpitiom, & *Halden*, tenere: [Sed perperam, ut videtur Eccardo in fuis notis ad additiones Legis Salicæ pag. 193. Nihil enim, inquit negotii cum hofpitibus habuit Gaftaldus. Deinde fubjicit: Vera tamen nominis fignificatio & ratio apud nos reftat in verbo *Seellen* & *Geftellen*, pro quo nunc ufitatius *Beftellen*, Conftituere, præponere. Inde enim veteri more *Gaftalter* & Latina terminatione *Gaftaldus* eft Conftitutus, præpofitus alicui nempe rei à domino. Hæc ad verbum Vir doctiffimus.] Alias originationes fuggerit Oct. Ferrarius.

Gaftaldorum munus & officium varium fuiffe & diverfum pro temporum & Principum ratione, docent Scriptores. Nam apud Longobardos, qui officio ifti nomen indiderunt, *Gaftaldi* primo dicti videntur, qui quafi cuftodes, actores, five procuratores prædiis aut villis regiis imponebantur, velut œconomi aut villici. Lex Longob. lib. 1. tit. 34. §. 1. *Si quis Gaftaldius aut actor Regis Curtem Regis habens ad gubernandum*. Leo IV. PP. de Cura Paftorali: *Nullus Presbyter fub poteftate Laicorum Minifter aut Gaftaldio fiat*. Eadem Lex Longob. lib. 2. tit. 57. §. 1. *Si Gaftaldus aut quiflibet actor Regis, poft fufceptas & commiffas fibi ad gubernandum curtes aut cafas Regis, &c.* Et §. feq. *Gaftaldis noftris curtes noftras providentibus*. Petrus Crefcentius lib. 1. de Agricultura cap. 7. *Poterit commode in ifto loco morari cuftos, qui vulgo Gaftaldio nominatur*. Habuere etiam olim Ecclefiæ fuos Gaftaldos, cap. Salvator 1. quæft. 3. qui Scriptoribus, Oeconomi, Advocati, & Vicedomini paffim appellantur. Breviloq. *Gaftaldus eft major Dominus, qui habet curam exteriorum rerum Epifcopi*. Boberius Caftaldos id muneris egiffe vult, quod *Thefaurarii* & *Generales* in Francia.

Sed præfertim ita appellatos conftat regionum & urbium Præfectos. Hinc *Gaftaldus Tufcanenfis*, apud Anaftafium in Vitis PP. pag. 76. *Gaftaldus Beneventanus, Capuanus*, apud Leonem Oftienfem lib. 1. cap. 25. 26. *Gaftaldius*, feu *Gaftaldius civitatis*, in Chartis Alemannicis Goldafti, num 90. [*Caftallus civitatis* in Vita S. Thomæ Abb. Farfenfis, fæc. 3. Benedict. part. 1. pag. 287. Hacque notione *Gaftaldus* nude dictus accipiendus eft, ubi Ducibus & Comitibus adjungitur, ut in feqq. Chartis. Epiftola Gregorii II. PP. qua commendat S. Bonifacium Mart. in Actis SS. Bened. fæc. 3. part. 2. pag. 38. *Gregorius Epifcopus fervus fervorum Dei, univerfis ... Coepifcopis, religiofis Presbyteris, feu Diaconibus, gloriofis Ducibus, magnificis Caftaldis, Comitibus etiam, vel cunctis Chriftianis Deum timentibus*. Aiftulfus Rex Longobard. in Diplomate ann. 753. pro S. Anfelmo Abb. Nonantul. in Actis SS. Bened. fæc. 4. part. 1. p. 9. *Nullus Comes, five Gaftaldus, feu quilibet nobilis vel ignobilis eum cambiis aut quocumque ingenio vexationes exercere præfumant, &c.* Infra: *Nullus .... Epifcopus, aut Comes, aut Gaftaldus, vel republica proximior, in qualibet prædicta invafionem facere audeat, &c.* Pag. 10. *Dux, Comes, Gaftaldus, vel Actionarius nofter, aut quifpiam magnus parvufque Gafindius, contra hoc noftrum firmitatis præceptum audeat ire quandocumque*. Diploma Conradi II. Imper. an. 1027. apud Illuft. Fontaninum in Append. ad Antiquit. Hortæ pag. 388. *Præcipientes ergo jubemus, ut nullus Dux, Marchio, Epifcopus, Comes, Vicecomes, vel aliquis nofter Miffus difcurrens, Sculdaffius, Gaftaldius, nullaque imperii magna parvaque perfona, &c.* Similia prorfus habentur ibid. pag. 393. in Diplomate Henrici III. Imp. Privilegium Benedicti VIII. PP. in Appendice ad Differt. de Comitatu Comacli pag. 7. *Nulli unquam Pontificum, vel Archiepifcoporum, five Epifcoporum, aut Marchionum, vel Ducum, five Comitum aut Caftaldionum, &c.*]

Muneri adjungebatur jurifdictio. *Gaftaldorum* enim præcipue officium erat, fubjectis populis jura reddere, judiciifque præeffe: idque patet ex Conftitutione Pipini Regis in Lege Longob. lib. 2. tit. 52. §. 19. *Ut de univerfali populo, qui ubicumque juftitiam quæfierint, fufcipiat tam a Comitibus fuis, quam etiam a Gaftaldiis*. Non tamen abfque unius five plurium Jurifperitorum confilio hanc exercebant: unde idem quod *Baillivi* apud nos obiiffe officium videntur. Extant porro non pauca Gaftaldorum jurifdictionis exempla in Lege Longobardorum.

Eorum tamen jurifdictio in plebem folummodo, & viliora capita porrigebatur, non vero in

nobiles, aot vassus dominicos, qui Ducibus aut supremis Provinciarum Præfectis subjecti duntaxat erant. Atque inde forte *Gastaldiones*, *Tribunos plebis*, interpretatur Albertinus Mussatus lib. 2. de Gestis Henrici VII. Imp. pag. 9. *Magistratus cum Tribunis plebis, quos Gastaldiones appellant.*

☞ Hunc in locum sic Pignorius apud Murator. to. 10. col. 355. Apud oos, inquit, remansit hæc appellatio, præfecturam urbanam & rusticam designans: urbana est io collegiis & *fratriis*, quas *Frataleas* appellamus, quarum Præfecti etiam nunc *Guardiani* & *Gastaldi* appellantur; rustica villæ custodum est. Regimina Paduæ apud eumdem Murator. to. 8. col. 385. *Per Potestatem Paduæ cuilibet Castaldioni fratalia fuit consignatum vexillum fratalia ad eum pertinentis.*

Intererant placitis cum Comitibus & laïcis Judicibus. Chronicon Farfensis Monast. cap. 52. *Et judicatum oxinde factum est per jussionem Theoderici Ducis, per manum Degarini Gastaldi & Referendarii.* Et mox: *Degarus Gastaldus dixit: Ego interfui, & ad partem palatii causa victa est, & ipse judicatum manibus meis scripsi.* Tabularium Casauriense 1. part. cap. 93. an. 983. *Notitia judicati. Residentes nos Ato Comes, una cum Alberto & Roczone judicibus, una cum Joanne & Sifredo Castaldiis in placito, &c.* Vide Camillum Peregrinum de Ducatu Beneventano pag. 81.

Si bellum esset, subditos in exercitum conducebant: nam & horum quoque munus militare fuisse, docet Lex Longob. lib. 1. tit. 15. *Si Gastaldius exercitalem suum contra rationem molestaverit, Dux eum solatiet, quousque veritatem suam inveniet.* Et Anastasius in Gregorio II. pag. 68. tradens, *Longobardos pene trecentos cum eorum Gastaldione interfectos* à Neapolitano Duce in Cumani Castri recuperatione. Vide Erchempertum in Hist. Longob. num. 55. & 62.

Gastalderum officium, licet feudi nomine donetur à Feudistis, non erat perpetuum, sed ad tempus, cum io præsens tantum constitueretur Gastaldus, non ut perpetuo munere fungeretur. Itaque Paulus Diaconus lib. 5. Histor. Longob. cap. 11. cum scribit, *jussu Grimoaldi Langobardorum Regis in Italia certas possessiones datas Alzeconi Duci Bulgarorum, ita tamen ut non Dux, sed Gastaldus vocaretur*; hoc significat, inquit Cujacius, jure Gastaldiæ datas, non perpetuo proprioque feudi jure.

Habuerunt etiam Avares, seu Hungari, suos Gastaldos, ut auctor est Theophanes pag. 296. qui eos primariis viris accenset: Ὅτι Χαγάνος τῶν Ἀβάρων, καὶ οἱ ἐπίλοιποι Ῥῆγες, ἔξαρχοί τε καὶ Κασάλδοι, καὶ οἱ ἐξοχώτατοι. Sed & Angli. Ordericus Vitalis lib. 10. pag. 773. *Episcopus, aliique Regis satellites, & Gastaldi Angliam spoliabant.* Et lib. 12. pag. 876. *Dolentes, quod tanta rabies Gastaldorum super incolas grassaretur.* Denique Franci ipsi, ut ex Charta Herimanni Episcopi colligitur, apud Meurissium pag. 379. *Idem advocatus per se, seu per civitatis Castaldos provideat, ne quid tempori prænominato detrahatur.* [Charta fundationis Abbatiæ S. Mariæ apud Santonas inter Instrum. tomi 2. novæ Gall. Christ. col. 481. *Ut plane nulla humana potestas Regis, Ducum, Comitum, Vicecomitum, Galstadionum* (Gastaldionum) *Scarionum, Archiepiscoporum, Episcoporum, ... audeat, persentet aliquid de rebus & facultatibus auferre Monasterio B. Mariæ, quod ego Gaufredus Comes & Agnes Comitissa de propriis sumptibus construximus.*]

GASTALDATUM, GASTALDATUS, Gastaldi jurisdictio, territorium complectens plora oppida ac castella Gastaldi imperio subjecta. Capitulare Radelchisi Principis Beneventani an. 851. c. 1. *Concedo tibi .... pacem de integra parte Principatus Beneventanæ Provinciæ, quæ tibi nominatim evenit per singularia integra Gastaldata seu Ministeria, quæ hic descripta sunt.* Cap. 9. *In parte vestra ... sint ista Gastaldata & loca integra cum omnibus habitatoribus suis.* Erchempertus cap. 69. *Quando Atenulfus Gastaldatus regendi jura adeptus est.* Chronicon Farfensis Monast. an. 930. *In Castaldatu Reatino* [An. 890. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 410. *In Castaldatu Adrianensi ..., in Castaldatu Reatino & in Castaldatu Amiternino.* An. 1057. col. 578. *In Castaldatu Pontano.*]

¶ GASTALDIATICUM, Eadem, arbitror, notione. Charta anni 965. apud Murator. to. 2. pag. 421. *Ad alia coeret ei de una parte prædicto Episcopio, da alia parte terra quæ pertinet de Gastaldiatico, da tertia parte percurrit Gambina, &c.*

CASTALDICUM, Idem quod *Castaldatus*. Bulla Benedicti PP. apud Ughellum tom. 1. p. 138. *Item concedimus vobis ... totum Castaldatum Portuensem.* Ex mox: *Vel de jam dicto Castaldico abstulerint, &c.* Occurrit ibi non semel.

CASTALDATICUM, in Charta Lotharii Imper. in Chronico Farfensi pag. 664. videtur esse tributum, quod *Castaldis* pensitabatur: *Sine omni datico, Castaldatico, escatico, herbatico, &c.*

GASTALDIANI, Gastaldiatus incolæ. Charta Ludovici Imp. an. 875. *Ipsum castellum, ... una cum omnibus Gastaldianis ibi commorantibus.* Apud Ughellum to. 8. pag. 64.

¶ GASTELLARIUS, pro *Castellarius*, Castellanus. Aimoinus lib. 5. de Gestis Franc cap. 46. *Tempore Roberti Regis, Atho filius cujusdam Gastellarii de castro Ramardo militari honore se fecit sublimari, ipso firmavit castrum Cortinaci.*

¶ GASTELLUS, Placentæ genus, Gall. *Gâteau*. Consuetudines MSS. Monasterii Solemniac. *In Cena Domini .... ad cenam vero dimidium Gastellum, & duo Gastelli fiunt de uno pane parvo, & caritatem de vino.* Menoti Sermones Quadrag. fol. 97. v°. *Si mater emit parvum Gastellum pro puero, an dabit primo cani? Non.* Vide *Wastellus*.

GASTER, [vel ut quidam legunt *Gastrum*,] *Vas aneum cum fundo augusto*, in Gloss. Arabico-Lat. Dioscoridi γάστρα. Marcel. Empir. c. 8. *Eamdemque* (concham) *supra Gastrum lotii vitulis ex ea parte, qua melle illita est, superpone ad lotium versus.* Gloss. Gr. Lat. ex Reg. Cod 85. Ξύγαστρον, *genus vasis, capsa.* Vide Glossar. med Græcit. in γάστρα.

GASTERIUS, Qui vineas & messes servat, *Messier*, [*Gastier*, in Consuetud Arvern. cap. 31. art. 69. & alibi.] Libertates Solemniaci in Arvernis ano. 1272. MSS. *Volumus, quod Bajulus non teneatur recipere in Gasterium apud dictam villam, & infra fores parochiæ dictæ villæ, quandocumque Consules dictæ villæ ei præsentaverint, volentes nihilominus, quod dicta Communitas habere Gasterium teneatur, scilicet tempore messium & vindemiarum.* Tabular. Brivatense fol. 197. *Gasterii vero seu bannerii in villa & territorio Brivatensi, &c.* [Charta Bernardi de Turre an. 1308. apud Baluz. to. 2. Hist Arvern. pag. 783. *Si inveniatur res, vel equus, vel asinus in forefacto alterius, post quam gastum præconizatum fuerit, solvet quatuor denarios Gasterio, aries vel ovis unum denarium, hædus vel capra duos denarios.* Ibid. p. 784. *Volumus .... quod dicti Consules .... possint eligere*

unum Gasterium ad custodiendam res eorum, præsentandam nobis, vel Bajulo nostro ... S. Amantii, qui jurabit in manu nostra, vel Bajuli nostri, bene & fideliter custodire res & bona eorumdem. Et levabit gastam sapiadictum, & de precio nihilominus tres denarios.]

GASTIA. Constantinus Afric. lib. 5. Pantechn. cap. 32. quod *de naturis vestram* inscribitur: *Lanea calefaciunt & explicant, & induant membra. Gastia calefacit & tenerat, frigiditati tenam est optima.*

¶ GASTINA, Depopulatio, vastitas, Gall. *Degast*; item Terra inculta, silvestris. Charta Valterii *Tur.* circa an. 1130. *Concessi fratribus Ecclesiæ B. Mariæ Villari Gundenis ... asus necessarios Gastina omnes, & mel & ceram & pasturam tam nemoris quam plana terra.* Charta Bernardi de Turre ann. 1236. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 510. *Item Ballivus debet bannisare quæcumque fuerint bannisanda ... sicut vindemias & Gastina bladorum & vinearum & aliarum rerum .... Item si quis captus in Gastina, vel in banno, vel in aliis jurisdictionibus dominorum fuerit, vel alias condempnatus, pecunia quam exinde Ballivus habebit, &c. Item si quis captus fuerit in Gastina, debet primo satisfacere passo injuriam, & postea solvere pœnam appositam à Ballivo. Item si quis extraneus captus fuerit in Gastina, illa pœna quæ exinde habebitur, soli Domino S. Amantii est distribuenda.* Charta anni 1184. ex Archivo Monialium S. Salvatoris Massil. *Rex Balduinus Militibus Templi ... contulit Gastinas cum omnibus pertinentiis suis, quarum nomina sunt hæc, Bethaget, Mazor, &c.*

¶ GASTOLDUS, Idem quod supra *Gastaldus*. *Gastolde Regis ingentia promiserunt dona*, in Actis SS. Julii to. 1. pag. 336.

¶ GASTRIMARGIA, *Ventris voracitas, vel gula concupiscentia.* Papias: à Græco γαστριμαργία, quod idem est. Occurrit in Anecd. Marten. to. 3 col. 1667. & to. 4. col. 1518. 1641. in Anecdot. Pezianis to. 1. part. 1. col. 412. & in Actis SS. Benedict. sæc. 6. part. 1. p. 152.

¶ GASTRIMARGICUS, Helluo, gulosus *Frugalem, non Gastrimargicum*, in Charta anni 990. apud Acherium to. 8. Spicil. pag. 155.

¶ GASTRIMARGUS, Eadem notione, à Græco γαστρίμαργος.

¶ GASTROMAGIA, pro *Gastrimargia*. Agnellus in Vita S. Reparati apud Murator. to. 2. pag. 148. col. 2. *Non fuit cupiditate plenus, non tumidus, non elatus, non invidus, non Gastromagiæ amator, &c.*

¶ GASTRUM, Genus vasis. Vide *Gaster*.

¶ GASTUM, Vastatio, Gall. *Gast, Degast*; item Mulcta pro *Gaste* seu vastatione. Charta Roberti Delphini Comitis Claromontani an. 1283. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 299. *Item in terris quas habet dictum Monasterium ... ponemus nos Abbatissa & Conventus prædicti Gasterium; & Gastum poterimus statuere & levare. Faire ravage & Gast*, in Consuetud. Turon. art. 169. Alii loci sunt in *Gasterias*.

¶ GASTUM, ut *Vastum*, Ager incultus, *Terre en Gast*. Charta anni 1196. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 188. *Super Gasto quod raperat W. Bernardi.* Infra: *De male fessate præcipiunt quod asset patium & Gastum, ita quod defensam ibi nullum sit, excepto eo quod ibi ruptum vel excultum est.* Litteræ Caroli Regis Siciliæ ann. 1270. ex Archivo ejusdem S. Vict. *In molendinis, terris cultis & Gastis.* Occurrit alibi non semel, ut & *Gasta terra*. Vide *Vastum*.

GASTUS, veteribus Francis, *Dominus*: ita auguratur Wendelinus, cujus conjecturæ hæc ratio est. Lex Salica in Prologo dicitur condita & dictata à quatuor Legislatoribus, *Wisogast, Bodogast, Salegast, & Windegast*, qui quidem Francorum rectores fuerunt in locis *Bodo-heim, Sale-heim, Windeheim*, à suis, ut apparet, sua singuli nomina sortiti: ut proin Bodogast obtinuerit locum *Bodoheim*, Salegast, *Sale-heim*, Windegast, *Windeheim*. Unde conficitur *Gastum* idem esse, quod dominos & toparcha. Henricus Meibomius in Notis ad Witikindum, ait *Gast* vocabulum Germanicum, non ut hodie, hospitem, sed quemvis hominem ad omnia promptum & habilem significare: [à qua opinione non multum abest Schilterus, activam significationem tribuens voci *Gast*, qua indicatur curator & custos alicujus rei. Sic *Arbogast* dictus, inquit, quasi hæreditatis curator atque custos. Illi porro quatuorviri Francorum fuerunt quatuor pagorum sive provinciarum earumque *mallorum* Rectores atque Præsidea, *Bodegast*, Bodonum, i. e. Batavorum, *Salegast*, Saliorum Francorum Isalæ accolarum, *Widegast*, Widonum ad Widrum, & *Wisogast*, Visonum ad Visurgin. Huc usque vir doctus, qui etiam consuli potest in Præfat. ad Legem Salicam.] Camerarius vero to. 3. Horarum succisivarum cap. 63. *Gastos*, Germanico nomine à sapientia & scientia rerum, atque ingenii perspicientia dictos existimat. [Sic etiam Borellus in addit. ad Thesaurum Gallicum. Aliter omnino Eccardus, qui *Gast* vult esse compositum ex *Gau* vel *Ga*, Pagus, provincia, & *Ist*. est; ac significare eum qui est ex provincia, sive provincialem aut provinciæ incolam. Magis arridet Schilteri sententia] Vide *Vastus*.

¶ 1. GATA, Navis vel Machina. Vide *Gatus* 1.

¶ 2. GATA, Placenta, Gall. *Gâteau*. Charta anni 1195. Hist. Harcur. to. 3. pag. 125. *Ad faciendum Gatas ad mandatum Cenæ.* Vide *Gastellus*.

3. GATA, Mensuræ frumentariæ species apud Anglos. Vide *Mina*.

¶ GATGERIA, Pignus, prædium aut aliud quodvis pignori datum. Charta Delphini Comitis Arvernorum an. 1196. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 261. *Fructus supradictæ Gatgeriæ in sortem non computabimus, sed eos sibi mera libertate donamus.* Dispositio rei familiaris Cluniacensis facta à Petro Abb. Cluniac. apud Baluz. to. 5. Miscell. pag. 452. *Camerario ... injunxi, ut trabuces & pedules fratribus provideret de trecentis solidis Gatgeriæ Humberti Ungri, quam nobis, dum Jerusalem iret, pro quatuor millibus solidorum, quos a nobis accepit, in vadimonio dedit. Illam Gatgeriam ego Decano de Lordono concessi tali modo, ut omnes fructus & redditus jam dictæ Gatgeriæ acciperet, & inde præfatos solidos ad ea, quæ supra nominata sunt, Camerario redderet.* Vide *Gagium* & *Gageria* in *Vadium*.

¶ GATGIAMENTUM, Stipendium, Gall. *Gages*. Charta an. 1308. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 783. *Item servientes bajuli dicti castri vel domini non debent recipere pro Gatgiamento sua nisi tantum duos denarios.* Vide in *Vadium*.

¶ GATGIARE EMANDAM, Idem quod supra *Gagiare Emendam*, Emendam seu mulctam solvere, pro mulcta pignus dare. Charta an. 1308. mox citata ibid. pag. 781. *Item nullus tenetur Gatgiare Emendam, nec pro re confessata vel judicata per judicem vel per bajulum, nisi adeo esset factam notoriam quod nulla posset tergiversatione celari.*

¶ GATGIUM, Pignus. Eadem Charta ibid. *Item Quilibet potest vendere in dicto castro post octo dies*

Gatgium sibi impignoratum. Vide *Vadium.*

¶ Gatgium, Pœna, mulcta pecuniaria. Consuetudines MSS. Lemovic. fol. 14. *Ipsa die* (S. Augustini) *Præpositus debet recipere juncum qui debetur ex consuetudine ad parandum chorum & capitulum, & eos qui debent, si non solverint ipsa die, debet compellere ad solvendum sibi Gatgium.* Consuetud. Bragerizci art. 99. *Item si cesarius de dictis fructibus accipiat, sive sint de vineis sive de hortis, sive de die sive de nocte, eo quia tenetur eos custodire, ut supra dictum est, puniatur, & ultra hoc in Gatgio sexaginta solidorum versus dictum dominum condemnetur.* Vide in *Vadium.*

¶ Gatgiura, Idem quod *Gatgeria.* Instrum. an. 1310. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1429. *Terram Gavardani tradidit seu tradi fecit dicto Comiti Fuxi, eo modo quo eam tenebat pro summa pecuniæ prædicta, vel partem ipsius Gatgiuræ seu terræ.*

¶ Gatjare, Pignori capere, Gall. *Saisir.* Vide in *Pignorare.*

GATHA, Præco. Vide in *Wacta.*

¶ GATHINGI. Vide *Garathingi.*

1. GATTA, Felis. Otto Morena in Hist. Rer. Laudensium pag. 28. *Jannas suarum domorum claudentes, solis canibus ac Gattis ibi relictis.* Vide *Catta* 2.

¶ 2. GATTA, Machina bellica, Vinea vel pluteus: de qua plura in *Catus* 2. Chron. Pisanum apud Murator. to. 6. col. 102. *Compositis autem ab ingeniosis Pisanorum artificibus, manganis, Gattis atque ligneis castellis, urbem fortiter expugnabant, & cum his machinis urbis mœnia & murorum turres potentissime rumpebant.* Annal. Genuens. ejusdem to. col. 287. *Machinas scilicet & castella & Gattas ordinare præceperunt.* Memorantur iterum hujusmodi *Gattæ* seu machinæ in Continuatione Chronici Andreæ Danduli apud eumdem Murator. tom. 12. col. 401. 448. &c. Vide *Gatus* 1.

1. GATUS, Gattus, Navis species. Will. Tyrius lib. 12. cap. 22. *Erant sane in eadem classe quædam naves rostratæ, quas Gatos vocant, galeis majores, habentes singulæ remos centenos, quibus singulis duo erant remiges necessarii.* Quæ sic vertit Hugo Plagon ejus Interpres Gallicus MS. *Et 28. autres vaisseaus qu'il appelloient Chaz.* Infra: *En celle navire, si comme je vous ai dit, avoit nefs, que l'en claime Chas, qui ont bec devant aussi come galies, mais elle sont greigneurs, & chascune à deux gouvernauz & cent naageurs. Cabz* dicitur id navigii genus Alberto Aquensi lib. 9. c. 9. *Cum galeis 20. & catinis 13. quas vulgo appellant Cabs, occurrerunt.*

Gattus, Monachus Florentin. de Expugn. Accon. *Gattos & arietes fieri jussere.* Laurentius Veronensis de Bello Balearico:

> *Gatti, Dromones, Carabi, celeresque Galeæ,*
> *Barca, Currabii, Lintres, grandesque Sagittæ,*
> *Et plures aliæ variantes nomina naves.*

Andreas Dandulus: *Appositis scalis & Gattis diris, & variis insultibus idem capitaneus impugnare non desinit.* Vide eumdem an. 1148. Rafanus de Caresinis an. 1379. *Et combustis ejus Gattis, aliisque ædificiis, vigorose fugatur.*

☞ Iis in locis omnibus *Gatti* non sunt Naves, sed interdum Machinæ bellicæ, vineæ scilicet vel plutei, de quibus supra dictum in *Catus* 2. Hac posteriori notione, mea quidem sententia vocem *Gattus* usurpant Monachus Florentin. Dandulus & Rafanus de Caresinis. Simili modo Annales Mutin. apud Murator. to. 11. col. 68. *Combusserunt Gattum, qui erat versus Botaciam, & post paucos dies similiter combusserunt alium Gattum cum via coperta, quæ erat versus Servavalle.* Dominicus de Gravina in Chronico apud eumdem Murator. to. 12. col. 644. *Fecitque fieri Palatinus ibidem multa ingenia lignea, pontes, scalas & Gattos, trabuccosque erexit ante mœnia civitatis.* Hist. Cortusiorum eod. tom. col. 887. *Fiunt vineæ sive Gatti, pontes & scalæ, machinæ & alia artificia ad oppugnandum.* Annal. Cæsenates apud eumdem Murator. to. 14. col. 1156. *Ad expugnationem dictæ Rochæ, cum Gattis & castris lignaminum & aliis ædificiis, diebus pluribus laboravit.* Vide *Gata* 2.

¶ Gata, Eadem notione. Usatici Barcinon. MSS. c. 83. *Debellare cum ingeniis, quod rustici dicunt Fundibula, & Gossa & Gata.* Vide *Guata.*

Gata, Navis. Chron. Anonymi Bar. an. 1071. *Et comprehensa est chelandia, in qua erat Gozolino cum auro . . . & alium Gata Imperatoris demersit in mare.*

Cattus. Anonymus Barensis an. 1071. *Cattus, qui pergebat Durrachio . . . periit in pelago.* Albertus Aq. lib. 11. cap. 27. *In galeidis, in biremibus & triremibus, dictis vulgariter Cattis, turritis & bello compositis.* Lib. 12. cap. 17. *Gentilium navis, quæ dicitur Cattus, ab eorum manibus defensa & elapsa est. Cantus*, perperam pro *Cattus* habetur apud Fulcherium Carnotensem lib. 3. c. 56. *Exceptis his, qui naves interim conservaverunt, quarum 22. triremes, vel Cantos nuncupant.*

Catta. Willelmus Heda an. 1428. *Immergitur ingens navis in flumine Hema ad impediendum introitus Trajectinorum, quam Cattam nominabant.*

Ab ejusmodi *Gatis*, ortu vox apud nostros, *Geate*, seu ut Picardi efferunt, *Gate*, pro vase rotundo largiori ac minus profundo. Ordinarius MS. Ecclesiæ Rotomagensis, ubi de Mandato pauperum: *Et debet Archiepiscopus facere distribui cuilibet Canonico præsenti, & Custodi vestiarii unum linteum, Gallice*, Devantel, *unam concham, Gallice* Guate, *unam ollam terræ, &c.*

2. GATUS, Gattus, Felis, catus. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ anno 1247. fol. 34. *Quicunque Gatum furatus fuerit, & dominus Gati eum invenerit cum latrone, &c.* Infra: *Murilegus* appellatur. [Libellus de remediis peccatorum ante annos 800. exaratus apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 47. *Qui comedit vel bibit intinctum à familiari bestia, id est, cane vel Gatto, & scit, c. Psalmos cantet.* Breviarium Histor. Pisanæ ad an. 1174. apud Murator. tom. 6. col. 190. *Et ad tantam penuriam civitatem redegit, ut canes & Gattos & coria animalium mortuorum comederent.* Pro *Mure* sumitur, vel *Mus* pro *Fele*, in Donatione anni 998. apud eumdem Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 353. *Descendit de Mus comestus, id est, Gato manducato, & pervenit, &c.* Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

> *Une grant Gate demanda,*
> *Sor une table la denta.*] Vide *Gatta* 1.

¶ Gattus-Maymo, Simiæ species, Ital. *Gatto-Mammone, Species di simia che a la coda*, Cercopithecus, Gall. *Guenon.* Computum an. 1333. Hist. Dalphin. to. 2. pag. 278. *Item pro emendis duobus pappagallis & uno Gatto-Maymono, unc. 11. taren. vi.* Occurrit apud Muratorium tom. 15. col. 348.

¶ GAU, ξίφος, *Ensiculus.* Supplem. Antiquarii. Ausonius utitur pro *Gaudio.*

¶ GAVAGIUM, ut supra *Cavagium*, Census quem homines de *corpore* seu *capite* quotannis præstant Domino suo. Charta Regnerii Episc. Bethleemitani an. 1223. *Hæc est eleemosyna, quam Guillelmus Comes Nivern. dedit Ecclesiæ de Bethleem, apud quam corpus ipsius sepultum est; videlicet burgum qui voca-*

tur Pautenorii, qui est juxta aquas Icauna juxta Clamiatum cum Gavagio territorii qui vocatur territorium de Cembos, & cum pertinentiis ejusdem Gavagii, & villam sitam sub Cerciacuqua vocatur Domus Dei cum Gavagiis & vineis. Vide *Capitale* 5.

GAVALUM, [GAVALLUM, Census, idem, qui supra *Gablum.*] Appendix ad Vitam Lietberti Episcopi Cameracensis ex Cod. MS. Alexandri Petavii: *Dedit cambam unam, & in bolengreia furnum unum, & in foro Gavalum unum.* [Litteræ Philippi Flandrensium Comitis an. 1189. inter Instr. to. 2. novæ Gall. Christ. col. 3. & 4. *A majore Ecclesia B. Virginis & aliis conventualibus Ecclesiis, per earum villas in Comitatu Cameracensi recepimus Gavallum, & tactis Sanctorum pignoribus publice juravimus, quod in Ecclesiis dictis Deo servientes & res eorum, si deprimerentur injuste, pro nostro posse, contra quoscumque conservaremus; & hoc beneficium, non ad alium, quam ad legitimum heredem Flandriæ transferremus... Hæc est autem colligendi Gavalli mensura & ordo. Carruca debet dare dimidium modium frumenti & dimidium avena; manu operater qui terram cultivam non habet, debet unum mencaldum frumenti & unum avena ad mensuram Cameracensem; Cameracique suum tenentur comportare Gavallum ad locum eis praedictum.* Chartular. Aquicioctense fol. 40. *Nobis solvitur dimidius modius frumenti & avena de Gavalo.* Pluries occurrit ibid. & alibi.] Vide *Gabulum* in *Gablum.*

¶ GAVALUS, Eadem notione. Litteræ Guidonis Flandriæ Comitis an. 1257. inter Anecd. Marten. to. 1. col. 1095. *Castellania de Cameraco & Gavalus de Cambresis sunt de pertinentiis Flandreæ.*

GAVANUS, Tonsilla, glandola, Italis *Gavigna.* Miracula S. Thomæ Aquinat. *Puella à nativitate gutturosa, quia tres Gavanos habuit.*

GAVARRETUS, Officium in Aula Regum Siciliæ sub Normannis Principibus, penes quem non modo Cura & Custodia Palatii sub Castellano incumbebat, *sed & illius erat eos, qui per diversos Palatii carceres tenebantur inclusi, frequenter inspicere, eorumque statum mitius, asperius, vel, prout ei visum erat, commutare, & prout vellet, custodes singulis designare carceribus.* Ita Falcandus in Hist. de Sicil. calamitat. pag. 659. 670. 695. Simile fuit in Aula CPolitana Magni *Papiæ* officium, ut in Notis ad Cinnamum docuimus. Chronicon Richardi de S. Germano an. 1232. *Magistri Justitiarii, Bajuli Imperiales, qui Cavarreti vocantur, ... amoventur.* Ejusdem nominis habentur Vicecomites in Benehamis, qui *Vicecomites de Gavarreto* dicuntur, de quibus Marca in Histor. Beneharn. lib. 5. cap. 28.

¶ GAVASUS, pro *Gavisus*, Potitus, in Instrumento anni 1316. apud Rymerum to. 3. p. 550.

GAVATA, Species vasis. Vide *Gabata.*

¶ GAUCHO. Instrum. anni 1269. Hist. Dalphin. to. 1. pag. 195. *Item molendina sua, Gauchones, batitoria, prata, & totum territorium de Charuis, & prata de Veneries cum pertinentiis eorumdem.*

¶ GAUDENTER, Læte, cum gaudio, apud Johan. Sarisber. Epist. 187. & alios inferioris ævi Scriptores non semel.

GAUDENTES FRATRES. Vide *Fratres.*

¶ GAUDENTIA, Possessio, fruitio, ususfructus, Gall. *Jouissance.* Litteræ an. 1438. apud Rymer. to. 10. pag. 705. *Hucusque dederunt & concesserunt, cum omnibus proficuis, emolumentis & Gaudentiis ejusdem.* Litteræ an 1525. apud eumd. to. 14. p. 84. *Et de dicti dotalitii, donatu sive donationis propter nuptias possessione & Gaudentia in futurum pacifica.* Chartularium Æduense ex Decreto Curiæ Paris. an. 1446. *Ipsi Gaudentiam dicta temporalitatis dicto altari faciebant.* Ex Regesto Parlamenti an. 1452. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 456. *Interim autem & donec aliter fuerit ordinatum dicta Curia nostra per idem judicium dictarum rerum contentiosarum Gaudentiam absque processui & partium ante dictarum prajudicio... adjudicavit & adjudicat.* Vide Glossarium juris Gall. voce *Gaudence*, & mox *Gaudsia.*

¶ GAUDEOLUM, Gemma, monile, aliave res hujusmodi pretiosa, Gall. *Joyau.* Donatio ann. 1398. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 227. *Unum jocale sive Gaudeolum aureum pretiosum, in quo est clavus parvus seu pars clavi, de quo D. N. J. C. fuit crucifixus.*

¶ GAUDERE, Frui, potiri, Gall. *Jouir, posseder.* Litteræ an. 1308. apud Rymer. to. 3. pag. 70. *Mandatum est Vicecomiti Devon. quod Margaretam quæ fuit uxor Edmundi... uti & Gaudere permittat, in terris & tenementis, quæ eadem Margareta tenet, in dotem.* Ex regesto Parlamenti an. 1452. *Et eisdem* (bonis) *per ultimas annatas & expleta ultima pacifice & quiete usi & Gavisi fuerant.* Occurrit sæpius.

GAUDEYES, [ut mox *Gaudia.*] Vide *Pretula.*

¶ GAUDIA, Rosariorum aliorumque hujuscemodi piorum Instrumentorum globuli, quos percurrimus recitando *Ave Maria.* Unde & pro ipsa salutatione Angelica eadem vox videtur usurpata. Testament. domini *le Scrop* an. 1415. apud Rymer. to 9. p. 276. *Item lego avunculo meo unum par de Pater noster de auro cum Gaudiis de curallo... & unum par de Pater noster de curallo cum Gaudiis de ambre.* Synodus Valentin. an. 1594. to. 4. Collect. Conc. Hispan. p. 710. *His accedit quod ad nimiam solitudinem jam redactis Ecclesiis parochialibus, sabbatho advesperascente ad profanas illas lascerum ædes concurritur; ubique Salve Regina, Gaudia & alia prædicationes à cantoribus & citharistis decantantur quasi in sacris ædibus.*

¶ GAUDIARE, Mulctam solvere, vel pro mulcta pignus dare. Historia MS. S. Cypr. Pictav. p. 141. *Postea vero Presbiteri cum verecundia Gaudiaverunt, quod injuste rem fecerant, & illorum extitit fidejussor Launo Abbas.* Vide *Gadiare* in *Vadium.*

GAUDIATA. Codex MS Abbatiæ S. Joannis de Vineis, laudatus à Grisio p. 287. *Hodie Dominus Abbas debet vinum Gaudiata Canonicis S. Gervasii.* Vox formata à *Gaudium*, idemque sonat quod *Caritas*, extraordinaria scilicet pastio Monachorum, Gallice, *Vin de joyeuseté.*

GAUDIBUNDUS, Lætabundus. Occurrit apud S. Cyprianum Epist. 77. in Actis S. Martinæ Mart. num. 31. apud Julianum Pacensem in Chronico æra 750. &c.

¶ GAUDICHETUM, Armaturæ genus. Testam. Odonis de Rossilione Militis ann. 1298. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1306. *Item, do & lego domino Petro de Mante... unam integram armaturam de armaturis meis, videlicet meum Heaume a vissere, meum bassignetum, meum porpoinctum de cendallo, meum godbertum, meam gorgretam, meas bucculas, meum Gaudichetum, &c.*

GAUDIFICARE, χαροποιεῖν, in Gloss. Græco-Latinis, Lætificare.

¶ GAUDIFLUUS, Perfusus gaudio. *Gaudiflua regna*, Æterna Sanctorum felicitas, in Chartulario Landevenecensi fol. 149.

¶ GAUDIMENTUM, ut *Gaudentia*, Fruitio, Gall. *Jouissance.* Charta an. 1138. apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Occitan. MSS. p. 431. *Donamus præ-*

dictis fratribus de Ardorette ad sustentationem videlicet & Gaudimonium eorum qui in Ecclesia prædicta, &c.

1. GAUDIMONIUM, Gaudium, lætitia, Gall. *Rejouissance: Gaudina*, Occitanis. Epist. 15. ex Tegernsensib. *In omnibus vos prosperari nostri scitote esse Gaudimonium.* Theodericus Mon. de Invent. S. Celsi Episc. Trevir. num. 17. *Immenso perfusus Gaudimonio.* Vincentius Belvac. lib. 30. Spec. Histor. cap. 71. *In Jullationibus & in sagittationibus delectantur tanquam in potissimis Gaudimoniis & exercitationibus.* Occurrit etiam in Fragm. Petronii, apud Nizonem in Vita S. Basini Arch. Trevir. n. 20. & apud veterem interpretem Prophetiæ Baruch cap. 4. n. 34. ubi Græca γαυρίαμα habent.

¶ 2. GAUDIMONIUM, pro *Vadimonium.* Judicium anni 997. pro Abbate Farfensi apud D. *le Blanc* in Dissert. Hist. de monetis pag. 90. *Cui & dixit: Hodie non exies de isto placito, nisi legem feceris. Et iterum Abbas: Ego non contradico legem, sed si permiseris Gaudimonium tibi dabo juxta legem meam, donec vadam ad meum Monasterium, & revertar cum advocato simul & judicibus.*

GAUDINA. Vide *Gualdus.*

GAUDIOSUS, Gaudens, lætus, ex Gallico, *Joyeux:* Occitanis *Gaujous. Gaudioso*, apud Jacob. Passavantum Italum p. 258. Utitur Baldricus lib. 2. Chron. Camer. cap. 5. lib. 3. c. 37. hinc *Gaudiosus* quidam apud Vopiscum. [Vide Spicil. Acher. to. 6. pag. 116.]

GAUDITA, Ususfructus, Gallis, *Jouissance.* Charta Raimundi de Monte Olivo: *Et concedo tibi, ut Gauditas & obventiones omnes in & tuitulo dominationis habeatis. Gaudence*, in Consuetud. Burdegal art. 101. *Gausidia*, in Testamento Berengarii Comitis Provinciæ an. 1238. apud Ruffium pag. 109.

¶ GAUDIUS, Pignus, vadimonium, Gall. *Gage.* Charta ann. 1163. ex Archivis civitatis Massil. *Ego R. D. G. sanctissima Nativitatis D. N. J. C. qua est in Bethleem devotus Episcopus, assensu & voluntate totius capituli nostri . . . recepimus de mutuo Communi Massilia 1251. bizantios Saracenatos, de quibus nos mittimus in Gaudium dicto Communi Massilia casale nostrum quod vocatur Romandet & domos nostras qua sunt in Acon. Et si debita non esset soluta tam cito qua esset requisita dicto Communi Massilia, debet habere potestatem vendere cui placuerit dictos Gaudios & pagare se.*

¶ GAUDUM, ut infra *Guaisdum*, Glastum, Gall. *Guesde.* Statutum Comitatus Fuxi an. 1332. apud D. *de Lauriero* to. 2. Ordinat. p. 90. *Pennam crudum, grana, Gauda, gayda, garancia tincta, &c.*

GAUDUS Nemus, silva. Vide *Gualdus.*

¶ GAVEDA, Scutella lignea, qua remiges utuntur ad cibum, Ital. *Gavetta.* Sententia Senescalli Provinciæ an. 1434. ex Archivo Piscatorum Massil. *Grassalia lignea & Gaveda, aut alia quacumque vascula.*

GAVELBRED. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkynd* pag. 25. *Allocantur per annum pro Gavelbred ad betdemet 3. sum. dimid.* Rursum: *In pane ad Gavelbred, de consuetudine arantium & metentium 2. sum.*

GAVELDUNG. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkynd* pag. 21. *Item respondet de consuetudine extrahendi fimum debita per custumarios tenentes 27. virgatas, dimid. & 1. ferling. in Borg de Goto, Middlham, in una septima post festum S. Michaelis cum auxilio Molmannorum, quod servitium vocatur Gaveldung.*

¶ GAVELERTH. Vide *Gavel-herte.*

¶ GAVELETUM. Vide *Gavelkynd.*

GAVELFOTHER. Vetus Charta Cantuariensis Ecclesiæ apud eumdem Somnerum p. 25. *De Gavelnoht vel Gavelfother de Ostreland.*

GAVELGIDA, quod *gable*, censui, ac pensitationi obnoxium est: à Saxon. ᵹaꝼel, census, tributum, & ᵹilꝺam, solvere pensitare. Leges Inæ Regis West Saxon. c. 6. *Si autem in Gavelgida, id est, in gablum reddente domo* (pugna) *fiat, vel in gebure, 30. sol. culpa judicetur.* Monasticum Anglic. to. 3. pag. 555. *Idem Radulfus tenet unam tostam, & non dat Gavelgeld, &c.* Vide *Gablum.*

GAVEL-HERTE. Charta Cantuariensis Ecclesiæ, in Tractatu *de Gavelkynd* p. 17. *Item respondet de 35. acris de consuetudine arandi Gavel-herte.* Alia ibidem: *Item fient ibi 5. juga, quodlibet arabit unam dimidiam acram ad semen frumenti, & seminabit, & herciabit, . . . & vocatur istud opus Gavelerth.* Vide ibi Somnerum.

GAVELKYND, GAVELETUM, est Consuetudo, quæ in Comitatu Kantiæ in Anglia obtinet, qua hæreditas tenens in antiquum socagium æqualiter inter filios masculos dividitur, & qua hæres annorum 15. potest alienare suam terram. Charta de Prærogativa Regis an. 17. de Edw. II. cap. 17. *Et in Kancia in Gavelkynd, ibidem omnes heredes masculi participabunt hereditatem eorum, & similiter femina: sed femina non participabunt cum masculis, &c.* De vocis etymo censet Rastallus vocem conflatam ex *Gyve al Kinde*, id est, *inter masculos:* nam *Kinde* masculum sonat. Lambardus *Gavelkynd* dictum vult quasi ᵹiꝼeal cẏn, id est, *omnibus cognatione proximis* datum. Spelmannus denique & Somnerus, quasi *debitum vel tributum sobolis, pueris, generi:* hæc enim cẏn, & kẏnꝺ significare: illa ᵹaꝼel, seu ᵹaꝼol. Vetus Charta apud Somner. in tractatu *de Gavelkynd* p. 179. *Et prior dicit, quod prædictum manerium non est Gavlikend, neque partibile.* Alia ibid pag. 180. *Ita quod manerium illud nunquam fuit Gaulikende, nec partitum.* Alia ibidem p. 577. *Dedimus Jordano de Serres & hæredibus suis ad Gavelikendam 40. acras de marisco nostro, tenendas de nobis jure hæreditario in perpetuum.* Adde p. 184. 185. 194. Hæc hæreditas feudalibus Legibus non regitur, nec confiscationi ex felonia obnoxia est: domino tamen censum præstat & servitium. Laudimium in venditione aut alienatione non solvitur. Uxor dimidium refert in dotem: sed amittit, si vel ad alias nuptias transierit, vel stuprum vidua commiserit. Vide Glanvillam lib. 7. cap. 5. Bractonum lib. 4. tract. 6. de Act. dot. c. 5. §. 1. lib. 5. tract. 1. c. 5. §. 13. tract. 3. c. 6. §. 1. Statutum de Prærogativa Regis edit. ann. 17. Edw. II. c. 16. Littletonem sect. 250. Christophorum de S. Germano de Legibus Angl. c. 9. 18. Cambdenum in Kantio, Rastallum, Jacob. Waræum in Antiquitatib. Hibern. cap. 7. & Somnerum in eo Tractatu, quem *de Gavelkynd* edidit an. 1660. *Tradere terram in Gavelkende*, apud Wilh. Thorn. ann. 1059.

GAVELETUM dicitur etiam juris processus huic addictus tenuræ, si quando tenens in *Gavelkyng*, reditus & servitia ultra modum subtrahit, quod & Londoniensibus ceditur Statut. an. 10. Edw. I. *de Gavelete.* Vetus Charta Cantuariensis Ecclesiæ apud Somnerum loco citato pag. 31. *Et postea per quandam consuetudinem, qua vocatus Gavelete, usitatam in Comitatu isto de terris & tenementis de Gavelkynde, pro redditibus & servitiis, qua à retro fuerint,* de

de eisdem per plures annos devenerunt eadem terra in manus cujusdam Abbatis, &c. Alia ibidem : *Item de defectu redditus cujusdam curtilagii jacentis Gavellete, quod fuit Alicia Hammeris per annum in manu domini* 4. *den.* Vide Fletam l. 2. c. 55. §. 2. & Rastallum verbo *Gavelet*.

GAVELLA, Merges, spicarum manipulus, ex Gallico, *Javelle*, seu *Gavelle*, uti Picardi efferunt : *Gabel* & *Gabelo*, Occitanis. Occurrit in Fleta lib. 2. c. 81. §. 2.

¶ GAVELLI, Sarmenta seu fasciculi sarmentorum. Charta ann. 1543. *Promisit eidem Monasterio* (S. Victoris Massil.) *dare medietatem vini, quam aliorum fructuum & Gavellorum proveniendum in dicta vinea.*

GAVELLOND, Idem quod *Gavelkind*, in Charta apud Somnerum p. 189. *Tenemos de Gavellond de octodecim jugis, pro cartagio* 36. *carectatas foeni de prata de Redhamne. &c.* Occurrit rursum pag. seq.

GAVELMAN, Tenentes *gabulo* obnoxii. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind*, p. 33. *Et de* 3. *sol.* 6. *den. de incremento redditus de Simone Theodulfi, de una virgata & dimid. cum uno messuagio in Salwenton, ... traditus eidem Simoni hoc anno in servitium de Gavelman, quantum Gavelman debet de tanto tenemento.* Alia ibidem : *Villani de Terring, qui vocantur Gavelmanni.*

GAVELMED. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkynd* : *Consuetudo falcandi, quæ vocatur Gavelmed.* Ibid. *Et pro una septimana dum falcatur stipula, quæ vocatur Gavelmed.*

GAVELNOHT. Vide eumdem Somnerum p. 25.

GAVELOCES, Spicula, jacula : ex Gall. *Javelot* : nam ibi *ga*, liquidum est, valetque *ja* : *Javelot* vero videtur formatum ex *Jaculum*. Matth. Paris an. 1256. *Frisiones igitur ... ipsum Willelmum cum jaculis, quæ vulgariter Gaveloces appellant, quorum maxime notitiam habent & usum, Danisque fecutibus & gesis, ... hostiliter insequuntur.* Joce de Brookland p. 10. apud Spelmannum : *Baculum meum extensi ad modum teli, quod vocatur Gaveloc.*

GAVEL-RIP, dicitur *consuetudo metendi*, in veteri Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind*, p. 21. Ibidem p. 19. ex Charta Ecclesiæ Cantuar. *De Consuetudine metendi* 40. *acras & dimid. de Gavel-rip in autumno* 40. *sol.* 6. *den.*

GAVELROD. Vide *Burghard*.

GAVEL-SESTER, [vox Saxonica, Thomæ *Blount* in Nomolexico, Sextarius vectigalis ; cervisiæ scilicet sextarius *manerii* vel prædii domino ab usufructuariis cervisiam coquentibus, census vel vectigalis nomine, pendendus.] Vetus Charta apud Somnerum ibid. pag. 24. *De Gavelsester cujuslibet bracini braciati infra libertatem maneriorum, videlicet unam lagenam & dimidiam cerevisiæ.*

GAVELTYMBER. Vetus Charta apud Somnerum ibid. p. 22. *Et de* 200. *resters de Gavel-tymber, de reddiitu quilibet de longitudine* 13. *ped. de quibus proveniunt de tenemento de Barewasesyle* 100. *& de tenemento de Menynden* 100. *&c.*

¶ GAVELUM. Vide in *Gablum*.

GAVELWERCK. Vetus Charta apud eumd. Somnerum p. 24. *Arabit unam acram* 6. *pedes, & metet unam acram, dimid. &* 9. *pedes, de Gavelwerk.* In aliis dicitur *Ireck-gavel*.

GAVELWOOD. Vetus Charta apud eumdem Somnerum p. 23. *Et de* 18. *sol.* 3. *den. ob. de fine cariandi Gavelwood de consuetudine.*

GAVENA, à Flandrico *Gave, Gaven*, i. *donum*, seu *munus*, ut annotat Carpentarius in Hist. Cameracc. part. 3. cap. 6. qui subdit, exstitisse olim in pago

Tom. III.

Cameracensi Officialem. *Gavenarium* dictum, qui à Comite Flandriæ institutus, illius nomine jus quoddam annuum muneris gratuiti vice in eo percipiebat, pro advocatione seu protectione Ecclesiarum. Saxonibus etiam ᵹaꝼel, tributum, censum, vectigal, sonat. Vide *Gablum*. Charta Conradi Imp. an. 1146. apud eumdem Carpentarium & Miræum in Diplom. Belgic. pag. 122. *Præterea novam illam consuetudinem, quæ vulgo Gavena dicitur, quam solet Comes Flandrensis exigere, &c.* Ubi idem Miræus *gavenam* jus esse ait, accipiendi certas mensuras granorum ex singulis jugeribus terræ. *Feodo nuncupati la Gavene*, in Castellania Duacensi, meminit Charta Joannis Regis Franc. ann. 1353. in Hist. Guinensi p. 683. & in Hist. Monmorenc. pag. 156. 157. 174. 226. 318. 322. Vide Monstrelletum 1. vol. cap. 144.

¶ GAVESCERE. Vide *Gavisce*.

GAUFRA, Gurges, ex Gall. *Goufre*, seu potius sinus maris. Vincentius Belvac. lib. 31. cap. 142. *Satellia, ubi est sinus maris, qui dicitur Gaufra Satelliæ.* De eodem sinu Willel. Tyrius lib. 16. cap. 26. *Totus ille maris sinus ... Attalicus dicitur, qui vulgari appellatione Gulphus Sataliæ nuncupatur.* Villharduinus num. 167. de Nicomedia : *Et si sist sor un ... Goffre de mer.* Ubi sinum Astacenum intelligit. Vide *Gulfus*.

¶ GAUGETTUM, GAUGETUM, Tributum pro *Gaugia* seu examine dolii vinarii exsolutum, Gall. *Jaugeage* ; item mensura, ad quam dolium exigitur. Litteræ anni 1400. apud Rymer. to. 8. pag. 127. *Illud Gaugettum, quod pro nobis in castro Burdegaliæ percipiunt, videlicet, de & super quolibet dolio vini, custumato infra castrum prædictum, quoddam sterlingum Aquitaniæ, vel quinque denarios pro valere dicti sterlingi.* Litteræ anni 1417. apud eumd. to. 9. p. 431. *Dicta officia Gaugeti, turragii, & portagii .... exercere permittant.* Aliæ litteræ an. 1420. ejusd. to. p. 868. *Item quod de quolibet dolio vini Gaugeato, sicut venditor vini quod de Gaugeato defuerit supplere tenebitur, sic eidem per emptorem de eo quod ultra Gaugetum superfuerit, juxta pretium ad quod dolium vini venditum fuerit, satisfiat.*

¶ GAUGIA, Norma dolii vinarii, Gall. *Jauge*. Sententia arbitralis an. 1446. ex Tabular. Corbeiensi : *Collegit vel habuit in vindemiis anni* 1444. *per se ... septem modia vini ad modium & Gaugiam Suessionensem.* Vide *Gagga*.

GAUGIATORES. Horum officiorum erat, *signare pannos, panes, dolia, sigillo officii sui*, ut est in Itinere Camerarii Scotici c. 14. *Jaugeurs*, in Consuet. Claromontensi art. 233. Norman. art. 24. & Aurelian. art. 208. Perperam *Gangiatores* habet Skenæus de Verbor. significat.

GAVIALTO. Lex Salica tit. 76. §. 1. Edit. Heroldi : *Similiter & alii tres testerentur, quod in* 40. *noctibus sole et collocato, & ille nullatenus de antrustione Gavialto estre legibus dixisset.* Id est, ut interpretatur Wendelinus, *nolle antrustionem stare ejus judicio* ; sed declinare forum tanquam incompetens. Ubi *Gavialte*, idem valere vult ac Flandris, *Ghewillich*, unde & natum putat, i. *volens, lubens, paratus*. Fides sit penes Scriptorem, quem consule, si lubet.

☞ *Gavialto estre* idem est quod Teneri, obligatum esse vel devinctum, pro quo Germani dicunt *Gehalten seyn* ; hincque *Gavialto* corruptum esse evidens est Eccardo, qui conjicit *Gahaltan* primitus scriptum fuisse. *Estre* vero pro *esse* à tertia præsentis *Est* formatum esse optime animadvertit idem

Hhh

Eccardus. Illud etiamnum Galli retinemus; *Esfere* Itali efferunt, quod jam apud Plautum occurrit. Sensus ergo legis est *Austrasionem nullatenus legibus obligatum esse.* Aliter divinat Schilterus: quem, si vis, consule.

¶ GAVIARE, Pignerare, pignori dare, Gall. *Engager, Hypothequer.* Statuta Arberti Abbatis Casæ Dei ann. 1272. pro reformatione Parthenonis S. Andreæ de Cumbis, apud Stephanotium tom. 4. Fragm. Hist. p. 460. *Ordinamus quod nec Procuratores, nec Priorissa* (valeant) *Gaviare aliquod mutuum, quod xx. solidorum summam excedat, aut aliam quamlibet obligationem contrahere aut facere usque ad quinquennium.* Vide *Vadium.*

¶ GAVIATOR, Pignerator, conductor. Dicitur de Agricola seu colono qui prædium pignori accipit, seu subannuo censu. in Charta Libertatum Montis Britonis an. 1376. Hist. Dalph. to. 1. p. 82. & 83. *Item quod quilibet agricola seu Gaviator anno quolibet quitens sit & esse debeat erga Dominum prædictum pro quatuor corvatis boum & personæ suæ .... Item à quolibet alio homine tenente focum, seu à quolibet foco habente animalia equina, asinina, vel alia ad bastum, qui tamen non esset agricola, seu Gaviator, quatuor corvatas de se .... Pro quolibet foco agricola seu Gaviatorum dicti mandamenti, tenente gamagium boum, seu alterum animalium unam heminam frumenti ultra census Domini debitos.*

¶ GAVILE, Canthus. Papias MS. Bituric. *Cantus, Ferrum circa rotas, vel ligna, vulgo Gavile.*

GAVINA, Species *vestimenti, super humeros habens purpuram.* Ita Papias. Forte ex *Sclavina.* Vide in hac voce.

¶ GAVINÆ, Tumores similes tonsillis seu glandibus gutturis, Italis *Gavine.* Acta B. Benigni Abb. to. 4. Julii p. 344. *Quædam totâ gulâ plena Gavinis turpiter ad eum perrexit, & confestim liberata discessit.* Vide *Gavo.*

GAVISCI, Gloriari, gaudere, gestire. Glossæ Lat. Gr. *Gavesisse*, χαίρειν. *Gaviso*, χαίρω. *Gavisco*, (ita lego, pro *Gallesco*) χαίρω, γήθομαι. [Gloss. Lat. Gr. MS. Sangerman. *Gavescere*, χαίρειν.] Regula Magistri cap. 81. *Si quis vero frater in specie sua sibi visus fuerit scemari, vel satis Gavisci, &c.*

GAVISIO, Usus, possessio, Gall. *Jouissance*, à *Gaudere.* Statuta Massiliensia in Annalib. Massiliensibus Guesnaii an. 1294. n. 9. *Ita quod amplius pro civibus non habeantur neque reputentur, sed indigni sint Gavisione illorum, &c.*

GAVIUS. Gloss. Gr. Lat. MS. Οἰκέτης, ἤτοι ὑπηρέτης στρατιωτῶν, *Gavius.* Editum habet *Gravius.* Hinc forte nostris *Goujats*, Calones dicti.

¶ GAULA, an pro *Gaida*, Glastum, Gall. *Guede*, Angl. *Woad*? Litteræ anni 1376. apud Rymer. to. 7. p. 116. *Concessimus vobis, quod stapula nostra lanarum, coriorum & pellium lanatarum, nec non .... casei, butiri, plumæ, Gaulæ, mellis, sclpatiæ, & cepi, &c.* Similia bis repetuntur ibid. p. 118. Vide *Gaida* 3. & *Gaisidium.*

¶ GAULIKEND, GAULIKENDE, Vide *Gavelkynd.*

¶ GAULINA, pro *Gallina.* Charta anni 1281. è Chartulario S. Vandregesili to. 2. pag. 1505. *Ad festum S. Remigii unam Gaulinam.* Occurrit ejusdem tomi p. 1457. *Duo capones & una Gaulina*, in Tabulario Compendiensi.

GAULUM, Census, tributum. Vide *Gablum.*

¶ GAULUS, Merops, avis apibus infensa, unde & *Apiastra* vocitatur. Papias: *Merapes, Genus avium, idem & Gauli, qui parentes suos recendere & alere dicuntur, sunt autem virides, & vocantur Apiastra.*

¶ GAUMA, ὄργανον τεκτονικόν, *Instrumentum fabrile.* Supplementum Antiquarii.

¶ GAUNACA, *Gausapa.* Gloss. Isid. Alii scribunt *Caunaca* ex Græco καυνάκη. Utitur Varro lib. 4. de Ling. Lat. Terentius Scaurus in Orthogr. *C cognationem habet cum G, & ideo alii dicunt Gaunacam, alii Caunacam.* Vide *Galnabis.*

GAUNAPE. Vide *Galnabis*, Læna, stragulum.

¶ GAUNATRICES, *Duorum fratrum uxores.* Gloss. Isid. Lege & vide *Janitrices.*

¶ GAVO, Struma, ab Italico *Gavone*, Species tumoris. Acta SS. Junii to. 3. p. 463. de S. Raynerio: *Strumam, id est, Gavonem habens in gula, &c.*

¶ GAURI, GAURINI. Sic à Turcis appellantur Christiani, ceterique omnes à superstitione Muhamedana alieni, teste Leunclavio Hist. Musulman. lib. 1. Pacificatio an. 1604. apud Ludewig. to. 6. p. 306. *Nec se* (Turcas) *ad Christianorum postulata, quos contumeliosa nomine Gaurinos appellabant, velle aliquid facere.* De vocis etymo consule Hofmanni Lexicon ad v. *Gauri.*

¶ GAURULUS, *Scafa, canalo vel locellum, lembus*, apud Papiam, à *Gaulus*, ut puto, quod Festo est *Genus navigii rotundum.*

GAUSAPE, [apud Papiam, *Mappa, quæ in mensis ponitur, vel qua tergitur. Gausapa & Gausapum antiqui dicebant.*] Ugutio: *Gausape, mantile, & invenitur pro quodam genere pallii.* Gloss. Lat. Gr. *Gausape*, βαρβαρικὸν παλλίον. Gloss. Ælfrici Saxonicum: *Gausape*: Beodpægl, i. vestis mensæ. Gloss. Lat. Gall. MS. Thuanum: *Gausape, napa.* Luithprandus in Legat. *Hac eadem die convivam me sibi esse jussit, ... quintus decimus ab eo absque Gausape sedi.* Vox priscis nota, sed ut plurimum pro vestis militaris seu straguli specie.

SEDERE AD GAUSAPE alicujus, in Consuetud. MSS. Catalaniæ, i. ad mensam. Locum damus in *Soldataria.*

GAUSAPATUS, in Fragmento Petronii: *Solebat sic cœnare, quo modo Rex, apros Gausapatos, opera pistoria, viscocoe, pistores.* Id est, mappa circumductos.

¶ GAUSARUS, ἐνδρομίς, *Vestimenti genus*, in Supplemento Antiquarii. Poll. lib. 3. ἐνδρομίδες sunt Calceamentorum quoddam genus, quo cursores utebantur.

¶ GAUSIDA, GAUSIDIA, Ususfructus, Gallice *Jouissance*, Provincialibus, præsertim Arelatensibus *Gausido*, Reditus, frugum fructuumque perceptio, Gall. *Recolte, moisson.* Transactio an. 1223. inter Abbatem S. Victoris & Universitatem Massil. ex parvo Chartulario ejusd. S. Vict. fol. 102. *Concedimus quod dicta Universitas percipiat fructus & Gausidas universas & obventiones.* Charta an. 1220. ejusdem Chartul. f. 107. *Fructus & Gausidas inde provenientes, &c. Perceptio Gausidarum*, in Charta anni 1223. ex eod. Chartulario. Gassendi Notitia Ecclesiæ Diniensis ex Charta anni 1303. *Confitetur se vendidisse fructus & Gausidas cujusdam prati.* Occurrit in Hist. Dalphin. to. 1. p. 18. & alibi. *Gausiata* vero supra in voce *Gaudia.*

¶ GAUSITA, Eadem notione. Charta Archiepisc. Aquensis ann. 1306. inter Instrum. to. 1. Galliæ Christ. p. 72. col. 2. *Omnes fructus, Gausitas & obventiones, &c.* Ibid. p. 73. col. 1. *Ita quod ex dictis fructibus & proventionibus & Gausitis possint facere pro suo libito voluntatis. Tempore trium annorum, trium Gausitarum & trium saizonum*, in Charta an. 1543.

¶ GAVULUM, Census, tributum. Vide *Gablum.*

GAVUS. *Levis in verbis*, Ugutioni. [Gallice *Gay*, Lætus, hilaris.]

¶ GAUZITA, ut *Gausita*, in Statutis Massiliensibus lib. 2. c. 1. §. 36.

¶ GAYA SCIENTIA, Ars Poetica, apud *la Faille* in Additionibus ad Annal. Tolos. p. 13. ex Hieronymo Zurita: *Ut vernacula lingua celebres Poetæ in Hispaniam ex Narbonensi provincia scholis traducerentur, studia Poetices, quam Gayam Scientiam vocabant, instituerentur; &c.*

¶ GAYARE, Pignori capere, Gall. *Prendre en Gage, Saisir.* Charta an. 1403. ex Archivo S. Victoris Massil. *Qualibet homo possit & valeat bannare & Gayare pro banno avere quorumcunque existentium grossum vel minutum.* Vide *Vadium*.

GAYDES, Limbi, fimbriæ, ex Ital. *Ghede, liste delle camise di donna, o d'altre suoi sottanelli, le quali sono strette di sopra, e larghe a basso, e servono per allargare le fimbrie delle camise, & delle sottane, e guarnaccie.* Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium p. 29. *Sed qui tunc vidissent mulieres parvulorum suorum alium in collo, alium in brachiis suis deferentes, aliosque ad Gaydes vestium suarum se tenentes, &c.* [Apud Murator. to. 6. col. 1001. habetur *Gaidas*.]

¶ GAYDUM, f. Species glasti. Vide *Gaudum*.

¶ GAYETA, Speculator, excubitor. Litteræ anni 1340. to. 2. Hist. Dalph. p. 415. col. 1. *Ut autem dicto officio* (Castellani) *de salario & custodia dicti castri sit opportune provisum, constituimus vobis salarium pro persona vestra viginti quinque solidos grossos, pro duobus clientibus Gayeta & bayeta per annum.* Vide *Gayta*.

¶ GAYETUS, Officium militare. Vide *Caytus*.

GAYMARIA. Monasticum Anglican. to. 1. p. 603. *Ita quod nihil eis nunc remanet in manu dicti Prioris in sustentationem sui, & hospitalitatem Prioratus prædicti, & solutionem firmæ suæ, nisi tantum Gaymaria manerii prædicti, cum proficuis prano minatis, &c.* Sed videtur legendum *Gaynaria*, ex Gall. *Gaguerie.* Vide *Gagnagium*.

¶ GAYNERIUS, Vaginarum opifex, Gall. *Gainier.* Occurrit in Catalogo MS. Sodalium Confraternitatis B. Mariæ Deauratæ Tolosanæ.

¶ GAYOLA, Carcer, *Gayole.* Vide *Geola*.

¶ GAYRANTIA, in Chartulario B. Mariæ Accincti p. 54. Idem quod supra *Garandia*, Gallice *Garantie*.

¶ GAYSA, Vicia, Gall. *Vesce.* Statuta Arelat. MSS. sub Raimundo Archiep. art. 18. *Commune accipiat in singulis sestariis annonæ siliginis & ciceris ... & Gaysarum.*

¶ GAYTA, Speculator, excubitor, custos castri, oppidi, &c. Gall. *Guet, Sentinelle.* Visitatio castrorum Dalphini ann. 1347. to. 1. Hist. Dalph. p. 66. col. 2. *Item injunxerunt dicto Cellerario quod mutam, quæ est super portale de burgo dicti burgi de Monte faciat praparari, ita quod Gayta possit jacere desuper & quod sit deffensibilis cum expensis Domini.* Et pag. 67. col. 1. *Item cum in portalibus dicti burgi turris non possit aliqua ad deffensam stare neque Gayta jacere, ordinaverunt, &c.* Infra: *Item petierunt quot Gaytæ vigilant in castro; dixit quod sex.* Ibid. col. 2. *Item quod quatuor Gaytas & duas Eschargaytas in dicto burgo constitui faciat, qui noctium temporibus ibidem in dicto burgo Gaytent & etiam eschargaytent.* Hic notandi sunt *Gayta* & *Eschargayta*; cum enim periculum erat ab hostibus, *Gaytis* addebantur *Eschargaytæ*, qui munitiones prominentiores custodirent. *Gaytare* & *Eschargaytare* fere munus erat vassallorum: de quibus sæpe in Chartis libertatum civibus concessarum hæc vel similia leguntur: *Habitatores castri & burgi debent Excubiare & Gaytare*, ut habetur in Franchesiis habitatoribus Belli-visus de Marco an. 1256. concessis to. 1. Hist. Dalphin. p. 59. col. 1. *Illi de castro & mandamento debent Gaytare & Eschalgaytare castrum, & illi de burgo burgum*, in Inquisition. Moralii Regest. *Probus* fol. 42. Quibusdam in locis *Gaytare* debebant incolæ quidam peculiares, iisque certa merces assignabatur. Inquisitio Moralis jam laudata: *Farpolat & Petrus Dacer, vel uxor ejus Dulcis, debet custodire specialiter januas castri in nocte, vel facere custodiri jacendo hic ad januas, qui habent speciales redditus bladi pro hoc & quasdam res alias similiter.* His ex Hist. Dalphin. to. 1. pag. 51. depromtis addo quod de *Gayta S. Romani* legitur in Charta an. 1273. è Tabolario Casæ Dei, quam refert Stephanotius to. 5. Fragm. Hist. MSS. Huic *Gaytæ* ibi conceditur *Comestio cum babuatoribus prædictorum locorum & convivium nuptiale facientibus & nuptiis rehabentibus, qui Gayta nihil aliud petere possit, nisi quod comedat simpliciter sicut unus extraneus* (f. ex ceteris) *discumbentibus; vel det convivium faciens Gaytæ denarium unum usualis monetæ, si comedere nolit.* Vide *Wacta*. Le Roman de *Pyramus & Tysbe* MS.

La frete eusse o mes mains faite,
Que faus veue de uos Gaites, &c.

Infra:

Montent les Gaites sor les murs.

¶ GAYTARE, Excubare. Passim occurrit.

¶ GAYTIA, ut *Gayta*. Antiquit. Recognit. Albon. Regest. *Probus* fol. 73. *Gofredus de Montargis est homo ligius Comitis .... & quando Gaytia est in castro debet unam eminam siliginis ad sustentationem ipsius.*

¶ GAYTUS, Excubiæ, Gall. *le Guet.* Charta Bernardi de Turre ann. 1308. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 783. *Item Consules dicti castri debent mandare Gaytum sive excubias ad custodiendum villam de nocte.* Pro officio militari Saracenis noto sumitur in *Caytus*.

GAZA, GAZERA, Pica, avis, Italis, *Gazza*, & *Gazzera*. occurrit apud Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 4. & 20.

¶ GAZALIA. Vide *Gasalia*.

¶ GAZARA, Saga, venefica, Gall. *Sorciere, Devineresse*, ab Hebraico גזר, Scidit; unde גזרין. Aruspices, quod scindendo victimas divinarent. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1279. apud Murator. to. 8. col. 1146. *Fratres Prædicatores omnes qui erant in civitate Parmæ, recesserunt & venerunt Regium, quia Parmenses contra eos insurrexerunt occasione cujusdam mulieris, quæ dicebatur quod erat Gazara, & comburi eam fecerunt.*

¶ GAZARENUS, ex eodem fonte. Papias: *Gazarenus Hebraice, Latine Aruspex dicitur.*

¶ GAZARNIA, ut *Gisarma*, Gesum, spiculum. Statuta Arelat. MSS. *Non deferatur sine licentia Consulum .... per Arelatem pergreriam acutam, vel Gazarniam, vel falsonum longum, vel alia arma, nisi cutellum, nisi portaret datam exeundi civitatem.* Vide *Gisarma*.

¶ GAZATUM, pro *Gaza*, Thesaurus. Odo de varia fortuna Ernesti Ducis Bavariæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 340.

Dumque suam quivis lauto satiarat in esu
Esuriem, vix ulla cibi vestigia pransi
Ostendit dives plenis opulentia mensis,
Multaque mirati quæ vix natura creasset
Consilio similis, non ardentibus auro
Cor quatiunt gemmis, non ad Gazata resolvunt
Ampla manus, sed divitiis cerealibus intrant
Usque penus plenas, & vina vetustima cellæ
Gaudentes, &c.

GAZELA, Gazella, Equus Saracenicus cursu prævalens. Albertus Aq. lib. 7. cap. 66. *Ipse vero ascendens equum, qui lingua Saracenica Gazela appellatur, eo quod cæteris equis sit cursu potentior, &c.* Ordericus Vital. lib. 10. pag. 794. de Balduino Rege Hierosol. *Inde Rex cum suo commilitone Gazellam suam ascendit, &c.* Supra, *celerem equam fortissimamque* vocat. De hisce equis forte Vegetius l. 4. Art. veter. c. 6. *Africa Hispani sanguinis velocissimos præstare consuevit ad usum sellæ.*

1. GAZERA, Idem videtur quod *Gasalia*. Vide in hac voce. Statuta Synodalia Odonis Episc. Parisiensis cap. ult. §. 30. *Prohibetur districte Sacerdotibus, ne accipiant Gazeras vel admodiationes, nisi de decimis, quoniam esset species negotiationis.*

¶ 2. GAZERA, Pica. Vide *Gaza*.

1. GAZETUM, Vinum à Gaza Palæstinæ, olim in pretio. Gregorius Tur. de Glor. Conf. c. 65. *Gazetum sextarii vini præbuit in sacrificium Basilicæ sanctæ. Sed Subdiaconus nequam reservans gulæ Gazetum, acetum . . . offerebat in calice.* Vinum porro Gazeticum commendant Sidon. Carm. 17. ad Ommatium, Corippus lib. 3. n. 3. Senator lib. 12. Ep. 12. Fortunatus lib. 4. de Vita S. Martini p. 296. & Isidor. lib. 20. cap. 3.

2. GAZETUM, *Gazarum repositorium*. Jo. de Janua. [*Lieux à garder richesse*, in Gloss. Lat. Gall.]

GAZUM, pro *Gaza*, vel gazophylacio, usurpat Commodianus Instruct. 55. & 72.

GAZZATUM, Linum vel sericum subtilissimum, vulgo *Gazze*, forte quod *Gaza* Palæstinæ urbe primitus advectum sit. Concilium Budense an. 1279. c. 61. *Statuimus, quod omnes in Monasterio, vel regulari Canonica, indifferenter uno & eodem vestiario induantur: prohibentes expresse, ne quis eorum vestes aliquas alicujus coloris, nisi tantummodo albi, vel nigri, seu grisei habere præsumat, in quibus brunetam nigram, Gazzatum, & alium quemcumque pannum notabiliter delicatum interdicimus universis.*

GEASPECIA. Charta Privilegiorum Novi Castri in Anglia renovata an. 30. Eliz. *Sturgiones, balænas, cetas, porpecias, delphinos, riggos, Geaspecias, &c.* Ubi Spelmannus: Sic quidam legunt: mihi autem videtur *Seaspecias*, quasi maris piscis. Valde barbare, ut etiam *porpecias*, pro piscibus ad similitudinem porci, Lat. *phocænis*, Angl. *porpaises*. At ego malim *Graspecias*, ut intelligantur *Crassi pisces*. Vide *Craspiscis*.

¶ GEBARA. Vide *Flosega*.

GEBELLINA Pellis, [Pellis martis seu mustelæ, Gall. *Marte*.] Vide *Sabelum*.

GEBULSKINI. Lex Bajwar. tit. 3. §. 4. *Si in eo venam percusserit, ut sine igne sanguinem stagnare non possit, quod Atbargrati dicunt: vel in capite testa adpares, quod Gebulskinus vocant.* Editio Heroldi c. 5. §. 4. habet *Gebulskim*. Alii Codd. uti monitum à Baluzio, *Gebukin*, *Gelsbuchini*, *Sceppolsein*.

GEBURSCIPA, Vicinia Lambardo, seu potius paganorum conventus, *Friborga*: vox Saxonica, à ȝebuɲe, colonus, rusticus, villanus, & ꝼcip, adjectitia particula apud Saxones, quam posteri mutarunt in *Ship*, Belgæ in *Schap*. Leges Edwardi Confess. c. t. de perjuriis §. 1. *Vel jusjurandum inveniat, si possit, in quo repetenti satisfir: si non possit, nominentur ei sex homines de eadem Geburscipa, in qua ille residens est, &c.* Vide *Decuria*, *Friborga*.

GEBURUS, vox Saxonica in Legib. Inæ Reg. Westsax. art. 6. apud Brompton. Villanus, paganus, uti supra annotatum.

GEDEOLA. Matth. Silvaticus: *Sima, concavitas est hepatis amplectens stomachum: sed ejus gibbus dicitur Gedeola, ut in lib. Urinarum Isaac.*

GEHENNÆ nomen in veteribus non invenitur; sed primum à Salvatore ponitur. Hujus sermonis occasio fuit Idolum Baal juxta Hierusalem, parva campi planities irrigua & nemorosa fuisse legitur, & locus in ea Idolo consecratus, qui appellatur Gehennon, id est, vallis filiorum Hennon. Hoc in loco deserta templi Dei victima hostias immolabant filii Israel, & comminatus est Deus, se locum illum impleturum cadaveribus mortuorum. Futura ergo supplicia, & pœnæ perpetuæ, quibus peccatores puniendi sunt, hujus loci vocabulo denotantur. Duplicem autem gehennam nimii ignis & sulphuris & frigoris plenissime in Job legimus. Ita Papias ex Isidoro lib. 14. c. 9. S. Hieronymus de Locis Hebraicis: *Geennon, quod interpretatur Vallis Ennon, & ab hac quidam putant appellatam Gehennam.*

¶ Gehennale Incendium, in Anecdotis Martenianis tom. 1. col. 1739.

GEHENNATIO, Jurisdictio, districtus: vox, ut videtur, sumpta à Germanica *Ghe-nachte*, vel *Ghe-nechte*, Concilium, placitum. Unde *Ghe-nachte houden*, jus dicere, forum agere, apud Kilianum. Capitularia Gregorii II. PP. pro Bavaris cap. 3. *Ut consideratis locorum spatiis, juxta Gehennationem cujusque Ducis, Episcopia disponatis & subjacentia singulis sedibus terminetis.* Forte *Gubernationem*.

¶ GEHETI, Genus hominum ceteris odiosum. Vide *Cagoti*.

GEINFAHRE, [Signum apponere rei, cujus possessionem quis adit judicis auctoritate.] Vide *Wifa*.

GEIST, Gietivus, [Qui vadimonium deseruit & defecit.] Vide in *Abjectare*.

¶ GEISTUM, Geixtum. Vide in *Gistum*.

GELATOR, pro *Zelator*, Italis *Zelatore*, zelo plenus. Andreas Dandulus in Annal. an. 1114. de Alexio Comn. Imper. *Quia comprobaverat sui Imperii Venetos fuisse intimos Gelatores.*

GELBA. Charta Alberonis Episcopi Leod. apud Chapeavillum in Notis ad Ægidium Aureæ vallis Monachum cap. 40. *Recognovit supradictam traditionem idem Manasses tertia Dominica Quadragesima, . . . Gelbas & ramos de singulis allodiis super altare S. Petri . . . ponens.* Videtur legendum *Glebas*. Vide *Waso*.

GELDONIA, Geldum, &c. Vide *Gildum*.

¶ GELELA, *Coloquintida*. Papias.

¶ GELFI, Gelfini. Vide *Gibelini*.

¶ GELGEL, *Relatio*, apud Papiam. Vox, ut puto, ducta ab Hebræo גלגל, *Galgal*, quod rem significat volubilem, ut rotam, quæ semper in se refertur seu revolvitur.

¶ GELIBA, Manipulus, Gall. *Gerbe*. Instrum. anni 946. tom. 3. Gall. Christ. col. 126. *Pro decimis prædialibus de centenario nonnisi tres Gelibas, seu garbas, aut manipulos solvere consueverint.* Vide *Gelima*.

GELICIDIUM, *Gelu cadens*, Joanni de Janua: Florentinis, *Gelicidio, i. stagion fredde de gelata*. Regula Magistri cap. 59. *Sive in hieme, sive in æstate, si gravia Gelicidia camporum, aut ferventes æstus viarum, &c.* Id est, cum tenuis glacies ex leviori imbre concreta campos operit, nostris *Verglas*. Utitur etiam Guillelmus Parisiensis Episcop. lib. de Rhetorica divina cap. 50. & alibi.

GELIMA, Manipulus. Jo. de Janua: *Gelima, à genu, & ligo, as, & manu componitur, i. garba, vel coma segetis, quæ cum manu ligatur super genu.* Ebrardus in Græcismo cap. 9. *Dicatur Gelima genibus ma-*

utbusque ligata. Joannes Hocsemius in Adolpho à Marca Episcopo Leod. cap. 11. *Cum pro quibusdam spelta Gelimis, potestatis suis dari solitis ... esset exorta dissensio.* Infra: *Armigeri petitas solvere Gelimas promiserunt.* Perperam utrobique *gelunis* & *gelunas* editum. Flandri *Gheluye* vocant, quod alii *Glemam*, & *Gelimam*: unde nostri *Glui* & *Glue* etiamnum vocant frumentarios calamos, paleam, stipulam: præterea fasciculos ex his confectos.

Gerima, Eadem notione, Gall. *Gereme.* Charta Girardi *de Vallengoiart* in Tabul. Abbatiæ S. Victor. Paris. num. 21. *Omnes alii proventus prædictarum terrarum præfata sunt Ecclesiæ, sicut campipars, & venditiones, investitura, metationes, revelationes, & dona Gerimarum.* In alia Charta ejusdem Tabularii, *Donum garbarum* appellatur, quod in priori *Donum Gerimarum.*

¶ Gelina, Glena, ut *Gelima.* Transactio anni 1493. en Archivo S. Justi Lugdun. *Debent decimam de decem Gelinis, Glenis seu gerbis unam Gelinam seu gerbam & Glenam.*

¶ GELLA, Lagena, vas vinarium. Chronicon Affligemiense apud Acherium to. 10. Spicil. pag. 617. *Henricus II.* (Abbas) *anniversariorum symposia sustulit, & in moderatam eamque quotidianam vini portionem converti voluit ... tertiam nempe partem Gella per diem constituit.* Vide *Gillo.*

GELLAGIUM, Idem videtur quod *Jollagium*, de qua voce in *Galo.* Charta de Jure D. Nuciarum apud Chableias in Tabulario Campaniæ Thuano fol. 190. *Item Comes habet quatuor servientes in villa, qui non justitiant se nisi per Comitem, & illi non reddunt, nec Gellagium, nec minagium, nec aliam costumam in villa.* Alia S. Bernardi Abbatis Claræval. ann. 1145. in Tabulario Episcopatus Autisiod. fol. 1. *Si Episcopus vinum aut avenam comparaverit, nihil Gellagii, vel alterius consuetudinis ab eo exigetur.* Habetur etiam hæc Charta apud Sammarth. in Episcop. Autisiod. p. 274.

GELLO, Gellunculos, Gellus. Vide *Gillo.*

GELMUS, Cassis, galeæ conus. Vide *Helmus.*

GELOSITAS, ex Italico *Gelosia*, vel ex Gallico *Jalousie*, Zelotypia: unde & vocis etymon. Monasticum Anglican. to. 2. pag. 67. *Concipiens Gelositatem inter uxorem suam & dictum Willielmum, proditiose ipsum Willielmum fecit suspendi.* Philippus *Mouskes*, de Albigensibus:

Le boin Evesque de Toulouse,
Qui leur armes sauver Goulouse,
Kacierent il fors de la tierre.

¶ GELTA, Mensura vinaria, eadem, ut videtur, quæ infra *Gillo.* Marten. in Glossario ad calcem tomi 5. Anecd. *Vineo nostra ... de quibus debebat domus duos Geltas vini omni die distribuendas.*

GELTINA *piscium est, quando pisces coquuntur in aceto, & postea congelatur acetum cum quo coquuntur: & eodem modo fit cum carnibus.* Matth. Silvatic.

GELUNA, Manipulus. Vide *Gelima.*

¶ GEMA. Charta Agnetis Comitissæ an. 1050. de consuetudinibus villæ S. Johannis Angeriac. inter Instrum. to. 2. Gall. Christ. col. 468. *Ut de redditibus Ecclesiæ concederent nobis pro ipsa procuratione minogium, fornagium, præpositum, credentiam quindecim dierum ... peagium quoque de sale & Gema, si causa vendendi transferatur, aliter autem nec peti debet, nec dari.*

GEMATA, *Confectiones liquidæ, quas mulieres faciunt ad liniendum faciem.* Matth. Silvatic.

¶ GEMBA, Crus, Gall. *Jambe*, apud Stephanot. in Fragm. Hist. MSS. Aurelian. p. 328. Vide *Gamba.*

¶ GEMELLA, Vasis genus, idem forte quod Ovidiu *Camella*, vel quod in Ordine Rom. *Gemellio*, de quo infra. Agnellus in Vita S. Martini Pontif. apud Murator. to. 2. pag. 182. col. 1. *Talis fuit in suo corpore, ut dixi, vastus, ut prædictos CC. aureos, quos ego ei in Gemello porrexi, in sola conclusit lava.* Vide *Gomelum.*

GEMELLÆ, Fridegodus in Vita S. Wilfridi c. 15.

. . . . . . *Atque Gemellis*
Codex aurato conseptus grammate scriptus.

Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londinensis ann. 1295. *Amictus de lato aurifrigio, cum nigris Gemellis stridis.* Inventar. Capellæ Regalis Westmonast. *Item una pixis de eburneo Gemellato, cujus coopertorium frangitur.*

GEMELLARIS, Gemellus, geminus, *δίδυμος.* Itinerarium Hierosolymitanum & Burdegalense: *Interius vero civitatis sunt piscinæ Gemellares quinque porticus habentes, &c.*

GEMELLARIUM, apud S. Augustinum in Ps. 80. Vasis genus, quod, ut quidam volunt, geminam mensuram contineret. Neque aliud est

GEMELLIO, in Ordine Romano: *Aquamanum, patenam quotidianam, calicem, scyphos, & pugillares, & alios aureos, & Gemelliones argenteos, cum colatorio aureo & argenteo, &c.*

Gemmiliona, dixit Anastasius Bibl. in Gregorio IV. p. 166. *Fecit amas argenteos 6. qui præcedunt per omnes stationes, pens. lib. 13. scyphos duos pens. singuli lib. 10. Gemmiliones 8. pens. singuli lib. 2.*

¶ GEMELLIPERA, *Quæ geminos parit*, Johanni de Janua. *Qui enfente jumaux, c'est qui a deux enfans d'une ventree*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

¶ GEMENTIA, Gemitus, Gall. *Gemissement. Gementia spiritus ac cordis anxietas ... non permittunt, &c.* apud Rymer. to. 1. pag. 1075.

1. GEMINA, Portio cibaria monastica duplicata: *Double pitance.* Adhalardus lib. 2. Statutor. Corbeiensis Monasterii c. 3. *Cellarius junior omnibus fratribus Geminam suam sub æquali mensura anteponat.*

¶ 2. GEMINA, *Peristromata*, in Glossis Isidori.

¶ Gamina Ætas, f. 60. anni. Ætas enim pro 30. annis apud Horatium Epod. 16. ut explicant Lambinus & Torrentius: quos consule. Hettwoodus in Sylloge antiq. Inscript. edit. 1692. part. 2. pag. 449.

Et Gemina vitam fœlix Ætate peregit.

GEMINARIUM, *Lavacrum*, in Gloss. Isid. Vide an balneum *δίδυμον* intelligat. [Etiam, quia duo lavacra seu balnea publice jungebantur, inquit Grævius, virorum unum, aliud mulierum. Varro lib. 8. de Lat. Lingua: *Item contra primum balineum novum & Græcum introiit in Urbem, publice ibi concedit, ubi bina essent conjuncta ædificio lavandi causa, unum ubi viri, alterum ubi mulieres lavabantur.*]

¶ GEMINATIO Puncti, Iteratio puncti seu verbi, Musicis familiaris cantus ornandi gratia. Antiquæ Consuetud. Fontanell. *Ea quæ cantando delectationem conferunt, amputentur, ut est fractio & inundatio vocis & Geminatio Puncti.* Vide *Punctatim Canere*, in *Punctum.*

¶ GEMINITAS, Geminatio. Magister Giraudus in Vita S. Johannis Episc. Valentin. apud Marteo. to. 3. Anecd. col. 1702. *Sicque sancta illa anima corpore soluta est .... ut de stolo Geminitate jam certi fierent præsentes, quam in corpore & anima daturus est ei justus Judex Dominus Jesus, cui est honor & gloria per infinita sæcula sæculorum.*

¶ GEMITIOSUS, ut *Gemituosus*, apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1672.

GEMITUOSUS, Gemitum ciens, tristis, in Chr. Abb. S. Trudonis lib. 3. semel atque iterum pag. 377. 379.

GEMMA. Vita S. Joannis Abb. Reumaënf. lib. 1. cap. 3. apud Bullandum, apud Roverium vero cap. 10. *Conspicit per visum stare Joannem ... Gemmam Eucharistiæ dextra ferentem*, id est, particulam. Vide *Margarita*.

¶ GEMMADES, *Mulieres luca dominica, lingua Gallica*. Gloss. Isid. Hæc corruptissima sic emendat Grævius: *Gymnades, Mulieres Lacedæmonia, lingua Græca*. Γυμνὰς Helene dicitur Luciano. De exercitiis puellarum Laconicarum videndus Plutarchus in Lycurgo, Cragius, & Meursius qui de Republica Lacedæmoniorum scripsere.

¶ GEMMARE, *Resplendre, ou aourner de pierres pretieuses*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Joan. de Janua: *Gemmatus, Gemmis abundans*. Sed hac voce usi sunt Ovidius Pliniusque. Aliis *Gemmare* est Gemmas in vitibus & arboribus emittere.

¶ GEMMARIA, Palma agrestis. Acta S. Calogeri, to. 3. Junii pag. 589. *Qui olim Mons Gemmariarum, qua palma sunt agrestes, dicebatur*.

GEMMARIUM. Gloss. Gr. Lat. Τρίλινον, κόσμος γυναικὸς, *Trifilum, Gemmarium*. Lego *Gemmarum*, ut præfert Cod. MS. Galli dicerent, *un Collier de trois rangs de perles*. Ita *mono linum*, pro una linea gemmarum, dixit Capitolinus.

¶ GEMMARIUS, Gemmarum mercator, artifex, Gall. *Lapidaire, Joyalier*. Occurrit Exod. 28. 11. & in Jacubi de Voragine Chronico Januensi apud Muratur. to. 9. col. 32. *Ars Gemmaria*, Exod. 39. 6. *Opus Gemmarium*, ibid. v. 29.

¶ GEMMATIM DISSERERE, Quasi gemmis sermonem ornare & distinguere, in Vita S. Dunstani to. 4. Maii pag. 346.

GEMMILIO. Vide *Gemellio*.

GEMOTUM, Conventus publicus, concio, concilium, conciliabulum, Comitia, mallum, forum: vox Saxonica, ʒemuꞇe, & moꞇe simpliciter, (ʒe enim particula est verbis & verbalibus sæpe addita) à ʒemeꞇꞇan, convenire; quippe provinciarum, urbium & villarum incolæ tenebantur interesse mallis istis & placitis publicis; iisque in eundo & redeundo securitatem omnimodam sanciunt Leges Canuti cap. 107. & Edwardi Confessor. cap. 35. *Omnis homo pacem habeat eundo ad Gemotum, vel rediens de Gemoto, nisi fur probatus fuerit*. *Gemotorum* autem seu *motorum* variæ sunt species, quas in verbis sequentibus videre est, *Burgmotus, Folcmotus, Hundredgemotus, Halimotus, Sciregemotus, Wittenagemotus*.

GEMUND. Jura Advocatiæ Ecclesiæ Bambergensis in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 50. *Si homo Episcopi Collegam suum occiderit, reddet hominem longum ad mensuram 7. Gemund, secundum judicium Collegarum ejusdem conditionis*.

¶ GENÆCIUM. Vide *Gynaceum*.

GENALIS PORCUS. Vide *Majalis*.

GENEALOGIA, Gens, genus, familia. Vita S. Boniti Episc. Claromont. c. 4. *Virum industrium, atque excellentissimum, Genealogiaque nobilis apice clarum*. Testamentum Fulradi Abb. S. Dionysii: *Pro anima mea, & genitore meo Riculfo, & genetrice mea Ermengarde, & pro germano meo Gausberto, ... & pro Genealogia mea, &c.* Harmerus de Miracul. S. Maurilii Episc. Andeg. MS. *Ornata filiorum Genealogia, sobolumque propagine*. Adrianus PP. in Epist. ad Carolum M. to. 3. Hist. Franc. p. 786. *Et pro nobilissimis atque excellentissimis natis, necnon & pro omni Christo dilecta Genealogia vestra, &c.* Charta Edwini Regis Angl. to. 2. Monast. p 841. *Ego Edwinus præpotens Angligena Genealogiæ sceptro fretus*. Utuntur passim, Diurnus Roman. cap. 7. tit. 9. Capitul. 3. ann. 815. cap. 9. Hincmarus Opusc. 14. n. 18. Specul. Saxon. lib. 1. art. 19. Wichbild Magdeburg. art. 4. Liber Donationum Ecclesiæ Saltzburgensis cap. 5. Itinerar. S. Willibaldi in præfat. Appendix Patriciacensis ad lib. 5. de Miraculis S. Benedicti n. 3. vetus Scheda apud Ughellum to. 2. pag. 247. vetus Epitaph. apud Camillum Peregrinum lib. 1. Hist. Longob. pag. 245. Notitia 6. ad Capitula Caroli Cal. Cosmas Pragensis part. 2. Chron. Aulæ regiæ cap. 1. Hermann. Stangeful. in Annalibus Westphalic. lib. 2. pag. 185. &c.

Componere secundum Genealogiam suam, in Lege Bajwar. tit. 1. cap. 9. tit. 2. c. 4. §. 2. tit. 7. c. 14. §. 2. tit. 14. c. 8. §. 1. est componere juxta genus suum, ita ut si injuriam passus liber & ingenuus fuerit, compositio sit liberi & ingenui; si servus, servi. Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 184. *Si quis ministros Ecclesiæ ... injuriaverit, aut percusserit, vel plagaverit, componat hoc tripliciter, sicut solent componere parentes ejus. ... Reliquorum autem Clericorum injuria componatur sicut parentum eorum. Monachorum quoque, qui secundum regulam in Monasterio vivunt, injuria dupliciter componatur, secundum Genealogiam suam, &c.* Ubi *sicut parentes*, & *secundum Genealogiam suam*, idem sonant.

GENEALOGIA, Familia. Lex Alaman. tit. 84. *Si qua contentio orta fuerit inter duas Genealogias de termino terræ, &c.*

GENEALOGIA, Proprietas, bona avita. Charta Caroli Calvi apud Joan. à Bosco in Vienna p. 55. *Nos votum Deo fecisse, ut si Davidicam diutius optatam misericordiam fecisset, ... donaremus prædicto Sancto de Genealogiis regalibus apud Arelatam civitatem nobilem, de quibus Metropolitanus Viennensis cum subjectis sibi Deo famulantibus Clericis, haberet stipendia vitæ in servitio Ecclesiarum Dei usu cotidiano, &c.* Infra: *Alodum de nostris Genealogiis propriis ... cum villis & Ecclesiis, subjectis ... teneat & possideat, &c.* [Præceptum Bosonis Regis Burgundiæ pro Episcopo Maurianensi an. 887. apud Marten. tom. 1. Amplis. Collect. col. 221. *Donamus eidem sancto Domini Baptistæ refugium de nostris propriis Genealogiis, castrum scilicet in ejusdem territorio S. Johannis positum, &c.*]

¶ GENEARCHIA, *Princeps vel caput totius generis*, Joanni de Janua, à Græco γενάρχης. *Primas ou chef de generation ou de lignage*, in Glossis Sangerman. Latino-Gall.

GENEATH, vox Saxonica: Villanus, colonus, inquilinus. Leges Inæ cap. 19. *Regis Geneath, id est, colonus, fiscalinus, &c.* Cap. 21. *Si tuus Geneath, id est, colonus vel villanus furatus fuerit, &c.* Ubi perperam utrobique *Genereat* editum apud Bromptonum, observat Somnerus.

GENEATICUS, pro *Genethliacus*, occurrit apud Rodericum Toletan. in Hist. Arab. cap. 1. 2. & alibi semel.

GENECIUM, GENECIARIUS. Vide *Gynaceum*.

GENECTUM. Charta Joannis Archiep. Cantuar. apud Willelm. Thorn. p. 2512. *Percipiant decimas agnorum, lanæ, ... lini canapi, Genecti, curporum, piscationum, pasturæ, &c.* Ubi Somnerus, *genistam* seu spartum intelligi putat.

GENENPIROS, Papiæ in MS. Cod. *Lingua Gothorum Antichristus vocatur, quod interpretatur Dissipa-*

tor gentium, & feductor. Abest vox hæc ab Editione Veneta, quæ *Gotorum* habet, ubi MS. *Cotorum*.

1. GENER, Agnatus, affinis; maxime fororis maritus, *Beaufrere*. Arnoldus Lubec. lib. 2. cap. 41. de Henrico Leone Duce Saxoniæ: *Profectusque est ad Generum suum Regem Angliæ cum uxore & liberis.* Adde lib. 3. cap. 2. Charta Gerhardi Archiepisc. Bremensis ann. 1238. *Decimas .... quas dominus Gener noster Adolphus Comes Holsatiæ de manu nostra tenuit.* Sic passim, Witikindus pag. 4. 6. 27. 29. 41. 1. Edit. Ditmarus pag 20. 46. 76. Gaufredus Malaterra lib. 2. cap. 23. &c. Sed & è veteribus Probus in Pausania, & Justinus lib. 18. uti observatum à Jacobo Cujacio lib. 6. Observ. cap. 17. Petro Fabro lib. 3. Semestr. cap. 13. & Bongarsio: præterea Victor in Epitome, qui Antoninum Pium ab Adriano *in filium adoptatum, cujus Gener fuerat*, scribit: neque enim Adriano filia fuit, quam in uxorem duxerit. Itaetiam γαμβρὸς apud Græcos Script. in Testamento Gregorii Nazianzeni, apud Theophanem pag. 98. 137. & alios. Hinc ἐπιγαμβρεία, affinitas JC. Græcis, & ἐπιγαμβρεύειν, Matth. 22.

2. GENER, *Initium. Gener, Initium foris.* Gl. antiq.

¶ GENERA, Proles, genus Formulæ exorcismorum apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 663. *Ad revocandum examen apum dispersum. Te adjuro ut non te altum levare, nec longe volare, sed quam plus citu potest ad arborem venire. Ibi te allocas cum omni tua Genera vel cum socia tua.*

GENERALE, *ubi communia dantur conditionibus personarum*, in Glossis antiq. MSS. apud Monachos vero quid sit docet Udalricus lib. 2. Consuetud. Cluniac. c. 35. *Generale appellamus, quod singulis in singulis datur scutellis. Pitancia, quod in una scutella duobus: verbi gratia, aliquando pro pitancia unum cuidi casei frustum, vel quatuor ova: pro Generali ova quinque, & caseus nunquam nisi coctus. Sed si quid est Generale, a novissimo incipit administrari, & ad hoc scilla fieri ad olera pulsatur. Pitancia vero à Priore, & de hac hebdomadarii coquinæ nihil omnino se ex debito intromittunt, sed Cellarius, quibus ad hoc innuerit, cum his eam administrant; quidquid est Generale, hoc apportant, & nisi pisces sint, quos Cellarius ipse singulis eis suggerentibus apponit: si est alius Generalis, adhuc unus eorum scillam sonat, scutellas colligit eas solas, in quibus faba oleraque administrata, &c.* Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS cap. 48. *Omne Generale à novissimo incipit administrari, sicut olera: pitentia vero, à primo.* Liber Usuum Cisterciensis Ordinis cap. 4. *De melle autem nunquam & nusquam fiat Generale.* Matth. Paris an. 1251. *Promisit enim Conventui inter alia, quod Generale suum & pitancias, quas primus omnium ad Cameras suas attraxerat, omnino remitteret, &c. Cotidianum fratrum Generale*, in Chartis Sugerii Abbatis S. Dionysii apud Doubletum p. 861. & 871. Tabular. Celsiniacense: *Ita duntaxat ut Cellerarius Celsinanensis eam* (appendariam) *semper ad Generalia fratrum facienda habeat.* Testamentum ejusdem Sugerii: *Frater etiam Cellarius Generale suum more solito proponat.* Charta an. 1301. Abbatis & Conventus S. Maglorii Parisiens. in Tabulario ejusdem Monasterii fol. 115. *Latori præsentium donavimus & donamus panem, potum, cibum, victum & vestitum, tanquam quidam percipit, & percipere consuevit, ... & eidem ex gratia concedentes, quod dictus burgensis prabendam suam Generale integram singulis diebus percipiat, tanquam Monachus præfata Ecclesia, & comedere valeat in refectorio, &c.* [Necrologium MS. B. Mariæ de Argentolio fol. 27. *Pro procuratione sua habebit tres panes albos, duas justas vini, cenam, potagium & Generale, quale Conventus habebit, & etiam pitanciam, si pitancia fuerit in Conventu.* Occurrit passim apud Guidonem in Disciplina Farfensi, in Statutis Gerardi Abb. S. Theodorici an. 1233. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 974. in Chartul. B. M. de Argentolio fol 57. in Charta 1366. S. Crucis de Talmundu, &c.]

GENERALE PISCIUM, &c. apud eumdem Udalricum lib. 3. cap. 3. 8. 12. 18. 24. 32. in vett. Consuetud. Floriacensis Cœnobii apud Joan. à Bosco p. 392. 402. 405. in Hist. S. Mariæ Suession. p 465. in Chron. Trudonensi lib. 12. pag. 499. &c. cum scilicet in singulis scutellis piscis singulis Monachis apponitur. Tabularium Prioratus de Paredo fol. 16. *Stabilivit & jussit, ut molina, qua in stagno Tolon construxit, vel construxerit, Pisces ex stagno in Generali fratrum deveniant.*

GENERALEM REFECTIONEM, quæ omnibus Monachis ex cibo aliquo præbetur, dixit Charta Caroli C. apud Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 806. *Prætere a ut omni mense ex jam dicta villa fratres Generalem de omni re Refectionem habeant, decernimus atque sancimus, ita tamen ut ha refectiones non diebus festis, neque loco aliarum refectionum, quas fratres ex aliis rebus habere debent, tribuantur. In his ergo Generalibus Refectionibus generalis pro nobis fiat commemoratio, neque hac generalis oratio specialem præpediat supplicationem, qua pro nobis fieri debet ex aliis rebus à nobis collatis, &c.*

1. GENERALES, Præfecti regionum. Scribit Constantinus Porphyrogenitus lib. 1. de Thematibus c. 1. Provinciis Orientis ab Imperatoribus subactis, eas εἰς ἐπαρχίας divisas, καὶ ἡγεμονίας, καὶ ὑπατεία, καὶ τοὺς καλουμένους Κονσιλιαρίους, τουτέστι βουλευτάς. Ἦσαν δὲ καὶ τοῖς αὐτῶν Πρίγκιπες, ὡς ἐν τοῖς τῶν ἁγίων μαρτυρίοις διαγράφεται, ἀλλὰ μὴν καὶ γηριτάριοι. Ubi quidam σκρινιάριοι restituunt. Sed *scriniarii* nusquam Provinciarum Præfecti fuere: malim igitur legendum γενεράλιοι, *Generales*, quomodo exercituum Præfectos ac Duces *Generaux* appellamus, tametsi vox hæc pro Præfecto Provinciæ nescio an reperiatur.

¶ 2. GENERALES, Præfecti ærario. Gall. *Generaux des Finances.* Statuta Sacræ Capellæ Paris. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 159. *Item, si negotiis Ecclesiæ, in deliberatione, scriptura erga Regem, Cameram compotorum, Parlamentum, Thesaurum, Generales ... legitime fuerit occupatus, bene merito fuerit excusandus.*

¶ 3. GENERALES, Omnes. Liturgia MS. Fontanell. *Oratio sive collecta*, Fidelium Deus omnium conditor &c. *pro Generalibus.*

¶ GENERALITAS, Universitas, Communitas. Charta Roberti Regis Franc. an. 1019. tom. 4. Gall. Christ. inter Instrum. col. 228. *Cum Ecclesia suprascripta Baugiaca villa, quam à S. Lupo datam & ab aliis abstractam de Fratrum Generalitate ... habeant, teneant.* Vita S. Gregorii Papæ tom. 2. Martii p. 134. *At ubi decretum Generalitatis evadere nequivit.* Epist. Horsmidæ Papæ ad Episcop. Hispaniæ to. 2. Collect. Conc. Hispan. pag 252. *Documenta quoque de Ecclesia sciemus assumentes ad Concilium vestrum pro Generalitatis instructione direximus, ut ex illis plenius qua sunt acta discentes, ab omni vos errantium communione separetis.* Instrum. publicum ex Archivis B. M. de Buno nuntio Rotomag. *Ita tamen quod Generalitas specialitati non deroget nec e contra.* Anastasius in Vita Sergii PP.

Egressus vero idem beatissimus Pontifex foris basilicam domini Theodori Papæ aperuit januas in sedem quæ vulgo appellatur sub Apostolis, Generalitatem militiæ & populi qui pro eo occurrebant honorifice suscepit. Occurrit apud Martianum Capellam & Symmachum.

¶ GENERAMEN, Generatio. Strabo Gallus in Rosa:

Flos tibi sceptrigero venit Generamine Jesse.

GENERATIO, Gradus cognationis & affinitatis, intra quem matrimonia contrahi vetant Canones, & agnatio computatur. Cognati generis matrimonia, (verbis utor Sirmondi) & divinæ Leges coercuerunt, & humanæ, tum civiles, tum canonicæ. Ac sacris quidem literis apud Hebræos de paucis, iisque proximis cautum fuit: nec longius fere processit interdictum, quam ne fratris sororisve filia copularetur: quod terrenis legibus in Republica Romana obtinuisse innuit Gregorius M. l. 12. Ep. 31. ad Augustinum, firmatque l. 23. & 24. D. Cond. indit. leg. penult. de Ritu nupt. l. 19. C. de Nupt. Imperatores Christiani etiam consobrinas jungi vetuerunt, ut Theodosius, *tantam*, ut ait Sext. Victor, *pudori tribuens, ut consobrinarum nuptias vetuerit tanquam sororum.* Quare sine Principis venia ducere non licebat, quod declarat Cassiodori *formula, qua consobrina legitima fiat uxor*, l. 7. Ep. 46. Atque divinæ istæ & Imperatoriæ leges diu satis obtinuere, quod colligere licet ex Synodo Agathensi cap. 61. Epaunensi cap. 30. Aurelianensi III. cap. 10. Turon. II. c. 21. & ex Ennodio lib. 5. Epist. 34. Vide Cujacium lib. 8. Observat. cap 28. l. 16. c. 37.

Primus autem Gregorius M. videtur induxisse, ut cognationis gradus, intra quem matrimonia vetarentur, ad septimum produceretur, lib. 12. Epist. 32. ad Felicem: *Progeniem*, inquit, *suam unumquemque de his, qui fideliter educti, & jam firma radice plantati stant inconvulsi, usque ad septimam observare decernimus Generationem, & quamdiu se cognoscunt affinitate propinquos, ad hujus copulæ non accedere societatem.* Quibus consona deinceps decrevere Gregorius III. PP. Epist ad Bonifac. Mogunt. Zacharias PP. in Epist ad Pipinum, Nicolaus PP. in Ep. Capitularia Caroli M. lib 6. cap. 80. Hincmarus Opusc. 55. Concilium Wormaciense sub Adriano PP. cap. 32. Concilium Duziacense II. an. 874. in synodica Epistola, Romanum an. 1063. c. 9. Londoniense an. 1102. cap. 24. Londoniense an. 1125. cap. 16. &c.

Cognationis vero gradus, non à fratribus & sororibus, ut quidam volebant, sed ab eorum filiis numerari debere, sanxere Concilium Salegunstadiense, cap. 11. & Alexander II. PP. apud Ivonem part. 9. c. 6. & 35. q. 5. c. 2.

Verum an septimus cognationis gradus ad matrimoniorum interdicta locum ubique & semper habuerit, dubium facit, quod Concilium Wormaciense sub Adriano PP. cap. 32. *in copulatione fidelium Generationum numerum* non *definit; sed id statuit, ut nulli Christianorum liceat de propria consanguinitate uxorem accipere, usque dum Generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria tenetur.* Mox c. 78. ad quartam generationem ejusmodi interdictum reducere videtur, hisce verbis: *In quarta Generatione nullus amplius conjugio copuletur.* Quæ habentur etiam in Concilio Moguntino I. an. 847. c. 30. Capitulare Compendiense an. 757. c. 1. *Si in quarta progenie reperti fuerint conjuncti, non separamus; in tertia vero si reperti fuerint, separentur, &c.* [Eadem habet Regino lib. 2. c. 212.

Apud Wisigothos intra sextum gradum interdictæ erant nuptiæ, lib. 3. tit. 5. §. 1. ut & apud Græcos, ex Georgio Pachymere lib. 6. Hist. cap. 6. lib. 9. c. 4.

Sed tandem hunc Canonum rigorem temperavit Innocentius III. PP. in Concilio Lateranensi an. 1215. c. 50. in quo prohibitionem copulæ conjugalis intra quartum consanguinitatis & affinitatis gradum cohibuit. Vide Rabanum in Ep. ad Humbertum Episcopum to. 6. pag. 165.

Raro autem in ejusmodi cognationibus *Dispensationem*, uti vocant, indulsisse summos Pontifices, argumento est, quod de Philippo Pulcro Rege Franciæ narrat hisce verbis Joannes Hocsemius in Joanne Guidonis Episcopo Leodiensi cap. 24. *Nec sine mysterio est, quod Rex Philippus istam Johannam* (hæredem Regni Navarræ) *dispensative duxit uxorem, quia antea in tali gradu consanguinitatis, (& tamen non attimbant sibi ad invicem in certo) non fuerat dispensatum cum Regibus Franciæ, de quo tempore memoria haberetur, nec tunc tanta necessitas videbatur, ut dispensare debuisset: quam dispensationem Honorius PP. IV. difficulter concessit, & nihil boni ex illa provenire prædixit: quod impleri videtur, quia nullus hæres in regnum isto conjugio extitit, qui ad posteros filios masculos perduxerit, quoniam ipsi tres filii eorum, scilicet Ludovicus, Philippus & Carolus, sibi successive per obitum succedentes, quamvis quilibet eorum masculum genuerit, tempore tamen mortis suæ nullum masculum, sed tantum filias reliquerunt, sicut præsentia tempora oculis manifestant.* Dispensationum ejusmodi exempla longe antea produnt Scriptores, Otto de S. Blasio cap. 51. & alii. Vide Gul. Prynneum in Libertat. Angl. tom. 1. pag. 454. to. 3. p. 301. 343. 1157. 1185.

GENERATIO. Speculum Saxonicum lib. 1. art. 51. §. 4. *Si quis in quatuor suis Generationibus, hoc est, ex duobus avis, & duabus aviis, ac patre & matre, indiffamatus juris est, illum in jure suo nemo infamare potest, si non solus et personaliter prius derogavit.* Adde §. 5. & art. 1. §. 19. Hinc forte ortum habuit nobilitas, quæ quatuor generationibus nobilibus fulcitur & probatur, quam *Noblesse de nom & d'armes* appellant nostri, de qua copiose egimus ad Joinvillam Dissert. 10.

GENERATIO, *Temporis Generatio*, pro sæculo, apud Liberatum Diaconum cap. 3.

¶ GENERATORIUM, Facultas generandi. S. Ambrosius lib. de Noe & Arca: *Non est dubium, quin rationale anima nostra in quinque sensus dividatur, & vocem, & Generatorium.*

¶ GENERBODUM. Vide *Gernobada*, in Grani.

¶ GENEROSA MULIER, Famula honoratior, Gall. *Femme de chambre.* Testam. Radulfi de Nevil Comitis Westmerland. ann. 1440. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 433. *Item do & lego cuilibet mulierum Generosarum cum uxore mea ad tunc existentium x. marcas; & cuilibet mulierum Generosarum alterius status in nutritorio infantium meorum ad tunc existentium xl. s.*

GENEROSITAS, Idem quod infra *Genn, Genneculum*, Familia, genus. Synodus Romana II. sub Silvestro cap. 4. *Constituimus hunc ordinem, ut si quis ex Clero ... transiret ex hoc mundo, si neminem de sua Generositate haberet consortem, quicquid paupertatis suæ haberet, conferret Ecclesiæ.* Occurrit præterea c. 11. in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. §. 4. in Legibus Henrici I. Reg. Ang. c. 88. &c.

GENESIS, Genitura, fatum. Glossæ antiquæ MSS. *Genesis, decretum, Genesis, fatum, decretum, vel generatio,*

neratio. Genitura, Spartiano in Vero, Severo, & Geta, *cujus*, inquit, *plerique Afrorum peritissimi fuere.* Horoscopus. Commodianus Instr. 16. *Et dicitis fata Genesis adscribere vobis.* S. Audoenus in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 15. *Nullus sibi proponat fatum, vel fortunam, aut Genesim, quod vulgo Nascentia dicitur, &c.* Ordericus Vitalis lib. 2. *Neque Deum, neque cultum, neque providentiam in mundo, sed fortuitus casus & Genesis agunt omnia.* Infra: *An esset aliquid in nobis, quod nec Genesis, sed Dei judicium gereret.* Vide Fragmentum Petronii pag. 17. Joan. Chrysost. Serm. 5. περὶ εἱμαρμένης, & Isidorum Pelusiotam lib. 3. Epist. 191.

¶ GENESTERIUM, Locus genistis obsitus, in Chartulario Gemeticensi cap. 408.

¶ GENETALIACUM, *Nativitas*, Johan de Janua; *Nativités*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. pro γενεθλιακόν, Ad natalem diem pertinens.

¶ GENETALIACUS, Eidem de Janua; *Genetalicus*, in Gloss. Sangerman. Lat. Gall. pro *Genethliacus*, quo Gellius utitur pro eo, qui conatur prædicere quo quis fato natus sit.

¶ GENETEARIUS, GENETEUM. Vide *Gynaceum*.

¶ GENGIBIÆ, οὖλα ὀδόντων, *Gingiva*. Supplem. Antiquarii. Vide *Gingula*.

GENIATUS, *Gratus, delectabilis*, Joanni de Janua. Gloss. Lat. Gr. *Genialis*, ἐπίχαρις, γαμήλιος. Gloss. Isid. *Geniatus, Genialis, Gratus.* Senator l. 6. Ep. 3. *Officium plane Geniatum, efficax, instructum. &c.* Eod. lib. Ep. 6. *Officium vero ejus tanta Genii prærogativa decoratur, ut militia perfunctus muneribus, ornetur nomine Principatus.* Epist. 12. *Magnum quidem multis, & inter vices videtur esse Geniatum publica utilitati probis actionibus occupari.* Ep. 20. *Vultus quem etiam regnantium Geniata obsequiis pompa prævenit.* En his forte restituenda hæc vox apud Capitolinum in Vero: *Fuit decorus corpore, vultu Geniatus.* Editi *gemmatus* præferunt. Vide Salmasium.

DEGENIATUS, contraria notione. Idem Senator lib. 12. Ep. 11.... *Si... dispunctis rationibus non ...destinaveris quantitatem, Degeniatus in provincia velociter reddes, qua te male distulisse cognoscis.*

GENICIUM, GENICIARIA, &c. Vide *Gynaceum*.

¶ GENICLINARE, Genibus inclinatis adrepere. Miracula B. Simonis de Lipnica, to. 4 Julii pag. 541. *A crata ibori... usque ad sepulcrum... humillima Genicli̇navit.* Vide *Geniculare*, & *Genuclare*.

¶ 1. GENICULA, Juvenca, junix, Gall. *Genisse.* Codex Irminonis Abb. Sangerman. fol. 93. v°. *Solvunt ad tertium annum ad hostem Geniculas viii.... multones xiii.*

¶ 2. GENICULA, Vestis, ut puto, brevior ad genua tantum pertingens. *Cilicium S. Germani & Genicula ejus*, apud Mabill. sæc. 3. Benedict. part. 1. p. 102.

¶ GENICULARE, *Adorare*, in Gloss. Sangerman. Glossæ Cyrilli: Γονυπετῶ, *Geniculo, Geniculor, genua advolvo.* Occurrit in Actis SS. Bened. sæc. 3. part. 2. p. 53. sæc. 4. part. 1. p. 718. apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 169. & alibi. Plinio *Geniculare* dicitur seges cum pervenit ad articulum & genicula accipit. Vide *Genuculum* 1.

¶ GENICULARIS, *Pertinens ad genu, & hic Genicularis quædam herba quæ ob expellendam vim scorpionum sternitur.* Jo. de Janua. *Une herbe qui vaut contre escorpions*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.

GENICULUM, Idem quod *Genesis*. Ordericus Vital. lib. 9. p. 738. *Colligebat etiam multa de constellationibus mulier sortilega, & Geniculorum mul-*

tarumque disciplinarum conscia. Vide *Genn* & *Genuculum*.

¶ GENICUS, γενικός *Generalis*, in Supplemento Antiquarii

¶ GENIMEN, apud veterem Bibliorum Interpretem, Job cap. 31. v. 12. Proverb. c. 8. v. 19. & alibi non semel. Papias: *Genimina, germina.* Glossæ antiquæ: *Genimen, Generatio.* Henricus Rosla in Herlingsberga:

Hæc meminens, parcas stirpi, Genimenque quod illo
Stirpe descendit, calcari non patiaris.

GENIOLUS, *Qui habet ingenium.* Papias, & Glossæ antiquæ MSS.

¶ GENIOSUS, *Plenus genio, scilicet Genio deo, vel genio, id est, ingenio*, Johanni de Janua; *Engigneux, soubtiz*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

¶ GENIPERETA, Locus, ut arbitror, juniperis obsitus, Gall. *Genevrier.* Chartularium Matisconense fol. 100. *Terminat à medio die ab ipso Aldone & Geniperota intrepita.*

GENISCUS, Genius. S. Eligius Episc. Noviom. apud S. Audoenum in ejus Vita lib. 2. cap. 15. dum *paganias*, seu paganorum superstitiones recenset: *Nullus nomina dæmonum, aut Neptunum, aut Orcum, aut Dianam, aut Minervam, aut Geniscum, aut cæteras hujusmodi ineptias credere, aut invocare præsumat.*

GENISIDIUM, *Generatio*, Papiæ, & in Glossis antiq. MSS. Ex Gr. forte γενέσιδιον, à γένεσις.

GENISTÆ, *Hæretici Judæorum dicti, quia de genere Abraha se esse gloriantur.* Papias.

¶ GENITARE, Γεννᾶν, *Gignere*, in Supplemento Antiquarii.

GENITIALII, nempe dies, τὰ γενέσια, Dies, quo quis in lucem editus est. Capitulinus in Pertinace: *Circenses, & Imperii natales additi, qui à Severo postea sublati sunt,... & Genitiales, qui manent.* Hinc

GENITIALES FEMINÆ, Quæ hominum *genituras* inquirunt, incantatrices, sortilegæ, veneficæ; *Genecches* Bituricensibus, ut auctor est Philæus. Hincmarus de Divortio Lutharii: *Quidam autem à lamiis, sive Genitialibus feminis debilitati, ... quos per exorcismos & antidota Catholica restitutos sanitati.* Vide *Genesis*, & *Gynæceum*.

GENITIARIÆ. Vide *Gynaceum*.

¶ GENITIUM, Dominium hæreditario jure possessum. Charta Ebelardi Comitis pro dotatione Monasterii Morbac. apud Eccardum de Origin. familiæ Habsburgo-Austriacæ col. 115. *De mancipio nostro sceptulicolas, quas in Genitio nostro habuimus.* Vide *Genealogia*, Proprietas.

¶ GENITOR, Proavus, Gall. *Bisayeul.* Sic Philippus cognomento *Longus* S. Ludovicum proavum suum *Genitorem* vocat apud D. *Secousse.* to. 3. Ordinat. pag. 676.

¶ GENIUM *est vigor, potentia, opinio, honor, vel ordinatio*, in Auctario Janssonii ad Glossarium Isid. Joh. de Janua: *Genium, honor privatus; Genius honor publicus; Papias vero dicit: Genium, honor aut dignitas, vigor, ordinatio: Genialis, gratus, propinquus & affinis.*

GENIUS, Angelus. Hermas in Pastore lib. 2. c. 6. *Duo sunt Genii cum homine, unus æquitatis, & unus iniquitatis,... æquitatis Genius tener est, lenis & verecundus, mansuetus & quietus. Cum ergo in cor tuum ascenderit, continuo loquitur tecum de justitia, de pudicitia, de castitate, &c.* Ex Herma S. Antiochus Homil. 61. Δύο γάρ εἰσιν ἄγγελοι μετὰ τοῦ ἀνθρώπου. εἷς τῆς δικαιοσύνης, εἷς τῆς πονηρίας, &c.

¶ GENIZARUS, Pedes Turcicus, Gall. *Janissaire.*

Occurrit in Sententia Sigismundi Regis Poloniæ an. 1616. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 132. Vide *Janizarus*.

¶ GENIZLUM. Vide *Gynaceum*.

GENNALE, *i. roseum, vel de germine*. Ita Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph.

GENOBARDUM. Vide *Grans*.

1. GENS, Gentiles, Pagani. Hinc Patrum libri scripti *adversus Gentes*. Concilium Carthagin. III. cap. 12. *Gentibus, vel hæreticis, aut schismaticis matrimonio non jungantur*. Concilium Laodicenum cap. 39. Οὐ δεῖ τοῖς ἔθνεσι συνεορτάζειν, καὶ κοινωνεῖν τῇ ἀθεότητι αὐτῶν. Passim apud veteres Scriptores Christianos. Vide *Gentiles* 2.

¶ 2. GENS, Militum copia, exercitus, Gall. *Gens de guerre*. Barthius in Glossario ex Histor. Palæst. lib. 4. c. 3. *Invenerunt quoddam castrum, cui nomen Exoregorge, quod erat vacuum Gente*. Ibid. *Tandem invenit esse occidentes Gentem suam*. Et cap. 4. *Rogerius Comes reversus in Siciliam dolebat & mærebat Gentem suam amittere*. Ibid. cap. 13. *In Saracenorum terram nemo intrare audebat, nisi cum magna Gente*. Denique cap. 20. *Rex Damasci eo venit cum maxima Gente*. Occurrit eadem notione in Breviario Hist. Pisanæ ad ann. 1175. apud Murator. tom. 6. col. 195. & apud Rymerum non semel.

¶ Gens Armigera, in Tractatu confœderationis anni 1314 to. 2. Hist. Dalphin. p. 150. col. 1.

¶ Gentes Armorum, in Miraculis S. Ludovici Arelat. Archiep. apud Stephanotium to 10. Fragm. MSS pag. 310. & in Litteris ann. 1358. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. pag. 241. *Gentes Armorum, Brutenes & pillardi*, in Charta depositionis testium an. 1395. ex Archivo B. M. de Bono Nuncio Rotomag.

¶ Gentes in Armis, supra in voce *Berratura*, Vadium.

¶ 3. GENS, Servi, vassalli, subditi, unde Gallice dicitur *les Gens d'un tel*. Excommunicatio lata à Simone Tornac Episc. an. 1130. *In hac siquidem excommunicatione omnes illos conclusit, qui Gentes S. Mariæ extra propriam legem ponentes, injuste rapiunt, &c. Gentes Regis*, Agentes, procuratores, in Litteris an. 1324. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 251. *Gens du Roi*, in Parlamentis dicuntur Procuratores & Advocati Generales, ut Procurator & Advocatus Regis in curiis inferioribus. *Gentes Sacrista*, i. e. Famuli Sacristæ servientes, in vet. Ceremoniali MS. B. Mariæ Deauratæ.

¶ 1. GENTA, γαμβρός, *Gener*, Gall. *Gendre*, in Supplemento Antiquarii.

¶ 2. GENTA, Anser agrestis, in Miraculis S. Genulphi tom. 2. Januarii p. 106. & sæc. 4. Benedict. part. 2. p. 236. pro quo superius legitur *Ganta*. Vide *Ganta* 2.

GENTARE, Gentaculum. Will. Brito in Vocabul. *Jantaculum in mane, quod simplices dicunt Gentare, pro Jantare*. Thwrocz. in Salomone cap. 50. *Priusquam Rex & Dux cum exercitu suo de Gentaculis capita levassent*. Vide *Jantaculum*.

¶ GENTES, Homines, hominum multitudo. Litteræ anni 1413. apud Rymerum to. 8. pag. ult. *Dum tamen peregrini illi de amicitia nostra & Gentes laïca existant*. Vetus Ceremoniale MS. B. Mariæ Deauratæ: *Elevat Sacerdos Hostiam & Calicem in quantum potest bene & decenter totum insimul pro monstrando Gentibus*, id est, Populo astanti. Ibidem: *Cantantes predictum Planctum* (B. Virginis, *Stabat Mater*) *non possint videri à Gentibus, nec ipsi videant Gentes, ut securius possint cantare sine timore; quia forte videndo Gentes turbarentur. Gentes in hoc se cognoscentes & experta*, in Aresto Parlamenti Paris. an. 1372. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 71. col. 2. Vide *Gens*.

¶ Gentes Computorum, Magistri cæterique Judices regalium rationum. Litteræ Johannis Regis Franc. an. 1352. apud Acherium to. 10 Spicil. pag. 220. *Mandantes dilectis & fidelibus Gentibus Compotorum nostrorum, Thesaurariisque nostris Parisius, & omnibus Receptoribus & Justitiariis regni nostri præsentibus & futuris, &c.*

GENTIA. Capitulare de Villis c. 31. *Ut hoc, quod ad paraveredarios vel Gentias dare debent, similiter modo unoquoque anno separare faciant*.

¶ GENTILHOMO. Vide *Gentilis* 1.

1. GENTILES vocabant Romani, quos ipsi etiam interdum Barbaros, qui Romanis militabant, eorum fœderati, vel qui in leges Romanas ultro, vel deditione transibant. Ita *Gentiles* intelliguntur in Cod. Theod. tit. de *Nuptiis Gentilium*, & alibi, apud Ammianum, Ausonium, & in Notitia Imperii, ubi *Schola Gentilium*, *Schola Gentilium seniorum*, qui sub dispositione Magistri Officiorum militabant, de quibus idem Ammian. lib. 15. 16. 20. 25. & Synaxaria 7. Octob. in SS. Sergio & Baccho.

2. GENTILES. Ugutio: *Gentiles proprie, qui non circumciduntur, nec baptizantur, ut pagani, unde & Gentiles dicuntur, quia tales existunt, quales sunt geniti. Sed Christiani non ita sunt ut fuerunt geniti, quia sunt baptizati: similiter Judæi mutantur, qui circumciduntur*. Adde Isid. lib. 8. cap. 10. S. Augustin. in Psal. 28. *Gentilis ille est, qui in Christum non credit*. Idem de Opere Monach. cap. 11. *Quis utique non nisi Gentiles, quos Paganos dicimus, vult intelligi*. Lex 46. Cod. Th. de Hæreticis: *Gentiles, quos vulgo Paganos appellant*. Lex 21. eodem Cod. de Pagan. *Qui profano pagani ritus errore seu crimine polluuntur, hoc est, Gentiles, &c.* Adde leg. 43. & 63. eod. tit. Commodianus Instr. 26.

Gens & ego fui, perversa mente moratus,
Et vitam istius sacli veram esse putabam.

Gentilitas, Paganismus. Sulpitius Severus l. 1. Hist. *Ex quibus plerique divinas ceremonias receperunt, reliquis in errore Gentilitatis perseverantibus*.

¶ 3. GENTILES, *Terræ indigena, incola antiqui*, apud Barthium in Glossario ex Guiberti Hist. Palæst.

1. GENTILIS, Nobilis, ingenuus. *Gentiles* Q. Mutius definivit ingenuos ab ingenuis oriundos, quorum majorum nemo servitutem serviit. Radulfus de Diceto in Imag. Hist. *Christiani, qui à nobis detenti sunt, sunt Gentiles & nobiles viri*. Le Roman de Rou MS.

Moult fu beaus, moult fu Gens,
Gentilhomme resembla. Alibi:
Elle fu de Chartres Comtesse
Espousée au Comte Estevenon,
Gentilhome, noble Baron.

Philippus *Mouskes* MS. in. Philippo Aug.

Et maint franc baceler illuec,
Ferst cevalier avec son fil,
Qui furent franc ome & Gentil.

Galterus Metensis in Mappamundi MS. c. 14.

Gentil & vilain, voir y portent,
Mult se puet bien plaindre du mains,
Qui chi est Rois, & là vilains.

Le Reclus de *Molieus*, in suo *Miserere* MS.

Par le pere sont serf li fil,
Qui ot fussent franc & Gentil.

GENTILHOME, GENTILFAME, in Statutis S. Ludovici lib. 1. cap. 70. 71. *Gentixhom de lingnage*, apud Petrum *de Fontaines* in Consilio c. 3. §. 5. *Gentilhommes*, apud Gobelinum lib. 8. Comment. Pii II. PP. *Nunquam Gentilhommes aut claves urbis obtinebunt, aut magistratum, quem populi Capitaneatum appellamus. Maisons nobles vulgairement dits Herbages Gentioux*, in Consuet. Aquensi tit. 2. art. 1.

¶ GENTILIS DOMINA, Nobilis matrona, in Regiminibus Paduæ an. 1325. apud Murator. tom. 8. col. 466.

¶ GENTILIS ET SERVILIS TERRA, in Charta an. 1245. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. p. 394.

¶ 2. GENTILIS, Formosus, elegans, urbanus, Gall. *Gentil.* Occurrit in Actis SS. Maii to. 7. p. 832.

GENTILES, & GENTILES PEREGRINI, Falconum species, nostris *Gentils*. Describuntur à Friderico II. lib. 2. de Arte venandi cap. 24. 27. & à Jac. Aug. Thuano lib. 1. de Re accipitr. p. 18. cui, ut & Alberto M. lib. 23. de Animalibus cap. 17. *Nobiles* dicuntur.

¶ GENTILITAS, Paganismus. Vide *Gentiles* 2.

¶ GENTILITER, Gentilium more seu Paganorum, in Barthii Glossario ex Baldrici Hist. Palæst.

GENU, Generatio, ex Gr. γένος, Gradus generationis. Concilium Vermeriense an. 752. c. 1. *Intertio Genu conjuncti separantur.* Capitulare Haytonis Episcop. Basil c. 21. *Ut nullus sibi accipiat* (uxorem) *usque in quinto Genu.* Mox: *Et non separentur in quarto Genu, sed in pœnitentia cunctis diebus conjunctionis sua perseverent.* Willelmus Malmesb. lib. 1. Hist. Angl. c. 4. *Successit Ethelbaldo Offa quinto Genu.* Eod. cap. *Kenulphum quinto Genu nepotem.* Cap. 5. *Apud Orientales Anglos Rex fuit Redwaldus à Wodenis, ut scribunt, decimum Genu nactus.* Vide Leges Henrici I. cap. 76. Et infra in *Genuculum* 2.

¶ GENUA, Vestis genus, quæ ad genua descendebat. Bonifacius Mogunt Ep. 74. *Caligas, & peripsemata, oratium, & cucullam, & Genuam brevem nostro more consutam.*

GENUALE, Περισκελὶς, in Gloss. Lat. Gr. *Jarretiere*, Periscelis, vinculum tibialium.

¶ GENUARIUS, γονυπετής, Qui genua flectit, in Gloss. Lat. Græc. MSS. Sangerman.

GENUBIUS, Papiæ, *Intimus, interior, domesticus, naturalis.* [Legendum *Genuinus* pro *Genubius*. Gellius lib. 9. cap. 9. *Quod Homerica quidem* ... *gaudium gaudeat Genuinum & Intimum, atque in ipso penetrali cordis & anima vigens*: ad quæ Glossatores allusisse manifestum est.]

¶ GENUCA, an Juvenca, Gall. *Genisse*? Testamentum Hengeromi *de Budlecs* apud *Madox* Formul. Anglic. p. 424. *Balawino filio Persona v. s. de denariis, quos Petrus le Wacgar debet eidem Hengeromo. Item filia Madoci de Witespon unam Genucam.*

¶ GENUCLARE, γονατίζειν, à Genua flectere, in Gloss. Lat. Græc. MSS. Sangerman. Vide *Geniculationes* in *Genuculum* 1.

1. GENUCULUM & GENICULUM, diminutivum à *Genu*, unde nostrum *Genouil*. Gl. Lat. Gr. *Genucula*, γόνατα. *Indumenta super Genucula elevare*, in Lege Bajwar. tit. 7. c. 4. Lex Frision. tit. 22. §. 60. *Si tibia subtus Genuculo media incisa fuerit, &c.* Gregorius Turon. lib. 2. Hist. c. 37. *Percussus in Geniculo claudicabat.* Rodulphus Tortarius Floriacensis lib. 4. de Miracul. S. Benedicti:

Credulus his dictis sese trabit ille Genuclis.

De Geniculis adorare, orare, γονυπετεῖν. Tertullianus lib. de Corona militis: *Die Dominica nefas ducimus de Geniculis orare, eademque immunitate à die Pascha in Pentecosten usque gaudemus.* Utitur & S. Hieronymus adversus Luciferianos c. 4. Le Roman de Garin MS.

A Genollons s'est devant les Seins mis. Hinc

GENICULATIONES, apud eumdem Tertullianum ad Scapulam: γονυκλισίαι, in Nomocanone, edito à Joan Bapt. Cotelerio c. 36. 39. 290. *Geniculare*, Genua inclinare, flectere. Glossæ antiquæ: *Geniculare, adorare. Geniculat, Genibus flexis adorat.* Ita etiam Papias. Glossæ aliæ MSS. *Geniculo, genua flecto.* S. Augustinus: *Qualis est magnitudinis superna gloria, ad cujus pannos Angeli excubant, Reges trepidant, vel tripudiant, sidera obsecundant, & sectatores sapientia Geniculant.* Gloss. Lat. Gr. *Genuclat*, γονατίζει. *Genouiller*, Littletoni sect. 85. *Ingeniculare*, apud Lamprid. in Heliogabalo & Vitruv. lib. 9. cap. 6. In Kalendario Maronitarum apud Allatium in Symmictis p. 301. observat Gabriel Sionita, *Genuum positionem* appellari pœnitentiæ cursu, ducentas, trecentas, ac plures factas genuflexiones publicas: ita ut flexis genibus, & exosculati terram, illico resurgant. Vide *Metanœa, Venia, Genuflexum.*

GENICULARITER, Genibus flexis, apud Stephanum Tornacensem Epist. 231.

2. GENUCULUM, & GENICULUM, Idem quod *Genu*, Gradus generationis. Lex Salica tit. 46. §. 10. *Usqua ad sextum Genuculum.* Lex Rip. tit. 56. §. 3. *Usque quintum Geniculum.* Vetus Charta exarata Conrado imperante, apud Ughellum in Taurinensib. Episcopis: *Et sic fiat quousque ubi propinqui usque quinta apparuerint Geniculo.* Lex Longob. l. 2. tit. 14. §. 1. *Omnis parentela usque in septimum Genuculum numeretur.* Ubi vetus Interpres: *Geniculum ponitur hic pro generatione: & dua generata persona faciunt generationem, sive Geniculum, verbo Francorum, qui hoc modo dicunt: Mun cusin de tor Genuclu.* Occurrit præterea in Legibus Canuti c. 7. & Henrici I. c. 70. apud Bonifacium Moguntinum Ep. 1. ad Zachariam PP. c. 5. Burchardum l. 7. c. 9. in Concilio Ænhamensi an. 1109. c. 8. in Charta Conradi Imp apud Augustinum *de la Chieza* in Hist. Pedemont. cap. 20 in lib. 1. Feudor. tit. 1. §. 4. &c. Ita *Genouil* eadem notione usurpavit vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 3. cap. 27. ubi de Parragiis: *Les puisnés seront tenus a fere fealté à leurs ainznés, ou à leur successeurs, quant le lignage sera alé & descendu jusques au sisime Genouil.* Ibidem: *Et si de non savest que le lignage s'estent desques au nouviesme Genouil ou degré.*

GENICULUM, pro quovis gradu, in Vita S. Aicadii Abbatis Gemeticensis cap. 2. *Erat itaque infans decennalis, quando rasodit in scholars primo Geniculo.* i. in primis Scholarum rudimentis.

3. GENUCULUM, Alia notione usurpat Anastasius in Stephano IV. PP. p. 92. *Cum Longobardi Romanam urbem ingressi sunt, & per muros civitatis cum flammula ascendebant, metuentes populum Romanum, & nequaquam de Genuculis ipsi Longobardi ausi sunt descendere.* Idem in Hadriano p. 212. *Ex qua* (forma) *diversa mola in Genuculis machinabantur* (al. *macinabant*) *aqua ax eadem forma, &c.* Mox: *Verum etiam & intra civitatem, id est, in Genucula, ubi mola machinabantur, sicut antiquitus, abundanter decurrere fecit.*

¶ GENUFLECTILE, Pluteus ad orationem, Gall. *Prie-Dieu.* Appendix ad Vitam B. Augustini Novelli, to. 4. Maii p. 622. *Et ante versus altare .... est proportionatum Genuflectile longitudine arenati prædicti.*

GENUFLEXORIUM, Pulvinus, super quo genu flectitur. Ceremoniale Episcopor. lib. 1. cap. 2. *Genuflectet iterum super pulvino ibidem parato in Genuflexorio, & orabit.* Cap. 12. *Praparandum est faldistorium seu Genuflexorium ad genuflectendum ante altare... panno viridi... coopertum.*

GENUFLEXUM, Genuflexio. Vita S. Aicadri Gemetic. cap. 27. *Semperque quotiumque finis Psalmi evenerat, Genuflexum faciens, &c.* Synodus Compendiensis: *Diebus Dominicis & aliis praecipuis festivitatibus, sive inter Pascha & Pentecosten genuum flexio nequaquam debet fieri.* Poenitentiale Andegav. apud Martenum: *Item pro uno mense, quem in pane & aqua paenitere debet, Psalmos 1200. genuflectendo, vel sine Genuflexo 1670.* Γονυκλισία. Vita S. Nili Junioris p. 28. Τὸ ψαλτήριον στιχῶν, καὶ ποιῶν γονυκλισίας χιλίας. Pag. 32. Τὸ δὲ ὕπνου ἀδὲ ἄτερ εἰς πληρωσιν τῦ ψαλτηρίυ, ἢ πεντακοσίων γονυκλισιῶν μέτρον, τῶν τε μετανοιῶν ἢ ἐγέρσεων ἀνταλλάσσετο ὕμνων. Vide Concil. Neocæsar. cap. 5.

¶ GENUFRAGIUM, Instrumentum ad frangenda genua: Acta SS Junii tom. 3. p. 30. de S Cyrico: *Fac capitisfragium & nucinos ad oculos evellendos, & forfices dentium, & Genufragium.*

¶ GENUINO, Jure natalium. Vita sancti Willelmi Gellon to 6. Maii p. 810. *Et quoniam nobilitatis natalibus ortus, nobiliorem se fieri Christi amplectendo paupertatem studuit; & summum quem Genuino perceperat, pro Christo abjecit honorem.*

1. GENUINUM, Nativitas. *Natale Genuinum*, in l. 3. Sacrament. Eccles. Roman. c. 53. ut distinguatur à Natali dignitatis initæ. Martyrol. Rabani: *V. KL. Febr. Roma S. Agnetis Virginis Genuinum, hoc est, de Nativitate. Genuinus natalis dies*, in lib. 11. & 17. Cod. Th. de Proximis, Comitib. &c. quo quis in lucem editus est. Ita etiam usurpat Silvius in Laterculo apud Bollandum. Vide Dissertationem nostram de Nummis Imper. Byzant.

¶ 2. GENUINUM, Quod generat. Otto Frising. Episc. lib 1. de rebus gestis Friderici I. Imp. c. 5. apud Murator. tom. 5. col. 642. *Quicquid est, Genuinum est, aut nativum, sicut autem Genuinum non potest esse non simplex, &, ut ita dixerim, non singulare, non solitarium; ita nativum non potest esse non compositum, non conforme, non concretum. Primo ergo videamus quid Genuinum, quid nativum appelletur, ut exhinc horum sensus verborum facilius appareat. Genuinum dicitur tanquam generans, & non genitum, id est, carens generatione. Nativum velut natum aut genitum descendens à Genuino, unde Plato: Est igitur, ut mihi videtur, in primis dividendum, quid sit quod semper est, carens generatione; quid item quod gignitur, nec est semper.*

3. GENUINUM. Sextus Platonicus lib. 1. de Medicina Animal. c. 1. n. 4. *Patellam cervinam, hoc est, Genuinum, si tecum habeas, non surgunt inguina, &c.* Cap. 5. n. 22. *Genuinum capra si stercori commisceas, &c.* Ubi Humelbergius per *Genuinum*, testiculos, aut naturam, aut tale quid intelligi putat: observatque à Celso lib. 8. c. 1. *patellam* appellari commissuram femorum osse parvo, molli & cartilaginoso tectam. Vide *Patella*.

GENUISCISSIO. Vide *Expeditatio*.

1. GENUITAS, Genus, natales. Monachus Elnonensis in Vita S. Eusebiæ Virg. *Quantum ad Genuitatem nobilissima conditionis.*

¶ 2. GENUITAS, pro *Ingenuitas*. Leges Caroli M. apud Murator. to. 1. part. 2. p. 102. *De manieri vero nisi de Genuitate aut de hereditate non sit opus observare, & ceteris vero causis per districtionem Comitis ad mallum veniant, & juste examinentur ad justitiam faciendam.* Codex Estens. habet: *De maniere vero nisi de ingenuitate, &c.*

GENULLUM, Idem quod *Genuculum* 2. Filii, posteritas, hæredes, &c. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ 1247. f. 8. *In introitu judicii debet dare secundum Forum illi, qui possidet hereditatem illam, bonam & sufficientem fidantiam de redra per se, & per suum Genullum, talem, qualem judicat Forus. Quod si illo judicio fuerit victus ille petitor, ipse aut aliquis de suo Genulle nunquam petat, nec moveat causam in hereditate, quam petit, &c.* Fol. 5. *Ille qui petit, debet dare sufficientem fidantiam per se, & per suum Genullum.*

GENZIVA, Gingiva, ex Gallico *Gencive*. Warnerius MS. in Capeum Scottum Poetam:

Stercore Genzivas atque habeat humidas.

Infra:

Gengivas perdas frustra terendo tuas.

GEOLA, GAOLA, Carcer, nostris *Geole*, vel *Gayole*, qua voce *Caveam*, qua includuntur aves, etiam Picardi nostri nuncupant. Sed & *Geola* ex *Caveola* formatum supra indicavimus in *Cavea*. [Præceptum Caroli Pulcri Franc. Regis ann. 1322. *Per Nos etiam ordinatum fuerit, ut scripture, sigilla, scribanie, stilli, memoralia processuum, Geole... & alia ejusdem... ad firmam & cum incbaramente tradenda exponantur & vendenda.* Occurrit rursum infra.]

GAOLA. Monasticum Anglicanum tom. 2. p. 242. *Justitiarius Regis per breve Regis deliberavit Gaolam Ramesia... de multis latronibus, &c.* Occurrit apud Will. Thorn. p. 2022. Bractonum, in Fleta, & apud JC. Anglos passim. Le Roman *de Rou* MS.

Fu trouve mort en la Gaole
Gernions, si en fut grand parole.

GAYOLA, apud eumdem Thorn. p. 1945. *Gayole*, in Charta Gallica ibid. p. 2205. *Gayole d'un molin à vent*, in Consuet. Atrebatensi art. 145. Charta Philippi Ebroicensis an. 1320. pro Incolis Mellenti in Tabulario Prioratus S. Nicasii fol. 72. *Les habitans de la ville de Meulent & de Muriaux ne seront pas tenus à gaitier la ville, mais s'ils veulent ils la gaiteront: & si n'est pas nostre entente, que ils gaiteur, ne soient tenus gaitier nos prisonniers estans en nostre Geole de Meulent ou des Muriaux, &c.* Avis cantans in *Gayola*, in Foris Aragon. Oscensibus an. 1247. f. 36.

GAOLA DELIBERANDA, Practicis Anglis dicitur, cum judex in carcerem publicum pergebat, ibique incarceratorum causas discutiebat, & à carcere liberabat. Vide Brittonum p. 2. 18. 44. 72.

GEOLACIUM, Carcerarium, seu, quod Commentariensi vel *Geolario* præstatur ab incarceratis pro victu & potu. In Edicto Ludovici Hutini 1. April. anno 1315. pro Occitaniæ incolis, cavetur, ne quis innocens probatus, in carceribus, sub prætextu *Geolagii seu carcerarii* detineatur. Occurrit etiam in Concilio Bituricensi an. 1336. cap. 12. Vide *Carceratum*.

GEOLARIUS, Custos *geola*, seu carceris, nostris *Geolier*. Charta Decani Autisiod. ann. 1280. *Solvere tenebuntur Geolario nostro, sive custodi carceris, 110. sol. &c. qui etiam Geolarius habebit 4. denarios à quolibet, qui ibi incarcerabitur, qui incarcerator custodietur nomine nostro, & periculo suo.* [Rursum occurrit in Edicto Caroli Pulcri Franc. Regis an. 1325.] Jacobus Gothofr. ad Cod. Theod. perperam quasi *Jaunicularium* dictum putat.

GAJULARIUS, Eadem notione, in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 86.

¶ GEOMANTIA, γεωμαντεία, Divinatio è terra, Isidoro lib. 8. cap. 9. Vide *Geumantia*.

¶ Geomanticus, Qui divinat è terra, in Chronico Richardi de S. Germano apud Murator. to. 7. col. 1023. *In his enim nobiscum concordes sunt omnes Astrologi & Geomantici, &c.*

¶ Geometricale Opus, Geometricum, ad geometriam pertinens, apud Lambertum Ardensem to. 8. Reliq. MSS. Ludewig. p. 599.

¶ Geometricare, Mensurare, ibidem.

¶ GEON. Chronicon Fontanell. apud Acherium to. 3. p. 191. *Ab austro item maximus fluviorum Geon, qui & Sequana, commerciis navium gloriosus, abundantia piscium præstantissimus, distans ab eodem Cœnobio passus octingentos.* Sic rursum appellatur Sequana ibid. p. 190. per allusionem, ut puto, ad fluvium *Gehon*, de quo Gen. 2. 13.

GEORGIANI, Christiani populi, Persis, Medis, & Assyriis contermini, sic nuncupati, *quod S. Georgium, quem in præliis suis contra gentem incredulam advocatum habent, & patronum, & tanquam signiferum, cum summa reverentia colunt & adorant, & præ aliis Sanctis specialiter honorant.* Ita Jacobus de Vitriaco lib. 1. c. 79. ubi plura de Georgianis. Adde Leunclavium in Pandecte Turcico n. 3.

GEQUACIA, Κοσκινόλα ἄγριος, in Glossar. Gr. Lat. forte *Zizania*.

GERA, pro *Hiera*, ἱερά, *dicta quasi divina, confectio medicinalis est.* Papias. Vide *Girapigra*.

¶ GERACIS, à Græco ἱέραξ, Accipiter. Agnellus in Vita S. Theodori Pontif. apud Murator. tom. 2. p. 150. col. 2. *Iste in sua sede, ut lupus in grege, leo inter quadrupedia, Geracis inter volatilia, procella in malorum fluctibus.*

GERADA. Speculum Saxonicon l. 3. art. 15. *Qui expeditionales res, hoc est, arma bellica, postulet, agnatus ex parte gladii esse debet, ad utensilia vero seu Geradam, cognatus, i. ex parte fusi seu mulieris duntaxat admittitur.* Quod vero hic *Gerada* appellatur, Wichbild Magdeburgense art. 23. 26. 57. 58. *Parapherna* nomine donat, aitque, eo vocabulo intelligi *omnes vestes mulieres, incisos pannos, & telam lineam cæsa ad usum mulieris, & ea, quæ pro ornatu deferre solent mulieres, &c.* Vox orta ex German. *Gheraed*, apparatus. Exstat porro tractatus Andreæ Goldberti de successione Geradæ Saxonicæ Edit. Jenæ 1607. Vide præterea Joan. Stiernhookum lib. 2. de Jure Sueonum vetusto p. 199.

¶ GERANNOSUS, *Sacerdotalis morbus, ut & Comitialis dicitur.* Papias. In MS. Bituric. *Geranoses.* Gr. ἱερὰ νόσος, Sacer morbus.

¶ GERANGPEPAN. Vide *Pipiza*.

GERAPIGRA, Geraplifga. Vide *Girapigra*.

GERARCHA, pro *Ierarcha*, apud Petrum Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 125. Habetur etiam apud Joan. de Janua. Ita Itali *Gerarca*, & *Gerarchia* dixerunt. Glossæ MSS. *Gerarchia, Sacerdotii principatus.*

¶ GERAVERA. Vide *Flosega*.

1. GERBA, [f. pro *Herba*, Locus herbosus.] Charta anni 1041. apud Aug. *de la Chieza* in Histor. Eccl. Pedem. c. 19. *Cum silvis, montibus, collibus & vallibus, Gerbis, aquis, molendinis, lacubus, paludibus, &c.* Alia Conradi Imper. apud eumdem pag. 224. *Et vineas cum areis suis, terris arabilibus, pratis, Gerbis, silvis.* Alia anni 1029. apud eumdem p. 241. *Sicut continentur in sediminibus, locis, vineis cum areis suis, terris arabilibus, capellis, pratis, Gerbis, pascuis, silvis, &c.* Charta ann. 1042. apud Guichenonum in Bibl. Sebus. Cent. 1. cap. 84. *Mensura terræ hujusmodi est, tam de vineis & terris arabilibus & pratis quingenta & 24. jugera suis locis disposita: de Gerbis & silvis sexcenta jugera.* Pactum inter Thomam Comitem Sabaudiæ & Abbatem Pinarolens. an. 1246. *Terræ, prata, nemora, Gerbi, &c.* Adde to. 3. Ughelli p. 415. & Franciscum Mariam in Mathildi Comitissa lib. 3. p. 157.

¶ 2. GERBA, Spicarum manipulus, Gallice *Gerbe*. Occurrit passim. Hinc *Gerbagium*, *Gerbaria*, &c. Vide *Garba*.

¶ GERBIDA Terra, f. pro *Herbida*, id est, Terra ubi herba vel gramen solum crescit. Charta commutationis an. 965. apud Murator. to. 2. p. 421. *Tradidit dominus Liutprandus Episcopus eidem Pantoni negotiatori in commutationis causa, id est, petia una de Terra Gerbida:* quæ posteriora verba rursum repetuntur inferius, nullo adjecto, unde vera notio certo possit erui. Vide *Gerba* 1. *Herbidaie*.

¶ GERCIS, Agna, ut mox *Gergia* & *Germgia*. Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 45. *Instantamentum hujus villæ est VIII. boves ... septem viginti oves matres appreciatas IV. den. & LX. & XII. inter Gerces & bogastres.* Vide *Jeresa*.

GERDIUS, Textor. Hesych. Γέρδιος, ὑφάντης. Gloss. Lat. Græc. *Textor*, γέρδιος. Glossæ Gr. Lat. Γερδία, *Textrix*. Γέρδιος, ὑφάντης, *Textor*. Glossæ aliæ, cap. de Navigatione, *Textrinum*, γερδιακόν. Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Γέρδιος, ὁ ὑφαντής, ὁ παρ' ἡμῖν ὁ γέρδιος. Eadem habet Suidas. Infra: Γερδία, ὑφάντρια, ἀπὸ ... Rursum ex Psello, ὁ γέρδιος, ὁ ὑφάντης. Jul. Firmicus lib. 8. Matth. c. 25. *Textores faciet, Gerdiosque; sed quotannis infausta valetudine quatiantur.* Vide Gloss. Meursii, & mediæ Græcit.

¶ GERESA, Anglo Saxonibus, Vicecomes. Ita Hickesius Dissert. Epist. p. 4. Sed in Legibus Edwardi Confess. c. 35. ut & ipsius ætate, per hanc vocem designabatur quicumque fungebatur officio alicujus præfecturæ, *sicut*, inquit, *modo vocantur Greve, qui super alios præfecturas habent.*

¶ GERIALCHUS, Gerfaudus, Æsalonis seu accipitris species major, Gallis *Gerfaut*. Instrum. anni 1318. to. 2. Hist. Dalph. pag. 177. col. 1. *Item Galioso falconerio suo Gerfaudus detur, & viginti quinque libræ. Gerfalchus* legitur apud Spelmann. in v. *Acceptor*. Vide *Gyrofalcones*.

GERGENNA, Vasis species, apud Adamannum in Vita S. Columbæ, [vel potius, ut exponunt Bollandistæ to. 2. SS. Junii p. 217. Ferrum aut lignum teres, quo per duas ansas transmisso operculum firmatur ne excidat: *In dorso portans vasculum novo plenum lacte ... quod illico valde concussum est, Gergennaque operculi per sua bina foramina retrusa longius projecta est; operculum terra tenus cecidit; lac ex majore mensura in solum defusum est.*] Glossæ Saxon. MSS. apud Somnerum: *ytticca*, *Gergenna*.

¶ GERGIA, ut infra *Germgia*. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 128. v°. col. 1. *Pro hoc accipiunt ad tertiam annum Gergia, & de curte dominica trahit fimum.*

¶ GERGONIUS, Agillimus. Papias: *Gergos, Agilis; Gergonius, Agillimus, Græce.* Legendum *Gorgonius* à Græco γοργός.

¶ GERIA. Vide *Geronticon* & *Placitum* fin. *Est etiam Placitum exactio, &c.*

¶ GERICONTINUM, *Murum, mundi ambitum*, apud Papiam. Gloss. MSS. Sangerman. *Gericontinus, Murus, mundi ambitus.*

GERIMA, Manipulus. Vide *Gelima*.

¶ GERLANDA, ut *Garlanda*, Gall. *Guirlande*. Constitutiones Frederici Regis Siciliæ cap. 95. *Item uxores tamen Militum possint portare Gerlandam imperlatam & cum gemmis & auro, sicut voluerint, non*

tamen ultra mensuram digitorum duorum per latitudinem, & quod in Gerlandis ipsis non sine aliqua mergula sub pœna unc. 12.

¶ GERMANICA FRACTURA, Scripturæ genus. Vide *Scriptura*.

GERMANITAS, Titulus honorarius in Epistolis Episcoporum invicem sibi scribentium, apud S. August. Epist. 19. 97. 106. Vide *Fraternitas*.

GERMANITAS, Societas, communio bonorum, qualis est inter germanos vel fratres. Observantiæ Regni Aragon. lib. 5. tit. de jure dotium, §. 19. *Propter Germanitatem factam inter virum & uxorem, superstes non amittit viduitatem, nisi expresse renuntiet eidem.* Lib. 9. tit. *Declarationes Monetatici* §. 3. *Si duo faciunt de bonis quæ habent, vel in posterum habebunt, instrumentum Germanitatis, si solvet unum Morabetinum, dicimus, quod ex quo semel fratres bona diviserint, licet postmodum inter se fecerint communionem bonorum, & societatem, tenetur quilibet unum Morabetinum solvere.*

GERMANITUS, Ἀδελφικῶς, in Gloss. Græc. Lat. [*Alicui amicus esse Germanitus*, apud Nonium num. 381. *Germanitus suscipe*, apud Mabill. to. 3. Annal. Benedict. pag. 189.]

¶ GERMGIA, Agna, ovis quæ nondum parit, Picardis, *Germe*. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 3. *Habet in Gaugiaco mansos ingenuiles* XII. *qui solvunt ... multones* C. *ad tertium annum Germgias* LXXXVIIII. *ad quartum annum porcos de decaricis quatuor* LXXXVIIII. Fol. 24. v°. *Sunt in Vedrarias ... qui solvunt ad tertium annum multones* CLVIII. *ad tertium annum Germgias* LXXVIII. Fol. 73. *Solvit ... propter herbaticum Germgia* I. Et fol. 86. v°. *Germgia* I. *cum agno*. Vide *Gercis*.

¶ GERMIA, Eadem notione. Idem Codex fol. 22. v°. *Winegarius .... solvit ad hostem multonem* I. *ad tertiam annum in herbatic. dimidiam Germiam*. Ibid. fol. 20. *Propter herbaticum Germia* I.

GERMUNDUS, Navis species, *Germe*, nautis. Gaufredus Malaterra lib. 2. c. 8. *Nostri denique tantummodo Germundos & Galeas, Sicilienses vero cattos, & golafros, & dromundos, sed & diversa fabrica naves habebant.* Σέρμωνες, naves sic dictas memorat Anna Com. in Alexiade p. 91. Sed an eædem cum *Germundis*, non ausim definire. Vide Itinerarium Vincentii *le Blanc* ult. Edit. Paris. part. 2. pag. 117. Rabanus Maurus in Poëmate ad Gerhoum alludens ad ejus nomen, videtur vocem *Gerhob*, sagittam priscis Teutonibus dictam, indicare, qua etiam, nostris, navis genus appellatum constat, uti in voce *Sagitta* docemus.

GERNARIA, apud Petrum de Crescentiis lib. 9. cap. 66. *Et eorum fimus stercorandis agris & arboribus ac vineis, & imbuendis Gernariis, & quibusdam vasibus & canistris.* Ubi vetus Gallicus Interpres: *Et est super Greniers & autres plusieurs vaisseaux.* Unde videtur legisse *Granariis*.

¶ GERNARIUM, ut infra *Granarium*, Gall. *Grenier*. Charta Thomæ *Adam* in Chartulario S. Fromondi: *Tenemur reddere annuatim ... Priori & Conventui S. Fromondi* XIV. *boissel. frumenti ad magnam mensuram Gernarii sui.*

¶ GERNATUS, Hians. Processus de Vita S. Yvonis to. 4. Maii p. 569. *Et adveniente circa mediam noctem, idem testis evigilans vidit in camera, per ostium apertum & Gernatum, tantum lumen & claritatem, quod visum fuit ei, quod incenderetur tota domus.*

GERNOBADA, GERNOBADATUS. Vide *Grani*.

GEROCOMIUM, ex Græco γηροκομεῖον, Locus ubi aluntur senes, in Vita S. Euphrosynæ Virg. n. 8. in Vitis Patrum. Glossæ MSS. *Gerotominm, vel Gerocomium, domus, in qua pauperes, ac propter senectutem infirmi homines curantur.* Anastasius in Gregorio II. PP. *Hic Gerocomium*, [MS. apud Murator. *Gercomium*] *quod post absidam S. Dei Genitricis ad Præsepe situm est, Monasterium instituit, &c.*

GERONTOCOMIUM, γεροντοκομεῖον, *Locus venerabilis, in quo pauperes & propter senectutem solam infirmi homines curantur*, [lib. 2. Capitul. c. 29. &] apud Julianum Antecess. Constit. 7. Ex eo hausit, quæ in hac voce habet Papias, [& Joan. de Janua, qui habet *Gerontecomium*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Gerontocomium, Hospital pour vieilles gens.*] Gregorius M. lib. 12. Epist. 16. *Cognovimus lectos vel lectisternia in Gerontocomio, quod a quondam illic Isauro constructum est, deesse.* Atque sic accipienda vox *Gerocomium*, in Vita S. Euphrosynæ cap. 7. in Vitis Patrum, ubi perperam Rosweidus existimavit locum esse, ubi curabantur, qui ἱερᾷ νόσῳ laborabant. *Diversorium senum* in Monasteriis agnoscit Petrus Diac. lib. de Miracul. S. Benedicti Casini patratis num. 29. Discrimen vero inter γηροκομεῖον, & γηροτροφεῖον, ponunt Grammatici, quod istud ampla, hoc minor ædes sit, in qua aluntur senes. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Γηροκομεῖον, μέγα, γηροτροφεῖον, μικρόν. Sed videtur legendum γηροτροφεῖον. Hesychius: Γηροκόμος, γηροτρόφος. De Gerontocomiis, & Gerotrophiis Constantinopolitanis agimus in nostra Constantinopoli Christiana.

¶ GEROFALCO, Æsalon, Gall. *Gerfaut*, apud Rymerum to. 2. pag. 1075. Vide *Gyrofalcones*.

GEROFANTES, pro ἱεροφάντης. Vide in *Chaldæi*.

GEROFUTILIS. Gloss. Gr. Lat. Ἀχρήσιμος, *Inutilis, incommodus, Gerofutilis.* Editum habet tantum *futilis*; sed legendum, *Gerro, futilis*.

GEROLDINGA, Mali seu pomi species, in Capitulari de Villis cap. 70.

¶ GEROLUS, pro *Gerulus*, Qui gerit, apud Mabillonium Liturg. Gallic. pag. 316.

GERON, ex Gr. γέρων, Senex. [Jo. de Janua: *Geron, Sacrum vel sanctum: unde hic Geron, tis, & hæc Geronta, tæ, Senex vel Sacerdos: unde Geronteus & Geronticus, Senilis vel sacerdotalis.* Perperam confundit ἱερὸν, Sacrum, unde ἱερεὺς, Sacerdos, & γέρων, Senex. Irrepsit eadem confusio in Glossas Lat. Gall. Sangerman.] Domnizo lib. 1. de Vita Mathild. cap. 2. de Presbytero:

... Forsan trahet hinc nos Domne Geronta.

Fridegodus in Vita S. Wilfridi c. 9. de Monachis:

Ter centum memini ter senos atque Gerontas.

Vide *Abbas*, *Senior Monasterii*.

¶ GERONOPEPAN. Vide *Pipizo*.

¶ GERONTECOMIUM. Vide in *Gerocomium*.

GERONTICON, Liber, continens vitas Patrum, seu *Seniorum*, de quo ita Joannes Antiochenus, editus à Cotelerio Regio Linguæ Græcæ Professore, c. 5. Ἡ πρώτως ἐν Αἰγύπτῳ συντεθεῖσα μεγίστη βίβλος τῶν ἁγίων γερόντων τῆς Σκήτεως, Θηβαΐδος, καὶ Λιβύης τὰς ἱερὰς πολιτείας, καὶ ἀποφθέγματα τούτων κατὰ στοιχεῖον ἐμπεριέχουσα. Hujus porro libri Latine editi à Rusweido, Græcum exemplar nactus idem vir doctissimus publicavit in tomo primo Monumentorum Ecclesiæ Græcæ, quem præterea consule in Notis p. 795. Charta Sisnandi Episcopi Iriensis æræ 952. apud Anton. *de Yepez* to. 4. Chronici Ord. S. Benedicti: *Libros, unum Ordinarium, & unum Sacerdotalem, & unum Geronticum, tertium cum officio Passionis & Missa ipsius Martyris, &c.* Charta Ordonii Regis Navarræ æræ 960. apud eumdem to. 3. *Textum Evangeliorum, Librum Regula-*

rum, Gera & officium Synonymarum, Epistolarum, & alium laterculum. Ubi puto legendum *Geronticum.* Alia Sisnandi Episcopi Iriensis seu Compostellani æræ 952. apud eumdem to. 4. *Libros ordinum Sacerdotalium, primo Jeroncion* (melios *Jeronticon*) s. *tertium cum suo officio.* Alia Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 930. tom. 4. *Bibliotheca, Moralium, Dialogorum, Pastoralis, Ezechielem, Ethimologiarum, Sententiarum, Epistolarum, * ingeriarum, * geriaa,* [*Ingerarium, gera*, tom. 3. Concil. Hisp. pag. 181.] *Historia Ecclesiastica, Epsamaron, Geronticon, Expositio Trinitatis, & Colationum.*

GERONTOCOMIUM. Vide *Gerocomium.*

¶ GERONTUS, Senex, à Græco γέρων. *Geronta nutrix.* in Actis SS. Junii to. 2. p. 302. de B. Bardone.

GEROPREPES, ex Græco ἱεροπρεπής, Sacer, divinus. Miracula S. Remacli cap. 6. *Retulit se vidisse quemdam Geroprepem, vultum angelicum ac fulgidam speciem gerentem.* Lucianus Presb. de Inventione corporis S. Stephani: *Vidi virum senem, longum, Jeruprepem, hoc est, dignum Sacerdotem, canum, barbam prolixam habentem.* [*Hieroprepes*, apud Mabillonium in Onomastico part. 2. sæc. 3. Benedict.]

¶ GERPIRE. Vide *Guerpire.*

¶ GERRÆ, *Crates viminea, Athenienses cum Syracusas obsiderent, & crebro Gerras poscerent, irridentes Siculi Gerras clamitabant; unde factum est, ut Gerra pro nugis & contemptu dicantur.* Ita Festus, à γέῤῥον, Scutum Persicum è vimine contextum. Vide Martinium & Carolum de Aquino in Lexicis suis.

GERRIA. Vide *Jarria.*

¶ GERRIRE, Gestire, Luxuriari. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. MSS. *Gerrio, Gestio*, στρηνιῶ.

GERSA, GERSARA. Joannes de Garlandia in Synonymis Chymicis: *Gersa, id est, cerusa.* Joan. de Janua: *Gersa, blatea, unde Gerso, as, Ingerso, as, infuscare faciem, vel aliud, Gersa.* Catholicon Armoricum: *Babouïness au visage. Gallice, Conchier le visage. Lat. Gersare, ingersare.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Gersa, la boe ou fange des foulés; Gersare, Torcher le visage.* Alibi: *Ingersare, Emboer, fouiller.*] Nostri *Gerse*, vermiculum vocant, qui vestes ac libros rodit. *Teredinem* Latini. Vide *Garsa.*

GERSA, Equorum morbus. Jordanus Rufus Calaber MS. de Medicaminibus equorum lib. 1. cap. ult. *Gersa est quadam mollis inflatio ad magnitudinem ovi, aut amplius, quæ tam interiori, quam exteriori parte nascitur in garectis.*

GERSUMA, GERSOMA, ex Saxonico ȝærsuma, Sumptus, expensæ, præmium, compensatio, opes, thesaurus: hæc enim omnia id vocabuli sonat. Sed apud Forenses Anglicos ut plurimum usurpatum legimus pro *fine*, seu pecunia, data in pactionem, & rei emptæ vel conductæ compensationem. Unde in venditionum formulis, & locationum chartis, hæc aut similia verba pro more inserta: *Pro tot solidis, vel tot libris, in Gersumam solutis vel traditis.* Vetus Charta apud Somnerum in Tract. de *Gavelkind* pag. 177. *Et pro hac concessione dedit nobis prædictus Jordanus* 100. *sol. sterling. de Gersume.* Charta Fundationis Abbat. S. Stephani de Fonteneto in Normannia, in Regesto 106. Tabular. Reg. Ch. 370. *Liberas & quietas ab omnibus servitiis & consuetudinibus atque Gersumis, & aliis querelis, &c.* Monasticum Angl. to. 2. pag. 920. *Pro hac autem emptione dedi prædicto Radulpho unam marcam argenti in Ghersam, & singulis ejus fratribus* 12. *den.* Ubi legendum *Gersumam.* Idem Monasticum to. 3. pag. 126. *Pro hac autem donatione .... dedit mihi dictus Dominus Gilbertus Cicestrensis Episcopus* 113. *lib.* 6. *sol.* 8. *den. præ manibus in Gersumam.* Adde pag. 226. Vitæ Abbatum S. Albani p. 28. *Datis ab ipsa eidem Abbati... tribus marcis auri in Gersoma.* [Occurrit iterum apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 125. 178. 194. 225. 325. & *Madox* Formul. Anglic. pag. 182.]

GERSUMA præterea pro delicti compensatione interdum capitur. Rastallus in verbo *Childwit*: *Gersumam capere de nativa vestra impregnata sine licentia vestra, quod dicitur Childwit.* Interdum pro quavis exactione. Idem Monasticum Anglicanum to. 2. pag. 973. *Absque retinentia cujuslibet consuetudinis sive servitii, seu alicujus Gersuma, aut sæcularis exactionis.*

GERULA, Gestatorium instrumentum, quod ad dorsum gestatur, nos vulgo *Hottes* dicimus. In Chronico Windesemensi lib. 2. cap. 31. *Trabae atque Gerulas & similia fabricando.* Lib. 2. cap. 46. *Arenam & lapides ad structuram in Gerula comportando.* [Hofmanno *Gerula*, Vas vini est aut cujuslibet humoris capax, unde, inquit, *Gerlas* hodie Burgundi vocant vasa ampla lactis aut aquæ gerula ex ligno facta. Isid. *Uri agrestes boves sunt in Germania, habentes cornua in tantum protensa, ut regiis mensis insigni capacitate ex iis Gerula fiant.*] Alias *Gerula* dicitur nutrix. Joan. de Janua. [Hanc à nutrice distinguit Hieronymus Epist. ad Lætam: *Nutrix ipsa non sit temulenta, non lasciva, non garrula, habeat modestam Gerulam, nutricium gravem.*]

GERULPHUS, Λυκάνθρωπος, Gall. *Lou-garou.* Gervasius Tilleberiensis in Otiis Imperial. part. 1. *Vidimus enim frequenter in Anglia per lunationes homines in lupos mutari, quod hominum genus Gerulphos Galli nominant, Angli vero Werewolf dicunt. Were enim Anglice virum sonat, wolf, lupum.* Sic *Lougaron*, dicitur quasi *Loupwarou*, lupus homo.

¶ GESA, GESARA, GESATÆ. Vide *Gessum.*

¶ GESDIUM, Isatis, glastum, Gall. *Guesde.* Polyptychus Fiscamn. an. 1235. *In duabus Ecclesiis de valle Rodolii percipit Abbas Fiscanensis annuatim in tribus festis annalibus medietatem panum & oblationum in denariis, & quatuor partes decimarum bladorum, & Presbyteri quintam, & similiter de Gesdiis.* Vide *Guaisdium.*

¶ GESI, Fortes viri. Vide *Gessum.*

¶ GESINA, Puerperium, Gallis alias *Gesine*, ab antiquo verbo *Gesir*, Jacere. Tabular. S. Sergii Andegav. *Et promisit us faceret concedere uxori suæ, cum à sua Gesina levaret.* Inventar. Ecclesiæ Noviom. an. 1419. *Calix qui est de capella Gesina nostræ Dominæ.* Ibidem: *Pro imaginibus Dei & B. Virg. Matris suæ Maria à le Gesine.*

¶ GESNA, pro *Gesina.* Leges Norman. c. 37. apud Ludewig to. 7. Reliq. MSS. pag. 242. *Concessi sunt autem dilationes, quæ manifeste necessitatis excusationem prætendunt, ut viduitates, exercitus, Gesne & hujusmodi.* Ibid. cap. 43. *Puerperiè autem infirmitas, quæ Gesna vocatur, terminationem querelarum prorogat ac protendit.*

¶ GESSARA. Vide *Gessum.*

GESSEL. Vide *Gisil.*

¶ GESSIÆ, *Divitiæ*, in Glossis Isid. In Excerptis additur *Gaza*: pro quo mendose scriptum putant *Gessiæ.*

GESSUM, GESUM, Gallis veteribus Hasta. Gloss. Isiduri: *Gessum, hasta, vel jaculum*, βολίς. [apud Grævium, *Gesum, asta, &c.*] Servius: *Pilum proprie est hasta Romana, ut Gessa Gallorum, Sarissa Macedonum.* S. Augustinus Locut. de Josue lib. 6. *Septuaginta Interpretes, qui posuerunt Gesen*, (Jo-

sue 8. 18.) *miror, si & in Græca lingua hastam vel lanceam Gallicanam intelligi voluerint, ea quippe dicuntur Gesa.* [Papias: *Gesa, gladius; Gessaris, lancea.* Gloss. Sangerman. MS. *Gesara, lancea.*] Suidæ γαῖσα & γαισός, est εἶδος δόρατος: Alibi γαῖσον, ὅπλον ὁ κόντον μακρότερον αὐτῶν interpretatur. Hesychio, γαισός, est ἐμβόλιον ὁλοσίδηρον. *Jaculum totum ex ferro.* Pollux lib. 7. Δόρυξος, δόρυ ὁλοσίδηρον, καλεῖται δὲ γαισὸς, καὶ ἔστι Λιβυκόν. Ita apud Pausaniam in Atticis legendum monent viri docti, γαισὸς ὁλοσίδηρον δόρυ. Ubi perperam γαῖος. Moscopolus: Γαισὸς, τὸ κοντάριον. Porro bina gesa in manibus gestasse Gallos, scribunt Nonius, Virgilius, Ovidius, Claudianus. Will. Brito lib. 5. Philipp.

Clavam cum jaculo, venabula, Gesa, bipennem.

Matth. Paris ao. 1256. *Cum jaculis .... Danisque securibus & Gesis ... hostiliter insequuntur.* Vide *Gisarma*. *Gesi* jaculum missile etiamnum à Vasconibus vocari, auctor est Oyenartus in Notitia Vascon. pag. 42. in Consuetud. Britan. art. 712. *Gouttiere ou Gesse pour porter les eaux communes.*

GALLIGESUS, *Vir fortis. Gesa hasta Gallorum lingua.* Ita Glossæ MSS.

¶ GESATÆ, *Mercenarii milites; Gesi, Fortes viri*, apud Sussannæum in Vucabulario.

1. GESTA, Acta publica, in quæ referebantur donationes, aut quævis instrumenta. Gloss. Lat. Gr. *Gesta*, πεπραγμένα, χειρόθετα, ὑπομνήματα. Virgilius Tapsensis lib. 1. Contra Arium cap. 5. *Venerandi Principis sacra, quæ lecta est, Gestis indatur.* Papianus lib Resp. tit. 24. *Gesta autem secundum locorum consuetudinem fieri placuit: nec interest, apud quem Defensorem fuerint celebrata, &c.* Occurrit non semel in Cod. Theod. & Justin.

GESTA MUNICIPALIA. S. Augustin. Epist. 228. *Legem .... qua concessum est eis, qui præcipiuntur ab aliqua Potestate judiciis exhiberi, ut ad Gesta Municipalia perducantur, atque illic interrogentur.* Adde Epist. seq. Vetus Charta apud Doubletum pag. 738. *Præsentem vero donationem nequaquam a cuttalium utilitate Gestis Municipalibus alligare curavimus.* Adde Gregor. M. lib. 1. Epist. 9. lib. 7. Ind. 1. Epist. 6. Ind. 2. Epist. 72. 86. lib. 10. Epist. 12. lib. 12. Epist. 10. Vide *Allegate*.

GESTA EPISCOPALIA, quæ ab Episcopis conficiuntur, apud S. August. Epist. 90.

GESTA ECCLESIASTICA, *quæ in Ecclesia fiunt*, apud eumdem S. August. Epist. 75. 106. 110. lib. 2. Retract. cap. 8.

GESTA PROCONSULARIA, apud eumd. S. Augustin. Epist. 171. 155. lib. 1. contra Parmen. cap. 11. lib. 3. contra Petilian. cap. 16. quæ *Proconsularia Archiva* dicuntur eidem, lib. 3. contra Crescon. cap. 62.

GESTA JUDICUM, apud eumdem S. August. lib. contra Parmen. cap. 12.

GESTA PRÆFECTORIA, apud eumd. S. August. Collat. 3. cap. 4.

2. GESTA, æ, Historia de rebus gestis. Versus Vitæ Caroli M. ab Eginhardo editæ subjecti, interdum præpositi, in Cod. Moissiacensi & Cæsareo:

Hanc prudens Gestam noris tu scribere, Lector,
Einhardum Magni magnificum Caroli.

Guillelmus Bibliothecarius in Stephano VI. PP. pag. 237. *Sermonum librum unum, Gestarum librum unum, Evangeliorum librum unum, &c.* Infra: *Historiarum librum unum.* Paulo supra: *Prophetarum librum 1. Gestarum rerum libros duos.* Vide formulam 12. ex Baluzianis, & Capitul. Caroli C. tit. 51. initio, & ibid. ejusdem Baluzii Notas p. 1285.

¶ GESTA, æ, Charta donationis. Privilegium Wifredi Comitis Barcinon. to. 3. Concil. Hisp. pag. 165. *Hæc est Gesta, sive Charta, quæ fieri jussit Wifredus Comes de Alaudes S. Mariæ Monasterii Rivipullensis ad diem consecrationis S. Mariæ.* Ibid. pag. 166. *Fastila Presbyter qui hanc Gestam vel donationem scripsit.*

3. GESTA, GASTUM, Flos, seu purgamentum recentis cerevisiæ, quo pistores panes leviores reddunt, Anglis *Gest*, Theutonicis *Ghest* & *Ghist*, est fæx. Matth. Paris an. 1202. *Ita quod pistores poterunt sic vendere, & in quolibet quarterio lucrari 3. denarios, exceptis brennio & 2. panibus ad furnarium, ... & in sale obolum, & in Gesta obolum, & in candela quadrantem, &c.* Fleta lib. 2. c. 10. *Pistor lucrari poterit in quolibet quarterio frumenti .... unum obolum pro sale emendo, & unum obolum pro Gesto vel levano.* Nos etiam *Levain* appellamus.

¶ 4. GESTA, pro *Gistum*, ut puto. Charta Libertatum Bellimontis ex MS. Coislin. *Absolventes ... ab omni tallia, mortallia, angaria, perangaria, Gesta, &c.* Vide *Gistum*.

¶ GESTABILIS, Qui facile geri seu portari potest. *Gestabile cælum*, apud Cassiodorum lib. 1. Epist. 45. hoc est, parva machina cœlum repræsentans, Gall. *Globe celeste.*

GESTAMEN, Σκῆπτρον, in Gl. Lat. Gr. Sceptrum.

GESTANTES, Patrini, qui baptizandos infantes brachiis *gestant*, & Sacerdoti baptizaturo offerunt. S. Augustinus lib. 4. contra Julianum: *Recole, quemadmodum in Ecclesia Christi baptismatis mysteria celebrentur, & invenies, quod abrenuncient & parvuli per ora Gestantium, sicut per ora Gestantium credunt.* Idem Epist. 23. *Offeruntur quippe parvuli ad percipiendam spiritalem gratiam non tam ab eis, quorum Gestantur manibus, ... quam ab universa societate Sanctorum atque fidelium.* Adde Epist. 105. & Ep. 107. c. 8. Rabanus lib. 1. de Instit. Cleric. c. 26. *Parvulorum qui per ætatem adhuc abrenuntiare diabolo, nec credere in Deum possunt, per corda & ora Gestantium salus adimpletur.* Vide *Tenere*.

¶ GESTARE, Continere, Gall. *Contenir, Porter*; ut cum de scripto dicimus: *Cet écrit porte, &c.* S. Eulogius de Concilio Cordub. to. 3. Concil. Hisp. p. 149. *Non tamen inculpabile illud fuisse putamus simulationis consultum, quod aliud Gestans & aliud sonans, quasi à discursu martyriali plebem compescere videbatur.*

¶ GESTARE CANTICUM, Canticum componere, offerre, vel canere. Nicetius Episc. de Psalmodiæ bono to. 3. Spicil. Acher. pag. 7. *Si autem quæramus, quis omnium primus hoc genus invexerit, non invenimus alium nisi Moysen, qui Canticum Deo insigne Gestavit, quando percussa Ægypto decem plagis & Pharaone demerso, &c.*

GESTARI, Lectica, vel equo vehi. Vetus Interpres Moschionis: Ὄχημα, *Gestatio*. Διακινεῖσθαι, *Gestari*. Gloss. Lat. Gr. *Gestatur*, γυμνάζεται. *Gestor*, γυμναστής. *Gesto*, γυμνάζομαι, *Gestatio*, γυμνασία. Alexander Iatrosophista lib. 1. Passionum: *Palæstra exercere fecit & Gestari, & maxime ante ... cibum: Gestari autem non solum pedibus, sed & cum caballo.* Cælius Aurelianus lib. 1. Chron. cap. 14. *Quo fiet ut priusquam cibum sumpserint ægrotantes, Gestatione sunt movendi, secunda etiam deambulatione.* Passim ibi, & apud cæteros Medicos. Vide Mercurialem lib. 3. Artis gymnast. cap. 10. 11.

GESTARIUM, pro *Gestatorium*. Albertus Aquensis lib. 10. c. 5. *Milites Hugonis corpus extinctum Gestario impositum, in civitatem Nazareth ... attulerunt,* [Vita

[Vita S. Bernardi inter ejus Opera to. 2. col. 1219. Edit. 1690. *Itaque Gestario inter duos equos composito, in eo collocatur.* Vet. membrana apud Ludewig. to. 8. pag. 223. *Cum nec equo nec curru propter morbum vehementiorem vehi posset, a viris in Gestario ad hoc ipsum composito portabatur.*]

¶ GESTATIO, γυμνασία, i. *Exercitatio*, in Glossis Lat. Græc. MSS. Sangerman. Vox antiquis haud ignota tum ad vectionem, exercitationis & valetudinis ergo, designandam, tum ad significandum locum ipsum ubi hujuscemodi gestationes celebrabantur. Vide Fabri Thesaurum & supra *Gestan.*

GESTATORIUM, Lectica. Joan. de Janua: *Gestatorium, illud in quo aliquid portatur, ut feretrum.* Papias & Gloss. Lat. MS. Reg. *Gestatorium, Ferculum, vel Feretrum.* Julius Africanus lib. 6. Hist. Apostol. *Quicunque alicujus rei cupit esse possessor, non magnopere Gestatorium, sed ipsum, quod gestatur, spectat.* [Utitur Suetonius in Claudio cap. 17. *Solitus etiam in Gestatorio ludere.*]

Sed sæpe pro *feretro*, in quo Sanctorum jacent reliquiæ, usurpant Scriptores. Liber Miraculor. S. Adelardi Abb. Corbeiensis cap. 3. *Comes ad feretrum Sancti accessit, & sumpto manibus . . . Gestatorio . . . . in Ecclesiam tulit.* Aigradus Monachus in Vita S. Ansberti Archiepisc. Rotomagensis n. 43. *Cum . . . tetigisset pallium, quo tegebatur Gestatorium, &c.* Adde Baldricum Dolens. in Hist. de Capite S. Valentini n. 6. Theodoricum in Hist. Translat. S. Celsi Episc. Trevir. n. 20. Vitam S. Altmanni Episc. Pataviensis pag. 64. Ermanricum in Vita S. Soli cap. 7. &c.

¶ GESTICULARIUS, Gesticulator, qui gestibus mentem exponit. Ammian. Marcell. lib. 24. cap. 16. *Mutum puerum oblatum sibi suscepit Gesticulatium multa, quæ callebat, nutibus venustissimis explicantem. Gesticularia*, Gesticulans & saltatrix, apud Gellium lib. 1. cap. 5.

GESTICULATIO, Habitus corporis. Alexander III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense III. part. 6. c. 6. *Manifestum est, eum puberem esse, qui de Gesticulatione sui corporis talis est, ut jam procreare possit, licet ad metas legibus diffinitas non pervenerit.*

GESTIUM. Vide *Gistum.*

¶ GESTIUNCULA, *Minuta res*, in Glossis Isid. *A Gestione*, inquit Grævius, est *Gestiuncula*, ὑποκοριστικόν. Cicero lib. 1. de Invent. *Negotiis autem quæ sunt attributa, partim sunt continentia cum ipso negotio, partim in negotii Gestione considerantur.*

¶ GESTOR, γυμναστής, i. *Præfectus pueris docendis.* Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. An ex hoc loco Plinii non satis intellecto: *Delphinus Gestor collusorque puerorum?* *Gestor negotiorum*, idem qui *Agens*, Gall. *Agent, Procureur*, apud *Madox* Formul. Anglic. p. 351. in Charta anni 1342. apud Ludewig. to. 5. p. 469. Instrum. concordiæ an. 1387. ex Chartular. Eduensi, Charta an. 1482. ex Archivo B. Mariæ de Bono-Nuncio Rotomag. Vide *Agentes*. Apud Plautum, *Gestores linguis*, Delatores, accusatores.

GESTORIUM, *Ferculum*, Ugutioni & Jo. de Janua: *Mets de viande*, in Gloss. Lat. Gall.

GESTORIUM, alia notione usurpat Hieronymus Monachus Camaldul. in Vita S. Romualdi n. 81. *Cum jam senex fuit, Gestorium debilitato corpori substravit, & capiti modicam paleam clementer indulsit.*

¶ GESTUM. Vide *Gistum.*

¶ GESTUS, Habitus, vestitus forma. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. LV. *Attendendum fore judicamus, quod in omnibus Gestis nostris, sicut regale fastigium non modicum exposcit, honeste & temperate nos habeamus.*

¶ GESUM, Hasta. Vide *Gessum.*

1. GETA, [pro *Conjecta*, Collecta, contributio.] Vide *Conjectate.*

¶ 2. GETA, *Gothus.* Gloss. Isid. *Geti, Gothi*, ibidem, infra. Papias: *Geta vel Getes i. Gothus.* Vide Acta SS. Februarii to. 2. p. 611. & Sheringamium in Originibus Britannicis, ubi multis probat Gothos olim *Getas* dictos fuisse.

¶ GETABA. Chartularium S. Stephani de Vallibus cap. 1. *Datum die Jovis post Getabas, sexto* Sevini anno Domini* MCCLXIV. Forte legendum *post Octabas sancti Sevini.* Vide *Octava.*

GETAGEGA . . . T, *Gothice loquitur*, in Glossis antiquis MSS. [Emendatius in Glossis Isid. *Getage, garrit, Gothice loquitur.* Papias: *Geta garrit, Gothice loquitur.* Post Grævium lubens scriberem *Getice, garrit*, pro *Getage garrit*: quod posterius tamen ferri potest, quasi ductum a *Geta* pro *Gothus.*

GETIA, *Maleficiorum doctrina.* Glossæ antiq. Forte pro γοητεία. [vel forte a Geta mago celeberrimo, quem diu in Ægypto commoratum fuisse narrat Strabo lib. 7. Papias editus & MS. habet: *Getbia, maleficiorum doctrina; Gheticus, Thracus.* Vide *Gitta.*]

¶ GETTUS, Laqueus accipitris. Vide *Jactus* 2.

¶ GETUS, Idem, ut conjecto, quod supra *Calcum*, i. e. Calcatio frumenti dum mensuratur; dicitur autem *Getus* seu *Jactus*, quia mensura quasi jacitur, seu agitatur vel percutitur ad calcandum in ea frumentum. Hist. Dalphin. to. 1. pag. 96. *Anno Domini* MCCXLVIII . . . *Odo Alamanni & Ugo de Grangiis dederunt Javeneto de Hospitali Clerico, sub annuo censu unius sextarii frumenti censualis . . . quamdam vineam . . . quod frumentum est solvendum ad mensuram legalem sine Getis. Item . . . dictus D. Odo . . . dedit . . . sub annuo censu unius hemino frumenti solvendi ad mensuram legalem de Vivo sine Getis, scilicet sicut solvendum est aliud frumentum superius nominatum ad mensuram legalem sine Getis.* Vide *Jactus* 3.

¶ GEUMANTIA, Ars è terra vaticinandi, à Græco γῆ, Terra, & μαντεία, Vaticinatio. Rolandinus Patavinus lib. 10. de factis in Marchia Tarvisina cap. 11. *Et unus per puncta quadam unius artis, quam dicunt nescio quam Geumantiam docere videbatur, quod Padua non poterat bis temporibus capi.* Idem lib. 12. cap. 2. *Nam Mercurius Deus sapientia ponitur & septima domus, sive in astrologis seu in Geumanticis,* (Geumanticis) *semper adversantibus assignatur.* Vide *Geomantia.*

GEUSIÆ, Genæ, unde Galli, *Joues*, Picardi *Jeues.* Marcellus Empir. cap. 12. p. 93. *Atque ita affecta maxillæ ad sedandum dolorem dentium, & gingivarum, & Geusiarum adhibentur.*

¶ GEWERE, Species monetæ apud Belgas. Charta anni 1294. apud Miræum tom. 2. pag. 879. *Sub annuo censu . . . denariorum Flandrensium monetæ quæ dicitur Gewere, &c.*

GEWERTESCHIN. Charta Friderici I. pro erectione Ducatus Austriæ an. 1156. apud Miræum lib. 2. Donat. Belg. cap. 52. *Et potest in terris suis omnibus tenere Judæos & usurarios publicos, quos vulgus vocat Gewerteschin, sine Imperii molestia & offensa.*

GEWINEDA, in Legibus Ethelredi Regis cap. 1. apud Brompton. *Et pax, quam Aldermannus vel Præpositus Regis in quinque burgorum Gewineda dabit, emendetur 12. libris.* Ubi Somnerus rescribit *Ge-*

ghinctha: vox Anglo-Saxon. ex ðinc, causa, & ꝩꞇoꝩ, locus; ꝫe autem præpositio est. Ita ꝫeðincꞇa idem valet ac mallus, placitum.

GEWITNESSA, in Legibus Ethelredi Regis cap. 3. apud Bromptonum, vox Saxonica *testimonium* significans.

¶ GEXTUM, Jus hospitii. Vide *Gistum*.

GHERSA. Vide *Gersuma*.

GHESCOT. Charta Ludovici Imper. pro Trajectensi Ecclesia. apud Wilhelmum Hedam pag. 228. 1. Edit. *Ut nec bannum, aut fredum, aut conjectum, quod ab ipsis Veerschat vocatur, contingere aut exactare præsumeret.* In Charta Zuenteboldi Regis pag. 244. ubi eadem verba recitantur, *Ghescot*, in alia vero Henrici Imp. pag. 258. *Ghescat*: in Charta denique Ottonis, *Gescot*. Ubi Buchelius annotat in MS. ad marginem scribi *Veerschat*. Sed legendum procul dubio *Ghe-schot*, contributio, ex *Ghe*, præpositiva verbalibus adjici solita, & *Schot*, quod idem valet. Vide *Scot*.

¶ GHIARIA, Italis *Ghiara*, Glarea, locus arenosus, Gall. *Gravier*. Chron. Estense ann. 1302. apud Muratur. to. 15. col. 348. *Die VIII. Martii combustus fuit Panzalupo, qui prius vocabatur S. Armannus, in Ghiaria Padi de Ferraria de nocte per Inquisitionem FF. Prædicatorum.*

¶ GHIAZERINO, Species vestis militaris. Vide *Jazeran*.

¶ GHIBILLINI, Ghibellini. Vide *Gibelini*.

GHILDHALLA, Ghildfola. Vide *Gilda*.

¶ GHIRLANDA, vox Italica, Corona, sertum, Gall. *Guirlande*. Chronic. Parmense ad an. 1303. apud Murator. to. 9. col. 847. *Domini de S. Vitale, & Domini de la Porta, & alii omnes tam banniti quam confinati de dicta parte Episcopi, cum Ghirlandis in capitibus redierunt Parmam sani & salvi, & absque aliquo rumore.* Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii pag. 112. * *Et hac corona erat candidissima & ornata fulgentibus & albissimis rosis, cujus Ghirlanda inferior denotabat firmissimam virginis fidem.* Vide *Garlanda*.

¶ GIALLUS, Flavus, Teutonice *Gheel*, Gall. *Jaune*. Acta SS. Maii to. 6. pag. 175. de S. Jacobo Philippo: *In quo cophino super dicto corpore, super uno velamine albo tanquam nix, ego vidi multas violas coloris Gialli virides, quæ ab omnibus tunc præsentibus judicabantur esse de recenti ablata ab ejus planta.* Violæ vulgares luteæ non sunt, sed purpureæ. Hic intelligo violas scutinas seu flores Jovis, Gallis *Pensees*, inter quas exstant luteæ.

GIALNISCO, Generosus, Neapolitanus equus, Sambuco in Gloss. ad Leges Hungaricas, *un Genest de Naples, d'Espagne*.

¶ GIARA, Ital. vasis species. Epistola Bajuli Regis Majoric. ad Massilienses an. 1327. ex Archivo S. Victoris: *Fecit carricari LXII. Giaras alquitrani & tria pondera de mostayla & duas sarrias de orchica, &c.*

¶ GIARDINARIUS, Hortulanus. Vide *Gardinum*.

¶ GIBASSERIUS, Marsupium, Gall. *Gibeciere*, à Græco κίββα, ut quidam volunt, Pera, sacculus, bursa apud Hesychium, vel κίβισις, quod idem est apud alios; vel tandem, ut vult Menagius, à *Gibiciaria*, à *Gibbus* derivata. Capitulum Gen. MS. S. Victoris Massil. an. 1506. *Nec portet... Gibasserias aut bursas apparentes supra vestem.*

¶ GIBBA, Gibbus, tuber, tumor. Galfridus Monachus in Vita S. Godrici, to. 5. SS. Maii p. 84. *Gibbam in capite reperiens stupebat.*

GIBBETUM, Patibulum. Vide *Gibetum*.

GIBBOROSUS, pro *Gibberosus*, quæ vox postrema habetur in l. 3. D. de Ædilit. Edict. & apud Firmicum lib. 8. Math. Glossæ antiquæ MSS. *Gibbi, Giporosi*. Leg. *Gibberosi*. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Gibborosus, vel strumosus*: Huꝩ.ꝩeꝺe, i. gibbosus, a *Gibbus* & *Gibber*, tumor. Unde versus:

In dorso Gibbus, in pectore Gibber habetur.

¶ GIBLITIT, *Cogit*, in Glossis MSS. ad calcem Collectionis Canonum, è Bibl. D. *Chauvelin* Custodis Sigillorum Regiorum.

GIBELINI, & Guelfi, Factiones binæ quarum dissidiis diu Germania atque Italia conflagrarunt: prior à Sueviæ, altera à Welphis Bajuariæ in Alemannia Ducibus nomina mutuatæ. Nam cum Conradus Imp. *de Weibelingen* cognominatus in Chronico Laurishamensi pag. 73. Imperii diadema adeptus an. 1139. Welphonem VI. Henrici II. Junioris Bavariæ Ducis fratrem, eodem Ducatu, quem in Leopoldum Austriæ Ducem transtulerat, privasset: Welpho, Rogerii Siciliæ Regis armis adjutus, in Conradum bellum movit: quod etsi non semel pactis identidem intervenientibus sedatum, dissidiorum semina diu inter utramque familiam fovit, quæ Italiam potissimum diu afflixere, ubi *Gibellinarum* & *Guelfarum* factionum nomina sæpe audita, dum summi Pontifices *Guelpham*, alii contrariam amplectuntur, ac urbes singulæ alterutri sese addicunt. A Conrado igitur *de Wilbelingen*, *Gibellingi*, ac deinde *Gibelini*: à Welphone vero, familiæ Bavariæ Principe, *Guelphi* appellati sunt. Otto Frisingensis lib. 2. de Gestis Frider. c. 2. *Duæ in Romano orbe apud Galliæ Germaniæve fines famosæ familiæ hactenus fuere. Una Henricorum de Gueibelinga, alia Guelforum de Aldorfio: altera Imperatores, altera magnos Duces producere solita. Istæ ut inter viros magnos, gloriæque avidos assolet fieri, frequenter sese invicem æmulantes, reipublicæ quietem multotiens perturbarunt, &c.* Albercinus Mussatus in Ludovico Bavaro p. 5. *In duas partes secta Christianitas erat nostra, & paucos invenisse contingens fuerit per hanc præcipue nostram Italiam, quos una ex duabus opinio non inquinaverit, aut illa, quam aiunt, Gibolenga, vel Gelfa. Hæc enim à tempore Friderici II. vocabula duo inseparabilia germina, seu potius pestifera schismata pullularunt, atque invaluerunt, quæ semper tenuere Italiam inquietam.* [Chronicon Parmense ad an. 1307. apud Murator. to. 9. col. 860. *Quidam vero de Gudenis & quidam de Boschetiis & de Rangonibus, cum certis suis sequacibus, dicentes se esse partis Guelfæ, seu Ecclesiæ, sive Aygonorum antiquitus dicta & vocata, spondam fecerunt contra illos qui dicebantur ab antiquo partis de Grisulphis, seu Imperii, sive Ghibellinis, &c.*] Procul à vero absunt, qui secus scripsere de harum factionum nomine & origine, ut Bartholdus in tract. *de Gelfis & Gibellinis*, Ricordanus Malaspinus cap. 104. Joan. Villaneus l. 5. cap. 38. & Morigia de Religionib. pag. 209. Sed de iis copiose egere Felix Osius ad Hist. Mussati pag. 140. & seqq. Hieronymus *dalla Corte* lib. 5. Hist. Veronensis, & alii passim.

Gibolangi, Iidem qui *Gibellini*, Albertino Mussato lib. 5. de Gest. Henrici VII. rub. 1. & alibi.

Gibellinitas, Gibellinorum factio. Anonymus de Rebus gestis Friderici II. Imp. an. 1258. *In Tuscia pars Gibellinorum, & civitas Senarum præcipue, quæ Gibellinitatis senescens in fide, tunc temporis semper erga Imperatorem... devota manebat.* Occurrit rursum pag. 865.

GIBELLINÆ Pelles, [Pelles martium seu mustelarum, Gall. *Martes Zebellines*.] Vide in *Sabelum*.

¶ GIBERIA, pro *Gibecera*, Marsupium, Gall. *Gibeciere*. Statuta Cisterc. an. 1456. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1621. *Abbatibus & personis regularibus Ordinis universi præcipitur, ne à cetero bireta seu birros rubeos, vel ad minimam rubedinem tendentes gestare præsumant, nec etiam Giberias seu capsellas.* Vide *Gibasserius*.

GIBETUM, ex Gall. *Gibet*, Furca patibularis: *Giubeto*, Danti in Inf. cant. 13. Will. Britto l. 5. Philippid.

Vultibus erectis sursum tollente Gibeto
Digna Jovi fiunt oblatio, jure levati
A tellure procul, &c.

Matth. Paris an. 1239. *Ignominiose super machinam illam pœnalem, quæ Gibet appellatur, suspendio traditur.* Idem an. 1242. *Et inde usque ad illam pœnalem machinam, quæ vulgariter Gibetus dicitur, distractus, &c.* Et an. 1247. *Horribile patibulum, quod vulgus Gibbetum appellat.* Chron. Flandriæ c. 86. *Et le feit le Roy Philippe decoler à Paris sur un eschafaut, & feit le corps pendre au Gibet de Monfaucon.* Vide Meursium in Γιβεττῖζω. Alia notione vocem *Gibet* usurpat *Vacces* au Roman *de Rou* MS.

Endementiers que cil versa,
La lance chai & froissa,
Et il a le Gibet saissi,
Qui a son destre bras pendi.

[Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Qui en son lit s'ala bouter,
Pour le moine desbarater,
En sa main porta un Gibet,
Qu'il et emprunté d'un valet.

Et infra:

Prenre le volt, mais cil li done
Tel cop du Gibet, qu'il l'estone.]

Sed & ab alterutra forte orta vox *Regiber*, seu *Regimber*, pro recalcitrare, quia qui ad patibulum excutiuntur, illud pedibus propellunt. Le Roman *de Garin* MS.

En un estable ont mené le destrier,
Fronche & henist, & Regibe des piez.

¶ GIBICERE, Aucupari, Gallis olim *Gibecer*, à voce *Gibier*, Præda venatica: quod ultimum derivant à *Cibarium*. Constitutiones Cluniac. MSS. ex Archivo S. Mariæ Deauratæ ann. 1301. *Præcipimus districtius & districte, quod nullus Abbas nullusque Prior aut Monachus aucupites*, (accipitres) *falcones aut alias aves ad Gibicendum habeat aut teneat, nec canes ad venandum, his dumtaxat exceptis, qui in aliquibus suis locis usum & usagium habeant venandi: quo casu canes eis permittimus ad venandum.* Ex his palam est Gibicere de aucupio proprie, non de qualibet indiscriminatim venatione esse intelligendum. Sic Poëta vetus apud Borellum:

Tant que un seul Chevalier vit,
Qui Gibeçoit d'un espervier,
Et pre devant le Chevalier.

Vide *Gibostare*.

GIBOLENGI. Vide *Gibellini*.

¶ GIBOSTARE, ut *Gibicere*, Gall. *Giboyer*. Statuta Johannis Abb. Cluniac. *Nullus de Ordine nostro accipitres & falcones ad Gibostandum habeat.* De feris prædantibus verbum *Giboyer* jocose dixit *La Fontaine* in Fabulis:

Le Roy des animaux se mit un jour en tête
De Giboyer, &c.

¶ GIDOMALA. Papias MS. *Canamale, id est, Gidomala.* Vide *Canamella*.

¶ GIETIVUS, Qui vadimonium deseruit. Notitia Judicati an. 870. apud Perardum in Burgundiæ pag. 149. *Mallatus fuit ipse Hildebertus, & Sacramentum arramivit, unde Gietivus remansit.* Vide *Abjectire*.

¶ GIEZITA, Qui ut alter *Giezi* munera accipit, apud S. Bernardum lib. 4. de Consid. c. 6. n. 22.

GIFFARDUS, Herodius, falconis species, in Libro incerti Auctoris de Natura rerum.

¶ GIFFARE, Titulum seu signum apponere. Leges Ludovici Imp. apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 133. col. 2. *Nam si iterum contemtores existant; & per publicam auctoritatem domus vel casa eorum Giffentur*; id est, signo quodam sequestri apprehendantur à Curia sive Fisco. Vide *Wifa*.

1. GIGA. Rigordus pag. 13. *Trahentes equi Gigas passim per campos, tam homines quam equi totius exercitus, conculcaverunt messes.* Sed ibi procul dubio legendum *bigas*.

2. GIGA, Italis *Gigue*, & *Gige*, nostris, est instrumentum musicum. Guiotus Pruvinensis in sua Biblia MS.

Cil Prince nous ont fait la figue,
En harpe, en viele, & en Gigue.

Le Lusidaire MS.

En estrumens oït sonner
Psalteres, harpes, & vieles,
Giges, & chifonies beles.

[La Bataille *des sept Arts* MS.

Madame musique as clochetes;
Et li clerc plain de chancenetes
Portoient Gignes & vieles,
Salterions & Fleuteles.]

Vide Menag. & Ferrar. in Origin. Gall. & Italic.

¶ GIGANS, pro *Gigas*, Gall. *Geant*, apud Mabillonium pag. 456. Liturg. Gallic.

¶ GIGATOR, f. Æditus, Gall. *Gagier*, vel Domesticus *gagio* seu mercede conductus. Chartam anni 1184. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 181. subscribunt inter alios plures, *Nantelmus Claviger, Chabertus Clericus, Petrus de Malmeriis, Arnulphus scriptor Episcopi & Gigator qui hanc Cartam scripsit.*

GIGLIATI, Nummi, ut quidam volunt, argentei, in quibus lilium, quod insigne est Gallorum, insculptum erat. Itali enim lilium *Giglium* appellant, quorum sex *Florenum Rhodi* constituebant. Nonnulli tamen eum nummum à Fratre Roberto *de Juli* Magistro (Ordinis Hierosol.) appellationem sumpsisse arbitrantur, quod ab eo institutum putent, ut singuli *Gigliati* singulis fratribus secunda Quinquagesimæ feria distribuantur, quod quidem minime constat. Ita Statuta Ordinis S. Joannis Hierosol. tit. 19. de Verbor. signif. §. 31. Ex quibus patet, *Gigliatos* in insula Rhodo etiam fuisse cognitos. Vide tit. 3. §. 14. Borghinus in Dissertatione de Moneta Florentina existimat, nescio an vere, *Gigliatos*, appellatos nummos Regum Neapolitanorum ex gente Francica, quod in iis effictum esset scutum liliatum. Certe Caroli I. Regis Siciliæ aureum vidimus in Gazophylacio Regio, in cujus antica sedet Rex ipse dextra sceptrum liliatum, sinistra globum crucigerum tenens, cum hac inscriptione: CAROLUS DEI GRATIA SICILIÆ REX. In postica scutum liliatum cum *Labello* effigitur, cum inscriptione: DUCATUS APULIÆ PRINCIPATUS CAPUÆ. Hunc descripsit Antonius Rufius in Comitib. Provinciæ. Constat etiam in posteriorum ex eadem gente Regum monetis expressa fuisse horum liliata insignia, quæ ab eodem Rufio exhibentur. Neque, opinor, alii sunt GILLATI, de quibus Charta ann. 1338. Domino-

rum Canneti in Provincia : *Capiat monetam per Curiam regiam stabilitam, videlicet monetam albam pro denariis 15. & nigram pro denar. 2. & ob. & Gillat. argenti pro denariis 22. & Turon. argenti Regis Franciæ pro solidis 2.* Et Charta pro matrimonio Ferrandi Majoricani cum Isabella filia Guillelmi Principis Achaiæ, scripta Messanæ an. 1313. to. 8. Spicilegii p. 274. *Et tradere ex causa dotis prædicta Parparos 40. millium, computato Parparo pro Gillatis quatuor.* Aliæ Petri d'*Acigne* Militis Dom. Mayranicarum Senescalli Provinciæ ann. 1405. *Ducatorum 20. millia ad rationem Carlenorum, seu Gillatorum decem pro quolibet ducato.* Unde patet, *Gillatos* appellatos Caroli Regis Siciliæ aureos nummos. Vide *Tarenus*. Nec scio, an eadem sit moneta cum *Gillatis*, quæ *Guillot* dicitur in Regesto Parlamenti Paris. 12. Julii an. 1378. *Aprés que le Duc d'Anjou, & les nobles bourgeois & habitans du Maine ont baillé par declaration les cas particuliers, les Evesque du Mans, Doyen & Chapitre illec & autres dirent, que la pluspart des disimes appartient aux nobles du pays, & non aux gens d'Eglise. Dirent . . . que les Curés & gens d'Eglise n'ont aucunes disimes, au moins peu, comme dit est; & sont les gens du pays de petite devotion, & vont à l'offrande trés envis une fois ou deux l'an, & quant ils y vont, n'offrent-il qu'un Guillot, dont les six ne vallent qu'un tournois, & ont exhibé à la Cour la mennote que les gens du pays offrent.* Sed hæc moneta longe minoris videtur fuisse pretii.

¶ GILIATI, Eadem notione. Supplicatio an. 1328. ex Archivo S. Victoris Massil. *Quidam existit condemnatus Giliatorum argenti sexaginta pro uncia computatis.*

GIGNADIUS. Joann. Sarisberiensis lib. 1. Policrat. cap. 8. *Hinc mimi, salii, vel saliares, balatrones, & Emiliani, gladiatores, palæstritæ, Gignadii, præstigiatores, &c.* Idem lib. 3. Metalogici c. 10. *Ad occultationem vero propositi, imo ut uterque Gignadiorum voti compos facilius sit idiotissimus, & orthonosimus, perutilis est.*

GIGNARUS, *id est, delirus*. Ita Gloss. Arabico-Lat. ubi *Ignarus* reponunt viri docti.

GIGNASIA, GIGNASIUM, pro *Gymnasia*, & *Gymnasium*. Ugutio: *A gignos, hæc gigna, i. exercitium, quod fiebat in Gignasio, & hæc Gignasia. . . . Locus studii Gignasium, & quandoque ipsum studium. Gignasiarches, Gignosista, i. doctor.* Similia habet Willelmus Brito in Vocabul. MS. Gregorius PP. apud Matth. Paris anno 1239. de Friderico II. *Gignasia animas avertentia constituit.* Joan. Brompton: *In cujus pectore, ut quidam aiunt, omnium liberalium artium erat Gignasium.* Alibi: *Ad Gignasium Lanfranci cum magna sociorum & equorum pompa pervenerat.* Ubi *Gignasium* idem valet ac *Monasterium*. Vide *Gymnasium*. Occurrit præterea in Chron. Windesem. l. 2. cap. 41. 54.

GINGNASIUM Knygthon: *Et ibi habuerunt Gingnasium malignorum dogmatum & opinionum.* Infra: *Ac si essent de uno Gingnasio educati.*

¶ GIGNENTIA, Generatio. Epistola Theguni Antistitis circa an. 830. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 84. *De divina natura ac de essentia, de æterna Gignentia Dei Patris, de æterna nativitate Filii Dei, de æterna processione Spiritus Sancti, &c.* Vide *Nascentia*.

¶ GIGNIA, GIGNOSISTA. Vide *Gignasia*.

GILBOGUS, quid sit, docent Statuta Synodalia Episcopi Sodorensis in insula Manniæ ann. 1229. *Et si pauper fuerit, & nullum mortuarium persolverit, accipiantur vestes sicuti sunt, & quintus quisque denarius ex liberis & de Gilbogus in bonis possessio ad mortuarii valorem se extendentibus mortuarium Ecclesiæ persolvatur.* Mox: *Et si quæratur quid sit Gilbogus, dicendum est, quod Gilbogus est qui, si unus tantum noctis ætatis existeret, & ad habendum bona ordinatus, aut in bonis possessus existat, si, ut dictum est, obierit, Ecclesia tunc suum debitum obtinebit.*

¶ GILBOSUS, pro *Gibbosus*, habetur in Capitulis General. MSS. S. Victoris Massil. *Surdus, monoculus, defermis, aliter Gilbosus, &c.*

¶ GILDA, GILDARE, &c. Vide mox in *Gildum*.

GILDUM, GELDUM, ex Saxonico ʒilð, Solutio, præstatio, vectigal, tributum. Leges Henrici I. Regis Angliæ cap. 2. *Terras quietas ab omni Gildo & ab omni opere. Gilde* cap. 81. Charta Edredi Regis apud Ingulfum: *Et volo, quod dicti Monachi sint quieti & soluti ab omni scotto, Geldo, auxiliis Vicecomitum, hidagio, &c.* Habetur eadem fere formula non semel in Chartis Anglicis in Monastico Anglic. to 1. pag 52. 211. 379. to. 2. p. 161. 162. 163. [Formul. Anglic. *Madox* p. 38.] Sed & obtinuit ea vox hac notione in Francia nostra. Bulla Urbani III. PP. an. 1186. pro Eccl. Barbelensi in Tabular. ejusd. Abbatiæ: *Prohibemus, ne quisquam hominum, vos aut Monasterium vestrum murdris, assisis, placitis, querelis, scutagiis, Geldis, passagiis, paagiis . . . audeat infestare.*

GELDUM etiam sæpe sumitur pro mulcta judiciaria, compensatione delicti, & pretio rei. Capitulare 3. an. 813. c. 23. *Quicquid involavit, novem Geldos componere faciat.* Cap. 25. *Quicquid in amore in alterum furatum habent, in duos Geldos componere faciat.* Atque inde *Wergeldum*, dicitur quasi valor seu pretium viri: *Orfgild*, pecoris pretium: *Angild*, simplex rei valor: *Thwigild*, duplex: *Trigild*, triplex: *Octogild*, octuplex: *Novigild*, novemplex. Sunt & voces aliæ complures, quibus in fine additur vox *Geldum*, quæ species quasdam pensitationum designat: verbi gratia *Danegeldum*, *Vodegeldum*, *Senegeldum*, *Hornegeldum*, *Sotgeldum*, *Pengeldum*, & aliæ id genus, de quibus sigillatim suis locis agimus.

GELDUM REGIS, Tributum vectigal, quod Regi exsolvitur: vel, ut censet Spelmannus, tributum, quod *Danegeldum* vocabant, de quo supra. Liber Rames. sect. 293. *Gelda autem Regis communia, quæ per omnem Comitatum currunt, solus Ebronsus, &c.* Monast. Angl. to. 1. p. 378. *Excepto Geldo Regis, libera & quieta condonavit. Gelda ad coronam Regis pertinentia*, to. 2. p. 883. De Geldis regiis, intelligendus Liber Domesdei: *In burgo de Warvic habet Rex in dominio suo 113. domus, & Barones Regis habent 112. de quibus omnibus Rex habet Geldum suum.* Henricus Huntindonensis p. 378. & Matth. Paris p. 37. de Rege Guilliel. Rufo: *Vicinos werra, suos exercitibus frequentissimis & Geldis continuis vexabat.* Idem pag. 380. *Hoc anno pro necessitate Regis Geldis creberrimis & exactionibus variis Ecclesia compressa est.* Adde Monastic. Anglic. to. 2. p. 118.

GELDARE, ex Saxonic. ʒildan, Solvere, præstare, præbere, vel geldum exsolvere. Domesdei in Hantoniensi pago: *Hugo de Port tenet Cerdefort, & Willielmus de eo. Duo liberi homines in alodium tenuerunt pro 2. maneriis de Rege Edwardo. Tunc & modo Geldabat pro 5. hidis.* Infra: *Tunc & modo Geldabat pro 2. virgatis & dimidio.* Passim. Vide to. 3. Monastici Anglici ex eodem Domesdei p. 181. & seqq.

GILDARE, in Legib. Adelstani Regis §. 5. *Et si furetur postmodum, wera sua Gildet eum, vel reddat similiter incarceratum.* i. solvat pro eo *weram*, seu so-

risfactum emendet.[*Madox* p. 73. Formul. Angl. *Willelmus vero juravit Monachis, quod eis fidelis, esset, & quod pro dimidia hidu ulterius Gildaret, cujus hildum antea injuste retinuerat.*]

GELDABILES TERRÆ, Geldo obnoxiæ, seu *geldi* pensitationi, to. 2. Monast. Anglic. p. 809. *Geldabiles ad Wapentachium*, semel ac iterum, id est, quæ *geldum* exsolvere tenentur, quo tempore tenetur *Wapentachium*. Ita passim in Domesdei, & alibi in eodem Monastico to. 3. p. 554. 181. &c.

GILDA, Fraternitas, sodalitium, contubernium, curia, collegium, ex Saxon. ᵹilð, vel *Gildum*, solutio, præstatio, quod qui ejusmodi sodalitia & confraternitates ineunt, pecuniam ad communes usus conferant & exsolvant. Capitula Carlomanni Regis tit. 2. c. 14. *Volumus, ut Presbyteri & ministri Comitis villanis præcipiant, ne collectam faciant, quam vulgo Geldam vocant, contra illos, qui aliquid rapuerint.* Epistola Trajectensis Ecclesiæ, edita à Tengnagelio, de Tanchelino seductore quodam: *Fraternitatem quandam, quam Gilda vulgo appellant, instituerat, in qua 12. viros in figura 12. Apostolorum, & unam tantum feminam in figura B. Mariæ constituit.* Sanctus Anselmus lib. 2. Epist. 7. *De Domno Henrico, qui Camerarius fuit, audio, quia in multis inordinate se agit, & maxime in bibendo: ita ut in Gildis cum ebriosis bibat, & cum eis inebrietur.* Infra: *Ex Dei & Sanctorum ejus, & nostra auctoritate prohibeo, ne, postquam hanc nostram prohibitionem cognoverit, amplius in Gildis aut in conventu eorum, qui ad inebriandum solum conveniunt, bibere audeat.* Charta Guillelmi Comitis Flandriæ an. 1127. pro Confirmatione Consuetudinis villæ S. Audomari: *Omnes, qui Gildam illorum habent & ad illam pertinent, & infra cingulum villæ suæ manent, liberos omnes à theloneo facio, &c.* Infra: *Et quidquid in eo habere debeo, ad restaurationem dumnorum, & Gildæ suæ sustentamentum constituo. Communia vel Gilda*, in Regiam Majestatem lib. 2. c. 12. §. 17. *Gilda mercatorum*, in Tabulario Fiscanensi f. 15. *Gilda mercatoria*, in Statutis Willelmi Regis Scot. c. 35. & in Legib. Burgorum Scoticor. c. 99. *Gilda generales, particulares, &c.* passim in Statutis *Gildæ Scoticæ*. Charta Henrici I. Regis Angliæ, in Regesto Normannico sign. P. in Camera Comput. Paris. *Sciatis, nos concessisse Willelmo Caunto & Osberto filio Huardi, & sociis Cordewanariis & Corvesariis Rotomag. ut habeant Gildam suam ita bene & honorifice & plenarie de ministerio suo, sicut eam habuerunt, &c.* Vide Monast. Angl. to. 1. p. 277. tom. 2. p. 81. & quæ de hac voce commentatur Willelmus Dugdalus in Antiquit. Warvic. pag. 119. 122. sed & vocem *Gelde* hac fere notione usurpat *Vaces en son Roman du Rou* MS.

Ses barons apela, ses fist tous arester,
Detriés nos, voi ne sai que les gens haster,
Ne sai se par bataille nos veullent destorber,
Nostre Gelde & nous homes faites avant aler,
Et la proie cuchier, & les somiers mener.

Alibi:

Chevaliers & borjois, & urchiere, & Geldon.

GILDIA, Idem quod *Gilda*. Tabularium S. Albini Andeg. *Si duxerit Dominus Monsterolii* (vadens ad exercitum) *secum milites suos & Gildia, homines Monachorum custodient castrum.*

GILDALES, Societates. Synodus Wigorniensis an. 1240. c. 38. de Clericis: *Ne intersint ludis inhonestis, nec sustineant ludos fieri de Rege & Regina, nec arietes levari, nec palastras publicas fieri, nec Gildales inhonestas, & præcipue mercatorum peregrinorum, &c.*

GILDAGIUM. Charta Alfonsi Comitis Pictav. anno 1209. *Super saisina vel possessione albergamenti, quod vulgariter nuncupatur Capella Bertrandi, & pariter super saisina Gildagii de Persigniaco, &c.*

GULDA, ex Theutonico *Gulde*, quod idem sonat ac *Gilda*. Statuta Communiæ Mechliniensis MSS. *Nulla confraternitas, neque Gulda, neque aliquod singulare signum de ipsis, nisi sola communitatis confraternitas in Machlinia esse poterit, vel debebit.*

¶ GYLDA, Eodem intellectu. *Consulibus, opidanis, burgensibus, universitati & Gyldis opidi nostri Wytstock.* Sic in Schedis lego: sed unde excerptum sit, non memini.

GDLDAGIUM, pro *Gildagium*, to. 2. Monast. Angl. pag. 233.

GELDONIA, GILDONIA. Eadem notione. Papias: *Geldonia, adunatio.* Capitulare ann. 779. cap. 16. Capit. lib. 5. c. 200. & Addit. 4. c. 134. *De Sacramentis pro Gildonia invicem conjurantibus, ut nemo facere præsumat.* Paulo aliter Lex Longob. lib. 1. tit. 17. §. 6. *De sacramentis per Gildoniam ad invicem conjurandis, &c.* Hincmarus Rem. in Capitulis ad Presbyteros parochiæ suæ c. 16. *De collectis, quas Geldonias, vel Confratrias vulgo vocant, &c.*

¶ GUILDIONIA, Eadem significatione, apud Muratorium to. 1. part. 2. pag 95.

GILDICYRA, Sodalitium. Concilium Londoniense c. 12. post Concilium Grateleanum ann. 928. *Et diximus etiam omnibus illis, qui in nostram Gildscyram vadium dederunt, si contingat eum mori, omnis congildo det unum panem, & companagium pro anima ejus, &c.*

CONGILDONES, Contubernales, contribules, ejusdem gildæ socii, in loco laudato ex Concilio Londoniensi. Leges Inæ Regis c. 23. *Si quis alienigena vel ignotus sine via vadat in nemus, ut nec ore clamet, nec cornu sonet, pro fure sit occisus: & solvatur ipsius occisi Congildonibus vel Domino suo.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 75. *Si tunc cognationem maternam habeat, reddat ipsum tertiam partem weræ, tertiam Congildones, pro tertia fugiat.* Occurrit ibi semel ac iterum, eademque habentur in Legibus Aluredi c. 34. Ubi etiam

GILDONES, pro *Congildones*, qui *Confratres gildæ* dicuntur in Curia 4. Burgor. Scoticor. c. 1. §. 5. & in Statutis Gildæ Scoticæ: *Fratres Gildæ*, ibid. & in Itinerario Camerarii Scotici c. 25. §. 4. *Guldebroeder*, Theutonibus. Hermannus *de Lerbeke* in Chron. Comit. Schawenburg. pag. 42. *Decem magistros Gildonum seu unionum patibulis suspendebant.* Utitur antea semel ac iterum.[V. *Fratres de Gilda.*]

CONGILDA, Eadem notione. Leges convivii Erici Rigstadiensis: *Quod si quis Congilda ad confratrem suum lædendum in domum convivii securim aut gladium, sive aliquod telum portaverit, &c.* Occurrit ibidem pluries.

¶ GILDECANI *ad Gildam regendam* meminere Wenceslaus & Joanna Duces Brabantiæ an. 1373. in Privilegiis Lovaniensium, apud Miræum to. 2. p. 1025. ubi multa de Gildis earumque Decanis & Fratribus, ut & p. 1027. 1250. &c.

GHILDHALLA, GDIHALA, GUILHAULA, Locus, in quo exponuntur merces nundinariæ, vulgo *Halla*. Vox composita, ex *ghilde*, collegium, fraternitas, societas, & *hall*, domus, quasi domus confraternitatum. Vetus Gloss. Saxon. *Frisghgildum*, IIðhall: legendum ᵹilðhall. Charta Theodorici Comitis Flandr. in Hist. Guinensi p. 202. 203. *Terram, in qua Ghildhalla cum scoppis & appendiciis suis tam ligneis quam lapideis apud S. Audo-*

marum in foro sita est... Et ad omnem mercaturam tam in appendiciis, quam in Ghildhalla exercendam tradidi. In alia ann. 1155. scribitur *Ghildsalla*. Scribit Spelmannus Londini etiamnum *Gildhallam Teutonicorum* appellari Hanseaticarum urbium mercatoribus addictam ædem. Vide Gul. Prynneum in Libertat. Eccl. Angl. to. 3. p. 484. 485. & Gloss. Watsii in *Hustingus*.

GUILHAULA. Tabul. Fiscanense ann. 1260. fol. 51. *Et quod bolengarii, qui sunt homines mei, nullam aliam quitantiam habeant in Guilhaulla, vel in mercato de Argentin.*

¶ GUIHALA, Eadem notione. Charta Willelmi Comit. Pontivi ann. 1210. in Bibl. Sebus. Cent. 1. c. 6. *Contuli in perpetuum in eleemosynam Canonicis S. Mauritii de Chablais 23. libras Paris. ad Guihalam meam in Abbatis villa, quisquis eam tenuerit, annuatim recipiendos in nundinis Trecarum, &c.*

¶ GUIHALDA. *Personaliter compareant in Guihalda civitatis*, apud Rymerum tom. 11. p. 529. semel & iterum.

GHILLEOLA. Lambertus Ardensis p. 115. *Dum in Ardea forum causarum, & mercatorum Ghilleolam nuper ædificasset, & plumbee tabellatu contexisset, &c.* Ubi forte legendum *Ghildhalam*.

¶ GILIO, Germanus. Mabill. to. 3. Annal. Bened. p. 600. ex Instrum. an. 969. *Tenzo & Baldo atque Azo Giliones fratres, filii quondam bruti bonæ memoriæ Silvestro bonæ memoriæ Presbytero & Monacho, atque coangelico Abbati de venerabili monasterio SS. Cosmæ & Damiani, quod nuncupatur Mica-aurea, donant Ecclesiam Dei Genitricis Mariæ, &c.* Vide *Glinglie* in *Gurgo*.

¶ GILIUM, Lilium, Ital. *Giglio*. Chronicon Estense apud Morator. to. 15. col. 349. *Omnes palafreni coperti scarlato, & per totam arma Giliorum auri & aquilarum albarum argenti.*

GILLATI, GILIATI. Vide *Cigliati*.

GILLO, GELO, GELLUS, GUILLO, Lagena, vas vinarium. Papias: *Gelonis, Bancalis, vas.* Hinc emendandum Glossarium Græc. Lat. Ποδόνιπτρον, *Aquale, Gello*. Perperam enim editum *Aqualegelle*. Codex MS. S. Germani Paris. ibi præfert *Aquale, Gella*.

GILO, Eadem notione. Epigrammata vetera Pithœana lib. 4. p. 159.

Gilo vomit gelidum vastis singultibus amnem,
Vis aliena cui frigoris addit opem.
Nam tepidum laticem curavit claudere testa,
Ut mensa indigens unda nivescat aquis.

GILLO, *Vas fictile*, in Glossar. Camberonensi MS. Gloss. vetus: *Gillo, βαυκάλιον*. Gloss. Ælfrici: *Gille, Wegel*. Ugutio: *Gillo, & Gello, dicitur rusticus, ineptus: aliter, Bancalis, vel Bacalaus*. Aristophani ἐν εἰρήνῃ, & ejus Scholiastæ, pag. 660. γύλιον dicitur ἀγγεῖον στρατιωτικὸν, εἰς ὃ τὰς τροφὰς ἔφερον οἱ στρατιῶται. Hebræis *Gulla*, est vas rotundum instar phialæ aut crateris, unde *Gallonem* deducit Guichartus. Cassianus lib. 4. Instit. c. 16. *Si quis Gillonem fictilem, quem Baucalem nuncupant, casu aliquo fregerit.*

GELLO. Ruffinus lib. 3. de Vitis Patrum cap. 14. *Gello cum aqua, quem ad potum sibi præparaverat, &c.* Infra:

GELLUNCULUS, Eadem notione.

GELLUS. Glossæ MSS. ad disticha Magistri Cornuti: *Batus, ti, Gellus, bichot vel vaisel, vel livres.*

GUILLO, apud Paulum Diacon. Emeritensem lib. de Vita & miraculis Patrum Emeritensium, in S. Renovato: *Surripiens vascula vinaria, quæ mutato nomine Guillones, aut Flascones appellant.*

De vocis γυλλὰ apud Græcos recentiores notione, erudite ac copiose suo more J. Bapt. Cotelerius to. 1. Monumentor. Ecclesiæ Græc. p. 744. egit.

¶ GILLOMICHAEL, *id est, Puer Michaelis*, in Translatione S. Cuthberti c. 22. in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 2. p. 291.

GILLONARIUS, Officium palatinum apud Wisigothos, idem videtur qui apud nos *Buticularius*. Lex Wisigoth. lib. 2. tit. 4. §. 4. *Ut non immerito palatinis officiis liberaliter honorentur, id est, Stabulariorum, Gillonariorum, Argentariorum, Coquorum quoque præpositi.* Neque hoc loco P. Pantini conjecturam probo, qui *Gillonarios* puerorum fuisse præfectos contendit, quod, ut ait, apud Wisigothos *gielen* sit lascivire, quod proprium est ejus ætatis: unde *Giel*, lascivus.

GILTWITE, vox Saxonica, *Emenda pro transgressione*, Bromptono: ex ƿite, mulcta, & ʒilt, reatus, peccatum. Vide *Gyltwite*.

GIMARESTA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

¶ GIMBOSUS, pro *Gibbosus*, to. 2. SS. Jonii p. 380.

¶ GIMBUS, pro *Gibbus*, in Onomastico ad calcem tomi 3. SS. Junii.

¶ GIMECTA, pro *Guvetta*. Vide in *Guvus*.

GIMEL. Smaragdus in Grammatica MS. *El, ut Mel, Fel, Gimel*: ubi Glossa superlinearis, *i. plenitudo*.

¶ GIMETTA, pro *Guvetta*. Vide in *Guvus*.

GIMNAREMUS, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4. ubi vetus Interpres Gallicos legit *Gunvaresco*.

¶ GIMNASIUM. Vide *Gymnasium*.

¶ GIMNOLOGIZARE. Vide *Gymnologizare*.

GIMUS, pro *Guvus*: vide in hac voce.

GINA. Vide *Guva*.

¶ GINDON, Species panni. Charta ann. 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. *Unam casulam de purpura, floratam de Gindone rubeo.* Sed puto legendum *Sindone*, & *folratam*. Vide *Sindon*.

¶ GINECIARII, GINETIUM. Vide *Gynæceum*.

¶ GINESTUS, pro Genista, Gallice *Genest*. *Ginestos cum fulgeria*, apud Baluz. Hist. Tutel. col. 436.

¶ GINGIBRETUM, Gallis *Gingembre*, Zingiberi, in præcepto Philippi Pulcri Franc. Reg. an. 1304. Vide *Gingimber*.

GINGILIPHUS. Fragmentum Petronii: *Cæteri conviva circa labrum manibus nexis currebant, & Gingilipho ingenti clamore exsonabant.* [Legendum *Gingilismo* à γιγγλισμὸς, quod Hesychio est, Titillatio manuum risum ingentem & clamorem acutum excutiens.]

¶ GINGIMBER, ut *Gingibretum*, tom. 2. Histor. Dalphin. p. 305. & in Præcepto Philippi Pulcri Franc. Regis an. 1304.

¶ GINGINA, Johanni de Janua & Glossatori Lat. Gall. Sangerm. pro *Gingiva*, ut habet Celsus, Gallice *Gencive*.

GINGIVUS. Constantinus African. lib. de Gradibus, de Pipere: *Cujus fructus sunt sicut siliqua faseoli, & dicuntur Piper longum; cujus concavitas parvis granis sicut milium impletur: quæ cum tempus maturandi fecerint, fiunt in eis quasi Gingivi pleni seminibus, quæ dicuntur Piper.*

GINGLA. Παρωτίς, in Glossis Græco-Latinis.

GINGNASIUM. Vide *Gignasium*.

¶ GINGRIBA, εἶδος φωνῆς σάλπιγγος, Species sonitus tubæ, in Glossis Lat. Græc. MSS. Sangerman. Legendum *Gingrina*. Festus: *Gingrire, Anserum vocis proprium est; unde genus quoddam tibiarum exiguarum Gingrina.* Hæ fiebant ex arundine quadam Siciliensi & *breviores licet, subtilioribus tamen modis insonabant,*

ut habetur apud Solinum capite 5. de Sicilia.

¶ GINGRITUS, Clangor anserum, apud Arnob. lib. 6. Vide *Gingriba*.

¶ GINGRUM. Eadem notione. Glossar. Lat. Græc. Sangerm. MSS. *Gingrum*, φωνὴ χηνός.

¶ GINGULA, οὖλα τῶν ὀδόντων, *Gingiva*. Supplem. Antiquarii. Vide *Gengibia*.

¶ GINIA. Vide *Guva*.

¶ GINICIUM. Vide *Gynaceum*.

¶ GINOCHIUM, Geniculum, Gallice *Genou*, Ital. *Ginocchio*. Miracula B. Henrici Baucenensis, to. 3. Junii p. 376. *Joannes ... guttosus in Ginocbiis & in anibus*, &c.

GINOVAGIUM. Vide *Guionagium* post *Guida*.

¶ GINPLA, Peplum, Gall. *Guimpe*. Computus anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem to. 2. de Feudorum usu p. CCI. *Pro XII. Gimplis ad opus dominarum*, &c. LXIII. *sol.*

¶ GIOIA, Ital. Gaudium, Gallice *Joie*, in Actis S. Franciscæ Rom. to. 2. SS. Martii pag. 133.*

¶ GIORSUM. Vide *Gersum*.

GIOSTRA, Monomachia ludicra: vox Italica, nostris *Jouste*: τζουστρία, Nicephoro Gregoræ lib. 10. & Cantacuzeno. Historia Cortusiorum lib. 5. c. 7. *Fuerunt etiam bastiludia, Giostra, tornerta, & omnia solatia cogitata.* Utitur rursum lib. 10. c. 9. [Chronicon Danduli apud Murator. to. 12. col. 516. *Certamina equestria, quæ Giostras appellant, sunt celebrata.*] Vide Dissertat. 6. ad Joinvillam, & Salmasium ad Hist. Aug.

GIPO, *Porpoent*, Gallice & Britannice, in Catholico Armorico. Expressit nostrum *Jupon*. [Proclamatio Consilii Massil. MS. 13. circiter sæculi inter Schedas D. *le Fournier*: *Nullus homo cujuscumque conditionis existat in civitate Massiliæ de cetero portare audeat supertunicale, tunicam, cotardiam, jaquetum, Giponem, quando desuper portabitur, vestis illa superior sit & esse debeat longitudinis usque genu, nisi sit marinarius navigando, cursor leno, vel latro, aut alius brevis conditionis, quæ vestis superior sit in rotunditate sex palmorum ad minus.* Deinde prohibetur, ne *Magistri Giponum*, aliive sartores aliter vestes concinnent, quam hic statuitur. Quod si quis contraierit rogabitur Episcopus, ut excummunicatione coerceat delinquentem. Ea tum erat Massiliensium sollicitudo, ne quid parum decens esset ac modestum in vestibus. De eadem re audiendi Patres Concilii Aptensis an. 1365. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 334. *Item* (inquiunt) *cum nostri domicelli seu scutiferi, qui ex nobis aliquid tenent in numera excessive ultra quem eis esset expediens, calamistrati incedant ut feminæ, & cum vestibus seu diplodibus, hoc est, Giponis tam brevibus, ut femoralia & signa posteriora eis appareant .... duximus auctoritate præsentis Concilii providendum, ut nostrum quilibet vestes suis domicellis seu scutiferis, quos tenebit, fieri faciat longitudinis competentis, sic quod saltem subtus genu quatuor digitos protendantur, quarum manica nodum attingant brachii*, &c. Plura etiam statuunt Cistercienses de Gipponibus Monachor. apud eumdem Martenium laudati tomi col. 1577. 1580. 1585. & 1590. Solis nunc mulieribus apud Gallos nota est vox *Jupon*, qua crocotulam intelligunt seu tuniculam interiorem. Vide *Jupa*.]

¶ GIPORSUS. Vide *Gibborosus*.

¶ GIPPALICANA, Scripturæ genus. Vide *Scriptura*.

¶ GIPPERIUS, pro *Gypsarius*, Gallice *Plâtrier*, in Charta Massil. an. 1432.

¶ GIPPONUS, ut supra *Gipo*, Gall. *Jupon*. Habetur apud Rymerum to. 7. p. 356.

1. GIPPUS, pro *Gibbus*. Althelmus de Laude virginum cap. 27.

Idcirco gelida constrictum morte camelum
Perdebas Gippum, quod vascula ferre pepercit.

¶ 2. GIPPUS Papias MS. Bituric. *Cleptes, Fur, Græce, vel Gippus, a clependo.*

¶ GIPSUM. Vide *Gypsa*.

GIRACULUM, *est illud, cum quo pueri ludunt, quod in summitate canna vel baculi volvitur, & contra ventum cum impetu defertur.* Joan. de Janua; [*Moulinet que les enfans mettent au bout d'un baton pour tourner contre le vent*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.]

GIRAPIGRA, GERAPIGRA. Will. Britto lib. 12. Philippidos pag. 256.

Respectus splendore tui succumbet, & ipsa
De te composito mordax Girapigra libello,
Horum si similem merearis habere poetam.

Hic se cæcutire fatetur Gaspar Barthius, mendumque subesse suspicatur. Sed quid sibi velit hæc vox, indicat Joannes de Janua: *Gera pigra, Gera componitur cum pigra, quod est Medicina: & dicitur hæc Gerapigra, vel Gerapitagra. quasi sacra vel sancta pigra, propter ejus utilitatem: est enim optima medicina*; [*Une maniere de bonne medecine*, ut habetur in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.] Est igitur *Gerapigra*, quod Græcis ἱερὰ πικρὰ dicitur, medicina, quæ ex aloë paratur, quæ etiam & πικρὰ simpliciter tempore Galeni appellata est, ut pluribus scribunt Gorræus in Definitionibus medicis, & Gabriel Humelbergius in Præfat. ad Antun. Musam. Hispani *Gerapliega* dicunt. S. Hieronymus Ep. 151. *Vidi ego nauseam & capitis vertiginem antidoto, qua appellatur πικρὰ, sæpe sanari*, &c.

¶ GIRARE, Funda lapidem mittere *gyrando*. Chronicon Siciliæ inter Anecdot. Marten. tom. 3. col. 8. *Sarraceni dederunt eisdem fratribus tantum spacium loci de terra & solo .... quantum Giravit corrigia una facta de uno corio bovis.* Infra col. 39. accipitur pro Circumire. Glossar. Lat. Gall. Sangerman. *Girare, Tourner, Girer.* Vide *Gyrare*.

GIRATA. Bulla Honorii III. PP. in Bullario Casinensi to. 1. p. 32. *Sanctam Mariam in Casis, cum Girata, id est, piscaria in Fucino.*

GIRCA. Testamentum Ranimiri Regis Aragon. æræ 1099. in Hist. Pinnatensi l. 2. c. 38. *Et vassos de auro & de argento, & de Girca, & cristallo, & macano, & meos vestitos*, &c. Ubi Martinezius in versione: *Vasos de oro, y de plata, de alabastro, de cristal, y de macano.* Est ergo *Girca* Martinezio *Alabastrum*.

GIRDELLA, Cingulus, zona, ex Saxonico ʒiꞃꝺel, & Anglico *Girdle*. Leges Burgorum Scoticorum, c. 125. §. 1. *Hæres habebit ad domum suam ista utensilia, ... patellam, cratem ferream, Girdellam, mortarium*, &c. At quid *zona* commune habet cum instrumentis culinariis? Vide igitur, an legendum sit *gingillum*, id est, *ratam hauritoriam*, uti vocem hanc interpretantur Isidorus lib. 1. c. 15. & veteres Glossæ. Nihil tamen temere definio.

¶ GIRENS, Auctor, qui cavet de evictione, Gallis *Garant*. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ cap. 157. *Sed erit bonus Girens & defensor dicti doni in omnibus .... ut possit ab Ecclesia Auxitana pacifice possideri.* Vide *Garens*.

¶ GIRESTUS; f. Pyrgus, fritillus, sic dictus, quod in eo tesseræ gyrentur antequam jaciantur. Statuta S. Jacobi *Hospitalis* ann. 1388. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 339. *Inhibemus etiam ne aliquis de dicto loco ad taxales seu Girestum ludat.*

¶ GIRFALCO, GIRFALCUS. Vide *Gyrofalcones*.

¶ GIRGATHUM, *Lectus, in quo amentes & spiri-*

tibus vexati immundis vitiis detinentur, in Amalthea. Vide *Gyrgatus*.

GIRGILLUS, *Rota*, in Gloss. Arabico-Lat. [Joan. de Janua: *Girgillus a Giros* (Gyrus) *instrumentum femineum quod alio nomine dicitur Volutorium; quia vertendo in girum inde in fila devolvuntur... Item, Girgillus est lignum mobile ex quo funis in puteum cum situla dimittitur ad hauriendam aquam; & dicitur Girgillus, quia in girum vertatur.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Girgillus, Desvuideour à file; il veut dire aussi une polie, en quoy tourne la corde à puisier yaue.*] Vide *Girdella* [& *Devolutorium*.]

GIRO, Pars vestis, Gall. *Giron*. Vide *Gyro*.

¶ GIROFALCO, GIROFALCUS. Vide *Gyrofalconet*.

¶ GIROUDONUS, Minister in palatio Dalphini. Ordinatio anni 1336. pro Hospitio to. 2. Hist. Dalphin. pag. 310. col. 1. *Item unus folliatdus coquinæ pedes, unus valletus panatariæ: unus in botelleria, quorum alter sit Giroudonus, & custodiat cupam nostram.* Vereor tamen ne sit nomen proprium: id suadet Computus anni 1337. ibid. p. 331. col. 2. *Item, de charnagio habita per eum in baylivia sua, pro dicta cavalgata assignavit Giroudonus Biegnino de Grattanop. cc. mutones, LX. animalia bovina & VI. bacones, pro quorum animalium & baconum delatorum in Burgondia solvit dicto Giroudono XX. s. gross.*

¶ GIRPISCERE, Rei alicujus possessionem dimittere. Charta anni 1235. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 135. *Dicimus quod W. de Turris desistat & Guerpiscat domino Abbati & Priori de Gigoei dictam cavallariam*, &c. Vide *Guerpire*.

GIRSITH, Testis, obses. Vide *Gisiles*.

¶ GIRUM. Vide *Gurum*.

GISARMA, Gesum, spiculum. Joan. de Janua: *Gesa, a gero, is, genus armorum, quod Gallice dicitur Gisarma.* Gloss. Lat. Gall. *Gesa: Jusarme, Maniere de glaive.* Fleta lib. 1. c. 24. §. 11. *Et qui minus habuerit quam 40. solidat. reddituum, tunc ad falces, Gisarmas, cultellos, & alia arma minuta sint jurati.* Eadem habentur in Additament. ad Matth. Paris pag. 149. ut & in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 23. §. 4. ubi vox restituenda *Gysarm*, pro *Gysarnm*: *Et qui minus habet quam 40. solidos habeat Gysarm, quod dicimus Hand axe.* i. Anglis, anceps securis. Quæ quidem Spelmanni conjecturam firmant, qui putat *Gisarmam* fuisse securis speciem. [*Guisarma, nec alia genera armorum necessaria ad tuitionem corporis... pro ullo debito pignorentur*, in Consuetud. Brageriaci art. 28.] Le Roman *de Rou* MS.

Et vous avez lances agues,
Et Guisarmes bien esmolluës.

Idem:

Hasches & Gisarmes tenoient.

Balduinus de Condato MS.

A cops de dards & de Guisarmes.

Bellomanerius MS. cap. 58. *Portans armes, ne sajettes, ne armes, ne aspées, ne Guisarmes, ne autres armes deffendues.* Guillelmus *Guiart*:

Plommées fermement tenuës,
Fauchons, Guisarmes esmoluës.

Idem an. 1214.

Les reçoivent aus fers de lances,
Aux hasches, aux espées nues,
Et aux Guisarmes esmoluës.

Vetus Poeta MS. de Alberico Burgundo:

Sire, dis il, por pen vos voil proier,
C'une Jusarme me faites sans targier.

Octavianus *de S. Gelais* in Viridario honoris:

Lances, bastons, espees, & Guisarmes,
Harnois complez pour bien mil hommes d'armes.

Charta Vetus ex Camera Computor. Paris. *Il lui semble que ceulx, qui porteroient voulges, les devroient avoir moiennement longs, & qu'ils eussent un peu de ventre, & aussi qu'ils fussent tranchans, & bon estoc, & que lesdits Guisarmiers aient salades à visieres, gantelets, & grans dagues sans espées.* Occurrit præterea non semel apud Froissart. Monstrellet. Berrium, Auth. de Obsid. Aurelian. &c. Idem quod *Bisarme* videtur in Consuet. S. Severi tit. 18. art. 5. ubi restituendum forte *Gisarme*. Vide Skenæum de Verbor. significat. in *Gysarum*.

GISCELLUS, GISTELLUS, VISCELLUS. Charta Conradi Imper. an. 1029. in Metropoli Salisburgensi to. 1. pag. 143. *Cum .... saltuis & sartaginibus, aquis aquarumque decursionibus, piscationibus, stationibus, id est, Giscellis piscium, quos Husones dicimus*, &c. Alia Henrici Imp. an. 1039. p. 147. *Stationibus, id est, Viscell. piscium, quos Husones dicimus.* In alia an. 1057. p. 151. habetur *Gistell.*

¶ GISEL, Testis. Vide *Gisiles* & *Gaid*.

GISIA. Charta Friderici II. Imp. an. 1210. pro Ecclesia Panormitana apud Rocchum Pirrum to. 1. pag. 143. *Concedimus omnes Judæos civitatis nostræ Panormitanæ, ... ut de cætero homines vestri sint, & .... Ecclesiæ subditi in omnibus existentes de Gisia & omni servitio & jure & aliis rationibus eorum vobis & Ecclesiæ respondeant.* Alia anni 1211. ibid. p. 144. de iisdem Judæis: *Homines sint Ecclesiæ, & vobis in omnibus redditibus & tributis Gisiæ, vini, macelli, & aliis servitiis respondeant.*

GISILES, Testes, sive obsides in munimentum alicujus pacti, aut traditionis Papias Edit. Venetæ: *Gisil, testes.* [Alter Papias: *Gisild i. e. Testes.*] MS. Navarræi Collegii Parisiensis, *Gisilib*, infra, *Gisilib.* Ex Germanico *Gheisel*, obses, [*Gisel* apud Schilterum.] Boërius, *Gisiles, testes.* Lex Longob. lib. 2. tit. 15. §. 1. *Si quis res suas alii thingare voluerit, non absconse, sed ante liberos homines ipsum gairethinx faciat, quatenus qui thingat, & qui Gisiles fuerint, liberi sint, ut nulla in posterum oriatur contentio.* Ubi Editio Heroldi tit. 62. §. 1. & alibi, habet, *qui Gisil fuerint.* Adde lib. 2. tit. 35. §. 1. Chronicon S. Sophiæ Benevent. pag. 637. & Wendelinum in Gloss. vocum Atuaticar. Verbo *Salut.* [Vide *Gaid.*]

¶ GISMA, *Angulus*, in Glossis Isid. Papiæ & Constantiensis. In Excerptis additur *Græce.* Grævius emendat: *Gonia, Angulus*, Græce γωνία.

¶ GISSIUM, *Labium, terminus, fusura.* Papias: *Gissus, Diffusura. Gissus, Labium vel terminus.* Probabiliter conjicit Grævius legendum *Gilos* pro *Chiles*, Labium χείλος. Quia vero & littora maris, inquit, & amnium dicuntur χείλη, inde quia extremi sunt continentes termini, χείλος notarunt esse terminum.

GISSUM, pro *Gypsum*, [Ital. *Gesso*, Hispan. *Yesso.*] Charta Alfonsi I. Regis æræ 1157. pro Cæsaraugustanis, apud Mich. *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. pag. 265. col. 4. *Et absolvo vobis illas petras, & illo Gisso, quod prendatis & faciatis, ubi melius potueritis.*

¶ GISSUS. Vide *Gissium*.

¶ GISTA, Jus hospitii. Vide *Gistum*.

GISTA AQUÆ, *Jest*, vel *Gest d'eau.* Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 60. *Et sedem molendini ... ad faciendum molendinum, & vivarium, cum Gista aquæ, & tasio subtus, & uno cursilagio.*

¶ GISTELLUS. Vide *Giscellus*.

GISTUM, Hospitum susceptio, Gall. *Giste*: Jus, quod

quod duminis feudalibus competebat in vassallori in suorum prædiis, qui statis ac condictis vicibus eos in dumibus suis hospitio & convtviis excipere tenebantur. Quod quidem jus *Mansionaticum*, sub prima & secunda Regum nostrorum stirpe, sub tertia vero *Gistum*, *Procuratio*, *Cœnaticum*, *Comestio*, *Pastus*, *Prandium*, dictum suis locis observamus. Charta Philippi Augusti an. 1184. pro Abbate S. Petri Catalaun. *Exactionem neque hospitalitatem, qua vulgo Geiste appellatur*, in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 137. [*Si idem Hugo habuerit guerram & acceperit Geisto in Andelou*, in Charta an. 1193. ex Archivu Monasterii S. Urbani.] Alia Hugonis Ducis Burgund. anno 1235. in Probat. Hist. Burg. pag. 73. *Neque in procurationibus, qua Gallice Giste nominantur, teneatur me in aliquo procurare.* Charta Ludovici VII. an. 1158. in Tabul S. Dionysii: *Hospitium & procurationem per duas vices, qua consuetudo vulgaritet Gista vocatur.* Hist. Episcopor. & Comitum Engolisinensium cap. 35. extremo: *Et cum nec aliquem Capellanum nec Gistis, nec questis, nec hospitiis vexaret, &c. Procuratio aut Gistum*, in Charta Jo. Comit. Matiscon. ann. 1237 apud Guichenonum in Biblioth. Sebusiana pag. 102. Nangius in S. Ludovico p. 363. *Gista sive procurationes.* Adde Galliam Christianam in Archiepisc. Turon. pag. 775. Doubletum pag. 909. Statutum Philippi Pulcri pro reformat. regni art. 36. &c. Vide *Procuratio*.

GISTUM CANUM ET VENATORUM, in Charta an. 1232. apud Perardum in Burgund. p. 424. Vide Monasticum Anglic. to. 1, p. 98. [Hoc jure, ut nobis assertum est, etiamnum potitur Princeps *de Croy* in monasterio Lesciensi in Hannonia, ubi certum dierum numerum cum toto suo venatico comitatu, si lubet, hospitatur. Vide *Bren*.]

GESTIUM, pro *Gistum*, in Chartis aliquot Burgundicis apud Roverium in Reomao pag. 216. 221. 228.

¶ GISTIUS, Eadem notione. Charta Willermi Archiep. Rem. è Tabulariu S. Medardi Suession. an. 1190. *Item Gistios habebit Advocatus de Douchery in eadem terra . . . & de omnibus Gistis adversus Comitem Registetensem, &c.*

GESTUM, in Charta an. 1218. apud Perardum in Burg. p. 321. [& in Præscripto Caroli V. Franc. Regis an. 1368. è Chartulario Eduensi.]

¶ GAIATUM, in Charta Hugunis Militis an. 1227. ex Archivo Monasterii S. Urbani.

GEXTUM, in Chartis ann. 1209. & 1235. apud eumdem Perardum pag. 309. 438.

GISTA. Charta Philippi Reg Franc. an. 1293. in Hist. MS. Remensi Juan. Rogerii: *Significaverunt nobis cives bannerum civitatis Remensis, quod propter obscuritatem levandi Gistas coronamentorum Regum Franciæ, damna & gravamina passi sunt in immensum, &c.* Porro ut de *Gisto* aliquid observemus, ad hoc inductum videtur, ut dominus per terras vassallorum iter faciens, in publica diversoria divertere non cogeretur, quod indecorum arbitrabantur. Unde eo tantum casu obtinebat, si dominus domum in illo loco non haberet, ut est in Historia Monasterii S. Nicolai Andegav. pag. 92. Sed ne ejusmodi dominorum exceptionibus, seu, ut vucabant, *procurationibus*, nimium fatigarentur vassalli, eorum in anno numerus, ut plurimum, infeudationum legibus definitus erat, quod passim adstruunt veteres Chartæ, (eæque in primis quas seculis XII. & XIII. actas reperimus, eo scilicet tempore quo feudorum usus maxime invaluit.] Regestum 31. S. Ludovici in Archivo Regio: *Petrus Archiep. Turon. & Capitulum recognoverunt assensu communi se Archiepiscopum & successores suos Archiepiscopos Turon. Regi Franciæ & ejus successoribus debere procurationem unam seu Gistum in vita cujuslibet Archiepiscopi Turon. semel. Idemque Rex ad petitionem dicti Petri sibi & successoribus concessit, quod dicta procuratio sive Gistum 100. libras Paris. non excederet. Sane super Dom. Rex Ludovicus apud Turones constitutus, Dominica scilicet intrante Passionis Domini, debitam sibi ab eodem Petro Arch. procurationem sumpsit. Actum an. 1255.* Interdum famulorum comitatum, & obsequium, cum quo dominus in domum vassalli divertere posset, definitum legimus, ut apud Hemeræum in Augusta Viromand. pag. 166. 236. 249. Extat Charta in Tabular. S. Germani Paris. quæ restringit procurationem Archiepiscopi Senonensis *ad 40. equitaturas ad plus, & 44. homines, &c.* Interdum denique *procurationum* expensæ ipsæ definitæ, quæ postmodum in nudam præstationem abiere, quod perinde docent veteres Tabulæ.

Quinetiam Ecclesiæ ipsæ ab istis procurationibus non erant immunes. Quippe cum Principes aut magnates Monasteria extruebant, ab iis ea fese semper conditione dotabantur, ut statis in anno vicibus in iisdem hospitari, & convivio gratis excipi iis liceret. Quod jus potissimum Regibus ipsis, non in Monasteriis dumtaxat, sed & in Ecclesiis Cathedralibus, quarum prædia & *dotes Regalia* dicuntur, comperiisse legimus: adeo ut in earum collatione id privilegii sibi reservasse videantur. Certe testatur Monachus S. Galli lib. 1. cap. 15. 16. 17. Carolum M. in itinere non semel in Episcoporum dumos divertisse, & ab iis convivio exceptum. Cujus quidem juris studiosi adeo fuere, ut etsi expeditionem & exercitum, pietatis gratia, Episcopis indulsisse legantur, raro tamen *Gistum* aut *procurationem* dimiserint, quod in Historia nostra Comitum Ambianensium plusibus observamus.

Legimus tamen in 31. Regesto S. Ludovici, ex Tabulario Regiu, Matthæum Episcopum Carnotensem cum eodem Rege composuisse super gistis & procurationibus, quas apud Carnotum & Fresneium villam Episcopi petebat, & pro quitatione ejusmodi gistorum eidem concessisse 500. ll. Turon. annui reditus in perpetuum, M. Aug. an. 1259. præterea R. Belvacensem Episcopum cum eodem Rege composuisse ita, quod pro gistis & procurationibus, quæ ei à Belvacensi debebantur Episcopo, quoties apud Belvacum ipsum ire contingebat, 100. ll. Paris. singulis annis in Ascensione Dom. Parisiis sibi persolveret, quatenus esset, an. 1248.

Ad hoc porro in Ecclesiis & Monasteriis id juris sibi reservabant Principes, ut ubi *regia* ac *publica* deessent *villa*, (de quibus suo loco) in quas diverterent, in ipsarum Ecclesiarum domos, ex ipso *regaliorum* jure secederent.

Quinetiam nuntiis ac missis Regiis idem juris erat, adeo ut in Episcoporum palatia diverterent. Hinc Fridericus I. Imp. apud Radevicum lib. 4. cap. 34. *Nuntios nostros non esse recipiendos in palatia Episcoporum asserit* (summus Pontifex.) *Concedo, si forte Episcoporum aliquis habet in proprio solo, & non in nostro palatium. Si autem in nostro solo & allodio sunt palatia Episcoporum, cum profecto omne quod ædificatur, solo cedat, nostra sunt & palatia. Injuria ergo*

esset, si quis nuntios nostros à Regiis palatiis prohiberet.

Id porro juris procurationis in Ecclesiis omnino regium censitum est: quod præ cæteris docet Arestum an. 1275. in Regesto Parlamenti signato *Olim*, fol. 29. Nam cum Regina Franciæ negaret, Regem filium suum in villis dotalitii sui *jus gisti* habere, pronunciatum fuit, *quod idem Rex capere potuit Gistum suum, cum ipsum jus in ipsam non possit cadere, sed solummodo in Regem, nec in aliquo propter hoc jus deperit Reginæ.*

Gistum porro & procuratio erat triom dierum fere semper. Tabular. S. Martini Turon. de Rege, ut Abbate ejusdem Eccl. *A primo die pascit eum Thesaurarius, secundo Decanus, & hoc in Claustro B. Martini, & suis domibus, tertio die pascit eum Archiepiscopus. Si ultra vult demorari, de suo vivat.* [Vide D. *Brussel* Tract. de Usu feudorum tom. 1. cap. 38. pag. 536. & seqq.]

Prostat in veteri Regesto & in Rotulo pergamin. Cameræ Computor. Parisiens. Ecclesiarum ac locorum aliorum Catalogus, in quibus Reges nostri *Gista* capere consueverant, quem hoc loco describere, haud inutile fortean fuerit.

GISTA REGIS, in al. MS. *Gista, quæ Domino Regi debentur. Archiep. Remens. unum. S. Remigius Remens. 1. S. Petrus, S. Theoderic. & S. Basolus 1.* (al. *S. Baalus.*)

In Laudunesio. Corbiniacum & Corona 1. (al. *Cirona.*) *Carniacum 1. Velleyacum 1.* (al. *Wailliacum.*) *Brueria 1. Episc. Catalaun. 1. Burgenses ibi 1.* (al. *Burg. Catalaun.*) *S. Mamius Catalaun. 1. S. Medardus Suess. 1. S. Maria ibi 1. S. Maria de monte super Branem 1. Viacus super Assonam 1.* (al. *Vy.*) *Berrens in Sylvanect. 1.* (al. *Berron.*) *Rexonum super Axonam 1.* (al. *Rrsons.*) [MS. Sangerm. *Ressonium.*] *Villare S. Pauli 1. Fresneium 1.* (al. *Frannetum.*) *Castineum in Belvac. 1.* (al. *Castoneium.*) *S. Justus in Belvac. in villa 1. Brajella 1.* (al. *Braële.*) *Episcop. Atrebat. 1. S. Richerius in Pontivo & villa 1. S. Petrus de Corbia 1. de 100. lib. Par.* [*de 100. lib. Par.* omittit Sangerman. codex.] *Episc. Belvac. 1. de centum lib. Paris. sicut continetur in Charta super hoc, cujus transcriptum habetur. Thoriac. 1.* (al. *Thoriacum.*) *Rodolium 1. Espona 1. Andrisiacus 1. Anthoniacus 1. Villa nova S. Georgii 1.* [MS. Sangerman. addit, *Hesmant juxta Monstrolium 1.*] *Leriacum super Ligerim 1. Trambl. in Paris. 1. Trapa 1. Sompchamp 1.*

Apud Turon. Decan. S. Martini ibi 1. Thesaurar. ibi 1. S. Maximinus 1. S. Benedictus 1. Ferreria 1. Lionnr. juxta Clarum montem 1. Abbas S. Benedicti apud Euram villam 1. Abbas Ferrar. 1. Abbas Majoris Monast. Tur. 60. libr. levandus quolibet anno si Rex visitaverit Ecclesiam, alias non. Archiep. Turon. 1. de 100. lib. ad vitam Archiepiscopi, & non plus per totam ejus vitam.

In terra S. Amani, Tilleium 1. Ruenium & Santilliacum 1.

In terra S. Crucis. Boëvilla S. Petri 1. Germanivilla [MS. Sangerm. *Ginemminvilla*] *& Abonnivilla 1. Columnavilla 1. apud Reibom 1.* [Sangerm. *Betony.*] *apud Blandi 1. apud S. Dorbinum 1. Rouvreyum in Belsia, quæ villa S. Dionysii est, 1. Samesy, quæ est villa S. Columbæ 1. apud Vitriacum in terra S. Lannemari 1. Apud Blesis 1. Apud Mesiacum 1. Abbas Fossatens. 1. Episc. Meldensis 1. de quo solvit per Compotum Ballivia Paris. ad Omnes SS. 1269. 107. lib. 2. sol. 1. den. Episc. Autissiod. si Giemum exiret de manu Regis, 1. Episcop. Suession. si Petrafons exiret de manu Regis, & Episcopus non esset in fide ejus de illa, 1. Episcop. Nivern. 1. Monachi S. Portiani 1. de 60. lib. Par. Villa Clarimontis in Alvernia 1.* [Sangerm. addit: *Podium B. Mariæ in Alvernia 1.*] *Episc. de Podio 1. Capitulum 1. Burgenses 1. Bridanum super villam 1. Tçoure super villam 1. S. Porcianus super Monach. & villam, 1. Credona versus Remis 1. Episc. Morinensis 1.*

Gista Campaniæ.

Primo in Balliv. Trecensi, Meld. & Pruvin.

In Præposit. Trec. S. Sepulchrum 1. Juvernant 1. Monsterolium villa 1. Voonum 1. Hausson 1. Monstier la Celo, 1. ut dicitur. S. Pere le Vif de Sens. 1. Monstier au dessous de S. Sauvent en Poiseaux 1. Monstier aramé 1.

In Præp. S. Florentii, S. German. Autiss. [melius, uti Sangerm. codex, *Autissiodurensis*] *1. Chablies 1.*

In Præpos. de Colommiers, l'Abbeye de Relbez 1. l'Abbeye de Jeurre. [Addit Sangerm. *1. de 100. lib.*]

In Præpos. de Bray, Dame Marte sur les hommes S. Martin de Tours de 3. ans en 3. ans, 1.

In Præp. de Loy, [Sangerm. *Joy* pro *Loy.*] *Rosay en toute la vie du Seigneur de Champagne 1. tantummodo.*

In Ball. Vitriati, primo in Præp. Castellion. Ventelay 1. vel 8. libr. Don... [Sangerm. *Domery,*] *1. vel 20. libr. Marneil 1. vel 10. lib. Crugni* [Sangerm. *Crugny,*] *1.* [Sangerman. *vel 15. lib.*] *La Chapelle Auvillay 1. Solly 1.*

In Præp. Castri Tyerris, Ciergi 1. vel 10. lib. Cierges 1. Connssi 1. S. Maart de Soissons 1. Chesy 1. Orbois 1.

In Præp. d'Espernay, S. Mainge de Chaalons 1.

In Præp. de S. Menelms, Belleval en Dmelet 1. Suyppe 1.

In Ball. Sezannæ, Gaye 1. Semoigne 1. Herbice 1. Troan 1. Villers 40. s. toutesfois que le Seig. de Champagne descent en la ville, & prent au Monstier eau benoiste.

In Ball. Calvimontis, primo in Præpos. de la Ferté; Grenay 1. vel. 10. libr. Guffin 1. [Sangerm. *Cuffin,*] *vel 100. libr. Silve en Rouvre 1. vel 30. sol.*

In Præpos. de Momestlaire, le Val de Roignon 1.

In Præpositura de Vaissy, Monstrier en Der 1.

In Præpos. de Ronsnay, Sainte Marguerie unum.

Il est à sçavoir, qu'en toutes les Abbayes blanches de l'Ordre de Cisteaux le Seigneur de Champagne a acoutumé de venir une fois l'an, quant il leur plaist, aus consts de l'Abbeye; mais cils de l'Ordre dient qui ne sont mie tenus à le recevoir [Sangerman. *à leurs coustanges*] *fors de grace. Item il est, assavoir que aucuns autres menus gistes y a qui sont acensis, dont il ne convient mie faire mention.*

Ex eodem Regesto.

Gista, quæ dominus Rex cepit an. Dom. 1223.

Dominica ante festum B. Petri ad Vincula apud Belvacum, Gistum 136. libr.

Die Lunæ post apud S. Justum in Belvasino, Gistum 200. libr.

Die Jovis post apud S. Medardum Suession. 124. lib.

Die Veneris post apud Montem nostræ Dominæ, 60. libr.

Vigilia & die Coronamenti, apud Remis, 4000. lib. [Sangerman. MS. *Die post coronamentum ad nostram Dominam Suession. Gistum 120. lib.*]

Die Martis ante SS. Simonem & Judam apud S. Benedictum super Ligerim Gistum 120. lib.

Die S. Catharinæ in domo Episcopi Atrebat. Gistum 189. libr.

Die Veneris post festum B. Nicolai apud S. Richerium, Gistum 200. libr.

Dominica post apud Corbriam, Gistum 100. *lib. &c. Et sic usque ad an.* 1269. Hujus porro Gistorum Catalogi mentio est in Charta Lud. ann. 1259. qua Ecclesiam S. Dionysii ab gisto immunem statuit, hac formula: *Ipsam Ecclesiam quittamus in perpetuum de Gisto prædicto, & de registro nostro, in quo continebatur Gistum, ipsum abradi fecimus.* Vide notas nostras ad Joinvillam pag. 101. 122. De jure vero gisti consule præterea Chopinum lib. 3. de Doman. tit. 20. art. 13.

GITA, Idem quod *Assisa*, Impositio, vel potius æqua impositionis partitio. Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. in Observantiis Regni Aragon. lib. 6. tit. de Munerib. *In aliis vero tam vicinalibus, quam aliis, nonteneantur cum eis contribuere, debent tamen vocari totas tenentes in compartimentis, ut mittant unum vel duos homines ad videndum, qualiter ordinatur Gita, vel talsa, quæ debent fieri pro prædictis.* Hinc nostris & Hispanis *Geton*, calculus.

¶ GITERNARIUS, Qui pulsat instrumentum musicum, quod Angli vocant *Gittern*. Litteræ anni 1363. apud Rymer. to. 6. pag. 418. *pro Giternario Reginæ: Rex universis, &c. Sciatis quod de gratia nostra speciali concessimus dilecto nostro Andreæ Destrer de Benges, Guiternario Philippæ Reginæ Angliæ, consortis nostræ, &c.*

¶ GITTA. Leges Balduini Flandriæ Comitis ann. 1200. de homicidiu, apud Marten. to. 1. Anecd. col. 768. *In juramentis illis nulla occasiones amurscenda sunt, quo Gitta dicuntur.* Editor laudatus in Glossario ad calcem tomi 5. conjectat *Gitta* idem esse quod *Getia*, *Præstigia per manuum invocationem, maleficia.* Quid si tantum asturia, dolus, ab Anglico *Wit*, vel Belgico *Wite*, quod interdum id significat? Vide *Getia*.

¶ GIZERIA, pro *Gigeria*, Gall. *Gesier*. Vide locum in *Saucunculus*.

¶ GLABLLA, Joanni de Janua, *Grana capitis, quia nuda est, sine pilis, à Glaber, Glabellus, Nudus sine pilis.* Interstitium est illud sine pilis, quod supercilia supra nasum disterminat. Martianus Capella lib. 2. *Quarum una deosculata Philologiæ frontem illic, ubi pubem ciliorum discriminat Glabella medietas.* Forte melius legeretur *Glabella medietas.* Apuleius non semel utitur *Glabellus* adjective.

GLABRIO. Vetus Charta in Chron. Besuensi pag. 599. *Omnium nostris industria, quod Ayms, qui erat Glabrio, conferens, &c. Glabriones* Latinis dicuntur, qui corpus pilis nudum habent. Gloss. Lat. Græc. *Glaber*, ψιλός Sed hic imberbem & eunuchum vel spadonem intelligi arbitror. Joan. de Janua: *Glabrio, calvus, vel imberbis.* Vide to. 3. Hist. Francor. pag. 638.

¶ GLACIA, Gall. *Glace*. Glossæ vett. *Glacies & Glacia*, Κρύσταλλος, πάχνη.

¶ GLADIALITER. Vita B. Coletæ tom. 1. Martii pag. 561. *Pluries in manibus & pedibus & latere sibi videbatur clavis & lancea se fore Gladialiter perforatum*, id est, tanquam gladio.

¶ GLADIARE, Gladio cædere. Vita S. Angeli Carmelitæ to. 2. Maii pag. 830. *Martyrium sustinui, & amore justitiæ & Jesu Christi Gladiatus fui.*

¶ GLADIARIUS, Qui facit gladios. Gloss. Græc. Lat. Ξιφοποιός, *Gladiarius*.

¶ GLADIATOR, Homicida, latro. Gaspario Barthii Glossarium ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ GLADIATORIUM, μονομαχία, Singulare certamen. Gloss. Lat. Gr. MS. Sangerm. Livio *Gladiatorium* est præmium vincentis gladiatoris.

¶ GLADIATURA, Congressus gladiatorum, lu-

dicræ equestres pugnæ. Lambertus Ardens. apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. pag. 397. *Cum ergo ventum est ad locum Gladiaturæ vel tornamenti, justo Dei judicio actum est, ut in primo belli concursu accepto ....vulnere, Comes de vita periclitaretur.* Haud absimili notione Tacitus dixit: *E servis Gladiatura destinati.* Et Sidonius in Paneg. Anthemii:

Ad Gladiaturam tu, Spartace vincte, parasti.

¶ GLADIFER GRACOVIENSIS. Vita B. Kingæ auctore Johanne Longini Canonico Cracoviensi to. 5. Julii pag. 744. *Erat pro ea tempestate Nicolaus Seraphin. .... Gladifer Cracoviensis .... genere nobilis.* Ubi Sollerius adnotat: *Gladifer Cracoviensis*, dignitas atque officium aulicum erat, Principi, quoties intra tractum illum in publicum cum pompa procederet, gladium præferre; idemque est de aliis per idem regnum Gladiferis; quamquam nunc (ita de suo tempore scribit Cromerus lib. de Republica & Magistratibus Polonorum) *solum nomen nudumque honorem retinent.*

¶ GLADICLI, *à figura vocantur vel Sepia, vel villiores pisciculi.* Sussannæus in Vocabulario.

GLADIOLUM, vel GLADIOLUS, Carex, vel Carectum. [Gall. *Glaieul*,] Anglis *Sedge*, in Capitulari de Villis c. 70. Matth. Paris an. 1256. *Marisceus profert Gladiolum, cespites, & alia igni pabula.* [Miracula S. Barnardi Episc. Vien. sæc. 4. Bened. part. 1. p. 589. *Herba, vulgo dicta Gladiolos, flores unus adolescens capsa memorati Pontificis lætabundus imposuit.* Le Roman d'Athis MS.

Parmi la sale empimentée
De lis, de Glaiate enjonchée,
De roses frosches & nouvelles.

Plinius utitur voce *Gladiolus* hac notione.] Vide Ruellium lib. 3. de Stirpib. cap. 87.

¶ GLADIOSUS, ξιφήρης, *Ensifer, sicarius*, apud Jajanum in Supplemento Antiquarii.

1. GLADIUS, pro sexu virili, ut *Fusus*, pro muliebri. Schedæ MSS. *Colus est instrumentum filandi, & appellatur à rusticis Gladius mulieris.* Speculum Saxonicum lib. 1. art. 45. §. 1. *Et in progenie æqualis & proximior agnatus ex parte Gladii tutor ejus erit.* Lib. 3. art. 15. §. 3. *Qui expeditorias res, hoc est, arma bellica, postulet, agnatus ex parte Gladii esse debet: ad utensilia vero seu geradam, cognatus, id est, ex parte fusi seu mulieris duntaxat admittitur.* Vide *Fusus*.

2. GLADIUS, Jus gladii, merum imperium. Charta Roberti Ducis Normanniæ, filii Richardi, in Regesto Norman. sign. P. in Camera Comput. Parisiens. *Habeat tantum in domis & liberationibus reguardi & panagii, quantum unus ex magistris reguardatoribus & panagatoribus meis per totam Normanniam & bustorum meorum ad justitiam Gladii mei pertinentium.* Antiquæ Schedæ apud Camdenum in Britannia: *Comitatus Flint pertinet ad Gladium Cestriæ.* Charta Henrici VI. Regis Angl. apud Seldenum de Titulis honorar. pag. 640. *Curiam suam liberam de omnibus placitis & querelis in curia Comitis motis, exceptis placitis ad Gladium ejus pertinentibus.* In veteri Charta Hugo de Abrincis dicitur Comitatum Cestrensem possedisse *adeo liberum ad Gladium, sicut ipse Rex totam tenebat Angliam.* Inde fortean Comites in Anglia cum inaugurabantur, accingebantur *Gladio*, veluti jurisdictionis suæ symbolo. Matth. Paris an. 1188. de Hugone *du Puiset* Dunelmensi Episc. Northumbrensi Comite creato: *Qui à Rege Gladio Comitatus accinctus, nomen sibi Comitis usurpavit: quo Gladio accincto, Rex cum cachinno astantibus dixit: Juvenem feci Comitem de*

Episcopo veterano. Matthæus Westmonaster. ann. 1227. *Quo etiam anno Nonis Febuar. Hubertus, Angliæ Justitiarius, Gladio accinctus est a Rege Comitatus Cantiæ.* Rogerus Hoveden. pag. 739. *Eodem die Coronationis suæ Joannes Rex accinxit Willelmum Marescallum Gladio Comitatus de Striguil, & Gaufridum filium Petri, Gladio Comitatus de Essex: qui licet antea vocati essent Comites, & administrationem suorum Comitatuum habuissent, tamen non erant accincti Gladio Comitatus: & ipsi illa die servierunt ad mensam Regis accincti Gladiis.* Capitolinus in Gordiano: *Filiusque Legatus Patris, ... Gladii potestate succinctus est.* Lampridius in Alexandro Severo: *Honores juris Gladii nunquam vendi passus est, dicens: Necesse est, ut qui emit, vendat.* Statius lib. 5. Silv. 2.

Felix qui magno jam nunc sub Præside juras,
Cuique sacer primum tradit Germanicus Ensem.

Adde Firmicum lib. 3. Math. cap. 5. S. Augostin. Epist. 61. præter JC. Vide *Placitum spathæ.*

GLADII DEDITIO, seu positio. Libellus de fundatione Monasterii Bigaugiensis pag. 256. *Consuluerunt illi, ut religionis habitum susciperet: qui promtus obediens, in præsentia eorum cum Deditione Gladii, tam militaria omnia, quam sæcularia abdicavit.* Vide Cæsarium Heisterh. lib. 1. cap. 37.

3. GLADIUS, Mors. Isidorus Pacensis Episcopus æra 749. *A Toleto fugam arripientem Gladio patibuli jugulat, &c.*

GLAEPTA. Lampridios in Severo: *Sed summa illa oblectatio fuit, ut ... aut perdices inter se pugnarent, aut Glaepta parvula sursum & deorsum volitarent.* Ita præferre Codd. MSS. monet Casaubonus, ubi editi habent *aves parvula.*

¶ GLÆVIA, βῶλος, *Gleba*, in Supplemento Antiquarii. Infra legitur *Glaevo* in voce *Glebo.*

GLAGA. Fleta lib. 2. cap. 79. §. 2. *Præsepia ac sua ovilia bonis Glagis calide furatis, palisque grossis præparari faciat atque muniri.* [Idem puto quod *Claia*, Crates, tabula, viminibus aut virgulis contexta, Gall. *Claye.* Vide *Cleta.*]

¶ GLAIOLIA, Gall *Glayeul*, Gladiolus, seu Carectum, locus gladiolis obsitus. Chartular. S. Vandregesili to. 1. pag. 731. *Pro quadam pecia terræ ... sita apud Glaiolias, juxta terram Nicolai, &c.*

GLAMA, in Gloss. Græc. Lat. edito & MS. λήμη, i Lippitudo.

GLANA, Pugillus spicarum, alliorum, &c. Gall. *Glane*, unde *glaner*, spicas legere in agro. Tabul. Maurigniacense ch. 68. an. 1256. *Et sex Glanas, sive glebas alliorum, tres de grossioribus, & 3. de minoribus.* Occurrit ibi pluries.

¶ GLANCELLA. Libellus de remediis peccatorum apud Marten. to. 4. Anecd. col. 22. *Pænitentia bibentis quod minxerat Glancella (id est, ancella in utero habens filium) vel cohabitationis* (f. cohabitantis) *cum ea*, XL. (dies) *in pane & aqua.* Vide *Glandella.*

GLANDARA, Aviculæ species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. de Agricult. cap. 4. 10.

¶ GLANDAGIUM, GLANDARIA, &c. Vide *Glandis* 2.

¶ GLANDELLA, Idem quod *Glancella.* Libellus de remediis peccatorum inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 17. *Pænitentia bardicationis Glandella post obitum laici vel laica* L. *dies in pane & aqua. Si post Glandellam morientem in partu, vel cohabitatorem, vel cohabitatricem fidem habentem* XL. *dies in pane & aqua.*

¶ 1. GLANDIS, Pars superior valli in munitionibus urbium. Sugerius in Vita Ludovici cognomento Grossi Regis Fr. apud Dochesnium tom. 4. Hist. Franc. p. 291. *Castrum munitissimum vallo, arte & rigido superius Glande, inferius torrentis profunditate pene inexpugnabile, aggreditur.* Ibid. p. 292. dicitur de turri lignea, qua castrum illud oppugnabatur; *Hærebat machinæ eminenti pons ligneus, qui se excelsius porrigens, cum paulisper dimitteretur super Glandem, facilem descendentibus pararet ingressum.* Et p. 301. *Qui enim milites velocissimis equis castri defensionem circuibant, manualiter Glandi innitentes, inopinate dum supervenirent, cadebant detruncabant, & ab alto fossati imo graviter dejiciebant.*

2. GLANDIS, Gallis, *Glandée.* Chrodegangus Metensis in Regula Canonicor. c. 8. *Et si contigerit, quod illi anno Glandis vel fagina non fit, &c.* Vide Leges Wisigoth. lib. 8. tit. 5. *Glandis nomine*, inquit Bracton. lib. 4. tr. 1. c. 38. §. 13. *continentur glans castanea, fagina, ficus, & nuces, & alia quæque, quæ edi vel pasci possunt præter herbam.* Vide l. 1. D. de Gland. leg. & l. Qui venenum, de Verb. signif.

GLANDARIÆ, JUGLANDARIÆ, in veteri Charta apud Ughell. to. 9. p. 904.

GLANDATICUM, Quod pensitatur pro facultate porcos immittendi in silvam, & *glande* pascendi. Charta Caroli M. in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 266. *De piscationibus & pastionaticis, id est, Glandaticis, &c.* Chronicon Farfensis Monasterii pag. 657. *Sine datico, herbatico, scatico.* [apud Murator. *escatico*,] *vel Glandatico.* Chartæ Alamannicæ Goldasti Ch. 90. *Quod vidissent Monachos S. Galli ibidem residere, & Glandaticum tollere.* Vide Vitam Aldrici Episcopi Cenom. pag. 31. [Vitam S. Joachimi Abb. to. 7. Maii pag. 127. Chartam anni 1138. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 207.] & Italiam sacram to. 1. pag. 117. 298.

¶ GLANDAGIUM. Transactio Honorii de Castellano Domini de Masalguis cum incolis ejusd. loci ann. 1490. ex Archivo Præsidis *de Mazaugues: Pascua sive pastorgagia ac Glandagia & selarguería quæcumque.... vendantur. Glandage*, in Consuet. Britanniæ art. 255. S. Severi tit. 3. art. 19. Solensi tit. 13. art. 1. *Glandée*, in Andegav. art. 497. &c.

¶ GLANDATORIUM, Eadem notione, apud Mabillonium to. 3. Annal. Benedict. p. 590. 0.19.

¶ GLANDATIO, βαλανισμός, Glandium collectio, apud Martinium in Lexico.

¶ GLANDEIARE, Porcos in silvis glande pascere. Vide locum in *Esplencha.*

GLANDO, *dinis*, Glans. Ditmarus lib. 1. pag. 8. *Tritico & avena, & Glandine refertus.* [Vett. Glossæ: *Glandine*, βαλάνῳ. *Cibus aspera Glando*, apud Avienum in Descript. orbis v. 285. Rursus utitur v. 1283.]

¶ GLARA, pro *Glarea*, Arena, sabuletum. Gall. *Greve, Gravier.* Utitur Parisius de Cereta in Chronico Veron. ad an. 1233. apud Murator. to. 8. col. 627. Rursus occurrit to. 15. col. 33. Vide *Girva.*

¶ GLARIA. Vide *Gruarium.*

¶ GLARIS, μυθολόγος, *Qui narrat fabulas*, in Gloss. MSS. Sangerman. & in Supplemento Antiquarii.

GLASSANUS, Truttæ species, apud Hibernos. Vide Giraldum in Topogr. Hibern. dist. 1. c. 7.

¶ GLASSUS, GLASUS, Pulsatio omnium campanarum, Gall. *Glas.* vel *Glais.* Rituale Suessionense apud Marten. de antiqua Ecclesiæ Disciplina pag. 330. *Debent omnia signa Ecclesiæ pulsari, & tandiu quod omnis consecratio sæpedicti chrismatis compleatur. Post Glassum autem istum nemo præsumat in tota civitate signum aliquod pulsare.* Consuetud. Sangerman. ad calcem Histor. ejusdem Monasterii pag.

CXXXVII. *Tunc juniores Monachi pulsabunt le Glais in parva turri.* Ibid. pag. CXLIII. *Debent primo pulsari omnes grossa campana in magna turri; secundo dua; tertio omnes in pulsatione qua vocatur li Glais.* Item pag. CLXIV. *Dupliciter motones pulsabuntur in magna turri cum Glaso.* Vide *Classicum.*

GLASTUM, Gallis herbæ genus, quo Britanni tingendis corporibus usi, ut auctor est Cæsar lib. 5. de Bello Gall. & Plinius, lib. 20. cap. 27. lib. 22. cap. 1. *Guesdum*, vel *Pastellum* nostri appellant: cujus inficiendis lanis maximus usus. Vide Petrum Victorium lib. 19. Var. lect. cap. 3.

¶ 1. GLASUS, Pulsatio campanarum. Vide *Classus.*

¶ 2. GLASUS. *Butyrum Glasum*, in Instromento anni 1219. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 234. Creditur esse nomen loci. Aremoricis *Glas* est Glaucus, lividus.

¶ GLATIA, Planities, Gall. *Glacis*, *Esplanade.* Instrum. an. 1270. apud Menesterium Hist. Lugdun. pag. 14. *Item fecerunt Glatiam subter turretam, qua est in ripa Rhodani & fossata fecerunt ibidem.*

¶ GLAVA, ut mox *Glavea*, in Litteris an. 1356. to. 3. Ordinat. Reg. pag. 102.

¶ GLAVANEUS, Glaucus, ut reor. Agnellus in Vita S. Mariniani Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 129. col. 1. Marinianus... *Glavaneo fulgebat oculo & in omnibus valde decorus, &c.*

¶ GLAUCITAS, Gr. γλαύκωμα, Glaucoma, Plinio, Vitium oculi, quo crystallinus humor in glauceum transmutatur. Occurrit in Miraculis B. Simonis de Lipnica, tom. 4. Julii pag. 566.

¶ GLAUCOMEN, Eadem notione, in Translatione S. Sebastiani to. 2. Januarii pag. 293.

GLAUCUMLUS, pro *Glaucus.* Vita S. Maioli Abbat. in Prologo lib. 2.

Lux hac nostra salus, redemptioque
Lumen Glaucumeas agens in umbras, &c.

GLAVEA. Gervasius Dorobernensis anno 1144. *Quod cum vidisset quispiam de Castello, & adversarium agnovisset, telo gracili, quod Gavea dicitur, cum jam communis positum petiit, quo testam capitis ipsius male nudati perforavit.* Ubi Guillelmus Neubrig. Hovedenus, & Matth. Westmonast. *sagittam* habent. Sed legend. *Glavea*, qua voce expressit nostrum *Glaive*, seu Angl. *à Glaive*, spiculum, framea, vel lancea. Chron. Flandr. c. 41. *Et puis le ferirent de Glaives parmi le corps.* Et c. 111. *Il y en avoit grand planté de mal armés, qui ne pouvoient souffrir les coups de Glaives ne de dagues.* Adde cap. 46. 113. Froissart. 1. vol. cap. 49. *L'Allemand Esmer l'atteignit tellement de son Glaive roide & fort, qu'onques ne brisa.* [Kilianus: *Glavie, Hasta, lancea, Gallis gladius dicitur.*] Cambrobritannis *Glaif*, est falx, Anglis *Gleave.* Vide Gloss. ad Vilharduinum, verbo *Glaive*, & Notas ad Joinvillam. [Adde Schilterium V. *Glefe.*]

1. GLEBA, Fundus, prædium, in lege 72. Cod. Th. de Decurion. *Servi Gleba*, Prædio adscripti. Vide *Servus Gleba.*

GLEBA, *Gleba Senatoria*, *Glebalis functio*, *pensio*, *præstatio*, &c. Certum vectigal, quod pro possessionibus, ac postmodum in modum oblationis, Imperatori à Senatoribus pensitabatur, de quo JC. & copiose præ ceteris Juretus ad Symmach. lib. 4. Epist. 62. & Jacobus Gothofredus ad tit. de Senator. & de Glebali Collat. Huc forte spectant verba Hesychii, γλέβα, ἀξίωμα συγκλήτου.

GLEBA, Cowello & Practicis, peculiari significatione sumitur pro terris illis, quæ pertinent ad beneficium Ecclesiasticum & Parochiale, vel quæ Ecclesiis datæ sunt in dotem, ut habet Lindwodus, & ex eo Cowellus. Fleta lib. 3. c. 2. §. 18. *Gleba proprie est solum datum, cui advocatio Ecclesia est annexa.* Atque ita sumitur vox Gallica *Glebe*, in Consuetudine Normanniæ art. 142. 157. ut apud Anglos *Glebe*, & *Glebeland.* Ingulfus: *In primis totam insulam Croilandia pro Gleba Ecclesia & pro situ separali ejusdem Monasterii... dono.* Charta Simonis Archiepiscopi Cantuariensis: *Item habebit vicarius duas acras terra arabilis de dote sibi de Gleba ipsius Ecclesia juxta ipsam Ecclesiam jacentes.*

¶ GLEBALES TERRÆ, Eadem notione, apud Rymer. to. 14. pag. 746. col. 2.

GLEBATICA, & *transmissibilis servitus*, in Testamento Perpetui Turonensis Episcopi. Vide *Servus gleba.*

2. GLEBA, pro pugillo vel fasce spicarum, alliorum, &c. Vide in *Glana.*

3. GLEBA, Corpus, cadaver. Gregorius Turon. de Vitis PP. cap. 7. *Ad virtutiferam sancti Glebam, nemine cernente, perveniunt.* Goscelinus in Vita S. Wereburgæ virg. n. 17. *Placuit Regi... quatenus sacrosancta ipsius Gleba de tumulo elevaretur.* Nicolaus Rievalensis:

Semper hic & eris, non hospes, at incola, cujus
Nos penes est dulcedo recens, sacra Gleba, sepulcri
Gratia, defuncti cineres veneramur abunde.

[Charta anni 847. inter Instrum. Hist. Meld. pag. 5. *Sanctissima corporis illius* (Potentiani) *Gleba, hac interveniente causa, per divinam est honorabiliter translata clementiam.*] Occurrit passim.

¶ GLEBALIS. Vide *Gleba* 1.

¶ GLEBARE. Chartul. Latiniac. *Sciendum est iterum quod Radulphus aut alius pro eo quociens in eis molendinis diem integrum operatus fuerit, excepto cum Glebaverit, hoc est glebas imposuerit, &c.* Suspicor *Glebas* hic esse argillam subactam, Gall. *Courroi*, qua utuntur ad aquam continendam, ne effluat.

GLEBARIÆ, quæ vulgo *Turba*, seu carbones ex glebis. Charta an. 1198. Monasticum Anglic. to. 1. pag. 920. *In silvis, campis,... viis, semitis, moris, Glebariis, lapidibus, metallis, avibus, &c.* Vide *Turba*, Niger cespes.

¶ GLEBATICUS. Vide *Gleba* 1.

GLEBO, *Arator rusticus*, in Gloss. MS. Reg. Cod. 1013. Isidori, & Papiæ. Gloss. Lat. Gr. *Glaeve*, βῶλος. Ubi *gleva*, vel *glava*, restituunt viri docti. Candidus Monachus in Vita Eigilis Abbatis Fuldensis in Præfat.

Quapropter rogitat hic quoque Glebo,
Promptosque & resides quosque legentes
Formica ut tenuem farris acervum
Hujus non temere dente peroso
Multum dilacerent, &c.

GLEBULENTUS, pro *Glebosus*, apud Apuleium de Deo Socratis: *Terra Glebulenta.*

GLEGELLATUS. Visitatio Thesaurariæ ædis S. Pauli Londoniensis an. 1295. *Item calix argenteus deauratus intus & exterius, cum pede Glegellato, &c.* Forte legendum *Nigellato.* Vide in hac voce.

GLEIFATUS, Monetæ aureæ species. Diploma MS. Friderici III. Regis Sicil. an. 1305. pro mercatoribus Majoricens. *Solvat... Gleifatum unum auri valentem Tarenos auri 8. ponderis generalis.* Nescio an *Scyphatum* legendum sit. Vide in hac voce.

GLEINATOR, Spicarum legulus, ex Gall. *Glaneur.* Charta Libertatum oppidi Jassennis ann. 1283. apud Guichenonum in Hist. Bressensi: *Si quis Gleynatores vel resinatores vulneraverit, &c.* Vide *Gelima.*

GLEISAGE. Charta an. 1188. pactum continens inter Bernardum Archiep. Narbonensem & Gauceraodum de *Caprstang* pro Ecclesia Castelli ejusdem loci, in Tabulario Ecclesiæ Narbon. *Dicebatque Gauterandus, quod Ecclesia memorata jure feudi, quod ab Archiepiscopo Narbonensi tenere debebat, ad se, suosque pertinebat, sicut ad aliquam laicalem personam aliqua Ecclesia dignoscitur pertinere, & Consuetudine Narbonensis patriæ, in qua jus obtinet, quod Gleisage ab hominibus vocatur. Itaque, sicut ipse dicebat, avia sua Guilelma & parentes sui in manu sua tenuerunt præfatam Ecclesiam, &c.*

¶ GLENA, Gall. *Glane*, Fasciculus spicarum derelictarum. Exstat inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 461. Epistola Clemeotis IV. PP. qua prohibetur, *Ne de Glenis pauperum Clerici decimas exigant.* Vide *Glaua* & *Gelima*.

¶ GLENNA ALLIORUM, Fascis alliorum, in Codice MS. reddituum Episcopatus Altissiod.

GLEPAS, *Diffrusiones*, in Gloss. Regio MS. Cod. 1197. forte legendum, *Glebas, possessiones*. Vide *Gleba* 1.

¶ GLERA, An *Glara*, Glarea, arena, fabuletum, Gall. *Greve*. Chronicon Mudoet. apud Murator, to. 12. col. 1115. *Elegit ... quinque millia equitum, ut irent obviam Philippo, qui juxta civitatem Vercellarum in Glera Sargii se posuerunt.* Vereor ne sit pro *Gleva*: quod vide.

GLESCERE, Glebescere. S. Althelmus de Laude Virgin. pag. 806.

Ut fluerent imbres ubertim ex æthere furvo,
Glescerret & rursus fœcundo germine tellus.

GLESSUM, GLESUM, veteribus Gallis *Succinum*. Tacitus de Morib. German. *Succinum, quod ipsi Glesum vocant inter vada atque in ipso littore legunt.* Plinius lib. 37. cap. 3. de Succino: *Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, & à Germanis appellari Glessum, itaque & à nostris unam insularum ob id Glessariam appellatam.* Quo loco censeot quidam, glessum nibil aliud esse, quam quod Anglo Saxones glær, Galli, Germaoi, & Angli *Glase* vocaot, hoc est, *vitrum*: neque enim succinum, quod sit *succus arboris*, uti vult Plioius, appellatum, sed à voce Hebraïca, quæ seu ὑαλῶν seu *vitreum*, vel καθαρὸς & διαφανὴς sonat. Vide præter Fullerum, Joan. Ruellium lib. 1. de Natura stirp. cap. 39. Cluverium lib. 3. Germ antiq. cap. 44. Kilianum verbo *Gleyepot*, [& Schilterum in *Glas*.]

GLETLUS. Smaragdus in Grammatica MS. *Altare, mare, astile, mantile.* Ubi Glossa interlinearis, i. *Gletlus.* Vox Francica vetus.

¶ GLEVA. Charta an. 1007. Marcæ Hispan. col. 964. *Et de meridie adicimus et terminum in ipsa Gleva, & vadit per ipsam serram quæ vadit per Bacieros.* An *Gleba*, Fundus, prædium, vel *Greva*, Gall. *Greve*? Vide *Glera*.

¶ GLEVARIA, f. Idem quod *Graveria* vel *Greva*, Locus glareosus, Gall. *Gravier*, *Greve*; vel f. Agger, moles aquis continendis, voce detorta à *Gleba*, eo quo in *Glebare* dictum est, intellectu accipieoda, scilicet pro Argilla subacta, ex qua bujuscemodi moles conficiuotur. Charta ann. 977. Marcæ Hisp. col. 913. *Molendinos vel molinarios cum caputaquis, cum suis diversis & resclosis & Glevariis, & exiis & regressis eorum.* Alia an. 1027. ibid. col. 1042. *Molendinariis cum caputaquis & Glevariis, ductus & reductus aquarum, &c.* Vide *Gravero*.

¶ GLEYNATOR. Vide *Gleinator*.

GLEZINUS. Vide *Glizzum*.

GLIBATIS, *Ignis*. Papias.

¶ GLICUS. Vide *Gliffus*.

¶ GLIDIUM, πηγῶδες, *Rigidum*, in Supplemento Antiquarii & in aliis Glossis, ubi Volcanius annotat: *Quod aliter Glandium in simlla.* Martinius emendat *Gelidum*.

¶ GLIDSUM. Vide *Glizzum*.

¶ GLIMA, pro *Gleba*, mendose, ut cooјecto, Corpus, cadaver. Permutatio an. 926. apud Marteo. to. 1. col. 281. *De hereditate S. Maximini Trevetica urbis Episcopi, cujus Glima oratorium S. Johannis in sinistro latere prædictæ urbis fulgentibus decorat miraculis.* Ecclesia S. Maximioi primarium patronum agnoscit S. Joannem Evangelistam.

¶ GLIMERE, Addere. Supplementum Antiquarii: *Glimeris*, προςθεῖν, *Addit*.

¶ GLINGLIO. Vide *Gurgo* & *Gilio*.

¶ GLIO, *Mollities*, apod Papiam.

¶ GLIPHATICUS, quasi *Glizzaticus*, ut videtur, à *Glizzum*, Linteum majoris pretii; nisi forte *Gliphaticus*, scriptum sit pro *Griphaticus*, aulæaque altaris dicta fuerint *Griphatica*, quod *Griphi* in eis acu picti cernerentur. Guidonis Disciplina Farfensis c. 17. *Custos Ecclesiam adornet, presbyterium atque chorum; altaria sericis Gliphaticis.*

¶ GLIRIUS, *Somnolentus. Glirium, Torpentem, stupidum*, in Gl. Isid. à *Glire*, qui inter mures habetur maxime somnolentus. Italis alias *Glirie* idem erat quod Stuititia, stupiditas, & etiam Stultus, stupidus ineptus.

¶ GLIS, GLITIS, *Humus tenax*, in Glossis Isid. f. à Græco γλία. Gluten, γλίσχρος, Lentus, viscosus, tenax, glutinosus. Gallis, *Terre Glaise*, Argilla. Papias: *Glis, Gliffis, Incrementum. Glis, glitis, Carduus. Glis, glitis, Terra tenax. Glis, Glitis, Herba*: quæ omnia Joban. de Janua deducit à *Glisco*, Cresco; tum addit:

Glis, Animal; Glis, Terra tenax; Glis, Lapa vocatur.
Ris primum; Glitis tenet altera; tertia Gliffis.
Ris, Animal; Tis, Terra tenax; Sis, Lapa vocatur.

Demum adjicit: *Glis, glidis, Massa panis vel vini*; id est, Mucor: qua notione vocem *Glis, glidis* Livius usurpavit.

¶ GLISCERE, *est Cupere vel desiderare, resplendere, crescere, ardescere, pinguescere, tumescere, superbire vel indignari*, apud Johann. de Janua, qui verbum illud derivat à γλυκύς, Dulcis: *Quarum dulcia sunt*, inquit, *desiderare solemus.* Papias: *Gliscit, Crescit, ardescit, augmentatur, desiderat.* Nonius: *Gliscit, est Congelascit, & colligitur, vel crescit, vel ignescit.* Vide locos ab eo laudatos &. si vacat, Lexicon Martinii. Id unum observabo veteres nusquam usos fuisse verbo *Gliscere* pro *Desiderare*; receotiores vero frequeoter. In Hymno Martyrum caninius:

Gliscens fert animus premere cantibus
Victorum genus optimum.

Sic in Statutis Canonicorum Regul. art. 64. apud Duellium lib. 1. Miscell. pag. 98.

Sed non plus teneat quam sit sibi quisque necesse;
Utque Deo placeat, Gliscat sibi multa deesse.

Vide Rymerum tom. 8. pag. 297. col 1 &c.

GLISCHROMARGA, [Species terræ candidæ, Gall. *Marne*.] Vide *Merga*.

GLISCYWA. Leges Adelstani Regis c. 12. *Et diximus etiam omnibus hominibus illis, qui in nostram Gliscywam vadium dedit, si contingat eum mors, omnis cengildo det unum panem & companagium pro anima ejus, &c.* Ubi Spelmannus to. 1. Concil. Angl. p. 407.

restituit *Gildscyram*: Somnerus vero *Gildscypam*, ex textu Saxonico, quod habet ʒeʒẏlꝺꞅcẏpum, id est, tribulium collegium.

GLISERIA. Charta Will. Com. Pembrochii in Monast. Angl. tom. 1. p. 721. 722. *Cum omnibus libertatibus & pertinentiis in domibus, virgultis, boscis, planis, pascuis, pratis, pasturis, vivariis, piscariis, Gliseriis, aquis, wreccis, &c.* Occurrit ibi rursum, & p. 783. *In bosco & plano, in sabulis & Gliseriis, cum omni warech, quod in terram illorum venerit.* [Litteræ M. Natalis Canonici Paris. an. 1250. è Tabulario S. Clodoaldi: *Quorum quidem duodecim arpentorum duo sita sunt, ut dicitur, ad Albam spinam... & unum arpentum juxta magnam Gliseriam*; hoc est, si bene conjecto, locum ubi magna erat copia argillæ, quam Gallice dicimus *Terre Glaise*. V. *Glis*.]

GLISIS. Silvester Giraldus in Hibern. Expugn. lib. 1. c. 21. *Hasculphus à marina Glisi, per quam ad naves transfugerat, retractus, &c.*

GLISSERA, *Mensa*, à *Glisco*. Ugutio.

¶ GLISSIS, Species aleæ non ita pridem apud nostrates in usu, Gall. *Glic*. Menoti Serm. Quadragesim. fol. 139. *Si videretis fratrem nostri Ordinis solum in taberna ludentem taxillis, chartis, Glissi & fluxui.* Idem fol. 204. *Qui ludit ad ludum chartarum, du Glic, du flux, de la triomphe.* Villonius apud Borellum in Thesauro:

Gaigne au barlanc, au Glic, aux quilles.

Coquilartus apud eumdem:

Vient jouer aux sons des cimbales,
Au Glic, ou à la condamnade.

Liber *de la diablerie* ibidem:

Ils ne bobent de leurs maisons,
La jouent en toutes saisons;
Aux quilles, au franc de quarré,
Au trinc, au plus prés du constau,
Au dez, au Glic, aux belles dames.

¶ GLISUM. Vide *Glizzum*.

¶ GLITOSUS, Jo. de Janua, *Argillosus*, *Argilleux*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Vide *Glis*.

¶ GLIX, ἵππουρος, in Supplemento Antiquarii & in Glossis MSS. Sangerman. Legendum ἵππουρις, quæ species est plantæ, quam Plinius vocat *Equisetum*.

GLIZZUM, Glizum, Glisdum, Linteum, seu tela majoris pretii, sic forte appellata, quod niteret ac pelluceret, à Germanico *Gleyssen*, & *Gleissen*, nitere, pellucere. Lupus Abbas Ferrar. Epist. 68. *Et totidem linea, quæ Germanice Glizza vocantur, dirigatis.*

Glizum, Eademnotione. Historia de Fratrib. conscriptis to. 2. Alaman. Goldasti: *Quibusdam autem* (Monachis) *palliola viridia cum camisilibus, seu Glizas donavit.*

Glisum. Charta Heccardi Comitis Augustodun. ex Tabulario Persiensi, apud Perardum: *Ampullam cum patena argentea, uno fanone viridi, cum brusde uno de Gliso, cum sirica amuistrare.*

Glezinus, Glizinus. *Camisia Glezina*, apud Monachum Sangall. lib. 1. cap. 36. Sic enim præfert Editio Pithœana, non *cilicina*, uti Duchesniana. Historia de Fratrib. conscriptis: *Mensasque omnes aperimentis mandavit Glizinis vestiri.*

Glidsum. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Habens velamina altaris 2. pallium 1. corporales de Glidsa 2. capsam argenteam 1.*

GLOBA, *Junctura*, Papiæ.

¶ GLOBATA Rotalis, Scripturæ genus. Vide *Scriptura*.

¶ GLOBELLUM, à *globo*, *Instrumentum*, Papiæ.

GLOBOSITAS, Σφαίρωμα. *Globositas terræ*, apud Macrobium lib. 1. c. 15. [*Globositas*, *Montositès*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS.]

GLOBUS Imperialis. Vide *Palla* 1.

¶ GLOCCA, Campana, Gall. *Cloche*. *Signum Ecclesiæ quod vulgo appellari solet Glocca*, apud Othlonum in Vita S. Bonifacii Ep. l. 2. c. 24. Vide *Cloca* 2.

¶ GLODITATUS, ἡδύς. Gloss. Sangerm. Suavis.

¶ GLODIUS, f. Gladiolus, carex, Gallice *Glayeul*. Consuetud. Lemovic. art. 77. *Non debet cooperiri domus aliqua de Glodiis sive palea.* Vide *Glosses*.

GLODUS, Clavus, Gallis *Clou*. Teloneum S. Audomari in Tabular. S. Bertini: *Duo scofferres. obol. Glods ferri centum 4. den.*

GLOGGA, ut *Glocca*. Vide *Gloca* 2.

¶ GLOMA, ῥαφίς, Acus, in Glossis Sangerman. MSS.

¶ GLOMERA. Vide *Glomex*.

GLOMERARII, Glomerelli, in Statutis Academiæ Cantabrigiensis tertio hinc sæculo editis asseruntur fuisse quasi Commissarii, dati ad lites inter scholares & ministros suos audiendas. Hæc Spelmannus.

¶ GLOMERE. Papias: *Glomit*, *Exoritur*.

GLOMERUM, *Pallium pastorale*. Ugutio.

GLOMEX, Plinio *Glomer*, aut *Glomus*. Gl. Lat. Gr. *Glomera & Glomus*, ἄτθις. Wolphardus Presbyter in Vita S. Walburgis lib. 1. n. 19. *Cum duabus vicibus ex Glomice, sive trama, quam manu tenebat, in tela fila transponeret.*

GLOMO, Instrumentum rotundum, quod retinetur in ore, ut teneatur os apertum. Matth. Silvatic.

¶ GLORA, *Terra*, in Amalthea ex Glossis.

1. GLORIA, Pompa, apparatus. Anastasius Bibl. in S. Joanne PP. p. 35. *Veteres Græcorum hoc testificabantur, dicentes à tempore Constantini Augusti... usque ad Justini Augusti tempora non meruisse partes Græciarum B. Petri Apostoli vicarium suscepisse cum Gloria.* Vetus Chronicon Francicum, editum à Petro Lambecio lib. 2. Comment. de Bibliotheca Cæsarea pag. 373. *Celebrantque Pascha Domini cum magna Gloria.* Anselmus Havelbergensis Episc. lib. 3. Dialog. c. 12. *Agapitus Papa natione Romanus veniens C Polim ad Justinianum Augustum, cum Gloria susceptus est.*

2. GLORIA, Titulus honorarius, concessus Regibus & Magnatibus. Anastas. Bibl. in Martino PP. p. 50. de Exarcho: *Oportet Gloriam tuam, ut sicut nobis suggessit Paulus Patriarcha hujus à Deo conservanda urbis, peragere.* Testamentum Bertichramni Episc. Cenoman. *Unde tibi, gloriosissime Domne Chlotarie, bona retribuamus: attamen de id, quod Gloria vestra nobis contulit, &c.* Epistola Ledradi Archiep. Lugd. ad Carolum Imp. *Ecce adsunt in conspectu Gloriæ vestræ, &c.* Adde Gregorium M. lib. 1. Epist. 23. 47. lib. 10. Ep. 7. Avitum Ep. 1. 69. 70. aliam Epistolam ejusdem Aviti, editam à Steph. Baluzio post Agobard. Epist. Vigilii Arelat. apud Baron. ann. 538. n. 27. Epist. Judæorum ad Recesvindum Regem in Lege Wisigoth. lib. 12. tit. 2. §. 14. Gesta Dagoberti c. 36. Historiam Wambæ Regis p. 833. Epistolam ex Francicis to. 1. Hist. Franc. 19. Epist. Nicolai I. PP. 8. 27. 30. 31. Joannis VIII. PP. 2. &c. Hine

Gloriosi dicti præcipui Magistratus. Idem Anastasius in Joanne PP. p. 50. *Quomodo nobis suggessit Platon Gloriosus Patricius, & Eupraxius Gloriosus.* Adde Gregor. M. lib. 7. Epist. 11. 22. 30. 32. 70. lib. 8. Epist. 8. lib. 9. Epist. 35. 36. Reges interdum ita compellatos multis probat Bivarius in Commentat. ad Pseudo-Maximum pag. 65. & seqq. qui ejusmodi titulum affectasse Wisigotho-

rum Reges observat. [Le Roman *de Blanchandin* MS. ubi de Regis filio:

Darros le fils Almodes
Garde la tor & le pales,
Moult ot li Glos riche mesurée,
Fait avoir une chevalchiee.]

¶ 3. GLORIA, Hymnus *Gloria in excelsis*. Statuta Ecclesiæ Aquensis ann. 1375. MSS. *Statuerunt quod licet perdant tales distributiones, quas lucrati fuissent, si ante Gloriam vel Epistolam cantatam in choro venissent, nihilominus in choro lucrari valeant, sed distributiones non lucrentur.*

4. GLORIA PATRI, *Glorificatio Trinitatis*, Versiculus, qui Psalmos claudit, Cassiano l. 2. de Cœnob. Inst. c. 8. δοξολογία Græcis. Gregor. Turon. lib. 1. de Mirac. c. 33. *Post quam dicta Gloria Trinitati.* Joannes Abrincensis Episc. de Offic. Eccles. *In his tribus horis hos tres Psalmos cum trina Glorificatione sancta Trinitatis canimus.* Alibi: *Quod vero in primo nocturno in Dominicis diebus 12. Psalmos cum trina Glorificatione sancta Trinitatis canimus, & quatuor una Glorificatione & una Antiphona copulamus, &c.* Scribit auctor Chronici Reichersperg. ann. 368. Damasum PP. constituisse, *ut in fine cujuscumque Psalmi Gloria Patri* cantaretur: quem morem sua invaluisse ætate refert idem Cassianus loco citato, & si secus uteretur Orientalis Ecclesia, *ubi cum silentio omnium, finito Psalmo, oratio succedebat.* Sed longe ante Damasum Hymnum istum glorificationis, immo ab ipsis Apostolorum temporibus obtinuisse, pluribus contendunt Baronius an. 325. Durandus de Ritibus Eccles. lib. 3. c. 15. & alii. [Consule Coustantium to. 1. Ep. Rom. Pontif. col. 612.] Vide Concil Valion. I. sub Julio c. 3. Vasense II. c. 5. Narbon. I. c. 2. Toletan. IV. c. 13. Vigilium PP. Ep. 2. Walafridum Strabon. lib. de Rebus Eccles. c. 25. Bernonem Augiens. cap. 2. Micrologum c. 31. Durandum lib. 5. Ration. c. 2. num. 17. & seqq.

GLORIA, nude, vel *Gloria Psalmi*. *Tres Psalmos dicere sub una Gloria*, in Regula S. Benedicti c. 17. 18. *Gloria primi Psalmi*, c. 43. *Psalmos desuper cum Gloria*, vel *cum una Gloria complere*, in Regula Magistri c. 33. *Gloria Invitatorii, Gloria primi Psalmi*, in Charta ann. 1304. apud Ughellum to. 7. pag. 898. *Ad gloriam Psalmi inclinare*, apud Herbertum de Miraculis lib. 1. cap. 11. & in Statutis Ord. *de Sempringham* pag. 741. *Occurrere ad primam Gloria*, in iisdem Statutis pag. 764. 776. Adde Joannem Episc. Abrincensem de Eccl. Offic. pag. 8.

¶ 5. GLORIA. Sic vocatur una, octava scilicet, è novem partibus hostiæ divisæ in Missa Muz-arabica: *Et sumit illam particulam, Gloriam, & omnes reliquas per ordinem, & sumit calicem dicendo, &c.*

GLORIABILIS, καυχηματίας, in Gloss. Græc. Lat. Superbus. Glossæ aliæ MSS. *Gloriatio*, καύχημα.

¶ GLORIARE, pro *Gloriari*. Supplem. Antiquarii: *Gloriat*, αὐχεῖ, *Gloriatur*.

¶ GLORIARI. Fulcuinus de Gestis Abbat. Lobiensium tu. 6. Spicil. Acheriani p. 588. *Unum hoc ultimum & omnibus prædicatum, pluribusque sat comperto notissimum dicemus: quod videlicet nullus qui Ecclesiæ illi nunquam intulit damnum, Gloriatus sit in annum: & si forte pro quolibet, ut assolet, injuste illato damno Monachi ex majori Monasterio, quod quidem infertus est, mentem S. Ursmari scandunt reclamaturi, credi-tur, nec vana spes est, nunquam inultum iri.* Ubi *Gloriari* idem est ac eo, quod quis intulit, damno minime frui, nec ob id inultum manere.

GLORIATIO CRUCIS. Vide *Crux*.

GLORIETA, Ædificiolum altius, nostris, *Gloriette*. Statuta Mediolanensia. 2. part. c. 348. *Si quis de cætero construere vel constitui facere voluerit aliquam baltrescham, ponticellum, vel Glorietam, in ejus domo, super muro proprio, vel communi, per quam immediate prospici possit in domum vicini, hoc ei liceat, &c.* [Computus an. 1333. to. 2. Hist. Dalph. p. 274. *Pro tabulis necessariis in Glorietta domini.* Le Roman *de Partonopex* MS.

Une moult bien peinte Chambrete,
Urake nome Gloriete.]

GLORIFICATIO TRINITATIS. Vide *Gloria* 4.

¶ GLORIOLARI, Gloriola & vanitate affici. Gozechini Epistola apud Mabill. to. 4. Analect. pag. 366. *Ergo arguas in me levitatem vanitantis animi qui velut hac illac fluitans vagari desideret & Gloriolari, pro eo quod Leoginum nostrum tantopere laudaverim.*

¶ GLORIOSI. Vide in *Gloria* 2.

GLORIOSITER, Gloriose. Occurrit apud Eulogium Cordubensem.

GLOS, *ris*, pro *Gloria*. Fridegodus in Vita S. Wilfridi cap. 63.

Pignere Sanctorum, multa quoque Glore venustus.

¶ GLOSA, pro *Glossa*, Interpretatio, Gallis *Glose*, in Regesto Parlamenti an. 1408. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. pag. 597.

¶ GLOSARE, pro *Glossare*, ut infra. Appellatio Universitatis Paris. à Benedicto XIII. PP. dicto, apud Acherium tom. 6. Spicil. pag. 148. *Fuitque dictum per nonnullos suorum quod Glosari debebat illud juramentum.*

¶ GLOSATURA, ut *Glossa*, Interpretatio. Vita Anastasii PP. IV. apud Murator. tom. 3. p. 440. col. 1. *Hic etiam Glosaturam super Psalterium & Epistolas Pauli ab Anselmo per Glosulas interlineares marginalesque distinctam, post à Gilberto continuative productam latius apertiusque explicavit.* Similia sunt in Chronico Trivetti apud Acherium to. 8. Spicil. p. 457.

¶ GLOSOCHOMUM, Feretrum, loculus, Græc. γλωσσόκομον. Agnellus in Vita S. Joannis Pontif. apud Murator. to. 2. pag. 178. col. 2. *Alii salicum viminе intexabant cratos, alii tondebant salicum ramos, qui operiebant Glosochomum:* ubi jacebat corpus defuncti.

1. GLOSSA, Lingua, idioma: ex Gr. γλῶσσα. Fridegodus in Vita S. Wilfridi:

.... *Nota peregrina cui famina Glossa.*

2. GLOSSA, Imago, exemplum rei. Alanus p. 419.

Nostrum statum pingit rosa,
Nostri status decens Glosa,
Nostra vitæ lectio.

GLOSSARE, Denudare, aperire, ut glossa vim verbi detegit. Idem Alanus l. 3. extremo Anticlaud.

Hac igitur veste virgo nitet, immo virago
Glossat in hac mentem, virgæ dans otia, fabrum
Induit, &c.

Idem de Planctu naturæ:

Nec se justitia luce colorat,
Nam sese vitium Glossat aperte,
Fit fraus ipsa sui lingua furoris.

GLOSSARIUM, Papiæ, *dictum quod omnium fere partium glossas contineat.* Vide Præfationem nostram.

¶ GLOSSATOR, Glossarum scriptor, interpres, Gall. *Glossateur*. Passim occurrit apud recentiores.

¶ GLOSSATUS LIBER, Glossis elucidatus, in Gestis Abbatum Lobiensium apud Acher. tu. 6. Spicil. p. 634. & alibi non semel.

¶ GLOSSELLA, Parva glossa, annotatiuncula, in Actis SS. Maii to. 7. p. 802.

GLOSSES

GLOSSIS. Gerardus Presbyter in Vita S. Udalrici Augustani c.13. *Ecclesiam autem S. Afra, qua a paganis fuerat cremata, adhuc reædificata non erat, sed tugurium Glossibus tectum altaria ab imbribus & intemperiebus defendebat.* Incertum, an culmos vel scandulas intelligat. [Vide *Glodius.*]

¶ GLOSSOGRAPHUS, ut *Glossator*, passim.

¶ GLOSSULA, λέξις, *Dictio*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Glosatura*

GLOTORARE, κλαγγάζειν, Clangere, voce ciconia. Auctor Poemat. de Philomela:

Glotorat immenso de cutre ciconia rostro.

Plinius dicit ciconias *inter se commurmurare*, Solinus vero, *fere linguas non habere, verum sonum, quo crepitant, oris potius, quam vocis esse.*

¶ GLOVIDENUS. Vide *Gluvidenus.*

¶ GLUERE, GLUVERE, pro *Glubere*, Corticem detrahere. Papias in MS. Bituric. *Gluere, Cutem detrahere, excoriare. Gluvit, Excoriat.*

GLUFIA, Gall. *Glufie*, Species ferei fusi, in Usaticis Vicecomitatus Aquarum Rotomagi MSS.

¶ GLURA. Simia. *Clura, vel Glura, Simia*, in Glossis MSS. Sangerm. Apud Papiam MS. habetur: *Clura vel Glurum, Simia.* Vide *Clura.*

GLUTEN, *Fel taurinum*, Joanni de Gallandia in Synonymis Chymicis. [Rocho *le Baillif* in Dictionario Spagyrico, *Gluten album, vel Synenta, est pars corporis nobilissima, subtilis, pura, alba, perspicua, sal dulce, & humor naturalis, & est locus tartari & podagra.*]

¶ GLUTINATORIUM, Glutinum. Gloss. Græc. Lat. Κολλητήριον, *Glutinatorium.*

GLUTIS, *Terra tenax*, in Glossis MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. *Gluten.* [Vide *Glis* & *Glutum.*]

GLUTO, GLUTTO, λαίμαργος, in Gloss. Gr. Lat. Papias: *Ambro, devorator, profusus, luxuriosus, Gluto, consumptor patrimonii.* Idem, *Elluo, prodigus, Gluto, ambro, &c.* Gl. Lat. MS. Reg. *Lurconem, Devoratorem, vel Gluttonem.* Vetus Interpres Juvenalis Sat. 4. *Divites, Gluttones.* Et infra: *Netonem dicit Gluttonem.* S. Ambrosius: *Sic amat diabolus filios suos ut perdat, sicut amat Gluto porcellum ut comedat.* Acta S. Sebastiani c. 3. de Vita præsente: *Ipsa dat edacitatem Glutonibus, ipsa ebrietatem ingerit temulentis.* S. Eligius Homil. 14. *Qui erat comessator, id est, Glutto, aut ebriosus, sit parcus & sobrius.* Ditmarus lib. 4. *Glutto & simulator.* Matth. Paris. an. 1105. *Et quos desides vocat, & Glutones conculcare desiderat.* [Ratherius Veron. in Serm. 1. de Quadrag. to. 2. Spicil. Acher. p. 284. *At contra Gluttonum ista solet esse defensio, licet non per omnia falsa: Melius est, aiunt, abstinere à vitiis, quam à cibis. Sed quomodo abstinet à vitiis qui gula deservit!*] Adde Regul. Magistri c. 1.16.69. Le Roman de *Gayden* MS.

Va Glous, dit Naiu, Dex te doint encombrer.

¶ GLUTTUUS, pro *Glutum*, quod legitur apud Persium, Guttur. Vox ficta ex imitatione soni, quem edit liquor means per angustum tramitem. Gloss. Isid. *Singultum, Qui loquitur per Gluttuos.*

¶ GLUTUM, GLUTIS, κολλα, *Gluten*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Glutis.*

GLUVERE. Vide *Gluere.*

GLUVIDENUS, GLOVIDENUS. Ennodius lib. 5. Epist. 4. *Accipe ergo risum moveri poemata, & Gluvidenum tuum se solum agnovisse contentus à publico tegere me subtrahe.* Idem in Præfat. carminis ad Faustum: *Ad camœnalem tamen ignominiam, quibus nunquam Gluvidenus deest, versus adjeci.* Notio vocis perspicua; pro imperito enim usurpatur, sed origo incerta.

¶ GNABAT, *Natus, generatus, filius, creatus, vel enixus, lingua Gallica.* Gloss. Isid. In Glossis MSS. ut jam dictum est in *Creare* 1. pro *Gnabat* habetur *Gnatus.* Hanc genuinam esse lectionem probabilissimum est. Forte tamen possent alia ratione corrigi Glossæ Isidorianæ, legendo scilicet *Gnab* vel *Gnaba* pro *Gnabat*: *Gnab* enim apud veteres Gallos significasse videtur filium, puerum seu famulum, ut hodiernum *Knab* vel *Knabe* apud Germanos. Vide Gravium & Martinium.

GNANUS, pro *Nanus*, Pygmæus, in Architrenio lib. 2. cap. 12.

¶ GNARAT, in Supplemento Antiquarii, vel *Gnarrat*, ut est apud Martinium, διηγεῖται, *Narrat.* Hinc Martinius *Narrare* deducit à *Gnarus*, quasi *Narrare* sit Gnarum facere.

GNARIFICATIONES, *Sermones*, Papiæ.

¶ GNARITUR, γνωρίζεται, *Cognoscitur*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Gnoritur.*

¶ GNARURAT, γνωρίζει, Gnarum seu notum facit, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS. & in Supplemento Antiquarii.

¶ GNARURIS, Gnarus, notus. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. MSS. *Gnaruris*, γνώριμος. Ausonius: *Non cultor instans, non arator Gnaruris.*

¶ GNATARE, τεκνοποιεῖται, Gnatos seu filios procreare in vett. Glossis; Supplementum autem Antiquarii præfert: *Gnatare*, παιδοποιεῖται, *Liberis operam dare.*

GNATICA. Guillel. Armoricus de Gestis Philippi Aug. pag. 82. *Sed inclusi parum curabant hujusmodi jactus lapidum & sagittarum ... tuto latentes in cryptis & Gnaticis.*

GNATICIDIUM, Τεκνοκτονία, in Gloss. Gr. Lat. Codex MS. S. Germani Paris. habet *Gnaticum.* [Genuinum est *Gnaticidium*, Gnatorum seu liberorum cædes, parricidium.]

¶ GNATONICUS VIR, ut *Gnatho*, Parasitus, vel Vir impurus & nihili. Henricus Huntindonensis apud Acherium to. 8. Spicil. p. 191. *In Suessionis vero sedit Radulfus: in cujus loco sedit Polechinus vir Gnatonicus, & ob hoc depositus.* Johan. de Monsteriolo apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1451. *Quibus ipse Gnatonicus blandiri contendebat. Gnatonico ritu cantare*, i. e. more Gnathonum eid. Johanni ibid. col. 1402.

GNATUS. Vide *Creare*, & *Gnabat.*

¶ GNAVARE, pro Navare, Operam dare. Gloss. Isid. *Gnavat, Fortiter exequitur.*

¶ GNETONSUS, ἀμαυρὸς, σκοτεινός, in Glossis Sangerman. MSS. Lege *Gnephosus.* Festus: *Gnephosum, Obscurum; videlicet ex Græco*, quod est κνέφας.

¶ GNOMOLOGIA, γνωμολογία, Sententiarum prolocutio. Legitur apud Rocchum Pirrum pag. 261. Siciliæ sacræ.

¶ GNORITUR, *Cognitum sive compertum est*, apud Papiam. Vide *Gnaritur.*

GNOSOCOMIUM, pro *Nosocomium.* Glossæ MSS. *Gnosocomium, domus infirmorum. Gnosos, infirmitas.*

GNOSTICI, Hæretici, quorum hæresis à Nicolao Antiocheno fluxit, ut auctor est Philastrius.

¶ GNOSTICUS, Doctus, peritus, à Græco γνωστικός. Charta Eadgari Regis Britan. apud *Madox* Form. Anglic. p. 174. *Cuidam ministro mihi oppido fideli, qui ab hujusce patria Gnosticis nobili Mangoda appellatur onomate ... largitus sum, &c.*

¶ GNOT, f. vox abbreviata pro *Gnovit*, Novit. Gl. Lat. Græc. Sangerman. MSS. *Gnot*, οἶδεν, ἐπίσταται: quod posterius verbum omittitur in Supplemento Antiquarii.

¶ GNOTUS, *ἐπίγνωσις*, *γνῶσις*, *Cognitio*. Supplem. Antiquarii. Festus habet: *Gnotu*, *Cognitu*.

¶ GOA, GRIOA, GROA, Mensura tres palmorum. Informationes Civitatis Massil. de passagio transmarino in MS. Sangerman. *Primo ad navem habentem quindecim palmos in sentena expedit habere arborem de Poia longitudinis* XLV. *Grioarum & grossitudinis, seu rotunditatis novem palmorum & medii: & est ad sciendum quod qualibet Groa continet tres palmos. Item ipsa eadem navis habebit aliam arborem in medio habentem in longitudine* XLIII. *Goas*. Quæ postrema vox *Goa* passim ibidem occurrit; semel autem tantum *Grioa* & *Groa*, eadem notione.

¶ GOBEL, Calix, poculum, cululius, Gall. *Gobelet*. Necrologium Parthenonis S. Petri de Casis: 29. *Sept. ob. D. Ysabel de la Tour, quæ dedit unum calicem & unum Gobel*. Effurmatur ex *Cupa*, *Cupella*, Gall. *Coupe*.

¶ GOBELETTUS, GOBALETUS, Eadem notione, in Inventario anni 1347. to. 2. Hist. Dalphin. p. 555. & 556. *Gobeletus*, in Testamento an. 1373. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 183. in Actis SS. Julii to. 5. p. 608. in Testamento anni 1304. inter Instrum. Hist. Meld. p. 255. &c.

GOBELINUS, Dæmon, qui vulgo *Faunus*, nostris *Gobelin*, *Demon folastre*. Vide *Folletus*, in *Follis*, Stultus. Ordericus Vitalis lib. 5. p. 556. *Dæmon enim, quem de Dianæ fano expulit, adhuc in eadem urbe degit, & in variis frequenter formis apparens, neminem lædit. Hunc vulgus Gobelinum appellat, & per merita S. Taurini ab humana læsione coercitum usque hodie affirmat*. De ejusmodi dæmonibus sic Cassianus Collat. 7. c. 32. *Nonnullos eorum* (immundos spiritus) *quos etiam Faunos vulgus appellat, ita seductores & joculatores esse manifestum est, ut certa quæque loca seu vias jugiter obsidentes, nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectentur, sed de risu tantummodo & illusione contenti, fatigare eos potius studeant quam nocere, &c.*

¶ GOBELLETUS, ut *Gobeletus*, Gall. *Gobelet*, Poculum, calix, in Computo Johannis Humberti sub Guigone Dalphino an. 1328.

GOBELLUS, Eadem notione. Vide *Picherium* in *Bicarium*.

GOBIA, Pagus, regio, ex Germ. *Gow*, quod idem sonat, ut ex aliquot Chartis docet Goldastus ad cap. 1. Eckeardi. Hinc vox eadem *Gow* addita passim apud Germanos locorum designationibus, quod pluribus probat Cluverius lib. 1. German. antiq. cap. 13.

¶ GOBINETUS, pro *Gobelletus*. Hist. Monasterii S. Laurentii Leodiensis apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1129. *Inventa fuit summa mille grossorum, & scyphi argentei 24. cum sex Gobinetis deauratis, duodecim cochlearia argentea, &c.*

GOBONATUS. Monasticum Anglic. to. 3. part. 2. p. 83. *Una parura pro tualiis altaris Gobonatis de armis & lozengis, ... duæ paratæ pro albis de una secta, Gobonatis de armis & lozengis blueiis, de perlis in auro*.

¶ GOD, Saxon. Bonus. *Goda puella*, Bona puella, in Vita S. Eadgithæ. Virg. sæc. 5. Benedict. p. 638. Vide *Clack*.

¶ GODA, an idem quod *Godia*, Usura, Gall. *Usage*, *Jouissance*? Chartularium S. Vincentii Cenoman. *Hæ sunt caritates Artocoparum, quæ redduntur in Natal. Domini, &c. cum pane & vino, Episcopo* IIII^{or}. *Canonici* II. . . . *Hamelino de Marce* II. *propter Godam*. Alias *Gode* Gallis erat ovis vetula; sed nihil ad hunc locum.

¶ GODALA, Teutonibus, Species cerevisiæ. *Goudale & cervoise* in Privilegio Johannis I. Regis Franc. an. 1354. pro Viromanduis. Vide *Celia*.

GODEBERTUS, [GODBERTUS, Militaris vestis species. Testamentum Odonis de Rossilione Militis an. 1298. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1306. *Item, do & lego domino Petro de Monte Ancelini ... unam integram armaturam de armaturis meis, videlicet meum heaume à visiere, meum bassignetum, meum porpointum de cendallo, meum Godbertum, meam gorgeriam, &c.* Extractum computi anni 1336. Hist. Dalphin. to. 2. pag. 326. *Item, duos Godebertos de mayllia valoris* VI. *s. gross.*] Computum Stephani *de la Fontaine*, Argentarii Regii an. 1351. *Pour une fourrure de dos de lievres de Norvoie* (Norvege) *à fourrer un Godebert à Maistre Jean le fol.*

GODENDAC, Armorum species, quam Flandrensibus familiarem fuisse innuit Guil. *Guiart* sub ann. 1298.

A grans bastons pesans ferrez,
A un long fer agu devant,
Vont ceus de France recevant.
Tiex baston qu'il portent en guerre,
Ont nom Godendac en la terre.
Godendac, c'est, bon jour, à dire,
Qui en François le veut descrire.
Cil baston sont long & traitis,
Pour ferir à deux mains faitis,
Et quant l'en en faut au descendre,
Se cil qui fiert, y veut entendre,
Et il en sache bien ouvrer,
Tantost pout son cop recouvrer,
Et ferir sans s'aller moquant
Du bout devant en estoquant
Son ennemi parmi le ventre:
Et li fers est agus qui entre
Legierement de plaine assiete
Par tous les liens où l'en en giete,
S'armeures ne le detiennent.
Cil qui les grans Godendac tiennent
Qui l'ont a deus poins empoignez,
Sont un poi des rancs esloignez,
De bien ferir ne sont point laschez.

Alibi:

Car les lances d'eus esloignies
Les Godendaz & les coignies
Mettent à mors es herbergages.
Chevaliers, escuiers & pages.

Et an. 1032.

Godendaz que l'en repaumoie
Ferrez & fais a grant estude.

Vide Joannem Villaneum lib. 8. cap. 55.

GODENGHENUCTEN. Arestum 20. Aug. an. 1411. *Quinetiam ante dictas compositionem & accordum, certis modis & causis ab antiquo jus habebant, in possessione & saisina existebant dictæ villæ Tenremondæ burgenses, esto quod fuissent vel essent servi, seu servilis conditionis, extranei, advolo, esclavi, aut alterius cujuscunque servitutis macula respersi, à certa servitute seu redhibentia in patria Flandriæ vulgariter dicta Godenghenullen, & etiam præstationis seu solutionis principalis catelli seu mobilis in eorum morte, ubicunque in territorio Tenremondiæ decederent, liberi, quieti, & immunes erant, & semper fuerant, &c.* Vide Kilianum in *Ghe-nachte*.

GODETUS, Scyphi species, nostris *Godet*, in Statutis Ord. Cartusiensis an. 1368. 2. part. c. 1. §. 8.

GODGILDUM, in Præfatione Legum Aluredi, dicitur, quod Diis offertur, ut *Deofulgyld*, quod diabolo. Vide *Gildum*.

GODIA, Usus fructus, Italis *Goduta*, nostris *Jouissance*, in Charta an. 1398. in Hist. Sabaud. pag. 112. apud Guichenonum. [Vide *Gaudita*.]

¶ GOETUS vel *Lymata*, *Sordes*, in Vocabulario Sussannæi, pro Græco γοῖτος, quod Hesychius exponit, ῥύπος, πάθος.

¶ GOFETUS, ut infra *Gumphus*, Gall. *Gond*, Cardo. Chartularium Turenæ an. 1334. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 188. *Quod dictus Johannes furatus fuerat vectes, sive verroilhs, padenas & Gofetos.*

GOGOLACIA, Species retis, qua capiuntur pisces, apud Petrum de Crescentiis l. 10. de Agricult. cap. 37.

GOGRARHOPHE. Alexander III. PP. in Epist. 52. ad Coloniensem Archiep. *Necnon etiam Comitia in Westphalia, qua vulgariter Gograrhophe dicuntur, & alodia, &c.* Ex G *graff*, de qua voce mox.

GOGRAVIUS, Germanis *Oder Gograff*, Comes, qui sine causæ cognitione judicat, vel potius, *Gograven*, vel *Gauwgraffen*, Præses aut Comes pagi: *Gau* enimque, vel *Gow*, apud Theotiscos sumitur pro pago, seu territorio latis amplo. Charta Ottonis III. Imp. apud Maximilianum Henricum in Apolog. pag. 4. *Nec non etiam Comitia in Westphalia, qua vulgariter Gograchophe dicuntur.* Speculum Saxon. lib. 1. art. 2. §. 6. *Pagani proprium non habentes, suorum Gograviorum judicium expectent.* Art. 55. *Gogravius* ab incolis trium villarum seu prædiorum eligi dicitur: ad tempus, art. 58. cujus jurisdictio cessat, cum adest Comes, d. art. 58. §. 2. quandoque ad hanc dignitatem infeudatur, art. 58. §. 1. art. 71. ubi tunc *Gogravius natus* dicitur. Adde l. 2. art. 13. §. 1. l. 3. art. 64. §. 14. Horum Gographiorum, inquit Griphiander de Weichbildis Saxonicis cap. 62. quidam *Freigravios* se appellarunt.

¶ GOIA, Falcis species, Gall. *Serpe*, alias *Goie*. Epistola Guidonis de Dampetra ad Philippum Aug. an. 1113. apud Marten. to. 1. Collect. Ampliss. col. 1114. *Noverit Serenitas vestra, quod Gualeranus de Corbelles & Robertus tradiderunt mihi de munitione de Ternoilles... iv. sextaria salis, & xii. bacones, & 111. tarerios, & unam Goiam, & vi. pis. & unum mortarium de cupro, & vi. martellos, &c.* Vide *Gueya*.

GOILART, Monetæ Petricoricensis species. Tabularium Abbat. Deip. Santon. *Willelmus Comes, filius Guidonis Comitis, fecit fundere monetam suam, qua dicebatur de Goilart, Ricardo cognomento de Santonis.* Vide *Gigliati* & *Goliardus* 2.

¶ GOIPHUM, an filum? Hist. pacificationis Rudolphi II. Imper. cum Imperatore Turcarum anno 1604. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 311. *Janizaris praterea & hoc elogii bellici meremur, sua sclopeta, bombardas cum funiculis albo Goipho contextis fumantibusque una manu quasi ad repellendum instructi asservabant, altera saltem incomposito gestu urbes apprehendebant.*

¶ GOLABUS, GOLERRUS, GOLAAIUS, Species navigii minoris. Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. apud Murator. tu. 6. col. 254. *Januenses cum magno exercitu ad portum Pisarum tenderunt cum galeis LXXX. cum gattis XXXV. cum Golabis XXVIII. & cum navibus magnis IV. portantibus machinas ac omnia instrumenta, qua ad bella sunt necessaria.* Et col. 261. *Consules miserunt galeas XXII. & Golabsus VI. cum multis machinis lignaminis, &c.* Alter codex habet *Golabios*. Vide mox *Golafrus*.

GOLAFRUS, Navis species, apud Gaufredum Malaterram lib. 2. cap. 8. [Vide *Golabus*.]

Tom. III.

GOLDA. Monasticum Anglic. to. 2. p. 610. *Confessionem etiam, quam idem Thomas fecit... de terris suis & terris tenentium suorum, tam liberorum, quam nativorum à Goldis mundandis per se & suos secundum consuetudinem in locis de Alferton & Nerson usitatam.* Anglis à *Gold*, est fodina metallica. Vide *Gordus*.

¶ GOLENA, Parvus lacus, ab Aremorico *Len*, Lacus, atque particula diminuente *Go*. *Aqua Golena*, apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 278.

GOLERIUM, *Gula*, seu *collum vestis*, in Concil. Saltzburg. an. 1420. c. 6. [Le Roman *de la guerre de Troye* MS.

Lermes li moillent li menton,
Es les Gollées dou pilliçon....
Cil cheit mort Golle baée.]

¶ GOLFFUS, GOLFUS, Sinus, Gall. *Golfe*, Ital. *Golfo*, à Græco κόλπος. *Per sinum quendam, sive, ut aiunt, Golfum, id est, per spatiosam & latam maris viam*, apud Bern. *de Breydenbach* Itin. Hierosol. p. 28. *Golffum* habet ibid. p. 36. Vide *Gulfus*.

GOLIA. Glossar Longobard. S. Germani Paris. *Testudo, quam vulgo Gualatiam vocant. Testudo, quam vulgo Golia dicunt.* Vide *Gelola*.

¶ GOLIARDIA, Histrionia, professio Goliardi, seu histrionis. Statuta Synodalia Eccl. Cadurc. &c. apud Marteo. to. 4. Anecd. col. 729. *Item (Clerici) si in Goliardia vel histrionatu per annum fuerint vel breviori tempore: & ter moniti non desistunt... omni privilegio clericali sunt exclusi.* Vide *Ribaldi*.

1. GOLIARDUS. Breviloq. *Goliardi, bufones, joculatores idem sunt.* Gloss. Lat. Gr. *Escor, ris, Gouliart.* [Statuta Eccl. Cadurc. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 727. *Item pracipimus quod Clerici non sint joculatores, Goliardi, seu bufones, declarantes, quod si per annum illam artem diffamatoriam exercuerint, omni privilegio ecclesiastico sunt nudati, & etiam temporaliter graviori, si moniti non destiterint.* Concil. Trevir. an. 1227. apud eumd. Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 117. *Sacerdotes non permittant truttanos, & alios vagos scholares, aut Goliardos cantare versus super* Sanctus, Agnus Dei, *in Missis vel in divinis Officiis, quia ex hoc Sacerdos in Canone quamplurimum impeditur, & scandalizantur homines audientes.*] Conc. Turon. seu Castelli Guntheri, an. 1231. c. 21. *Statuimus, quod Clerici ribaldi, maxime qui Goliardi nuncupantur, per Episcopos & alios Ecclesia Pralatos pracipiantur tonderi, vel radi, ita quod non remaneat in eis tonsura Clericalis.* Cap. 1. de Vita & Honest. Cleric. in Sexto: *Clerici, qui Clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, se joculatores, seu Goliardos faciunt aut bufones, si per annum artem illam exercuerint.* Concil. Salzburgense an. 1310. c. 3. iisdem verbis, præterquam quod habet *Goliardi*. Concil. Coloniense an. 1300. cap. 12. *Sacerdotes non permittant quaestionarios Goliardos, vel quoscunque ignotos intra parochiam suam in Ecclesia, vel in via,... pradicare, vel ostiatim deferre indulgentias pro quastu faciendo.* Eadem habent Statuta Synodalia Joannis Episcopi Leodiensis cap. de *Quastuariis*. Concil. Senonense an. 923. sub Gualtero Archiep. cap. 13. *Statuimus, quod Clerici ribaldi, maxime vero qui dicuntur de familia Golia, per Episcopos.... tonderi pracipiantur.* Matth. Paris an. 1229. *Quidam famuli, vel mancipia, vel illi, quos solemus Goliardenses appellare, versus ridiculos componebant, &c.* Charta an. 1380. in voce *Ribaldus*: *Se gerens pro Ribaldo, & se dicens de ordine, seu de statu Goliardorum seu buffonum, &c.* Christina Pisana au *Tresor de la Cité des Dames*, 3. part. c. 9. *Mais tenir la maniere*

que ancuns Gouliardes & mauvaises sont, est chemin dannable. Hinc Itali *Gagliardo*, nostri, *Gaillard*, hauserunt indubie, quicquid dicat Julius Scaliger contra Cardan. exercit. 325. qui à Gallica audacia deducit; aut Vossius, qui à *Gallico ardore*, vel alii à *validus*, *valdior*. Willelmus Armoricus in Philippo Aug. ann. 1201. *Totamque munitionem illam vocavit Gaillardum, quod sonat in Gallico Petulantiam.* Sic porro quidam dictos putant, à quodam scurra, de quo Silvester Giraldus in Speculo Ecclesiæ lib. 4. c. 16. *Parasitus quidam Golias nomine, nostris diebus gulositate pariter & dicacitate famosissimus, qui Gulias melius, quia gulæ & crapulæ per omnia deditus, dici potuit. Litteratus tamen affatim, sed nec bene morigeratus, nec disciplinis informatus, in Papam & Curiam Romanam carmina famosa plures & plurima, tam metrica quam rythmica, non minus impudenter quam imprudenter evomuit.* Vide Seldenum ad Fletam pag. 524.

2. GOLIARDUS, Monetæ species. In Tabulario Monasterii *de Chameen* in Arvernis, fit mentio agri, qui debebat quotannis *censum quinque Goliardorum*. [In Forensi provincia Moneta *Gaillarde* alias dicta valebat quinque denarios, uti nos monuit Cl. D. *Aubret*; dubium non est quin eadem sit cum *Goliardo*: sed non fuit semper idem valor monetæ ejusdem nominis in omnibus provinciis.] Vide *Gailart*.

GOLOLA. Glossæ Arabico-Lat. *Testudo, animal quod testam gerit, i. Golola.* Infra: *Golota, Testudo.* Vide *Golia.*

GOLTA, Gena, apud Auctorem Mamotrecti in Isaiam c. 50. & alibi.

¶ GOMBARIA, Navis species. Andreas Dandulus in Chronico an. 992. *Naves, quas Veneti Gombarias nominant, contra Narentanos Sclavos misit.* Vide *Cumba*. Cymba.

¶ GOMBATA LEX, apud Sirmondum in Gloss. ad calcem Supplementi Concil Gallic. Eadem est quæ *Gundobada*, de qua in voce *Gundebodinga*.

¶ GOMERIA, *Sarcina lanæ.* Laurentius in Amalthea ex Bulengero.

¶ GOMERIATICUM, *Tributum pro fascinis lanarum*, ibidem.

GOMOR. Vetus Agrimensor tit. *De mensuris liquid. Modia 5. medimnum faciunt. Tres medimni Gomor complent. Duo Gomor chorum reddunt. Duo chori, chulleum, quæ sunt modia 60.* Palladius de Architectura: *Modia quindecim Gomor reddunt, Gomor duo, chorum faciunt.* Occurrit non semel Exodi c. 16. ubi *decima pars Ephi* esse dicitur.

GOMPHUS Vide *Gumphus.*

¶ GONDELARIUS, Rector *gondolæ* Ital. *Gondoliere*, Gall. *Gondolier.* Charta Consulum Avenionis an. 1195. apud Fantonum to. 2. Hist. ejusdem urbis p. 83. *Concessimus ut de singulis equitantibus duos denarios, de asino unum denarium, de singulis peditibus singulos obulos, de singulis ovibus singulos posegias, de singulis porcis singulos obulos, & de omnibus pariter Gondelariis.*

GONDOLA, Navigioli seu scaphulæ species, qua æstuaria Veneta pertranseuntur. Guillelmus Apuliensis lib. 4. de Gestis Norman. de Venetis:

Non ignara quidem belli navalis & audax,
Gens erat hæc: illam populosa Venetia misit,
Imperii prece, dives opum, divesque virorum,
Qua sinus Adriacis inter litus ultimus undis
Subjacet Arcturo. Sunt hujus mœnia gentis
Circum septa mari, nec ab ædibus alter ad ædes
Alterius transire potest, nisi lintre vehatur.

Regalia Gallinarum, vini & Gondolarum, apud Andream Dandulum in Chr. MS. an. 1205. Recte quidem, ni fallor, Brodæus ad lib. 1. Antholog. & Meursius in Glossar. Græc. Barb. Venetos vocem hanc à Græcis nuperis accepisse docuere, quibus κοντελάς idem quod βάρκα, sonat, ut ex Harmenopulo, lib. 2. tit. 11. §. 9. colligitur: Καὶ τὸν ἐν τῷ πλοίῳ σκάφην, ἤγουν τὴν κοινῶς λεγομένην βάρκαν ἢ κοντελάδα. Quæ quidem scaphula non ita appellata, quod *conto* regatur, & ex iis navibus sit, *quæ non antenna, sed conto reguntur*, ut est apud sanctum Hieronymum in Vita S. Hilarionis, uti volunt Cobarruvias & Octavius Ferrarius: nam Cymbæ Venetæ remis aguntur; sed quod κοντὸς Græcis nuperis *brevis*, sit, ἐλάς vero navis: ita *Gondola* est brevis navicula, *Venetus remex*, apud Sidonium lib. 1. Epist. 4. non tamen *Gondolarius.*

¶ GONELLA, GONELLUM. Vide in *Gunna* 1.

¶ GONFALONERIUS, GONFANO, &c. Vide in *Guntfano.*

¶ GONGRUS, pro *Congrus*, Piscis genus, Gallice *Congre.* Odo de varia Fortuna Ernesti Ducis Bavariæ, apud Marten. to. 3. Anecd. col. 356.

Heu! quid sæva fames cogit? quæ non habet artem
Pauperies? piscari abeunt, subitoque prehensis
Quot sibi sufficiunt Gongris, &c.

¶ GONJO, Idem quod supra *Gambeso*, Cento, centunculus. Locos vide in *Perpunctum.*

GONNA, GONNELLA. Vide *Gunna* 1.

GONONUS. Manipulus. Vide *Cona* 1.

¶ GONUM. Vide *Gunna* 1.

¶ GOPILLATOR, Venator vulpium, ab antiquo Gallico *Goupil*, Vulpes. *Le Goupil est molt artillos*, apud Borellum ex Auctore libri *du Bestiaire.* Computus anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi 2. de Feudorum usu p. CXLIX. *Eustachius falconarius & Gaufridus de S. Johanne usque ad Octav. S. Dionysii XIIII. l. & III. s. & dim. Gopillator de suo tertio XXIX. l. XI. d. minus. Luparius ... c. & III. s. & IIII. d. Balduinus & Willelmus venator ... X. l. IIII. s.* Vide *Gupilarius.*

¶ GORA, *Advena*, Suffannæo.

GORDANA. Tabularium S. Genovefæ Paris. an. 1187. *Quantum area molendini ipsorum cum utensilibus suis, scilicet Gordana & instrumento piscatorio, quod dicitur Penchun, extenditur.*

GORDUS, Gurges, locus in fluvio coarctatus piscium capiendorum gratia: *Gors, Gort, & Guort*, dictus passim in Domesdei: *De 3. Gorz., mille anguillæ.* Charta Ludovici VI. Regis Fr. an. 1111. in Hist. Priorat. S. Martini de Campis p. 24. 27. *Gordum etiam piscium apud Pissiacum in Sequana ... dederunt.* [Eadem habet Charta Ludovici VII. an. 1137. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 54.] Charta Richardi II. Ducis Normanniæ in Histor. Monast. S. Audoeni Rotomag. p. 405. *Adamus & Gordum in fluvio Sequana emptum ab ipsis Monachis.* Alia Hugonis de Feritate, ibid. p. 460. *Ad hac Ecclesiam de Bolsas, & 30. agros, & Gordos de Posos, & piscatorem 1.* Alia Roberti Ducis Normanniæ, Richardi II. filii: *Dedi quoque piscariam, quod vulgo Gordum dicitur, apud Ostessam villam.* Alia Gaufredi Episc. Meldensis an. 1225. in Tabulario Campaniæ: *Propter damnum, quod inde patiuntur Monachi in molendino de Noellis, & in molendino de Stagno, & in levatis de tribus Gordis avulsis per Comitissam, &c.* Aresta Omn. SS. an. 1264. 1. Regesti Parlam. fol. 37. *Dicit se habere usagium in foresta Bordi ad claudendum Gordum suum, situm in Secana de palo & virga.* Minus Pastorale Eccl. Pa-

rif. an. 1233. *Medietatem cujusdam Gordi, qui dicitur Chatel, quam habebant in Secanam apud Andresiacum, &c.* [Rursus occurrit apud Marten. tom. 6. Amplisf. Collect. col. 323.] In Statuto Caroli VI. an. 1415. art. 1. vetantur fieri in Sequana, *veunes, Gords, pieux, moulins, pescheries, &c.* [Charta vernacula S. Nicasii de Mellento: *Item appartient audit Prieuré un Gord, autrement dit Ramée, qui est une pescherie dans la riviere entre les deux isles de S. Nigaise.*] Neque aliud sonat *Regort*, quam *Gurges*, in veteri Poemate de *Garin* MS.

Gironville est fermée en un Regort
Sor une roche del tans ancianor.

Infra:

Gironville est en un Regort de mer,
Sor une roche do viel antiquité.

Vide *Gurge.* [& *Gorgus* 2.]

¶ GOREO. Vide *Gorgo.*

GORFFWYLLANC, Stultitia exponitur in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ c. 23. Boxhornio in Lexico Cambrico, *Gorffwyll*, est rabies, insania.

¶ GORGERIA, Armatura qua guttur tegitur, Gal. *Gorgerin*, paucis *Gorgiere*. Garnitiones castri Carcasson. an. 1294. *Gorgerie ferri de Lombardia.* Inquisitio anni 1323. Histor. Dalphin. to. 1. p. 41. col. 2. *Item, quod idem Castellanus precepit ... quod haberent centum Gorgerias ferri, & dictas centum Gorgerias misit quæsitum.* Extractum computi an. 1336. ejusdem Histor. to. 2. pag. 316. col. 2. *Item, displotios de fustonyo pro XII. s. gr. Item duodecim Gorgeria de mayilsa VII. s. gross.* Vide *Gorgreta.*

GORGIA, Rumen, ingluvies, de ave, ex Gallico *Gorge*, apud Fridericum II. lib. 1. de Venat. cap. 40. *Habet supra furculam pectoris quoddam amplum ad modum sacci, quod Gorgia dicitur: primo recipit cibum & potum ab ore in eam transmissum, in ea enim cibus & potus calefit, & præparatur, priusquam veniat ad stomachum, &c.* Adde c. 23. lib. 2. c. 9. 19. &c. Vide Oct. Ferrarium in Orig. Ital.

¶ GORGO, ἀναμφίβολος, *Certe*, in Supplemento Antiquarii. Alibi habetur *Goreo*; Festus: *Gorgo apud antiquos pro adverbio, quod est Profecto ponebatur.* Vide *Gorgus* 1.

¶ GORGONASSA, Locus in portu Massil. f. sic dictus ab Ital. *Gorgo*, Gurges, & *Nassa*, Nassa. Statuta Massil. lib. 4. cap. 6. *Idem dicimus observandum de navibus & de lignis quæ onerare voluerint in portu Massiliæ, vel extra buccam portus usque ad Gorgonassam, de blado vel de salo &c.* Infra: *Si vero in bucca portus Massiliæ, scilicet à torreta usque ad punctam Gorgonassæ, aliquid ejiceretur de saorra, vel tumentis, seu lapidibus, compellatur dominus navis, vel ligni date ... pro pœna ... centum sol. reg.*

¶ GORGRETA, Idem quod *Gorgeria.* Locum vide in *Godebertus.*

¶ GORGUÆ, Colliquiæ, Gall. *Goutieres.* Statuta Massil. pag. 131. *Statuimus ... tres magistros lapidis bonos & legales, quorum arbitrio terminentur & sopiantur quæstiones omnes ... quæ oriuntur de andronis Massiliæ & aigueriis & de Gorguis.*

¶ 1. GORGUS, ἀναμφίβολος, *Indubius*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Gorgo.*

¶ 2. GORGUS, Idem quod *Gordus.* Hist. Beccensis MS. p. 171. ex Archivo ejus Monasterii: *Duo molendina, quatuor Gorgos, unam domum, &c.*

GORMARINGA, Mali seu pomi species, in Capitulari de Villis cap. 70.

GORNITHINGS WERC. Andreas Suenonis lib. 9. Legum Scaniæ cap. 9. *Et est casus, in quo specialitas interfectionis, quæ* Gornithings Werc *in patria lingua nominatur, puta quando sic lancea, vel quovis alio instrumento necandi, ad minus dimidiam marcam valens animal perforatur, ut horrenda per vulnus viscera emanare cernantur, &c.*

¶ GORNUS, GORNATUS, sive GUANADUS, Piscis marinus albus minimusque, medii digiti longitudinem non excedens: una cum capite ac spinis manditur. Medic. Salern. pag. 180.

Lucius, & perca, & saxatilis, albica, renca,
Gornus, plagitia, & cum carpa, galbio, truta.

Vide ibidem pag. 183.

¶ GORPIRE, pro *Guerpire*, Rei alicujus possessionem dimittere. Chartularium Ecclesiæ Auxitanæ c. 85. *Compains de Idraco, & Bernardus frater ejus & Sanca uxor illorum firmaverunt & Gerpiverunt bailiam & begariam domumque confraternariam quæ injuste & tortuose querebant Deo & B. Mariæ & omnibus Clericis & Canonicis ejus.*

¶ GORRA, Pilei genus quo caput & humeri teguntur apud Hispanos. Concilium Mexican. an. 1585. *Galerum acuminatum seu id genus pilei, quod Hispani Montera aut Gorra appellant, aut sericum pileum ne deferant* (Clerici.)

GORRIDA, *Terribilis & metuenda*, Papiæ. Forte *Horrida.*

GORRIONES, *Cum errore sonantes*, in Glossis Isid. Emendat Priceus, *cum horrore.* [Grævius putat Isidorum scripsisse: *Gorgones, Cum terrore spectantes.* Notæ sunt de tribus Gorgonibus Poetarum fabulæ.]

GORS. Vide *Gordus* & *Gurges.*

GORSUM, Danis, Summa est super constitutam mulctam erogata, vel doni nomine, ut habet Saxo Grammaticus lib. 10. vel *in augmentum dedecoris*, ut loquitur Sueno in Legibus Castrensib. cap. 11. Leges Cimbricæ l. 2. c. 26. *Si Clerici & mulieres sunt propinquiores heredes interfecti, tunc recipiunt unum saal pro hæreditate, id est, Gorsum.* Et l. 3. cap. 22. *Si quis pro homicidio justam firmaverit emendam, sine Gorsum, tunc solvet 18. marcas denariorum. Sed illud quod vocatur Gorsum, tantum erit, quantum fuerit prædictum, quando emenda fuit firmata: nam quilibet tantum offert in Gorsum, quantum timet in causa.*

¶ GOSSELINA. Chronicon Bonæ Spei pag. 462. *Cessimus domum & hortum in Euquelines sub censu IX. lib. VI. den. ac similiter Georgio Desperies Gosselinam Marchiensem supra memoratam pro XII. lib. annuatim solvendis.*

¶ GOSSETUS, Cardo, Gall. *Gond.* Instrum. ann. 1270. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. p. 13. *Parietes cum Gossetis ferreis, quibus applicabatur porta.* Paulo post: *Remanserunt lapides habentes Gossetos ferreos ad applicandum ostium.* Et infra: *Gossetos ferreos ad recipiendum ostium.*

GOSSILIA, Tunicæ ex crassiore materia. Chronicon Windesem. lib. 2. c. 50. *Prior voluit, ut Fratres in labore Gossilia deferrent.* An *Gossipia*?

¶ GOSSONARIUM, f. Gossypium, Gall. *Coton.* Testamentum Theobaldi de Marliaco an. 1387. *Unum coopertorium fourratum de Gossonario.*

GOSSUM. Petrus de Crescentiis lib. 9. cap. 73. de morbo ovium: *Nascitur eis Gossum sub gula ex fluxu humorum à capite descendentium. &c.* Ubi Gallicus Interpres vetus videtur legisse *bossum*, Gall. *Bosse.* Italis *Gozzo* est guttur. [Hinc in Miraculis B. Simonis, to. 2. SS. Aprilis p. 826. *Ipsa habebat Gossum & Gutture in grossum & inflatum fortissime.*]

¶ GOSTARIUM, Species vehiculi. Cantatorium MS. Abbatiæ S. Huberti fol. 6. v°. *Guilelmus à*

dæmone arreptus est & Virenum in Gestario relatus miseriabiliter expiravit.

GOTA, Canalis, ex German. *Gote*, canalis, tubus: Gallis *Gouttere*. Charta Rogeri D. *de Basinghem* an. 1220. in Tabulario S. Bertini: *Præsens charta confirmans, ut Gotam suam vel canale per totam terram meam libere habeat, per quam aqua de prato S. Bertini per terram meam .... deducatur.* Vide *Gutta* 1. & *Guttera* in *Gutturium*.

¶ GOTTEFFLUS, Vasculum unde liqoor guttatim defluit, à Gutta & Fluere sic appellatum. Charta anni 1338. to. 2. Hist. Dalphin. p. 363. *Unam navem magnam pro mensa domini Dalphini de vitro .... quinque duodenas de Gottefflos, seu magnas botas vitri ad portandum vinum, &c.*

¶ GOUEMON. Vide *Goumon*.

¶ GOUGULATOR, Præstigiator, in *Canculatores*.

¶ GOULETUS. Litteræ anni 1332. ex Chartulario S. Martini Pontisar. *Tria quarteria de grouis ad quarteriam .... quinque quarteria ad Gouletum .... tria quarteria de groa.* Nostris *Goulet* vel *Goulot* dicitur os guttur lagenæ, per quod liquor effluit: an inde sic dici potuit locus peculiaris apud Pontisaram?

¶ GOUMON, Alga, fucus è mari ejectitius, Armoricis nostris *Gouemon*, Normannis *Varech*. Acta SS. Maii to. 4. pag. 568. & 569. ubi de S. Ivone: *Recollegissent insimul globum herbu marina vocata Goumon.* Alibi scribitur *Gouemon*.

¶ GOUSSA, Siliqua, Gall. *Gousse, Cosse*. Eadem Acta ibid. pag. 555. *Videatis utrum fabæ, quæ ibi sunt, sint bene ad comedendum ... Goussas earum ad decoquendum ... apportetis.*

GOWNA. Vide *Gunna* 1.

¶ GOZA. Vide *Gussa* 1.

¶ GRAANTARE, Fide & sacramento interpositis promittere, cavere. Pactum an 1297. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 807. *Super istas pactiones omnes sæpe nominati domino de Legniaco Graantaverunt, quod tenebunt &c.* Vide *Creantare*.

¶ GRABATA, pro *Gabata*. Vide in hac voce.

GRABATARII Vide *Clinici*.

¶ GRABATI, Canonici minores Misnæ, de quibus in Actis SS. Junii to. 3. p. 154. ubi de S. Bernone: *Interim alius paratur Grabatorum ordo, qui horas suas secundum quod vesperi orsus est, persequitur.*

¶ GRABATUM, *Reclinatio capitis susceptio*, apud Papiam & Johannem de Janua. Notus est Latinis *Grabatus*, ut & Græcis κράβατος vel κράββατος, pro specie lecti humilioris & portatilis; hinc in Evangelio: *Tolle Grabatum tuum, &c.* pro quo cum quidam concionator, *Grabatum* minus Latinum opinans, dixisset: *Tolle lectum tuum, &c.* justam Episcopi præsentis incurrit reprehensionem. Armoricis *Grabaz* species est feretri, quod vulgo dicimus *Civiere à bras*; Latinis inferioris ævi feretrum, Loculus, Gall. *Cercueil*. Eigil. in Vita S. Sturmii Fuld. n. 14. *S. Episcopi Bonifacii* (corpus) *in introitu qua eis vicinior erat Ecclesia cum Grabato quo à navi ferebatur, statuerant; cetera vero Martyrum corpora sepulturæ tradiderunt.* Jo. de Janua *Grabatum*, penult. correpta, *Gremium* reddit, unde versus:

Pro Gremio Grabatum, pro lecto pone Grabatum.

¶ GRABELLA, Navis genus. Nicolaus Lanckmannus de Valckenstein in Historia desponsationis Friderici III. Imp. & Leonoræ Infantissæ Portugalliæ: *Dominus Marchio misit unam Grabellam cum armigeris ad explorandum.* Et infra: *Nostri armigeri & bellatores cum duabus Grabellis invaserunt unam navim.*

¶ GRABIDUS, Grabis. Vide *Grandes*.

¶ GRABOTUM, Leviora grana frumenti cum paleis vanno ejecta. Charta Capituli Athanacensis Lugdun. an. 1358. *Idem quod Grabotum omnium & singulorum bladorum inter ipsos Curatum & Vestiarium, & eorum successores, prout blada inter eos sunt dividi consueta, videlicet quod de Graboto frumenti & siliginis dictus Vestiarius & sui percipiat & percipere debeat duas partes, & dictus Curatus & sui tertiam partem; de aliis vero bladis dictus Curatus medietatem, & Vestiarius Athanacensis Monasterii aliam medietatem.*

GRACILIS, Species cornu, aut buccinæ, quæ inflata acutum & *gracilem* sonum edit: nam *Vox angusta*, apud Juvenalem Sat. 3. *Gracilis* veteri Interpreti dicitur: vel denique quod *Grilli* voci sonum similem edat. Vide Isidorum lib. 12. cap. 3. Gauterius Antiochenus: *Libetque preconari voce propatula ut universi audito primo sonitu Gracilis, festinent bellicis indui.* Idem: *Gracilibus, tibiis, tubis clangentibus.* *Greille* appellant nostrates. Glossar. Lat. Gall. *Lituus, Graile, ô baston à divin.* Le Roman *de Garin* MS.

Quant vindrent prét, lor Greilles font sonner.

Idem:

Là oysiez Greslet oïr & tentir,
Mainte buisine & cornier, & bondir.

Alibi:

Bués s'en ist, fist les Greilles sonner.

Le Roman *de la Prise de Hierusalem* MS.

A fait sonner un Graile devant l'uis de son fief.

Le Roman *de Roncevaux* MS.

Mil Grisles sonnent, mult en font cler li ton.

Le Ruman *d'Alexandre* MS.

Et le Rois comanda quatre Greilles sonner.

¶ GRACILLA, ut *Gracula*, Gallice *Geai*. Miracula S. Joachimi, tom. 7. Maii pag. 116. *Gracilla quædam prope ac procacibus vocibus eos infestare non desistebat; sed vir Dei Joachim, humilis impatientia, Gracillæ comminans, inquit: Heus tuce, tuumne tanti eo venditura sumum! Absiste hinc, & ecce illico ac si intellectum habuisset humi ruit, &c.*

GRACOMUS, in Epistola Stephani Tuertbo Regis Busniæ an. 1435. Vide Waddingum hoc anno num. 2. 3.

GRACULA, Avis, quæ Latinis *Graculus*. Vita S. Fructuosi Archiepisc. Bracarensis num. 8. *Nigras parvasque aves, quas usitato nomine vulgus Graculas vocitat, mansuetas in Monasterio habuisse perhibetur.*

¶ GRADA, Agri modus, ut videtur. Instrum. an. circiter 1050. ex Archivis S. Victoris Massil. *Hæ terræ sunt ipsius Ecclesiæ, ab oriente incipit ipsa Grada, & sicut stat campus Pontii Gancelmi & ferit in aliam Gradam à meridie sicut pergit revolutio; alia Grada per summitatem ipsius montis sicut aqua vergit & ferit ad viam de Boxa, à Septentrionali parte convertatur Grada ipsa usque ad ipsam viam de Boxa.*

1. GRADALE, Graduale, Responsum, vel Responsorium, ita appellatum, quia in gradibus canitur. *Versus Gradales, Responsorius Gradalis, &c.* in Ordine Romano, qui cantatur ad gradus. Ugutio: *Gradale, quod gradatim canitur post Responsorium.* Honorius Augustod. lib. 1. cap. 96. *Graduale à gradibus dicitur, quia in gradibus canitur. Hoc etiam Responsum vocatur, quia choro cantante, ab uno versus respondetur.* Amalarius lib. de Ord. Antiphonarii in Prologo: *Notandum est volumen, quod nos vocamus Antiphonarium, tria habere nomina apud Romanos. Quod dicimus Graduale, illi vocant Cantatorium, qui adhuc juxta morem antiquum apud illos in aliquibus Ecclesiis uno volumine continetur. Sequentem*

partem dividunt in nominibus. Pars, quæ continet Responsoria, vocatur Responsoriale. Et pars, quæ continet Antiphonas, vocatur Antiphonarius. Adde Hugonem à S. Victore in Speculo Eccl. c. 7. lib. 2. de Offic. Eccl. c. 18. Beletum c. 38. Durandum lib. 4. cap. 19. Innocentium III. PP. lib. 2. Myster. Missæ cap. 31. Jacobum de Vitriaco in Hist. Occid. cap. 34. &c. Lex Aleman. tit. 16. §. 2. *Si Clericus, qui in gradu in Ecclesia publice lectionem recitat, vel Gradale, &c. Gradalis Karoli Imperatoris*, apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 20. Capitula Guilleberti Episcopi c. 9. *Ut Dominicas & festivitates præcipuas excolere, per Gradalem suum & nocturnalem canticum non ignoret.*

¶ Gradale Officium, opponitur *nocturnali*, unde officium diurnum significare videtur. Capit. Caroli M. an. 789. c. 78. *Monachi ut cantum Romanum pleniter & ordinabiliter per nocturnale vel Gradale Officium peragant secundum quod beatæ memoriæ genitor noster Pippinus Rex decertavit ut fieret, quando Gallicanum cantum tulit ob unanimitatem Apostolicæ Sedis & sanctæ Dei Ecclesiæ pacificam concordiam.*

Gradualia à S. Cælestino PP. primum instituta tradit Anastasius in ejus Vita, ex Codd. MSS. *Constituit Graduale post officium ad Missam* (al. *Missas*) *cantari.* Chronicon Reicherspergense de eodem Pontifice, an. 424. *Hic constituit, ut Psalmi Davidis 150. ante sacrificium antiphonatim canerentur, quod ante non fiebat, sed tantum Epistola & Evangelium recitabatur. Ex hoc instituto excerpta de Psalmis a B. Gregorio PP. primo Introitus, Gradualia, Offertoria, Communiones cum modulatione ad Missam in Ecclesia Romana cantari cœperunt. Gradualia* & *Alleluja* composuisse S. Ambrosium scribit Honorius Augustod. lib. 1. cap. 88. Nostri *Greel* dicebant. Glossar. Lat. Gall. *Gradale: Greel, Livre à chanter la Messe.* Perperam *Grec* pro *Greel*, editum in Consuetudine Claromontensi art. 249. Catholicon Armoricum, *Gradal, G. Greel, ung Livre à chanter, L. Gradale.* Robertus Bourronus in Hist. Merlini MS. *Tu t'en iras en ces parties, ou les gens sont qui ont che saint Graal, & toujours mais sera ta paine, & tes livres retrais, & volentiers oïs de toutes gens. Deux Greaux*, inter libros Capellæ Ludovici Hutini, in illius Inventario. *Un Messel & un Greel*, in Testam. Caroli Comit. Valesii an. 1320.

2. GRADALE, Gradus, *Degré*. Lambertus Ardensis pag. 161. *Hic Gradalia & iudicula de area in aream, de domo in coquinam, & camera in cameram, &c.*

¶ GRADALIS. Testamentum an. 1010. in Appendice Marcæ Hisp col. 973. *Ad sancta Fide cenobio Gradales duas de argento, ad sancto Vincentio de Castres anapos duos de argento.* An *Gradales* hic sunt *Gradualia* argento cooperta? Vide *Gradale* 1.

¶ GRADARE, Judicare, definire. Tabular. Beriaci: *Rothonensis Abbas & monachi immiserunt nobis monachis Majoris-monasterii calumpniam super cellam nostram de Beriaco. Contigit autem dominum Apostolicum Urbanum in partes nostras Turonicas advenisse; cui rem omnem manifestavimus. Judicatum est autem in præsentia ejus illos contra nos egisse parum juste... Mortuo domino Urbano, in cujus præsentia illa Gradata fuerant, dominus Paschalis qui ei successerat, ipse etiam in partes Turonicas devenit, &c.* Statuta Edwardi I. apud Rymer. to. 2. p. 261. *Consules jurabunt Balliwo nostro & populo dictæ villæ, quod ipsi bene & fideliter Gradabunt & gubernabunt nos & populum dictæ villæ.*

¶ GRADARIUM, Graduum series, Gall. *Escalier.* Codex MS. de Albigensibus è Bibl. D. *de Chalvet* Senescalli Tolosæ: *Dictus Vital una cum dictis hæreticis intravit cameram dicti infirmi ipso remanente ad pedem Gradarii.* Charta Massil. an. 1433. *Nos Paulus Massil. Episc... eligimus miserabili corpori nostro sepulturam subtus Gradarium, quo ascenditur ad tribunam.* Vide *Bestalium*.

¶ GRADARIUS, Equus tolutaris. Gall. *Haquenée, mollis gradu & sine succussatura incedens*, apud Nonium. Lucilius: *Equus non formosus, Gradarius, optimus vector.* Charta an. 1406. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 827. *Dedit... Episcopo Briocensi suum Gradarium flavum, vulgo sa Hacquenee fauve.* Utitur Nicolaus Specialis apud Murator. to. 10. col. 979.

GRADELLA, vox Italica, Craticula, apud Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. c. 37. vetus Gallicus Interpres *Greil* vertit. Gloss. S. Benedicti cap. de Ferramentis: *Graticula*.

¶ GRADERE, pro *Gradi*, Ire, vadere. Camillus Peregrinus apud Murator. to. 2. pag. 290. *Ad ipsam civitatem pro mercimoniis Gradeteur.* Infra: *Capuam Gradierunt.*

¶ GRADILIS, ut *Gradus* 8. Fluminis meatus. *Aquis, aquarum pascuis & piscatoriis cum ipsis Gradiles*, in Charta an. 936. Marcæ Hisp. col. 847.

¶ Gradilis Panis. Vide *Gradus* 5.

¶ GRADINGUS, Persona in gradu dignitatis constituta, apud Macros in Hierolexico ex Vita S. Fructuosi. Sed legendum *Gardingus*. Vide *Gardingi*.

¶ GRADIVICOLA, Gradivi seu Martis cultor, bellator. Silius lib. 4. Belli Punici:

Et Gradivicolam celso de colle Tudertem.

¶ GRADUATIO, Promotio ad gradus academicos. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. lib. 3. cap. 7. ubi damnantur expensæ ad hujusmodi gradus adipiscendos fieri solitæ: *Parisius didici in Theologorum scholis... nullam actum apud Theologos indifferentem esse, sed omnem meritorium aut demeritorium existere. Vellem libenter scire, sub quo virtutis continentur genere tantas expensas, de sexaginta marcis vel pluribus, in talibus Graduationibus facere. Non sugillo Graduationes hujuscemodi, quas omnes veneror bonæ, præsertim in sacra Scriptura, &c.*

¶ Graduatus, Qui gradum adeptus est in Academiis, Gall. *Gradué*. Memorantur *Graduati* in Charta an. 1405. apud Rymer. to. 8. p. 409. in Bulla Sixti IV. PP. an. 1474. apud Miræum tom. 2. p. 1266. in Vita B. Coletæ to. 1. Martii pag. 569. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 168. 421. & alibi.

1. GRADUS, in Ecclesia, *Ambo, Analogium, Lectrum.* Suggestio Germani & Joannis Episcopor. post Epist. 38. Hormisdæ PP. *Suscepimus* (libellum,) *& præsente omni Clero vel plebe in Gradu à servo vestro Notario sancta Ecclesia Romana est relectus.* Lex Alemannor. tit. 16. §. 2. *Clericus, qui in Gradu in Ecclesia publice Lectionem recitat, vel Gradale.* Recitabantur itaque Lectiones in gradibus. Sed & ex gradibus sermones habebantur ad populum. Sidonius Carm. 16.

Seu te conspicuis Gradibus venerabilis aræ
Concionaturum plebs sedula circumsistit.

Monachus Sangallensis lib. 1. cap. 20. de quodam Episcopo: *Et post Evangelii lectionem ascendit ad gradus, quasi ad colloquendum populum.* Erant porro *Gradus* ante altare, seu potius ante altaris gradus, unde pars ea ædis sacræ *βῆμα* Græcis dicta; vel sane quod ad eum lectionis locum per gradus perveniretur, uti de ambone à nobis observatum

in Descriptione ædis Sophianæ. Leo Ost. lib. 3. cap. 19. *Fecit libellum ad cantandum ante altare, sive in Gradu.* Infra: *Sed & Gradum nihilominus ligneum ejusdem operis intra Chorum aathentis in modum satis pulcram constituit, in quo videlicet tam Lectiones in nocte quam etiam & Epistola & Evangelia ad Missas præcipuarum festivitatum legerentur.* Perperam in Edit. Brolii est *umbonis in morem.* Cæsarius lib. 6. cap. 5. *Alleluya festivis diebus, sicut cæteri, ad Gradum ipse cantavit.* Lib. 7. c. 20. *Sanctus vero Joannes Evangelista Dalmatica indutus legit Evangelium, ... quo perlecto, Dominus (Jesus) secundum morem Ordinis nostri (in die Purificat. Deip.) ad Gradum redit, & ab offerentibus candelas suscepit.*

2. GRADUS, pro Annus. Hepidanus in Vita S. Wiboradæ lib. 2. cap. 4. *Soror erat huic B. Martyri nomine Willidrada tricesimum possidens Gradum.* Mox: *In Gradu sexageno à morte invruta est.* Epitaphium Willelmi Nothi Reg. Anglor. apud Ordericum Vitalem lib. 8.

Per septem Gradibus se volverat atque duobus
Virginis in gremiis Phœbus, & hic obiit.

3. GRADUS, pro Generatione. In Lege Bajwar. tit. 14. cap. 9. §. 4. dicitur omnis cognatio & parentela finiri in septimo gradu. Vide *Generatio.*

4. GRADUS in Ecclesiarum atriis, seu propylæis. Anastasius Bibl. in Symmacho PP. pag. 32. 33. *Gradus vero ante fores Basilicæ B. Petri ampliavit: & alios Gradus construxit sub tigno, dextra lævaque.... Item sub Gradus in atrio alium cantharum foris in vulgo campi posuit.... Item & alios ascendentibus ad B. Andream fecit, & cantharum posuit.... Item ad Archangelum Michaelem Basilicam ampliavit, & Gradus fecit, & introduxit aquam.*

GRADUS PRESBYTERII, seu qui jacent ante cancellos, *Soleæ* Græcis, ex Italico *Sogita*, ad quos amandari solebant Monachi pro levioribus culpis, ut habent Usus antiqui Ordinis Cisterciensis cap. 75. de Monachis, qui ad *opus Dei* tardius veniunt: *Veniant ad Gradum, ... & tunc petant veniam ante Gradum, aut flexis genibus in terra, &c.* Cap. 76. *Si quis de comedentibus vel de servitoribus offenderit aliquo modo, petat veniam ante Gradum.* Cap. 114. *Ante gradum Presbyterii satisfaciat.* Ita passim hæc formula cap. 81. 88. 89. 94. 102. in Institut. Cisterc. Rainardi Abbat. cap. 45. 62. &c. legitur.

5. GRADUS in urbibus, in quibus distribuebantur panes plebi, qui inde *Gradiles* dicti, de quibus infra v. *Panis gradilis.* De ejusmodi gradibus pluribus agimus in CPoli Christiana.

6. GRADUS, Ordines Ecclesiastici: *Canonici Gradus vel plebe*, in Epist. Bonifacii Mogunt. ad Cuthpertum Archiep. Cantii præfixa Concilio Cloveshoviensi an. 747. Anastasius in S. Hygino PP. *Hic Clerum composuit, & distribuit Gradus.* Nicolaus I. PP. Epist. 8. ad Michaelem Imp. *Hinc etiam confessor Christi Silvester fecit Gradus in gremio Synodi, ut nec Presbyter adversus Episcopum, nec Diaconus adversus Presbyterum, ... det accusationem aliquam.* Hæc verba habentur in Synodo Romana an. 324. cap. 3. Capitularia Caroli M. lib. 7. c. 309. *Clerici cujuslibet Gradus, &c.* Pœnitentiale Theodori Archiep. Cantuariensis cap. 1. *Gradus non debemus facere ante altare, ubi reliquiæ Sanctorum venerandæ sunt.* Cap. 2. inscribitur: *De tribus Gradibus Ecclesiæ principalibus.* [Capitula Theodori Cantuar. apud Acherium to. 9. Spicil. p 61. *Nullus per pecuniam obtineat Gradum: sin vero, & ipse, & ordinator ejus omnibus modis à communione projiciantur.*] Capitula Walterii Episcopi Aurelian. c. 20. *Gradus quoque Ecclesiasticos similiter memoriæ commendatos habeant, (Sacerdotes) & unde unicuique Gradui in Veteri Testamento origo fuerit, & quomodo Novum in seipsum concordet, &c.* Et c. 21. *Ut Presbyteri, (alumnos suos) in quolibet Gradu promovendos in supradictorum tenore sacramentorum & Graduum edoctos exhibeant, quatinus & memoriter ea tenere, & intellectuose sciant explanare.*

¶ 7. GRADUS, unde pro xv. psalmis qui *Graduales* vocari solent. S. Wilhelmi Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 29. *Post prædictas tres orationes recitantur quindecim Gradus vel triginta psalmi, si talis est dies, quando non debent ad orationem procumbere. Ad illas eorumdem quindecim Graduum incitiones, hi, qui super sedilia sedent, eversa manu, propter hoc paratam, retro versi solent leviter eærigere.* Schramb. Chron. Mellicense p. 426. *Quia quindecim Gradus sedendo dicuntur, ad Gloria Patri sine resurrectione tamen erit aliquantulum inclinandum.*

8. GRADUS, Trajectus maritimus, angustus maris, atque interdum fluminis meatus; [quilibet etiam portus seu locus quo navigium adpelli potest, Occitanis *Grau. Gradus* à gradiendo dictus, quia qui de navi ad littus adpulsa exit, continuo terram aqua altiorem ingreditur & ascendit tanquam per Gradus. Hinc portus Asiæ minoris Galli vocant, *Echelles du Levant*, scalæ vel Gradus Orientis.] Passio S. Torpetis MS. *Præceptum est, ut in Gradu ad mare ibidem decolletur: & venerunt in Gradum Arnensem, exierunt ad ripam fluminis, &c.* Ita porro appellant Ammianus lib. 15. & Itinerarium Hierosol. meatus seu trajectus, per quos Rhodanus in mare volvitur, reliquo fluvii ostio arenis pæne obsito. *Gratus* dicuntur in Itinerario Antonini & Maritimo: indigenis vero *Gras. Gradus* etiam appellatur, meatus stagni Magalonensis, ubi naves è mari in stagnum trajiciunt. Versus antiqui in Arnaldum Episcopum Magalon.

Iste Gradus clausit, quo prædo piraticus hausit.

Et infra:

Navibus introitus per eum Gradus alter apertus.

Arnaldus de Verdala in Hist. Episcop. Magalonensium pag. 796. *Erat enim ibi portus maris vocatus Portus-Saracenus usque in hodiernum diem, ad quem per Gradum galeæ Saracenorum liberum habebant ingressum.* Et pag. 798. *Quibus peractis, idem sanctæ memoriæ Arnaldus Episcop. ponens manum ad fortia, Gradum præfatum lapidibus & lignis ante omnia claudere & obstruere festinavit, &c.* Philippus Aug. in Charta an. 1208. quæ exstat in Regesto Carcassonensi pag. 50. dat facultatem Episcopo Magalonensi *aperiendi portum, qui dicitur Gradus.* Et infra: *Adhuc etiam concessit eidem Joanni & Magalonensi Ecclesiæ auctoritatem faciendi Gradum.* Alia Philippi Aug. an. 1208. in 30. Regesto Tabularii Regii Ch. 145. *Hoc est, in mari piscationes suas, & ubicumque in Melgoriensi Comitatu & Magalonensi Episcopatu portus, qui dicitur Gradus, aperiatur.* Infra: *Adhuc etiam concessit eidem Joanni & Magalonensi Ecclesiæ auctoritatem faciendi Gradum, ubi ei visum fuisset in Episcopatu Magalonensi, salvo eo, quod spectat ad Comitem de redditibus Gradus, & salvo eo quod spectat ad Ecclesiam Magalon.* [Pactum an. 1272. inter Jacobum Aragoniæ Regem & Berengarium Magalonæ Episc. *Item fuit actum quod ubicumque fiat Gradus in Episcopatu Magalonensi, domini Montispessulani & Latarum, habeant & percipiant, & habere & percipere libere valeant, sua etiam auctoritate,*

auctoritate, id totum quod pro piscaria & ratione stacha percipere consueverunt. Aliud pactum inter eosdem an. 1278. *Mandamus quod si aliquis delinquat vel contrahat in castro de Latis vel alibi in jurisdictione domini Regis, & delinquentes vel contrahentes se fuga committerent per stagnum & Grados prædictos, nuncii seu curiales insequentes possint ibi eos capere sua propria auctoritate & retinere.*] Vide Gariellum in Episcopis Magalon. pag. 100. 106. 286. 288. [Breviarium Hist. Pisanæ ad an. 1166. apud Murator. tom. 6. col. 177. *Ad Gradus quoque Mercurii quinque magnas, quarum vacuas, naves combusserunt, & unam bene caricatam de Garbo ceperunt.* Oberti Cancellarii Annales Genuens. ad an. 1164. apud eumdem ibid. col. 305. *Et nostri illuc euntes fecerunt jurare quemdam Provincialem sibi vera dictorum de galeis Pisanorum, qui ait illas in Gradu illo, non esse, neque in flumine. Invenerunt tamen ibi naves Pisanorum, & combusserunt illas igne… Quo facto redierunt ad Gradum Montispessulani, & vento contrario intraverunt Gradum Capræ.*] Chronicon MS. Consulum Munspeliensium an. 1262. *En aquel an fon discord entrel Come de Proenza & homes de Massalha, & adonc lo Coms lo desbaratet al Gra de Mazalona, & aprés feron plus ambel.* Charta Ludovici Ducis Andegavensis & Turonens. Reg. Franc. fratris, & ejus locum tenentis in tota Lingua Occitana an. 1372. ex Tabulario Narbonensi: *Per querelam Consulum Narbonæ percepimus, quod licet pluribus aliis mediantibus litteris per nos eisdem Consulibus concessis pro commodo & utilitate totius reipublicæ tam dictæ villæ Narbonæ, quam locorum circumvicinorum, nonnulla impedimenta seu obstacula, quæ in ea circa Gradum, & introitum atque egressum, tam Gradus quam maris, quæ in gula seu exitu fluminis Ataciis, & præcipue in loco vocato Lardalho, amoveri eis mandatum extiterit, & pro ipsis amovendis, ut navigia possint inde vehi & navigari, mercesque & alia res tam victualium, quam alia, &c.* Raimundus Montanerius in Chron. Aragon. cap. 86. meminit Gradus Cullerensis, *del Grau de Cullera*, in Catalania: Gradus Serinyacensis, *del Gran de Serinya*, cap. 152. Gradus Narbonensis, *del Grau de Narbona*, eod. cap. Petrus IV. Rex Aragon. in Chr. lib. 6. cap. 6. *del Grau de Murvedre, del Grau de Valentia.* Surita in Indice Rer. Aragon. l. 1. sub an. 1080. observat, *Pinam* Hispaniæ oppidum ædificatum ad fluvii Hiberi trajectum, quem *Gradum* vocant: *Pina oppidum situm ad Hiberi trajectum, (Gradum vocant) incursione hostili deflagrat.* Et sub an. 814. *Grados* videtur appellare fauces Pyrenæi, quas alii *Portos*. [Statuta Arelat. MSS. art. 105. *Piscator qui juxta Gradum moram faciet causa piscandi.* Et art. 185. *Quicumque saorrum proiceris* (projecerit) *in Gradibus vel à Gradibus infra vel extra duo miliaria in x. libr. puniatur.* Vide Valesium in Notitia Galliarum pag. 475.] Mitto reliqua, haud ita pridem à me observata ad Alexiadem pag. 313. 314.

9. GRADUS. Sententia arbitrorum an. 1205. in Hist. Monmorenciac. pag. 75. *Gradus Girardi usotarii, & occupatio Gradus Domino remanet Montismorenc. extra partem alterius plateæ, in qua domos ejus fuit, &c.* Infra: *Excepto Gradu & platea, quam diximus.* [Dotatio Monasterii S. Mariæ de Ovarra in Ripa-curtia to. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 125. *Et sunt ipsos alodes, de ipsum Gradum de Atas usque in ipsum Gradum de S. Christophoro, & de Isavana usque in castrum Ripa-Curtia.*

10. GRADUS in quatuor qualitatibus secundum Medicos sic explicat Constantinus Africanus lib. de Gradib. *Antiqui concordati sunt dicentes, unamquamque rem esse calidam aut frigidam, humidam aut siccam. Quarum quidem intentio ad temperamentum humanæ complexionis fuit. Humana enim complexio cæteris animalium complexionibus temperatior est, & mediocritati propinquior, &c.*

¶ GRÆCANICUM. Vide *Græcum*.

¶ GRÆCATIM, Græcorum more. Tertull. de Pallio c. 4. *Græcatim depilari magis, quam amiciri.*

¶ GRÆCATIO. Vide *Græcitas*.

¶ GRÆCINGARIUM, Merum, vel vinum Græcum. Monachus Sangallensis lib. 2. cap. 12. *Quadam die cum jam lætiores essent, & Græcingario fortiori incaluissent, &c. Græcari*, Horatio, est conviviis & compotationibus indulgere.

GRÆCISCUS, pro *Græcus*, ex Græcia. Opus *Græciscum*. Charta Hispanica æræ 1610. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 5. *Lectos cum suos tapetes, & almoçalas de paleo, & uo Greniscо, (f. Græcisco) cum suos plumatos paleos & Græciscos, & suas sabanas litteratas, & fateles alfanegues, in panos Gratiscos, (Græciscos) & 16. ganapes paleas & 36. panos optimos, & 25. mortas de mesa, & 150. solidos pro servitio de mesa, &c.* Alia æræ 1111. apud eumd. to. 6. *Frontale Grezisco, casulla Grezisca una, dalmatica Grezisca una, duos mantos, &c.* Alia æræ 1015. ibid. *Manto armino, una almuçalla Grezisca, &c.* Visitatio Thesaurar. S Pauli Londin. an. 1295. *Calix Græcus sine patena, cum duobus calamis argenteis deauratis, cum imaginibus in circuitu opere fusorio levatis, &c.*

GRÆCITAS, Lingua Græca, vox veteribus nota. Adamnanus lib. 2. de Locis SS. cap. 27. *Hujus orthographia vocabuli in libris Græcitatis est inventa.* Glossæ: Ἑλληνισμός, *Græcatio*. Ἑλληνίζω, *Græcisso*.

¶ GRÆCIZARE, Græce loqui, ut puto, potius quam Demisse in aurem, ut interpretatur Mabillonius. Eddius in Vita S. Wilfridi sæc. 4. Benedict. part. 1. p. 710. *Tunc inter se Græcizantes, & subridentes nos ac celantes multa, loqui cœperunt.*

¶ GRÆCOLATIO. Gloss. Græc. Lat. MS Βαρβαρισμός, *Græcolatio*. Editum habet *Græco-Latino*. Idioma scilicet ex Græco & Latino mixtum.

GRÆCOLONUS, Græcæ linguæ peritus, interpres linguæ Græcæ. Luithprandus in Legat. *Græcolonum meum, id est, Græcæ linguæ gnarum, non permittebant egredi, &c.* Et mox: *Tantique nummis emebat, quanti Græcolonum obsonium uno.* At unde hæc vox composita? an *Græcolonus*, pro *Græcolatinus*, qui Græcam Linguam in Latinam vertit, vel qui Græce & Latine loquitur?

GRÆCUM, Vinum, quod etiamnum *Greco* vocant Itali, & in ea Italiæ parte, quam incoluere Græci, nascitur: *Vinum Aminaum*, Virgilio. Senator lib. 12. Epist. 4. *Nam licet ingeniosa Græcia multifaria se diligentia subtilitate commendet, & vina sua aut odoribus condiat, aut marinis permixtionibus insaperet, &c.* Ordo Romanus: *Deinde* (finita Liturgia Pontificis) *descendunt Primates Ecclesiæ ad Accubita invitante Notario Vicedomini, & bibunt ter, de Græco primo, de Pactisi secundo, de Procoma tertio.* Alcuinus Poem. 220.

Et Nemias Græco infundat sua pocula Baccho,
Qui secum innumam secum portare suescit.

Aliud est vinum *Græcanicum*, seu Asiaticum quod Βιθυνόν dicitur in Gloss. S. Bened. cap. de Potionibus. Pro *Pactisi* vero forte legendum *Pachysi*, id est, vino spissiori, crassiori, à Gr. παχύς. De *Procovia*, nihil succurrit. Describam hoc loco vocem mihi haud notam, quæ apud Joannem Abbatem

Laudun. occurrit in Speculo Historiali MS. lib. 11. c. 40. *En ce mesme an les vins furent si vers & si crus, que ad peine les pooit-on boire sans aucune indignation, & furent appellez les Aggregis.* Quæ quidem an huc pertineat, aliis examinandum relinquo.

GRÆCUS, Christianus, vel Paganus. *Græcos* ab Ethnicis appellatos Christianos testatur Tertullianus, quod cum Christianam amplecterentur religionem, abjecta toga, pallium, quod erat philosophorum indumentum, supervestiebant. Unde eorum dicterium in Christianum, qui occurrebat, *Impostor & Græcus est*, apud Hieronym. Epist. 10. ad Furiam, & Epist. 23. ad Marcellam. Contra Christiani Ethnicos *Græcos* appellabant. Glossæ Græc. Lat. Ἕλλην τὴν θρησκείαν, *Paganus.*

¶ GRAFARE, Scribere, pingere, à Græco γράφειν. Statuta Canonicorum Regularium S. August. art. 49. apud Raim. Duellium lib. 1. Miscell. p. 95.

Nam si prælati fuerint justique probati,
Tunc bene servantur, hic quæ normis jure Grafantur.

¶ GRAFARIUS, Scriba, Notarius, Gallis *Greffier*, apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 147.

¶ GRAFFARIUS, Eadem notione, in Litteris ann. 1564. ex Tabulario Massil. & in Concilio Lugdun. ann. 1527. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 398. Vide *Graphia.*

GRAFFAGIA, Matth. Silvatico, *Scriptura.* Ipsa: *Melangraficum, Graffagia.*

¶ GRAFFIARE, GRAFIARE, proprie Scribere; dein Tradere, in possessionem mittere; quia traditiones fieri solent charta scripta. Charta an. 907. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 66. *Bili Episcopus Venetica urbis Mathuedoi Comitem petiit, ut sibi permitteret partem Tremissam quæ vocatur Buiae, quam ipse sibi ad possidendam dederat, S. Salvatori in parochia sempiterna dare. Qui Comes manu propria per manicam suam terram supradictam in manu Catluiant Abbatis voluntarie Graffiavit.* Et p. 67. *Duo supradicti Episcopus Bili & Mathuedoi Comes dimidiam plebis quæ vocatur Guichri, quod Rex Alanus atque Civen nepos ejus S. Mariæ atque Episcopo Bili in monachio sempiterno antea dederat, quomodo dederant Buiac, sic donaverunt in manu Catluiant Abbatis. Testes Bili Episcopus qui dedit. Mathuedoi Comes qui Graffiavit. Qui & miserunt Gurgnou Monachum ad Gurmhailon Comitem, qui tunc monarchiam Britanniæ regebat, ut ipse parochiam supradictam Graffiaret & manu propria firmaret.* Tabul. Rothonense: *Riwalt Archidiaconus patriæ Poroc volens fieri monachus, dat S. Salvatori Trebaimon &c. quæ monachio sempiterno Grafiavit.*

¶ GRAFFA, Uncinus, manus ferrea. Chronicon Parmense ad an. 1247. apud Murator. to. 9. col. 773. *Dominus Imperator quondam uno mane in aurora sabbati furtive venit ad portam de Ulmo & catena projecta cum Graffis ferreis, &c.* Haud ita absimili notione vocem *Agrafe* usurpamus.

¶ GRAFFAGIA, &c. Vide in *Grafare.*

¶ GRAFFILIUM, Uncinus, fibula, Gall. *Agrafe, Crochet.* Constitutiones Frederici Regis Siciliæ c. 92. *Item quod nulla domina sive mulier, cujuscumque conditionis existat, audeat portare in equitatura, quam equitaverit, sambucam, in qua sit aurum vel argentum, sive perla, sive folia auri vel argenti seu æris laborata, excepto quod in arzonibus sambucarum ipsarum possit poni aurum circa Graffilia de ære deaurato, &c.*

¶ GRAFFIO, Stylus. Vita S. Medardi to. 2. Junii p. 96. *Nostra tamen narrationis flectamus Graffionem, & juxta ingenii possibilitatem successoribus pariter & nunc existentibus descriptione verissima insinuare conemur.* Vide *Graphium.*

¶ GRAFFIOLUM. Vide in *Graphium.*

¶ 1. GRAFIA, Comitatus. Vide in *Grafio.*

¶ 2. GRAFIA, Scriptura, à Græco γραφή. Agnellus in Vita S. Victoris Pontif. apud Murator. to. 2. p. 103. *Et inter quinque imagines, suam ibidem cernimus, & subtus figuratos pedes Salvatoris Grafia contexta est purpurea: Victor Episcopus Dei famulus, hunc ornatum &c.* Vide *Graphia.*

¶ GRAFIARIUM. Vide in *Graphium.*

GRAFIO, GRAFFIO, GRAPHIO, GRAVIO, Teutonice *Graef*, [Schiltero, *Grave, Grefe, Gerafe, Reve,*] Comes, Præses, Præfectus. Ita passim usurpant hanc vocem Scriptores.

GRAFIO, in Lege Salica tit. 34. §. 5. tit. 47. §. 2. tit. 52. §. 2. 3. 4. tit. 55. §. 8. tit. 56. §. 1. In Lege Ripuar. tit. 51. §. 1. tit. 53. 84. 88. Apud S. Audoenum in Vita S. Eligii l. 2. Garifredus, qui *Comes Vermandensis* dicitur c. 47. *Grafio* vocatur cap. 52. Gesta Dagoberti Regis c. 31. & Fredegar. c. 74. *Scaram de electis viris fortibus ... cum Ducibus & Grafionibus secum habens.* [Præceptum Caroli M. an. 795. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 13. *Carolus ... omnibus Episcopis, Abbatibus, virisque illustribus, Ducibus, Comitibus, Domesticis, Grafionibus, Vicariis &c.* Et paulo post: *Et si quis fuerit Comes vel Domesticus, seu Grafio, Vicarius vel Tribunus, seu qualicumque judiciaria potestate succinctus.* Ubi *Grafionibus* Comites longe præponi videntur. Et quidem *Grafio*, ut observat Pithœus in Glossar. ad Capitul. idem significare videtur quod Baronis nomen, quo, Lingua Gallorum, servi militum dicebantur, sicut Cornutus sive quis alius notat in illud Persii: *Baro regustatum &c.*] Judex autem Fiscalis appellatur in Lege Salica tit. 51, inquit Bignonius, ad discrimen Magistratuum municipalium: quorum meminit Gregorius Turon. l. 1. de Mirac. cap. 33. Glossæ MSS. *Grafio, vel causidicus, advocatus.* Adde Vitam S. Genulfi num. 7. Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 3. &c.

GRAFFIO. Charta Kenulfi Regis Mercior. tom. 1. Monast. Angl. pag. 100. *Nec Princeps, nec Graffio hanc levitatem præfatam mutare audeat.*

GRAPHIO. Anastasius in Hadriano PP. pag. 106. *Abbates etiam & judices, Duces nempe & Graphiones, &c.* Infra pag. 108. *Abbates, Duces etiam & Graphiones.* Capit. Caroli M. an. 769. cap. 6. *Adjuvante Graphione, qui Defensor Ecclesiæ est, &c.*

GRAVIO Charta Chlodovei III. apud Mabillonium to. 3. SS. Ord. S. Benedicti p. 617. *Nec non & inlustribus viris Ragnoaldo, Noraeberchto ... Gravionebus.* In alia habetur *Grafionibus*, pag. 619. ubi à Comitibus distinguuntur, iisque postponuntur. [Charta Theoderici II. Regis Fr. apud Miræum to. 1. p. 128. *Theodoricus Rex Francorum vir illuster Gravionibus seu & omnibus agentibus, vel junioribus eorum, &c.*] Capitula Caroli M. l. 5. c. 2. & Concilium Liptinense c. 3. *Unusquisque Episcopus in sua parochia sollicitudinem gerat, adjuvante Gravione, qui Defensor Ecclesiæ ejus est, ut populus Dei paganias non faciat.* Paulus Warnefridus lib. 5. de Gestis Langob. c. 36. *Cum Comite Bajoariorum, quem Gravionem dicunt.* Leges Henrici I. Regis Anglic. cap. 7. *Gravionum pravitas.*

GRAFIA, Districtus Grafionis, Comitatus. Germ. *Graffschafft. Greve*, in Legibus Edw. Conf. c. 35. Formulæ veteres apud Bignonium c. 7. *Quæ est in pago illo, in Grafia illa, in loco, qui vocatur ille, &c.* Adde c. 40. [& Notas ejusdem Bignonii ad cap. 7. appendicis Marculfi.] Tabularium Conchensis Abbatiæ in Ruthenis Ch. 31. *Qui est in pago Ru-*

thenito, in Grafia Cabiniacense, villa, cujus vocabulum est Clanginiaco. Idem videtur quod *vicaria*.

Lipsius, Wendelinus, Jacobus Lyndius lib. 2. Chr. Zeland. & alii à verbo γράφειν, *Grafiones* dictos volunt: cum enim, inquit Lyndius, Præsides Provinciarum commissas sibi ditiones per jurisperitos Scribas, & per Quæstores, aliosque ex Comitatu regerent, litterarum legendarum & scribendarum, multo magis juris dicundi, in tanta apud eos barbaria, summa ignorantia esset, omnes, qui litteras tractabant in hoc munere, *Graphios*, tanquam *Graphiarios*, ἀπὸ τοῦ γράφειν, dixerunt. Chiffletius in Anastasi Childer. cap. 13. à *Graphio*, quo Reges annotabant in ceris, *Graphiones* dictos vult, quod essent *Graphii Regii* custodes: quod quam à vero absit, quivis facile percipiet, qui *Graphiones* in Pruviociis ac civitatibus, non vero in Palatiis, judicum munus obiisse advertet. Christ. Besoldus à Græco γραῦς deducit, ita ut *Graven* dicti sint quasi *Seniores*: qua postrema appellatione donatos constat Optimates, ac Urbium aut Provinciarum Præcipuos. Heigius part. 1. quæst. 2. *Graven* à Belgico *Graben*, i. fossa, dictum putat; quasi limitibus præfecti Comites fuerint. Scriekius in Originibus Celtic. *Grave*, *Graeff*, quasi *Gaer-haeff*, Celtis esse tributorum exactorem & perceptorem collectarum contendit: quo sensu *Grafio* nonnunquam sumitur. Verbi gratia, apud Sugerium de Administr. c. 23. *Ab oppressione Exactorum regiorum, quos dicunt Graffiones, multo labore multisque placitis emancipaveram.* Ubi *Graffiones* iidem sunt qui *Gravatores*, & *Gravaringi*, de quibus suo loco. Olivarius Uredius, à vernaculo Flandrico *Graven*, quod est scribere, sculpere, cælare, deducit. [Eccardus à *Ragen*, Eminere, in suis Notis ad Catechesin Theutiscam, p. 555. & seqq.] Alii à Saxonico *Grave*, Judex, id vocabuli deducendum censent: nam Judices, *Comites* dictos planum est. Quam sententiam firmant verba ista Legis Edw. Conf. c. 35. *Greve quoque nomen est potestatis: Latinorum lingua nihil expressius sonat quam præfectura, &c.* Unde Theutonici Consules suos *Mergreve*, quasi *majores dominos* vocavere. Quæ vero de vocis *Greve* etymo hic subduntur, sciens prætereo, cum nec mihi, nec aliis arrideant. Denique Lambardus, Rastallus, & Spelmannus, à Saxon. ᵹeꞃeꝼa, & per contractionem ᵹꞃeꝼe, Comes, Præses, Vicecomes, Tribunus, Publicanus, Exactor, &c. vocis etymon accersunt: ᵹeꞃeꝼa vero formatum volunt à ᵹeꞃeꝼen, quod est *rapere*, & proprium Exactorum. Atque inde in Lege Salica tit. 33. & Ripuaria tit. 84. hæc verba leguntur: *Si quis Grafionem ad res alienas injuste tollendas invitaverit, &c.* Unde conficit ideo Spelmannus, alium fuisse Comitem, alium Grafionem, ac Comitem quidem, qui Comitatui præerat: Grafionem, Comitis Vicarium. Sed non advertit, ea tempestate Comites, licet officio judicis functos, vectigalia publica exegisse, quod fecere etiam *Ballivi*, qui postmodum Comitibus & Grafionibus in Provinciis successere: unde & *Judices fiscales* dicti Grafiones & Comites, quod & judices essent, & fiscalium exactores. Constat enim ex omnibus pene Scriptoribus, qui Grafionum meminere, id nominis pro Comitibus usurpasse. Neque aliud vox ᵹeꞃeꝼa apud Anglo-Saxones significat. Glossar. Ælfrici: *Consul* (i. Comes) ᵹeꞃeꝼa. Ita nude: at *Proconsul*, Undeꞃ-ᵹeꞃeꝼa: *Publicanus*, pic-ᵹeꞃeꝼa: *Villicus vel actor*, tunt-ᵹeꞃeꝼa, &c.

GRAGNAGE. Regestum censuum & debitorum Comitatus Bigorræ, ex Camera Comput. Paris. fol. 9. *E sengles concas de pane, e sengles mois de civade Gragnage en Agost.* Infra: *18. den. per porc e per molto 1. mói de mel, e 6. panes Gragnage, &c.*

GRAGULA, Avis species Hispanis ita dicta, forte *graculus*. Vita S. Fructuosi Episc. c. 9. *Nigras parvasque aves, quas usitato nomine vulgus* (Hispanum) *Gragulas vocitat, mansuetas in Monasterio habuisse perhibetur.* Vide *Gracula*.

¶ GRAHANTUM, Idem quod *Grantum*, Cautio. Venditio ann. 1242. to. 1. Hist. Dalph. p. 184. *Vendidit .... pro 1500. lib. Vienn. de quibus dictus Willelmus venditor suum Grahantum habuit in numerata pecunia, prout confessus est coram nobis.* Vide *Creantare*.

GRAICUS COLOR, Cæruleus. Chronicon Constantiense: *Venetiarumque Episcopus modium plenum Graici Coloris, qui Lazurius dicitur, contulit.* Ex Græcobarb. γλαῦκος, forte. Vide Gloss. med. Græcit. in γλαῦκος.

¶ GRAILHA. Charta Massil. ann. 1362. *Recognovit se recepisse a Cellerario S. Victoris 400. florenos auri de Grailha.*

¶ GRAINGNE, F. Idem quod infra *Granum* 2. Coccum, *Graine d'écarlate*. Codex MS. redditEuum Episcopatus Altissiod. *Bazenna, fictela, pellipparia merces, draperia; Graingne, alans, cuminum, cuprum operatum debent paagium.*

¶ GRALLTUS, in Dalphinatu, Catinus sine ora. Cumputa Dalphin. Graisivod. an. 1334. fol. 46. *Recepta frumenti, leguminum, avenæ, vini, castanearum, guardarum, piperis, mellis, caseorum, nucleorum & nucium, parabsidum & Graletorum, gallinarum, &c.* Datio in emphiteosim an. 1338. to. 2. Hist. Dalphin. p. 363. *Duodecim duodenas scutellarum latarum de vitro, sex duodenas Graletarum, sex duodenas platellorum, &c.*

¶ GRALUS, Species spectaculi seu ludi apud Brunsvicenses quolibet septimo anno celebrati. Fuse satis describitur à Telomonio Ornatomontano apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 91.

¶ GRAMA, *Linea*, apud Johannem de Janua. Papias: *Grama, Græce, quæ Latine scripulus retinet 6. tomos.* Vide *Gramma*.

GRAMALLA, Laicæ vestis genus, quo in Hispania Barcinonenses & Castellani utuntur: maxime urbium Ædiles.

¶ GRAMASIA, ut mox *Gramata*, Limbus. Concil. Tarracon. an. 1591. inter Hisp. tom. 4. p. 613. *Nec in circumferentia manicarum vel Gramasiarum, & aliarum vestium portent* (Canonici) *circumferentias pellium additarum.* Marten. to. 4. Anecd. col. 323. legit, *Grammatiarum*.

GRAMATA, GRAMICIA. Charta ann. 1597. apud Ughellum tom. 7. p. 1275. *Unum camisium cum Gramatis, & frisis, unam stolam de catasfitulo.* Infra: *Duos amictus cum Gramatis.* *Gramitia* habet liber Anniversariorum Basilicæ Vaticanæ, apud Joannem Rubeum in Vita Bonifacii VIII. PP. p. 345. *Item unam dalmaticam nobilissimam de opere Cyprensi cum Gramicis ad figuras cum perlis.... Item 4. camisas de cortina, cum pectoralibus & Gramicis de opere Cyprensi.* [Sallas Malaspinæ lib. 4. Rer. Sicul. n. 5. apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 294. *Suspensis ad chordas strophæis, flectis, dextrocheriis, periscelibus, arbitriis, Grammatis, armillis, frisiis, &c.*] Γράμμα Græci recentiores dixere etiam pro limbo vestis. Vide Glossar. med. Græcit.

¶ GRAMATICUS, pro *Grammaticus*, s. vel a. Vide locum in *Filogramus*.

GRAMINARI, *Gramine pasci*, in Gloss. MS. Regio.

¶ GRAMIS, *Pituita oculorum*, apud Papiam, pro *Gramia*, Gall. *Chassie*.

¶ GRAMLUS, Species obventionis apud Germanos. Litteræ Friderici Ducis Austriæ pro Monasterio S. Floriani an. 1243. apud Ludewig. to. 4. pag. 226. *Alias autem quascumque causas pecuniarias sive prædiales, sive in personas, sive in damna, sive bannos, pugnarum expurgationes, quaslibet obventiones, scilicet lasunge, ubervauch, Gramles, nocturnes dolet, haferbau, in prædiis suis & personis officiales Ecclesiæ exequantur, ita ut actor semper forum rei exequatur.*

GRAMMÆ, Lineæ. Auctor Mamotrecti ad lib. Judith c. 10. *Discriminavit, id est, capillos divisit, vel Grammam fecit.* Ubi *Grammam fecit*, i. lineam: est enim γραμμὴ, Græcis linea: nam cum discriminantur capilli, fit in medio linea. Apuleius de Herbar. virtutib. cap. 106. de Olusatro: *Thyrso molli, cava atque celso, velati scripturis notata, quas Græci Grammas vocant.*

Accipitur etiam pro litteris, quas Græci γράμματα dicunt, adeo pro ipsa Grammatica. Smaragdus in Grammatica MS.

Possit ut ignotas calles dinoscere Gramma,
Quos bene præteriit jam cecinere viri.

Infra:

Leniter ut currat tyronis cymba per altum,
Qua Gramma pelagum cœpit arare libens.

Vetus Charta in Chronico Besuensi p. 599. *Luminis vita velocitas cogit, ut memoranda quæque Grammis cartarum imprimantur, &c.* Alia Alberici Comitis Viromandensis ann. 959. apud Hemeræum, sic clauditur: *Scripsit has cartula Grammas Benedictus, jussu Humfredi Cancellarii.* Rab. Maurus Poëm. 8.

Grammata sola carent fata, mortemque repellunt.

GRAMMUS, Eadem notione. Testamentum Haimonis Dom. Burbonensis an. 9. Luduvici ind. 9. *Sicut per Grammos literarum dedi.*

¶ GRAMMARUS *Cancrum significat.* Sussannæus.

¶ GRAMMATA. Vide *Gramata*.

¶ GRAMMATIA. Vide *Gramasia*.

¶ GRAMMATICASTER, Scriba, Notarius. Robertus *Creyghton* p. 29. Hist. Conc. Florent. *Illud in decretum obrepsit ... errore & incuria Grammaticastri*, Græc. Γραμματικοῦ.

¶ GRAMMATICELLUS, Grammaticus parum eruditus. Epistola Gunzonis ad Augienses Fratres ann. 969. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 312. *Hæc strictim commemoravi, non quo artium prima ponerem, sed ut stultitiam indocti monachi reprehenderem, cui cum scientia artium abesset liberalium, maluit fraude Grammaticellus videri, quam scientiam artium saltem extrinsecus adipisci.*

1. GRAMMATICUS, Disciplinis liberalioribus instructus, eruditus. Gl. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. *Grammaticus, scolasticus, vel litteratus.* Diomedes lib. 2. de Arte Grammat. *Grammaticus, Latine litteratus est appellatus.* Leo Ost. lib. 1. c. 50. *Majo Presbyter atque Grammaticus.* Paulus Warnefrid. de Gestis Longob. lib. 2. c. 13. *In arte Grammatica, sive Rhetorica, seu etiam metrica clarissimus extitit.* Lib. 6. cap. 7. *Eo tempore floruit in arte Grammatica Felix, ... quem in tantum Rex dilexit, ut ei baculum argento auroque decoratum inter reliqua sua dignitatis munera condonaret.* Petrus Diac. in Præfat. ad lib. 4. Chronici Casin. *Ego namque, quem non Grammaticorum scientia ornat, non eloquentiæ gloria, non sapientium peritia.* Huc spectant ista Georgii Acropolitæ cap. 29. Καὶ νῦν τῆς ἐγκυκλίου ἀπολαύσμένος τῆς παιδεύσεως, ἣν Γραμματικὴν κατονομάζουσιν οἱ πολλοί.

Alias *Grammaticus est Professor litterarum*, ut est in Actis purgationis Cæciliani initio. Vide Glossar. med. Græcit.

2. GRAMMATICUS, Notarius, Secretarius. Hier. Blanca in Comment. Rer. Aragon. *Ipsi Notarii ac privilegiorum hujusmodi scriptores, tum Scribæ regii, tum & quandoque Grammatici Regum appellari, Græca nomine retenta, consueverunt.* Ita à Græcis Scriptoribus, seu Byzantinis, hanc vocem usurpari monuimus in præfat. ad Cinnamum.

¶ GRAMMATISTA, Qui docetur Grammaticam. Robertus *Goulet* in Compendio jurium Universitatis Paris. fol. 10. v°. *In aliquibus quibusdam Collegiis hora sexta pro Grammatistis parva lectio fiat, ut aptius congregentur in sacello.* Suetonius de Grammat. Illustr. cap. 4. *Sunt qui Literatum a Literatore distinguant, ut Græci Grammaticum à Grammatista: & illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum existiment.*

GRAMMATOFORA, Apices, scriptura, diploma. Charta Gerardi Episc. Augustod. in Tabul. ejusdem Ecclesiæ: *Nos itaque audivimus flagitationem illorum concupiscenti animo, & bono desiderio jussimus ei tales Grammatoforas nostra auctoritate in membrana adscribi.*

¶ GRAMMATUS, *Qui sumit initium legendi, vel qui paginas legere potest.* Joan. de Janua.

¶ GRAMMUS. Vide *Gramma*.

GRAMPHA. Historia à Cutheis, de Gestis civium Spalatinorum cap. 2. *Et antecedebant ipsum sui familiares armati cum tabulariis & clypeis depictis cum Grampha, ipsius arma, & ensibus & spathis nudis, &c.* Italis *Gransa*, est cancer marinus.

GRAMPOIS. Vide *Craspiscis*.

¶ 1. GRANA, Italis Bacca cujusdam arboris similis hederæ, cujus usus est ad tincturam ejus panni, quem vocant *Scarlatum*. Jacobus Cardinalis de Coronatione Bonifacii VIII. PP. tom. 4. Maii pag. 451.

A Patribus missi, quos uvea Grana cruentat
Cardinis in signum, &c.

Ibid. pag. 469.

... Ardentes habitu, quos uvea tinxit
Grana rubens, &c.

Memorantur *Grana ad tingendum* in Edicto Philippi Pulcri Franc. Reg. ann. 1304. *Panni Grana*, in Statutis Massil. lib. 1. c. 36. §. 2. *Vestes de Grana*, lib. 5. cap. 12.

2. GRANA. Monasticum Anglic. to. 2. p. 453. *Et de 94. seliounibus, & 12. buttis terræ, & de Grana unius acræ, &c.* Vide *Grava*.

GRANAMELLUM. Vide *Gratum*.

GRANARIUM, Locus, seu camera reponendis granis frumentariis, nostris *Grenier*. Gloss. S. Benedicti: *Granarium*, σιτοβολών. Lambertus Ardensis p. 160. *Promptuaria sive Granaria cellariis continuans.* Mox: *Prima autem area fuit in superficie terræ, ut erant cellaria & Granaria, cistæ etiam magnæ, dolia, & cupæ.* Vox priscis nota. [Infra sumitur pro Horreo, Gall. *Grange*. Vide in *Granea*.]

¶ GRANARIUS, ut *Granatarius* in Monasteriis. Chronicon Mellicense pag. 341. col. 2. *Granarius ... cum Cellerario, aut alius frater dispensator, si opus fuerit, & ubi major congregatio, fratribus victualia administret, atque sub sua custodia omnia quæ pro mensis fratrum & coquina videntur necessaria, diligenter conservet, habeatque rurum, ut singula in refectorio ordinate disponantur.* Hinc patet non unam in omnibus Monasteriis *granarii* curam ad *Granatarium* pertinuisse, sed pleraque ab eo fuisse administrata.

¶ 1. GRANATA, pro *Gavata*, juxta quædam exemplaria legitur apud Anastasium in Vita Honorii PP. ut & in Glossis Isid. Vide *Gabata*.

¶ 2. GRANATA, f. Coccum, Gallis *Ecarlate*. Testamentum Cardinalis de Bolonia an. 1373. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 183. *Eidem domino Regi do & lego meliorem mulam, quam habeam, cum pulcra sella de Granata. Instratos ostro alipedes*, apud Virgilium. Vide *Grana* 1.

GRANATARIA, Granarium, vel locus, ubi frumentum venum exponitur. Charta Libertatum Monets in Biturigib. ann. 1269. *Granatariam ad bladum vendendum, si voluero, potero facere, & de blado, qui vendetur intus, habebo redditum sine injuriam faciendo.*

GRANATARIUS, Officium Monasticum, de quo sic Bernardus Monac. Cluniac. c. 8. & ex eo Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. c. 18. *Secundus est qui annonam recipit, quem & Granatarium vocamus. Hinc, quando messis est tota collecta, Prior innotescit quanti modii de illa, & de illa Obedientia sunt venturi, & quod semel audit, usque dum sit redditum, in computo suo tenebit. Pistores sunt sub ejus manu, qui cum frumentum acceperint, duas species panis sunt reddituri, &c.* [Johann. Iperii Chronicon S. Bertini apud Marten. to. 3. Anecd. col. 757. *Secundum officium fuit Granatarii omnia Monasterii ædificia sustentare, vestes & salaria servientium Monasterio ac nunciorum, panem, cervisiam, ligna, turbones, minora luminaria per hospitium & cameras, ollas, patellas, pottos, scutellas, ac omnia utensilia providere debebat, & ad hoc deputaverunt ei territorium de Bourbourg, &c.*] Vide Fletam lib. 2. c. 82. §. 1. & cap. 84. [& supra *Granarius*.]

1. GRANATERIA, Vectigal è granariis collectum. Constit. Siculæ l. 1. tit. 84. *Demania etiam, & mortitia, excadentias, Granaterias, piscarias, herbas aluminis, & generaliter omnia, quæ per nostram curiam procurantur, &c.*

¶ 2. GRANATERIA, ut *Granataria*, Locus in quo venduntur grana frumentaria, Lugdunensibus *la Grenete*. Codex censuum Calumontis: *Juxta Granateriam Calomontis.*

GRANATICUM, Idem quod *Granateria* 1. S. Gregorius M. lib. 1. Epist. 42. *Volumus, ut securitatis libellos ita de pensionibus facias, quatenus imprimis dicens tantam pensionem unumquemque debere persolvere, subi abjectis siliquis, oneribus, vel Granaticis.* Vide *Grangaticum* in *Granea*.

¶ GRANATUS, Carbunculus, lapis pretiosus rubicundior, Gallice *Grenat*. Epistola Friderici II. Imp. apud Marten. tom. 2. Amplist. Collect. col. 1172. *Porro smaragdi viriditas fidem, sapphiri serenitas spem, Granati rubicunditas charitatem, topazii claritas operationem significat.* Rursum occurrit ibid. apud Mabillonium to. 3. Analect. p. 391. in Gestis Gaubredi Episc. Lodun. &c.

¶ GRANCEA, GRANCHIA, &c. Vide in *Granea*.

¶ GRANDEA. Acta SS. Junii to. 1. p. 105. ubi de S. Symeone recluso: *Excisum est monumentum in summa Grandea testudinis, ab intus delinitum sive obductum cæmento subtili. Grandeam* interpretantur Editores eruditi supremam domus contabulationem; an recte, judicent alii.

¶ GRANDEDO, Granditas, Gall. *Grandeur*. Fulgent. de Cont. Virg. *Tumoris projecta Grandedine.*

GRANDES, Vibices flagrorum, interdum ipsæ flagellationes, quod catervatim instar grandinum irruant. Quomodo τὰς τῶν μαστίγων νιφάδας dixit Anonymus in Martyrio SS. Carpi & Papyli n. 9. Eckeardus Junior de Casib. S. Galli c. 10. *Titionem ardentem ab igne dicto citius rapiens, Grandes sine numero infregit.* Ibidem: *Flagello de pyrali rapto, nisi ei erecto ad ictum brachio occurrissent, Grandes incussissent.* Rursus: *Si impertitorum aliquis claustri illius invasores Grandes infregisset, non ego curassem.* Hinc

GRANDINARE, pro flagellare, castigare. Liber, cui titulus *Aurora*:

Carnis luxuriam Grandinat ira Dei.

Gloss. Gr. Lat. χαλαζοκοπῶ, *Grandino*. [*Vinea Grandinata*, Grandine vastata, in Vita B. Simonis de Lipnica to. 4. SS. Julii p. 528.]

INGRANDINARE, apud eumdem Eckehard. cap. 3. *Totis viribus à dorso Ingrandinat.* Prudentius in Martyrio S. Romani:

Pulsatus ergo Martyr illa Grandine,
Postquam inter ictus dixit hymnum plumbeos.

Fortunatus lib. 3. de Vita S. Martini:

Martinum flagris & fustibus urget iniquis.

Et mox:

Ipse tamen patiens, jaculorum Grandine pressus.

Ita *grandinare*, & *ingrandinare*, erit instar Grandinis, flagellorum crebris ictibus cædere. Verum quid hoc ad *grandes*? quæ quidem vox ad illud me revocat, quod apud Vopiscum in Tacito legitur: *Nutritorem timeat, respiciat ad nutricem, magnarum magistralium ictibus terrorique subjaceat.* Ita enim in Palatino Codice legi monet Salmasius, ubi pro *magnarum*, in Editiones *manuum* irrepsit. Sane *Magna* Vopisci, & *Grandes* Eckehardi eadem sunt. Gloss. Græc. Lat. Βαρεῖα, *Grabis*, *Grabida*, *Grandis*. Βαρὺ, *Grande*, *Grave*. Sed de vocum origine ac genuina notione alii forte melius divinabunt.

¶ GRANDIA. Gloss. Isid. *Grandias*, *Offas carnis*.

¶ GRANDINARE. Vide *Grandes*.

¶ GRANDIOLUS, f. Glandula, inquit Cl. Editor. Vita S. Franceæ to. 3. April. p. 398. *In gula mea sensi quasi Grandiolum unum decurrere, & ad partem gulæ declinare; atque iam nocte quam mane gargarizans, grossum phlegma rejeci.* Vide *Grandula*.

¶ GRANDIRE, pro *Garandire*, de quo supra, Asserere, præstare, defendere, Gall. *Garantir*. Charta Gaufridi Silvanect. Episc. an. 1202. è Chartulario Montis Martyrum: *Hanc eleemosinam in perpetuum ratam haberent & erga omnes Grandirent.*

¶ GRANDISONUS, Qui clamat voce magna. Chron. S. Trudonis Spicil. Acher. to. 7. p. 406. *Quidam vero ad irruptionem cum clamore se accingerent, unus eorum, cujus sapientia & consilio totum intus videbatur oppidum, vultu flammeo & ore Grandisono prorupit in medium: Eia, inquit, eia viri &c.*

¶ GRANDITUDO, ut Granditas, Jo. de Janua.

GRANDITUS, *Enormis*, Gloss. Arabico-Lat.

GRANDUALIS. Monachus Florentinus de Expugnatione Acconis:

Exeunt de mœnibus bis mille pagani,
Qui nuper intraverant facti oppidani,
Grandualem tumulum, quem nostri fecerunt,
Pulsis operariis, statim ascenderunt, &c.

Ubi forte legendum *gradualem*, quod gradus vice fuerit tumulus ad urbis mœnia invadenda.

¶ GRANDULA, pro *Glandula*. Vita B. Francisci Fabriani, to. 3. April. p. 986. *Habebat Grandulas in gula.* Vide *Grandiolus*.

¶ GRANDUS, pro *Grandis*, Magnus. Testamentum Guillelmi *de Chapponey* tom. 2. Maceriarum Insulæ Barbaræ pag. 279. *Dat semel & legat .... Sacristæ Insulæ Barbaræ ejus filio carissimo, considerat is Grandis stipendiis per ipsum testatorem factis .... unam marcham argenti.*

GRANEA, Locus, seu ædes, ubi grana frumentaria reconduntur, nostris *Grange*. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Est ibi domus ipsius Presbyteri, juncta Ecclesia cum Granea*. Lex Aleman. tit. 81. §. 2. *Si enim domum infra curtem incenderit, aut scuriam, aut Graneam, vel cellaria, &c.* [Baluzius habet *Graniam*, Puteanus *Granario*, Editio Basileensis *Graniam* in textu & *Granarium* ad marginem, haud dubie ex alio quopiam codice quam ex eo ex quo textus editus est, inquit Baluzius in Notis.] Occurrit rursum §. 5. in Addit. 4. Ludovici Pii §. 93. in Charta H. Episcopi Tullensis apud Perardum in Burgundicis pag. 175. [in Chartulario Ecclesiæ Ambian. &c.]

¶ GRANEA, Frumentum, ut videtur. Gesta Guidonis Episc. Cenom. apud Mabill. to. 3. Analect. pag. 344. *Statuentes, ut ipsi singulis annis unam obitam & decimam vini, sicut unus Canonicus, & mensuram Granea, & xx. sol. ex marsupio Episcopi, aut 11. modios ex horreis habeant episcopalibus.*

GRANEA. S. Hieronym. in lib. 1. Paralipom. c. 23. *Primitia enim spicarum, quando deferebantur, & grana comedebantur: quod genus cibi vulgo Graneas vocant.*

GRANCIA, ut *Granea*, Gall. *Grange*. Lex Bajwar. tit. 1. cap. 14. §. 5. *Ad casas dominicas, stabulare, fenile, Grancam, vel tuninum recuperandum, pedituras rationabiles accipiant.* Formulæ vett. apud Bignon. form. 13. *Cellaria, vel camera, & Granica, quicquid in eis habuit repositum, &c.* Polyptychus Floriacensis: *Debet unam carradam adducere de feno in Granicam senioris, &c.* Tabularium Ecclesiæ Carnotensis ano. 1206. *Et quidquid juris habebat in Granica nostra de Chansery, &c.* Mox: *Unde statuimus, ut Canonici nostri in eadem Granica prabendas suas percipientes, &c.* Aliu Ludovici Comitis Blesensis an. 1199. ibid. n. 116. *Major vero in Granica illa, quotiens opus est, tenetur quarere scopas, & palas, & vannos, & qua ad mundandas segetes sunt vel erunt necessaria.* [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 128. v°. col. 1. *Facit carropera & scindit XII. mod. de annona in Granica dominica & ducit eam ad Monasterium.* Occurrit in Polyptycho Monasterii Fossat. in parvo Chartulario S. Victoris Massil. & alibi non semel. Hinc, ut puto, emendanda Charta anni 746. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 9. ubi habetur: *Hoc est, casis, casalis, Gravicis, domibus, adificiis, &c.* Legendum enim *Granicis*.]

¶ GRANICA, f. Animalia quævis, ad *Granicam*, seu prædium rusticum pertinentia. Hugonis Abbat. Farfensis Epistola an. 1019. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 528. *De villula & de Ecclesia S. Benedicti, qua est prope Monasterium Domini Salvatoris, & omnia mannalia ibidem, qua dicuntur Granica.* Vide *Mannalia*.

GRANGIA, pro area seu loco, ubi bladum teritur, quomodo *Grange* hodie usurpamus, in Charta Joannæ Comitissæ Flandriæ an. 1222. apud Cousinum lib. 4. Hist. Tornac. cap. 7.

¶ GRANCEA, Eodem intellectu. Chartular. S. Vandregesili to. 2. pag. 1814. *Innocentius Dei gratia Tuscul. Apostolica Sedis Legatus, &c. fraudem faciebant; manipulos enim seu garbas, quos in carris ad Graneam adductos non ligatos inveniebant, decimare nolebant.* Similiter occurrit in Bullario ejusdem Monasterii fol. 23.

GRANCHIA, Eadem notione, apud Rigordum anno 1182. Sugerius de Rebus in administratione sua gestis cap. 2. *In introitu villa novam Curiam cum Granchia nova erigi fecimus, ut in ea campi pars universalis ... reponeretur.* Adde cap. 21.

GRANCIA, in Hist. Morimundensis Cœnobii in agro Mediolanensi lib. 1. pag. 259.

¶ GRANGICA, ut *Grangia*, Horreum. Tabularium Vindocinense Thuani Charta 88. *Ex quibus scilicet arpennis unus est plaxitium, in quo domus habetur una, alter vero est ab exitu, ubi Grangica consistit.*

¶ GRANTIA, Eadem notione. Tabularium SS. Trinit. Cadom. fol. 28. *In Horstrede habemus .... dominium cum buro, duas Grantias ... duos tassos garbarum.* Polyptychus Fiscamn. an. 1235. *Rogerius Ansiei tenet IX. acras terre, & debet facere submonitiones, & namnia capere, & Grantiam tegere & mundare.* Occurrit rursus apud Rymer. to. 3. p. 460.

¶ GRANCHIA, ut mox *Grangia*, Prædium. Chronicon Maurigniacense apud Duchesnium to. 4. Hist. Franc. pag. 371. *Miles .... veniens ad extrema, torcularis cujusdam medietatem & pratum quoddam juxta hortum nostrum, & terrulam ante Granchiam de Bellovidere sitam, qua nobis valde necessaria erant, huic dedit Ecclesia.* Extractum Regestis magnorum dierum Campaniæ apud D. Brussel to. 1. de Feudorum usu p. 241. *Dicebant Prior & fratres de Bello-rege ordinis de Valle-Scholarium, quod Lambertus dictus li Bouchut Miles quondam Camerarius Campania, eisdem Priori & fratribus in fundatione Ecclesia sua dedit & concessit singulis annis duos modios bladi .... in quatuor Granchiis, quas habebat in castellania de Barro super Albam, percipiendos.* Pluries ibidem occurrunt promiscue *Granchia* & *Grangia* pro Prædio.

¶ GRANCIA, GRANGUA, Eadem notione. Literæ an. 1231. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 542. *Abbatiam Clarevallis & Granciam contiguam dicte Abbatie, Grangiam que dicitur ultra Albam, Grangiam que dicitur Bordabaut, Granchiam que dicitur Cornanum, Granchiam que dicitur Bellinfayum.* Pag. 543. *Tam ad dictam Abbatiam Clarevallis, quam ad dictas Grangnas, cellaria, mansiones, &c.*

GRANGIA, Prædium, villa rustica. *Grangie*, ut ait Lindwodus, *dicuntur à granis, qua ibi reponuntur, & sunt Grangia domus seu adificia, ubi reponuntur grana, ut sunt horrea: sed etiam ubi sunt stabula pro equis, bostaria, sive prasepia pro bobus & aliis animalibus, caula pro ovibus, porcitheca pro porcis, & sic de aliis, qua pertinent ad œconomiam, ut sunt loca deputata pro servientibus ad agriculturam, & opera rustica.* Vide Sanjulianum in Tornutio pag 519. Innocentius III. lib. 1. Epist. pag. 119. *Licet in eorum privilegiis inhibitum sit expresse, ne quis Archiepiscopus vel Episcopus, nisi in manifesta necessitate, in eorum Grangiis hospitetur.* Vita Caroli Abbatis Villariensis cap. 3. *Auxit insuper Conventum Monachis & Conversis, Grangias adificiis & terris.* Monachus S. Mariani Autisiod. an. 1143. *Inter catera beneficia perplura, qua contulit, terram Grangia de Bosculo emit eis de proprio, idemque considerans locum nimia arctitudinis esse, non posse ordini suo congruas dilatari vel extrui officinas, &c.* Gregorius IX. in Constitut. pro Benedictinis: *Hac autem volumus ad illas Grangias, seu administrationes extendi, qua curam animarum non habent, &c.* Occurrit passim apud Scriptores, Conradum Usperg. pag. 324. 325. Ed. 1540. Gervasium Abbatem Præmonstrat. Epist. 33. 35. 43. Lewoldum Northowium in Chron. Marcanorum, 1126. Rainardum Abbatem in Institut. Cistercienf. cap. 5. 8. 66. 70. Joan. Columbum lib. 3. de Episcopis Vivarienf. n. 31, apud Mich. Ger-

manum in Hist. S. Mariæ Suession. p. 446. in primis Statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 1. in libro Usuum Ord. Cisterc. cap. 84. in Hist. Vizeliacensi lib. 3. p. 530. in Bulla Joannis XXII. PP. apud Wadd. to. 3. in Reg. o. 96. in Monast. Anglic. to. 2. pag. 1029. 1040 in Legibus Alfonsinis part. 1. tit. 7. lege 33. [apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 81. 86.] &c. Le Ruman *du Renard* MS.

E nequedent ont tant erré,
Qu'il s'avoierent par un plant ains.
De lés une Grange à Nonnains.

¶Grangiola, Villula, prædiolum rusticum. Epistola Henrici Abb. Clarevallensis apud Marten. to. 1. Anecd. col. 581. *Grangiolam illam .... modis omnibus destruit; oves & boves omnemque substantiam, qua in ea est, deprædatur.... Magistrum Grangiolæ Conversum ... vapulaverunt, &c.*

Grangiarius, Qui præest *grangia*, aut villæ, vel prædio rustico, Officium Monasticum. Fleta lib. 2. cap. 82. §. 1. *Nec sustineatur, quod Præpositus sit granatarius & Grangiarius simul.* Statuta Ordinis *de Sempringham* tom. 2. Monast. Angl. *Grangiarius grangiæ habeat solatium, si necesse fuerit, qui videlicet provideat domui post eum.* Vide pag. 703. 713. 745. [Charta Adami Episc. Meld. an. 1289. è Chartul. ejusdem Eccl. *Major faciet nobis vel Grangiario domus nostræ prædictæ à dictis hospitibus apud Berciacum reddi & solvi pecuniam expensarum.*] Ita usurpant liber Usuum Ordinis Cisterciensis c. 81. 111. [Joannes XXII. Papa in Bulla pro Abbatia Lurensi inter Instrum. to. 1. Gall. Christ. pag. 91. col. 1.] & Cæsarius lib. 5. Mirac. cap. 33. lib. 7. cap. 38. qui interdum & sæpe ejusmodi Monachos, *Grangiarum magistros* appellat, ut *Custodes Grangearum*, Monasticum Anglic. to. 2. p. 378. *Fermiers, Grangers, & Metaiers*, iidem sunt in Delphinatus provincia. Vide Expillium Orat. 21.

¶Grangearius, Ead. notione. Regestum *Probus* fol. 34. *Dominus Comes habet ad grangiam de Roncivi XL. sextar. terræ, &c. Item sunt ibidem XXXV. falcaridta prati, quæ possent valere per annum, si darentur ad censam, VIII. lib. ... sed hæc omnia tenet Grangearius Comitis, quare non ponuntur cum alio valore castri.* Nihil necesse est dicam hic non agi de Monacho, ne proinde alios fuisse à Monachis dictos *Grangiarios*: quod jam ante observari potuit ex Charta Adami Episc. Meld.

Grangaticum. Hist. Episcoporum Autissiodor. cap. 49. extremo: *Deditque ad victum Canonicorum ... similiter & debitum horreorum, id est, Grangaticum, quod ad se pertinebat, illis habere permisit.*

Granchiagium, Eadem notione. Tabularium Prioratus Neronis villæ fol. 36. *Quidquid habebat in decima de Fromonvilla, & Granchiagium, & tractum, & cætera omnia, quæ ad decimam pertinebant.* *Grangeage*, apud Expillium Orat. 21. pag. 244. Vide *Granaticum*.

¶Grangiagium, Eodem significatu. Testam. an. 1292. to. 2. Hist. Dalphin. p. 65. *Item Guigonem Alamandi filium meum mihi hæredem instituo, & jure institutionis sibi relinquo castrum meum de Raterio cum omnibus juribus, pertinentiis, appenditiis & dominicaturis dicti castri, cum omnibus & singulis, quæ habeo & possideo ... in omnibus parrochiis de Sieval, &c. salvo Grangiagio de quo superius ordinavi.*

¶Granerium, Eadem, ut videtur, notione. Testam. Beraldi domini de Rupesurti ann. 1383. apud Baluz. tom. 3. Hist. Arvern. p. 325. *Quadraginta solidos ... ad opus ejusdem Vicariæ assigno .... per heredes meos persolvendos in & super census & Granerio castri d'Albughos.* Vide *Granerium* suo loco.

Grangiaria, Officium *Grangiarii*, apud Cæsarium lib. 11. Mirac. cap. 2.

¶GRANELLA. Bernardus Thesaurar. de acquisitione Terræ S. cap. 118. *Colligitur etiam (in illis hortis) Granella quædam, ex qua fit vitri species, unde fabricantur lucidissima vasa.* Forte legendum *Gravella*, Italis, Glarea, arena: ex arena vitrum fieri notum est. Vide *Gravella*.

¶GRANERIA, ut *Granatium*, Gall. *Grenier*, Horreum. Vide locum in *Basifolium*.

¶Granerium, Eadem notione. Testamentum Olivarii *de Pennart* Aquensis Archiep. inter Instr. tomi 1. Gall. Christ. pag. 70. *Item sexcentas saumatas annonæ, quas habeo tam in Graneriis meis, quam in castris. Camera cum Granerio & deambulatorio & coquina domus domini Raymundi Aymini*, apud Fantonum Hist. Avenion. p. 167. Vide alia notione in *Granra*.

¶GRANESCERE dicuntur segetes cum *granum* formatur. *Frumentum desiderat imbres & requirit maxime, quando florescit & Granescit*, in Memoriali Potestatum Regiens. ad an. 1282. apud Murator. tom. 8. col. 1152.

¶GRANETARIUS, ut supra *Granatarius*, Qui *granario* præest in Monasteriis. Actum Capitularem anni 1329. ex Archivo B. Mariæ de Charitate, subscribunt cum aliis *Guillelmus Bursarius, Johannes Granetarius, Stephanus Coquinarius, &c.*

¶GRANGATICUM, Grangia, &c. Vide *Granea*.

GRANGNALOTA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. c. 4.

¶GRANGUA. Vide *Grancia* in *Granea*.

GRANI, Latinis, si Savaronem & Salmasium audimus, dicuntur Capilli sparsi ac discriminati, quia cum sint in fine rotundati, granorum formam efficiunt. Vetus Interpres Historiæ Judith: *Cæsariem discriminavit, id est, Granam fecit*: Cui conjecturæ favet Commodianus Instr. 60.

Capillos inficitis, oculos fuligine relinitis,
Levatis comulas Granulatim, fronte depicta,
Malas medicatis quodam superducto rubore, &c.

Isidorus lib. 19. Orig. c. 23. *Granos* Gothis potissimum adscribit: *Nonnullæ etiam gentes non solum in vestibus, sed & in corpore aliqua sibi propria, quasi insignia, vendicant, ut videmus Cirros Germanorum, Granos & Cinnabar Gothorum.* Concilium Braccarense II. an. 563. can. 11. *Placuit, ut Lectores in Ecclesia habitu sæculari ornati non psallant, neque Granos gentili more demittant.* Adde Concil. Toletan. IV. can. 41. ubi perperam Garsias Loaysa *Granos* vestis genus esse putavit.

Sed videtur hæc vox non tam capillos discriminatos significasse, quam barbæ eam partem quæ infra nares est, seu mystacem. Ernulfus Roffensis Episcopus to. 2. Spicilegii Acheriani pag. 435. ubi quærit, cur sacer calix Laïcis propinandus non detur: *Evenit enim, inquit, frequenter, ut barbati & prolixos habentes Granos, dum poculum inter epulas sumunt, prius liquore pilos inficiant, quam ori liquorem infundant.* Ita

Grenones, usurpant Statuta antiqua Carthusiens. 3. part. cap. 28. §. 13. de Conversis: *Barbam non decurtent, nec rasoriis Grenones radant.* Adde Statuta ejusdem Ord. an. 1368. part. 3. cap. 2. §. 9. [& S. Willelmum lib. 1. Constitut. Hirsaug. cap. 8.]

¶Grenonæ. Constitutiones Chartusianæ: *Antiqua consuetudo est, ut toties radantur Conversi & co-*

rum Grenones auferantur, sic appellamus barbam superiorem, quoties Monachi raduntur.

GRENONES. Regula Templariorum cap. 28. ubi Editio Andreæ Favini habet *Gena.*

CRINONES, Eadem notione. Papias MS. *Crinones, quasi Curtones dicti, quod discurrant ab utraque parte labii.*

GRANONES. Lex Frisionum tit. 22. §. 17. *Si Granonem ictu percussa praciderit, 2. sol. componat.* Ibidem in Addit. tit. 3. §. 17. *Si Granones pracisi fuerint, &c.* [Godefridi Viterbiensis Pantheon apud Murator. to. 7. col. 434.

Dum tenet Othonem, barbam trahit atque Granonem,
Gattur & crapementis, gravior fervatur lecio.]

Sic etiam

GRENONS, Poëtis nostratibus. Philippus *Mouskes* MS. de Philippo Augusto Rege Franc.

Grans & biaus fu & dreis & lons,
S'ot un poi tousans ses Grenons.

Le Roman *du Renard contonne* MS.

Renars s'affremble le Grenon,
Si ne set que il puisse faire.

Alibi, de Fele:

Sant les Grenons viex & chanus,
Et les deas tranchans & menus.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

De mantalent a fronci la Grenon.

Rursum:

La barbe et longue & les Grenons mellez.

Vetus Poëma vernaculum MS. de Ioventione S. Crucis:

Cil qui n'avoit barbe ne Greaons.

Chron. Bertr. Guesclini MS.

Et Damp Ferrant de Castre, qui blanc ot le Grenon.

Jacobus *Millet* de Destructione Trojæ:

J'ay long Grenon & grant barbe veluë.

GUARNON, aliis. *Vaces* MS. in Ricardo I. Duce Normannorum:

Ni est mie Chevalier, encor est valeton,
N'avoit encor en vis ne barbe ne Guernon.

Infra:

Un des Engleis qui ont veu
Les Normans tous rets tendu,
Cuida que tuit preveires fussent,
Et que Messes chanter peussent,
Que tuit erent toudus & rets,
Ne lour estoit Guernon remes.

Le Roman *de Garin*:

Là fu Hardre ò le Guernon fleuri.

Idem:

Là veissiez un estet commencier
Tant chevel traire, & tant Guernon sachier.

Kilianus observat *Graanes* barbare appellari pilos felis sive eluri supra os inter nasum & supremum labium. Porro à *Gernon* efficta vox

GENNOBADA, vel GENORBADA, Eadem notione. Ugutio: *Genos, Græce dicitur barba: unde Genorbadam, quod vulgo dicunt Gernonus.* Unde versus:

Murilegus bene scit cujus Genorbada lambit.

Joannes de Janua habet *Genobardum*, [mihi *Genorbadum*, & *Germonus* pro *Gernonus.*] Gloss. Lat. Gall. *Genobardum, Grenon, comme barbe de chat ou de chievre.* Silvester Giraldus in Descriptione Cambriæ, cap. 11. de Wallensibus: *Barbam viri præter Gernobada solum radere solent.* Quibus hæc subjungit ex Cæsare lib. 5. de Bello Gallico: *Gallorum gens omni parte corporis abrasa, præter caput & labrum superius.* Olla Patella:

Fasces, patella, postela, Gernobada, futa.

GARNOBADATUS. Tradit Lambertus Ardensis Lu-

stachium Comitem Bononiæ, & Balduin. Grossum Alosti Toparcham, *Gernobadatos* appellatos, *propter barbæ prolixitatem*: quam vocem, *aux Gernons*, vertit Duchesnius lib. 3. Hist. Guin. c. 2. & l. 4. c. 4. quod etiam cognomen Ranulfo Cestrensi Comiti Joannes Bromptonus p. 1013. Willelmo *de Percy*, qui sub Willelmo Notho floruit, vetus Charta in Monastico Angl. to. 1. pag. 73. & 74. tribuunt.

Videtur autem vox male compacta ex *Grani & barba*, quasi *Grani barba*: vel ex *Gena & barba*. Nam *Gena*, inquit Will. Brito in Vocab. *a genos dicitur, quod est barba, quod inde incipiat gignis barba.*

GRANICA. Vide in *Granea.*

¶ GRANICARIUS, Qui præest *granica*, seu prædio rustico, vel f. horreo. Statutum Capituli sancti Martini Turon. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 63. *Anno Domini* MCCCXXII. *Calendis videlicet Junii hortatu & suasione atque servitio cujusdam fidelis fratris egregii inclyti Confessoris Christi B. Martini, Adam Sacerdotis & Granicarii, necnon & Pseudoforensis villa Præpositi, statuerunt, &c.* Exstat apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 290. Epistola Gregorii Papæ directa *Magistro Radulpho Granicario S. Martini Turonensis.* Vide *Grangiarius* in *Granea*, & *Granatarius* suo loco.

GRANICIES. In Wichbild Magdeburgensi, art. 127. est *de limitibus & Granicibus.* Ubi *granicies* videntur esse lapides ad distinguendos fines positi: qua notione usurpatur hæc vox in Decretis Alberti Regis Hung. an. 1439. *De metis vero & Granicibus inter Hungariam & Moraviam, &c.* [Vide *Grenicia.*]

¶ GRANITARIUS, Qui præest *granario*, vel forte *Granica*, seu prædio rustico. Continuator Johannis Iperii in Chronico S. Bertini apud Marten. to. 6. Collect. Amplis. col. 622. *Alardus Trubert Abbas 61. hic primo hujus loci fuit Granitarius.* Vide *Granicarius.*

¶ GRANITUM, *κοκκῶδες*, *Grana multa habens*, in Supplemento Antiquarii. *Granitum marmor, Quasi granis conspersum*, in Onomastico ad calcem to. 7. SS. Junii.

GRANONES. Vide *Grani.*

GRANT, Dæmonis species. Gervasius Tilleberiensis MS. lib. 3. de Otiis Imperialib. cap. 64. *Est in Anglia quoddam Dæmonum genus, quod suo idiomate Grant nominant, ad instar pulli equini annicoli, tibiis erectum, oculis scintillantibus. Istud Dæmonum genus sæpissime comparet in plateis in ipsius diei fervore, aut circa solis occiduum, & quotiens apparet, futurum in urbe illa, vel vico portendit incendium. Cum ergo sequente die vel nocte instat periculum, in plateis, discursu facto, canes provocat ad latrandum: & dum fugam simulat, sequentes canes ad insequendum spe vana consequendi invitat: hujusmodi illusio convicaneis de ignis custodia cautelam facit, & sic officiosum dæmonum genus, dum aspicientes terret, suo adventu munire ignorantes solet.*

¶ GRANTARE, Fide aut sacramento promittere, cavere. Chartular. B. M. Accincti: *Remisit etiam IX. denarios censuales & unum eminale avenæ .... Grantavitque quod de omnibus his legitimam gayrantiam portabit.* Vide *Creantare.*

¶ GRANTIA. Vide in *Granea.*

¶ GRANTUM, Cautio de re aliqua facienda; item Voluntas, Gall. *Gré*, quia qui ultro cavet alicui, fidem ultro præstat. Promissio anni 1273. to. 2. Hist. Dalphin. p. 11. col. 2. *Fatemur vobis Grantum nostrum de dictis mille & quingentis marchis, & tenebimus*

tenebimus ostagia apud Lugdunum donec integre de dictis mille quingentis marchis fuerit satisfactum. Thomas *Madox* Formul. Anglic. pag. 182. *Et si non possim warantizare, dabo ei escambium alibi ad suum Grantum & valetudinem illius terræ.* Rursum occurrit ibi pag. 297. Vide *Creantare*.

1. GRANUM, Quævis annona, quo modo *Grain* nostri usurpant. Will. Neubrigensis lib. 4. c. 19. *Cumque urbs abundaret præsidiis, Grani plerumque penuria noster exercitus laborabat.* [Chronic. Andreæ Danduli apud Murator. tom. 12. col. 455. *Galea .... peroptime armata visitandi causa partes nostras Istriæ, eisque Grani & gentium subsidium porrigendi.*]

☞ Peculiarius pro frumento seu tritico usurpant Gregorius Monachus in Chronico Farfensi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 545. *Ad Grani modium 1. hordei & speltæ modium 1. musti lacunas xx.* Col. 571. *Grani modium 1. hordei 1. speltæ 1.* Obertus Cancellarius in Annal. Genuens. apud eumdem Murator. tom. 6. col. 342. *Prohibuerunt Granum in nostram urbem adduci ... ascendit ... mina Grani pretio soldorum decem.*

¶ 2. GRANUM, Coccum, Ital. & Hisp. *Grana*, Angl. *Grain*. Litteræ anni 1328. apud Rymer. to. 4. pag. 363. *Decem & octo denarios de quolibet panno, in quo pars Grani fuerit intermixta. Item, duodecim denarios de quolibet panno sine Grano.* Aliæ anni 1428. apud eumdem Rymer. to. 10. pag. 391. *Unam peciam de sangwin tinctam in Grano*; id est, Chramesinam, Angl. *Dyed in Grain*, Gall. *Teint en Cramoisi.* Vide *Grana* 1. & *Graingne*.

3. GRANUM, vel GRANUS, *Genus nummi*, apud Neapolitanos, *sex denariis parvulis constans*, apud Gobelinum Personam in Cosmodromio ætate 6. cap. 79. Idem c. 80. *Unde per dies aliquos laguncula una, quæ vulgo Barille dicitur, pro Granis quinque venivit.* [Constitutiones Caroli II. inter Constitutiones regni Siciliæ editas à Sarayna Lugduni an. 1560. pag. 353. *Item pro stallagio equi die ac nocte solvatur Granum 1. Pro quolibet lecto integro ... solvatur Granum 1.*]

GRANUM AURI, ut *Uncia auri*. Constitutiones Siculæ lib. 1. tit. 90. §. 1. *Apparitori autem pro qualibet citatione infra civitatem aut locum facienda, Granum auri ab actore præbeatur: extra civitatem, aut pro quolibet miliari Granum unum.* Erat autem quotidiana Canonicorum & Clericorum in Ecclesiis deservientium distributio in *Granis auri*, apud Siculos & Neapolitanos, ut liquet ex Chartis ann. 1292. & 1304. apud Ughellum in Ital. sacr. pag. 306. cap. 420. d. 899. 2.

¶ 4. GRANUM, vel GRANUS, Pondus minimum, Gall. *Grain*, Scrupuli pars vicesima quarta. Extractum Rotuli anni 1289. apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu pag. 472. *Et erat busta bona de pondere & tallia; sed deficiebant duo Grani cum dimidio.* Vide *Granus*, alia notione in *Gran*.

¶ GRAPADA, Jus in pisces venales, de quo in Regest. Cameræ Comput. Paris. tit. 22. pag. 17.

¶ GRAPERIUM, Quod remanet in area, frumento ventilato ac purgato, Massiliensibus *Graper*. Charta an. 1266. ex Archivo Ecclesiæ Massil. *Decimam partem omnium fructuum scilicet blads & etiam de Graperio.*

¶ GRAPETURA, Collectio uvarum in vineis remanentium post vindemiam, Gallice *Grapillage*. Charta an. 1293. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 297. *Prædictis vero nobilibus & eorum heredibus remanent blaeria, vindemiarum præconizatio, & Grapeturarum emptio in locis prædictis, nec non totum*

commodum præconizationis, emptionis & blaeriæ prædictarum; hoc excepto quod si aliquis forefecerit in dicta blaeria vel in dicta emptione Grapeturarum, de quo forefacto deberetur emenda, ipse erit communis.

¶ GRAPHANS, mendose. Vide *Gaphans*.

GRAPHIA. Jo. de Janua: *Graphia, scriptura*, γραφή. In Capitulis Caroli M. Addit. 3. c. 73. lemma sic concipitur: *De Graphia prolatore, ut eam affirmet.* Mox: *Statutum est, ut scripturam prolator affirmet.* Epitaphium Pacifici Archidiac. Veronensis, apud Ughellum to. 5. p. 609. *Glosam veteris & novi Testamenti posuit, horologioque carmen spera cali optimum, plura alia Graphiaque prudens invenit, &c.* A graphia seu scriptura, *Grapharii* & *Graphiarii* appellati postmodum Notarii & Commentarienses, nostris *Greffiers*. [Tractatus an. 1550. apud Rymer. to. 15. p. 231. *Guillermus Rochetel Dominus de Sassy ejusdem Christianissimi Regis Consiliarius & Status regni à secretis, ut etiam dicti Ordinis S. Michaelis ab actis seu Grapharius.* Acta S. Basilii Episc. Cæsareæ. to. 2. Junii p. 933. *Nobili Christophoro van Volden primo Brugensium Graphiario.*]

GRAPHIARE, Scribere. Henricus Aquilonipolensis in Adolpheide:

Nota membranis ea clara per se,
Clarior virtus tamen hac profecto,
Congraphiata est.

GRAPHIARIUM, Γραφεῖον, in Gloss. Lat. Græc. MS. sancti Germani Paris. [Vox nota Martiali.] Vide *Graphium*.

GRAPHIO. Vide *Grafio*.

1. GRAPHIUM, GRAPHIUS, Græcis & Latinis, dicitur stylus ferreus, ab una parte acutus, qua exarabantur in cera literæ, ab altera parte planus, qua inducebatur, quod perperam erat exaratum, & rursus complanabatur. Symposius in ænigmate, cujus lemma *Grafio*:

De summo planus, sed non ego planus in imo.

Papias: *Graphium, scriptorium.* Alibi: *Grafium*, γραφεῖον, *stilus vel baculus studentis.* Gloss. Ælfrici: *Graphium, vel scriptorium, graf.* Petrus in Actis S. Artemæ num. 10. *Jussit pueris, qui ejus discipuli fuerant, quod cum gladiis, qui ab officio scribendi Græco eloquio Graphii nuncupantur, illum crudeliter trucidarent.* Concilium apud S. Macram an. 881. cap. 8. *Ad capitium lecti sui tabulas cum Graphio habebat, & quæ ... de profectu & utilitate regni meditabatur, adnotabat.* Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo f. 50. *Sicut enim supra scriptum est, ita mihi nominavit ... & neque annis, neque mensi, ut crede, unum verbum, quia in tabulis cum Grafio scripsi ante eum præfixum feudum. Graphium argenteum*, in Epist. 7. Bonifacii Mogunt. Recensetur porro *Graphium* in supellectili monachica in Regula S. Benedicti, de quo multa congerunt Haëftenus in Disq. Monast. lib. 9. tract. 2. disq. 5. & Chiffletius in Anastasi Child. 13. Poeta Gallicus MS. qui vixit an. 1376.

Les uns se prennent à escrire,
De Greffes en tables de cire,
Les autres suivent la coustume,
De fourmer lettres à la plume.

GRAFIARIUM, Γραφεῖον, in Gloss. Gr. Lat.

GRAFFIOLUM, Surculus, taleola, ramus arboris *Graphiolo* alteri insitus, inditus, unde nostri *Greffe* dicunt: Occitani, *Grafion*. Fortunatus l. 5. Poem. 14. cujus lemma est: *Ad eundem, pro pomis & Graffiolis.* Mox:

Quæ mihi transmisistis propria cum prole parentes,
Insita cum fructu surcula, poma simul.

¶ 2. GRAPHIUM, Donatio, sic forte dicta quod scripto firmari solet Acta S. Caretoci to. 3. Maii p. 586. *Et postulavit Rex ab illo ut reciperet Carrum in sempiterno Graphio, & postea ædificavit Ecclesiam ibi.*

3. GRAPHIUM, seu GRAFIUM, speciem machinæ bellicæ fuisse, videtur innuere Cherubinus Ghirardaccus lib. 17. Hist. Bononiensis p. 575.

¶ GRAPIDES, Species avis apud Græcos. Vide *Carda* 1.

GRAPILA. Vita B. Angelæ de Fulginio c. 20. *Scia enim, filioli mei, quod nobilitas & valor, qui exit de tribulatione, non est nobis cognitus, quia si esset cognitus, esset de ea magna Grapila & rapina, & quilibet raperet ab alto, de quo rapere posset.* Occitani, *Graupinha*, unguibus vellere dicunt, *Graupinhado*, *Esgratigneurr.* [Gallis *Grapiller* proprie est Uvas sublegere, & metaphorice Commoda quævis minutiora sumere in rebus alienis.]

GRAPINUS. Charta an. 1236. in M. Pastorali Eccl. Parisiens. lib. 16. Ch. 10. *Prabendarii, qui nunc sunt, receperunt à me foragia absque vectis, & Grapinos, pro 9. singulis annis reddendis, &c.* [Vide *Ventulum.*]

GRAPPUS, Botrus, racemus, Gall. *Grappe*, apud Petrum de Crescentiis lib. 4. c. 4. extremo. Ital. *Grappo*, est oncinus, Gallice *agraphe*; [unde in Actis S. Franciscæ Rom. tom. 2. Martii pag. 169.* *Quilibet ex dæmonibus tenebat certa instrumenta ad modum nervorum, qui erant mixti cum Grappis ferreis ignitis, cum quibus ipsam animam percutiebant in illis partibus & locis, in quibus magis sa delectabat in eborens.* Et in Actis SS. Maii to. 1. ubi de S. Juvenale Episcop. Narniensi: *Cum operculo supposito ex eodem genere lapidis ad sepulchri modum, ferreis Grappis firmato plumboque munita. Duo paria de Grappis*, apud Rymer. to. 7. p. 945.]

¶ GRAPU FORSI, Langobardis, Violatio sepulcri. Exstat apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 19. Lex Lotharii inscripta *de Grapu Forsi* hisce verbis exarata: *Si quis sepulturam hominis mortui ruperit, & corpus expoliaverit, aut foris jactaverit* DCCCC. *sit culpabilis parentibus defuncti.* Heroldus habet *de Rapo-worfin.*

GRARIUS. Vide Ughellum to. 9. Italiæ sacræ pag. 211. b. 213. a.

¶ 1. GRAS, χθών, Terra, in Glossis Lat. Græc. MSS. Sangermao.

¶ 2. GRAS, χάρις, *Gratia*, *Grates.* Supplem. Antiq.

GRASANEC. Charta Anglica ann. 1330. laudata à Spelmanno: *Et debet Grasanec pro porcis suis ad festum S. Martini, videlicet pro quolibet porco ætatis unius anni obolum.*

¶ GRAS-HEARTH, GRASSHURT, Servitium à tenentibus domino præstitum cum aratro uno die post festum S. Michaelis; à Saxonico gæꞇ, Carruca, & heaꞃꝺh, Cœtus: est ergo *Gras hearth*, quasi cœtus carrucarum; quia post dictum S. Michaelis festum cum suis carrucis tenentes congregabantur. Kennettus Antiquit. Ambrosden. pag. 495. ad an. 1363. *Quando autem facient consuetudines sive redditus, venient omnes caruca infra villam de Pydinton ad arandam terram Domini uno die quem eligere voluerit Ballivus infra quatuor dies proximo post festum S. Michaelis per submonitionem Ballivi vel Præpositi: quod vocatur Gras-hearth.* Ibid. p. 497. *Præpositus erit quietus ab omni servitio pro labore præter Grasshurt.* Aliud etymon indicat Kennettus, mihi minus probabile.

¶ GRASPEIS, pro *Graspiscis*, vel *Craspiscis*, Crassus piscis, *Grapeis*, in Charta Gallica an. 1349. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 436. *Item, morue, saumons frais & sallez, seches de mer, moulrs, huistres, pourpris & Grapis, payeront 4. den. pour livre.* Charta an. 1154. to. 1. Chartularii Gemet. p. 295. *Quidquid ex his ad fiscum pertinebat cum integritate aquæ ex parte terra Monachorum, & Graspeis, si forte capiatur*

¶ GRASPIS, Eadem notione. Litteræ anni 1547. apud Rymer. to. 15. p. 127. *Pisces regales, videlicet sturgiones, balenas, cetas, & Graspor, & generaliter alios pisces.* Vide *Craspiscis.*

¶ GRASSA, βάδισμα, βῆμα, *Gressus*, in Supplem. Antiquarii & in Glossis Sangerman.

¶ GRASSALE, Species vasis. Sententia Senescalli Provinciæ an. 1434. *Quilibet piscator faciat banastonum, canastellum, Grassale & corban diversarum formarum... Quia esset impossibile eos habere & servare certam formam & certum peyranum in dictis vasibus, quia corba sunt in riparia Janua, & Grassalia in riparia Rodani, & canastelli aliqui sunt in Massilia, ubi extra portantur... Piscatores teneantur solvere regia curia de qualibet saumata denarium unum, sive de quolibet canastello, sive Grassali.*

GRASSALETUS, ut mox *Grassellus.* Charta Jausserannæ de Medullione ann. 1225. to. 7. Spicileg. *Dono prædicta Ecclesia* (S. Andreæ Avenioncosi) *20. scutellas, & 25. Grassaletos censuales annuatim.*

¶ GRASSALHA. Vide *Grassellus.*

GRASSAMEN, Idem quod *Grassitudo*, πάχος, in Gloss. Græc. Lat. Victorinus contra Manichæos; *Et cassum nunc usque jugi inedia inimica, ut ais, carnis membra tenuasti, censens anima efficere meritis ac natura pasti corporis succos ac pinguedinis distensa Grassamina, atque ipsorum abdominum mole prægravari, si post hunc jejuniorum laborem ad Creatorem tuum.... reverteris.*

¶ GRASSARE, Torquere. Vita S. Guthlaci: *Cum Egga ab immundi spiritus violentia miserabiliter Grassaretur.* Vide alia notione in *Grassus* 1.

GRASSEDO, Crassitudo. Utitur Eulogius Cordub.

GRASSELLUS, Vasculi seu Mensuræ frumentariæ species. Libertates MSS. Salvæ terræ in Ruthenis an. 1284. *De onere scutellarum & Grassellorum unum denarium.* In Privilegiis Novæ Bastidæ an. 1298. habetur *Grassalharum*, in Regesto Philippi Pulcri Regis Franciæ ex Tabul. Regio. Alia ann. 1356. apud Gariellum in Episc. Magolonensib. p. 389. *De lignis, mappis, mensis, vitris, paropsidibus, Grazaletis, amphoris, ollis, & aliis utensilibus, &c.* [Vide *Grassale*, & *Grassaletus.*]

¶ GRASSIA, Aonona quævis, Ital. *Grascia*, passim in Chronico Dominici de Gravina tom. 12. Muratorii col. 704. &c.

1. GRASSUS, Pinguis, *Gras.* Gloss. Græc. Lat. MS. S. Germani Paris. Πάχυνσι, *Grassa.* Edit. παχεῖα. Πάχος, *Grassitudo.* Παχύνως, *Grassivus.* Edit. *Grassibus.* Παχύνω. *Grassoso.* Edit. *Grasso.* Παχύς, *Bassus*, *grossus*, *crassus.* Althelmus de Laude virgin. c. 21.

Nam fontis laticem oleo pinguescere fecit,
Et liquida Grassis mutavit flumina guttis.

[Gloss. Isidor. *Grassus*, *Setosus*, *pilosus.* Aliæ Lat. Græc. *Grassum*, λιπαρόν. Joan. Longinus in Actis S. Stanislai Episc. n. 59. *In gazophylacium Domini aliis Grassos saccos & conferta marsupia fundentibus, duo minuta, &c.*]

¶ 2. GRASSUS, Ostium Rhodani, trajectus, per quos in mare volvitur, vulgo *Le Gras.* Regestum Guill. Ferandi Notarii Massil. *Cum dominus Amerutus decessisset hodie Grassi Arelatis vocata Pussons.* Vide *Gradus* 8.

¶ GRATA, vox Italica, Crates, Gall. *Claye*; item Clathrus, Gallice *Grille*. Annal. Genuenf. ad ann. 1242. apud Murator. to. 6. col. 494. *Paratis Gratis & aliis multis ædificiis ad prælium, &c.* Rolandinus Patav. lib 8. de Factis in Marchia Tarvisina c. 9. apud eumd. Murator. to. 8. col. 291. *Ponderata sunt plaustra armis, victualibus, Gratis* (Cod. Estenf. *Cratibus*) *& aliis paramentis ad pugnam.* Sebast. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, to. 5. Maii pag. 341. * *Ut autem pervenit ad Gratas, fremens blasphemat.* Acta SS. Junii to. 1. p. 367. de B. Andrea Hispellate: *Operitur capsa alia lapidea ab extra in columnis rotundis, & extra eam adest Grata ferrea.*

1. GRATARE, *Scabere*, Joanni de Janua, nostris, *Grater*. Glossæ MSS. Reg. ex Cod. 85. *ξέω*, *Polio*, *Frico*, *Grato*. De vocis etymo, vide Vossium, Ferrarium, & Menagium.

¶ 2. GRATARE, Promittere, stipulari, gratom habere. Charta anni 1252. ex Archivo S. Gildasii de Nemore: *Quia illud dictu Abbati & Conventui Gratavi & in verbo veritatis concessi.* Vide *Creantare*.

GRATIA, Eucharistia. Optatus lib. 5. *Veniunt gentes ad Gratiam; exhibet ille, qui invitare dignatus est, ministerium exercet turba famulorum*, i. Sacerdotum aut Clericorum. Ita χάρις non semel apud Cyrillum, & alios.

GRATIA, Baptismus, in l. 1. Cod. Theod. Ne sanctum baptisma iter. *Divinam Gratiam implorare*, i. baptismum, apud S. Cyprian. lib. 3. Epist. 17. *Gratiam Dei consequi*, Baptizari, in Chronico Reichersperg. ann. 370 Προσέρχεσθαι τῇ χάριτι, apud Cyrillum lib. 4. Mystag. Elogium S. Pantaleonis:

Τάχιστα δίς μοι τὴν πανηγύρεως ...,
Τὴν ψυχωφελῆ τῆς καθάρσεως χάριν.

GRATIÆ. Statuta Ordinis de *Sempringham*: *Sanctimoniales Laicæ in stallis fus stent ad Missas, & ad Gratias tantum*, i. dum dicuntur preces pro agendis Deo gratiis. Matth. Paris ann. 1256. *Completa qualibet hora canonica in Choro, & post Gratias prandii, &c.* S. Chrysostom. homil. 2. de Anna: Τράπεζα ἀπὸ εὐχῆς ἀρχομένη, καὶ εἰς εὐχὴν καταλύουσα.

GRATIA S. PAULI, aut S. APOLLONIÆ. Statuta Mediolan. 2. part. c. 433. *Aventores corrigiola pulverotta, nec dantes Gratiam, nec S. Pauli, nec S. Apollonia, nec prædicantes brevia pro febribus, &c.* Species sortilegii.

¶ GRATIA APOSTOLICÆ SEDIS Episcopos se esse, quandonam primum dixerint Episcopi, dictum est in *Dei Gratia*.

¶ GRATIÆ GENERALES, Annus jubilæus, quo indulgentiæ plenariæ fidelibus omnibus conceduntur sub conditionibus expressis in Bullis summi Pontificis. Instrum. an. 1371. apud Lobinellum to. 2. Hist Britan. col. 550. *Dum esset iste testis cum D. Ducissa tempore Gratiarum Generalium fel. record. Innoc. PP. VI. ivit Avinionem ad dictas Gratias cum licentia D. Ducissæ.*

¶ GRATIÆ, Privilegia, immunitates. Litteræ an. 1339 apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 562. *Nos Nicolaus Dei Gratia Oppaviæ Dux ad universos volumus pervenire, quod nos contenti stare volumus nostris terminis, libertatibus & Gratiis datis & impensis nobis a domino Joanne Bohemiæ Rege, &c. Pro præmissis libertatibus, Gratiis, &c.* in Charta ann. 1409. ex Schedis D. de *Mazaugues*.

¶ DE GRATIA, Sponte, libere, benevole Statuta Humberti Bellijoci to. 9. Spicil. Acher. p. 183. *Burgenses Bellevillæ non tenentur ire in chavaugia nisi de Gratia.* Vide *Gratiare*.

¶ GRATIALIS, Gratiosus, in Miraculis S. Servatii Episc. to. 3. Maii p. 224. & in Carminibus Sarnovii apud Ludewig. to. 8. p. 321.

GRATIARE, Gratias agere, in Legibus Adelstani Regis Angl. apud Bromptonum pag. 851. 854. [*Gratiari ab aliquo*, Gratiarum actiones ab eo recipere, apud Haymonem Episc. in Explic. Epistolæ ad Romanos c. 4. Le Doctrinal MS.

Moult doit Diex Gracier
Qui par son cuer s'avance.]

Vide *Regratiare*.

GRATIARE. In Legibus Rotharis Regis Longob. tit. 89. est *de ancilla matrimonio Gratiata*: ea nempe, quam Dominus *de Gratia* in uxorem accepit. Habetur ea Lex l. 2. tit. 1. §. 8. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Alteri quoque lateri blandiens lasciviens gemmarum benigna oculis Gratiabatur serenitas.*

¶ GRATICULA, pro *Craticula*. Gloss. Lat. Gr. Sangerman. MSS. *Graticula*, ἐσχάρα. Vide *Gradella*.

¶ GRATIFER, pro *Garcifer*, Famulus, Gall. *Garçon*, *Valet*. Contractus inter Lodovic. IX. & Venetos de trajiciendo Regis exercitu in Terram S. ao. 1268. Cod. jur. Gent. part. 1. pag. 25. §. 6. *Super eo quod D. Rex vult scire quantum constabit locus cujuslibet Militis cum duobus servientibus, uno equo & uno Gratifero pro equo & aqua.* Vide *Garcio*.

¶ GRATIFICARE, Declarare se aliquid gratom habere. Instrum. an. 1335. apud Ludew. to. 5. p. 602. *Promittentes sub fidei præstito juramento, quod sæpe fatus dominus Rex Poloniæ præmissa omnia & singula, hinc intra festum B. Galli proximum, ratificabit, Gratificabit, ac suis patentibus approbabit litteris.* Vulg. Interpres Ephes. c. 6. *In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua Gratificavit nos in dilecto filio suo*; id est, Gratos nos fecit. Statuta Canonicorum Regul. apud Duellium tom. 1. Miscell. p. 91. *Nisi in officio vel Gressu Gratificato, id est*, ut ibidem habet Glossa, *indulto per licentiam.*

GRATIFICARI, *Largiri, impartiri*. Papias.

¶ GRATILLA, Genus libi, forte à *Gratum* sic dicti. Arnob. l. 7. adv. Gentes: *Quid frivilla, quid frumen, quid africia, quid Gratilla, catumeum, conspolium, cubula?*

¶ GRATILLUS, Ital. *Gratillo*, Gall. *Ralingue*, Funiculus limbo veli assutus. Informationes civitatis Massiliæ de passagio transmarino ex MS. Sangerman. *Item debet habere ipsa navis duas puegas & vi. Gratillos & farciam subtilem pro faciendis cordeis vi. quintals.*

GRATIO, *Crudelitatis voluptas*, Papiæ. Codex MS. habet *Crudelitas*.

¶ GRATIONARII, in Ecclesia S. Stephani Vienn. Presbyteri, iidem, ut videtur, qui in parochiis dicuntur *Habituati*. Statuta ejusd. Ecclesiæ apud Raim. Duellium lib 2. Miscell. p. 86. *Hanc observantiam penitus reprobamus mandantes Preposito .... ut ab hujusmodi in antea desistat, & ultra ordinarios confessores, videlicet Octonarios, Vicarios & Grationarios, in principio Quadragesimæ confessores, viros doctos & probatos ... assumat.*

¶ 1. GRATIOSITAS, Gratus animus. Diploma Bolkonis Ducis Slesiæ an. 1294. apud Ludewig. to. 6. p. 376. *Tanta siquidem nostra Gratiositate ac mentis liberalitate, &c.*

¶ 2. GRATIOSITAS, Amabilitas, comitas. Vita B. Coletæ num. 8. *Placuit illo conferre Gratiositatem complacabilem & gratissimam diligibilitatem.*

¶ GRATIOSITAS NOVITATIS, apud Tertullianum contra Marcionem lib. 1. cap. 9. Idem quod Plinio *Gratia Novitatis*, Gallis *le Grace de la nouveauté*.

¶ GRATIS, Libenter, ex animo. Charta Petri Regis Aragoniæ an. 1205. apud Acher. to. 8. Spicil. p. 226. *De hoc facto junctis manibus hominium, & per hac sacrosancta quatuor Evangelia corporaliter tacta vobis Gratis juro.* Rursum occurrit in Litteris an. 1357. to. 3. Ordinat. Reg. p. 204.

¶ GRATISCUS. Vide *Gratiscus*.

¶ GRATITARE dicuntur anseres à sono, quem edunt, Italis *Gracidare*. Auctor Philomelæ:

Hinc Gratitat improbus anser.

¶ GRATIVA, pro *Gratia*. Sermo de corylo S. Gratiani Mart. to. 5. Annal. Benedict. p. 694. col. 2. *Pro Grativa igitur nostri Gratiani, summi Judicis ira placabitur, si nos sua festivitati viderit intentos, & debita devote reddentes obsequia.*

¶ GRATSA, Piscis genus, in Rumpleri Hist. Formbac. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 3. col. 433.

¶ 1. GRATUITAS, pro *Gratia*, Beneficium. *Dona & Gratuitates*, in Litteris an. 1508. apud Rymer. to. 13. p. 180. *Retribuet Serenitati vestra in solidum Gratuitates vestras*, in aliis Litteris an. 1498. apud Ludewig. to. 6. p. 219.

¶ 2. GRATUITAS, Titulus honorarius, quo Cassianus Valenensis Episcopus compellat Collegas suos in antiqua Collect. Canonum Pœnit. apud Acher. to. 11. Spicil. p. 198. *Statuas Gratuitas vestra, &c.*

GRATUITER, pro *Gratuite* utitur Osbernus in Vita S. Elphegi Archiepisc. Cantuar. num. 19.

¶ GRATULA, Crates, craticula, sepimentum. Vita B. Henrici Baucen. *Gratulam de lignamine super ipsam foveam deponi mandaverunt.*

¶ GRATULATIVE, Gratulanter, gratanter, in Homil. Leandri Episc. to. 2. Conc. Hisp. p. 351.

¶ GRATULOSUS, Gratulabundus, qui gratulatur. Greg. Monachus in Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 629. *Erat denique* (Oddo Abb.) *astutus & cautus in agendis negotiis ... cum sociis compatiens, habilis, affectuosus, hilaris, Gratulosus, verax.*

¶ GRATUM, GRATUS, Cautio de re quadam facienda. Edictum S. Ludovici Regis Fr. an. 1235. *Postquam Dominus per annum terram tenuerit, recipiet homagium ab herede, tali modo quod heres de pretiis vivariorum, garennarum, nemorum, & valore dotium, & servitiorum, debet Domino prius facere Gratum suum, vel competentem securitatem ei dare, quam infra 80. dies facere debebit.* Charta Communiæ Rotomag. apud de *Lauriere* tom. 1. Ordinat. pag. 309. *Et si* (debitor) *inventus fuerit in civitate Rothomag. vel Castro Falesf. antequam Gratum suum fecerit, tandiu tenebitur in carcere Communia, donec redimatur de centum solidis ... tum jurabit se non reversurum in dictam civitatem, vel dictum Castellum, donec fecerit Gratum Majoris & creditoris.* Vide *Creantare*.

GRATUS, Trajectus &c. Vide *Gradus* 8.

GRAVA, Lucus, arboretum, fructetum, arbustum, nemus, ex Anglico à *Grove*, [Saxon. Ᵹraꝼ.] Monasticum Anglic. tom. 1. p. 113. *Dedit Ecclesia S. Petri duos breces in feodo suo ... cum Grava, & pratellis eidem terra adjacentibus.* Pag. 117. *Terram suam ... cum Gravis, pasturis, prati, &c.* Tom. 2. p. 262. *Præterea dedi eis unam Gravam, qua dicitur Birbecombe, & licentiam circumcludendi.* [Diploma Willelmi Ducis Aquitaniæ an. 1027. inter Instrum. to. 2. Gall. Christ. col. 268. *Cum decimis & aquis dulcis, & terris de mare Salissa usque ad mare de Geronda & de Ubre de Syers usque ad Grava, cum marisco & cum montaneis, cum pinera, cum piscatione, &c.* Thomas *Madox* Formul. Anglic. pag. 47. *Gravam qua vocatur Bradele cum bruera adjacente.* Occurrit iterum ibid. p. 260. apud Kennettum in Glossario ad calcem Antiq. Ambrosden. & in Chartulario SS. Trinitat. Cadom. fol. 43. v°.] Chartas rursum alias suggerit Spelmannus. Vide *Grana* 2. Aliud sonat *Grave*, in Consuetudine Meledun. art. 4. Est etiam *Grave*, Germanis, fossa. Hesychius: Γραβίον, ... , βόθρον.

¶ GRAVABILIS, Gravans. Cæl. Aurel. l. 4. c. 3. *Vomitus Gravabilis capiti est.* Idem lib. 3. Acut. c. 17. *Cibi Gravabiles.* Occurrit rursum lib. 1. c. 15. & supra in voce *Carnatio*.

GRAVAMEN, Damnum, vel injuria: Gall. *Grief.* Matth. Westmonaster. an. 1246. *Ostendit et manifeste articulos super Gravaminibus & oppressionibus Ecclesia & regni, &c.* Occurrit passim. [Notione nonnihil diversa Cassiod. l. 9. Ep. 2. *Si visceribus fama Gravamen nullius sentias lasionis*, id est, molestiam.]

¶ GRAVAMENTUM, Onus, molestia. Gloss. Lat. Græc. *Gravamentum*, Βάρη.

GRAVANETUM. Vetus Charta apud Perardum in Chartis Burgundicis p. 89. *Scilicet porcellos, vitulos, edos, lanam, legumen, milium, panetum, unigranum, Gravanetum, & plastrum juxta Ecclesiam S. Martini vestitum & non vestitum in parte Aquilonis situm, &c.*

¶ GRAVARA, Vita S. Franci Erem. tom. 2. Junii p. 555. *Mira quantitatis massa nivium, qua Gravara vulgariter dicitur, de montis illius delapsa cacumine.*

¶ 1. GRAVARE, Honorare. Vide *Gravitas*.

¶ 2. GRAVARE, Accentu gravi pronuntiare, in Epistola Hildemari Monachi de recta legendi ratione, apud Mabill. to. 2. Annal. Bened. p. 743.

3. GRAVARE, Sculpere, ex Græc. γράφειν, vel ex Germ. *Graven*, Fodere, Gall. *Graver.* Vita S. Senorinæ Virg. *Sanctam virginem in sublimiorem loculum elevavit, hoc illi Gravans in marmore Epitaphium.*

GRAVARIA. Notitia seu Charta Roberti Ducis Normann. an. 1088. in Tabulario Fiscan. f. 14. *Has autem terras reddo & concedo quietas de Gravaria, & ab laïcali consuetudine.* Charta Henrici II. Regis pro Monasterio beatæ Mariæ de Bernaio in Normann. in 106. Regesto Tabularii Regii Ch. 84. *Et cum omnibus illis dignitatibus & libertatibus, & quietantiis de Gravaria, & palacitie* (sic) *& aliis rebus, &c.* Charta Will. Nothi Comit. Norm. to. 2. Monast. Angl. p. 960. *Ego Willelmus Normannorum Comes concedo eam* (Ecclesiam) *liberam ab omnibus consuetudinibus Gravariorum & bernagiorum.* Ubi perperam, ni fallor, editum *Granariorum*. Le Roman de *Rou* MS.

Plait de forest, plait de moneies,
Plais de porprise, plais de voies,
Plait de gaaing, plais de Graveries,
Plais de mellées, & plait d'ayes, &c.

Vide mox *Gravaringus*.

GRAVARINGUS, GRAVATOR. Ordericus Vitalis lib. 12. p. 876. *Eodem tempore Amalricus Ebroicensis Comes animi nimiam amaritudinem gerebat, quod Prapositos atque Gravaringos in terra sua nimium furere videbat. Insolitas enim exactiones imponebant, ac pro libitu suo judicia pervertebant.* Vox videtur conflata ex *Graf*, Comes, judex, & *Waring*, miles. Ita *Gravaringus* erit Præfectus ac magister militum in urbe quavis. *Warings* enim milites vocant Angli, vocabulo, ut videtur, ducto à *Werra*, bellum, (nostris dicuntur *Hommes de guerre*;) vel potius ministri fuerunt, seu *Milites* Comitum, qui eorum jussa exequebantur, aut denique *exactores* & publicani, quomodo *Graffiones* dicuntur à Su-

gerio de Administratione sua c. 23. & *Gravatores*, in libro Miraculorum S. Vulfranni Episc. n. 23. *Quidam homo S. Vulfranni misericordiam expetiit, qui in quosdam ministres incurrit, quos vulgus Gravatores appellat: hi autem equum, cui ille insidebat, eo dejecto rapuerunt. .... Illi vero petitionem ejus contemnentes, dixerunt, se domini sui servitium implere velle, & sic ei, si tamen eos sequeretur, reddere.* [Vide *Grafio.*] Vacces au Roman de *Rou* MS.

Venir a fet de sest païs,
Tous ses prevès, & ses Baillis,
Ses Graverens, & ses Viscomtes, &c.

¶ GRAVARIUM, Glarea, locus glareosus, Gall. *Gravier*. Charta ann. 1192. in Consuetud. MSS. Tolos. è Bibl. D. Abbatis de *Crazat* fol. 29. v°. *Item judicaverunt quod omnes rippa & Gravaria, quæ sunt a ponte usque ad punctam. ... sunt publica causa introeundi & exeundi.* Ibidem: *Ipsum pratum & Gravaria erant publica.* Vide *Graveria.*

¶ GRAVASCELLUS, *Aliquantum gravis*, Johanni de Janua; *Peu grief*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm.

¶ GRAVATA, pro *Gabata*, apud Murator. to. 3. p. 559. col. 1. Vide *Gabata.*

GRAVATÆ MULIERES, Gravidæ, quæ uterum gestant, κυοφορῦσαι, in can. 6. Concilii Neocæsariensis. Capitula ad Legem Alamannor. Edit. Baluzianæ c. 20. *Si qua Mulier Gravata fuerit, & per factis alterius infans mortuus natus fuerit*, &c. Concil. Eliberitanum apud Burchard. lib. 19. c. 155. & Ivon. p. 15. c. 163. & Capitula Theodori cap. 32. *In tribus quadragesimis anni ... conjuges continere se debent, nec illis diebus copulari, quamdiu Gravata fuerit uxor, id est, à quo die filius in utero motum fecerit, usque ad partum*, &c.

GRAVATIO, Injusta postulatio. Vide *Gravare.*

GRAVATORES, in Glossis antiquis MSS. *Ad aquas cruribus colligatis ambulantes.* Vide *Gravaringas.*

¶ GRAVATORIA, f. Iniqua manus injectio in rem alienam, Gall. *Saisie injuste.* Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 40. *Inde Robert de Gent aufert ei terram de Dou Maisnil ... & Radulfus de Cirtlandum ponit terram Abbatissa in Gravatoria, & vult ibi eam tenere.* Vide *Gravare*. Erit forte qui suspicetur *Gravatoriam* idem esse quod *Gravariam* vel *Graveriam*, Glaream, Gall. *Gravier*, adeo ut Radulfus terram Abbatissæ propriam converterit in locum publicum & glareosum.

GRAVATUM OPUS, Sculptura, ex Gall. *Gravé*, *Graveure*. Occurrit non semel in Monastico Angl. to. 3. p. 310. 311. &c. quasi *graphio* exaratum.

¶ GRAVATUS, Auctus damno, læsus iniquo judicio. *A Nationis sententia licet Gravato ad ipsam Artium Facultatem appellare*, apud Robertum *Goulet* in Compendio Jurium Universitatis Paris. f. 6.

¶ GRAVE, Querela, querimonia, Gallice *Grief*: vox practica. Chron. Trivetti apud Acher. to. 8. Spicil. pag. 579. *Hugo de Burgo Comes Cantiæ, quibusdam Gravibus contra eum propositis, carceri mancipatur.*

¶ GRAVEDO, *Afflictio*, in Glossario Barthii ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ GRAVEIRA, Glarea, locus glareosus, ut mox *Gravella*. Litteræ Armandi Vicecomitis de Podemniaco pro S. Andeolo, inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 229. *Ego Stephanus Insitudens-ferrum dono .... medietatem cujusdam prati ad Dagodenas, quod dicitur Graveira. Dono etiam aliam parvam Graveiram ad Fondredas, ubi si posse Clericis fuerit, molendinum faciant.* Vide *Graveria.*

¶ GRAVELLA, Glarea, arena, Gall. *Gravier*. Edictum Philippi VI. Franc. Regis an. 1329. *Quod ipsi* (venditores salis) *cum sale non ponent, vel miscebunt, pom vel misceri facient pulverem, sabulum vel Gravellam.* Le Roman d'*Athis* MS.

Athis & tous ses compagnons
Furent issus tout ès sablons;
En la Gravelle furent tuit
Plourant de joie & de deduit.

GRAVELLA VINORUM, f. Vappa, vinum vapidum, Gall. *Vin poussé*. Vide *Vimpum.*

GRAVELLATUS. Historia Episcopor. Autissiodor. cap. 25. *Dedit & alium messorium similiter anaclEum Gravellatum pensantem lib.* &c. Ubi forte legendum *Granellatum*, granis distinctum. Nisi *Gravellatus* idem sit quod *Gravatus*, sculptus.

GRAVERIA, Arena, sabulum, nostris *Gravier*. Testamentum Guill. D. Montispessulani an. 1146. *Scilicet pannos in flumine ablui, & siccari in ripis & Graveriis.* [Compositio anni 1208. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 232. *Concedimus etiam, quod præfati Clerici* (Anicienses) *possint acquirere rustica prædia, villas, agros, prata, vineas & Graverias, in quibus censum habeamus.*] Vide *Grava*, *Gravaria*, *Gravarium* & *Gravia* 2.

¶ GRAVERIUM, Onus, sarcina, Gallice *Charge*, *Paquet*, *Ballot*, à Latino *Gravis*. Statuta Ecclesiæ Cadurc. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 787. *Præcipimus de omnibus Ecclesiis tam prioralibus quam parrochialibus arcas & Graveria penitus removeri. Quod si anno elapso amota non fuerint, ea in usu pauperum converti faciemus.*

¶ GRAVERO, f. Idem quod *Graveria*. *Quidquid in molendinis & in resclausa & in fonte & in Gravorone*, &c. in veteri Traditione apud Stephanotium to. 10. Fragm. MSS. p. 261. Vide *Glevaria.*

1. GRAVIA, [Ornatus capillorum antiquis in usu, nostris alias *Greve.*] Statuta pro Canonicis S. Capellæ Paris. *Non debent nutrire, neque deferre comas; ... nec etiam facere Gravias in frontibus eorum, quia talia non pertinent Ecclesiasticis hominibus.*

¶ 2. GRAVIA, Glarea, locus arenosus, Gall. *Gravier*. Charta Philippi Aug. ann. 1211. apud Marten. to. 1. Amplliss. Collect. col. 1102. *Si vero eo tempore duellum fuerit adjudicatum, in Gravia castri tenebitur. Si judicium aquæ vel ignis portandum fuerit, apud S. Petrum Puellaris portabitur.* Vide *Graveria.*

¶ GRAVICA. Vide *Granica* in *Granea.*

GRAVIDARI, Gravidam fieri, apud Aurelium Victor. in Epit. in Adriano.

¶ GRAVIDO, ut *Gravamen*, Damnum, onus, Gall. *Grief*, Angl. *Grievance*. Formulare Anglic. Thomæ *Madox* p. 174. *Nunc itaque prædicta terra in potestate illius sit donata, & ab omnium servitiis intus vel foras libera perseverat sine aliquo Gravidine & læsione.* Vide *Gravitas* 3.

GRAVIO. Vide *Grafio.*

1. GRAVITAS, *Honor*: *Gravare*, *honorare*, in Glossis MSS. ad Concil. Sardic. c. 13.

2. GRAVITAS, Titulus honorarius, tributus Duci Daciæ Ripensis, leg. 13. Cod. Th. de Operib. public. Adde l. 1. eod. Cod. de Episc. & Cleric. leg. 18. eod. Cod. de Appellat.

¶ 3. GRAVITAS, Onus, exactio, Gallice *Charge*, *Exaction*. Monasticum Anglic. to. 1. p. 19. col. 2. *Anno Domini* DCCCXXII. *Cenulphus Rex Merciorum idem donum confirmavit ab omni sæculari Gravitate liberum & fiscali tributo.* Vide *Gravido.*

¶ GRAULUS, κωλεὸς, *Culeus*, in Supplemento Antiquarii. Martinius censet legendum *Graculus*. Homero κωλεὸς est Vagina, culeus; Loculus, hydria,

Hesychio; Aristoteli vero quædam avis : sed tum pro κελιὸς, scribendum dicunt κολιός.

GRAVOSUS, Gravis, in Lege Wisig. l. 9. tit. 1. §. 9.

GRAUSIA, Gravamen, ni fallor. Charta Gualteri Episcopi Lingonensis ex Tabul. Albæripæ : *Dimisit omnes Grausias & querelas, &c.* Vide *Graugia*.

¶ GRAYALE, Craticula, Gall. *Gril.* Inventar. an. 1342. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item unum morterium & unum pistellum; item unum Grayale; item duas corbas, &c.*

¶ GRAZALETUS. Vide *Grassellus*.

GREAGIUM, Præstationis species. Professio feudalis seu uti vocant nostri, *Adveu*, quam Regi præstitit Episcopus Ambianensis ann. 1301. in Camera Computor. Parisiensi : *Vechi comment on prent le Greage en le vile d'Amiens. Toutes œuvres de verges fanes, si comme van, corbelleus, benetons, kanes, ne doivent rien, &c.* Charta Philippi Comitis Flandriæ pro peagiis ejusdem urbis : *Toutes œuvres fanes de vergnes, si comme vans, corbeilles, corbeillons, paniers, ne canes, ne doivent nient; mais qui porte banas a vendre en la chité d'Amiens, il doit 4. den. de Greage, ou 4. banas en se volenté, & en sen queis en fera, & ensi sera quite l'an. Et s'il porte auges, 4. auges ou 4. den. payera, &c.*

¶ GREDARIUM, Scalæ, graduum series, Gallice *Escalier.* Sententia arbitralis an. 1497. inter Dominos & Communitatem Calliani : *Adtum Grassæ in porticu supra Gredaria ante introitum portæ ipsius Domini.* Vide *Gradarium*.

¶ GREDINUNDA, Βαδίζοντες τὰς ὅρας λίθοι, *Limites*, in Supplemento Antiquarii.

¶ GREETMANUS, Præfectus civitatis. Litteræ anni 1401. apud Rymer. to. 8. p. 193. *Prælati, Clerus, Consules, Greetmani, Conjudices, totaque Communitas, &c.* Vide *Gritmanni*.

¶ GREFFARIUS, GREFFERIUS, GRIFERIUS, Scriba, Gallis *Greffier. Grefferius Criminalis*, in Instrumento anni 1378. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1531. *Grefferius*, in Charta an. 1496. apud Rymer. to. 12. p. 594. & in Statutis Monasterii S. Claudii p. 57. *Greffarius*, apud Robertum *Goulet* in Compendio jurium Universitatis Paris. f. 12. *Registratores seu Greferii Parlamenti*, ann. 1361. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 483. Vide *Grafio*.

¶ GREFFARIATUS, Officium *Greffarii*, in Instrum. anni 1496. to. 12. Rymeri pag. 627.

¶ GREGARE, Congregare, adunare, conjungere. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MSS. *Gregat*, ἀγελάζει ἀθροίζει. Unio Ecclesiarum mensæ Episcopali à Petro III. Episc. Apt. ann. 1257. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues* : *Nituntur degregare . . . quæ sancti patres nostri Gregaverunt.*

GREGARIA, Bercaria, prædii rustici species, ubi grex ovium, ut *Vaccaria*, ubi vaccæ, nutriuntur. Chronicon Fontanellense cap. 16. p. 245. *De illa Gregaria pagens. 60. . . . de prædicta Gregaria caseorum pensas 30.*

¶ GREGARIUS, Pastor, custos gregis. Nicolaus Specialis de Rebus Siculis lib. 1. c. 11. *Bubulcos, opiliones, aliosque Gregarios terror continuus invadebat.*

¶ GREGIA, ut *Griechia*, Gravamen, alias Gallice *Grieche.* Libellus de remissione peccatorum tom. 4. Anecd. Mart. col. 26. *Theodorus de Gregiis dicit: Si pro ultione amici occideris hominem, VII. annis vel X. pæniteat.*

GREIL. Custumariom Priorat. *de Lewes*, apud Spelmannum : *Hæc sunt, quæ Aluredus accepit cum Ecclesia & terra : 5. boves, . . . 6. vaccas, . . . 3. equos, 1. archam, 1. Greil, 1. patellam, & 1. tripannum, & 3. barillos, &c.* Ubi *Greil* est *Craticula*, quam *Grille* dicimus, quæ ibi reponitur inter instrumenta culinaria. Vide *Gradale*, *Graticulus*.

GREMIALE, Pannus sericus, qui Episcopi, sacra facientis, cum sedet, gremio aptatur. Octav. Ferrarius : *Grembiale. & Grembiule*, linteum, sive semicinctium, à gremio. Ceremonialis Episc. lib. 1. c. 11. *Duo præterea alii, sed in Missa tantum adhibentur ministri, quorum unus de Gremiali, alter vero . . . . ampullis servitat. Et qui Gremiale ministrat, intentus esse debet, ut cum celebrans Episcopus surgit, antequam mitra ei auferatur, ipsum Gremiale per Subdiaconum de gremio Episcopi ablatum reverenter accipiat, illudque complicatum ante pectus ambabus manibus teneat, & cum opus erit, eidem Diacono reponendum in gremio Episcopi sedentis, &c.*

¶ GREMIALES, Qui sunt de *Gremio* seu sodalitate cujusdam ordinis. *Congregatio ipsa per Gremiales suos debeat deliberasse &c.* in Bullar. Carmel p. 388.

GREMIALES RIVI. Monasticum Anglic. tu. 1. p. 19. *Circiter 30. jugera inter duos Gremiales rivos fluminis, quod dicitur Steur.*

¶ GREMINI, οἱ Βαδίζοντες τὰς ὅρας λίθοι, *Limites.* Supplem. Antiquarii. Gloss. Lat. Græc. MSS. habent *Grumini*.

¶ 1. GREMIUM, pro *Cremium*. Gloss. Isid. & Papiæ : *Gremia, Siccamina lignorum.* Janssonius in Auctario : *Sectile, Gremium, arma, pluteum.* Occurrit pluries in sacris Scripturis vox *Cremium*, quam S. Hieronymus in caput 10. Oseæ exponit herbas aridas & virgulta siccata. Colum. lib. 12. c. 29. *Tenuibus admodum lignis, quæ Cremia rustici appellant.*

2. GREMIUM BASILICÆ, Mediam partem, seu *Navim*, interpretantur quidam, atque in iis Josua Arndius in Lexico Antiquitatum Ecclesiasticar. p. 1088. Anastasius in S. Silvestro : *Canthara cerostrata in Gremio Basilicæ argentea 50. &c.* Eadem ferme habet in S. Innocentio, & in S. Celestino. Ordericus Vitalis lib. 5. p. 589. *Hinc à dulci filio reverenter ad tumulum devecta est, & in Gremio Ecclesiæ juxta consortem thori corpus ejus honorifice sepultum est.* [Mabill. to. 3. Annal. Benedict. p. 590. ad ann. 967. *Initiis ejus anni . . . . Georgius apostolicæ sedis secundicerius, idem religiosus Abbas prioris Monasterii . . . quod dicitur in Sublacu . . . venit in Gremium Basilicæ S. Petri . . . ubi cum domno Johanne XIII. PP. sancta synodo . . . interérant Ravennas Archiepiscopus, &c.* Translatio S. Gorgonii Mart. in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part 1. p. 595. *Igitur Domino favente ad Monasterium S. Martini, quod vocatur Majus, B. Christi Martyr cum summo honore . . . . deportatus, atque in medio Ecclesiæ Gremio positus est.*]

DE GREMIO MITTERE, in Collegiis, Monasteriis, & Conventualib. Ecclesiis dicitur, cum societatis quispiam, sui ipsius & reliquorum nomine delegatur. Et differt ab eo quod dicitur, *à latere legare*, quod hoc unius, illud multitudinis est locutio : sic in conventione quadam inter Simonem Archiep. Cantuar. & Priorem & Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Norwici an. 1133. Spelm.

GRENA. Vide *Greva*.

¶ 1. GRENARIUM, Species frumenti minoris, ut videtur, v. g. secalis, &c. Computum an 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. ad calcem pag CLX. *Ad Laon VI. mensuras frumenti per manum G. Præpositi, & IIII. & L. mensuras Grenariis, quæ valent circa XX. modios per manum G. Borg.*

¶ 2. GRENARIUM, Horreum salarium ubi sal venditur, Gall. *Grenier à sel.* Codex MS. reddi-

tuum Episcopatus Autissiod. *Omnes saunarii qui vendunt sal in urbis & in Grenariis debent* XII. *denar. de vinagio, & VI. denar. de pissonagio terminis supradictis.*

¶ GRENCHIA, an idem quod *Granchia*, Gallice *Grange!* Vide *Granea*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem to. 2. de Feudorum usu pag. CLI. col. 2. *de Grenchiis* XXVII. *s. de Harduino Garrad*, XAX. *l.*

¶ GRENE HOGA, Mons viridis. Vide *Hoga*.

¶ GRENERIUM, ut supra *Granarium*, Horreum ubi grana frumentaria reconduntur, Gall. *Grenier*. Charta an. 1229. è Chartulario B. Mariæ de Nantholio fol. 23. v°. *Dedi... cuidam Presbytero sive Clerico lecturo singulis diebus quoddam psalterium in perpetuum in Ecclesia B. M. de Nantholio, super tumbam patris mei, unum modium bladi ymbernagii ad mensuram de Nantholio percipiendum quolibet anno in meis Greneriis de Nantholio.*

¶ GRENICIÆ, Termini, metæ, limites. Charta Bolconis Ducis Furstenbergensis an. 1337. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 41. *Quod ipsa civitas Friburg habere debeat omnia jura civilia plenarie & perfecte usque ad gades & Grenicias villa Gunzadorff. & usque in medium villa Polzmiz, velut alia civitates, sita in nostro Ducatu, habeant, eorum metis, gadibus & Greniciis.* Ibid. pag. 42. *Donamus etiam prafata civitati... unum rubum liberum in omnibus metis, gadibus & Greniciis, sicut jacet & jacuit ab antiquo.* Alia Bolkonis Ducis Silesiæ pag. 391. *Prout dicta villa in suis metis & Greniciis circumferentialiter est distincta.* Litteræ Ruperti Electoris Palatini an. 1356. apud eumd. Ludewig. to. 5. p. 576. *Cum omnibus & singulis metis, gadibus, juribus, jurisdictionibus, dominiis, utilitatibus & directis Greniciis, circumferentiis & limitibus, &c.* Rursum occurrit pag. 621. Vide *Granicies*.

¶ GRENIDA, Horreum, Gall. *Grenier*. Tabular. Ecclesiæ Ambian. *Quidquid post excussionem manipulorum decima remanebit,... dividetur. Majores vero in his qua ad Grenidum veniunt nihil juris habent, excepto quod quando annona mensuratur, si prasentes fuerint ad servitium Ecclesia & auxilia sua fecerint, ut de summa annona rationem possint reddere Officialibus Ecclesia, & saccos & vehicula ad deferendam annonam submoverint uterque seu ammmos pro sua procuratione habebit.* Vide *Granea*.

GRENONES, Grenniones, &c. Vide *Grani*.

¶ GRENTISCUS. Vide *Gratiscus*.

¶ GREPIA Anchoræ, Annulus quo facile potest apprehendi, à Teutonico *Gripen*, Apprehendere. Acta SS. Junii to. 3. pag. 456. ubi de S. Raynerio: *Tunc prædictus Albertus Strambo cum serviciali navis, ascito uno de sociis, ivit ad Grepiam anchora... ipsi duo tantum cœperunt trahere anchoram per Grepiam.*

GREPLA. Contract. Datior. Bergom. lib. 2. c. 12. *Salvo, quod quilibet ipsam Greplam portare sine dacio per 2. milliaria, &c.*

¶ GRESEUS, Leucophæos, gilvus, cinereus, Gall. *Gris*, Angl. *Gray*. *Gerofalcones Gresei*, apud Rymerum to. 2. pag. 1075. Vide *Griseum*.

¶ GRESILHA, Craticula, Gall. *Gril*. Instrum. anni 1341. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item unam cassetam de cupro, duas cayssatas in dispensa; item unam Gresilham.*

¶ GRESILLON. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi 2. de Feudorum usu pag. CLXVI. *Pro* LXVII. *Gresillons*, LXXVI. *s.* & III. *d. Pro galea paranda, & porta combusta, & palicio & breteschia*, XX. *l.* Apud Borellum *Gresillons* sunt manicæ ferreæ, Gall. *Menotes*. Codex MS. memorabilium Paris. an. 1344. *Henri de Malbeuet fus mené par le bourreau, les Gresillons és mains & les fers és piés.* Vide *Grilliones*.

GRESSA, Vernix, sandaros. Matth Silvaticus.

¶ GRESSIBILIS, Qui graditur, Engelberto de Longævitate ante diluvium cap. 7. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 1. col. 454.

¶ Gressibilis, Quadrupes, qui graditur. Medicina Salern. pag. 179. edit. 1622. *Avium porro omnium volucrium genus paucissimum præstat alimentum, si ad genus Gressibilium conferatur, potissimum si ad similam, qua, non aliud invenias, quod copiosioris sit nutrimenti.*

¶ GRESSIUS, Silex, Gall. *Grés*, Lapis ad pavimenta. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Feudor. usu, to. 2. pag. CXII. col. 2. *Pro Gressiis frangendis* XIII. *l. palicio reparando* XL. *s.*

¶ GRESSUS, Eadem notione. Charta anni 1237. è Chartulario S. Quintini in Insula pag. 157. *Et illarum aquarum punctum certis fecerunt signis designari, videlicet tribus Gressis fixis in muro lapideo sive super vivarium antedictum & foris apparentibus.... quandocumque dicta aqua supertrint vel superaverint illos Gressus, dicti Abbas & Conventus aquas illas extre permittent & effluere ventaliis elevatis.*

¶ Gressus Gratificatus, Facultas exeundi è Monasterio & spatiandi. Statuta Canonicorum Regul. S. Augustini art. 29. apud Raimundum Duellium lib. 1. Miscell. pag. 91.

Claustrum claudatur. Ne frater ab hoc gradiatur,
Tempore in certo, certis metis & aperto,
Ni sit in officio vel Gressu Gratificato.

GRESSUTUS, *Pedester*, Papiæ.

¶ GRESUS, à Gallico *Gris*, Cinereus, leucophæus. *Gresus panis*, Panis ater, Gall. *Pain bis*, in Inquisitione MS. pro canonizatione S. Yvonis.. Vide *Griseum*, & *Panis Gresus*.

GREVA, Arena, sabulum maris, glarea; nostris *Greve*. Charta Roberti Comitis Drocensis ann. 1220. *Et sciendum est, quod in omnibus rebus, qua ducuntur ad Sousmaree per terram, vel per Grevam de Crotoy, versus Pontivum, nihil ibidem habet Dominus S. Walarici.* Monasticum Anglic. to. 2. p. 625. *Novem acras in Greva maris... mensuratas pertica 20. pedum ad salinas faciendas.* Hinc emendanda videtur Charta Balduini Comit. Flandr. an. 1067. apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 25. *Et quingentas mensuras terra... & salinas in Sentonis, quas Grenas vocant, si redacta in terram cultibilem ex beneficio maris accreverint, liberas eis cum omnium incremento ei tradidit.* Legendum enim *Grevas*.

Nostris etiam *Greves* dicuntur ocreæ ferræ. Inventarium Philippi Magni Reg. Franc. an 1316. *Item trois paires de Greves d'acier, & 3. paires de poulains.* Guill. *Guiart* an. 1301.

Epées, bacinez, & hyaumes,
Gantelez, targes, lances, Gréves,
Ne r'ont lu cadroit nules tréves.

Chronicon Bertrandi *du Guesclin*:

De plates & de Greves si fist bien atourner.

Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis an. 1351. cap. *Pour le harnois: Gardebras, avantbras, cuissoz, Grevettes, sollers, & gantellez.*

¶ GREVE. Vide *Geresa*.

GREUGIA, Gravamen, Gall. *Grief*: in Foris Benearnensib. *Los Greuges.* Occurrit in Consuetudin. Tolosæ 4. part. tit. de feud. art. 7. 13. Assisiæ Hierosol. MSS. cap. 27. *Se cs Gregier li deust.*

[Chartularium S. Vandregesili to. 1. p. 675. *Sans chen que jen ne aucun de mes heritiers em pusson de rien Grocbier, ne veuir encontre, ne de rien clamer.* Ibid. pag. 1228. *Sans ceu que jeu ne aucun de mes hers en pusson de rien Groucher*; id est, Conqueri, mormurare, Gallis nunc *Grondor*, *murmurer*. Le Roman *de la Rose:*

Et se gens encontre moi Grocent,
Qui so torment & corrocent,

Vide *Grousa.*]

¶ GREVIA, ut *Greva* Vide locum in *Furnile.*

¶ GREUNO. Vide *Grani.*

GREUSA, [ut *Greugia*, Gravamen, jurgium, controversia vel querela, Gal. *Grief.*] Charta an. 1327. in Tabular. Episcopat. Ambian. fol. 161. *Nonnullis querelis, controversiis, Grousis, debatis, &c.* Vide *Grausia.*

¶ 1. GREUSIA, ut *Greusa.* Conventio anni 1251. apud Perardum in Burgundicis: *Quod si aliquid causa, controversia, litis vel Greusia, inter nostras Ecclesias ... emorserit, per duos bonos de conventibus nostris ... predictum negotium termineteur.* Chartularium Abbatiæ Accincti p. 13. *Quadam Greusia orta fuit inter D. Acey & Giboynum & fratres ejus; dicebant enim quod non debebant facere Monachi molendinum à loco illo, qui dicitur Molendinum Arme usque Tayfona, quia tale erat pactum inter eos & Monachos: de hac autem Greusia coram fidelibus hominibus concordati sunt.*

¶ 2. GREUSIA, Alia notione, in eod. Chartulario pag. 16. *Giraadus Miles de Toruay & Haymo frater ejus dederunt Deo & sanctæ Mariæ Accincti dimidias rupturas de Tostet & Greusiam de campo Humberti de Louetenges.* Forte legendum *Gravia* vel *Grava.*

¶ GREVUS, *συνός*, *Densus, spissus*, in Supplemento Antiquarii.

GREZISCUS. Vide *Græciscus.*

¶ GRIAGIUM, GRIARIA. Vide *Gruarius.*

¶ GRIBA. Consuetudines MSS. S. Augustini Lemovic. *Monachi S. Martini debent ire primi, & postea nos, & postea Canonici cum Clericis, & debent portare Gribam cum reliquiis S. Justi in primo capite processionis.* Idem videtur quod Theca sacrarum Reliquiarum, Gall. *Chasse.*

¶ GRIBELLIO. Statuta Equitum Theuton. art. 58. apud Duellium lib. 2. Miscell. pag. 58. *Omnes fratres armorum vacantes exercitio attendunt mareschalco, qui dare debebit ipsis omnem militiæ apparatum, equos, mulos .... parvas tentas, quæ vocantur Gribelliones.*

¶ GRIDA, pro *Crida*, Proclamatio per præconem. Chron. Estense apud Murator. to. 15. col. 377. *Illi de exercitu existentes in burgo ad nihilum attendebant, nisi ad faciendum Gridas fieri & præcepta strictissima, quod omnes dicti exercitus de burgo recederent & redirent ad custodiam campi.*

¶ GRIDAGIUM, Proclamatio præfertim vini venalis, seu tributum ratione hujus proclamationis à domino perceptum. Extenta jurium Comitis Sabaudiæ an. 1309. Hist. Dalphin. to. 1. p. 86. *Item habet Dom. ibidem bannum vini .... tabernagium & Gridagium, quæ valent ad firmam per annum, ut nunc quatuor libras.* Vide *Cridagium.*

GRIDARE, Clamare, ex Italico, apud Petrum de Crescentiis l. 4. c. 17. cxte. Vide *Crida.*

GRIECHIA, Gravatio, onus, ex vet. Gall. *Grieche.* Charta an. 1269. ex Tabul. Fossatensi fol. 97. *Tria arpenta vel circiter terræ arabilis seu frichiorum ... onerata in tribus denariis Paris. capitalis census debitis in festo sancti Remigii, & ad Griefchiam tantummodo, ut dicebant, &c.* Infra: *Quod dicta tria arpenta terræ seu frichiorum ad dictum censum & Griechiam absque alio onere ... garentizabunt.*

GRIETMANNI, Præfecti civitatum: *Grietania*, præfectura: voces Frisonibus familiares. In Legibus Opstalbomicis, *Griet-man*, *Grietenie.* Vide Joann. *à Sande* in Decisionibus Frisicis cap. 1. defin. 1. [Etymon Frisicum *Griet*, contractum ex *Gericht*, Judicium, & *Man*, Homo.]

GRIFALCO. Breviloquus: *Erodius, rapacissima avis, omnium volatilium major, & aquilam vincit. Vulgo Grifalco dicitur, qui aquilam rapit.* Crescentius: *Il Girifalco, è uccello rapace majore chel falcone.* Græcis γρυπὸς est rapax, unde Germani *Grupen*, nostri *Griper*, pro rapere dicunt. Sic *Grifalco*, est *falco rapax*, dictus quasi *Gripfalco.* Landigo, *Girifagno*, dicitur *lo sparviero, ch' è statuo un' anno ne la selva, & poi s'è mudato.* Dantes in Inf. cant. 22. *Ma l'altro fu ben sparvier Grifagno. Grifaus* nostri dicunt, quæ vox apud Butilerium occurrit p. mihi 242. Vide Oct. Ferrarii Orig. Ital. infra *Gyrofalconos* & *Grifus.*

☞ Hinc Poetis nostratibus vox *Griffaigne* ut virum audacem & vultu minaci significarent. Le Roman *de la guerre de Troye* MS.

Phellimenus & sa compagne,
Qui mult parert fere & Grifaigne,
Vint à Troye pour dessendre
Que Greis ne la peusse prendre.

Ibidem:

D'Agreste une iste est mer lontaigne
Dont la gent sont fiere & Griffaigne.

GRIFFO, Monetæ species 10. florenis & 10. solidis æstimata, in Magno Recordo Leodiensi p. 68. 85. [& in Historia Monasterii S. Laurentii ejusdem urbis apud Marten. to. 4. Ampliss. Collect. col. 1129. *Gryfo* appellatur in Chronico Bonæ Spei pag. 398.]

GRIFFONES, nostris ita Græci Byzantini Imperii olim dicti. Matth. Paris an. 1190. *Cepit castellum inter Calabriam & Messanam, quod Monasterium Griffonum appellatur, ubi Gryfones insultum facientes in Hugonem Brunum Comitem Marchiæ, à Rege Richardo repulsi sunt.* Rogerus Hovedenus pag. 708. *Venit ad villam bonam, in qua nobilis Abbatia Griffonum est.* Adde Bromptonum p. 1189. Castelli de *Maregrifon* in Peloponeso alicubi meminimus in Hist. Gallo-Byzant. constructi à nostris ad *matandos* seu vexandos Græcos. *Griffons*, Villharduino n. 95. 128. 204. & in Chronico Flandr. c. 11. Philippus *Mouskes*:

A tout lor Griffons & lor Turs,
S'iroient par la mer as murs.

Vide Gloss. ad eumdem Villharduinum.

¶ GRIFFUS, Ital. *Griffi*, Nostris *Grifon*, Gryps, Gryphus, Quadrupes alatum, sed fabulosum. *Leones & Griffi, vel aquila celeriter convolantes*, in Annal. Januens. Bartholomæi Scribæ lib. 6. ad an. 1227. De *Gryphis* plura vide apud Schilterum in *Griff.*

GRIFUS, Superbus, cervicosus. Vide *Gripus.*

GRILLA, Uvæ species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

¶ GRILLARE dicitur Gryllus Auctori Philomenæ.

GRILLIAN. Smaragdus in Grammatica MS. *Promiscuis generis sunt hæc glis, grus, leus, mus, &c.* Ubi Glossa interlinearis ad vocem *glis*, habet, i. *Grilliam.* Vox vetus Francica.

GRILLIONES, Podicæ, compedes, Hisp. *Grillos*, Martinus

Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. lib. 8. Observantiar. Regni Arag. tit. de Contumacia: *Si incartatus captus fuerit, non recipitur juris fidantia ab eo, nec etiam caplevatores: sed cum catena in collo, vel Grillitembus habet stare juri, &c.*

¶ GRIMINI. Vide *Gremium*.

¶ GRIMLICHOR. Glossar. vet. ad calcem Collectionis Canonum MS. è Bibl. D. *Chauvelin: Sevus, Grimlichor.*

¶ GRIMPA. Vide *Guimpa*.

GRINIOSUS. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Arte venandi cap. 30. de falconibus nidiclariis: *Quando nidasii pascuntur, horripilant pennas, cooperiendo pastum ipsorum, & rostro & pedibus, tum manus custodis eis porrigitur, pastum defendunt, qui dicuntur Griniosi, & quanto citius extrahuntur de nidis, tanto plus habent de prædictis qualitatibus.* Nostri *Grignoter* dicunt circumrodere.

¶ GRIOA, Mensuræ genus. Vide *Goa*.

GRIPHUS, GRIPPIS. Isidorus l. 20. Orig. c. 11. *Spingata effigies, quas nos Griphos vocamus.* Helgaldus in Roberto Rege Franc. *Aliud quoque* (phylacterium) *jussit parari argento, in quo posuit ovum cujusdam avis, qua vocatur Grippis.* [Vide *Griffus.*]

¶ GRIPIRE. Vide *Guerpire*.

GRIPPA, Genus navis. Bernhardus *de Breidenbach* in Itiner. T. S. *Et vidimus fustes & Grippas cum armatis navibus intrare in portum.*

GRIPPERIA, seu Gall. *Gripperie*, Species navis, in Itinerario MS. Guillelmi *de Lanoy* D. *de Villerval.*

¶ GRIPPIS. Vide *Griphus*.

¶ GRIPPONERIUS, Artifex; an qui vestes interpolat, Gall. *Fripier?* Charta an. 1374. ex Archivis Trevoltii facta dicitur, *præsente Annequino Lobret Gripponerio civi Lugdunensi.*

¶ GRIPPUS. Vide *Gripus*

¶ GRIPTA, Locus subterraneus. Vide *Crypta*.

GRIPUS, GRIPPUS. Glossæ Isid. *Grippus, superbus, pilosus.* Ugutio & Joan. de Janua: *Grypus, superbus, convitiosus: unde canes parvos & ignobiles Gryppos vocamus, quia præ cæteris superbi sunt.* Gloss. Arabico-Lat. *Grifus, superbus, cervicosus.* In Passione S. Basilei Episcopi Amaseæ num. 16. γρῖπος, pro *rete* usurpatur.

¶ GRISELLUS RONCINUS, Equus gilvus, Gall. *Cheval gris*, in Codicillis anni 1318. to. 2. Hist. Dalphin. p. 176. col. 2. & in Chronico Dominici de Gravina apud Murator. to. 12. col. 665.

GRISENGUS. Vide *Griseum*.

¶ GRISENS GRADARIUS, Equus gilvus, Gall. *Cheval gris*, Lobinell. to. 2. Hist. Brit. col. 829.

¶ GRISENSIS PANNA, pro *Grisea*. Vide *Panna*.

GRISETUS. Vide *Griseum*.

GRISEUM, GRISUM, Pellis animalis cujusdam, quod vulgo *Vair* Galli appellant, de quo quædam attigimus in Dissertat. 1. ad. Joinvillam, semper in pretio habita. [*Grisia vel varia*, in Privilegio Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. ann. 1036. è Chartulario ejusdem Monasterii signato Y. pag. 243. ubi de variis pellibus censui obnoxiis. Tabular. Ecclesiæ Macloviensis: *Statutum fuit 13. Aprilis 1415. ne Capellani audeant deferre almutias de Grisio seu vaire.*] Arnoldus Lubecens. lib. 3. cap. 5. *Nunc non solum scarlatico, vario, Grisio, sed etiam purpura & bysso vestiuntur.* S. Bernardus Epist. 2. cap. 11. *Ut inde compares tibi fræna aurea ... varia Griseaque pellicea à collo & manibus ornatu purpureo diversificata.* Cæsarius lib. 6. c. 5. *Vestimenta ejus erant humillima, non Grisea, non varia, sed ovina. Pelles Grisia, & varia*, in Chronico Trudon. lib. 7. pag. 428. Adde Andream Monach. l. 2. Vitæ S. Ottonis Episcopi Bambergensis cap. 27. Statuta Cluniacensia Petri Venerab. cap. 16. Albertum Aq. lib. 2. c. 16. l. 5. c. 20. Willelm. Neubrig. l. 3. c. 22. Ricardum Hagulstad. pag. 328. Gaufrid. de Belloloco c. 8. Radulf. in Vita S. Ricardi Episcopi Cicestrensis num. 44. [Concilium Terracon. IV. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 323.] &c. Sebastianus Cobarruvias: *Grises, son ciertos animalejos, de cuyas pieles se suelen hazer aforros, y dieron les este nombre por la color parda que tienen.*

¶ GRISUM. *Almutia de Griso seu de pellibus Grisis*, in Litteris an. 1371. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 135.

GRISEUS COLOR, qui *Pseudolactinus* Joanni Diacono in Vita Gregorii M. lib. 4. c. 83. λευκόφαιος, Græcis. Baldricus in Gestis Alberonis Archiepiscopi Trevirensis: *Clericali se toga induit, & peplo muliebri caput & vultum involvit, & cappa de panno Griseo se superinduit, &c.* Leges Burgor. Scoticor. cap. 45. *Et vestitum unius coloris, scilicet Grisei, vel albi.* Vita S. Gilberti de *Sempringham*: *Grisiis, quas dicunt vestibus utens, fucatos fugit pannorum colores. Vestis Grisea*, in Chronico Colmariensi an. 1277. [*Grisevestis*, apud Ludewig. tom. 6. pag. 194.] *Grisea tunica*, apud Albertum Argentin. p. 101. Fridericus II. Imp. de Arte venandi lib. 1. c. 46. de plumis avium: *Quadam Grisea seu cinericia.* Chronicon Windesem. lib. 2. cap. 6. *Grisea tunica de quatuor partibus panni consuta.* Thomas à Kempis in Vita Gerardi Magni cap. 11. *Vestimenta ejus Grisei Coloris.*

GRISIUS RUSTICANUS. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 18. *Lanea autem dormitorii vel de albo esse debent, vel de Grisio Rusticano.* Infra: *Cappa laïcorum fratrum, id est, conversorum, de Grisio Rusticano.*

GRISEI MONACHI, *Gryssers*, Anglis. Vide in voce *Monachi*.

GRISENGUS PANNUS, Griseus, in Legibus Ethelredi Regis cap. 23. & in Monastico Anglic. to. 1. pag. 831. Idem qui

GRISETUS dicitur Radulfo de Diceto an. 978. *Gaufridus Comes* (Andegavensis) *indutus tunica illius panni, quem Franci Grisetum vocant, &c.* Infra: *Rex deinceps ut Grisa tunica vocaretur, edixit.*

¶ GRISEUS GIROFALCO, apud Rymerum to. 2. pag. 1087. Vide *Gyrofalcones*.

GRYSEUS, in Chronico Mellicensi p. 360.

GRISITAS. Fridericus II. Imper. lib. 2. de Venat. cap. 20. *Quidam tendunt plus ad Grisitatem.*

De vocis *Griseus* etymo, quædam habent Menagius & Ferrarius.

¶ GRISOLARIS. Vox corrupta, ut conjecto, quæ legitur in Præcepto Borelli Comitis ann. 986. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 336. & seqq. Præceptum istud dicitur *Scriptum hoc mense Aprilis, die VIIII. Calendas Maii, luna decima, Concurrente IIII. Epacta VII.* Hæc optime cohærent cum anno 986. negotium facessunt proxime sequentia: *A. C. sidus Grisolaris postquam ingressi fuerint XV. & antequam ingrediantur ad caput habeamus ad XLV.* Pro *A. C. sidus Grisolaris*, legerem lubens: *Littera C. cycli solaris*, quod hæc littera huic anno conveniat. Cetera, qui potest, exponat vel emendet.

¶ GRISULFI. Vide *Gibellini*.

¶ GRISUS. Vide in *Griseum*.

¶ GRITA, f. pro *Crista*, Mons, collis, vel pro *Crypta*, Antrum, spelunca. Privilegium Wifredi Comi-

tis Barcinon. pro Monasterio Rivi-pullensi, to. 3. Concil. Hisp. p. 165. col. 2. *Ex alio vero latere descendit de serra super corale, & pervenit per ipsa Grita usque in flumine Fobreri.* Vide *Critum*.

GRITHBRECH, Pax Domini Regis fracta, Willelmo Thorn. pag. 2031. & Rastallo: *fractio pacis*, Bromptono, ex Anglico *Grith*, vel Danico *Grid*, pax, & *Brece*, violatio. Leges Kanuti c. 32. *In Danelaga habet Rex fythwitam, i. forisfactum pugna, & fyrthwite, i. forisfactum expeditionis, & Grithbrech, i. infractionem pacis.* Adde Leges Henrici I. Regis Anglor. c. 12. 22. 35. 59. 79. ubi crebro sumitur pro pacis infractore. Monasticum Anglic. to. 1. p. 372. to. 2. p. 133. Janum Delmerum ad Jus Aulicum Norvegicum vetus pag. 506. [& Glossarium apud Wanleium de Litter. Septentr. p. 284. ubi legitur: *Grithbriche, id est, Fractio pacis.*]

¶ 1. GROA, Species mensuræ. Vide *Goa*.

¶ 2. GROA, Groua, Idem quod Anglis *Cro* vel *Croa*, Palus, terra paludosa, Gall. *Marais, Terre marecageuse.* Litteræ Vicarii Archiepiscopi Rotomag. an. 1206. in Tabulario Calensi: *Item Ligerus de Vado ii. den. de terra sua de Gromont & vi. den. de masura sua, & ii. den. de sua Groa.* Litteræ Vicarii Pontisaræ an. 1332. in Chartular. S. Martini Pontisar. *Tria quarteria de Groua ad quarteriam ... quinque quarteria ad gonlerum ... tria quarteria de Groa ... 40. perticas ad passagium, sex arpenta de Groua.*

GROBA, Fovea, cloaca, ex Germ. *Grube.* Occurrit apud Henr. Aquilonipolensem in Lubecca l. 2. cap. 1. non semel.

¶ GROCERUS, Magnarius, solidæ mercis propola, Gall. *Marchand Grossier.* Litteræ ann. 1392. apud Rymer. tom. 7. p. 727. *Per Robertum Fitz. Robert, Adam Terdele & Johannem Halle, Groceros Londonia, appreciatas, &c.* Aliæ an. 1471. apud eumdem Rymer. to. 11. p. 680. *Johannes Harrys civis & Grocerus Londonia.* Occurrit rursus in Formulari Anglic. Thomæ *Madox* pag. 285.

¶ GROCOMIUM. Vide *Gerocomium*.

GROGNIUM. Tabular. Episcopat. Ambian. ann. 1231. fol. 95. *De Grognio juxta atram Joannis vetula, dicimus, quod salices, & illud, quod calceatum est, debent tolli usque ad altitudinem aqua.* [Forte idem est quod mox *Gronna*.]

GROINUM, [Idem quod infra *Gruinum*.] Charta Raynaldi Episc. Noviom. an. 1177. in Tabulario Abbatiæ Montis S. Martini, diœcesis Cameracensis: *Has autem ad Majoriam pertinere dicebat, tractum & custodiam terragii, Groinum, rebaltonem, garbas deligatas, cyrothecas, redemptiones terrarum, furnum & stalagium.* Vide *Grugnum*.

¶ GROLLARE, Movere, Gall. *Grouiller.* Miracula S. Zitæ to. 3. April. pag. 522. *Ipse multoties videbat eam Grollantem capite, tanquam insanientem.*

¶ GROMA, Species mensuræ. Vide *Gruma* 4.

¶ GROMARTHIUS, pro *Turmarchus*, Turmæ præfectus. Vide in *Platearius* post *Plateaticum*.

GROMATI. Epitaphium Romoaldi Principis Beneventani, apud Camillum Peregrinum:

Gromati pollens, mundana lege togatus,
Divina instructus, nec minus ille fuit.

Ubi legendum opinor *Grammatis*, id est, litteris. Vide *Gramma*.

¶ GROMES, Grometus, Famulus, ab Anglico *Groom.* Testam. Richardi II. Regis Angl. apud Rymer. to. 8. p. 77. *Item, volumus quod omnia indumenta, exceptis perlys & lapidibus pretiosis, remaneant Clericis, valettis & Gromes, qui circa nostram personam jugiter laboraverunt & laborant.* Litteræ an. 1533. apud eumdem Rymer. to. 13. pag. 352. *Dilectus serviens noster Jacobus Worsley Grometus gardoroba nostra.* Vide *Gromus*.

¶ GROMNA, pro *Gronna*: quod mox vide.

GROMULUS, *Ager*, in Glossar. Regio MS. Cod. 1197. vox orta, ut videtur, ex *Groma*, quæ Agrimensoribus nota, vel ex *Grumas*, i. *Clivulus*.

¶ GROMUS, ut supra *Gromes*, Famulus. Testam. an. 1440. apud *Madox* Formul. Angl. p. 433. *Lego ... cuilibet valetto xl. sol. & cuilibet Gromo xx. sol. & cuilibet pagetto vi. sol. viii. den.*

GRONNA, Grunna, Colgano & Bollando, est palus, seu locus bituminosus & uliginosus, unde cespes eruitur, qui siccatus foco struendo, non secus ac carbones, adhibetur. Cogitosus de S. Brigida virg. Scota, n. 33. *Ut adificarent viam latam & firmam ramis arborum, petris in fundamento positis, ... in Gronna profunda & pene intransmeabili, & in locis humentibus, &c.* Simeon Dunelmensis, Radulphus de Diceto an. 1040. & Rogerus Hovedenus pag. 438. *Ipsius Haroldi corpus effodere, & in Gronnam projicere jussit.* Charta Edgari Regis, to. 1. Monastici Angl. pag. 243. *Cum ... pascuis, silvis, pascuariis, capturis, Gronnis, &c.* Adde aliam Regis Æthelredi p. 258. & Anonymum de Miraculis S. Bertini c. 9. [ubi Mabillonius legit *Gronna* & ex MS. *Gruma.*] & Vitam II. S. Carthaci Episcopi num. 46.

Grunna. Vita S. Aidani Episcopi Fernensis n. 10. *Erat autem magna Grunna inter eos & silvam, per cujus circuitum via erat.*

Gronnia. Asserus de Ælfredi rebus gestis p. 18. *Unum* (Monasterium) *quod per maxima Gronnia paludosissima & intransmeabili, & aquis undique circumcingitur.* Infra, pag. 59. *Gronna* scribitur.

Gronnosus, Paludosus. Idem Asserus de Ælfredi rebus gestis an. 878. *Cum quibusdam militibus & vassallis per silvestria & Gronnosa Summurtunensis pagi loca in magna tribulatione inquietam vitam ducebat.* Eadem habentur apud Flor. Wigorn. pag. 590. [pro quo Auctor Vitæ S. Neoti sæc. 4. Benedict. part. 2. p. 333. habet: *Locum ingressus est, magnis undique circumseptum paludibus.*] A *gronis* porro dicta aliquot oppida volunt, *Gronigam* in Frisia; *Gronaw* in Agro Brunswicensi, & *Gruningam* in Episcop. Halberstadensi.

GRONNIUS. Asserus de Ælfredi rebus gestis ann. 887. *Velut apis fertilissima, longe lateque Gronnios interrogando discurrens, multimodos divina Scriptura flosculos ... congregavit, quis pracordii sui cellulas densatim replevit.* Forte *Gronnieus*, aut *Grunnions*.

¶ GROPIALS, Funis ad retinendam navem, Gall. *Croupiere*, vel *Croupiai.* Informationes Massil. de passagio transmarino è MS. Sangerm. *Item vult habere ipsa navis Gropials vi. quilibet xxx. passorum.*

GROPOSA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

GROPPA, Clunes, vox Italica, nostris *Crouppe.* Auctor Mamotrecti ad c. 24. Numer. *Pugio est parvus gladius bisacutus lateri adherens, qui & clunabulum dicitur, quasi ad clunem, id est, ad Groppam religatum.* Vide Oct. Ferrarium in Orig. Ital.

GROPPOLOSUS, Nodosus, vox Italica, *Gropposo, Groppoloso. Lapis Groppolosus*, in Miraculis B. Simonis Tudertini n. 36. Vide Ferrarium in *Groppo*.

¶ GROPIUS, συναλὸς, *Aridus.* Supplem. Antiquarii.

¶ GROPYS, Uncinus, à Saxon. ʒripan, Arripere, capere. *Is clavis caret. Gropys & aliis ferramentis*

emptis Oxon. ... xu. *s.* apud Kennetom in Antiquit. Ambrosden. pag. 573. Ferreus uncinus est, cui annectitur catena ad rotam sufflaminandam.

GROS, *Orbis, circulus.* Papias.

GROSA, *Raseria*, Papiæ. Ita MSS. Codd. At Editio Veneta habet *Rasoria argentarii.*

1. GROSSA, Dragma, Anglis à *Groate*, nostris *un Gros.* Henricus Knyghton. an. 1378. *Concessa est Regi una Grossa, quæ continet 4. denarios de quolibet viro & muliere.* Vox nota.

¶ 2. GROSSA, Luculentior scriptura, Gall. *Grosse.* Epistola Innocentii III. PP. inter Concil. Hisp. to. 3. p. 414. *Cum autem Notarius ... literas notatas secundum arbitrium postulantis & redactas in Grossam literarum in nostra præsentia exlegisset.* Vide alia notione in *Grossum* 1.

Grossare, In mundum redigere, [seu luculentius nitidiusque scribere,] Gall. *Grossoier.* Carmen de Curia Romana apud Mabillonium tom. 4. Analect. pag. 172.

Isterum labor est Chartas Grossare notatas,
Et Grossas Cameris restituisse suis.

Infra:

Prima dies igitur scribit quodcumque petendum,
Et tua portabit nota secunda Patri.
Tertia Grossabit, bullatam quarta videbit, &c.

[Charta S. Illidii Claromont. an. 1197. *Prædictus titulus Grossatus & sigillatus fuit.* Consuetudo Bragerraci art. 32. & 33. *Solvet quilibet actor .... pro Grossande 5. solidos de brassata, si sit in papiro; si vero actor processum suum Grossare voluerit in pergameno ... scriptor Curiæ non Grossabit processum, nisi per partem fuerit requisitus.* Occurrit apud Acher. to. 9. Spicil. p. 294. *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. p. 417. to. 2. p. 125. Rymer. to. 8. p. 368. & alibi passim. Vide *Ingrossare* 1.]

¶ Grossarius, Qui instrumenta publica luculentius describit. Arestum Parlam. Tolos. ann. 1498. *Per me Grossarium infra scriptum signate.*

¶ Grossator, Eadem notione. *Ricardus de Cabanis abreviator & Grossator domini Papæ*, in Capitulis gener. MSS. S. Victoris Massil.

¶ GROSSARE, Solidam seu magnariam mercem emere, Gall. *Acheter en gros.* Litteræ an. 1419. apud Rymer. to. 9. p. 795. *contra abusus in vino Grossando: Maximam partem vendagii istius patriæ pro hoc anno emerent & Grossarent.* Vide alia notione in *Grossa* 2.

¶ Grossaria, Platea *Grossariorum*, ubi habitant magnarii, in Charta Massiliensi an. 1428.

¶ Grossarius, Magnarius, solidæ mercis propola, Gallice *Marchand Grossier*, apud Menotum Serm. Quadragesim. fol. 120. Vide alia notione in *Glossa* 2.

¶ Grossarius Faber. Statuta Adalardi Abb. Corbeiensis, to. 4. Spicil. Acher. p. 2. *Ad secundam cameram ... fabri Grossarii sex, aurifices duo, sutores duo, scutarii duo, pergaminarius unus, saniator unus, fusarii tres. Grossarios fabros* suspicor esse ferrarios; quod hos non credam in longa, quæ ibi habetur, artificum enumeratione fuisse prætermissos.

¶ GROSSATOR. Vide in *Glossa* 2.

¶ GROSSELENUS, f. Orbis escarius, Gall. *Assiette*; *Gros* quippe Papiæ est orbis, circulus. Inventarium an. 1347. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 557. *Item duas alias scutellas argenti signatas in margine inferiori cum signo ad medium Agnus Dei. Item 12. parvos Grosselenos argenti absque signo quocumque.*

¶ GROSSELLA. Glossæ MSS. *Calta, Grossella.*

Tom. III.

¶ GROSSESCERE. Vide in *Grossus* 1.

GROSSILIA. Jus Vicentin. lib. 4. *Coloni tenentur dare fictus de Grossilibus, sive de maxoriminibus, in festo sancti Felicis, &c.* Ibidem: *Item laboratores non debent colligere seu movere de campis Grossilia, minuta, uvas, &c.*

¶ GROSSITAS, Grossities, &c. Vide *Grossus* 1.

¶ 1. GROSSUM, *Annuus redditus beneficiorum*, in Amalthea; qui scilicet ratione beneficii annuatim obvenit, præter quotidianas distributiones, quæ iis solum dari solent, qui divinis intersunt officiis, Gall. *Le Gros d'un benefice.* Occurrit in Charta an. 1367. apud Miræum to. 2. p. 893. in Statutis S. Capellæ Paris. pag. 20. &c. Vide Bleinyanum Instit. p. 116. & mox *Grossus* 1.

¶ Grossa, Eadem notione. Concil. Mexican. an. 1585. *Itaque dum in quadranti signum hoc R. requiem denotans habuerit* (Præbendatus,) *præbenda sua acervo seu Grossa dumtaxat fruatur.*

¶ 2. GROSSUM. *Vendere in Grosso* vel *ad Grossum*, Gall *Vendre en Gros*, per aversionem, in Charta an. 1332. apud Rymer. to. 4. p. 516. in alia an. 1383. to. 7. p. 378. in Chr. Richardi de S. Germano apud Murator. to. 7. col. 130. & alibi.

¶ 3. GROSSUM, Tuber. Miracula B. Gerlandi, to. 3. Junii p. 659. *Nata fuit clauda & super ancha Grossum habebat.*

1. GROSSUS, Crassus, magnus. Glossæ Græc. Lat. Παχὺς, *Bassus, Grossus, crassus.* [Hinc Ludovicus VI. Franc. Rex *Grossus* dictus est cum aliquot aliis. Genealogia Regum Franc. tom. 2. Spicil. Acher. p. 805. *Ludovicus Grossus genuit Robertum Grossum Comitem Drocatum.* Pag. 807. *Theobaldus Grossus Comes Trecarum, &c.*] Amalarius in Prologo ad lib. de Eccles. Offic. *Mihi peccatori Grossa res data est potius ad indagandam quam exponendum.* Adde lib. 2. cap. 16. [*Grossa domus*, Gall. *Grosse maison*, Familia nobilior, Menoto in Serm. Quadrag. fol. 112. v°. *Grossa decima*, in Charta an. 1103. apud D. Calmet. to. 1. Hist. Lotharing. col. 575. Gall. *Grossedime*, scil. frumenti, vini aliorumque fructuum præcipuorum: quæ *Grossorum fructuum* dicitur in Tabulario B. Mariæ de Bono-Nuntio Rotomag. *Grossa glacies*, i. spissa, in Annal. Mutinens. apud Murator. tom. 11. col. 57. *Grossa campana*, Gall. *Grosse cloche*, apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 154. *Grossi fructus*, pro *Grossum* 1. Annuus beneficii redditus, in Charta an. 1379. ibid. p. 191. & in Statutis an. 1380. ibid. p. 504. *Grossa causa*, majoris momenti, in Statutis an. 1315. apud eumd. Lobinell. tom. 5. p. 626.] *Grossum lignum*, in Legibus Aluredi c. 14. *Grossi nervi*, ibid. c. 51. *Grossus panis*, in Chron. Windesem. lib. 2. c. 5. 56. *Vestes humiles Grossæ & simplices*, apud eumd. c. 60. [*Grossa tegmina*, in Visione Wetini, sæc. 4. Benedict. part. 1. pag. 292. *Grossus tumminus*, in Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 42.] Adde Gregor. M. Præfat. in Ezechiel. & lib. 25. Moral. c. 22. Palladium de Architect. ex MS. Domnizonem in Prologo lib. 1. de Vita Mathild. & alios passim.

¶ Grosse, Difficulter. Vita S. Hugonis Abb. Bonavall. to. 1. April. p. 48. *Ivit considerare qualiter ille paralyticus se haberet, & vidit eum jam Grosse anhelantem.*

Grossus, Rudis, indoctus. Jo. de Janua: *Grossus, rudis, villanus.* S. Augustinus lib. contra Epist. Manichæi cap. 21. *Si ad ista Grossi etiam & tardi sitis, quaro, &c.*

Grossus Rusticus. Ita appellatus à nostris, seu

Gallis, quidam Princeps Saracenus, qui regiones regno Ægypti & tractui Damasceno adjacentes possidebit, dum nostri primam expeditionem sacram suscepere, *præ nimia pinguique corpulentia, vilique persona, in qua totus rusticus esse videbatur*, ait Albertus Aquensis lib. 7. cap. 21. lib. 10. c. 5.

Grossa Verba, Convicium atrox, vulgo nostris *Grosses paroles*, [*Gros mots.*] Charta Libertatum Novæ Bastidæ in Occitania ann. 1298. in Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. an. 1299. n. 16. ex Chartuphylacio Regio: *Item si quis alium Verba contumeliosa & Grossa dixerit, &c.*

¶ Grossities, Spurcities, immunditia. Chron. Triveti to 8. Spicil. Acher. p. 434. *Manuscrus* (Henrici II. Regis Angl.) *Quadam Grossitie sua hominum incuriam protestantur; earum enim cultum prorsus negligit, nec unquam, nisi aves deferat, utitur chirothecis.*

¶ Grossities Ingenii, Mentis hebetudo, in Vita Vener. Odæ, to. 2. April. p. 773. *Grossities intellectus*, apud *de Breydenbach* Itiner. T.S. p. 163.

¶ Grossitas, Asperitas. Vita B. Notkeri Balbuli, to. 1. April. p. 582. *Quia bibuli gutturis Grossitas dum inflexionibus & repercussionibus & diaphentarum diphthongis mitem nititur edere cantilenam, &c.*

¶ Grossitudo, Crassitudo, amplitudo, Gallice *Grosseur. Grossitudo pugni*, in Charta an. 1171. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 882. *minimi digiti*, in Pactu Legis Salicæ tit 43. §. 4. Edit. Eccardi; *quatuor pedum, duorum pedum*, in Computo an. 1347. to. 1. Hist. Dalph pag. 84. in Charta an. 1317. ex Archivo Burginadii Bleiensis; *quatuor digitorum*, Jerem. 52. 21.

Grossitudo Cordium. Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c. 20. §. 1. *Quia inter magnates & nobiles regni .... exorta fuerunt discordia & Grossitudines cordium*, [i. e. odia, indignationes: sic Galli dicimus *Avoir le cœur Gros*, indigne ferre, stomachari.]

¶ Grossitudo Styli, Aspera & dura scribendi ratio, in Actis SS. Martii p. 474.

Grossescere, Crassum fieri. Gregorius M. lib. 7. Ind. 2. Epist. 53. *Sicque fit, ut quotidie deteriores fiant, dum in eis culpa Grossescit.* [*Grossescente brachia*, apud Bedam lib. 5. Hist. Angl. cap. 3. *Grossescente tumore cruris*, in Miraculis S. Cuthberti cap. ult. Utitur etiam Guibertus lib. 4. de Pignet. Sanctorum. cap. 1.]

Ingrossari, Eadem notione, in Miraculis S. Eutropii Episcopi Santonensis num. 20. [Vide *Ingrossari* suo loco.]

2. GROSSUS, apud JC. Anglos, idem quod integrum aliquod per se subsistens, nec ab aliquo alio dependens, ut *Villanus in Grosso*, est servus, qui glebæ non adscribitur, sed immediate domini sui personæ servit. [Hinc f. *Grossi famuli*, in Fragmento an. 1430. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 64. col. 2.] Etiam *Advocatio in Grosso*, est jus Patronatus, non feudo, vel manerio annexum, sed primo & principaliter ad eum spectans, qui beneficii Patronus est, ut cum quis manerium suum vendit, retento sibi jure Patronatus; aut contra jus præsentandi, quod ad manerium suum spectat separatim, & per se cuiquam alienaverit, hoc casu Patronatus à manerio separatus, *Advocatio* dicitur *in Grosso*, id est, non manerio: sed proprietatum personæ annexus. Vide Cowel. lib. 1. Instit. Jur. Angl. tit 2. in princip. Placita Justitiarior. anno 20. Edw. I. *Et Hugo de Lombar, qui sequitur pro D. Rege, dicit, quod wayf est quoddam Grossum de Corona, quod nullus eo gaudere possit, nisi inde habeat speciale warandum à D. Rege, &c.*

3. GROSSUS, Monetæ aureæ species, vulgo *Gros.* Charta Friderici II. Imper. an. 1232. apud Goldast. tom. 1. Constit. Imperial. p. 299. *Et possint aureos Grossos & denarios monetare, &c. Grossi Augustarii*, in verbo *Augustarius.* Adde Decreta Ludovici Regis Hungariæ art. 3. Historiam Cortusiorum lib. 2. c. 10. &c. [*Grossi argentei*, in Constitutionibus Jacobi Regis Siciliæ cap. 58.] Vide *Moneta.*

¶ GROTTA, Spelunca, Gall. *Grotte.* Vita B. Gerardi de Villa magna, to. 3. Maii p. 248. *Itaque in locum suum rediit, cui à Grottis, id est, cryptis nomen erat.* Vide *Crota.*

¶ GROUA, Locus paludosus. Vide *Graa* 2.

¶ GROUINUM, Confluens, sic dictus quod quodammodo referat rostrum suillum, Gall. *Groûin* vel *Groin. Juxta Greninum seu rostrum duarum aquarum, ubi Vigenna Cresam fluvium recipit*, to. 4. Annal. Bened. pag. 362.

¶ GROUNDAGIUM, Reditus pro statione navium in portu. Vide *Sedes navium.*

GRUA, Grus, Italis *Gru*, *Grua*, Gallis *Gruë.* Lex Salica tit. 7. §. 6. *Si quis gallum aut gallinam furaverit, vel cignum, aut Gruam domesticam, &c.* Editio Heroldi: *Si quis Gruem aut cygnum domesticum &c.* Per *Grues domesticas* Windelinus ardeas intelligi putat, quæ Flandris *Keygers* dicuntur, quas alunt Flandrenses foventque magno studio circa suas ædes: juxta quas videre est manufactos colliculos, quos *Matas* vocant, aqua cinctos & arboribus præaltis obsitos, in quorum cacuminibus istæ ardeæ nidulantur. Hæ *mota* vocantur *Krygertje*, quasi *Gruaria.* Adde Legem Longob. lib. 1. tit. 19. §. 14.

1. GRUARIUS, Primus cognitor, seu Judex causarum ad silvas & venationem attinentium, & delictorum, quæ in iis committuntur; cujus appellatio ad Majorem Forestarium devolvitur: *Gruier*, Gallis, apud quos idem, secundum locorum discrimina, qui *Verdier*, *Forestier*, *Castellan*, *Concierge*, *Maistre Sergent*, *&c.* ut est in Statuto Henrici III. de forestis an. 1583. art. 22. Ex quibus pronum est vocis etymon, ex Germanico nempe *Gruen*, vel *Green*, viridis, unde nostris *Viridarius*, idem qui *Gruarius.* Pithœus ad Consuet. Trecensem tit. 10. art. 14. à *Gru*, deducit, quod quemvis silvarum fructum sonat, ut sunt glandes, castaneæ, poma ac pira silvestria, quæ ad firmam dantur à Gruariis. Vide *Grutum.* Claudius Mallevilleus in Comment. ad Constit. Silvar. art. 22. à *Gruibus*, improbanda cuivis omnino conjectura: alii à δρῦς, quercus, deducunt. Id porro muneris viros primarios, atque adeo Militari cingulo donatos obiisse docet Santyonus pag. 83.

¶ Gruerius, Eadem notione. Edictum Philippi Pulcri Franc. Regis an. 1291. *Gruerii & forestarii in manibus suorum superiorum præstent juramentum secundum formam constitutionis prelibatæ.* Hujus officium non ad silvas solum & venationem, sed etiam ad aquas & piscationem pertinuisse docet Edictum Philippi Longi an. 1318. ubi primum statuitur: *Que li Gruier gouverneront les eaues & les viviers, en la maniere qu'il soulaient faire.*

¶ Gruirius. Charta anni 1226. ex Chartulario Sangerm. *Ibi poterat venari, & Gruirius erat eorum.*

Gruarium, Jus, quod ratione officii *Gruarii* competit: *Droit de Gruerie.* Charta Philippi Aug. an. 1218. apud Doubletum p. 900 *Gruarii vero nemorum prædicti habebunt quittè & sine aliqua consuetudine 60. arpennos nemoris prænominati pro Gruario suo.* Ex his emendanda Charta alia apud eumdem

Doubletum pag. 889. ubi perperam *Glaria*, pro *Gruaria* habetur. Vide Raguellum in voce *Gruerie*, & Santyonum in Statutis pro forestis lib. 8. tit. 23. art. 1. & Cardinum Bretium de Regis superioritate pag. 181.

GRUARIA, Officium *Gruarii*. Charta an. 1265. in Hist. Guinensi pag. 378. *Cum discordia verteretur super garda sive custodia & justitia ipsius Ecclesiæ, ac Gruaria nemorum ejusdem Ecclesiæ.* [Confirmatio fundationis Monast. Veteris pediculi an. 1202. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1039. *Droco de Melleto pater meus & domina Emengardis mater mea dederunt ... Fratribus Grandimontis ordinis ... omnimodam justitiam altam & bassam, & omne dominium, Gruariam, gardiam & garennam, quidquid habuerunt vel habere potuerunt, &c.* quæ totidem verbis repetuntur ibid. col. 1041.]

¶ GRUERIA. Charta Guidonis Franciæ Buticularii pro Ecclesia Karoli loci ex Chartario ejusdem: *Dedi herbagium & glandem in omnibus nemoribus, in quibus habebam Grueriam .... & ubicumque Grueria de Donnomartino adpertinere dignoscitur.*

GRIARIA, Idem quod *Gruarium*, vel jus, quod quis habet in foresta alterius. Charta Philippi Aug. an. 1196. apud Doubletum pag. 892. *Dedit in perpetuum Ecclesiæ B. Dionysii universa tam in traverso aqua Meduntæ quam in teloneo villæ, & Griaria forestæ, quæ dicitur Arthia, &c.* Tabular. S. Genovefæ Paris. an. 1186. *Cessimus & quitavimus, si quid habebamus nomine Griariæ in territorio prædictæ villæ: ita ut neque nos, neque hæredes nostri in perpetuum poteremus impedire vel disturbare colonos Ecclesiæ, quin libere & quiete per Canonicos Ecclesiæ possint colere, dirumpere & extirpare ubicumque voluerint in territorio prædictæ villæ.* Necrologium Ecclesiæ Parisiensis prid. Id. Dec. *Eodem die ex statuto communis Capituli nostri celebrari debet anniversarium b. m. Theobaldi Comitis Trecensis, & prædecessorum suorum Comitum Campaniæ, pro quorum animabus Blancha Comitissa Trecensis & Theobaldus, filius ejus, cum Griariam in nemoribus B. Mariæ de Roseto vindicaret, per compositionem factam inter ipsos & Capitulum nostrum, omnia nemora supradicta extirpari, & domos seu villas ibidem ad voluntatem & dispositionem Capituli construi concesserunt.* Adde Probat. Hist. Castilion. pag. 32. 33. 53. & Hist. Drocensis p. 241. [necnon Chartam Simonis de Pissiaco ann. 1252. apud Martenium tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1106. &c.]

☞ Non solum in forestis, sed & in agris cultis jus *griaria* primum viguisse declarat Charta an. 1204. apud Duchesnium in Probationibus Hist. Monmorenciacæ pag 65. *Ego Radulfus Suessionensis dominus & Adelais uxor mea notum facimus omnibus præsentem paginam inspecturis, quod compositionem quam dilectus filius noster Gaucherus de Castilione cum Abbate & Capitulo S. Dionysii fecit super Griaria de Trembleio, tam in nemore quam in Plano, concedimus in perpetuum tenendam sicut in Charta prædicti Gaucheri continetur.* Quin imo jus illud ad vineas & alias res sese extendisse mox patebit ex Charta anni 1268. in voce *Gruagium* laudata.

GRIAGIUM, Idem quod *Griaria*; *Gruage*, in Consuet. Aurelian. c. 1. art. 82. Charta S. Ludovici Regis ann. 1268. in Regesto Memorialium Cameræ Computor. Paris. fol. 269. *Et forestam nostram & villam Pantecuriæ cum omnibus Griagiis ejusdem, &c.* Compotus Baillivorum Franciæ ann. 1268. *Buticularius Silvanectensis pro Griagio suo boscorum Coye, &c.* [Charta anni 1263. ex Tabulario Portus Regii: *Guillelmus de Meudnae armiger habet Griagium sive redditum & obventiones quascumque quæ sibi obvenire poterunt ratione Griagii in nemoribus constitutis in Castellania Montis-fortis, quem æstimabat xxx. sol. Paris. vel amplius annuatim.*] Occurrit præterea in Charta an. 1275. pro Monasterio S. Germani de Pratis, & in alia anni 1204. in Probat. Hist. Castilion. pag. 34. [necnon in Charta Philippi Franc. Regis an. 1307. inter Probat. Hist. Comitatus Ebroic. pag. 29. *Les Griages de la Chastellenie de Meullent*, in altera Charta ejusdem Regis an. 1298. ibid. pag. 23.]

GRUAGIUM. Charta an. 1268. ex Tabulario Fossatensi f. 91. *Omne Gruagium, quod habebant .... in manerio de .... tam in terris, vineis, nemoribus, quam in aliis rebus.* Aresta O. SS. ann. 1287. in Regesto B. f. 78. *Ordinatum fuit, quod in omnibus forestis, in quibus D. Rex habet Gruagium, tertium & dangerium, &c.* [Litteræ ann. 1358. apud D. Secousse to. 3. Ordinat. Reg. p. 315. *Ledit concierge ... doit prendre & parcevoir ... tout le Gruage de tous les bois d'Yveline.*]

¶ 2. GRUARIUS, Accipiter in *gruum* venatione exercitatus. Vide *Commorsus*.

¶ GRUDO, *id est*, *Sanguisuga*, in vet. Glossario MS. S. Andreæ Avenionensis.

¶ GRUDUM. Vide *Grutum*.

GRUELLUM, Polenta, Gall. *Gru*, *Gruau*, [quibusdam in locis *Gruel*.] Guill. Britto in Vocab. MS. *Plus dicitur ribus ex aqua & farina confectus, sicut Gruellum.* Monasticon Anglican. p. 149. *De avena duodecim summas de eadem villa ad Gruellum faciendum, scilicet quarta & sexta feria per totam quadragesimam.*

¶ GRUERE, Γερανίζειν. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MS. Festus: *Gruere dicuntur grues, ut sues Grunnire; unde tractum est Congruere, id est Convenire, quia id genus volucrum minime selvagum est.* Utitur Auctor Philomelæ. Vide *Gruire*.

¶ GRUERIA, GRUARIUS. Vide in *Gruarius*.

GRUFUS, *Setosus*, *pilosus*, *hirsutus*. Ugutio. Vide *Gruosus* & *Grussus*.

GRUGNUM, Rostrum, *Grugno* Italis, Gallis *Groin*; proprie porcorum & aprorum, quo *grunniunt*. Hinc versus:

Hinnit equus, Grunnit porcus, pipat quoque mifus.

Adde Spartianum in Geta, & vide in voce *Mufum*.

¶ GRUIERIUS. Vide *Gruarius*.

¶ GRUINUM, Grana frumenti, quæ cadunt in area, dum segetes in horreis conduntur, Gallo-Flandris *Grouin*. Charta anni 1199. è Tabulario Corbeiensi: *Easdem* (malas consuetudines) *in plena curia coram hominibus Ecclesiæ quitas clamavit & in perpetuum guerpivit, carionem videlicet bladi nostri in Augusto ... omnia ligamina garbarum cujuslibet bladi & leguminis, Gruinum, haltonem, quod in ventilationibus sub rastello remanet in area.* Vide *Groinum*.

¶ GRUIRE, ut *Gruere*. Odo de varia Ernesti Bavariæ Ducis fortuna apud Marteo. tom. 3. Anecd. col. 343.

Progressi modicum per campos, ecce tumultum
Auribus accipiunt horrenda vocis, habentes
Cum Gruibus genus in latis Gruientibus arvis.

¶ GRUIT. Vide *Grutum*.

¶ GRULLATORES, Πτοιοφοροῦντες, Terrorem afferentes, in Glossis Lat. Græc.

¶ GRULLI, Εἶδος πλοίου, Genus navigii, in iisdem Glossis & in Supplemento Antiquarii.

1. GRUMA. Glossar. Græc. Lat. Ἀγρομέτρης, *Gruma*, *papilla*.

2. GRUMA, Ugutiooi, *est crusta, qua sit ia lateribus dolii propter vinum, unde Grumosus & Grumositas.* Ital. *Gromma.*

3. GRUMA. Charta Aistulfi Reg. Longobard. apud Ughellum to. 2. pag. 106. *Et omnes lacorat usque ad Grumam seu silvam, &c.* Idem puto quod *Gronaa.*

¶ 4. GRUMA, *Βασιλικὴ γνώμη.* Gloss. Lat. Græc. id est, Regia mensura, vel norma; *γνώμη* enim hic est pro *γνώμων*: pro qua Latini dixere *Groma* vel *Gruma. Groma*, ut habet Festus, *appellatur genus machinulæ cujusdam, quo regiones agri cujusque cognosci possunt, quod genus Græci dicunt γνώμονα.* Præsertim intelligitur mensura, qua flexæ viæ ad lineam diriguntur. Hioc

¶ GRUMARE, Metiri. Gloss. Lat. Græc. *Grumat, μετρεῖ. Grumari, καταστρέψαι.* Vide Lexica Martinii, ac præsertim Caroli de Aquino: ubi nihil desideratur ad explanationem vocis *Groma.*

¶ GRUNDA, Tecti proioinentia. Gloss. Lat. Græc. *Granda, στέγη, καὶ τὸ ὑπὲρ τὸν πυλῶνα ἐξέχον*, Tectum & quod prominet supra vestibulum. Bonifinius lib. 7. Hist. Hungariæ p. 631. *In fronte sub Grandis tectorum triglyphos subjicere decreverat.* Vide Xylandrum in notis ad cap. 8. lib. 2. Vitruvii. Italis *Gronda* sont Colliquiæ, nostris *Gouttiere.*

¶ GRUNDARE, *Grundam facere* Johan. de Janua.

¶ GRUNDATORIUM, eidem Johanni, *Quod grundat vel stillat.*

¶ GRUNDIRE, ut infra *Grunnire.* Gloss. Lat. Gr. *Grandit, γρυλλίζει.* Vide Nonium cap. 6. n. 96.

GRUNNA, Locus paludosus. Vide *Gronna.*

GRUNNIRE, Murmurare more suum, indignari, Gallis *Grouder, Grogner.* [Lambertus Ardensis apud Ludewig. to. 8. p. 579. *Arnoldo... super hoc magis Grammeute & immurmurante.*] Usus antiqui Cluniacenses cap. 106. *Versum reincipiat, & toties hoc faciat, quoties Priorem propter hoc Grunnire cognoverit.* Eadem notione habent Statuta antiqua Ord. Cartusiensis 1. part. cap. 40. §. 4. Jo. Molinetus Valentianensis pag. 27.

C'est fert Heruy a l'autre qui en Groigne.

GRUOSUS, *Setosus, pilosus, hirsutus.* Ugutio. Papias habet *Grusus.* Vide *Grasus.*

¶ GRUPES, *γρῦπες, Gryphes*, in Supplemento Antiquarii.

GRUPTA, Crypta, antrum; Germ. *Grubbe, Gruple*; Ital. *Grotta*, [Gall. *Grotte.*] Charta an. 887. apud Ughellum to. 2. p. 747. *Insuper eidem contuli Gruptas Eremitarum, ... cum omnibus ad dictas Gruptas pertinentibus.* Vide *Crypta.*

GRUPUS, Nodus, ea Ital. *Groppo, Gruppo.* Charta *sigaata cum Grupo*, apud Ughellum to. 4. Ital. sacræ pag. 1300.

¶ GRUS, ut supra *Gruellum*, Polenta. Statuta Monasterii S. Claudii an. 1448. *Diebus aliis in Quadragesima debet pittantiarius ministrare potagium de Grus, atque pisa alba, &c.*

¶ GRUSSUS, *Setosus, pilosus*, apud Papiam MS. Editus habet *Grusus.* Vide *Gruosus.*

¶ GRUT. Vide *Grutum.*

GRUTA, Gallina silvestris. Silvester Girald. in Topogr. Hibern. Dist. 1. cap. 10. *Gallinæ campestres, quas vulgariter Grutas vocant, hic raru sunt.* Dist. 2. c. 2. *Sunt montana quædam, in quibus grues & Grutæ avesque variæ suo in tempore abunde nidificant.*

GRUTARIA, Bellaria. Ita vetus Interpres Palladii *τραγήματα* vertit cap. 9. *Alius vero Grutaria vendens.*

¶ GRUTARIUS. Vide in *Grutum.*

¶ GRUTERIA. Vide *Gatteria.*

GRUTPOPTE. Theloneum Monasterii S. Bertini: *Carteia Grutpopte 2. den.* [Vide *Gratum.*]

¶ GRUTTERIA. Vide *Gutteria.*

GRUTUM, Leguminis species, alias *Granamelum*: Anglis *Groat*, [à Saxonico Ꮐꞃuꞇ, Far, condimentum cerevisiæ, zea, alica.] Liber Rames. sect. 144. *Decem mittas de brasio, & 5. de Gruto, & 5. mittas farinæ triticeæ, &c.*

¶ GRUDUM. Contractus anni 1282. è Chartulario Fiscamnensi, *Vendidi... undecim quarterios bladi & sex boissellos Gruds*; id est, Hordei ad conficiendam cerevisiam accommodati, ut nos dicetur: qua notione vox Gallica *Gru* etiam accipitur in Chartulario Gemmeticensi tom. 1. p. 30. *A raison dequoi les gens du Roy nostre dit Seigneur, ou les ayant cause, prennent audit moulin chascun an cinquante-deux boisselets de moulte, ainsi qu'elle vient moitié res & moitié combles a la mesure en quoy on reçoit ladite moulte, & une somme de Gra.*

GRUTDUM, Eadem notione. Vide in *Mina.* Inde

GRUTARIUS, qui vendit legumina, aut poma. Ita Spelmannus. At hoc loco *Grutum* videtur esse quod Flandri *Grutten & Gorte*, vocant, hordeum siccatum, ex quo conficitur cerevisia: jungitur enim *brasio*, ex quo etiamnum

GRUTT, & GRUIT, appellant tributum, quod pro cerevisia pensitatur. Charta Ottonis Imper. an. 999. apud Willelm. Hedam pag. 270. 1. Edit. *Teloneum vero & negotium generale fermentatæ cerevisiæ, quod vulgo Grutt nuncupatur, &c.* [Miræus habet *Grut.*] In alia Henrici Imp. an. 1003. apud eumd. Hedam habetur *Grut.* [*Grut* in alia anni 1224. apud Miræum to. 1. pag. 304. *Grutia*, in Historia Comitum Lossensium p. 70.] Adrianus Junius ait, hodie *Gruydgheld* dici *jus gruta*, seu vectigal, quod coctores cerevisiarii pro usu aquæ, centesimam nempe persolvunt: vel vectigal quod penditur pro tollenda dissipandaque lenticula aquas operiente, quo limpidum haustris situlisque hauriant ad coquendum cerealem potum: vel denique quodvis cerevisiæ & aliis rebus impositum tributum, uti Bekanus.

¶ GRUVIUM, f. Idem ac *Gruinum*, de quo supra. Charta Jacobi Episc. Atreb. in Chartul. S. Bartholomæi Bethun. fol. 55. *Item dicunt dicti Præpositus & Capitulum Bethun. contra dictum Presbyterum, quod cum ipsi consueverint percipere duas partes Gruvii in decima de Satiis ad instar garbarum, quas ibidem percipere consueverunt.*

¶ GRUYAGIUM, GRYARIA. Vide in *Gruarius.*

¶ GRUYDGHELD. Vide in *Grutum.*

¶ GRYFO. Vide *Griffo.*

¶ GRYPA, f. pro *Grypus*, vel *Gryphas*, à Græco *γρύψ, γρυπός*, avis nota, quæ in ornamentis ecclesiasticis haud raro pingitur. Anastasius in Leone III. *Fecit vestem in titulo Eudoxiæ super altare tyrium habentem Grypas majores & duas rotas chrysoclabas cum cruce, &c.*

GRYPTA. Vide *Crypta.*

GRYPUS, *Superbus, cervicosus, parvus.* Papias. [Vide supra *Gripas.*]

¶ GRYSEUS Vide in *Gryseum.*

¶ GRYSOBITUS, pro *Chrysolithus*, Lapis pretiosus, apud Rolandinum Patavinum de factis in Marchia Tarvisina lib. 1. cap. 13.

¶ GUACA, GOACCA. Synodus Limensis an. 1585. *Si quis Indus deprehensus fuerit reverisse ad sacrificandum in suorum defunctorum sepulcris, vulgo Guacas, vel adoratoria, &c.* Altera an. 158 *a. Nos decipiunt (dæmones) dicendo... quod in infirmitatibus vocetis Guacas & veneficos, &c.*

GUACCIA, Species tributi, io Hist. Episcopor. Lodovensium pag. 106. *Ab omni exaltione tolta, questa, taillia, Guaccia, & financia* [Vide *Guatta.*]

¶ GUACHA, Vigil, speculator. Statuta Arelat. MSS. art. 80. *Commune habent in dicto castro tres Guachas & unum fornerium & unum porterium.* Art. 116. *Gachastet cantinue cum cornu in aliquo loco Arelatis, in quo concilium convenerit, qui buscinet, &c.* Transactio anni 1284. *Item debebant custodiam civitatis, & excubias, & Guachas, & exangnathas, custodiam portarum civitatis ad se pertinere in solidum, & non pro parte, tam tempore pacis quam belli.* Hinc liquet quid sit *Guaccia*, quam mox ait Cangius esse speciem tributi; est enim census, quem exsolvebant vassalli pro custodia castrorom dominicorum, & quem aliis nominibus *Guetagium*, *Watagium*, *Wardagium*, *&c.* appellabant. Vide *Wacta* & *Gacta*.

¶ GUADALERIUM, Vas aquæ benedictæ. Vetus Ceremoniale MS. B. Mariæ Deauratæ: *Unus puer vel juvenis cum Guadalerio & aqua benedicta vadit juxta illum qui facit officium.* Infra habetur *Gualaderium*.

¶ GUADANARE, Lucrari, Gall. *Gagner*, Ital. *Guadagnare.* Testamentum anni 1118. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 488. *Dimitto ambobus filiis meis totum quod lucratus sum, hoc est quod Guadanavi in castello de Buciagas.*

GUADARFIDA, [Consuetudo antiqua.] Vide *Cadarfreda.*

¶ GUADDIMONIUM, GUATDIMONIUM, Vadimonium, pignus, fidejussio. Tabular. S. Cypriani Pictav. fol. 52. *Injuste præsumpta reliquit & in manu mea Guaddimonium xxx. solidorum emendavit videntibus, &c.* Ibid. fol. 106. *Cognovit culpam suam & dedit Guatdimonium suum.* Vide *Vadium.*

GUADELLUM. Jus Vicentin. lib. 4. *Nullus qualeas & aves ejusmodi cum Guadello, vel cogolo, vel rete capiat, &c.*

¶ GUADEMONIUM, Vadimonium, pignos, fidejossio, in Charta ao. 1097. è Tabulariu Majoris Monasterii. Vide *Vadium.*

¶ GUADIA, Idem quod *Guademonium.* Luitprandi Leges apud Murat. to. 1. part. 2. p. 63. *Si quis alii Guadiam de sacramento dederit, & sacramentales dicti fuerint, & postea ipse qui nominatus est, cum ad sacramentum venerit & Evangelia posita fuerint, &c.* Vide *Gaid.*

¶ GUADIMONEA, Eadem notione. Chron. Farfense apud Murat. to. 2. part. 2. col. 574. *Et dederunt invicem Guadimoniam, ut constituto termino judicantibus judicibus, fecissent secundum legem.* *Guadimonium*, habetur ibid. col. 615.

¶ GUADIUM, Idem. Vide *Vadium.*

¶ GUADIARE, Vadimonium constituere, &c. Vide in *Vadium.*

¶ GUADIATOR, Executor testamentarius, Ibid.

¶ GUADIARE SPONSAM, Despondere, uxorem ducere. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 6. cap. 5. apud Murator. to. 8. col. 257. *Conducta de Padua equitavit Veronam, & habitavit in eodem palatio cum venerando marito suo, qui priusquam eam Guadiasset, ut dicebatur, posuerat cor suum in eam & amorem.* Ibid. cap. 6. col. 258. *Anno eodem Domini* MCCXLIX. *quo die scilicet Guadiavit dilectam suam sponsam dominam Beatricem, parari fecit in Padua stipendia & expensas pro* XX. *diebus.* Chron. Veronense Parisii Ceretæ ad an. 1238. ibid. col. 630. *Idem Imperator eamdem dominam Salvazam ejus filiam tradidit in uxorem domino Icerino de Romano; quam idem dominus Icerinus Guadiavit & desponsavit.*

GUADUM, Vadum, Ital. *Guado.* Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium p. 67. *Ad quendam Abduæ Guadum unus altum venere, fingentes se velle transire.* Infra: *Per medium Vadum intrare fingentes.* Occurrit alibi non semel.] Vide Oct. Ferrarium.

¶ GUAGERIA, Pignus, Gall. *Gage.* Chartularium Accincti p. 52. *Dedit eis insuper quidquid in Guageriam habebat in molendino de Bruchembalt.* Vide *Gageria* in *Vadium.*

¶ GUAGIARE, Pignerare, &c. Vide in *Vadium.*

¶ GUAGIUM, Pignus. *Guagia duelli*, Gall. *Gages de Bataille*, apud Baluzium to. 7. Miscell. pag. 326. Vide *Vadium.*

¶ GUAGNAGIUM, GUAIGNALIS. Vide *Gagnagium.*

¶ GUAINARIUS, pro *Vaginarius*, Qui facit vaginas, Gall. *Gainier*, Ital. *Gainaro.* Legitur in Additiunibus ad Vitam S. Antonini, tum. 1. Maii pag. 345.

GUAISDIUM, Glastum Plinio, quo infectores lanarum utuntur: nostris *Guesde*, Picardis *Waide.* Matth. Silvaticus: *Gaisde, Guaisde, id est; herba fullonum, vel saponaria, quæ Isatis Græce dicitur.* Alibi: *Guadas, herba sunt quæ tinguitur blavetum.* Tabular. Ecclesiæ Ambian. *Habet duas partes minutæ decimæ, excepta lana, agnis, Guaisdio, curtillagiis, & pomariis.* [*Guerde*, to. 3. Ordinat. Reg. p. 256.]

WAISDA, in Capitulari de Villis cap. 43. Eadem notione. [Charta anni 1249. è Tabulario Corbeiensi: *Derechief jou ai otroyé perduraulement au devant dit Abbé & au Convent une maille deu tonlieu de chacun bareil de Waisde, qui vendu iert à Moreuil & mesures au bareil de Moreuil, qui doit être ivens au bareil de Corbie, & iert mis en liaue pour avaler à val, & chele maille auront il de l'acateur, & li surplus deu tonlieu de Waide me demeure.*]

¶ GUFDA, Eadem notione, in *Marcescbia.*

GUESDIUM. Charta an. 1171. ex Tabul. Eccl. Carnotensis n. 55. *Controversia, quæ super campiparte & decima Guesdiorum Ebrardivilla orta erat, &c.* Infra: *Tali scilicet tenore, ut duobus vel tribus millibus Guesdiorum collectis, suam quartam partem acciperet.* Ruellius l. 2. c. 115. de Isati vel Glasto: Magnum quæstum multis regionibus adfert. Viridem herbam trusatilibus molis premunt, ut herbaceam saniem excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos glubos, quos tabulatis in cinerem computrescere sinunt, *Pastellum* plerisque locis ab effigie pastillorum, in quam glomerantur, nominantes. Hos cortinis infectoriæ coquunt officinæ, & laneos pannos ac vellera demergunt, ut cæruleum ebibant colorem. Cæruleam illam spumam innatantem, quam igni confervescentes eructant cortinæ, *Indum* nostri vocant infectores. Hanc ad Pictorum usus siccant.

¶ GUAITIA, f. Jus excubiarum, seu quod pro eo jure erat exsolvendum. Charta Guidonis Comitis Forensis an. 1224. tu. 1. Maceriarum Insulæ Barbaræ p. 136. *Licet autem in villa de Undraicen Guaitiam bastimentum* (bastimentorum) *ratione castri haberemus, totam tamen remisimus.* Vide *Guaccia* & *Guardia.*

¶ GUALABRUNUS. Vide *Gulabrunus.*

¶ GUALADERIUM, vel ut supra habetur, *Guadalerium*, Vas aquæ benedictæ, Gall. *Benitier.* Vet. Cæremoniale MS. B. Mariæ Deauratæ: *Pueri portant candelabra cum cereis accensis & turribulum cum igne & incenso, Gualaderium sine aqua, ad finem ut*

possint portata de aqua benedicta Fontium, quum Fontes erunt benedicti.

¶ GUALAPHUR, GUALAFUR. Vide *Walapnt.*

¶ 1. GUALDA, Glastum, Hispanis *Gualda*. Litteræ Henrici VII. Angl. Reg. pro Ambassiatore Neapolit. an. 1494. apud Rymer. to. 12. p. 558. *Licentiam dedimus eidem Domino Julianæ quod ipse per se, factores vel attornatos suos, centum dolia Gualda in aliqua navi extranea, quæ ei placuerit, una vice tantum, in hoc regnum nostrum adducere.* Vide *Gualdum.*

¶ 2. GUALDA, ut infra *Gualdus*. Chronicon Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 591. *Idem Ipse restauravit in hoc Monasterio ... clausuram Joannis da Bocco, & de porta Certi medietatem, & de Gualda medietatem, & de silva tertiam partem.*

GUALDANA, Acies, equitatus, manipulus militaris, ex Ital. *Gualdana: vocabolo antiquo*, inquit Acarisius: *che vale la corteria, o cavalcata che fanno i soldati a rubare su quello de nemici a la preda, la quale esse hoggidi chiamato Guadagno:* unde etymon accersit. Verum, ea notione, malim illud eruere à *Gualdus*, silva: ut *Gualdana* primitus fuerit venatorius excursus in silvam, saltum, *Gualdum*; unde postea vox traducta fuerit ad rem militarem: quomodo à venatione, dicimus *Donner la chasse aux ennemis.* At *Gualdana*, Cruscanis, dicitur *Ischier a di gente armata, manada.* Ita Rollandinus in Chron. lib. 4. c. 13. *Imperator sequenti die misit primo balisterios, & misit Gualdanam suam, secundo milites & pedites, &c.* Lib. 10. cap. 5. *Præmisit balisterios, & Gualdanam, omnesque vastatores cum illis, &c.* Infra: *Waldana* scribitur. Adde lib. 11. c. 3. & Historiam Cortusior. lib. 3. c. 4. lib. 6. c. 8. Utitur etiam Dantes in Inf. cant. 22. Vide Octav. Ferrarium in Orig. Ital. qui vocis etymon à *Gilda*, societas, deducit.

¶ GUALDRAPIUS ORNATUS, ab Hispano *Gualdrapa*, Stratum equi, Gall. *Housse*. Concil. Mexican. an. 1585. *Si vero mulis vehuntur, eas ne ornent, neque ornatum Gualdrapium eis adhibeant, nisi prabendati sint aut licentiati, vel doctores in Theologia, vel Decretis, qui hoc ornatu, laneo tamen, uti poterunt.*

¶ GUALDUM, ut supra *Guaisdium*, Glastum, Ital. *Gualda*. Litteræ anni 1523. apud Rymer. to. 14. p. 3. *Vinorum, Gualdorum, pastellorum, salis, birotrorum & canavasii, &c.* Quæ totidem verbis ter repetuntur pag. seq.

GUALDUS, GUALDUM, Nemus, silva, ex Saxonico & Germanico *wald*. Charta Carlomanni Regis Italiæ & Bavariæ pro Monasterio S. Christinæ in Italico Regno: *Donamus... partem terræ de Gualdo nostro, quod Sisenate dicitur.* Alia Lodovici Imp. in Chron. Farfensi p. 654. *Cum ... Gualdis, molendinis, &c.* Pag. 656. *Gualdum unum in finibus Reatinis ... cujus termini sunt à silva ejusdem Gualdi, &c.* Pag. 662. *Gualdum unum, in quo est Ecclesia sancto Gerbulis, &c.* Tabul. Casauriense: *Id est, in casis, terris, vineis, pratis, Gualdis, Ecclesiis, &c.* Charta Carlomanni Regis Italiæ an. 2. pro Monasterio Casauriensi: *Insuper placuit nostræ Serenitati ad id prædictum Monasterium quemdam Gualdum prope ibidem situm, nomine Cornie, tradere cum servis & molendinis, &c. ad id Gualdum pertinentibus.* Alio loco: *Concedo pro anima mea in ipso Monasterio ipsum Gualdum de Cerbino, cum terris, casis, vineis, &c.* Occurrit apud Leonem Ostiens. lib. 1. cap. 14. 54. 56. l. 2. c. 6. Petrum Diac. l. 4. c. 97. in Chartis Italicis apud Ughellum to. 1. p. 110. to. 8. p. 39. 590. Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Mais ce, Sire, saige bien que au Gal fu emblez.

Infra:

Parcoi naqui-je Dex dedans ce Gal ramé.

GAUDUS. Tabularium Ecclesiæ Carnotensis Ch. 72. *Duodecim carrucatas terræ, nuanquamqua quinque modietarum, in silva, quæ vocatur Gaudus S. Stephani, &c.* Infra: *Reliqua vero decima totius Gaudi remanet Beatæ Mariæ, &c.* Le Roman *de Guilleume au Court-nez* MS.

Or fit Guillaume & profond Gaud entré.

Infra:

El profond Gaud, ou l'en mes puist trover.

Le Roman *de Garin* MS.

Lyon ressamble qui de Gaut seit partis.

Alibi:

Se gist li pors dedans un Gaut plenier.

Infra:

Et tot le bois & le Gaut fort tentier.

Idem Poëta:

La venaison, qui en est Esgaudée,
N'en set esir, quant elle y est entrée.

S'esgaudir, Picardis nostris, venationi in silvis indulgere, vel in silvis sese deambulatione reficere: non vero à *gaudere*, ut quidam putant, aut à γηθεῖν, uti vult Perion.

WALDUS, vel WALDUM, Eadem notione, in Chronic. Beneventano S. Sophiæ p. 595. 597. 598. 618. 642. 644. & in Bulla Sergii PP. apud Ughellum in Aeserniensib. Episc. pag. 489.

WALDA. Will. Thorn. an. 1364. *Et debent pro qualibet swollinga 14. den. per annum pro schippershere, timberlode, & bordloda, vel cariare extra Waldam per mare vel per terram ad manerium prædictum.*

WALDORA, pro *Waldum*, enuntiatione Longobardica, in Charta Adelchisi Regis Longob. in Bollario Casinensi to. 2. p. 18. *Statuimus, ut animalia & peculia ex ipso Monasterio omni in tempora pabulum & escam habere debeant per silvas, Waldoras, &c.*

GUALTINA. Charta Tancredi Comitis Licii ann. 1181. apud Ughell. to. 9. p. 98. 101. *Concessimus eidem Monasterio Gualtinam nostram in usum piscium ipsorum religiosorum.* Alia: *Gualtinam piscium ad usum fratrum.* Vox ejusdem originis cujus *Gualdus*, ita ut *Gualtina*, ipsum fuerit quod *foresta piscium*, & nomen convenerit feris silvaticis & piscibus. Nostri *Gaudines* silvas etiam vocarunt. Philippus *Mouskes* in Hist. Francor. MS.

Cers i mist, & bisses, & dains,
Puis connins, lievres, & ferains,
Et maniera de sauvegine,
Tant que plaine en fu la Gaudines.

Guill. *Guiart* an. 1297.

Tant trespassent chans & Gaudine,
Qu'il arrivent devant Comines.

Alter Poëta MS.

Et occis des Gregois aval celle Gaudine.

Li Lusidaires MS.

Grans noises sont par ces Gaudines.

Sed & *Gaudinam*, appellatam olim partem illam Franciæ, quæ est inter Ligerim & Sequanam fluvios, scripsit Lupoldus *de Babenberg* de Jure Regni & Imperii Romani c. 7. quod ea olim silvis abundaret, quod forte ab aliquo è nostris fabulosis Scriptoribus, quos Romanos dicimus, hauserat. [Vide Borelli Thesaurum in voce *Gaudine*.]

¶ GUALEA, pro *Galea*, Genus navis, de quo supra, apud Acher. to. 7. Spicil. p. 214.

¶ GUALIANA, pro *Gualdana*, Excursio militaris. Chronicon Parmense ad ann. 1247. apud Murator. tom. 9. col. 772. *Et omni mane milites domini Imperatoris veniebant ad glaream prope Religionem veterem, & stabant ibi fere exspectantes & custodientes*

Gualanas

Gualianas suas, qua ibant quotidie per montana & planitiem... comburentes & devastantes omnia qua inveniebant.

¶ GUALICANA Lingua, pro *Walonica*, in Chronico S. Trudonis apud Acher. to. 7. Spicil. p. 197. & ex eo apud Mabill. to. 5. Annal. pag. 412.

¶ GUALOER. Vide *Galoer*.

¶ GUALOPPARE, Ital. *Gualloppare*, Gall. *Galoper*, Equi cursu ferri, apud Murator. to. 12. col. 809. lib. 2. Histor. Cortus. Etymon vide apud Menagium, & supra *Calopare*.

¶ GUALTINA. Vide *Gualdus*.

GUANASCHIA. Vide *Garnaschia*.

GUANCIALE, Pulvinus, in Addit. ad Vitam S. Antonini n. 73. ab Hetrusco *Guancia*, gena.

¶ GUANTILECTI, Digitalia ferrea, Gallis *Gantelets*. Computus an. 1333. to. 2. Hist. Dalphin. p. 274. *Dominus receperat mutuo pro gambesiis, casfetis, Guantilectis & aliud arnesio pro persona Domini, unc. iv.*

¶ GUANTUS, Chirotheca, Gall. *Gant*. *Ganti lamnati*, to. 2. Hist. Dalphin. p. 274. & 288. Tecti laminis ex orichalco, quorum usus erat in prælis. *Guantus battalia, pugna*, per quem quis alium provocat ad pugnam, apud Murator. to. 11. col. 74. & to. 12. col. 647. Vide *Duellum* & *Wantus*.

¶ GUAPANDUM. Charta an. 1253. *Girardus quittat & concedit quidquid habet... in grangia de Figtaco, scilicet vicesimam partem bladorum, piletum, Guapandum, sedes bladorum, &c.* Vide *Gaspalcum*.

GUARADANAU, [Guaradavant.] Libertates villæ Bergeraci in Vasconia MSS. *Sine culpa autem dicitur dictus Dominus fore, cum equitat equum vel equam, mulum vel mulam, asinum vel asinam currentem, clamans, Guaradanau, &c.* Id est, tibi cave. [In editis ejusd. oppidi Consuetudinibus art. 162. legitur *Guaradavant*, quasi *Gare devant*, Caveante, qui præis.]

¶ GUARAGNUS. Equus integer. Vide *Waranio*.

¶ GUARANCI. Vide *Guarani*.

¶ GUARANDIA, Auctoritas, defensio, cautio, Gallis *Garentie*. Litteræ Philippi Flandriæ Comitis apud Marten. to. 1. Amplist. Collect. col. 852. *Venit dies constitutus, Rogo Radulfum adduxit, qui nullam ei Guarandiam tulit.* Vide *Garandia*.

¶ Guarandizator, Fidejussor, sponsor: qui alteri tenetur ad evictionem, Gall. *Garant*. Charta Amorrici de Fontenella an. 1211. è Tabulario Corbeiensi: *Concessimus venditionem, & quamdiu prædicta Mabilia uxor mea vixerit, nos Guarandizatores & fidejussores prædicta venditionis constituimus.* Alia Petri domini de Jumellis eod. an. *Fide præstita me Guarandizatorem & plegium constitui.* Vide *Garandizator* & *Warantus*.

GUARANI, Guaranci, & Guarangi, Idem qui *Varingi*, & Βάραγγοι Græcis dicuntur, apud Leonem Ostiensem lib. 2. c. 58. & Anonymum Barensem in Chr. sub ann. 1046. 1047. & 066. apud quem *Guaranci* & *Guarangi* promiscue appellantur. Vide quæ de *Varingis* à nobis observata sunt ad Vilharduinum, & ad Annam Comnenam, & infra in *Vargi*.

¶ GUARANIO, Equus integer. Vide *Waranio*.

¶ GUARANTIA, Guarantor, ut *Guarandia*, *Guarandizator*. Chartular. B. M. de Acincto pag. 38. *Duorum bicheterum censum, unius fumenti & alterius avena, reddenc eis, quandiu Guarantores adversus heredes ipsius decimationis fuerint, vel pacem fecerint; quod si in ista Guarantia vel pace facienda defecerint, &c.* Vide *Garandia* & *Warantus*.

¶ GUARAPO. Synodus Limensis ann. 1604. *Item reservamus nobis absolutionem Hispanorum... qui vendiderint Indis Guarapo seu potum ex aqua & melle extersionis primi vasis, vel mustum, ut id bibant.*

¶ GUARBA, pro *Garba*, Gall. *Gerbe*, Fascis desecti frumenti. Occurrit in Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 8. & 11. Vide *Garba*.

¶ GUARCIANUS, Guarcifer, Guarcio, Famulus, Gall. *Garçon*. Vide *Garcio*.

¶ 1. GUARDA, Garda, Tributum annuum, modo spontaneum, modo coactum, à subditis & inferioris conditionis hominibus pro tutela & protectione dominis vel patronis potentioribus exsolutum. Charta ann. 1202. in Bibliotheca Sebusiana Centuria 1. c. 37. *Recognovi etiam in prænominati Abbatis & Stephani Prioris Portarum & aliorum plurimorum præsentia, me in domo, villa & rebus Tminonis nullam Gardam, dominium aut consuetudinem debere habere.* Alia 1270. ibid. Cent. 2. c. 100. *Nos frater Joannes humilis Prior Nantuaci & ejusdem loci Conventus, & nos Humbertus Dominus de Thoire & de Villars, notum facimus... quod cum discordia seu controversia verteretur inter nos.... super Garda villa & Prioratus Nantuaci & rerum & hominum ad dictum prioratum pertinentium in Montania, quam Gardam nos dictus Humbertus dicebamus ad nos pertinere, nobis Priore & Conventu è contrario asserentibus. Tandem inter nos... intercessit super his amicabilis compositio in hunc modum, videlicet quod villa & Prioratus Nantuaci & Castrum S. Germani & generaliter omnes res & homines ad dictum Prioratum & dictum Castrum pertinentes.... sint & remaneant in perpetuum de bona Garda nostri Humberti... & successorum.... quam bonam & perpetuam Gardam, nos dicti Prior & Conventus eidem Humberto & successoribus suis damus... cum conventionibus infra scriptis. Videlicet quod idem nobilis Vir Castrum prædictum S. Germani, res & homines de Castellania dicti Castri tenentur Gardare & defendere bona fide: pro qua bona Garda... nos prædicti Prior & Conventus promittimus bona fide & stipulatione eidem Humberto pro se & heredibus & successoribus suis dare, reddere & solvere quolibet anno in festo S. Hilarii centum solidos Gebennenses.* Pluries recurrit ibi. Antiq. Recognit. in Regesto *Probus* f. 60. & 61. *Homines de Montosesterox debent Comiti pro Garda v. sextar. Vienn. avena, &c. Summa avena de Garda & commendaria 30 sextar.* Hic idem sonant Garda & Commendaria. Alibi: *Exactionem etiam quam Gaardam appellant, quam accipiebat ab hominibus S. Salvatoris... condonavit.* Charta an. 1186. to. 1. Maceriarum Insulæ Barbaræ p. 124. *Idem vir nobilis dedit & concessit eidem Monasterio... Guardas Vismeiarum & mansum de Nutz.* Alia an. 1217. ibid. p. 132. *Medietatem Guarda, quam ex materna hæreditate habebant apud S. Euphemiam.* Alia ann. 1289. to. 2. Hist. Dalph. p. 50. *Item fuit actum... quod non possitis... infra territorium & mandamentum castri de Varsia Guardas vel commendarias recipere, vel receptas retinere.* Alia Dumbensis ann. 1426. *Recognoscit se esse hominem ligium, quittum, justitiabilem, burgensem & subditum domini Ducis Borbonii ad causam castri sui Villenova absque aliqua Garda seu tributo in persona ejusdem consistentis nec ejusdem bonis.* Alia ann. 1437. *Joanna Pascal pro Rozella filio suo confitetur dictum Rozellum esse sub protectione & Garda domini de Francbelins, & pro ipsa debere super capite suo unum grossum bona moneta currentis.* Edictum Ducis Sabaudiæ apud Colletum in Statutis Bressiæ l. 3. art. 9. *Cum omnes & singuli subditi nostri... in nostris Salvagardia & protectione consistant, hoc edicto*

perpetuo probibemus omnibus & singulis nostris, cujuscumque status aut gradus fuerint, ne aliquem vel aliquos ex subditis nostris utriusque sexus, mediatis vel immediatis ... sub Salvagardia seu protectione, sub annua pensione, vel alio tributo, dono, vel pramio personali vel reali recipere prasumant, sub pœna decem marcharum argenti puri ... Eodem edicto probibemus omnibus & singulis civibus, burgensibus, notariis, mercatoribus, mecanicis, agricolis & aliis subditis nostris mediatis & immediatis ... ne Salvagardiæ aut protectioni cujuscumque se subjicere prasumant, sub pœna xl. solidorum fortium ... interdicentes insuper omnibus & singulis Notariis & Tabellionibus publicis & cursarum juratis, ne deinceps de & super hujusmodi Gardis & Gardiorum receptoribus instrumenta vel litteras conficiant, sub pœna decem librarum, &c. Vide *Commenda* 4. *Commendaria*, *Commendatio* 2. *Salvamentum* & *Warda*.

¶ Guardæ Ecclesiarum, Ecclesiarum tuitio. Vide *Warda Ecclesiarum* in *Warda*.

¶ 2. GUARDA, Custos, Ital. & Hisp. *Guarda*, Gallis *Garde*. Parisii de Cereta Chronicon Veronense apud Murator. to. 8. col. 632. *Advocatus de Clavica Verona dedit castrum Vilimpenta Communi Verona, & expulsit Guardas Communis Mantua, qua erant & tenebant dictum castrum.* Potest hic intelligi Præsidium, Gall. *Garnison*; sed tum etiam res eodem redit: præsidiarii enim milites custodes sunt castri. Conventus Episcoporum Cæsaraugustanus an. 1058. tom. 3. Concil. Hispan. p. 225. col. 1. *Et ipsos castros mittat Ermengandus Comes tertiam partem de opera & de Loger & de Guarda, quam eis erit necesse.* Charta an. 1273. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Parif. p. 29. *Si autem Prapositus Paris. Guardas sive custodes, vel servientes ibidem posuerit ... ille super quem Guarda vel custodes, &c.*

¶ 3. GUARDA, Locus, ut conjecto, sic dictus, quod facile possit *custodiri* & defendi. Tabularium Majoris Monasterii: *Herveus Prapositus dedit S. Martino, qua vulgari sermone vocatur Guarda, qua in medio ejusdem terra quidam parvus mons insurgit.*

¶ 4. GUARDA, pro *Gualda*, ut opinor, Glastum. Computa Dalphin. Graisivod. an. 1334. fol. 46. *Recepta frumenti, leguminum, avena, vini, castanearum, Guardarum, piperis, mellis, &c.*

¶ GUARDAGIUM, Protectio, tutela. Charta anni 1020. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 140. *Quod monasterium* (Talueriense) *cum omnibus suis bonis ... habet dux noster Imperator in suo salvo Guardagio & tutela.* Vide *Guarda* 1. & *Warda*.

¶ GUARDAMANZERIUS, Gardamingerius, Qui curam habebat ciburum mensæ Dalphini. Computus an. 1333. to. 2. Hist. Dalph. p. 279. *Pro equo Andrea Guardamanzerii taren. xv.* In Ordinatione Humberti I. an. 1336. habetur: *Andreas de Venaysia Gardamingerius.*

¶ GUARDAROBA, ut *Gardoroba*, Vestiarium, de quo supra. Locus est in *Conclave*.

¶ GUARDATOR, Guarderius, Custos, Defensor, &c. Vide *Warda*.

¶ GUARDEROBA, Vestiarium. Vide *Garderoba*.

¶ GUARDIA, Custodia, &c. Vide *Warda*.

¶ 1. GUARDIANUS, Superior Conventus Ordinis S. Francisci. Occurrit passim apud Scriptores Franciscanos.

¶ 2. GUARDIANUS, Custos pecorum, pastor, Provincialibus *Guardian*, in Charta ann. 1339. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*.

¶ 3. GUARDIANUS, Tutor. Archivum Turris Londin. *Littera Regis Edoardi III. ann. xvi. quibus recognoscit secundum conventiones initas cum Ducissa Britannia & tutore & Guardiano Ducis Britannia, se accepisse mutuo a pradictis Ducissa & tutore mille libras sterlingorum, quibus solvendis omnia sua bona & haredum suorum obligavit.* Vide *Warda*.

¶ 4. GUARDIANUS. Bulla Pauli III. Papæ de sæcularizatione Monasterii Vezeliac. an. 1537. inter Instrum. to. 4. Gall. Chr. col. 516. *Abbas bedellum suum Guardianum nuncupatum ... habent.* Vide *Bedellus*.

¶ GUARDIATOR, Curator testamenti. Statuta Ecclesiæ Biterr. an. 1368. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 647. *Ecclesiarum Rectores ... morientis haredes, successores, executores seu Guardiatores, & alios quoslibet ipsas dispositiones, seu alteram earum apud se habentes, moneant, ut &c.*

¶ GUARDIO *dicitur ille, cui custodia est commissa*, in Vocabulario juris utriusque. Vide *Feudum Gardia* in *Feudum*.

¶ GUARENNA, Vivarium, Gallice *Garenne*, apud Lindwoodum lib. 3. Provinc. tit. 16. pag. 200. Vide *Warenna*.

¶ GUARENTAGIUM, ut infra *Garentigium*. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 82. *Et per Guarentagii ipsius auctoritatem differunt Reginaldus Abbas in curia pradicti Huberti.*

¶ GUARENTIA, ut *Guarandia*, Gallice *Garantie*, Auctoritas, cautio de evictione. Charta an. 1264. inter Instrum. to. 2. Gall. Chr. col. 436. *Promittentes eidem domino ... firmam fieri Guarentiam de terra, &c.* Vide *Garandia*.

¶ GUARENTIGIA, Bleyniano Instit. lib. 4. pag. 544. *Nihil aliud est, quam Summissio quadam facta ab eo, qui se debitorem constituit tabellioni tamquam judici, ut quod ipse scripserit ratione debiti, fit ad instar sententia.* Concil. Mexican. an. 1585. *Publica instrumenta & ea qua Guarentigia dicuntur, &c.*

¶ GUARENTIZARE, Auctorem se profiteri, cavere de evictione, Gall. *Garantir*. Formulare Anglic. Thomæ *Madox* pag. 254. *Ego & haredes mei memoratam terram contra omnes homines pradictis Monachis Guarentizabimus.* Rursum occurrit ibidem p. 22. Vide *Warentizare* in *Warantus*.

¶ GUARENTUS, Qui alteri tenetur ad evictionem, Gallice *Garant*. Occurrit in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 57. Vide *Warantus*.

GUARERAFFAU, vox Cambro Britannica in Legibus Hoëli Boni Regis Walliæ c. 19. *Rhaff*. Boxhornio in Lexico Cambrico, est funis, restis.

GUARGATURA, pro *Carcatura*, ex Gall. *Charge*, onus. Charta Geraldi Episcopi S. Pauli Tricastin. in Libro Mirabili, seu Tabulario Abbatiæ Conchensis in Ruthenis n. 80. *Et unius asini Guargaturam de vino, & unum quartale de melle.*

¶ GUARIMENTUM, Auctoritas, cautio de evictione, Gall. *Garantie*, *Gariment*. Charta Aymerici Archipresbyteri de Luzciaco ann. 1278. apud Stephanotium to. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 898. *Promiserunt dicti venditores ... contra omnem hominem ... plenum, firmum, perpetuum & liberum Guarimentum pradicto domino Abbati* (Nobiliacensi) *& successoribus ejus. Si vero ob deffectum Guarimenti pradicti à dictis venditoribus ... faciendi ... idem Abbas ... damna ... sustinere contigerit in futurum, promiserunt omnes prafati venditores ... reddituros & resarcituros dicta damna Abbati, &c.* Occurrit in alia Charta an. 1277. ibid. pag. 929. in Chartulario S. Johannis Angeriac. p. 244. &c. Vide *Garimentum*.

¶ GUARINA, f. pro Hispano *Guarda*, Refugium, asylum, idem quod *Fossatum*, Castra vallo munita. Alfonsus Rex Portugalliæ in Foris Alcaçonen-

sibus eræ 1267. *Milites qui fuerint in fossado vel Gaarina, &c.*

GUARINGAGA. Charta Henrici Imp. ao. 1049. pro Ecclesia Pisana, apud Ughell. tom. 3. p. 421. *Et largimur Guaringagas omnes, quæ eorum prædiis adhærent.* Alia Mathildis Comitissæ an. 1100. ibid. p. 427. *Ut liceat Canonicis & ministris illius Ecclesiæ habere, & providere absque alicujus contradictione silvam tumuli, & Guaringagas omnes, qui sunt in capite terrarum Canonicorum, & liceat illis terras suas in paludes & flumina extendere quantumcumque poterunt.* Charta Guelphonis Marchionis Tusciæ an. 1260. p. 465. *Item decimas, prædia, domos, & familias, & Varingangas omnes, quæ eorum prædiis adhærent.* Adde pag. 481. Vide *Watergang.*

¶ GUARINI, *Homines ex influentia cœli viventes*, Rocho *le Baillif* in Dictionario Spagyrico.

¶ 1. GUARIRE, Sanare, Gall. *Guerir*, Ital. *Guarire. S. Lanfrancus Guaribit*, to. 4. SS. Junii p. 627.

¶ 2. GUARIRE, Tueri, protegere, Gall. *Garentir*, *Garir.* Pancarta titulorum Abbatiæ S. Stephani de Vallibus apud Xantones Ch. 46. *De dampno & de violentia Guarisemus dictum Priorem.* Vide *Garire.*

¶ GUARITA. Charta ano. 1278. apud Stephanot. tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 898. *Precio decem & octo librarum Turonensium de vendis & honoribus Guaritarum, de quibus confessi sunt se plenariam & integram satisfactionem habuisse ab emptore prædicto in pecunia numerata.* Altera an. 1277. ibid. p. 929. *Precio septies viginti & quatuor librarum currentis monetæ de venditione & honoribus Guaritarum, quas confiteor me habuisse & recepisse perintegre à dicto domino Abbate in pecunia numerata.*

GUARNACIA, &c. Vide *Garnachia* 1.

¶ GUARNAZONUS, Vestis species. *Discurrebat incidendo manicones Guarnazonerum .... auro & argento ornatos*, apud Murator. to. 16. col. 377.

GUARNELLUM, Genus vestis, viris & mulieribus communis. Academici Criscani: *Guarnello è una sorte di panno tessuto d'accia, e di bambagia: e guarnello si dice alla veste bianca donna fatta da questo panno: essendo usitato modo di dire, il chiamar le vesti da donna col nome del panno, o del drappo di che sono fatte:* Theristrum. S. Franciscus in Regula Tertiariorum c. 3. *Sorores etiam chlamyde induantur, & tunica de hujusmodi humili panno factis, vel saltem cum chlamyde habeant Guarnellum, seu placentinum, coloris albi aut nigri, paludellum amplum de canabo seu lino absque ulla crispatura consutum.* Urbanus IV. PP. in Regula Militum Ord. S. Mariæ, apud Ghirardaccum in Hist. Bonon. in Indice to. 1. *Clerici autem camisia de panno lineo, aut Guarnello albo, superpelliceis, & cappa clausa utantur.*

¶ GUARNIAMENTUM, &c. Vide in *Garnire.*

¶ GUARNIRE, Ornare, instruere, munire, in Actis SS. Junii to. 4. p. 797. & passim apud Scriptores inferioris ævi, præsertim Italicos. Vide *Garnire.*

¶ GUARNISARE, Ead. notione. *Ad manicandum sive Garnisandum domum*, in Charta ann. 1324. apud Lobinell. to. 4. Hist. Paris. p. 530.

GUARPISCERE. Vide *Guerpire.*

¶ GUARRADA, Species vasis. Acta SS. Junii to. 3. p. 588. de S. Amando Episc. *Quatuor quartarios frumenti & Guarradam puri vini.* Vide *Carrada* 2.

¶ GUARRARIA, pro *Carraria*, si bene conjecto, Via vel Lapidicina. Chronicon Andrense tom. 9. Spicil. Acher. p. 524. *Assignavit totam decimam silvæ communis apud Lo juxta Haasbrughem, inter montem de Fielnes & antiquam Guarrariam*

¶ GUARRELLUS, pro *Quarrellus*, Species teli,

Gall. *Quarreau*, apud Sebastianum Paotoni to. 2. Hist. Avenion. pag. 99.

¶ GUARRICA, pro *Garrica*, Terra inculta. Donatio anni circiter 817. inter Instrum. novæ Histor. Occitan. col. 51. *Cedimus sic istum locum..., cum suis Guarricis, cultibus & incultibus, terris & vineis.*

GUASCAPUS, Vestis species. Urban. IV. PP. in Regula Militum Ord. S. Mariæ, Bononiæ, quos *Fratres Gaudentes* vulgus appellavit, apud Cherubinum Ghirardaccum in Hist. Bonon. in Indice to. 1. *Possint hujusmodi fratres præter mantellum & Guascapam Ordinis, habere cappam clausam de panno grisei coloris, aut etiam de camelino.* Alibi: *Quando vero equitant, Guascapis grisei coloris seu de camelino, &c.* Occurrit ibi rursum.

GUASCHIA. Charta an. 1228. apud Petrum Mariam Campum in Regesto 3. part. Hist. Eccl. Placentinæ pag. 266. *Item in Guaschiis de Caverzago 12. den.* [Vide *Gascha.*]

GUASNACIA. Vide *Garnachia.*

¶ GUASO, Cespes, Gall. *Gazon.* Additamenta ad Chronicon Casaur. apud Murator. to. 2. part 2. col. 933. *Per cultellum & festucam notatum* (nodatam) *seu Guasonem terræ vobis exinde ad vestram partem corporalem facio vestituram.* Vide in *Investitura.*

¶ GUASPALEUM, f. Purgamenta seu paleæ minutiores post ventilationem. Tabularium Majoris Monasterii: *Canonici duas partes frumenti, sigali & avenæ percipient, Monachi vero tertiam; ordei vero primitiarii, milii, panicii, lini, canabi, Guaspalei, straminis decimarum & terragii in frumento & sigalo & avena grossa Monachi sextam partem recipient.* Vide *Gaspaleum.*

¶ GUASTALDATUM, Districtus *Gastaldi.* Capitulare Radelchisi Principis Beneventani ao. 851. c. 1. *Quæ evenit per integra Guastaldata seu ministeria, quæ hic descripta sunt.*

¶ GUASTALDUS, pro *Gastaldus*, de quo supra, in Actis SS. Martii to. 3. p. 293.

¶ GUASTARE, pro *Vastare*, Gall. *Gâter*, *Piller*, *Ruiner*, Ital. *Guastare*, in Chronico Parmensi ad an. 1294. Memoriali Potestatum Regiens. ad an. 1214. apud Marchisium Scribam lib. 5. Annal. Genuens. ad an. 1221. &c.

¶ GUASTATOR, pro *Vastator*, Ital. *Guastatore*, in Chronico Parmensi ad an. 1281.

¶ GUASTELLA, Phiola, vas vitreum, ut videtur, Italis *Guastara.* Vita B. Augustini Novelli, to. 4. Maii p. 621. *Unde ex percussione capitis in murum, factum* (f. fractum) *est caput ejus sicut una Guastella ... cœpit caput pueri reaptare, quasi esset cera.*

GUASTELLUS, [Placenta, panis delicatior, Gall. *Gateau.*] Vide *Wastellus.*

1. GUASTUM, Vox veterum Gallorum, de cujus significatu vide Plin. lib. 22. c. 1. & Salmasium ad eumdem pag. 254.

2. GUASTUM, [Vastitas, depopulatio, Gall. *Degat*, Ital. *Guasto*; item Ager incultus.] Vide *Vastum.*

¶ GUASTUS, Vastatus, desertus. *Loca Guasta & deserta per guerram*, apud Murator. to. 6. col. 971.

¶ GUATA, Idem quod *Gata*, Machina bellica de qua in *Gatus* 1. Constitutiones an. 1225. Marcæ Hisp. col. 1408. *Nullus portet fundibulum, guzaam, vel Guatam, aut aliquod aliud ingenium sine speciali nostra licentia & mandato.*

¶ GUATGERIA, Pignus, Gall. *Gage.* Chartularium S. Petri de Domina fol. 63. *Octavam partem decimariæ de Thedesio accepit D. Hugo prior in Guatgeria de Petro Bramo pro centum sol. Valencianis.* Vide *Gatgeria*, & *Vadium.*

¶ GUATGIUM, Stipendium, Gall. *Gage.* Vide locum in *Coins* 1.

¶ GUATT, Glastum, Herba tinctilis. Dona facta Monasterio Tutelensi inter Instrum. to. 2. Gall. Christ. col. 208. *Similiter dedit et etiam decimum de agnis, & de porcellis & de lana & Guatt.* Vide *Guasdium.*

¶ GUATUM. Eadem significatione Sebastianus Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, to. 5. Maii p. 325. * *Si contigisset eam cum convicinis matronis & puellis rure ad aliqua convenisse, puta vindemia vel Guati (Guatum quidem est herba tinctoria, qua Glastum dicitur) vitabat cantantes & vana stultiloquia.*

¶ GUAYTA, Gaytagium, Guaytare, Excubiæ, Jus excubiarum, Excubias agere. Vide in *Wacta.*

¶ GUAZO, Gall. *Gazon*, Cespes. Vide *Investitura.*

¶ GUBA, Cisterna. Vide *Cuba* 1.

¶ GUBBA, pro *Gibba*, Gibbus, Gall. *Bosse*, in Miraculis B. Henrici Baucenens. to. 2. Junii p. 381.

¶ GUBER, pro *Gubernator.* Gloss. Lat. Gr. *Guber*, κυβερνήτης.

¶ 1. GUBERNARE, Servare. Disputatio Catholicum inter & Paterinum to. 5. Anecd. Marten. col. 1755. *Si aliquid superaret de sacrificio, Gubernarent illud usque ad Pascha, & tunc totum sumerent.*

¶ 2. GUBERNARE, Providere, curare, necessaria ministrando. Acta S. Franciscæ, to. 2. Martii pag. 134. *Omnia eis sint in communitate; lucrum vero quod licite fit de suis exercitiis, una illarum cui preceptum fuerit, illud capiat, & de illo debeat omnes Gubernare.*

¶ GUBERNATOR, Abbas, in Concilio Auscensi an. 1068. apud Acherium to. 2. Spicil. p. 593.

¶ GUBERNIO, *qui & Gubernator*, apud Papium. *Gubernio, Nauta*, in vet. Glossario Sangerman. num. 501. Vide Isidorum lib. 19. Orig. c. 1.

GUCCIA. Charta MS. an. 1235. *Promiserunt suprascripti Marchiones de Gtondana* (ut in Vercellensi districtu) *per se & eorum homines dictam castrum facere Gucciam pro suis propriis personis, &c.*

GUCLA. Will. Brito in Vocabulario MS. *Polymitus, plurium Guclarum vel colorum, a polis, quod est pluritas, & mitos, quod est Gugla, &c.* In Catholico Armorico: *Gucle*, est *Lectus.*

¶ GUDUM, pro *Guadum*, Vadum, Ital. *Vado, Guado*, Gall. *Gué.* Charta an. 1048. apud Stephanotium to. 8. Fragm. Hist. p. 59. *Concedimus prefata canonica decimam omnium piscium, quos nostri homines, qui habitant Narbona... apprehenderint in ipsis aqualibus de ipso Gudo, quod vocatur Capra picta, & de ipsa Capra picta usque in stagnum de ipso rivo Axatis.*

¶ GUEBELINI, Iidem qui supra *Gibelini*, apud Murator. to. 9. col. 891.

¶ GUEDA. Vide *Guasdium.*

¶ GUEITA, Excubiæ. Arrestum Parlamenti Paris. an. 1331. ex Archivo Bonevallensi: *Faciendique fieri Guettam in dicta villa Bonevallis ... habendi ibidem in turris sua Guettam, &c.* Vide *Wacta.*

GUELCUS. Joan. de Janua: *Petus, i. Guelcus, strabo aliquantulum, scilicet cujus oculi quadam velocitate cito volvuntur huc illuc: & hæc peta, i. Guelca, & aliquantulum straba.* Vide *Petiosus.*

¶ GUELDENES. Acta S. Maudeti MSS. *Prædicta insula lingua Britonum Gueldenes appellatur. Gueld enim Res indomita Britannico sermone, Enes Insula interpretatur; inde Gueldenes quasi Insula indomita & inhabitabilis propter vermium multitudinem.*

GUELFI. Vide *Gibelins.*

¶ GUELLA, Coccineus color, Gall. *Gueules*, in scutis gentilitiis. Litteræ an. 1432. to. 2. Hist. Provinciæ p. 447. *Arma seu insignia Marchionum Catalannia, qua listata, seu juxta Galatum vulgare, palata de auro & Guellis esse noscuntur.* Vide *Gula* 1.

¶ GUEMINUM, Iter, via, Gall. *Chemin.* Chartularium Funtanellense to. 2. pag. 1359. *Aboutat ad Gueminum per quod itur apud Fovillam ex uno buto.* Vide *Cheminus.*

¶ GUERBA. Manipulus, Gall. *Gerbe.* Codex Legum Norman. apud Ludewig. tom. 7. pag. 372. *Queritur N. quod Tycius injuste exigit ab eo servicium secandi Guerbas suas ratione feodi sui, quod tenet de eodem.* Occurrit rursus in Tabulario B. Mariæ de Bono-Nuntio Rotomag. Vide *Garba.*

¶ GUERBLÆ. Jacobus Cardinalis de Coronatione Bonifacii VIII. to. 4. SS. Maii p. 465.

At statu melior vox gallica, lege morosum
Pracinit & Guerblis geminans retinacula punctis
Instar habet ductis percussis unguibus aris.

Hic Editor: *Guerbla* videntur esse plurium notarum conjugationes; *Unces* nostri vocant.

¶ GUEREN, Vivarium piscium. Instrumentum anni 1138. *Quatuor vero piscatorias in Tenera tendiculas, quas vulgo Gueren nominamus ... confirmat.* Vide *Warenna.*

¶ GUERERE, pro *Quærere.* Extractum computi an. 1321. to. 1. Hist. Dalphin. p. 160. *Cum viginti tribus hominibus, qui assidue secum fuerunt per triginta dies per diversa loca ad Guerendum, emrudum & charretandum... dictam fustem.* Occurrit rursum infra in *Inrazellare.*

GUERIGNAGIUM, ex Gallico *Vernage*: *Vergner* enim nostris est fossati seu fluvii ripas virgis seu palis continere. Charta an. 1257. in M. Pastorali Eccl. Paris. lib. 9. Ch. 25. *Totum Guerignagium fossarum, jardinum, & totam crescentiam nemorum.*

¶ GUERNA, Locus alnis consitus, ab Armorico *Gwern*, Alnus. Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 247. *Præfatus vero Herveus auxit donum suum & dedit molendinum cum Guerna circumdata aqua.*

¶ GUERNIMENTUM. Vide *Garnimentum.*

¶ GUERPILLUM, Rei cujuspiam abdicatio, Gall. *Deguerpissement.* Charta Hugonis Episc. Autissiod. an. 1148. ex Chartulario S. Germani ejusd. urbis: *Petrus filius ejus in perpetuum Guerpivit, & pro hoc Guerpillo quadraginta solidos à præfato Gervasio abbate accepit .... Hoc Guerpillum laudavit Odo, &c.*

GUERPIRE, Gurpire, Werpire, &c. Possessionem rei alicujus dimittere, ex Saxon. pupɲan, vel peopɲan, Deserere, jacere: *Guerpir*, & *Déguerpir*, nostris, & in Consuetudinibus municipalibus, passim. Liber Miraculorum S. Bertiliæ Virg. num. 3. *Quandam terram feodalem ... eisdem legitime vendidit & Guerpivit.*

Gerpire, in veteri Notitia, quæ habetur in Bibl. Cluniac. pag. 547.

Gurpire. Ademarus in Vita Caroli M. *Ingenuitatem illorum & alodem manibus Gurpierunt.* Concilium Francoford. ann. 794. c. 3. *Res proprietatis ... Gurpivit atque projecit.* Concilium Bituricense an. 1031. c. 6. *Et si tunc eam* (uxorem) *habuerit, mox ei abrenuntiet, quod lingua Francorum Gurpire dicimus.* Adde Fulbertum Carnot. Epist 51. [Consuetudinem Brageriac. art. 61. &c.] *Gurpir*, in Consuetudine Baionensi tit. 8. art. 10.

¶ Gripiri. Charta Bernardi de Turre apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 486. *Omnes illas malas consuetudines ... Gripio & dimitto. Hanc autem .... Gurpitionem facio pro redemptione animæ mea.*

Guilpire, in Chronico Besuensi p. 698. *Gulpir*,

in Consuetudine Avernensi c. 21. art. 16. 17. 18. *Gulpine*, Werpitio, ibid. d. art. 16. 17.

¶ Gotpine. Charta ann. 1172. apud D. Calmet. to. 2. Hist. Lotharing. col. CCCLXVI. *Calumniam super hoc Gurpivit in manu mea.*

¶ Goinpiscere, in Testamento an. 1091. Marcæ Hisp. col. 1188.

Gurpiscene, passim in Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo.

Guarpiscern. Charta Bernardi Vicecomitis Carcassonæ an. 1108. *Sic laudo & Guarpisco sancto Policarpo sine fraude & male ingenio.*

¶ Guirpitio, Abdicatio, rei possessæ dimissio, in Charta an. 1062. to. 4. Annal. Bened. p. 627.

¶ Guirpitio, apud Acher. to. 6. Spicil. pag. 19. Baluz. to. 6. Miscell. p. 529. Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 323. & alibi sæpe.

¶ Gurpimentum, Gall. *Deguerpissement*, in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 2. p. 256.

¶ Guirpimentum, in Charta Raymundi Guillelmi Episc. Nemaus. an. 1103.

Gurpina. Tabular. Nantoliense in Pictonibus an. 1392. *Post quandam expositionem seu Gurpinam.*

¶ Gorpizo. Charta an. 1067. Marcæ Hisp. col. 1132. *Ego Raymundus Bernardi Vicecomes & uxor ejus Ermengardis, .. facimus vobis domno Raymundo Barchenona Comiti ...., evacuationem & Gurpizonem de tota ipsa civitate de Carcassona.* Idem recurrit col. 1033.

¶ Guirpe Facere, apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 266. *Fecit Guirpem in manu Ermengardis Comitissæ.*

¶ Guerpum Facere, apud Marten. to. 1. Anecd. col. 188. *Gausfridus & frater ejus terram Guerpivit ...., concedentibus & Guerpum facientibus Sanctione domino ejus, &c. Hujus Guerpitionis testes sunt, &c.*

Gurpitoria, Charta qua quid *Gurpitur*, in Tabulario Conchensi in Ruthenis Ch. 305.

Werpire. Marculfus lib. 1. form. 13. *Villas nuncupatas illas, in pago illo, sua spontanea voluntate nobis per fistucam visus est Werpisse, vel condonasse. Werpire per stipulam*, in veteri Charta apud Labbeum to. 1. Miscell. p. 531. Baldricus Noviom. lib. 3. c. 74. *Absolvere eum nolebat, nisi prius dimissionem manu propria (quod & vulgo Werpire dicitur) faceret ex omni beneficio, quod infra ambitum Cameracæ civitatis habebat.* Charta an. 1149. apud Sanjulianum in Matiscone p. 251. *Præterea finivit & Werpivit calumniam, quam faciebat in villa de Montibus.*

Wirpire. Chronicon S. Benigni: *Tunc in ipso placito in præsentia Principum eosdem servos Wirpivit, & S. Benigno reddidit.* Adde Chron. Besuense p. 517.

Wirpitio, *sive donum*, in Charta an. 1173. in Hist. Vergiac. p. 141. *Guerpison*, vel *Gurpizon*, in Consuetud. Burdegal. art. 85. 86. & Angeriacensi art. 117. *Guerpie*, in Consuetud. Marchensi art. 147. *Werp*, in Tervanensi art. 11. & Iosulensi art. 53. 80.

Wipire, Wilpire, pro *Werpire*, passim in Chartis Burgundicis, apud Perardum p. 90. 91. 92. 98. 136. 137. 138.

Warpitoria, Idem quod *Gurpitoria*, de qua voce supra. Tabularium Prioratus Persiaci in Burgund. apud Perardum p. 40. *Notitia Warpitoria, & eos, qui hanc notitiam subterfirmaverunt. ... Istas res & omnia supra denotata Warpiverunt, & se exitum fecerunt, &c.*

GUERRA, Werra, Bellum, publicum vel privatum, Gallis *Guerre*, Anglis *Warre*, & *Werre*. Kero Augiensis: *Certamen, pugna, bellum, Guerra.* Leges Alfonsinæ part. 2. tit. 23. lege 1. *Los sabios antiguos, que fablaron en fecho de Guerra, dixeron que Guerra es estrannamiento de paz, e movimiento de las cosas quedas, e destruymiento de las compuestas.* Leges Edwardi Confess. c. 12. *Parentibus occisi fiat emendatio, vel Guerra eorum portetur.* Domnizo lib. 2. de Vita Mathild. c. 16.

Finis adest Guerræ, requiem rogat ut sibi præstet.

Will. Brito lib. 1. Philippid. p. 108. 109. *Tempore cujusdam Guerra, &c.* Utuntur Guill. Tyr. lib. 3. c. 11. Ivo Carnot. Epist. 20. 168. Vita S. Oldegarii Episcopi Barcinon. num. 20. Radulfus de Diceto, & alii sine numero. [*Guerrarum bellum*, dixit Sugerius Abb. in Vita Ludovici Grossi.] Vide Notas Felicis Osii ad Ottoo. Morenam p. 72.

¶ Guerra Bona, *De bona Guerra*, bellum æquum & legitimum, quod nostri dicunt, *De bonne Guerre*. Instrum. an. 1357. apud Rymer. to. 6. p. 15. *Et ex quo bona ipsa, sic in vera proprietate & possessione inimicorum nostrorum tunc temporis existentia, per gentes nostras de bona Guerra & licita fuerant acquisita.*

¶ Guerra Campestra, Bellum campestre, apud Murator. to. 12. col. 568.

¶ Guerra Cassa, Induciæ, ex potissimum de quibus utraque pars armorum pertæsa absque ullo pacto inter se convenit. Confœderationes an. 1291. to. 2. Hist. Dalphin. p. 43. *Et insuper prædicta D. Comitissa promittit, quod ipsa cum Comite Sabaudiæ cum quo præfatus D. Dalphinus vir suus & ipsa præsentialiter Guerram habent, pacem, trengam, vel Guerram Cassam, appeysamentum seu respeytum, vel aliquod aliud remedium de jure vel de facto non facient.*

¶ Guerra Lassa, Eadem notione. Recognitio in feudum an. 1317. to. 1. Hist. Dalphin. p. 58. *Item fuit actum .... quod idem Dominus Dalphinus .... non faciat trengam, pacem vel Guerram Lassam quousque dictum castrum esset recuperatum.*

Guerra Guerrata, id est, indicta cum diffidatione, in Charta ann. 1207. apud Catellum in Hist. Comitum Tolosæ p. 229. ubi legendum: *Si tamen Dominus Comes Tolosæ illum malefactorem non diffidaverit, ita quod non esset Guerra Guerrata:* deest enim negativa.

Guerra Mortalis, Indicta etiam inter privatos, in Charta Communiæ Incrensis, & Communiæ Hamensis: *Si quispiam aliquid cuiquam homini de Communia forisfecerit, pro quo infra Ham venire non audeat, Hamensis dominus semel tantum eum conducere poterit, nisi ille de Guerra Mortali fuerit.* Eadem Gall. *S'il n'est de Werre Mortel.*

Guerra Regis, qua durante, interdicta bella privata, duella ac torneamenta, pluribus probavimus in Dissertat. 6. & 29. ad Joinvillam, quibus tantum addo, quæ habent Aresta Omn. SS. ann. 1296. in Regesto Parlamenti B. fol. 114. *D. Rex pro communi utilitate & necessitate Regni sui statuit, quod durante Guerra sua, nulla alia fiat in regno, & si forte inter aliquos jam mota sit Guerra, quod datis trengis vel assecuramentis, secundum consuetudines locorum duraturis per annum & anno finito iterum continuentur & prorogentur, omnes aliæ Guerræ cessent, donec Guerra Regis fuerit finita. Item quod durante Guerra Regis inter aliquos gagia duelli nullatenus admittantur, sed quilibet in Curiis Regis & subditorum suorum jus suum via ordinaria prosequatur. Item quod equi armorum vel arma pro aliquo debito non arestentur. Item quod durante Guerra Regis torneamenta, josta, vel equitationes non fiant.*

¶ Guerra Severa, Crudele bellum, in Regesto 80. Chartophylacii Regii Ch. 620.

¶ Guerra Viva, Bellum acerrimum, gravissimum, Gall. *Guerre Vive.* Concilium Tolos. ann. 1228. to. 2. Spicil. Acher. pag. 627. *Consanguinei etiam parentes ipsius teneantur jurare quod ei non præstabunt auxilium vel favorem, sed ei, sicut & aliis, facient Vivam Guerram. Totis viribus & Vivam Guerram*, in Charta an. 1251. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues.*

¶ Guerrarius, Guerrerius, Vir bellicosus, armipotens, Ital. *Guerriere.* Bartholomæus Scriba Annal. Genuens. l. 6. ad an. 1227. *Et demandato dicti Pecorarii plures muri facti sunt propterea in pluribus carrubiis & viis Januæ civitatis; quum omnes dicti Guerrerii armati erant, & servientes tenerent armatos.* Charta Guillelmi Ducis Aquitaniæ apud Stephanotium to. 1. Antiq. Vascon. MSS. p. 511. *Arma capiunt & malefactores vel Guerrarii efficiuntur.*

¶ Guerrina Terra, Hostilis. Charta Eduardi III. an. 1338. apud Rymer. to. 5. pag. 77. *Ad Terras nobis seu heredibus nostris Guerrinas nullatenus se divertant, nec inde cum inimicis nostris communicent.*

¶ Guerrina Navia, in Charta an. 1335. apud Rymer. to. 4. pag. 658. *Intelligentes quod diversa flota Navium Guerrinarum &c.*

Guerrinum Tempus, Gall. *Temps de Guerre*, apud Bractonum lib. 4. tract. 2. cap. 3.

¶ Guerrivum Tempus. Tabular. S. Florentii: *Et hoc tantum de equaterio retinemus, ut liceat sibi Tempore Guerrivo remanere.*

Guerriare, Bellum inferre, facere, apud Lambertum Ardensem p. 255. [*Dolus auro & argento plenis ad Guerriandum Regem Franciæ.* Regimina Paduæ ad an. 1326. apud Murator. to. 8. col. 436. *Qui furtive ceperant dictum locum, causa Guerriandi civitati Paduæ.*]

Guerrare, apud Radulf. de Diceto, [& in Append. ad Radewicum an. 1168. Gall. *Guerrer*, apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. pag. 22.] *Guerrator*, bellator, apud Knyghtonem.

¶ Guerreare, in Instrumento an. 1220. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1144.

Guerregiare, Guerreiare, Ital. *Guerregiare.* Charta Oldegarii Episc. Barcin. an. 1128. *Guerregiare omnes homines, qui justitias & jura Ecclesiæ ... tollere voluerint.* Charta Will. de Montecatano Vicecomitis Benebarn. an. 1224. *De cætero non decipiam te de vita tua, neque de tuis membris, ... sed adjuvabo te tenere, habere, & defendere, & Guerreiare prædictum honorem contra cunctos homines & feminas, &c.* apud Marcam in Hist. Benebarn. lib. 6. cap. 31. num. 2. [*Guerreiare* rursus in Appendice Marcæ Hisp. col. 1121. & 1126.] *Guarretare*, in Curia Gener. Cataloniæ an. 1359. Vide Jo. Dametum in Hist. Regni Balear. p. 204.

Guerrificare, Guerram facere. [Conc. Terracon. IV. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 319. *Adjicientes dictam constitutionem locum habere etiam contra eos, qui prædictos diffidantes, Guerrificantes, seu malefactores in locis suis receptaverint.*] Willelmus Brito lib. 12. Philippid. pag. 248.

Guerrificare Ducem per se nihilominus audens.

¶ Guerrire, Eadem notione. Statuta Cisterc. an. 1157. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1247. *Nullus Abbas Guerrientibus aliquid det vel accommodet tempore guerra.*

¶ Guerrisare, Guerrizare. Parvum Chartul. S. Victoris Massil. ex Charta an. 1214. *Item mandaverunt quod dominus de Castellana possit Guerrisare & placitare cum castro de villa Crosa.* Instrum. an. 1237. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 29. *Qui eos super Rancurello & ejus mandamento vel pro prædictis conveniret vel Guerrizaret.* Occurrit *Guerrizare*, apud Muratur. to. 6 col. 255. to. 12. col. 422. 479. 587. 715. to. 14. col. 1164. &c.

Werra, Idem quod *Guerra.* Capitula Caroli C. tit. 24. cap. 15. *Rixas & dissensiones, seu seditiones, quas vulgus Werras nominat, commovere, &c.* Tit. 43. §. 19. *Si Werra in regno surrexerit, &c.* Infra: *Et si Werra de quacumque parte in isto regno surrexerit.* Hesso Scholasticus: *Et possessiones, quas pro Werra ista amiserant, reciperent.* Vita S. Thietmari Salisburgensis: *Quantum vero ad præsens attinet, Werra, sanguis, iniquitas, sic tempora illa fœdaverat, &c.* Versus antiqui in Hist. Prioratus S. Martini de Campis pag. 9.

Carnis in hac Werra, sic fit caro splendida terra.

Utuntur præterea Conradus de Fabaria de Casib. S. Galli cap. 14. 15. 21. Chronic. Urspergense pag. 277. 291. 315. Ed. 1540. Chron. Weingartense pag. 196. Will. Heda pag. 116. 1. Ed. Henric. Huntindon. p. 378. 379. Arnoldus Lubec. lib. 7. cap. 20. edito ab Erpoldo Lindenbrogio, Monastic. Anglic. to. 1. p. 104. 114. Tho. Walsinghamus p. 62. 64. &c. Ita *Werre* dixere nostri. Philippus *Mouskes*:

Quar des Werres estoit lasés.

Charta Constabulariæ Burdegal. fol. 188. *Je feusse alé a vous, si ne fust pour une Werre, que li Sires de Nuevile meismes a en no pais.*

Werrire, Bellum inferre, facere; *Werren*, Theutonicis. Capitul. Caroli C. tit. 27. cap. 8. *Regnum illi non forconsiliabo, neque Werribo.* Jacob. Hemricurtius de Bellis Leodiensib. cap. 9. *Chis Amechons alont meisme Werrisois à cheaz de clamale, &c.* Adde cap. 23.

Werrina Terra, Gens, Hostilis, in magna Charta Libertatum Angl. apud Matth. Paris ann. 1215. pag. 179.

Jam vero de vocis etymo, quidam putant, atque in iis Cluverius in Germ. antiq. lib. 1. c. 8. & Boxhornius in Orig. Gallic. cap. 2. *Ger* veteribus Gallis ac Germanis *bellum* significasse, indeque dictos *Germanos* ipsos, quasi homines belli; *Gens d'armes.* Quam sententiam amplectitur etiam Bucherius in Belgio Romano lib. 1. c. 12. Henschenius ad 6. Martii à Theutonico *Waren*, quod est vim vi repellere; vel à *Krygben*, rapere. Spelmannus à Saxon. ȝap, telum, arma, Anglis *War*; g. in w. converso. Alii à *Werre* Theutonico, quod est dissidium, rixa: Perionius in Orig. Linguæ Gallicæ p. 272. à Græco γέῤῥον, arma: Guichartus à Chaldæo *Geta*; & Hebræo *Gara*, litigare, contendere. Sed procul omnino à vero Ludovicus *d'Orleans* ad 2. Taciti, *Weeram* à *verrendo*, dictam vult, quia, inquit, bellum, minime bellum, everriculum est omnium rerum.

GUESDIUM, Glastum. Vide *Guasdium.*

GUESPA, Vespa, nostris, *Mouscho*, *Guespe.* Constantinus African. lib. 8. Pantehn. c. 22. *Guespa atque apes etc, quæ pungunt, tumorem calidum & ruborem faciunt & calorem.*

GUETA, Guetta, [Excubiæ, custodiæ, Gall. *Guet.*] Vide *Walta.*

¶ GUETAGIUM, Census pro *Gueta*, ibidem.

¶ GUETARE, Excubias agere, Gall. *Gueter*, *Faire le Guet.* Liber S. Justi fol. 28. apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu p. 601. *De Judæis quos bur-*

genses de Beruryo petebant compelli ad Guetandum villam, sicut & burgenses Guetabant, concordatum est quod Judas non Guetarent. Vide *Gueytare*.

¶ Guetus, Guettus, ut *Gueta*. Charta Philippi Audacis Regis Franc. ao. 1273. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 27. *Habebimus etiam... bannum, Guetum, talliam, exercitum, &c.* Litteræ ejusdem Regis an. 1272. ibid. p. 293. *Exceptis Gueto, tallia, exercitu, cavalcata & banno. Compotus Gueti per defunctum Guillelmum de Garennis Militem, quondam custodem villæ Parisius... de Gueto Parisius* LVIII. *lib.* apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu pag. 471. *Ab omni Gueto & custodia villæ exempti*, in Charta an. 1387. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 132. *Guetum & gardam facere*, in alia Charta an. 1392. ibid. pag. LVIII. *Cum Guettus hujusmodi ad communem utilitatem totius villæ Parisiensis pertineat*, in Instrum an. 1271. apud eumdem Lobinell. to. 4. Hist. Paris. pag. 515. ubi *Guettare* pluries habetur ea notione, qua *Guetare*.

¶ GUEUSII, Gall. *Gueux*, Belg. *Geusen*. Sic apud Belgas XVI. sæculo appellati Calvinistæ vel Lutherani, ut Grotius narrat in suis Aonal. & alii.

¶ GUEYTARE, ut *Guetare*. Charta an. 1232. è Chartul. Meld. *Homines Episcopi & Capituli Meldensis, quò debent Gueytare villam, Gueytabunt cum hominibus Comitis & in suo ordine, & sine eis non Gueytabunt.*

GUFA, [Vestis genus.] Vide *Bigerrica*.

GUGALIA, pro *Cochlea*, perperam scribi in Gloss. Ælfrici, monet Somnerus, *Chelio, Testudo, vel marina Gugalia*, ſæſnæl.

¶ GUGILBADA Lex. Vide *Gundebongi*.

¶ GUGNAPIE. Charta an. 879. Marcæ Hisp. col. 807. *Et vidimus dicta femina recipiente pretium de hac omnia præscripta Gugnapie una valente solidos* VII. *& pellicia valente solidos duos.* Forte idem ac *Gunna* 1. quod vide.

GUIARE, Guiaticum. Vide *Guida*.

¶ GUIBELLINA Pars, apud Jacobum Auriam lib. 10. Annal. Genuens. ad an. 1284. iidem qui supra *Gibelini*.

¶ GUIBLE, Gall. *Crible*, Cribrum. *Item unum Guible, item unum embunum &c.* in Inventario anni 1342. ex Archivo S. Vict. Massil.

¶ GUICIA, f. Idem quod *Guaccia*, Species tributi. Charta an. 1360. apud Lobinellum to. 2. Hist. Britannicæ col. 502. *Cum mariagiis escbaetis, Guiciis, &c.*

GUIDA, Viæ dux, ex Gall. *Guide*, [Ital. *Guida*, Hisp. *Guia*;] vel ipse conductus. Ugutin: *Ductus vel Guida.* Vox videtur formata à *Gue*, vadum: est enim *Guider*, aliquem per viam ignotam ac incertam deducere, quasi *Gueder*. Alia suggerit Octav. Ferrarius in *Guida*. [Menagius à *Via dux*, unde *Viadus*, deinde *Guidus*, nostrum *Guide*, putat efformatum.]

Guidare, Guiare, Conducere, salvum & incolumem præstare: quasi *Viare*, in viam deducere, unde quidam vocem *Guiare* effictam volunt. Ugutin: *Ducatus & Ductus, Guida; & Ducere, Guidare, vel nutrire.* Usatici Barcinonenses MSS. cap. 112. *Nisi antea ab ipso seniore suo, seu ab amico amonitus fuerit, ut eum non Guidasset, nec eum illo abusset.* Curia Generalis Catalaniæ in villa Montisalbi an. 1333. sub Alphonso Rege Arag. MS. *Ordinamus, quod si contingat bannitos Guidari ex aliqua causa per Vicarios, vel alios officiales, quod sublato dicto guidatico dicti Vicarii & alii officiales teneantur noviter bannire, & bannimentum voce præconia publicare in capite cujuslibet vicariæ.* Consuetudines MSS. Solemniaci in Arvernis: *Si aliquis fecerit furtum in dicta villa de Solignac,... non debet Guidari à nobis, nisi de voluntate & consensu ejusdem Communitatis, &c.* Coosuetudines villæ Martelli in Vicecomitatu Turenensi: *Vicecomes Guidare non debet in villa Marselli malefactorem aliquem, nec debitorem, &c.* [Charta an. 1193. ex Archivo Massil. *Nullus alius in iis quæ ad mare pertinent, sine consilio vestro assidare vel Guidare possit.* Conventiones anni 1338. Hist. Dalphin. to. 2. pag. 422. col. 2. *Item, quod tempore guerræ nullus homo de terra domini Claromontis audeat Guidare, recipere vel retinere, recolligere aliquem de inimicis Dalphinatus.*]

Guiare. Libertates Villæ franchæ, concessæ ab Archembaldo D. Borbonii an. 1217. *Quicumque venerit ad forum sive ad nundinas,.... & debent ipsum Guiare per totam terram Domini Borbon. Guier*, nostris, conducere. Le Roman de *Ronceveaux* MS.

Puisax les Guie à une verte enseingne.

Guill. *Guiart:*

A ceus, qui le navie Guient.

☞ In allegatis Villæ franchæ Libertatibus *Guiare*, non est Conducere, sed *Gagiare*, Pignerari, pignus auferre, Gall. *Gager*; ibidem quippe legimus hac posteriori notione: *Præpositus de Villa francha non debet Guiare apud Villam francham, nisi semel, hominem qui injuriam fecerit burgensi de villa francha, aut debitum suis debuerit... & si burgensis voluerit, Præpositus jurabit, quod acceperit eum in guagium prima vice, secunda vice ipse vel alter potest eum Guiare pro debito cognito, & pro fide juxta cognita debet quilibet pignorare apud Villam francham, si voluerit. & tenebit pignus per septem dies, &c.* Vide *Vadium*.

Guiare, Docere, præire. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 91. *Iste Odo per tale laudavit tenere, ut antea servitium reddere unoquoque anno, & taschas, & decimum, de Montemereto, sicut pater suus monstravit & Guiavit.*

Guidaticum, Protectio, salvus conductus, *Salvagardia: Guidatico*, Italis. Charta Alfonsi Regis Aragon. an. 1290. Camera Computor. Paris. *Confitemur nos dedisse treugam, Guidaticum & assecuramentum per nos & per omnes valitores nostros ac sequaces, homines & terras nostri & eorum vobis Serenissimo... D. Karolo primogenito illustris Regis Karoli bonæ memoriæ... & omnibus valitoribus... ab hac proxima die Dominica, qua erit 9. Kl. Madii usque ad 15. dies sequentes.* Curia Generalis Cataloniæ an. 1320. MS. *Talis bannitus assecuretur per officialem,... & sic bannitus transacto tempore dicti Guidatici, &c.* Alia an. 1311. *In protectionibus & Guidaticis.* Alia Jacobi Reg. Aragon. æræ 1270. apud *Diago* in Hist. Regni Valentiæ lib. 7. cap. 24. *In nostra fide & in nostro Guidatico, &c.* Franciscus Tarafa in Hist. Episcoporum Barcinon. in Arnaldo II. *Jacobus Rex Aragonum sub Guidatico & protectione sua suorum successorum accepit possessiones Ecclesiæ.* [Occurrit rursus hac notione in Appendice Marcæ Hisp. col. 1402. 1407. &c.]

Guidagium. Willelmus de Podio-Laurentii c. 6. *Quod si quando egredi vellet* (Episcopus) *parochias visitatum, dominos, ad quorum terras ire disponerer, necesse habebat Guidagium implorare, &c.* Charta Villelmi Pictaviensis Comitis Valentini, in Bibl. Sebusiana cent. 1. cap. 19. *Notum sit omnibus, me domum Liuncelli, & omnes res ejus mobiles & immobiles in securitate mea & protectione & Guidagio*

susceperit. Epistola Raimundi Comitis Tolosani ad S. Ludovicum Reg. Franc. an. 1242. *Si nobis apud Caturcum cum litteris vestris patentibus & pendentibus miseritis Guidagium honorabile, & securas firmitates, &c.* [Charta anni 1240. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 181. *Nos R. Berengarius Comes Provinciæ . . . assidamus & sub Guidagio & protectione nostra recipimus bona fide Monasterium S. Victoris Massil ac omnia molendina paratoria & canderia ipsius Monasterii . . . Quicquid ad dictum Monasterium pertinet in tota valle Massiliæ . . . sub Guidagio & protectione & fidantia nostra recipimus. Sub Guidagio & salvatione.* to. 1. Maceriarum Insulæ Barbaræ pag. 177. Caput 32. libri 5. Statutorum Massil. est *de Guidagio non præstando alicui, qui civem Massilia offenderit.* Occurrit in Charta ann. 1266. Marcæ Hisp. col. 1447. in alia an. 1307. apud Menestee. in Probat. Hist. Lugdun. pag. 41. in Conventione an. 1251. inter Carolum I. Andegav. Comitem & Arelatenses art. 1. &c.]

¶ GUIDONAGIUM. Litteræ Alexandri Papæ III. apud Mabill. lib. 4. de Re Diplom p. 266. *Præterea idem G. fidem dedit, quod de Guidonagio Pontis Episcopi, & de ceteris pedagiis & pontonagiis per supradictum castellum Noviomensi Episcopo nullum damnum eveniet, nec aliqua quadriga ferens vinum, nec aliqua mercatio tendens ad quascumque ferias per castellum transibit; aut si hoc evenerit, Episcopus Guidonagium & forisfactum de transeuntibus habebit.* Hic Guidonagium tributum est pro securo transitu.

QUIDADIA ET PEDAGIA, in Concilio Avenionensi an. 1209. c. 6. Tolosano an. 1229. c. 21. Avenionensi an. 1270. cap. 7. Andegavensi an. 1365. c. 23. & Saltzburgensi an. 1386. cap. 11.

GUIONAGIUM, Eadem notione, in Charta anni 1187. in Probat. Hist. Guinensis pag. 351. [Le Roman d'*Athis* MS.

Par demesure & par oultrage
Vous lairont bus grant Guionage.]

Sed præsertim hæ voces sumuntur pro ea præstatione, quæ domino exsolvitur pro securo transitu, vel mercium exportatione, per terram illius: nam, ut ait Baldus in Usib feudor *Capiens pedagium debet dare Salvum Conductum, & territorium ejus tenere securum: adeo ut si aliquis spolietur, teneatur ejus dominus rapinam resarcire.* Tabularium S. Martini de Campis: *Ego Radulphus Viromand. Comes & Aelidis uxor mea concessimus & donavimus Ecclesiæ B. Medardi de Capi ad luminaria facienda singulis annis 10. sol. in conductu mercatorum, quod vulgo dicitur Guionagium, capiendos Peronæ, &c.* Charta Radulfi Comitis Suessionensis an. 1219. in Tabulario Corbeiensi Ch. 241. *Concessimus præfatæ Ecclesiæ 20. modios vini sui de Valliaco ad usum ipsius Ecclesiæ absque ulla exactione & Guionagio libere ad pontem Suessionicum transeundos.* Charta an. 1288. apud Perardum pag 562. *Quingentos solidos . . . pro dicto Guidagio & conductu.* Charta Guidonis de Montecatano Vicecom. Beneharn. apud Marcam lib. 6. cap. 27. *Cupiens transeuntium gravamina removere, pedagium supradictum vel Guidagium, & quidquid à mercatoribus vel viatoribus . . . exigi consuevit, remitto, &c.* Alia apud Catellum in Comitib. Tolos. p. 245. *Quod indebita pedagia vel Guidagia colligo & colligere facio.* Et pag. 247. *Guidagia vel pedagia vel exactiones aliquas à transeuntibus per stratas, vel etiam per flumina nullatenus accipiemus.* Alia Rainoldi Episc. Noviomensis an. 1184. in Tabulario Lehunensi: *Quoties vina sua, sive qualibet usibus Fratrum necessaria per pontem nostrum deduci contigerit, à Guionagio & ab omni eo, quod à transeuntibus exigitur, præter calceatam, . . . eis in perpetuum confirmamus.* Adde pag. 353. 357. Concilium Avenionense ann. 1209. c. 5. Probat. Hist. Turenens. p. 103. Lib. 5. Decretal. tit 40 cap. 26. Gariellum in Episcop. Magalon. p. 168. &c. Bernardus à *Breydenbach* de expugnatione Constantinop. *Pedagia, Guidagia, impositiones & gravamina illuc applicantibus vel permanentibus suapte statuerunt.* Le Roman *de Garin*:

Le mer me tolent le port & le passage,
Et de la terre le mestre Guionage,
Et de Gironde trestot le revage.

Ex his emendandum Chronicon Valciodorense p. 581. to. 7. Spicilegii Acheriani, in quo perperam *Ginovaginm* scribitur.

¶ GUISAGIUM, GUITTAGIUM. Charta Ludovici Regis Franc. an. 1171. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 66. *Juraverunt etiam sese nihil in stratu, neque pro pedagio, neque pro conductu sive Guisagio . . . à transeuntibus accepturos.* Ibidem pag. 67. habetur *Guitsagium.*

¶ GUISATICUM. Charta anni 1197. apud Stephanotium to. 1. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 474. *Salomon* (dominus castri de Felgariis) *usque modo exigebat ab hominibus Villa magna & Minatrocum & Monetatu nomine Guisatici & pesatici in trocellis, carguis, balis, saumatis, ac oneribus quarumlibet rerum per castrum de Felgariis transeuntium hoc quod de aliis hominibus ibi capiebat.*

WIONAGIUM, Eadem notione, in Epistolis Francicis to. 4. Hist. Franc. Epist. 313. *Wionagia, quæ nunquam dedimus, nec dare debemus, à nobis exigit.* Ita in veteribus Tabulis aliquot in Hist. Guinensi p. 338. 347. 349. 353. *Wionagio plaustrorum & vehiculorum*, apud Herimannum de Restaurat. S. Martini Tornacensis c. 92. Charta Idæ Castellanæ S. Audomari an. 1196. in Tabular. Eccles. S. Nicolai de Clarofonte Ord. Præmonstrat. *Totum Wionagium, quod ducendo aliquid vel reducendo per villam meam, quæ Perices dicitur, debituri erant in posterum, &c.*

GUINAGIUM, in eodem Tabulario in Charta Balduini Comitis Hannoniensis ann. 1147.

WINAGIUM, & UINAGIUM, contractius, Eadem notione. Herigerus Abbas Lobiensis c. 59. *Præfatum Cœnobium decimarum, teloneorum, Winagiorum & aliorum quorumdum redituum munificentia ditavit.* Charta Lotharii Regis Franciæ apud Vassorium in Noviomo: *Concedimus etiam fratribus ejusdem Ecclesiæ Winagium & teloneum in omni regno nostro super omnibus, vel quæ de propriis sumptibus vendiderint, vel in proprios usus emerint.* Charta Godefridi de Ribodimonte an. 1104. apud Hemeræum: *Concessi in eleemosynam totum Winagium, vel omnimodo carruca transitum liberum ab omni exactione ac repetitione, &c.* Alia ann. 1182. apud eumdem p. 153. *20. solidos in perpetuum super Uinagium Guisiæ & Scala, & per omnes terras suas immunes à vectigali vectura.* Charta ann. 1226. apud Buzelinum lib. 2. c. 29. *Ut vectura, quæ res Ecclesiæ deferunt, libera sint à Winagio per totam terram meam.* Alia Joannæ Comitissæ Flandriæ apud eumdem c. 30. *Absque omni exactione Winagii, passagii, rotagii, telonei, &c.* Adde p. 403. Charta Philippi Comitis Flandrensis ann. 1176. apud eumdem l. 2. c. 22. *Uinagium & pedagium de omni vino, quod Fratres ducunt ad Ecclesiam ad opus suum per transitus nostros libere transire; & nihil omnino à ductoribus vini exigere.* Alia Ivonis Comitis Suessionensis ann. 1177. apud Hemeræum:

ræum: *Notum... dedisse me... Monasterio S. Prajecti in eleemosynam perpetuo possidendam Winagium septies viginti ter modiorum vini apud Pareguy.* Alia anni 1210. apud eumdem: *20. bigatas vini, quas et concedo in eleemosynam perpetuam ducere per terram meam singulis annis ab omni Winagio meo liberas & quietas.* Arestum ann. 1259. ex Regesto 1. Parlamenti Paris. fol. 16. *Solvendo Uinagium ad Pontem Episcopi de qualibet dolio antiquitus 4. denar. & obol.* Ubi cavendum, ne hisce locis *Uinagium* putetur dictum à *vino*, cum nihil aliud sit quam *Winagium*, seu præstatio pro vectura vini. Charta Gallica apud Haræum in Castellanis Insulensibus lib. 2. *Et si promet ledis Castelain les rivieres devant dites franchir de Winage, de tous peages, & de toutes autres prises à tous jours, &c.* [Chartularium Doncheriaci laudatum à D. *de Lauriere* in Glossario Juris Gallici: *Au lieu de Soignon, le Prieur de Donchert a droit de Winage, c'est a sçavoir de chaque charon passant & repassant par le detroit dudit lieu deux sols huit deniers parisis, & de chaque charette seize deniers parisis.*] Ita

Vinagium, pro qualibet præstatione usurpat Tabularium Ecclesiæ Ambianensis: *In festo S. Martini pro Vinagio unusquisque, qui habet equum vel equam, solvit 2. solid. similiter quadam terra sunt, qua solvunt pro Vinagio 26. sol.* Charta Willelmi Comitis Pontivi an. 1205. *Stalla circa S. Georgium, omne Vinagium in domo Alardi de Noion, decimam de Majoc, &c.* [Pactum an. 1311. lib. 2. Castellanorum Insul. *Promet ledit Chastellain les revenues devant dites franches de Winages, de tous payages, & de toutes autres prises à toujours.* Ibidem pag. 206. *Ad pontem de Windin arrestati erant homines sancti Petri pro Winagio. Ecclesia liberos eos seduxit.* Vide *Vinagium* suo loco.] Butelerius in summa rurali lib. 2. tit. 40. *Les Commis des Vinages & des pontenages.* Froissart. 1. vol. cap. 30. de Artevello: *Il faisoit lever les rentes, les Vinages, & les droitures, que li Comte devoit avoir, &c.*

¶ Guionagium simili modo pro qualibet præstatione videtur accipiendum in Regesto *Probus* fol. 62. Antiq. Recogn. de Alba-ripa: *Item comes capit in Guionagio pro sex mulieribus, & potest valere pars sua communibus annis xx. sext. avenua Vienn.*

Wifnagium, pro *Winagium*. Charta Joannæ Comitissæ Flandriæ an. 1243. apud Buzelinum l. 2. c. 28. *Prædictam Ecclesiam ab omni exactione Wienagii, passagii, thelonei, rotagii, ... omnino emancipatam & liberam esse volo.* Philip. *Mouskes* in Hist. Franc. MS de Tornacensib.

Et s'eust l'avoerie aussi,
Et les forages leur guerpi
De vin, de cervoise, & de miét,
Qu'il k'il fount nouviel u viés,
Si leur donna le Vienage,
Des nés & tout le pontenage,
Et l'estalage & les merciers, &c.

Vienatium. Charta Nicolai Episcopi Cameracensis an. 1146. apud Heineræum in Augusta Viromanduorum: *Controversiam... eo tenore terminavimus, ut præfatus Nicolaus & successores sui sæpe fatæ Ecclesiæ Humblariensi infra Nativitatis dominica & Theophaniæ dies, singulis annis per Vienatorem suum, qui successu temporum Vienatium de Landreiis collegerit, 20. solid. monetæ illius terræ, pro censu irrefragabiliter persolvat. Quod si Vienatium & Vienatores defecerint, ex fructibus molendini & castelli, censum eumdem Ecclesiæ solvi facient.*

¶ GUIDATIONES, f. Arbores ceteris majores, quibus distinguuntur nemora ad diversos dominos pertinentia. Charta Cassaniæ ann. 1246. *Si contingeret aliquam dubitationem oriri super terminis & limitationibus dictorum mansorum, illa dubietas terminetur & diffiniatur per Guidationes Ecclesiæ.*

¶ GUIDEME, Instrumentum musicum, f. Cithara, Hisp. *Guitarra*, Ital. *Ghiterra*, Gall. *Guitarre*, *Guiterre* & alias *Guitarne*. Constitutiones Frederici Siciliæ Regis cap. 101. *Nec pulsentur circa funebria Guideme, vel timpana, vel alia instrumenta quæ ars magis ad gaudium, quam ad tristitiam adinvenit.*

GUIDERBORA, Libera. Leges Luitprandi Regis tit. 80. *Si quis aldiam alienam aut suam ad uxorem tollere voluerit, faciat eam Guiderboram, sicut Edictum continet de ancilla.* Lex Longob. lib. 2. tit. 1. *Si quis ancillam suam matrimoniare voluerit sibi ad uxorem, sit ei licentia, tamen eam debeat thingare, & sic facere liberam, quod est Guiderbora.*

GUIDICTORIA, *i. per quadrum.* Ita Ugutio.

¶ GUIDO, Vexillum, Gallis *Guidon*, vox ducta à superiori *Guida*. Instrum. anni 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item unam casulam de purpura floratam de Guidone rubeo cum saffie de auro ante & retro multum nobile.*

¶ Guido, Vexillifer, Gallice *Guidon*. Litteræ anni 1328. apud Rymer. to. 4. p. 374. *Jacobus Chinchon Guidonis de urbe.* Macris fratribus & Hofmanno *Guidones* dicuntur Clerici à Carolo M. instituti, ut peregrinis sacra urbis loca visitantibus *Guidones* essent seu Duces, eosque, si Romæ morerentur, sepelirent. Hæc Clericorum congregatio, si iis Scriptoribus fides, *Schola Guidonum* dicebatur. Hanc in sententiam laudant Constitutionem Caroli M. apud Torrigium de Cryptis Vaticanis pag. 503. edit. 2. ubi non apparet vox ipsa *Guidones*, pro qua *Doctores* solum legitur: quare *Guidoneam portam*, quæ una est ex Vaticanis, non credo dictam, ut ipsi volunt, quod *Guidones* seu ductores peregrinorum in ea morarentur; sed potius, ut Mabillonius habet Itin. Ital. p. 51. quod per eam peregrini *Guidones* seu vexilla gestantes intrarent.

¶ GUIDONAGIUM. Vide in *Guida*.

¶ GUIDRIGILD, Hominis pretium, æstimatio capitis. Leges Ludovici Aug. apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 129. col. 2. *In compositione Guidrigild volumus, ut ea dentur, quæ in lege continentur, excepto accipitre & spata.* Vide *Wera*.

¶ GUIETES, Militum genus apud Anglos, ut videtur. Litteræ an. 1362. apud Rymer. to. 6. pag. 370. *Si contingat dominum Regem Castellæ & Legionis, Alfonsum filium suum, aut ipsorum hæredes hominibus ad arma, castellanis, sagittariis, Guietibus, vandalensibus, aut aliis indigere, ac subsidium præfate domini nostri Regis... duxerint requirendum.*

GUIFA, Guiffa, [Signum possessioni appositum; unde *Guiffare*, Signum apponere.] Vide *Wifa*.

GUIHALA. Vide in *Gildum*.

GUILDA, vox Anglica vetus. Ordericus Vitalis lib. 4. p. 506. *Edricus cognomento Guilda, id est, Silvaticus.* Est porro *Guald*, silva, unde forte legendum *Gualda*. Vide *Gualdus*.

¶ GUILDIONIA. Vide in *Gildum*.

¶ GUILENTIA, ut *Guarentia*, Auctoritas, cautio ad evictionem, Gallis *Garantie*. Compositio inter Abbatem Berdonensem & Dominum de Montesquivo an. 1309. *Contra quascumque personas facere & portare bonam, firmam & legitimam Guilentiam, & reficere omnia damna, gravamina & expensas, quæ vel quas defectu Guilentiæ prædictæ dictum Monasterium faciet.* Vide *Warantus*.

GUILHAULA. Vide in *Gildum*.

¶ GUILLA, Metula luforia, Gall. *Quille. Guillarum ludus cum baculo alonge jactato*, memoratur in Charta an. 1352. è Regesto 81. Chartophylacii Regii n. 351. Vox probabiliter ducta à Celtico vel Aremorico *Quille*, Lignum stans & erectum : aliunde tamen Cangius in *Skella*.

GUILLATOR, *Barataor*, apud Alberic. in Chron. MS. an. 1239. ex vernaculo *Guille*, *Gille*, *Ghille*, Fraus, mendacium, illusio. Philipp. *Mouskes* in Henrico I.

Là fu occis par tele Ghille
Li Quens Engorrans d'Abbeville.

Infra de Comite Haraldo :

Et il arriva en Puntiu,
Mais jou ne say dire en quel lieu,
Fors tant que à cel port par Gille,
Le prist li Quens Guis d'Abbeville.

Galterius Metensis in Mappa mundi MS. c. 17.

Et puis dist Dius en l'Evangile,
Qui ne parole pas de Guille.

Vide Fauchetum in Poetis Gallicis cap. 13. 119. 186. Hinc *Guiller*, pro fallere. Theobaldus Navarræ Rex Cant. 5.

Ades dient, Dame, on vous veut Guiller.

Joan. *Montjes* Atrebatensis :

Cil que à Guiller s'avoie,
S'en vait autres accontant.

[Hinc proverbium Albigensibus familiare : *Tal penso Guilla Guillot, que Guillot lou Guille*; hoc est, Talis putat à se decipi Guillottum, qui à Guillotto decipitur. Vide plura apud Borellum.]

GUILLO. Vide *Gille*.

¶ GUILPIRE. Vide *Guerpire*.

GUIMPA, Peplum, velum muliebre, quo etiamnum utuntur Monachæ, quod *Guimpe* vocant. Occurrit in Regula Roberti Arbrissellii c. 6. *Ut Guimpa alba earum nunquam appareant, velis eas operientibus.* Velum S. Agathæ hodie *Guimpam* appellare Catanenses asserit Bollandus 5. Febr. p. 647. ubi perperam *Grimpam* edidit, quod S. Agathæ *καλύμμα* vocat. Theofridus Abbas Epternacensis in Florib. Epitaph. SS. lib. 3. c. 4. Vide Itinerarium S. Willebaldi n. 12.

WIMPLA, GUIMPLA, ex Gallico *Guimple*, *Gimple*, vel *Wumple*. Charta Roberti *de Balliol* in Tabulario S. Egidii Pontis Audomari : *De recognitione mihi dedit 50. s. l. & uxori mea Wimplam.* Tabularium Fiscanense fol. 74. *Et pro hac concessione dederunt mihi ... 10. lib. Andegav. & conjugi mea Vimplam.* Tabulae. S. Mariæ de Campis : *Et operterium capitis optimum dedamus, quod vulgari sermone Guimplam vocamus.* [Vide Annal. Benedict. tom. 5. p. 479.] Le Roman *de la Prise de Hierusalem* MS.

Pardevant son viaire a la Guimple tornée.

Le Roman *d'Aubert* MS.

Robe de feme me prenués avenant,
Guimple de soie & mantel trainant.

Infra :

La Guimple d'or li a en chief fermée.

Philippus *Mouskes* MS.

Et quant li Rois les vit tant simples,
Come puceles à leur Guimples.

Le Roman *de Rou* MS.

Tuit aloient lances levées,
Et en toutes Guimples fermées.

[Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Quant elle fu appareillée,
Bien affublée & bien loiée
D'une belle Guimple de soie,
Droit au Mostier a pris sa voie.

Le Roman *de la Violette* MS.

Plus que n'est nois fut blanc convers
D'un blanc drap d'Ipre moult divers,
Entour son heaume a mis la Guimple.]

Adde Georgium Castellanum in Hist. Jacobi Lalani cap. 18. & quæ notavimus ad Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 54. Vide *Wifa*, & *Vimpa*.

¶ GUINA. Vide *Guva*.

¶ GUINDA. Vide *Gunna* 1.

¶ GUINEVÆ, pro *Gumena*. Vide in hac voce.

¶ GUINIATOR, GUINITOR, Exactor *Guionagii*. Privilegium Hugonis Comitis de Roceio pro Monasterio S. Remigii Rem. *Minus pretium coatici ab ipsis quam a laicis Guiniatores accipiant.* Privilegium Bartholomæi Laudun. Episc. pro eodem Monasterio : *De his que Hugo Comes Roceiensis concessit S. Remigio pro absolutione sua. Sicque Guinitores conducum minoris pretii ab ipsis quam à laicis accipiant.* Vide *Guidaticum* in *Guida*.

GUIONAGIUM. Vide *Guidaticum*, in *Guida*.

¶ GUIPHARE, Possessioni signum apponere. Vide in *Wifa*.

¶ GUIPIRE, Abdicare. Vide in *Guerpire*.

¶ GUIRENS, GUIRENTUS, Auctor, assertor, qui alteri tenetur ad evictionem, Gall. *Garant*. Charta an. 1245. ex Chartario Ecclesiæ Auxitanæ cap. 152. *Promisit etiam dictus Prior pro se & successoribus suis, quod erit bonus Guirens dicta decime.* Charta an. 1192. in Cod. MS Consuetud. Tolos. f. 29. v°. è Biblioth. D. Abbatis de *Cruzat* : *Post hæc R. Gauterius dixit se habere & tenere illos honores à dominis, quos volebat inde habere Guirentes.* Passim occurrit in Chartis Occitan. Vide *Warantus*.

¶ GUIRENTIA, Auctoritas, cautio de evictione, Gall. *Garantie*, in Consuetudine Tolosana Rubrica *de nominatione Guirentiæ*.

GUIRIBECCUS. Ordericus Vitalis l. 13. p. 905. *Unde omnes ab eisdem, quibus impudenter nocuerunt, Hilibecci despective cognominati sunt.* Infra p. 906. *Fortensesque Guiribeccos, ut dictum est, viriliter repulit.* Ita *Guiribecci* rursum p. 907.

GUIRPIRE, GUIRPITIO, &c. Vide *Guerpire*.

¶ GUISAGIUM. Vide in *Guida*.

¶ GUISARE, f. quasi *Guisarmare*, *Gisarmis* instruere. Litteræ an. 1283. apud Rymer. to. 2. p. 246. *Mille marcas sterlingorum ... recipimus pro dictis militibus Guisandis seu parandis sufficienter.*

¶ GUISARMA. Vide *Gisarma*.

¶ GUISATGIUM, GUISATICUM. Vide in *Guida*.

GUISATUM. Testamentum Alfonsi II. Reg. Portugalliæ an. 1208. apud Brandaon. tom. 4. Monarch. Lusitan. p. 270. v°. *Et de illo quod remanserit de ista mea tertia, mando, quod dent Ecclesiis pauperibus de regno meo & leprosis, sicut ipsi viderint pro Guisato.* Testamentum Sancii II. Reg. Portugall. ibid. p. 278. *Mando etiam omnibus domibus leprosorum de meo regno 500. morabit. & dividantur inter illos, sicut viderint pro Guisato illi, qui meam mandam tenuerint.* Quæ verba Brandaon. ita vertit lib. 14. cap. 33. *Et dividaos entre elles men testamenteiro como vir que he meslor.* Galli dicerent, *à leur Guise*.

GUISCARDUS. Eo cognomine vocatum Robertum Normannum Apuliæ Principem, *ob vafritiem*, annotant Willelmus Gemetic. lib. 7. c. 3. & Robertus de Monte ann. 1129. At Leo Ost. lib. 3. Chr. Cas. c. 15. ita appellatum fuisse per jocum narrat à Gerardo, cujus amitam conjugem duxerat. Vim vocis expressit Guntherus l. 1. Ligurini :

Cui propter sensus agiles, animique vigorem,
Cognomen Guiscardus erat.

Et Guillelmus Apul. lib. 2. Rerum Normann.

Cognomen Guiscardus erat, quia calliditatis
Non Cicero tanta fuit, aut versutus Ulysses.

Testatur præterea Joannes Tyreneus Guillelmi Apul. editor, nostra etiam ætate vulgo apud Normannos, cautos & astutos viros *Guischards* appellari. Atque inde ab astutia & prudentia Guiscardum fere semper commendat idem Apuliens. l. 1.

.... Guiscardus ad omnia prudens.

Lib. 2.

.... Robertus & ingeniosus,
Semper celsa petens, & laudis amans & honoris,
Si contingebat sibi palma, vel arte, vel armis,
Æque ducebat: quia quod violentia sæpe
Non explere potest, explet versutia mentis.

Sic pariter Romualdus Salernitanus Archiepiscopus in Chronico MS. an. 1085. ait, Robertum fuisse *callidum moribus, & admodum astuti & prudentis ingenii.*

¶ GUIZARDONUM, Guizardorum, Munus seu donum quoddam apud Massilienses. Statuta Massil. p. 7. *Item, quod nullum munus, Guizardorum* (melius in MS. *Guizardonum*) *vel xenia aliqua* (Vicarius) *recipiet ab aliquo vel aliquibus per totum tempus sui regiminis... nisi essent canes & aves ad venandum, vel res pertinentes ad esculentum & potulentum à 5. sol. ad plus.* Eadem habentur pag. 15. nisi quod legitur *Guizardonum*. Ibidem p. 33. *Judices omnes vel singuli durante officio vel post in fraudem nullatenus possint aliquo modo.... aliquam remunerationem, vel Guizardonum, vel aliquod servitium, vel donum seu xenia aliqua postulare vel accipere.* Similia recurrunt pag. 51. & 54. Vetus interpretatio legit: *Guerdon ou estrenne.*

1. GULA, Gall. *Gueule*, vocabulum, quo frequenter utuntur feciales nostri ad designandum in armis seu insignibus rubeum colorem. Est autem *Gula* pellis rubricata, auctore S. Bernardo Epist. 42. c. 2. *Horreant & murium rubricatas pelliculas, quas Gulas vocant, manibus circumdare sacratis.* Unde elicimus, *Gulas* fuisse pelles non nativi coloris, sed rubrica intinctas, ad idque adhibitas Armenicas, hoc est, murium Ponticorum: interdum etiam ipsas Martes Zebellinas, albas scilicet, quales in Norvegia nasci auctor est Adam Bremensis c. 239. Idem S. Bernardus de Vita & morib. Cleric. c. 4. *Aliqui forte & dependentes à collo rubricatas murium pelles... à mulierculis mutuantur.* [Mabill. to. 4. Annal. Benedict. p. 460. ex Chron. Saxon. MS. *Delicatioris etiam vestitus nulla Canonicis* (Hildensheimensibus) *cura, ita ut Gulas, quibus nunc ardet Clerus, penitus nescirent, linguas pellicia-les ac manicas, non pallio, sed ingrato panno ornarent.*] *Pelles arietum rubricata*, vel *janthina*, Exod. c. 25. & 26. ubi Græcus Interpres, δέρματα κριῶν, ἠρυθροδανωμένα. [κόκκινα δέρματα, apud Theophanem p. 422.] *Pelles coccinea*, apud Anastasium in Histor. Eccl. p. 178. *Vestimenta quoque seu coccineas pelles usque ad pretium 50. librarum.* Has δέρματα ἀληθινὰ videtur appellare Constantinus de Administ. Imp. cap. 6. Occurrit præterea *Gula* vox apud Brononem de Bello Saxonico eadem notione. *Unus ex ipsis cujusdam nobilis ex curia crusinam Gulis ornatam quasi furtim præcidit.* [Ex his observat Menagius *Gulæ* plurali numero, non *Gula* singulari, scribendum fuisse, similique modo Gallice *Gueules*, non *Gueule*, dicendum esse, licet aliter dixerint nonnulli Genealogistæ.]

2. GULA, Cromena, marsupium. Histor. Franciæ MS. ex Bibl. Memmiana f. 271. *Le filleul de Prevost de Paris fut prevenu d'un larrecin, & d'avoir remie ung Gueulle de deniers, dont il fut condamné par son parrain à estre pendu.*

Gula Fluvii, Ostium, per quod in mare influit. Charta fundationis Abbatiæ Orbisterii an. 1007. *Usque ad torrentem Illicon, qui defluit per Gulam de Doetis in mare.*

Dare per Gulam. Vetus Charta Spalatensis an. 1241. apud Joan. Lucium de Regno Dalmat. *Si aliquid extorqueretur, Comes, vel sui hæredes teneantur facere restitui ablatum a suis hominibus, vel dabunt per Gulam transgressores damnum patientibus, & si non possent illum dare per Gulam, quod Comes & ejus hæredes solvant de suo, &c.* Hoc est, suspendi facient aut curabunt. [*Suspendi per Gulam*, in Chronico Andreæ Danduli, apud Murator. tom. 12. col. 487.]

Gula Augusti, Initium mensis Augusti. *Le Gule d'August*, in Statuto Edw. III. an. 31. c. 14. *Averagium æstivale fieri debet inter Hokedai & Gulam Augusti.* Utitur Willelmus Armoricus in Philippo Augusto ann. 1219. [Vide Kennetti Glossarium ad calcem Antiquit. Ambrosden.]

Gula Mantelli, apud Ugutionem, pars vestis seu togæ superior, qua caput immittitur. Le Roman d'*Aubery* MS.

Li sans en fille, que forment est maumis,
Si que les Goules de son pelison gris
En sont mouillés.

Hinc *Gulis* ejusmodi instructæ pelliculæ Armenicæ & Zibellinæ, *Hermines*, & *Zebelines Engoulées* dicuntur Poëtis nostratibus. Le Roman *de Garin*:

Si ot vestu un hermin Engolé.

Alibi:

Et par dessus un hermin Engolé.

Reclusus *de Moliens* MS. in suo *Patenostre*:

Houches, manteaus, chappes fourrées
De sebelines Engoulées, &c.

Le Roman *du Renard* MS.

Et tenoit un tous peliçon,
Dont les Gules estoient d'os,
Et li mettoit par force el dos.

Le Roman *de la Prise de Hierusalem* MS.

Li Seneschaus y vait, s'ot la mure ansfautrée;
Vestus d'une pelice richement Agolée,
Par dessus son bliaut n'ot pas chappe fourrée.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

Ces baux Barons qui tans sont à loer,
Qui sont vestus de frez ermines chers;
De vair, de gris, & d'ermine Engolé, &c.

Gulerum, Idem quod *Gula* mantelli. Etiamnum Picardi nostri *Gouleron*, [Galli *Goulet* vel *Goulot*,] vocant os lagenæ strictius. Matth. Paris an. 1134. *Invenit introitum capucii, qui Gulerum vulgariter Gallice appellatur, nimis arctum.*

¶ GULATOR, Gulo. *Gulatores*, λαῖμοι, μαῖλοι, πανταφηγάδες, in Gl. Lat. Gr. Sangerm. Supplem. Antiquarii: *Gulatores*, λαῖμοι, παλιφαγάδες, *Gulones*.

GULBIUM, Instrumentum ad hortum excolendum, apud Adalardum in Statutis antiquis Monasterii Corbeiensis cap. 1. *Scalprum, Gulbium, & falcilia, &c.*

GULDA, Guldagium. Vide *Gildam*.

GULERUM. Vide *Gula Mantelli*.

¶ GULETUM, Locus *gulis*, hoc est, scirpis abundans, Papebrochio in Appendice ad Vitam sancti Guillelmi to. 5. Junii p. 128.

GULFUS, Gulphus, Sinus maris, ex Gr. κόλπος, seu ut recentiores efferunt, κόλφος, ut colligimus ex Glossis Græco-Barbaris, in quibus præterea

κόρφος, pro κόλπος habetur, de qua voce Leunclav. in Pand. Turc. n. 180. nostris *Golfe*, Germanis *Golpe*, Anglis *Gulpe*, Belgis *Golpen*. Guillelmus *de Baldensel* Hodœporico pag. 104. *Postquam transivi sinum, seu mare Adriaticum, quod hodie Gulfus Venetarum appellatur.* [*Gulfus Venetorum*, apud Bartholomæum Scribam lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1264. *Gulfus Venetorum*, apud Jacobum de Voragine in Chronico Januensi to. 9. Muratorii col. 18. *Gulfus Nebii*, apud Jacobum Auriam lib. 10. Annal. Genuens. ad ann. 1282. *Gulfus Forojuliensis*, in Charta an. 1357. ex Archivis Massil.] Willebrandus ab *Oldenborg* in Itiner. *Intravimus portum sinuosum Antiochiæ, quem Franci Gulphum Antiochiæ appellant. Gulphus Sataliæ*, seu sinus Attalicus, apud Willelmum Tyrium lib. 16. cap. 26. Rogerum Hovedenum p. 708. & Bromptonum p. 1165. 1215. *Goufre de Satalie*, in Gestis Lud. VII. cap. 14. Vide *Gaufra*.

¶ GULIA, Scirpus, Papebrochio in Actis SS. Junii to. 5. pag. 138.

¶ GULIS, ἀλλάλωλος, *Vorator, helluo*. Suppl. Antiq.

GULONES, Gulosi, λαίμαργοι, apud Apuleium in Apologia.

¶ GULPHUS, Sinus maris. Vide *Gulfus*.

GULTA, Tributum, [census. Charta ann. 1274. Hist. Monasterii Mediani pag. 332. *Præfatos agros prædictis colonis nomine conditionis* (conductionis) *ad duodecim annos pro eadem annona & Gulta, sicut antea unusquisque dare de suis agris consueverat, liberaliter de manu sua concessit ... Gultam consuetam* (de vineis) *ut de aliis agris curia dare tenentur.*] Charta Caroli IV. Imp. an. 1350. apud Pontanum lib. 7. Rerum Danicar. p. 478. *Et propterea oppignoramus supradicto Daniæ Regi ... pro justo pignore annuam steur* (stiuram alibi) *& Gultæ, quam nos & Romanum Imperium habemus ex urbe Lubecensi.* Vide *Geldum*.

GUMBA, *Cuneus*, Papiæ. Vide *Cumba* 2.

GUMBARIA, Navis species. Vide in *Cumba* 1.

¶ GUMBUS, Gibbosus. *Benevenuta .... à cunabulis Gumba in spalla dextra, sanata est*, in Miraculis B. Henrici Baucen. to. 2. Junii p. 379.

¶ GUMENÆ, Vox nautica, Gall. *Gumenes* vel *Gumes*, Generatim funium apparatus, & specialius funes ancorarum biremis triremisve. Statuta Massil. p. 394. *Statuimus quod corderii omnes de Massilia teneantur speciale sacramento se non facturos per se, vel per alios, Gumenas, vel prolucios, vel amantus, vel bestias, nisi de cannabo femello.*

¶ GUINEVÆ, pro *Gumenæ*, ut conjecto. Informationes Civitatis Massil. de passagio transmarino è MS. Sangerman. *Item vult* (navis) *habere* xx. *Guinevas ponderis pro qualibet septem talium & longitudinis* LXX. *passorum.*

¶ GUMFUS. Vide *Gumphus*.

¶ GUMMA, *Tegorium*, in Glossis Isidor. Grævius non dubitat quin legendum sit: *Gunna, Tegumentum* vel *Tectorium*; nisi forte *Tegorium*, inquit, pro alterutro lectum sit apud hujus generis Scriptores. Cangius infra retinet *Tegorium*, quod interpretatur locum superne tectum, ac pro *Gumma* suspicatur legendum *Gumlumma*, à Græco κάλυμμα. Arridet magis Grævii conjectura. Vide *Gunna* 1.

GUMPHUS, *Gunfus*, *Gamphus*, *Conglutinatio*, *concatenatio*, Papiæ: *Junctura vel vinculum aliquorum corporum*, Ugutioni, & Willelmo Britoni in Vocabulario. Acta S. Sebastiani n. 88. *In cloaca illa, quæ est juxta Circum, invenies corpus meum, pendens in Gompho. Gumfus*, habet Ordericus lib. 7. p. 643. *Quid referam de Sebastiano, quem sagittatum in cloaca suspenderunt Gumfo?* Acta S. Thyrsi n. 21. *Quæ ipsa* (simulacra) *magis reguntur Gomphis ferreis, & plumbo, & saxo.* Gesta Consulum Andeg. cap. 3. num. 26. *Cum ostio fusili, quod Gunfis & vertevellis & quatuor clavibus firmabatur.* Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 11. *At moda tesidui proceres profugarum usque ad Gonfas, seras, & pessulos omni substantia atque utensilibus addemnabant.* Ita emendandus hic locus, pro *ad confecoras*. Magister Ægidius Corboliensis lib. de Pulsibus:

Atropos excludit Lachesim, vitalia rumpit
Stamina, dissolvit Gumphos, vitamque relegat.

Joannes de Garlandia in Synonymis:

Est constructa polis, radius, cantus, tota Gumphis.

Alanus in Anticlaudiano lib. 7. c. 1.

Junctura tenus, Gumphis subtilibus aptat.

Idem de Incarnatione:

Quæ sint vincla, quæ junctura,
Qui Gumphi, quæ unio.

Hinc nostris vox, *Gond*, orta. [Græcis γόμφος est clavus.]

1. GUNA, Cucurbitula. Vide *Gova*.

¶ 2. GUNA, Vestis pellicea. *Gunarius*, Mercator gunnarum. *Gunella*, Minor guna. Vide in *Gunna* 1.

GUNDEBODINGI, appellati Burgundi, & generaliter, qui *Lege Gundeboda* vivebant, ea nempe, quam Gundebadus Rex Burgundiæ condidit, in Capitul. Aquisgran. an. 789. c. 62. & in Capitul. Caroli M. lib. 1. cap. 61. *Guntbadingi*, in Capitul. Francoford. an. 794. c. 43. [Pro *Lege Gundoboda* legitur apud Murator. to. 1. part. 2. p. 99. col. 1. *Gugilbalda*, *Gundebada* rectius & *Gundebanda*, ex variis codd. *Gundobada*, in Præfat. Capitul. 2. an. 813. *Gombata*, in Notis Baluzii ad Capitularia to. 2. col. 1074. ex MSS.]

GUNFBODINGI, in Capitul. Aquisgr. an. 789. c. 63.

GUNTBODINGI, in Concil. Francoford. an. 794. c. 45.

GUNFUS. Vide *Gumphus*.

¶ GUNITA. Greg. Mon. in Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 409. *Concessit Guidonato unam petiam terræ ad casas ædificandum, & alias tres ibidem ad cellam nostram S. Mariæ de Mintone pertinentes, ad annualiter ibi reddendum pensionem, & si necesse esset, Gunitas ad mare faciendum.*

1. GUNNA, Vestis pellicea, nostris *Gonne*, Anglis *Gowne*. Lexicon Cambro-Britannicum, *Gwn*, toga. Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Βαίτη, διφθέρα, ὅ ἐστι γοῦνα. Alibi: Διφθέρα, περιπόνιον περιβόλαιον ἐκ δέρματος, οἷον γοῦνα, ἢ ἄλλο τι. Aliud Cod. 930. Σίσυρα, ἱμάτιον τραχὺ, περιβόλαιον ἀγροικικὸν, δυλικὸν, παλαιὸν, ἢ ἡ γοῦνα. Ita vocem hanc usurpant sequioris Græciæ Scriptores, Constantinus de Admin. Imp. c. 32. & alii, quos laudat Meursius in Gloss. Italos vocem hanc usurpare pariter pro viliori veste, observat Pergaminus, ex Petrarcha part. 1. Cant. 1. 5. &c.

GUNNA. Bonifacius Archiep. Moguntin. in Epist. ... *Gunnam brevem nostro more consutam.* Epist. 89. *Gunnam de pellibus lutrarum factam fraternitati vestræ misi.* Vinea Benedictina cap. 5. *Senibus nostris Gunnas pelliceas tribuimus; infirmis etiam in culcitris jacere permittimus.* [Theodemarus in Epistola ad Carolum Regem de usibus Casin. *Senibus nostris Gunnas pelliceas tribuimus.*]

GONNA, in Gestis Guillelmi Majoris Episcopi Andegav. c. 1. *Canonici ejusdem Ecclesiæ in Gonnis sunt*, &c. Occurrit etiam in Actis B. Francisci Fabrianensis num. 21. Le Roman *de Guillaume au Court-nez*. MS.

Or serai gré, s'il me tollent ma Gonne. Alibi:

Laissa le siecle por devenir prodhom;
Et prist la Gonne, & le noir chaperon.

Rursum:

Son froc osta, sa Gonne a despoillée.

Le Roman *du Renard* MS.

En vous auroit bele personne,
S'avies vestue la Gonne.

GOUNA, ex Anglico à *Gowne*, & Græco-Barb. γοῦνα, apud Knyghtonem: *Cum innumerabili multitudine equitum de civibus, vestitis omnibus in coloribus regiis, videlicet in coloribus albi coloris & rubei.* Dantes in Parad. cant. 26.

Che va di Gonna in Gonna.

Petrarcha part. 1. cant. 1.

Non essermi passata oltra la Gonna.

GONELLA, diminut. ex *Gona*, Occitanis *Gonnel*, *Gonnele*, *Cotte de femme*, *Cotillon*, *Gonnella*, Italis. Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. c. 3. & Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 5. *Si propter calorem frocum exuerit, in cuculla sedere poterit, sed ita ut nec Gunellam, nec pelliceum subtus habeat, nec aliud quidquam quam staminenum suum.* Cap. 11. *Duo paria caligarum, tria pellicia, vel unam pro tertio Gunellam.* Adde eumdem Bernardum Monachum c. 32. [S. Willelmum lib. 1. Constitut. Hirsaug. c. 16.] Chartam Manassis Episcopi Aurelian. an. 1110. in Probat. Hist. Blesensis pag. 10. Le Roman *d'Aubery* MS.

Un Moine i ot qui ot une Genelle.

Willem. *Guiart* MS. an. 1304.

Des Serjens aux noires Gonnelles.

Le Lusidaire MS.

Desique vint à la jornée,
Dont a sa Genelle endossée.

Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Va s'en li Quens empre une Genelle,
Deschaus, en langes parmi l'estrange terre.

Le Roman *du Renard* MS.

Se vous estes ci longuement,
Vous i lairés vostre Gonnelle.

Hinc Goffridus Comes Andegavensis dictus *Grisa Gonella*, quod tunicam *griseam* gestaret, ut supra observatum in voce *Grisens*: Cui inscripta legitur in Schedis Duchesnianis Epistola Joannis Papæ pro Ecclesia Lochiensi, hoc titulo: *Goffrido Grisia Gonellas cognominato nobilissimo Andegavorum Comiti.* Et quidam Episcopus Triscanus nuncupatus *Tres Gonellas*, quod triplici gunella uti soleret, in vett. Schedis apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. part. 1. pag. 47. [Spicilegium Fontanel. MS. pag. 235. *Duo paria caligarum, tria pellicia, unum blaurhetum, vel una Gunella pro tertio.*] Vide Ricordan. Malaspin. cap. 161. Raimundum Montanerium in Chron. Aragon. c. 74. 124. & Chr. Petri IV. Regis Arag. lib. 3. cap. 15. lib. 4. c. 3. [Hist. Dalphin. to. 2. pag. 315. col. 2. *Gonella de Scarlata*, in Tabulario S. Vincentii Cenoman.] Le Roman *de Girard de Vienne*:

Et vos comant ces cuidés donc entrer,
A vos Gonelles grises.

¶ GONELLUS, Eadem notione, in Charta an. 1416. apud Rymerum tom. 9. pag. 334. & in alia anni 1317. to. 3. pag. 648.

¶ GUINNA, Eadem, ut opinor, significatione. Anastasius Bibl. in Epitome Chron. Casin. apud Murator. to. 2. pag. 369. col. 1. *Hic Ludovicus Italiam dum ingressus fuisset cum Clotario patre ad Casinense cœnobium possessiones universas ablatas restituit, & pannos (pannos) varios & grisos, talcasque cum Guindis & ocreas fratribus concessit.* Forte leg. *Gunnis*.

GUNATUS, Gunam indutus. Luithprandus in Legat. *Nec ipsa capiet eum in qua ortus est, pauper & Gunata, id est, pellicea Saxonia.*

GUNARII, *Gunarum* seu pellium mercatores, à quibus dicta olim Constantinopoli Basilica τῶν γουναρίων, de qua Chronicon Alexandrinum pag. 778. qui locus idem videtur cum eo qui τὰ γουνάρια τοῦ φόρου nuncupatur à Leone Grammatico pag. 505.

Cluverius lib. 1. German. antiq. c. 15. *Gunam*, à *Gaunaca* dictam putat, quod Varro *majus sagum* interpretatur, vocemque Græcam esse ait. Sunt autem Hesychio, καύνακα, στρώματα, ἢ ἐπιβόλαια ἑτερόμαλλα, *Stragula altera parte villosa.* Adde Oct. Ferrarium in *Gonna*.

2. GUNNA, Machinæ bellicæ, seu missilis species: vox contracta ex *Mange*, vel *Mangona*, uti opinatur Somnerus. Thomas Walsinghamus pag. 226. *Nec mora, consuetis adhibitis instrumentis, missilibus scilicet, qua vulgus Gunnas vocant, terribiliter feriunt.* Idem pag. 303. *Et tum lapidibus, lanceis, & sagittis, igne Græco & missilibus, quæ Gunna vocantur, nostros ubique repellunt.* Pag. 374. *Quod cum illi præcise negarent, intendit Gunnam magnam, cujus unico jactu dejecit partem unius turris.* Pag. 398. *Et illic figere vel locare Gunnas suas, quas Galli Canones vocant, quibus validius villam infestare posset.* Ex quibus patet, *Gunnam*, eamdem fuisse machinam bellicam, quam nostri *Canonem* vocabant, quæque Anglis à *Gunne* dicitur. Unde nescio, an à *Gunnis* dicti sint *Canones*, quasi *Gunnones*. Occurrunt præterea ejusmodi *Gunna* apud eumdem Walsinghamum p. 323. 390. 539. & Henricum Knyghtonem pag. 2621. 2672. 2677. & 2679. Vide *Duplodes*.

¶ GUNNES dicuntur in Litteris anni 1406. apud Rymerum to. 8. pag. 447.

GUNNARII, *Gunnarum* artifices, vel potius qui è *gunnis* missilia emittebant, *Gunners* dicti in quibusdam expensarum militarium Tabulis, quas laudat Spelmannus verbo *Bombarda*: ut *Magister Gunnarius*, Gunnarum confector, artifex vel gunnis præfectus, qui *Magister Gunnes*, Anglis.

¶ GUNPOUDRE, Pulvis tormentarius, Angl. *Gunpowder*, Gall. *Poudre à canon.* Exstant Litteræ an. 1414. apud Rymerum to. 9. p. 160. *De non transmittenda Gunpoudre versus partes exteras, &c.*

GUNTFANO, Vexillum, flammulum: Vox formata ex *Fano*, de qua supra. Hariulfus lib. 3. Chr. Centul. c. 3. *Item poma Guntfanonum septem argento auroque parata.* Le Roman *du Renard* MS.

Querez qui le Gonfanon porte
Et qui que le devez baillier,
Vous convient il Gonfanonier.

Le Roman *de Garin* MS.

Là veissiez tantes & paveillons,
Bannieres droites, & vermeux Gonfanons.

Alibi:

Là veissiez meint Gonfanon lever,
Meinte banniere sor le fossé ester.

Le Roman *du Rou* MS.

Ni a riche home ne baron,
Qui n'ait lès lui son Gonfanon;
Ou Gonfagnon, ou autre enseigne,
Ou sa mesnée se destraingne.

Alibi:

Li barons ourent Gonfanons,
Li chevaliers ourent penons.

Guillelm. *Guiart* an. 1248.

Tant seulement li Gonfanon;
En un flum, qui Nilus a non, &c.

Chron. Flandr. c. 67. *Et tenoit en sa main une lance, à quoi l'oriflamme estoit attachée d'un vermeil samit, à guise de Gonfanon à trois queuës.* Vide Joan. Villan. lib. 6. c. 40. lib. 7. c. 13. [& Borellum, in voce *Gonfanon*, ubi observat Angliæ regnum à Romano Pontifice Guillelmo Conquestori traditum fuisse per Gonfanonem: qua de re Poeta vetus, qui vivebat an. 1160. hæc habet inter cetera:

L'Apostolle li otroya,
Un Gonfanon li envoya,
Mout precieux, & chier, & bel,
Si comme il dit dessus la pierre,
Auroit un des cheveux S. Pierre,
A ces enseignes li manda,
Et de par Dieu l'i otroya
Que Angleterre conquesist,
Et de S. Pierre le tenist.]

Sæpe etiam usurpatur hæc vox pro ipso *Fanone*, seu *Flammulo*, quod hastis appendebatur: φλαμμουλίον, Græcis recentioribus, Leoni in Tact. c. 5. §. 5. Mauricio, & aliis à Rigaltio laudatis. Le Roman d'*Aubery* MS.

Baisse la lance où li Gonfanon pent.

Alibi:

A lances sont li Gonfanons pendus.

Le Roman *de la Prise de Hierusalem* MS.

Voieat l'ost paienne venir & aprochier,
Les riches Gonfanons sus au vant baloier.

Le Roman *de Garin:*

Brandist la hante au Gonfanon pendant.

Alibi:

Et prist l'espié à tot le Gonfanon.

Idem:

Brandist la hante, destort le Gonfanon.
Parmi le cors li mest le Gonfanon, &c.
Les lances bessent ò sont li Gonfanon.

Le Roman *de Guesclin* MS.

Li Rois tint une lance à un vermeil Penon.

Alibi:

Moult si siest bien au col la lance au Gonfanon.

Le Roman *d'Alexandre* MS.

Hante et grosse de fresne, & Gonfanon pendant.

Ejusmodi porro infularum, ab hastis ac lanceis pendentium mentio est apud Frontinum lib. 1. Strateg. c. 12. n. 5. Albertum Aq. lib. 2. c. 39. lib. 4. cap. 6. Fulcherium Carnot. lib. 2. c. 10. Guibertum in Hist. Hierosf. lib. 4. c. 39. in Gestis Francorum expug. Hierus. c. 42. apud Gaufredum Malaterram lib. 3. c. 37. Will. Britonem lib. 8. Philippid. p. 196. Gruellum in Hist. Arturi Ducis Britan. pag. 66. &c. Sed & *Hastæ puræ* dicuntur, quæ infulis istis carebant, in veteribus Inscriptionibus: in quibus interdum donatos milites *Hasta pura sine vexillis*, in virtutis militaris præmium, legere est, 414. 8. 498. 13.

¶ Gonfano. Fundatio Murensis Monast. apud Eccardum de Orig. familiæ Habsburgo-Austriacæ col. 216. *Duo offerteriola & linteum analogium subter Evangelium ponendum in festivis diebus & v. Gonfanones.*

¶ Gonfalo, in Annal. Mutin. apud Murator. to. 11. col. 60. *Cum Gonfalonibus & crucibus.*

Gontfanonarius, Vexillifer, signifer: Italis *Gonfaloniere*. In Synodo VIII. CP. ex parte Ludovici Pii adfuit Suppo *primus Guntfanonariorum & consobrinus uxoris ejus*, ut auctor est Anastasius ad eamdem Synodum Act. 10. ubi perperam editum, *Concofanariorum*. Capitula Caroli C. tit. 32. c. 13. *Providentiam habeant, qualiter unusquisque Episcopus, vel Abbas, seu Abbatissa cum omni plenitudine & necessarie hostili apparatu, & ad tempus suos homines transmiserit, cum Guntfanonario, qui de suis paribus cum Missis nostris rationem habeat.* In Consuetud. Bononiæ in Morinis, art. 7. *l'Enseigne & Gonfanier*, dignitas dicitur attributa uni è quatuor Comitis Paribus. Le Roman *de Rou* MS.

Par drois & par ancesserie
Devés estre de Normendie,
Et vous parens Gonfanonguiers.

Chron. MS. Bertrandi *du Guesclin* MS.

Que s'il avoit le monde tout entier à baillier,
Et il vousist avoir un bon Gonfannier,
Pour sa terre garder, & son prix essaucier.

¶ Gonfalonerius, apud Bartholomæum lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1227. & apud Illustr. Fontaninum in Antiquit. Hortæ p. 416. & 417.

¶ Gonfalonieaux, in Vita S. Andreæ Corsini n. 36. to. 2. Januarii pag. 1071.

¶ Gonfalonerius, apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 931.

Obtinuit etiam apud Italos *Gonfanonarii* dignitas, præsertim apud Florentinos, quibus olim ita indigitabatur supremus Magistratus, [an. 1292. institutus. Ex plebeis assumebatur: cujus præcipuum munus erat leges tueri & nobilium potestatem auctoritatemve deprimere. Vide Jacobum Wilhel. *Imhoff* in Genealogiis viginti illustrium in Italia familiarum. Ibi *Gonfalonerius* dicitur hic Magistratus. *Gonfalonerius Respublica Lucanæ* memoratur to. 5. SS. Junii pag. 488.] Sed & hodie regitur Senensis urbs à tribus *Gonfanonariis*, quorum singulis tertia urbis pars regenda datur. Habet denique Ecclesia Romana suos *Gonfanonarios*, de quibus præ aliis Froissartes 2. vol. cap. 135. Joan. Villaneus lib. 8. cap. 69. & Matth. Villan. lib. 9. cap. 90.

¶ Gonfalonis Confraternitas, seu *Commendatorum* vel *Recommendatorum* B. M. Virginis Romæ à quibusdam Patriciis an. 1264. instituta & à Clemente IV. an. 1267. confirmata, sic appellata est à vexillo, Italis *Gonfalone*, in quo ejusdem Dei Genitricis imago depicta erat. Ei Confraternitati redimendorum captivorum ab infidelibus detentorum cura an. 1583 delegata est, & data, jam ab anno 1579. facultas alias sibi sodalitates aggregandi. Huic reipsa accessit Societas Lugdunensis; cui nomen dedit Henricus III. Fr. Rex, uti narrat Thuanus Hist. lib. 6. Vide Spondanum ad an. 1576. Macros fratres in Hierolexico & Hofmannum.

¶ Gonfanoniæ Feodum, in Charta Ecclesiæ Lugdun. an. 1290.

¶ GUNTHADINGI, &c. Vide *Gundebodingi.*

¶ GUODOBIA, Pilum, venabulum, Gall. *Voege*, *Epieu*. Acta S. Lauri MSS. *Deponentes eum desuper equum suum .... collum ejus de Guodobia acuta praeciderunt.*

¶ GUOLATIA. Vide *Golia.*

¶ GUOYA, Falcis species, Gall. *Serpe*, alias *Goie*. Litteræ anni 1340. Hist. Dalphin. tom. 1. p. 53. *Muniri faciatis & provideri arnesiis pro casu & destructione arborum, vinearum & bladorum opportunis; utpote de Guoys, falcibus, deytraux seu securibus, faucilliis & fundis, &c.* Vide *Goia.*

¶ GUPHUS, pro *Gumphus*, de quo supra, Cardn. *Guphi & carmines*, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1700.

¶ GUPILARIUS, ut supra *Gopillator*, Qui vulpes, alias *Goupils*, venatur. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tomi 2. de Feudorum usu

p. CLXXII. *De venatione paranda & de minutis rebus*; XLVIII. *s. & IIII. d.... Capitula de secundo tertio* XIX. *l. XL. d. minus.*

GURBILIO. Charta Gastonis Vicecom. Beneharnensis an. 1168. pro fundatione Monasterii Silvæ latæ: *Et de redditibus nostris, qui paterno jure nobis succedunt, centum solidos Pictavinos, & 30. Gurbiliones salis in villa, quæ dicitur Salies.* Ubi Marca lib. 5. cap. 22. vertit *trente Courbillons de sel*, id est, corbulas, seu *Corbiculos.*

GURDONICUS, ut mox *Gurdus*, Rodis, imperitus. Sulpitius Severus in Hist. *Vereor ne offendat vestras nimium urbanas aures sermo rusticus. Audietis tamen ut Gurdonicum hominem, nihil cum fuco aut coturno loquentem.*

GURDUS. Gloss. MS. Reg. *Obtusa, surda, gurda.* Papias: *Gurda, inutilis, inepta, stulta.* Eadem habent Isidorus in Gloss. & Ugutio. Idem Papias: *Obtusa, gurda.* Gloss. S. Bened. *Gurdus*, ἀμβλύς. Quintilianus lib. 1. Instit. c. 5. *Gurdos, quos pro stolidis accipit vulgus, ex Hispania duxisse originem audivi.* Etiamnum Hispani & Vascones *Gordos*, vocant pingues & obesos, ut tradit Oyhenartus in Notitia Vasconiæ. Regula Magistri cap. 50. *Duricordes vero & simplices fratres, vel qui litteras discere nolunt, & non possunt, nisi Gurdis operibus intricentur.* Abbo lib. 1. de Obsid. Parisiensi:

Noxque palam Gurdis mandat custodibus ipsam.

Et infra:

... Ponunt animas cum sanguine Gurdi.

Ubi, ut & aliis locis, *Gurdos, ineptos & stultos* interpretatur. Occurrit etiam in Notis Tyronis pag. 102. Rubert. Gaguinus in Poëm. vernaculo, *le passe-tems de l'oisiveté*:

Guerre est de Dieu le grand flaeil,
Et le maillet de la Justice,
Qui est aux bons paix & conseil,
Et terreur au Gourt & au vice.

At contra vocem *Gourd* in bonam partem non semel usurpat Sangelasius in Viridario honoris.

GUREIC, Ephebiæ, vox Wallica, in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ c. 13. Boxhornius in Lexico Cambrico, *Gwyryf*, est virgo, [*Gwerh* Armoricis: quibus mulier dicitur *Gourec* vel *Gwrec*. Magna quidem vocum affinitas cum *Gureic*, at minor cum *Ephebiis.*]

GURGA, ut mox *Gurges*, Italis *Gorgo*. Charta Friderici II. Imp. an. 1229. apud Roecchum Pirrum to. 2. Notitiæ Sicil. p. 640. *Et ducere .... conductum* (aquæ) *in alias terras in Gurgam suam propter fugiam magni fluminis Lentini, & piscariam ibi facere, &c. Gourz*, in Consuet. Burbon. art. 162. *Gourgues de moulin*, in Consuetud. Burdegal. art. 112. Vide *Gordus.*

GURGES, Papiæ & Will. Britoni in Vocabul. *est locus verticulosus in flumine, altus & profundus, vorago, fossa, lacuna, barathrum*: sed proprie est locus in fluvio arctatus, seu ad constroendum molendinum, seu ad capiendos pisces: *Gourgo*, Occitanis. Ovidius de arte amandi:

Quo minime credis Gurgite piscis erit.

Domesdei, in Monastico Anglic. to. 3. p. 305. *Ibi unum molendinum de 13. sol. & 5. den. prati acra unia, pastura ad pecora villæ, de uno Gurgite 32. denar. &c.* Charta Henrici Reg. Franc. in Tabular. S. Maglorii Paris. *Denique præcipimus inscrere Gurgites piscales tres, primum ex his situm in confluentia Sequanæ & Materne, &c.* Charta Ludovici VII. Regis Franc. an. 1147. pro Abbatia Barbellensi apud Sammarthanos: *Ut in Secana construant & ædificent sibi Gurgitem unum in idoneo loco ... ad piscationem videlicet & molendinum.* Monasticum Angl. to. 1. p. 766. *Decimam totius piscis & piscariæ de Gurgitibus, tam de retibus, vel ingeniis qualitercumque evenientem.* Charta an. 1196. *Quod nec à nobis, nec a quoquam mortalium in dictis Gurgitibus molendinum construatur.* Bracton. lib. 4. tract. 1. cap. 45. §. 10. *De stagno vel Gurgite levato, vel prostrato ad nocumentum injuriosum.* [Necrologium MS. B. Mariæ de Argentolio: *XI. Kal. Martii Ricardus Episcopus Monachus B. Dionysii pro faciendo anniversario x. sol. ad pitantiam de Gurgite.* Ibidem ad calcem: *Idem Prior eodem die de Gurgite suo pitanciam dari Conventui stabilivit.*] Joan. Britto p. 32. *Puis sont enquis de Gors levez en euves communes, &c.* Adde p. 158. v. Fletam lib. 4 c. 27. §. 4. c. 28. §. 8. præterea Walafridum Strabum de Vita S. Galli c. 12. 28. Probat. Hist. Monmorenciac. p. 407. Gull. Prynnæum in Libertatib. Angl. tom. 2. p. 424. &c. Vide *Gordus.*

GURGICULI nomine, Mare Mediterraneum appellare solebat Carolus M. ut auctor est Monachus Sangall. lib. 1. cap. 29.

GURGUS, in Tabulario Conchensi in Ruthenis Ch. 483. [in Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 474. in Charta an. 957. Marcæ Hisp. col. 875. Chronicon D. Gravinæ apud eumdem Murator. to. 12. col. 708. *Erat autem ibi prope quidam Gurgus aquarum profundus, ubi ex profunditate aqua nimium pullabat.*] Hinc Occitani molendinum *Engourgat* dicunt, quod aqua nimia laborat. *Engourgament de digue*, in Consuetud. Solensi tit. 12. art. 1.

GURGITOSA MARISCI PLANITIES, apud Lambertum Ardensem pag. 11.

¶ GURGITUM, Locus fluminis, ubi Gurges, in Consuetudine Tolosana Rubr. de terminis Villæ Tolosæ.

¶ GURGITATUS, Ingurgitatus. Vita B. Caroli Comitis Flandriæ, to. 1. Martii p. 180. *Tantum panis insumpsit epulator ... atque sic per insolentiam est Gurgitatus.*

GURGO. Poeta laudatus ab Aldhelmo Abbate Malmesburiensi in Epist. ad Eahfridum:

Digna fiat fameglinglis Gurgo fugax fambulo,
Neu timeat scriptor terrentis ludicra linguæ.

Ubi Usserius Armachanus monet in MSS. apponi hanc Glossam: *Fugax Gurgo, id est, virgo impetrante noverca de matrimonio exposita, inter feras enutrita, ferarum consuetudinibus assuescens, quæ alio nomine Juturna. Fame glinglio, id est, rogante fratre, vel alio quolibet amico, ut digna fieret illa fugax fambulo, id est, reversione, vel fine laboris.*

¶ GURGULIO, οἰκημάτιον βραχύ, *Casula*, Parva domus, in Supplemento Antiquarii. Vide *Gurgustium* 1. Varroni aliisque est pars colli, qua spiritus commeat. Lactant. de Opificio cap. 11. *Spiritus contra, qui est incorporalis ac tenuis, qui spatium sibi facere non poterat, accepit viam fatalem, quæ vocatur Gurgulio. Is constat ex ossibus flexuosis ac mollibus quasi ex annulis in catenæ modum compactis & cohærentibus, patetque semper hinc transitus.* Papiæ MS. Bituric. *Bronchum, guttur, quem Gurgulionem dicimus, id est eminentior pars gutturis.*

¶ GURGULIONES, sic dicti Burgundiones in Historia Luitprandi apud Murator. tom. 2. p. 450. col. 2. *vel quod ob superbiam toto gutture loquantur, vel, quod verius est, quod edacitati, quæ per gulam exercetur, nimis indulgeant.*

GURGUNEO, *Glutto.* Papias.

GURGUR, *Celer*. Papias MS. Editus habet *Gurgus*, [à Græco γοργὸς, Velox.]

¶ **GURGUS**. Vide in *Gurges* & *Gurgur*.

1. **GURGUSTIUM**. Papias: *Gurgustium*, *Casa brevis, ubi pisces nutriuntur. Gurgustium, cella modica, domus pauperis.* [Idem Papias: *Gurgustia, Loca tabernarum tenebrosa, ubi convivia turpia fiunt.* Servio, *Gurgustium* etiam est obscura & lateus taberna. Hinc Gallicum *Gargotte*, Cauponula, tabernula, *Gurgustiolum, Antrum secretum, angustum*, apud Papiam laudatum. Voces sunt Ciceroni & Apuleio notæ, dubiæ tamen Latinitatis. A *Gurgulione* seu *Curculione*, Verme, dictum est *Gurgustium*. Vide Festum.] Job c. 40. *Nunquid implebis sagenas pelle ejus, & Gurgustium piscium capite ejus.* Thwroczius in Carolo Rege Hungar. cap. 97. *Sed erant omnino sicut pisces in Gurgustio, vel in reti comprehensi.*

¶ 2. **GURGUSTIUM**, *Guttur*, apud Papiam.

¶ **GURNADUS**. Vide *Gornus*.

GURPIMENTUM, Gurpire, &c. Vide *Guerpire*.

¶ **GURULA**, *Nutrix, conportatrix*, in Glossis MSS. Sangerman. num. 501. Lege & vide *Gerula*.

GURUM, vel Girum, Pulvis molendini, apud Matthæum Silvaticum.

1. **GUSSA**, Goza, Guzia, Machinæ bellicæ species. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 83. *Nemo præsumat .... castrum contra Principem ædificare, nec fortitudinem tenere obsessam, nec debellare cum ingeniis, quod rustici dicunt fundibula, & Gosa, & gata, quod magnum dedecus erit Potestatibus.* Charta Jacobi I. Regis in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *Statuimus, quod nullus portet fundibulum, Guziam, vel gatam, aut aliquid aliud ingenium contra aliquem, sine speciali nostro mandato, nec trabat cumers, nisi de hoc habeat à nobis ... privilegium speciale.* Edictum Nunonis Sancii D. Rossilionis de Treuga tenenda an. 1217. *Statuimus ... quod nullus expugnet aliquod castrum, vel aliquam munitionem cum Gussis, vel peretio, vel manganello, vel cum alio genere lignorum.* Ita porro appellata fortean hæc machina, quod canis formam referret: nam Occitanis *Goussas*, canis species est, *Chien matin, Claband.*

¶ 2. **GUSSA**, Putamen, Ital. *Guscio*, Gall. *Coquille, Coque*. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1271. apud Murator. tom. 8. col. 1133. *Et xx. castanea cum Gussis* (vendebantur) *1. rexanum, & xiv. amigdala 1. rexanum.*

GUST. Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 10. §. 2. *Secundum antiquam consuetudinem dici poterit de familia alicujus, qui hospitatus fuerit cum alio per 3. noctes: quia prima nocte dici poterit Uncuth, secunda vero Gust, tertia vero Hoghenehyne.*

GUSTALDUS. Vide *Gastaldus*.

¶ **GUSTANTER**, Grato animo, in Actis SS. Aprilis to. 3. pag. 151.

GUSTATOR Digitus, qui Græcis λιχανός. S. Hieronymus in c. 40. Esaiæ: *Parvo digito, quem vulgo Gustatorem vocant.*

GUSTRUM, Vasis species. Zyxillanes Episc. Toletanus Hymno de S. Thyrso, à Bivario ex Breviario Musarabum editus:

Gustrum peruiciter adsare pracipit
Plenum lympha, caput Martyris suffocat.

In Actis, est *lebes, vas, tinna.* [Papias MS. Bituric. *Gutrum, Genus vasis, vel ampulla, quo unguenta servantur.* Editus habet *Guttum.*] Gloss. Lat. Græc. *Cuplium*, γοργίδιον. Ubi *cupllum* idem valet ac *cupella*. Vide in *Cupa* 2.

GUSTUM, Cupediæ. Utitur Apitius lib. 4. de Re culin. cap. 5. Adde Fragmentum Petronii p. 74. & quæ notamus in Descript. CP. ubi de Augustæo.

¶ Gustum, Cenula, Gall. *Collation*. Mabill. to. 1. Annal. Benedict. pag. 704. col. 2. ex MS. Casinensi: *Cum autem liberi a vindemia fuerint, statim ad nonam horam reficiunt, & post vesperas Gustum manducant, & bibunt iterum.*

¶ **GUTA**. Vide *Gutta*.

GUTI, Gothi, & Gotti, vel *Goti*, quibusdam *Juta* & *Jutones*, Romanis *Geta*, Anglo-Saxonibus ȝeatay, à prisco Guthico *Jat*, quod gigantem significat. Ita autem appellatus potissimum unus de tribus populis illis primariis, qui relictis in Germania sedibus, in Angliam transiere, & ibi sedes fixere, ut Beda refert, cujus Interpres Saxonicus, pro *Jutas*, ȝeatum, id est, *Getas* vertit. Inde illud in Legibus Edw. Confess. c. 35. tit. de His, qui cohabitare debent in Britannia: *Guti vero similiter cum veniunt, suscipi debent & protegi in regno isto, sicut conjurati fratres, sicut propinqui, & proprii cives regni.* Plura de *Gutis*, & *Jutis*, vide apud Camdenum, Spelmannum & Cluverium lib. 3. Germ. antiq. nam hæc Glossarii consilium excedunt, cum ad rem Geographicam spectent.

¶ **GUTILLIOCÆ**, Κάρυα μακρά, in Glossis Lat. Gr.

¶ **GUTRUM**. Vide *Gustrum*.

1. **GUTTA**, Idem videtur quod *Gota*, de qua voce supra, & *Gutera*, Canalis, rivus. Tabularium Prioratus de Paredo fol. 22. *Terminat de una parte currente Gutta, alia via publica, &c.* Fol. 29. *Sunt ii fines dit lo perron, usque ad Guttam, quæ dividit villam Defensum dictam, & silvam, &c.* Fol. 42. *Qui terminat de una parte Gutta mortua, &c.* Fol. 62. *De una parte terra S. Vincentii, de alia Liger fluvius, de altera Gutta decurrit.* Tabular. Monasterii S. Andreæ Viennensis: *In alio fronte, Gutta percurrente, qui ad æstum siccat, &c.* Infra, *Gutta sicca* dicitur. Occurrit etiam crebrius in Tabulario Conchensis Abbat. in Ruthenis.

☞ In tractu Dumbensi, & fortassis etiam in aliis, per *Guttas* sæpius intelliguntur illi canales & alvei, quibus aqua fluvialis in vicinos fundos derivatur. Qui in iis locis, in quibus hujusmodi canales effodiuntur, jurisdictionem integram habent domini, ii piscationis jure potiuntur. Charta Thoissiaci an. 1451. *Debet 5. sol. Vienn. pro licentia ei data de construendo in suo prato vocato la Goilla quamdam Guttam piscatoriam.*

Guta, Eadem notione. Tabularium Eccl. Cadurcensis: *Cum ipsa terra, quæ tenet in ipso loco, quæ tenet in illa Guta.* Charta Froterii Episcopi, ibidem: *Et per illo termine ... & descendit per mediam cumbam, usque in illa Guta, quæ dicitur Brina.*

Guttula, Rivulus. Tabularium Monast. S. Andreæ Viennensis: *In alio fronte terra ipso quintillone, & Guttula, quæ ad æstum siccat.* Tabularium Brivatense Ch. 15. *De duobus vero lateribus vineas S. Juliani, ex quarto vero latere Guttulam decurrentem, &c.* Alibi: *De subteriori vero latere est Guttula decurrens, de superiore vero latere strata publica.*

2. **GUTTA**, Italis *Gotta*, Hispanis *Gota*, Catarrhus, fluxio, quod *guttatim* fiat, inquit Berevicius lib. de Idea Medicinæ antiquor. nescio an vere. Domnizo lib. 2. de Vita Mathildis cap. 21.

Frigore percussa, dolnit nimis illico Gutta.

Vita S. Anselmi Episc. Lucensis n. 57. *Die quadam cito superveniens Gutta, ita ut unius oculi lumen sanguine cooperiret.* Num. 58. *Gutta, quam dicunt fistulam, generante, putredo quadam assidue stillabat.* Num. 39. & 42. *Gutta paralytica, Gutta, quam Paralysim*

Paralysim vocant. Hydropisis, apud Tortarium Floriacensem :

Gutta fugit ventris, restinguitur hic sacer ignis.

Magister Ægidius Corboliensis de Urinis:

Innuitur Gutta regnare per alba minuta.

Ubi vide Gentilem de Fulgineo. Ebrardus in Græcismo c. 10.

Est pluvia gutta: sed sit situla tibi stilla:
*Dicitur esse * sene passio Gutta fore.*

Vide Albertum M. lib. 23. de Animalib. c. 18.

Gutta Cadiva, Caduca, Ἐπίληψις. Glossæ Biblicæ MSS. *Epileptici dicuntur, qui Guttam habent Caduam* [Rubertus de Tumbalenia in Epistola ad Monachos S. Michaelis de Monte apud Mabill. to. 5. Annal. Benedict. p. 659. col. 1. *Hugo vocatus frater quidam... subito illa molestia arripitur, quam Medici Epilepsiam vocabulo Græco dicunt, vel Sacrum morbum, eo quod sacras hominis partes, ut est caput, & mentem occupet; nos vero vulgariter Guttam Caducam, ex eo quod cadere faciat, vocamus.*] Vita MS. Caroli M. jussu Friderici Imp. exarata lib. 2. c. 22. *Sed quod magis dolendum erat, intrinsecus epatica passio, imo obtundo animi, Caduca Gutta, & cotidiana vecordia ipsum desipere faciebant.* [Vita S. Rayneriì, to. 2. Junii p. 442. *Hac sub occasione Caduca Gutta, biennio ante adventum almi Rayneris ad nos à dæmonio fuerat vexata.*]

Gutta Malogranata, Hemicraniæ species, quam Galli vocant *Pomegrenade*. Occitanis, *Mielgrano*. Steph. Julianus in Vita B. Coletæ n. 234. *Affligebatur... specialiter passione Gutta Malogranata, taliter quod vi doloris efficiebatur quasi furibunda.* Ditmarus lib. 4. pag. 50. *Cui in capite suo multum nocuit migranea, quæ duplex: aut ex Gutta, aut ex vermibus.*

3. GUTTA, & Guta, Gallis *la Goutte*, Podagra, [Arthritis quælibet,] in Vita Innocent. VI. PP. apud Bosquetum p. 139. Chronicon Casauriense: *Illa infirmitate, quæ Gutta appellatur, graviter fuerat occupatus.* Radulfus in Vita S. Richardi Episcopi Cicestrensis num. 86. *Cum Gutta, quam Podagram vel Artroticam vocant, frequenter vexaretur, &c.* Pseudo-Ovidius lib. 2. de Vetula:

Tussiat æternum, junctueat Gutta fatiget.

Ptolomæus Lucensis ann. 1284. *Defectum patiebatur in manibus & pedibus propter Guttas, ita quod vix celebrabat* [Occurrit in Hist. Mediani Monast. p. 275. in Fragmentis Hist. Dalphin. to. 2. p. 624. col. 2. in Miraculis B. Simonis, to. 2. April. pag. 823. in Vita B. Hogonis de Lacerta, apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 1186. & alibi.]

¶ 4. GUTTA, Hydropisis. Hartmannus in Vita S. Wiboradæ Virg. sæc. 5. Benedict. p. 60. *Ægritudinis, inquit,* (Eggehardus vel Ekkehardus) *incommoditatem Gutta infestante, & totum corpus meum contrahente, &c.* Hydropisin intelligendam esse patet ex Hepidanno, qui de eodem morbo disserens ibid. p. 62. ait: *Ekkehardus.... cum quodam tempore Hydrope ad extrema deductus esset, &c.*

5. GUTTA, [Stillicidium, Gall. *Goutte, Gouttiere.* Chirographum Remboldi in Tabulario S. Clodoaldi: *Et si prædictus Remboldus domus pinnaculum auferre voluerit, vel heres ipsius, usque ad paunam Gutta auferre licebit.*] Charta Philippi Aug. an. 1220. in Hist. Monmorenciaca p. 85. *Facit unam domum si voluerit, a mane suo absque forteritia in insula de Castelles supra Sequanam, ejusdem altitudinis, cujus sunt aliæ domus in eadem insula: ita videlicet quod parietes Gutta, altitudinem aliorum parietum ejusdem insulæ non excedant.*

6. GUTTA, Macula. Auctor Mamotrecti ad c. 36. Gen. *Polymitus, vestis ex variis coloribus & Guttis, à polis, quod est pluralitas, & mitos, quod est Gutta.* Infra: *Mitos, Guttam sonat.... calamita est rana. quæ moratur in cannis, varias habens Guttas.* Idem ad 35. Exod. *Polymitarius, qui operatur polymito, id est, vario opere & Guttato.* Ita *Guttatus*, color est in equis, guttis distinctus. [Hac notione Ovidius:

Nigraque cæruleis variant corpora Guttis.]

¶ 7. GUTTA, Species aromatica, Psal. 44. 9. Eccli. 24. 21. & in rythmica Descriptione Veronæ apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 1095.

¶ Gutta Ciata, Gallis *Goutte Sciatique*, Ischiadicus dolor, in Miraculis B. Edmundi Archiep. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1895.

¶ Gutta Fantilia. *Filiam habebat parvulam... habentem Guttam Familiam*, in Actis SS. Junii tom. 3. p. 452. ubi *Fantilia* forte pro *Infantilis*, & *Gutta Fantilia* pro *Variola*.

Gutta Mera, Gall. *Mere goute.* Charta an. 1208. ex Tabul. Fossatensi f. 29. *Annuatim unum duplacium vini sine fuste de Mera Gutta ad mensuram Parisiensem persolvem.* Alia an. 1212. fol. 31. *Et tempore vindemiarum nomine censum in cuva & de Mera Gutta... persolvent.*

¶ Gutta Pura, Eadem notione. Charta Adami Abb. S. Faronis ann. 1313. inter Instrum. Histor. Meldensis p. 200. *Tenebimur perpetuo reddere Conventui supradicto centum viginti & duodecim modios vini de Pura Gutta ad mensuram Meldensium.*

¶ Gutta Prima, Aqua ex qua fit sapo. Vide *Capitellum* 2.

¶ Gutta Rosacea, Medicis, Rubedo in facie.

¶ Gutta Salsa. Vitus Cortonensis in Vita B. Humilianæ, to. 4. Maii p. 397. *Sicut autem recessisti à me, nunquam illi & lateris dolorem sensi... Infirmitas illa vulgo Papici vocabatur, alio item vocabulo Ignis volatilis, alio modo Gutta Salsa nominatur.*

¶ Gutta Serena, Medicis nostris *Goutte Sereine*, Cæcitas, licet nullum in oculis vitium appareat præterquam in pupilla, quæ tum latior apparet & obscurior. Miracula S. Mariæ Magd. de Pazzis, to. 6. Maii p. 322. *Ob Guttam Serenam, quam biennium passa fuerat in oculo dextro, videndi facultatem amiserat.*

¶ GUTTARE, Στάζειν, Stillare, Gall. *Goutter*, in Glossis Sangerm. Joh. de Janua: *Guttare, Guttatim cadere vel fundere, vel guttis perfundere.*

GUTTARIUM, Guttatorium, Rivulus, canalis, stillicidium. Angl. *à gutter. Goutiere*, in Consuet. Britann. art. 712. Ugutio: *Aqualicium, Guttarium.* Alibi: *Impluvium, i. lavatorium, Guttatorium.* Will. Britto in Vocabul. *Aquaductus... Guttatorium, per quod aqua elicitur, vel fœces educitur.*

Guttera, Eadem notione. Charta Henrici I. Regis Angl. in Tabulario Fiscanensi f. 5. *Et de eadem cruce usque Fingerlin, ubi quædam Guttera est, quæ vadit per mediam villam.* Chronicon Abbat. Burthonensis in Anglia: *Inceptum fuit pavimentum Alta villa, dirnto causeto, ponendo Gutteram in medio.* Adde Monasticum Anglic. tom. 2. p. 815. & Willelm. Thorn. an. 1281.

Gutura, Eadem notione habetur in Libro Anglico *Justice of peace*. fol 80. v. Incertum, inquit Somnerus, an à Saxonico ʒeotan, sive aʒeotan, fundere, effundere, an à Latino *Gutta*, quod guttatim aquam accipiat ac reddat, unde *Guttare*, pro *stillare*. Vide *Landoa*.

GUTTATUS, Guttis diversi coloris inspersus. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Venat. c. 20. de Gyro-

falconibus : *Quidam eorum non sunt Guttati super dorsum & caudam, & quidam sunt Guttati super dorsum & caudam, quidam plus, quidam minus.* [Martialis lib. 3. Epigr. 58. eadem notione dixit :

Et picta perdix, Numidaque Guttata.

Palladius quoque inter colores *Guttatum* refert et non minimum.] Vide *Gutta* 5.

¶ 1. GUTTERIA, Stillicidium, Gallice *Gouttiere*. Charta an. 1258. ex Archivo Veteris-villæ : *Concessi Monachis de Veteri-villa, quod aqua descendens de domo ipsorum per Gutteriam communem, sitam super murum communem inter domum meam & domum ipsorum de disapperia Dinanni, cadat in terra mea retro domos supradictas*. Vide *Guttarium*.

2. GUTTERIA, Vitium, seu morbus gutturis ex male olentium aquarum potu contractus, βρογχοκήλη Græcis, *Gouetre* Gallis. Vita S. Gudilæ Virg. n. 23. *Omnesque de stirpe eorum germine, plectantur novo istiusmodi pœna, ut uterque sonus lapsante poplite jugiter clauderet, super hæc vero femineum Gutteria obscenet*. Eadem habet Baldericus in Chronico Camerac. lib. 1. cap. 16 Anso in Vita S. Ursmari Lobiensis c. 8. *Nata est infirmitas in collo ejus fœda nimis, quæ vulgo dicitur Gutteria*. Rectius Ratherius c. 5. *Quæ Gutteria dicitur sermone Gallico*.

GUTTUROSOS, in l. 12. §. 1. D. de Ædilit. Edict. Vetus Interpr. Juvenalis Sat. 13. *Tanquam si in Alpibus homines Gutturosos admireris, ubi tales sunt plurimi, nam lata & inflata colla habent*. Miracula S. Thomæ Aquin. *Puella à nativitate Gutturosa, quæ tuoe gravanos habuit*. Occurrit etiam apud Durandum lib. 7. Ration. c. 39. n. 3. Alias *Gutturasus*, est λαίμαργος, in Gloss. Lat. Gr.

GUTTURNA, & GUTTURNIA etiam dicitur idem morbus. Gloss. Isidor. *Gutturnia, gutturis inflatio*. Ugutio : *Gutturna, infirmitas gutturis, quæ solet inflatione gulæ evenire, unde Gutturnosus, illam habens infirmitatem*.

GUTTURNOSUS, Idem qui *Gutturosus*. Hincmarus in Vita S. Remigii : *Omnes, qui hoc egerunt, & qui de eorum germine nati fuerint, viri ponderosi fiant, & feminæ Gutturnosæ &c.* Gervasius Tilleberiensis MS. lib. 3. de Otiis Imperial. *Est in Provincia Ebredunensi, quæ pars est regni Arelatensis, castrum de Bartes: in eo territorio fons scaturit, ex cujus aqua potu ac lavacro curantur Gutturnosi*. Vita MS. Caroli M. jussu Friderici Imper. exarata lib. 2. c. 23. *Febricitantes vera absque nomine & numero : caduci 65. Gutturnosi plures, &c.* Inde etiam

GUTTURNOSITAS, in eadem Vita S. Gudilæ, & apud Guill. de Thoco in Vita S. Thomæ Aquin. n. 96. *Cum haberet filiam Gutturnosam, & ipsam propter summam gutturis maritare non posset*.

¶ GUTTONARIUS EQUUS, Vegetio l. 2. c. 56. & lib. 4. c. 6. Idem qui Trepidarius seu Tolutarius, *guttatim* seu minutim incedens, Gall. *Cheval qui va l'amble*.

¶ GUTTOSUS, Arthriticus, habens dolores articulorum, Gallice *Gouteux*. Miracula B. Henrici Bauceneni. to. 2. Junii p. 382. *Alexander ... Guttosus in schinali & in schina, non poterat se curvare ante & retro*. Et pag. 383. *In caviglia Guttosa similiter, ita quod non bene firmiter ambulabat*. Occurrit rursum in Vita B. Giraldi de Salis, apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 1008. Vide *Gutta* 3.

¶ GUTTUM. Vide *Gustrum*.

¶ GUTTUR POSTERIUS, Anus, podex. Miracula B. Aloysii to. 4. Junii pag. 1106. *Natus fuerat filiolus sine Gutture Posteriore ad excernendum*.

¶ GUTTURNA, GUTTURNIA. Vide *Gutteria* 2.

¶ GUTURA, Rivulus, &c. Vide in *Guttarium*.

GUVA, seu GUNA, ut præfert Codex MS. & Editio Veneta, Papiæ est *Vas vitreum, quod a Latinis a similitudine cucurbita Ventosa vocatur, quæ animata spiritu per igniculum in superficiem trahit sanguinem*. Eadem pæne Ugutio, qui *Gina*, & *Giua* scripsit, ut & Papias editus *Guna*, & Joan. de Janua, *Guna & Guina*. Atque ii ex Isidoro lib. 4. c. 11. ubi de Instrumentis Medicorum : *Angistrum, spatomele, Guna, quæ a Latinis, a similitudine cucurbita à suspirite dicitur Ventosa*. Ita editi : at MSS. auctore Vossio, *Guva & Guvia*, præferunt : ex quibus licet emendare ejusdem Isidori Glossas : *Guna, ventuosa*. Legendum enim : *Guva, ventosa*. De vocis origine legendus Vossius. Vide *Ventosa*.

GUVERNERIUS, Rector gubernator, Gall. *Gouverneur*. Metellus in Quirinalibus p. 136.

Viderat hunc Dapifer probus,
Guvernerius loci sacri.

¶ GUVETTA. Vide *Guvus*.

GUVIA. Isid. lib. 19. c. 19. de Instrumentis lignariis : *Cauterium*, Gallis *Guvia*. Etiam hodie *Gouge*, quoddam instrumentum ferreum, quo utuntur fabri lignarii, appellatur. [Vide *Guva*.]

GUVIO, Gubio, piscis, qui nostris *Goujon*, apud Silvestrum Giraldum in Topographia Hiberniæ dist. 1. cap. 7.

GUVUS, & GUVETTA, Bubo, Italis *Guva*, *Guffo*. Apud Petrum Crescentium lib. 10. de Agricult. c. 16. *Gimus & Gimetta ... sunt animalia nocturna potius quam diurna, quia eorum oculi de nocte vident melius quam de die*. Ubi legendum *Guvus*, & *Guvetta*, quomodo legit vetus Interpres Gallicus *la Guve & la Guvette*, nostris *Chouette*. Ita etiam emendandus idem Crescentius c. 28. ex eodem Interprete, quo loco perperam editum *Gimetta*, pro *Guvetta*

GUYSA, Forma, modus, ex Gallico *Guyse*. Knyghton an. 1388. *In habitu & apparatu & diversis Guysis, &c. Gysa*, pro *Guisa* infra mox habetur. De vocis etymo, vide VV. CC. Ægidium Menagium in Origin. Gallic. & Oct. Ferrarium in Origin. Ital. qui ex *vice* deducit ; *ad vicem*, quod nostri *à guise* dicunt. [Forte melius à Britannico *Gbis* pro *Kis*, Modus agendi vel gradiendi.]

GUZIA, Machina bellica. Vide *Gussa* 1.

¶ GWALDUS Vide *Gajum* & *Gualdus*.

GWALSTOWNA, Locus patibuli, patibulum ; furcæ. Vox Saxon. confecta ex ȝpal, patibulum, & ſtopa, locus. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 10. *Omnia Gwalstowna, i. occidendorum loca, totaliter Regis sunt in soca sua*.

¶ GWANTUS, Chirotheca, Gallice *Gant*. Occurrit non semel. Vide *Wantus*.

GWASTRAUD AFWIN. Vox Wallica, quæ occurrit in Legibus Hoeli Boni Reg. Walliæ cap. 5. est autem *Gwastrawd Afwin*, Boxhornio in Lexico Wallico, *pedisequus, scutigerus*.

¶ GWAYF vel *Waif*, apud Anglos, Gallis *Gaive*. Res vaga & deserta, quæ Regis est vel domini feudalis, nisi ante annum & diem à legitimo possessore repetatur. Instrumentum an. 1123. apud Kennettum p. 196. Antiquit. Ambrosden. *Recognitum est à Militibus & liberis hominibus ... quod ad nos spectat le Gwaif .... in terris nostris ad Ecclesiam S. Georgii pertinentibus ... Ita & statim redditum est nobis de Gwaif de Ernecot, scilicet ii. porc. cum v. porcellis, & apud Covele 1. ovis cum agno suo*.

¶ GYLDA. Vide in *Gildum*.

¶ GYLTWITE, Mulcta pro transgressione. *Debita transgressionum & pœnam delictorum, quæ nos dicimur*

Oferfegenesse & Gyltwite, apud Th. *Blount* in Nomolexico ex Autographo ann. 964. Vide *Giltwite*.

¶ GYMNAS, γυμνάς. Jo. de Janua: *Gimnas*, *Pugna*, *cursus*, *vel locus in quo fiebat*, *& hinc facta translatione*, *Studium scholarium & magistrorum*. Gl. Lat. Gall. Sangerman. *Gimnas*, *Bataille de poins*, *ou lute*, *ou course*, *ou escole*. Utitur Statius non semel.

1. GYMNASIUM, Thermæ. Ælfricus in Gl. Saxon. *Termas*, *vel Gimnasium*, bæð-ſtede, i. locus lavacri.

2. GYMNASIUM, Ἀσκητήριον. Monasterium. Epitaphium Aligerni Abbatis Casinensis:

... Hic sacrum tegeto Gymnasium
Promeruit.

Vita S. Richardis cap. 12. *Gymnasium monasteriale*, *ubi stadium vitæ præsentis agonizando percurreret*. *Gymnasium monasticæ disciplinæ*, in Gestis Abbatum Gemblacensium p. 533. Τῆς ἀσκητικῆς παλαίστρας γυμνάσιον, in Vita S. Nicolai Studitæ pag. 896. Vide S. Basilium Epist. 23.

3. GYMNASIUM, pro ludo illo literario, in quo pueri litteris & liberalibus disciplinis exercentur, usurpavit S. Ambrosius lib. 6. Hexaem. c. 4. Vide *Gignasia*.

GYMNOLOGIZARE, *Exercere*, in Gloss. MSS. S. Germani Parisiensis [Johanni de Janua, *Gimnologizare*, *Nude loqui*, *vel unde ratiocinari*, à Græco γυμνός, nudus & λόγος, sermo. Glossar. Lat. Gall. San-German. *Gimnologizare*, *Gimnologizere*, *Parler nuement*, *arraisenner*.]

GYNÆCIUM, GENECIUM, GENICIUM, γυναικεῖον, Græcis & Latinis Scriptoribus, dicitur locus interior in ædibus, in quo solæ mulieres versantur, apud Plautum in Mostellar. Terentium in Phorm. Ciceronem, &c. quem *Gynæconitidem* Cornelius Nepos, γυναικωνῖτιδα, Plutarchus & alii, *Triclinium matronale*, Sidonius lib. 2. Epist. 2. appellant.

Præterea ita vocabantur textrina publica. Isid. l. 15. c. 6. & ex eo Papias: *Genecium*, *Textrinum*, *Græce dictum*, *quod ibi conventus feminarum ad opus lanificii exercendum conveniat*. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Genitium*, ƿeplhuſ oƒ pulle. Ubi Somnerus *Gynæceum* emendat. Saxonibus autem huſ, est domus: pulle vero lana. Ita *Genicium* est locus, vel ædes, ubi mulieres lanificio operam dant; quomodo etiam γυναικών appellatur Polluci, θάλαμος ἱστῶν. Catholicon parvum: *Genecium*, *Estaingne*, *ou Ouvroir à texerant*, *ou Bordele*. Mox additur: *Geneceium potest dici Sayrie*, *ubi manent mulieres de serouendo*. Sic sane Picardi nostri rustici puellarum serotinos conventus, in quibus lanificio una vacant, *Series* etiamnum appellant.

Sub Imperatoribus Roman. extitere *Gynæcea*, seu textrina publica, in quibus *Gynæciarii*, opifices ita dicti, vestibus texendis operam dabant, obnoxiæ cæteroqain conditionis: adeo ut vice pœnæ in ea interdum loca noxii ac rei amandarentur, quod de viris testatur Sozomenus lib. 1. c. 8. Δημοσίοις ἔργοις ἢ γυναικείοις, ἢ λινυφίοις ὑπηρετεῖν. Passio S. Romani Mart. *Et induit eum colobio laneo*, *& tradidit eum in Gyneceo ad injuriam*. De feminis vero Joannes Chrysostomus in Epist. ad Juniorem viduam tom. 6. p. 300. Quo pertinet, quod habet Lactantius de Mortib. Persecutor. n. 21. *Matres-familias ingenuæ ac nobiles in Gynecœum rapiebantur*. Horum meminit Itinerarium Hierosolymitanum Antonini Monachi, ubi de Tyro: *Genecia sunt ibi plurima vel publica*, *olosérica*, *& diversa genera telarum*. De Gynæciariis vero exstat titulus in utroque Codic. *de Murilegulis & Gynæciariis*. [Vetus Vocabularium Juris utriusque: *Geneciarii sunt qui pannos imperiales texunt inserendo sericum & aurum*. *Genetium est locus ubi hæc fiunt*: *& dicitur à Gynos* (Gymnos à Gr. γυμνός) *quod est nudum*, *quia nudo panno vestitur aurum*. Ex dictis satis patet, vanum hoc esse etymon minusque accuratam definitionem.]

Habuere etiam Reges nostri sua *Gynæcia*, seu, uti vocabant, *Genicia*, in quibus ancillæ Regiæ eæ lanariæ vacabant: quas *Geniciarias* & *Pisiles* inde dictas mox docemus. Capitulare de Villis cap. 48. *Ad Genicia nostra*, *sicut institutum est*, *opera ad tempus dare faciant*, *id est*, *linum*, *lanam*, *waisdia*, *vermicula*, *warentia*, *pectines*, *laminas*, *cardones*, *saponem*, *unctum*, *vascula*, *& reliqua minutia*, *quæ ibidem necessaria sunt*. De iis præterea accipiendum Capitulare 2. an. 813. c. 19. *Et ut feminæ nostræ*, *quæ ad opus nostrum sunt servientes*, *habeant ex partibus nostris lanam & linum*, *& faciant sarcillos & camisilos*, *&c.*

Quinetiam à singulis feminis lanarium opus Principes exigebant, præstationis vice, adeo ut ab eo præstando vix eximerentur Sanctimoniales. Capitulare Ludovici Pii pro Sanctimonialibus S. Crucis Pictavensis cap. 4. *Ut temporale servitium de opere feminco ab eis ad partem Dominicam nullatenus quæratur*: *quia si hoc fieri cœperit*, *omnino ordo regularis stare non poterit*. Quod vero *opus femineum* hic dicitur, *Genecæum opus* vocat Concilium Meldense anno 845. c. 77. à quo, ut & à cæteris, abstinendum diebus Dominicis statuit.

☞ Viris quoque nobilibus sua interdum fuisse *Gynæcia* constat ex Miraculis S. Bertini sæc. x. ineunte exaratis cap. 5. inter Acta SS. Benedict. sæc. 3. part. 1. p. 131. ubi legimus *de quodam excæcato*, *pristino lumini restituto*: *Quoniam à pueritia in domo cujusdam nobilissimi ejusdem regionis viri adulterenus educatus & altus fuit*, *atque in Genacio ipsius nendi*, *consuendi*, *texendi*, *omnique artificio muliebris operis edoctus*, *quidquid in prædicta postmodum Ecclesia pallorum ornari habuit & emendari* .... *ipse sollicita intentione procuraret*. Ubi id quoque notandum, in ipsa scilicet gynæcia inductos fuisse adolescentes, ut textrinam artem edocerentur.

Exinde accidit, ut publica ac privata Gynæcea pessime audirent, cum ancillis, ex quibus illa conflata erant, abuterentur domini ipsi, ac stupra cum iis perpetrarent: unde generatim *Gynæcea*, ipsa lupanaria & meretricum cœtus appellabant. Joannes de Janua: *Genecæum*, *lupanar*, *vel textrinum*: *quia ibi conventus feminarum ad meretricandum*, *vel opus lanificii exercendi causa conveniunt*. [Perperam *Geneteum* in edito ann. 1514. ut *Genetearius*, pro *Genecaarius*, *Qui*, ut habet idem de Janua, *utitur vel præest Geneceo*, *vel textor in Geneteo*. *Texerant*, *ou mestre ou frequentant bordel*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.] Lex Alamannorum tit. 80. §. 4. *Si cum puella de Genecio priore concubuerit aliquis contra voluntatem ejus*, *cum 6. sol. componat*. In Editione Heroldi tit. 81. §. 2. vox *priore* abest. Et §. 2. *Si quis cum aliqua de alio Genecio contra voluntatem ejus concubuerit*, *cum 3. sol. componat*. Ubi Editio Heroldi: *Si quis cum aliqua ex illis aliis de Genecio*, *&c.* Capitula ad eamdem legem c. 42. *Si quis alterius puellam de Genicio devolaverit*, *&c.* Sed inprimis lupanar hac voce intelligi docet omnino Lex Longobard. lib. 2. tit. 37. §. 6. *Statuimus*, *ut si femina*, *quæ vestem habet mutatam*, *mœcha deprehensa fuerit*, *non tradatur Gynæceo*, *sicut usque modo*: *ne forte*

quæ prius in uno, postmodum cum pluribus locum habeat mœchandi, &c. Et eodem libro tit. 9. §. 2. mulier libera, aut puella, quæ servo nupsit, *in curtim Regis* duci jubetur, *& intra pensiles ancillas* constitui: ubi Edictum Rotharis Regis tit. 88. §. 11. habet: *Et in Pisele inter ancillas statuere.* Quæ quidem lectio pro legitima haberi potest: siquidem *pisele* idem valet etiam ac *pensile*, & *gynæceum*, in Charta an. 803. apud Ughellum in Episcopis Veronensib. *De vestimentis, quæ de pisele veniunt, vel de Genicia, decimam partem.* Ubi perperam editum *ginicio*. Hinc *Pensilarii* in Historia Epitomata Fredegarii cap. 65. iidem, qui *Gynæciarii*, seu qui pensa trahunt: *Nec multo post tempore Narsis Patricius Justini Imperatoris, ejusque Augustæ Sophiæ minis poterritus, eo quod Augusta ei apparatum ex auro factum muliebre, eo quod eunuchus erat, cum quo filaret, direxit, & Pensilarios regeret, non populos, &c.* Inde etiam forte Zelandi *Puseel* vestiarium, seu thecam vestiariam vocant. In Libro vetertimo Sacramentorum Ecclesiæ Remensis n. 162. describitur *Oratio in pisle*, hisce verbis: *Omnipotens sempiterne Deus, cujus sapientia hominem docuit, ut domus hæc careat aliquando frigore à vicinitate ignis, ita nunc quæsumus sicut omnes habitantes vel convenientes in ea caveant in corde infidelitatis frigore à fervore ignis Spiritus sancti. Per Dominum, &c.* Ita etiam *Pisle* legitur in Indice, qui Libro præponitur, uti monuit vir eruditissimus Joan. Mabillonius, qui recte, ni fallor, hoc loco intelligi existimat, quod *Poile*, seu vaporarium dicimus: adeo ut ab ejusmodi *pensilibus*, seu gynæceis nomen traxerit, quod ex hypocaustis vicinis calor immitteretur in ea loca, quo facilius per hiemem operi vacarent, qui pensilario operam dabant, quod verba orationis, *à vicinitate ignis*, indicant. Unde postmodum ejusmodi vaporariis, nomen inditum videtur locis allatis infra in voce *Pisalis*, ubi ex Adalardo & aliis docemus, *piselum* & *pisalem* fuisse triclinium monasticum, in quod Monachi calefaciendi causa simul secedebant, in eoque *pannos infusos* suspensos desiccatos, ex eo depromptas vestes Monachorum, denique *Piselem* & *Gynæceum* promiscue appellari: sed & inde Zelandos *Puseel* vestiarium, Frisios vero culinam appellare. Quod vero Adalardus *Piselum*, alii *Calefactorium* vocant.

Ejusmodi porro feminas aut puellas liberas, quæ servis nupserant, *ad Palatium*, seu in Gynæceum Palatinum amandatas, docet etiam Charta Pandolphi & Landulphi Principum Langobardor. in Chronico S. Sophiæ Benevent. *Similiter concedimus in eodem Monasterio omnes illas liberas feminas, quæ servos ejusdem Monasterii sibi sociaverint maritos, vel illas, quæ ante ex ipsis sibi viros copulaverunt, pariterque & ipsos servos cum filiis & filiabus illorum in ipso Monasterio concedimus, ut quomodo omnes legaliter ad nostrum sacrum devenire debuerunt palatium, sic illis in eodem Monasterio deveniet ad serviendum & dominandum.*

Genaciariarum ancillarum passim mentio perinde occurrit, nude interdum, sæpe in malam partem. Synodus Meldensis cap. 75. *Si autem Laici capellas habuerint, à ratione & auctoritate alienum habetur, ut ipsi decimas accipiant, & inde canes aut Geniciarias suas pascant.* Eadem habet Concilium Confluentinum an. 922. cap. 5. Interrogationes Synodales cap. 37. apud Reginonem l. 2. de Eccles. disciplin. cap. 5. *Si aliquis in domo sua consensit cum propriis ancillis vel Geneciariis suis adulterium perpetrare.* Concilium Nannetense c. 19. *Cum indecens sit, mulieres virorum causas discutere, & quæ de lanificiis suis & operibus textilibus & muliebribus inter Geneciarias suas residentes debuerant disputare, senatoriam sibi usurpant auctoritatem.* Charta Ludovici Regis Bajwariorum in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 12. *Mancipia infra curtem inter pueros & feminas Genecios viginti duo.* Charta Dodiconis Comitis, in Monumentis Paderbornensibus pag. 159. *Exceptis ministerialibus ejus hominibus,... cæterisque mulieribus jam ad Gynæceum ipsius adsumptis, non ulterius assumendis, &c.* De iis etiam capiendus videtur Gregorius Turon. l. 9. cap. 38. *In Marilegium villam deducitur, ut scilicet trahens molam his, quæ in Gynecio erant posita, per dies singulos farinas ad victus necessarias præpararet.* Quæ quidem intelligenda sunt de feminis, quæ in pœnam in *gynecea* amandatæ fuerant: id enim indicat vox *positæ*. Nam feminas, quæ stupra commiserant, in gynecea, tanquam in publica prostibula, fuisse relegatas supra indicavimus: ex quibus conficitur, permissa ac instituta fuisse ea ætate lupanaria publica: de quibus accipienda etiam fortean hæc verba Monachi Sangallensis lib. 2. de Carolo M. cap. 5. *Erant quoque ibi duo nothi de Genicio Columbiensi, &c.* Ita hæc vox accipitur in Passione S. Isicii MS. *Infelix, quid tibi melius est in palatio, an in Genecio esse? Isicius respondit: Melius est in Genecio propter Christum, quam in palatio propter dæmones.* Scribit Theophanes, Theodosium M. statuisse, ne in posterum feminæ, quæ stuprum commiserant, in lupanaribus publicis includerentur: Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν μοιχευομένων γυναικῶν ὕβριν ἐν τοῖς φορνίοις, μὴ συγχωρήσας ταύτας ἔτι συγκλείεσθαι, καὶ δι' ἀπαιδεύτους τὴν πρᾶξιν ἐλέγχεσθαι.

De lupanaribus vero publicis, etiam multo post toleratis ac permissis, locus est in Bulla Benedicti IX. PP. an. 1033. apud Ughellum to. 1. p. 121. *Quod denique domus plus conveniens esse videtur prædicta Ecclesia S. Nicolai, vobis & Clericis vestris, quanquam in ea laica & sæculares personæ maneant ad patrandam libidinem, & sæcularia facinora: quoniam justum non est, ut domus lupanaris, & turpis lucri, Ecclesia adhæreat, &c.* Chartam aliam damus in voce *Panagator*, ubi mentio fit *Custodis Regii meretricum publice venalium in lupanari Rotomagensi.* Sed & Lupanaria publica Parisiis certis ac designatis in locis olim extitisse, quæ *Bordeaux* & *Clapiers* dicuntur, in Charta an. 1395. in libro rubeo Castelleti Parisiensis. Colligitur præterea ex libro nigro Castelleti Parisiensis, ubi hæc describuntur: *Item l'en commande & enjoint à toutes femmes publiques, bordelieres & de vie dissolue à present demeurans ès rues notables de la ville de Paris, ... qu'elles vuident incontinent aprés ce present cry & se retraient, & que elles facent leur demeure ès Bordeaux & autres lieux & places publiques à eux ordonnez d'ancienneté, pour tenir leurs bouticles au peché devant dit, c'est assavoir ès rues de l'Abrevoir, de Mascon, de Clatigny, de Tiron, la cour Robert de Paris, Baillehoe, la rue Chapon, & la rue Palée, sur peine d'estre mises en prison, & d'amende voluntaire.* Exstat in eodem libro Statutum Caroli Regis 3. Februar. anno 1368. quo meretrices publicæ à vico Caponis expelluntur. Et Statuto alio anno 1481. in Regesto viridi novo Castelleti Paris. vetantur meretrices, *de ne eux tenir, herberger, ne demeurer ès bonnes rues de Paris, mais que ils vuident eux & leurs biens hors desdites bonnes rues, & voisent demeurer ès moiens bordeaux, & ès rues & lieux ad ce ordonnez, sur peine de bannissement de cette ville de Paris.*

GENZEUM, pro *Gynaceum*, in Charta alia Ulrici Pataviensis Episcopi an. 1144. in Metropoli Salisburg. to. 3. pag. 553. *Unam curtim . . . cum bubus illuc pertinentibus . . . . cum Genzeo, silvis, pratis, piscationibus, & omni utilitate sua.* Et p. 556. *Villam cum Genzeo, & molendino, silvis, pratis, &c.* Sed quid proprie sit hoc loco *Gynaceum*, fateor mihi haud omnino compertum.

¶ GYNDRAGIUM. ut *Vindragium*, Tributum pro vino in urbem adducendo. Bulla Innoc. II. Papæ ad Fromundum Abb. Vindocin. an. 1136. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 387. *Tu siquidem quosdam census in quibusdam Ecclesiis Andegavensis parochiæ Vindocinensi monasterio vendicabas, quos utique idem Frater noster appellabat Gyndragia, & tam eos quam oblationes baptisteriorum in nostra præsentia refutasti.* Vide *Vineragium*.

GYPSA, pro *Dipsas*, Serpens. Althelmus de Laude Virginum cap. 26.

Et iterum Gypsas spiris sinuata malignis,
Cærula pestiferis extollit colla venenis.

Gypsa, semel ac iterum cap. 45.

Jusserat & Gypsam verbo torrente migrare.

Et lib. de 8. principalibus vitiis cap. 8.

Hinc metuat multo Gypsam lacerare superbam.

Alvarus Cordubensis in Hymno in S. Eulogium:

Rector dum populus docte reficeret,
Gypsam cum doceret fragmine perdere,
Turbam multiplici germine lauream
Cælesti rutilus agmine provehit.

Ita in MS. legi monet Ambr. Morales, qui vim vocis *gypsam* ignorans, versum sic emendavit:

Gypsum cum diceret fragmine prodere.

Quasi vas terrenum aut testaceum fractum, Legem Mahumeti esse diceret. Sed nihil mutandum fuerat. *Gipsum* dixit cap. 17.

Nam Gipsum miseros quod dudum faucibus atris Serbuit, &c.

Passio S. Victoris Massiliensis:

Cum videas ipsum quod habes pro numine Gypsum.

GYPSEÆ FENESTRÆ. Matth. Silvaticus c. 479. *Lapis specularis, lapis Lunæ. Afrofelinum, secundum Albertum, est lapis ad modum vitri perspicuus. Dicitur autem in Hispanorum urbe Segundia primitus inventus esse. Ego autem vidi illum abundantius inveniri in diversis partibus Theotoniæ: & vidi etiam in Gallia inveniri cum Gypso: quia est Gypsi extremitas quadam. Effusius autem scinditur in quaslibet partes tenues, & fiunt inde Fenestræ, sicut de vitro: nisi quod loco plumbi oportet ponere lignum.* Vide Isidor. lib. 16. cap. 3. lib. 19. cap. 10. *Gypsearum Fenestrarum* meminit Leo Ost. lib. 3. cap. 29. (al. 27.) 33. (al. 31.) 32. (al. 34.)

¶ GYPSOPLASTES, Qui gypsea facit opera. Vide *Musivarius* in *Musivum*.

¶ GYRAMEN, Gyrus, circuitus, orbis. De S. Fortunato in Actis SS Junii to. 3. pag. 601. *Vitam S. Marcelli prædicta urbis Antistitis totius mundi Gyramini indubitanter patefecit.*

¶ GYRARE, Visitare quasi *Gyrando*, seu circumeundo, in sacris Bibliis non semel; sic Genesis 30. 32. *Gyra omnes greges tuos.*

GYRARE CONTENTIONEM, in Lege Alaman. tit. 84. est agrum, de quo est *contentio*, seu controversia, inspicere & circumire. Vide *Monstrata*, *Ostensio*, *Visus*.

¶ GYRATOR, Qui gyrat, circuit. *Multarum regionum Gyrator*, apud Ottonem Frising. Episc. de Rebus gestis Friderici I. Imperat. lib. 1. cap. 3.

¶ GYRFALCUS. Vide *Gyrofalcones*.

¶ GYRGATUS, *Lectus in quo paralytici, menteque capti, quique vocantur dæmoniaci, vincti jactant sese.* Sussannæi Vocabul. Supra habetur *Gargatum* & *Gurgathum* ex Amalthea. Græcis γύργαθος, canistrum, qualus è vimine.

1. GYRO, GIRO, Lacinia, id est, pars vestis ac togæ, qua laxior fit, & in superiori parte contracta, in largiorem formam in imo se explicat, nostris *Giron*, Italis *Gerone*, vel *Gherone*: Germanis, *Gheere*, & *Gheerene*: Anglis *a Garde*. Sic porro dicta, quod hac parte *gyret* vestis, i. circuli figuram efficiat. Udalricus lib. 2. Consuet. Cluniac. cap. 11. *Sedens ad Lectionem ita sedet, ut ulna sit inter se & alium juxta sedentem. Anteriora frocci sui semper in gremium ita attrahit, ut pedes possint bene videri. Girones quoque, velques quidam Sagittas vocant, colligit utrinque, ut non sparsim jaceant in terra.* Eadem habet Bernardus Monach. in Consuetud. ejusdem Monasterii parte 1. cap. 18 & cap. 45. *Mox cum sinistra manu Girones Albæ accipiens, & arte se tenens, spargit ante se aquam, (benedictam) &c.* [Guidonis Disciplina Farfensis cap. 4. de vestimentorum mensura: *Similiter autem subtus circa pedes tunica debet esse rotunda qualitate mensurata; sagittas vero vel Gerones tantum habeat, ut iter gradientes vel superfluitate, vel parcitate non impediat.*] S. Hildegardis in Exposit. Regulæ S. Benedicti, tunicam Benedictinam describens, ait, *laneam fuisse, & aliquantum cuculla constrictiorem, sed circa crura aliquantulum largiorem, & ad pedes tendentem, brachialia nec multum amplis, nec multum constrictis, ad manus tendentibus, imo cum Gyrone in utroque latere sub ascella deorsum descendente, quæ desuper caputio carebat.* Chronic. Senoniense c. 16. *Unus vero eorum Gyrone lorica levato, coxam ipsius ita perforavit, &c.* [Acta S. Petri Confess. to. 4. Julii pag 666. *Ejus vestimenti forma, nonnisi quidam saccus veridice dici potest, cum nec manicas habeat, nec Girones, nec capitellos atque bottonos.* Laudes Papiæ apud Murator. to. 11. col. 39. *Portant autem plurimi Canonici . . . togam clausam sine Gironis, & vestimenta longa decentes.*] Le Roman de *Garin*:

Ceignent espées au senestre Giron.

Sic tabernaculorum *Gyrones* describit vetus Poëta in Poëmate, cui titulum fecit, le Roman *d'Aubery* MS.

Son pavillon a fait tendre Auberis,
Li dras en fu d'un vermeil paile bis,
Et el pomel estoit un aigle assis,
Et li paisson pointuré & assis:
Les cordes sont de soie, ce m'est vis;
Plus de sept mil Gyrons i ot bastis.

Infra:

Fist Auberis son pavillon drescier.
Li drap en furent de paile de quartier;
Mult estoit riche ouvert à eschaquier,
Sept mille Girons i ot fait entaillier,
Li paisson furent & d'argent & d'ormier,
Les cordes furent de soie d'oveltier.

In Consuetud. municipali Peronensi art. 241. *Tendre le giron en la Justice*, est, cum quis se paratum ait ad recipiendum pecuniam, quæ offertur in solutionem. Notum porro proverbium Ital. *Che no và nelle maniche, va ne Geroni.* Hoc est, quod non in re aliqua absumitur, absumitur in alia.

¶ 2. GYRO, Ambitus murorum. Vita Adriani IV. PP. ex MSS. apud Murator. to. 3. p. 440. col. 2. *Hic fecit Gyronem in Radicophano & turribus munivit.* Et p. 445. col. 2. ex Cardinali Aragonio: *Hic fecit Gironem in castro Radicophani turribus munitum & alto*

fossato. Joh. Iperii Chron. S. Bertini apud Marten. to. 3. Anecd. col. 649. *Iste Papa Adrianus IV. fecit Gyronem in Vadicosono, ac muris & turribus munivit.*

GYROFALCONES, vel GYROFALCI, ita vocantur *majores, fortiores, & velociores omnibus aliis falconibus*, inquit Fridericus II. lib. 2. de Arte venandi c. 4. additque, ita appellatos *à hiero, quod est sacer, inde Gerofalco, id est, sacer falco: vel à Kyrio, quod est dominus, inde Kyrofalco, id est, dominus falco, secundum Græcam linguam.* Alii à *gyro faciendo*, vel *in gyrum falcando*, ut Silvester Giraldus in Topogr. Hibern. dist. 1. cap. 8. & dist. 2. c. 13. cui concinit Albertus Magnus c. 6. de Falconibus: *Major est asture, & minor aquila, & dicitur Gyrofalco à gyrando, quia diu gyrando acriter prædam insequitur, nec dignatur ad parva; sed aves magnas insequitur, sicut grues, & cygnos & hujusmodi. Gyrfalci*, apud Crescentium lib. 10. de Agricult. cap. 14. [*Gerofalco*, apud Rymerum to. 2. p. 1071. *Girfalco, Girofalco, Gerfalcus*, apud alios.] Vide *Grifalco*.

¶ GYROGRILLUS, Erinaceus, Gall. *Herisson*: Vide in *Chirogrillus*.

GYROVAGARI, *Circumcirca vagari*, Joanni de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Girovagari, Contourner deça & delà, ou errer, ou forvoier.*] Pelagius Archidiaconus in Vita S. Prudentii Episcopi Tyrassonensis, apud Bivarium: *Huc & illuc cœpit Gyrovagans ambulare.* Conradus de Monte Puellarum contra Beghardos: *Hi opera manualia suorum postponentes artificiorum, cucullati Gyrovagando provincias per diversas incedunt, &c.*

GYROVAGATIO, in Vita S. Isidori Episcopi Hispalensis n. 17. *Ne occasione comperta, vana quæque per Gyrovagationem meditando, mentem à studio revocarent, ferreis astringebat compedibus.*

GYROVAGI, proprie appellati Monachi, qui Monasteriis suis relictis per diversas cellas, nescio qua pietatis vana specie, vagabantur, de quibus ita Regula S. Benedicti cap. 1. *Quartum genus est Monachorum, quod nominatur Gyrovagum: qui tota vita sua per diversorum cellas hospitantur, semper vagi, & nunquam stabiles, & propriis voluptatibus & gulæ illecebris servientes, &c.* Agunt de ejusmodi Gyrovagis præterea Regula Magistri cap. 1. I p. 63. inter Francicas to. 1. Hist. Franc. Petrus Damian. lib. 5. Epist. 9. S. Bernard. Epist. 68. Odo Cluniac. lib. 1. Collat. cap. 23. Statuta Hugonis Cluniacens. p. 1465. Cæsarius de Mirac. lib. 1. cap. 7. Matth. Paris p. 490. 551. &c. Hos etiam ita depingit Paulinus in Poëm. ad Cytherium:

Qualia vagari per mare & terras solent
Avara mendicabula,
Qui dejerando Monachos se vel naufragos
Nomen casumque venditant.

Eodem sensu Presbyteri *Gyrovagi* dicuntur, qui dimissa sua parochia errones fiebant. Ratherius Veronensis in Epist. ad Joannem PP. apud Chappeavillum: *Quem jam ubique videri, atque ab omnibus Gyrovagum pudet vocari.* De iis etiam Desiderius Episc. Cadurcensis Epist. 16. & Innocentius III. lib. 1. Epist. ad Auxitanum Archiep. pag. 49. Vide Albertum Stadensem an. 1051. Sed & *Gyrovagum*, pro quovis errone dixit Rodericus Toletan. lib. 4. de Reb. Hisp. cap. 1. *Cœpitque per loca devia & incerta cædes agere contra Mauros, & quasi Gyrovagus eorum totam victoriam perturbare.*

GYRRUS. Charta Dalmatica an. 1064. apud Joan. Lucium l. 2. de Regno Dalmat. pag. 101. *Ad hæc autem stabilivimus, si habuerint navigia, sive commercia, eant, & redeant, piscatores Gyrrum, sibi galeetam præbeant unam: alii autem piscatores singulos, cum habuerint, deferant pisces.*

¶ GYSA. Vide *Guysa*.

GYSARUM. Vide *Gisarma*.

H

LITTERA numeralis, quæ 200. denotat. Unde versus:

H. quoque ducentos per se designat habendos.

seu, ut habet Ugutio:

Littera H. quondam duo centum notat, nec plura quondam.

Eidem literæ, si recta linea superaddatur, 200. millia significat.

H. *In superscriptione cantilenæ, & tantum in scriptura aspirat, ita & in nota ad ipsum habitat.* Notkerus Balbulus Opusc. *Quid singulæ literæ significent in superscriptione cantilenæ?* Vide *A*.

H. Literam vocabulis propriis seu appellativis à Theutonibus non sine mysterio præponi solitam, censent quidam: verbi gratia, in *HLudovicus, HLotarius, HRabanus*, & similibus; aiuntque *Herru*, id est, *Dominum* innuere, quemadmodum Latini D. plerumque usurpant. *Herr* autem, ut auctor est Walafridus Strabo lib. de Rebus Eccl. cap. 7. ab *heros* seu potius *herus* deducitur. Consule Olaum Wormium in Monumentis Danicis lib. 5. p. 440. Vide infra *He*.

☞ Nodum in scirpo quærunt qui vocabulis propriis seu appellativis literam *H* non sine mysterio præmissam volunt; quisquis enim noverit Francos olim, quod & Græcis familiare fuit, verba, quibus litteræ *l* & *r* præponuntur, forti aspiratione firmare & roborare amavisse, ut eorum sonus esset vividior vegetiorque, rem manifestam habebit. Vide hanc in rem Gloss. Schilteri litt. *H*. Neque vero si honoris causa nominibus Regum præmittebatur, in aliis, ut Dagoberti, Sigeberti aliorumque, omitti debuit. Aliquando autem, ut apud Occitanos & Catalaunos, postponitur litteris *l* & *n* non quo fortiter aspirentur, sed ut *l* pronuntietur velut duplex *ll* Hispanorum in *Llamar*; *n* vero ut *ñ* eorumdem in *Saña*. Quoniam de Hispanis occurrit mentio, non abs re erit monere ipsis usitatissimum esse mutare *f* in *h* ut à nobis pluribus ad literam *F* est observatum.

☞ Quemadmodum vero perperam in MSS. codicibus non raro additur eadem hæc littera: ita num rectius sæpe omittitur; utriusque exemplum accipe. Testamentum in cortice scriptum an. circ. 690. & à Felibiano in Hist. S. Dionysii p. x. vulgatum: *Et possedendum relinco, & hoc dum advixero, Husufructuaria condicione, & absque prajudicio sanctarum basilecarum tenire & domenare dibeant... Et quidquid exinde ipse Abbas qui tunc temporis ibidem fuerit pro Hutiletatibus memoratarum basilecarum decriverit faciendi, &c.* Charta Chlodovei III. ann. 691. apud eumdem Felibian. pag. xi. *Sin autem*

non potuerit quod lex de tali causa edocit Oc inde sustinuat, unde & tales praceptiones eis ex hot fieri & accipere jussimus. Et hæc quidem sufficiant, rem quippe notam loquor: alias varietates sua sponte animadvertet studiosus lector.

HAALADAL, Caro conjuncta venis, per quam fit motus membrorum. Ita Constantinus African. lib. de Anima & spiritu. Vox Arabica.

¶ HABBA, pro Abbas. Instrum. ann. 873. apud Mabillonium lib. 6. de Re Diplomatica p. 543. Et vendidit homo, qui fuit (nomine) Egiga Habba de jamdicto Monasterio.

HABE, pro Ave, vel Have: nam & ita scribebant. Glossæ Lat. Græc. Have, χαῖρε. Acclamatio Senatus, apud Pollionem in Claudio: Claudi Dux fortissime Habeas, i. χαίροις ἄν. Ita in Inscriptione Legum in Cod. Theod. Habe posthumiane carissime nobis: Have Martelline, &c. Vide Cujac. ad Paulum lib. 3. Sentent. tit. 4. & lib. 1. Observ. c. 15. & Juretum ad Symmach. lib. 5. Epist. 38.

¶ HABELLUM. Vita S. Declani Episc. to. 5. Julii p. 605. Mulier cujusdam villici venit cum servitio suo ad Monasterium S. Declani: sed ipsa non longe a civitate accepit furtive de tributo sancti Pontificis magnum Habellum, volens injuste aliis tribuere: sed illam coram viatoribus terra deglutivit . . . & devorans terra eam, projecit Kabellum de sinu suo; & illico illud coram omnibus lapis apparuit. Ubi Sollerius in Notis: Quid sit Habellum nescio; sed cum infra constanter scribatur Kabellum, agaturque de tributo quod S. Declano pendi debebat, suspicor intelligi Gabellam seu summam pecuniariam ex arca tributaria Monasterii S. Declani furtim ablatam.

HABENÆ, Papiæ, Funes navium.

¶ HABENDENCIUS, pro Abundantius, in Litteris Caroli Johannis Reg. Franc. primogen. an. 1358. to 3. Ordinat. p. 320. Ut eo libentius & ferventius circa divina intendant obsequia, quod (quo) dictis prefidiis Habendencius prospexerint se munitos.

¶ HABENTIA. Vide in Habere.

HABERE, Velle, vel debere. Lib. 1. Capitular. c. 61. Qui in sanctis Habet jurare, hoc jejunus faciat, &c. Rupertus Abb. in Vita S. Heriberti Archiep. Colon. n. 23. Currens affer illum ad me, ego enim eum Habeo baptizare. Num. 26. Ipse enim, qui ægrotat, Habeo eum visitare. Fulbertus Carnut. Epist. 202. Rex proximo rugitu, ut dicitur, venire Habet in silvam Legium, &c. Phrasis Gallica: J'ay à le baptizer, à le visiter, à aller a la chasse. Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 108. §. 1. Vrui & occide dominum tuum, & ego tibi fatero Habeo bonitatem, quam volueris. Mox: Feri eum adhuc, nam si non ferieris, ego te ferire Habeo. Statuta Ordinis S. Gilberti: Omnes Canonici, qui Sacerdotes non fuerint, omni die Dominica Habent communicare, id est, tenentur. Occurrit ibi pluries: formula loquendi à veteribus etiam usitata. Vide Pœnitentiale Theodori c. 3. Juretum ad Symmachum lib. 1. Epist. 26. & Cerdam in Adver. Sacr. cap. 17. num. 3. Vide Glossar. med. Græcit. in ἔχειν.

HABERE. Concilium Turonense III. c. 25. Quoniam aliqua sunt Monasteria, in quibus jam pauci sunt Monachi, qui prædicti Patris regulam suis Abbatibus Habeant promissam, i. qui promiserint. [Guidonis Disciplina Farfensis lib. 1. cap. 16. Cum autem orationem Habuerint factam, pueri incipiant, &c. Lib. 2. cap. 2. Sed tamen ante Habeant ipsi omnia sua facinora patefacta.] Capitulare Aquisgran. ann. 789. cap. 79. Nec in publico vestimenta lavare, nec berbices tondere Habeant licitum. Additio altera ad Capitulare Theodulfi: Et nulli extra parvulos & infirmos, licet Missam auditam Habeant, ... edere & bibere præsumat, ante publicum peractum officium. Capitulare Noviomagense ann. 806. cap. 7. Auditum Habemus, qualiter, &c. Phrasis Gallica: Nous avons oui.

¶ HABERE SE, Gerere se, Gall. Se Comporter. Laurentius Bizinius de Origine belli Hussitici ann. 1421. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS p. 171. Tentabam quatenus Pragenses Haberent Se ad defendendum. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. lib. 6. ad an. 1244. apud Murator. to. 6. col. 509. Qui ad defensionem exercitus Mediolanensis & offensionem exercitus domini Friderici Se mirabiliter Habuerunt. Lanfranci Pignoli Annal Genuens. lib. 7. ad an. 1266. ibid. col. 539. Quia vero dictus Admiratus & consiliarii & comites ejus malo Se Habuerunt, adeo quod præsumptum fuit eos fuisse proditores.

¶ HABERE PERSONAM, pro Respicere. Canones Hibern. to. 9. Spicil. Achei. pag. 13. Non oportet judices Ecclesiæ Habere Personam in judicio, quia non est acceptio personarum apud Deum.

¶ HABET, Exstat. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 25. Habet ibi silva quæ habet in totum leguam 1. & dimid.

HABERE, Res, divitiæ, facultates, Avoir nostris, Avere Italis, Haab Germanis. Vide Havo. Pacta inter Venetos & Francos, in Gestis Innocentii III. PP. Totum quidem Habere, quod in civitate inventum fuerit, a quolibet duci debet, & poni in commune, &c. [Tabularium S. Florentii: Hic ob salvationem animæ suæ omnes redhibitiones prædicta villa Monachis condonavit, & de Habere eorum LX. solidos accepit.] Occurrit passim in Statutis Venetis ann. 1242. lib. 1. cap. 43. 46. 53. &c. ut Avoir in Scriptis Gallicis medii ævi. Hinc Guillelmus sine Habere, apud Guibertum, qui Alberto Aq. & Tyrio, Sans avoir nuncupatur. Vide Glossar. ad Villharduinum.

HABENTIA, numero singulari, Divitiæ, opes, apud S. Augustinum lib. 20. contra Faustum. Nonius Claudius lib. 7. Animos eorum Habentia inflarat. [Hist. Novient. Monast. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1150. Aum duo necdum fluxerant, & Habentia Monasterii sic est exhausta, quod retroactæ copia nullum vestigium invenitur.] Plautus in Truculento:

Ad se cum animi ejus Habentiam avorterit.

Utitur etiam Quadrigarius apud Nonium.

HABENTES, Florentinis Abbienti, Divites. Julianus Antecessor. Const. 108. §. 14. Et si post tres testationes in scriptis habitas, & idoneos homines Habentes invenerit eum, quem contestatus est cum uxore sua, &c. Ubi Græca habent ἀξιοπίστους μάρτυρας. Charta Cenulfi Regis Merciorum an. 821. in to. 1. Monastici Angl. p. 100. Nec Rex suum pastum requirat, vel Habentes homines, quos nos dicimus Fastingmen, &c.

¶ HABERGAGIUM, Domicilium, domus. Charta an. 1261. ex Chartular. Sangerio. Sextam partem in pressoriis quæ sunt sita subtus villam de Meudonne & in Habergagiis & pressura & aliis pertinentiis. Vide Hereberga.

¶ HABERGELLUM, HABERGEON, HABERGETUM. Vide in Halsberga.

¶ HABIA. Regestum Philippi Aug. Herouvallianum fol. 172. Haia Lire, & haia de Arbonai inter cheminum Petre & feminam Decani, & usque ad Habiam Catorum sunt de deffensa. Vide Gabia.

¶ HABILAMENTUM, Indumentum, vestimen-

tum, Gall. *Habillement.* Literæ Henrici V. Regis Angliæ an. 1416. apud Rymer. to. 9. pag. 400. *Exceptis semper armaturis, artillariis & omnibus aliis hernesiis & Habilamentis guerrarum.*

HABILIS, Agilis, industrius, *Habile & diligent.* Odofredus ad l. Quod venditor 37. D. de Dolo malo: *Bonus est servus & Habilis.*

¶ Habilis, Probatus. Epistola Henrici clerici Pomposiani xi. sæculo scripta apud D. *de Montfaucon* in Diario Italico p. 95. *Unde sagax ingenium illius nunquam quiescit sedulo cogitando & percunctando ubi Habiles Sanctorum libri lateant, quatenus ad eorum indaginem pervenire & suo armario addere valeat.*

¶ Habilis, Certus, ratus, constans. Diploma Conradi Imperat. an. 1138. apud Tolneum Histor. Palat. inter Instr. p. 40. *Et ut hæc regia nostra confirmationis authoritas Habilis & inconvulsa permaneat, hanc Cartam inde conscribi, manuque propria, ut infra videtur, corroborantes sigilli nostri jussimus impressione insigniri.*

¶ 1. HABILITARE, Idoneum, *habilem* reddere, Gall. *Habiliter.* Concilium Pisanum to. 6. Spicil. Acher. p. 250. *Qui ponebant in dubium, si Cardinales poterant se Habilitare mutuo.* Conc. Dertusanum an. 1429. inter Hispan. to. 3. p. 649. *Tollendo sententias & processus contra ipsum ratione schismatis latos & factos, Habilitarat de Apostolica potestatis plenitudine usque ad summum Pontificium inclusive.* Literæ Henrici IV. Regis Angliæ an. 1408. apud Rymer. to. 8. pag. 510. *Ac ipsum ad rectas leges & consuetudines patriæ nostræ Aquitaniæ, restituimus, admisimus & Habilitavimus, nec non omnem maculam culpæ ab ipso abstulimus & amovimus.*

¶ 2. HABILITARE, Informare, instituere, disponere. Literæ Eduardi II. Regis Angliæ an. 1307. apud Rymer. to. 3. p. 34. *Ad hæc, ad vestram accedunt præsentiam religiosi, honesti & litterati viri, ut populum vestrum ad fidem Catholicam ..... ac ad assumendum bellum contra detestabilem Machometi sectam Habilitent & informent.* Epistula Frideric II. Imp. apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 1219. *Providimus ..... ut civitatis locus profecto maris & terræ fœcunditate præclarus, ubi fluviendi congruentia se quævis Habilitarint.* Epist. Clementis IV. PP. in Conc. Lugdun. an. 1274. apud eumd. to. 7. col. 107. *Sic studeas Habilitare materiam, sicque animos tuos tuorumque disponere, &c.* Bulla Urbani V. PP. an. 1365. in Bullar. Carmelit. pag. 123. *Animos vestros ad rationabilem Habilitare concordiam studeatis.* Eadem notione *Habiliter un procés* dicunt Practici nostri.

¶ HABILITAS, Refectio, ornatus, instructio. Epistola Panormitanorum ad Martinum PP. IV. in Chron. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 36. *Illud idem ministri sceleris de supellectilibus pauperum faciebant, a quibus post Habilitatem suorum corporum iniquorum, turbato juris ordine, ut ipsa patronis supellectilia redderent, denarios expetebant.*

¶ Habilitates Conditionum, Conditiones propositæ. Albertus Mussatus de Gestis Ital. post Henricum VII. lib. 12. apud Murator. to. 10. col. 720. *Interdum cum Spineta Lucensi Marchione in colloquia secreta in locis finitimis conveniens, res novas tentare, coordinare, & per dies suspensos habere Habilitates conditionum.* Galli diceremus, *le Projet des Conditions.*

¶ Habilitatio, Habilitas, capacitas, in honorem & gradum pristinum restitutio. Conc. Dertusanum an. 1429. inter Hispan. to. 3. p. 650. *Et in eadem villa sancti Matthæi publice præstarent obedientiam, & consequeremur reconciliationem, absolutionem & Habilitationes eis necessarias.*

¶ HABILLUS, pro Habilis, aptus, gnavus, strenuus. Charta Henrici VIII. Regis Angliæ ann. 1540. apud Rymer. to. 14. pag. 655. *Hominum Habillorum ad guerram &c.*

¶ HABITACULUM, Habitatio, domus. Breviarium Pisanæ Historiæ apud Murator. to. 6. col. 163. *Si quidem Græci duce prædicto Pelope, de Arcadia venientes & ad litora Pisanorum applicantes, invenientes portum & flumina balnea & lapidicinas, cœperunt Habitacula in diversis partibus construere.* Occurrit apud Gellium & passim in Scripturis.

HABITATORES Hæreditarii. Vide *Mansionarii.*

¶ HABITATURA, ut Habitaculum. Acta S. Symeonis reclusi to. 1. Junii pag. 105. *Reperit non tam magnificam & fortem structuram, quam mirificam & humilem anachoretæ Habitaturam.*

¶ 1. HABITIO, De castro, vel urbe ab hostibus capta dicitur. Breviarium Hist. Pisanæ apud Murator. to. 6. col. 171. *Ad quod castrum vincendum Pisani fuerunt cum quinquaginta navibus, platiis & schafis, & cum xii. manganis ordinatis in platiis, cujus castri Habitio fuit anno Domini 1148.*

¶ 2. HABITIO, *Tenuta*, possessio, Gall. *Tenuë.* Tractatus confœderationis inter Robertum Regem Siciliæ & Johannem Dalphinum an. 1314. to. 2. Hist. Dalphin. p. 150. *Quod si dicta Habitio vel tenuta cessaverit idem dominus, Rex vel heredes sui ad duplicatum subsidium astringeretur.* Vide in *Tenere.*

¶ HABITUARE, Vestire, induere, Gall. *Habiller.* Instrument. an. 1473. in Bullario Carmelit. pag. 301. *Et se talibus habitibus respective Habituare debeant.* Compendium jurium & consuetud. Universit. Paris. per Robertum Goulet fol. 13. *Habituati capis doctoralibus aut aliis [illegible] ornamentis, processionaliter orationes præmittendo [illegible] corpori defuncti [illegible]*

¶ Habituatio Habitus, vestitus, Gall. *Habillement.* Acta S. Godelevæ tom. 2. Julii pag. 425. *Viduam, inquam, decet simplex Habituatio.*

¶ Habituatio, Vestis Religiosæ susceptio, Gall. *Vesture.* Schramb. Chron. Mellicens. pag. 411. *De ejus (i. Novitii) rasura & Habituatione. Deinde ejus perseverantia considerata raditur & rebus Monasticis vestitur, sed tempore probationis tunicam exteriorem ferens albi coloris.*

¶ HABITUATI, In Ecclesiis Cathedralibus seu Collegiatis Beneficiati Canonicis ordine minores; frequentius hodie de Presbytero intelligitur sive Clerico, qui ad alicujus Ecclesiæ servitium se mancipavit, absque ullius beneficii titulo certis pecuniarum distributionibus, juxta locorum consuetudines, contentus. Litteræ Francisci I. Regis pro reformatione S. Capellæ Paris. *Tenebitur Thesaurarius dictæ Capellæ committere unum bonum distributorem, videlicet unum de Habituatis in dicta S. Capella.* Ibidem iterum de *Habituatis* post Canonicos & Capellanos occurrit mentio. Obituarium MS. Ecclesiæ Morinensis fol. 30. *Item in conductu processionali feretri B. Mariæ & in ejus regressu quilibet Habituatus de gremio Ecclesiæ Morinensis, & omnes alii supra in articulo præcedenti declarati cum aliis servitoribus in viagio dicti feretri ordinatis per Capitulum, quilibet percipit tertiam partem quatuor denariorum. Item presbyter, diaconus, subdiaconus, chorista & duo Habituati deferentes feretrum, ultra distributionem præfatam quilibet percipit tertiam partem quatuor denariorum.*

nariorum. Rituale MS. Ecclesiæ Cathedr. S. Stephani Tolos. *Et Sacerdos vadit ad aspergendum altare magnum, & deinde descendit ad aspergendum Canonicos & alios Habituatos.* Instrum. an. 1551. to. 1. Macer. Insulæ Barbaræ p. 276. *Idem R. Abbas Decanus & Prior sacularis S. Remberti Lugdunensis Diœcesis ejusque in dicta Ecclesia & prioratu successores, respective super Canonicis, presbyteris & Habituatis dictorum Ecclesia collegiata.* Occurrit in Instrum. an. 1480. apud Miræum to. 2. p. 1341.

¶ 1. HABITUS, nude, de iis dicitur qui Monasticum habitum induere. Vita S. Declani Episc. to. 5. Julii pag. 601. *Multa jam millia Habitus utriusque sexus in illis plurimis locis sub cura & regula sanctissimi patroni Declani in vita felicissima vixerunt.*

¶ HABITUS REGULARIS, Monasticus, in Addit. 3. ad Capitul. cap. 52. *Habitus religionis*, in lib. 7. Capitul. cap. 338 in Addit. 4. cap. 88. in Canon. Isaaci Episc. Lingon. n. 9. & in Capitul. Caroli C. tit. 7. n. 67. *Habitus religiosos*, in Capit. ejusdem Caroli tit 27. n. 8. Interdum *Habitus religiosus* usurpatur pro eo qui Sacerdotem decet. Ita in Addit. 3. ad Capitul. cap. 109.

HABITUS VENERABILIS, Imperatorius, apud Victorem in Epit. in Constante.

¶ 2. HABITUS, Mendose pro Ambitus. Monast. Anglic. to. 1. p. 25. *Unde etiam aulas suas caterasque domos necessarias intra Habitum curia S. Augustini ipsi habebant, ibique frequentius commanebant propter aerem liberiorem.*

¶ HABLUERE, pro Abloere, in vetusto Ceremon. MS. B. M. Deauratæ: *Tamen hospitalarius tenetur postmodum Habluere predictos amictos, & restituere predicto sacriste amictos mundatos.*

¶ 1. HABOUTARE, Constituere, assignare, Gall. *Assigner.* Charta Curiæ Suessioo. an. 1273. *Et super praedictis viginti solidis... solvendis assignaverunt & Habeotaverunt praedicti Jehannes & ejus uxor, praedictos Abbatem & Conventum ... ad quartam partem praedicta domus.* Eadem notione *Faire about d'ouvrage*, in Consuet. Montensi cap. 12. art. 6.

¶ 2. HABOUTARE, & HABUTARE, Gall. *Abouttir*, Terminari. Charta an. 1254. *Quod videlicet* (pratum) *situm est inter pratum dicti Prioris ex una parte & pratum Guillelmi Vaatsoris ex altera, & Haboutans territorio de atrio ex una parte & Communi Exclusarum ex altera.* Charta an. 1295. *Situm in parochia de Maintru inter masuagium Ricardi dicti sutoris ex una parte & queminum regala ex altera, Habutantem ad aquam currentem ex uno capite &c.* Alia an. 1298. *Domus & masura sita est in mesnillo Monachorum juxta domum & masuram meam ex uno latere, & masuram Petri ex alio, & Habutat ad terram Roberti Franchais ex uno bome, & queminum regale ex alio.* Vide *Abbmare* in *Bmum*.

¶ HABRA, Famula. Gloss. Anglo Saxon. Ælfrici: *Ancilla, serva, Habra, vel dala.* Vide *Abra.*

¶ HABUDARE, pro Abundare. Litteræ Johannis Reg. Franc. an. 1361. to. 3. Ordinat. pag. 505. *Nos vero dictos mercatores begnino favore prosequentes, & ut affluencius in regno nostro suas merces desferant, & per hoc regnum nostrum copiosius Habudabis, &c.*

¶ HABUGHUNT, & HAPICHONT, Canis qui cum accipitre venatur: *Hapich* enim seu *Habich* Germanis est accipiter: *Hund*, canis. Lex Bajwar. ex Edit. Heroldi cap. 27. §. 6. Vide *Canis acceptoricius.*

¶ HABUISIA. Contractus Navigii D. Regis cum Venetis an. 1268. to. 5. Hist. Franc. *Et pro quolibet alio peregrino habando placam ab arbore de medio ad proram cum suis viandis & Habuisiis marcham unam &c.* Ubi pro *Habuisiis*, leg. *Harnesiis*, ut monet D. Cangius in voce *Plata.*]

HABULUM, Portus, Gallis *Hable* & *Havre.* Tabularium Monast. Fiscanensis fol. 41. *Laxavi... & dimisi Dom. Abbati Fisc. quidquid juris habebam... in portu & Habulo & villa sua de S. Valerice, &c.* [Charta Henrici *Malcondui* Vicecomit. Blossevillæ an. 1240. apud Valesium in Notit. Gall. pag. 211. *Ego in portu sive Habulo suo de S. Walarico nullum jus sive libertatem aliquam habeo emendi, &c.*] Vide *Haula.*

¶ HABUNCOLUS, pro Avunculus. Præceptum Childeberti an. 697. apud Mabill. Diplom. pag. 479. *Itique veniens venerabilis vir Magnoaldus Abba de Monasterio Thunsone-valle, quem Habuncolus suos domnus Charderícus quondam Episcopus suo opere adificavit.*

¶ HABUNDA, Abundantia. Computus an. 1407. apud Kennett. Antiqoit. Ambrosden. pag. 548. *Propter Habundam casei maximam ubique in tota parochia hoc anno.*

¶ HABUNDANTIA, pro Abundantia, in Præcepto an. 884 apud Mabill. Diplom. pag. 550.

¶ HABUNDUS, Largus, copiosus. Rathertus de Casib. S. Galli cap. 11. *Abbates cum fratribus ea die mensa aderant, de communi & privatis collecta funt, & Habondam caritatem faciunt.*

HABUS, Φαλὸς, in Gloss Gr. Lat MS. & edito, forte *apex*: nam id Φαλὸς sonat. [Suppl. Antiquarii: *Habus, φαλὸς, Exilis, splendidus.*]

¶ HACELELIA, vox Hispanica, f. Fasciola diminutivum à fascia, val *fasciolum*, operimentum capitis. Scriptura Principis Adelgastri pro Monasterio S. Mariæ de Obona to. 3. Conc. Hispan. p. 90. *Damus... seu sabanas; duas literatas & quatuor sine serico, & tres Hacelelias & duas ficatas & una cappa serica & tres calices.*

¶ HACHERIA. Vide in *Harmiscara.*

¶ 1. HACHIA, Securis, à Gall. *Hache.* Instrum. an. 1430. to. 1. Hist. Dalphin. p. 64. *Ictibus ensium & Hachiarum multiplicatis & resonantibus, sic quod erat quasi unum terribile nedum videre, sed audire.* Instrum. an. 1282. apud Rymer. to. 2. p. 207. *Ita quod quilibet eorum* (Coupiatorum) *habeat unam bonam, magnam & fortem Hachiam vel securim ad grossas & parvas arbores succidendas.*

2. HACHIA, Pœna quævis. Vide in *Harmiscara.*

¶ HACLA, Genus vestis. Liber Repræsentationum Historicarum in MS. Floriacensi XIII. sæculi, in Repræsentatione peregrinorum Emmaüs: *Accedat quidam alius in similitudinem Domini, Hacla vestitus & tunica.*

¶ HADA, pro *Hida*, apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Sursum reddidit in manus domini duas acras terra, continens decem seliones & duas Hadas.* Hinc

¶ HADAGIUM, pro *Hidagium*, in Charta Henrici VIII. Reg. Angl. an. 1526. *De terragio, ac scotto & gelde, Hadagio, &c.* Vide in *Hida.*

HADERUNGA, Vox Saxonica, Personarum acceptio, ab hað, persona, & apunȝ, honoratio, admiratio. Leges Ethelredi: *Judicia debent esse sine omni Haderunga, quod non parcatur diviti alicui vel egeno, amico vel non amico jus publicum recitari.*

¶ HADRIANEA, HADRIANALIA, Ludi in honorem Hadriani Aug. celebrati. Vide Hofman. in hac voce.

¶ HÆCCEDORA, HACCEDOGE, *Cantiones in carminibus.* Papias.

¶ HÆDULARE, παίζειν, Ludere. Gloss. Lat. Græc.

¶ HÆLIX, ἀνακτὸν ὀχετοῦ, *Elix*, *sulcus aquarius*, in Supplem Antiquarii.

¶ HÆMODIA, *Infestatio dentium & gengivarum ob acida & austera.* Lex. med. in Amalth.

¶ HÆMORRHOUS, Gr. αἱμόῤῥους, Viperæ specie, *colore arenoso*, ... *per corpus vero notis nigris & albis variegata*, uti ait Aëtius, quæ morsu sanguinem elicit, à Gr. αἱμοῤῥοεῖν, sanguinem fundo. Plura videsis apud Husman.

¶ HÆREDARE, Jure hæreditario habere, possidere. Charta Eduardi III. Reg. Angl. an. 1342. apud Rymer. to. 5. p. 331. *Cum quadam conventiones inter nos ex parte una, & nobilem virum Almaricum de Clizon tutorem & curatorem Johannis de Britannia filii & haredis Johannis Ducis Britannia & Comitis de Monteforti, pro dicto Johanne filio, & in dicto ducatu Britannia Haredato & seisito.*

HÆREDES nude, interdum feudi paterni appellatione addita, dicebantur apud nos, Nobilium filii ac hæredes, qui parentum hæreditatem, quoad feuda, adire non poterant, donec 21. annorum attigissent ætatem; cum interim eorum tutores, ac *Custodes*, prædiis pupillorum feudalibus fruerentur, & eo nomine militaribus obsequiis ac servitiis obnoxii hominia dominis præstarent. Quod potissimum inductum constat, in favorem dominorum feudalium, quorum intererat vassallos habere, qui feudalia omnia servitia possent adimplere. Idque jus est tutelæ Nobilis, quæ in Gallia adhuc observatur, & in Anglia ac Normannia Regi defertur, censeturque inter jura regalia. Pupilli vero minores ætate, quibus nullum fere jus erat in bonis paternis, quorum ususfructus erat penes tutores, qui eos alere & educare habita conditionis & dignitatis ratione tenebantur, eorumdem bonorum *Haredes* tantum nuncupabantur, tanquam solum iis aliquando fruendi jus competeret, eorumque adipiscendorum, hæreditatis adeundæ instar, spe alerentur: quo etiam sibi iis in bonis, quorum dominos sese inscribebant tutores, jus esse indicarent, licet possessionem nondum adiissent. Habetur in Tabular. Majoris Monasterii fol. 159. Charta *Gaufredi Comitatus Andegavensis naturalis Haredis*, subscripta, à *Fulcone Vindocinensium Comite naturali.* Et fol. 138. *Auctoramentum super hoc expetivimus Fulconis, qui Vindocinensis comitatus naturalis Hares est, obtinente eum avunculo suo suprataxato Comite Gaufredo, honoris hujus aliquando expers remanserat.* Exstat in Archivo Ecclesiæ Ambianensis Charta an. 1221. in qua Bernardus *Hares*, Robertus vero de Bova, *Ballivus terra de Merolio* inscribuntur. Nempe Robertus tutorio jure Morolium tenebat, Bernardo adhuc in pupillari ætate constituto. Hine frequenter in Catalogo *Militum ferentium Bannerias*, Philippo Augusto regnante, *Haredes* legimus *de Veteriponte, de Vauru, de Carency, de Roye, de Pomo S. Maxentii, de Triangulo, &c.* & apud Willelm. Britton. lib. 7. Philipp. p. 171. *Et Hares Hugo Novi castri.*

Hujus porro moris, quo *Haredum* tutores dominos sese inscribebant feudorum pupillarium, complura exempla proferunt Scriptores. Lambertus Ardensis pag. 150. scribit Balduinum Bethuniensem, *mortuo Albamarla Comite, impregnatam ejus viduam duxisse uxorem, & Albamarla factum fuisse Comitem & nominatum.* Idem Scriptor tradit, Arnoldum I. Ardensem Dominum, ducta Clementia Hugonis Comitis S. Pauli vidua, ejus filiorum impuberum tutelam suscepisse, factumque S. Pauli Comitem. Robertus Ludovici VI. Regis Franciæ filius, ducta Rotrodi Comitis Perticensis vidua, susceptaque filiorum Rotrodi tutela, Comes Perticensis dictus est. Idipsum de Edmundo Lancastriæ Comite prodit Pithœus, qui ducta in uxorem Blanca, Henrici III. Comit. Campaniæ vidua, Comitem se Campaniæ inscripsit, Joannæ *Haredis* jure, cujus tutelam susceperat, & quæ postmodum Regi Philippo Pulcro nupsit. Exstat ejusd. Edmundi Charta an. 1277. in Tabul. Eccl. Meld. hoc initio: *Nous Eymond fieux le Roy de Engleterre, de Champaigne Cuens Palasins, faisons à savoir, que come tençons fut entre nous pour la raison de l'oir de Champaigne, que nous tenons en nostre garde, d'une part, &c.* Denique Ingelrannus Codiciaci Dominus, Comitis Ruciae. & Comit. Pertic. viduis in uxores ductis, Ruciacensis, ac deinde Perticensis Comes appellatus est, quod utriusque hæredum tutelam nactus esset, ut refert Duchesnius in Hist. Codiciac lib. 6. cap 6.

Sed & constat, servatum fuisse eum morem in ipsis Regnorum & Imperiorum successionibus. Observant quippe nonnulli, atque in iis Beslius, Francicum Regnum delatum Pipino, quo illud regeret tutorio jure, Childerico III adhuc impubere. Nec in alium finem data Odoni Aquitaniæ Duci Regia dignitas: tutela quippe Caroli Simplicis à Francis donatus, ut majori auctoritate Regnum gubernaret, in Regem coronatus est. Chron. Floriacense, Continuator Aimoini lib. 5. c. 42. & Chron. Besuense pag. 526. *Ex his majorem natu Odonem Franci Burgundionesque congregati in unum, licet reluctantem, tutorem Caroli pueri, Regnique ulegere gubernatorem, quem unxit Galtherius Archiepiscopus Senonum.* Conditionem addit Albericus an. 994. *Ad reprimendam quorumdam insolentiam superborum, & retundendam late bacchantium rabiem Normannorum, de consensu Principum, conscensus ad regalis corona gestamen concessus est Odoni, quousque spatia Regius Puer nondum ad regnum idonea percurrisset atatis.* Chronic. breve ex Bibliot. Thuana: *Deinde initio consilio Francorum, electus Odo in regnum ad tempus.* Chron. Turon. *Odonem ... Regem sibi praficiunt, eique Carolum puerum custodiendum tradunt tali pacto, quod post 7. annos Carolo puero regnum Francia relinqueret, & Odo Regiis insignibus depositis, Dux in posterum remaneret, retento nomine Regio & honore.* Ordericus Vitalis lib. 7. & Chron. S. Petri Vivi: *Ludovicus Rex Francorum, Caroli Calvi filius, reliquit filium suum parvulum Carolum, qui Simplex vocatur, cum regno, in custodia Odonis Principis.* Denique Philippus *Mouskes*, de eodem Odone:

Si fisent li François le don
Del roiaume al Conte Wedon;
Pour garder en liu de droit oir,
Ki la terre devoit avoir,
Por çou con tenoit à sage,
Tant que l'Enfes auroit eage;
Et pour la terre esserter
Li fisent couronne porter.

Balduino II. Imperatore CPolitano adhuc in puerili ætate constituto, necdum rebus gerendis, iisque difficillimis, idoneo, ut qui vix annum ætatis 12. attigisset, Galli, qui Constantinopoli, & in toto Imperio Orientali, sedem fixerant, consilio habito, eligendum Principem censuerunt, qui Imperium, quoad Balduinus legitimam esset consecutus ætatem, administraret, & contra ho-

ſtium incurſos & conatus fortiter tutaretur. Fam in rem delectus Joannes Brienenſis Exrex Hieroſolymitanus, qui & filiam Balduino paciſceretur, & Imperium tutoris vice adminiſtraret, concesso inſuper Imperatoris titulo, eoque, ut mos eſt Imperatorum, ſolenniter coronato, hac tamen conditione, ut quando Balduinus ſuæ tutelæ factus eſſet, Imperio cederet, illudque genero reſignaret: quod pluribus proſecuti ſumus in Hiſtoria noſtra Gallo-Byzantina lib. 3.

Nec alio denique jure Philippus V. & Carolus Pulcher Reges ſeſe inſcripſerunt Navarræ, quæ erat Joannæ eorumdem ex fratre Philippo IV. Rege Franciæ & Navarræ neptis, cujus, adhuc infra pubertatem conſtitutæ, tutelam & Regni curam ſuſcepere, uſurpato regio titulo, quo iis majus in adminiſtrandis Regni negotiis accederet pondus, uti obſervat Tillius. Exemplo quoque Francorum Arſenius Patriarcha CP. corona donavit Michaelem Palæologum, Joannis Laſcaris Imperatoris tutorem à patre relictum, addita ea conditione, ut Imperium adminiſtraret & regeret, quoad Joannes ſuæ totelæ factus eſſet, ſicuti narratur à Nicephoro Gregora lib. 4. Verum ea fidei integritas, quam in noſtris mire prædicat Nicetas Choniates, à Græcis nuſquam ſervata fuit.

Prædictis addo ſolenne ea tempeſtate fuiſſe, ut legitimi Regnorum & poſſeſſionum hæredes eo titulo tantummodo donarentur, quamdiu in tutorum poteſtate eſſent, penes quos jure *tutela nobilis*, quæ paſſim in noſtris Conſuetudinibus municipalibus *Garde* vel *Bail noble* appeſlitatur, pupillarium poſſeſſionum, ut ita dicam, dominium, vel, ſi mavis, adminiſtratio remanebat: quorum etiam nomine hominia ſupremis dominis exhibebantur, non vero pupillorum. Unde & fluxit mos, diu apud noſtros ſervatus, teſte ſupra laudato Tillio, ut in Gallia litteræ omnes, quæ in Cancellaria conficiuntur, Tutorum Regni & Rectorum nomine inſcriberentur, non Regis, ut qui nulla per ætatem fungeretur adminiſtratione: contentus ut plurimum ſola hæredis Regni appellatione, quo legitimum in eo jus ſibi eſſe cunctis notum eſſet. Ita Joanna Henrici Navarræ Regis & Campaniæ Comitis filia, quamdiu in pupillari fuit ætate, Regnumque, quod ad eam jure hæreditario ſpectabat, à Philippo III. Francorum Rege adminiſtratum eſt, nulla alia quam ejuſdem Regni hæredis donatur appellatione à Nangio in Geſtis ejuſdem Philippi pag. 529. 534. Sic apud Froiſſartem, *Haredem Glocestria* legimus filium Ducis Gloceſtriæ, cujus tutela penes Angliæ Regem erat. Eo denique ſenſu Conradus junior, Friderici Imperatoris ex Iſabella Hieroſolymitana filius, *Hares regni Hierosolymitani* nuncupatur in Chron. Elvangenſi ſub an. 1246. Iſabella quippe matre extincta, cum Conradus longe abeſſet, nec ſpes eſſet proxime affuturum, Franci Hieroſolymitani, Regium titulum, & Regni curam Aliſiæ & ejus marito Hugoni Cypri Regibus contulere, hominiumque præſtitere, ſalvo tamen jure Conradi, inquit Sanutus lib. 3. part. 11. cap. 16 Ejuſmodi porro *Haredum* mentio eſt præterea in Quoniam Attachiam. cap. 91. 92. 93. 94. 95. & in Fleta lib. 1. cap. 9. 11.

SECUNDUS HÆRES. *Nepos*, in Gloſſis antiquis.

ULTIMUS HÆRES, JC. Anglis dicitur, qui ex legitimo matrimonio natus, moritur nullo poſt ſe legitimo hærede relicto. Illius porro ſucceſſio non ſolum fiſco; ſed cuilibet capitali domino competit ut eſt in Regiam Majeſtatem lib. 2. c. 55. Id JC. noſtri *Droit de desherence* vocant, cum ſcilicet nullus adeſt hæres, de quo ii paſſim.

HÆRES, Is cujus hæreditas ſperatur. Acta Martyrii S. Vaſſii Santonenſis n. 2. *Ananvi de Harede tuo Vassione, quod omnia per ſuam ſtultitiam pauperibus diſpergere non ceſſet, & tibi, qui hares ejus es, nihil reſervet.*

HÆREDITAS LUCTUOSA, Quæ ad parentes ex morte filiorum obvenit, id eſt, quarta portio de rebus filiorum, uti eſt apud Anianum ad l. 2. Cod. Th. de Inoffic. teſtam [Judicium ann. 1030. in Append. Marcæ Hiſpan. col. 1045. *Tempore autem quo crevit prædictus Miro & voluit capere hereditatem ſive immeliorationem, mater ejus jam dicta propter quaſdam Hereditates Luctuoſas filiorum ſuorum, quas retinebat in rebus jam dicti Guillelmi, &c.*] Vide Legem Wiſigothor. lib. 4. tit. 2. §. 18.

HÆREDIPETA, Hæres proximior. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 70. *Et nullus Haredipeta* (perperam *haredipede*) *ſuo propinquo vel extraneo, periculoſa ſane cuſtodia, committatur.* [Concilium Compoſtell. an. 1114. can. 18. inter Hiſpan. to. 3. p. 324. *Caterum ne quis Heredipeta, ne quis ſycophanta uſurpative accedat, &c.* Jo. de Janua: *Hered[illegible]*, *qui alterius hereditatem petit vel cupit.*]

HÆREDITABILIS, Qui rem avitam & hæreditariam poſſidet. Fulbertus Carnot. Epiſt. 96. *De te, Domine mi, valde miror, qui me tam præpropere cauſa indiſcuſſa tua beneficio judicabas indignum. Nam ſi reſpiciatur ad conditionem generis, daret Dei gratia, quod Hæreditabilis ſim. Si ad qualitatem beneficii, conſtat, quia non eſt de tuo fiſco; ſed de his, quæ mihi per tuam gratiam habui, &c.*

¶HÆREDITABILITER, Jure hæreditario Charta an. circ. 1140. apud *Madox* Formul. Angl. p. 40. *Noverint tam præſentes quam futuri, quoniam molendinum de Lee, quod bona memoria Walterius Coventrenſis Epiſcopus dedit Willelmo piſtori & hæredibus ſuis Hæreditabiliter tenendum.* Ibidem recurrit ſemel & iterum. Vide *Hereditaliter.*

HÆREDITAGIUM, Pars, quæ hæredi obvenit. Charta Luitgeri poſtmodum Epiſcopi Mimigardenſ. *Tradidi . . . pro remedio animæ . . . dimidietatem hæreditatis meæ, quæ mihi jure paterno & lege hæreditaria . . . contigit.* [Literæ Philippi Reg. Franc. pro Guidone Epiſc. Lingon an. 1285. tom. 4 Gall. Chriſt. inter Inſtr. col. 213. *Quæ dicta villa cum ſuis pertinentiis de Hæreditagio cariſſimæ conſorti[illegible] ſtræ Johannæ movere ſeu pertinere noſcuntur.*]

HÆREDITAGIUM, Poſſeſſio, prædium, *Heri[illegible]*, in Conſtit. Sicul. lib. 3. tit. 8. [Statuta reform. S. Claudii ſub Nicolao V. PP. an. 1448. *Super quibus Hæreditagiis vel perſonis, cujus conditiones, quando & qualiter ſolvere debeant, ulteriorem declarationem faciendam ordinamus.* Statuta Collegii Plæſſei ann. 1466. apud Lobinell. to. 3. Hiſt. Pariſ. p. 386. *Sed nec Hæreditagia, terras, dominia, vel jura ipſius collegii ultra novem annos ad firmam tradant, &c.*] Apud Anglos, hæres is tantum intelligitur, in quem prædia & res immobiles tranſeunt: res enim mobiles executorum ſunt. [Vide *Hereditagium* 2.]

¶HÆREDITAMENTUM, Id omne qood jure hereditario ad hæredem tranſit, ac præſertim res immobiles. Charta ann. 34. regni Henrici VIII. Regis Angliæ apud *Madox* Formul. Angl. p. 288. *Conceſſi, barganizavi, vendidi . . . . tenementa, prata . . . . & Hæreditamenta mea quæcumque cum pertinentiis in Eſthroppe prædicta.*

HÆREDITANTES HOMINES, [f. Manumiſſi,

liberti, *Hæreditantes* dicti, quod eorum id præcipuum erat privilegium, ut succedere possint; nisi iidem sint qui *Hæresiota* infra nuncupantur. Vide *Hæresis* 2.] Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Terminatur ab uno latere terra franchilium hominum, & ab alio terra Hæreditantium virorum, à tertio vero latere una stricta via, sicut istis terminis concluditur.*

¶ 1. HÆREDITARE, Succedere, hæreditatem obtinere, Gallis *Heriter*. Concilium Tolet. VIII. inter Hispan. to. 2. p. 546. *Verum quæcumque ordinata fuerint, Hæreditabunt gloriam successoris. Propria eorum* (leg. *successores propria eorum.*) Charta Caroli Regis Hungariæ an. 1327. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 481. *Si vero sæpe dictum filium nostrum habendo filiam vel filias mori contingeret, ex tunc ipsa vel ipsæ, juxta consuetudinem ipsius Hungariæ observatam, succedere & Hæreditare debent.* Vide *Hereditare* 1.

¶ 2. HÆREDITARE ANIMAM SUAM, In proprios usus reservare, Gall. *Reserver pour son usage, pour son entretien.* Charta 90. Chartularii S. Martini de Camarcio, vulgo *Chamars*, in territorio Dunensi: *Quando dedit filiam suam Gaufredo Normannorum quadam parte terræ suæ, totam terram suam quæ est a loco qui dicitur Chaussera usque ad molendinos de Morcius ad animam suam Hæreditandam retinuit.*

3. HÆREDITARE, Possessionem dare rei alicujus: *Adheriter.* Anastasius in Hist. Eccl. pag. 58. *Ab hora vero, qua promoverentur, neminem habere licentiam disponendi; sed omnia ipsius venerabilem domum Hæreditari.* Theoph. κληρονομεῖν. Thwroczius in Petro Rege Hungar. cap. 38. *Ac bona quantitate de terra eundem Hæreditare non omisit* [Epistola Sanctimonialium Blasiliensium ad Urbanum II. PP. apud Mabill. to. 5. Annal. p. 654. *Temporibus igitur priscis, matrona quadam, nomine Ermengarda Comitissa .... Monasterium Blasilia in prædiis suis constituit, atque circa adjacentibus campis & villis & Ecclesiis Sanctimoniales Deo servientes ibi nudo viverent Hæreditavit.*] Vide *Adhæredare*, & *Hereditare* 2.

¶ HÆREDITARIE. Aliquid *Hæreditarie* possidere, i. e. ita possidere, ut filius tuus nepos ve, te mortuo, possideat; apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag 544.

1. HÆREDITARII, Hæredes, *Heritiers*. Ditmarus lib. 6. p 77. *Et nos in Ecclesia majore cum funere intrantes, amici cum Hæreditariis omnibus, elevatis cum luctu manibus, miserabiliter suscipiunt.*

¶ 2. HÆREDITARII, Domini, quibus dominium, possessio alicujus rei competit. Charta an. 1240. ex Chartul. S. Vandregesili to. 1. pag. 11. *Accepi a dominis meis viris Religiosis Roberto Dei gratia Abbate S. Vandregesili & ejusdem loci Conventu quamdam masuram terræ... tenendam mihi & hæredibus meis de dictis Religiosis & Hæreditariis possidendam quiete & pacifice* Literæ Henrici IV. Regis Angliæ ann. 1409. apud Rymer. to. 8. p. 611. *Dicendo se Hæreditarium & Dominum dictæ placeæ de Camarsac, placeam illam fortificare incepit.* Vide Consuetudines Insulens. art. 232. Hannon. cap. 59. 69. &c. Montens. cap. 2.

¶ HÆREDITARIUM, Hæreditas. Charta ann. 1239. to. 1. Chartul S. Vandregesili: *Sciant omnes... quod ego.... vendidi & omnino dimisi Roberto Dei gratia Abbati S. Vandregesili & ejusdem loci Conventui quidquid jure Hæreditario habebam in molendinis de fontibus in Braio.* Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 127. *Ipsa dixit quod nunquam denarios illos, nisi de suis Hæreditariis venderet, reddere valeret.* Vide *Hereditarium.*

¶ HÆREDITAS. Vide in *Hæredes.*

HÆREDITORIA CHARTA, EPISTOLA, qua scilicet quis filiam suam naturalem, quam ex ancilla suscepit, ingenuamque ac *Denarialem* ante Regem factam, ad hæreditatem suam vocat. Hujus formulæ exstant apud Bignonium in Formulis vet. cap. 46. & 49.

¶ HÆREDIUM. Acta S. Marcelli to. 2. Jan. p. 12. *Maxentius pejor prioribus, regni infortunio fortitus imperium, ut regnandi, ita sæviendi in Christianos obtinuit Hæredium.* Quod nos Galli diceremus: *Il a herité de sa haine contre un tel.*

¶ HÆRES. Vide in *Hæredes.*

HÆRESEUS, HÆRESISTA, Hæreticus. Carolus M. de Cultu Imag. in Præfat. *Nonnunquam incredulorum vel Hæreseorum impellitur infestationibus.* Occurrit & lib. 1, cap. 26.

HÆRESISTA. Henr. Knygthon ann. 1382. *Ceteri sui Hæresista discipuli & complices.*

HÆRESIANUS, apud Will. Briton. lib. 12.

¶ HÆRESIARCHA, Hæreticæ alicujus doctrinæ princeps & auctor. Epistola R. ad D. Episc. Virdunensem an. 890. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 233. *Gog autem tectum, Magog de tecto interpretatur. Et Gog quidem Hæresiarchas, id est, principes hæreseum; Magog vero à Gog deductum nomen eorum sequaces & adjutores intelligamus.* Actio 2. Synodi Leonis PP. III. adversus Felicem: *Quia non solum Hæresiarcha dudum de adoptione in Filio Dei latrator factus est.* Et alibi passim.

¶ 1. HÆRESIS, Præstationis species, forte mulcta quæ ab iis qui hæreseos convincebantur solvenda erat. Compositio inter S. Ludovicum Franc. Reg. & Abbatem Crassensem an. 1248. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1039. *Quæ feuda novimus esse libere restituta Ecclesiæ prædictæ, & concessa cum faidimentis & Heresibus quæ poterant evenire in domaniis & feudis ipsius ecclesiæ.* Ibidem: *Et omnia faidimenta & Hæreses &c.* Charta Philippi III. Regis Franc. an. 1273. apud Stephanot. part. 1. Antiq. Bened. Occitan. MSS. pag 404. *Heresibus insuper & fardimentis* (leg. *faidimentis*) *quæ nobis sunt in aliis villis monasteriorum terra illius habemus, salvis quoque &c.* Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. ex Lib. viridi fol. 53. *Cum mediètate jurisdictionis alta & bassa & cum incursu Heresis & faidimentorum.*

2. HÆRESIS, Αἵρεσις, Functio quævis. *Hæresis navalis*, in l. 9. & 10. Cod. Th. de Præd. Navicular. Hinc *Hæresiota*, functioni, conditioni obnoxii, maxime navali, l. ult. D. de Collegiis.

¶ HÆRETICALIS, Hæreticus, erroneus, in hæresim inducens. Bulla Johannis Episc. sub Eduardo III. Rege Angliæ ann. 1327. apud Rymer. to. 4. pag. 323. *Velut sacræ Scripturæ contrarios, & fidei Catholicæ inimicos, hæreticos, seu Hæreticales & erroneos.* Charta Philippi Regis Franc. ann. 1328. to. 10. Spicil. Acher. p. 207. *Præfatis hæreticis & eorum Hæreticalibus documentis.*

¶ HÆRETICALIS, Pertinens ad hæreticos. Codex MS. D. *de Chalvet* Senescalli Tolos. de Hæret. Albig. *Cum dictus Berengarius vellet recedere flexis genibus coram ipsis, & ter adoravit eosdem hæreticos modo Hæreticali.*

¶ HÆRETICARE, HÆRETICATIO. Vide post *Hæretici.*

HÆRETICI, ut est apud Papiam, *dicuntur, qui de Domino vel creatura, sive de Christo vel Ecclesia præ-*

ve sentiunt, ac dehinc conceptam novi erroris perfidiam pertinaci pravitate defendunt. Iso in Glossis: *Hæreticus, qui sectam suam colit.* S. Augustinus lib. de Utilit. credendi cap. 1. *Hæreticus est, ut mea fert opinio, qui alicujus temporalis commodi, & maxime gloriæ principatusque gratia, falsas ac novas opiniones, vel gignit, vel sequitur: Ille autem, qui hujusmodi hominibus credit, homo est imaginatione quadam veritatis ac pietatis illusus.* Facundus Hermianensis lib. 12. c. 1. *Scire igitur debemus, quod Hæreticum non faciat ignorantia, qua doctrinæ veritatis contumax non est; sed potius obstinata defensio falsitatis. Ad hanc obstinationem pertinere dicimus, immo principatum in ea tenere firmamus, illas etiam doctrinas, quas quidam non minus intelligendo scripturas divinas, sed eis aperte resistendo, sola præsumptionis spiritus condiderunt, sicut Manichæus & Origenes, & cæteri, qui non ut alii sequentes eorum intentionem, in abstrusis quæstionibus erraverunt; sed super illas elati, melius se crediderunt vel sapere, vel dicere.* Eodem cap. *Non igitur hæresis dicenda est, nisi contradictio superborum pervicax, qua filis, ne aliud sapiat, interdicit, & admonita contemnit acquiescere veritati. Illa magis contumaciter ab Ecclesia separari diligit, vel in ea dolose latere, quam pravam mutare sententiam.* Quippe, ut ait Vigilius Tapsensis lib. 1. contra Eutychem: *Prævenius falsa opinionis errore humanus auditus, ad veri rationem percipiendam durus & perdifficilis invenitur, quantiscumque testibus urgeatur. Mavult enim pravi dogmatis sementiam, qua semel infectus est, perversus vindicare, quam hanc eandem tantis divinarum humanarumque legum auctoritatibus refutatam salubrius immutare.* Hugo Rotomag. l. 1. contra hæretic. c. 6. *Hæresis error ille vocatur, qui pertinax esse probatur.* Petrus Damiani l. 1. Ep. 13. *Non error Hæreticum, sed pervicax obstinatio facit: nec omnes Hæretici dicendi sunt, qui opinantur errorem, sed qui pertinaciter & audacter prædicant falsitatem.* Adde Ep. 16. lib. 5. Epist. 18. & lib. 8. Ep. 7. Robertus Episcop. Lincol. apud Matth. Westmonast. ann. 1253. *Hæresis est sententia humano sensu electa, Scripturæ sacræ contraria, palam edocta, pertinaciter defensa: hæresis enim Græce electio est Latine.* Concilium CP. can. 6. Αἱρετικοὺς δὲ λέγομεν τούς τε πάλαι τῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυχθέντας, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα ὑφ' ἡμῶν ἀναθεματισθέντας, πρὸς τούτοις, καὶ τοὺς τὴν πίστιν μὲν τὴν ὑγιῆ προσποιουμένους ὁμολογεῖν, ἀποσχίσαντας δὲ καὶ ἀντισυνάγοντας τοῖς κανονικοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις. Vide S. Augustinum l. 18. de Civit. Dei c. 51. & Epist. 162. legem 28. Cod. Th. de Hæreticis, Isidorum l. 8. c. 3. c. 26. de Verbor. significat. &c. Quibus hæc addo ex Libello Precum Marcellini & Faustini pag. 70. de variis hæreticorum nominibus: *Quis nesciat illius cognomentum tribui sectatoribus, cujus & nova aliqua doctrina transmissa est ad discipulos ex auctoritate magisterii!*

HÆRETICUS VESTITUS, Convictus, qui palam hæresim profitetur: *Perfecti Hæretici seu Vestiti*, in Concilio Biterrensi ann. 1246. Statuta Simonis Comitis Montisfortis: *Nullus Hæreticus Vestitus & reconciliatus habeat licentiam remanendi in villa, in qua conversabatur, in illa perversa professione; sed extra villam illam poterit conversari, ubi Comes permiserit.* Concilium Narbonense an. 1227. cap. 16. *Hæretici Vestiti, vel notati, aut suspecti, &c.* Adde Concilium Tolosanum an. 1229. c. 10. & Biterrense, an. 1246. c. 13. Guil. de Podio-Laurentii cap. 42. *Comes & Episcopus pernoctarunt pro capiendis explorantes sibi hæreticis in montanis, quibus Dominus tradidit 19. Hæreticos Vestitos inter viros & mulieres.* Adde cap. 46. *Hæretici vestiti* opponi videntur Hæretici *crediti*, seu qui creduntur hæretici, & hæresim palam non profitentur, apud eumdem cap. 48. Vide *Credentes*.

¶ HÆRETICARE, Hæreseos notam alicui impingere. Literæ Johannis de Thurena ann. 1429. apud Marten. to. 2. Anecd. col. 1725. *Ad incitationem seu requestam quorumdam ... eum* (Benedictum) *utique probum & sanctum virum verum summum Pontificem, ut præmittitur, criminantium & Hæreticantium de hæresi.*

HÆRETICARE, Hæreticum facere. Guillelmus de Podio-Laurentii in Præfat. Chron. *Et hæretici in tanta reverentia habebantur, quod habebant cœmeteria, in quibus, quos Hæreticaverant, publice tumulabant.* [Liber Sententiarum Inquis. Tolos. apud Philippum Limborc. Hist. Inquis. *Tempore infirmitatis suæ de qua obiit, fuit per Petrum Auterii & Amelium hæreticos Hæreticata & recepta ad sectam ipsorum.* Codex MS. è. Biblioth. D. *de Chalvet* Senescal. Tolos. de Testimoniis in hæret. Albigenses: *Tunc dicti hæretici eumdem Raymundum infirmum Hæreticaverant & in sectam suam receperunt.*]

¶ HÆRETIZARE, Hæretice sentire. Vita S. Aldhelmi to. 6. Maii p. 87. *Quidam Britonum nominetenus Præsules Hæretizabant de paschali termino & de aliis pluribus ecclesiasticæ orthodoxitatis institutionibus.* Utrum vero isthæc Britonum consuetudo ad hæresim pertineat, fuse disputant Bollandistæ ad Vitam S. Colmanni Episc. Lindisfarnensis 18. Febr. §. 2.

¶ HÆRETICATIO. Liber Sentent. Inquis. Tolos. p. 5. *Prædicta Hæreticatio facta fuit circa instans festum S. Johannis Baptistæ.* Est autem *Hæreticatio* Ratio aliquem adscribendi in hæreticæ sectæ societatem, quæ apud Albigenses permanuum impositionem, quam vocabant *Consolamentum*, fiebat. Erant & aliæ cæremoniæ quas nobis exhibet Codex MS. Biblioth. D. *de Chalvet* Senescal. Tolos. ubi de testimoniis in hæret. Albigenses: *Tunc dicti hæretici eumdem Raymundum infirmum hæreticaverunt & in sectam suam receperunt; antiquiore hæreticorum videlicet R. Delboc tenente manus dicti infirmi junctas inter manus suas, & tenebant quendam caternum* (i. e. librum) *super caput ejus, dicendoque verba quæ ipse non intellexit, ut dicit, & faciendo genuflexiones suas coram dicto infirmo.* Et pag 190. *Petivit ab infirma si vellet fieri bona christiana, & si volebat facere bonum finem, quæ respondit quod sic: & tunc dictus homo posuit quoddam manutergium supra pectus dictæ infirmæ, & tenuit quemdam librum supra dictam infirmam & legit in eo, & postea fecit aliquas genuflexiones coram dicta infirma super quandam bancam.* Et pag. 249. *Recepit ipsum & hæreticavit volentem & petentem ... tenendo manus ipsius infirmi inter manus suas, & tenendo quemdam librum super ipsum infirmum, in quo legebat Evangelium B. Johannis,* In principio erat Verbum, *dictusque hæreticus tradidit eidem infirmo unum filum subtile quo pro heresi cingeretur.* Et pag. 266. *Facta Hæreticatione prædicta, ipse Guillelmus & omnes alii assistentes adoraverunt prædictos hæreticos more hæreticali dicendo*, Benedicite, *coram ipsis.*

¶ 2. HÆRETICATIO, Convicium, exprobatio hæreseos Laurentius Bizinius de Origine belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 152. *Quibus civitatem noctis tempore ingredientibus gens Montanorum ipsos diversis blasphemiis & Hæreticationibus afficiendo, nec non facibus accensis in ipsos projectis, dira mancipant captivitati, vinculis ac ferreis catenis astringendo.*

HÆSIMENTA, Latrinæ, Gall. *Aisements*. Andr. Monach. lib. 1. de Vita Ottonis Episcopi Bambergensis c. 44. *Pabula vero retro Hasimenta omnibus convolvi jussit.* Vide *Aisamia*.

HÆSITANTES, Eutychiani Hæretici. Vide Leontium de Sectis Act. 6. & 7.

¶ HAFERBAN, Obventionis genus apud Germanos. Litteræ Friderici Ducis Austriæ & Styriæ pro Monasterio S. Floriani an. 1243. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. p. 226. *Quaslibet obventiones, scilicet le junge, uberwaach, gramlos nocturnes dolos, Haferban in prædiis suis & personis Officiales ecclesiæ exequantur.*

HAFNECOURTS, Coria portus, seu *Cour d'Amirauté*, ex *Hafne*, portus Danis, & *Courts*, Curia. Litteræ patentes Ricardi Ducis Glocestriæ Amiralii Angliæ super inquisit. in re Amiralitatis 14. Aug. an. 5. Ed. IV. *Ulterius dicunt, quod dicti Abbas & Conventus & prædecessores sui habent, & habere consueverunt idem tempus in prædictis villis, cum bulmo quasdam Curias portus vocatas Hafne-Courts, tenendas ibidem ad placitum Abbatis.*

HAFTUNNA, [Certus ac determinatus agri modus.] Traditiones Fuldenses lib. 1. cap. 12. *Hoc est, quod donamus, quidquid in Vritborphe proprietatis habemus, exceptis vero Haftunnis, & uno mancipio, &c.* Vide *Hobunna* in *Haba*.

HAGA, Seps, sepes, sepimentum ex virgultis confectum, Germanis *Hage*, *Hegen*, & *Haeghe*, Anglis *Hedge*, nostris *Haie*: denique Anglo Saxonibus, Hæȝ. Alanus in Anticlaudiano lib. 1. c. 3.

Ambit silva locum muri meritata figuram.

Monasticum Angliæ. to. 2. p. 273. *Quod tamen dictam placeam... includere possint fossato & Haga, secundum assisam forestæ.* Vide Jacobum Eyndium in Chron. Zeland. pag. 100.

HAGA, seu *Hegin*, dictus etiam apud veteres Germanos, aliquot provincialium districtus, certo pagorum ac vicorum numero constans, quem & *Circulum* vocabant: quæ vox etiamnum hodie obtinet hac ipsa notione: nam *Circulos*, verbi gratia, *Westphaliæ* dicimus, ejusdem provinciæ conventus. Appellationis rationem docet hisce pluribus Monachus Sangall. de Reb. Caroli M. lib. 2. c. 2. *Terra Hunnorum novem circulis cingebatur. Et cum ego alios circulos, nisi vimineos cogitare nesciens interrogarem, quid aliud miraculi fuit Domine? novem Hegin (ol. haganis) muniebatur. Cumque & illos alterius generis esse nescirem, nisi quales segetibus solent prætendi, inquisitus etiam de hoc dixit: Tam latus fuit unus circulus, hoc est, tantum intra se spatium comprehendit, quantum est spatium de Castro Turonico ad Constantiam. Ita stipitibus quercinis, faginis, & abiegnis extructus, ut de margine ad marginem 20. pedes tenderentur in latum, & totidem erigerentur in altum. Cavitas autem universa aut durissimis lapidibus, aut creta tenacissima replebatur. Inter quorum confinia plantabantur arbuscula, quæ ut cernere solemus, abscissa atque projectæ comas candicum foliorumque proferunt. Inter hos itaque aggeres ita vici & villæ erant locatæ, ut de aliis ad alios vox humana posset audiri. Contra eadem quoque ædificia inter inexpugnabiles illos muros, portæ non satis latæ erant constitutæ, per quas latrocinandi gratia non solum exteriores exire solebant. Item de secundo circulo, qui similiter, ut primus, erat extructus, 20. milliaria Teutonica, quæ sunt 40. Italica, ad tertium usque tendebatur: similiter usque ad nonum. Quamvis ipsi circuli alius alio multo contractiores fuerunt. De circulo quoque ad circulum sic erant possessiones & habitacula undique versum ordinata, ut clangor tubarum inter singula posset cujusque rei significativus adverti.* Ex Monacho Sangallensi hauserunt, quæ habent Albertus Stadensis ann. 768. & Munsterus lib. 4. Georg. cap. 2.

HAIA, HAYA, HEIA, Voces ejusdem notionis & originis, ac *Haga*, nostris *Haie*. Capitula Caroli C. tit. 36. *Quicumque istis temporibus castella & firmitates, & Haias sine nostro verbo fecerint, &c.* Ubi *Haia* sumitur pro militari vallo, quod ex palis conficitur, *Palissade*. [Eadem notione usurpatur apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. ex Bracton. lib. 2. cap. 40. §. 3. *Vallatum fuit & inclausatum fossato, Haia & palitio.* Le Roman *de la Guerre de Troyes* MS.

Haires, & lices, & fossez.
Poent avoir puis fet assez.]

Charta Roberti Ducis Burgundiæ an. 1054. ex Tabulario S. Germani Pratensis: *Nos non insuper & calumniam silvarum & sepium, quas vulgo dicunt Hayas.* Henric. Knyghton. an. 1271. *Arbores, vineas, & Haias subvertit.* [Index MS. Beneficiorum eccles. & diœces. Constantiensis. fol. 17. *Dictum Capitulum & Abbas de Cereseyo percipiunt decimas juxta Hayam de Rubeto.* Adde Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 274. & 389.]

HEYA, apud Bracton. lib. 2. c. 34. §. 2. *Mesuagium, ... quod vallatur fossato vel Heya.*

HAIA, Corveiæ species, qua quis haias domini reficere tenetur, [vel Præstatio pecuniaria pro redemptione ejusmodi corveiæ.] Charta Ottonis Comitis Viromandensis apud Hemeræum in Augusta Viromand. an. 1025. *Eo tenore, ut bannum & latronem, corveias, carrucarias, silva Haias ad capiendam venationem ulterius non persolvant, &c.* Alia an. 1168. ex Tabulario Fossatensi fol. 19. *Quinque solidos pro pastu, atque corveias bis in anno, quas vulgus Haias appellat.* Occurrit alibi in eodem Tabulario. Tabularium S. Dionysii ann. 1230. *Justitiam, & advocatiam, & omnia pertinentia ad ipsas, quæ habebat in Ballivia de Belloramo, ... & trossas fœni, & reditus, qui vocantur Hayes, & tensamenta sita in avena, & denariis, & quosdam reditus, qui vocantur Bubort, &c.* Vide Acta Murensis Monasterii pag. 45.

HAYCIUM, HAIET, Idem quod *Haya*, Sepes. Monasticum Angliæ. to. 1. p. 722. *Et de subbosco in dicta checia quidquid eis necessarium fuerit ad ardendum, & ad Heicias claudendas, & plantandas, &c.* To. 2. p. 916. *In omnibus aliis terris & boscis, quæ sunt inter Hatium, quod includit prædictas terras.*

HEYARA, HAWYARA, Sepire, sepimento munire. Fleta lib. 2. c. 48. §. 3. *Cum quis in alieno solo opus fecerit magnificum, ut si Hawyaverit, fossatum fecerit, vel carucam immiserit.* Ubi Bracton. lib. 3. tract. 2. c. 37. §. 13. habet *Heyere*. *Hayer sa terre & la mettre en défense*, in Consuet. Britann. art. 405. Aliud est *Hayer*, in Consuetud. Comitatus Burgundiæ art. 106. ubi species venationis est, cum quis ad feras captandas silvam aut boscum *Hayis* sepit, ut eas ibi includat.

HAYBOTE, HEIBOTE, vel HEGEBOTE, est jus percipiendi necessarium lignum ad faciendas *hayas*, quod percipi potest in terris seu prædiis ad vitam, vel ad annos aliquot concessis, licet in Chartis donationis id expressum non sit. Ita Rastallus. Charta Galeranni Comitis Mellenti in Tabular. S. Egidii Pontis Audomari: *In nemoribus habebit pasnagium, & in veyleiga husbotam & Heibsta nec ... Forestaris.* Monasticum Angliæ. tom. 2. pag. 134. *Et concedo eis, ut de boscis meo... habeant Heybotu &*

husbot. Adde p. 262. 874. Bracton. lib. 5. tract. 5. c. 10. §. 7. *Sicut habendi rationabile estoverium in bosco patrons, sicut ad housbote & Heybote.* Ubi *Husbote* est jus percipiendi lignum ad conficiendam domum, quod idem valet ac nostri *e fostagium*: huy. Anglis & Saxonibus, est *domus*; bote vero mulcta, emendatio: ita ut qui eo jure gaudet, quietus sit à mulcta, quæ infligi solet id agentibus.

¶ HOYBOLD, Eadem notione, in Monast. Anglic. to. 3. p. 633. Locus est in *Housbold*.

HAIA, Silva, *bais*, seu sepibus sepia, munita. Vetus Consuetudo Normanniæ c. 10. de Senescallo: *Il visitoit les forestes & les Haies du Prince. Foresta nostra sive Haia*, in Consuetud. Lorriaci editis à Morino in Hist. Wastinensi, & Gallando in lib. de Franco allodio. *Haya Gisnensis*, in Chronico Andrensi pag. 463. [Charta Ludovici VIII. Franc. Regis an. 1224. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1193. *Nos autem donamus & concedimus in perpetuum Abbati & Conventui prædictis pro quitatione usagii sui prædicta ellingenta & octo arpenta nemoris ad perticam nostram in Haia Lyra, & in magno nemore tenente ad Haiam prædictam infra metas positas.*] Charta Roberti Rotomag. Archiepisc. ann. 1217. tom. 6. Spicilegii Acheriani: *Concessimus, quod Haia Archiepiscopi sit immunis ab his consuetudinibus, &c.* Charta Milonis de Nantolio in Tabulario Campaniæ: *Ab hac pactione excipitur Haia prope prædictum nemus sita, continens circiter centum arpenta.* Occurrit apud Fletam lib. 2. cap. 24. §. 8. 11. lib. 2. c. 41. §. 15. apud Matth. Westmonast. an. 1260. [sæpius in Charta Odonis Episc. Bellovac. an. 1148.] &c.

Proprie etiam *Haiam* nostri appellabant quamdam silvæ partem delectam, quam sepibus muniebant ad feras includendas, aut ad alios usus: quod docent Charta S. Bernardi Abbatis apud Sammarthanos in Episcopis Autissiodor. p. 274. & vetus Notitia in Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. p. 53. [Charta Philippi Aug. Reg. Franc. an. 1207. in Tabul. Sangerm. *Eidem ecclesiæ confirmamus præterea quitationem illam quam Petrus Miles de Samesio ... fecit dicto Abbati Hugoni coram genitore nostro de jure fugationis, venationis & Haia.* Charta Hugonis Abb. ibid. *Jus fugationis seu venationis & Haiam in nemoribus Samesioli.*]

HAGIA, Eadem notione. Vetus Notitia in Tabulario Monasterii Fiscan. fol. 82. *Et Hagia facta fuit per medium ... bosci.*

HAGA, Domus, ex vet. Saxonico hæʒh, & haʒh, inde forte dicta, quod ut plurimum domus agrestes ac casæ ex viminibus complicatis instar cratis ac sepis fabricatæ sint. [Anonymus apud Th. *Blount* in Nomolexico Anglic. *Haga, Domum cum shopa.*] Charta Ethelredi Regis Angl. anno 996. in Additam. ad Matth. Paris p. 156. *Cum novem præfatæ civitatis habitaculis, quæ patria lingua Hagan appellari solent.* [Index MS. Beneficiorum ecclesi. & diœc. Constantiens. fol. 22. *Item capitulum Constantiense percipit decimam grossorum fructuum Hayo dictæ parochiæ.*] Domesdei, apud Spelmannum: *Radulfus tenet unam Hagam de 12. denar. Willelmus 5. Hagas de 5. sol. Nigellus 5. Hagas, quæ faciunt servitium.* Alio loco, apud Edw. Cokum ad Littleton. pag 142. *Walsingford continet 276. Hagas, reddentes 9. libr. de gablo.* Charta an. 811. pro Ecclesia Cantuar. *Duas mansiones & dimidiam, quod Angli dicunt Twidda healf Haga.* Ubi *Haga* videtur sumi pro *mansu*, seu modo agri. Adde Chronicon Will. Thorn. an. 866. & 988.

¶ HAGHA, Eadem notione. Descriptio bonorum D. de Eska ex Archivo S. Audomari: *Item in quodam angulo jacente juxta mansionem Henrici dicti Abbet tendente west-wart tanquam illa Hagha durat quæ est supra vicum qui descendit ad pontem.*

HAGABULUM. Vide *Gablum*.

¶ HAGIOGRAPHI, Scriptores Sacri. Notkeri Balbuli liber de Interpret. Scripturæ apud Bern. *Pez.* to. 1. Anecd. part. 1. col. 3. *De Hagiographis vero in sequenti doceberis, quorum primum est Psalterium.*

¶ HAGIOLOGIUM, Calendarium festorum, apud Stephanot. part. 2. Antiquit. Benedict. Vascon. MSS. pag. 58.

¶ HAGION PNEUMA, vox Græca, Spiritus sanctus. De S. Aureo to. 3. Junii p. 61. *Sicut Hagion Pneuma olim de cælo descendens, Apostolos omnium linguis gentium glorificavit.*

¶ HAGIOSIDERUM, Græce ἁγιοσίδηρον, quasi sacrum ferrum, unum est ex illis tintinnabulorum generibus, quæ Græci hodierni campanarum loco habent. Est autem ferrea lamina 4. digitorum latitudine, 16. vero longitudine, funiculo in medio librata. Hæc ferreo malleolo ternis interpolatis vicibus ab homine pulsari solet, qui Sacerdotem Eucharistiam deferentem solet præcedere, ut inter transeundum quisque rei admoneatur. Ita Hofmannus.

HAIA, HAIBOTE. Vide *Haga*.

¶ HAIDROTII. Vide *Heidroti*.

HAIMESUCKIN. Vide *Hamsoca*.

¶ HAIMGART, Hortus domesticus. Diploma Leopoldi Ducis Austriæ & Styriæ an. 1202. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. pag. 181. *Item juxta donationem ipsius avunculi nostri domini Otachesi Ducis Styriæ ortum domesticum, qui Haimgart communi vocabulo nuncupatur, confirmamus.*

HAIMHALDARE, Rem suam, vel animal aberrans rei vindicatione repetere, & suum vel quasi domesticum reposcere, seu potius ad domum reducere: est enim Scotis & Germanis *Haime*, domus, vel domicilium. In Legibus Baronum Scotiæ, seu Quon. Attach. c. 10. est *de Catallis Haymhaldandis.* Cap. 48. §. 14. *De animali invento wayff* (i. errante) *in territorio alicujus domini, potest dominus illius animalis venire, & Haymhaldare illud.* Vide Skenæum de Verbor. significat.

HAIRA. [Vestis rufa, villosa & vilis, à Sax. hæп; Pilus, crinis: unde nostris *Haire*, Cilicium, Sax. hæpa, quod ex pilis hircorum aliorumve conficiatur.] Vett. Schedæ Thuanæ: [*In Christi nomine notitia de vestimentis domni Germani, quod accepit Winiradus diaconus in thesauro an. XLII. regnante domino Chlotario:*] *Sagia fusca 2. caligas albas 4. sagia de Haira 2. calcias filtrinas paria 2. &c.* Vide *Bigesa*.

HAIRBANNUM. Vide in *Heribannum*.

¶ HAIRED, Cervus. Gloss. Lipsii: *Hiret, Cervus.* Ubi Somnerus: *Sax. Heort, nobis Hart, Belg. Hert & Hirt, Teut. Hirsch, Hirtz,* Danis *Hiort*. Liber niger Scaccarii p. 357. *Venatores de Haired unusquisque III. den. in die, & magni Haired IIII. debent habere 1. den. & de parvis Haired VI. 2. den.*

¶ HAISELLUS, Ostii genus apud rusticos maxime in usu ex ramis confectum, quo curtis vel pomarii clauditur ingressus, Gall. *Haise* vel *Aise*. Instrumentum an. 1303. ex Tabular. Corbeiensi: *Nolebat idem Major quod ante grangiam seu grangias fieret Haisellus.*

HAISTALDI, Rustici, coloni, hospites, mansionarii, &c. qui in prædiis dominorum mansiones habent, & glebæ sunt addicti. Vox forte con-

flata ex *hair*, domus, & *stal*, sedes. Annales Francorum Bertiniani an 869. *De centum mansis unum Haistaldum, & de mille mansis unum carrum cum 2. bobus.... ad Pistas misit praecepit: quatenus ipsi Haistaldi castellum.... excolerent & custodirent.* Charta ann. 858. pro Monasterio Deiparæ Suessiun. *In villa d'Essenbach mansi 2. dominicales cum castitia & omnibus appendiciis & Haistaldis viginti..... In villa Movenzich mansiones dominicales cum appendiciis suis, ubi aspiciunt Haistaldi octodecim. In villa Mattan mansiones dominicales, ubi aspiciunt quinque Haistaldi, &c.* Tabularium S. Vitoni Virdunensis: *Tantum terra est ibi, qua solvit 13. denar. in Nat. S. Joannis Bapt. Haistaldi vero solvunt censum capitis in festivitate S. Martini unusquisque 2. denar. &c.* Ex quibus colligitur *Haistaldos* dictos, quos alii *Hospites*, *Colonos*, *Rusticos*, *Manentes*, &c. appellarunt. Sed & nostri etiamnum voce apud vulgus recepta, pullos gallinaceos, qui in prædiis rusticis ab ejusmodi colonis aluntur, *Hestaudeaux* appellant, ab eorum scilicet, à quibus aluntur, nomenclatura deducta. Vide *Hostes*.

HAISTERAHANDI. Lex Aleman. tit. 10. *Si quis in curtem Episcopi armatus contumaciter intraverit, quod Alamanni Haisterahandi dicunt, &c.* Ubi editio Heroldi, *Haisterahandi*, præfert. Idem quod *Zitterhand*, id est, *calida manu*, ut habet Constitutio Friderici Imperat. lib. 2. Feud. tit. 27. ex Theutonico *hand*, manus. Vide Baluzium ad Capitul. p. 1002.

☞ *Haisterahandi* legendum videtur Schiltero in Gloss. Teuton. quod *Hausfridstoren*, i. e. turbare pacem domesticam interpretatur. Vide *Hamsoca*.

HAKEDUS Lucius, piscis, ex Sax. hæcceð, hacod. lucius. vel mugil. Liber Raniesf. sect. 2. apud Chandenum in Icenis, & Spelmannum: *Ibi admiranda magnitudinis lucii, qui ab incolis Hakedi nuncupantur, persæpe extrahuntur. Haket*, in Vita S. Oswaldi Episcopi Wigorn. n. 6.

☞ Sæpissime etiam usurpatur pro quodam pisce exsiccato & sale condito, qui apud Anglos *Poor-John*; in aliis vero ejusdem Angliæ provinciis *Haket*, à Saxonico Hæcod, appellatur: hinc tritum illud proverbium: *As dry as a Hake; Sec comme un Hake.* Computus an. 1425. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden p. 575. *Et in itibus copulis piscium siccorum.... cum una copula de Hake, &c.*

¶ HAKENEIUS & HAKENETTUS, Equus tolutarius. gradarius, Gallice *Haquenée*. Mandatum Eduardi III. Regis Angliæ an. 1373. apud Rymer. to. 7. p. 27. *Et vobis Hakenetos, carriagia, & alia necessaria pro ductione sururum prædictorum, in hac parte, pro denariis nostris, inde solvendis, habere faciatis.* Charta an. 1413. ibid. p. 124. *Et quatuor equorum, & unius Hakenetti.*

1. HALA, Domus, domicilium, aula, palatium: sed proprie locus contectus *hallis*, id est, ramalibus siccis. unde etymon. Nam vix probem sententiam Goropii Bekani lib. 2. Francic. pag. 46. qui à voce prisca Germanica, *hal*, deducit, quod est *conservare*, quod iis in locis conserventur merces. Anglo-Saxonib. healle, aulam & palatium pariter sonat. Ut & Burchii, qui in lib. 42. Advers. cap. 6. à Græco, ἅλς, *sal* deducit, quod in *hallis* sal asservetur & distrahatur. [Et quidem Kiliano: *Halle, vetus German. Salina, Locus in quo sal coquitur. Hinc urbes eas ubi sal conficitur Germani Halas communiter appellant.*] Maxime vero ita appellant nostri aulas majores & publicas, in quibus *Communiæ* congregantur pro communibus negotiis, ubi etiam mercatores merces suas venum exponunt: [unde eidem Kiliano: *Halle, Taberna, domus mercium, forum rerum venalium.*] *Halle*, in Consuetudine S. Severi tit. 16. art. 6. & alibi passim. Rigordus in Philippo Aug. ann. 1183. *Duas magnas domos, quas vulgo Halas vocant, ædificari fecit, in quibus tempore pluviali omnes mercatores mundissime venderent, & in nocte ab incursu latronum tute custodirent.* Adde Nangium eodem anno. Charta Communiæ Royensis in Picardia: *Hac est voluntas nostra, ut in foro constituatur Hala ad vendenda ibi mercimonia.* [Charta an. 1218. ex Archivo Ecclesiæ de Colonanciis: *Deus ob remedium animæ meæ dictæ ecclesiæ de Colonanciis decem solidos de singulis annis ad Natale Domini in Hala de Monte-mirabili percipiendos.* Instrum. an. 1239. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1011. *Et in pecunia quæ nobis singulis annis debetur in Hala Bingensi, in qua panni venduntur die S. Dionysii, quæ est pridie Idus Octobris, assignavimus capiendas.* Occurrit etiam in Instrum. an. 1309. to. 1. Hist. Dalphin. p. 98. & in Charta an. 1421. apud Rymer. to. 10. p. 71.] *Tenir Halle.* Conventum habere, apud Robertum Gaguinum in Poemate *le Passetemps d'oysiveté*:

Se j'ay tenu Halle de neant,
Vous en estes trop consentant, &c.

Vide *Hallus*.

¶ HALA, apud Atrebatenses locus in quo jus olim dicebant urbis Scabini. Chartularium V. S. Vedasti Atrebat. p. 30. *Ivit ad Scabinos.... in Halam & quæsivit ab eis si eum judicaverant.*

HALLA, pro quavis domo. Domesdei tit. Chent: *In Newcerce hundredo, ipse Hugo* (de Montfort) *tenet unam terram, quam Azor Rot tenuit de R. E.* (Rege Edwardo) *sine Halla.* Vide *Hasta*.

HALLAGIUM, Tributum, quod exsolvitur pro licentia exponendi merces in *Halla*. Charta Willelmi Comitis Pontivi apud Ægidium *Bry* in Hist. Perticensi pag. 117. *Sint quieti & liberi de telonio, Hallagio, havagio, bossellagio, reparatione viarum, &c.* Regestum 2. *des Mestiers*, in Camera Computor. Paris. *Quiconques ameine morue à Paris, l'achetent dou 5. sols de coustume, & 16. den. de congié & de Hallage.*

2. HALA, *Hircosus, olens.* Papias.

¶ HALABARCHES, Præfectus salis, id est, maris, apud Ruffinum. Vide *Alabarches*.

¶ HALARES, *ἱππέων ταξίαρχοι*: *Alares equites.* Supplementum Antiquarii.

1. HALBANUM, Tributi species: vox formata ex *herebannum*, idemque quod *arbannum*, & *biennium*, Submonitio ad operas, vel ejus redemptio pecuniaria. Charta anno 1269. ex Tabulario Fossatensi fol. 72. *Et retinent perpetuo omnem justitiam, magnam & parvam, bannum, sanguinem, Halbannum, foragium, ventas, &c.* Charta Ludovici VII. ann. 1145. pro Bituricensib. *Præpositus autem atque Vigerius, quotiescumque volebant, Halbannum submonebant, & villanos sese redimere coercebant: de quo quoque præceptum ab ipso est, ut illa redemptio Halbanni remaneat, & Halbannus tamen ter in anno fiat termino competenti, &c.* Charta Ludovici filii Regis Philippi, ex Tabul. N. D. de Campis: *Ab omni consuetudine videlicet tallia, seu equitatione, seu Halbanno, seu exemptione mei Præpositi liber permaneat.* Alia Lud. VII. an. 1140. ibid. *Ab omni datione & tallia, Albanno & exactione mei Præpositi.* Alia Caroli VI. ann. 1484. in Reg. Novo viridi Castelleti Paris. f. 49. *Parpaians chascun an 3. sols de Hauban au Roy.*

2. HALBANNUM [& HAUBANNUM, Tributum

tum, quod pecunia aut rebus ipsis à quibusdam artificibus pro licentia artes suas exercendi Regi exsolvebatur] apud nostros Parisienses, de quo vetus Charta descripta à V. C. D. Herouvallio: *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, amen. Philippus, Dei gratia Francorum Rex. Noverint universi præsentes pariter & futuri, quod nos concessimus Burgensibus nostris Parisiensibus, ut quicunque integrum Halbannum nobis debebit, pro integro Halbano reddet nobis singulis annis sex solidos in die festi sancti Martini. Et si dimidium, vel integrum, & dimidium Halbanum vel amplius debebit, secundum proportionem prædicti integri Halbani nobis reddet in prædicto festo, & sic de Halbano tantum liber erit & quietus. Quod ut perpetuum robur obtineat, præsentem paginam sigilli nostri auctoritate, & regii nominis karactere inferius annotato præcepimus confirmari. Actum Parisius anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo primo, regni vero nostri anno vigesimo secundo. Astantibus in Palatio nostro, quorum nomina supposita sunt & signa. Dapifero nullo. Signum Guidonis Buticularii. Signum Matthæi Camerarii. Signum Droconis Constabularii. Data vacante Cancellaria.* [Charta fundationis Capellæ B.M. in Palatio Paris. per Ludovicum VII. an. 1154. *Pro victualibus sacerdotis in Capella eadem servientis, dotem assignavimus ... sex modios vini de Haubanno. 30. solidos Parisienses.* Alia pro Capella B. Nicolai in eodem Palatio inter Statuta pro Canonicis S. Capellæ Paris. *Constituimus Capellano ... Parisius in treilia nostra retro Palatium sex modios vini, ubi si vinum defuerit, de Haubanno nostro præcipimus reddi.* Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* Tract. de Usu feud. p. cxlvii. *Dominus Evardus Capellanus Regis* xl. *&* viii. *s. pro* viii. *Haubam.* Hoc est, ut puto, pro pensitatione octo dierum, quibus annonam ex *Haubanno* assignatam non perceperat] In Regesto Peagiorum Parisiens. l. 2. est titulus *Des mestiers, qui Hauban doivent au Roy*, in cujus contextu hæc habentur: *Hauben est un propres noms d'une coustume assise anciennement, par laquelle il fu establi que quiconques seroit Haubanniers, qu'il soit frans, & à moins de droictures paiant du mestier & de la marchandise dont il seroit Hautbannier, que cil qui ne sont pas Hautbanniers. Hautbannier furent anciennement estably a un muid de vin, paiant en vandanges au Roi. Et puis mist li bons Rois Phelipes ce muy de vin a 6. sols Par. pour le contens, qui estoit entre les povres Hautsbanniers, & les Eschançons do Roy qui le muy de vin recevoient de par le Roy. Des mestiers Hautbanniers li uns doivent demy Hauben, c'est a savoir 3. sols, & li autres plein Hauben, c'est à savoir 6. sols. & li autre Hauben & demy, c'est à sçavoir 9. sols. Tous les mestiers de Paris ne sont pas Hautbanniers, ne nul ne peut estre Hautbannier, se il n'a esté, & est du mestier, qui ait Hauban, ou se li Rois ne lui ottroie, par vente, ou par grace.* Statutum de Juribus Camerarii Franciæ an. 1410. *Le Hautbannier du Roy ne doit estre contraint de acheter ledit mestier de friperie dudit Chambrier, ne de son maitre pour lui, puis qu'il soit fait Hautbannier du Roy, & que de lui il ait acheté ledit Hauban. Item que ledit Hautbannier est tenu de acheter ledit Hautban du Roy, ou de ses Officiers pour lui, & non d'autre, & si est tenu de estre estagier dedans la banlieue de Paris, & de paier au Roy, ou à son Receveur pour lui, si-tost qu'il est fait Hautbannier, 25. deniers & audit Chambrier 14. den. mais outre il est tenu de paier au Roy par chascun an 6. sols 8. deniers Parisis: & partant ledit Hautbannier peut vendre & acheter toute maniere de pelleterie vieille & nouvelle, &c.* Vide Brolium lib. 2. Hist. Parisiensis pag. 307. 2. Edit.

Tom. III.

☞ *Halbannum* igitur, ut ex præællatis patet, Parisiis ad decimum quintum usque seculum viguit; an vero Aureliani Bituricisque, quas solas civitates *Halbanno* subjectas novimus, idem jus ad hæc tempora obtinuerit, mihi prorsus incertum. Quod quidem jus ubi in redemtionem pecuniariam commutavit Philippus Augustus, hanc colligebat Præpositus urbis; exinde ad *firmam* datam fuisse probat Computus an. 1265. *De stallagiis hallarum & Altobanno, pro ultimo tertio.* IIIIc. XXXIII. *lib.* VI. *sol.* VIII. *denarios.* Quinam vero artifices *Halbannum* debuerint, si nosce volueris, consule Gloss. juris Gallici in voce *Haultban.*

¶ Haubentum, pro *Haubannum*, in Litteris Philippi Aug. an. 1182. tom. 3. Ordinat. pag. 259. *Quisquis carnificum debet nobis singulis annis, unum Haubentum vini, in vindemiis.*

¶ HALBERC, Halbergellum, Halbergium. Vide in *Halsberga.*

HALBERGET. Vide *Hanbergettus.*

HALBFRISCH, Semifriscinga: vox Germanica, ex German. *Halb*, semis, & *frisch*, friscinga. Vetus Charta in Metropoli Salisburgensi to. 3. pag. 319. *Solvit ... duos anseres, porcum sagin. frontbuse 62. Halbfrisch, vel 16. den.* Infra: 6. *pulles, duos anseres, unum modium rap. porcum saginatum, 2. Halbfrisch, vel 24. den.* Habetur ibi pluries. Vide *Friscinga.*

¶ HALCIDA, *Nomen anguis.* Papias MS. Edit. vero: *Halcicia.*

¶ HALECIUS Sorrus. Harengus infumatus, Gall. *Haran soré.* Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 38. *Concessi Abbatiæ S. Vincentii ... unum miliarium Halecis Sorre.*

HALESONE, [Conventio, pactum, compositio.] Consuetudines Arkenses an. 1231. in Tabul. S. Bertini: *Si convictus fuerit de Halesone infra villam data vel accepta, tres libras emendabit.* [Consuetudines Furnenses ex Archivo Capituli S. Audomari. *Quicumque fecerit concordiam celatam, id est, Halesona emendabit Comiti 3. lib.* Vide *Concordia.*]

HALFEHANG. Charta Canuti Regis de Forestis c. 14. *Et pro culpa solvat Regi 10. solidos, quos Dani vocant Halfehang, alias Halsehang.*

HALFKINEG, & Healfkoning, Semirex, ex Saxon. half, dimidius, & king, Rex. Liber Raniensis sect. 4. apud Spelmannum, de Æthelredo Duce Orientalium Anglorum, i. Norfolciæ: *Qui ipsi Regi (Æthelstano) adeo officiosa erat ejus impensa sedulitas, ut ad arbitrium ipsius cuncta regni negotia tractarentur: idcirco ab universis Æthelstanus Halfkeneg, quod est semirex, dicebatur.* Ejusmodi sunt, quæ alibi de Carolo Martello observamus.

HALGARDUM, Algardum. Charta Joann. Regis Angl. to. 2. Monastici Angl. p. 71. *Et unam virgatam, quæ fuit Ricardi, & totum Algardum ex parte Orientali juxta Monasterium.* Ibid. pag. 114. 115. *Decimam de omnibus quæcumque ad Castellum de Chenilened pervenerint, sive ad lardarium, sive ad granarium, sive ad Halgardum, &c.*

¶ HALI, *Sicci rami.* Sic vetus Gloss. à Lindenbrogio citatum. Vide *Hallus.*

HALIETUS. Tabularium Abbatiæ Villælupensis p. 125. *Et quitate fecit duos Halletos, quos ipsi de Chepdone debebant.*

¶ HALIGEMOT. Vide *Halimotum.*

HALIMOTUM, Curia Dominica Baronis seu alterius domini, in villis suis & dominiis, in qua lites vassallorum agitantur: seu Curia tribuum, wardarum, & societatum in burgis & urbibus. Vox Saxon. formata ex heal, Angl. *hall.* domus,

aula, & ȝemot, seu *mot*, conventus. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 9. *Omnis causa terminetur, vel hundredo, vel comitatu, vel Halimoto socam habentium, vel dominorum curia, vel divisis parium, &c.* Adde cap. 20. 57. 78. Will. Thorn. ann. 1176. *Ipsis Thanetensibus asserentibus se ad capitalem Curiam B. Augustini Cantwar. plaistands ca.ja, vel judicium sustinendi, nullo modo debere accedere, sed in Halimoto suo in Thaneto omnia sua judicia exerceri.*

HALIGEMOT, in veteribus Schedis apud Spelm.

HALLIMOTA. Monasticum Anglic. to. 2. p. 140. *Teneant terram de Hollecumba, qua liberata eis fuit per homines de Hallimota de Beusintune.*

ALIMOTUM. Petrus Blesensis Epist. 95. *Accusatur ... quod undredo & Alimoto defuerit.*

HALMOTUM, apud Will. Thorn. an. 1176.

HALITOR, *Fortis vel olerum cultor.* Papias.

¶ HALLA, HALLAGIUM. Vide *Hala* 1.

¶ HALLA HAUCABER, voces Turcicæ, in Chronico Radulphi *Coggeshale*, apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 572. *Ascenderunt mundare æstimantes quod spurcitiis & mugitibus horribilibus legem Mahometi, pollutis labiis, vociferando Halla Hauchaber, Halla Haucaber, polluerunt.*

HALLEBIC, Pensitatio pro piscibus, qui Parisios importabantur, sublata à Carolo Pulcro Statuto mensis Mart. ann. 1325. cujus loco duplicatum tributum, quod pro marinis piscibus præstabatur. In Regestu *des anciennes Ordonnances* fol. 2. [nunc apud D. *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. p. 586. *Nous faisons sçavoir ... que comme à la supplication & complainte de plusieurs marchands de poissons de mer conflüans à Paris des parties de dessus la mer, sur ce qu'ils se doulosent d'une fausse coustume estant à Paris sur le poisson appellé Hallebic, par laquelle les marchands établiers, par chacun panier, puis le prix fait, rabatoient à la fois douze sols, à la fois dix, à la fois huit, selon leur volenté.*]

HALLENSES. Monetæ Hallæ cusæ. Kilianus: *Haller, obolus* vulgo *Hallensis.* Henricus Rebdorff. in Chron. an. 1348. *Legavit pro constructione Chori ... quadringentas libras Hallenses.* Adde an. 1346. & vide Chartam Caroli IV. Imper. in Chron. Constantiensi p. 626. Vitam Balduini Lutzemb. Archiep. Trevir. lib. 3. c. 1. & Goldastum ad Hepidanni c. 14. lib. 1. de Vita S. Wiboradæ, &c. Vox *Haller* occurrit in aliquot Chartis apud Federicum Sandium in Consuetudines Feudales Gelriæ pag. 35.

☞ *Helbling* interdum in vett. Chartis vocatur hæc eadem moneta, ut observat Schilterus in Gloss. Teuton. Hinc Anglo-Saxones *Halpenni* dixerunt seminummum, qui pro mensis aut tabernis erigendis in foro datur. Vide *Bordhalpeny.* Ab Hala urbe Sueviæ vocis originem accersit Freherus; Guldastus vero, qui & libram Hallensem & Hallerorum differre putat, à Latino obolus, quasi Hoboler, deducit. Hunc consule to. 1. Rer. Alaman. pag. 254.

HALLUS, Ramus siccus, in Gloss. vet. apud Lindenbrog Anglo Saxones healme, ramum, & frondes appellant, [Picardi nostri etiamnum, *Halle*, vocant sepimentum ea ejusmodi ramis confectum.] Lex Salica tit. 43. §. 3. *Si autem de ramis, vel de Hallis, aut de qualibet re eum* (interfectum) *cooperuerit.* Et §. 3. *Aut de Hallis, aut de ramis eum cooperuerit.* Aliud sonat in Gloss. Lat. Gr. *Hallus, ὁ μέγας δάκτυλος.* Festo *allus*: Isidoro *allex.*

☞ Mendosam hanc lectionem putat Eccardus in Notis ad hunc titulum; nec immerito. Hic enim particula *vel* disjunctiva est, non explicativa; non idem ergo *ramis* quod *Hallis* significatur. Unde *callis*, voce ex calculus contracta, legendum docet vir doctissimus; veteres quippe Franci, inquit ille, facile potuerunt scribere *Hallis* pro callis, more, quo *h* ipsis & ceteris Germanis frequentissime pro *ch* vel etiam *k* ponebatur.

¶ HALMOTUM. Vide *Halimotum.*

HALSBERGA, Lorica maculis contexta: *Cotte de mailles*, Germanis *Hals-bergh*, id est, munimen colli, ex *hals*, collum, & *berghen*, tueri custodire: ut *beinbergha*, crurum munimen, de qua voce suo loco. Ita Kilianus. Sic *λωρίκια μέχρι ἀστραγάλων ἀπεσφιγμένα διὰ λωρίων καὶ κρικελλίων* fuisse docet Leo in Tactic. cap. 5. §. 4. At Bellius etymon accersit ex *al*, & *alla*, omnis, & *berghen*, cooperire; ut *halsbergha* fuerit armatura integra. Fauchetus ab *albus* deducit, quod maculæ thoracis expolitæ albedinem quandam præferrent: cui quidem conjecturæ, licet vero minus consentaneæ, favent Scriptores aliquot, qui *albas halsbergas* vocant. Le Roman *de Garin* MS.

Le blanc Haubere derompre & depaner.

Guill. *Guiart* ann. 1214.

Et convertures freteler
Sur blans Haubers brunis à mailles.

Testamentum Everardi Ducis Forojul. apud Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 21. *Ethelmum cum Halsberga.*

¶ HALSBERGUEL. Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomar. *Quicumque loricam, id est, Halsberguel, vel pileum ferreum tulerit, si convictus fuerit perdet ea & emendabit Comiti tres libras.*

HALSPERGA, in Charta Caroli III Imp. de Expedit. Romana §. 5. *Et hoc in arbitrio Dominorum pendeat, quos ducunt à quibus stipendia accipiant, quibus Halspergas concedant.*

¶ HALBERC, in Charta an. 1049. apud Mabill. to. 4. Annal. p. 510. *Accepit unum equum xxx. librarum, uxor non unum Halberc septem librarum.*

¶ HALBERGIUM. Tabularium S. Sergii Andegav. *Dedit autem D. Achardus Abbas Juhallo xxa. solidos Mervio autem dedit quemdam Halbergium valens xl. solidos.*

ALSBERGUM. Charta Heccardi Comitis Augustodunensis, apud Perardum: *Rotardo donate mea brunia cum Alsbergo.*

HALSBERG Germanis. Liber Rythmicus à Besuldo laudatus:

Da sprach der l'ampariere.
Ich bin noch ungewehrt,
Geb und bring mir doch here,
Mein Halsperg und mein schwerdt.

HAUBERCUM. Mandatum super juratis ad arma, in Addit. ad Matth. Paris pag. 149. *Ad catella 60. marcarum unum Haubercum, capellum ferreum, gladium, & cultellum.*

¶ HAUBERGUS, in Charta an. 1294.

OSBERGUM. Chronicon Besuense p. 578. *Acceptis pro pretio duobus militantium instrumentis, quæ vulgo dicuntur Helmum, & Osbergum. Hauberg*, vel *Haubert*, vulgo nostris. Gl. Lat. Gall. *Lorica, Haubert.* Ita passim apud Scriptores. Le Roman *de Garin.*

Il ot vestu un Hauberc doblentin,
Chaude est la maille, ne pot l'acier soffrir.

Guill. *Guiart*:

Haubers desmaillent, lances fraingnent.

Chron. Bertrandi *du Guesclin*:

Vestir & endosser maint bon Haubert doublier.

[Le Roman *de Partonopex* MS.

Lances levées les galos,
Heaumes és chief, Haubers és cox.

Le Roman *d'Athis* MS.

Haubers doublíers, Haubers notis.

Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Vestent les Haubers doubleutins,
Es caguent les brancs acerins.]

Henricus *de Gauchi* in Versione Gallica libri Ægidii de Roma de Regimine Princip. lib. 3. part. 3. c. 13. *Ceus qui sont esprouvés en bataille, disent que li Haubers doivent estre large, parce que les mailles sont plus empressées.* Chr. Fland. c. 79. *Trois ceus hommes convers de Haubergerie & de flanchieres.*

ALBERGELLUM, Minor lorica. Rogerus Hoved. in Henrico II. pag. 611. *Omnis homo habens in catallo 40. vel 30. lib. Andegavensis monetæ ad minus, haberet Albergellum & capellum ferreum, lanceam & gladium.* Infra p. 614. *Quicumque liber Laicus habuerit in catalla ad valentiam 10. marcarum, habeat Albergellum & capelet ferri, &c.*

HABERGELLUM, in Statutis Roberti I. Reg Scotiæ cap. 27. §. 1. [Lex Henrici II. apud Roger. Hoveden. fol. 350. *Ceteri autem omnes haberent wambasiam & Halbergellum.*]

HALSBERGOL. Teluncum S. Audomari in Tabulario S. Bertini: *Lorica, 4. denar. lorica minor, quæ vulgo Hal bergol dicitur, 2. den.*

¶ HAUBERGEOLUM, in Charta Luduvici Philippi ann. 1269. apud Marten. to. 1. Amplis. Collect. col. 1090. *Indutis Haubergeolo & capello ferreo poteramus illa (torneamenta) videre.*

AUSBERGOTUM, Ead. notione, in Statutis Massiliensibus an. 1274. MSS. lib. 4. c. *De garnizationibus in navibus portandis. Decernimus, quod omnes mercatores portantes in aliqua navi Massiliæ valens 100. libras Regales, vel amplius, habeant & portent ad minus loricam vel Ausbergotum, &c.* Le Roman *du Renard*:

Ne fust le Haubercut vestu.

ALBERJOS. In Charta ann. 1255. in Regesto Carcassun. fol. 42. *Præterea inveni in dictis bonis 5. Alberjos, & unum albere, & tres balistas, & unam contrepointe.*

HAUBERGETTUM, in Fleta lib. 1. c. 24. §. 11.

HABERGETUM, in Mandato super juratis ad arma, in Addit. ad Matth Paris p. 149.

¶ HAUBERGUN. Epistola Guidonis de Dampetra ad Philippum Aug. an. 1113. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1114. *Duas loricas, 11. Haubergons, IV. capella ferri.*

¶ HAUBERJONIUS, in Charta an 1294.

HABERGEON, in Statutis Willelmi Regis Scotiæ c. 23. §. 2. Guill. *Guiart* an. 1304.

Armez de cotes à leurs tailles,
Et de bons Auberjons a mailles.

Guignevilla:

Adone attaint un Haubregon,
D'une belle & plaisante fachon.

HALSFANG, HEAFANG, HELFENG, HALBANG, HANLFFANGE, Collistrigium, vulgo *Pilorium*, à Saxon. Halſ, id est, *collum*, & ƿangen, *comprehendere.* Supplicii machina, quæ rei collum è pegmate sublati, inter duas tabulas comprehendit, populoque ad ignominiam exponit. Dicitur & ipsa mulcta pecuniaria in commutationem hujusmodi pœnæ Regi vel domino exsolvi solita Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 11. *Qui falsum testimonium dicit, ... reddat Regi vel terræ domino Helfeng.* Infra: *Si liber festis diebus operetur, emendet suum Helfeng.* Ita in Legibus Canuti §. 57. 67. & Edmundi §. 7. In Legibus Henrici cap. 76. scribitur *Halsfang* & *Hamsfange*, ubi dicitur esse verbum Anglicum, quod sonat *apprehensionem colli.* Adde cap. 14. & 90. Vide *Collistrigium*, *Pilorium.*

¶ HALSPERGA. Vide in *Halsberga.*

¶ HALTERISTÆ, Qui *Halteribus* ludebant Erant autem *Halteres* massulæ ex plumbo, vel etiam leviori alia materia. Iis apprehensis utraque manu librare se certatores solebant, ut certius se saltu exercerent. Ceterum non unus fuit Halterum usus. Consule Carolum de Aquino in Lex. milit. in voce *Halter.*

¶ HALTIUS, pro *Aldius*, Libertus operas debens, *Halten.* In MSS est *Haltius*, id est nutritus, alumnus. Ita Grutius in vocabulario Guthico apud Murator. to. 1. part. 1. pag. 370. Vide *Aldius.*

¶ HALTO, Spicæ non omnino trituratæ, & minora stramina quæ in area sub rastello remanent, Gall. *Hauton* vel *Aulton.* Charta an 1199. ex Tabul. Corbeiensi: *Easdem* (malas consuetudines) *in plena curia... quittas clamavit & in perpetuum guerpivit, caragium videlicet bladi nostri in Augusto.... gruinum, Haltonem, quod in ventilationibus sub rastello remanet in area.* Vide *Hauto.*

¶ HALWIN, Tributum quod pro vino exigitur. Rerum Mogunt. to. 1. pag. 649. col. 1. *Partim emptione, partim donatione obtinuit omnes census, stiuras sive exactiones precarias vini, vulgo Halwin nuncupatas solitas, judicia, salinas, stapam balsmarem, & alia jura inferioris balliis.*

HAM, & HAMME, voces Saxonicæ & Theutonicæ: Domus, domicilium, habitatio. Interdum etiam

HAM, significat vicum, villam: unde apud Germanos & Anglos villæ & urbes sua nomina in *ham* desinentia passim habent. Ordericus Vitalis l. 11. p. 807. *Per silvam Hunelgehem, quam Latini malum callem vel vicum nuncupare possunt.* Quasi *hunel-ge-hem.*

HAMELLUM, diminut. ab *Ham*, Villula à vico majori dependens, quæ Ecclesiam parochialem non habet: nostris *Hamel*, *hameau.* Willelmus Thorn: *Cum 11. sol. annui redditus in Hamello de Chetam.* [Charta an. 1235. ex Hist MS. Monast. Beccensis pag. 591. *Abbas & Conventus dicto Ricardo concessere manerium quod vocatur Hamellum quod habebant juxta Livacont.* Literæ Officialis Belvac. an. 1263. ex Tabular. Calensi pag. 167. *Percipiebat ex propria hæreditate sua 4. modios & dimid.... in Hamellis de Mesnilo & in villa de Camberona Belvac. diœcesis &c.* Index MS. beneficiorum Ecclesiæ & diœcesis Constantiensis fol. 5. *Item rector dictæ Ecclesiæ percipit omnem decimam & altalagium, excepto quodam Hamello qui vocatur Valieres.*]

HAMELETTA, HAMFLETTUM, & HAMLETUM, diminut ab *Hamellum.* Nostris etiam *Ham.let.* Occurrunt hæ voces non semel apud Scriptores Anglic. Will. Thorn. pag. 1956. 2092. Bractonum lib. 4. tract. 1. c. 31. §. 3. in Fleta lib. 2. cap. 54. §. 13. in Monastico Anglic. to. 1. pag. 298. 963. tum 2. pag. 93. 94. 103. 209. &c.

☞ Manifesta vocis *Hameletta* origo, ab *Ham*, nempe villa, & *Let*, membrum: unde *Hameletta* membrum, seu pars villulæ potius videtur quam villula; quod prius observavit Spelmannus ex statuto Exoniæ edito an. 14. Eduardi I. *Les nosmes de toutes les villes & Hamlets que sount en son wapentake, hundred, ou franchise ... Que ils ordeinent & facent venir devant eux de chescune ville entier, 8. homes: & de demie ville 6. homes: & de Hamlette, 4. homes*

des plus sages & plus loyaux, hor, pris les Seigneurs des villes, demie villes, & Hamlets avant nommés, &c. Charta Johannis de Monteforti Ducis Britanniæ an. 1360. ex Archivo castri Nannet. *Simul cum membris, Hameletis, pratis, pascuis, &c.*]

¶ HAMA, Mensura vinaria, aliorumque liquidorum. Charta Adelberti Mogunt. Archiepisc. an. 1139. to. 2. Rerum Mogunt. pag 584. *Ut ... dimidiam ipsius terre vini Hamam persolverent, sicque residuum sine aliqua exactione in pace possiderent.* Chron. Bonæ-spei pag. 390. *Donavit in eleemosynam Hamam vini rubelli redditus annui super tres partes vineti, juxta buxetum in parochia, &c.* Et p. 396. *Duas Hamas vini &c.* Instrum. ann. 1222. apud Miræum to. 2. Diplom. Belgic. pag 1050. *Ac etiam pro quoque capite habere quatuor Hama, cerevisia, ex qua poterunt sumere tertiam partem cerevisia bona, ac duas alias parva.* Vide *Ama* 3. & infra, *Hamelicus*.

HAMALLUS. Lex Salica tit. 49. *Ista omnia ubi sunt Hamallus est, super quem res primitus agnita fuerit, aut intertiata, fieri debet.* Ubi variant MSS. Codd. Unus: *Ista omnia facere debet in mallo, ubi ipse Amallus esse dignoscitur, &c.* Alter: *Ista omnia in mallo debent fieri, ubi ille est Hamallus, id est, qui suscepit causam ad mallandum in vicem alterius.* Ubi *hamallus* est advocatus illius, qui ad *mallum* citatus est. [Guelferbytanus Codex, *Gamallus*.] Denique Editio Heroldi tit. 50. *Ista omnia facere debet in mallo, ubi ipse Rhamallus esse videtur.* Quo loco Wendelinus *Rhamallum*, vocabulum ex Latino Romanicum existimat, locumque esse, in quo judices considebant sub *Ramalibus*, seu in loco superne ramis tecto: [quam lectionem & sententiam secutus est etiam Eccardus ibidem.] Sed potior videtur *Hamallus*, ita ut is fuerit, qui ad *mallum* pro alio venit, illius causam suscepturus. Hinc

HOMALLARE, vel HAMALLARE, apud Marculfum lib. 1. form. 36. *Causas ipsius licentiam habeat adsumendi vel Homallandi.* Et infra: *Cum aequitatis ordine licentiam habeat respondendi vel Hamallandi.* Ubi *homallare* non est *admallare*. *Hamallare* enim est patrocinium alterius suscipere: quique id suscipit muneris, *Hamallus* dicitur: quod omnino formulæ titulus evincit: *Ut causas auctorum adsumendi suorum aliquis licentiam habeat.* *Admallare* vero est *ad mallum*, seu in jus citare, vocare.

HAMARIUM, Modus agri, vel *mansionale*, ab *Ham* Germ. mansio. Habetur Charta in Tabulario S. Vitoni Virdunensis an. 1229. qua *Comitissa Alverata remittit reditus ad ipsam spectantes trium Hamariorum & dimidii, qua Gilbertus de Feltues possidet, sub tali forma, quod terram prænemoratam legabit claustro de Gerzes, &c.* Vide *Hamma*.

¶ HAMATA, Factionis nomen quæ in Belgio, excitante Margareta Ludovici Bavari Imperatoris uxore, exstitit, quæque Ludovici partes, contra Asellatam factionem quæ Willelmo ipsius Margaretæ filio favebat, tuita est. Vide *Asellata*.

HAMATORES, *Piscatores*, in Gloss. Isidori, qui hamis piscantur.

¶ HAMAXURGUS, Curruum faber, à Gr. ἅμαξα, currus, & ἔργον, opus, in Annalibus Novesicalibus ad an. 1001.

¶ HAMEDII, *Id sunt conjuratores, quos nos Giiden dicimus.* Ita Glossæ Holmstadienses laudatæ ab Eccardo in tit. 51. Legis Salicæ; ubi vir eruditus, pro *Hamedii* reponendum putat, *Samedii*. Hi etiam *Sacramentales* vocantur.

HAMELETTA. Viculus, *Hameau*. Vide *Ham*.

¶ HAMELICUS, & HAMEKELLUS, Mensura liquidorum, Gall. *Hamequin*. Charta an. 1129. ex Tabulario sancti Richarii: *Camba Bernardi bubulci per singulos quindecim dies debet tres Hamelices cervisia.* Charta an. 1279. ex eodem Tabular. *Dicti magister, fratres & sorores dimittunt in perpetuum sexaginta Hamekellos cervisia quos ex domo Everardi, &c.* Cujus vero capacitatis fuerit hæc mensura, utcumque æstimari licet ex declaratione cujusdam feodi Gallice scripta an. 1376. in Lib. rubro ejusdem Tabular. *C'est à savoir* XII. *lots de vin à la petite mesure*, VI. *pains tels que du Couvent*, II. *cappons &* II. *hastes de porc soit masle ou fumelle, trois Hamequins de servoise en* VIII. *potevines pour la valeur de cacun Hamequin, & les doit paier li hosteliers &* VI. *pains de maisme.* Vide *Hama*.

¶ HAMILLUM, Gall. *Hameau*. Vide *Ham*.

HAMFARE, ut & *Hamsocna*, Insultus factus in domo, apud Bromptonum p. 957. ubi tanquam synonyma ponuntur, ut & in Legibus Henrici I. cap. 80. *Si quis alium in sua vel alterius domo, ... vel lapidet, vel colpum ostensibilem undecumque faciat, ... hamsocnam est, vel Hamfare.* Inter Anglo-Saxones vocem non reperio, inquit Somnerus: effictam tamen puto ab ham, *domus, mansio*, & ꝼꞃi, vel ꝼꞃiꝺ, *pax, quies*; quo *hamsocne* ad amussim quadrare quis non videt? nisi malis ꝼaꞃe, sensu quo in *herefare*, & *fyrdfare*, acceptum, quasi profectio in domum.

HAMIS, *Hamitis*, Johanni de Janua, *est fustis aucupabilis, scilicet virgula, qua sustinet rete, quo capiuntur fera: vel quod levat rete, in quo capiuntur aves, & dicitur ab hamus.* [Hinc Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Hamis, la perche ou la verge qui soutient la roiz à prendre bestes ou oiseaux.*]

HAMMA, HAMME, Portio & modus agri. Monasticum Anglic. to. 2. p. 210. *Terram suam ... cum omnibus domibus, quæ in ea sunt, & cum duabus Hammis, qua sunt juxta fontem Chame, & pertinent ad prædictam terram.* Rentale de *Wy* pag. 14. apud Spelmannum: *Tenet in dominico unum messuagium: & in le Hamme 16. acras.* Infra: *Tenet juxta Hamme duas acras.* [Ab *Hamme* quod Belgis etiamnum partem, segmentum significat. Kilianus: *Hamme, Pars abscissa rei cibaria, frustum esculentum.*] Vide *Hammarium*.

¶ HAMNUS, Idem quod *Hallus*, ramus siccus. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 168.

De reliquis dumis, seu Hamno, sive rubetis
Perstat in obstantes furiali mente phalanges.

¶ HAMOCRISUS, *Lapis arenis auroque intermixtus.* Papias. Leg. *Ammochrysus* ab ἀμμόχρυσος.

HAMSOCA, HAMSOCNA, HAMSOKEN, Domus seu habitationis immunitas, à Saxon. Ham, domus, habitatio, & ꞅokne, libertas, immunitas: quasi *habitandi privilegium*, ita ut qui id effringit, *Hamsocnam* facere dicatur: quod crimen eo atrocius videri debet, non solum quod pax regia violetur: sed etiam quod domus regia (qua nihil est sanctius, nihil omni religione munitius) tutissimum sit unicuique receptaculum & refugium. Ideoque in eo nemini injuria inferri, neque quisquam de domo sua extrahi debeat l. 12. de in jus vocando. Vulgo autem definitur *Hamsecna*, *Invasio mansionis*, ut in Legib. Canuti Regis c. 28. *Insultus factus in domo*, apud Ranulph. Cestr. lib. 1. cap. 50. & Bromptonum pag. 957. *Invasio domus*, apud Bractonum lib. 3. tract. 2.

cap. 23. §. 3. Cujus quidem criminis mentionem agunt Leges Saxonicæ Edmundi Reg. Angl. apud eumdem Bromptonum §. 6. Leges Ethelredi §. 25. Leges Henrici I. cap. 12. 59. 61. 80. Britton. pag. 72. &c. Hujus vero cognitio inter jura regia recensetur in iisdem Legibus Henrici I. cap. 10. 12. 35.

HAIMESUCKEN, Eadem notione, in Regiam Majest. lib. 4. cap. 9. §. 1. *Si quis aliquem calumniatis velit de Haimesucken, oportet quod propria domus, ubi calumniatus est manens, surgens & cubitans die & nocte assaliata sit.* Adde §. 2. & c. 10. §. 1. Ubi Skenæus vocem compositam ait, ex *haime*, domus, domicilium; & *suchen*, quærere, vel persequi. [Kilianus: *Heims-soecken, Germ. Sax. Sicamb. Visere, invisere, visitare. Item, Invadere violenter alicujus domum, vi irrumpere in alterius ædes.* V. *Hussuchung.*]

HAMSOCNA, præterea duplici significatione usurpatur: scil. pro impunitate ob ejusmodi admissum crimen: & pro privilegio cognoscendi in Curia sua de eodem crimine. Utramque attigit Will. Thorn. p. 2030. *Hamsockne, hoc est, quietos esse de amerciamentis pro ingressu hospitii violenter & sine licentia, & contra pacem Regis, & quod teneatis placita de hujusmodi transgressione in Curia vestra.* Priorem Fleta l. 1. c. 47. §. 18. ubi *Hamsokna* dicitur significare *quietantiam misericordia intrusionis in alienam domum vi & injuste.* Alteram Liber MS. Coxfordiensis Monast. apud Spelmannum; *Hamsockene, quod Prior teneberit placita in Curia sua de his, qui ingrediuntur domum, vel Curiam alicujus ad litigandum, vel furandum, vel quidquid asportandum, vel aliquod aliud faciendum contra voluntatem illius, qui habet domum vel Curiam.* Adde Skenæum in *Hamsuken*, & Rastallum in *Hamesoken*.

1. HAMULA, Fibula libri. Vide *Ligatores*.

2. HAMULA, Vas Vide *Amula*, in *Ama* 2.

HAMUS, Mensura liquidorum. Ephemerides Monasterii S. Galli p. 160. *Quindecim Hami cervisiæ.* Vide *Hama*.

¶ HANAFAT, HANAPERIUM, &c. Vide in *Hanapus*.

HANAPUS, HANAPPUS, HANAPHUS, Vas, patera, crater, ex Saxonico hnæp, hnæppa, calix, patera. Glossar. Ælfrici cap. de vasis: *Ciatus*, Hnæp. *Anthlia*, Hnæp Gloss. Lat. Gall *Scyphus*: *Henap.* [Aremoricis *Anap* & *Anaph.*] Hariulfus lib. 2. c. 10. *Hanappi argentei superaurati 13.* Idem lib. 3. c. 3. *Hanappi pendentes argentei tres.* Eodem cap. *Hanappus ad bibendum argenteus unus.* Chron. Fontanellense cap. 16. *Hanappum argenteum optimo opere factum, habentem limaces aureos quatuor in fundo exterius sibi annexos.* Infra: *Hanapum vitreum optimum unum.* [Edictum Philippi VI. an. 1332. to. 2. Ordinat. Reg. Franc. p. 86. *Item, que nuls orfevres, changeurs ne autres quiex que il soient, ne soient si hardiz de faire ni faire faire vessaille, ne grande vesseaux d'argent, ne Hanaps d'or, se n'est pour calices, ou vessiaus à saintuaire pour servir Dieu, & Hanaps dorés à couvercle.*] Ph. *Mouskes* in Hist. Fr. MS.

Et apporterent estrelins,
Hanas, coupes, & maserins.

[Le Roman *d'Athis* MS.

Parmi les rencs le (vin) vont portant
A pleins Hanaps à espandant.

Le Roman *de Cortois d'Artois* MS.

Fait bon beivre à Henap d'argent.]

Chronicon Flandr. c. 25. *Il feit apporter un grand Hanap de vin.*

ANAPHUS, in Breviloquo: *Cyphus deauratus, ab ana, sursum, & phos, i. lux, quasi in superiore parte vel superficie lucens.* Catholicon Armoricum: *Hanaff, Gall. Hanap. Lat. Camarus, crater.* Poëta infimæ ætatis MS.

Sunt Anaphos, piscina, batos, Abasis, corus, orcham.

Ubi Glossa habet eadem, quæ auctor Breviloqui. Vetus Chronicon MS. *Hæc sunt, quæ de S. Anberto habemus reliquiis, ... partem ipsius casulæ, marsupium vero & Hanaphum, seu pyxidem, atque cultellos.* [Maceriæ Insulæ Barbaræ to. 1. p. 76. *Septimo Idus Decembris obiit Gilinus Comes, qui dedit Fratribus calcaria aurea valentia mille solidos, & S. Stephano unum Anaphum valentem centum sexaginta solidos.*] Tabularium Brivatense Ch. 256. *Anapum 1. Anafo 1. &c.*

ANAFUS, Historia Episcoporum Autisiodorensium c. 20. *Dedit & bicinarios 2. anaficos pensantes libras 4. ... Item dedit cochleares, ... dedit & Anafum unum pensantem lib. 2. habentem leonem & saurum deauratos.*

ANAPUS. Charta Heccardi Comitis Augustodunensis ex Tabular. Persiensi apud Perardum: *Anapos corneos meliores duos: & Anapo corneo majore, cum illo de mazaro.* Infra: *Cuppa una. & Anapellos de marmore duos.*

HANNIPA, Idem sonat apud Wolphardum Presb. lib. 3. de Mirac. S. Walburg. num. 7. *Vas, quod Hannipa nominatur, quo mixtio agebatur, ita exinanitum est, &c.*

¶ HANAFAT MELLIS, Vas quoddam quo mel mensurabatur, Gall. *Une Hanapee de miel.* Charta an. 1107. ex Tabulario Kemperleg. *Ego Alanus D. G. Britanniæ Comes, dedi Monasterio S. Crucis terram Killicaduc in Elgene, quatuor videlicet civitos, id est Hanafat mellis.* Idem Tabularium: *Quidam balistarius Constans nomine dedit Monasterio S. Crucis terram Kilpertit, quæ est septem Hanafat mellis, quam acceperat ab Alano Comite.*

HANAPARIUM, Vas amplum, vel locus recondendis *hanapis* aptus. Chron Will Thorn: *Hi 4. bacini in uno Hanaperio.* Infra: *Item unaecim cyphi argentei plani de una fabricatura. Hæc omnia cum suis Hanaperiis.* Le Roman *de Garin*:

Li Rois Grear a pris le Hennepier
Del viel Fromond, que il n'avoit point cher.

Statuta pro vaginarum confectoribus, quos *Gainniers* & *Fourreliers* vocabant; *Nul menestrel dudit mestier ne peut, ne ne doit faire nul Hennepier, qui ne soit de trois cuirs neufs, &c.* Præsertim vero

HANAPERIUM apud Anglos, dicitur Fiscus vel sporta grandior in Cancellaria Regis, cui inferuntur pecuniæ è sigillatione diplomatum, brevium, chartarum regiarum, &c provenientes, cui qui præest *Clericus Hanaperii* appellatur. Charta Regis Ricardi II. in Monastico Anglic tom. 1. p. 943. *Rex... cum de gratia nostra speciali, & pro quodam fine, quem Elizabeth, quæ fuit uxor... nobis solvit in Hanaperio nostro, concessimus, &c.* Adde to. 2. p. 22. Sic autem videtur primitus appellatus Fiscus regius apud Anglos, quod in eo reconderentur *Hanaps*, & *scarra*, cæteraque vasa, quæ in censum ac tributum persolvi solebant. Guibertus lib. 3. de vita sua c. 4. *Magnus ille census monetæ Anglicæ, Hanaperium, & scutarium, qui mala coaluerat, brevi dilapidatus est.* Vel etiam, quod quæ in pecunia numerata Principibus quotannis exsolverentur munera, in *Hanapis*, seu pateris, præstarentur; quod monuimus ad Joinvillam p. 86. de quo more Symmachus lib. 10. Epist. 28. ubi de strenis annuis Imperatori oblatis: *Merito vobis solennes pateras cum quinis solidis, ut numinibus tute-*

gnatis offerimus, quibus nec vester pudor, nec vester census oneratur. Vide in voce *Cubitorium.*

HANEPIER, Aliud sonat apud nostros, quibus ita appellatur pars quædam corporis, pectus forte, eadem notione, qua *arcam* appellari supra observatum. Le Roman *de Ronceuaux* MS.

Tout le pourfent desci en Hanepier.

Le Ruman *de Gaydon* MS.

Tout le fendi desci en Hanepier.

Chron. MS. Bertrandi *du Guesclin*:

A mortte le fenat chervelle & Hanepier.

Alibi:

Mais Charles de Dinant li ala si paier,
Que tout li eufondra Laster & Hanepier,
La cervelle en espant, mort le fit trebucier.

☞ Ex allatis postremo verbis superior capitis pars voce *Hanepier* significari videtur: quod firmat le Ruman *d'Athis* MS.

Del brant lui va tel cop donner
A mont parmy son beaume cler,
Et lui embarre si parfont,
Le Hanepier dessoubs en rompt,
Que la chiere en couvre toute
Dessoubs les yeulx qui ne voit goute.

¶ HANCHA, Coxendix, Gall. *Hanche.* Charta an. 1275. ex Archivo S. Victoris Massil. *Et erat statura ipsius imaginis usque ad Hanchas tantum.* Vide *Anca* 1.

¶ HANCHA, Vervecis coxa, Gall. *Eclanche, Gigot de mouton.* Ordinarium Laudunense apud Marten. de Divinis Officiis antiq. Eccl. p. 95. *Cantores prædicti cantant coram Episcopo dum epulatur. In secundo ferculo pulsatur campanula, & fit benedictio à sacerdote, & datur Hancha & magnus panis & dimidius sextarius vini.* Hemeræi Hist. Viromand. pag. 115. *Dominica, debet Decanus* 10. *sextarios fixmenti...* 5. *Hancas, quarellum falsum, sex humeros falsos, minutam assaturam.*

¶ HANDBORCW. Vide *Headborow.*

HANDGRITH, Pax manu data, ex Sax. Hand, manus, & griþ, pax, quæ etiam cyninges hand griþ dicitur, i. *pax manu Regis data.* Leges Alfredi & Godrini §. 1. *Et hoc est primum dictum Ecclesia, pax intra parietes suos, ut Regis Handgrith semper inconvulsa permaneat.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap 13. *Hæc mittunt hominem in misericordia Regis, infractio pacis, quam per manum suam dabit alicui.*

HANDHABENDA, Latro manifestus, in flagranti crimine deprehensus, Bractono, *Handhabend*, ex Saxun Hand manus, & hæbbend, habens, *quasi furtum in manu habens*, ut est in Legibus Adelstani Regis apud Creatleyam §. 1. ubi Editio Saxon. p. 53. þeofe hæbbendne, hand ge fangen. Leges Henrici I cap. 59. *Nefornbannitum, aut furem Handhabendam Francigenam, vel Anglicum, ultra duodecimum ætatis annum, & 8. denarios valens, impunitum transeant.* Infra: *Si in mortificationibus Handhabbenda sit, sicut liber moriatur.* Adde Leges Adelstani Exoniæ editas §. 6. Fleta lib. 1. cap. 38. §. 1. *Furtum manifestum est, ubi aliquis latro deprehensus saisitus de aliquo latrocinio Handhabbinde & backberynde, & insecutus fuerit per aliquem, cujus res illa fuerit, qui dicitur Sacborgh, & tunc licet insecutori rem suam petere criminaliter ut furatam, &c.* Vide Bracton. lib. 3. tract. de Corona cap. 32. §. 2. c. 35. §. 1. & Brittonum pag. 72. v.

Est etiam jus quod Baroni competit cognoscendi de hoc crimine in Curia sua. Fleta lib. 1. cap. 47. §. 2.

¶ HANDSEAX, Manuaris gladius, pugio, Gall. *Dague, poignard*: Somnero, licet Kiliano, Securicula, securis manualis, à Sax. Hand, manus, & seax gladius. Testam. Byrhtrici apud Hickes. pag. 52. *Primum naturali domino suo Regi armillam auream quæ habet* 80. *mancas auri, & unum Handseax tantundem auri habentem.*

¶ HANEKNECHT, vel potius *Hanc-knecht*, quod proprie servum patibuli sonat: at pro homine *bannito* seu lege aliqua proscripto usurpatur in Consuet. Furnens. MSS. ex Tabular. Audomar. *Quicumque receperit Hanekneche emendabit Comiti* 60. *lib. Et qui receptus fuerit* 10. *lib.*

¶ HANELLARE, pro Anhelare, in Litteris Johannis Franc. Reg. an. 1358. to. 3. Ordinat. p. 264. *Nichilominus Consules de Fitibus-bonis ad eorum propria commoda Hanellantes, non considerantes dampna illata nobis, &c.*

¶ HANERATUS, Inductus. Vetus Inscriptio: *Calce Haneratu lito perlitoque.*

HANGWITH, vel HENGWITHA Mulcta pro latrone præter juris exigentiam suspenso vel elapso: à Saxonico, hangian, suspendere, & pite mulcta. Cum igitur in Chartis dicitur aliqui remitti *Hangwith*, intelligendum juxta Rastallum, *esse quietum de latrone suspenso sine judicio, vel extra custodiam vestram evaso*: hoc est, immunem esse de mulcta & pœna pro hujusmodi delictis. Leges Willelmi Nothi vernacula cap. 5. *Cil ki prendra larrun sanz suite e sanz cry, que cil en laist a qui il aurad le damage fait, & viengne pois apres, si est raisun que il durge* 10. *sols de Hengwite, e si face la justice a la premerine devise sans le conge a la justice, si est forfait de* 40. *sols.* [Glossarolum Beccense: *Henge wyte, Quite de larron, pendu sans serjant lo Roi.*] Vide Fletam lib. 1. cap 47. §. 17.

HANIG, Præstationis vel operæ species, apud Anglus. Charta Ricardi I. Regis Angl. in Monastico Anglic. to. 2. pag. 264. *Et sint quieti... de operibus castellorum, parcorum, pontium, & de clausuris, & carreio, & sumagio, & Hanig, & regalium domorum ædificatione, & omnimoda operatione.*

HANIS, Idem quod Rex vel Princeps Persis & Tartaris sonat. Vide in *Caganus.*

¶ HANLEFANGE. Vide *Halsfang.*

HANNIPA. Vide *Hanapus.*

HANOK, [Clamor militaris provocatio ad arma.] Statutum Henrici V. Reg. Angl. tempore guerræ, apud Nicolaum Uptonum lib. 4. de Militari Officio: *Item si aliquis inventus fuerit, qui clamorem vocatum Hanok, aliquo modo sine nostra licentia inceperit, morte punietur, &c.*

HANONES, Piscium species, vulgo *Hanons.* [Literæ Johannis I. Regis Franc. an. 1351. to. 2. Ordinat. pag. 424. *Item Morues... moules, oistres, Hanons, pourpon, crapois, payeront six deniers pour livre.*] Vide *Platesia.*

☛ HANSA, Pensitatio pro mercibus exsolvi solita. Charta confirmationis Consuetudinum municipalium S. Audomari in Morinis à Will. C. Flandriæ an. 1127. *Quisquis eorum ad terram Imperatoris pro negotiatione sua perrexerint, à nemine eorum Hansam persolvere cogantur.* Alia Philippi Augusti Reg. Fr. an. 1201. in Regesto Rerum Normannic. signato P. in Camera Comput. Parif. & in Regesto Philippi Aug f. 81. *Notum facimus... quod homines nostri de Medunta habent ab antiquo omnes Hansas Medunta, tam de villa, quam de aqua, suas proprias pro servitio, quod nobis faciunt & antecessoribus nostris fecerunt, scilicet quod adjuvant ad oneran-*

das & ad exonerandas nostras machinas infra Meduntam, & quod reddunt Præposituro 5. den. de Hansis aqua. Pro hoc vero servitio & redditu, & quod eas ab antiquo habuerunt, concedimus in perpetuum universitati hominum nostrorum Meduntensi omnes Hansas Meduntenses, tam aquæ quam villæ, sicut hactenus habuerunt. [Meier. de Reb. Flandric. an. 1164. *Ab omni telonio ac Hansa, quam vocant, fecit liberos.*] In Sacramento quod is, qui in Burgensem Insulensem involabat, præstabat, apud Haræum lib. 2. de Castellan. Insul. p. 181. *Et devez paier 15. livres Parisies Comptes de la Hanse, en dedans le prochain jour de cloche.*

Hansia, Eadem notione. Charta Roberti Comitis Drocensis an. 1220. apud Duchesnium: *De Hansiis ita dictum est, quod licebit omnibus quibuscumque navibus, de quocumque loco venerint, sine condictione (f. conductione) ad quemcunque portum voluerint.* [Malim *contradictione.*]

¶ 2. HANSA, Mercatorum Societas, collegium. Literæ an. 1407. apud Rymer. to. 8. p. 468. *Cum societate mercatorum de Hansa ipsorumque nunciis & procuratoribus quibuscumque.* Hinc

Hansatus, In *hansam*, id est, societatem, admissus, ex German. *Hansen*, in numerum sociorum recipere. Vetus Arestum apud Molineum: *Preceptum fuit Præposito Mercatorum Parisiensium, ut restitueret cuidam mercatori de Vasconia, qui Parisios adduxerat quamdam navem vinis oneratam, qua creverant in vineis suis, 60. solidos & 14. denarios Par. quos ab ipso levaverat, pro eo quod non erat Hansatus Parisiis*, id est, *de Communia Parisiensi.* Notat Brodeus in Consuet. Paris. art. 173. hæc verba: *Marchand hansé*, vel *ansé*, crebro reperiri in veterib. Statutis Parisiensibus cap. 1. art. 3. cap. 3. art. 4. 19. 20. cap. 12. art. 4. c. 17. art. 2. c. 22. art. 3. &c. [Statuta Scabinorum Maceriarum ad Mosam: *Toucham la Hance de harans. Tous marchans.... qui ne seront point Hancés aud. Maisieres sur le fait de la marchandise de harans... Et lois au Prevot dud. Maisieres.... les contraindre à Hancer au dit & ordonnance dud. Prevot... Et s'il est Hancé nulitement, il payera du moins xx. s. p. & une livre de cire selon sa faculté & chevance & ne puelt etre Hancés à plus bas pris.*] Hugo *Plagon*, vetus Interpres Gallicus Will. Tyrii lib. 20. c. 25. *Usum habentes armorum familiarem*, vertit *bien Hansez d'armes.* Lib. 21. cap. 23. *Disciplina militari instruere diligenter.... apprendre les fons & Anses d'armes.* Et infra: *Armis strenuos, ... bien Ansez d'armes.*

Hanseaticæ Civitates. Ita appellatas censent Rutgersius Rulandus, & Welnerus, quod earum maxima pars mari adjacebat, unde *Ansee-stat*, & litera H. euphoniæ gratia successu temporis adjecta, *Hanseestatt* fuerint dictæ. Besoldus a veteri Teutonico, seu Gothico *Ansi* deducit, quæ quidem vox eos, qui reliquos opibus & nobilitate præcellunt, significat, quasi eæ urbes præcipuæ fuerint, & negotiationibus, operibus, fœderibusque conspicuæ. Bekanus lib. 2. Francicor. ab *Anse*, i. societas, deducit. Vide Cleyracum de Legib. maris pag. 193. & Chopinum lib. 1. de Dom. tit. 11. num. 22. tit. 15. num. 12. Cardinum Bretium in Orat. 28. Petrum Merssæum in Archiep. Coloniensib. &c. Eæ autem primum 7. fuerunt, quibus adjunctæ aliæ 70. quarum omnium nomenclaturas exhibet Pontanus lib. 7. Rerum Danicar. ad an. 1364.

☞ Primam circa hujusce vocis etymon opinionem multum juvat Hickesius horum idiomatum peritissimus, qui in 2. Præfat. ad Grammat Anglo-Sax. docet apud Anglo Saxones aliasque gentes Septentrionales ƿetan & ƿetenan inculas exprimi; atque adeo urbes *Ansetenses* vel *Aen-fatenses* non ab *Ans* vel *Anst*, neque ab *Hansa* ita dictas esse: sed à Cimbrico Anna, flumen, aqua, & ƿeat vel ƿæt, sedes, habitaculum: unde in compositione An ƿæt, An-ƿeat nuncupata urbs maritima, vel fluminea, Latino-Barbare *Anseatica* vel *Hanseatica.* Nihilominus Fr. Jun. in Gloss. Goth. & Schilter. in Teuton. *Hanseaticas civitates* sic appellatas volunt ab inhabitantium frequentia, ex *Hansa* nimirum, Multitudo congregata, concio, concilium. Ubi addit Schilter. *Anses* vel *Hanses* Gothis Proceres, communi fortuna majores significari: unde in compositione nominum propriorum, Anselmus, Ansegisus ex *Anse* & *Gisus*, quo primas virorum fortium exprimitur. Vide *Anses* 1.

HANSE. Charta Caroli IV. Imp. an. 1356. apud Maximilianum Henricum in Apolog. pag. 96. *Et si quis mercatorum secus fecerit.... poterit ab eo licite arrestari, & puniri more antiquo: qui ut dicunt, Hanse vocatur, quæ sic ut dicitur fieri consueverat, quod Civis Coloniensis mercatorem in tali excessu à se deprehensum calamo vel junco vel aliquo consimili ligamento ligabit; &c.*

HANSESISII. Vide *Assasini.*

HANSGRAVIUS, Comes vel præfectus societatis, vel confraternitatis: ex Germ. *Hanse*, societas, & *Grave*, Comes, præfectus. Fridericus II. Imp. in Privilegiis Ratisbonensibus an. 1230. *Cives potestatem habebunt eligendi Hansgravium, qui disponat & ordinet extra civitatem, & non infra, ea tantum, quæ respiciunt negotia nundinarum.*

HANTELOD. Decretum Tassilonis Ducis Bajwar. part. 2. §. 15. *Qui manne immissionem restiterit, quod Hantelod vocant, 40. sol. solvat in publico, & ipsum rem quærenti tradat.* Hant, & *Hande*, Germanis, ut Anglis *Hand*, est manus, *load*, al. *laid*, impositum. Ita *Hantelod* erit, quod vulgo *arestum*, seu *manus immissio*, cum scilicet ex decreto judicis in quempiam manus injicitur.

¶ HANTER Minot Guenith, & Hanter Minot Kerch, in Chartulario Kemperlegiensi. Voces Aremoricæ quæ semi-modium frumenti & semi-modium avenæ significant.

¶ HANTESIA. Leges Henrici I. Angliæ Regis cap. 64. apud Spelmannum: *In Hantesia qui verborum jurat observantiis, semel juret, & in eo lapsus vel elapsus judicetur.* Quod intelligendum existimat idem Spelmannus de Comitatu Hantoniensi, qui in Domesdei passim *Hantese*, quasi *Hante-scire*, more Saxonico, scribitur.

HANTRADA. Capitulare 3. an. 813. c. 10. Edit. Balusianæ: *Qui per Hantradam hominem ingenuum dimittere voluerit, in loco, qui dicitur Sanctum, sua manu duodecima ipsum ingenuum dimittere faciat.* Et cap. 11. *Qui per chartam aut per Hantradam ingenuus est, &c.* Ubi per *Hantradam* manumissio ea videtur, quæ *per manum propriam* fiebat, ut est in Lege Ripuar. tit. 57. §. 1. Est enim *Hand* Anglo-Saxonibus & Germanis manus. Vide *Manumissio.*

¶ HANTUS. Charta Geraldi Abbatis Angeriac. an. 1385. ex Chartul. ejusd. Monast. pag. 472. *Vigilia Nativitatis Domini, S. Stephani, SS. Innocentium, S. Thomæ Cantuariensis & Sylvestri Papæ, summa per octuaginta Hantus seu trenetiis* (leg. *tricenariis.*)

¶ HANUM, pro *Fanum*, Templum, delubrum, in

Amalthea. Sic apud Festum: *Hanula, Parva delubra, quasi Fanula.*

¶ HAOSPEX, pro *Auspex*. Præceptum Caroli M. pro Monast. Prumiensi ann. 790. apud Marten. to 1. Ampliss. Collect. col. 45. *Ut memoratus vir venerabilis Asoarius Abba suique successores .... ad partem ipsius sancti loci nostris, Deo Haospice, futurisque temporibus teneant atque possideant.*

HAPICH-HUNT, [Canis accipitrarius.] Vide *Canis acceptoricius*, & *Habughunt*.

HAPIOLA, Cognomentum, quod datum legitur Balduino Comiti Flandriæ, Roberti II. Comitis filio, in Chronico Andrensi p. 409. qui Meiero & aliis, *Securis* dicitur. Bellocampius in Histor. Merovingica p. 824. *Hapiolam* interpretatur vernacule, *Hapiette*, seu securiculam, Gallice *Hachete*, *petite Hache*. Ex *Hape*, securis, quæ vox occurrit in Consuetudine Insulensi tit. 1. art. 46.

HAPSUM, *Vellus lana*, in Gloss. Isid. Caper de Verbis dubiis: *Hapsum, vellera lana, non hapsus.* Utitur Celsus lib. 4. c. 6. lib. 7. c. 26. Kiliano teste *Hapi* & *Hasp*, idem sonat Teutonibus.

¶ HARA, f. Idem quod *Haracium*. Testamentum Henrici Comitis Ruthenensis ann. 1301. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 556. *Hac omnia pertinere voluit dictus testator ad dictam Beatricem cum omnibus suis instrumentis, juribus & pertinentiis .... ac cum omni integritate juris & status quæ prædictus testator habet & habere debet in prædictis locis & Haris & rebus à dictis locis, territoriis, pertinentiis, &c.*

HARACIUM, Grex equorum, nostris volgo *Haras*: ab *Hara* forte, stabulo, vel grege porcorum. Auctor Græcismi:

Est Hara porcorum brevis, & non ara Deorum.

Leges Burgorum Scoticorum cap. 89. *Non licet Burgensi .... porcos tenere, nisi habuerit custodem eos sequentem, vel pascat eos in Hara, id est, stye, unde vicini sui damnum inde non incurrant.* Alii vocem ex Italico *la Razza*, seu Gallico *la Race*, formatam volunt, quod in ejusmodi *Haraciis* equi secundum ortus, generationis, & notionis speciem distinguantur. Nemesianus in Cynegetico:

...... Delectus equorum,
Quos Phrygiæ matres Argæaque gramina pastæ
Semine Cappadocum sacris præsepibus edunt.

Vincentius Belvac. lib. 31. cap. 143. 10. *Millia equorum, ... præter illos, qui erant in pascuis & Haraciis.* Monasticum Anglic. to. 1. pag. 337. *Universas decimationes de dominio meo in bladiis, pratis, Haraciis, molendinis, &c.* Adde pag. 339. Idem Monasticum tom. 2. p. 967. *Plenam decimam de ... venationibus & venditionibus, & Aracus equorum & equarum.* Regestum Philippi Augusti Herouvallianum fol. 158. *Et possunt mittere per totam forestam ... Haracia sua.* Adde Matth. Paris p. 261. [& *Madox* Formul. Anglic. p. 27.] Charta Philippi Regis Franc. an. 1310. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 60. *Ut quandam congregationem seu armentum equorum & jumentorum, quod vulgariter Haracium nuncupatur, haberent & tenerent in foresta nostra Aurelianensi, &c. Greges dominici, Haracia dominica*, in l. 1. C. Th. de Grege dominico: Ἱπποφόρβια βασιλικὰ, Procopio lib. 1. Vandal. cap. 12. & lib. 4. Gothicor. c. 27. de quibus consulendus omnino Jacobus Gotofredus ad dict. tit.

Habuere etiam nostri *Haracia* sua, ut colligitur ex Gregorio Turon. lib. 8. c. 40. ubi *jumentorum fiscalium* meminit, & ex Capitulari de Villis, quod Carolo M. adscribitur.

Habuere denique Imperatores CP. citerioris ævi, quibus præerat Magistratus, Λογοθέτης τῶν ἀγελῶν dictus, cujus, præter Codinum, meminit Pachymeres lib. 9. cap. 5.

Aliud porro est *Harasse*, in Assisiis Hierosol. MSS. cap. 94. ubi arma Militis duello pedibus decertantis pro causa *murdri* describuntur: *Il combat à pié avec une targue que l'en appele Harasse, qui soit plus grand de lus de demipié, ou plain paume, en laquelle ait deus pertuis de commun au grant, en tel endroit que il puisse son adversaire veir par ceaus pertuis, &c.* Ex qua quidem ejusmodi ingentis scuti descriptione, satis liquet, gravissimum fuisse illius pondus, ita ut qui eo sese tuebatur adversus hostem, non minimum defatigaretur, ac proinde ortam vocem nostris familiarem videri, *Harasser*, pro fatigare, quomodo *Targer*, eadem fere notione, à *targia*; scuto perinde prægrandi, ut dictum suo loco docemus. Rigordus an. 1214. *Quoniam de obsidione consueverat venire ad fossas parma pratenta, quam quidam famulus ante ipsum portabat, non manuali quidem parma; sed immensa, quales in obsidionibus deferri solent.*

¶ HARAHUM, Locus sacer, basilica. Vide *Arahum*.

HARAIDUM. Vide *Harireda*.

¶ HARALDUS. Vide *Heraldus*.

¶ HARANGUA, Oratio publica, Gall. *Harangue*. Processus de B. Petro Luxemburgo tom. 1. Julii pag. 529. *Qui quidem D. Decanus inter alia, quæ dixit, faciendo Haranguam nomine Ecclesiæ Parisiensis prædicta, recitavit, &c.* Vide *Arenga*.

HARANSCARA. Vide in *Harmiscara*.

HARAUM, [Idem quod *Harahum*.] Vide *Arahum*.

¶ HARBERGARIA. Vide in *Hereberga*.

¶ HARBERJAMLNTUM, Ædes, mansio, domus. Charta Petri Abbatis de Talmundo ann. 1366. *Perpetuo tenendum & explectandum, videlicet Harberjamentum nostrum de Oleuo vocatum, decimariam cum curtilagiis, viridariis & pertinentiis suis.* Vide *Hereberga*.

HARDACIUM, Notitia an. 1145. ex Tabulario Eccles. S. Laudi Andegav. fol. 90. verso: *Dedit praterea duabus Ecclesiis, videlicet B. Mariæ & B. Laudi Hardacium parvum, quod sub exclusa prædictarum Ecclesiarum commune in sabulo impulsu undarum ibi adunato adillando creverat, & cum ei nihil valeret, Ecclesiæ damnosum erat.*

¶ HARDEIA, Fasciculus, Gall. *Bote*, ab *Hardes* qua constringitur sic dictus. Chartularium Monast. Aquicinct. *Tribus autem terminis in anno debet et Monachus unam Hardeiam stramnis sive stipulæ dare.*

¶ HARDELONUS, Fibula, seu fibulæ acicula, à Gall. *Ardillon*. Processus de Vita S. Yvonis to. 4. Maii p. 565. *Et venter ipsius Blancha adeo inflavit quod Hardelonus zona & tunica quam habebat indutam circa ventrem ruperunt.*

¶ HARDERE, f. pro *Hurdare*, Cratibus munire. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. pag. CLXXVIII. *Pro tachiis turris Hardenda & plumbanda, & pro aliis tachiis quas fecit apud Dunum, IIIc. l.*

HARDES, Tortiles ex virgultis laquei, nostris *Hards*, & *Harcelles*. Charta Gaufridi D. *de Baucignies*, fratris Ducis Brabantiæ, in Tabulario Monasterii Thenalliensis fol. 27. *Alteras virgas colligere poterunt in nemore supradicto: & si Hardes rupta vel fracta fuerint, alteras Hardes colligere poterunt, sicut de virgis superius est expressum.*

Ab hac voce indita resti ac laqueo, quo forciferi suspenduntur, appellatio: forte quod ejusmodi

modi tortilibus virgultis ad majorem ignominiam eorum colla innecterentur, iisque furcæ appenderentur: quod testatur Wippo de Vita Conradi Salici pag. 433. *Postera die Romani, qui seditionem commoverant, ante Imperatorem venientes, nudatis pedibus, liberi cum nudis gladiis, servi cum Torquibus viminean circa collum, quasi ad suspensionem præparati, ut Imperator jussit, satisfaciebant.* Supra, pag. 432. *Mane autem facto Ravennates, qui remanserant, in cilicio & nudis pedibus, atque exertis gladiis, ut lex eorum præcipit... omnibus modis satisfaciebant.* Adde Ottonem de S. Blasio c. 11. extremo. *Imposer la Hard aux larrons*, in Consuetud. Bellnquercensi art. 1. ut in Consuetud. Arvern. cap. 10. art. 4. & Marchensi art. 32. infractio assecuramenti dicitur *emporter la Hart*, & pœna capitali puniri. Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Je te ferai la Hart antor le col noer
Et pendre as forches, & au aut ancroer.

Le Roman *de Vacces* MS.

Je l'envoiroie as forches entor le col la Hart.

Chronicon Flandr. cap. 90. *Sis des bourgeois de Calais alerent au Roi Edouart en leurs dras linges, dessulés & deschaus, la Hart au col.* Guill. Guiartus de Vernolii incolis:

Qui les Hars au col se rendirent.

Banni sur le Hart, apud Bellomanerium & Butelerium, i. *sur peine de la Hart*, ut est apud Froissart. 1. vol. cap. 111. & in Consuet. locali Ambian. art. 19. Tradunt Historici, Philippum Pulcrum Joanni Comiti Hannoniæ, qui à fide defecerat, (utpote Regis vassallus propter Comitatum Austrevanti) indixisse, ut in curiam veniret, *pour amander à sa volonté ayant un fil de soie entour son col, en guise de Hart.* Vide *Retorta.*

☞ Haud scio an ab eadem origine, an à Lat. Ardere, repetenda sit vox *Hardiere* qua nostri usi sunt pro hodierna voce Gall. *Cremilliere* vel *Cremaillere*, Cremathra, ferrum suspendendis in foco lebetibus aptum. Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin.

Et met de l'eue en la Chaudiere,
Et la pendent à la Hardiere.

¶ HARDINEA, Sylva cædua, Gall. *Taillis.* Charta an. 1255. to. 1. Chartul. S. Vandreg. pag. 148. *Dedi .... unum pratum quod habebam in parrochia S. Vandregesilli, situm juxta Hardineas ex una parte & costuram S. Vandregesilli ex altera pro VII. solidis.*

HARDWICES. Domesdei apud Spelman. *In Wales sunt tres Hardwices: Lamecare, Porsschmet, & dimid. ex his sunt 8. carucatæ, & 2. villani.* Saxonibus heard est vir, & pic, vicus, villa: sed an huc quadrent, alii viderint.

¶ HARELA, HARELLA, Conjuratio, conspiratio, societas hominum conjuratorum. Regest. 80. Chartophylacii regii Charta 196. an. 1350. *Rebelliones & conspirationes per modum Harele & monopolii contra nos & gentes nostras ... commisissent.* Ibid. Ch. 545. *Rebellium seu Harelatorum.* Vide *Manipolium.*

☞ Hinc eadem vox usurpata à Scriptoribus medii ævi, ut expeditionem militarem, in qua negotium Episcopi agebatur, significarent: ipsis quippe religio erat bellum pronuntiare, non vero inferre aut gerere. Charta an. 1206. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. p. 329. *Quando negotium proprium Comitis est, & homines Episcopi cum Comite vadunt in exercitum, tunc Exercitus nuncupatur. Et quando negotium proprium est Episcopi, tunc Episcopus ballivum Comitis requirit de hominibus Comitis sibi in auxilium transmittendis, qui per suum submonitorem homines Comitis submonet ad auxilium domino Episcopo impendendum, & tunc dicitur Harella. Si vero aliquis hominum vel Comitis vel Episcopi remanserint ab exercitu sive Harella, emenda de hominibus suis ad Comitem, & de suis ad Episcopum totaliter pertinebit.*

☞ Ad hunc sensum proxime accedit vox Gallica, *Harelles*, vexatio, molestia, exactio, à veteri Gall. *Harier*, molestiam exhibere, gravare. Vide Schinnerum in Etymolog. Linguæ Anglic. in voce *Hare.* Literæ Philippi VI. Regis Franc. an. 1339. to. 2. Ordinat. pag. 136. *Nous voulons & ordenons, & par ces lettres defendons, que les maistres de nefs & vesseaux, & ceals qui chargeront, ou deschargerone leurs danrées, ne puissent faire avanies ou Harelles de prendre ou avoir d'euls, plus excessif salaire qu'il ne appartiendroit.* Nec aliunde repetenda videtur vocis *Harelle* origo, qua seditio quædam seu factio quæ Rotomagi sub Carolo VI commota est, designatur. Vide Juvenalem *des Ursins* in Hist. Caroli VI. ad an. 1382. & Menagium in Origin. Gall.

HARENAM, vel HENNENAM, Unum è 12. auguriis, de quibus in verbo *Venta*: quando homo *vel avis à dextro latere tuo vadit in sinistrum, transiens post tergum tuũ, & eam vides alicubi repausare: tunc est tibi malum signum super negotio.* Ita Michaël Scotus de Physionomia.

¶ HARENARI, Eadem notione. Vide *Fert.*

¶ 1. HARENARIUS, Nervus instrumenti musici. Julius Firmicus lib. 6. cap. 31. *Musicos faciunt; qui lyra vel Harenarios, vel arenervos dulci modulatione percutiant.*

¶ 2. HARENARIUS, Qui in arena depugnat. Acta Proconsularia sub Zenophilo de Traditoribus, apud Baron. ad an. 303. num. 27. *Nundinarius diaconus dixit: Campenses & Harenarii fecerunt illum Episcopum.* Mæcianus lib. 36. tit. 1. *Sed & qui magna præditus est dignitate vel auctoritate, Harenarii vel ejus mulieris quæ corpore quæstum fecerit, hereditatem restituere cogetur.* Vide *Arenarii.*

¶ 1. HARENGA, Oratio publica, declamatio; concio, Gall. *Harangue.* Statuta Academiæ Paris. art. 11. to. 6. Spicil. Acher. pag. 384. *Item nota; quod bachalarii in decretis non debent recipi ad bachalariatum, nec ad examen, nec ad dicendum Harengam, nisi quando Doctores legunt in decretis ordinarie.* Adde Concil. Pisan. an. 1409. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 1102. Vide *Arenga.*

¶ 2. HARENGA, HARENGIUM, HARENGUS, Piscis species, Gallice *Haran.* Processus de Vita S. Thomæ Aquin. to. 1. Martii p. 689. *Si haberem Harengas recentes, comederem.* Charta an. 1324. *Item tria millia Harengorum apud Pontaudomarum in Brotonia.* Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. CLXXXVIII. *Pro Harengio & sale empto VIII. l. & VIII. s. Andegav.*

¶ HARENGARIA, Tempus piscatus Harengorum, Gallice *Harangeaison.* Polyptychus Fiscamn. ann. 1235. *Quamdiu Harengariæ duraverint singulis diebus quibus ostiarius coquinæ allectia recepit, debet habere unum galonem vini & unum panem Monachi.*

¶ HARENIFODINA, Arenaria, Gall. *Sablonniere.* Mæcianus lib. 7. tit. 1. *Inde est quæsitum, an lapicidinas vel cretifodinas, vel Harenifodinas instituere possit.*

¶ HAREOLUS, *Jocundus.* Papias & vetus Gloss. MS. Sangerman. num. 501.

¶ HAREU. Vide *Haro.*

¶ HARFFE. Vide *Harpa.*

¶ HARIBANNUM. Vide *Herebannum.*

¶ HARIETTUM. Vide *Herietum.*

HARIGOLA. Vestis species. Statuta Waltheri Epi-

fcopi Dunelmenfis an. 1255. *Ut Sacerdotes qualitercumque celebrantes, Harigolis aut capis manicatis in locis publicis non utantur.*

¶ HARIMANNUS. Vide in *Herimanni*.

¶ HARINC, Halex, Gall. *Haran*. Cuftumar. *de Hecham: Ad nonam 4. panes, & 8. Harinc, vel aliud companagium quod tantum valet.*

¶ HARINXIDA. Vide *Harireda*.

HARIOTUM. Vide *Heriotum*.

HARIREDA, Hariraida. Lex Ripuar. tit 64. *Si quis hominem in domo propria cum Hariraida interfecerit.* Edit. Heroldi tit. 65. *Harraida* præfert, Codices alii *Arraagida*, *Harinxida*, & *Harroida*, ut monet Steph. Baluzius. Idem videtur quod

Haraidum, in Legibus Henrici I. c. 80. *Si quis alium in sua vel alterius domo cum Haraido assaltaverit, vel persequatur ut portam, vel domum sagittet.* De vocis utriusque notione mihi non liquet.

☞ Utramque nobis interpretari tentat doctiffimus Eccardus ad hunc Legis Ripuar. tit. *Hari* eft *heri*, exercitus, inquit, & *raida* idem ac *rathe*, vel quod ufitatius, *geraihe*, utenfile, fupellex militaris. Nos fupellectilem militarem, quæ in hereditate paterna filii primogeniti eft, eodem fere numine adhuc *Heergerathe* appellamus. Forcipem his vocibus fignificari opinatur Schilterus in Gl. Teuton.

HARISLIZ. Vide *Herifliz*.

HARITRAIT, [vox Longobardica, Pars tertia.] Vide *Arattrah*.

¶ HARMA, Currus, à Græco ἅρμα Relatio corporis S. Venantii to. 4. Maii pag. 137.

Egregium corpus jam clarum Martyris almi,
Quod tulit ad Siculas magno super Harmate partes.

¶ HARMELLINUS. Vide *Hermellina*.

HARMISCARA, Armiscara, Gravior mulcta, quæ à Principe viris præfertim militaribus, atque adeo magnatibus irrogari folebat. Varie autem hæc vox fcribitur; ac primo quidem

Harmiscara. Capitul. Wormatienfe an. 829. c. 1. *Aut illum bannum perfolvant, aut aliam Harmifcaram fuftineant.* Capitul. Caroli C. tit. 43. c. 9. *Et noftram Harmifcaram fecundum modum culpæ, & ut nobis placuerit, fuftineant.* Adde pag. 446. prætereaCapitulare Carlomanni tit. 1. cap. 3. & Capitulare Compendienfe ejufdem Caroli cap. 9. Hincmarus Laudun. Epifc.... *Per wadia emendaverit, quod mi factum habebat, mandaveritque mihi, fe velle ad meam mercedem venire, & fuftinere, qualem illi commendaffem Harmifcaram, &c.*

Armiscara, in Capitul. Caroli M. lib. 5. c. 43. in Concilio Sueff apud Baron. an 853. n. 30. & Concilio apud Carifiacum, apud eumdem, ann. 856. n. 16. Decretum Ludovici II. Imp. quod exftat in Hiftoria Longob. Ignoti Cafinenfis, edita à Camillo Peregrino: *Quod fi clamor ad feniores venerit, & ipfi talia non emendaverint, tunc horum feniores ipfam compofitionem faciant & eadem Armifcara, quamdiu nobis placuerit, fufficere compellantur.*

Harmscara. Capitula Caroli Calvi tit. 9. cap. 9. *Et fimul cum excommunicatione Ecclefiaftica, noftram Harmfcaram duriffimam fuftinebunt.* Tit 20. cap. 9. *Et illa omnia, quæ male egerant, legaliter emendare, & talem Harmfcaram .... aut judicium... fuftinere.* Tit. 31. cap. 21. *Qualiter per noftram Harmfcaram ita caftigentur, &c.* Tit. 34. cap. 9. *Ac poft debitam emendationem, dignam Harmfcaram à nobis difpofitam fuftineant.*

Harniscara, in Lege Longob. lib. 1. tit. 1. §. 43.

Haranscara, perperam in Conftit Henrici IV. Imp. an. 1056. apud Goldaftum to. 1. Conftitut. Imper. p. 231. *Petens venit, ut fibi illam Haranfcaram cum vadimonio, quam vobis juscjurando promifit, noftri amoris & rogatus caufa dimitteret.* Ita etiam fcribitur in Charta Henrici Imp. apud Gretferum de Divis Bambergenfibus p. 461.

Aliscara. Ufatici Barcinonenfes MSS cap. 2. *Si (Miles) folummodo captus & cuftoditus, & nullam calumniam, pœnam, vel contumeliam paffus, nec longo tempore retentus, emendetur per Alifcaram, aut per hominaticum, aut per talionem, fi videtur fibi effe fimilis. Et fi major eft ille, qui ceperit, quam qui captus fuerit, liberet ei Melioris de fuo valore, qui faciat ei Alifcaram, & hominaticum, aut recipiat talionem.* Cap. feq. *Agnayt & Encalz de cavallario, & affalt de caftello, emendetur per hominaticum & per Alifcaram.*

Hascaria, Vox efficta & contracta ex *Harmifcara*, vel *harmifcara*. Vita S. Mengoldi Mart. c. 2. n. 11. de homicida: *Hafcaris ut, hominum emolumentum, ad plenum obtulit.* Nec fcio, an etiam vox

Hacheria, ejufdem fit originis. Placitum Parifienfe annu 1308 apud Lovellum in Hift. Bellovac. *Quibus ipfi juxta mortem confiliarium Hacherias impofuerunt pro delictis.* Chron. Bertrand Guefclini:

Au Prince vous rendez, ou vous avez Hafe mere.

Ex *Hafcaria* denique, & *Hacheria*, abbreviata videtur vox

Hachia, Pœna quævis aut mulcta. Charta G. Epifcopi Silvanectenfis Cancellarii Franciæ ann. 1224. in Tabulario Abbat. Frigidi montis f. 14. *De pœnis autem & Hacheiis dicto Roberto & coaujutoribus fuis infligendis pro injuriis, quas ipfi dicti Conventui Frigidimontis intulerant, &c.* Charta Philippi Regis Fr. an. 1276. apud Loifellum in Hiftor. Belluvac. p. 291. *Nec etiam poterunt auferre membrum; fed poterunt dictum malefactorem punire graviter in denariis, vel Hachiis, tanquam fi fimplicem juratum percuffiffet.* Placitum Parifienfe ann. 1321. apud eumd. *Quod dicti Major & Pares contra puncta cartæ fuæ abutendo privilegiis fuis certas pœnas, vulgariter nominatas Hachias, impofuerunt.* Tabular. Altæripæ in Diœcefi Lingon. an. 1331. *Cum talliis, cenfivis ... corveis, Achiis, & juftitiis.* Philipp. *Mouskes* in Carolo M. de Leone PP.

Et fi ot la langue trancie,
Por feffrir plus grande Hacie.

Le Roman de *Garin*:

La foffrirent dolirenfe Hachie. Alibi:
Pefme chai, molt parot grande Hafchie.

Will. de Guignevilla in Peregr. animæ:

Tous devez brifier & caffer,
Par menus tros, & par partie
En grans foupçons & grans Hafquies.

Chron. Bertrandi Guefclini:

Vous en ferez occis à doeil & à Hachie.

Mox:

Il en fera pendus à doeil & à Hachie.

[Le Roman d'*Athis* MS.

Paffer les font à grant Hafchées,
Et par mal pas & par chancees.]

De horum vocabulorum etymo vix certum quid traditur. Amerbachius in Notis ad Cap. Car. M. *Harmifcaram* putat fignificare pœnam, quam Germani *Armfcherr* vocant, hoc eft, *brachii forcipem aut vinculum*, ex *arm*, armus, brachium, & *fcheer*, vinculum. At non videtur *Harmifcara* fuiffe pœna corporalis; fed quævis mulcta ad libitum, & pro modo culpæ inflicta, quod ex prællatis omnino patet. Proinde ad hujus vocis notionem referenda puto, quæ habet Browerus l. 8. Annal. Trevir. p. 473. 2. Edit. ex Cæfarii Abbatis Pru-

miensis Glossario, ubi ait, *scaram facere*, esse *domino, honesta jubenti, servire, & nuncium ejus, mandatum, seu litteras perferre quocumque vellet: scaram autem hanc vel pedestrem, vel navigio vel caballo fieri, unde Scacarii, qui postea dicti Ministeriales, voce non minus obvia, quam incomperta.* Quæ postrema Broweri sunt, nam scivit Cæsarius, qui essent *Ministeriales*, de quibus suo loco.

Sane ad *Harmiscaram*, vocis, *scara*, hanc significationem referri debere, tametsi *Harm* notio incerta maneat, probat etiam Capitulare Ludovici III. Imp. editum à Camillo Peregrino, in quo *Libetum Armiscara* dicitur ea pœna, quæ viris militaribus irrogabatur, qua sellam supra dorsum deportare per definitum spatium jubebantur. Ita si *scara*, hoc loco *deferre*, seu nuntium, vel aliud quidpiam, denotat, uti vult Cæsarius Prumiensis, vox *arm*, quæ *scara* præcedit, erit ea vox Germanica, quæ *armum* sonat, ita ut *harm-scara*, fuerit *armis*, seu humeris *canem* aut *sellam* deferre: nam *sella* vel *canis* delatio pœna militaris fuit, & proprie *Harmiscara* dicta est ut docet laudatum Capitulare Ludovici III. quod præterea omnino firmat Innocentius III. l. 13. Epist. 135. ubi quemdam nobilem Germanum, qui Subdiaconum male acceperat, & incarceraverat, pro satisfactione eidem præstanda, ad hujusmodi compositionem cum eodem Subdiacono devenisse ait, *ut videlicet idem nobilis honorificentiam illi, & sibi verecundiam faciendo, cum ducentis Militibus, à loco, in quo præfatum Subdiaconum captivaverat, usque ad civitatem Magdeburgensem, & per omnes conventuales Ecclesias portaret opprobrium, quod Harmiscare vulgariter appellatur.* Ubi *portare opprobrium*, nihil aliud est, quam *portare canem* vel *sellam*, ita ut hæc pœna militaris proprie *Harmiscara* appellata fuerit. Quo etiam referenda Charta ann. 1246. ex Tabulario S. Petri Carnot. quam mecum communicavit Joannes Mabillonius: *Noveritis, quod cum mors religiosi viri Joannis quondam Prioris de Gisiaca imponeretur Roberto de Villeta Militi, & Guillelmo Perier Armigero, & propter hoc essent de terra Domini Regis banniti, tandem ab hac impositione sibi facta, ad hanc pacem coram nobis devenerunt. Prædicti Miles ac Armiger facient processiones, quæ vocantur vulgariter Hachées: unam & primam a loco, in quo dicuntur maleficium perpetrasse, usque ad sepulturam prædicti Prioris, aliam in Ecclesia Rotomagensi, & alias in Ecclesiis Cathedralibus Provinciæ Rotomagensis, singulas in singulis, & unam in Parisiensi, & aliam in Ecclesia Carnotensi, aliam in Ecclesia sancti Petri Carnotensis. Alias processiones facient in diebus dominicis, vel in solemnibus festivitatibus, si inciderint, nudis pedibus, induti braccis & camisiis de grossissimo sacco: & prædictus Armiger habebit in collo suo panellum suum perforatum, & caput suum emittent per foramen, & virgas deferent in manibus suis, & sic facient in singulis processionibus prædictis, quousque singulæ compleantur omnino; & in singulis processionibus dicent sic alta voce: Nos facimus hoc pro facto, quod imponebatur nobis de morte Joannis quondam Prioris de Gisiaco, & pro bonis pacis, & de singulis Ecclesiis referent litteras certificantes, quod fecerint processiones, modo, quo est expressus.* Habetur insigne aliud ejusmodi processionum in mulctam & pœnam indictarum exemplum apud Maximilian. Henricum in Apologia pro Archiep. Colon. in Probat. pag. 52. 53. ex laudo, seu sententia lata in cives Colonienses an. 1264. cujus verba hæc sunt: *Item ordinamus & pronunciamus, ut ex prædictis triginta septem viris vadant decem & octo Leodium, & ibi moram faciant per tres Dominicas: ita quod prima Dominica apud S. Lambertum, secunda apud S. Petrum, tertia apud S. Martinum præcedant processiones nudis pedibus & capitibus, & discincti, portantes virgas in collis suis, & ibidem veniant & quærant prostrati super terram. Quarta Dominica vadant Tungrim, quinta Trajectum, sexta Aquisgranum, & ibi præcedant processiones in majoribus Conventualibus Ecclesiis, eo modo, quo superius est expressum.* Mitto similem pœnam, aliis inflictam, hic descriptam: cujus exempla alia subministrat præterea Tabular. Episcopat. Ambian. ex Bulla Alexandri IV. Pap. de quodam Præposito Ambianensi, qui Clericos suspenderat: *Sacco indutus, nudis pedibus, discooperto capite furcas super humeros suos & laqueum suspensorum circa collum suum, qui in ipsis furcis pendebat, quinque diebus per Civitatem Ambianensem ac etiam per omnes Cathedrales Ecclesias Remensis Ecclesiæ deportavit.* Charta alia ann. 1322. ex eod. Tabul. fol. 175. continente sententiam, latam ab ipso Episcopo Ambianensi in Joannem de Pinconio Militem Dom. de Saintisa: *Dicimus & pronunciamus, quod dictus Dominus Joannes sub pœnis prædictis, existens in pura tunica, sine fraude, non accinctus corrigia, sine caputio, in caligis sine sotularibus, faciet & facere tenebitur unam solemnem processionem circa claustrum Ecclesiæ Ambian. ubi morantur Canonici, in proximo futuro festo S. Fusciani, una cum Canonicis, clero & populo, tenens dictus Miles in manu unum cereum ponderis 2. libr. &c.* Huc etiam pertinet Epistola, ut videtur, Petri Abbat. Cisterc. ex Cod. Victorino, ubi de quodam Petro magnate Albigensi: *Interim vero singulis diebus Dominicis Ecclesias Tolosanæ Urbis nudus & discalciatus cum disciplinalibus virgis jussus est circuire, &c.* Vide Regest. Temporalitat. ex Camera Comput. Paris. fol. 33. v°. A Græcis Byzantinis infligi solitam hanc pœnam videtur innuere Continuator Theophanis lib. 4. cap. 10. & ex eo Scylitzes pag. 539. Hæ porro processiones in pœnam indictæ prohibentur in Statutis Synodalibus Nicolai Episcopi Andegav. an. 1271. c. 2.

Cur vero ejusmodi *Harmiscara*, seu *Hachea*, ut ibi vocantur, *Processionum* vocabulo donarentur, id causæ est, quod ex criminum emendationes, reis in mulctam impositæ, ab eis, solenni indicta processione Ecclesiastica, peragerentur: cujus moris aliud lubet exemplum proferre, ex Charta an. 1296. ex Hist. MS Remensi Joannis Rogerii, ubi de Præposito Remensi, qui Canonicum Remensem male acceperat: *Item dictus Petrus* le Gouverneur *chorum Remensem euntem processionaliter sequatur in camisia & brachis, capite, pedibus, & tibiis denudatis, Remis, in duabus processionibus solemnibus; quas infra annum Remense Capitulum indixerit eidem. Et insuper idem Petrus* le Gouverneur *sequetur chores trium Cathedralium suffraganearum Ecclesiæ Remensis euntes processionaliter in qualibet Ecclesia quemlibet ejus chorum una vice tantum, si ubi & quando Remense Capitulum prædicto Petro* le Gouverneur *infra annum prædictum duxerit indicendum, &c.* Vide *Canem ferre*, *Sellam ferre*.

☞ Haud absimilis pœna irrogabatur iis qui festis diebus à consuetis operibus non abstinebant. Statuta Eccl. Trecor. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 1109. *Si aliquem in aliquo prædictorum festorum, vel die Sabbati post vesperas viderint vel sciverint relatu fide dignorum opera ruralia facere; si divites sint, solvant quinque solidos ad luminare suæ Ecclesiæ; si pauper, quinque dies Dominicos sequatur processionem in camisia & femoralibus, habens super collum instru-*

mentum cum quo operabatur. Vide *Festum* 5.

HARNASCHA, Armatura, lorica, thorax; sed proprie apparatus omnis bellicus: German. *Harnas*, *Harnasch*, Anglis *Harnisch*, Gallis *Harnois*, Italis *Arnese*. Radevicus lib. 3. c. 26. *Si Miles vociferatione sua litem commoverit, auferetur ei omne suum Harnascha, & ejicietur de exercitu.* Infra: *Et ejicietur de exercitu, nisi dominus redimat eum* (servum) *cum omni sue Harnasch.* Hinc *Harnascher un cheval*, proprie dixere nostri, de equo militari, qui armaturis ferreis munitur, & instruitur. Sed & pro *apparare, instruere*, usurpat Petrus *de Fontaines* in Consilio cap. 3. *Nekedent teus espase n'est mie pour plaidier, mais pour les Enharneskier, & à che repairons.* Hinc

HARNESIUM, Eadem notione; cujus vocis etymon frustra à Latinis & Græcis quærunt Pergaminus, Castelvetrus ad Bembum, & alii. [Nec mirum, si fides D. Lud. *le Pelletier*; est enim prisca vox Britannica, *Hoarn* & *Haiarn*, quæ ferrum sonat; unde *Harnés* lorica ferrea, & *Harnésa* loricam induere] Gauterius Cancellarius de Bellis Antioch. p. 454. *Hac inter discrimina, convenerat nostris Harnesiis, cum totius exercitus supellectilis, in quodam monte prope existente se locavit.* Statuta secunda Roberti I. Regis Scotiæ c. 27. §. 2. *Quilibet paratus sit cum actilis & Harnesiis, &c.* [Tractatus inter Eduardum Reg. Angl. & Franciscum Ducem Britan. ex Archivis castri Nannet. *Iisdem sagittariis redire volentibus, dominus Dux tenebitur tradere passagium, seu naves ad transeundum mare, pro personis, rebus, armaturis, Harnesiis, bagagiis & aliis necessariis.* Literæ Henrici V. Reg. Angliæ ann. 1416. apud Rymer. to. 9. p. 400. *Exceptis semper armaturis, artillariis & omnibus aliis Harnesiis.*] Le Roman *de Garin*:

Quis n'ot Hernois, son fié en gage mist.

¶ HARNESYUS, in Litteris Johannis Fr. Reg. ann. 1351. to. 3. Ordinat. p. 444. *Capere seu arrestare equos, Harnesyos, pisces & alecia prædictorum mercatorum, &c.*

HERNASIUM, apud Rogerum Hovedenum p. 725. *Missus ab eo cum Harnasio suo in Angliam.*

HERNESIUM, apud Matthæum Paris in Vitis Abbat. S. Albani pag. 98. &c. [Literæ ann. 1277. apud Rymer. to. 2. p. 84. *Vobis mandamus, quod eisdem nunciis .... in veniendo ad nos, cum familia, Hernesiis & rebus suis .... non inferatis vel inferri permittatis injuriam.* Et alibi passim.]

HARNESIUM, equorum, in Charta anni 1257. in Hist. Drocensi p. 246.

ARNESIUM, apud Anonymum de Gest. Friderici II. Imper. pag. 776. Vide suo loco.

HARNASIUM, seu *Harnois*, in Consuetud. Bayon. tit. 26. & *de Labourt* tit 19. art. 8. sumitur pro ense seu gladio, quo quis alium ferit. [Statutum Cortis communis Pontis Spiritûs S. an. 1486. ex Schedis D. *Lancelot*: *Item, que nulle persaune ne soit si ause de porter Harnoys de jour ne de nuit sans licence de la Cort, sur peine de ... & confiscation du Harnoys.*]

HARNIZATUS, Armatus, instructus, ex Anglico *Harneished*. Monasticum Anglic. to. 3. part. 2. p. 85. *Duo baculi Harnizati, cum berillo.*

¶ HERNESIATUS, Eadem notione. Instrum. an. 1322. apud *Madox* Formul. Angl. p. 431. *Item lego Nicholao Renavod ... meliorem zonam meam argenteam, ac dagam meam meliorem Hernesiatam.* Et infra: *Cum una zona rubea de serica non Hernesiata.*

¶ HARNASIUM, Rete piscatorium, Gall. *Harnois*, volgo *Harnas.* Literæ an. 1331. ex Tabular. Corbeiensi: *In qua consueverant & poterant piscare seu piscari facere de omnibus Harnasiis in qualibet septimana per tres dies cum dimidio.* Privilegia Gallico idiomate scripta pro habitantibus Maceriar. ad Mosam: (*Il peut pecher*) *à tous autres Harnas & manieres quelzconques resques, les rois, perrieres &c.* Atque hinc est quod eadem vox, *Harnas*, quibuslibet utensilibus & instrumentis significandis accommodata est. Chartularium Compendiense: *Li Harnas de Rumign baillié a Jaquier & Rogier de Geucencourt. Hac sunt nomina utensilia de Ruminiaca que tradidimus domine Odoni de Vilrames .... tria paria lintheaminum servientibus, dua mapa, &c.*

¶ HARNISCARA. Vide in *Harmiscara.*

HARO, HAROU, seu Clamor *de Haro*, qui in Normannia potissimum obtinet, & inclamari solet, dum crimen aliquod capitale perpetratur: verbi gratia, furtum, Incendium, homicidium, &c. Tum enim ii, quorum ea vox aures verberat, ad reum persequendum foras exire tenentur, eumque detinere, si possunt, ac judicibus tradere: quod si id negligant, Principi, aut domino feudali, qui jus gladii habet, in cujus territorio crimen commissum est, emendam præstant & exsolvunt. Igitur jus habere dicitur clamoris *de Harou*, qui alta, ut aiunt, justitia gaudet. Aresta an. 1282. in Regesto Parlam. B. f. 63. *Abbas S. Petri super Divam ... non habebit cognitionem seu justitiam de sanguine & plaga cum clamore de Harou, nec de Harou sine sanguine & plaga, imo remanebit Regi, &c.* Et fol. 73. inter Aresta c. 55. 20. 1286. *Deliberata fuit Guillelmo Crespin saisina justitia sanguines & plaga sine morte, & mehaigne, cum clamore & sine clamore de Harou in Baronia sua de Estrepigniaco, &c.* [Charta an. 1328. ex Archivis S. Lazari Montisfort. *Ipsum guardiatorem clamantem in plenis nundinis: Hara; violentia fit domino Regi, turpiter per nundinas trainasse, &c.*] Adde Synodos Rotomagenses an. 1299. c. 4. & 1355. cap. 3.

☞ Verum quidem omnino est quod modo observabat D. Cangius, *Haro* tantum inclamari dum crimen aliquod capitale perpetratur; modo tamen de hujus clamoris origine id intelligas: nec minus quippe certum est exinde in aliis causis minoris momenti locum habuisse. Sic ex hodierno usu inclamatur quoque cum de bonis hæreditariis agitur, adeo ut si is, quem ab hæreditate repellere tentas, *Haro* inclamaverit; rem infectam relinquere cogeris, ni velis rebellionis crimen incurrere.

Cujusmodi autem fuerit, vel sit clamor *de Hara*, & clamoris istius cognitio, aut jurisdictio, pluribus docet vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. 5. distinct. c. 5. hocce verborum contextu: *Le Duc da Normandie a la Court du cri de Harou, & en doit fere venir enqueste, assavoir mon se il fu criez à tort ou à droit: quer nus ne doit crier Harou fors par trop grant besoing, si comme par feu, par larrons, & par homicides, pour roberies, &c. més quiconque crie Harou sans peril apert & manifeste, il le doit amender au Prince, & se il nie, que il ne le cria pas, le Prince en puet enquerre par les plus prochains voisins du lieu ou le Harou fu criez par ceus qui l'oirent, asavoir mon se il oirent ca Harou crier que celui nie: & se il en est ataint, il l'amendera. Et se l'enqueste le met en nen savoir, cil qui en est accusé, s'en puet desresnier, &c. Au cri de Harou doivent issir tous ceus qui l'oirent, & se il voient messet où il aet peril de vie ou de mort ou de larrecin, par quoy le malfeteur doit perdre vie ou membre, il le doivent prendre & retenir, & crier Harou après lui, autrement feront-ils tenus a amender le au

Prince, ou an desresnier ceu que il n'avoient pas oï le cri, so accusez en estoient : se il ont pris & retenu le malfeteur, il sont tenus à rendre à la Justice. Car il ne le doivent garder que une nuit, se se n'est pour apert peril, &c. Vide Consuetud. novam Norman. art. 5. 54. 55. 58. 59. Hinc

HARO interdum usurpatur pro quovis clamore, qui in tumultibus excitari solet, apud Froissartem 1. vol. cap. 49. 220. vol. 2. c. 113. 119. [Adde Literas Philippi Regis Franc. ann. 1320. *Ad tumultum & clamorem dicti Reliqus conveniunt in villa de Kala cum armis quo dictum Reliqum clamando Haro Haro, ad focum ad focum, de prædictorum servientium manibus perarmatam eorum potentiam abstulerunt.*] Sed & in prælio Bovinensi inclamatam banc vocem à fecialibus, auctor est Willelmus Guiartus :

La vois de nul n'i est oïe,
Fors des Heraux, qui Harou crient,
Et par le champ se crucefient,
Harou, dient-il, quel mortaille,
Quelle occision, quelle bataille, &c.

Clamoris istius origo probabili conjectura Rolloni primo Neustriæ Duci adscribitur, qui, ut ait Dudo lib. 2. de Morib. & Actis Norman. *In terra suæ ditionis bannum, id est, interdictum, misit, ut nullus fur vel latro esset, neque assensum malæ voluntatis ei præberet* : quod si quispiam inveniretur vel homicida aut incendiarius, aut gravioris alterius criminis reus, statim clamore sublato, indigenæ ac vicini in eum irruerent, captumque judici exhiberent. Erat autem clamor iste : *Ha, Raoul*, qui ab iis primum edebatur, quibus vis illata erat, aut ab eorum agnatis & affinibus, tanquam Rollonis Ducis auxilium implorantibus.

☞ Quam opinionem firmare licet versibus qui in Capella S. Romani, in qua Rollo sepultus est, leguntur :

Dux Normanorum cunctorum norma bonorum
Rollo ferus fortis, quem gens Normanica mortis
Invocat articulo, hoc jacet in tumulo. &c.

Aliter de clamoris istius origine scribit Guiartus, in Histor. Francor. MS. sub an. 1206. ubi de Rotomagi expugnatione, cujus sententiam, quam tamen non probo, produnt sequentes versus :

Ainsi fu Normandie prise,
Et tous les pors de cele marche
C'un Roi paien de Danemarche
Ot par guerre soudainement
Trois cens & seize ans droitement.
Ains la saison ramentue,
A Challes le Simple tollue.
Cis Rois iert Rous, pour ce crioient
Normans, qui en son taus fuioient
Droit vers Chartres comme gareus,
De toutes pars, Ha Rous, Ha Rous,
Con tu nous mainnes malement ?
Par quoi accoustumement,
Celes gens quant aucun mal sentent,
En criant Harou se dementent.

Alibi describens, ut Philippus Augustus Normanniam ingressus sit :

Fames dont les voies sont plaines,
Crient Harou à grant alaines.

☞ Tertiam originationem proponit Hickesius in Grammat. Franco-Theotiscæ p. 96. *Haro* à Cimbrico *Hior*, Gothice *Hairus*, gladius ; quod persecutio malefactorum, contra quos inclamari solebat *Haro*, vocata erat spada, id est gladius, nempe quia gladio & armis erant reprimendi. Et quidem in Consuetud. Norman. vocatur Placitum spadæ seu ensis jurisdictio cui hujus clamoris cognitio competit. Hæc omittere noluimus, quamvis prior sententia magis nobis arrideat, ut quid de hac notissima voce dici solet curiosus lector perspectum habeat.

¶ FEUDUM DE HARO. Vide in *Feudum*.

¶ HAROEP & HAROP, voces Belgicæ ejusdem notionis, ni fallor, atque *Haro* supra, quæ & clamorem ob crimen perpetratum, jurisdictionem cui illius cognitio competit, atque locum ubi sedent qui jus habent de eo judicandi significant. Consuetud. Furn. in Tabular. Audomar. *Quicumque pugnaverit in vierscara, vel Haroep, vel donslach emendabit Comiti xxx. lib. adversario suo iv. lib.* Ibidem : *Convictus ex donslach & Harop emendabit Comiti tres lib. & ei qui maletractatus est xx. sol.*

HAROPEN, [Capillorum avulsio, à Germ. *Haar*, capillus, & *Open*, discerpere, avellere : quo etiam intelligi potest quodvis capitis ornamentum.] Consuetudines Arkarum an. 1230. in Tabulario S. Bertini : *Similiter Haropen & scissio vestimentorum cum eorum restitutione*, emendabitur.

¶ HAROUVENUM. *De Harouveno*. Ita inscribitur apud Eccardum tit. 64. Legis Salicæ, ubi tamen legendum putat idem Eccardus *Charoweum*. Est autem hoc, addit ille, idem ac Saxonicum ȝepoven, vel Germanicum *Gerauben*, & rapinam designat.

1. HARPA, ARPA, Instrumentum musicum, cujus figura & forma Delta Græcum efficit, sequioribus sæculis notum, Germ. *Harpff*, nostris *Harpe*. Glossæ Isonis Magistri : *Testudo, Musa vel Cythara magna in cœlo, Harffe*. Papias : *Harpa, dicta à gente Arporum, qui hoc instrumentum musicum invenerunt*. [Insulse omnino, si fides Hickesio p. 96. Grammat. Franco-Theotiscæ ; à veteri quippe Septentrionali, quod Saxonice scribitur *Heappa*, Cimbrice *Harpa*, cithara, deducenda hujus vocis originatio.] Infra : *Arpi, populus Italicus*. Gloss. Lat. Gall. *Lira, Harpe, Liricen, Hârpeur*. Hanc à lyra distinguit Fortunatus libro 7. Carmine 8.

Romanusque Lyra, plaudet tibi Barbarus Harpa,
Græcus Achilliaca, Chrotta Britanna canat.

Idem in Præfat. Carm. *Sola sæpe bombicans Barbaros leudos Harpa relidebat*. De *Harpa*, musico instrumento hoc Martiani Capellæ lib. 2. accipiendum censuit olim Josephus Scaliger : *Denique Arpis, bombisque præterrita tam intoleranda congressione virgo diffugit*. Dantes in Paradiso cant. 14.

E come giga, & Harpa in tempra tesa
Di molte corde fan dolce tintino.

Vossius lib. de Poëmatum cantu & viribus Rythmi pag. 118. illud fuisse instrumentum existimat, quo Bardi Gallorum olim uterentur Sacerdotes, quod lyræ non absimile fuisse testatur Diodorus Siculus. Vide Menagii & Octavii Ferrarii Origines Italicas.

HARPATOR, qui *harpat*, seu Citharam vel Harpam pulsat, Lyricus, citharœdus. Leges Angliorum & Werinorum tit. 5. §. ult. *Qui Harpatorem, qui cum circulo harpare potest, in manum percusserit, componat illum quarta parte majori compositione, quam alteri ejusdem conditionis homini, aurifices similiter*. Le Roman d'*Aubery* MS.

Cil violeur, & tuit cil Harpeor,

Philippus *Mouskes* in Henrico I. Rege Franc.

Robert Crespins entre el Palais,
Uon cantoit & sons & lais,
Li uns une Harpe, li autre viielle.

2. HARPA, Falx, ex Græco ἅρπη. Andr. Monach.

lib. 2. Vitæ S. Ottonis Bamberg. cap. 30. *Armati securibus & Harpis.*

¶ Harpis, Eadem notione, seu potius ensis ad modum falcis reflexus: unde milites qui eo utebantur *Harpigeri* dicti. Papias: *Harpe, genus gladii.* Albertinus Mussatus lib. 6. de Gestis Henrici VII. Cæsar. rubr. 10. *Is enim præfato Ricardo fratri per eosdem pene dies per ignotum ruralem virum agrestiHarpe nequiter interfecto successerat.* Vox haud ignota. Ovid. Metam. lib. 5. & Lucan. lib. 9. *Falcem supinum* vocat Juvenalis Sat. 8.

HARPAGARE, Ἁρπάζειν, Rapere, diripere: vox Plauto familiaris. Victor Uticensis l. 3, de Persecut. Vandalica pag. 50. *Dimicavit contra innocentiam cupiditas furoris, & avaritia crudelitatis, ut & animas perderet, & substantiam Harpagaret.* Althelmus de Laude virg. cap. 43.

Carula sanguineis Harpagans vulnera rivis.

Arpaxare, Eadem notione dixit Petrus Damiani lib. 2. Ep. 18. lib. 5. Ep. 16. lib. 6. Ep. 22. lib. 8. Ep. 10. *Harpaxare*, lib. 4. Ep. 3.

¶ HARPARE, Harpatoa. Vide *Harpa* 1.

¶ HARPENI. Vide *Harthpenny*.

HARPIGERI. Albertinus Mussatus lib. 1. de Gestis Italicor. post Henricum VII. rubr. 1. *Per latera distinctis Harpigeris, lancearus, fundibalarus,* &c. In Glossis MS. *Arpis, falcastrum* exponitur. Ita *Harpigeri* fuere milites *harpis* seu falcibus instructi. Vide *Harpa* 2.

¶ HARPIS, Harpe. Vide *Harpa* 2.

HARPONES, Spicula ferrea longa 6. pedib. quibus balænæ in mari configuntur: Gallis *Harpons*, unde *Harponarii*, *Harponeurs*, balænarum piscatores. Vetus Charta ex Regesto Constabulariæ Burdegal. f. 221. *Unam balanam, cujus Harpones, cum quibus interfecta fuerat, fuerunt positi ad trabem unam magna aulacastri Burdegala.* Describuntur Harpones à Cleirac o ad Leges maris Oleroo. pag. 149.

¶ HARPYIÆ, Isidoro in Glossis. *Virgines volatica.* Intelligit *Harpyias* Poetarum. Tralate Sidon. l. 5. Ep. 7. *In foro Scytha, in cubiculo vipera, in convivio scurra, in exactionibus Harpyia.*

HARROIDA. Vide *Harreda*.

HART. Henricus Rosta in Herlingsberga:

Saxonia nemus est viginti millibus & sex
Porrectum, dicit quod Theutona lingua vocant Hart,
Esse potest majus, sed non præstantius ullum
Silvis, sive feris: hoc autem dives habetur,
Quod municipiis & pagis pullulet. Hart est
Hinc ideo dictum, quia durius omne, quod illud
Educat, est aliis.

Hart quippe Germanis est durus, asper.

☞ *Hart* Teutonius vox generica quæ silvam significat: specialius vero eam quæ per totam Germaniam à Rheno usque ad Vistulam porrecta, Hercynia dicitur, Germanis *Harzan*, vel *Harbin*, *Horbnn*, quod ab *Hart* & *Kun* derivatum existimat Schilterus, & in compositione silvam seminariam seu aliarum matricem sonare ipse auctor est in Glossario Teutonico.

HARTHPENNY, Denarius S Petri, seu *Romescot*, in Legibus Eduardi Regis cap. 4. qui scilicet singulis focis, hoc est, domibus imponebatur: ex Saxon. Heoрð, locus, quo ignis fovetur, domus, & peninȝe, denarius. [*Harpem*, perperam pro *Harthpenny*, in Litteris Henrici Reg. Angl. ex Regest. 92. Chartophylacii regii Ch. 58.]

¶ HARUS, vox Teutonica quæ arborum folia, ramos, frondes significat. Kilianus: *Haer der boomen, Coma arborum, rami & frondes.* Diploma anni 1290. apud Schilterum: *Item in silva Eckerene de Haro & de pascuis medietatem den.*

¶ HASBARDUM, Alea, Gall. *Hazard.* Statuta Ecclesiæ Argentinensis an. 1435. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 539. *Usum tabernarum præterquam in itinere constituti & ne tabernas in domibus suis teneant, ludos quoque taxillorum ad Hasbardum.*

HASCARIA. Vide *Harmiscara*.

¶ HASCO, Idem videtur quod Saxon. Hacod, Mullus, Gall. *Mulet.* S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. c. 8. *Pro signo piscis, qui Hasco appellatur, generali præmisso, hoc adde, ut summitatem indicis super pollicis ungulam in manum prosilire facias, ac si simules auferentem ipsius squamas. ipse enim cæteris amplius abundat squamis.*

HASLA. Lex Ripuarior. tit. 67. §. 5. *Si quis pro hæreditate & vel pro ingenuitate chartam receperit pro maloordine, cum sex in Ecclesia conjuret, & cum duodecim ad scaplum Regis, in circulo & in Hasla, hoc est, in ramo, cum verborum contemplatione conjurare studeat.* Hæc paulo secus habentur in Edit. Heroldi tit. 69. §. 4. Hic autem *Haslam* idem valere ac *Hallam* plerique existimant: nam & *hallus* ramum sonat. Vide in his vocibus.

☞ *Haslam* minime confundendam esse cum *halla* monet Schilterus in Glossar. Teuton. ubi addit idem potius esse quod *Rama.* Vide *Ramale.* Eccardus vero *Haslam* hic speciatim pro Ramo ex corylo deprompto sumi existimat, qui ramus tanquam signum rei vere gestæ in judiciis adhibebatur, inde apud plebem veritatis index habitus est, & pro virgula divinatoria in usum venit. Et certe corylus in Gloss. Ratisbon. *Hasal*, in Bensonii Vocabul. Anglo-Saxon. *Hæsl*, Angl. etiamnum *Hasla* vocatur.

HASPA, Cowello est id, quod ostium posti annectit, Anglis *Haspe*, fibula. Bracton lib. 2. c. 28. §. 1. *Fieri debet traditio per ostium, per Haspam vel annulum, & sic erit in possessione de toto.* Adde lib. 5. tract. 4. cap. 15. §. 14. & Fletam. lib. 3. c. 15. §. 5. Vide *Firmatura* in *Firmare*. In formulis Anonymi, form. 20. & 43. traditiones fieri dicuntur *per ostium*, hoc est, per *Haspam*: *Per illud ostium de ipsa casa, per herbam vel terram, ipsum mansum... visus fuit tradidisse.*

¶ HASPACIUM, Præstationis species. In Charta an. 1283. ex Tabulario S. Dionysii Rex dicitur *habere in villis & territoriis de Belna de clauso Regis, ...octo libras pro mengerio... bichenagium, vinagium, Haspagium, bannum pro vino vendendo, &c.*

HASPALICI. Miracula S. Eusebiæ Abbatissæ Hamaticens. n. 7. *Tunc piratæ non erant, neque sicarii; neque qui nunc confuso nomine dicuntur Haspalici, quorum numerus modo ubique locorum pene innumerabilis est, qui diurni nocturnique raptores semper incumbunt & infensissimi sunt.* Ubi doctissimus Henschenius, *forte*, inquit, *Raspalici*: hoc enim vocabulo fæcem hominum undique collectorum appellari apud Flandros auctor est. Quid si ita dicti, quod *haspas* seu ostia effringunt, ut *Haspatici* legendum sit, fuerintque, qui Latinis *Derectarii*?

¶ HASSASERI, Iidem qui *Assasini*. Jacobi de Vitriaco Hist. Orient. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 272. *Et nota quod in terris Damasci & Antiochiæ est quoddam genus Sarracenorum, quod vulgariter Hassaseri vel Egisseri dicitur, & alio nomine veteres Promontani appellantur; & hoc genus hominum sine lege vivit.*

¶ Hassatuti, Eadem notione. Vide *Assasini*.

HASSOCUS, [f. Tofus, Anglis *Hassock*, Gall. *Tuf*,

lapidis species.] Monasticum Angl. tom. 1. pag. 850. 852. *Ab illa verò extude bitchemere inter dicte per transversum marisci usque ad tertium Hassocum a firma terra in aquilonali fine de Higgeurse, & sic deinde per omnem tertium Hassocum*, &c. Infra pag. 853. *Pastores vero nostri super exteriores Hassocos versus Walton, inter pratum & mariscum debent stare, & animalia sua usque ad pedes suos venire permittere.*

1. HASTA. Hastæ Francorum potissimum fuere armà, quos *probissimos bellatores, & mirabiles de lanceis percussores* fuisse ait Fulcherius Carnot. lib. 2 cap. 41. quod & firmant Græci Scriptores ævi inferioris, Anna Comnena, Nicetas, & Cinnamus, locis indicatis ad Joinvillam pag. 167. Ita porro Francorum hastas describit Albertus Aq. lib. 4. c. 6. *Hastæ fraxineæ in manibus eorum ferro acutissimo præfixæ sunt, quasi grandes perticæ.* Le Will. Brito lib. 11. Philippid.

Mox Hastas bastata manus configit in illum,
Quorum cuspis erat longa, & subulæ instar acuta,
Et nonnulla velut verubus dentata recurvis,
Cuspidis in medio uncos emittit acutos.

[Le Roman *de la guerre de Troye* MS.
Li Dux d'Athenes à tant premier
Que la Haste grosse de pomier
Li fist parmi l'escu passer.] Vide *Lancea.*

¶ HASTA *frangatur in dorso ejus*, Pœna servorum qui cum lancea inveniebantur, in Capitul. lib. 5. cap. 247. *Et ut servi lanceas non portent. Qui inventus fuerit post bannum, Hasta frangatur in dorso ejus.*

¶ 2. HASTA, Veru, vernacule *Haste*. Vox Occitanis etiamnum notissima, quemadmodum & nostris olim; nunc vero *Broche*. Privilegium Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. an. 1036. *Stalins cultellorum in anno 1. cultellum. Qui vendit Hastas in anno 5. Hastam.*

3. HASTA, Pars corporis, qua viri sumus, quomodo φίλος Græci dicunt. Michael Scotus de Physionomia c. 22. *In viso nasus longus & grossus, significat præputium magnum, & è converso: & super hoc dixit quidam & bene: Ad formam nasi dinoscitur Hasta bajardi.* Cap. 100. *Statura hominis multum nuntiat de illo: nam si Hasta fuerit longa & bene recta, ac plus macra quam pinguis, significat hominem audacem, crudelem, &c... cujus Hasta est longa & crassa... significat hominem fortem*, &c. Ita hastam usurpavit Ausonius in Centone:

Intorquet summis annixus viribus Hastam.

Græcos hac notione δόρυ usurpasse, observavit Janus Rutgersius lib. 2. Var. Lect. cap. 2.

¶ 4 HASTA, Recentis suillæ frustum; unde rusticis nostris: *Je vous envoirai de la Hastille & du boudin.* Ordinarium Laudunense apud Marten. de Divinis Officiis antiq. Eccles. pag. 95. *In alia benedictione data ab Hospitalario similiter pulsatur campanula, & benedicenti datur Hasta cum cibo, & hæc dantur pro prabenda presbyteri. Decanus dicit* Tu autem, *lectori dantur tria jecora cum cibo.* Charta an. 1339. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag 450. *Jurati dicunt quod Johanna... tenuit medietatem unius messuagii, & unam carucatam terræ in Blechesdon de domino Rege per servitium deferendi domino Regi unam Hastam porci pret. 12. cum fugaverit in parco suo de Cornbirie.*

5. HASTA, Modus agri. Charta Hugonis Archiep. Senonensis an. 1154. in Tabul. Ferrariensi: *Et 5. den. de censu, quos Isambardus tenebat de Alberico de una Hasta terræ arabilis*, &c. Tabular. Albæripæ: *In duabus hastis pratorum.* Tabular. S. Albini Andegav. *Concessit etiam de silva, quæ juxta est, quantum opus erit ad claudendum ipsa prata, spatio 3. Hastarum in latitudine*, &c. Liber Chirographorum Albiæ fol. 15. *Ut omnes bajæ & defensabiles habeant in universis terris Monachorum circa omnes aquas & rivos unam Hastam hinc & inde.* Vide *Asta* 3. *Lancea.*

Hastilis, Eadem notione. Testamentum Sancii II. Reg. Portugalliæ, eræ 1286. apud Brandaonum in Monarch. Lusitana to. 4. pag. 379. *Item mando Isidoro Petri homini meo prastimonium, quod ipse consuevit de me tenere in Corrigia, & sex Hastilos hæreditatis in Valado*, &c.

6. HASTA Regia, [Imperii insigne] Charta Henrici III. Regis Angl. apud Prynneum tom. 2. Libertat. Angl. pag 1046. *Crucem portatilem argenteam... cum Hasta sive baculo*, &c. Vide *Baculus* 2.

7. HASTA, Vestis Monachica. Vide *Superpelliceum.*

1. HASTARIUM Argentum, apud S. Augustinum Ep. 124. opponitur *argento proprio*: ubi Filesacus lib. 1. Selector. *Hastarii* nomine intelligi existimat, pecuniam ex rebus propter debita fiscalia divenditis, ipsi fisco acquisitam. Quippe hasta in foro posita venditiones à fisco celebrabantur. Vide Cod. Th. De fide & jure hastæ, leg. 10. tit. 17.

¶ 2. HASTARIUM, Alia notione, apud Tertul. Apologet. cap. 15. *Quot (Deos) in Hastario vectigales habens.* Et lib. 1. ad Nat. *Quos (Deos) in Hastarium regessistis.* Hinc recte Rigaltius *Hastarium* igitur est Liber Hastarius, seu Tabularium & Registum vectigaliorum, quæ sub hasta & voce præconis quinquennio quoque addici redemptoribus solebant.

HASTATOR, Officium in coquina regia, in Ordinat. Hospitii S. Ludovici Reg. an. 1261. vulgo *Hasteur*, qui veru ad focum versat: est enim nostris *haste*, veru, quod *hasta* speciem referat, apud Froissartem 1. vol. cap. 181. *Hastier* id Gloss. Gall. Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Si me porte un pain resti an un Astier.

Le Roman *de Garin* MS.

Et Bué oi un grant Hastier sessi,
Plein de bons Hastes, qui sont bons & rostis.

Alibi:

Pardevant lui trova un Escuier,
Qui en sa main portoit un grant Hastier,
Prent-le à deux mains, car il en ot mestier.

Ita etiamnum Arverni veru *Ast* & *Ate* vocant.

☞ Hæc à Latino *Assare*, Gall. *Rotir*, deducenda existimo: unde etiam *Hastes* vocarunt carnes ad focum versatas atque assatas. Le Roman *de Guillaume au faucon* MS.

Et les tables basses assises,
Et les blanches napes sus mises,
Et aprés les mez apertez,
Pain & vin & Hastes tornez.

Le Roman *d'Athis* MS.

Et de beaulx Hastes de lardez;
Et tofollez, & puis pastez,
Servent partout à tel plenté,
Comme s'il n'eust riens cousté.

¶ Hastator, Assarius coquus, obsonator, Gall. *Rotisseur, Cuisinier.* Laurentius Brzinius de Origine belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 175. *Ad quæ civitatis Hastatores aiunt se non posse sine consensu aliarum civitatum, cum quibus sunt ligati, aliquam inire concordiam.*

HASTEDUM, Astedum, [Villa, prædium rusticum, ac præsertim agri qui à villa dependent.] Tabular. S. Petri Cellensis Diœcesis Trecensis, an. 1089. *Præterea... totum Hastedum, quem possi-*

debnt apud Fontanetum villam, quantum scilicet possent colere, quicumque in ejusdem villa potestate essent mansuri, B. Petro concessit: ipsiusque Astedi justitiam ac terragium tam in terra quam in pastura seu pratis concessit. Apud Duchesnium in Histor. Castrovillana pag. 10. [Vide *Hasta* 3.]

¶ HASTELARIA, Locus ubi *hastæ* coquinariæ asservabantur. Liber nig. Scaccarii pag. 348. *Hastarius Hastelariæ consuetudinarium cibum, homini suo tres obol.*

¶ HASTENDITIUM, Servitium quod domino capitali proficiscenti ad exercitum debetur, & ejusdem redemtio pecuniaria. Vide *Hostis*.

HASTILE, *Pars candelabri à stipite directe procedens*, Jo. de Janua. Vide Exod. cap. 23. & 1. Reg. cap. 17. 2. Reg. cap. 21.

¶ HASTILIS, Modus agri. Vide *Hasta* 3.

HASTILUDIUM, Quod vulgo *Torneamentum* vocant. Joan. de Janua: *Hastiludium, quidam ludus militum, cum hastis: scil. quando equites currunt & frangunt hastas.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Hastiludium, Jeu ou joaste de lance.*] Synodus Herbipolensis ano. 1287. c. 4. *Hastiludia & torneamenta, &c.* Matth. Paris an. 1256. *Circa Pentacosten apud Blie commissum est Hastiludium prospera & generaliter secundum legem & disciplinam Militarem, &c.* Chronicon Aulæ Regiæ: *Per torneamenta & Hastiludia vestra diffamdetur gloria.* Occurrit passim. Vide Dissert. 5. 6. & 7. ad Joinvillam.

HASTILUDIARE, Hastis confligere in hastiludiis & torneamentis. Ægidius de Roya ann. 1336. *Ubi facta sunt solemnia magna, & hastiludia, ubi Rex Franciæ Hastiludiavit.*

HASTILUDERE, Eadem notione, apud Albertum Argentinensem pag. 144 [& in Chron. Esteosi apud Murator. to. 15. col. 390.]

¶ HASTILIZARE, Eodem significatu, in Annal. Mutinens. apud Murator. to. 11. col. 70. ad an. 1270. *Multæ fuerunt societates Baronorum Hastilisantium, &c.*

¶ HASTILUDUS, In Regimin. Paduæ ad an. 1300. apud Murator. to. 8. col. 430. *Hoc anno milites & nobiles & alii judices Paduæ, & fruttalea Paduæ fuerunt in Hastiludis & aliis solaciis cum pulchris vestibus.*

HASTILUSUS, apud Ericum Upsaliensem lib. 3. Hist. Suecicæ pag. 95.

HASTINA. Gloss. *Hasta, δορύ. Hastina, δορύ, ἀκόντιον.* Leg. forte *Hastula*, vel *Hastile*.

HASTINGI, Normanni, Dani, ab Hastingo eorum Duce primario, de quo Scriptores passim; & quem natione Gallum, ac in pago Tricassino ex infimo rusticorum genere ortum asserit Glaber Rodulfus lib. 1. c. 5. Charta Guidonis Episcopi Belvacensis an. 1073. apud Loisellum: *Sed postmodum barbarorum incursione, & impiorum, id est, Hastingorum pervasione cuncta perdiderat.* Iidem *Heastingenses* dicuntur Simeoni Dunelmensi an. 1049.

¶ HASTITENENS, Hasta armatus. Gesta Tancredi apud Marten. to. 3. Anecd. col. 133. *Aliam Turcus ensis dimidiat, ut Hastitenens putetur potius venisse armatus sude pedes, quam lancea miles.*

¶ HASTO. *Jurare sine Hasto.* Vide *Asto*.

1. HASTULA, Modus agri, pertica. Gregorius M. lib 8. Epist. 61. *Hastulas vinearum numero quatuor.* Vide *Hasta* 5.

¶ 2. HASTULA, diminut. ab *Hasta*. Glaber Rodulphus Hist. lib. 1. *Alius quoque Saracenorum eorumdem cultro deplanans ligni Hastulam, &c.* id est, Hastulæ lignum.

¶ 3. HASTULA, Assula, Segmentum, in Glossario Gasparis Barthii apud Ludew. Reliq. MSS. to. 3. p. 441. ex Guiberti Hist. Palæst. Occurrit etiam in Miracul. S. Bertini lib. 2. c. 3. Vide *Astula*.

¶ HATUBUS, μογιλάλος, Qui ægre loquitur. Gloss. Lat. Græc. Sangerm.

¶ HATYA, Odium, invidia; ita aliquando scribi testatur Spelmannus. Vide *Atia*.

HAVADIUM, HAVAGIUM. [Tributum, ni fallor, quod pro mensura aridorum exigitur, Gall. *Havage, Havée*, forte à mensura quæ *Havata* vel *Havotus* dicitur, vel à veteri Gall. *Havir*, Capere, ducta origo.] Charta Gaufredi Comitis Mauritaniæ in Biblioth. Cluo. p. 543. *Havadium quoque, & omnes alias consuetudines, quas in burgo S. Dionysii accipiebam, omnes dimisi.* Idem esse videtur quod

HAVAGIUM, [Charta ann. 1276. in Chartular. Domus Dei Pontisar. *Dicebant nos debere sibi quasdam consuetudines, vulgariter nuncupatas Havagium & criagium apud Pontisaram, ipsosque ac eorum prædecessores esse & fuisse in possessione vel quasi percipiendi prædictum Havagium & criagium nomine annui redditus sibi à nobis debiti.* Alia vernacula ibid. de ead. præstatione: *Sachent tuit que comme content fust … d'un Havage & d'un buserage de Pontoise, &c.* Charta ann. 1283. *Cum Normannus de Clelennoc armiger tradidisset alias illustri viro D. Johanni Duci Britanniæ L. libras annui redditus ratione cujusdum emendæ, & nos requisiti fuissemus de assidenda prædicta summa; assignavimus duas partes Havagii villæ de Lannuyon.*] Charta Willelmi Comitis Pontivi, in Hist. Perticensi p. 117. *Sint quieti & liberi de teloneo, … ballagio, Havagio, bosselagio, &c.* Ubi perperam editum *Hanagio*. Regestum Philippi Augusti Herouvallianum f. 142. *Præpositura Vernonis … avena 6. mod. Havagium 30. lib. hala 60. lib. &c.* Regestum censuum & feodorum Comitatus Carnotensis f. 16. *Le Havage de chascun sestier de blé vendu en la ville de Chartres hors franchise, se cil qui le vent, l'a acheté, il doit un Havagiau: se il a cru en sa terre, ou en son gaaignage, il doit dou sestier demy Havagiau, & de tout grain autressi, fors que d'avoine, & l'avoine paie au double.*

¶ HAVATA, Mensuræ genus. Charta ann. 1315. ex Chartul. S. Martini Pontisar. *Abbas & Religiosi S. Martini Pontisarensis sunt in possessione pacifica percipiendi qualibet die Sabbathi duas Havatas salis in foro Pontisarensi à vendentibus sal.*

¶ HAUBANNUM, HAUBENTUM. Vide supra in *Halbannum* 2.

¶ HAUBERGETTUM. Vide in *Halsberga*.

HAUBERGETTUS Panni genus apud Anglos, *Haberjects*, apud Stephan. Skinnerum in Etymol. Angl. Charta Libertatum Angliæ cap. 26. *Una sit latitudo pannorum, tinctorum, russetorum, & Haubergettorum, scilicet duæ ulnæ inter listas.* Monasticum Anglic. to. 1. p. 831. *Vestimenta autem dabunt mihi de criseng, vel Halberget, & pellibus agninis.*

¶ HAUBERGUS, HAUBERJONUS. Vide *Halsberga*.

¶ HAUCTUS. Vide *Havotus*.

HAVE, pro Ave, Salutationis formula, crebra in Constitutionibus Imperatorum de qua videndus Brissonius in Formul. l. 3. pag. 351. Vide *Habe*.

¶ HAVEDELONDS, Agrorum anguli, à Saxonico Heafod, Anglis *Head-land*. Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 335. *Item una pecia terræ jacet ibidem cum Havedelonds, & jacet pro duabus acris & dimidia.*

HAVER, Idem quod *Averium*, [& *Habere* 2.] de quibus supra, in Foris Oscæ ann. 1247. f. 4. Vide in *Pignale*.

¶ Havere, Eadem notione. Breviarium Hist. Pisanæ ad an. 1172. apud Murator. to. 6. col. 185. *Et naves, galeas, galeones, Havere & homines diversa per loca maris ceperunt, & vivam guerram fecerunt.* Occurrit non semel apud eumdem tom. 12. col. 326. 406. & 1128. Vide *Habere* 2.

¶ HAUFARE. Vide *Heinfaro*.

¶ HAVIA, pro *Haula*, de quo mox. Mandatum Henrici V. Regis Angliæ an. 1420. apud Rymer. to. 9. p. 854. *Publicari faciant in portubus & Haviis, &c.* Ubi littera *i* errore typographico perperam pro *l* edita est.

HAULA, Navium statio, portus, hodie *Havre*, olim *Hable*, vel *Havle*, ex quo *Habulum*, de quo supra. Occurrit non semel in Charta Radulfi Paganelli, in Monastico Anglic. to. 1. p. 564. *Duas partes decimarum de Haulis de Ascelerta ... quidquid ad eam pertinet in omnibus rebus & decimis Haula, &c.* Regestum Philippi Augusti Herouvallianum fol. 19. *Tenet de Domino Rege S. Walericum & advocatiam terra S. Walerici & le Havle pro 10. libris de reditu.* Willel. *Guiart* in Histor. Francor. MS. ann. 1304.

Et graus nez profondes & larges,
Chascune fermée à chable,
Plus de cinq cens dedans le Hable.

Alibi :

Mariniers esloignent de Hable.

Reperitur etiam in Statuto an. 17. Henrici VI. c. 3. & in Consuet. urbis Bononiæ art. 21. 23. 24. Portus vero sic nuncupati, quod in iis religentur naves : Arabes enim *habala* vincire & nectere dicunt. *Habl* iisdem est funis, unde forte nostrum *Chables*, pro spissioribus funibus, quibus naves ad portus religantur. Sunt, qui putant vocem *Havre*, ab *Aber* Britannica ortam, quæ ostium fluminis sonat, apud Giraldum Cambrensem lib. 2. Itiner. c. 2. *Versus Aberteivi, id est, casum Teivi fluminis in mare. Havene d'Acre*, pro *Havre*, habetur in Itinerario MS. Comitis Pontivi.

¶ HAULLA, pro *Halla*, Domus, aula, palatium, Germ. *Hauss.* Anglis *Haw.* Charta ann. 1267. ex Chartular. S. Vandreg. to. 1. p. 994. *Vendidi .... unam pechiam terra cum domo quadam supra positam apud Candebec intra Haullam domum Abbatis S. Vandregesili supradicti ex parte una.*

HAVO. Odo de Diogilo lib. 4. de Ludovici VII. profect. in Orient. p. 42. *Veniunt de exercitu, qui cambiunt necessaria, junguntur & illis, qui ambiunt non sua. Igitur una die Flandrensis quidam dignus flagris & flamma, cernens immensas divitias, & immoderata cupiditate cæcatus, clamat, Havo, Havo, capiens quod cupivit, &c.* Flandris, *Have*, sunt divitiæ, opes, pecuniæ, &c. ex Lat. *Habere*. Sic clamabat ille : *Quot bona, quot bona !* ut alios ad prædam invitaret.

¶ HAVOTUS, Mensura frumentaria apud Belgas, quæ ad modium revocari posse videtur. Charta Stephani Episc. Turnacensis an. 1198. to. 3. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 52. *Præterea quosdam redditus quos emimus apud Markain, videlicet quinque Havotos frumenti, duas raserias avena, quatuor capones, & viginti & octo denarios præfato Capellano assignavimus in perpetuum.* Perperam editum apud Miræum to. 2. p. 981. *Hauctos.* Tabularium S. Bartholomæi Bethuniensis fol. 66. *Hi sunt redditus qui debentur S. Bartholomæo & S. Præjecto apud Herlies. Johannes Gailles ... terciam partem unius Havoti frumenti de redditu ad mensuram de Basleia .... Emma Bernans & heredes de tribus Havotis terra sitis apud Wailli 7. den..... Beatris de atrio de 10. Havotis terra sita ... 11. sol.... Hanaderlus del Mortier 12. Havotos terra.* Erat ergo *Havotus* etiam mensura agraria, quæ haud scio an referri possit ad vocem, *Actus quadratus*, quæ apud Columellam significat portionem agri 125 pedum.

¶ HAVRA, Navium statio, portus, Gallis *Havre*. Charta S. Ludovici ann. 1231. ex Archivo castri Nanoet. *Ludovicus D. G. Francorum Rex, &c. Promisimus Petro de Drosco alias de Brenne Duci Britanniæ, & ejus successoribus omnia sua jura illæsa servare .... cum forefactis & emendis in fractura navium, & ratione præmissorum peceiorum ob defectum brevetorum seu sigillorum marinorum capiendi in villis, Havris & portis sui Ducatus & in mari obvenient quoquomodo percipiendi.* Instrum. ann. 1419. apud Rymer. to. 9. p. 760. *In partibus, portubus, riparis, Havris, &c.* Et infra : *In portus, Havras, riparias &c.* Vide *Haula*.

HAURITORIUM, *Locus de quo hauritur, vel ubi hauritur, vel instrumentum hauriendi.* Ugutio [Glossar. Lat. Gall. Sangerm. *Hauritorium, vel Haustorium, Instrument à puiser, ou lieux on l'en puise yaue. Haustorium, idem.*] Gloss. Isid. *Haustrum, rota, Hauritorium, qui & gurgillus.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Haustra, vel Haustrum, Puisoner, roe a puiser, quod gurgillus dicitur.* Guillelmus Paris. de Rhetor. div. cap. 40. *Homo ex stultitia laborat, ut qui viderit Hauritorium suum vacuum, ad fontem vel fluvium pro haurienda aqua ire contemnet.*] Tabular. Episcop. Ambian. an. 1236. *Super quodam planqueto seu Hauritorio facto subtus vicum, &c.*

¶ HAUSSASIS Vide *Assasini*.

¶ HAUSTUS, *Est jus hauriendi aquam de puteo vicini, cui eo invito jure servitutis ascribitur.* Vocabul. juris utriusque.

¶ HAUT ET BAS Forisfacta, Quorum cognitio ad dominum, qui altam justitiam habet, spectat. Libertates villæ de *Villereys* to. 9. Spicileg. Acher. p. 192. *Nisi pro furto, homicidio, raptu vel adulterio, quæ quatuor forisfacta Haut & Bas ad nostram remanent voluntatem.* Vide *Alte & Basse*.

¶ HAUTA Justitia, pro *Alta justitia*, Gallice *Haute justice*, in Charta ann. 1239. è Tabulario Corbeiensi.

¶ HAUTO, Spicæ non omnino trituratæ minoraque stramina quæ ventilatione à tritico separantur, Gall. *Hauton* vel *Aulton*. Charta ann. 1239. ex Tabular. Compend. *Recognovit D. Alernum patrem suum quondam Majorem Ecclesiæ Compendiensis de Nigella vendidisse bene & legitime supradicta Compendiensi Ecclesia Hautonem & rehautonem, &c.* Literæ Curiæ Ambian. an. 1244. ex eodem Tabul. *Recognoverunt se Abbati & Conventui Compendiensi totum carionem, totum pastum, totum Hautonem .... & omnia alia quæ habebant .... in grangia dictorum Abbatis & Conventus.* Vide *Halto*.

¶ Hautonnum, Idem quod *Hauto*. Charta Decani & Capituli Rosetensis an. 1240. ex Tabular. Compend. *Sciendum est insuper quod in tota decima supradicta tam in grano quam stramine, foragio, palea, & Hautonno Abbas & Conventus habent duas partes.*

¶ Hautumna, Hautumnia, Eadem notione. Charta an. 1221. ex Tabul. S. Richarii : *Prostramimbus, Hautumnis & omnibus excandentiis, & quidquid in grangia reclamare poterat, novem sextarios bladi & octo avena percipiet.* Charta Adami Morinorum Episc. an. 1228. *Recognovit dominum Arnulphum militem ... contulisse Ecclesiæ Compendiensi sar-*

raginem, paleam, Hantumutam, pastum & omnia alia jura. Vide *Antumpnta.*

¶ HAUVYARE. Vide in *Haga.*

¶ HAYA, HAGBOTE, HAYCIUM, &c. Vide in *Haga.*

¶ HAYUM, Pratum, ab Angl. *Hay*, Fenum. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 257. *Et in pratis de Benigton, ex orientali parte de Richelm sex rodas prati: concessi etiam præfatis Monachis claudere prædictum Hayum & defendere.*

¶ HAZARDOR, Aleator, Angl. *Hazarder* Placitum sub Henrico IV. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Hazardor communi ludens ad falsos talos adjudicatur quod per sex dies in diversis locis ponatur super collistrigium.*

HC, pro K. non semel occurrit, præsertim in Chartis Longobardicis Ita in Leone Ostiensi edito ab Angelo de Nuce *HCarolus*, semper scribitur pro *Karolus*, *HCalenda*. pro *Kalenda*. Ephitaphium Aligerni Abbatis Casinensis:

Conditus his sepeli ter ternis rite HCalendis, &c.

Vide supra *H.*

HEADBOROW, Capitalis plegius, primarius: ex Saxonico heafod, caput & borgh, vas, fidejussor: in decuria enim seu decemvirali collegio decimus ipse novenis præfuit: qui quod minus essent capitales, *Hanabor. wes*, quasi *plegii manuenses*, seu *manuales*, hoc est *inferiores*, appellantur. Vide *Friborga.*

¶ HEARPA, Cithara. Vita S. Dunstani to. 4. Maii p. 350. *Sumpsit secum ex more citharam suam, quam lingua paterna Hearpam vocamus.* Vide *Harpa* 1.

HEASTINGENSES Vide *Hastingi.*

HEBDOMADA, Septem dies totius septimanæ: vox nota. Anastasius Bibl. in S. Simplicio PP. *Hic constituit ad S. Petrum Apostolum, & ad S. Paulum Apostolum, & ad S. Laurentium Martyrem, Hebdomadam, ut Presbyteri manerent ibi propter pœnitentes & baptismum.* Ubi per *Hebdomadam*, intelligit *Hebdomadarios* Presbyteros, qui ob ingruentem populum vicissim succedere solebant, qui pœnitentes ad reconciliationem, & paganos ad baptismum præstolarent Ita Baron. ann. 483. num. 5. Vide *Hebdomadarius.*

HEBDOMADA IN ALBIS, Quæ hebdomadam Paschalem & Dominicam in Albis subsequitur. Incipit autem illa à Sabbato in Albis, & terminatur in alio Sabbato, & sic durat per octo dies. Ita Beletus c. 130. & Durandus lib. 6. cap 81. n. 16. c. 89. n. 1 Vide in *Alba* 3.

HEBDOMADA AUTHENTICA, quæ *Major*, de qua mox, in Suggestione Dioscori Diaconi, quæ exstat inter Epistolas Hormisdæ Papæ. [in Liturgia Gallicana apud Mabill. pag. 127. & 128.] & in Charta an. 1075. apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ p. 461. v°. *Propinquante sanctissimo Paschæ festo, secunda videlicet Hebdomadæ Authenticæ feria, &c.*

¶ HEBDOMADA CASTA, Ineuntis Quadragesimæ hebdomada dicebatur apud veteres, ut castimonia per Quadragesimam servanda significaretur.

¶ HEBDOMADA CRUCIS. Sic apud Teutonicos Rogationum hebdomada appellatur, teste Macro in Hierolexico.

¶ HEBDOMADA DE EXCEPTO, dicitur in ritu Ambrosiano ultima hebdomada Adventus; quia in ea excluditur omne aliud officium, ut docet idem Macer.

HEBDOMADA EXPECTATIONIS, Sexta septimana post Pascha, quæ scilicet est post Ascensionem, quoniam repræsentat illud tempus, quo Apostoli expectaverunt adventum Spiritus sancti, quibus Dominus dixit: *Manete in hac civitate, & Expectate usque dum induamini virtute ex alto.* Ita iidem Beletus c. 130. & Durandus.

HEBDOMADA INDULGENTIÆ, dicitur Hebdomada major, seu sancta, *quia in ea pœnitentes absolvuntur*, inquit Honorius Augustod. lib 3 c. 71.

HEBDOMADA MAJOR, Quæ diem Resurrectionis Christi præcedit, ἑβδομὰς μεγάλη, Græcis. Ideo autem *Major dicitur*, inquit Honorius Augustod. lib. 3. c 72. *quia ob maxima officia insignis habetur.* Eadem habent Micrologus c. 50. & 52. & Beletus c. 88. Monachus Sangall. lib 2. c. 11. *Venerunt illuc in majori Quadragesima Hebdomada majore, &c.* Vide Chrysostomum Homil. in Magnam hebdomadam.

HEBDOMADA MEDIANA, Quadragesimæ hebdomada quarta Pelagius PP in Epist. apud Holstenium in Collectione Romana pag. 141. *Veniente Mediana Septimana Paschæ, unumquemque per officia, quæ præcipimus, promovere non differas.* Gelasius I. PP. Epist. 9. c. 11. *Ordinationes etiam Presbyterorum & Diaconorum, nisi certis temporibus & diebus exercere non debent, id est, quarti mensis jejunio, septimi & decimi; sed & etiam quadragesimalis initii, ac Mediana Quadragesima die sabbati jejunio circa vesperam noverint celebrandas.* Eadem habet Nicolaus I. apud Sammarthanos in Episcopis Sistaricensibus n. 18. ut & Liber Diurnus c. 3. tit. 9. Gesta Innocentii III PP. p. 105. *Idem igitur Dominus Innocentius præfatum Constantinopolitanum Electum sabbato quatuor temporum Quadragesima in Diaconum ordinavit, & in sabbato Hebdomada mediana in Sacerdotem promovit, ac sequenti Dominica Romæ apud S. Petrum in Episcopum consecravit, &c.* Sugerius in Ludovico VI. *Sequenti die, sabbato scilicet Mediana, me indignum ordinavit Presbyterum.* Vide Durandum lib. 6. Rational. cap. 59. num. 1.

HEBDOMADA MUTA, seu *Sancta*, *quando campanæ adstringuntur*, ut est in Legibus Ostrogotthicis de Jure Ecclesiast. c. 22. Vide Joannem Loccenium lib. 1. Antiquit. Suecic. cap 5.

MEDIA JEJUNIORUM PASCHALIUM SEPTIMANA, apud Marcellinum Comitem, in Chron. ubi de Inventione capitis S. Joannis Baptist. quæ in Tractatu Græco à nobis edito μέση τῶν νηστειῶν ἑβδομὰς dicitur, & apud Cedrenum in Leone Copronymi F. μέση ἑβδομὰς in Concilio Calchedonensi act. 11. μεσονήστιμος. Joanni Chrysostomo, Theodoro Studitæ. Theophylacto, Germano Patriarchæ CP. & aliis, est quarta Quadragesimæ hebdomada juxta Græcos, tertia vero secundum Latinos, ut pluribus docet Allatius de Dominicis & Hebdomadibus Græcorum.

HEBDOMADA PASCHALIS, quæ Festum Paschatis subsequitur, & protenditur usque ad sabbatum *in albis* exclusive & sic Pascha sex dies tantum habet pro octavis. Ita Durandus lib. 6. c. 81 n. 16. Hanc Græci *ἀνακαινίσιμον* vocant quod en sanctissimo Christi triumpho omnia renoventur, instaurentur, & in meliorem statum reducantur. Vide Allatium de Domin. & Hebdom. Græcor. c. 13.

HEBDOMADA PASSIONIS, quæ Dominicam Palmarum præcedit. Vide notas ad Villharduinum num. 129.

☞ Pro hebdomada majori, quæ est post Palmas accipi videtur à Bartholomæo Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1227. apud Murator. to. 6. col. 445. *Sed quia quadragesima erat & Passionis Hebdo-*

mada imminebat, ob illius reverentiam qui pro redemtione humani generis passus est patibulo crucis affigi, distus dominus Lazarus distulit usque post octavam Paschæ resurrectionis movere.

HEBDOMADA PENTECOSTES, quam Græci τοῦ ἁγίου πνεύματος ἑβδομάδα vocabant, ut est apud Morinum. Vide Jo. Bapt. Cotelerium ad Constitut. Apost. p. 253.

HEBDOMADA POENALIS dicitur illa, qua Christus Crucem subiit, & quod jejuniis & laboribus transigatur ad memoriam Passionis Christi. *Laboriosam Hebdomadam* vocant Latini Patres, nos etiamnum *la semaine peneuse*: Nicetas, τοῦ Χριστοῦ παθημάτων ἡμέρας. Hugo Francigena de excidio Salvaniensis Monasterii n. 6. *Altera autem die est secunda pœnalis Hebdomada.* Charta ann. 1247. in Hist. Monmorenciaca p. 410. *Doub. sol. .... annui redditus de eleemosyna in Ebdomada Pœnali annis singulis persolvendis. Hebdomada Pœnosa*, in Chronico Archiep. Upsaliensium p. 216. [& apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 353.] *Septimana Pœnosa*, in Tabular. Monasterii Hederæ, anno 1197. fol. 24. Vide Josuam Arndium in Lexico Antiquitatum Ecclesiasticarum pag. 409.

¶ HEBDOMADA SANCTA, Quæ Pascha præcedit. Statuta Ecclesiæ Nemausensis circa an. 1364 apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1026. *Præcipientes, ut singulis annis in Hebdomada sancta Presbyteri parochialium Ecclesiarum, per se ipsos, aut Diaconos, aut Subdiaconos, vel per Clericos adultos chrisma novum & oleum à nobis, vel ab Archipresbyteris nostris suscipiant sicut est consuetum.* Placidi Diaconi Supplementum Virorum illustrium Casinens. c. 8. apud Murator. to. 6. col. 68. *Scripsit innumera pene opera .... speculum peccatoris; paræneses sex in Hebdomada Sancta.* Gall. *Semaine sainte.*

¶ HEBDOMADALIS, Dominicalis. Statuta Canonicorum Regul. S. Augustini art. 19. apud Raim. Duellium Miscell. lib. 1. p. 89. *Officium plenum de Sanctis si peragatur, solaque Missa choro sit, tunc in ea recitatur semper Collecta, quæ dicitur Hebdomadalis*, id est, Collecta Dominicæ præcedentis

¶ HEBDOMADARIATIM, HEBDOMADATIM, Ordine septimanario. Chronic. Mellicense in Regula reform. ann. 1451. p. 418. *Officialium principalium scilicet domus Abbatis, Prioris & Subprioris ac aliorum fixorum non Hebdomadariatim sibi succedentium ... officia describere... omittimus.* Consueta regula Toribii Archiep. Limæ to. 4. Concil. Hisp. p. 677. *Faciant suum officium Hebdomadariatim per vices.*

HEBDOMADARIUS, Frater, vel Monachus, qui suas vices in ministeriis monasticis per hebdomadam exequitur. Ugutio: *Hebdomadarius, qui per hebdomadam curam gerit pro sociis super cibariis.* S. Hieronymus Epist. 22. cap. 15. de Cœnobitis: *Et unaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensam, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant.* Cassianus lib. 4. de Instit. Cænob. c. 19. *Singulis hebdomadibus vicissim fratres ad hæc officia sibi reddenda succedunt.* Et c. 22. *Hebdomadarum mutua vicissitudo.* Concilium Aquisgran. c. 143. *Vicissim in refectorio & cæteris communibus necessitatibus sibi fraternitatis officio fungantur.* Regula SS. Patrum cap. 12. *Debet is, qui præest Pater disponere Hebdomadarios, & ordinem officii, quo sibi invicem succedant ad ministrandum.* Vide Concil. Tarraconense sub Hormisda PP. c. 7. Concil. CPol. sub Menna act. 5. Τότε δὲ ἐπίσκοπος τυγχάνων, μετὰ τὸ ἰδεῖν εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον τοῦ εὐκτηρίου οἴκου τῆς ἁγίας Μαρίας, ἑβδομαδάριος ὤν. *Septimanas facere*, hebdomadarii munus implere, in Regula S. Fructuosi c. 23. Novatus Catholicus Homilia ad Fratres: *Cruciari, jejunare biduo, triduo, aut quatriduo, Septimanas facere, frequenter inde superbiunt fratres.* [*Hebdomadam facere*, in Charta an. 1366. de officio Aquarinus de Talmundo.] *Hebdomadas tenere, custodire.* Relatio Fr. Joannis de Monte Corvino, Ord. Fratr. Minorum apud Waddingum an. 1035. n. 10. *Pueri jam sciunt officium nostrum, & tenent chorum, & Hebdomadas, sicut in conventibus fit.* Charta ann. 908. apud Ughellum to Episcopis Bergomens. *Ea vero ratione, ut singulis diebus refectio fiat Presbytero & Diacono & Ostiario, qui Hebdommadam in ipsa custodierint Ecclesia.* Vita sancti Adalberti Episcopi Pragensis apud Surium: *Coquinas purgat, Hebdomadas intentissime procurat, scutellas lavat, &c. Hebdomadale servitium*, in Charta Araldi Episcopi Carnotensis pro Monast. Cluniac. to. 6. Spicil. Acher. p. 451. Observat Molanus lib. 2. de Canon. c. 15. Thesaurarium in Ecclesia S. Petri Lovaniensi, eumdem & hebdomadarium à trecentis annis & amplius fuisse, cui incumbit quotidie summum sacrum canere, seu omnium horarum officium inchoare, licet nomen ipsum indicet hoc opus per hebdomadas solitum fuisse dividi. Quot igitur erant officia in Monasteriis, totidem erant Hebdomadarii. Verbi gratia

HEBDOMADARIUS SACERDOS, apud Udalricum lib. 2. cap. 30. Lanfrancum in Decret. pro Ord. S. Bened. cap. 11. Leon. Ost. lib. 3. cap. 21. & Gaufr. Vosiensem cap. 59. Idem qui

HEBDOMADARIUS SACRI ALTARIS, in Vita Joannis Gorziæ Abbatis p. 745.

HEBDOMADARIUS MAJORIS MISSÆ, apud Lanfrancum cap. 13. in Statut. Ord. de *Sempringham* cap. 735. [Consuetud. antiquæ Canonicorum Regular. Monast. S. Jacobi de Monteforti apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1217. *Sed & sacerdos & subdiaconus qui in præterita septimana majoris Missæ Hebdomadarii fuerint, parati Missam pro defunctis ex more persolvant.*]

HEBDOMADARIUS LECTOR AD MENSAS, in Regula Magistri c. 24. in Statutis Ord. *de Sempringham* pag 735. [Charta an. 1380. apud Lobinellum to. 3. Hist. Paris. p. 510. *Præcipimus quod omne silentium sit inter illos in mensa, & quod ex ipsis sit unus Hebdomadarius successive qui Bibliam legat intelligibiliter & succincte.*]

HEBDOMADARIUS CANTOR, apud Udalricum lib. 2. Consuet. Cluniac. cap. 29.

HEBDOMADARIUS INVITATORII, cui Invitatorium præcinendi onus incumbit, apud Udalricum in Consuet. Cluniac. lib. 2. cap. 29. & in Statut. Ord. *de Sempringham.*

HEBDOMADARIUS PSALTERII, ibid. p. 764.

HEBDOMADARIUS CHORI. Beletus c. 24. *Hebdomadarius, ita eum appellamus, cujus est tota Hebdomada in Choro administrare officium.*

HEBDOMADARIUS DEFUNCTORUM, in Statutis Ordinis *de Sempringham* pag. 730. qui curat officia defunctorum.

HEBDOMADARIUS COQUINÆ, apud Reginonem anno 741. Cæsarium lib. 1. c. 35. lib. 11. c. 11. Vita S. Adalberti Episcopi Pragensis c. 13. apud Sur. 23. April. *Coquinas purgat, Hebdomadas nitidissime procurat, scutellas lavat, & ad cocorum necessaria cuncta cursu pervolat.* Vita S. Thomæ Abb. Farfensis cap. 9. *Hebdomadas suas in coquinæ officio, sicut & alii fratres, in ipso faciebant Monasterio.* Adde Regulam S. Benedicti c. 35. Regulam. S. Isidori c. 19. Udalricum lib. 2. Consuet. Cluniac.

c. 35. Reginonem an. 746. Lanfranenm in Statut. Benedict. c. 1. Regulam Magistri c. 18. 21. &c. De ejusmodi *Hebdomadariis*, vide S. Hieron. in Præfat. ad Regulam S. Pachomii cap. 2. ipsam Regulam c. 24. Regulam S. Fructuosi c. 9. &c.

¶ HEBDOMADARIUS MINOR, in Statutis MSS. Capituli gener. an. 1294. S. Victoris Massil. *Item statuimus quod Minor Hebdomadarius videat ea quæ in coquina pro Conventu ministrabuntur ... ne Conventus valeat in aliquo defraudari.*

ARCHIHEBDOMADARIUS, [Qui his omnibus præerat,] Ἀρχιεβδομάριος dicitur in Concilio CP. sub Menna Act. 5. qui hebdomadariis præest, ut singuli sua officia rite exequantur. Archihebdomadarii mentio etiam occurrit apud Anonymum περὶ ἐπιλυχνίου, inter Opera Basilii editum.

Ceterum ut super hebdomadarios, priusquam septimanas suas inciperent, ita & cum eas absolverent, orationes fundebantur. Utraque habetur inter Opera Alcuini p. 1194.

¶ HEBDOMADARII, Dicti in Ecclesiis Cathedralibus sicut & in Monasteriis quibus majus Sacrum canere, omniumque horarum officium inchoare incumbebat. Statuta Ecclesiæ Barchinonensis an. 1288. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 609. *Illam* (pecuniam) *distribuat, & distribuere teneatur de assensu illius qui tenebit sacristiam majorem, & Hebdomadariis qui faciet septimanam, ut juxta Apostolum, sint consolationum socii, qui fuerint passionum.*

¶ HEBDOMADARIA, Munus Hebdomadarii. Constitut. Dominican. per Vincentium Mariam part. 1. col. 305. ex Capitulo an. 1417. *Nullus ab Hebdomadaria munere subeundo est exemptus præter Magistros in sacra Theologia, Lectores actuales & Prædicatores actuales.*

HEBDOMADARII præterea dicebantur, qui per vices septimanatim ad cubiculum Imperatoris excubabant. Vide Codinum de Orig. CP. pag. 20. Meursium in Ἑβδομάριοι, [& Gloss. mediæ Græcit. in Ἑβδομάριοι.]

¶ HEBDOMADARIUS, Qui singulis septimanis recurrit. Epistola ad Archiducem Austriæ ann. 1589. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 333. *Per hanc totam septimanam, excepto Veneris die, qui Turcarum Hebdomadario festo sacer est, &c.*

¶ HEBERGAGIUM, HEBERGAMENTUM, HEBERGIARE, &c. Vide in *Herberga.*

HEBIDUS, pro *Hebes*. Vita S. Guthlaci cap. 11. *O mi Beccelme, & quid Hebido sub pectore antiquum hostem occultas?*

¶ HEBITA, *Lorica*. Gloss. Isidori & vetus Glossar. MS. Sangerman.

¶ HEBONA. Sic Liberum barbatum seu ejusdem simulacrum vocabant Neapolitani in Campania, teste Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 18.

HECATONPENTA. Anastasius Bibl. in S. Hilario PP. *Ubi sunt columnæ miræ altitudinis, quæ dicuntur Hecatonpenta*: altæ scilicet 105. pedibus.

¶ HECHOITA, Escaeta. Perardus in Burgund. p. 350. *Dedi etiam eis ... & omnes Hechoitas in hominibus quæ ad me devenire debent.* Vide *Escaeta.*

¶ HECK, Retis genus, quo utuntur piscatores fluvii Isidis Eboracensis accolæ. Statuta an. 23. Henrici VIII. cap. 18. apud Spelmannum.

¶ HECTICA, Febris *Hectica*, Gall. *Fievre etique.* Vita S. Celestini PP. V. auctore Jacobo Cardinali: *De miraculo mulieris curata ab Hectica.*

¶ HECULANUS, *Eunuchus*, Papias. In MS. Bituric. *Heculaneus.* Amalth. *Heculanus*, *sulens.* Idem Papias suo ordine legit. *Herculaneus*, *Eunuchus.*

¶ HECURA, Sulcus, αὖλαξ. Gloss. Lat. Græc. MS. Sangerman.

HEDA, HETHA, Portus. Dumesdei, in Descriptione terrarum Regis, Tarenfordiæ, in Comitatu Cantii: *Ibi sunt duo Hede, id est, portus.* Et tit. Chent. Episcopus Bajocens. *Meleune, Heda de* 20. *sol.* Ubi Spelmannus *Hedam* intelligendam censet de portu minori & minus celebri, & ex Saxon. hæð, Fovea, deducit. Ex hoc, inquit, *Lamb-hit, Quene-hit, Oxburgh-hit.* [Monast. Anglic. to. 2. pag. 142. *De tota medietate Hetha sua apud Hengeste ei, cum libero introitu & exitu, &c.*]

HEDERA. *Hederam in Pascha, in Choro administrare.* Vide Hemeræum in Augusta Viromand. in Regesto p. 42. in Charta an. 1130.

¶ HEDIFICAMENTUM, Eo nomine significatur id omne quo res aliqua melior fit, Gall. *Amelioration*: quod de domo reparata, vel ædificiis quibusdam aucta, & de agro diligentius culto intelligi potest. Charta an. 1286. ex Tabular. D. *de Flamarens*: *Recipient totam illam domum & localem in quo est, cum introitu suo & exitu & omnibus suis juribus & pertinentiis & Hedificamentis in dicta domo factis.*

¶ HEDIFICARE, pro *Ædificare*, Ad pietatem movere, impellere. Capitula gener. MSS. S. Victoris Massil. *In illa hora audita evirabiata ... quæ non Hedificabat, sed potius Fratrum animos contristabat.*

¶ HEDIFICARE VINEAS, Plantare. Instrum. an. 878. to. 1. Hist. Occitan. pag. 135. *De illas vero vineas & malviolos, quos jam dictos Fulcrada Hedificavit super ipsum territorium, à suis partibus obtineat.*

HEDINUS, apud Hispanos, dicitur *Justitiarius Judæorum, qui exercet compulsiones, & mandat sententias executioni, & cognoscit de minoribus causis, &c.* Ita Vitalis Episcopus Osceosis, apud Blancam in Comment. Rer. Aragon. p. 784 [ab Hebr. דין, Judicium, & articulo præposit. ה]

¶ HEDIUM, *Præsidium. Hedium, Prædium.* Ita vetus Gloss. MS. Sangerm. f. ab *ædes* voces fictæ.

HEDRA, Sedes, lectica, ex Gr. ἕδρα. Bonitus Subdiaconus in Actis S. Theodrici Ducis Martyr. n. 12. *Dispositis equitibus, ipse Hedram auream considens, Heracliam veniebat.*

HEDROTII, HEDROTES. Vide *Heidemi.*

HERE-SCHILD, Vox Saxonica & Germanica, composita ex heepe, exercitus, & ꞅchilꝺ, vel ꞅcylꝺ, clypeus Gloss. Ælfrici p. 66. Scutum, clypeus, ꞅcylꝺ. Proprie autem est obsequium militare, quo quis Principi obnoxius est: quod *Scutagium* vocant Angli. In Constitutione Friderici I. an. 1158. apud Goldastum to. 3. Constitut. Imperial. §. 8. est *de Abbatissa & Episcopi Hereschildo.* Mox: *Si Monialis in Abbatissam, aut Monachus in Episcopum eligatur, per hoc in Imperio Militiæ cingulum, & non jura civilia acquirere possunt,* id est, eo ipso, quo Abbatissæ & Episcopi eligantur, Regalium, quæ tenent jure, militares functiones obire tenentur. Vide *Scutagium.*

Neque alterius sunt originis voces *Arascild*, *Arachild*, & *Arischilt*, quæ prave editæ leguntur, pro *Hereschild*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 17. §. 4. *In collectione habitantium in uno loco, pro ut inferentia alicui, si plaga illata, aut homo mortuus fuerit, de ipsa collectione compositio sit* 20. *solidorum ei, qui vim passus est*: Statuti rationem reddit Princeps: *Quia non potuimus causam istam assimilare ad Arascild, nec ad Concilium* (ita leg. pro *Consilium*) *rusticanorum, vel ad seditionem: & plus nobis paruit congruum esse de consilio malo, id est, consilio mortis.* Quo verborum contextu Legislator innuit, ejusmodi conventus

illicitos accipi non potuisse pro legitimis conventibus, verbi gratia pro *Heresild*, id est, conventu ad militiam, vel conventu pro rebus publicis, vel denique conventu pro seditione vel tumultu aliquo pacificando ac sedando. Ita §. 5. vis à feminis, maritorum impulsu, illata, ab ipsis maritis emendatur: *Quia*, inquit idem Legislator, *non possumus mulierum collectionem ad Arascild assimilare, neque ad seditionem rusticanorum, quia viri istam causam faciunt, non mulieres.* Ubi paulo secus Editio Heroldi pag. 249. *Quia non potumus mulierum collectionem ad Arischild consimilare, neque ad seditiones rusticanorum, quia istam causam viri faciunt, nam non mulieres.* Hoc est, ea mulierum collectio, vel is conventus, capi non potest pro militari collectione, nec pro seditione pacanda, cum res hæc (*causa*) viros spectet, non mulieres. Id autem hoc loco *Heeeschild* sonat, quod prave, ut diximus, *Arischild* vel *Aescild*, locis iis dicitur, ut apud Papiam *Arachild*, qui *cavalcadam* recte interpretatur: ut & apud Ugutionem, *Arischilt*, qui *adunationem* perinde recte vertit. Atque inde

HERESCHILD, ut habet Kylianus, dicitur *dignitas originis, clypeus patris ac matris, feudum & clypeus, clypeus feudalis, nobilis prosapia paterna, clypeus militaris, insignia.* Chronic. Laurishamense p. 88. *Nam septem principalia beneficia ... ad generum ejus Ducem Welephonem transierunt, maximo videlicet Ecclesiæ detrimento. Exinde siquidem militaris clypeatura, scilicet Hereschilt, integritate confusa, atque in diversa distracta est, & Ecclesia tam in militari frequentia, quam in re stipendiaria, in suis opportunitatibus & regalibus expeditionibus imminuta est, multorum servitiis in unam personam collatis, solumque remansit inane nomen domini & hominis.* Supra pag. 78. *Qui communicato 12. illustrium fidelium suorum consilio, quo nimirum etiam beneficialis summa militaris clypei, qui vulgo dicitur Hereschild, Laureshamensis Ecclesiæ attinens includitur, singulis pro quantitate beneficii centenos Milites (ut traditur) assignavit.* Idem Chronicon pag. 91. *Quapropter Rex timuerat, ne forte dignitas regalis Abbatiæ militare clypeo, qui vulgo dicitur Hereschildt, subtractio imminueretur.* Vide *Clypeus*.

HEERESTRETE, Viæ regiæ, seu *militares*, uti appellantur ab Eumenio in gratiarum act. sect. 7. & aliis, ab *Heer*, exercitus, & *Strete*, seu *Strata*, via. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 10. *Omnes Heerestrete omnino Regis sunt, & omnia gwalstowa ete*, id est, non modo viæ ipsæ; sed & delictorum, quæ in viis regiis committuntur, cognitio Regis sunt. [Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomar. *Si quis rapinam fecerit aut in via aut in Heerstrata super mercatores vel quoscumque alios & in hoc maleficio captus fuerit suspendetur.*]

HEERETOCHIUS, Ductor exercitus, Magister militum: ex Saxon. heꝛetoꝫa, voce conflata ex heꝛe, *exercitus*, & toꝫen, *ducere*: unde Germanis *Hertzog*, Dux dicitur, quasi *Dux exercitus*. Qui autem *Heretochii* potissimum fuerint apud Anglos, sic pluribus prosequuntur Leges Edwardi Confess. cap. 35. *De Heretochiis: Erant & aliæ potestates & dignitates per Provincias & patrias universas, & per singulos Comitatus totius Regni prædicti constitutæ, qui Heretoches apud Anglos vocabantur, scilicet Barones, nobiles, & insignes, sapientes & fideles & animosi. Latine vero dicebantur Ductores exercitus, apud Gallos Capitales Constabularii, vel Marescalli exercitus. Illi vero ordinabant acies densissimas in præliis, & alias constituebant, prout decuit, & prout eis melius visum fuit, ad honorem Coronæ & ad utilitatem Regni. Isti vero viri eligebantur per commune Concilium pro communi utilitate Regni per Provincias & patrias universas, & per singulos Comitatus in pleno folcmote, sicut & Vicecomites Provinciarum & Comitatuum eligi debent: ita, quod in quolibet Comitatu semper fuit Heretochius per electionem electus ad conducendum exercitum Comitatus sui, juxta præceptum Domini Regis ad honorem & utilitatem Coronæ Regni prædicti, semper cum opus adfuerit in Regno. Item qui fugit à Domino vel socio suo pro timiditate belli, vel mortis, in conductione Heretochii sui, in expeditione navali vel terrestri, perdat omne, quod suum est, & suam ipsius vitam, & manus mittat Dominus ad terram, quam ei ante dederat.* Heretochii in Legibus Henrici I. gradu Vicecomitibus inferiores ponuntur: ubi enim de Placitis generalibus Comitatuum: *Intersunt Episcopi, Comites & Vicecomites, Heretochii, Trethingrevi, Ledgrevi, &c.* Ita habet Spelmannus: nam in Editis cap. 7. vox *Heretochii* abest.

¶ HEERGEWETHE, in Speculo Saxon. *Vestitus militaris*, ab *Heer*, exercitus, & *Gerathe* vel *Gewethe*, supellex. Quænam vero ad illum vestitum pertineant, ibidem distincte describuntur.

¶ HEERGRAVIUS. Vide *Heregravius*.

¶ HEERWADIUM, HERWEDIUM, Militare vadium, à Sax. Heꝛe, exercitus, & Vadium, pignus. *Relevii* species quod ab hærede ad rehabendum feudum paternum vel bona hæreditaria domino præstabatur. Leges feudales Ottonis Comitis in Tecklenburg. apud Ludewig. to. 2. p. 301. *Si filius ministerialis nostri, vel hæres legitimus, si filius non est, patre præmortuo intra annum & diem jus quod Herwede dicitur, in castro nostro nobis vel Camerario nostro præsentaverit, jus bonorum suorum per hoc salvabit. Si vero præsentatum, nec per nos nec per Camerarium nostrum recipere vellemus, sub testimonio Castellanorum hoc relinquet, & sic iterum jus bonorum suorum salvabit. Per equum meliorem præmortui, vel cum dimidia marca, si equus non est, Herwedium exsolvit, dummodo loco & tempore hoc exhibeat, sicut prædictum est. Si vero intra annum & diem exhibere hoc noluerit, bonorum suorum jus perdet. Qui vero propter legitimam necessitatem exhibere non poterit, vel quia est peregrinus, vel ex legitimis causis detentus, si necessitatem evadit, qua hora sibi de præmortuo innotuerit, ab eadem prædictum anni & diei competit ad Herwadium exhibendum. Item si ministerialis noster moritur sine legitimo hærede, & unus ex cognatione, de qua plures agere possunt pro hæreditate, alios in dolo prævenerit, equum præmortui pro Heerwadio exhibendo; si quilibet aliorum, quibus hæc actio competit, dimidiam marcam exhibuerit nobis debito loco & tempore, sicut prædictum est, eodem modo illos audiemus, sicut eum qui primo loco nobis exhibuit equum. Item exhibitio Herwadii per tutores eorum qui sunt minorennes eodem modo, loco & tempore completur, sicut per hæredes ipsos qui sunt legitimæ ætatis.* Vide *Heriotum*, *Cavallum*, *Relevium*.

HEGELWITE. Charta Henrici I. Regis Angl. pro Abbatia S. Catharinæ Rotomag. in Regesto Cameræ Comput. Paris. signato P. *Quietas, liberas ... & de lairwite, & de Hegelwite, & de fleanteineswite, &c.* Anglo-Saxonibus heꝫe & heꝫꝫe, est sepes, septum, pite, mulcta.

HEGIN. Vide *Haga*.

HEGIRA, Muhametanorum æra, quæ à Muhamedis pseudoprophetæ fuga initium habet. Nam cum is ob erroris novitatem de vita periclitaretur, ex Mecha Medinam fugam arripuit. Quia vero Muhamedes, ait Scaliger lib. 2. de Emen-

dat. temp. pag. 136. simia Christianorum est in multis, is principium æræ suæ eadem appellatione donavit, qua Christiani suam à Diocletiano. Ut enim æra Diocletiani dicta est *æra Martyrum*, ita etiam Muhammedis dicta est *Hegira*, à voce Arabica *Hegirathi*, seu *Hegeraton*, ut habet Joan. Hesroonita post Geographiam Nubiens. cap. 8. hoc est, φυγμὸς ὑπὲρ τῆς θρησκείας. Cujus quidem auspicatissimæ fugæ tempus incipit in 16. Julii A. Chr. 622. feria 5. *secundum medium calculum*, *seu 6. secundum phasin lunæ*, uti habet Ulug Beig. lib. de Epoch. cap. 1. Muhammetani menses hujus epochæ à phasi novilunii ad phasim sequentis novilunii numerant: atque hoc intervallum nunquam 30. dies excedit, neque minus est 29. ita ut 4. menses alternatim consequentes 30. dierum sint, & tres 29. sine ullo utrimque excessu è 12. mensibus annum constituunt. Anni itaque & menses secundum eorum usum sunt lunares veri. Sed de hujus epochæ ratione plura habent idem Ulug-Beigus. Scaliger lib. 7. pag. 763. Leunclavius in Pand. Turc. n. 11. Petavius de Doctr. temp. & alii Chronographi. Vide *Annus*.

¶ HEGUMENIARCHA. Vide *Hegumenium*.

HEGUMENI, Ἡγούμενοι. Ita Græci *Abbates* passim vocant, qui *Primates Monasterii* Juliano Antecessori cap. 19. *Principes Monasterii*, in Regula S. Pachomii §. 7. 22. dicuntur. Thiofridus Abbas Epternacensis in Prooemio libri, cui titulus: *Flores Epitaphii*: *Oliva abest*, *pulcra*, *speciosa*, *fructifera in domo Domini*, *sanctæ Trevericæ sedis Archipræsuli Brunoni*, *Oleaster aridus Efternacensis Cœnobii Hegumenus Thiofridus*. Ita idem Julianus Antecessor cap. 264. Anastasius in Leone III. p. 124. &c.

EGUMENUS, absque aspiratione. Ugutio: *Egumenus*, *i. Dominus*. Liberatus Diaconus c. 18. *Egumenus Monasterii Diolcheni*. Sic usurpant Leo III. PP. Epist. 10. Paulus Diac. in Miscella, &c.

EUGUMENUS, perperam apud Guillelm. Biblioth. in Hadriano II p. 228. & eumdem Diacon pag. 762. Edit. Canisii.

EGUMENARCHIUM, id forte quod ἡγουμενεῖον vocat Alexii Comneni Novella: Monasterium, vel potius domicilium Hegumeni, ut *Patriarchium*, Patriarchæ. Anastasius in Hadriano I. pag. 119. *Basilica vero Monasterii S. Anastasii Christi Martyris una cum baptisterio & Egumenarchio*, *&c.* Alii Codd. habent *Igumenarchio*.

¶ HEGUMENIUM, Ea Monasterii pars quæ peregrinis recipiendis propria erat Passio SS 20. Martyrum to. 3. Martii p. 171. *At Hegumeniarcham*, *id est*, *eum qui peregrinis præpositus erat in Hegumenio commorantibus*, *Joannem nomine*, *compositis optimisque moribus adolescentem ubi diaboli satellites agnoverunt*, *mille affectum plagis*... *non permiserunt pedibus introire in Ecclesiam*.

HEIA, HEIARE. Vide *Haga*, *Hercia*.

¶ HEIBOTE. Vide in *Haga*.

HEIDEOTI, Factio quædam in urbe Leodiensi, de qua magnum Chronicum Belgicum an. 1403. *Cœperunt cives Leodienses*, *qui seipsos nominabant Heideotos*, (*quod interpretantur multi de Gallico in Latinum*, *Osores justitiæ*) *rebellare D. Joanni de Bavaria*, *Electo Leodiensi*. Vim vocis Gallicæ non omnino percipio *Hair*, & *Heir*, est odisse: verum *Heideotos* potius nominasse se, quasi *Idiotas*, censerem, nisi non *Heideotos*, sed *Haidrotios* appellatos scriberet Suffridus Petri in eodem Joanne Episc. c. 4. qui vocis hujus posterioris vim pariter attigit: *Erat illic genus hominum factiosorum*, *qui ob effrenem linguæ petulantiam*, *qua sine pudore legitimis suis magistratibus ad captandam auram popularem obtrudebant*, *Hedrotes*, *sive Hedrotii vocabantur*.

¶ HAIDROTII, in Chron. Cornelii *Zantfliet* apud Marteo. to. 5. Ampliss. Collect. col. 361. ubi & de vocis etymo diserte docemur: *Anno 1403. quidam filii iniquitatis*, *Gallice Haidroite*, *id est*, *odientes jus & æquum*, *cives Leodienses cœperunt rebellare contra dominum Leodiensem Electum inclytum Johannem de Bavaria*, *nitentes contra Deum*, *justitiam & rationem posse tenus destruere jurisdictionem ecclesiasticam in plerisque modis & formis*, *&c.* Ibidem col. 362. *Odium tamen quod in cordibus dictorum Haidrotiorum suscitatum fuerat*, *nondum poterat radicitus extirpari ab eisdem*.

¶ HEIDONES, Gentiles, pagani, idololatræ, à Germ. *Heyde*, Gall. *Gentil*, *Payen*. Epistola ad Archiducem Austriæ an. 1589. apud Ludewig to. 6 pag. 328. *Quidam ex nostris Heidonibus transfuga factus est*.

¶ HEILIGOWE, Sacer pagus. Acta SS. Benedict. sæc. 5. p. 12. ubi de B. Notkero Balbulo: *Igitur beatus Notkerus de pago*, *qui Turgowe dicitur*, *oriundus fuit*, *& in vico qui Sacer-pagus Latine*, *vulgariter Heiligowe appellatur*, *&c.* Teutonibus *Heilac*, Sanctus. Vide Schilter. in hac voce & infra *Heleibutlt*.

¶ HEIMBURGENSIS, HEIMBURGIUS, Apparitur, præco. Jus Argent. lib 1. c. t. apud Schilter. in Gloss. Teuton. *Ad scultetum pertinet statuere tres personas* (*præcones*) *quos Heimburgenses dicimus*, *unum in interiori scilicet veteri urbe*, *duos in exteriori*. Chronicon Wormat. apud Ludewig. tom. 2. pag. 78. *Apud Wormatiam seu Vangiones*, *supremus olim judex erat camerarius temporis adhuc Francorum Regum*; *mansitque etiam succedentibus Episcopis*, *quorum nomine tres singulis annis placita in curia Episcopali exercebant*, *Januario*, *Aprili & Junio. Judici camerario xvi. apparitores præsto erant*, *quos Heimburgios appellabant*. Si tamen vim nominis spectes, idem est qui judex, Præfectus vici, à Teuton. *Heim*, Vicus, villa.

HEIMERE. Chronicon Montis-Sereni ann. 1218. *Fames magna facta est*, *quæ priori anno inchoata tantum invaluit*, *ut modius siliginis*, *qui vulgo Heimere dicitur*, *3. marcis*, *& nonnunquam carius venderetur*.

HEIMSUCHUNG. Jura Ecclesiæ Bambergensis pro advocatia, in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 50. *Quandoque vero non solummodo causa ad ejus* (Advocati) *examen spectant*, *id est*, *vehtat*, *nortnunft*, *nabprant*, *Heimsuchang*, *& furta*: *horum reus vadiabit Advocato 60. nummos pro pelle & capillis suis*. Vox ejusdem originis, fortean etiam notionis, ac ea, quæ sequitur.

HEIMZUHT, Expeditio hostilis, Germanis *Heimzuch*, ut vult Lindenbrogius. Lex Bajwar. tit. 3. cap. 8. *Si quis liberum hostili manu cinxerit*, *quod Heriraita dicunt*, *id est*, *cum 42. clypeis*, ... *si autem minus fuerint scuta*; *verumtamen ita per vim injuste cinxerit*, *quod Heimzuht vocant*, *componat*, *&c.* Theutonibus *Heymen*, est sepire, obvallare: *Heyminghe*, sepimentum, à quo potius ducendum videtur vocis etymon. Vide *Hamsoca*.

HEINFARE, HEINFARA, & HAINFAR, Discessio, fuga, lapsus servi, ex Angl. *Hem*, famulus, servus, & *Far*, iter, transitus. Dicitur & mulcta, quæ hoc nomine penditur, & ipsa jurisdictio animadvertendi in servos fuga lapsos. Domesdei: *Heinfaram qui fecerit*, *100. sol emendet*. Alibi: *Si quis occiderit hominem Regis*, *& facit Heinfaram*, *dat Regi 30. sol. de solutione hominis*, *& de forisfacto*

100. *fol.* Rursum alio loco : *Ista consuetudines pertinent ad Tausone, Burghersch, latrones, pacis infractio, Heinfare, &c.* Ex Spelmanno.

¶ HAUFARE, Eadem notione. Consuetud. antiquæ Norman. in Concilio apud Lillebonam ann. 1080. celebrato confirmatæ apud Marten. to. 4. Anecd. col. 118. *Nulli liceat in Normannia Hausare facere, vel incendium, vel raptum mulieris, vel vammum capere, quin fieret inde clamor apud eum, qui clamorem inde habere debuit.*

HEIRONES, Ardeæ, erodii, *Herons* nostris, accipitrum nobilium species primaria. Charta Anglica de Forestis, apud Matth. Paris, & in libro inscripto *Pupilla oculi: Æreas accipitrum, falconum, aquilarum, & Heironum.*

¶ HEISSESIN. Vide *Assasini.*

¶ HEKFORE, Juvenca, Anglis *Heifer*, Gall. *Genisse.* Computus an. 1407. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 548. *Et de xii. den. receptis de debili vitulo cujusdam Hekfore venditio prædicto Johanni hoc anno.*

¶ HELBLING, Monetæ genus. Vide *Halleuses.*

¶ HELCHIA. Charta Walteri Abb. S. Quintini de Monte an. 1214. *Sciat universitas vestra quod cum nos .... in aqua communi de Busescourt supra molendinos de Fullseres crustam unam cum Helchia & furnum de Busescourt cum mansura ejusdem furni longe tempore possedissemus, &c.* Quæ verba in Regesto an. 1665. Gallice redduntur, *une Croiste avec une Huche*, quo significatur Arca lignea major ubi pisces in aqua servantur.

HELCINIENTES. Charta Theodorici Comitis Flandr. an. 1151. in Tabulario Monasterii S. Bertini : *Non solum quidem terrarum, sed & omnium terrarum, quarum decima in sancta Ecclesia persolvitur ab Helcinienibus* (sic) *& submanentibus ex integro decima S. Bertino persolvatur.*

¶ HELECHVELT. Iperius in Chron. c. 20. part. 3. *Sanctus campus vulgariter Helechvelt, nunc vero corrupto nomine Hellefaut nominatur. Locus Ecclesia* dicitur in Mirac. S. Bertini c. 7. Vide *Heiligowe.*

¶ HELEFURLUNGA. Vide *Furlongus.*

¶ HELEMOSINA, pro *Eleemosyna.* Charta Goffridi Comitis Alsinæ an. 1177. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 1012. *Pro fidelium defunctorum anima Helemosina dari præcipiatur.* Syllabus Rubricarum ad Leges palatinas Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. SS. Junii p. VIII. *De Helemosina per helemosinarium præstanda.*

¶ HELEMOSENARIUS, & HELEMOSINARIUS, pro *Eleemosynarius.* Syllabus Rubric. ad Leges Palatinas Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. SS. Junii p. VIII. *De Scholari capellæ, de Helemosenario.* Constitutiones MSS. Ordinis Cluniac. *Nullus Monachus infra bannos exemptionis nostræ comedat aut bibat ... videlicet in grangia Helemosinarii, &c.*

¶ HELEMOSINATUS, Qui dat in eleemosynam ecclesiæ, monasterio vel pauperi. Charta an. 1030. to. 1. Hist. Lothareng. col. 407. *Hæc sunt nomina Helemosinatorum, cum eleemosynis suis : Dominus Imperator Chuonradus, libras xv. & auri unciam iv. Domina Imperatrix, &c.* Vide *Eleemosynarii* 3.

¶ HELERA. Testamentum Armandi d'*Alegre* an. 1263. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1119. *Item volo & præcipio quod dicta domus de Campis percipiat in solutum pro mille solidis Podiensibus quos debeo eidem, prædicta Helera dicta Catherina filia mea tertiam partem proventuum dicti mercati d'Alegre.* Locus perobscurus. An legendum *Heredia*?

¶ HELFLNG. Vide *Halsfang.*

¶ HELIGEVORST. Vita S. Deodati Nivern. Episc. sæc. 3. Bened. part. 2. p. 473. *beatus Deodatus ad quemdam locum pervenit, qui Teutonico idiomate Heligevorst, Latino Sancta-silva vocitatur, juxta oppidum quod Hegenowia dicitur, in Alsatiæ finibus situm.* Vide *Heiligowe.*

HELIOGABALUS, ita Sol dictus apud Gabalitanos. Vocem Arabicam esse contendit Scaliger, *Alagabal*, uti præferunt aliquot nummi, *i. e. Deus Gabalitarum.* Sed de Heliogabalo, & Antonino Imperatore ita nuncupato, multa congessere idem Scaliger in Notis ad Eusebium p. 231. ult. Edit. lib. 1. Epist. p. 209. Casaubonus & Salmasius ad Lampridium. Fullerus l. 2. Miscell. c. 14. & alii.

¶ HELITIATUS, Extra omnem litem positus. Præceptum Childeberti III. Regis Franc. an. 697. apud Mabill. Diplom. p. 480. *Omni tempore contra ipso Drogone & conjuge sua Adaltruta aut heredes eorum, vel cujuscumque libet de parte eorum, omni tempore habeat evindecatum adque Helitiatum.* Vide *Eliligare.*

¶ HELLIRUNA, Maga. Vide *Alyrumna.*

¶ HELLICUS, *Vorax, insatiabilis*, pro Helluo, in Gloss. MS. Sangerm. n. 501.

¶ HELLUABUNDUS, *Multum bibens, ebriosus.* Id. Gl.

¶ HELMARC, Dimidia pars marcæ, à Germ. *Hel* vel *Half*, dimidium ; & *Marc*, marca. Consuetudines antiq. Norman. in Conc. apud Lillebonam celebrato an. 1080. confirmatæ apud Marten. to. 4. Anecd. col. 119. *Nulli licuit in Normannia monetam facere extra monetarias domos Rothomagenses & Bajocenses : & illam mediam argenti & ad justum pensum, scilicet VIII. solidorum in Helmarc.*

¶ HELMBARTE, Kiliano, *Quiris, bipennis, securis Romana, securis Amazonia. Barde s. dolabra ; quod scilicet cassidem dolare, & galeam ascitare possit acies ductilia.*

¶ HELMVARIPHA, Vox Arabica, Quandrangulum irregulare seu inæquale, quod vel duos obtusos habet angulos, & duos acutos, vel rectos duos, unum obtusum, & unum acutum Goclenius in Lexico Philos. *Impossibile est Helmvariphan aut tres rectos aut tres obtusos angulos habere.*

1. HELMUS, Cassis, galeæ conus, *Heaume* Gallis, *Helmo* Italis, *Helm* Cambro-Britannis. Glossarium Theotiscum: *Cassis, Helm, heleenbuch.* Lindenbrogius à Germanico deducit, Spelmannus à Saxonico, Gloss. Ælfrici : *Galea*, le ꝑ helm. [Gloss. MSS. ad Beda Gutbertum : *Cono, i. e. Helme.* Ab *Helen*, celare, accersit Eccardus, quia caput galea celat : unde *Celata* Italis dicitur.] Occurrit in Legibus Ripuariorum tit. 36. §. 11. in Chronico Besuensi pag. 578. in Testamento S. Everardi Ducis Forojul. &c. *Haume* in Legibus Norman. Guill. Nothi cap. 22. 23. 24. quam vocem non percepit Seldenus. *Heaume à bicoct*, apud Bellomanerium cap. 62. *Heaume à visiere*, in Assisis Hierosol. cap. 95. [*Heaume à visiere*, in Testam. Odonis de Russilione an. 1298.] *Helmus Silvanectensis*, in Poem. de Garin:

Puis lance l'Iaume, qui fut fait a Senlis.

Helmus gemmatus, ibidem :

L'auberc vestu, lacié l'Iaume gemé.

[Le Roman d'*Athis* MS.

D'Eaumes gemés, blans & fourbis.]

Poëta vernaculus MS.

Parmi son Elme agu qui fu à or portrais,
Fert Clarjus l'Indois qui n'ament s'asfoit gait
Pour la tres-grant beauté la belle Fezenais,
TresSut en abati bericles & balais.

Hermo etiam pro *Helme* dicebant. Idem Poëta :

Mil Chevaliers à hauberts & à Hermes.

Alibi :

L'en le desarme de l'aubert & do l'Herme.

Elmete, in Consuetud. Harnon. cap. 79. Vide Gloss. ad Villard. verbo *Hielme*.

☞ Circulo aureo cassides, Regum præcipue, ornabantur. Testis est le Roman d'*Arbus* MS.

O les espees se requierent,
Es Heaumes point grans cops fierent,
Trenchent les cercles ormier,
Et par dessur trenchent l'acier.

Infra :

Sur le Heaume fiert le Roy
Du cop le mist en grand effroy,
L'acier en fausse, brise & ront,
Et le cercle d'or tout en confont.

GELMUS, ex Hispanico *Hyelmor*, in Testamento Ranimiri Regis Aragon. æræ 1099. in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 38.

¶ 2. HELMUS, Culmen, tectum, Anglo Saxon. *Halme*. Verelius in notis ad Herrauds Saga pag. 83. observat, suis *Hialm* esse tectum quatuor perticis affixum fœno vel segetibus tegendis aptum. Tabulas. Abbatiæ SS. Trinitatis Cadom. fol. 21. *Ricardum etiam de Gracio qui habet duos bordarios, & horreum suum & Helmos, & hoc totum quod habet Helto Dapifer in eadem villa.*

¶ HELNA, Helenium, enula campana, species plantæ. Gall. *Aunée*. Hinc.

¶ HELNATUM VINUM, Hac scilicet herba conditum. Bernardi Ordo Cluniac. part. 1. cap. 8. in vet. Discipl. Monast. pag. 551. *In vindemiis collecta Helna a famulo suo, qui doctus est inde, & ex altera parte aliis herbis quæ huic negotio apta sunt, facit in uno vase unum* (leg. vinum) *Helnatum, in altero herbatum.*

¶ HELOVITREUM VAS, pro *Holovitreum*, totum vitreum. Vox ibrida. Vita S. Odilonis Abb. Cluniac. auctore Petro Damiano to. 1. Januar. pag. 74. *Aliquando Imperator Henricus dum apposita mensa discumberet, vas illi Helovitreum valde pretiosum & Alexandrini operis arte compositum, cum tretis est pigmentis allatum.* Vide *Holovitreus*.

¶ HELOWE-WALL, Domus fastigium, ut videtur, Gall. *Pignon*, à Saxon. Helan, operire, & Angl. *Wall* domus. Computus an. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosdeo. pag. 573. *Et in solutis eidem domina (Regina) pro quodam Helowe-wall unius domus apud Curtlyngton annuatim 11. den.*

HELP, Piscis majoris species. Charta Guidonis Comitis Pontivensis in Tabul. Abb. S. Judoci : *Ita quod si quis piscator ceperit infra terminos maris circum adjacentis sturjonem & salmonem, & porcum marinum, & Help, in jus cedit Ecclesia totaliter & integre.* Vide *Craspiscis*.

¶ HELPEROUP, Subsidium, suppetiæ, Belgis *Helpe*, Gall. *Secours, aide*. Consuetud. Furnenses an. 1240. ex Archivo Capituli Audomar. *Qui de nocte ad Helperoup cum armis venerit, excepto canipulo & tortuosa nihil emendabit, nisi cum armis alio modo forefecerit. Similiter qui de die venerit ad Helperoup contra bannitos vel latrones, &c.*

HELSWINDE. Vide Hermannum Contractum p. 562. Edit. Canisii.

¶ HELUCUS, pro Elucus, Capitis gravitas à vino creata. Tertullianus de Corona cap. 7. *Harpocration industria hederacum argumentatur, quod hedera natura sit cerebrum ab Heluco defensare.*

HELVITICE. Liber 3. Miraculor. S. Dionysii cap. 14. *Haud Helvitice habeo, quod loquar pro Dionysio, cum qui jam Sanctorum sociatus in cælo pollet exercitibus, apologia nostra minime indigeat.*

HEMERO, Ἀρπαξ, in Gloss. Lat. Græc. ubi Goldastus ad S. Valerianum emendat *Hamero* : hunc vide pag. 63.

¶ HEMERODROMI, Quasi diurni cursores, tabellarii, à Græco ἡμέρα, dies, & δρόμος, cursus. Historia cædis SS. in Sina auctore S. Nilo to. 1. Januar. pag. 962. *Et ad eum quidem mittunt duos ex iis qui apud ipsos vocantur Hemerodromi accusantes quod initia fregissent fœdera.*

¶ HEMIGRANEA, HEMIGRANIA. Dolor mediat imo & totius capitis, Gall. *Migraine*, à Græco ἥμισυς & κρανίον. Vita S. Bernardini Senensis to. 5. Maii pag 285.* *Doloremque totius dextræ partis capitis patiebatur continue, quod Hemigranea a medicis nuncupatur.* Miracula B. Coletæ to. 1. Martii pag. 596. *Ad minus semel in mense pati consuevit gravem & acerbam valde capitis ægritudinem cum ejusdem maximo dolore, quam medici Hemigraniam vocant.*

HEMINA, in Regula S. Benedicti cap. 40. est certa vini mensura, quam Monachis sufficere per diem existimavit, de cujus quantitate multa habent Regulæ Interpretes, quæ collegit Haeftenus lib. 10. Disquisit. Monast. tract. 4. disq. 2. ac præsertim nuperus Scriptor in Dissertat. Gallica de vini hemina & libra panis in Regula S. Benedicti, edita an. 1667. [Adde Menardum in Concordia Regularum, Martenium in Commentario ad Regulam S. Benedicti & Johannem *Pelletier* in Dissertat. Gallica de libra panis & de vini hemina S. Benedicti ad calcem Dissertat. de Arca Noe. *Emina appendit libram unam, quæ geminata sextarium facit; habet drachmas centum.* Papias. Epistola Theodemari Abb. Casinensis an. circiter 790. ad Carolum M. *Quas duas mensuras æstimaverunt majores nostri Emina mensuram esse.*] Charta anni 858. pro Monasterio Deiparæ Suession. *Vini modii 600: & mellis modii 10. ad dandas omni tempore regulares Eminas, vel in solemnitatibus mixtas pariasque potiones propinandas.* Alia Caroli C. an. 872. in Hist. ejusdem Monasterii p. 435. *Ad conditanum vero vel festivum potum à Præposito loci annuatim 250. modii eis dabuntur, quando plena fuerit vini abundantia : & hac mensura per dies singulos, Sacerdotes Eminam, id est, tres libras; Diacones duas; Subdiacones, vel minorum ordinum Clerici, unicas vini libras accipiant.* Apud Palladium de Architectura : *Cyathis novem Heminam faciunt. Hemina dua sextarium complent. Sextarii sex congeum reddunt.* Scriptum de ponderibus & mensuris, laudatum à Mabillonio : *Libra una & semis Heminam facit : dua Hemina sextarium reddunt.* Vide Gloss. med. Græcit. in ἡμίνα, & quæ in hanc rem commentatus idem Mabillonius in Præfat. ad to. 5. Vitar. SS. Ord. S. Bened. num. 158.

☞ Quidquid sit de celebri controversia quæ circa heminam vini inter eruditos viros olim versata est; certum omnino est non ejusdem capacitatis ubique exstitisse hanc mensuram, etiam in Galliis nostris. In quibusdam locis circa Bellijocum Hemina vini eadem est ac semi-asinata; Asinata vero valet octo quartas vini. In Delphinatu Hemina vini æquivalet sextario; utraque enim mensura a. s. perinde æstimatur in Tractatu D. *de Boessien*. Aliæ autem differentiæ colligi possunt ex auctoribus à D. *Lancelot* in Dissert. de Hemina vini laudatis; plerosque licet illorum in æstimatione hujus mensuræ, potius ad usus suos respexisse, quam ad intimam illius capacitatem, mihi vix dubium sit.

EMINA,

EMINA, & EYMINA, Mensura frumentaria. Charta Rogerii Vicecom. Biterrensis an. 1249. apud Catellum lib. 4. Rerum Occitan. *Et si forte aliquis homo vel femina Biterris vendiderit suum bladum ad suam Eminam vel sestarium*, &c. In Consuetudine Divionensi dicitur Emina constare 2. bichetis: *Eu l'Esmine de grains mesure d'illec a 2. bichots*, &c. Vide eumdem Catellum in Hist. Comitum Tolos. pag. 238. [Capitul. gener. MS. S. Victoris Massil. an. 1227. *Statuimus quod census bladi qui debent solvi Monasterio de Prioratibus, ad Eminam Massiliensem qua nunc curritur solvant de cætero.* Instr. an. 1309. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 86. *De quacumque quantitate bladi venditi, videlicet de una Hemina, ut supra, capitur una cazeola pro qualibet Hemina.* Inventarium MS. ex Archivo Principis de Rohan: *Item unam Eyminam frumenti & 5. pictas quas servitum Petrus Verderii*, &c. Saisimentum Comitatus Tolosæ apud D. *la Faille* to. 1. Annal. Tolos. inter Probat. pag. 17. *Et unam Eminam bladi de quolibet foco habente bestiam carregii*, &c. Tabular. Casæ-Dei: *Et dono ad Bonam-fontem 5. Eminam de segle.*]

☞ Nec minus variavit Hemina solidorum quam liquidorum: pro sextario interdum accipitur. Charta an. 1242. xvi. *Emynas seu sesteria annonæ ad mensuram Aquis... Unum modium seu xvi. sexteria.* Ita etiam in novo Custumar. to. 4. part. 2. p. 1008. art. xi. ubi *Heminam* per vocem *Setier* reddidit Gallicus interpres. Alibi *Hemina* duos bichetos valet: cujus ponderis fuerit apud Massilienses utcumque æstimare licet ex Statutis ejusdem civitatis lib. 1. cap. 53. num. 4. *Decernentes similiter quod nullus faciat saumatam portandam ad molendinum in qua sint plusquam septem Emina annonæ.* Alicubi *Hemina* Massiliensis 8. civaderias continere dicitur; civaderia vero fere æquiparatur modio Parisiensi.

¶ EMINALE, Eadem notione, idem ac Sextariom, Gall. *Setier*. Charta Willelmi Montispessul. domini an. 1103. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. 728. *Sestaralaticum dono vobis de omni blado, & de omni legumine, & de farina, ...si mensurantur cum sestarale vel Eminale.* Ubi particula *vel* explicativa est, non disjunctiva: utriusque enim mensuræ eadem est præstatio. Tabular. B. M. Accinct. *Remisit etiam ix. denarios censuales & unum Eminale avena.*

¶ HEMINALE SALIS, Mensura unius heminæ salis capax, simul & præstatio quæ pro distractione salis exsolvitur, duodecima scilicet heminæ pars de unaquaque vectura. Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalphin. pag 95. *Joannes de Aurus... dedit, vendidit... quidquid juris... habebat, & in rebus quæ inferius subsequuntur; videlicet in Heminali salis de Mura, cum quo Heminali mensurare consueverunt & debent, & dictus Joannes venditor pro dicto Heminali accipere debebat & consuevit, ut inferius sequitur, videlicet pro quolibet animali portante sal ad vendendum in dicto mandamento, unam moydam, de quibus valent duodecim unam Heminam salis.*

EMINATA TERRÆ, Modus agri unius heminæ capax, ut modiata, unius modii, &c. *Eminée de terre*, Arvernis, *Emmada terra*, in Charta Raimundi Comitis Tolosani ann. 1248. in Regesto Tolosano Cameræ Compot. Paris. f. 46. Charta an. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Regis Fr. an. 1299. Tabularii Regii n. 47. *Tres cartonatas, & unam Eminatam terræ, cum quodam pradello*, &c. Alias vide in Tabulario S. Dionysii de Capella Diœcesis Bituric. Ch. 104. & in Tabulario Absiensis Monasterii apud Duchesnium in Hist. Castanerensi pag. 3.

EMINAGIUM, Præstatio ex quacumque emina frumenti, aut alterius grani. [Charta Philippi Aug. Reg. Franc. an. 1183. in Chartophylacio regio Regest. 91. Ch. 448. *Dedit etiam eisdem unum modium frumenti ad mensuram Parisiensem in granchia sua Compendii, vel Eminagio illius oppidi. Sisa heminarum*, Impositio, præstatio *Eminagii*, in Charta an. 1251. Vide *Sisa*. *Aminage*, in Charta Johannis Reg. Fr. Regest. 91. Chartophylacii regii num. 50 u. *De leves aussi Aminage de boulengiers faisans ou vendans pain de leur labour.* Ibidem: *Item, quant à l'Aminage que le vextier demande aus Talemeliers de blef que ils cuient, qui est leur labeur & heritage.*] Charta an. 1278. Joannis de Vergeio Senescalli Burgund. *Item volo & concedo, quod si ego vel heredes mei in villa seu castro de Fontisaenna... aliquod forum seu nundinas... faceremus vel institueremus, quod dicti Religiosi totum Eminagium dictarum nundinarum... habeant & percipiant.* In Regesto feodorum Burgundiæ 2. part. fol. 97. fit mentio *Eminagii Divionensis*, in Charta anni 1246.

¶ HEMINA, Eadem notione, ni fallor, qua *Eminagium*. Testam. Guinardi Comit. Ruscin. ann. 1173. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1360. *Relinquo etiam eis* (Templariis) *ipsas Heminas de Perpiniano.*

IMINA, pro *Emina*, in Charta an. 1136. apud Jossredum in Nicæensibus Episcopis p. 167.

¶ EXEMINA, Eodem significatu. Charta Borelli Comit. Barcin. an. 964. in Append. ad Marcam Hispan. col. 884. *Dono ego Borellus Comes & Marchio... sestarium de civada, & Exeminam unam de vino.*

¶ HEMISIUM, Species monetæ, dimidia pars assis. Hist. Miscell. apud Murator. to. 1. part. 1. pag. 162. *Et ita processerunt jactantibus Imperatoribus hypatiam & trimisia & Hemisia & numismata nova usque ad magnam Ecclesiam.*

¶ 1. HEMISPERIUM, pro *Hemisphærium*, Ugutioni.

¶ 2. HEMISPERIUM, Instrumentum vitreum in modum sphæræ dimidiæ, vel in orbem efformatum, quo ad lintea leviganda utebantur. Bernardi Ordo Cluniac. part. 1. cap. 54. *Quando vero levigantur eadem corporalia cum vitreo Hemisperio unus eis substernitur pannus, nec ponuntur umquam super lignum nudum.*

HEMISSECLA, Dimidium *sicli*, Germanis *secel*, sive *sicel*, quod est quarta pars unciæ apud Græcos & Latinos. Hepidannus de Vita S. Wiboradæ lib. 1. c. 14. *Cum nesciant de tot talentis Hemissedas vel obolos observare.* [Vide *Emisexcla*.]

¶ HEMITOGIUM. Papias MS. Bituric. *Emitogium*, *dimidia toga*; *Hermitogium*, Johanni de Janua.

¶ HEMITRITÆUS, Semitertiana febris, Gallice *Fievre double tierce*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Hemitriteus*, *Fievre ague*. Acta S. Raynerii to. 3. Junii pag. 454. *Enricus quondam Romella habens Hemitritæum, posuit corrigiam B. Raynerii sub capite suo, & continuo dimisit eum febris.* Eadem notione Martialis Epigram. 91. lib. 11.

Pro sene, sed caro, votum Maro fecit amico,
Cui gravis, & fervens Hemitritæus erat.

Vox ducta à Græco ἡμιτριταῖος, Semitertianus.

HEMMETHE, Modius, mensuræ frumentariæ species, apud Holsatenses. Helmoldus l. 1. Chronici Slavorum cap. 92. *Et solverent de manso sex modios siliginis, & octo avenæ, illius, inquam, modii, qui vulgo dicitur Hemmethe.*

¶ HEMOSUS, *Odium*, Gloss. Isidori. Ita etiam in Excerptis Pithœi. Bonaventura Vulcanius suspicatur legendum, *Heinosus*, odiosus, unde forte Gall. *Haineux*.

¶ HENAPHUS, Vas, patera. Tabularium Majoris Monast. *Accepit de substantia S. Martini optimos Henaphos corneos & unum equum.* Vide *Hanapus*.

¶ HENATINI, *Gigantes sive robusti sive potentes, aut humiles consurgentes*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. & in Amalthea ex Catholico Joh. de Janua. Vox procul dubio detorta ab *Enac* vel *Enacim*, de quibus num. 13. 34. *Ibi vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere giganteo, quibus comparati quasi locustæ videbamur*; & Deuter. 2. 22. *Quasi gigantes crederentur, & essent similes filiorum Enacim.*

¶ HENDEM, *Eque, similiter.* Gloss. Sangerm. MSS. num. 501.

HENEDPENY. Monasticum Anglic. to. 2. p. 827. *Sint quieti... de chevagio, & Henedpenny, & bucstall, & tristhis, &c.* Forte *gallinagium*, ex Saxon. Hæn, vel Henne, gallina, & Penẏ, denarius. Vide *Gallinagium*.

¶ HENEUNTE, pro Ineunte. Præfatio Francisci Blanchini apud Murator. to. 3. p. 81. *Epitaphium: Hic requiescit in pace Eusebia religiosa magna ancilla Domini, qui in sæculo ab Heneunte ætate sua vixit secolares annus XIIII. & ubi à Domino electa est in Monasterio SS. Cyriaci servivit annus quinquagenta, recessit sub die pridie Kald. Octobris indictione sexta.*

HENGHEN, Carcer, custodia, ergastulum: ex Saxon. Henȝhen, & Henȝenne, quod idem sonat. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 65. *Si quis amicis destitutus, vel alienigena, ad tantum laborem veniat, ut amicum non habeat; in prima accusatione ponatur in Henghen, & ibi sustineat, donec ad Dei judicium vadat.* In Legibus Policitis Saxonicis Canuti cap. 32. quæ eadem habent, *Henghen*, per *carcannum, id est, carcerem* redditur.

HENGHWITA. Vide *Hangwith*.

HENGISTE. Charta Arnulfi Imp. an. 898. in Metropoli Salisburgensi to. 3. p. 62. *Cum curtilibus & ædificiis, ... agris, pratis, pascuis, silvis, foresto ad Hengiste, aquis, aquarumque decursibus, &c.* Kiliano, *Engist*, est equus, caballus: igitur *forestum ad Hengiste*, fuerit forte usus silvæ ad pabulandos equos.

HENGISTNOTUS. Charta Ludovici Regis ann. 892. in Metropoli Salisburgensi to. 1. pag 130. *Cum... familiis utriusque sexus, mancipiis, parschalcis, findmannis, Hengistnotis, censibus, campis, &c.* Alia Henrici Imp. an. 1039. p. 147. habet *Hengistveotoris*, alia denique an. 1057. pag. 151. *Hengisturiis*.

¶ HENGLBITA, perperam pro *Hengwitha*, in Literis Henrici Reg. Angl. ex Regest. 92. Chartophylacii regii Ch. 58. Vide *Hangwith*.

HENKINI, dicti per contumeliam Rheni accolæ, *die Henchen*, vel *Hencken*, carnifices, furciferi. In Vita Caroli IV. Imperat. *Si pater noster arripuerit istas pecunias, disperget eas inter Rinenses Henkines, & sic decepti manebimus & illusi.*

HENOTICUM, ex Gr. ἑνωτικὸν, Edictum de unitate Ecclesiæ, quomodo appellatum illud, quod Zeno Imper. sanxit. Victor. Tunnensis: *Anastasius Imp. hæreticorum Synodum faciens Henoticum Zenonis confirmat.* Habetur illud apud Evagrium. Vide *Unitivum*.

¶ HENRICI, Dicti denarii aurei ab Henrico II. Rege cusi. Vide in *Moneta*.

HENRICIANA Hæresis, dicitur Simonia, ab Henrico IV. & V. Imperatoribus, qui Episcopatuum & Ecclesiarum investituras pretio accepto conferre solebant. Guillelmus Apuliensis lib. 3. de Gest. Norman.

... Quas Rex Henricus ab illo
Damnatus fuerat, propter commissa nefandis
Accumulata modis: nec enim venundare sanctas
Ecclesias veritus, perversum dogma colebat
Simonis, & nullum donabat pontificali
Culmine, præter eos, qui maxima dona tulissent.

Vide Gaufridum Vindocinensem l. 3. Epist. 11. & Notas ad Alexiadem p. 236.

HEORDFEST, Mansionarius: ex Saxon. heopð, focus, domus, & ꝼæꞅꞇ, fixus. Unde Lambardus vocem hanc per *astre astrictus* reddit: est autem *astrum* idem quod domus, ut suo loco dictum est. Leges Canuti Regis c. 40. *Non sit aliqua liberorum (?) dignus, sit Heordfeste, sit folgarius, sit in hundredo & in plegio constitutus.* Vide *Husdernfest*.

HEORDPENI, Præstatio pro quolibet foco: ex Saxon. heopð peninȝ, voce conflata ex heopð, domus, focus, & peninȝ denarius, proprie autem is, qui vulgo *Romescot* dicitur, & Romano Pontifici pendebatur. Leges Edgari Regis cap. 5. apud Bromptonum: *Omnis Heordpeni reddat ad Festum S. Petri, & qui non persolverit ad terminum illum, deferat eum Romæ, &c.* Vide *Denarius S. Petri*.

¶ Heorthpening, Eadem notione. Vide in *Ælmesfeoh*.

¶ HEPTADOGMA, Sermo de septem artibus. Compendium Jurium & Consuetud. Universitatis Paris. per Robertum *Goulet*. Edit. 1517. fol. 27. *Præterea supplementum de duabus artibus & Heptadogma pro erigendo recenter gymnasio, multis cum aliis utilibus documentis.*

¶ HEPTAMARON. Donatio S. Rudesindi pro Monast. S. Salvatoris de Cella-nova. *Geria, historia ecclesiastica, Heptamaron, geronticon, expositio Trinitatis, & collationum.* Forte legendum *Hexaemeron* à Græco ἑξαήμερον, Liber satis notus de sex diebus quibus mundus conditus est.

¶ HEPTAMYXOS, Lucerna septem *myxos* seu *nares*, ut alii vocant, habens. Hegesippus lib. 5. c. 20. *Lucerna quæ sub candelabro ponitur, ante submodio erat, id est, sub legis mensura, nunc est sub gratiæ plenitudine, Heptamyxo frequens lumen effundens.* Ita Hofmannus.

¶ HEPTAPHONOS, ἑπτάφωνος, Habens voces septem. Theogerus Episc. Metensis apud Bernardum *Pez*. to. 1. Anecd. Præfat. p. xv.

Is (Christus) in ævum sit benedictus.
Heptaphonos, strophicus, punctus, porrectus, oriscus,
Virgula, Cephalicus, clivis, quilisma, podatus.

HEPTATICUS, Eptaticus, corrupte, pro Heptateucho, seu tomo sacrorum Bibliorum primo, continente *Pentateuchum* Moysis, & sequentes 2. libros Josuæ & Judicum. Ugutio: *Eptaticus, vetus est Testamentum, quinque libri Moysi, sex Josua, septem libri Judicum.* (Sic in MS.) Occurrit apud S. Hieronym. in quæst. in libr. 1. Paralipom. c. 2. in Regula S. Benedicti cap. 42. in Vita B. Joannis Abbatis Gorziensis n. 82. apud Aratorem lib. 2. Hist. Ecclesiast. c. 17. Gregorium M. lib. 12. Ep. 30. Alcuinum Ep. 27. in Statutis Guigonis Cartusiensis Ord. cap. 4. in Antiq. Statutis ejusdem Ord. 1. part. c. 9. Ordericum Vitalem pag. 470. &c. Vide Juretum ad Epistolas Ivonis Carnotensis. Ex his emendandum Poema Alcuini præfixum Bibliothecæ, seu libris sacris, editum l. 2. Commentar. Bibl. Cæsareæ pag. 406.

Epatitus enim librum decurrit in istam,
Quem Ruth consequitur fœmine clare satis.

Ubi vir doctissimus ad marginem: *Locus mendosus, de cujus emendatione nondum mihi liquet.* At facilis nunc emendatio ex præallatis: legendum enim *Epiaticus.*

¶ 1. HERA, HEREA, Ager, aut locus, qui nec colitur nec aratur. Charta an. 1206. in Tabular. Calensi pag. 190. *Recipiant de carro .... unum obolum super suas Heras de Ecomonte, & sex denarios super quadam Hera de Rusevaco .... quinque denarios de duobus Heris de Gromont & 11. den. de prato suo de Gromont.* Vide *Area* 1.

¶ 2. HERA, Juno, Græc. Ἥρα. Gobel. Persona Cosmodr. æt. 6. cap. 38. *Quod Hera colebatur a Saxonibus videtur ex eo, quod adhuc quidam vulgares recitant se audivisse ab antiquis, prout & ego audivi, quod inter festum Nativitatis Christi & festum Epiphaniæ Domini, Domina Hera volat per aëra, quoniam Junoni apud Gentiles aër deputabatur. Et quod Juno quandoque Hera appellatur, & depingebatur cum tintinnabulis & aliis, dicebant vulgares, prædicto tempore Vrowe Hero seu corrupto nomine Vro Hre de ulngbet, & credebant illam sibi conferre rerum temporalium abundantiam.* Huc spectant quæ de nocturna quarumdam mulicrcularum equitatione retulimus in voce *Diana*: ubi Dianæ Herodiadem adjungi apud recentiores, qui de hac superstitionis specie scripserunt, observare cuique promtum est; quænam vero sit illa Herodias definire haud ita facile. Rem illustrat Gobel. Persona loco mox laudato, unde Herodiadis cognomen Junoni, quæ *Hera* vocabatur, tributum esse putat Schilterus, quem videsis in Glossar. Teuton. v. *Chervirburge.* Quid si ex *Hera Diana*, uti scriptum erat, *Herodiadem* facili lapsu finxerunt?

¶ 3. HERA, Capitum sectio. Vide *Æra* 1.

HERACLEA, *Statua Herculis.* Sic Glossæ MSS. ad illud veteris Interpretis Alexandri Iatrosophistæ lib. 2. Passion. ubi de Ligaturis & Characteribus: *Aliud de lapide medicamentum; sculpens in eo Heracleam rectem suffocantem leonem includes in annulo aureo, & dabis ad utendum in digito, & sanus erit.* Vide l. 10. p. 592. Edit. Græc. Lat. Joan. Guinterii. Nam dum nude in hoc Glossario Alexandrum Iatrosophistam laudamus, ejus veterem Interpretem intelligimus, pridem editum, & quem MS. cum Glossis legimus ex Bibliotheca Regia. Hujusmodi forte est gemma, quam servat Gazophylacium RR. PP. Canonicorum Regular. S. Genovefæ Parisiens. in qua sculptus Hercules leonem suffocans, cum hisce characteribus sat male formatis CKYAΘPON. Hanc propediem vir doctissimus C. *du Moulinet*, Ordinis Procurator Generalis cum aliis rarioribus ejusdem Gazophylacii monumentis publicabit. [Rem feliciter præstitit.]

¶ HERACLIA, vox Architectonica, Gall. *Terme*, Telamon. Gregor. Turon. de Glor. Mart. l. 1. cap. 65. *Erectis tamen parietibus super altare eius illius, turrem ac columnis, phasis, Heracliasque, transvolutis arcubus erexerunt.*

HERALDUS, vel HARALDUS, Fecialis, vulgo *Herault*, de cujus officio, sic Nicolaus Uptonus lib. 1. de Militari officio cap. 12. *De Haraldis. Ex quibus quidem Prosecutoribus* (de quibus suo loco) *creari debent: postquam autem exercuerunt per septennium alii nuncii majores, qui Haraldi armorum nuncupantur. Quorum officium est minores nuncios creare, ut superius dictum est, multitudinem populi faciliter numerare, tractatus inter Principes matrimoniales & pacis inchoare, diversa regna & regiones visitare, Militiem honorare, & singulis actibus Militaribus interesse desiderare, clamores publicos & proclamationes in torneamentis & similibus actibus Militaribus ordinare, fidelem negotiorum relationem inter hostes deferre, & neutri favere parti in actibus bellicis, aut in pugna, quæ inter duos aliquando nobiles geritur inclusos; sed omnia per superiorem partis vel petitibus mandata, seu à parte parti fideliter & sine palliatione nuntiare.*

Et isti debent portare tunicam armorum dominorum suorum, & eisdem induti eo modo sicut domini, si cum in conflictibus fuerint vel torneamentis, aut aliis periculis bellicis, vel cum per aliquas regiones equitaverint extraneas. Item in conviviis & maritagiis, ac Regum & Reginarum coronationibus, & Principum, Ducum, & aliorum magnorum dominorum solennitatibus, dominorum suorum tunicis uti possunt; & tenentur in regionibus & regnis, licet extraneis ad honorem suorum & magnificentiam dominorum.

Qui quidem Haraldi aliquando creantur in actibus bellicis, ut aliquis Rex vel Princeps cognoscens industriam Prosecutoris sui, antequam cum hostibus congressum habeat, Prosecutorem suum in presentia commilitonum novo nomine nominabit, industriam, fidelitatem, diligentiam, honestatem, & securitatem prædicti sui Prosecutoris commendando, eumdem nobilitabit, ipsumque vel terris aut feodo sufficienti dotabit, & arma congruentia eidem & suis hæredibus assignabit.

Creantur insuper Haraldi aliquando in Regum vel Reginarum coronationibus seu torneamentis, eodem tamen modo, ut supra. Et est sciendum, quod Heraldus, ut supra dicitur, creatus jurare debet, ut sequitur, alio Heraldo veterano sic dicente: Tu jurabis, quod omnia capitula in juramento Prosecutoris contenta fideliter observabis, tractatus & negotia quæcumque tibi commissa secundum nudam & planam veritatem exequeris. Non eris in damnum domino tuo spectali in suis secretis, quæ tibi aut secreta ab eo committantur, vel de suis munitionibus, per quas tutus esse potest. Nec eris domino tuo in damno de suis possessionibus: Sic te Deus adjuvet, & sancta crux Dei. Sed de Heraldorum sacramentis & creatione, audiendus in primis Philippi Burgundiæ Ducis Heraldus, dictus *Toison d'or*, ex Tractatu MS. cui titulus ejusmodi est: *Comment le Roy d'armes des François fust premierement créé, & puis nommé Monjoye, & la fasson de son noble couronnement, les sermens qu'il doit faire, ses droits aussy, & tout ce qu'il est tenu de faire. Quand le Roy est conclud & par son Conseil deliberé de faire son principal Roy d'armes des Franchoys, nommé Monjoie, il dist à son Connestable, qu'ilz le mettent à son Conseil se le Connestable y est comme chief des armes, ou autrement à son premier Mareschal, où feront pour telle cause seulement plusieurs Princes, Seigneurs, Barons, & gens d'Estat, qu'ilz nommeront sur le serment qu'ilz ont au Roy, celuy qui mieulx & souffisant leur samblera. C'est assavoir tout premier noble, saige & vaillant Chevalier ou Escuier sans reprouche de son corpz, & qu'il ait tant exercité les armes & les longtains voiages, sy ambien que bonnement ne puist les armes porter, sachant lirre & escripre necessairement, & autrement non, pour les charges & ambassades secretes, que on lui porroit donner. Et de tous ceux qu'ilz seront nommes, en sera esleu un, qui samblablement pour la tres-noble excellence de la Couronne fault qu'il soit Chevalier, ainsy qu'il s'ensuict.*

Et quant il est esleu, le Connestable ou premier Mareschal le fera à luy venir, & s'il n'y est, lui fera tantost escrire: lors luy dira la nouvelle de son ellection. Savoir de luy se il porra ou vouldra exerciter & servir aussy

qu'il appartient, loyalement, dilligamment, & honnestement à son pooir; & s'il l'accorde, on le fera venir devant le Roy, & son Conseil. Et lors le Roy luy dira, ou fera dire per son Connestable, ou premier Marissal, & generalement en recitant l'honneur, les vaillances, & aultres biens, qui sont en luy. Et pour ce le Roy l'a esleu en l'office de son premier Roy d'armes des Franchoys. Et lors le Chevalier ou Escuier tres-humblement l'en remerchie. Alors luy sera donne pour prefix & terme de aulcune sollemnelle feste, la plus prochaine qui viendra, se aultres grands affaires ne anticipoient celluy jour auquel il se trouvera.

Et quant celluy jour sera venu, ledit Esleu ca matin s'en ira en une chambre à ce ordonnée en l'ostel du Roy, & là feront les varlés de Chambre, qui le vestiront de tous les habis royaulx, comme la personne du Roy propre, qu'ilz seront d'escarlatte & tous fourrés de menu vair que la Roy luy donnera.

Et quant le Roy sera presque prest pour aller à la grand Messe, alors viendra le Connestable comme chief des armes & les Mareschaulx aussy acompaignés de plusieurs Chevaliers & Escuiers, Capitaines de guerres, & aultres, le mieulx que on pourra pour acompaigner l'Esleu à la grand Eglise ou Chapelle, la où le Roy vouldra oyr le saint service celluy jour.

Alors se partiront premier deux à deux tous porsievans, puis les Heraulx, puis les Roys d'armes des marches, puis des aultres Princes subgetz. Et puis ceulx du Roy sous les desrains selon l'ordonnance de leurs anchiennes & nobles marches, & des Heraux les premiers creés. Et se aulcun Roy d'armes ou Herault d'autre Roy ou Prince estrange y estoit, on le metera au reng des Roys d'armes ou Herauls du Roy, en leur disant, que c'est pour l'honneur de leur Seigneur.

Aprés ces Officiers d'armes se l'Esleu n'est Chevalier, il viendra ung Chevalier tout seul, qui portera une espee de Chevalier en son fourreau la croix contre mont, de laquelle il sera fait Chevalier s'il ne l'est; & s'il l'est, il n'en faut point.

Aprés ces Officiers d'armes & Chevaliers pour la dignité & excellence des armes du Roy viendra ung aultre Chevalier, qui sur une lance croisie en façon d'un confanon portera la tournicle ou cotte d'armes du Roy, en laquelle sera fichie en la poitrine une couronne d'or, & chargie de fines pierres precieuses, ou sera seullement esmailliet le blason du Roy: & sera tenu de jamés en porter nul de quelque autre Seigneur que ce soit.

Aprés ce Chevalier de la cotte d'armes viendra ung autre Chevalier, qui en ses mains portera la couronne telle, & à l'honneur du Roy, que son bon plaisir sera.

Aprés ce Chevalier à la Couronne viendra le Connestable s'il y est, qui tiendra l'Esleu à sa dextre main, & s'il n'y est, il sera menés entre deux Mareschaulx premiers.

Aprés la Connestable ou Mareschaulx & l'Esleu viendront les autres Seigneurs & Capitaines de guerre, Chevaliers & Escuiers, qui pour l'honneur sont la venus, comme dit est.

Aprés cette ordonnance ledit Esleu sera mené en l'Eglisa ou Chapelle, où que le Roy vouldra le service de celluy jour oyr. Et là vis-à-vis du grand autel plus bas que l'oratoire du Roy sera sur une chaiere mise le tapis vellu couverte moult honnourablement, en laquelle ledit Esleu sera assis; & à ses deux lés, les deux ou troys Chevaliers, qui porteront la Couronne, la cotte d'armes & l'espée, s'il n'est Chevalier, tant que le Roy soit la venu.

Et quant le Roy est arrivés, l'Esleu se levera de sa chaiere en laquelle le Roy s'assiet. Alors le Connestable ou le premier Marissal prend l'Esleu, & estant a genoulx dist au Roy, Mon tres-excellent Prince & Souverain Seigneur, vecy messire tel, ou tel, s'il n'est Chevalier, vostre Esleu, qui est cy venu & se presense pour vous obeir. Et l'Esleu dist aprés: Notre Souverain Seigneur, il est ainsy. Aprés ce le Connestable ou Marissal se lieve sur piés, auquel il dist qu'il die ce qui luy a dit.

Alors luy dit, Messire tel, ou tel, s'il n'est Chevalier, le Roy nostre Sire qui cy est, m'a commandé vous dire, que pour le preudhomme, honneur, vaillance, & aultres biens qu'ilz sont en vous, il vous a esleu pour son Roy d'armes, vous nommans son tres-noble & victorieux Roy d'armes & Messeigneurs de son Sang, qui dit est Monjoye. Auquel Seigneur presentement vous comme vray Chrestien jurés & prometés sur Dieu & les saintes Evangiles, escriptes cy-dedens en ce Messel, sur lequel à genoulx il tiendra à ses deux mains.

Et premierement que sur tout vous servirés le Roy de tout vostre pouvoir & savoir, & loyalement luy garderés en tous lieux son honneur & son bien là où vous serés, & de Messeigneurs ses enfants, s'il en a, & luy revellerés son contraire, se le savés, ou à ses officiers, à qui il appartiendra, le plustost que porrés, se aultrement par vous n'y est pourveu. Laquelle chose ja pour ce qui dist est, ne chellerés ne cetendrés, comme le tres-honneste & honnourable office le requiert. Car celluy, à qui ceste office appartient, est & doit par tous les Princes Chrestiens estre faite ceste ordonnance en vostre office de Roy d'armes des Franchoys dit M.... ye, & de tous aultres Roys d'armes, des marches & Heraulx, & aussy poursuivans d'Empires & des Royalmes & Seignouries Chrestiens comme aux personnes publicques que vous serés, & les aultres sont, se faussement ils ne se parjurens de ce qui s'ensuit.

C'est assavoir, que vous ne dirés ne revellerés les choses secretes, que vous porrés oyr ou presenter au Conseil du Roy ou aultre Seigneur, qui se fiera en vous, sans commandement ou ordonnance, ou de celui ou ceulx, à qui il sera commis à le vous dire ou chargier, & ce par nulle voie directe ne indirecte qui soit dit ou fait.

Item, que vous ne revellerés en quelque fasson que ce soit emprinses secretes d'armes d'amis ou ennemis, ne d'ennemis a amis Chrestiens, quant au regard de vostre office de personne publique, quant ils se fieront en vous, se par eux n'en estes commis.

Item, que toutes charges d'ambassades, de rapports, & de commissions, qui vous seront par le Roy ou ses Conseillers enchargies, dictes & commises loyalement & dilligamment a vostre leal povoir vous le dirés, les ferés & vous en acquitterés, soient d'amis ou ennemis, & d'ennemis à amis, se des ennemis vous ne prenez la charge totallement.

Item, que pour amour ne pour haine, pour don ne pour promesse, ne en faveur de nulluy, ne blasmerés ne amendrirés l'honneur de nul, quel qu'il soit, pour le donner, estre porté ne acroistra à nul autre, ne aussy en fait d'armes blasmerés nulluy, s'il ne vous en est demandé par le Roy ou par ceulx, à qui il appartiendra ou ara commis, s'il ne l'a par trop deshonnestement, & trop evidamment destruy.

Item, que par vous ne sera fait rapert, ne à vostre povoir souffrirés qu'il soit fait nul poursuivant, s'il n'est premier noble, honneste, habille, sain & entier des choses evidentes de son corps, & sachant lirre & escripre necessairement, & aultrement non, & non pas par necessité.

Item, par la requeste de nul, quel qui soit, ne sera fait par vous rapport a quelque Seigneur ne aultre que son poursuivant soit fait Herault, s'il n'est noble, sage, habille, honneste & souffisant pour ce faire, aiant servy

l'office d'armes à l'honneur, c'est assavoir servy les frontieres, les fais d'armes en la guerre de ce Royalme, s'elle y est, ou aultres Seigneurs en leurs guerres ou voiages, desquelz il doibt porter comme il fort aussy enseignement, & ce par l'espace de sept ans, s'il n'a grace de son Prince d'un ans sans plus.

Item, que par vous ne sera fait raport à posicion de quelconques il soit de tesmoigner que ung Herault portant vice deshoneste sur luy, soit digne & suffisant d'estre Roy d'armes de aulcunes marches; & se son Prince le veult faire, vous en acquittés paisiblement à luy.

Item, vous savés certainement que aulcun Roy d'armes, Herault ou poursuivant se fust deffait en son honneur, que Dieu ne veulle, à sa requeste ne d'aultre quelconques, soit par faulx rapport ou aultrement, par aulcun vice detestable contre les Commandemens de saincte Eglise, vous le dirés au Roy ou au Connestable ou à son Conseil, se sera le plaisir du Roy.

Item, que se certainement vous savés que ung poursievant, quelque notable qu'il fust, continuast, ce que par vous ou par aultre Roy d'armes ou Heraults seroit de par vous reprins & deffendue chelle deshonneste vie en laquelle il continuast, vous le dirés à son Seigneur & Maistre, qui luy deffende de ce jour en avant, & de plus porter son blason ne aultre, & qu'il le rende courtoisement, ou aultrement, vous luy ferés honteusement esracher de sa poitrine; & samblablement le ferés d'un Roy d'armes ou d'un Herault, après ce que le Roy, le Connestable & le Mareschal en aroient eu la connoissance.

Item, que de tout vostre sens & povoir vous exaucherés l'honneur & les proesses sans rien chelier de tous les bons & vaillans hommes, soit par journées, ou par continuer, riches ou povres quelz qu'ilz soient.

Item, vous garderes l'honneur de toutes Dames & Demoiselles riches ou povres quelles qu'elles soient, especialement sans certaines reprenches. Et se par aucuns vous oyés blasmer aulcunes, vous honnestement les reprendriés ou ferés taire, ou aultrement, monstrant que telles choses mal dictes vous desplaisent, & vous en departirés.

Item, & que de tout vostre povoir vous aiderés, conseillerés & emploierés aux justes & raisonnables querelles, que certainement vous serés en la faveur desdittes Dames & Demoiselles sans nulles evidentes reprenches, & de tous les enffans orphelins.

Item, le bon plaisir du Roy sera, que vous irés par toutes les provinces & marches de ce Royalme, ainssy que on le vous donnera par escript, en la compaignie de notables Roys d'armes & Heraux avec la commission du Roy par ses Lettres Patentes a tous les Princes, Contes, Vicontes, Barons, Banrrés, Bachellers, & aultres notables hommes tenans dignités & aultres fiefs nobles quelz qu'ils soient, desquels par leurs doubles instrumens & privileges, seullement pour savoir la noblesse de son Royalme, & lesquelles sont les plus anchiennes, & de ceulx faire un extrait a fasson d'un livre à par soy de chascune marche, où seront leurs noms & surnoms, les cris & leurs armes, blasons, & titres naturels.

Item, que depuis ce que de trois ans en trois ans une foys vous acquitterés de faire assembler tous les Roys d'armes de ce Royalme en ung lieu par Connestable ad ce ordonné. Et avoec ce devés avoir par escript la congnoissance de tous les Nobles chascun de sa marche, tant Princes que Seigneurs & aultres pour lors vivans, & comme dit est, leurs noms, surnoms, blasons, timbres & nobles fiefs, tant de par eulx, que de par leurs femmes, affin que le Roy soit souvent informé de la Noblesse de son Royalme.

Item, se aulcun faisoit aulcune infame, ou deshonnesté, ou de coustume au prejudice d'honneur de Chevalerie ou d'Escuirie ou de Noblesse, s'engendrast ou se prinst lu coustum: en aulcunes marches ou estours de Seigneurs de ce Royalme, dont la verité de la congnoissance venist à vous pour y pourveoir, vous le dirés au Roy, ou s'il luy plaist en son Conseil, là où il sera proprement assigné.

Item toutes ces choses de rechief que j'ay dictes, vous jurés & promettés sur la foy de bon Chrestien & sur, & sur la foy, que devés au Roy, les tenir & entretenir entierement, & à vostre leal povoir acomplir sans enfraindre le plus que vous porrés.

Cy commence le Couronnement de Messire Monjoye.

Alors luy estant a genoulx, les sermens fais, le Connestable le despoulle de son royal mantel, puis le Chevalier, qui aporte l'espée, baise la croix, & le Connestable la trait, puis baise la croix, & le baille au Roy, qui en fait son esleu Chevalier, puis la rend au Connestable qui la luy chaint.

Lors l'autre Chevalier qui aporte la cotte d'armes, la baille au Connestable qui la baille au Roy, qui en la vestant audit esleu luy dit: Messire tel N. par ceste cotte & blason couronné de nos armes, lequel blason sera une couronne d'or & de fines pierres, soubz laquelle le blason est esmaillé aux armes du Roy acroché en la poitrine, en luy disant: Nous te establissons perpetuellement en l'office de Roy d'armes. Et ces paroles dictes, le Chevalier vendra qui porté ara la couronne, & le baillera au Connestable, qui en la baisant la baillera au Roy, lequel le prendra a ses deux mains, & en la asseiant sur le chief de son Roy d'armes luy dist: Nostre Roy d'armes, par ceste couronne, nous te nommons par nom Monjoye, qui est nostre Roy d'armes, ou nom de Dieu, de nostre Dame sa benoitte mere, & de Monseigneur saint Denis nostre patron: en disant ces paroles, il la lui assiet. Et ces paroles dictes, alors tous les Roys d'armes, Heraulx & poursievant ayans leurs cottes d'armes vestues estans illec crient par troys fois à haulte voix tous ensemble: Monjoye saint Denis, Monjoya saint Denis, Monjoye saint Denis, au tres-excellent & noble Roy de France. Et ce fait le Roy entre en son oratoire pour oyr le service divin, & la ditte chaiere tout ainssy qu'elle est, sera portée a l'autre les, vis-a vis de l'oratoire du Roy, en laquelle Messire Monjoye, tant que le service durera, sera assis. Alors le Connestable l'y fera tenir son mantel royal durant tout le service estendu en la façon d'un dossiet entre le mur & luy par deux ou troys Roys d'armes ou Herauls, qui pour l'anuy de foys à aultre seront changiés. Et quand le service sera fait, l'un des Roys d'armes prend son mantel & l'emportera sur son bras, qu'il gardera jusques à l'hostel, que Messire Monjoye se despoullera de tous ses habits Royaux.

Alors le Roy se part après le service pour aller disner, & Messire Monjoye le suict, qui est conduit de plusieurs Seigneurs. Et quant le Roy est assis à table, on fait au hault bout de la seconde table asseoir Messire Monjoye, qui est servy de deux Escuiers de couppe dorée descouverte & a par soy, & puis ceulx qui seront ordonnés pour celle foys. Et tel pourroit-il estre, que pour la dignité de la Couronne, & pour les biens, qui seroient en luy, il seroit pour celle foys assis au bas bout de la table du Roy: comme furent Messire Robert Dorsin, quant le Roy Dagobert le fist son Roy d'armes, & aussi fist le Roy Phelippe le Conquerant a son Roy d'armes Franchoys de Roussy, mais d'aultres je n'en treuve plus.

Et quant la table est toute desservie, le Roy luy fait presenter la couppe dorée couverte où ledit Messire Monjoye ara beu, & mettera dedens ou or ou en monnoye ce qui luy plaira ordonner.

Apres ce, espices seront prinses & vin de congié, avant que le Roy se retraie, Messire Monjoye luy viendra a genoulx très humblement remerchier. Et en ce faisant il tiendra par la main aulcun noble & honnourable Roy d'armes ou Herault, disant au Roy : Sire, par le serment, que je vous doy & aux armes, vecy le tel Roy d'armes ou Herault, qui a tres-grand & bonne renommée de preudhomme, saige & souffisant, lequel je vous presente pour mon Mareschal d'armes & Lieutenant. Et lors il offre au Roy une vergette de boys pellee que le Roy prend, & le baille audit Roy d'armes ou Herault, luy disant telles parolles : Par ceste verge nous te consentons estre Mareschal d'armes & Lieutenant de Monjoye nostre Roy d'armes des Françoys. Et ces parolles dictes le Roy se depart.

Alors Messire Monjoye couronné, & la cotte d'armes dessus l'habit royal, aprés ce qu'il a disné, se part en la compaignie de deux Mareschaulx, & de ceulx, qui pour l'honneur du Roy le vont accompaigner a son hostel, les Roys d'armes, Heraulx, & poursievans, ainssy que dit est, seront les premiers.

Au despouillier de sa couronne, de sa cotte d'armes, & de ses habits royaux, sera ung des varlets de chambre, qui luy apportera une robbe & une couronne de Chevalier, que le Roy luy donnera, en laquelle se fichera la couronne du blason en la poitrine qu'il portera; & sera tenus de jamés plus autre blason porter.

Cy fine le mistere du noble Couronnement de Messire Monjoye le noble Roy d'armes des Françoys.

Cy aprés s'ensuit ses drois & ses ordonnances, & ce qu'il est tenu de faire & de soy gouverner.

Ce jour passé ledit Messire Monjoye pour soy acquitter ira de Seigneur en Seigneur en leurs hostelx, les remerchier des honneurs, qui luy aront fais, soy recommandant à eulx, en leur suppliant, accompaigné de plusieurs Heraulx, que l'office d'armes leur soit recommandee.

Ledit Messire Monjoye tiendra en tous honneurs son lieu de Chevalier comme pardevant il estoit, ou à present est, excepté aux solemnelles & royalles festes que le Roy tiendra estat royal, couronne ou non. Premierement tous les poursuivans, puis les Heraulx, puis les Roys d'armes deux à deux, & Messire Monjoye tout seul & le derrain en habit royal, couronné se le Roy est, se ilz ne sont ordonnés sur l'eschaffault, iront devant les maistres d'ostelz au partir du disner. Et quant les metz seront mis sur la table, ledit Messire Monjoye ira seoir au hault front de sa table, qui sera vis-a-vis du Roy, & là sera servy d'un Escuier a par soy. Et apres luy le Roy d'armes, & la plus anchienne marche qui y sera, & une place entre deux, & puis les aultres Roys d'armes selon les anchienneté de noblesses de leurs marches, & puis les Heraulx, & ainsy qu'ilz seront premiers creés, & les poursuivans a l'autre table derriere eux.

Item le Roy a cause de l'office le logera prés de luy pour tenir son mainaige, s'il ne l'est, & luy sera tenu de donner pension pour chascun an, telle & sy bien assignée, que il porra bien & honnourablement tenir son estat de Chevalier & de Roy d'armes toute sa vie.

Item le Roy sera tenu de luy donner tous les ans sa robbe, telle comme il le portera le jour de Noel.

Item le Roy luy paiera ses despens toutes les fois, qu'il l'envoiera en ambassades & commissions.

Item la couronne, dont il sera couronné, & l'autre du blason seront siennes, pour servir son ame a la fin de ses jours.

Item à cause de son office ara lettres patentes du Roy, adressans a tous les Seigneurs, Capitaines de gens d'armes & de trait de bonnes villes, de chasteaulx, gardes de pontz, de ports & de passaiges, & a tous autres Officiers, pour luy faire ouverture de jour & de nuyt; luy donner guides condignes, & toutes aultres choses necessaires, en les payant, se par luy en sont requis.

Item ara du Roy lettres patentes & privileges d'estre franc de tous guets & gardes de portes tant de jour comme de nuyt, de tailles, de gabelles, d'impositions, & de toutes autres subsides mis & à mettre, quels qu'ils soient, comme à noble homme appartient, & luy estant en l'office royal pour l'estat de sa maison, quelconques gens d'Eglise & nobles y fussent contrains.

Item ara de tous les Princes & Seigneurs, qui porteront cry de Monjoye, lettres de pension ordonnées du jour de sa creacion, telle qu'il leur plaira ordonner à leur honneur & a leur condition.

Item de tous les Chevaliers nouveaulx, Princes, Seigneurs & autres, qui nuement porteront leurs surnoms & armes soubz la demaine du Roy seulement, luy seront tenus de donner une robbe en la value de leur honneur.

Item de tous les dons & largesses, qui seront données tant à sa creacion, se le Roy les donne, comme à toutes les aultres festes royalles & solennelles, que le Roy tiendra: & aussy des aultres festes armigeres ou courtoises, luy present ou non, par le privilege du Roy d'armes, il partira en la cinquiéme partie des drois des aultres Roys d'armes & Heraulx.

Ejusmodi fere sunt, quæ habet haud inficetus liber Gallicus, cui titulus *le Heraud de la Guerre*, edit. Parisiis an. 1610. à pag. 59. ut omittam nuperum Scriptorem Columberium. De vocis vero etymo multa hactenus viri docti commentati sunt, quorum plerique eo concessere, atque inprimis Pithœus, Skinnerus, & alii, ut arcessendum existiment ab Here Anglo-Saxonico, & Germanico *Heer*, exercitus, & *Ald*, servus vel famulus, quod Feciales exercituum ministri habeantur, sintque belli denuntiatores. Nam jure exploditur eorum sententia, qui *Heraux*, quasi *Heroes* dictos volunt, de qua pluribus agit Æneas Silvius Epist. 126. Alia profert Spelmannus, præsertim de Heraldis Anglicis.

¶ HARALDUS, in Instrum. an. 1520. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 687. *An de novo velit nobilem ingredi, & quando, & qua die, an habeat Haraldum.* Occurrit iterum in Diplomate Maximiliani I. Imperatoris an. 1486. apud Miræum to. 1. pag. 232. & alibi.

HEROUDES. Henricus Knyghton. p. 2571. *Et assistebant eis quatuor Duces, iiet Archiepiscopi, ... de Baronibus & aliis advenientibus, bene ad æstimationem des Heroudes* 17000.

1. HERBA. *Herba aluminis*, in Constit. Sicul. lib. 1. tit. 84. *Granatenas, piscarias, Herbas aluminis, & generaliter omnia, quæ per nostram curiam procurantur.*

INVESTITURA PER HERBAM ET TERRAM, in Formulis veteribus Lindenbrog. 153. 154. Vide *Investitura.*

¶ HERBÆ DOMESTICÆ, Olera, legumina, Gall. *Herbes potageres.* Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. ex lib. viridi fol. 52. *Debet dare dictus hortulanus quotidie Conventui... de Herbis domesticis horti, aliquando de bonis, aliquando de aliis, sicut sunt caules, spinargia, porri, &c.*

HERBAS DARE, Veneficio, seu veneficis potionibus, alicui vitam, vel mentem auferre. Quintilianus declam. 350. *Venenorum plura sunt genera, plura nomina sunt, diversi etiam effectus. Aliud ex radicibus Herbarum contrahitur, aliud ex animalibus mortiferis reservatur, &c.* Lex Salica tit. 21. §. 1. *Si quis Herbas alii dederit bibere, & mortuus fuerit.*

Herbas haurire, apud Gregorium Turon. lib. 6. cap. 35. Formulæ veteres c. 34. *Ego Herbas maleficas, nec potiones malas nunquam temperavi, nec bibere dedi, per quod ipse infirmus, vel insanus fuisset, aut vitam suam perdere debuisset. Herbarum venena*, apud eumdem Gregorium Toron. l. 2. Hist. c. 9. lib. 4. de Mirac. S. Mart. c. 36. *Herbas incantare*, apud S. Audoenum in Vita S. Eligii lib. 2. c. 15. *Herbas, quæ ad maleficia pertinent, super se habere* vetantur campiones, in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. §. 11. S. Anselmus l. 3. Epist. 23. *Qui Herbas quæsierit mulieri, quibus virum suum interficeret.* Pirminius in excerpt. de libris canonicis: *Characteres, Herbas, succinum, nolite vobis vel vestris appendere.* Sic legu. Claudianus lib. 1. in Rufinum:

.... Nec me latuere fluentes
Arboribus succi, funestarumque potestas
Herbarum, &c.

Vide Concilium Triburiense ann. 895. cap. 50. Martin. Bracarensem cap. 74. Reginonem lib. 2. cap. 5. §. 8. &c.

☞ *Herbam dare, porrigere*, veteres dicebant alia omnino notione, de qua sic Festus: *Herbam do, cum ait Plautus, significat, victum me fateor: quod est antiqua & pastoralis visa judicium; nam qui in prato cursu aut viribus contendebant, cum superati erant, ex eo solo, in quo certamen erat, decerptam herbam adversario tradebant.* Vide Erasmum Centur. 9. Adag. 78.

Inherbare, Idem quod *herbas dare*. Lambertus Ardensis pag. 80. *Veneno in cibis accepto, vel potibus Inherbata, ubi statim mortua est.* Le Roman de *Gaydon* MS.

Et Enherberent maint chevalier vaillant.

Le Roman *d'Aubery* MS.

Un de ses jors vous fera Enherber.

Le Roman de *Parise la Duchesse* MS.

Et le fist vostre frere mortir & Enherber.

Mori ab Herbada, in Chron. Petri IV. Reg. Arag. apud Carbonellum fol. 199. v. Alius Poëta:

Sous gist le frais serpent en herbe,
Fuiez enfans, car il Enherbe.

Herbarius, Veneficus, Helvetiis *Herberger*. Gloss. Lat. MS. Reg. *Venefirus, qui venenum dat, Herbarius.* Fredegarius in Hist. Epitom. Francor. c. 56. *Clamant & filii negligentes matrem Herbariam & meretricem.* Halitgarius in Pœnitent. cap. 10. *Herbarius vir aut mulier, interfectores infantium, &c.* [Judicia sacerdotalia de crimin. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 32. *Si quis ariolos, id est, sortilegos, prædicatores vel Herbarios veneraverit, aut secutus fuerit, tribus annis pœniteat & eleemosynas faciat.*]

Herbaria, Venefica. Capitula ad Legem Alamanor. cap. 22. Edit. Baluzii: *Seu stria, aut Herbaria si sit.*

Herbaria, Ipsum veneficium. Liber promissionis Maleficii, in Statutis Venetis, cap. 17. *Si aliquis vir vel mulier alicui maleficium aliquod, vel Herbariam dederit manducare vel bibere, vel fecerit aliquid, quod perire debeat, aut amens esse, &c.* Adde Decreta Veneta fol. 41. verso. Alias

Herbarii, sunt ῥιζότομοι, & βοτανολόγοι Græcorum. Firmicus lib. 8. c. 13. *Herbarios faciet, qui scilicet herbas solerti arte collectas ad medelam laborantium servent.* Plinius quoque *Herbarios* vocat, qui medicas herbas legebant ac vendebant. [Præceptum Johannis Reg. Franc. an. 1352. to. 2. Ordinationum pag. 609. *Quam plurimi utriusque sexus, mulieresque aliquæ & vetulæ, & conversi, rustici, nonnullique apothecarii & Herbarii quamplures... venientes ad villam Parisiensem gratia practicandi, &c.*]

¶ 2. HERBA, Tributum, seu census pro jure & facultate succidendi herbas in pratis vel in silvis, atque animalia in iis pascendi: accipi etiam potest pro servitio quod subditi ac rustici domino suo in herbis ipsius succidendis præstare tenentur. Charta Balduini Comitis Flandriæ an. 1116. apud Miræum to. 2. pag. 1153. *Almanus quasdam sibi injustas consuetudines usurpavit; quibus se deliquisse cognoscens... prorsus abdicavit, videlicet, exactionem quam vulgo Tolpre vocant, sive Herbam aut corvedas.* Vide *Herbagium*.

HERBAGIUM, Herba in pratis succisa: *Herbage*, in Consuetud. Norman. art. 30. Bracton. lib. 4. tr. 1. c. 37. §. 1. *Hæc esset potius emptio Herbagii, quam pastura.* [Charta an. 1344. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden p. 458. *Dicunt quod est communis via ac sua communis pastura, quum fœnum & anterius Herbagium amoveantur.*]

Herbagium, Jus seu facultas succidendi ejusmodi herbas in pratis, aut in Communiis, vel etiam in silvis, [aut animalia in iis pascendi.] Regestum censuum & feodorum Carnoti f. 57. ex Camera Comput. Paris. fol. 57. *L'herbage d'ilec, c'est asavoir l'usage, que les bestes d'ilec prenent ès bois d'ilec, quant lesdits bois sont en aage, qui il se puent deffendre.* Idem Bracton. cap. 38. §. 12. *Notandum, quod sub nomine Herbagii non continetur glans, & ideo tempore glandis & pessonæ, excluduntur porci & capræ, nisi ad hoc specialiter agatur, quod talem habeant communam.* Adde §. 1. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 90. *Inde pensandum de eo, cui hoc licuit, an qui læsus est, Herbagium, vel lignagium, vel causam aliquam in nemus habeat.* Ordericus Vit. l. 5. *Concesserunt etiam totius villæ Herbagium.* Charta Odonis Episcopi Parisiensis an. 1199. ex Tabulario Episc. Paris. *Terram nostram de Marna, in qua nemus olim fuisse dinoscitur, ad hostisias dedimus & ad censum, tali modo, quod qualibet hostisia habebit 8. arpennos terræ cultibilis, & unum arpennum ad Herbagium faciendum.* Quoniam Attachiam. cap. 48. §. 6. *Escheta de mobilibus sunt, utpote per impasturationem animalium in dominiis & Herbagiis dominorum, &c.* Charta Balduini Episc. Noviom. apud Vassorium in Hist. Noviomensi pag. 895. *Herbagium vero de Canectencourt, nostra Ecclesiæ est proprium, &c.* Charta an. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. an. 1299. n. 38. ex Tabulario Regio: *Et franchisiam Herbagii pro sex vaccis, & pasnagio pro sex porcis.* Jacobus I. Rex Aragon. in Foris apud Exeam. an. 1265. *Richi homines, Milites, nec etiam Infantiones Aragonum teneantur dare sibi vel successoribus suis bovalage, nec Herbage.* [Charta Hugonis Vicecomitis Castriduni ex Chartul. B. Magdalenæ de Castroduno fol. 17. *Facta fuerit compositio, scilicet ut ipsi libere mortuum nemus ad usus suos & Herbagium ad pecora sua alenda in nemoribus meis caperint.* Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 250. *Canonici regulares de Chaucumbe habeant tres equos in Herbagio cum equis meis dominicis.*] Adde Augustinum *du Pas* in Stemm. Armoric. pag. 823. & Foros Beneharn. Rubr. *de Herbages*.

¶ Herbagia, Eadem notione. Charta an. 1208. ex Chartul. S. Nicasii Remens. *Quantum ad Herbagiam & pascua, &c.*

¶ Herbergium, Eodem significatu. Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 71. *Habebat illa Alesia in hortis de virgulto monachorum, & Herbergium, & repercussionem arborum de virgulto illo, quæ emit idem Miles.*] *Jus vivi ac mortui Herbagii*, Gall. *Droit*

de mort & vif Herbage, in Consuet. Ambianensi, Monstrol. Vimacensi, & aliis [Litteræ an. 1291. to. 3. Ordinat. p. 194. *Si retieng mes Herbages & mors & vis ; & l'amende des mors, se paié n'estoient au terme deu. Herbagium vivum* vocant quod in pecude, *mortuum* quod in pecunia numerata exsolvitur.] Vide Raguellum.

¶ HERBAGIUM, Census annuus domino debitus pro facultate succidendi herbas, &c. Charta an. 1217. ex Chartul. S. Nicasii Remens. *Radulphus de Botigneucurte vendidit Ecclesiæ S. Nicb asio quidquid habebat... tam in mansionariis quam in Herbagio & censu.* Diploma Jacobi I. Aragon. Regis an. 1264. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1121. *Quod ipsi, nec homines eorum, nec etiam extranei qui tenerent eorum, qui animalia ducerent ad terminos & pascua castrorum, locorum, & villarum eorum, non teneantur dare nobis, nec successoribus nostris, Herbagium, nec aliquid ratione Herbagii de animalibus quæ in terminis prædictorum locorum pascuntur. Item quod si eorum Clerici habitent in villis & locis eorum, ab ipsis Herbagium non recipiant de animalibus ipsorum quæ pascentur in pascuis nostris.* Charta ann. 1269. ex Archivo S. Albini Andegav. *Fulco de Torallo minor miles... vendidit & concessit... omnes fructus quos habere poterat... in censibus, supercensibus, hominibus,... pratis, insulis, herbis, Herbagiis.* Adde Constitut. Federici Reg. Siciliæ cap. 21. Vide *Herba* 2.

¶ HERBAGIA, Eadem notione. Bulla Paschalis PP. II. an. 1114 ex Chartul. S. Nicasii Remens. *Habitatores S. Martini debent B. Nichasio Herbagiam.*

¶ HERBARIUM, Eodem significatu. Charta an. 1115. apud Stephanot. Antiquit. Bened. Petracor. MSS. fol. 171. *Dederunt Deo & beatæ Mariæ* (de Ligurio)... *decimam partem pasquerii & decimam partem Herbarii de omni silva & de omnibus bestiis porcorum vel pecoribus qui de ipso loco fuerunt.... Similiter datum est ut reddant pasquaerium, alias Herbarium Deo & servitoribus ejusdem Ecclesiæ.*

¶ HERBATGIUM, in Charta Guidonis domini Montislauri an. 1387. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. p. 610. *Homines, homagia, pedatgia, Herbatgia, questus, proventus, talliæ, &c.*

HERBATICUM, Idem quod *Herbagium*. [Diploma Ottonis II. an. 981. apud D. *Le Blanc* Dissert. de Monetis pag. 88. *Per hoc nostrum perdonamus præceptum, ut nullus eorum, aut suorum hominum deinceps..., in aliquo loco donet portenaticum, aut ripaticum, vel Herbaticum, vel glandaticum.*] Charta Rogerii Ducis Apuliæ an. 1110. *Ut de omnibus Monasterii animalibus per totam terram meam nemo Herbaticum tollat.* Charta exarata Constantino & Basilio regnantibus an mundi 6532. Indict. 7. apud Ughellum to. 7. pag. 1362. *Communem pascendi animalia habeant locum,... nec Trojani Vaccarienfibus Herbaticum, vel dent, vel accipiant.* Charta Caroli M. in Actis Episcup. Cenoman. p. 266. *Tam de sua dominicata, quam & de Vassallorum suorum, de vinericiis quoque & perdonatio, & pastionibus & pascuariis, de Herbaticis & pullis, de piscationibus & pastionaticis, id est glandaticis, &c* Adde pag. 1434. [Codex MS. Ieminonis Abb. Sangerm. fol. 20. *Ad alium annum* (fulvit) *multones* 11. *ad tertium annum propter Herbaticum germia* 1. *de vino in pastione mod.* 111. Quod ibidem sæpius occurrit. Vita S. Guilielmi to. 5. Junii pag. 129. *Nullus Herbaticum aut aquaticum tollat vel exigat aut aliquam aliam faciat exactionem.*] Adde Chartam Rogerii Regis Siciliæ ann. 1137. apud Falconem Benevent. Chartam Sanctii Regis Aragon. æræ 1158. apud Blancam in Comment. Rer. Aragon. pag. 607. Suritam in Indice æra 1160. Chronic Farfensis Monast. p. 657. 664. Chronicon Richardi de S. Germano an. 1232. Ughellum to. 1, Ital. Sacr. pag. 117. 915. to. 8. pag. 201. &c.

HERBAJARE, Herbas depascere. Observantiæ Regni Aragon. lib. 7. tit. de Pascuis, §. 7. *Si aliqua oves Herbajantur in aliquo loco, non possunt pascere talia animalia in loco seu termino convicino.* Nostri *Herber* dixerunt. Charta an. 1290. ex Tabular. S. Quintini in insula fol. 7. v. *Et on empeschant le chemin des nes pour aller pasturer & Herber ès lieux dessusdits.*

HERBAJARIUS, Qui pascuis invigilat. Jacobus I. Rex Arag. in Foris Oscæ an. 1247. ubi de pascuis & gregibus: *Quotiens Mesinus vel Herbajarius Domini Regis ad capannas venerit Infancionum, &c.*

¶ HERBANNUM. Vide in *Herebannum*.

HERBAPERIARUM. Thwroczius 2. part. c. 3. *Kusid autem de aqua Danubii lagenam implens, & Herbaperiarum ponens in utrem, & terra regis sabuli accipiens ad suos reversus est.* Sed ex iis quæ subduntur, legendum indubie *Herbam pratorum*, quod non vidit Editor.

HERBARE, *Herbam pascere*, [*vel herba ornare, induere*,] Joanni de Janua [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Herbare, Herber, glager d'herbe.*]

HERBARIUM, Joanni de Janua, *Locus, ubi herba abundat.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Herbarium, Herbier, lieux ou herbe croist.*] In Glossar. Isidori, *Herbarium, locus in quo herba nascuntur.* Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. c. 8. *Quos tamen* (pannos) *non suspendant ad siccandum in borda, ut alii fratres; sed tantum deponant in Herbario claustri.* Le Roman *de Garin* MS.

Mort le trebuche devant lui en l'Erbier.

[Le Roman *de la guerre de Troye* MS.

Se seront de plain estais...
Si que ambdos ehient en l'Erbois
Apres comencient li tornoi.]

Aliud porro est *Herbarium* apud Henricum Knyghtonum lib. 2. cap. 7. de Willelmo Rufo Rege Angl. *Fecit de loco illo Forestam novam, quam vocavit suum novum Herbarium, & replevit eam cervis, damis, &c.* Quippe hoc loco in voce *Herbarium*, *ju*, consonantem efficiunt: idemque valet hæc vox, ac *herbergium*, seu domicilium. Tabular. Absiense fol. 171. *Ædificare, secare, plantare in Auberjis, pratis, exclusis.* Rursum fol. 199. *Partem meam Auberjæ, quam habeo in Marteio, &c.* Vide *Hereberga*.

¶ HERBARIUS, HERBARIUM. Vide *Herba*.

¶ HERBASCUM, *Ellychnium*, in Amalthea.

HERBATICUS. Gloss. Gr. Lat. MS & Editum: Ἀλήτης, *Herbaticus, vagus, erroneus.* Sed legendum *Erraticus*.

HERBATICA ANIMALIA, ποηφάγα, apud Vopiscum in Probo, ubi quidam restituunt *Erratica*, quod improbant viri docti.

¶ HERBATUM VINUM, Vinum herbis aromaticis conditum. Usus Custuræ Cenoman. *In festo Sanctorum Simonis & Judæ, caritatem de vino Herbato... In nocte S. Martini debent habere botas, caritatem de vino Herbato in refectorio.* Bernardi Ordo Cluniac. part. 1. cap. 8. *Facit in uno vase vinum helnatum, in altero Herbatum.*

¶ HERBEGAGE, Jus depascendi herbas in foresta. Literæ Geraldi Tornacensis Episc. pro Monast. Elnonensi an. 1152. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 431. *Minusteragium in silva nihil juris habeti*

habebit excepto Herbegage & usu ignis necessarii.

¶ HERBEGARE. Vide in *Hereberga*.

¶ HERBERGAGIUM, &c. Vide in *Hereberga*.

¶ HERBERGARE, Domum construere, ædificare, reædificare, supellectili instruere. Charta XII. sæculi ex Tabulario B. M. de Bono Nuntio Rotomag. *Licet siquidem eidem Gilleberto & heredibus suis hanc prædictam terram & domum Herbergare de ligno & lapide, aut vendere vel invadiare, sive donare cum voluerit aut inde facere totam voluntatem suam sicut de suo proprio.* Charta Roberti Lingon. Episc. an. 1234. to. 4. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 207. *Quod si inter ipsorum Abbatis & Conventus homines invenerit mansum vacuum idem Johannes, & voluerit Herbergare de aliquo, sine aliqua contradictione poterit.* Charta an. 1280. ex Chartul. S. Vandreg. to. 2. p. 1453. *Tenetur dictus Nicholaus dictam masuram ita bene & sufficienter secundum consuetudinem patriæ Herbergare, quod dicti Religiosi pro dicto redditu & emenda supra dictam masuram ædificatam suam possint justitiam facere ac etiam adimplere.* Charta Poncii de Montelauri apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 86. *Dicto Episcopo Aniciensi... licet sit inuse castrum suum de Charbenneriis, Herbergare & augmentare pro voluntate sua.*

¶ HERBERGERIA, &c. Vide in *Hereberga*.

¶ HERBERGIUM. Vide *Herebagium* & *Hereberga*.

¶ HERBIAGIA, Idem quod *Hereberga*, Domicilium, domus. Enumeratio feodorum Norman. apud Duchesnium Hist. Norman. p. 1044. *Hugo presbyter Herbiagiam suam, mappas quirendum Parisiis tota Gravia, & moncellum S. Gervasii.*

¶ HERBICARE, Herbas evellere. Descriptio censuum Monast. S. Emmerammi apud Bernardum Pez, to. 1. Anecd. part. 3. col. 76. *De Talahova* LXX. *denarii... arat in hebdomada* III. *dies, Herbicat, secat, inducit carradium unum, fenum secat & inducit.*

¶ HERBICE. Vide *Herpix*.

HERBIDARE, Herbam seu gramen proferre, apud Colvenerium in Gloss. ad Baldricum. [*Herbidare terras*, Herbas serere, Martiano Capellæ l. 1.]

¶ HERBILEGUS, Messor, Gall. *Moissonneur*. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 146. *Primo die puncos ipsos à longe emissum messores ... fecerat eos jam tutores dies hesterna, qua transierat tuta, Herbileges incolumes ducens ac reducens.*

HERBILIA, Leguminis species. Miracula S. Columbani c. 5. *Legumen Pisi, quod rustici Herbiliam vocant ... sponte nascitur per illas rupes* (in Italia.)

¶ HERBITIUM. Vide *Herbarium*.

¶ HERBITUM *dixerunt pastores, eo quod herba vice præbeatur pecoribus cum pascua desunt.* Papias.

¶ HERBOLASTA, Panificium herbis fartum & conditum. Ordinario super numero & ordine mensarum in hospitio Dalphini to. 2. Hist. Dalphin. p. 313. *Item, volumus quod fiat unum intromessum pro nobis in dicta die Sabatii in prandio de tartis aut de Herbolastis.*

¶ HERBUM, Ervum, ut videtur, species leguminis, Gall. *Ers.* Pallad. l. 1. c. 24. de Columbis: *Fœtus frequentant, si ordeum torrefactum, vel fabam, vel Herbam sæpe consumant ... Herbam fœtus gratia mensibus præbeamus hibernis.*

HERCALÆ, Strumæ, ex Gall. *Escroüelles*. Gaufridus de Belloloco, de Vita & conversat. S. Ludovici Reg. Fr. c. 35. *In tangendis infirmitatibus, quæ vulgo Hercalæ vocantur, super quibus curandis Franciæ Regibus Dominus contulit gratiam singularem, &c.*

¶ HERCEARE. &c. Vide in *Hercia* 1.

¶ HERCHIA. Vide in *Hercia* 2.

1. HERCIA, Occa, instrumentum rusticum, quo terræ proscissæ occantur, & teruntur, vulgo *Herce*: ex *herpex*, *herpicis*, quasi *herpicia*, & contracte, *hercia*. Fleta lib. 2. c. 77. *Cuneos & Hercias reparare.* Adde c. 84. Charta Petri Episcopi Meldensis an. 1229. in Tabulario ejusdem Ecclesiæ pag 36. *Consuetudines nemoris ... videlicet omnem arborem præter quercum & fagum ... ad ædificandum, & aratoria carrucarum, & ad charterias, & Hercias, & ad duas perticas ad ligandum quadrigas oneratas, &c.* Rodolphus Tortarius lib. 5. Miracul. S. Benedicti n. 12. *Eum quem in hieme proscideras gliscens rescindere campum, ut tam æstatis calore, quam hiemis rigore decoctus, & sementis tempore, dentata crate glebis attritis, in pulverem redactus, semine suscepto, abundantiorem diebus messis suo cultori exhiberet frugem.* Charta Philippi Regis Franc. an. 1300. ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 36. *Item il a esfaites fermer brebiage de tiers an en tiers an, services de feenneeurs en Aoust, services de Hercer & de charuer, & la court, & leisage, qui sont prisiez esdites fermes 40. sols.*

¶ HERCIO, Eadem notione. Chartularium SS. Trinitatis Cadomens. fol. 46. v°. *Hedricus* XXX. *den. & præter hæc bestia & Herces quæ plures facio.* Et fol. 48. *Godricus Mol. 40. denar. & unam Hercem & 4. gallinas.*

HARCEARE, HARCIARE, Occare, *Hercer*. Concilium Rotomagense an. 1096. apud Ordericum Vital. l. 9. p. 271. *Equi arantes, & homines carrucas ducentes, & Hercearores, & equi, de quibus Herceant, ... perpetua sint in pace.* [Chartular. SS. Trinitat. Cadom. fol. 48. *Et* (debet) *Herceare cum equo suo, & in quadram unam acram & Herceare eam.*] W. Thorn. an. 1364. *Herciare, sarculare, metere, &c.* Consuetudinarius Monasterii de Bello in Anglia: *Et debet invenire unum hominem cum uno equo ad Herciandum qualibet septimana ad unum diem ad utrumque semen hiemale & quadragesimale, dum aliquid fuerit ad Herciandum de terra domini, &c.*

¶ HERCER, HERCHARE, Eadem notione. Charta ann. 1180. ex Archivo Eccles. Dolensis: *Vidit Baldricum Archiepiscopum sedentem super campum & facientem terram arari & Hercer cum suo palefrido.* Polyptychos Fiscamnensis an. 1235. *Et debet dimidiam acram aratare ad hiemalia & dimidiam acram ad tremeis, & serere & Herchare de blado domini Abbatis.*

¶ HERCHATURA, Occatio, Gall. *Hersage*. Chartolarium SS. Trinitatis Cadom. *Omnes isti faciunt precarias bis in anno de aratura & Herchatura, & vadunt ad fena.*

2. HERCIA, Candelabrum Ecclesiasticum in modum *occæ*, seu trigoni, confectum, nostris *Herce*. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MS. cap. 77. *Pallia super altare non ponuntur, & Hercia non illuminatur.* Charta Odonis Episcopi Parisiens. an. 1198. *Luminaria Herciarum.* Apud Will. Thorn. p. 2152. *In primis pauperibus die sepultura, & die mensis, & pro corpore ficto, cum Hersia.* Ubi *corpus fictum*, est *tumba cenotaphii*, seu *cenotaphium* ipsum: *Hersia* vero, candelabrum in *Herciæ* modum confectum, luminibus variis instructum, quod ad cenotaphii caput erigi solet. [Id aperte docet Testamentum Richardi II. Regis Angliæ apud Rymer. to. 8. p. 75. *Cujus quidem sepulturæ seu funeris nostri exequias more regio volumus celebrari; ita quod pro prædictis exequiis, IV. Herciæ excellentiæ convenientes regali, pro eodem funere nostro honestius exequendo, in locis subscriptis, per executores nostros præparentur.*] Errat ergo Somnerus qui *Hersiam* hoc loco ipsum

cenotaphium intelligi vult, quod Angli à *Hearse* vocant, ab ipsa *Hercia*, i. partem pro toto. Nam quod à Saxonico vocis etymon accersit, nihili, opinor, est. Vide Monasticum Anglic. to. 3. p. 332.

¶ HERCHIA, Eadem notione. Spicileg. Fontanell. MS. pag. 394. *Feria quinta Parasceve & feria sexta & sabbato Herchia debet esse ad dextrum cornu magni altaris, & ibi debent esse 26. cerei illuminati ad matutinas, & inde extingui a famulo sacristæ unus post alium ad quemlibet psalmum & lectionem, videlicet sex in 1. Noct. sex in 2. & sex in 3.* Statuta antiqua Capitoli Senon. *Item in utroque festo S. Stephani debet centum cereos pro una Herchia.* Ordinarium Lexoviense MS. *In prima nocte Tenebrarum & duabus sequentibus accenditur luminare sicut in festo novem lectionum & ultra habentur viginti quinque cerei in Herchia super altare majus.*

¶ HERCIUM, in Testamento Johannis de *Nevill* an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 429. *Volo quod XXIV. torches & V. tapers, quolibet taper pondere X. librarum, præparentur pro sepultura mea, absque ullo alio Hercio.*

¶ HERTIUM, apud Bernardum part. 2. Ord. Cluniac. cap. 25. *Tria pallia super altare non ponuntur, & Hercia non illuminantur.*

ERZA, Eadem notione. Statuta Cluniacensia S. Petri Venerab. Abbatis Cluniac. cap. 52. *In reliquis vero festivitatibus, quibus accendi solebat machina illa ferrea, quæ vulgo Erza vocatur, pro illa lampadibus vitreis illustretur.*

HEIA, videtur simili perinde significato sumi, (nisi *hercia*, legendum sit) in Synodo Exoniensi an. 1287. cap. 12. *Vas ad aquam benedictam, Heia ad Tenebras, candelabrum Paschale, &c.*

¶ HERCICITUS, διαιρέσεις ἐπιαρχῶν, *Divisis hereditatum.* Suppl. Antiquarii.

¶ HERCITÆ, Servorum genus, qui in agris versabantur apud Veteres. Vide Alex. ab Alex. Genial. Dier lib. 3. cap. 25.

HERCIUS. Cæsar l. 3. Belli Civil. *Erat objectus portis Ericius.* Infra: *Excisoque Ericio.* Ubi *Hercius*, & *Hercio*, legendum contendit Robertus Constantinus in Supplemento Linguæ Latinæ, ut fuerit ἕρκιον, vel ἕρκος, ut nos vulgo *Herce*, septum, quod portis objicitur, ut καταῤῥάκτης, sive ἐπισπαστὴ θύρα, porta cataracta, sive pendula ac recidens Livio, quia forte herpicis in formam confecta.

¶ HERCTUM, Vox antiqua, hæreditatem, patrimonium, bona, denotans, ab *Hercto* quod & *ferctum* & *horctum* & *erctum*, pro bono. Unde formula, *Hercte non cito*, apud vett. JC. de cohæredibus, qui hæreditatem inter se non ciebant, id est, non dividebant. Hæc ex Hofmanno.

¶ HERCULANUS, *Eunuchus.* Vetus Gl. Sangerm. Isidorus: *Herculaneus.* Ubi Grævius: Vulcanius, *Eunicus*, Εὔνικος.

¶ HERD. Vide *Hird.*

HERDAMENTUM, Possessio, Hæreditas, in Chartis Hispanicis, quasi *Hæreditamentum.* Vide Anton. Brandaon. lib. 15. Monarch. Lusitan. c. 36.

¶ HERDICUS, Dominicus, à German. *Herr*, dominus. Charta Biblioth. Cottonianæ quæ sic incipit: *Anno Herdica Incarnationis 956. indictione 14.*

HERDOCHO. Vide *Heriotum.*

HEREBANNUM, HERIBANNUM, ARRIBANNUM, Submonitio ad exercitum: ex *Heer*, exercitus, & *bannum*, citatio, submonitio, indictio. Glossar. Ælfrici: *Exercitus*, Here. *Bannum* vero vox notissima, pro quavis citatione. Ita Guillimannus lib. 2. de Reb. Helvetior. p. 241. & alii passim. Vide *Bannire* in *Bannum*, *Hostis*, *Submonitio.* Maxime vero vox

HEREBANNUM, usurpata pro mulcta, quæ in exercitum pergere, post *bannum* & *submonitionem*, contemnenti indicebatur; de qua sic Gregorius Turon. lib. 5. cap. 26. *Post hæc Chilpericus Rex de pauperibus & junioribus Ecclesiæ vel Basilicæ jussit bannos exigi, pro eo quod in exercitum non ambulassent.* Lib. 7. c. 42. *Post hæc edictum a judicibus datum est, ut qui in hac expeditione tardi fuerant, damnarentur.* Capitul. 2. anno 810. cap. 12. *De Heribanno exigendo.* [Charta Luduvici II. Reg. Franc. an. 878. apud D. Calmetum tom. 1. Hist. Lotharing. col. 315. *Ut nullus judex, vel quislibet . . . Herebannum exigere aut exactare præsumant.*]

Ea vero mulcta erat 60. solidorum, secundum Legem Francorum, dicebaturque, *plenum Heribannum*: quomodo *plenum bannum* vocant Capitul. 2. an 812. cap. 9. & alia Capitularia Caroli M. & Calvi, quod alias *Bannum Dominicum*, & *Bannum Regis* appellari, totidem esse solidorum, suo loco docuimus. Lex Longob. lib. 1. tit. 14. §. 13. & Capitul. Caroli M. lib. 3. c. 67. *Quicumque liber homo in hoste bannitus fuerit, & venire contempserit, plenum Heribannum componat, secundum Legem Francorum, id est, 60. sol. solvat.* Quod etiam obtinuit sub tertia Regum stirpe. Statuta S. Ludovici lib. 1. c. 59. *Et se uns de ceus, qui sont semons, ne venoient, & l'en le pouoit savoir, il en paieroit 60. sols de gages.* Ejusmodi mulctarum mentio est præterea in Usaticis Barcinonensibus MSS. c. 28. *Qui fallerit hostes vel cavalcadas seniori suo, cui eas facere debuerit, emendet illi eas in duplo.* Et in Regesto Feodorum Campaniæ fol. 97. *Guido de Vilers fecit emendam Domino Comiti de hoc, quod non fuit in chevaucheia contra Metenses.*

Qui porro pro ejusmodi contemptu, *Herebanni* mulctæ obnoxii erant, si non habebant, unde solverent, *wadia* dare tenebantur, seu *herebannum rewadiare*, uti habent Capitul. l. 4. c. 7. *Ut Vassi nostri & Vassi Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, & Comitum, qui anno præsente in hoste non fuerunt, Heribannum rewadient.* Eodem lib. addit 2. c. 28. al. 30. Capit. 1. an. 812. c. 29. & Capitul. 2. an. 810. cap. 12. *De Heribanno, ut diligenter inquirant Missi nostri, qui hostem facere potuit, & non fecit, ut bannum nostrum ipse componat, si habet, unde componere possit. Et si tantum non habuerit, unde componere valeat, rewadiatum fiat & imbreviatum: & nihil ex hoc exactum fiat, usque dum ad notitiam Domini imperatoris veniat.* Quod si denique nec pecuniam, nec wadia dare possent, tum ipsimet per modum wadii in servitium Principis transibant. Lex Longob. & Capitula Caroli M. locis laudatis: *Si non habuerit, unde illam summam persolvat, semetipsum per wadium in servitio Principis tradat, donec per tempora ipsum bannum ab eo fiat persolutum, & tunc iterum ad statum suæ libertatis revertatur. Et si ille homo, qui propter Herebannum in servitio se tradiderit, & in servitio illo defunctus fuerit, heredes ejus hereditatem, quæ ad illos pertinet, non perdant, nec de libertate, nec de ipso Heribanno obnoxii fiant.* Adde cap. seq. Sed & *Senior vel Comes* quempiam ab *hoste* inconsulto Principe si domum dimisisset, ipsi pro eo *Herebannum* persolvere tenebantur, ex Capit. Caroli M. lib. 4. Append. 2. cap. 35.

Interdum *Herebannum* non plenarie exigebatur, pro modo facultatum, ne subditi gravioribus ejusmodi exactionibus ad inopiam redigerentur. Idque *legitimum Herebannum* appellabant: ita ut

ab eo, qui libras 6. in auro, argento, armis, & peculiis, haberet, 3. libræ: ab eo qui tres libras, 30. solidi, ab eo qui libr. 2. solidi 30. ab eo denique, qui libram 1. solidi 5. exigerentur, ut est in Additione 3. Caroli M. ad Legem Salicam cap. 12. in Lege Longob. lib. 3. tit. 6. §. 1. & in Capitul. Caroli M. lib. 3. c. 14. Vide Capitul. 3. ann. 811. cap. 6.

Herebannum non exigebatur, nisi præcessisset jussio dominica, ex iisdem Capitul. lib. 4. c. 72. cujus quidem pars tertia ad Comitem spectabat: ita tamen ut ei herebannum exigere non liceret: sed Misso dominico, à quo suam tertiam partem recipiebat, ex iisdem Capitul. lib. 3. c. 68. ubi *Herebannum* in terris neque in mancipiis *exactari*, id est, persolvi, vetatur: sed in auro & argento, armis, palliis, & animalibus, sive talibus speciebus, quæ ad utilitatem pertinent, pensitabatur. Adde Capitulare 3. ann. 811. c. 6. Capitulare 1. an. 812. cap. 2.

Postmodum gravissimis Normannorum ingruentibus bellis ac incursionibus, indicta à Carolo Calvo, ad exsolvendom, de quo convenerat, iis tributum, vectigalia, & collectæ, à quibus ne ipsi quidem eximebantur Presbyteri: *Et Herbanni ab omnibus Francis accipiuntur*, ut est in Chronico de Norman. gest. ann. 869. & in Annalib. Francor. Bertinianis ann. 866. Exactum porro pro modo prædiorum: ita ut pro manso ingenuili vel servili denarius persolveretos. Atque hinc colligitur, quid velit Charta 90. inter Alamannicas Goldasti: *Dixit... negans, quod nihil ibi habuisset proprietatis, pro quo Heribannum reddere debuisset, nisi res S. Galli, quas pater suus illuc ad prædictum Monasterium tradiderat.* Et infra: *Adhuc etiam ipsum Odalbartum ... audissent enarrantem, quod proprium non habuisset, & ideo Haribannum dare non debuisset.* Sed & inde percipitur, cur in Imperatorum aliquot privilegiis pro Ecclesia Mindensi, post Chronicon Mindense descriptis, p. 735. 737. 740. *Bannum sive Heribannum* ab illius possessionibus & agris exigere prohibeantur Judices publici. Huc etiam forte respexit Browerus lib. 8. Annal. Trevir. p. 473. 1. Edit. qui *Heribannum cibatum, quod Legatus cogebat, sive agrarium illud esset, sive pascuum, sive ex vitibus peculiove collectum*, interpretatur, ex Cæsarii Abbatis Prumiensis Gloss. inedito.

Ab heribanni pensitatione eximebantur, qui ab *hosta*, seu exercitu immunes erant: verbi gratia senes, ut in Formulis vett. Bignonii, for. 31. aut qui propter necessarias causas ac legitimas domi residere cogebantur, de quibus in Capitulis Caroli M. lib. 4. cap. 70. vel si alicubi à Principe missi essent, verbi gratia ad custodiam maritimam, ut apud Eginhardum Epist. 22. vel si in civitatum ac pontium vel transituum operis, vel in *Marcharum wachtis*, aut ejusmodi occupati essent, ut in Capitul. Caroli C. tit. 31. cap. 27. Vide *Hostis*.

HARIBANNUM, pro *Herebannum*, in Capitul. 4. Caroli M. incerti anni c. 13. [& in Charta Ludovici Pii Imp. in Hist. Alsatiæ pag. 15. inter Instr. col. 1. *Nulla deinceps hominum persona destruere vel inquietare, atque ulla freda, Haribanna ... requirat vel extorqueat.*]

ARRIBANNUM, in Formulis veteribus Bignonianis form. 31.

ERBANNUM, [vel *Esband*, ut legunt Editores novæ Gall. Christ. to. 2. col. 46.] Charta Emenonis Principis seu Domini Auxeliodoni (*Issoudun*) an. 30. Hlotarii, (Chr. 984.) *Ut nemo illorum pergat ad pugnam, qua alio nomine vulgariter vocatur Erbannum, neque botagium vini alicui reddat, &c.*

HERIBANNATOR, Qui *Heribannum* colligit. Capitul. 3. an. 803. c. 5. & Capitularia Caroli M. l. 3. c. 35. *Ut illi, qui heribannum solvere debent, conjectum faciant ad Heribannatorem.* Adde Capitulare 5. ejusd. Caroli ann. 803. c. 17. Idem qui *Exactor heribanni*, apud Eginhardum Epist. 17. *Sibi cura esse, sequa providere, ut cum exactore Heribanni, si venerit, & eum compellaverit, sine vestro labore se pacifices.* Vide *Retrobannus*. Ab eodem fonte deductæ voces *Arbannum*, *Hairbannum*, & *Albannum*, quæ ut plurimum usurpatæ leguntur pro quibusvis præstationibus vel operis.

ARBANNUM, in Charta Ludovici Philippi Regis filii Regis Francor. ex Tabolario N. D. de Campis Paris. *Ego Ludovicus Philippi Regis filius, Dei gratia Franciæ Rex. Notum .... quod Bartholomæo de Falgosio furnum, quod Parisius habebat, sancta libertate possidendum & habendum concessimus * hunc prædicti furni ab omni consuetudine, videlicet tallia, seu equitatione, seu Arbanno, (al. albanno) seu exemptione nostri Præpositi liber remaneat. Huic dono interfuerunt Comes Radulfus, Stephanus Cancellarius, Stephanus Dapifer, Hugo de Rua nova, Ervinus Aurelianus, in Palatio publice, prima Dominica post Natale, regnante Ludovico, 4. ann. Dat. per manum Dom. Stephani Cancellarii.* Ubi *Arbannum* videtur esse idem quod *Heribannum*.

Verum aliud sonat in Tabulario Absiensi: *Guillelmus de Cantamerula & fratres sui...* (desunt) *quarteria 7. bladii, quæ habebant de Arbanno in terris de Peloella, & in terra de Chamaillards, & gallinas, & qualibet ad illud Arbannum pertinentia, &c.* Habetur in Hist. *des Chastaigniers* p. 4. Idem Tabular. fol. 71. *Arbannum & alias omnes consuetudines, quas proprio jure habebat in terris, quæ circa frostos sunt, &c.*

ARBANAGIUM, in Charta an. 1299. *Eorum quilibet debebant & eis reddere tenebantur Arbanagium, scil. unam dietam ad reparandum castrum, muros, &c.*

AIRBANNUM, Idem quod *Arbannum*, in veteri Notitia Tabularii San-Benigniani Divion. apud Perardum in Burgundicis p. 161. *Faciunt aucingas, & corvadas, & foinicta, & Airbannum, solidos 2. & denarios 8. &c.*

HAIRBANNUM. Polyptychus Floriacensis: *Habet ibi 2. mansos absos. Solvunt vestiti mansi Hairbannum pro duobus bovibus sol. 20. pro homine redimenda de hoste s. 3. verveces 4. &c.* Quid autem proprie sit *Arbannum*, & *Airbannum*, hisce allatis locis, docet Consuetudo Marchensis art. 136. *Tout homme tenant servement son heritage, ou mortaillablement, doit faire par chacune semaine à son seigneur le ban, ou Arban, c'est à dire, une corvée à bras du mestier qu'il sçait faire: & s'il fait Arban avec deux beufs, il en vaut deux, &c.* Adde art. 137. 143. 146. 166. 167. 168. 429. 430. & Consuetud. local. castri Meliandi tit. 5. art. 24. 25. &c. In Consuetud. locali Castelli novi in Biturig. art. 4. *Bian & Arban* idem esse dicuntur. Libertates oppidi *de Vesdun* in Biturigib. an. 1275. apud Thomasserium: *Je quitte tout Arban aux hommes & aux femmes de ladite franchise, fors que tant je retien mon charoi entierement an besogne de mon chastel & de mes maisons de Vesdun, & de vins & de foins tant seulement, & je ne les puis forcer de nul Arban ne de charroy aller fors la paroche de Vesdun par nesun besoin.* Adde eumd. Thomasserium cap. 76. Est igitur *Arbannum* opera, quam quis tenens domino præstat: vox conficta ex *Heribannum*. Perperam vero hæc vox *Arban*, in *Her-*

baux, & *Arbaux*, commutata in Consuetudine Pictavensi art. 103.

¶ HERBANNUM, Eadem notione. Charta Ludovici VII. Regis Franc. circa an. 1160. è Chartul. Monast. Montis Martyrum: *Hominibus qui in nemore quod Telsolium dicitur hospitari volunt arpentum terra ... tali ratione ad eos hospitandos concedimus ... ut neque Herbannum neque talliatam, &c.*

HEREBERGA, HEREBERGUM, HERIBERGUM, HERISPAGARE, &c. Voces unius ejusdemque originis, tametsi non omnino ejusdem significationis. Vide *Alberga*.

HERIBERGA, in Gl. Theotisco Lipsii, *Castra. Heribe.ge, castrorum*. Nos, inquit Lipsius, pro omni diversorio; sed illud proprie & primo. [Hinc pro castrensi tabernaculo seu tentorio accipit Guillelmus Abbas in Præfat. ad Cant. Cant. ubi *Sicut tabernacula Cedar* vertit, *sicut Heriberga Cedar*. Nostri *Herberge* eadem notione usurparunt. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Qant des nez sont les gens issues,
Et les Herberges ont tendues, &c.

Ibidem:

Vers les Herberges vet gram pas,
Qant il vint Vespres su bas.
Au pavellon don trof soltis, &c.]

Somnerus in Glossar. Saxon. hepebeɲʒa, Statio, mansio.

☞ Inde est quod *Herbergeriam facere* dicuntur qui ad ministerium sive officium suum stant in Palatiis Regum. Liber niger Scaccarii Anglici f. 354. *Quatuor Marescalli, qui serviunt familia Regis, tam Clericis, Militibus quam Ministris, die, qua faciunt Herbergeriam, vel extra Curiam morantur in negotio Regis, 8. den. in die, galonem vini, &c.*

HERIBERGUM, Domicilium, ædes, mansio, domus. Edictum Pistense Caroli Calvi cap. 87. *Et quoniam ... Heribergum nostrum, quod præterito anno hic fieri jussimus, homines de illa parte Sequana in istas partes venientes ... destruxerunt, &c.* Mox: *Et nunc illud Heribergum non sine labore & dispendio fidelium nostrorum fieri fecimus, volumus ... ut sicut nec in nostro palatio, ita nec in isto Heribergo aliquis alius sine nostra jussione manere præsumat, nec illud aliquid destruat.* Ex quibus satis patet, hoc loco *Heribergum*, non esse jus *mansionatici*, quod vult vir doctus.

¶ HARBERGAMENTUM, Eodem significatu. Charta an. 1244. apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. *Quidquid juris habere se dicebant in nostro territorio de Riost quod dicitur ortus Regis, & domibus & Harbergamentis intus contentis.*

¶ HEBERGAGIUM. Charta Bartholomæi Abb. Floriac. an. circiter 1220. *Concessimus .... totum Hebergagium suum sicut se comportat cum propisia sua scilicet cum virgulto & fossatis.* Charta Hervei domini Virsionensis an. 1269. apud Thomasserium Consuetud Bituric. pag. 94. *Omnes quidem homines mei & fœmina mea in castellum vel intra banlencam manentes, pro unoquoque suo Hebergagio, dabunt mihi singulis annis quinque solidos moneta currentis per terram, & pro una quoque domo quam præter Hebergagia sua habebunt, similiter quinque solidos.* Ubi *Hebergagium* à domo distinguitur, ita tamen ut illud pro rustica domo vel rudiori aliquo ædificio accipi videatur; hæc vero pro æde sita intra urbis mœnia, vel villæ septum, atque adeo elegantiori. Qua quidem notione ut plurimum intelligendam hanc vocem censeo: quod ex subjiciendis iterum manifestius fiet.

¶ HERBEGAGIUM. Codex Legum Norman. c. 27. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 214. *Capitale Herbegagium primogenito remanebit.* Index MS. Beneficiorum Eccles. & diœc. Constant. fol. 17. *Petrus bourque undecim solidos homagii pro Herbegagiis suis & participum suorum sitis in vico elemosine presbiteri.* Ibidem sæpius occurrit, nec non & in Chartular. S. Fromondi.

¶ HERBERGACHIUM. Charta Philippi Augusti pro Monast. Compend. ann. 1201. ex Tabular. ejusdem loci: *Burgenses vel Communia in platea illa neque stalla, neque halas, neque Herbergachium, qua in posterum ibi possint remanere, nisi illa qua ibidem modo constructa sunt, aliquo modo ædificabunt.* Rursum occurrit in alia Charta ejusd. anni ex eod. Tabul.

HERBERGAGIUM, Eadem notione. [Charta S. Ludovici Reg. Franc. an. 1225. in Chartul. Domus Dei Pontisar. *Ita quod in dictis pratis non potest facere villam, sed in eis potest facere domum ad Herbergagium suum.*] Regestum Feodorum Campaniæ fol. 79. *Richorus de Rilis recepit de Comitissa terram suam arabilem, & Herbergagium, & 4. arpenta vinea.* Fol. 108. *Joannes de Grangia est homo ligius de 40. arpentis terra, qua tenet ante domum suam, & de dimidio Herbergagio.* Regestum Normanniæ signatum P. in Camera Comput. Paris. f. 19. *Inquisitiones costumarum de Andeliaco ... Jurati dixerunt, quod D. Rogerus Torel habet in prædicta foresta per liberationem Vicecomitis, qualiscumque sit, suum Herbergagium ad virgam de pleno pugno ad terram, &c.* Charta ann. 1228. apud Hubertum in Hist. Eccl. S. Aniani p. 112. *Detalsit cum suum ... in Majoria & pertinentibus ad Majoriam, terra, Herbergagiis, & aliis ... quittavit.* [Charta Theobaldi Blesensis Comitis an. 1215. ex Tabul. Calensi pag. 170. *Dedi ei siquidem meremium in foresta mea de Hez capiendum .... ad Herbergagium suum si ipse in feodo isto fecerit Herbergagium.* Tabularium B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Henricus Dei Grat. Rex Angliæ, Dux Norman. & Aquit. & Comes Andegav. ... sciatis me concessisse & præsenti carta confirmasse Abbati & Monachis de Becco ut accipiant in forestis meis de Reverato & de Bordea qua necessaria sunt ad Herbergagia sua de Krvillico & de Marretbot facienda, & cum opus fuerit reficienda.* Occurrit præterea in Chartulario Monast. Aquicinctensis p. 15. & in Charta an. 1200.] *Herbegagium*, in Charta Ludovici Comitis Blesensis in Probat. Histor. Blesens. pag. 17. Willelmus *Guiart* sub an. 1301.

Metent à mort és Herberjagoe
Chevaliers, Escuiers, & Pages.

Ita in Charta Philippi Pulcri ann. 1309. in ejus Regesto sign. 9. Ch. 1. ex Tabulario Regio. Robertus *de Bouron* in Hist. MS. Arthuri & Merlini: *Il est jà tart, que se vous partiés orendroit de chi, vous ne pourriés hui mais venir à Herbergago de nul heure.* Et alibi: *Car sans grant gent ne fu onques si riches Herbergagos, comme chis est.*

¶ HERBERAGIUM. Charta Ludovici Comitis Blesens. an. 1200. ex Chartul. B. Magdalenæ de Castroduno f. 75. *Dedit Abbatia Elemosine Cisterciensi Herberagium quoddam quod habebat ante Abbatiam Castrodunensem.*

¶ HERBERGARIUM. Charta Ludovici VII. Regis Franc. an. 1160. ex Chartulario Monast. Montismartyrum: *Insuper ipsum conquestum .... & Herbergarium quod in conquestu fecerat mea libertate.*

¶ HERBERGIUM, in Charta Blanchæ Comitissæ Trecensis ann. 1212. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 818. *Comes ejusdem villa etiam habebit duo arpenta terra in eadem villa ab omni exactione & tallia*

libera & quieta pro Herbergio suo faciendo.

¶ HERBERGERIUM, in Charta an. 1200.

¶ HERBERGAMENTUM. Charta an. 1276. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. p. 739. *Vendidi & concessi & penitus dimisi in fine perpetuo .... quoddam Herbergamentum integre sicut se praeportat in longum & in latum, quod habebam in parrochia S. Vandregesilli, situm intra masuram, &c.* Charta Philippi V. Regis Franc. an. 1318. pro Canonicis S. Capellæ Paris. *Decem libras Paris. deputavimus ... in Hebergamento, hortis, &c.*

¶ HERAFRGAMENTUM. Charta an. 1221. ex Archivo S. Nicolai Andegav. *Ragin. Johanne dedit Abbatia S. Nicolai Herbergamentum in quo ipse manebat, situm in burgo de Cotron.* Charta an. 1291. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. p. 727. *Quod dictus Johannes de Soliaco habuit & habere debuit ratione suæ primogenituræ melius Herbergamentum, meliorem feudum.* Occurrit iterum in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 14. & 82. in Charta Ludovici Comitis Blesens. aon. 1192. & in alia aon. 1283. in Chartulario S. Vandreg. tom. 2. pag. 1454.

¶ HERAERGEMENTUM. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 51. *Et ipsi Monachi de Herbergemento de Sonday tam de parte illa qua est in cimiterio, quam de parte quæ extra est, nulla n debent dicto Galterio vel suis hæredibus redibitionem.*

¶ HERAERGIAMENTUM. Idem Chartul. Cenom. fol. 8. *Concessimus eis etiam quandam terram in eadem villa cum virgulto & Herbergamento.*

¶ HERBERJAGIUM. Charta an. 1197. ex Schedis D. *Lancelot: Pro unaquaque domo quam præter Herberjagium habebit, tres solidos similiter persolvet. Si autem Herberjagium divisum fuerit, quot domus ex eo factæ fuerint, pro unaquaque domo tres solidos persolvent.* Literæ A. Episc. Meldens. an. 1204. ex Tabul. Calensi p. 81. *Noverint universi quod E. Kalensis Abbatissa totusque ejusdem ecclesiæ Conventus quoddam Herberjagium quod habere solebant contigu in ecclesia de Minris, tatum integre sicut illi possidebant, videlicet quidquid ædificatum vel non ædificatum infra clausuram prædicti Herberjagii continebatur Fulconi presbytero de Minris possidendum concesserunt.*

¶ HARAERGARIA & HARAERGIA, Jus gisti ac procurationis, seu divertendi in domum vassalli & in ea hospitandi: vel præstatio quæ pro redemtione ejusmodi procurationis domino exsolvitur. Charta Hugonis Ducis Burgundiæ ao. 1171. to. 4. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 91. *Habeo enim ex consuetudinario jure in Potestatibus præfatæ ecclesiæ Harbergarias, videlicet Belgnico, Santaco, Marchisiolo, pro quarum Harbergiarum redemptione quandoque nummos accipi feceram; quod nec juris mei esse cognovi, nec antecessores mei usque ad tempus meum fecerant. Hanc siquidem Harbergiarum redemptionem, ex toto dimisi, & ne deinceps fiat omnino prohibeo. Harbergariam vero quam homines & clientes mei in villa Bierre & villulis & appendicibus ultra montes accipiebant in equis, in canibus, in hominibus, in omnibus quibus Harbergaria fieri potest, omnino dimisi ... ut non licet nec mihi nec alicui successorum meorum, nec hominibus nec clientibus nostris pro Harbergaria quicquam ab hominibus extorquere vel accipere.* Vide *Alberga.*

¶ HERBERGERIA, Eadem notione. Chartularium S. Vandreg. to. 2. p. 2097. *Et totam Herbergeriam de Villeta cum mota sua .... & omnes consuetudines silvarum tam ad ardendum quam ad ædificandum.*

¶ HERBERGIAGIUM, Eodem significatu. Literæ Henrici IV. Regis Angliæ an. 1403. apud Rymer. to. 8. p. 324. *Moram ex causis præmissis ibidem traxerit pro liberata sua ac Herbergiagia servientum & equorum suorum super ibidem venientium providere.* Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 228. *Adelesis soror ejus germana donavit nobis post mortem suam in manu ipsius Abbatis totam terram suam de Bigoteria, prata & Herbergiagium.*

¶ HERBERIGIUM, Eadem notione. Charta anni 1187. ex Archivo Majoris Monast. *Decem solidos annuatim, vel unam pellitiam, duo Herberigia unoquoque anno, unumquodque cum quinque militibus.*

¶ HERBEGAGIUM, Eadem significatione. Charta Henrici *de Val* ex Chartul. S. Fromondi: *Tenemur prædictam terram cum Herbegagio & hernagio dicti hominis garentizare.*

¶ HERIAERGARE, Hospitio excipere, *mansionaticum* præbere, vel morari in aliquo hospitio, in Capitulis Caroli M. lib. 3. c. 68. Villharduinus n. 99. *Prota l'Empereres as Contes & as Barons & ses fils meismes, que il por Dieu s'allassent Herbergier d'autre part del port. Halberges*, in Consuetud. Britann. art. 315. 606. *Herbergement*, pro domo, domicilio ibidem & art. 621. *Herbergement*, in Consuetud. Aodegav. art. 222. io Consuetud. Norman. art. 356. in Consuet. Vicecomitat. Bajocensis art. 4. &c. Ubi hæc vox sumitur pro primario feudi manerio ac domicilio, quod primogenito ratione primogenituræ competit.

¶ HERBERGIARE SE, Hospitari, diversari. Charta an. 1279. ex Chartul. S. Vandreg. to. 2. pag. 1628. *Ita tamen quod dicti Religiosi & eorum successores poterunt & debebunt descendere & Herbergiare se eundo & redeundo ad custus suos proprios ... in domo quam ego faciam in masura superius annotata.*

¶ HERABGARE, Alicubi hospitandi causa divertere. Charta Caroli Simplicis an. 914. apud Miræum tom. 1. p. 806. *Ut nullus Christianus, Laicus, neque Clericus præsumat .... Herbegare, nec in mansiones, neque in annonas vel prata audeat caballos suos repascere.* Videtur legendum *Herbergare.*

¶ HERBERGIATA TERRA. Charta an. 1214. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 1042. *Et si forte aliquis veniebat qui vim vel injuriam ei .... faceret, ego Radulphus, vel hæres meus excambiabimus ei vel suo hæredi in terra mea melius Herbergiata secundum voluntatem suam.* An pro domo vel castro munitiori atque ad defensionem paratiori?

¶ HERBERGIATOR, Qui hospitio excipit. Literæ Henrici IV. Regis Angliæ an. 1403. apud Rymer. tom. 8. p. 324. *Nolentes quod Herbergiatores hospitii nostri ... herbergiare præsumant.*

¶ HEREBODE, Submonitio, mandatum ad exercitum, ex here, exercitus, & bode, mandatum. Fœdus Aluredi & Godvini Regum: *Nullus supersedeat outborn, nec outhest, vel bublotam, vel firdfare, nec Herebode, are aut corun.* Vide *Herebannum.*

HEREBURGIUS. Vide *Chervioburgus.*

1\. HEREDA, Suecis, est Provinciæ pars, suis terminis circumscripta. Vide Joan. Stiernhookum de Jure Sueonum vetusto pag. 29.

2\. HEREDA, *Mala Hereda.* Lex Burgundion. tit. 86. *De mala Hereda: Si pater filiis dimittat malam Heredam, si vivus dare voluerit, cui voluerit donet, postea ad filias suas, si ille dederit, nemo requirat.*

¶ HEREDARE, Hæreditatem assignare. Jacobi de Vitriaco Hist. Orient. lib. 3. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 269. *Saphadinus habuit quindecim filios, de quibus Heredavit septem. Melealtin qui prior est omnibus & major, qui tenet in hereditatem Alexandriam, &c.*

¶ HEREDICAPA, *Qui hereditatem alterius capit*; apud Joannem de Janua.

¶ HEREDIOLUM, *Possessiuncula*. Gloss. Sangerm. MS. num. 501.

¶ HEREDIPETA. Vide *Hæredipeta*.

¶ HEREDISCINDA, *Qui alterius hereditatem scindit*, Johanni de Janua.

1. HEREDITAGIUM, Hæredium, prædium ex successione parentum, Gall. *Heritage*, in Constit. Neapol. lib. 3. tit. 8. 10. 15. [Vide *Hæreditagium* & *Hereditamentum*.]

¶ 2. HEREDITAGIUM, Possessio, proprium, bona immobilia. Charta 1177. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 1012. *Primum quidem in civitate nostra Alesina homines tres piscatores, Rogerium Donati... & suos filios & filias cum eorum Hereditagiis.* Charta an. 1262. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Vendidi & concessi in perpetuum Hereditagium viris religiosis Priori & Conventui B. M. de Prato juxta Roch. tres solidos monetæ currentis.* Instrum. an. 1302. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 351. *Non enim intentionis nostræ exsistit, quod illi qui in mobilibus & Hereditagiis valorem ducentarum librarum Turon. non habent, ad financiam cogantur. Sed quicumque centum libras in mobilibus tantum, vel ducentas libras Turon. in mobilibus & Hereditagiis habere noverimus, financiam præstari volumus, vel ad exercitum faciendum compelli.* Arestum Parlamenti ann. 1322. in Chartular. Domus Dei Pontisar. *Fecerat proclamari in venditione Hereditagium dicti Militis & specialiter feudum vel partem feudi quod ipse Miles tenebat à dicto Rege Francorum.* Occurrit ibi non semel; ubi & mobilia videntur opponi hereditariis.

¶ HEREDITALITER, Jure hæreditario. Miracula S. Vincentii Madelgarii to. 3. Julii p. 679. *Sed quia eadem familia ex antecessoribus suis Hereditaliter sibi pervenerit, affirmat se juramento firmaturum.*

¶ HEREDITAMENTUM, ut *Hereditagium* 1. Testamentum Jacobi I. Regis Aragon. ann. 1272. to. 9. Spicileg. Acher. pag. 203. *Ad hæc nos Infans Petrus & Infans Jacobus non coacti ab aliquo vel circumventi, sed bono animo, & gratuita voluntate recipimus à vobis D. Rege patre nostro, hanc donationem & hoc Hereditamentum quod nobis facitis.*

¶ HEREDITAMENTUM MARITORUM, vel *Firmadotis*, Aragonensibus dicitur Donatio quæ à marito uxori fit propter nuptias, vel potius donum quod uxori maritus post primam nuptiarum noctem offerebat ob pretium virginitatis. Vide *Morganegiba*.

¶ 1. HEREDITARE, Jure hæreditario obtinere. Codicillus Henrici Comitis apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1171. *Ego lego Berardo, omnes bestias quas habet... & puer Hereditet illum* (mulum) *& semper teneat pro socio.* Vide *Hæreditare* 1.

¶ 2. HEREDITARE, In possessionem rei alicujus mittere, *Investire*. Testamentum Jacobi I. Regis Aragon an. 1272. to. 9. Spicileg. Acher. p. 247. *Qui postquam eos ibi Hereditaverantur, jurarent nos defendere ipsum regnum Valenciæ contra Sarracenos*, Vide *Hæreditare* 3.

¶ 3. HEREDITARE, Exhæredare, privare. Instrum. an. 1385. ex Codice MS. *Domina Regina & Rex, ac Comites, aut aliquis ipsorum nunquam faciant pacem.... cum illo nephandissimo.... qui tam injuste, & inique, ac violenter captivavit & Hereditavit, & spoliavit.., Reginam Joannam regno Neapolitano.* Sed pro *& Hereditavit* leg. *Exheredavit*.

¶ 4. HEREDITARE, Eradicare, evellere, Gall. *Arracher*. Charta Henrici domini de Soliaco an. 1301. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. p. 123. *Si quis accusatus fuerit de pasturallis, turellis, vel platea arata, vel meta Hereditata seu admota.* Legendum *Heradicata*.

¶ HEREDITARIA, Hæres, cui hæreditas de jure competit, Gall. *Heritiere*. Charta an. 1336. ex Archivo Camerac. Eccl. inter Schedas D. *Lancelot*: *Præfatus baillivus Camerac. sicut suo incumbebat officio requisivit... ut ipsa D. Maria de Pareria de Rumilliaco & terra S. Sulpicii... ad ipsam jure hereditario pertinentibus, tanquam Hereditaria, & ipse D. de Ambasio ejus maritus tanquam ballius, ... ipsi homagia & debita juramenta facerent & præstarent adhibitis solemnitatibus consuetis. Iretaine*, eadem notione in veteri Epitaphio apud Miræum to. 2. p. 1173. *Ici gist li droite Iretaine: Castelene de Sanson, qui fut de lignage li Roy de Jerusalem: pois por l'asme, que Deus console.*

¶ HEREDITARIUM, Hæreditas, ac præcipue bona immobilia. Compendium Jurium & Consuet. Universitatis Paris. per Robertum *Goulet* fol. 10. verso: *Quinque capellaniæ vulgo nuncupatæ de Savoisi perpetuo fundatæ quælibet 20. librarum Paris... singulis annis percipiendarum super terras, dominia & omnia Hereditaria quæ fuerunt D. Karoli de Savoisi.*

¶ HEREDIUM, Idem quod *Hereditarium*. Joan. de Janua: *Heredium, Prædium, hereditas.* Vita S. Macarii Antiocheni to. 1. Aprilis p. 890. *Heredium successionis... tribus in eodem cœnobio reliquerat Abbatibus.* Corollarium Norbertinum tom. 1. Junii p. 964. *Qui fraterna devotione provocatus, Heredium suum cœnobio quoque obtulit.* Occurrit præterea in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 351.

¶ HEREDUM, à veteri Gallico *Hardée*, Onus, Gall. *Charge*. Charta Ingelranni III. an. 1207. in Hist. Codiciac. inter Instr. p. 166. *Concedo etiam mortuum nemus de bosco S. Vincentii & herbam meam nemoris de Laujon ad fascillam, ad usum eorum: & Heredum mortui nemoris ejusdem loci.*

HEREFARE, Profectio militaris, ex Saxon. here, exercitus, & fare, iter, profectio, expeditio.

HEREGEAT, HEREGET. Vide *Herietum*.

HEREGRAVIUS, vel HEERGRAVIUS, id est, Comes militaris, seu verius, belli dux. Quatuor vero hacce dignitate in Imperio statuit Hertzog. in Chronico Alsatiæ fol. 143. *Duces Brabantiæ, Normanniæ, Hungariæ, & Ferrariæ.* Sed de his fides sublesta omnino.

¶ HEREMANNI. Vide *Hermanni*.

¶ HEREMIA, Locus desertus & solitarius. Literæ an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 391. *Sicut nos ipsi Episcopi & astantium multitudo ad utilitatem hanc Heremiam habitantium melius intelligere potuimus.*

¶ HEREMINÆ PELLES. Vide *Hermellina*.

¶ HEREMITA, Cella, habitatio Eremitæ, Gall. *Hermitage*. Acta B. Thomasii to. 3. Martii p. 596. *Plures Sacerdotes ex devotione venerunt ad prædictam Heremitam ad celebrandum, in festo S. Hieronymi, cujus vocatur ecclesia Heremita ejus.*

¶ HEREMITARIUM, Eadem notione. Chronicon Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 656. *Dedit.... Heremitarium in valle de Cerasa, & Ecclesiam Sanctæ Mariæ in Avitiano.* Vide *Eremitorium* in *Eremita*.

¶ HEREMITAGIUM, HERMITORIUM. Monast. Anglic. to. 2. p. 339. *Vulgariter autem locus iste à laicis Heremitagium nuncupatur propter solitudinem; non quod Heremita aliquis aliquo tempore ibidem solebat conversari. Capellam sive Hermitorium*, apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic.

¶ Heremitarius, Eremita. Hist. Britan. to. 2. p. 73. *Dedit..., locum supradictum in eleemosynam & dedit licentiam quantum ex sylva & saltu in circuitu potuisset preparare & abscindere, sicut Heremitarie in deserto, qui non habet dominatorem, excepto Deo solo.*

¶ HEREMITARE, Vastare. Vide *Eremitare* 2.

¶ HEREMOSUS, incultus. Instrum. an. 1461. ex Archivis S. Victoris Massil. *Volebant relinquere vineas totaliter Heremosas.* Vide *Eremus.*

¶ HEREMUS, Terra inculta, in Charta an. circ. 970. in majori Chartul. S. Victoris Massil. & in alia an. 1298. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. p. 541. Vide *Eremus.*

¶ Heremus, Locus desertus, in Hist. Mediani Monast. p. 53. *Heremus & desertum ita distinguitur. Heremus est invia solitudo ubi nunquam habitatum est. Desertum ubi aliquando habitatum & derelictum est.* Ita vetus Gloss. Sangerm. & Johan. de Janua.

HERENACHUS, apud Hibernos, Dignitas Ecclesiastica, apud quos sic nuncupabatur Clericus, qui primam tonsuram non excesserat, & censum Episcopi cæteraque Ecclesiæ debita colligebat, partem unam Episcopo, aliam reficiendæ Ecclesiæ fabricæ, tertiam fovendis pauperibus excipiendisque hospitio peregrinis disponens. In stipendium muneris, libera ei cessit ab omnibus præstationibus terræ portio, quam honoris causa *Honorem villa* nuncupant. Ita Vicedomini vel œconomi munus obibat; quod etiam hæreditarium fuit. Vide de *Herenatia* plenius disserentem Spelmannum in *Corba*, ut & Jacobum Waræum in Antiquitatib. Hibernicis cap. 17.

HERENAMES, vox formata & contracta ex Saxonico hæꝛeꞇeameꞅ, id est, *exercitus illicite coacti participium*, ab heꝛe, alias heꝛᵹe, unde & heꝛᵹian, quod *grassari, prædam facere* sonat: & ꞇheam, *sequela*. Leges Aluredi & Godrini Regum cap. 2. apud Bromptonum: *Qui Herenames fuerit accusatus, weregildo suo se redimat.*

HERENCIA, [Adhærentia, appendix, Gallice *Appartenances, dependances.*] Charta Hispanica apud Oyhenartum in Notitia Vasconiæ p. 203. *Cum omnibus omnino, domos, hortos, vineis, vel omni Herentia, molinos, pratos, &c.* Alia Garsiæ Regis Suprarbiensis apud Blancam in Comment. Rerum Arag. pag. 698. *Duas villas Lendam & Anvessem, cum suis Herenciis, id est, terminis à me & filio meo determinatis.* Aliud apud Antonium *de Yepez* in Chronico Ord. S Benedicti to. 5. p. 436. *Dedimus vobis sancti Michael de Buenco, cum tota sua Herencia, & omni integritate, &c.* Adde Sandovallium in Episcopis Pampilonensibus p. 57.

¶ HERENICAS, *Antiquas*. Isidorus. Ubi Grævius: Puto *Hermicas*. Respexit, credo, Juvenalem qui in Sat. 14. 18.

,Hermicus olim
Vestinusque senex.

Aut legendum, ut est in Excerptis, *Heroicas, antiquas*, quod magis probo. Papias: *Heroica, antiqua. Heroici, antiqui.* Vide *Hereticus.*

¶ HEREOTUM. Vide *Heriotum.*

HERES, Medicaminis species, apud Cælium Aurelianum lib. 1. Chronion cap. 3.

¶ HERESCARIUS, Minutæ monetæ species. Codex MS. Fulquini: *Inde veniunt libræ 2. solidi* 18. *Herescaris* 109. Consuetudines Furnenses MSS. ex Archivo Audomar. *Lislo habet bun. 3. arat bun. 2. sunt ibi lunaris 8. luminaris & Herescarii* 155. *veniunt lib. 2. sol. 14. den. 8.*

¶ HERESCHILD. Vide *Heere-schild.*

¶ HERESIS. Vide *Hæresis* 1.

¶ HERESTRATA. Vide *Heerestrete.*

¶ HERESYVE, Cribrum, Gall. *Crible, tamis*, à Sax. Hæꝛ & Syꝑe. Computus ann. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 574. *Et in uno Heresyve empto ad pistrinum ibidem x. den.*

HERETAGIUM, ex Gallico *Heritage*, Patrimonium, quod successione obvenit, apud Henric. Knyghton. [Testamentum Remigii de Summavera ex Tabul. Capellæ S. Yvonis Paris. *Omnia Heretagia sua vendantur per executores suos.*]

HERETAYNES, Herethaynus, Idem quod *Herenames*, de qua voce supra, ejusdemque originis ac notionis, in Legibus Inæ cap. 17 *De Heretaynes conducentibus exercitum.* Et cap. 17. *Qui Herethaynus, id est, conducens exercitus fuerit accusatus, Weregildo ... se redimat.*

¶ Heretemius, Eadem notione. Fœdus Aluredi & Godrini Regum: *Nullus supersedeat onthoeн, nec onthest vel bushiotam, vel firdfare, nec herebode, ore aut torna, juxta præceptum Heretemiorum regni.*

¶ HERETICALIS. Vide *Hæreticalis.*

¶ HERETICUS, *Antiquus*. Vetus Gloss. Sangerm. Sed legendum *Heroicus*. Vide *Herenicas.*

¶ HERETOCHIUS. Vide *Heeretochius.*

HEREZELDA, & Herrezelda, Scotis, dicitur jus illud, quod domino feudali competit ratione dominii, percipiendi in bonis sui *husbandi*, seu tenentis, *meliorem averium seu animal, de ejus catallis*, post illius decessum. Ita Quoniam Attach. c. 23. & Leges Burgor. Scoticor. c. 19. Adde Regiam Maj. lib. 2. c. 36. §. 2. Id Angli *Heriotum* vocant. Vide in hac voce. Vox confecta ex *Heer*, dominus, & *Zelde*, donum, seu ex *geld*, præstatio, ut existimat Spelmannus. Ego vero *Herregeldum*, appellatum potius censuerim ab *heer*, exercitus, & *geldum*: quod vassallis ac tenentibus decedentibus, dominis jus esset capiendi in illius bonis equum, arma bellica, veluti ad exercitus subsidia. Vide Skenæum de Verborum significat. verbo *Herrezelda.*

¶ HERFERDINGLAND. Concilium Cloveshoense an. 822. *Retenti sunt enim tres manentes de prædicta conditione, & liber quinquaginta septem manentium, liber de Bockland, liber de Wambelea, liber etiam Herferdingland.* f. Liber tenementorum, quæ quartam partem denarii, Anglis *Farding*, pro censu debent. Vide in *Ferto.*

¶ HERGA, Hergannus, Vestis species Armigeris propria, f. à Sax. heꝛe, exercitus. Statuta Synodal. Eccl. Cenoman. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1393. *Inhibemus expressius ne presbyteri indumentum scutatorum, quod dicitur Herga, vel aliud laicale indumentum desuper deferre præsumant.* Acta Synod. Eccles. Aurelian. art. 88. ibidem col. 1283. *Prohibetur penitus universis sacerdotibus ... ne habeant cappas alatas & vestes inordinatas, maxime houcses & Hergandos.* Vide *Herigaldus.*

HERGEWETH, Arma bellica: vox Teutonica, ex *Heer*, exercitus, & *Gewet*, pignus, quod in belli pignus ea hæredi relinquantur. Speculum Saxon. lib. 1. art. 19. §. 1. *Suevus tamen res expeditorias, hoc est, arma bellica, seu Hergeweth, quam hæreditarias, non solum in septimo tollit gradu, &c.*

HERGRIPA. Leges Henrici I. Regis Angliæ c. 94. *Si quis aliquem per capillos arripiat, tantum emendet, quantum de uno colpo faceret, i. quinque denarios de Hergripa.* Vox ex Saxonico vel Anglico formata, à *Hære*, capillus, & *gripan*, capere.

¶ HERIATUA. Vide *Heriotum.*

¶ HERIBANNATOR, Heribannum. Vide in *Herebannum.*

¶ HERIBERGARE, Heribergum, in *Hereberga.*

¶ HERICIUS, Herinaceus, Gall. *Herisson.* Histor. Monast. Villarienfis lib. 3. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1361. *Pelles videlicet Hericii, quibus usque ad largam effusionem sanguinis seipsum cadebat, & urticarum aculeos quibus sese involvebat.*

¶ HERIDETARE: Hæredem constituere. Testamentum Ælfegi apud Hickes. Dissert. pag. 59. *Rex Æthelberthus primum Heridetaverat ac Vuldabam Apostolum sanctum Andream & ecclesiam suam in Hrefecestra æterno jure.* Forte leg. *Hereditaverat.*

¶ HERIETTUM. Vide *Herietum.*

HERIGALDUS, Vestis species. Synodus Wigorniensis an. 1340. c. 21. *Capas etiam deferant clausas Sacerdotes & Personatum habentes ubique, & non amplius utantur Herigaldis.* [Vide *Herga.*]

HERILES, Principum seu Dominorum filii, quasi *minores heri*, quos sequior ætas *Domicellos* dixit. Gloss. Gr. Lat. Δεσποτικός, *Erilis*, Δεσπόσυνος, *Erilis*. Gloss. MS. Eccles. Paris. *Esilis, filius, dominicus. Esiles, domini. Erilis, dominicus, &c.* Glossæ Pithœanæ: *Eruli, domini, domnuli.* Papias: *Hers, dominus: unde Herilis velut heri filius, velut quidam dicunt, minor filius, i. domicellus. Herilem filium* dixit Terentius in Andr. quem Donatus τρόφιμον interpretatur: *Herilem filiolam*, Prudentius lib. περὶ στεφάνων, in S. Fructuoso, pro filia Præsidis: & Anonymus in Vita S. Antonini Abbatis Surrentini num. 14. Δεσπόσυνος, Xenophonti, Theophilo, Harmenopulo, & aliis: υἱὸς δεσπότης, Heliodoro lib. 1. Hujus vocis usum revocarunt etiam Scriptores ævi medii. Guibertus Epist. 39. *Ego quidem, cui ob beneficia Ottonis est multa fides, circa Herilem filium sic potinus delibero, &c.* Will. Britto in Præfat. ad Philippid. de Ludovico Philippi Augusti filio:

... Herilis sanguinis hæres.

Theodolus:

Tandem confectis ætate creatur Herilis
Filius.

Sed & Regum fratres, *Heriles* vocat Jonas Aurelian. in Præfat. ad Opusc. de Instit. regia, ad Pipinum Reg. Aquit. *Necesse est, ut vos & fratres vestri, Heriles nostri, in mutua dilectione consistatis.*

¶ HERILIS, Clarus exponitur in Glossulis ad Statuta Canonic. Regul. S. August. metrice scripta apud R. Duellium to. 1. Miscell. pag. 56.

Major ut est humilis, gratus sis plus & Herilis.

¶ HERILITAS, Eximius corporis habitus. Acta S. Udalrici to. 2. Julii p. 99. *Rex vere intuens Herilitatem statura illius.*

HERIMANNI, Heremanni, Arimani, Arimanni. Ita dicebatur apud Longobardos certum hominum genus, quos humilioris fuisse conditionis quidam rentur, quod servis adjungantur in Diplomate Conradi Imp. apud Sigon. lib. 8. de Regno Italiæ: alii vero Milites, vassallos, & qui beneficia à Principe obtinebant, ita dictos censent. [Vocabularium Gothicum à Grotio collectum apud Murator. to. 1. part. 1. p. 370. *Arimanus, herman. Miles gregalis, qui publicum munus non habet. Postea pro paupere sumta vox. Hinc jus Arimandiæ in feudis.*] Certe *Arimanos* in Legibus Longob. subditos fuisse immediate Comitib. ipsis, Judicibus, Sculdasiis, &c. deprehendimus, ita ut diversos fuisse à servis nemo non putet. Lib. 1. tit. 18. §. 2. *Arimanus ille quidem, si mentitus fuerit, & dolose hoc egerit, si ante venerit ad palatium, quam ad judicis sui vadat judicium.* Tit. 25. §. 50. *Si ille judex Arimano suo faciendum mandatum neglexerit.* Lib. 3. tit. 12. §. 5. *Nemo Comes, neque loco ejus positus, neque Sculdasius ab Arimanis suis aliquid per vim exigat.* [Ubi Eccardus scribit: *Arimanni, Erbmanner, qui bona hereditaria possident, domini minores. Vide notas iterum nostras ad catechesin Theotiscam p.163.*] Tit. 13. §. 3. *Comes loci ad defensionem patriæ suos Arimanos hostiliter præparare moneret, &c.* Charta Hugonis & Lotharii Italiæ Regum ann. 938. in Bibl. Sebus. Cent. 1. c. 83. *Insuper concedimus eidem fideli nostro Aledramo, suisque heredibus, ut de villa, quæ vocatur Roncho, & de omnibus Arimannis in ea morantibus, omnemque districtionem, omnemque publicam functionem & quarimoniam, quam antea publicus nosterque missus facere consueverat, ... custodiant & observent.*

Prædictis addo, quæ de Arimannis habent Capitula Concilii anonymi an. 904. cap. 1. & seqq. *Ut nullus Comitum Arimannos in beneficio suis hominibus tribuat. Ut homines Comitum nullatenus in domibus Arimannorum resideant; sed domos reipublicæ instaurent, ibique resideant. Ut Scriptoribus publicis nullatenus interdicatur res Arimannorum transcribere, si quando eis fuerit opportunum. Quod si occasione vitandi exercitus, aut placitum, venturi fuerint, & ipsi eas pendere supersederint, exigatur ab eis utrumque, sicut ante transcriptionem. Ut ipsi Arimanni frequentius quam in lege statutum est, ad placitum ire cogantur, nec à Comitibus, nec à Sculdasiis, &c.*

Sane his omnibus in locis *Arimanni* videntur fuisse, qui sub Comitibus, judicibus, aliisque regiis Officialibus, in oppidis & castris militabant, invigilabantque eorum tuitioni. Cui sententiæ favet etymon Germanicum: dicti enim *Arimanni*, seu *Herimanni*, ab *Heer*, exercitus, & *Man*, homo, quasi *vir exercituum*, uti vocem *Herman* interpretatur Aventinus. Nos diceremus *Hommes de guerre, Hommes d'armée*; Germanis *Hermannet*, milites, & beneficia ac prædia ab Imperatore concessa possidentes, vassalli minores. Ita Goldastus. Vel certe *Arimanni*, seu *Herimanni*, fuere ipsi villarum incolæ, vel, ut vulgo dicimus, *subditi*, prorsus diversi à servis, cum nulli oneri subjacerent, præterquam *hostis*, & *placiti*, ut ex supra allatis satis patet: quod de servis nullibi dictum legere est. Proinde vocis etymon arcessendum hoc casu ex *herr*, dominus, & *man*, homo, quasi *homo domini*, id est, vassallus.

Sed dubitationem adimunt omnem Chartæ veteres, quæ *Herimannos* liberos fuisse homines declarant, ut Charta Caroli Crassi Imper. apud Ughellum to. 5. in qua *liberi Erimanni* dicuntur. Alia Ottonis Imper. an. 967. apud eumdem in Episc. Veronensibus: *Castellum, quod vocatur Romanianum cum liberis hominibus, qui vulgo Heremanni vocantur.* Ubi perperam editum *Heremitani. Rustici Arimanni*, in veteri Charta ibid. p. 742. Atque hac notione *Harimannos* & *Herimannos* habent aliæ apud eumdem Ughell. to. 1. p. 899. to. 4. pag. 632. 635. 663. &c. Adde Chronicon Benevent. S. Sophiæ p. 619. & eumdem Ughell. to. 2. p. 217.

Arimanna Femina, non *Arimanni* uxor; sed femina ejusdem conditionis ac fuit Arimannus, &, ut interpretor, quæ liberæ erat conditionis, & ab Arimannis genus ducebat. Charta Ludovici Pii in Chron. Farfensi p. 657. *Ut secundum tenorem antiquorum præceptorum, quæ Reges Longobardorum nobis dederunt, de Arimannis feminis, quas sibi pertinentibus Monasterio in conjugio sociaverunt, ut post transactum*

actum annuale spatium, secundum dicti tenorem, sic eos easque possideamus, nobisque proprio nomine vindicemus. Quibus verbis innuit Ludovicus, legem latam à Ratchis Rege, quæ exstat in lib. 2. Legis Langob. tit. 35. §. 10. *Si autem modo præsumpserit cujuscumque servus Arimannam ducere uxorem, sic exinde detur judicium, sicut in anteriori edicto legitur.* Ubi discretim servus ab arimanno distinguitur, prorsusque alterius fuisse conditionis ostenditur: ut & in alio Diplomate ejusdem Ludovici Pii pro Ecclesia Veronensi apud Ughellum: *Insuper etiam placuit nostræ Serenitati de famulis ejusdem Monasterii definitiones facere, videlicet feminis liberis, quas Itali Herimannas vocant, quæ se famulis ipsius Ecclesiæ & Monasterii copulaverunt, &c.*

Arimania, Arimannia. Marculfus lib. 1. form. 18. *Fidelis noster veniens ibi in Palatio nostro, unà cum Arimania sua, in manu nostra trustem, & fidelitatem nobis visus est conjurasse.* Ubi *Arimania* vox non *familiam* tantum, uti vult Bignonius; sed *familiam militarem* significat. Ibi enim *Antrustionis* Regis mentio fit, qui Regi fidem & operam suam, in exercitu scilicet, spondet. Unde & interdum vox eadem pro *cavalcata*, *hoste*, seu *exercitu*, usurpatur, hoc est, pro eo jure, quo domini vassallos suos in exercitum secum ire compellebant. Charta Guillelmi Montisferr. ann. 1156. apud Guichenonum in Bibliotheca Sebusiana Cent. 1. cap. 93. *Ut nec nos, nec nostri successores... Valeamus ab antedicto Monasterio, vel à præfatis omnibus exigere placitum, districtum, bannum, fodrum, albergariam, paradariam, Arimanniam, angariam, parangariam, &c.* Neque aliud est *Armannia*, *Arimandia*, & *Armandia*, (vix enim sibi constant Codices editi) in libro 5. Feudorum, in cujus vocis origine vestiganda frustra insudarunt Feudistæ: est enim *Armannia*, & *Arimandia*, obligatio in vassallis, eundi in exercitum, quæ merito inter jura regalia ibi accensetur: *Regalia autem sunt Armannia, via publica, flumina, &c.* Ubi perperam Isern. Alvarottus, Baldus, & alii, *Arimandiam* vectigal esse quoddam, quod ex armentis animalium solvebatur, interpretantur. Neque felicius Cujacius & alii, armamentaria publica, i. armorum fabricas, quarum jus penes Imperatorem est, esse censuere: vel, ut Borcholten, certum vectigal, quod ex licentia arma faciendi dependeretur. Hinc *dissolutus Erimanie*, pro mulcta, quæ pro defectu *hostis* irrogatur, in veteribus Chartis apud Ughellum to. 5. p. 777. 785. 790. &c. Vide Histor. Bellunensem Georgii Piloni pag. 84. v°.

Arimanaria, Idem quod *Arimandia*, in Charta Philippi Ducis Thusciæ ann. 1195. in Bullario Casinensi to. 2. p. 226. *Ab omnibus similiter albergariis, Arrimanariis, angariis, parangariis, fodris, &c.*

Erimarii, perperam, ni fallor, pro *Erimanni*, in Charta Caroli Crassi Imp. ann. 882. apud Ughellum to. 4. pag. 1366. *Liberos massarios, vel Erimarios, quos legalis coactio exigere, quærere placitum per patronos vel advocatum adducat, &c.*

HERIOTUM, Heriettum, Hariotum, Arma bellica, bellicus apparatus, Saxonibus Hepegeat: vox conflata, ut quidam putant, ex heepe, exercitus, & geat, profectio, quod hereotum fuerit præstatio, quæ domino dabatur profecturo ad bellum. Somnerus ex heepe, & geat, vel geut, confectam vult, quæ quidem vox ultima, *fundo*, *effundo*, significat: ita ut vectigal fuerit, quod ad exercitum erogabatur. Certe *hereotum* proprie fuit *heregeldum*, & ita appellari in Legibus Scoticis in-

fra adnotamus, adeo ut probabile sit, *Heriotum* idem habere etymon: est autem *heregeldum*, pensitatio pro exercitu, uti & *Heriotum*, quod proprie fuit vassalli, post illius obitum, militaris supellectilis præstatio, domino facta. Regularis Concordia Anglicæ nationis Monachorum Monialiumque, edita à Seldeno post Eadmerum p. 153. 1. Edit. *Solitus census, quem indigena Heriatua usitaver vocitant, qui pro hujus patriæ potentibus post obitum Regibus dari solet.* Ubi Saxonicum habet *heregeate*.

Olim quidem pro *hereoto*, arma & equi domino præstabantur: diversi tamen pro personarum dignitate; nam ut est in Legibus Saxonicis Kanuti Regis, editis à Lambardo, part. 1. cap. 69. & Editionis Bromptoni cap. 97. pro *Eorla*, seu Comite, hereoti nomine dabantur 8. equi, scilicet 4. ephippiati, & 4. sine ephippiis, 4. galeæ, 4. loricæ, 8. hastæ, & totidem scuta, 4. enses, & 200. auri mancusa seu marcæ: pro *Thano regio* majoris dignitatis, 4. equi, ephippiati 2. & 2. sine ephippiis, enses 2. hastæ 4. & totidem scuta, 1. galea, 1. lorica, & 50. auri mancusæ: pro *Thano mediocris dignitatis*, equus cum ornamentis & telo, aut healsfang in Occidua Saxonia, & in Mercia 2. libræ, & 2. etiam in Anglia Orientali. *Thani autem Regii*, qui socam, i. liberam habuerit jurisdictionem, hereotum erat 4. lib & si is Regi esset familiarior, equus unus ephippiatus, alter item sine ephippiis, ensis 1. hastæ 2. scuta 2. auri mancusæ 50. & si minoris vel infimæ esset conditionis Thanus, libræ 2. Vide *Relevamentum* in *Relevare*.

☞ Nec à præstatione hereoti exemti erant Episcopi & Abbates, ac præsertim ii quorum electio & nominatio ad Regem spectabat; quale autem id hereotum fuerit, & in quo constiterit discere est ex Charta ann. 1297. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 330. *Abbas de Osneya obiit anno regni Regis Edwardi xxv. & ...., petiit Escheator ad opus domini Regis cupam & palefridum dicti Abbatis defuncti & etiam lanas bidentum ejusdem Abbatiæ de tempore vacationis Abbatiæ prædictæ.* Prynnæus Hist. Collect. to. 2. p 834. *Cum ex consuetudine approbata & obtenta habere consuevimus palefridos & cupas Episcoporum & Abbatum regni cedentium & decedentium, &c.*

Duplex autem *hereotum* statuit Rastallus, *hereotum consuetudinarium*, & *hereotum servitii*. *Consuetudinarium* illud vocat, quod ex Consuetudine semper pensitatum est: *servitiale*, quod in infeodationis charta insertum est mortis tempore exsolvendum. Istudque solvitur post mortem tenentis in feudum simplex.

Hereoti mentio est non semel in Monastico Anglicano to. 1. p. 929. 934. to. 2. p. 147. in Additam. ad Matth. Paris p. 131. &c. sed & in Domesdei, tacito licet nomine, in Heresurd. *Burgensis cum caballo serviens cum moriebatur, habebat Rex equum & arma ejus: de eo, qui equum non habet, si moreretur, habebat Rex aut 10. solidos, aut terram ejus cum domibus.* Vetus Inquisitio apud Will. Dugdalum in Antiquit. Warwicensis Provinciæ pag. 665. *Et post decessum hujusmodi custumariorum, dominum solebat habere nomine Herioti melius animal, & non plus, &c.* [Vita Edmundi Cantuar. Archiep. inter Anecd. Marteo. tom. 3. col. 1806. *Est alia ejusdem terræ consuetudo, quod mortuo patrefamilias, dominus ejus accipiat melius animal quod habuit, cujuscumque sit generis.* Huc spectat le Roman *de Guillaume au faucon* MS.

En Engleterre est ua Reis,
En icel tene ert ui & droit;
Que quant un hom moroit sans oir,
Li Rois avoit tot soa avoir.]

Quæ quidem præstatio obtinuit apud Scotos, ut in voce *Herezelda*, & apud Francos oostros, ut in V. *Catallum*, docemus. Sed & apud Longobardos. Conradus Imp. in Lege Longob. lib. 3. tit. 8. §. 4. *Præcipimus, ut cum aliquis ejus Miles, sive de majoribus, sive de minoribus de hoc sæculo migraverit, filios ejus beneficium tenere. Si vero filios non habuerit, & aviaticum ex masculo reliquerit, pari modo beneficium habeat, servato usu majorum valvassorum, in dandis equis & armis suis senioribus.* Quod idem videtur, quod in libr. 2. Feudor. tit. 12. dicitur, *armis & equis communibus beneficium* (feudum) *acquirere.*

In Legibus Edwardi Coofess. c. 35. Angliomnes *arma habere* jubentur, *nec debent illa invadiare, nec extra regnum vendere; sed haredibus suis in extremis legare ad servitium tenementorum suorum dominis suis explendum, cum opus adfuerit. Quod si qui eorum haredes vel parentes non habuerint, dominus suus illa recipiet, &c.* Sed hereoti alia fuisse videtur conditio, cum arma demortui domino ab hærede præstarentur.

Interdum *Hereotum* cum *relevio* confunditur. Leges Canuti Regis c. 97. apud Bromptonum: *Nisi quantum ad justam relevationem pertinet, qua Anglice vocatur Hereget.* Liber Ramesiensis Monasterii sect. 63. & 151. *Ego Godricus concedo Deo & S. Benedicto Ramesia, post dies meos terram meam de Tiringtona, ita tamen ut Abbas Ecclesia Æduotbus frater meus, acquietet eam de servitio, quod Heregeat Anglice, Latine Relevatio hareditatis dicitur, qua ab haredibus liberis, post mortem patrum dominis solet impendi.* [Charta ann. 1499. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 128. *Et pradicti Robertus, Cecilia uxor ejusdem, ac Johannes filius eorum, & quilibet eorum successive, solvent nomine Harietti tres solidos & quatuor denarios quotienscumque acciderit.*]

Discrimen tamen fuit inter *Hereotum* & *Relevium*, adeo ut ex uno eodemque prædio utrumque interdum exsolutum legatur. Bracton. lib. 2. c. 36. §. 1. *Fit quadam prastatio, qua non dicitur Relevium; sed quasi, sicut Herietum, quasi loco relevii, & quod dari debet aliquando ante sacramentum fidelitatis, aliquando post.* Et §. 9. ait: *Herietum nullam habere comparationem ad Relevium, prastari autem eum Tenens, liber, vel servus, in morte sua, respicit Dominum suum, de quo tenuerit, de meliori averio suo, vel de secundo meliori, secundum diversam locorum consuetudinem: qua quidem prastatio magis fit de gratia quam de jure, & qua hareditatem non contingit.* Vide c. 25. eod. libr. §. 3. [Charta ann. 1361. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 140. *Salvo tamen eidem Abbati domino suo, ut suwardis, releviis, escaetis, Herietis, sectis curiarum, &c.* Adde] Fletam lib. 2. c. 18. 57. §. 10. lib. 3. c. 18. Brittonum c. 69. Rastallum. Veterem Chartam apud Ægidium Gelenium io Colonia p. 68. &c.

☞ *Hereoto* obnoxii eraot, non minos ac oobiles, villani aliique infimæ conditionis homines, hoc uno, ut videtur, discrimine, quod illi in armis & equis hercotum præstarent, ii vero in vilioribus animalibus. Instrum. an. 1343. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 456. *Juliana Hardy qua tenuit de domino unum messuagium & unam virgatam terra in bondagio diem clausit extremum, & accidit domino nova Heriota 11. boves pret. xvi. s.* Aliud ann. 1363. apud eumdem p. 496. *Si quis villanus moriatur super feodo domini, dabit domino meliorem bovem suum.*

Porro cavebant testamento Milites ipsi, ut cum humo mandarentur, equus dextrarius seu palefridus coram sepulcro adduceretur, ac Ecclesiæ offerretur, tanquam *Hereoti* nomine, ac *Principalis* animalis vel Catalli. Istius moris aliquot exempla descripsit Willel. Dugdalus in Antiquitatib. Warwicensis Provinciæ p. 680. quæ hic etiam exhibenda duximus. Testament. Willelmi *de Beauchamp* an. 52. Henrici III. *Et corpus meum terra sepeliendum in Ecclesia Fratrum Minorum Wigornia, & coram corpore meo unum equum ferro coopertum, ut decet, cum straments Militaribus.* Testamentum Rogeri *de Clifford* ann. 52. Edwardi I. *Et corpus meum sepultura, Matrici Ecclesia de Dore, & cum corpore meo dextrarium meum coopertum,* vel 30. *marcas.* Aliud Hugonis de Plessetis Militis ann. 24. Edw. I. *Et corpus meum ad sepeliendum in Ecclesia Conventuali de Musseadea juxta monumentum patris mei ibidem, quondam defuncti, & cum corpore meo, nomine Principali, palefridum meum album cum armatura, qua decet.* Aliud Walteri *Cokesey* Militis an. 24. Edw. I. *Item lego corpus meum ad sepeliendum in Ecclesia Fratrum Minorum Wigornia, & eisd. Fratribus 10. marcas argenti pro omnibus armis meis coram corpore meo venientibus: qua quidem arma integraliter Waltere filio remanebunt, & quidam equus coram corpore meo veniens: tunc ibidem dicta arma deferens cum dictis Fratribus remanebit.* Aliud Willelmi *de Beauchamp* Comitis Warwici an. 25. Edw. I. *Lego etiam duos magnos equos coram corpore meo, arma mea, secundum quod decet, portantes, ut pradicto loco, ubi corpus meum sepelietur, remaneant.* Aliud Ricardi *de Mandeville* an. 27. Edw. I. *Do, lego corpus meum Ecclesia Conventuali Canonicorum de Chauncumbe humana tradendum sepultura juxta patrem meum, & coram eodem unum equum pretii 20. marcarum, vel valorem 20. marcarum.* Aliud Roberti *de Legh* Militis an. 9. Henrici IV. *Item lego unum palefridum nigrum coram corpore meo die sepultura mea transiturum, nomine Herieti.* Aliud Joannis *Macclesfeld* Clerici ao. 9. Heor. IV. *Item lego equum meum vocatum le Bay aumbler, ut offeratur ante corpus meum in die sepultura mea, nomine Principali.* Atque hæc quidem fusius adnotanda duximus, ut tandem inde discamus, cur in Magnatum funeribus & exequiis eorum arma & equi in Ecclesia sæpius offerantur.

Quippe *Melius Catallum*, seu *Principale* ad Ecclesiam deferebatur cum corpore defuncti. Vetus Inquesta apud eumdem Dugdalum: *Requisitus de testamentis dictorum hominum dicit, quod Principale legatum debet deferri ante corpora defunctorum ad Ecclesiam de Persore, & ibi per Sacristam illius Monasterii & Capellanos dictorum locorum astimari, & facta astimatione, medietas debet residere penes Sacristam, & alia medietas penes Capellanos dictorum locorum.* Testam. an. 1390. *Item lego ad fugandum ante corpus die sepultura mea unum bovem meliorem.* Aliud an. 8. Henrici IV. *Ac corpus meum ad sepeliendum in cœmeterio ... & meum melius animal coram corpore meo, ut mos exigit, die sepultura mea, nomine Principali.* Aliud aon. 1369. *Item, jeo devise à chescun Eglise où jeo su seguent, & ay per mez ministrez ma meaora au mon temps ma meillour beste illecques trové, en nom de Principal, por grée faire de mes dismes oblies.* Aliud denique an. 2. Henrici IV. *Item, jeo devise a chescun lieu où je sus seguent ou patron, 20. s. de meaoie en nom de mon Principal, &c.* Sed præstat, quæ in hanc

rem habet Ceremoniale Gallicum MS. hic Lectori proponere :

Comment les obseques se doivent faire.

En apres tous Heraux & poursuivans doivent cognoistre comme les obseques se doivent faire, mais plusieurs n'y tiennent point de regle. Car les uns font par devotion de Messes à petit de luminaire de tres-petit paiement. Les autres les font à grans paiement, & grans pompes, & à peu de Messes, & en plus grand magnificence, qui ne leur appartient. Mais principalement l'honneur du service des estats mondains sont à prendre garde, comme se font & vont les offrandes, esquelles anciennement parmi le luminaire d'entour la biere avoit cierges aux quatres cornets, & à chascun cierge unescuçon. Le premier doit avoir les armes de la mere, le second les armes de l'este, (ayeule) *le trois de lui, & le quart des armes de suzeste*, (bisayeule) *parti chascun escu comme armes de service doivent estre, quant leur mary vivoit. Et au pié de la biere un escuçon des armes du trespassé. Et tout le luminaire & sanctuaire de l'Eglise doit avoir armet des mesmes escus de plus petits escuçons, & doit icelui estre armoit de deux costez, & si espés, qui se puisse tourner tout droit, quand il est assis sur les piés de la biere, & se doit porter & offrir à l'offrande par l'aisné fils accompaigné des quatre plus prochains des escuçons des armes, & descendus és chiefs du lignage desdites armes, & doivent porter chascun un desdits cierges armoié comme dit est. Et par ce est cogneu celui qui porte l'escu, qu'il est gentilhomme de quatre lignes : & par les armes & ceux qui portent les cierges a l'accompaigner, est cogneu qu'iis trois lignes so sont dont il est descendu, & quelque ancienneté qu'il ait selon le lignoige de quatre lignes, il doit estre honnourez. Car quant l'homme a point ligne de quatre lignes en la maniere dessusdite, il se peut dire Gentilhomme, & à qui noblesse appartient. Et si un noble homme d'ancienneté est issus après sa noblesse de quatre lignes non nobles, c'est assavoir de celle de l'este, de suzeste, & de mere, il ne se devroit plus nommer Gentilhomme. Et pour cette cause tout noble homme doit desirer à soi marier à noble ligne : car se il n'est en cele faute, sa ligne sera tousjours dite noble, quelque chose qu'elle face, combien que le noble homme de sa naturu, doit tousjours faire nobles œuvres, ou il fait honte à sa nature.*

Item, la seconde offrande doit estre le healme, que les deux & plus grans Seigneurs, qui soient à l'obseque, doivent porter, & doivent tous deux ensemble offrir.

Item, la tierce offrande doit estre l'espée, laquelle doit estre offerte par les deux plus vaillans hommes de toute l'obseque.

Item, la quatriesme offrande doit estre d'un cheval, couvert des armes du trespassé. Et sera monté dessus un Gentilhomme ou amy du trespassé, qui portera sa banniere, s'il est Banneret, ou s'il est Bachelier, son penon. Et sera accompaigné de deux nobles hommes les plus vaillans & les plus renommez à estre Capitaines & Gouverneurs de gens d'armes, qui soient en tout l'obseque.

Item, en aucuns lieux la cinquiesme offrande sera pareillement d'un cheval convert de sa livrée, & dessus ara un Gentilhomme, lequel sera mené & offert par les deux plus gracieux, & les plus mondains entre Dames & Damoiselles sans reprenche de tout l'obseque.

Item, en aucuns lieux les offrandes se doublent par moitié pour la guerre, moitié pour le tournoi des choses dessusdites, & en plusieurs contrées non.

Item, en aucuns lieux où elles sont ainsi faites, les noirs vestus n'offrent point, sinon celui qui apporte l'escu. Mais és lieux où ils vont à l'offrande, ils doivent estre menez & conduits par les plus grans de l'obseque, qui n'ont point offert les choses dessusdites.

Item, lesdites offrandes sy doivent estres offertes & portées aux Seigneurs par les Roys d'armes ou Heraux, en leur disant, qu'il leur plaise à eux non excuser de ce faire, & que ainsi est ordonné. Et doivent ceux respondre, à qui ils sont presentez : L'en a mal regardé du moy presenter tel honneur, car il n'est pas deu devant tant d'autres de cette compagnie : mais sous la charge de ceux, qui ont fait ceste ordonnance, je le feray, & non pas de mon vouloir : laquelle ordonnance de services sont delaissiés au temps present pour trois choses. La premiere, si est que plusieurs qu'ils se monstrent gent de grant estat, ne saroient armoier les cierges de quatre lignes, parce qu'ils ne sont pas venus d'icelle descente, comme de noblesse. La seconde, si est pour les envies, qui estoient pour les offrandes. La tiercu, si est pour le grans coust que l'en promettoit. Mais c'estoient choses pourquoi l'estat des personnes pooit estre cogneu, & par quoi l'en povoit cognoistre, quel honneur leur devoit estre fait. Et estoit la cause principale à quoy les Heraux prenoient garde plus aux offrandes, qui aux autres choses, qui appartiennent au service, lesquelles se peuvent cognoistre & demander par escrits & autres livres sur ceste matiere. Philippus *Mouskes* an. 1242. de Arnaldi de Aldenarda funere :

Apersés fu trop ricement,
Et enfouis moult noblement,
Ses cevans i fut tout couvars
De ses armes, mult biel offere ;
Et un vallès fist sus armés,
De ses armes tous acesmés.
Si ot Clers, Dames, Cevaliers,
Taut que tout plains fu li Mostiers.

Pompa funebris Bertrandi Guesclini Franciæ Constabularii MS. *Premierement il i ot quatre escus. Et chascun escu avoit pour deux cierges. Et offrit le premier escu de la guerre le Comte de Longueville frere du trepassé, accompagné du Comte de Dammartin, & du Sire de Rieux. Le second escu offrit Messire Alain de Beaumont, accompagné du Sire de Beaufort, & du Sire de Hambié. Le tiers escu offrit Messire Olivier de Mauny, accompagné de Messire Guillaume de Vienne, & du Sire de Berry. Le quatriesme escu offry Hervé de Manny accompagné du Begne de Villaine, & du Sire Beaumanoir. Item & après offry quatre espées pour la guerre, & deux pour le tournoy. La premiere offry Monsieur de Touraine, la seconde offry le Comte de Nevers, la troisiesme offry Messire Pierre de Navarre, la quatriesme offry Messire Pierre de Bar. Item, il i ot quatre Sergens d'armes montez sur quatre destriers couvers des armes dudit Connestable, accompagnez chascun de deux nobles Chevaliers. Le premier de Baudean de la Hense, & de Monseigneur Morice de Persigny : le second du Mareschal de Blainville, & de Monseigneur Guillaume des Bordes : le tiers de Reguaut du Geunet & du Begne de Mondonblet ; le quatriesme du Comte de Geampré, & du Comte de * Chaume.* Vide Andream Favynum, in Theatro honor. pag. 1878 & Tillium to. 2. p. mihi 286. adde præterea Pompam funebrem Luduvici Comitis Flandriæ apud Froissartem 2. vol. cap. 148. Statuta Mediolanensia 2. part. cap. 469.

HERDOCHO, Idem quod *Heretum* : itaque forte scribendum in Charta Grodegangi Episc. Metensis an. 765. apud Meurissium pag. 169. *Quicumque mansum vel aclam de terra nostra possederis, mortiens bovem unum ad curtem dabit, quod vulgo dicitur Herdocho : aut si bovem non habueris, duodecim denarios persolvet.* Sed & in Synodo Sodorensi, cap. de

Mortuariis, legendum videtur *Heriettum*, pro *Pirottum*. Vide in hac voce, & Gul. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. tom. 3. p. 811.

HERIPERRETUS. Browerus lib. 8. Annalium Trevirensium pag. 473. 2. Edit. ex vetere Glossario Cæsarii Abbatis Prumiensis: *Dare parafredum, cum tres mansi collato sumptu seniori Cariam Imperatoris, vel Longobardicam, aliasve meditantis expeditionem publico vel res sua familiaris bono, equum militarem subministrare cogebantur, quem Heriperretum vulgo nuncupabant, addito mancipio, quod equum curaret.*

HERIREITA. Lex Bajwar. tit. 3. cap. 8. §. 1. *Si quis liberum hostili manu cinxerit, quod Heireita dicunt, ad ostium cum 40. clypeis, & sagittam in eartem projecerit, aut quodcumque telorum genus, cum 40. sol. componat, Duci vero nihil minus.* Ubi Editio Heroldi tit. 23. pro *ad ostium*, habet *idem*. Lindenbrogius vocem ab *Heer*, exercitus, deducit, & *Reita*, equitatura. Id improbat Spelmannus, cum *clypeus* & *sagitta*, de quibus hoc loco, peditum, non equitum sint arma: unde mavult à Saxonico ꞃẏꞇ, i. *agmen, caterva*, vocem formatam, ut intelligatur *caterva militaris*. Posset etiam legi *Heireisa*: nam *Reisa*, ut suo loco docemus, Germanis *expeditionem militarem* sonat.

¶ HERISCHLITZ. Vide in *Herisliz*.

HERISCINDIUM. Henricus Rosla in Herlingsberga:

Non totiens fieri placet Heriscindia mecum.

Id est, non placet, ut toties fiant mecum ditionum mearum divisiones. Vox enim formata à Latina *Hercisrere*, dividere. Unde *judicium familiæ Hercisrunda*, apud JCtos est rei familiaris dividundæ. [Gloss Lat. Gall. Sangerman. *Heredisciunda, Qui oste ou cope heritage d'autrui.*]

¶ HERISIPILA, Erysipelas, Gall. *Eresipele*, Græc. ἐρυσίπελας. Tumor ex ferventi tenuique sanguine ortus, ab ἐρύειν, Trahere, & πέλας, Prope. Adalgisus Monachus in Miraculis sancti Theoderici tom. 1. Julii pag. 79. *Sacer ignis, quem Græci Herisipilam dicunt.*

HERISLIZ, HARISLIZ, Teutonica Lingua, est *armorum depositio*, ab *Heer*, exercitus, & *Lassen*, deserere, *Lasser*, uti vult Lindenbrogius. Rhenanus l. 2. Rer. German. p. 94. *Deseruisse exercitum inter capitalia numerabatur. Id flagitium Franci vocabant Herischliz, quasi dicas exercitus scissionem.* Hinc *Heristiz facere*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 14. §. 15. in Capitul. an. 802. c. 3. in Capit. 1. an. 810. c. 12. Capitul. 2. ejusd. an. c. 14. & Capitul. Caroli M. lib. 3. c. 70. dicitur eadem *Theudisca lingua, qui dimisso exercitu absque jussu & licentia Regis domum revertitur.* Quod quidem crimen, ut majestatis, capite & bonorum confiscatione ibidem puniri dicitur. Adde l. 4. Capit. Car. M. Append. 2. c. 29. Annales Francorum Tiliani an. 789. de Tassilone Duce Bavariæ: *Et ipsa Synodus juxta linguam suam Harisliz judicaverunt eum ad mortem.* Annales Loiselliani ann. 788. de eod. Tassilone: *Et quomodo domnum Pipinum Regem in exercitu derelinquens, & ibi, quod Theodisca lingua Harisliz*, (al. *Haristalliz*) *dicitur, visi sunt judicasse se eundem Tassilonem ad mortem.* Concilium Ænhamense an. 1009. c. 24. *Si quis de profectione militari, cui Rex intererat, sine licentia se subtraxerit, in detrimentum irruat omnium fortunarum.* Est præterea

HERISLIZ. Legitima armorum depositio, cum scilicet expleto expeditionis tempore, qui ad eam tenentur, domum revertuntur. Lex Longob. eodem tit. §. 17. *Postquam Comes & pagenses de qualibet expeditione hostili reversi fuerint, ex ea super 40. noctes bannum sit rescissum, quod Theudisca lingua Heristiz, id est, armorum depositio vocatur.* Eadem pæne iisdem verbis habentur in Capitulis Caroli C. tit. 31. c. 23. præterquam quod pro *Heristiz*, legitur *scaftlegi*, ita ut nullum esse in utriusque vocis notione discrimen appareat, licet aliter censuerit Spelmannus, qui *Heristiz*, factum puta, ex heꞃe, exercitus, & ꞅliꞇ, & ꞅlice, Saxonico, vel ꞅliꞇan, rumpere scindere: ut fuerit exercitus dimissio, *la rupture d'armee*, quomodo hic intelligitur.

HERISTALLUS, Castra, sedes exercitus, ex *Heere* exercitus, & *Stelle*, vel *Stal*, statio, situs. Veteres Francorum Annales cap. 57. *Positisque castris apud Wiseram fluvium, locum castrorum Heristelli vocari jussit.* Addit Eginhartus: *Qui locus ab incolis usque in præsens ita nominatur.* Veteres Annales alii, editi à Lambecio lib. 2. Comment. de Bibliotheca Cæsar. anno 797. *Intravit in Saxonia, & ibi habitavit ipsam hiemem, & fecit sedem suam juxta locum, ubi Timella fluit in Wisaraha, quem etiam Heristelli appellavit, eo quod ab exercitu suo fuerunt constructa ipsa mansiones, ubi habitabant.* Eadem pæne habentur anno seq. Poëta Saxonicus ann. 797.

.... Wisaræ positis in littore castris
Sedit, Heristellique locum jussit vocitari.

Ibidem:

.... Tum Gallica rursus ad arva
Regrediens, hiemis tempus transegit in aula,
Nomen Heristalli dederat cui barbara lingua.

Id est, Germanica, ut suo loco docuimus. Denique Chronicon Moissiacense an. 797. *Quam etiam Heristalli appellavit, eo quod ex exercitu suo fuerant constructa ipse mansiones, ubi habitabant.*

HERISZUPH, Collecta, conventus militaris, seu cum armis. Capitul. Caroli C. tit. 12. c. 3. *Similiter de collectis, quas Theudisca lingua Heriszuph appellat, & de his, qui immanitates infringunt, &c.* Ita rursum tit. 29. §. 4. p. 275. ubi *Herizuph*, absque *s*. Vide *Collecta* 4.

¶ HERITATOR, Hæres, Gall. *Heritier*. Charta an. 1497. *Crescat dictis hominibus & veris Heritatoribus, &c.*

HERITUDO, Dominatio, ab *Herus*, Joanni de Janua. Glossæ Græc. Lat. Δεσποτεία, *Dominatus, dominatio, Heritudo.*

HERKARE. Lambertus Ardensis pag. 142. *Ubi rustici homines & incompositi ad bibendum, vel ad choolandum, vel etiam Herkandum, propter agri pascui largam & latam planitiem convenire solebant.* Ubi *Herkare*, lusus apud rusticos nostros species fuit. Vide *Cheolare*.

☞ Haudscio tamen an non legendum sit, *Herpandum*, vel *Harpandum*, voce confecta ex *Harpastum*, Pila folle minor, quod loco citato vel maxime convenit. De hoc ludo ita Martialis lib. 4. Epigram. 19.

Sive Harpasta manu pulverulenta rapis.

Et lib. 7. Epigram. 67.

Harpasto quoque subligata ludit.

¶ HERLININI MILITES, apud Petrum Blesensem Epistola 14. per contemptum vocantur Aulici, quod poculis potius, quam gladiis, dimicent. An ab Herlino Anglo, exercitus in Saracenos ductore, sed militiæ prorsus imperito? Ita Hofmannus.

¶ 1. HERMA TERRA, id est, inculta. Charta an. 1058. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Ego Pontius*

de Rians dedi Deo, sancta Maria & sancto Victori terram Hermam & cultam. Alia an 1455. ex eodem Tabular. *Terra Herma qua non laboratur.* Vide *Eremus*.

¶ 2. HERMA, *Castratio.* Papias pro *Hernia.*

¶ 3. HERMA, *Inauratum genus muliebre, vel prægrandia saxum.* Vocabul. Sussannæi. Est ἕρμα Græcorum.

¶ HERMACIUM, Idem quod *Herma* 1. Inventarium Recogn. ex Archivo Principis de *Rohan* n. 28. fol. 339. *Item pro Hermacio sito à Ribanto confrontante cum &c.* Et fol. 358. *Cum suis juribus ac pertinentiis & cum quibusdam Hermaciis &c.*

¶ HERMAN. Glaber Rodulfus in Vita S. Guillelmi sæc. 6. Bened. part. 1. p. 331. *Hermannus Præsul.... cœpit exosos hujus patris habere monachos cum sua institutione ... Quod dum patri celatum fuisset, ad nomen illius alludens, ait: Secundum suum nomen, inquiens, facit Episcopus iste. Nam lingua barbara Herman in nostra homo errans dicitur,*

¶ HERMANERIUM, Ædes, mansio, domus *Hermannorum.* Charta an. 1280. Hist. Dalphin. pag. 39. *Cum discordia esset & verteretur ... de personis, & terris, & Hermaneriis, possessionibus, & quibusdam aliis juribus qua de feudo domini Episcopi, vel in emphyteosim tenebantur.*

HERMAPHRODITUS, Eunuchus, spado. Gloss. Isid. Papias, & Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. *Hermaphroditus, castratus, hoc est, nec vir, nec mulier,* al. *nec femina.* Occurrit in Vita S. Potiti Mart. ex MS. Neapol. c. 3. apud Bollandum 13. Janu. S. Asterios Homil. 5. Καὶ μετ' ὀλίγον ὑπόχωσι μερίζοντες τὸν χρυσὸν, καὶ αὐληταῖς καταδείμασι, καὶ μίμοις, καὶ ὀρχησταῖς, καὶ ἀνδρογύνοις, καὶ γυναιξὶ καὶ πόρναις, &c. Infra ead. Homilia de quodam Eunucho: Τυναιξὶν ὧν καὶ ἀνδράσιν ἀμφισβητούμενος. S. Basilius Epist. ad Simplicium, & Palladius in Vita S. Joan. Chrysostomi p. 139. nec masculinum, nec femineum esse genus aiunt, ἄθηλυ καὶ ἄνανδρον. Hinc apud Theophanem an. 26. Constantis Andreas Sergium Militiæ Magistrum Eunuchum sugillabat, ὅτι οὐκ ἀνὴρ, οὐδὲ πάλιν γυνὴ esset. Severus Imp. apud Lampridium, *tertium genus hominum Eunuchos esse dicebat, nec videndum, nec in usu habendum à viris; sed vix à feminis nobilibus.* Vide Matth. Paris ann. 1246. & Gloss. med. Græcit.

HERMAPHRODITARE. Alanus de Insulis in Planctu naturæ contra Sodomitas:

Fœmina vir factus sexus denigrat honorem,
Ars magica veneris Hermaphroditat eum.

¶ HERMASSIUM, HERMASSUM, Idem quod *Hermacium.* Charta an. 1501. ex Schedis Præsidis de *Mazaugnes: Confrontatur cum Hermassio Joannis Venelli passagio in medioneus discus Hermas.* Charta an. 1510. ex Archivis S. Vict. Massil. *Quoddam tenementum seu terram hermam, sive quoddam Hermassum confrontatum cum laboragio.*

HERMECACES. Eadem notione. Vide *Bicocaria.*

HERMELLINA, Mus Ponticus, nostris *Hermine*, ab *Armenia* dictus, quod inde ejusmodi murium pelles in Europam advehercntur: nam *Hermeniam*, pro *Armenia* dixere Scriptores Latini recentioris ævi, Anonymus in Actis S. Chrysolii, (uti monet Bollandus) Tudebodus, & alii, à nobis laudati in Dissert. 1. ad Joinvillam, ubi egimus de hoc animali, & illius pellibus, quæ semper magno in pretio habitæ sunt. Thwroczius in Salomone Rege Hungar. c. 52. *Cumque tetigisset veprem lancea, quædam Hermellina albissima mirum in modum, lancea ejus insedit, & super ipsum discurrendo in sinum ejus usque devenit.*

HARMELINUS. Paulus Venetus lib. 1. c. 56. *Deferunt pelles delicatas vulpium, aut Harmelinorum, aut aliorum animalium, præsertim quæ vulgo Zebellina vocantur, &c.* Et lib. 3. c. 48. *Varia producens animalia (regio) ut sunt Rhondes, Armelini, Ercalini, varii, vulpes nigræ, &c.*

ERMELINUS. Petrus Damiani l. 2. Epist. 2. *Ovium itaque, simul & agnorum despiciuntur exuviæ, Ermelini, gebellini, martores exquiruntur & vulpes.*

HERMINIÆ PELLES. Concilium Parisiense part. 4 cap. 4. *Pelles quoque de Erminiis caudatis omnibus Ecclesiasticis personis prohibemus.* Galfridus Monemuthensis lib. 7. cap. 4. *Caius Dapifer Herminio ornatus,... totidem vario amicti.* [Ordinatio an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 406. *Pro Herminiis dictarum caabaram Dalphina ordinamus 12. fimenos.*]

ARMINIÆ PELLES. Charta an. 1117. apud Ughellum to. 7. Ital. sacræ p. 868. *Pellibus grisets, beriis & Arminiis.*

HERMINÆ, apud Ricardum Hagulstadensem an. 1139.

HERMINÆ, apud Silvestr. Girald. in Topogr. Hibern. dist. 1. cap. 21.

ARMERINÆ PELLES, apud Rollandinum in Chron. lib. 1. cap. 13.

HERMINÆ PELLES, in Concilio Londinensi an. 1138. cap. 15.

HERMENDATUM, vocant Hispani, & maxime Navarrenses, jurisdictionis speciem, in fures & facinorosos homines. Hujus autem, inquit Oyhenartus in Notitia Vasconiæ lib. 1. c. 6. inventum extorsit à populo latrociniorum cædiumque publicarum grassationum immensitas, quæ bella tam externa quam civilia subsecuta est: tunc enim cum magistratuum cura ac sollicitudo, graviori solito onere pressa fatisceret, cœpere plebeii, quorum præcipue res agebatur, societates (Hisp. *Hermendadas*) inter se contrahere, constitutumque est, ut quoties hujusmodi aliquod scelus à facinorosis admissum esset, universi facto ad sonitum æris campani concursu, (*ab crit & cepic de campanes*, ut est in Charta an. 1452.) de compacto in illos impetum facerent, pœnas debitas ab ipsis sumpturi: quæ quidem Societatum ejusmodi jurisdictio postmodum regia auctoritate comprobata est, de qua pluribus eodem loco agit Oyhenartus. Exstat Ferdinandi Aragonii Castellæ Regis Edictum apud Medinam lib. *de los Grandezas de Espanaa*, part. 2. cap. 72. cujus summam delibavit Antonius Nebrissensis decade 1. Rerum à Ferdinando & Elizabetha gestarum lib. 6 c. 4. *Hermandatis* etiam meminit Marineus Siculus lib. 19. de Reb. Hispan. Vide *Juncta*, & *Hassium.*

¶ HERMENIUM, ἑρμηνεία, Interpretatio, expositio. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 176.

Qui non aratas instabat condere gazas,
Dapsilis est cunctis, dedans Hermenia vitæ.

HERMERUS. Leges Adelstani Regis Angl. apud Brompton. pag. 851. *Tertium est, quod gratiant omnes misericorditer Hermerum dominum suum de dono, quod forisfactis hominibus concessisti, &c.* Ubi *Hermerus* est Saxonic. beꝛa mæꝛe, i. magnus dominus. Quod additur, *dominum suum*, Glossema est.

¶ HERMES, *dicitur Capitellum quod ponitur super columnam.* Papias. Vox nota, ut *Herma*, proprie Mercurii statua sine manibus pedibusque.

¶ HERMINII, pro *Armeni.* Gasparis Barthii Gloss. apud Ludewig. to. 3. p. 14. ex Hist. Palæst.

¶ HERMINIUS, adject. Vide in *Hermellina.*

¶ HERMIS, Terra inculta. Privilegium Archambaldi Borbonii & Agnetis uxoris ejus pro Villafranca : *Præpositus de Villafrancha potest accrusare prædationes Hermes quæ non reddunt fructus domino.* Vide *Eremus.*

¶ HERMITAGIUM, Cella eremitæ, in Charta an. 1269. ex Archivis Montis S. Michaelis, & in Instrum. an. 1345. ex Schedis D. *Lancelot.*

¶ HERMITORIUM, Ead. notione. Vide *Heremita.*

¶ HERMOGENIANI EQUI. Vide in *Equus.*

¶ HERMONIUM, *Anathema, alienatio.* Papias.

HERMORA. Vetus Charta Cornutianensis, edita à Suaresio : *Septem pharos æreos, duos habentes delphinos octonos & Hermoras,* &c. An *Remoras?*

¶ HERMULA, *Statua sine manibus ab Herma derivatur.* Papias. *Hermula* proprie est parvula solios Mercurii statua sine manibus & dimidia sui parte inferne trunca; sed hic ad quamlibet statuam extenditur. Vide *Hermes.*

HERMUNII. Vide *Infanciones.*

¶ 1. HERMUS, Terra inculta. Vide *Eremus.*

¶ 2. HERMUS, Cassis, Gall. *Heaume.* Ogerii Panis Annal. Genuens. lib. 4. ad an. 1204. apud Murator. to. 6. col. 289. (Navim carrociam) *campali bello devicit & eam cepit, in qua ultra CCCCLIII. guarnimenta fuere, ultra juppones, Hermos, clypeos & alia arma multa ceperunt.* Vide *Helmus* 1.

¶ HERNACULUS. Charta an. 866. apud Himfredum Wanleium de Ant. Litt. Septent. pag. 307. *Pro terra quinque manentium in unius hominis diem, 400. siclis in argento puro, duobus Hernaculis cum omnibus supellectilibus suis, 8. bobus, 50. porcis, 200. segetibus cum gramine toto, & 30. modiis de tedio triturato sine contribulibus & suburbano.* An pro junioribus equis accipiendum?

HERNASIUM, HERNESIUM, &c. Vide *Harnascha.*

HERNIA, *Castratio,* in Gloss. Isid. Alias est κήλη, seu tumor in inguinibus ac scroto. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Hernia, Rompure, enfleure es entrailles.*]

¶ HERNIOSUS, Hernia laborans. Vita B. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1821. *Alii Herniosi, gibbosi alii, quidam lasi graviter,* &c.

¶ HERODIUS, Genus avis, Gall. *Heron.* Joan. de Janua : *Herodius, Rapacissima avis, avium & omnium volatilium major, quæ & aquilam vincit,* &c. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Herodius, Un oiseau de proie, gilfaut.* Vita S. Bonifacii Mogunt. tom. 1. Junii pag. 473. *Hic autem (Gwelibus) honestis moribus, ut fertur, suam vitam circumsepsit, nisi tantum quod cum Herodiis & canibus per semetipsum jocabatur.* Hist. Luitprandi apud Murat. to. 2. p. 467. *Pennastructiones similes sunt pennis accipitris, & Herodii : cum tempus advenerit in altum alas erigit, deridet equitem & ascensorem ejus.* Non semel legitur in Bibliis sacris, ut Deuter. 14. 16. &c.

¶ HEROICUS, *Antiquus.* Gloss. MS. Sangerman. n. 501. Aliæ Gloss. Lat. Gall. *Heroicus, De Baron. Heros, Baron. Heroys, Baronesse.*

¶ HEROTOCHIUS. Vide *Heretochius.*

¶ HEROUDES. Vide *Heraldus.*

¶ HERPES ESTHIOMENUS, Ulcus à flavæ bilis copia crassiore & acriore profectum; à Græco ἕρπειν, serpere, & ἐσθίειν, comedere. Miracula S. Antonii to. 2. Januarii p. 158.

> *Manum agris imperantem servo dedit Dominus,*
> *Ut cum jubet vi natura fiat morbo terminus,*
> *Et tollatur infernalis Herpes esthiomenus.*

HERPIX, HIRPEX, HERPEX, Occa, crates: Festo, instrumentum rusticum trigonum ad terendas glebas, nostris *Herce* Gloss. Ælfrici : *Hircipes, vel tribula,* Egþa. [Papias : *Hirpices. Tribula.* Gloss. Sangerm. MS. n. 501. *Tribula.*] Germani *Egge* dicunt. Lex Salica tit. 36. §. 2. *Si quis per alienam messem, postquam germina produxerit, Herpicem traxerit, aut cum carro sine via transierit.* Ubi Editio Heroldi habet, *postquam levaverit, Herbice traxerit,* &c. Servius ad 1. Georg. Virgilii... *Vimineas trahit crates. Ad agrorum scilicet exæquationem, quam rustici Herpicem vocant.* Hinc

HERPICARE, apud eumdem Servium, &

HERPICARIUS, in Gloss. Lat. Theuton. *Egederc.*

HERPICATIO, pro opera unius diei cum herpice. Extenta manerii de W. ann. 13. Edw. III. *Item faciet tres Herpicationes, vel dabit 3. den.* Spelman.

¶ HERREMERITUS, Benemeritus, vel magnis meritis clarus. Charta ann. 1530. apud Rymer. to. 14. p. 398. *Almi studii Ferrariensis Cancellarii Herremeriti in loco & collegio consueto constituti,* &c.

¶ HERRENAM. Vide *Harenam.*

¶ HERRERULLUS, Vestis seu pallii genus apud Hispanos. Concilium Valentinum an. 1565. inter Hispan. to. 4. p. 69. *Vel pallium brevius ad genua tamen usque saltem demissum, cujusmodi vestes vulgus Herreruelos vocat.*

¶ HERRID, Aula, domus, Danis. Literæ Erici Danorum Regis an. 1303. *Dedimus in solidum domino Archiepiscopo & ecclesiæ supradictæ... prædictum Herrid, pro dictis bonis scotatum.* Vide *Hird.*

¶ HERSA, Septum quod urbium portis objicitur, vulgo *Herce.* Instrum. an. 1532. ex Archivis Ecclesiæ Redonens. *Clerus secum adduxit Principem ad portam sallouum, & ad Hersam R. in Christo pater Yve Redon. Episcopus cum suo clero exegit ab eo juramentum fidelitatis de conservandis libertatibus ecclesiæ.* Vide *Hercius.*

HERSIA, Candelabrum. Vide *Hercia* 2.

¶ HERSONARIA, f. Hortus leguminum, à Gallico *Ers,* Latine *Ervum,* quod est species leguminis. Charta an. 1263. ex Chartulario S. Vandreg. to. 1. pag. 144. *Licebit eisdem (Monachis) facere plenariam justitiam supra domum meam de Rrsanchen, & supra pomerium meum, & supra Hersonariam meam, & supra residuum hæreditagii mei... sciendum est siquidem quod nec ego prædictus Hugo, nec mei hæredes prædictam domum & pomerium & Hersonariam poterimus vendere, eleemosynare vel alicui obligare.*

HERTHAMON. Lex Frision. tit. 22. §. 28. *Si præcordia, id est, Herthamon gladio tetigerit.* Ita etiam Editio Heroldi. Vox conflecta, inquit Lindenbrogius, ex *Hertze,* cor, & *Wund,* vulnus. Sikama reponit *hertaem,* vel *hertaden,* ita ut sit corporis pars, ubi vitæ spiritus prope cor continetur, quæ intestina & interanea vitalia appellantur, & corde, ubi vitæ sedes est, quasi prætenta. Somnerus denique legendum censet *Herthemon,* vel *Herthemund,* quod cordis scutum, vel præsidium significat, diaphragma scilicet, seu præcordia, quæ cordi objacent : voce composita ex heoꞃꞇe, vel Saxon. heoꞃꞇ, cor, & munꝺ, Saxon. munꞇ, tutela, defensio, munimen.

¶ HERTIUM. Vide *Hercia.*

¶ 1. HERTUS, *Asper & malus.* Vetus Gloss. MS. Sangerm. num. 501. Leg. *Hirtus.*

¶ 2. HERTUS, Suevorum & Borealium Germanorum, ac perinde Anglorum Dea. Vide Spelmann. & Schilterum.

¶ HERVENUS, *Genus materiæ.* Papias, & Gloss. MS. Sangerm.

¶ HERUNCELLUS, Ardeola, Gall. *Petit Heron.* Epistula Eduardi I. Angliæ Regis apud Rymer. tu. 2. p. 1087. *Mittimus vobis quatuor girofalcones grisos; quorum duo apti sunt & instructi ad grues & Heruncellos.*

¶ HERUS, Imperator. Acta S. Cassiani apud Illust. Fontan. in Append. ad Antiquit. Hortæ, cap. 6. ubi de Joviano Imper. pag. 347.

Quod Herus agnoscens, jussit perquirere statim
Quid super hoc Dominus vellet sententia magna.

¶ HESCUDARIUS, Miles prædo, vel famulus: nam *Escuderios*, famulos suos vocabant monachi. Fragmenta Hist. MSS. Stephanotii to. 1. *Super sacrilegis excessibus commissis a quibusdam nefariis personis, qui nuncupantur Hescudarii.* Vide *Escuderius*.

HESIA. Vide in *Aisiamta*.

¶ HESICASTÆ, apud Bleynian. Instit. p. 267. *Anachoretæ dicuntur quoque Hesicastæ tanquam quiescentes; ἡσυχάζω enim quiesco significat.* Eorumdem Monachorum occurrit mentio in Novella Justin. 5. tit. 3. Vide *Hesychasterium*.

¶ HESTA. Charta Hugonis Burgundiæ Ducis apud Perardum p. 335. *Concessi etiam eis quod locationem Hestarum fori & nundinarum... non possunt accrescere ultra tertiam partem locationis quæ fuit anno illo.* Sed perperam omnino, legendum quippe, uti habetur in eadem Charta quæ exstat in Chartul. Divion. *Estallorum fori.* Vide *Estallum*.

HESTALDI. Vide *Haistaldi*.

¶ HESTCORNE. Monast. Anglic. to. 2. pag. 367. *Dedit* (Rex Ethelstanus) *Deo & Sanctis prædictis, ac septem presbyteris ibidem Deo servientibus... quasdam avenas, vulgariter dictas Hestcorne, percipiendas de dominiis & ecclesiis in illis partibus, quas ministri dictæ ecclesiæ usque in præsens percipiunt pacifice & quiete.* Vide *Hestcrasda*.

HESTCRASDA. Miracula S. Joannis Beverlac. n. 7. *Et quidem coloni illius Provinciæ Hestcrasda, id est, quod exigebatur ad pabulum Regis, singulis annis solebant Regis præfecto reddere, videlicet de unaquaque caruca, id est, ad culturam & vomerem, quatuor travas de suis frugibus, & talis redditus inter vectigalia regia computabatur.* [Vide *Hestcorne*.]

¶ HESTEREN, Arboris genus. Bernhardi de Breydenbach Iter Hierosol. p. 276. *In mari peregrinanti si subversio & vomitus acciderit, utatur sirupo Hesteren vel granatorum cum menta, vel pomorum mazorum cum tamarindis sugat, & odoret granata poma muza coctana mumatque cibum.*

HESTERNUS ANNUS, Proxime elapsus. Beda in Epistola ad Egbertum Antistitem, initio: *Meminit te Hesterno dixisse anno, cum tecum aliquot diebus legendi gratia in Monasterio tuo demorarer, &c.*

HESTHA. Domesdei tit. *Cestre*: *Quando Rex ipse ibi veniebat, reddebat ei unaquaque caruca 200. Hesthas, & unam cuvam cervisiæ, & unam butyri ruscam.* Ubi Spelmannus *Hestham* intelligit capum, seu gallum castratum, vel pullum quempiam gallinaceum: à Gallico *Hestoud*, *Hestaudeau*, seu *Estoudeau*, pullaster. Vide *Haistaldi*.

HESTRAFFLA. Monasticum Anglic. to. 1. p. 170. *Rex Athelstanus suum jus de Hestraffla, id est, de pabulo equorum, quod ei singulis annis solvebatur, &c.*

¶ HESYCHASTERIUM, Græcis recentioribus, ἡσυχαστήριον, Cella solitarii, hic, ut videtur, Cœnobium. Vita S. Stephani Sabaitæ authore Leontio ejus discipulo tom. 3. Julii p. 531. *Prosequere igitur eam vivendi rationem quam edoctus à Deo es; dimidium quidem temporis ponens in solitudine; quod autem reliquum in Hesychasterio, ut multos ad veram Dei notitiam ac virtutem instituas.* Vide *Hesicastæ*.

¶ HETA, Votum, optatum, desiderium. *Solvere in Hetum*, hoc est, ex Sententia, ad optatum, à Gallico veteri *Hait*, unde nostrum *Souhait*. Testamentum Armandi *d'Alegre* an. 1163. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1115. *Ipsam domum pro eis instituo in heredes in duobus mille solidis Podiensis monetæ, quos donavi & solvi in Hetum dictæ domus pro eisdem.* Ibidem occurrit iterum.

HETÆRIARCHÆ, Qui cohortibus conflatis ex Romanorum sociis præerant in Palatio ad Imperatoris custodiam, Græcis ἑταιριάρχαι, de qua dignitate multa diximus in Notis ad Annæ Alexiadem pag. 227. Will. Tyr. lib. 21. c. 16. *Joannes vir magnificus, Megaletriarcha*, pro *Megaetæriarcha*. [Acta S. Nicolai CP. tom. 3. Maii pag. 510. *Tunc Romanus Imperatoris pater declaratus, & Romani vice Christophorus ejus filius Hetæriarches instituitur.* Ubi *Hetæriarches* Bollandistis est Princeps juventutis.]

¶ HETEROCLITUM, *Diversiclinium*, in Glossis Isidori. Est autem *Diversiclinium* Joanni de Janua: *Locus ubi diversæ viæ conjunguntur.*

¶ HETEROMALA, HETEROMASCHA, *Vestis servitiis dicata, altera tantum parte villosa, cui opponitur Amphimascha utrinque villosa.* Laur. in Amalth. Statuta Avenion. lib. 1. Rubr. 5. art. 5. *Quibus dicti Consules fieri curent ad honorem civitatis vestem Heteromalam, vulgo Robe de Velour.* Vox Græcæ originis ἕτερος, alter, μαλλός, vellus. Vide *Amphibalus* 1.

¶ HETI, *Folia quatuor fuere de exemplari.* Isidori Gloss. Ubi Grævius: Hæc est nota scribæ, qui significavit in exemplari, unde hæc hausit, desiderari quatuor folia. Fideliter descripsit Constantiensis: *Hestus* folia, à quatuor quæ excisa fuerunt de exemplari, *a Heth vetu.*

¶ HETRUSCÆ CORONÆ, de quibus Tertullianus lib. de Corona milit. cap. 13. *Superferuntur etiam illis Hetruscæ. Hoc vocabulum est coronarum, quas gemmis ac foliis ex auro quercinis ob Jovem insignes ad deducendas thensas cum palmatis togis.* Hetruscæ igitur coronæ Tertulliano eæ sunt, quibus in solemnioribus Deorum pompis utebantur: Hetruscæ dictæ quod illas ab Hetruria Romani, non secus ac cæteros superstitionum suarum ritus, ut ipse Tertul. scribit lib. de Spectac. acceperant.

HETTEMATICUS. Jul. Firmicus l. 3 c. 9. *Ipsos tamen faciet Hettematicos, & prima quidem ætate semper vitiosos.*

¶ HEVA, Uxor. Annales Corbeienses apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. pag. 312. *Justinus Luthes cum Heva sua, ex singulari devotione seculo renunciat. Ille fit ostiarius noster, hæc autem serva dominarum in Valle Dei.*

¶ HEUDUM, Mensura frumentaria apud Belgas. Charta an. 1368. apud Miræum to. 2. p. 1318. *Quæ quidem terræ solvunt 24. solidos Paris. monetæ Flandriæ annui & perpetui redditus, cum uno Heudo frumenti annuatim ad vitam domicellæ Grietæ, dictæ Spaens.* Vide *Hodium*.

¶ HEVET, Anglis, Caput, nunc *Head.* Vita sanctæ Ethildritæ sæc. 2. Bened. p. 750. *Collem eminentem prope qui Coldsburch-Hevet, quod Latine Caput Coldeburci dicitur, adiit & ascendit.*

HEVEWARD. Domesdei tit. Grentebr. Picot. de Grentebr. Hestiton. *Et 8. averas, & 8. inward, & 4. Heveward Vicecomitis inveniebat.* Occurrit alio loco semel. Voces incertæ notionis, inquit Spelmannus. [Vide *Heyward*.]

HLUBLO, *Gutur*, Papiæ.

¶ HLUSE, Calceamentum militare. Vide in *Osa*.

HLUVELBORH, Fidejussor: ex Saxonico healƿ, dimidius, & boꝛȝe, boꝛȝh, debitor, vel etiam fidejussor, quia qui fidejubet, debitorem se quodammodo constituit: nisi hæc vox eadem sit cum *Headborew*, quam consule. Vide Leges Willelmi Nothi vernaculas c. 25. uti eas dispunximus, & Latine reddidimus, editas à viro doctissimo Gabriele Gerberono cum S. Anselmo.

¶ HEXAMITUM. Vide *Examitum*.

¶ HEXAPLA. Vide *Exapla*.

¶ 1. HEYA, *dya*, *Eia*. Supplementum Antiquarii.

¶ 2. HEYA, HEYARE, HEYNOTE. Vide in *Haga*.

¶ HEYLEKA, Sancta, à Teuton *Heilac*, Sanctus. Cæsarius Heisterb. lib. 6. c. 5. *Venerabilem illam inclusam ordinis nostri, dominam Heylekam, secundum nomen suum, vere Sanctam.*

¶ HEYMSOECKEN. Vide *Hamsoca*.

¶ HEYWARD, Rei pascuæ curator, à Sax. hiȝ, gramen, vel heȝ, sepes, & peaꝛð, custos. Hodie passim pro Armentario accipitur.

HIALUM, ex Græc. ὕαλος, Vitrum. Gloss. Ælfrici: *Vitrum*, *vel Hialum*, ȝlaƿ.

¶ HIANIO, *Margarita pretiosa*. Vetus Gloss. MS. Sangerm. num. 501. Forte leg. *Unio*.

HIATOR, ex Gallico *Hiour*, & *Hie*, Fistuca, paviola, instrumentum, quo pavimenti silex premitur. Lambertus Ardensis p. 258. *Wallatores, & Deuparii. & Hiatores cum convenientibus . . . instrumentis.* Vide Bergerium de Itinerib. Roman. lib. 2. c. 15. n. 3. Le Roman de *Jerdain* MS.

Les murs assaillent par desors & à Hie.

¶ HIATUS, Os. Vita Lietberti Episc. Cameracens. cap. 3. to. 9. Spicileg. Acher. p. 677. *Nomen accepit Lietbertus, & merito quippe qui liberaturus erat plebem sibi committendam ac hostis rabidi versutis Hiatibus. Hiatum oris* dixit Tullius.

HIBALCIO, *Maris habentia*. Ita Glossæ antiquæ MSS. [Vide *Ibalsa*.]

¶ HIBERE, Tenere, ligare: obsoletum verbum. Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis ex Edit. Lucæ Holstenii p. 28. *Horruit & erubuit Tribunus; & ita jussit illos manibus Hiberi.*

¶ HIBERNAGIUM, HIBERNATICUM, HIBERNUM. Vide *Hybernagium*.

¶ HIBITUM, *Asperum*. Papias MS. Gloss. Sangerm. n. 501. *Hibitus*, *Asper*. Legendum *Hirtus* & *Hirtum*, voces Latinis notæ pro *Hirsutus*, vel *Hirsutum*. Joh. de Janua: *Hirsutus, a, per pilis, vel pilosus, ut hircus; unde Hirtus per sincopam pro Hirsutus.* Sed notior res est quam ut indigeat vade.

¶ HIBLATUS, pro *Niblatus*, Splendidus, resplendens. Vita S. Gregorii tom. 2. Martii pag. 206. *Tenens in capite maxionalem mitram candenti brandeo varietate Hibiatam.*

¶ HIBTUS, pro *Hirtus*. Vide *Hibitum*.

¶ HICA vel HICHA, pro *Hica*, legendum in Pactu Legis Salicæ tit. 19. §. 10. & 11. auctor est Eccardus. Vide *Haga*.

HICHINACULUM. Testamentum S. Remigii, apud Flodoardum lib. 1. c. 18. *Remigiæ ecclesiæ 3. quæ meo sunt nomine titulata, mansile ejus, quod habeo sermile, transcribo: Hichinaculum quoque meo olle, de quo Gondebodo utor.* Ita etiam habet prius S. Remigii Testamentum apud Labbeum & Marlotum. Ubi *Hichinaculum* forte pro *Hichinariolum* dicitur, ut diminutivum sit vocis *Hichinarius*, de qua mox. Vide *Hilcus*.

HICHINARIUS, HICINARIUS, inter ministeria seu vasa sacra reponitur in Historia Episcoporum Autisiodor. c. 20. *Dedit & Hicinarios duos anaticos pens. lib. 4. & uncias 3. Item Hicinarios 3. anaticos pens. &c.* Infra: *Ichinarium unum pens. lib. 1. & unc. 1. Item Ichinarios columellatos 3. pens. unusquisque lib. 1. Item Ichinarium unum, &c.*

¶ ICHRIARIUS, Eadem significatione. Testamentum illustris matronæ Ermentrudis apud Mabillonium in Appendice ad Liturgiam Gallicanam p. 463. *Item dulcissimo nepoti meo Bertegisilo Ichriario argenteo & mancipia his nominibus, Sannulfo & sorore ejus Gibetbrude & filias Anthemio . . . . habere jubeo.*

HIDA, & HYDA, ex Saxon. hẏd, Terræ portio, quantum sufficit ad arandum uni aratro per annum. Henricus Huntindunensis lib. 6. pag. 360. & ex eo Bromptonus: *Hida Anglice vocatur terra unius aratri cultura sufficiens per annum.* Huntindon. pag. 370. Radulphus de Diceto, Brompton Robertus de Monte an. 1083. & alii: *Misit Rex potentissimus Anglorum Willelmus Justitiarios suos per unamquamque scyram, id est, provinciam Angliæ, inquirere fecit per jusjurandum, quot Hidæ, id est, jugera uni aratro sufficientia per annum essent, in unaquaque villa, &c.* Matth. Paris an. 1082. *De unoquoque aratro, id est, Hida, &c.* Monasticum Anglic. to. 1. p. 21. *Dedit huic Ecclesiæ Feugg. 7. aratrorum, quod Anglice dicitur 7. Hides.* Proinde *Hida* idem est, quod aliis *Carrucata*. Ordericus Vitalis l. 8. p. 678. *Omnes carrucatas, quas Angli Hidas vocant, funiculo mensus est & descripsi.* Rogerus Hovedenus p. 778. *Carrucata terræ, sive Hyda.*

¶ HIDRA, Eadem notione. Chartularium SS. Trinitatis Cadomens. f. 26. *In Felestede habemus duas Hidras in dominio nostro; de his debet nobis reddere Radulfus ter centum acras terræ seminatas, dimidium frumenti, & aliud dimidium avenæ, de his adhuc duabus Hidris habent decem & novem bordarii quatuor virgas terræ, quisque horum dat per annum 2. denarios de capite suo.* Ibidem fol. 27. *In Pennebesta 3. Hidras terræ, unam in dominio, alias habent homines, boves 22. vaccas 2. in istibus caruces, equum unum, &c.*

De hidæ quantitate non consentiunt Scriptores, ac veteres Tabulæ. Gervasius Tilleberiensis lib. de Scacario apud Lambardum ait, hidam constare 100. acris. Codex MS. apud Spelmannum quatuor virgatas, alius in Monastico Anglic. to. 1. pag. 313. *octo unam Hidam* conficere tradunt. Veterem schedam *Hydarum* numerum in plurimis Angliæ regiunculis continentem hic accipe ex Spelmanno, ne & in his minutiis fidem nostram Angli desiderent:

1. *Myrcna continet* 30000. *hidas.*
2. *Woken-setna* 7000. *hid.*
3. *Westerna* 7000. *hid.*
4. *Pec-setna* 1200. *hid.*
5. *Elmed-setna* 600. *hid.*
6. *Lindes-farona* 7000. *hid.*
7. *Suth-Cyrwa* 600. *hid.*
8. *North Girwa* 600. *hid.*
9. *East-Wixna* 300. *hid.*
10. *West Wixna* 600. *hid.*
11. *Spalda* 600. *hid.*
12. *Wigesta* 900. *hid.*
13. *Heresinna* 1200. *hid.*
14. *Sweordora* 300. *hid.*
15. *Eifla* 300. *hid.*
16. *Wicca* 300. *hid.*
17. *Wight-goru* 600. *hid.*
18. *Nox gaga* 500. *hid.*

19. *Obt gaga* 2000. *hid.*
20. *Hwynca* 7000. *hid.*
21. *Cilsern sætna* 4000. *hid.*
22. *Hendrica* 3000. *hid.*
23. *Unecung-ga* 1200. *hid.*
24. *Arosætna* 600. *hid.*
25. *Fearfinga* 300. *hid.*
26. *Belmiga* 600. *hid.*
27. *Witherigga* 600. *hid.*
28. *East-willa* 600. *hid.*
29. *West willa* 600. *hid.*
30. *East Engle* 30000. *hid.*
31. *East-sexena* 7000. *hid.*
32. *Cant-warena* 15000. *hid.*
33. *Suth sexena* 7000. *hid.*
34. *West-sexena* 100000. *hid.*

De vocis notione & etymo, sic censent Spelmannus & Somnerus, ab Saxon. hýden, quod est *tegere*, *Hidam* profluxisse, ita ut primario idem fuerit, quod *tectum*, *mansas*, *manerium*, id est, domus cum adjuncta agri ad colendum portione, quam hýdelander vocat vetus Bedæ Interpres Saxonicus, quasi *terras ad Hydam pertinentes*. Sed & Spelmannus in veteri Glossario Saxon. hadae, *stationem* & *confugium* reddi auctor est; unde Gallorum *Hute*, loquit Somnerus. Huic conjecturæ favet Scotorum enuntiatio, qui *Hildam* vocant, quod Angli *Hidam*, & *Hildem*, pro *tegere*, *cooperire*. Occurrit autem vox *Hilda* in Regiam Majestat. lib. 2. cap. 16. §. 20. 21. Vide *Hloth*.

Hidare, Terram per *hidas* censere, unde *Hidatus*, taxatus, censitus.

Hidarium, Præstatio, quæ Regi Angliæ fiebat pro auxilio, pro ratione hidarum, vel quæ ex singulis hidis exsolvitur. Bromptonus: *Hidage, vel taillage, est tallagium de hidis terrarum.* Charta Henrici I. Regis Angl. to. 1. Monastici Anglic. p. 185. *Dono etiam Hidagium, quod exigebatur de* 20. *hidis ad eamdem urbem pertinentibus*, &c. Apud Matth. Paris an. 1242. *Carucagium & Hidagium*, idem sonant. Bracton. lib. 2. c. 16. §. 8. *Sunt etiam communes quædam præstationes, quæ servitia non dicuntur, nec de consuetudine veniunt, nisi cum necessitas intervenerit, vel cum Rex venerit, sicut sunt Hidagia, carcagia, & carnagia*, &c. Quæ quidem auxilia & præstationes per *hydas* perantiquæ in Anglia videntur: siquidem Ina Rex in Legibus suis §. 71. Edit Saxon. *de* 10. *Hidis ad corredium* dari sanxit 10. *modiamellis*, 300. *panes*, &c. & Ethelredus ann. 1008. apud Matth. Westmonast. *Per totam Angliam jussit parari ex* 300. *Hidis navem unam, & ex octo Hidis galeam unam & loricam.* Apud Simeonem Dunelmensem anno 1084. *Rex Anglorum Willelmus de unaquaque Hida per Angliam* 6. *solidos accepit.* Adde Leges Edwardi Confess. cap. 11. Henricus I. pro matrimonio Mathildis filiæ suæ, *cepit ab unaquaque Hida Angliæ* 3. *solidos.* Apud Rogerum Hovedenum p. 778. *Ricardus Rex Angliæ accepit de unaquaque carucata terræ, sive Hyda, totius Angliæ.* 5. *solidos de auxilio.* Est etiam

Hydagium, Rastallo, *quietum esse, si Dominus Rex talliaverit totam terram per Hidas.* Ita passim usurpant veteres Chartæ in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 169. 192. 372. 976. tom. 2. p. 827. apud Prynneum in Libertatib. Angl. to. 2. p. 632. &c.

HIDALGUS, Nobilis, apud Hispanos, de cujus vocis etymo consulendus Covarruvias tom. 2. Var. Resol. cap. 1. n. 11. & Sebastianus Cobarruvias in Thes. linguæ Castellanæ verbo *Fidalgo*. Hieron. Blanca in Comment. Rerum Aragon. pag. 734.

Militum autem vox & Infancionum id sonat, ut priori equestris ordinis viros nuncupemus, quos vulgari sermone Cavalleros: posteriori vero, quos vocare solemus Hijos dalgo. Leges Alfonsinæ part. 2. tit. 21. lege 3. *Fidalguia,... es nobleza que viene à los omes por linaje. Filii dalgo*, dicuntur in Foris Aragon. l. 1. tit. de Officio Justitiæ Aragon. Charta an. 1289. *Dom. Rex Portugalliæ, & Comes Bolonia fecit cum Consilio suorum Ricorum hominum, & suorum filiorum de algo talo incautum.* Proinde iidem, qui nude *Homines de linagen* dicuntur, in Charta Lusitana apud Brandaonum in Monarch. Lusitana tom. 4. pag. 272. Eumdem vide ibid. p. 268. 279. v°.

HIDGILDUM, Corii redemptio, ex Saxon. hýdeȝýld, vel hýdeȝýlde, ab hýde, *corium*, & ȝýld, *solutio*, *compensatio*. Leges Alfredi & Godrini RR. c. 11. *Si liber festis diebus operetur, perdat libertatem*, ... *servus corium perdat, vel Hidgildum.* Adde cap. 12. Vide *Corium perdere*.

¶ HIDRA. Vide *Hida*.

¶ HIDRINIS, *Serpentinis*. Isidorus. Ubi Grævius: *Hydrinus* ab *Hydrus*.

¶ HIDROMATES, *Qui ex aqua divinant*. Vetus Gloss. MS. Sangerm. Sed legendum *Hydromantes*, à Græco ὑδρόμαντις.

HIDROS, *Diabolus*, *Servus*, in Glossis Antiq. MSS. [Pro *Servus* puto restituendum *Serpens*: est enim ὕδρος Græcis Serpens aquaticus.]

¶ HIEMALIS Annona. Vide in *Hybernagium*.

¶ HIEMANTES. Vide *Hyemantes*.

HIEMICA Æstas. Glossar. MS Medicum Regis Cod. 1486. *Hiemica æstate, f. pro qualitate temporis temperata.*

HIEMS. Per hiemes annos putasse Anglos, colligitur ex fragmento Regum Westsaxon. edito post Vitam Ælfredi Regis p. 199.

¶ HIERACITÆ, Hæretici, sectatores Hieracis, qui Ægyptius gente, Manichæus opinione, novam sectam procudit. Negabat resurrectionem carnis, conjugatis & infantibus regnum Dei intercludebat, Filii Dei æternam nativitatem nesciebat, Spiritum sanctum Melchisedech dicebat. Ita Bollandistæ ad Vitam S. Macarii Ægyptii auctore Ruffino to. 1. Januar. p. 1013. *Aiebant præterea aliquando venisse ad eum hæreticum quemdam Hieracitam, quod genus hæreseos invenitur apud Ægyptios.* De eo agunt S. Ephiph. & alii.

¶ HIERARCHA, Archiepiscopus. Vita S. Severi Archiep. Ravennæ in Append. apud Murator. to. 2. p. 192. *In hoc denique specialis doni miraculo æstimari non immerito possumus sanctum D. Severum Archiep. per omnia B. Ambrosio æquiparandum, qui sicut ille Beatissimus Hierarcha sancti & gloriosi Martini Episc. natalitio deservit, sic & iste B. Geminiani.*

¶ HIERATICI, *Peregrinantes dubii, non habentes firmum locum. Hieratica, litteræ sacerdotales.* Papias.

¶ HIERAX, Species falconis, Thuano de Re accipitraria, vulgo *Sacre*, Græc. ἱέραξ.

¶ HIERO, Ardea, Gall. *Heron*. Charta forest. cap. 13. apud Spelmannum: *Unusquisque liber homo habeat in boscis suis aereas acipitrum, espervarum, falconum, aquilarum, & Hieronum.*

¶ HIEROCERUS, vox Græca, ἱεροκήρυξ, Sacer præco, qui favere linguis jubet, dum sacra peraguntur, aut qui aliud quippiam inter rem sacram edicit. Francisci Blanchini Præfatio apud Muratorium to. 3. Scriptorum Italicorum p. 73.

M. D. M. I. et Attioi Meno Tyranno Conservatoribus Suis Caelius Hilarianus C. Duo Dacameur Urbis Romae

P. O. ET HIEROCERUS I. M. S. D. L. S. D. Vide *Hierocoracica*.

¶ HIEROCOMIUM, in Actis SS. Febr. to. 2. pag. 539. male pro *Gerocomium*. Vide in hac voce.

¶ HIEROCORACICA, in veteri Inscriptione apud Reinesium p. 303. a. Sacra Mithriaca, quorum participes *clierocoracas* vocabant. Et quidem corvum Mithræ peculiari religione dicatum fuisse notum est. Vide laudatum Reinesium Ep. 69. & Monumenta veteris Antii part. a. c. 4.

HIERODULUS, Æditus, ἱερόδουλος. Vim vocis indicat Jul. Firmicus lib. 8. Math. cap. 21. *Æditos faciet, templorumque custodes, Hierodulos, & qui sacris officiis deputentur.* Et cap. 29. *Hierodulos faciet & templorum servos.* Usi sunt hoc nomine Græci Bibl. Interpretes in lib. Esdræ c. 2. & 7. & 8. de Nathinnæis. Vide Cedrenum in Julio p. 167. & Henric. Valesium ad Euseb. lib. 1. p. 66.

HIEROHÆRIX, in Notis Tyronis p. 173. inter *Salpinctas* recensetur. Videtur legi debere *Hierocerix*, ex Græc. ἱεροκῆρυξ, quæ vox occurrit apud Demosthenem & Synesium. [Vide *Hierocerus*.]

¶ HIEROLANTIA, *Merentia*. Papias

¶ HIEROMNEMON, Græce ἱερομνήμων, Diaconale officium erat in Ecclesia CP. magnæ existimationis; cui incumbebat Patriarcham *pontificaliter* induere, preces in libro indicare, in throno locum electis ac consecratis adsignare, & *contactum* ordinationis consuetum intonare: uti ceremoniarum Magistri in Aula Pontificia solent. Plura vide in Glossario mediæ Græcit. & apud Hofmannum.

¶ HIEROMONACHI, Græcis ἱερομόναχοι dicuntur, qui non simplices Monachi, sed Sacerdotes sunt. Vide Glossarium mediæ Græcitatis.

¶ HIERONTICUM, Liber Liturgicus, seu Missalis Mabillonio to. 3. Annal. Benedict. pag. 348. Idem est quod *Geronticon*. Vide in hac voce.

¶ HIEROPHANTA, ἱεροφάντης, Qui sacra & cæremonias docet, Sacrorum antistes, æditus. Angelomus in Genesino c. 39. apud Bern. *Pez.* tom. 1. Anecd. part. 1. col. a 17. *Tradunt Hebræi emptum ab hoc* (Putiphare) *Joseph ob nimiam pulcritudinem in turpe ministerium, & a Domino viribus ejus arefactis, postea electum esse juxta morem Hierophantarum in pontificatum Heliopoleos.* Hist. Pacificationis inter Rudolfum II. Imp. & Imp. Turcarum an. 1604. apud Ludewig. to. 6. p. 309. *Ad proximum igitur tentorium illius rei gratia tapetibus structum ostensum est, quorsum Turcæ cupide adulantes ... tum genibus & barbaro humi se sternunt, ac uno Hierophantarum clamore & cantu præ reliquis personante, pectora tundunt, faciem, barbas promissas palmis permulcent.*

¶ HIEROPHYLACIUM, ἱεροφυλακεῖον, Sacrarium. Synodus Valentina ann. 1594. inter Hisp. to. 4. pag. 721. *In Hierophylaciis seu sacristiis tabella suspendatur aut parieti affigatur, in quo ordine describantur omnia quæcumque ad præfectum operum ecclesiæ illius pertinent officio.*

¶ HIEROPRÆSES, Archiepiscopus. Vita S. Severi Archiep. Ravennæ in Appendice apud Murator. to. 2. p. 193. *Gaudeamus omnes, gaudeamus singuli, quia Hieropræses noster B. Severus, &c.*

HIEROPREPES Vide *Geroprepes*.

¶ HIEROSOLYMIPETA, Qui proficiscitur Hierosolymam. Gasparis Barthii Glossar. ex Roberti Monachi Hist. Palæst. c. 11. *Sed quid post creationem mundi mirabilius factum est, præter salutiferæ Crucis mysterium, quam quod modernis temporibus actum est in hoc itinere nostrorum Hierosolymipetarum.*

¶ HIERUSALEM. Sic Monasterium Resbacense primitus vocatum, testis est Charta Caroli Simplicis Reg. Fr. ann. 907. to. 2. Hist. Meld. p. 6. *Abbatiam S. Petri Resbacis nomine dictam, & quondam Hierusalem cognominatam, &c.* Quod nomen à Fundatore inditum docet Bulla Innocentii II. an. 1135. ibidem p. 25.

¶ HIES, Exitus angustior, callis vix singulis pervius, Gall. *Issue, petit sentier.* Codex censuum Calomontis: *Juxta quoddam Hies.* Occurrit non semel ibidem: *Juxta His quod ducit ad, &c.*

¶ HIETARE, Oscitari, hiare. Glossar. Lat. Græc. MS. Sangerm. *Hieto*, χασμῶμαι.

¶ HIF. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. CXLVI. *Pro XXVII. costis Hif. XXIII. s.* An Taxus, arboris genus, nostris *If*?

HIFFARONDA. Glossæ antiquæ MSS. *Orbia, Hiffarenda.* Infra: *Orbia, Gen. quo die ercasum, quod qui diem Saturni Obiuam vocant.* Videat lector, an aliquid ex his expiscetur?

HIFFERA, *Pila, à feriendo.* Papias MS.

HIGRA, Anglis dictus quidam *quotidianus aquarum* Sabrinæ fluvii *furor, quem vel voraginem vel vertiginem undarum dicam nescio*, ait Guill. Malmesbur. lib. de Pontific. *Qui fundo ab imo verrens arenas & conglobans in cumulum cum impetu venit, nec ultra quam ad pontem pertendit: nonnunquam etiam ripas transscendit, & magna parte circuita, terra victor egreditur. Infelix navis, si quam à latere attigerit: nautæ guari cum vident illam Higram (sic Anglice vocant) ventro, navem obvertunt, & per medium secantes violentiam ejus eludunt.*

HILARAMEN, *Lætitia, gaudium.* Joann. de Janua. [*Leesse, joye*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

HILARIZARE, Hilariter agere, in Hist. Translation. S. Modoaldi Archiepiscopi Trevir.

HILCUS. Testamentum S. Everardi Comitis apud Miræum in Cod. Donat. Belgic. p. 96. & alios: *Volumus, ut habeat spathas duas, unam cum Hilcis aureis & argenteis simul.* Ubi *Hilcus* fortean est, quod Anglo Saxonibus hylca vocatur, anfractus, vel quidpiam incurvum, quo scilicet ensis capulus munitur.

HILDA. Vide *Hida*.

¶ HILDEBRANDUS. Paulus Beonridensis in Vita Gregorii VII. Papæ: *Hildebrandus enim Teutonice vernacula nuncupatione perustionem significat cupiditatis terrenæ.*

¶ HILEICUM, *Silvestre.* Papias MS. Bituric. Forte *Iliceum*, ab *Ilice*.

¶ HILIBECCI, Nugatorium nomen. Ordericus Vitalis lib. 13. p. 905. *Unde omnes ab eisdem, quibus impudenter nocuerunt, Hilibecci despective cognominati sunt.*

HILIDER, Coluber, serpens, pro *Chelider*, vel *Chelidrus*. Glossæ antiquæ MSS. *Hilidri, serpentes.* Vita S. Samsonis Episc. Dolensis lib. 1. cap. 12 in Actis SS. Ord. S. Benedict. *Hilider quidam de quodam rubo exiens quemdam fratrem momordit in inguine.*

¶ HILIE NATUS, *In silva natus.* Papias MS. Bitur. f. pro *Ilice*.

HILISTRINUS. Anastas. in Hormisda PP. pag. 34. *Gabata electrina pensant. libr. 2.* Alii Codd. habent *gabata Hilistrina*, vel *gabatam hilistrinam*, vel denique *hilistrinam*.

¶ HILLICUS, *Major venetis.* Papias MS. Bituric.

¶ HILLIO, *Gulosus, luxuriosus, eversor.* Papias MS. Bituric. Leg. *Helluo*.

HILLITOR. Papias: *Hilla, falcitia vulgo. Hillitores scanici.* Mox: *Hillitor, hortica.* In edito *ortica*.

HILLO, *Aquila*, apud Papiam. MS. Navarræus ha-

bet *Hilo*. [Scriptum fuiſſe olim *Hierax* cenſet Grævius.]

HILNACHIA, Navigii ſpecies. Vide *Naca*.

¶ HILTISCHALCHI, f. Manſi Serviles, *Schalk* enim ſervus. Burchardi Abbatis S. Emmerammi Complacitatio apud Bern. *Pez*. to. 1. Anecd. part. 3. col. 77. *Hanc compendioſam cum Rutenſibus fecit complatitationem, ut de familia qua ad Rutt pertinet, manſi ſcilicet ſeu Hiltischalchi expediti à ſale, fiſcali cenſu ex parte adaucto, quem antea ſolverant per ſingulos annos*.

HIMERINUS. Joann. Sariſberienſis Epiſt. 183. *Neminem tamen arbitror ſapientem, qui diſſuadeat pacem, quæ fieri poteſt in Domino, & ante Himerinum diem honeſtati non derogat*. Ex Græc. ἡμερινὸς, *Diurnus*. Sed quid ſibi velit *diem* ἡμερινὸς, non plane percipio, niſi ſumatur pro *hodiernum*.

HIMILZORUN. Lex Bajwar. tit. 7. cap. 4. *Si indumenta ſuper genucula elevaverit, quod Himilzorum vocant, &c*. Editio Heroldi *Himilzoron* habet. [*Himidzorun*, apud Schilter. in Gloſſ. Teuton. ab *Hemida*, Tunica, veſtimentum: ſenſus ergo eſt, qui induſium vel tunicam feminæ elevaverit, &c.]

¶ HIMMELZ, in Gloſſ. veteri apud Schilterum, *Capella, ſub qua defertur Eucharistia Sacramentum in proceſſionibus fieri ſolitis: & dicitur ſic, quod olim fiebat de pellibus caprarum*.

¶ HIMNIZARE, Hymnos canere. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvilina lib. 9. cap. 12. apud Murator. to. 8. col. 309. *Cunctis Himnizantibus & pſallentibus, ſive cantantibus*, Te Deum laudamus, *& orationes alias ad laudem Domini pertinentes*. Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Himnizare, Dire, ou faire, ou chanter himnes*. Vide *Hymnus*.

¶ HIMONIA, Funiculus quo ex puteo educitur aqua. Vocabul. Sullannæi; ἱμονιά.

¶ HIN, *Menſura eſt duplex, major 18. ſextariis, minor 9*. Papias. Gloſſ. Lat. Gall. Sangerm. *Hin, une meſure, ſextier*, ex Catholico Johannis de Janua, ubi *Hin, quædam menſura eſt, ſcil. ſextarius*.

HINDENI HOMINES, in Legibus Adelſtani Regis cap. 3. & 7. ex Saxonico hẏnðene, *ſocietas*, quaſi homines ſocietatis, contubernii, contubernales. Saxonibus enim erat in more poſitum, (verbis utor Somneri) ut omnem hominem æſtimarent, ac pro natalis ſui ratione capite cenſerent; ſed etiam ſecundum cujuſque valorem in claſſem (vel Collegium) parium ſuorum, quam hẏnðene nuncuparunt, referrent: trium ſcilicet ſequentium unam, infimam, mediam, ſummam. Infima claſſis fuit, quorum ſinguli valerent 200. ſol. talis inde Latine dictus *vir ducentenus*, vulgariter à claſſe, in quam aſcitus, ꞇpẏ hẏnðne-mon. Media eorum, quorum ſinguli valerent 600. ſol. talis inde Latine dictus *ſexcentenus*, vulgariter à claſſe, in quam aſcitus, ꞅẏxhẏnðne-mon. Summa autem eorum, quorum ſinguli valerent 1200. ſol. talis inde Latine dictus *duodecies centenus*: vulgariter à claſſe, in quam aſcitus ꞇpelꝼhẏnðne-mon. Pariterque uxores ipſorum *Cyrliſcam* (i. *Twyhyndam*, nam *Thwyhyndeman* idem erat, qui *ceorliſcus*, & ſic quandoque dictus, quandoque *villanus*) *ſixhyndam*, & *twelfhyndam*, nominarunt. Totam hanc apud Anglos hominum partitionem obſervare eſt, præſertim in Legibus Aluredi Regis c. 12. 30. 31. 32. &c. apud Bromptonum, & Henr. I. cap. 76. & 87. *Twyhindorum*, ſeu villanorum præterea mentio eſt in iiſdem Legib. Henrici I. cap. 70. 76. ut *Sixhindorum*, eodem c. 76. & *Twelshindorum*, ſeu *Thanorum*, cap. 69. 70. 76. 83. 87. qui *perfecte nobiles* dicuntur eodem dicto cap. 76.

HINDERLING, Contumeliæ vocabulum Occidentalibus Saxonibus olim familiare. Leges Edw. Confeſſ. cap. 35. extremo: *In quadam regione Saxonia Ling, imago dicitur, Athel Anglice Nobilis eſt, quæ conjuncta ſonant, Nobilis imago. Unde etiam Occidentales Saxones, ſcilicet Exceſtrenſes, habent in proverbio ſummi deſpectus, Hinderling, id eſt, omni honeſtate dejecta & recedens imago*. Saxonibus hẏnðer eſt *remotus & poſtitabitus*, ait Spelmannus.

HINFANGTEFE, apud Bracton lib. 3. tit. 2. c. 8. §. 4. Vide *Infang-thefe*.

¶ HINNOLESCERE, pro Inoleſcere. Hiſt. Principum Langobard. auctore Camillo Peregrino apud Murator. to. 2. pag. 337. *Satis infamis, & inlicita conſuetudo temporibus iſtis Hinnolevit*.

¶ HINNULA, Spurcum ludi genus. Vide *Cervula*.

¶ HINNULETUM, ſ. Septum in quo concluduntur Hinnulei. Diplomatarium Griſſovienſe apud Ludew. to. 6. p. 377. *Ex noſtra etiam donatione habent & habere debent fratres noſtri ante prælibati vineta & Hinnuleta juxta civitatem noſtram Leuberg, ſecundum propriam limitum ſuorum illic factam*.

HINTHICA, [Reconditorium] Annales Rerum Piſanarum anno 1156. *Piſani fecerunt barbacanas circa civitatem, & Hinthicam, & miraverunt à turre, ubi poſuerunt leonem marmoreum, &c*. Vide *Entheca*.

¶ HIOBA. Vide *Huba*.

¶ HIPOTHECARIUS, Pharmacopola, Gall. *Apoticaire*. Concilium Regienſe an. 1285. can. 10. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 194. *Inhibemus ne quis Hipothecariorum vel quivis alius, cujuſcumque conditionis, vel ſexus exiſtat, toxicum vendat aut donet, nec alio modo miniſtret alicui, vel alia venenoſa, niſi prius ſignificet curiæ ſæculari*. Statuta Eccleſiæ Avenionenſis an. 1341. apud eumdem ibid. col. 565. *Ab eodem quoque nullus Hipothecarius ſeu ſpeciator receptas ordinatas per talem Judæum medicum auderet ſeu attentaret ſub eadem pœna conficere, nec miniſtrare alicui Chriſtiano*.

¶ HIPPARCHUS, ἵππαρχος Præfectus equitum. Codex Ottobonianæ Biblioth. apud Mabill. to. 2. Annal. p. 167. *Tunc ſtet ad ſiniſtram Imperatoris ille Hipparchus, quem nos dicimus Præfectum, & dicat ei Imperator cum protoſpatario: futurum Patricium adducito*.

¶ HIPPICUM, *Menſura & ſpatium IV. ſtadiorum, aut quatuor cubitos continens*. Laur. in Amalth.

¶ HIPPITARE, *Oſcitare, badare*. Iſidorus. Ubi Grævius. Conſtantienſis: *Hippitare, oſcitare, id eſt, crebro biare*. Feſto eſt *Hippicare*. Ubi vide Scaligerum.

¶ HIPPOBALISTÆ, apud Bonfinium Rer. Hungar. dec. 2. lib. 3. *Ex Ungaris Hippobaliſtæ quidam audaciſſimi, concitatis equis, arduum montis clivum conſcendunt, è ſagittariis quoſdam obtruncant, &c*. Ex ipſo nomine conjicit Carolus de Aquino fuiſſe decertantes equis funditores, aut potius baliſtarios, qui baliſtis minoribus manuariis ſaxa projicerent.

¶ HIPPOCHARMÆ. *Dicti olim Principe equi ad pugnam equos alerent*. Laur. in Amalth.

HIPPOCOERCIUM, ſeu YPOCOERCIUM, ſic enim ſcribitur in Gloſſa MS. ad Diſticha Magiſtri Cornuti, ubi dicitur eſſe *locus, ubi ferrantur equi*, quod ibi coërceantur, ne calcitrent: vox ibrida.

¶ HIPPOTHICOS, Superpelliceum, Gall. *Surplis, rochet*, ex Schedis Godefredi.

¶ HIPPOTRIBA, Officium apud Venetos, idem forte quod Gallice *le grand Ecuyer*. Translatio SS. Pauli Episc. & Barbari tom. 7. Maii p. 772. *Tum*

vero suis locis assurgens Serenissima Dominatio cœpit procedere sub hac serie : commendatores, capitanei, camerarii, scutiferi, architriclinus, Hippotribu, capitaneus major, &c.

¶ HIRA, *Locus tenebrarum, vel porcorum.* Papias & vetus Gloss. MS. Sangerm. Haud dubie pro *Hara.*

HIRCIPES. Vide *Herpix.*

¶ HIRCO, *Impudicus*, Papiæ. Leg. *Hircus.*

HIRCORITIA, Stabulum hircorum, in Capitulari de Villis c. 23.

¶ HIRCUS, f. Cilicium, quia ex pilis hircorum texitur. Vita S. Mariæ Oigniac. to. 4. Junii p. 674. *Tunc venerandus Episcopus, vestibus spoliatus, Hirco tantum accinctus erat.*

HIRD, Aula, domus, Danis. In Confirmatione Libertatum Decani S. Petri Eboracensis an. 5. Henrici VII. apud Spelmannum : *Herd*, i. *domestica, vel intrinseca familia.* Recte, inquit, à Saxonico hireð, conventus, familia, &c. Hinc *Hirdstraa* appellatum vetus Jus Aulicum Norvegicum, cum Latina Jani Delmeri Dani interpretatione & notis editum à Petro Joanne Resenio, ex *hird*, aula, & *straa*, Leges scripto comprehensæ, ut observat idem Delmerus.

¶ HIRDEMANNI. Vide in *Hiremanni.*

HIREMANNI, apud Anglo-Saxones, videntur iidem fuisse, qui Aremanni apud Longobardos : ita ut vox utraque deducatur ab *Herr*, dominus, & *Man*, homo, & quasi *homines domino subditi* dicti sint, cum revera *subditi* dicantur in Legibus Adelstani Regis c. 18. apud Brompton. *Si aliquis supersedeat, & non obtemperet, ut hoc vadium ab Hiremannis vel à subditis suis capere nolit, &c.* Ita etiam usurpatur cap. 13. & in Legibus Ethelredi apud Habam editis c. 1. At Somnerus, contra Spelmannum, negat *Heer*, apud Saxon. pro *dominus* reperiri, mavultque à Saxonico hẏꞃan, *obedire, subjacere, auscultare*, etymon vocis accersi debere, unde hẏꞃemoo, *subditus* vel *subjectus*, quomodo apud Spelmann. to. 1. Concil. p. 601. 602. ex quo *Hireman* & *Hiremannus* formata sunt vocabula. Certe non alii sunt ab iis, qui *Hirdemanni* in Jure Aulico Norvegico veteri appellantur c. 260. ex versione Jani Delmeri, ubi de *Huscarlis*, qui iidem esse cum *Hirdemannis* seu Aulicis dicuntur: *Omnes vero in Regia aula servientes, Hirdmen vernacule nominabantur, Regem observaturi ac tuituri.* Vox autem formata ex *hird*, aula, & *man*, homo, ut observat idem Delmerus ad cap. 30.

¶ HIRMENSUL, Priscorum Saxonum fanum vel idolum. Vide *Irminsul.*

¶ HIRONIUS, *Subsannator & detractor.* Vetus Gloss. MS. Sangerm. leg. *Ironicus* ab εἰρωνικός.

¶ HIRPIX, Occa, *Herce.* Vide *Herpix.*

HIRSET. Leges Burgorum Scoticor. cap. 29. §. 1. *Quicumque factus fuerit novus burgensis de terra vasta, & nullam terram habuerit hospitatam, potest respectuationem, quæ dicitur Hirset, in primo anno.* i. confirmationem, ne cogatur solvere firmam vel redditum burgalem. Ita Skenæus.

¶ HIRSI, *Hirsuti.* Papias. Leg. *Hirti.*

¶ HIRSICULUS, δασύπρωκτος : *Pilosum habens culum.* Supplement. Antiquarii.

HIRSTIS. Charta Henrici III. Regis Angl. tom. 2. Monastici Anglic. pag. 813. *Pasturam mariscorum, & turbariam, & duas Hirstes circumjacentes, & sartum juxta mariscum.*

HIRTUS, *Somnus.* Papias.

HIRUNDELLA, Hirundo, Gall. *Hirondelle.* Sic autem *Hirundella* Comitem Anglum vocat non semel Will. Britto lib. 3. Philipp. quem alii *d'Arundel.* [Et quidem *Arondel* vel *Aronde* pro *Hirondelle* dixerunt Poetæ nostrates, ut etiamnum Gallo-Belgæ. Le Roman d'*Athis.* MS.

Il laisse courre le merel,
Ainsi queurt que volt Arondel.

Ibidem :

Et ont armés de Chevaliers,
Fors qu'il y ot bien mil archiers
Qui sont vistè comme ung Aronde.]

¶ HIRUNDINA, Eadem notione. Acta B. Francisci Fabriani to. 3. Aprilis. p. 991. *Cum . . . præ multitudine Hirundinarum ac earum cantu & garrulatu orare nequiret.*

HIRUNDO, Machinæ bellicæ species. Henricus Rosla in Herlingsberba:

Non hic unigena fabricatur machina : nomen
Hæc Librilla, quasi saxea pondera librans :
Obtinet illa Suis ; sed Hirundinis hæc : stat Aselli
Illa vocata nota, &c.

¶ HISCA, Pallii genus, f. à verbo Hisco, quod sit vestis aperta. Statuta Eccl. Leodiensis an. 1287. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 853. *Item, præcipimus, quod de cetero nec Monachi nigri, nec Canonici regulares in Hiscis vel tabardis equitent vel incedant, sed tantummodo in cappis rotundis vel cucullis.*

¶ HISCERE, *Desinere.* Gloss. Isid. Ubi Grævius : Vide num scripserit, *Herciscere, dividere.* In Constantiensi sane corrupte legitur, *Hiscitur, dividitur*, pro *Herciscitur.* Papias : *Herciscunda familia, dividenda familia.* Vide *Histinere.*

¶ HISCINERE. Vide *Histinere.*

¶ HISCLUM. Vide *Lascum.*

¶ HISDRIO, *Historia.* Papias MS. Bituric. pro *Histrio.* Est autem Papiæ, *Histrio vel historio scenicus saltator . . . qui saltando historias demonstrabat.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Histrie, Jongleur, qui raconte ou contrefait divers faits & habits des hommes.*

HIS EMNE CHRISTEN, voces Saxonicæ, quæ *frater in Christo* sonant. Idem, qui *frater adjuratus.* Leges Edwardi Confess. cap. 36. *Reddat interfector Episcopo tres forisfacturas, unam, quia legalem pro latrone interfecerit, alteram, quia fratrem suum prò latrone interravit, quod Angli dicunt His emne christen.*

¶ HISLULA, Insula. Tabularium S. Cypriani Pictav. fol. 128. *Arnaudus & conjux sua Aeat concesserunt Monachis S. Cypriani ad Ecclesiam construendam in Hislula vel insula quæ vocatur Cordal decimam de una masura terra.*

HISPANUS. Thwroczius in Chron. Hungar. 1ª part. c. 15. ubi de Attila & prælio Catalaunico : *Et horum quidem Capitaneos ipsorum lingua Hispanos vocatos extitisse, & exinde & Hispaniam nomen accepisse tradunt.* Ab ejusmodi *Hispanis* Capitaneis ortum nomen apud Hungaros *Ispan* quidam censent, quibus idem est, ac *Comitatus*, judicium provinciale, cui scilicet Capitaneus *Hispanus* præerat.

HISSA. Vide in *Housia.*

HISTINERE, *Detinere*, Papiæ. Ita MS. Codex, ubi editus *Hiscinere* præfert.

HISTORIÆ, dicuntur Scriptoribus de Offic. divinis Lectiones, desumptæ ex libris historicis veteris Testamenti, & aliis, quæ in Ecclesiastatis diebus recitantur, in Micrologo c. 32. 38. & apud Honorium Augustod. lib. 3. c. 29. 38. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 48. *Historiæ & cætera, quæ in Ecclesia leguntur, non debent legi in Refectorio, donec in Ecclesia incipiantur.* [Constitut. Synod. Udalrici Patav. Episc. an. 1470. apud Han-

fizium to. 2. German. Sacræ p. 564. *Declaramus quod beneficiati & clerici in sacris ordinibus constituti non arctentur ad omnes Historias, quas Kathedralis Ecclesia nostra Pataviensis ex singulorum institutione observat, decantat aut solemnizat; sed unusquisque satisfaciat conformando se Breviario diocesis nostræ Pataviensis in dicendis Horis canonicis.*] De ejusmodi Historiis ita Summula Raimundi Ordin. Præd. *De Impositionibus Historiarum per circulum anni:*

Annalis scripto sub tali noscitur ordo.
Septuagesima sic lege quod Deus omnia mandat
Quinque libros Moysi, quos claudit Passio Christi.
Tempore mæsticia leges verba Hieremiæ.
Post Pascha legimus quod Lucas exemplificavit.
Post Pentecosten Regum liber exit in hostem,
Donec ad Augustum: Salomon tunc argue stultum.
Per totum mensem Sapientia proferat ensem.
Job lege Septembri, Thobiam, Judith, & Esther.
Octobris mense Machabeus atque recense
Verba Prophetarum bis sex lege mense Novembris,
Donec ad Adventum Domini veniesque Decembris,
Profer in Adventu Esaia verba diebus.
Post Natale legas Paulum, sic fine quiescas.

Vide Usus antiquos Ordin. Cisterciensis cap. 39. 41. 43. Concilium Arelatense ann. 1260. c. 6. Statuta Synodalia Guill. Majoris ann. 1314. Metropolim Salisburg. tom. 3. p. 45. Radulfum in Vita S. Richardi Episc. Cicestrensis num. 68. 69. Gobelin. Personam in Cosmodromio p. 289. &c.

¶ ISTORIA de Responsoriis post Lectiones decantandis dicitur in veteri Ceremoniali MS. B. M. Deauratæ: *Sequitur Dominica prima post octavam Pascha*, i. e. secunda post Pascha, ut nunc loquimur. *Nota quod in ista Dominica cantatur Istoria*, Dignus es Domine &c. *quæ Istoria cantatur per duas Dominicas.* Hoc Responsorium, *Dignus es &c.* etiam hodie canitur Dominica tertia post Pascha, ut Dominica quarta. *Si oblitus fuero &c.* de quo sic in laudato Ceremoniali: *Sequitur Dominica tertia post octavam Pascha... Nota quod in ista Dominica cantatur Istoria*, Si oblitus fuero &c. *quæ Istoria cantatur per duas Dominicas, scilicet in ista & in sequenti, quare si in prima Dominica vel in sequenti cadat aliquod festum in albis vel in capis, potest & debet celebrari, & non prolungatur. Tamen commemoratio fiet de ipsa Dominica cum antiphona & oratione consentientibus ipsi Historiæ.* Pluries recurrit infra simili notione in eodem Ceremoniali.

¶ HISTORIA, pro ipso festi officio. Ordinarium festorum SS. per totum annum in Histor. S. Germani inter Instr. p. CLIII. *Historia istius festi est Historia festi Nativitatis B. Mariæ, excepto quod ubi dicitur Nativitas vel Nata, debet dici Conceptio vel Concepta.*

HISTORIA, pro quovis codice aut libro. Willelmus Heda in Conrado Episcopo Trajectensi [ex Charta an. 1083.] *Textum Evangeliorum etiam auro gemmisque decoratum, Historiam, id est, medietatem librum, &c.* Infra: *Missale, Capitulare, & Historiam vetus novumque Testamentum continentem.*

HISTORIALITER. Dudo lib. 3. de Actis Normannorum p. 153. *Hinc forinsecus dealbavit illud*, (delubrum) *intrinsecus autem depinxit Historialiter*, id est, historias & figuras depinxit. [Gesta Innocentii PP. III. apud Murator. tom. 3. p. 539. *Ea siquidem quæ sub umbra legis Historialiter accidisse leguntur, ... spiritualiter eveniunt in populo Dei tempore gratiæ.*]

1. HISTORIARE, Narrare, dicere. Alypius Antioch. seu Auctor Descript. Orbis cap. 13. *Post hos sunt Persæ, ... qui Historiantur valde in malis omnibus & bellis esse fortes.*

¶ 2. HISTORIARE, Historias picturis repræsentare. Chron. Beccense pag. 27. *Fecit sumtuose depingi & in honorem virginum Historiari Capellam.* Archivum Massil. *Solvant Joanni de Bosco illuminatori librorum de Avinione pro Istoriando librum novum seu de novo transcriptum ... florenos auri decem.* Vide *Historiographus*.

¶ HISTORIATUS, Intextus figuris. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. Junii p. LXXIII. *Declarantes ut paramenta alba Historiata teneantur atque indumenta.* Antiquit. Bened. Occitan. MSS. apud Stephanot. part. 2. p. 325. *Unum pannum lanæ Historiatum, unum tapetum, &c.*

¶ HISTORIDIO, *Historiam motu corporis significans.* Papias. Vide *Hisdrio*.

HISTORIOGRAPHUS, Pictor. Gloss. Lat. Gall. *Historiographus, Peintre de histoire. Historiographo, as, Peindre histoire.* Ugutio: *Historiographare, historiam describere, vel depingere & designare.* ἱστοριογράφος μουσιῶτος, in Inscriptione, quæ visitur in Ecclesia Deiparæ Bethleemitana, legiturque in Differt. 27. ad Joinvillam p. 319. ἱστορεῖν & ἀνιστορεῖν, Græcis nuperis est pingere. Joannes Damascenus in Synodica ad Theophilum Imp. Δεῖ δὲ πρότερον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀνιστορῆσθαι ἐνομοθέτησε, καὶ ταῦτα ἐν ζωγραφικοῖς χρώμασι χαράττειν τὴν ἐν Βηθλεὲμ γέννησιν, &c. Paulo supra: Καλλωπίζοντες αὐτὸν ζωγραφικαῖς ἱστορίαις, καὶ μουσιωτικαῖς ψηφίσιν. Anonymos de Locis SS. Εἶναι καὶ ἱστορημένον ὁ λαζάρωσις τοῦ Χριστοῦ. Sic Itali *Historiare* usurpant. Dantes in Purgat. Cant. 10.

Quivi erat Historiata l'alta gloria.
Del Roman Prence.

HISTRIONES, *Præpositi meretricum*, in Glossis antiq. idem forte qui lenones.

HITHA, Portus Vide *Heda*.

HITTA, Ὑμὴν, Hymen, in Gloss. Lat. Gr.

¶ HITTIRE, Investigare.. Supplem. Antiquarii, *Hittio, ἰχνεύω, Investigo.*

¶ HITTUS, *quod κνύζ*, vox canis. Gloss. Latin. Græc. MS. Sangerman.

¶ HIVERNAGIUM. Vide *Hybernagium*.

HIUFA, [Signum, quod prædio vel ædi, cujus possessionem quis adit, apponit.] Vide *Wifa*.

HLAFORDSCONA. Leges Adelstani Regis, Exoniæ editæ c. 5. *Ne dominus homini libero Hlafordsconam prohibeat, qui rectum per omnia fecerit.* Ubi Somnerus emendat *Hlafordsocnam*, aitque, videri significare domini protectionem vel tutelam, aut simile quid, nisi legendum sit

HLASOCNAM, quomodo habetur in iisdem Legibus cap. 6. *Ne dominus libero homini Hlasocnam interdicat, si recte custodierit eum.* Pro *lasocnam*, seu *ladsocnam*, i. beneficium Legis, ex *lada*, lex, & *socna*, secta, sequela.

HLAVA, Tributi species apud Bohemos. Occurrit in Charta Regis Ottocari an. 1221. in Bohemia Pia pag. 88.

¶ HLORBOTE; Somnero est compensatio damni turmæ dati. Vide mox *Hloth*.

HLOTH, vel HLOTE, Anglo-Saxonibus dicitur *turma*, vel *cohors*, quæ à 7. hominibus, usque ad 35. numeratur Leges Inæ cap. 13. *Fures nominamus usque ad septem homines: à 7. Hloth, id est, cohortem, vel satellites usque ad 35. deinceps heere, id est, exercitus.* Cap. 14. *Qui de Hloth fuerit accusatus, abneget per centum viginti hidas, vel sic emendet.* Id est, ait Spelmannus, qui turmæ illegitimæ interfuisse arguitur, tot sacramentalibus se purget,

quoi is, qui 120. hidis æstimatus est vel ea mulcta se eximat, quæ

Hlotbota dicitur: sic enim appellabatur mulcta ejus, qui turmæ illegitimæ interfuerat: ex bot, Sax. *compensatio*, *emendatio*. Leges Aluredi c. 30. *Si quis hominem thwyhendum innocentem cum hlothe, id est, coborte, occidat, reddat, qui-ictum confitebunt, weram & witam, & omnis, qui interfuerit, reddat 30. sol. pro Hlotbbota.* Adde cap. 31. 32. Leges Henr. I. c. 87. *Si quis occidatur in blothe, reddat interfector weram parentibus, & manbotam domino & omnes, qui interfuerunt, Hlotbotam, &c.* Vide *Lia*.

HLUTTRES, Vox Sax. Simplex purum, Lucidum. Leges Inæ c. 70. apud Bromptonum: *De 10. hidis ad cotredium debent reddi 10. dolia mellis, 30. panes, 12. ambra cervisiæ Walisca, 30. Hluttres, 2. boves.* Id est, cervisiæ potentioris 12. tenuioris 30. amphoræ, uti Spelman. interpretatur.

¶ 1. HO, Vocabulum in indicendo silentio usitatum. Literæ Henrici IV. Reg. Angl. an. 1408. apud Rymer. to. 8. p. 539. *Eis pugnæ supersedere mandavimus, emisso per nos silentii vocabulo consueto, scilicet Ho, Ho, Ho,* (quod est) *cessare, cessare, cessare, vindictam demeritis divino judicio reservantes.* Alia notione nostri *Hoe* dixerunt: nam pro Gallico *Oui*, Ita, etiam, occurrit in Poemate *de la guerre de Troyes* MS.

Li done une tiel collée,
Qu'il ne dist Hoé ne non,
Amphymacus avoit à nom.

¶ 2. HO, in notis antiquorum, Homo vel Honestus. *Ho. H.* Homo honestus; *H. Hon.* Humo Honestus. *H. P.* Honesta persona.

¶ HOARE, Pastinare, terram ligone seu pastino vertere, Gall. *Hoüer*. Charta an. 1219. ex Tabulario S. Remigii Remens. *Homines agricolæ nisi in illis nemoribus extirpare non poterunt, vel Hoare, vel alio aliquo modo terras excolere.*

HOBA, Hobarius. Vide *Huba*.

HOBELLARII, Hobbarii, Hobellers, sic Anglis nuncupati milites levis armaturæ, & mediocri equo & *cursorio* merentes, quem Angli *an hobby* vocant, *Hobin* Philippus Comminæus lib. 6. cap. 7. quos Jacobus Waræus in Antiquitatibus Hibernicis cap. 7. ait esse equos ex Hibernia, sic appellatos ob mollem incessum, magno in pretio habitos: unde & *Hobiners* Gallice interdum vocatos mox observamus *Hobellarios*, quam quidem vocem *Hobin* ab Hebræo *Habras*, arcessit Steph. Guichartus. Ut ut sit, ab ejusmodi equis *Hobellarii* dicti. Will. Thorn. an. 1364. *Item dicunt, quod dicti tenentes pro omnibus terris suis in geldabili tenentur, & debent contribuere in omnibus lottis & scottis, in geldabili assessis, videlicet pro warda maris tempore guerræ, pro Hobellariis sagittariis inveniendis, & sustentandis, ubi necesse fuerit super costeram maris.* Mox: *Pro expensis factis circa Constabularios laborantes ad eligendum & ducendum prædictos Hobilarios sagittarios, & in omnibus aliis lottis, &c.* Hic sane *Hobellarii* videntur fuisse sagittarii, cum nulla interpunctione *Hobellarii sagittarii* dicantur. Charta Henrici V. in Monastico Anglic. tom. 1. p. 976. *Pro munitione & apparatibus hominum ad arma Hobelariorum sagittariorum seu peditum quorumcumque pro obsequio nostro vel heredum nostrorum in posterum eligendorum, &c.* Tabulæ, describentes Obsidionem Caleti an. 1350. *Sub Comite Kildariæ; Bannerets 1. Knights 1. Esquiers 38. Hobilers 27.* Sub Dom. Reginaldo Cobham. *Bannerets 1. Knights 6. Hobiners 19. Archers on horse 24. archers on foote 32.* Sub Dom. Fulcone *de la Freigne* Hibernico: *Bannerets 1. Knights 1. Esquiers 18. Hobilers 14.* Statutum 2. an. 18. Edw. III. c. 7. *Et que gentes d'armes, Hobelers, & Archers estus pour aler en le service le Roi d'Angleterre soient as gages le Roy, &c.* Et anno 25. Stat. 5. cap. 8. *Nul home soit arctes de trover gens d'armes, Hoblers, n'archers, autres que ceux, qui teignent par tiels services, s'il ne soit per commun assent, & grant fait en parlement.* Duravit inquit Spelmannus, id vocabuli usque ad ætatem Henrici VIII. Vide Will. Dugdalum in Antiquitatibus Warwicensibus p. 19. col. 1. Opuscula Anglica Roberti Cottoni p. 264 & Isaacum Casaubonum de Lingua Anglica vetere p. 192. col. 1.

HOBERUS, [Curtis ruptura.] Vide *Oberes*.

HOBIRA, *Lorica*, in Gloss. Isid.

¶ HOBUNNA. Vide *Huba*.

HOCCUS, Picardis, *Hoc*, uncus, aduncum instrumentum. Lambertus Ardensis pag. 258. *Oneratores etiam & bustarii cum Hoccis, & cespitarii cum cespitibus oblongis & manicellatis ... operabantur.* Vide infra *Hoke*.

¶ HOCEDEI. Vide *Hokeday*.

HOCHIA, Terræ portio arabilis, fossis vel sæpibus undique clausa. Vide *Olca*.

¶ HOCHOFINNA, Gravior, ut videtur, mulcta, à Germ. *Hoch*, altus, excelsus; & *Fine* emenda, mulcta. Charta Ansbaldi Monachi pro S. Willibrordo Episc. apud Marten. to. 1. Amplis. Collect. col. 18. *Tibi dono ... quidquid ego ibidem justo laborare visus sum, hoc est, casis, curticlis, ... mobili cum immobili, cum manentibus ibidem aspicientibus, 2. servientes gasergarias, Hochofinnas, cum ingressu & egressu, &c.*

HOCKETTOURS, in veteri Statuto, quod *Ragman* nuncupant, apud Spelmannum: *Que nul en querelant, n'en repoignant, ne soit sorpris non chesson par Hockertours, ou baretours, parount que la verité ne soit ensue.* Vide *Barator* in *Baratum*.

¶ HODEGITRIA, Vox Græca, viæ Dux, appellata est imago B. M. Virginis quam D. Lucam depinxisse dicunt; eo quod, cum expulsis Latinis Michael Palæologus urbem triumphans ingrederetur, imaginem hanc sibi prælatam pedes secutus fuerit. Gregoras lib. 4. *Post dies complures Imperator CP. intrat non prius tamen, quam sacrosancta Deipara, quam quasi via monstratricem Hodegitriam nuncupant, imago per portam, quæ Aurea dicitur, ingressa est &c.* Plura vide apud Hofman.

HODIE. Theodericus de Inventione S. Celsi Episcopi Trevirens. n. 16. *Cujus memoria, quamdiu Hodie dicitur, semper est in benedictione habenda.*

HODIEDUM, pro *Etiamnum hodie*. Historia fundationis Monasterii Gladbacensis cap. 7. *In grandi cavato lapide, quem Hodiedum cernere licet.*

¶ HODIETENUS, Ad hodiernam diem, hodieque. Vita S. Reguli Episc. to. 3. Martii p. 824. *Ubi ab incolis Hodie tenus supplicatur Deus & colitur.*

¶ HODIUM, Mensura frumentaria apud Belgas. Descriptio bonorum domini *de Eska* en Archivo S. Audomari: *Et debet quodlibet caput unum Hodium avenæ.* Statuta MSS. Capit. S. Audomari an. 1432. *Fabrica propter hoc habebit in posterum IX. Hodia avenæ inde super hoc deductis prædictis XIII. quarteriis cum dimidio avenæ ... sic remanebunt ad opus fabricæ VII. Hodia cum duabus quarteriis & dimidio avenæ.* Capiebat itaque *Hodium* 8. quarteria; si quidem 13. *quarteria* cum dimidio addita 7. *Hodiis* duobusque *quarteriis* & dimidio compleant assignatum novem *Hodiorum* numerum. Vide *Hudus*.

HODOEPORICUM, Iter, via. Historia Translat. S. Sebastiani cap. 14. n. 69. *Hodœporico licet assiduè expleto, ... Romam ingreditur.* Alias *Hodœporicum*, est itinerarium, sive itineris descriptio.

¶ HODOEPORICÆ INCOMMODITATES, Itineris incommoda. Vita S. Rigoberti Archiepisc. Remens. to. 1. Januar. pag. 179. *In itineris à domino Archipræsule ex præcepto secum ducere volebat, & ipse Hodœporicas incommoditates vitando, nolebat etiam cum adhuc sospes esset.*

HODUS, Mensura frumentaria, apud Flandros, vulgo *Hoed*. Charta Theodorici Comitis Flandr. an. 1187. apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 65. *Considerantes hac in victu & vestitu eis non posse sufficere, triginta Hodes tritici mensura Brugis in spicario ... persolvendos ... addiderunt.* Infra: *Itaque in usus suos assignaverunt 5. piscas caseorum, 24. Hodes avena, 200. anguillas, &c.* Vide *Hodium*.

HOECKENSES, [Ita appellati quidam factiosi in Hollandia sub ann. 1530.] Vide *Cabelgenses*.

¶ HOEVE, HOF, HUFA. Vide in *Huba*.

HOFFATA, Prædii rustici species: *Curtis*, ex Germanico, *Hoff*. Charta Henrici Imp. ann. 1111. in Metrop. Salisburgensi to. 2. p. 349. *Unam Hoffatam ad Vindberch, unam hubam ad Steinvelt, unam ad Sunbach & ad Winzhaim, 1. Hoffatam in loco, qui dicitur Alburg, & duas partes decimationis ejusdem Ecclesia cum una huba, &c.* Occurrit ibi pluries, & in Charta Ulrici Episc. Pataviensis an. 1144. ibid p. 553. 554. 556. 557. Vide *Huba* & *Hova*.

¶ HOFPORCI, vox ibrida, ex Theutonico *Hof*, villa; & porcus; Porci villæ alicujus. Charta Philippi Flandriæ Comitis an. 1187. apud Miræum to. 1. Diplom. Belgic. pag. 552. *In Quadragesima ducentas anguillas, sive earum pretium, in Rogationibus vero viginti novem denarios ex H sporcis in officio Dirkems de Cardatte, quiete & irrevocabiliter a se & à suis successoribus in perpetuum solvendos assignaverunt.*

HOFWARDERS, Villarum vel domorum custodes, ex Theuton. *Hof*, villa fundus, area, solum, hortus, &c. & *Warder*, custos. Consuetudines Arkenses an. 1231. in Tabulario S. Bertini: *Extranes quocumque tempore de navi dant 1. den. Hofwarders liberi sunt de thelonio.*

HOGA, *Hoghia*, *Hogium*, & *Hoch*, *Hogum*, Mons, collis: à German. *hoogh*, *hoch*, altus, editus, excelsus: unde Anglica obsoleta *ho*, & *h w*, pro monte, g. in w. motato. Sic in Domesdei hundredum de *Grenehow* in Comitatu Norfolc. *Grenehoga* dicitur, i. *mons viridis*. Liber Shanburnensis, apud Spelmannum: *Idem Canutus* (Rex) *dedit prædicto Edwino* (de Shanburne) *villam de Neteshamia* (hodie *Snetsham*) *integram, cum toto dominio integre, & plures alias terras in Comitatu Norfolciæ: & similiter dedit ei unam planitiem non cultam, sed vastatam, versus Orientem, à prædicta villa per sex milliaria Anglicana, ubi idem Edwinus invenit quemdam collem & Hogum petrosum, & ibi incipiebat adificare quandam villam, & vocavit illam Stanhoghiam, qua postea vocabatur Stanhowe.* Sonat autem *Stanhoghia* montem lapidosum: *Stane* enim lapidem, *Hoghia* montem sonat.

HOGASTER, Porcellus: ex Anglico *Hogge*, porcus. Leges Forestar. Scotic. c. 7. *Iste est modus pannagii, videlicet de qualibet cindra, id est, de 10. porcis. Rex habebit meliorem porcum, & Forestarius unum Hogastrum.... Si omnes fuerint Hogastri, tunc nihil habebit Forestarius, nisi unum Hogastrum.* Fleta lib. 2. cap. 79. §. 4. & 12. hanc vocem etiam in ovibus usurpat: *Tertium ovile ... pro Hogastris annatis & juvenibus.* [Chartularium SS. Trinitatis Cadomensis fol 45. v°. *Instauramentum hujus villæ est 8. boves ... septem viginti oves mastes adpreciatas 4. d. & 60. & 12. inter gerces & Hogastres, medietatem gerces & medietatem Hogastres.*] Vide Goll. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. to. 3. p. 1209.

HOGRI, ex Anglico *Hogrell*, Bidentes. Monasticum Angl. tom. 2. pag 666. *De vaccis 69. de boveriis 17. de bovicules 10. de annalibus 28. de vitulis 29. item de multonibus 381. de bidentis & matricis 207. de Hogris 121. & de agnis 100.* Ex his emendandus videtur Petrus de Vineis lib. 5. Ep. 70. ubi *de dextrariis & iumentis mittendis* verba fecit, addit: *De Engastiis autem mittendis, ecce quod in proxime tibi curabimus providere.* Ubi legendum videtur *Hogastris*.

HOGHENEHYNE, [Familiaris, domesticus famulus.] Vide *Agenhine*.

¶ HOGRUS. Vide in *Hogaster*.

¶ HOGUM. Vide *Hoga*.

¶ HOKE, Uncus, & id omne quod ad modum unci recurvum, angulus terræ recurvus, ab Anglic. *Hook*, Gall. *Crochet*, *Croc*, Instrum. an. 1294. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag 324. *Et super bayam de Lenglonds-end & sic usque le Hoke versus le Frerestone.* Vide *Hoccus*.

HOKEDAY, sic appellarunt Angli festivitatem annuam, quam ob ejectos ex Anglia ab Æthelredo Rege Danos, eosque pæne omnino uno eodemque die anno 1002. internecioni datos, institutam ferunt: quæque apud mediterraneos Anglos haud omnino exolevit. Lambardus in Itinerario Cantii tit. *Sandwik*, dictam putat, quasi *huxtnesdag*, id est, *diem Martis irrisoriam*. Saxon. ꝺæᵹ, & Anglis *day*, diem sonat: ꞇueꞅ ꝺæᵹ, diem Martis, Anglis *Tuesday*. Huiꞅe & Huiz denique Saxonibus est *irrisio*; contractius etymon potest formari. Hucx ꝺæᵹ, quasi *dies irrisionis*. [Kennettus in Antiq. Ambrosden. rectius deduci existimat à Saxon. Heaꝺæᵹ, quod Gallice dicimus, *Haut jour*; fortequod in æstivis diebus adeoque longioribus incidat hæc festivitas.] Certe festivitatem hanc in diem Martis cadere, constat ex Matthæo Paris ann. 1252. *Die Luna, qua ipsum diem præcedit proximo, quem Hokeday vulgariter appellamus.* Et ann. 1258. *Post diem Martis, qua vulgariter Hokeday appellatur, factum est Parlamentum Londoniæ.* Matth. Westmon. an. 1261. pag. 379. *Quibus venientibus Herefordiam, & Comitatum convocare, die Luna ante le Hokeday sedere volentibus, &c.* hoc est, die Lunæ, qui *Hokeday* præcedit. In æstate exactam docent Chartæ veteres. Monasticum Anglic. to. 1. p. 104. *A die, qua dicitur Hokedai, usque ad festum S. Michaelis.* [Instrum. an. 1363. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 495. *Item inter Hokeday & diem S. Martini bene possunt ibidem ducenta quadraginta multones sustentari ad opus domini ad terram suam compostandam, sed in tempore hyemali non possunt ibidem sustentari.*] Alia apud Spelmannum: *Sciendum est, quod unum quoque averagium æstivale fieri debet inter Hokeday, & gulam Augusti.* Diei situm prodit idem Matthæus Paris ann. 1255. *Circa idem tempus, scilicet in quindena Paschæ, qua vulgariter Hokeday appellatur, convenerant Londini omnes nobiles Angliæ.*

¶ HOCFOLI, Eadem notione. Chartular. SS. Trinitatis Cadomensis fol. 54. v°. *Decem bubulci sunt inclavatoria; unusquisque debet habere 5. acras & Sabbase sibi arare & a quaque carta 1. garbam, & omnes*

bubulci debent habere 1. acram frumenti ad Augustum, & a Hocedei usque ad Augustum habebunt de bidentibus lac mane diebus Dominicis.

Ita *Hokeday* est dies Martis, qui Quindenam Paschæ expletam proxime excipit. [Id abunde probat Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 225. *Die Martis proxime post quindenam Paschæ qui vocatur Hockeday.* Rursum occurrit infra.] At cur in hunc diem dilata cædis Danorum solennitas, quos Henric. Huntindonensis lib. 6. ann. 1002. Radulfus de Diceto an. 1000. Knygthonus l. 1. c. 2. & alii in festivitate S. Bricii, id est, 13. Nov. interfectos tradunt, non promptum est asserere. Sed & neque an. 1002. festum S. Bricii die Martis extitit, sed die Veneris, siquidem litera dominicalis fuit D. Rationem igitur quærant, qui plus in re Anglica sapiunt; id tantum lubet adnotare ex Spelmanno & Watsio, adhuc in eo die mulieres solere jocose vias oppidorum funibus impedire, & transeuntes ad se attrahere, ut ab eis munusculum aliquod extorqueant, in pios usus erogandum; sed & dumi magisterium obtinere, quod ut existimat idem Watsius, hæc Danorum cædes ab ipsis etiam mulieribus perpetrata sit: quod tamen non habent veteres Historici. Vide Steph. Skinnerum in Etymologico Angl. verbo *Hokeide.*

¶ HOLCA, Terræ portio arabilis. Charta an. 1132. to. 2. Hist. Lotharing. col. ccc. *Holcam unam ad Braum dono Lidwidis de fancta Manchilde.* Ibidem: *Holcam unam in eodem Walesmeio dono Geila filia Bernardi.* Vide *Olca.*

¶ HOLCAS, *Oneraria navis, ab ἕλκω, traho, quod trahi debeat. Item vas vinarium.* Laur. in Amalth. Notum est ὁλκὰς pro navi oneraria.

HOLDES. Leges Æthelstani, *de Wergildis*, i. de capitis æstimationibus: *Comitis Wergildum est 15. millia thrymsa. Holdes & summi Præpositi quatuor thrymsa*, intellige *millia*. Videntur esse, qui apud nostros *Ballivi*, qui civitates & provincias custodiebant: nam Saxonibus holdan est *curare, custodire.* Lambardus, Spelmannus & Somnerus militiæ Præfectos, Tribunos militum, vel belli imperatores interpretantur.

¶ HOLERII. Vide in *Hulla.*

¶ HOLFARE, pro *Olfacere*, apud Papiam.

HOLINUS, Olla, vas coquinarium, vulgo *Marmite.* Vocabul. Sussannæi.

HOLMUS. Vide *Hulmus.*

HOLOBLATTEUS, Totus ex blatta, seu purpura. Charta Donationis Ecclesiæ Cornutianæ, edita à Suaresio: *Vela tramoserica Holoblattea 2.* Ibidem: *Vela holoserica Holoblattea 2. &c.*

¶ HOLOCAUSTA, Hostiæ Eucharisticæ. Fragmenta Hist. MSS. apud Stephanot. to. 2. *Tantum altari Holocausta offerantur, quæ populo sufficere debeant. Quod si remanserint in crastina non reserventur, nisi propter viaticum eorum qui morituri sunt, ne quis Christianus sine communione sancta moriatur; sive propter virtutem custodia Ecclesiæ, ne virtutes adversariæ nocere valeant loco, &c.*

¶ HOLOCAUSTOMA, vox Græca ὁλοκαύτωμα, Sacrificium, sic dictum quod in eo tota victima cremaretur. Tertullianus lib. 5. adversus Marcionem cap. 5. *Quid stultius, quid infirmius, quam sacrificiorum cruentorum & Holocaustomatum nidorosorum a Deo exactio!* Vitæ Patrum Emeritensium to. 2. Concil. Hispan. p. 635. *Quorum scilicet Salvator noster Jesus Christus animas omnino pariter.... velut Holocaustomata suscipiens, cæteris martyrum in cælesti sacrario collocavit.*

¶ Holocaustum, Eadem notione, passim.

¶ HOLOCAUSTUM, pro *Encaustum*, vel *incaustum*, atramentum. S. Wilhel. Constit. Hirsaug. lib. 1. c. 24. *Pro signo Holocausti, generali posito aquæ, signum scribendi adde.*

HOLOCHRYSUS, Totus aureus, Græc. ὁλόχρυσος. Gregorius Turonensis lib. 10. Histor. c. ult. *Fuit autem faber lignarius, faciens etiam turres Holochryso tectas, ex quibus quadam apud nos retinentur.*

¶ HOLOCOTINUS, Nummi Ægyptii genus, forte integri auri unciam vel amplius appendens. Ita Bollandistæ ubi de SS. Pachomio & Theodoro to. 3. Maii pag. 340. *Respondente autem fratre, nequaquam ita futurum, sed pro centum Holocotinis velle emere frumentum, ejus arbitrio æstimandum.*

HOLOGRAFUS, vel *Olografus*, ὁλόγραφος, pro ἰδιόγραφος. Acta vetera ex Collectione Conciliorum Crisconiana, apud Baron. ann. 325. n. 8. *Edidi Canones sanctorum Patrum Olographa manu mea subscriptos.* Fragmenta S. Hilarii: *Exemplum Epistolæ, qua Athanasium reum non esse Holografa manu Valens scripsit, & Ursatius subscripsit.* Ὀλόγραφος ἐπιστολὴ, apud Eusebium lib. 6. Hist. Eccles. cap. 24. ubi videndus Valesius.

¶ HOLOSERICUS, & Holosericalis, Totus ex serico, à Græco ὅλος, & Latino Sericum. Concil. Hispan. to. 2. p. 640. *Fui in loco amæno, ubi erant multi odoriferi flores, herba viridissima, rosæ & lilia... vela Holoserica innumerabilia.* Codex MS. ex Abbatia S. Huberti f. 16. *Videres neminem se posse continere a lacrymis, cum tantarum paulo ante deliciarum juvenis, tam subito mutatus ad mundi contemtionem adeo se accingeret ut pretiosissimas Holosericalis habitus vestes cum tunica Holoserica sponte sua spoliatus abjiceret.*

HOLOVERUS, Purpureus: *vestes holoveræ*, quæ totæ *vero colore*, i. ἀληθινῷ, seu purpureo tinctæ sunt absque ullius alterius coloris permistione: quomodo fuisse indicantur in l. 3. Cod. Theod. de Vestibus holoveris. Vox ibrida ex Latino & Græco composita. Ita Salmasius, Petavius, Cerda, &c. Ferrarius de Re vestiaria lib. 2. cap. 10. Contractam ex ὁλοπόρφυρος putat. Procopius in Histor. arcana pag. 112. 1. Edit. ὁλόβηρον tincturam & colorem fuisse, qui Regum proprius erat, indicat. Anastasius in Hormisda PP. *Pallia Olobera blattea, &c.* In Joanne II. *Pallia Olovera auro texta quatuor.* In Paschali pag. 153. *Aliam vestem de stauraci cum periclysi de Olovero.* Ita pag. 152. 156. 161. 163. 164. 165. 204. 206. &c. Vide præterea Turnebum lib. 1. Adv. cap. 13.

HOLOVITREUS, vel Olovitreus, Totus vitreus: vox ibrida. Acta S. Marcelli Martyris: *Ad atrium dívi Hamonis, ubi effigies Olovitrea celsæ columnæ aderabatur collocata fastigio,... perducitur.* Acta S. Sebastiani n. 54. *Habeo, inquit, cubiculum Holovitreum, in quo omnis disciplina stellarum ac mathesis mechanica est arte constructa. Olovitreum* nude occurrit in Glossar. Arabico-Lat. Charta Ferdinandi M. Reg. æræ 1101. apud Anton. de Yepez in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 6. *Crucem auream cum lapidibus coopertam Olovitream, &c.* Occurrit ibi pluries. Alia ejusdem: *Calicem & patenam ex auro cum Olovitreo, &c.* Ibidem: *Aliud argenteum habet opera Olovitrea.*

¶ Holovitreus, onde pro Scypho vitreo. Vita S. Odilonis Abb. sæc. 6. Bened. part. 1. p. 699. *Accepto confestim parvo Holovitreo infudit merum, & singulis pro benedictione largitur potum.*

¶ HOLULARE, pro Ululare. Epist. Prælatorum & Baronum

Baronum &c. pro liberatione Caroli Principis Salern. apud Rymer. tom. 2. p. 318. *Ad vos, excellentissime domine, tanquam ad singulare spei nostræ refugium, Heiulantes una voce clamare compellimur.*

¶ HOMAGIALIS, Homagiatus, Homagium, &c. Vide post *Hominium.*

HOMALLARE. Vide *Hamallus.*

HOMBARIUS. Vide *Hobaris* in *Huba.*

¶ HOMENAGIUM, Homenaticum. Vide in *Hominium.*

HOMENECHA, [Idem quod *Hominium.*] Tabular. Nantoliense in Pictonib. ann. 1165. *De achaptamento 5. sol. & Homenecha in villa, quæ Cella vocatur, &c.* Occurrit hæc vox non semel in hoc Tabulario.

¶ HOMETUM, Domus, ædes, mansio, Anglis *Home.* Regestum Paris. Parlamenti sign. B. f. 41. in Arestu ann. 1277. *Hometum quod tenetur ab eo tanquam ab antenato per paragium, juxta consuetudinem Normanniæ.*

HOMICEDIUM, Cum quis hominem cædit, verberat. Leges Henrici I. c. 80. *Qui in domibus ... Comitum homicidium, vel Homicedium, sicut causa fuerit membrorum, vel pecunialis emendationis reus sit.*

HOMICIDA, de animali. Jacobus I. Rex Aragon. in Furis Oscensib. an. 1247. de bestia, quæ alteram occidit: *Alter* (dominus) *cujus Homicida bestia est, &c. . . . Si vult habere bestiam vivam, quæ extitit Homicida bestia sua, &c.* Occurrit ibi pluries.

¶ HOMICIDALIS, Homicidam spectans Ratherius Episc. to. 2. Spicileg. Acher. pag. 216. *Cum .... de sola poperatione Homicidalis perageretur solummodo causa.*

¶ HOMICIDIA, *a*, Jus cognoscendi de homicidiis, vel etiam mulcta pecuniaria propter homicidium. Charta à Jacobo Rege Aragon. recognita an. 1313. to 8. Spicileg. Acher. p. 268. *Et sic totum dono & firmo & laudo, videlicet Homicidias, tuguncias, firmantias & justitias, quod ibi esse possunt.*

1. HOMICIDIUM, Hominum cædes, cujusmodi in præliis, *Carnage*, nostris. Lupus Protospata: *An. 946. factum est Homicidium Bari mense Decemb. inter cives.* Idem ann. 1042. *Abiitque ad civitatem Materam, & fecit ibi grande Homicidium.*

¶ 2. HOMICIDIUM, Mulcta pecuniaria propter homicidium. Donatio Alphonsi VI. pro Monast. S. Facundi to. 3. Conc. Hisp. p. 284. *Homo percussus si ad mortem venerit, & dixerit Clerico, quia ille homo percussit me unde morior, per testimonium Clerici dabit Homicidium.* Charta Willelmi Comit. Ceritan. ann. 1071. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1162. *Dono ad præfatæ cœnobio . . . omnes apparatus, sive albergas, sive census, sive usaticos, sive Homicidia, &c.*

¶ Homicinius, Eodem significatu. Charta ann. 1114. MS. *Donamus vobis . . . totos clamos & districtu & districtos de mercato tote de Biterris, quod habeatis inde tertiam partem & nos duas . . . exceptis ipsos Homicidios & excogotamentos, quos ego & uxor mea & infantes nostri retinemus in nostro dominio.*

¶ Homicidum, Eadem notione. Concil. Legion. an. 1012. inter Hispan. to. 3. p. 190. *Item mandabimus ut Homicida & rausos omnium ingenuorum hominum Regi integra reddantur.*

¶ HOMILETA, *Concionator.* Faber in Thesauro.

¶ HOMILETICUS, *Ad conciones pertinens*, ibidem.

HOMILIÆ, Familiares collationes, quæ à Præsulibus habebantur in ædibus sacris, in quibus & interrogabant populum, & interrogabantur à populo: ita enim ὁμιλίαν à λόγῳ seu oratione distinguit Photius in Bibl. Cod. 172. unde *Tractatus populares* dicontur S. Augustino in Psalm. 118. in Prooemio: *Sicuti autem per sermones id agere, qui proferuntur in populis, quos Græci ὁμιλίας vocant.* Idem Epist. 2. ad Quodvultdeum præfixa lib. de Hæresib. *Tractatus populares, quos Græci Homilias vocant.* Victor Vitens. lib. 1. de Persecut. Vandal. de eodem S. Augustino: *Usque ad illud tempus cc. jam xxx. & duos confecerat libros, exceptis innumerabilibus Epistolis, vel Expositione totius Psalterii & Evangeliorum, atque Tractatibus popularibus, quas Græci Omelias vocant.* Senator lib. de Divinis lect. cap. 17. *Modo enim doctissimi viri, aut libros divina inspiratione conficiunt, aut invicem se Epistolarum gratia consolantur, aut populos dulcissimo sermone deliniunt. Homeliaticus sermo*, apud Æneam Parisiens. Episc. adversus Græcos p. 86. & Nicol. Trivettum ann. 1180. [*Ad quod* (Concilium) *venit civis Pisanus quidam nomine Burgundio in Græca Latinaque lingua peritus, afferens Evangelium S. Johannis expositum sermone Homeliatico.*] Ruffinus in Prologo ad Originis lib. περὶ ἀρχῶν: *Libellos Originis, quos Homiliatices appellavit.* Vide Synodum Laodic. can. 19. & Concilium Turon. III. c. 17. Ὁμιλεῖν, Sermonem habere ad populum, in Concilio Ancyrano cap. 1. [*Homiliaris ammonitio*, in Epist. Alcuini ad Monachus Vedastinos circa ann. 796. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 51. *Necdum mihi, carissimi Fratres, occurrit tempus dictandi Homiliarem ammonitionem; sed vita comite, Spiritu sancto inspirante, non ero immemor petitionis vestræ & promissionis meæ.* Vide ὁμιλεῖν in Gloss. med. Græcit.]

Homiliarius, Liber, continens Sanctorum homilias, quæ legi solent in Dominicis, in Natali, & in festis Sanctorum propria Evangelia habentium, & in Paschate & Pentecoste, cum ferialibus eorumdem. Ita Belethus cap. 60. & Durand. lib. 6. Ration. c. 1. n. 28. Vide Concilium Turonense an. 813. c. 17. Moguntinum ann. 847. c. 2. &c. Riculfum Suessionensem Episcopum in Constit. c. 6. & infra in *Vita Pastum.*

Homiliare S. Augustini, continens Sermones 147. in Chron. Funtanell. cap. 16.

Omelia, & Omelium, pro *Homeliario*, non semel in Monastico Anglic. to. 3. pag. 322.

¶ HOMINACIO, Hominagium, Hominatus, &c. Vide in *Hominium.*

HOMINATA. Observat Menagius Andegavensibus fois *Hominatam vinearum*, Gall. *Une hommée de vignes*, vocari, quantum vinearum *homo* per annum colere potest.

¶ HOMINES Boni, Sic appellati Grandimontenses Monachi. Vide *Boni homines.*

HOMINICOLÆ, Ἀνθρωπολάτραι, dicti ab Apollinaristis Catholici, quod Deum hominem adorare dicerent. Facundus Hermianensis lib. 19. c. 3. de Theodoro: *Qui rursus sexto ejusdem operis libro, capitulo 54. adversus eosdem Apollinaristas, qui nos videri velunt Hominicolas, &c.* Vide Athanasium sub finem libri de Incarnatione Domini. Ita etiam dictus Nestorius in Diurno Romano p. 37. *Et profanus Hominicola Nestorius Dominicæ dispensationis infestus, utpote qui adorandæ incarnationis arcanum, Deum ab homine separando, disjungeret, &c.* [Vide *Hemuncionita.*]

HOMINIUM, est servitium, seu obsequium, quod *homo*, seu cliens, vel servus, domino suo præstare tenetur. Formula vetus 48. apud Bignonium: *Præterea hanc chartulam redemptionalem in te fieri & adfirmare rogavi, ut taliter sis ingenuus, tanquam si*

ab ingenuis parentibus fuisses procreatus vel natus, cum omni peculiari tuo, nec mihi, nec ulli haredum meorum ullum impendat servitium, nec Hominium, nec libertaticum, nec ullum obsequium, &c. Ubi hominium est hominis servitium, ut recte definitur ab Ugutione. [Hinc in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Hominium, Service d'homme.*] Postmodum

Hominium, seu Homagium, dicta fuit professio illa fidei & obsequii, quam *homo*, seu vassallus, domino suo feudali præstat ratione feudi, quod ab eo tenet: seu uti definitur à Bractono lib. 2. tract. 1. c. 35. §. 1. est *juris vinculum, quo quis tenetur & astringitur ad warantizandum, defendendum, & acquietandum tenementum suum in seisina versus omnes, per certum servitium in donatione nominatum & expressum: & etiam vice versa, quo tenens reobligatur & astringitur ad fidem domino suo servandam, & servitium debitum faciendum.* Ita etiam Fleta lib. 3. cap. 16. §. 8. Leges Alfonsinæ part. 4. tit. 25. lege 4. *E Omenaje tanto quier dezir, como tornar se ome de otro, à fazer se suyo, por dar le segurança, sobre la cosa, que prometiere de dar, o de fazer, que la cumpla.* Vetus Consuetudo Normanniæ, cap. 29. *Hommage & promesse de garder foy des choses droiturieres & necessaires, & de donner ayde.* Britton. in Legib. Angl. c. 68. *Homage est un lien de droit, dount home est lie & tenu de garaunter, acquiter, & defendre son tenaunt en sa seisine vers toutes gens par les services dues del tenement, que'il tendra de luy en service, ou en demesne, & sa foi garder * desbleray, dount autant est le Seigneur tenu a son home, come le home à soa Seigneur fors que soulement en reverence.* [Nec prætereundum in Italia *vassalagium* dici quod apud nos *homagium* appellatur. Id observant Speculator lib. 4. part. 3. de Feud. art. 2. §. 5. Jacobinus de S. Georgio Tract. de Homagiis §. 5. & Petrus de Vineis l. 6. Epist. 9. Vide in *Vassi*.] Sugerius lib. de Administr. sua memorat, *nobilem Regis Dagoberti Cathedram, in qua, ut perhibere solet antiquitas, Reges Francorum suscepto regni imperio, ad suscipienda optimatum suorum Hominia primum sedere consueverant.* Atque hæc quidem vox, ut & *Homagium*, passim occurrit, adeo ut supervacaneum sit locos laudare, tametsi constet in Libris feudorum non reperiri, sed *fidelitatis* duntaxat, quæ non tantum sonat, quantum *hominium*, uti in sequentibus docemus. Sed & interdum *hominiscum, hominatus, hominagium*, &c. occurrunt.

Hominiscum. [Charta Guillelmi Dom. Montispessul. an. 1103. *Qui castellum & vicariam haberet faciat Hominiscum domino Montispessulani & juret ei castellum & vitam & membra & totum honorem suum.*] Charta an. 1212. apud Catellum in Hist. Comit. Tolosæ p. 29. *Donec compulsus fuit jurare, & facere eidem Comiti Hominiscum pro Ducatu*, &c.

Hominatus. Vetus Charta apud Beslium in Episcopis Pictav. *Ego Isembertus concedo de casamentis meis quidquid datum fuerit B. Mariæ & S. Cypriano, excepto ne ita detur, ut ex toto perdam Hominatum meum.* Gregorius PP. VII. apud Juretum: *Ut Clericus à laico nunquam justificetur, nec pro terra, nec pro aliis rebus, quas ab illo teneat, nec sibi Hominatum faciat*, &c. Chronicon Andrense p. 425. [ex Charta ann. 1097.] *Ut si aliquis fevatorum de fevo ipsius centum solidatos, vel tantum ut suum Hominatum non perderet, donare voluisset, concessit.* Ubi perperam *fenatorum*, & *feno* editum.

Hominagium, Homenage, in Consuet. Beneharn. tit. 1. art. 8. 27. Leges Partidæ part. 4. tit. 25. l. 5. *E Omenage tanto quiere dezir como tornarse ome d'otri.* Radulfus de Diceto: *Fulco Rechin primum Stephano Blesensi Hominagium fecit.* [Charta Odonis Ducis Burgundiæ pro Theobaldo Comite Campaniæ ann. 1214. *Profitemur enim... quod Comites Campaniæ nobis vel successoribus nostris non tenentur facere Hominagium.*] Regestum Comitum Inculismensium ex Camera Comput. Paris. ann. 1244. *Et aura en la vile le quart des Homenages des Chevaliers, & le ters des Homenages dos servens.* [In Charta an. 1215. ex Tabul. S. Illidii Claromont. *Homenaige.*] Occurrit passim in Regesto Andegav. & alibi. Le Roman de *Philippe de Macedoine* MS.

Cui viengue faire l'Homenage.

Hominacio, in Domesdei.

¶ Hominaticum. Testamentum Guifredi Comitis Ceritan. an. 1035. to. 6. Spicileg. Acher. p. 434. *Volo ergo & mando ut jam dicta Ecclesia de Molig teneat eam Bernardus de Castro-sono per manum prædicti filii mei Berengarii, & per suum donum & habeat inde Hominaticum.*

¶ Hominicatus. Hist. MS. S. Cypr. Pictav. pag. 321. *Quidquid ex casamentis eorum excepto Hominicatu adquirere potuissent.* Chartularium S. Vandreges. to. 2. p. 2062. *Et eis Ecclesiam prædictam concedo, à qua etiam terra comitandisiam Hominicatus Abbati facio.*

¶ Homatgium, Arvernis pro eorum consuetudine mutandi g. in tg. in Charta an. 1311. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 140.

¶ Hommagium. Charta Philippi Pulcri Reg. Fr. ann. 1307. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. p. 288. *Eumdem de dicta moneta & cursu ipsius, recepimus in nostrum Hommagium, præsentes sibi in hujus rei testimonium concedentes.*

¶ Homonagium. Charta Girardi Abb. Compend. an. 1290. *Ecclesia nostra jura ubicumque posset fideliter servare juravit & nobis Homonagium quod successores sui similiter facient, ita tamen quod ipse nobiscum in exercitum ire coactus non tenebitur.*

¶ Homanagium. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 222. *Prædictus vero Monachus in manu domini Johannis Abbatis coram omni Capitulo Homanagium & estagium & quidquid reclamabat in prædicta platea libero & quieto sopitavit.*

¶ Homanaticum, in Charta ann. 1146. apud Columbum de Gente Simian. pag. 588.

¶ Hominagium. Charta Dumbensis ann. 1410. *Redemit Homenagium prædictum cum servitiis*, &c.

¶ Homenaticum, in Charta an. 1069. Append. ad Marcam Hisp. col. 1150. *Pro nimio amore quo eum* (Episcopum Urgellensem) *dilexerat, noluit suum Homenaticum accipere... Verum pro hac condonatione Homenatici*, &c.

¶ Hominiaticum, in Charta ann. 1068. ibid. col. 1143. *De Hominiatico ac de potestate & servitio & de fidelitate semper teneant & adimpleant supradictam ordinationem de castro Ageris, ut hoc ita sit fevum de isto castro sicut scriptum est ex illo.*

Menagium, truncate, pro *Homonagium*. Charta an. 1261. apud Brandaon. to. 4. Monarch. Lusitan. pag. 272. *Sit absolutus & quitus ab isto juramento & Menagio.* Ibid. *De mandato Regis juraverunt, & Menagen fecerunt.* Passim ibi. Et rursum p. 271. v°. *Juravit & Omaginem fecit.*

☞ Tres *Hominiorum* species distinctas vult D. *Brussel* Tract. de Usu feud. tom. 1. c. 8. & seqq. Primum *ordinarium*, quod hac voce, *homo*, significabatur, tria domino feudali à vassallo præstanda continebat, *fiduciam, justitiam* & *servitium*. *Servitium*, in expeditionibus bellicis per 40. dies; *Justitiam*, ab

ejue cuiia non declinando ; *Fiduciam*, illum in placitis generalibue consiltis fuis adjuvando, quod aliis verbis dicebatue, *sequi & juvare dominum de placitu*. Vide in *Fiducia*. Alterum *planum*, de qoo vide infra : tertiom *Ligium*, quod io voce *Ligius* videre eſt.

Hominii ſeu *Homagii* formulam hanc uſitatam ſic deſcripſit Bractonus lib. 2. cap. 35. §. 8. *Devenio Homo veſter de tenemento, quod de vobis teneo, (vel aliter) quod de vobis teneo & tenere debeo, & fidem vobis portabo contra omnes gentes, (qui vivere poterunt & mori, ſecundum quoſdam) ſalva fide debita Domino Regi & heredibus ſuis.* Huic foemulæ Aoglo-Gallicam addam ex Littletone ſect. 85. *Jeo devеigne voſtre home de ceſt jour en avant, de vie & de membre, & de terrene honor, & à vous ſerra foyall & loyall, & foy à vous portera des tenemens, que jeo clame de tener de vous, ſalve la foy, que jeo doy à noſtre Seignior le Roy.* Similee propemodum homagii foemulas habes in Regiam Majeſtat. l. 2. cap. 62. apud Glanvillam l. 9. cap. 1. io Fleta lib. 3. cap. 16. §. 20. in Conſuet. Norman. art. 107. Andegav. art. 137. Marchenſi art. 189. & Britannica art. 333. & io veteribus Chartis. In quo vero differat *Homagium* à ſacramento fidelitatis, diximue in verbo *Fidelitas*.

Homagium ſeminarum aliie concipitur verbis : oeque enim dicet domioo, inquit idem Littleton. ſect. 87. *Jeo deveigne voſtre feme, pur ceo que n'eſt convenient, que feme dira, que el devіendra feme à aucun home, fors que à ſa baron, quant ele eſt eſpouſe : mais ele dira : Jeo face à vous Homage, & à vous ſerra foiall & loiall, & foi à vous portera des tenemens, que jeo teigne de vous, ſalve la foi, que je doi à noſtre Seignior le Roy.*

In præſtandie hominiis obſeevatæ fuere quædam neceſſariæ ceremooiæ, quæ vaſſallorum omnimodam erga domioos denotarent ſubjectionem : quae generatim attigit idem Littleton. ſect. 85. *L'hommage eſt le pluis honnorable ſervice, & pluis humble ſervice de reverence, que franc tenant puit faire a ſon Seignior. Car quant le tenant fera l'hommage à ſon Seignior, il ſera diſcint, & ſon teſt diſcouvert, & ſon Seignior ſeera, & le tenant genulera devant luy, ſub ambedoux genues, & tiendra ſes maines extendes, & jointes enſemble enter les mains le Seignior, & iſſint dira, &c.* Conſuetudo Aurelianeoſis art. 47. *Et ce fait, doit eſtre nue teſte, ſans eſpée, ne eſperons, &c.* Meledunenſi e art. 23. *Un genouil en terre, ſans eſpée, ni eſperons.* Conſuetudo Marchenſie art. 189. *La façon d'entrer dans l'hommage d'autrui eſt telle, c'eſt à ſavoir, que le Seigneur feodal doit eſtre requis humblement par ſon homme, qui veut faire foi & hommage, d'eſtre receu à foi, ayant la teſte nue, & ſi le Seigneur ſe veut ſeoir, faire le peut, & le vaſſal doit deſceindre ſa ceinture, s'il en a, oſter ſon eſpée, & baſton, & ſoi mettre à un genouil, & dira à ces parolles, &c.* Quos quidem ritus ſigillatim illuſtrabimue. Ac primoquidem vaſſallue io præſtando hominio junctas manus in domini manus immittit. Bracton. lib. 2. tract. 35. §. 8. *Debet quidem tenens manus ſuas utraſque ponere inter manus utraſque domini ſui : per quod ſignificatur ex parte domini protectio, defenſio & warrantia ; & ex parte tenentis, reverentia & ſubjectio, &c.* Adde Britton. pag. 173. & Fletam lib. 3. cap. 16. Conſuetudo Normanniæ art. 107. *La forme d'hommage eſt, que le vaſſal noblement tenant doit eſtendre ſes mains, entre celles de ſon Seigneur, & dire ces mots, &c.* Andegavenſis art. 137. *Ayant les mains jointes en les mains de ſon Seigneur.* Marchenſis art. 190. *Et eſt accouſtumé, que le vaſſal doit avoir les mains jointes, & le Seigneur les doit prendre entre les ſiennes, en le recevant & baiſant.* [Butilerius in Summa lib. 1. tit. 81. *Doit l'homme joindre ſes deux mains en nom d'humilité, & mettre és deux mains de ſon Seigneur en ſigne que tout lui voüé, & promet foy ; & le Seigneur ainſi le reçoit, & auſſi luy promet à garder foy & loyauté, & doit l'homme dire ces paroles : Sire, je viens à voſtre homage & en voſtre foy, & deviens voſtre homme de bouche & de mains, & vous jure & promets foy, & loyauté envers tous & contre tous, & garder voſtre droit en mon pouvoir.*] Vita S. Remberti Archiep. Hamburg. n. 27. *Et per manus acceptionem hominem illum Regis fieri, & inter Conſiliarios ejus collocari obtinuit.* Veteres Franc. Annales an. 757. cap. 27. *Ibique Taſſilo venit Dux Bajoariorum, in vaſſatico ſe commendans per manus, ſacramenta juravit multa & innumerabilia, reliquiis Sanctorum manus imponens ; & fidelitatem promiſit Regi Pipino, ... ſicut vaſſus recta mente & firma devotione per juſtitiam vaſſus domino ſuo eſſe deberet.* Ubi & *hominium*, & *ſacramentum fidelitatis* obſeevare eſt, hiſce etiam temporibus una & ſimul exhibita. Adde Annal. Fr. Bertinianos ao. 884. Dudo lib. 2. de Actis Norman. p. 82. de homagio Rollonis Ducis Norman. *Si dederis filiam tuam, ut ei dixiſti, conjugem, terramque maritimam in ſempiternam per progenies progenierum poſſeſſionem, manus ſuas, ſe ſubjugando, tibi dabit fidelitatis gratia, tuumque ſervitium inceſſanter explebit.* Et p. 83. *Statim Francorum coactus verbis manus ſuas miſit inter manus Regis.* Denique pag. 86. *Atque inter manus Willelmi adoleſcentis manus ſuas mittentes Principes, colligavit illos conjurationis ſacramento.* Pag. 170. *Qui nunquam colla ſua cervicis gratia ſervitii manus ſuas commendando commiſit.* Adde pag. 82. d. 83. cap. 91. d. 123. a. 126. d. 157. b. Geſta Guillelmi Nothi Regis Angl. pag. 189. *Normannia Ducem Guillelmum, ſub quo tutus foret, ſupplex adiit, manibus ei ſeſe dedit, cuncta ſua ab eo, ut Miles à domino recepit.* Ordericue Vitalis lib. 3. *Tunc Baldricus Rodberto Abbati junctis manibus fidelitatem fecit, ſubjectionem juſtitiamque de ſe ſuiſque hominibus promiſit.* Galbertue in Vita B. Caroli Comitis Flandr. o. 90. *Primum hominia fecerunt ita : Comes requiſivit, ſi integre vellet homo ſuus fieri : & ille reſpondit, Volo : & junctis manibus amplexatus à manibus Comitis, oſculo confœderati ſunt.* Ordericus Vitalis lib. 3. p. 479. b. *Abbati junctis manibus fidelitatem fecit.* Homagium præſtitum à Jacobo Rege Aragonum pro Montepeſſulano & Caſtro Latarum Joanni *de Montlaur* Epiſcopo Magalonenſi menſe Dec. an. 1236. io Reg. Carcaſſ. p. 48. *Nos Jacobus D. G. Rex Arragonum, &c. & D. Montiſpeſſulani, cognoſcentes, nos tenere in feudum villam Montiſpeſſulani, & Caſtrum de Palude, quod vulgo dicitur Lates, à venerabili Patre D. Magalon. Epiſcopo, & pro eiſdem ſacramentum fidelitatis eidem præſtare debere, ſicut vaſſallus domino præſtare tenetur, & prædeceſſores noſtros, à quibus cauſam habuimus, & in quorum feudum ſucceſſimus, habuiſſe & tenuiſſe, & propter hoc eidem Epiſcopo homagium feciſſe, & ſacramentum fidelitatis præſtitiſſe, vobis venerabili in Chriſto Patri Joanni de Montelauro Dei gratia Magal. Epiſcopo ſponte & debite manibus junctis & in veſtris manibus poſitis ; dato oſculo pacis & firmitatis pro prædicta villa Montiſp. & Caſtro de Palude, quod dicitur Lates, certi de facto & certiorati de jure, vobis Homagium facimus ſine dolo, ſecundum quod melius & melius intelligi poteſt. Actum in Montepeſſ. &c.* Homagium Ge-

raldi *de Valats*, præstitum Raymundo Comiti Tolosano pro terra *de Rie* in diœcesi Ruthenensi an. 1248. in Regesto Tolosano: *Et inde ligium hemagium vobis facio manibus meis positis inter vestras, & dato vobis osculo fides & recepto.* Philippus *Mouskes* in Chilperico:

> *Si est om li Castelains*
> *A l'Eveske de ses deux mains.*

Et infra de sacramento Episcoporum pro regalibus:

> *Et cascun Veskes premeraius,*
> *Dou Roy de France joint ses mains:*
> *Preut son Regale pous droiture:*
> *Et ses om est de teneure.*

In homagiis Nobilium Vasconensium an. 1363. *M. Aiuand Amaneu Seigneur de Labret, &c. estant à genoils sans centure, ne chapeson, tenant ses mains junctes par entre les meins dudit M. Lieutenant, est devenu homme lige dudit Roy d'Angleterre.* Hinc *homagium manuale* dictum in Charta an. 1327. apud Perardum in Burgund. p. 410. *Et tenetur ipsi vel heredes eorum facere pro prædictis feodis successoribus nostris Homagium manuale.* [Charta an. 1297. to. 4. Gall. Christ. inter Instr. col. 253. *Canonici dictos redditus percipientes, nomine dictorum vicedominatuum, nobis & successoribus nostris* (Episc. Cabilon.) *sicut consuetum est ab antiquo facient Homagium manuale, & nihil percipient aliud, nisi redditus superius nominatos.*] Will. Tyrius lib. 2. cap. 15. *Factus est, ut dicitur, Dominus Boamundus Imperatoris homo, fidelitate manualiter exhibita, & juramento præstito corporaliter, qualiter solent fideles Dominis suis exhibere.* Vide Chartam an. 1266. apud Sammarth. in Episcop. Autissiodor. pag. 307. Consuetud. Turon. art. 115. Britan. art. 335. &c.

Apud Hispanos, vassallus manum domini osculatur. Leges Alfonsinæ parte 4. tit. 25. lege 5. *Bezar de ve el vasallo la mano al sennor, quando se faze su vassallo.*

Genua flectit vassallus in præstatione hominii, domino sedente. Jus feudale Saxonum c. 16. §. 8. *Offerat homagium manibus conjunctis, appropians ad ipsum, ut si steterit Dominus, ipsum valeat attingere. Si sedeat genua flectat coram ipso: quidam dicunt, quod movere debeat manus erga dominum, quod non est ita. Qui cum accesserit ad dominum stantem, vel genua flectat coram sedente, totum corpus movetur & manus.* Charta an. 1235. ex Regesto Tolosano fol. 55. *Ego prædictus Raymundus Comes Tolosæ pro me & successoribus meis, vestris manibus junctis missis inter meas, & flexis vestris genibus accipio vos Arnaldum de Vadegia in Dei miseratione & mea, &c.* Alia an. 1245. ibidem: *Et inde ligium Homagium vobis facio manibus meis positis inter vestras, & flexis genibus, & dato vobis fides osculo & recepto.* Consuetudo Marchensis art. 190. *Si le vassal fait foi & Hommage au Prince, il doit estre à deux genoux: si c'est à un moindre, il doit estre à un genouil.* In Delphinatu Nobilis hominium præstat *stando pedes more nobilium, osculo oris interveniente.* Burgensis & Francus ac liber, flexis genibus hominium præstat osculando Delphinum *in annulo vel dorso manus sua, sicut franchi, non autem in pollicibus, sicut populares.* Vide Dionysium Salvaingum lib. de Usu feud. cap. 4.

☞ Neque vero in Delphinatu tantum obtinuit ut plebei, dum hominium præstarent, pollices domini oscularentur: idem quippe in usu fuisse apud Provinciales colligitur ex Charta homagii an. 1371. Galterio de Ulmeto domino de Malulgiis præstiti à suis vassallis, inter Schedas Præsidis *de Mazaugues: Et pollices vestrarum manuum in signum vera submissionis & Homagii devote osculavimus.*

Hominio facto, vassallus ad osculum Domini admittitur. Unde

Homagium Manuum, et Osculi Oris, in veteribus Tabulis supra laudatis, & aliis an. 1344. & 1347. apud Justellum in Probat. Hist. Arvernensis p. 93. 95. 96. *Homage de bouche & de mains,* in Consuetudine antiqua Ambianensi art. 24. *le baiser*, i. osculum, in Pictavensi art. 111. 112. Charta Jacobi Regis Aragonum an. 1231. apud Joann. Dametum in Hist. Regni Balearici p. 334. *Et ego Infans Dominus Petrus facio vobis homagium ore & manibus, &c.* [Instrum. an. 1299. to. 8. Spicileg. Acher. p. 262. *Facient Homagium ore & manibus commendatum, & juramentum vallatum.*] Quippe vassallus, dum hominium præstat, manus suas in manus domini immittit, peractaque fidelitatis ac hominii præstatione, in fidei signum illum osculatur. Unde *fidelitatis*, vel *fides*, dicitur ejusmodi *osculum*. Hominium Geraldi *de Valats* pro Castello Vincellæ in Diœcesi Ruthenensi ann. 1248. in Tabulario Comitatus Tolosani: *Et inde ligium Homagium vobis facio manibus meis positis inter vestras, & dato vobis osculo fides & recepto.* Eadem habentur in hominio Gerardi Armeniaci pro Castro Malivicini an. 1245. fol. 55. Ex quibus patet, dominum recipere osculum & impertiri. Aliud hominium ejusdem anni ex eodem Regesto pag. 71. *Et convenit servire ipsi Domino Comiti & ejus ordinio, sicut fidelis Miles tenetur servire dominum suum, tradens sibi osculum in signum fidelitatis, & in consolidationem omnium prædictorum. Osculum pacis* dicitur in hominio Jacobi Regis Aragonum pro Montepessulano an. 1236. *Dato osculo pacis & firmitatis.* Aliud hominium apud Marcam in Hist. Benebarn. lib. 6. cap. 1. *In osculo pacis & veritatis.* [Instrum. an. 1293. to. 1. Hist. Dalphin. p. 37. *Ipsi domino Dalphino præsenti & recipienti pro se & heredibus & successoribus suis in manibus ipsius domini Dalphini pacis Osculo interveniente, Homagium ligium & fidelitatem fecit, & juravit contra quascumque personas.*] *Osculum fæderis*, in Charta ann. 1337. in Probat. Hist. Sabaud. p. 164. *Homagium & fidelitatem realiter fecit, & præstitit, immissis dicti Domini Bellijoci manibus infra manus dicti Comitis, Osculo fæderis interveniente, &c.* [Stabilimenta S. Ludovici lib. 2. cap. 18. *Et je vous reçois & preing à hons, & vous en bese en nom de foy, & sauf mon droit & l'autruy.*] Hunc præterea ritum attigit le Roman *de Garin*:

> *Li Dus l'en bese, & se hom en devint.*

Vide Joannem Sarisberiensem Epist. 268. & Sammarthanos in Episcopis Tricastinensibus numero 34.

☞ Non omnes vero vassalli, ut observat *de Lauriere* in Gloss. Juris Gallici ad vocem, *Bouche*, indistincte ad osculum admittebantur; solis nobilibus id permissum fuisse, colligitur ex Speculatore lib. 4. de Feudis §. *Quoniam* 2. n. 66. *Porro in regno Franciæ faciliùs se expediunt, nam nobilis homo flexis genibus, coram Rege, & immissis manibus junctis intra manus regias, sibi fidelitatem jurat, & Homagium facit, & rex illum recipit ad Osculum; si vero sit ignobilis, licet habeat nobile feudum, non recipitur ad Osculum.* Idem confirmat le Roman *de la Rose* MS.

> *Mais il m'a lors par la main pris,*
> *Et me dist, je t'aime moult & pris,*
> *Quand tu as respondu ainsi,*

Onques cette parole n'issi
D'home villain mal enseigné,
Et si y as tant gaaingnie,
Que je vueil pour ton advantage
Qu'orendroit me fasses homage,
Et me baises emmi la bouche,
A qui nul villains home ne touche.
A moi touchier ne laisse mie
Nul home, ou il aye villenie.
Je n'i laisse mie touchier
Chascun bouvier, chascun bouchier,
Mais estre doit courtois & frans
Celui duquel homage prens.

Adde Bellomanerium cap. 48. p. 265. Observandum tamen, præeunte D. *de Lauriere*, non huminium modo per voces, *manus* & *osculum oris*, in quibusdam Consuetudinibus intelligendum esse, sed iis quoque *sacramentum fidelitatis* exprimi. Remensis art. 59. *Ne doit l'ancien vassal, audit nouveau Seigneur feodal seulement que la foy, & homage, qui est la bouche & les mains.* Hinc in Consuetudine Paris. hominio manuum & oris tantum obnoxium esse vassallum dicitur; aliquando vero & hominium ejusmodi & fidelitatis sacramentum debere. Vide art. ejusdem Consuetud. 3. 4. 26. 66. & art. 106. Consuet. Calniacens.

☞ Ab oris osculo interdum eximebantur feminæ, pudoris & honestatis causa, præcipue cum Episcopis hominium præstabant. Homagium præstitum Hugoni Carpentorac. Electo an. 1332. ex Schedis D. *de Remerville* Aptensis: *Fecit eadem domina tutrix... homagium, & fidelitatem juravit solemniter ipsi domino Electo flexis genibus, manibus tam ipsius domina tutricis quam prædicti Resforciati junctis infra manus dicti domini Electi, & insuper osculum bona fidei præstitit ipse Resforciatus eidem domino Electo, remisso ejusdem domina tutricis Osculo propter honestatem.*

In homagiis dominus rogabat vassallum, an scilicet *Homo* fieret suus, fidelitatemque sibi in posterum præstiturus esset? Hominium Guidonis de Severaco an. 1236. in Regesto Tolosano: *Ego Guido de Severaco confiteor, & in rei veritate recognosco vobis Dom. meo Raymundo Dei gratia Comiti Tolosæ Marchioni Provinciæ præsenti, & interroganti, me tenere in feudum, &c.* In homagio, quod Rex Angliæ Edwardus II. Philippo Regi Franciæ præstitit Ambiani 6. Febr. ann. 1329. pro Ducatu Aquitaniæ, &c. inter utrumque Regem convenit, homagium ejusmodi in posterum à Regibus Anglicis præstandum hac forma: *Le Roy d'Angleterre Duc de Guienne tiendra ses mains entre les mains du Roy de France: & cil qui parlera pour le Roy de France, addressera ses parolles au Roy d'Angleterre Duc de Guienne, & dira ainsi: Vous devenez homme lige du Roy de France, & lui prometez foi & loiauté porter ? dites, Voire. Et ledit Roy & Duc & ses successeurs Ducs de Guienne diront, Voire. Et lors le Roy de France recevra ledit Roy d'Angleterre & Duc audit Hommage lige, à la foy, & à la bouche, sauf son droit, & l'autrui.* Ex Schedis MSS. & Froissart. 1. vol. cap. 15. Vide Consuetud. Andegav. art. 137. 138.

Fidei professio, quæ in *Homagiis* præstabatur, reciproca erat: nam ut fidelitatem domino vassallus, ita & vassallo dominus illius personam, & feuda, ac in iis jura, se conservaturum pollicebatur. Donnizo lib. 1. de Vita Mathild. cap. 15.

Vocque mox viva juravit Rex sibi vitam,
Atque suos artus, & honorem Principis aptum,
Absque dolo recte servare per omnia semper.

Occurrit passim in Regesto Tolosano hæc formula in homagiis, quæ Raimundo Comiti præstita sunt à nobilibus Tolosanis, Aginnensibus, & Ruthenensibus an. 1248. *Ad hoc nos dictus Comes recipientes dictam confessionem & recognitionem fidelitatis, & homagium a vobis dicto N. pro prædictis feudis in forma præscripta, promittimus vobis quod tam personam vestram, quam dicta feuda, & omnia jura, quæ in eis habetis, contra quoslibet molestatores, qui super hoc eis injuriari voluerint, bona fide defendemus.* [Homagium præstitum Comitissæ Vien. à D. de Racurello an. 1237. to. 2. Hist. Dalphin. p. 19. *Versa vero vice supradicta Comitissa promisit eisdem dominis de Rancurello, ut ipsos contra omnem hominem semper defendat & amparet Dominus Comitatus, qui eos super Rancurello & ejus mandamento vel pro prædictis convenirot vel guerrizaret.*] Ratio autem ejusmodi sacramenti dominici à fide ducitur, qua uterque, dominus scilicet & vassallus, invicem tenentur. Nam ut est in Regiam Majest. lib. 2. c. 67. §. 1. apud Glanvillam lib. 9. c. 4. Bractonum lib. 2. tract. 1. c. 35. §. 2. Brittonem pag. 170. & in Fleta lib. 3. c. 16. &c. *mutua debet esse dominii & homagii fidelitatis connexio: ita quod quantum homo debet domino, ex Homagio: tantum dominus debet homini ex dominio, præter solam reverentiam.* Philippus *de Beaumanoir* cap. 58. *Et ce qu'on dit que voir que s'est que li Sires doit autant foi & loiauté à son home, come li home fet a son Seigneur, ce doit estre entendu, en tant come cascuns est tenus li uns vers l'autre: car porce se li Sires justise son home par bonne cose contre se volenté, ne ment-il pas sa foi vers luy.* Assisiæ Hierosol. cap. 198. *Le Seignor est tenu a son home, se me semble, pour la foi, qui est entre eus de toutes les choses avant dites de quoi home est tenus à son Seignor: car entre Seignor & home, ne n'a que la foi; & la foi doit estre entre eaus as choses avant dites, mais que tant que l'home doit à son Seignor reverence en toutes choses: & chascun doit garder sa foi l'un vers l'autre fermement, & enterinement en droit soi, par sa foi & sa loiauté & son honour garder & bone renomée.*

☞ Hominium sub conditione aliquando præstitum: si quis enim imparem se novisset injuriam sibi illatam ulciscendo, aut quod vi ablatum sibi fuerat recuperando, alterius potentioris domini hominem se futurum atque ab eo possessiones suas in feudum recepturum se pollicebatur, modo ipsi auxilium suppeditaret quod cogitatis perficiendis satis esset. Hujus exemplum suppeditat Appendix ad Marcam Hispan. col. 1132. *Quod Bernardus Atto Vicecomes indigne ferens, perrexit ad Comitem Tolosanum, & fecit ei Hominium sub tali conditione, quod si tantum ei conferret auxilium aut supedictam civitatem posset recuperare, teneret pro eo civitatem & comitatum.*

Interdum hominium non per seipsum, sed per alios præstabat vassallus, idque ex peculiari pacto ac conventione. Exstat quippe in Historia Remensi MS. Joannis Rogerii Diploma Henrici Leodiensis Episcopi, an. 1269. quo Johanni Remensi Archiepiscopo homagium se debere *per tres homines tantum*, non vero per quatuor, uti contendebat Remensis Antistes: denique *ad instantiam bonorum pro bono pacis eidem Archiepiscopo fecisse Homagium nomine suo in pratis de Donzeto per tres homines agnoscit, videlicet per Lambertum de Chevesoigne, Egidium de Fesmes Milites, & Jacobum de Cugnon Armigerum, &c.* Interdum denique aliæ erant ac peculiares hominiorum conditiones,

cujusmodi est illa, quam juvat bocce loco describere en Charta originali, data Paris. die Mercurii ante festum S. Michaëlis an. 1329. *A tous ceus, qui ces presentes lettres verrons, Robert d'Artois Comte de Beaumont, salut. Sachent tuit, que come nostre amée Cousine, Madame Marie de Brebant, Dame d'Arschot & de Virzon nous fust tenue à faire deux Hommages pour raison de sa terre de Virzon, à li appartenante au lieu, que on dis Beanchesnes entre nostre terre de Meun sur Eure, & la terre de Vierzon, & l'autre hommage au lieu au gué de Notes, pour cause de la suite de ses hommes des appartenances en nostre terre de Meun, en tele maniere, que nous & la Dame de Vierzon devons estre à cheval, & nostre cheval, les deux piés devans en l'eaué dudit gué, & les deux piez derriero à terre seche pardevers nostre terre de Meun: & le chèval à ladite Dame de Vierzon, les deux piez derriero en l'eaué dudit gué, & les deux devant à terre secho par devers nostre terre de Meun, &c.* Vide io *Bombus*, & in *Roleuum.*

Hominium subsequitur *sacramentum fidelitatis*, nam eo præstito, vassallus, tactis sacrosanctis Evangeliis, *fidelitatem* domino pollicebatur, stans, non flexis genibus. [Aliquando vero fidem seu *sacramentum fidelitatis* subsecutum est hominium, ut videre est in Charta an. 1179. to. 2. Hist. Lotharing. col. CCCLXXXI. *Post factam fidelitatem, & præstito ordine præmisso juramento, faciat Hominium Primicerio.* Idem colligitur ex Homioio præstito an. 1237. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 18. *Exinde fidelitatem juratum super sancta Dei Evangelia & Homagium fecerunt.*] Neque tamen semper *hominio* adjunctum erat *sacramentum fidelitatis*; sed interdum absque eo hominium, interdum etiam absque hominio *fidelitatis sacramentum* præstabatur, uti in V. *Fidelitas* docuimus. Ut porro variæ ac diversæ erant *feudorum*, ita & *hominiorum*, quæ potissimum obtinuere species, *planum* & *ligium*. De *ligio* agemus in bac voce.

¶ Homagium Juratum et Ligium. Cui adjunctum erat sacramentum fidelitatis. W. *Wyrcester* Anecd. in Libro nigro Scaccarii pag. 536. *Obectitur etiam ipsi Regi Angliæ, quod ipse Homagium ligium & juratum sibi* (Philippo Valesio Regi Fr.) *fecit.* Et pag. 538. *Nec dici potest, quod in Homagio facto per dominum Regem, fuit contentum tacite juramentum, ... quod verbum Ligium ex sui significatione nullatenus hoc importat.*

¶ Homagium Manuale. Vide supra.

¶ Homagium Militare, Quale militem decet. Charta hominii Radulfi *de Chasteauneuf* ann. 1208. *Fecit Homagium Militare dicto domino Comiti flexis genibus, junctis manibus, prout est in talibus consuetum.*

¶ Homagium de Persona, Illud est quo vassallus domioum suum feudalem contra quemvis adjuturum se profitetur, non ita tamen ut nemo excipi possit. Consule quæ de duplici *Ligeitate* docuit D. Cangius in voce *Ligius.* Instrument. an. 1339. to. 2. Hist. Dalphio. p. 388. col. 1. *Anno 1339. Indict.* VII. *ipsa indict. mutata cum anno, 12. mens. Nov. Nobilis domicellus Ulricus Tibaudi facit Homagium de Persona ante omnes homines & personas, exceptis dom. nostro Rege Francorum, & dom. Joanne de Cabilone domino de Arlaco, quibus est primo, ut asserit, ad homagium obligatus illustri Principi DD. Humberto Dalphino Vienn. promittens dictus Ulricus dictum dom. Dalphinum de placito, & de guerra juvare contra omnes personas exceptis duobus dominis supradictis, & Archiep. Bisuntinensi, & Episc. de Bala.* Hujus

homagii exstat formula in Lib. nig. Scaccarii Anglici pag. 7. ex Charta Cooventionis inter Henricum Reg. Angl. & Robertum Comit. Flandr. *Robertus Comes Flandriæ, fide & sacramento assecuravit Regi Henrico vitam suam & membra, quæ corpori suo pertinent, & capcionem corporis, ne Rex eum hanc* (l. habeat) *ad damnum suum, & quod juvabit eum ad tenendum & ad defendendum regnum Angliæ contra omnes homines, qui vivere & mori possunt, salva fidelitate Philippi Regis Francorum.* Vide *Membrum* 2.

Homagium Planum, [vel *Simplex*,] ad discrimen *Ligii*, dicitur *Hommage Plain*, quod oude fit, & cui ooo adjunctum est sacramentum fidelitatis, vel illud, in quo quis excipitur. Regestum Feodorum Campaniæ fol. 105. *Gaufridus de Villemaur fecit Homagium ligium, & aliud Planum: Ligium est apud Villam Mauri, & Planum apud Palent.* Et fol. 118. *Jeannes Mancosins fecit Homagium de eo, ... nescit, utrum sit planum vel ligium, & propter hoc inquirendum est.* Occurrit ibi crebro *Planum Homagium, ligius de plano feodo*, fol. 71. 76. 83. 94. 101. &c. Charta Guidoois *Cansdaveine* Dom. *du Pleissié* an. 1258. in Tabulario Corbeiensi lib. 1. Chart. 82. *Tourons en fief lesdits 40. muiz d'aveine à Plain Homage sans ligee.* In Consuetud. Rupellensi art. 4. *Quand aucun vassal tient a Homage Plain ou lige aucunes terres & fief noble, &c.* In Consuetudine Aobian. art. 7. 25. & 189. duplex genus feodorum observare est, ac primum quidem, quod alteri dignitate præfertur, feodum, quod in *Parriam* tenetur, *Fief tenu en Parrie*; alterum, quod tenetur in planum homagium, *Fief tenu en Plain Hommage.* Plani homagii mentio præterea fit in Consuetudine Pontivensi art 77. & in Pictavensi art. 108. ubi duplex perinde homagium esse dicitur, aliud *ligium*, aliud *planum*, & art. 113. homagium planum non tactis Evangeliis fieri, secus de ligio. Adde art. 133. 148.

☞ Quæ quidem, si paulo attentius à D. *Brussel* perpensa fuissent, æquiori haud dubie censura carpsisset. Ex bis quippe manifestum fit vix aliud ullum, præter planum & ligium, notum hisce temporibus homagium fuisse; imo inter utrumque non modicum intersuisse discrimen. Recte igitur observavit D. Cangius duplicem hanc hominiorum speciem potissimum obtinuisse, quod alias species extitisse dicere est, nec minus quoque unum per alterius discrimen apte definivit, clara omnino notione; cum enim, *nude*, dixit D. Cangius addendo: *cui non adjunctum est sacramentum fidelitatis*, mentem suam non obscure declavit. Fuere etiam, fateor, *homagia non ligia* in quibus nemo excipiebatur; quid inde? Virum cetera eruditissimum non omnia vidisse, quod conditionis humanæ vitium est, non ingenii: verum nec illud prætermissum voluit D. Cangius, cum duplicem *Ligeitatem* distinxit, quod io voce *Ligius* consulere licet. Qui vero *hominium planum* debebat, liber & immunis erat erga dominum feudalem ab omni servitio sive curiæ, placiti aut exercitus; unde ejusmodi feuda primum quidem *alodia*, dehinc sub hominii conditione alicui domino subjecta fuisse non immerito existimat idem D. *Brussel.* Hæc autem homioii species circa medium XIII. seculum ab *ordinario* iodistincta esse cœpit.

¶ Hominagium Plenum *de franco servitio sine ligatione*, quo vassallos servitium militare, nulla exceptione facta, domino feudali pollicetur Charta anni 1241. ex Tabulas. Compend. *Hominagium*

Plenum de France servicie sine ligiatione fecit Ansoldus de Faceri Miles Abbati & Conventui S. Cornelii Compendiensis, super quod habetur, &c.

¶ Homagium Rectum, Quod Regi nullo medio præstatur. Charta an. 1276. Chartular. Domnius Dei Pontisar. *Possidabant omnes res hujusmodi & omnes res alias spectantes ad res prædictas superius expressim nominatas in feodo & recto Homagio nude & immediate à Domino Rege Franciæ.* In alia vernacule scripta eod. anno ibid. ubi de iisdem feodis: *Tenoient au chastel de Beaumont nu à nu du Roi de France & en fié.*

Homagium Solidum & non Solidum, id est, ligium & non ligium. Constitutiones Cataloniæ inter dominus & vassallos MSS. c. 31. *Duplex est Homagium, videlicet Homagium solidum, & non solidum. Homagium solidum est quasi gerens legalitatem & fidelitatem. Nam homo solidus adversus omnes gerit fidelitatem domino suo: & ita in homagio solido nullus excipitur, quando sit quantum ad verba: sed quantum ad rectum intellectum, ille qui generalem habet jurisdictionem, intelligitur exceptus: nam contra illum non tenetur dominum suum juvare: ex quo evidenter apparet, quod nullus potest facere Homagium solidum duobus, quia talem simplicem fidelitatem, in qua nullus intelligitur exceptus, præter generalem jurisdictionem habentem, non potest aliquis facere duobus. Est autem Homagium non solidum, quando aliquis excipitur faciendo Homagium, cum dicitur: Facio tibi homagium, excepta fidelitate, quam debeo domino meo solido. Vel sic: Facio tibi Homagium in hoc, excepto quod possim mihi alium dominum constituere, contra quem nolo teneri te juvare: item si excipiatur aliqua persona, &c.*

☞ Hujusmodi homagiorum plurima occurrunt exempla, inter ea quæ in Commentariis ad Historiam Delphinatus referuntur. In homagio per Aymonem de Bocsuzello Dalphino ann. 1290. præstito to. 1. Hist. Dalphin. p. 21. *Salvo & excepto homagio & fidelitate unius domini, quemcumque dictus Aymo vel prædecessores sui sibi constituerint, vel quem dictus Aymo vel hæredes sui sibi constituere voluerint in futurum.* In alio an. 1293. ibid. p. 36. *Facientes ipsi domino Dalphino & ejus hæredibus Homagium ligium & fidelitatem contra quamcumque personam, Collegium, Universitatem, excepta persona Imperatoris, & honore & corona Imperii, & excepto Abbate Insula-barbara, & excepto D. Episc. Vasionensi.*

Homagium Liberum. Charta Guillelmi de Maineriis Militis an. 1248. in Tabul S Judoci: *Quæ omnia de eadem Ecclesia nos per Homagium liberum quendam tenentes, ipsi Ecclesiæ eschangiavimus pro 60. sol. Paris.*

Hominium pro Emenda, vel pro *pace habenda*, vel *pro debito solvendo*: cum quis criminis alicujus reus, cum eo, quem offenderat, vel illius hæredibus, ita paciscitur, ut quoad vixerit, vassallus illorum sit, eoque nomine hominium iis præstet: vel si non est solvendo idoneus, vice debiti vassallum creditoris se constituat, eique hominium exhibeat. Usatici Barcinonenses MSS. editi à Raimundo Bereng. & Adelmodi Comit. Barcin. cap. 3. *Aguayt & encalz de cavallario, & assalt de castello, emendetur per Hominaticum & per aliscaram, sicut visum fuerit judicanti.* Cap. 72. *De compositionibus juxta leges: Judicant namque omnes homines æqualiter, nihil vero judicant inter vassallum & seniorem, quia in legibus non invenitur Hominaticum, & ideo facienda sunt, quæ sunt secundum usaticum.* Constitutiones Cataloniæ inter dominos & vassallos MSS. c. 35. *Causa quandoque intervenit, quando dicitur in promissione: Ideo constituo me tuum hominem, quia tu dedisti mihi tale feudum, vel ut me defendas in jure meo à talibus meis adversariis, vel in emendam injuriæ, quam dicis me tibi intulisse.* Cap. seq. dicitur ejusmodi homagium non transire in hæredes, nisi per stipulationem, quæ intervenit in emendam, ille, qui homagium stipulatus est ac promisit, bona sua ei, quem in dominum accepit, subjecerit, recipiendo ea ab ipso in feudum. Secunda Curia Generalis Cataloniæ sub Jacobo Rege Aragon. an. 1299. MSS. *Item quod pro aliquo debito non fiat de cætero Homagium in Catalonia aliquo tempore, nisi fuerit debitum, quod debeatur pro fine captionis sui, vel amici sui, vel pro matrimonio, & si contra fieret de cætero, quod contractus iste non valeat.* Id dilucidius explicatur in Charta alia ejusdem Regis: *Nisi pro debito, quod deberetur pro faciendo fine seu remissione captionis debitoris vel amici sui, vel debito, quod deberetur causa matrimonii.* Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 3. cap. 16. *Hommage est fet aucunefois pour garder pés, & en cel homage denommé est dit Homage de paiement, pour ceu que pour cel Homage pés & concorde sont reformée entre aucuns. Si comme quant aucun fiert un autre d'aucun crime, & pés est reformée entre eus, ensi que iceluy, qui est fris del crime, fet Hommage à l'autre pour garder lui pés.*

☞ Hujusce moris, quo quis alterius quem offenderat, vel illius hæredum, vassallus hominio constituebatur, exemplum insigne profert Sententia Innocentii II. PP. an. 1133. apud Acherium to. 8. Spicileg. pag. 177. contra auctores cædis Archembaldi Subdecani Aurelian. de qua S. Bernardus Epist. 171. & Petrus Vener. Abb. Cluniac. lib. 1. Epist. 17. *Noverit vestra dilectio quoniam Goffredus de Vico-novo nuper ad nos veniens in præsentia Fratrum nostrorum jurejurando firmavit, quod salva fidelitate carissimi filii nostri Ludovici Francorum Regis ligeum Hominium faciet dilectis filiis nostris Stephano subdecano, St. præposito, & aliis cognatis & nepotibus Archembaldi bonæ memoriæ Aurelianensis subdecani, qui hoc recipere voluerint, & tam ipsis quam omnibus aliis qui cum eodem defuncto fuerant exulati, vitam & membra & bona jurabit, & cum eo meliores de cognatione ipsius eamdem securitatem jurabunt. Hoc etiam addito quod fideliter laborabit, quatinus Henricus similiter juret idem & faciat, & uterque Aurelianensi Ecclesiæ quam graviter læserunt satisfaciet. Præterea Herveus de Vico-novo, Hugo nepos ejus, & Thebaldus Hervei, & cum eo tot milites ut centesimum numerum compleant, & centum quadraginta de melioribus burgensibus urbis Aurelianensis, quos ad hoc poterunt invenire, prædicti Archembaldi subdecani parentibus Hominia facient.*

Hominium Pacis. Tradit Butilerius lib. 1. tit. 82. triplex esse homagium: primum quod *feodi* dicunt, alterum *servitii*, tertium *pacis*, quod sic definit: *Le tiers si est si comme ils sont hommes, qui ont juré à faire tenir & garder paix au Seigneur.* Et infra: *Item se paix est faite pour le Seigneur, aussi peut savoir & entendre, qu'il peut obliger ses hommes à la paix tenir & garder par la foi de leur hommage.* Robertus Monachus lib. 2. Hist. Hierosol. p. 39. de Alexio Imp. CP. *Requisivit à nostris, ut sibi Principes exercitus facerent Hominium, id est, securitatem pacis.* Et mox: *Fecerunt igitur ei cum sacramento Hominium, tali conditione, ut tamdiu duraret, quamdiu ipse perseverasset in sacramento suo & promissione.*

☞ Huc etiam spectat quod refert Sugerius in Vita Ludovici Grossi cap. 1. Captos scilicet à Guillel-

mo II. Rege Angl. nullo modo *eviaculari potuisse; donec suscepta ejusdem Regis Angliæ militia, Hominio obligati regnum & Regem impugnare & turbare jurejurando firmaverunt.* Eadem ootione Radulphus de Gestis Tancredi apud Marten. to. 3. Anecd. col. 119. *Illic Boamundus oblatus Alexio, ei jugo, quod Hommagium vulgo dicitur, subditur.* Et infra: *Nam quid de Ducibus Galliæ dixerim, quibus ipsa sua multitudo non modo jugum Hommagii subtrahere, verum etiam rebelles quosque debuerat subjugare.*

Hominia Plevita, in Consuetudinibus Barcinonensibus, quæ Surita & Garibaius *plejtos Homenages* vocant, *Homages de plejure* nostri facere dicuntur, qui pro domino fidejubent, vel erga superiorem dominom, vel erga alium quemvis, illiusque verba & cooventa præstant, eoque nomine ei, cui fidejubent, hominium faciunt. Butilerius lib. 1. tit. 82. *Encore dient le sages qu'il y a un autre hommage, qui est appellé Hommage de plejure: car l'homme doit faire plejure pour son Seigneur pour l'honneur de lui, & tout ce est en droit & par raison. Et l'avés peu voir par le Roy de France, qui fut prisonnier en Angleterre, comment il fut ordonné que plusieurs nobles Barons, qui estoient ses hommes, s'en allassent en Angleterre tenir prison pour lui, & faire plejure.* Vetus Consuetudo Normanniæ cap. 29. *A hommage est adjointe plevine: car l'Hommage doit plevir son Seigneur en toutes cours, s'il est suy de mesfect, qui appartienne à sa personne, & qu'il sera à droit aux termes, qui lui seront mis, & de ses namps delivrer & d'emprunts, taut comme la rente qu'il lui doit d'un an, se peut estendre.* [Assisiæ Hierosl. cap. 206. *Et home doit taut plus a son Seignor, par la foy qu'il li est tenu, que le Seignor à luy, que home doit entrer en ostage pour getter de prison son Seignor, se il l'en requiert, ou fait requerre par certain message. Et chascun home qui a fait homage à autre est tenu par sa foy s'il trouve son Seignor en besoing d'arme à pie entre ses ennemis, ou leue qui soit en peril de mort, ou de prison, faire son leyal pouvoir de remouter le, & de rejetter le d'icelui peril, & se il autrement ne le peut faire, il li doit donner son cheval, ou sa bête sur quoi il chevauche, se il la requiert, & ayder le à mettre sus, & ayder le en son poair à son corps sauver.*] Ejusmodi vero hominii formula ita concipitur in Hominio Mariæ Benebarnensis Vicecomitissæ Ildefonso Aragoniæ Regi præstito æra 1208. quod descripsit Marca in Hist. Benearn. lib. 7. cap. 1. n. 2. *Ut autem hoc totum, quod supra scriptum est per bonam fidem sine omni enganno attendatur, vobis domino Regi ex parte Dominæ Mariæ promitto hoc & convenio vobis in Dei fide & legalitate mea & ordine, & in osculo pacis & veritatis, quod si forte D. Maria supradicta vellet infringere, ego attendam ad vos, & adjuvabo vos, &c.* Et infra: *Ego quoque Fortunius Dat, & ego Raymundus Ot de Arbus, & ego Ogerius de Golts idem similiter vobis Domino Regi in bona fide & sine omni engano promittimus, & vobis hominium facimus.*

Homagium per Stipulationem. Bracton. lib. 2. tr. 1. cap. 35. §. 2. *Item contrahitur Homagium de utriusque voluntate, tam domini, quam tenentis, &c.* Constitut. Catalaniæ inter dominos & vassallos MSS. c. 84. *Licet de jure Romano homo liber non possit servum se facere alterius per aliquam simplicem pactionem, nec etiam per confessionem, factam in jure: potest tamen per confessionem aliquis suam gravare conditionem, quia per pactionem interveniente scriptura, potest aliquis homo liber se constituere ascriptitium. Et ita aliquis liber homo per pactionem videlicet & per stipulationem potest se constituere hominem alicujus nobilis, & potest ei facere homagium. Et quando super hoc, scilicet ut aliquis liber homo constituat se hominem alicujus hominis nobilis, concipitur stipulatio, intervenit de consuetudine generali Catalonensi osculum, in hunc scilicet modum: Dominus tenet tunc inter manus suas manus illius, qui facit homagium, & ille flexis genibus facit homagium per stipulationem, promittendo illi domino inter manus suas fidelitatem, Et ipse dominus in signum, quod versa vice eidem fidelis erit, ipsum osculatur. Nam eamdem fidelitatem dominus debet suo vassallo, quam vassallus domino suo: tenebitur enim dominus ipsum juvare, & custodire ab inimicis, vel pro posse suo ipsum in suo jure defendere. Et quamvis illud homagium introductum non sit de jure Romano, seu civili scripto, introductum est tamen usu diuturno Catalonensi, qui legem imitatur, & ideo legibus adjuvatur & defenditur, quia pactiones licitæ custodiendæ sunt.* Nescio, an huc pertineat quod narrat Matth. Paris an. 1246. de Amedeo Comite Sabaudiæ: qui *cum Regem Angliæ* (Henricum III.) *præcordialiter diligeret, fecit Homagium eidem Regi in manu Archiepiscopi Cantuariensis, qui supplevit Regis absentiam: & Homagium fecit cum fidei interpositione, addito sacramento de inviolabili observatione, spontanea ac gratuita voluntate, pro utrorumque hæredibus confirmavit, recipiens de dominio dicti Regis quadam feuda, videlicet Secusiam cum Palatio, Avillianam, S. Mauritium de Chablasio, & Castrum de Bardo. Quod licenter facere potuisse* asserit idem Scriptor, *sine Imperatoris injuria & Imperii mutilatione, cum nihil præter aquas & transitus teneret de Imperio.* Prostaot in Regesto Tolosano Cameræ Computoe. Paris. complura per stipulationem homagiorum exempla: ex quo ea, quæ sequuotur, à nobis olim descripta, hic inseremus, ut moris haud omnino triti vestigia lector inde percipiat. Fol. 79.

Noverint universi, &c. quod Guillelmus Boerius de Algariis de sua mera & spontanea voluntate recognovit & concessit & confessus fuit coram D. Raymundo Dei gratia Comite Tolosano March. Provinciæ, se non habere in hoc sæculo Du. nisi eundem Du. Comitem antedictum, neque alicui Du. teneri ratione homagii vel dominii, nisi ipsi Du. Comiti Tolosano supradicto. Et ibidem dictus Guill. Boerius dedit & concessit, se scilicet, suum proprium corpus, & omnem suam progeniem ab ipso ortam & orituram per homines proprios ipsius Du. Comitis & hæredum & successorum ejus in perpetuum ad omnem ipsius Du. Comitis & hæredum & successorum ejus voluntatem, inde scilicet de prædicto W. Boerio & de progenie sua antedicta tanquam de suis propriis hominibus in cunctis locis semper faciendum. Et promisit ipsum servire tanquam suum proprium Du. in cunctis locis fideliter & devote. Hoc ita facto & concesso, dictus Du. Comes per se & successores suos recepit ipsum W. Boerium de Algariis & omnem progeniem ab ipso ortam & orituram per homines suos proprios, promittens ipsum & progeniem suam cum omnibus bonis, juribus & rebus suis mobilibus & immobilibus, quæcunque sunt & ubicunque sunt, protegere, salvare, manutenere, & custodire tanquam res proprias suas, ubicunque & in cunctis locis ab omni damno, injuria, violentia, gravamine, molestia, & offensa. Actum fuit ita & concessum apud Vaurum ult. die mens. Decemb. 1247. Charta alia: *Noverint, &c. quod Arnaldus Natalis, mercator de Salvitate, de sua propria & spontanea voluntate, nulla tamen vi vel deceptione coactus vel deceptus, &c. confessus fuit Du. Raymundo Comiti Tolosæ, se scilicet, suum proprium corpus, esse hominem ipsius Du. Comitis supradicti, & etiam omnem suam progeniem*

progeniem ab ipso Arn. Natali orituram, & promisit ipsi Comiti & successoribus suis, &c. quod ipse Arn. serviet eumdem Dn. suum Comitem & successores suos semper in perpetuum fideliter ac devote tanquam suum proprium dominum, scilicet infra Ecclesiam & extra, & in Tolosa & extra, & in Salvitate & extra & aliis cunctis locis, & quod ipse Dn. Comes & successores sui de ipso Arn. & sua progenie ab ipso oritura, tanquam de suo proprio homine & de suis propriis rebus in prædictis locis & cunctis aliis suam possit facere voluntatem. Item promisit eidem Comiti & successoribus suis, se & suam progeniem ab ipso orituram omnem, servitium & fidelitatem exhibiturum & servaturum ipsi Dn. Comiti & successoribus suis, sicut fidelis & proprius homo debet suo proprio Dn. servare & exhibere. Et voluit & mandavit, quod progenies ab ipso oritura, eandem fidelitatem, dominium & Homagium ipsi domino Comiti & ejus hæredibus facere teneantur in perpetuum. Item dictus Arnaldus Natalis recognovit & concessit & confessus fuit, quod pater suus & alii antecessores sui ab antique erant homines à patre & aliis antecessoribus ipsius Dn. Comitis supradicti, & illud idem hominium & servicium sicut proprii homines tanquam eorum proprio domino facere tenebantur. Act. 1236. Charta alia anno 1238. *Recognoverunt & concesserunt D. Raymundo Tholosa Comiti & suo ordinio, dominium & homagium de seipsis, scilicet de eorum corporibus & de omni eorum progenie orta & oritura, &c.* Fol. 80. 85. 124. & 125.

Homagium Servitii, Butilerio lib. 1. tit. 82. quod quis Dn. præstat pro *servitio*, militari nempe, ei impendendo, pro quo interdum ab eo prædia & feuda obtinet. Vetus Consuetudo Normanniæ c. 29. *Hommage de foy & de service, est quant aucun reçoit autre à hommage, à luy garder foy, & à luy faire service de son propre corps, ou soy à combattre pour luy, se mestier est, ou à faire aucun tel service*. Regiam Majestatem lib. 2. cap. 65. §. 1. *Fiunt autem homagia de terris, de tenementis liberis tantummodo, de servitiis & redditibus assignatis in denariis & aliis rebus*. Dudo lib. 1. de Moribus & Gestis Normannorum p. 70. *Qui nunquam colla sua cervicis cuipiam Regi subegit, nec cujuslibet manibus, gratia servitii, manus suas commendando commisit.*

☞ Haud ingrata forte erunt quæ addemus ex antiquo Glossatore in verba Consuetudinis mox laudatæ: *Et fut cet homage constitué, pour ce que quand aucun a passé aage comme de soixante ans, ou qu'il est debilité d'aucun membre, il n'est pas habile pour combattre. Et pour ce fut établi que s'il étoit accusé d'aucun cas, qui par gage de bataille se deust terminer, qu'il pourroit mettre champion qui feroit le fait pour lui, à ses perils & depends, & pour ce fut constitué & establi homage de foy & de service, & en souloit on anciennement plus user, que l'on ne fait, car on combattoit pour plus de cas, qu'on ne fait pour le present .... & doit l'en savoir, que quand un champion faisoit gage de bataille pour aucun autre accusé d'aucun crime, se le champion estoit desconfit, feust par soi rendant en champ, ou autrement, cil pour qui il combattoit estoit pendu, & forfaisoit tous ses biens & meubles & heritages, ainsi que la Coutume declaire, aussi bien comme cil propre eut été déconfit en champ; & le champion n'avoit nul mal & ne forfaisoit rien, &c.*

Homagium Campionis. Vide *Campiones*.

¶ Homagiorum Rachatum, Certa pecuniæ quantitas, quam hæres vassalli demortui domino præstat pro obtinendo feudo paterno; Idem quod *Relevium*. Charta an. 1366. de Aquariatu de Talmundo: *Item altam & mediam justitiam & omne jus*

alta & media justitia, quam & quod habemus in villa & parochia de Olona, una cum commodo & emolumentis seu Rachatis Homagiorum nobis dicto Abbati debitorum in villis & parochia de Olona.

Homagia non modo à Viris Feudalibus ac nobilibus fiebant; sed etiam ab hominibus de corpore, seu servis. Tabular. S. Germani Parisiens. sub Hugone Abbat. *Ut super quibusdam injuriis, quas nobis fecerat, sicut homo de corpore responderet, Hominium & fidelitatem, quam præscriptis audientibus & videntibus fecerat, denegavit, &c.*

☞ Inde est quod ejusmodi homagium *Corporale* vocabant. Charta an. 1265. in Chartular. Latiniac. *Recognoverunt etiam semetipsos esse hominem & feminam de corpore ... & hactenus fuisse dictorum Religiosorum & prædecessorum ratione Homagii corporalis; manum mortuam & foremaritagium cum prædecessoribus suis debere.*

Homagium, & Hominia, pro territorio, intra quod *Hominia*, vel *servitia* quævis, etiam operarum, domino debentur. Charta Waldensis Cœnobii apud Spelmann. *Noverit universitas vestra, me reddidisse Deo & S. Maria & S. Jacobo de Waldene & Monachis ibidem Deo servientibus totum Homagium in villa de Waldena, à cute de Nuport, super ripam versus Cantburg, vid. in hominibus & eorum servitiis, & in omnibus ad eos pertinentibus, &c.* Liber Ramesiæ sect. 317. *Henricus Rex ... si Abbas de Ramsey poterit monstrare, quod nullus antecessorum suorum operasset ad Hominium de Brampton, &c.* [Index MS. Beneficiorum Eccl. & Diœc. Constant. f. 17. *Heredes Laurentii Thommassin* (debent) *unum quarterium frumenti, 11. den. 11. gallin. Homagium ... Johannes Lobret dimidium bussellum frumenti pro quodam herbegamento & Homagio.* Et fol. 23. *Rector habet manerium presbyteratus ... 11. sol. & 11½. gallinas, & unum gallin. & duo Homagia pro cunctis elemosynis.* Charta an. 1268. in Chartul. Domus Dei Pontisar. *Possidebam in feodum à domino Rege Francia ... videlicet circiter unum arpentum vineæ in clauso de Mello .... Item VII. Homagia.*]

Hominium, Securitas cuivis data cum sacramento. Vide Rodericum Toletan. l. 7. de Rebus Hispan. cap. 22.

¶ Hominium, Clientelæ professio. Miracula S. Aigulfi sæc. 2. Bened. pag. 672. *Qui ab infirmitate quam triennio sustinuerat perfecte curatum se sentiens, sponte sancto Martyri Hominium fecit, & à domino Joscelino portarius constitutus in tantum robur corpus invaluit, ut onus animalis fortissimi ferret.*

Hominium perdit dominus pro defectu juris, id est, si vassallo judicium suæ Curiæ denegat, vel si feloniam fecerit, vel aliquid ad exhæredationem tenentis sui, propter quod justo judicio debeat exhæredari, quo casu ad domini capitalem dominium transit: ita Stabilimenta S. Ludov. lib. 1. c. 52. Petrus *de Fontaines* in Consil. c. 13. §. 8. Bracton. lib. 2. c. 35. §. 12. Fleta lib. 3. c. 16. §. 27. Constit. Sicul. l. 3. tit. 13. 17. [Statuta MSS. Caroli I. Reg. Siciliæ cap. 132.] &c.

¶ Homagiales Terræ, Eæ nimirum quæ sub fide & hominio à Domino feudali tenentur; *Terre homagée*, in Consuetud. Turon. art. 132. Privilegium Mathiæ Regis Hungariæ apud Ludew. to. 1. Reliq. MSS. pag. 510. *Monasterium cum suis Abbate, personis, villis, Terris Homagialibus & hominibus, sub nostra regia Majestatis ... recipere, &c.* Charta Wenceslai Regis Bohemiæ an. 1418. apud eumdem Ludewig. to. 6. p. 87. *Præfatum castrum nostrum Hassenstein, antea sum valido exercitu nostro*

expugnatum & acquisitum cum Homagialibus, oppidis, villis, theloneis, jure patronatus Ecclesiarum, censibus, &c.

¶ HOMAGIALIS, Vassallus, qui ad præstandum domino feudali homagium tenetur. Chronicon Saltzburgense apud Raimundum Duellium Miscell. lib. 2. p. 161. *Ad hoc etiam accessit consensus Capituli, Homagialium & præfectorum, qui ab eo tunc à juramento fidelitatis per eumdem Bernbardum absoluti sunt.* Literæ Richardi II. Reg. Angl. an. 1397. apud Rymer. to. 7. p. 855. *Cum Rupertus senior Comes Palatinus Reni devenerit effectualiter Homagialis noster, pro termino vitæ suæ... Et nos, præmissorum consideratione, & ita quod idem Dux Homagialis, vassallus, & fidelis homo ligeus noster fiat, & deveniat, & existat, ac homagium suum, &c.* Homagium Archidiaconi Coloniens. an. 1397. apud eumdem Rymer. to. 8. p. 1. *Alia faciendo quæ & prout fidelis vassallus, Homagialis & consiliarius domino suo facere tenetur & solet, etiam contra quoscumque. Hominio & sacramento fidelis*, in Charta ann. 1128. Append. ad Marcam Hispan. col. 1262.

¶ HOMAGIATUS, Eadem notione. Leges Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. *Omnes Homagiati dominum suum debeat plegiare & tenentur de debitis suis.*

¶ HOMINAGIUS, Idem quod *Homagialis.* Charta fundationis Abbatiæ Villæ-novæ apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan. col. 327. *Assignavi quidquid habebam in toto feodo Giraldi.... & omnia quæ pertineat ad Comitatum inter Leyne & Bolsygne pro* LXX. *libris, exceptis Hominagiis quæ retinui in manu mea ad servitium meum cum equis & arma faciendum.*

HOMAGIUM GURPIRE, REDDERE, REMITTERE. Ex Consuetudine Bellovacensi, ut ait Bellomanerius c. 61. seu potius ex generali feudorum lege, non poterat vassallus dominum suum appellare, i. ad monomachiam Legibus receptam & statutam provocare, vel ad bellum diffidare, vel in jure de quovis crimine interpellare, priusquam suum *gurpisset Homagium.* Adeo ut vassallus, qui dominum de crimine aliquo accusare volebat, cum deberet convenire, coramque suis *Paribus* hæc verba proferre: *Sire, j'ay esté une pieche en vostre foy & en vostre hommage, & ai tenu de vous tex heritages en fief: & à l'hommage & à le foy je renonce, parce que vos m'avez meffet, duquel meffet j'entens acquerir vengence par appel.* i. Domine, diu est, quod in tua fide & tuo homagio perstiti, & talia prædia in feodum à te tenui: nunc vero eisdem homagio & fidei renuntio, quia malefactum in me commisisti, de quo per appellum vindictam exigere decrevi. Quo facto, eum *submonere* seu citare in Curiam superioris domini debet, ibique suum prosequi appellum. Quod si ante appellum, feodo & homagio non renuntiasset, non dabatur locus gagio duelli: sed in emendam erga dominum cadebat, tantum prolatæ in eum contumeliæ reus, *pour lui avoir dit vilenie.* Id etiam attigit vetus Consuetudo Normanniæ c. 84. *L'on doit savoir, que aucun ne peut appeller de felonie son Seigneur, à qui il a fait hommage, ne le Seigneur son homme pour la foy de l'hommage, que l'un doit porter à l'autre. Mais se le Seigneur veut aussi fuyr son homme, il convient qu'il lui rende son hommage, ains que il lui offre son gage de l'appeller, & l'homme aussi: & se le Seigneur enchiet, l'homme ne tendra jamais de lui la terre, ne le fief que il tenoit, mais la tendra auement du Seigneur, qui est pardessus... Et se l'homme est vaincu, la terre remaindra quitte au Seigneur.* Bracton. lib. 2. c. 35. §. 12. *Item reddere poterit domino suo Homagium suum, simul cum tenemento, propter capitales inimicitias, ut liberius prosequatur appellum suum, & sic dissolvitur Homagium.* Adde Fletam lib. 3. c. 16. §. 35. Ricardus Hagulstadensis de Bello Standardico p. 321. *Itaque Robertus reddito Homagio, quod ei fecerat, ... ad suos socios reversus est.* Matthæus Paris an. 1188. *Tunc Rex Anglorum Regi Francorum fecit Homagium, quia in principio hujus guerræ Homagium suum reddiderat Regi Franciæ.* Ejusmodi redditionum homagii exempla & formulas proferunt passim, Nicol. Trivettus an. 1294 1296. Henr. Knyghton. p. 2477. 2481. 2497. 2549. 2550. Thom. Walsinghamus pag. 61. 66. 67. 133. Renerus apud Chappeavill. to. 2. Hist. Leod. p. 226. Rodericus Toletan. l. 7. Hist. Hispan. c. 7. 33. Inventarium MS. Chartophylacii Regii, *Layette, Flandres, Coffre* v. tit. 20. *Coffre* 3. *Sac.* 2. tit. 23. &c. Vide præterea Leges Alfonsinas parte 4. tit. 25. legibus 7. & 8.

HOMINIUM RUMPERE. Sugerius in Ludovico VI. c. 2. *Quo siquidem tempore inter B. Dionysii Adam Abbatem & Burchardum nobilem virum Dominum Montmorentiacensem accidit quasdam contentiones pro quibusdam consuetudinibus emersisse, quæ in tantam ebullierunt irritationis molestiam, ut rupto Hominio inter defœderatos armis, bello, incendiis concertaretur.*

Pari modo dominus, qui vassallum de proditione aut alio quovis forefacto appellare decreverat illius *homagium guerpire* tenebatur. Cujus quidem paritatis ea ratio est, inquit Philipp. Bellomanerius d. c. 61. quia *tout autant, que li hom doit à son Seigneur de foi & de loiauté par la reson de son homage, tout autant li Sires en doit à son home.* Id est, ut verbis utar Bractoni pag. 98. *Est tanta & talis connexio per homagium inter dominum & tenentem, quod tantum debet dominus tenenti, quantum tenens domino, præter solam reverentiam.* Hujus porro moris exemplum profert Gualter. Terwanensis in Vita Caroli Comitis Flandr. c. 37. ubi de Guill. Yprensi: *Unde & idem Dominus Guillelmus Hominium Alardi guerpivit, & eo diffiduciato, totum feodum ejus saisivit.* Matth. Paris an. 1233. *Formam pacis cum eo (Rege) mihi plurimum damnosam gratis inii: in qua convenit, quod nisi illa ex parte Regis mihi observaretur, omnia omnino ex parte mea essent in statu, in quo fuerant ante dictam pacem initam: videlicet quod ego essem extra homagium suum, & diffiduciatus ab eo, sicut prius fui per Dn. Episc. Meneveusem.* Et infra: *Unde aperte didici, quod nullam pacem voluit mihi observare, cum post pacem deterius me pertractaret. Unde homo suus non sui; sed ab ipsius homagio per ipsum absolutus.* Adde eumdem ann. 1233. 1234. pag. 268. 273. & Thwroczium in Uladislao c. 34.

Est præterea alia hominii ex solo arbitrio apud Danos gurpiendi ratio, de qua Sueno in Legibus Castrensibus cap. 7. *De ministerii resignatione: Illam etiam non prætermisit antiquitas formam instituere, qua & principis majestas illibata, & militis non esset honor imminutus, si ad alterius se quis transferret hominium. Statuit ergo in Circumcisionis vigilia, qua novum annum inchoat, experti Militis novitatem affectantis, duos commilitones ad dominum, cujus se dominio exuere cupit, ablegandos esse, qui & ei hominium cum servitio illius resignent. Et sic absque contumelia verecundia, dominique offensa, poterat unusquisque ad alterius hominium libere convolare.*

HOMAGIUM, Sacramentum, juramentum, in Legibus Aragonens. apud Blancam pag. 771.

HOMAGIUM EVANESCERE dicitur, cum præ-

dium vel feudum ad Regem devolvitur, quia *Reges nulli consueruut facere Hominium.* Id pluribus probamus in Historia Comitum Ambianensium, quam dudum absolvimus, prælo proinde paratam, cum altera Comitum Pontivi.

HOMIPLAGIUM, Cum quis homini plagas infligit. Leges Henrici I. Regis Anglur. c. 80. *Si quis in domo vel in Curia Regis fecerit homicidium, vel Homiplagium, de membris componat.*

HOMO. *Homines* appellari, famuli, actores, procuratores, custodes, &c. Ita usurpant Senator lib. 10. Epist. 5. Ausonius Epist. 22. Pacatus in Paneg. Symmachus lib. 2. Epist. 30. lib. 3. Ep. 27. lib. 5. Ep. 54. Greg. M. l. 3. Ep. 37. l. 6. Ep. 9. Jurisconsulti, & alii passim, ut omittam veteres. Vide Cujacium lib. 8. Observ. c. 14. Jacub. Gothofr. ad Cod. Theod. &c. Hinc *Homines* generatim posterioribus sæculis dicti quivis alterius dominio quavis ratione subjecti, seu essent ii servilis conditionis, seu ingenuæ; sed obsequii ac servitii nexu superioribus dominis, atque adeo suis Principibus ratione debitæ fidelitatis subditi.

Prioris speciei *Homines* sunt, quos *Denariales, Chartularios, Ecclesiasticos, Fiscalos, Regios, de Corpore, Pertinentes*, & ejusmodi nominant, ut alterius *Commendati, Casati, Feudales, Exercitales, Franci, Romani, &c.* qui nullo scilicet viliori servitutis nexu; sed ex fidelitate, vel ex obsequio dominis suis quodammodo subsunt. De his sigillatim agimus in singulis epithetis.

Triplicem porro *hominum* liberorum, etiamsi subditorum, conditionem observare est ex Lege Longob. Alii enim *primæ*, alii *mediocris*, alii denique *minimæ* & infimæ sortis erant, pro fortunæ ac facultatum modo. *Primæ* meminit lib. 1. tit. 9. §. 21. *Consuetudo enim est, ut pro minima persona, quæ exercitalis homo invenitur esse, 150. sol. componantur, & pro eo, qui primus est, 300. sol.*

Mediocres personæ. Glossæ antiquæ MSS. *Pauper, mediocris.* Habentur non semel in Legibus Wisig. lib. 9. tit. 2. §. 8. lib. 12. tit. 2. §. 15. in Legib. Burgund. tit. 2. §. 2. tit. 26. §. 2. & in Addit. 1. ad easdem Leges c. 14. *Medii Alemanni*, in Legib. Alem. tit. 68. §. 4. Ita passim in Cod. Th. *mediocres*, pro *pauperioribus* ac infimis, respectu potentum, dicuntur, in l. 3. 4. de Extraord. muneribus, *paupertate mediocres*, in l. 14. de Censitor. *mediocritas*, pro paupertate, in l. 27. de Annona, &c. & in hac Inscriptione, Lugduni: *D. M. Jovino Voletioni vir. ex leg. 1. M. Julia Materna conjugi incomparabili memoriam posuit è mediocritate sua, & sub ascia dedicavit.* Julius Firmicus lib. 4. Mathes. cap. 7. *Mediocres in vita, & qui neque facultatibus abundent, &c.*

Homines denique *minores*, in Legibus Longob. lib. 1. tit. 14. §. 7. *qui nec casas nec terras habent*, qui & *minima persona*, cujusmodi sunt *exercitales homines*, ibidem tit. 9. §. 21. *minimi maximique* in l. un. Cod. Th. de Grege domin. Vide *Manus*. Sed præsertim unice & nude

Homines appellari cœpere, *vassalli & clientes*, qui ratione *beneficiorum* ac *feudorum* dominis suis, speciali ad id facta professione, quæ ex hoc *hominium* & *homagium* dicta est, fidem & servitium, seu militiæ, vel placitorum, aut quodvis aliud debebant: qua quidem notione vocem *Homme* usurpant passim Consuetudines nostræ municipales, quarum locos indicavit Raguellus. Annales Francor. Fuld. an. 884. *Ibi inter alia veniens Zwentibaldus Dux cum principalibus suis, Homo, sicut mos est, per*

manus Imperatoris efficitur, contestans illi fidelitatem juramento, &c. Anno 887. *Quem Imperator ... honorifice suscepit ad Hominem, sibique adoptivum filium eum injunxit.* Acta Episcupor. Cenom. p. 244. *Venientes ergo parati auro & argento & vestimentis nobilibus ad prædictum Regem Francorum gloriosissimum Carolum, deprecati sunt, ut sui mererentur effici Homines: qui & quadam humana cupiditate illusus suscepit eos, & eorum beneficia sua largitione habere promisit.* Vita S. Remberti Archiep. Hamburg. n. 27. *Ut per manus acceptionem Hominem illum Regis fieri, & inter Consiliarios ejus collocari obtinuit.* Eadmerus lib. 2. Vitæ S. Anselmi Cant. Arch. cap. 38. *Homo Ducis* (Rogerii) *Rogerus Comes de Sicilia.* Vetus Charta apud Bellium p. 389. *Amonuit Hugonem, ut fieret Homo supradicto Bernardo pro ipsam partem de castro, qui fuerat patri suo.* Et infra: *Promisit et Comes sicut debet senior suo Homini rationem vel finem, &c.* [Charta an. 1246. ex Hist. Mediani Monasterii p. 284. *Noverint universi præsentes litteras inspecturi, quod ego Hugo de Parva-petra Comes, sum Homo illustrissimi viri Mathæi Ducis Lotharingiæ, & Marchionis de terra Berkeim, sicut bonæ memoriæ D. Philippus de Gilbevillari de dicta terra Homo suus erat.* S. Bernardus Epist. 39. ad Theobaldum Comitem Campaniæ Edit. Mabillonii ann. 1690. to. 1. col. 51. *Ipsa est uxor Bolini illius Hominis vestri.*] Anna Comnena in Alexiade: Πιὸν παραχρῆμα ἄνθρωπον αὐτοῦ γενέσθαι. Sic passim.

HOMO, pro marito, quomodo *Homme* Galli dicimus. Gregorius M. lib. 6. Epist. 27. *Quod vero scribitis, ut excellentissima filia mea Gurdia & sanctissima filia ejus domna Theotista, & magnificis earum Hominibus Domno Marino & Domno Christodoro scribere debeam, &c.*

HOMINES AD ARMA, Cataphracti equites, nostris, *Hommes d'armes.* Joannes Fortescutus de Laudibus Legum Angliæ c. 35. *Reminiscere ... qualiter villas & oppida regni Franciæ frugum opulentissima, dum ibidem peregrinaberis, conspexisti Regis terræ illius Hominibus ad arma, & eorum equis ita onusta, ut vix in eorum aliquibus quam magnis oppidis tu hospitari valebas, &c.*

HOMINES DE CAPITE. [Ii plerumque intelliguntur qui manumissi fuerant sub conditione operarum, servitii, aut census annui.] Vide *Capitales homines.*

¶ HOMINES CASATI, Spelmanno, qui in ædibus serviunt. Capitul. lib. 5. c. 136. *Biduanas omnes faciant, tam Episcopi, Monachi & Monales, quam Canonici, & eorum infra Casati Homines.* Vide *Casati.*

¶ HOMO COMMENDATUS, Eidem Spelmanno, qui se in manum alterius commendavit, causa patrocinii. Lex Ripuar. tit. 72. §. 5. *Homo commendatus, vel fugitivus, &c.* Quænam vero fuerit eorum conditio discere est in voce *Commendatus*, quam videsis.

HOMINES DE CORPORE, Servituti glebariæ obnoxii, qui censum debent de capite, *Capite censi. Homines de corpore, ascriptitii, seu glebæ affixi, aut alterius servilis conditionis*, in Statuto Philippi Pulcri anno 1302. pro reformat Regni art. 63. Charta Philippi Aug. Regis Fr. 1180. pro Ecclesia Aurelian. *Servos & ancillas, quos Homines de corpore appellamus, ... ab omni jugo servitutis absolvimus.* Bulla Gregorii IX. PP. an. 1240. in Histor. Monast. S. Mariæ Suession. p. 451. *Originarii Monasterii vestri, quos Homines de corpore patria consuetudo appellandos.* Charta Amaluini Abb. Silvæ Majoris ann. 1207. in Tabular. Campan. Bibl. Th. p. 284. *Si dominus*

hominis illius juramento trium Militum & trium aliorum proborum hominum probaverit, quod ille sit Homo suus de corpore, & quod eum pro voluntate sua sicut Hominem de corpore taillabat. Arestum Paris. 28. Jan. 1319. *Proponebat, quod dicta Agnes est Femina sua de corpore taillabilis de alto & basso ad voluntatem, & astricta eidem Militi, videlicet ad tallias, forismaritagium, & mortuam manum, & alias redibentias, &c.* [Consuetudo Vitriac. art. 145. *Tous Hommes & Femmes de corps sont au baillage de pourfuite, en quelque lieu qu'ils aillent demeurer, soit lieu franc ou non, & les peuvent les Seigneurs reclamer, & faire reclamer, si bon leur semble, car tels Hommes & Femmes de corps sont censez & reputez du pied & partie de la terre, & se baillent en aveu & denombrement par les vassaux, avec leurs autres terres.*] Adde Chartam Communiæ S. Quintini an. 1195. Historiam Ecclesiæ S. Aniani in Probat. p. 200. 201. Doubletum pag. 907. Pithœum ad Consuetud. Trecensem p. 14. &c. Vide *Capitale* & *Manumissio*.

¶ Homo Ligius de Corpore, Qui censum de capite Domino debet, nulla facta reservatione. Consuet. Tolos. rubr. de Homagiis n. 7. *Si aliquis Homo Ligius de corpore & casalagio, vel de corpore sine casalagio, qui sit alicujus domini, contrahat matrimonium cum aliqua muliere quæ sit libera, &c.*

Homines Cubantes, et Levantes. [Mansionarii, manentes, Gall. *Levans & Couchans.*] Vetus Inquisitio in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano, *Abbas eum requisivit tanquam hominem suum Cubantem & Levantem.* Vide *Levantes & cubantes* in *Levare*.

Homines Ecclesiastici, [In servitium alicujus Ecclesiæ adscripti,] in Lege Ripuar. tit. 50. §. 1. tit. 15. §. 3. tit. 18. §. 3. tit. 19. §. 2. 3. tit. 22. in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 151. in Capitul. Caroli C. tit. 23. cap. 24. *Ecclesiastica femina*, in Leg. Ripuar. tit. 54. §. 1. qui in Capitulis Caroli C. tit. 9. cap. ult. *Mancipia Ecclesiastica* dicuntur. Capitulare Compendiense Caroli C. ann. 868. c. ult. *Neque mancipia Ecclesiastica quisquam nisi ad libertatem commutet, videlicet ut mancipia, quæ pro Ecclesiastico dabuntur, in Ecclesia servitute permaneant, & Ecclesiasticus Homo, qui commutatus fuerit, perpetua libertate fruatur.* Testament. S. Remigii apud Flodoardum lib. 2. *Vitis plantam super vineam meam ... possidebunt, cum Melanio vinitore, quem do in loco Ecclesiastici hominis Albovichi, &c.*

¶ Homines Exercitales, Milites qui militant in exercitu. Leges Longobard. lib. 1. tit. 9. §. 21. *Consuetudo enim est, ut pro minima persona quæ Exercitalis Homo invenitur esse, 150. sol. componant, & pro eo qui primus est 300. sol.* Leges Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 9. *Si quisque Exercitalium in eamdem bellicam expeditionem proficiscens, minime Ducem secutus fuerit, &c.* Vide *Exercitales*.

¶ Homines Fiscales & Fiscalini. Vide in *Fiscus*.

¶ Homines Franci. Vide *Franci*.

Homo de Guerra, Militaris, vulgò *Homme de guerre*. Guill. de Podio-Laurentii in Chronico: *Si quis etiam Homo de guerra gradiens cum eis inveniretur, ab hostib. tutus erat.*

¶ Homines Ligii. Vide *Ligius*.

Homines Linei, vel Lignei, [Hominum membra ex ligno vel lino quæ in biviis & compitis à veteribus Gallis superstitiose collocabantur.] Vide *Pedes lignei* in *Pes*.

¶ Homines Manus mortuæ, Servi glebæ. Vide in *Manus*.

¶ Homines de suis Manibus, ab iis qui nude *Homines* dicebantur distincti; unde fortassis intelligendi qui ad homagium manuum admittebantur. Chartularium Æduense in Catalogo feudorum Castellaniæ D. *de Glane* ann. 1262. *Item li Bosserans de Ædua sunt homines domini de Glane. Sed dominus de Glane recepit Guillelmum Bosserans in Hominem de suis manibus.*

¶ Homines de Manupastu, Domestici. Vide *Manupastus*.

¶ Homines sine Medio, Qui nullo medio à Rege aliquod feudum tenent, in veteri Chronico Flandriæ cap. 66.

¶ Homines Novi, apud Spelmannum, qui novo donantur feodo.

¶ Homines Pertinentes, Eidem Spelmanno, qui glebæ adscribuntur, Servi feodales. Leges Longobard. lib. 1. tit. 16. §. 8. *Si Homines Pertinentes sine voluntate domini sui hoc fecerint.* Leo Marsic. lib. 3. c. 43. *Familias Hominum ad ipsum locum Pertinentes.*

¶ Homines Regis vel Regii, Iidem qui Fiscalini & Longobardis *Aldiones*, qui ad prædium Regis vel fisci pertinent. Lex Ripuar. tit. 11. §. 3. *Si quis Regio aut Ecclesiastico Homini de quacumquelibet re forciam fecerit.* Leges Caroli M. apud Murator. to. 1. part. 2. p. 107. *Homo Regis, id est, fiscalinus, vel Ecclesiasticus, id est lidus, interfectus c. solid. componatur. Homo Regis, Homme le Roy.* Ita se inscribit Johannes de Kieurchis Præpositus S. Quintini.

¶ Homo Remanens in Pedibus suis. Charta an. circ. 1080. ex Bibl. Colbert. *Emendet Bernardus de Aviliano Imberto, & suis totas malefactas quas Imbertus habet factas de ipso castello Exforas; post Imbertus ipsum castellum sibi abstulit, & ita tamdiu suus Homo remaneat in pedibus.* Infra: *Donec suus Homo permaneat in pedibus.* Id est, ni fallor, quamdiu in ejus servitio militari perseveraverit.

¶ Homines Sanctuarii, Iidem qui Ecclesiastici, ad Sanctos seu ad Ecclesiam pertinentes, Ecclesiarum tenentes. Vide *Sanctuarius*.

Homines Signi, [Qui nostris dicuntur *Consuetudinarii*, seu *Coustumiers*, qui servitium domino debent.] Vide *Signum, servitium*, in *Signum*.

¶ Homo Terrenus, Vassallus, tenens. Charta ann. 1093. tom. 3. Gall. Christ. inter Instr. col. 314. *Nobilis vir Ingelramnus Homo meus Terrenus castri Lilerensis dominus, &c.*

¶ Homines Veragi, Veraces, probi. Præceptum Carolomanni Reg. an. 770. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 33. *Dum de hac causa sic ante nos sua ratio deducta, & suam vel suis gamalationis, tam per veragos Homines, quamque per confirmationis Regum cognovimus, justitiam ei reddimus.* Vide *Boni homines*.

Homo Venditus. Leges Malculmi II. Reg. Scotiæ c. 3. §. 1. & 2. *Item ordinaverunt pro sustentatione Justitiarii quolibet die itineris sui centum solidos. Item Clericis suis, pro quolibet Homine amerciato, vel vendito, duos solidos: & pro quolibet homine mundato per assisam, pro tractu extra rotulos, 4. denarios.* Ubi Skenæus *hominem amerciatum* intelligit, qui legitime citatus, ut in *itinere* seu Curia Justitiarii comparcat, se non sistit, ideoque ratione suæ contumaciæ amerciatur, & mulctam solvit. *Hominem autem venditum*, qui in *itinere* coram Justitiario comparet, crimen sibi objectum, pro quo fuit attachiatus, confitetur, & pro eo cum Justitiario, certo quasi pretio interveniente,

transfigit : ita ut alter *witam* vel pœnam pecuniariam pro crimine ipsa lege debitam redimat ; alter vero, nempe Justitiarius, hæc eadem accepta pecunia ei vendat. Vulgo *Compositionem* vocant.

¶ Homo, Qui aliis servis præest. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 57. col. 1. *Eurinus servus, ... habet de terra arabili bun. v. ... sed pro ipsa waearitiam quod providet non solvit denar. sed facit cuvadas & rigas, quantascumque sibi jusserit Homo, & solvit pullos iii. cum ovis.*

Homo, *Homonis*, pro *Hominis*, licentia plusquam Poetica. Hincmarus Rem. in Opusculis p. 383.

Ne tibi sis sapiens multum, quod cæcat Homonem.

Salomon Episcopus apud Canisium :

Tunc igitur veterem deponens Martyr Homonem.

Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 626.

Inter silvestres ubi pauper mansit Homones.

Homoligius, unica voce, Vassallus, in Charta Friderici I. Imper. apud Miræum in Donation. Belg. lib. 2. cap. 22.

¶ HOMODULI, *Conservi*, Laur. in Amalth.

HOMOLOGARE, ὁμολογεῖν, Profiteri. Tabolarium S. Flori in Arvernis an. 1268. *Pro se & hominibus suis voluerunt & Homologaverunt Deo & B. Maria prædictas decimas*. Id est, professi sunt se concessisse, &c.

Amologare, in veteri Charta apud Columbum in Manuaica lib. 2, num. 49. Hodie

Homologare vulgo nostri usurpant, pro Regiorum edictorum, aut Statutorum in Acta Parlamenti relatione : cujus quidem usus tum primum cœpit, cum Joanne Rege capto & in Angliam abducto, Carolus filius Regni Vicarius & *Regens* dictus est : litteris enim Regiis, quibus ea dignitas Carolo attributa, adscripta hæc verba leguntur in Regesto Parlamenti signato C & D. *Lecta & præsentata in Camera Parlamenti 3. Martii an.* 1356. cum ante hæc tempora vix Regias litteras in Acta Parlamentaria relatas videre sit. Certe olim Principum edicta à Senatu confirmari solita docet Justinus Apol. 2. ubi de Edicto Imperatoris pro Christianis : Ταῦτα δὲ ἐν τῆς συγκλήτου δόγματι προστίθημι βούλομαι. Martianus Capella lib. 1. pag. 15. dixit : *Augustius fieri Joviale decretum, cum cœtu Deorum attestante depromitur*. Vide Cujacium lib. 1. Observ. c. 19. [& P. Fabrum lib. 1. Semest c. 25.]

HOMOLOGI Coloni, in l. 6. Cod. Theod. de Patrociniis vicor. *Vicis adscripti, & Homologi more gentilitio vocati* : id est, glebæ adscripti, qui prædiis certis addicti erant, nec ab iis excedere poterant : [iidem qui *Homines ligii* :] ὁμόλογοι, dedititii, conditionales ; more gentium ejusmodi servitoti obnoxii, ex pacto ac conditione. Nam ὁμολογία est *confessio, professio*, in Gloss. Græc. Lat.

¶ HOMONAGIUM. Vide in *Hominium*.

¶ HOMOPHAGIA, Cruda comestio, ὠμοφαγία. Utitur Cassianus l. 4. Instit. c 24.

HOMORARIUM. Vide *Humerale*.

HOMOUSIANI appellati ab Arianis Catholici. Fastidiosus Arianus in Sermone : *Bipartitus namque pridem error irrepsit, qui hactenus perditorum animas vinciens ad quamdam veritatem spirare non sinit, Homousianis asserentibus inseparabilem atque individuam Trinitatem, nec Patrem ingenitum Filii sui esse factorem*. S. Fulgentius lib. contra eumdem cap. 1. *In illo autem profano sermone vocans nos Homousianos, quod nos Ariani assolent nuncupare*. Idem lib. pro fide Catholica adversus Pintam Arianum : *Verum quia quidam proprio spiritu acti, ejus fidei cultores Homousianos, vel Unisubstantianos vocandos esse præsumsit, &c.* Infra : *Magnum sane fidei crimen putant applicari Catholica, cum ejus alumnos Homousianos vel Unisubstantianos appellant, quasi homousion vel substantiam Deitatis vel alicujus hominis vocabulum contineat, &c.* Adde Victorem in Epist. ad eumdem S. Fulgentium.

¶ HOMOUSION, Quod est ejusdem substantiæ ; ὁμοούσιον. Notkeri Balbuli lib. Sequent. c. 37. apud Bern. Pez. to. 1. Anecd. part. 1, col. 41. *Est unigenitus, via, vita, manus, Homousion*. Gennadii Synopsis dogmatum Eccles. *Homousion, id est, coessentialis in Divinitate Patri Filius ; Homousion Patri & Filio & Spiritus Sanctus & coessentialis.*

¶ HOMSOKENE, *id est saltus in domum*, ex Gloss. MS. apud H. Wanl. de Litt. Septentr. pag. 284. Vide *Hamsoca*.

HOMULLUS, pro *Homulus, Homunculus*, Homo. Gloss. Græc. Lat. Ἀνθρώπιον, *Homullus*, Ἀνθρωπάριον, *Homullus, Homuncio*. Domnizo lib. 2. de Vita Mathildis cap. 12.

Planctum cujus didicit Guibertus Homullus.

Et cap. 21.

A se non ullus vanus discessit Homullus.

[Odo in Carmine de varia Ernesti Bavariæ Ducia fortuna apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 363.

Et Regem quis sit ab eis interrogat, omnem
Pollicitus eum pace fidem ; latantur Homulli.]

Vox nota Lucretio :

..... Brevis hic est fructus Homullis.

Utitur etiam Symmachus lib. 4. Epist. 33. ubi Juretus.

Homullulus, apud Auxilium de Causa Formosi Papæ to. 4 Analect. Mabillonii p. 613.

¶ Homululus, in Ratherii Veron. Episc. lib. Apologet. to. 2. Spicileg. Acher. p 233. *Distare quid inter hominem & Homululum sit omnibus dum non ignotum*. Et in Epist Cardinalis Sabinensis tom. 8. ejusdem Spicileg. p. 288. *Qui & qua Homululis ductoribus porcorum & pecudum etiam vilissimis personis effecti sunt famuli & subjecti.*

HOMUNCIONATES, dicuntur ab Arianis apud Arnobium Juniorem in Conflictu cum Serapione, initio libri 1. Catholici, *qui dicunt, duas naturas esse in Christo duasque substantias*, quos alii *Homousianos* vocant, ut Victor Vitensis.

HOMUNCIONITÆ. Ita vocantur à Prudentio Ebionitæ, Samosateniani, aliique hæretici, qui Christum purum hominem esse, nihilque divinæ essentiæ ac virtutis habere contendebant. Marius Mercator de Anathematismo Nestoriano §. 19. 20. *Photinus autem Nestorii magister verbum quidem hoc Dei esse in substantia negat ; sed esse id Dei Filium non vult, ... Photinum Romana Ecclesia & participes hujusmodi pravitatis Homuncionitas nominat*. Prudentius in Apotheosi, in carmine *Contra Homuncionitas* :

Sunt qui Judaico cognatum dogma furori
Instituunt, media Christum ratione secuti
Hoc tantum quod verus homo est, at cælitus illum
Adfirmant non esse Deum, &c.

Hos Ἀνθρωπολάτρας vocat Athanasius libro extremo de Incarnat. Domini, *Hominicolas* Facundus Hermian. lib. 9. cap. 3. Vide Notas Jo. Baptistæ Cotelerii ad Constitut. Apostol. pag. 271.

HONDHABBENDE, Qui rem furtivam *in manu habens*, deprehenditur, & cognitio ejusmodi delicti, quæ Baroni competit in Curia sua, ex *Hond* Angl. manus, & *Berend*, ferens. apud Bractonum lib. 2. tract. 2. cap. 8. §. 4. c. 32. §. 2. & c. 35. Vide *Bacberend*.

¶ HONDI, Vox apud veteres Francos usitata ad significandum centenarium numerum, Flandris *Hondert*, Germanis *Hundert*.

¶ HONDOARDUS, pro *Eduardus*. Sic vocatur primus hujus nominis Angliæ Rex in Litteris Mariæ Hungaricæ apud Rymer. to. 2. p. 311. *Recepimus ab excellentissimo Principe domino Hondoardo D. G. illustri Regi Angliæ.*

¶ HONDPENY, Præstationis species, ex *Hond*, manus, & *Pany*, denarius. Privileg. *de Sempingham* apud Th. *Blount* in Nomulex. Anglic. *Et sint quieti de chevagio, Hondpeny, buckstall & tristris & de omnibus misericordiis, &c.* Forte contracte pro *Hundredpenny*.

¶ HUNDUS, Modus agri. Charta an. 1485. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 787. *Item septimo, adhuc septem jugera cum septem Hondis, ad valorem viginti septem librarum currentium.*

¶ HONERA, pro *Onera*, quævis servitia. Charta an. 1254. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 7. *Noverit universitas vestra, quod cum esset hæsitatum, an Prior & Conventus de Monemuta Honera ordinaria consueta .... sustinere tenerentur, vel Vicarii earumdem ecclesiarum; tandem nobis constitit legitime ... eosdem Vicarios & eorumdem successores omnia Honera prædicta agnoscere debere.*

¶ HONESTAMENTUM, Ornatus, insigne alicujus dignitatis. Johannis Gofredi Cardinalis Oratio an. 1468. habita, to. 7. Spicileg. Acher. pag. 315. *In quo tamen profecto vix tam peperit Rex huic Reverendo Patri hoc Honestamentum honoris, quam iter aperuit ceteris honorum acquirendorum.*

¶ HONESTARE SE, Sese accingere, disponere, Gall. *Se préparer.* Roberti Monachi Hist. Palæst. apud Ludewig. Reliq. MSS. to. 3. p. 10. *Denique reversus iterum in terram dominus Boamundus, diligenter Honestavit se ad incipiendum iter sancti Sepulcri.*

1. HONESTAS, Honor, prærogativa, privilegium. Charta Godefridi Episcopi Ambianensis an. 1104. in Hist. S. Martini de Campis p. 350. *Salvis Honestatibus & utilitatibus prædictæ Ecclesiæ nostræ, &c.*

¶ 2. HONESTAS, Decorum, decentia, observantia. Charta an. 1101. apud Mabill. to. 5. Annal. p. 443. Bertrandus Archiep. Narbon. S. Pontio subjicit Monasterium S. Aniani *quod est juxta fluvium Vernazoubre, à pravis hominibus suis possessionibus privatum, & ab omni Honestate seclusum S. Regulæ.*

¶ HONESTE, Viriliter, fortiter. Roberti Monachi Hist. Palæst. lib. 4. cap. 18. apud Ludewig. to. 3. pag. 10. *Videntes autem aliæ acies quod vexillum Boamundi tam Honeste esset ante alios delatum, illico redierunt retrorsum.* Ibidem pag. 83. *Quia jam cum eis in retroactis Honeste pugnaverat, pacem obtinuit.*

HONESTIMUS, Honestus. Papianus in Collat. Legis Mosaicæ tit. 4. de marito, qui uxorem in adulterio deprehensam occidit: *Si de pœna tractas, * non his, quæ aliquid ejus Honestimo calori permittetur, ambigitur.*

¶ HONESTUS EQUUS, *Splendide, optime ornatus & instructus.* Gasparis Barthii Gloss. ex Hist. Palæst. Eadem notione ibid. dicuntur *Honesta capta.*

¶ HONGRECOLTRA, Ager incultus, palustris, cespitibus nigris fodiendis aptum, ab *Hongre*, fames, & *Coltra*, ligo. Charta Guillelmi Comit. Flandr. an. 1117. inter Probat. Hist. Guinens. p. 195. *Pasturam adjacentem villæ S. Audomari in nemore quod dicitur Lo, & in paludibus, & in pratis, & in bruera, & in Hongracoltra, usibus eorum, excepta terra Lazarorum, concedo.*

HONNO, HONNIA. Charta Bonifacii Marchionis Italiæ an. 1009. in Bullario Casin. to. 2. p. 69. 70. *Et rebus meis in loca Besella, & loca Isojano, id est, prænominatis Honnibus, curtis, & castellis, cum suarum pertinentiis, &c.* Infra: *Habeant & teneant ad eorum juris proprietatem diebus vitæ illorum; & si ipsis eorum sive filius filiabus migrati fuerim, hanc cartulam offensionis, in sua robora permaneat, atque persistat; sic hæc Honnia fuerit, sicut supra legitur decessum, si filios aut filias de legitimo matrimonio non habuerit, &c.*

HONOR, apud Scriptores Ecclesiasticos, usurpatus potissimum pro majoribus & excellentioribus in Ecclesia dignitatibus, ut sunt Episcopatus, Presbyteratus, & Diaconatus. Optatus Milev. lib. 2. adversus Parmenianum: *Honore nominis sui spoliati sunt Sacerdotes.* Et infra, de Donatistis, qui Episcopus & Presbyteros abdicabant: *Quid prodest, quia vivi sunt homines, & occisi sunt Honores a vobis: valent quidem membris, sed erepta portant funera dignitatis.* S. Augustinus lib. 2. adversus Epist. Parmeniani cap. 11. *Et cum expedire non videatur Ecclesiæ, ut præpositi earum venientes ad Catholicam societatem Honores suos ibi non administrant, non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed manent super eos.* Concilium Arelat. IV. can. 1. *Episcopatus vero vel Presbyterii Honorem nullum laicus ante præmissam conversionem, vel ante 30. ætatis annum accipiat.* Can. 2. *Sed nec aliqui Pontifices Presbyterii, vel Diaconatus Honorem conferre præsumant. Ita Presbyterii & sacerdotalis Honor*, apud Cyprianum Epist. 34. 65. τιμὴ τῦ πρεσβυτέρου, in Concilio Ancyr. can. 18. & alibi passim. Vide Synod. Tricass. an. 878. c. 7. Capitularia Caroli M. lib. 5. c. 8. *Si Ecclesiastici viri supradicta facinora commiserint, si honorabilis persona fuerit, perdat Honorem suum.* Qui vero *honorabiles* hic, *honorati* dicuntur in Charta Divisionis Imperii Francor. Caroli M. c. 2. *Vel ad loca sancta, vel ad Honoratos homines confugiat.* Auxilius de Ordin. Formosi lib. 1. cap. 30. *Et si clerici fuerint. Ecclesiastico judicio à suis dejicientur Honoribus.* [Adde lib. 2. cap. 10.]

Postmodum generatim *Honores* dicta majora in Ecclesiis Cathedralibus *Beneficia*, seu, uti vocantur *Dignitates*, atque adeo Canoniæ ipsæ. Alexander PP. in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis n. 3. *Præterea cum juxta B. Gregorii sententiam singula Ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis sigillatim committi debeant, prohibemus ac cætero, ut nulli duo Honores in eadem Ecclesia concedantur, nec Præpositura sive personatus ejusdem Ecclesiæ personis alibi commorantibus tribuantur.* Alia ejusdem Alexandri ad Episcopum Carnotensem num. 18. *Duximus statuendum, ut Honores Carnotensis Ecclesiæ aliis de cætero minime concedantur, nisi qui secundum antiquam & rationabilem consuetudinem residentiam se promiserint habituri.* In eamdem sententiam habentur Chartæ aliæ Lucii PP. n. 21. 23.

☞ Idem aperte docet Testamentum Philippi Augusti an. 1190. to. 1. Ordinat. pag. 21. *Præcipimus etiam Reginæ & Archiepiscopo, ut omnes Honores, qui dum vacant, pertinent ad donationem nostram, quos honeste poterunt retinere, sicut Abbatia nostra & Decanatus, & alia quædam Dignitates, in manu sua teneant, donec à servitio Dei redierimus. Et quos retinere non poterunt, donent secundum Deum, & assignent consilio fratris G.* (vel *B.*) *& hoc faciant ad honorem Dei & utilitatem regni. Si autem in via moriemur, volumus ut Honores & Dignitates ecclesiarum donent illis, quos magis dignos viderint.*

HONORES, præterea appellata *Beneficia*, seu præ-

dia, quæ ad vitam viris nobilibus assignabantur, ad militare servitium, à quibus *feuda* postmodum profluxere: quæ perinde *Honorum* appellatione donantur à Scriptorib. Hieron. Blanca in Comment. Rerum Aragon. pag. 734. *Quæ vero ea essent (oppida) perinde ut Ricis hominibus assignabantur, quasi in feudum honoratum dabantur eisdem: unde Honores, quod in honorem darentur, sunt vocata.* Roderic. Toletan. lib. 7. de Reb. Hisp. c. 1. *Cui manu & ore hominium fecerat pro terra, quam ab eo acceperat in Honorem, &c.* id est, in beneficium, in feudum. Nithardus lib. 3. *Et si Honores, quos idem in Burgundia habuit, eidem donare vellet, ut se illis commendaret, præcepit.* [Fragmenta de Gestis Regum Fr. apud Duchesn. tom. 4. pag. 535. *Nihil petit sibi dari (Wlfinus) nisi super Chars fluvium quem Rex habebat Honorem.* Chron. Maurign. *Tradita vero neptis sua in conjugio Amalrico de Monte-forti, cum Honore de Rupe-forti, &c.*] Abbo Monachus l. 2.

Perdidit ergo suos illic Willelmus Honores,
Hugoni regnante datos, quis Bituricensis
Exuerat Consul, &c.

Honores Comitum, seu Comitatus, in Legib. Longob lib. 1. tit. 25. §. 68. & lib. 2. tit. 54. §. n. eod. l. 2. tit 40. §. 3. *Et si bassi nostri hoc non adimpleverint, beneficium & Honorem perdant.* Adde Capitul. Caroli C. tit. 13. c. 4. tit. 23. c. 6. tit. 2. c 7. tit 31. c. 24. Chron. Normann. an. 869. &c. Hinc. *Honores*, ut & *Beneficia*, opponuntur *alodis* & *proprietatibus*, in Capitul Caroli C. tit. 19. *Ut omnes in Honoribus & alodis vestris securum consistatis.* Et tit. 30. pag. 292. *Legem & justitiam & in se, & in suis proprietatibus, & in suis Honoribus habeat.* [Adde tit. 31. col. 144. Edit. Baluzii.]

¶ Honores, appellatæ etiam provinciarum vel urbium Præfecturæ. Charta an. 1167. apud Lobinell. to 2. Hist. Britan. p. 307. *Illustrissimo domino suo Henrico Regi Anglorum... Johannes de Solignein salutem & fidele in omnibus obsequium. Ex benignitate vestra contigit ut mihi Honorem Dolensem regendum committeretis. Factum est autem ut dum terram illam regerem, quod &c.*

Honores Aperti, Vacantes, in Cap. Caroli C. tit. 42. §. 8. Vide *Aperire*.

Honores vero pro feudis passim occurrunt [sæpe etiam *Honor* pro præcipuo feudi manerio & universo ipsius ambitu reperitur.] Leges Henrici I. Regis Angl. c. 55. *Omni domino licet summonere hominem suum, ut ei sit ad rectum in Curia sua: & si residens est ad remotius manerium ejusdem Honoris, unde tenet, ibit ad placitum, si dominus suus summoneat eum.* [Charta an. 1069. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Frater autem ejus mundialis ac secularis autem castrum illud nobilissimum ad defensionem sui Honoris aptissimum &c.* Charta Leodegarii Episc. Aptensis circa an. 1120. to. 1. Gall. Christ. inter Instr. p. 78. *Et insuper totum meum Honorem quem à parte patris mei Rostagni habui.* Alia Froterii Episc. Nemaus. ibidem pag. 5. *Damus & reddimus ad honorem B. Salvii in communia, illum Honorem quem Præpositus ejus Ecclesiæ tenere solet.*] Ita vocem hanc usurpant Vitikindus lib. 1. pag. 10. 1. Edit. Rathbertus Monachus de Casibus S. Galli cap. 3. Ordericus Vitalis lib. 3. p. 464. Fulbertus Carnot. Ep. 96. Joannes VIII. PP. Epist. 130. Leo Ost. l. 2. c. 10. 52. lib. 3. cap. 16. Gauterius de Bellis Antioch. p 443. Sugerius in Ludovico VI. c. 17. 18. Joannes Hagulstad. an. 1138. 1145. 1150. Richardus Hagulstad. an. 1135. Rad. de Diceto ann. 1170. Gaufredus Vindocin. l. 3. Ep. 27. Vetus Charta apud Beslium pag. 388. 393. Epist. 62. inter Francicas to. 4. Hist. Franc. &c.

Honores interdum laxius quævis possessiones dictæ, in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 5. Tabularium sancti Severi apud Marcam lib. 3. Hist. Benearn. cap. 11. n. 5. *Decrevi ex meis propriis Honoribus hunc locum accrescere.* [Charta an. 1085. to. 1. Gall. Christ. inter Instrum. pag. 65. *Damus quandam portiunculam nostræ hæreditatis, scilicet Honorem illam qui quondam fuit proavi Poncii Balde dicti Marini Rufi. Est autem Honor præscriptus in territorio castelli, quod dicitur Fossas in mansionibus, vineis, terris cultis & incultis, in saltuis & piscatoriis.* Testament. Guillelmi Montispessulani an. 1211. to. 9. Spicileg. Acher. p. 156. *Inter opus & mensam dominorum Ecclesiæ Magalonæ dimitto mm. sol. in Honore emendo.* Charta Alphanti Episc. Aptensis ex Chartul. Aptensi fol. 44. *Faciam deliberationem & gratuitam donationem omnipotenti Deo & S. Mariæ Sedis Aptensis ex quodam Honore quem hucusque possedi.* Sententia arbitralis an. 1292. MS. *Item dixerunt & pronunciaverunt, quod perticus, cum quo mensurantur arpenta terræ, vineæ & alii Honores.* Vita S. Pontii sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 496. *Cum sanctus vir in quemdam Honorem monasterii sui hospitandi gratia devenisset, &c.* Statuta Massil. l. 1. cap. 58. *Ordinamus præsenti constituto quod Rector vel Consules teneantur & debeant facere inquiri ab aliquibus viris statutis,... quot & quales, & qui sint Honores omnium personarum extranearum eas habitantium Massiliæ.*] Henricus Huntindon. de Contemptu mundi cap. 23. *Possessiones magnas, & varias, quas vulgo vocant Honores.* Sic *Honeurs* usurpant etiam Poetæ nostrates. Le Roman *de Rou* MS.

N'a droit au fieu, ne a l'Onor,
Qui se combat a son seignor.

Le Roman d'*Aubery* MS.

Se vos jamais avoir volés m'amer
Et en Borgoingne tenir fief ne Honor,
Secorez moi por Dieu hui en cest jor,

Le Roman *de Garin* MS.

Et ge estoie venus à nostre Roie,
Por recevoir l'Onor de Bordelois.

Villharduinus n. 123. *Et cil departiroient les fiez & les Honors par les homes, & deviseroient quel service il en feroient à l'Empereur.* Et n. 161. *La Duchè de Nike, qui ere une des plus haltes Honors de la terre de Romenie.* Charta Beneharnica apud Marcam pag. 339. *L'Aunor d'Ax*, Honor Aquensis. Sed &

Honores nostri appellarunt *Laudimia*, quæ ratione *Honoris*, seu *feudi*, domino ex feudorum alienationibus obveniunt. Liber Chirographor. Absiæ fol. 177. *Et habuerunt inde 6. solidos solvendos de vendis & Honoribus.* [Charta ann. 1229. ex Hist. Beccens. MS. pag. 562. *Ad perpetuam firmam decimam, redditus, terras, Honores, pensiones Ecclesiæ, res denique omnes, quas Henricus Abbas, & Ulterioris portus Monachi habebant apud burgum Teroldi.*] *Ventes & Honneurs*, in Consuet. Pictav. artic. 21. 22. 26. 27. &c. Inculismensi art. 10. 12. 16. Rupellensi art. 3. 39. Baionensi tit. 8. artic. 9. Angeriac. art. 18. 27. & seqq. Aquensi tit. 9. art. 29. & Turon. art. 165.

¶ Honor Cathedræ, Præstationis species quæ Episcopo quotannis in signum subjectionis ab Ecclesiis exsolvitur. Concilium Bracarense cap. 2. to. 9. Spicileg. Acher. pag 111. *Placuit ut nullus Episcoporum cum suas diœceses perambulant, præter Honorem cathedræ suæ, id est, duos solidos, aliquid*

aliud per Ecclesias tollat. *Honor* nude dicitur in Præcepto Theodorici Calensis apud Eccardum de Orig. familiæ Habsburgo-Austr. col. 113. *Non Archidiaconus, non Ecclesia judices, nec censum mittere, neque pastam, neque Honorem in rebus monasteriis accipere non audeat.* Vide *Cathedraticum.*

Honor, apud Hispanos, distat à *feudo*, & *terra*. Dicitur enim *Terra*, quam dominus annuatim dat vassallo in pecunia: *Honor*, quem dat sibi sine conditione, ut reditus alicujus villæ; & honor iste non aufertur ei in vita sine causa. *Feudum* autem datur alicui, ut certum servitium faciat. Ita Interpres legis 2. Alfonsi IX. Regis Castellæ part. 4. tit. 26. quæ sic habet: *Tierra llaman en Espanna, a los maravedis que el Rey pone a los Ricos omes, e a los Cavalleros en logares ciertos. E Honor dizen aquellos maravedis, que les pone en cosas sennaladas, que pertenescen tan solamente al sennorio del Rey: e dageles el por les fazer honrra: assi como todas las rentas de alguna villa a Castillo. E quando el Rey pone esta tierra, e Honor a los Cavalleros e vassallos; non faze ninguna postura. Ca entendiende se segun fuero de Espanna, que le han a servir lealmente, e non los deven perder por toda su vita, si non fiziesen porque. Mas el feudo se atorga con postura, prometiendo el vassallo al sennor, de fazer le servicio a su costa, cassu mission, con cierta cantya de Cavalleros, o de omes, a de otro servisio sennalado en otra manera quel prometiesse de fazer.* Vitalis Episcopus Oscensis, apud Blancam p. 727. *Debent enim omnes civitates & villæ Domini Regis tam majores quam minores Ricis hominibus pro suis stipendiis assignari.* Mox addit, in ejusmodi honoribus Ricos homines judices statuere, mulctas judiciarias percipere *usque ad mediam mortificaturam & fractionem cultelli inclusive*, &c. ita ut Rex nullum in iis jus habeat, nisi præsens sit in urbe, cum pœna hujusmodi est exigenda: *Tunc enim, quia ex præsentia omnia minora officia conquiescunt, & omnia debent per suam excellentiam pertractari, pœna per compulsionem Domini Regis exacta usibus Regis cedunt*, &c. Vide eumdem Blancam pag. 734.

Honor, apud Anglos, significat feudum vel manerium aliquod nobilius, quod regalibus exornatur, & multa inferiora sibi servitutem debentia habet. Cowell. lib. 2. Instit. tit. 2. §. 7. [Litteræ an. 1235. apud Rymer. to. 1. p. 340. *Nos reddemus eidem Duci Honorem de Eya cum pertinentiis suis.* Instr. an. 1283. apud eumdem to. 2. p. 238. *Sciatis quod concessimus dilecto & fideli nostro Johanni de Britannia Comiti Richemondiæ libertatem Honoris Richemondiæ.*]

¶ Honor, Territorium, districtus, *Banleuca*. Litteræ Caroli Johannis Franc. Reg. primogeniti an. 1357. to. 3. Ordinat. p. 204. *Quod ad questionem seu clamorem alterius, non mandabunt vel citabunt Senescalli dicti Domini nostri vel Baillivi sui, nisi pro facto proprio ejusdem Domini nostri, vel querela, aliquem habitantem in dicta villa, extra Honorem dictæ villæ, super his quæ facta fuerint in dicta villa & pertinentiis & Honore dictæ villæ, vel possessionibus dictæ villæ, & in Honore ejusdem.* Pluries ibi.

¶ Officiales, Servitores ad Honores, Qui non ex officio, sed sponte & voluntarie serviunt, nostris *Honoraires, volontaires.* Charta Ludovici Reg. Comit. Provinciæ an. 1409. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*: *Jus inquirendi, procedendi, ac puniendi Officiales & servitores nostros, qui Volentes dicuntur, & sunt ad Honores, & nostræ Majestati ac Curiæ continuo actu non serviunt.*

¶ HONORABILE Feudum. Vide in *Feudum.*

HONORABILES, *Honoribus perfuncti*, ut est in l. 10. Cod. Th. de Comitib. vacantib. seu *administratione perfuncti*, ut in l. 2. eod. Cod. de Medic. Qui quidem titulus vulgo à nostris in civitatibus concedebatur iis, qui civilia munia obierant, quos *Honorables personnes* vocabant: tametsi hodie apud nos viluit ejusmodi appellatio, quod nobilitati, quam omnes ambiunt, quodammodo opponatur, [vel ut rectius dicam, opponi falso existimetur. Hoc quippe titulo donatos videmus, & id quidem duobus retro sæculis, eos qui majoribus dignitatibus Ecclesiæ vel Regni illustres fuerunt.] Interdum etiam *Honorabiles* appellantur in dignitate constituti, ut in Capitul. Caroli M. l. 5. §. 8.

¶ HONORABILIS, Ornatus, optime instructus. Codex MS. Consuetud. S. Augustini Lemovic. *Septimus decimus* (Abbas) *Raimundus ... ipse fecit ... quinque casulas optimas, nec non & quinque libros Honorabiles, scilicet Epistolas Pauli, & Epistolas Jeronimi*, &c.

1. HONORABILITAS, Titulus honorarius Episcoporum, apud Facundum Hermianensem lib. 4. cap. 2. p. 152.

¶ 2. HONORABILITAS, Decorum, decentia, honor. Capitul Caroli C. an. 862. tit. 35. c. 9. *Et paratus sum cum tali caritate & Honorabilitate illum recipere sicut Christianus Rex Christianum Regem, & sicut diligens patruus dilectum nepotem debet recipere.*

¶ HONORANTIA, Honor, pompa, Italis *Honoranza*. Annal. Cæsenat. an. 1324. apud Murator. to. 14. col. 1141. *Triumphus quidem maximus fuit ibidem, ad quorum Honorantiam concurrerunt Florentini, Perusini*, &c.

HONORANTIÆ, Honores, privilegia, prærogativæ. Charta an. 1193. in Hist. Bellunensi p. 98. v. *Cum omnibus suis pertinentiis, Honorantiis, & districtibus*, &c.

¶ HONORARE, Forte pro *Onerare*, hoc est, alicui servitio subjicere; nisi *Honorare* hic idem sit ac donner. Charta an. 1261. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 161. *Nec de cætero possim hæreditatem meam vendere, nec alicui obligare nec Honorare absque eorum licentia.*

¶ HONORARIUM Vinum, *Quod Regibus & potentibus honoris gratia offertur.* Vetus Gloss. MS. Sangerman. ex Isidoro l. 20. c. 3.

HONORATI, Qui in honoribus ac dignitatibus sunt constituti, vel qui dignitates gessere, seu in urbe, seu in provinciis. Gloss. Lat. MS. *Satrapæ, Judices, Honorati, vel Principes.* Ἀξιωματικοί, in veteri Glossario: οἱ ἐν ἀρχαῖς γεγενημένοι, Libanio: οἱ ἐν ἀξίαις, Gregorio Nazianz. Orat. 1. Stileut. *Honoribus usi*, in aliquot Inscript. maxime enim *Honorati* dicuntur post gestos honores. Lex 8. Cod. Th. de Privilegio eorum qui in sacro palat. militarunt: *Qui vel post administratam provinciam Honorati auctoritate fulcitur.* Salvianus lib. 3. ad Eccl. Cathol. *Introducunt nempe in testamentum, quos nunquam introduxere in affectum, & hoc maxime, ut dixi, aut locupletes, aut nobiles, aut Honoratos, & qui nisi potentes essent, parentes forsitan non fuissent.* Victor Vit. lib. 1. Vandal. persec. *Senatorum atque Honoratorum multitudinem exilio contrivit.* Julius Africanus seu Abdias lib. 6. *Venerunt autem cum eis Indorum Honorati*, &c. Usatica Regni Majoric. MSS. *Si aliquis Honoratus homo, seu mulier Honorata captus seu capta detinebitur, ibidem non detineantur in domo, ubi homines seu mulieres modici valoris detinebuntur.* Adde Epist. Honorii & Theodosii ad Agricolam Præf. Præt. Gall. editam a Sirmondo

ad

ad Sidonium, Leonem PP. Epist. ad Episcop. Viennensis provinciæ; Gregorium Turon. lib. 8. cap. 42. Adamnanum lib. 1. de Locis SS. c. 3. Agobardum lib. de Dispensat. Ecclesiast. rer. c. 2. Capitulare Pipini Regis Italiæ cap. 36. Synodum Ticinensem ann. 810. c. 4. Baron. ann. 1054. n. 22. & quæ congessit Jacobus Gothofredus ad Leg. unic. Cod. Theod. de Offic. Judic. Civil.

¶ HONORATI, Qui honorariam per codicillos vacantes dignitatem habent, l. 1. C. de offic. civil. jud. l ult. C. de offic. diversi. jud. l. 1. C. de honor. vehic. l. 11. Pancirolus lib. 2. Thesauri var. lect. cap. 77.

HONORATI, Qui *honores*, hoc est, feuda, possident. Capitul. Radelchisi Princip. Beneventani cap. 27. *Si populus potestati mea... serint in exercitu quocumque, & quolibet modo occiderint vel apprehenderint vestros Honoratos ac vassallos.* Vide *Honor.*

HONORATIM. Fulcherius Carnot. lib. 1. Hist. Hierosol. c. 4. *Nec permittebat Imperator intrare in civitatem multos simul: sed Honoratim, vel quinque, vel sex de potentioribus, ad horam ingredi sinebat.* Ita utraque Editio: id est, cum honore debito.

HONORERIUM, Presbyterium, consessus Presbyterorum honoratiorum. Inscriptio Christiana apud Gruterum 1174. 8.

Parvulus interea Petri nutritus ovili,
Primus Honorerii Presbyter enituit.

¶ HONORIFICABILITUDINITAS, Honor. Albertus Mussatus de Gestis Henrici VII. lib. 3. rubr. 8. apud Murator. to. 10. col. 376. *Nam & maturius cum Rex prima Italia ostia contigisset, legatos illo Dux ipse direxerat cum regalibus exeniis Honorificabilitudinitatis nec obsequentia ullius causa, quibus etiam inhibitum pedes osculari regios.*

HONORIFICABILITUDO, pro *Dignitas*, in Charta Hugonis Archiep. Genuensis an. 1187. apud Ughellum.

1. HONORIFICENTIA, Titulus honorarios Pontificum, in Epist. Isidori Hispal. ad Masonam Emerit. Episcopum, de cujus fide viri docti dubitant. Vide Joannem VIII. PP. Epist. 269.

¶ 2. HONORIFICENTIA, Dignitas, pompa. Instrum. an. 1362. in Tabular. Massil. *Reformavit quod cantare solemne fiat pro salute anima ipsius domini nostri Regis bona memoria, juxta modum & Honorificentiam cantatis domini Andrea mariti primi domina nostra Regina.*

¶ 3. HONORIFICENTIA, Idem quod *Honor*, Feudum, dignitas feudalis. Pacta inita inter Francos & Venetos ante expugnationem CP. in Gestis Innocentii III. PP. p. 93. *Est autem sciendum, quod à nostra & vestra parte 12. homines vel plures pro parte eligi debent, qui juramento adstricti, feuda & Honorificentias inter homines distribuere debent, & servitia assignare, &c.* Occurrit ibi pluries. Idem Innocentius in Epist. ad Marchionem Monferratensem: *Non habito respectu ad possessiones & Honorificentias, quas obtines affluenter.*

¶ HONORIPETA, Ambitiosus, qui honores aucupatur. Apuleius de Philos. lib. 2. *Culpabilium autem virorum quatuor forma sunt: quarum prima Honoripetarum est.*

HONORIUM, Idem quod *Honor.* Charta Philippi Pulcri Regis Franc. an. 1309. in Regesto ejusdem Regi. n. 85. ex Tabul. Regio: *Nec pedagium seu barragium in Honorio castri & Castellania de Burdelita solvere compellentur.*

HONOROSUS. Regula Templariorum cap. 10. *Quia assueta carnis comestio intelligitur Honorosa corruptio corporum.* Ita Editio Andr. Favini & Labbei. [f. pro *Onerosa.*]

¶ HONORUS, Honorificus. Frodoardus in fine libri metrici de Romanis Pontificibus:

Ac geminans dono cumulatum muneris almi
Pergere latantem amplexu dimisit Honoro.

Mabill. in Itinere Germ. to. 4. Analect. p. 52.

Hunc librum Carolus quondam perfecit Honorus.

¶ HONTEISTER, Mensuræ species. Charta an. 1238. apud Miræum to. 1. Diplom. Belgic. pag. 421. *Qua terra solvit annuatim ad Nativitatem Domini quadraginta & tres denarios Brunellenses, & novem fertellas avena, cum mensura qua dicitur Honteister, nomine census.*

HONTFONGENETEF. Monasticum Anglic. to. 1. p. 723. *Teneant omnes prædictas terras... in liberam, puram, & perpetuam eleemosynam, & sicut aliqua eleemosyna liberius dari poterit vel teneri omnino, extra dangerium nostrum, haredum, vel assignatorum nostrorum, ballivorum, vel ministrorum, in perpetuum, tantummodo Hontfongenetef nobis retento.*

HONUS, pro *Honor.* Gloss. Lat. Gr. *Honus, honor, τιμὴ ἀνθρώπων.* Glossæ Lat. *Honus, honor, dignitas.* Adde Isidor. lib. 1. cap. 26. & Egesippum lib. 5. cap. 23. extremo, ubi *nullus Honus curat hoc vulnus*, legi in MSS. Codd. monent viri docti. Vide Chronicon Fredegarii cap. 82.

HOPELANDA, Pallii vel tunicæ species, nostris, *Houpelande.* Statuta pro S. Capellæ Paris. Canonicis: *Cavendum est, ne subtus superpellicea induantur Hopelanda propter deformitatem, qua ibi multotiens est apparens in colleriis.* [Charta an. 1433. ex Archivo majoris Ecclesiæ Massil. *Hopelandam nostram sive tunicam brevem de violeto obscuro foderatam de bocassino & de grisis.* Charta ann. 1406. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. pag. 827. *Dedit D. de Vaucler pannum seu serraturam Hoppelanda sua. Item legat ..... unam suam Hoppelandam rubeam martris foderatam.* Litteræ Caroli V. Regis Francor. ann. 1367. *Nulla ipsarum audeat portare aliquam Hopelandam.*]

¶ HOUPPELANDA. Statuta Eccl. Ambian. circa an. 1450. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 1226. *Supponet quoque Houppelandas, vilanos & alia vestimentorum genera, prater tunicam, supertunicale, mantellum, houciam & epitogium non portent* (*Ecclesiastici.*) Vocis etymon ab Uplandia provincia arcessit Huetius, quod inde credat allatas fuisse *Houppelandas. Pelandas* eas vocant Itali.

¶ HOPERATUS, pro *Operatus*, Contextus. Vetus Cæremoniale MS. B. M. Deauratæ: *Et ibi debent reperire faldistolium praparatum a gentibus Sacrista munitum de uno panno lineo, Hoperato de serico.*

¶ HOPIA, *Veneni genus, quod ex incisis capitibus papaverum succo expresso conficitur.* Laur. in Amalth.

¶ HOPLA, Populus, arbor. Charta Mathildis Comitissæ an. 1096. to. 2. Bullarii Casinensis pag. 117. Vide *Oplus.*

¶ HOQUETUS, Singultus, Gallice *Hoquet.* Bulla Johannis XXII. PP. in Extravag. de Vita & honestate Clericorum, ubi de musicis sui temporis: *Nonnulli nova scola discipuli... melodias Hoquetis intersecant.*

¶ HORA, Moneta, vel pars libræ monetariæ. Vide *Ora.*

¶ HORA NONA, Vox usurpata ad significandas partes Orientis circa solsticium hiemale. Charta incerti anni apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 250. *Usque dum pervenitur ad ipsum locum ubi tres fossa simul adveniunt. Et tunc vadit fossa sancti Ca-*

tuodi quasi ad Horam Nonam per abrupta loca usque dum pervenit ad unam nodula.

¶ Hora Tertia, post meridiem scilicet, Partes Occidentis circa solsticium hiemale. Charta mox laudata ibidem: *Et in capite marcasii levat fossa per montem Huelgoret quæ recte vadit quasi ad Orientem. Tunc relinquens nodam qua vadit ad puteum tenens nodam unam cum fossa contra Horam Tertiam.* Chartularium Quimperleg. fol. 82. v°. *Fossa ... quæ recte vadit ad Orientem, & antequam pervenit quasi ad acervum petrarum curvat parum per quasi ad Horam Tertiam.*

¶ Hora Enrabiada. Capitulum MS. S. Victoris Massil. an. 1312. *Statuimus quod prima illa Hora dicta Enrabiada, in qua Prima aliquotiens dici consuevit, quæ non ædificabat, sed potius animos fratrum conturbabat, ex nunc in antea non dicatur.* Haud scio an huc spectet quod legitur in Dialogo inter Cluniac. & Cisterc. monach. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 1603. *In æstate, somno excitati post solis ortum surgitis; & antequam Primam cantetis, opera vestra tam otiosa quam negotiosa soletis operari, ipsam Primæ celebritatem in horam diei secundam fere plenam differentes.* Sed hæc nihil ad vocis originem.

HORÆ Canonicæ, Officia diurna, quæ in Ecclesiis fideles psallendo exequuntur, sic dicta, quia certis horis recitari debent juxta Canones & regulas SS. Patrum. Hæ autem septem numero sunt, scilicet, *Matutina, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, Completorium*: quæ ita recensentur in Canonibus Saxonicis Ælfrici ad Vulfinum Episcopum cap. 19. Uhtsang, id est, *Cantus antelucanus*: Primsang, id est, *Cantus matutinus*: Undernsang, i. *Cantus tertianus*: Middægsang, i. *Cantus meridianus*: Nonsang, i. *Cantus nonalis*: Æfensang, i. *Cantus vespertinus*: & Nihtsang, i. *Cantus nocturnus.* Papias: *Synaxis, Græce, Hora dicitur, quando fratres conveniunt.* De Horis Canonicis & earum institutione ac antiquitate ex SS. Patribus multa scripsere, qui de ritibus Ecclesiæ tractatus ediderunt, inprimis Durandus lib. 5. Ration. cap. 1. & seqq. Durantus de Ritibus Eccles. lib. 3. c. 1. & seqq. Pamelius ad S. Cyprian. de Orat. domin. Bellarminus lib. 1. de Bon. oper. cap. 11. Baron. an. 34. num. 163. 251. an. 51. n. 69. Gazæus ad Cassianum, Haeftenus lib. 7. Disquisit. Monast. tract. 2. 9. & alii passim. Adde Excerpta Egberti Archiep. Eborac. c. 28.

☞ Tredecim horarum cursus nocturna & diuturna continuatione cum integro psalterio persolvisse S Gerardum Episcopum Tullensem referunt Acta Episcop. ejusdem Ecclesiæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1053. Quid consuetis septem horis addiderit non percipio.

Horæ, nude. Gervasius Dorobernensis: *In hac Capella ante exilium & post, Missas celebrare, Horas audire, & frequenter orare solebat.* Ordericus Vital. lib. 6. pag. 607. *Cotidie Missas audire studebat & Horas.* Monastic. Anglic. to. 1. pag. 876. *Interim dicamus Horas & Evangelia nostra.* Ita ψάλλειν τὰς ὥρας, dixerunt Græci recentiores. Vide Nomocanonem nuper editum à Cotelerio cap. 57. 53.

Horarius, Liber Horas canonicas continens, apud Gillebertum Lunicensem Episcopum de Usu Ecclesiastico.

Horæ Diurnales. Ordericus Vitalis libro 12. *Diurnales horas ad Laudem Dei ex debito modulabantur.* Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis cap. 15.

Psallebant semper Capellani reverenter
Horas nocturnas sibi, quotidieque diurnas.

Will. Thorn. an. 1283. *Vel alius rogatu ipsius dicet Horas de die in Conventu.*

Horæ Regulares, quæ & *Canonicæ*, vel quæ juxta regulam monasticam in Ecclesia decantantur: apud Lanfrancum in Decretis pro Ordine S. Benedicti cap. 14. 15. in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 38. & alibi sæpe, &c.

Horæ de S. Maria, Quæ in quibusdam Monasteriis cum *Horis regularibus* cantantur. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 50. *Sive Hora regularis, sive de sancta Maria, &c.* Et c. 55. *Notandum, quod Hora de sancta Maria mediocri voce dicendæ sunt, & cum cantu, & in his non inclinatur ad Gloria Patri. Ad omnes Psalmos communiter sedemus, &c.* Vide Concil. Tolosanum ann. 1229. cap. 14.

¶ Horæ, Liber precum, Gall. *Heures.* Menoti Sermones fol. 159. v°. *Les Sergent sunt ministri diaboli; ecclesia eorum est taberna, numquam enim veniunt ad sermonem; servitium eorum est blasphemare nomen Dei; Horæ eorum sunt charte & alee, Pater noster sunt taxilli.*

Horarum Receptor, Qui canonicas Horas persolvendas curat in Ecclesia, & stipendia Canonicis, qui iis intersunt, persolvit. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 2. Non. Febr. *Hic debetur fieri Missa de B. Virgine, ... in qua Receptor Horarum tenetur distribuere Canonicis & majori altari servientibus unicuique 2. sol. &c.* Ejus munus alibi dicitur *officium Horarum*. 6. Id. Martii: 150. *libr. Paris. .... solvendas sine dilatione annis singulis ab illo, qui prædictarum Horarum officium procurabit.* In Charta alia veteri *Horoscopus* videtur appellari, ejusque officium *Horoscoparia* & *Horoscopatus*: nisi ille sit, *cui temperandarum Horarum & Vigiliarum diligentia committitur*, in Vita S. Leobini Episcopi Carnotensis.

Horæ Incompetentes, *id est, silentium*, in Capitulis Adalhardi Abbat. cap. 43.

HORAMA, Orama, Oroma, ex Gr. ὅραμα, Visio, apparitio. Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis: *Priusquam pugnaremus, video in Horomate hoc.* Vita S. Willebrodi cap. 2. *Mater intempesta noctis quiete cæleste in somnis vidit Horama.* [S. Gerardus in Mirac. S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 362. *Cui* (æditui) *nocte quadam in Horamate se idem Confessor offerens, &c.*] Adde Rodolphum Tortarium lib. 5. Miraculor. S. Benedicti n. 12.

Orama, sine aspiratione, aliis. Ugutio: *Orama, visio, somnium.* Olbertus Abbas Gemblac. de Miracul. S. Veroni n. 2. *Obstupuit Presbyter ex Oramate.*

Oroma, interdum, & crebro habent Scriptores. Aldhelmus lib. de Virgin. cap. 3. ait, S. Joannem Evangelistam *in Pathmo raptum in Oromate.* Et cap. 26.

Oroma per noctem cernebat rite supernum.

Gualdo Monachus Corbeiensis in Vita S. Anscharii Arch. Hamburg. cap. 4.

.... Quod Oroma viri ille tenaci
Pertractans animo.

Et cap. 16.

Pœna mali vindex fuit hujus Oromatis index.

Poeta anonymus de Episcopis Eboracensibus:

Oroma genitis, quæ viderat ipse supernum.

Adde Fulcuinum de Gestis Abbatum Lobiens. c. 2. Fridegodum in S. Wilfrido cap. 25. Ermenricum in Vita S. Soli cap. 9. &c.

HORARIE, quasi *Ad horam*: Galli dicerent: *Pour un temps, Pour une heure.* Charta Raimundi Episcopi Tolosani an. 1160. apud Catellum: *Nisi*

illi scilicet, qui vere, & non Horarie fratres fuerint; vestes crucibus signatas non simulate deferentes, &c.

HORARIUS, Genethliacus. Gloss. Gr. MS. cui titulus Στέφανος λέξεων, ex Biblioth. Reg. Cod. 1688. Ὡροσκόπος, ὁ σκοπῶν τὰς ὥρας, ὡρομάγος. Vide alia notione in *Hora.*

¶ HORATIM, Per horas, vel horis competentibus. Vita S. Illidii to. 1. Junii pag. 430. *Qui divino mancipati servitio, ecclesiastico more Horatim laudes Deo persolverent.*

¶ HORATORIUM, pro *Oratorium*, Minus altare, quo nomine intelligi debent Capellæ & minores Ecclesiæ, quæ à principali dependent. Consecratio Ecclesiæ B. M. Virg. in villa Formiguaria an. 873. to. 1. Hist. Occitan. inter Instr. pag. 156. *Ecclesiam sanctæ Mariæ .... cum appendiciis & Horatoriis suis.*

¶ HORCA, Vas olei, vel species amphoræ. Vita S. Sidronii Mart. to. 3. Julii p. 583. *Et jussit exhiberi quadragintа Horcas olei, & mitti super flammam ignis.* Vide *Orca.*

HORDA. Udalricus lib. 3. Consuetod. Cluniac. cap. 8. *Panaos ..... non suspendunt ad siccandum in Horda, ut alii fratres; sed tantum deponunt in herbario claustri.* Puto legendum ta *Chorda.*

¶ HORDALICIUM, HORDAMENTUM. Vide in *Hardicium.*

HORDARIUS. Vide *Hordera.*

¶ HORDEARIUM, *Æs quod pro hordeo equiti persolvebatur.* Laur. in Amalth.

¶ HORDEATIO, *Morbus equorum*, in Amalth.

¶ HORDEOLUS, Apostema nascens in extremitate palpebræ. *Hordeoli in palpebris*, Prisciano lib. 1. cap. 12.

HORDERA, HORDARIUS, Vox Saxon. hopδepe, Quæstor, ab hopδ, Thesaurus. Leges Adelstani Regis c. 8. apud Bromptonum: *Et quicunque Hordera Regis, vel præpositus furi consentaneus erit,* &c.

HORDARIUS, Ibid. cap. 15. Inde

HORDERIUM, in Legibus Canuti Regis cap. 104. ubi *dispensa* exponitur: *Sed suum Horderium, quod dicere possumus Dispensam, & cistam suam, & trage, id est, scrinium suum debet ipsa custodire.* Hinc Anglis *Hord,* & *Horder*, eadem notione.

HORDICIUM. Vide *Hardicium.*

¶ HORDINIUS, f. Hæres, successor. Charta ann. 1286. ex Tabular. D. *de Flamarens: Constantini Darton & Maria ejus uxor ... tradideram jam dicto Geraldo de Sentis pro se & suo Hordinio, stipulanti & recipienti totam illam domum & localem in quo est.*

HORGRIFT. Lex Bajwar. tit. 7. cap. 3. *Si quis propter libidinem liberæ manum injecerit, aut virgini seu uxori alterius, quod Bajwarii Horgrift vocant, cum 6. sol. componat.* Ubi Lindenbrogius: *Hore*, meretrix: *grifte*, tactio. Nec Angli secus, ait Spelmannus. At hic non de meretrice agitur; sed de virgine, aut alterius uxore. Proinde existimarem potius standum Editioni Heroldi, quæ *Horschrift* præfert, ut sit tactus cum vi, pulsatione, offensa. Est enim *Hort*, pulsatio, unde *Hortea*, pulsare, allidere, & *Grift*, tactus. Lectiones alias profert Baluzius ex Codd. MSS.

☞ Lindenbrogianam interpretationem probat Schilterus. Et quidem licet de virgine aut aliena uxore hic agatur, nihilominus vocem *Horgrift*, vel, ut legendum censet *Horgriff* de tactu meretricio, non violento, injurioso tamen & puniendo, interpretandum existimat: quam compositam docet ex *Hor*, meretrix, & *Griff*, contactus.

HORIDIA, pro *Hordeum*, perperam scriptum apud

Alypium Antiochen. in Descript. orbis c. 30. *Vina varia, oleum, Horidiam, purpuram bonam,* &c.

¶ HORIPETÆ, *Qui horas petunt.* Papias.

¶ HORMENI, pro *Armeni*, apud Wildebrandum ab *Oldenborg* in Itinerario Terræ Sanctæ: *Nullis munitionibus cingitur, unde potius eam villam, quam civitatem nuncuparem, si sedem Archiepiscopalem Hormenorum in se non haberet.*

HORMESTA MUNDI, vel ORMESTA. Ita inscripta vulgo in MSS. Codicibus Pauli Orosii Historia, uti monemus in V. *Ormesta*, in Codd. scilicet Dunensi, Groenendalensi, & Vallis S. Martini Lovaniensis, apud Sanderum part 1. p. 187. & parte 2. p. 137. 220. præterea in Vita S. Babolent to. 1. Hist. Franc. p. 662. & in Tractatu vernaculo sat antiquo de Heraldis. Sed & monet Josias Arndius in Lexico Antiquitatum Ecclesiasticarum p. 997. in quodam antiquo Codice inscribi: *De miseria hominum.* In Codice vero 508. Sangermanensi titulus ita concipitur: *Pauli Orosii Presbyteri Liber de Ormesta, seu miseria mundi:* ex quo irrepsit titulus alius: *Hormesta mundi.* Quam quidem *Hormesta* vocem rursum perperam irrepsisse volunt viri docti, atque in iis Stephanus Pighius in Hercule Prodicio, pro *Orchestra*, seu *scena*, in qua varii rerum casus, Imperatorum mutationes, & hominum miseriæ palam exponuntur. Hunc sane titulum quodammodo præfert Editio Parisiensis an. 1506. Inscribitur enim: *De miseria hominum per peccatum ab initio:* forte quod caput 1. libri 1. initium ducat ab his verbis: *Ego initium miseria hominum ab initio peccantis hominis ducere institui,* &c. Quod quidem caput in Editione Francisci Fabricii aliquot ante periodis auctius legitur, adeo ut Editio Parisiensis prior fuerit ipsius Orosii Editione, quam ille postmodum auxerit. Vide Bungarsium in Præfat. ad Gesta Dei per Francos sub finem.

HORNA, pro *Urna.* Joannes Diaconus in Episcopis Neapolit. in Agnello II. *Perpetuis temporibus alimenta constituens ducentorum nempe & decem tritici modiorum, totidemque vini Hornarum per singulos annos.*

HORNEGELDUM, Tributum, quod exigitur pro animalibus cornutis, ex Saxon. Hoɲn, cornu, & ʒelδ, tributum, præstatio. Est etiam in Chartis, *quietum esse de quadam consuetudine exacta pro tallagio per totam terram, sicut de quacumque bestia cornuta,* ut habet Rastallus. Hinc crebro in Chartis iisdem: *Sint quieti de ... scatagiis & hidagiis, geldis, danegeldis, Hornegeldis, fotgeldis,* &c. to. 1. Monast. Angl. p. 192. 976. to. 2. p. 17. 815. Vide *Cornagium.*

HORNE WITH HORNE, Voces Anglicæ, i. *Cornu cum cornu*, vel *Cornutum cum cornuto*, quod dicitur de cornutis animalibus, quæ simul una pascendi quis jus habet. Constitutio Roberti Dunelmensis Episc. an. 1276. apud Spelman. *Similiter de decimis, quæ de vaccis proveniunt, statuendum duximus, quod ubicumque fuerit receptaculum earum, licet in vicinis parochiis Horne With Horne, secundum Anglicam linguam pascua quærant, illi remaneat tota decima, ubi fuerit domicilium & remanentia.*

HORNO, ORNO. Joan. de Janua: *Horno, hoc anno. Item hornotinus, & hornus, hujus anni.* Voces prisco Latio notæ, & à recentioribus in usum revocatæ. Hincmarus Remensis: *In Synodo apud Vermeriam palatium olim ab Orno habita obsecrando declamavi.* Vide Flodoardum lib. 1. c. 20. lib. 3. c. 22. Petrum Damian. lib. 7. Ep. 17. lib. 8. Ep. 11. &c.

ORNA, Papiæ, *Unius anni palea* : quo modo forte *Horna messis*, Plauto [& Horatio lib. 2. Sat. 6.
Cum pater ipse domus palea porrectus in Horna.]

HORNOMME. Andreas Suenonis lib. 4. Legum Scaniæ cap. 8. *Ad sopiendam controversiam exortam super limitibus duarum villarum, quamvis una ex alia constet originem habuisse, vel super terra, qua vulgariter Hornomme appellatur*, &c.

¶ HOROCOPUS, f. pro *Horoscopus*, Excubitor, vel f. idem qui *Horarum receptor*, de quo in *Hora*. Index MS. Beneficiorum Ecclesiæ Constant. *Rector ... à tempore antiquo debet dare ad prandendum duobus Horocopis dictæ parochiæ ..., tribus sollempnitatibus anni.*

HOROCRALU. Lex Aleman. tit. 100. *Aneta, gariola, ciconia, corvus, cornicula, columba, Horocralu, & tauba*, &c. In Edit. Lindenbrogiana abest hæc vox.

¶ 1 HOROLOGIUM, [illegible], Liber Ecclesiasticus apud Græcos, Horas diurnas & officia continens. Vide Glossarium mediæ Græcit. & Suiceri Thesaurum in [illegible].

2. HOROLOGIUM NOCTURNUM invenit Pacificus Archidiaconus Veronensis, qui vixit Lothario Ludovici Pii filio imperante, si qua fides illius Epitaphio, quod ex Panvinio recitat Ughellus in Italia sacra tom. 5. pag. 609. *Horologium nocturnum nullus ante viderat, en invenit argumentum, & primum fundaverat.* *Nocturnum* vero dicitur ad discrimen *solaris*, seu diurni *horologii* : proindeque illud forte fuerit, cujusmodi hodie frequens est usus, æreum scilicet aut ferreum, quod rotis, ponderibus, libraminibus, ac campanulis constat, cujus inventor, Polydorum Virgilium, & Guidonem Pancirollum lib. 2. Novorum Repertorum cap. 10. illiusque commentatorem Henricum Salmuthum, aliosque hactenus latuit. Tradunt tamen Annales Francor. anno 807. Aaronis Persarum Regis Legatos inter cætera munera Carolo M. attulisse *Horologium ex auricbalco arte mechanica confectum, in quo 12. horarum cursus ad clepsidram vertebatur, cum totidem æreis pilulis, quæ ad completionem horarum decidebant, & casu suo subjectum sibi cymbalum tinnire faciebant, addito in eodem ejusdem numeri equitibus, qui per 12. fenestras completis horis exibant, & impulsu egressionis suæ totidem fenestras, quæ prius erant apertæ, claudebant.* Alia fuere *horologia* quæ ex *aqua* vocat Vitruvius lib. 9. cap. 9. *& quæ aquis sub modulo fluentibus temperantur*, Senator lib. 1. Epist. 45. Hinc

HOROLOGIUM TEMPERARE, in libro Usuum Ord. Cisterciensis c. 114. apud Bernardum Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. c. 53. 54. 114. in lib. Ord. S. Victor. cap. 21. in Statut. Ord. Præmonstrat. dist. 2. cap. 8. &c. nostris, *Monter l'horloge*, seu pondera vel momenta librare, vel sursum evehere, quæ cum in imum delapsa sunt, tum *horologium cecidisse* dicitur, ibidem. Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 2. c. 8. *Sacrista debet temperare Horologium, & ipsum facere sonare ante matutinas ad se excitandum quotidie.* Vide *Index*.

¶ HOROLOGIUM EXCITATORIUM, Gall. *Reveil*. Chron. Mellic. cap. 774. *Excitabit aliquis à superiore deputatus, qui Horologium Excitatorium habeat, ad omnes quoque cellas lumen deferat.*

¶ HOROLOGICA VASA, Martiano Capellæ lib. 6.

3. HOROLOGIUM. Synodus Nemausensis an. 1284. c. de Decimis : *Districte etiam prohibemus, ne Clerici bladum, Horologia, vel qualibet alia decimare præsumant.* Ubi vir doctus emendat *Horrea*.

HOROMA, Græc. [illegible], Visio. Vide *Horama*.

¶ HOROSCOPARIA, HOROSCOPATUS. Vide *Horarum Receptor* in *Hora*.

¶ HOROSCOPI *dicti quod horas nativitatis hominum speculantur, dissimili & diverso fato.* Isid. lib. 8. c. 9. Vox Astrologis notissima, Græcis [illegible].

¶ HOROSCOPICUS, Eadem notione. Epistola Johannis de Monasteriolo apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 1459. *Quid de Julio Cæsare, Crasso ac Pompeio dices! de quibus Horoscopicus & mathematicus præfatus fuerat, eos post omnem felicitatem Romæ in domibus suis morituros.* Alias *Horoscopicus* est Pertinens ad diem natalem apud Firmicum lib. 2. Mythol.

¶ HOROSCOPIUM, Signum, indicium. Miracula S. Joannis Beverlac. to. 2. Maii p. 194. *Cum superesset adhuc quasi unius horæ spatium ut eis signum surgendi præberet Horoscopium.* Sidonius lib. 4. Epist. 3. utitur pro Instrumento ad indagandam horam natalem, à Græcu [illegible].

¶ HOROSCOPUS, *Instrumentum quoddam rotundum vel quadratum, habens circumquaque multas divisiones & mediclinium in medio, in quo sunt foramina per quæ omnes horæ & stellæ cognoscuntur; unde Astrolabium dicitur.* Sic Papias. Aliis *Horoscopus* vel est Astrologus, qui horas, maxime natales, inquirit vel considerat; vel ea pars cœli quæ geniture tempore ab Oriente oritur vel ascendit in hemisphærium; hincque *Ortus* vel *Ascendens* dicitur; vel est illud punctum temporis quo quis nascitur; vel denique idem est qui Excubitor, ut in Charta an. 1221. apud Miræum to. 1. p. 100. *Salvis tamen illis calceis, qui de jure debentur Scabinis Namarcensibus, & tribus Horoscopis, duobus portariis castri & duobus præconibus villæ.* Vide *Horarum receptor* in *Hora*.

HOROWENO. Vide *Charocna*.

¶ HORREARIUS, [illegible], in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS. Præses & custos horrei. Nota vox Ulpiano l. 5. §. 3. Dig. de his qui effuderint, & l. 60. §. ult. Locati. Senator lib. 10. Epist. 28. *Arcarios, prorogatores tritici, vini & casei, macellarios, vinarios, capitularios Horreariorum & tabernariorum*, &c.

¶ HORREATICUS, Pertinens ad horreum. *Horreaticæ species*, Fructus in horreo asservati leg. 3. Cod. Theod. de conditis in horr. publ.

¶ HORRENTIA, Aversatio. Tertull. adv. Marc. l. 4. c. 24. *Pulverem jubet excuti ad Horrentiam terræ illorum.*

¶ HORRESCENTIA, Timor, pavor. Tractatus an. 1417. apud Rymer. to. 9. p. 519. *Asserentes se propter potentiam & per Horrescentiam Ducis Burgundiæ, in eorum itinere existentis, tute ad locum tractatus venire non posse.*

HORREUM. Joannes Diaconus in Episcopis Neapolitanis : *Ante majoris Ecclesiæ fores magnum ædificavit Horreum, in quo tubiculum aptavit : erat autem Horreum locus destinatus ad custodiam pretiosarum rerum ad quotidianum usum deservientium.*

HORRIBILIS, Qui aliquid abhorret, refugit. Constantinus Africanus lib. 1. de Morborum cognit. cap. 20. ubi de Cura amoris, quem *morbum in cerebro contiguum* esse ait : *Ab ebrietate caveant* (qui amore tenentur,) *& cum oporteat, dormiant, post somnum vero in balneo delectentur, cum aqua & aere temperato & lucido, neque eis accedat, quod animus abhorreat. Interrogatus autem quidam à Philosophis, quare Horribilis homo gravior esset quam quodlibet pondus, taliter respondisse fertur : Homo, inquit, Horri-*

bilis pondus est animi solius: alia vero pondera animæ & corporis sunt communia. In Glossis antiquis MSS. *Horribile* exponitur *infinitum*.

¶ HORRIDITAS, Locus horridus, opacior latebra. Sabas Malaspinæ lib. 4. Rer. Sicul. p. 302. *Alii per silvas, aliique per montes, alii ad nota, nonnulli per ignota devia fugientes .... illos nigra silvæ Horriditas, alios incalcata semita calles devehit per occultos, &c.* Pro horrore usurpavit Nævius: *Omnia mihi Horriditati erant maxima.*

HORRIPILARE, HORRIPILATIO, *cum capilli præ horore eriguntur.* Jo. de Janua. Gloss. Lat. Gall. *Horripilatio, Herissement de poil pour paour.* Gloss. Græc. Lat. Ὀρθοτριχῶ, *Horripilo.* Gloss. Lat. Græc. *Horripilatur*, ὀρθοτριχεῖ. Gloss. Lat. MS. Reg. *Horripilatur, Horret.* Apuleius lib. 3. *Auros immodicis Horripilant auctibus.* Et lib. 8. de apro: *Pilis inhorrentibus, corio squalidus.* Fridericus Imp. lib. 2. de Venat. cap. 23. *Quando aves timent aut irascuntur, Horripilant plumas, &c.* Adde cap. 57. &c. [*Cumque Horripilasset à timore visionis insolitæ*, in Vita Gregorii VII. PP. to. 6. Maii p. 141.]

HORRIPILATIO. Jo. Diaconus in Hist. Translationis S. Severini Noricorum Apostoli num. 14. *Quod ... omnibus immensam Horripilationem incussit.* Et mox: *Quousque, ait, Horripilationem patimini, necin vesanostuli amus?* Theobaldus in Vita sancti Guillelmi Eremitæ n. 24. *Non enim, ut assolet, accesit ei Horripilatio, non frontis rugatio, &c.* Odo Archiepisc. Cantuariensis in Epist. præfixa Fridegodi Carmini: *Igitur venerabilissimas B. Confessoris Christi Wilfridi reliquias indecenti sentinosa voraginis situ marcidas, imo prælatorum Horripilatione neglectas, &c.* Rythmi in obitum Henrici VII. Imp.

Fit mentis trepidatio,
Stupor, Horripilatio,
Ob nefas contremendum.

Adde Ecclesiasticum cap. 27. 15. Lib. 2. Miraculor. S. Bertini cap. 5. Messianum in Vita S. Cæsarii Arelat. p. 452. Vitam S. Bernardi Pœnitentis n. 11. Vincentium Belvac. lib. 26. cap. 64. &c. Hinc nostris *Hurepé*, cui pili horrent, vel eriguntur. Rob. *Bourron* in Merlino, MS. *Et fu moult Hurepés, & ot moult longue barbe.* Philippus *Mouskes* in Ludovico VIII.

Li Quens Hurepais Felipes,
Ki ert assés vaillans & vistes.

Vide Menagium in Originibus Linguæ Gallicæ V. *Hurepois.*

¶ HORRIPILATIO, Tremulus motus, qui in febris reversione accidere solet. Canonizatio S. Edmundi Cantuar. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1844. *Ita quidem volo teneri ad votum, si statim post hanc accessionem ita plane curatus fuero, quod nulla succedat accessio, nec Horripilatio frigoris aut caloris.*

¶ HORROR, Carcer, locus caligine horridus. Epistola an. 1204. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 788. *Tunc vero Kursacus Imperator, & Imperatrix uxor ejus .... qui diu in Horrore tenti fuerunt & inclusi .... mandaverunt quod per Dei gratiam, & nostrum auxilium, fuerant à carcere liberati.*

¶ HORSGABULUM, vox ibrida, ex Anglico *Horse*, Equus, & *Gabulum* vel *Gablum*, Census, tributum; *Horsgabulum* ergo est Redemptio pecuniaria, nomine census, alicujus servitii quod cum equo quis debebat. Custumarium Monasterii de Bello apud Spelman. tit. *Brenhame* fol. 91. *Alicia Frere tenet .... & debet inde de redditu .... & de Horsgabulo, ut supra 4. den. falcare per 3. dies, &c.*

HORTATUS, Impetu detrusus, *Hurten* Germanis & Belgis. Lex Alaman. tit. 99. §. 2. *Si porcaritus ligatus, de via Hurtatus vel battutus fuerit.* Alii legendum censent *ostatus*. Vide Legem Salicam tit. 27. §. 20. [*Hurter* nostris pro Impetum facere in aliquem, illidere, pulsare. Le Roman de la guerre de Troyes MS.

Si assaillent lor anemis,
Tant qe à la voie les ont mis,
A grant destroit les ont Hurtez.]

¶ HORTUS DOMINICALIS, Abbatialis. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. ex lib. viridi fol. 53. *Et de aliis herbis quæ cressunt in Horto Dominicali ipsius Monasterii, & fabas tenerós.*

¶ HORTUS, Septum, Gall. *Clos.* Charta an. 1122. to. 2. Rerum Mogunt. p. 744. *Et una carrata vini, in una duntaxat vinea. in, quas Hortos vocant, juxta muros castelli jacentium.*

¶ HORTUM. Testamentum S. Gennadii Episcopi Asturic. to 3. Concil. Hispan. p. 172. *Terra de Scaludo subjecta; Horta & omnia quæ ad usum Monasterii pertinent, suppositus.*

¶ HORTALE. Johannis de Cermenate Hist. de Mediolano cap. 27. apud Murator. to. 9. col. 1245. *Non plura inquiens invalidum è lecto tollit, quem transacto vicino muro per Hortalia Monasterii Heroni in Monialium interiora domus secum defert.* Chron. Modoet. apud eumdem to. 12. col. 1100. *Guido à domo sua per vicina hospitia, muros & Hortalia transiens, &c.*

HORTALIS, Italis, *Hortali luogo di molti herbi, Curtilis*: in Charta anni 1009. apud Ughellum to. 3. p. 61. & in alia Willelmi Regis Siciliæ an. 1179. apud eumdem to. 7. pag. 715. [Charta an. 845. in Append. ad Marcam Hispan. col. 781. *Vendo illas villas jamdictas .... cum casalibus & Hortalibus, cum pratis & pastuis, &c.*] Libertates Regni Majoricarum an. 1248. apud Joan. Dametum in Hist. Regni Balearici: *Et damus vobis casas & casales, hortos & Hortales, &c.* Matth. Villaneus lib. 9. c. 79. *Ne condussono tragli Hortali dentro.*

HORTIFER, Hortus, *Curtilis*. Vetus Charta apud Vadianum, de Monasteriis, &c. *Cum curtis clausis, cum Hortiferis, pomiferis, vel officinis, quæ ibi esse videntur.*

¶ HORTALITIUM, diminut. ab Hortus. Vita B. Luchesii to. 3. Aprilis p. 599. *Cuncta si quidem quæ de agello sive Hortalitio provenire poterant, quasi manu perforata peregrinis & advenis ... erogabat.* Bulla Martini V. PP. an. 1423. in Bullario Carmelit. p. 175. *De bonis sibi a Deo collatis quoddam oratorium cum ecclesia, cæmeterio, campanili, campana, nec non domibus, hortis, Hortalitiis.* Eadem occurrunt in alia Bulla Calisti III. PP. an. 1457. apud Miræum to. 1. Diplom. Belgic. p. 457.

¶ HORTICELLUS, Eadem notione. Bulla Stephani III. PP. an. 755. apud Felibium. in Hist. S. Dionysii p. xxviii. *Igitur quia poposcisti à nobis quatenus ... domum positam juxta Monasterium B. Martini cum inferioribus & superioribus suis, cum metatu suo & Horticello ... vobis ad tempus emissa præceptione concedere deberemus.*

¶ HORTICULA, Hortolanus. Epistola Johannis de Monasteriulo apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1391. *Horticulam censuarium ... qui Parisius, ut assolet, nuperrime cum vehiculis suis proficiscens, in alliis, cepibus, porris, caulibus, &c.*

¶ HORTICULUS, *Hortulanus, hortorum colens.* Vetus Gloss. MS. Sangerm.

HORTILECO, Hortulanus; sed proprie *arearum, des*

qres, nostris, *Ortillon*. Gloss. Isid. *Hortilio*, *Horti custos*. Will. Brito in Vocabul. *Ortus*, unde *Hortulo*, & *hortulanus*.

ORTILIS, Hortus. Charta Abbonis pro fundatione Monasterii Novalicensis ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolit. fol. 48. *Et in Massilia res nostras proprias, casas, & Ortiles, quæ de avunculo meo Dodone obvenit, & de avia mea Dodina. Similiter ad Pero casas & Ortiles, qui mihi de parente mea Godane obvenit*.

HORTOLANUS, seu ORTOLANUS. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 593. *Et totam decimam feria S. Christopheri, … & in Marchesio unum Ortolanum quietum cum sua terra.*

HORTULANUS, Officium Monasticum, cui horti cura incumbit, apud Udalricum in Consuetud. Cluniac. lib. 3. cap. 20. Liber Ordinis S. Victoris MS. c. 11. *Hortolanus Celerario subjectus est, ut si quid fuerit in horto, quod ipse velit, & expedire noverit, ad servitium fratrum accipiat.*

HORTOLAGIUM, [Præstatio pro leguminibus quæ in hortis crescunt.] Tabularium Episcopatus Autissiod. *Debet quilibet denariatam de quocunque Ortolagio, nisi fuerit de suo orto, & si de suo orto, nihil debet.* Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 436. *Eis dedit pro 5. acris terræ, & pro una* (sic) *Ortolagia, & nona garba totius lucrationis, &c.* [Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassendum pag. 83. è Tabulario ejusd. Eccl. ad an. 1320. *Bona, proventus … Præpositura consistunt … in quartaria apud aquas calidas & illis partibus; quæ consistit in Hortolagiis & aliis obventionibus.*] Observandum porro, ea vocabula plerumque absque aspiratione scribi, quomodo apud veteres, ut auctores sunt Varro & Festus.

¶ HORTULARIA, Olera, legumina, & alia id genus quæ in hortis nascuntur. Charta ann. 1108. apud Baluzium to. 5. Miscell. p. 373. *Quatenus Monachi hortum suum & quod in horto excolerent absque reclamatione & alicujus deminationis redhibitione possiderent; excepto si olera horti vel fructus arborum & cetera Hortularia venundarentur, tunc de venalibus decimum Canonicis darent.*

¶ HORTALIGIA, Eadem notione, in Statutis MSS. Augerii II. Episc. Conseran. an. 1280. *Bladum, vinum, Hortaligia, fenum, fructus, &c. clerici decimare non præsumant.*

¶ HOSA, [Tibiale, caliga, Gall. *Heuse*; *Hosella*, Gall. *Houseaux*.] Vide in *Osa*.

¶ HOSCHA, Portio terræ arabilis, fossis vel sepibus undique clausa. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 43. *Controversia quæ vertebatur inter Abbatem … super quadam Hoscha terræ, quæ vocatur Holcha Fraemberti & est sita juxta ecclesiam de Attaneio, in hunc modum est sedata.* Vide *Olca*.

¶ HOSNUM, *Ξύλον*, *Lignum*. Gloss. Lat. Græc. MS. Sangerman.

¶ HOSOBINDA, Idem quod *Hosa*. Vide *Osa*.

HOSPES. Burgundi, pervasis Galliarum finibus, cum veteribus incolis, quos *Romanos* vocabant, agros, terras ac prædia, & mancipia ita partiti sunt, ut Burgundis duæ terrarum partes, mancipiorum tertia, reliquæ cederent Romanis, quos ex eo *Hospites* appellabant, quod ab iis Burgundi, atque adeo Barbari, veluti advenæ hospitio excepti, & in rerum possessionis partem adsciti, rebus iisdem *Hospitalitatis jure* gaudere ac frui dicerentur. Id colligere est ex Legibus Burgundionum, ac potissimum tit. 54. §. 1. *Licet eodem tempore, quo populus noster mancipiorum tertiam, & duas terrarum partes accepit, ejusmodi à nobis fuerit emissa præceptio, ut quicumque agrum cum mancipiis, seu parentum nostrorum, sive largitione nostra perceperat, nec mancipiorum tertiam, nec duas terrarum partes ex eo loco, in quo ei hospitalitas fuerat delegata, requireret, &c.* Et tit. seq. §. 1. *Quotiens de agrorum finibus, qui hospitalitatis jure à barbaris possidentur, inter duos Romanos fuerit mota contentio, &c.* Et §. 2. *Quod si enim Romanus, hoc est, Hospes ipsius, &c.* Adde tit. 84. §. 2. 3. Videntur tamen uterque, Romanus scilicet & Burgundio, suo quilibet respectu, *Hospites* appellari in tit. 13. [*Ostellain* Poëtis nostratibus pro advena, externus. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Se tant avient qe un peu li pleise,
Les Ostellains en auront eise.]

Inde, ut opinor,

HOSPITES dici cœpere apud nos *villarum*, seu pagorum incolæ, quos alii *Mansionarios* vocant, qui scilicet domos incolunt sub censu annuo, qui *Hostisia* nuncupatur, eoque nomine *resseandisiam*, hoc est, *residentiam* debent, & *stagium*, unde & *Stagiarii* vocantur; *Hostes*, in Consuetudine Silvanectensi art. 112. 120. *Oste couquans & levans dessous un Seigneur*, apud Bellomanerium cap. 62. *Manans ou Tenans, Sujets, Hostes & Cottiers*, in Summa Rurali Butilerii, & in Consuetud. Insulensi tit. 1. art. 23. [*Cambriers*, in Charta Radulfi Comit. an. 1322. *Que tous les Cambriers qui couchent & levent en leur feu, peschent en la mer, &c.*] Annales Francor. Bertiniani, & Chronicon de Norman. gest. an. 869. *De unoquoque manso ingenuili exiguntur 6. denarii, & de servili 3. & de accola unus, & de 2. Hospitibus unus, &c.* Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 496. *Dominatum omnium Hospitum, qui Parisiis degebat, ita Monachis concessit, ut si eidem forisfacerent, non eos per domos eorum, sed per alium suum castigarent.* Ejusmodi hospitum non semel præterea meminit, p. 465. 576. 587. 605. &c. [Codex MS. Irminonis Abb. S. Germani fol. 107. *De Hospitibus qui sunt in Bovaisvilla Ermongarius …. tenet hospitium, habet de terra arabili bun. III. solvit pullos III.* Charta Stephani Tornac. Episc. an. 1193. apud Miræum to. 2. Diplom. Belgic. pag. 1336. *Quatuor etiam domus lapidea ante B. M. ecclesiam constructa cum Hospitibus & appendiciis ad ipsas pertinentibus.* Charta an. 1273. apud Lobinell. to. 3. Hist. Parif. p. 27. *Habebunt etiam dicti Canonici in Hospitibus dicta terra … justitiam, &c.*] *Hospites dominici*, in veteri Charta in Hist. Monmorenciac. pag. 34. Alia an. 1195. in Tabulario S. Mauri: *Hospes noster cubans & levans esse voluit.* M. Pastorale Eccl. Parif. l. 7. Ch. 30. ann. 1202. *Et istius terra nihil dare poterit ipse vel ejus hæredes ad hospites faciendos, nisi per consensum Capituli.* Alia Theobaldi Comitis Trecensis ann. 1200. ibid. Ch. 31. *Ita tamen, quod de nemoribus illis nihil amplius poterunt exstirpare, nec villam illic construere, nec Hospites ponere.* Vide Hemeræum in Augusta Viromand. pag. 120. 172. 179. in Regesto ejusdem p. 33. 35. 36. 52. &c.

Differebant porro à servis, seu ascriptitiis & glebæ adscriptis, colonisque accensentur, in Charta Ludovici VII. an. 1179. in Tabular. Monast. S. Genovefæ. *Notum sit, &c. quia cum in præsentia nostra Stephanus Abbas S. Genovefæ & Canonici ejusdem Ecclesiæ assererent homines de Rodoniaco servos esse Ecclesiæ suæ, homines id penitus negaverunt, & sese tantum Hospites Ecclesiæ & colonos esse confessi sunt, &c.*

☞ Longe potiora fuisse illorum privilegia colligere est ex Charta an. 1165. Non secus enim ac Milites

inferioris gradus in exercitum pergere minime tenebantur, nisi prius per nuntium domini sui capitalis moniti fuissent ac requisiti. Charta Philippi Alsatii Flandriæ Comitis ann. 1165. apud Miræum to. 1. Diplum. Belgic. p. 705. *Hospites vero Ecclesiæ Hospitibus Comitis in omni lege & consuetudine ita pares esse dixerunt, ut nec in exercitum vadant, nisi per Abbatis nuntium moniti, quando Comitis Hospites per nuntium ejus moniti fuerint.* Sua habuere tribunalia propria & distincta, in quibus eorum causæ definitivo judicio agebantur. Hospites quos Canonicales S. Donatiani Brugensis vocant, ut observat Miræus, in civilibus judices habent Canonicos quatuor; qui ex ordine singulis hebdomadibus feria sexta pro tribunali, chorali veste induti, sedent & causas decidunt, à quibus ad ipsum Capitulum provocatur. Unam *carrucatam* terræ, hoc est, tantum terræ, quantum uno aratro coli potest in anno, quatuor *Hospitibus* adsignat Robertus I. Bethuniæ dominus in Charta an. circiter 1000. apud Miræum to. 1. Diplom. Belgic. p. 945. *Dedit etiam carrucam terræ apud Nact ad quatuor Hospites & unam cambam.* Cæterum non eamdem omnium fuisse conditionem facile crediderim.

☞ Et quidem ex Bellomanerio in Bellovac. c. 32. p. 169. intelligere promtum est quosdam Hospites servitiis addictos fuisse, quosdam ab iis omnino liberos & immunes, si tamen jus *hostisia* excipias. Cum enim contentio esset de hospite qui in alterius dominium transierat, judicatum, *que il le renvoyeroit tenchant & levant dessous li, & que il ne le pooit receler devant qui il auroit fait son devoir de l'ostise vers son Seigneur, ou par quitance ou par vente, par don, ou par échange, mais chée vaue ne peut li Sires deffendre à son Oste, puisqu'il est son Franc-Oste sans servitude. Et fut encore dist à cel jugement fere, si comme il avoient ouy témoigner à leurs peres & à leurs tayons que cette concordance fust faite entre le Comte Raoul de Clermont & ses hommes en la Conté de Clermont, pour che que li Cuens Raoul avoit fet crier au lieu de Villeneuve, en bez franches mazures, & à petites rentes, & les donnoient a chaux qui y venroient habiter franchement.* Unde & *Hostisias francas* seu liberas extitisse discimus.

¶ Hospites Capitales, Iidem forte qui *Manumissi capitales*, quibus scilicet conditionali libertate donatis prædia seu hospitia habitanda & excolenda committebantur, sub certa fructuum redhibitione. Charta Roberti Archiep. Rotomag. an. 1025. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 146. *Et quatuor Capitales Hospites in Marcensi villa, &c.*

¶ Hospites Feodi, Qui præcipuum feodi *manerium* habitant & excolunt. Chartularium Capituli Ambian. de Juribus Canonic. ejusdem Ecclesiæ in villa *de Camons: Hospites veteris villa totum placitum generale debent, exceptis hospitibus Majorum & Hospite Decani & Hospite Feodi, qui ab hac consuetudine liberi sunt.*

Hospites Oblatiarii, Qui se ultro Ecclesiis addicebant ac offerebant. Chronicon Maurinianense lib. 1. *Hospites Oblatarios pene octoginta sibi congregavit.* Vide *Oblati Monasteriorum.*

Hospitamentum, Hospitium in quo *Hospes*, seu *Mansionarius* habitat. Tabularium S. Vincentii de Nemore ann. 1164. *Hospites Canonicorum cum eorum Hospitamentis ab omni Majeratus consuetudine & oppressione liberat.* [Charta an. 1300. *Cum dicti Religiosi acquisierint in villa... quoddam Hospitamentum in propria censiva ipsorum pertinens proprie ad ipsos Religiosos, &c.*]

Hospicietus, seu Hospitiatus, Ipsa hospitum conditio, quæ cum *colonatu* jungitur in Charta Ludovici Regis Fr. an. 1179. in Tabul. S. Genovefæ Paris. *Ut quia homines Hospicietum & colonatum Ecclesiæ cognoscebant, &c.*

Hospitare, Hospites in *villa* collocare, statuere. Tabular. Vindocinense Ch. 508. *Dedit Radulfus uxorque sua totam terram, quam habebat ad villam Leuves tam in bosco quam in plano, tali conventione ut Monachi eandem terram Hospitari facerent, & de hisdem hospitibus sex proprios haberent, de cæteris vero medietatem, & Radulfus alteram.* [Charta Roberti Reg. Franc. an. 1016. apud D. Brussel de Usu feud. to. 2. p. 788. *Si nox eum occupaverit, hospitium in Abbatia & servitium sibi demandat ab hominibus villa à se Hospitata ministrari.* Charta an. 1247. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 388. *Volo etiam & concedo, quod ipsi habeant & recipiant de hominibus meis ad terram suam Hospitandam.* Charta an. circiter 1252. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 195. *Nullatenus poterimus nec debemus prædictum Galfridum nec hæredes suos, nec eorum assignatos, de prædicta terra, domibus cum pertinentiis, dehospitari, causa me vel hæredes meos, vel aliquem alium hominem vel fœminam ibidem Hospitandi.*]

Hospitare, Hospitium, seu ædem ædificare Leges Burgor. Scoticor. cap. 29. *Quicumque factus fuerit novus burgensis de terra vasta, & nullam terram habuerit hospitatam, potest habere respectuationem in primo anno, & post primum annum Hospitabitur, ædificabit terram suam.* [Charta Ludovici VII. Regis Franc. an. 1160. è Chartulario Monast. Montis Martyr. *Hominibus qui in nemore quod Telsoltum dicitur Hospitari volunt, arpentum terra... tali ratione ad eos Hospitandos concedimus.... ut neque herbannum, neque talliatam, &c.* Charta Ricardi Abb. S. Audoeni è Tabul. B. M. de Bono nuntio Rutomag. *Concedimus... prædictam terram... quietam ab omnibus consuetudinibus & ad Hospitandam eam de lapide & ligno per decem solidos de censu reddendos ad festum S. Remigii.* Chartularium Gemmet. tom. 1. pag. 327. *Accipient ligna & nemora ad calefaciendum & ad Hospitandum.*]

Exhospitare et Rehospitare Villas, apud Sugerium de Administr. sua cap. 15. *Villas omnino Exhospitatas Rehospitari fecimus.*

Hospitatus, Hostagia, Hostigia, Hostisia, &c. unum idemque sonant, scilicet servitutes mansioni addictas, quæ ab *Hospite* ratione domicilii sui quotannis domino præstantur. *Hospitatus & Colonatus*, in Charta anno 1179. ex Tabulario S. Genovefæ Paris. *Hostisia, Hostagia*, in aliis; *Hostises*, in Consuetud. Blesensi art. 40. & Carnot. art. 12. ubi restituenda vox *Ostise*, pro *Estrise*. Regestum censuum Carnoti: *Chascune Hostise de icelle Merie doit une geline & un fenenr, selonc que les censives desierrent. Et se ausinc estoit que les estagiers lassassent les Hostises dechair, pour ce ne demourroit pas que le past n'en fust rendu & poié pour reson de la resseandise.* Charta Raimundi Comitis Burgundiæ apud Peraidum pag. 198. *Et perdonavit... manentibus albergarias, corvatas, expeditiones, Ostisias, justitias, &c.*

Sed hæ appellationes ipsis domiciliis *Hostisia* obnoxiis postmodum attributæ. Charta Odonis Episc. Paris. an. 1199. ex Tabulario Episcopatus Parisiensis Bibl. Puteanæ fol. 50. *Terram nostram de Marna, in qua nemus olim fuisse dignoscitur, ad*

Hostisias dedimus & ad censum: tali modo, quod qualibet Hostisia habebit 8. arpennos terra cultibiles & unum arpennum ad herbagium faciendum. Ubi *herbagium* idem valet ac *herbergium*, domicilium. [Consuetudines Apamienses an. 1212. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 835. *Licitum erit omnibus hominibus qui possunt talliari, transire à dominio unius ad dominium alterius; ita tamen quod illi qui dicuntur liberi cum omnibus mobilibus suis poterunt transire.... relicta hereditate & Hostisia priori Domino suo.* Charta an. 1262. ex Tabul. Calensi: *Item tres Hostisias super tribus masuris in eadem villa sitis... qua quidem tres Hostisia honerata erant ipsi armigero.* Adde Hist. Parif. tom. 1. pag. 14. & Meldens. to. 2. p. 152.] Charta an. 1259. in Tabulario Ecclesiæ Meldensis fol. 64. *Vinea... circiter duo arpenta contigua Hostisia dicti Tuardi.* In M. Pastorali Parif. lib. 2. Ch. 62. *Domus, seu Hostisia.* Tabular. S. Mauri an. 1245. *Octo solidi annui census in duabus Hostisiis ad Corbolium.* Alia Charta ann. 1266. *Pro qualibet domo, masura, seu Hostisia.* Alia apud Hemeræum pag. 55. *In domibus, Hostigiis & districtu.* Tabular. Capituli Ambian. Ch. 272. *Hostisiam cum ejusdem Hostisia pertinentiis, quam Ingers annus filius Laureta tenere dicebatur.* [Chartularium Prioris Doncheriaci: *Eula ville de Donchery sitent plusieurs masons & Hostises. Hostiex*, in Edicto Johannis Reg. Franc. an. 1355. to. 3. Ordinat. p. 25.] *Hostagia* apud eumdem Hemeræum p. 195. Adde Doubletum pag. 900. Hist. Monmorenc. p. 90. Hist. Eccl. S. Aniani Aurelian. in Probat. pag. 111. & Pontanum ad art. 40. Consuetudinis Blesensis, qui vim & originem vocis *Ostize* non percepit, &c. Hinc

¶ Hostisiare, *Hostisias* ædificare, construere. Tabularium Calense pag. 154. *Nos eisdem concessimus quod cum prædictis hostisiis quas tunc habebant in dicta villa de Villaribus possent in eadem villa quinque arpenta terra Hostisiare & dare ad annuum censum.*

Hospitalitium, Idem quod *Hostisia*, domus. Tabularium Ecclesiæ Carnotensis Ch. 72. *Hospites omnes Canonicorum erunt soluti & quieti, quorum nunsquisque tertiam partem agripenni terra ad Hospitalitium suum habebit. In hospitibus & in Hospitalitiis eorum, sicut dictum est, nihil habeo, &c.* [Tabul. Gemmetic. *Ea vero pars territorii de Ben qua est supra dictam viam à parte castelli propria cedet Comiti, excepta ecclesia & Hospitalitio, Monachis ibi manentibus ex nostro arbitrio, &c.*]

Hospites, Obsides, *Hostes*, nostris, quod apud eos, ad quos in obsides mittebantur, *hospitarentur*, ac diverterent, in Epist. 16. Codicis Caroli-ni. Vide *Hostaticus* in *Hostagium*.

Hospites, Pauperes. Riculfus Suessionensis Episcopus in Constit. an. 889. cap. 11. de partitione facultatum Ecclesiæ: *En quibus una est, si voluerit, Episcopi; alia ad luminaria & fusta tecta, id est, restaurationem Ecclesia: tertia Presbytero & suis; quarta Hospitibus deputata.* Ubi Concilia habent *pauperibus*. Vide Concilium Triburiense ann. 895. cap. 13. Namnetense c. 10. &c. Idem Riculfus cap. 12. *Hospites, secundum quod possibile est, excipere, & illis juxta vires, ea quibus indigent, hilariter administrare studete.*

Hospes Generalis, Magnus Metator hospitiorum, qui vulgo *Mareschal des logis*. Statutum Henrici V. Regis Angliæ tempore guerræ, apud Nicolaum Uptonum lib. 4. de Militari officio: *Item quod nullus seipsum hospitare præsumat,... sed volumus, ut quantum ad hospitia pertinet, omnes indifferenter nostro Hospiti Generali obediant sicut nobis, sub pœna, &c.* Vide *Hospitator* 1.

¶ HOSPICIATUM, *Gistum*. Vide in *Hospitium*.

¶ HOSPICIETUS. Vide in *Hospes*.

¶ HOSPILITAS, pro *Hospitalitas*, in Histor. MS. Monast. Gemmetic. pag. 65.

¶ 1. HOSPITAGIUM, Idem quod *Gistum, procuratio.* Charta Guillelmi Abb. Floriac. an. 1296. è Chartul. Floriac. *Burgenses de Castellione remanebunt & erunt quitti & immunes... de omni Hospitagio, de ferculis nuptiarum vocatis Espaules, &c.* Tabularium B. M. de Bono-Nuntiu Rotomag. *Concessi & dedi Radulfo filio Stephani terram... tenendam ei & heredibus suis de me & meis heredibus liberam & quietam pro 20. sol. census per annum, salvo Hospitagio meo cum Rothomagum venero.*

¶ 2. HOSPITAGIUM, Hospitium, domus. Charta Hugonis Vicecomit. in Chartular. B. Magdalenæ Castrodun. fol. 17. *Qui terram bestiis excolunt, singulis annis ad festum S. Remigii unum sextarium avena mihi daret. Qui autem Hospitagium tantum seu censivam habebunt, unam minam. Verumptamen Hospitagium quod vacuum & destitutum à possessore fuerit, liberum erit.*

¶ HOSPITALARIA, Hospitalarius, &c. Vide in *Hospitale* 2.

¶ HOSPITALARII de Ponte. Vide *Fratres de Ponte*.

¶ 1. HOSPITALE, Palatium, Gall. *Hôtel* Litteræ S. Ludovici Regis Franc. to. 1. Ordinat. p. 61. *Actum apud Hospitale juxta Corbolium, anno Domini* MCCXLVIII. *mense Junii.*

2. HOSPITALE, & Hospitalis, Hospitium, diversorium. Julius Africanus lib. 6. Hist. Apol. *Hac cum dixissent Apostoli, deportati sunt ad Hospitalia magi, &c.* Lib. 8. *Cœperunt circumire omnium peregrinorum Hospitales, &c.* Occurrit præterea apud Gregorium Turon. lib. 6. cap. 10. & lib. de Miracul. cap. 53. Flodoardum lib. 4. Hist. Rem. cap. 10. &c. Est etiam

Hospitale, seu Ospitale, ξενὼν, τὸ δῶμα τὸ περιεχόμενον * ξενὼν, in Gloss. Gr. Lat. ubi legendum ξενεῖς.

Hospitalis, vel Hospitale, Hospitalium, Xenodochium. Gloss. Gr. Lat. Ξενοδοχεῖον, *Hospitalium*. [Epistola Alcuini: *Consideret quoque tua diligentia in eleemosynis, ubi Xenodochia, id est, Hospitalia fieri jubeat, in quibus sit quotidiana pauperum & peregrinorum susceptio.*] Anastasius Bibl. in Leone III. pag. 141. *Hic autem præfatus Antistes.... Hospitalem B. Petro Apostolo... à fundamentis noviter construens diversa illic domorum ædificia decoravit.* Et pag. 152. *Hospitale S. Peregrini, &c. Hospitale pauperum*, in Regula Sanctimonialium canonice viventium cap. 38. ex Concilio Aquisgranensi, in Concilio Tullensi ann. 859. cap. 14. in Statutis antiquis Corbeiensibus lib. 1. cap. 4. &c. Capitularia Caroli Magni lib. 1. cap. 75. *Nobis competens & venerabile videtur, ut hospites, peregrini, & pauperes susceptiones regulares & canonicas per loca diversa habeant.* Vide Jacobum à Vitriaco lib. 3. Hist. Occiden. c. 29. Privilegium Joannis VIII. PP. in Synodo Tricassina ann. 878. pro Monasterio Floriacensi Epist. 13. &c.

Hospitalia Scotorum, *qua sancti homines gentis illius* in Gallia *construxerunt*, in Concilio Meldensi c. 40. & in Capitol. Caroli C. tit. 6. c. 40. tit. 21. c. 10. De his ita Gretzerus lib. 1. Observat. ad Vitam S. Willibaldi cap. 19. *Dubium non est, talia xenodochia, seu diversoria, seu Hospitalia, (sic enim*

nonnulla ita

nominantur in vetustis monumentis) primitus ædificata fuisse, præcipue pro Hibernis, qui veteres Scoti erant, vel potius pro omnibus, qui ex Britannicis insulis in Germaniam fidei propagandæ gratia se contulerant. Posteris tamen temporibus soli Scoti juniores, qui veterum Scotorum, hoc est, Hibernorum coloni sunt, & Septentrionalem Albionis (quæ nunc Anglia) partem tenent, jus in Scotica Monasteria sibi vendicant, neque ullum, nisi fallor, Hibernum aut Anglum suam in congregationem cooptarent. De Scotorum in Germania Monasteriis vide præterea Rhenanum lib. 2. Rerum German. pag. 96. Hundium in Metropoli Salisburgensi pag. 266. Miræum in Diplomat. Belg. lib. 2. cap. 21. & Innocent. Cironum lib. 1. Observat. Jur. Canon. cap. 13.

Hospitale, Locus, seu ædes in Monasteriis, ubi hospites & advenæ recipiebantur, quæ *Domus hospitum*, apud Victorem III. PP. lib. 2. Dial. in Chronico Montis Sereni ann. 1199. 1205. apud Hugonem de S. Victore lib. 3. de Claustro animæ, Joannem Italum in Vita S. Odonis Abb. Cluniac. lib. 1. pag. 23. in Chartis Alemannicis Goldasti n. 57. *Domus Hospitalis*, in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 17. in Vita Godefridi Comitis Campebergensis cap. 38. & apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 10. *Hospitium*, apud Cæsarium lib. 1. Miracul. cap. 13. & in formula 32. ex Baluzianis. *Cella Hospitum*, in Addit. 1. Capitul. c. 34. quomodo *Cellulas Hospitales* dixit Paulinus Nolan. Epist. 10. extrema. [Diploma Caroli Calvi Imperat. pro Abbatia Marchianensi an. 877. apud Miræum to. 1. pag. 138. *Insuper etiam concedimus ... ad Hospitale ejusdem Cænobii, infra ipsum Monasterium, mansum unum, & in villa Amplesas mansos 11. atque in Rulliaco fericos duos.*] Charta fundationis S. Georgii de Lunevilla in Lotharingia: *Hospitalem domum instituit, ut ibi supervenientes hospites certis & incertis horis reciperentur, &c.* Tabularium Vindocinense Thuanum Ch. 19. *Venit itaque jussu illius in Capitulum nostrum, ipso in Hospitali remanente.*

Varia autem fuere in Ecclesiis & Monasteriis Hospitalia, Nobilium nempe, & Peregrinorum quorumvis. [Charta Hermanni Episc. Nivern. ex Tabular. S. Cyrici n. 3. *Hospitum denique loca non longe à vestra civitate duo constituimus, unum ad pauperes recipiendos, alterum ad Nobiles vitas undique confluentes.*] Charta anno 871. pro Monast. S. Medardi Suession. in Hist. B. Mariæ Suession. p. 451. *Et Hospitalis nobilium accipiat nonam ex villis ipsius Abbatiæ secundum antiquam consuetudinem, & habeat Canciacum simul cum lignariis de Pinone: & Hospitalis peregrinorum accipiat decimam, & habeat Hatonis curtem, &c.*

¶ Hospitalia, Ædificiola quæ ad *curtem* spectant. Testamentum Tellonis Episc. Curiensis an. 767. apud Mabill. to. 2. Annal. pag. 708. *Tabulata, torbaces, vel alia Hospitalia, vel cellaria, & quidquid ad ipsam curtem pertinet, omnia ex integro, &c.*

¶ Hospitalis, Idem qui *Hospes* sive *Mansionarius*. Charta Roberti de Cortiniaco an. 1216. apud Thomasserium Consuet. Bituric. p. 83. *Quicumque in parrochia Cellensi possessionem suam habuerit, nihil ex ea perdet pro quocumque forisfacto, nisi adversus nos, vel aliquem de Hospitalibus nostris forisfecerit.*

¶ Hospitalerius, Eadem notione, in Charta Curiæ Arelat. an. 1225. ex Cod. MS. D. *Brunet*: *Non possunt Hospitalerii .... facere devendudam in palude.*

Hospitalis, Hospitalarius, diversoriarius, Ξενοδόχος, πανδοχεύς, Gallis *Hostelier*. Utitur Lucas Tudens. lib. 3. contra Vald. cap. 14.

Hospitalis, qui *Hospitalarius*, seu cui cura est hospitii Monachici, in Usibus antiquis Cisterciensibus cap. 74. 75. 80. 87. &c. in Chronico Montis Sereni anno 1210. pag. 92. Qui &

Hospitalarius, Græcis ἡγουμενιάρχης: sic enim appellatur ὁ εἰς ὑποδοχὴν τεταγμένος τῶν εἰς τὸ ἡγουμενεῖον καταλυόντων ξένων, in Martyrio SS. xx. Patrum Sabaitarum num. 34. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 22. *Hospites, qui sunt peregrini, vel qui non pro alia causa, quam animarum suarum adveniunt, custos hospitii cum omni recipit benignitate: quidquid ejus opus fuerit, à Cellerario quærit, &c.* Aimoinus de Mirac. S. Bened. cap. 3. *Lembertus ... Monachus habitu, suscipiendorum hospitum tunc delegatus ministerio.* Tabul. Vindocinense Thuanum Ch. 52. *Respondit fuisse conventionem, ut si veniret in Hospitale nostrum semel aut bis in anno, reciperemus eum sicut Fratrem nostrum, ... interrogavit eum Prior noster, si fuisset locutus cum Monacho Hospitalario, &c.* *Frater Hospitalis*, in Statutis Ord. Præmonstrat. dist. 1. c. 15. [*Custos Hospitum*, apud Udalricum loco citato, & Bernardum Mon. in Consuetud. Cluniac. cap. 9.]

¶ Hospitalerius, in vet. Ceremoniali MS. B. M. Deauratæ: *Et in mandato pauperum debet providere Hospitalerius Deauratæ de aqua calida & de aqua frigida pro temperando.*

¶ Hospitalarius Grangiæ, Frater Conversus apud Cistercienses, cui prædii, seu villæ rusticæ, sub *Magistro grangiæ*, cura incumbit. Regula Conversorum Ord. Cisterc. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1650. *Hospitalarius Grangiæ, si quis et fratrum signum fecerit loquendi, locum habet designatum, in quo loqui poterit. Si autem magister extra fines grangiæ fuerit, poterit Hospitalarius per totam curiam cum omnibus loqui.*

De Hospitalariis Monasteriorum agit præterea B. Dorotheus Doctr. 11. de eorum vero officio Regula S. Pachomii c. 51. Beda in Vita S. Cuthberti Episcopi num. 13. Udalricus loco citato, Molanus lib. 2. de Canonicis cap. 20. Nembridius Mundelheimius Antiquit. Monast. Epist 104. Doubletus in Histor. Sandionys. pag. 419. Haeftenus & alii.

Hospitarius, Eadem notione, in Chartis Alemannicis Goldasti 16. 18. 25. 26. & in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 17. ubi de ejus officio: *Hospitarius major .... in hospitali assidue commorari debet & nocte jacere, ut ea, quæ inibi continentur, custodiat, & paratus sit omni tempore advenientes quosque, quos recipi oportet, sicut oportet, recipiat, &c.* Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. cap. 10. *Hospitario pertinet omnes hospites, qui equis vadunt, hospitari: peditibus vero, qui tales non sunt, ut velint ire ad eleemosynarium, cum hospitantur alicubi in villa, si sint 12. aut 15. scilicet ut possit eos sine magno dispendio furnire, mittit panem, carnem, & vinum, &c.*

Subhospitarius, qui *Hospitario* subest, & ei est adjutor, in eodem libro Ordinis S. Victoris Parisiens. cap. 14. 15.

¶ Hospitalaria, Xenodochium. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. cxciv. *Pro Hospitalaria c. s.*

¶ Hospitalaria, Domus, domicilium. Epistola Conradi Regis apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 1208. *Ut civitas ipsa* (Salerni) *antiqua mater & domus studii .... sic renovata quasi*

paranympha scientiæ & singularium Hospitalaria Facultatum docentibus & addiscentibus se præbeat gloriosam.

Hospitalaria, Domus hospitum, in Monasteriis. Statuta Joannis Archiepiscopi Cantuar. an. 1279. *Religiosi autem omnes & seculares ad vestrum Monasterium accedentes, in communi Hospitalaria comedant, vel in camera Abbatissæ, & nullatenus in cameris infra Claustrum.*

¶ Hospitaria, Eadem notione. Vita S. Zitæ to. 3. Aprilis p. 507. *Transferebant illud venerandum corpus, ... nunc in claustrum, nunc in capitulum, nunc in refectorium, nunc in Hospitariam & alia Monasterii loca.*

¶ Hospitas, Eadem significatione. Institutiones Geroldi Abb. Fabariensis to. 5. Annal. pag. 679. *Ordinavimus etiam libere de vinea quadam commemorationem annuam fieri obitus mei, & ut Fratribus ad plenum serviatur à Magistro Hospitatis.*

¶ Hospitalaria, Officium *Hospitalarii* in Monasteriis. Bulla Pauli III. PP. an. 1536. apud Miræum to. 2. p. 1051. *Nec non una eleemosynaria, una pitanciaria, una infirmaria, una Hospitalaria, ac forsan alia officia inibi claustralia.*

Hospitalarii, Appellati Milites Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, quod primitus Hierosolymis in Hospitali S. Joannis Eleemonis sedes suas fixissent, peregrinorum obsequiis addicti. De istius Ordinis origine & incrementis agunt præ cæteris Willel. Tyrius lib. 18. cap. 5. & ex eo Jacobus de Vitriaco in Hist. Hierosol. cap. 64. compluresque exstant scripti libri. Ἐνσπιτάλιοι dicuntur Cantacuzeno lib. 2. cap. 12. 29.

Hospitalarii Teutonici, seu *sanctæ Mariæ Theutonicorum in Hierusalem:* Ordo institutus sub Regula S. Augustini, de quo pluribus agunt Chronicon Montis Sereni an. 1190. Jacob. de Vitriaco in Hist. Hierosol. c. 66. Sanut. l. 3. part. 7. c. 3. Franciscus Mennenius, Belloius, Fauynus, & alii, qui de Ordinibus Equestribus scripserunt. Iis alba pallia, quæ Militum Templariorum erant, deferre vetuit Innocentius III. PP. lib. 13. Epist. 125. 126.

Hospitalariorum S. Spiritus Ordinem in Gallia instituisse aiunt Guidonem, nescio quem Comitem apud Montempessulanum, quem postmodum confirmavit Innocentius III. PP. de quo plura Gariellus pag. 178. Spondanus, Sammarthani in Episcopis Magalon. n. 24.

Hospitaliarii utriusque sexus, qui in hospitalibus ægrorum ac pauperum obsequiis addicti Regulam S. Augustini profitentur. De his Jacobus de Vitriaco in Hist. Occid. cap. 29.

Hospitalarii, Ipsi hospites, apud Thwroczium in Hist. Hungar. 2. part. cap. 3.

HOSPITALITAS, Studium, quo quis afficitur erga peregrinos, quos benigne excipit: vox Latinis Scriptoribus nota. Hanc in Germanis Tacitus, in Slavis mire commendat Helmoldus lib. 1. cap. 83. & lib. 2. c. 12. A Francis etiam nostris hanc maxime cultam docet Capitulare 1. Caroli M. an. 802. cap. 27. *Præcipimusque, ut in omni regno nostro neque dives neque pauper peregrinis hospitia denegare audeant, id est sive peregrinis propter Deum ambulantibus per terram, sive cuilibet itineranti propter amorem Dei & propter salutem animæ suæ, tectum & focum nemo illi deneget.* Capitulare 5. ann. 803. c. 16. *Ut infra regna Christo propitio nostra omnibus itinerantibus nullus hospitium deneget, mansionem & focum tantum. Similiter pastum nullus contendere faciat, excepto prato & messe.* Adde Capitul. 5. Caroli M. incerti anni c. 8. Capitul. Caroli C. Compendiense an. 868. c. 1. & Concilium apud S. Macram an. 881. c. 4. *Hospitalitatem supervenientium hospitum & receptionem pauperum ibidem disponant & ordinent. Hospitalitatem dare*, hospitio excipere, in Lege Salica tit. 57. §. 5. Vide Capitul. Aquisgran. an. 789. c. 73. lib. 1. Capit. c. 70. Capitula Carlomanni tit. 2. §. 12. 13. Cumeanum Abbat. de Mensura pœnitentiaria cap. 8. Pœnitentiale Egberti c. 18. Supplicem libellum Monachorum Fuldensium Carolo Magno oblatum cap. 14. &c.

Hospitalitas, Metati onus, cui omnes obnoxii, præter eos, qui illustribus donati erant dignitatibus, in l. 3. 10. 11. 12. &c. Cod. Th. de Metatis, *Ubi Hospitalitatis munus, prabitio, hospitum molestia, inquietudo.* Ita

Hospitalitas, usurpatur pro *gisto* seu *procuratione*, in Capitulari 1. anno 809. c. 35. Capitul. 2. ejusdem an. c. 15. & lib. 3. Capit. c. 25. *De Hospitalitate & susceptione itinerantium, tam Missorum nostrorum, quam reliquorum bonorum hominum.* Tabular. S. Albini Andegav. *Gaufredus Comes concessit auctoritate sua, ut nulla dominatio Hospitalitatis ab ullo homine habeatur ibi, nec Vice-Comitis, nec cujuslibet Vicarii, &c.* Idem Tabular. *Uxor Herberti de Buziaco clamabat erga Monachos S. Albini pro quodam beneficio suo, quod ille fecerat, quandam consuetudinem scilicet hospitandi se & suos missos per consuetudinem Andecavis, & in omnibus obedientiis S. Albini, &c.* Charta Roberti Ducis Burgund. anno 1040. ex Tabul. S. Germani Pratensis: *His consuetudines Guerpim, scilicet mei hospitalem susceptionem, & canum meorum Hospitalitatem & pabulum, &c.* Alia Theobaldi Comitis Blesensis an. 1140. ex eodem Tabul. *Quod Hildminus & servientes ejus ex consuetudine exigere volebant hospitari pro libitu suo & procurari, quotiescunque, & cum quot hominibus vellent in terra S. Germani, &c.* Infra: *Et nullam aliam Hospitalitatem seu procurationem ipse vel milites, seu servientes ejus in præscriptam terram exigant.* Concilium Narbonense an. 1054. cap. 16. *Neque per vim, neque per vicariam, neque per districtionem ibi ullam Hospitalitatem accipiat.* Charta Widonis de Monte Falconis anno 1112. in Tabulario Ecclesiæ Augustod. *Derelinquo penitus illam, quam ab Ecclesia S. Nazarii videbar habere consuetudinem, quæ videlicet consuetudo Hospitalitas appellabatur.* Alia Hervæi Episcopi Nivern. in Tabular. S. Cyrici n. 84. *Similiter modo in altera villa, quæ vocatur Ati, videlicet in horreo non capiebat consuetudines pravas, Hospitalitatem, scilicet in anno bis vel ter cum suis Militibus.* Ibid. Ch. 91. *Habebant quondam consuetudinem apud nos vobis in anno cum tribus vel quatuor hominibus exhiberemus ei hospitalitatem.* Alia ex Tabulario Dervensi: *Neque carropera extorquere, neque pastum equorum vel canum, aut ursorum requirere, seu pedituram vel aliqua opera contra morem exigere, aut aliquam Hospitalitatem servientium hac illacque discurrentium repetere, &c.* Alia Joannis Abbatis S. Bertini an. 1228. in Tabulario ejusdem Monasterii: *Procurationes autem, Hospitalitates, & omnes corveias, quas .... calumniabatur, &c.* Infra: *Nec venatores, nec canes mei, nec etiam aliqui ex parte mea precationes vel Hospitalitates habeant in curtibus supradictis.* Occurrit præterea hac notione apud Silvestrum Giraldum de Expugn. Hiberniæ lib. 2. c. 34. Ericum Upsaliensem lib. 5. Hist. Suecicæ pag. 109. in Charta ann. 883. apud Steph. Baluzium in Append. ad

Capitul. n. 117. & in Charta Christophori Ducis Lalandiæ ann. 1360. apud Pontanum lib. 7. Rerum Danicar. pag. 489.

HOSPITALITATIS DOMUS, Hospitium, diversorium, apud Gregorium Turon. lib. 2. Mirac. cap. 15.

HOSPITALITAS, Hospitale, xenodochium. Henr. Knyghton lib. 1. c. 2. *Iste Robertus Melleut etiam Hospitalitatem de Bratleye fundavit & dotavit.* Acta Episcoporum Cenoman. pag. 300. **Fecit namque Hospitales domos, quæ antea lignea fuerant, petrinas: & Hospitalitatem pauperum Christi, qua necdum & loco illo lignea erat, construxit petrinam.* Item

HOSPITALITAS, Eleemosyna, quæ ad hospitalia præbetur. Chronicon Abbatum Lobiensium pag. 599. *Fundos, Ecclesias, mensam nostram, decimas Hospitalitatis & eleemosynæ dispertiens, ampliavit divitum abundantiam, & adauxit divitum seu pauperum inopiam.* Infra: *Hæ sunt Hospitalitates & eleemosynæ, &c.*

¶ HOSPITALITAS, Mansio, domus, domicilium. Charta ann. 1259. ex Tabul. Divion. *Ita quod in eisdem Ecclesiis instituuntur perpetui Vicarii quibus assignemur sufficientes redditus & qui Hospitalitatem teneant & residentiam faciant in ipsis Ecclesiis & in eisdem continue deserviant.*

¶ HOSPITALITIUM. Vide in *Hospes.*

¶ HOSPITAMENTUM, Idem quod infra *Hostilagium.* Vide in hac voce. Chronicon S. Petri Vivi to. 2. Spicileg. Acher. p. 776. *Anno MCLVI. Rex Ludovicus confirmavit ecclesiæ S. Petri Vivi transitum & Hospitamentum mercatorum in burgo.* Vide alia notione in *Hospes.*

HOSPITARE, Hospitio excipere. Leges Edwardi Confess. cap. 27. *Si quis Hospitaverit privatum vel alienum, ... poterit eum noctibus habere duabus tanquam hospitem.* Thwrocz. in Ladislao Rege Hungar. cap. 82. *Apud Marchionem Estensem magnifice est Hospitatus.* [Charta Guidonis Episc. Corisopit. an. 1480. apud Lubinell. tom. 2. Hist. Britan. p. 1616. *Quæsivit à venerabili patre domino Francisco Mylon sanctæ Sedis Apostolicæ prothonotario dictique Prioratus commendatario & administratore ibidem presente, si eum Hospitaret & ad pernoctandum reciperet.*]

¶ HOSPITARI, Eadem notione. Statuta Arelat. MSS. *Ne quis scienter Hospitetur in sua domo furem vel latronem.* Utitur Plinius.

HOSPITARE, Hospitium, seu *Mansionaticum* præbere vel accipere. Charta Willelmi Comitis Nivernensis ann. 1159. ex Tabul. Eccl. S. Cyrici Nivernensis: *Quod Willelmus Nivernensis Comes Guillermi Comitis ad Ordinem Cartusiæ conversi filius, guerram cum inimicis suis licet invitus exercens, terram Canonicorum S. Cyrici Nivernis cum manu militum Hospitatus est, & bona hominum Canonicorum indebite accepit, contra tamen jus & consuetudinem prædecessorum suorum, qui in terra nullam Hospitando consuetudinem habuerunt.* [Bulla Alexandri III. PP. an. 1162. in Hist. MS. Monast. Beccens. *Si memorati Archidiaconi vel Decani ad domos vestras declinaverint Hospitandi, ultra quam fuerit honestum & justum, à vobis non debeant aliquid extorquere.* Charta Roberti Comit. Moretonii ann. 1453. apud Stephanot. to. 13. Fragm. Hist. MSS. pag. 122. *Excepto quod si necessitas Hospitandi illi incubuerit in domibus Burgensium monachorum, licentiam Hospitandi haberet.* Adde Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 604. *Hosteller*, Poëtis nostratibus. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Ment furent bien la nuit servi,
Ls suin furent bien Hostelles.]

¶ HOSPITARE DECIMAS, Servitii species, quo quis fructus decimales domini sui recondere, aut iis recondendis locum commodare tenetur. Charta an. 1246. in Chartular. S. Vandregef. tom. 1. p. 325. *Noverint universi... quod ego Robertus Putei de S. Albino super Deppam & heredes mei tenemur facere Abbati & Conventui S. Vandregisili singulis annis servitium de duabus partibus grossarum decimarum de S. Albino Hospitandis.*

¶ HOSPITARE, Aliis notionibus. Vide in *Hospes.*

¶ HOSPITARIUS. Vide *Hospitale* 2.

HOSPITATICUM. Pactum Arechis Principis Beneventani cum Neapolitanis, apud Camillum Peregrinum in Hist. Langobardorum: *Dividantur ipsa terram tertiam partem, unam partem tollat exinde pars de Neapolim pro ipsa Hospitatica, & aliam pro ipsi sols, tertiam partem tollat exinde pars de Capua.* Infra: *Inquiratur diligenter ad qualia Hospitatica fuerunt pertinentia antiquitus.* Loquitur ibi de *fundis exfundatis aut exfundatis.* In Diplomate Henrici Regis Francorum ann. 29. pro Abbatia Trenorchiensi occurrit *Hospitaticum* cum *navatico, salutatico, rotatico, &c.* [Ubi pro jure exigendi *gistum* seu *procurationem* accipi videtur: non secus ac in Charta Carlomanni Reg. Franc. ann. circ. 880. Append. ad Marcam Hispan. col. 812. *Concedimus etiam .... ut nullus judex publicus audeat à famulis tam liberis quam colonis ipsius loci Hospitaticum, montaticum, rotaticum ... exigere.*]

¶ 1. HOSPITATIO, Servitus quæ ab *Hospite* ratione domicilii sui quotannis domino præstatur. Charta Roberti Magdunensis domini an. 1277. apud Thomasserium Consuet. Bitur. p. 73. *Neque furtum, neque sanguinem, neque multrum, neque batalliam ... neque raptum, neque Hospitationem, neque procurationem, neque pedagium, &c.* Vide *Hospitatus* in *Hospes.*

¶ 2. HOSPITATIO, Jus diverteodi in domum alterius *hospitandi* causa, vel redemtio pecuniaria ejusmodi juris. Diploma Conradi II. Imper. ann. 1145. apud Marten. to. 1. Amplis. Collect. col. 778. *Exactiones & tallias, quas quidem precarias vel petitiones nuncupant, sive Hospitationes regia censura penitus interdicimus.*

¶ 1. HOSPITATOR MAGNUS, Hospitiorum & castrorum præfectus, Gall. *Mareschal de camp.* Regimina Paduæ ad an. 1320. apud Murator. to. 8. col. 432. *Dominus Oldoricus de Gualser .... venit ad civitatem Padua ... cum multa quantitate militum & dismontavit in magno palatio domini Henrici Scrovegni, ubi habitabat Vivianus à Borsetis Magnus Hospitator.* Vide in *Hospes.*

¶ 2. HOSPITATOR, Caupo, stabularius, tabernarius, Gall. *Hostelier.* Miracula B. Simonis Eremit. August. to. 2. Aprilis p. 829. *Qui nunc moratur Bononiæ in hospitio Sotti Hospitatoris.*

HOSPITATUS, [De fundo vel domo dici videtur quæ *hospiti* sub certis servitiis conceditur.] Monasticum Anglic. to. 1. pag. 511. *Ex dono Gilberti filii Nigelli totum pratum tam Hospitatum, quam non Hospitatum, quod est sub habitaculo earumdem Monialium.* [Instrum. an. 1082. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 66. *Idem Robertus habet XIII. domus Hospitatus tam intra murum quam extra.* Charta Willelmi Angliæ Regis an. 1083. ex Tabul. SS. Trinit. Cadom. *Quicumque in futurum facient domos in illis terra mansuris quæ nunquam ante fuerunt Hospitata.* *Hospitatus*, alia notione, vide in *Hospes.*

¶ HOSPITELARIUS, Officiorum magister, Gall. *Maître d'hôtel.* Instrum. an. 1302. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 257. *Præsentibus ... Alexandro nostro kamerario & Bertramo nostro Hospitelario.*

¶ HOSPITIA, Hospitium, domus, mansio. Charta an. 1241. tom. 2. Hist. Meld. p. 144. *Dederunt Hospitiam quæ fuit Josse cum toto proprisio & appendentiis, & unum arpentum prati juxta dictam Hospitiam.*

¶ HOSPITISSA, Hospes, mansionaria. Codicellus Theobaldi de Marliaco an. 1286. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1227. *Item, Hospitissæ nostræ de Vanderville c. solidos Turonenses.*

HOSPITIUM, Idem quod *Gistum*, *procuratio*, [*Molestia hospitum*, in l. 2. & 4. Cod. de Metatis.] Synodus Ticinensis anno 855. *Quando etiam Episcopos, Abbates, vel Comites, seu fidelium nostrorum quempiam in propria villa morari contigerit, cum sint in suis maneant domibus, ne sub obtentu Hospitii vicinos opprimant, vel eorum bona diripiant.* Concilium anonymum an. 904. c. 11. *Ut in domibus Ecclesiarum neque Missus, neque Comes, vel judex quasi pro consuetudine, neque placitum, neque Hospitium vindicent, &c.* Willelmus Neubrigensis lib. 4 c. 14. & Joan. Brompton. pag. 1193. de Legato Sedis Apostol. *Et nomine suæ legationis cum excessivo numero Hospitia à cunctis per Angliam exegit Monasteriis: minores vero domus, quæ pondus Hospitii ferre non poterant, certa summa, id est quinque vel quatuor marcarum Hospitio redimebant.* Bulla Honorii III. PP. apud Ughellum to. 1. Ital. sacr. p. 817. *Ut quod eidem annuatim Hospitia duo darent.* Charta S. Ludovici Reg. an. 1255. ex Tabul. S. Dionysii: *Acceperamus apud Cormellas Parisiensium Hospitium & procurationem per duas vices, quæ consuetudo vulgariter gista vocatur.* Charta Rainaldi Burgundiæ Comitis an. 1148. *Ut usualem illam Hospitii susceptionem in villa S. Stephani, quæ dicitur Tercennas, habemus, &c.* Statuta synodalia Episcopi anonymi ann. 1237. tom. 2. Concil. Angl. *Præcipimus ..... ne Patroni Ecclesiarum laici, sive sint Anglici, sive alicujus nationis, Hospitia à Clericis beneficiatis extorqueant, vel exigant de cætero.* Vide Thomasserium in Consuet. localib. Bituric. p. 62. & infra in *Mansionaticum.*

HOSPICIETUM, Eadem notione. Stephanus Tornac. Epist. 282. Ed. Molineti: *Aliquam procurationem, sive ut vulgariter loquamur, Hospicietum aut gistum ceceperunt.* Ubi expressit Gallic. *Hospice.*

HOSPITIUM, Domus, in quo consistunt *hospites*, seu *Mansionarii*. Concilium Senonense sub Lothario Imp. ann. 834. *In summa sunt mansa centum nonaginta, & Hospitia decem & novem.* Polyptychus Floriacensis: *Sunt ibi Hospitia 7. & manent ibi inter mansos & cateperarios & manoperarios & Hospitia homines 121. &c.* [Codex MS. Irminonis Abbatis S. Germani fol. 2. *Ermengaudus tenet Hospitium, solvit inde in anno pullum 1. ova v.* Quod ibidem sæpius recurrit. Epitome Constitut. Eccl. Valentinæ to. 4. Concil. Hispan. p. 154. *Hospitia ecclesiarum parochialium & beneficiorum ... visitentur anno quolibet, more Hospitiorum Capituli.* Ξενῶνες, Græcis, eadem notione. Vide Glossar. mediæ Græcitatis.]

HOSPITIUM, seu domus hospitum in Monasteriis, in Charta Charitatis Cisterciensis c. 2. apud Cæsarium lib. 1. Miracul. cap. 13. &c. [Vetus Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ: *Pauperes debent esse in numero quatuor viginti, quibus debet dari de mane in Hospitio domus met Deaurate in aliquo loco honesto, &c.*]

¶ HOSPITIUM REGIS, Regis familia, Gallice *Maison du Roy.* Epistola Petri de Condeto to. 2. Spicil. Acher. p. 566. *Sciatis quod cum in exercitu ejus tam de Hospitio suo, quam extra tot quotidie moriantur, vel saltem infirmantur, quod fere nullus est qui præ morbi pestilentia debeat securari.* Hinc

¶ MAGISTER HOSPITII, in Charta Caroli VIII. Regis Franc. an. 1497. apud Ludewig. tom. 6. p. 97. *Dominus de Fay Magister Hospitii nostri nobis retulit, quo pacto ob adversam valetudinem, quæ sibi contingit in itinere, communicatio illa .... fuerit interrupta.*

HOSPITIA STUDIORUM: ita vocant in Anglia Juris Collegia in *Universitatibus*, seu Academiis, in quibus, qui Juri addiscendo operam collocant, morantur. Joannes Fortescutus de Laudibus Legum Angliæ cap. 49. ait in quolibet *studio esse decem Hospitia minora, quandoque vero plura, quæ nominantur Hospitia Cancellariæ, ad quorum quodlibet pertinent centum studentes ad minus, & ad aliqua eorum major in multo numerus, licet non omnes semper in eis simul conveniant. Studentes etenim isti, pro eorum parte majori, juvenes sunt, originalia, & quasi legis elementa addiscentes, qui in illis proficientes, ut ipsi maturescunt, ad majora Hospitia studii illius, quæ Hospitia Curiæ appellantur, assumuntur. Quorum majorum quatuor sunt in numero, & ad minimum eorum pertinent in forma prænotata, ducenti studentes aut propius. In iis enim majoribus Hospitiis nequaquam potest studens aliquis sustentari minoribus expensis in anno quam 80. scutorum, & si servientem sibi ipse ibidem habuerit, ut eorum habet pluralitas, tanto tunc majores ipse sustinebit expensas. Occasione vero sumptuum hujusmodi ipsi Nobilium filii tantum in Hospitiis illis leges addiscunt, cum pauperes & vulgares, pro filiorum suorum exhibitione tantos sumptus nequeant sufferre .... quo fit, ut vix doctus in legibus illis reperiatur in Regno, qui non sit nobilis, & de nobilium genere egressus. .... In his vero Hospitiis majoribus, etiam minoribus, ultra studium legum, est quasi gymnasium omnium morum, qui nobiles decent. Ibi cantare ipsi addiscunt, similiter & se exercent in omni genere harmoniæ. Ibi etiam tripudiare, ac jocos singulos Nobilibus convenientes, qualiter in domo regia exercere solent enutriti. In ferialibus diebus eorum pars major, legalis disciplinæ studio, & in festivalibus sacræ Scripturæ, & Chronicorum lectioni post divina obsequia se confert. Ibi quippe disciplina virtutum est, & vitiorum omnium exilium: ita ut propter virtutis acquisitionem, vitii etiam fugam, Milites, Barones, alii quoque Magnates & Nobiles regni, in Hospitiis illis ponunt filios suos, quamvis non gliscant eos legum imbui disciplina, nec ejus exercitio vivere; sed solum ex patrociniis suis.* Mitto reliqua, quæ ibi lector inspicere, si tanti est, poterit. Vide *Servientes ad legem* in *Serviens.*

¶ HOSSA, Tibiale, caliga, Gall. *Heuse, Houseaux.* Vide *Osa.*

¶ HOST. Vide *Hostis.*

¶ HOSTA, Funis nautici genus, vulgo *Hource*; Ductorius funis. Informationes civitatis Massil. de passagio transmarino ex Cod. MS. Sangerman. fol. VIIIxx. XVII. *Item in sarcia Hostarum & pro tonegando navem* CCXL. *passorum.* Statuta Massil. lib. 3. cap. 16. *Statuimus quod corderii omnes de Massilia teneantur speciali sacramento se non facturos per se, vel per alios ... Hostas nisi de canabo femello & filo subtili.*

¶ HOSTADES, An tibialium seu caligarum species, detorta voce ab *Hossa*? Instrumentum ann. 1412. apud Rymer. to. 8. p. 754. *Sex paria de gantelez, sex Hostades, quatuor pelves, &c.*

¶ HOSTAGIAMENTUM, Obses, vadimonium, securitas, Gall. *Orage*. Instrum. an. 1342. to. 2. Hist. Dalphin. p. 439. *Qua die homines de Romanis, videlicet viginti burgenses & viginti populares intrabunt & intrare debent Hostagiamenta penes dictum dominum Dalphinum.* Conditiones sub quibus Carolus Princeps Salernit. de carcere liberatur apud Rymer. to. 2. p. 342. *Videtur tractatum non posse compleri nisi per liberationem seu Hostagiamentum nobilis viri dom. Karoli Salern. Principis, qui in praesati dom. Regis Arragon. carcere detinetur.* Literæ Henrici IV. Regis Angliæ apud eumd. Rymer. to. 8. p. 423. *De affectatione in appellatione super Hostagiamento Comitis de Dema.*

¶ HOSTAGIMENTUM, Eadem notione. Instrum. an. 1334. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 252. *Item fuit actum & convenerunt dominus Comes & Dalphinus quod omnia & singula Hostagimenta conventiones, redemptiones non soluta, &c.*

¶ HOSTAGIARE, Securitatem, vadimonium dare, liberari sub conditione dandi obsides. Chronicon Senoniense lib. 5. cap. 9. tom. 3. Spicileg. Acher. p. 429. *Plebanus vero nolens longius ita detineri, Hostagiavit se pro sexaginta libris, & sic recessit, & veniens, nunciavit Episcopo.* Charta Guidonis Comit. Nivern. an. 1231. to. 3. Ordinat. p. 117. *Si non haberet unde juri parere posset, similiter capi non posset, nec etiam res suæ, dum se posset Hostagiare.* Rymer. to. 2. p. 342. *Tractatum extitit & etiam ordinatum, quod præfatus Princeps liberaretur a carcere supradicto seu Hostagiaretur sub conditionibus infra scriptis. Ponantur in posse dicti D. Alphonsi Regis Aragon. pro obsidibus tres filii primogeniti Principis Salernitani.* Nostris, *Livrer ostal*, pro *Donner ostage*. Le Roman de *Floire* MS.

Puis apela son Seneschal,
Si lot a fait livrer Ostal.

HOSTAGIARIA, Securitas, Gallis, *Ostage*, *Ostagerie*. Pactum inter Will. de Hollandia & Ludov. Comitem *de Los* an. 1206. lib. 1. Regesti Honorii III. PP. *Et pepigit... dare Hostagiariam & securitatem, videlicet, quod coram Episcopo Trajectensi ponet terram Hollandiæ in Hostagiariam.* Occurerit ibi non semel.

¶ HOSTAGIARIUS, Obses, fidejussor. Statuta Massil. lib. 5. cap. 36. *Constituimus firmiter observandum, ne unquam deinceps occasione aliqua, obsides sive Hostagiarii pro communi Massiliæ dentur, vel tradantur in civitate Massiliæ, vel extra.* Vide infra *Hostagium tenere*.

1. HOSTAGIUM. Monasticum Anglic. to. 1. pag. 348. *Has terras ego & hæredes mei acquietabimus erga Regem de scutagio & Hostagio, & omni auxilio & alio servitio ad Regem pertinente.* Idem videtur quod *Gistum*, procuratio. Vide *Hospitatus* in *Hospes*.

☞ Rectius de censu annuo, qui ratione domicilii debetur, intellexisset Vir eruditus, ut ex Chartulario S. Vedasti Atrebat. Litt. V. p. 192. manifestum fit: *De Hostagiis autem, id est, censibus domorum, quoniam inolevit nequitia... ut qui Hostagia debent, ea ab ecclesia abalienare... contendant.*

¶ 2. HOSTAGIUM, Mansio cum certa agri portione sub censu annuo *hospiti* seu rustico ad excolendum concessa, Gall. *Hostise*, *hostage*. Charta an. 1154. tom. 3. Gall. Christ. col. 354. *Confirmamus vobis Hostagia quæ dedit vobis Robertus Præpositus.* Alia an. 1291. ex Chartul. S. Johannis Angeriac. pag. 278. *Ego dictus miles* (obligo) *corpus meum ad facienda seu tenenda Hostagia seu teneterint infra muros castri S. Johannis, per tantum tempus donec de præmissis sit eidem Abbati plene & integre satisfactum.*

3. HOSTAGIUM, Vadimonium, ex Gall. *Hostage*: *Obsidatus*, Eutropio lib. 2. & Ammiano lib. 16. Matth. Paris p. 216. *Dux Bavariæ & alii divites in Hostagio remanserunt.* [Chronicon an. 1215. to. 2. Hist. Lotharing. col. xxxix. *Nam sicut patruus ejus Fridericus sæpe fecit, a quodam cive Metensi creditore suo sæpius in Hostagiis detinebatur, nec habebat unde redderet.*]

¶ HOSTAGIUM TENERE; *Ostager*, in Consuet. Britan. art. 112. & seqq. Dicitur de debitore qui intra præfinitos fines consistere tenetur, donec creditori satisfecerit. Statuta Massil. lib. 2. c. 1. §. 19. *Curia .... debitorem, si tamen masculus est, quicumque sit, dum tamen pubes sit, vel major pubere, per sacramentum ab eo inde factum, vel exactum continue Hostagia tenere compellit ubicumque dicta curia statuet infra hos terminos Hostagia communiter tenere.* §. 20. *Terminos autem tenendi Hostagia per hoc statutum assignamus masculis debitoribus, quos terminos hujusmodi ponimus videlicet, in carreria palatii Massiliæ ex parte Occidentis quatenus extenditur, &c. Ista loca inde assignata, faciat dicta curia ab hostagiariis observari, quando jussu judicis debitores ad tenendum Hostagia compellentur, ita scilicet quod inde nullatenus recedat hostagiarius, absque licentia & voluntate expressa creditorum suorum, usquequo ab ipso debitore ... sit in solidum satisfactum.* §. 21. *Si vero dictus debitor mulier est vel erit, illa similiter compellatur ad tenendum inde Hostagia à dicta curia, ut supra dictum est per omnia de debitore masculo, eo excepto quod ipsa mulier Hostagia dicta non teneat in loco illo ubi homines tenent ea, sed in domo sua, vel patris sui, vel matris, vel mariti aut soceri, vel socrus suæ, vel in domo ubi morabitur stagiam faciendo.*

HOSTAGIUS, OSTAGIUS, HOSTSAGIUS, Obses, *Hostage*. Guill. de Podio-Laurentii cap. 14. *Ipso Vicecomite .... in Ostagium remanente.* Adde Henrie Knyghton. an. 1295. Sic autem dictus, quod obses in alterius potestatem transiret, ejusque *hospes* esset, uti supra observatum; præterea sponsor, præs, qui pro altero spondebat sacramentu interpositu: quia si is, cujus præs erat, pactum non adimpleret, in potestatem illios, cui fidejussionem præstiterat, transibat, donec illud adimpleretur. [Charta Ricardi Regis Angliæ an. 1195. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. xvii. *His omnibus pactis, Comes Leicestriæ, & omnes prisones & Hostagii prisonum, prout divisum est, hinc & inde liberabuntur.*] Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Et Guigo Petra & Adalardus frater suus se ipsos obsides posuerunt, quatenus si in terra illa Eleemosyna ab aliquo inferretur injuria, postquam Eleemosynæ Custos eos monuerit per se vel per nuntium suum, intra 7. dies ad Sturenum in Obstagium venirent, & ita manerent ibi, donec injuria illa integre emendata esset.* Epist. 61. ex Franciscis to. 4. Hist. Francor. *Milites etiam & burgenses totius territorii Nigellæ Ostagii sunt per sacramentum hujus conventionis tenendæ; hac conditione, si Comitissa in hæredem, vel hæres in Comitissam insurgeret, ille, in quem alter insurgeret, si Ostagios submoneret, aut infra 15. dies ei, cui injuria illata esset, emendari facerent, aut donec emendatum esset, parti ejus adhærerent, &, postquam emendatum esset, ad pristinum statum redirent.* Charta an. 1239. ex Tabul. S. Aniani Aurelian. *De his autem fideliter & firmiter observandis fidejussores sunt isti, ... qui similiter fide in manu nostra promiserant, quod in civitate Aurelianensi*

prisinem tenebunt Milites, donet præfatus venditor fecerit garentiam, &c. Ubi *prisio Militis*, est qualem Militem decet Observantiæ Regni Aragon. lib. 9. tit. de Cessione bonorum §. 1. *In commanda non habet locum cessio bonorum, nec admittitur; sed solum in mutuo admittitur. Est autem consuetudo regni, quod si debitor commanda captus detineatur per judicem, quia non reddit depositum, si petat se tradi custodiæ creditoris, est sibi tradendus, prius tamen creditore assecurante vitam & membra, & quod dabit sibi comestionem sufficientem, & tenebit eum captum in loco decenti. Si autem depositarius noluerit ipsum recipere, & de prædictis cavere, judex debet ipsum à captione liberare.* Alia hujusce ritus exempla profert Anton. Brandaon. tom. 4. Monarch. Lusitan. pag. 271. v. 272. ut & vir eruditissimus Dionysius Salvaingus Boissius in Tractatu de Usu feudor. cap. 73. Vide *Obses*.

Hostaticus, Obses, interdum fidejussor, Italis *Statico*. Vetus Charta apud Beslium pag. 390. *Dedit autem Bernardus Comitem in plevene Hugoni, & 4. Hostaticos, per talem conventum, quod si Bernardus per fidem attenderit tibi tuas convenientias, ego ect tibi reddam in captionem, &c.* Occurrit ibi pluries. Concilium Helenense an. 1065. & Constitutio Jacobi I. Regis Aragon. pro Treuga domini: *Fidejussores vel Hostatici.* Charta Guillelmi D. Montispessulani an. 1109. *De centum marchis persolvendis sunt firmantiæ & Hostatici, &c.* [Chron. Modoet. lib 3. apud Murator. to. 12. col. 1155. *In his verbis multi nostrum timuerunt ne vellet nos tenere prout Hostatici.* Pluries ibi. Chronic. Estense apud eumdem Murator. to. 15. col. 339. *Exivit de dictis carceribus relinquendo ibi Hostaticos tres filios suos, & alios Barones, &c.*] Vide Consuet. Britan. art. 112. & seqq. Adde Chartam Hispanicam apud Blancam in Comment. Rer. Aragon. pag. 635. aliam apud Martinezium in Histor. Pinnatensi lib. 3. cap. 5. & Molinum in Repertorio v. *Hostagium*.

Hostaticum, Ostaticum, Obsidium, *Hostage*. Charta ann. 1316. qua Arnaldus de Corsavino recognoscit debere se Sancio Regi Majoricarum 60. mill. sol. Barcin. ob observantiam *hostaticorum*, ad quam tenebatur in villa de Coirio: ... *Nos spectata aliqua monitione veniemus intus villam de Corio, ubi tenebimus & servabimus prædictos Hostaticos.* Charta an. 1156. ex Bibl. Sebusiana Cent. 1. cap. 24. *Ita tamen, quod ibi securus sim à vobis per omnia, præter Ostaticum tenendum, sine vestro enganno, quod inde aliquo modo non egrediar, donec supradicti .... reddant vobis Castrum de Treucatallia, &c.* Charta Joannis XIII. PP. apud Ughellum to. 2. pag. 15. *Neque ripaticum, aut teloneum, sive Ostaticum, neque paratam .... faciant.* Sed hic pro *Hospitaticum* videtur sumi.

Hostaticare. Vide *Ostaticare*.

¶ HOSTALAGIUM, Hostelagium, Pretium quod pro exhibito hospitio exsolvitur. Limborch. Sent. Inquis. p. 123. *Dedit sibi tres Turonenses argenti pro Hostalagio.* Computus an. 1270. ex Archivo castri Nannet. *Item pro Hostelagio equorum apud Marsiliam cx. sol.*

¶ HOSTALARIUS, Qui mercatoribus extraneis domos vel apothecas locat. Litteræ Philippi VI. Regis Franc. an. 1335. to. 2. Ordinat. p. 115. *Hostalariis quibuscumque prohibere, sub pœna decem librarum Turonensium, nobis applicanda, ne de dicta corrateria se aliquatenus intromittant. Et quod ipsi corraterii destituti nec Hostalarii, per quos multæ fraudes, quandoque circa præmissa consueverunt, ut dicitur, committi.* Vide *Hostilagium*.

¶ HOSTALLERIUS, Caupo, stabularius, Gall. *Hostelier*. Processus de Vita B. Petri de Luxemburgo to. 1. Julii p. 566. *Franciscus dictus Lemosin Hostallerius hostalleriæ Leonis rubei.* Vide *Hostellarius* 2.

¶ HOSTATICUM. Vide in *Hostagium* 3.

HOSTELICIA, Hostelicium. Vide in *Hostis*.

¶ HOSTELLINA, Præstatio in belli expensas & sumtus. Tabularium S. Remigii Remens. *Ad estivaticam simul facit corregatas 9. donat annis singulis in Hostelina denarium.* Vide *Hostilitium* in *Hostis* 2.

1. HOSTELLARIA, Eleemosynaria, domus eleemosynæ, in qua Hospites & advenæ gratis excipiuntur, in Chronico Andrensi pag. 361. 414. & to. 1. Monast. Anglic. pag. 298. Vide *Hospitalaria* in *Hospitale* 2.

¶ Hostelaria, Eadem notione. Charta Jacobi Episc. Atrebat. ex Tabular. S. Bartholomæi Bethun. fol. 61. *Cum impetrassent ut in Hostelaria Bethuniensi ... manere perpetuo permitterentur, & ibidem Deo & pauperibus deservire, &c.*

¶ 2. HOSTELLARIA, Domus hospitum, in Monasteriis. Charta an. 1130. apud Miræum to. 1. Diplom. Belgic. p. 382. *Per singulos annos viginti essercias frumenti reddituram ... super altare S. Salvatoris & S. Rotrudis Andernensi Ecclesiæ donavit, decem scilicet ad mensam Monachorum, quinque autem ad infirmariam, quinque vero ad Hostellariam.*

¶ 3. HOSTELLARIA, Officium ejus cui cura est hospitii Monachici. Bulla Pauli III. PP. an. 1537. to. 4. Gall. Christ. inter Instr. col. 111. *Et ultra dignitatem Abbatialem, una cameraria, una infirmaria, una sacristia, una celleraria, una Hostellaria, &c.*

¶ 4. HOSTELLARIA & Hostelaria, Diversorium, nostris *Hostellerie*. Charta an. 1377. ex Archivo Camberiaci: *Parisiis in Hostellaria habente signum Ursi in magna carreria S. Anthonii.* Constitutiones Cluniac. an. 1301. ex Codice MS. B. M. Deauratæ: *Item, omnes & singulos de Ordine Cluniacensi maxime Abbates dicti Ordinis, & Priores conventuales salubribus monitis exhortamur, eis pro suarum animarum salute & pro honore Ordinis persuadendo omnino ut ab esu carnium in Hostelariis & in aliis locis secularium personarum maxime extranearum se omni tempore abstineant dum in itinere fuerint constituti.*

¶ 1. HOSTELLARIUS, Monachus qui hospites excipit. Charta an. 1167. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 117. *Dabit etiam ipse & hæredes sui post eum, annis singulis ad festivitatem S. Johannis Baptistæ, Hostellario nostro manutergium unum.* Bulla Pauli III. PP. an. 1537. to. 4. Gall. Christ. inter Instrum. col. 111. *Quæ personatus seu officia secularia ubi existerent pro uno sacrista, uno Hostellario & uno cantore.*

¶ 2. HOSTELLARIUS, Hostelarius, Caupo, stabularius Acta S. Francisci de Paula to. 1. Aprilis p. 148. *Johannes Jolis mercator Hostellarius commorans in parochia B. Mariæ divitis Turonis.* Litteræ Philippi VI. an. 1341. to. 2. Ordinat. p. 159. *Hoc salvo quod nullus ipsorum corratariorum erit tabernarius, Hostelarius, seu mercator, propter multas fraudes quæ subsequi possent.* Vide *Hostallerius*.

¶ HOSTELLENSES. Vide *Hostellenses*.

¶ HOSTENDUCIÆ. Vide in *Hostis* 2.

¶ HOSTERIA, Sacra pyxis, ciborium, Gall. *Ciboire*. Recensio supellectilis Monast. S. Johann. Bapt. apud Stephanot. tom. 1. Antiquit. Bened. Occitan. MSS. pag. 421. *Item unam Hosteriam argenti deauratam cum armis domini Cardinalis.* Vide *Hostiaria*.

¶ 1. HOSTIA, Panis ad sacrificium Eucharisticum destinatus. Charta an. 1257. ex Tabular. S. Mariani Autissiodor. *Dedi & concessi unum sextarium frumenti boni & laudabilis pro Hostiis in dicta ecclesia faciendis.* Statuta Nicolai *Gelant* Episc. Andegav. an. 1263. to. 11. Spicileg. Acher. p. 207. *Prohibemus singulis Sacerdotibus parrochialibus ne ipsi parrochianis suis die Paschatis testes* (f. tostas) *seu Hostias loco panis benedicti ministrent, ne ex ejus ministratione seu receptione erubescentiam evitare videantur.* Tabularium Abbatiæ Melerei: *Ego Mauritius de Ciedonio dedi B. M. de Melereio duo frumenti sextaria de Chantoceo ad faciendas Hostias in Corpus Domini consecrandas.* Charta an. 1420. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 194. *Et sic corpus Christi in Hostiis non secundum formam Ecclesiæ rotundis, sed qualitercumque incisis, vel manibus fractis .... conficiebant.* Vide *Oblata.*

¶ HOSTIA *sub imagine Salvatoris in throno sedentis* celebris apud Divionem ubi religiose asservatur, hodieque notata conspicitur guttis sanguineis, quæ olim manarunt, dum sacrilegus quidam Judæus pluribus gladii ictibus confodisset. Breve Eugenii IV. PP. an. 1433. apud Miræum to. 2. Diplom. Belgic. p. 895. *Tuis igitur in hac parte devotis supplicationibus annuentes, tibi Hostiam quamdam sub imagine Salvatoris in throno sedentis, mirabile Sacramentum Dominici Corporis, multis in locis à vesana cujusdam feritate gladii ictibus perforatam, & ex eo sanguine respersam in locis præfatis, quæ in sacrario nostro erat recondita, ina pia devotione concedimus & donamus.* Celeberrima quoque quæ Parisiis in ecclesia parochiali S. Johannis in Grevia asservatur & colitur: rem utpote notam, & ad nostrum institutum non omnino pertinentem silentio præterimus.

¶ HOSTIÆ FRACTIO, in solemni sacrificio apud Muz-arabes fit in novem partes suo quovis nomine distinctas. Officium Gothicum to. 3. Conc. Hispan. p. 266. *Symbolo Apostolorum recitato, vel dum in choro illud absolvitur, frangit Hostiam sacerdos & patena imponit .... in novem* (partes) *eam dispescit, secundum præcipua novem fidei nostræ mysteria, in symbolo quod absolvitur contenta: dumque singulas partes frangit, ad earum quamlibet mysterii plena quædam verba profert.* Unaquæque nomine proprio donatur; 1. *Corporatio*, 2. *Nativitas*, 3. *Circumcisio*, 4. *Apparitio*, 5. *Passio*, 6. *Mors*, 7. *Resurrectio*, 8. *Gloria*, 9. *Regnum* appellatur.

¶ HOSTIÆ CAUDAM IMMOLARE, Proverbialis formula, pro, quod cœptum est perficere. Epistola Gaufredi Abbatis S. Barbaræ apud Marten. to. 1. Anecd. col. 543. *Dilecto dilectori suo Hugoni frater Gaufredus talarem induere tunicam, & Hostiæ caudam immolare.*

¶ 2. HOSTIA, pro *Hostisia*, ut videtur; Servitium quod ratione hospitii à colono debetur. Chartularium SS. Trinitatis Cadom. fol. 46. v°. *Hedit... eni 30. denar. .... & præter hæc Hostia & bescet quæ pluris facio.* Vide *Hospitatus* in *Hospes.*

HOSTIÆ IMMOLATITIÆ, *quas stulti homines juxta Ecclesias ritu pagano faciunt sub nomine sanctorum Martyrum vel Confessorum Domini*, in Capitulis Caroli M. an. 769. c. 6.

¶ HOSTIAGIUS. Vide in *Hostagium* 3.

¶ HOSTIALIS, Pallium. Vide *Ostialis.*

HOSTIARIA, Pyxis, quæ hostias consecrandas continet, in Ceremoniali Episcop. libro 1. c. 12. Vide *Hosteria.*

1. HOSTIARIUS, [Cui de pane Eucharistico ecclesiam aliquam providere incumbit.] Tabular. S. Theofridi in Velavis: *Notum sit cunctis, quod controversia, quæ versabatur inter Sacristam monasterii S. Theofredi, & Hostiarium Aniciensem super hostias, fuit sic concordatum, quod questa hostiarum S. Fortunati sit in perpetuum Sacristæ & successoribus ejus: & Sacrista debet dare annuatim Hostiario ratione dictæ questæ tres Cartonadæ bladi, & dictus Hostiarius tenetur in perpetuum dare & providere monasterium & Ecclesiam S. Fortunati de hostiis sine aliqua conditione, &c.* Vide *Oblationarius.*

¶ 2. HOSTIARIUS, Apparitor, Gall. *Huissier.* Literæ Johannis Regis Franc. ann. 1351. tom. 2. Ordinat. p. 600. *Deputetis dictis mercatoribus adductoribus, servitoribus, ... unum vel plures Hostiarium* (leg. *Hostiariorum*) *nostri Parlamenti, seu alios servientes nostros.* Mandatum an. 1404. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. pag. 342. *Mandamus committendo primo Parlamenti nostri Hostiario aut servienti nostro qui super hoc fuerit requisitus, &c.* Hugonis Falcandi Hist. Sicula apud Murator. to. 7. col. 326. *Missis igitur Hostiariis, curiæ familiares, Episcopi, Comites, cæterique proceres cum magistris justitiariis ad curiam convocantur.* Ibid. col. 328. *Missique sunt per urbem Hostiarii, qui cives ab armis juberent discedere, populique motum sedarent.* Occurrit præterea in Computo ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. p. CLXV. Vide *Ostiarius.*

¶ 3. HOSTIARIUS ARMORUM, Nostris *Sergent d'armes.* Butilerius in Summa rurali lib. 2. *Les Sergens d'armes sont les maciers que le Roy a en son office, qui portent maces devant le Roy. Sont appellés Sergens d'armes, pour ce qui ce sont les Sergens pour le corps du Roy.* Confœderatio inter Henricum Castellæ & Carolum V. Franc. Reges ann. 1369. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1504. *In præsentia dilectorum Johannis de Bignetes militis cambellarum, & Yvonis de Cacambrai Hostiarii Armorum, & nuntiorum dicti Regis Franciæ fratris nostri carissimi.* Vide *Servientes armorum* in *Serviens.*

¶ 4. HOSTIARIUS, Cui ostii seu portæ cura incumbebat. Liber niger Scaccarii p. 355. *Hostiarii Milites ipsi in domo comedent .... Alii Hostiarii non Milites in domo comedent, sine alia liberatione.*

¶ HOSTIATICUM, HOSTICUM. Vide in *Hostis* 2.

¶ HOSTIATIM, pro *Ostiatim*, in Consuetud. Udalrici Episc. Patav. an. 1470. apud Hansizium to. 1. Germ. sacræ pag. 555.

¶ HOSTICIUM, Domus, mansio. Charta an. 1422. apud Rymer. to. 10. p. 237. *Quatuor Hosticia & quinque arpennis de vineis cum appendiciis.* Vide *Hospitatus* in *Hospes.*

¶ HOSTIGIA. Vide *Hospitatus* in *Hospes.*

HOSTILAGIUM, Pretium seu salarium, quod exsolvunt mercatores extranei pro locario domorum, seu apothecarum, in quibus reponunt merces suas vendendas & distrahendas in nundinis publicis. Ita vox *Hostellage* usurpatur in Consuetudine Bayonensi tit. 5. art. 47. tit. 7. art. 22. 23. 30. Iter Camerarii Scotici c. 67. *De Hostilagiis in burgo.* Charta an. 1372. apud Perardum p. 245. *Quidquid habebant de ventis, & Ostellagium, quod mihi debent panifici, & calciamentorum constructores, &c.* Vide *Hostelarius.*

¶ HOSTILARICIUM. Vide in *Hostis* 2.

HOSTILARIUS, Idem qui *Hospitalarius*, Officium Monasticum, ex Gall. *Hostellier*, apud Henricum Knyghton. an. 1099.

HOSTILENSE. Vide in *Hostis* 2.

¶ HOSTILIA, Domus, mansio. Charta an. 1265.

in Chartular. S. Johannis Carnot. *Non licebit dictis Abbati & conventui in dicto clauso Hostilias facere in quibus hospites commorentur.*

¶ Hostilia, f. Diversorium, Gall. *Hôtellerie* : nisi idem sit quod supra *Hostilagium*. Hist. Cortusior. lib. 7. apud Murator. to. 12. col. 896. *Cæterum domini prædicti de la Scala nullo unquam tempore debeant vel possint, vel alii pro ipsis aliquid accipere apud Hostiliam, nec in Pado in dicto loco, vel alibi, occasione ipsius Hostiliæ, nec aliquod impedimentum mercatoribus vel mercatoribus transeuntibus, &c.*

HOSTILITAS, Hostilitium. Vide in *Hostis* 2.

¶ HOSTIMENTUM, *Dicitur lapis quo pondus exæquatur*. Papias, Hinc

¶ Hostimentum Dotis, JC. dicitur donatio quæ uxori à marito fit in compensationem dotis ab ea acceptæ.

¶ HOSTIRE, *Æquare*, *adplanare*. Gloss. Isidori & Sangerm. MSS. n. 501. Unde, inquit Grævius, *Redhostio* & *Hostorium*.

¶ 1. HOSTIS, pro *Hospes*. S. Bernardus in Epist. 441. Edit. Mabill. to. 1. p. 393. *Dum enim ad mensam Domini nostri Episcopi, civem nostrum, imo & Hostem meum, in argenteis vasis de more suaviter nutriret.*

2. HOSTIS, Exercitus, castra, expeditio bellica, Gallis *Host* & *Ost*, Hispanis *Hueste* Gloss. Lat. Gall. *Exercitus*, *Host*. Gregorius M. lib. 12. Epist. 23. *Hostem collectum habet*. Anastasius in Joanne VI. PP. *Et illum cum suo Hoste ad propria repedare fecit*. Sampirus Astoricensis Episcopus in Hist. Hispan. *Ipsis diebus Hismaelitica Hostis urbem Legionensem adtemptavit*. Vetus Charta apud Bollandum 26. Mart. p. 633. sic clauditur: *Acta est autem publice in Saxonia, ubi tunc temporis fuimus in Hoste.*

Sed & feminino interdum genere usurpatur. Baldricus in Chron. Camerac. lib. 3. c. 68. *Terram Hosti sua devastandam distribuit*. Charta Ludovici VII. an. 1143. *Si Hostem nostram submonemus*. Alia: *Condonavimus illis ne ulterius in Hostes nostras vel expeditiones ire non compellantur*. [Breves Annales Ratisponenses apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 477. *Anno à Nativitate Domini .... DCCCXX. Hostis magna contra Hludwicum.*] Sic Itali Scriptores *Hoste*, etsi utroque genere, crebrius tamen feminino usurpant, ut [Caffarus in Annal. Genuens. lib. 1. apud Murator. to. 6. col. 285. *Ita se de armis, tentoriis & de omnibus necessariis oneraverunt, quod à mille annis in sursum tam pulchra & honesta & tanta in una Hoste visa nec audita fuerunt.* Chronicon Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecdot. col 28. *Iusta quod tempus dicti Panormitani fecerunt de hominibus habitantibus in eadem urbe Panormitana tres Hostes, seu acies & congregationes gentium, quas miserunt extra urbem.*] Joan. Villaneus lib. 1. c. 46. Boccacius Nov. 17. &c. Ita pariter Latini Scriptores ævi inferioris, Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 2. 3. &c. Lex Salica tit. 32. §. 6. tit. 66. Capit. Caroli M. ad Legem Salicam c. 1. §. 6. Lex Bajwar. tit. 2. c. 4. §. 1. 4. Lex Ripuar. tit. 63. Lex Saxon. tit. 5. §. 1. Lex Longob. lib. 2. tit. 18. §. 5. Capit. Caroli M. Caroli C. variis locis, Gesta Regum Fr. c. 10. 12. 17. 19. 37. Fredegarius c. 98. Annales vett. Franc. an. 740. 750. 781. 790. Tudebod. p. 801. &c. Raimundus Montanerius in Chron. Aragon. c. 122. *Feu anar la crida per la sua Host, que tot hom pegas les tendes, &c.* Sic etiam nostri *Ost* & *Host* dixere. Guill. *Guiart* an. 1297.

Assembla ses Os à Compiengne
Li Rois pour soi plus avoier
D'aller en Flandres Ostoier.

[Le Roman d'*Athis* MS.

Que faut son message envoier,
Viengnent a lui pour Ostoier
Dedans la terme de quinzaine,
Car la guerre sera prouchaine.]

Occurrit passim.

Hostem vero proprie postmodum appellarunt nostri servitium militare, quod dominis suis feudalibus debebant vassalli ac tenentes: ita ut ad bellicam *submonitionem*, seu citationem, militaribus armis instructi cum iis in exercitum pergere tenerentur. Idque vocabant *Hostem*, vel *exercitum*, quibus vocabulis adjungitur fere semper alterum ex his, *cavalcata*, *equitatus*, *expeditio*, ita ut una eademque fuisse videatur obligatio, cui obnoxii essent vassalli. *Consuetudo eundi in Hostem*, appellatur in Tabulario S. Albini in Andegav. Charta A. Comitis Inculismensis an. 1191. *Dedi, quitavi, ... illam consuetudinem, qua dicitur Ost sive Chevauchea, quam habebam in hominibus S. Eparchii, &c.* Discrimen tamen inter *Hostem* & *cavalcatam* statuit vetus Consuetudo Andegavensis tit. *De Houst & de chevauchie: Il y a difference entre Houst & chevauchie: car Houst est pour defendre le pays, qui est pour le prousit commun, & chevauchie est pour defendre son Seigneur.* Unde colligi datur, per *Hostem* intellexisse nostros eam expeditionem, quæ pro patria tuenda intra dominii fines peragitur: per *cavalcatam* vero eam expeditionem quæ pro bellis domini, etiam extra dominii sui limites peragitur: quod firmare videtur Charta ann. 1124. apud Hemeræum in Augusta Viromand. p. 96. *Si extra provinciam exercitum duxerit, homines villæ juxta antiquam consuetudinem expeditionem ei tantum faciant.* Præterea Charta Ludovici VI. an. 1218. descripta à Bosqueto in Vita S. Exuperii p. 46. *Nec expeditiones nostras nisi submoneantur in nomine belli, eant, & hoc solummodo bis in anno: in cavalcatis autem nostris, si submoneantur, vadent: sed 12. leucas à castro Corbelio non excedent.* Quo loco *expeditio* pro *Hoste* sumitur. [Consulendum hac de re Glossarium juris Gallici v. *Chevauchée*.

Utcumque sit de posterioris hujus vocabuli notione, id constat, crebro has voces promiscue pro una eademque obligatione usurpari; fortean quod ut plurimum, qui *Hostem* debebant, deberent & *cavalcatam*: quæ quidem obligationes, non *tenentes* modo ac *mansionarios* spectabant; sed & viros nobiles, feudatarios, seu vassallos, cum nemini earum immunitas concederetur, ac ne ipsis quidem Episcopis, Abbatibus, aut Sacerdotibus, quos passim legere est obnoxios fuisse *Hosti & cavalcatæ*, ratione *regalium*, aut possessionum Ecclesiasticarum, quod in extrema hujusce Dissertationis parte probandum reservamus: prius enim quæ de generali *Hostis* obligatione nobis occurrerunt, videntur præmittenda.

Non omnes tamen *Hostes*, vel *Hostem facere* tenebantur, ut loquuntur Leges Longobard. lib. 3. tit. 4. §. 3. 4. Capitul. 2. an. 810. cap. 11. Capitula Caroli C. tit. 31. cap. 26. & Append. 2. c. 30. sed qui *Hostem debebant*, ut est in iisdem Capitulis tit. 43. c. 18. vel *qui per se poterant expeditionem facere*, tit. 31. c. 27. *Ut qui caballos habebant, vel habere poterant*, ibid. c. 26. ita tamen ut interdum expensarum partem alii, qui in hostem non pergebant, iis exsolverent, qui expeditionem suscipiebant, [quod probant Additamenta ad Leges Lotharii apud Murator. to. 1. part. 2. p. 153. *De mediocribus quippe liberis, qui non possunt per*

per se Hostem facere, Comitum fidelitati committimus ut . . . . adjutorium præbeant ad nostrum servitium faciendum. Sed & nec illi immunes erant à bellicis oneribus: nam, ut est in d. c. 27. *illi, qui in Hostem pergere non poterant, juxta antiquam & aliarum gentium consuetudinem, ad civitates novas, & pontes ac transitus paludium operabantur, & in civitate atque marchia wactas faciebant*, ita ut *ad defensionem patriæ omnes sine ulla excusatione venire* tenerentur: quod & habet Eginhardus Epist. 22. Adde Capitula Caroli C. tit. 7. c. 69.

Maxime tamen in *Hostem* eundi necessitas incumbebat iis, qui prædia possidebant: adeo ut detrectandæ militiæ causa ea alienare non liceret, quod potissimum colligitur ex Legibus Longob. lib. 3. tit. 9. §. 3. 4. 6. 7. 8. Capitulari ann. 807. Edit. Baluzianæ cap. 2. ex Capitulis Caroli M. lib. 3. c. 69. & Addit. 2. ejusdem libri c. 35. Capitula Caroli C. apud Marsnam ann. 849. *Et liberi homines secundum qualitatem proprietatis exercitare debeant.* Quæ quidem militaris servitii ratio pro prædiorum modo ac numero, etiam obtinuit posterioribus sæculis, maxime in feudalibus. Vide Statuta secunda Roberti I. cap. 27. & Statuta Willelmi Regum Scotiæ cap. 23.

Sed & ne liberi quidem, si ætatem pupillarem excessissent, patrefamilias licet pergente, immunes erant ab *Hoste*: ita tamen ut si tres, aut ultra essent, unus semper propter domesticam curam remaneret, ex Lege Longob. lib. 3. tit. 9. §. 8. & ex Constit. Ludovici II. Imper. an. 867. edita à Camillo Peregrino In Consuet. Aquarum mortuar. *de qualibet domo sufficit unam ire personam* in expeditionem. Ita etiam in Libertatibus villæ Montisbrisonis an. 1223. loco mox laudandu.

Ætas, qua debebatur *Hostis*, sic definitur in Statutis Willelmi Regis Scotiæ c. 23. §. 1. & in Mandato Henrici III. Regis Angl. *Super juratis ad arma*, in Addit. ad Matth. Paris p. 149. *Quilibet homo ætatis inter sexdecim & 60. annos juratus, & assidebitur ad arma secundum quantitatem terrarum suarum & catallorum.* Apud Saxones, ut auctor est Luithprandus lib. 2. cap. 8. *Vigebat mos laudandus atque imitandus, quatenus annum post undecimum atque duodecimum, nemini militum bello deesse contingeret.*

In *Hostem* pergebant *hostiliter præparati*, ut est in Capitulis Caroli Calvi tit. 31. cap. ult. *Cum omni plenitudine & necessario hostili apparatu.* Tit. 32. cap. 13. *Warnis*, seu *cum omni hostili apparatu*, ut est in Decreto Ludovici II. Imp. de Promotione exercitus, &c. cap. 8. apud Camillum Peregrinum: rebus omnibus instructi, ut *venire & redire cum pace possent*, ex iisdem Capitul. Caroli C. tit. 26. 27. pag. 240. 248. 300. *Stuffatis de cariagiis & victualibus*, ut est in primis Statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 5. §. 5. In eundo vero ab omnibus *transituris* immunes erant, ex Capitulis Caroli M. l. 4. c. 58. neque durante expeditione in jure conveniri poterant. Charta Communiæ sancti Quintini ann. 1195. *Quotiescumque Communiam submonuerimus, Communia in exercitus & equitationes nostras veniat: Facta autem submonitione nostra, ipsi arma ferentes, nulli respondebunt justitiæ infra diem submonitionis.* Hinc apud nos *Lateta*, quas *status* vocant.

Ab *Hoste* recedere inconsulto duce non licebat, in Statutis S. Ludovici l. 1. c. 59. Eorum, qui ante præscriptum tempus ab *Hoste* Regis recedebant, mulcta erat 60. sol. cujusmodi erat eorum, qui *Hosti* deerant. Vide *Heriszl.*, & Capitularia Caroli M. lib. 4. c. 70.

Immunes tamen erant ab *Hoste*, seu *exercitu & expeditione*, mulieres. Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 59. *Nule fame n'atoustamée, ne doit aler en l'Ost, n'en chevauchie.* Et infra: *Dame ne doit ne Ost ne chevauchie desormais, se elle est fame le Roy: mès elle puet bien envoier tant de Chevaliers, come ses fiés doit, & li Roy ne la puet achoisonner.* Vetus Consuetudo Britan. art. 132. *Il n'appartient pas à la femme aller en Ost, ne en chevauchie, ou il y a fait d'armes.* Præterea

Qui 60. annum attigerant. Charta Mathildis Com. Nivern. an. 1223. pro Autisiodorensibus: *Dicti vero cives mei exercitum mihi debent & equitationem, &c. Homo sexagenarius ultra, & vel corporis infirmitate manifesta impeditus ad exercitum vel equitationem ire non tenetur, nisi talis sit, quod possit mittere aliquem loco sui, ad respectum 12.* (juratorum) *vel majoris partis eorum.* Charta ann. 1293. apud Duchesnium in Hist. Castilion. p. 197. *Homs de sexante ans & de plus ne sera de riens contraint d'aler en Host ne en chevauchée, mès il y envoira soffisament par l'esgard des Eschevins.* In Libertatibus Barcinonensibus MSS. concessis à Petro Rege Arag. an. 1283. *Mulieres, & qui sunt ætatis 70. annorum, viduæ vel pupilli non teneantur ire vel mittere in exercitum.* Vide Leges Wisigoth. l. 9. tit. 2. §. 9. & Stephan. Tornac. Epist. 252. 2. Edit.

Immunes præterea erant ab *Hoste*, urbium *Jurati* vel Ædiles, Gubernatores, Notarii, in Foris Benearn. tit. 1. art. 15. 16. Notarii, Physici, Jurisperiti, in Consuetud. Aquar. mort. *Furnarii ac molitores*, in Statutis S. Ludov. lib. 1. cap. 59. *Ægri*, in Legibus Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 4. 5. 9. in Lege Ripuar. tit. 65. denique *Pauperes*, in Consuet. Aquarum mortuarum. Erant præterea immunes alii ab *Hoste* & *cavalcata*, ex speciali Principum privilegio. Vide Gregor. Turon. lib. 5. c. 27. Denique qui uxorem acceperat, primo anno ab *Hoste* & omnibus necessitatibus publicis immunis erat, in Capitulis Caroli M. lib. 6. cap. 52. Quod etiamnum in urbium incolis obtinet, qui hoc primo nuptiarum anno ab excubiis aliisque oneribus eximuntur.

Eundi in *Hostem* & *expeditionem* oneris seu obligationis non una eademque fuit ratio; sed secundum locorum libertates ac immunitates prorsus exstitit diversa. Siquidem quorumdam locorum incolæ non tenebantur ire extra territorii sui fines: alii in *Hostem* ita pergebant, ut domum redire eadem possent die: quidam tres dies *Hostu* debebant, quidam plures. Alii *Hosti* obnoxii non erant, nisi pro defendenda patria, etsi domini castra aut dominia ab inimicis impeterentur: non vero pro fœderatis ferendo auxilio. Denique interdum ad quasvis dominorum expeditiones, etiam extra dominii fines, ire tenebantur. Hæc sigillatim veterum tabularum auctoritate firmanda sunt.

E Provincia, seu è territoriis dominorum suorum excedere pro *expeditione* facienda non fuisse adstrictos vassallos, diserte habet Guibertus lib. 5. Hist. Hierosol. c. 24. Barones Bohemici, in Vita Caroli IV. Imp. sub finem: *Domine Rex, de jure nostro existit, & ob antiquis temporibus inviolabiliter observatum, quod extra regnum non debemus armis proficisci; sed intra regni limites ipsum regnum contra eos, qui hoc hostiliter invadere conantur, pro viribus defendere & tueri.* Consuetud. S. Audomari ann. 1127.

Libertatem vero quam antecessorum meorum temporibus habuerunt, eis concedo, scilicet, quod nunquam de terra sua in expeditione proficiscentur, excepto si hostilis exercitus terram meam defendere debebunt. Charta Communiæ de *Bassoles les Anlers* an. 1202. *Notandum est insuper, quod in omnibus negotiis nostris & torneamentis infra ditionem nostram à nobis submoniti venient: extra vero eos ducere non poterimus.* Furi Aragon. lib. 1. fol. 8. *Item que los Richos hombres de Aragon non sian tenidos per las honores, ni per las terras, que tienen del senner Rey, de servir lu per aquellas fuera de su sennoria, ni passar mar.* Vide Foros Beneharn. tit. 1. art. 12. Statuta Dalphinalia pag. 38. Lindanum in Teneræmunda p. 220. & Chopinum lib. 1. de Doman. tit. 13. §. 17.

Paulo aliter in Libertatibus Raucurti, & Haraucurti, concessis à Galchero Comite Registestensi anno 1255. *Preterea Burgenses de Raucourt & Harancourt mihi debent exercitum & expeditionem per totum Comitatum meum, & adhuc possum ipsos ducere in exercitum & expeditionem in extra Comitatum meum per unam jornadam ad ipsorum custangias. Et si amplius ipsos tenere voluero, ipsos ad meas custangias rationabiles per Scabinorum considerationem possum tenere, & tamen illos non possum tenere & ducere in exercitum & in expeditionem, nisi cum castellanaria de Maceriis.* Eadem habentur in Charta Libertatum Maceriarum Hugonis Comitis Registestensis an. 1233.

Quidam, ut diximus, ita in *Hostem* pergebant, ut eodem die domum reverti eis liceret. Consuetudo Loriacensis: *Nullus eorum in expeditionem nec in equitationem eat, nisi eadem die ad domum suam, si voluerit, revenire.* Charta Ludovici VII. an. 1153. pro Seaucii incolis, ex Tabulario Fossatensi fol. 152. *In expeditionem vel exercitum nunquam ibunt, quin eadem nocte revertantur ad domos suas.* Epistola 62. ex iis, quæ habentur tom. 4. Hist. Francor. *Comes de Mellento honorem totum de Gernaco asseuravit Regi contra omnes homines ad parvam vim & magnam, ipsi & cuicumque Ballivo, qui de parte Regis venire cognosceretur: ita quod homines terra cum Rege irent; sed ipsa nocte redirent, nisi pro amore plus remanerent.* Charta Joannis Comitis Vindocinensis an. 1213. in Hist. Castilion. p. 29. *Et si tandem in expeditionem iter fecerim per terram præpositura de Mesangeio, personam meam sequi tenentur: ita tamen quod eodem die, quo mecum fuerint, poterunt ad propria remeare.* Apud Thomam Walsinghamum in Edw. II. ann. 1316. Londonienses aiebant *exire civitatem suam se non teneri ad pugnam, nisi possent, juxta libertatem eis concessam, ipso eodem die reverti ante solis occasum.* Adde Consuetudinem Marchensem art. 137. & Consuetud. MS. S. Juliani de Saltu in Lingonibus.

Alii duorum dierum *Hostem* debebant. Libertates Solemniaci in Arvernis: *Item aliquis de communitate prædicta non tenetur nos sequi in exercitum nisi per 2. dies, in quibus nos debet sequi expensis suis propriis, nisi hoc spontaneus facere vellet: ultra duos dies prædictos tenetur nos sequi ad expensas nostras proprias pro defendendo & prosequendo jura Comitatus nostri.*

Interdum *Hostis* trium dierum erat. Guibertus lib. 5. Hist. Hierosol. cap. 35. Crucesignatorum alacritatem ad expeditionem sacram extollens, hæc subdit: *Et quod majus dinoscitur præstare miraculum, cum intra proprios adhuc tenerentur fines, vix in sui Regis exercitu tridui spatio patiebantur teneri, etiam cum non cogerentur exire a Provincia.* Fori Oscæ Jacobi I. Regis Arag. anni 1247. fol. 25. *Infantiones Aragonum tenentur istud facere Regi, cum tendit ad campale prælium, vel obsidionem castri sui, quod intra terram suam aliqui violenter contra suam detinet voluntatem, quod debent ipsum sequi cum expensis propriis per tres dies, post triduum vero manere aut redire arbitrio permittatur Infantionis.* Charta Adelfonsi Regis Aragonum pro Cæsaraugustanis æræ 1153. *Et habent fueros Infanzones de Aragone, qui non tenent honore de Seniore, quod vadat ad lite campale & à sitio de castellum cum pane de tres dies.* Vide Observantias Regni Aragon. lib. 6. de Privileg. Militum §. 1. & Michaelem del Molino in Repertorio pag. 176. col. 1. Libertates urbis Baugiaci ann. 1150. *Item si pro jure nostro acquirendo, seu defendendo guerram haberemus, vel exercitum contra aliquem moveremus, homines in dicta villa commorantes, nos in expensis eorum propriis sequi tenentur, & per tres dies nobiscum cum armis fideliter per se vel per alium idoneum substitutum commorari: ultra tres dictos dies non tenentur nobiscum morari, nisi ex gratia hoc facere voluerint, nec ad hoc compellere ipsos amplius possumus, nec debemus.* In foris Beneharnensibus tit. 1. art. 11. *Hostis* 9. dierum esse dicitur: in Charta Libertatum Pontallerii ann. 1257. apud Perardum p. 488. est quatuordecim. In Jure feudali Saxonico cap. 5. *Feudatarius tenetur servire domino suo sex hebdomades in propriis expensis.* Quod si à domino ultra hos statos dies in exercitu retinerentur vassalli ac tenentes, dominus eis *vadia* dare tenebatur. Vide Augustinum *du Pas* in Stemmatib. Armoric. part. 2. pag 454.

In Francia tamen, regia *expeditio* 60. dierum fuit, ut colligitur ex Statutis S. Ludovici, quorum verba sub finem hujus observationis subdemus: nisi ex infeudationum tabulis minoris esset dierum numeri, ut habetur in Catalogo Militum, qui contra Comitem Fuxi profecti sunt an. 1271. tom. 5. Hist. Franc. p. 551.

Ex verbis, quæ locis allatis, & in aliis Chartis occurrunt, *nos sequi tenentur*, *Expeditio*, seu *Hostis*, in Charta an. 1350. apud Justellum in Hist. Turonensi pag. 104. *Sega & sequuta cum armis*, dicitur.

Interdum ea gaudebant immunitate vassalli ac tenentes, ut *Hostem* dominis suis non deberent, nisi pro terræ defensione, & pro propriis eorum negotiis: ac proinde si aliis auxilium & opem ferre vellent, eos sequi cogi minime possent. Furi Bigorrenses art. 15. *Censuales rustici vel liberi non in expeditione Comitem sequantur, nisi forte exercitus extraneus in terram insurrexerit, vel suum obsessus castrum excutere voluerit, aut ad nominatum bellum abierit.* Tabularium S. Crucis Talemondensis fol. 3. *Si tamen inimici nostri in honorem nostrum supervenerint, tunc omnes eant, ut defendant sua ab inimicis propria.* Charta Radulphi de Balgenciaco an. 1085. in Tabulario Vindocinensi fol. 193. *De hominibus Monachorum nullum faciet ire in bannum, vel corveiam, sive equitatum, nisi forte aliqui in terra ejus venerint deprædatum: aut si quis inimicus castellum voluerit facere in terra sua super eum. In his tantum duobus negotiis ibunt cum eo homines nostri: si autem ipse voluerit ire super alios, in ejusmodi negotiis cum eo non ibunt, neque cum hominibus suis.* Charta Petri Decani Trecensis anno 1198. in Tabular. Campan. *Si Comes iturus est in exercitum vel expeditionem in propria persona, pro negotio proprio, per litteras suas, vel per credibilem nuntium nobis mandabit, ut homines nostros submoneamus, & hoc faciemus, & ad nostram submonitionem ibunt homines nostri, & aliter non, & cum ipso Comite.* Charta Galcheri de

Castellione Comitis S. Pauli ann. 1218. *Homines vero ejusdem villa in exercitum vel equitationem ego Galcheras Comes vel hares meus non potero ducere, nisi proprio negotio.* Alia an. 1224. in Peubat. Histor. Ducum Burgundiæ p. 234. *Praterea debent nobis in propriis expensis suis exercitum & chevachiam tantummodo in negotiis nostris, & in defensione Ducatus Burgundia, non in alierum negotiis aut auxiliis, nisi de voluntate sua, &c.* Charta an. 1240. in Tabulario Campaniæ f. 366. *In chevauchetis vero homines dicta villa nunquam ibunt nisi pro patria defendenda, vel pro prada recuperanda..... In carreiis nunquam ibunt, in exercitu vero ubi dominus Rex personaliter, vel alias loco ejus fuerit, ibunt, & in eodem exercitu non morabuntur nisi per octo dies, tam in eundo quam in redeundo.* Charta an. 1286. apud Marcam in Hist. Beneharn. p. 662. *In hominibus & habitationibus dictorum locorum & pertinentium habebunt ... exercitum & cavalcatam pro defensione terra, &c.* Libertates MSS. villæ *de Vitré*, à Thenbaldo Comite Campaniæ concessæ mense Aprili ann. 1230. *Se je semon ost ne chevauchie en tans que foire fera, li changeor & li marcheant, qui venront en la foire en besoignie, i porront envoier homes soffisans por aux sans emande: & se aucuns defalloit de mon ost ou de ma chevauchie, cil qui defaurroit, le m'amanderoit. Et je promet à bone foi, que je ne les semondrai en ost ne en chevauchie por aux oquisener, mais que por mon besoing.* Libertates urbis Jasseronis ann. 1283. *Item homines habitantes & habitaturi infra dictos terminos non tenentur nos juvare ad guerras nostras, quascumque & contra quemcumque habeamus, nec in castris nostris manere, nec nobiscum in exercitum ire, nec cubiam vel excubiam in castris nostris facere, nisi pro proprio facto de Jasserone, nec ad pradicta ipsos possumus compellere, nec debemus. Clamores vero Castellania de Jasserone, & villa de S. Justo non guerram sequi tenentur homines supradicti.* Charta Galcheri de Castellione Constabularii Campaniæ an. 1293. *Et tuit ci, qui desores en avant y vendeont demorer, soient quites eus & leurs hoirs de Ost & de chevaucherie, sauf ce qu'il aideront à defendre le chastiau & la chastellerie de Chastillon, se mestiers & besoins est, & ne les porrons tenir en la besoigne où nous les meterons, que deus jours à leurs despens: & se plus les volons tenir, d'illeuc en avant nous les tenrons à nostre coust, & promettons en bonne foi, que nous ne les semondrons, se n'est por la besoigne de Chastillon, ou por necessité de la Chastellerie, & aura chascuns armes & chevaus selon son poeir par son serment, & par le serment des Eschevins.*

Interdum etiam tenebantur dominos sequi in expeditionem, cum bellum iis erat cum aliis: quod *nominatum* & *indictum* appellabant. Charta Goffredi Comitis Andegav. an. 1096. apud Sammarthanos in Abbat. S. Nicolai: *Insuper etiam concedo, ut sui homines nullam mihi cosdumam faciant, nec ad aliquod negotium meum pergant, nisi solummodo ad bellum publice indictum, aut denominatum.* Fori Bigorrenses art. 15. *Casuales, rustici, vel liberi non in expeditione Comitem sequantur, nisi forte exercitus extraneus in terram insurrexerit, aut suum castrum exurere voluerit, aut ad nominatum bellum abierit.* Tabularium Angeriacense fol. 239. *Willelmus Dux Aquitanorum restituit burgum, quod vocatur Alodium, quod vult ab omni consuetudine liberum, nisi forte quando populus undecumque vocatus, etiam de alodiis Militum ad nominatum bellum pro patria processerit pugnaturus.* Charta an. 1077. apud Beslium p. 505. *Et concedo liberos & francos omnes homines, qui pertinent ad jus illius Ecclesia, ubicumque sint, ab omni exercitu & expeditione, excepta illa, qua vocatur nomine belli, cum scilicet dominus Pictavis bellum acturus est cum aliquo inimicorum suorum.* Charta an. 1076. apud eumdem pag. 467. *Nec cogantur pradictorum homines Monachorum ubicumque habitent, ire in exercitum aut expeditione, nisi agatur nomine belli.* Alia ann. 1112. ex Tabulario Vindocinensi fol. 257. *Ita ut homines in eodem burgo manentes pro banno Comitis vel cujuslibet ejus Prapositi submonitione non moneantur, nisi pro exercitu, & hoc nomine pralii in adversarios, nec tunc à Comite vel à quolibet ipsius homine; sed à Praposito Monachorum submoneantur.* Charta Goffredi Comitis Andegavensis pro Monasterio SS. Sergii & Bacchi: *Dono ... de toto territorio ad S. Melanium pertinente vicariam totam & bidaunum, & universas consuetudines, excepto fodeto, & pralio generali pro defensione regni aut principis.* In regno Aragonum, Infantiones, *extra dominationem domini Regis non tenentur ei servire pro honore vel terra, vel mare transfretare,* in Observant. Regni Aragon. lib. 6. tit. de Conditione Infantionatus §. 17.

De jure communi, vassalli *Hostem* debebant & *equitationem* propriis expensis. Interdum tamen *vadia* dabantur vassallis, eorumque damna in expeditione passa à dominis resarciebantur, ut est in Statutis Delphinalibus pag. 36. 37.

Prædictis subjungenda videntur, quæ de *Hoste* & *cavalcata* universim habent Chartæ aliquot aliæ, ex quibus ejusmodi expeditionum quis usus, quæve conditiones fuerint, facile quivis colliget.

Libertates villæ Montisbrusonis, concessæ à Guigone Comite Forensi M. Nov. 1223. *Item voluit & retinuit Dom. Comes, ut homines villa Montisbrusonis & infra terminos habitantes, faciant exercitum Domino Comiti in propriis personis: scilicet unus de qualibet domo, si necesse sibi fuerit pro bello campali, vel si inimici ejus obsident castrum suum, vel si ille vellet obsidere castrum alicujus inimici sui pro guerra propria: vel si ipse vellet bastire castrum, quando Dom. Comes praceperit. Et si aliquis remanserit de illo exercitu, solvat inde pœnam 10. sol. & si obsidio vel exercitus ad bellum ultra septimanam duraverit, pro unaquaque septimana solvat Comiti, qui remanserit 10. sol. nomine pœna. Tamen si aliquis dominus domus esset extra Comitatum Forensem, quando exercitus iverit, nulla pœna ab eo exigatur; sed si redierit adhuc durante exercitu, si securus possit ire, tenetur ire, vel solvere pœnam pro tanto tempore, quanto fuerit in mora. Si vero Comes pro alia guerra sua & defensione terra sua guerram fecerit, alio modo, & voluerit exercitum sive cavalgatam à villa Montisbrusonis homines ipsius villa, & infra terminos debent mittere unum hominem munitum pro se de qualibet domo: quod ni fecerint, dabit quilibet, qui non miserit, Comiti 3. solid. & 6. den. nomine pœna pro unaquaque septimana. Idem dicimus de cavalgatis pro guerris amicorum suorum specialium: tamen hujusmodi cavalgatum & exercitum debent facere homines villa Montisbrusonis, & infra terminos habitantes tunc tantum, quando Dom. Comes indixerit exercitum universaliter aliis gentibus de terra sua. Nullus tamen tenetur ire vel mittere in pradictos exercitus, secundum quod supra dictum est, nisi domum habeat, & valentiam 10. librarum tam in domo, quam in aliis rebus.*

Charta Communiæ Nivernensis ann. 1194. *Item de exercitu & chevauchia dictum est, quod prafatos homines extra Comitatum Nivernensem non traham, quin ipsi in ipsa nocte in eundem Vicecomitatum*

possint reverti. Ad torneamentum prædictos homines ducere non potero, nisi apud Chableiam, Jovigniacum & Rubeum montem. Si autem de exercitu vel chevanchesa ipsos submoneri fecero, unusquisque ibit, vel per se mittet idoneum servientem. Si quis vero ætatis 60. annorum, vel infirmitate detentus, vel non audita submonitione nostra remanserit, & hoc jurare poterit, quitus erit: sin autem, legem suam emendabit, & conductionem unius servientis usque ad 6. dies singulis diebus, quibus alii moram fecerint, persolvat. Similia habentur in Charta Communiæ Autisiodor. indulta à Mathilde Comitissa anno 1223.

Libertates concessæ Albiensibus & Carcasson. ab Amalrico Comite Montisfortis an. 1212. *Ad bellum campale, sive nominatum, vel ad succurrendum Comitis, si fuerit obsessus, vel ad Reroban, tenentur omnes ire communiter Barones, Milites, majores & minores, qui fuerint citati. Quod si Baro, Miles vel alius Dominus terræ, in hac suprema necessitate comprobatus fuerit non venisse ad Comitem auxilium laturus, nisi sufficienti causa possit, bona mobilia ipsius erunt in manu & voluntate Comitis & Domini, sub quo manebit per medium. Item Barones, Milites, & alii Domini terrarum, qui debent servitium Comiti, & citati ad quindenam, non venerunt ad locum præfixum à Comite ad exercitum, ita quod infra quindenam iter acceper, quinta pars redituum singulorum, unius anni scilicet terræ illius, quam tenent à Comite, erit pro emenda in manu & voluntate Comitis, nisi causa sufficiens possint: si vero venerint, sed non cum debito numero Militum, pro quolibet Milite, qui deerit, dabunt duplicia stipendia, quamdiu sine debito numero Militum fuerint.*

Consuetudines & Libertates Aquarum Mortuarum, anno 1246. *Item quod per 20. annos sint liberi & immunes in perpetuum ab omni cavalcata per aquam & per terram: & post 20. annos sint liberi & immunes in perpetuum ab omni cavalcata ultra Magalon. Uticens. & Nemausens. diœceses; sed infra istas faciant cavalcatam, & etiam in Arelat. & Avinion. diœcesibus citra Rhodanum. Et hæc intelligimus cum alia terra de Senescallia Belliquadri exibit ad cavalcatam, & tunc eaeant secundum quod de villis bonis Senescalliæ exibunt. Nec possit aliquis habitator loci illius compelli personaliter ire in cavalcatam, si tamen aliquem peditem cum armis competentibus mittere voluerit loco sui: & de qualibet domo sufficiat unam ire personam, exceptis pauperibus, illis scilicet, qui non habent valens ultra 25. libras Turonenses, qui nec ire nec mittere compellentur, & exceptis viduis & pupillis, & exceptis Notariis, utentibus officio, & Juris peritis & Physicis. Ad dandam autem redemptionem pecuniariam pro cavalcata, nullo modo compellentur: & non teneantur in toto anno stare in cavalcata, nisi tantum 40. diebus.*

Consuetudines Albiensibus & Carcassonensibus concessæ ab Amalrico Comite Montisfortis an. 1212. *Barones Franciæ & Milites tenentur servire Comiti, quando & ubicumque habebit guerram contra personam suam ratione hujus terræ, vel acquirenda in hac terra, & hoc cum numero Militum, ad opus quorum Comes dedit eis terram suam & reditus: ita tamen quod si reditus ex integro secundum promissum fuerint assignati sufficienter, tunc cum promisso numero Militum tenebuntur servire. Baro vel Miles sic assignatur: quamdiu habebit guerram Dominus Comes pro hac terra acquisita, sicut dictum est; ille autem Miles, cui non esset plenarie facta assignatio, secundum pactum non tenetur servire cum integro numero Militum, sed secundum rationem assignationis factæ & quantitatem erit determinandus numerus ad serviendum. Verum si Comes non necessitate terræ suæ, sed pro voluntate propria, vellet juvare aliquem vel aliquos in guerra, sive vicinos, sive remotos: Milites sui supradicti non tenentur cum sequi in hoc, aut eidem servire per se, aut per alios, nisi hoc facerent in amore & beneplacito suo.* Addam denique pro hujusce Dissertationis corollario, quæ in hanc rem habet

Charta conventionum inter Carolum I. Comitem Andegaviæ & Provinciæ an. 1251. art. 14. *Item cives Arelatenses communiter debent facere cavalcatas semel in anno eidem domino Comiti, ad quadraginta dies, per viginti leucas, ubicumque voluerit in Imperio, nec poterunt dicti cives compelli ad cavalcatam in pecunia redimendum. Milites autem & probi homines equos cum armis habentes, quandocunque ibunt cum domino Comite, vel ejus locum tenente, habebunt ab eo stipendium sive vadia: & tantum habebit de stipendio probus homo, quantum & Miles.*

Ejusmodi ac similes Chartas alias variarum Libertatum legere licet apud Thomasserium in Consuetudinibus localibus Bituricensibus lib. 1. cap. 56. 58. 61. 71. 83. 84. 103. Quibus adjungenda omnino, quæ habent Stabilimenta sancti Ludovici, à nobis edita lib. 1. cap. 59. quod inscribitur *d'Ost & de chevauchie devers le Roy le Baron & des amendes & des gages. Si li Bers fait semondre ses homes, & il li amaine ses homes coustumables pour aler en l'Ost le Roy, li Prevosts les doivent amener de chascun ostel au commendement leur Seigneur el cuer du Chastel, & puis s'en doivent retourner, més nule fame n'acoustumez n'en Ost n'en chevauchie, ne fournier, ne mounier, qui gardent les fors & les moulins. Et se nus de ceus, qui sont semons, ne venoient, & l'en le poois savoir, il en paieroit 60. sols de gages: & li Prevoz au Baron si doit mener les homes de chevalerie jusques au Prevost le Roy el chastel dont li home sont du resort, & puis si s'en doit retourner arrieres. Et ainsi li homes coustumier des Chevaliers si doivent aus Barons leur chevauchiées, & li Prevoz aus vavasors si le doivent mener el vers du chastel au commandement au Baron. Et li Bers ne les doit mie mener en lieu dont eus ne puissent venir jusques au soir. Et cil qui remaindroit, en paieroit 60. sol. d'amende. Et se li sires les voloit mener si loing, que eus ne se pensent venir au soir, il n'iroient pas s'il ne voloient, & n'en feroient ja droit ne nule amende. Et ainsi li Baron & li home le Roy doivent le Roy suivre en son Ost, quant il les semondra, & le doivent servir 60. jours & 60. nuiz, & tant de Chevaliers come chascun li doit, & ces services qu'il lui doivent, quant il les en semont, & il en est mestiers. Et se li Rois les voloit tenir plus de 60. jours au leur, il ne remaindroient mie, s'il ne voloient par droit. Et se il Rois les voloit tenir au sien pour le Royaume deffendre, il devroit bien remeindre par droit. Més se li Rois les voloit mener hors du Royaume, puis qu'il auroient fet 60. jours & 60. nuiz. Et nule dame ne doit ne Ost ne chevauchiée des ores més, se elle est fame dou Roy: més elle puet bien envoier tant de Chevaliers come ses fiez doit. Et li Rois ne la puet achoisonner. Et se les gens le Roy truevent les homes le Roy par les Chastelleries, qui fussent remez, fors ceux qui devroient remaindre, li Rois en porroit bien lever sus chascun 60. sols d'amende, & li Bers ne les en porroit garantir. Et li home coustumier ne doivent estre en l'Ost le Roy, que 40. jours & 40. nuiz, & se il en venoient avant, & il en fussent prové, la Justice le Roy en porroit bien lever 60. sols.*

De Hoste et Exercitu Episcoporum.

Episcopos ipsos ac ceteros Ecclesiæ Prælatos

Hosti & expeditioni, perinde ac laïcos, ratione *Regalium*, seu possessionum Ecclesiasticarum, fuisse obnoxios, jam supra attigimus. Certe stante prima ac etiam altera Regum nostrorum stirpe, ipsis interdum præliis interfuisse Episcopos, & in iis quandoque cæsos, docent veteres Scriptores, atque in primis Gregorius Turon. lib. 4. c. 37. lib. 5. cap. 20. lib. 8. cap. 39. Supplicatio Episcopor. in Concilio Wormat. lib. 6. Capitul. Caroli M. cap. 285. *Quosdam enim ex eis in Hostibus & præliis vulneratos vidimus, & quosdam periisse cognovimus.* Sed & ductasse exercitus legimus in Chronico brevi Francor. an. 712. tom. 3. Hist. Fr. pag. 127. ut omittamus, quæ de posterioris ævi Præsulibus narrant Ordericus Vitalis lib. 4. an. 1070. p. 523. Godefridus Monachus S. Pantaleonis, Cinnamus, & alii de Christiano Archiep. Moguntino, &c. Quod certe haud injuria objectum Latinis, à Græcis præsertim, & à Michaële Cerulario Patr. CP. in Epist. ad Petrum Antioch. ubi de Episcopis Latinis: Καὶ εἰς πολέμους ἐξιόντες, αἵματι τὰς ἑαυτῶν χεῖρας χραίνουσι, καὶ πρὸς ἑαυτῶν τὰς ψυχὰς ἀναιροῦντες καὶ ἀναιρούμενοι. Vide Notas nostras ad Alexiadem pag. 358.

Sed postmodum ex prædicta Episcoporum supplicatione, Carolus M. *Apostolica auctoritate, consultu omnium nobilium, seipsum corrigens, posterisque exemplum dans*, sanxit, ut nullus in posterum Sacerdos in *Hostem* pergeret, *nisi duo vel tres Episcopi electione cæterorum propter benedictionem populique reconciliationem: & cum illis electi Sacerdotes, qui bene scirent populis pœnitentias dare, Missas celebrare, &c.* Iis vero arma ferre, vel ad pugnam pergere interdixit, uti est in Capitul. 1. an. 769. cap. 1. lib. 6. Capitul. cap. 61. 286. lib. 7. cap. 91. 123. Exstat in Cod. Carolino Epistola 77. Adriani PP. ad eumdem Imperatorem, qua eum hortatur, *ut non permittat, Episcopos vel Presbyteros militarem induere armaturam*: quod antea fecerat Zacharias PP. Epistola scripta ad Pipinum, quæ quinta habetur in eodem Codice, ex qua hæc sunt: *Principes & sæculares homines convenit curam habere & sollicitudinem contra inimicorum astutiam, & provinciæ defensionem: Præsulibus vero, Sacerdotibus, atque Dei servis pertinet salutaribus consiliis & orationibus vacare, ut illis orantibus, & vobis bellantibus, Deo præstante provincia salva persistat, fiatque vobis in salutem, laudem & mercedem perpetuam.*

Verum haud diu stetit Caroli M. Constitutio: ingruentibus quippe Danorum incursibus, totaque Francia bello ab iis petita, cum de suprema salute ageretur, Episcopi ac Abbates in *Hostem* cum vassallis suis submoneri cœpere. Frotharius Episcopus Tullensis Epist. 25. ex persona Hetti Archiepiscopi Trevirensis ad eumdem Frotharium: *Tibi mandamus atque præcipimus de verbo domini Imperatoris, ut solerti sagacitate studeas cum summa festinatione omnibus Abbatibus, Abbatissis, Comitibus, Vassis Dominicis, vel cuncto populo Parochiæ tuæ, quibus convenit militiam regiæ potestati exhibere, in quatenus omnes præparati sint, ut si vespere eis adnuntiatum fuerit, mane; & si mane, vespere absque ulla tarditate proficiscantur in partes Italiæ: quia Dominus Imperator suum iter præparat, &c.* Flodoardus lib. 3. Histor. Rem. cap. 18. de Carolo Calvo: *Domno vero Hincmaro Rex idem non solum de rebus Ecclesiasticis; sed & de populo in Hostem convocando, ut ipse hoc ageret, mandare solebat: & ipse accepto Regis mandato tam Episcopos quam Comites convocare solebat.* Et lib. 4. cap. 14. *Hungaris quoque Regnum Lothariense deprædantibus, dum Karolus proceres Francorum in auxilium sibi contra gentem ipsam convocaret, solus hic Præsul ex omnibus hujus regni primatibus, cum suis tantum in defensionem Ecclesiæ Dei Regi occurrit, habens secum, ceu fertur, mille quingentos.*

Exinde perinde ut cæteri Barones ac vassalli regii, *Hosti & equitationi* adstringi cœpere, ita ut & ipsi castris interesse tenerentur, & in ea vassallos suos deducere: quod præ cæteris testantur Libellus proclamationis Caroli C. adversos Wenilonem Archiep. Senonensem c. 6. 13. & Epistola synodalis ad eumdem, *nisi eos ab expeditionis labore corporis defenderet imbecillitas, aut ex indulgentia Principis vacationem impetrassent.* Quo casu, *homines suos reipublicæ profuturos alicui ex fidelibus* committebant, *ne se ab officio subtrahere viderentur.* Verba sunt Concilii Vernensis ann. 844. can. 8. Adde Constit. Ludovici II. Imper. de Expeditione Beneventana ann. 867. cap. 6. 7. apud Camillum Peregrinum.

Atque id postmodum adeo in receptum abiit morem, ut ratione regalium seu possessionum Ecclesiasticarum, Episcopi milites suos in aciem deduxisse, ac servitiis militaribus perinde ac Barones cæterique vassalli sæculares obnoxii fuisse passim legantur. Paschalis Pontifex apud Dodechinum an. 1110. *In vestri regni* (Alemaniæ) *partibus Episcopi vel Abbates adeo curis sæcularibus occupantur, ut Comitatum assidue frequentare, & militiam exercere cogantur: quæ nimirum aut vix, aut nullo modo sine rapinis, sacrilegiis, incendiis, aut homicidiis exhibetur. Ministri vero altaris ministri Curiæ facti sunt; quia civitates, Ducatus, Marchionatus, Monetas, turres, & cætera ad regni servitium pertinentia à Regibus acceperunt.* Archiepiscopus Remensis Legatus à Callisto PP. ad Fridericum Imp. missus pro Ecclesiarum investitoris: *Scito me*, inquit, *in regno Francorum Episcopum electum, nec ante consecrationem, nec post consecrationem aliquid suscepisse de manu Regis: cui tamen de tributo, de militia, de telonio, & de omnibus, quæ ad rem publicam pertinent, & antiquitus, scilicet à Regibus Christianis Ecclesiæ Dei donata sunt, ita fideliter deservio, sicut in regno tuo Episcopi tui deserviunt.* Et Philippus I. Rex apud Lisiardum lib. 1. Vitæ S. Arnulphi Episcopi Suessionensis cap. 15. eidem Arnulpho, tunc Abbati S. Medardi, militiam detrectanti, ut voto Monastico contrariam, dixit, *fuisse morem antiquum, ut milites Abbatiæ, Abbate prævio regali expeditioni inservirent: aut fateret juxta morem antiquum, aut daret locum, ut fieret Regis Imperium.* Atque ut ille Abbatia, quod militiam detrectasset, privatus est, ita Sigefridus II. Archiepiscopus Moguntinus, ut est in Conradi Chronico Moguntino, accusatus apud Papam, *quod omnino inutilis esset Ecclesiæ, & quod evocatus ad expeditiones Regis invitus veniret*, Archiepiscopatu submotus est. *Hoc autem*, ait Conradus, *verum erat, eo quod fierent incendia, sectiones vinearum, devastationes segetum: dicebat etenim nequaquam decere talia Sacerdotem.* Hanc porro servitii militaris & *Hostis* ac *cavalcatæ* obligationem agnovere non semel ipsi Episcopi suis Diplomatibus. Exinde, passim Episcopos in castris cum vassallis suis habent Scriptores, Monachus Floriac. lib. 4. Miraculor. S. Bened. cap. 24. Adam Bremensis cap. 38. Ordericus Vital. lib. 12. pag. 856. Radevicus lib. 3. de Gestis Frider. cap. 11. Ivo Carnot. Epist. 28. Sugerius de Administratione sua cap. 12. Godefrid. Monach. S. Pantaleon. anno 1166. &c. Vide præ-

terea Stephanum Tornacensem Epist. 279. Edit. Molineti.

Quod si vero Abbates vel Episcopi regalia non haberent, ad expeditiones submoneri non poterant. Epistola 33. ex his, quas Tingnagelius cum Domnizone edidit: *Tibi præsentium tenore mandamus, quod Abbatem ipsum & Ecclesiam suam, cum regalia non possideat, ad expeditionem contra suæ professionis debitum non compellas.* Charta Ottonis III. Imp. an. 997. apud Hermannum Stangefolium lib. 2. Annal. Circuli Westphalici p. 215. *Abbas illius Monasterii ad castra & in Hostem ire non cogatur, nisi regia liberalitate adjutus beneficii copiam quandoque acceptat illud faciendi.*

Indicta igitur generali à Rege expeditione, submonebantur & ipsi Episcopi, ut cæteri Barones, peculiari submonitione ac citatione: atque ii accepta primum regia illa, sua deinde submonitione suos perinde seu Ecclesiæ suæ vassallos, ut armis Instructi castris regiis adessent, submonebant. Utriusque submonitionis, Regis scilicet & Episcopi, formulas habet Gallandus lib. de Franco alodio pag. 255. Verum interdum vassalli ipsi Episcoporum primario à Rege ipso submonebantur: ita ut deessent, qui Episcopis militarent, ac proinde alios stipendio conducere necessum haberent. Historia Episcoporum Autisiod. cap. 59. de Manasse Episc. Aurelianensi: *Vassallos Ecclesiæ Aurelianensis, quos Rex in expeditionibus suis propriis eorum sumptibus quasi jam pro consuetudine diu obtenta militare cogebat, non veritus propter illos cum Dn. Rege de eorum injuria disceptare, in hanc libertatem eduxit, ut Episcopus in ejusmodi expeditionibus suis habeat stipendiis quotquot voluerit de eisdem, unde & eorum jugum allevatum est immensum, & Episcopor. conditio longe melior, quam exstiterat, est effecta. Nam vocato ad expeditionem à D. Rege Episcopo, non defuerunt ei vassalli sui, qui se ei militaturos, ne compellantur à Rege, certatim, & magna ambitione offerant, qui magnis prius stipendiis & non sine difficultate solebant conducere alienos.*

Episcopis vero, qui in *Hostem* submoniti erant, *auxilium* conferebant vassalli cæteri ac tenentes, qui ratione prædiorum suorum militaribus haud erant obnoxii obsequiis: quod quidem auxilium, vulgo *Aide d'Host* appellabant, ut suo loco docuimus. Charta Friderici I. Imper. anno 1157. pro Archiep. Viennensi, apud Leurium in Antiquit. Viennens. cap. 42. & Joan. à Bosco in Vienna: *Ad hæc decernimus, ut in adventu nostro, vel quotiescumque ad Curiam nostram vocatus fueris: vel expeditionem nobiscum facere debueris, cives Viennens. & Romanens. omni excusatione remota tibi subsidia conferant.* Ea autem subsidia erant, ut plurimum res omnes, seu ad victum, seu ad bellum necessariæ, arma, vel quæ apparatum bellicum spectarent, à quibus immunes non erant Abbates ipsi. Privilegium de Abbatia S. Remigii Senonensis ad Vallias transferenda, datum in Concilio Senonensi an. 834. tom. 2. Spicilegii Acheriani pag. 582. *Episcopus quoque in exigendis muneribus Abbatem ejusdem loci non gravet; sed sufficiat ei ad annua dona equus unus, & scutum cum lancea. Quod si in expeditionem publicam ire jussus fuerit, addantur ei de eodem loco carra duo, unum vini, alterum farinæ, verveces decem, supra quæ in exigendis muneribus, cupiditatis, avaritiæque causa gravare eos nullatenus præsumat, &c.* Charta Ludovici VII. pro Communia Bellovacensi an. 1144. apud Loisellum: *Si Episcopus Belvacensis ad tres Curias nostras & ad exercitus ire voluerit, tres equos tantum ad unamquamque Curiam accipiet, & equum extranei hominis nullo modo accipiat.* Vetus Regestum Cameræ Comput. Paris. sign. M. de Episc. Ambianensi: *Et aussi se li Rois mandoit son arrierban en Ost, ledit Evesque feroit tenus d'y aler, ou envoier pour lui: & lors la communalté des Paintres & des Escuchiers d'Amiens feront tenus de trouver audit Evesque bon & suffisant escu: & la communanté des Feuves le cuigna virolé, & pessons de tentes de l'Evesque, & toute autre chose faites de fer. Item, la communalté dos Tonneurs deivens trouver 2. paires de bouchaus de cuir, bons & souffisans: l'un tenant un muy, & l'autre 24. sestiers: & les Bouchers le soing pour couvrir lesdits bouchaus.*

Adeo autem hisce militaris servitii impensis gravabantur Episcopi, ut interdum possessiones Ecclesiasticas distrahere necesse haberent. Hujus rei exemplum profert sequens Charta Henrici II. Imper. anno 1023. pro Monasterio S. Maximini Trevirensi; *Notum fieri cupimus, qualiter nos ex Abbatia S. Johannis Evangelistæ & S. Maximini, quæ in suburbio Trevirorum sita est, ubi Haricho Abbas præesse videtur, quasdam curtes & territoria, villas & possessiones, videlicet 6656. mansos, ut verius computari potuit, à præfato Abbate in beneficium accepimus, & his fidelibus nostris, Ezzoni videlicet Palatino Comiti, & Henrico Duci, necnon Ottoni Comiti ea conditione beneficiavimus, ut quia præfatus Abbas jam senio confectus, commode nobis domi militiæque servire non poterat, ipsi & hæredes, qui hæc beneficia habent, pro eodem Abbate suisque successoribus Curiam Regalem petant, & in expeditionem eant: Abbas vero suique successores à Curia regia & omni expeditione omnino sint liberi, nisi in Moguntinensem sive Metens. aut Coloniens. civitatem ad generale Concil. sive colloquium, aliqua necessitate cogente, fuerint invitati.* Alia ex Regesto Feodor. Ecclesiæ Lingon. *Nos Guillelmus miseratione divina Lingonensis Episc. notum facimus universis, quod nos considerantes & attendentes, nos & Ecclesiam nostram Lingonensem esse pluribus & diversis creditoribus in nonnullis pecuniarum summis & rebus aliis multipliciter obligatos, ... quodque nos de præsenti maxima pecuniæ quantitate & rebus aliis necessario indigemus, tam pro defensione & tuitione terræ Episcopatus nostri, quam pro præsentibus guerris Dn. nostri Regis Franciæ, in quibus nos oportet necessario de ejusdem Domini nostri Regis speciali mandato super hoc nobis facto, cum ipso secundum statum nostrum personaliter interesse, maxime cum temporalitatem nostram & Ecclesiæ nostræ totam à dicto D. nostro Rege teneamus, & propter hoc cum gentibus armorum eidem durantibus guerris prædictis servire debeamus, quod nisi fecerimus, posset in grave damnum & præjudicium nostrum & nostræ præfatæ Ecclesiæ redundare. Considerantes etiam nos non posse præfatum servitium dicto Domino nostro Regi impendere de præsenti, nec à dictis obligationibus liberari, nisi per aliqualem venditionem aliquorum redditsuum & proventuum terræ nostræ, &c.* an. 1347. Vide Ardonem Mon. in Vita S. Benedicti Abbatis Anianensis cap. 54. Edit. Mabillonii, & Chronicon Senoniense cap. 16.

Quod si Prælati militiam detrectarent, vel abnuerent, tum ad id compellebantur Regalium obsignatione seu *saisitione.* Hujus rei exemplum insigne ac notissimum narrant Rigordus an. 1290. *Cum omnes Barones & Episcopi vocati ad hunc exercitum convenissent apud Medontam, & misissent ad mandatum Regis homines suos, prout debebant, in expeditionem illam: Aurelianensis & Altissiodorensis Episcopi*

cum militibus suis ad propria sunt reversi, dicentes, se non teneri ire vel mittere in exercitum, nisi quando Rex ipse personaliter proficiscitur. Et cum nullo ad hoc privilegio se tueri possent, generali consuetudine contra eos faciente, petiit Rex, ut hoc emendarent. Ipsis autem emendare nolentibus, Rex eorum regalia confiscavit, scilicet ea tantum temporalia, quæ ab eo feodaliter tenebant, decimas & alia spiritualia eis in pace dimittens; ipse enim Rex Christianissimus semper timebat offendere Ecclesiam Dei & ejus ministros. Ipsis ergo terram & homines Regis interdicentibus, & ad Romanam Curiam mittentibus, & in propriis personis accedentibus, Domino Papa Innocentio III. consuetudines & jura Regni nolente infringere, aut in aliquo revocare, emenda tandem facta, & Regi soluta, post duos annos recuperaverunt omnia, quæ a Rege fuerant confiscata.

Totam hanc controversiam perstringunt etiam ejusdem Innocentii Epistolæ, lib. 13. Epist. 190. lib. 14. Epist. 52. lib. 15. Epist. 39. 40. 106. attigit etiam Historia Episcoporum Autissiod. to. 2. Bibl. Labbei p. 486. Legitur in Regesto Philippi Augusti Herouvalliano fol. 111. Charta ejusdem Episcopi Autissiodorensis mens. Aug. an. 1222. qua, sopita hac controversia, exercitum se Regi debere profitetur, ut cæteri Episcopi ac Barones Franciæ, hocce verborum contextu: *Noveritis, quod nos confitemur debere Domino nostro Philippo Regi Fr. illustri exercitum suum, sicut commune Episcoporum & Baronum debent, & illum de cætero per nostros Milites, ut alii, faciemus. Idem enim dominus Rex personam nostram à servitio exercitus, quamdiu vixerimus, relaxavit.* Habetur ibidem similis Charta Manassis Episc. Aurelian. ut & Charta Philippi Regis, qua eumdem Episcopum Autissiodorensem ab *exercitu suo*, quamdiu vixerit, relaxat: *Ita tamen*, ait Rex, *quod ipse nobis faciet servitium exercitus nostri per milites suos, sicut commune Episcoporum & Baronum nostrorum debet.*

Quod vero Episcopi Aurelianensis & Autissiodorensis hac se tuerentur immunitate, ut exercitum Regi non debere se assererent, nisi ipse castris suis præsens adesset, exemplo non caret. Siquidem Sammarthani Chartam descripsere ejusdem Philippi Regis ann. 1209. qua in regalibus Episcopi Matisconensis exercitum *hoc tantummodo habere* se profitetur, *si*, inquit, *nos vel filius noster, vel Senescallus, vel Constabularius Franciæ de mandato nostro versus partes illas exercitum duceret; in hoc casu dictus Matisconensis Episcopus usque Divionem, & non ultra in nostrum exercitum cum militibus & armis venire teneretur.* At revera Episcopus Autissiodorensis simili tueri se privilegio haud poterat, cum in Charta an. 1206. qua Rex Philippus immunitates quasdam Ecclesiæ Autissiod. confirmat, hæc verba subdat: *Salvo servitio nostro equitationis, exercitus, & submonitionis, sicut Episcopi Autissiodorenses nobis fecerunt.*

Si igitur Prælati *Hosti* defuissent, summam aliquam pecuniariam *pro expeditione* Regi exsolvebant. Exstat Charta Jacobi Episc. Suessionensis anno 1226. qua agnoscit, *debere se Regi 120. libr. Paris. pro servitio istius anni, quod ei in expeditione debet, videlicet medietatem in instanti festo Omnium SS. & aliam medietatem in Pascha proximo.*

Quidam tamen Episcopi eo gaudebant privilegio, ut omnino immunes essent ab exercitu, seu potius ab obligatione, qua cæteri tenebantur præsentes castris adesse, cum interim vassallos suos mittere deberent. Sic enim capienda Charta Guillelmi Episcopi Andegavensis an. 1223. *Noverit universitas vestra, quod nos carissimo Domino nostro Ludovico Dei gratia illustri Regi Franciæ fecimus sacramentum fidelitatis, sicut alii Episcopi Regni Franciæ ipsi faciunt: & ipse nobis recognovit, quod non tenemur ire in exercitum aut equitatum ejus in propria persona nostra, vel mittere aliquem ad sumptus nostros, &c.* Ejusdem contextus tabulæ, ac ejusdem anni, pro Mauricio Episcopo Cenomanensi habentur in Regesto Cenomanensi Cameræ Comput. Paris. mens. Novembr. ann. 1223. Ch. 6. Habetur alia periode similis Charta S. Ludovici mens. Febr. ann. 1260. pro Episcopo Aurelianensi in 30. Regesto Archivi Regii Ch. 471.

Interdum ipsos Episcopos ab hac necessitate exemtos legimus, quadam speciali immunitate, quæ Ecclesias ipsas spectabat, ut fuit illa Episc. Andegavensis apud Sammarthanos sub ann. 1223. vel quæ ipsorum tantum personas spectaret, ut est ea, quam Autissiodorensi indulsit Augustus. Similis denique exstat ejusdem Regis an. 1200. in Tabulario Episcopatus Paris. Puteano f. 32. pro Odone Episc. Parisiensi: *Noverint universi, quod nos carissimum consanguineum & fidelem nostrum Odonem Episc. Parisiensem..., in persona sua tantum, quamdiu vixerit, ab omni exercitu & equitatione absolvimus penitus, & quitamus tam tempore nostro, quam temporibus successorum nostrorum, salvo nobis debito militum, quos idem Episcopus tenetur mittere in servitium nostrum, &c.* Ita in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. p. 129. mentio fit *Præcepti, quod Carolus M. fecit Franconi, Episcopo Cenomanensi, quando ei concessit, ut hostes & itinera nulla faceret; sed Adalgisus suus propinquus omnia regalia servitia pro eo faceret, quia ille*, ut est p. 118. pro sua infirmitate & senectute *facere non valebat.* Describitur in eadem Vita n. 72. Charta Ludovici Pii Imperat. qua eidem Aldrico concedit, *ut juxta Canonicam auctoritatem habere œconomum liceat, qui pro illo exteriores curas gereret*, & regalia *servitia atque itinera, prout melius posset, sua vice faceret, & prædictus Episcopus ad ea, quæ Dei sunt, intenderet, & ad suum ministerium perficiendum certaret.*

Sed & anno 1224. Ludov. VIII. regnante, in natalitio S. Joannis festo, Turonibus, à castris Regiis excessere Episcopi Constantinus, Abrincensis, & Lexoviensis, quod se iis coram adesse, ut & cæteros Normannicos Antistites, non teneri contenderent: data tamen Regi securitate, quod si re per testes expensa, *Hostem* ab iis præsentibus deberi inventum esset, ipsi præsentes in posterum adforent; vel si deessent, multam pro defectu subirent: quod ipsi professi sunt coram Joanne Rege Hierosl. Guillelmo Silvanectensi Episc. & Franciæ Cancellario, B. Franciæ Camerario, Matthæo Monmorenciaco Constabulario, Galtero Archiepisc. Senonensi, Meldensi, Bellovacensi, Trecensi, Nivernensi, Suessionensi, Episcopis, Ingeranno de Codiciaco, Cambellano Regio, Adamo de Bellomonte, Guidone de Merevilla, Joanne de Bellomonte, Joanne de Osoiaco, Petro de Viriaco, & Guillelmo Men.

Verum quid tum in castris ac exercitibus agerent Prælati, id est, Episcopi ac Abbates, instarne militum loricas induerent, ac præliarentur, vulgo quæritur. Sane constat, generatim loquendo, arma non tractasse, nec præliis interfuisse Prælatos: sed erant in castris, ut militare explerent servitium, cui erant obnoxii perinde ac

Laici : cum & prædia ac feuda ut ii, possiderent, militaribus etiam adstricta muneribus, à quibus ne ipsi quidem immunes erant, cum à Regibus essent Ecclesiis oblata ac concessa, hacce apposita vel subaudita conditione, ne eorum servitium militare minueretur.

Castris præterea intererant Prælati, ut pro Rege ac patria militantes suis exhortationibus ad rem præclare gerendam accenderent, iisque benedictionis gratiam impertirentur, ac denique pro faustis rerum successibus Deum exorarent: vel certe ex iis seligebantur aliquot, qui id muneris implerent, præsertim, cum ex Synodo an. 742. sub Carlomanno, prohibeantur Episcopi in *Hostem* & exercitum pergere, *nisi illi tantummodo, qui propter divinum ministerium, Missarum scilicet solemnia adimplenda, & Sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi* erant. Quo spectant, quæ fautores Henrici V. Imp. apud Gerhohum Reichersperg. c. 24. dicebant contra Pontificios: *Non est æquum, Sacerdotem Domini relicto verbo Dei ministrare mensis, aut litium sæcularium fieri cognitorem: quanto minus æquum est, ejusmodi relicto verbo Dei ductare militiam, castris interesse regalibus, aggerem comportare subvertendis urbibus, struere, per quæ homicidia frequenter fiunt, quæ si pro parte Regum imperantium interdum juste geruntur, Sacerdotem Dei talibus vel interesse fas non est, ne sancti violentur obtutus, nisi forte pro defensione patriæ ab alienigenis, ad cives cohortandos ejus præsentiam ad tempus necessitas expostulet, aut pro divinis rebus in castris regalibus agendis & consiliis salutaribus ministrandis, Sacerdotem Domini in commeatum pergere necesse sit.* Rogerus Hoveden. pag. 435. *Eadnothus quoque Lincolniensis Episcop. & Wlsius Abbas, qui ad exorandum Dominum pro milite bellum agente convenerant, interfecti sunt* in prælio contra Danos. Auctor Gestorum Guillelmi Nothi Regis Anglor. pag. 201. narrans, ut prælio Senlaciensi, in quo Heraldus fusus est, Odo Bajocensis & Goisfredus Constantinus Episcopi interfuerint, cum multo Clero & Monachis nonnullis, *id collegium*, inquit, *precibus pugnare disponitur.* Et Ordericus Vitalis lib. 3. de iisdem pag. 501. *Quorum officium erat pugnare precibus & consiliis.* Eodem pæne verborum contextu idem expressit Willelmus Britto l. 8. Philipp. p. 193. ubi de prælio ad Murellum:

Intra Murellum cum Simone contulerant se
Persona primi multa, pluresque secundi
Ordinis, & Cleri quam plurima turba minoris;
Arma, quibus tractare negat lex Ecclesialis,
Qui sacra doctrina cælestis verba pluentes,
Consilium præstant aliis, qui belligerantur,
Et bello superant inimicos spirituali,
Exemplo Moysis, &c.

Rigordus, ut Garinus Silvanectensis electus prælio Bovinensi interfuerit, commemorans: *Erat ibi*, inquit, *electus, non quidem ut pugnaret; sed armatus, exhortabatur & animabat ad honorem Dei, & Regni, Regis, & ad defensionem salutis propriæ.* Nangius in S. Ludovico pag. 376. de prælio ad Beneventum: *Guido de Bellojoco Autisiodorensis Episcopus, quo nullus in agmine manu promptior, si prælationis dignitate deposita, cum aliis pugnare liceret, & qui prius à summo Pontifice absolvendi potestatem acceperat, gratia benedictionis impertita, omnes ab omnium criminum suorum contaminatione absolvit, talem eis injungens pœnitentiam, ut in hostes ictus cum potenti dextera geminarent.* His consimilia habet Monachus Vallis Sarnei c. 57. ubi de Episc. Carcassensi, qui in præliis contra Albigenses, *nostros hortabatur, ut viriliter se haberent, promittens firmissime, quod si tam glorioso certamine pro fide occumberent Christiana, redemptionem adepti peccatorum, omnes statim gloria & honore coronati, mercedem reciperent sui certaminis & laboris.* Adde cap. 63. & 71. Rodericus Toletanus l. 8. de Rebus Hispan. c. 8. *Toletanus autem & cæteri Pontifices per singularum civitatum, & singulorum Principum mansiones verbum exhortationis & indulgentiæ devotissime proponebant.* [Vide Synesium Epist. 121.]

Verum etsi eo animo in castra regia sese conferrent Prælati, & in ea deductis vassallis suis, pietatis officiis vacare debuissent: interdum tamen, ut erant animi magnitudine præditi, quique ex ingenito ardore toti Martem spirarent; vel certe, ut dum milites in ipso prælii procinctu adhortarentur, ab hostium munirentur jaculis & gladiis, loricas induebant. Sic Episc. Podiensem *vestitum lorica, & dextera manu Salvatoris lanceam tenentem*, & Cruce signatos adhortantem in bello sacro, describit Rubertus Mon. l. 7. Hist. Hierosl. Sic apud Albericum in Chron. MS. ano. 1214. ubi de Prælio Bovinensi: *Frater Guarinus Silvanectensis Electus, non quidem pugnabat, sed eos animabat.* Sic Guidonem de Melloto Episc. Autisiodorensem Legati Apostolici fungentem officio, in prælio Beneventano Gallos ad rem bene gerendam excitantem, loricatum repræsentat auctor Historiæ Episc. Autisiodor. cap. 63. *Cumque ... starent acies hinc inde paratæ congredi, ipse erat armis intus divinis præcinctus, & exterius indutus militaribus, stans super Regis exercitum, salutaris exhortationis sermone præmisso, pro ipsis animandis ad pugnam, elevata manu loricata, Apostolica fretus auctoritate, omnes ab omnibus peccatis absolvit.* Et mox: *In quo congressu modestiæ pontificalis non immemor, nunc acies erumpendo, nunc equos hostium gladio prosternendo, nunc clamando & animando, gestu & lingua redimebat officio: quod in personas hostium attentare propter irregularitatis periculum forsitan exponebat.*

Gladium igitur vibrabat totus loricatus Autisiodorensis in hostium equos, non in ipsos hostes *modestiæ*, inquit Scriptor, *Pontificalis non immemor*, cum scilicet contra hostes præliari Sacerdotibus interdictum sit.

Pari sane, fortean licet generis alterius, excusatione se texit Philippus Drocensis Episc. Bellovacensis, qui dum loricatus prælio interest ann. 1196. ne Canonum oblitus videretur, clava hostes prosternere à Pontificali officio haud alienum putavit. Guillelm. Britto lib. 11. Philipp.

Sic plerosque alios clava sternebat eadem,
Militibus super hoc titulum palmamque resignans,
Accusaretur operam ne forte Sacerdos
Gessisse illicitam, cui nunquam talibus inter
Esse licet, ne cæde manus oculosque prophanet.
Non tamen est vetitum defendere seque suosque,
Dum non excedat positos defensio fines.

At Episcopo ab hostibus capto, cum summus Pontifex de eo liberando cum Joanne Angliæ Rege ageret, *præcepit idem Rex*, ait Matth. Paris, *ob reverentiam Papæ, ut lorica Episcopi exuta, ipsi Papæ præsentaretur, & diceretur: Vide an tunica filii tui sit, an non! Cui Papa: Non filius meus est, vel Ecclesiæ: ad Regis autem voluntatem redimetur, quia potius Martis, quam Christi Miles judicatur.* Et Cælestinus ipse Pontifex Epistola ad eumdem Episcopum, dum adhuc captivus teneretur: *Præsulem namque pacificum exutus Militem bellicosum induisti,*

clypeum

clypeum pro infula, gladium pro stola, loricam pro alba, galeam pro mitra, lanceam pro baculo pastorali, ordinem rerum & seriem pervertens, temerarius bajulasti.

Ita prorsus constat damnatos semper ab Ecclesia Prælatos ac Sacerdotes, qui præliis interfuere, licet bellicæ virtutis nomine interdum à Scriptoribus laudentur. Sed & Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo Magno c. 34. ait, id solenne prœ fuisse Francis nostris, ut Clerici etiam militarent. *Quidam*, inquit, *Diaconus juxta consuetudinem Cisalpinorum contra naturam pugnare solitus, &c.* Admodum porro simile vero videtur, Bellovacensem Antistitem clava usum in prælio exemplo Christiani Moguntini Archiepiscopi, de quo ita Albertus Stadensis ano. 1172. *Christianus Moguntinus Archiepiscopus Imperialis aulæ Cancellarius & Sedis Apostolicæ Legatus, cum Brabantinis per Lombardiam & Thusciam omnia depopulans, Bononienses invasit, & in equo residens, indutus thorace, & desuper tunica hyacinthina, habens in capite galeam deauratam, & in manibus clavam trinodem, ipso in eodem prælio dicitur stravisse novem homines propria manu.*

Fuit tamen, cum contra Paganos arma exercere fas esset, nec Canonum sancitis contrarium censuere Prælati ac Sacerdotes. Hinc passim bellis sacris, ipsisque interfuisse præliis, & in iis interdum cæsos legere est apud Abbonem lib. 1. & 2. de Bell. Paris. in Historiis sacrarum expeditionum, apud Hovedenum p. 635. Joinvillam nostrum p. 50. 78. Rodericum Toletan. l. 8. c. 3. 9. 10. Innocent. III. l. 15. Epist. 180 in Epist. Blanchæ Reginæ Franc. quæ habetur to. 5. Hist. Franc. p. 427. &c. Mitto porro Episcopos, qui posthabitis Ecclesiæ regulis arma induere, præliisque interfuere, ut Adolphus ille Markensis Leodiensis Episcop. apud Joannem Hocsemium cap. 12.

Eidem denique servitio militari Episcopos Anglicanos, post fusum Heraldum, expugnatamque majorem Britanniam, subdidit etiam Guillelmus Nothus. Matt. Paris an. 1070. *Episcopatus quoque & Abbatias omnes, quæ Baronias tenebant, & eatenus ab omni servitute sæculari libertatem habuerant, sub servitute statuit militari, irrotulans singulos Episcopatus, & Abbatias pro voluntate sua, quot Milites sibi & successoribus suis, hostilitatis tempore, voluit exhiberi, & rotulos hujus Ecclesiasticæ servitutis ponens in thesauris, multos viros Ecclesiasticos huic constitutioni pessimæ reluctantes, à regno fugavit.*

Id tamen haud omnino in Anglia insolens ante Guillelmi ævum videtur fuisse: siquidem Statuta Edgari Regis Angliæ, *tribus tantummodo causis, sæcularibus obtemperare præceptis* Abbates jubent, *rata videlicet expeditione, pontis, arcisve constructione.* At hæc forte, subsidia militaria, non ipsa servitia spectant, à quibus sub an. 1267. Anglici Clerici sese exuere conati sunt. Nam cum à Rege peteretur, *ut omnes Clerici tenentes Baronias, vel laicum feudum, personaliter armati procederent contra regios adversarios, vel tantum servitium in expeditione Regis invenirent, quantum pertineret ad tantam terram, vel tenementum*: ab iis responsum est, *quod non deberent pugnare cum gladio materiali, sed spirituali, scilicet cum lacrymis, & orationibus humilibus & devotis: & quod propter beneficia sua tenentur pacem manutenere, non bellum, & quod Baroniæ eorum ab eleemosynis puris stabilitæ erant, unde servitium militare non deberent*, apud Matth. Paris pag. 671. Vide Gul. Prynneum in Libertat. Angl. to. 2.

pag. 339. 1008. 1009. Atque hæc de Episcoporum expeditionibus, seu obligatione eundi in *Hostem*, dicta sufficiant, quæ forte licet prolixiora, haud injucunda fortean lectoribus erunt, cum haud passim obvia ac trita sint.

Hostis sumitur interdum pro ea præstatione, quam tenentes ac vassalli domino exsolvunt in belli sumtus. Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 3 c. 7. *Ost aucune fois est dit une aide de deniers, que le Prince de Normandie fet commander à fere & à lever par toute Normandie, selon la faculté & le poer de chescune personne. Et fet l'en tele aide pour aucune raençon fere, que il convient fere par le besoing & pour la necessité del Prince & des Barons, &c.* Ejusmodi porro præstatio fiebat sæpe pro ipsa *Hostis* exemptione. Vetus loquela apud Louvetum to. 2. Hist. Bellovac. p. 384. *Dicit quod Rex habet Communiam ad ducendam eam in chavalcatam, vel extra exercitum: & si non vult, accipit inde denarios: & audivit, quod aliquando inde Rex accepit mille quingentas libras, & aliquando minus.* Vide *Herebannum.* Hinc

¶ Ad Hostem Solvere, in Codice MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 13. recto: *Solvit ad Hostem de argento sol. ii. ad alium annum sol.* 1. Ibidem fol. 51. vo. *Mansos ingenuiles qui solvunt omni anno ad Hostem carra vi.* Passim occurit ibi.

Hostis Temporalis. Capitulare 2. ann 813. cap. 9. *Habeant loricas, vel galeas, & temporalem Hostem, id est, æstivo tempore*, i. tempore definito, æstate scilicet, in exercitum pergant, in eoque permaneant.

Hostiaticum, Idem quod *Hostis*, seu necessitas eundi in exercitum. Charta Berengarii Regis Italiæ an. 904. apud Ughellum in Episcop. Bergomensib. *Nulla denique magna parvaque publicæ auctoritatis persona eos Hostiaticum facere compellat.* Statuta MSS. Caroli I. Regis Sicil. cap. 104. *La exception de Hostice, laquelle nos avons sovent en nos jugemens, nos la volons determiner. Doncques nos establissons premierement, que se aucuns soit ammonestez dou Roi, qu'il voise en l'ost, &c.*

Equitatio, Similiter. Charta Ludovici VII. an. 1175. *Præter jacere nostrum, exercitum, & Equitationem.* Alia an. 1182. apud Hemeræum in Aug. Viromand. *Homines Vittasi debent mihi tales exercitus & Equitationes, quales homines alii Viromandiæ, qui sunt in advocatiis meis.* Alia anni 1093. to. 11. Spicilegii Acheriani: *Equitationem aut servitium exercitus, &c.*

Equitatura, Eadem notione, in Spec. Saxon. lib. 2. art. 55. & in Tabul. Monasterii S. Dionysii Novigenti f. 23. in Charta ann. 1223. apud Hemeræum in Augusta Viromand. p. 213.

Equstatus. Tabularium Cluniacense Charta 335. *Homines Monachorum debent Equitatum & exercitum.*

Cavalcata. Statutum S. Ludovici anni 1255. c. 20. de Ballivis: *Cavalcatas extorquendæ pecuniæ causa non mandent; sed ex causa tantummodo necessaria.* Catalogus Militum, qui venerunt contra Comitem Fuxi ann. 1271. to. 5. Histor. Franc. pag. 552. *Hugo de Arpajone Baro dicit, quod ipse debet Dn. Regi homagium & sacramentum fidelitatis: est seu Cavalcatam ex debito non debet, &c.* Statuta Monspeliensia Petri Regis Aragon. ann. 1204. *Host & Cavalcatam habet Dn. Montispessulani.* Statuta Massiliensia an. 1257. *Cavalcata fient D. Comiti, & D. Comitissa, ac eorum successoribus per 40. dies.* Vide Catellum in Hist. Tolosana p. 36. Chro-

nol. Episc. Lodovens. pag. 232. Occurrit crebro in Chartis.

Caballicatio. Charta fundationis S. Severi in Vasconia apud Marcam l. 3. Hist. Beneharn. cap. 8. n. r. & c. 11. n. 5. *Nec in hostem, nec in Caballicationem esse ductores.*

Chevauchria. Charta ann. 1227. ex Tabular. Campan. Thuano f. 182. *Quod homines de Corgi debent ire cum eo ad exercitum & Chevauchesas.* Ibid. fol. 323. *Exemptio à custodia urbis, turris, & gabiola, & ab omni tolta, & demanda, Chevauchesa, & exercitu.* Diploma Edwardi I. Reg. Angliæ pro Prioratu de Punte *Fermoy* in Hibernia, tom. 2. Monast. Angl. pag. 1045. *Absque omni servitio & exactione ... & absque ... canes subjurnare, homines vel equos ius, vel mittere in exercitum, vel en Chevache*, id est, chevaucheiam. Vetus Consuet. Britanniæ art. 132. *Il n'appartient pas à la femme aller en ost, ne en Chevauchée, où il y a fait d'armes.* Occurrit passim.

Hosticum, Hostis, exercitus, bellum, expeditio. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 68. *Si Rex in Hostico, vel in ipso sit comitatu.* Perperam *hostio* scriptum pro *Hostico*, in cap. 80. Chronicon Andegavense pag. 440. *Constat, quia in Hosticis multa flagitia patrata sunt.* Galli dicerent: *En cette campagne.* Andreas Marcianensis in Chr. an 1096. *Eminebant in hoc Dei Hostico Dux Lotharingiæ Godefridus, & fratres ejus.* Laurentius Leodiensis in Hist. Episcopor. Virdunensium: *Quamobrem ipsam villam & Ecclesiam ab Hostico Episcopali cœpit contemnari.* Infra: *Rainaldus tristibus auditis mox contrahit Hosticum, &c. Hostici exceptionem opponere*, in judiciis, cum quis excusationem pro defectu allegat, in Constitut. Sicul. l. 2. tit. 20.

Hoitem Bannire, *adnuntiare, denuntiare.* Vide *Bannire*, in *Bannum* 1.

Hoitiliter. Capitulare 2. an. 813. cap. 10. *Et unusquisque Hostiliter sit paratus, & omnia utensilia sufficienter habeant.* Capitul. Pipini Regis Italiæ cap. 37. *Hoc anno veniant Hostiliter in solatio, &c.* Hincmarus Laudunensis: *Et nunc in proximo, dum Hostiliter omnes banniti fuissent in Regis servitium.* Annales Francor. Bertin. an. 867. *Populus autem in hostem denuntiatus interim paratus domi resideat, usque quo si necesse fuerit, & Rex demandaverit, 8. Kal. Sept. Carnutum Hostiliter veniat.* Infra: *Et reliquum populum regni sui paratum esse præcepit, quatenus mox, ut ipse jusserit, præparati movere Hostiliter possint.* Anastasius Bibl. in Hist. Eccles. pag. 119. *Et exterius Hostiliter castra metatus est.* Et pag. 146. *Exierunt Hostiliter, & usque ad Longum murum venerunt.* Ubi Theophanes habet φοσσᾶτον: Galli dicerent, *En corps d'armée.*

Hostilitas, Bellum, tempus belli. Annales Franc. breves ex Monast. sancti Nazarii an. 740. *Sine Hostilitate ulla.* Ubi Annales alii, hoc an. & 781. 790. *Sine Hoste fuit hic annus*; ut an. 750. *sine Hoste.* Concilium Vernense anno 755. c. 6. *Nulla Abbatissa ... extra Monasterium licentiam habeat exire, nisi Hostilitate cogente.* Statutum Synodale de Treuga Dei, post Concilium Illebonense anno 1080. *Cæterum in hac pace nullus, nisi Rex aut Comes, hujus patriæ caballicationes, aut Hostilitatem faciat; & quicumque in caballicatione aut Hostilitate Regis fuerit, &c.* Adde Matth. Paris ann. 1070. Buzelinum in Gallo-Flandr. p. 527. &c.

Hostilitium, sumitur pro præstatione ad bellorum expensas. *Hostilis exactio*, apud Hincmarum Remensem Opusculo 15. §. 14. Chartæ Ludovici Pii & Caroli Calvi Imp. apud Hariulfum in Chron. Centul. lib 3. c. 2. & 7. *Aut paratas, aut sidemonam, aut Hostilicium, aut alias quaslibet redhibitiones exigere aut exactare præsumat.* [Cod. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 58. *Habet Adalbertus in Bolene mansum, solvit de Hostilitio denar. vi.*]

¶ Hostilaricium, Eadem notione. Idem Codex Irminonis MS. fol. 82. *Amalbertus colonus ... tenet mansum unum ingenuilem .... excepto Hostilaricio solvit similiter & parvaretum.*

Hostilitium Solvere, quod appellabant *Marselde*, cum boves, aut minora pecora villici mactabant, alimento dominis futura, si placuisset uti; sin minus, pretium pro bubus offerebant. Ita Browerus lib. 8. Annal. Trevir. pag. 472. 1. Edit. ex veteri Glossario Prumiensi. Polyptychus Floriacensis: *Habet in illa villa fullus, id est, mansus 60. solvit unusquisque de Hostilese, id est, pro bove sol. 2. & parcos 2. aut sol. 2. &c.* Infra: *Debet unusquisque pullos 3. cum ovis 15. de vino sext. 12. corbados 2. unamquamque cum sex bovibus, & tertiam corbadam cum 2. pro Hostilitio den. 19. pro carropera den. 3.* Polyptychus S. Remigii Remensis: Teutlagius *ingenuus solvit in Hostelicia den. 8. pro bove aquensi den. 1. de ligno carros 3.* Alibi: Berlanus *solvit in carbo de spelta modios 12. in Hostelicia den. 8.* Occurrit ibi pluries. Charta Caroli Simplicis an. 26. ex Tabular. Compend. *Dedimus nonam de Hostilitio, & decimam de teloneo mercatus nostri.*

Hostilense, Eadem, ut videtur, notione. Vita Aldrici Episcopi Cenoman. pag. 31. *Et de omnibus redditionibus, quæ ab hominibus memoratæ matris Ecclesiæ recipimus, excepto Hostilense, id est, de bubus, & conjecto ad carros construendos.* Et pag. 144. *De pastione, vini modios 271. de Hostilense, argenti solidos 149.* Vide Acta Episcoporum Cenoman. pag. 166.

Hoitenoitium, Hostenducia, Germ. *Hostendienst*, Servitium bellicum, quod vassallus domino præstare tenetur: vel potius ea præstatio, quæ à vassallis domino fit pro *hostis*, seu belli sumptibus. Baratus è lib. 4. Feudor. tit. 48. *Constitutus Conradus in Hostenducias petendis, ut liceat dominis Hostenducias petere, nulla præscriptione obstante. Hostenducia dicuntur adjutorium, quod faciunt vassalli, dominis Romam cum Rege in hostem pergentibus, quando cum eis non vadunt: verbi gratia in Longobardia 12. den. de modio* (terræ,) *in Theutonia tertiam partem fructuum facta computatione fructuum solummodo ejus anni, quo hostem faciunt.* Vide *Herebannum.*

Hoitmannus, Vir militaris, qui *hostem*, seu servitium militare debet domino. Vide Foros Morlanenses sub finem apud Marcam lib. 5. Histor. Benehain. cap. 1.

HOSTISIA, Hostisiare. Vide in *Hospes.*

¶ HOSTITIUM, Hospitium, domus. Charta an. 1273. apud Lobinellum to. 3. Hist. Paris. p. 25. *In qua terra S. Mederici sunt quinque Hostitia cum eorum pertinentiis.*

¶ HOSTITOR, *Janitor, portitor.* Gloss. Isid. est *Ostitor*, pro ostiarius.

¶ HOSTIUM, pro Ostium, sæpius occurrit; à porta nihilominus aliquid differre innuunt Instrumenta. Chartularium S. Vandregesili tom. 1. pag. 810. *Dedi & concessi ... totam partem illam domus meæ sicuti se proportat in longitudine & latitudine quæ est à clausura usque ad vivarium cum Hostio.* Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 139. *Concessit præfato Waltero, licentiam & legitimam potestatem omnes domos in dicto mesuagio jam ædificatas prosternendi, à summo usque deorsum, ac totum me-*

remusin, petram tegulatem, & lapides murorum dicti mesuagii, cum postis, Hostiis, & fenestris, &c.

HOSTOLENSES. Charta Caroli Simplicis, apud Catellum in Hist. Occitanica pag. 773. *Si vero infra istas vel alias villas ejusdem Ecclesiæ homines Hostolenses vel Hispani fuerint, quicquid jus fisci inde exigere debet, totum ad opus sanctæ matris Ecclesiæ Narbonensis jure perpetuo concedimus obtinendum.* Ita in alia ejusdem Regis p. 777. At in Charta Odonis Regis, descripta p. 749. *Hostellenses* scribitur. Ubi *Hostolenses*, & *Hostellenses*, videntur dicti *hospites*, seu advenæ ac peregrini.

¶ HOSTORIUM, *Lignum quo modius aquatur*, Prisciano. Joannes de Janua: *Hostorium, lignum cum quo modius vel sextarius adaquatur, illud videlicet lignum quod ducitur super mensuram, ut si quid ibi superfluum est removeatur, & si quid deest suppleatur.* Acta Coronationis Maximiliani in Regem Romanorum: *Intrans avenam cum equo suo usque ad pectus equi, habens unum modium & Hostorium, sive baculum argenteum in manu sua ad mensurandam avenam.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Hostorium, Ratoere à rere blé que l'en mesure.*

¶ HOSTORIUS, Avis venatoria, Astur, Gall. *Autour.* Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. cxc. *Renanous falconarius, pro duobus Hostoriis & uno falcone, & pro custode à prima die Martii usque ad festum S. Johannis de vi^{xx}. diebus, v. diebus minus, ix. l. & xi. s. & viii. d.* *Hotoier*, in eodem Computo p. cxlvi. *Symon Lambequinus & Joannes, & vi. Hotoiers & vii. falcones.* Vide *Hostricus.*

¶ HOSTREANTIA, Præstationis species quæ domino feudali debetur; eadem videtur quæ pro facultate seu consensu, quem dominus præstat vassallo, pro alienando feudo, exsolvitur: forte à Gall. *Octroier.* Charta Oliverii Abbatis S. Johannis Angeriac. ann. 1298. *Omnes vendæ, & Hostreantiæ ac honores, devestitiones & investitiones & jus eorumdem Abbatis & Monasterii prædictorum in solidum sunt & erunt.* Vide in *Laudare* 5.

¶ HOSTRICLINIUM, f. pro *Austriclinium*, Conclave versus Austrum; si tamen legendum non est *Claustriclinium.* Epistola Petri Canonici Noviom. ad Eustachium Abb. S. Eligii an. circiter 1120. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 668. *Sequenti igitur feria Sanctimoniales civitatis videntes per sanctum Hostriclium pluviam non cessasse, similiter asserentes se reliquias supradictæ Potestati assignatas habere, iterum per præcones & tubicines indicto jejunio, plebe adscita, suam iterata sunt processionem.*

¶ HOSTRICUS, Idem quod supra *Hostorius.* Charta an. 1425. apud Kennett. Antiq. Ambrosden. p. 569. *In capite per serjantiam mutandi unum Hostricum domini Regis, vel illum Hostricum portandi ad curiam domini Regis.*

HOSTULARIUS LAPIS, apud Joannem de Beka in Egilbodo Episcopo Traject. 13. Locum vide in *Superaltare.*

HOTCHPOTH, Vox fori Anglici, significans rerum hæreditariarum & bonorum collationem inter fratres, quorum alii vivente parente per donationem propter nuptias partem jam adepti sunt, qui si ad paternam successionem accedere volunt, tenentur res donatas in commune conferre, ut inde cum aliis fratribus, quibus nihildum in partem cessit, legitimam jure ipsis debitam auferre possint. Nostris *Rapport de mariage.* Est autem *hotchpoth* vox mere Gallica, quæ escariam ollam motatam, versatam & concussam significat, aut certe ejusmodi condimentum, quod in olla ex pluribus carnibus & escis invicem mistis & confusis conficitur. Vide Littletonem sect. 267. 268. &c. Rastallum, & verb. *Faderum.*

¶ HOTOIER. Vide *Hostorius.*

HOTOLBENDER. Andreas Suenonis lib. 4. Legum Scaniæ cap. 8. *Si qui vero ad emptionis vel alterius acquisitionis se converterit allegationem, ne bonis careant, quæ aliorum villæ sic ostensum est adjacere bus, qui tali remedio possessionis commodum sunt adepti, sacramentum defensionis per seipsos singulos primo permittuntur inchoare, deinde semel tantum per undecim, quos Hotolbender lingua materna nominat, adimplere.*

¶ HOTUS, Mensura frumentaria, forte pro *Hodus.* Charta Roberti Frisii Comitis Flandriæ an. 1085. apud Miræum to. 2. Diplom. Belgic. p. 1137. *Ad hospites recipiendos centum & sexaginta Hotos avenæ, & novem libras.* Vide *Havotus.*

HOVA, HOVASTAT. Vide *Huba.*

HOUAWARTH, Custos curtis. Vide in *Canis.*

¶ HOUBA. Vide *Huba.*

¶ HOUCELLUS, Ocrea, Gall. *Bottine.* Arrestum Parlamenti an. 1377. ex Tabul. Sangerm. *Quod secundum antiquos usus & observantias ipsius Monasterii consueverint .... percipere & habere per manus merariorum dicti Monasterii ... frocos & cucullas de broella, botas, ocreas seu Houcellos.* Vide *Osa.*

HOUCIA. Vide *Housia*, & *Osa.*

¶ HOVELUTE, Homines proprii. Liber redituum Episcopalis apud Schilter. in Gloss. Teuton. *Item homines jure proprietatis eidem curiæ attinentes, qui vulgariter dicuntur Hovelute, tenentur ad annuam contributionem duabus vicibus in anno, videlicet in Februario & Autumno.* A Teuton. *Hof, hove*, proprie Proaulium, item & Curtis, curia, prædium.

¶ HOVERISS, Curtis ruptura. Vide *Oberes.*

HOUETMANNI: Sic judices Groningani appellantur, quos circa ann. 1400. colligendo tributo per agros præfuisse, quemadmodum per urbem Consules, docet Ubbo Emmius in Groninga pag. 78. 82. 173. ubi & *Cantra Houetmannorum* meminit.

¶ HOVIA, HOVINA. Vide *Huba.*

¶ HOULARIA. Vide in *Hubla.*

HOULKENHINE, [Familiaris, domesticus famulus.] Vide *Agenhine.*

¶ HOUPPELANDA. Vide in *Hopelanda.*

¶ HOUSABOLD, Idem quod mox *Housebote.* Monast. Anglic. to. 3. p. 633. *Et similiter contessionem quam idem Willelmus de Lancastre fecit eisdem* (Abbati & Canonicis de Cokersand) *& eorum tenentibus villæ de Garstand, tam qui essent, quam qui fuerunt, de Housabold & Hoybold cum omnibus aliis libertatibus eidem villæ pertinentibus.*

HOUSEBOTE, Lignum, quod ex indulgentia Legis conductori de conducto prædio succidere & asportare licet in ædium, sepium, aratrique sui refectionem, etiam ignis subministrandi gratia. Charta Feodi pag. 163. *Et habebat idem B. Housebote, haybote, caribote de arbore & boscis dicti manerii competenter, ac etiam firebote rationabile de ramis & scissione arborum, absque projectione vel cimatione earumdem, & absque vasto seu destructione faciendo in eodem manerio, &c.* [Charta an. 1262. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. p. 259. *Concessi etiam prædictæ Aliciæ heybotum & Housbetum in dominicis boscis meis de Acle.* Alia an. 1363. ibidem pag. 497. *Dicunt etiam quod de antiqua con-*

suetudine habent Hou-bote & haybote in bosco domini.] Vide Dugdalum in Antiquitatib. Warwicensib. p. 665. & Rastallum in hoc verbo; & supra in *Haga*, *Haybote*.

HOUSIA, Houcia, Tunica talaris, Gall. *Housse*, quam vocem vulgo tribuimus equorum instratis, vel lectariarum cortinarum stragulis. Statuta Collegii Navarræi Paris. apud Joannem Launoium in Hist. ejusdem Collegii: *Nullus habitum deferat, nisi tabaldum seu Houssiam longam de bruneta, &c.* Occurrit ibi pluries. Statuta synodalia Guillelmi Majoris Episcopi Andegav. ann. 1298. *Inhibitum, ne Abbates, Monachi, Priores, & alii Religiosi ... Houcias & clochas deferre præsumerent.* Statuta Synodalia Joannis Episcopi Leodiens. *Præcipimus, quod nec monachi nigri, nec Canonici regulares in Hissis* (sic in MS.) *vel tabardis equitent.* Charta fundationis Domus Dei Tornodorensis ann. 1293. *Et cum domum exierint, superpellicia, vel capas clausas, vel Houcias deferant.* [Testamentum Remigii de Summa vera an. 1360. ex Tabular. Capellæ S. Yvonis Paris. *Item Jacobo Redello suam capam cum Houcia curta & capucio fourrato de variis.*] Occurrit pluries, præcipue in Ordine, quem tenet Universitas Paris. in delatione Corporum Regum Franciæ in libro viridi Novo Castelleti Paris. fol. 47. Vide *Herga*.

¶ Hucia, Hussia, Eadem notione. Fundatio Collegii Plessæi an. 1326. apud Lobinel. to. 3. Hist. Paris. p. 376. *Theologi vero & Canonistæ Hucias longas, & Baccalarii cappas habeant honesti coloris.* Statuta ejusd. Collegii an. 1466. ibid. pag. 382. *Ordinamus quod vos omnes & singuli habeatis longas Hussias sive cappas honesti coloris.* Adde pag. 389.

HOWSEROBING, Anglis, est crimen supra ædium expilationem, id est, diurna irruptio in domum, vel tentorium alterius, & bonorum subductio, dummodo aliquis in domo vel tentorio tum præsens fuerit. Cowellus l. 4. tit. 18. §. 23.

¶ HOYBOLD, Jus percipiendi necessarium lignum ad faciendas *hayas*. Locus est in *Housebold*. Vide *Haybote* in *Haga*.

HR. Vide *Æra*.

HRÆFAWNT, Hrefwnt, Ventris seu alvi vulnus: ex Saxon. hpiꝼ, seu à prisco Germ. *Href*, vel *Hreve*, venter, alvus, & Saxon. punð, seu Germ. *Wunt*, vulnus. Lex Bajwar. tit. 3. §. 6. *Si cerebella in capite appareant, vel interiora membra plagata fuerint, quod Hrefawnt dicunt, cum 12. sol. componat.* Ubi Editio Heroldi cap. 5. tit. 6. *Hrevawnt* habet. Lex Aleman. tit. 65. §. 25. *Si autem interiora membra vulnerata fuerint, quod Hrefwnt dicitur.* Eadem Lex Bajwar. tit. 1. cap. 6. §. 2. *Et quanti homines ibi intus fuerint*, (sub incenso culmine) *& inlæsi de incendio evaserint, unicuique cum sua Hrevawnti componat.* Ubi Editio Heroldi *Hravaunta* habet: quo loco, si bene auguror, incendiarius unicuique homini componit, tanquam de vulnere in alvo accepto. Vide Notas Baluzii ad Capitular. pag. 1008. 1014. 1017.

HRANNE, Grea porcorum: vox Belgica ex *Hara*, quæ idem sonat, formata: unde etiamnum *Renne*, pro grege, Antuerpianis, uti habet Wendelinus: & *Rannen*, gregatim procurrere. Lex Salica tit. 2. §. 1. *Si quis porcellum lactentem furaverit de Hranne prima aut mediana, &c.*

☞ A scopo aberrasse Cangium nostrum, aliosque omnes qui hujus vocis etymon hactenus quæsiere scribit Eccardus in notis ad titulum laudatum; existimatque vir eruditus vocem esse Germanicam, jam quidem obsoletam, olim tamen non infrequentem. *Rennen* autem pro coire sumitur apud Germanos, unde porcellus de *Rhanne prima* aut *mediana* sive altera, inquit ille, est porcellus ex primo vel secundo coitu seu fœtura scrofæ ortus. Quæ quidem sententia eo probabilior fit, quod lex, ut ipsemet observat, neque de porcis pinguefaciendis, neque de gregariis mentionem faciat.

HREDIGE. Leges Adelstani apud Greateleiam c. 16. ex Bromptono: *Item diximus de illis latronibus, qui in Hredige nequiunt culpabiles inveniri.* Ubi Somnerus ex textu Saxonico restituit hpæðinᵹe, id est, *in præsens, in promptu*: nos diceremus, *Sur le champ.* Ejusdem Glossarium, Hpæðinᵹe, *brevi, cito.*

HRINGUS, Ringus: Ita olim Avares seu Hungari castra sua appellabant, quod in circuli modum circumducta essent, à voce Saxon. hpinᵹ, & Germ. *Ring*, circulus, orbis, annulus: seu quod revera *Hringus* fuerit is *circulus*, quem & *Hagin* vocabant, intra quem sese continebant Hungari, ut in voce *Haga* docuimus: à qua quidem Germanica, deductam investiturarum formulam: *Par Rhin & par baston*, censet Cujac. ad lib. 2. Feud. tit. id est, *per annulum & virgam*, tametsi id jure controverti potest. Annales Francor. anno 796. *Sed & Henricus Dux Forjulensis missis hominibus suis cum Wonomiro Sclavo in Pannonias, Hringum* (al. Hrigun) *gentis Avarorum, longis vero temporibus quietum, civili bello fatigatis inter se Principibus, spoliavit.* Annales Egimbardi: *Spoliata Hunorum Regia, quæ Ringus vocabatur.* Et moa: *Hunis trans Tizam fluvium fugatis, eorumque Regia, quæ, ut dictum est, Ringus, à Langobardis autem campus vocatur, ex toto destructa, &c.* Poeta Saxon. l. 3.

Nam spoliata fuit Hunorum Regia, Hringum
Quam vocitant.

Moa:

... A Francis Hunorum Regia tota
Est æquata solo, quam Hringum diximus ante.

Annales alii à Lambecio editi lib. 2. Comment. de Biblioth. Cæsarea pag. 379. *Pervenit ad locum, ubi Reges Avarorum cum Principibus suis sedere consueverant, quem & in nostra lingua Hringe nominant, &c.* [Ubi hæc addit eruditus Editor: *Hringe sive Ring vocabulum est mere Germanicum, & significat hic locum rotundum sive orbicularem in meditullio castrorum, vel munimenti vel consessus alicujus situm, quem honoris & securitatis causa Rex cum optimatibus suis obtinet.*] Eadem habet Chronicon Moissiacense an. 796. præterquam quod pro *Hringe*, *Kinno* præfert, ubi *Kinno* forte est *Regia*, ex Saxon. Kyn & Kynne, regius. Unde fortean etiam dicta urbs Danica *Ryngstadium*, de qua Saxo Gram. l. 13.

Ex allatu porro Egimhardi loco docemur castra sua *Campum* appellasse Longobardos: quod etiam apud nos obtinet. Castra enim *Camp* dicimus. Acropolita cap. 85. Καὶ πλησιάζοντες εἰς τὴν πόλιν, ὥρμησαν εἰσελθεῖν, ἀλλὰ τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα τοῦτο γνόντες, πῦρ ταῖς οἰκίαις τῶν Λατίνων ἐνέβαλον περὶ τὸν αἰγιαλὸν κειμέναις, καὶ ἐνέπρησαν ταύτας, πρῶτα Βαΐου, εἶτα τῶν ἄλλων γενῶν, ἃς Κάμπους ὠνόμαζον.

¶ HROBATEN. Vide *Hropant*.

HROCCUS, [Vox Germanica significans supremam vestem.] Vide *Roccus*.

HROPANT. Lex Bajwar. tit. 3. §. 8. *Si eum per vim amplexaverit, & non ligaverit, quod Hropant dicunt, &c.* Ubi Editio Heroldi, *Hrobaten*, alius Cod. *Hronpant*, præfert. Spelmannus: *Rape*, Angl. paᵹe,

Saxunibus, *funis*: & si *Hropant* referatur ad *ligaveris*, censor perspicuus est: sin ad *amplexaeis*, quod rectius videtur, alius quærendus est, & hic me fugit, ni dicatur ea Saxonico paepan, *intercipere*.

¶ HRUOTLONGE, Bovis pulmo, à Germ. *Rint*, vel Belgico *Rant*, Bos, & *Lunge*, pulmo. Eginhardus Epist. 23. *Boves vero qui occidendi sunt, volumus ut facias ad Ludovacam venire, & ibi occidere. Unum ex his volumus ut dari facias Hruotlonge, & illa minutalia atque interranea, quæ ad nostrum opus servari non possunt, volumus ut dentur ad illam familiam quæ ibidem est.*

¶ HUABA. Vide in *Huba*.

HUANUS, Avis species, quæ in altum volat, apud Fridericum II. lib. 2. de Venat. cap. 54.

HUBA, HUAA, HOVA, HOAUNNA, &c. Modus agri cum habitatione coloni: *Colonia*, uti exponitur in *Hobunna*, mox; *Prædium*, uti in veteri membrana apud Browerum lib. 3. Antiq. Fuldens. c. 11. *Numerus mancipiorum 254. villarum 23. prædiorum, seu Hubarum, 170.* Alia apud eumdem p. 266. *Optimos exinde sibi excepit mansos, eosque pro beneficiali jure in suos hæreditavit filios, ita ut aliqua villicatio plures amitteret Hubas, quam retineret.* [Vita S. Eberhardi tom. 2. Aprilis pag. 503. *Ecclesiam in Matchial cum omnibus ad ipsam pertinentibus, videlicet Hubis, decimis.*]

Tradit Vadianus *Hobam fundi partem significare, maxime pascuam*, hodieque vulgo *Huob* appellari. Glossarium Latino-Theotiscum *mansum*, cum *hoba*, confundit. At ex infra laudandis Chartis aliud fuit *Hoba* à *manso*: siquidem *mansus* aliquot *hobis* interdum constitit: sed & *hoba* ut plurimum *terra arabili* constitere, interdum & silvis.

☞ Et quidem *Hubarum* nomine terras arabiles designatas fuisse manifestum est ex Vita S. Udalrici Episc. Augustod. sæc. 5. Bened. p. 459. *Nisi xx. Hubas extra traditionem dimisit, & eas servituti sancti Magni ad Fauces decrevit, canonicisque placitavit ut potestatem haberent, si vellent, easdem Hubas xx. cum x. in ista provincia in bono loco sitis Hubis concambire.*

Germani *Hofas*, seu *Hovas*, solitarias colonorum ædes vocant, ut est apud Gretzerum in Dissertat. seu Appendice de Aureato p. 558. Kiliano perinde, *Hof*, veteribus, & *Hoeve*, recentioribus est villa. Freherus in Constitut. Adolphi Imp. de Insulis Rheni, ait, *Hoeve* Germanos appellasse, quod Latini inferioris ævi *Curias*, *Parlamenta*, *Placita generalia*. *Huba dotalis*, in veteri Charta à Gevoldo edita cum Chronico Reicherspergensi p. 40. *Descriptio Hubarum & pensionum ad curiam Fut de pertinentium*, apud Freherum in Orig. Palat. pag. 39. Adde Acta Murensis Monast. p. 65. & Chartas aliquot in Chron. Laurisham. p. 69. 89. in Antiquit. Fuld. Broweri pag. 260. in Diplomatib. Ottonis M. à Meibomio editis pag. 118. in Tradit. Fuld. pag. 604. Metropoli Salisburgensi passim, &c.

☞ Inde est quod *Hubam* ab *hofa* distinguit Aventinus lib. 7. pag. 453. *Classes rusticorum prædiorum apud Bojos duæ sunt. In prima tantum agri, quod quadrigis, in secunda quod bigis arari solet. Hanc Hubam atque mansum, illam curtim, Hofam, prisci Bojorum jurisperiti vocant, illi à Rudolfo lx. asses, alteri xxx. impositi sunt.*

HOAA. [Charta Hedeni Ducis pro S. Willibrordo Episc. ann. 704. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 13. *Et in curte nostra alia nuncupante Monhore donamus tibi* VII. *Hobas &* VII. *casatas & cccc. diurnales de terra.* Alia an. VI. regni Hilderici Regis to. 2. Annal. Bened. pag. 696. *Dono .... Hobam unam .... cum casalibus, campis, pratis, silvis, accessisque omnibus cum ædificiis, pascuis.*]
Charta Alamannica 18. Goldasti: *Dedit ... 5. Hobas de terra arabili, & casas cum curtis, &c.* Alia Ansfridi Comitis apud Miræum in Notit. Eccl. Belg. pag. 52. *Hoc est mansum indominicatum cum ædificiis & omnibus utensilibus, habentem Hobas 3. Hobas serviles 19. & silvam, &c.* In Charta seq. *Hoc est Hubam indominicatam unam, serviles 9. &c.* Adde p. 77. Tradit. Fuld. lib. 1. trad. 42. *Unam Hobam, & ad eam pertinentem aralem, cum integra ædificiis structura, &c.* Tradit. 66. *Duas Hobas, unam in silva, & alteram in terra.* Lib. 2. tradit. 81. *Et duas Hobas, unam in campis, & alteram in silvis.* Lib. 1. trad. 84. & lib. 2. trad. 117. *Duas Hobas terræ arabilis.* Adde lib. 1. trad. 22. 30. 36. 42. lib. 2. tr. 31. 47. 77. & Stangefol. lib. 2. Annal. Westphalic. pag. 185.

HUAE RAGALES, in Metropoli Salisburgensi to. 1. pag. 105. 138. 139. 145. &c.

¶ HUABA SALICA, Quæ pertinet ad *salam*, seu domum *cortis* præcipuam, apud Hansizium to. 1. Germ. sacræ p. 186. Vide *Salica terra* in v. *Lex*.

HOUBA, in Testamento Herberti Comitis Viromand an. 1059. apud Joan. Carpentar. in Hist. Cameracensi non semel, & in Tradit. Fuld. lib. 1. trad. 21. 24. 32. 147. 151. 156. lib. 3. trad. 38. 39. 71. 75. 157. 177. lib. 3. trad. 28. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. p. 105. &c.

HUABA, in Tradit. Fuld. lib. 1. trad. 26.

¶ HUOBA, apud Georgium Chistianum to. 2. Rerum Mogunt. p. 736. *Notum esse cupio ... qualiter ego Ruocelin & conjux mea Willa, prædium nostrum scilicet ad quinque Huobas quod ... communiter possidemus, ad ecclesiam S. Albani .. delegavimus.*

HIOAA, apud Carpentarium, & in Trad. Fuld. lib. 1. tradit. 69.

HOVA. Variæ Chartæ Germanicæ apud Henschenium ad Vitam S. Ludgeri Episc. Mimigard. Una anno 793. *Tradidi partem hæreditatis meæ Ludgero Abbati in villa, ... id est, illam Hovam integram, Alfgatinghova, cum pascuis & pervius, & aquarum decursibus, & sacra in silva juxta formam Hova plena.* Alia an. 797. *Hæc autem pars tertia hæreditatis meæ tribus in locis consistit: in pago Hostot, in villa, quæ nuncupatur Oceanni, Hova una, quam proservituus sui met: in pago vera ... in villa ... Hova altera, & in eodem pago Hova tertia, & sexta pars Hova quarta in villa, quæ appellatur, &c.* Alia an. 799. *Terra aratoria illius Hova, quæ dicitur, &c.* Adde Chartam Arnulphi Imp. post Chron. Gerbrandi à Leydis pag. 372. [& Chartam an. 1308. apud Miræum tom. 1. pag. 1012.]

¶ HOVINA, in Charta an. 1136. to. 3. Gall. Christ. inter Instr. col. 116. *Ego Theodoricus Dei gratia Flandriæ Comes, pro remedio animæ meæ & antecessorum meorum duo Hovina terræ in Rubolt ... concessi.*

HOVIA, Villa, vel cortis. Chron. Montis S. Agnetiæ cap. 46. *Damnum magnum habuimus in Hovia nostra in inundatione aquarum.*

HOAUNNA, Eadem notione, Colonia, prædium. Tradit. Fuldens. lib. 2. trad. 21. *Id est, in supradicto loco novem trado colonias (hoc sunt Hobunna) integras cum omnibus adjacentiis, &c.* Adde lib. 1. trad. 1. 119. lib. 2. trad. 32.

HUBARUM MAGISTER, Dignitas quædam in Austriæ Ducatu, qua donatus quidam Baro Austriacus *Joannes de Tyrnavia*, an. 1384. in Privilegiis

Academiæ Viennensis in Austria, apud Lambecium. De illius fonctione mihi oon liquet.

HOVASTAT, quasi *Hove stade*, Domus hovæ, quæ io *hova* exstructa est. Tradit. Fuldenses lib. 2. trad. 17. *Ego ab ipsis unam arialem, id est, Hovastat, cambiavi, id est, mutavi, in illa, qua dicitur, &c.* Et trad. 20. *Quod sit extra unam arialem, id est, Hovastat, &c.*

HOBARII, Hobarum possessores, vel *coloni*. Charta Aoshelmi Abbatis Laurishamensis apud Freherum de Orig. Palat. p. 58. *Aream & vineas Hobariis atque curtariis... concessi:... ut cum aliquis Hobariorum obierit, hæres ejus tantum 5. s. tribuat, &c.* Occurrit ibi pluries. Acta Murensis Monast. pag. 37. *Hombarius autem, qui plenum habet mansum, debet singulis annis dare 4. maltra de spelta.* Et pag. 38. *In festivitate S. Sergii dabunt Hobarii, qui extra silvas domos habent, lineum pannum, &c.* Mox rursum *Hombarii*; sed legendum *Houbarii*.

¶ HUBARII, Eadem notione. Charta an. 1274. in Hist. Mediani Mooast. p. 332. *Promisitavimus prædictum Abbatem... omnes agros qui jure proprietatis ad sæpe dictam curiam spectare noscuntur, conferre posse & debere sine reclamatione villici & Hubariorum dictæ villæ.* Adde Tolnerum in Hist. Palatina inter Instrum. pag. 16. *Hovir* Hobariuni seu colonum vocant Poetæ nostrates. Le Roman *de Partonopex* MS.

Et que Dame de tel endroit
Nul meillor Hovir ne porroit,
Plus cortois, ne plus debonaire, &c.

¶ HUPPFENNIGE, Denarius, sive census de *huba*, quem possessor anouatim præstat domino. Liber redituum vetus Episcopi N. apod Schilterum *in* Gloss. Teuton. *Item jura sive census denariorum, qui dicuntur Huppfennige, spectantes ad curiam in V. sunt hi: &c. Item notandum est quod solventes Huppfennige non tenentur ad mortuaria: alii autem curiæ attinentes, vel bona eidem censualia possidentes tenentur ad mortuaria.*

¶ HUBBERGUEL. Vide in *Halsberga*.

HUCA, Ricinium, quo scilicet mulieres olim caput operiebant & velabant: *Huque*, uti etiam appellatur in Flaodria. Statuta Massiliensia MSS. an. 1276. *Huca cum caputio vel almussa cum pennis... Huca cum sendato & caputio vel almussa.... Huca de panno serico, vel de camelotto cum cendato. Huca frezata.* Viris etiam attribuit Jac. Valerius in Tractatu MS. du *Droit d'armes & de Noblesse: Ceux, qui ont tournoié sous les bannieres endroit soi, sont vestus de pourpoins pareils avec Heuques d'orfaverie, ou autres habillemens.* Et Octavianus *de S. Gelais* io Viridario honoris:

Armetz lusans, briquequetz, capelines,
Hucques de pris, tres-riches mantelinet,
Venant sans plus jusqu'au dessus des fandes.

Vide Moostrelletum 1. vol. cap. 155. 3. vol. pag. 74. Theatrum Honoris Vulsunis *de la Colombiere* pag. 71. & Menagium *in* Originib. linguæ Francicæ. Vide *Huka*.

¶ HUCAGIUM, Proclamatio vini venalis, ut conjecto, & tributum pro ea solvendum. Charta an. 1269. ex Tabul. Floriac. *Tandem inter nos... pacificatum extitit in hunc modum, videlicet quod.... Hucagium seu clamor tabernarum & collatio Hucagii seu clamoris in Majoria... & omne jus quod habet in celleria & in collatione ejusdem nobis... libera remanebunt.* Etymon puto vetus Gallicum *Hucher*, Clamore accersere. Vide *Cridagium*.

HUCCIARE. Vetus Placitum ann. 17. Ludovici Pii, editum à Baluzio io Append. ad Capit. num. 34. *Et perquisierunt terminos de ipsa villa, archas, & fixorias, & vindenatos. Nos vidimus tenantes, & in omnibus Hucciando truncato mantilde Oderius comparavit, & Ababdela, qui vocatur Maraton, &c.* Nostris *Hucher*, est clamare, aliquem vocare.

☞ Hinc in Litteris Johannis I. Regis Franc. ann. 1354. to. 2. Ordinat. pag. 558. *Et se eulx ou aucun d'eulx se complaignent de ceuls qui se sont entremis des impositions ou temps passé, ou d'aucuns nos Officiers, ou d'autres, faites leur sommerement & de plein ostez tous Houquez, suites & cavillations par voye de reformation ou autrement, &c.* Le Roman *de Partonopex* MS.

De son cheval le trebusche,
Li paiens crie & brait & Huche.

¶ HUCENABRA, Idem videtur quod *Huba*, ab Anglico *House*, Domus, mansio; vel *Husband*, terram colere. Chartularium S. Trinitatis Cadom. fol. 46. v°. *Hugo 4. sol. pro una Hucenabra 3. denarios, pro homine 1. obolum.* Infra fol. 48. *Willelmus pro Huchenacra 4. denarios, &c.* Potior mihi videtur prima lectio.

HUCHA, HUCHIA, Arca, vel cista lignea oblongior, vox Picardis oostris nota, *Huche*. Leges Burgorum Scoticor. c. 121. *Item habebit cistam, Hucham, aratrum, &c.* Nescio an huc pertineat quod habent Schedæ MSS. *Uns peletiers ne doit Huche, se il n'a six garnemens ou plus: & ce garnemens ne doit tonlieu.* Usatica MSS Vicecomitatus aquarum Rotomagi: *Si aucun porte Huche ou buffet à clef hors de la ville, il doit 4. den.* [Consuetud. Brageriaci art. 93. *Qui archas seu Huchas debotaverit, aut falsas claves quæ dicuntur contra-claves tenuerit & eis usus fuerit.* Inventarium ornament. & reliq. Ecclesiæ Noviom. an. 1419. *Item magna Huchia operata à parte anteriori & entre-deux ad duas serruras.*] Vide in *Reterta*, & *Husica*. Ab *Huchiarum* forma dictæ fortasse naves, quas *Hushes* vocat Monstreletus 1. vol. cap. 243.

¶ HUCHETTA, diminut. ab *Hucha*. Inventarium modo laudatum: *Item una parva Huchetta ad ponendum candelas modici valoris.*

¶ HUCHENACRA. Vide *Hucenabra*.

¶ HUCIA. Vide *Housia*.

¶ HUCNOTICUS, Calvinianus. *Hucnotica persecutio*, apud *le Brasseur* Hist. Ebroic. pag. 324. ex Epitaphio an. 1562. Vide *Hugonotti*.

HUDEFEST. Vide *Hurderefest*.

HUDEGELD, ex Saxon. hẏð-ȝẏlð, Cotis vel corii pretium, quo sensu quis dicitur *corium redimere*, cum à flagellationis pœna, soluta pecunia, se eximit; ex hẏð, corium, & ȝẏlð, mulcta. Fletæ lib. 1. c. 47. §. 20. *Hudegeld, significat quietantiam transgressionis, illata in servum transgredientem.* Id est, *a servo, qui forefecit.*

☞ Haud scio an perperam editum sit *Hudegeld* pro *hinegeld*, ita ut vox formata sit ex *hine*, servus, & ȝẏlð, mulcta, quod ad definitionem Fletæ propius accedit.

¶ HUDREDEPENY. Vide in *Hundredus*.

¶ HUELLUM, f. Ligo, Gall. *Houe*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feod. to. 2. p. CLX. *Pro C. picois & L. Huellis & pro vectura à Belvaco usque ad Archas VI. l. & XIII. s.*

HUERNUM, [f. idem quod *Huba*, Mansio, domus coloni.] Charta Eduardi Confessoris anno 1044. in Monastico Angl. to. 2. p. 901. *Præterea addidi loco illi infra Londoniam partem terræ de terra illa... cum Huerno eidem terræ pertinente.*

HUESIUM, HUTESIUM, Multitudinis clamor inconditus, quo ut plurimum quempiam insectatur: ex Gallico *Hus*, formato ex ipso sibilo, quo quis aliquem explodit: *Huer* & *Huée*, etiamnum dicimus. Vita Luduvici Pii anno 840. *Quibus id agentibus, ... conversa facie in sinistram partem, indignando quodammodo, virtute, quanta potuit, dixit bis, Hutz, Hutz, quod significat, Foras, Foras. Unde patet, quia malignum spiritum vidit, &c.* Ita *Hus* de clamore militari confuso ac incondito usurpat non semel Villharduinus num. 89. *Et li Hus ere si grans, que il sembloit, que terre & mer fondist.* N. 127. *Li Hus de la noise fu si grans, que il sembla, que terre fondist.* Et n. 152. *Et fu li Ul & la noise grans.* Le Roman *de Florimon*:

Quant se furent entretenu,
Le cri leverent & le Hu.

[Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Lors laisserent cheval aler
Là oissiés uns Hus lever,
Et une noisse, & un cris.]

Monasticum Angl. to. 2. pag. 832. *Unde verbera, Hutesia clamores, querimonia, sanguinis effusiones emergere possent.* Fleta lib. 3. c. 7. §. 6. *In conditionibus oportet, quod roactus statim cum evaserit, clamorem, strepitum & Hutesium faciat & levet.* Sed apud Practicos Anglicos,

HUESIUM, uti scribitur in Legibus Malcolmi II. Scotiæ Regis cap. 15. §. 1. 2. & in Statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 21. §. 9. seu, ut apud alios passim,

HUTESIUM, sumitur pro eo multitudinis clamore incondito, quo latronem, aut capitalis criminis reum, seu in ipso crimine deprehensum, seu fugientem ac latitantem, pagani omnes tenentur insectari ac prosequi, donec comprehendatur, & in judicis manus tradatur: ita ut ex iis si quispiam defecerit, id est, reum clamore insectatus non fuerit, mulctis subjaceat, ut est in Legibus Canuti Regis Saxonicis §. 26.

Id apud Francos nostros à primæva regni origine obtinuisse, satis colligitur ex Decretione Chlotarii II. Regis c. 16. *Si quis ad vestigium minandum, vel latronem persequendum admonitus venire noluerit, quinque solidis condemnetur.* Ubi *vestigium minare*, est *per vestigium sequi*, ut est in Lege Salica tit. 39. Adde cap. 1. & 2. ejusdem Decretionis. Capitula Caroli C. tit. 31. c. 5. *Commendaverunt etiam, ut si alicui denunciatum fuerit, ut ad accipiendum latronem adjutorium præstet, aut aliquis sonum inde audierit, ut ad latronem accipiendum concurratur, & se inde retraxerit, ut ad hoc adjutorium non præstet, si liber homo fuerit, bannum dominicum componat; &, si colonus fuerit, ictus accipiat.* Ubi *sonus*, idem est quod apud Anglos, *Huesium levatum.* Similia habentur tit. 39. cap. 2.

Mulctæ autem pro latrone non secuto, apud Anglos vocantur *Amerciamenta* pro *Hutesio non levato*, vel *levato & non secuto*, in Fleta lib. 1. cap. 20. §. 114. vel *de Hutesiis levatis injuste, vel si juste, tunc non prosecutis, qui ea levaverint, & per quos deficit secta.* Lib. 2. cap. 52. §. 16. & lib. 1. c. 34. §. 2. *Ideo excipere poterit & dicere, quod secta non fuit benefacta, eo quod statim Hutesios non levavit: & si levavit, illud tamen non ad villas vicinas & propinquiores non manifestavit, nec scelus illud Coronatoribus vel aliis Ballivis Regis non ostendit; sed inde subticuit, &c.* Adde Will. Thorn. p. 2022.

In Anglia quippe, ut est apud Bractonum lib. 3. tract. 2. c. 1. §. 1. *Omnes tam Milites, quam alii, qui sunt 15. annorum & amplius, jurare debent, quod utlagatos, murdritores, robbatores, & burglatores non receptabunt, nec eis consentient, nec eorum receptatoribus: & si quos tales noverint, illos attachiari facient, & hoc Vicecomitibus & Ballivis suis monstrabunt, & si Hutesium & clamorem de talibus audierint, statim audito clamore sequantur cum familia & hominibus de terra sua.* Ibidem cap. 10. §. 1. *Quia sunt quidam, qui statim fugiunt post feloniam, & capi non possunt, statim post tales levetur Hutesium, & fiat post eos secta, de villa in villam, quousque malefactores capiantur, alioquin tota villata in misericordia Regis remanebit.* Adde Fletam lib. 1. c. 27. §. 1. Statuta Willelmi I. & Roberti I. RR. Scotiæ locis laudatis, & Additamenta ad Matth. Paris p. 149. 150.

☞ Hujusce rei exemplum insigne profert Thom. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Mandatum est Gulielmo de Haverhul Thesaurario Regis, quod civitatem London capiat in manum Regis, eo quod cives ejusdem civitatis non levaverunt Hutesium & clamorem pro morte magistri Guidonis de Aretio & aliorum interfectorum, secundum legem & consuetudinem regni.*

HUESIUM igitur, seu *Hutesium*, fuit inconditus clamor; atque ita appellatur in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 65. *Si quis audito clamore non exierit, reddat Overseunessam Regis, aut plane se ladiet.* In Regiam Majest. lib. 4. cap. 5. §. 3. *Clamor aut vox popularis, clamor vicinia, quod à vicineto levaretur. Sequela clamoris*, lib. 4. cap. 15. *Levet Huy & cry*, apud Brittonum p. 54. v. *Clamor violentia*, in Speculo Saxonico lib. 2. art. 71. §. 3. Ex quo id moris etiam in Germania obtinuisse docemus: *Arma licite ab his feruntur, qui violentia sequuntur clamorem. Clamorem autem violentia omnes sequi tenentur, qui annos discretionis habent, & gladiis accingi possunt, &c.*

Aliud tamen est *clamor*, aliud *Huesium*, etsi sæpe confundantur. Leges forestarum Scoticar. c. 15. §. 4. *Et si non possit* (capere) *debet levare Huy & croy.* Et cap. 22. *Debet levare Huy & cry.* Ubi *cry*, est *clamor popularis*; *Huy* vero videtur esse clamor cum cornu. Junguntur autem quia uterque clamor adhibebatur. Will. Thorn. cap. 25. §. 9. *Venit cum clamore & Hutesio.* Ita in Mandato de Juratis ad arma: *Vigiles levent Hutesium super eos undique, & eos insequantur cum tota villata & vicinis villatis cum clamore & Hutesio de villa in villam, donec capiantur.* Regiam Majest. lib. 4. cap. 23. §. 2. *Si quis latronem in damno suo invenerit cum furto, clamorem super illum statim levare debet cum cornu, vel cum ore, si cornu non habeat, cum alio clamore in vicinia, &c.* Statuta Willelmi Regis Scotiæ cap. 4. §. 2. *Debet levare cornu super illum de illo deforciamento.* Monasticum Anglican. to. 1. pag. 818. *Et arrepto cornu circumivit Abbatiam bis vel ter, levando Hutesium super Abbatem & conventum.* Knyghton. an. 1326. *Omnes, qui poterant cornu sufflare, vel vocem Hutesii emittere, &c.*

Clamoris usus, seu *Hutesii levandi* super reos obtinuit etiam in Gallia. Exstat enim Statutum pro urbe Parisiensi, inter Judicia, Consilia, & Arresta expedita an. 1274. in Parlamento Assumpt. B. M. in quo *ordinatum fuit per Dom. Regem, & ejus Consiliarios, quod quotiescumque melleia, vel domorum fractio, raptus mulierum, vel aliud consimile maleficium Parisius acciderit, omnes vicini & alii, qui hoc scierint, statim exeant ad impediendum malum pro posse suo, & ad arrestandum & capiendum malefactores, quos si arrestare vel capere non potuerint, levent clamorem, ad quem omnes, qui illum audierint, currere teneantur: & hoc proclamabitur ad bannum, & transgressores &c.*

mobiliter gravius puniuntur. Quibus adjungenda videntur, quæ in hanc rem habet Philippus *de Beaumanoir* in Consuetud. Bellovacensi MS. cap. 67. *Li jugemens est bons, & le coustume est bonne, qui quort en Beauvesains, en ce que cascuns pot, & doit penre les malfeteurs à Justice, & sans justice: & especialement les larrons & les bannis, & les amendés, & tos cis qui s'ensuivent por quelque cas que ce soit, quand cas est apers, eus & tost a tos à penre les vis, s'il poent, & mener en main de Justice: & se li malfeteur tornent à desense, & on les ocest en prenant, on n'en doit rien demander as preneurs. Car mis vaut qu'il soient occis qu'il escapent. Et plusors fois avons nos commandés en nos assises que ime faillent as cris qui avenront, & que cascuns mete paine en arrester les malfeteurs dessusdits, &c.* [Nec prætermittenda etiam quæ in hac voce scribit Rastallus: *Hue & crie est un pursuit de un ayant commis felonie par le hauls chemin: car si le partie rob, ou ascun en le companie de un qui fuit murdri ou rob, vient al Constable del prochein ville, & lui commanda de faire Hue & crie, ou de faire pursuit; puis l'offendor, describant le partie, & si prés que il pore, montrant quelle voie il est allé, le Constable doit immediatement de appeller sur le paroche, par aid en querance le felon; & se il ne soit trouvé la donc de donner garrem al prochain Constable, & il ad prochein à luy, desque le offendor soit apprehend, ou al meins jusque il soit été poursuie al latere de mere.*] Obtinuit etiam in Hispania, maxime in Navarra, mos idem, reos ac malefactores persequendi: apud eos enim incuntur societates, quas *Hermandatas*, quasi *Fraternitates*, Navarri; *Junctas*, quasi *Uniones*, Aragonii vocant: quibus, qui adscripti sunt, quoties aliquod gravius delictum admittitur, facto ad sonitum æris campani concursu (*ab crit & repic de campanes*, ut habet Charta an. 1452.) de compacto in illos impetum facere, reosque judicibus sistere tenentur. Exstat in hanc rem Ferdinandi Aragonii Castellæ Regis Edictum, apud Medinam *de las Grandezas de Espanna*, part. 2. c. 72. cujus summam delibavit Antonius Nebrissensis Decade 1. Rer. à Ferdinando & Elizabeta gest. lib. 6. c. 3. *Hermandati* etiam meminit Marinæus Siculus lib. 19. de Rebus Hispan.

Sed & ab *Hutesie*, vox *clamor*, apud Practicos Gallos, Anglos, Italos, &c. usurpari ex hoc usu cœpta pro rei alicujus vindicatione, quam etiam *Calumniam* vocabant: quod qui rem repetebat, *levato clamore*, coram testibus ac contivibus suam esse assereret, sibique restitui postularet: quod etiamnum faciunt Normanni nostri, apud quos rei vindicatio *Clamor de Hare* dicitur, de quo supra egimus.

HUESIUM & HUTESIUM, sæpe sumitur præterea pro ea jurisdictione ac cognitione criminum, de quibus *clamor levatur*, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 767. to. 2. p. 293. 345.

SECTA & SEQUELA UTHESSI, cùm buthesio levato, loci incolæ sequuntur malefactores. Vetus Charta in Additamentis ad Matth. Paris pag. 150. *Quod secta de Uthesiis fiant secundum antiquum debitum modum, ita quod negligentes, & Uthesium sequi nolentes capiantur, tanquam consentientes malefactoribus, & liberentur Vicecomiti, & insuper in qualibet villa provideantur 4. homines, vel 6. secundum quantitatem villa ad vicesia prompte & instanter prosequenda, & ad malefactores prosequendos, si supervenerint, &c.* Ubi perperam editum *vicesia*. Regiam Majestatem lib. 4. cap. 15. *Si quis catallum aliquod furatus fuerit, & sequela clamoris viciniæ sequatur eum, &c.* Bracton. lib. 3. tract. 2. c. 10. §. 1. *Quia sunt quidam, qui statim fugiunt post feloniam, & capi non possunt, statim post tales levetur Huiesium, & fiat post eos secta de villa in villam, quousque malefactores capiantur, alioquin tota villata in misericordia Regis remanebit.* Leges vernaculæ Guillelmi Nothi cap. 5. *Ci ki prendra larun sans suite & sans cri, &c.* Charta Odardi Dom. Hamensis an. 1328. *Se aucuns messais est fais en ladite ville, lidit Maire & Juré porront suir le malfaiteur par toute la terre dudit Seigneur à frecque poursuite, & avenc ducll.* Infra: *Si tost comme lidis Sires, ou si bers seront en... armé de la frecque poursuite, rendre le deveront ausdis Majeur & Juré, &c.* Vide *Hermendatum*.

UTHAGIUM, pro *Utesium*, in Charta Henrici III. Reg. Angl. apud Gull. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. to. 3. pag. 65.

¶ HUASIUM alia notione accipit Johannes Skenæus de Verborum significatione pag. 77. *Huesium*, inquit, *hoyesium, clamor, Gallice Oyer, Latine Andire; quod est in usu in proclamationibus, scilicet cum lictor armatus aut legatus populum convocat, & orat ut se audiat. Huchement* dicitur in Ordinat. Metens. tit. 2. art. 52.

☞ Aliud etiam sonat vox Gallica *Huage* in Charta an. 1473. *S'ensuit ceux qui deivent chasser en mes forests à toutes grosses bestes, rouges, rousses, noires, toutesfois que mos ou mes officiers voulent chasser, & aussi ceux qui doivent le Huage ausdites grosses bestes en mes forests.* Ubi manifestum est significari inconditum illum clamorem, quem, venante Domino suo, edere tenebantur vassalli & subditi, ut feræ eo territæ è latibulis suis prodirent.

HUGONENSIS SOLIDUS, in Tabulario Narbonensi sub an. 1126.

¶ HUGONOTTI, Hæretici recentiores, Lutherani aliique ejusdem surfuris viri. Prosper Sanctacrucius de Civil. Gall. Dissent. apud Marten. to. 5. Amplist. Collect. col. 1460. *Appellabantur eo tempore in Gallia qui ab Ecclesia descivcrant, Hugonotti, cujus nominis originem cum diligenter perspexissemus, invenire non potuimus. Alii enim ad Hugonem quemdam, qui multis jam annis contra Regem conspiraverat, referebant: alii, quod porta Turonensis civitatis, ubi frequenter congregari consuevere, de Ugoni appellaretur. Utcumque sit, iniquissimo animo ferebant ac gravissima injuria loco reputabant, cum Hugonotti appellabantur.* Vide Menagium in Origin. Gall.

¶ HUJAS, atis, Incola, ejusdem urbis seu regionis. Acta S. Ottonis to. 1. Julii p. 367. *Quo die Millena homines, tum Hujates, tum externi, sepulcrum Sancti visitant.*

¶ HUISSARTUM, Idem quod *Essartum*, Silva in terram cultam redacta. Charta Thossiacensis an. 1451. *Juxta Huissarta Garnerii Pouceti.* Vide *Exartus*.

HUISSERIUM, USSERIA, USSERIUS, USARIA, USSEAS, Hippegus, navis, qua equi transvehuntur, *Lime* Genuensibus, *Palandrea* Turcis dicta, ut auctor est Remigius Nanninus. Sydonius in Panegyrico Majoriani:

.... Pari jam linstre cavata
Indociles exponit equos.

Philippus Mazerius in Vita S. Petri Thomasii Patr. CP. n. 87. *Videlic. 6u. navigia, inter galeas, Husseria, & alia navigia militum armatorum.* Et n. 91. *Inter galeas, Husseria, ligna, naves, & alia navigia.* Godefridus Mon. S. Pantaleonis ann. 1224. *50. naves fecit fabricari, quæ Usseria nuncupantur, quarum magnitudo tanta capacitatis erat, ut duo millia*

Militum

Milicum cum dextrariis suis, & omnium armorum suorum pertinentiis, & praterea decem millia aliorum hominum valentium ad pugnam & ad bella cum armis suis in eisdem Usseriis valeant transferri. Usarias, alio loco appellat. Tractatus inter Venetos & Principes Christianos contra Turcos an. 1334. qui exstat apud Joannem XXII. PP. to. 9. part. 2. Epist. secr. pag. 137. *Item supponitur, quod Rex Siciliæ non omittet, quod faciet 4. Usserios & 4. galeas.* Utitur & Caresinus Scriptor Venetus an. 1378. *Usarii* in Epistola Comitis S. Pauli de Expugnat. CP. *Quilibet Usarius mangonellum suum habet erectum.* Ubi Gaspar Barthius ad Philippid. p. 517. *Usarios* pro hominibus accepit. *Vuissiers* passim dicuntur Villharduino, *Wisers* Hovedeno, *Ussers*, perperam, pro *Wissers*, Bromptono sub an. 1190. *Rex Tancredus dedit Regi Angliæ 4. magnas naves, quas vocant Vissers, & 15. galeas.* [Instrum. an. 1345. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 502. *Prometons à nostre dit cousin, que nous ferons faire à nos cous. & depenz douze Huissiers & six galées & pourvoirons de quant que besoing sera à la façon des dix-huit vaisseaux, & les furnirons de voyles, d'encres & de cordes.*] *Uscieri*, apud Jo. Villaneum lib. 7. cap. 57. lib. 8. c. 49. lib. 9. c. 92. lib. 10. c. 107. & Ricordan. cap. 206. *Ussieri*, apud Aug. Justinian. Episc. Nebiens. in Annal. Genuens. anno 1293. Petrus IV. Reg. Arag. in Chron. lib. 3. cap. 10. *E eren ne les set Uxers grosses, qui portaven cavalls, & vint naus grosses appellades naus de Covent, &c.* Adde c. 1112. lib. 4. cap. 4.

Vocis etymon doctissimis viris Vossio, Somnero, & aliis hactenus incompertum, à nobis indicatum in Notis ad Villharduinum: ubi *Usserias* sic appellatas observavimus, à vocabulo Gallico, *Huis*, quod *fores* aut *valvas* significat, quibus ostium clauditur, cum ejusmodi hippagones, receptis equis, foribus ad puppim occluderentur, ne maris unda navim occuparet. Idque ex Joinvilla, ipso Villharduino, & Will. Tyrio lib. 20. cap. 14. satis superque docuimus, in Notis ad eosdem Villharduinum & Joinvillam. *Huis* vero vox pro *foribus* deducta videtur à Saxon. hyr, & Germ. *Huys*, domus, ædes. Le Roman *du Rou* MS.

Tel euide de l'ostel issir,
Qui à l'Us ne pot avenir.

[Le Roman *d'Athis* MS.

Et l'Uis par où ils y entrerent,
Onques oncil rel ne resgarderent.

Huiselet, minor porta. Le Roman *de la Rose* MS.

Tant cum Huiselet bien barré
Trouvons peticet & estroit.]

Sed & etiamnum *Huissieres* appellamus leviores illas fores, quæ velis obducuntur, aut cancellis, cujusmodi fuere *Cancelli forenses*, ad quos, qui stare solent ostiarii, *Huissiere* etiamnum dicuntur. Computum Steph. *de la Fontaine* Argentarii Regis an. 1351. *Pour 10. sergettes vermeilles pour mettre aux Huissieres & fenestrages de la Chambre du Roy.*

¶ HUISSERIUS CAMERÆ, Aulæ ostiarius, Gall. *Huissier de la chambre.* Ordinatio Officiorum in domo Dalphinali an. 1340. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 392. *Quorum camerariorum & barberiis unus, sit semper successive Huisserius Cameræ nostræ, & quilibet eorum percipiat pro salario annuatim florenos auri decem.* Ibid. p. 396. *Ordinamus in eodem hospitio unum Husserium Aulæ.*

¶ HUKA, Peplum muliebre Brabanticum, Flandris *Huycke*. Acta B. M. Oignacensis to. 4. Junii p. 632. *Quam ipse Nivellis viderit pictam pro matrimonii annis in habitu sæculari cum peplo brabantico nigro, Hukam vulgo vocant.* Vide *Huca*.

¶ HULCUM, Idem quod mox *Hulka*. Instrum. an. 1412. apud Rymer. to. 8. pag. 755. *Anno regni nostri* (Henrici IV. Regis Angl.) *undecimo, supra mare in quoddam Hulcum de Selandia, ducentes secum aliud vas cum vinis carcatum, ad veniendum mercacerie in regnum nostrum Angliæ, se miserunt... Præfati ligei nostri cum Hulco suo prædicto, una cum prædicto alio vase.... capti fuerunt.*

¶ HULCUS, *Pastor*. Vetus Gloss. MS. Sangerm.

HULDA, Hominium, veteri Scriptori apud Brouverum lib. 17. Annal. Trevir. p. 957. 1. Edit. ex Germ. *Hulde*, fides, fidelitas, obsequium. Vide Vitam Balduini Lutzemburg. Archiep. Trevir. lib. 1. c. 5. lib. 2. c. 3. to. 1. Miscellan. Baluzii.

HULKA, Navis species, oneraria, Flandris *Hulke*. Thomas Walsinghamus p. 394. *Commisit cum eis, & cepit tres carricas, & unam Hulkam, & 4. balingarias.* Vide *Hucha*.

HULLÆ, Carbones ex terra nigra, quibus fabri utuntur, Leodiensibus, apud quos primum reperti dicuntur sub ann. 1200. hodie *Houilles*. Brusthemius an. 1198. *Carbones, quos Galli Hullas vocant, inventi sunt juxta Leodium in monte publico.* Adde Ægidium Monachum Aureæ Vallis in Episcopis Leod. cap 95. & M. Chronicon Belgicum an. 1201. Hylle Saxonib. est *carbo*, hinc Coley-hylle, *Collis carbonis*, apud Silvestr. Giraldum de Expugn. Hibern. lib. 2. c. 30. Vide *Carbo*.

HULLARII, Qui ejusmodi carbones eruunt. Radulphus de Rivo in Episcop. Leod. cap. 1. *Gregariorum militum,... quorum plurimi erant Hullarii.* Cap. 23. *Hullarii Leodienses.* Hinc traducta vox apud nostros pro calonibus & prædatoribus in militaribus castris, vel nebulonibus. Poeta MS. infimi ævi, post Summam Willelmi Brittonis, ex Bibl. Collegii Navarræi:

Sunt per quæ cunctis obstant anathemata juris,
Pseudo-pugil, nebulo, meretrix, fur, falcria, leno,
Et decii factor, Hoularius vilis & actor.

Vetus Interpres Gallicus MS. Novellarum Justiniani, Nov. 16. de Lenonibus: *Cist titres est des Houliers & des meschines, & des lescheors, &c.* Petrus *de Fontaines* in Consilio, c. 16. extremo: *Ne à un ribaut, ne à un Houlier, contre celuy qui est de bone vie.* [Hinc emendandus Butilerius in Summa rurali cap. 88. ubi perperam editum, *Hourieur*, & *Houriere*, pro *Houlier* & *Houliere*.] Guill. *Guiart* ann. 1204.

Houlier, & ribaut, & paillart,
Qui toujours la guerre commencent
En Normandie se relancent.

Idem 1214.

Houliers & ribaus & garçons,
Dont l'erre ne c'est pas serie,
Font tele noise & tele crierie, &c.

Et ann. 1304.

Houliers & ribaus de Champaigne
Qui sont si liez & si gaillart,
Et ribaus de sour & paillart,
Qui gaaigner en guerres attendent;
Par les chans çà & là s'espandent,
Volentiers d'aller ou feurre.

¶ HOLERII, Eadem notione. Edictum Johannis Regis Franc. an. 1352. to. 3. Ordinat. pag. 496. *Ex fide dignorum relatione ad nostrum pervenit auditum, non solum semel, sed pluries & frequenter, quod quamplures extranearum nationum, ministeriorum, & statuum diversorum, alii muctrarii, alii lattones, nonnulli monetarum falsatores, & aliqui exleratores (f.*

exploratores) & *Holqin, deceptores, &c.* Adde Hist. Paris. Lobinelli to. 3. p. 245.

HULLUS. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 292. *Habendum & tenendum dictam pasturam in Hullis & holmis, &c.* Anglo Saxonibus hull, & hill, est mons, collis: *Holmus* vel *Hulmus*, locus depressior aquis irriguus. Vide *Hulmus*.

HULMUS, Holmus, Anglis, Danis, Germanis, *Helm*, vel *Helme*, Clivus, monticulus, collis, *Holm*, (inquit Lelandus in Commentar. in Cygn. Cant.) *eminentis loci, interdum & silvosi, & aquis circumsepti verticem aut eminentiam exprimit.* Addunt Camdenus in Insulis Britannicis, & Spelmannus, interdum *Holmes* dici depressiores & herbidas planities plurimis rivulis & aquarum divortiis circumfusas: quomodo videtur usurpare Monasticum Anglican. to. 1. p. 680. *Tres dalos prati, & unum Hulmum, & aliquos sospites.* Et to. 2. p. 292. *Habendum & tenendum, dictam pasturam in Hullis & Holmis in separabilitate, &c.*

HULSAAR. Andreas Sunonis lib. 5. Legum Scanicarum c. 23. *Si vero descendat* (vulnus) *ad interiora; puta in capite usque ad cerebrum, in pectore usque ad jecur, vel pulmonem, in ventre usque ad viscera, quod vulnus Hulsaar dicitur in vulgari, duplo majorem & satisfactionem exigit & defensionem.* Vide *Waadesaar*.

¶ HUMANARI, Homo fieri, de Christo dicitur qui humanam carnem assumsit. Acta S. Franciscæ Romanæ to. 2. Martii p. 105. *Verbum & ipse Deus, dignatus es intra meos virginales Humanari artus.* Occurrit etiam in Homilia MS. Remigii Autissiod.

¶ Humanatus, *Homo natus.* Gasp. Barthii Gloss. apud Ludewig. Reliq. MSS. to. 3. p. 454. Papias in Præfatione: *Et pro me Papia multiplicibus obsito peccatis, ad Humanatum pro nobis Dominum exhorent.* Epistola Concilii Francoford. ad Episc. Hispaniæ tom. 3. Conc. Hispan. pag. 105. *Adjunxistis: In professione Nicani symboli non invenimus dictum, in Christo duas naturas & tres substantias, & homo deificus & Deus Humanatus.*

¶ Humanatio, Incarnatio qua Verbum Divinum homo factus est. Bulla Nicolai IV. PP. apud Rymer. to. 2. p. 513. *Cujus etenim pectoris, etiam lapidei quantumcumque duritiam non emolliat consideratio illius Humanationis humilitas in qua Dei filius factus homo exinanivit semetipsum.* Adde Concil. Armenorum an. 1342. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 318.

1. HUMANITAS, Cibus, potusque humanitati sufficiens, Varroni. Hinc *Humanitatem tribuere*, apud S. Maximum Taurinensem homil. de Non timendis hostibus carnalibus. *Humanitatem dare*, in Legibus Wisigoth. lib. 9. tit. 1. §. 4. 5. 6. *Humanitatem ministrare*, apud Marculfum lib. 1. form. 11. quæ est tractoriæ: *Ideo jubemus, ut locis convenientibus eisdem à vobis evectio simul & Humanitas ministretur: hoc est, veredos seu paraveredos tantos, panis nitidi modios tantos, &c.* Charta Caroli Calvi an. 858. pro Monasterio S. Mariæ Suession. *Delegavimus decimas omnium rerum de tota Abbatia, & earum, scilicet rerum, quæ in terra coluntur, vel quæ hominum studio ad Humanitatis usum habenda nutriuntur, & per curam Præpositi aptis vehiculis ad Monasterium ducuntur: & ne aliquando quicquam necessarium deesse possit hospitibus, & omnis humanitas supervenientibus exhibeatur, &c.* Lex 7. Cod. de Custodia reor. *Judices omnibus dominicis diebus productos reos custodia carcerali videant, interrogent, ne his Humanitas clausis per corruptos carcerum custodes negetur.*

Ubi Anianus: *Ut eis à Christianis, vel à Sacerdotibus substantia, vel alimonia præbeatur.* Vide S. Ambros. de Tobia cap. 14. Senatorem lib. 7. Epist. 33. & Martyrol. vetus 5. Kl. Aug. in S. Pantaleon. Eadgarum in Legibus Monachorum Hydensium cap. 13. Udalricum lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 21. &c. Adde Capitul. Aquisgr. an. 817. cap. 27.

¶ 2. HUMANITAS, Statura. Acta S. Agricolæ Episcop. Cabillon. to. 2. Martii pag. 514. ex Gregorio Turon. *Humanitatis exigua, facundia vero magna erat.* Quod Galli diceremus: *De petite taille.*

¶ HUMANITUS. Charta Theobaldi Prioris Charitatis an. 1237. *Postquam de me Humanitus contigerit.* Id est, postquam me mori contigerit.

¶ HUMDRET. Vide *Hundredus*.

¶ HUMECTARE, Inundare, Gall. *Inonder.* Chron. parvum Ferrariense apud Murator. tom. 8. pag. 477. *Ceterum cum hic Sandalus fluvius vadosus nimis agros Humectaret vicinos, & flebiles esse faceret.* Hoc verbum usurpat Columella pro *Humidare*.

¶ HUMECTUS, Paludosus, Gallice *Marécageux.* Chron. Monast. Novalic. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 734. *Has subtus limina ostiorum teream cavat manibus & quemdam hiatum faciens, se dominam clam liberat. Quæ inde evadentes, collocant sese in Humectis locis, ut sic fugere valerent.*

¶ HUMELETUM, Villula à majori vico dependens, Nostris *Hameau.* Charta Henrici IV. Ducis Slesiæ ann. 1288. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 427. *Quo defuncto fructus vinearum ipsarum cum usibus Humeleti ac proventibus molendini ad quotidianas distributiones cedent tam personis, quam Canonicis Sanctæ Crucis qui pro tempore fuerunt residentes.* Ibidem: *Vineas vero de Olsnitz, Humeleta ac molendinum, &c.* Vide *Hamellum* in *Ham*.

¶ HUMELO. Vide *Humlo*.

HUMERALE, Idem quod *Amictus*; vel *Superhumerale*, Vestis *Clericalis*, Sacerdotalis & Pontificalis, de qua suo loco. [*Humerale* à superhumerali distingunt Macri Fratres, quos consule in Hierolex.] Gloss. Lat. Gall. *Humerale, Espauliere, Ephot.* Alcuinus lib. de Divin. Offic. cap. Quid significent vestimenta: *Post sandalia in Ecclesia vestimentis sequitur Humerale, quod fit ex lino purissimo, &c.* Hugo à S. Victore lib. 1. de Sacram. c. 45. *Humerale sive amictus.* Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 55. *Et alligat Superhumerale, i. amictum.* Ordo Romanus: *Fratres in chorum ordinatim convenire debent Humeralibus & albis, apud quosdam autem casulis indui.* Alio loco: *Anabolagium, id est, amictum, quod dicitur Humerale.* Hildebertus Cenomanensis de Officio Missæ:

.... *Scapulas Humerale tegebat*
Præsulis intrantis interiora sacri.

Acta Murensis Monast. pag. 29. *Septuaginta alba cum totidem Humeralibus & cingulis.* [Adde Miracula S. Udalrici sæc. 5. SS. Benedict. pag. 466. & to. 1. Rerum Mogunt. pag. 94.]

Homorarium, pro *Humerale*, in Charta Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 1016. apud Antonium de Yepez in Chronico Ord. S. Benedicti to. 5. *Indumenta Sacerdotum & Levitarum, cum balteis & Homorariis aureo texta, vissina,* (bissina,) *purpurea & linea, in admonitione conversorum signos & campanas, &c.*

☞ Est etiam *Humerale* vestis militaris. Paulus JC. *Si tibiale vel Humerale miles alienavit, castigari verberibus debet.* Ea autem voce non solum pars illa vestitus ænei intelligitur qua teguntur cataphractorum humeri, sed & quodcumque militare

amiculum humeros contegens, Italis *Dorsiere*, *Schiatera*. Vide Carolum de Aquino in Glossar. militari.

¶ HUMERULUS, Axis, Gall. *Essieu*. Vita S. Columbæ Abb. to. 2. Junii p. 225. *Fuit itaque talis ejusdem agitatio diei per longa viarum spatia, sine ulla rotarum Humeralorumque separatione sive labefactatione... in currus cui insederat, salubriter absque ulla impeditione recta incederet orbita.*

¶ HUMICUBÆ, *Sacerdotes humi cubantes ad Deorum responsa accipienda.* Laur. in Amalth.

¶ HUMIDARE. Suppl. Antiquarii: *Humido*, ὑδαβρέχω: *Irrigo*. Verbum Plinio notum.

HUMIGARE, Humidum reddere, Gallis *Humecter*. Vindicianus Comes Archiatror. *Post hac à me ager ad balnea mittitur, ut lavacro ejus siccitas Humigetur.*

HUMILIARE, Dehonestare. Concilium Tribnriense an. 895. cap. 41. *Frater vero ejus, suadente diabolo, adamatas ab ipsa, clanculum eam Humiliaverit, & violatam reddiderit, &c.* Andreas Suenonis lib. 13. Legum Scaniæ cap. 3. *Ubicumque quispiam licet solus violemer vel virginem Humiliaverit, vel corruptam oppresserit, &c.* Ita *Humiliationem* pro opprobrio & dedecore cuipiam illato usurpant S. Columbanus de Pœnitentiarum mensura c. 28. & Cumeanus in Pœnitentiali c. 3. Vide *Humilitas*.

HUMILIARE SE, Per adorationem inclinare se, genua flectere. Gloss. Gr. Lat. MS. προσκυνῶ, *Humilio*. Anastasius in S. Marcello PP. *Comprehensus à Maxentio, ut negaret se esse Episcopum, & sacrificiis se Humiliaret dæmonum.* In S. Joanne PP. pag. 35. *Tunc Justinus Augustus dans honorem Deo, Humiliavit se pronus, & adoravit beatissimum Papam Joannem.* Et in S. Agapeto p. 38. *Tum piissimus Augustus Justinianus gaudio repletus, Humiliavit se sanctæ Sedi Apostolicæ, & adoravit beatissimum Papam Agapitum.* Charta Charitatis Cisterciensis Ordin. cap. 2. *Ubi vero consederint, Humilient sibi mutuo.* Usus antiqui ejusdem Ord. cap. 68. *Incedat per medium chorum cum gravitate; Humilians se contra Abbatem.* Cap. 70. *Humiliet se profunde de loco suo versus Abbatem.* Vita MS. S. Romani Presbyteri: *Ut autem ad eum venit, Humiliavit se coram eo, &c.* Vide Statuta Ordinis Præmonstrat. dist. 1. cap. 5. [Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Chascune vers Deu s'Humilie,
Q'a lor gent gart & maintegne,
Qe meschance ne lor viegne.]

HUMILIATIO, Capitis inclinatio, vel genuflexio. Regula S. Donati cap. 26. *Similiter pœniteat, quæ Humiliationem in synaxi, id est, in cursu oblita fuerit, hæc est Humiliatio in Ecclesia post finem uniuscujusque Psalmi.*

¶ HUMILIATIO, Satisfactio propter delictum. Regula reformat. Monast. Mellicens. an. 1451. apud Schramb. in Chron. Mellicensi p. 410. *Pro errorum diversitate in cultu divino commissorum solent secundum consuetudinem triplices fieri emendæ sive Humiliationes.*

HUMILIATI, Ita dicti in Italia, maxime in Lombardia, viri quidam ac mulieres regulariter, & in congregatione viventes, *eo quod in paupertate & asperitate habitus*, (quem album fuisse aiunt,) *& gestus exterioris compositione, & morum gravitate, & in omnibus verbis & operibus suis magnum ostenderent Humilitatis exemplum.* Ita Jacobus à Vitriaco in Hist. Occident. cap. 28. qui plura de eorum Institutis refert. Hunc postmodum Ordinem, cujus initia quidam ad Friderici I. alii ad Conradi,

alii denique ad ejusdem Conradi successoris Henrici tempora referunt, Lucius Papa, quod ejusmodi *Humiliati* hæreticis dogmatibus, ac superstitiosis observationibus addicti deprehensi essent, abrogavit: confirmatis postmodum ab Innocentio III. in eorum & Pauperum de Lugduno, quorum Ordo pariter est damnatus, locum, Ordinibus Fratrum Minorum & Prædicatorum, ut auctor est Conradus Abbas Urspergensis sub ann. 1212. Vide Hieronymum *dalla Corte* in Histor. Veronensi lib. 10. pag. 586. ubi de Humiliatorum primordiis, pluribus agit, ut & Miræum de Ordinibus Monasticis. [Vide *Fratres de Spiritu Sancto*.]

¶ HUMILIATIO. Vide in *Humiliare*.

HUMILIATORIUM. Charta Didaci Episc. Compostellani æræ 1153. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 4. p. 437. *Inprimis confirmamus vobis, ut diximus, totum illud Monasterium, cum suis domibus, & servis, & cum cunctis, quæ videtur habere intra Humiliatoria B. Jacobi Apostoli, &c.* An *Heremitoria*?

¶ HUMILIS, Titulus ab Episcopis in suis subscriptionibus non semel assumtus; ut in Privilegio Pauli I. PP. apud Labbeum tom. 6. Concil. col. 1693. Hac etiam formula usus Henricus Rex apud Puricellum in Basil. Ambros. pag. 534. *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Humilis Romanorum Rex.* Quæ tandem penes Monachos tantum remansit.

HUMILITARI, Humilem fieri, humiliari. Faustus Regiensis contra Nestorianos, de Christo: *Natus, qui moreretur, datus, per quem vita renasceretur: illic dominatur, hic Humilitatur.*

HUMILITAS, Dejectio, opprobrium. [Lactantius lib. de Mort. Persecut. n. 30. de Maximiano Imper. qui purpuram deponere coactus fuerat: *Sic amisso Imperatoris & soceri honore, Humilitatis impatiens, alias rursus insidias machinatus est.*] Gregor. Turon. lib. 2. Hist. cap. 41. *Victosque totondit, & Chararicum quidem Presbyterum, filium vero ejus Diaconum ordinare jubet. Cumque Chararicus de Humilitate sua conquereretur, &c.* Lib. 6. c. 36. *Ad ulciscendam Humilitatem generis sui velociter properant, &c.* Adde lib. 1. Miracul. c. 78. Vide *Humiliare*.

HUMILITAS, Leontius Episc. Arelatensis in Epist. ad Hilarum PP. *Et te decrevimus, quam primum hac Humilitatis nostræ epistola salutare.* Vide *Humilis*.

¶ HUMILITER, Absque molestia. Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium apud Murator. to. 6. col. 991. *Imperator namque inde discedens at iter suum pacifice faciens, cum Veronam appropinquasset, indeque Humiliter pertransire voluisset, &c.* Ubi Muratorius: Bene Corius hoc verbum Italice reddens scribit, *Absque ulla molestia*.

HUMILITUDO, *Humiliatio*, ταπείνωσις, in Gloss. Gr. Lat. in aliis Gloss. MSS. ταπείνωμα.

¶ HUMIPES, *Sponsa dicta, quod rheda non veheretur.* Laur. in Amalth.

¶ HUMISTERNIUM, Humi cubatio. Vita S. Syncleticæ tom. 1. Januar. pag. 255. *Nam jejunia & Humisternia instituta sunt propter fœdissimas voluptates carnis.*

HUMLO, HUMULO, ex Gall. *Houblon*, quod à Latino *Lupulum* formatum, elisa litera L. Adalardus in Statutis Abbatiæ Corbeiensis part. 1. c. 7. *Nec messes, vel prata colligendo, nec braces faciendo, nec Humlonem, nec ligna solvendo, &c.* Polyptychus S. Remigii Remensis: *Summa census frumenti mod. 106. spelta 1416. ordei 732. mixtura 325.*

leguminis 11. *Humulonis mod.* 3. *vermiculi unc.* 12. *vini mod.* 1567. *&c.*

¶ Humelo, Humolo, Eadem notione. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 100. v°. *Restaurius servus solvit omni anno de Humelone medium* 1. *& facit wactam.* Ibidem fol. 101. recto: *Ostreldus servus solvit de Humelone mod.* 1. *& aliud servitium quod ei injungitur.* Et verso: *Camsiles* VIII. *omni anno de Humolone mod.* VIII. *pastas* XLVIII. Adde Constitut. Ansegisi Abbatis sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 640.

¶ Humlonaria, Locus ubi *Humlo* nascitur. Charta Pippini Regis apud Doubletum Hist. Sandionys. lib. 3. p. 699. *Donamus .... id est colonarias cum omni integritate, & in Ulfrasiagas mansos duos, & Humlonarias cum integritate.*

¶ HUMMELLUS, pro *Humerus*. S. Wilhel. Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 84. *Notat quoque Diaconus quando Sacerdos inter Canonem se inclinaverit, ut postea cum illo se erigat, calicemque cum eo discooperiat, & cum levante levet, iterumque repositum cooperiat; prius tamen in ipso accessu osculatur altare, ac deinde Sacerdotis brachium parum infra Hummellum.* Bernardus Mon. in Ord. Cluniac. ibid. p. 223. *Deinde dextrum Humerum Sacerdotis deosculatur.*

¶ HUMOLO. Vide *Humlo*.

¶ HUMOROSITAS, Humiditas. Miracula S. Ambrosii Senens. to. 3. Martii p. 232. *Tantum incurrit dolorem & Humerositatem in capite.*

¶ HUMULO. Vide *Humlo*.

HUMULUS, Idem forte quod *Humlo*. Specul. Saxon. lib. 2. art. 52. *Transcrescat siquidem Humulus sepem, qui radices habet intra sepem, vel cujus fundo radices fixerit, quantum de Humulo attrahere per sepem potest, Humulum tollet, & quod extra manet, ad vicinum pertinet.* Eadem habentur in Wichbild Magdeb. art. 128.

☞ *Humulum* idem esse cum *Humle* vix dubitare sinit Chronicon Florentii Episc. apud Eccardum de Orig. Domus Saxon. col. 59. *Triginta sex oves & tot agnos, & octoginta sex moldas Humuli, & viginti sex porcos pingues & viginti sex anseres.*

HUNDREDUS, Hundredum, Hundreda, Hundreth, vel Undredus, absque aspiratione, ut apud Petrum Blesensem Epist. 93. Anglis dicitur, quod Latinis *Centena*, *Centuria*, à voce Saxonica hundred, *centum*: unde Belgæ *Hundert*, eadem notione. Scribit Joan. Stiernhookus lib. 1. de Jure Sueonum vetusto pag. 30. districtus, seu Comitatus apud Uplandos & Suedos Cisilvanos, *Hundari* appellatos, quod centum ut plurimum villas, vel potius colonos continerent. *Hundredorum* autem in Anglia institutum ab Aluredo Rege profluxit: nam is indigenarum rapinas & eorum excessus cupiens compescere, ut auctor est Ingulphus, *Totius Angliæ pagos & provincias in comitatus primus omnium commutavit, comitatus in centurias, id est, Hundredas, & in decimas, id est, in trithingas divisit, ut omnis indigena legalis in aliqua centuria & decima existeret: & si quis suspectus de aliquo latrocinio, per suam centuriam vel decimam, vel condemnatus, vel invadiatus, pœnam demeritam vel incurreret, vel vitaret. Præfectos vero provinciarum (qui antea Vicedomini) in duo officia divisit, id est, in judices, quos nunc Justitiarios vocamus, & in Vicecomites, qui adhuc idem nomen tenent. Horum cura & industria tanta pax in brevi per totam terram effloruit, ut si viator quantamcumque summam pecuniæ in campis & publicis compitis vespere dimisisset, mane vel post mensem rediens integram & intactam indubie inveniret.* Ingulpho adjungendus Willelmus Malmesbur. lib. 2. de Gestis Regum Angl. cap. 4. qui etsi fere eadem tradat, rem tamen ita refert, ut lucem porrigat Ingulpho: *Et quia occasione barbarorum indigenæ etiam in rapinas anhelaverant, adeo ut nulli tutus commeatus esset sine armorum præsidio, centurias, quas Hundred dicunt, & decimas, quas Trithingas vocant, instituit, ut omnis Anglus legaliter duntaxat vivens haberet & centuriam & decimam. Quod si quis alicujus delicti insimularetur, statim ex centuria & decima exhiberet, qui eum vadaretur; qui vero ejusmodi vadem non reperiret, severitatem legum horreret. Si quis autem reus vel ante vadationem vel post transfugeret, & omnes ex centuria & decima Regis mulctam incurrerent. Hoc commento pacem infudit provinciæ, ut etiam per publicos aggeres, ubi semita in quadruvium finduntur, armillas aureas juberet suspendi, quæ viantium aviditatem riderent, dum non essent, qui eas abriperent.* Hæc perinde sub annum 892. narrat Willelmus Gemeticens. ut & alii: quæ postmodum Willelmus Nothus observari sua etiam tempestate sanxit, ut est in illius Legibus Latinis sub initium. Sed & hanc provinciarum Anglicarum divisionem habent Leges Edw. Confess. & Leges Henrici I. cap. 6. 8.

Hundredos seu *centurias*, vel *centenas*, non primus tamen instituit Aluredus; sed earum usum in Angliam invexit: non longe antea apud Francos nostros provinciæ in *Comitatus*, iique rursum in *Centenas*, vel *Centurias*, denique eæ in *Decanias* distributæ erant, uti in his vocibus docuimus. Sed quod de securitate inter indigenas stabilita, ac mutua vadatione narrant Scriptores, Aluredi prorsus videtur institutum.

Hundreds an certo familiarum vel villarum numero constiterint, haud omnino planum est. Gervasius Tilleberiensis lib. de Scacario part. 1. cap. penult. *Hundredum*, ait, *ex hidarum aliquot centenariis*, ut *hidam ex* 100. *acris* constitisse. Est autem *hida* tantum terræ, quantum uni aratro per annum sufficit, quod Latini ævi inferioris *Mansum* vocant, agri scilicet portio cum domicilio, uni familiæ colonariæ attributa: ita ut *Hundredus* certo familiarum numero constiterit: quod de *Centena* apud Francos volunt. Neque aliud apud Bromptonum *Villa* videtur sonare, cum ait, *Hundredum Latine dici, quod Walliæ & Hiberniæ Cantredus, & continere centum villas*: ut & apud Ranulfum Castrensem lib. 1. c. 50. scribentem, *Wapentak & Hundret idem esse, quod procinctus centum villarum.* Videtur enim his locis *villa* idem esse, quod *colonia*, seu familia rustica, uni agri portioni addicta. Sed & inde intelligendus Giraldus Cambrensis, scribens: *Monam insulam* 343. *villas habere, & pro tribus cantredis reputari.* Nam his locis, *villa*, pro pago, uti hodie appellamus, sumi non potest, cum, ut ait Spelmannus, tantum abest, ut in *Hundredo* tot reperiantur villæ, ut majores vix 30. aut 40. habeant. Proinde cum Lambardus ait, *Hundredum à numero centum hominum appellationem habere*: id intelligendum de iis, quos nostri *Capita mansi* appellabant, seu *Chefs de famille*, capita familiæ quibus reliqua ipsa familia suberat, ita ut unicum caput conficeret.

Iis porro centuriis & decaniis adscribebantur omnes, qui annum ætatis duodecimum excesserant, cujuscumque essent conditionis, sive liberi, sive servi, ex Legibus Canuti Saxonis §. 19. Decaniis præerant *Decani*, centuriis seu hundredis *Centenarii*, qui &

HUNDREDARII, & *Præpositi*, vel *Domini Hundredorum* vocabantur, ut in Legibus Edw. Confess. cap. 32. Hi una cum hominibus decaniarum & hundredorum de litibus, & *Decani* de iis, quæ minoris, ut suo dictum loco: *Hundredarii* vero de iis, quæ majoris essent momenti, cognoscebant.

Hundredarii primitus ab ipso populo eligebantur, ut in voce *Wapentachium* docemus. Postmodum Statuto Edw. II. an. 9. *Hundredarii* à Cancellario, Thesaurario, & Baronibus Scacarii designabantur. Denique Statutis an. 2. Edw. III. cap. 13. & an. 14. ejusdem cap. 9. omnes hundredi, ut olim, Comitatibus restituti, iterumque annexi, & Vicecomitibus præceptum, ut probos in eisdem *Hundredarios* aliosque ministros constituerent. Vim hoc obtinuit, quoad hundredos, qui Regi suberant: in aliis autem, qui jure hæreditario ex Regum privilegiis, eos possidebant, non item, ait Spelmannus.

HUNDREDA, Hundredariorum Comitia inde passim dicuntur, in quibus una cum 12. Senioribus hundredi seu centuriæ illi judicabant, ut est in Legibus Ethelredi apud Vanatingum sancitis cap. 4. Quando autem ea tenerentur, varie observatum arguunt Leges Anglicæ. Quippe in Legibus Edgari Saxonicis cap. 5. & Canuti cap. 17. oppidana ter, suprema vero, ex omnibus scilicet hundredis coacta, Comitia bis in anno teneri sancitur: quæ quidem suprema Comitia *Comitatus* vulgo appellabant, quibus præerant Episcopi & Comites Provinciarum: ubi Episcopi quidem de rebus Ecclesiasticis, Comites de rebus civilibus cognoscebant. Quod etiam habetur in Legibus Edw. Confess. c. 32. 34. Leges veteres Legibus Inæ subjectæ, singul. mensibus exacta hæc Comitia docent: *Hoc est judicium qualiter Hundredum teneri debeat. In primis, ut conveniant semper ad quatuor hebdomadas, & faciat omnis homo rectum alii, ... & faciat furi rectum suum, &c.* His consentiunt Leges Edw. Confess. c. 35. *Debet autem Scyremot bis, Hundreda & Wapentachia duodecies in anno congregari, & septem diebus antea summoneri, nisi publicum commodum vel dominica Regis necessitas terminum præveniat.* Est autem *Wapentachia* in aliquot Angliæ Provinciis, quod in aliis *Hundredus*: quod & rursum habetur cap. 34. Leges Henrici I. cap. 51. *Debent autem ad singulos menses, i. per annum duodecies congregari Hundreda: Comitatus bis, si non sit opus amplius, ut omnis homo rectum faciat alteri ad rectum terminum, & omnis causa finem habeat: & summoneatur Comitatus septem dies antea.* Et Charta ejusdem Regis *de Comitatu & Hundredis tenendis*, apud Spelmannum: *Sciatis, quod concedo & præcipio, ut amodo Comitatus mei & Hundreda in illis locis & eisdem terminis sedeant, sicut sederunt tempore Regis Edwardi, & non aliter. Ego enim, quando voluero, faciam ea summoneri propter dominica necessaria ad voluntatem meam.* Has denique in hundredis tenendis consuetudines observari hocce generali Sancito voluit Stephanus Rex, apud Ricardum Hagustaldensem de Bello Standardico p. 314. *Bonas leges & antiquas & justas consuetudines in Hundredis & placitis & aliis causis observabo, & observari præcipio & constituo.*

Ex prædictis colligitur coacta interdum extra ordinem ejusmodi Comitia, propter regni necessitates, vel propter emergentia negotia, ad Regis libitum. Quod & docet Charta seu Breve Willelmi II. apud Spelman. *Willelmus Rex Anglorum H. Camerario sal. Faciat convenire & considere tres Hundredos & dimidium, apud Flectehamburch, propter terram illam de Helm, quæ pertinet ad Ringstedam, & quam Abbas Ramesiæ reclamat ad victum & vestitum Monachorum suorum. Et si Abbas poterit ostendere ratione & testimonio comprovincialium, quod antecessor suus tandem terram habuerit, eo die, quo pater meus fuit vivus & mortuus, tunc præcipio, ut illam terram & omnia, quæ juste pertinent ad Abbatiam suam, pacifice & honorifice habeat. Teste R. Bigod apud Windesoriam.*

Sed & inde habemus convocatos interdum plures simul hundredos, secundum causarum momenta: quod & firmatur ex lib. Ramesiensi sect. 298. *Notum esse volumus, Reinaldum Abbatem Ramesiensem apud Uderwiwelle in præsentia Roberti filii Walteri eo tempore Vicecomitis, & Alani Subvicecomitis Norfolciæ & Suffolciæ, & in præsentia multorum aliorum Francorum & Anglorum, dirationatum fuisse testimonio virorum de novem Hundredis ibi congregatorum, quod Rex Canutus, &c.* Infra: *Fuerunt nempe viri prædicti de novem Hundredis jurare parati se audisse & vidisse, &c.* Ex his initiis prodiit, ut opinatur Spelmannus, hodierna apud Anglos juratarum è plurimis hundredis conscriptio, & causarum examen, quod *Patria*, & *Per patriam* dicitur, vulgo, *Trial par pays.*

In *Hundredis* examinabantur causæ civiles & Ecclesiasticæ, perinde ac in Comitatibus, ipsis Episcopis vel Archidiaconis pro tribunali sedentibus. Sed id immutavit Guillelmus Nothus ea Constitutione, quam descripsit Seldenus in Jano lib. 2. §. 14. *Propterea mando, & regia auctoritate præcipio, ut nullus Episcopus vel Archidiaconus de Legibus Episcopalibus amplius in Hundredo placita teneat: nec causam, quæ ad regimen animarum pertinet, ad judicium sæcularium hominum adducat: sed quicunque secundum Episcopales Leges de quacumque causa vel culpa interpellatus fuerit, ad locum, quem ad hoc opus elegerit & nominaverit, veniat, ibique de causa sua respondeat, & non secundum Hundredum; sed secundum Canones & Episcopales Leges rectum Deo & Episcopo suo faciat.*

Omnes porro *Hundredis*, seu *Hundredi* Comitiis, quæ hunꝺꝛeꝺe-ᵹemoꝺe appellabantur, interesse tenebantur, [quod *Hundredi secta* dicebatur:] qui abesset, absentiam gravi mulcta luebat, ut est in Legibus Edgari Saxonicis §. 5. & in Legibus Canuti §. 16. in Legibus Guillelmi Nothi, & in Legibus Henrici I. cap. 51. Charta Henrici I. apud Spelman. *Et volo, & præcipio, ut omnes de Comitatu eant ad Comitatum & Hundreda, sicut fecerunt tempore Regis Edwardi, nec remaneant propter aliquam causam, pacem meam, vel quietudinem meam, qui non sequuntur placita mea & judicia mea, sicut tunc temporis fecissent.* Hæc vero eorum, qui ab hundredis seu Comitiis aberant, mulcta intelligitur in veteribus Chartis Anglicis, in quibus Ecclesiarum Prælati, verbi gratia, eximuntur ab *Hundredis*, id est, à necessitate eundi ad *hundredos*, ita ut si iis ipsimet non interfuerint, mulctam propterea non incurrant. Charta Edw. III. pro Abbatia S. Remigii Remensi, to. 2. Monastici Anglic. p. 993. *Prohibeo, ne submoneatis Monachos de S. Remigio de Remis, ut eant ad Hundreta, nec ad scyras; sed Præpositos suos, vel unum ex hominibus suis mittant.* [Charta Henrici II. Regis Angliæ pro Ecclesia de Herleia apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 45. *Et terra & homines Ecclesiæ illius, quocumque sint loco per Angliam, sint li-*

beri & quieti de firis & Hundredis, & murdre, & latrocinio &c.] Ex vero mulctæ

HUNDRED-LAGHES, idest, *leges*, seu *mulcta*, vel *emenda Hundredi* dicuntur: nam in hac voce, laghe, Saxonibus, ut Latinis, lex, mulctam sonat: à quibus quidem mulctis immones dicuntur omnes forestarii, in Legibus Forestarum Canuti Regis cap. 9. *Sint . . . quieti & liberi ab omnibus provincialibus summonitionibus, & popularibus placitis, quæ Hundred-laghe Angli dicunt.* Interdum

HUNDREDUM, ut apud Rastallum, *est quietum esse de denariis vel consuetudinibus faciendis Præpositis & Hundredariis.* Nec aliud est

HUNDREDES-PENNY, HUNDREPENY, Præstatio, scilicet quæ ab hominibus hundredi Vicecomiti, vel Hundredi præposito, in oneris sui subsidium fiebat, & *Auxilium Vicecomitis* interdum vocitatur. Vide in hac voce. Immunitas ab hac præstatione sæpe occurrit in Privilegiis Ecclesiarum cum aliis immunitatibus, ut in Monastico Angl. to. 2. p. 534. 827. &c. [Charta Henrici II. Regis Angliæ ex Archivo Beccensi: *De blodwita, & de fiervita & de Hundrepeny & de thedingpeny.* Glossariolum ejusdem Monast. *Hundredepeny, Quitte de tallage de Hundred.*] Alias, ait Spelmannus, vocatur *Denarius de hundredo*, quæ vis est vocis *Hundred-penny*, in qua *penny*, *denarium* significat: sed arctioris significationis est, quam vox *Hundredum*. Hoc enim in privilegiis videtur liberare ab omnibus consuetudinibus & solutionibus hundredo debitis: illud ab istiusmodi tantum solutione. Observo præterea

HUNDREDUM, ipsam mulctam, quæ in hundredorum Comitiis interdum irrogabatur, appellatam, eamque 8. fuisse libratum. Leges Edwardi Confessoris c. 21. *In Danelaga per 18. Hundreda, qui numerus complet septies 20. libras, & 4. quoniam forisfacturam Hundredi, Dani Norwagenses 8. libr. habebant*, &c. Ricardus Hagustaldensis de Statu Hagustaldensis Ecclesiæ c. 14. *Si quis igitur quemlibet cujuscumque facinoris aut flagitii reum & convictum infra quatuor cruces, quæ sunt extra ipsam villam de Hestaldasham, capit & retinet, universali judicio duo Hundreth emendabit: si vero infra villam, 4. Hundreth: si vero infra muros atrii Ecclesiæ; 6. Hundreth: si autem infra Ecclesiam, 12. Hundreth: si vero infra valvas chori, 18. Hundreth, . . . In Hundreth 8. libræ continentur.*

HUNDRED-SETENA. Privilegium Edmundi Regis Angl. dat. an. 944. apud Malmesbur. lib. 2. de Gest. Reg. Angl. *Concedo Ecclesiæ sanctæ Dei genitricis Mariæ Glasconiæ . . . jura, consuetudines, & omnes forisfacturas omnium terrarum suarum, id est, burggerita, & Hundres-setena, athas, & ordelas*, &c. Ubi Spelmannus: Nunquid legeris *Hundret-sceatena*? A ꞅceat, pro symbolo, quod *Hundredarius* solebat impendi, & hoc privilegio jam remittitur. At Somnerus nihil mutandum censet ex Textu, ut vocatur, Roffensi, ubi hæc vox, *constitutio hundredi* redditur: *Debent habere constitutionem hundredi, quod Angli dicunt Hundret setene.*

☞ Placet Somneri sententia: ꞅæꞇa enim vel ꞅeꞇena, ut ipsemet observat, Anglo-Sax. in compositione habitatorem, colonum, incolam significat; unde *Hundred-setena* de mulcta, quæ ob crimen vel injuriam in Hundredarium commissam exigitur, licet interpretari: nisi malis de præstatione ab eo qui Hundredis adscribebatur exsoluta, accipere; quod sua fere videtur Textus Roffensis. Charta Edgari Regis an. 12. regni ejusd. to. 1. Monast. Anglic. pag. 16. *Et habeant socam, & sacam, on stronde, & on streame, & on wode, & on felde, on grithbrice, Hundred-setena, athas & ordelas*, &c.

¶ HUNDRET, in Charta Henrici II. Regis Angliæ ex Archivo Beccensi: *Et in omnibus aliis locis solutas & liberas* (possessiones habeant) *& quietas de syre & Hundret & placitis & querelis.*

¶ HUNDRETUS AFFIRMATUS, Tributum quod ab hominibus *Hundredi* exigitur, ad *firmam* datum. Computus an. 1305. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 354. *Item de burgo affirmato* xxiii. *l. Item de Hundreto affirmato* ix. *l.*

HUNDREDARII SERVIENTES, Bedelli, apparitores, in Fleta lib. 1. cap. 18. §. 2.

Editus porro legitur *Modus tenendi unum Hundredum, sive curiam de recordo*, in libro Anglico, inscripto *Justice of peace*, edito ann. 1574. fol. 122. v.

HUNNISCUS, pro *Hunnicus*, inflexione Anglo-Saxonibus & Longobardis familiari. Carolus M. in Epist. ad Offam Regem Merciorum, quam describunt Radulfus de Diceto, Willelm. Malmesburiensis, & Matth. Paris, seu quis alius, in Vitis Abbatum S. Albani: *Vestræ quoque dilectioni, unum balteum, & unum gladium, Hunniscum, & duo pallia serica duximus destinanda.* Ubi *Hunniscum*, non videtur esse adjectivum gladii, quod vult Watsius; sed aulæum ita nuncupatum, quod apud *Hunnos* texeretur, illudque esse, quod ἀμφίθυρα Οὐννικὸ appelletur in Epistola Chosrois, apud Theophylactum Simocattam lib. 5. c. 14. Evagrium l. 6. c. 20. & Nicephorum Callisti. Sunt autem ἀμφίθυρα vela, quibus januæ cancellatæ obducebantur, quasi ἀμφὶ ἐν θυρῶν, uti innuimus in Descript. ædis Sophianæ n. 72. Neque aliud est *coopertorium Sarmaticum, quo altare dominicum cum oblationibus tegebatur*, apud Gregorium Turon. de Vitis Patrum c. 8. ubi *rarum*, id est, tenue & pellucidum fuisse innuit.

HUNNISCI, Equi ex Hungaria, vulgo *Hongres*. Vegetius lib. 4. Artis veterin. c. 6. *Hunniscorum longe primo docetur utilitas patientiæ, laboris, frigoris, famis.* Et in Præfat. lib. 2. *Nunquid vero exempla Hunnorum, sive gentium aliarum artis etiam ipsius* (veterinariæ) *usus intercidet, dum homines refugientes expensas, barbarorum consuetudinem imitari velle se simulant, & incurata animalia liberis pascuis, & negligentia casibus dedunt?* &c. *Sarmatas porro*, seu Hungaros, *Equorum plurimis ex usu castratis usos, ne aut feminarum visu exagitati rapiantur, aut in subsidiis ferocientes prodant hinnitu densiore vectores*, observatum ab Ammiano lib. 17. ut & à Strabone lib. 7.

¶ HUNNISONI, Eadem notione, nisi pro *Hinnisoni* à verbo Hinnire. Will. Brito l. 11. Philippid.

. . . . Nunc corpora forti
Prensa manu, quando spatium non invenit illuc,
Hunnisonis depellit equis, nunc juxta peremptis.

HUNONES, vel HUNNONES. Charta Henrici III. Imp. an. 1056. & Henrici IV. Imp. 1065. ex Tabulario S. Maximini Trevir. *Constituimus etiam atque jubemus, ut Advocati in Abbatia illa non nisi ter in anno placitare debeant, & illi, qui Hunones* (al. *Hunnenes*) *in quibusdam locis dicuntur, tertio tantum anno, nisi recens furtum fuerit, aut ex parte Abbatis vocati fuerint, placitum habeant.* Meminit etiam *Hunonum* Charta Henrici V. Imper. ann. 1112. & alia Conradi Comitis Lutzelinburgensis an. 1135. in eodem Tabul. Sed cujus or-

dinis ii fuerint, mihi non liquet. Vide Zyllesium, & Duchesnium in Hist. Luxemburg.

¶ HUNSHOUC, vox Belgica ejusdem forte notionis atque *Hussuchung* infra. Consuetudines Fornenses ex Archivo Audomar. *Qui convictus fuerit per quinque Curatores ex Hansbouc emendabit illi super quem factus est Hunsbouc* XX. *sol. & damnum suum ei dupliciter restituet & quidquid de bonis suis residuum fuerit, erit in gratia Comitis.*

HUOBA. Vide *Huba*.

HUPA, Lupulus, Flandris *Hop. Hortus Huparum*, in Chron. Windesem. lib. 1. cap. 9. l. 2. c. 17.

¶ HUPPFENNIGE. Vide in *Huba*.

HURA, [Pileus villosus.] Vitæ Abbatum S. Albani pag. 53. *Statimque assurgens* (Episcopus Lincolniensis) *in manu Regis per capitis sui galerum, qui Hura dicitur, resignavit id juris, quod dicebat se habere in Ecclesia B. Albani, &c.* Vocem *Hure*, nostri de apri capite usurpant. Vide Menagium in *Etymologiis*.

¶ HURDAMENTUM, Hurdare. Vide mox *Hurdicium*.

HURDEREFEST, Familiæ alicui adscriptus, ex Saxonico hýꞃeꝺ, familia, & ꝼæꞅꞇ, fixus: hinc pater familias hýꞃeꝺeꞃ-ealꝺeꞃ, materfamilias hýꞃeꝺeꞃ moꝺeꞃ. Atque sic legendum videtur in Legibus Henrici I. c. 8. pro *Hudefest*: *Bis in anno conveniant in hundredum suum quicumque liberi tam Hudefest, quam Folgarii, ad dinoscendum ... si decania plena sint, vel qui ... recesserint, &c.* [Ubi potius legendum *Hurdesfest* censet Spelmannus: at Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. mavult *Heordfest*. Vide in hac voce, & infra *Husfastene*.]

HURDICIUM, Hurdicius. Cratis lignea, qua obducebantur mœnia, ne ab arietibus, vel missilibus lapidibus læderentur: seu, ut ait Vegetius l. 4. c. 23. *ut impetus machinæ materia molliore fractus murum non destrueret*: vel pali in fossatorum marginibus infixi, ne statim ad mœnia accessus pateret: à Saxonico, Hýꞃꝺel, plectrum, cratis: Anglis *Hurdle*. Glossarium Saxon. Ælfrici: *Clata, Cratis*: Hýꞃꝺel: vel à Teutonico, *Hoorde, Horde* & *Harde*, quod idem sonat. Will. Brito lib. 1. Philipp. pag. 107.

Ictibus assiduis Hurdicia fracta recedunt.

Idem lib. 7. pag. 174.

Et quæ reddebant tutos Hurditia muros.

Rogerus Hovedenus pag. 680. *Combusserunt quatuor Hurdicios per ignem Græcum.* Idem pag. 693. *Petrarias suas & Hurdicios suos, & alias machinas suas bellicas paraverat.* Eadem habet Brompton. pag. 1189. 1201.

¶ Hordamentum. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. CCVII. *Pro Hordamenta Feritatis quod ventus trebuchavit & pro granchia reparanda* C. *&* XIII. *s. &* III. *d.* Ibidem: *Et pro* L. *caulis ad Hordamentum Gornaci, &c.* Charta an. 1217. in Tabul. S. Urbani: *Ego Simon Joinvilla dominus Campaniæ Seneschallus. Notum facio universis quod Abbas & Conventus S. Urbani homines suos pro Hordamento Joinvillæ faciendo miserint. Et sciendum est quod memorati homines dictum Hordamentum per usum vel consuetudinem facere non tenentur. Et dicti Abbas & Conventus ipsos homines ad illud Hordamentum miserunt spontaneo & non coacte.* Sententia arbitralis an. 1264. ex eodem Tabular. *Apres est ordenés que li homme de la terre S. Ourbam ne doient aler ne par droit ne par coustume faire lou Heurdement à Jainvile, ne ne les ou doit en contraindre, ne ne puet.*

Hordecium. Guillelmus Armoricus de Gestis Phil. Aug. p. 82. *Et machinis bellicis cœpit lapidibus emissis damnificare propugnacula & Hordecia.* Le Roman du *Renard* MS.

Ainsi s'est Renars atournéz,
Mult fut bien d'eus avironnez;
Et Hourdeiz & bon & bel
Par dedens les murs du chastel,
Ses barbacannes fist drecier,
Pour mieux son chastel enforcier.

Le Roman du *Rou* MS.

Dont courut un home au terrein,
A un Hourdel tendit sa main,
Plein poing prist de la couverture, &c.

Will. *Guiart* in Philippo Augusto:

I met au bas du Hourdeis,
Le feu à poi de crieis.

Octavianus de *S. Gelais*, in Viridario honoris, de S. Veronica:

Par trois fois fut evidemment monstrée,
A tout le peuple en moult grant reverence;
Par un Evesque sur un Hourt à l'entrée
De S. Pierre, &c.

Hordicium, interdum sumitur pro machina bellica, seu ariete. Henr. Knyghton pag. 2612. *Deinde fecit insultum ad castellum eodem die usque ad noctem ... & tunc reddiderunt illud: habuit namque unum Hordicium forte & bene provisum, cum quo ad tales insultus operatus est mirabilia in prosternendo muros castrorum.*

Hurdare, Cratibus munire. Will. Brito lib. 1. Philipp. pag. 106.

Hurdari turres & propugnacula, muros
Subtus fulciri satis.

Vetus Charta in Regesto Normannico sign. P. ex Camera Comput. Paris. *Et viderunt, quod timorem habuerunt de obsidione, & atternati sunt 4. homines de Communia ad unumquemque quarnellum custodiendum, & Hurdandum eum.* [Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. pag. CLIII. *Pro calceia facienda & palicio calceia, pro turre paranda & Hurdanda, & fossato turris & molendinis, &c.*]

¶ Hurdator, Qui *Hurdicia* seu crates ligneas facit. Computus an. 1202. mox laudatus pag. CLXIII. *Robertus Hurdator pro perchis & cletis & hurdeicio* II^c. *&* LXI. *l. &* X. *s.*

Hurdamentum. Regestum Philippi Aug. Herouvallianum f. 128. *Non capiebant Comites Ebroicenses aliquam consuetudinem, nec eschallas, nec Hurdamenta ad castellum Galtonis, &c.*

Hordalicium, Assisæ Comitatus Campaniæ anno 1284. *Hordalicia, seu defensiones in marginibus fossati.*

¶ HURE, vox Teutonica, Locatio, ab *Hueren*, conducere, *Hire*, Anglis. Chron. Hamel. apud Leibnit. Script. Brunsvic. to. 2. pag. 555. *Hæc autem sunt jura ejusdem civitatis, quæ sequuntur. Buermeister eorum autoritate & ex parte Consulum habebit judicare super omne pretium deservitium* (f. de servitio) *quod vocatur meinasme vel Hure, & super animalia pennata, & super vestes abluendas, & super loca sepium & super qualibet ædificia.*

HURSACRUM, *Ignis sacer*, morbi genus, apud And. Resendium in Vita S. Ægidii Ord. Prædic. n. 99. [*Cujus sinistrum brachiolum fœdarat sacri ignis species quædam infantibus familiaris, quam qui ex Judaismo apud nos medicinam sunt professi, Hursacrum appellavere, voce ex Hebræo & Latino formata compacta.*] sed legendum *Pursacrum*, πῦρ ἱερόν.

☞ Nihil omnino mutandum probat ipse contex-

tus, neque enim ex Græco & Latino compactam hanc vocem scribit Resendius, sed ex Hebræo & Latino; unde ibridam esse vocem, efformatam ex Hebræo אור Ignis, & Latino *Sacrum*, manifestum est.

¶ HURSLEGA. Vide *Hursta*.

¶ HURSNIUM, Idem, ut videtur, quod *Harnesium*, Gall. *Harnoir*. Necrolog. Lauresham. inter Vindem. Litter. Fred. Schannati pag. 31. *Dedit nobis Hursnium & equum & balteum unum & arma.*

HURSTA, Sax. hyrst, Silva. [Kilianus: *Horscht, horst, virgultum, silva humiles tantum frutices proferens, frutetum, fruteclum, senticetum.*] Hinc castellum quod in tutelam portus Avoniensis extructum est, à silvestri situ *Hursta* dicitur. De hoc Lelandus:

Non tulit hanc labem magni mens Principis alta,
Quin Hurstam statuit vindicis illa loco.

Inde *Hurslega*, pro loco silvestri, eodem Lelando interprete in Comment. Cygn. Cantion. *Hurslega*, inquit, *Saxonice*, Hyrstlege, *vulgo Hurley: recentiores verterunt Lego, quod locum Latine significat, in le, & ley, sonat autem Hurste-lege, Latine silvestrem locum.* Ex Spelmanno.

¶ HURTAGIUM, Tributum quod pro facultate figendi in portu anchoram exsolvitur, Gall. *Droit d'Hurtage.* Charta an. 1238. ex Chartul. Gemmet. *Super eo quod dictus Guillelmus de la Huese volebat habere Hurtagium de navibus & batellis qui onerabantur & exonerabantur super Secanam inter aquam de Vituilla & portum de Gemmetico.* Instrum. vernacule scriptum an. 1642, ex Tabul. ejusd. Monast. *Item le droit d'Hurtage pour les navires & vaisseaux qui terissent & mouillent a l'encre, affermé* 100. *l.* Vide *Anchoragia*.

HURTUS, Hurtardus, [Spelmanno videtur esse Aries integer; nec fortean immerito, cum inter oves constanter numeretur.] Monasticum Anglic. tom. 2, pag. 666. *De multonibus* 381. *de Hurtis & muricis* 207. *de hogris* 121. *& de agnis* 100.

Hurtardus, Vox ejusdem originis & notionis. Domesdei, in Monastico Anglic. to. 3. pag. 306. *Item* 100. *acra de marisco, & valet acra communiter per annum* 3. *den. & pascunt in marisco & terris susseinis*, 300. *oves cum Hurtardis.*

¶ HUS, & Hant, Commune-plegium. Placita curiæ Regis an. 27. Henrici III. rot. 9. *Quidam H. P. captus per quarimoniam mercatorum Flandria, & imprisonatus offert domino Regi Hus & Hant in plegio, ad standum recto, & ad respondendum prædictis mercatoribus & omnibus aliis qui versus eum loqui voluerint. Et diversi venerunt qui manucapiunt quod dictus H. P. per Hus & Hant veniet ad summonitionem Regis, vel Consilii sui in curia Regis apud Shepweye, & quod stabit ibi recto.* Ita Spelmannus.

¶ HUSBANDRLA, Agricolæ mansio; ædes vel certa terræ arabilis portio. Vetus Charta apud Spelman. *Kilketh, pro qualibet Husbandrea* 2. *den.* Vide *Husbandus*.

HUSBANDUS, Husbanda, Paterfamilias agriculturam exercens, œconomus, Gallis, *Mesnager.* [Testamentum Johannis *de Nevill* an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 428. *Item dum contingat me abire, volo quod tota firma mea unius termini tunc ultimo elapsi condonetur omnibus tenentibus meis videlicet Husbandis, coters & bond.*] Scutis præsertim agricola dicitur. Anglis vero etiamnum *Husband*, maritum sonat. A Saxonico deducit Spelmannus hus, domus, & banda, vinculum: quomodo Danicum *Husbon*, sive *Hosbon*, eadem notione interpretatur Puntanus in Chorogr. descript. Daniæ p. 777. quasi *domus columna* sit maritus. In Legibus Inæ Regis West-Sax. cap. 19. Edit. Saxon. seu Lambardi, Husbanda sumitur pro agricola, ut & *Husbandus*, in Quoniam attachiamenta cap. 23. & in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 33. 38. in Legibus Forestar. Scotic. cap. 4. & in Statutis David. II. Regis Scotiæ cap. 43.

¶ Husbondman, perperam pro *Husbandman*, Eadem notione. Charta an. 1522. apud *Madox*. Formul. Anglic. pag. 288. *Sciant præsentes & futuri, quod ego Willelmus Taylour alias dictus Edmonds de Brode Bluntesdon in Comitatu Wiltesia Husbondman.*

¶ HUSBOTE, Jus percipiendi lignum ad conficiendam domum, à Sax. Hus, domus, & Bote, multa. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 188. *In omnibus aisiamentis dicta villa de Malopassu, pertinentibus, & cum Husbote & haibote in prædicto bosco de Malopassu.* Vide *Haybote* in *Haga*.

HUSBRECE, *Infractura domus*, Bromptono, ex Sax. hus, Anglis *House*, domus, & bryce, Anglis *Brech*, fractura, effractura: unde nostris *Breche* eadem notione. Occurrit in Legibus Henrici I. c. 12. 47. Vide *Burgaria*.

HUSCARLA, Vir è familia, domesticus, famulus domesticus, ex Sax. hus, domus, & carle, per translationem, *vir, homo*, proprie autem *masculus, robustus, fortis:* unde *Carolus* nomen, nostris *Charles*. Hovedenus post Simeon. Dunelmensem & Florentium Wigorn. an. 1041. *Rex Anglorum Hardeknutus suos Huscarlas misit per omnes regni sui Provincias ad exigendum, quod dixerat, tributum.* Infra: *Unde Rex ira commotus ob occisionem necis illorum ... & cæteros Angliæ Comites, omnesque suos Huscarlus cum magno exercitu ... illo misit.* Id est, domesticos & aulicos. Simeon Dunelm. an. 1065. *Eodem die primitus Danicos Huscarlas Amundum & Ravenesheartum de fuga retractos ... peremerunt.* Idem an. 1071. *Rex cum Huthsecarlis in Orientali plaga insula omnem illis exitum obstruxit.* Et infra: *Eilaf Huscarl apud Regem præpollens honore.* Occurrit hæc vox sæpe in Domesdei: *De hoc manerio tenuit Tochi duas hidas, Huscarlo Reg. Edwards fuit.* Alibi, *Burchardus Huscarle* pariter *Regis Edwardi* dicitur & mox *Teignus* (i. Baro) *Regis Ed.* Rursum: *De hac terra tenuit Huscarle homo Reg. Ed.* 3. *virgas, & averam invenit.* Ita ibidem, *Huscarli Comitum* non semel occurrunt. Denique tit. *Brideporte*, tit. *Warham*, & tit. *Dorsett.* *Et gilda pro* 10. *hidis, scilicet ad opus Huscarlorum unam marcam argenti.* Id est, huscarlis, & pro eorum proficuo, præstandam.

Huscarlorum Danicorum dignitatem pluribus describit Jus aulicum Norvegicum vetus c. 26. ex versione Joannis Delmeri: *Omnes viri, qui fidem fecerint, ex veteri consuetudine Regi adjuraverant, sive manus data, sive apprehensi gladii confirmatione, vocabulo Huskarla appellabantur, quamvis illi postmodum multo excellentiore & eminentiore titulo, pro suaquique conditione sint honorati. Omnes vero in Regia aula servientes Hirdmen vernacule nominantur, Regem observaturi ac tuituri, &c.* Tradit idem Delmerus pag. 535. Præfectis Provinciarum concessum à Rege, ut 40. non vero plures, servos domesticos nomine *Hurscarlarum* in servitio suo haberent. Scribit Sueno in Legibus Castrensibus c. 8. *Colloquium*, seu Curiam aulicam, in qua de rebus ad *Huscarlos* pertinentibus judicis

judicia hebant, *Huskarlestefne* appellatam. Est autem *Steffne*, forum sive quilibet locus juri dicundo causisque agendis destinatus, uti observat ibidem Stephanus Stephanius: qui præterea addit, *Huscarle* dictos Officiales aulicos, sive officia palatina, milites prætorianos, & quoscumque in aula Regis aut Principis alicujus versantes. [Osbernus in Translat. S. Elphegi sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 124. *Mandans* (Rex) *omnibus familia sua Militibus, quos lingua Danorum Huscarles vocant, ut &c.* Et pag. 126. *Divisus ergo a Rege Archiepiscopus, cum ingenti Huscarlorum turba præcedentes subsequitur.*] Observat præterea idem Resenius ad Jus aulicum Canuti II. Regis Daniæ Runice, Islandice, & Danice etiamnum *Huscarl*, domesticus, operarios, & vernas appellari, & antiquiores Danos aulam Regiam sua vernacula *Huus* nominasse: *Karl* vero vocem esse Islandicam & Danicam, & sonare masculum, adultum, virum.

HUSFASTENE, Anglis, Qui terram tenet & domum, quasi domi fixus, apud Bractonum l. 3. tract. de Corona cap. 10. §. 1. Vide *Hurderefest*.

HUSGABLUM, quasi census domus, ex hur domus, & ȝable, census. Monasticum Anglic. tom. 3. p. 154. *Item tota illa terra, quæ est inter dictam aulam & venellam, quæ dicitur Swinegalle, est de terra S. Petri, & sunt ibi tria tofta, & quod reddit Husgablum, aliter non geldabilis.* Et p. 155. *Item terra cum domibus, quam Joannes de Wiphall dat Husgabl. alia domus non dat Husgabl. nec aliter sunt geldabiles, ut credunt.* Vide *Gablum*.

¶ HUSGENUS, Familiaris, domesticus famulus, Belgis *Huys-genoot*, Germanis *Husgenoz*, ab *Hus*, domus, & *Genoz*, familiaris. Codex MS. Consuetud. Eccl. Coloniensis: *Cuilibet Husgenorum 1. ama cervisia, exceptis quatuor qui vocantur unutis, quorum quilibet recipit 3. fumbermos avena.* Vide Schilter. in Gloss. Teuton. v. *Huse*.

¶ HUSIA, Equi stragulum, Gall. *Housse*. Charta an. 1259. apud Perardum in Burgundicis pag. 494. *Equi cum Husiis.* Vide *Housia*.

¶ HUSKARLA. Vide *Huscarla*.

HUSLADA, est *annua quadam exactio*, inquit Joannes à Leydis lib. 7. cap. 26. quæ scilicet à singulis ædibus, vel *focis*, aut familiis exigitur, ex *Hus*, domus, & *Lada*, lex, mulcta, præstatio. [Diploma Ottonis III. Imper. an. 985. *Beneficium cum omni utilitate, excepto quod vulgari lingua vocatur Huslada.*] Nisi legendum sit *Huslota*, quod censeo. Vide mox *Huslotum*.

¶ HUSLATUM. Vide *Huslotum*.

HUSLGENGA, Huslgengum, in Legibus Inæ Regis Saxonicis §. 15. & 19. in Latinis vero §. 18. perperam hulrȝonȝes, & Hulrȝenȝaȝ, Lambardo interprete, Saxonibus est *pater familias*: Welocho *Catechumenus*, Somnero denique *Eucharistiæ* præceptor, ex Saxon. hurl, Eucharistia, & ȝenȝa, vel ȝanȝa, ire, adire, unde *to husl gan*, est Eucharistiam adire, *Husl-genga*, proprie parochianus.

HUSLOTUM, Tributum, cujus mentio in Chartis aliquot apud Willelmum Hedam p. 65. 78. 85. 2. Edit. ubi interdum *Huslatum* perperam habetur, ut & in 1. Edit. p. 246. 256. 262. Vox ex Germanico confecta *Hus*, domus, & *Lot*, tributum, census, *focagium*. [Vide *Cogeebulst*.]

HUSONES, Majorum piscium species. Thwroczius in Andrea Rege Hungariæ c. 43. *Tunc Rex Andreas solita Regum Hungariæ largitate utendo misit Cæsari 50. corpora immensorum Husonum, & duo millia lardorum, mille tauros ingratet.* Vetus Charta apud Browerum in Antiq. Fuldensib. lib. 3. cap. 11. *Unde singulis annis transmittere debent ad Fuldensem Ecclesiam . . . piscem magnum Husen nuncupatum, & de oleo arborum, quantum equi duo in lagenis deferrent.* Epistula 7. ex Tegernsensib. *Sed si Deus anno præsenti fœcundavit capturam Husonum vobiscum, petimus ut jubeatis largiendo communicari.* Vide *Giscellus*.

¶ HUSSERIUS. Vide *Huisserius*.

¶ HUSSIA. Vide *Housia*.

¶ HUSSITÆ, Johannis *Hus* hæretici in Bohemia Sectatores. Vide Diarium belli Hussitici apud Ludewig. to. 6.

¶ HUSSUCHUNG, Domus invasio, deprædatio; ex *Hus*, domus & *Sucken*, rapere, deprædari. Diploma Rodulphi I. Imperatoris an. 1284. apud Ludewig. to. 2. p. 240. *Volentes etiam quod hiis qui alium vulneraverit, non ladabitur, vel consimiles excessus commiserit, aut loquendo vulgariter, Hussuchung fecerit juxta privilegia, libertates, jura & consuetudines rationabiles & honestas ipsis confirmamus & volumus perpetuo inviolabiliter observari.* Vide *Hamsoca*.

HUSTILIMENTUM, Supellex domestica, *Utensile*, unde forte vox nata. Joan. Fortescutus de Laudib. Legum Angliæ cap. 36. *Etiam abundant in lectisterniis, & quolibet supellectili, cui lana congruit, in omnibus suis, necnon opulenti ipsi sunt in omnibus Hustilimentis domus, necessariis cultura, & omnibus, quæ ad quietam & felicem vitam exiguntur.* Versio Anglica habet *Hustlements*.

¶ HUSTINGIA. Vide *Hustinum*.

HUSTINGUS, Curia ita dicta non modo in urbe Londoniensi; sed & in Wintoniensi, Lincolniensi, Eboracensi, & apud *Schypwey* insula in borealibus Cantii partibus, ex hur, domus, & ðinȝ, causa, quasi *domus causarum*, vel ubi *causa* agitantur. Ita censet Spelman. At Somnerus *Hustingum*, dictum contendit, quasi hÿrt-ðinȝ, id est, *supremum judicium*, ab hirheȝt, vel ut antiquitus scriptum, hÿhrta, i. supremum, & ðinȝ, judicium. Janus Dolmerus ad Jus aulicum Norvegicum vetus pag. 503. *Hunsting*, Prætorium vertit, vocemque effictam ait ab *Huus*, domus, & *Ting*, forum; quasi domesticum forum.

De Hustingo Londoniensi, ita Leges Edw. Confess. c. 25. *Debet etiam in London, quæ caput est regni & legum, semper Curia domini Regis singulis septimanis die Lunæ Hustingis sedere & teneri.* Charta Henrici I. Regis Angl. pro Londoniensibus: *Et amplius non sit Miskenninga in Hustenge, neque in folkesmote, neque in aliis placitis infra civitatem, & Husting sedeat semel in hebdomada, videlicet die Lunæ.* [Charta apud *Madox* Formul. Angl. p. 200. *In pleno Hustengo Londoniæ de Communibus placitis tentæ die Lunæ proximo post festum S. Martini, anno regni Regis Edwardi III. post conquestum Angliæ 37.*] *Hustingi* Londoniensis meminit præterea Matth. Paris an. 1196. Bractonus lib. 3. tract. 2. c. 13. §. 9. Will. Thorn. an. 1395. Gul. Prynneus in Libert. Angl. to. 3. pag. 484. &c. aliarum etiam memoratarum urbium, Fleta lib. 2. c. 2. §. 13. c. 54. §. 1. 2. &c. Watsius ait, hodie *Hustingum* Londoniensem *Guild-hall* nuncupari, & in eo Commune urbis de rebus arduis consultare consuevisse: ibidemque etiam nobile haberi tribunal, ubi civium lites causæque vitatis inutilibus fori formulis dirimuntur.

HUSTINUM Pondus, dictum ab *Hustinge* Lon-

doniarum civitatis Angliæ præcipuæ Curia suprema: quod in ea fortean pondus ad examen cæterorum ponderum asservaretur. Charta antiquissima lib. Ramesf. sect. 32. & 127. apud Spelmannum: *Ego Æselgina Comitissa do .... duos cyphos argenteos de 12. marcis ad Pondus Hustingia Londoniensis.* Tabularium Corbeiense Ch. 236. *Sub censu duarum marcarum boni argenti Hustino ponderis.* Alia Charta Innocentii II. PP. an. 1135. ibidem: *Salvo censu unius marcæ puri argenti, quem ad Hustinum pondus S. Martino de Campis in solemnitate Nativ. S. Joan. B. persolvere debetis.* Charta alia in Historia Monasterii S. Martini de Campis p. 175. *Ecclesiæ nostræ marcham puri argenti & Hustini ponderis persolvant.* Huꝛꞇinᵹes ᵹepiðe, in Charta Saxon. apud Somnerum. Hustinum porro pondus ex iis fortasse fuit, quæ *urbana pondera*, *id est, trutina largioris examina* vocat Symmachus lib. 10. Epist. 26.

☞ Quam quidem doctissimi Viri conjecturam firmare licet ex Charta Corbeiensi; ubi, quamquam aliis verbis, res tamen eadem significatur: *Pactum quod Prior S. Martini Capituli sui assensu cum Abbate Corbeiæ habuit de Ecclesia quæ dicitur Guanneis & Bonai, scilicet singulis annis censualiter datis per marcam puri argenti & Grossi ponderis in perpetuum ego Petrus Abbas Cluniacensis concedo & confirmo.* Ubi voce *Grossi ponderis* idem haud dubie exprimitur quod *trutinæ largioris examine* apud Symmachum loco citato.

☞ Hujus autem rei occasione referam Arestum Curiæ Parisiensis an. 1387. ex quo, quantum hac ætate à genuina *Hustini ponderis* notione aberratum fuerit, haud difficile erit cognoscere; quod quidem libentissime observo, ne quis tanti nominis auctoritate ductus in errorem inducatur. Cum ergo controversia inter Corbeienses & Carolilocenses Monachos verteretur circa nativum *Hustini ponderis* pretium, à Curia, facta inquisitione, sic judicatum est: *Karolus D. G. Franc. Rex universis præsentes litteras inspecturis salutem. Cum Religiosi Abbas & Conventus Monasterii de Corbeia in nostra Parlamenti Curia proponi fecissent quod licet Religiosi Abbas & Conventus Karoliloci dictis de Corbeia teneantur in duabus marchis argenti fini ponderis, quod tempore claræ memoriæ Ludovici dicti Hutini Franciæ & Navarræ Regis antecessoris nostri annuis videlicet & perpetuis redditus ratione & ad causam certi scambii alterius redditus seu terræ inter dictas partes dudum facti, nihilominus dicti debitores prædictas duas marchas argenti sub qualitate & valore debitis solvere recusant ac recusabant, prætendentes dictas duas marchas minoris fore pretii seu valoris quam valeat marcha argenti de præsenti, prædictis de Corbeia contrarium asserentibus: cumque dictis partibus hinc inde super hoc auditis, & de earum consensu dilectus & fidelis Consiliarius noster Johannes de Dictaco per dictam Curiam ad hoc deputatus se informaverit per Magistros monetarum & computorum de dictarum marcharum argenti valore moderno; & per eandem informationem reperit marcham argenti fini tempore dicti Ludovici Regis ejusdem prout nunc esse valoris & æstimationis, prout dictus commissarius die datæ præsentium retulit Curiæ nostræ memoratæ. Notum facimus quod auditâ per Curiam nostram præfati commissarii relatione, præfata Curia nostra ordinavit & ordinat per præsentes, quod dicti Religiosi Karoliloci de cætero solvent & solvere tenebuntur dictis de Corbeia dictas duas marchas argenti fini, & arreragia inde debita in valore & æstimatione supra taxatis. Datum Parisius in Parlamento nostro die* 20. *Januarii an. Dom.* 1387. *& regni nostri octavo.*

☞ Haud obscurum certe quæ fuerit erroris causa; errante enim oculo lectum haud dubie est *Hutinum* pro *Hustinum*; mirum nihilominus non attendisse judices Chartam, de qua tunc controversum, uno & dimidio sæculo Hutinum Regem præcessisse. Hanc subjiciemus, rem haud ingratam lectori facturos nos existimantes: *Johannes D. G. Corbeiensis Abbas & Conventus omnibus tam præsentibus quam futuris. Quoniam quæ temporaliter fiunt nisi litterarum custodia committantur futurorum memoriæ subripere oblivio consuevit, idcirco conventionem inter nos & Ecclesiam B. M. de Carlieu habitam ne posteros nostros latere queat, earumdem litterarum testimonio perpetuo commendamus, assistente siquidem in Capitulo nostro Amalrico Episc. Silvanectensi cum Archidiacono suo Petro & quibusdam clarissimis, & Abbate Caroliloci, ipso capitulo annuente, concessimus absque ulla retentione eidem Ecclesiæ & Fratribus ibidem Deo servientibus quidquid Ecclesia nostra in territorio Bernuilly & Villers & Verderon in terra, in vineis, in hospitibus, in censibus, in corporibus hominum antiquo jure possidebat & habere debebat, ea videlicet conditione ut in festo Omnium Sanctorum centum solidos Corbeiensis monetæ, aut si maluerint duas marchas puri argenti Hustini Pondere nobis Corbeiæ persolvant; quod si die præfixa solutio facta non fuerit, infra quindecim dies sequentes sine aliqua emendationis lege, solvere licebit. Hujus concessionis testes fuerunt ipse Amalricus Episc. Petrus Archidiac. Odo Crassus, Urbanus Abbas Caroliloci, Hugo frater ejus Cellerarius &c. Actum an. Incarnat. Verbi* M. C. LXI.

¶ HUSZARONES, Huzarones, Militia Hungarica levis armaturæ, Gall. *Houssarts*, vel *Hussarts*. Epistola an. 1589. apud Ludewig. Reliq. MSS. to. 6. pag. 324. *Huszaronibus autem Pechi Ferentz. qui quoque erectis signis perfide & perpetua infamia nos deseruerunt.* Decretum 38. Mathiæ Regis apud Carolum de Aquino in Gloss. milit. *Quia nonnullæ gentes, potissimum vero levis armaturæ, sive Huzarones hoc facere consueverunt, &c.* Vide equitis Huzaronis schema apud P. *Daniel* Hist. Militiæ Franciccæ lib. 12.

HUTESIUM. Vide in *Huesium*.

HUTFANGTHEFE, apud Bractonum lib. 3. tit. 2. c. 8. §. 4. [Proprie est jus cognoscendi & judicandi de furibus extraneis.] Vide *Utfangethef*.

¶ HUTHSCARLA. Vide *Huscarla*.

HUTICA. Otbertus Abbas Gemblacensis in Vita S. Veroni n. 2. *Quædam cista, vulgo Hutica dicta, quantitate magnitudinis ampla, quæ supra beati viri tumbam stabat annona plena.* Sic in excuso, pro qua voce perperam viri docti *butica* restituunt: est enim *hutica*, quod Belgæ nostri *Huche* vocant, cista major ac longior. Vide *Hucha*.

Utica, absque aspiratione. Charta Heccardi Comitis Augustodun. ex Tabulario Persiacensi in Burgund. *Donate Assuinaro pro sua eleemosyna & planeta castanea, ibi donate & libros, qui sunt S. Benedicti de Floriaco Monasterio, in illa Utica parvula.*

HUTINUS, Cognomen quo donatus Ludovicus X. Rex Franciæ, quod, ut quidam putant, dum adhuc in pueritia esset, rixas & contentiones cum sodalibus crebro excitaret; nam & de pueris vulgo dicimus, *Il aime le Hutin*, id est, *le bruit*, *le tintamarre*, *les querelles*. [Huttom. Francogal. cap. 27. *Imperio Regis Ludovici Hutini, quo nomine prisca lingua nostra Turbulentus significatur.*] Sic etiam id vocabuli usurpat le Roman de *Garin*:

En trente leus, ou en neuf, ou en vint,

Avoit meillée & merveilleus Hutin.

Alibi :

Devant les lices commence li Hustins.

[Le Roman d'*Athis* MS.

Oyent la uoise & le Hustin

De ceulx qui sont mouls près voisin.]

Charta Odardi Dom. Hamensis ann. 1328. *Se il advient aulcun Hustin ou mellée en ladite ville, &c.* Inde *Hustiner*, rixari. Ibid. *Se il se Hustinoient, ou faisoient mellée.* Vox autem ejusdem videtur originis, cujus est *Huesium* vel *hutesium* : quod qui *huz* clamare solent, id potissimum faciant, ut seditionem ac contentionem excitent.

¶ HUTSEN, Pyrgus, fritillus, Gall. *Cornet à jouer aux dez.* Vox Belgica. Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomarensi : *Sed licet cum tabulis & scatees ludere protractis ex Hutsen, emendabis Comiti tres lib. Domus in qua luditur cum talis & Hutsen tres lib.*

HUTTEN. Glossæ Isonis Magistri : *Magalia, Hutten mapalia & magalia idem sunt, id est, casa pastorum, quæ & tugurium.* Hinc nostrum *Hutte*, eadem notione. *Hette, Hettich, en Logette*, in Tabul. S. Quintini in Insula fol. 24.

¶ HUVETI, Vestis species. Instrum. ann. 1303. in Hist. Monast. Sangerm. inter Instr. p. CLXXIV. *Item quod nullus deferat infra metas Monasterii apparentes Huvetos.* Legendum forte *Housias*. Vide in hac voce.

¶ HUY. Vide in *Huesium*.

¶ HUZARONES. Vide *Huszarones*.

¶ HYALINUM VELUM, Vitrea fenestra, à Græco ὑάλινος, vitreus. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 180.

Nec minus approperant epicriza emblemata proni

Arcus incultos Hyalino claudere velo.

Utitur etiam Prudentius Peristeph. 12.

Tum camuros Hyale insigni varie cucurrit arcus.

HYBERNAGIUM, IVERNAGIUM, ex Gall. *Hivernache*, vel *hivernage*. Χειμερινόν, in Nomocanone Coteleriano num. 516. *Semen Hiemale* Fletæ lib. 2. c. 73. §. 18. 19. *Hiemalis annona*, in Charta an. 1178. in Probat. Hist. Guinensis pag. 349. *Fruges Hiemales*, in Speculo Saxon. l. 2. art. 48. §. 11. Charta Mauricii Episc. Parisiensis an. 1190. apud Brolium : *Duos medios Hibernagii in campiparte ejusdem villæ, &c.* [Charta an. 1218. ex Tabul. Portus-regii : *Matheus de Meudun miles dedit Monialibus S. Mariæ de Portregio tria sextaria ordei & totidem Hibernagii in sua decima de Meudun.* Alia an 1227. ex Tabul Montisfortis : *Concedimus tenenda in perpetuum libere, pacifice & quiete pro septem modiis bladi medietate Hybernagii & medietate avenæ ad mensuram Montisfortis.* Engelbert. *Maghe* in Chron. Bonæ-Spei pag. 213. *Sub censu annuo 23. modiorum avenæ & totidem Hyvernagii.*]

☞ Observandum vero *Hybernagii* nomine non quodvis seminis hyemalis genus intelligi, sed proprie de illa frumenti specie accipiendum, quam *secale majus*, Gall. *Ségle*, vocant. *Hybernagium* autem dicunt quod ante hyemem seratur ; quo etiam nomine distinguitur ab hordeo, avena, pisis &c. quæ *Marceschia* & *Martium* dici solent, Gall. *Mars* & *bled marsois*, quod ineunte Martio serantur. Porro cum de *Hybernagio* in veteribus Instrumentis occurrit mentio absque alia determinatione, vix aliter hæc vox intelligenda videtur quam de miscello frumento, nostris *Bled méteil*, quod Chartæ sequentes non obscure innuunt. Charta Guidonis de Campis ex Chartul. Calensi p. 54. *Nec non & quatuor sextariis ad mensuram de Kala bladi ybernagii scilicet boni & legalis Mixtolii percipiendis singulis annis.* Tabular. S. Remigii Remens. *Duos modios laudabilis bladi persolvet.... medietas bladi erit avena, reliquum hivernagium, cujus hivernagii medietas erit frumentum, medietas silige.* Charta an. 1201. ex Chartol. Monast. Montis-martyrum : *Ita quod medietas illius modii erit de meliori Hyvernagio granchia nominata, reliqua vero medietas erit bona & legalis avena.* Charta an. 1252. to. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 155. *Concedimus... quatuor sextarios bladi ybernagii pro pitancia facienda eisdem die obitus nostri, in qua nostrum anniversarium celebrabunt... octo sextarios bladi ybernagii... ad faciendum panem pro generali Capitulo Ordinis S. Trinitatis.*

¶ IVERNAGIUM. Donatio facta Monasterio Cameræ-fontis an. 1208. *Concessit eleemosynam scilicet tres minas Ivernagii.* Occurrit alibi.

YVERNAGIUM, in Fleta lib. 2. c. 41. §. 1. & in veteri Charta in Hist. Montmorenc. p. 43 Sic etiam hiemale tempus vocabant nostri. Vetus Poëta MS.

Il ne me chaut d'esté ni de tensée,

De froidure ne de tems Hivernage.

HYBERNATICUM. Polyptychus Floriacensis : *Arent ad Hybernaticum unusquisque perticas 4. & ad tramisum perticas 2.* Habentur ead. verba ibi non semel. [Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 12. recto : *Solvunt in pastione denarios IIII. arant ad Hibernaticum perticas IIII. ad tremissum perticas II.*]

HYBERNATICA FESTIVITAS S. Martini, in Vita Aldrici Episcopi Cenom. pag. 155. & alibi.

HYBERNIUM HIEMATIO, παραχειμασία, in Glossario Græc. Latino.

HYBERNUM, nude, pro *Hibernum tempus*, Hiems. Capitulare 1. an. 809. c. 35. & Capitul. 2. ejusdem anni c. 13. *In Hiberno & in estate.* Adde lib. 3. Capitul. c. 57. S. Ambrosius Serm. 38. *Miser peccator dum Hyberni rigorem metuit, ibi tenebrarum frigus incurrit.* Vetus Chron. MS. laudatum à Baluzio : *Hybernus grandis & durus.*

¶ HYCONIA, Imago, ex Græco εἰκὼν. Charta Adelelmi an. 975. ex Chartul. Floriac. fol. 35. *Dono... quoddam juris mei pradum... ad illuminandam scilicet sempiterni Regis Hyconiam.* Vide *Icona*.

¶ HYDA, HYDAGIUM. Vide *Hida*.

HYDRIA, Metreta frumentaria, interdum liquidorum, & vini : *vader*. Ita Sambucus ad Leges Hungaricas.

HYDRIÆ, Inter ministeria sacra recensentur ab Anastasio in S. Leone PP. pag. 27.

HYDROMANCII, inquit Hincmarus Remensis tom. 1. pag. 125. *Sunt, qui in aqua inspectione umbras dæmonum evocant, & imagines vel ludificationes ibi videre, & ab iis aliqua audire se perhibent.*

☞ Antiquius est quod de hujusce divinationis specie tradit S. Augustinus de Civ Dei lib. 7. c. 37. *Nam & ipse Numa, ad quem nullus Dei propheta, nullus sanctus Angelus mittebatur, Hydromantiam facere compulsus est : ut in aqua videret imagines deorum, vel potius ludificationes dæmonum, a quibus audiret, quid in sacris constituere atque observare deberet. Quod genus divinationis idem Varro à Persis dicit allatum.*

¶ HYDROMELIPOLIUM, Locus ubi Hydromeli distrahitur, à Græc. ὑδρόμελι & πωλέω vendo, in Actis SS. Junii to. 2. pag. 1010.

¶ HYDROPHAGI. Gervasii Tilberiensis Otia Imperialia apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. p. 984. *A dextra parte descenditur ad Ægyptum, hinc ad insulam, in qua nascuntur nutrientes barbam usque ad genua, qui nuncupantur Hydrophagi, quia pis-*

ces crudos comedunt. Videtur potius legendum *Ichtnophagi*, ab ἰχθυοφάγοι.

¶ HYDROPHYLACES, Custodes aquarum, Latinis Castellarii, in veteri Inscriptione apud Reynesium p. 565. Gregorius PP. X. lib. 5. tit. 11. cap. 12. in sexto: *Custodes aquarum (quos Hydrophylacas nominant) quos insigni solent annotatione signati.* Iis præerat *Consularis aquarum* lib. 1. de Aquæduct. & l. 1. de divers. offic. Vide Frontinum de Aquæductibus.

HYDROPICARE, Hydropem facere. Alanus lib. 4. Anticlaud.

Dum satiat, parit unda sitim, potusque sititur
Amnis, & innumeros Hydropicat ille bibentes.

Idem in Planctu naturæ:

Dum stomachum mentes Hydropicat ardor habendi.

Utitur & lib. 7. Anticl. cap. 8.

HYDROS, *Psalmus, quem cantio componit organi.* Papias MS.

HYLMA. Regula Magistri c. 81. *Inquinamenta caccaborum, cucuma, vel Hiemarum, necnon & foci calorem sustineant.* Legendum *Zemarum.* Vide *Zema.*

¶ HYEMALES Fruges. Vide *Hybernagium.*

¶ HYEMANTES, Græcis χειμαζόμενοι, dicti Pœnitentes publici, qui propter enormia & turpia quædam delicta etiam ab ipso Ecclesiæ portico, ubi cæteri pœnitentes stabant, arcebantur, coacti sub dio remanere omnibus aeris injuriis expositi, induti cilicio, &c. vel, ut quibusdam placet, χειμαζόμενοι dicti *Dæmoniaci*, quod hi instar navis χειμαζομένης huc atque illuc jactarentur. Vide Hofmannum, Macros fratres, Suicerum in Thesauro Eccl. v. χειμάζομαι & Gloss. mediæ Græcit. in χειμαζόμενοι.

¶ HYLE, Materia, à Græco ὕλη. Gervasii Tilber. Otia Imperialia apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. p. 886. *Hanc confusam machinam mundialem velut primordialem materiam, nunc Hylen, nunc chaos, nunc terram, nunc abyssum, nunc aquas nominant.* Hinc

¶ HYLICUS, Materialis. Responsio Marii Victorini ad Candidum Arrianum apud Mabill. tom. 4. Analect. p. 164. *Non potest enim esse qualitas ipsa per semet, sed en quod est, hoc ipso ὕλη est, & semper Hylica cum sit, nihil aliud quam ὕλη est.*

¶ HYLOPANDURUM, Vinculum gravissimum; vox ibrida, ut videtur, à Græco ἰλλω vincio, πᾶν omne, & durum. Histor. Miscell. apud Murator. to. 1. part. 1. p. 159. *Ex Hylopanduris constrictos trahens Bulgares captos, quos extra portam auream decollari præcepit.*

¶ HYMERA, Dies, Græce ἡμέρα. Acta S. Swithuni to. 1. Julii p. 336. *Phœboque tertiam replicante Hymeram, deductus est ad præsidem.*

¶ HYMNODIA, Hymnorum decantatio, canticum. Fr. Arnonis Scutum Canonicorum apud Duellium l. 1. Miscell. p. 1x. *Scio, inquam, tales, qui inter jejuniorum ac lectionum & orationum studia... nonnunquam cœlestium Hymnodiarum sonos mellisflua dulcedinis plenos, extra carnis sensum facti, auditu divinissimo audierunt.* Qua etiam voce designatum *Agnus Dei &c.* legimus to. 1. Rerum Mogunt. p. 111. *Vidi ibidem in eodem codice symbolum Apostolicum, & Trisagion & Hymnodiam, cæteraque Græcanica, notulis musicis interstincta, ne nobis clam esset*, Credo, Sanctus, Agnus, *&c.*

HYMNUS, Hymnarium, Hymnizare, &c. *Hymni*, Eucherio & Isidoro lib. 1. de Eccl. Off. c. 6. *Carmina quæcumque in laudem Dei dicuntur, vocantur.* Ruffinus in tit. Psal. 72. *Hymni sunt cantus continentes laudem Dei. Si sit laus, & non sit Dei, non est Hymnus; si sit laus & Dei, & non cantetur, non est Hymnus. Oportet ergo ut sit Hymnus, habeat hæc tria, laudem, & Dei, & canticum.* Huic definitioni convenit Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 930. Ὕμνος, δοξολογία μετὰ ἐκπλήξεως. Sed & Psalmos Hymnos interdum vocat Cassianus l. 3. de Cœnob. Instit. c. 6. ut & Victor Vitensis lib. 1. de Persecut. Vandal. *Dum præciperet nostrorum corpora defunctorum sine solemnitate Hymnorum cum silentio ad sepulturam perduci.* Et lib. 2. *Jam enim ob celebritatem festivitatis, Hymni nocturni per totam Ecclesiam canente populo concrepabant. Hymnidicum*, Davidem appellat Gregorius Bæticus lib. de Fide.

Hymni Ambrosiani, ab Ecclesia recepti, ut testantur Concil. Turon. II c. 23. Toletan. IV. c. 13. præterea Regula S. Benedicti cap. 17. in qua nude *Ambrosianum*, pro *Hymno Ambrosiano* habetur. Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. c. 6. *Hilarius autem Gallus Episcopus Pictaviensis, eloquentia conspicuus Hymnorum carmine floruit primus. Post quem Ambrosius Mediolanensis Episcopus, vir magna gloria in Christo, & in Ecclesia clarissimus doctor, copiosius in hujusmodi carmine claruisse cognoscitur, atque inde Hymni ex ejus nomine Ambrosiani vocantur, quia ejus tempore primum in Ecclesia Mediolanensi celebrari cœperunt: cujus celebritatis devotio dehinc per totius Occidentis Ecclesias observatur.* Adde Rabanum lib. 2. de Institut. Cleric. c. 49. Walafridum Strabon. lib. de Reb. Eccl. cap. 25. Honorium Augustod. lib. 2. cap. 17. &c.

Hymnus Angelicus, dicitur à Scriptoribus Ecclesiasticis, hymnus ille, qui in Missa canitur: *Gloria in excelsis Deo*, quod initium nempe illius ex hymno in Domini Natalitio ab Angelis decantato, desumptum sit. Hunc enim, ut ait Rupertus Tuitiensis, *ab ore Angelorum Ecclesia sancta rapuit.* Primus autem Telesphorus PP. instituit, *ut ante sacrificium diceretur*, ut auctores sunt Anastasius, Walafridus Strabo de Reb. Eccl. cap. 22. Amalarius l. 3. de Off. Eccl. c. 8. Rabanus Maurus, Alcuinus de Divin. Off. Berno cap. 2. & ipsemet Telesphorus Epist. Decret. cap. 2. Sed an ab illo integer compositus sit, addubitatur. Integrum à Telesphoro exaratum scribunt Rabanus lib. de Institut. Cleric. c. 32. & Innoc. III. PP. lib. de Myst. Miss. c. 20. Usque ad versiculum, *Laudamus te*, compositum à Telesphoro, cætera addita esse à S. Hilario Episcopo Pictavensi, Alcuinus prodidit. Cui favet Concilium Toletan. IV. can. 12. *Reliqua, quæ ibi sequuntur, Ecclesiasticos Scriptores composuisse* scribens. Verum ab Hilario consummatum negat Goarus ad Euchologidque probat ex Athanasio, qui Hilario coævus fuit, lib. de Virginibus sub finem, qui hujus hymni pæne integri meminit, ut sua ætate ab universa Ecclesia recepti. Et certe sunt, qui putant ab ipsis Apostolis compositum fuisse, ex eo potissimum, quod integer exstet apud Clementem lib. 7. cap. 47. ubi προσευχῆς ἑωθινῆς nomine donatur. Alii ὕμνον ἑωθινὸν appellant, ut observatum est ab Usserio Armachano: δοξολογίαν Græci, si Goaro fides.

Instituit præterea Symmachus PP. ut omni die Dominico, vel Natalitiis Martyrum diceretur, ut est apud Anastas. in ejus Vita, (qui etiam consulendus est in Stephano IV. pag. 96.) & Alcuinum lib. de Divin. Offic.

Ad Matutinas decantatum volunt quidam, quod in antiquis MSS. *Hymnus in die Dominico ad Matutinas* inscribatur. Quibus astipulatur locus

Athanasii supra à nobis indicatus, qui sic se habet: Πρὸς τὸν ὄρθρον δὲ τὸν ψαλμὸν τοῦτον λεγέτω· Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου πρὸς σὲ ὀρθρίζω· διαφαυούσης δὲ· Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. ὑμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν σε προσκυνοῦμέν σε, καὶ τὰ ἑξῆς.

HYMNI ANGELICI appellatione donatum etiam interdum *Trisagium*, auctor est Microlog. c. 11. [& Capitul. lib. 6. n. 173. Te igitur *non inchoent sacerdotes nisi post Angelicum Hymnum finitum.*]

HYMNUS EVANGELICUS, seu *de Evangelio*, idem qui *Angelicus*, Beleto cap. 36.

HYMNI FERIALES, qui in Feriis canuntur, apud Joannem Episcopum Abrincensem de Offic. Ecclesiasticis.

HYMNUS S. MARIÆ, *Magnificat*, apud Joannem Abrincens. Episc. de Offic. Eccles.

¶ HYMNUS TRIUM PUERORUM, olim inter Missarum solemnia decantatus, ut patet ex Brevi Expositione antiquæ Liturgiæ Gallicanæ apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 92. *Hymnum autem trium puerorum, quod post lectiones canitur in figura Sanctorum veterum, qui sedentes in tenebris adventum Domini expectabant.* Quibus concinit Canon 13. Concil. Toletani IV. *Ut per omnes Hispaniæ ecclesias vel Galliæ in omnium Missarum solemnitate decantetur Hymnus trium puerorum in pulpito.* Exstant etiamnum hujusce ritus vestigia: Sabbato enim Quatuor Temporum post Lectiones cantari solet.

HYMNUS S. TRINITATIS, qui Græcis τρισάγιον, is scilicet, qui canitur ab utraque Ecclesia in die Parasceves Græce & Latine, *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis*, Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Marcellinus Comes in Chronico: *Die Dominico, dum jubente Anastasio Cæsare, per Marinum perque Platonem in Ecclesia pulpito consistentes, in Hymnum Trinitatis Deipassianorum quaternitas additur, multi orthodoxorum pristina voce psallentes, perfidosque præcones clamoribus objurgantes, in ejusdem Ecclesiæ gremio cæsi sunt &c.* Infra: *Cæteris die noctuque Hymnum Trinitatis Christo Deo psallentibus, &c.* Rursum: *Hymnum Trinitatis juxta morem Catholicorum canentes, &c.* Quo loco agit Marcellinus de additione facta Trisagio à Petro Cnaphæo, σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, quam, ut hæreticam, proscripsit Ecclesia, in Concilio Romano I. an. 483. Vide Zonaram in Theodosio juniore. De Trisagio copiose disputarunt Baronius anno 485. 492. Menardus ad librum Sacrament. Gregorii M. p. 50. 21. Meursius in Glossar. Sirmondus in Notis ad Aviti Viennensis Ep. 3. Leo Allatius de Liturgia S. Jacobi cap. 16. 17. 18. [Johan. Morinus lib. 6. de Pœnit. cap. 10. n. 7. 8. de Sacris Ordinat. pag. 211.] & alii.

HYMNUS, *Te Deum laudamus*, vulgo tribuitur S. Ambrosio & S. Augustino, in libro Psalmorum MS. quem Carolus M. ad Hadrianum PP. misit, qui in Cæsarea Bibliotheca asservatur, ut auctor est Lambecius, & apud Durandum lib. 5. Ration. cap. 3. n. 31. Unde *Hymnum Ambrosianum* vocant Gualterus Tervanensis in Vita S. Caroli Comitis Fland. c. 38. Liber de Miraculis S. Pelini Mart. apud Ughellum to. 9. p. 38. &c. Vide Menardum ad Sacram. Gregor. M. pag. 399. In Breviario Casinensi, scripto sub Paschali II. PP. quod asservatur in Bibl. Institutionis Parisiensis Oratorii Jesu, inscribitur *Hymnus Sisebuti Monachi.* Ita etiam in alio Cod. MS. Bibliothecæ Vaticanæ apud Card. Bona in libro de Divina Psalmodia. In Psalterio Gallico-Latino, exarato circa tempora Henrici I. *Hymnus S. Nicetii* dicitur, ut auctor est Usserius Armachanus lib. de Symbolis: Sive, inquit, hic intelligendus fuerit Nicetius, sive Lugdunensis, sive Treverensis. Hujus hymni mentio est in Concilio Triburiensi an. 821.

HYMNI, quorum auctores incerti, vetiti in Concilio Turon. II. c. 23.

¶ HYMNIDICUS, HYMNODICUS. Vita S. Leonis IX. PP. auctore Wiberto Archid. apud Murator. to. 3. p. 294. *Hymnidicam totius Cleri harmoniam suis diu evincebat vocibus.* Placidi Diaconi Supplementum Virorum Illust. Cassin. c. 8. apud eumdem to. 6. col. 68. *Extant quoque libri duo, in quibus celeberrima nonnulla Sanctorum & Sanctarum sacra vario describuntur metro, eorumque gesta Hymnidicis proferantur modulis.* Vita S. Severi Archiep. Ravennæ in Appendice apud eumdem to. 2. p. 193. *Gaudeamus ... quia hodie alternantibus Hymnodicis Angelorum choris intravit pascua æternæ hæreditatis.* Adde Marten. to. 6. Collect. col. 810.

¶ HYMNISONUS. Miracula S. Johannis Beverlac. to. 5. Maii pag. 179. *Clerus quoque, viso quod factum fuerat miraculo, Hymnisonis concrepat laudibus.*

HYMNARIUM, vel HYMNARIUS, Liber hymnos continens. Gennadius lib. de Script. Eccles. ait, Paulinum Nolanum Episcopum scripsisse *Sacramentarium & Hymnarium.* Leo Ost. lib. 2. c. 52. *Duo etiam Hymnaria in choro habenda.* [Bernardi Mon. Ordo Cluniac. part. 1. cap. 17. *Pro signo Hymnarii, adde ut pollicem & digitum ei proximum proferas, summitatibus eorum conjunctis, quæ præsens tempus, vel quod primum est significat, & hoc signum est inventum pro occasione hujus solius verbi, quo Hymnarius ita incipit*, Primo dierum. Idem occurrit apud S. Wilhel. Constit. Hirsaug. l. 1. cap. 21.] Adde librum Usuum Ordin. Cisterc. c. 71. *Hymnare* in Synodo Oxoniensi an. 1287. cap. 12. *Ympnare*, apud W. Thorn. p. 1935.

HYMNIZARE, ex Græco ὑμνίζειν, Laudare, prædicare. Jo. de Janua: *Hymnizare, laudare, vel hymnos cantare.* Honorius Augustod. lib. 3. c. 38. *Similiter* Sæpe expugnaverunt, & Deus Deus meus, *tristitiam*, Laudate *vero Hymnizat lætitiam.* [S. Gerardus in Miraculis S. Adelardi to. 1. Januar. pag. 151. *Cumque simul ecclesiam Hymnisantes repetissent.*] Miracula S. Agili l. 1. cap. 7. *Hymnizans laus, Summo gloria Patri cum genito Verbo, &c.* Christianus de Scala in Vita S. Ludmillæ pag. 48. *Et statuunt supradicto sermone*, (Sclavico) *partibus in illis Missarum solemnia cæterasque Canonicorum horas Hymnizare.* Aldhelmus Abbas Malmesburiensis: *Stridula vocum symphonia, melodia cantilenaque carmine modulatoris Hymnizemus.* Adde Anonymum in Miraculis S. Ursmari per Flandr. n. 13. & Aimonium de Miracul. SS. Georgii & Aurelii l. 1. n. 1.

¶ HYMNICHARE, Eadem notione. Fr. Arnonis Scutum Canonic. apud R. Duellium Miscell. l. 1. p. 12. *Scio hominem ejusmodi mea schola discipulum... qui factus in agonia ac prolixius inter odores paradisiacos expallens & Hymnichans, ad insitatum quemdam carnis ac spiritus in Dominum exultantis tremorem tam fortem quam suavem raptus sit.*

¶ HYNE. Servus prædio excolendo addictus, servus glebæ, Angl. *Hine.* Testament. Johannis *de Nevill* an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 428. *Item volo quod cc. marca.... distribuantur inter carucarios, plaustrarios, & custodes animalium meorum, videlicet Hyne, Netherdes, & Shepherdes, per discretionem Executorum meorum.*

HYOPA, Hirtus, setosus, ex Græco ὑώψ, porco similis. Luitbprandus in Legat. p. 81. Edit. 1600. de Nicepboro Imp. *Barba curta, lata, spissa & semicana fœdatum cervice digitali turpatum, prolixitate & densitate comarum satis Hyopam, colore Ægyptium, cui per mediam nolis occurrere noctem.*

¶ HYPANTE. Vide in *Hypapanti.*

HYPAPANTI, barbare, ex Græco ὑπαπαντή, qua appellatione donatur festum Purificationis B. Mariæ, ab *occursu* seu obviatione tuoe facta à seoe Simeone & Anna vidua : unde & *festum S. Simeonis* appellari io Codice Remensi Libri Sacrament. Gregorii Magni monet Menardus, cui concinit Anastasius in Sergio PP. p. 62. *Constituit autem, ut diebus Annunciationis Domini, Nativitatis, & Dormitionis sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ, ac sancti Simeonis, quod Hypapantem Græci appellant, Litania exeat, &c.* Ugutio: *Ypapanti, indeclinabile, i. obviatio, vel occursus. Unde repræsentatio Domini in templo, i. festum Purgationis B. Mariæ Virginis dicitur Ypapanti, & tunc Symeon occurrit Christo, & obviavit, & in ulnis suis accepit eum & præsentavit.* Flodoardus l. 3. Hist. Rem. c. 6. *In eadem solemnitate, Hipapantes scilicet Salvatoris.* Ordericus Vitalis lib. 13. pag. 921. *Dum sacra solennitas Hypapanti celebraretur.* Gualdo in Vita S. Anscharii Archiep. Hamburg. cap. 105.

Instabatque dies Hypapantis dictus Achivis.

Joannes Episcopus Abrincensis de Offic. Eccles. *In Hypapanti, quæ dicitur Præsentatio Domini, &c.* Vide Ughellum to. 5. p. 528.

HYPANTE, aut HYPANTI, corrupte dicitur apud plerosque Scriptorum de Divinis Offic. Alcuin. lib. de Divin. Offic. Amalar. lib. 3. c. 43. Rabanum lib. 2. de Instit. Cler. c. 33. Honorium August. l. 3. c. 24. &c. Ditmarus l. 5. *Quarto Non. Febr. id est, ὑπαντῇ Domini, id est, obviatione justi Simeonis.* De hoc festo, & ejus initiis, pluribus agunt Baron. ad Martyrol. Menardus ad lib. Sacram. Greg. p. 40. 41. & doctissimus Henschenius peculiari Commentario ad 2. Febr. [Adde Marten. de antiqua Ecclesiæ Disciplina in divinis celebrandis Officiis.]

¶ HYPATIA, Missilia ab Imperatoribus & Consulibus in populum sparsa. Histor. Miscell. apud Murat. tom. 1. part. 1. pag. 162. *Superposuit ei chlamydem & auream coronam, & ita processerunt, jactantibus Imperatoribus Hypatiam & tomissia & bemissia & numismata nova usque ad magnam ecclesiam.* Vide Gloss. mediæ Græcit. in Ὑπατεία.

HYPATUS, YPATIUS: Dignitas io Aula CPolitana, cujus mentio est io Epist. 36. 38. 227. Joannis VIII. PP. [ὕπατος, Græcis, Consul, ut in Numismatibus passim occurrit.] Anastasius io S. Agathone PP. p. 54. *Post hæc Patricii, Ypati, omnesque inclyti introierunt. Hypati civitatum,* apud Leonem Ost. lib. 2. c. 37. *Joannes Imperialis Patricius Caietanus filius Docibilis Hypati.* Joannes VIII. PP. Epist. 38. *Docibili & Joanni Hypatis Caietæ.* Adde Ugbellum to. 1. Ital. sacr. part. 2. p. 582. Chron. MS. Andreæ Danduli an. 814. de Duce Venet. *Qui ab Imperatore Leone votive susceptus, honorem Hypati, seu Imperialis Consulis ab eo obtinuit.* Ita an. 740. 742. Servatur in Gazophylacio Canonicorum Regular. S. Genovefæ Parisiensis Bulla plumbea, in qua exaratum ΕΥΦΗΜΙΑC ΥΠΑΤΙCCΗC. Charta Istriana an. 804. apud Sansovinum, & Stringam in Venetia lib. 13. p. 356. *Ab antiquo tempore dum fuimus sub potestate Græcorum Imperii, habuerunt consuetudinem parentes nostri habendi actus Tribunati, domesticos, seu Vicarios, necnon loci servator, & per ipsos honores ambulabant ad communionem, & sedebant in consessu unusquisque pro suo honore : & qui volebat meliorem honorem habere de Tribuno, ambulabat ad Imperium, qui illum ordinabat Hypatum. Tunc ille Imperialis erat Hypatus, in omni loco secundum illum Magistratum militum præcedebat.* Vide to. 1. Canisii Antiq. Lectioo. pag. 120. & quæ de Hypato Philosophorum observavimus ad Alexiadem p. 304. [qui idem videtur qui κατηγάλης τῶν φιλοσόφων dicitur Aoonymo in Porphyrog. o. 10. 14.] quibus adde Lambecium l. 6. de Bibl. Cæsarea p. 548. & l. 7. p. 232.

¶ HYPERBERETÆUS MENSIS, October, Macedonibus ὑπερβερεταῖος. Canon. Apost. to. 1. Concil. Hispan. p. 65. *Bis in anno Episcoporum Concilia celebrentur, ut inter se invicem dogmata pietatis explorent, & emergentes ecclesiasticas contentiones amoveant : semel quidem quarta septimana Pentecostes; secunda vero duodecima die Mensis Hyperberetei.*

¶ HYPERBOLI LAPIDES, (Aristophani ὑπερβόλου) *Quibus ad cervicem religatis, scelerati in profundum demergebantur. Ager Hyperbolus, creditoribus obnoxius lapidis indicio vel columnæ.* Vocabul. Sussannæi.

¶ HYPERBOLICUS. Vide in *Hypobolon.*

HYPERICUS, vel ut habet Ugutio, *Ipericus, superbus.*

¶ HYPERPERATA TERRÆ. Vide in *Hyperperum.*

HYPERPERUM, Moneta Imperatorum Byzantinorum aurea, sic appellata, quasi ex auro eximie rutilo & reeocto coofecta esset, quod pluribus docemus in Dissertatiooe de Imperatorum Constantioopolitanorum nummis, ut & hanc monetæ aureæ oomenclaturam vix cognitam ante nostrorum io Orientem expeditiones. Willelmus Tyrius lib. 18. c. 24. *Viginti duo millia Hyperperorum, & tria millia marcarum argenti examinatissimi... dicebant esse largitus.* [Editio Basileensis ao. 1564. habet, *Hyperorum.*] Male igitur dixit Robertus Cænalis lib. de Mensuris & ponderibus: *Hyperpereum nummum esse qualis apud nos est Grossus Mediolanensis.*

¶ HYPPERUS, apud Bernardum Thesaurarium de Acqoisitione Terræ sanctæ apud Murator. to. 7. col. 678. *Nec etiam ob hoc à munerum largitione cessavit, sed singulis hebdomadibus à die festo Epiphaniæ usque ad Ascensionem Domini Hypperos aureos quantos duo viri una vice deferre poterant, &c.*

PERPERA, in Charta Petri Ziani, Ducis Venet. an. 1211. in Hist. Bellunensi p. 109. *Debeus... solvere Perperas quingentos in serra salvos, &c.*

PERPERUM. Guotherus in Hist. Hierosol. c. 8. *Per totum annum ad 14. dies fisco regio persolvebat nummum aureum, qui Perpera vocari solet, Ferdens, id est, quartæ parti marcæ unius æquivalens.* [Occurrit præterea in Cbron. Jacobi de Varagine apud Murator. tom. 9. col. 38.] *Perperi,* apud Joannem Villaneum lib. 7. cap. 73. [& Caffarum Anoal. Genuens. lib. 1. apud eumdem Murator. to. 6. col. 280.]

PERPARUS, non semel in Tractatu matrimonii inter Ferrandum Regis Majoricarum filium, & Isabellam Guillelmi Achaiæ Principis filiam, [apud Acher. to. 8. Spicil. pag. 272. & in Annal. Genuens. Oberti Cancellarii ad ann. 1164. apud Murator. to. 6. col. 336. & 343.]

PERPRE. Albericus an. 1236. *Et ex quo Rex Joannes venerat ad partes illas, mittebat quolibet anno 22. millia Perpres ad conducendos auxiliarios.* Hist.

Bellorum Ultramarinor. MS. *Et fut droit emmi la sale ; puis fist apporter Perpres d'or &c.* Raimund. Montanerius in Hist. Regum Aragon. c. 121. *Euath de reschat tres milia Perpres d'or, & val una Perpra 10. sous Barcelonesos.* Adde cap. 224. 228.

Isperi, & Yperperi, in aliquot Chartis, laudatis in Historia nostra Franco-Byzantina.

Purpurati, pro *Hyperpers*, apud Tudebodum, l. 2. Baldricum, & Guibertum l. 4. Hist. Hierosol cap. 5. &c.

Hyperperata Terræ, ut *Librata terra*, de qua infra. Reditus terræ, vel agri tot hyperperorum. Charta Roberti Imp. CP. apud Odoricum Rainaldum an. 1222. n. 25. *Miles quicumque habet trecentas Yperperatas terra ad assisam Imperatoris, per se dividet & dabit undecimam, & pactem duorum millium Yperperorum, videlicet pro centum Yperperis unum & dimidium.*

Perpiriarii, ita dicti in Regno Cyprio, regnantibus Lusinianis, homines, qui licet liberæ conditionis, obnoxii tamen erant ratione 13. hyperperorum, quæ domino feudi pensitare quotannis tenebantur. *Il cavalier Loredano, nell' histor. de Re Lusignani lib. 1. Il Perpiriario era Parico, (à voce πάροικος, colonus.) ma libero delle persone, e de figliuoli, così essentato da i Duchi per denari, obligato al godimento de i terreni come i Parici, ed à contar' ogni anno xv. perperi, che erano la valuta d'un bisante.* Vide eumdem lib. 7. pag. 369. & Thomam *Porcacchi* in Descript. Insul. Italica, p. 150. ex quo sua hausit Laucedanus.

¶ HYPOBOLON, Dotis est incrementum, vel quod mortuo marito uxori superstiti redditur supra dotem, quod est instar donationis propter nuptias, Græci ὑπόβολον, ab ὑποβάλλειν, adjicere. Ita Lexicon Calvini. Vide *Augmentum dotis.* Hinc

¶ Hypobolicum Instrumentum, Scriptum de *Hypoboli* donatione, apud Sidonium l. 7. Ep. 2. *Quæ profecto mater puella pro Hypobolicis instrumentis cœpit actionem repetundarum velle proponere; & tunc demum ac mancipiorum sponsalitia donationis pauca a marore, quando jam nepotum numerositate gaudebat.* Ita emendant viri docti. Editi habent *hyperbolicis.* Vide Salmasium de Modo usur. c. 4.

¶ HYPOBRICHIUM, ὑποβρύχιον, Submersio, abyssus. Tertullianus de Idololat. cap. extremo: *Ceterum inenarrabile exclusis profundum est, inextricabile impactis naufragium est, irrespirabile devoratis Hypobrichium in idololatria.*

HYPOCAMISIUM, Vestimentum, quod subtus camisium est ὑποκάμισον, apud Codinum in Orig. CP. & alios, quos laudat Meursius. Glossæ MSS. *Ypocamisium, vestis super camisiam.* Leg. *subter.* Anastasius Biblioth. in Vita S. Joannis Eleemos. num. 35. *Et dicebat semper, quod posset aliquis intentione dandi pauperibus expoliare divites, & ipsum etiam Hypocamisium ab eis benevole auferre, & non peccare.*

HYPOCARTOSIS, [Tectorium sive crusta qua parietes & cameræ inducuntur.] Vide *Camaradum.*

HYPOCAUSTORIUM, in Monasteriis, ubi Monachi simul sese calefaciunt, *Chauffoir.* Vita S. Thiadildis Virg. n. 7. *Refectorium hyemale & æstivale, Hypocaustorium, dormitorium, cellarium, domum arearum, coquinam, . . . ædificavit.*

HYPOCISMA. Lex Wisigoth. lib. 11. tit. 1. §. 5. *Si quis medicus Hypocisma de oculis abstulerit, & ad pristinam sanitatem perduxerit infirmum, &c.* Ubi Lindenbrogius in MSS. aliquot *Hypocysin* legi monet, ex quo *hypopyosin* restituit Vossius, ex ὑπόπυον, *i. collectio puris copiosi sub cornea oculi tunica.*

¶ HYPOCRIS, pro Hypocrisis, simulatio, apud Murator. to. 3. pag. 282. *Si credere non vis, quid per Hypocrin tentare vis tanti mysterii sacramentum.*

¶ HYPOCRISIS. Vide *Hypocisma.*

HYPODIACONISSA. Vide *Frigdora.*

HYPODIACONUS, Subdiaconus, quo vocabulo utitur passim S. Cyprianus in Epistolis. Vide *Subdiaconi.*

HYPODROMUM, seu potius *Hypodromus*, Longior porticus, *Galerie.* Papias MS. *Ypodromum, domus declinationis ad necessitatem, & per gyrum habens arcus deambulatorios, super quos ambulant homines.* Ordericus Vitalis lib. 2. pag. 412. *Hypodromum, & per gyrum arcus deambulatorios.* Gotselinus lib. de Miracul. S. Augustini Cantuar. c. 3. *Ductoque Comite in quoddam summ Hypodromum, tale protulit consolationis antidotum.* De hac voce plura commentatur eruditus Sirmondus ad Sidonii lib. 2. Epist. 2.

Ypodromus, in Catholico Parvo, *Travail de cheval*, ubi equi ferrantur, *Travaglis*, Itali, de qua voce Menagius in Origin. Italicis, forte pro *Hippodromus*, tametsi alia sit vocis significatio.

HYPOGÆA, pro *Hypogæum.* Anonymus in Miracul. S. Usmari per Flandr. n. 6. *Quæsivit & invenit securum in Hypogæa sedentem, &c.*

HYPOPSALMA, S. Augustino lib. 1. Retractat. c. 20. est, *quod ad singulas Psalmi partes succinitur & respondetur.* Galli vocant *Refrain.*

¶ HYPOTAMUS, pro *Hippopotamus.* Epistola Johanni Presbytero seu Regi Abissinorum falso adscripta ad calcem MS. Corbeiensis: *In terra nostra oriuntur & nutriuntur elephantes, dromadarii, cameli, Hypotami.*

HYPOTENUSA. Vide *Tolffinyning.*

HYPOTHECA, [Officina, Gall. *Boutique.* Verum mendum esse pro *Apotheca*, merito quis suspicatur.] Vide *Apotheca.*

¶ HYPOTHECARE & Hypotecare, Oppignerare, obligare, Gall. *Hypotequer.* Charta Adolfi Imperat. an. 1292. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 435. *Hypothecamus & impignoramus & Hypothecata & impignorata præsentibus assignamus, tradimusque dicto domino Venceslao Regi Bohemiæ & heredibus suis pro pecunia prælibata.* Instrum. an. 1317. to. 2. Hist. Dalphin. p. 154. *Dicebat etiam dicta D. Anna dictam terram & bona dicta patris sui quondam sibi fore obligata & Hypotecata, ratione legatorum sibi factorum.* Charta an. 1369. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 350. *Idem Marquesius sponte sua obligavit & Hypothecavit, obligata & Hypothecata esse & tenere voluit dicta nobili Catharina.* Testamentum Anglici Episc. Alban. & Cardinalis an. 1388. apud Stephanot. to. 10. Fragment. Hist. pag. 340. *Obligans & expresse Hypotecans ac obligatam & expresse Hypotecatam esse volens.* Adde Hist. Lugdun. pag. 113. col. 1.

¶ HYPPARCHUS. Vide *Hipparchus.*

¶ HYPPERUS. Vide in *Hyperperum.*

HYRITIUS, Erinaceus. Sogerius in Ludovico VI. c. 16. *Innumeris sagittis Hyritiorum more hispidi, &c.*

HYROBI, *Qui ungulas non dividit.* Papias.

¶ HYRPEX. Vide *Herpix.*

¶ HYSITIUM, Farcimentum. Apitius de Re culinaria lib. 2. c. 1. *Et exinde Hysitia plassantur, quod est, effinguntur.* Vide *Isicium.*

¶ Hysitiatus, Fartus. Idem Apitius lib. 8. c. 7. *Pullus Hysitiatus, lepus Hysitiatus.*

HYSOPUS, Ugutioni, *herba est, . . . & dicitur Sparsorium aqua, quia in quibusdam locis fit ex ea herba,*

vel propter similitudinem purgationis. Præcipitur Numer. cap. 19. ut aqua super cineres in vas infusa mondus homo aspergat hyssopo eos, qui mundandi sunt. Liber Sacram. Gregorii M. *Inde veniens ante altare, cum Hyssopo aspergit ipsum altare septem vicibus.* Ioventarium Ecclesiæ Eboracensis in Monastico Angl. tom. 3. pag. 171. *Una magna cuva pro aqua benedicta, cum Ysopo de argento ponder. 9. libr. 3. unciar.* [Inventarium Ecclesiæ Anicieos. an. 1444. *Item unum aspersol cum Hyssopo argenti.* Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. Junii p. LXXIII. *Et vas argenteum ad aquam benedictionis tenendam, cum suo Hyssopo ad servitium Capella nostra esse convenienter mandavimus.*] Historia Abbatiæ Condomensis p. 504. *Duas canetas, & unum urceum pro aqua benedicta portanda, cum Hyssopo de argento.* Vide Isidorum Hispalensem lib. 17. Originum cap. 9.

¶ HYSTERICUS MORBOS, Mulierum morbi genus, Gall. *Suffocation de matrice*; à Græco ὑστέρα, uterus, matrix. Vita S. Philippi Nerii to. 6. Maii pag. 633. *Per annos plures variis morbis conflictata, eoque præsertim quem Hystericum appellant, cum ex quadam distillatione, ex qua deinde putridum malignumque ulcus exortum est.*

¶ HYVERNAGIUM. Vide *Hybernagium.*

I

I Litera nomeralis, quæ 100. denotat; unde versus:

I. C. compar erit, & centum significabit.

Seu ut habet Ugutio:

I. retinet centum, vocalibus una tenetur.

In Notis antiquis I. unum valet. Eidem literæ si recta linea superaddatur, mille significat.

I. *in superscriptione cantilenæ, jusum, vel inferius insinuat, gratitudinemque pro g. interdum indicat.* Ita Notkerus Balbulus opusc. *Quid singula littera significent in superscriptione cantilena.* Vide A.

¶ I. quandoque mutatum in A. *Balanx* pro *Bilanx*, Gallicum *Paresse* pro *Pigritia*, Latinum *Tango* pro θίγω. Frequentius in E. *Placetum* pro *Placitum*, *Basileeus* pro *Basilicus*, Gall. *Enfer* pro *Infernus*, &c. J. consonum in G. sæpius, & vicissim. Promiscue fere scribuntur *Gardinum*, *Jardinum*, *Gaola*, *Jaola*, &c. Idem J. consonum pro Ch. *Jaable* pro *Chable.* Ejusdem perpetua mutatio est in Gi apud Italos, ut *Giesu* pro *Jesu*, *Giusto* pro *Justus*, *Giurare* pro *Jurare.* I. quandoque sublatum *Strumentum*, pro *Istrumentum* vel *Instrumentum.* Nibil necesse est moneam I. pro Y. sæpius reperiri, ut Y. pro I. Mutationes aliæ rariores.

¶ JAABLE, Rudens, Gall. *Chable*, vel *Cable.* Epistola Guidonis de Dampetra ad Philippum Aug. an. 1113. apud Marten. to. 1. Collect. Amplis. col. 1114. *Noverit Serenitas vestra, quod G. de Ganbertem tradidit mibi in turri de Rsomo hac qua sequuntur: XXXI. sextaria frumenti ... XI. M. quarellorum, & CCC. quarellos ad duos (pedes,) II. crof. IIII. pis. II. martellos, VIII. parvas targias & IV. magnas, & I. Jaable & IV. glomos fili.*

¶ JABUS, *id est, Deunx XI. uno subtracto de libra.* Papias.

JACCA, nostris *le rate.ier des chevaux.* Vegetius l. 1. Artis veterin. c. 56. *Cratis qua Jacca* (alias *cocca*) *vocatur à vulgo, pro equorum stratura, nec nimis alta sit ... nec nimis humilis.*

¶ JACCHENSES FLORENI, Moneta Catalaunis & Aragonis nota, quæ sic dicta est, ut puto, ab urbe *Jacca.* Visitatio Popleti monasterii in diœcesi Barchinon. an. 1316. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1348. *In bursaria vero erant 87667. solidi & novem denarii Barchinonenses, reductis Jacchensibus, Turonensibus grossis, Florenis in Barchinonenses, computando 12. Jaccenses pro 14. Barchinonensibus, & Turonenses grossosque 15. denariis Barchinona & florenos auri de Florentia pro 16. solidis Barchinonensibus. Jacchenses vero sunt in universo 42574. solidi 9. denarii Jacchenses Floreni 100. Turonenses vero grossi sunt circa 2600.*

¶ JACENTIA, *Subciva, reliqua*, in Glossis Isid. Melius in Excerptis *Subsiciva.* Dicitur de fundis inter colonos indivisis, quæ reliqua erant. *Jacent* enim quæ sunt sine possessore, teste Papiano lib. 37. tit. 3. pag. 3.

JACENTIVUS. Vide *Arbor* 1.

1. JACERE, Gistum. Charta Ludovici VII. ann. 1144. pro Monachis Argentolii in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano f. 152. *Præter Jacere nostrum, & exercitum & equitationem.* Alia ejusdem Regis & anni, in Tabul. S. Dionysii: *Talliam de annona, quæ dicitur mestiva, avenam, quam accipiebat ab unoquoque hospite, porcos seu frescingas, anseres, & gallinas, Jacere, & procurare, sive ipse, sive sui, ... corveias, &c.* Occurrit ibi rursum. Pactum inter Monachos S. Dionysii & Advocatum de Solemniaco an. 1233. *Recognosco quod nec ego, aut heredes mei possumus Jacere vel manere, vel aliquid capere in domo S. Dionysii apud Solemniacum.* Guigo II. Prior Cartusiæ in Statutis ejusd. Ord. cap. 36. §. 4. *In superiori autem domo non nisi religiosi hospites Jacere consueverunt.* Ita usurpant Statuta antiqua ejusdem Ordin. cap. 8. §. 42. cap. 9. §. 28. Itinerarium Petri de Columbaria Cardinalis to. 1. Bibl. Labbei pag. 354. &c.

JACENTIBUS COLUMNIS opus novum impedire, id est, priusquam ædificium eductum & elevatum fuerit, in Lege Bajwar. tit. 11. c. 6. §. 1.

¶ 2. JACERE, Abjicere, contemnere, negligere. Statuta Canonicorum Regul. apud Raimundum Duellium lib. 1. Miscell. pag. 87.

Qui bona despiciunt, de justis projiciuntur.
Qui latriam Jaciunt, cum dæmonibus patientur.

¶ JACHERIA, Terra novalis, Gall. *Jachere.* Tabularium Fossatense: *Habet corveias octo diebus per annum ... in Jacheriis duobus diebus, in binalibus totidem, & in seminalibus totidem, in marceschiis uno die, & in vindemiis uno die.* Vide *Gascaria.*

¶ JACHTIVUS, Ad judicium citatus. Vide in *Abjectire.*

¶ JACINTUS, pro *Hyacinthus*, Lapis pretiosus; apud Beroardum *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. pag. 115.

¶ JACIS, pro *Ajacis*, Vicaria, districtus. Vetus formula apud Baluz. to. 6. Miscell. pag. 512. *Tradimus ... manso nostro in pago Arvernico, in Jace illo,*

in villa illa, qua de alode vel atracti-visi sumus habere, cum casis, tectis, ædificiis, &c. Vide *Ajacis* 1.

JACKE, Jacque, Sagum militare, quod loricæ superinduebatur: nescio an à *Jacobis* factiosis, de quibus mox, nomen sumpserit. Thomas Walsinghamus an. 1379. p. 239. *Quod mille loricas, vel tunicas, quas vulgo Jackes vocant, redimerit de manibus creditorum.* Infra p. 249. *Acreptum quoddam vestimentum ipsius, quale Jacke vocamus, & impositum lanceæ, pro signo ad sagittas suas posuerunt.* Chronicon MS. Bertrandi Guesclini:

S'avoit chascun un Jaque par dessus son haubert.

Alibi:

Car il fut bien armez de ce qu'il luy faillit,
S'ot un Jasque moult fort de bonne soie empli,
Le bacinet au chief, &c.

Froissartus 4. vol. cap. 114. sub an. 1399. *Et vont adonc vestu un court Jaques d'un drap d'or à la façon d'Alemagne.* Octavianus de S. Gelasio in Viridario hooorís:

Jaques, plastrons, voulges, & albardes.

Occitani *Jaquetos* vocant, quod nostri *Pourpoint.*

Describitur porro ejusmodi vestis militaris species in Charta, quæ asservatur in Camera Computor. Paris. hocce titulo: *Memoire de ce que le Roy veult, que le Francs archers de son Royaume soient habillez en Jaques d'icy en avant, & pourro à chargé au Bailly de Maine en faire un get: & semble au dit Bailly de Maine, que l'abillement de Jacques leur soit bien prouffitable & avantageux pour faire la guerre, veu qui sont gens de piè, & que en ayant les brigandines, il leur faut porter beaucoup de choses, que un homme seul & à piè ne peut faire. Et premierement leur faut desdits Jacques de 30. toilles, ou de 25. à un cuir de serf à tout le moins: & si sont de 31. cuir de serf, ils sont des bons. Les toilles usées & deliées moyennement sont les meilleures, & doivent estre les Jacques à quatre quartiers, & faut que les manches soient fortes, comme le corps, reservé le cuir. Et doit être l'assiette des manches grande, & que l'assiette prengne pres du collet, non pas sur l'os de l'espaule, qui soit large dessous l'aisselle, & plantureux dessous le bras, asses faulce & large sur les costez bas, le collet fort comme le demourant du Jacques: & que le collet ne soit pas trop hault derriere pour l'amour de salade. Et faut que ledit Jacques soit lassé devant, & que il ait dessous une porte piece de la force dudit Jacques. Aussi seur ledit Jacques & aise, moiennant qu'il ait un pourpoint sans manches, ne collet, de deux toilles seulement, qui n'aura que quatre doys de large sur l'espaule: auquel pourpoint il attachera ses chausses: Ainsi flotera dedans son Jacques, & sera à son aise: car il ne vit onques tuer de coups de main, ne de flesche dedans lesdits Jacques ses hommes, & se y souloient les gens bien combattre.*

¶ JACMIUM, *Jacmarium Servitium Matrimonii*, non semel recensentur inter debita domino feudali servitia in Recognitionibus de Vouta apud Vivarienses tom. 2. ex Archivo Principis *de Rohan*, ut fol. 349. ubi legimus: *Sunt homines ligii prout ceteri homines, videlicet talhabiles in Servicus Jacmariis matrimoniorum.* Hæc *Jacmaria matrimoniorum servitia*, nihil aliud forte sunt quam census, quos domino suo solvere tenebantur ii homines ligii cum maritabantur. Haud scio an à Græco γάμος, Nuptiæ, *Jachmia* seu *Jacmaria servitia* dici potuerint census hujusmodi. Vide *Forismaritagium* & *Maritagium.*

JACOBI, ex Gallico *Jaques*, appellati factiosi quidam in agro Bellovacensi, ab eorum Capitaneo, quem *Jaque Bonhomme* vocabant, sub an. 1358. de quibus copiose Froissartus 1. vol. cap. 187. 188. 189. Matth. Villaneus lib. 8. c. 67. Continuator Nangii Gall. MS. &c. qui factionem ipsam *Jaqueriam* nuncupant. Regestum 3. Memorialium Cameræ Computor. Paris. fol. 218. *Sigillum Capitanei Rusticorum vocatorum Jacoborum deceptum apud Claromontem in Belvacino, fuit traditum Cameræ per Thomam Brochardi Receptorem Silvanect. 11. Dec.* 1356. Chronicon scriptum sub Carolo V. *Anno* 1358. *tum Jaqueriis de Belvacino congregati sunt illi de Mucien, & destruxerunt Montmorenci.* Vide Louvetum in Hist. Bellovac. tom. 2. pag. 544.

¶ JACOBIPETA. Vide *Jacobita.*

JACOBITA, Qui peregrinationem instituit ad S. Jacobum Compostellanum, *Pelerin de S. Jacques.* Ugutio: *Jacobita, qui petit Ecclesiam S. Jacobi.* Joannes de Janua habet *Jacobipeta.* [ut & Gloss. Lat. Gall. Sangerman.]

1. JACOBITÆ, Jacobini, in Ægypto & in Terra-Sancta, dicuntur Christiani quidam certis hæresibus ac pravis opinionibus infecti, ob quas à Patriarcha Constantinopolitano olim excommunicati, & ab Ecclesia Græcanica sequestrati sunt. Ita autem appellati à quodam Jacobo Severi Patriarchæ Antiocheni discipulo, qui annuente & præcipiente Timotheo Patriarcha Alexandrino Christianos ad sectam Dioscori Alexandrini Patriarchæ revocabat: cujus hæresim amplexus Anastasius Imp. ideo non semel *Jacobita* dicitur in Chonico Orientali ab Abrahamo Ecchellensi edito pag. 59. 60. 120. 121. 122. *Jacobitas* & *Jacobinos*, promiscue appellant Jacobus de Vitriaco in Hist. Hierosol. cap. 74. ubi de eorum hæresibus, Aithonus cap. 13. 14. Willebrandus ab Oldenborg in Itiner. T. S. initio, &c. Sed & Auctor Mappæmundæ MS. ita de *Jacobinis* edisserit:

Autres gens i a barbarins,
Qui se font clamer Jacobins,
D'un Jacob qui lor maistre fu,
Et sont Chrestien corrompu,
Par les mariages qu'il font
As Sarazins qui pres d'eus sont,
Et pourprennent bien celle gens
Quarante regnes de tous sens.
Ne creient pas confession
A nul autre home, s'a Diu non.
Quant il se confessent à Diu,
Prés d'eux mettent enchens & fu,
Et cuident qu'avent la fumée
S'en alle vers Diu lor pensée.
Mais n'est pas aussi comme il croient.
Saint Jean Baptiste mescroient,
Qui les baptisa premerains:
Car dire lors convenoit ains
Tous lors pechiés à lui mesme,
Et puis rechevoient Baptesme,
Dont S. Jehan mesmes dist,
Quand li hons ses pechiés gehist
A un autre celle verougne,
Qu'il a de dire sa besongne,
Li est en lin de penitanche
Et de ses pechiés alleganche,
Et plus de pechier se retient,
Quant il scet que savoir convient
A un autre tout son affaire,
Ains que vers Diu se puisse traire,
Ce dist S. Jehans li Baptistes,

Qui par Baptesme nous rent quites
Envers Diu de tous nos pechiés
Par confession espurgiés,
Dont cele gent sont déchu,
Qui malement l'ont entendu.

De eorum Patriarcha, vide Godefridum Monachum S. Pantal. an. 1237.

2. JACOBITÆ, dicti Dominicani, seu Religiosi Ordinis S. Dominici, quod eis *Hospitale Peregrinorum S. Jacobi* Parisiis ad mansionem assignatum primitus fuerit. Albericus, & ex eo Magn. Chron. Belg. an. 1207. *Similiter Parisiis datum est eis* (Dominicanis) *quoddam hospitium S. Jacobi, à quo denominantur Jacobitæ, ubi fecerunt Ecclesiam & Claustrum.* Rem plenius narrat Matthæus Paris an. 1198. (in variant. lect.) atque, quod *ii Fratres primitivi, cum non haberent domum, ubi post prædicationis laborem declinarent, longo tempore Parisiis perduraverunt. Quo tempore fuit in eadem civitate quidam famosus Anglicus de villa S. Albani oriundus Magister Johannes dictus de sancto Albano, Physicus præcipuus, & Regis Franciæ curam gerens. Hic cum ditatus fuisset auro Franciæ, sibi quoddam hospitium comparavit in civitate prædicta pene dilapsum & dirutum, in quod solebant ex longinquis partibus venientes causa peregrinationis versus S. Jacobum in Hispania divertere peregrini, & ibidem per dies aliquot exhibere. Sed deficientibus redditibus, & eleemosina subtracta est, & hospitium desolatum. Emit ergo Magister Joannes dictum Xenodochium, & exinde fecit sibi hospitium correspondens fortunæ suæ: qui cum videret dictos Fratres cotidie Missas celebrare, orationibus instare, & prædicationibus invigilare, motus tam devotione quam pietate, contulit eis prædictum Xenodochium in habitaculum sempiternum. Ex cujus hospitalis vocabulo nomen traxerunt præfati Fratres, ut Jacobitæ vocarentur ab adjecto nomine hospitalis.* Donationem porro Hospitalis S. Jacobi à Magistro Johanne Decano S. Quintini factam anno 1218. observat Brolius lib. 2. Antiq. Paris. Vide Constit. Ord. Præd. dist. 12. cap. 10. §. 2. At idem scriptor & Matth. Westmonasteriens. anno 1198. aliam nominis rationem videntur comminisci: *Exortum est in Italia novum genus Prædicatorum, qui Jacobitæ voluerunt appellari, eo quod vitam cuperent Apostolicam imitari.* Unde à *Jacob* Patriarcha ita appellatos quidam, sed falso, censuere. Hocce Jacobitarum vocabulo nuncupantur apud Thiericum Vallicolor. in Urbano IV. PP. p. 228. & Joannem Hocsemium c. 32. *Prædicatores S. Jacobi*, dicuntur in Chronico Andrensi an. 1222.

JACOBUS, Minutior moneta, vulgo *Jaques*, cujus mentio in Foris Beneharn. Rubr. *de Peages* art. 12. & in Consuetud. Solensi tit. 7. art. 4. *Jakes*, moneta, nescio an Anglica, occurrit etiam sub Henrico VI. apud Will. Stanford. lib. 2. de Placitis Coronæ cap. 30.

¶ JACQUE. Vide *Jacke*.

¶ JACQUETA, Species vestis monasticæ. Statutum Cisterc. ann. 1519. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1642. *Quia generale Capitulum graviter ferens deformitates & dissolutiones vestium ante & retro fissarum, more secularium manicas latas habentium, Jacquetarum fronsatarum, stramentorum lectorum, & camisiarum de canapo, &c.* Hodie *Jacquette* appellamus togam, qua utuntur pueri, usque dum feminalibus induantur, atque etiam sagulum sine manicis ad usum rusticorum.

JACTANDA, *Gloriatio, glorificatio*, in Glossis MSS. ad Concilium Sardicense cap. 15.

1. JACTARE, Dejicere, *Jetter à bas*. Capitula ad Legem Alamannor. cap. 40. *Si quis alium de caballo Jactat, &c.* [In ipsa lege tit. 67. *Si quis liber liberum in vita de caballo Jactaverit, &c.*]

¶ 2. JACTARE, Aliquid projicere ad significandum rem aliquam esse à se dimissam. Charta an. 968. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 7. *Recognoscentes quia nullum directum habebant de ipsis campis & de ipsis vineis, & se guerpiverunt, & stipulaverunt, & intra jacentem Jactaverunt & calcaverunt.* Sic in Lege Salica tit. 63. §. 1. qui alicujus parentelæ & hæreditati nuntium remittebat, tenebatur *quatuor fustes alninos super caput suum frangere, & illas quatuor partes in mallo Jactare, & ibi dicere ut & de juramento & de hereditate & de tota illorum se ratione tollat.* Vide *Festuca*, *Investitura* & *Laisus*.

¶ JACTARIUS. Vide *Jacturarius*.

JACTATORIUM, Machina bellica, quæ tela complura simul vel certe lapides emittebat, *Petraria*. Galbert. in Vita Caroli Comitis Flandr. n. 96. *Arietes, sues, Jactatoria, scalæ & consimilia, quibus muros & lapideas compositiones destruere solent.* N. 163. 181. *Jactatoria ingenia, instrumenta.* Græcis λιθοβόλα.

¶ JACTIO, f. Traditio quæ fiebat olim projiciendo festucam, ut dicitur in vocibus *Festuca* & *Investitura*. Venditio an. 1070. Marcæ Hisp. col. 1153. *Ego Rangardis Comitissa* (Biterrensis) ... *per hanc scripturam venditionis mea vendo vobis omnes voces & dietaticos, possessiones vel auctoritates, quas ego habeo ... & homines vel feminæ habent ... per me, per fevos, vel per alodia, vel per bajulias, sive per convenientias, vel per dimissiones, vel Jactiones, seu luctuosum, sive decimum, vel qualescumque voces in comitatu Redensi, &c.*

¶ JACTIRE, In jus vocare festucam in sinum projiciendo. Placitum Caroli M. an. 812. apud Mabill. lib. 6. de Re Diplom. Ch. 63. *Tunc ipse Salacus per triduum seu amplius, ut lex habuit, placitum suum legibus custodivit, & ipso Tingulfo ibidem Jactivit vel solsedivit: & memoratus Tingulfus nec à dicto placito venit, nec ullum direxit ad vicem suam, qui pro sonia nunciasset, sed Jactivus exinde in omnibus apparuit.* Hic *Jactivus* non tantum significat eum, qui in jus vocatur eo quo diximus modo, sed eum qui vadimonium deseruit. Vide *Abjectire*.

¶ JACTURA, Pœna. Atto Vercell. Episc. in Libello de pressuris Ecclesiast. to. 8. Spicil. Acher. p. 46. *Eandem accusatoribus reprobatis imponentes Jacturam, quam convicti pati debuerant accusati.*

¶ JACTURALE, ἐπιζήμιον, *Damnosum*. Suppl. Antiquarii. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. *Jacturale*, ἐπιτίμιον, Mulcta, pœna.

JACTURARIUS, *Qui frequenter jacturam patitur, i. damnum.* Glossæ Isid. [Papias habet *Jactuarius*. Johan. de Janua: *Jactarius, Jactuarius, Qui frequenter damnum patitur, & proprie qui res suas jactat in mare imminente & ingravescente tempestate. Jactuarius, a, um, Damnosus, patiens vel inferens damnum.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Jactarius, Jactuarius, Domageux ou qui souffre domage.*]

1. JACTUS, ἀκόντιον, Missile. Ita non semel usurpat Censius Camerarius in Ceremoniali Romano apud Baron. an. 1191. Jacob. Stephanescos Cardin. De Coronat. Bonifacii VIII. PP. l. 2. c. 11.

Hoc illi, verum populus lustraverat urbem
Arcubus, in more Veterum, qua tendere mos est:
Atque frequens Patrem currens stipabat euntem,
In quem Jactus erat valida per cuncta moneta, &c.

2. JACTUS, Gall. *Jet. Jacti*, falconariæ artis magistris, dicuntur laquei de corio facti, qui pedibus falconum imponi solent, *ut cum eis retineantur, & jactentur ad prædandum, qui ob hoc Jacti dicuntur, quod cum eis jaciuntur falcones, & emittuntur ad prædam*. Ita Federicus II. Imper. lib. 2. de Arte venandi c. 38. & alibi.

¶ Gettus, Eadem notione, Ital. *Geti*. Constitutiones Friderici Regis Siciliæ cap. 115. *Quod si avis amissa, antequam se recipiat in pristinam libertatem, volando per arborem cum Gettis & sonaliis, ab aliquo fuerit cum pastu, vel sine pastu vocata, & ad eum venerit, &c.* Hujusmodi laqueos ex canino corio fere contextos, *Gets* vel *Giez* alias nostri vocavere, uti videre potes apud Menagium in his vocibus.

3. JACTUS. Consuetudines villæ *de Machau* in Comitatu Regitestensi MSS. ab Hugone Comite Regitestensi & Felicitate uxore editæ: *Tuit cil qui seront manent en la ville à lesgard del Majeur & des Jurois, paieront ce blo areis l'avenage à la premiere mesure & sans Gez, & l'avenance à la mesure premeraine & sans Gez.*

☞ Pro *areis* puto scribendum *à reis* distinctis vocibus, & *à reis* idem esse quod Mensura rasa, *Mesure a rez*, ut etiamnum loquuntur Gallo-Belgæ. Per hæc autem verba *Mesure sans Gez*, intelligo Mensuram minime *jactam*, non agitatam, non succussatam, adeo ut *Jactus* idem sit quod supra *Calcum*. Vide *Getus*.

¶ 4. JACTUS. Statuta Radulphi Episc. Trecor. an. 1439. apud Marteo. tom. 4. Anecd. col. 1148. *Item, etiam noviter intelleximus, quod nonnulli domini temporales, & alii subditi nostri suis subditis inhibent, & non subditis comminantur, decimas & primitias nobis & Ecclesiæ nostræ Canonicis, aliisque viris Ecclesiasticis nostrarum civitatis & diœcesis debitas, & laicis & agricolis ad firmam concedi, salvo Jactu seu elatione consueta, a nostris receptoribus & dictis Canonicis & aliis Clericis nostris dictas decimas recipere. Et si jam receperunt aliquem Jactum, seu elationem, in fructuum & proventuum beneficiorum nostrorum & ipsorum Canonicorum & Clericorum crementum favore habeant, reddentes & satagentes ipsi & eorum consanguineis & servitoribus per dicta media dictas decimas & primitias pro vili pretio attrahere & consequi. Unde cum præmissa in derogationem libertatis ecclesiasticæ... redundare constet; omnes & singulos talia de cætero facientes ... excommunicamus.* Haud scio an *Jactus*, seu *Elatio*, hic recte exponi queat per Hastam publicam vel auctionem, adeo ut *domini temporales* & alii, de quibus agitur, prohiberent ne subditi sui *ad firmam* reciperent decimas Clericorum; ut hi cogerentur eas præconis voci subjicere, hacque ratione ipsi temporales domini viliori pretio possent illas comparare. Textus non videtur satis emendatus.

¶ 5. JACTUS Missionum, Irrogatio seu distributio pecuniæ à civibus pro communibus impensis exigendæ. Charta Philippi Regis apud Perardum pag. 348. *Major & Scabini Divionenses pro negotiis dictæ communiæ Divionis poterunt imponere & levare à dictis hominibus quantamcumque summam pecuniæ voluerint & viderint expedire: & si ad Jactus Missionum dictorum negociorum dictæ communiæ faciendum mandatum nostrum interesse voluerit, interesit... & jurabit super sancta Dei Evangelia, quod in dictis Jactibus dictarum Missionum bene & fideliter habebit.*

6. JACTUS Maris, Littus, seu potius agger, mari

oppositus, *Rejet de la mer*, [*Jettée*.] Charta an. 1242. in Probat. Hist. Guinensis pag. 502. *Vendit totam terram .... cum omnibus appenditiis suis, scilicet dico & Jactu maris*. Ubi *Dicus* est nostrum *digue*, agger. Consuetudo Bituric. tit. 11. art. 14. *Le fossé estant entre deux heritages, appartient au Seigneur de l'heritage du costé duquel est le Ject dudit fossé, &c.* [Obertus Cancellarius lib. 2. Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 342. *Quas* (paludes) *à radice montis usque ad litus maris nemo potest transire propter loca aquosa & profunda, nisi per quemdam Jactum petrarum parte altiorem aqua, & vocatur Jactus ille Via-regia, ad quam nemo potest pedes appropinquare, nisi forsan parvissimo navigio; in capite Jactus cujus est pulchrum & laudabile ædificium.*]

¶ JACULA, pro *Jaculum*, Telum, apud Marten. lib. 2. de Ritibus Eccl. pag. 242.

¶ JACULARIS, ἀκοντιστής, qui jaculatur, in Glossis Sangerman. MSS.

JACULATOR. Charta Amelii Episcopi Tolosani in Tabular. Abbat. Conchensis in Ruthenis n. 1. *Tali pacto, ut nullus Miles, neque cliens, neque Jaculator, &c.* Idem forte qui *Arcubalistarius*.

¶ JACULUM. Gloss. Isid. *Cassiculum, Rete, Jaculum*. Legendum est, *Gassiculum, Reticulum*, ut apud Festum.

¶ JADELLUS, Genus vasis, fortean idem quod Gallicum *Jale*, Gabata. Charta Geraldi Abbat. S. Joannis Angeriac. an. 1385. ex Chartulario ejusdem Monast. pag. 460. *Item debet facere Jadelles & scutellas & torsoria ipse die ad faciendum Mandatum.*

¶ JALAGIUM, Jaleagium, Jus mensuræ, ad quam exiguntur dolia vinaria, Gall. *Droit de jaugeage*. Litteræ Officialis Andegav. an. 1269. ex Archivo S. Albini: *Fulco de Tocallo miles Miles ... vendidit & concessit ... omnes fructus quos habere poterat ... (in) avenagiis, bannis, pressoriis, pressoragiis, meseria, bonagiis, Jaleagiis, mensuris, &c.* Vide *Jalagium* in *Galo*.

¶ JALETUS, Modus agri, vel silvæ. Hemeræus Hist. Viromand. pag. 313. *Rodulphus Eques legaverat testamento octo Jaletos nemorum suorum de Mortier, octo Jaletos terrarum suarum arabilium, duas falces pratorum suorum situatorum in prato de Anisiaco.* Occurrit rursum in Charta Walcheri de Rumigniaco an. 1231. ex Archivis S. Nicasii Remensis. Vide *Galetus* in *Galo*.

JALINUS, pro *Hyalinus*, coloris vitrei, ὑάλινος. Charta an. 1197. apud Ughellum to. 7. p. 1274. *Obtuli eidem Ecclesiæ unam planetam de xamito Jalino, &c.*

JALO, [Jalonata, Mensura frumentaria.] Vide *Gale*.

¶ IAMBELEGUM, *id est, Pentametrum*, apud Papiam. Agit, ut videtur, de metro seu carmine, quod *Iambo* constet.

¶ JAMBRICARE, Tegere, operire. Supplement. Antiquarii: *Jambricat*, *ontinu*, καλύπτει.

¶ JAMBRICES, καλυπτῆρες, *Tegmina*, ibidem: vel legendum est *Imbricare & Imbrices*, quæ voces sunt notæ, vel forte *Lambricare*, à Gallico *Lambrisser*, Lacunare, & *Lambrices* à Gallico *Lambris*, Lacunar: Gallicum autem *Lambris* dictum est ab *Ambrices*, quæ Festo sunt *Regulæ, quæ transversa asseribus & tegulis interponuntur*. Turnebus lib. 14. Adversar. cap. 12. *Lego in Festo ambrices regulas esse non tegulas*, ut quidam male, *id quod sensus ipse declarat, sed & Francorum lingua quæ articulo addito tabellas quibus lacunaria teguntur, aut ædes ob-*

dusantur Lambrices vocat, quod cum fit, Lambricars pro Ambricars dicit.

¶ JAMELLOCTUM, Pannos è pilis camelorum contextus, Ital. *Ciamellotto*, Gall. *Camelot. Nisi de panno lanæ vel Jamellotto*, in Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 93. Vide *Camelotum.*

JAMJAMQUE, Continuo, in l. 32. Cod. Th. de Decur.

JAMMUNDLING, Jamundilingi, Servorum, seu glebæ adscriptorum species apud Germanos, qui à *litis* & *colonis* distinguuntur in veteribus Tabulis, etsi utrisque adjungantur. Charta Ottonis M. an. 937. in Privilegiis Ecclesiæ Hammaburgensis, p. 149. & apud Goldastum to. 2. Constit. Imper. pag. 43. *Si vero aliquis ex libertis voluerit Jammundling vel litus fieri, aut etiam colonus ad Monasteria supradicta, cum consensu cohæredum suorum non prohibeatur a qualibet Potestate, sed habeat licentiam nostra auctoritate. Habeat quoque potestatem prædictas Adalgag successoresque ejus Ecclesiæ Hammaburgensis Archiepiscopi, super liberos & Jammundlingos Monasteriorum supradictorum in expeditionem, sive ad Placitum Regis.* In Chartis Henrici II. an. 1003. & 1014. in iisdem Privileg. pag. 155. 156. *Litis, colonis, atque Jamundlingis.*

Censet Spelmannus *Jammundilingos*, eosdem esse cum *Commendatis*, liberis scilicet, qui se alterius dominio ac protectioni commendabant, ea Saxon. ȝemunꝺian, *protegere*: unde *mundium*, protectio, tutela; & *Ling*. quæ est terminatio vocabulorum Anglo-Saxonibus familiaris, & *hominem* fere, aut *hominum* speciem denotat, ut in *Adeling, Esterling*, & alibi docemus.

JAMNUNC, Ea die præsenti, continuo: occurrit non semel in Cod. Th. locis à Jac. Gotofredo indicatis.

JAMPNA. Monasticum Anglic. to. 3. p. 22. *Pasturas, mariscos, boscos, Jampna, bruera, communias, piscarias, redditus, &c.* [Litteræ anni 1544. apud Rymerum to. 15. pag. 59. *Centum acras prati, ducentas acras pasturæ, centum acras Jampnorum & bruerorum, &c.* Conventiones an. 1551. p. 266. ejusdem tomi: *Jampna, brueria, mariscos, boscos, &c.* Jampna dici videntur loca iis arbusculis obsita, quas Armorici *Jan* vel *Jaon* nuncupant. Hæ autem arbusculæ junipero fere similes, pro foliis habent spinulas.]

JAMTUM, ἐκτάλκω, in Excerptis Gloss.

¶ IAMUNDILINGUS. Vide *Jammundling.*

JANITORES, Ostiarii, *qui alitus Ecclesiastici ordinis sunt*, ait Eginhardus in Vita Caroli M. Vide *Ostiarius.*

JANITRICES, αὐλαδέλφων γυναῖκες, in Gloss. Gr. Lat. MS. in quo perperam scriptum *Inanitrices*. Gloss. Gr. Lat. edit. σύνυμφος, *Consponsus, Janitrix.* Jo. de Janua: *Janitrices dicuntur uxores duorum fratrum, quasi eandem januam terentes vel per eandem januam iter habentes.* Ex Isidoro lib. 10. cap. 8. & Gloss. ejusdem. Vide l. 4. D. de Grad. & affin.

¶ JANIZARI, vel Jenizars, Copiarum Turcicarum milites præstantissimi, Gall. *Janissaires*, qui à pueritia omnibus militaribus exercitationibus instructi præcipuum sunt robur imperii Turcici: ex iis eliguntur custodes Imperatoris; cujus aula quia *Porta Osmanica* noncupatur, à *Janua* dictos fuisse *Janizaros* plerique dixerunt: quocirca etiam à quibusdam dicti *Milites Januæ*. Probabile tamen non est, Musulmanos à Latino *Januari* nomen fuisse mutuatos: quare iis subscribimos, qui inde vocabulum arcessunt, quod *Genizeri* lingua eorum signet *novos homines* sive *milites*, qui Latinis *Tyrones*. Hæc fere Vossius de vitiis sermonis pag. 227. *Janizaros* passim memorant recentiores, qui de rebus Turcicis scripsere. Vide Carolum de Aquino in Lexico Militari.

JANIZZERI, Sollicitatores expeditionum, in Curia Romana. Vide Octav. Vestrium lib. 1. & 2. de Jodic. Aulæ Rom.

JANNETI, Nummi argentei, à Jano Rege Cypri, cusi, in Statutis Ordinis S. Joannis Hierosolymitani tit. 19. §. 33.

¶ JANTACULUM, *Cibus quo solvitur jejunium ante prandium; unde Jantaculare & Jantaculari, idem quod Jantare vel Jantari, Comedere ante prandium, solvere jejunium secundum Hugutionem.* Jo. de Janua, qui reprehendit quosdam qui *corrupte solent proferre hæc vocabula per e. in prima syllaba, scil. Gentoas, &c.* Qui scribantur hæ voces, hodie satis notum. Usi sunt quidam è Latinis. Vide *Dejejunare* & *Gentare.*

JANTAR, Parata, gistum, pastus, à Latino *Jentare* forte: [quod confirmatur ex antiqua scribendi ratione, de qua mox in *Jantaculum.*] Charta Lusitanica æræ 1168. in Hist. Episcop. Portensium 2. parte pag. 20. *Pro parata, quod vulgo dicitur Jantar: scilicet ut Episcopus accipiat pro illo Jantare omnem illam terram, quam habebat Ecclesia sancta Maria, &c.* Occurrit præterea ibidem in Charta Hugonis Portugalensis Episcopi æræ 1560. pag. 18. & in Charta Henrici Comitis Portugallensis to. 3. Monarch. Lusitan. Brandaonis pag. 282.

¶ JANTILIA, λίθοι τραχεῖς, διαπεπλεγμένοι, Lapides asperi, diffissi, in Glossis Lat. Græc. Sangerman. & aliis.

¶ JANUARIUS, Janitor. Vide in *Exclusor.*

¶ JANUATOR. Jo. de Janua: *Janitor & Januator, Qui observat januam.*

¶ JANUINI, Monetæ species cusa Januæ, in Annal. Genuens. Ogerii Panis ad an. 1204. Jacobi Auriæ ad an. 1283. Vide *Bruneti.*

JANUM. Charta Longobardica an. 774. apud Ughellum in Archiepisc. Beneventanis: *Nec non Ecclesia S. Mercurii, quæ posita est in Jano nostro, & de ipso Jano circa ipsam Ecclesiam largiti fumus terram modiorum* 500.

¶ JAOLA, pro *Gaola*, Carcer, nostris *Geole*. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem to. 2. de Usu feud. pag. CXLI. *Pro... Jaola reparanda* LXXIIII. *f.* Vide *Geola.*

¶ IAPEX, *Velox*, in Gloss. Sangerman. MS. num. 501. An *Iapyx*, Ventus spirans ex Iapygia seu Apulia, Gr. ἰάπυξ ἄνεμος. Haud scio an huc referri queat vox *Japygus*, quam usurpat Cosmas Materiensis apud Mabill. sæc. 5. Benedict. p. 115.

Cosmas Martyribus sacris carmen dedit actus,
Gregorii precibus mente pia Japygus.

¶ JAPIDES, *Spolia*, apud Papiam.

¶ JAPPA, f. *Jappa*, Vestis species, Gall. *Jupe*. Diarium Belli Hussitici apud Lodewig. tom. 6. p. 192. *Hæc omnia sunt destruenda vel comburenda, magisque licet rusticis in dictis sacris vestibus incedere & Jappas & manicas ex eis facere, quam Presbyteris in eis peragere divina.* Vide *Jupa.*

¶ JAPYGUS. Vide *Iapex*

¶ JAQUE. Vide *Jacke.*

JAQUERII. Vide *Jacobi.*

¶ JAQUETA, Species vestis monachicæ. Statuta MSS. S. Victoris Massil. ao. 1331. *Item Statuerunt, ut omnes Monachi bonetos nigros deferant ro-*

tundos & profundos, non cornutos seu largos nec bassos, sed mediocres, & pariter displodes, Jaquetas, caligas, &c. Vide *Jacqueta.*

¶ JAQUETUM, Genus vestis. Proclamatio Consilii Massil. circa an. 1400. *Nullus homo cujuscumque conditionis existat in civitate Massiliæ de cetero portare audeat supertunicale, tunicam, cotardiam, Jaquetum, giponem: quando desuper portabitur vestis illa superior, sit & esse debeat longitudinis usque genu.* Vide *Jacqueta.*

¶ JARBA, pro *Garba*, Gall. *Gerbe*, Manipulus. Tabular. S. Martini Pontisar. *Alelmus . . . ducet Monachis partem suam vel blada vel Jarbarum.*

¶ Jarba Vaccenuss. Charta Thomæ Abbat. Sangerman. an. 1250. *Tenemur cuilibet quadrigam cum blado conducenti ministrare in granchia nostra de Pyrodio unam Jarbam Vaccenem & in Monasterio nostro duos panes.* Similia iisdem fere verbis habentur in Charta manumissionis hominum de Theodasio, Choisiaco, &c. an. 1250. ex Archivis ejusdem Abbatiæ. An vicia pro equis?

¶ JARDENUM, Hortus, Gall. *Jardin.* Computus an. 1333. Hist. Dalphin. to. 2. p. 276. *Apud Scaulum in primo Jardeno ubi Dominus accepit fructus arangiarum &c. saten. 1.* Legitur apud Murator. tom. 12. col. 568. 572. & alibi.

¶ Jardinum, Eadem notione, apud Marten. to. 3. Anecd. col. 81. inter Probat. Hist. Comitatus Ebroïcensis p. 45. & alibi. Vide *Gardinum.*

¶ Jardinarius, Cultor *Jardini*, Gallice *Jardinier*, apud Lobinell. in Gloss. to. 3. Hist. Paris.

JARLERI, apud Suecos, Iidem, qui *Earles*, apud Anglos, Comites. Snotto Sturlesonius in Chronico Norwegico, ubi de Herlevo: *Rex offerebat illi Jarleri nomen & comitatum.*

¶ JARN-BYRTH. Vide *Ferrum Candens.*

¶ JAROLIUM, f. Repagulum, Gall. *Barriere.* Computus anni 1202. apud D. *Brussel* ad calcem to. 2. de Feudorum usu pag. cxcvi. col. a. *Pro licus circa fossatus faciendis, & pro Jarolio villa parando, & pro pane portato apud Bellum montem xxiiii. l. iii. s. & dim.* Vide *Garrolium.*

¶ JARRA, Species vasis, Ital. vulgo *Giarra.* Vita B. Martini Solitarii tom. 1. Aprilis p. 807. *Accidit autem ut cucurbitulam Martini implere oleo jussus procurator monasterii Jarram olei vacuam esse nuntiaret.* Miracula MSS. Urbani V. PP. xx. *Jarras seu hidrias plenas aqua rosacea.*

JARRECTA, vernacula lingua, inquit Rocchus Pirrus in Episcopis Catanensibus, scapha est, qua homines alveo fluminis terræ trajiciuntur.

¶ JARRETUS, Species pisciculi. Statuta Massil. lib. 1. c. 17. *Pisces minuti, scilicet sardinæ, Jarreti, serclet, bogua, &c.* Hesychio ἰάρακ, est piscis genus, unde dictus videtur *Jarretus.*

JARRIA, Gerria. Charta fundationis Abbatiæ Brolii Grollandi in diœcesi Lucionensi, an. 1109. apud Sammarthanos: *Ego Aimericus de Bulio dono & concedo Deo & B. Mariæ & prædictis Monachis ipsum locum, qui vocatur Brolium Gollandi, & Gerriam illam, & terram, quæ ante est, & extenditur usque ad terras Atrandensium, & determinatur de valle, quæ subtus Jarriam illam est, usque in viam, quæ de Thalemundo venit.*

Joria, Eadem notione. Charta Friderici I. Imper. ann. 1157. apud Guichenonum in Bibl. Sebus. pag. 179. *Pratis, pascuis, silvis, Joriis, montibus, vallibus, &c.* [Cum in hoc posteriori loco desideretur vox *Garricis*, quæ in similibus Chartis passim apponitur, suspicio est *Jarrias, Gerrias, Jorias* ve nihil aliud esse quam *Garricas*, terras incultas seu loca virgultis obsita: hanc notionem patiuntur loci citati, neque alienam puto ab illo, quem nobis exhibet Charta an. 1222. ex Camera Comput. Sabaudiæ, ubi legitur: *Accepit in feudum le Jorrat de Candubrio.* Conjecturam hanc nostram doctiorum judicio subjicimus.]

¶ JARRIGIA, pro *Garrigia*, de qua in *Garrica*, Terræ incultæ. Charta Willelmi Pictav. Comit. an. 1073. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 466. *Sunt autem res ipsa sita in episcopatu Santonense . . . hoc est, Ecclesiam cum omnibus ibi pertinentibus, id est, sepulturam & baptisterium cum fisco presbyteri Ecclesiæ pertinente, cum offerendis & decimis de omni Jarrigia, vel de omnibus locis Ecclesiæ pertinentibus, &c.*

¶ JARROSSIA, Viciæ genus, Hispan. *Algarova*, Gall. *Jarousse.* Charta an. 1096. è Tabular. Casæ Dei: *Decima de siligine, de frumento, de ordeo, de avena, de Jarrossiis & de vessis.*

JARSA, Scarificatio. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 65. *Qui de ventosis vel Jarsis minuendi sunt, omni tempore post Vesperas id facere debent, & deinceps per totam diem sequentem, interim dum Horæ dicuntur, in Retrochoro sedebunt, &c.* Vide *Garsa.*

JASSEFATUM, Navigii Persici species, apud B. Ordericum de Foro Julio in Peregr. n. 6.

¶ JASSIUM, Ovile, Provincialibus *Jas*, in Charta an. 1473. ex Schedis D. *de Mazaugues*, & in Conventione an. 1522. ex Archivo Eccl. Massil.

¶ IATROMEA, Iatromæa, Medica mulier, ab ἰατρὸς, Medicus, & μαῖα, obstetrix. Vetus Inscriptio apud Gruterum pag. cio, cx. *D. M. Valeria verecunda Iatromea regionis suæ prima.* Exstat etiam in Syntagmate Reinesiano elogium *Iatromeæ* dicatum.

¶ JAVELINA, Species hastæ, Gall. *Javeline.* Statuta Eccl. Meld. inter Instrum. Hist. ejusd. Eccl. to. 2. pag. 513. *Neque portent enses, bracmardos, venabula, Javelinas, &c.*

¶ Javella de Buscha, Lignorum fascis, in Tabulario Solemniacensi. Occitanis *Gavel* est Fascis sarmentorum, aliis *Javella*; quod ultimum etiam pro Spicarum mergite aliisve fasciculis accipitur. Quidam vocem *Javelle* deducunt à *Capella* seu *Capulas*, Manipulus; alii ab *Hapsus*, Manipulus, Celso, quod *Havelle* pro *Javelle* olim dictum velint. D. de Casanova *Javelle* quasi *Garbelle*, à *Garba* dictum opinatur. Vide Menagium in Etymol. Gall.

JAVELLUS. Tabularium Fossatense: *Apud Fossatum. . . falceias, insulas, gurgites, & Javellos quamplures . . . habet.* Aliud opinor, *Javelle* sonat in Regesto censuum Carnotensis urbis an. 1302. fol. 18. *Marchand, qui vend charbon ou Javelle en la ville de Chartres, a fas rewidiez, &c.* [Vide *Javella.*]

¶ JAULERIUS, Carceris custos, Gall. *Geolier.* Codex MS. Consuetud. Tolos. fol. 41. v°. *Item præcipimus ne castellani seu Jaulerii levent pro expensis à presonariis, nisi quantum expendent.*

JAZERAN, Vestis militaris species. Chron. Bertrandi Guesclini MS.

Que li Duc entreroit du tout en son Comant,
Lui disime sans plus sans vestir Jazerant,

Alibi:

Bien estoient armez de nobles Jazerant.

Rursum:

Dont chascun et cheval couvert de Jazerant.

Ghisaterino, apud Jo. Villaneom l.8.c.78.p.354.

¶ IBALIA, *Maris habeutia*. Glossar. Isid. ad quas Grævius: Quid si scripserit: *Ibis*, *Avis Ægyptia*. Vide *Hibalcio*.

¶ IBER, *ἡμίονος*, Mulus, io Glossis Sangerm. MSS. Vide *Iberus* 2. & *Imbrus*.

¶ IBERNAGIUM, pro *Hybernagium*, de quo supra. Frumentum byemale, Gall. *Hivernage*. Charta Ministri Hugonis & Capituli Majoris Monast. an. 1224. *Domus S. Medardi de Favieres singulis annis reddet Ecclesiæ S. Theobaldi quatuor sextarios Ibernagii ad mensuram Braiæ*.

1. IBERUS. Pactus Legis Salicæ tit. 13. §. 3. *Quicunque alienam domum violenter disturbaverit, & domus si pro firmamento Iberus habuisse probatur, qui hoc fecerit*, MDCCC. *den. culpabilis judicetur*. Ubi Wendelinus, *Iberus*, culmen interpretatur, ita ut *culmine* seu summo tigno domui imposito, tunc confecta & absoluta censeatur: ea Germ. ut ait, *Uber*, quod est *Culmen*, unde Belgæ *Ewer*, & *Ewerboom*, supremum lignum, vel tignum. *Uber* certe Germanis *supra* sonat.

☞ Paulo aliter ab Eccardo *Iberus* ad verbum redditur, scilicet *superior domus*, sicque pro *Iberus* ait legi *domus superius* in Decretione Clotarii. Deinde observat Saxonibus uever esse *Superior*, ab ober, supra; *Haus* vero vel *Has* denotari *Domum*: hincque tandem elicit hunc esse legis sensum: *Si domus destructa, loco tecti, quod alias infima & uni tantum contignationi incumbebat, præter illam adhuc aliam contignationem super impositam (eib oberhaus) haberet, mulctam* 1800. *denariorum solvi debere*.

2. IBERUS, Equus Hispanicus. Willelmus Brito lib. 11. Philipp.

> *Mox caput inflectens, collumque amplexus Iberi,*
> *Per medias acies iterum prorumpit.*

Nicolaus de Braja in Ludovico VIII.

> *Hic lascivit equus, quem gramen pascit Iberi.*

Vide Auctores de re Veterin. lib. 2. c. 112.

¶ IBEX, *Rupicapra genus*, in Amalthea. Chron. Novaliciense l. 2. c. 5. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 703. *In eo quippe monte asseris popularis vulgus haberi nonnulla ferarum genera, sicut & in Censio monte, ursi, Ibices, capreæ, &c.*

¶ IBLOSUS, Locus, nisi fallor, ebulis consitus, Gall. *Hieble*, Sambucus humilis. Præceptum Caroli Simplicis apud Mabill. to. 3. Annal. Benedict. pag. 696. col. 2. *Quidquid excrescens Rhodanus*... *suis inundationibus seu alluvionibus semper reliquerit terrenum arenosum, nemorosum, arbutiferum, virgultulosum, Iblosum, palustrisum, lacus, &c.*

¶ IBNALIS, *Genus aspidis, dicta quod somno necat*. Gloss. Sangerman. MSS. Est pro Græco *ὑπναλίς*.

ICANATI, Cohortes militares. Vide *Domesticus*.

¶ ICASUDIA, Bona caduca. Statuta Capituli Glandatensis an. 1327. *Tenet D. Præpositus claves Ecclesiæ & campanilis, & debet habere campanarium suis sumptibus; & quia in civitate de sede habet jurisdictionem in hominibus brevis præpositura, & ab ipsis servitium recipit, & alias Icasudias, & alia jura in eis & eorum bonis, &c.* Vide *Escaeta*.

IC-DIEN, Epigraphe, qua Principes Walliæ sub emblemate trium pennarum utuntur: facta à Saxonico IC ðien, ubi ð cum trajectione in erecta parte, non D. sed Th. exprimit, significat autem *Ego servus*. vel ipse *servus sum*, juxta illud Apostoli ad Galatas cap. 1. ðien enim, ðen & ðeʒen, *Servus*, *Minister*. Inde Barones Regum, Anglo-Saxonum. juxta linguam eorum vernaculam, *Theins*, & *Thans*, & *Theignes*: juxta Latinam *Ministri* appellati sunt. Semper igitur scribendum mooco eum aspiratione, ut petitum intelligatur à Saxonibus. Hæc Spelmannus.

¶ ICERE, pro Dicere. Judicium ann. 821. inter Probat. novæ Hist. Occitan. col. 56. *Quia nos fubranominati testes Iximus, & bene in veritate novis cognitum est*,... *& os quod Iximus de hac causa, recte & fideliter testificamus*.

¶ ICHAT, Rivus, rivulus, Gall. *Rigole*. Charta Occitan. Guillelmi Laveruba pro Bernardo Bermundi an. 1322. *Et ejus nepotes facere possint libere dictum Ichat sive paxeriam & assumere & habere cursum, meatum & transitum dicta aqua sive rivi, pro adaquando prata prædicta*.

¶ ICHINARIUS, Species vasis. Vide *Hichinarius*.

¶ ICHONIMUS, pro *Oeconomus*, in Litteris ann. 1155. apud D. *de Lauriere* to. 1. Ordinat. pag. 12. Vide *Iconomus*.

¶ ICHRIARIUS, Species vasis. Vide in *Hichinarius*.

¶ ICINUS, Species animalis. Vide in *Ericius* 1.

¶ ICIUM, *Quasi exiens, nullo remanente*. Gloss. Isid. Gebhardus in Crepundiis ait scriptum fuisse *Exitium*, *Exitus*, Exitium autem esse *ἔξοδον*, ut Initium pro inito, *εἴσοδον*.

¶ ICON, pro *Echo*. Gl. Bituric. *Icon, Saxum, quod sonum captans etiam verba loquentium imaginatur*.

ICONA, ICONIA, Imago, ex Græco, *εἰκών*. Gloss. Lat. MS. Reg. cod. 1013. & Papias: *Icona, Figura, Imago*. Frodoardus de Pontificib. Romanis:

> ..... *sumuntur in ipsum*
> *Arma Deum, decrisque jubetur Iconia prisci*
> *Vastari, quæcunque notat pictura triumphos.*

Ebrardus in Græcismo cap. 8.

> *Icos imago fit, quod probat Iconia.*

Utuntur promiscue Scriptores, Joann. Diacon. lib. 4. Vitæ Gregorii Mag. cap. 83. Gregor. Turon. lib. 1. Miracul. cap. 22. Chron. Cas. lib. 3. cap. 31. Anastasius Bibl. in Vitis PP. pag. 179. 184. 202. Vita S. Kunegundis cap. 4. Vita S. Hugonis Benedictini n. 11. Acta Innocentii III. p. 19. Cæsarius lib. 7. cap. 21. 25. 38. 45. Hist. Translat. S. Julianæ an. 1207. n. 8. Gotselin. de Mirac. S. Augustini. Cantuar. c. 29. Odo de Diogilo pag. 28. Matth. Paris p. 146. 491. Roger. Hoveden. p. 670. Brompt. pag. 1178. &c.

¶ ICONICUS, Icone expressus, in Actis SS. Maii to. 7. pag. 189. ubi de B. Petro Petrono.

¶ ICONISMA, *εἰκονισμός*, Iconica repræsentatio. Vide locum io *Textus*.

ICONOMUS, pro *Oeconomus*, apud Jo. de Janua. [*Despenseur des choses de l'ostel, menager*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Iconomia, Menagiere*, ibid. *Procuratores seu Iconomi* non semel apud Lobinell. to. 3. Histor. Paris. pag. 330. & 332.] Willelm. Brito lib. 3. Philipp.

> *Ichonomumque sui patris nihilominus ictu*
> *Solius pugni morti succumbere fecit.*

Ita *ἰκονόμος* scribitur in veteri Inscript. apud Sponium to. 3. Itiner. part. 2. pag. 18.

¶ ICOS. Vide *Icona*.

¶ ICOSAHEDRUM, *Aqua, humiditas*, apud Papiam in MS. Bituric. Editus habet, *Istadrum*. Proprie est apud Geometras corpus solidum viginti constans faciebus planis. *εἰκοσάεδρον*, quod habet viginti sessus.

¶ ICTIFER, Piscosus, à Græco *ἰχθύς*, Piscis, & Lat. Ferre. *Amnis Ictifero gurgite undique cingitur*, in fragmento Hist. Britan. Aremor. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 831.

¶ ICTIO, *Percussio*, Joan. de Janua; *Percussion*,

Ferrure, in Glossario Lat. Gall. Sangerman.

¶ ICTOFAGUS, pro Græco ἰχθυοφάγος, qui comedit pisces. Gloss Lat. Gall. Sangerman. *Ictofagus, Qui mene* (mange) *poisson.*

ICTUARE, Flagellis cædere: nam ut habet Papias, *Ictus proprie sunt flagellorum, ab agitando dicti.* Sed & in flagellatione oumerabantur ictus. Vide *Flagellare. Ictus virgarum*, dixit Victor Vitensis lib. 3. de Persecut. Vandal. pag. 39. *Ictibus aut virgis castigare*, in Capit. Caroli C. tit. 27. Theod. Campedonensis in Vita S. Magni cap. 6. *Non est sibi necesse eum Ictuari, &c.* Epistola Pauli ad Desiderium Cadorcensem Episc. 13. apud Canisium to. 5. & 74. inter Francicas to. 1. Histor. Francor. *Cognoscatis Chasnoaldum Episcopum Ictuacam etiam fati munus implesse.* [Glossar. Lat Gall. Sangerman. *Ictuare, Ferir.*]

1. ICTUS PRIMUS, Prima acies, Gall. *l'Avantgarde.* Rodericus Toletan. lib. 8. de Reb. Hisp. cap 9. *Exercitum suum disposuit in totidem aciebus: primos Ictus habuit Garcias Romerii: secundam aciem Eximinus Cornelii, &c.* Hist. Gastonis Comitis Fuxensis, scripta à Guillelmo *le Seur* ejus domestico MS. cap. 5. *Cela fait il fit ses estandars de ses batailles, & ordanna de son avantgarde, & de ceux qui recevroient le premier Heurt a la veue des ennemis.*

2. ICTUS, Cognitio judicis de ictu inflicto. Charta Henrici Imper. an. 932. apud Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 30. *Confirmamus eis bannum & justitiam impetum & burinam, Ictum & sanguinem reperturam, &c.* Ubi ictos est

ICTUS ORBUS, Qui non apparet, qui *sanguini* effuso opponitur, *livor & tumor*, in Lege Saxon. c. 1. §. 2. Gloss. Gr. Lat. τυφλός, *cæcus, orbus.* Bractoo. lib. 2. tract. 2. c. 5. §. 7. *Si inveniantur plagæ aperta, vel brussura per Ictus orbos.* Cap. 23. §. 2. *Ligna faciunt bruseras, orbes, & Ictus, qui judicari non possunt ad plagam.* Cap. 24. §. 2. *Si nullam plagam ostendit, ... vel non nisi russuram, vel brusuram, orbes Ictus cum baculo, & non armo moluto.* Fleta lib. 1. cap. 41. §. 3. *Si de lapide vel baculo plaga facta fuerit, peti poterit judicium, deficus hujusmodi arma non faciunt plagas, licet horribiles faciant Ictus.* Charta Philippi Regis an. 1273. pro Ecclesia S. Mederici Parisiens. *Justitia super Ictibus orbis, vel aliis Ictibus, ex quibus verisimile esset, vel etiam contingeret, quod percussus membrum, seu vitam amitteret, &c. Ictus sine sanguinis effusione*, in Capitul. Caroli M. lib. 4. cap. 14. & in Capitul. Ludovici Pii post Capit. an. 824. c. 2. Statuta Mediolanensia part. 2. cap. 487. *Si equus fuerit Orbus, vel disfilatus, &c.* Gallis *Coup orbe. Ictus non apparentes*, in Libertatib. villæ S. Palladii in Biturigib. ann. 1279. Ita in Consuetudine Silvanectensi artic. 110. *Sombres Cops*, in Consuetudine Insulæ tit. 1. art. 20. Chronicon MS. Franciæ ex Bibl. Memmiana fol. 373. *Il fut pervé jus à terre, & moult ot de Orbes Coups.* Bellomanerius cap. 38. *Il avient aucune fois que aucuns cas aviennent si Orbe, con ne peut pas tantost savoir se c'est cas qui apparteigne à haute Justice.*

ORBARE, Ictum *orbem*, vel orbum *infligere, tumorem facere*, apud Ulpianum in Collat. Legis Mosaicæ tit. 2. Capit. Caroli M. ad Monach. c. 16. *Ut disciplina Monachis regularis imponatur, non sæcularis, id est, non Orbentur, nonmancationes alias habeant, &c.*

ORBITATIO, pro *Orbatio.* Landulfus de S. Paulo in Chronico Mediolanensi cap. 26. *Ipsius autem Grosulani caterva undique concurrens, ferendo & inferendo vulnerationes, Orbitationes, & occisiones multas in equis & hominibus, &c.*

ICTUS CÆCI, Iidem qui *orbi. Cæca plaga*, Apuleio lib. de Herbar. virtutib. cap. 3. ubi Gabriel Humelbergius. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 94. *Si ... alius alium verberet Cæcis Ictibus, & non cruentis, sive cravatus ibi sit, vel non convictus, nova vitam emendabit Domino, cujus hominem verberavit.*

ICTUS APPARENS, cæco & *orbo*, opponitur. *Plaga aperta*, in Charta laodata. *Plaie a vis descoverte*, in Legibus vernaculis Willelmi Nothi c. 12. *Se ciamer dou Cop Aparant par l'Assise dou Roy Baudoin*, in Assisut Hierosol. MSS. c. 107. qua Assisa, *le Chevalier, qui avoit frappé ou donné coup à un autre Chevalier, & en estoit atteint, payoit d'amende au Seigneur mil bezans, & au blessé harnois de Chevalier. Si autre que Chevalier donnoit Coup Apparent à un Chevalier, & en estoit atteint, il perdoit le poing dextre, pour l'onnor & la hautesse que li Chevalier a, & doit avoir sur toutes autres manieres de gens, &c.* Adde capita 108. 109.

¶ ICTUS CUBITI, Species sortilegii apud Hispanos. Concil. Liman. an. 1582. *Item si aliqua persona vel personæ sint sortilegæ, veorsicæ, striges, vel quæ utantur quibusvis aliis superstitionibus .... vel si per aquam, labrum, Ictum Cubiti, vel alium modum veneficum manifestent cogitationes vel voluntates aliorum, vel quæ faciunt ligaturas, &c.*

ICTUS REGIS. Aresta Candelosæ an. 1259. in 1. Regesto Parlamenti fol. 100. *Quia Canonici S. Petri Suession. post pacem tractatam inter ipsos ex una parte, & Comitem Suessionensem ex altera, per Magist. Jo. de Ulliaco & per Ballivum Viromand. contra inhibitionem ipsorum Magistri & Ballivi, ac servientis D. Regis, qui præsens erat, fecerunt dari Ictus Regis in Curia sua, Capitulum ipsum S. Petri, qui in eodem loco, in quo dati fuerunt ipsi Ictus, emendabunt hoc coram omnibus Ballivo pro Dom. Rege, maxime cum Justitia ipsius loci capta esset antea in manu Regis.*

¶ IDALMA, f. Facies, quæ præ se ferebat speciem benignitatis, à Græco ἰνδαλμα, Species. Belegrini Abb. Novalic. Epistola ad Joannem PP. XIII. an. 965. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 758. *Sanctissime Vates, competenter vestra clementia benignitatem requirimus, suppliciterque propriam ingenuitatem vestri Idalmatis flagitamus, ut &c.*

IDEA, Imago. Vetus Inquesta apud Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 1037. *Veniunt ad Ecclesiam majorem, antequam Missa major ibi incipiatur, in Dominicis diebus & præcipuis festivitatibus, & adportant arcam & Ideam.*

IDENTITAS, Quævis actio repetita. Vita Abbatum S. Albani: *Ne Identitas in Claustro acediam parturiret. i. en faisant toujours la mesme chose.* Miracula S. Adalherti Egmundani capite 11. *Identitas satietatis mater est.* Vide Stephanum Tornacensem Epist. 27.

IDENTITAS, pro *Idem.* Paschasius Radbertus in Epitaphio Walæ Abb. Corbeiensis lib. 2. c. 2. *Ideo Identitas est pane & in rebus Ecclesiarum, &c.* [Albertinus Mussatus lib. 16. de Gestis Henrici VII. Cæsaris rubrica 8. *Admirabilis hæc mortalibus & veluti fatalis nitata loci ac diei interveniendum Identitas, &c.*]

¶ IDERUS. Placitum anni 860. apud Mabill. Diplomaticæ pag. 534. *Sed ipse tantum postulavit, ut diebus vitæ suæ ei habere licuisset, & in S. Petro aliquid daret pro Idero juxta suam voluntatem.*

IDERZON, Sepimentum. Vide *Derzon.*

IDIOCERA, ἰδιόχειρον, *Ecrit privé.* Rolandinus in Summa Notariæ c. 3. *Sagacitates vero in deponentem & depositarium, ne depositum alteri detur, nisi*

ficus viciniant, multimodis fiunt: aliquando per Idiscetam, aliquando per Cirographam, & multis aliis modis, &c.

IDIOTA, Illiteratus, imperitus. Glossæ Gr. Lat. Ἰδιώτης, ὁ μὴ νόμιμος, *Rusticus, rudis.* Ἰδιωτεία, *Rusticitas.* Papias: *Idiota, propria vel rustica lingua contentus. Idiota, Rusticus, Indoctus, Ignarus, sine literis.* Gloss. Ælfrici: *Idiota*, ungelæreꝺ, i. Illiteratus, Indoctus. Will. Brito in Vocabular. *Idiotæ dicebantur, qui propria tantum lingua naturalique scientia contenti, literarum studia nesciebant, unde dicebantur sine litteris, non quod litteras non scirent, sed quia artem Grammaticæ propriam non haberent.* Gl. Lat. MS. Reg. *Idiota, Imperitus, Ignarus, Nesciens, Insciens.* Liberatus Diaconus cap. 7. de Maximiano Patriarcha Constantinopolitano: *Constans quidem in fide vera, Idiota autem sermone.* Cælius Aurelian. lib. 1. Acutor. cap. 11. *Apud inertes, quos Idiotas appellant.* Beda in Epistola ad Egbertum Antistitem: *Et quidem omnes qui Latinam linguam lectionis usu didicerunt, hæc etiam optime didicisse certissimum est; sed Idiotas, hoc est, eos, qui propria tantum lingua notitiam habent, hæc ipsa sua lingua discere, ac sedulo cantare facito.* Capitula Synodalia Laurentii Archiepisc. Strigoniensis: *Idiotæ Presbyteri ne ordinentur.* Arnulfus Lexoviensis Episc. Epist. ad Alexandrum PP. *Priorem constituit Idiotam, ut ipse scilicet locum suppleat Idiotæ.* Bernardus Abbas Fontis Calidi lib. contra Wald. c. 5. *Alter scilicet Idiota, alter literato.* Arnoldus Abbas Bonæ-Vall. de Operib. sex dier. de Apostolis: *Cum repente facto cælitus sono, illiterati & Idiotæ facti sunt fidei assertores.* Cæsarius lib. 7. Mirac. cap. 4. *Cum esset in ejus diœcesi Sacerdos quidam Idiota, nullam sciens Missam, nisi de D. nostra S. Maria.* Vide eumdem lib. 10. cap. 3. [Actus Apost. 4. 13. *Comperto quod homines essent sine litteris & Idiotæ.* Vide 1. Corinth. cap. 14. v. 16. 23. & 24. Sed & apud Latinos non semel occurrit vox *Idiota* pro Illitterato. Lucilius: *Quidni & tu idem illiteratum me, atque Idiotam diceres?* Cicero in Verrem: *Quæ non modo istum hominem ingeniosum atque intelligentem, verum etiam quemvis nostrûm, quos isti Idiotas appellant, delectare possent.* Rursum utitur pro Sexto c. 51. ut & Seneca Suasor. 6. Quintilianus, Gellius lib. 1. c. n. ad quem Commentatores annotant Idiotam esse proprie hominem privatum, cui opponitur ὁ ἄρχων apud Demosthenem, quia vulgus solet esse imperitum. Tertullianus ad Martyres: *Non tantum magistri & præpositi, sed etiam Idiotæ.*]

IDIOTÆ, dicti etiam Monachi, qui vulgo *Conversi* appellantur, seu qui nullo Ordine Ecclesiastico donati, ut est apud Allatium lib. de Narthece veteris Eccl. pag. 15. Udalricus lib. 2. Consuetud. Cluniac. c. 10. *Quia unum (manutergium) est pueris, alterum Cantoribus, tertium Idiotis.* Lib. 3. c. 8. *Incedunt inter Idiotas & Cantores.* Joannes Cluniac. in Vita S. Odonis Abb. Cluniac. *Etenim cum Idiota esset, utrumque ei imposuerunt, scilicet obedientiæ jugum & studium literarum.* Vide Petrum Vener. lib. 1. Epist. 4. Ita etiam hanc vocem usurpat Petrus Damianus lib. 1. Epist. 19. lib. 2. Ep. 12. Vide Passionem SS. XL. Martyr. Lauræ S. Sabæ num. 62.

Interdum & qui literas, seu *legere* nesciebant *Idiotæ* appellati. Gregorius M. lib. 9. Ep. 9. *Quod legentibus scriptura, hoc Idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa ignorantes vident, quod sequi debeant, in ipsa legunt, qui litteras nesciunt.*

IDIOTA, Privatus. Sententia Ivonis Carnotensis Episc. pro Monasterio S. Martini de Campis: *Testis fuit, se vidisse Presbyterum de Hienvilla, servos & liberos parochiales ex debito ad sepulturam suscepisse, signo intermisso; Presbyterum vero Puteacensem in præsentia Presbyteri de Hienvilla tantummodo locum suscepisse Idiota.* i. viri privati.

IDIOTA, JC. Anglis, dicitur à natura stultus, qui numerare non potest 20. denarios, & patris vel matris nomina ignorat, vel quam ætatem habet, & similia: ejusmodi enim stulti rei suæ gerendæ incapaces habentur. Verum si non adeo ingenio privatus sit, ut magistro adjuvante legere addiscere possit, vel ulnam panni mensurare, vel aliud agere, ex quo erui possit non omnino ingenio destitutum esse, tunc non dicitur à natura Idiota. Hæc Rastallus.

IDIOTICUS SERMO, in Vita S. Arigii Episcopi Vapincensis, rusticus.

IDITHUM. Lambertus Schaffnaburg. ann. 1070. *Ipse denique, qui ut rei certamini committeretur, vehementissimus auctor incentorque fuerat Rutgerus Comes, is nunc primus fugiendi auctor ac signifer apparebat, omnique, ut vulgo dicitur, vento citatior, montes & colles moderns Idithum transiliebat.* Alcuinus poem. 221.

Instituit pueros Idithum modulamine sacro,
Utque sonos dulces decantent voce sonora, &c.

Ubi vir doctus *Idithum* putavit esse auctoris nomen, qui sub Carolo M. vixerit. Guil. Brito l. 4. Philipp. v. 576. uti legendum:

. . . . . . Præstinctus ab illis
Esdra, qui docuit reparare volumina Legis
Atque Prophetarum, Psalmos, Idithque libellos,
Et Testamenti simul omnia scripta prioris.

Ubi editor ad marginem correctionis vice reposuit, *f. itidemque.* Alii Psalmos Davidis, qui *pro Idithum* inscribuntur, intelligi volunt, 38. 61. 76. de quo lib. 1. Paralipom. cap. 9. 16. 25. l. 2. c. 5. 29. 35. &c. Hieronymus in Psalm. 27. & Isidor. lib. 7. c. 8. *Idithum, Transiliens eos sive saliens eos, &c.* [Jo. de Janua: *Idithum interpretatur Transiliens eos vel saltans: quia quosdam humo inhærentes, & ea quæ in imo sunt cogitantes, & in rebus transeuntibus spem ponentes, transilivit canendo iste, qui vocatur Transiliens.*] Vide Chronicon Alexandrinum pag. 202.

¶ IDOLAGIA, pro *Idololatria.* Fulcuinus de Gestis Abbatum Lobiens. tom. 6. Spicil. Acher. p. 543. *Franci. . . Galliis demum occupantes. . . Idolagiam in Christi tyrocinium commutaverunt.*

¶ IDOLATRARE, pro *Idololatrare*, Idolacolere, in Vita S. Bernardini, to. 5. Maii p. 268. * & alibi.

IDOLATRIA, pro *Idololatria.* Epitaphium S. Isidori Hispalensis Episcopi, *In doctrina præmicans, Crucifixum prædicans, fugans Idolatriam.* Occurrit non semel.

¶ IDOLATRICUS, Pertinens ad idololatriam. *Idolatrica pravitas*, in Origine Belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. p. 184.

IDOLIUM, Locus, in quo idola coluntur. Iso Magister in Glossario: *Idolium, templum idoli, locus idolorum.* Alibi: *Idolium est locus, in quo idolis immolabatur: Idolothytum, sacrificium. Idolum, res ipsa, cui immolatur.* Rursum: *Idolium, servitus Idolorum.* In alio MS. Cod. *Officium idolorum.* Versificator quidam:

Est locus Idolium, quod ibi datur, idolothytum.

Papias: *Idolium, locus, ubi idololatræ venerantur & colunt idolum.* Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 2062. εἰδωλεῖον, ὁ ναὸς τῶν εἰδώλων, εἴδωλον δέ, τὸ ὁμοίωμα.

S. Paul.

S. Paul. 1. ad Corinth. cap. 8. *Qui habet scientiam in Idolio recumbentem*, &c. Prudentius lib. 2. adversus Symmachum :

Aspice quam pleno subsellia nostra senatu
Decernant infame Jovis pulvinar, & omne
Idolum longe purgata ex urbe fugandum.

Utuntur, idem in Apotheosi, Lib. 1. Macchab. c. 5. & 10. Dionysius Exiguus in Versione canonis 4. Ancyrani, & Publicola in Epist. quæ 153. exstat inter Epistolas S. Augustini, idem S. Augustinus l. 2. de Morib. Manichæor. c. 14. Petrus Cellensis, &c.

Idola vocabant interdum Pseudopontifices, seu Antipapas, ut *Burdinum* Calixtus II. PP. in Epist. ad Episcopos Galliarum : *Per illud Teutonicorum Regis Idolum, Burdinum videlicet*, &c. Ita Joannes Sarisber. Epist. 59. 159. 220. *Idolum* Octavianum Pseudo Pontificem vocat, de quo etiam Alexander III. PP. Epist. 1. *Quem sibi in Statuam erexerunt.* Respectum forte ad illud Zachariæ c. 11. v. 17. *O pastor & Idolum derelinquens gregem*, &c.

¶ IDOLICUS, Pertineos ad idolum. *Idolica nebula*, in Inventione S. Cataldi Episc. to. 2. SS. Maii pag. 570.

IDOLOLATRA, pro *Idola*, Nicolaus de Braja in Ludovico VIII.

Hac in urbe prius Idololatra culta fuerunt.

IDOLOLATRARE, Idola adorare, in Concilio Eliberit. cap. 1. Gallis *Idolatrer.*

¶ IDOMADA, pro *Hebdomada*, in Hist. Dalphin. to. 2. p. 284.

¶ IDONEARE, &c. Vide mox *Idoneus.*

IDONEUS, Innocens, qui ita ab omni delicto immunis est, ut *Idoneus* sit juri stare. Joan. de Janua : *Idoneus, Irreprehensibilis.* Pactus Legis Salicæ tit. 76. §. 1. *Et ille postea, qui rogatus fuerat, si eu hoc Idoneum se cognoscat, se debet postea cum duodecim per sacramenta absolvere.* Infra : *Si se Idoneum agnoscit*, &c. S. Audoenus lib. 2. Vitæ S. Eligii, cap. 75. *Cœpit ab ea extorquere, ut se per juramentum ab hac suspicione Idoneam redderet.* Gregorius Turon. lib. 9. cap. 13. *Si enim cum Idoneis hominibus Fredegundis ab hac actione, qua impetitur, immunem fecerit, abscedat liber, & quo voluerit, eat.* Cap. 16. *De quo* (crimine) *sacramento, si vultis, aut qualibet alia conditione Idoneus reddi potest.* Lib. 8. cap. 8. *Tu vero si Idoneus es, ut adseris, accede propius, & sume tibi Eucharistiæ particulam, & impone ori tuo : erit enim Deus inspector conscientiæ tuæ.* Concilium Francoford. an. 794. cap. 9. *Et exivit ad judicium Dei, ... qui etiam à Domino liberatus, Idoneus exivit.* Ubi *Idoneus* idem est ac innocens. Idem Gregor. Turon. *Tandemque*, inquit, *ne crimen consurgat ulterius, Innocentem faciam eum sacramento.* Quod idem valet ac *Idoneare.*

IDONEUM SE FACERE, Sacramento ab imposito crimine se purgare, exuere, in Capitul. Carol. M. lib. 3. c. 89. *Idoneum se reddere*, in Lege Longob. l. 1. tit. 19. §. 4. & in Concilio Dusiacensi I. part. 4. cap. 7. in Synodo Suession. ann. 853. in Edicto Pistensi c. 20. &c.

IDONEARE SE, Eadem notione. Charta Caroli M. apud Mabillonium : *Fuerunt namque aliqui in nostra præsentia convicti ; & secundum judicium Francorum dijudicati : aliqui vero fideles per judicium Dei se exinde Idoniaverunt*, &c. Occurrit passim, in Leg. Aleman. tit. 44. §. 1. tit. 91. Leg. Ripuar. tit. 67. §. 1. tit. 71. Leg. Longob. lib. 1. tit. 1. §. 7. tit. 3. §. 1. lib. 2. tit. 35. §. 4. in Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 64. lib. 4. c. 29. in Legibus Henrici I. Reg. Angl. cap. 35. extremo, in Synodo Suession. act. 1. §. 6. &c.

EDUNIARE, præferunt Edictum Rotharii Regis Longob. tit. 109. §. 9. & Leges Grimoaldi tit. 1. §. 3.

EXIDONEARE, IDONEUM SE REDDERE, purgare se. Capitula Caroli C. tit. 9. c. 6. *Donec se ab illis, quæ ei impingebantur, Idoneum redderet, vel competenter satisfacere procuraret.* Lex Aleman. tit. 17. §. 5. & Decretum Tassilonis, §. 12. *Si autem tres annos induraverit opus ancillæ, & parentes ejus non Exadoniaverint eam, ut libera fuisset*, &c. ubi Cod. MS. *Exidoniaverint*, alius *Adexoniaverint.*

IDONEUS, sive Liber, in Speculo Saxonico lib. 3. art. 26. 29. Ita videtur usurpasse S. Fructuosus in Regula cap. 13. *Alius de genealogia & gente sua fatentur esse Principes, alius de parentibus, alius de germanis, alius de cognatis, alius de fratribus & consanguineis & Idoneis, alius de divitiis*, &c. Ubi *Idonei* dicuntur honorabiliores, ut *Idonei servi* & *liberti*, in Lege Wisigoth. lib. 9. tit. 3. quibus ibidem opponuntur *vilissimi.*

IDONEITAS, Facultas. Leges Luitprandi Regis Longob. tit. 74. §. 1. *Nullam exinde habeat Idoneitatem*, &c. [Joan de Janua : *Idoneitas, Aptitudo, utilitas, convenientia ; Idoneités, convenables*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ IDONEITAS LOCORUM, Commoditas, apud Ottonem Frising. Episc. lib. 1. de rebus gestis Friderici I. Imp. cap. 3.

IDRERON. Lex Longobard. l. 1. tit. 19. post §. 5. in Editione Boeriana hæc habentur, quæ desunt in Lindenbrogiana : *Si quis sepem alienam ruperit, i. Idreron, comp. sol. 6.* [Vide *Derzon.*]

¶ IDROMALUM, *Unguentum quod fit ex aqua & malis*, Johanni de Janua. Vox hibrida ab ὕδωρ & malum.

¶ IDROMELLUM, apud Rymer. tom. 8. p. 404. pro *Hydromeli*, ὑδρομέλι, Aqua melle mixta, aqua mulsa, Gall. *Hydromel.*

¶ IDROR, *Diabulus, servus*, in Glossis Sangerman. MSS. num. 501. Suspicor legendum, *Idrus, Diabolus, serpens.* Vide mox *Idrus.*

¶ IDRUS, ὕδρος, Hydrus, serpens aquaticus Charta Fulconis Comitis Andegav. an. 1028. ex Tabulario S. Mariæ Andegav. *De quibus B. Marsus paulo abstinentior, eulogiam in sinu ab ore dejectam in Idrum statim vehementissimum conversam Dei servo Melanio in ipse reddens celare non potuit.*

¶ IDUATUS, Ultra idus provectus. *Iduato Martio*, in Barthii Glossario ex Guiberti Hist. Palæst. *Iduato Aprili*, apud eumdem Guibertum lib. 1. Vitæ suæ cap. 3.

¶ IDUUS, ὅμοιος, Similis, in Glossis Lat. Gr. Sangerman MSS. *Iduum*, ὅμοιον. Supplem. Antiquar.

¶ ILCORUS, ἀγορανόμος, *Ædilis, curator urbis.* Suppl. Antiq. Lege & vide *Viocurus.*

¶ JECTARE AD JUDICIUM, In jus citare, vocare. Constitutio Caroli M. apud Spelmannum in *Abjectire* : *Nullus præsumat hominem ad judicium sine causa Jectare, nisi judicatum fuerit.* Vide *Abjectire.*

JECTIGARE. Pseudo-Ovidius lib. 1. de Vetula :

Sicut multoties agunt furiis agitatus,
Sicut Jectigat is, cujus nervi sunt resoluti.

Id est hac & illac membra disjicit.

JECTIVUS, JECTISSCERE. Vide *Abjectire.*

JECTUS, Piscatio. Vide *Tractus* 2.

¶ JECTUS LAPIDIS, pro *Jactus* lapidis, in Vita MS. S. Winwaloei fol. 503.

JEDDA. Vide *Ledda* in *Lenas.*

JEFFNITEED, Juramenti species, apud Andream Suenonis lib. 5. Legum Scaniæ cap. 4. *Quam cautionem semper debet præcedere sacramentum, quod Jeffniteed in lingua patria nominatur, virorum duodecim nominatorum de consanguineis occisoris, qui non sacris reliquiis, sed sacro coram posito tacto libro jurant in suas animas, & sic sibi Deum futurum propitium deprecantur, &c.* Danis *Fed* est juramentum.

¶ JEJUNALES DIEI, Dies sacri jejunii, in Statutis Collegii Cornubiæ ann. 1380. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 500.

JEJUNITAS, Abstinentia, jejunium. Utitur Cælius Aurelian. lib. 1. Acutor. c. 11. lib. 2. c. 10. & lex 4. Cod. Theod. de Suariis.

JEJUNIUM QUADRAGESIMALE, in hoc differt à cæteris jejuniis, quod in aliis post nonam, in hoc autem post vesperam reficiebantur. Microlog. c. 49. Quo vero pacto observaretur à fidelibus, pluribus docent Socrat lib. 5. c. 22. Beletus cap. 11. Baronius an. 57. n. 195. 196. Filesaccus lib. de Quadragesima cap. 5. & 6. Haeftenus lib. 10. Disq. Monast. tract. 8. Binius ad Canones Apost. Henric. Valesius ad lib. 5. Eusebii cap. 24. Joan. Bapt. Cotelerius ad Constit. Apostol. [Thomassinus Tract. de Jejunio, Bailletus de Quadragesima,] & alii. Vide *Quadragesima*.

JEJUNIUM PASCHALE, apud Hincmarum; *observantia paschalis*, apud Gregor. in libro Sacram. Idem quod *quadragesimale*.

JEJUNIA QUATUOR à Latinis primitus observata, docemur ex Philastrio in Catal. hæres. *Per annum 4. Jejunia in Ecclesia celebrantur. In Natali primum, deinde in Pascha, tertium in Epiphania, quartum in Pentecoste. Nam in Natali Salvatoris Domini jejunandum est, deinde in Pascha Quadragesima, atque in Ascensione itidem in cælum post Pascha die quadragesimo, inde usque ad Pentecosten diebus decem, &c.* Vide *Quadragesima*.

JEJUNIUM SABBATI, Petrus Damiani in Vita S. Romualdi n. 15. initium habuisse ait è Silvestro PP. Ast alii antiquius putant, & in Oriente institutum ab hæreticis contra Judæos, statim initio Ecclesiæ. Innocentius vero Pontifex Epist. ad Decentium ait, in quibusdam Occidentis partibus illud fuisse indictum, quod Apostoli Sabbato sancto non minus ac feria sexta præcedente in mœrore positi jejunaverint. Cassianus lib. 1. Instit. c. 7. istius jejunii causam affert, quod S. Petrus, postridie cum Simone mago conflicturus, antecedente Sabbato cum fidelibus jejunaverit, & illud jejunium in consuetudinem abierit. At hanc historiam incertam esse ait S. Augustinus Epist. 86. Utcumque sit, constat in Romana Ecclesia diu jejunatum esse: at contra in Ecclesia Orientali, in qua nunquam jejunabatur, nisi in Sabbato S. ac ne quidem in ipsis Quadragesimis. Quod Cassianus lassitudini à jejunio quinque dierum antecedentium adscribit: S. vero Cyrillus Catech. 4. quod Catholici noluerint participare cum hæreticis. Vide [Concil. Eliberit. can. 26.] S. August. Epist. 118. S. Hieron. Ep. 28. Innocent. I. Ep. 1. cap. 4. [Leonem Papam Epist. 11. & specialem hac de re Quesnelli Dissertationem ad calcem Operum ejusd. S. Papæ, Isidorum lib. 1. Offic. cap. 4.] Cod. Carolinum Epist. 95. Vitam S. Nili junior. pag. 132. &c. Capit. Caroli M. l. 6. cap. 184. Baron. an. 34. n. 156. &c. Huc referenda, quæ in hanc sententiam congessit Cotelerius ad lib. 5. Constit. Apost. cap. 15.

JEJUNIUM *Feriæ Quartæ & Sextæ*, ab Apostolis institutum tradunt plerique: & quarta quidem, quod ad vesperam captus sit Dominus; sexta autem, quod in ea sit crucifixus, ut habent Epiphanius in Expos. fid. S. Petrus Alexandr. can. ult. de Pœnit. S. Apollonius apud Rufin. lib. 1. Vitæ Patr. cap. 7. Quod quidem jejunium in Ecclesia Romana non sub S. Augustino duntaxat, sed & à Monachis in Occidente passim observatum, Ludovico Pio imperante docet Concilium Aquisgran. cap. 18. Istius jejunii meminere Canones Apost. c. 61. Clemens Alex. lib. 7. Strom. S. August. Epist. 86. Clemens in Constit. Apost. lib. 5. cap. 15. & ult. l. 7. c. 23. Ignat. ad Philipp. 13. Tertullianus de Jejunio cap. 2. 10. 14. Epiphanius, Prudentius, Ambrosius, Cyrillus lib. 10. in Leviticum, Nicolaus I. PP. in Resp. ad Bulg. cap. 4. 5. 60. Philostorgius lib. 10. c. 12. Socrat. lib. 5. c. 21. lib. 7. c. 22. Rupert. l. 3. de divin. Offic. c. 5. Baron. an. 34. n. 168. Haeftenus lib. 10. Disq. Monast. tract. 7. Disq. 1. &c.

☞ Exinde vero, refrigescente Christianorum pietate, paulatim in desuetudinem abire cœpit isthæc antiqua jejunii religio; diutius tamen perseveravit jejunium sextæ feriæ. Et quidem circa finem x. seculi, retenta tantum pro feria iv. carnis abstinentia, jejunium pro feria vi. præceptum, vel, ut sectius dicam, suasum legimus in Concilio Ansano an. 990. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 76. *Laici omnes feria iv. à carne abstineant, & vi. feria jejunent, si ita possunt perficere, aut pauperibus eleemosynas tribuant.*

JEJUNIUM *Secundæ & Quintæ Feriæ*, quod Judæorum fuit, ut est apud Clementem lib. 7. Constit. Apost. cap. 23. ad quem vide Cotelerium.

JEJUNIUM *Vernale, Æstivale, Autumnale, & Hiemale*, seu *Jejunium primi, quarti, septimi, & decimi mensis*, vel *quatuor temporum*, ubi primus mensis est Martius, à quo annum auspicabantur; quartus Junius; septimus September, & decimus December. Vide vetus Kalendarium Rom. editum ab Allatio lib. de Dominic. & Hebd. Græcor. c. 37.

In primo mense, inquit Ordo Romanus, *quarta & sexta feria, vel Sabbato in prima hebdomada ipsius mensis primum jejunium celebratur.*

Secundum temporis jejunium, in quarto mense, in secunda hebdomada ipsius mensis, quarta & sexta feria vel Sabbato consummatur.

Tertium temporum jejunium septimi mensis, id est, Septembris, tertia hebdomada ipsius mensis, ut

Quartum jejunium, quarta hebdomada, in iisdem feriis consummantur, ... & tunc sacri Ordines in Ecclesia Romana de iis qui vocantur Cardinales, tradi consueverunt. Alibi: *Ut autem hoc jejunium celebretur in largitione sacrorum Ordinum, Ecclesia primitiva mos obtinuit.* Sed postmodum Gregorius VII. PP. statuit, ut jejunium, quod dicitur Martii, in prima hebdomada Quadragesimæ, secundum in hebdomada Pentecostes celebraretur, tertio & quarto more solito remanentibus, ut est apud Micrologum cap. 24. quod sane in Concilio Salegunstadiensi ann. 1022. c. 2. in Quintilineburgensi an. 1085. & 13. Gregorii Pontificatus, ac deinde in Placentino an. 1034. in Concilio Claromontensi ann. 1095. c. 27. & in Conventu generali Episcoporum Germaniæ in Northusens. an. 1105. apud Conradum Urspergensem statutum legimus. De tempore jejunii quatuor temporum, prostant hi versus:

Vult Crux, Lucia, Cinis, Charismata dia,
Quod det vota pia quarta sequens feria.

Horum porro jejuniorum *denuntiatio* olim fiebat in Ecclesia in Missa, post illa verba: *Pax Domini sit semper vobiscum, & cum spiritu tuo.* Post hæc enim *commonebatur plebs pro jejuniis 1. 4. 7. & 10. mensis temporibus*, ut est in Codice Remensi in orationibus quotidianis ad Missam, apud Menardum. Formulam istiusmodi denuntiationis jejunii quatuor temporum habet Gregorius Magnus in libro Sacramentor. pag. 106. Cardinalis Bona lib. 2. Rerum Liturgicarum cap. 16. num. 4. & lib. 2. Sacrament. Ecclesiæ Romanæ cap. 1. num. 4. cap. 82. Ejus etiam mentio est in Capitulis Caroli M. lib. 6. cap. 183. & lib. 7. c. 98. Agunt de his jejuniis Callistus I. PP. Ep. 1. c. 1. [quem hujus jejunii auctorem faciunt Pontificale, necnon Leodicenses in Epist. ad Trevirenses quam consulas, sicut & Trevirensium ad Leodicenses hac eadem de re apud Marten. to. 1. Anecd. col. 292. & seqq.] S. Augustinus, S. Leo in Homiliis, Gelasius PP. apud Holstenium in Concil. Rom. pag. 216. [Isidor. Hispal. lib. 1. Offic. c. 36. ubi nulla mentio jejunii Decembris,] Ivo p. 4. c. 56. 33. Eghbertus de Ecclesiastica institutione pag. 109. Rabanus lib. 2. de Instit. Cleric. c. 19. 21. 22. 23. 24. Alcuinus de divin. Offic. Amalarius lib. 2. c. 2. Micrologus cap. 24. 25. 26. 27. Rupert. lib. 3. de divin. Off. c. 5. 6. lib. 10. c. 26. Homilia Incerti in Appendice edit. Capitular. Baluzianæ p. 1376. Honorius Augustod. lib. 3. cap. 150. Durand. lib. 6. c. 6. Denique Baronius an. 57. n. 207. & Card. Bona loco laudato.

JEJUNIUM *in Litania Majore*, indictum olim à Mamerto Episcopo Viennensi, & ab Ecclesia postmodum observatum. Joannes Abrincensis Episc. de Off. Eccl. p. 55. *Litania major, si infra octo dies Paschæ evenerit, nullum jejunium, nulla abstinentia, nec aliqua ejus mentio fiat, nisi festiva tantum processio. Si autem alio tempore evenerit, omnes exceptis parvulis & infirmis jejunent, &c.* Istius jejunii mentio est apud Sidon. lib. 5. Epist. 14. lib. 7. Epist. 1. In Concilio Engelheimensi an. 948. cap. 7. Moguntino c. 33. apud Burchard. lib. 1. c. 94. interrog. 48. lib 13. c. 7. lib. 19. c. 5. & Ivonem part. 4. c. 40. Petrum Damian. lib. 6. Ep. 35. &c.

JEJUNIUM *Kalendarum Januariarum*, ideo statuit *Ecclesia universalis*, inquit Ordo Romanus, *quia cum imperiti homines secundum dementiam gentilium hunc diem à Principe suo Jano, quem pro Deo colebant, ita vocatum, multis diabolicis spurtitiis sacrarent: quatenus his calamitatibus auctor vitæ finem imponeret, jejunium publicum in isto die fieri præcepit.* De eodem jejunio Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. cap. 40. *Proinde ergo SS. Patres considerantes maximam partem generis humani eodem die hujusmodi sacrilegiis ac luxuriis insidere, statuerunt in universo mundo per omnes Ecclesias publicum jejunium, per quod agnoscerent homines in tantum se prave agere, ut pro eorum peccatis necesse sit omnibus Ecclesiis jejunare.* Adde Alcuinum lib. de Divin. Offic. cap. 4.

JEJUNIUM *Kalendarum Novembrium*, universaliter ab omnibus fidelibus observatum, illiusque causam tradit Isidorus lib. 1. de Eccl. offic. c. 39.

JEJUNIUM *in festo Apostolorum*. Vide Petr. Damian. lib. 6. Epist. 35. Beletum c. 11. Durand. lib. 6. cap. 7. n. 16. 17. 18. &c.

JEJUNIUM *Vigiliæ Assumptionis Deiparæ*, de quo Concilium Salegunstadiense ann. 1022. cap. 1. Petrus Damianus lib. 6. Epist. 35. Joan. Abrinc. de Offic. Eccl. p. 62. Durandus lib. 4. c. 24. n. 9. [In Statutis Eccl. Leodiensis an. 1287. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 853. præcipitur ut in hac vigilia etiam *a lacticiniis abstineatur*.]

JEJUNIUM *Ascensionis Domini*. Rabanus lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 40. *Ante diem Ascensionis Domini mos est Ecclesiarum Occidentis, per tres dies proximos jejunium exercere, & Litanias agere, &c.* Concilium Aurelianense I. cap. 27. *Rogationes, id est, Litanias ante Ascensionem Domini ab omnibus Ecclesiis placuit celebrari: ita ut præmissum triduanum Jejunium in Dominica Ascensionis Festivitate solvatur, ... quo triduo omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis utantur.* [Concilium Turon. an. 567. c. 17. *De jejuniis vero antiqua à monachis instituta serventur, ut de Pascha usque ad quinquagesimam, exceptis Rogationibus* (quibus & ipsis laicis indictum erat jejunium) *omni die fratribus prandium præparetur.*] Concilium Copriniacense circa an. 1255. c. 19. *In Septimana Ascensionis Domini non debent carnes comedi, nisi in die.* Adde Homiliam Anonymi de Decimis & Jejunio editam à Baluzio post Capitularia col. 1376.

☞ Non ita tamen stricte observatum semper præceptum ve ejusmodi jejunium probant Statuta Guillelmi Episc. Nannet. an. 1446. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1012. *Insuper, omnibus & singulis Rectoribus, & Vicariis & Capellanis prædictis præcipimus & mandamus, quatenus in Majori Letania, festo videlicet Sancti Marci, & tribus diebus Rogationum parochianis suis jejunare consulant; non autem sub pœnis excommunicationis, aliove præcepto, prout in nonnullis prædecessorum nostrorum Statutis cavetur, ipsos parochianos faciant jejunare.*

JEJUNIUM *Epiphaniæ*. Joannes Episc. Abrincensis de Officiis Eccles. *Vigiliam vero Epiphaniæ, quam plebes diverse colunt, (alii enim jejunant, & alii prandent,) nobis jejunandum congruum videtur, &c.* Vide Petr. Damian. lib. 6. Epist. 35.

JEJUNIUM *Pentecostes*. Concilium Turonense II. *Ut post Quinquagesimam tota hebdomada ex asse jejunent.* Meminit præterea *Jejunii hebdomadæ Pentecostes*, Concilium Oxoniense an. 1222. c. 8. & Concil. Copriniacense can. 19. Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. cap. 28. *Secundum jejunium est, quod juxta Canones post Pentecosten alio die inchoatur, ... hoc jejunium a plerisque ex auctoritate Evangelii post Domini Ascensionem completur, &c.* Ordo Romanus *Jejunium Pentecostes* vocat illud Jejunium 4. temporum, quod post Pentecosten fit. Vide S. Leonem Serm. 1. 2. 3. 4. de jejunio Pentecostes, Rabanum lib. 2. de Instit. Cleric. c. 21. Menard. ad libr. Sacrament. Gregor. pag. 165. & Cotelerium ad Constitut. Apostol. pag. 254.

☞ Commode ergo interpretandum quod legitur in Capitul. Aquisgranensi an. 817. ubi jejunium per hebdomadam Pentecostes his verbis prohibetur: *Ut in hebdomada Pentecosten non flectantur genua & non jejunetur, nisi statuti fuerint dies jejunii.* De jejuniis quippe Monachorum, uti vocant, regularibus, quæ per hanc hebdomadam interdicuntur isthæc accipienda.

JEJUNIUM *Sabbati Pentecostes*. Ordo Romanus: *Sabbato in Vigiliis Pentecostes omnes jejunium faciunt, &c.* Idem statuitur lib. 6. Capitul. Caroli M. c. 187. & in Capitulis S. Bonifacii Archiepisc. Mogunt. c. 34. Adde S. Ambrosium Serm. 60. Anonymum in Homil. de Decimis & Jejunio edit. à Baluzio, & Durandum l. 6. cap. 7. num. 17. In aliquot tamen diœcesibus apud nos Jejunium istud haud observatur.

JEJUNIA *Temporalia*, quæ in 4. Temporibus fieri

solent, Stetuta Ordinis Cartusiensis 1. part. c. 3.

Jejunium *Purificationis B. Mariæ*. Joan. Episcop. Abrinc. de Offic. Eccles. *Nullam enim celsitudinem reverentia hujus diei* (Epiphaniæ) *reperimus, quum in omnibus diebus Purificationis B. Mariæ, in quibus per aliquot dies jejunamus.*

¶ Jejunium *in Vigilia B. Fidis* jam ex more institutum apud Ruthenos confirmat Paschalis II. PP. in Bulla ad Begonem Abbatem Conchensem apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 337. *In Ruthenico igitur pago, præsertim apud Conchensa vestrum Monasterium, ubi Beata Fidis corpus requiescere creditur, ante secundum Nonas Octobris quibus eadem virgo martyrium consummasse legitur, sicut ex more vos devotissime agere audivimus, vigilias & solemne jejunium celebrari annuimus & decreti præsentis auctoritate firmamus.*

Jejunium *Vigiliæ S. Laurentii*, solius inter Martyres celebrat Ecclesia, *quia beatus Laurentius gravius cæteris passus est. Unde B. Sixtus dixit ei: Majora tibi debentur pro Christi fide certamina.* Durandus lib. 6. c. 7. n. 12. & eo. cap. 4. n. 1. ex Beleto cap. 145. Idem Durandus lib. 7. c. 23. n. 1. *Beatus Laurentius, quia post beatum Stephanum inter alios Martyres primatum obtinet, vigiliam habet, non quia majorem pœnam sustinuerit, quam alii, nam multi tantam pœnam sustinuerunt, sicut B. Vincentius & B. Georgius, & alii quidam: sed propter Officium Prædicationis & propter Martyrii locum, quia Romæ: & propter bonam administrationem thesaurorum Ecclesiæ.* Idem n. 5. ait solum inter Martyres habere jejunium institutionis. Hinc mirari subit, cur aliquot Francici Præsules in nupera Festorum abrogatione, & Festum S. Laurentii & Jejunium pariter abrogarint, cum, ut ait ibidem Durandus, *generalia & specialia Jejunia per Episcopos in Synodo & Conciliis instituta, solvi non debeant.* Vide Concil. Salegunstad. c. 1. & Copriniacense c. 19. Synodum Bajocensem an. 1300. c. 66. &c.

Jejunium *Festi S. Martini*, solius inter Confessores celebrat Ecclesia. Durandus l. 6. c. 7. n. 20.

Jejunium *in Vigilia Nativitatis S. Joannis Baptistæ*, apud Anonymum Homilia de Decimis & Jejunio, edit. Baluzianæ. Vide Durandum in Rational. lib. 7. c. 14. n. 4.

Jejunium *Vigiliæ Festi Omnium Sanctorum.* Vide Durand. lib. 6. c. 7. n. 13. lib. 7. c. 34. n. 5.

Jejunium *S. Michaelis.* In Legibus Ethelredi Regis apud Habant editis §. c. apud Bromptonum, statuitur, ut omnis Christianus, qui ætatem habet, jejunet tribus diebus in pane & aqua ante Festum sancti Michaelis, scilicet die Lunæ, die Martis & die Mercurii, & ad Confessionem vadat, & nudis pedibus ad Ecclesiam, &c.

Jejunium *Banni*, & *Jejunium Bannitum*, banno seu Edicto publico indictum. *Indictum Jejunium*, lib. 5. Capit. Caroli Magni cap. 87. in Epist. Pippini Regis ad Lullum Episc. & apud Amalarium de Ordine Antiphonarii cap. 77. Ita *Indicere jejunium*, dixit Sidonius lib. 7. Epist. 7. ut & Gregorius Turon. lib. 2. Hist. cap. 34. quemadmodum *Indicere hostem*, Annales Francorum Bertin. ann. 867. quod alii *Hostem bannire*. Concil. Salegunstadiense c. 15. & Capitulare Ahytonis Episcopi Basiliensis c. 8. *Indictum vero jejunium, quando à Palatio vel à Domno* (al. *Domo*) *fuerit denuntiatum, ab omnibus generaliter observetur.* De Jejuniis vero à Regibus indictis agunt Gregorius Turon. lib. 9. c. 21. Carolus M. in Epist. ad Fastradam Reginam, Capitulare an. 828 Epistola generalis Ludov. Pii, ex Placito Aquisgranensi, & Anonymus de Miracul. S. Wismari c. 1. extremo.

Jejunium *Bannitum*, inquit Serrarius lib. 1. Rerum Moguntiac. cap. 3 c. fuit magnum & intensum Jejunium, quod ad Dei bannum, seu pœnam, iramque avertendam ab iis suscipiebatur, qui se banno divino dignos agnoscebant, (videat Lector, an hæc probet) hujusque ad nostra fere tempora fuit in Moguntina Ecclesia usus, & eo modo fere per triduum servebatur, iisdemque Feriis, quemadmodum Quatuor Temporum jejunia, sed aliis hebdomadibus, quas ad memoriam versiculo isto significabant;

Post Salus *&* Miseri *tibi erunt jejunia banni.*

Id est, post Dominicas, quibus canitur *Salus & Misericordia*, quarum illa est Dominica 19. post Trinitatem, hæc Dominica prima post *Quasimodo*. Jejunii banniti originem ex MS. Codice refert idem Serrarius: *Feria secunda, quarta, & sexta post Dominicam* Misericordia Domini, *&* Salus populi, *Jejunium Banni in tota Diœcesi Moguntina institutum est contra plagam aboriendi, quæ olim in diœcesi Moguntina graviter in hominibus & bestiis sæviebat, curataque est, & remota à Domino misericorditer per hanc observantiam, quæ agitur in Ecclesiis Collegiatis, cum Processionibus, jejuniis, & orationibus singularibus ibi institutis, cum abstinentia carnium in populo, feriis 2. & 4. olim etiam feria 6. cum abstinentia ovorum & lacticiniorum, quod modo relaxatum est. Nemo igitur hujusmodi modicam abstinentiam observare negligat aut contemnat, ne incurrat Dei vindictam, qualem communiter incurrunt temerarii prævaricatores.* Codex alius: *Feria secunda post Dominicam* Misericordia Domini, *celebratur Jejunium Bannitum: qua die post Primam itur ad sanctum Joannem, & in exitu cantatur,* Omnipotens Deus nostrorum consolatio, *& deinde incipitur Missa, qua finita legitur Sexta, & postea reditur ad Ecclesiam Moguntinam cum Litania... Feria quarta in Jejunio Bannito itur post Primam ad Ecclesiam S. Mariæ ad Gradus, & ad exitum cantatur Antiphona,* Oremus Dilectissimi. *cætera, ut supra. Feria sexta in Jejunio Bannito, itur post Primam ad S. Mauritium, & in exeundo de Choro per totam viam mediam cantatur,* Timor & tremor venit in Niniveo, *& cætera, ut supra.*

¶ Jejunium *pro Defunctis* præcipitur in Capit. an. circiter 744. c. 2. *Fideles pro defunctis amicis Jejunia & oblationes triginta diebus adimpleri faciant.*

Jejunium *Dispensationis* est, quod celebratur in Vigiliis solemnium dierum & magnarum Festivitatum, ut Natalis Domini. Durand. lib. 6. Rat. cap. 7. n. 7. Vide *Vigiliæ*.

Jejunium *Votiva Promissionis*, ut si quis vovet, quod certa die jejunabit, vel à carnibus abstinebit. Beletus cap. 11. & Durandus l. 6. c. 7. n. 8.

Jejunium *Pœnitentiale*, *quod Ecclesiastica more pœnitentialibus traditur ad remedium*, inquit Sigefridus Episcop. Moguntinensis Epist. 3.

Jejunia *Indicta* in pœnitentiam, quo pacto redimerentur, docent Canones Saxonici sub Edgaro Rege dati, cap. de Satisfactione, §. 18. 19.

¶ Jejunia *Triduana*, in electionibus Episcoporum observata fuisse animadvertere est in Formulis antiquis apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 604. *Ideoque ammonemus ut Triduana Jejunia ab omnibus in ista parochia commorantibus fieri jubeantur.* Abbatum quoque electioni aliquando jejunium præivisse, testis est Guibertus Gemblacens. in Epistola ann. circiter 1182. ubi de electione Abbat. Majoris Mon. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 609.

JEJUNIA *Monachorum*. Vide Concilium Toronense I. can. 17.

JEJUNIUM *Escarum*, in quo à carne abstinetur, in Charta Manassis Episcopi Aurelian. an. 1210. in probat. Hist. Blesensis p. 10.

PURGATIO *per Jejunium*. Leges Kanuti Regis c. 7. apud Bromptonum: *Cum sociis se purget, vel Jejunium ineat, si opus est, & applicetur ad Corsned, & fiat voluntas Dei*. Ordo Romanus & Beda in Præfatione ad Librum de Remediis peccatorum: *Singula quæque dijudicet, & aliquos à cibis abstinendo, alios eleemosynas dando, nonnullos sæpius flectendo genua, sive in cruce stando, aut aliquid aliud hujusmodi, quod ad animæ salutem pertinet*. Benno Cardinalis de Vita Hildebrandi, seu Gregorii VII. PP. *Idem Præsumptor* (Gregorius VII.) *Jejunium indixit Cardinalibus, ut Deus ostenderet, quis rectius sentiret de corpore Domini, Romanane Ecclesia, an Berengarius, per hoc manifeste probatus infidelis, cum in Niceno Concilio scriptum sit, quia dubius in fide, infidelis est. Et de corpore Domini signum quæsivit, quod petente B. Gregorio ad firmandam mulieris fidem contigit, quando panis Christi formam accepit digiti: & misit duos Cardinales, Othonem & Cononem ad sanctam Anastasiam, ut cum Suppone ejusdem Ecclesiæ Archipresbytero, triduanum jejunium peragerent, & illi tribus diebus singulis per dies singulos Psalterium & Missas decantarent, ut supradictum signum eis Christus ostenderet: quod minime contigit.*

JEJUNII *Superpositio*. Vide *Superpositio*.

JEJUNIA, *Legitima*, [id est, ex præcepto observanda. Collectio antiqua Canonum pœnitent. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 50. *Jejunia legitima tria sunt in anno pro populo, XL. ante Pascha, ubi decimas anni solvimus, & XL. ante Natale Domini, & post Pentecosten XL. dies & noctes.*] Vide *Quadragesima*.

¶ JEJUNIUM, *Fames*. Barthii Glossar. ex Roberti Monachi Hist. Palæst. *Hanc famis asperitatem, ut suos probaret, evenire permisit Deus. Nam & suos premebat Jejunio, & vicinas nationes disterminabat gladio.*

¶ IERARCHA, pro *Hierarcha*, à Græco ἱεράρχης, Qui sacris præest. Hoc honoris titulo Guibaldum seu Wibaldum Abb. Casinensem compellat Lotharius Imper. apud Marten. to. 2. Collect. Ampliss. pag. 165.

¶ IERARCHIA, Dignitas Ierarchæ, in Epistola Presbytero Johanni seu Regi Abissinorum falso adscripta ad calcem MS. Corbeiensis.

¶ IERARCHUS, ut *Ierarcha*. Sic inscribitur Epistola anni 890. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 230. *Domino beatissimo & vere Apostolico veræ & æternæ Sapientiæ amatori D. sanctæ Virdunensis Ecclesiæ Ierarcho*, id est, Episcopo.

¶ JERCIA, Agna, ovis quæ nondum peperit, Picardis *Germe*. Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 27. *Oves L. cum lacte, anniculos XXX. inter arietes & Jercias ... bovarios VI. &c.* Vide *Gercia*.

¶ JEREMITA, Navis, *igne Græco* plena, Gall. *Brulot*. Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1092. *Alio autem die venerunt Saraceni per flumen cum XXX. galeis & tribus Jeremitis ardentibus ad comburendum pontem.* Et col. 1100. *Venerunt Pagani & Saraceni & direxerunt quatuor Jeremitas ardentes per flumen, coopertas pice & oleo cum stipula & lignis aridis & palea, comburentes ac si essent campanæ, & sulphure & flamma videbantur tangere cælum, & credebant ardere pontem, & intrare civitatem cum frumento & aliis necessariis.*

¶ JERN-BYRD. Vide *Ferrum Candens*.

JEROCOMIUM, Locus ubi aluntur senes. Vide *Gerocomium*.

¶ JERONTICON, Liber continens Vitas Patrum. Vide *Geronticon*.

JERUPREPES, Sacer, divinus. Vide *Geroprepes*.

¶ IES, Exitus, semita, callis. Charta Dombensis ao. 1466. *Juxta terram Joannis Chabua quodam Ies intermedio.*

JESSE. Will. Thorn. ann. 1097. *Candelabrum etiam magnum in choro æreum, quod Jesse vocatur, in partibus emit transmarinis.* Ejusmodi sunt candelabra, seu *Polycandela* ærea etiamnum in aliquot ædibus sacris, ab humo altius educta, & in latum expansa, *Arboris Jesse* (unde nomen) speciem referentia. Seriem scilicet genealogicam Jesu Christi, juxta Isaiam c. 45. & S. Paulum ad Roman. cap. 1. Sugerius libro de Administr. sua p. 348. *Vitrearum etiam novarum præclaram varietatem ab ea prima, quæ incipit à stirpe Jesse, in capite Ecclesiæ, usque ad eam, quæ superest principali porta .... depingi fecimus.*

¶ JETUS, Piscatio. Vide *Tractus* 2.

¶ IF, vox Gallica, Taxus. *Balista de If*, in Epistola an. 1513. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1115.

¶ IFFIGIARE. Glossar. Sangerman. MS. *Amendat, Iffigiat, aut longe mittit, vel extra commendat.*

IFUNGIA, Panis primarii genus, panis similaceus, Anglis *Coked bread*. Anonymus priscus:

Dic panem, lapidem: quoque dic Ifungia, quare!
Hoc quia de facili fungitur omnis homo.

Hæc Spelman. Sed pro *Ifungia*, scribere deboerat Grammaticulus iste, *Sfungia*, quæ Isidoro lib. 20. cap. 2. *dicitur panis, aqua diutissime laxatus, qui similam modicam accipit, & fermentum modicum, & habet humectationis plus, quam omnis panis, unde & Spongia nomen accepit.* Glossæ antiquæ MSS. *Sfungia, panis aqua ditius* (f. diutius) *malaxatus*. Vide *Panis de Coket*.

¶ IGGERERE, pro *Ingerere*, in Gestis Tancredi, apud Marten. to. 3. Anecd. col. 132.

¶ IGNARURES, ἀγνοοῦντες, *Ignari*, in Supplemento Antiquarii.

¶ IGNEARIUM. Vide mox *Igniarium*.

¶ IGNIA, Festo, *Vitia vasorum fictilium*, nempe quod ignis eorum quædam causa, ut habet Martinius: qui & istud refert ex Glossis: *Ignia, vorla, quondam*: pro quibus suspicatur legendum, *Ignia, vorla* vel *vorlæ*, πυρίασις, ut intelligatur Nidus calidus, cui Gallina incubat, fomentum: aut *vorlæ*, πυρίασις, Humor calidus, aqua calida, qua quis fovetur; *vorla* enim est Uligo, humor.

IGNIARIUM, *Focarium*. Joan. à Janua. *Foyer* Gall. Gloss. Isid. *Ignarius, ignem continens*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Ignearium, Fouyer, Ignearius, Contenant feu*. Onomast. apud Martinium: *Igniarium*, πυρεῖον. Lego apud eumd. de Janua: *Ignearius, Ignem continens; Ignearium, Focarium.*]

IGNIBULUM, *Thuribulum*, Joanni de Janua. [*Encensier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Vocem hanc usurpavit Prudentius eadem notione.]

¶ IGNICREMUS, *Igne crematus, vel igne cremans*; Johanni de Janua; *Brulé par le feu*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

IGNIFER TERMINUS. Incertus Gromaticus: *Lapis si mixtam venam habuerit, Ignifer nomen habet*. Latinus & Myrsontius p. 261. *Terminus Tiburtini, Silicei, Tofinei, Igniferi, &c.*

¶ IGNIRE, Accendere, Gall. *Alumer*. Vita S. Johannis Gualberti tom. 3. Julii pag. 382. *Accensa*

candela, lampadem Ecclesiæ festinabat Ignire. Missale Mozarabicum à Mabillonio Liturg. Gall. pag. 37. laudatum: *Hodie nobis thesaurus natus est: hodie nobis lucerna Virginis, quam Spiritus Sanctus Ignivit, verum lumen apparuit.*

¶ Ignire, Fulgere, veluti ignis resplendere, Gall. *Briller.* Rolandinus Patavinus de Factis in Marchia Tarvis. lib. 11. cap. 4. apud Murator. to. 8. col. 328. *Itaque Paduani figentes calcaribus sonipedes Ignientes, discurrunt per aciem Alemannorum, non aliter quam animosi leones discurrerent per pecudes.*

¶ Ignire, Instigare, instimulare, asperare, Gall. *Irriter.* Camilli Peregrini Histor. Princip. Langobard. apud Murator. tom. 2. pag. 241. *Qui illuc adiens astu doloso Principem deseruit, & se illis sociavit, eosque Ignivit deterius.*

¶ Igniri, Uri, inflammari, Gallice *Brusler.* Chronicon Comodoliacense apud Stephanot. Fragm. Hist. to. 2. *Sic in inserioribus corporis Igniebantur, quod nulla aqua vel humoris alterius frigiditate refrigerari valebant.* Alcoran. Franciscan. ex conform. S. Francisci fol. 4. *Qui ab ipso tactus manu, summi caloris incendio est Ignitus; quod probabat Franciscum Seraphico incendio esse Igniendum.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Ignire, Ardoire, Enflammer.*

IGNIS, Idem quod *Focus*, Domus. Lex Ripuar. tit. 30. de servo reo, ubi sic dominus loquitur: *Ego ignora, utrum servus meus culpabilis an innocens de hoc extiterit, propterea eum secundum Legem Ripuariam super 14. noctes ad Ignem repræsento.* §. 2. *Quod si postquam eum ad Ignem applicuerit, fuga lapsus fuerit, &c.* Charta ann. 1138. in M. Pastorali Eccl. Paris. lib. 7. num. 42. *Comes Theobaldus in Festa S. Dionysii de unoquoque Igne illius villa pro taxamento* (seu tensamento) *unum sextarium avenæ habebit: si vero aliquis ignium defuerit, Comes nec de terra, si sine domo remanserit, nec de domo, si sine Igne fuerit, prædictum taxamentum habebit.* Charta Conradi Episc. Metensis an. 1214. apud Mauricium: *E contra præfati Canonici & Advocatus proponebant, non ideo eos esse liberos a solutione telonei, quod domos haberent in civitate Metensi, cum non facerent in ea Ignem & fumum, nec eorum uxores & familia ibidem manerent, nec ipsi in eadem civitate sicut alii cives facerent excubias.* Ita promiscue *Ignis*, & *focus*, in Charta ann. 1306. in Regesto 9. Philippi Pulcri Reg. Franc. ch. 14. Hinc *fovere larem*, aliquis dicitur in Provinciali Ecclesiæ Cantuariens. lib. 2. titul. 2. *qui habet domum, in qua moratur, & fovet Ignem*, ut ait Lindwodus. Charta Joannæ Reginæ Siciliæ an. 1348. apud Guesnaium in Annalib. Massiliensib. pag. 353. *Hujusmodi civitatis homines ... Lares in illa & incolatus proprios confoventes. Ignem tenere*, in Libertatibus Jasseronis oppidi in Sebosiis. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 8. *Et quod ipsa casa sit cum habitatore, qui faciat Ignem, &c.* Vide *Focus.*

Ignis Brigidæ, quem inextinguibilem dicunt, &c. cujusmodi fuit Vestalium. Vide Silvestrum Giraldum lib. 2. Topogr. Hibern. cap. 34. 35. 36. 48.

Ignis Græcus, Confectitius, *Feu d'artifice.* W. Neubrigensis lib. 4. c. 19. *Quodam Ignis genere, quem Græcum dicunt.* Guibertus lib. 7. Hist. Hierosol. cap. 33. *Græcos, quos ita vocitant, Ignes injicere machinis, &c.* [Johannes Iperius in Chronico S. Bertini c. 23. part. 1. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 549. *Henricus cum paucis viriliter occurrit, & injecto igne Græco, omnes pene cum suis navibus exussit.*] πῦρ Ῥωμαϊκὸν, Theophani; *Ignis Romaicus*, Paulo Diacon. l. 21. Hist. Misc. Ejusmodi factitii ignis Callinico Heliopolitano, qui sub Constantino Pogonato floruit, inventionem adscribunt Theophanes, Cedrenus p. 678. Constantinus de Adm. Imp. cap. 48. Paul. Diacon. lib. 19. Hist. Misc. & Sigebertus ao. 678. quo quidem igne soli diu usi leguntur Græci Orientales, adeo ut illius conficiendi rationem & modum exteris non modo non communicarent, sed iis, si hac de re rogarentur, responderent, id sibi potissimum interdictum ab Magno Constantino, à quo inventum primo esse asserebant aut fingebant, ut est apud Porphyrogenitum loco citato. Licet vero ignis ejusmodi conficiendi modum docere exteros renuerent, confectum tamen sæpe communicabant Principibus fœderatis, navesque eo repletas locabant, quibus hostium classem ii comburerent, ut patet ex Luithprando lib. 5. cap. 4. & Ditmaro lib. 3. pag. 33. Nam in mari potissimum istius ignis usus fuit, unde πῦρ θαλάσσιον dicitur Theophani, πῦρ ὑγρὸν [eidem Theophani ann. 1. Leonis Isauri, an. 2. Michaelis Curopalatæ, Porphyrogenito de Admin. Imp. cap. 48. de Callinico, Anonymo Combefisiano in Porphyrog. num. 30. in Romano Juniore num. 8. &] Nicetæ pag. 249. *Ignis liquidus*, Monacho Florentino de Expugn. Accon. pag. 233. Quo autem pacto Græco igne instruerentur naves, & quomodo eo uterentur Græci tum in navalibus, tum in terrestribus præliis, sat multis diximus in Notis ad Joinvillam p. 71. His adde Rigordum an. 1190. p. 32. Thwroczium in Salomone Rege Hungarorum cap. 50. [Peravium Rationarii Temporum. lib. 8. part. 1. cap. 1.] & quæ notavimus ad Cinnamum pag. 480. &c.

Ait autem Albertus Aqu. lib. 7. cap. 15. *hujus ignis genus aqua esse inextinguibile* quod revera est, siquidem in ipsa aqua, ipsoque mari ardebat, ut observat in Annalib. 11. Alexiad. p. 336. Willelmus Neubrig. l. 4. c. 19. *Muris enim admota* (machinæ) *incendebantur ab hostibus quodam ignis genere, quem Græcum dicunt. Denique hoc genus arte confectum miræ esse potentiæ dicitur, nec contrario cedere elemento.* Le Roman *de Garin*:

Le feu Grezois lors fet leans jalir;
Aux grans palez & à sales ferir,
Vente li venez, li palez est espris,
N'iert mès esteint pas eve-nes un dis.

Inventæ tamen postmodum variæ extinguendi istius ignis rationes. Aceto enim extingui annotant Luitprandus l. 3. c. 6. Ditmarus l. 3. Matth. Paris an. 1219. & Cinnamus: & arena, vel sabulo, idem Matthæus Paris loco citato, & Hist. Hierosol. pag. 1167. Vino etiam, ut auctor est Poeta vernaculus *de Garin le Loh. rans*:

Mès le sablons, & li vins, & l'esil
L'eust esteint, si s'en fust entremis.

Ubi *esil* idem est quod acetum. Denique Jacobus de Vitriaco l. 3. c. 84. ut & Gobelinus Persona ætate 6. c. 49. urina etiam extingui produnt: & oleo Baldricus Dolensis l. 3. Hist. Hierosf. p. 125. & idem Jacobus de Vitriaco l. 3. c. 84. His omnibus addendus Monachus Florentinus de Expugnat. Acconensi:

Pereat ô utinam Ignis hujus vena;
Non enim extinguitur aqua, sed arena;
Vixque vinum acidum arctat ejus frena,
Et urina stringitur ejus vix habena:
Ignis hic conficitur tantum per Paganos,
Ignis hic exterminat tantum Christianos;

Incantatus namque est per illos prophanos
Ab hoc perpetuo, Christe, libera nos.

Ex quibus vero confici soleret Ignis Græcus, discere est ex Anna Comnena, ex Alberto Magno de Mirabilibus mundi, & ex Julio Scaligero Exercitat. 13. in Cardanum n. 3.

Ignem Gratum in phialis & ollis in hostes projectum habent Albertus Aqu. l. 9. c. 49. & Nicol. Triveттus in Chr. an. 1191. p. 506. [Bernardus Thesaurarius de Acquisitione Terræ Sanctæ cap. 809. apud Murator. tom. 7. col. 809.] Chron. MS. Franc. ex Bibl. Memmiana an. 1190. *Ainsi qu'il s'en alloit par mer, il rencontre une nef de Sarasins qui le Soudan Saladin envoioit en Acre pour le secours faire à ceux, qui estoient en la cité: & cele nef avoit grand plant de fioles de voirre plaines de feu Gregois.* Octavianus Sangelasius in Viridario Honoris:

Lancer gourgons, & feu Gregois en buire.

Interdum tormentis & machinis bellicis in hostes immissus, ut auctor est Joinvilla pag. 38. & Thwroczius in Salomone Rege Hungariæ cap. 50. pag. 55. Vopiscus in Aurelian. *Ignes etiam tormentis jaciuntur.* Le Roman *de Garin* MS.

Lievent engins, font perieres drecier,
A mangoniax le feu Grezois lor gietent.

IGNIS SACER HIEROSOLYMITANUS, quo scilicet olim quotannis Hierosolymis Sabbato Sancto lampades supra Dominicum sepulcrum appensæ sub horam vespertinam divinitus accendebantur. Miraculum, etsi frustra ab aliquot heterodoxis controversum, fulciunt Scriptores, (atque in iis αὐτόπται nonnulli,) scilicet [Auctor Gest. Franc. expugn. Hierosf. pag. 581. & seqq.] Anonymus de Locis Hierosol. num. 1. Bernardus Monachus in Itiner. T. S. cap. 10. Leo Ostiensis l. 3. c. 30. Glaber Rodulphus l. 4. c. 6. Chronicon Monasterii de Fontanis c. 4. Willelm. Malmesbur. l. 4. Hist. Angl. pag. 140. 147. Hugo Flaviniacensis p. 178. Albericus in Chron. MS. an. 970. & Chronic. Andrense pag. 465. in quo *sacer ignis* nuncupatur, quo lampades accenduntur. In Kalendario Maronitarum, apud Allatium in Symmictis pag. 301. *Sabbat. ignis jejunii*, Sabbatum sanctum, quo ignis vel splendor divinus apparere solebat supra sepulcrum domini in templo Jerosolymitano, interpretatur Gabriel Sionita. Sed & scribit Wilhelmus Dugdalus in Antiquitat. Warwicensis Provinciæ, in Eccles. Warwicensi inter reliquias olim asservatum *oleum, in quo venit ignis in vigilia Pascha de cœlo.* Adde alia suggerentes Leonem Allatium lib. 1. de Opinationibus Græcorum n. 30. Richardum de Insula S. Irenes p. 157. Christophorum Angelum de hodierno Græcorum statu cap. 42.

NOVUS IGNIS, Qui in Ecclesia Sabbato sancto Paschæ, extincto veteri, accendi solet. Leo IV. PP. de Cura pastorali: *In Sabbato Pascha extincto veteri novus Ignis benedicatur, & per populum dividatur.* Ordo Romanus: *Cereo benedicto, illico illuminentur ab eodem in duobus candelabris alii duo cerei staturam hominis habentes, & de ipso novo & benedicto Igne accendant in omni domo, quia omnis ignis anterior, qui tunc ardebat, extingui debet.* Nam, ut ait Alcuinus, in Romana Ecclesia extinguitur totus ignis in sexta Feria. Honorius Augustod. lib. 3. cap. 94. *In Romana Ecclesia hora sexta, & in nona reaccenditur.* Adde Rupertum lib. 5. de Divin. Offic. cap. 28. Vide *Cereus Paschalis.*

☞ Novum quoque ignem feria 5. in Cœna Domini & in feria 6. Parasceves simili ritu, quo Sabbato sancto, in quibusdam Ecclesiis benedictum fuisse discimus ex MS. Pontificali Ecclesiæ Pictaviensis annorum circiter 800. Hæc inter cetera ex eo MS. referuntur apud Marten. Tract. de antiqua Eccl. Discipl. pag. 283. & 284. *Ipso quoque die Cœna Domini ignis de crystallo sive de amula sumitur, vel etiam de cote, si neutrum horum fuerit, excutitur, & à Presbyteris in novissima sive in forensi loco Ecclesia benedicitur... Sicut in isto die taxavimus, sic & feria sexta faciendum est, similiter & Sabbato ea tantum ratione, ut ad horam nonam excutiant ignem de lapide, sicut diximus, & (à) Mansionario quinta feria portetur* (cereus ex novo igne accensus, dum Clerus in Ecclesiam revertitur,) *sexta feria ab Archidiacono, in Sabbato Sancto ab Episcopo juniore portetur. Si vero his ordo in Monasterio agitur, quinta feria ipse ignis* (i. e. cereus ex eo accensus) *à Custode Ecclesia portetur, sexta feria à Præposito, Sabbato vero sancto ab Abbate portetur.*

IGNIS PASCHALIS. Zacharias PP. in Epist. 12. ad Bonifacium Archiepiscop. Moguntinum: *De Igne autem Paschali, quod inquisisti, a priscis sanctis Patribus, ex quo per Dei & Domini nostri Jesu Christi gratiam, & pretioso sanguine ejus dedicata est, quinta Feria Pascha, dum sacrum Chrisma consecratur, tres lampades magna capacitatis, ex diversis candelis Ecclesia oleo collecto, in secretiori Ecclesia loco, ad figuram interioris Tabernaculi insistentes indeficienter, cum multa diligentia inspecta ardebunt, ita ut oleum ipsum sufficere possit usque ad tertiam diem: de quibus candelis, Sabbato sancto, pro sacri Fontis baptismate sumptus ignis per Sacerdotem renovabitur.* Vita S. Kierani Episc. Sagiriensis num. 24. *Sanctus senex statuit ut in suo Monasterio Ignis Paschalis consecratus per annum non extingueretur.* Vide Serrarium lib. 3. Rerum Moguntinar. pag. 474.

IGNIS LAPIDEUS dicitur apud Bernardum Mon. in Consuetudin. Cluniac. MSS. cap. 69. quod inscribitur *De Igne Lapideo*: ubi nominis rationem explicat his verbis: *Lapis pretiosus, de quo Ignis est producendus, sub custodia jam dicti Apocrisiarii servatur, &c.*

¶ IGNIS DIVINUS, Ignis sacer. Chronicon Andrense to. 9. Spicileg. Acher. p. 411. *Eodem anno* (1129.) *plaga Ignis Divini Carnotum, Parisius, Suessionem... & alia multa loca mirabiliter pervadit, sed mirabilius per S. Dei Genitricem Mariam extinguitur. Juvenes etenim, senes cum junioribus, virgines etiam tenera in pedibus, in manibus, in mamillis, & quod gravius est in genis exuruntur & celeriter extinguntur.*

¶ IGNIS B. MARIÆ, Morbi genus, qui sub Johanne Franc. Rege desævit. Regestum Chartophylacii Regii num 81. sign. 13. *Dictus Persil habebat Ignem Beata Maria in lingua sua & gutture suo ....ex igne prædicto expiravit.*

¶ IGNIS S. AMBROSII. Caffari Annales Genuens. lib. 1. apud Murator. to. 6. col. 255. *Clavarii, Scribani, Cancellarius pro utilitate respublica in hoc consulatu primum ordinati fuerunt: & Ignis S. Ambrosii in hoc consulatu fuit anno Domini* MCXXII.

IGNIS SILVESTER, Ignis sacer, ἐρυσίπελας, nostris *Feu sauvage.* Rogerius Episcop. Abellinensis in Historia Translat. S. Modestini & sociorum: n. 9. *Brachii nimia laborans infirmitate, qua vulgo Ignis Silvester dicitur.* Ademarus Cabanensis in Abbatibus S. Martialis Lemovicens. pag. 272. *Hujus Principatu plaga Ignis super corpora Aquitanorum desævit, & mortui sunt plus 40. millia hominum ab ea-*

dem pestilentia. Vide Agobardum in Epist. ad Bartholomæum, & supra vocem *Ardentes.*

¶ Ignis Gehennæ, Eadem notione, in Vita S. Eleutherii Episc. Tornac. o. 19.

¶ Ignis Agrestis. Vide in *Ampulla.*

¶ Ignis Volatilis, Haud scio an idem qui nostris *Feu volage*, Impetigo, lichen, Gall. *Dartre.* Vita B. Humilianæ to. 4. Maii p. 397. *Sicut tum recessisti à me, nunquam ilis & lateris dolorem sensi... Infirmitas illa vulgo Papici vocabatur, alio item vocabulo Ignis volatilis, alis modo Gutta falsa nominatur.*

Ignis Fricatus, Pagana superstitio. Vide *Nodfyr*, & *Nedfri.*

Ignis Inferni dictus, qui vulgo Sacer, seu *Erpeta.* Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 6. *Eodem tempore illa ignea pestilentia divino judicio nimis ipsam provinciam oppresserat, qua plurimorum pedes invisibili igne, qui Ignis Inferni vocabatur, publice comburi videbantur.*

¶ Ignis Infernalis, Eadem notione. Instrumentum MS. an. 1482. *Altus in posteriori parte morbo illo horribili qui dicitur Ignis infernalis comburebatur... Quisquis contagio infirmitatis illius qua dicitur Ignis infernalis fuerit contaminatus, cerei ceram superfluentem in aqua destillet, & lesura ignis aqua aspergatur, ita extinguitur.* Chron. Mellicens. pag. 90. *Nam tibia cum pede protinus conjuncta nigredine quadam intumescens, nulla medicorum potuit cataplasmate sedari, quin Igni quem Infernalem vocant, tumoris admixte intolerabiliter cruciaretur.*

¶ Ignis Persicus, Eodem significatu. Acta S. Dympnæ Virg. & Mart. to. 3. Maii p. 488. *Est morbus hic tabificus, sub extensa livente cute carnem ab ossibus separans & consumens, & mora temporis augmenta doloris capiens & ardoris, per singula momenta cogit miseros mori, sed desiderantibus mortem non advenit, donec depastis artubus ignis ille sacer & pestifer invadat membra vitalia.... Habet ignis ille apud archiatros plura nomina; dicitur quippe Ignis sacer, Ignis Persicus & Ignis Infernalis, & est qui Ester dicitur Græco eloquio.*

¶ Ignis Pennatius, Materia ignita tormentis & machinis bellicis in castella & hostes immissa. Vide *Pennatius ignis.*

Ignis Silvaticus. Simeon Dunelmensis, Florentius Wigorniensis, & alii anno 1048. *Ignis aereus, vulgo dictus Silvaticus... villas & segetes multas ussulavit.*

Ignis Subcutaneus, sic leg. pro *igneus*, in Chronico Gaufredi Vosiensis parte 1. cap. 27. idem qui *sacer. Subtercutaneus morbus*, apud Aurel. Victor. in Epit. in Adriano.

¶ Ignis, pro *Incendium.* Regimina Paduæ ad an. 1291. apud Murator. to. 8. col. 426. *Hoc anno fuit Ignis ad pontem Corbam, & fuerunt extimata bona, & soluta datia mensis Madii.*

¶ Ignis, Jus cognoscendi de incendio. Charta Henrici I. Regis Angliæ ex Histor. MS. Monast. Beccens. p. 36. *Habeant in tota parochia Becci omnes regias libertates, murdum, mortem hominis, plagam mehaim, sanguinem, aquam & Ignem.*

¶ Ignis, Dies. Martyrologium Wandalberti tom. 5. Spicileg. Acher. pag. 346.

> .... *Hac fulget tantis Ignibus unda;*
> *Hunc hyemis verisque tenent confinia mensem.*

Ignis Incensio. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 12. ubi de testibus: *Tamen si postea venerit* (is, contra quem testes adducuntur,) *& poterit probare, quod legitima causa fuit impeditus, quod non potuit venire ad diem prædictam, quia non potuit aquam transire, &c. non habeatur pro victo, sed detur sibi dies altera ad recipiendos testes, & tunc vocatis adversariis, & incensio Ignis non habeat locum.*

Ignis Judicium purgationibus vulgaribus accensetur: quod scilicet, manu in ignem immissa, innocentiam suam quis tueri tenebatur. Lex Ripuar. tit. 30. §. 1. *Quod si servus in Ignem manum miserit, & læsam tulerit, dominus ejus, sicut Lex continet, de furto servi culpabilis judicetur.* Tit. 31. §. 5. *Quod si in provincia Ripuaria juratores invenire non poterit, ad Ignem, seu ad sortem se excusare studeat.* Hugo Flaviniac. in Chron. p. 244. *Firmantiam autem hanc ita fuisse oblatam affirmare voluerunt, ut judicatum fuisset etiam per Ignis aut aquæ judicium.* Charta Balduini Comitis Flandriæ pro Gerardimontensibus, apud Miræum in Diplomat. Belgic. pag. 352. *Nemo cogatur inire duellam, vel subire Judicium Ignis & aquæ.* Ita perinde *Judicium Ignis & aquæ*, in Diplomate Henrici III. Regis Angl. quod descripsit Seldenus ad Eadmerum, ut & Spelmannus in Gloss. *Ignitum Judicium*, in veteri Charta. *Igneum Judicium*, in Tabulario S. Albini Andegav. *probationem per Igneum Judicium obtulit.* Sed vereor, ne hæc postrema ad purgationem per *ferrum candens* pertineant, cum istiusmodi ignis judicii alibi vix mentio habeatur. Vide *Ferrum Candens.* Matth. Westmon. an. 1250. *Prohibitum est Judicium, quod fieri consuevit per Ignem & per aquam.* Pro *examinatione Ignis & aquæ*, pecuniam extorquere Sacerdotes vetantur in Appendice ad Concilium Lateranense III. parte 2. can. 3. 11.

Interdum etiam per rogum accensum transeuntes illæsos, innocentiam suam, aut rei, quam asserebant, veritatem, probasse legimus: licet id generis judicii, ut & *ignis*, inter receptas purgationes vulgares raro legatur; quædam tamen istius proferunt exempla Cedrenus ann. 16. Zenonis, Victor III. PP. lib. 3. Dialog. pag. 98. de B. Petro, inde *Igneo* appellato, postmodum Cardinale Albanense, & ex eo Baron. ann. 1063. Bosius, Ughellus, & alii: Fulcherius Carnot. lib. 1. Hist. Hierosol. cap. 10. Landulphus de S. Paulo in Chronico Mediol. c. 10. &c. Vide præterea Pachimerem lib. 7. cap. 22. & Baron. an. 1063. num. 31. 32.

☞ Triduanum jejunium aliquando ejusmodi judicio præivisse, quo habitu vestitus reus, quave ratione rogum disponebant, docet Radulfus in gestis Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 179. *Unde placuit summis procerum, ut qui erroris initium fuerat, ipse litem finiret, Ignito argumento rei dubiæ fidem facturus. Assensit itaque in concilium Petro, adjudicantur novem passus hinc inde flammantium modo spinarum, quatenus hac examinatione aut illæsi vera probetur inventio, aut falsa ustulati. Datur jejunio triduum, legitime orandi vigilandique inducia: sic disceditur; at mox postridie iterum convenitur. Flammascunt ordine gemino spinæ, Petrus tunica & braccis velatus, nudus cetera per medium graditur, in exitu ambustus cadit, postridie expirat.*

Ignis judicio probatæ reliquiæ, veræne essent, an supposititiæ. Chronicon Andrense pag. 342. *Comitem ad hoc induxit, ut per Ignis judicium sanctum famulæ Dei corpus examinaretur.* Complura ejusmodi examinationis reliquiarum exempla habent Scriptores, Leo Ost. l. 2. cap. 34. Adamannus de Locis Sanctis, cap. 10. Matth. Westmonast. an. 1065. Rodericus Tolet. de Reb. Hispan. lib. 6. cap.

cap. 26. Hariulfus lib. 4. c. 20. Guibertus lib 3. de Vita sua cap. ult. Hist. Fundationis Prioratus Stonensis in Anglia to. 2. Monast. Angl. p 125. Hugo Flaviniac. in Chronico pag. 258. Galferus in Vita S. Secundini Episcopi n. 9. Theodericus de Inventione sancti Celsi n. 22 Hist. Inventionis S Prisci apud Ughellum to. 8. p. 424. Merlotus in Metrop. Remensi tom. 1. pag. 626. & alii, quos laudat Ferrandus in Disquisit. Reliquiarum.

IGNITA. Regula S. Tetradii Presb. cap. 26. *Hae licet minus idonei bellatores arma vobis spiritualia contra Ignitas Diaboli providimus.* Ubi *Ignita* Diaboli sagittæ ignitæ intelliguntur.

¶ IGNITABULUM, *Ignis receptaculum.* Festus. Onomast. *Ignitabulum*, πυρεῖον, quod latius patet ut etiam igniarium significet. Gloss. *Ignitabulum*, ἀρ᾽ ἧς ῥαβδίον πυρεῖον. Carolus de Aquino in Lexico Militari *Ignitabulum* exponit lignum duplex, quorum alterum levius & rarius substernebatur, atque ab alio duriore, & in terebræ formam facto, tamdiu perforabatur, donec excitato calore ignem eliceret. Hac voce usi sunt Solinus c. 18. & Macrobius lib. 2. Saturn. c. 8.

IGNITEGIUM, Hora, qua oppidorum incolæ intra ædes suas se recipere, nocte adveniente, & ignem suum tegere coguntur, campanæ, quæ inde *Cover-feu bell* appellata, sono indicata, ut furtis nocturnis caveretur: nostris *Couvre-feu.* Id autem a Willelmo Notho Rege Anglorum primo inductum aiunt. Leges Burgorum Scoticor. cap. 86. *Quando pulsatur Ignitegium.* Statuta Leichefeldensis Ecclesiæ in Anglia: *Est autem Ignitegium qualibet nocte per annum pulsandum hora septima post meridiem, exceptis illis festis, quibus Matutina dicuntur post Completorium, in quibus Ignitegium ex consuetudine non pulsatur.* [Statuta Massil. lib. 5. cap 4. *Statuimus, hac præsenti constitutione perpetuo observandum, quod nullus de cætero vadat per civitatem Massiliæ, vel suburbia civitatis contigua de nocte, ex quo campana quæ dicitur Salvaterra, sonata fuerit, sine lumine.*] Arresta O. SS. an 1282. in Regesto Parlamenti B fol. 96. *De nocte, post pulsationem campanæ ad Ignitegium, &c.* Charta Joannis electi Archiepisc. Upsalensis an. 1291. *Statuimus, ut nullus extra domum post Ignitegium seu Coverfu exeat, &c.* Thomas Walsinghamus an. 1311. *Ante horam nonam Ignitegii visum est fulgur horribile. Hora Ignitegii*, in Tabul. s. Eccl. Bellovac. apud Louvet. to. 2. pag. 475. [*Ignitegium B. Mariæ*, seu *Ecclesiæ Parisiensis*, apud Lobinell. in Glossar. Hist. Paris. to. 3.] Le Roman *du Renard*:

Si oirent Cuevrefeu sonner.

Statutum ann. 1291. *Nul ne traite vin, puis que Cuevrefeu sera sonnez.* Vide Gesta Guillelmi Majoris Episc. Andeg. c. 20. Continuatorem Nangii an. 1358. & Steph Paschasium in Disquisit. Francic. p. 391. 2. Edit. Instituit postmodum Joannes XXII. PP. ut ad pulsationem ignitegii ter *Ave Maria* diceretur, quod etiamnum obtinet. Concilium Senonense ann. 1347. cap. 13. *Præcipimus, quod observetur inviolabiliter ordinatio facta per S. M. Joannem PP. XXII. de dicendo ter* Ave Maria *tempore, seu hora Ignitegii.* [Statuta Synodalia Simonis Episc. Nannet. apud Marteo. to. 4. Anecd. col. 962. *Item, præcipimus, ut ipsi faciant hora consueta pulsari campanas in ecclesiis suis ad Ignitegium Gallice,* Couvrefeu, *& præcipiant parochianis ad pulsationem hujusmodi dicere genibus flexis verbum salutationis ab Angelo gloriosæ Virgini Mariæ* Ave Maria: *& ex hoc lucrantur decem dies indulgentia.* Vide *Angelus.*]

PYRITEGIUM, Eadem notione, in Vitis Abbatum S. Albani: *Non tamen ultra Pyritegium hora loquendi protrahatur.* *Couvrefeu*, nostris passim. Charta Caroli Regis Franc. an. 1367. pro Servientibus Gueti Paris. *Et s'en iront faire leur devoir par la Ville jusques à l'heure du Cuevrefeu nostre Dame de Paris, à laquelle heure ils s'en retourneront audit Chastelet.* Vide *Pirittegium.*

IGNITOSUS, Ignitus, vel ignem evomens, apud Adamnanum lib. 3. de Locis SS. cap. 6.

IGNOMINIARE, Ignominia afficere. Landulphus de S Paulo in Chronico Mediolanensi cap. 40. *Nulla guerra Mediolanenses Ignominiavit.*

IGNOMINIUM, pro *Ignominia* Papias: *Ignominium dictum, eo quod desinat habere nomen is, qui in aliquo crimine deprehenditur, quasi sine nomine.* Commodianus Instruct. 19.

Non Ignominium est virum fallere prudentem.

¶ IGNOS, ἀγνωςὸς, *Ignotus.* Supplem. Antiquarii. In aliis Glossis habetur, *Ignos*, γνωςὸς, sed legendum ἀγνωςὸς. In Sangerman. *Ignus*, pro *Ignot.*

IGNOSCE, Formula loquendi Monachis olim familiaris, quomodo etiamnum viget apud nostros, *Pardonnez-moi.* Pelagius libello 15. n. 20. *Quando Abbas Theodorus cum Fratribus manducabat, accipiebant calices cum reverentia & taciturnitate, nec dicebant, sicut mos est, Ignosce:* Συγχώρησον, apud Sozomenum lib. 8. cap. 17 Occurrit crebrius in Vitis Patrum. V. Gl. med. Græcit. in Συγχώρησον.

¶ IGNOTESCERE, pro *Innotescere.* Chartular. S. Vandreg. to. 1. pag. 901. *Ignotescat hanc cartulam inspecturis, quod ego Ricardus Orient, &c.*

¶ IGNUS. Vide *Ignos.*

IGULUS. Epistola Eginhardi 26. sic clauditur: *Bene vale, Igulorum amantissime. Sic opto: Igulus tuus vetulus & infirmus.* Ubi nescio quis: *Igulus*, *videtur esse amicus obsequens.* Vide, annon legendum sit *igalus*, pro *æqualis*: nam Franci nostri superioris ævi *igal*, pro *egal* dicebant, *æquales* autem Latinis, socii ejusdem ferme ætatis dicuntur.

¶ IGUMENARCHIUM. Vide *Hegumeni.*

¶ IHERATICUS, pro *Hieraticus*, ab ἱερατικὸς, Sacerdotalis. *Episcopi & Iheratici*, id est, Sacerdotes, apud Murator. to. 3. pag. 139. col. 2.

¶ IHEROCHOMIUM, mendose pro *Gerocomium*, Locus ubi senes aluntur, in Actis SS. Februarii to. 2. pag. 539. Vide *Gerocomium.*

IKENILD-STREAT. Vide *Ermingstreat.*

¶ ILIA, f. Insula, Gall. *Isle.* Diploma an. circiter 1000. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 356. *Et ipse alodis habet terminos in fluvio quem dicunt Welena, & pergit per ipsum ramentalem, qui est ultra ipsam salam & pervenit ad ipsam Iliam, &c.*

ILL. cum linea transversa, in antiquis MSS crebro reperitur, loco nominis proprii, pro *ille* vel *illa*, ut ex Formulis Marculphi, & veteribus aliis Codicibus patet. Vide Itinerarium S. Willibaldi num. 25. Literis istis successit postmodum litera N. qua nomen etiam proprium designabant: quod inductum videtur circa annum Christi millesimum, ut observat Menardus ad libr. Sacrament. Gregorii.

¶ ILLA, σκώληξ κλίνης. in Glossis. κλὶ est Vermis, sed proprie nascens in corpore ex putredine.

ILLALDIONES, Species servorum. Vide *Aldius.*

¶ ILLAPSARE, Illabi, inclinari, verbum ab *Illapsus* effictum. Sallas Malaspinæ de rebus Siculis apud Baluz. to. 6. Miscell. pag. 336. *Sicque affe-*

ctu thesaurizandi forsitan ardens manus ad exactiones Illapsat, & flagore concupiscentia inexplicabilis necessario tyrannisat.

¶ ILLARIA, quasi *Hilaria*, ab *Hilaris*, Festivitas. *Benedictio agni in Illaria Pascha. Domine J. C. qui per Moysen famulum suum &c.* apud Marten. de antiqua Eccl. Discipl. pag. 465.

¶ ILLARIDARE, Larido suffigere, apud Apicium. *Enlarder* oostris, Verubus figere, *Embrocher.* Le Roman *de la Rose* MS.

Tout vif me fate l'Enlarder,
Se jamais bons vivans y entre.

1. ILLATIO, in Missa Mozarabica, est id, quod in Missa Romana *Præfationem* vocant, quæ in singulis Missis propria est.

¶ 2. ILLATIO, Donum, munus, tributum. Senator. lib. 1. Epist. 16. *Sensimus auctas Illationes: vos addita tributa nescitis.* Index veterum Canonum inter Concil. Hisp. to. 3. p. 37. col. 2. *Ut nulla prædia (præmia) vel Illationes de baptizandis consignandisque fidelibus exigantur.* Concil. Tolet. VII. can. 4. *Non amplius quam duos solidos unusquisque Episcoporum præfata provincia Galliæ per singulas diœcesis sua Basilicas juxta synodum Bracharensem annua Illatione sibi expetat inferri.* Concilium Braccarense III. hic laudatum habet can. 2. *Placuit, ut nullus Episcoporum cum per diœceses suas ambulant, præter honorem cathedræ suæ, id est, duos solidos, aliquid aliud per Ecclesias tollat.* Vide *Inlatum* & *Cathedraticum.*

¶ ILLATOR, Calumniator, qui alicui infert crimina, delator. Ratherius de contemtu Canonum to. 2. Spicil. Acher. p. 198. *At si parvipensa canonum taliumque authoritate, vi publica expellor, intersit Illatoris.*

¶ ILLECEBRARE, *Illecebris attrahere.* Johanni de Janua. Vide *Inlecebrare.*

¶ ILLECEBRITAS, pro Illecebræ. Conjectura Cardinalis de Cusa de novissimis diebus: *Persequutionem patietur spiritus vigoris Helia in præmoribus ipsis prædicatoribus, uti in Johanne; quoniam Illecebritas fornicaria hujus mundi, quæ fuit causa necis Johannis, non patietur illos vivere.*

ILLEGALIS, Extra *Legem* positus, *Exlex*, *bannitus*, *proscriptus*, cui legi ac juri stare non licet. Speculum Saxonicum lib. 2. art. 71. §. 1. *Quicumque contra edictum & adversus ea fecerint, sicut Illegales & banniti judicentur.* Lib. 3. art. 34. §. 1. *A judice proscriptus, & in bannum Regis, seu Illegalitatem inductus.* §. 3. *Denuntietur Illegalis & bannitus.* Adde Jus feudale Saxon. c. 37. §. 1. [Diploma Ottonis I. Imper. an. 966. apud Tolnerum Hist. Palat. p. 18. *Qui illud bactenus possidere visi sunt, exhæredes & Inlegales sunt adjudicati.*] Vide *Exlex.*

ILLEGIARE. Vide *Inlegiare.*

ILLETABILE, *Immortale*, Papiæ.

¶ ILLIBABILIS, Qui corrumpi non potest, aut contaminari. Lactant. lib. 2. Instit. c. 7. *Illibabilis est* (sapientia) *tanquam lux.*

¶ ILLIBARE, Imbuere, instruere, ornare. Vita B. Notkeri Balbuli to. 1. April. pag. 594. *Confidenter præsumebat de Spiritu, qui eum ab infantia suis charismatibus Illibaverat.*

ILLIBER, ἀνελεύθερος, in Glossar. Græc. Lat. MS. Editum *Inliberalis* præfert.

¶ ILLIBERIS, ἄτεκνος, Carens liberis, apud Tertullianum adv. Marcion. lib. 4. cap. 34. *Si frater Illiberis decesserit.*

ILLIBERTARE, quasi libertatem auferre. Nicolaus Clemangis lib. de Annatis non solvendis: *Per tales appellationes & oppositiones volentes impedire & Illibertare dicentes vota sua, &c.* Galli dicerent: *Voulans empêcher & oster la liberté à ceux, qui exposent leurs demandes, &c.*

¶ ILLIBERTAS, Privatio libertatis, servitus. Charta anni 1419. apud Rymer. to. 9. p. 790. *Quæ quidem petitio, sic respiciens jus quod oriri poterat in futurum, omnino irrationabilis esse dinoscitur, eam continens Illibertatem, cuivis hominum dinoscitur subjacere.*

¶ ILLICENTIATUS, Non obtenta licentia seu venia. Concil. Pisanum to. 6 Spicil. Acher. p. 313. *Non expectato responso Illicentiati recesserunt.* Occurrit apud Rymer. to. 10. pag. 414. & to. 11. pag. 339. & infra in *Licentia.*

¶ ILLICIBILIS, Qui illicit. *Illicibilis voluptas*, apud Lactantium.

¶ ILLICITATOR, Qui tentat vel agit illicita. Decretum Flavii Ervigii Regis pro Concil. Tolet. XII. *Nullus temerator hæc decreta subvertat, nemo Illicitator vel contemptor vigorem his institutionibus subtrahet* (subtrahat.)

¶ ILLICUS, Subitaneus. Miracula B. Wernheri Mart. to. 2. April. pag. 726. *Cum ipse... Illicam sanationem de puncto mortis susceperit.*

¶ ILLINGUIS, *Mutus*, Papiæ, pro *Elinguis.*

¶ ILLIQUIRI. Vide *Inliquiri.*

1. ILLUMINARE, *Baptizare*, Græcis φωτίζειν. *Illuminati*, φωτιζόμενοι. S. Paulus ad Hebræos c. 10. *Rememoramini autem pristinos dies, in quibus Illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum.* Acta S. Susannæ: *Adjuro te, Domine mi, per ipsum, quem Illuminasti, fratrem nostrum Claudium, ne me tardes Illuminare, &c.* Anastasius Bibl. in Hist. Eccl. *At Imperator cum gaudio illo suscepto, Illuminavit eum, & filium appellavit.* Ubi Theophanes: ἐφώτισεν αὐτόν. Justinus Martyr Apol. 2. καλεῖται δὲ τοῦτο τὸ λουτρὸν φωτισμός, ὡς φωτιζομένων τὴν διάνοιαν τῶν ταῦτα μανθανόντων. Concilium Laodic. can. 3. περὶ τοῦ μὴ δεῖν προσφάτως φωτισθέντας προσάγεσθαι ἐν τάγματι ἱερατικῷ. Hinc in Baptismi ritibus post indutam vestem candidam, adeptæ sanctitatis & innocentiæ testem, cereus accensus, seu, ut habet Durandus in Rationali lib. 6. cap. 81. n. 10. *Illuminatus*, in signum fidei acceptæque gratiæ, ut est apud Gregor. Nazianzenum orat. 41. quæ est de Baptismo, & Cyrillum Hierosol. in Procatechesi, & Catech. 1. de quo more etiam alii, Gregor. Turon. lib. 5. Histor. cap. 11. Fortunatus lib. 4. Poëm. Amalarius, Ivo Carnotensis, Hugo de S. Victore, &c.

¶ DOMUS VENERANDÆ ILLUMINATIONIS, Baptisterium, seu locus ubi *illuminatur* & baptizatur, in Vita S. Marciani Presbyteri, tom. 1. Januarii pag. 612.

¶ 2. ILLUMINARE, Accendere, Gall. *Allumer.* Guido Discipl. Farfensis cap. 21. *In coquina frater qui primus venerit diluculo, quamdiu solus fuerit, nihil aliud gerere poterit, nisi focum Illuminare.* Bernard. Mon. Ord. Cluniac. part. 1. cap. 46. *Venientes in coquinam ignem accendunt, candelas duas aut unam à secretario datas Illuminant. Cum torchiis cereis Illuminatis*, in Charta an. 1398. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 227.

3. ILLUMINARE, Pingere, coloribus adumbrare, *Enluminer.* Alcuinus Epist. 1. *Quasdam stellarum ordine, seu picto cujuslibet magnæ domus culmine Illuminari gestio.* Guigo Prior Carthusiæ lib. de Quadripertito exercitio Cellæ cap. 36. *Libris utique vel præparandis, vel conficiendis, vel ligandis, vel emendandis, vel ornandis, vel Illuminandis, vel intitulandis, vel iis, quæ ad ista pertinent, ordinandis;*

facendis & perficiendis intendere debet. Vitæ Abbatum S. Albani : *Librum non scribant, nec Illuminent.* Ibidem : *Missale auro Illuminatum.* Bromptonus an. 1076. *Ita ut ipse Episcopus libros scribere, Illuminare, & ligare non fastidiret.* Chronicon Trudonense lib. 8. p. 441. *Graduale unum propria manu formavit, purgavit, punxit, sulcavit, scripsit, Illuminavit, musiceque notavit syllabatim.* [Testam. Henrici Archiep. Ebredun. inter Instrum. to. 3. novæ Gall. Christ. col. 180. *Bibliam quam emi Parisius sine glossillis & sine postillis, Illuminatam auro & azuro in uno volumine, Ordini Prædicatorum lego. Missale bene Illuminatum,* in Charta an. 1377. ex Archivo S. Victoris Massil. armar. Diœcesis Massil.]

¶ ILLUMINATIO, Illustratio, Gall. *Enluminure.* Marteniur Itiner. to. 2. pag. 149. docet duos codices MSS. sacrorum Bibliorum in Stabulensi Monasterio asservari, ad quorum calcem habetur : *Codices hi ambo quia continuatim & tamen morosius scripti sunt per annos ferme IIII. omnium sua procuratione hoc est, scriptura, Illuminatione, ligatura uno eodemque anno perfecti sunt ambo ; licet hic posterior, qui est anterior, & ipse est annus ab Incarn. Domini MXCVII. Indict. V. Henrico IIII. Imperante.* Eadem notione occurrit apud Goulettum in Compendio Jurium Universit. Parif. fol. 7. Vide alia notione in *Illuminare* 1.

ILLUMINATOR, Aurarius pictor, qui libros variis figuris, iisque aureis condecorat, Gall. *Enlumineur.* Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 480. *Præcipuusque scriptor, & librorum Illuminator.* [Diploma an. 1386. apud Tolnerum in Probat. Histor. Palatinæ p. 146. *Concedimus per præsentes ut universi servientes* (Academiæ Heidelberg.) *sui videlicet bedelli, librarii, stationarii, pergamenarii, scriptores, Illuminatores, & alii famulantes eidem . . . libertatibus gaudeant.* Occurrit etiam apud Goulettum in Compendio Jurium Universitatis Parif. fol. 11. & alibi.]

ILLUSIO. Usus antiqui Cistercienses cap. 97. *Si & iste non aderit, frater, quamvis Illusionem passus, hoc faciat.* Cap. 90. *Missas solennes debet cantare, etiamsi nocturno somnio Illusus fuerit.* Nomocanon, nuper editus à Cotelerio cap. 117. ἱερεὺς μέλλων λειτουργῆσαι, ἐὰν ὀνείρῳ εἰς φύσιν, &c. [Vide Constitut. Apost. lib. 6. cap. 26. Dionysium Alexandrinum can. 4. S. Athanasium in Epistola ad Ammonem Monachum, Cassianum Collat. 22. Gregorium M. lib. 11. Ep. 64. resp. 12. ad S. Augustinum Cantuar. S. Thomam in 4. dist. 9. art. 4. quest. 1.]

¶ ILLUSTER, pro *Illustris.* Occurrit passim. Vide *Illustres.*

¶ ILLUSTRA, ILLUTRARI. Vide *Illustres.*

¶ ILLUSTRAMEN, Lumen. Acta S. Franciscæ num. 26. to. 2. Martii pag. 109. *Noli à me auferre confortamentum & totius mea mentis dilucidum Illustramen.*

¶ ILLUSTRAS, ILLUSTRATUS. Vide *Illustres.*

ILLUSTRES Honoratiores, vel qui hocce titulo donati erant. Anastasius in sancto Hormisda PP. *Qui ingressi una cum Grato Illustri, &c.* Tres porro Honoratorum gradus passim adnotare est apud Scriptores, *Illustrium, Clarissimorum, Spectabilium. Illustrium* potior erat, tribuebaturque Præfectis Prætorio, Præfectis Urbi, Quæstoribus, Magistris Militum, &c. quod pluribus docuerunt Brissonius, Pancirollus, Sirmondus, & novissime Joannes Seldenus lib. de Titul. honorum.

Apud nostros etiam hæc dignitatis prærogativa diu, stante prima & secunda Regum Franciæ stirpe, obtinuit, cum Reges ipsi, atque adeo Majores domus, *Viros Illustres* sesemet indigitarent : quod ex eorum diplomatibus colligere est apud Doublerum in Historia Sandionysiana pag. 655. 656. 658. 689. 697. 698. 704. 705. 707. & alios. Quomodo vero à Romanis in Franciam ea dignitas transierit, à nemine hactenus proditum. Quod quidem, si hac in re sententiam interponere liceat, inde ortum existimem, quod Clodoveus, acceptis ab Anastasio Consularis dignitatis codicillis, *Inlustris* titulum, qui Consulibus, cæterisque summis magistratibus competebat, tanquam Consul, & Imperii officialis sibi adscripserit. Neque enim hac tempestate Reges, suæ licet potestatis, neque dominii jure Imperatoribus obnoxii, eorum dici *Milites*, hoc est, non Vassalli, sed officiales, ut, quem tanquam supremum orbis dominum suspiciebant ac venerabantur, renuebant, ut ex Epistula Sigismundi ad eumdem Anastasium, apud Avitum Viennensem docuimus in Dissert. 23. ad Joinvillam. Hinc crebro tot Regibus ab iis delata Patricii dignitas, quod in voce *Patricius* infra ostendimus. Exhine Reges alii Franciæ, indeque Majores domus, qui Regulorum vices obtinebant, *Illustris* nomenclaturam servarunt, aut sibi arrogarunt. [Quin etiam Comitibus eumd. honoris titulum sub Merovingica stirpe tributum fuisse, cum ab aliis, tum ab ipsis Regibus, ex Marculfi formulis probat Mabillonius lib. 2. Diplom. c. 3. num. 4.] Ad quos vero spectarit, inclinato jam Imperio, docemur ex Speculo Saxon. l. 3. art. 58. *Nullum est feudum vexilli, de quo possit Illustris, seu Princeps fieri, nisi illud sibi à Rege conferatur. Feudum alii prius collatum, sequenti Illustriam non tribuit dignitatem.*

☞ His addam post Mabillonium loco citato *Illustris* titulum, qui fere sæcularis primum habitus fuerat, demum ad Abbates præcipuos transiisse. Exstant in appendice Marculfi formulæ duæ 40. & 51. in quibus *Inlustris* Abbatissa dicitur, forsitan ob claros natales, quemadmodum Chrothildis matrona in suis litteris, quas exhibet laudatus Mabill. lib. 5. tabella 29. & lib. 6. Charta 8. & fortassis eodem ævo idem elogium aliquando tributum est illustrioribus Abbatibus, unde sæculo IX. *Illustris Abbas Rabanus*, apud Lupum Abbat. Epist. 5. & Agobardus epistolam suam inscripsit, *Dominis & sanctissimis, beatissimis, viris Illustribus, Hilduino sacri Palatii Antistiti, & Walæ Abbati.* Nova collectio Formularum Baluziana : *Domino venerabile Illustrique sagacissimo, sed inlustriore sanctitate & gratia Dei pollente & sacerdotale apice sublimato* : quod de Episcopo dictum videtur. Procedente tempore *Illustrissimi* dicti sunt Episcopi & Rom. Ecclesiæ Cardinales. Verum sub Urbano VIII. ut notavit Allatius de Consensu utriusque Eccl. lib. 1. cap. 5. num. 15. cum *Illustrissimi* titulus, qui Cardinalium proprius erat, communicatus aliis minus dignis vilesceret ; provisum fuit, ut in posterum Cardinales, exceptis Regibus, *Eminentissimi* titulo insignirentur. Sic paullatim degeneravit *Illustrissimi*, nedum *Illustris* vocabulum, quo nullum fere quondam illustrius erat, maxime apud Francorum Reges.

ILLUSTRA, de feminis. Tabular. S. Vitoni Virdunensis pag. 1. *Dum illustro viro Pipino, ejusque Illustria matrona Plectrude, &c.*

ILLUSTRIA DIGNITAS, Dignitatis titulus, qui

Illustratûs dignitas dicitur Senatori lib. 1. Epist. 4. & lib. 6. Epist. 11. 16. *Illustratûs gradus*, in leg. 11. C. de Jud.

¶ ILLUSTRAAS, vel melius ILLUSTRISTAS, Eadem notione. Utraque vox pluries occurrit in Sententia Sigismundi Regis Poloniæ de felonia objecta Ducibus Curlandiæ, iisque Ducibus tribuitur, apud Ludewig. to. 6. p. 217. 218. 220. & 225.

ILLUSTRARI, Illustratûs dignitate donari. Salvianus lib. 4. de Gubernat. Dei: *Reddunt miseri dignitatum pretia, quas non emunt. Commercia nesciunt, & solutionem sciunt. Ut pauci Illustrentur, mundus evertitur.* Idem lib. 5. *Veniunt plerumque novi nuncii Epistolarum à summis Sublimitatibus missi, qui commendantur Illustribus paucis ad exitia plurimorum.*

¶ ILLUTIBARDUS, Qui barbam habet illotam & surdidam, apud Apuleium Florid. cap. 3. Quidam legunt *Inlutibardus*.

IMAGINABILIS, *Fictus*, in Glossis Isonis Magistri. [*Imaginabile, Aptum imaginatione percipi*, J. de Jan.]

IMAGINABILITER, Per speciem imaginis vel figuræ. Joannes Abbas in Præfatione ad libellum Precum: *Sunt aliqui minus proficientes, quique Deum sibi Imaginabiliter fingunt: quia in hac temporalia deformiter sparsi, illam miram & incircumscriptam lucem contemplari intellectualiter nequeunt.*

¶ IMAGINALIS, Constans imagine. S. Irenæus lib. 5. cap. 11. *Hæc Judæorum Imaginalis est descriptio.*

¶ IMAGINALITER, ut *Imaginabiliter*, apud S. Augustinum. Vita S. Winwaloei MS. *Si autem Angelus ejus, quamvis Imaginaliter hoc fecisse, ipso absente, credendus esset, &c.*

IMAGINARE, Imaginem rei alicujus referre, effingere. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Illic armilla colubri naturam Imaginans, &c.* [Eadem notione Gellius: *Oculos facit multa demiranda id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant: item, ut speculum in loco certo positum nihil Imaginet, aliorsum translatum faciat imagines.*]

IMAGINARIUS, Vicarius, Locum-tenens, qui vices alterius in rebus gerendis implet, & *imaginem* quodammodo refert. Vetus Glossar. Bibl. Reg. *Imaginarius, Subposita persona.* Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 21. *Quem ad vos tanquam Imaginarium persona nostræ transmittimus.* Lib. 3. Epist. 9. *Filium nostrum ad vos tanquam Imaginarium nostra præsentia destinamus.* Adde Epist. 21. & 26.

IMAGINARIUS Ordo, in Concilio Turon. II. cap. 3. opus sculptile, aut pictum, [vel potius Ordo seu locus imaginum, quo sensu *Imaginaria pictura* dicitur ab Anastasio in versione Concilii II. Nicæni, & in libro 1. Beati Abbatis adversus Elipandum *Imaginarie*, id est, secundum imaginem. Hæc Mabill. de Liturg. Gallic. pag. 93. ubi integram videre putes explicationem Canonis laudati.]

IMAGINARII, Sortilegi quidam ita dicuntur, *qui imagines faciunt, quo in possessionem præsidentium spirituum mittunt, ut ab eis de rebus dubiis doceantur.* Ita Petrus Blesensis lib. de Præstigiis fortunæ, seu potius Joan. Sarisber. lib. 1. Policrat. cap. 12. & Vincentius Belvac. l. 25. cap. 101. Iidem forte qui εἰκονικοὶ dicuntur in Glossar. Lat. Græc. *Imaginarii, εἰκονικοί.*

IMAGINATIO, pro *Imago*, [seu sigillum, sic dictum, quod ejus cujus erat præferret imaginem.] Charta Friderici I. Imp. apud Ughellum in Episc. Bobiensibus sic clauditur: *In hujus cera materia pro sigillo expressa nostri vultus Imaginatio.* [Chronicon Bonæ Spei pag. 4. *Ut hæc præfata traditio inconcussa permaneat, subsignato canonico testimonio, imo apposita sub Imaginatione nostra, hujus nostri decreti paginam confirmavimus.* Rursum occurrit pag. 10. & to. 3. Gall. Christ. col. 23. Instrum. Charta Odardi Camerac. Episc. ann. 1108. apud Miræum to. 1. p. 81. *Quæ bene ne tradantur oblivioni, nostri sigilli Imaginatione signamus.* Altera Manassis ejusdem urbis Episc. an. 1096. laudato to. pag. 165. col. 2. *Ut hæc nostra Charta indissolubilis permaneat, sigilli nostri Imaginatione firmata est.* Similia leguntur in Charta Nicolai successoris an. 1142. to. 5. Gall. Chr. col. 296.]

IMAGINATUS, Imaginibus adornatus, sculptus. Testamentum S. Remigii, Remensis Archiep. *Tibi haredi mea Ecclesia supra memorata jubeo thuribulum & Imaginatum calicem fabricari.* Acta Concilii Remensis, ubi de Translatione corporis S. Remigii: *Continens Dominicum sepulcrum eleganter Imaginatum, instar illius Hierosolymitani, in quo nostra requievit salvatio.* Charta Rudesindi Dumiensis Episcopi æræ 930. apud Anton. de *Tepez* to. 5. Chron. Ord. S. Benedicti: *Dipragos aureos argenteos Imaginatos & deauratos, calices argenteos exaratos tres, ex quibus unum Franciscum, & eorum pateris, &c.* Infra: *Cencos Imaginatos 7. &c.* [In Conciliis Hispan. to. 3. p. 180. habetur *Inmaginates*.] Alia Bermundi II. Regis, æræ 1035. apud eumdem tom. 5. pag. 439. *Accepimus de vos unum vassum argenteum & Imaginatum, quod fuit de amica nostra Regina domina Geluira, &c.* Chr. S. Trudon. lib. 1. p. 349. *Altare ... auro argentoque Imaginatum cum ciborio desuper.* [Lactant. lib. 5. c. 13. *Sibylla Erythræa* κωφοὺς καὶ ἀνοήτους *vocat, surdos scilicet & excordes, qui nec audiant divina, nec sentiant, sed terram digitis suis Imaginatam* (in imaginem efformatam) *metuant & adorent.*]

¶ IMAGINATA VITA, Quæ solam habet virtutis imaginem, qualis est hypocritarum. Chronic. S. Trudonis p. 346. to. 7. Spicil. Acher. *Probi priorum exemplo accensi in melius & melius semper proficiant, improbi Imaginata vita sua confusi à malis operibus suis vel sic saltem resipiscant.*

IMAGINEUS, Imaginarius. Fortunatus lib. 2. de Vita S. Martini:

Nec stat Imagineis simulatilis umbra figuris.

Idem lib. 1. Poëm. 13.

Sumpsit Imagineas parim imitando figuras.

Will. Brito lib. 12. Philipp.

Sunt quibus assuetas vires rapit extasis umbra
Mortis Imaginea, pavimentis in pulvere pressis.

IMAGINIFERI, Qui vexilla, in quibus Imperatorum erant depictæ imagines, in acie deferebant, apud Gruterum 562. 1. 1007. 1. Stewechium ad Vegetium l. 2. cap. 6. & Pancirollum in Notitia Imp. c. 24. In Gloss. Lat. Gr. *Imaginifer*, est φροτόμορφος. Emendat Meursius, προτόμορφος [Vide Lexicon Militare Caroli de Aquino.]

IMAGINIOLA, Imaguncula. Chronicon Abb. S. Trudonis lib. 6. p. 403. *Pelviculam... intus habentem Imaginiolas, fusili opere calatas.*

¶ IMAGO, masc. gen. *Cum parvo Imagine aureo ad figuram D. N. J. C.* in Charta an. 1398. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 227.

IMAGO, Vexillum Sanctorum imaginibus insignitum. Epistola Adriani PP. in Codice Carolino 92. *Neapolitani vero cum magno obsequio cum signis & Imaginibus eos suscipientes, Neapolim ingressi sunt.* Honorius III. in V. Compilat. Decret. tit. 6. c. 1. *Invenimus pro Patriarcha* (Gradensi) *probatum, quod recipiebatur in ipso Monasterio processionaliter*

cum incenso, aqua benedicta, & Icona. Et quando revertebatur a gradu, pulsantur ibi campanæ.

IMAGO AURI, Nummus aureus, Regis imagine signatus. Regiam Majest. lib. 4. c. 40. §. 7. *Pro vulnere in facie, vulnerans dabit unam peciam auri, videlicet unam Imaginem Auri.* Vide *Forma* 4.

IMAPUS. Vita B. Joaon. Abbat. Gorziensis cap. 9. n. 75. *Vas quoddam, quod Imapum dicunt, guttulæ excipiendæ vasi vinario suppositum invenit.* Sic etiam præfert Editio Labbei. Sed *Hanapum* legendum arbitror. Vide in hac voce.

¶ IMBALSAMARE, Vox Italica, Gallis, *Embaumer*, Corpus mortui *balsamo* aliisque bonis odoribus condire. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1272. *Obiit Rex Henzius ... & sepultus fuit ad Ecclesiam FF. Prædicatorum, & fecit Commune Bononiæ eum Imbalsamari.*

IMBANCHITUS. Interpres Novell. 88. c. 2. *Multis enim domos possidentibus in hac felicissima civitate, qui Imbanchiti non videntur, mox futuris pensiones ab inquilinis accipere, calumniantur, &c.* Ubi Græc. πολλοὶ δ' ἐν τοῖς οἰκίας κεκτημένοις κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν βανκαίνοντες &c. Vox videtur deducta à *bancus*, ita ut imbanchiti dicantur, qui in ædibus propriis *stallam*, seu sedem fixerint. Vide *Bancus*, Scamnum, sedile.

¶ IMBANDITIO. Ferculum, Gall. *Service*, ab Italico *Imbandire*, Mensam instruere. Chronicoo Placentinum Joh. Demussis apud Murator. tom. 16. col. 581. *De victu omnes cives Placentiæ faciunt mirabilia, & maxime in nuptiis & convivis ... & pro prima Imbanditione dant duos cappones, vel unum capponem, & unam magnam peciam carnis, &c.*

¶ IMBANNIRI, Interdici. S. Bernardus Epistola 253. n. 9. *Super omnia plangitis, quod Ecclesiam S. Foillani, quæ de Ordine vestro est, Abbas noster de Villari fecerit Imbanniri.* Vide *Bannus Episcopi* in *Bannum* 1. col. 985. & ibi *Imbannire* col. 979.

¶ IMBASIO, Adulteratio, ab Anglico *to Imbase*, Adulterare. Dicitur maxime de iis, qui cudunt nummos adulterinos. Litteræ anni 1550. apud Rymer. tom. 15. p. 206. *Alkimisticam multiplicationem & pejorationem sive Imbasionem cuneæ nostræ.*

IMBASSIATOR, Legatus. Vide *Ambascia*.

¶ IMBATELLARE CASTRUM, f. Arcem munire, instruere, ab Anglico *to Imbattle*: quod tamen proprie dicitur de acie. *To Imblattle an army*, Aciem instruere. Vide locum in *Machicollare*.

IMBELLIA, *Debilitas*, ab *imbellis*. Joan. de Janua. [Festus exponit: *Imbelliam, Belli inscientiam.* Macrob. lib. 2. Saturnal. *Tunc Pœnus eludens ignaviam Imbelliamque militiam ejus pretiosa armatorum, plane, inquit, satis esse credo Romanis hæc, etiamsi avarissimi sint.* Eadem iisdem prorsus verbis refert Gellius lib. 5. cap. 5. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Imbellia, Feblesse.* Laurentius in Amalthea: *Imbellia, Ignavia, belli imperitia, imbecillitas.*]

¶ IMBENEFICIARE, Bona ecclesiastica in feudum seu beneficium dare, apud Macros fratres in Hierolexico ex Burchardo de casibus S. Galli. Vide *Beneficium*.

IMBILIUM, in Glossario Saxonico Cottoniano, exponitur leoht leap. Vide conjecturam Somneri.

¶ IMBLADARE, Agrum *blado* seu segete conserere. Vide in *Bladum*.

¶ IMBLADATIO, *Fructus fundi*, *Emblaveure*, Nomenclatori Idiotismi Leodiensis.

IMBLOCATUS. Cum legibus Ecclesiasticis vetaretur, excommunicatorum corpora sepelire, non modo in cœmeteriis benedictis, & consecratis, sed ne quidem in humum ubivis mittere, proindeque necesse esset in plateis aut agris insepulta relinquere: ne tamen fœtor nares, aut spectaculi horror mentes fœdaret, illa ut plurimum humo injecta, aut tumultuaria lapidum congerie operire solebant: idque *Imbloccare* dicebant nostrates Belgæ, quibus *bloc*, est tumulus quidam altior. Lambertus Ardensis pag. 173. de Arnoldo Ardeæ Domino, in excommunicatione defuncto: *Dominum Arnoldum juvenem extra atrium ad cellam suam apud Bramas adduxerunt, & eum ita Imblocatum extra parietes capellæ suæ, eo quod ibi non esset atrium adhuc benedictum, neque cimiterium, quam propius potuerunt, collocaverunt.* Idem scriptor pag. 177. *Primus igitur Caradocus ad consilium Abbatis sui Theoderici, & R. Patri & D. Morinensis Ecclesiæ Episcopi Miloni, primo super excessu, quo Ardensis quondam D. Arnoldus ... ei obligatus tenebatur, pro quo & Imblocatus sine honore fuerat super terram, omnino satisfaciens, eumdem Arnoldum à Bramis apud Ardeam transtulit, & ... honorifice sepelivit.* Ejusce moris observo præterea vestigium apud Nicephorum Gregoram lib. 5. histor. pag. 58. 1. Edit. & Rudolphum Monachum in Vita S. Liobæ Abbatissæ c. 3. & 4. ex Edit. Mabillonii. Non diffiteor tamen, *Bloc*, vocem Gallicam, vel etiam Belgicam, hoc loco pro trunco usurpari, quomodo etiamnum Picardi vocant: quippe qui excommunicati moriebantur, cum humo mandari vetarentur, in truncum arboris cavum immittebantur. Moris istius argumentum profert Charta Imberti Parisiensis Episcopi apud Jac. Petitum post Pœnitentiale Theodori p. 557. de quodam Milite: *Morte præventus, exuit miserabilis anathematizatus vitam finivit: cujus corpus insepultum atque in concavo trunco repositum, cum per tres menses animalibus & feris esset expositum, conjux ejusque parentes miseratione moti, Odonem Decanum cæterosque Canonicos adierunt, ut terræ commendare liceret, per omnia satisfaciendo, quicquid foris fecerat, se emendaturos promiserunt.*

Excommunicatorum corpora humari vetitum, à primis Christianismi sæculis palam est. Exstat apud Hemercum in Augusta Viromand. p. 106. vetus formula excommunicationis præclara, in qua hæc habentur: *Sint cadavera eorum in escam volatilibus cæli, & bestiis terræ, & non sint, qui sepeliant eos.* In Charta Herivæi Archiep. Rem. in Concilio Remensi an. 900. *Sepultura asini sepeliantur, & in sterquilinium super faciem terræ sint, ut sint in exemplum opprobrii, & maledictionis præsentibus generationibus & futuris.* In alia, quæ descripta legitur in Spicil. Acher. to. 12. p. 142. *Anathematis vinculo innodatus, à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alienus efficiatur, & à consortio Christianorum privetur, ejusque corpus exanime asinorum accipiat sepulturam, & ipse æternarum flammarum incendiis miserabiliter torqueatur.* Denique in Epistola Urbani II. an. 1091. ad Hugonem Episcop. Gratianopol. in Tabulario ejusdem Ecclesiæ: *Porro sanctorum Canonum decreta ubique inviolabiliter conservari cupientes, constituimus atque censemus, ut interdictos à nobis, aut excommunicatos in communionem recipere, aut mortuos sepulturæ tradere nemo præsumat.*

Excommunicatorum corpora insepulta jacuisse *super terram* per vicos & plateas testantur Acta Concilii V. Tricassini ann. 878. can. 3. 7. Innocentius III. lib. 15. Epist. 129. Ejusdem Acta p. 34. Rogerus Hoved. pag. 769. 773. 801. 810. & Ordericus Vitalis lib. 13. p. 908. &c.

Quin & ea invaluit opinio, excommunicatorum cadavera, nisi mortui absolverentur, in cineres non abire, & resolvi haud posse: sed in horrendum posteris exemplum indissolubili membrorum compage integra in omnia secula perdurare. Id non uno, licet raro, probant exemplo Scriptores Latini, Matth. Paris an. 1245. p. 464. Adamus Brem. cap. 75. vetus Scheda de quodam excommunicato, edita à Tengnagelin cum Domnizone p. 380. Albert. Stadensis ann. 1050. & Odo Gesseus in Hist. Podiensi lib. 2. c. 21.

In Græcis vero plura observare est, apud quos constans & indubitata ea perseverat adhuc opinio, excommunicatorum corpora post mortem non putrescere. Unde cum id & virorum vitæ sanctitate illustrium cadaveribus non raro æque eveniat, hanc potissimum adhibent censuram, ut si illa quidem suave aliquid redoleant, aut quapiam decoris luce præfulgeant, pro reliquiis colant: si vero nigra & deformia appareant, aut fœtorem emittant, denique si τυμπανικὰ sint, i. ad tympani morem turgentia, excommunicatorum illa indubie opinantur. Quod longa apud eos compertum est experientia, ut observat Jacobus Goarus ad Euchology. Gr. quem consulas velim, ut & Hist. Politic. p. 27. Turco-Gr. lib. 2. Epist. 21. Leonem Allatium in Epist. ad Paulum Zacchiam de quorumdam Græcorum opinationibus, Christophorum Angelum libro de Hodierno Græcorum statu Græce edito c. 25. & Franciscum Richardum de Insula *Sant-Erini* cap. 15. extremo. Vix est enim, ut quæ in hanc sententiam conferri possunt, capiat Glossarium.

¶ IMBOIATUS, Bois seu compedibus vinctus. Ordericus Vitalis apud Chesnium Hist. Norman. pag. 449. *Imboiatos in arcto carcere, ut punirentur, servavit.* Vide *Boia*.

¶ IMBOSCAMENTUM, IMBOSCATA, Insidiæ, Gall. *Embuches, Embuscade*, Ital. *Imboscata*. Acta SS. Maii to. 5. p. 200. ubi de S. Attone Episcop. *Et esset ibi cum 25. feris, ut faceret quamdam Imboscatam, &c.* Dominic. de Gravina in Chronico apud Murator. to. 12. col. 649. *Exercitus egreditur civitate Neapolis, & ad statutum locum Imboscamenti quilibet se recondit.*

¶ IMBOSCARE, Italis, Insidias struere, in insidiis esse. Idem Dominicus de Gravina col. 599. *Invenerunt .... Imboscatos in quadam valle nemorosa ejusdem itineris Hungaros circa centum* Et col. 619. *At omnes suspicabantur Imboscatos esse in Petramauga longe parum à civitate Gravina, ut omnes foras euntes capere possent in maceriis & campis.*

IMBOTARE, [Vox Italica, Gall. *Entonner*, Liquorem in *Buttam* seu lagenam vel dolium infundere; *Imbotatura*, Infusio in lagenam doliumve.] Vide *Butta*, Cupa.

¶ IMBRACHIARE, Amplexari, brachiis complecti, Gall. *Embrasser*, apud Goclenium in Lexico Philosophico.

¶ IMBRACIARIA, Judicum corruptio, Angl. *Imbratery*. De eo dicitur qui judices corrumpit, quem Angli vocant *Imbraceour* vel *Imbrasour*. Litteræ Henrici VI. Angl. Regis an. 1460. apud Rymer. tom. 11. p. 456. *Proemunitodis productionibus, murdris, raptibus mulierum, rebellionibus, insurrectionibus, feloniis, conspirationibus, campipartiis, manutenentiis & Imbraciariis, &c.* Litteræ Maximiliani Imp. ann. 1508. apud eumd. Rymer. tom. 13. p. 233. *Confœderationes, impetitiones, deceptiones, extortiones, Imbraciarias, indebitas prolationes verborum, manutenentias, cambipartias, falsitates, &c.*

¶ IMBRACULUM. Acta S. Helerii Mart. tom. 4. Julii p. 150. *In Imbraculo cujus ostio illius Ecclesiæ Deum diu noctuque exorabat.* Ubi doctiss. Editor Sollerius: *Imbraculum hic sumitur, ni fallor, pro tecto, quia in illud decidit imber, vel imbricibus tegitur. Nisi forte quis cum MS. Rotomag. malit legere* Umbraculum, *pro loco ubi est umbra, qualis esse solet in porticu Ecclesiæ.*

IMBRARE, quasi *imbre* perfundere, *Arroser*. Apitius lib. 8. de Reculin. c. 6. *Imbrato buccellis panis & oleo modico*, i. perfundito.

IMBREN, vox Anglosaxunica, quæ *jejunium quatuor temporum* significat, ut est in Concilio Ænhamensi an. 1009. c. 16. de qua multa commentatur Somnerus in Glossario Sax. voce ymbpen.

¶ IMBRESCERE, Madefieri, quasi *imbre* perfundi. Lambertus Ardensis Ludewig. to. 8. p. 479.
..... *Imbrescunt fletibus ora.*

¶ IMBREVIARE, In *Breves* redigere, describere; *Imbreviatura*, *Protocollum*, apud Laurentium in Amalthea. Vide in *Brevis*.

¶ IMBRICITUR, ὀμβρίζεται, βρέχεται, Pluit, in Glossis Lat. Græc. Sangerman. MSS. & apud Martinium, qui restituit, *Imbre icitur*.

IMBRIGARE [In *brigas* seu lites & jurgia conjicere.] Vide *Briga*.

¶ IMBRINGARE, ut *Imbrigare*. Statuta Massil. p. 68. *Et quod dicto fundegario non impedient, vel Imbringabunt, vel fieri facient aliquid vel aliqua quæ contraria sint his, quæ dicto fundegario à Rectore Massiliæ sunt vel erunt concessa, vel conventa.*

¶ IMBROMARI. Vide *Imbrumari*.

IMBRONIDARE, ἐμβρωματίζειν, Cibum dare. Alexander Iatrosophista lib. 2. Passion. *Quod si cum febre fuerit, impedimentum fit curationi, & ulcera Imbronidantur, & fordidantur.* Ubi Glossæ MSS. interlineares, *i. fordidantur.*

IMBRUMARI. Papias: *Bruma, Græce edacitas dicitur: tunc enim major appetitus cibi: inde Imbrumari dicuntur, quibus fastidium est ciborum.* [MS. Bituric. habet *Imbrumarii*. Melius Gloss. Sangerm. MS. n. 501. *Imbromari, Quibus fastidium est ciborum, Broma quippe edacitas est*, à Gr. βρῶμα, Cibus.]

¶ IMBRUS, ἡμίονος, πρόβατον, Mulus, Ovis. Gloss. Sangerman. Lat. Græc. MSS. Vide *Iber*.

IMBRUTUS, Papiæ, *Sine intelligentia, imprudens.*

IMBULUS, ab *ambulando*, *Ambulatorium*, ita Gloss. Isidori. Papias: *Imbuli dicti, vel quia sub volumine sunt, vel quia sub his ambulamus. Sunt enim platearum porticus hinc inde.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MS. *Imbulus, Porche large.*] Vide *Embolus*.

IMBUMENTUM, Papiæ, *Documentum.*

¶ IMBURSARE, Nummos in *bursam* seu loculos dimittere, Gall. *Embourser*. Sic in Statutis Collegii Narbon. an. 1379. apud Lubinell. to. 5. Hist. Parif. p. 670. & in Concilio Avenion. an. 1509. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 389. *pecuniam Imbursare* dicitur, qui nummos in propria crumena recondit; sed interdum *Imbursare* est Pretium pro convictu solvere, eo quod pecunia ad convictorum alimoniam destinata in arca quam *bursam* vocabant, asservaretur. Statuta Collegii S. Bernardi apud eumd. Lobinell. to. 3. Hist. Parif. pag. 167. *Qui vero minus quam dictam bursam Imbursaverit, nihil eidem de communi ministretur.* Id est, Convictor qui non fulverit integrum pretium pro convictu, &c. Infra: *Inhibetur etiam, ne aliquis scholasticus in Collegio S. Bernardi famulum, servientem, vel scriptorem teneat, nisi pro eo voluerit Imbursare.*

Pag. 170. Provisor habeat *potestatem compellendi dictos Abbates ad Imbursandum integraliter pro ipsis eorum Capellanis & servitoribus* ... *sicut Imbursani alii, & sint contenti singuli eorum ordinaria portione*. Ruesus occurrit pag. 178. Vide *Imbursare*.

¶ Imauriatio, Solutio pretii pro convictu, ibid. pag. 167. *Quod si scholares sine Imbursatione post festum O. SS. remanserint, sententiam excommunicationis se noverint incurrisse*. Recurrit ibid. p. 178.

IMBUTAMENTUM, ab Imboere. Robertus Monachus Walciodorensis in Prologo ad Vitam S. Forannani Abbat. *Sed quoniam Imbutamento artis Philosophiæ minus fulti verbis has* (virtutes) *enucleare nequimus venustis*, &c. Gloss. antiq. MSS. *Imbumentis, documentis*. Glossar. Ælfrici: *Imbutor, vel eruditor*, Lapeou.

¶ IMBUTATURA, f. Immissio vini in dolium, & tributum inde solvendum, ab Italico *Imbottare*, Vinum in dolium immittere, Gallice, *Entonner*. Chron. Estense apud Murator. tom. 15. col. 509. *Dominus Albertus Marchio* .... *ad eos inermis descendit, & multis eos blandis verbis allocutus, ut eorum impetum & furorem mitigaret, fecit eis tradi omnes scripturas gabellarum, Imbutaturæ & extimorum, tam novas quam veteres; qui statim accenso igne* ... *prædictas omnes scripturas & libros concremaverunt*.

¶ IMENERIUS, Liber *hymnorum*, in Enomeratione munitionum Somneriæ an. 1260. V. *Hymnus*.

¶ IMGLA, vel Imglus. Confirmatio testamenti per Carolum M. apud Mabill. pag. 507. Diplom. & apud Murator. to. 2. part. 2. col. 746. *Morogenna domus* .... *cum ædificiis, curtiferis, exavis, ortis, vineis, campis, seu Imglis, una cum Ecclesia*, &c. Si particula *seu* vocem præcedentem exponat, *Imglus* idem erit quod Campus; verum hæc particula sæpe vim habet conjonctionis in veteribus Instrumentis. Vide *Imlaria*.

IMINA, Species mensuræ. Vide *Hemina*.

¶ IMITABILITER, Modo quem quis imitetur. *Reddantur promptiores alii Imitabiliter ad exemplum*, in Donatione an. 1379. ex Regesto *Rubeo* Cameræ Comput. Provinciæ.

IMITAS, Pars ima, inferior. Testamentum S. Remigii Remensis Episc. *Partem meam de prato, quod Lugduni juxta vos habeo, ad Imitatem montium posito, & quæ juxta sunt pratella, quæ tenui, ad te revocabis*.

¶ IMITATIO. Vide *Immutatio*.

IMIZILUM, Imizinum, &c. Anastasius in Leone III. p. 144. *Fecit vestem albam holosericam ornatam in circuitu de Mizilo*. Ubi alii Codd. habent *de mizilo*. In Paschali, p. 156. *Vela de fundato 14. de quadrapulo 14. similiter & de Imizilo 14*. Mox: *De Imizilo vela numero quatuor*. In Sergio II. pag. 173. *Obtulit vestes de Imizilo quatuor*. [In Leone IV. apud Murator. tom. 3. p. 246. & to. 4. SS. Julii p. 325. *Cum lista de chrysoclavo cum velis ex Imizino duobus*.] In Nicolao I. pag. 210. *Fecit .... vestem de fundato unam habentem historiam Leonum, & in circuitu Myzinum*. Bulingerus *Imizilum* his locis sericum lenius, quod Italice dicitur *Ermesino*, vel Byssinum interpretatur. Vide, an non idem sit, quod *Camisile*.

¶ IMLARIA, Campi modus, ut videtur. Mandatum Radulfi Episc. Atreb. an. 1217. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1190. *Rex Barbariæ offert pro deliberatione sua octo castra meliora quæ habet, & Christianos quos habet in sex civitatibus suis, vel pro his omnibus dare perpetuos denarios tot, ut de his possit dimidium Imlariæ in latitudine unius agri totaliter cooperire*. Ex his conjecto *Imlariam* spatium fuisse duorum *agrorum*; de agri spatio dictum est in *Ager*.

¶ IMMACULABILIS Conscientia, Quæ maculari nequit seu inquinari, in Vitis Patrum Emeritens. inter Concilia Hispan. to. 2. p. 648. col. 1.

¶ IMMACULATIO, Integritas, innocentia, in Actis S. Francisci de Paula n. 162. tom. 1. April. pag. 190.

IMMAGISTRATUS, Papiæ, *In honore positus*.

IMMAJORARE, Augere. Acta Episcopor. Cenoman. pag. 75. *Quam & antea jam dictus Dominus sanctus Victurius Immajorare & restaurare cœperat*. Infra: *Et civitatis Ecclesiam in orientali parte Immajoravit*. [Utrobique Mabill. tom. 2. Analect. legit *Inmajorare*.] Pag. 79. *Quam ipse Emelioravit*. Charta Ludovici Pii Imp. in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. pag. 88. *Et quas à novo restruxit, atque immelioravit, Inmajoravitque*.

¶ IMMANCATIO, Membrorum conservatio, ne quis fiat *mancus* seu mutilus. Indiculus precatorius ad Episcopum formula 22. inter Bignonianas: *Precamur vobis ut vitam & Immancationem & disciplinam corporalem ei concedere jubeatis*. Hæc erat Episcoporum seu Clericorum consuetudo, ut pro sontibus ad Ecclesiam confugientibus intercederent, nec prius eos redderent, quam *ad evangelia datis sacramentis*, inquit Synodus Aurel. I. cap. 3. *de morte & Debilitate sint securi, ita ut ei cui reus fuerit criminosus, de satisfactione conveniat*: quod etiam in servis obtinebat, qui nonnisi excusati dominis permittebantur, ibid. cap. 4. & 5. Vide Gregor. Tur. lib. 5. cap. 3.

IMMANTARE, Immantatio. Vide *Mantum*.

¶ IMMATIENS, *ἀνιχνεύων*, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. Quem non possumus consequi. Vox, ut opinor, ducta à Græco *ματεῖν*, quod Hesychius exponit *ζητεῖν*, Quærere, & præpositione *in*, quæ locum habet *ἀ* privativi.

¶ IMMATRICULARE, Annectere, adjungere. Fundatio Monasterii de Altaripa apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 313. *Prædicta omnia approbata fuerunt & confirmata à dicto Guidone Episcopo Lausanensi, qui hanc domum de Altaripa in suam successorumque specialem protectionem suscepit, decimasque totius laboris & nutrimenti sui juxta generale totius Ordinis privilegium eidem assignavit, adjiciens insuper & Immatriculans huic Monasterio Ecclesias de Escuvillens & de Unens cum fundis & pertinentiis suis*. Gallis *Immatriculer*, In album referre.

¶ IMMEDIETATE, pro Immediate, sine ullo medio. Litteræ Johannis Franc. Reg. an. 1361. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. p. 544. *Ordinamus pro nobis & successoribus nostris dictos Religiosos* (Clarevallenses) ... *in & de superioritate prepositure & ressorti dicti loci de Barro super Albam in solidum & Immedietate perpetuo permansuros*. Eadem notione legitur, *Sub Immediato ressorto regio*, in aliis ejusdem Regis Litteris eod. an. ibid. p. 501.

¶ IMMEDULLARI, Imbibi, quasi medullis infundi, inseri. Vita S. Ayberti, to. 1. April. pag. 680. *Comes vero finita benedictione, dum potaret ejusdem lympha potum, per singula sua membra sic sensit Immedullari, ut* &c.

Immedullatus, Imbibitus, medullis insitus. Jocelinus in Vita S. Patricii n. 109. *Nec magos illos velle deserere malitiam Immedullatam, etsi cucullis candidatam*.

IMMELIORARE, Meliorem reddere, apud Simeon. Dunelmensem an. 616. Adde Vitam Aldrici Episcopi Cenom. pag. 92. 93. 159. 164.

¶ Immelioratio, in Charta ann. 878. ex Appendice Marcæ Hisp. col. 802.

¶ IMMELENATUS, Mulus vel onus muli. Radulfus de Gestis Friderici I. Imp. apud Murator. tom. 6. col. 1195. *Misit ad eum* (Restagus) *quod non transiret, nisi daret ei centum summarios auri & argenti onustos. Imperator vero respondit se libenter velle dare ei aurum & argentum, sed nisi Immelenatum suum.* Vide *Immenulus* in *A* cuula.

IMMENDARE, Papiæ, *Depravare*.

IMMENSURATIM, Sine mensura, immense, Gallis *Demesurement*. Salvianus lib. 6. de Gubernat. Dei: *Videamus, quæso, quantumlibet Immensuratim lateant, quamlibet jugitor, &c.*

¶ IMMERCIATUS, Cui pro delicto imposita est pœna seu mulcta pecuniaria. Confirmatio Chartæ Ricardi I. Angl. Reg. an. 1423. apud Rymer. to. 10. p. 34. *Si aliquis hominum prædictorum fratrum sit Immerciatus erga nos, vel erga Ballivos nostros, pro quacumque causa, vel delicto, vel forisfacto, mereta & Amerciamenta pecunia prædictis fratribus sine dilatione reddantur.* In Privilegiis Equitum S. Johannis Jerosol. pag. 4. perperam legitur *Imminuenitatus*, ut & *Iuramenta pecunia* to. 3. Histor. Harcur. p. 184. pro *Amerciamenta pecunia*. Vide *Amerciare*.

¶ IMMERITE, pro *Immerito*, apud Thom. *Madox* Formul. Angl. pag. 72.

¶ IMMETALLATUS, Ornatus, vermiculatus, Gall. *Emaillé*. Testamentum an. 1332. è Chartulario B. M. de Bono nuntio Aurelian. *Tres scyphi argentei Immetallati, ponderis quinque marcharum. Duo bacini Immetallati*, apud Lobinell. in Glossario ad calcem Hist. Britan. Vide *Smaltum*.

¶ IMMI, Mensuræ species, forte eadem quæ *Hemina*. Fundatio Murensis Monasterii apud Eccardum de Origine familiæ Habsburgo-Austriacæ col. 231. *Reportat ad villicum duos panes & quartam hydriæ de vino, & duo Immi de avena sive de hordeo*, Pro mensura lactis sumitur alibi. Vide *Sester*.

IMMINERE. Papias: *Imminet*, *instat*. Ita usurpant Tertullianus de Pœnit. c. 6. Anastasius in S. Fabiano, Greg. Turonensis, & alii.

Imminentia, Instantia, apud Gregor. M. lib. 2. Ind. 11. Epist. 29. lib. 3. Epist. 10.

¶ IMMINUATUS, Immunis. Chronic. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col 635. *Ab omni datione, ab omni districtione Pontificum, Ducum, Comitum, vel quorumcumque Rom. Pontificis ministrorum, & cujuscumque dignitatis personæ inconcussum, Imminuatum & liberrimum existeret.*

¶ IMMINUERCIATUS. Vide *Immerciatus*.

¶ IMMINUERE, Libertate & immunitate donare. Charta an. 1291. è Chartulario S Joannis Angeriac. pag. 277. *Promittimus bona fide eidem Abbati, nos facturos & curaturos, quod nobilis vir dominus Haleburgi amortibit, liberabit, Imminuet ac confirmabit ... eidem Abbati & Monasterio omnia supradicta.* Sed f. legendum *Immuniet*, ab *Immunire*.

¶ Imminutio, Immunitas. Eadem Charta Angeriac. *Et si contingat nos non procurare vel facere amortisationem, liberationem, Imminutionem ac confirmationem prædictas, &c.* Puto legendum *Immunitio*.

1. IMMISSIO, Exactio, vel violentia. Gregorius M. l. 7. Ind. 1. Epist. 18. *Vel de loco aliquo, qui ad id pertinet, quocumque modo, qualibet occasione minuere, nec Immissiones dolosas aliquas facere.* Charta fundationis Monasterii S. Severi in Vasconia, apud Marcam lib. 3. Hist. Beneharn. cap. 8. *Vel de villis vel Ecclesiis, quæ ad eum pertineant, quocumque modo & occasione movero*, (leg. minuere) *vel dolos, vel Immissiones aliquas facere, nec in hostem, nec in caballicationem esse ductores, &c.*

2. IMMISSIO, ἐνέργεια, [Operatio.] Joan. Sarisber. lib. 2. Policrat. cap. 17. de Daniele: *Etenim utique satellitem satanæ ad subversionem hominum in angelum lucis transfigurari, & Immissiones fieri per angelos malos, &c.* [Verba sunt Psalmi 77. v. 49.]

¶ IMMISSURA, *Sagittarum immissarum jactus.* Barthius in Glossario ex Roberti Monachi Hist. Palæst. *Sed hæc nostri irridebant, & protecti clypeis, loricis, galeis, eorum Immissuras vilipendebant.*

¶ IMMOBILE, Bona immobilia, in Caffari Annalibus Genuens. ad ann. 1162. apud Murator. to. 6. col. 278.

¶ IMMOBILITARI, Immobilem esse. Sebastianus Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, tom. 5. Maii pag. 360. * *Immobilitato hoc sensu, omnes alii Immobilitantur.* Engelbertus de Longævitate ante diluvium cap. 23. *In quarum fundo aquarum aer & aqua precluduntur & Immobilitantur usque ad infectionem & putrefactionem.*

IMMOLARE, Offerre aliquid Ecclesiis. Tabularium Landavense in Monast. Anglic. to. 3. p. 192. *Idon Rex ... unam de domibus suis ... Immolavit cum omni sua libertate, & cum refugio Ecclesiæ S. Petro, &c.* Pag. 205. *Immolavit 4. modios terræ ... pro commercio regni cælestis Deo & Sanctis, &c.* Occurrit in hoc Tabulario non semel.

IMMOLATICIÆ Hostiæ, Escæ, carnes, idolis immolatæ. *Mortiferi idolorum cibi*, apud Cyprian. de Lapsis. *Occisarum hostiarum miser sanguis*, apud Julium Firmicum de Errore profanar. religion. *Cibi idolorum cultibus Immolati*, in Concilio Aurelian. II. cap. 20. *Immolata dæmonibus*, in Aurelianensi IV. cap. 15. εἰδωλόθυτα, in Epist. 1. ad Corinth. 10. Gloss. Græc. Lat. Ἱερόθυτος, *Immolatitius*. εἰδωλόθυτα, *Immolaticium*. Ab iis abstinere jubebantur Christiani, ne gentilitiæ superstitioni viderentur participare, adeo, ut si eas contigissent, gravi pœna, ac, uti vocant, pœnitentia mulctarentur, ut est in Pœnitentiali Halitgarii cap. 6. & in Addit. 4. ad Capitula Caroli M cap. 54. Solebant autem Gentiles, qui ex sacrificio domum redibant, portiunculam aliquam victimæ consecratæ domesticis suis afferre, quod docet Scholiastes Aristophanis in Pluto. Sed & interdum in macellis venum exponebant, & ex iis collecta pecunia Sacerdotum erat, ut est apud S. Augustinum lib. Expositionis quarumdam propositionum ex Epist. ad Rom. cap. 78. Unde sæpe legimus, porrectas a paganis ad manducandum ejusmodi escas Christianis Martyribus, in Actis Martyrii SS. Tarasii & Socior. apud Baron. ann. 290. n. 24. & apud Gregorium M. lib. 3. Dial. c. 27. Vide eumdem Augustinum Epist. 153. [& Lactantium lib. de mortibus Persecutorum n. 37.]

¶ IMMOLATIO Missæ, vulgo *Præfatio*, seu pars Missæ, in qua fit sacrificium, *Actio*. Acta SS. Junii to. 4. p. 699. ubi de festis S. Johan. Baptistæ: *Immolatio Missæ. Vere dignum est, nos tibi semper hic & ubique gratias agere, &c.* Vide Missale Gothicum pag. 263.

¶ IMMORA, *Dilatio, procrastinatio*, ὑπέρθεσις. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MSS.

¶ IMMORANTER, Sine mora. Gloss. Græc. Lat. ἀνυπερθέτως, *Immoranter*, *instanter*.

¶ IMMORIGERATUS, Non morigerus, male moratus, in Chron. Modoetiensi apud Murator. to. 12. col. 1129.

¶ IMMOROSE,

¶ IMMOROSE, ut *Immorauter*, in Litteris Caroli VI. Franc. Regis ann. 1411. ex Libro viridi 2. Castelleti Paris. fol. 536.

¶ IMMORTIFICATUS, lib. 1. de Imit. Chr. cap. 3. n. 3. Qui sibi plus satis blanditur & indulget, Gall. *Immortifié*.

IMMOTABILITAS, *ἀκινησία*, in Gloss. Gr. Lat.

¶ IMMOTORES. Vide *Usupelliones*.

¶ IMMUNDÆ CARNES, à quibus Judæi debebant abstinere; quæ fuerint, dicitur Levitici cap. 11. quænam vero fuerint Christianis immundæ, discimus ex Actibus Apost. cap. 15. ubi Gentes recens ad Christum conversæ jubentur abstinere *à sanguine & suffocato*. Hinc liquet quid sibi velit Capitulum 100. Theodori Cantuar. Archiep. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 61. *Qui carnes Immundas manducaverint, & olera quæ cum carne coquuntur, cessare oportet à ministerio*; hoc est, Qui carnes cum sanguine, seu carnes suffocatas manducaverint. Interpretationem, si opus est, firmant Capitulum 105. *Sanguinem sine voluntate edentibus non esse peccatum*, & Capitulum 119. *Aves & animalia cætera, si in retibus strangulentur, non sunt comedenda; similiter ab accipitre mortua. Apostolus etiam dixit: Similiter abstinete vos à suffocato sanguine & ab idololatria*. Haud scio an aliud posterius sit hujuscemodi interdictionis exemplum.

¶ IMMUNDITIÆ, Purgamenta. Vide *Mundilla*.

IMMUNITAS, *ἀτέλεια, ἀλειτουργησία*, in Gloss. Lat. Græc. quomodo *Emmunitas* sumitur, uti in hac voce docuimus: in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. §. 21. 25. sit in Capit. Caroli M. lib. 5. cap. 187. &c.

IMMUNITAS, Locus *immunis*, asyli jure donatus, cum de ædibus sacris agitur, ut in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. §. 30. 36. lib. 2. tit. 39. §. 3. 4. in Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 26. lib. 4. cap. 13. 51. 52. lib. 5. cap. 13. 148. in Fragmentis Capitularium Baluz. cap. 8. 14. &c. ipsa scilicet Ecclesia, Monasterium ipsum, vel ædium sacrarum ambitus. Concilium Coloniense ann. 1260. cap. 8. *Item Canonicis, ne frequentent extra Immunitatem Ecclesiarum suarum, comedant aut dormiant extra ipsam, firmissime prohibemus*. Cap. 14. *Ut Omnes Ecclesiæ Collegiatæ Immunitates suas muro circundatas, & clausuras portarum bene munitas habeant, firmissime præcipimus*. Adde cap. 13. & Statuta Conradi Archiep. Coloniensis ejusdem ann. 1260. c. 19. 28. Concilium Londinense ann. 1268. can. 13. &c. Inde prædia ac villæ *de immunitate* esse dicuntur, quæ ad Ecclesias pertinent, in Edicto Pistensi cap. 8. 18. in Chronico Besuensi pag. 504. in Præcepto Barnoini Viennensis Archiepiscopi an. 811. tom. 12. Spicil. Acher. pag. 140. 141. in Concilio Coloniensi an. 1266. can. 4. &c. [Chartularium Gemmetic. to. 1. p. 10. *Item en la ville & cité de Rouen avons un ancien manoir, la chapelle S. Philebert dudit lieu, où sont plusieurs maisons & jardins, ainsi que le tout se comporte, clos de hauts murs anciennement nommé Turris Alneredi, & de present la Poterne, queest lieu d'aumosne, franchise & Munité, assis pres le Palais en la parroisse S. Lo.*] Vide *Emunitas*.

¶ IMMUNITATIS INSTITUTIO; Qua conceditur Immunitas, in Charta Chonradi Regis an. 971. apud Menesterium Hist. Lugdun. pag. xxxviii.

¶ IMMUNITATIO, Idem quod *Immunitas*. Charta Regis Bosonis pro Ecclesia Viconensi an. 2. regni ejus: *Quod irrationabiliter ablatum fores, cum omnibus appenditiis & Immunitationibus redderemus*.

¶ IMMUNITIO, Eadem notione. Charta Roberti Ducis Burgundiæ apud Perardum p. 348. *Promittimus ... omnia privilegia, omnes libertates, Immunitiones, cartas, instrumenta ... inviolabiliter observare*.

IMMUNITATEM ECCLESIÆ PERSOLVERE, id est, bannum seu mulctam propter infractam Ecclesiæ immunitatem. Synodus Pontigonensis an. 876. can. 3. *Quod si quispiam fecerit, restitutis male præsumptis, Immunitatem ipsius Ecclesiæ persolvat, & bannum nostrum tripliciter componat*.

¶ IMMURARE, Carcere includere, Gall. *Mettre entre quatre murailles*. Pœna alias satis frequenter irrogata hæreticis aliisque graviter delinquentibus, ac præsertim iis qui in judicio constituti diu negarant veritatem, & se perjurio obstrinxerant. Chronicon Trivetti ad an. 1222. to. 8. Spicil. Acher. p. 572. *Rusticus etiam quidam seipsum crucifigens & stigmata vulnerum Christi superstitione quadam circumferens perpetuo Immuratur*. Vide *Murus*.

¶ IMMURMURARE REMEDIUM, Illud quasi *Immurmurando* implorare, in Vita S. Godebertæ to. 2. SS. April. p. 35.

¶ IMMUTATIO, Imminutio. Capitularia Caroli M. lib. 7. cap. 445. *Monemus ut jura Ecclesiarum, sicut à Patribus divinitus inspiratis sunt ordinata, inviolata permaneant. Nihil alienum improbus animus concupiscat, nec per alterius Imitationem suum aliquis quærat augmentum*. Eadem habentur in Capitulari tertio incerti anni cap. 10. quod ad annum 814. refert Baluzius. Sed quamquam & in antiquis Benedicti Levitæ exemplaribus legitur *Imitationem*, contendit tamen idem Baluzius legendum esse *Immutationem*, idque probat ex lege Codicis Theod. relata ejusd. lib. cap. 477. ubi sic habetur: *Quæcumque à parentibus nostris diversis sunt statuta temporibus manere inviolata atque incorrupta circa sacrosanctas Ecclesias præcipimus. Nihil igitur à privilegiis Immutetur*, hoc est, *Imminuatur*, ex ejusdem Baluzii interpretatione, quæ belle congruit his verbis, *nec per alterius Immutationem (seu Imminutionem) suum aliquis quærat augmentum*.

¶ IMMUTILATUS, Integer, illibatus. Philippus II. Franc. Rex in Charta an. 1189. pro Ecclesia Eduensi, to. 8. Spicil. Acher. p. 203. *Jura harum Ecclesiarum volumus & debemus Immutilata conservare*. Occurit in Formulari Anglic. Thomæ *Madox* p. 60. 177. &c.

¶ IMNARIUM, pro *Hymnarium*, Liber continens hymnos solitos in Ecclesia decantari; legitur in Præfatione Francisci Blanchini in Vitas Rom. Pontif. apud Murator. to. 3. p. 86. Vide *Hymnus*.

IMPAGATUS, Non solutus. Vide *Pacare*.

1. IMPALARE, In palum impingere. Lex Burgund. tit. 24. §. 2. *Si quodlibet animal, dum de messe, aut de prato ... expellitur, Impalaverit, &c.* Lex Ripuar. tit. 70. §. 3. *Si in sepem animal Impalaverit*. §. 4. *Si autem deintus sepem se in virgam Impalaverit*. Lex Longob. lib. 1. tit. 19. §. 10. *Si caballus aut quodlibet peculium in clausuram alterius, intus saliendo, se Impalaverit, &c.* Adde Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 9.

2. IMPALARE, Papiæ, est *Impugnare*.

¶ IMPANALARE, In schedulam referre, ab Anglico *Panell*, Pagina, schedula. Henricus VI. Rex Angl. in Charta an. 1447. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 657. *Concedimus præfato Edmundo quod ipse hanc habeat liberta-*

tem videlicet quod de catero durante vita sua, aliquo statuto non obstante, contra voluntatem suam non ponatur nec Impanaletur in aliquibus assisis, juratis, recognitionibus attinctis seu inquisitionibus quibuscumque, &c. Vide *Panellum*, 2. & *Pannellare*.

¶IMPANATORES. Sic Guitmundus lib. 3. appellat Berengarii sectatores, qui panem & vinum in Corpus & Sanguinem Christi *transubstantiari* negabant; hocque deinceps nomine vocati sunt Lutherani, qui panem una cum Corpore Christi in Eucharistia remanere somniarunt.

¶IMPANATUS CHRISTUS, Eadem ratione, dicitur Anonymo qui ab annis plus quingentis confutavit errores *Impanatorum*. Hujus Scriptoris Anonymi necdum editi excerptum refert Marten to. 2. Itin. p. 525.

¶IMPANELLARE, ut *Impanalare*, In schedulam referre. Vide *Panellum* 2.

IMPANS. Papias: *Impans, in manu Regis servus dimissus, extraneus est.* Lex Longob. lib. 2. tit. 34. de Manumissionib. §. 1. *Similiter, qui per Impans, i. in votum Regis dimittitur, ipsa lege vivat, sicut qui amund (i. à tutela liber) factus est.* Edictum Rotharis tit. 91. §. 5. habet *Inpans*. [Cod Estens. *Infas*, alter Codex *Infans*, apud Murator. to. 1. part. 2. p. 34.]

¶IMPARAGARE, Puellam nobili & convenienti conjugio copulare. Vide *Disparagare*.

IMPARARE, [Invadere, occupare, Gall. s'*Emparer*; *Imparantia*, Iovasio, vel alia notione, Tuitio.] Vide *Amparare*.

IMPARCARE, IMPARCAMENTUM, IMPARCATIO. Vide *Parcus*.

IMPARTES, *Expertes, sine parte*, Glossæ Isid.

IMPARTICARE, Ad *perticam*, seu furcam vel patibulum suspendere, ex Gallico *Enpercher*. Lambertus Ardensis pag. 169. *Mox quæsitis mortidatoribus, & proditoribus, & consciis, & consiliariis, & multis inventis alios irrotavit, alios Imparticavit, alios tandis jumentorum protrahendos & discerpendos adhibuit, &c.*

IMPARTITIO, Mulcta, *emenda*. Vitalis Episcopus apud Blancam in Comm. Rer. Aragon. pag. 728. *Pœna vero homicidii, flagitiorum æqualium vel majorum, nec Impartitiones, quæ intercisiones vel incurrimenta vulgariter appellantur, &c.* Vide *Incurrimentum*.

¶IMPASSIONABILIS, Qui pati non potest. *Impassionabilis Deitas*, apud Christian. Lupum de Appellatiunibus p. 890. ex fragmento Eutychetis.

¶IMPASSIONATUS, *Passionis expers*, Gall. *Apathique*, ex Goclenii Lexico Philosophico.

¶IMPASSULATUS, Desiccatus, ab Italico. *Impassire*, siccare. Catalogus Sanctorum apud Roccbum Pirrum Siciliæ Sacræ p. 61. *Et invenerunt caput purum & immaculatum ... oculi erant clausi ... dentes albissimi, pellis faciei Impassulata seu desiccata, nasus erat planus & venustissimus.*

¶IMPASTARE, In *Pasta* seu pane coquere, Gall. *Mettre en pâte*, Ital. *Impastare*. Vita S. Guillelmi Fundatoris Montis-Virginis, to. 5. Junii pag. 135. *Pavo Impastatus delatusque in Montem, invenitur totus scatere vermibus.* Vide *Passimæ*.

¶IMPAUSABILIS, Qui non *pausat*, quiescit. Fulgent. Myth. 1. *Alecto Græce Impausabilis dicitur.*

¶IMPAUSABILITER, Incessanter, continue. Cæl. Aurel. l. 3. Tard. c. 2, *Impausabiliter cibum sumere.*

¶IMPECHEMENTUM, Impedimentum, Gall. *Empeschement*. Tractatus an. 1428. apud Rymer. to. 10. p. 390. *Absque licentia, demanda, impedimento, seu Impechemento quocumque.*

¶IMPECHIAMENTUM, ut *Impechementum*. Identura anni 1407. apud eumd. Rymer. to. 8. pag. 498. *Absque Impechiamento, impedimento, arrestatione quavis, libere vehere, mittere & disponere poterunt omnia eorum bona* Possent hæ duæ voces eadem notione explicari, qua sequens

IMPECHIARE. Henric. de Knyghton. an. 1256. *Et promisit Regi Navarræ, quod nunquam eum Impechiaret post morte dicti Caroli de Hispania, &c.* i. impeteret, vel quæstionem moveret. Ita *Empescher*, usurpat consuetudo Carnot. art. 32. *Un Seigneur feodal, par defaut d'homme, ou de devoirs de Fiefs non faits & payez, peut assigner luy-mesme sur les heritages tenus en Fief de luy, & les mettre en sa main, brandonner & Empescher, & y faire mettre & apposer la main du Roy, &c.* Consuetudo Vadensis art. 32. *Le Seigneur nouveau ne peut Empescher, ne mettre en sa main les Fiefs, &c.* Quam quidem vocem Gallicam, non ab *impedire*; sed ab *impetere* videntur accersere Spelmannus & Somnerus: est enim *impetere*, idem quod in jus vocare, accusare, apud Gregorium Turon. lib. 5. c. 54. Hist. Flodoardum lib. 3. cap. 21. in Legibus Henrici I. cap. 6. & [& apud Rymer. to. 8. p. 108. & alibi.] Unde *Impetitio*, pro accusatione, ut in Jure Anglico, *sine Impetitione vasti*, exponitur, *sans Empeschement de gast*. [Permutatio anni 1319. *Renunciantes ... omni actioni, Impetitioni, liti, juri, &c.* Præceptum anni 1321. apud Rymer. to. 3. p. 879. *Sine Impetitione ponendam corporibus hominum illorum, vel in navibus, seu bonis ante dictis.*] *Impacciare* dicunt Itali, pro impedire, molestiam afferre.

IMPECTORARE, Pectori recondere. Auxilius de causa Formosi Papæ: *Paulisper vis artis aperienda est, ut locorum status finesque constitutionum facilius Impectorentur.* Vita S. Wilibaldi Episc. Eystetensis cap. 5. *Soliquiorum Dei librum amplectens legebat, quoad usque secundum morem ordinis Psalterium sibi ex integro memoriter Impectorasset.*

IMPEDATURA. Esdras lib. 3. cap. 5. *Et horum quæsita est generis Impedatura, & non est inventa.* Ubi Gr. Edit. Καὶ τούτων ζήτησις τῆς γενικῆς γραφῆς ἐν τῷ καταλογισμῷ, καὶ μὴ εὑρέθησαν, &c. Will. Brito in Vocabul. MS. *Impedatura, dicitur pedis mensura vel impressio, vel investigatio. Est autem peda; ut dicit Ugutio, vestigium humanum, unde dicitur, pedo, pedas, & per compositionem impedo, das, i. pedam facere, vel imprimere, vel investigare, & inde dicitur Impedatura. Unde 3. Esdræ 5. dicitur, ... & generis sexta Impedatura i. generis investigatio: vel genealogia computatio, Impedatura dicitur, quod sicut in deambulatione una peda post aliam terræ imprimitur, & una alteri succedit, ita & in hujus computatione una peda post aliam numeratur, & * æqualiter una alteri successit, observatur, & sicut peda distinguitur à peda, & similiter persona à persona.* Adde Auctorem Mamotrecti. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Impedatura, Impressure de pié, ou mesure, ou trace de pié.*]

¶IMPEDIARE CANEM, Ejus pedes quodammodo mutilare. Vide *Expediare Canem*.

¶IMPEDICARE. Papias: *Implicescere, implicare, illigare, irretire, Impedicare.*

¶IMPEDIENS, Reus, in litem adductus & causam defendens. *Hæc est finalis concordia facta ... anno regni Regis Henrici filii Regis Joannis septimo ... inter Willelmum de Mohun querentem, & Willel-*

mum Brewere Impedientem, de manerio de Clynton, apud Thomam *Blount* in Nomolexico Anglic.

¶ IMPEDIOSE, Cum impedimento. Utitur Gocelinus in Translatione S. Augustini Cantuar. to. 6. Maii pag. 434.

¶ IMPEDITIVUM, Quod obstat, impedit, apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 191.

¶ IMPEDITOR, Qui impedit, obstat, apud Rymerum tom. 5. pag. 4.

IMPEGNARE, ex Italico *Impegnar*, Impignorare, pignori dare, in Statutis Venetor. an. 1242. lib. 1. cap. 4.

IMPEJORARE, Pejorem facere. Vide *Pejerare*.

¶ IMPELLARE, pro *Impellere*. Donatio Alphonsi VI. to. 3. Concil. Hisp. pag. 283. col. 2. *Qui alium Impellaverit, aut eum pugno percusserit, quinque solidos dabit Abbati*.

IMPELLICATUS, *Concubinatus, à pellice*. Papias.

IMPENSA, Farturæ, seu condimenti species, de qua Apitius lib. 8. de Re culinaria c. 7. & 8. Gloss. Lat. Gr. *Impensa*, ἀνάλωμα, ἐλλιπόγαρον. Gloss. Isid. *Conditura, Impensa*. Ita etiam Papias. Hinc forte *Impensam* vocabant Architecti, quarumvis rerum ad opus albarium commixtionem, ut Anonymus de Re Architectonica cap. 18. 19. 23. Palladius de Architectura: *Nucleus Impensa meliore inducatur*. Alio loco: *Enacte pavimento ad regulam & libellam, supra Impensa testaceo mollior inducatur*.

¶ IMPENSATUS, Inopinatus. *Hora Impensata redire*, in Miraculis B. Raymundi, t. 5. Junii p. 689.

¶ IMPENSIO, Donatio. Concil. Tolet. VI. *Quicumque Simonis imitator, Simoniaca quoque hæresis exstiterit auctor, ut Ecclesiasticorum ordinum gradus, non dignitate morum obtineat, sed munerum Impensione conquirat*, &c. Charta an. 1046. ex Chartul. Apt. *Ego Pontius, qui hoc litteralis adminiculo mea persona firmo, & aliis pluribus firmari adopto, ut incorrupta coemptio, suo servata pretio, perduret hac Impensio*.

¶ IMPERACTE, Otiose. *Imperacte negligebat*, in Vita B. Aleidis, to. 2. Junii pag. 418.

¶ IMPERAMENTUM, Census pro *amparamia* seu protectione solutus. Saisimentum Comitatus Tolosani an. 1271. apud *la Faille*, tom. 1. Annal. Tolos. in Probat. pag. 28. *Et quod propter dominationem & libertatem quam dominus Raymundus quondam Comes Tolosanus eis dedit, ipse Abbas & Universitas dicti castri debent domino Regi per Imperamentum in uno quoque anno centum solidos Tolosanos & sexaginta sestaria medium frumentum, medium avenam & sex modios vini ad mensuram antiquam, & exercitum & cavalcatam*. Vide *Amparancia* in *Amparare*.

IMPERARE, Vox Medicis attributa, cum ægris remedia imponunt, quomodo ea ab iis *ordinari* dicimus, apud Arnobium Jun. in Psalm. 143. Celium Aurelian. lib. 1. Chron. cap. 4. &c. Vide Juretum ad lib. 10. Symmachi Epist. 1.

¶ IMPERATORICALIS, Scripturæ genus. Vide in *Scriptura*.

IMPERATORIS dignitatem, quæ penes Romanos & Constantinopolitanos Augustos hactenus remanserat, Leo III. PP. Carolo M. indulsit anno 801. Annales Eginhardi: *Ipse autem cum die sacratissima Natalis Domini ad Missarum solemnia Basilicam beati Petri Apostoli fuisset ingressus, & coram altari, ubi ad orationem se inclinaverat, assisteret, Leo Papa coronam capiti ejus imposuit, cuncto Romano populo acclamante*, Karolo Augusto a Deo Coronato, Magno et Pacifico Imperatori Romanorum Vita et Victoria. *Post quas laudes, a Pontifice more antiquorum Principum adoratus est: ac deinde omisso Patricii nomine*, Imperator & Augustus *appellatus*. Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo M. cap. 28. *Cum autem ibidem aliquot diebus reparandi exercitus gratia moraretur, convocavit Antistes Apostolicus de vicinis partibus quoscunque potuit, & coram positis illis, & invincibilibus gloriosi Caroli Comitibus, nihil minus suspicantem pronunciavit Imperatorem, Defensoremque Ecclesiæ Romanæ*. Mox addit, huncce titulum *gratanter* haud suscepisse, quod cum Byzantino Imp. amicitiam servare cuperet.

Cur vero à Leone divisum fuerit Imperium, & à Constantinopolitano Augusto ipse secesserit, ita refert Anastasius Biblioth. in Præfat. ad VIII. Synodum: *Sed postquam Imperatores Romanorum, qui nunc Græcorum appellantur, variorum fautores vel incentores essent errorum, sanctam Christi Ecclesiam diversis hæresibus scindere minime formidaverunt. Scidit Deus Imperium eorum, & in occiduis partibus paulatim regnare, superno decernente judicio, cessaverunt: donec Romanos Pontifices suis pravitatibus incurvare conantes, nec valentes, ac per hoc multiplicibus pœnis afficientes, Hesperiæ potestatem jam prorsus amitterent. Occidentis etiam amisso Imperio, nihilominus Romanis Pontificibus, quia jam jubere nequeunt, suadere nituntur, suis lesis faventem sensibus accommodandum*.

Exhinc Summi Pontifices, Occidentis Imperatores coronandi jus sibi adscripsere. Glaber Rodulphus lib. 1. c. 5. sub. an. 900. *Illud nihilominus nimium condecens ac perhonestum videtur, atque ad pacis tutelam optimum decretum, scilicet, ne ne quisquam audacter Romani Imperii sceptrum præpropetus gestare Princeps appetat, seu Imperator dici aut esse valeat, nisi quem Papa Sedis Romanæ morum probitate aptum elegerit reipublicæ, eique commiserit insigne Imperiale*. Vide Annales Henrici Rebdorff. an. 1339. 1347. & quæ de divisione Imperii, post Bellarminum & alios, acute & erudite commentatus est vir doctissimus Ludovicus *Maimbourg* Soc. Jesu, in Historia Iconoclastarum Gallice nuper edita.

Cum igitur translatum fuisset Imperium ab Orientalibus Principibus ad Occidentales, Summi Pontifices, qui id sibi juris potissimum arrogaverant, Imperatorium nomen Constantinopolitanis Augustis fere semper denegavere, cum unicum Imperatorem Francorum seu Germanorum agnoscerent, in quem eam dignitatem jam olim ipsi transfuderant. Unde in Provinciali Romano, & in Ceremoniali Romano lib. 1. sect. 3. lib. 3. sect. 2. Constantinopolitanus Princeps Regibus semper accensetur. Honoratus *Bonnor* [*Bonnet*] Salonensis, qui sub Carolo V. Rege Franciæ. vixit, *en l'Arbre des Batailles*, 4. parte cap. 131. *Or devez sçavoir, qu'il ne doit estre sur terre que un seul Empereur, combien que celui de Constantinoble extime estre seul Empereur, mais non est, il n'est fors seulement que ung Roy, & luy ne porte que une seule couronne*.

Imperatores, seu Βασιλεῖς sese etiam inscripsisse Bulgariæ Principes, testatur Luithprandus in Legatione: *Cum Christophori filiam Petrus Bulgarorum Vasileus conjugem duceret*; ut & Scylitzes p. 623. qui iisdem, quibus Imperatores Constantinopolitani usos insignibus ac vestibus auctor est. In Actis Innocentii III. PP. habetur Epistola Joannicii Bulgariæ Regis, quam sic orditur: *Ego Ca-*

lojoannes Imperator Bulgarorum & Blancorum, seu Βλάχων. Alia ibidem: *Cum plurimi Domino nostro Jesu Christo, me Dominum & Imperatorem totius Bulgariæ & Blachiæ facere, &c.* A Latinis tamen, non *Imperatores*, sed *Reges* compellabantur. Innocentius ibidem in Epistola ad eumdem Joannicium: *Monemus igitur Serenitatem Regiam, &c.* Et in alia ad Archiepiscopum Trinovitanum: *Carissimum in Christo filium nostrum Calojoannem ipsorum dominum Regem statuimus super eos, &c.*

Imperatoris titulum sibi arrogasse Reges Anglosaxonicos ex hoc patet, quod *Basileas* sese passim indigitarent: quæ vox Imperatorem tum sonabat. Sed & Edgarus in Rescripto, quod habetur in Epistolis Hibernicis Usserii Armachani, ita inscribitur: *Ego Edgarus Anglorum Basileus, omniumque Regum Insularum Oceani, quæ Britanniam circumjacent, cunctarumque Nationum quæ infra eam includuntur, Imperator & Dominus.* Alia Charta ejusdem Regis de Clericis uxoratis, quam ita subscribit: *Ego Eadgar Basileus Anglorum, & Imperator Regum Gentium, &c.* Alia: *Ego denique Imperator Kunto, à Christo Rege Regum regiminis Anglici in Insula potitus, &c.* Vide *Basileus*.

Imperatoris titulum Regibus Franciæ Scriptores non semel attribuunt, ut Chlodovæo Baltherus in Vita sancti Fridolini Abbat. n. 30. Pipino Sugerius lib. de Administrat. sua, atque adeo ipsius Pipini sigillum, si genuinum est, apud Zyllesium in sancto Maximino, in quo exaratum, PIPINUS IMPERATOR. Exstat vetus Charta cujusdam Maurengi in Tabulario Flaviniacensi, quæ sic clauditur: *Actum Flaviniaco Cœnobio anno 17. Pippini Imperatoris 3. Idus Junii.* Carolo Calvo, antequam hac dignitate donaretur, Tabularium Belliloci ch. 74. apud Beslium in Regib. Aquitan. pag. 3. *Regnante domino nostro Carolo Rege, vel Imperatore Francorum, sive Aquitanorum, Garrulfo Abbate an.* 844. Carolo Simplici vetus Charta ex eod. Tabul. Flaviniacensi, quæ sic clauditur: *Data in mense Febr. . . . regni autem vel Imperii Augusti Karoli Simplicis anno* 3. Odoni Regi Stephanus PP. in Epistola, quæ describitur in Vita S. Theodardi apud Catellum lib. 5. Rer. Occitan. p. 765. ubi *gloriosissimus & Catholicus Imperator* dicitur: Roberto Helgaldus in ejus Vita pag. 67. Ludovico VI. Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandriæ num. 84. cæteris denique Regibus Rigordus an. 1185. ubi de Monasterio seu Ecclesia S. Dionysii: *Quæ corona Regni Francorum est, & Regum seu Imperatorum sepultura.* Vide *l'Arbre des Batailles*, 4. parte. cap. 84. Tillium tom. 1. pag. 249. & Dominicum in Assertore Gallico pag. 177.

Imperatores Hispaniæ, vel *Hispaniarum* sese appellitasse Castellanos Reges, probant eorum complures Chartæ, *quod*, ut ait Matthæus Paris an. 1155. *principarentur Regnis Aragonum & Galliciæ.* Zurita in Analibus Aragon. l. 1. cap. 55. *En el ano de 1135. el Rey Don Alanso, estando en la ciudad de Leon, tomo la corona e insignias del Imperio, como Imperador y Monarca de toda Espana, pretendiendo que los Reynos y Señorios della o eran suyos, o le devian reconocer como a Señor soberano.* Adde Indicem ejusdem Zuritæ lib. 1. æra 1160. Christi 1122. Lucas Tudensis de Alphonso VI. *Ad tantam devenit gloriam, ut Imperatorem Hispaniæ faceret se vocari.* Rodericus Toletan lib. 7. Hist. cap. 7. de eodem: *Post hæc rediens Legionem, imposuit sibi Imperii diadema, & vocatus fuit deinceps Imperator.* Idem Lucas Tudensis de Alphonso VII. *Fecit congregari Episcopos, & omnes Barones Regni sui in Legione & imponere sibi coronam secundum Legem Dei & Consuetudinem Regum priorum: ab illa die vocatus est Imperator Hispaniæ.* Chartas varias ann. 1122. 1136. 1144. in quibus uterque Alphonsus Imperatorio donatur titulo, habent Michaël *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. pag. 266. Colmenaresius in Hist. Segobiensi cap. 14. §. 2. 12. cap. 15. §. 1. cap. 16. §. 11. Antonius *de Tepez* in Chron. S. Benedicti, & Doubletus in Hist. Sandionys. lib. 3. Sed & Alphonsum VII. post Friderici II. Imp. obitum, extincto Willelmo Hollandiæ Comite, Electorum pars Imperatorem dixit anno 1155. de qua re consulendus præ cæteris Ughellus in Archiepiscopis Pisanis n. 15. Sed longe ante hæc tempora ejusmodi titulos sibi arrogasse Castellanos Reges, probant, quæ Mariana lib. 9. Hist. Hisp. cap. 5. narrat, ad Concilium scilicet Turonense, an. 1055. missos ab Henrico II. Imperatore Legatos, ejus nomine questos adversus Ferdinandum M. Castellæ ac Legionis Regem, quod contra morem majorum, & legum præscripta, se Imperii Romani jure exemptum ferret, & incredibili arrogantia ac levitate in ipsum Imperii nomen invaderet. Quid inde secutum sit, pluribus exequitur idem Mariana. Vide Indicem Suritæ an. Ch. 1024. Vetus Scheda apud Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 5. cap. 8. ubi de pacto inito inter Alfonsum Aragoniæ, & Alfonsum filium Castellæ Reges: *Et Alfonsus de Arragonia tradidit absolute totam illam terram Castellæ, quæ pro ipso tenebatur Alphonso de Castella, & deinde noluit quod vocaretur Imperator, nisi Rex Aragonum, Pampilonæ, & Navarræ.* Alia Sanctii Majoris Regis Aragonum, apud eumdem lib. 2. cap. 17. *Ego Sanctius Rex Imperator in Castella, & in Pampilone, & in Aragone, & in Suprarbi.* Alia an. 1036. eod. lib. cap. 34. *Regnante Imperatore Beremundo in Leyone, & Comite Ferdinando in Castella, & Rege Garsea in Pampilona, & Rex Ranimirus in Aragona, & Rex Gundesalvus in Ripacurtia, &c.* Vide Chartam Ordonii II. Regis æræ 947. apud Antonium *de Tepez* to. 4. p. 450. & aliam æræ 990. apud eumdem to. 5. p. 437. Reges etiam Wisigothorum Imperatoris sibi arrogasse titulum, colligi potest ex Legibus Wisigoth. lib. 12. tit. 2. §. 13.

☞ Ceterum haud satis sibi constitere Scriptores in hujusce tituli distributione, ut quid inde uti indubitatum hauriri liceat. Modo enim qui Imperator est dictus, is paulo post ab eodem Rex est appellatus; & vicissim: quod etiam accidit in Imperatricis titulo. Verum hac in re, quod longe gravius est, non Scriptores tantum, sed & Instrumenta publica variasse certum est. Hæc pluribus exemplis confirmat Mabillonius lib. 2. Diplom. cap. 4. ad eas literas vindicandas, in quibus Regis & Imperatoris vocabula confunduntur, quales, ut observat Vir doctissimus, inveniuntur non paucæ apud Hispanos. Quæ quidem observare pretium erat ne quis eam tantum ob causam pro libitu suo quævis repudiet Instrumenta.

¶ IMPERATUS, Jussus, mandatum. Ammianus Marcell. lib. 31. *Richomeres Imperatu ejusdem Gratiani motus è Galliis properavit ad Thracias.*

¶ IMPEREGRE, *Instabiliter, vel sine certa mansione*, Johanni de Janua; *Sens maison ne stablement*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ IMPERFECTUS, substant. Defectus. *Cujus na-*

turali Imperfectui condolentes, &c. in Miraculis S. Gengulphi tom. 2. Maii pag. 651.

¶ IMPERFICIUM, *Superficium, Cœnaculum*, ὑπερῷον, in Glossis Sangerman. MSS. *Imperficium*, ὑπερῷον, *Superficies*, in Suppl. Antiquarii.

¶ IMPERIA, vel EMPERIA, à Gr. ἐμπειρία, Peritia. Vegetius lib. 4. de Re milit. c. 41. *Hac gubernatores sese scire profitentur, sed eatenus, quatenus eos Imperia usus instruit, non altior doctrina firmavit.* Sic legendum, non *Imperitia*, merito censet Carolus de Aquino.

IMPERIALE, Panni pretiosioris species. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londinensis an. 1295. *Item tunica de Imperiali cum arboribus rubeis & leonibus aureis, &c. Item tunica de alio Imperiali, florigerata viridi & rubeo, &c. Item tunica ex alio Imperiali, quasi marmorea, &c. Frontale ad altare de Imperiali debili.*

¶ IMPERIALE DIADEMA, Tiara Pontificalis qua Clemens PP. V. Lugduni coronatus est. Chron. Trivetti to. 8. Spicil. Acher. p. 723. *Beretandus Burdegalensis Archiep. natione Vasco in Papam electus, Clemens V. dictus est, qui mense Octobri in Lugduno convenientibus illuc Cardinalibus, Rege Francorum Philippo suam præsentiam exhibente, Imperiali Diademate coronatur.*

¶ IMPERIALES LITTERÆ, Antiquationis diplomata, nostris *Lettres de rescision*. Resignatio & venditio Ducatus Stinaviæ apud Ludewig. to. 5. p. 547. *Renunciantes in his omnibus ac singulis supra scriptis exceptioni doli mali, in factum actioni, beneficio restitutionis integrum.... Litteris & indulgentiis Apostolicis, Imperialibus, vel à Romanorum Regibus impetratis.*

IMPERIALIA, Imperii insignia. Vide *Regalia*.

IMPERIALIS. Gloss. Græc. Lat. αὐτοκρατορικὰ, *Imperialis*. Ita autem proprie appellabatur Moneta Imperatorum, quæ in Italia currebat jam inde ab anno 1187. Bulla Urbani III. PP. pro Fratribus Cruciferis Hospitalis Bononiensis: *Ad indicium, quod eadem domus vestra specialiter B. Petri existat, 12. Imperiales nobis nostrisque successoribus annis singulis persolvatis.* Chronicon Ricardi de S. Germano an. 1236. *Hoc anno jussu Imperatoris Brundusii novi Imperiales cuduntur, & veteres cassati sunt.* Matth. Paris an. 1249. *Octodecim millia librarum, de moneta Imperialium, quæ tantum fere valet, quantum Esterlingorum.* Innoc. IV. PP. in Rescripto ad Potestates & Rectores Civitatum Italiæ an. 1254. apud Waddingum n. 12. *Dentur de Camera communis civitatis vel loci, unicuique pro qualibet die 18. Imperiales in pecunia numerata.* Occurrit ibi pluries. Charta Henrici & Ludov. Imp. pro Monasteriis Cumensibus & Papiensibus an. 1311. & 1329. *Operarii debent habere pro operagio denariorum, qui dicuntur Imperiales, de quolibet penso 20. marcharum & unciarum 2. 10. solidos & 10. denariorum Imperialium nova nostra moneta.* Adde Ughellum to. 2. Ital. sacr. pag. 162. [Muratorium to. 6. col. 1189.] & Vitam Balduini Lutzemburg. Archiep. Trevirens. lib. 2. cap. 10. Vide *Augustalis* & *Regales*.

¶ IMPERIATUS, Imperium. Godefridi Viterbiensis Pantheon apud Murator. to. 7. col. 387. *Octo sedens annis Phocas tenet Imperiatum.*

¶ IMPERIOSUS, *Splendidus, speciosus*. Gasp. Barthii Gloss. ex Baldrici Hist. Palæst. *Tentoria Imperiosa.*

IMPERIUM, Merum Imperium, jus summum. Curia generalis Barcinone à Petro II. Rege Aragon. acta anno 1283. cap. 3. *Restituimus possessionem, vel quasi meri Imperii, omnibus illis qui ipso ab antiquo usi sunt.* [Transactio inter Priorem Cartusiæ Vernensis & Rossolinum de Fossis Dominum Bormiensem ex Schedis Præsidis de *Mazaugues*: *Habere debeant merum Imperium & majorem jurisdictionem, videlicet mortis illationem & membris abscissionem.* Altera ejusd. anni inter eosdem: *Propter merum Imperium, quod habet dictus Rossolinus in territorio de Verna, non possit ibi acquirere aliquam servitutem super dictum Monasterium, Monachos & Donatos, & alios dictæ domus Verna, nec pro filia maritanda, suo filio uxorando, vel alio quocumque casu tallias vel questas facere nec exigere, nec mutuum vel exactiones, angariam, proangariam (parangariam) vel aliquid novi facere, aliquod fortalitium vel tenere vel habere, nec castellum in vista Monasterii.* Hæc alibi præcipua videntur fuisse meri Imperii jura, quibus hic ad tranquillitatem Monachorum eximitur Monasterium Vernense.]

IMPERIUM MIXTUM, in Curia generali supradicta cap. 4. Justitia media. [Vetus vocabular. Juris utriusque: *Mixtum Imperium, est potestas media per quam ea quæ sunt in jurisdictione media explicantur. Et dicitur Mixtum, quasi ex jurisdictione & mero imperio, eo quod habet commodum pecuniarum.*] Stephanus Turnacensis Epist. 132. *Jurisdictionem civilem usque ad rigorem, quam Imperium Mixtum quidam appellabant, sub potestate Comitis Flandrensis procuratorio nomine diu exercuit, &c.* [Privilegia à Raymundo de Agouto superiori domino castri de Masalgis anno 1348. concessa Johanni de Masalgis ejusdem loci condomino, qui in eo minorem seu mediam habebat jurisdictionem, ex Archivis Præsidis de *Mazaugues*: *Quod Præfatus Dom. Johan. de Masalgis & ejus uxor & eorum liberi & successores habeant in eorum hominibus larem foventibus in dicto castro sub ipsorum dominio & ejus districtu omnem civilem jurisdictionem & Mixtum Imperium, & eorum exercitium.... sit eis licitum constituere & creare Bajulos, Judices, Notarios, nuntios & præcones, & præconisationes facere... & præconisationes habere, ac contumassare, & de contumassia condemnare; possit habere carcerem & incarcerare .... ac eos torquere.... compellere dictos homines ad confitendum veritatem per omnem cohertionis modum juridicum atque formam... & habere costellum... adcathenare... & citra sanguinem fustigare. Quod possint dictos homines suos inquirere, corrigere & punire, & facere condemnari pecuniariter de adulteriis voluntariis seu sine violentia perpetratis tam in malem quam in fœminam cujuscumque sexus; necnon & de quibuscumque furtis... & criminibus minoribus, quæ pecuniaria cohertione plecti solent; & maxime de illis de quibus alii Castellam de Comitatu Provinciæ habentes Mixtum Imperium & jurisdictionem homines suos puniunt, & punire consueverunt de consuetudine vel de jure.* Hic notanda Mixti Imperii seu Mediæ Justitiæ jura, quæ dominus inferior ab eo tenet, qui merum habet imperium.] Vide *Sanguis*.

¶ MERUM ET MIXTUM IMPERIUM, Sæpissime in veteribus Instrumentis occurrit ad significandam omnimodam justitiam, altam uti vocant, & bassam. Charta fundationis Cartusiæ S. Crucis in Maceriis insulæ Barbaræ p. 534. *Item, quidquid habeo in villa de Treves cum omnibus juribus & pertinentiis universis... exceptis bannis, clamoribus personalibus, Mero & Mixto Imperio.* Charta an. 1293. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. p. 436. *Concessit & transtulit quidquid juris, possessionis & pro-*

prietatis, jurisdictionis, Imperii Meri & Mixti.... habet. Ordinatio Philippi VI. Regis Francor. an. 1333. apud *de Lauriere* to. 2. Ordinat. Reg. Franc. p. 96. *In terris Prælatorum... in quibus habent omnimodam justitiam altam & bassam, seu Merum & Mixtum Imperium.* Occurrit etiam in Pacto inter Jacobum Aragon. Regem & Berengarium Magalonæ Episc. an. 1272. locum vide in *Boyranum.* Nonnihil tamen discriminis aliquando interesse *altam & bassam justitiam* inter ac *merum & mixtum imperium*, vix dubitare sinunt Instrumenta quædam; hinc in iis civilem & criminalem jurisdictionem significari facile crediderim. Litteræ an. 1313. apud Rymer. to. 3. p. 372. *Dudum nobilem virum Bertrandum de Guto... volentes prosequi munere gratioso, sibi & heredibus suis..., castrum & villam de Blancaforti Burdegalen. diœcesis, cum omnibus ædificiis, fortaliciis, juribus & pertinentiis, territoriis, jurisdictionibus altis & bassis, Mero & Mixto Imperio, homagiis, &c.* Vide pag. 513. & 521. Charta an. 1380. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 173. *Una cum omnibus suis jurisdictionibus & justitiis altis, mediis & bassis, Meris & Mixtis Imperiis, feudis &c.* Vide Glossar. Calvini.

¶ IMPERIUM VACARE, Merum est Scriptorum quorumdam figmentum; quod sedulo est observandum, ne quis in hæc verba cum occurrerit, reipsa tunc temporis vacuum fuisse imperium falso existimet. Id autem accidere duplici potissimum ex causa temere opinati sunt: prima est, cum electus Imperator, à Romano Pontifice coronam imperialem nondum est adeptus; tamdiu enim *vacare imperium* fingebant, quamdiu huic ceremoniæ, quam sibi adscripserant Romani Pontifices, cujusque defensores erant acerrimi, non esset factum satis. Inde est etiam quod apud Romanos, nonnisi à coronationis die, Imperatoris anni computari solent: qood sub Ludovico Pio in usu esse cœpit, ac tandem sub Carolo V. Imperatore desiit. Altera est, cum Imperator ob grave aliquod crimen Ecclesiæ censuras incurrit atque à Romano Pontifice excommunicationi subjicitur: statim quippe jure imperium administrandi Imperatorem privari, atque eo ipso imperialem dignitatem auctoritatemque penes Romanum Pontificem esse atque ad eum pertinere commenti sunt Primum probat Charta an. 1068. qoo nondum Henricus III. solemni ritu coronatus fuerat, quæ sic clauditur: *Domino nostro Papa Alexandro Romanum imperium tenente, & Henrico III. regnante.* Id tamen non omnibus probatum innuit Charta provocationis Delphini an. 1304. to. 2. Hist. Dalphin. p. 121. *Coram Serenissimo Principe D. Alberto Dei gratia Romanorum Rege semper Augusto, ut pote domino ipsius feudi, vel saltem coram Paribus curiæ, ac forte coram Apostolica Sede, si secundum æstimationem quorumdam Imperium vacare dicatur, licet idem D. Albertus Rex Romanorum existat.* Secundum eruitur ex Charta an. 1082. quo eumdem Henricum excommunicaverat Gregorius PP. VII. *Domino nostro regnante & Domino nostro Papa Gregorio imperium Romanum tenente.* Vide Commentaria in Hist. Dalphin. loco laudato.

☞ Huc spectat formula, *Regnante Christo*, quæ passim veteribus Instrumentis, sive publicis, sive privatis, olim apposita est. Hanc primum invexit religio, quam exinde pro arbitrio usurparunt vel mutarunt Notarii: eam nihilominus quosdam consulto adhibuisse, etiam in Galliis nostris, existimo, præsertim eo tempore quo aliqua discordia erat inter Romanos Pontifices & Francorum Reges. Consule, si placet, Blondelli diatribam hac de re ex professo editam.

IMPERIUM, Titulus honorarius Imperatoris. Constitutio Theodosii & Valentiniani Impp. apud Facundum Hermianensem lib. 8. cap. 3. *Turbam atque tumultum, qui evenit in Oriente nostrum cognovit Imperium, &c.* Epistola Caroli M. ad Albinum & Monachos Turonenses: *Allata sunt nobis literæ de contemptu jussionis Imperii nostri, &c.* Epistola Theodeberti Regis ad Justinianum Imperat. *Amorem nostrum erga Imperium vestrum, &c.* Joannes VIII. PP. Epist. 24. ad Carolum Calvum Imp. *Et ideirco inter Pontificium nostrum & Imperium vestrum mediatorem illum esse decrevimus.* Adde Epist. 27. Nicolaus I. PP. Ep. 8. ad Michaelem Imp. *Porro scripsit nobis Imperium vestrum, &c.* ἡ βασιλεία μου, cum de se loquuntur Imperatores Constantinopolitani passim. Adde Diurnum Roman. cap. 2. tit. 3. Vide Dissertationem nostram de Imperatorum Byzantinorum Numismatibus.

¶ IMPERLATUS, Ornatus *perlis* seu unionibus. Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 94. *Item quod nulla domina sive mulier audeat portare cappellum Imperlatum, sive smaltatum sub pœna unciarum 12.* Cap. 95. *Item uxores tantum Militum possint portare grilandam Imperlatam & cum gemmis & auro.* Vide *Perla.*

IMPERNATUS, ut *Imperlatus.* Vide *Perna* 2.

IMPEROSITAS, *Majestas*, Johanni de Janoa. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Imperositas, Majesté*, Imperialis dignitas.

¶ IMPERPETI, pro *Perpetim*, Perpetuo. Chartular. S. Vandreg: to. 2. p. 2001. ea Charta anni 1153. *Hugo D. G. Rotomag. Archiep.... Contulimus nostra autoritatis munimine Imperpeti duratura, &c.*

¶ 1. IMPERS, καλυπτήρ, Tegmen, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS.

¶ 2. IMPERS, *Expers, sine parte.* *Ambr. super Egisippum: Vestro prælio omnes implicabuntur, nec erit nostra ulla regio vestri Impers decoris.* Joh. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Impers, Sans partie.*

¶ IMPERSONALITER Altare seu Ecclesiam Monasterio vel Collegio tradere dicitur Episcopus, cum nullum sibi jus reservat *Personam* seu Clericum, qui ei Ecclesiæ deserviat, nominandi, aut certam præstationem, quam Altarium redemtionem vocabant, accipiendi, cum instituitur nova persona. Hac notione legitur tom. 5. Annal. Benedict. pag. 310. 387. & in Vita Urbani II. PP. to. 3. Operum Posthum. Mabillonii & Ruinartii p. 213. &c. Vide *Persona*

¶ IMPERSONALITER, Alia notione. Epitome Constitutionum Eccl. Valent. to. 4. Concil. Hispan. p. 170. *Ne quis ex Beneficiatis circa onus Missarum sibi incumbentium dubitet pro varietate clausularum institutionis beneficii sui, declararunt quod institutio loquitur Impersonaliter, scilicet quod quotidie, vel expresse, quod per se, vel per alium celebret, seu faciat celebrare.*

¶ IMPERSONARE, in *Beneficio* seu Ecclesia *Personam*, i. Clericum constituere. Vide *Persona.*

¶ IMPERSONATUS, dicitur de Conventu qui potestatem habet *Personam* in Ecclesia instituendi, apud Th. *Madox* Formul. Anglic. pag. 248.

¶ IMPERSUASIBILIS, Cui nihil persuaderi potest, in Epist. Cleri Nannet. ad Leonem IX. PP. apud Marten. to. 1. Collect. novæ in 4o. part. 2. p. 24.

¶ IMPERTINENS, Ineptus, insulsus, Gall. *Impertinent*, in Vita B. Coletæ n. 54. to. 1. Martii

pag. 553. *Impertinentia verba*, apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 906.

¶ IMPESIUM, Prælium, forte sic dictum ab *Impetu*, quasi *Impetium*. Litteræ Philippi Franc. Regis an. 1329. to. 2. Hist. Dalphin. p. 224. *Notum facimus, quod cum dilectus & fidelis consanguineus noster Guigo Dalphinus Vienn. ad nostram requisitionem dilecto & fideli nostro Johanni de Cabillione Comiti Altissiodorensi, quem idem Dalphinus in Impesio captum in bello suo & in terra sua prisionarium detinebat, elargitionem prisionis, usque ad instans festum S. Andreæ Apostoli concessisset.*

¶ IMPETEIUS, Impetuosus, violentus. Glossar. Lat. Græc. *Impeteius*, *βίαιος*. Sangerman. habet *Inpeteins*.

¶ IMPETERE, Imponere, expetere, exigere. Præceptum Lotharii Regis Franc. pro Monasterio S. Petri Carnut. apud Mabill. to. 4. Annal. Benedict. p. 689. *Nullo tempore aliquis Principum ecclesiasticorum aut sæcularium... in claustro prædicti Monasterii, aut in cunctis rebus... ipsi adjacentibus aliquas Impetat exactiones, neque bannum, neque districtum, aut quidquid in aliqua terrena justitia titulo dici potest.* Vide *Impechiare*.

¶ IMPETIGINOSITAS, *Scabiositas*, Johanni de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Impetiginositas*, *Dertruyie* (à Gallico *Dertre* vel *Dartre*, Scabies,) *Rugne seche*.

¶ IMPETRATUS, *Θυσία*, in Glossis Lat. Græc. Sangerman. MSS. Sacrificatio Impetratoria.

¶ IMPETUM. Conventio inter Arelatenses & Barralum an. 1245. è MS. D. *Brunet* fol. 79. v°. *Non faciat dictus Barralus, nec fieri patiatur aliquod Impetum... ante caput pontis, quod est Trencatalbiarum, per quod minus libere ire & redire possint.* Puto legendum esse *Impedimentum*.

IMPETUS, Aggressionis crimen. Vide *Pergus*.

¶ IMPEYSONATUS, f. Inclinatus. Visitatio anni 1347. to. 1. Hist. Dalphin. p. 67. col. 2. *Domus mercati,.. quæ male fundata & Impeysonata est à parte superiori... reparetur.*

¶ IMPHALERARE, Phaleris instruere, ornare. Vide in *Phalera*.

¶ IMPIARE, Profanare, impie agere, scelere contaminare. Gloss. Lat. Græc. *Impio*, *μιαίνω*. Gloss. Cyrilli: *ἀσεβῶ*, *Impior*, *Impie facio*. Jonas Aurelian. lib. 3. de Institut. laicali cap. 15. *Hæc consuetudo in tantum quibusdam irrepsit, ut se in hoc facto peccare non intelligant, dicentes nihil obesse illis, quorum ossa Impiant, cum utique si illis non obsit, plurimum sibi tamen noceat... Desinant ergo homines Impiare ossa mortuorum.* Guibertus lib. 1. de Vita sua: *Quibuslibet impuritatibus Impiari.* Idem lib. 1. de Pigneribus Sanctorum: *Sunt enim quamplurima super quibusdam Sanctis relationes, quibus potius eorum præconium apud infideles Impiari poterat, quam aliquatenus illustrari.* Vide Turnebum l. 15. Advers. c. 6.

¶ IMPIATUS, *Sceleratus*, apud Festum.

¶ IMPIGNORARE, Oppignerare, pro pignore tradere, Gall. *Engager*, *Hypothequer*. Charta anni 1292. apud Ludewig. to. 5. p. 435. *Hypothecamus & Impignoramus, & Hypothecata & Impignorata præsentibus assignamus, &c.* Computus anni 1333. to. 2. Hist. Dalphin. p. 281. *Pro redimendo mantello Domini, qui erat Impignoratus, &c.*

¶ IMPIGNORATIO, Pignoris obligatio, Gall. *Engagement*, in Litteris an. 1348. apud Ludewig. tom. 5. pag. 568.

¶ IMPIGNORANTIA, in Charta Bernardi Attonis Vicecomitis an. 1124.

¶ IMPIGRABILE, *ἀπρίγαβιλε*, ut ex vett. Glossis legit Martinius, pro *ἀπρίγαβιλε*, Actuosum, non pigrum.

IMPILARE, *Convicio proscindere, castigare, impugnare*, Papias. [MS. Bituric. *Impilasti convicio, pro cecidisti, vel castigasti, impugnasti.*]

¶ IMPINCTIO, Impulsio, sollicitatio. Notitia anni 1074. inter Instrum. to. 1. Gall. Christ. pag. 44. *Postmodum suasionibus & Impinctionibus, ut ita loquamur... victus, &c.*

IMPINGERE. Lex Salica tit. 33. §. 1. *Si quis Baronis viam obstaverit, aut eum Impinxerit, &c. In puteum aut in pelagus Impingere*, tit. 43. §. 10. *Impingere in aquam*, ut in Addit. ad leg. Frision. tit. 3. §. 31. *Impingere alium ut cadat*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 6. §. 5. tit. 16. §. 3.

¶ IMPIPERARE, Pipere condire *Ova Impiperata*, in Consuet. MSS. Monasterii Solemniacensis.

¶ IMPIREUM, pro *Empyreum*, Summum cœlum, Gall. *l'Empirée*, à Græco *πῦρ*, Ignis, præ lumine & splendore sic appellatum. *Cum Angelis in Impireo*, in Vita B. Giraldi de Salis, apud Marten. tom. 6. Amplis. Collect. col. 1002.

¶ IMPLA, Velum. Marten. de antiqua Eccl. Disciplina pag. 341. ex Missali Mozarabum: *Supra dictam patenam & calicem ponat Implam & pulcram; quæ quidem Impla cooperiat totum calicem.* Vide *Gausapa*.

¶ IMPLACITARE, In placitum & jus vocare. Charta Philippi Aug. an. 1194. pro Atrebatensibus: *Nullus civium debet alium Implacitare de catallo, nisi coram justitia nostra & Scabinis, & si alias Implacitaverit, &c.* Occurrit in Vita B. Lanfranci, to. 6. Maii pag. 848. & S. Anselmi, tom. 2. April. pag. 909. Vide *Placitum*.

¶ IMPLAGARE, Plagis, id est, retibus irretire, apud Sidonium lib. 9. Epist. 6.

¶ 1. IMPLAGIUM. Isid. lib. 19. c. 5. *Minus autem rete Implagium dicitur à plagis; nam plagas proprie dicimus funes illos, quibus retia tenduntur circa imam & summam partem.* Cangius supra scripsit *Emplagium*: quod vide.

¶ 2. IMPLAGIUM, f. Expletio, completio, Gall. *Remplage* vel *Remplissage*. Charta Thomæ Abb. Sangerman. an. 1248. è Tabulario ejusd. loci: *Licebit nobis & Ecclesiæ nostræ habere bannum singulis annis in dicta villa de Antogniaco de duabus tonis, quæ ibi sunt, vel aliis tantumdem tenentibus, cum duobus trossulis pro Implagio.*

IMPLANARE. Joan. de Janua, & Will. Brito in Vocab. *Implanare, dicitur decipere, vel in errorem ducere. Unde Eccles. cap. 15. 12. Non dicas, Is me Implanavit. Et cap. 34. Qui Implanatus est, &c. & componitur Implanare, ut dicunt quidam, ab in, & planos* (*πλάνος*) *quod est error, vel vagatio.* Gloss. Lat. Gr. *Plano*, *ἀποπλανῶμαι*. [*Implano*, apud Martinium qui pro *ἀποπλανῶμαι* restituit *ἀποπλανάω*. S. Cyprianus: *Si quis putat se aliquid esse, cum non sit, seipsum Implanat*: pro quo vet. Interpres habet Galat. 6. 3. *Ipse se seducit.*] Fridegodus in Vita S. Wilfridi cap. 23.

Syngraphidem scripsit, munus venale notavit,
Quæis Adalgisum collatis subdole Regem
Implanare opibus Ervinus Philocompos.

IMPLASTRARE. Victor in Epist. ad S. Fulgentium: *Minoravit se paululum magnitudo, ut cum osculatur mortuum Implastraret animam, & redderet puerum vivum.*

¶ IMPLASTRUM *dictum eo quod inducatur*, Papiæ. MS. *Implaustrum*; pro *Emplastrum*, *Emplâtre*.

¶ IMPLECTERE, Mulctam impositam solvere. Chartul. Aptense fol. 137. *Sit culpabilis & Impleturus* (l. implecturus) *auri libras duas.* Hinc emendandum videtur Instrum. 1. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 1. *Tunc sit culpabilis & Implectari tantum libras auri XVI. componat.* Vide *Plecta* 2.

IMPLEGIARE. Vide *Plegium.*

IMPLEITÆ, Sumptus in emendas merces, vel ipsæ merces emptæ, ex Gallico *Empletes.* Fori Morlanenses art. 37. *Nullus … teneatur solvere in Ortesio lesdam, sive pedagium de aliquibus mercibus, vel Impleitis, quas habeant seu apportent & adducant in villa Ortesii.*

¶ IMPLEMENTA, An idem quod *Impleita*? Litteræ an. 1541. apud Rymer. tom. 14. pag. 723. *Cum omnibus & omnimodis vasibus, jocalibus, ornamentis, bonis, catallis & Implementis.*

IMPLETOR, Fullarius, Goldasto ad Ephemerides Monasterii S. Galli 5. Kal. Dec.

¶ IMPLICAMENTUM, Impedimentum. Remigius Autissiod. Homil. in Evang. *Ecce nos reliquimus omnia: Hæc sancti Evangelii lectio … congruit eis qui cuncta mundi Implicamenta pro amore divino postponere … eligunt.* Imit. Christi lib. 2. cap. 8. *Sine alicujus creatura Implicamento.*

IMPLICARE, Expendere, insumere, ex Gall. *Employer.* M. Pastorale Eccles. Paris. lib. 2. ch. 147. *Dedit 40. libras Implicandas in augmentum communitatis.* Passim pariter in Necrologio ejusdem Ecclesiæ: occurit etiam apud Stephanum Julianum in Vita B. Coletæ n. 50. & in Charta anni 1247. in Probat. Hist. Monmor. p. 411. *Implicatura, Emploi*, in eadem. [Vide Glossarium Lobinelli to. 3. Hist. Paris. Le Roman *de la Violette* MS.

Mais Girart seu mantel lui ploye
Le serpant sou copy Employe.]

IMPLICARI IN SERVITIO, Idem quod *Inclinari*, de qua voce infra, in servitutem redigi. Capitulare 3. an. 819. Edit. Baluzianæ cap. 3. *Si quis ingenuus ancillam alienam in conjugium acceperit, ipse cum ea in servitio Implicetur.* Et cap. 6. *Judicatum est ab omnibus ut si francus homo vel ingenua femina in servitio sponte sua Implicaverit, &c.*

IMPLICATRIX, *Ornatrix.* ἐμπλέκτρια, in Gloss. Græc. Lat. quæ capillos mulierum recte *implicare* novit.

¶ IMPLICISCERE, *Implicare.* Papias. Hinc emendandæ Gloss. Isid. ubi: *Implisceret, Implicaret*: legendum quippe *Impliciseeret.*

¶ IMPLICITARE, In jus vocare, pro *implacitare.* Epist. an. 1153. to. 8. Spicileg. Acher. p. 580. *Qui* (Robertus Episc.) *justiciarius totius Angliæ … in ultimo vitæ suæ anno bis Implicitatus est à Rege per quendam justiciarium ignobilem, & damno gravissimo cum dedecore bis afflictus.* Vide *Placitum.*

¶ IMPLODERE, Cum plausu imponere. *Dicenti coronam implodit*, in Vita S. Eulogii Mart. to. 2. Martii pag. 91.

¶ IMPLOMBARE, pro *Implumbare*, Plumbo claudere, signare. Miracula S. Bononis to. 5. Maii pag. 191. *Clausaque & Implombata fuit dicta area.* Vitruv. lib. 10. cap. 6. *Ferreos chodaces in capitibus scaporum Implumbavit.*

IMPLUMBARI. Constitut. 20. in Appendice Codicis Theod. *Hinc adduci jussimus, & manus ejus Implumbari.* Constit. 21. *Impliciti sceleris auctores coercitos Plumbo exilium, in quo omni vita sua tempore affligantur, accipiet.*

IMPLUTUS, Madidus, super quem pluit. M. Robertus de Sorbona in Serm. de Conscientia: *Si tales homines cum sint cum papolardis viris & religiosis, dicunt: Orate pro me, & faciunt gallum Implutum, & contrafaciunt Magdalenam.*

IMPLUVIUM, Pluvia. Sugerius in Ludovico VI. cap. 4. *Mutata quippe grata aëris temperie, ingrata & turbulenta intemperies emersit, tantoque & tam horribili Impluvio tonitruorum coruscatione totam terram in nocte turbavit, &c.*

¶ IMPOENITENS, Quem non pœnitet, perstans in peccatis. Vox Biblica quæ occurrit to. 3. Concil. Hisp. p. 122.

¶ IMPOENITENTIA, Peccandi pertinacia, apud Johan. Sarisber. & alios recentiores.

¶ IMPOENITUDO, Eadem notione, in Barthii Glossario, ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ IMPOLLIRE, *Detrahere, protrahere.* Papias.

¶ IMPOMIFER, Qui non fert *poma* seu fructus. Dicitur de quavis arbore fructus non ferente, apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 85. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 100. & alibi non semel. Vide *Pomifer.*

IMPONERE PSALMUM, LITANIAM, est eorum cantum incipere, &, quo vocis sono decantari debeant, designare. Ordo Romanus: *Schola vero ad nutum Diaconi Imponit Litaniam.* Liber Miraculorum S. Adelardi Abbatis Corbeiensis c. 8. n. 16. *Occurrunt Ambianenses cum S. Firmino, Corbeienses cum S. Adelardo: utique simul perveniunt, Antiphonas ex more Imponunt.* Vita S. Austrebertæ cap. 3. *Mox vero Imposito Psalmo, &c.* Adde Petrum Diacon. lib. 4. Chron. Casin. cap. 77. Gregorium Turon. de Vitis Patrum cap. 4. Fulbertum in Vita S. Autberti Episcopi Camerac. Regulam Magistri, Leonem Atinensem in Translatione S. Marci Episcopi Atinensis num. 7. Rainaldum Abbat. Vezeliacensem in Vita S. Hugonis Abbat. Cluniac. num. 10. Ezelonem in Vita ejusdem sancti Hugonis n. 11. &c.

¶ IMPOPEE. Charta an. 37. Conradi Regis apud Stephanotium to. 7. Fragm. MSS. p. 349. *Quod si ad ipsum terminum pretium ipsum non fuerit persolutum, mansus ipse sit suus, lingua rustica Impopée.*

IMPOPULARIS, IMPOPULABILIS. Papias: *Impopularis, inusitata; Impopulabile vero, illæsum.*

¶ IMPORCARE, Sulcare, porcas facere. Gloss. Lat. Græc. *Imporco*, αὐλακίζω. Columella lib. 1. c. 10. *Cum semen crudo sole ingesserimus, inarabimus, Imporcatumque occabimus.*

IMPORTABILIS, δύσφορος, in Gloss. Græc. Lat. *Importabiles dolores*, apud Anastasium Bibl. in Hist. Eccl. ubi Theophanes, ἀφόρητοι ὠδῖνες. [*Mulier Importabilis omnibus & invisa*, apud S. Bernardum in Vita S. Malachiæ, cap. 25. *Importabiles labor*, in Edicto an. 1358. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 336.]

¶ IMPORTANCIA, IMPORTANTIA, Gall. *Importance*, Momentum, pondus. Statuta Capituli Tull. an. 1497. cap. 9. *Et si res ipsa esset magnæ Importanciæ, &c.* Legitur *Importantia*, apud Acher. to. 9. Spicil. p. 328. Rymer. to. 7. p. 638. Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 583.

¶ IMPORTANS, Utilis, magni momenti, Gall. *Important*, ex quo in Epistola anni circiter 1408. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 900. *Percurram igitur, Importantiora legens ex plurimis.*

IMPORTITOR, *Qui portas facit*, Jo. de Janua. [*Faiseur de portes*, in Glossario Sangerman. Lat. Gall.]

¶ IMPORTUNARI, Importune instare. Gonzo in Miraculis S. Gengulphi, to. 2. Maii p. 649. *Huic*

tun:

& tunc senex quidam visione persæpe assistens Importunabatur dicens, &c.

IMPORTUNIUM, Importunitas. Concilium Matisconense II. can. 8. *Ut quicumque culpa compellente, aut potentum Importunia non sustinens sua gremium matris Ecclesiæ petierit, &c.*

IMPORTUNUS. Edictum Dominicum de honore & adjutorio Episcopis præstando ann. 800. *Si quis autem, quod absit, unus ex vobis ullus de nonis & decimis censibusque reddendis atque renovandis negligens apparuerit, & Importunus Episcopis nostris de his, quæ ad illorum ministerium pertinere noscuntur, ... contradicere præsumpserit, &c.* id est, cum pertinacia & obstinatione.

¶ IMPOSITA, Mandatum. Gloria posthuma B. Ambrosii Senens. to. 3. Martii p. 243. *Facta tamen Imposita de infra scriptis apud actum palatium.*

¶ IMPOSSIBILIS, Impotens, Gall. *Impuissant.* Acta S. Pontii Mart. to. 3. Maii p. 278. *Licet incredulitas tua Impossibilem Dominum nostrum dixerit; ego tamen in nomine Domini JC. credo, ut pœna tua ad nihilum redacta, nullum corpori meo dolorem incussant.* Passio SS. Sisinnii & Martyrii, to. 7. Maii p. 43. *Nisi quia Impossibilem me, in insequendo ista, confiteor referendi.* Litteræ an. 1262. apud Rymerum to. 1. p. 754. *Ad quæ tam pro loci distantia, quam pro temporis brevitate nos jam Impossibiles effici satis liquet, ... in quibus nostram impotentiam, non voluntariam, sed potius necessariam, regali Excellentia vestra habere placeat excusatam.*

¶ IMPOSSIBILITAS, Impotentia, imbecillitas. Translatio S. Jacobi Apost. tom. 3. Concil. Hisp. p. 124. *Ut omnium imbecillium in te se inclinantium Impossibilitates sustentes & foveas.*

IMPOSSIBILITER, Coacte. Vide *Possibilitas.*

¶ IMPOSTA, vox Italica, Gall. *Impôt*, Vectigal, tributum. Chron. Parmense ad ann. 1302. apud Murator. to. 9. col. 845. *Fuerunt impositi per Commune Parmæ mille equi de Imposta*, id est, Vectigales. Vide *Impostus.*

¶ IMPOSTRIX, Quæ decipit, imponit. Vita Vener. Idæ Virg. to. 2. April. p. 159. *Blasphemisque vocibus Impostricem, & hypocritico respersam vitio, devotissimam Dei famulam inclamare aggressus est.*

IMPOSTURARE, Decipere, fallere, *User d'imposture*, ab *impostura*, quæ vox prisco Latio vix nota: unde *impostores* Christiani olim appellati Ulpiano leg. 1. D. de Var. & extr. cognition. qui &, *impostura*, vocem usurpat in leg. 3. de Crim. stellionat. ut & utramque alii sequioris ævi Scriptores. Anonymus de Orthographia: *Imponere, pro fraudem facere, aliquando dicitur, unde Impostura vocatur, cum argumentum vel aurum vilioris metalli adulteratur; & qui hoc facit, Impostor vocatur. Unde etiam qui aliquid fraudis facit, aut simulationis, Impostor solet appellari.* Gregorius M. PP. lib. 3. Dialog. cap. 14. *Hunc simulatorem dicere, & verbo rustico cœpit Impostorem clamare.* Gloss. Lat. Gr. *Impostor*, ἐπιθέτης. Hincmarus Remensis in Opusc. 55. Capitulor. c. 18. *Quidam ipsas scripturas verbis illicitis Imposturaverunt.* Baldricus lib. 3. Chronici Cameracensis: *Summa curetis vigilantia, ne antiqua ... religionis nobilitas aliqua adinventionis novitate Imposturetur.* Vetus orbis descriptio cap. 18. *Non enim est apud illos ulla Impostura; sed singuli eorum, quod pollicentur, certe sciunt.*

¶ IMPOSTURATIO, Impostura, fraus, deceptio. Chron. Watinense inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 824. *Diversis tamen quæstibus conluctantur medici, diversis Imposturationibus adquirunt medici, diversis modis seipsos extrudunt medici, multis assertionibus promittunt, multis promissionibus fallunt.*

IMPOSTUS, Tributum impositum, Gallis *Impost.* Charta ann. 1272. apud Joan. Carpentarium in Hist. Cameracensi: *Compositionem pro talliis & Impostibus, &c.* [*Pro medietate talliarum & Impositionum*, in Instrum. to. 3. novæ Gall. Christ. col. 38. Vide *Imposta.*]

IMPOTENTES, Mutilati, debiles, quomodo etiamnum *Impotens* dicimus. Capit. 6. ann. 819. c. 7. Edit. Baluzianæ: *De viduis & orfanis & pauperibus, vel omnibus Impotentibus, &c. Impotens* ad matrimonium, apud Albertum Argentin. p. 168. Sextus Platonicus lib. 1. de Medicina animalium cap. 5. *Ad eos, quibus semen fluit, & non potentibus, &c.* Vide Synodum Vermeriensem an. 752. can. 17. & supra in *Apocopus.*

IMPOTIONARE, Veneno propinato extinguere, unde Galli *Empoisonner* habent. Ordericus Vitalis lib. 4. p. 532. *A Normannis Impotionatus occubuit.* Vincentius Belvac. lib. 33. c. 36. *Dicebaturque ab omnibus, quod ibidem ... fuisset Impotionatus.* Leges Willelmi Nothi vernaculæ cap. 38. *Si home Enpoissoned altre, seit occis, u permanablement eissille.* Id est: *Si quis aliquem Impotionaverit, occidatur, aut perpetuo exilio damnetur.* Hic enim excutiit eruditus Interpres.

IMPOTIRE, *Divestire, ut, impotiatis eum præbenda sua, id est, divestiatis, & derivatur ab impos, potis.* Ita Joan. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Impotire, Devestir, Dessaisir.*]

IMPOTUS. Lex Salica tit. 27. *De furtis diversis*, §. 8. *Si quis Impotos de melario aut de pirario tulerit, &c.* Editio Heroldi tit. 27. §. 21. *Si quis Impotus de pomario aut de pirario, &c.* Ubi *Impotus*, vox confecta ex Belgico Theutonico *inte*, insitum, & *pote*, surculus, calamus; unde nos *Ente* dicimus. Forte igitur pro *impotes*, legendum erit *impotos*, quo accedit Editio Heroldi, ex *int pote.*

☞ Si fidem habemus Eccardo, omnia sunt ab *Impositus*, unde corrupte *Inpotus* & reliqua formata. *Imp* Cambro-Britannis quoque Surculus est. Addit idem Scriptor: Nos à posteriori *Inpots* parte deflexímus etiam nostrum *Psten*, *Pfoten*, Surculos inserere, *Propfen.* Quod jam Winsbekio notum fuit, qui §. 36. canit:

Sun, du solt boeneliche sitte
In dinen sinnen lassen Pfaden.

¶ IMPRÆCEPS, pro *Præceps*, Festinus, properans. Vita S. Romani Archiep. Rotomag. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1661.

Forte sed Impræceps turba stipante minister,
Dum pede festinat, ne Pontifici mora fiat,
Labitur è manibus, fractum vas evacuatur.

¶ IMPRÆDATIO, Prædatio, in Capitulis Caroli Calvi tit. 22.

¶ IMPRÆGNARE, Gravidare, gravidam facere. Utuntur Jo. Sarisber. l. 8. c. 11. Lamb. Ardensis apud Lodewig. tom. 8. p. 389. Bern. de *Breydenbach* Itin. Hierosol. pag. 114. & alii recentiores. Will. Brito Philipp. 5. usurpat pro *Augere:*

Ulsius fusos potes Imprægnare Philippo.

Vide Vossium de Vitiis Lat. Ling. lib. 1. c. 23.

¶ IMPRÆGNATUS. Idem Will. Brito Philipp. 7.

Et jam finis erat hyemis, tellusque calore
Imprægnata novo flores gignebat & herbas.

¶ IMPRÆMEDITATE, Sine prævia meditatione, imprudenter, extemplo. Buschius de reformat. Monast. apud Leibnitium to. 2. Script. Brunsvic. p. 876. *Impræmeditate subito feci sic.*

IMPRÆSTABILIS. Salvianus lib. 4. de Gubern. Dei: *Dicentes Deum incuriosum, Deum non intendentem, Deum negligentem, Deum non gubernantem, ac per hoc immisericordem, & Imprastabilem, inhumanum, asperum, durum.* Ubi Brassicanus *imprastabilem* dictum à Salviano Deum opinatur, *qui nihil prastet pro rei dignitate.* [Martinius exponit, *Non placabilem, non propitium.*]

IMPRÆSTARE, Commodare; IMPRÆSTITUM, Mutuum. Vide *Prastare.*

IMPRÆTERMISSE, Sine mora, ac dilatione, utuntur Cresconius in Breviario Canon. c. 129. Nicolaus I. PP. Epist. 7. c. 1. Epist. 39. Hadrianus II. PP. Epist. 6. Joannes VIII. PP. Epist. 23. 30. Herardus Turonensis in Capitul. cap. 133. Regino lib. 2. de Ecclesiast. discipl. c. 1. Anastasius Bibl. in Præfat. ad VIII. Synod. initio, &c. [Pro *Continue*, sine intermissione, usurpat Lambertus Ardensis apud Ludewig. to. 8. pag. 490. *Quandoquidem cum eo semper & Impratermisse, ubi flatteaarius esse nequivit, strenuissimum in armis nepotem suum ... consocium reliquit.*]

¶ IMPRÆVARICANDUS, Inviolabilis, perpetuo duraturus. Præceptum Caroli Calvi apud Baluz. to. 2. Capit. col. 1482. *De quibusdam rebus à gloriosis Imperatoribus Karolo avo nostro & Ludovico genitore nostro eidem Ecclesia nostra* (SS. Emetorii & Genesii) *per pracepto Impravaricanda concessis.*

¶ IMPRECARI, Bene precari. Translatio SS. Sebastiani & Gregorii n. 5. *Fit unus omnium in hac re consensus, & ut felicem obtineat exitum votis Imprecantur unanimes.* Recurrit ibid. num. 7.

¶ IMPRECARIA, Species exactionis, de qua sermo est in *Precaria* 2. Charta anni 1155. Histor. Lossensis p. 107. *Erit vero tam ipsum predium, quam familia collata cum predio, liberum ab omni advocatorum exactione, sive Imprecaria, vel angaria, vel placitis, vel hospitiis.*

¶ IMPRECATIO, *seu Benedictio Principis noviter nati*, apud Mabill. tom. 3. Analect. p. 502. ubi refertur Benedictio Ludovici filii Ludovici Ducis Andegav. post ejus baptismum facta à D. Johanne Alexandrino Patriarcha an. 1377.

¶ IMPRECATIONES, in vett. Instrumentis adhibitæ. Vide *Maledicere.*

¶ IMPREMIA, *ἐγκύρωσις*. Glossar. Videtur dici ab *Imprimo*; ut sit delineatio, quæ primum tabulæ alicui imprimitur. Martinius in Lexico. Supplem. Antiquarii præfert, *Impremia.*

¶ IMPRESSOR, Librarius, typographus, Gallis, *Imprimeur*, in Litteris an. 1552. apud Rymer. to. 15. pag. 356.

¶ IMPRESSORIA Ars, Typographia, Gall. *Imprimerie.* Utitur Trithemius lib. 1. Exhortat. homil. 7. & Epist. 48. inter familiares.

¶ IMPRESTARE, Commodare, Gall. *Prêter*; IMPRESTITUM, Mutuum, Gallis, *Emprunt.* Vide *Prastare.*

IMPRETIABILIS, Pretium omne superans, passim apud Matthæum Paris.

¶ IMPREVARICABILIS, ut *Impravaricandus*, Qui violari non debet, in Præcepto ann. 878. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 207.

¶ IMPREYSIA, ut *Imprisa*. Instrum. ann. 1342. Hist. Dalphin. to. 2. p. 441. *Impreysiam fecistis de invadendo terram, bona & jura & subditos Dalphinales, & ex preposito & Impreysia, armis bellicis sumptis ... more hostili intravistis, &c.*

¶ IMPRIMITUS, pro Imprimis. tom. 2. Annal. Benedict. pag. 702. tom. 3. pag. 721. col. 1 apud Leibnit. to. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 102.

¶ IMPRIMUM, Eadem notione, pluries in Histor. Harcur. to. 4. p. 1397.

IMPRISA, IMPRISIA, Militaris expeditio, vel quodvis opus, quod aggredimur, Italis *Impreso*, nostris scriptoribus ævi medii, *Emprise*, hodie *Entreprise.* Vide Dissertat. 7. ad Juinvillam p. 176. 180. Epist. Ingerranni Dom. Cociaci ad Theob. Comitem Campan. in Chartul. Campan. Thuani fol. 180. *Multum nobis cederet ad honorem, si Imprisam, qua sicut dicitur, adversum vos & nos incæpta erat, disrumpere possetis, & illis cederet ad dedecus, qui Imprisiam illam, ut dicitur, incæperant, nisi eis, quibus Imprisierant, auxilientur.* [Forma pacis inter Reges Franciæ & Angliæ ann. 1216. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 859. *Dominus Lodovicus quittat omnes Barones & homines de regno Anglia de omnibus terris domini Regis ab omnibus homagiis, fidelitatibus, confœderationibus & Imprisiis, & de catero cum illis nullam inibit confœderationem.*]

IMPRISII, Qui *imprisia*, seu partibus alicujus favent, vel alterius tutelam suscipiunt, quomodo dicimus *Emprendre*, vel *Entreprendre le party de quelqu'un*, unde vocis origo. [Charta Philippi August. Reg. Franc. an. 1202. apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu pag. 328. *Barones vero Pictavia qui Imprisii nostri sunt, & alii quos voluerimus, facient nobis homagium ligium.* Occurrit iterum in Conventionibus ejusd. Regis cum Rege Angliæ ann. 1220. apud Marten. to. 1. Collect. Ampliss. col. 1144. & 1145.] Matth. Westmonaster. an. 1224. p. 281. *Respondit praterea quod juramentum in Anglia factum, ex parte Regis Anglorum fuerat violatum, dum Imprisii sui ob redemptionem gravissimam sunt redempti.* Concordia facta inter Henricum Reg. Angliæ & Ludovicum primogenitum Regis Franciæ. *In primis quod omnes homines & Imprisii Domini Ludovici & coadjutores sui Anglici ...., habeant terras suas, &c.* Charta Henrici Reg. Angl. in Additam. ad Matth. Paris pag. 127. *Videlicet quod nos erimus Imprisii ejusdem Regis Castella contra omnes homines, & juvabimus eum cum toto posse nostro bona fide.* Utitur hac notione non semel Matth. Paris p. 206. 207. 218. 654. Falluntur, qui à Gallico *prix*, pretium, vocis etymon accersunt, quasi sint *alteri pretio auctorati.*

EMPRISIA, Idem quod *Imprisia.* Concilium Rossiacense an. 1258. can. 1. *Confœderationes, conspirationes, colligationes, Emprisias, tacitas vel expressas, & alias machinationes, &c.*

¶ IMPRISINAMENTUM, apud Rymer. to. 2. p. 614. pro *Imprisonamentum*: quod mox vide.

¶ IMPRISIUS. Vide *Imprisii* in *Imprisa.*

¶ IMPRISONAMENTARE, In carcerem conjicere, Gall. *Emprisonner*, Rymer. to. 15. p. 64.

¶ IMPRISONAMENTUM, In carcere detentio: Gall. *Emprisonnement*, apud Rymer. to. 5. p. 4.

IMPRISONARE, ut *Imprisonamentare.* Vide *Prisona.*

¶ IMPRISUS, Ad certum diem vel locum indictus, à Gall. *Empris*, *Entrepris*, Susceptus. Charta anni 1279. apud Rymer. tom. 2. p. 1073. *Est enim visa Imprisa inter ipsos duos Reges in media Quadragesima apud Bellum Quadrum.* Vide *Imprisa.*

¶ IMPROBABILITER, Imprudenter. Atto Vercell. apud Acher. to. 8. Spicil. p. 80. *Ne postea si reprehensibilis videatur, pœniteat eos principem populi non ad liquidum judicasse, sibique metuat imputandum quod meretur, civem Improbabiliter ordinavit.*

¶ 1. IMPROBITAS, *Pusillanimitas*, in Barthii Glossario, ex Gautherio de Bellis Antiochenis.

¶ 2. IMPROBITAS, Molestia, importunitas. Luc. 11. 8. *Propter Improbitatem tamen ejus surget, &c.* Vide Annal. Benedict. tom. 3. pag. 292. & infra *Improbus.*

¶ IMPROBRIOSE, Probrose. Epistola Cardinalis Sabinensis de expugnatione urbis CP. an. 1453. *Feminas virtute prædita & nobilitate, vituperose & indecore detractas, nonnullis injuriis, ac si meretrices & prostibulo instituta essent, trahebat, cadens & Improbriose ac inhoneste eas vituperans, &c.*

¶ IMPROBROSUS, Probrosus. Vita B. Caroli Boni o. 48. to. 1. Mart. pag. 137. *Diversis suppliciis Improbrosis, ut dignum erat, tormentati.*

IMPROBUS, Molestus. Hermes apocryphus lib. 1. c. 3. *Sed tu non desinis in petendo revelationes, Improbus enim es.* Infra: *Consummavit igitur enarrationem turris. Ego vero, cum adhuc essem Improbus, interrogavi illum, &c.*

IMPROCERATUS, Non procerus, humilis. Gl. Lat. Gr. *Improcerata, εὐτελῆ, ταπεινά, ἄσεμνα.* Sed leg. *Improcera, τὰ εὐτελῆ,* &c. [*Inprocerata*, in Supplemento Antiquarii.]

¶ IMPROCURATUS, Orbatus, destitutus, cujus nulla cura est. Buschius de Reform. Monast. apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 858. *Quoniam D. Deus eorum est procurator, & non dimisit eos Improcuratos de cunctis sibi necessariis.*

IMPROLOQUIBILE, ἀλάλητον, in Gloss. Lat. Gr. [Supplem. Antiquarii: *Inproloquibilis, ἀλάλητος, Inenarrabilis.*]

¶ IMPROPERANTER, Cum improperio. Promissio B. Thomæ Mart. in Anecd. Marten. to. 3. col. 1878. *Alioquin non diceret Dominus Improperanter malis Ecclesiarum Rectoribus per Ezechielem: Non opposuistis vos murum pro domo Domini, &c.*

IMPROPERIUM, Dedecus, convitium, injuria, derisio. Sueno Aggonis filius in Histor. Danica: *Nam & tunc temporis ignominiosum extitit Improperium, si solum duo jugularent.* Utitur sæpe vetus Bibliorum Interpres.

¶ IMPROPRIATUS, f. Jure proprio possessus, apud Rymer. to. 15. p. 69. *Ego Thomas Wriothesley... Cancellarius Angliæ... tradidi... Henrico VIII. ... rectoriam meam Impropriatam de Southmymes.* Et infra: *Quæ habeo aut unquam habui de & in rectoria Impropriata de Southmymes in Comitatu, &c.*

¶ IMPROPRIETARIUS, Non proprietarius, qui rei alicujus non habet proprietatem & dominium. Albertus Mussatus apud Murator. tom. 10. col. 765. *Viduarum, pupillorum, pauperum civium, qui inquilini, vassalli, libellarii erant, ac Improprietariorum quibuslibet titulis uterentur, &c.*

¶ IMPROPUGNATUS, Indefensus. Marcell. lib. 29. *Quod si contigisset, Impropugnata civitas venisset in manus hostiles.* Et lib. 31. *Et tanquam signo erecto occultum... civitas perrumperetur Impropugnata.*

¶ IMPROTRACTIM, Sine mora, abjecta omni cunctatione. Litteræ an. 1402. apud Rymer. to. 8. pag. 273. *Nostris oppidanis & vicinis restitutio fieri deberet Improtractim.*

IMPRUNTATUM, Mutuum, ex Gall. *Emprunt.* Vide *Mutuum violentum.*

¶ IMPRUTAMENTUM, ut *Impruntatum*, Mutuum. Vide *Rogatio*, Census.

¶ IMPUBERE, Johanni de Janua, Non pubere, ut exponitur in Glossis Lat. Gall. San-German. MSS. u *Impubeo, Non croitre, non commencer avoir barbe.*

IMPUBLICARE, [In publicum seu fiscum redigere, confiscare.] Vide *Publicum.*

¶ IMPUDEFACTUS, Impudens, quem non pudet. *Impudefactus adulter*, in Epistola Montani Episcopi inter Concil. Hisp. to. 2. p. 270.

IMPUDERATUS, IMPUDORATUS, Impudens, absque pudore. Gloss. MS. *Impudoratus, inverecundus.* Lucifer Calaritanus lib. 1. pro S. Athanasio pag. 85. *Non despicis: evera comperimus tuos Arianos natos videlicet de Impuderato patre vestro diabolo.* [Concil. Tolet. VIII. *Recedant ergo talium desideriorum Impudorati fautores. Impudorati & audaces*, apud vet. Interpretem Irenæi lib. 3. c. 25.]

IMPUDORATE, pro *Impudenter*, dixit vetus Irenæi Interpres lib. 1. c. 21. [& lib. 2. c. 14.]

IMPULATOR, *Concitator, Incitator*, in Glossario MS. Reg. Cod. 1013. Infra: *Impulsor, Hortator, Concitator.*

¶ IMPULSARE, Excitare. Epistola encyclica Henrici V. Abb. Fuldensis ad alios Abbates Ordinis S. Benedicti; *Abbates quidam Ordinis nostri nos... multipliciter Impulsarunt, quatenus... assumere curaremus, &c. Aliquem de statu Impulsare*, apud Marculfum lib. 2. form. 52. Eum est dejicere, expellere, removere.

¶ IMPULSATUS, Illæsus. Joh. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. to. 2. Maii p. 270. *Multa pericula latronum & bestiarum, Martyri glorioso se devoveo, Impulsatus evasit.*

IMPULSORIUM ALÆ. Fridericus II. Imp. l. 2. de Venat. c. 27. *Reliqua vero tertia pars alæ descendit ab illo loco, qui dicitur Impulsorium alæ, & Gallice dicitur le bout, usque inferius.*

1. IMPUNUS. Fleta l. 1. c. 20. §. 22. *Si mercedem acceperint, per quod hujusmodi pannos Impunos vendi sustinerent.*

¶ 2. IMPUNUS, apud Johannem de Janua, ut Imponis, sine pœna. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Impunis vel Impunus. Non punis, sens peine.*

IMPURIA. Pirminius in Excerpt. ex libris Canonicis: *Qui Impurias, quæ ascunt homines super tecta* [*tectus*, apud Mabill. to. 4. Analect. pag. 586.] *mittere, ut aliqua possint eis denuntiare, quod eis bona aut mala adveniant, nolite eis credere, quia soli Deo est futura præscire.*

¶ IMPURIMUS, f. pro Impurissimos. Gloss. Lat. Græc. *Impurimum. ἀκάθαρτον.* Supplem. Antiquarii præfert *Inpurimum.* Vide *Inpuricia.*

¶ IMPUSTELLARE. Agnellus in Vita Sergii Episc. apud Murator. to. 2. p. 174. col. 2. *Cuncta atrii lychnea extinguantur, ne illis flamma candelarum nostra sciatia præstent, & quod possumus occulte abdicare, omnia Impustellentur, ignorante Pontifice nostro.* Mutin. cod. clarius habet, *In cryptis celentur.*

1. IMPUTARE, Non putare, non existimare, apud Sidonium lib. 9. Epist. 11. initio.

¶ 2. IMPUTARE, pro Amputare. Capitula General. S. Victoris Massil. MSS. *Ut omnis dissolutionis occasio à juvenibus Imputetur.*

¶ IMSIUM. Vide *Jussum.*

IN, Præpositionem, Germani, Poloni & Bohemi iis fere attribuunt, qui domini sunt locorum: cæteris nempe, *de, à*, vel *ab*, etiam iis, qui inde duntaxat orti vel oriundi sunt, etiamsi ibi non habeant, ubi pedem figant. Ita Martinus Cromerus lib. 1. Polon. pag. 105. Addit Ægidius Boillæus in Notis ad Ludovicum Davilam de Bello Germanico pag. 37. locorum, vel dignitatum ejusmodi, primogenitos dominos nude, secundogenitos vero in iisdem perinde sese indigitare, cum in Germania feuda majora divisionem admittant.

¶ IN VITAM ET IN MORTEM. Tabularium Savigneii: *Radulfus D. G. Dominus Filgeriarum. Re-*

gerius Viarius & Marchisus filius ejus anno MCLV, *coram me & Baronibus meis dimiserunt abbatiæ Savigneii viariam in Lovigneio, & ipsi cum Hamelino Breetas nepote Rogerii prædicti concesserunt semetipsos ecclesiæ Savigneii Ad Vitam & Ad Mortem, Ad Vitam scilicet, ut in ea monachi fierent, quando eis placeret; & Ad Mortem, ut ibidem sepelirentur, si in sæculo mori contingeret.* Ibidem: *Andreas dominus Vitrei & Alanus dominus de Dinan elegimus domum de Savigneio, ut ibi & nos & fratres nostri Robertus & Joscelinus habeamus sepulturam in capella S. Catharinæ juxta dominum Robertum de Vitreio patrem nostrum; & dedimus nosmetipsos & fratres nostros Abbati & Monachis Savigneii & In Vitam & In Mortem. Facta est hæc donatio in capitulo Savigneii coram omni conventu.* Ibidem: *Willelmus de Guichia elegi domum de Savigneio, ut ibi habeam sepulturam, & dedi meipsum abbati & monachis Savigneii & In Vitam & In Mortem. Hæc donatio mea facta est in Capitulo, &c.*

¶ INABSTINENTES, *Impatientes*. Gloss. Isid.

¶ INACIDUM VINUM, pro *Mucidum*, Vappa, vapidum vinum, Gall. *Vin poussé*. Vide in *Vinum*.

INACTE, Nulla re acta, *Sans rien faire*. Chronicon Montis-Sereni ann. 1156. *Henricus Dux Fresiam hostiliter ingreditur, sed Inacte revertitur.*

¶ INACTITARE, In acta publica referre. Litteræ an. 1432. apud Rymer. to. 10. p. 517. *Quod præmissa in rotulo Parliamenti prædicti Inactitari, & postmodum litteræ sub sigillo regio prædicto, sibi in forma debita, fieri deberent. Inactuata acta*, apud Th. *Madox* Formul. Anglic. pag. 70.

INACTIVUS, Negligens. Capitulatio Caroli Mag. pro partibus Saxoniæ, apud Holstenium in Collect. Romana, cap. 31. *Si cuilibet homini sacramentum debet, adrameat illum ad Ecclesiam sacramente ad diem statutum: & si jurare contempserit, fidem faciat, & sol. 15. componat, qui Inactivus apparuit, & deinceps causam pleniter emendare faciat.*

¶ INADIBILIS, Inaccessus. Vita S. Eulogii Mart. to. 2. Martii pag. 91. *Multa Inadibilia tentate in Scripturis, puerilis immatura docibilitas egit.*

¶ INADMODIATIO, ut *Admodiatio*, Locatio, datio ad *firmam*, in emphyteusim. Charta Theobaldi Comitis Campaniæ ex Archivis B. Mariæ in valle Pruvini: *Concesserunt mihi ad Inadmodiationem, & hæredibus meis, molendinum quod habebant apud Pruvinum.*

¶ INADORANDUS, Non adorandus. Epist. Hadriani PP. to. 3. Concil. Hispan. p. 93. *Si quis dicit... Inadorandam Domini nostri carnem sicut hominis, & non adorandam Domini & Dei carnem, hunc anathematizat sancta & apostolica Ecclesia.*

¶ INADULATUS, Qui non movetur adulationibus. Epistola an. 1560. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 854. *Pius, prudens, constans, disertus, magnanimus, Inadulatus, largus, &c.*

¶ INÆNIGMATARE, In ænigmate repræsentare. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. in Actis SS. Junii to. 3. p. LXXIV. *Ut ad præfatam stellæ claritatem & baptismatis munditiam Inænigmatandam, paramentis & vestibus albis ista die in capella nostra (uti) teneantur.*

¶ INÆQUALICALIS VARIANA MENZA, Scripturæ species. Vide *Scriptura*.

INÆQUALITAS, Ægritudo, invalitudo, ἀνωμαλία, *Indispositio*. Glossæ antiq. MSS. *Inæqualis, infirmus.* ἀνωμαλῶν in Concilio Ephesino act. 1. pag. 543. Edit. Labbei. Epist. Honorii Imp. ad Paulinum Episc. Nolan. apud Baron. an. 419. n. 20. *Cum Beatitudo tua de corporis Inæqualitate causata, itineris non potuit injuriam sustinere.* Regula S. Cæsarii ad Virg. *Abbatissa, nisi Inæqualitate aliqua, aut infirmitate, aut occupatione compellente, extra congregationem penitus non reficiat.* Regula S. Aureliani cap. 7. *Et si Inæqualitas exegerit, jubente seniore quod necesse fuerit, non ei negetur.* Vita S. Eugendi Abb. cap. 4. *Cum ergo Pater ille... etiam corporea Inæqualitatis frangeretur incommodis.* Cap. 12. *Febricula levi correptus est, paulatimque Inæqualitate vexatus, cursum vitæ præsentis explicuit.* Occurrit rursum cap. 15. Ita etiam Atto Vercell. Episc. in Capitul. cap. 54. Symmachus lib. 7. Epist. 12. Ennodius non uno loco, Avitus Viennensis Epist. 4. ex Balusianis, Diurnus Romanus cap. 3. tit. 15. Synodicon adversus tragœdiam Irenæi cap. 26. Concilium Carthaginense IV. can. 49. Vita S. Lupicini Abbat. Jurens. n. 4. 12. &c. Vide Notas nostras ad Alexiadem pag. 224. & infra in *Varietas*.

¶ INÆQUUS, pro INIQUUS, apud Lobinellum in Glossario Hist. Paris. tom. 3.

¶ INÆSTIMABILITER, Turpiter. *Quidam.... ebrietati Inæstimabiliter incumbens, &c.* in Vitis Patrum Emeritens. to. 2. Concil. Hispan. p. 641.

¶ INAFFABILIS, *Insuavis & austerus ad loquendum*, Johanni de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Inaffabilis, non disable, ou non racontable, ou dure à dire*; ubi confunduntur *Inaffabilis* & *Ineffabilis*.

INAFFECTIO, Affectionis defectus. Vita S. Anscharii Corbeiensis Monachi cap. 17. *Hoc autem venerabilis Abbas non de Inaffectione faciebat, &c.*

¶ INALBARE SE, Albas induere. Guidonis Discipl. Farsensis cap. 7. *Sacerdos cum ministris Inalbent se.* Cap. 17. *Octava ejusdem magnifici Johannis Inalbent se.* Et cap. 23. *Ad Sanctus, Sanctus, omnes Inalbentur à minimo usque ad maximum.* Vide *Alba* 3.

¶ INALTARARE, Consecrare, dedicare, ornare, in Hierolexico Macri: quod vide.

INALTARE, *Valde altare, altum facere*, Willelmo Britoni in Vocabul. *In altum levare*, in Mamotrecto. Vita S. Drausii Episcopi Suess. num. 3. *Taliter tanta nobilitatis lineam sanctis actibus Inaltavit.* Ordericus Vitalis lib. 9. cap. 734. *Turribus Inaltandis insistebant.* Baldricus Dolensis in Vita B. Roberti de Arbressello: *Jam igitur parietibus oratorii dilatandis & Inaltandis instabatur, &c.* Occurrit in Ecclesiastico semel ac iterum.

¶ INALTATIO, Elevatio, in majorem altitudinem exstructio. Vita S. Medardi, to. 2. Junii pag. 96. *Funditus eam (regiam) diruere jussit, & tam culminis Inaltatione, quam longitudinis porrectione ampliavit honorifice.*

¶ INALTERABILITER, hoc est absque ulla alteratione, conjunctæ dicuntur duæ in Christo naturæ, divina & humana, in Concilio Armenorum an. 1342. art. 20. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 336.

¶ INAMARICARE, Exacerbare, animum exulcerare, ad iram excitare, Gall. *Aigrir, Irriter.* Codex Sacramentorum ante 900. annos MS. pag. 394. *Dominum deprecemur, quem quotidie pravis Inamaricamus operibus.*

¶ INAMORARE, Amore inflammare. Joh. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. to. 2. Maii pag. 274. *Volens ego dictum Barthessium ab uxore ea die sequestrare & odiosam illi facere, & de filia sua Dorothea ductione Inamorare.*

INAMORARI, Amore capi, vox Italica, Petrarchæ & aliis familiaris. Michaël Scotus de Physion. cap. 14. *Frater non sic Inamoratur in forore, qua est pulcra & delectabilis.*

¶ INAMOROSUS, Amore captus, incensus. *Inter infuriosum & Inamorosum nihil aut parum prostat*, apud Raymundum Duellium l. 1. Miscell. p. 241.

INANIMARE, Animos addere, animare: Italis *Inanimare*, & *innanimare*. Utitur Galfridus Monemuthensis lib. 8. cap. 4. lib. 10. cap. 9.

¶ INANITAS, Deliquium, animæ defectio, Gall. *Défaillance*, *Evanouissement*. Acta SS. Junii to. 1. p. 793. de S. Bertrando: *Subito venit sibi Inanitas, taliter quod cecidit in terra pro mortua.*

¶ INANITRICES. Vide *Janitrices*.

INANTE, In posterum, *dorénavant*, in Fœdere Regum apud Nithardum lib. 3. an. 842. *Inanzi* Itali dicunt. Commodianus Instr. 46.

. . . . *Cave, ut non delinquas Inante.*

Gregor. Turon. lib. 2. Hist. cap. 16. *Inante absidem rotundam habens.* Vita S. Deicoli Abb. cap. 2. num. 10. *Subita febre invadente, languore nimio arctatur, adeo ut nec passum quidem Inante perficere valuisset.* Capitula Caroli C. tit. 12. c. 6. *Quicunque abhinc Inante latronem receperit.* Adde Vitam S. Wunebaldi cap. 14. Bedam lib. 1. Hist. cap. 5. &c. Gloss. Isid. *Inante diem, in ipso die.* Gloss. Gr. Lat. εἰς τὴν πρὸ ταύτης ἡμέραν, *Inante diem.* Octav. Horatianus lib. 4. Rer. Medic. *Ita ut unum habeat Inante, & alterum retro.* Utitur & Alexander Iatrosophista lib. 2. Passion. cap. 66. ut & Plautus, Cicero, Propertius, & alii.

INANTEA, Eadem notione. Sacramentum fidelium apud Pithœum: *Promitto, quia de isto die Inantea isti seniori meo, quandiu vixero, fidelis & obediens, &c.* Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 60. *Habeat eas (res) sibi Inantea absque portione fratrum.* Adde Leges Ratchis Regis tit. 9. §. 5. Occurrit passim.

¶ INANTIA, Eadem significatione, in Chronico Novaliciensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 751. in Charta an. 691. apud Felibianum Hist. Sandionys. p. xi. & apud Mabill. de Re Diplom. pag. 510.

¶ INAPPREHENSIBILIS, Qui non potest comprehendi. S. Paulinus Epist. 32. n. 20. *Jam constat quomodo videas invisibilem & Inapprehensibilem comprehendas.*

¶ INAPPRETIABILIS, Sine pretio, qui non potest pro dignitate & excellentia satis æstimari. Concil. Tolet. XI. *Scilicet ne Inappretiabilem S. Spiritus gratiam donis vel muneribus quis existimet comparandam.* Concil. Tolet. VIII. *Sacrosancti baptismatis Inappretiabile donum.*

¶ INARRERAMENTUM, f. ut *Æramentum*; Quodvis utensile agricolarum. Chartularium S. Vandregesili to. 1. p. 265. *Guillelmus in Darennio granchiam ex suo proprio ædificabit, & cum defecerit de communi reædificatur, & tempore messis garbæ per manus famulorum utriusque partis ante granchiam partientur. Et sciendum quod de omnibus Inarreramentis, quæ per Guillelmum vel hæredem ejus in eadem tenura facta fuerunt, Abbatia medietatem habebit.*

¶ INASPICABILIS. Gloss. Græc. Lat. ἄοπτος, *Invisibilis, Inaspicabilis.*

¶ INASTA, *Sancta, pulchra, clara, splendida.* Gloss. Isid. In exceptis *Inacta*. Grævius haud sine probabilitate existimat legendum esse *Inclyta*. Papias: *Inclytus, clarus, gloriosus, invictus, illustris.*

INATRIUM, Atrium Ecclesiæ, *Paradisus*. Anastasius Biblioth. in Vita Stephani II. PP. ex Bibl. Cæsarea apud Lambecium l. 2. p. 927. (nam desunt in Editis) *Renovavit Inatrium ante fores B. Petri Apostoli, qui Quadriporticos dicitur.* Vide *Atrium*.

¶ INATTINGIBILIS, Qui non potest attingi, comprehendi. Gervasius Tilberiensis in Otiis Imperial. apud Leibnitium to. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 884. *Super istud arbitror esse cælum Trinitatis, ubi sola Trinitas habitat non localiter, sed incircumscripte, & inenarrabili & Inattingibili gloria.*

INAVARITIES, in veteri Inscriptione 1046. 6.

Fetdo fetda vitro vexsit studio paris, quum
Nulla Inavarities cessit ab officio.

INAUDIENTIA, Inobedientia. S. Cyprianus Ep. 28. *Perniciem sibi & mortem per Inaudientiam & intemperantiam provocent.*

¶ INAVISATUS, Inconsultus, à Gallico *Avis*, Consilium. Confirmatio fundationis Capituli Middelburg. an. 1480. apud Miræum to. 2. pag. 1346. col. 2. *Nec alienentur à dicto domino & nobis Inavisatis & inconsultis & non consentientibus.* Occurrit rursus in Chronico Bergomensi apud Murator. to. 16. col. 1404.

INAUXILIATUS, Auxilio, ope destitutus, Sapient. cap. 12. v. 6. ubi Græca habent ἀβοηθήτους.

¶ 1. INBANNIRE, INBANNARE, In fiscum redigere. Statuta Ecclesiæ Leodiensis an. 1287. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 859. *Fructus decimæ dictæ Inbanniant & saisiant auctoritate nostra, donec de prædictis fuerit satisfactum, & quicumque de prædictis fructibus post hujusmodi Inbannitionem se intromiserit, &c.* Vide *Bannum* 1.

¶ 2. INBANNIRE, Excommunicare, interdicto subjicere. Charta Liethardi Camerac. Episc. an. 1132. pro Ecclesia Grimbergensi, apud Miræum to. 1. p. 97. *Concedo etiam ut si Inbannitur terra, remotis excommunicatis, hæc cantet Ecclesia januis clausis.* Alia Odonis ejusd. urbis Episc. an. 1112. laudato to. pag. 371. *Et si tota patria offensis aliquorum Inbanniatur, remotis sæcularibus laicis Ecclesia non cesset, sed sub silentio cantet.* Charta anni 1244. apud Hansizium to. 2. Germaniæ sacræ pag. 342. *Si aliquis Episcopus aliquem Inbannierit & ille contumaciter xl. diebus Inbannitus perseveret, Duci per litteras suas insinuet, & Dux ipsum statim proscribet. E converso Dux de contumaci proscripto nunciet Episcopo, & nec Inbannitus, nec proscriptus absolvatur, nisi ab eo qui prius ipsum ligavit.* Vide *Bannus Episcopi* in *Bannum* 1.

¶ INBANNITOR, Qui invadit & quasi in *bannum* mittit. Statuta Eccl. Leod. an. 1290. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 888. *Occisores, mutilatores, percussores atrociter clericorum, Inbannitores, & arrestantes bona Ecclesiarum, vel Ecclesiasticarum personarum, &c.* Vide *Inbannire* 1.

¶ INBANNIZARE, ut *Inbannire* 2. Vita S. Ayberti, to. 1. April. p. 679. *Concedimus etiam tibi, ut in oratorio tuo licentiam habeas ostiis apertis Missas celebrare, etiamsi pro aliquo forisfacto patria reliqua Inbannizata fuerit.*

IN BENE. Capitula Caroli C. tit. 21. cap. 2. *Vobis sic merere possimus, sicut antecessores nostri vestris antecessoribus In bene meruerunt, &c.* Phrasis Gall. *Meriter en bien.*

¶ INBENEFICIARE, Prædium in beneficium dare. Lambeciani Annal. Franc. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 120. *Primores itaque Marchenses, qui fuerunt Italici regni . . . Regi se præsentavere, sed præsumptuose se Imbeneficiari ultra modum jactantes, omnes capti sunt.* Vide *Beneficium*.

INBLADARE, [Sementem facere, *Bladum* terræ committere, Gall. *Emblaver.*] Vide *Bladum.*

INBOIARE, Compedibus vincire. Vide *Boia.*

¶ INBONITAS, *Malus animus*, in Glossis Sangerman. MSS.

¶ INBREMATA, *Ornamenta vasorum.* Glossar. vet. Sangerman. MS. num. 501.

INBREVIARE, [In *Breves* redigere, describere. *Cætera, ut super Inbreviatum est, concessit*, in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 5. Rursum occurrit apud Marten. tom. 7. Collect. Ampliss. col. 13.] Vide *Brevis.*

¶ INBREVIATIO, Descriptio in *Brevi* seu schedula. Bern. Ord. Cluniac. part. 1. c. 14. *Si quando festiva Inbreviatio est agenda, non agitur in illa minori tabula quotidiana, sed in alia proprie ad festivitates deputata. Fit etiam apud nos alia Inbreviatio non inutilis... scilicet ut qui servierunt in coquina, omnes per ordinem conscribantur, ne forte per oblivionem contingat, ne quisquam frequentius quam alii eo officio gravetur.*

¶ INBREVIATURA, ut *Inbreviatio*; vel etiam id quod pro *Brevibus* obtinendis, vel actis in *Breves* redigendis solvebatur. Charta Stephani I. Comitis de Sancero ann. 1152. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 703. *Census denariorum & frumenti... decimam arietum, quinque solidos de Inbreviaturis, consuetudinem pasnagii & herbagii.* Vide plura in *Brevis.*

¶ INBR[illegible]CARE, Tegere. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. *Inbrico*, καλυπτηρίζω.

INBROCCARE, Transfigere. Vide *Brocca.*

¶ INBRUCLUM. Vide *Inburuclum.*

INBRUTUS, *Imprudens, sine sensu, sine intelligentia.* Glossæ antiq. MSS.

¶ INBUCUM, Infundibulum, Gall. *Entonnoir*, Ital. *Ombuto*, Hispan. *Embudo.* Inventarium ann. 1341. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item unum Inbucum magnum & aliud parvum, unam estivam de fuste, item serratum unum cum ysotono.*

INBULLARE, Sigillare. Vide *Bulla.*

INBURSARE, *In bursa reponere.* Ugutioni: nostris *Embourser.* [Concilium Salisburg. an. 1456. apud Hansizium to. 2. Germaniæ sacræ p. 503. *Habentes enim duas partes decimarum, duas etiam partes invalitum in gravamen suarum animarum sibi Inbursare non verentur.* Hoc est sibi sumunt, ut solent qui pecuniam in *bursa* sua seu loculis recondunt. Vide *Imbursare.*]

INBURUCLUM, INBRUCLUM. Gloss. Gr. Lat. MS. ἐμβόλιμον, *Inbruclum.* Editum *Inburuclum* habet. Meursius in Auctario libri de Gloria cap. 32. & in Gloss. v. βουρίχος, putat, nescio an vere, sellam esse equestrem, quæ scilicet *buricis* dorso aptatur. Aliis est involucrum. Vide Glossarium mediæ Græcitatis.

¶ INCÆNARE, *Stupere, cessare.* Gloss. Isid. *La Cerda* legit: *Incœnare*, ut primo sit ἀδειπνεῖν, deinde quia ex jejunio delirium, *Stupere.* Sic & ante hunc Gebhardus in Crepundiis. Grævius.

¶ INCÆSA. Vide *Incisa.*

INCALCARE, [Persequi, Ital. *Incalzare.*] Fori Oscæ an. 1247. sub Jacobo I. Rege Arag. *Si aliquis homo fuerit interfectus in castro, vel villa Infantionis,... homines ipsius villæ vel castri tenentur Incalcare illum, & esforcium facere, quod capiant eum, & reddant bajulo Regis.*

¶ INCALLARE, Callo obducere. *Carnem indurare & Incallare*, apud Vegetium lib. 2. de re veterin. cap. 27. Italis *Incallire.* Hinc

¶ INCALLITUS, Callu obductus. Miracula B. Gregorii Vernacul. tom. 1. Maii p. 539. *Statimque genu extendit, paulo post pedem Incallitum movit, & paulatim crus totum.*

¶ INCALUMNIATUS, Liber à *Calumnia* seu ab omni juris actione. Charta Sigeri Castellani Gandensis an. 1217. apud Miræum to. 2. p. 1213. *Nos ergo id, quod in prædictis nostri juris esse putabamus, Incalumniatum relinquemus, liberum ab omni vexatione dimittimus.* Vide *Calumnia.*

¶ INCALZUS, Persecutio, cum victor hostem fugientem insequitur, ab Italico *Incalzare*, Insequi. Regimina Paduæ ad an. 1320. apud Murator. to. 8. col. 434. *Disconfictus fuit dictus dominus Canis, & fugit usque ad Montem Silicem cum maximo Incalzo filii domini de Gualser, semper sequendo cum sociis suis usque ad dictum castrum Montissilicis.*

¶ INCAMARARE, Adulterare. Dicitur de quibuslibet mercibus fallacibus & fucosis. Statuta Massil. lib. 5. c. 21. *Ne avera aliqua Incamarentur sive sophisticentur. Constituimus ut nemo possit vel audeat in Massilia Incamarare, seu sophisticare, aliquod avere cujuscumque sit generis & materiei; & quicumque hoc fecerit puniatur inde arbitrio Rectoris, vel Consulum. Addimus insuper quod tres probi homines statuantur, ad arbitrium quorum fiant carica averorum, quæ vehentur in Franciam, & qui cavere debeant ne possit ibi fieri aliqua Incamaratio, vel sophisticatio: & si prædicti tres homines non poterint interesse dictis caricis faciendis, quod possint fieri ad arbitrium duorum ex eis, & qui debeant judicare avera, cum dubitaretur, an essent Incamarata.* Vide *Incameratus* 1.

INCAMATATUS. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 7. *Indiget præterea dictus exercitus, quod ex istis navigiis antedictis aliqua sint Incamatata seu barbotata, tali modo, quod homines prædictorum non timeant lapides machinarum.* Forte *incamerata.*

¶ 1. INCAMERATUS, Adulteratus. Statuta Massil. lib. 1. c. 38. *Nullus audeat afferre in Massiliam herbas Incameratas, seu mixtas; imo illa quæ apportabuntur, apportentur in Massilia munda... Nullus blanquerius audeat de cætero emere herbas Incameratas, seu mixtas, vel de eis operari.* Ibid. c. 40. *Et quod teneantur dicti corraterii sui officii sacramento non vendere, nec vendi facere, nec barataro aliqua avera Incamerata; & si alicubi in Massilia talia avera sic Incamerata scriverint, teneantur hac manifestare illis duobus probis hominibus, qui erunt constituti a communi Massiliæ super averis Incameratis.* Vide *Incamarare.*

¶ 2. INCAMERATUS, In *camera* seu cubiculo habitans, inclusus. Vide locum in *Forcaria.*

¶ INCAMISIATUS, Indutus *camisia*, seu indusio. Miracula S. Amalbergæ, tom. 3. Julii pag. 111. *Ego templum tuum ad hono[illegible]m nominis tui, nuda pedes, Incamisiata peregre visitabo.*

¶ INCANALIS, *Via angusta inter montes transgrediens.* Gloss. MS. in Seguer. Cod. Canonum collectioni præmissum.

INCANCRIRE, In cancrum desinere. Alexander Iatrosophista l. 2. Passion. *Si Incancrierint ulcera.*

¶ INCANDIDARE, Candidum facere, lavare, mundare. Jul. Firmicus de Error. relig. profanæ pag. 57. *Maculas Christi sanguis Incandidat.*

¶ INCANIGENIA, *Primigenia.* Papias.

¶ 1. INCANONIZARE, Approbare. Joan. XIII. PP. apud Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. p. 587. *Annuimus & collaudamus atque Incanonizamus, ut ad ecclesiam S. Viti & S. Wenceslai Martyrum fiat sedes episcopalis.*

¶ 2. INCANONIZARE, In Sanctorum numerum

referre, adscribere, Gall. *Canonizer*. Dissertatio de corpore S. Adalberti, to. 3. April. pag. 204. *Quem tu dicis Sanctum, adhuc non est per apostolicam sedem Incanonizatus. Missam ejus ut pro defunctis celebramus.*

1. INCANTARE, Præstigiis magicis illudere, *Enchanter*. Gloss. Gr. Lat. ἐπᾴδω, *Incanto, præcanto. Carmina profana Incantare*, apud Lamprid. in Juliano. Speculum Saxonicum lib. 2. art. 13. §. 6. *Si quis Christianus... apostataverit, vel venenum alicui ministraverit, aut Incantaverit, &c.*

INCANTATORES. Anianus ad leg. 3. Cod. Th. de Malefic. *Malefici vel Incantatores, vel immissores tempestatum.* Vita S. Præjecti: *Cum nullatenus a medicis vel Incantatoribus medelam consequi valuisset.*

INCANTATIO. Fredegar. Epit. cap. 9. *Mummolum factione Fredegunda, eo quod reputabant filium suum per Incantationem interfecisse, jussit Rex suggillare.*

¶ INCANTATURA, Eadem notione. Index vett. Canonum tom. 3. Concil. Hisp. p. 7. *De eo quod non liceat Sacerdotibus vel Clericis Incantaturas vel etiam contrarias ligaturas facere.*

INCANTAMENTUM *ad leniendum dolorem adhibere*, apud Ammian. lib. 16. ubi Lindenbrogius.

2. INCANTARE, Auctionari, sub hasta vendere, [vel locare,] Italis pariter *Incantare, Far Incanti, vender all' Incanto*, nostris *Vendre à l'Encant*. Statuta Veneta lib. 6. c. 63. *Antequam procedatur ad Incantandum aliquam proprietatem, &c.* [Statuta Arelat. MSS. tit. 146. *Castrum Auricula non Incantetur, sed Castellani constituantur, & communes habeant in dicto castro suos guachas & septem alios sufficientes cives Arelatis quorum duo sint peyrarorii.* Statuta Massil. l. 1. c. 53. *Statuimus similiter observandum etiam in eo, qui jus dicti ponderis tunc emerit, vel Incantaverit, seu teneret.* Occurrit ibid. l. 2. c. 1. l. 6. c. 16. apud Ogerium Panem l. 4. Annal. Genuens. ad ann. 1214. & Marchisium lib. 5. eorumd. Annal. ad ann. 1222. &c.] In Charta ann. 1372. *Incantator Gabella salis. Vendre à l'Enchantement*, in Assisis Hierosol. MSS. c. 134. *Mettre à l'Encanc*, in Consuetud. Pictavensi art. 428. & Britannica art. 729. Vide Foros Benehar. Rub. *de forma de far Incant.* [& supra *Encantare*.]

¶ INQUANTARE, Eodem intellectu. Statuta Arelat. MSS. art. 156. *Inquantatores Arelatis jurent... quod bene & fideliter vendant & Inquantant* (sic) *omnes res que sibi tradite fuerunt.* Occurrit sursus art. 190. & apud Salvaing. de Usu feud. p. 44.

INCANTATORES, in Charta ann. 1309. in 9. Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ch. 88. ex Tabulario Regio: *Bajuli, Notarii, Servientes, Incantatores, Præcones, & alii Curiales dictarum villarum, &c.* [Statuta Massil. l. 6. c. 16. *De officio Incantatoris. Quoniam res mobiles quotidie per licitationem venduntur, & in ipsa licitatione, seu Incantu, multæ fraudes excogitantur... statuimus inviolabiliter observandum, quod nullus Incantator, &c.* Pluries occurrit ibi. Litteræ Johannis I. Regis Franc. an. 1351. quibus creat Consules in castro de Gleola: *Item, quod Incantator publicus dicti castri valeat & debeat facere proclamationes. Inquantator*, in Statutis Arelat. MSS. art. 156.] Huc spectant hæc Exodi c. 36. *Jussit ergo Moyses præconis voce Cantari, &c.*

ACCANTATORES, Vectigalium conductores, qui vulgo *Firmarii*. In Tabul. Tolosano Cameræ Comput. Paris. an. 1239. fol. 87. *Hæc est carta commemorationis de placito, quod habuerunt, ... pro se & pro cæteris Accantatoribus eorum bonorum hujus urbis Tolosæ ac suburbii, &c.*

¶ INCANTUM, INCANTUS, INQUANTUS, Auctio, hasta publica, Gall. *Encant*. Statuta Eccles. Cadurc. &c. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 731. *Non permittant aliquatenus Sacerdotes in Ecclesiis, vel cimeteriis, choreas fieri, nec dici cantilenas profanas & sæculares, nec edicta, vel Incantu, ibidem induci (indici) per laicos, sive banna.* Passim occurrit *Incantus* in Statutis Massil. l. 1. c. 39. l. 2. c. 1. l. 6. c. 16. Charta an. 1496. *Per captionem, venditionem & distractionem omnium & singulorum bonorum eorumdem, præsentium & futurorum, quorumcumque prædictorum, bannique, Inquantus & garnisionis duorum aut plurium servientium in bonis & domibus appositionem.* Bleyn. Instit. p. 552. *Subhastationes publicas Pragmatici Incantus vocare malunt, à voce forsitan præconis proclamantis licitationes... attollit enim vocem, ita ut eam per modum cantus emittere videatur.* D. de Caseneuve ab *In quantum*, Gall. *Pour combien*, *Incantum* deducit, & ad confirmationem sententiæ laudat Consuetudinem Britanniæ art. 728. ubi: *Ladite maison sera vendue & Inquantée entre lesdits heritiers.* Addit Menagius Arestum Parlamenti an. 1413. *Tellement que comme à l'Inquant se bailloient lesdites Prélatures.* Horum Scriptorum sententiæ suffragatur Testamentum Johannis *de Talaru* Card. & Archiep. Lugdun. in Maceriis Insulæ Barbaræ to. 2. p. 671. *Vendatur ad Inquantum publice, & majus pretium offerenti tradatur. Vendantur ad Inquantum & extinctum candela*, in Litteris anni 1363. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 626.

¶ 3. INCANTARE, Injungere, vehementer rogare. Limborch. Sent. Inquis. Tolos. p. 140. *Incantavit eum, quod non loqueretur alicui extraneo de iis.* Pag. 141. *Incantavit eam, quod nulli revelaret.* Pag. 153. *Incantabat eum, quod esset constans, quia ipse nihil dixerat contra eum.* Pag. 205. *Illos de domo sua Incantavit, ne prædictum hæreticum revelarent.* Et p. 222. *Fuit similiter Incantatus, ne revelaret eos.* Eodem intellectu vocem *Enchanter* etiamnum usurpant quidam in inferiori Normannia.

INCANUS, Σπαρτοπόλιος, in Gloss. Gr. Lat.

¶ INCAPABILIS, Qui capi non potest seu comprehendi. Suppl. Antiquarii: *Incapabilis*, ἀχώρητος, *Incomprehensibilis, immensus.* Vetus fidei professio apud Mabillon. to. 4. Analect. pag. 177. *Cæterum Deitatem invisibilem, inenarrabilem, Incapabilem, incomprehensibilem confitemur.* Vide *Capabilis*.

¶ INCAPARARE, Manus in aliquem injicere, Gall. *Arrêter*, ab Italico *Incaparrare* vel *Caparrare*, Detinere. Chron. Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 386. *Immo quantæcumque poterat Incapatare, potius gloriabatur in faciendis injustitiis, ut Bononienses & alios adhærentes potius perterreret.*

INCAPILATUS. Anastasius in Gregorio IV. PP. *Signum Christi habet historiam in medium leonis Incapillatam, cum diversis operibus purissimis aureis pendentibus in catenulis quatuor, & uncino uno.*

INCAPITALIS. Gloss. Gr. Lat. ἀκέφαλος, *Incapitalis*, sine capite.

INCAPITARE, ἐπάρχεσθαι, in Gloss. quasi *in*, vel *à capite incipere*. Nihili est, quod viri docti *inceptare*, restituunt.

INCAPITATUM, Papiæ, *sine capite*, [in Glossis Sangerm. MSS. *Incapitatus*.]

INCAPPARE, Cappa induere. Vide *Capa*.

INCAPSARE, Intra *capsam* includere, *Enchasser*, apud Jo. de Capella in Chron. Centulensi MS.

INCAPTIBILIS, Incomprehensibilis, apud Baltherum Mon. in Vita S. Fridolini Abb. num. 29.

¶ INCAPTIVARE, *Captivum reddere*, in Glossario Barthii ex Roberti Monachi Hist. Palæst. *Qui eam Incaptivaverant.*

¶ INCARARE, ab Hispano *Encarar*, Aspicere. *Incarare versus Boream*, in Charta an. 1473. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues.*

¶ INCARAXARE. Vide *Incharaxare.*

¶ INCARBONARE, vox Italica, Gall. *Charbonner*, Carbone denigrare. Acta S. Fridolini Abbatis, to. 1. Martii p. 433. *Superior pars sarcophagi pene tota Incarbonata est; interius erat pannus & gossipio.*

¶ INCARCATUM DEBITUM, quo quis laborat, ut videtur, *Dettes dont on est chargé* ab Italico *Incarcare.* Instrum. an. 1228. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 105. *Respondit commune Massiliæ non prius castra restituere prænominata, quam omnium Incarcatorum fieret solutio debitorum.*

¶ INCARCERAMENTUM, Quod præstatur custodi carceris ab incarcerato pro cibo & potu, qui ei subministrantur. Charta Ludovici Hutini Regis Franc. ann. 1315. apud *La Faille* tom. 1. Annal. Tolos. pag. 63. Probat. *Cum super eo quod frequenter aliquem capi & incarcerari contingit, causa cognita innocentem seu inculpabilem reperiri, ac nihilominus retineri pro geolagio, seu carceragio, & scriptura, peterent ab hujusmodi exactionibus desistere & cessare, concessimus quod nullus... ad solvendum hujusmodi geolagium, seu Incarceramentum, aut scripturam ob hoc factam, aliquatenus teneatur.* Videsis *Carcerarium.*

INCARCERATIO, Jus habendi carcerem. Charta Thomæ Regis Manniæ an. 1055. *Et quod habeant Incarcerationem, & incarceratorum evasionem, & furcas seu patibulum super terram suam.* [Alias *Incarceratio* idem est quod Inclusio, Gall. *Emprisonnement.* Vide Ludewig. to. 6. p. 124]

¶ INCARDINARE, Episcopum, Presbyterum, Diaconumve in alicujus Ecclesiæ possessionem mittere, eum ibi *Cardinalem* seu proprium Sacerdotem vel ministrum instituere. Litteræ Urbani II. Papæ ad Atrebat. ann. 1093. apud Miræum to. 1. p. 76. *Volumus... Cardinalem Episcopum vobis & Ecclesia vestra utilem eligere, & electum per manum Metropolitani vestri consecrare & Ecclesia vestra Incardinare studeatis.* Passim occurrit. Vide *Cardinare.*

¶ INCARIARE, INCHARIARE, Rei alicujus licitationem facere, illius pretium augere, Gall. *Encherir*, Ital. *Incarire.* Charta anni 1468. *Cum Petrus Charreton acquisierit unam cupatam terra sitam versus pontem de Moges contiguam terra Joannis & Petri Baratier, qua cupata terra movet à domino Desiderii Aubel civis Matisconensis, fuerunt laudimia Incariata & duplicata per dictum Petrum Baratier contra dictum Petrum Charreton, & ultime fuerunt Incharata per dictum P. Charreton; hinc est quod dictus Desiderius confiteatur habuisse dicta laudimia eidem debita ratione dicti acquestus, scilicet quinque solidos pro qualibet libra, una cum Incariationibus laudimiorum & augmentationibus realiter in 40. sol. Turon. solutis eidem Aubel, de quibus laudimiis & Incariamentis ipsum Petrum quittat, & in tenementarium eum recepit, ipsumque investit per præsentes.*

¶ INCARIATOR, Licitator, Gall. *Encherisseur.* Regestum Parlamenti ann. 1483. fol. 69. *Dictarum rerum cridatarum plus offerenti & ultimo Incariatori.* Et apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 642. ann. 1491. *Pro eadem bona cridando & subhastando ac plus offerenti & ultimo Incariatori vendendo & per decretum adjudicando.* Transactio anni 1479. ex Archivo Cartusiæ de Bassa villa: *Decima Turiacè tradentur ad firmam plus offerenti & ultimo Incariatori.* Galli dicimus: *Au plus offrant & dernier Encherisseur.*

¶ INCARITATIVUS, Privatus caritate, apud Lobinellum in Glossario to. 3. Hist. Paris.

INCARMINATRIX, Saga. Vide *Carminare.*

¶ INCARNARE, *Carnem inducere*, Jo. de Janua; *Encharner*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS.

¶ INCARNATIO HERILIS, Dominica, seu D. N.J.C. in Charta an. 977. Marcæ Hisp. col. 918.

¶ INCARTARE, &c. Vide *Inchartare.*

¶ INCASIATUS, Abundans, uber, pinguis. S. Aug. lib. 9. Confess. cap. 3. *Quoniam dimisisti ei peccata super terram in monte Incaseato, monte tuo, monte uberi.*

INCASSARE, Idem quod *Incapsare*, Gall. *Enchasser.* Occurrit in Vita B. Coletæ.

INCASSATUS Gallice *Enchassé*, in capsam missus. Vita Urbani V. PP apud Bosquet. *Reliquiarum aliquarum Sanctorum in* [illegible] *& Incassatum in auro.* Occurrit etiam in Vita B. Coletæ.

¶ INCASSUS, Vanus, inutilis, irritus. *Incassa blandimentorum adulationes*, in Actis SS. Maii to. 6. pag. 30.

¶ INCASTAMENTUM, Theca sacrarum reliquiarum, Gall. *Chasse.* Leges Palatinæ Jacobi II Reg. Majoric. in Actis SS. Junii to. 3. p. LXXII. *Ad reliquias tam Domini quam Sanctorum tenendas septem Incastamenta haberi ordinamus.*

¶ INCASTARE, Includere, Gall. *Enchasser.* Litteræ Petri Cardinalis an 1503. apud Stephanotium to. 10. Fragm. MSS. pag 255. *Crucem dictum lignum in se habentem situari & Incastari fecimus per aliquem in quadam alia magna cruce de argento. Lapides pretiosi Incastati*, in Charta an. 1262. vel 1264. apud Acherium to. 10. Spicil. p. 190. Vide *Incassare* & *Incastratura.*

INCASTELLARE, Vallo munire, ad modum & usum castri aut castelli redigere. Charta scripta an. 20. Ludovici IV. Regis Franc. in Tabulario Conchensi in Ruthenis n. 6. *Similiter & ipsa roca Prisca, ubi nos & parentes nostri propter gentes nefandas Incastellare consuevimus.* Usurpatur autem hæc vox præsertim de Ecclesiis, quæ vallo muniebantur. [Charta ann. 1270. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. p. 9. col. 2. *Ecclesiam de Magdalena Lugduni Incastellaverant & ad usus redegerant sæculares contra Deum & sanonicas sanctiones fecerant, &c.*] Otto Frisingensis lib. 7. Chron. c. 31. *Ecclesiam B. Petri .... Incastellare sacrilege & prophanissime non metuunt.* Gervasius Dorobern. ann. 1144. *Qui post mortem patris Ecclesiam Incastellatam retinebat.* Will. Malmesb. lib. 2. Hist. novellæ: *Ecclesiam B. Dei Genitricis de Lindocolino Incastellaverat.* Constitutiones Catalanenses MSS. *Ecclesias quoque Incastellatas sub eadem pacis & treuga defensione constitue.* Charta Raymundi Comitis Tolosani: *Item quod Incastella. aut Ecclesias Incastellatas desinet.* Concilium Helenense an. 1065. *Ecclesias vero illas, ubi Castra fuerint constructa, &c.* Cogitosus de S. Brigida: *Juxta portam interioris Castelli, quo Ecclesia ambitur.* Henricus Huntind. lib. 8. pag. 393. *Monachis avulsis, Ecclesias converterant in Castella.* Vide Basilium Seleuciensem lib. 1. de Vita S. Theclæ Extr. p. 124. & l. 2. c. 17. Vitam Balduini Lutzemb Archiep. Trevirens. lib. 3. c. 7. Bohuslaum Balbinum in Hist. Bohem. p. 299. Bertoldum Constant. ann. 1077.

1077. 1091. Appendicem ad Radevicum ann. 1178. Radulfum de Diceto ann. 1171. Continuatorem Nangii an. 1358. Gesta Innocentii III. PP. pag. 107. Edictum Jacobi Regis Aragun. de Pace & Treuga tom. 8. Spicilegii Acheriani pag. 384. Wilharduinum n. 237. Paradinum lib. 3. Hist. Lugdun. c. 4. Catellum in Historia Tolosana p. 245. 246. Columbum lib. 2. de Episcopis Vasionensibus num. 41. &c.

Ecclesias porro *incastellare* non semel vetitum in Conciliis, Lateranensi ann. 1122. can. 12. Avenionensi an. 1209. c. 6. Budensi an. 1279. can. 53. Palentino an. 1322. can. 17. in Synodo Coloniensi an. 1280. can. 11. Herbipolensi an. 1287. can. 18. præterea in Statutis Simunis Comitis Montisfortis apud Gallandium de Franco alodio p. 356. Quintilianus Declamat. 369. *Tecta in subeuntes & sacra, quin etiam Templorum fastigia desperantium tela sunt. Certum est, omnia licere pro patria.*

INCASTELLARE, Castellis provinciam munire, apud Giraldum Cambrensem lib. 1. de Expugn. Hibernia cap. 36.

¶ INCASTELLATÆ NAVES, Ad bellum instructæ. Joh. Demussis Chronicon Placentinum apud Murator. tom. 16. col. 503. *In quo navali exercitu erant tunc XXVIII. naves grossæ Incastellatæ, VII. barbottæ & VI. gauzerræ, omnes bene munitæ peditum & balistariorum.*

DECASTELLARE, Castellum & munitiones destruere. Ricardus de S. Germano in Chronico anno 1215. *Illis autem abeuntibus, idem Abbas pravo usus consilio, Monasterium muniro curavit militibus, &c.* Mox: *Qui præstito sacramento, quod Monasterium Decastellaret, &c.*

¶ INCASTELLATIO, Munitio, castellum. Bulla Clementis VI. PP. to. 2. Hist. Dalphin. p. 432. *Et quod Incastellatio Prioratus S. Justi prope Viennam Ordinis S. Augustini per prædictum Dalphinum facta totaliter dirueretur, & custodes dicti Dalphini existentes in eo abinde amoverentur omnino.* Rursum occurrit infra.

¶ INCASTELLATURA, Eadem notione. Concil. Avenion. ann. 1209. cap. 6. apud Acher. to. 2. Spicil. pag. 613. *Ne quis ... Ecclesiam Incastellare præsumat & attentet, immo Incastellatas, videlicet totam Incastellaturam, & quidquid infra cimiterium ædificatum est, ad arbitrium diœcesanorum Episcoporum quam celerius poterunt ad diruendum jubemus.*

INCASTRATURÆ, apud Interpretem Biblior. Exodi cap. 26. v. 17. *In lateribus tabulæ duæ Incastraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur.* Adde cap. 36. v. 22. 24. ubi Græcus Interpres, ἀγκωνίσκους habet. Papiæ, *Incastraturæ* dicuntur *Tabularum compaginationes.* Idem: *Ancones, Incastratura, uncini.* Rursum: *Aspidica, uncini, Incastratura, fimbria, catenula.* Alio loco: *Anteconiscus, Incastratura.* Rectius Glossæ Isidor. *Anconiscus, Incastratura,* (sic legendum pro *Incastrare* [vel *Incastare*, ut apud Grævium;] Græcis enim ἀγκωνίσκος, est, ut ait Will. Brito in Vocabul. MS. *Incastratura, incavatura lignorum, per quam sibi mutuo copulantur, scilicet in extremitatibus asserum runcinatorum, & dicitur castratura, quod in ea quasi in castro uniuntur ligna & muniuntur.* Glossæ MSS. *Incastratura, conjunctio, vel conglutinatio.* Catholicon Armoricon: *Engravade, Gall. Enchasneure, Lat. Incastratura.* Historia Translationis corporis S. Marci Venetias, apud Baron. ann. 820. n. 36. *Aperuerunt occulte sepulcrum, quod erat ex marmore, habent veluti Incastraturas per latera in modum capsellæ, per quas tabula desuper erat inducta. Incastrare* est includere, ἐγκαστροῦν, Græcis recentioribus. [*Incastratus*, Gall. *Enchassé.* Testam. Beatricis de Albotoya an. 1367. to. 1. Anecd. Marten. col. 1523. *Item unam crucem argenti deauratam cum lapidibus pretiosis Incastratis in dicta cruce.*] Italis *Incastrato*, est simul conjunctus, compactus, commissus. Historia Belli sacri vernacula MS. *Et si avoit dedens cascune* (cisterne) *une cuve de marbre bien Encastrée de fors maisieres. Excastrare*, apud Gellium, Scribonium Largum cap. 1. & Marcellum Empir.

1. INCASTRUM, in Statutis Mediolan. part. 2. c. 282. 284. Cummissura quædam in flumine facta.

¶ 2. INCASTRUM, pro *Incaustum*, Atramentum. Computus anni 1333. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 278. *Item, pro cartis bombicinis ... & pro Incastro, gran. XV.*

INCASTUS, ἄσεμνος, in Gloss. Græco Latino, non castus [ἀνάγνος, in Supplem. Antiquarii.]

¶ INCATENARE, Vox Italica, Gall. *Enchainer*, Catenis vincire, illigare, claudere. Lanfrancus Pignolus lib. 7. Annal. Genuens. ad ann. 1266. *Galeas faceret Incatenari.* Acta S. Francisci de Paula, to. 1. April. p. 152. *Non sinebat gradus sive scalarium apertum dimitti, sed ne illo descenderentur faciebat Incatenari.*

¶ INCATESTATUS, *Incastratus*, Inclusus, Gall. *Enchassé.* Excerptum ex veteri collectione miraculorum patratorum in diœcesi Magalonensi apud Baluz. to. 6. Miscell. pag. 356. *Dum magister ligno* (S. Crucis) *Incatestato & firmato vellet signum scindere, subito exinde exiliens cum strepitu nimis, ac si sagitta emitteretur de balista, &c.* Vide *Incastratura.*

¶ INCATHEDRARE, Promovere ad cathedram episcopalem, in Epistola an. 1408. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 844. & 848. Vide *Cathedra.*

¶ INCATHENARE, ut *Incatenare*, Catenis ligare. Testamentum Joannis de Plesseto an. 1394. ex archivo S. Faronis: *Item volo & ordino, quod duo mea breviaria ad usum Meldensem ... Incathenantur in choro Ecclesiæ Meldensis.*

¶ INCATUM, f. pro *Incaustum.* Regula Monasterii S. Cæsariæ inter Acta SS. Januarii to. 1. p. 734. *Capita nunquam altiora ligent quam hoc loco mensuram de Incato fecimus*; id fortean est, *incausto* seu atramento delineavimus.

¶ INCAVATURA. Vide *Incastratura.*

¶ INCAUSALE, Cujus non est causa. Promissio B. Thomæ Mart apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1873. *Mala autem Incausalia sunt, nec habent rectum ordinem neque finem. In quantum enim à bono deficimus, in tantum ad nihil tendunt, & non est in eis nisi privatio boni, quod nihil ponit in re, sicut claudicatio in homine vel equo nihil ponit nisi privationem rectæ ambulandi.*

INCAUSARE, [In jus vocare.] Vide *Causa.*

INCAUSTUM, [Atramentum; *Encre dequoi on escript*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS.] Tabulæ. S. Eparchii Inculism. f. 39. *Qui in hac cartula proprias cruces fecerunt de succo cauls, quia aliud Incaustum non habebant.* [Bernardus Ord. Cluniac. part. 1. cap. 5. *Postquam nomen de Incausto scriptum fuerit in femoralibus, ponit ea super eumdem arcum, ut per ipsas litteras filum imprimatur.* Ibid. cap. 47. *Scriptor si Incaustum temperare voluerit, non prohibetur.* Statuta Massil. p. 123. *Attendant insuper Notarii & alii scriptores, quod de Incausto competenter*

nigro faciant scripta sua, & præcipue de bono Incausto & nigro scribant cartas, &c. Benedictio Abbatis ad calcem libri Johannis Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 237. edit. 1679. *Tunc faciat Abbas cum penna & Incausto crucem in fine cedulæ.*] Vide *Encaustum.*

¶ INCAUTARE, Cautum reddere, admonere. Leges Palatinæ Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. p. xxxii. *At vero nobis in mensa comedentibus medicos nostros inibi præsto jubemus assistere, quatenus nos sedeliter Incautent præcavere actibus incompetentibus & nocivis.* Bonifacius Ferrerius cap. 99. Defensionis Benedicti XIII. PP. dicti, tom. 2. Anecd. Marten. col. 1504. *Ecce pono vobis hîc verba B. Bernardi qui ad Incautandum Papam Eugenium 4. libro de Consid. ad eumdem sic ad litteram dicit, &c.* Cap. 106. col. 1509. *Durante dicto sacro concilio fuerunt certificati, avisati & Incautati de omnibus.* Vide *Cautum*, *Cotum.*

¶ Incautatio, Cautio. Ibidem cap. 108. col. 1510. *Quæratis ergo ab eis, de quo vel super quo potuit informari, post tot avisationes, informationes, Incautiones, &c.*

INCAUTELA, vulgo *Inadvertentia*, ex *Incautus.* Salvianus lib. 6. de Gubernat. *Unus Incautior perit, ne multi per Incautelam postea deperirent.* [Nicolaus de Jamsilla de gestis Friderici II. Imp. apud Murator. tom. 8. col. 514. *Princeps autem ne per dictum locum angustum Incautè transiret, & posset sibi forsan ex Incautela evenire periculum, &c.* Vide Acta SS. Maii to. 7. pag. 161.]

¶ INCAUTIONARE, Pro *cautione* pignus dare. Instrumentum anni ix. Conradi Regis apud Stephanotium tom. 7. Fragm. MSS. pag. 357. *Ego Agmnus & uxor mea Incautionamus . . . curtilum indominicatum . . . pro ccx. solidis ad tres annos.* Chartul. Matisconense: *Incautiono tibi meum curtilum, &c. Terra Incautionata*, ibidem.

¶ INCELATUS. Gloss. Græc. Lat. ἀκρυπτόν, *Incelatum, inabscondibile.*

¶ INCEMENTATUS, *Cæmento nullo consolidatus.* Barthius in Glossario ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ INCENDARIUS, Pro *Incendiarius*, in Vocabulario Juris utriusque, & in Codice Legum Nurman. apud Ludewig. tom. 7. pag. 155.

e. INCENDIUM, in Legibus Malcolmi II. Regis Scotiæ cap. 11. in Statutis Alexandri II. Regis Scot. cap. 14. §. 2. & in Regiam Majestatem, est unum ex quatuor Placitis Coronæ, & quæ pertinent ad Curiam Justitiarii.

¶ 2. INCENDIUM, Febris. Mabill. to. 4. Annal. Benedict. pag. 363. ex Hildeberto in Vita S Hugonis Abbat. *Quidam Frater, cum Borbom per sex menses quartana sustinuisset Incendia, à S. Patre, qui illuc ex tempore accesserat, sacris jussus interesse mysteriis, epoto post missam vino, in quo lota fuerant Sanctorum pignora, sanitatem recepisse dicitur.*

¶ INCENSARE, Incensarium. Vide *Incensum.* 1.

¶ INCENSERE, Locare sub annuo censu, Gall. *Acenser.* Charta anni 1309. de officio judicaturæ Judæorum, apud Rymer. to. 3. p. 141. *Dum tamen officium illud modo non sit in propria manu dilecti & fidelis nostri Arnaldi . . . set alii Incensetur; ita videlicet quod idem Albertus pro eodem officio, si alii Incensetur, tantum firmam annuam nobis solvat, quantam ille, qui modo illud tenet, pro eodem solvit per annum.*

INCENSIO, Morbi species, quem *Erpetam* vocant. Hist. MS. Advectionis corporis sancti Arnulfi Episcopi Turon. Crespiacum: *Sed & multi vexabantur eo morbo, qui vocatur Incensio, qui meritis B. Arnulfi restituti redierunt.* Vide *Ardentes.*

¶ Incensio Ignis. Vide supra in voce *Ignis.*

Incensio Lunæ. Kalendarium sancti Victoris Parisiensis & aliud Bibliothecæ Regiæ cod. 1445. *6. Id. Januar. Incensio Lunæ Septuagesimalis. 8. Id. Mart. prima Incensio Lunæ Paschalis. Nonas April. ultima Incensio Lunæ Paschalis. 8. Id. April. prima Incensio Lunæ Rogationum.* [Quæ in omnibus fere Kalendariis MSS. leguntur, quoad primam & ultimam Incensionem Lunæ Paschalis.] Ita Luna dicitur *reaccendi a Sole*, apud Honorium in Imagine mundi lib. 2. cap. 61. 85. [Vide *Accendi.*]

INCENSITUS, [Censui obnoxius.] Vide *Census.*

1. INCENSUM, Thus *dictum, quia igne consumitur; dum offertur, &c.* ait Isidorus lib. 4. cap. 12. Gloss. Græc. Lat. θυμίαμα, *Incensum.* Glossæ antiquæ MSS. *Thus, Incensum.* Uranius in Arabicis apud Stephanum: ἡ χώρα τῶν Ἀβλαστῶν φέρει καὶ ὄστον, καὶ θυμίαμα, καὶ κύπαιρον: ubi θυμίαμα pro *thure* posuit. Anastasius Bibl. in S. Sotere, & in S. Bonifacio PP. *Hic constituit, ut nulla Monacha pallam sacratam contingeret, nec Incensum poneret in sancta Ecclesia. Offerre Incensum*, in Libro Sacramentorum Gregorii M. Notitia an. 1069. apud Sammarthanos in Archiepiscopis Aquensib. *Et eum anno persolverent Incensum sanctæ Aquensi Ecclesiæ in die Sabbati sancti duas libras legales Incensi optimi, & tres ceræ, &c.* [Vetus Sacramentarium Bibl. Stabulensis Monast. ubi de consecratione Ecclesiæ, apud Marten. to. 2. Itiner. litter. pag. 151. *Deinde ponat tres portiones corporis Domini in confessionem & tres de Incenso, & tunc ponantur reliquiæ in confessionem.* Occurrit passim.] Thurificationis usum in Ecclesia perantiquum probat Menardus ad dictum Librum Sacrament. p. 195.

Incensare, Thure adolere, Gall. *Encenser.* Lambertus Ardensis: *Volens ut . . . lectum eorum thuris & aromatis gummis . . . Incensaremus.* Leo Ost. l. 2. c. 23. *Morisque est singulis annis . . . per totum Mandati spatium ab Acolutho Incensari.* [Occurrit rursus in Synodo Valentina an. 1590.]

Incensorium, Acerra, thymiamaterium, navicula ad reponendum incensum, apud Leon. Ost. lib. 2. c. 98. *Thuribula argentea duo . . . aquamanilia argentea duo, Incensorium de argento unum.* Hic enim distinguitur thuribulum, quod vulgo *Encensoir* appellamus, ab Incensorio. *Encensiers* nostri olim dicebant. Le Roman *de Garin MS.*

Et environ vin cierges ont espris,
Et firent crois & Encensiers venir.

Alibi:

Cierges comande li Loherans Garin,
Et fait chandoilles & Encensiers venir.

[Le Roman *de la Guerre de Troyes* MS.

D'un grand toppace riche & cher,
Tient en sa destre un Encensier.]

Incensarium, Eadem notione. Ugutio: *Thuricremium, Incensarium, quia in eo crematur thus.* Papias: *Thuribulum, Incensarium*, quod Græci θυμιατήριον dicunt. Apud Hariulfum lib. 2. cap. 10. *Incensaria argentea auro parata quatuor.* Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis anno 915. *Incensarios 2. cum catenis argenteis.* [Rituale Autissiodor. an. 1536. ubi de Benedictione campanarum: *Ponat Sacerdos in Incensario ignem & thimiama, thus & myrram, erigendo clocam supra Incensarium.*

¶ Incensorius, Eodem significatu. Breve sacræ supellectilis an. 1419. apud Stephanotium to. 1. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 421. *Item duos Incensorios argenti & duas navetas argenti.*

¶ 2. INCENSUM, Vectigal. Charta Æthelbaldi Regis

apud Hickesium Differt. p. 62. *Quamobrem ego Ethilbaldus Rex Merciorum præsentibus litteris indico me dedisse pro anima mea Aldwlfo Episcopo Ecclesiæque B. Andreæ Apostoli, quam gubernat, unius navis, sive illa proprie ipsius, sive cujuslibet alterius hominis sit, Incensum, id est, vectigal, mihi & antecessoribus meis jure regio in portu Londoniæ usque hactenus competentem.*

¶ IN vel AD INCENSUM VENIRE, Censui obnoxium esse. Codex MS. Folquerii: *Homines qui faciunt duos dies in anno sunt quatuor. Sunt ibi bun. XIV. veniunt ad Incensum.* Ibid. infra: *Homines XX. qui faciunt in anno duos dies, habet ibi sedilios X. veniunt in Incensum de argento sol. VIII.* Vide *Census*.

¶ INCENTIVUS, Effrenatus appetitus, corporis faces quibus mens incenditur ad cupiditatem. Concil. Dertusanum an. 1429. c. 2. *Et si deinceps tertio relapsus fuerit in concubinatu notorio, privetur omnibus beneficiis, & alias carceribus affligatur, ut sic ferro exusta vulnera & secata sanentur ... taliumque gravis castigationis exemplo mentes teneat & Incentivos comprimat aliorum.* Gloss. Isid. *Incentiva; Aculei vitiorum*; quæ Papias sic exponit: *Desideria carnis, stimuli luxuriæ, ab incitando dicta. Incentiva vitiorum* dixit Hieronymus epist. 2. *Incentivum peccaminis* Prudentius Apotheol. v. 929.

¶ INCENTRUM, *Instamentum, aut inflammatio*, in Glossis Sangerman. MSS. n. 501. f. legendum *Intendium*, vel *Incentivum*.

¶ INCENTURIATA ACIES, Exercitus cujus *centuriæ* confusæ simul & permixtæ nullum servant ordinem. Albertinus Mussatus de Gestis Ital. post Henricum VII. Cæsarem lib. 3. rubrica 3. *Lucenses campanarum tinnitibus, magnoque fremitu, ira, metuque pariter advehentibus, Incenturiatis incompositisque aciebus, lacero agmine ad hostes discurrere.*

¶ INCEPIENDIUM, Fulmentum quo ligna sustinentur, Gall. *Chenet.* Inventar. an. 1342. MS. ex Archivo S. Victoris Massil. *Apud focariam duo Incepiendia, unam sartaginem* (sartaginem) *item unam cassam, unam vigilem, &c.*

INCEPS, pro *Deinceps*, [Festo.] Utitur Thwroczius non semel, pro quo *deinceps* restituit Corrector, uti Editor monet. [Invenitur adjective apud Apuleium lib. 3. Florid. *De Inceptis.*]

¶ INCEPTUM, Inceptio, initium actionis. S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 1. cap. 63. *Si serius post Inceptum lectionis intraverit.* Ciceroni *Inceptum*, Consilium est seu molitio, Gall. *Entreprise.*

¶ INCESA, Concædes, Gall. *Abatis d'arbres.* Vide *Cesa* 1. & *Incisa.*

¶ INCESSABILITER, ut *Incessanter*, in Libello Episcoporum Italiæ contra Elipandum, tom. 3. Concil Hispan. pag. 98.

INCESSANTER, Continuo, *Incessamment.* Utitur lex 28. Cod. Th. de Cohortal.

¶ INCESSARE, Non cessare, apud Ludewig. to. 5. pag. 400.

¶ INCESSERIUM THURIBULUM, pro *Incensarium*, vel *Incensorium*, in Testamento Beatricis de Alboreya Vicecomitissæ Narbonæ anno 1367. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1523.

INCESTIVA CONJUGIA, Incesta, in Capitulis Caroli M. lib. 5. c. 158.

¶ INCHARACTATUS, Inscriptus, impressus, ab ἐγχαράττειν, Imprimere, insculpere. Joan. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. tom. 2. Maii p. 244. *Qualitatem nummorum imaginemque & superscriptionem, qua Incharactati sunt, conspicio.* Vide *Charaxare.*

INCHARAXARE, ex Gr. ἐγχαράττειν, Perforare, aperire. Apicius lib. 6. c. 5. *Aequabis jus apio viridi & nepata, ovem Incaraxas & perfundis.* Apollonius: *Juvat autem hæc Incharaxatio in oculis diuturno facta rheumatica passione.* Idem: *Oportet etiam & per ipsa loca patientibus fieri Incharaxationes.*

¶ INCHARIRI, Carius fieri, Gall. *Encherir. Item hoc anno quando sal incepit Inchariri*, apud Rymer. tom. 3. pag. 685.

¶ INCHARTARE, INCARTARE, Aliquid scripta charta donare, conferre. in charta describere. Instrum. anni 1035. ex Archivo S. Victoris Massil. *Quidquid vendatur aut donetur litteris alligetur, schedulis Incartetur.* Statuta Arelat. MSS. tit. 132. *Statuimus quod Consules, neque Judices, neque Curiales, possint aliquod debitum Incartare, vel libellum facere super bona Communis.* Charta Bertrandi de Baucio Comitis Avellini an. 1284. *Protus inter bonæ memoriæ dominum Barralum quondam patrem nostrum, & inter consilium & universitatem Arelatis hactenus extitit Incartatum.* Instrum. 1. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 1. *Donamus & Incartamus in ea ratione dummodo vixerimus usum & fructum habeamus.... Si quis vero ... contra donatione vel Incartatione ista dicere vel calumpniare voluerit, &c.* Aliud Instrum. ibid. col. 269. *Totum & ad integrum, vel in exquisitum præter hoc, quod Incartatum habui, omnia & in omnibus ad præmemoratam Dei domum S. Vincentii* (Matiscon.) *suisque Canonicis, sicut supra insertum est, dono, trado, atque transfundo perpetualiter tenendum.* Concil. Hispan. an. 1215. Anecd. Marten. to. 4. col. 170. *Adjicientes præsentis auctoritate Concilii, ne viri religiosi sine consensu sui Diœcesani Episcopi possessiones monasteriorum vendant, vel Incartent, sive concedant ad vitam, &c.* Eadem habentur in Concilio Tarrac. anni 1591. Instrum. anni circiter 1040. ex Archivo S. Victoris Massil. *Antiquitus valebat datum nec tamen Incartatum.* Statuta Massil. lib. 1. cap. 63. §. 3. *Non intelligimus derogare in aliquo illis conventionibus & compositionibus, quæ olim factæ sunt & Incartatæ.* Saisimentum Comitatus Tolosæ n. 75. *Et quod in eis habes fidelitatem, & servitium exercitus, & oblias, & retrocapita in mutatione novi domini, & alia jura, sicut sunt Incartata.* Chartular. Matiscon. fol. 117. *Berno Presbyter dat Ecclesiæ Matisconensi quidquid habet in villa Toruacè, præter res quas Incartatas habet*; id est, ut conjecto, Res in censum datas & in chartis seu terrariis descriptas. Ibidem: *Dono curtilum præter tres petiolas à sero, quas Incartatas habeo. Terra Incartata & non Incartata*, in Sententia arbitrali an. 1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte. Vide *Charta.*

¶ INCARTAMENTUM, Charta, instrumentum. Chartul. S. Petri de Domina fol. 35. *Signum Atenulfi, qui hoc Incartamentum scribi jussit.* Testam. an. 1461. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 726. *Si apud me aut in archivis episcopalibus Ruthen. reperiantur aliqua Incartamenta seu documenta, quæ concernant domum meam paternam ... tradantur dicto heredi meo.*

¶ INCHARTATUS, Accusatus, apud Hispanos leguleios. Vide in *Charta.*

¶ INCHARTULATI, Iidem qui supra *Chartulati*, Servi per *Chartulam* manumissi. Greg. Monachi Chronicon Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 426. *Insuper Inchartulatos & colonos atque cultores exinde expulit.* Ibid. col. 590. *Item Berardus Episcopus Asculanus fecit convenientiam cum Abbate Berardo de terris, quas manuales laborant ad suas ma-*

nus, & servi, & libertini, & coloni, & Incharti-tati permaneant in hoc Monasterio.

INCHERAMENTUM, Auctio in licitatione, *Enchere*, in Charta de Præpositura Calvimontis an. 1205. [Vide *Encheramentum.*]

¶ INCHERIA, ut *Incheramentum*. Locum vide in *Pyxis Lombardorum.*

INCHORIS, Indigena. Vide *Enchori.*

INCIBARE, Cibum porrigere, ἐνσιτίζειν. Vetus Interpres Juvenal. Sat. 10. *Ut pulli hirundinis, quæ pleno ore volat, dum Incibat filios suos.*

¶ INCIDENS, Causæ accessio, Gall. *Incident*. Vox practica. Vide *Emergens.*

¶ INCIDENTER, Gall. *Incidemment*, per accessionem. Johan. Sarisber. in Præfat. *Quæ Incidenter dicta sunt.*

INCIDENTIÆ, Casus, quomodo *Incidens* dicimus. Otto à S. Blasio cap. 12. *Traditionesque Hebraicas cum Incidentiis historiarum notas faciens, &c.*

¶ INCIDERE. Vide *Incisio.*

INCIMBILES, *Nocibiles, vel discordes.* Papias. [MS. Bituric. habet *Incimbiles.*]

INCIMCLARE. Charta Waldemari Regis Daniæ anno 1326. apud Pontanum lib. 7. Rer. Danicar. *Si alicubi infra regni nostri terminos naufragium passi fuerint, Advocatus noster ... ipsorum bona nullatenus impediat, vel si de ipsis nullatenus Incimclet, quandoquidem ipsa bona personaliter per se vel per alios ... valeant de naufragio liberare.* Ubi *Incimclet*, idem valet ac *immisceat*: unde fortean legendum fuerit *immisclet*. Vide *Misculare.*

INCINCTA, *Pregnans, eo quod est sine cinctu, quia præcingi fortiter uterus non permittit.* Isidoro lib. 10. & nostris *Enceinte*. *Incinta*, apud Jo. Villaneum lib. 1. cap. 24. l. 2. c. 12. Hist. Miscella lib. 20. extremo pag. 128. *Viri civitatis illius mulierem Incinctam, jamjamque parituram Inciderunt.* Ubi Theophanes, ἔγκυον. Le Roman *de Parise la Duchesse*:

Je suis de vous Ançainte, de verté le sachez.

¶ INCINEFACTUS, In cineres redactus. Commodian. Instr. 41.

Tunc Babylon meretrix erit Incinefacta favilla.

INCINERARE, In cineres redigere. Utuntur Saxo Grammaticus lib. 4. initio, Cæsarius Eisterbach. lib. 4. Miracul. c. 99. lib. 10. c. 67. Guillelm. Brito lib. 1. 2. 3. 4. Philippus Architrenius lib. 6. cap. 3. &c.

¶ INCINERATIO, Resolutio in cineres, in Diario Belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. p. 135. & in Tractatu Engelberti de S. Mariæ virtutibus cap. 26. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 1. col. 736. *Capitis Incineratio*, Impositio Cinerum in capite feria IV. Cinerum in Constitut. Ecclesiæ Valentinæ to. 4. Concil. Hisp. pag. 179.

¶ INCINIBILES. Vide *Incimbiles.*

¶ INCINTA. Vide *Incincta.*

¶ INCIPARE. Vide *Incippare.*

INCIPERE. Vetus Interpres Epistolæ S. Barnabæ: *Qui Incipiebant prædicare*, ubi Gr. τοὺς μέλλοντας κηρύσσειν. Alibi: *Quia ipse Incipiebat apparere.* Gr. ἤμελλεν. Et non semel in hac Epistola. Ita Jacobus 2. *Per legem libertatis Incipientes judicari.* In textu Græco μέλλοντες. Hac notione vocem *incipere* usurpasse non semel Interpretem S. Irenæi, observatum à Jacobo Billio lib. 1. Observ. Sacrar. cap. 33. lib. 2. cap. 5.

INCIPIENS, Discipulus. Auctor Queroli: *Quid ad hæc vos dicitis, novelli atque Incipientes mei? quando hæc discere potestis, &c.*

¶ INCIPIENTIA, Initium, exordium. Epistola Cæsariæ Arelat. Abbatissæ, to. 1. Anecd. Marten. col. 4. *Sicut lætatur Deus in Incipientia conversionis vestræ; ita luget de ea diabolus.* Et infra: *Qui vobis Incipientiam, donare dignetur & perfectionem: quia, non qui cœperit, sed qui perseveraverit usque ad finem, hic salvus erit.*

¶ INCIPPARE. Gloss. Isid. *Incippat, Illudit.* Melius *La Cerda* legit: *Incippat, Includit*, καλαφρακτοῖ. Papias: *Incipare, Involvere*, videlicet *cippis*. Sunt autem *Cippi*, Compedes, Gall. *Ceps*, vel Carcer ipse, quoniam qui compedibus vinciuntur, includi solent in carcere. *Incippare* igitur idem est quod Compedibus ligare, vel in carcerem detrudere. Theodoricus Engelhusius in Genealogia Ducum Brunsvic. apud Leibnit. to. 2. Scriptor. Brunsvic. pag 20. *Ernestus Dux, dum quodam tempore equitaret per Norten, nihil adversi suspicans, captus est à Henrico de Hardenberch & Incippatus ... cumque Hardenberge hoc vindicare vellent, captus est idem Henricus de Herdenberg sedens in equo Ducis capti, & in castrum Saltz Incippatus.* Vide *Cippus.*

INCIRCA, Circiter, Galli dicunt, *aux environs*, in Addit. ad Vitam S. Antonini.

¶ INCIRCATUS, In modum circuli curvatus, in Onomastico ad calcem to. 3. SS. Junii.

¶ INCIRCUMSCRIPTE, Non circumscripte, immensum, Gall. *Sans borne*. Vide *Inattingibilis.*

¶ INCIRCUMSCRIPTIBILIS, Qui nullis limitibus circumscribi potest, apud Marten. tom. 7. Collect. Ampliss. col. 324.

¶ INCISA, Alias *Incæsa*, apud Scriptores rerum gestarum & Vitæ Caroli Magni, sunt celsi cæsarum arborum cumuli pro vallo ad arcendos hostes per extrema silvarum exstructi. Ita Valesius Notit. Gall. pag. 106. col. 2. Vide *Cesa.*

¶ INCISILIS, Culter. Acta SS. Junii to. 3. p. 30. de S. Cyrico: *Fac capitifragium & uncinos ad oculos evellendos, & forfices dentium, & genufragium & nervorum Incisiles.*

1. INCISIO, Idem quod *Tallia*. Charta Henrici III. Imp. an. 1056. pro Monasterio Sancti Maximini Trevirensi apud Nicol. Zyllesium: *Nullus illorum hospitia seu servitia in curtibus Abbatis aut Fratrum, sive à rusticis violenter exigat, nullus eorum per Incisiones aut petitiones homines gravare ... præsumat.* Charta an. 1468. *Jus investiendi, devestiendi, clamores, banna, emendas, aspatgia, Incisionem, &c.* [Charta anni 1112. è Tabulario Rothonensi: *Alanus Hoelis filius Comes totius Britanniæ ... dedit S. Salvatori quamdam consuetudinem ... quæ vulgo Tallia nuncupatur, nos Incisionem nominamus ... insuper concessit & in arbitrio & potestate Abbatis sit, ut quotiescumque Comes suos homines Inciderit, hoc est, censum a suis exiget, Abbas suos homines secundum velle suum Incidat, & potestative, ut concessum est, colligat & habeat.* Vide *Incisura* 1.]

2. INCISIO. Paulus Diacon. lib. de Gestis Episcoporum Emerit. in sancto Paulo cap. 1. *Ipse Dei mira subtilitate Incisionem subtilissimam subtili cum ferro fecit, atque ipsum infantulum jam putridum membratim abstraxit.* *Encis*, dicitur in Stabilimentis S. Ludovici lib. 1. c. 25. & in Consuetudin. Andegav. art. 44. & Cenoman. art. 51.

3. INCISIO, Sectio, Capitulum in libris. Gennadius de Scriptorib. Eccles. in Severo: *Scripsit ... & Collationem Posthumiani & Galli ... habitam in dialogi specie, duabus Incisionibus.* Walafridus Strabo in Præfat. ad Theganum: *Huic opusculo ego Strabo quasdam Incisiones & Capitula inserui.*

.INCISIO, *νίμμα*. Ordo Romanus: *Episcopi omni tempore benedicebatur; nunc vero mos est, ut nocturno tempore benedicantur. Secunda namque Incisione, id est, Lectione facta, egreditur Pontifex de Ecclesia S. Petri, & ascendit Monasterium S. Martini, &c.* Consuetudines Floriacensis Monasterii: *Et 15. Cantica Graduum sub silentio ab unoquoque dicuntur, & post singulas Incisiones ab unoquoque procumbitur ad formas.* Adde Udalricum lib. 5. Consuet. Cluniac. Monast. cap. 5. [& Bernardum Monachum part. 2. Ord. Cluniac. cap. 15.] *Interscissiones*, apud Cassianum lib. 2. de Nocturnis orat. cap. 11. *Et idcirco Psalmos quidem ipsos, quos in Congregatione decantant, continuata studens pronuntiatione concludere: sed eos pro numero versuum duabus vel tribus Interscissionibus cum orationum interjectione divisos, distincte particulatimque consummant. Distinctiones* dicuntur in Admonitione Synodali antiqua: *Psalmorum verba & Distinctiones regulariter ex corde cum canticis consuetudinariis pronuntiare sciat. Pausationes* vocat Synodus Narbonensis sub Recaredo Rege: *Per majores vero Psalmos, si fuerint prolixiores, Pausationes fiant, &c.*

5. INCISIO, alia notione. *Signum secunda vel tertia Incisione pulsare*, apud Guigonem in Statutis Cartusiensib. cap. 7. §. 5. in Statutis antiq. ejusdem Ordin. 1. part. c. 41. §. 9. c. 43. §. 5.

6. INCISIO, Typus nummi, Figura. Anastasius in Hist. Eccles. *Cum Arabes non susciperent Romanorum Incisiones in nummis suis.* Theoph. χαραγὴν habet.

7. INCISIO, Castratio, apud eumdem Anastasium: *Alios autem... partim suspendio, partim Incisione perdebat.* Ubi Theophanes, ἀποτεμών.

8. INCISIO, vox Architectorum, de qua Jacobus Gothofred. ad l. 3. Cod. Th. de Excusat. artific.

¶ INCISIVUS, *Non in tempore factus, vel immaturus, vel superfluus, & derivatur ab Incido. Horat. in Odis:*

Ut gaudet Incisiva decerpens pira.

Et hoc Incisivum potest dici substantive superfluum illud quod inciditur de aliqua materia. Johannes de Janua. Gloss. Sangerman. Lat. Gall. MSS. *Incisivus, Non copés à temps, non meur, ou superflue; Incisivum, Rongneure.* Fictæ voces ex prava lectione. Legendum *Insitivus*, ut apud Horatium editum:

Ut gaudet Insitiva decerpens pyra.

INCISOR. [Raimundus Duellius lib. 2. Miscell. pag. 444. in fragmento Chartularii Sand-Hyppolytensis an. 1263. *Notum sit omnibus præsentem literam inspecturis, quod nos Chunradus judex in S. Ypolito, Hainricus Unrfler, Chunradus Incisor apud portam, Hainricus dictus Hungarus, cives ibidem, interfuimus, vidimus, &c. Incisores casei.*] Statutum Communis Bononiensis ann. 1188. apud Ghirardacum lib. 9. Histor. Bonon. pag. 279. *Sæpe contingit, quod illi, qui ludunt ad azardum in scalis & in platea Communis Bononiæ, & etiam qui caseum incidunt, iracundiæ calore succensi, contra Deum & matrem ejus ignominiosa verba proferunt, &c.* Iosra: *Lusores azardi & bescazaria, & Incisores casei, &c.* Caupones hic interpretor, apud quos caseus in escam potatoribus datur. [*Incisor lignorum*, Qui incidit ligna, in Charta an. 1233. ex Schedis Præsidis de *Mazangues*.] Vide *Scissor*.

1. INCISORIUM, Orbiculus mensarius, super quo escas *incidimus*. Gallis nostris seu Gallobelgis, *Tranchoir*. Chronicon Nonantulanum MS. de Institutis & ritibus sub Friderico II. Imper. *In cœnis vir & uxor una edebant parapside, usus Incisoriorum* [*Incisorum* mendo librarii apud Murator. t. 9. col. 669.] *ligneorum non erat in mensis, unus vel duo scyphi erant in mensa, nocte cœnantes lucernis aut facculis mensas illuminabant, faculam tenente uno ex suis. Nam candelarum de sepo vel de cera usus non erat.* [Extractum computi an. 1333. to. 2. Hist. Dalphin. p. 273. *Pro Incisoriis, parapsidibus, salzeriis, astis, palis & aliis rebus, &c. unc. XVI. taren. 1. gran. XVIII.*] Petrus de Crescentiis lib. 5. pag. 267. *Azerus est arbor satis magna, quæ in Alpibus invenitur, quæ optime convenit cyphis, & parapsidibus & Incisoriis faciendis, & vasculis omnibus, &c.* Ubi vetus Interpres Gallicus: *Est très-bon pour faire hanaps, escuelles, & plateaux; &c.* Adde pag. 279.

¶ 2. INCISORIUM. Ordinatio Humberti II. Dalphini to. 2. Hist. Dalphin. p. 311. c. 2. *Item volumus & ordinamus, quod singulis diebus in prandio serviatur nobis pro persona nostra de quatuor panibus albis de bocha, quorum quilibet sit ponderis unius libræ cum dimidia, vel circa, & de octo panibus parvis, quorum quilibet sit ponderis unius libræ, vel circa, pro Incisorio faciendo.* Semel & iterum ibidem memorantur ii parvi panes *pro Incisorio faciendo*; nescio quo condimento vel minutali cum pane *inciso*, ut videtur.

3. INCISORIUM, Novacula, apud Petrum Cell. lib. 6. Epist. 20. [Instrumentum omne aptum ad *incidendam*, apud Julianum Pomer. in Præfat. ad librum Ildephonsi de Virgine intemer. to. 2. Concil. Hispan. pag. 658. col. 2. Sicula, apud Joh. Sarisb. lib. 5. cap. 10.]

¶ INCISORIUS, ut *Incisorium* 1. Ordinatio anni 1340. Hist. Dalphin. to. 2. pag. 394. *Ipsi namque foliardi in omnibus obediant magistro coquinæ, nec obmittant lavare scutellas & Incisorios & alia vasa coquinæ.*

¶ INCISSURA, pro *Incisura*, vel *Scissura*. Privilegia Bolci Ducis Silesiæ an. 1337. Friburgensibus concessa, apud Ludewig. tom. 6. pag. 41. *Omnes ejus incolæ civilia jura habentes, pannos & stamina non falsificata, cujuscumque valoris & coloris fuerint, licite possint vendere & incidere per ulnas, ulnatim vel integre. Extranei autem forum ibi quærentes debent addatere stamina qualiacumque & vendere sine Incissura, ut fecerunt ab antiquo*; id est, stamina sua non possunt incidere *per ulnas*, sed ea tenentur integra vendere sine ulla divisione, ut satis per se patet.

1. INCISURA, *Tallia*, Exactio: nam nostris *Taille*, idem valet ac *Incisio*. Charta Manassis Comitis Guinensium in Chronico Andrensi pag. 356. *Firmiter statuimus, ut nullus... coactivam petitionem seu Incisuram super ipsos instituere... audeat.* Adde pag. 424. [Tabularium Kemperlegiense: *Redditus ipsius terræ... cum Incisura & forisfactis, &c.* Ibidem: *Redditus terræ est Incisura, quæ dicitur Taollied, cum forisfactis & furtis & aliis exactionibus.* Vide *Incisio* 1.]

2. INCISURA & INCISIO, apud Gromaticos. Vide *Arbor*.

INCITARE, Præcipitare. Epistola Bonifacii PP. in Synodo Rom. sub Bonifacio II. apud Holstenium: *Sane, quoniam servandus accusatori locus est, ne audientiam penitus Incitare videamur, &c.*

INCITI, *dicuntur calculi, qui in ludo scacorum omnino moveri non possunt. Item & homines egentes Inciti vocantur, quibus spes ultra procedendi, i. proficiendi, nulla restat.* Breviloq. [ex Isidoro lib. 18. Orig. cap. 67. Vox ducta à *ciero* vel *cio*, movere. & particula *in*, quæ vim hic habet privativam. Nota est loquendi formula *ad incitas redactus*: ad quam videre potes Scaligerum in Appendice ad Conjectan. lib. 6.]

¶ INCIVILITAS, Rusticitas. *Contigit per Incivilitatem militis*, apud Ammianum lib. 18. cap. 2.

INCLAMARE. Edictum Theoderici Reg. §. 145. *Si quis barbarorum tertio competentis judicis auctoritate conventus, & edictis solenniter Inclamatus ad judicem, cujus præceptione conventus est, venire neglexerit, merito sub discussione causa sententiam excipiet contumaciæ, &c.* Ubi *Inclamatus edictis*, videtur esse, qui *banno* publico & judicis auctoritate ad judicium citatur, quomodo forenses nostri, *Crier à trois briefs jours*, dicunt de reis contumacibus. Ita *Inclamare* usurpat lex 7. Cod. Th. Si certum petatur: *Per intervalla temporis longioris Inclamatus*, i. citatus edicto à judice impetrato, uti viri docti interpretantur. [Consuetud. Furn. ex Archivo S. Audomari: *Qui vero de nachtbrand Inclamatus fuerit, per quinque coratores purgare se poterit, alioquin suspendetur.*

¶ INCLANGORIUM, Campanile. Sic unica voce scribitur apud Acher. to. 3. Spicil. pag. 262. in Chronico Fontanellensi; sed divisis vocibus legendum est *In clangorium*. Vide in hac voce.

¶ INCLAVARE, Gall. *Enclouer*, Clavum in equi pedem altius infigere, in Statutis Massil. lib. 6. cap. 77. non semel.

INCLAVATURÆ EQUORUM, de quarum cura vide Petrum de Crescentiis lib. 9. de Agricult. cap. 55. & veterem ejus interpretem Gallicum cap. 56. *De diverses Enclouures & de leur cure*, eodem libro.

¶ INCLAVATURA, Ager vel agri portio in alium incurrens, Gall. *Enclavé*. Charta XI. sæculi: *donamus ... Ecclesiam S. Johannis cum terra terminata, quæ est in valle quam vocant Juce, cum Inclavatura quæ vadit usque ad claparium.*

¶ INCLAVATUS, Incurrens, inclusus. Donatio Johannis Regis Franc. de Ducatu Bituriæ & Arverniæ facta filio suo Johanni an. 1361. ex Chartulario Eduensi: *Retentis nobis & successoribus nostris Regibus Franciæ inter alia gardiis Ecclesiarum Cathedralium ... & salva gardia cum omnibus bonis ad causam dictæ Ecclesiam quacumque parte regni existentibus in Bailivia Bituricensi Inclavatis. ... infra cujus terminos dictus Episcopus quamplures terras, villas, bona & possessiones habet Inclavatas.* Diploma Johannæ Ducissæ Brabantiæ ann. 1384. *Et tenemus nostrum prafatum hospitale de Postele tanquam locum Inclavatum.* Rursum occurrit in Charta an. 1290. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 232.

INCLAUDARE, Clavum in equi pedem inducere, *Enclouer*. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 598. *Et si Inclaudet palefridum Domini Regis, dabit ei palefridum 4. marcarum.*

INCLAUSTRUM, Claustrum vel ambitus Monasterii, *Enclos*. Vita S. Lietberti cap. 49. *Ædificatoque Inclaustro cum cæteris officinis, &c.* Baldricus lib. 3. Chr. Camerac. cap. 72. *Factum est autem hoc lignarium .... & positum est in Inclaustro S. Autberti.*

¶ INCLAUSURA, Septum, quo agri includuntur & muniuntur. Litteræ an. 1509. apud Rymerum to. 13. p. 244. *Omnimodas prostrationes, abrutiones, sive permissiones cadendi aliquarum domorum, ac etiam omnimodas Inclausuras aliquarum terrarum arrabilium & easdem terras ad pasturam mittendas, &c.*

INCLINARE, Ad servitutem repetere, revocare, *ad servitium interpellare*, in Synodo Remensi 3. can. 19. apud Flodoard. lib. 2. cap. 5. in Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 43. in Concilio Valentino III. an. 855. can. 23. & in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 89. Lex Ripuar. tit. 57. §. 1. *Nullatenus eum permittimus in servitium Inclinare.* Marculfus lib. 2. form. 32. *Si quis vero ... contra hanc ingenuitatem tuam venire: aut te in servitio Inclinare voluerit, divina eum ultio subsequatur.* Adde form. 28. Charta ingenuitatis apud Will. Hedam in Bernulpho Episcopo Ultrajectensi: *Mundiburdum vero vel defensorem alibi non inquiramus, nisi ad supradicti Sancti altare, ad defendendum scilicet, non ad Inclinandum, & ab omni servitio permaneamus liberi atque illasi stabili lege.* Ita vocem *Inclinare*, pro *deprimere* usurpat Gregorius M. lib. 1. Epist. 72. *Cognovimus enim eos, fidem velle Christiani nominis Inclinare.*

INCLINATI, Servi. Capitulare 3. an. 811. cap. 9. *Sunt & alii, qui de ipsa genealogia non debent esse Inclinati, attamen fiunt propter illam occasionem Inclinati.*

INCLINATIO, Salutationis apud Monachos species, quæ soli Abbati debetur. Ingulphus pag. 886. de Priore: *Et quia in medio Fratrum rector est eorum, in honore, præter Inclinationes, omnis honor ei & reverentia exhibeatur.*

INCLINATIO, Submissio, humiliatio. Epist. Archiepiscopi Bulgariæ, in Gestis Innoc. III PP. pag. 56. *Multas Inclinationes & magnas preces ad Dominum & gloriosissimum & Cathedralem Apostolicæ sedis, &c.* Ubi perperam editum *in divinationes*. Rectius in alia ejusdem Archiepiscopi p. 71. *Ipse multas Inclinationes & multas sanitates a me Basilio humili Bulgarorum & Blancorum Primate erga patrem universorum ... sanctissimum Papam Innocentium, &c.*

INCLINATIO ANTE ET RETRO. Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 2. *Quilibet novitius est instruendus, ut regulariter sciat caput inclinare, scilicet non dorso arcuato, ut quibusdam negligentibus est familiare: sed ita ut dorsum sit summissius quam lumbi, & caput submissius quam dorsum: quam Inclinationem nos per usum Ante & Retro appellamus, quia incipit contra Orientem, & finit contra Occidentem.* Hinc formula frequens apud eumdem & Bernardum Mon. in Consuetud. MSS. ejusd. Monasterii, *Facere ante & retro*, vel *facto ante & retro* nude. Vide Eadmerum de Similitudinibus S. Anselmi c. 90.

¶ INCLINATORIUM, Sella canentium in choro. Mabill. in Disquisitione de Cursu Gallicano ex libello supplici Monachorum Fuldensium, in quo ad Carolum M. conqueruntur, quod præ Ratgarii Abbatis duritia ipsis infirmis *nec baculum pro sustentatione ferre liceat, nec ad Inclinatorium, quod nos formulam dicimus, morando inhærere*

¶ INCLINIS, *Incumbens*. Gloss. Isid. Vide *Inclinus*.

¶ INCLINIUM, Inclinatio. Epistola Gozechini Scholastici apud Mabill. to. 4. Analect. pag. 392. *Librum autem quem mihi scripsisti ... in quo mihi articulos digitorum, oculos & animum, Inclinium cervicis, laborem capitis, immo te totum animo meo insinuasti; in exterioribus meis non invenio unde possim ex æquo recompensare.* Vide Onomasticon ad calcem Act. SS. Bened. sæc. 3. part. 1.

¶ INCLINUS, Cernuus, pronus. Barthius in Glossario ex Anonymi Hist. Palæst. *Per omnia cupiunt effici Turci, & Deum vestrum quem vos Inclini colitis, abnegare volunt.* Antiquæ Consuetud. Canonicor. Regul. apud Marten. Collect. vett. Script. part. 1. pag. 307. in 4°. *Oratione Dominica ad nutum abbatis seu prioris terminata incboent Tertiam: fiet autem hæc oratio tam ante istam, quam ante alias*

horas diei ab Inclitis, sex etiam sub fermat. Occurrit eadem notione in Vita Caroli Buni to. 1. SS. Martii pag. 195. *Inclitus, Benignus*, in Onomastico ad calcem tomi 2. SS. Aprilis.

¶ INCLITARE. Vide *Inclytare.*

INCLITUS, Integer, totus. Charta Caroli M. in Vita S. Auberti Abbatis Benevent. n. 9. *Et nullis sit deinceps licentia infra prædictos fines aliquam contrarietatem seu molestias partibus inferre præfati Cœnobii per Inclitos fines, neque per possessiones, &c.* Chr. Casinense lib. 1. cap. 49. *Reddidit huic Monasterio Inclitam curtem in loco Patenara.* Lib. 4. cap. 34. *Manifestavit & renuntiavit se de Inclita parte sua de castello Mortala.* Regestum Petri Diaconi Casin. n. 416. *Totum & Inclitum Monasterium S. Erasmi.* Vetus Instrumentum, in Vita Gelasii II. apud Cajetanum: *Vendidi tota & Inclita ipsa petia de terra nostra.* Vetus Charta Amalfitana apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. pag. 394. & 399. *Tradidimus atque confirmamus suprascripta plagia Inclyta de cantu in cantum, &c.* Alia an. 1178. p. 410. *In eam enim rationem, ut amodo, & semper Inclyta ipsa prædicta nostra traditione, seu offersione, &c.* Occurrit præterea in Chronico S. Vincentii de Vulturno pag. 674. 685. 686. 689. 690. Vide Spicilegium Acherianum to. 11. pag. 286.

¶ INCLUDERE. Vide *Inclusor.*

INCLUNIARI, *Concubitum pati, vel per clunes curvari*, Joanni de Janua.

¶ INCLUSA, INCLUSAGIUM. Vide in *Inclusi.*

INCLUSI, RECLUSI, ἔγκλειστοι, Theodoro Studitæ, Theophani an. 17. 25. Constantini Copronymi, [Anonymo Combefisiano in Lacapeno num. 27. & Auctori narrationis restitutionis Imaginum pag. 719.] dicuntur Monachi, qui aut prope vicos, vel Cœnobia, aut etiam in ipsis Monasteriis, in singulares cellas, ex iis non exituri, vitæ solitariæ, quam alias consequi non licet, intuitu sese concludunt, ut Deo sibique vacent: quod genus Monachorum Cassiano Collat. 18. cap. 8. & S. Isidoro in Regula cap. 5. haud omnino probatur, [sed nec Johanni Tzetzæ Chiliad. 9. v. 330.] Qui vero ad istud strictioris vitæ genus aspirabant, ad id neutiquam admittebantur, nisi post emeritos labores, & data virtutum monasticarum argumenta, petitamque Episcopi vel Abbatis licentiam, à cujus imperio & potestate propterea non eximebantur, ut est in Concilio Venetico an. 465. can. 7. Agathensi can. 38. Toletano VII. c. 5. Francoford. an. 794. can. 12. in Statutis Guidonis Episcopi Prænestini an. 1202. apud Chapeavillam to. 2. Hist. Leod. p. 201. & in Regula Solitariorum cap. 15. Qui denique, ut de Eremitis aiebat S. Hieronym. Epist. 4. *De ludo Monasteriorum egrediebantur milites, quos eremi dura rudimenta non terruerant, qui specimen conversationis suæ multo tempore dederant, qui omnium fuerant minimi, ut primi omnium fierent, quos nec esuries aliquando, nec saturitas superaverat, qui paupertate lætabantur, quorum habitus, sermo, vultus, incessus, doctrina virtutum erat, &c.* Sed & Synodus Trullana can. 41. decernit, ut qui clausuram hanc amplecti volunt Monachi, ab Abbate primum, dein ab Episcopo strictius examinentur, nec tamen statim, sed elapso post anno includantur, hac adhibita lege, ut eis in posterum omnis prohibeatur regressus, nisi id evincat utilitas communis, vel alia quævis necessitas, quod ne sic quidem sine Episcopi benedictione fieri iis licet: cujus quidem istiusmodi Inclusorum egressus ob communem utilitatem exempla produnt S. Audoenus lib. 2. de Vita S. Eligii cap. 29. & Chronicon Fontanellense cap. 11. Alias in Concilio Toletano æræ 684. can. 5. Monachi, qui à clausura præ tædio aut tepore se subducunt, pro spuriis habentur.

Sed & interdum Abbates ipsi id strictioris vitæ genus amplectebantur, cum interim Monasterii regimen non abdicarent: quod docet vetus Epitaphium Leoniani Abbatis, quod exstat in suburbana æde S. Petri Viennæ: *Epitaphium S. Leoniani. Hic vir sanctitate conspicuus in hac urbe Viennensi Abbas extitit, Sabbaria Pannoniæ ortus, à barbaris captivatus, Gallorum finibus devenit, Augustoduno primum, deinde Vienna claustro peculiaris cellæ conclusus quadraginta plus annis tali ordine Christo militavit, tanta districtione, ut pæne vultu omnibus undequaque venientibus ignotus introvixerit, cum esset verbo doctrina multis ad salutem notissimus. Ita ut juxta cellulam quam plurimos Monachos rexerit, Monachos vero, ambitu Monasterii infra urbem inclusos, ad sexagenarium numerum mirabili ordinatione paverit, & disciplinabiliter custodierit.* Inclusorum ejusmodi regulam peculiarem descripsit Matthæus Raderus, & ex eo Haeftenus lib. 1. Disq. Monastic. tract. 8. disq. 2. Aliam habet Codex Regularum Monasticar. Holstenii tom. 2. pag. 281. Le Roman *du Chevalier au Barisel* MS.

Il n'épargnoit ne Clerc, ne Moine,
Enclus, Hermite, ne Canoine.

Ejusmodi Inclusos, κελλιώτας appellari apud Pachymerem lib. 12. cap. 2. opinatur vir doctissimus, quod vix putem: cum potius videantur fuisse ex eo Clericorum genere, quos *Capellanos* dicimus: est enim veteribus *Cubiculum*, idem quod *Capella*, ut suo loco docuimus. Vide in *Cubicularius.*

Inclusorum vero passim meminere Scriptores, S. Augustin. de Oper. Monach. cap. 23. [Apophtegm. Patrum in Motio num. 2. in Serapione n. 1.] Evagr. lib. 5. Hist. cap. 20. Gregor. M. lib. 4. Dial. cap. 9. lib. 7. Ind. 2. Epist. 54. ubi solitariæ istius vitæ incommoda exaggerat. Paulus Warnefr. lib. 3. de Gest. Langob. cap. 1. Gregorius Turon. lib. 1. Hist. cap. 37. lib. 5. c. 9. 10. lib. 6. cap. 6. lib. 7. cap. 1. lib. 8. cap. 34. de Vit. Patr. cap. 2. 5. 7. 12. 13. de Gloria Confessor. cap. 86. Aimoinus lib. 3. Histor. cap. 45. S. Anselmus lib. 1. Epist. 37. l. 2. Epist. 22. Vita S. Eugendi Abbat. cap. 2. num. 5. Vita S. Poppon. Abbat. n. 46. Vita S. Ayberti n. 11. Sigebert. an. 1016. 1050. 1058. 1078. Theophanes pag. 367. [Anonymus Combefisianus in Lacapeno n. 44.] Concil. Aurelian. II. can. 13. Lamethense an. 1330. can. 9. Vita Burchardi Episcopi Wormaciensis, Marianus Scotus in Chron. an. 1068. 1069. Petrus Abbas Cluniac. lib. 1. Epist. 20. Vita S. Leodegarii cap. 5. Vita S. Juniani to. 1. Hist. Franc. pag. 542. Vita S. Geraldi Abb. Grandissilvæ n. 18. Vita B. Mariani Ratispon. Abbat. num. 55. Simeon Dunelm. de Gest. Reg. Angl. an. 1062. Continuator Hist. Episcopor. Virdun. pag. 268. Radulf. de Diceto. an. 996. Petrus Diacon. Casinensis in Miraculis S. Benedicti Casini patratis n. 42. Ughellus tom. 5. Italiæ sacræ pag. 424. & alii sine numero. Vide Glossarium mediæ Græcitatis in voce Ἔγκλειστος.

INCLUSÆ etiam Sanctimoniales, quæ id instituti sectatæ sunt, recensent non paucas Scriptores,

Greg. Turon. l. 6. cap. 29. Dodechin. an. 1136. S. Brigitta in Revelat. lib. 4. c. 127. 128. W. Malmesburg. lib. 3. Hist. pag. 112. &c.

Incluia, Incluforia, Inclusiria, Ædes, ubi Inclusi, seu Monachi degunt: ἐγκλειστήρια, in Synodo Trollana can. 14. & apud Theophanem an. 25. Copronymi. *Inclusetta S. Helena* Lugduni, cujus mentio in veteri Charta apud Paradinum in Hist. Lugd. lib. 2. cap. 104 *Clusa*, apud Marianum Scotum an. 1058. 1069.

¶ Inclusagium, Eadem notione. Processus de Vita S. Yvonis to. 4. Maii p. 557. *Inclusi in Inclusagio sito prope Rocham-Derianı.*

Reclusorium, apud Petrum Damiani in Vita S. Romualdi num. 84. 100. in Vita S. Julianæ Virginis lib. 1. n. 22. in Chr. Belg. M. an. 1256. in Concilio Avenionensi an. 1297. can. 6. apud Henric. de Knyghton ann. 1392. in Annalib. Colmariensib. an. 1240. in Hist. Monast. S. Mariæ Suession. pag. 451.

Clusorium, in Vita B. Rayneri Solitarii n. 1. *Cum multa devotione & reverentia clausus est in Clusorio juxta ostium majoris Ecclesiæ.* Menardus lib. 2. Observation. id olim in more fuisse docet, ut virorum Ordinis S. Benedicti Monasteriis adjunctæ essent quædam cellulæ: quas *Clusas*, seu *Inclusoria* vocabant, arctiori studio virtutem exercitaturis. Quod & testatur Hugo Archidiaconus Turon. de Mirac. in Translatione S. Martini: *Huic juxta Monasterium parvula cellula quietis secretum præstabat, qua se vir sanctus, quia conventus vitabat humanos, per multos annos concluserat.* Præterea descriptio *cellulæ retrusionis*, quæ habetur in Regula Solitarior. cap. 16. & in Ordine Inclusorum apud Raderum in Bavaria sancta, ubi sic describitur: *Inclusa, id est, domus Inclusi, debet esse lapidea, longitudo & latitudo in 12. pedes abeat, 3. fenestras, unam contra chorum, per quam corpus Christi accipiat, alteram in opposito per quam victum recipiat, tertiam, unde lucem habeat, qua semper debet esse clausa vitro vel cornu, &c.*

Reclausi, Iidem, qui *Inclusi*, apud Gregor. Turon. lib. 8. cap. 34. Aimoinum lib. 3. Hist. cap. 45. In Chron. Fontanell. cap. 11. &c.

Reclusa, in Charta Herimanni Episcopi Metensis apud Meorissium pag. 370.

Retrusi, apud Carolum M. de Cultu imag. lib. 3. cap. 31. Sic *retrusionem*, dixit auctor Vitæ sancti Eugendi Abb. num. 5. Vide Leges Wisigoth. lib. 6. tit. 2. §. 3.

INCLUSOR, Inclusarius, Joanni de Janua, & Guillelmo Britoni in Vocabulario dicitur, *qui aliquid includit sicut auri faber, qui includit gemmam in anulo; similiter rusticus, qui includit aliena pecora pro forefacto*, secundum Ugutionem. Glossar. Arabico-Latin. *Clusor, qui gemmas auro concludit.* Gloss. Lat. Gall. *Inclusor: qui enclost, ou cloust.* Sanctus Hieronymus in Cap. 24. Hierem. *Fabros & Inclusores, vel Legis Interpretes atque Doctores debemus accipere, vel artifices Inclusoresque auri, atque gemmarum, quæ apud barbaras nationes pretiosissima sunt.* Eddius Stephanus in Vita S. Wilfridi cap. 16. *Nec non Bibliothecam librorum eorum omnem de auro purissimo & gemmis pretiosissimis fabrefactam compaginare Inclusores gemmarum jussit.* [Guidonis Discipl. Farfensis cap. 1. *Juxta istam sit disposita alia cella, ubi artifices vel Inclusores seu vitrei magistri conveniant ad faciendam ipsam artem.*] Sic *Includere* & *Inclusor* sæpius apud veterem Bibl. Interpretem: & *auro clusum, conclusum & interclusum*, passim habet Anastasius Biblioth. pag. 12. 13. 14. 15. 16. 17. &c. Vide *Cataclisus.*

Inclusorium Opus. Aimoinus lib. 2. Histor. Francor. cap 9. *Quæ omnia cum solido fabricata forent auro, gemmisque ornata opere Inclusorio, &c.* Sugerius: *Quod videlicet vas, tam pro pretiosi lapidis qualitate, quam integra sui quantitate mirificum, Inclusorio sancti Eligii Opere constat ornatum, quod omnium artificum judicio pretiosissimum æstimatur.*

¶ INCLUSUM. Vide in *Inclusi.*

¶ INCLYTARE, Nobilitare, ditare, illustrare. Agnellus in Vita Johannis Episc apud Murator. to. 2. pag. 134. col. 1. *Illi pro ipsorum animabus partem rerum maximam suarum Ecclesiis obtulerunt & Ecclesias Inclytaverunt.* Ricobaldus Ferrar. de partibus Italiæ apud eumdem Murator. tom. 9. col. 188. *Deus in eligendo urbis Ravennæ Præsules undecim, columba missa cœlitus indice, palam cunctis eam urbem peculiari gratia Inclytavit.* Acta SS. Maii to. 7. p. 364. de S Ferdinando Reg. Castellæ: *Cathedralem Ecclesiam Legionis possessionibus & donationibus Inclitavit.*

¶ INCLYTUS. Vide *Inclitus.*

¶ INCOENARE. Vide *Incœniare.*

¶ INCOGITABILIS, Qui non potest cogitari seu cogitatione comprehendi. Eucharistiæ Sacramentum dicitur *Incogitabile*, in Libro de doctrina Novitiorum Ord. Grandimont. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 1832.

¶ INCOGNITUS, Ingratus, immemor beneficii. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. in Actis SS. Junii to. 3. pag. LXXI. *Ne simus Incogniti tanti beneficii.*

INCOHIBILIS *Ardor Incohibilis*, qui cohiberi non potest, apud Ammian. lib. 14.

¶ INCOLATA Vestis, Carens collo, cujus superior pars quæ tegit collum abscissa est & amputata. Statuta Eccl. Æduensis an. 1468. to. 4. Anecd. Marten. col. 508. *Non sint etiam vestes eorum* (Clericorum) *à parte superiori nimis excisa, vel etiam Incolata, sicut multi faciunt, ne carnes eorum inverecunda videantur.*

¶ INCOLLATUS, f. pro *Incollanatus*, ab Italico *Collana*, Catena. Pons interdum catenis ligatur. Chron. Parmense ad ann. 1283. *Facti sunt omnes arcus sive volta pontis de galeria, qui fuerunt numero octo, & Incollatus & planellatus per Dei gratiam, & totus completus.*

¶ INCOLORATE, Colorate, simulate. Epistola Gregorii X. PP. ad Regem Siciliæ, apud Marten. tom. 7. Collect. Amplis. col. 229. *Verum quia, sicut nobis à dignis fide suggeritur, ipso, nisi treugis tecum initis, quieta sibi ad tractandum de præmissis & secura tempora concedamus, occasionem assumet & causam ex hoc Incolorate prætendet hujusmodi recusandi tractatum, &c.*

INCOMA, Incomma. Gloss. Lat. MS. ex Bibl. Reg. Cod. 1013. & Gloss. Isidori: *Incoma, mensura militum.* Vegetius lib. 1. cap. 4. *Proceritatem tyronum ad Incommam scio semper exactam.* Ita enim in MSS. Codd. scribi monuere Stewechius & Scriverius. Videtur autem *Incomma* fuisse palus quidam mensuralis, in castris ad hanc rem positus, ut ad eum admotis, qui ad militiam deligebantur, tyronibus, vel qui sponte ad militiam accedebant, an statura justa ac legitima essent, examinarentur. Est enim ἔγκομμα, palus in terram defixus. Hæc Salmasius in Notis ad Lamprid. pag. 199. Eam porro mensuram 5. pedum & semis

femis fuisse colligi potest ex Dositheo lib. 3. ubi quemdam in militiam adscribi postulantem Adrianus Imp. sciscitatus est, ποῖον μῆκος haberet, cui ille respondit, πέντε πόδας καὶ ἥμισυ. Vide Cujacium lib. 21. Observation. cap. 5. Certe Milites non tantum ætate & fortitudine, sed & statura æstimatos palam est. Apud Frontinum lib 4. cap. 1. o. 3. *Pyrrhus delectori suo fertur dixisse: Tu grandes elige, ego eos fortes reddam.* Hinc evanescit Rigaltii conjectura ad Agrimensores, qui apud Isidorum legendum censet, *hac groma, mensura limitum.* Vide *Spatha.*

¶ Encoma, Eadem notione. S. Hieronymus lib. 2. adv. Jovinianum: *Si tollis ordinem tabernaculi Templi, Ecclesiæ; si omnes qui à dextris sunt, unum, ut vulgo dicunt, Encoma ad militiam probat, nequaquam Episcopi, frustra Presbyteri, sine causa Diaconi sunt.* Sic Marianus Victorius in Scholiis ex quinque MSS restituit hunc locum, de quo dissertatio est in Diariis Trevoltianis. Vide Carolum de Aquino in Lexico Militari, ubi conjicit non castrensem dumtaxat mensuram fuisse *Incommam*, sed potius regulam ad multiplicem metiendi usum idoneam: exponitur autem, inquit, tanquam mensora solum castrensis, quia ejus notio ad nos pervenit à Vegetio in re militari.

Incomare, ad *Incomam* tyronum staturam metiri. Passio S. Maximiliani ex Edit. Oxoniensi nupera: *Dixit, Fabius Victor Temonarius est constitutus cum Valeriano Quintiano Præposito Cæsariensi, cum bono Timone Maximiliano filio Victoris. Quoniam probatus est, rogo ut Incometur. Dion. Procos. dixit, Quis vocaris? Maximilianus respondit: Quid autem vis scire nomen meum? mihi militare non licet, quia Christianus sum. Dion. Proconsul dixit: Incometur. Cumque Incomatus fuisset: ex officio recitatum est: habet pedes quinque, uncias decem. Dion. dixit ad officium, Signetur. Cumque resisteret Maximilianus, non possum militare, &c.* Ubi perperam editum *intumetur* & *intumatus*. Neque enim hoc loco *intumare* est *inscribere*, quod vult Editor, cum *tyrones*, non inscriberentur, nisi postquam ad *incomam*, seu *incommam*, essent applicati, id est ad palum, cui insculptæ vel incisæ erant pedum, eorumque partium mensuræ, ex Gr. ἔγκομμα, *Incisio.*

¶ INCOMBRARE, Arboribus excisis viam occludere. Vide Valesii Notitiam Galliarum pag. 100. & supra vocem *Combri.*

¶ INCOMINATIO, pro *Comminatio. Sub Incominatione anathematis firmiter inhibentes, ne quis &c.* in Charta an. 1190. apud Miræum to. 2. pag. 980.

¶ INCOMITIARE, Johanni de Janua, *Comitium celebrare, vel eligere*, (nempe quod in Comitiis publicis magistratus eligerentur apud Romanos) *vel inthronisare, vel in comitio & conventu loqui.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Incomitiare, Entroniser ou Consulat.* Festo *Incomitiare significat tale convicium facere, pro quo necesse sit in comitium, hoc est, in conventum venire*, scil. ad dicendam causam. Plautus: *Quæso, ne me Incomities.* Vide *Comitiare.*

¶ INCOMMA. Vide *Incoma.*

¶ INCOMMODUS, Homo ægrotans, Gall. *Incommodé.* Vita S. Boniti Episc. Arvern. in Actis SS. Benedict. sæc. 3. part. 1. pag. 92. *Quidam frater Incommodus, nomine Audesamnus, advenit, & ipse Levitam petiit, ut ex Sacerdotis manibus aquam ei ad bibendum præberet; qua hausta saluti pristinæ restitutus est.* Rursum occurrit ibid. pag. 97.

¶ INCOMMUNICARE, Alterum possessionis suæ socium & participem facere. Pariagium villæ Magni-montis inter Abbatem S. Benigni Divion. & Ducem Burgundiæ an. 1160. inter Instrumenta Gall. Christ. to. 4. col. 180. *Philippus Abbas S. Benigni Divion. per manum nostram* (Episcopi Lingon.) *laude Capituli sui Incommunicavit Oddoni Duci Burgundiæ . . . locum qui dicitur Magni-mons, gratia ædificandi. . . . Dux etiam Incommunicavit Monachis quidquid in eadem parrochia quolibet modo deinceps adquisierit. Præpositus, vel villicus, sive ministrales constituentur, vel destituentur, assensu Ducis & Abbatis; & quidquid inde provenerit lucri commune eis erit . . . Si propter hanc Incommunicationem Ecclesia S. Benigni ab aliquo infestabitur, Dux pro posse suo sopiri faciet & fideliter auxilium feret. Sciendum est etiam quod Duci non licebit jure doni, vel casamenti in aliam manum istud transferre: sed quicumque ducatum Burgundiæ de heredibus ejusdem habuerit, ad illum tantummodo Incommunicatio ista transibit.* Vide *Passagium* in *Par.*

INCOMMUNICATUS obire dicitur, qui non sumpto viatico moritur, apud Ordericum lib. 6. pag. 616. Vide *Inordinatus.*

INCOMMUNIS, Non particeps. Capitul. Caroli Calvi tit. 29. cap. 4. *Si . . . seipsum vult aut talibus Incommunem ostendere.*

¶ INCOMPARABILIS, Qui tanti pretii est, ut emi non possit, seu *comparari.* Bernardus *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. pag. 217. *Parvi sunt pretii homines illi in foro isto, cito autem ad aliud ducentur, ubi Incomparabiles erunt.*

¶ INCOMPATIBILITAS, Dissociatio, distinctio, qua fit, ut alius cum alio non possit decenter sociari. Sixtus IV. PP. an. 1483. in Bullario Carmelit. pag. 376. col. 1. arguit *dicti Ordinis professores . . . minus pensantes vario & distincto colore indutos intra eumdem Ordinem in studiis, disputationibus, processionibus. . . sine scandalosa populi admiratione convenire, eorumque Incompatibilitatem sibi invicem suffragari non posse.*

¶ INCOMPENSUM, Idem, opinor, quod *Compensum*, Præstatio, oblatio, collatio. Chronicon S. Trudonis apud Acher. to. 7. Spicil. pag. 466. *Igitur Abbas Rodulphus audiens ea quæ Abbates de sua dabant ad vestimenta fratrum, quia cum labore & dolore, & longa prius afflictione eis dedissent, timensque quia id post se posset accidere, utile duxit tam animæ suæ quam fratribus, ut plene ordinaret & determinaret bona ad vestimenta fratrum jam amplius pertinentia, maxime quia fratrum numerus creverat sub eo qui supra Incompenso vestiri non poterat*; id est, si bene conjecto, Supra eo, quod ad vestimenta fratrum ab Abbatibus tradi solitum erat & impendi. Vide *Compensum.*

INCOMPERENDINARE, *Dilatare.* Glossæ Arabico-Latinæ.

¶ INCOMPETITIO, Petitio, postulatio. Præceptum Caroli Calvi an. 850. pro Abbate Anisolensi postulanti, ut sibi sua confirmaretur Abbatia, apud Marten. novæ Collect. in 4°. part. 2. p. 4. *Ejus* (Abbatis) *Incompetitionem clementi aura excipientes, hoc scriptum altitudinis nostræ fieri jussimus, per quod secundum preces ejus, eamdem iterum cellam secundum Regulam S. Benedicti ab eo gubernandam ei commisimus.*

¶ INCOMPLACENTIA Aeris, Illius intemperies, apud Stephanotium tom. 1. Antiquit. Wascon. MSS. pag. 109.

INCOMPOS, pro *Impos*, apud Wiltecellum in Miracul. S. Joannis Beverlac. num. 14. *Sui ipsius Incompos.*

¶ INCOMPOSITUS, De cujus morte nulla facienda est *compositio*, seu nulla mulcta persolvenda. Leges Caroli M. apud Murator. to. 1. part. 2. p. 98. *Si vero quisquam in sua superbia adeo contenderit, ut ibidem interfectus sit, Incompositus jaceat; & neque senior neque propinquus ejus pro hoc ullam faidam portet.* Vide *Componere* 2.

¶ INCONARDI. Vide *Abbas Conardorum*.

¶ INCONBRARE, Oppignerare, Gall. *Engager, Hypothequer*. Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 611. *Quam masuram dictus Radulfus Sejorne maritus meus, dum viveret, Inconbraverat erga dictos Religiosos.* Vide *Combri*.

INCONCARE, seu *Inconchare*, In concham vel scyphum immittere. Baldricus l. 3. Chr. Camerac. cap. 2. *Ad quandam de more profectus, cervisiam nimiam Inconcavit.*

¶ INCONFUSIBILITER, Sine confusione, in Libello Episcoporum Ital. contra Elipandum, to. 3. Concil. Hispan. p. 99.

¶ INCONGRUENTIA, Inconvenientia, apud Tertul. lib. 2. adv. Marcion. c. 25. de Anima cap. 32. Lactant. lib. 5. Instit. Divin. c. 13. S. Aug. lib. 22. de Civ. Dei cap. 19. &c.

¶ INCONISMA, *Imago vel figura*, in Glossis Sangerman. MSS. n. 501. Vide *Icona*.

¶ INCONSCIENS, ἀσυνείδητος; *Inconscientia*, ἀσυνειδησία, in Glossis Cyrilli.

INCONSILIUM, ἀβουλία, in Gloss. Lat. Græc. ubi Edit. *Inconsultum*.

¶ INCONSTABILITIO, Inconstantia, instabilitas. Esdras lib. 4. cap. 15. ꝟꝟ. 15. & 16. *Exurget gens contra gentem in pugnam, & rhomphaea in manibus eorum: erit Inconstabilitio hominibus, & alii aliis invalescentes non curabunt regem suum, &c.*

¶ INCONSULTANS, Imprudens, inconsultus. Canones Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 8. *Qui arguitur pro aliquo delicto, & quasi Inconsultans refrenatur, cœna careat.*

¶ INCONTENTIONE, *Mox de repente*. Papias. Melius infra *Incontinente*.

¶ INCONTESTANS, pro *Contestans*. *Incontestantem & asserentem, quod non erat sua inventionis, &c.* in Litteris Innocentii VI. PP. ann. 1500. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS p. 81.

INCONTINENTE, Quam cito, quam maturius; ἐν τάχει, in Glossar. Græc. Lat. Gallis, *Incontinent, Incontinenti*, apud Ottonem Morenam in Histor. Rerum Laudensium p. 21. [& in Annal. Mutinens. apud Murator. tom. 11. col. 69. Ulpianum D. lib. 48. tit. 5. l. 23. Marten. to. 1. Anecd. col. 1323. Murator. to. 8. col. 431. &c. *Incontinenter*, apud Rymer. to. 1. p. 274.]

¶ INCONTINUITAS, pro *Incontinentia*, Intemperantia. Gislebertus in Miraculis S. Romani Monachi, to. 5. Maii p. 161. *Tam superflua atque pestifera accidit Incontinuitas, ut non modo diutina edacitatis illecebris, verum assiduis semet ungeret Falerni potatibus.*

INCONTRA, pro *Juxta*: Galli dicimus *Encontre*, vel *Contre*. Vetus Epitaph. Romæ ad S. Pauli extra muros: *Hic jacet nomine Matrona C. P. in pace uxor Cornuli Primicerii Cenariorum... deposita die Jovis Iduum Maiarum Incontra columna, &c.*

INCONTRA, pro ἀντικρὺ, usurpat Anastasius in Hist. Eccl. *Et Incontra transiens, ad portum Boni-agri applicuit.*

¶ INCONTRADICTORIE, Sine ulla contradictione, in Litteris ann. 1389. ex Archivis S. Victoris Massiliensis.

¶ INCONTRUM, f. Caducum, quidquid alicui casu obvenit boni cujusvis, ab Italico *Incontro*, Occursus, casus. Testamentum an. 1347. Hist. Dalphin. to. 2. p. 545. col. 1. *Item, volo quod de prædictis omnibus dicta Dalphina sit contenta, & prohibeo quod in hæreditate nihil aliud ratione dotalitii, donationis propter nuptias, quarta, tertia, Incontri, petere valeat.* Vide *Escaeta*.

¶ INCONVENIRE, Non convenire, dedecere. *Pro conditione & statu filii nostri nobis valde Inconvenit, &c.* in Epistola ann. 1498. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 214.

¶ INCONVERTIBILES duæ Christi Domini naturæ, divina & humana, dicuntur in Concilio Tolet. XV. quod neutra in alteram converti possit seu mutari. Utuntur Tertul. adv. Hermogen. de Anima cap. 12. & S. Ambros. de Filii Divinitate cap. 8.

¶ INCONVERTIBILITER, Immutabiliter, in Epistola Ratherii to. 2. Spicil. Acher. p. 249.

¶ INCONVULSE, Immutabiliter, perpetuo, eo modo qui *convelli* nequeat seu infringi. Litteræ an. 1356. apud Ludewig. tom. 5. p. 579. *Inconvulse & irrevocabiliter perpetuoque absque quovis impedimento gaudeant & fruantur.*

¶ INCONVULSIBILIS, Qui *convelli* nequit seu infringi, apud Morettum Antiquit. Navarræ pag. 597. & in Decreto Ervigii Reg. pro Concilo Toletano XII.

¶ INCONVULSUS, ut *Inconvulsibilis*, Inviolabilis, in Præcepto Caroli C. an. 850. Marcæ Hisp. col. 786. in Litteris an. 1339. apud Ludewig. to. 5. p. 563. *Inconvulsa simplicitas*, in Codice Theod. lib. 11. tit. 14.

INCOPOLITUS, Procurator, Vicarius. Charta Henrici I. Reg. Angl. in Monastico Angl. to. 1. p. 1023. *Prohibeo ne submoneatis Monachos de S. Remigio de Remis, ut eant ad hundreda, nec ad sirras, sed Incopolitos suos, vel unum ex hominibus suis mittant.*

INCOPRIARE, ἐγκοπριᾶν, Conspurcare, opprobriis & conviciis quasi κόπρῳ, seu stercore conspergere. Glossæ Isidori & Pithœanæ: *Scurra, qui Incopriatur, Scurrula, qui Incopriat.* Id est, qui dicteriis impetit, & scurriliter exagitat. Commodianus Instr. 19.

Incopriat cives unus detestabilis omnes.

INCORAM, pro *Coram*. Vide Juretum ad Symmachum lib. 2. Epist. 3.

INCORDARI, Inspirare, in cor cogitationem ingerere, immittere. Vita sanctæ Rusticulæ Abbatissæ Arelatensis c. 27. *Alta fideli foret dignatus est Dominus Incordari, ut ex capillis beatissimæ Matris igne supposito ureret, &c.* [Hac notione Plautus dixit *Incordiare*: *Ut ut me erga meritus est, tamen Incordiet.*]

¶ INCORDATUS, Sui oblitus, ab Italico *Scordare*, oblivisci. Vita B. Luchesii to. 3. April. pag 596. *Orationi tanto ardore vacabat quod... à terra elevatus, oculis in cœlum apertis, flexis genibus & clausis manibus, Incordatus inveniebatur, hominis sine sensu.* Vide *Scordalus*.

¶ INCORDATA *scarlato tunica*, in Constitut. Frederici Regis Siciliæ c. 106. Vide *Cordata tunica*.

¶ INCORES, Indigenæ. Vide *Enchori*.

INCORIARE, *In corium mittere*, Ugutioni.

INCORONARE, pro *Coronare*, usurpat Bertholdus Constantiensis an. 1083. 1084. 1092. &c.

¶ INCORPORABILIS, ut Incorporalis, sine corpore. *Habitus Incorporabilis*, apud Tertull. lib. 3. adv. Marc. c. 17.

¶ INCORPORALITAS, Qualitas incorporea. Usi sunt Macrob. in Somnio Scipionis lib. 1. c. 5. & 11. Tertull. de Anima cap. 7. Licianus Episc. in Epistola ad Epiphanium inter Concil. Hisp. tom. 2. pag. 431.

¶ INCORPORALITER, Sine corpore, spirituum modo. Claud. Mamertus lib. 3. de Statu animæ c. 14. *Memoria Incorporaliter etiam corporalium reminiscitur.*

INCORPORARE. Ugutio: *Corporare, corporeum facere, vel impinguare, vel in corpus immittere, inde Incorporare. Incorporare sibi Christum*, dixit Petrus Blesensis Epist. 86. & 123. quod idem est ac *sumere Christum* in sacra Eucharistia, & in propriam substantiam transferre. Idem, sive alius Auctor Tractatus de sancta Eucharistia c. 1.

Non igitur satis est nasci de Virgine Christum,
Si suus esuriens homo non Incorporet ipsum.

¶ Incorporare, Aggregare. Epistola Petri Abb. Cluniac. ann. 1142. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 395. *Quando primo novam plantationem de Thierbach inchoastis, & in subjectionem esse Cluniaci destinastis, vos ipsos omnium fratrum Cluniacensium orationibus Incorporastis.*

¶ Incorporare, Gallis *Incorporer*, Adjungere. Instrumentum an. 1348. Hist. Dalphin. to. 2. p. 576. *Humbertus Dalph. Vienn. univit, Incorporans & annectens perpetuo & inseparabiliter Dalphinatui suo castrum Miribelli.* Litteræ an. 1356. Ludewig. to. 5. p. 557. *Territorium ... episcopali mensa alias Incorporatum sibi suisque successoribus ... perpetuo reservavit.* Miracula S. Mildredæ Abb. tom. 3. Julii p. 523. *Si vero super istis paulisper processeremus, in medulla Cantia eum Incorporassemus.* Hic loquuntur judices, qui *manerium* volebant in potestatem regiam seu fiscum redigere. Donatio ann. 1390. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*: *Univerit, Incorporaverit & annexerit ... sicut de unione, Incorporatione & annexione constare videmus.*

Incorporatio, Medicis, est cibi, qui sumitur, digestio & in propriam hominis substantiam transmissio & traductio. Gloss. Gr. Lat. *σωματικὴ νομή, ἢ παράδοσις, Incorporatio.* Alexander Iatrosophista lib. 2. Passion. cap. 79. *Cibi ... qui stiptici sunt, bene digestibiles & evanadosi.* Ubi Glossæ MSS. *Evanadosi, i. facile Incorporabiles.* Græcis autem *εὐανάδοτα* dicuntur, quæ facilem habent digestionem.

Incorporatio, interdum etiam pro œconomia seu Incarnatione Christi usurpatur. Ita non semel Philastrius, in Catal. hæres.

Incorporatio, denique vox Jurisconsultorum est, diciturque de bonis, quæ in ærarium publicum seu in corpus fisci rediguntur. Vide tit. Cod. Just. de Bonis vacantibus & incorporatione, & Cod. Th. de Incorporatione.

¶ Incorporationes Ecclesiarum, quibus redditus & decimæ subtrahuntur Ecclesiis parochialibus, ut aliis non parochialibus conferantur, prohibet Concilium Trevir. ann. 1310. inter Anecd. Marten. to. 4. col. 242. his verbis: *Item, cum cessiones seu collationes Ecclesiarum: quas Incorporationes vocant, in quantum Ecclesiis & Monasteriis, non Personis, conferuntur, ad perpetuas alienationes pertineant super eisdem Ecclesiis Incorporandis ... per importunitatem potentium ab Ecclesiarum Prælatis & Capitulis faciendis, tanta & toties gratia facta fuerunt & fieri sperantur in posterum, quod parrochiales Presbyteri vix jam habent .... unde secundum eorum statum commode sustententur, sed per Incorporationes hujusmodi, per quas redditus & decima à parrochialibus Ecclesiis subtrahuntur, licet de jure communi pertineant ad easdem, plurimis eisdem parrochialibus Presbyteris ... spiritualia seminantibus, ipsi carnalia non metunt ... Nos itaque .. statuimus ut deinceps ... hujusmodi institutiones seu Incorporationes Ecclesiarum non fiant in Ecclesiis & Monasteriis, nisi subsit causa notoria & legitima, de qua constet ... Ita quod Incorporationes hujusmodi ipso facto non valeant, nisi contractu probabito inter Episcopos & Ecclesiarum cathedralium Capitula causa rationalis ... ad prædictas Incorporationes de cetero faciendas inducat. Si qui verò aliquid contra fecerint ... illud decernimus irritum & inane. Per hoc tamen præsens nostrum statutum in nullo derogavimus Incorporationibus Ecclesiarum hactenus rite factis.*

¶ INCORPORATUM Jus. Bleyn. Institut. pag. 103. *Alia etiam potest juris approbati divisio, in Extravagans & Incorporatum: quod enim in libris juris quo utimur, comprehensum est, non male specialem Juris Incorporati sortitur appellationem.*

¶ INCORREGUDS. Vide *Incorregutus*, in *Incurrimentum*.

¶ INCORRIGIBILIS, Gall. *Incorrigible*, Inemendabilis, in Bullario Carmelit. pag. 263. col. 1.

¶ Incorrigibilitas, Contumacia, in Constitut. Sororum Pœnitent. apud Raymund. Duellium lib. 1. Miscell. pag. 176.

¶ INCORRIMENTUM Vide *Incurrimentum*.

¶ INCORTINARI, *Cortinis* seu aulæis ornari. De festivitatibus SS. ad calcem Libri Johan. Abrinc. de Off. Eccl. p. 346. ed. 1679. *Incortinatur altare S. Johannis & juncatur.* Vide *Cortina* in *Cortis* 2.

¶ INCOSTARE, *Costas immittere.* Johannes de Janua in voce *Costa*.

INCRALLUM, [Præconium, promulgatio per præconem, à veteri Gallico, *Graile*, *Greille*, vel *Grelle*, species cornu, quo præcones utebantur ad aliquid promulgandum. Vide *Gracilis*.] Charta Ludovici VII. Regis an. 1141. pro Bituricensibus: *Præconum consuetudo talis in urbe remansit, ut adsint ammodo præcones in urbe 12. habeantque quinque per tabernas suas cum solito clamitante præcone per civitatem, ut mos eorum est, vina delibanda portaverint de primo Incrallo denarium unum, &c. ... quotiescumque sic secundo vel sæpius reclamitaverint, de quocumque Incrallo denarios singulos præcones jure recipient*, apud Thomasserium in Bituric. cap. 61.

INCRASSIARE, Incrassare, Impinguare, ex Gall. *Engraisser*. Statuta antiqua Abbatiæ Corbeiensis lib. 1. cap. 7. *Porcos autem, aucas, & pullos, quos de suo molino Incrassiare debet, de suo nutriat.* Sed lege *Incrassiare*, vel *Incrassare*, ut est in Monastico Angl. tom. 1. p. 691. *In tempore messis Incrassare 40. porcos suos, &c.* Polyptychus S. Remigii Remensis: *Summa fæni carra 138. silva porcorum Incrassationis 1300. &c.*

¶ INCRAUDA, mendum pro *Meranda*, seu *Emeranda*, Gallis, *Emerande*, Smaragdus. Testamentum an. 1367. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1527. *Item, unum anulum cum parva nigra; item, unum anulum, in quo est quadam Incrauda.* Infra habetur: *Aliquot anulos, diamans, perlas, Meraudas, saphirs, &c.*

INCREDENTES, Infideles, Saraceni, apud Joan. Bromptonum p. 1203.

¶ INCREDENTIA, Infidelitas, hæresis. *De hæreticis dogmatizantibus & relapsis in Incredentiam quid sit agendum*, apud Marten. to. 5. Anecd. col. 1798.

¶ 1. INCREDIBILIS, Incredulus. Vita S. Ettonis, tom 3. Julii pag. 59. *Intelimitaneam Francorum gentem reliquerant Christo omnino Incredibilem.*

2. INCRLDIBILIS, Infamatus, intestabilis, qui testis esse non potest. Leges Edgari Regis §. 12. *Qui fuerit accusationibus infamatus, & populo Incredibilis, &c.*

INCREMENTARE, Incrementum dare. Pro eo, quod est apud Paulum 2. ad Corinth. c. 3. *Qui incrementum dat Deus*, S. Augustinus habet, *Dominus qui Incrementat.* [Ordo Missæ in Circumcisione Domini apud Mabill. Liturg. Gallic. p. 201. col. 2. *Excide* (Deus,) *quod scandala Incrementat, ut amputato facinore, solam nos valeat caritas propagari.* Remigius Altissiod. in Cantica Canticorum: *Ascendit ad illam sua dona Incrementando*, id est, augendo & multiplicando. Acta S. Lamberti Episc. Traject. n. 11. *Si diutius in mundo habitasset, aucta potius opera Incrementasset.* Occurrit in Capitular. Caroli M. lib. 5. c. 307. Caroli C. tit. 34. c. 1.]

¶ 1. INCREMENTUM. Charta Philippi Pulcri Fr. Reg. an. 1303. pro apanagio Ludovici fratris Comitis Ebroic. in Probat. Hist. ejusd. Comitatus p. 29. *Item griagia castellania de Meullenco, excepto Incremento quod extenditur in feodis & retrofeodis & tenementis de l'Arche & castellania de Reumont ... prout castellania de Meullentu dividitur de dicto Incremento.* Alia Gallice exarata de eadem re ann. 1298. ibid. pag. 23. *Item les griages de la chastellenie de Meullant, excepté les Cressemens qui se estendent és fiefs & arrierefiefs & és tenures de la Roche & en la chastellenie de Chaumont .... si comme la chastellenie dudit Meullent se deparse dudit Escressement.* Vide *Crementum* & *Census crescens.*

2. INCREMENTUM, ἐπαύξησις ζωῆς. Gl. Gr. Lat.

INCREPARE, Arguere, vox Forensis. *Increpare sententiam, sententia Increpata*, arguere ut male datam, Galli dicunt, *Blâmer une Sentence*: in Speculo Saxon. l. 2. art. 12. §. 9. & 1. 13. l. 3. art. 30. §. 2. art 60. §. 2. *Increpari in jure suo*, in Wichbild Magdeb. art. 4. §. 6. & in Speculo Saxon. art. 36. §. 1. Charta Berengarii Regis Italiæ an. 890. apud Ughellum to. 1. Ital. sacr. p. 896. *Sancientes, ut nullus ex judiciario ordine juxta easdem Increpationes aliquando judicium proferat.*

¶ INCREPATUS, Herniosus, ramicosus. Miracula B. Henrici Baucen. to. 2. Junii p. 387. *Increpatus & deruptus erat in parte inferiori.*

¶ INCREPITUS. Chartularium Matisconense fol. 56. *Silva ex oriente terminat à circio Increpito.* Ibid. fol. 83. *Terminat à medio die ab ipso Aldone & genipereta Increpita.* An montosos, ut vir doctus suspicatur? An circius dicitur *Increpitus* ab increpando seu sibilando, quia dum flat sonum vel sibilum edit; *genipereta* vero *Increpita*, quod in igne crepitet juniperos, dum accenditur?

INCRESCERE. Chronicon Fredegarii c. 60. *Nomina concubinarum, eo quod plures fuissent, Increvit huic Chronica inseri*; id est, piguit. [Epistula Hincmari Rem. tom. 2. Spicil. Acher. p. 827. *Quibus enim Increscere* (l. *Increscit*, piget) *legere, vel audire, quæ scripta sunt, vel scribuntur, sciant quia non de ignorantia judicabuntur, sed de contemptu, quo nolunt scire, quo nolunt legere, vel audire, condemnabuntur.*]

INCRETUS TERMINUS, Tabularium Brivatense ch. 127. *De tertio latere viam publicam, ex quarto latere campum cum Termino Increto.* Et ch. 372. *Et quarto latere terram S. Juliani & Terminum Incretum.* Tabularium Celsiniacense: *De tertia parte via publica, de quarta parte Terminum Incretum in Flaicu, &c.* Occurrit rursus alio loco: verum in alia Charta legitur, *Terminum Incertum.*

INCRIMINARE, Accusare, in crimen adducere. Liber Pontificalis in Symmacho PP. *Aliqui in Senatu .... Incriminaverunt Symmachum.* Occurrit in Lege Salica. Vide Anastasium in S. Damaso, & in S. Bonifacio PP. [*Persona Incriminata*, eadem notione, in Instrumento an. 1463. ex Schedis D. *de Mazaugues.*]

INCROCAMENTUM, Leguleis Anglis, *Encrochement*, dicitur, cum dominus majorem præstationem, vel majus servitium à tenente vel vassallo exigit, quam debet. Ea enim actio vocatur *Incrocamentum* ejusmodi præstationis vel servitii. Rastallus. Occurrit hæc vox Gallica apud Knyghtonum pag. 2715. 2716.

INCROCARE, Unco suspendere, in crucem agere. Lex Salica tit. 69. §. 2. *Si quis hominem sine consensu judicis de ramo, ubi Incrocatur, deponere præsumpserit, &c.* Galli *Encroier* dixere, quasi *pendre au croc.* Gl. Lat. Gall. Thuanum MS. *Carnuminare*, *Encroier.* Ita Poëtæ nostrates passim usurpant. Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Si fust pandus as forches, & o vent Encroez.

Alibi:

Je te ferai la hare antor le col noer,
Et pandre as forches, & au vent Encroer.

Le Roman *d'Auberi* MS.

Feras vous pandre, & Encroner au vant.

Le Roman *de Gaydon* MS.

Or est Thibaus as forches Encroez.

Chronicon MS. Bertrandi *du Guesclin*:

Aux cremaus de la tour voiant la Baronnie,
Le feras Encroier, comme beste enragie.

Alibi:

Les prisons fist tantost là aler & convoier,
Et pour faire Encroner, & au vent balier,
En despit de la Ville, & pour eux courroucer.

Idem:

Si vous verray trest mis à un arbre Encroner.

INCRONIZARE. Will. Brito in Vucabul. *Comitio, as, i. Comitium celebrare, vel eligere, vel Incronizare.* Forte *Inthronizare.*

INCRUSTATURA, Incrustatio. Gloss. Gr. Lat. μαρμάρωσις, *Incrustatio.* Sanctus Cyprianus de Nativitate Christi: *Nullum domus arta diversorium occultabat: nec secreti recessus erant illius casula, Incrustaturam, tectum, & eboli parietes per circuitum vestiebant.*

¶ INCTIMARE, pro *Intimare*, Denonciare, Gall. *Intimer*, in Charta an. 1387. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. 131. col. 1. Vide *Intimare.*

¶ 1. INCUBATOR, Qui incumbit, sedulamque rei alicui dat operam. Concil. Ilerdense an. 546. tit. 16. *Quia durum est, ut hi quos constat in servitio Domini cum primæ sedis Antistite desudasse, aliorum qui suarum rerum Incubatores, vel utilitatibus servientes atque vacantes fuisse noscuntur, despectibus aliquatenus crucientur.*

¶ 2. INCUBATOR, Injustus violentusque possessor, tyrannus, apud Macrobium. Servius: *Apud nos Incubator imperii tyrannus dicitur.* S. Bernardus Epist. 236. n. 2. *Si non misereris magnis & religiosis monasteriis, quibus omnino sub Incubatore illo destructio imminet.* Meisterlini Hist. Noriberg. apud Ludewig. to. 8. p. 93. *Emori satius præstat, quam tam inhonestam vitam ducere sub alieno imperio, misera officia singula, inquiens, possessores seu potius Incubatores habent, & abrasores, non gubernatores.* Rursum occurrit p. 65. Gaudentius Donatista apud sanctum Augustinum to. 9. col. 660. *Sed hoc non sciunt alienarum rerum Incubatores* (i. cupidi) *qui nec Deum*

audiunt dicentem, Non concupisces rem proximi tui. Incubare pecuniæ Tullius dixit pro Inhiare.

INCUBI, INCUBONES. Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosophistam: *Incubus, est passio, in qua dormientes suffocari & à dæmonibus opprimi videntur.* Glossar. Græc. Lat. ἐφιάλτης, *Incubo.* [Onomast. apud Martinium: *Incubones*, ἐνυπνοφόροι. Gl. Lat. Gall. Sangerman. MS. *Incuba, Surgesent. Incubi vel Incubones, une maniere de deables qui solent gesir aux femes.* Vide *Dusii.*] Ugutio: *A sando dicti sunt quidam Dei, qui voce, non signis ostendebant futura in lucis consulti à paganis: hi vulgo Incubi & Incubones, à Romanis vero Fornicarii dicuntur.* [Chronicon Engelhusii apud Leibnit. tom. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 1133. *Incubus quidam nominans se regem Goldemar, adhæsit cuidam armigero ... Incubus loquebatur cum hominibus, lusit in instrumento musicali, perceptibiliter lusit ad taxillos, pecunias exposuit, vinum bibit, visibiliter multis tam religiosis quam secularibus responsa dedit, &c.*] Hugo Archiepiscopus Rotomagensis lib. 3. de Hæreticis cap. 5. *Sciendum autem quia neque Monachi, neque Canonici, nec aliqui ceram Ecclesia publice castitatem professi conjuges possunt fieri. Quod si secus agere tentaverint, Incubones reputantur & fornicarii.* [Atto Vercell. Episc. lib. de pressuris Eccl. to. 8. Spicil. Acher. p. 81. *Stulti enim episcopi non pastores, sed Incubones dici possunt, eo quod sanctam incumbunt Ecclesiam; non errantes requirunt oves, sed collectas etiam errare permittunt.*]

INCULCARE, In aliquem proterve agere, proculcare. Concilium Arelatense I. can. 17. *Ut nullus Episcopus alium Episcopum Inculcet.* Lemma canonis habet, *conculcet.*

¶ INCULCATIO ORDINUM, apud Lyndwoodum in suo Provinciali p. 309. edit. 1679. dicitur de pluribus sacris Ordinibus eodem die collatis: quod ibidem fieri vetatur.

¶ INCULCATOR, Qui inculcat, pedibus calcat. Tertull. Scorp. cap. 6. *Deus evulsum hominem de diaboli gula per fidem, jam & Inculcatorem ejus voluit efficere per virtutem, ne solummodo evasisset, verum etiam evicisset inimicum.*

INCULPARE, Culpare, Italis *Incolpare*, maxime apud Joan. Villaneum l. 1. c. 17. Will. Brito in Vocabul. *Imponere, Inculpare, Imputare.* Gl. Lat. Gall. *Imponere, Encoulper.* Alibi: *Circumvenire.* Lex Salica tit. 42. §. 6. *Si servus de quolibet crimine Inculpatus fuerit, &c.* Adde §. 7. Legem Burgund. tit. 8. & Legem Ripuar. tit. 31. §. 1. Vetus Charta apud Catellum lib. 5. Rerum Occit. pag. 855. *Et si de hoc servo Præpositus poterit eos Inculpare, faciat eis justitiam, & habeat 5. solidos justitiam.* [Charta Philippi Aug. pro Atrebatensibus ann. 1194. *Quem scabini inde juste Inculpaverint, in culpa erit, & quem juste liberaverint, liber remanebit. Quando quis Inculpatur de crimine*, in Consuet. Ausciorum MSS. an. 1301. art. 34.] Utuntur Leges Inæ Regis §. 39. & Alvredi §. 3. Radulphus de Diceto p. 680. Otto Morena pag. 2. 9. &c. Charta Gallica ann. 1236. apud Vassorium in Noviomo p. 947. *Et jurra li Prevos le Chastelain, quant il sera nouviaus Prevos, qu'il n'encoupera homme ne femme de cestroit choses, s'il ne croit qu'il en soit coupables.*

INCULTIO, Ruditas, seu barbaries sermonis, apud Eulogium lib. 1. Memorial. SS. sub finem.

¶ INCUMBENS, Possessor, ab *Incumbere*, Obtinere, possidere, ut est apud Jurisconsultos. Litteræ anni 1546. apud Rymer. to. 15. p. 85. *Cum Episcopatus Insulæ de Man, per mortem naturalem Episcopi & Incumbentis ejusdem, jam pastore sit destitutus, dinque vacavit .... ficut prælibatus Episcopus & Incumbens ejusdem, dum vixit, vel aliquis alius prædecessorum fuerant, &c.*

INCUMBRARE, Impedire, &c. Vide *Cumbri.*

¶ INCURABILIS, Qui non potest curari, Gall. *Incurable. Morbus Incurabilis*, apud Fulgentium in Epistola ad Venantium. Improbat Vossius de vitiis linguæ Lat. lib. 3. c. 16.

¶ INCURABILITAS, Incuria. Miracula B. Simonis de Lipnica, to. 4. Julii pag. 563. *Mater ejus dicta Apollonia quadam levitate & Incurabilitate vocum emissum pro modico ponderans, &c.*

INCURARE, Curionem, Parochum facere, Ecclesiæ curam conferre. Charta Durandi Episcopi Cabilonensis ann. 1220. [inter Instr. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 246.] *Scitendum est etiam, quod Abbas S. Rufi & Conventus unum de Fratribus suis idoneum ad curam Ecclesiæ præsentabunt, & cum nos de cætero, quam successores nostri præsentatum Incurabimus.* [*Incuratus vero nobis & nostris successoribus ad omnia ea tenebitur, quæ tenentur alii nostri Sacerdotes.*] Et mox: *Præsentans vero & Incuratus in vita sua præfatæ Ecclesiæ præsse tenebitur.*

INCURATUS, Cui cura Ecclesiæ data est, Curatus. Charta Official. Lugdun. ann. 1276. *Quod quicumque instituetur, Incuratus inposterum in dicta Ecclesia, seu etiam Capellanus, qui in dicta Ecclesia curam habeat animarum, &c.* [Charta ann. 1244. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 249. *Johannes tamen presbyter Incuratus ipsius Ecclesiæ de Melliceyo, &c. Amonius capellanus Incuratus Alavardi*, in Instrum. an. 1318. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 175.] Vide *Cura.*

¶ INCURIALITER, Inhumaniter. Vide *Curialiter.*

¶ INCURIOSITAS, Incuria, negligentia. Canones Pœnit. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 44. *Si quis comedit Sacrificium causa Incuriositatis*, xxx. vel xl. dies pœnitentiæ imponuntur.

¶ INCURRAMENTUM, ut infra *Incurrimentum.* Litteræ an. 1273. apud Rymer. tom. 2. pag. 13. *Non coactus, nec inductus dolo, set sua spontanea voluntate promisit, & ad sancta Dei Evangelia juravit sub obligatione & Incurramento sui corporis & totius terræ suæ .... Obligaverunt se dicto domino Regi sub obligatione & Incurramento corporum, terrarum & bonorum suorum mobilium & immobilium, &c.* Occurrit rursus pag. 424. Gallice verteremus, *Sous peine de saisie.*

¶ INCURRATORIA. Vide *Curratoria.*

¶ INCURREGUTUS, INCURRI, in *Incurrimentum.*

¶ INCURRILES AQUÆ, Quæ non fluunt. Vide *Curriles Aquæ.*

INCURRIMENTUM, INCURSUS, Mulcta, quam quis incurrit: *Encourement*, in Consuetudine Burdegalensi art. 82. Charta anni 1264. in Regesto Comitum Carcassonæ f. 26. *Pro parte nostra proponebatur, quod ratione jurisdictionis, quam nos habemus in civitate Albiensi, Incurrimenta hæresum & faidimentorum pertinebant ad nos, &c.* Alia an. 1231. in Regesto Comitum Tolosæ: *Abbas petebat medietatem omnium Incurrimentorum, quæ adveniunt in dictis villis.* Infra: *Quilibet haberet partem suam de emendis & Incurrimentis.* Occurrit passim. Vide Probat. Hist. Turenensis p. 63. Catellum in Episcopis Cadurcensibus n. 88. [& supra *Incurramentum.*]

¶ INCORREMENTUM. Charta ann. 1233. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 496. *Et si contra il-*

lam permutationem contingeret me venire, mitto ei & concedo in Incorrementum omnia supradicta, qua mihi permutavit.

¶ Incursio, Eadem notione, apud Rymer. to. 1. p. 734. in Litteris an. 1261. *Hac omnia promisi fideliter observanda sub Incursione persona mea & omnium rerum mearum.* Infra: *Sub Incursione personarum & omnium rerum nostrarum.*

Incursus, Eadem significatione. Charta ann. 1231. in Regesto Tolos. *Videlicet domos, census, furnos, homines & fœminas, & justitias & Incursus, leidam & pedagium, & albergam, &c.* Alia an. 1238. *Dicta feuda deciderunt in Incursum, sive commissum D. Raymundi C. Tolos.* Ea notione usurpatur in Consuetudin. Tolos. 4. part. tit. de Feud. art. 10. in Charta ann. 1228. apud Catellum in Comitib. Tolosan. p. 337. &c. *Encourante de peine*, in Consuetudine Aquensi tit. 8. art. 5. *Pœnæ Incursus*, in leg. 7. Cod. Th. de Accusat.

Incurrere Alicui, In mulctam Principis incidere. Statutum 2. Westmonast. c. 37. *Statutum est, quod ejusmodi tenentes capitalibus dominis aut Regi Incurrantur.* [Haud eadem prorsus, ut videtur, notione in Homagio an. 1320. apud Rymer. to. 1. p. 324. *Concessi quod omnes terra mea, quas de ipso Savarico teneo, Incurrantur de me & hæredibus meis, ipsi Domino Regi & hæredibus suis in perpetuum, ad faciendum & disponendum inde pro voluntate sua.*]

¶ Incursa Terra, Mulctæ & confiscationi obnoxia. Consuetudines Comitis Montis-fortis an. 1212. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 836. *Item, quicumque in terra Comitis poterit capere hostes fidei & suos, & non ceperit, & poterit inde comprobari aut convinci, Terra sua erit Incursa, & corpus suum in manu & misericordia Comitis.*

¶ Incurregutus, Simili notione. Conventio Raimundi Comitis Barcinon. cum Ermengaudo Comite Urgell. an. 1064. Marcæ Hisp. col. 1128. *Similiter prædictos meos homines, quos nunc ego prædictus Ermengaudus mitto in pignora ad prædictum Raimundum, Incurrant in potestatem Raimundi Comitis, unusquisque per suprascriptos decem millia solidos sine engan de prædicto Raimundo Comite... Et si de prædictis ostaticis Incorreguds surrexerit placitum, &c.* Alia Conventio inter Hugonem Comitem Emporitanum & Guilabertum Comitem Ruscinonensem ann. 1085. ibid. col. 1178. *Sin autem infra jam dictos quadraginta dies ... non fecero tibi directum ... Incurrat jam dicta pignera in tua potestate sine tuo engan, sine ulla mea contradictione. Et si ego prædictus Ugo Comes primum dixero tibi prædicto Guilaberto Comite quod jam dictas pignoras, quod ego misi in tua potestate fiant crepta, & ipsas quod tu mihi misisti fiant Incurregutas in mea potestate, ambo veniamus in locum prascriptum collum de Spils infra jam dictos quadraginta dies, & eligamus ibi de nostris bonis hominibus, qui recte judicent inter nos qualiter de jam dictis nostris pignoribus fiant Incurreguta aut crepta. Et si meis hominibus noluerint judicare, & tuis judicaverint, statim fiant tua pignora absoluta & mea Incurreguta in sua potestate sine tuo engan.*

1. INCURSUS. Lactantius lib. 4. c. 27. *Denique si constituatur in medio, & is, quem constat Incursum dæmonum perpeti, &c.* Rursum: *Hominumque mentes motas, & malis Incursibus furiatas in sensus pristinos reponebat.* Julius Toletanus in Prognost. lib. 1. c. 18. *Malignorum spirituum sæva vel cruenta Incursio.* Messianus in Vita S. Cæsarii Arelat. de quadam arreptitia: *Per biduum quo ibi fuimus, ad Ecclesiam processit, Incursusque ille malus deinceps nunquam ad eam rediit.* Infra: *Virgamque ipsam de pariete suspendunt, deferentes ad locum, ubi dæmonum Incursus audiebantur.* Sextus Platon. de Medicina animal. lib. 1. cap 9. num. 16. *Efficit ut nec caducus fiat, nec phantasmata Incurrat.* Versus de S. Norberto in Bibl. Præmonstrat. p. 891.

Dæmonis Incursus fidei virtute fugavit.

Vide *Dæmon meridianus.*

¶ 2. INCURSUS, Concursus, hominum frequentia. Epistola Deodati PP. inter Concil. Hisp. to. 2. p. 461. *Quidam viri etiam & mulieres, præterito sabbato, Paschali die, præ magno populorum Incursu, &c.* Vide alia notione in *Incurrimentum.*

INCURTIS, Idem quod *Curtis.* Sugerius in Ludovico VI. cap. 2. *Terram ejusdem Burchardi depopulans, municipia & Incurtes præter castrum subvertens, pessumdedit.*

INCURVARE, Subjicere, ditioni suæ asserere. Rodericus Toletanus lib. 7. de Reb. Hisp. c. 10. *Tandem etiam in Hispaniam cisfretavit, & fere suo dominio omnes Arabes Incurvavit.*

¶ Incurvatio, Demissio, submissio. Concil. Tolet. XI. cap. 5. *Placuit definire qui nullis habitis rebus propriis aut in quocumque pervasores extiterint ... nulla eos Incurvatione status sui, servitutis hominum debere addici.*

¶ INCUSIÆ Terrarum, f. pro *Incuria terrarum*, Terræ incultæ, *incuria* neglectæ. Charta Gaufredi Abb. Lirinensis an. 1432. to. 3. novæ Gall. Christ. col. 1204. *Terrarum Incusias in territorio de Vergonias... situatas quæ olim fuisse asseruntur cujusdam pontis disrupti & collapsi, qui vulgariter nuncupatur Pons Julianus, omnes ab integro, absque diminutione quacumque, cum omnibus pertinentiis suis... eidem prioratui de Angulis univimus & annexuimus & incorporavimus.*

INCUSTODIA, Incuria, negligentia, inadvertentia, in Legibus Kanuti Regis §. 97. [Imit. Christi lib. 1. c. 10. *Negligentia profectus nostri multum facit ad Incustodiam oris nostri.*]

¶ INCUSTODIRE, *In custodia habere.* Barthii Glossar. ex Fulcherio Carnot. *Illam Incustodiebat.*

¶ INDÆMONIATUS, Vexatus à dæmone. Acta B. Osannæ, to. 3. Junii p. 757. *Habebant sororem Indæmoniatam.* Miracula S. Zitæ, to. 3. April. pag. 522. *Ipse multotiens videbat eam grollantem capite, tamquam insanientem feminam & plurimum vexatam & Indæmoniatam.*

¶ INDAGES, pro *Indago*, Indagatio. S. Orentius lib. 2. Commonitorii de Ebrietate:

Felix qui magnum magnaque Indage movendum
Urbibus & populis nobile judicium
Constanti sperare animo vultuque sereno
Securus vita de probitate potest.

INDAGINARE, Cingere. Albericus in Chronico MS. an. 1239. *Duo castra firmavit contra eos, ultra silvas & ne mora in partibus istis fecit Indaginari, id est in placeta redigi.* Legendum *Plesseta.* Vide in hac voce.

INDAGINES. In Gloss. Græc. Lat. *Indago* exponitur, παγὶς ἐπὶ ἀγρίων ζώων. Apud Matthæum Paris: *Indago, quam vulgariter parcum dicimus.* Joan. de Garlandia in Synonymis:

Indago silvas silvisque latentia claudit.

Nicolaus de Braia in Ludovico VIII. pag. 313.

Et fossa duplices stagnantes amne perenni
Innumera cinctus, & murum facta priorem
Indago valli longa statione coronat.

Chronicon Hildesheimense an. 1126. *Ducenti vero expeditores Regem præcedebant ad præcidendas Ind.*

dagitur silva, qua Bohemiam à Saxonia disterminant, dispositis. Infra: *Tum nivium magnitudine, tum Indaginum incisione fatigati.* Charta Gerardi de Grimbergis ann. 1167. apud Miræum in Donat. Belgic. lib. 3. c. 54. *Vinebroc & Perresen cum Indaginibus & terminis suis, Hungereot cum Indaginibus suis, Gausstrata 7. bunaria cum suis Indaginibus, &c.* Tabular. Abbat. Montis S. Martini ann. 1193. *Concesserunt mihi quandam Indaginem sui proprii nemoris, latam decem lanceis sartatoriis.* Magister Rogerius de Destructione Hungariæ c. 16. *Venit ad Regem cursitando unus de Militibus Palatini, ex parte ipsius referens, quod jam ad portam Ruscia pervenerant, & Indagines destruebant, &c.* Idem c. 34. *Nos vero, qui in silvis inter Indagines morabamur, de nocte fugam inivimus versus pontem Thoma, &c.* Mox: *Nullus in prædictam Insulam intrare poterat, nisi per quandam viam arctissimam & minutam, ita ut per milliare in illa via tres porta cum turribus facta essent: & prater has ad milliare fortissima Indagines circumquaque.* Ibidem: *In silva inter Indagines latitavi.* Vide Petrum de Dusburg in Chron. Prussiæ p. 11.

¶ INDAGIO, pro *Indago*. Jansonius in Auctario Glossarum Isidori: *Indagionem, Investigationem.*

¶ INDAGO, Electio. Forma electionis Episcopi apud Acher. tom. 8. Spicil. p. 155. *Acta schedula hujus Indaginis à corporea trabeatione Verbi divini an. 990. indictione III. facta electione ista Nonas Januarii, regnante Carolo Rege.* Vide *Indagines*.

¶ INDAMNUM, pro *Damnum*. Charta ann. 1060. apud Stephanot. to. 10. Fragm. Hist. MSS. p. 192. *Ego Raymundo Ebrino Abbati dono tibi Guillelmo Bernardo, uxori tua, vel sanguinitati vestra, ipsum fevum supradictum ab omni integritate, & sine Indamno, & sine ulla reservatione, & sine malum ingenium.*

¶ INDAMPNIS, pro *Indemnis*, in Chartulario S. Vandregisili to. 2. p. 1423.

¶ INDAMPNUS, ἀζήμιος, *Indemnis, innoxius.* Supplementum Antiquarii.

¶ INDARDUS, Altissiodorensibus *Indard*, Machina cujus ope naves vehebantur adverso flumine, vel locus prope pontem Altiss. ubi talis machina olim exsistebat. Statuta Capituli Altiss. circa an. 1400. *Singulis annis in festo Resurrectionis Domini pro Indardo 7. libras .... item pro eodem Indardo in festo B. Remigii 17. libras.*

¶ INDEBILITATUS, Debilis. Acta S. Valentini, to. 7. Maii p. 545. *Ita erat Indebilitata corpore, ut vix quoquam deambulare posset.*

INDEBITARE, Ære alieno obligare, nostris *Endebter*. Additio 4. ad Capitul. Caroli M. cap. 94. *Nullus Presbyter ... decimas vendere, aut dare, vel pignorare, aut Indebitare præsumat.* Will. Thorn. ex MS. Thwisdar. an. 1348. *Pro causa hujus miserrima provisionis Monasterium extitit Indebitatum in 1000. libris & eo amplius.*

¶ INDEBITATUS, Contraria notione, Ære alieno liberatus. Hist. Monasterii Viconiensis apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 307. *Gerardus Abbas domum hanc transiens à sæculo Indebitatam reliquit, fertilem & uberrimam.*

¶ INDEBITE, Immerito, injuste. Rolandinus Patav. de Factis in Marchia Tarvisina lib. 5. c. 15. *In anno Domini* MCCLI. *alii quidam nobiles similiter Indebite perierunt, occasione injuste sumta, &c.* Laurent. in Amalthea: *Indebito, Contra il dovere.*

INDEBITOR, in Glossar. Arabico-Lat. *Devotus, officiosus.*

¶ INDECIMATUS, Qui non pendit decimas. Donatio Jacobi Aragon. Regis an. 1241. inter Concil. Hispan. pag. 498. col. 1. *Similiter concedimus vobis & vestris in feudum perpetuum omnes decimas totius portionis redituum vel proventuum vestrorum, qua vos percipitis .... in omnibus furnis & molendinis, & tertiam partem in piscatione maris & Albufera Valentia, salva parte vestra, quam recipitis vel recipietis in dicta Albufera, qua pars vobis & vestris remaneat Indecimata.*

¶ INDEFECTIBILITER, Citra defectum, constanter. *Perseveravit Indefectibiliter usque in finem*, in Vita B. Coletæ, to. 1. Martii p. 545.

¶ INDEFECTIVUS, Qui non potest deficere, perpetuo duraturus. Imitat. Chr. lib. 3. cap. 47. n. 2. *Salus erit Indefectiva.*

¶ INDEFENSUS, Non defensus, cui nemo patrocinatus est. *Inauditi, Indefensi atque indamnati, &c.* in Charta an. 1523. apud Ludew. to. 5. p. 323.

¶ INDEFESA, Locus pascuus. Vide *Defensa, Defesa.*

INDEFLEBILIS, ἀκλαυστος, in Gloss. Græc. Lat.

¶ INDEMNIS, Insons, qui nullum fecit damnum. Paulus Diac. in Viris PP. Emerit. *Cum subito sanctissimus vir Massona Episcopus è gremio raptus Ecclesia tolleretur, & Indemnis quasi reus ad exsilium duceretur.*

¶ INDEMNISARE, Damnum præstare, Gall. *Indamniser*. Fundatio Collegii Cenoman. an. 1526. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 585. *Ad onus ... solvendi* (Episcopo Cenom.) *summam* XXV. *librarum turon. hac conditione adjecta, quod cum ... eidem Domino .... ement & tradent unam medietariam seu hereditatem ... Indemnisatam ... tunc hujusmodi redditus* XXV. *lib. turon. cessabit & extinctus erit.*

¶ INDEMPTARE. Vide *Indeptari*.

INDEMUTABILIS, Immutabilis. Baldricus Noviom. lib. 1. cap. 61. *Quo credebat in eo fidem non fictam, firmam & Indemutabilem stabilitatem.* Latini *demutare* dixerunt, Plautus, Tacitus lib. 4. Annal. &c. Salvian. lib. 5. de Gubern. Dei: *Qui post veterum flagitiorum probrosa crimina ... nomen tantum Demutavere, non vitam.*

1. INDENTARE, veteres dicebant, *Occare*, quod occa dentata terræ infringerentur. Gloss. Gr. Lat. σκάφετος, *Fossura, occatio, Indentatio.*

2. INDENTARE, Dente infringere: Galli dicunt *Mettre la dent dedans quelque chose.* Sanctus Pacianus Barcinon. Episc. Epist. 2. *Recole utrimque literas, jam videbis speculisne, an floribus paginam conseramus. De similibus quidem Apostolus, quos oportet Indentari.*

INDENTURA, Gallice *Endenture*, JC. Anglis, idem est quod *Chirographum*, nempe syngrapha, vel scriptura conventionalis, alii, quæ idem continet, quasi parallela, & ab ea decisa in modum dentium, ut pares esse & una confectæ videantur: ut si de rebus in iisdem contentis emergat controversia, ad contractus veritatem firmandam, eædem *Indentura* simul aptentur, & invicem sic collatas, ex una eademque confectas charta esse appareat. Ejusmodi *Indenturarum* apud Anglos usum ante Henrici III. ætatem non reperisse se ait Spelmannus: sed ejusdem esse ævi, cujus *Chirographa*, docet Ingulfus an. 875. *Egelricum tunc provisorem suum, statum domus tam in thesauris, quam in jocalibus aliis jussit ostendere, & de universis post obitum suum per Indenturam conventui respondere.* Ejusmodi *Indenturam de vasis argenteis* descripsit Will. Thorn. an. 1321. Vide Littleton. sect. 217. [& Rymer. to. 1. ubi exhibet hujuscemodi Chartam Indentatam.]

Porro, quod de *Chirographis* docuimus supra,

in *Indentnris* idem observabatur, ut contrahentium alter sigillum suum apponeret *Indentura*, quæ penes alterum remanebas. *Indentura* apud Littletonem sect. 372. 372. sic clauduntur: *In cuius rei testimonium uni parti hujus Indentura penes præfatum V. de D. remanenti prædictus R. de P. sigillum suum apposuit: alteri vero parti ejusdem Indentura penes R. de P. remanenti idem V. de D. sigillum suum apposuit.* Alia *Indentura* in Monastic. Anglic. to. 2. p. 259. *In cujus rei testimonium huic Indenturæ tam dicta Elizabetha, quam prædicti Prior & Conventus ... alternatim sigilla sua apposuerunt.* Similibus formulis clauduntur Chartæ aliæ Gallicæ in eodem Monastico Anglic. to. 1. pag. 375. 904. tom. 2. pag. 97. Adde præterea Walsingbamum ann. 1354.

Erant autem *Indentura*, non modo bipartitæ, sed & interdum tripartitæ, quadripartitæ, &c, pro contrahentium numero, ut est apud Littletonem sect. 370. *Tripartita Indentura* describitur in Monastico Anglic. to. 1. p. 280.

INDENTATÆ CHARTÆ, Eædem etiam dictæ. Fleta lib. 1, c. 18. §. 4. *Quorum præsentationes fiant duplicata in modum cyrographorum Indentata, quarum partes sigillis suis appensis dictis Inquisitoribus liberentur.* [*Indentata Littera*, apud Rymer. to. 4. p. 101. & to. 13. p. 708. *Madox* Formul. Anglic. p. 32.] *Scriptum Indentatum*, tom. 2. Monastici Anglicani p. 83. cujusmodi est *Indentura* illa apud Thom. Walsinghamum p. 238.

INDEOCRONITUS. Conciliabulum Sardicense sub Julio I. PP. *Inducentesque novam sectam Indeocroniti Marcelli mixta Sabellio & Paulo.* Vox indubie corrupta, sed quæ idem sonat quod θεοσυζής, *Deo perosus*, in Gloss. Gr. Lat.

¶ INDEPARATUS, Imparatus. Radulfus Cadom. in Gestis Tancredi apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 204. *Christiani ternis agminibus incedebant, Boamundus dextra; sinistra & parte & forte Comes Balduinus: ambo inermes, Indeparati, improvidi.*

INDEPTARI, pro *Indipisci*, ab *Indeptus*. [Festus habet, *Indeptare*.] Lucifer Calaritan. lib. 3. pro S. Athanasio: *Conspicis interea mandasse Apostolum, ut vos veritati resistentes Indeptemini Episcopi interventu, ut per sanam doctrinam vestra puncta esset blasphemia.* Ita emendant viri docti pro *Ildemiemini*.

INDERENZARE, Dirigere. Epistola Alfonsi Imperatoris Hispaniæ ad Henricum Comitem Portugalliæ: *Et dicunt mihi, quia dedi illam* (villam) *ad sanctum Cyprianum; sed non venit mihi in mente: & quamvis ego eam dedissem, si in testamento erat de illo monasterio, ego nec autorigo, nec autorigabo eam, sed vos, quantum mihi bene quaritis, causam de illa sede & de illos monasterios, Inderenzate illas.* Ubi Brandaonus lib. 8. Monarch. Lusit. c. 9. *Vos pello bem que me querois ou caminhai la, & resolvei a contenda destas igreias.*

¶ INDETAMENTIO. Sic apud Baluz. to. 3. Miscell. pag. 20. terminatur Privilegium Domnoli Episc. Cenoman. pro S. Vincentio: *Voluntas nostra perpetim auxiliante Domino capiat firmitatem; Aut Juliani legis Indetamentionem. Actum Cenomanis civitate an. XI. regnante domini nostri Chilperici Regis pridie Nonas Martias.* Clausulam singularem & procul dubio mendosam doctioribus emendandam propono.

¶ INDETERIORARE, Deterius efficere, apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 1054.

¶ INDETERMINATUS, *Innumerabilis, numerum excedens*. Barthii Glossar. ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ INDETRECTABILIS. Engelbertus de S. Mariæ virtutibus part. 1, cap. 10. *Qui per Incarnationem Deus factus est homo, assumens omnia, qua ad humana natura proprietates Indetrectabiles, sive non inconvenientes, aut indecentes, ex parte humana anima & humani corporis pertinebant.* Ubi per *Proprietates Indetrectabiles* eas puto esse intelligendas, quæ sic humanæ conveniebans naturæ, ut abea non potuerint detrahi & separari.

¶ INDEVOTIO, Neglectio divini cultus, irreligio, Gallis *Indevotion*. Statuta Ecclesiæ Constantiensis apud Marten. to. 1. Collect. vett. Scriptor. part. 1. p. 251. edit. in 4°. *Quoniam propter Indevotiones, ut non dicamus derisiones, quorumdam ad synodum venientium, novimus in populo retro actis sæpe temporibus scandala suborta fuisse, &c.*

¶ 1. INDEX, *Coticula, qua solet aurum explorari*. Suffannæus in Vocabulario. Vox nota Vitruvio hac significatione.

2. INDEX, Horologii index horarius, vel ipsa, quæ horas sonitu indicat, campanula. Regula Magistri cap. 54. *Cum advenisse divinam horam percussus in Oratorio Index monstraverit.* Cap. 55. *Cum sonuerit Index.* Cap. 95. *Cum ad opus divinum Oratorii Index sonaverit.*

¶ INDEXTRARII, Equites, ut puto, *dextrariis*, seu equis majoribus insidentes. Charta Friderici Ducis Austriæ an. 1309. apud Ludewig. to 5. pag. 534. *Cum centum armatis Indextrariis, & cum centum balistariis equitibus.* Quid si legendum divisis vocibus *in dextrariis*. Vide *Dextrarii*.

INDICATOR, Accusator. Lex Longob. lib. 1. tit. 25. §. 4. *Si quis per proditorem, id est, per certum Indicatorem furtum invenerit, sibi nonum reddat, qui furtum fecerit, et cui factum fuerit.* Apud Lampridium in Commodo: *Iudices de Senatu, delatores de Senatu, &c.* Vide Cujacium lib. 6. Observ. c. 24. & supra *Alator*.

¶ INDICATURA, Æstimatio, pretium. Rob. Constantini Nomenclator insignium Scriptorum: *Mihique genus nummi ostensum est, quod adhuc appellatur Nobile Raymundi, auri videlicet puri & obrizi, summaque Indicatura.* Haud dissimili notione Plinius in Proœmio: *Nec fiducia operis est hac, sed Indicatura.*

¶ INDICENDUS, Qui dici non potest, ineffabilis Gloss. Cyrilli: *Indicendus*, ἄῤῥητος.

¶ INDICIARE, Indicare, monere. Chron. Modoet. apud Murator. to. 12. col. 1140. *De factis terræ Modoetiæ cum Indiciavit.*

¶ INDICIBILIS, ut *Indicendus*, Gall. *Indicible*, apud Johann. Sarisber. Epist. 291. Acher. to. 9. Spicil. p. 679. Murator. to. 6. col. 70. & alibi.

¶ INDICIBILITER, Modo *indicibili*, apud D. Calmettum to. 2. Hist. Lotharingiæ col. XXXVIII.

¶ INDICIO, pro *Indictio*, apud Papiam.

INDICIUM, [Specimen rei, Gall. *Echantillon, Montre.*] Vide *Digma*.

INDICTARE, Accusare: *Indictatus*, Accusatus, *Enditer, Endité*, apud Littletonem sect. 194. & in Libello accusationis Alexandri Nevillii apud Knyghton. p. 2721. *Indictari per inquisitionem*, in Additamentis ad Matth. Paris p. 102. quomodo hæc vox usurpatur passim apud Anglos, in Legibus Malcolmi II. Reg. Scotiæ cap. 3. art. 6. apud Bractonum lib. 3. tract. 2. c. 11, §. 8. c. 22. §. 1. in Fleta lib. 1. c. 20. §. 98. cap. 25. §. 3. 4. apud Will. Stanford. lib. 2. Placit. Coronæ c. 24. 25. & seqq. &c. Proprie autem

INDICTAMENTUM, Gall. *Enditement*, apud eumdem

dem Stanfford. locis laudatis, (ubi multa de Indictamentis) dicitur, ut ait Skenæus ad Regiam Majestatem l. 1. c. 1. §. 8. *Cum singuli de malefactoribus interrogantur; & singulatim respondere jubentur, si quos criminosos in provincia noverint. Nam Indictamentum fit, quando Justitiarius Regis per suos Clericos privatim inquiri jubet, de delictis & maleficiis in ipsorum ballia commissis, & singulorum malefactorum nomina referri jubet in tabulas, ut per Coronatorem attachiari & arrestari possint, ut in itinere Justitiarii compareant, & coram eo respondeant. Cognitio vero de Indictamento, sive de criminibus per Indictamentum inquisitis, pertinet ad Justitiarii cognitionem.* His consonant, quæ habet Spelmannus; qui insuper addit, *Indictamentum* esse accusationem 12. ad minus Inquisitorum, juramento firmatam. Comperto enim *Indictamento*, postulatus, quem *Indictatum* dicunt, pro tribunali sistitur, exigiturque duodecimviralis jurata, ad cognoscendum de facto ejus secundum probata & allegata. Jurantur ipsi, jurantur & testes accusatori, quorum auditis criminationibus & postulati responsis, duodecimviri seorsum à Curia de se omni inter se consulunt, donec in sententiam coeuntes, postulatum aut sontem denuntiant, aut insontem. Thom. Walsinghamus p. 276. *Robertus Trisilian... Justitiarius... convocari fecit duodenam, quam pridie oneraverat ad Indictandum & prodendum malefactores & pacis Regiæ turbatores. Venerunt igitur jurati de villa, & dixerunt se nullum talem scire, nullum Indictare juste posse, cunctos fideles & obsequentes Regi fore, semperque fuisse.* Infra: *Turbati ergo villani æstimaverunt salubrius Indictare reos victuos, quam in semetipsos dicta mala congerere, & Indictaverunt quamplures tam de patria, quam de villa.* Idem pag. 354. *Fecit Indictari dictos dominos proditione.* Adde pag. 329. Statutum 2. Westmonast. c. 15. Regiam Majest. lib. 4. c. 5. §. 5. Concilium Londoniense an. 1326. can. 7. Bractonum l. 3. tract. 2. cap. 11. §. 8. &c.

¶ INDICTAMENTUM DE VIRIDI, Accusatio, delatio cujusvis delicti in viride lignum commissi, vel etiam mulcta pecuniaria quæ pro ejusmodi delicto exigitur. Charta an. 1091. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. p. 73. *Per servitium reddendi domino Regi pro terra prædicta x. s. & pro foresta prædicta xl. s. per annum pro omnibus proficuis forestæ prædictæ exceptis Indictamentis de Viridi & venatione quæ domino Regi omnino reservabantur.*

¶ INDICTATIO DE VIRIDI, Eadem notione. Charta ann. 1230. apud eumdem Kennett. ibid. pag. 209. *Et dicunt etiam quod idem Johannes debet habere feodum in bosco domini Regis videlicet attachiamentum de spinis de bosco suo, & de bosco qui vento prosternitur, & pannagium & clamationes & Indictationes si quæ fuerint de Viridi & venatione. Exceptis Indictationibus... de Viridi & venatione*, in alia Charta an. 1266. ibid. p. 265.

INDICTIO, Idem quod *Indictamentum*. Charta Edw. I. Regis Angl. apud Gul. Prynneum in Libertat. Angl. to. 3. p. 1141. *Non nunquam enim fiunt accusationes de foresta, & Indictiones vulgariter sic appellatæ, non per legitimas inquisitiones proborum & legalium hominum procedentes, &c.*

1. INDICTIO, Annona, tributum, quidquid in præstationem indicitur: *Canon* possessionibus & agris impositus. Salvianus l. 5. *Qui exactiones publicæ nomen in quæstus proprii emolumenta verterant, & Indictiones tributarias prædas suas etiam fecerunt.* Infra: *Indictiones tributarias ipsi interdum divites faciunt, pro quibus pauperes solvunt.* Sidonius lib. 13. Epist. 5. *Quos... inauditis Indictionum generibus exhaurit. Indictionale augmentum*, apud Ammianum lib. 17. pag. 90. Id est, *superindictum*, de quo tit. Cod. Th. lib. 11. num. 6. Vide titulum ejusdem Cod. Th. de Indictionibus, & Legem Wisigoth. lib. 12. tit. 1. §. 2. [*Indictitia onera*, apud Cassiodorum lib. 5. Var. Epist. 14. *Cessent omnia subsidia, focagia, tapagia, quarantena, Indictiones, equi qui dicuntur de debito, & alia onera*, in Litteris Johannis Franc. Regis an. 1363. Sic legendum, non ut est editum *Indictiones equi*, sine virgula: quod tenebras offundit vel ipsi oculatissimo Editori. Lactantius de Morte persecut. cap. 7. *Ut enormitate Indictionum consumtis viribus colonorum desererentur agri, & cultura verterentur in silvam.* Ascunius in hæc Ciceronis verba lib. 2. in Verrem cap. 2. *Quando illa (Sicilia) frumentum quod deberet, non ad diem dedit? Quando id quod opus esse putaret, non ultro pollicita est? Quando id quod imperaretur recusavit?* observat omne pensitationum genus, *Canonis*, *Oblationis*, *Indictionis*, in hoc capite positum esse. *Canon* in frumento consistebat & ad certum diem pendebatur. *Oblatio* spontanea erat. *Indictio* præter ordinem & de novo imponebatur. Hæc vera apud antiquos & recentiores *Indictionis* notio. *Exactio nova seu Indictio*, in Conventionibus Ludovici Regis Siciliæ cum Arelatensibus an. 1385. ex MS. D. *Brunet.* Plinius in Panegyrico Trajani cap. 29. *Nec Novis Indictionibus pressi ad vetera tributa deficiunt.*]

2. INDICTIO, Latinis appellatur numerus quindecim annorum, annis Christi addi solitus, *ad cavendum errorem, qui de temporibus forte oboriri poterat, institutus*, ait Beda de Ratione temp. c. 48. Indictionum mentionem ante Constantini Mag. tempora non fieri constat: quæ aliquot Constantii Imperat. primum, ac deinde subsequentium Augustorum constitutionibus adscriptæ leguntur in Cod. Theod. quarum laterculum contexuit Jacobus Gothofredus in Prolegomenis ad eumdem Codicem. Verum non una eademque est ubique Indictionum ratio, cum diverse a communi usu interdum attexantur: adeo ut aliæ ab anno 312. aliæ ab anno 313. 314. & 315. consurgant. Verbi gratia primus Consulatus Honorii N. P. ann. 386. in Indictionem 15. rejicitur in leg. 8. de Indulgent. debitor. qui in 14. à Marcellino & in Chronico Alexandrino. Consulatus Valentiniani III. & Eutropii ann. 387. in 14. Indict. quæ est aliis 15. in leg. 8. eod. tit. Consulatus Olybrii & Probini an. 395. in Ind. 9. quæ Marcellino est 8. leg. 3. de Indulg. debit. Consulatus Vincentii & Fravittæ an. 401. in 12. Indict. leg. 3. de Equorum collat. quæ vulgo est 14. Consulatus Honorii VII. & Theodosii II. ann. 407. in Indict. 4. d. leg. 8. & in Indictionem 5. lib. 9. eod. tit. & sic de aliquot aliis paribus Consulum. Quæ ut conciliet idem Gothofredus, quadruplicem Indictionem conficit, *Italicam*, quæ consurgit ab an. 312. *Orientalem* ab ann. 313. *Carthaginensem*, seu *Proconsularem Africæ* ab ann. 314. & *Africanæ diœceseos* ab an. 315. at cur Indictionum initium non ubique idem fuerit, non aperit.

Constantinianam, ac proinde *Orientalem*, à Consulatu Constantini III. & Licinii III. auspicatur Chronicon Alexandrinum, in quo hæc habentur pag. 656. ἰνδικτιώνων Κωνσταντινιανῶν ἐντεῦθεν ἀρχή. ἰνδ. α΄, ὑπ. Κωνσταντίνου Αὐγούστου, τὸ δ΄, καὶ Λικινίου τὸ γ΄. Ubi pro δ΄ reponendum γ΄. Atque hic quidem

Consulatus incidit in annum Chr. 312. juxta Victorium, cujus Coss. anno uno prævertunt: juxta vulgarem vero Chronologorum sententiam, an. 313. Constantinianam Indictionem appellatam, sunt qui putant, quod sub Constantino, ut *Valentiacam* in leg. 9. & 10. Cod. Th. de Indulgent. debitor. quod sub Valente cucurrerit. Sed an Indictiones ante Constantini ævum obtinuerint, addubitatur, cum nulla harum occurrat mentio, etsi idem Chronicon Alexandrinum p. 446. *ἀρχὴν ἰνδικτιώνων* à Julii Cæsaris anno repetat, & à primo Septembris mensis die numeratas scribat.

De nominis ratione non minor est difficultas, etsi ab *indictionibus*, seu functionibus tributariis manasse, constans fere sit opinio, quod vox ipsa *fusionis*, quæ *indictioni* tribuitur, omnino evincit, uti in hac voce observatum. Sed cur 15. annorum spatio *Indictiones* finiri placuerit, quove tempore id primum usurpari cœperit, cum multæ multorum conjecturæ sint, nulla satis probabilis affertur, inquit Petavius. Vide quæ in hanc rem congessit Baronius an. 312. n. 104. & seqq.

Triplicem Indictionis usum observare est apud Scriptores. Alia enim à Kl. Septembribus proficiscitur, eaque *Constantinopolitana* dicitur; altera ab VIII. Kl. Octobris, quæ *Constantiniana* & *Cæsarea*: tertia denique quæ *Pontificia* seu *Romana*, & à Kl. Januariis consurgit. Quartam addit Scaliger *Antiochenam*, cujus initium esse ait à neomenia *Iiar*, id est, Maii.

Constantinopolitana Indictio est, qua Imperatores Constantinopolitani utebantur, quaque semper utuntur Historiæ Bizant. Scriptores. Cujus quidem usus, si Scaligerum audimus, non est antiquior Imperio Justiniani, sub quo constat numeratam Indictionem à Kl. Septemb. ex Cedreno & Paulo Warnefrido lib. 2. c. 25. Indictionis istius usum in Italia obtinuisse ostendunt præ cæteris Chartæ duæ apud Franciscum Mariam in Mathildi Comitissa lib. 3. pag. 105. & 108. quarum prior acta dicitur anno ab Incarnatione 1079. 15. Kal. Octob. Indict. 3. quæ erat secunda Romana: altera, anno 1078. 6. Kal. Octob. Indict. 2. quæ erat 1. Romana [Alia anni 1053. apud Puricellum pag. 430. data dicitur *Quinto die Septembris, ingrediente Indictione* VII. In veteri monumento, quod Sirmondus in Notis ad Ennodium lib. 8. Epist. 9. refert Romæ in æde suburbana S. Pancratii ab se visum, Maximus parvulus depositus memoratur, *sub diem* III. *Id. Augustarum, Symmacho & Boetio VV. CC. Consulibus, in fine Ind.* XV.] S. Ambrosius de Noë & Arca: *Etsi a Septembri mense annus videatur incipere, sicut Indictionum præsentium usus ostendit, &c.* Ea vero indictio etiamnum obtinet apud Mediolanenses, ut colligere est ex Statutis Mediolan. part. 1. c. 109. [Olim etiam obtinebat in regno Neapolitano, ut patet ex Litteris Roberti Regis Siciliæ Neapoli datis an. 1332. *die* II. *Novembris prima Indictionis*, to. 2. Hist. Dalphin. pag. 241. hoc enim anno currebat 15. Indictio Romana. Eamdem quoque Indictionem Constantinopolitanam interdum adhibitam fuisse in Dalphinatu constat ex Computo anni 1333. quo currebat Indictio 1. Romana; numerator enim 2. Indictio die 5. Septembris ibid. pag. 277. Communis tamen usus illius provinciæ idem erat qui Romæ, uti probatur pag. 568.]

Indictionis quæ ab VIII. Kl. Octob. proficiscitur, originem Constantino M. adscribunt passim Chronologi, unde & *Constantinianam* vocant: quam ab hac die cœptam ideo volunt, quod tum imperare cœperit an. Chr. 307. Atque hujus usum Gallis & Britannis familiarem fuisse constat. De Britannis, testatur Beda lib. de Rat. temp. c. 48. de Gallis præ cæteris Rabanus lib. de Computo cap. 66. *Incipiunt autem Indictiones ab* VIII. *Kl. Octobris, ibidemque terminantur.* Hariulfus lib. 3. Chr. Centul. cap. 1. *Notetur*, inquit, *descriptio, quia eodem quidem quo sanctissimus Angilbertus Abbas obiit anno, sed non eadem Indictione, hic Hericus Abbatia Centulensi prelatus est: siquidem mense Septembri die 24. Indictiones mutantur.* Kalendarium MS. S. Victoris Paris. VIII. *Kal. Octob. incipiunt Dictiones.* (sic.) Præterea exauctorationem Ludovici Pii Imperat. anno Incarnat. 833. Indict. 12. factam habent illius Acta, quo anno Indict. 11. Pontificia currebat: unde saltem conficitur post 24. Octobris coactum ejusmodi Concilium Compendiense, quod circa *Missam S. Martini*, solutum tradit auctor Vitæ ejusdem Ludovici. Sed & extremis sæculis eadem Indictio obtinuit. Exstant siquidem in 4. Regesto Memorialium Cameræ Paris. Acta hominii a Duce Britanniæ Regi Franciæ præstiti, quæ confecta dicuntur anno Domini 1366. *Indictione quinta secundum morem Franciæ, mensis Decembris die decima tertia*: quippe tum currebat Indictio Romana quarta. Vide Sirmondum ad Concilium Parisiense IV. anno 573.

In Germania perinde eadem semper obtinuit Indictio, obtinetque etiamnum: unde & *Cæsaream* vocant. Legi Chartam originalem Ottonis II. Imp. *datam* 6. *Kal. Octobr. an. Dominicæ Incarnationis* 982. *Indictione* 11. *anno vero regni secundi Ottonis* 22. *Imperii autem* 12. Exstat apud Chiffletium in Beatrice Comitissa Cabilonensi p. 113. Charta Henrici Imp. cum hac temporis nota: *Datum apud Bernum* 5. *Kal. Januarii, Indict.* 13. *anno Dominicæ Incarnationis* 1224 *anno regni nostri* 5. quippe anno 1224. putato à Kl. Jan. initio currebat indictio Romana 12. anno vero 1225. Ind. 13. Joannes de Janua: *Nota, quod anni Domini renovantur in Kalendis Januarii, sive in Nativitate Domini. Sed Indictio renovatur in octava Kalendas Octobris: & sic anni Domini præcedunt novem mensibus. Unde versus:*

Mensibus hanc novem Domini percursitat annus.

Et si computas vel quæris Indictionem à Nativitate, usque ad octavas Kalendas Octobris, jungas tantum duos annos annis Domini, & si quæris de ea ab octavo Kalendas Octobris, usque ad Nativitatem Domini, jungas annos tres. Obtinuit etiam in Italia. Exstat quippe Charta Mathildis Comitissæ apud Franciscum Marianum lib. 3. pag. 108. quæ descripta dicitur anno ab Incarnatione *millesimo septuagesimo octavo* 6. *Kal. Octob. Indictione secunda*, quæ scilicet biduo ante incœperat.

Indictio Romana, seu *Pontificia*, quando cœperit, non omnino constat. Nam ex Epistolis Gregorii M. Joannis VIII. & Gregorii VII. lib. 1. Epist. 29. 30. &c. Pontificia diplomata ac Epistolas Indictionibus more Græcorum, à prima ipsa Septembris die inchoatis, subnotari, observare est: quod & astruunt Acta vetera Vaticana apud Baron. an. 1154. Otto de Morena an. 1158. &c. At Acta Alexandri III. PP. apud eumdem Baron. an. 1158. videntur Indictionem à 1. Januarii exordiri, in quibus hæc habentur: *Acta sunt hæc omnia anno Dominicæ Incarnationis millesimo cen-*

tesimo sexagesimo quinto, Indictione tertia decima, undecimo Kal. Decembris Pontificatus vero ipsius anno sexto. Ex quibus recte conficit Chiffletius in Trenorchio pag. 253. Indictionum initia varie pro Scriptorum aut Notariorum arbitrio ea tempestate tabulis adscripta: adeo ut aliquot in Gallia nostra confecta ab ipsius Caroli Calvi ævo diplomata recenseat, in quibus Indictiones Pontificiæ seu Romanæ adscribuntur. Consulto omittimus cætera, quæ de Indictionibus hic conferri possent, cum satis sit indicasse, quæ ad Scriptorum & Tabularum ævi inferioris intelligentiam necessaria visa sunt. Præstat tantum hoc loco rationem inveniendæ Indictionis Constantinopolitanæ inserere ex recentiori Scriptore MS. Bibliothecæ Regiæ cod. 1024. qui inscribitur περὶ τῆς ψήφου τῆς πασχαλίας, cap. περὶ τῆς ἰνδίκτου. Ἰστέον, ὅτι ἡ ἰνδικτιὼν, ἥτις καὶ ἐπικαλεῖται ἐπινέμησις, ἄρχεται ἀεὶ ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. ἀνέρχεται δὲ ἕως ἔτους δεκαπέντε καὶ πληροῦται, καὶ πάλιν ὑποστρέφει, καὶ ἄρχεται πρώτη. Ἐὰν δὲ οὖν ζητοῦντες τὴν ἰνδικτιῶνα ὁποία ἐστὶ, καὶ μέλλεις εὑρῆσαι αὐτὴν, κράτησον τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη, ἕως τοῦ ἐνεστῶτος. καὶ ὀφείλεις αὐτὰ ἐπὶ τῶν δεκαπέντε, καὶ τὰ ἐχόμενα καταλειφθῆναι κάτωθεν τῶν δεκαπέντε, ἐστὶν ὁ ἰνδικτος ἔτος ὁ ἐπινέμησις. εἰ δὲ ἢ μείνει τι, ἐστὶ πεντεκαιδεκάτη. καὶ ἰδοὺ πρὸς ὑπόδειξιν ἔστω οὕτως. εἰσὶ τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη ἕως τοῦ ἐνεστῶτος. ςχζ. οὖν. ὀφείλεις ὦν ταῦτα ἐπὶ τῶν δεκαπέντε οὕτως, ι. δ. ς. ι. μ. χ. ι. ς. ζ. καὶ ὑπελείφθησαν. ἰδοὺ ὁ νῦν πρώτη ἰνδικτιός ἐστι. Vel ex hoc loco plus satis patet, erraſſe viros doctiſſimos in Exegesi ad to. 3. Martii c. 4. §. 26. ubi ἐπινέμησιν à nullo hactenus Scriptore Indictionem appellatam negant, licet longe secus se res habeat, uti obiter monuimus ad Alexiadem: quod & diserte observarat Josephus Scaliger lib. 5. de Emendat. temp. p. 501. ubi nominis etiam rationem exequitur. Gloſſæ Græco-Lat. ἐπινέμησις, *Indictio*. Addendum postremo videtur, quod de ratione inveniendæ Indictionis habet Rollandinus in Summa Notariæ: *Fuit vero primo inventa ista Indictio, sive factum fuit istud præceptum à Cæsare Augusto tribus annis, antequam Dominus nasceretur de Virgine, & propter hoc divisis annis Domini per quindenas, si quid à quindenis supererit, ei quod supererit, debent addi tres, & quot fuerint illi anni, qui supererunt à quindenis cum dictis additis tribus, tanta erit Indictio, in hoc exemplo. Ponamus enim, quod anni Domini sunt 61. divide 61. per quindenas, superest unus. Illi anno adde tres, & ita faciunt 4. & ita est quarta Indictio. Sed si nihil à quindenis supererit, nihilominus adde tres, & erit Indictio tertia. Sed si ab omnibus quindenis supererunt 13. adde illis 13. & tres, & ita faciunt 16. de illis 16. trahe unam quindenam, supererit unus, & sic prima erit Indictio. Unde versus:*

Si tribus adjunctis Domini diviseris annos,
Præter quinque solet Indictio certa manere.

Prostant præterea hi in eamd. sententiam versus:

Si per quindenos Domini diviseris annos,
His tribus adjunctis, Indictio certa patebit;
Si nihil excedit, quindena Indictio currit.

3. INDICTIO, Bannum, proclamatio ante nuptiarum benedictiones, in Præceptis synodalibus Petri de Collemedio Archiepisc. Rotomag. an. 1245. Vide *Indictum* 4.

¶ INDICTIO PRO ANIMA, Quævis donatio quæ alicui Ecclesiæ ea conditione fit ut pro donantis salute preces fundantur. Charta an. 1251. to. 3. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 216. *Omnia bona corporalia & incorporalia cum omnibus pertinentiis quæ prædicti Episcopus & Ecclesia... jure institutionis, legatorum, relictorum, mortuariorum, Indictionis pro Anima, donationis, emtionis, permutationis, aut alio quocumque nomine... hactenus adepti sunt.*

¶ INDICTIO STATUTA. S. Gerardus lib. 1. Miracul. S. Adalhardi cap. 8. *Exitur ad processionem, venitur ad statutam Indictionem*; hoc est, ad locum indictum & designatum, medio itinere inter Ambianorum urbem & Corbeiam, ad quem processionaliter cum sacris reliquiis Ambianenses & Corbeienses convenire consueverant *octavis Rogationum*. Hic locus hodieque *Indictum* dicitur, vernacule *Lendict*, teste Mabillonio.

¶ INDICTIONALIS, INDICTITIUS. Vide *Indictio* 1.

¶ INDICTOAUDIENS, Immorigerus. Interpres Irenæi lib. 4. *Filii patribus Indictoaudientes.*

1. INDICTUM. Gloss. Lat. Gr. *Indictus, constitutis.* Ebrardus in Græcismo cap. 10. & Willelmus Brito in Synonymis:

Edicunt Reges, indicit festa Sacerdos,
Præsulis Indictum, dic Edictum fore Regum.

Charta Caroli M. in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 261. *Quia nostram jussionem atque nostrum Indictum & præceptum contemsit atque prævaricavit.*

2. INDICTUM, Idem quod *Indictio*, Triburum, apud Symmachum lib. 10. Epist. 41. Gloss. Lat. Gr. *Indictum*, ἐπινέμησις. Infra habetur *Indictus*, ἐπινέμησις. *Indictum census*, apud Joannem Sarisber. Epist. 159.

3. INDICTUM, Nundinæ, Feriæ indictæ, publicatæ. Libellus Fulconis Comitis Andegavensis an. 1096. apud Holstenium in Collectione Romana part. 2. *Constituit etiam idem Apostolicus, & dicto jussit, ut in eodem termino, quo dedicationem fecerat, Indictum publicum celebraretur unoquoque anno apud sanctum Nicolaum, & septima pars pœnitentiarum populo convenienti ad illam celebritatem dimitteretur.* Vide Gesta Consulum Andegavensium tom. 10. Spicilegii pag. 396. Charta Innocentii PP. pro Monasterio Corbeiensi, in Tabulario ejusdem Monasterii damasceno operto ch. 7. *Indictum quoque sicut hactenus Corbeiensis Ecclesia celebrare consuevit, vobis confirmamus, & ne quis eos, qui ad ipsum Indictum conveniunt, in bonis vel in personis offendere vel molestare præsumat, auctoritate Apostolica prohibemus.* Charta Henrici I. Regis Angl. in Tabulario Fiscanensi fol. 6. *Sciatis, me concessisse & charta mea confirmasse, quod omnes, qui veniunt ad Indictum sanctæ Trinitatis de Fiscano singulis annis à die Dominicæ in Ramis Palmarum, usque ad clausum Pentecosten, habeant meam firmam pacem custodiam, ut salvi & securi eant & redeant per totam terram meam, de quacunque terra sint, nisi sint fugitivi de terra mea pro muldro, vel furto, vel alio scelere.*

Ita porro proprie nundinas Sandionysienses vocant, quas à Dagoberto Rege Doubletus p. 434. alii à Carolo Calvo institutas volunt. Eæ *nundinæ Indicti*, in Charta Ludovici VI. an. 1124. apud eumdem Doubletum pag. 854. appellantur, hodie *la Foire de Lendit.* Nangius in Chronico: *Eodem tempore attulit ipse Rex Carolus Calvus ab Aquisgrano ad Ecclesiam sancti Dionysii in Francia Clavum Dominicum & spineam Coronam, quam Carolus M. avus suus ibidem in Ecclesia B. Mariæ, olim à se fundata, reposuerat. Et nundinas Indicti in platea quæ Indictum dicitur, quolibet anno in secunda quarta feria Junii fieri instituit: & venientibus ad benedictionem illarum nundinarum indulgentiam tertiæ partis peccatorum fieri & relaxari per PP. & Episcopos totius Galliæ sicut antea Carolus M. Aquisgrani*

fieri impetraverat. Sugerius in Ludovico VI. pag. 313. *Rex exhilaratus, nec ingratus ad protectores suos sanctos Martyres humillime devenit, eisque post Deum gratias magnas referens, coronam patris sui, quam injuste tenuerat, (jure enim ad eos omnes pertinet) devotissime restituit, Indictum exterius in platea (interius enim Sanctorum erat) libentissime reddidit, &c.* Idem in lib. de Reb. in administratione sua gestis cap. 1. à Ludovico VI. has nundinas, si non institutas, certe Monasterio Sandionysiano concessas videtur innuere: *De Indicto vero, quod Dominus Ludovicus pater B. Dionysio dedit, &c.* Charta Philippi Aug. an. 1215. *Convenient Præpositum sancti Dionysii in loco, in quo Indictum solet convenire.* Supra: *Mercatores, qui veniunt ad nundinas Indicti.* Vide eumdem Sugerium de Consecrat. Eccl. sancti Dionys. p. 355. & Chartam an. 1218. in Probat. Hist. Montmor. p. 84. & Bulæum de Academia Parisiensi to. 1. pag. 196.

Indictum, pro loco, ubi *Indicti* nundinæ fiunt, usurpat Rigordus an. 1205. *Psalmos cum orationibus psallendo usque Indictum venit.*

4. INDICTUM, Bannum, Proclamatio. Charta Libertatum oppidi *des Ais* in Biturigib. an. 1301. *Si autem Indictum fieri oportuerit in villa, per vavassores & per burgenses villæ fiet, vel per illos, quos dominus villæ mitteret ad Indictum faciendum.*

INDICULUM, Incerta notione. Lambertus Ardensis p. 161. *Hic gradalia & Indicula de area in aream, de domo in coquinam, de camera in cameram.* Vide mox *Indiculus.*

1. INDICULUS, vel Indiculum, Epistola; sed proprie ea, qua quid præcipitur, seu *indicitur*, quæ videtur vocis origo. Nam in Vita sancti Desiderii Episcopi Cadurc. cap. 8. habetur *Indiculus Dagoberti Regis*, ad Sulpitium Archiepiscop. Bituricensem, quo præcipit, ut eum ad Cadurcensem Ecclesiam ordinet ac consecret; cujusmodi est formula 6. apud Marculfum lib. 1. quæ inscribitur *Indiculus Regis ad Episcopum, ut alium benedicat.* Sic porro Dagoberti Indiculus clauditur: *Quod vero indicimus, manus nostræ subscriptione, ut mos est, decrevimus roborare. Dagobertus Rex subscripsi.* At cum apud Marculfum similis Epistola form. 5. ejusdem exstet argumenti cum hoc titulo: *Præceptum de Episcopatu*, putat Bignonius, id esse discriminis inter *Indiculum*, & *Præceptum*, quod *hoc* majoris fuerit auctoritatis diploma, non modo manu propria subscriptum, sed etiam sigillo roboratum, quo caruerit *Indiculus.* Idque elicit ex Capit. Caroli Magni lib. 3. cap. 58. *Et si sacramentales homines cum ipse venire renuerint, jussione Dominica, aut Indiculo, aut sigillo ad palatium venire cogantur.* Indiculos ejusmodi Regum, eorum manu subscriptos docet præterea Epistola Sigeberti Regis ad eumdem Desiderium, quæ est 17. ex iis, quas edidit Canisius: *Et ut certius credatis, hunc Indiculum manu propria subter subscripsimus: Syggibertus Rex sub.* Ita porro pro Epistola præceptoria *Indiculum* usurpant Hormisdas PP. apud Baron. an. 515. n. 24. an. 519. n. 3. Gregorius Turon. lib. 5. cap. 45. lib 8. c. 28. Fredegarius Scholast. c. 40. Marculfus lib. 1. form. 26. 27. Agobardus de Insolentia Judæor. pag. 61. Capit. Caroli Calvi tit. 11. Anastasius in Nicolao I. pag. 211. to. 1. Histor. Franc. p. 883. Hincmarus Remensis Opusculo 34. §. 4. in Concilio Dusiac. I. part. 2. cap. 27. Asserus de Reb. gest. Ælfredi pag. 14. ubi perperam *Indsluculus* bis legitur, &c. [*Indiculorum bibli*, in Epistola Alberti Abb. Miciacensis ad Johannem XVII. apud Mabill. to. 3. Analect. pag. 440.]

Interdum tamen pro quavis Epistola hanc vocem deprehendere licet apud Gregorium Turon. lib. 8. c. 2. Marculfum lib. 1. form. 9. lib. 2. form. 42. 50. in Capit. Caroli Magni lib. 4. Append. 3. cap. 5. &c.

Indiculum, neutro gen. apud Avitum Vienn. Epist. 28. Gregorium Turon. lib. 8. cap. 28. in Diurno Romano cap. 2. tit. 19. cap. 3. tit. 8. in Vita S. Samsonis Episc. Dolens. lib. 1. cap. 42. Epist. 51. 94. & 104. inter Epistolas sancti Bonifacii Archiepiscopi Moguntini apud Eddium Stephanum in S. Wilfrido cap. 47.

¶ 2. INDICULUS, Bedæ de Temporum ratione cap. 47. Tabella cereo Paschali affixa, de qua in *Cereus Paschalis.*

¶ INDIESCENS Dies, Dies incipiens, primum diluculum, apud Ludewig. to. 6. pag. 163.

INDIFFERENTER, *Sine dilatione.* Ita Glossæ MSS. Regiæ ad canon. 12. Concilii Nicæni *ἀδιαφόρως*, in Gr. Eædem Glossæ ad can. 4. Concilii Ancyrani: *Indifferenter, Indistanter.* Ad can. 10. Concilii Laodic. *Indifferenter, sine dilatione, id est, sine prolongatione.*

¶ INDIFFICULTARI, Difficultatibus impediri. Johan. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. to. 2. Maii pag. 258. *Gloriosi Stanislai canonizationis gloriam Indifficultari permisit.*

INDIFFICULTER, Absque difficultate, apud Joannem VIII. PP. Epist. 43.

¶ INDIGENATIO, Jus indigenæ. Exstat apud Rymerum to. 15. p. 37. *Carta Comitis Lynox de Indigenatione*, qua ipse Comes *de catere ad totam vitam suam sit Indigena & ligeus* Henrici VIII. Angliæ Regis an. 1544.

¶ INDIGENTIÆ, Quæ necessaria sunt ad vitam. Chron. Fontanell. apud Acher. to. 3. Spicil. pag. 227. *Status sanctæ Regulæ periclitari cœpit, ob inopiam videlicet compescendarum Indigentiarum, quas B. Pater Benedictus in eadem lege monachis porrigendas præcepit.*

¶ INDIGERIÆ, Naturæ necessaria. Guidonis Disciplina Farfensis lib. 1. cap. 22. *Surgant omnes è lectis, & provideant Indigeriis suis, & conveniant, & lavent manus ac facies.* Lib. 2. cap. 1. *Ex alia namque parte ordinati sunt lectuli xxx. ubi Comitissa & aliæ honestæ mulieres pausent cum latrinis xxx. ubi solæ ipsæ su . Indigerias procurent.*

¶ INDIGETARE, Invocare. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 17. *Vestales ita Indigetant, Appollo medice, Appollo Paan.* Inscriptio arcus triumphalis erecti in honorem Marchionis Uxellensis introeuntis Cabilonum, in Hist. ejusd. urbis p. 769. *Auspicato isthoc adventas, illustrissime Marchio, quando discapedinata te civium vota Indigetant, volvera civitatis serenifico vultu undequavorsum edulcaturum.* Festus: *Indigitanto, Imprecanto.* Verbum ab antiquo *Indu* pro *in* & *citare*, hoc est, *vocare*, ductum, ut contendit Vossius lib. 1. de Vitiis serm. cap. 34. & in suo Etymologico v. *Indigitamenta.*

INDIGNANTIA, pro *Indignatio*, in Vita S. Carthaci Episcopi. [Spicil. Fontanell. MS. p. 220. *Patres nolite ad Indignantiam, id est ad impatientiam, filios vestros provocare.*]

INDIGNARI, Vindicare. Gesta Regum Francor. cap. 23. *Indignare, dulcissime Frater, laborem & injuriam meam.*

¶ INDIGNIP, pro *Audingaverit*, de cujus notione in *Audigare* dictum, in codice Estensi legi monet

Muratorius tom. 1. part. 2. pag. 34. in notis.

¶ INDIGNUM, Injustitia, molestia, damnum. Charta an. 1233. ex Chartul. S. Vandreg. to. 2. pag. 1333. *Et si aliquod Indignum supra hoc dicto Reginaldo & Gilleberto & heredibus eorum evenerit, ego Walterus & heredes mei tenemur restaurare.*

¶ INDIGRESSA VIA, Per quam nemo digressus est, transivit, in Actis SS. Junii to. 2. pag. 338. ubi de S. Margarita Regina Scotiæ.

INDILATE, Absque *dilatione*, statim. Utitur Fulcherius Carnotensis lib. 1. Hist. Hierosl. [cum aliis non paucis.]

¶ INDISCIPLINABILIS, Gall. *Indisciplinable*, Indocilis. *Major pars* (exercitus) *retrograda & Indisciplinabilis fuit*, apud Murator. to. 11. col. 437.

INDISCIPLINATA. Speculum Saxonicum lib. 1. art. 59. *Si ei tumultus & Indisciplinata, hoc est, insolentias, inobedientiam in judicio liceat prohibere. Indisciplinata dissensio*, apud Simeonem Dunelmens. ann. 1141.

INDISCIPLINATIO, Relaxatio à disciplina & à recta vivendi ratione. Possidius in Vita sancti Augustini cap. 25. *Indisciplinationes quoque & transgressiones suorum à regula recta... arguebat.* Gregorius M. lib. 3. Epist. 38. *Ne non rectitudini, sed Indisciplinationi, quod absit, videamini consentire.* Utitur rursum lib. 4. Epist. 7. lib. 7. Ind. 2. Ep. 5. ut & Evagrius in Vita sancti Antonii, Senator lib. 7. Ep. 3. &c. Vita B. Stephani Abbatis Obasinensis lib. 1. cap. 9. *Indisciplinationes & transgressiones suorum, maxime juvenum ac puerorum tam districte coercebat & arguebat*, &c. Ἀμαθίαν, ἀπαιδευσίαν, ἀλογίαν, apud Theophanem, *Indisciplinationem* reddidit Anastasius Bibliothecarius in Hist. Ecclesf. Glossæ MSS. ad Concil. Antioch. can. 3. *Indisciplinatione, inquietudine*, ἀταξίᾳ in Græco.

INDISCIPLINATUS, Disciplinæ expers, moribus dissolutus, apud [Cyprianum Ep. 4. edit. Oxon. Augustinum Ep. 50. ad Bonifacium,] Gregorium M. lib. 7. Ind. Ep. 5. Ivonem Carnot. Ep. 27. 219. in Epist. Alexandri II. PP. apud Ughellum to. 1. Ital. Sacræ pag. 865. &c. [*Indisciplinatæ animæ erraverunt*, Sap. 17. 1. Rursus occurrit Eccli. c. 5. 7. 18. 20. 21. 22. 23.] Gregorius Turon. in Vita S. Aridii p. 196. *Regalis palatii vanas superstitiones, & Indisciplinatas sociorum fabulas declinando. Indisciplinata quæstiones*, non semel apud Marium Mercatorem, quæ *sine disciplina* dicuntur Paulo 2. ad Timoth. cap. 2. v. 23. *Indisciplinate agere*, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 54.

¶ INDISCIPLINOSUS, Expers disciplinæ. *Indisciplinosa loquela*, Eccli. 23. 7.

¶ INDISCISSE, Indistincte, generatim, in solidum. Charta XI. sæc. ex Chartular. Aptensi fol. 58. *Idem ipse qui vendidi cum uxore, seu filiis ac filiabus meis Indiscisse confirmo.*

¶ INDISGREGABILIS, Individuus. Acta SS. Vitalis & Valeriæ, tom. 3. April. pag. 565. *Oportet utriusque metropoleos* (Ravennæ & Mediolani) *cives ita caritativa societate ac sociali caritate inextricabiliter convinciri, sicuti noscuntur cantorum Martyrum Indisgregabili communione connecti.*

INDISPAR, Inæqualis, in Miraculis S. Servatii Episcopi Trajectensis.

¶ INDISPENSABILITER, Gall. *Indispensablement*, Necessario, apud Robertum *Goulet* in Compendio jurium Universitatis Paris. fol. 3.

INDISPOSITUS, Intestatus, qui sine testamento decedit. Gloss. Græco-Lat. ἀδιάθετος, *Indispositus*. Vide *Inordinatus*.

Interdum etiam *Indispositus*, idem valet ac invaletudine affectus, Gallis, *Indisposé*. Sanctus Augustinus Epist. 217. *Tractoria ad me 5. Id. Nov. venit .... & me Indispositum invenit, ut occurrere omnino non possem.*

INDISTANTER, Incunctanter. Utitur Matthæus Westmonast. an. 1244. *Indistanter remeavit.*

¶ INDISTEMPERATUS, Intemperatus. Jacobus de Vitriaco lib. 3. Hist. Orient. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 273. *Est terra Indistemperata, quia in hyeme est nimis frigida, in æstate nimis calida.*

¶ INDISTRINGIBILIS TERRA, Quæ inculta est & vacua. Vide *Distringibiles* in *Distringere* 2.

¶ INDITIO, pro *Indictio*, Exactio nova & insueta. Conventiones Ludovici Regis Siciliæ cum Arelatensibus ann. 1385. ex MS. D. *Brunet* fol. 7. *Item quod dicti domini Regina & Rex, aut aliquis eorum nomine non possit facere exactionem novam, seu Inditionem, vel superinditionem, aut pedagium novum.* Vide *Indictio* 1.

INDITUS. Gloss. MS. Reg. cod. 1197. *Indita, data sive insinuata.* f. *insinuata.* Alibi: *Inditur, infertur.* i. in acta refertur.

¶ INDITI PUERI. Donatus Diaconus in Vita S. Trudonis n. 15. inter Acta SS. Benedict. sæc. 2. p. 1080. *Plurimos autem discipulos venerabilis Pater nutriebat in eodem loco, Inditos quoque pueros divina sapientia eruditos mundi hujus caducos & temporales honores despicere solebat.* Suspicatur Mabillonius forte legendum *Inclytos*: sed retenta voce *Inditos*, intelligi possent Pueri monasterio *Oblati*, de quibus in hac voce.

¶ INDIVICABILITER, Indiscriminatim absque ulla divisione. Concil. Armenorum an. 1342. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 359. *Populus totius Ecclesiæ Armeniæ Indivicabiliter de una diœcesi in aliam diœcesim, & vice versa, accipit omnia sacramenta, & usque nunc non fuit prohibitum. Simili modo est de Episcopis in Alnanc & in Archamar, accipiunt mutuo sacramenta Indivicabiliter; sed Archiepiscopus Archamarensis, ex tunc quod fuit rebellis nobis, & excommunicatus simul cum Suffraganeis suis, non possunt participare nobiscum.*

¶ INDIVIDUARE, *Individuum constituere*; *Individuatio, Singularis constitutio*, in Lexico Goclenii.

¶ INDIVISIUM. Sententia L. Decani Remensis an. 1199. è Tabulario Compendiensi: *Decimam illam pro Indivisio possidebunt Monachi Compendienses & Monachi de Chimino.* Hoc est, Indivise, Gall. *Par Indivis, en commun*, una, simul.

¶ INDIVOLUS, Qui per vim aliquid aufert, nostris *Voleur*, Præceptum Caroli C. an. 859. pro Ecclesia Augustodun. apud Baluzium to. 2. Capitul. col. 1473. *Ipsa enim villa olim per incuriam rectorum prædictæ Ecclesiæ & Indivolorum hominum violentiam ab eodem loco distracta esse dinoscitur. Indi*, vel potius, *Indu*, pro in antiquitus positum fuisse alibi observatum. Vide *Involare*.

INDOLENTIA, pro *Indoles*. *Infans mira Indolentia, regalis Indolentia*, apud Felicem Girwensem in Vita S. Guthlaci num. 9. 11.

¶ INDOLES. Vide *Indolis*.

¶ INDOLETIA, *Indolentia, carentia doloris*, in Amalthea ex Glossis.

INDOLIS, vel INDOLUS, Adolescens, Puer. Glossæ Gr. Latin. εὐφυής, *Ingeniosus, Indoleus*; εὐφυΐα, *hoc Ingenium*. Sic in Cod MS. Passio S. Artemæ Puteolani Mart. *Dum adhuc Indolis, hoc est, juvenilis ætatis annos gereret.* Vita S. Aridii Episc. Vapiocensis: *Sui quoque moris erat neminem contemnere; & si ali-*

quem ad erudiendum suscepisset, Indolem primo quidem ob rudimenta infantia blando commendans intimabat magistro, ut teneram instruens foveret ætatem. Jonas in Vita S. Joannis Reomaensis apud Mabillon. to. 3. Analect. pag. 514. *Anno tertio Chlotarii Regis Indolis, ex jussu, &c.* Charta Edwini Regis Angl. an. 956. in Monastico Angl. to. 3. p. 130. *Ego Eadgar Indoles Clito consensi.* Althelmus de Laud. Virgin. cap. 25.

Tradidit investem rectorum forte magistros,
Ut puer Indolis librorum disceret artes.

Idem cap. 26.

Nutrit Indolem claris natalibus ortum
Flectere cum precibus.

Et cap. 32.

Femineum Indolis gaudens spectare triumphum.

Ubi perperam *indocilis* scribendum putat Canisius. Smaragdus in Præfat. ad Reg. S. Bened. de Monacho:

Indolis & docilis, sapiens, ac mente benignus,
Conceptus, placidus, & bene cautus erat.

Fortunatus lib. 4. de Vita S. Martini:

Indolis à patribus generose Lycontius olim.

[Vita S. Romani Archiep. Rotomag. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1664.

Aurea Jerusalem valvas sibi pandit & arcem,
Quis penitus sprevit Babylonis ab Indolo fastem.

Id est, à puero.] Vide Anson. in Vita S. Ursmari cap. 3. & Ughellum to. 5. part. 5. pag. 552.

Præsertim vero sumitur hæc vox pro puero vel adolescente studioso ac laborioso, &, uti vulgo dicimus, *bona ac præclara Indolis.* Gloss. Latino-Gr. *Indolis*, ἐπίμονος, σπουδαῖος. *Indoles*, ὀπίμονος, est enim *Indoles*, ut est apud Servium ad 10. Æneid. *Imago quadam virtutis futura. Spes in puero*, in Gloss. Isidor. καλὴ ἐλπὶς ἐν νεότητι, in Gloss. Lat. Gr. *Imago futura bonitatis*, in Glossis MSS Unde spectat ea potissimum nobiles ac principes adolescentes vel pueros, quorum in rebus gerendis virtus sperabatur. Ita Crispus *commoda Indolis juvenis*, apud Eutropium, *Gratianus*, apud Ammianum lib. 31. *præclara Indolis adolescens* appellatur: ut *Tulgas bono Indolis & radix Gothorum*, apud Isidorum Pacensem in Chronico æræ 678. Carolus Calvus, *bona Indolis puer*, in Hist. Translat. S. Sebastiani cap. 20. Lotharius Rex Francor. *Gloriosa Indolis puer*, in Bulla Joannis PP. in Tabulario Humolariensi: in Charta vero pro Monasterio S. Bavonis Gandensis, *bona Indolis Rex gloriosissimus.* Otto III. Imper. *admirabilis Indolis adolescens.* In Inventione SS. à Deoderico Metensi Episc. repertorum: Carolus filius Regis Ludovici Ultramarini, *juvenis magna Indolis.* Acta Episcopor. Cenoman. p. 306. de Hugone Cenomanensi Comite: *Hugonem videlicet Herberti filium bona Indolis adolescentem omnino honore exhæredarent*, in Charta Gerbergæ Reginæ anno 968. apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 19. Philippus I. Rex Francor. *clara Indolis Rex Francorum*, in Hist. S. Macarii Patriarch. Antiocheni n. 60. Tabolarium Monasterii Regulæ de eodem Philippo: *Anno ab Incarnat. 1103. Philippo Francorum Rego superstite, Ludovico tamen filio Indolis & probitatis memoranda juvene, Franciæ regimen obtinente.* Rigordus in Præfat. ad Hist. Philippi Augusti: *Serenissimo & amantissimo suo Ludovico Augusti filio Regia Indolis adolescenti.* Sed & apud eumdem Rigordum ad an. 1182. Philippus Augustus Rex *Bona Indolis adolescens* appellatur. Saxo Grammaticus lib. 2. Hist. Danicæ pag. 33.

Filius hic Regis & avito sanguine lucens
Indole clarus erat.

Ratherius Veronensis Episc. in Epist. apud Chapeavillum to. 1. Hist Leod. p. 180. *Allata cum his sunt & litera Domini Papa tunc temporis Joannis (XI) gloriosa Indolis.* Sic indigitantur apud Dudonem lib. 3. de Actis Normann. pag. 124. Richardus Dux Norman. p. 124. *Indolis sacra*: apud Hemereum in Charta an. 948. *Adalbertus inclyta Indolis Comes* Viromandensis: apud Saxium in Pontific. Arelat. Willelmus Marchio Provinciæ in Charta an. 992. *Marchio istius provincia bona Indolis Willelmus*: apud Lambertum Scaffnaburg. an. 1044. Godefridus Gozelonis Lotharingiæ Ducis filius, *Nobilissima Indolis juvenis*: apud Ægidium *Bry* in Hist. Comitum Perticens. lib. 5 cap. 8. *Hugo bona Indolis* Comes Cenomanensis: in Tabulario Brivatensi ch. 191. Warinus Comes Arverniæ, *Gratia Dei bona Indolis strenuissimus Comes*: apud Ademarum Cabanensem in Chron. p. 180. Willelmus Dux Aquitaniæ: *Prudentissimus adolescens*, & mox: *Clarissima Indolis Comes*: in Triompho S. Remacli lib. 2. cap. 9. uxor Henrici IV. Regis Rom. *Bona Indolis Regina conjux ipsius*: apud Gregor. VII. PP. lib. 1. Epist. 40. Mathildis Comitissa, *Egregia Indolis puella.* Similia suggerunt liber Miraculorum S. Quintini c. 40. Wippo in Vita Chunradi Salici an. 1028. Haræus in Castellanis Insulens. lib. 1. p. 41. &c. Vide Alcuinum Epist. 48. Atque inde fluxit, ut

INDOLES, pro titulo Principum, adolescentium maxime, honorario usurparetur. Monachus Sangallensis lib. 2. de Rebus Caroli Mag. cap. 15. *Quo etiam tempore epistolam ad vestram Indolem direxit, &c.* Epistola Angilberti Archiepisc. & Andreæ Patriarchæ ad Ludovicum II. Imp. an. 855. *Quibus auditis, omnes unanimiter pro vestra Indole omnipotenti Deo gratias egerunt, &c.*

INDOLORIA, pro Indolentia, occurrit apud Sidonium in Epithalamio Polemii. Vide Sirmondum ad hunc locum.

¶ INDOLORIUS, Ἀνάλγητος, *Stupidus, carens dolore*, in Supplemento Antiquarii.

¶ INDOLUS, Sincerus, probus, Gr. ἄδολος, sine dolo. Chartularium Landvenecense: *Ego quædam mulier Indolis moribus, stemate regalium orta, nomine Wmargant.* Occurrit non semel in eod. Chartular.

¶ INDOMINICATURA, Dominium, proprietas, possessio. Hist. Mediani Monast. pag. 271. in Excerptis Joannis à Bayono de Abbatibus ejusdem Monast. *Hugo circa finem vita sua contulit ex Indominicatura in allodio suo duas crondas cum parte prati.*

¶ INDOMINICATUS, substant. Eadem notione; adject. Ad dominum pertinens, proprius, non datus in feudum. Vide *Dominicum* 3. & Glossar. Lobinelli to. 3. Hist. Paris.

INDOMITAS. Aimoinus l. 2. de Mirac. SS. Georgii & Aurelii num. 14. *Exinde vero, quos per Indomitatem lingua male præsumpserat, &c.*

INDORMIS, *Insomnis*, ἀκοίμητος Gloss. Gr. Lat.

INDORMITABILIS. Libellus precum Marcellini & Faustini p. 25. *Gravius exilium temporale esse crediderunt, quam perpetuam pœnam secundum Esaiam: Indormitabilis vermis, & ignis inextinguibilis.*

INDORSARE, Joanni de Janua: *Supra dorsum ponere: quod vulgo dici solet intersellare*; [*Endorser*, in Glossar. Lat. Gall. Sangerman.]

INDORSARE, Gall. *Endosser*, Chartæ dorsum seu tergum, vel cujuscumque scripti partem aversam, aut exteriorem inscribere. Proprie vero in-

dorsatæ litteræ dicebantur *Brevia citationum*, seu *Submonitionum*, quod in ejusmodi brevium, per quæ à Rege actori reum in judicium adducendi facultas dabatur, dorso seu tergo citatio & submonitio ab Apparitore vel *Serviente* reo facta, ut in judicio compareret, adscriberetur: unde *Indorsatre*, executio citationis vulgo in foro Anglicano dicitur. Vide Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap. 18. & 41. Apud Willelm. Thorn. ann. 1289. *Littera clausa, & sigillo Indorsata*, id est, *sigillo munita*. *Endos du contract*, in Consuetudin. Normanniæ art. 182. *Endossement*, in Peronensi art. 260. Adde Consuetudinem urbis Insulensis art. 97. Vide *Redorsare*.

¶ INDRICTO, f. Recta, Gall. *Droit*. Vetus traditio apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 23. *Propterea donamus ad Monasterio de foreste nostra..., usque in ipse vado in Prumia, & de ipso vado Indricto usque in Melina flumen*. Vereor ne legendum sit *indicto*, quasi *indicato*.

¶ 1. INDUBIÆ, *Indumentum*. Gloss. Isid. Legendum, ut apud Plautum, *Induvia*, cui contrarium *Exuvia*, *Induvia arboris*, Cortices, apud Plinium.

¶ 2. INDUBIÆ, perperam pro *Inducia*. Gloss. Isid. *Indubias, Belli intervallum, id est, pax bello manente. Indubiæ, pax, bellum manens*.

INDUBITANTER, Sine dubio, in leg. 3. Cod. Theod. de Hæreticis.

INDUCERE, Installare: *Inductio*, Installatio. Provinciale Eccl. Cantuar. lib. 3. tit. 6. *Ut hi, qui admissos ad beneficia Ecclesiastica ad mandatum superioris tenentur Inducere, pro Inductione hujusmodi facienda sumptibus contententur moderatis*.

¶ INDUCIALIS, Induciarius, Johanni de Janua, Spectans inducias; *Appartenant à treves*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.

¶ INDUCIARE, Eidem J. de Janua, *Differre per inducias, vel inducias facere & constituere*. Sæpius occurrit apud Scriptores inferioris ævi pro Moras nectere, procrastinare, differre, ut apud S. Bernardum Epist. 303. Eadmerum in Vita B. Lanfranci, to. 6. Maii pag. 850. &c. Consuetudines villæ Hasprensis à Balduino Hannoniæ Comite an. 1176. confirmatæ, apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 893. *Prædicta etiam placita ad alios, quam præscriptum est, terminos Induciare non potest*. Vita B. Caroli Comitis Flandriæ to. 1. Martii p. 212. *Quatenus usque in Dominicam proximam Induciet de voto*. Gesta S. Anselmi, to. 2. April. pag. 910. *Non ea te concessi causam, de qua agitis, hesterno Induciari*. Historia canonizationis S. Godehardi Episc. apud Leibnitium to. 1. Scriptor. Brunsvic. *Causa patroni nostri B. Godehardi usque Induciata, &c.* Sic recentiores, præsertim Jurisconsulti, procrastinationes, moras & dilationes passim vocant *Inducias*, quamvis Latini hanc vocem non soleant usurpare nisi pro pace vel cessatione à bello in certum tempus inter hostes inita. Varias juris *Inducias* exponit Calvinus in Lexico.

¶ INDUCIUM, Induciæ, intercapedo. *Cumque ibi duo manerent simul ad Eistet aliquantum temporum Inducium*, in Vita S. Willibaldi, to. 2. Julii p. 511.

INDUCTA. Liber fundationis Monasterii Gozecensis p. 230. *Ubi in brevi spe sua frustratus moritur, & super Inductam B. Michaelis sepelitur*.

¶ INDUCTIBILIS, Qui facile inducitur. Cælius Aurel. l. 2. Acut. c. 37. *Coagulata Inductibilisque & digitis convoluta. Qualitas Inductibilis*, ibidem.

¶ INDUCTILIS Porcus, Sues quæ porcellos ducit & nutrit, ut suspicor, quæ *Ductrix scrofa* dicitur in Lege Bajw. tit. 12. cap. 4. §. 2. Charta Ottonis Episc. apud Schannattum Vindem. Litter. pag. 45. *Et tunc ad servitium exigat duos porcos, quos vulgo Inductiles vocant, & unum lateralem & unum porcellum, & quatuor gallinas, &c.*

¶ INDUCTIO, Suasio qua quis inducitur ad aliquid faciendum. Origo belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. pag. 156. *Ad Inductionem erge Sacerdotum... Monasteria destruuntur & diruuntur*. Auctor ad Herennium hac notione dixit: *Quod alieno Inductu fecerit*.

¶ INDUCTITIUS, Invectitius, ascititius. Gloss. Cyrilli: *Inductitius*, ἐπείσακτος.

¶ INDUCTIVUS, Qui inducit, excitat, movet. *Inductiva persuasio*, in Chronico Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 97. *Inductiva via & media licita & honesta*, apud Rymer. to. 8. pag. 453.

¶ INDUCTOR, Qui inducit, impellit, excitat. Gloss. vet. *Inductor*, εἰσαγωγεύς.

INDUCTORIUM, pro eo quod inducitur, vel illinitur. Occurrit apud Nithardum. [*Inductorium facere*, apud Plinium]

¶ INDUCTUS, pro Indutus. Albertus Mussatus de gestis Henrici VII. Cæsaris apud Muratorium tom. 10. col. 399. *Abbas..., cum potestate ac primoribus civitatis, plebeque tota obviam procedentes millibus ferme quinque Inductis similis amictus ornatu, intraeuntem supremis excepere gaudiis*. Occurrit alibi, teste Muratorio in notis.

INDUCULA, *Indumentum*. Joan. de Janua. [Martinius in Lexico & Laurentius in Amalthea addunt, *Vestis interior*.]

¶ INDULCARE, Dulce facere. Tertul. adv. Judæos cap. 13. *Hoc enim lignum tunc in sacramento erat, quo Moyses aquam amaram Indulcavit*. Eccli. 49. 2. *In omni ore quasi mel Indulcabitur ejus memoria*. Rursum occurrit ibi 12. 15. *Aqua Indulcata*, ibid. 38. 5. & apud S. Optatum lib. 6. *Ollam propheticam Indulcat cum una farinula, & austeritatem præsentium laborum temperat supernæ dulcedinis memoria*, apud Marten. to. 1. Anecd. col. 516.

¶ Indulcorare, Eadem notione. Onomast. apud Martinium: *Indulcoro*, ἡδύνω.

INDULGENTIA, Lex, qua Imperatores Romani in quinquennalibus & decennalibus leviorum criminum rei vinculis solvebantur, ut est in Cod. Theod. de indulgent. crimin. Ea autem ἄφεσις appellatur ab Eusebio de Martyr. Palest. cap. 2. Gloss. Gr. Lat. θεία ἄφεσις, *Indulgentia*.

Indulgentia, Venia, culpæ condonatio, pœnæ remissio. Synodus Pistensis can. 3. *Aut solvant legale placitum, aut per Indulgentiam sibi impetrent perdonari*. Capit. Caroli Calvi tit. 30. cap. 1. *Posteaquam nos invicem mutua Indulgentia... reconciliavimus, &c.* Occurrit in iisdem Capitularibus non semel, & apud Jurisconsultos.

Indulgentia, nostris Remission aut relaxatio pœnæ vel *pœnitentiæ* pro peccatis, vel debitæ, vel impositæ, uti describitur à S. Gregorio Nysseno in Epist. ad Letoium. Ita *Indulgentiam* accipiunt Jurisconsulti, pro pœnæ relaxatione. Eckehardus Junior de Casibus sancti Galli cap. 2. initio: *Ille vero pie discretus, pœnitentia eorum accepta, populo Domini pro eis inclamante, Indulgentiam eis dedit, allevatos pro foribus basilicæ eo die & nocte pœnitioni grana incommunicatos jusserat stare*. Bernaldus de Reconciliatione lapsorum: *In Canonum judicio profectus Ecclesiastica disciplina potissimum attenditur, ut & qui peccaverint, corrigantur, & alii, ne peccent, deterreantur: hinc est, quod quidam nunc 7. nunc 10,*

annis, aliquando etiam usque ad finem vitæ, pro suis criminibus ab Ecclesia separantur, qui & libenter sub hac districtione debent laborare, non solum ut peccata sua diluant; sed etiam ut sancta Dei Ecclesiæ satisfaciant, eamque sibi reconcilient pœnitendo, quam scandalizaverunt delinquendo. Nulli tamen eorum ille numerus præludit, quin & ante expletionem eorum Deus eis indulgere valeat & soleat, si digne pœnituerint, juxta illud B. Leonis PP. &c. unde & sancti Patres hunc numerum annorum, si tamen Ecclesiastica disciplina non obfuerit, multoties anticipandum in reconciliatione censuerunt, in his duntaxat qui digne pœnituerint, &c. [Acta consecrationis Ecclesiæ Parthenonis B. M. de Epeia Diœcesis Veron. Urbani III. PP. an. 1. *Postea exivit D. Papa de prædicta Ecclesia, & ascendit super pergulum & prædicavit populo ... Auctoritate nostra concedimus omnibus ad anniversarium hujus dedicationis diem advenientibus, & volumus quod auctoritate apostolica prædicti Cardinales, Patriarcha, Archiepiscopi, Episcopi debeant auctoritate nostra in hoc facto unum annum & XL. dies omnibus vere pœnitentibus & confessis de injuncta eis pœnitentia criminalium, & quartam partem venialium, fractionem votorum ita ut ad eam* (vitam monasticam) *redeant, excessus parentum nisi fuerint enormes, pœnitentibus in carentena, unum annum de tertiis & XLVII. dies, in solemni pœnitentia advenientibus calceamenta restituimus, mulieribus quæ volentes parvulos oppresserunt Ecclesiæ introitum. Et tunc prædicti D. Cardinales & ceteri Pontifices annuerunt quilibet pro se voluntati D. Apostolici, dantes & concedentes auctoritate D. Papæ Indulgentiam, sicut scriptum est.* Antiquam hanc indulgentiarum concessarum formulam hic inserere visum est, quod illi parum consentiant hodiernæ.] Vide Morinum lib. 10. de Pœnit. cap. 22. & alios passim, qui de hoc argumento libros conscripserunt.

¶ INDULGENTIÆ DIES, in Translatione S. Maurini Abb. inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. p. 338. Cœna Domini, sic dicta quod hac die pœnitentes absolvi consueverint. Vide *Absolutionis dies*.

INDULGENTIAM FACERE. Cæsarius lib. 6. c. 5. *Sedensque in angulum juxta Ecclesiam beatæ Dei Genitricis,* (Coloniæ) *ubi Episcopis in die Palmarum consuetudinis est, populo facere Indulgentiam.*

¶ INDULGIBILIS, Pronus ad indulgendum. *Indulgibilis clementia*, in Epistola Dungali reclusi ad Carolum M. apud Acher. to. 10. Spicil. p. 144.

¶ INDULSATUS VINO, Indulsus vino, inebriatus. Meisterlini Hist. Noriberg. apud Ludewig. to. 8. p. 100. *Ad sua diverticula vino Indulsati, curis posthabitis, Baccho sacrificans.*

¶ INDULTOR, Qui indulget, parcit & non ulciscitur. Ordo celebrandi Concilii to. 1. Concil. Hisp. p. 231. *Te quoque* (Deus) *in hoc fine judiciorum nostrorum Indultorem nostris excessibus speramus.*

INDUMINA, Papiæ, *Indumenta*. Vetus versio Josephi lib. 17. *Quando civitatem intrabat, privatis Induminibus utebatur.*

¶ INDUPERARE, pro Imperare, præsertim apud Poetas, ut *Induperator*, pro Imperator, metri gratia. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MS. & Supplem. Antiquarii: *Induperare*, ἐπιτάσσειν. Acta S. Cassiani Marc. apud Illust. Fontaninum ad calcem Antiq. Hortæ pag. 345. ubi de Juliano Apostata:

Unde erga Sanctus bellum commoverat excors,
Induperans perimi, & nullum super arva pacisti.

Dudo de Ducibus Norman.

Regibus & Ducibus verbo Induperabat amico,
Grator in regno Regibus & Ducibus.

Inter Latinos vocem *Induperator* usurpavit Juvenalis Satyra 4. inter Latino-barbaros vero Odo in Carmine de varia fortuna Ernesti Bavariæ Ducis apud Marten. to. 3. Anecd. col. 374. Gilo Paris. de expeditione Hieros. ibid. col. 249. Auctor Carminis de Lothario Rege in Appendice to. 2. Annal. Bened. pag. 745. &c.

¶ INDURARE, Ferre, pati, Gall. *Endurer*. Capitula Caroli C. tit. 36. cap. 34. *Quia pro Deo suos denarios vel suam annonam, quæ a Deo accepit,* (egeno) *dare non Indurat, cum Deus seipsum & sanguinem suum pro eo in cruce clavis & lancea transfixus fudit.* Plinio *Indurare* est Durum reddere.

¶ INDURATIO, apud S. Augustinum & Theologos, Durities animi, Pertinacia, qua quis peccare non desinit, Gall. *Endurcissement*.

INDURATOR. Gloss. Græc. Lat. στομῶ, *Ferrumino*, στόμωμα, *Ferrumen*. στομωτὴς, *Indurator*.

¶ INDURITIA, Duritia, obstinatio, pervicacia. Mandatum an. 1318. apud Rymer. to. 3. pag. 714. *Contra dictos inimicos & rebelles nostros, ad ipsorum Induritiam, malitiam & protervitam ... reprimendum.*

INDUS, INDICUS COLOR, Cæruleus, seu *Azureus*, quod id genus metalli ex India advehatur: in Monastico Angl. to. 3. pag 315. 316. & alibi passim. Le Roman *d'Alexandre* MS.

Illecques veissiez des vaincus gonfanons,
Vers & Indes & jaunes & de toute façons.

¶ INDUSIAMEN, *Indumentum*, Johanni de Janua; *Vestement*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

INDUSIARI, *Indui vestibus, vel ornari. Indusiarius, Vestiarius.* Papias. *Indusiatus*, revestitus, *Indusio* indutus, [apud Plautum. *Indusiarii, vestiarii*, in Glossis Isidori.] Martianus Capella lib. 1. *Et ipsum tonantem exuviis Indusiari publice cernerent.* Apuleius: *Pulcre Indusiatus adolescens.* Gerardus Abbas Silvæ Major. in S. Alexandro cap. 3. *Cujus dignitatis honore Indusiatus, & à Principe regni legaliter inthronizatus, &c.* [Ratherius lib. 5. Præloquiorum: *Lanis non timent vestibus Indusiari.*]

¶ INDUSSATUM, ἐπιδαψιλεύειν, *Abundant*, in Supplemento Antiqoarii. *Indussatus*, ἐπιδαψιλευθείς, in Glossis Sangerman. Lat. Græc. MSS. ἐπιδαψιλεύομαι, apud Synesium exponitur. Adde corollarium & auctarium.

INDUSTRIARE, *Docere*: Papias, & Gloss. Isid.

¶ INDUSTRIS, Industrius. *Cives in artibus Industres*, in Laudibus Papiæ apud Murator. to. 11. col. 22. Charta Ludovici Regis filii Bosonis an. 896. ex Chartulario Aptensi fol. 1. *Nosse volumus quod Industrissimus quidam fidelis noster nomine Teutbertus illustris Comes &c.*

¶ INDUTIARIUS. Vide *Indusiari*.

INDUVIUS, pro Indubius. Charta Hispan. apud Sandovallium in Episcopis Pampilon. p. 62. *Ego Garsias gratia Dei Rex, quamvis indignus, tamen non Induvius magna Christi pietate, & confisus in ejus gratia, &c.*

¶ INEBRÆ. Vide *Inhibæ*.

¶ INEBRIVIATUS, In *brevi* seu indiculo descriptus. Bernardi Mon. Ordo Cluniac. part. 1. cap. 6. *Tales dies* (anniversarios) *habet Cellarius apud se Inebriviatos.* Eadem habentur in S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 2. c. 43. Vereor ne utrobique legendum sit *Imbreviatos*. Vide *Imbreviare* & *Inbreviare*.

INEDAX, ὀλιγοφάγος, in Gloss. Gr. Lat. [& Supplemento Antiquarii,] Qui parce edit.

¶ INEDICIBILIS, Ineffabilis, qui edici nequit, Gall. *Indicible*. Sermo Rabodi Episc. Noviom. de

Annunciatione

Annunciatione ann. 1081. ex veteri Lectionario Monasterii S. Eligii ejusdem urbis: *Incautibili autem ammiratione visionis & salutationis angelica turbata, &c.*

¶ INEDIUS, Jejunus. Vita B. Jacobi Philippi, to. 6. Maii p. 168. *Quin etiam mane Inedius rem divinam celebraverat.*

¶ INEFFIGIABILIS, Qui fingi seu figurari nequit. Tertull. de Anima cap. 24. *Adjuit* (Plato animam esse) *immortalem, incorruptibilem, incorporalem... invisibilem, Ineffigiabilem, uniformem, principalem, rationalem, intellectualem.*

¶ INEFFIGIATUS, Non figuratus. Tertull. de Anima cap. 9. *Anima indissolubilis, qua immortalis, & Ineffigiata qua indissolubilis.* Utitur Gellius loquens de re necdum effurmata.

¶ INEFFRENATUS, Effrenatus, non frenatus. Concil. Trevir. an. 1350. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 241. *Ineffrenatam utique aviditatem eorum refrenare volentes, statuimus &c. Ineffrenata multitudo delinquentium*, in Charta an. 1484. apud Rymer. to. 12. p. 240.

¶ INELEEMOSYNATUS, Cui non est erogata eleemosyna. Gerardus Abb. in Vita S. Adalhardi n. 17. *Si quando fortuna egentes sibi præsentabat bis unum, & agapen utrisque competentem non habebat ad manum, satius censebat alteri totum tribuere, quam uterque eorum pene Ineleemosynatus videretur recedere.*

¶ INELIGIBILIS, Qui ad aliquam dignitatem non potest eligi. in Bullario Carmel. pag. 243. col. 2.

INEMENDABILE. Vide *Emenda.*

¶ INEMERIBILIS, Non emerendus. Tertull. de Resurrectione carnis cap. 18. *Non quia substantia ipsi Inemeribile sit, aut Deo impossibile.*

¶ INENGIUS, ut mox *Inennis.* Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 13. *Concessimus filio Nicholas la Waisdie nostro filiolo Inengio pro salute animarum nostrarum III. denarios.*

INENNIS, Minor, qui nondum annos pubertatis attigit, aut nondum est sui juris. Ἄνηβος & Ἀφήλιξ, Jurisconsultis Græcis. Speculum Saxonicum lib. 1. tit. 23. art. 1. *Ubi filii Inennes sunt, agnatus expeditorias accipit res.* Vim vocabuli eamdem habet nostrum *Nonâge*, quod passim occurrit apud Littletonem, in Statutis S. Ludovici lib. 1. cap. 122. in veteri Consuet. Normanniæ c. 43. &c.

¶ INEPTITUDO Loci, Locus ad habitandum ineptus, in Bullario Carmel. pag. 52. col. 1.

¶ INEQUITARE, Equitare, apud Apuleium lib. 6. & Solinum cap. 45. *Audet Inequitare philosophia*, i. Insultare, Macrobio lib. 7. Saturn. c. 15.

¶ INERASIO, Neglecta & omissa rasura. *Expedit calamum quassatum non conteri, & Inerasione unguinis vim non frangi*, in Maceriis Insulæ Barbaræ to. 1. pag 175.

¶ INERGIA, ut *Energia*, Johanni de Janua, *Vis & efficacia, effectus, ... agilitas, & rerum gestarum aut quasi gestarum sub oculis inductio. Dicitur etiam animi anxietas... vel dicitur Inergia, interior labor vel interior operatio, ab en quod est in, & ergo* (Græc. ἔργον, opus) *quod est operatio, labor.* Gloss Latin. Gall. Sangerman. *Inergia, Force, vertu, efficace, effet ou angoisse de cuer.* Vide *Energia.*

INERGUMENUS, pro *Energumenus*, apud Ordericum Vital. lib. 2. p. 422. Baldricum Noviom. lib. 2. cap. 6. [Johannem de Janua, & in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS.

INERTICUS. *Gravis, ignarus, remissus.* Jo. de Janua.

¶ INERTIOSUS, *Piger, segnis, tardus*, apud Papiam. Male in Glossis Isidorianis: *Inesis, segnis, piger.* Legendum *Iners*, vel potius *Inertiosus, segnis, piger.*

¶ INERTITUDO, ἀδρανία, *Inertia*, in Supplem. Antiquarii & in Gloss. Lat. Gr. Sangerman.

¶ INESCATORIUM, Illecebræ, invitamentum. Johan. Sarisber. lib. 3. Polycratici c. 7. *Apud istos enim gratia, quia, gratis non est, jam non gratia, sed lucri Inescatorium est.*

¶ INESIS. Vide *Inertiosus.*

INESSE, pro Interesse, vel Esse in. Jonas Monachus Bobiensis in Vita S. Bertulfi Abbat. c. 6. *In cujus obsequio ego Infui.* Miracula S. Richarii Abb. Centul. n. 5. *Vocatur elegans juvenis Ingelardus, quem adhuc eo tempore ferunt scholis Inesse.*

¶ INEVADIBILITER, Ita ut nullus sit locus evadendi. Ratherius Serm. 1. de Quadrages. apud Acher. Spicil. to. 2. p. 291. *Metuendum ne Inevadibiliter à Domino conclusi, &c.*

¶ INEVENTILATUS, Minime ventilatus. *Palea Ineventilata*, in Vita S. Eugendi Abb. cap. 2.

¶ INEVITABILITAS, Id quo fit ut aliquid vitari non queat, apud Duchesnium to. 4. p. 159.

¶ INEWARD, Vox ignota. Vide *Heveward.*

¶ INEXAUDIBILIS, *Qui facile exaudiat.* Barthii Glossar. ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ INEXCEPTIONALITER, Sine exceptione. Vide locum in *Confarreatio.*

¶ INEXEMPLUS, Incomparabilis, cujus nullum exstat exemplum, vel f. historiâ seu exemplis insculptis decoratus. Vita S. Leonis PP. III. Junii to. 2. p. 580. *In circuitu laminis marmoreis ornavit* (triclinium) *atque marmoribus Inexemplis stravit.*

INEXPLEBILITER, *Incessabiliter, perseveranter.* Ita Glossæ MSS. ad can. 15. Concilii Ancyrani.

¶ INEXPLORATUS, Non probatus. Iodem veterum Canonum, to. 3. Concil. Hisp. p. 3. col. 2. *Inexplorata vita homines, aut corruptam vitam accipientes, Clerici non fiunt.*

INEXPUTABILIS, Infinitus, qui supputari ob multitudinem non potest, apud Colum. l. 9. c. 4.

¶ INEXQUISITUS, Totus, integer. Testamentum Widradi Abbat. Flavioiac. sæc. 3. Benedict. part. 1. p. 684. *Omne genus pecudum majore atque minore, mobilibus & immobilibus, omnem rem Inexquisitam, quidquid in ipsa loca superius nominata habere videor, totum & ad integrum ad S. Andochii basilicam proficiat in augmentum.* Similis formula recurrit ibid. p. 685. Vide *Exquisitum.*

¶ INEXTIMABILIS, pro *Inæstimabilis*, Immanis, summus, incredibilis. Chron. Estense apud Muratur. to. 15. col. 356. *Tunc calor erat Inextimabilis, taliter quod aliqui eorum transierunt ad mortem, alii non peterant se sustinere.*

INFAIDARE, Inimicitias exercere. Vide *Faida.*

INFALISTATIO, Pœnæ species. Radulfus de Hengham in Summa parva cap. 3... *Commisit feloniam, ob quam fuit suspensus, utlagatus, vel alio modo mortis damnatus, vel demembratus, vel apud Dovere Infalistatus, vel apud Surthampton submersus, &c.* Ubi Editor ac Interpres vocem à *Falaisiis*, seu marinis aggeribus deducit, quod apud Dubrenses felones in *Falaisiis* extremo supplicio afficerentur: quo casu legendum esset *Infalisiatus.*

¶ INFALSARE, Adulterare, scriptum corrumpere. Vita S. Gregorii PP. to. 2. Martii p. 205. *Eam quoque quam ad nos misistis.... Infalsavit epistolam.* Invectio S. Wlfranni, to. 3. Martii p. 149. *Quorumdam temeritas eo vanitatis processit, ut libellum de translatione & miraculis Sanctorum Infalsare præsumpserint.* Vide *Falsare* 2.

¶ INFAMARE, Divulgare. Acta SS. Martii tom. 3.

p. 816. de S. Regulo Episcopo: *Vitam ejus inscriptam invenit, & ad agnitionem omnium Infamare præcepit.* Vide *Famare.*

¶ INFAMATORIUS, Contumeliosus, injurius. *Infamatoriis verbis objurgare*, in Vita S. Catharinæ Sen. to. 3. April. p. 954.

INFAMIA, Vituperium, probrum, detrectatio. Paschasius Radbertus in Epitaphio Walæ lib. 1. c. 7. *Fortassis ergo & tu infectus plenius Infamiis, ut non queas de hoc aliam jam recipere fidem, &c.* Cap. 17. *Quantis tunc militem tuum iniqui lacerabant Infamiis, quantisve derodebant calumniis.*

INFAMIUM, pro *Infamia.* Indiculus luminosus, liber sic inscriptus: *Totumque Christi Domini gregem non uniformi subsannio, sed millieno contumeliarum Infamio impetunt, & deridunt.*

INFANARE, Profanare, apud Gualterum in Vita Caroli Comitis Flandriæ n. 52.

INFANC, INFANG, Manuum injectio, à Saxonico in, præpositio, & ꝼinȝ, Manus, quasi manu apprehensio, unde ꝼanȝen, Capere. Lex Bajwar. tit. 3. c. 1. §. 3. *Si in eum contra legem manus injecerit, quod Infanc dicunt, &c.* Ita tit. 4. §. 3. & tit. 5. §. 3.

INFANG-THEFE, INFANG-THEOF, INFANGENETHEOF, INFANGH-THIFFE, Voces unius ejusdemque originis & notionis, quæ latronis capti in terra alicujus, & saisiti latrocinio, jurisdictionem & cognitionem denotant; à Saxon. in, quod est Intus, & ꝼanȝen, Capere, deprehendere, & ðeof, fur. Ita igitur appellatur passim in Chartis Anglicis regale privilegium, alicui à Rege concessum, per quod licet homines, in suo dominio cum re furtiva deprehensos, judicare ac punire: quod quidem privilegium Baronum proprie fuit, ut est in Leg. Edw. Confess. c. 21. 26. & in Reg. Majest. lib. 1. cap. 4. Quoniam Attachiamenta cap. 100. §. 1. *Barones, qui libertatem habent de sok & sak, toll & theame, Infangtief, outfang-thiof, possunt judicare in Curia sua, si aliquis inventus fuerit infra libertatem suam, saisitus de aliquo latrocinio manifeste: sicut hand-habband-andbakbearand, & insecutus fuerit per siker-borgh.* Ubi *hand-habband*, id est, manu tenens, aut in dorso portans rem furtivam. Sic ad hoc, ut quis de latrone cognoscat, necesse est, ut in dominio suo cum re furtiva capiatur, sive sint proprii homines, sive alieni. Ita Cowellus, Rastallus, & alii hanc vocem interpretantur. Will. Thorn. p. 2030. Inꝼanȝenðeꝼ, *hoc est, latrones capti in dominio, vel in feodo vestro, & de suo latrocinio convicti in Curia vestra judicentur.* Alii jurisdictionis istius speciem restringunt ad homines solummodo dominii, ut Bracton. l. 3. tract. 2. c. 35. §. 1. & Fleta lib. 1. c. 47. §. 4. ubi *Infangenthef*, dicitur *esse latro captus in terra alicujus, saisitus de latrocinio de suis propriis hominibus* [Vocabul. Anglic. Gall. ex Tabulario Beccensi: *Infangenethef, Avoir la progenie de ses nays pris en maisonre, se il se met en vôtre court & seu donné par eux.*] Ita etiam Leges Edwardi Confessoris cap. 26. *De Infangthefe: Justitia cognoscentis* (id est, consentientis) *latronis sua est* (i. Baronis) *de homine suo, si captus fuerit super terram suam.* Subdit Bracton. loco laudato: *Sed non sequitur, quod ille* (Baro) *posset hominem suum proprium, captum extra libertatem suam, reducere usque intra libertatem suam, & ibi eum judicare ex tali libertate, debet enim quis juste subjacere ubi delinquit. Proprios enim latrones & alienos infra libertatem suam captos judicare possunt.* Ubi *alienos* latrones judicandi facultatem intelligit, quam *utfangethef* vocabant.

Item denique supra ait, necesse esse, ut latro sit *in saisina* furti: alioquin cognitio pertineret ad Curiam Regis. Vides, inquit Spelmannus, legum vicissitudinem, Edwardi enim illa Confessoris, ad justitiam *cognoscentis latronis* ad Curiam Baronis pertinere, qui habet *infangthefe*: negat suo ævo Bractonus, asserens hoc nemini tunc competere, nisi Regi.

Quoad judicium de *Infangthefe* capti cum furto manifesto, Brittonus cap. 15. duci eum jubet in Curiam, recitatisque coram Coronatore, festinantius accersito, *saccabers* & testium accusationibus, nulla expectata responsione, morti judicandum. Grave hoc & Stanfordio visum lib. 1. c. 23. licet non inficietur. Hodie, subdit idem Spelmannus, nec in Curiis Baronum, qui antiquis suis Chartis *Infangthefe*, aut *outfangthefe* obtinuere, nec in Hundredo aut Comitatu talis exercetur jurisdictio. Comitatui ademptam probabile est Statuto Magnæ Chartæ cap. 17. Placita Coronæ Vicecomitibus prohibente: ejusdemque forte vigore Hundredis illis & Wapentachiis, quæ tunc in Vicecomitum erant administratione. Postea Baronibus videtur adempta, vel potius antiquata, Regiis judicibus (ut hodie in Gallia fit) Justitias patrimoniales prævenientibus, sibique ejusmodi criminum cognitionem asserentibus.

INFANCIONES, Hispanis, dicuntur nobiles inferioris ordinis, quos ii hodie *Hidalgos* vocant, nos *Escuiers.* Leges Alfonsinæ, seu Partitæ, part. 2. tit. 2. lege 13. *Catanes & valvasores son aquellos fijos dalgs en Italia, aque dizen en Espanna Infançones.* Ita *Infançones* etiam appellantur, in Charta Adelfonsi Regis Aragon. æræ 1158. apud Blancam p. 540. & alia æræ 1155. apud Oyenartum in Notitia Vasconiæ p. 85. Sic vero primitus nobilium, ac Militum filii appellati, qui nondum per ætatem Militari cingulo, nec proinde Militari appellatione donati erant: quod etiam apud nos obtinuit, ut mox docebimus. Hieron. Blanca in Comment. Rerum Aragon. pag. 734. *Militum vox & Infancionum id sonat, ut priori equestris ordinis viros nuncupemus, quos vulgari sermone Cavalleros: posteriori vero quos vocare solemus Hijosdalgo.* Michael *del Molino* in Repertorio, verbo *Infancio: Infanciones nascuntur apud nos: Milites vero fiunt, seu creantur.* Et in v. *Miles: Militis filius dicitur Infantio, quia Milites generant filios suos Infanciones.* Rursum: *Infanciones dicuntur secundum Foristas antiquos non solum filii Militum quorum patres creati fuerunt Milites in Aragonia, juxta Foros Aragonum: sed etiam illi, quorum patres creati sunt Milites in alio Regno per alium Regem juxta leges provinciæ, &c.*

De Infancionibus Hispanicis, & multiplici eorum ordine, nonnulla habet Vitalis, Episcopus Oscensis, qui apud Aragonios variam esse ait hominum conditionem. *Sunt enim quidam*, inquit, *Infanciones, quidam homines servitii, sive signi. Infancionum autem alii Ermunii, alii Franchi de Charta vulgariter appellantur. Ermuniorum* (al. *Hermanorum*) *autem Infancionum alii Barones, vel Ricihomines: alii Mesnadarii: alii simplices Milites: alii Infanciones simpliciter nominantur. Hominum autem servitii, sive signi, alii cives, alii Burgenses: alii villani, vel pagenses: alii villani de Parada juxta Fori consuetudinem appellantur. Infanciones Ermunii, hoc est immunes ab omni munere seu onere, ita quod nemini dare ex necessitate vel servitute teneantur, sunt tali nomine redimiti, quibus sunt libertas, & conditionis decor, à tempore, quo non exstat memoria, acquisita,*

immo innata ut proprius & naturalius eloquamur .... Infancio autem de Carta, est is, cui immunitatem, quam genus vel natura negavit, liberalitas ejus, cujus erat astrictus servitio, concessit cum auctentica instrumento, &c. Idem Scriptor: *In Aragonia omnis homo, descendens de genere Militari per lineam planam est Infancio, sive sit legitimus, sive illegitimus, sive masculus, sive femina. Tamen quamvis ex parte matris veniat ex linea Militari, non est Infancio, nisi habeat patrem Infancionem .... Et per Foros habetur, quod quilibet Infancio potest esse Miles in Aragonia, &c.* Eadem habentur apud Michaëlem *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. pag. 178. 179. *Infantionum hermunorum*, mentio est in Foris Aragon. lib. 9. tit. de Injuriis.

INFANCIONA, Uxor *Infantionis*, apud Vitalem Episcopum.

INFANCIONIAM SUAM PROBARE, id est, Nobilitatem, Ingenuitatem, in Charta Alfonsi Regis Arag. an. 1325. apud Blancam p. 807. Exstat apud Molinum *Practica procedendi super Infanconia, tam super possessione, quam super proprietate, & de salva facienda*, p. 176. col. 4. Alia de Infantionibus habent Fori Aragon. pag. 96. 122. 128. v. 129. 130. &c. & Observantiæ Regni Aragon. lib. 6. tit. de Conditione Infantionum, de Privilegiis Militum, de Privilegiis Dominæ Infantionæ, l. 9. tit. de Salva Infantionum, &c.

☞ Si credimus Dieckmanno & Stadenio, quos laudat Schilterus in Glossario Teutonico v. *Fendeo*, harumce vocum *Infantio*, *Infanzo*, *Infantasium*, imo & *Infantes*, cum pro Regum Hispanorum, vel aliorum minus nobilium, filiis sumitur, origo, Latina non est, sed Gothica, à voce scilicet *Fante* vel *Fanter*, quæ notat Satellites, famulos: unde etiam arcessunt Italicam *Fante*, Servus, serva, Germanis *Vente*; *Fanteria*, *Infanteria*, Gallis *Infanterie*, Copiæ pedestres.

¶ INFANG, INFANGENETHEF, &c. Vide *Infanc.*

¶ INFANS, INFANTA. Vide *Infantes* & *Impans.*

¶ INFANTARE, Infantium cibo alere, instar infantis nutrire. Tertullianus lib. 1. adv. Marcion. cap. 14. *Sed ille quidem* (Marcion) *usque nunc nec aquam reprobavit creatoris, qua suos abluit; nec oleum, quo suos ungit, nec mellis & lactis societatem, qua suos Infantat.*

INFANTATICUM, [Id⁰ *Infancionis* vel *Infantis*, quidquid ad eum jure pertinet.] *Infantazo*, in Chronico Roderici Cid. c. 2. Charta Aldefonsi Regis Castellæ æræ 1209. in Hist. Segoviensi cap. 18. §. 3. 4. sic clauditur: *Anno primo, quo Rex serenissimus præfatus Aldefonsus Infantaticum à Rege Fernando patruo suo recuperavit.* Rodericus Toletanus lib. 7. de Reb. Hispan. c. 18. *Omnia enim quæ perdiderat, acquisivit, & etiam Infantaticum, quod sub dubio vertebatur.* Lucas Tudensis in Chron. p. 96. *Tradidit etiam filiabus suis, Uraca scilicet & Geloyra, totum Infantaticum, cum omnibus Monasteriis, quæ ipse construxerat.* Charta Ferdinandi Regis Hispan. æræ 1203. apud Oyenartum in Notitia Vascon. pag. 330. *Dono vobis unica sorori meæ quantum Infantaticum in Regno meo est, videlicet in Toleto & in tota Alenserra ... villas, castella, hæreditates, Monasteria, & omnia, quæ ad Infantaticum pertinent.*

INFANTES, apud Scriptores non semper dicti, nuper nati, & qui fari nesciunt; sed quique pueri, apud Afros præsertim, ut observat Baronius ann. 303. n. 36. ex Victore Vitensi lib. 3. de Persecut. Vandal. p. 43. Ubi *Lectores infantulos* exilio traditos scribit.

INFANTES, Neophyti, recens baptizati. Sanctus Zeno Veronens. Episcop. Invitatione 8. ad Fontem: *Eia quid statis, fratres, vestram quos per fidem genitalis unda concepit, per sacramenta jam parturit, ad desiderata quantocyus festinate. Solennis hymnus ecce jam canitur, ecce mox Infantum jam dulcis vagitus auditur, ecce parentis uno die ventre clarissima turba procedit.* Idem Serm. 1. ad Neophytos: *Ex quo* (fontis lavacro) *qui eratis ætate diversi, diversi natione subito unigeniti extitistis Infantes.* Vide eumdem Serm. 5. Infantes autem dicuntur Neophyti, quia per baptismum renascuntur ad vitam æternam. Paulinus lib. 1. de Vita S. Martini:

Ille autem ut penitus vitam post fata novaret,
Confestim æterna vitæ renovatus ab unda.

Pacianus Barcinon. Episc. Serm. ad Fideles: *Aperire desidero qualiter in baptismo nascamur, & qualiter innovemur.* Scite Optatus lib. 5. dixit, *baptisma esse virtutum visam, criminum mortem, nativitatem immortalem. &c.*

INFANTES, Liberi, quomodo *Enfans* dicimus. Glossæ MSS. ad Canones Conciliorum: *Proles, Infantes.* Conventus apud Marsnam §. 3. in Annalib. Francor. Bertin. ann. 851. *Talem fidem .... unusquisque Infantibus fratris sui, si abierit, qui superfuerit, conservabit.* Edictum Pistense c. 31. *Et si Infantes inde nati sunt, secundum legem & antiquam consuetudinem nostram Infantes matrem sequantur.* Ado Viennensis in Chron. *Quem postea Theodoricus sub fide receptum, de muronibus, cum simul loquerentur, præcipitat, Infantesque ejus interficit.* Charta fundationis Monasterii Vabrensis an. 23. Caroli Calvi, apud Catellum in Comitib. Tolosan. pag. 69. *Et de mancipiis ad ipsum locum cedimus his nominibus, Trudenare & uxore sua cum Infantibus eorum, &c.* [Charta Willel. domini Montispessulani an. 1103. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 729. *Quo mortuo sine legitimis Infantibus, habeat vicariam cum castella illo vel illa cui Bernardus dimiserit.* Tabularium S. Vincentii Cenoman. *Ego Rotrocus Comes de Mauritania, & mea uxor Adelis & filii nostri Rotrocus & cæteri nostri Infantes, concessimus Avesgaudo Abbati & Monachis S. Vincentii latum S. Longisi qui nobis attinebat jure patrimonii.*] Vide Leges Henrici I. Regis Angl. c. 88. Chron. Besuense pag. 523. 559. 567. &c. Chartam ann. 1148. in Probat. Hist. Monmorenc. p. 49. & Scaligeriana pag. 100. &c.

INFANTES, & PUERI, promiscue, dicti etiam Magnatum filii, qui nondum, ex ætatis defectu, feudorum paternorum possessionem adierant, quæ à *custodibus*, vel *tutoribus* deserviebantur, donec ad legitimam ii pervenissent ætatem, ut pluribus docuimus in verbo *Hæres*, adjecta pariter eorumdem feudorum denominatione. Verbi gratia, Fridericus Henrici II. Imp. filius, quem spectabat Apuliæ seu Siciliæ regnum ex matris jure, *Infans Apuliæ*, appellabatur, *quia juvenis erat*, ait auctor Chronici Senoniensis cap. 19. [Chronic. Monast. Mortui-maris ad an. 1219. *Infans Apuliæ à domno Papa Honorio sublimatur in Imperatorem.*] *Puer Apuliæ*, in Chron. Andrensi pag. 634. *L'Enfant de Pouille*, in Chronicu Flandr. cap. 21. Philippus *Mouskes*:

Quar tout li Baron qui l'erent,
L'Enfant de Pulle couronnerent.

Guillelmus Brito lib. 12. Philipp. de primogenito filio Regis Angliæ:

Non tibi des requiem, donec Puer Anglicus armis
Victa, quibus nil juris habet, tibi sceptra resignet.

Et idem Muskius in Philippo Augusto :

Car l'Enfes d'Angleterre estoit
Sei em , & la Crois pris avoit.

De filio Comitis Campaniæ , idem Muskius :

L'Enfant de Champagne avoet,
Et maint franc bateler iluec,
Feit Cevalier avec son fils,
Qui furent franc ome & gentil.

Adolescens Bohemicus , de filio Regis Bohemiæ , apud Monachum Pegaviensem pag. 6. Guillelm Goiartus de filio Comitis Hannoniæ :

Un jour li prent l'Enfant à dire ,
Qui de son domage ot grand ire.

Infra :

Là est li Enfés de Henaut ,
O grant gent pour Flamens requerre.

Ita *l'Enfant de Warvic* , apud Monstrelletum 2. vol. *l'Enfant de Cleves* , apud Berrium in Carolo VII. qui eidem Monstrelleto *le Damoisel de Cleves.* Chartam Gaufredi Episc. Ambianensis an. 1118. subscribit *Radulfus Puer de Arenis* , apud Louvetum to. 2. Antiq. Bellovac. p. 115. Ubi vox *puer* idem valet ac *bares.*

INFANTES ac PUERI interdum præterea indigitabantur, & si fortean prædiorum paternorum adiissent possessionem , vel certe eorum possessores audirent. Charta Alemannica 76. Goldasti : *Notavi diem Martis 4. Non. Octob. sub potestativa manu Hludowici Regis & Pueri, & sub Adalberto Comite.* Charta an. 1088. apud Beslium in Episcopis Pictavensibus : *Sub regimine Regis Francorum, Aquitania Ducatum tenente Guilelmo Infante Pictavorum Comite* , *&c.* [Charta ann. 1100. *Bernardus Infans de Dorlendio , tertiam partem molendini ad schancham in eadem villa.*] Charta Adalberonis Archiepisc. Hamaburgensis an. 1143. *Qualiter & nos & Domina Ducissa Gertrudis , & filius suus H. Puer Dux Saxonum, &c.* Apud Ughellum to. 2. p. 372. *Fridericus Puer Dux Suevorum filius bonæ memoriæ Regis Conradi* , subscribit Diploma Friderici I. Imper. ann. 1160. sic *Philippus Puer frater Regis* , subscribit Chartam Barthulomæi Episcopi Parisiensis ann. 1146. Ita olim Imperatorum filios , superstitibus parentibus, *Nobilissimos Pueros* appellatos in Fastis, declarant eorumdem Imperatorum Constitutiones , in quibus ut plurimum binis istis literulis N. P. hæ appellationes designantur , ut observatum à Cujacio ad leg. 4. Cod. de Privileg. eorum, qui in sacro Palat. milit. Constitutio Theodosii , Valentiniani, & Arcadii, apud Sirmondum in Appendice ad Cod. Th. cap. 8. sic clauditur : *Data u. Kal. Maias Constantinopoli* , *Honorio Nobilissimo Puero , & Evodio Coss.* ut Epistola Valentis & Ursacii in Fragm. S. Hilarii : *Datu Gratiano Nobilissimo P. & Dagalaifo Coss.* Exinde voce *Puer* abrogata , *Nobilissimi* nude postmodum appellati , ut suo loco docemus.

INFANTES, appellati in Hispania Regum filii. Vitalis Episcopus Oscensis : *Regum filii , dum sunt in Infantia , vel pueritia consistunt , non Reges , sed Infantes consueverunt , & præcipue in Hispania , appellari. Ex quo contingit , quod qui ex Rege genitus ad talem statum , deficiente sibi regno , non valeat pervenire , quod Rex dici valeat cum effectu , in ea nuncupatione remaneat , quantumcumque processerit in ætate , quam à principio est sortitus. Unde contingit , quod tales , qui regnum ratione originis promerentur, regnum tamen nequeunt adipisci , Infantes , quandiu Reges non fuerint, appellentur.* Sed quod addit , ut & Molinus , *Infanzones* postmodum appellatos in Hispania , *quasi ab Infantibus genitos* , jure carpitur ab Hieron. Blanca. Aiunt porro primitus hanc nomenclaturam filio suo primogenito Sancio indidisse Ferdinandum II. Regem Castiliæ & Leonis , quam ab Anglia hauserat , ducta in uxorem Leonora , filia Regis Angliæ. Sed longe ante illud temporis *Infantium* & *Infantissarum* obtinuisse nomina , docemur ex Epistola Pelagii Episcopi Ovetensis , qui vixit an. 1100. Is enim de Veremundo II. Rege : *Habuit duas nobiles uxores : ex una genuit Infantissam domnam Geloiram. Ipse Infans Ordonius Fronildi Pelagii genuit plures filios* , *&c.* Utitur ibi non semel. Chartam Alfonsi VI. Regis Castellæ æræ 1118. *subscribit Ramirus Infans Garsia Regis filius* , apud Anton. de *Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti to. 3. [Jacobus Rex Aragon. an. 1272. in suo Testamento instituit suum *filium primogenitum Infantem Petrum heredem in regno Aragon. &c.* apud Marteo. to. 1. Anecdot. col. 1144] Vide Suritæ Indicem lib. 1. æra 1063. 1064. Michaelem del Molino in Repertorio Foror. Aragon. v. *Primogenitus* , & Sebast. Cobarruviam in Thesauro Linguæ Castellanæ.

INFANTISSÆ , Nobiles puellæ. Lucas Tudensis in Chron. p. 88. *Habuit etiam duas nobiles concubinas , & ex una genuit ... & ex alia Infantissa domnam Geloyram. Ipse Infans Ordonius ex Infantissa Frori'di Pelagii genuit plures filios.* Adde pag. 106. Charta Aldefonsi Regis Castellæ æræ 1219. apud *Colmenares* cap. 18. §. 3. & 4. *Ego Aldefonsus D. G. Rex Castella & Toleti , una cum uxore mea Alienor Regina , & cum filia mea Infantissa Berengaria , &c.* Occurrunt eadem verba in aliis æræ 1227. & 1228. apud Ju. Pinedam ann. 1189. & Salazarum in Vita S. Epitacii pag. 123. Ubi Garibaius lib. 12. c. 24. observat. *Infantissam* in iis appellari, quæ hodie *Infanta* dicitur.

¶ INFANTA , Vox non recentioris usus apud Hispanos quam *Infantissa* ad designandas puellas ex regia progenie oriundas. Concil. Ovet. ann. 1115. to. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 325. *Sorores itaque jamdicta Regina , dona Geloyra Infanta ... atque Infanta dona Tarasia cum omnibus filiis & filiabus ... juraverunt & confirmaverunt.* Aldefonsi Hispan. Reg. Præceptum an. 1132. to. 8. Spicileg. Acher. p. 176. *Infanta Sanctia germana Regis confirmavit.* Jos. Moret. Antiquit. Navarræ p. 587. *Hic requiescit famula Dei Hisabela Infanta filia dicti Regis Petri.*

INFANTES , Pueri symphoniaci, vulgo nostris *Enfans de Chœur.* Ordo Romanus : *Et statuuntur per ordinem acies dua , Paraphonista quidem hinc inde a foris , Infantes ab utroque latere infra per ordinem , & mox incipit Prior schola Antiphonam , &c.* Alibi : *In quacumque schola reperti pueri bene psallentes tollantur inde , & nutriantur in schola Cantorum , & postea fiant Cubicularii.* Alio loco , *Infantes paraphonista. Pueri de altari* , in Capitulo generali Canonicorum Rotomagens. an. 1311. *Pueri* , unde in Charta Evrardi Episcopi Ambianensis ann. 1218. pro erectione *Pracentoria* in eadem Ecclesia tom. 12. Spicilegii Acheriani pag. 166.

INFANTUM OFFICIUM , apud Joannem Episcopum Abrincensem de Offic. Ecclesiast. Id est , puerorum, quod canebatur in Nativitate Domini.

INFANTES MONASTERII , Iidem , qui vulgo *Oblati* , *Nutriti* , de quibus agimus suis locis. Capitula Theodori Cantuar. c. 34. *Infantes Monasterii 14. annis carnem manducant.* Statuta Ord. S. Benedicti to. 6. Spicilegii Acher. pag. 33. *Item sta-*

tuimus, quod Infantes, qui recipiuntur in Monasteriis, & quotidie audiant Regulam exponi, & scholam non exeant, donec legitima fiat ætatis, & tunc professionem faciant, & benedictionem accipiant, secundum formam Regulæ. Vide Addit. 1. Capitul. cap. 37. Iidem *Pueri Monasterii* dicuntur apud eumdem Theodorum c. 115. ubi vetantur *Pueri Monasterii ante 25. annos ordinari.* Horum modestiam in Ecclesia belle describit Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis c. 15. de Bonifacio Duce:

Scilicet assistens ad opus divum bonus ipse
Stabat in excelso solio, non corde superbo:
Aspiciensque chorum, facies videt puerorum
In terra pronas, psallentes dulciter horas,
De quibus admirans, ita cur stant, seque regirant,
A Monachis didicit semper quod stant ibi fixi.
Hoc non oblitus jocundus Dux & opimus,
Ire super tectum clam templi fecit honestum
Quendam quippe virum cum [illegible], vult qua mirum
Ipse videre: decem libras vir jactat ab æde,
In medioque choro strepitus sonat, & puerorum,
Quorum palpebra penitus nec sic patuere,
Aspexit nummum tetigit non ullus & unum:
Unde magis gaudens praeclarus Dux ait autem:
In modicis annis stant hi pueri velut alai.

Similia refert Eckeardus de Casibus sancti Galli c. 1. ubi de Conrado Rege, qui in *processione Infantum Cœnobii pomis in medio Ecclesiæ pavimento sterni jussis, cum nec unum parvissimorum moveri, nec ad ea attendere vidisset, miratus est disciplinam.* Consulendus etiam de hujusmodi Monachorum modestia in Ecclesia idem Scriptor sub finem libri 3. & auctor de Conversione Otgerii apud Mabillonium tom. 5. SS. Benedict. pag. 663.

¶ INFANTIA, Species hydropisis. Miracula sancti Francisci Solani to. 5. Julii p. 900. *Maria Ximenez ... gravida hydropisi, quam medici Infantiam vocant, ex natura sua valde difficiliter sanabili, toto corpore & ventre intumuit.*

¶ INFANTIÆ, Infantiles lusus, nugæ. Vita B. Coletæ to. 1. Martii pag. 541. *Fugere cœpit omnes ludos juveniles & Infantias curiosas ac dissolutas.*

INFANTIOSUS, *Plenus infamia, i. Infantilis.* Johannes de Janua.

¶ INFANTISSA. Vide in *Infantes.*

INFANTISSIMUS, apud Prudentium lib. Peristeph. hym 14. [& Paulinum in Epist. 12. n. 5.] *Ineloquentissimus* exponitur in Glossis Isonis Mag.

¶ INFARIA, *Non fatua, falsa, aut fatuum efficit.* Gl. Isid. Legendum: *Infatua, non fatua, falsa; Infatuat, fatuum efficit.* Vide Grævium.

¶ INFAS. Vide *Impans.*

¶ INFASCIARE, Fascia obvolvere, in Actis S. Francisci de Paula, to. 1. April. p. 124.

INFASCINABILIS, ἀβάσκαντος, in Gloss. Gr. Lat.

INFATUATUS. Herimannus de Restaurat. sancti Martini Tornac. c. 94. de Hugone Capeto: *Proditione ac dolo Ascelini Laudunensis Episcopi nocte Laudunum ingressus cum militari manu, Karolum Regem cognatum suum, qui cognominabatur Infatuatus, in turre Laudunensi cepit, vinctumque catenis regno privavit.*

¶ INFAUCIDIA, pro *in faucidia*, in Testamento Widradi Abb. Flaviniacensis sæc. 3. SS. Benedict. part. 1. p. 686. Vide *Faucidia.*

INFAUSTITUDO, Infortunium, in Miraculis S. Remacli c. 14.

¶ INFE, ἄρξαι, *Incipe, Infit, Incipit* Supplem. Ant.

¶ INFEARE, In *feudum* seu beneficium conferre. Vide in *Feudum* sub finem.

¶ INFECTORIUM, βαφεῖον, in Glossis Lat. Græc. Sangermanens. Locus ubi inficitur seu tingitur.

INFELICARE, *Infelicem facere, affligere.* Papias. [Occurrit apud Plautum non semel, ut & *Infelicitare.*]

¶ INFENDERE, *Valde offendere, facere irasci,* Johan. de Janua; *Courreacier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Suppl. Antiq. *Infendere*, ἐμπρῆσαι, ἀναδιδόναι, *Increscere, infrondescere.* Leg. *Imendere.*

INFENDITOR, ἔκδικος, in vett. Gloss. Defensor. [Supplem. Antiquarii: *Infenditor*, σύνδικος, *Patronus, defensor.*]

INFENSARE CURIAM. Quoniam Attach. c. 16. §. 5. *Nec debet Ballivus, seu alius Judex, facere se partem in aliquo placito pro aliquo: nec debet dare aliquam rationem pro parte sua, nisi ad infensandam Curiam, in Wardis petitis, ubi sectatores sunt legis minus scientes.* Ubi Skenæus, *Infensare*, esse *Informare* ait, cum scilicet Judex ea suggerit Advocatis, quæ vel per lapsum, vel per ignorantiam prætermiserint, juxta illud Juris Civilis: *Judex potest supplere ea, quæ Advocatis desunt.*

¶ INFENSOR, Accusator, aggressor, qui crimen aut delictum opponit. Auxilius l. 2. de Ordinat. in præfatione: *Ita tamen ut in unaquaque objectione prænotetur Infensor, & responsione defensor.*

¶ INFEODARE, In *feudum* conferre. *Inhibemus ne quidquam de assignatis Infeodare seu alienare, vel quoquo pacto distrahere ... præsumat,* in Instrum. to. 4. Gall. Christ. col. 593. Vide *Feudum.*

¶ INFEOFAMENTUM, Traditio vel acceptio in *feudum.* Quoniam Attachiam. c. 45. *Si aliquis liber tenens, cujus tenementum liberum est ab omni servitio per suum Infeofamentum, &c.*

¶ INFEOFARE, INFEOFFARE, ut *Infeodare.* Prius occurrit in voce *Foresta* sub finem; posterius vero in Charta ann. 1401. apud Rymer. to. 8. pag. 206. *Realiter & cum effectu mittent, inducent & Infeoffabunt, mittique seu induci & feoffari facient, &c.*

¶ INFERCIALE. Vide *Infertiale.*

INFERENDA, Tributum, quod fisco infertur. Gl. Lat. Græc. *Inferendum*, εἰσφορικόν. Additio 4. Capitul. c. 84. al. 116. *Tributum, quod Inferenda vocatur, ... hoc est duo solidi pro vacca.* Adde Capitulare an. 829. cap. 15. Charta Childeberti Regis Franc. pro Monaster. SS. Sergii & Bacchi Andegav. *Clementiæ regni nostri suggessit, quod de curtibus prædictæ sanctæ Basilicæ, quæ nominantur ... annis singulis Inferendam solidos 6. inferendales, & alios 6. de remissaria aut pagensis inferendo in fisci ditiones reddebant.* Et mox: *Ut nullus Judex publicus in ipsas curtes ad agendum .... nisi quod Inferendam ipsam idem Abbas per seipsum, aut per missos suos annis singulis in Sacellum publicum reddere deberet.* Denique: *Sed quodcunque pars fisci nostri exinde percipere aut exactare potuerit, nullus vestrûm penitus requirere præsumat, nisi tantum annis singulis ipsi solidi duodecim per ipsum Abbatem, aut per missum suum nostris ærariis Inferri debeant.* Gesta Dagoberti c. 37. *Centum vaccas Inferendales, quæ ei de Ducatu Cinomannico annis singulis solvebantur, &c.* Quo spectat Charta Childeberti Reg. Fr. ex Tabular. Corbeiensi apud Bollandum: *Eo quod bonæ memoriæ proavus noster Dagobertus quondam Rex per sua auctoritate manu sua roborata, vaccas cento solduris, eo quod in Inferenda de pago Cinomaneco in fisci ditionibus ponebatur, (al. sperabatur) ad ipsam sanctam Basilicam annis singulis concessisset.* Perperam *cartas*, pro *vaccas* habet Charta Chilperici Regis apud Mabill. to. 4. Actor. SS. Ord. S. Benedicti p. 623. in qua eadem verba recitantur. Ubi infra: *Ut si constat antedictus Princeps Dagobertus quondam Rex ipsas vaccas cento Inferenda-*

bas (lege *Inferendales*) *de supradicto pago Cinomonneco, quod annis singulis in fisci ditionibus spetabatus, per sua auctoritate ad ipsa Baselica concessit*, &c. Fredegarius c. 74. *Quingentas vaccas Inferendales annis singulis à Chlotario Senere censiti reddebant.* Adde Aimoinum lib. 4. Hist. Franc. c. 26. Vitam Aldrici Episc. Cenom. n. 56. Acta Episcopor. Cenom. p. 146. 226. 244. [Instrum. tom. 4. Gall. Christ. cul. 66. Præceptum ann. 570. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 6.] &c.

¶ INFERENTIA, Intolerantia. Lambertus Ardensis apud Ludewig. to. 8. pag. 437. *Ubi impetrato à domino Rege quod juste postulaverat, spontanea voluntate sua, quandam necessitatis opponens Inferentiam, morosius cum Rege perhendinavit.*

INFERETRARE, *Feretro inferre*, apud Lambertum Ardensem. Vide *Feretrum.*

¶ INFERILIA, Infernalia, subterranea, Gloss. Lat. Græc. *Inferilia*, καταχθόνια.

INFERMENTARIA, *Tacita*, *Dissimulata.* Ita Papias MS. & Editus.

¶ INFERMITARE. Supplementum Antiquarii: *Infermito*, πέσσω, *Subigo farinam.*

¶ INFERNALIS MORBUS. *A morbo qui dicitur S. Antonii vel Infernalis*, apud Marten. in Onomastico ad calcem to. 5. Anecd. Vide *Ignis inferni.*

¶ INFERNALITER, Modo pernicioso, qui *inferni* pœnas secum trahat. Conventus Episcoporum an. circiter 1090. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 120. *Surrexerunt quidam falsi Christiani ... qui .... stipendium Ecclesiæ nostræ & pauperum eleemosynas .... audaciter & inverecunde Ecclesiæ surripiunt, sibi Infernaliter contradunt.*

¶ INFERNUM, Anus, podex. Medicina Salern. p. 208. edit. 1622. *Vomitum flava bilis sciat* (nasturtium) *eademque per Inferna seducit.* Eadem ratione Galli dicunt *par bas.*

¶ INFERRARE, In catenas, ferrum seu vincula conjicere, Gall. *Mettre aux fers.* Propositio gravaminum illatorum per Gentes Comitis Sabaudiæ ann. 1302. Hist. Dalphin. to. 1. p. 98. *Ipsos fecit Inferrari & custodiri à duobus clientibus, qui ipsos custodierunt per LII. dies in dictis ferris.*

¶ INFERRIRE, pro Inferre, scilicet in fiscum, habetur in Charta Chlodovei III. an. 692. apud Felibian. Hist. San. Dionys. p. xxi.

¶ INFERTARE. Vide *Infertor.*

¶ INFERTIALE, *Illacrimabile.* Papias. MS. Sangerman. habet *Infercìale.*

¶ INFERTILITAS, Sterilitas, in Litteris an. 1359. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 342.

INFERTOR, Dapifer, qui dapes infert, παραθέτης, in Gloss. Lat. Gr. Schol. Juvenalis Sat. 6. *Minister*, *Infertor.* Glossæ antiquæ: *Infertat*, *importat*, *ministrat.* Lex Salica tit. 11. *Si quis Majorem*, *Infertorem*, *Scantionem occiderit.* Ubi perperam Editio Heroldi *Infestorem* præfert. Wippo de Vita Chunradi Salici p. 428. *Quos Cubiculariorum Magistros, quos Infertores & Pincernas & reliquos Officiarios ordinaret.* Et an. 1038. *Quidam bene valens vir Cunradus Infertor ciborum Imperatoris cum aliis interfectus est.* Charta Hugonis Episc. Gratianop. an. 1110. in Tabulario ejusd. Ecclesiæ f. 35. *Signum Odonis Infertoris dapium, sive Seneschalci.*

INFERTUM. Isidorus lib. 20. c. 3. *Infertum*, *vinum, quod altario libatur, atque offertur.* Gloss. Ælfrici: merne-pin, id est, *Vinum, quod ad Missam offertur.* Vide *Fertum*, *Confertum.*

INFERTURIA, pro *Infertorium*, Vas, quo aliquid infertur, sive thus ad thuribulum, vel dapes ad mensam. Charta Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 1016. apud *Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 5. *Candelabra argentea & aenea, lucerna, turibulas & Inferturia ex auro & argento, & omni lapide pretioso ornatos.* Infra: *Ad ministerium refectionis... discos & parasidas, scalas & Inferturias, argento sculptas & auro, perlucidas*, &c. In alia ejusd. Rudesindi, ibid. *id est, turibulorum ex auro, cum sua Offertoria, capsas argenteas*, &c. Alia Ferdinandi M. Regis æræ 1101. apud eumdem to. 6. *Turibulos duos aureos cum Inferturia aurea*, &c. Alia ejusd. Regis ibid. *Servitium de mensa, id est, salare, Inferturia, tenaces, trullone cum coclearibus decem*, &c.

INFESTARE, Offendere, invadere. [Papias: *Infestare, objurgare, altercari, infectari.*] Regiam Majest. lib. 2. c. 63. §. 1. *Vassallus non potest Infestare dominum suum salva fide homagii sui.* Idem etiam quod *Fatigare*, in Foris Aragon. Fori Oscæ Jacobi I. Reg. Aragon. ann. 1247. fol. 6. *Nullus homo pro aliquo clamo, quod habeat de alio homine, potest per seipsum testare, seu Infestare ullas causas mobiles aut immobiles de illo homine, de quo facit clamum*, &c.

INFESTATUS, Morbus equinus, *cum equus videtur habere collum parum extensum, ita quod digitis vix potest capi vel astringi, & in suo motu velut infunditus impedire videtur, & ejus oculi lacrymantur.* Ita Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agric. cap. 21. Ubi Gallicus Interpres vetus vertit, *Enfesture.* Italis, *Infestato*, est qui doloribus vexatur.

¶ INFESTINATIO. Concil. Narbon. an. 791. inter Instrum. novæ Hist. Occitanæ to. 1. col. 27. *Ostendit quod nullo modo Episcopum ponere illuc potuisset ob Paganorum Infestinationem*, id est, *Infestationem*, ut lubentius legerem.

¶ INFESTIO. Historia Monasterii Novient. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1155. *Ipso anno cœpit Abbas jam dictus debilitari, ita quod in manibus ejus & cruribus pustulæ tumescerent, ex quibus sanies ebulliebat. Quo morbo semper invalescente, discrimen impositum est ei Infestionis, & probandus ad mensem & dimidium in sequestro reclnditur.* Puto legendum *Infectionis*, hacque voce contagionem significari, Gall. *Infection.* Sententiam confirmat segregatio unius mensis cum dimidio; tantumdem enim temporis segregari solent qui pestilentia inficiuntur.

¶ INFESTUCARE, Per *festucam* in possessionem mittere. Vide *Festuca* sub finem.

¶ INFESTUMINARE, *Male latrocinando infestare.* Laurentius in Amalthea.

¶ INFEUDARE, Feudum conferre, in feudi possessionem mittere. Charta ann. 1270. ex Archivo Majoris-monasterii: *Prior de Combor Infeudat Guillelmum Bandain Militem de quibusdam terris per unum par cyrothecarum, de pretio trium denariorum, reddendarum singulis annis, & dictus Miles obediet Priori tanquam domino feodali.* Chron. Cœnobii Schutterani inter Vindemias Litter. Schannatti pag. 19. *Per hoc* (diploma) *idem Imperator nostrum Monasterium quoad temporalia, sive, ut aiunt, regalia, novo à se erecto Bambergensi Episcopatui jure feudi tradidit, unde in hodiernum usque diem Abbates nostri ab Episcopo Infeudantur.* Concil. Tarracon. an. 1591. *Ne viri Religiosi sine consensu sui diœcesani Episcopi possessiones monasteriorum vendant .... aut Infeudent.* Vide *Feudum.*

¶ INFEUDATIO, Collatio in feudum, in Charta Caroli Rom. Regis ann. 1348. apud Steyer. in Commentariis ad Historiam Alberti II. Ducis Austriæ, col. 149.

INFIBLARE, Infibulare, cingere, circumdare, & ligare, apud Apicium lib. 8. cap. 7.

INFICERE, pro Inferre, apud Interpretem S. Irenæi lib. 2. cap. 29. *Consternationem Infecit*, id est, intulit, vel incussit.

INFICIARI. Lucifer Calaritanus lib. 1. pro S. Athanasio pag. 52. *Testis falsus non impunitus erit, & qui accusat iniquè, non effugiet: & tamen fuisti ausus Inficiari Athanasium*; id est, falsi criminis accusare, eique injuriam inferre. *Inficiator Regina*, id est, accusator, apud Gregorium Turon. lib. 5. cap. 49. *Inficiatrix*, apud Hepidannum in Vita S. Wiboradæ. Apud Nonium *Inficiatores*, dicuntur *falsi criminis objectores*, ex Cicerone lib. 1. de Oratore. In Glossis Græco-Lat. ἀγνώμων, *Perfidus, Fraudulentus, Inficiator.* Vetus Interpres Juvenalis ad illud Sat. 13. v. 23.

Quæ tam festa dies, ut cesset prodere furem.

Quæ tam sacrum celebratur, ut non quotidie delinquant Inficiantes homines. Ubi *Inficiantes* dici videntur homines pravi.

¶ INFICIATUS, Infectus, corruptus. Miracula S. Gibriani, tom. 7. Maii pag. 621. *Membra arida, diversisque morbis sive venenis Inficiata.*

¶ INFICIENTIA, Negligentia, incuria. Epistola Johannis de Monsteriolo, apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1342. *Vere quidem antipapam nominaverim, ex quo maxime tanto sub rigore in te dubitatissima verum Papam se reputat; nihil offert, nihil aperit, nihil hortatur, nihil monet, nisi suam per Inficientiam processus Cardinalium, ac notam torporis & negligentiæ nostrorum regalium ac super nuntiorum apostolicorum accusationem, ad eum accedere debeamus.*

¶ INFIDARE, Idem quod *Infiduciare.* Concil. Legion. an. 1012. can. 42. *Mulier in Legione non capiatur, nec judicetur, nec Infidetur, viro suo absente.*

¶ INFIDELES, Qui fidem Christo non habent, vel Regi dominove feudali quam juraront, non servant. Vide *Fideles.*

INFIDELIA, ἀπιστία. Gloss. Lat. Gr. Vide *Infidia.*

¶ INFIDELITAS erga Regem dominumve feudalem. Vide in *Fideles.*

INFIDIA. Gloss. Gr. Lat. ἀπιστία, *Incredulitas, Infidia, diffidentia, perfidia.* Ita & in Gloss. Lat. Gr.

¶ INFIDIS, Infidus. Pactum an. 1232. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 283. *Convenio tibi Willelme ut ego Grimaudus non deffendam me alicui homini viventi, qui me vocare voluerit, ut non sim falsus & Infidis in aliqua curia.*

¶ INFIDUCIARE, In *fiduciam* seu pignus dare. Vide in *Fiducia.*

¶ INFILARE, vox Italica, Gallis *Enfiler*, Filo trajicere. *Infilatas castaneas offerre*, in Actis S. Francisci de Paula, to. 1. April. p. 185.

¶ INFILATURA FICUUM, Series ficuum filo trajectarum, in iisdem Actis pag. 147.

INFINALITAS. Guigo Prior Carthusiæ de Quadripertito exercitio Cellæ cap. 15. de Deo: *Nec potest ullo modo, vel pro sui parvitate maculari, vel pro sua simplicitate dividi, vel pro sua immensitate comprehendi, vel pro sua Infinalitate mensurari.*

¶ IN FINE, Locutio Gallica, *Enfin*, Tandem, apud Marten. to. 4. Anecd. col. 29.

¶ INFINIBILIS, Infinitus. Apuleius de dogmate Platonis: *Materia cum viduata sit fine, Infinibilis recte videri potest.* Occurrit apud Martian. Capellam lib. 2. c. 45. & in Vita B. Gerardeschæ, tom. 7. Maii pag. 166.

INFINITABILIS, *Negabilis*, in Glossis Sangerman. MSS. n. 501. Legendum. *Inficiabilis.*

¶ INFINITARE, *In infinitum protrahere*, apud Goclenium in Lexico Philosophico.

¶ INFINITILOQUENTIA, *Infinitas sermonis, scil. cum sermo non potest reperire exitum.* Idem Gnelen.

¶ INFIRMARE, Ægrotare, infirmum esse. Agnelli Liber Pontif. apud Murator. to. 2. p. 182. col. 1. *Misit Legatum suum Romam, qui diceret, quia egressus de civitate venire voluit & Infirmavit. Infirmans, Ægrotans*, in Barthii Glossario ex Guiberti Historia Palæst. *Infirmandus*, eadem notione, in Capitulari 2. Theodulfi Episc. Aurelian. apud Baluz. tom. 7. Miscell. pag. 44. Passivum *Infirmari* pluries occurrit in Evangelio secundum Johannem cap. 11. & alibi.

INFIRMARIUS, Officium Monasticum, *Frater, cui cura infirmorum commissa est*, ait Lanfrancus in Statutis Ordinis S. Benedicti cap. 9. de quo agunt Regula Canonicor. ex Concilio Aquisgran. cap. 142. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. & alii passim, præter Haeftenum lib. 11. Disquis. Monastic. tract. 5.

¶ INFIRMARIÆ MONIALES, Quibus cura est infirmorum, in Charta an. 1249. pro *Monialibus Infirmariis* Ecclesiæ B. M. de Fontanis. Vide locum in *Domus Dei*, Nosodochium.

INFIRMARIA, Nosocomium, conclave infirmorum, in Monasteriis præsertim, vulgo *Infirmerie*: In Tradit. Fuldens. lib. 3. trad. 35. apud Matthæum Paris ann. 1252. Thomam Stubs de Actib. Pontificum Eboracens. an. 1185. Will. Thorn. an. 1128. &c. *Domus Infirmorum*, in Concilio Meldensi an. 845. can. 53. apud Petrum Venerab. lib. 1. de Mirac. cap. 19. Leonem Ost. lib. 3. cap. 49. & alibi non semel: in Vita sancti Altmanni Episcopi Pataviens. pag. 64. &c. Liber Ordinis sancti Victoris Parisiensis MS. cap. 40. *In Infirmaria tria sunt genera infirmorum. Sunt enim quidam, qui lecto prorsus decubant. Sunt alii qui de infirmitate convalescunt, & jam surgere & ambulare possunt; sed tamen pro reparatione virium adhuc in Infirmaria sunt. Sunt alii, qui hujusmodi infirmitatem non habent, & tamen in Infirmaria assidue comedunt, & jacent, ut senes, caci, & debiles, & hujusmodi, &c.*

¶ INFIRMARIÆ GENERALES, in Consuetudinibus Cluniacensibus an. 1301. è MS. B. M. Deauratæ, Idem quod *Minutiones generales*, Stata nimirum tempora, quibus sanguis Monachis *minuebatur*, seu vena secabatur: de quo more plura in *Minuere sanguinem.*

INFIRMITORIUM, ut *Infirmaria*, Nosocomium, in Chronico Montis-Sereni an. 1170. 1184. apud Willelmum Thorn. an. 1312. &c.

INFIRMATORIUM, apud Cæsarium Heisterb. lib. 1. cap. 35. lib. 9. c. 2. & in Chronico Montis-Sereni an. 1219. pag. 124. [*Infirmatorium claustrum*, in veteri membrana apud Ludewig. to. 8. pag. 218.]

¶ INFIRMERIUM, Eadem notione, apud Fantonum Hist. Avenion. pag. 178.

INFIRMARIA interdum est ipsum *Infirmarii* officium, ut apud Innocent. III. lib. 14. Epist. 121.

INFIRMITATES, [Feminalia, subucula, aliave ejusmodi indumenta interiora, sic dicta vel quod pro infirmitate Monachis concessa fuerint, vel quod iis infirma corporis seu pudenda tegerentur. Bernardus in Ordine Cluniac. part. 1. cap. 74. n. 42. *Cocti omni tempore mutant Infirmitates suas, mane post tres orationes, vel si tale tempus est, talis,*

que dies post Litaniam, & vespere statim mutatis diurnalibus calceis & cultello, nihil loquuntur ibi, nisi fuerit causa pertinens ad Infirmitatem eorum necessaria, & hoc in quiete, ut vix queat audiri; mutantur autem in domo infirmorum, in loco ad hoc deputato.] Usus veteres Cisterciensis Ordinis cap. 69. *Et fiat intervallum, ut qui voluerit se calceare, vel ad secessum ire, aut Infirmitates remutare, aut manus abluere, &c.*

¶ INFIRMITORIUM. Vide in *Infirmare.*

INFISCARE, In fiscum redigere, confiscare. Lex Aleman. tit. 25. & 26. *Res ejus Infiscentur in publico.* Annales Franc. S Nazarii an. 786. *Possessiones vero vel agros earum omnes Infiscati esse noscuntur.* Rodericus Tolet. lib. 2. de Reb Hispan. cap. 14. *Ecclesiarum reditus Infiscavit, & privilegia earum abstulit.* Lib. 3. c. 15. *Omnia restituit, qua Egica Infiscarat.* Adde l. 6. c. 10. l 7 c. 2. Joan. Diac. Neapolit. in Chronico Episcoporum Neap. in S. Joanne: *Unde Dux valde iratus nixus eundem jugulare Tiberium, & totius Episcopii servos possessionesque Infiscari.* Adde Annales Bertin. an. 871. [Concilium Avenion. an. 1029. apud Acher. tom. 2. Spicil. p. 619. Chartam an. 678. apud Felibian. Hist. Sandionys pag. ix.] Vide *Fiscus.*

INFISTULATUS, Morbo *Fistula* dicto laborans. Vide in *Fistula.*

INFITEUS, *Negator rationis mea*, ab *Inficiari.* Ita Iso Magister in Glossis. Videtur legendum *Infitens.* Glossæ Lat. Græc. *Infitentes*, ἀρνούμενοι. Vide *Inficiari.*

¶ INFLABELLARE, Inspirare. Tertull adv. Valent. cap. 23. *Omnibus elementis & corporibus ignis Inflabellatus est.*

¶ INFLABILIS, Qui potest inflare vel inflari; active enim sumitur & passive. Lactantio de Opificio Dei cap. 11. pulmo dicitur *viscus Inflabile atque aeris capax.* Cæl. Aurel lib. 2. Tardorum cap. 2. *Inflabilis virtutis qualitas.* Idem lib. 5. cap. 1. *Alimum Inflabile.*

¶ INFLAMIA, Inflammatio. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Passus fuit malum casualiter in pede dextro; primo erat modica Inflamia, &c.*

¶ INFLAMINATUS, Incensus, quasi flamine inspiratus, nisi forte legendum sit *Inflammatus.* Vita S. Marcellinæ Virg. to. 4. Julii pag. 232. *Cum ipsa per se ad sancto agendum Inflammata, tum B. Ambrosii fratris libris . . . concitata.*

¶ INFLATICUS, Inflans, *Inflaticus tumore turgescens*, in Vita S. Guthlaci, to 2. April. p. 46.

¶ INFLATOR, Qui inflat. Gloss. Græc. Lat. ἐμφυσητής, *Inflator.*

¶ INFLATURA, Inflatio, Gall. *Enflure.* Miracula MSS. Urbani V. PP. *Duravit ipsa Inflatura quasi per duos menses.*

¶ INFLICTIO. Charta an. 1360. fol. viii.xx vii. Regest. Johannis Comitis Pictav. ex Chartophylacio Regio: *Cum humili Inflictione significatum nobis fuit*, hoc est, *afflictione*, ut conjecto; hic enim sermo est de querimoniis delatis ad Comitem. *Multa Inflictione corrigere*, in Cod. Theod. lib. 9. tit. 17.

INFLORARE. Odo Cluniac. serm. de S. Benedicto: *Plebs urbana, nobilibus viris conferta, Clericorum etiam honestis quasi Inflorata personis, &c.* Id est, in modum campi distincta floribus. [*Ecclesiam possessionibus variis ditatam personis honestissimis Inflorare*, in Epistola Henrici Huntindon. Archidiac. Lincoln. apud Acherium to. 8 Spicil. p. 181. *Infloratus, Honore florido vigere*, apud Barthium in Glossario ex Gauterio de Bellis Antiochenis.]

¶ INFOCARE, verbum Italicum, Candefacere, inflammare. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii p. 164. * *Sibi extrahebatur cor cum aliquibus uncinis ferreis Infocatis ab ipsis dæmonibus.*

¶ INFODERARE, Intus vesti pellem aut pannum villosum assuere, Gall. *Fourrer, Doubler.* Computus an. 1333. Hist. Dalphin. to. 2. pag. 275. *Pro Infoderando mansello Dom. Comitissa & corsetto de vayro minuto, & pro quinque ...., unc. x.* Et pag. 276. *Pro Infoderando mantello domina Burga de pannis vayris, unc. iv. taren xviii.* Infra: *Pro Infoderandis robis Domini de veluto & de vayro, unc. viii. taren. viii.*

¶ INFODERATURA, Pellis vel pannus villosus vesti assutus, Gall. *Fourrure*, ibidem: *Pro Infoderatura caputii Dom. Johan. Elemosinarii, taren. ii. Infoderatura vayrorum*, in Chronico Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 89. Occurrit etiam in Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 106.

¶ INFOEDATIO, pro *Infeodatio*, Traditio in feudum, apud *Laguille* Hist. Alsat. p. 32. Probat. col. 2. Vide *Feudum.*

¶ INFOEDERABILITER, Implacabiliter, sine fœdere. Petrus Damianus in Vita S. Odilonis cap. 10. *Deflentes* (dæmones) *quod orationibus & eleemosynis quorumdam adversus eos Infœderabiliter concertantium, frequenter ex eorum manibus eriperentur anima damnatorum.*

INFOLLONICATUS. Gloss. Gr. Lat. ἄγναφος, *Rudis, Infollonicatus, Impolitus.* Sic etiam MS. qui fullonis operam non habuit.

¶ INFORARE, *In foro plusitare.* Gloss. Isid. Plautinum verbum, quod interpretantur, In jus vocare.

¶ INFORCERE, Munire, Gall. *Fortifier.* Charta Communis Suession. apud Perardum pag. 336. *Ad villam claudendam & Inforcendam, &c.* Vide *Infortiare* in *Fortia* 3.

¶ INFORCIA, Vis, violentia, Gall. *Force.* Charta Philippi Franc. Regis in Hist Harcur. to. 4. pag. 1347. *Infra dicta fossata non habebimus ullam occasionem, violentiam, Inforciam, justitiam, captionem, venationem, &c.* Vide *Fortia* 2.

¶ INFORCIAMENTUM, Munitio. Privilegium an. 1265. ex Chartul. S. Johannis Carnot. *Pro turribus & Inforciamentis aliis faciendis in muro civitatis.* Vide *Fortia* 3.

¶ INFORCIARE, ut *Infortiare*, Munire. Vide in *Fortia* 3.

¶ INFORCIATI SOLIDI, Quorum materia purior erat minimeque adulterata Vide *Moneta.*

¶ INFORCIATUM RUBEUM, Gall. *Rouge foncé*, Spissius, minusque lucidum, in Actis Episcoporum Cenoman. pag. 390.

INFORESTARE, In silvam convertere. Vide *Foresta.*

¶ INFORMACEUS, *Formarius paries, qui duabus tabulis circumdatis, tamquam in formam infercitur*, in Amalthea.

¶ INFORMARE, Docere, monere, Gall. *Informer*, apud Lobinell. in Glossario to. 3. Hist. Paris.

¶ INFORMARE SE, Inquirere, Gall. *s'Informer*, in Diplomate Xysti IV. PP. to. 3. Concil. Hisp. pag. 687. in Regesto magnorum dierum Campaniæ, apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu pag. 223. in Litteris Innocentii VI. PP. apud Ludewig. to. 6. pag. 15. &c.

¶ INFORMARI, Edoceri, certum fieri, Gall. *Etre Informé. Certitudinaliter sumus Informati*, in Litteris annis 1370. apud Rymer. to 6. p 662. *Per præsentium*

præsentium portitorem Informabimini plenius, in Litteris an. 1378. apud Acher. to. 6. Spicil p. 44.

¶ INFORMATIO, Gall. *Information*, Inquisitio. *Audito super hoc dicto ballivo loquente & Informatione super hoc facta, injunctum est dicto ballivo, &c.* apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 233. Occurrit alibi.

INFORMITAS, Deformitas, apud Julianum Toletanum lib. 3. Prognost. cap. 30.

¶ INFORNARE, verbum Italicum, Gallis *Enfourner*, Panem in furnum immittere, inducere. Occurrit in Memoriali Potestatum Regiens. ad an. 1280. apud Murator. to. 8. col. 1147. Vide *Infurnare*.

INFORTES, pro *Fortes*. Cathwlphus in Epistola ad Carolum Magnum:

Hic Deus adjutor valde tibi semper adinstat,
Impia qui tulit tibi semper bella per orbem,
Obruit Infortes, simul & humiles honoravit.

¶ INFORTIARE, Munire, Gall *Fortifier*. Charta Ricardi Regis Angl. an. 1195. apud D. *Brussel* de Usu feudorum to. 2. p. xvi. *Andelracum non poterit Infortiari.* Epistola Philippi IV. Franc. Regis an. 1293. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1251. *Castra, villas & loca dicta terræ contra nos muniverunt & Infortiaverunt, muniunt & Infortiant tota die.* Rursum occurrit apud eumd. Mart. to. 1. Amplis. Collect. col. 1107. 1142. Murator. tom. 6. col. 458. 476. 482. & alibi. Vide in *Fortia* 3.

¶ INFORTIATI, Species monetæ *fortis*, seu purioris minusque adulteratæ. Vide *Moneta*.

INFORTIATUM, Pars una Digestorum Juris, quod barbari nostri Jurisconsulti in tres partes divisere, *Digestum novum, Infortiatum, & Vetus*: quæ nomina Bulgari & Azonis sæculo nata tum primum aiunt, nomenclationis etymo hactenus incerto, cujus quidem meminit Robertus *de Swapham*, qui vixit sub Henrico III. Rege Angliæ, in Chronico Monasterii Petruburgensis: quo loco ait, Benedictum, ejusdem Ecclesiæ Abbatem, qui mortuus est anno 1194. describi fecisse plures libros juridicos, atque in iis *Institutiones Justiniani*, (sic) *cum Authenticis & Infortiato, Digestum vetus, tres partes, cum Digesto novo, summam Placentini; totum corpus Juris in duobus voluminibus.* Apud Seldenum in Præfat. ad Angliæ Historicos, editos anno 1652. num. 8.

¶ INFORTUNARE, Infortunatum reddere. Præfatio pro benedictione conjugum in Missali Paris. *Deus . . . quo benedicente nemo Infortunabit, &c.*

INFORTUNIOSUS, Infortunatus, apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 3.

INFRA, passim pro *Intra*, unde Italicum *Fra*.

¶ INFRA BREVE, Brevi, propediem, Gall. *Dans peu*, apud Rymer. to. 4. p. 633. col. 1.

INFRA SE, vel INTRA SE, quod dicimus, *A part soi, en soi-mesme.* Acta S. Cæciliæ Virg. & Mart. *Tunc Valerianus respiciens, cœpit Intra se legere, &c.* Mox: *Cumque hoc Infra se legisset, &c.*

INFRACTIO ATRII ECCLESIÆ, pro qua solent exigi 30. libræ, ut est in Epistola Drogonis Episcopi Bellovacensis ad W. Coëpiscopum.

INFRACTIO BURGI, *Castri, Urbis.* Vide *Burghbrech*.

INFRACTIO PACIS, *vel ordinis, vel Christianitatis, vel legalitatis*, in Leg. Henrici I. Reg. Angl. c. 12.

¶ INFRACTOR, Qui infringit, violat, destruit. Donatio Ecclesiæ Westmonast. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 240. *Feci . . . omnes Infractores seu diminutores hujus meæ eleemosynæ excommunicari.*

INFRACTURA, Delictum, crimen, vel quidquid leges infringit, & contra eas fit. Leges Henrici I. Regis Anglic. cap. 68. *Redduntur duæ libræ pro Infractura orationis, &c.* Charta Caroli C. apud Doublet. in Hist. Sandionysiana pag. 788. *Itaque hanc procinctam Deo sanctoque ejus Dionysio donamus, cum omni videlicet judiciaria potestate, hoc est, bannum . . . omnemque Infracturam, & si qua sunt alia consuetudines Legum, ubicumque infra totam procinctam, sive in agris, sive in domibus, sive in viis publicis vel privatis evenerint, &c.* [Charta Ludovici Crassi Franc. Regis an. 1136. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feudorum pag. 180. *Item de Infracturis ceterisque forisfactis, quæ in terris infra communiam fiebant, propter emendationem domini plusquam quinque solidos persolvi non permittebant.* Charta Philippi Augusti an. 1194. pro Atrebatensibus: *Quicumque intra pacem civitatis Infracturam fecerit de raptu, vel de furto, vel de plaga ad banmileugam, justitia nostra eum debet arrestare & coram Scabinis ducere, &c.* Infra: *Qui de Infractura civitatis falsum testimonium dixerit, sexaginta libras perdet.*]

¶ INFRACTURA, Effractura, actio effringendi. Inter Formulas Bignonianas art. 26. exstat *Cautio de Infractura*, cujus initium ita concipitur: *Contigit quod cellarium vel spicarium vestrum Infregi, & exinde annonam vel aliam raupam in solidos tantos furavi, &c.* Hac notione, ut reor, in Chartulario Prioratus S. Florentii sub Odone Abb. S. Germani Altissiod. ex Charta XI. sæculi legimus: *Incendium, homicidium, violentiam quæ vulgo appellatur Rapt, furtum, taxiam, Infracturam, assaltus, & quidquid culparum dici aut æstimari potest.*

¶ INFRACTURA BURGI. Vide *Burghbrech*.

INFRACTURA CHEMINI. Charta Communiæ Meldensis an. 1179. *Si quis in chemino in alium violenter manus injecerit, & clamor inde processerit, & de hoc convictus fuerit, Infracturam chemini forisfactor 7. solidis emendabit.*

¶ INFRACTURA ECCLESIARUM, In Capitulis Caroli Calvi, apud Baluz. to. 2. Capit. col. 150.

INFRAMITTERE, Interponere. Gall. *Entremettre*, à voce *Mittere, Mettre.* Ratherius Veron. Episc. in Apologetico: *Ut quivis abhinc Episcoporum, si de Clericorum se Inframitteret rebus, anathemate foret damnatus.*

INFRAMURANEUS, Infra seu intra muros urbis, vel castri. Gregorius Turon. lib. 7. cap. 22. *Domus vero Inframuranea . . . adplene spoliata est.*

INFRANARIS, Mystax, superioris labri barba. Gloss. sancti Benedicti: *Infranares, μύσταξ.* Vide Sidonium lib. 1. Epist. 2.

INFRANG. Leges Henrici I. Regis Anglic. c. 88. *Si eum tunc cognatio sua deserat, & pro eo gildare nolit, tunc volo, ut omnis illa cognatio sit Infrang, præter solum malefactorem, si ei nec victum det, nec pacem.* Vide *Infanc*.

¶ INFREQUENTATUS, Infrequens, rarus, Sidonio lib 4. Epist. 10. & lib. 9. Epist. 15.

INFRIGDARE, Refrigerare, *Rafraischir.* Alexander Iatrosoph. lib. 1. de Passionib. *Quæ Infrigdare & condensare possunt, adhibeantur adjutoria.* Passim apud hunc Scriptorem. Vide *Frigdor*.

¶ INFRIGIDARE, Ead. notione. *Æstivo tempore vinum Infrigidare*, in Chron. Mellic. pag. 417.

¶ INFRIGIDATUS, Frigefactus, rigens frigore. *Infrigidatis pedibus quidam dolor ascendens, &c.* in Processu de B. Petro Luxemburg. to. 1. Julii pag. 586. *Haustu avide veneno decidit Infrigidatus*, in Meisterlini Hist. rerum Noriberg. apud Lude-

wig. to. 8. pag. 116. *Infrigidatus equus*, in voce *Cimona*. Metaphorice fumitur in Litteris Attrebatensium ad Raynuldum Archiep. Rem. ann. 1093. apud Acher. Spicil. to. 5. pag. 540. *Sed Paternitatem vestram miramur plurimum in tale nostri negotio Infrigidatam existere.*

¶ INFRIXATURA, Fimbria. Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 93. *Item quod nulla domina sive mulier audeat portare cappam pro equitando de famito, vel de aliquo panno aureo, vel serico, nisi tantum de panno laneo vel jamellotto absque omni Infrixatura.* Vide *Frisum*.

¶ INFRONTARE, Terminari, Gall. *Abontir*. Charta an. 855. Marcæ Hisp. col. 789. *Vinea... qui* (sic) *Infrontat in strata & in castro Tarraça.* Alia an. 876. ibid. col. 798. *Quia Infrontat ipse Palaciolus cum ipsas terras... de una parte in rio quem nuncupant Ferrario, de alia parte in terra de Ansericho inlaterat, de tertio latus per summitate de ipso poio Infrontat in Kero Dandriso... de quarto vero latus Infrontat in terra de Castellano Abbate.* Vide *Affrontare*.

INFRONTARE SESE, Opponere sese, quasi frontem fronti opponere. Isidorus Pacensis in Chron. æra 769. *Tunc Abdirraman supra fatum Eudonem Ducem insequens, dum Turonensem Ecclesiam, palatia diruendo, & Ecclesias ustulando deprædari desiderat, tum Consule Franciæ interioris Austriæ nomine Carolum, virum ab ineunte ætate belligerum, & rei militaris expertum, ab Eudone præmonitum sese Infrontat, ubi dum pæne per 7. dies utrique de pugna conflictu excruciant, sese postremo in aciem parant, &c.*

INFRONTATIONES, Fines, limites. Charta S. Willelmi Comitis & Monachi Gellonensis, apud Mabillonium to. 5. SS. Benedict. p. 89. *Habet vero has collaterationes & Infrontationes ab Oriente, &c.*

INFRONTATUS, Impudens, absque fronte, infrunitus. Concil. Ticinense sub Benedicto VIII. PP. in Præfat. *Filios libertant, licet non possint; filius congerrones Infrontati omnia congerunt.* Epistola Leonis Episc. Vercellensis: *Qui peccata populi manducant, & qui eleemosynas vendunt, & Infrontati ab Ecclesia thesaurum Ecclesiæ tollunt. Enfrons* dixerunt nostri, quasi *Infrones*, aut *Infrunitos*. Le Reclus de *Molens* in suo *Miserere*:

Dieu par le Prophete disant,
Contre les Enfruns paneniers, &c.

Guillelmus Gniartus in Historia Francica MS.

Phelippe renge ses batailles,
De courtoise gent & Enfrune,
Son conduisent a eu chascune.

Idem an. 1270.

De gens courtoises & d'Enfrunes.

INFRONTATE, Impudenter. Fulgentius: *Catillare est per alienas domos Infrontate gyrare.*

¶ INFRONTUOSUS, ut *Infrontatus*. Rolandinus Patav. de factis in Marchia Tarvisina lib. 10. cap. 16. *Et reversus Rudigium vultu Infrontuoso, non aliter quam coluber tortuosus & falsus, diem expectabat & horam qua suas posset insidias perpetrare.*

¶ INFRUCTIFER, Qui non fert fructus. Non semel legitur in Chartis *Arbores fructifera & Infructifera, &c.*

INFRUCTUARE, Fructus, seu grana in terram mittere. *Enfruiter*, in Consuetudinibus municipalibus de *Vallancay* & *de Vastan* in Biturigibus, & Blesensi art. 130.

¶ INFRUCTUS, Ususfructus. Charta Officialis Remensis an. 1238. in Tabulario Compendii: *Facientes prædictos Abbatem & Conventum veros possessores de omnibus præmissis, solo Infructu sibi retento.*

¶ INFRUNITAS, Dementia. Translatio S. Guthlaci, to. 2. April. pag. 56. *Ut ex cerebri læsione discretionis absurditatem & Infrunitatis maculam per intervalla pateretur.* Vox *Infrunitus* non semel occurrit apud Senecam & alios recentiores pro Imprudens, fatuus, insipiens.

¶ INFUCATE, Absque fuco, in Instrumento to. 3. novæ Gall. Christ. col. 146.

INFUGARE, In fugam agere, conjicere. Joan. Biclariensis: *Claudius Dux vix cum* 300. *viris* 60. *millia fermè Francorum noscitur Infugasse.* Leges Canuti Regis Angl. cap. 32. (in Sax. est 12.) *Qui forisbannitum paverit, vel ei firmationem aliquam exhibuerit, emendet Regi* 5. *lib. nisi se adleget quod Infugatum eum nesciebat.* Capitul. Radelchisi Principis Beneventani, editum à Camillo Peregrino in Hist. Langob. cap. 16. de Servis fugacibus: *Si suspecto fuerit, ut post sacramentum pacis direxerimus eos quocumque, vel Infugaverimus, & quæsiti fuerint, cui hoc crimen imminetur, de his si non fuerit ausus satisfacere, reddat eos.* Vide Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 80.

INFULA, Casula, planeta, vestis sacerdotalis. Hugo à S. Victore in Speculo Eccl. lib. 1. cap. 6. *Casula, quæ alio nomine planeta, vel Infula dicitur:* ubi perperam editum *Insula*. [Statuta Ecclesiarum Cadurc. Ruthen. & Tutel. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 716. *Infula seu casula quæ alias vestes cooperit caritatem significat, quæ virtutes continet in se omnes.* Inventar. Eccl. Noviom. ann. 1419. *Item una alia Infula nigra de sargia foderata de tela viridi.*] Necrolog. Eccl. Parisiensis: *Item legavit ad opus dictæ Capellaniæ unum calicem, intus & exterius deauratum, unum Missale ad usum Ecclesiæ Paris. & duas Infulas, cum alba & amicto.* 8. Id. Junii: *Eodem die obiit B. M. Reginaldus Episcopus Parisiensis, oriundus de Corbolio diœcesis Parisiensis, qui dedit nobis Infulam, dalmaticam, tunicam, albas radiatas, & unum baudequinum, de quo fuit facta cappa serica.* 14. Kl. Octob. *Contulit etiam ad ejusmodi Capellaniam Missale* 1. *calicem* 1. *argenteum, &* 1. *Psalterium, & albam paratam, & aliam sine paratura, Infulam unam, &* 3. *mapas ad cooperiendum altare.* Necrologium Eccl. Carnotensis 8. Kl. Maii de Alberto Canonico: *Xenodochio hujus Ecclesiæ totam capellam suam excepta Infula contulit.* Charta an. 1247. in Hist. S. Mariæ Suession. p. 456: *Et Presbyter Canonicus indutus Infula ad preces Thesaurarii scrinium reliquiarum... portabit.* Statuta synodalia Alberici Episcopi Placentini an. 1298. *Nullus Presbyter seu Rector Ecclesiarum civitatis... debeat portare Infulas sub birretis.*

☞ In ultimo hoc loco *Infulas* intelligo *Fascias* ad tegendum caput vel ornandum: qua notione vocem *Infula* usurparunt Latini. Qualis autem fuerit antiquorum Infula docet Servius in librum 10. Æneid. Virgilii: *Infula*, inquit, *Fascia in modum diadematis, à qua vittæ ab utraque parte dependent: quæ plerumque lata est, plerumque tortilis ex albo & cocco.* Gloss. Lat. Græc. *Infula*, Στέμματα. Aliæ Gr. Lat. Στέμμα, *Infula, offula, mitra.* Glossulæ MSS. Cluniac. to. 2. Operum posthum. Mabillonii pag. 23. *Infula generaliter omnis vestis sacerdotalis dicitur; propriè tamen Infulæ dicuntur vittæ, quibus caput ornatur.* Synodus Pergam. an. 1311. apud Murator. to. 9. col. 547. *Tonsuram & habitum deferant clericales ordini suo & statui competentes... Infulam de seta sive serico more laicali minime deferentes.* Statuta Ecclesiarum Cadurc. Ruthen. & Tutel. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 727.

Clerici vero... & etiam Religiosi, si vestes hujusmodi sæculares præter necessitatem detulerint, Infulam seu pileum publice de die in capite, Beneficiati à perceptione fructuum beneficiorum suorum per annum sunt suspensi.

¶ Infulæ Ecclesiasticæ. Translatio SS. Sebastiani & Gregorii, sæc. 4. Benedict. part. 1. pag. 396. *Religiosa Monachorum concio ecclesiasticis Infulis redimita stabat prospectans, unanimi devotione universalibus officiis animata, ut protectori ac patrono perenniter habitus congrua suscipiendi ferret obsequia.*

¶ Infulare, Infulis ornare. Gloss. Isid. *Infulat, Premitat.* Grævius scribendum credit *Infulis ornat.* Suetonius in Caligula c. 27. *Cunctantem pueris tradidit verbenatum Infulatumque. Infulata domus Sacerdotum*, apud Prudentium in Hymno 4. Martyrum Cæsaraug. *Cum Infulatus ad altare staret Archiepiscopus*, in Histor. MS. Monasterii Beccensis pag. 187.

¶ INFULLONICATUS, ἄκναφος. Gloss. Cyrilli & Lat. Gr. Sangerman. Rudis, impolitus.

¶ INFUNDITUS Vide *Infusio.*

INFURCARE, In furcam agere, suspendere. Gloss MSS. *Infurcare, suspendere.* Rodericus Toletan. in Hist. Arabum cap. 25. *In ripa fluminis 300. & amplius Infurcavit.*

¶ INFURIARE, In furorem efferare, Gall. *Mettre en fureur.* Joannis *Troester* Epistola apud Duellium lib. 1. Miscell. pag. 236. *Quis Minotaurum occidere studuit, Herculem magnum Infuriavit, bonum illum Ursum in arte standum occidendumque instituit?*

¶ INFURIOSUS, Furiosus. Vide *Inamorosus.*

¶ INFURNARE, *In furnum mittere, vel in furno coquere*, Joanni de Janua; *Enfourner*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Vide *Infornare* & *Furnare.*

¶ INFUSA. Vide *Infula.*

¶ INFUSARE, *Fuso involvere.* Jo. de Janua; *Enfuseler*, in Glossis Lat. Gall Sangerman.

INFUSIDARIUM. Joannes Laudensis in Vita Petri Damiani num. 42. *Audivi eumdem videlicet totidem aliquando diebus nullo refecisse cibo, nisi parce leguminis Infusidario.* [Mabillon. sæc. 6. Benedict. part. 2. pag. 262. suspicatur legendum *leguminis infusi diario.*] Id est, ut ipse Damianus loquitur Opusc. 15. *radicibus, & leguminibus Infusis, vel etiam elixis.*

INFUSIO, vel *Infusitus*, vel *Infunditus*, Equorum morbus, qui accidit ex potatione superflua, vel ex immoderato labore. Vide Jordanum Rufum Calabrum MS. lib. 2. de Medicaminibus equorum, & Petrum de Crescentiis lib. 9. de Agricult. cap. 19.

INFUSORIUM. Will. Brito in Vocabul. MS. *Infusoria dicebantur vasa, quibus oleum lucernis infundebatur.* Breviloq. *Infusorium, vas, in quo est oleum, quod ponitur in lucernis. Item Infusorium dicitur, per quod projicitur ablutio calicis.* Ita etiam Auctor Mamotrecti ad Zachar. cap. 4. v. 2. *Et septem Infusoria lucernis*, ubi Gr. καὶ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδες τοῖς λύχνοις. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Infusorium, Vaissiau a oile pour mettre ès lampes ou piscine d'autel.* Adde Johannem de Janua in *Suffusorium.*]

¶ INFUSTITUS. Vide *Infusio.*

¶ INFUSUS Equus. Vide *Suffusor.*

¶ INGADIARE, Pignori dare, Gall. *Engager.* Epistola an. 1138. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 391. *Ne quislibet de prælibatis rebus distrahere præsumat, aut Ingadiare, seu quolibet ingenio alienare.* Vide *Vadium.*

Tom. III.

¶ INGAM, Ingannum. Vide sis *Ingenium* 1.

¶ INGARDIATOR, ut *Gardiator*, Custos, Gall. *Garde, Gardien.* Litteræ an. 1358. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. pag. 305. *Unum quoque vel plures de servientibus armorum, aut aliis Ingardiatoribus eorumdem, specialem seu speciales eorum sumptibus deputent.*

¶ INGARRULA, f. Pica, quæ garrula & loquax dici solet. Libellus de remediis peccatorum apud Marten. to. 4. Anecd. col. 22. *Pœnitentia bibentis quod intinxerit aquila, vel Ingarrula, vel Gallina, vel (f. vii.) dies & noctes in pane & aqua.*

¶ INGAZIARE, Pignerare. Vide *Inguazatio.*

¶ INGEGNERIUS. Vide *Ingenium* 2.

¶ INGEMAS. Agnellus in Vita S. Martini cap. 1. apud Murator. to. 2. pag. 182. col. 1. *Omnes suburbana civitates veniebant, omnia dacaria & subregulata & omnia ligna abiegna & quæ necessaria erant, Ravennenses cives volventes in angaria cum finibus & Ingemas cetera.* An restituendum *cum funibus & Ingeniis ceteris*? Vide *Ingenium* 2.

¶ INGEMOSITAS. Janssonius in Auctario Glossarum Isidori: *Indolentia, Ingemositas.*

¶ INGENIARE. Vide *Ingenium* 1. & 2.

¶ INGENIARIUS, Ingeniator. Vide *Ingenium* 2.

INGENICULARI, Genua flectere, Britoni in Vocabul. Utitur Vitruvius lib. 9. cap. 6. Vide *Geniculum.*

☞ *Ingeniculare* dixerunt Hyginus Astronom. lib. 2. cap. 6. & Lampridius in Heliogabalo.

Ingeniculatio, Oratio cum genuflexione emissa. Adamnanus lib. 3. de Locis SS. c. 4. *Et egressus foras, Ingeniculatione expleta, &c.*

¶ Ingeniculans, *Genua flectens.* Joh. de Janua. Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Ingeniculans. Agenoilleur.*

¶ INGENIOLUM. Vide *Ingenium* 2.

¶ INGENIOSE. Vide *Ingenium* 1.

¶ INGENIOSITAS, Ingeniosus. Vide *Ingenium* 2.

¶ INGENITURA, Sterilitas. Vita S. Vitalis Abb. to. 2. Martii p. 31.* *Quidam suorum magis verborum dulcedine quam escarum abundantia plenus esset, Ingenituram & sterilitatem suam eidem patri referens, indicavit.*

¶ 1. INGENITUS, Prostratus. Vita S. Savini to. 3. Julii pag. 197. *Ingenitis in templo terra, Dominum deprecabantur dicentes, &c.*

2. INGENITUS, dictus quidam Burchardus, ut habet Canisius to. 5. Antiq. lection. pag. 786. quod ex utero matris excisus, & arvinæ porci, ubi incutesceret, inclusus fuisset.

1. INGENIUM, Ars, machinatio, fraus. Joan. de Janua: *Ingenium...: astutia, calliditas.* Tertullianus adversus Gnosticos: *O parricidii Ingenium! ô sceleris artificium! ô argumentum crudelitatis!* Lex 6. Cod. Th. de Curiosis: *Callida machinamenta commeantium, ac simulata observationis Ingenia & fraudes depellant.* Gregorius Turon. lib. 9. c. 20. *Jurant... se omnia... absque ullo dolo vel fraudis Ingenio inviolabiliter servaturos.* Utuntur Gregorius Mag. lib. 5. Epist. 31. lib. 10. Epist. 28. Gregorius Turon. lib. 6. cap. 22. Theganus cap. 13. Lex Wisigoth. lib. 3. tit. 6. §. 2. Lex Longob. lib. 1. tit. 32. §. 4. Capit. Caroli M. lib. 2. cap. 31. lib. 7. cap. 214. Anastasius in Leone IV. Hincmarus Laudun. pag. 352. &c.

Malum Ingenium, Eadem notione, nostris; *Mal-engin.* Lex Salica tit. 36. §. 4. *Si quis per malum Ingenium in curtem alterius misterie aliquid, quod furatum est, &c.* Capitula ad eamdem Legem c. 1. §. 4. & Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 27. *Si quis*

hominem in judicio injuste contra alium altercantem adjuvare per malum Ingenium præsumpserit, &c. Interrogationes ad Confessionem dandam MSS. *Interroges eum, si ipse habeat aliquid adquisitum de malo Ingenio, aut de furto, aut de aliqua injusta causa.* Hinc formula familiaris, *bona fide, sine fraude & malo Ingenio*, apud Will. Tyrium lib. 11. cap. 6. 20. 21. lib. 17. cap. 30. lib. 19. cap. 16. lib. 21. cap. 18. & alios.

INGENIOSE, Per fraudem. [Capitula Pippini, Regis Ital. an. 703. cap. 23. *Placuit nobis ut liberi homines, qui non propter paupertatem, sed ob vitandam republica militatem, fraudulenter ac Ingeniose res suas Ecclesiis delegant.* Quæ quidem lucem non modicam præbent legi 29. Rotharis apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 139. *Videtur nobis ut quicumque liber homo Ingeniose in servitium alicujus se tradiderit.* Ubi notam prorsus extra viam subjicit Cl. Scriptor; nihil enim a Cangii mente videtur magis alienum, quam quod illum dixisse ibi adnotatur: rem fatebitur quisquis viri doctissimi observationes ad vocem *Obnoxiatio* legerit attentius.] Chronicon S. Vincentii de Vultueno: *Reclamavi, quod de ipsa cella... per pravos & iniquos homines subdole & Ingeniose... res subtractas esse de Monasterio*, &c. Tabular. S. Cyrici Nivern. Ch. 53. *Si quis contra hanc donationem aliquid Ingeniose insurgere conaverit*, &c. [Acta Episc. Cenoman. cap. 26. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 288*. *Denique is (Rotgarius) cum nostram irruisset civitatem, & eam Ingeniose, quibusdam fraudulenter consentientibus, fuisset ingressus cum suis.*]

ENGANNUM, Idem quod *Ingenium*, Hispanis, *Enganno*, Gallis, *Engin*. Occitanis, *Engana*, fallere. Charta Ildefonsi Regis Arag. apud Marcam in Hist. Benearn. lib. 6. cap. 5. n. 4. *Ego Rex convenio vobis Domina Maria... totum prædictum honorem tenere & habere, & expletare secure & in pace, sine vestro Engan, sicut superius scriptum est.* Alia ejusdem Regis lib. 6. cap. 9. n. 3. *Quod vobis valeam & adjuvem vos, bona fide & sine Enganno.* Vide lib. 6. cap. 1. n. 2. cap. 31. n. 2. [Instrum. an. 1096. ex Archivis S. Victoris Massil. *Ego cum Abbate Richardo jam partitas fueram sine ullo Engein & sine ullo usage.*] Galli dicunt, *Sans fraude & malengin.*

ENGANNARE, *Enganer*, Decipere, Hispanis, *Enganar*. Pactum nuptiale inter Raymundum filium Raymundi Comitis Tolosani & Reginæ Johannæ, & Sanciam filiam Petri Reg. Aragon. Octob. 1205. *Et ipsum in Dei fide & mea recipio, quod eum non decipiam, vel Engannem*, &c. Le Doctrinal:

Que plus i ariez mis, plus seriez Enganez.

Li Lusidaires:

Ne a pas son pere trouvé,
Mult par se tient à Enganné,
A ses Barons en a parlé, &c.

Crebrius dicunt *Engigner*. Le Roman *de Garin*:

Ne lor Segnor ne vostrent obeir,
Sel ne le puent Engigner, ô traïr.

Alibi:

Més d'une chose estes vos Enginez.

¶ INGANNUM, INGANUM, ut *Engannum*. *Ingam*, in Charta Aymerici Vicecom. Narbon. an. 1014. apud Stephanotium to. 1. Antiq. Occitan. MSS. p. 516. *Ingan*, in Charta 4. armarii Narbon. ex Archivo S. Victoris Massil. Charta anni 1103. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feudorum p. 729. *Istas omnes superscriptas donationes dono vobis ego Willelmus* (Montispessul.) *sine vestro Inganno, ad meum servitium.* Testam. Rogerii Vicecomitis Biterr. an. 1150. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 411. *Absque omni Inganno eis dono & autorizo.* Pactum matrimonii an. 1207. ibid. col. 807. *Bona fide & sine malo Inganno istas pactiones prædictas tenebunt.* Rursum occurrit apud eumdem Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1091. in Hist. Dalphin. to. 1. pag. 148. col. 2. &c. *Inganum* vero to. 1. Anecd. col. 251. *Per rectam fidem sine Ingane.*

INGENIARE, Per ingenium ac artem quidpiam excogitare. Constantinus African. lib. 3. de Morbor. curat. c. 14. *Causam morbi Ingeniemus auferre*, &c. [Chron. Januense Jacobi de Varagine apud Murator. to. 9. col. 36. *Cum vero in tribuna imago pulcherrima Christi ab antiquo depicta esset, dolentes, si talis imago deberet destrui, taliter sunt Ingeniati, quod* &c.] Hinc emendandus, ni fallor, Frotharius Tullensis Epist. 20. *Interfeci in vestris forestibus lupos 111. interfeci, dico, quia me jubente & Ingenuante capti fuerunt.* Legendum enim puto *Ingeniante.*

¶ INGENIARI, Johanni de Janua, *Ingenium exercere, ingeniose se habere; & ponitur pro decipere, & tunc est transitivum.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Ingeniari, Exercer engin ou engigneur.*

¶ INGENIOSITAS, Eidem de Janua, *Astutia, calliditas, prudentia, subtilitas.* Expugnatio Constantinopolis apud Marten. to. 5. Ampliss. Collect. col. 790. *Sangambassa pontem mira Ingeniositate fabricari fecit*, id est, miro artificio; qua notione vox *Ingeniositas* affinis est voci *Ingenium* subseq.

2. INGENIUM, Machina bellica, *ingenio* & arte adinventa, constructa. Tertullianus de Pallio c. 1. *Nam & arietem... nemini unquam adhuc libratum illa dicitur Carthago, studiis asperrima belli, prima omnium armasse in oscillum penduli impetus dubile pecoris caput vindicantis. Cum tamen ultimarent tempora patriæ & aries jam Romanus in muros suos quondam auderet: stupuere illico Carthaginenses ut novum extraneum Ingenium.* Ita arietem *argumentosum Ingenium* vocat Miscella lib. 17. p. 489. ubi Theophanes p. 318. τὸ τεχνούργημα. Tudebodus lib. 5. p. 811. *Atque eum acceptum ligatis manibus & pedibus posuerunt in fundum cujusdam Ingenii, quod Petrea vocatur*, &c. [Joinvillæ Hist. S. Ludovici Edit. D. Cangii pag. 39. & 40. *Un soir advint que les Turcs amenerent ung Engin, qu'ils appelloient la Perriere, ung terrible Engin a malfaire... par lequel Engin ils nous gettoient le feu gregeois à planté... Quoy voians les Sarazins, ils attirerent tous leurs Engins, dont ils en avoient seize, & les conplerent en façon que tous tiroient à nostre chatel.* Instrum. ann. 1322. apud Rymer. tom. 3. pag. 939. *Et quædam Ingenia ad projiciendum petras grossas super castrum prædictum.*] Albertus Aqu. lib. 1. cap. 40. *Et applicitis Ingeniis, duobus in locis muros perforant.* Adde lib. 2. cap. 28. lib. 4. cap. 35. lib. 5. c. 30. Gauterius Cancellar. de Bellis Antioch. pag. 446. *Ingenia, quibus Sardonas capi posset, studiose præparabant.* Epist. Balduini Comitis Flandr. de Expugnatione Constantinopolitana: *Duxitque fossatum, ne muris applicare possent Ingenia.* Will. Brito lib. 7. Philipp.

.... Ingeniorum
Cura quibus, pontemque data est à Rege tuendi.

Rigordus an. 1190. *Petrariis suis & mangonellis, & aliis Ingeniis tantum fregerat de muris civitatis*, &c. Philippus *Mouskes*:

Sour quatre ruées fist Engiens,
Et de cloies & de merriens.

As pous torneis, & castians;
Et tumeriaus & trebukes, &c.

Chron. Petri IV. Regis Aragon. lib. 3. cap. 23. *Ei faen fer Ginys en Valencia... per combatre.* Utuntur præterea Erchempertus cap. 50. Nangius in Chron. an. 1196. Levoldus Northovius in Chr. Markano 20. 1278. Thwroczius pag. 56. 23. 72. 97. 153. Bromptonus, & alii.

¶ INGENIOLUM, Parvum *Ingenium*, *Petit Engin*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Chronicon Cornelii *Zantfliet* apud Marten. to. 5. Ampliss. Collect. col. 387. *At oppidani (Trajectenses) nova practica comperta, molas alias super decursum Mosæ fabricari fecerunt, cum catenis ferreis illas colligantes, per quod Ingeniolum frustrati sunt conatus Leodiensium, nec unquam oppidanis defecit farina.*

¶ INGENIARE URBEM, Machinis bellicis oppugnare. Gasparis Barthii Glossar. ex Anonymi Histor. Palæst. *Igitur si vobis bonum & honestum videtur, eligat se ante alios unus ex vobis, ut si aliquo modo vel ingenio civitatem acquirere vel Ingeniare poterit, vel per se vel per alios concorda voce, ei urbem dono concedamus.*

INGENIOSI, Machinarum bellicarum confectores, vel qui iis præsunt in bellis, quos vulgo *Ingenieurs* dicimus. Plinius Junior lib. 10. Epist. 40. *Architecti tibi deesse non possunt. Nulla provincia est, quæ non peritos & Ingeniosos homines habeat.* Albertinus Mussatus lib. 4. pag. 21. *Cum balistarum tormentorumque omnis generis apparatibus Ingeniosos ad castri oppugnationem fere perordinat.* [Chron. Pisanum apud Murator. to. 6. col. 102. *Compositis autem ab Ingeniosis Pisanorum artificibus manganis, gattis, atque ligneis castellis urbem fortiter expugnabant; & cum his machinis urbis mœnia & mœnium turres potentissime rumpebant.*] Qui igitur *ingeniis*, seu machinis bellicis præerant, *Ingeniarii* dicebantur. Philippus *Mouskes* in Ludovico VIII.

Quant li bons mestres Amauris
Li Sire de Engigneours,
Commandere des Asinours,
Et larges en mainte maniere,
Si vaillans kil portoit baniere,
S'en fust alés avoit as engiens,
*Et faisoit la deuloi * mairiem.* * dolare.

Infra:

Quar mestre Amauri adreça,
L'Engignor, le vaillant ome, &c.

Guillelmus Guiart an. 1106.

Li Engigneur engins dreçent.

Alibi:

Engigneurs engins chapuisent.

Le Roman de Garin MS.

Li Enguigneerres qui ont l'engin basti.

Vide Ottonem Morenam pag. 55. & ibi Notas Felicis Osii pag 84.

¶ INGENIATOR, Eadem notione. Computus an. 1336. tom. 2. Hist. Dalpin. pag. 284. *Item pro expensis magistri Bucheris Ingeniatoris apud Balmam, & eundo versus Morasium 11. s. VII. den. gr.* Codex MS D. *Faure* apud Stephanot. to. 1. Fragm. Hist. *Erat etiam ibi Ingeniator Regis, qui fecerat plura ingenia.* Vide *Engeniator*.

¶ INGENIATORES. *Donum de Ingeniatores*; hoc est, si bene conjicio, de rebus *ingenio* & arte comparatis. Vide *Donum de avere* post *Donum* 2.

¶ INGEGNERIUS, Ital. *Ingegnere*. in Historia Cortusiorum, apud Murator. to. 12 col. 805.

INGENIARII. Ugutio: *Arcepellones, qui vulgo dicuntur Ingeniarii.*

¶ 3. INGENIUM, Instrumentum notarii. Bullarium Casin. to. 2. Const. 90. *Sive per traditiones, sive per chartularum inscriptiones, sive per aliquo legali Ingenio vel tenore.*

¶ 4. INGENIUM, Ratio, causa. Leges Luitprandi apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 67. *Si manifestum fuerit, quod aut judex, aut sculdais, & saltiarius aut decanus, ubi ipsi arioli, aut ariolæ sunt, & eos non condemnaverit, aut præmium tulerit... vel pro qualicumque Ingenio absolverit, integrum guidrigild suum in palatio componat.*

5. INGENIUM, Rete aut hamus. Quoniam Attachiam. c. 87. §. 2. *Salmunculi non capiantur, nec destruantur per retia, aut per alia Ingenia ad stagna molendinorum, &c.* Vetus Charta in Probat. Hist. Sabaud. pag. 6. *Neque in tota aqua sicut ab exclusa in lacum defluit, Ingenium mittat, aut piscem sine Monachorum jussu aut consensu capere audeat.* [*Ingenia, quibus pisces capiantur*, Bernardo Mon. in Ordine Cluniac. part. 1. c. 6. Ordinatio. an. 1357. to. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 11. *Pour les malicieus Anginz contranz pour panre toute maniere de poissons graus & petits, si que lidit Angin essorbissoient* (si) *tous les petits poissons, florins & autres.*] Vide *Sauraruum.*

¶ 6. INGENIUM, Instrumentum nauticum trahendis navibus accommodum. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Trahentes sagentiam cum non bono Ingenio perduxerunt eam in terram.*

¶ INGENIUS, f. Charta, instrumentum. Charta S. Michaëlis de Fallio in Comitatu Barchinon. *Dono cum silvis, garricis... & ortis & aquis sicut superius resonat sive per ullas quasque voces, sive per meos Ingenios.* Vide *Ingenium* 3.

¶ INGENTIA, Magnitudo, acerbitas. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii p. 97.* *Medicum propter qualitatem loci & Ingentiam morbi de ejus vita dubitabat.*

¶ INGENTIFICUS, Ingens, magnus, immanis. Gerardus Maurisius apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. pag. 24. *Cum autem inter Paganos quidam tam fortissimus & statura Ingentificus cunctos Christianos sic bellando superaret, &c.*

¶ INGENTIOR, Major. *Ingentiori excellentia commendatur*, in Gestis Abbatum S. Germani Autissiod. cap. 59 de Gauchero Abbate.

¶ INGENTITUDO, Crassitudo, amplitudo. *Lapis immensa Ingentitudinis*, in Trivetti Chronico apud Acher. to. 8. Spicil. pag. 629.

¶ INGENUARE, Manumittere. Vide *Ingenui.*

INGENUI, Liberi, quibus opponuntur servi, aut quivis obnoxiæ conditionis, in lege Salica tit. 37. 43. 44. & alibi passim. Gloss. Lat. Græc. *Ingenuus, εὐγενὴς, ἐλεύθερος, ἔντιμος.* Hi à tributis immunes erant, quod secus erat de servis. Gregorius Turon. lib. 7. cap. 15. *Multos de Francis, qui tempore Childeberti Regis Senioris Ingenui fuerant, publico tributo subegit.* Erchembertus in Hist. Longob. cap. 6.

Liber & Ingenuus sum natus utroque parente;
Semper ero liber, credo, tuente Deo.

In Capitulari Caroli Mag. pro partibus Saxoniæ, triplex hominum conditio statuitur, *Nobilium*, seu qui de nobili genere sunt, *Ingenuorum*, & *Litorum*. Unde patet, hoc loco *Ingenuos* pro iis, quos *Liberos* vocabant, usurpari, ut in voce *Liber* observamus: alias *Ingenui* dicti, qui, ex servitute manumissi, libertatem consequebantur. Hinc *ingenuus fieri* dicitur, qui in libertatem asseritur, apud Gregorium Turon. lib. 8. cap. 41.

INGENUITAS, Ingenui status. Charta Carlomanni Regis an. 881. *Et congruum obsequium sicut homines ingenui, exinde eidem Monasterio exhibeant, ne eorum Ingenuitas vel nobilitas vilescat. Ingenua nobilitas*, in Chronico Reicherspergensi an. 1084.

INGENUITAS, Nobilitas, titulus honorarius, concessus Reginæ Angliæ à Gregorio VII. PP. libro 7. Epistula 26.

INGENUITAS, Libertas servo data per manumissionem. Synodus Aurelian. II. can. 9. *Si de servis Ecclesiæ libertos fecerit Episcopus, in Ingenuitate permaneant.* Primum testamentum Widradi Abb. Flaviniaci: *Exceptis Ingenuitatibus, quas pro anima nostra remedio fecimus, aut adhuc facere volumus, &c.* Infra: *Similiter & illas cessiones, quas ad libertos nostros Ghisberto & Gimberto Clericos, ad eorum Ingenuitates confirmandas ... fecimus, &c.* Flodoardus lib. 2. Hist. Rem c. 4. *Familiæ suæ partem maximam Ingenuitate donavit:* aliis verbis Hariulphus lib. 1. cap. 13. *Omnes ubique ad se pertinentes libertate propria perdonavit.*

CHARTA INGENUITATIS, qua servus in libertatem asseritur: *Ingenuitas Charta*, pro *Charta Ingenuitatis*, in Capitulari 3. Caroli M. ann. 803. edit. Baluzianæ. *Chartula libertatis*, apud Paulum Diaconum Emeritensem in Vita S. Masonæ Episcopi Emerit. cap. 17. Qui enim servo libertatem conferebat, conficiebat chartam, qua ingenuum illum fore in posterum pronuntiabat, ita ut deinceps, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset procreatus, vitam duceret ingenuam, & nemini servitium exhiberet: data præterea facultate, si ita luberet, ad ingenuitatem suam tuendam, defensionem Ecclesiæ vel cujuscumque alterius personæ, eligendi & expetendi absque ullo libertatis præjudicio. Capitularia Caroli Magni lib. 3. cap. 28. *Si quis per chartam ingenuitatis a domino suo legitimo libertatem est consecutus, liber permaneat.* (Eadem verba habentur in Legibus Henrici I. Reg. Angl. cap. 89.) & c. 43. *Si quis per chartam ingenuitatis dimissus fuerit, & a quolibet homine ad servitium interpellatus fuerit, &c.* Theodulphus in Parænesi ad Judices v. 205.

Pars numerosa subest populi, matrum atque virorum,
Infantum, juvenum, seu ab utroque simul:
Quos pater & genitrix sub libertatis honore
Liquere, ex illo libera turba manent,
Quorum si chartas vitiem, vase illo votasto,
His ego, seu demis mox potiere meis.

Harum *Ingenuitatum* Chartulas, seu Formulas, plures proferunt Marculfus lib. 2. for. 32. 33. 34. Formulæ vett. Bignonii cap. 8. 13. Formulæ secundum Legem Roman. c. 12. Chartæ Parensales cap. 1. Willelmus Heda in Bernulpho Ultrajectensi Episcopo 20. Beslius in Comitibus Pictav. p. 471. &c. Ejusmodi etiam est, quam hic damus ex Tabulario sancti Vitoni Virdunensis: *Qui famulum, vel famulam suam a jugo servitutis absolvit, procul dubio mercedem recipiet ab eo, qui dixit: Dimitte, & dimittetur, date, & dabitur vobis. Quapropter ego Hermanteus pro remedio animæ meæ in Dei nomine dimitto ingenuam famulam meam, nomine Hildeburgem, ut hinc deinceps ingenua sit, ingenuaque permaneat, tuitionemque sancti Dei Confessoris Vitoni Virdunensis Ecclesiæ habeat: & annis singulis in festivitate ejusdem sancti Dei Confessoris Vitoni ad altare ipsius unam denariatam de cera exsolvat, ejusque mundiburdo defensata, plenissimam in omnibus ac securam obtineat libertatem & ingenuitatem per hanc ingenuitatis chartulam. Si quis vero, quod futurum esse non credo, si ipse ego, aut unus de heredibus, cohæredibusque meis, seu qualibet ulla opposita persona, quæ contra hanc Ingenuitatis chartulam adire, aut eam infringere vel immutare voluerit, aut litem intulerit, cogatur exsolvere auri libram unam, argenti pondera quinque, multam sustineat; & insuper, quod repetit, evendicare non valeat. Et ut hæc chartula Ingenuitatis firmiorem in omnibus obtineat vigorem, manu propria eam signavi, & qui subscriberent vel signarent in præsenti rogavi, stipulatione subnixa. Actum sub die Kal. Maii anno VI. regnante Othone Rege, filio Henrici Regis, S. Hermenti. &c. Sarovardus indignus Cancellarius scripsi & subscripsi.* Hisce addo, quæ habet Charta Ludovici Pii Imp. edita à Petro Chiffletio ex Tabular. Eccles. Bisuntinæ: *Modus autem absolutionis & manumissionis illius talis esse debet: Scribatur libellus perfectæ & absolutæ Ingenuitatis, more, quo hactenus hujusmodi libelli scribi solent, Civem Romanum liberæ potestatis continens, &c.*

INGENUITAS, Prædium liberum, *mansus Ingenuilis*, in Annalib. Bertinian. Francor. ann. 866. Iidem Annales an. 777. *Et secundum morem illorum omnem Ingenuitatem & alodum manibus dalgtum fecerunt, si amplius mutassent secundum malam consuetudinem eorum, nisi conservassent in omnibus christianitatem, &c.* Charta fundationis Monasterii S. Petri Generensis apud Marcam lib. 3. Hist. Benearn. c. 15. *Dedi enim ob hoc Raimundo Guilbermi de Benaco 4. suæ electionis equos, & meam loricam, cum Ingenuitate totius Benacensis honoris, qui mihi erat servitialis, &c.* Mox: *Cum Ingenuitate Basi & totius honoris ad eum pertinentis.* Vide *Mansus ingenuiles.*

¶ INGENUA HÆREDITAS, in Concilio Legionensi an. 1012. can. 9.

¶ INGENUALIS MANSUS. Vide in *Mansus.*

¶ INGENUILIS. Codex MS. Irminonis Abbat. Sangerman. fol. 72. col. 2. *Sunt ibi foci inter Ingenuiles & lidiles* CXXIIII. *qui solvunt de spelta modios* CXXIIII. *propter wactam. Solvunt de axiculo inter Ingenuorum & lidorum & servorum mansus* VI. (6000) DCCC. *de scindulis similiter.* Vide *Mansus ingenuiles.*

INGENUITAS, Immunitas, securitas. Tabularium Conchensis Abb. in Ruthenis ch. 503. an. 1180. *Hanc chartam donationis laudo & confirmo, & quidquid deinceps ab aliquo in terra mea ad ipsam beatæ Fidis salvitatem datum fuerit, ingenue concedo, dans securitatem semper & Ingenuitatem per totam terram meam, &c.*

INGENUARE, Manumittere, *Ingenuum* facere. Charta Hispanica æræ 1082. apud Antonium de *Yepez* in Chronico Ordinis S. Benedicti tom. 6. *Et cum servis istis ... foris illo majore, quem Ingenuamus.* Capitulare Caroli M. an. 808. *De his, qui fraudulenter se Ingenuare volunt, &c.* Vide *Ingenuum.* 1. [Morettus Antiq. Navarræ p. 567. *Consenserunt omnes Milites mei, ut Ingenuassem omnes illos Monasterios qui sunt in illa terra, ut non habeant super eos potestatem in aliqua servitute nec Comites nec potestates.*]

¶ 1. INGERARE, pro *Inaggerare*, in Statutis Mediolan. part. 2. c. 247.

¶ 2. INGERARE, INGERIÆ, Voces depravatæ ex *Geronticon*, Liber continens Vitas Patrum. Vide *Geronticon.*

¶ INGERSARE, *Gersa*, seu cerussa, infuscare, illinire. Vide *Gersa.*

¶ INGLANDARE, Glandibus alere. Anastasius in S. Hadriano PP. apud Murator. to. 3. pag. 188. col. 2. *Sed & porcos qui annue in casalibus fortas dictæ domocultæ Inglandati fuerint capita centum, exinde occidantur.* Vide *Glandis.*

¶ INGLANDULA, Inflatio glandularum gutturis seu tonsillarum. Vita B. Francisci Fabrian. to. 3. April. p. 989. *Patiens tantam inflationem quam Inglandulam vocant.*

¶ INGLARARE, INGLAREARE, Italis, Glarea seu arena substernere. Regimina Paduæ apud Murator. tom. 8. col. 461. *Hoc anno* (1275.)... *Inglareata fuit via, qua itur Vincentiam.* Memoriale Potestatum Regiens. ejusd. to. col. 1140. *Fluvius Redam sparsit... super stratam Inglaratam.* Et col. 1167. *Pro strata Inglaranda, qua itur Parmam.*

¶ INGLORIA, ἀδοξία, *Dedecus, ignobilitas*, in Supplemento Antiquarii.

¶ INGLORIATIO, Ead. notione, Dionysio Cartus.

¶ INGLUTUS, *Infimus.* Papias & Amalthea.

¶ INGOLINUS. Charta ann. circiter 1060. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 187. *Legavit quoque Comes Guillelmus supradicto sancto* (Nicolao Pictav.) *in morte sua pedagium quod uxor sua apud Mancearum tenebat, scilicet de Ingolinis, de decem solidis, duodecim denarios; de Volvau vero sex den. & 10. sol.*

¶ INGOMBERARE, Impedire, obsidere. Miracula S. Zitæ, to. 3. April. pag. 514. *Fuit Ingomberata & vexata a malis spiritibus.* Vide *Incumbrare* in *Cambri.*

¶ INGOTTATUS, Laborans arthritide, Ital. *Gotta*, Gallis *Goutte.* Miracula B. Henrici Baucen. to. 2. Junii p. 376. *In ancha sinistra Ingottatus & claudicabat.* Vide *Gutta* 3.

¶ INGRAMINARE, *In gramina erumpere*, apud Papiam. Hinc emenda Glossas Isid. *Ingraminat, in gramina rumpit.* Lege *erumpit.* Juhan. de Janua: *Ingraminare, Gramine implere.*

¶ INGRANARE, Molæ [illegible] rinæ infundere, Gall. *Engrener.* Charta an. [illegible]8. ex Chartulario S. Vandregesili to. 1. p. 806. *Si invenero aliquem molentem in dicto molendino, statim post ipsum sine aliqua contradictione potero bladum meum Ingranare & molere.* Vide *Tremua.* Faber in Thesauro ex fragmento Glossarii Anglic. *Ingranare* reddit *Grana in barreum imponere.*

INGRANATIS, Rosa, quæ pomi granati colorem refert, unde vocis *Incarnat*, apud nos etymon. Occurrit apud Michaelem Scotum de Physionomia c. 46. Locum vide in *Morellum.*

INGRANDINARE, [Instar *grandinis* crebris flagellorum ictibus cædere.] Vide *Grandes.*

¶ INGRANGIARE, In *grangia* seu horreo recondere. Charta ann. 1451. ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Habebunt de & super decimis dictis Religiosorum in hujusmodi parochia spectantibus, ubicunque Ingrangientur seu reponantur, summam 40. solid. Turon.* Rursum occurrit in Iodice MS. beneficiorum diœcesis Constant. fol. 40. Vide *Granea.*

INGRATES TAURI, Gall. *Engraissez*, Incrassati. Vide in *Taurus.*

INGRATINARE, Unguibus cutem carpere, *Egratigner.* Statutum an. 1204. apud Catellum in Comitibus Tolosanis p. 230. *Et quod aliquis vel aliqua non Ingratinent se in facie cum unguibus, nec capillos dilanient cum manibus, &c.*

¶ INGRATITUDO, Ira, indignatio, gratiæ & benevolentiæ amissio. Concordia Comitis Fuxensis cum matre sua an. 1313. apud Rymer to. 3. p. 419. *Idem Comes volens, sicut decet, ut dixit, dicta domina Margareta matri sua reverentiam exhibere, & eam toto posse & conatibus honorare, volens ejus Ingratitudinem incurrere, &c.* Litteræ Caroli IV. Imper. apud Ludewig. to. 6. p. 65. *Prout nostram diligens Ingratitudinem evitare.* Alias *Ingratitudo* vitium est ingrati animi. Vox hoc intellectu nimium nota. & utinam minus necessaria: quam tamen nullibi reperies apud Latinos. Vide Vossium de Vitiis sermonis.

¶ INGRATUITUS, Ingratus, molestus. Acta SS. Junii to. 4. p. 563. de S. Etheldreda:

Hanc Ingratuitam miser auxius actito vitam,
Ducens languores, stimulos, tormenta, labores.

¶ INGRAVANTER, Haud gravate, lubenter, apud Acher. to. 10. Spicil. p. 18. *Ingravate* dixit Ammianus non semel.

¶ 1. INGRAVARE, Insculpere, Gall. *Graver. Ciphum argenteum... deauratum & aymellatum & Ingravatum*, apud Rymer. to. 5. p. 48.

2. INGRAVARE, Impetere, postulare. Vide sis in *Gravare.*

¶ INGREDI, Inducere. Acta SS. Maii tom. 4. pag. 625. de B. Augustino Nuvello: *Licentia... Ingrediendi in eamdem civitatem Thermarum reliquias prætictas.*

INGREDICIUM, Ingressus. Vetus Charta ex Tabular. S Benigni Divion. apud Perardum p. 162. *Terris arabilibus, cultis & incultis, silvis, Ingrediciis, aquis, aquarum decursibus, &c.*

INGREMIARE, *Accipere, vel in gremium mittere.* Ugutio [& Jo. de Janua in *Gremium.*]

INGRESSA. Vide *Intrante.*

¶ INGRESSEA, Reditus annui ex aliqua re provenientes. Vide in *Exitus.*

INGRESSITUDO. Charta Johannis Episc. Cumani ann. 1541. apud Ughellum tom. 6. Italiæ sacr. p. 269. *Nobis reddatis... in secundo die Lunæ sacræ Quadragesimæ cœnam unam... sine omnium Ingressitudine.*

¶ INGRESSORA, terminatione Longobardica, pro *Ingressus.* Charta commutationis ann. 965. apud Murator. tom. 2. p. 421. *Has denique rebus ipsis supranominatis, vel commutatis, una cum accessionibus & Ingressoras earum... in integrum sibi unus alteri pars parti commutationis nomine tradiderunt.*

¶ 1. INGRESSUS, Reditus annui ex aliqua re provenientes, ut fructus prædii, &c. Vide in *Exitus.*

2. INGRESSUS, vox Fori, Anglis *Entré*, seu *Entree*, quæ usurpatur de eo, qui personaliter, vel per alium ejus mandato terram vel tenementum ingreditur, id est, ejus possessionem invadit. Contra hunc datur *Breve*, quod dicitur *de ingressu.* Rastallus.

¶ 1. INGROSSARE, Luculentius scribere, Gall. *Grossoier*: quod de forensibus instrumentis dici solet. Limborch. Sentent. Inquisit. Tolos. p. 183. *Ego Petrus de Claveriis publicus Tholosæ Notarius... scripsi & Ingrossavi.* Act. SS. Junii tom. 1. p. 266. de SS. Martyribus Sendomir. *Tenens in manu schedam certam.... & petens eamdem ad acta suscipi & Ingrossari.* Diploma Sigismundi Imp. ann. 1493. apud Ludewig. to. 5. p. 306. *Idcoque presens publicum instrumentum hujusmodi transumptum in se continens per cancellarium meum supra & infra scriptum fideliter Ingrossatum, &c.* Vide *Grossare* 1.

INGROSSATOR, Qui instrumenta forensia & contractus in membranis majori charactere exarat & redigit, Gall. *Grossoieur.* Unde, inquit Spelmannus, ævo Henrici VI. *Ingrossator magnæ rotulæ* appellatus fuit, qui hodie *Clericus Pipæ* est: & duplex *Ingrossator*, qui nunc *Pipæ Contrarotulator.*

¶ INGROXATOR, Ead. notione, in Laterculo Magistratuum Cremonensium, apud Murator. to. 7. col. 646.

¶ 2. INGROSSARE, *Facere ut omnes partes cohæreant,*

condensare, facere constitutum seu crassum. Goclenii Lexic. Philosophicum.

¶ INGROSSARI, Crassum fieri, inflari, tumescere. Vita S. Richardi, to. 1. April. p. 310. *Cœperunt igitur manus ejus dextra, necnon & tibia valido tumore Ingrossari.* Miracula sancti Eutropii, to. 5. April. pag. 740. *In tantum est Ingrossatus, quod nisi cum magna difficultate se poterat aliquantulum inclinare.* Vita S Gaudentii Mart. Conven. MS. è Bibl. Flusiac. cud. aan. *Incepit mare turbari & furibundo impetu Ingrossari.*

INGROSSATORES, Cowello lib. 4. tit. 28. §. ult. & Jurisconsultis Anglis, sunt monopolæ, qui ad annonam carius vendendam, quantum possunt, in suas manus congerunt: Gallis: *qui achetent en gros.* [Vide alio sensu in *Ingrossare* 1.]

¶ INGROXATOR. Vide in *Ingrossare* 1.

¶ INGRUENTIA, Irruptio, impetus, *Copia ingruens*, Barthio in Glossis ex Balderici Hist. Palæst. Concil. Pampilon. an. 1023. *Et nullus fortasse status vel honos maneret modo episcopalium sedium, nisi eus ab Ingruentia vastatorum, Regum bonorum & Principum relaxisset concilium. Ingruentia causarum & negotiorum pericula*, apud Schannattum Vindem. Litter. p. 157.

¶ INGUADIARE, Oppignerare, Gallis *Engager; Engaiges*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. *Inguadiare, Valde guadiare*, Johanni de Janua. *Inguadiare se alteri*, Se ei dedere pignoris loco, eique servire, in Legibus Caroli M. apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 98. col. 1. Vide *Vadium*.

¶ INGUAGIARE, INGUAGIMENTUM, Eadem notione. Chartular. S. Vincentii Cenoman. f. 197. *Normannus filius Bernardi Inguagiavit pro L. solidis Monachis S. Vincentii quidquid habebat in Ecclesia de Macheriis & in cimiterio & in decimis parochia. Hoc Inguagimentum habuerunt Monachi in tota vita Normanni.*

¶ INGUAZIATIO, Pignoris obligatio, Gallis *Engagement.* Charta an. 1082. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 254. *Goffredus filius Guinguanoi Inguaziavit Ulrico Monacho & ceteris Monachis S. Florentii ... quartam partem omnis villa IV. lib. den. à festivitate S. Michaelis usque ad novem annos tali pacto, ut singulis annis reddant ei Monachi dimidiam minam annona, ne ad usuram eis Inguaziatio illa reputetur.*

¶ INGUINARIA PESTIS, Qua inguen afficitur, in Chronico Monasterii Marienrod. apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 446. Vide *Inquinaria*.

INGUISSATUS. Glossæ veteres p. 324. *Irguissatus*, τεθραυσμένος. Aliud videtur ab *inquassatus*. Gloss. Gr. Lat. Ἀθραυστος, *Inquassatus*, *infractus*. Alibi: Ἀκεραιος, *Inquassatus*. Ἀσύντριπτος, *Inquassatus*. Vide Meursium in ἴσωσπτος [& Martinium in Lexicon.]

INHABILIS. Libellus precum Marcellini & Faustini pag. 29. *Maximus quoque de Neapoli Campania, quod esset Inhabilis stomacho, & corpore delicatiori, &c.*

¶ INHABILITARE, Inhabilem & incapacem declarare, Gall. *Declarer inhabile.* Arrestum Parlamenti ann. 1394. apud Menestrerium in Probat. Hist. Lugdun. p. 74. col. 2. *Stephanus de Guiryaco officio suo privaretur, & ad alia officia regalia in futurum obtinenda Inhabilitaretur.*

¶ INHABILITAS, INHABILITATIO, hac notione leguntur in Bullario Carmel. pag. 199. col. 2. & p. 243. col. 2.

¶ INHABITATOR, pro Habitator, in Litteris an. 1523. apud Ludewig. to. 5. p. 19.

INHÆREDITARE. S. Valerianus Cemeliensis Homil. 4. *Ita hæreditatem, cum soles unus Inhæreditare, frequenter videmus multos numero accrescente sufficere.*

¶ INHAVARI, Admisceri. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. MSS. *Inhavor*, προσμίγνυμαι.

INHERBARE, [Veneficis potionibus vitam vel mentem auferre.] Vide *Herba*.

¶ INHEREDARE, In possessionem mittere. Litteræ ann. 1326. ad calcem Hist. Lossensis pag. 33. *Ad eadem bona nobis & nostris successoribus investiro cognovestis & Inheredare.*

¶ INHEREDITARE, Eadem notione. Charta ann. 1292. apud Miræum to. 1. p. 442. *In quo nemore dictos Religiosos Inhereditavimus legitime ... adhibitis solemnitatibus, qua in hujusmodi Inhereditatione solent adhiberi.*

¶ INHEREMIS, *Arrogans*. Papias in MS. Bituric.

¶ INHERGIA, *Effectus*. Papias. Vide *Inergia*.

INHERMUS, Incultus. Vide *Eremus*.

¶ INHIBÆ. Vide *Inhibra*.

INHIBITOR, *Bedellus, qui & Angarius dicitur & exactor, quia nimis petendo & injuste auferendo inhibet homines: vel qui inhibet lites inter eos. Unde Josephus lib. 20. Jussit violentiarum Inhibitor, ut ad Imperatorem pergerent.* Hæc Ugutio. Gloss. vet. Barthii lib. 28. Advers. cap. *Inhibitores, Exactores.*

¶ INHIBITORIÆ LITTERÆ, Gall. *Lettres de Defense*, in Instrum. to. 3. Gall. Christ. col. 160.

¶ INHIBRÆ. Isidorus l. 12. Orig. c. 7. *Alites qua volatu ostendere futura videntur, quasi adversa sunt, Inhibæ dicuntur, quod Inhibeant, id est, vetent.* Festus habet: *Inebra aves, qua in auguriis aliquid fieri prohibent; & prorsus omnia Inebra appellantur, qua tardant vel morantur agentem.* Ab *Inhibere* factum *Inhiber, bra, brum.* Recta igitur orthographia legendum *Inhibra*, ut legit Hofmannus in voce *Aves.* Vide etiam Martinii Lexicon in *Inebra*.

¶ INHOC, INHOKA, Quædam terræ arabilis portio sepibus aut quovis alio modo clausa, septum, sepimentum, Gall. *Encles*, à Saxon Inȝe, campus, & Hnke, angulus. Charta ann. 1281. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. pag. 297. *Frater Walterus Prior Berncestria .... fieri fecit quoddam Inhoc in campo Waretabili... sub curia ejusdem Prioris .... per quod .... Abbas Osen. dicebat se de communi pastura ibidem disseisiri.* Quoniam vero in *Communis* detrimentum cedebant ejusmodi septa, prohibebantur omnino fieri, nisi domini accessisset consensus. Hæc, & quæ fuerit *Inhoka* conditio, colligere est ex Charta an. 1268. apud eumdem Kennett. in Glossar. ad hanc vocem: *Anno regni Regis Henrici filii Regis Johannis 52. ... cum dictus Johannes* (de Pratellis) *seminasset & Inhokam fecisset de quadam cultura qua vocatur Costowa sine voluntate dicti Abbatis & aliorum prænominatorum, & insuper in defensum posuisset communem pasturam totius Waretto, quam communam dictus Abbas & prænominati clamaverunt ex antiquo esse jus suum ... Dictus Johannes recognovit illam communam pasturam esse jus ipsius Abbatis & aliorum dominorum prænominatorum quotiens à dictis culturis bladum asportatum fuerit, & terra seminata non fuerit. Et obligavit se & heredes suos imperpetuum per fidem & præsens scriptum quod nunquam de dicta pastura quicumque seminabit nec Inhokam faciet in præjudicium dicti Abbatis.*

¶ INHOERITARE. Litteræ an. 1380. apud Rymer. to. 7. p. 259. *Exercitus noster prædictus dictam villam* (Calesii) *melius & quietius poterit intrare, ac eadem, ad minus dampnum seu nocumentum vestri, & solda-*

soldariorum nostrorum ibidem, ac mercatorum & aliorum Inhabitantium in villa prædicta, recipi poteris & hospitari. Puto legendum esse *Inhabitantium.*

INHONESTARE, Ugutioni, *Valde honestare*, vel *potius diffamare, vituperare, ab honestate removere.* Posteriori notione usurpat Ovidius 4. Trist. ut & Alanus in Planctu Naturæ: *Vides enim qualiter homines originalis naturæ honestatem bestialibus illecebris Inhonesteat, &c.*

INHONESTAS, Dedecus, ἀτιμία. Anastasius Biblioth. in Hist. Eccles. p. 47. *Hos cum Inhonestate dimisit.* Theophanes, ἀτίμως. Utitur Tertullianus.

INHONESTIAS, ἀσχημοσύνη, in Gloss. Gr. Lat.

¶ INHONORABILIS, Minime honorabilis, Tertulliano adv. Marcionem lib. 3. c. 17.

INHONORARE, Idem quod *Dehonorare*, probro afficere, infamiæ notam infligere, ἀτιμάζειν. Decretum Tassilonis §. 17. *Et si quis signum, quod est sigillum, Inhonoraverit, vel hujuscemodi intimata minime impleverit, &c.* Fulbertus Epist. 99. *Contemnis Deum, Sanctos Inhonoras, res Ecclesiæ invadis & aufers.* Adde Epistol. 126. Innocentius III. PP. apud Catellum in Histor. Comit. Tolos. pag. 30. *Quamvis juste derogari valeat famæ tuæ, tibique adscribi vitium ingratitudinis in peccatum, si eum forsitan Inhonoras, qui te studuit honorare.* Utitur etiam Anastasius Bibl. in Histor. Eccl. pag. 169. præter Latinos Scriptores aliquot.

INHONORATIO, Probrum, ignominia, in Capitul. Caroli M. lib. 2. c. 13. 16. Concil. Dusiacense I. cap. 4. *Et obtinuit talem epistolam in meam contrarietatem & Inhonorationem.*

¶ INHONORATIO, Damnum. Capitulum Odonis Regis an. 888. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 291. *Res Ecclesiarum vestrarum .... sub integritate & immunitate absque aliqua Inhonoratione permanere concedam, quas modo juste & legaliter vestra retinent Ecclesiæ.*

INHONORIFICARE, in lege Aleman. tit. 5. §. 1. idem quod *Inhonorare.*

INHORMIS, pro *Innormis*, non semel apud Eddium Stephanum in Vita S. Wilfridi c. 18. 22.

INHUMANATIO, Christi *Incarnatio*, In Historia Miscell. ἐνανθρώπησις. Facundus Hermianensis l. 9. c. 3. de Theodoro: *Quis enim eum audiens condidisse libros de Incarnatione, aut, ut proprie hoc exprimam, minus quidem Latino, sed necessario verbo, sicut a Græcis dicitur, de Inhumanatione Filii Dei, duos eum putet filios Dei prædicasse? Nam qualiter Filium Dei, id est, Deum Verbum, non hominem quoque diceret Inhumanatum?* Flavianus Episcop. Constantinopolitanus, apud Liberatum Diaconum c. 11. *Ex duabus itaque naturis confitentes Christum post Incarnationem ex sancta Virgine & Inhumanatum, in una substantia, & in una persona &c.* Vide [Diurnum Rom. pag. 28. &] Notas Sirmondi ad Facundum.

INHUMANICARE, in Glossis MSS. apud Barthium lib. 28. Advers. c. 29. & Vossium exponitor *vim inferre*: credo rescribendum *Inhumanitare*, ab *Inhumanitas*, quasi inhumane agere. Gloss. Gr. Lat. ἀπανθρωπία, *Inhumanitas, Inclementia.*

¶ INICLARIS, ἀτράκτος, *Fusus, colus*, in Supplem. Antiquarii. Suspicatur Martinius ab *in, neo*, & *colus* dictam vocem, quasi *Innicolaris*, vel *Incularis*, in quem ineunt fila.

¶ INIDONEITAS, Imperitia, Inscitia, Gall. *Incapacité.* Hist. Afflegemiensis apud Acher. tom. 10. Spicil p. 620. *Gislebertus Marselarius communibus monachorum suffragiis* (Abbas electus est,) *sed ipse palam Inidoneitatem adferens, &c.*

INJECTA. Constitut. Siculæ lib. 1. tit. 51. de Judicibus: *Et si à litigantibus aut impetrantibus esculenta & poculenta, seu Injectas, aut deductionem recepisse, vel promissiones de eis admisisse probentur, spoliati honoris cingulo ... quadruplum curiæ nostræ componant.*

INJECTIO, apud Julianum Antecessorem Nov. 124. c. 8. in Græca edit. ἐπιβολὴ, qua voce usum Procopium in Hist. arcana, observatum jam olim à Pithœo: de cujus origine multa congessit Nicolaus Alamannus p. 100. 1. edit. Impositio scilicet facta & inventa à Justiniano, quam pro iis, qui, peste vel fame tunc grassante, perierant, exsolvere tenebantur superstites.

¶ INJENUUS, pro Ingenuus, in Probat. novæ Hist. Occitanæ col. 101. Vide *Ingenui.*

¶ INIFENS, *Dicens*, apud Papiam.

¶ INIGERE PECUS, *Agere, id est minare*, apud Festum. Jo. de Janua: *Inigere, Pecus à pastu in tectum agere; abigere vero est pecus à tecto in pascua agere.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Inigere, Amener comme bestes de pasture. Oves Iniguntur in stabula*, apud Varronem lib. 2. de Re Rust. c. 2. Rursum utitur lib. 1. c. 2. & lib. 3. c. 22.

INIMICABILITER, Hostiliter. Epist. 17. ex Tegernsensib. *Dominus Dieno Comes Inimicabiliter persequitur nos.*

¶ INIMICALIS, Adversarius, contrarius. Sidonius lib. 1. Epist. 3. *Qui in eum licet stimulis Inimicalibus excitemur, sc ... amicalibus deputantur.*

INIMICARI, Inimicus fieri. Wippo de Vita Chuonradi Salici p. 434. *Fridericus Dux Lotharingorum ... Imperatori Inimicandi morte propria præventus est.* Hugo Flaviniacensis in Chron. p. 244. *Insuper prohibuit sub anathemate, ut fratribus ipsis pro hac causa Inimicaret.* Adde p. 261. Occurrit apud alios.

¶ INIMICIALITER, ut *Inimicabiliter.* Chron. Dominici de Gravina apud Morator. to. 12. col. 615. *Si vero nos impedire volueris ad hoc, scitote firmiter quod cum stipendiariis nostris Inimicialiter resistemus.*

INIMICITIÆ. *Inimicitias propinquorum occisi pati*, in Lege Saxon. tit. 2. §. 4. Conventus Ticinensis an. 850. c. 3. *Nullatis, qui eum occidit, damnatione mulctetur, neque ullas Inimicitias à parentibus, aut ullam persecutionem ab ullo ejus amico vel propinquo sustineat.* Vide *Faida.*

¶ INIMICITIARE, Inimicitias gerere. Chronic. Valciodor. apud Acher. Spicil. to. 7. pag. 556. *Hasteriensibus in his periculis animarum suarum Inimicitiatus, multum obfuit.*

INIMICUS. Diabolus, hostis generis humani. Arnobius Junior in Psalmum 78. *Tunc efficimus in derisu omnibus dæmonis, qui ideo vicini nostri & inimici dicuntur, quia nec uno quidem puncto ab inimicitiis juxta nos positi non recedunt.* Ita appellatur passim à Patribus, à Rabano lib. 2. de Instit. Cleric. c. 55. Jona in Vita S. Eustasii Abb. Luxov. n. 11. Simeone Dunelm. lib. 2. de Dunelmensi Eccl. cap. 7. &c. Epitaphium Bertæ Comitissæ, Marchionis Adalberti uxoris, in Eccl. Lucensi:

Permansit felix, seclo dum vixit in isto,
Non Inimicus eam vincere prævaluit,

[Joannes Xiphilinus in 3. jejunii hebdomadam: Τὸ δὲ Σατὰν ὄνομα, τὸν ἀντικείμενον σημαίνει.]

Vide Didymum Alexand. contra Manich. p. 24.

¶ ININITIATUS, Absque initio Claud. Mamertus c. 23. *Deus immotus & Ininitiatus substantia sua.*

¶ INIQUIETARE, pro Inquietare. *Nullatenus Iniquietent, impediant & perturbent*, in Litteris ann. 1357. to. 3. Ordinat. Reg. pag. 191.

INIQUUS, Diabolus. Commodianus instruct. 62.
Vicimus Iniquum, quo maucute vincere nolunt.
Epitaphium Longobardicum in Monasterio S. Petri Beneventano:
Suscepit velum sacrum, quo vicit Iniquum,
Nam victrix domi utitur athereis.
Vide *Malus*.

INIQUUS MORBUS, Sacer ignis, erpeta Historia Translationis S. Guthlaci n. 6. *Erat enim morbus, quem dicunt homines Iniquum, ex re nomen vindicans, quia nec humanus, nec ab hominibus curari consuevit.*

¶ INISIUM, male pro *Jussum*: quod vide.

INITIAMENTUM, *Arcanum*, μυστήριον, in Gloss. Gr. Lat. Infra: μυστηριασμός, *Initiatio*.

INITIARE, Incipere. Vita MS. S. Arnulphi Episc. Turon. *Cumque quadam vice, Domine labia mea aperies, Initiaret, &c.* Gloss. Gr. Lat. ἄρχομαι, *Capio, Initio, incboo, &c.* Anastasius Bibl. in Pelagio PP. *Eodem tempore Initiata est basilica Apostolorum Philippi & Jacobi, qua, dum Initiarentur fabricari, mortuus est.* Idem in Hadriano p. 110. *Basilica itaque Apostolorum in via lata porticus in circuitu renovavit, quas antea Initiaverat ejus prædecessor domnus Paulus Papa, & non expleverat.* Glossæ MSS. ad Canones Concil. *Fundere, Initiare.* Nostris, *Fonder un Monastere*, vel *fundum* dare, vel *fundamenta* jacere. *Initiare item*, in leg. 11. Cod. Qui dare tut. vel curat. possunt Chronicon Montis-Serenian. 1192. *Ut petenti vinum daret præcepit. Quo respondente se vinum non habere, nisi uno vase, quod nondum esset Initiatum, ille nihilominus ut daret, cum instantia præcepit.* Vide an. 1213. Vitam S. Henrici Imper. c. 7. & Vitam S. Adalberti Episc. Pragensis n. 25. Ado Viennensis in Chron. de Carolo M. *Orandi gratia Romam post aliquot annos ingressus, ab Adriano Pontifice filius ejus Pippinus ex sacro fonte excipitur, atque duo filii ejus Reges Initiati sunt.* Vide Eginhardi Annales an. 781. S. Columbanum instruct. 1. 2. &c. [Jo. de Janua: *Initiari, Inchoare, consecrare, sanctificare, introducere, sacrificare.* Melius *Initiare*.]

INITIARE MESSES *alterius malis artibus*, in Lege Bajwar. tit. 12. §. 8. Capitula ad legem Alemannor. c. 28. *Si quis messem alienam inchoat .... sol. componat ... de Initiata messe proferat, 3. sol. solvat.*

INITIARIUM. Glossæ Isidori: *Spargana, Initiarium, infantia.*

¶ INITIATIO. Vide *Initiamentum*.

¶ INITIATOR, Auctor, qui incipit. Bernardus Thesaurarius de acquisitione T. S. cap. 7. apud Murator. to. 7. col. 670. *Excepta populorum numerosa caterva, qua Petrum Eremitam sequebatur hujus sancti propositi Initiatorem mirabilem.* Laur. in Amalthea: *Initiator, Episcopi vicarius, suffraganeus.*

¶ INITIATRIX, Quæ est initium & origo. Radbertus de Fide c. 1. apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 2. col. 3. *Quærendum prius quid sit cæterarum omnium virtutum Initiatrix fides.*

¶ INJUDICARE. Vide *Judicare*.

¶ INIUM, pro Æneum. Vide in *Cocina*.

¶ INJUNCTIO, Jussum, imperium, Practicis nostris *Injonction*. Concil. Emerit. inter Hispanica to. 2. p. 628. *Ut nulli Presbytero vel Diacono sine voluntate Episcopi sui licentia sit sæculares peragere caussas aut Injunctiones expedire publicas.*

INJURIARE, Convitiari, injuriam inferre. Nostris, *Injurier*. Petrus Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 58. *Cœpit Monachos deturpando Injuriare, multis & variis opprobriis dehonestare.* Utitur etiam Cæsarius Heisterb. lib. 6. cap. 5. [Lex Bajwar. tit. 8. §. 1. Carolus M. lib. 5. Capitul. c. 336. lib. 7. c. 333. & 443. Herardus Archiep. Turon. c. 138. & alii. *Injuriari* eadem notione dixerunt Seneca de Constant. c. 9. & Tertull. adv. Gnosticos c. 6.]

¶ INJURIATOR, Qui facit injustitiam, damnum, in Charta ann. 1242. apud Marten. to. 1. Anecdot. col. 1022. in altera an. 1247. apud Miræum to. 1. p. 203. col. 2. in alia an. 1327. to. 2. Hist. Dalphin. p. 213. col. 2. & alibi.

INJURIETAS. Utitur Lactantius lib. de Mortib. persec. num. 23.

INJUSTITIUM, ἀδικία, in vett. Gloss. p. 324.

¶ INIVUM, *Injuriam, contrarium.* Gloss. Isid. Lege *Iniquum* & vide *Contrarius* 2.

¶ INIVUS, Qui *init* cum animalibus. Vide *Dusii*.

¶ INJUX, *Bos nondum jugo junctus*. Gloss. Isid. Festus habet, *Injuges boves, &c.* Jo. de Janua, *Injunx*.

INLAGARE, Legi restituere, *exlegem* legis patrocinio restituere, cui opponitur *utlagare*, & *exlagare*, extra legem ponere, *bannire*. Annales Waverlienses à Spelmanno laudati an. 1074. *Edgarus puer venienis ad eum a Scotia, & Rex eum Inlagavit, & omnes homines suos.* Bracton. l. 3. Tract. 2. cap. 14. §. 1. *Quisquis fuerit utlagatus ... non erit ei tutum quod compareat, antequam fuerit de gratia principis Inlagatus, Rex enim poterit de gratia sua Inlegare, & recipere eum ad pacem suam, extra quam prius positus fuit, & reponere eum in legem.* Et §. 13. *Si fuerit Inlagatus & ad pacem Domini Regis restitutus.* Vide ibi plura de *Inlagatis*, & §§. seqq. & c. 11. n. 5. & in Fleta l. 1. c. 28. §. 7. 14. V. *Laga*.

INLAGARIA, Idem quod *Inlegatio*, actus *inlagandi*, apud eumdem Bractonum lib. 3. Tract. 2. c. 14. §. 13. 14. &c.

INLAND, INLANDA, INLANDUM, Terra dominica, ex Saxon. inlanð, i. *Terra interior*, ad discrimen terræ, quæ colonis & tenentibus concedebatur, quæ utlanð dicitur, i. *Terra exterior*, hodie *Tenementalis*. Chirographus Withlasii Regis Merciorum ann. 833. apud Ingulfum: *4. bovatas terra de Inlando, & 10. bovatas in servitio.* Domesdei: *Robertus tenet de Episcopo de Inland 2. hidas.* Charta Patricii Comitis Sarisberiensis to. 2. Monastici Angl. pag. 207. *Apud Eston Ecclesiam ejusdem villa cum omnibus ad ipsam pertinentibus, & 50. acras, quas Willelmus de Estona præfata Ecclesia de Bradenstok dedit de Inlanda sua, consensu Osberti filii sui, cum tribus mansuris, &c.* Charta alia apud Somnerum in tractatu de Gavelkind p. 190. *Pro se & omnibus aliis tenentibus de Inland, &c.* [Vide Kennettum in Glossario ad calcem Antiq. Ambrosden.]

¶ INLATERARE, Ad latus esse. Dicitur de locis contiguis & collateralibus, in Charta ann. 997. Marcæ Hispan. col. 913. in altera ann. 998. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. & in Chartulario Aptensi fol. 57. cujus locus exstat in *Confortare*.

INLATIO, in Missali Mosarabico, dicitur *Præfatio* in Missa, forte ob *donorum Inlationem*, seu hostiæ oblationem: προσφορά Græcis.

¶ INLATUM, εἰσφορά, in Glossis Lat. Gr. Sangerm. Pensum, tributum. Vide *Illatio* 2.

INLAUGHE, Inlagatus, qui *sub lege est, scilicet in franco plegio, sive decenna*, inquit Bracton. l. 3. Tr. 2. cap. 10. §. 5. cui opponitur *Laughelesman*, qui extra legem est, seu *exlex*. Vide *Inlagare*.

¶ INLECEBRARE. Suppl. Antiquarii: *Inlecebro*, ἐνεδρεύω, *Insidior*. Vide *Illecebrare*.

¶ INLEGALIS. Vide *Illegalis*.

INLEGIARE, Eadem notione ac *Inlagare*. Leges Kanuti Reg. §. 2. *Et per hoc se Inlegiet ad emendan-*

dum. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 11. *Sunt alia quadam placita Christianitatis, in quibus Rex partem habet hoc modo. Si Rex patiatur, ut qui in Ecclesia fecerit homicidium, ad emendationem veniat, primo Episcopo & Regi pretium nativitatis sua reddat, & ita se Inlegiat, deinde componat de pace Ecclesia 5. lib. &c.* Et c. 53. *Nullus a domino suo implegiatus vel Inlegiatus, vel injuste dissaisiatus ab eodem implacitetur ante legitimam restitutionem.* Nostris vero *Enlegier*, fuit in legem, seu in jus quempiam mittere. Le Roman *de Garin* MS.

Es a dit Bue, Vous i avez mentit,
Com felon traitor anemis,
Conques me fretes sa parole mesdist,
Com traitor vos Enliege deis,
Fins qui soit vestres ne soluel à declin,
Vos en feras l'ame del cors partir.

ILLEGIATUS, in iisdem Legibus Henrici I. Regis Angliæ cap. 5.

¶ INLETHALES, *Immortales*, in Glossis Isid.

INLEVITAS, pro *Ponderositas*, seu *gravitas*, occurrit apud Paulum Berodriedensem in Vita B. Herlucæ Virg. n. 50.

INLEX, ἄνομος, in Gloss. Gr. Lat. [Vide *Illegalis.*]

INLICITATIO. Decretum Episcoporum ad S. Radegundis Epistolam an. 567. *Et ideo si, quod avertat Deus, aliqua insana mentis Inlicitatione succensa, ad tanti opprobrii maculam præcipitare suam voluerit disciplinam, gloriam, & coronam, ut, &c.*

INLICITER, Contra fas ac jus, in Codice Carolino Epist. 74.

¶ INLICITO, παρανόμως, *Illicite.* Suppl. Antiq.

¶ INLICTUM, συσκευή, *Apparatus.* Idem Suppl.

INLIGARE. Gregorius lib. 9. cap. 20. *Inter præfatos Reges pura & simplex est in Dei nomine concordia Inligata,* i. pacto firmata, sacramento sancita *& ligata.*

¶ INLIQUIRI, Irrorare, liquide illabi. Symmachus lib. 1. Epist. 33. *Cum fiunt atque illis de cælo nihil Inliquitur.* Alii legunt *Illiquitur.*

¶ INLOCALITER, Locum non occupando. Epist. Liciani Episc. ad Epiphanium Diaconum inter Concilia Hispan. to. 2. p. 431. *Sed quia* (anima) *corpus non est, omnia loca Inlocaliter continet.*

INLOQUIUM, pro Alloquium. Gesta Episcoporum Turon. an. 911. *Dulcibus legatorum lenitus Inloquiis.*

INLUMINARE. Gloss. Lat. MS. Regium. *Afflata, Inspirata, Inluminata.*

¶ INLUSTER, pro Illustris, passim occurrit. Vide *Illustres.*

¶ INLUTIBARBUS. Vide *Illutibardus.*

¶ INMAGINATUS. Vide *Imaginatus.*

INMAGISTRATUS, *In honore positus*, in Glossario MS. Reg. cod. 1013.

INMAJORARE. Vide *Immajorare.*

¶ INMENDARE. Papias in MS. Eccl. Bituric. *Inmendat, Depravat.*

¶ INMITRIATUS, Mitra redimitus, ad summum pontificatum evectus. Otto Morena de Rebus Laudens. apud Murator. to. 6. col. 1057. *Dominum PP. Victorem . . . consensu & desiderio Dei fuisse Inmitriatum.*

¶ INMOENE, *Improbum, culpandum, vel munere liberatum.* Papias in MS. Bituric. An legendum *Immune*, quod liberum significat atque etiam otiosum. Improbi & culpandi esse solent otiosi.

INNAMUM, pro *Namum*, *Namium*, Pignus. Charta exarata sub Henrico III. Rege Angliæ apud Spelman. *Innama non capiantur nisi per communem assensum.* Vide *Namium.*

¶ INNASCIBILIS, Qui nasci non potest. Concil. Tolet. I. *Si quis dixerit Christum Innascibilem esse, anathema sit.*

INNATURALITAS, quasi *Naturæ ac civilitatis* defectus. Henr. de Knygthon in Edw. III. p. 2570. *Et ibidem Imperator coram omni populo congregato, ostendit & notificavit omnibus Innaturalitatem, & inobedientiam, ac improbitatem, quam Rex Franciæ ei fecerat, & ibidem Regem Franciæ diffidabat, &c.*

INNATUS, Proprius, Genuinus. Gloss. Lat. Gr. *Innatus*, ἐγγενικός. *Innatus servus*, id est, *vernaculus*, in Speculo Saxonico lib. 2. art. 9. 42. 58. lib. 3. art. 32. §. 2. qui aliis *nativus* & *originarius* appellatur. *Innatum idioma* lib. 3. art. 71. §. 1. *Innati ministeriales*, in Wichbild Magdeburg. art. 13. & in Jure feudali Saxonum cap. 3n. art. n. *Innata hereditas*, in Wichbild art. 69.

¶ INNEGALITER, Inæqualiter, apud Ratherium to. 2. Spicil. Acher. pag. nn8.

¶ INNEMILUS, Mulus *sagmarius*, seu sarcinarius. Vide in *Azemila.*

¶ INNERVUM, *Incatenatum*, Papiæ in MS. Bituric. quasi in nervo positum.

¶ INNEXIO. Concil. Tolet. XI. tom. 2. Concil. Hisp. pag. 666. *Solet enim plus timeri quod singulariter pollicetur, quam quod generali Innexione concluditur.* Repositus ad marginem *Sponsione.*

INNIHILARI, pro *Annihilari*, Ad nihilum reduci. Epitaphium apud Metellum in Quirinalibus:

Vivus pollebam faciens quacunque volebam,
Innihilor sub humo; sic erit omnis homo.

¶ INNINGE. Vide *Innunge.*

¶ INNIRE, *Acute sonare*, apud Papiam in MS. Bituric. Puto esse pro *Hinnire*, ut ibidem *Innitus* habetur pro *Hinnitus.*

¶ INNITARI, pro Inniti, fulciri. Vide *Copare.*

INNOCENS, Stolidus, rusticus, quomodo vulgo *Innocent* dicimus. S. Hieronymus in Apologia ad Pammachium cap. 4. de S. Paulo: *Videbitis eum in testimoniis, quæ sumit de veteri Testamento, quam artifex, quam prudens, quam dissimulator sit ejus, quod agit. Videntur quidem verba simplicia, & quasi Innocentis hominis ac rusticani, qui nec facere, nec declinare novit insidias; sed quocunque respexeris, fulmina sunt, &c.* Idem lib. n. in Ruffinum c. 1. *Verum hæc possunt quasi simplicis hominis excusari, & cum eruditos non subterfugiant, apud indoctos præferre Innocentiæ similitudinem.*

¶ INNOCENS CHORI, Puer chori minister. Bulla Innocentii VIII. PP. an. 1484. in Continuatione Bullarii Rom. p. 290. col. 1. *Intonetur prima antiphona Matutinarum per primum clericulum & Innocentem chori intabulatum ad primum responsorium, & prima antiphona de Laudibus per secundum.*

¶ INNODARE, Innectere, vincire, ligare. *Vinculis anathematis Innodare*, passim in Chartis.

¶ INNODATUS, Eadem notione sæpius. Supplem. Antiquarii: *Innodatus*, δέσμιος, *vinctus.* Sed pro Ornatus, indutus, accipitur in Vita S. Francisci de Paula, tom. 1. April. pag. 1n0. *Præterea dicit à nonnullis accepisse præfatum de Paula, cum paternas domos dereliquisset, ab eo tempore nunquam lineis pannis Innodatum fuisse, sed vestitum grosso ac rudi panno.*

INNONIA, Clausum, *Inclausura*, fundus sepimento conclusus, à Saxon. innan, *Intus*: unde viscera & interanea innoð dicta. Charta vetus apud Spelm. *Sciatis, me concessisse . . . totum illud messuagium in Barton Beneich . . . & unum crofium, & duas Innonias aut inclausuras, vocatas inholmes, eidem messuagio adjacentes.*

INNORMARE, Ad *normam* reducere. Amalarius lib. 4. c. 48. apud Mabillonium to. 2. Analect. *Itemque regula ejusdem annulatores Innormans ad normam Apostolicum, &c.* Chronicon Mauriniacense lib. 3. *Abbate, qui illis praerat, ab ipsis deposito, transtulerunt dominum Macarium ad illius statumjuxta Cluniaci consuetudinem viriliter Innormandum.* Tabularium S. Petri Carnotensis: *Post obitum clarissimi Regenfridi Præsulis, qui hunc locum in sancta religione studuit Innormare, &c.* Charta Raimbaldi Archiepisc. Arelatensis in Tabul. ejusdem Eccl. *Primordium religionis propemodum nunc ab hoc fonte Apostoli Trophimi patris nostri cum reperirent totam irrigasse Galliam, in antiquatiis, non modica gravabar mentis inquietudine, utpote qui nullum videbam ad præfatum fontem Innormandum accedere, &c.* [Occurrit apud Guibertum lib. 1. de Vita sua cap. 8. Bosquetum Hist. Eccl. Gall. part. 2. pag. 58. in Instrum. Gall. Christ. to. 1. pag. 44. col. 1. in Actis SS. Junii to. 5. pag. 541. &c.]

INNORMIS & Inormis, Enormis, immensus, *sine norma.* Vetus edictum apud Gruterum 647. 7. *Interdicentes, ne Inormia illa indebitaque præstentur.* Facundus Hermianensis lib. 6. cap. 5. *Legat Innormem librum, non solum contumeliis, sed ipsa quoque repetita contumeliarum recapitulatione nimis horribilem, &c.* Althelmus de Laude virginum:

Et facinus scelerum superans explodat Inorme.

Occurrit præterea cap. 17. 33. Versus in Adelelmum in libro Epistolarum S. Bonifacii Moguntini, Ep. 69.

Elementa Inormia,
Atque facta informia,
Quassantur sub æthereà
Convexa cæli camera.

Volumen Inorme, in Vita S. Licinii Episcopi Andegav. n. 3. *Enorme* n. 32. Adde [Concilia Tolet. XVI. & XVII. inter Hispan. to. a. pag. 235. & 757.] Vitam S. Vunebaldi Abb. Heidenhemensis c. 3. & Epistolam Honorii III. PP. apud Ughellum to. 1. Italiæ sac. pag 818.

Inormitas. Arnobius Junior in conflictu cum Serapione lib. 1. *Si ergo mille lapides pretiosi uno dies lumine Inormitatem sui splendoris ostendunt, &c.* Ita Cod. MS. pro quo, *ornatum* perperam restituit Editor. Gregorius Turon. in Vita S. Aridii: *Innormitas erupit pluviæ.* Occurrit etiam in leg. 30. Cod. Th. de Cursu publ.

Inormiter. Versus in Adelelmum:

Tam sanctorum reliquias
Nonnullorum eximias
Advehebant Inormiter.

Ibidem:

Quaque fari sublimiter
Odis hujus Inormiter,
Surgens nempe prolixitas
Refragat atque vastitas.

Innormiter, apud Eddium Stephanum in Vita S. Wilfridi cap. 30.

¶INNOTALGIUM, *Oculorum humor*, in Glossis Sangerman. MSS. n. 501. ab *ἰνὸς*, Pupilla oculi, & ἄλγος, Dolor. Papias habet *Inotalgium.*

INNOTESCERE, Significare, notum facere, notione activa. Sanctus Augustinus Epist. 109. *Ne forte possit secretius correpta Innotescere cæteris.* Agobardus de Insolentia Judæor. *Innotescens vobis, quæ tacere perniciosum est.* Utitur & in Epist. de Baptismo Judæor. mancip. Vita S. Sulpitii Pii Episc. Bituric. n. 4. *Pontificem adduxit, & Innotuit causam.* Vita S. Deicoli n. 45. *Imperatorem adiit, & de quo agebatur, Innotuit.* Theophanes: δι' ἧς ἐδήλωσε τὴν ἐκβολήν. Anastas. *Per quam Innotuit ejectionem Arrii.* Utuntur passim Scriptores: Liberatus Diacon. cap. 11. Isidorus Hispal. in Epist. ad Massonum Episcop. Marculfus lib. 1. form. 36. & alii.

INNOVATURA, Innovatio census, tributi. Gregorius Turon. lib. 9. c. 30. *Childebertus vero Rex descriptores in Pictavos . . . jussit abire, ut . . . scilicet populus censum, quem tempore patris reddiderat, facta ratione Innovaturæ, reddere deberet.*

¶INNOX, ἀβλαβής, in Glossis Lat. Gr. Innoxios. Isid. Orig. lib. 10. *Innox, Quod non noceat. Innocuus, cui nocitum non sit; sed apud veteres utrunque indifferens est.*

Innoxiare, Innocentem reddere, noxa & culpa liberare, purgare. Leges Ethelredi cap. 10. apud Bromptonum: *Si quis furem Innoxiare velit, unum dretum in vadio ponat, . . . & adeat triplex ordalium.*

Innoxare, in Legibus Henrici cap. 92. *Si parentes non habeat, qui eum Innoxare velint.* At c. 64. *Innoxiare* habetur.

INNUBÆ, ἄγαμοι, Virgines Deo dicatæ. Charta Caroli M. apud Browerum lib. 3. Antiq. Fuld. cap. 16. *Ipsaque non multo post tempus ad Innubas in loco Biscofesheim se contulit: quem locum B. Lieba quondam bene & religiose rexerat.* S. Hieronymus lib. 1. adversus Jovinianum c. 7. *Non omnis Innupta & virgo est, quamquam ob elegantiam dictionis potuerit (S. Paulus) id ipsum altero verbo repetere, Mulier Innupta & virgo, vel certe definire voluisse, quid esset Innupta, id est, virgo: ne & meretrices putemus Innuptas, nulli certe matrimonio copulatas.*

INNUMEROSITAS, Multitudo innumera: occurrit in Præfat. ad Synodos Hibern.

¶INNUMEROSUS, Innumerabilis, innumerus, in Actis SS. April. tom. 3. pag. 105. & in Vita S. Edmundi Cantuar. cap. 34.

¶INNUNGE, vox Germanica, Collegium quorumvis opificum, privilegia et collegio indulta, & tributa à collegis diversis ex causis solvenda. Diploma Wichmanni Archiepisc. Magdeburg. apud Ludewig. to. 2. pag. 389. *Cum enim jus & distinctio quæ inter eos est, eos* (sutores) *qui eo jure participare non debeant, ita excludat, quod opus operatum alienigenæ infra jus communis fori vendere non debeant, constituimus ne alienigenæ opus suum operatum ad forum non deferant nisi cum eorum omnium voluntate, qui juri illo quod Innunge appellatur, participes existunt.* Diploma Henrici Episc. Havelberg. an. 1248. apud eumd. Ludewig. to. 8. pag. 270. *Insuper tertiam partem quæstus, qui vocatur Innunge, quæ jure principali ad nos pertinebat, libere laxavimus, ita tamen, ut de hac portione & aliis oppidi proventibus, honestati & utilitati oppidi amplius intendatur.* Aliud an. 1275. ibid. pag. 274. *Secundo ipsis* (Witstockiensibus) *dedimus quamdam libertatem, quæ vulgo dicitur Innunge, ut exinde emendet civitatis munitiones, & comparent quæ videntur civitatis ad commodum pervenire: magistri quoque omnium officiorum Innunge vocabunt unum aut duos de Consulibus civitatis & eorum mediante consilio statuent quicquid in eorum Innunge fuerit statuendum, in summa addentes, quod quicquid de omnibus supradictis Innunge pro eorum introitu obtinendo, sive pro gratia vel pro vadimonio delinquentium datum fuerit, ipsi Innunge medietatem ipsius ad usus suos reponant & reliquam medietatem tollant magistri officiorum & præsentent ad usus civitatis Consulibus civitatis.*

INNUPTUS, ἄγαμος, in Gloss. Lat. Gr. Gloss. Gr.

Lat. ἄγαμος ἀνὴρ, *Calebs*. Occurrit in Capitularibus Caroli M. lib. 6. cap. 206.

¶ INOBAUDIENTIA, INOBEDIENTIA. Priori voce usus est Tertull. lib 4. adv. Marciunem cap. 17. posteriori vero S. Hierunymus, Quæst. Hebr. in 2. Reg. 1. Salvianus lib. 1. de Gubern. Dei & l. 4. contra Avaritiam, Concil. Tulet. IV. &c.

¶ INOBAUDIRE, Non obedire, Tertulliano adv. Marcionem lib. 3. cap. 16. *Inobedire*, S. Ambrosio Serm. 1. Epiphaniæ; *Inobediens*, Interpreti Vulgatæ Deuter. 8. 20. & Tit. 1. 10.

¶ INOBEDIENTER, apud S. Augustinum lib. 14. de Civit. Dei cap. 17.

¶ INOBLIGARE, Obligare, obligatum seu captivum retinere. Vita S. Joannis Gualberti, to. 3. Julii pag. 352. *Illoque in sua obstinatione, diabolo Inobligante, persistente, B. Joannes præcepit ei, &c.*

¶ INOBSECRABILIS, Qui obsecrationibus seu precibus non movetur. *Inobsecrabilis asperitas*, in Epistola S. Paciani ad Sympronianum tu. 2. Concil. Hispan pag 81.

¶ INOFFICIALITAS, Absentia ab Officiis divinis. Vide in *Officiare*.

INOFFICIARE, [Divina officia peragere, interdum negligere.] Vide *Officiare*.

¶ INNOFICIOSITAS, Quod obstare posset & officere. Contractus matrimonii an. 1369. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 352. lin. 1. *Et renunciaverunt dictæ partes ... exceptioni doli mali, fraudis, læsionis, erroris, deceptionis & privilegio fori, & actioni in factum, & juri per quod deceptis contrahentibus & non decipientibus subvenitur, & omnibus juribus & legibus & tractantibus de matrimoniis, sponsalibus & contractibus hujusmodi in toto vel in parte fore revocandis, seu annullandis, propter sui immensitatem, vel Inofficiositatem, aut propter aliquam carentiam debitæ juris solemnitatis, vel aliam quamlibet causam, &c.* Alia notione legitur in *Officiare*.

¶ INOFFICIOSUM TESTAMENTUM, Isidoro lib. 4. cap. 24. *est quod frustra liberis exhæredatis, sine officio naturalis pietatis in extraneas personas redactum est.* De his testamentis non semel Jurisconsulti.

INOLA, *Corrigia libri*, Papiæ.

INOLEARE, Oleo, seu charismate perfundere. Ordo ad ordinandam Reginam ex Pontificali MS. Ecclesiæ Senonensis: *Tunc Inoleato capite illius ab Archiepiscopo, dicat idem Pontifex, In nomine ... prosit tibi hæc unctio olei in honorem & confirmationem æternam.* Sic etiam nostri dicunt *Enhuiler*, pro Extremam unctionem conferre.

INOLETIVUS, [Qui nondum adolevit.] In Hodœporico Willibaldi num. 8. Richardus pater, rogatus à filio Willibaldo, ut peregrinationem transmarinam susciperet, excusat *conjugis & liberorum Inoletivorum parvitatem & fragilitatem, illos orbare, & alienis relinquere inhonestum & crudele esse.* Ubi Gretzerus, hunc locum laudans, ait, *Inoletivos liberos* esse, quos Germani *Unerzogne kinder vocant.*

¶ INOLETUS, Eadem notione, in laudato S. Willibaldi Hodœporico, seu Vita n. 4. *Sed omnipotens Deus mundi fabricator, cæli terræque limator, servum suum infantem* (tres annos natum) *& adhuc Inoletum, exilibusque membrorum compagibus tenerum, hominibusque incertum* (f. insertum) *de corporis ergastulo adhuc educere nolebat.*

¶ INOLITUS, Johanni de Janna, *Insuetus, innatus, naturalis; unde Inolita bonitate, i. insueta & innata.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Inolitus. Accoutumés, naturels.*

¶ INOMELLUM, Vinum mellitum. Vide *Oenomelum*.

INOPERARE, Operam locare, facere. Polyptychus S. Remigii Remensis: *In tertio anno faciunt captim dies 15. ipsum carrucant, & Inoperant.*

INOPERATIO, ponitur inter legitimas excusationes, quo minus appellatus juri stet, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 61. *Causa, quæ ad excusationem sufficiunt, & quælibet imbannitionum decollationes evertunt, hoc est, vel infirmitatis, vel domini necessitatis, vel contramandationis, vel Regis implacitationis, vel Inoperationis causa, &c.* Supra: *Si quis forte causam habeat contra dominum suum, remanere * post infirmitatis, vel legis Inoperationis, vel implacitationis excessibus.* His autem *legis Inoperationis* vocabulis intelliguntur dies ἀπρακτοι in quibus judicia omnia & placita cessant, à lege definiti & inducti, de quibus est caput 62. in iisdem Legibus.

NEMUS INOPERATUM. Eædem Leges c. 45. *Et de nemore Inoperato per ullibam nemo respondeat, nisi sit ibi captus, vel sit homo ejus, cujus est nemus.*

INOPINABILIS. Aurelius Victor Schotti in Diocletiano: *Quæ nos post memoriam humanam nova atque Inopinabilis fuis.* Id est, contra receptam hominum opinionem.

¶ INOPINABILITER, Inopinato, repente, in Charta an. 1261. Hist. Mediani Monast. p. 328.

INOPINARI, Ignorare. Gregorius Turon. lib. 6. cap. 32. *Leudastes usque ad plateam est prosecutus, Inopinans, quod ei accideret.* Vide Gloss. Cod. Th.

INOPPIDATUS, [Oppido privatus.] Gloss. Lat. Gr. *Inoppidata, ἀοίκητα, ἀπόλιδα.* Sidonius, lib. 5. Epist. 13. *Quos singulos sparsos, Inoppidatos, nunc inauditis indictionum generibus exhaurit, &c.*

¶ INOPPORTUNITAS, Incommodum. Morettus pag. 668. Antiquit. Navarr. ex Annal. Rogerii Hoveden. *Eodem anno Sanctius Rex Navarræ audiens damna & Inopportunitates, quas Adephonsus Rex Castellæ ... sibi & terræ suæ faciebant, qui illam fere totam occupaverant, recessit ab Africa & venit in terram suam.*

¶ INORARE, Os instruere. Tertull. de Resurr. carnis c. 16. *De coronis potatoris sui Inorabitur.*

¶ INORDINABILITER, Sine ordine vel norma. *Inordinabiliter vivere*, in libro Gerohi Reicherspergensis de corrupto Ecclesiæ statu, apud Baluz. tom. 5. Miscell. pag. 216.

¶ INORDINALITER, Eadem notione dixit Cæl. Aurel. lib. 3. Acut. cap. 4.

¶ INORDINARE, Ordinare. Recceswinthus Rex ad Concil. Tolet. VIII. *Hæc sola quæ ad sinceram justitiam & negotiorum sufficientiam conveniunt, Inordinetis.*

INORDINATUS mori dicitur, qui non facto testamento decedit, *sans avoir donné ordre à ses affaires*, ἀδιάθετος in Vita S. Eusebiæ Virg. cap. 3. n. 12. Lex Wisigoth. lib. 5. tit. 7. §. 14. *Si Inordinatus moriens filios legitimos non reliquerit.* Will. Tyrius lib. 12. cap. 25. *Ubi Veneticus ordinatus vel Inordinatus, quod nos sine lingua dicimus, obierat.* Ubi *mori sine lingua*, nihil aliud est, quam *mori sine fabula*, in lege Wisigoth. sive Foris Hispanicis l. 3. tit. 1. §. 6. lib. 5. tit. 2. §. 4. *Morir sin fabla*, tabulis testamenti non confectis: *Propter imbecillitatem non potens, vel nolens loqui*, ut loquitur Matthæus Westmon. an. 1246. Adde Concilium Toletanum IX. can. 4. Vide *Fabula*, *Intestatus*, & *Intestatus*.

INORMIS, INORMITAS, &c. Vide *Innormis*.

INORNARE, Ornare, apud Tertull. adv. Valent.

cap. 12. & de Anima cap. 19. necnon in Vita B. Idæ Comitissæ, to. 2. April. pag. 143.

¶ INORTOLAGIA, Massiliæ *Ortolailles*, Legumina. Chatta ann. 1465. ex Atchivo S. Victoris Massil. armar. Aqu. n. 15. *Quatuor eminas annone pro arreragiis de annis preterins... decimam omnium fructuum, naderum, pullerum, Inortolagiorum, &c.*

¶ INOTALGICUM. Vide *Innotalgium*.

INPALAM, Palam, nnde. Ratbodus Episcop. Noviomensis in Vita S. Godebertæ n. 5. *Ejus Inpalam... non dedignatus est clarificare devotionem.*

¶ INPARCACIO, Inclusio animalium in damno inventorum. Vide in *Parcus*.

¶ INPECCATUS, ἀνέγκλητος, *Irreprehensibilis*, in Supplemento Antiquarii.

INPENY & OUTPENY, Denarius, qui pro introitu in possessionem prædii domino solvitur: ex Saxon. *in*, intro, *ut*, intus, & peny, denarius. Regestum B. Mariæ de Cokefford pag. 25. apud Spelmannum: *De Inpeny & Outpeny, consuetudo talis est in villa de Easth. Rudham, de omnibus terris, qua infra burgagium tenentur, videlicet,... quod ipse, qui vendiderit, vel dederit dictam tenuram alicui, dabit pro exitu suo de eadem tenura unum denarium pro ingressu suo: & quod Ballivus domini erit ad deliberationem cujusque saysina deliberanda. Et si prædicti denarii a retro fuerint, Ballivus domini distringet pro eisdem denariis in eadem tenura.* De hoc item in Curia ibidem babita circa festum Epipbaniæ an. 12. Ricardi II.

¶ INPETEIUS. Vide *Impeteius*.

¶ INPHEODARE, ut *Infeodare*, In *feodum* tradere. Litteræ an. 1263. apud Ludewig. tom. 7. p. 489. *Castrum Emersleve nobis adhuc pro quingentis marcis examinatis Inpheodatum.* Vide *Feudum*.

¶ INPLACITARE, ut *Implacitare*, In placitum vel in jus vocare, litem intendere. Occurrit in Chartulario S. Vandregesili to. 2. pag. 1813. & in Formulari Anglic. Thomæ *Madox* pag. 49.

¶ INPLANTARE, In possessionem mittere. Charta an. 1223. ex Chattulatio S. Vandreg. to. 1. pag. 125. *De qua domo cum pertinentiis Inplantaveram Valtere post decessum Nichas mariti mei.*

¶ INPLICISCERE, ἐπιδιαπονεῖζειν, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. Procurare, administrare. Plautus dixit *Impliciscer* pro Implicari: quod non male convenit procuratori, multis sæpe negutiis implicato.

¶ INPOMIFER, ut *Impomifer*, qui nulla fett poma, oullos fructus. Formula in Chartis frequens, *cum arboribus pomiferis & Inpomiferis*, hoc est, infructuosis. Vide *Pomifer*.

INPORTABILIS, ἀφόρητος, in Gloss. Gr. Lat.

¶ INPOSITUS, Incompositus. Vita S. M. Egyptiacæ, to. 1. April. pag. 86.

Usibus Inpositis, natura crimen & hostis,
Fractior incessu, & lenam sermo professus, &c.

INPOST, εἰς τὸ ἑξῆς, in Gloss. Gr. Lat. MS. Editum habet *in posterum*.

INPOSTMODUM, Deinceps, in posterum. Capitul. 1. an. 809. c. 30. *Et si aliquid Inpostmodum, postquam et vita concessa est cum justitia acquirere potest, &c.* Adde Capitul. 2. ejusdem aoni c. 1. & lib. 3. cap. 47.

¶ INPOTUS. Vide *Impotus*.

¶ INPRÆMEDITATUS, Non præmeditatus, ex tempore, in Miraculis S. Gengulphi, to. 2. Maii pag. 649.

¶ INPREMIA. Vide *Impremia*.

INPRIMITUS, pro *Primum*, in Form. Baluz. 3. 10.

¶ INPRISIONARE, In *prisionem* seu carcerem conjicere. Vide in *Prisa*.

IN PRO, loco vocis *Pro*. Vide in *Contra* 2.

¶ INPROCERATUS. Vide *Improceratus*.

INPROSPICUUS, ἀπερίβλεπτος, in Gloss. Lat. Gr.

¶ INPUBLICARE, In publicum seu fiscum redigere, confiscare. Vide io *Publicum*.

¶ INPUGES, ἄπυγος, *Qui est tritis natibus*, in Supplemento Aotiquarii.

INPURATUS, *Impurus semper*, in Glossis Sangerman. MSS. n. 501.

INPURICIA, *Immunditas, immunditia, spurcicia, inluvies*, ἀκαθαρσία, in Gloss. Græc. Lat.

¶ INPURIMUS. Vide *Impurimus*.

¶ INQUADRUS, Quadratus, Gall. *Quarré*. Charta Wernheri Episcopi Argent. apud Eccardum Orig. Harsburgo-Austriac. col. 110. *Juxta magnos & Inquadros lapides muri.*

¶ INQUÆSTA, Inquisitio, Gall. *Enquête*. Non semel occurrit, passim *Inquesta*.

¶ INQUANTARE, INQUANTUS. Vide *Incantare* 2.

INQUASSABILIS, Qui quati noo potest, inconcussus: utitur Archithrenius in Prologo.

¶ INQUASSATUS. Vide *Inquassatus*.

¶ INQUASSIBILIS, Qui quassari non potest seu infringi. *Et ut hoc ratum & Inquassibile sit apud posteros*, in Chartulario S. Vandregesili tom. 2. pag. 880.

¶ INQUERITUS, ἀζήτητος, *Indiscussus*, in Supplemento Antiquarii.

¶ INQUESTA, Inquisitio judiciaria, Gall. *Enquête*. Passim occurrit. Exstat in Archivis B. M. de Bono Nuncio Rotomag. *Inquesta facta autoritate domini Regis Philippi super usu & usuagio libertatum & alta justitia tempore domini Ymeritiunc Abbatis Becci*, qui obiisse dicitur an. 1304. In hac *Inquesta* plures aliæ memorantur *Inquesta*. 12. vel 24. *hominum*, ut conjecto, sic dictæ à numero testium qui audiebantur; in rebus enim majoris momenti, non sufficiebant pauci testes, sed plures pro rei magnitudine requirebantur, qui unum & idem testarentur, ut fusius docetur in *Juramentum*. Vide *Inquisitores*.

¶ INQUESTIO, ut *Inquesta*. Lex Salica à Carolo M. emendata de homicidiis Clericorum art. 2. edit. Eccardi pag. 171. *Si autem statim in prima Inquisitione Comiti responsum fuerit.* MS. Guelf. habet *Inquestione*.

1. INQUESTUS. Census & debita Bigorræ fol. 3. ex Camera Comput. Paris. *Raimundus Garsias & Willelmus la Masa dederunt Comiti Enquestos 5. ante aquam, & 5. retro aquam, qui dixerunt veritatem de la Ost de Laveda, secundum quod ipsi viderunt & audierunt de Ecclesia S. Martini, & de bonore, qui ibi pertinet de Gallegot, dederunt Inquestos, & hostes Comitibus Bigorrensibus.* Vide *Questa*.

¶ 2. INQUESTUS, pro Inquisitus. *Inquesta diligentius veritate*, in Charta an. 1242. ex Chartular. S. Vandteg. to. 2. pag. 1497.

¶ INQUIES, Strepitus, turba. Vita S. Udalrici; to. 3. Julii pag. 150. *Sed uberem cetera & aptum omnino locum Inquies palatina & frequentia procerum turbavit. Inquies nocturna*, Plinio lib. 14. cap. 22. molestia est seu vigilia. Alibi *Inquies* adjective dixit pro Inquietus, ut & Apuleius, &c.

¶ INQUIESCERE, Quiescete. Chartul S. Vincentii Cenoman. fol. 52. *Inquievit controversia*, id est, cessavit, finita est.

¶ INQUIETATOR, Qui inquietat, turbat, molestus est. Tertull. de Spectaculis cap. 23. *An*

Deo placebit aurigæ ille tot animarum Inquietator! Charta an. 1257. *Promisit etiam dictus Alterius venditor ... rei venditas defendere ab omni Inquietatore calumpniem seu impedimentum movente.*

¶ INQUILINA, Quæ alicubi habitat instar inquilini. *Anima Inquilina est carnis*, apud Tertullianum de Resurr. carnis cap. 46.

¶ INQUILINATUS, Habitatio inquilini, apud eumdem Tertull. de Anima c. 38. & Sidon. lib. 5. Epist. 19.

INQUIMATIZARE, Infundere. Ita Glossæ MSS. ad lib. 1. Passionum Alexandri Iatrosophistæ: *Multi etiam ex ipsis opium præsumpserunt Inquimatizare.* Ex Græco ἐγχυμαλίζειν.

¶ INQUINARIA, Lues, contagio. Papias in MS. Bituric. *Contagium, Morbus dictum ... ipsa Inquinaria, sive pestilentia, vel lues dicitur.* Forte legendum *Inguinaria*. Vide in hac voce.

INQUIRERE, Perquirere. *Furem Inquirere*, in lege Longob. lib. 1. tit. 25. §. 55. Adde §. 50.

INQUISITIO, Tributum, exactio publica, *Quæsta*, vel quod ab *Inquisitoribus* indicebatur & exigebatur, uti infra observamus. Leovigildus Cordubensis Presbyter lib. de Habitu Clericorum: *Quem inquisitio, vel census, vel vectigalis, quod omni lunari mense Christi nomine solvere cogitur, retinuerit*, &c. Conventus Ticinensis an. 853. post Concilium Ticinense sub Leone IV. can. 2. *Concedimus abhinc in futurum alias super eos fieri Inquisitiones, nisi unde Caroli proavi & avi nostri tempore factæ fuerunt.* Egica Rex in Concilio Tolet. XVI. *Ut nemo Episcoporum pro Regiis Inquisitionibus exhibendis, parochialium Ecclesiarum juri contiguus, nec quascumque exinde Inquisitiones, aut evectiones exigere audeat; sed de prædiis suarum sedium Regio culmini solitu perquisitionum obsequia deferat.* Adde can. 6. *Census Inquisitionem*, dixit lex 5. Cod. Theod. de Censu.

¶ INQUISITIONALES ARTICULI, Gall. *Les articles d'une Enquete.* Charta an. 1376. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 82. *Nec debeant respondere aliquibus articulis Inquisitionalibus contra ipsos seu alterum ipsorum factis vel faciendis ex officio curiæ.*

INQUISITORES, Appellati extra ordinem in provincias delegati de tributis ac vectigalibus cognituri. *Inquisitor Galliarum*, in veteribus Inscriptionibus. Maxime vero ita dicti, qui à Regibus nostris in provincias delegati, id munii obibant, quod olim Missi Dominici sub prima & secunda Regum stirpe, & *Justitiarii itinerantes* in Anglia. Ii è *Magistris Parlamenti* delecti, mittebantur in diœceses, ut de Ballivorum, Judicum, aliorumque Ministrorum Regiorum excessibus inquirerent & de iis ad *Parlamentum* referrent. Nangius in Gestis S. Ludovici pag. 366. *Super forefactis, quæ tam ad personam suam, quam ad Præpositos & Ballivos suos spectabant, mittebat pluries per Regnum suum Inquisitores diligentes & fideles, & inventas injurias emendari & restitui faciebat.* Ejusdem Regis Ordinatio de Ballivis, ibid. pag. 363. *Vel illis, quos ad visitandum terram, vel facta eorum Exquirenda mittemus.* Edictum ejusdem S. Ludovici, datum Parisiis ann. 1256. pro utilitate Regni, ubi de Ballivis: *Item, ils jureront que il ne feront prendre à leurs fames, ne à leur autres parens, assins, amis, ou mesniée, ne à ceux qui leur comptes orront, ne a nul Enquesteur ou Visiteur, que nous envoirons enquerre contre eus es lieus où il auront esté en office de par nous.*

Quo pacto vero inquisitiones suas contra Officiales Regios peragerent *Inquisitores*, pluribus declarat sequens Charta, quam ex Regesto 36. Chartophylacii Regii, num. 64. exscripsimus: *PHILIPPES par la grace de Dieu Roy de France, à nos Inquisiteurs envoiez de par nous en la Baillie d'Auvergne sus nos Officiers, Salut. Nous vous mandons, que tant sus le desir, que nous avons, que les forfaits de nos mauvés Officiers soient punis & adreciez, & à nostre peuple les griez & les extorsions, que il leur ont faiz, renduz & amendez, comme pour la mauvese renommée, que nous en avons oie, dequoi nous sommes à grant malaise de cuer, de ce que si longuement ont regné en ce fesant, & que plustost ne avons esté avisez; avons ordené cette voie qui ensuit, laquelle nous vous enjoinons coment vous doiez aler avant sur eux, laquelle nous vous mandons d'estroitement à tenir sur vos serments. Premierement, nous voulons, que tous nos Officiers, Baillis, ou Seneschaus, ou de quelque condition que il soient, qui en nostre service ont esté, que vous les faciez venir pardevant vous, & les faites jurer sur saintes Evangiles, & sur poine d'estre astraints d'avoir forfait les cors & les avoirs, que il vous cognoistront & diront verité de toutes les restitutions & apaisement qu'il auront fait, ou fait faire de fait ou de promesse, ou qu'ils sauront, qui aura esté fait pour eus ou par eus, ou par autre, depuis le terme de la Toussains, à quickonques personnes que ce soient: & aprez le serment, donnez termes de uitaines tant seulement à chascun de vous reconnoistre la verité sur la poine dessusdite. Item, nous vous mandons, que vous faciez crier solempnelement par tous les lieux de vostre Baillie, que chascun sur quanque il se puet messaire sur cors, sur avoir, qui aura receu, ou eu de nul de nos Officiers dessusdiz restitution ou promesse par lui ne par autre, puis le terme de la Toussainz, que il viegne dire ou reconnoistre pardevant vous, sur poine d'avoir forfait corps & avoir, & de ce les asseurez, que il n'aient pas paour de dire la verité sur nos mauvez Officiers, pour doute qu'il raient leur service arrieres; car soient il certain, que ceus que nous trouverons mauvez ne coupables, il ne raront jamés nostre service, ne illecques ne aillours, ains les punirons, si que les autres mauvez y prendront essam[illegible]. Item, nous voulons que vous faciez crier, que se nul devoit à venir dire qu'il aient riens donné usdiz Officiers pour aucun cas que il nour deust appartenir, celer ou souffrir, que il ne lessent pas à dire pour doute, que nous les en querelons. Car nous ne nous emprendrions pas à eus, mais à ceus qui auront fait la mauvése souffrance, & de ce les assurez hardiement. Item, nous vous mandons, que vous ne souffrez amis de nos Officiers dessusdiz que il aient Advocat ne consril à respondre pour eus as cas dessusdiz, fors de nier ou de connoistre la verité, ne en nul autre cas qui touche leur fait. Donné à Paris le Lundy aprés les uitaines de Pasques, l'an de grace 1303.*

Addam Chartam aliam ex Camera Computorum Paris. à me perinde descriptam, quæ idipsum firmat de Inquisitionum in Officiales Regios forma: PETRUS *Dei gratia Silvanectensis Electus*, & THOMAS DE MARFONTAINES, *Miles domini nostri Regis, Inquisitores una cum aliis, ac super reformatione patriarum Senescall. Lugdun. & in Ballivia Matisconensi, ab eodem Domino Rege deputati; Castellano Karilers, nec non Castellano sancti Symphoriani, seu eorum loca tenentibus, Salutem. Ad instantiam Procuratorum Ecclesiasticarum personarum, nobilium & innobilium Comitatus Forensis & terræ Bellijoci, auctoritate Regia, qua fungimur in hac parte, vobis & vestrum cuilibet committimus, districtiusque & sub omni pœna gravissima, quam propter hoc posse-*

tis incurrere erga dominum nostrum Regem, præcipimus & mandamus quatenus per Castra, Villas, aliaque loca ad hæc idonea seu consueta vestrarum Castellaniarum earumque ressortus, necnon in Ecclesiis Parochialibus locorum prædictorum palam & publice ex parte Dom. nostri Regis & nostra intimetis, seu intimari faciatis, ac publice proclamari, ut omnes & singuli Senescalli, Baillivi, Præpositi, Judices, Tabelliones, Decimarum ac Subventionum Regiarum Levatores, Servientes, aliique Officiales Regis, cujuscumque status aut conditionis existant, qui tam præsentibus temporibus, quam præteritis officium seu ministerium quodcumque Regium exercuisse in vestris Castellaniis, earumque ressortis & pertinentiis dignoscuntur, coram nobis apud Montem-Brisonem personaliter compareant, coram nobis die Veneris post quindenam festi Pentecostes, & die Sabbati immediate sequentis, necnon & diebus sequentibus & continuis ad hoc necessariis, querelis, petitionibus & gravaminibus dictarum personarum Ecclesiasticarum, nobilium & innobilium, cæterarumque quarumcumque popularium personarum terræ & Comitatus prædictorum, & aliunde, nobisque ex officio sufficienter responsuri, & à nobis justitiam accepturi, processurique, & nos visuri procedere super præmissis, & aliis commissis nobis negotiis juxta à dicto Domino nostro Rege traditam nobis formam, usque ad dictas dies & dies sequentes compareatis peremptorie coram nobis querelantibus, de vobis ad justitiam responsuri: cum intimatione quod nisi vos & prædicti Officiales Regii modo, quo supra comparueritis, nos nihilominus contra vos & ipsos procedemus, ratione prævia, vestra & eorum absentia seu contumacia non obstante. Significantes etiam ac publicantes, seu significari & publicari facientes, ut supra, ut omnes & singuli qui de prædictis Officialibus Regiis, seu aliquo eorumdem conqueri voluerint, diebus prædictis per se vel per alium sufficienter compareant coram nobis, qui parati sumus & erimus eos audire benigniter, & eis facere celeris justitiæ complementum. Intimantes etiam personis Ecclesiasticis, Baronibus, Nobilibus supradictis, quod ad dictas dies prompti & parati sumus nos & dicti Collegæ nostri, aut duo ex nobis circa ea, quæ super eorum libertatibus in[illegible]scriptis, ut dicitur, juriumque eorum usurpatione, [illegible]eformatione patriæ nobis commissa sunt à Majestate Regia, seu injuncta juxta tenorem Commissionis Regiæ, super iis nobis factæ, procedere & facere quæ incumbunt. Et licet alias sub districtis & gravibus pœnis inhiberi fecerimus, ne quis cum dictis Officialibus Regiis, nec ipsi Officiales cum aliis componere audeant, iidem per vos in locis prædictis palam & publice præcipimus inhiberi, & si quis contrarium fecerit, nobis hoc quantocius sub omni pœna & amissione bonorum revelare procurent; scientes, quod qui nobis expositiones hujusmodi efficaciter revelandas duxerint, prout supra, nos agemus misericorditer cum eisdem, & de adjornamentis hujusmodi, & executione eorumdem nos sub certis litteris ac fide digne testimonio ad dictam diem certificare curetis. Datum Lugduni, sub sigillis nostris, primo die mensis Junii, anno Domini millesimo trecentesimo sextodecimo.

Ut autem facilius de Ballivorum & Officialium Regiorum excessibus inquirerent *Inquisitores*, tenebantur ii, exacto officio, quod ut plurimum annuum erat, iisdem in locis, ubi illud obierant, per 40. dies morari, ut, si quis in eos expostularet, aut crimen intenderet, coram Inquisitoribus juri starent. Statutum S. Ludovici de Ballivis: *Pource qu'ils puissent respondre pardevant les nouveaux Seneschaus ou Baillis, ou autres Enquesteurs, ou Officiers souverains, à ceus ausquels ils avoient mesfait, qui se voudroient plaindre d'eux.* Statuit autem Philippus IV. Statuto dato mense Novembri ann. 1302. quod descriptum legitur in 36. Regesto Chartophylacii Regii ch. 39. ut *Inquisitores*, Officialium delicta examinaturi, Inquisitiones secretas edant priusquam publicas: quibus etiam ut ab officiis abstineant, imperandi facultatem concedit: neque enim Inquisitoribus fas erat supremo damnare judicio, quos reos reperissent; sed de iis referebant ad supremum Senatum, ex Statuto Philippi III. *an.* 1281. quod in acta Parlamenti Pentecostes relatum est. Iis tamen licebat lites minoris momenti judicio dirimere. Statutum sancti Ludovici contra usuras Judæorum, cujus mentio est in Computo Ballivorum ann. 1258. & quod descriptum habetur in 10. Regesto Regio fol. 55. *Nec est aliquatenus obmittendum, quod Inquisitoribus permissum est, omnes Inquestas judicare, quæ summam centum solidorum Paris. non excedunt, quod ad Curiam remittere non tenentur. ... Inquestas autem, summam centum solidorum Parisiensium excedentes, peracto negotio, sub sigillis suis clausas ad Curiam remittant judicandas, cum litteris Episcopi vel Archiepiscopi diœcesis, in qua inquisierint, continentibus Inquisitorum nomina, qui ab ipsis ad hoc fuerint deputati, nisi liquido appareat, nihil esse probatum.* Hinc Judicum officio functos interdum Inquisitores legimus, mulctasque reis irrogasse, de quibus ratiocinia edebant Ballivi. Computus Ballivorum de termino Ascensionis ann. 1306. in *Recepta Hugonis Gouand* Ballivi Bituricensis: *Emenda per Inquisitores. De Petro Cancella nunc defuncto 4. libr. de Jeanne, &c. Emenda, &c. Expleta Ballivia, &c.* In Recepta Ballivi Matisconensis, ibidem: *Partes denariorum de explotis per Inquisitores, &c. Pro emenda, in qua fuit condemnatus per Inquisitores, 4. lib. &c.*

Inquirebant etiam de litigantium causis, & testes examinabant de singulorum jure: quæ fuit nostrorum semper in judiciis forma. Lex Alemann. tit. 41. §. 3. *Et si hoc ab aliis judicibus Inquisitum fuerit, quod ille juste judicavit, &c.* Eginhardus Epist. 11. *Nam ego totam causam, & qualiter à vobis per veraces homines Inquisita est, simul cum Adbalarde & Gebuino Comitibus Palatii, Domino Imperatori indicavi.* Charta de Villa Novilliaco, post Flodoardum: *Misit suos missos ad hoc Inquirendum; & Inquestione facta, & veritate, sicut et actum fuerat, inventa, quoniam prædicti subreptores ad rationem non venerunt, &c.* Neque tamen in quibusvis litibus Inquisitiones peragebant; sed illas tantum, quæ à Ballivis peragi non poterant, aut si ipsos forte Ballivos, vel eorum delicta spectarent, ut est in Statuto Philippi V. an. 1320. Inquisitiones enim pro more ad Ballivos à Senatu delegabantur, quæ ad Senatum relatæ dijudicabantur in *Camera*, quam inde *Inquestarum* etiamnum vocant, de qua quædam attigimus in Dissertat. 2. ad Joinvillam pag. 144. & alia proferemus in V. *Parlamentum*.

Inquisitorum præterea munus erat *de commodo & incommodo* inquirere in rebus, quæ Regem spectarent, ut est in Statuto Ludovici Regis, 1. Apr. an. 1315. pro Occitanis. Functiones etiam publicas ac præstationes in rei publicæ usus necessarios judicabant ac recipiebant. Computus Ballivorum de termino Ascensionis an. 1258. *Pro pedagio de 460. modiis salis, reducto de 12. denar. ad 2. denarios, pro quolibet modio per Inquisitores in villa Aurelianensi 19. lib. 4. sol. 4. den.* In Computo Ballivorum de termino Ascensionis ann. 1305.

1305. Ballivus Toronensis computum reddit *de subvemionibus, quas receperm ante adventum Inquisitorum in Ballia Matisconensi*: inde *Inquisitiones* dictæ interdum publicæ functiones, de quibus supra.

Exactæ denique Inquisitiones remittebantur, vel ab uno ex Inquisitoribus deferebantur ad Senatum, qui ex eorum relatione supremum edebat judicium. Statutum sancti Ludovici contra usuras Judæorum: *In remissione dictarum Inquestarum veniat ad Curiam unus de Inquisitoribus cujuslibet diœcesis, ad instruendum super progressu dicti negotii, & ad ea, quæ in progressu negotii occurrerint, fideliter observanda.* Statutum Philippi III. an. 1277. *Les Regardeurs des Enquestes les Enquestes recevront de certaines personnes de la Cort à ce ordenees, & par icelles, ensemble les Enquesteurs., soient jugies.* Unde conficitur in Senatu cum cæteris Senatoribus de *Inquestis* suis cognovisse *Inquisitores*. Hinc formula in Regestis Parlamenti: *Inquesta reddita & deliberata in Parlamento Octabarum Candelosæ anno Domini 1256. probatum est sufficienter, quod Guillelmus de Charemina Miles, &c. Inquesta reddita & deliberata Parisius in Parlamento sancti Martini an. Domini 1257. Inquesta facta super eo... probatum est, &c.* Statuit autem Philippus IV. Statuto an. 1302. quod habetur in Regesto Cameræ Computor. Paris. signato *cruce*, ut *Inquesta & probationes postquam fuerint transmissæ ad Curiam, judicentur infra biennium ad tardius, postquam fuerint reportatæ.* [Edidit *de Lauriere* to. 1. pag. 357. & seqq.]

Deligebantur porro Inquisitores, non modo ex *Magistris Parlamenti*, (ita appellabant, quos hodie *Consiliarios* dicimus,) sed etiam fere semper ex Ecclesiastico ordine ac laico. Computus Ballivorum de termino Omnium Sanctorum an. 1256. in Aurelianensi Ball. *Pro restauratis factis per Archidiaconum Gauffridum de Bulli & socios Inquisitores Gerardo de Brei Milite, 12. libr. in Bitutic. pro denariis redditis D. Hugoni de Bosco Bernardi 12. libr. per Inquisitores, videl. Mag. Gaufridum Archidiaconum in Ecclesia Aurelianensi & socios ejus.* In Computo Omnium Sanct. an. 1257. *Pro restauratione facta per Decanum Silvanectensem & ejus socios Inquisitores domo Dei Remensi pro tempore Regalis, &c.* Computum ann. 1305. *Computus Mag. Ægidii de Remino pro viagio, quod fecit apud Tolosam an. 1301. cum Vicedomino Ambian. & Archidiacono Algiæ in Ecclesia Lexoviensi pro negotio Inquestarum, &c.* In Regesto 36. Chartophylacii Regii habetur sequens Charta, quæ est 40. *PHILIPPUS Dei gratia Francorum Rex, Ballivo Silvanectensi, Salutem. Cum nos dilectos nostros Mag. I. de Gonessia Canon. Carnot. & G. de Nongente, fidelem Militem, pro quibusdam negotiis nostris ad partes tuæ Balliæ destinemus, mandamus tibi, quatenus ipsis & eorum cuilibet pro expensis suis faciendis pecuniam de nostro tradas & ministres, quoties te super hoc duxerint requirendum, &c. Actum Par. an.* 1302. Denique in Regestis Parlamenti habetur Arestum Philippi V. datum mense Martio ann. 1316. super Inquesta, facta ab Episcopo Macloviensi, & Petro *de Dicy* Milite, *Inquisitoribus* in Normanniam *pro reformatione patriæ* delegatis. Ex prædictis perinde patet, *Inquisitores* à Rege delectos ex *Parlamenti Magistris*, & iisdem sumptus ex fisco subministratos: quod ultimum firmant etiam sequentia ex Computis Ballivorum, in Comput. de termino Ascension. an. 1269. in expensa Ballivi Meduntensis: *Pro denariis traditis pro expensis Inquisitorum* 60. *libr.* in Comp. an. 1268. *Pro expensis Inquisitorum super usuris Judæorum per mandatum Regis*, 15. *lib.*

INQUISITORES OFFICII *Justitiæ Aragonum*, qui à Rege delecti in summum justitiæ Magistratum, quem *Justitiam* vocant, seu in illius facta, consilia, & delicta inquirunt. Vide Blancam in Commentar. Rerum Aragon. p. 771.

INQUISITORES FIDEI. Ex quo in Gallias sese immisit hæresis, à qua diu, ut auctor est Sulpitius Severus, fuerant intactæ, dedere operam Christianæ gentis Principes, ut in ipsis initiis evelleretur, vel saltem ne altius radices ageret, missis identidem in provincias ea labe infectas viris vitæ probitate ac scientia probatis, fidei Inquisitoribus, qui in hæreticos gravius inquirerent, eorum explorarent pravas opiniones, ad rectam fidem reducere conarentur, qui ab ea defecerant, & in erroribus perseverantes pertinacius tandem damnarent, curarentque ut à Judicibus ordinariis justa de iis pœna exigeretur.

Ejusmodi *Inquisitorum* tum primum auditum in Gallia nomen, cum prava Waldensium hæresis, cujus se traduces ac hæredes gloriantur hodierni hæretici, aliquot Catholici regni provincias infecit. Tum enim in Concilio Tolosano, quod anno 1229. contra hæreticos istos coactum est, Legatus Apostolicæ Sedis, qui ei præerat: *Ne videretur, sicut erat vir circumspectus & providus, obmittere aliqua de contingentibus, mandavit Inquisitionem fieri contra hæreticos suspectos de hæretica pravitate*, ut ait Guillelmus de Podio-Laurentii cap. 40. Adde Concil. Valentinum & Albiense.

Delecti vero ii potissimum ex Fratribus Ordinis Prædicatorum. Idem Scriptor c. 43. *In diebus autem legationis ejusdem Episcopi Tornacensis, per summum Pontificem commissa est Fratribus Ordinis Prædicatorum Inquisitio, in his terris contra hæreticos facienda: fueruntque ad hoc deputati, Frater Petrus Cellani, & Guillelmus Arnaldi, qui Tolosæ quosdam, quos facilius convinci posse præsumebant citaverunt, & convictos hæreticos judicaverunt.* Iis postmodum adjuncti Collegæ ex ordine Fratrum Minorum, qui Prædicatorum *rigorem mansuetudine sua temperarent*, ut mox subdit.

Hæc igitur subinde obiere munia Fratres ejusdem Ordinis; in quibus præ cæteris recensentur Frater *Robertus*, cognomento *Bulgarus*, quod Waldenses, quos ea ætas Bulgaros nominabat, atrocius, quam par erat, potentia adjutus sæculari divexaret, eosque igne promiscue damnaret, de quo Matthæus Paris, & alii an. 1238. *Falco* fidei Inquisitor in Occitania, ob cujus nimiam severitatem Rex Philippus Vicedominum Ambianensem, Magistrum Ægidium de Remino, & Archidiaconum Algiæ in Ecclesia Lexoviensi in Occitaniam misit an. 1301. qui de Falconis excessibus inquirerent, quorum occasione idem Rex mense Decembri ejusdem anni statuit, ut in posterum de hæresi suspecti, aut accusati, Regiis carceribus recluderentur Tolosæ, neque Regii subditi Inquisitoris decreto possent detineri, nisi sumpto prius Episcopi consilio, & Senescalli Regii auxilio implorato. *Guillelmus de Morreriis* an. 1302. *Joannes Parlier* an. 1413. de quo Regestum Parlamenti cruce signatum fol 3.

☞ Verum cum intra officii sui præscriptos fines vix se continerent Inquisitores, atque de causis, quæ ad regios judices spectabant, judicare tentarent, regio Diplomate coërciti sunt. Charta Philippi

Pulcri an. 1302. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 611. *Licet negotium catholicæ fidei cordi præ cæteris habeamus, illudque intendamus opportunius semper favoribus efficaciter promovere, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis in ipsius negotio fidei consilium & auxilium impendendo: Inquisitores tamen eosdem, sic suis finibus volumus esse contentos, quod in temporalis jurisdictionis præjudicium, nostrorumque dispendium subditorum, potestatis sibi traditæ limites non excedant. Ea propter vobis & vestrum singulis districte præcipiendo mandamus, quatenus si Inquisitores præfati contra Judæos regni nostri de quæstionibus usurarum, sortilegiis vel aliis quæ Inquisitoribus ipsis ex officio inquisitionis non competunt, se forsitan intromittant vel intromittere contendant, vos ad instantiam vel requisitionem ipsorum, nullum Judæum captatis vel faciatis capi, aut quomodolibet molestari actione prædicta, nec super illis eisdem Inquisitoribus impendatis auxilium vel favorem.*

Sed & exortis sub initia elapsi proxime sæculi Lutheranorum atque Calvinianorum hæresibus, in ea labe infectos graviter primo inquisitum à Francisco I. Rege, qui *fidei Inquisitores* ex eodem Prædicatorum Ordine pariter delegit. Habetur enim in volumine Ordinationum ejusdem Regis fol. 408. illius diploma 30. Maii an. 1536. quo *Matthæum Orry*, Doctorem Theologum ex Ordine Fratrum Prædicatorum, *fidei Inquisitorem* instituit. Simile exstat in 2. vol. fol. 247. 10. April an. 1540. quo *Josepho Corregié* ex eodem Ordine Doctori *fidei* perinde *Inquisitoris* in toto regno munus obeundi facultatem concedit. Præterea 3. vol. fol. 482. descriptum legitur Statutum Regium 23. Julii an. 1543. quo Judicibus Ecclesiasticis & fidei Inquisitoribus inquirendi in Lutheranos & hæreticos ita potestas attribuitur, dummodo laicos, & qui sacris Ordinibus non essent initiati, ad Judices ordinarios remitterent. Prostat denique Statutum aliud Henrici II. datum apud sanctum Germanum in Laia 22. Junii an 1550. quo Francisci I. edicto derogando, Matthæum *Orry* fidei Inquisitorem ab eo onere liberat, quo tenebatur lites à se contra hæreticos instructas Curiis supremis, Ballivis, & Senescallis, communicare, dummodo eas diœcesanis Ordinariis, vel eorum Vicariis communicaret: confirmata insuper, qua donatus erat, potestate, à fide aberrantes ad sanam mentem doctrina vel monitis revocandi, pœnitentibus veniam & misericordiam impertiendi, & demum pervicaces puniendi & corrigendi. Quod quidem Statutum in Acta Parlamentaria relatum est, hac apposita conditione, ut idem Inquisitor in casibus privilegiatis, cum Regis Judicibus processus communicaret.

Inquisitorum ejusmodi expensæ & ad victum necessaria ex fisco Regio subministrabantur à Ballivis, qui eo ævo Ballivarum suarum percipiebant reditus, & de iis in Camera Computorum ratiocinia sua edebant: quod ex eorum Computis docemur. Computus Ballivorum pro termino Ascensionis an. 1248. in Ball. Aurelian. *Pro expensis Fratrum Inquisitorum*, 24. *libr.* In Ball. Ambian. *Fratres Inquisitores*, 10. *libr.* In Turon. *Pro expensis Fratrum Inquisitorum*, 30. *libr.* & 14. *sol.* & sic in cæteris. Prostat in hanc rem in Chartophylacio Regio, in Regesto 36. ch. 16. diploma Philippi Pulchri, quo præterea cavetur, ut Ballivi Inquisitoribus auxilium & consilium præstent ad officii sibi demandati executionem. *Senesc. Tolosæ & Carcass. Sal. Cum Frater Guillelmus de Morteriis de Ordine Prædicatorum, de quo nobis laudabile testimonium perhibetur, sit de novo Inquisitor Tolosæ auctoritate Apostolica deputatus, ut dicitur: mandamus vobis quatenus carceres nostros, Muros ad custodiam detentorum pro crimine hæresis vulgariter appellatos in solo nostro constitutos, aliaque ad dictum Inquisitionis officium necessaria, nec non pecuniam ad ipsius victum, & officium exercendum liberari & ministrari faciatis, eidem in sui executione officii auxilium, favorem, & consilium impendentes, prout aliis Inquisitoribus hactenus fieri consuevit, & quamdiu nostræ placuerit voluntati. Actum apud Vicenn.* 1302. Cum ex Occitania in Hispaniam, ac Navarram præsertim, irrepsisset Waldensium virus, delecti etiam à Gregorio IX. Inquisitores ex utroque Ordine, Prædicatorum ac Minorum, qui in hæreticos severius animadverterent. Diploma summi Pontificis descripsit Waddingus an 1238. n. 6. 7. Vide Paulum Sarpium in Histor. Inquisitionis Venetæ cap. 1. [& Limborch. de Inquisit Tolos.]

INQUISITORES FORISFACTORUM *in Baillivis à D. Regedati*, Quibus scil. incumbebat forefacta, i. emendas, à damnatis judicio Ballivorum exigere, & ex iis debita Regum persolvere, & male aut contra juris ordinem exactas & persolutas emendas *restituere*. Chartæ an. 1269. 1270.

INQUISITORES FORESTARUM, Qui extra ordinem mittebantur in provincias, ad examinanda forestariorum & aliorum in forestis publicis delicta. Habetur in Tabulario S. Victoris Paris. ch. 13. judicium editum à Magistro Philippo *le Convers*, Thesaurario S. Stephani Trecensis, Clerico Regis, & Guillelmo de S. Michaële, Inquisitoribus forestarum. In Statuto 17. Maii an. 1320. *Magistrorum Inquisitorum forestarum* vadia ex denariis Balliarum per manus Ballivorum percipi debere statuitur.

INQUISITORES TABULÆ. Curia generalis Catalaniæ in villa Perpiniani sub Petro Rege Arag. an. 1333. *Ad hoc ut salarium Inquisitorum tabulæ facilius persolvatur, ordinamus & statuimus, quod Vicarii, Bajuli, & quicumque alii Officiales nostri, qui tenere tabulam sunt astricti, antequam suo fungantur officio, vel etiam ad ipsum officium admittantur, deponant ac deponere habeant in aliqua tabula nummularia idonea & secura.... salarium dictorum Inquisitorum.* Vide *Tabulam tenere.*

INRADIARE, *Denigrare*, in Gloss. Arabico-Lat.

¶ INRATIONABILITER, Sine ratione, injuste. Charta Bosonis Regis ann. 2. regni apud *Chorier* tom. 1. de Statu Polit. Dalph. p. 245. *Quod Inrationabiliter ablatum foret cum omnibus appenditiis & immunitationibus redderemus.*

INRATIONABILITER FURNSCARI, apud Crisconium in Breviario c. 99. ex Synodo Ancyrana c. 16. 17. dicuntur ἀλογευόμενοι. Vide Capitulare Aquisgr. ann. 789. c. 48. & to. 1. Capitul. edit. Baluz. pag. 1378.

¶ INRATIONIS. Formulæ Andegav. n. 52. apud Mabill. in Supplemento Diplomaticæ p. 86. & to. 4. Analect. p. 265. *Unde ante hos dies Inrationis fuerunt pro vinea sua in loco qui dicitur illo.* Charta Chloduvei III. Franc. Regis an. 693. apud Felibian. Hist. San-Dionys. p. xiv. *Dum exinde in nostri vel supra scriptis viris præsentia Inrationis adstabat.* Utrobique legendum divisis vocibus *in rationes* pro *inrationis*, ut patet ex similibus formulis relatis in voce *Ratio*: ubi docetur, his verbis *In rationes esse, venire, &c.* idem significari quod Juri stare.

¶ INRAZELLARE, ut supra *Derazellare*, Navi vehere. Extractum computi an. 1321. Hist. Dalphin. to. 2. p. 560. col. 1. *Ad querendum, emendum & charreiandum usque Rhodanum & Inrazellandum dictam fustem super aquam.*

¶ INRECISUS, Non rescissus, confirmatus. Emunita facta Aigliberto Episc. Cenoman. apud Mabillon. to. 3. Analect. p. 210. *Nos concessimus ei quicquid de ipsam villam partibus fisci nostri sperabatur, hoc vobis Inrecisum putamus juxta illam anteriorem nostram praeceptionem.*

INRECTUM, *Falsum*, in Glossis Arabico-Latinis, i. Non rectum.

¶ INREFERTIBILIS, Qui referciri seu repleri non potest. Acta SS. Julii to. 4. p. 93. de S. Reginswinde: *Sed anguis ille virulentus, humani generis glutio Inrefertibilis.*

INREGAUDITIO. Capitula Caroli M. ann. 803. *de nuper auditis & compertis*, apud Baluzium: *Nemini liceat servum suum propter damnum à se dimittere: sed juxta qualitatem culpae dominus ejus pro ipso servo respondeat, aut componat quidquid ille fecit usque ad semiplenam leudem liberi hominis: quicquid super hoc fuerit, Inregauditio esse videtur.* Quo loco apud Sirmondum in Notis ad Capit. Caroli C. pag. 25. habetur *Irregauditio.*

¶ INREMEDIABILITER, Modo irremediabili, apud Muratorium to. 8. col. 120.

¶ INREMORSUS, Qui remorderi seu refelli non potest. Ratherii Apologeticus apud Acher. to. 2. Spicil. p. 231. *Apostoli suffragio utor, ad Titum contra vaniloquos & seductores dicto utentis Inremorsi.*

¶ INREPTIO, pro Irruptio, in Capitul. Caroli C. tit. 49. §. 2.

¶ INRESURGIBILIS, Unde quis non potest resurgere. *Inresurgibilis praecipitii lapsum incurrere*, in Chartulario Aptensi fol. 62.

¶ INRIGITAX, ἀρδευτής, *Irrigator*. Suppl. Antiq.

¶ INRIPARE. Pactus Legis Salicae tit. 29. §. 26. *Si quis clausuram alienam ruperit, &c.* pro quo Codex Loisellianus praefert, teste Pithoeo: *Si quis messem alienam in furtu aut Inripaverit aut meterit, &c.*

¶ INRISUS, ἀγέλαστος, *Invisibilis*, in Suppl. Antiq.

INROTARE, Rotae supplicio punire. Vide *Rota*.

¶ INROTULARE, In *rotulum* seu acta referre. Constitutio Philippi Aug. Franc. Reg. an. 1218. pro Judaeis, apud de *Lauriere* to. 1. Ordinat. pag. 37. *Ut ibi Inrotulentur tam debita quam assignamenta.* Alia Ludovici VIII. ibid. pag. 48. *Debent etiam Judaei facere Inrotulari . . . universa debita sua.* Vide *Rotulus*.

¶ INROTULATIO, Relatio in *rotulum*, pag. 37.

INRUBIDUS, Impudens, inverecundus, in Actis S. Martinae Virg. apud Mombritium c. 3.

INRUDIS. Gloss. Gr. Lat. MS. Ἀπαίδευτος, *Indoctus, Inrudis, Erudis*. Ἀπαιδευσία, *Inruditio*. Editum, *Indoctus, Imruditus, rudis, Ineruditio.*

INRUMPIBILIS, ἄρρηκτος, in Gloss. Graeco-Lat.

INSABATATI, Valdensium secta. Vide *Sabbati*.

¶ INSACCARE, In saccum mittere, Gallis *Ensacher*. Vide *Saccare*.

INSACRAMENTARE, Sacramento & jurejurando firmare. Gesta Abbatum Lobiensium p. 599. *Ministros suos Insacramentare decernunt, sibique jurare cogunt, atque obnoxios esse.*

¶ INSAISINARE, Gall. *Ensaisiner*, In possessionem mittere, *Insaisinare se*, In possessionem venire. Charta Caroli Fr. Regis ann. 1405. apud Menester. in Probat. Hist. Lugd. p. 128. col. 2. *Se Insaisinare seu possessionem acquirere poterant.* Vide *Saisire*.

¶ INSAISIRE, Eadem notione, in Miraculis sancti Walarici, to. 1. April p. 29.

¶ INSALATA, vox Italica, Gallis *Salade*, Acetaria, olusculа sale oleo & aceto condita. Acta S. Francisci de Paula to. 1. April p. 184. *Fecit colligi certas herbas, ex quibus Insalatam fecit, & dedit ei comedendam cum aceto & oleo.* Acta SS. Maii to. 6. pag. 176. de S. Jacobo Philippo: *xx. die ejusdem mensis expendit ad Insalatam eorum, qui faciebant festum B. Jacobi, denarios* IV. Hic intelligenda videtur merenda vel coenula.

¶ INSALATIUM, Eadem notione. Elogium S. Catharinae Sen. to. 3. April. pag. 965. *Illa socia dua praeparabant ei herbas crudas, communiter quas Insalatium vocamus.*

¶ INSALSATUS, Insulsus, nullo sale conditus. Jo. de Moosteriolo apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 1419. *De victu quin etiam, cum de atro jure Almanico & salsis eorum Insalsatis quaquaversum proverbium currat, audire non contendis.*

¶ INSALUS, ἀσύλλογος, *Absurdus*. Supplem. Antiq. Forte legendum *Insulsus*.

¶ INSANCTUS, ὁ μὴ ἅγιος. Gloss. Lat. Gr.

INSANIENTIA. Glossae MSS. ad Prudentium: *Bacchantia, Insamentia.*

¶ INSANIRI, Insanum haberi: *Ab omnibus Insanieris*, in Actis S. Theodorae to. 3. April. p. 573.

INSANITAS, apud Papiam, *Nugacitas, Insanitas, Inutilitas.*

INSANUS, Non sanus, valetudinarius, Gallis, *Malsain*. Utuntur Vegetius l. 2. de Arte veterin. c. 6. Gariopontus lib. 5. c. 12. & alibi, & Fleta lib. 2. c. 79. §. 3.

INSCALARE, Murum scalis admovere, vel scalis muro admotis locum ingredi, *Escalader une place*. Knygthon: *Exierunt ad Inscalandum villam de Cernei.*

¶ INSCIDUS. στερὲ εἶναι, *Stringor vini*, seu vis astringendi. Suppl. Antiquarii.

¶ INSCIOLUS, Ignarus. Guidonis Disciplina Farf. c. 58. *Qui non scit Psalmos cum solo* Miserere mei Deus *potest ea adimplere, & qui tam Insciolus est, faciat cum* Pater noster.

¶ INSCITIARI, Ignorari, si tamen vera lectio est; puto enim legendum *Inscitiari*. Litterae an. 1372. apud Rymer. to. 6. pag. 745. *Inscitiari certe praesens actus non poterit, nec futura posteritas ignorare.*

¶ INSCIUS. Ignotus, to. 1. SS. Martii p. 438.

¶ INSCONTRUM, Commutatio mutua, Gallis, *Contre-échange*. Ital. *all' Incontro, En contre-change*. Chronicon Parmense ad an. 1308. apud Muratorium tom. 9. col. 871. *Praedictus autem dominus Saxolus relaxatus fuit, & datus pro Incontro Jacobi de la Senaza & Palamini de Rubeis.* Mox recurrit ibidem.

INSCRIBERE, Accusare, in Lege Burgund. c. 7. Concilium Autisiodorense c. 41. *Non liceat Presbytero nec Diacono quenquam Inscribere; sed in vice sua si causam habuerit, aut fratrem, aut quemcunque saecularem roget.*

INSCRIPTIO, Accusatio. Lex Burgund. tit. 77. qui est *de Inscriptionibus*: *Quotiens servus vocatur in crimine, & necesse est ut judicio sub Inscriptione tradatur, &c. Vinculum Inscriptionis*, in Edicto Theoderici Regis §. 13. in Capit. Caroli M. lib. 7. cap. 328. [& in Libello Attonis Episc. Vercel. de pressuris Eccl. tom. 8. Spicil. Acher. p. 47.] dicitur illud, quo accusator se erga accusatum constringit, si in probatione deficiat, ut poenam *reciproci* subeat: seu, ut habet Edictum Theoderici, quo *cavet apud competentem judicem, se eam poenam subiturum*,

si non probaverit, quod intendit, quam possit reus convictus secundum leges excipere, ita ut usque ad eventum judicii, tam reus, quam accusator æquali custodia forte teneantur. Quumodo etiam *Inscriptio* sumitus in Formulis Lindenbrog. 117. 118. Lex 14. Cod. Th. de Accusat. & inscript. *Qui vel internectivi exerit actionem, vel crimen suspectæ mortis intendit, non prius cujuscumque caput accusatione pulset, quam Vinculo legis astrictus, pari cæperit pœna conditione jurgare.* Vide lib. 2. de Abolit. eod. Cod. & tit. Cod. de Accusationibus & inscriptionibus.

INSCRIPTIONES, Documenta, instrumenta donationum. Concilium Gloveshoense ann. 800. *His dictis, prolata sunt Inscriptiones Monasterii, quod vocatur Cotham, terrarumque sibi adjacentium.* Occurrit ibi semel ac iterum. *Inscriptionis* titulo aliquid concedere, in Lege Longob. lib. 2. tit. 34. §. 2. per Chartarum confectionem. Charta Henrici Imp ann. 1056. to. 1. Italiæ sacræ part. 1. p. 501. *Insuper confirmamus nostra præceptali pagina omnes Inscriptiones commutationum, quas prænominatus Episcopus Bernardus secundus a bonis hominibus in præteritis temporibus acquisivit, &c.* Adde p. 896. & to. 4. pag. 807.

¶ INSCRIPTUM, Eadem notione. Diploma Hugonis Comitis Campaniæ, to. 5. Annal. Benedict. p. 672. col. 1. *Sicut scripta ita Inscripta quæ hactenus tenuit Molismensis Ecclesia, fixa permanere decerno.*

FALSÆ INSCRIPTIONES, *phylacteria, aut ligaturæ, quæ imprudentes pro febribus, aut aliis pestibus adjuvare putant*, in Capit. Caroli M. lib. 6. c. 72. Serenus Sammonicus:

Inscribes chartæ, quod dicitur Abracadabra.

Ejusmodi Insceiptiones habet passim Marcellus Empyricus lib. de Medicam. Edit. 1536 p. 58. 85. 87. 110. 112. 143. 154. 155. 156. 207. Vide Gruter. 1047. 5. Scribit Ammianus Marcellinus lib. 16. p. 72. *Anilia ista incantamenta ad leniendum dolorem medicinæ admisisse auctoritatem.* Atque inde tam crebro ea in medicorum libris occurrunt. Vide *Character.*

INSCRIPTUS, pro Non scriptus. Glossar. Gr. Lat. Ἄγραφος, *Inscriptus.* Ἀγγραφον, *Sine scriptura.*

INSCRIPTI LAPIDES, & *Inscriptiones*, pro terminis, apud Agrimensores.

INSECRARI, pro Exsecrari, occurrit in Gloss. Gr. Lat. Ἐπαρῶμαι, *Insecro.*

INSECTABILIS, ἄτμητος, in Gloss. Gr. Lat.

¶ INSECURITAS, Periculum. *Insecuritas viarum*, in Oratione an 1378. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect col. 1506.

¶ INSECUS, ἑξῆς, *Insequens.* Suppl. Antiq.

INSECUTIO, Persecutio. *Insecutionem passus*, in Miscella: ubi Theophanes κατεδιωχθεὶς Vigilius Tapsensis lib. 1. contra Arrianos c. 1. de Constantio Imper. *Et a paternis traditionibus sacrilego more desciscens, non levem temporibus suis Ecclesia Dei, vel Sacerdotibus Insecutionem intulisse videtur.*

INSEDABILIS, *Indesinens*, ἀκατάληκτος, in Glossis Latino-Græcis.

¶ INSELLARE, Ephippio seu *sella* equum vel mulam instruere. Fragm. de origine Comitum Nivern. apud Labbeum to. 1. Bibl MSS. pag. 399. *Dixit ei Rex seorsum 3. cose: Mulam candidam quam nocte equitasti, libenter Insellassem, si à te præmonitus fuissem. Insellatus equus*, apud Lambertum Ardensem, to. 8. Ludewig p 566.

¶ INSELLAMENTUM, INSELLATURA, Instratum *sella.* Vide *Sella*, Ephippium.

¶ INSELLIS, *Sine situ sellæ corporis.* Papias.

INSEMITATIO, ἀνοδία, in Glossis Lat. Græc. cum deest semita, via, iter.

INSENNOS, Forte ex Gr. ἄσεμνος. Alcuin. in Poëm.

Auxiliare senem, nostros ergo, tu per amicos,
Est locus Insennos, auxiliare senem.

¶ INSENSIBILIS, Expers sensu. *Insensibilia simulacra*, Lactantio lib. 1. Instit. Divin. c. 20. Hadrianus PP. in Epistol. ad Elipandum, inter Concil. Hisp. to. 3. p. 94. *Numquidnam lapis & petra est Insensibilis creatura!* *Insensibilis*, Gellio, Qui sensibus nequit percipi.

¶ INSENSIBILITAS, Stupor vel durities animi; Gall. *Insensibilité.* Charta Ludovici Regis Franc. an. 1484. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 230. *Dicebant ulterius prænominati actores, quod Insensibilitas, dissipatio bonorum, inebriatio & notoria prodigalitas dicti Johannis.... notoria erant.*

¶ INSENSIS, *Sine sensu*, Johanni de Janua; *Sens sen*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm.

¶ INSENSUALIS, Carens sensu. *Insensualis res*, apud Cassiodorum lib. 2. Epist. 40.

¶ INSENSUALITAS, Sensus privatio. Hebernus in Miraculis B. Martini, apud Baluz. to. 7. Miscell. p. 193. *Occlusis surdorum auribus, fugata Insensualitate, tribuitur proprio sensu an.*

¶ INSENSURA, Thuribulum, Gall. *Encensoir. Cum uno par Insensurarum; duo parva candelabra*, in Testamento an. 1415. apud Rymer. to. 9. p. 279.

INSEQUILLA. Ruricius Lemovicensis Episcopus lib. 2. Epist. 13. *Superest, ut quod illius in bono tribuit gratia, vestra in domino custodiat Insequilla.*

INSERARE, Sub *sera* claudere. Vide *Serare.*

¶ INSERMA, pro *Juserma* vel *Gisarma*, Gesum; spiculum. Computum ann. 1336. to. 2. Histor. Dalphin. p. 326. *Item 37. Inserma scindentes pro XVIII. s. VI. d. gr. Item 46. inter lanceas & chavarinas & venabula pen 1112. s.* Cædes Ducis Aurelian an. 1407. apud Lobinell. to. 4. Hist. Paris. p. 550. *Luy fendirent la teste de Jusarmes, puis qu'il fut abbatu de son cheval, & luy firent espandre la cervelle de la teste sur le pavement.* Vide *Gisarma.*

¶ 1. INSERTORIUM, *Lorum quo scutum apprehenditur*, in Amalthea. Suffannæus in Vocabulario: *Insertorium, Telamon, porpax, scuti lorum annuli vice, inter quod & ipsum scutum inserimus manum.*

¶ 2. INSERTORIUM, Seminarium, ubi arbores inseruntur. Gloss. Isidor. *Postmarium, Insertorium.* Grævium consule.

INSERVIRE, In servitutem revocare, retrahere. Capitula ad Legem Salic. c. 1. §. 7. *Si vero aliquis eum injuste Inservire tentaverit, & ille cartam ingenuitatis suæ ostenderit.* Lex Bajwar. tit. 6. c. 3. §. 1. *Ut nullum liberum sine mortali crimine liceat Inservire.* Ita Lex Ripuar. tit. 57. §. 3. Lex Longob. l. 2. tit. 34. §. 10. Capitul. Caroli M lib. 3. cap. 28. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 89. &c. Concilium Vermeriense an. 752. c. 6. *Si quis ingenuus homo ancillam alterius acceperit pro ingenua, si ipsa femina postea fuerit Inservita, si redimi non potest, si ita voluerit, liceat ei aliam accipere.* Infra: *Si servam acceperit pro ingenua, & postea pro qualicumque causa Inservitus fuerit.* Eadem fere notione dixerunt Anglici Jurisconsulti *Inservire* tenementa, seu servitutibus quibusdam ea subdere. Britton. de Legib. Anglic. c. 54. *Les servages dount home put son fool Enserver, sount sauns nombre, &c.* Occurrit ibi pluries.

INSETARE, *Filo setam adaptare*, Joann. de Janua. [*Ensmer*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm.]

INSETENYS. Ordinatio Romeneiensis Marisci,

apud Spelmann. *Item ordinaverunt, quod qualibet acra pro wallis, Insetenys, & watergagus, emeretur pro 40. sol.* Reor ego, ait idem Spelmannus, de interiori aggere dictum, qui dirupto jam exteriori, irruentes undas denuo præstoletur: *Anmittech*, à Saxon. Inyetena, i. insertum, vel interius positum.

INSIBILIS. Simeon Dunelmensis an. 881. de Normannis, Franciam invadentibus: *Mirabile videri potest, quod Insibiles hostes contra tam fortem bellicosumque populum auderent insurgere.*

INSIDIÆ, Idem quod vigiliæ, excubiæ, *Guet.* Fleta lib. 2. c. 4. §. 3. de Officio Marescalli: *Insidias autem nocturnas non tenetur facere, sed singulis noctibus in crepusculo Insidias assedebit, & in aurora levabit, &c.*

INSIDIÆ PENSATÆ, in Statuto S. Ludovici, quod legitur in Dissertat. 29. ad Joinvillam, quæ verba redduntur in ejus versione Gallica, *Agait, & fait apensé.* Gloss. Gr. Lat. Ἐνέδρα, *Insidia, obsessio,* MS Codex S. Germani habet, *Insidium, subsessum, obsessum.* Vide *Pensabiliter.*

¶ INSIDIARE, Insidias struere. Formulæ veteres apud Bignonium c. 30. *Siquis ad rapinam faciendam adgreditur, aut iter agentem Insidiaverit, &c.*

¶ INSIDIATRIX, Quæ insidiatur, apud Ammian. non semel. *Insidiatrix mulier qua viri sui cum aliis hominibus consiliat*, in Capit. Pippini an. 752. c. 5.

¶ INSIDIUM. Vide *Insidiæ.*

INSIDUITAS. Gloss. Lat. MS. Regiom Cod. 1013. *Sedulitas, Insiduitas, Assiduitas.*

INSIGILLARE, Idem quod sigillare, sigillum apponere, in Legibus Adelstani Regis apud Bromptonum. Vide *Ferrum candens.*

INSIGNARE, Indicare, quasi *signo* ostendere, *Enseigner.* Decretum Tassilonis de Popularibus legib. §. 4. *Sed tamen ea genera trium homicidiorum debito signo vicinis, & his, qui adsistunt, Insignet.* In Gloss. Gr. Lat. ἐγχαράττειν, est *Insignare, Incisare.* Apud veterem Juvenalis Interpretem, Sat. 10. v. 55. *Insignare*, σφραγίζειν.

¶ INSIGNARIUS. Vide *Insigniarius.*

1. INSIGNE, Vexillum, Ital. *Insegna*, Gallice *Enseigne.* Leo Ost. lib. 2. cap. 75. *Ibi eum Abbas & equo optime, & armis præcipuis, cum Insigne pulcherrimo donans, Monasterii defensorem illum constituit.* Vide Andream Monach. lib. 2. Vitæ Ottonis Episcopi Bamberg. c. 46. extr. [& Carolum de Aquino in Lexico Militari.]

2. INSIGNE, Sagum militare, *armis & insignibus* distinctum illius, cujus erat. Thwroczius in Geisa M. cap. 55. *Salomon autem & Ladislaus aliquando exibant, Insignia sua mutantes, & velut milites pugnabant.*

¶ 3. INSIGNE, Sigillum. Diploma S. Henrici Reg. Rom. ann. 1003. apud Marten. tom. 1. Collect. Amplis. col. 263. *Ipsum monasterii* (Mulenbechani) *locum cum suis adjacentiis & omnibus pertinentiis in nostrum mundiburdum suscepimus, & ad ordinem priorum præceptorum in omnibus confirmavimus, hoc regio Insigni roboravimus.*

¶ INSIGNIÆ, pro Insignia, in Concilio Mexicano an. 1585. inter Hispan. to. 4. pag. 389. *Insignia* fem. genere dicunt Hispani.

INSIGNIARIUS, Armiger, qui scutum domini, ejus insignibus adornatum, deferebat. Gloss. Gr. Lat. Ὁπλοφόρος, *Insigniarius, armiger.* [Martinius habet *Insignarius.*]

¶ INSIGNIFICABILIS, *Qui significari non potest.* Gloss. Sangerman. MSS. n. 501.

1. INSIGNIUM, Signum. Sueno in Histor. Danica c. 3. *Quam* (Christi crucem) *matris tumulo ob memoriale Insignium destinavit erigendam.* Vita S. Willelmi Abbat. Roschild. n. 33. *Nuntia ei, quæ jussi, hoc interposito Insignio, quod in crypta B. Genovefæ Parisiensis 7. Psalmos pœnitentiales cum Litania Clerico eidem propria manu scripsi.*

¶ 2. INSIGNIUM, Miraculum. Chron. Episcopor. Metensium, to. 6. Spicil. Acher. p. 644. *De illo* (S. Cælesti) *tale refertur Insignium. Pignera ejus cum pro necessitate communi quodam tempore deferentur cum reliquiis S. Auctoris, dicitur S. Auctor, qui quasi famosior præferebatur, restitisse, donec S. præcederet Cælestis.*

¶ INSIGNUM, ut *Insigne* 1. Veaillom. Rolandinus Patav. de factis in Marchia Tarvisina lib. 5. c. 23. *Pica quadam occurrens quasi fataliter se super illam apposuit hastam, qua Eccelini ferebatur Insignum.*

INSILIARIUS, Pravus consiliarius, qui *fers consiliat.* Florent. Wigorn. ann. 855. *Filius Regis Æthelulfi cum omnibus suis consiliariis, imo Insiliariis, tantum facinus perpetrare ausi sunt, ut Regem à regno proprio repellerent.*

INSILIUM, Malum ac pravum consilium. Simeon Dunelm. an. 1003. *Rex Danorum Suanus per Insilium, incuriam, & traditionem Normannici Comitis ...civitatem Execestram infregit, spoliavit, &c.* An. 1052. *Multaque Regi Insilia adversus Anglos dedetant.* Utitur hac notione præterea an. 1015. 1051. 1080. ut & Ricardus Hagulstad. c. 6.

¶ INSIMUL, Simul, una, in Charta Caroli C. apud Doubletum Hist. San-Dionys. p. 781. Utuntur Statius, Florus & alii plures è recentioribus.

¶ INSIMULATOR, Accusator. Pacatus Paneg. Theodos. c. 43. *Te purgare eodem teste, quo Insimulatore voluisses.* Auxilius in Libello de causa Formosi PP. apud Mabill. to. 4. Analect. p. 610. personas inducit colloquentes, *Insimulatorem*, qui accuset, & *Actorem* qui defendat Formosum. *Insimulator piscium*, Apuleio in Apolog. Accusator est magiæ quæ fit ex piscibus.

¶ INSINUAMEN, Inspiratio, doctrina. Vita sancti Frontonis apud Bosquetum Histor. Eccl. Gallic. part. 2. p. 5. *Sancto Insinuamine cœlestis indeptus, &c.*

1. INSINUARE, Docere, unde Gallicum *Enseigner:* hanc quippe vocem vernaculam ex hac Latina deducit Salmasius ad Historiam Aug. p. 101. Certe *Insinuare*, est ὑμφανίζειν; *Insinuatio*, διδασκαλία, in Gloss. Lat. Gr. S. Hieron. Epist. 155. *Nudius tertius cum 118. Psalmum tibi Insinuare conatur, &c.* Vide Epist. 22. cap. 13. & Libr. Manualem Dodanæ c. 7. Admonitio Synodalis antiqua: *Videte, ut omnibus parochianis vestris Symbolum & Orationem dominicam Insinuetis.* Capitulare 2. an. 811. c. 9. *Ad Ecclesiasticos vero quomodo juste pertineat, penitus ignoramus, nisi illi nobis Insinuaverint, &c.* Adde Capitul. Episcopor. an. 801. c. 5. Capit. 8. incerti anni Caroli M. cap. 3. 5. Responsio ad Capitula Archiepiscopis missa à Karolo M. ann. 811. cap. 1. *Quomodo & qualiter unusquisque Dei Sacerdos plebem sibi à Deo commissam Insinuat atque gubernat.* Regino de Vita & conversatione Presbyteri cap. 53. *Si Orationem Dominicam & Symbolum omnibus suis parochianis Insinuatam habeat.* Et in Inquisitionib. Synodalibus cap. 74. lib. 2. c. 15. *Si patrini filiolis suis Symbolum & Orationem Dominicam Insinuant, aut Insinuari faciant.* Similia habet Udalricus in Discursu Synodali, in Spicilegio Acheriano. Hariulfus lib. 4. Chronici Centul. c. 17. *Sed tantummodo illos memorant, quorum nomina vel*

charta, vel qualibet pittaciola Insinuare videbantur. Anonymus Goldasti de Suevorum origine p. 18. *Precatus, ut si suum volatile sibi restitueret, rem, quam ignoraret, ei Insinuaret.* Utuntur etiam Guigo in Statutis Ordinis Cartusiensis c. 43. §. 3. Statuta antiqua ejusdem Ordinis 2. part. cap. 6. §. 6. &c. Alii *Enseigner*, quasi *Insignare* dictum putant, orta nomenclatura à Monachis, qui *signis* omnia significabant & indicabant [Hanc opinionem amplectuntur *Ds Caseneuve* & Menagius Vide *Insignare*.]

¶ 2. INSINUARE, Practicis, In acta publica referre, Gall. *Insinuer*. Instrum. ann. 1388. apud Th. *Madox* Formul. Anglic. p. 429. *Nos Officialis Londoniensis testamentum ... una cum codicillo eidem annexo approbavimus, ipsumque ... Insinuavimus, & per eodem ... legitime pronunciavimus.* Charta ann. 1399. ex Archivo B. M. de Bono Nuntio Rotomag. *Litteras mihi Notario publico tradidit dictus Dominus Officiali & Promotori illico Insinuandas & publicandas.* Occurrit alibi non semel.

¶ INSINUATIO, ἐμφάνισις, Novella 55. Justiniani cap. 3. In acta publica relatio, Gall. *Insinuation*. Charta compositionis an. 1309. ex Archivo D. de Montesquivo: *Renunciantes nihilominus omni exceptioni .... & legi dicenti donationem excedentem quingentos aureos sine Insinuatione judicis non valere.* Eadem habentur in Charta ann. 1288. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 332. Statutum Johannis *Stratford* Archiep. Cantuar. apud Lyndwoodum lib. 3. Provincialis tit. 13. *Statuimus ut pro probatione, vel approbatione, seu Insinuatione testamentorum quorumcumque nihil per Episcopos, seu alios Ordinarios, capiatur omnino: per Clericos tamen scribentes Insinuationes hujusmodi sex denarios duntaxat recipi permittimus pro labore. Insinuationis eulogium*, in Charta an. 1288. apud Ludewig. to. 5. p. 432. Vide alia notione in *Insinuare* 1.

¶ INSINUATIVUM, Macris fratribus in Hierolexico, *Donum à Clericis præstitum Episcopo in principio sui ingressus ut in ejus gratia insinuarentur.* Haud satis recte interpretati sunt ἐμφανιστικὰ vel ἐμφανίσιμα, quas voces melius exponit Cangius in Glossario med. Græcit. Præstationes ab in Clerum allectis datæ cæteris Clericis pro *Insinuatione*, id est, relatione in catalogum ministrorum Ecclesiæ, Gal. *Droit de bien venue.* Vide Novell. 56. Justiniani, Julianum Antecessorem & Suicerum in Thesauro Eccl. v. ἐμφανίσιμα.

¶ INSINUATOR, Qui insinuat, introducit, promovet. *Insinuator, magister atque auctor*, apud Arnobium l. 2. sub finem. *Insinuatores deorum*, apud Tertull. lib. 2. ad Nationes c. 1.

¶ INSINUATRIX *rei novæ epistola*, apud S. Augustinum Epist 135.

INSIPIENTIA, Ignorantia. Testamentum Heccardi Comitis Augustodun. apud Perardum pag. 27. *Et quod mea Insipientia non memoravit, vos curare studeatis, ut pro salute animas nostras pervenniat, quia non omnia possumus omnes.* Vide *Sapere*.

INSIPITUDO, pro Insipientia, apud Ardonem Monachum in Vita S. Benedicti Anianensis Abbatis c. 3. n. 8. c. 4. n. 25.

INSLOTUM, Tributi species, In Notitia Trajectensi, apud Vill. Hedam pag. 246. 1. Edit. *Similiter & de tributo, quod Inslots vocatur.*

INSOBRINUS. Capitulare Pipini Regis Italiæ an. 793. cap. 33. de inlicitis conjunctionibus: *Ita ut qui uxorem consobrini aut Insobrino suo uxorem duxisset, &c.* Forte is dicitur, qui filius *consobrini*.

INSOCIABILIS, ἀκοινώνητος, in Gloss. Gr. Lat.

INSOCIO DARE, *In socis recipere pecudes*, in Lege Longob lib. 2. tit. 32. §. 3. quod nostri dicunt, *Bailler & prendre du bétail à moitié.*

INSOLARE, ἡλιάζειν, in vett. Gloss. Soli exponere. Vox Plinio l. 21. c. 14. & Columellæ l. 4. c. 17. 27. l. 11. c. 3. l. 12. c. 12. 18. nota.

INSOLATIATUS. Absque solatio, apud Gunzonem de Miracul. S. Gengulfi num. 17.

¶ INSOLENTIA, Desuetudo. *Insolentia armorum & defectus exercitii militaris*, in Litteris Johannis Franc Regis an. 1352. apud Acher. to. 10. Spicil. 218. *Insolentia angariarum*, Onera insolita, in Privilegio Ibbonis Archiep. Turon. pro Monasterio S. Martini, apud Mabillon. sæc. 4. Benedict. part. 1. p. 746. Tullius dixit *Insolentia sermonis* simili notione.

¶ INSOLERTIA, pro Insolentia, Arrogantia, Gall. *Insolence*. Præfatio Guillelmi Majoris Episc. Andegav. in Statuta ejusd. Eccl. apud Acher. to. 11. Spicil. p. 201. *Ad tutelam bonorum, & malorum Insolertias cohibendas.*

¶ INSOLUBILITER, Modo qui solvi nequeat. *Perpetuo anathematis vinculo Insolubiliter colligamus*, in Epistola Stephani VI. PP. to. 3. Concil. Hisp. pag. 163. col. 2.

INSOLUTUS, Non solutus. Vide *Ungeld*.

¶ INSOMNITAS, Insomnia, Gall. *Insomnie*, apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 788. in Actis SS. Martii to. 1. p. 684. *Insomnietas*, ibid. p. 725: & in Actis SS. Julii to. 1. p. 97.

¶ INSONARE, Divulgari, rumorem esse. Annal. Genuens. an. 1164. apud Murator. tom. 6. col. 33. *Insonuit quod quadam galea iverat in Provinciam.* Et ann. 1230. col. 465. *Antequam Insonaret vel aliquis rumor esset, quod exercitum facere vellet.*

¶ INSONTIA, *Innocentia*, Johanni de Janua; *Innocence, non noisance*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

¶ INSOPITABILIS, Qui sopiri seu pacari nequit. *Altercatio enim hæc Insopitabilis est*, in Gestis Consulum Andegav. apud Acher. to 10. Spicil. p. 449.

¶ INSOPIBILIS, Eadem notione. *Insopibilis faber*, apud Martianum Capellam lib. 4. *Insopibilis flamma*, apud eumd. lib. 9.

¶ INSORDESCENTES, Excommunicati nominatim declarati per annum in excommunicatione perseverantes, qui nullam adhibent diligentiam ad obtinendam absolutionem. Vide Lexicon Hofmanni & Limborch. lib. 3. Hist. Inquis c. 18.

¶ INSORDESCERE, Sordidum esse & feculentum. Sidon. lib. 5. Epist. 13. *Dejectu caduca frondis ager Insorduit.*

INSORTIARE, [Adversus *fortes* munire.] Vide *Sortiri*.

INSORTICARE, [In *fortes* mittere, Gall. *Ensorceller*, Fascinare.] Vide *Sortiri*.

¶ INSORTIS vel INSORTUS, Non datus in fortem, non possessus. Vide in *Sors*.

¶ INSPECIATUS, Deformis, absque specie. Tertull. adv. Valent. c 10. *Substantia informis & Inspeciata.* Rursum utitur alibi.

¶ INSPECIOSUS, Non speciosus. *Puer non Inspeciosus*, apud Petronium. c. 74.

INSPECTORES, Iidem, qui *Peræquatores*, qui prædiis inspectis & adæquatis invicem, ea relevant, quibus onus gravius adscriptum est; quæ sunt censita levius, gravant. Gloss Lat. Gr. *Inspector*, ἐπόπτης. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Ἐξισωτής, ἐπόπτης, ἀναδασμευτής. Glossæ Nomicæ MSS. Ἐπόπτης, λέγεται ὁ ἐξισωτής Glossæ vett. Henrici Stephani: *Inspectores*, οἱ ἐφοροι. ἐποπτεύοντες, apud Theopha-

nem pag. 411. est censui adscribi. Vide tit. Cod. Just. lib. 11. tit. 58. *de Censib. & censitoribus, & peraequatoribus, & Inspectoribus*, & Gloss. med. Gr. in Ἐπόπτης.

INSPACTIO, ἐποψία. Novella Theodosii 16. de Postulando: *Nulla eis Inspectio, nulla operis extructio, nulla discussio, nullum ratiocinium imponatur.*

¶ INSPECTORES INQUESTARUM, Quibus cura commissa est inspiciendarum seu examinandarum *inquestarum*. Edictum Philippi IV. Franc. Reg. an. 1291. apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. p. 321. *Item, praecipimus quod omnes Inspectores inquaestarum diligenter inspiciant in domibus suis inquestas sibi traditas à Curia, & eas diligenter referant, & ad cameram placitorum non veniant, nisi mandetur pro eis, ut amplius & curiosius vacent in videndis Inquestis.*

¶ INSPECTURA, *Visura, speculatura.* Papias. Male in Gloss. Sangerm. MS. num. 501. *Inspectura, Speculator.*

¶ INSPERABILITAS, *Res adeo insperata*, apud Barthium in Gloss. ex Guiberti Hist. Palaest.

INSPICARE, *Faces fundere.* Papias. [Legendum *Inspicare faces, findere*, ex hoc Virgilii versu 292. Georgicorum lib. 1.

Ferroque faces Inspicat acuto.

Hoc est, ad modum spicarum in acutum tenuat; unde in MS. Bituric. *Inspicare faces, proprie est infindere, quasi spicas facere. Inspicat faces, findit.*]

¶ INSPICIUM, Inspectio. *Extorum Inspicia*, apud Tertull. lib. 1. adv. Marcion. c. 1. *Extispicium* dixit Sueton. in Nerone c. 56.

¶ INSPILIATOR, Spoliator, latro, grassator, Gall. *Pillard, Brigand, Voleur.* Lambertus Ardensis apud Ludewig. to. 8. pag. 426. *Inspiliatores... olim in concavis terrae locis & in absconditis latitantes, & transeuntibus quibuslibet insidiantes, aliis enim decutiunt, aliis gestatoria diripiunt, aliis mortem comminantur, nonnullis etiam ablatis rebus rumpheis & occultis spatulis vel canipulis, sicut sicarii, imo vere sicarii, mortem ingerunt.* Vide *Pilare* 1.

¶ INSPIRAMEN, Inspiratio, afflatus. Concil. Tolet. VI. *Hinc enim liquet, quod Inspiramine summi Dei... superstitiones eorum eradicare elegit funditus.* Occurrit rursus in Concilio Tolet. XVI.

INSPIRATIO. Ex tribus electionum formis, quarum mentio est in Decretalib. Greg. IX. PP. lib. 1. tit. 6. c. 42. una est quae *per Inspirationem*, sive *viam Spiritus S.* dicitur fieri: cum scilicet communiter & ab omnibus concorditer, quasi divino Spiritu afflatis, nullo discrepante, aliquis eligitur, absque aliquo tractatu, ex quo nempe praesumi possit aliqua persuasio, vel suggestio in gratiam eligendi. Ericus Upsalensis lib. 4. Hist. Suecicae p. 122. *Tunc quasi per viam Spiritus sancti, tota multitudine acclamante, hic puerulus assumptus est in Regem.*

¶ INSPIRITALIS, Non spiritalis, carnalis, apud S. Paulinum Epist. 22. n. 1. ult. edit.

¶ INSPISSATIVUS, Qui spissat & densat. Vide locum in *Recorporare*. Veget. de Re veterin. lib. 2. c. 30. dixit, *Inspissata caro.*

¶ INSQUILLA, ut *Squilla*, Tintinabulum, campanula. Vetus Ceremoniale MS. B. M. Deauratae: *Isto die* (Coenae Domini) *Insquilla debet esse remota à cathena, usque ad diem Sabbati exclusive: quia in die praedicta hora prandii debet reverti in loco pristino: sed istud pertinet officio reffectorarii removere Insquillam.* Pluries occurrit ibi. Vide *Skella*.

¶ INSTA, vox mendosa. Vide *Justa* 2.

INSTABILIS, pro ἀστάτως, usurpari ab Irenaei interprete observat Jacobus Billius lib. 1. Observationum cap. 33.

¶ INSTABOR. Vide mox *Instar*.

¶ INSTALARE, Ad *stelam*, palum vel cippum dehonestare, torque ferreo devincire, Gall. *Pilorier, Mettre au carcan.* Statuta Eccles. Andegav. ann. 1423. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 525. *Statuimus etiam quod quicumque Deum... abnegare aut quovis modo blasphemare praesumpserit.... pro tertia* (vice,) *si laicus fit, Instalabitur, si Clericus, juxta sui judicis arbitrium ab officio & beneficio deponetur.*

¶ INSTALATIO, Illigatio ad *stelam*. Concil. Senon. an. 1485. apud Acher. to. 5. Spicil. p. 619. *Pro tertia* (vice) *contra assuetos* (blasphemare) *per Installationem* (melius *Instalationem*) *procedenda, sic quod caeteris cedere valeat in exemplum.*

¶ INSTALLARE, Gall. *Installer*, In Ecclesiastici beneficii possessionem mittere, in *stallum* seu chori sedem inducendo. Vide in *Stallum* 2.

¶ INSTALLATIO, hac notione, apud Lobinell. in Glossario Hist. Paris. to. 3. Vide *Instalatio*.

¶ INSTANS, Momentum, temporis punctum, Gall. *Instant*, apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britan. col. 1604.

¶ INSTANTIA, Contentio, efflagitatio, Gallis, *Instance.* Bartholomaei Annal. Genuens. ad ann. 1239. apud Murator. to. 6. col. 482. *Postmodum dictus Potestas ad Instantiam Domini Petri de Guercio & Bonaventura nuntiorum domini Papae... remisit banna data praedictis civibus Januae.* Occurrit hac notione apud Ludewig. to. 5. p. 429. Acher. tom. 8. Spicil. pag. 726. in Consuetud. Brageraci art. 80. & alibi.

¶ INSTANTIVAE PRECES, Eadem notione, in Charta ann. 1311. apud Ludovicum *Laguille* in Probat. Hist. Alsatiae p. 60. col. 1.

INSTAR. Gloss. Lat. Gr. *Instar, similitudo*, ὁμοίωμα, ἀπεικόνισμα. Alibi: *Ister*, ἶσος, *exemplum*, τύπος, τρόπος, ubi vir doctus *Instar*, vel *Istar* emendat. Gl. Graec. Lat. Ἀπότυπος, *exemplum, exemplar*, *Instar.* Hinc *ad Instar*, i. ad similitudinem. [Gloss. Sangerman. MS. n. 501 *Instabor, Instar, vel similitudo.*] *Instar, instaris*, ut *nectaris*, Probum dixisse, auctor est Servius ad 2. Aeneid. Ita *Instar*, pro imagine usurpant lex 3. de Palat. sacr. larg. lex 74. de Decurion, &c. Cod Th. Interdum pro *similis* usurpatur. Anastasius in Leone III. PP. p. 121. *In Basilica B. Pauli Apostoli, atque in Basilica Salvatoris Instar imagines fecit & constituit.* Pag. 136. *In Basilica S. Dei Genitricis ad praesepe Instar fecit coronam ex argento puro.* Ita p. 138. 139. &c. Vide Casaubon. ad Apuleii Apolog. p. 146.

INSTAURUM, Quidquid ad agriculturam, vel ad praedii *instrumenta* & supellectilem, pertinet, ut sunt animalia, pecora, servi, &c. Anglic. *Store*: Jurisconsulti *Instructum* dicunt. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 548. *Manerium illud nullum potest sustinere Instaurum, quia nullum habet pratum, &c.* Pag 924. *Reddunt omnes, Instaura, proventus quicunque singulis annis redigantur in scriptum.* Adde to. 2. p. 933. Fleta lib. 2. c. 72. §. 7. *Inquirere debet de Instauro, in quolibet manerio existente. Instaurum Ecclesiae*, quidquid ad supellectilem Ecclesiasticam spectat, in Synodo Exoniensi an. 1287. can. 12. 44. 53. Vide Provinciale Lindwodi p. 369. 2. Edit. [& Rymer. to. 3. p. 16.]

INSTAURAMENTUM, Eadem notione. Charta an. 1158. *Et ipsum brolium, vineas,... & omnino omne Instauramentum suum libertate donavimus in perpetuum* Occurrit etiam in Charta Ludovici Regis

an. 1158. in Regestu Phil. Aug. Herouvalliano fol. 77. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 549. 604. to. 2. pag. 106. apud Radulphum de Diceto pag. 647. &c. Vide *Staurum*.

INSTAURARE, Supellectile agraria prædium vel domum rusticam instruere. Charta Joannis Regis Angl. de libertatibus Angl. an. 1215. *Et reddat hæredi, cum ad plenam ætatem venerit, terram suam totam Instauratam de carucis & omnibus aliis rebus*. Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 548. *Hæc est extenta* (i. inquisitio) [potius æstimatio, ut expositum suo loco,] *facta per præceptum domini Regis de terris & tenementis Prioris de Derburste, ... quantum valeant Instaurare, & quantum destaurare, &c.* Infra pag. seq. *Et valet Instauramentum 7. lib. non Instauramentum 5. lib. 17. sol.* [*Ovilia Instaurata pascuis*, in Charta an. 1063. apud Miræum to. 1. p. 552.]

INSTAURATIO, Id quod *Instaurum*. Matth. Paris an. 1258. *Rex illis ad Instaurationem parcorum suorum, & ad usum mensæ suæ benigne concederet, ac sub certo numero bestias daret, &c.*

¶ INSTELLARE, Quasi stellis ornare. Gocelinus in Vita S. Augustini Cantuar. to. 6. Maii p. 378. *Pontificalia insignia ... splendidis unionibus & margaritis cum præcellentibus gemmis prætexto auro Instellant.* Vide alium locum in *Similitudinare*.

INSTERILITAS. Liber Comitis, seu Lectionarius, editus à Baluzio: *Pro ubertate pluviæ seu temperantia aeris, pro Insterilitate pluviæ, &c.*

¶ INSTIATIO, f. pro *Inficiatio*, Negatio. Charta an. 1300. è Chartulario S. Vandreg. to. 2. pag. 1295. *Ob hoc petens dictus Procurator dictorum Religiosorum ... dictum Rectorem condempnari à nobis & compelli ad restituendum eisdem Religiosis possessionem suam ... lite supra præmissis ex parte ipsius per Instiationem contestata, juratoque de calumpnia in hujusmodi causa, &c.*

¶ INSTIGATOR, Qui instigat, impellit, promovet, procurat. Ausonius Epist. 17. *Si quid invitis quoque nobis natura sit, superstitis Instigator agitabo*. Sententia Sigismundi III. Imp. de felonia Curlandiæ Ducibus objecta, apud Ludewig. to. 6. pag. 218. *Instigator noster sigillatim articulos actionis & citationis suæ contra illustrem Fridericum proponebat.* Et pag. 225. *Cum itaque Illustritas sua nullam privationis & amissionis feudi causam præbuisset, postulabant eandem Illustritatem suam ab Instigatoris nostri actione liberam pronunciari. Instigator accusationis*, leg. 20. Dig. de his qui infamia notantur.

¶ INSTILLATIO, Signum, subscriptio. Ingulphus in Hist. Monasterii Croyland. *Normanni ... chirographa Chartas vocabant, & chartarum firmitatem cum cerea impressione per uniuscujusque speciale sigillum sub Instillatione trium vel quatuor testium astantium conficere consuevebant*. Hickesius Dissertat. pag. 74. emendat vel interpretatur *Intitulatione*. Subscriptio dici potuerit *Instillatio* Scriptori Barbarolatino, quod testis nomen suum quasi *instillet* chartæ, quam subscribit.

¶ INSTINGUERE, Instigare. Gloss. Lat. Græc. *Instinguit*, παροξύνει.

INSTIRPARE, Inserere, plantare. Bromptonus pag. 935. *Intimavit igitur dictus Godwinus proceribus Angliæ, ipsum Alfredum nimiam secum adduxisse copiam Normannorum, ac terras Anglorum eis etiam promisisse, & sic inter eos securum non esse gentem externam & subdolam Instirpare.*

¶ INSTITÆ, *Gravata, resticula*. Gloss. Isid. Emenda cum Pithœo in Excerptis: *Instita, Grabati resticuli*. Est enim *Instita*, ut exponit Scholiastes Juvenalis ad Satyram 6. *qua lectus intenditur. Fascia* dicitur Ciceroni.

¶ INSTITARE, *Mortuum involvere*, apud Papiam, ab institis seu fasciis quibus mortui olim pedes manusque ligabantur.

¶ INSTITIUS, *Lectus publicus*, eidem Papiæ.

¶ INSTITURA, Institutio, Gall. *Instruction*. Bulla Leonis III. PP. to. 2. Annal. Benedict. p. 349. *Nec in aliquo Episcopus Ambianicæ sedis de Ecclesiis aut Clericis ejusdem loci* (Centulæ) *se intromittat, nisi forte voluntas Abbatis illum rogando invitaverit, ut aliquam consecrationem seu prædicationem aut Instituram exerceat.*

INSTITUTE, Ex professo, ex instituto. Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 9. *Nunc vero quia de generali omnium progressione prædiximus, restat ut de progressorum virtute vel copiis Institute ponamus.*

INSTITUTIO, Precaria, datio ad precariam. Charta Gilleberti Comitis Heduensis an. 942. ex Tabulario Flaviniacensi: *Si quis autem successorum meorum hanc Institutionem vel precariam .... infringere voluerit, &c. S. Roberti, qui hanc precariam studuit poposcere... Ego Constantius Levita hanc Institutionem dictavi & subscripsi, &c.*

¶ INSTIUS, pro Inscius. Canones Pœnit. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 43. *Qui manducaverit morticinas Instias, XL. dies pœniteat.*

¶ INSTOCIONATUS, Artes magicæ, præstigia, à στοιχεῖον, Elementum, Græcis recentioribus, Dæmon, & Operatio diabolica; unde στοιχειοῦν, Magicis præstigiis initiare, στοιχείωσις, Incantatio, verba magica, ut docetur in Glossario med. Græcit. Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran. an. 1280. *Si ... ex meretricio, vel lenocinio, vel Instocionatu, vel similibus acquisivit, &c.*

¶ INSTRICATUM, *Vulneratum*, in Amalthea, ex Glossis Cod. Leg. antiq.

¶ INSTRIGARE, INSTRINGARE. Vide *Intricare*.

¶ INSTRUCTOR, Præceptor, qui instruit, docet, in Spicilegio Fontanell. MS. pag. 254.

¶ INSTRUCTUS, Impulsus, inductus, suasio. Gesta Abbatum Gemblac. tom. 6. Spicil. Acher. pag. 524. *Instructu nostro Abbas & Congregatio prædicti loci Ecclesiam nostram ædificavit.*

INSTRUI, Doceri in 1. Constitut. Appendicis Cod. Theodos. quam sublestæ fidei doctiores volunt: *Itaque quia à nobis Instrui voluisti, &c.* [Non absimili notione Quintilianus dixit: *Judex notitia rerum Instruendus videtur.*]

¶ INSTRUMENTATUS, In *instrumento* descriptus. Miracula B. Wernheri Mart. tom. 2. April. p. 720. *Dixit se vidisse alia multa plura miracula, quorum multa sunt Instrumentata.*

INSTRUMENTUM, συμβόλαιον, in Gloss. Gr. Lat. Gloss. Lat. Gr. *Instrumenta*, γραμμάτια, ἀσφαλίσματα, δημοσίευμα, &c. Mox: *Instrumentum*, ἰξάρτυσις γραμματίων, &c. Aliud: *Instrumentum*, γραμματεῖον. Anastasius in S. Julio PP. *Sive cautionem, vel Instrumenta, vel allegationes, aut manumissiones Clerici in Ecclesia per Scriniarium sanctæ Sedis celebrarent.* Gregor. Turon. de Miraculis S. Aridii: *Cum Instrumentis chartarum, quibus Monasterii possessio firmabatur, regionem Burgundiæ adire non distulit.* Infra: *Sed etiam auctoritate regali Instrumenta munivit.* Vide tit. Digest. de Fide instrument. & Glossar. ad Agrimensores.

INSTRUMENTUM, pro veteri ac novo Testamento usurpant non semel Patres.

INSTRUMENTUM, pro libro, non semel usurpat Tertullianus

Tertullianus lib. 5. adversus Marcionem, & in Apologetico.

¶ INSTRUMENTUM, Gall. *Instruction*, Institutio, documentum. Guibertus lib. 2. de Vita sua cap. 3. *Quia igitur fortunas & infortunia mea ad alterum forsitan qualecumque Instrumentum decrevi contexere, &c.* Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 180. narrat ab Imperatore Ludovico Monasterii Casauriensis Abbatem institutum fuisse *venerandum Presbyterum, Romanum nomine, probum moribus & regularibus Instrumentis tritum*, hoc est, vel exercitiis, vel potius, *institutis*: qua posteriori notione vocem *Instrumentum* accipiendam censeo in Regula S. Benedicti cap. 4. ubi S. Pater differens de *Instrumentis bonorum operum* è sacris Scripturis profert 72. præcepta vel sententias, quas ait esse *instrumenta artis spiritalis*, hoc est, Instituta vel præcepta. Simili modo ait cap. 73. *Collationes Patrum & instituta & vitam eorum, ut & Regulam S. Patris nostri Basilii, quid aliud sunt, nisi bene viventium & obedientium monachorum exempla, & Instrumenta virtutum!*

¶ INSTRUMENTUM QUITTARIUM, Apocha, Gall. *Quittance*. Charta an. 1319. to. 2. Histor. Delphin. pag 183. col. 1. *Offert se.... eidem recipere literas de-totum principalium prædict. factis ... de eisdem, & Instrumenta quittaria concedere ... eidem.*

INSTUFFARE, Instruere, *Etoffer*. Vide *Stuffare*.

INSUABILIS, Insuavis. Glossar. Gr. Lat. MS. Ἀηδὴς, *Insuavis, Insuabilis*. Edit. *Insualis*.

INSUADIBILIS, *Increadibilis, sine artificio, piger*, apud Papiam.

¶ INSUBIDUS, *Setosus*, in Gloss. Sangerman. MS. n. 501. Gellius lib. 19. cap. 9. utitur pro Invenusto, inconsiderato, imprudenti, ut & comparativo *Insubidior*, lib. 6. cap. 1. & lib. 13. c. 20. *Insubide*, lib. 1. cap. 2.

¶ INSUBLUM, ἄντιον, ἐνθα ὑφαίνουσιν αἱ γυναῖκες, *Liciatorium unde telam mulieres texunt*, in Supplem. Antiquarii & in Glossis Lat. Græc. Sangerman. Vide *Insubulare* & *Rrela*.

¶ INSUBSTANTIALIS, Cujus nulla est substantia. Fragmentum Candidi Arriani ad Marium Victorinum, apud Mabill. to. 4. Analect. pag. 155. *Etenim vere substantia, subjectum quiddam est. Quod autem subjectum est, simplex non est... Sed enim simplum est Deus. Insubstantialis ergo Deus. Si autem Insubstantialis, nullum ergo Consubstantiale à Deo est.*

¶ INSUBSTANTIVUS, Eadem notione. Interpres Irenæi lib. 1. cap. 10. *Pater cujus pater nemo est, qui est inenarrabilis & insubstantivus.*

¶ INSUBULARE, *Perforare*, Johanni de Janua, *ab in & subulo. Dicitur Insubulus quoddam instrumentum in texendo telam, scil. circa quod pannus vel stamen involvitur, quia Insubulatur, i. perforatur, ut possit involvi & retineri pro voluntate texentis: vel componitur ab infra & supra, quia infra & supra est.* *Insubulum* dixit Lucretius, *Insubulus* vero Isid. lib. 19. Orig. cap. 29. & Guibertus lib 1. de Pigner. Sanctorum cap. 3. §. 1. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Insubulare, Enveloper*, involvere.

¶ INSUCCARE, ἐγχυμίζειν, in Glossis Lat. Græc. Succo immergere. Sic Columella lib. 7. cap. 4. *Sæpius lana draucenda vinoque & oleo Insuccanda.*

¶ INSUDUM, pro Sudum. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. *Insudum*, ἄνυδρον, ἄβροχον, Sine aqua, sine pluvia.

INSUETARE, *Insuete invadere, vel insultanter*. Papias. [*Insolenter*, in Gloss. Sangerm. MS. n. 501.]

¶ INSUFFICIENS, Non sufficiens, apud Tertullianum adv. Hermog. cap. 55.

¶ 1. INSUFFICIENTIA, Iidem Tertulliano lib. ad Uxorem: *Secularis concupiscentia causas habet gloriam, cupiditatem, ambitionem, Insufficientiam*, id est, Insatiabilitatem; quia nihil satis est insatiabili cupiditati.

¶ 2. INSUFFICIENTIA, Inscitia, imperitia, Gall. *Insuffisance*, Ital. *Insuffienza*. Alexander PP. ad Archiep. Januensem an. 1159. apud Murator. tom. 6. col. 273. *In tantam audaciam vesaniamque proruperunt, quod mantum, quo nos renuentes & reluctantes, quia nostram Insufficientiam videbamus, juxta morem Ecclesiæ prior diaconorum induerat, tanquam arreptivum a collo nostro propriis manibus violenter excussit.*

¶ 3. INSUFFICIENTIA, Indigentia. *Insufficientia sustentationis*, in Charta an. 1259. apud *Madox* Formul. Anglic. pag 311. qua quis non habet quæ sufficiant ad vitam sustentandam.

INSUFFLARE, Despuere. Vide *Exsufflare*.

INSULA, Domus ab aliis separata. Gloss. Lat. Gr. *Insula*, νῆσος, συνοικία. Anastasius in S. Silvestro PP. p. 17. 18. *Insulam Attitia & Montem Argentarii præstantem solidos sexcentos*. Mox: *Insulam, quæ dicitur Assis, in territorio Portuensi*. Vide Festum & Scriptores Latinos. Scribit Odo Gesseut in Historia Aniciensi lib. 1. cap. 24. Podiensis urbis partem inferiorem divisam esse in 22. regiones, vel partes, quas vulgo *les Isles* vocant. *Insula*, per excellentiam Britannia dicta. Vide Notas Stephani Stephanii ad Saxonem Grammaticum. p. 149.

¶ INSULARE, *In insulam convertere*. Laurent. in Amalthea ex Apuleio, qui habet lib. de Mundo sub finem: *Audivimus regiones quæ prius fuerunt continentes, hospitibus atque adventitiis fluctibus Insulatas*. Eadem habet S. August. lib. 4. de Civ. Dei c. 2.

INSULARIS POENA, Exilium, relegatio in insulam, apud Ammianum lib. 15. *Correptos aliquot vexatosque tormentis... Insulari pœna mulctavit.*

¶ INSULARIUS, Custos *Insulæ* seu domus ab aliis separatæ, Gall. *Concierge* Gloss. Isid. *Villicus*, (villicus) *Actor, exactor villæ pensionum, Insularius*. Supplem Antiquarii: *Insularius*, Ἐνοικιολόγος, *Inquilinus*. Lex 5. D. §. 1. de instit. act. *Si quid cum Insulario gestum sit, vel eo quem quis ædificio præposuit, &c.* Rursum occurrit leg. 4. de præf. vigil. & alibi non semel, præsertim apud Jurisconsultos.

¶ INSULATUS, Nulli contiguus, undique separatus & commeabilis, Gall. *Isole*. *Altare Insulatum*, in Actis SS. Maii to. 6 pag 831.

¶ INSULETUM, Parva insula, apud Rymerum to. 15. pag. 453. col. 1.

¶ INSULTUS, Aggressio, assultus, oppugnatio, quævis expeditio militaris. Charta an. 1236. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 153. *Volentes ne dicti homines teneantur ire in aliquem Insultum, vel aliqua malefacta*. S. Ludovicus in Epist. ad Matthæum Abb. San-Dionys. tom. 2. Spicil. Acher. pag 550. *Civitatem Carthaginensem cepimus per Insultum*, id est, facta impressione, Gall. *d'assaut*. Similis locutio occurrit apud Rymer. to. 1. pag. 789. *Insultum facere*, Aggredi, adoriri, oppugnare, in Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 276. & 567. *Insultus manualis pugnæ*, apud eumdem Murator. to. 8. col. 602. *Insultus & invasiones violentæ*, in Chronico Trivetti apud Acher. to. 8. Spicil. p. 6-6. *Insultus tumultuum*, in Charta an. 1356. apud Ludewig. to. 5. pag. 497. Alii non pauci, nullo tamen satis idoneo

auctore vocem *insultus* usurpant pro Injuria, Ludibrio, Gall. *Insulte*, Ital. *Insulto*: qua notione Quintilianus dixit *Insultatio*.

¶ 1. INSULUM, pro Insula, ut conjecto. Chron. Veron. ad an. 1334. apud Murator. tom. 8. col. 649. *Recensus est ignis in Insulo superiori Verona & crevit in tantum, quod dictum Insulum cum toto lignamine & cum toto ponte novo combustum est.*

¶ 2. INSULUM, [ut *Insubulum*, de quo in *Insubulare*.] Vide *Recla*.

¶ INSUMERE, Incipere, inchoare. Charta Theobaldi Comitis de Juramentis è Chartul. S. Magdal. Castrodun. fol. 1. *Ne alicui liceret exibere sancta ad sacramenta juranda in villa Castriduni preter ministris prefate Ecclesie omnibus duelis vel sacramentis, que in curia eorum Insumpta vel adramissa fuissent . . . judicia vero que tunc temporis de ferro esse solebant in curia eorum seu prepositorum ipsorum Insumpta, in prenominata Ecclesia fecientur . . . exceptis sacramentis que unus homo fecerit alteri, si fuerint adramissa ante me vel ante Prepositum meum in parochiis illis in quibus Insumpta fuerint, expectabuntur & agentur.*

¶ INSUPER ANNUM, Per annum, anno currente. Absolutio pœnitentialis impertita in consecratione Ecclesiæ S. Mariæ de Correno an. 1065. apud Acher. to. 6. Spicil pag. 441. *Pœnitens qui ad eam* (Ecclesiam) *in consecratione ejus advenerit . . . si mers in capite anni vel Insuper annum, ex nostra parte absolutus permaneat; & si in alio anno annualiter vel Insuper annum, in ea absolutione permaneat.*

¶ INSUPER HABERE, Negligere, contemnere, παρορᾶν, ἀθυμημαδεῖν, in Gloss. Lat. Gr. *Constantiam non Insuper habendam intelligit*, apud Gellium l. 1. c. 19. *Lacrymis Insuper habitis*, apud Apuleium l. 4. Milesf. *Qui delinquit in animam suam, Insuper habebitur*, Eccli. 19. 4. Vide Cujacium lib. 11. Observat. cap. 11.

INSUPERSERTUS, pro Supra insertus. Charta Guonradi Regis Burgundiæ an. 25. in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 14. *Volumus, ut dictus Clericus Beroldus, quemadmodum Insuperfectas habes, omnem de nostra parte obtineat vigorem, &c.*

¶ INSUPORTABILIS, Non ferendus, intolerabilis, Gall. *Insupportable. Si quandoque videtur tibi abstinentia Insupportabilis, cogita de Domino Jesu*, in Libro de doctrina Novitiorum Ord. Grandimunt. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 1835.

¶ INSURDARE, Surdum efficere. Arnulfus Sagiensis apud Murator. tom. 3. pag. 432. col. 1. *Sed quoniam nocturnus bubo lucem diurnam non sustinet intueri, cæcus aures arrige, nisi & easdem Insurdaverit obstinatio cordis.*

¶ INSURGERE, Urgere, excitare, impellere. Conversio Willelmi Vicecomitis Massil. ann. 1004. Annal. Benedict. to. 4. p. 176. *Sicut mos est servorum Dei, cœperunt Insurgere, quatenus sæcularem militiam relinquerem & Deo militarem, multa de sanctis Scripturis nuntiantes.*

¶ INSURRECTIO, Rebellio, apud Rymer. to. 8. p. 124. &c.

¶ INSUSPENDIUM, Catena ferrea vel lamina denticulata lebetibus in foco suspendendis, Gall. *Cremailliere. Insuspendium sive cumasclum*, in veteri Charta Conventus Augustinianorum Castellanæ in Provincia.

¶ INSUSPICABILIS, Qui non potest in suspicionem venire. Occurrit Eccli. 11. 5. & 25. 9. apud Achet. to. 10. Spicil. pag. 119. D. Calmettum in Charta an. 852. Hist. Lothar to. 1. col 305.

¶ INSUSTENTABILIS, Intolerabilis, qui non potest sustineri. Oratio Manassæ Regis Juda: *Insustentabilis ira comminationis tuo super peccatores.*

INSUSURRARE, Occulte detrahere, in Glossar. Saxon. Ælfrici; Anglice Telan.

¶ INT, pro Lunt. Gloss. Lat. Græc. Sangerman. & Supplem. Antiquarii: *Int*, *. . .*

¶ INTABERNATUM VINUM, In taberna venale. Charta an. 1194. apud Thomasserium in Biturig. *Si vinum Intabernatum primi fuerit, non cessabit a venditione pro banno.*

INTABULARE, [In tabulas referre. Bulla Innocentii VIII. PP. in Continuatione M. Bullarii Rom. pag. 290. col. 1. *Intonetur prima antiphona Matutinarum per primum clericulum & innocentem chori Intabulatum ad primum Responsorium.*] Vide *Tabula Officiales*.

¶ INTACIBILIS, Qui non tacet. *Intacibili ore Sanctis protestans mirabilia*, in Actis Episcoporum Tullensium apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1087.

INTAKERS, Prædonum genus, Rideldaliam, seu extremam Angliæ plagam Borealem habitantes, sic dicti, quod a participibus suis, quos *Outpatters* vocant, prædam è finitimis Scotiæ deportatam, recipiebant. Illi, quasi *intra recipientes*: illi, velut *foris partes seu rem agentes*, recentius *Outputters*, nuncupati. Fit amborum mentio in Stat. an. 9. Henrici V cap. 8. Spelm.

¶ INTALLATUS, Incisus, sculptus, Gall. *Entaillé. Imago Intaleata in marmore albo*, in Chronico Placentino Job. Demussis apud Murator. tom. 16. col. 544.

¶ INTALIA, Incisio, sculptura, Ital. *Intagliamento*, Gall. *Entaille*, *Sculpture*. Chronic. Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 403. *Deinde fecit fieri portas faciei Ecclesia S. Maria . . . portas scilicet marmoreas cum Intaliis inimi pulcherrimis, sicuti apparent de præsenti.*

¶ INTALIATI SOTULARES, Calcei certa ratione *taliati*, incisi, Clericis vetantur in Concilio Compiut an. 1325.

INTALLIATÆ TERRÆ, Cowello & Jurisconsultis Anglis dicuntur, quæ cuiquam, & certis non hæredibus suis, in genere conceduntur sub certa conditione. Vide *Feudum Talliatum*.

¶ INTAMINARE, Contaminare. *De sacrosancto altario Intaminare*, in Capitulis Synodor. Orientalium, to. 2. Concil. Hispan. p. 329.

¶ INTANGIBILIS, Qui tangi nequit, nulli patens incommoditati, nulli molestiæ. Vita MS. S. Winwaloci fol. 74. *Locus quidam* (Landevenecum) *apricus & amœnissimus atque ab omni pene vento, excepto paululum orientali, Intangibilis, velut quidam paradisus ad ortum solis splendide respiciens, &c.*

¶ INTANTARE, Spondere, promittere. Charta Amiciæ Comitissæ Licestriæ an. 1204. Histor. Harcur. to. 4. p. 2174. *Insuper ego Intantavi domino Philippo Francorum Regi ut si forte soror mea uxor Sobeside Quenaco in hoc ex casu fratris meis aliquid reclamavit, ego ad laudem ipsius Regis de terra mea de Anglia eidem sorori meo partem suam assignabo.* Lubentius legissem *Creantavi*, pro quo librarius parum attentus ex veteri Charta facile exscribere potuit *Intantavi*. Vide *Creantare*.

INTANTO, pro *Interea temporis*, idiotismus Italicus, in Vita S. Zitæ Virginis Lucensis n. 34. & in Vita B. Luchesii Tertiarii n. 5.

INTAPHA. Jornandes de Rebus Geticis: *Ponteque rursus in Danubio pari modo constructo, duobus mensi-*

bus, crebris fatigatum Intaphis, octo millia perdidit armatorum. Orosius, à quo sumpsit, lib. 2. c. 8. *Insuper tertiis incursibus extrema copiarum dilacerantibus, &c.* Ubi pro *Intaphis*, legendum censuerim apud Jornandem, *Intaphiis* aut *Entaphiis*, ita ut Græcam vocem expresserit, ἐνταφίοις, id est, funeribus. Nam ἐντάφια vocabant Græci lintea sepulcralia, quibus cadavera involvebantur, sepulcro mox recondenda; unde ἐνταφιασμὸς pro pollinctura & funeratione usurpatur. Vide Xiphilinum in Severo, Heliodorum lib. 4. Pœnitoic. &c. Gloss. Gr. Lat. Ἐνταφεῖον, *Libitina.* Ἐνταφιαστής, *Libitinarius.* Ἐνταφιάζω, *Funero.* Ἐνταφιαστής, *Pollinctor.* Adde Fullerum lib. 6. Miscellan. c. 18.

☞ Fere crediderim *Intapham* vel *Intaphum* a Jordane dictum pro Italico *Inteppo*, quod occursum significat. Quanta sit *Intaphorum* Jornandis cum *Incursibus* Orosii connexio, qui non videat, arbitror fore nemine m.

INTARDUS, Celer, velox. Thwroczius in Sigismundo cap. a. *Proceribus cunctantibus, Intardus ad Budam descendit.*

INTARTA, Rebellis. Vide *Antartes.*

¶ INTARTIZARE, Rebellare, Ibidem.

¶ INTASSARE, In struem seu *tassum* ordinare; messem, fœnum congerere, Gall. *Entasser.* Charta an. 1247. è Tabulario Portus Regii: *Tenentur messivarii garbas in granchia Intassare.* Vide *Tassus.*

¶ INTAXARE, Eadem notione. Tabul. Calense pag. 196. *Omnes hospites ad terras prædictas pertinentes tenentur pratum Saberi affenare, ad domum adducere & Intaxare.*

INTECTAMENTUM, Tegmentum, ἐπίταγμα στέγης, in Gloss. Gr. Lat. ubi videntur dividendæ voces, ἐπίταγμα, στέγη.

¶ INTEGERRITAS. Vide *Integritas.*

¶ 1. INTEGRALITER, Omnino, plene, prorsus, Gall. *Entierement.* Transactio Caroli II. Regis & Comitis Provinciæ cum Capitulo S. Salvatoris Aquensi ann. 1292. ex Schedis Præsidis *de Mazangues*: *Integraliter & sine diminutione aliqua perveniat omni modo.* Litteræ an. 1332. apud Ludewig. to. 5. pag. 253. *Integraliter restituere tenebimur & complete.* Occurrit alibi non semel.

¶ 2. INTEGRALITER, Integre, sincere, sine dolo. Litteræ an. 1261. apud Rymer. to. 1. p. 727. *Quod autem super præmissis feceritis, & responsionem, nobis per vestras patentes literas festinanter & Integraliter rescribatis.* Aliæ ann. 1337. apud eumd. Rymer. tom. 4. pag. 774. *Solvere promisimus, & promittimus bona fide in Durderaco sexdecim millia florenorum de Florentia boni auri & justi ponderis ... Integraliter absque dolo.*

INTEGRARE, in lege 8. D. de Tutel. & ration. distrah. [*Quamvis jure postliminii tutelam pristinam possit Integrare*, hoc est, denuo inchoare, renovare, instaurare: qua notione non semel occurrit apud Livium & alios.]

¶ INTEGRATUS, Ratus, approbatus. *Lecta, publicata, registrata & Integrata seu interinata*, ex Charta anni 1461. Histor. Harcur. tom. 3. pag. 70 a.

INTEGRITAS. Charta Caroli C. Regis Franciæ an. 845. in Tabulario S. Mauri ad Ligerim: *Has denique res cum omni Integritate, id est, cum colonis & servis ibi commanentibus, cum domibus, & suprapositis, cum terris cultis & incultis, &c.* Vide aliam ejusdem Caroli Chartam apud Loisellum in Bellovaco pag. 242. Passim.

¶ INTEGERRITAS, Eadem notione. *Duas partes* *silvæ cum Integerritate*, in Hist. Mediani Monasterii pag. 243.

¶ INTEGRITER, Omnino, plane, prorsus, Gall. *Entierement*, to. 9. Spicil. Acher. pag. 257.

¶ INTELLECTIBILIS, Jo. de Janua, *Intellectu comprehensibilis*; *unde Intellectibiliter & Intellectibilitas*: *Intellectibilité*, *Intelligence*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.

¶ INTELLECTUALITAS, Intelligentia. *Habere Intellectualitatem*, Tertulliano de Anima cap. 38. *Sine ullo Intellectualitatis acumine*, apud Guibertum lib. 2. de Pigner. SS. cap. 2. §. 1.

¶ INTELLECTUS, Salvus conductus, commeatus, publica fides. Bartholomæi Annal. Genuens. ad an. 1238. apud Murator. to. 6. col. 478. *Postmodum Vintimilienses timore coacti, quidam ex ipsis civitatem Vintimilii ascenderunt, & quidam venerunt absque ullo Intellectu sibi dato ad mandatum Communis* (Januensium, quibuscum belligerabant,) *& in quadam galea fuerunt tamen Januam missi manibus post terga ligatis.* Col. 482. ad ann. 1239. *Unde magnus rumor fuit in civitate Janue, & omnes cucurrerunt ad arma; & Potestas facto maximo parlamento, misit pro Guilelmo Spinola, Serleone Pipere, Suzo Pipere, Antonio Embrono, Raymundo de Volta, Balburino & quibusdam aliis, ut venirent ad mandatum suum & Communis Janue; & noluerunt venire ... unde Potestas eos condemnavit; & sequenti die fecit devastari domum & locum Raymundi de Volta apud Pavairanam, & misit ad faciendum fieri guastum aliis rebellibus. Item fieri fecit parlamentum maximum, in quo dato bono Intellectu per quosdam homines, qui fovebant Potestatem, Raymundus de Volta, Guilelmus Spinula, Antonius Embronus ... & plures alii venerunt ad mandatum Potestatis, & juraverunt mandata Potestatis Janua in omnibus & per omnia observare.*

¶ INTELLIGENTIA, Gall. *Intelligence*, Concordia, consensus, conspiratio, fœdus. Litteræ Henrici VII. Angl. Regis an. 1496. apud Rymerum to. 12. pag. 637. *Facere & firmare cum prædictis Rege & Regina, consanguineis nostris, confœderationem, amicitiam, ligam & Intelligentiam strictam vel minus strictam.* Litteræ Caroli VIII. Franc. Regis an. 1497. apud Lodewig. to. 6. pag. 97. *Quod vero Rex Romanorum jactitat, nos sibi quedam revelasse de Intelligentiis que a nobis adversus se, ut ait, per Almaniam dirigantur, nihil propterea commoveri debetis.*

¶ INTELLIGENTITAS, Id quo quis intelligit, seu habet intelligentiam. Responsio Victorini Rhetoris ad Candidum Arianum, apud Mabill. to. 4. Analect. pag. 161. *Sunt quædam ejus quod sit natura manifesta ... ut spiritus, νοῦς, anima, cognoscentia, disciplina, virtutes, λόγοι, opiniones, perfectio, existentia, vita, intelligentia, & adhuc superius existentialitas, vitalitas, Intelligentitas, & supra ista omnia ὄν.*

INTELLIGERE. Lex Salica tit. 38. *Ipsum vero quadrupedem, qui est auctor criminis, pro medietate compositionis restituat requirenti, eo videlicet modo, si dominus quadrupedis non Intellexerit secundum legem se defendere.* Phrasis Gallica: *S'il n'Entendoit pas se defendre selon la Loi*: id est, si non in animo haberet, si nollet, &c. Adde tit. 37. §. 8.

INTELLIGIBILIS, Vir intelligens, peritus, *Intelligens.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 31. *Recordationem Curiæ Regis nulli negare licet, alias licebit per Intelligibiles homines placiti, & nemo de capitalibus placitis testimonio convincatur.* Adde cap. 48. *Home Entendable*, in Legibus vernaculis Willelmi Nothi cap. 28.

INTELLIGIBILE TEMPUS, seu *Ætas intelligibilis*, qua scilicet infantes rationis, & *intelligendi*, quæ agunt, sunt capaces, in Capitulari Aquisgranensi an. 817. §. 44. & in Addit. 1. Lud. Pii cap. 36.

¶ INTELLIGIBILIA, Animæ corpore per mortem exutæ. Translatio S. Wandregisili Abb. to. 5. Julii pag. 294. *Successit autem ei in regimine vir venerabilis Abba Johannes... quo etiam inter Intelligibilia disposito, ex discipulis ejusdem patris Baudemundus vocabulo successit*. S. Ambrosius Epist. 65. n. 1. *Acri præsertim ingenio etiam Intelligibilia complectens*, i. res spiritales & intellectu difficiles.

¶ INTELLIONEM, *Folles lucernarum*. Gloss. Isid. ad quas Grævius: Hæc sunt monstra, quæ Herculi domanda relinquimus.

INTEMPERANTIA, pro *Intemperies*. Saxo Grammaticus lib. 8. *Per summam cœli Intemperantiam*.

INTEMPERATA NOX, pro *Intempesta*, apud Aurelium Victorem Schotti in Posthumo.

¶ INTEMPERIUM. Joh. de Janua: *Intemperies, & hoc Intemperium, ubi nulla securitas & nullum temperamentum est; Ce ou il n'a nul attrempement*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm.

INTEMPORALIS, Intempestivus, apud Cælium Aurelianum lib. 1. Acutor. cap. 9. ubi & *Intemporalitas* occurrit, *Intemporaliter*, i. intempestive, cap. 15. Adde lib. 2. cap. 10. &c. alias

INTEMPORALITER, est sine tempore, vel temporis mensura, semper. Lex Wisigoth. lib. 4. tit. 5. §. 6. *Deus, justus Judex, qui justitiam Intemporaliter diligit, non vult justitiam servire tempori; sed tempora potius æquitatis lege concludit*.

INTEMPORANEUS, *Intempestivus*, in veterib. Glossis ad Boetium de Consolat. Philos.

¶ INTEMPTIO, Actio. Vide *Intendere* 7.

¶ INTENAGLIARE, Candenti forcipe membra discerpere, Gall. *Tenailler*, Ital. *Tenagliare*. Chron. Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 411. *Intenaglietur super plaustro, & postea in rota ponatur*.

1. INTENDERE, [Non attendere.] Salvianus lib. 4. de Gubernat. Dei: *Docentes, Deum incuriosum, Deum Intendentem, Deum negligentem, &c.*

2. INTENDERE, [Attendere, audire.] Epistola Mauricii Imp. ad Childebertum Regem Fr. to. 1. Hist. Franc. *Præfatos Legatos vestros suscepimus... atque his, quæ nuntiata ab eis sunt, placidis auribus Intendentes, competens eis dedimus responsum*. [Huc referri possunt variæ Scripturarum locutiones, *Intende mihi, Intende orationi meæ, Intende deprecationem meam, &c.*]

3. INTENDERE, Velle, decernere. Thwroczius in Geiza Magno cap. 54. *Quæsivitque a Salomone, si apud Geisam & Ladislaum essent tam boni Milites. Salomon autem Intendens laudare Hungaros, impræmeditate respondit: Multi sunt, inquiens, etiam multo meliores*. Phrasis, qua etiamnum Galli utimur, [quæque pluries Latine legitur apud Rymerum to. 2. pag. 322. apud Ludewig. to. 6. p. 185. &c. Haud ita absimili ratione Tullius: *Si Antonius quod animo Intenderat, perficere potuisset*. Et Terentius: *Repudio consilium quod primum Intenderam*.]

INTENTUS, Consilium, animus, mens, nostris *Intention*. Anastasius in Martino PP. *Commoverunt eum, ut de tali heretico Intentu recederet*. Alii Codd. habent, *hujus heresis Intentione*.

¶ INTENTUM, Eadem notione *Frustratus Intento*, in Chronico Trivetti apud Acher to. 8. Spicil. pag. 645. *Juxta Intentum*, apud Ludewig. to. 6. pag. 212.

¶ 4. INTENDERE, Intelligere, interpretari, Gall. *Entendre*. Vita S. Catharinæ Senensis, to. 3. April. pag. 926. *Prophetarum verba... cum magna reverentia suscipienda sunt semper, & cum discretione Intendenda*.

¶ 5. INTENDERE, Existimare, habere. Pactum an. 1330. apud Ludewig. to. 5. pag. 552. *Ut nobis obediant, pareant & Intendant tanquam ipsorum dominum justum*. Gallice: *Qu'ils nous obeissent & nous Regardent comme leur veritable seigneur*.

¶ 6. INTENDERE, Tendere, ire, proficisci. Charta an. 1420. *De inveniendo unum hominem ad arma, & duos sagittarios ad equitandum, & de Intendendo ad Alençon*. Altera an. 1423. tom. 3. ejusd. Hist. pag. 711. *De inveniendo unum hominem ad arma, & duos sagittarios ad arma, & post guerram de Intendendo ad Falaise, & apud Caen vigesima die Maii*.

7. INTENDERE, Judicio contendere, litigare. Gregor. Tur. lib. 10. c. 10. *Cumque uterque in præsentia Regis Intenderent, & Chundo diceret, nunquam à se hæc præsumpta, quæ objiciebantur, &c.*

INTENTIO, Contentio, controversia, discordia, lis. Glossæ Basilic. ἐντολίαν, ἀρχὴν τῆς ἐναγωγῆς interpretantur. Anonymus in Gestis Constantini Magni: *Intentio orta est in urbe Roma inter Symmachum & Laurentium*. Vetus Agrimensor p. 296. *His enim (limitibus) testimonium finium intelleguntur, & agrorum Intentio, & certamen auferetur*. Gregorius Turonensis lib. 9. Hist. cap. 9. *Ut inter terminum utriusque Regni nulla Intentio aut direptio gereretur*. Utuntur S. Ambrosius Epist. 9. 25. Hormisdas PP. in Epistolis non semel, idem Gregorius Tur. lib. 6. cap. 27. Fredegar. in Chron. cap. 72. Præceptum Lud. Pii de Divisione Regni cap. 10. Lex Wisigoth. lib. 2. tit. 2. §. 10. Lex Longob. lib. 2. tit. 14. §. 1. 26. tit. 21. §. 12. tit. 22. §. 3. tit. 55. §. 10. Bracton. l. 4. tract. 2. cap. 2. veteres Tabulæ apud Ughell. to. 1. pag. 959. &c. Hinc Itali *Tentione* dicunt, vel *Tenzone*, pro *contentio*, & nostri olim *Tançon*, pro objurgatione, ut *Toncer*, vel *Tancer*, pro *objurgare*, accusare, postremum ab *Intentionare*. Vetus Consuetudo Andegavensis: *Meurtre si est quant l'en tue homme ou femme, de jour ou de nuit, en son lit, ou en autre maniere, pourquoi ce ne soit en meslée, ou sans Tancer, ou sans les deffier*. Vetus Versio Gallica Bibliorum. Gen. 3. *Facta est rixa: Tenson monterent entre les Pasteurs*. Philippus *Mouskes* in Hist. Fr. MS.

Et si tenoit del Duc grant terre,
Dont il n'avoit Tence ne guerre.

Infra:

Et prist Danfront & Alonçon,
Et les garnist par Contençon.

Ab *Intentio*, formata vox

INTENTIONARE, Litem, *intentionem*, seu controversiam alicui movere, in veteri Charta apud Ughellum to. 3. p. 301. & in aliis Mathildis Comitissæ an. 1073. 1079. apud Franciscum Mariam in eadem Mathildi pag. 106. 109. 152. & in Bullario Casinensi to. 2. pag. 117. [in Charta an. 1149. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 407.] Itali *Tentionare* eadem notione dicunt. Matth. Villaneus lib. 3. cap. 78. *Il lor Principi cominciarono à Tentionare del Senato*.

INTENTIATUM, pro *Intentionatum*, seu controversiæ datum, habetur in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 57. Est etiam

INTENTIO, Accusatio, in leg. 4. Cod. Th. de Famosis libellis; vel actio, ut l. unic. de Dolo malo, eod. Cod. & in aliquot Legibus Digest.

¶ INTEMPTIO, Actio. Chartul. S. Vandregisili to. 2. pag. 1999. *Pronunciavimus dictum Atinem in probatione Intemptionis sua penitus defecisse.*

INTENTOR, Actor, accusator. Charta circ. 1267. to. 5. Monarch. Lusitan. pag. 307. v. *Et quis furtaret, pectet arven, & habeat Intentor duos quinionas.*

¶ 1. INTENDIMENTUM, Ital. *Intendimento*, Gall. *Entendement*, Angl. *Intendement*, Mens, intelligentia; item Fraus, fallacia, dolus, ut supra vox *Ingenium*. Bulla Nicolai III. PP. ann. 1278. apud Rymer. to. 2. pag. 122. *Si regali Magnificentiæ placeat, ad subventionem terræ prædictæ absque Intendimento aliquo, publice ac solempniter, prout tantum Principem decet, salutiferæ crucis caractere insignire, nostri propositi est, & parati sumus Excellentiæ suæ, postquam taliter crucesignatus fuerit, decimam concedere postulatam.*

¶ 2. INTENDIMENTUM, Anglis *Intendement*, Intellectus, significatio vocis vel sermonis. Conventiones inter Reges Aragoniæ & Sicil. an. 1291. apud Rymerum tu. 2. pag. 503. *Tractatum est insuper quod, si præfatus Rex Aragoniæ in prædictis... defecerit, justo impedimento cessante, remoto omni captioso intellectu verborum, ad bonum & rectum Intendimentum ... regna & terræ suæ in statum pristinum ... relabantur.*

¶ INTENTA, pro *Extenta*, Æstimatio, Codex agrorum vectigalium, in quo æstimantur census & alia hujusmodi, in Chartis Dumbensibus non semel.

¶ INTENTARE ACTIONEM, Litem intendere, inferre, in Charta an. 1341. apud Ludewig. to. 5. pag. 532. Vide *Intendere* 7.

¶ INTENTATILIS, Qui non potest tentari. Gloss. Lat. Græc. *Intentatilis*, ἀπείραστος.

¶ INTENTATIO CRIMINUM, Accusatio, apud Tertull. Apolog. c. 46. Vide *Intendere* 7.

¶ INTENTATOR, Qui neminem *tentat* seu sollicitat ad malum. *Deus enim Intentator malorum est: ipse autem neminem tentat*, Jac. 1. 13.

INTENTATUS. Fleta lib. 2. c. 76. §. 6. *Boves debiles & male Intentati, veteresque vaccæ & steriles.*

¶ INTENTIO, INTENTIONARE. Vide *Intendere* 7.

¶ INTENTISSIME, Diligentissime, apud S. Augustinum l. de Moribus Eccl. Cathol. c. 19. & in Litteris an. 1523. apud Ludewig. tu. 5. p. 311.

INTENTIVA, διάτονος, in Gloss. Græco-Lat. scil. pars ea Musicæ, quam διάτονον vocant Vitruvius lib. 5. c. 4. & Martianus Capella lib. 9. cui *Extenta* dicitur.

¶ INTENTOR, Actor. Vide *Intendere* 7.

¶ INTENTUM, INTENTUS. Vide *Intendere* 3.

¶ INTEPIDUS, Valde cupidus. Vita S. Winwaloei, tom. 1. Martii pag. 254. *Infans discendi Intepidus sub unius diei articulo cunctas Latina lingua deducit literas.*

INTER, pro Tam, quam, phrasis Gallica. Tabularium Abbatiæ Bellilocensis in Lemovicibus Ch. 51. & 140. *Ut quandiu ego usufructuario teneam, & annis singulis, & tempore messionis, & tempore vindemia Inter panem & vinum modicum census persolvam.* Ch. 110. *Vendo... aliquid de allode nostro, hoc est, 5. denariatas Inter vineas, & terram, quam comparavit pater meus.* Ch. 126. *Duodecim denariadas de vinea Inter vineas, & boscum.* Ch. 157. *De mancipiis vero ad ipsam curtem pertinentibus, sive Inter manentibus, sive fugam lapsis, & unde aliunde transgressi sunt, cedo, &c.* Charta an. 1236. in Probat. Hist. Sabaud. *Sex modia Inter bladum & vinum ad mensuram de Seduno.* Occurrit præterea in Capitul. Caroli M. propartibus Saxon. c. 14. in Vita S. Licinii Episc. Andegav. c. 4. n. 23. in Vita S. Ruperti Episc. Salisburg. n. 6. Apud Petr. de Vineis lib. 2. Ep. 41. Sanutum p. 225. &c.

INTER, pro Penes, apud, usurpat Lucifer Calaritanus: *Inter te*, pro Apud te.

¶ INTER CANEM & LUPUM, in Placitis an. 7. & 24. Eduardi I. Regis Angl. apud Thom. *Blount* in Nomolexico v. *Inter*, Gall. *Entre chien & loup*, ut jam dictum in *Canis*.

¶ INTERAMNIUS, INTERAMNUS, Inter amnes situs. Vocem *Interamnus* usurpant Lamprid. in Alexandro Severo c. 56. & Solinus c. 32. Glossæ Isidori: *Interamnata chorda, quæ frequentius est inter amnes.* Excerpta: *Interamnia chorda, quæ frequentius est inter amnes itur ultra.* Patet aliquid mendosum esse & superfluum. Sic legerem: *Interamnia chora* (à Græco χώρα, locus, regio) *quæ est inter amnes.* Grævius intelligit partem Ægypti inferiorem circa Alexandriam, quæ per excellentiam *Chora* dicitur, ut erudite docuit Harduinus in Geographicis ex nummis illustratis in κλαυδίου.

INTERANEA. Vide *Intranea*.

¶ INTERARE, ab Hispano *Enterar*, Notum facere. Chronic. Andreæ Danduli apud Murator. to. 12. col. 486. *Per alias nostras litteras denotavimus vobis inauditum scelus per proditores præsumtum: sed illud ad cautelam vobis providimus seriosius Interare.*

¶ INTERASILIS. Vide *Interrasilis*.

¶ INTERATA, ἐξεντερωθέντα, *Exenterata*, in Supplemento Antiquarii.

INTERCAPEDINARE, vox formata ex *Intercapedo*, διάστημα χρόνου, in Gloss. Græc. Lat. Intercapedinem, sive intervallum facere. Ursio in Actis S. Marcelli PP. & Mart. lib. 2. c. 3. *Intercapedinante etiam noctis spatio, &c. Intercapedinatam prolixitatem*, dixit Martianus Capella lib. 9. [Fulgentius lib. 1. Myth. *Intercapedinante pavoris prolixitate.*]

INTERCAPTIO, διάστημα, in Glossis Græco-Latinis, Intervallum.

¶ INTERCAPULUM, μετάφρενον, in Glossis Lat. Græc. Sangerman. Pars dorsi inter scapulas seu humeros.

¶ INTERCARAXATUS. Vide in *Charaxare*.

1. INTERCEDERE, dicebantur Episcopi, cum pro reis, causâ cognitâ, veniam à judicibus postulabant: officium quippe Sacerdotis esse putabant pro iis intervenire: quod si non obtinerent, offendebantur, ut qui, quod erat officii sui, non reportassent. Constitutio Honorii & Theodosii, edita à Sirmondo in Appendice ad Cod. Theodos. *Eam quoque Sacerdoti concedimus facultatem, ut carceris ope miserationis aulas introeat, medicetur ægros, alat pauperes, consoletur insontes: & cum singulorum causas cognoverit, Interventiones suas apud Judicem competentem suo jure moderetur.* Vide Constitutionem sequentem 14. & leg. 15. & 16. Cod. Th. de Pœnis. De ejusmodi Episcoporum pro reis intercessionibus agit non semel S. Augustinus Ep. 52. 53. 54. 228. 230. lib. 3. contra Crescon. c. 47. 48. lib. 5. de Civitate Dei c. 26. Possidius in Vita ejusdem S. August. c. 20. Fortunatus in Vita S. Germani Paris. c. 62. &c.

Maxime vero intercedebant pro iis, qui ad Ecclesias confugiebant. Concilium Arausic. I. can. 5. *Eos, qui ad Ecclesiam confugerint, tradi non oportere, sed loci reverentia & Intercessione defendi.* Adde Concilium Arelat. II. can. 30. & Leges Wisigoth. lib. 9. tit. 3. §. 4. ubi *Intervenire* suadentur Episcopi ac Sacerdotes pro iis, qui ad Eccle-

sias confugiunt. Vide præterea Avitum Vienn. Epist. 39.

Quibus vero Episcoporum, vel Ecclesiæ intercessione culpæ aut criminis venia à judicibus, aut, si servi essent, à dominis concedebatur, iis canonica ab Ecclesia imponebatur pœnitentia, quam illi obituros sese ultro spondebant, veniam alias non consecuturi, quod ex Concilio Reroensi can. 7. colligitur. Vide *Pœnitentes.*

2\. INTERCEDERE, Spondere, fidejubere, obligari. Libertates concessæ villæ Montisbrusonis à Guigone Comite Forensi mense Nov. an. 1223. MSS. *Item dedit & concessit, ne occasione mutui, vel espleit, vel fidejussionis, vel Intercessionis, aliquid ab aliquo eocum, vel ab aliqua teneat, vel extorqueat aliquo tempore, vel machinetur extorqueri. Item ut ipse non compellat aliquem per se, vel per alium, ut sibi vel alii aliquid mutuet, aut accommodet, vel fidejubeat, vel Intercedas.* Ita usurpant Jurisconsulti, quos adi.

¶ INTERCISSORIO NOMINE OBLIGARI, de sponsore dicitur qui obligatur pro alio, in Statutis Massil. lib. 1. c. 66.

¶ INTERCEPTIO, INTERCEPTURA. Vide *Intercipere.*

¶ INTERCESSIO. Homagium Arti Comitis Britanniæ præstitum Regi Franciæ an. 1202. *Diffidavit Johannem Regem Angliæ pro Intercessionibus, quas ei fecerat de ultima guerta.* Sed procul dubio legendum *Interceptionibus*, Aggressionibus. Vide mox in *Intercipere.*

1\. INTERCESSORES, dicuntur Episcopi, qui sede vacante Episcopatum administrabant, donec proprius aliquis esset: qui hodie *Administratores*, quod forte vacantem cathedram illiusque possessionem adirent. *Intercessores* enim Latini διαδόχους τῆς οὐσίας vocabant, ut est in veteribus Glossis, in quibus etiam *Intercessio*, redditur, παράληψις τῆς οὐσίας, aditio hæreditatis. Concilium Carthaginense V. aliis III. can. 8. *Constitutum est, ut nulli Intercessori licitum sit cathedram, cui Intercessor datus est, quibuslibet populorum studiis vel seditionibus, retinere; sed dare operam, ut intra annum eisdem Episcopum provideat. Quod si neglexerit, anno exempto Interventor alius tribuatur.* Quæ totidem verbis habentur in Concilio Carthag. VII. sub Bonifacio & Celestino PP. can. 41. & in Capitul. Caroli M. lib. 7. cap. 89. At qui *Intercessor*, vel *Interventor* hic dicitur, μεσίτης vocatur in Canon. Eccl. Africanæ 74. in Epigraphe vero canonis, ἐπίσκοπος ἐπιζητούμενος, his verbis: περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι ἐπίσκοπον ἐπιζητούμενον καθίζεσθαι ἐν ᾗ καθέδρᾳ ἐπιζητοῦνται. Vide *Interventer.*

2\. INTERCESSORES, Executores, qui à Rectoribus Provinciarum dabantur, præsertim ad exigenda debita fiscalia & publicas functiones, ut leg 1. Cod. Th. de Pignor. ad quam consulendus Jac. Gothofredus. Vett. Glossæ: *Intercessor*, ἐκβιβαστής.

INTERCHARAXARE, Interlineare. Hincmarus Laudunensis, in Concilio Dusiacensi I. part. 2. c. 17. & to. 2. Opusc. Remensis pag. 351. *Si vitio scriptoris prodetrectem, quod est dissimulem, vel differam, detractem, quod valde tractem, non ab re accipi potest. Intercharaxatum non fuit.*

¶ INTERCIARE. Vide *Intertiare.*

¶ INTERCILIUM *est medium illud inter supercilia, quod sine pilis est.* Isid. lib. 1. Orig. c. 1. Gloss. Lat. Gr. *Intercilium*, μεσόφρυον, in aliis perperam, μεσόφρυον. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Intercilium*, *Entreuil*, *entre sorcil.*

INTERCIPERE, Aggredi, usurpare, occupare, vel contra pactum quidpiam agere: ex Gall. *Entreprendre.* Charta Joannis de Valeriaco an. 1218. in Tabulario Campan. *Quod si, quod absit, Interciperent contra prædicta, per fidem suam tenerentur capitonem apud Trecas, usque dum, quod Interceperant, esset emendatum.* Alia Hugonis primogeniti Regitestensis Comitis ann. 1221. ibid. *Si vero ... ex parte prædicta sit aliquid Interceptum.* Regestum Philippi Aug. Herouvallianum f. 85. *Quod si idem R. vel hæres suus Interciperet contra nos & hæredes nostros, & non emendaret per judicium Curiæ nostræ, &c.*

INTERCEPTIO, Aggressio, *Entreprise.* Hist. Episcoporum Autissiodor. c. 58. pag. 474. *Interceptionibus circumstantium in manu potenti existens, &c.* Adde p 484. Charta Ludovici VII. Reg. Franc. an. 1225. in Hist. Comitum Pontivensium pag. 152. *Nobis supplicavit, ut filios & filias quos susceperat à Simone fratre Renaldi Comitis Boloniæ, post Interceptiones, quas idem Simon fecerat adversus genitorem nostrum, materna restitueremus successioni, &c.* Vide *Interprendere.*

INTERCEPTURA, Eadem notione. Charta Beatricis Abbatissæ B. Mariæ Suession. an. 1231. *Ad hoc sciendum, quod de omnibus Intercepturis, quas Major noster imponeret alicui, ille, qui maneret in nostra justitia, poterit escondire se per septem, vel per unum.*

¶ INTERCISI DIES, Partim festi, partim profesti, apud Macrobium lib 1. Saturn. cap. 16. & Varronem de Lingua Lat. lib. 5. c. 4.

¶ INTERCISIMEN, διακοπή, *Intercisio*, in Supplemento Antiquarii.

INTERCISIO, Injuria. Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 110. §. 1. *Ut si aliquam injuriam aut opprobrium, aut plagas aut feritas, aut mortem ibi acceperint, nihil ad ipsas mulieres aut viros, vel mundoaldos earum, componatur illi, qui se defendendum eis aliquam fecerit læsionem, aut Intercisionem.* Vide *Incisio* & *Impartitio.*

INTERCLAUSURA, Gall. *Enchassure.* Matthæus Paris ann. 1249. *Fabricato elegantissime ex auro & argento, insertis gemmis & crystallinis Interclausuris adaptatis feretro, iterato translatum est venerabile corpus B. Edmundi, &c.*

¶ INTERCLINARE, Joan. de Janoa, *Inter aliqua clinare*, (*Intercliner*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.) *unde Interclinis & Interclinus.* Ambrosius sive quis alius in Egesipp. *Civitas Interclina rupibus.*

¶ INTERCLUSUS, Inclusus, insertus, Gall. *Inclus.* Chronicon Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 44. *Interclusam quidem in eisdem litteris recepimus formam litterarum, quas &c.* Vide *Inclusor.*

INTERCOLUMNIUM, *Illud, quod ponitur inter columnas, spatium quod dividit eas*, Joanni de Janua In 3. Reg. c. 7. ubi dicitur, *Media Intercolumnia, quadrata, non rotunda*, ait Glossa, *media Intercolumnia dici tabulam superiorem, quæ, sicut aliæ quadrata erat, similique sculptura, & in summitate sui habebat rotunditatem unius, & dimidii cubiti, in qua lucerna ponebatur.* Gloss. Græc. Lat. μεσόστυλον, *Intercolumnium.* MS. Codex habet μεσόστυλον. Lex 45. Cod. Th. de Operib. publ. *Omnibus tabulatis, tam his, quæ Intercolumniis adfixa sunt, quam his quæ superiores porticus dividunt, ad formam pristinam civitatis habitus revocetur.* Utitur Cicero 1. in Verrem, S. Hieron. in cap. 40. Ezechiel. ut & Vitruvius lib. 3. c. 1. lib. 4. c. 3. lib. 5. c. 19. Vide Philandrum ad lib. 4. c. 3.

¶ INTERCOMMUNICARE, Una communicare, vocare se vicissim in partem omnium, Gall. *s'En-*

trecommuniquer. Conventio Henrici IV. Angl. Regis an. 1401. apud Rymer. to. 8. p. 192. *Ibidem morari, mercari, mercandisas licitas exercere, negotiari & Intercommunicare.*

INTERCOMMUNICATIO, Mutua & reciproca communicatio. *De Intercommunicationibus inter nos & subditos nostros*, in Litteris ejusd. Reg. an. 1406. laudati to. p. 458.

¶ INTERCONFINIUM, *Terminus vel locus inter duos fines existens*. Joan. de Janua. *Entre deux fins*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.

¶ INTERCOPULARE, Conjungere. Miracula S. Lisardi, tom. 1. Junii p. 305. *Crura eorum duabus magnis trabibus Intercopulatis & ad usum hujusmodi tormenti aptatis, arctissime constrinxit.*

INTERCURSUS, Gallice *Entrecours*: Pactum mutuum inter dominos, ratione cujus servi aut ancillæ, seu viri & feminæ servituti obnoxii, qui in alterutrius dominio domicilium eligunt, aut sedem figunt, vel nuptias contrahunt, ejus sunt domini, cui subjacet domus, atque adeo eorum liberi. Ita Consuetudo Vitriacensis art. 78. 79. Charta ann. 1190. apud Perardum in Burgundicis: *Talem inter nos & ipsos firmavimus Intercursum, ut si homo eorum feminam Templariorum de burgis acceperit in uxorem, & femina & heredes ex ea, illorum erunt. Similiter & si homo Templariorum feminam Monachorum duxerit, & femina & heredes Templariorum erunt.* Vide eumdem p. 324. [& Bullam Alexandri III. PP. apud D. Calmet tom. 2. Hist. Lutharingiæ col. CCCLXXXIII.] Charta Philippi Aug. Reg. Franc. ann. 1205. in ejus Regesto Herouvalliano fol. 87. *De mutuo Intercursu hominum seu feminarum, utpote cum homines seu feminæ vadant de una terra in aliam*, &c. Charta an. 1295. in Probat. Hist. Castilioneæ p. 196. *Et est assavoir, que li Entrecours, qui estoit des fames & des hommes le Roy, & des hommes & des fames de l'Iglise de Resbais & de Jorre, avant ledit eschange, demorront en la maniere qu'il estoit au temps le Roy: sauf ce que les fames que cils de cette franchise prendront de l'Iglise de Jorre & de Rabays, seront de cette franchise.*

☞ Alterum *Intercursus* effectum declarat Charta Adelinæ Abbatissæ Polengii ann. 1215. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. 1023. *Notum facimus quod talis Intercursus est inter homines nostros & homines venerabilis Patris nostri Lingonensis Episcopi. Quod homines nostri tenebunt hereditatem suam, ubicunque sint, super Episcopum; & homines Episcopi similiter, ubicumque sint, super nos.* Hoc est, homines Episcopi in nostro territorio, & nostri in territorio Episcopi, percipient fructus & hæreditates sibi obvenientes, in utrovis habitent territorio. Vide D. *Brussel* laudati Tractatus lib. 3. cap. 20. & infra *Percursus*.

¶ INTERCURSUS MERCIUM, Mutuum commercium, liberum & pacto confirmatum, apud Rymer. to. 13. p. 527. & alibi non semel.

INTERDIA, μέσον ἡμέρας, in Glossis Gr. Lat.

¶ INTERDIANUS, Medialis. Cæl. Aurel. lib. 3. Tard. c. 7. *Post Interdianum cibum deambulatio*, &c.

INTERDIARIUS, ἡμεροκλέπτης, in Gloss. Lat. Gr. qui interdiu furatur. Vide Cujac. l. 11. Obs. c. 27.

¶ INTERDICIUM PORCI, Porci mactatio, seu jus quod viario ob id exsolvebatur. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 183. *Thomas præfectus Willelmi Consulis de Pontiaco accepit per vim de vicaria de terra S. Lenogisili quatuor nummos, scilicet Interdicium cujusdam porci, quem emerant Lazari qui morabantur in ea terra, ... quos nummos requisierunt Monachi, & non potuerunt habere, donec clamorem facerent ad Consulem. Sed Consul jussit nummos reddere per rectum judicium; sicque Monachi habent suam vicariam quietam.*

INTERDICTUM, dicitur generalis excommunicatio, quæ fertur in provinciam, vel villam, aut castrum, cap. 17. de Verbor. significat. de cujus origine ac antiquitate scitu digna commentatur vir doctissimus Monspeliensis Episcopus ad Epist. 72. Innocentii III. lib. 14. Concilium Lemovicense an. 1031. sess. 2. *Nisi de pace acquieverint, ligate omnem terram Lemovicensem publica excommunicatione: eo videlicet modo, ut nemo, nisi Clericus, aut pauper mendicans, aut peregrinus adveniens, aut infans a bimatu & infra in toto Lemovicino sepeliatur, nec in alium Episcopatum ad sepeliendum portetur. Divinum Officium per omnes Ecclesias latenter agatur, & baptismus petentibus tribuatur. Circa horam tertiam signa sonent in Ecclesiis omnibus, & omnes proni in faciem preces pro tribulatione & pace fundant. Pœnitentia & Viaticum in exitu mortis tribuatur. Altaria per omnes Ecclesias, sicut in Parasceve, nudentur: & cruces & ornamenta abscondantur, quia signum luctus & tristitia omnibus est. Ad Missas tantum, quas unusquisque Sacerdotum januis Ecclesiarum obseratis fecerit, altaria induantur, & iterum post Missas nudentur. Nemo in ipsa excommunicatione uxorem ducat. Nemo alteri osculum det, nemo Clericorum aut Laicorum, vel habitantium, vel transeuntium, in toto Lemovicino carnem comedat, neque alios cibos, quam illos, quibus in Quadragesima vesci licitum est. Nemo Laicorum aut Clericorum tondeatur, neque radatur, quousque districti Principes, capita populorum, per omnia sancto obediant Concilio.* In interdictis denudata etiam altaria, prostratas cruces ad terram, & reliquias Sanctorum, & inversa cymbala, docent Synodi aliquot Landavenses in Conciliis Anglicanis post Leges Ecclesiasticas Alvredi Regis descriptæ.

Exstat alia formula interdicti in Codice MS. Bellovacensis Ecclesiæ Capit. Caroli M. *In Christi nomine ego Hildegarius Episcopus* (Bellovacensis) *ex parte Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & ex parte S. Petri Apostolorum Principis, & ex nostra parte excommunicamus & interdicimus hanc Ecclesiam, & omnes Capellas, ad illam aspicientes, ut nullus habeat licentiam Dei omnipotentis, & S. Petri Apostolorum Principis, ab hac die in antea Missam cantare, nec audire, nec ullo modo divinum officium ministrare, nec decimam Dei omnipotentis accipere, nisi per nostram licentiam: & quicunque contra hæc Interdicta, aut Missam cantare, vel audire, vel in aliquo loco divinum officium ministrare, aut decimam Dei omnipotentis accipere præsumpserit, ex parte Dei Patris omnipotentis, & Filii, & Spiritus sancti, & ex parte sancti Petri, atque Sanctorum omnium sit excommunicatus, & maledictus, & à consortio Christianorum segregatus, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ, ubi fit remissio peccatorum, separatus, & sit anathema maranatha usque in finem sæculi cum diabolis in inferno. Fiat, fiat, fiat, Amen.* Sub Ludovico VII. *Innocentius PP. gladium Ecclesiasticum in ultionem exerens, per omne Regis dominium divini celebrationem officii Interdixit*, in Chronico Mauriniacensi pag. 387. Knyghton. ann. 1208. *Papa sententiam excommunicationis tulit in eum* (Joannem Regem Angl.) *& in omnes fautores, & totam terram Anglicanam supposuit Interdicto; incepitque hoc Interdictum generale a prima Dominica Passionis Domini anno 1208. & duravit sex annis continuis & uno mense, utique fiebat in sancta matre Ecclesia, nisi parvulorum baptisma, & confessiones mo-*

tientiam. Adde Epist. 16. ex Sugerianis, & Ivonem Carnot. Epist. 50. Instituit autem Bonifacius VIII. PP. ut non obstante interdicto Ecclesiastico in quatuor Festivitatibus divina celebrari possent, quibus festum Corporis Christi adjecit Urbanus VI. ut est in magno Chronico Belgico an. 1389.

¶ INTERDIES, δι' ἡμέραν, *Interdiu*, apud Janum in Supplemento Antiquarii.

INTERDIGITIUM. Gloss. vet. cap. de Membris humanis: *Interdita*, μεσοδάκτυλα. Leg. *Interdigitia.* Marcellus Empir. cap. 34. *Interdigitia sanat cera in oleo Cyprino remissa & imposita.*

¶ INTERDONATIO, Donatio mutua, qualis fit inter conjuges, Gall. *Don mutuel.* Extat apud Marculfum lib. 2. formul. 7. *Charta Interdonationis inter viro & femina de eorum re.*

INTERDUCIÆ, Induciæ, intervallum temporis. Epist. 46. inter Epistolas S. Bonifacii Archiep. Moguntini: *Quamvis per interducias temporum corporaliter præsentia fecerunamus.* Ubi *interducia temporum*, dicuntur *intervalla temporum*, in Epist. 68.

INTERDUM, pro Interim. Paschasius Radbertus in Walæ Abbat. Corbeiensis Epitaphio lib. 2. cap. 1. *Sed quia Interdum Severus ingressus est felix viam universæ terræ*, &c. Utitur rursum cap. 14. Utuntur præterea Lex Bajwar. tit. 3. cap. 8. 6. 11. & lib. 5. Capitul. cap. 35. Inprimis notandus locus ex Charta Caroli C. ex Tabular. S. Cyrici Nivern. num. 2. *Post mortem vero illorum absque ulla contradictione ad eumdem locum perveniant. Interdum namque vestituram, nonas, & decimas ipsa Ecclesia inde recipiat.*

INTERDUOS, Interjectum spatium, Gall. *Entredeux.* Chrodegangus in Regula Canonicor. cap. 8. & novæ Edit. 22. *Quando Clerus una aut bina vice in die reficit, accipiat a minore usque ad maximum quatuor libras panis, & quando bis in die reficit: pulmentum vero ad sextam, unam ministrationem de carne Inter duos. Et si cibaria alia inde acceperint, & cibaria non habeant, tunc duas ministrationes de carne habeant. Ad cœnam autem, aut unam ministrationem Inter duos, aut cibaria alia habeant.*

INTERESSE, Usura, fœnus, quod ultra sortem solvitur, vel quod quanti alicujus interest: Gall. *Interest.* Matthæus Paris pag. 612. *Propter usuras, pœnas, & Interesse non minima suscipiebant incrementa.* Charta Hugonis Ducis Burgundiæ an. 1229. apud Perardum p. 299. *Volo & concedo, quod carta, quam Odo pater meus fecit de Interesse Episcopi Lingonensis & Ducis Burgundiæ distinguendo apud Castellionem & in pertinentiis stabilita sit & firma.* [Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran. an. 1280. *Si usurarius multa cum fœnore lucratus est, de rigore juris talia lucra restituere tenetur, sicut & fur vel raptor, inter quos ipse connumeratur: quia tamen qui nimis emungit, sanguinem elicit, visum est sapientioribus in hoc casu sufficere debitori, si sortem & sumptus & moderatum Interesse duntaxat & non talia lucra recuperet; quia hoc esset suum repetere cum usuris. Expensa, sumptus, damna & interesse* frequentius occurrunt, præsertim in judicio, Gall. *Dommages & Interests*: quibus verbis & damnum illatum, & lucrum inde cessans indicantur. Vide Acherium to. 8. Spicil. p. 279. Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 319. Martenium to. 7. Ampliss. Collect. col. 303. D Secousse to. 3. Ordinat. Reg. p. 240. &c.]

¶ INTERESSENS, Qui interest seu præsens est. Occurrit apud Lobinellum in Hist. Paris. to. 3. p. 603. col. 1. in Actis SS. Martii to. 2. p. 600. Maii to. 2. p. 597. Conciliis Hisp. to. 4. p. 140. & alibi. *Ad Interessendum Missæ*, in Bullario Carmel. p. 411. col. 1.

¶ INTERESSENTIÆ, Quod Clericis divinis *Interessentibus* distribuitur. Concil. Mexican. ann. 1585. inter Hisp. to. 4. p. 407. *Quamdiu aliquis Præbendatus prædicta requie usus fuerit, Interessentiis, obventionibus, anniversariis & manualibus, quæ non nisi vere & corporaliter præsentibus & residentibus dentur . . . careat.*

¶ INTERESSUR, Socius. Acta S. Cononis, tom. 7. Maii p. 6. *Qui dæmonum quidem erat insectator idolorum maledictorum, sanctorum Martyrum Interessor.*

INTERFARI, INTERFATUS, in Collatione 1. Carthagin cap. 10. & alibi.

INTERFECTIBILIS, Qui interficere potest. Apuleius lib. de Virtutib. herbar. cap. 87. de Ruta hortensi: *Memorant etiam ad Olcyniam fluvium appellari viperalem, eo quod Interfectibiles earum comprobetur.*

¶ INTERFECTOR, Qui percutit, vulnerat. Fragm. Synodi Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col 6. *Sanguis Presbyteri qui ad terram effunditur donec collyrium sufficit, manus Interfectoris abscindatur, vel dimidium VII. ancillarum reddat, si de industria . . . si ad terram non perveniat, percussor ancillam reddat.*

¶ INTERFEMINEUM, Inguen. Miracula S. Bennonis to. 3. Junii p 185. *Muliercula . . . ad Interfemineum inflata, voto facto, curatur.* Vide mox *Interfemus.*

INTERFEMUS, μεσομήριον, in Gloss. Gr. Lat. Infra: μηρὸς, *Femur.* Eadem notione *Interfeminem* dixit Apuleius in Apologia, pro τὸ γυναικεῖον. In Pœnitentiali Egberti Archiep. Eborac. pag. 17. *De fornicatio, de sodomitico, de Interfemore, de in tergo, &c.* Sed de hujus vocis notione, vide in *Nubere retro.*

INTERFESSUS, *Infatigabilis.* Papias.

INTERFINES, μεθόρια, in Gloss. Græc. Latinis.

¶ INTERFINIUM. Instrum. an 1341. apud Rymer. to. 5. p. 259. *In qua archa repertentes monetas infrascriptas, in saccis lineis seu pochiis repositas, certis que cedulis superscriptas: 1°. viz. quindecies centum & tresdecim duplices auri. Item novies centum & duo scuta auri in eodem sacco, cum Interfinio modico . . . Item, tresdecim coronas auri & duas agnas auri in eodem sacco, cum Interfinio ligaturarum.*

¶ INTERFUGIUM, Effugium, tergiversatio, Gall. *Subterfuge* Consuetud. Brageraci art 45. *Si vero præsens sit dictus emptor & dilationes pro Interfugia quæcumque sibi dari & concedi petierit, ad hoc Bajulus ad eum non admittat.*

¶ INTERGERE, Abstergere. Supplementum Antiquarii: *Interget*, ἀπομάσσει.

¶ INTERGERIUS PARIES, τοῖχος ὁ διὰ μεσίζων, in Glossis, Paries interjectus, medius. Forte legendum *Intergerinus paries.* Festus: *Intergerini parietes dicuntur, qui inter confines struuntur & quasi intergeruntur.* Vide Lexicon Martinii.

¶ INTERIA, *Intestina*; unde *Interici*, *qui dissolutionem patiuntur ventris secundum Papiam.* Joh. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Interia*, *Entrailles.* Vide *Enteria.*

¶ INTERIBI, *Interim, interea, in illo loco*, Joh. de Janua; *Entrela*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ INTERJECTIO, Pactum, conventum, ut videtur. Promissio Casimiri Regis an. 1335. apud Ludewig. to. 5. p 597. *Promittimus, quod si fortasse, quod absit, aliquem vel aliquos ex nostris ipsas*

trengas

ereuga et *earum Interjectiones & conditiones viola- re ... attingat, &c.*

¶ INTERIM. Sic dicta est Caroli V. Imp. *Declaratio Religionis, qua continet exercitium Religionis, qua interim esse debeat in Imperio Romano, usque ad definitionem concilii generalis, publicata & promulgata & à Statibus Imperii acceptata in Comitiis Augustæ av. Maii an.* 1548. Declaratio hæc, quàm inter Constitutiones Imperiales refert Goldastus 1107. Catholicis perinde ac Lutheranis odiosa fuit; quia dum utrumque Ecclesiæ Catholicæ ritus & antiqua dogmata retinet, Presbyteris nuptias concedit, & laicis communionem sub utraque specie permittit.

¶ INTERINAR, Ratum habere, approbare, Practicis nostris *Interiner.* Regestum conclusionum Capituli Mel. an. 1542. *Interinande requestam per magistros & gubernatores domus Dei.*

¶ INTERINAMENTUM, Ratihabitio, approbatio, Gall. *Enterinement. Interinamentum supplicationum,* in Charta an. 1559. inter Privilegia Equitum S. Johannis Hierosol. pag. 254.

¶ INTERINATIO, Eadem notione, in Enumeratione jurium castri Anzeti an. 1394. ex Camera Compt. Provinciæ Regesto *Armorum* fol. 70.

¶ INTERINIMENTUM, ab *Interimire*, Partium coram judice certamen mutuum, in lege 4. tit. de Rescript.

¶ INTERINSTITUTIO, Additio, ut videtur, portioni hæredis instituti. Testamentum Armandi d'*Alegre* an. 1263. to. 1. Anecd. Marten. col. 1115. *Alazaiz vero filiam meam ... instituo ia heredem in quingentis libris Viennensibus, & in quindecim libris ejusdem moneta censualibus ... & amplius dono eidem nomine Interinstitutionis centum solidos dicta monete semel tantum solvendos eidem.*

¶ INTERIORA, Mysteria, ut conjecto. Privilegium Alexandri II. PP. pro Monasterio Pinnatensi apud Mabillon. to. 5. Annal. Benedict. pag. 42. *Accepimus in partibus Hispania, catholica fidei unitatem à sua plenitudine declinasse, & pene omnes ab ecclesiastica disciplina & divinorum cultu Interiorum aberasse.*

¶ INTERIORITAS, Locus interior. Guibertus lib. 4. de Pigneribus Sanctorum cap. 8. *Cælum, id est superior illa pars triplicis machina, qua & ob digniorem sui partem sedes Dei appellatur, nihil aliud est quam spiritualis Interioritas ista, in qua ac si extra mundum istum regnare se Dominus perhibet, &c.*

¶ INTERIRE, Infundere. Papias: *Intereo, Infunde, Interitum, Infusum.*

INTERLAQUEATUS, Interpositus, interjectus, illigatus, ex Gallico *Entrelassé*. Monasticum Anglicanum to. 3. pag. 310. *Unum vas argenteum ad aquam benedictam, cum opere levato de imaginibus, & Interlaqueato vineis, &c.* Adde pag. 315. 320. &c.

INTERLATUS. Epistola S. Bonifacii Mogunt. ad Cothbertum Archiepisc. Cantii, præfixa Concilio Cloveshowensi: *Dulcissimas literas vestras fraterna caritate Interlatas ... suscepimus.* Ubi quidam legendum censent *Interlitas*. Sed *Interlata* videtur esse vox nostra Gallica *Entrelassée*.

¶ INTERLECTUS, *Interfœdatus, varieque maculatus, per intervalla fuscatus.* Gloss. Isid. Melius apud Papiam: *Interpolatus, interfœdatus, varieque maculatus, corruptus.*

¶ INTERLICINIO, f. Fascia in scutis gentilitiis. Meisterlini Hist. Noriberg. apud Ludewig. to. 8. p. 53. *Castri & totius provincia dicta Swabfeld, modo*

Swaufeld, arma erant clypeus albus in fundamento, habens tres Interliciones rubeas.

¶ INTERLIDERE, *Inter paulatim ladere*, Johanni de Janua; *Entreposeement blecier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. S. Paulinus in Poemate 10. ... *gravem Interlidere dentem.*

¶ INTERLIGATIO, Fœdus, conspiratio. Litteræ an. 1386. apud Rymer. to. 7. p. 539. *Ac de illis qui tractatus, covinas vel Interligationes proditorias cum inimicis nostris ... fecerunt, &c.* Vide *Liga*.

¶ INTERLIGNUM, f. Vasculum ligneum. Vetus Catalogus ornamentorum S. Martialis Lemovic. *Item 2. Interligna minora, undecimum Interlignum crismatis.*

¶ INTERLIMITANEUS, Medius, interjectus, in Vita S. Ettonis, to. 3. Julii p. 59.

¶ INTERLINEARE, Inter lineas scribere. Pactum inter Jacobum Aragoniæ Regem Montisque Pessulani dominum & Berengarium Magalonæ Episcop. an. 1278. *Et huic instrumento publico signum meum apposui & Interlineavi superius, Curie domini.*

¶ INTERLINEARIS, Inter lineas scriptus, ut sunt Glossæ Biblicæ Nicolai de Lyra & aliæ Interpretationes, quas vocant *Interlineares.*

¶ INTERLINEATURA, Additio vel correctio *interlinearis*. Processus de Vita S. Yvonis, to. 4. SS. Maii p. 561. *Propria manu scripsi una cum Interlineaturis & rasuris factis in dictionibus septem.* Bullarium Carmelit. p. 38. *Signo meo subsequenti signavi, & feci quandam Interlineaturam, qua dicit* Bedis, *& aliam qua dicit* Ordinis; *& aliam qua dicit* Ordini; *& aliam qua dicit* Circa.

INTERLUDIUM, Fabula scenica, Anglis, *Interlude*. Vitæ Abbatum S. Albani: *Joculande & talia verba asserendo Interludia fuisse vanitatis.*

INTERLUDUM. Anastasius Bibl. in S. Cornelio PP. *Quem jussit sibi præsentari cum Præfecto urbis in Interludo noctu ante templum Palladis.* Alii Codd. habent *in Tellude, Interlude.*

INTERLUNIUM, *μεσοσέληνον*, in Gloss. Græc. Lat. *ἀπόκρουσις σελήνης*, in Lat. Gr. Gloss. Lat. MS. Reg. *Interlunium, Interstitio Luna.* Papias: *Interlunium, tempus illud Luna inter deficientem & nascentem, quando est* 30. [seu *trigesimus dies, que non lucet,* ut habet Isid. lib. 3. Orig. c. 54.] Charta Godæ Optimatis Edwardi Confessoris, in Monastico Anglic. to. 3. p. 125. *Post Interlunium temporis prædicti, &c.* Vox Plinio lib. 16. cap. 39. nota. *Nox squalida & Interlunis*, apud Ammian. lib. 19.

¶ INTERMANSUS. Vide *Intromansus.*

INTERMETIUM, Spatium inter Circi metas, *τὸ μεταξὺ τῶν καμπτήρων*, in Gloss. Lat. Gr.

¶ INTERMINABILIS, Sine termino, Interminatus, infinitus, apud Tertull. lib. 2. adv. Marcionem cap. 3. S. Hieron. Epist. 132. S. Aug. de Civit. Dei lib. 19. cap. 12. Sidon. lib. 2. Epist. 7. & alios recentiores.

¶ INTERMINABILITER, In perpetuum, semper, apud Lobinell. to. 2. Hist. Brit. col. 270.

¶ INTERMINATIM, Eadem notione, in Testamento S. Rudesindi an. 978. Concil. Hisp. to. 3. pag. 184. col. 2. in Vita Honorii III. PP. apud Murator. tom. 3. p. 568. col. 1.

¶ INTERMINATIO, Minæ, comminatio. *Cum summa Interminatione edicimus*, apud Justinianum in Præfat. Digest. *Interminatio pœna*, in Capitul. Caroli M. lib. 6. cap. 368. & lib. 7. cap. 285. *Interminatio anathematis*, apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 82.

¶ INTERMINATIONES, Fines agrorum, termi-

ni. Charta an. 984. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 333. *Et habet ipsas villas consertes, vel Interminationes Almos usque in terminio de villa Auriole.*

¶ INTERMINIA, Eadem notione. Præceptum Ludovici Pii Imp. pro Monasterio Montisolivi an. 815. apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Occitan. MSS. p. 409. *Cellula ... quæ est constructa in honore S. Martini Confessoris, cum rebus, hominibus, & adjacentiis sive Interminiis suis.* Baluzius to. 2. Capitul. col. 1408. præfert *sive terminis suis.*

¶ INTERMINUS, *Sine termino existens; unde in hymno S. Trinitatis dicitur: In simplici substantia Virtus manens Intermina. Papias vero dicit: Intermina internuncia, Mediatrix inseparabilis termino carens.* Jo. de Janua. Vocem *Interminus* usurpant Prudentius in Hymno Epiphaniæ & lib. 2. contra Symmachum Avienus Perieg. v. 74. Ausonius & alii recentiores.

INTERMISSA. Pancharta Nigra Turon. Ch. 97. *Cum mancipiis, ... terris etiam cultis & incultis, quæsitis & adinquirendis, Intermissis, vineis quoque & silvis, &c.* apud Bellium p. 202.

INTERMISSIO, Interventus, Gall. *Entremise.* Synodus Beneventana an. 1091. cap. 2. *Capellanos, qui contra statutum numerum in Ecclesiis sine consensu sui Episcopi militaverint, & à Laïcis decimas sine Intermissione Episcoporum obtinuerint, ... ab officio & beneficio interdicimus.*

INTERMITTERE, Immiscere. Vetus Placitum sub Ludovico Imp. apud Viennam an. 912. ex Tabulario Eccl. Gratianop. fol. 68. *Audiens autem prænominatus Dux & Marchio* (Hugo) *proclamationem ipsius Pontificis, tactus pietate, per jussionem Domini nostri Imperatoris, ac per consilium Episcoporum, & per judicium Comitum, Nobilium, ac cæterorum fidelium suorum, per wadium suum ipsam terram Deo sanctoque Apollinari reddidit: promittens nunquam se Intermissurum de ea, &c.*

¶ INTERNECARE, Penitus necare, apud Prudentium in Præfat. Apotheos. v. 49. & S. Orientium in Commonitorio lib. 2. cap. de ebrietate. *Internecatus* vel *Internectus*, apud Plautum & Ciceronem. Jo. de Janua: *Internecare, id est, Inter aliqua necare, vel interpolatim necare, vel interim dum aliquis est in itinere necare; unde*

¶ INTERNECATIO, *Mors quæ contingit alicui dum est in itinere.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Internecatio, Mort.*

¶ INTERNECIES, *Mors, jactura.* Gloss. Isid. Idem lib. 5. Orig. cap. 26. *Interneciei judicium in eum dabatur, qui falsum testimonium fecerat, & ob id hominem occiderat. Accusatorem ejus possessio bonorum sequebatur. Interneciei autem significatio est, quasi hominis quædam necatio.* Occurrit in Actis SS. Maii to. 6. pag. 402.

INTERNECTARE, *Occidere; Internectus, occisus,* Glossæ vett. apud Vossium.

INTERNICIDA, in Gloss. Arabico-Lat. *est quasi qui falsum testamentum facit, & ob id hominem occidit.* Vide Jacob. Gothofr. ad l. 14. Cod. Th. de Accusation. [Isid. lib. 10. Orig. habet *Internecida.* Glossae. Latin. Gall. Sangerman. *Internecida, Meurtrier.*]

¶ INTERNICIDIUM, *Mors, occision,* in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Joh. de Janua: *Internicium & Internicidium, Mors, occisio, quam internicida committit.*

¶ INTERNICIUM, eid. Joh. de Janua, *etiam dicitur Bellum in quo omnes perierunt nullo remanente*: qua notione Tullius dixit *Internecio.* Papias: *Internecio, quasi quædam hominis maxima nex, mors vel pœna. Internecivum bellum, in quo omnes perierunt. Bellum Internecinum* habet Livius lib. 9. cap. 25. *Internecinum, vel ut alii legunt, Internecivum testamentum, propter quod dominus ejus necatus est,* apud Festum.

INTERNUPTÆ, Iterum nuptæ. Concilium Valentinum I. Galliæ cap. 1. *Nec igitur neminem... de digamis, aut Internuptarum maritis, ordinari clericum posse.* S. Honoratus Massiliensis in Vita S. Hilarii Arelat. *Astruentes Chelidonium Internuptam sibi adhibuisse consortio, quod... Canonum prohibent statuta.* Occurrit præterea in Concilio Turonico I. c. 4. Agathensi c. 1. & 43. Arat. IV. c. 3. Aurelian. IV. c. 10. & in Actis pro causa Contumeliosi Episcopi sub Joanne II PP. *Renupta,* in Concilio Epaon. cap. 2. & Aurel. III. cap. 6. *Internupta & duplicata matrimonia,* in Concilio Arelat. II. c. 45. *Duplicata matrimonia,* in Arausicano I. cap. 25. *Duplicatio matrimonii* in Responsis Leonis I. PP. ad Rusticum Narbon. c. 6.

INTERPEDARE. Jornandes de Rebus Geticis, in Maximino: *Tum Imperator equo adacto in cursum, calcaribus incitatum, multos orbes huc atque illuc usque ad suam fatigationem variis inflexibus Interpedavit.* [Salmasius emendat *Intripedavit*; dicitur autem Intripedare de equis trepidariis vel tripedariis, qui sunt succussatores, ut habet Carolus de Aquino in Lexico militari.]

INTERPEDITATUS. Consuetudines & Assisæ Forestæ: *Licitum est Abbati de Burge S. Petri venari & capere lepores, vulpes & murelegos, infra metas foresta, & habere canes Interpeditos.* Videtur, inquit Spelmannus, medium quiddam sonare inter expeditatos, & inexpeditatos. Vide supra in *Expeditare.*

¶ INTERPELLATOR, Qui alium interpellat in eo quod possidet, actor. Leges Ludovici Augusti apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 128. col. 1. *Si vero Interpellator aut actore, aut testimonio, aut cartarum collatione convictus fuerit, & hoc quod voluerit efficere non potuerit, multam quæ in ipsa ingenuitatis charta continetur, cogatur exsolvere.* Charta vetus de vinea Aldranni: *Tali tenore interposita ut si aliquando Interpellatorem haberet hac vinea, aut interpellantem quiescere faciat, aut si non potuerit ex alode sue in similiter valente vinea componat illi Presbytero alteram quartariatam tam grandem, quam ipsa est, juste mensuratam.*

INTERPENDIUM. Gloss. Gr. Lat. *Interpendium,* παράλλαξις. Idem videtur quod *Interpretium.*

INTERPLACITARE. Vide *Placitum.*

¶ INTERPOLANTIA, Intermissio, cessatio. Vita S. Hugonis Æduensis, sæc. 5. Benedict. p. 101. *Hoc enim studebat facere diu noctuque ... absque ulla Interpolantia.*

¶ INTERPOLARE, apud Nonium, *Immittere & interponere & novam formam è vetere fingere ... & est tractum ab arte fullonia, qui poliendo diligenter vetera quæque in novam speciem mutant.* Pejorem in partem Johannes de Janua: *Interpolare, Obscurare, inquinare, impedire, vel interrumpere, corrumpere, variare, non continuare: ut in Hymno: Quod nulla nox Interpolet, Fideque jugi luceat.* Unde notiones has omnes arcesserit hic Glossographus, non inquiro; unum duntaxat observo nostri instituti, scilicet *Interpolationes,* cum de veteribus scriptis agitur, dici adjectiones vel immutationes, quæ in transsumtis occurrunt vitio librario-

rum, qui authentica non exscripserunt iis quibus par erat fide & diligentia, sive id de industria fecerint, sive non. Ad ejusmodi interpolationes in veteribus monumentis detegendas, quinque regulas statuit Ruinartius in Apologia missionis S. Mauri in Gallias. Prima, ut monumentum illud, quod pro antiquo proponitur, eam ætatem sapiat, quæ ei tribuitur, id est, ut stylus sit ejus ævi, quo exaratum dicitur; loquendi modi peculiares his temporibus adhiberi soliti occurrant, sicut & vocabula quædam, quæ tunc in usu erant, aliaque similia, quæ sibi ipsis optime cohæreant: quæ quidem indicia etsi seorsim considerata, non magni videantur esse momenti, cum tamen simul in uno opusculo conveniunt, vix ac ne vix quidem inducunt in errorem. 2. Ut legitima ac certa habeantur testimonia, ejusmodi opus fuisse ab aliquo posterioris ævi interpolatore aut auctore recognitum, qui nonnihil in eo mutaverit. 3. Ut illæ vocum aut rerum mutationes, sive etiam additiones, quæ ab interpolatore factæ dicuntur, ei ætati conveniant, qua interpolatorem vixisse constat. 4. Ut eædem interpolationes aut commutationes tantæ non sint, aut non ita frequentes, ut discerni non possit, quid interpolatori, quidve primo auctori tribui possit. 5. denique, ut ea loca, quæ in eo opere interpolatoris vitio depravata dicuntur, non emendentur pro cujusvis arbitrio, sed eo pacto, ut sic emendata toti operis contextui apprime conveniant, & cum veteribus aliis monumentis, quæ aliqua ratione ad illud revocari possunt, concordent.

¶ INTERPOLATE, Interrupte, non continue, alternatim. Chron. Mellic. p. 344. col. 2. *Si fieri potest ad unam mensam reficiant, & legatur aliquid coram ipsis, vel ipsi sibi Interpolate legant, ne fabulis vacent.* Codex MS. S. Martialis Lemovic. *Habeant omnes Claustrales... pelliceam & tunicam, sequenti anno tunicam, & alio subsequenti pelliceam, & sic deinceps Interpolate.*

¶ INTERPOLATIM, Ead. notione. Bulla Innocentii VI. PP. an. 1359. in Bullario Carmel. p. 103. col. 2. *Qui... per unum annum continuum vel Interpolatim, in dicti prosecutione negotii fuerint commorati.* Transactio an. 1365. apud Ludewig. tom. 1. pag. 391. *Plebanus & omnes sui deinceps successores singulis diebus Dominicis Missas in Dobrastrow celebrare tenebuntur, & Interpolatim feriis sextis, sic videlicet ut cum Missam feria sexta unius septimanæ legerint, sequenti septimana non legant.*

¶ INTERPONERE, Intermittere, procrastinare. Sebastianus Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, to. 5. Maii p. 368. * *Cum et sacra Communio Interponebatur aut colloquium verbi Dei, attenuatæ vires ac spiritus depauperarentur, &c.*

INTERPRÆMIUM. Lex Saxonum c. 2. §. 1. *Qui nobilem occiderit, 840. sol. componat. Ruoda quod dicitur apud Saxones, 120. sol. & Interpræmium 120. sol.* Ubi Lindenbrogius videtur existimare idem esse quod *Interpretium*, de quo mox.

¶ INTERPRAISIA, ut mox *Interprisa*. Charta an. 1319. to. 2. Hist. Dalphin. p. 183. col. 1. *Pro damnis illatis emendandis & Interpraisiis sedandis, & ad providendum scandalis & malis, quæ oriri possent inter dictos Dominos, &c.*

INTERPRENDERE, INTERPRISA, Idem quod *Intercipere*, *Interceptio*, de quibus supra, ex Gall. *Entreprendre*, *Entreprise*. Capitula Caroli C. tit. 28. *Ut audivimus aliquos Interprendere.* Hincmarus Rem. Opusc. 23. *Unde puto, ut sicut in nomine Interpretum est ita sit & in ambasciato.* [Charta ann. 1405. inter Probat. Histor. Lugdun. Menesterii pag. 128. col. 1. *Usurpando Interprenderat ac Interprendebat, &c.*]

INTERPRISA, Interceptio. Matth. Paris an. 1242. *Ut treugas initas teneret, & Interprisas emendaret, si quæ per ipsum vel per suos factæ essent.*

¶ INTERPRISIA. Arrestum Parlam. an. 1418. è Chartul. Latiniac. *Et si dicti Officiarii... explecta jurisdictionis aut Interprisias in præjudicium... fecerant, &c.* Rursum habetur in Arresto an. 1394. apud Menester. in Probat. Hist. Lugdun. pag. 80. col. 1. & in Orat. coram summo Pontifice habita an. circ. 1471. to. 9. Spicil. p. 333.

¶ INTERPRINSIA, Gall. alias *Entreprinse*. Statuta Collegii Cenoman. an. 1526. apud Lobinell. to. 3. Probat. Histor. Paris. p. 590. col. 1. *Per Episcoporum & Collatorum seu etiam Officiariorum usurpationem & Interprinsiam.*

INTERPRISIO. Vetus Notitia Viennensis Ecclesiæ an. 863. *Sicque ipse Sigebertus causam præsumptionis & iniquitatis ad præsens negare non valens, coram omnibus confessus est hujusmodi Interprisionem & præsumptionem in omnibus esse veram, &c.* [Occurrit rursus apud Acher. to. 12. Spicil. pag. 155.]

¶ INTERPRESSIO. Charta Theobaldi Comitis Blesensis an. 1213. ex Schedis D. *Lancelot*: *De aliis Interpressionibus districte prohibeo, &c.*

INTERPRESURA, Eadem notione. Charta Erardi de Brena anno 1217. in Tabulario Campan. *Si vero, quod absit, aliquid interceptum esset infra prædictum terminum,... Interpresuras infra 15. dies, postquam inde essent submoniti, facerent emendari.* Statuta de Talemellariis Parisiorum MSS. *Le Roy a douné à son Maistre Pannetier la Maistrise des Talemeliers,... & les amendes des Talemeliers... si comme des Entrepresures de leurs mestier, & de batture sans sang, &c.* Vide *Intercipere*.

¶ INTERPRESSURA, in Chartulario Campan. laudato à D. *Brussel*. to. 1. de Feudorum usu p. 346. & apud Rymer to. 1. pag. 852. col. 1. & 2.

INTERPRES, Intercessor. Vetus Notitia Judicati an. 954. apud Ughellum to. 5. pag. 1501. *Ille audiens talem contentionem, fecit nobis dare guadiam & quindennitatem, Interpretes ponere Andream venerabilem Episcopum... ut usque in diem tertium haberemus inducias pensandi inter nos, &c.* Infra: *Misericordia mota est super nos per Rogationes Domini Andreæ Episcopi, &c.* Ubi videtur leg. *atque indemnitatem*.

INTERPRES NUPTIARUM, Internuntius, in leg. 1. Cod. Th. de Nupt. προξενητής.

¶ INTERPRESSIO, &c. Vide *Interprendere*.

INTERPRETIUM, Quod de pretio rei restat, Galli dicunt, *le surplus du prix*. Gloss. Lat. Gr. *Interpretium*, παράλλαγμα. Ita *Interpretio* & *Interpendio*, contrarium *Intertrimentum*, id nempe quod de pretio & pondere detrahitur. Senator lib. 2. Ep. 26. *Ut frumenta, quæ per supradictos negotiatores in publico comparantur, non iterum ab eisdem Interpretii nomine solidorum quantitas exigatur.* Ammianus lib. 28. *Verum quoniam denis modiis singulis solidis indigentibus venundatis, emerat ipse tricenos, Interpretii compendium ad Principis ærarium misit.* Charta Artemii Episc. Tarracon. in Concilio Cæsaraugust. II. *Decrevimus, ut... exigere debeatis, hoc est, siliquas octo... & pro inevitabilibus damnis, vel Interpretia specierum, siliquas quatuor, &c.* Adde leg. 1. Cod. Theod. de Suariis, &c. quæ est ex Novella 27. Valentiniani & Marciani. Vide Cujac. lib. 16.

Observ. cap. 4 Lindenbrogium & Valesium ad Ammianum.

¶ INTERPRINSIA, &c. Vide *Interprendere*.

INTERRARE, Humo mandare, Gall. *Enterrer*. Leges Edwardi Confess. cap. 36. *Interrent eum ut Christianum*. [Rursum habetur, in Testamento Richardi II. apud Rymer. to. 8. pag. 76.]

INTERRAGIUM, Inhumatio: occurrit in Statutis Synodalibus Odonis Episc. Paris. [& in Charta an. 1237. è Chartulario Meldensi.]

¶ INTERRAGIUM, Quod pro inhumatione datur Sacerdoti. Statuta Eccles. Meldensis an. circiter 1346. inter Instrum. Hist. ejusd. Eccl. tom. 2. pag. 484. *Prohibetur districte, ne pro Interragio corpus sepelire differatur, & post sepulturam, si quid datum fuerit in eleemosyna, recipiatur*. Pro *& post sepulturam*, melius legitur, *Sed post sepulturam*, in similibus Statutis apud Marteo. to. 4. Anecd. col. 165. & 472.

¶ INTERRAMENTUM, Humatio, sepultura, Gall. *Enterrement*, in veteribus Missalibus Cluniac. non semel, ubi de Missis defunctorum.

¶ INTERRATUS, Sepultus, humatus, in Actis SS. April. to. 2. pag. 701.

INTERRASILIS, Cælatus, incisus. Papias: *Interrasilis, anaglypha, sculpta*. [MS. Bituric. *Interasilis, anaglypha, sculptura*.] Idem: *Lubram, Rasile lignum*. Will. Brito in Vocabul. *Interrasile dicitur interpolatum, celatura, & plana. Planum enim inter celaturas quasi rasum videtur. Rasile lignum* dixit Prudentius in Psychomach. pro jaculo seu missili: & lib. περὶ στεφ. *Rasiles scopulos*, idola Paganorum vocat. *Rasilis ars*, apud Honorium Augustod. in Gemma animæ lib. 1. cap. 220. Gloss. Gr. Lat. Ξυστόν, *Rasile*. *Rasili* igitur opponitur *Interrasile*, quod subinde cælatura & *plano variatur*, ac distinguitur. Alexander:

Quod nunc sculpturis, quod nunc planitia variatur,
Hoc & non aliud opus Interrasile dicas.

Corona Interrasilis, Exodi cap. 25. Anonymus de Gestis Constantini M. *Laminam auream jussit Interrasilem fieri*. Fortunatus lib. 1. Poëm. 13.

Hic scalpta camera decus Interrasile pendet.

Anastasius Bibl. in Leone III. pag. 135. *Hic idem Præsul fecit ... crucem anaglypham Interrasilem ex argento purissimo*. In Gregorio IV. *Gabathas Interrasiles de argento duodecim angelorum opere constinctas*. Adde pag. 165. a. 176. d. 179. d & 204. a. Ex his emendare licet eumdem Anastasium, ubi pro *Interrasiles*, habet *Intersatiles*, pag. 134. ut & Epistolam Patriarchæ Hierosol. ad Ignatium Patr. CP. *Simul autem & sacrum vas cimeliorum S. Resurrectionis, craterem argenteum cum imaginibus Intersatilem transmisi*. Vide Exod. cap. 25. v. 25. 3. Reg. 7. 28. Salmasius de Modo usurarum p. 461. *Interrasile* esse scribit, quod Græci διάτρητον vocant, quod sic cælatum est, ut traluceat, & visum transmittat. Auctor Incertus apud eumdem, de Theoderico: *Laminam auream jussit Interrasilem fieri, quatuor litteras Regis habentem: unde & si subscribere voluisset, posita lamina super Chartam per ea subscriptio ejus tantum videretur*. [Hæc vox metaphorice sumitur in *Eclipticus*, quod vide in *Eclipsare*.]

INTERRASUS, Eadem notione. Statius lib. 7. Thebaïd. pag. 344.

Et fibula Rasilis auro
Tenuiam fulva mordebat jaspide pallam.

Ubi Lactantius: *Ad luxuriam retulit pulcritudinem fibulæ. Erat enim foraminibus multis exornata, ... quas vulgo Interrasas appellant*. Paulinus Natali 9. de ovibus Laban pag. 605.

Ut de Interrasa variatis cortice virgis
Infusa gregis fœtus sacra probentur.

INTERRASOR, Ejusmodi operum artifex, cælator. Gloss. S. Benedicti: *Interrasor*, διατορευτής. Diversi vero *Interrasores* à Tornatoribus.

¶ INTERRATUS, Terra munitus, ut videtur. Radulphus de Gestis Friderici I. Imp. apud Murator. tom. 6. col. 1196. *Quod castrum fortissimum erat ... cum altissimo muro media lato juxta terragium, & cum alio muro intus, qui duo muri Interrati erant à medio usque ad summum*. Vide *Interrare*.

¶ INTERREGNUM, Illud temporis spatium, quod inter Regis defuncti mortem intercedit & successoris electionem seu consecrationem, Gall. *Interregne*. Fulcuinus de Gestis Abbatum Lobiensium cap. 15. *Igitur Hludowico quarto regni sui anno defuncto, Francis in diversa tendentibus, facto Interregno per XVIII. annos, Conrado, Rodulpho, Odone & Roberto in Occidente regnantibus; cum Arnulfus Rex Noricorum, Australis Franciæ Rex adscisceretur. Interregnum* hic vocat Fulcoinus totum illud spatium quod fluxit à morte Ludovici III. ad inaugurationem Caroli Simplicis, vel quia non existimabat legitimos Reges, qui toto hoc intervallo regnaverant, vel quia tunc temporis regnum fuerat in plures partes divisum. Regnum enim sic divisum, *Interregnum* appellare potuit, quemadmodum alii, Sirmondo teste in Glossario ad calcem Supplement. Concil. Gall. *Interregna* vocarunt Res in diversis regnis sitas, cum olim regnum Francorum inter successores æqualiter Reges dividebatur in diversas sortes & regna: qua notione videtur intelligenda vox *Interregna* in priori saltem loco, quem Cangius profert ex Bertichramni Testamento. Sed penes attentum Lectorem esto judicium.

INTERREGNUM. Concilium Parisiense III. can. 1. & Turonense II. can. 25. de pervasoribus rerum Ecclesiasticarum: *Neque quisquam per Interregna res Dei audeat defensare: quia Dei potentia cunctorum regnorum terminos singulari dominatione concludit*. Edictum Chlotarii II. Regis in Synodo Parisiensi V. *Ea quæ uni de fidelibus ac leodibus, suam fidem servando domino legitimo, Interregno faciente, visus est perdidisse, generaliter absque aliquo incommodo de rebus sibi juste debitis præcipimus revestire*. Pactum inter Guntrannum & Childebertum Reges, apud Gregorium Turon. lib. 9. Hist. cap. 20. *Et si aliquid cuicunque per Interregna sine culpa sublatum est, audientia habita restauretur*. Testamentum Bertichramni Episc. Cenoman. *Simili modo villa Briomilia, quæ ex successione parentum nobis juste debita erat, & per Interregna longo tempore nobis ablata fuit, & postea cum Deus Domno Chlotario regnum suum in integrum dedit, &c.* Infra: *Villa vero Blacciaco licet à parentibus meis longo tempore fuit possessa, & per Interregna vel adolescentia mea genitricis fuit de jure suo ablata, &c.* Id est, interventu Regum, *per auctoritatem Regiam*, ut est in Concilio Remensi can. 8. apud Flodoardum lib. 2. Histor. Remensis c. 5. & lib. 6. Capit. Caroli Magni cap. 409.

INTERREX, Gubernator Regni. Hector Boetius lib. 2. Hist. Scotor. pag. 27. *Ubi Interrex (hac ætas Gubernatorem vocat) cunctis applaudentibus est declaratus*.

¶ INTERRIVATIO FLUMINIS, Derivatio. Barthii Glossar. ex Saxone Grammatico de provinciarum Danicarum situ: *A cujus complexu, flumi-*

mi Eidari Interrivatione discreta, cum aliquanto longitudinis excremento in Notici fronis litius excurrit.

INTERRIVATUS, Rivis distinctus. Dudo Decan. S. Quintini de Actis Norm. lib. 1. p. 62. *Europa quamplurimis fluminum alveis Interrivata.*

INTERROGARE, Commeatum & licentiam petere. Regula S. Pachomii cap. 11. *Quando in collecta erant fratres, nemo ingrediatur absque jussione Majorum, qui Interrogaverit, concessumque ei fuerit exire, &c.* Pœnitentiale S. Columbani: *Si... extra sepem Monasterii sine Interrogatione exierit.* Idem Columbanus c. 8. *Qui visitaverit alios fratres in cellulis eorum sine Interrogatione, simili modo pœniteat.* Idem de Pœnitentiarum mensura c. 9. *Qui aliquid facit sine Interrogatione, &c.*

INTERROGATIO. Tabularium Monast. S. Michaëlis Ulterioris portus an. 1201. *Dedi campum liberum & quietum ab omni Interrogatione, relevamento, taillia, motura & auxilio.* [Chartular. Gemetic. to. 1. pag. 276. *Donat Robertus Comes de Andnas domos secus mare in portu qui vocatur Ulteri-portensis cum eadem consuetudine, quam habet Sponnet in eodem portu, cum duabus piscatoriis navibus & pari piscium emptione, sopita telaues Interrogatione*, i. petitione vel exactione.]

¶ INTERSATILIS. Vide *Interrasilis.*

INTERSCAPILIUM, Papiæ, *spatium inter scapulas.* Rectius Glossæ Gr. Lat. Μετάφρενον, *Interscapulum.*

¶ INTERSCISSIO. Vide *Incisio* 4.

INTERSELLARE. Vide *Indorsare.*

INTERSICUS. Charta Gerberti Archiep. Capuani ano. 979. apud Michaelem Mon. in Sanctuario Capuano: *Secunda petia ibi propinquo, unum latu terra nominata S. Maria, & ipsa ribo, & aliis latu terra Beneraßi cum Intersicu nostro, ... unum latu terra Autroa cum ipsa Intersicu nostra, ... ipse Intersicus noster unum latu via publica, &c.*

INTERSIGNIA, Arma, *Armoiries.* Guill. de Podio-Laurentii cap. 1. *Erant in eodem castro centum hospitia Militum, equos cum Intersignibus, & arma habentium* [Carolus de Aquino interpretatur Symbolum, nutam vel tesseram militarem, seu ornamentum in vestitu.]

1. INTERSIGNUM, Indicium, Occitanis, *Entresegnes.* Ugutio: *Intersignum, vel Intersigmium, quod est inter duo signa, vel signum quod est inter aliquid, sicut quis solet mitti de uno loco in alium causa notitia* Henricus Redurff. an. 1347. *Et quia similis in facie & in moribus Waldomaro erat, & multa Intersigna de aliibus Waldemari hominibus ad memoriam revocavit, &c.* Alanus de Insulis in Anticlaudiano lib. 4. pag. 61.

Natura Triton dans Intersigne favoris.

Utitur Sueno in Hist. Danica c. 2. & 10. [Limborch. in Sentent. Inquis. Tolos pag. 103. *Tradidit dictum dilectum cuidam homini qui venit ad ipsum ex parte dicti haretici cum Intersigno, quod sibi dixerat hareticus in recessu.* Adde Acta SS. April. pag. 731. & Miracula B. Edmundi Archiep. Cantuar. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1890. ubi eadem notione legitur *Intersignium*:] quæ vox etiam accipitur pro quavis nota. Vide Suenonem locis jam laudatis.

¶ 2. INTERSIGNUM, Signum militare, Gall. *Enseigne.* Libertates hominum S. Georgii de Esperanchia an. 1291. concessæ per Comitem Sabaudiæ, to. 1. Hist. Dalphin. pag. 29. *Si nos exercitum vel cavalcatam fecerimus ... debemus habere Intersignum, & dictum Intersignum facere portari alicui non invite cum expensis nostris, non ad expensas villa.*

3. INTERSIGNUM, Clamor militaris, *Cry d'armes.* Gesta Consulum Andegav. c. 13. n. 5. *Exclamavit unusquisque Intersignum suum.* Vide *Cognitiones. Enseignes*, Scriptoribus nostris, quod qui vexilla deferebant in præliis, primi bellicum clamorem efferrent, ut pluribus docuimus in Dissert. 11. ad Joinvillam, ex variis Poetis nostratibus, quibus hæc addo ex alio:

Les tropes, les taboues, li cor con i fonna:
Et les voyes des Enseignes que l'on y escria,
Gietent cris si orribles, c'est vis ceux qui sont là,
Que li puis & li vaux trestous en resonna.

Le Roman de *Rou*:

Si como poignent criant vont
I tels Enseignes comme ils ont.
Cil de France crie, Monjoye,
Ceu leue est bel que l'en les oye.
Guillaume crie, Dex aye,
C'est l'Enseigne de Normandie, &c.

Alibi:

Normans escrient, Dex aye,
L'Enseigne au Duc de Normandie,
Et Breton, Mallon, Mallon, crient,
Entour le Conte Alain s'allient.

¶ 4. INTERSIGNUM, In jus vocatio, Gall. *Assignation.* Notitia concilii Pictav. sub Isemberto I. Episc. *In totam autem terram superscriptam nullus Vicarius, nec ullus Præpositus nullum Intersignum mittat; & si quis miserit, nullus hominum horum ad ipsum pergat, sed ante Monachum* (S. Maxentii) *judicium fiat.*

¶ INTERSTALARE, Inter se pugnam conserere. Joh. Iperius in Chronico S. Bertini ad an. 1214. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 697. *Rex ordinato exercitu, densatis turmis, strictisque lanceis in Imperatorem acer invehitur, & acribus Interstalantibus utrimque durissima pugna, sed non longa inferitur: nam statim Imperator terga dedit, & invictissimo Regi victoria cessit.* Agitur de celebri victoria Bovinensi.

INTERSTANTIA, Distantia, Thwroczio p. 14.

¶ INTERSTARE, dicebantur in Choro Monachi, cum ad officium divinum alterni sedebant & alterni stabant, hoc scilicet ordine, ut inter duos stantes unus sederet, & vicissim. S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 1. cap. 38. *Qui tamen hoc habent relevamen, quoties opus habuerint, Conversos in vicina positos pro se ad Interstandum vel alios in promptu habere, & ipsi super sedilia, si qua ibi vacua viderint, denuo possunt quiescere; sunt namque in eodem choro & alta sedes, in quibus infirmiores pro devitanda Standi vicissitudine jugiter sedent.*

¶ INTERSTELLATUS, Stellis conspersus, ornatus, in Chron. Casin. apud Murator. to. 2. p. 363.

INTERSTITIATUS. Veteres Schedæ Ecclesiæ Bisuntinæ, apud Chiffletium in Dissert. de Conversione Constantini M. cap. 1. *Cumque ab astantibus didicisset, ibi aliquos adesse, Interstitiata adbrevi de Christianis ratione, quasi sub obtentu miranda civitatis situm videndi, pervenit, ubi locorum manebant Christiani.* [i. e. audita fortuito & leviter de Christinianis ratione.]

¶ INTERTENEMENTUM, Sumtus, à Gallico *Entretenement*, quod maxime dicitur de sumtibus ad victum & cultum. Locum vide in *Altagium.*

¶ INTERTENERE, Gall. *Entretenir*, Alere, fovere, sartum tectum conservare. Obituarium Eccl. Morin. fol. 35. v°. *Dedit lampadem subtus organis ante fontes ... & ut Intertenatur ad laudem Dei & honorem sacramentorum summam 24. librarum.* Acta SS. April. pag. 417. de S. Thuribio Episc. *Censuit solvi ad luminaria Intertenenda seu fovenda*

certas libras ceræ & olei. Conclusiones Capituli Meld. an. 1542. *Ad omnes observandi & Intertenendi in eadem leprosaria eam hospitalitatem. Alere & Intertenere*, in Litteris an. 1518. apud Rymerum to. 13. p. 646. *Pro bono Intertenenda & augmentationis mercandisæ*, in Litteris ann. 1480. apud eumd. to. 11. pag. 497. *Cultum divinum Intertenere seu augere*, in Statutis Eccl. Pictav. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1074. *Ædificia, domos Intertenere*, in Regesto Parlam. an. 1450. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 400. & in Charta an. 1480. apud Miræum to. 2. pag. 1346. col. 2. *Intertenere feras & claves ac vitrinas camerarum, utensilia coquinæ*, in Charta an. 1526. apud Lobinell. to. 5. Hist. Parif. pag. 588. Bulla Alexandri IV. PP. ex Archivo Sangerman. *Probibemus ut infra clausuras locorum seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere vel Intertenere, seu violentiam audeat exercere.* i. manum alicui injicere.

¶ INTERTINERE, Sarta tecta tueri. Chron. Bonæspei pag. 441. *An. 1501. redemit idem Abbas omnem obligationem reparandi & Intertinendi turrim, chorum & navim prædictæ Ecclesiæ.* Similia occurrunt ibid. pag. 462.

¶ INTERTANTIO, Conservatio, in Litteris anni 1534. apud Rymer. tom. 14. pag. 538. col. 2.

INTERTIARE, est *sequestrare*, *in manum tertiam ponere*, vel *mittere*. Gloss. Saxun. Cottonianum ȝebop-ȝeyτan, *Intertiare*. Proprie autem dicitur res *intertiari*, cum furto sublata, & alteri vendita, à domino repetitur ab eo, penes quem deprehenditur. Quippe donec possessor auctorem suum advocaret, ac laudaret, *in manum tertiam mittebatur*, seu sequestro dabatur: tum vero de re *intertiata* controversia erat, quam is, qui repetebat, *intertiare* dicebatur *super possessorem*, cujus partes erant venditorem proferre, atque ille alium, donec ad ipsum furti reum deveniretur. Hanc *intertiandi* rationem omnino prodit Lex Salica tit. 48. *Si quis, qui Lege Salica vivit, servum aut ancillam, caballum, vel bovem, seu jumentum, seu qualibet rem suam sub alterius potestate agnoverit, mittat eam in tertiam manum*: (id est, in sequestri manum) *& ille, apud quem agnoscitur, debet adhramire: & si intra Ligerim aut Carbonariam ambo manent, & qui agnoscat, & apud quem agnoscitur, in noctes 40. placitum faciant, & in ipso placito quamcunque fuerint, qui rem Intertiatam* (sequestratam) *vendiderint, aut cambiaverint, aut fortasse in solutionem dederint, omnes intra placitum istum commoneantur, ut unusquisque cum negotiatoribus suis alter alterum admoneat.* Et Infra: *Ista omnia ubi hamallus est, super quem res primitus agnita fuerit, aut Intertiata, fieri debent.* Id præterea multis in locis firmat Lex Ripuar. tit. 33. §. 1. *Si quis rem suam cognoverit, mittat manum super eam*, (id est, pignoret, seu saisiat, ut verbis Practicorum utar) *& ille, super quem Intertiatur, tertiam manum quærat*, (id est, sequestrum) *tunc in præsente ambo conjurare debent cum dextera armata, & cum sinistra ipsam rem* (sequestratam) *teneant: unus juret, quod in propriam rem manum mittat: & alius juret, quod ad eum manum trahat, qui ei ipsam rem dedit, &c.* Atque hæc est vera vocis *intertiare* significatio, quidquid contradicant Lambardus, Somnerus, & Wendelinus, qui volunt esse, cum *tertio* de re furto subrepta contendere, vel certe *tertium advocare*, qui auctorem suum laudet, ad quod tenebatur is, à quo repetebatur. Ita in veteribus Glossis, ἰσέγγυος, est *Sequester*: in aliis, ἐγγύης, *Intertius*. In Gloss. Lat. Græc. *Sequester*, μεσίτης, ἐγγυητὴς, συνθηματοφύλαξ.

Igitur *Intertiare rem furatam super aliquem*, est rem, in sequestrum positam, repetere in Lege Salica d. tit. in Decretione Childeberti Regis §. 3. in Lege Ripuar. tit. 33. §. 1. tit. 72. §. 1. 4. 6. 8. in Lege Longob. lib. 2. tit. 18. §. 3. in Capitul. Caroli M. lib. 6. cap. 209. in Legibus Inæ apud Brompton. c. 27. 52. 59 & in Legibus Edwardi Confess. cap. 25. [necnon in Charta Communis Rotomag. apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. p. 307.] Sic *Entiercer* usurpant Stabilimenta S. Ludovici: *Se aucune personne sieut aucune chose, qui li ait esté emblée, & il Entierche pour l'emblée, &c.* Usatica Ambianensis urbis MSS. *Et se il avient chose, que aucune ame Entierche, & il ne peut prover, il paie 60. sols de sans Entiercher. Intertiator*, [in Legibus Ottonis Aug. apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 172.] *Entierceur*, dicitur in Legibus Norman. vernaculis Will. Nothi c. 25 Hinc in Consuetudine Aurelian. art. 455. & Dunensi art. 93. *Entiercier*, est rem judicis auctoritate à domo creditoris auferre, & pignori, vel quasi *sequestro* dare. [*Intertiatura*, Sequestratio, in mox laudatis Legibus Ottonis Augusti.]

Animal furatum absque Intertiato requirere, in Lege Ripuar. tit. 47. *Res Intertiata*, in Capit. Caroli M. lib. 3. §. 46. Vide Legem Wisiguth. l. 7. tit. 2. §. 9.

¶ INTERTINERE. Vide *Intertenere*.

¶ INTERTIUS, Seqoester. Vide *Intertiare*.

INTERTURRIUM, Spatium interjectum inter duas turres. Charta fundationis Monasterii Tuitiensis ann. 1019. apud Gelenium in Colonia Agrippina p. 381. *Deinde ipsum Castrum Tuitiensium, turres scilicet, ac Interturri fossato in circuitu, &c.*

¶ INTERTUTRIX, Curatrix. Gallis *Tutrice*, in Charta an. 1335. to. 2. Hist. Dalphin. p. 295.

INTERVALLARITER, Per intervalla. Magister Egidius Corboliensis lib. de Pulsibus:

Si calidus digitos Intervallariter urens.

INTERVENIRE dicebantur ii, quorum *interventu*, ac *intercessione* Principes ac Reges alicui aut Ecclesiæ, aut privato, quidpiam concedebant. Unde crebro legitur hæc formula in Diplomatibus, *per interventum, interventu* magnatis alicujus id esse concessum, ut in iis, quæ habet Baldricus lib. 1. Chr. Camerac. c. 62. 72. 76. 107. 108. Colvenerius apud eumd. Baldricum p. 495. Meibomius in Not. ad lib. 3. Witikindi p. 74. & in Diplomatibus Ottonis M. eidem Historiæ adjunctis, &c. Glossæ vet. *Interventu*, τῇ μεσιτείᾳ. Gloss. Gr. Lat. Ἐπιγνώμων, *Intercessor*, *Interventor*. Alibi; διαιτητής, *disceptator*, *arbiter*, *Interventor*. Ugutio: *Intervenire*, *intercedere*, *inter alios venire*, *mediatorem esse*. Gloss. Lat. Græc. *Intervenit*, μεταξύ. *Intervenio*, μεσιτεύω. Vide JC. & in voce *Ambasciare*.

INTERVENTORES, dicti, qui sede vacante Episcopatum administrabant, donec proprius aliquis electus esset. S. Augustinus lib. de Unico Baptismo cap. 16. de Donatistis: *Contra quam paucissimi Afbris partis suæ primo Interventores adventitios furtim longeque mittebant, ... donec decepta plebecula quasi proprios Episcopos ordinarent.* Idem Epist. 163. *Narrant etiam in ipsa schismatis novitate, majores suos ... dedisse quendam Interventorem populo suæ communionis apud Carthaginem constituto, antequam Majorinus adversus Cæcilianum ordinaretur.* Synodus Carthag. habita ann. 525. *Neque plebs nos vicina aliquando subjecimus, aut Episcopis vicinis, aut In-*

terventori Ecclesiæ, quæ proxima est nobis, &c. Adde Ferrandum Diac. in Breviario cap. 22. 23. Cresconium c. 267. Capit. Caroli M. l. 7. c. 89. &c.

INTERVENTORES, dicuntur etiam sponsores in Baptismo, Patrini. Nicolaus I. in Resp. ad consult. Bulgar. c. 18. *Qui fidem respuit, quam promisit ab illo, a quo susceptus est, & qui fidei ejus Interventor extitit, debet per omnia revocari.* Vide *Intercessio.*

INTERULA, Camisia. [Papias: *Interula, Interior tunica, hoc est supparum, quod vulgo dicitur Camisia.*] Vopiscus in Claudio: *Interulas, dilores duas.* Tertull. de Pallio c. 5. *Si quid Interula superest.* Petr. Diac. lib. 4. Chron. Casin. c. 74. *Interula ejus attus nudantes.* Utuntur Martianus Capella lib. 2. Joannes Altivillensis in Architrenio lib. 2. c. 3. & alii passim. *Interior tunica* dicitur Valerio Maximo, *intima*, Gellio lib. 10. c. 20. χιτώνιον ὑπόζωμα Athenæo, & aliis.

¶ INTESTAMENTUM, pro *Intestinum*, in Formulis Marculfi lib. 2. form. 7. & 17.

INTESTATIO, INTESTIA, Bona mobilia, seu *catalla* intestatorum, quæ ad dominos, ex eo, quod quis decesserat *intestatus*, pertinebant. Charta an. 1238. *Et ostem, & cavalcatas, & seguis, & encuctas, & exorquias, & homicidia, & Intestationes, & arsinas, &c.* Alia Rogerii Comitis Fuxiensis an. 1250. *Enfranquimus omnes & singulos homines de Valle de Meranges, & eorum proles in perpetuum de exorquia, Intestia, arsina, cugucia, &c.*

Qui porro *intestatus* decesserat, habebatur olim pro damnato ac infami. Cum enim Conciliorum canonibus certam bonorum suorum, atque adeo decimam *partem*, ut est apud Matthæum Paris p. 113 distribuere in pios usus, ad animæ redemtionem, quivis teneretur: qui id non egisset, salutis suæ curam quodammodo videbatur abjecisse. Quamobrem jubentur Sacerdotes, in aliquot Synodis, morituros adhortari, ut & peccata sua sacramentali confessione eluant, & de rebus suis in Ecclesiarum vel pauperum favorem, aut in alios pios usus ad animæ salutem disponant, ut est in Synodo Sodorensi can. 1. Quod quidem ita invaluit, ut delictorum absolutio & Viaticum denegaretur iis, qui Sacerdotum in hisce monita posthaberent, ut qui eleemosynis & confessione ac viatico viam sibi ad æternam beatitudinem, à Sacerdote moniti, parare neglexerant, & salutis suæ curam omnem abjecisse crederentur: adeo etiam, ut nullum esse discrimen existimarent inter ejusmodi *intestatos*, & illos, qui sibi mortem intulissent. Ut autem αὐτοθανάτων bona mobilia in fiscum redigebantur, ita & *intestatorum* dominis addici debere existimaverunt, maxime si per eos licuerat haud *intestatos* decedere. Charta de Regibus Angliæ in Normannia adversus Clerum ann. 1205. in Regesto Herouvalliano Philippi Augusti f. 121. & in Normannicis Duchesnii f. 1052. 1060. *Item diximus de illo, qui moritur Intestatus, si jacuerit in lecto ægritudinis per tres dies, vel quatuor, omnia mobilia ipsius domini Regis debent esse, aut illius in cujus feodo terra est, & sicut de illo, qui se interfecit spontaneus.* Idem ferme statuunt S. Ludovici Stabilimenta lib. 1. nam cum in cap. 88. bona mobilia illius, qui suspendio voluntario, aut quovis modo mortem sibi intulisset, vel aquis mergendum se dedisset, ad *Baronem* pertinere dicantur, hæc in capite sequenti subduntur: *Se aucuns hom, ou aucune fame avoit geu malade huit jours, & il ne se voulust confessir, & il mourut desconfés, tuit li meubles feroient au Baron.*

Le Roman *de Garin* MS.

Outre, fet-ils, fels, traitres, cuvers.
Vostre lignagne mora hui desconfes,
La de cest champ n'istra blans ne pers.

Sed & *desperatis* inconfessos æquiparant Jura & Consuetudines Normanniæ cap. 21. *Desperati autem moriuntur qui per novem dies, vel amplius, gravi ægritudine & periculosa oppressi, communionem & confessionem sibi oblatam recusant ac differunt, & in hoc moriuntur: terris tamen propter hæredes non privantur, sed eorum catalla debent in manu Principis remanere.* [Quæ ducta sunt, ut docet *de Lauriere* to. 1. Ordinat. p. 178. ex veteri Inquesta facta auctoritate Philippi Aug. post Normanniam bello quæsitam: ubi inquirebatur de juribus Regum Angl. in *Sanctam Ecclesiam.* Ex illa Inquesta hæc proferuntur loco citato: *Nous deismes de celui qui muert Intestat, se il gist en son lict par trois jours, ou par quatre, tous ses biens meubles doivent être notre Sire le Roy, ou à cheli, en quelle terre, ou en quelle jurisdiction il est, & tout est-il de chaux qui ochient eux-mesmes de leur propre volonté.*] Sic igitur αὐτόχειρες, & qui absque confessione volens decesserat, pari habebantur conditione.

Neque postmodum potioris status omnino fuere, qui subitanea ac improvisa morte decedebant, cum id *divino* adscriberent *judicio*, ut est in Provinciali Eccl. Cantuar. lib. 3. tit. 13. eoque nomine bona eorum mobilia fisco dominico perinde adscriberentur. Chronicon Laurisham. p. 92. *Nam ferme biennio mutus & elinguis, ac dira omnium membrorum paralysi contractus, carne jam præmortua, solo spiritu palpitans, dedecorose tandem & Intestatus expiravit.* Ubi *divino* quodam *judicio* scelestus ille, *mutus & elinguis*, ac proinde *Intestatus* obiisse dicitur: quod *mori sine lingua*, vetus Charta apud Will. Tyrium lib. 12. c. 25. *morir sin fabla*, Fori Hispanici vocant. Quo etiam pertinet, quod habet Chronicon Nangii an. 1202. *Guillelmus Remensis Episcopus, dum Laudunum venisset, morbo subitaneo præventus opprimitur, & obstruso linguæ officio moritur Intestatus*, id est, absque confessione & viatico: nam eo ævo, *Intestato mori*, nihil fere aliud erat: quod nemo moriturus exhomologesin peccatorum suorum daret, qui non una & simul de eleemosynis suis disponeret. Charta Ludovici VII. pro Rupellensibus apud Beslium pag. 600. *Dedi & concessi in perpetuum omnibus hominibus, qui manent Rochella, ... quod quicumque ex illo sive testatus, sive Intestatus, id est, sive confessus, sive non, morietur, omnes res ejus & possessiones integre & inrecte remaneant hæredibus suis & generi suo. Illius autem qui testatus, sive confessus morietur, præcipio, quod testamentum stet juxta ejus divisionem.* Charta Henrici III. Regis Angliæ pro eodem oppido Rupellensi: *Præterea concedo eis & confirmo hac carta mea, quod quilibet de illis, qui confessus est, & testatus decesserit, stabilem & ratam rerum suarum habeat divisam, & sicut eam fecerit, firmiter teneatur. Si vero aliquis illorum colli fractione, vel submersione, vel aliquo casu subita morte præventus fuerit, & spatium confitendi non habuerit, concedo, ut secundum rationabilem dispositionem & considerationem parentum & amicorum suorum res sua distribuantur, & eleemosynæ fiant pro anima ejus.* [Charta ann. 1209. qua Raibaldus de Calma libertates concedit hominibus terræ suæ, to. 1. Hist. Dalph. pag. 19. *Si aliquis fecerit testamentum, illius suprema voluntas secundum jura legalia per omnia servetur; & si aliquis moriatur ab Intestato, proximiori in linea ascendentium vel descendentium parentela hæreditas cum*

omni sua pecunia devolvatur.] In Charta commutationis castelli Montisferrandi in Arvernis, facta à Ludovico de Bellojoco, domino *Borcs*, cum Rege Philippo an. 1292. ubi de *mortallia* ejus, qui in eodem oppido *non confessus* moritur, universa bona ad dominum Montisferrandi pertinere dicuntur. Verba notatu dignissima sequentia sunt: *Et est à savoir, que pour les 4. aides que li Sires de Montferraut a & doit avoir à Montferraut, quant li cas aviennent, c'est à savoir l'aida de sa chevaliere, l'aida de sa fille marier, de la raençon de son corps pris en guerre, & de l'alée d'oustremer, & encore pour le cas de la mortaille, c'est a dire, que quand aucun meurt en la ville de Monferrant sans confession, tuit li bien mueble d'icelui sont au Seigneur de Montferrant, &c.* Charta Roberti Comitis Flandriæ in Tabulario S. Bertini: *Ad hoc etiam si servus Comitis & confitens obierit, terram & omnem substantiam ejus Comes possidebit: redditus autem terræ ipsius Comes persolvet Abbati.* Ubi videtur legendum *non confitens*.

Atque ut *inordinatus* mori dicitur, qui non condito testamento decedit, in Concilio IX. Tolet. can. 4. in Legibus Wisigoth. lib. 5. tit. 7. §. 14. & apud Tyrium loco laudato: ita Græcis ἀδιάθετος mori dicebatur, qui non sumpto viatico decedebat. Id nuper observatum à nobis in Notis ad Stabilimenta S. Ludovici ex Vita S. Eosebiæ apud Bollandum 24. Jan. Nam cum vitæ finis eidem sanctæ instaret Virgini, adessetque pater ejus spiritualis, hæc verba effata est: *Mihi, ut video, adest finis, dolorque est animæ meæ & tristitia ingens, quod Inordinata egrediar ex corpore, absente sancto Episcopo & patre nostro domino Paulo.* Ubi Bollandus ait, Græcum exemplar habere ἀεὐπαυλος, *quia videlicet*, inquit, *sacro viatico extremis mysticisque Sacerdotum precibus non esset munita.* Atque hac, ni fallor, notione voce *Intestatus* usus videtur Libellus precum Marcellini & Faustini p. 65. *Sed apud Treviros Bonosus Presbyter inclusus, Intestatus, ac diu pœnas senex dedit propter observantiam intaminatæ fidei illius, &c.*

Quorumcumque igitur intestatorum, hoc est, sive ultro absque confessione & non sumto viatico, ac eleemosynarum non facta dispositione, sive subitanea præventi morte decessissent, bona mobilia ad fiscum dominicum redibant. Regiam Majestatem lib. 2. c. 33. *Cum quis Intestatus decedit, omnia catella domini sui erunt.* Id pluribus probatum ad Stabilimenta S. Ludovici.

Hujus autem consuetudinis eam esse existimaverim originem, quod cum absque eleemosynarum distributione prævia decedere probrosum quodammodo Patres judicarent, sæpeque accideret ut morte improvisa, nulla facta bonorum in eleemosynas ordinatione vel dispositione, quis decederet, quo animæ illius consuleretur saluti, ut mortui partes supplerent Episcopi & Sacerdotes, sanxerunt, ut ex defuncti bonis eleemosynas distribuerent, eoque nomine bona illius mobilia sequestrarent, debita creditoribus persolverent, omniaque exequerentur, *eodem modo, quo tenerentur, si testamentum fecisset, executores*, ut est in Statutis Willelmi Regis Scotiæ c. 22. §. 3. & in Fleta lib. 2. c. 62. §. 12. 13. l. 6. c. 37. §. 7. Exstat Charta an. 1470. in Tabul. Episcopat. Ambian. fol. 189. in qua hæc habentur: *Sur ce que lesdis Evesques s'estoit complains desdits doien & chapitles, ... de ce qu'ils avoient fais enterrer le corps de..... qui estoient mors Intestats, sans le congié ou licence dudit Evesque, & sans qu'il eut en les biens desdits defunts pour iceux distribuer pour les âmes d'iceux mors, &c.* Ea vero bona, quæ in eleemosynam sequestrabant, *eleemosynam rationabilem* appellabant, uti in hac voce docuimus. Tabular. Capitul. Rotomag. in Collectione Concil. Rotomag. pag. 185. *Item distributio eorum, quæ in testamento relinquantur, auctoritate Ecclesiæ fiet, nec decima pars bonorum, ut olim, subtrahetur.* Sed & interdum intestati familiares, & agnati, ipsius loco testamentum condebant ad ejusmodi legata, ad id forte ab Episcopis delegati; cujus moris exstat exemplum in Tabulario Prioratus S. Vincentii Laudunensis in hæc verba: *Universis præsentes litteras inspecturis, Alanus de Novilla Miles, & Galcherus Canonicus Remensis, salutem. Noverint universi, quod nos fecimus testamentum pro Petro quondam fratre nostro, sub hac forma, quod nos legavimus pro remedio animæ suæ Monachis de Novilla, Capellanis nostris tres modios vini pro anniversario ejus annuatim faciendo, &c. Datum Anno Dom. 1261.*

☞ Viget etiamnum in Anglia usus, ut Episcopi bonorum ejus qui intestatus decessit administrationi invigilent aut per se aut per alium quemvis ad id per illos nominatum & deputatum. Hujus rei testis locuples Charta Archiep. Cantuariensis an. 1701. quam hic referre haud pigebit: *Thomas providentia divina Cantuar. Archiep. totius Angliæ Primas & Metropolitanus, dilecto nobis in Christo Carolo Moreau filio naturali & legitimo Stephani Moreau nuper parochiæ S. Martini in Campis in Comitatu Middelsex defuncti salutem. Cum idem Steph. Moreau sit, ut præmittitur, defunctus, habens dum vixit & mortis suæ tempore bona, jura, sive credita in diversis diœcesibus, sive jurisdictionibus, jam nuper ab Intestato decesserit, cujus prætextu omnium & singulorum bonorum, jurium & creditorum dicti defuncti plenaria dispositio, administrationisque eorumdem concessio, nec non computi, calculi sive ratiocinii, administrationis hujusmodi auditio finalisque liberatio.... dimissio ab eadem ad nos solum & in solidum & non ad alium nobis inferiorum judicem necessario dignoscuntur pertinere. Nos affectantes ut bona, jura & credita dicti defuncti bene & fideliter administrentur, ac in pios usus convertantur; ad administranda igitur bona, jura & credita dicti defuncti, ac bene & fideliter disponendum de eisdem, nec non creditorum quæcumque dictus defunctus petenda, colligenda, levanda & exigenda, quæ ad dictum defunctum dum vixit, & mortis suæ tempore pertinuerunt, ac de solvendo æs alienum in quo dictus defunctus hujusmodi mortis suæ tempore extitit obligatus, quatenus bona, jura & credita sua hujusmodi ad hoc extendunt, juxta ratam eorumdem; Tibi de cujus fidelitate in hac parte confidimus, primitus de bene & fideliter administrando eadem, ac de pleno & fideli inventario omnium & singulorum bonorum, jurium & creditorum hujusmodi conficiendo, & illud in curiam prærogativa nostra Cantuariensis, intra vel ante ultimum diem mensis Februarii qui fuerit in anno Dom. 1702. inde reddendo ad sancta Dei Evangelia juramento, plenam tenore præsentium committimus potestatem, Teque administratorem omnium & singulorum bonorum, jurium & creditorum hujusmodi ordinamus, deputamus & constituimus per præsentes... Datum Londini 5. die mensis Febr. ann. 1701. nostræque translationis octavo.*

Neque, opinor, alio jure cognitio de testamentis ad *Curiam Christianitatis* pertinuit; cum, ut est apud Matthæum Paris ann. 1190. *rerum, quæ in testamento relinquebantur, distributio auctoritate Ecclesiæ fieret.* Pari modo; *Si quis subitanea morte, vel*

quolibet

quolibet casu præoccupatus fuisset, ut de rebus suis disponere non posset, distributio bonorum ejus Ecclesiastica fiebat auctoritate. Synodus Exoniensis ann. 1287. cap. 50. *Si qui vero laicorum decesserint Intestati, de bonis eorum per locorum ordinarios taliter præcipimus ordinari, ut pro anima defuncti in pios usus totaliter erogentur.* Quo sane pertinet, quod scribit Anastasius Bibliot. in Præfatione ad octavam Synodum, Photium Patriarcham Constantinop. persuasisse Imperatori Michaeli, ut *præciperet neminem testamentum facere, vel per alterum, nisi per Photii manus, suas eleemosynas erogare: quod non ob aliud*, subdit idem Scriptor, *adinvenit inventor malorum, nisi ut, cum acciperet & erogaret substantias divitum, propriae à minus curiosis erogasse putaretur, ac per hoc à cunctis quasi dapsilis & munificus haberetur.* Licet nolim præstare, eam fuisse mentem Occidentalium Episcoporum; eorum tamen exemplo morem ipsum in Orientem invehere voluisse Photium, par est existimare.

☞ Cum autem in sui præjudicium hæc agere Episcopos existimarent judices regii, Arresto Parisiensis Senatus an. 1409. pronuntiatum statutumque est: *Que les habitans qui mourroient, pourroient etre enterrez sans le congé de l'Evêque & ses officiers s'il n'y a empêchement canonique: & outre que les heritiers du testament d'aucun trépassé ne pourront etre contrains ne obeir à accomplir les ordonnances faites par les officiers dudit Evêque, ne par lui, au regard des testamens faits par lesdits Intestaux, mais les pourra ledit Evêque admonester charitablement qu'ils fassent bien pour l'ame dudit Intestat: & que les heritiers ou executeurs du testament d'aucun trépassé, pourront dedans l'an de trepassement soumettre l'execution d'icelui à la justice laye ou de l'Eglise.* Sicque tandem iste usus in Galliis nostris desiit.

☞ Simili ratione Hispanorum Sacerdotum hac in re molitionibus modum imponere volens Alfonsus IX. Rex Castiliæ legem hanc tulit: *Finando alguno sin lengua, de manera que non fixiesse testamento, la Eglesia, onde fuesse parrochiano, non ha rason de demandar ninguna cosa de su aver fueras ende si lo oviessen por costumbre en aquella tierra de demandar alguna cosa, &c.* La siette Partidas partida primera tit. 13. leg. 6.

Enimvero cum Episcopos & Sacerdotes in vassallorum suorum bona manus injicere ægre ferrent sæculares domini, præsertim cum eo procederet interdum Ecclesiasticorum avaritia ac lucri cupido, ut, quæ in eleemosynas & creditorum debita distribuere debuerant, sibi adscriberent, id etiam juris sibi arrogavere, vario prætextu, ac primo quidem id ipsum exquendi, quod Episcopi ac Sacerdotes, hoc est, eleemosynas faciendi, & defuncti debita persolvendi, tum etiam eadem bona mobilia sibi adscribendi, quod *intestati* haberentur pro ἀδιαθέτοι, quorum, ex usu & recepta consuetudine, bona mobilia ad dominos pertinebant. Ecclesiasticorum consuetam rapacitatem in bonis intestatorum satis arguunt in eos decreta statuta, atque ea potissimum, quæ habentur in Provinciali Cantuariensis Ecclesiæ lib. 3. tit. 13. quibus jubentur Episcopi, solutis defunctorum debitis, cætera bona in pios usus distribuere, *nihil sibi inde retento, nisi quod pro labore suo congruum censuerint*, adeo ut cæteroquin defunctorum bona invadere prohibeantur, in Statuto Ottoboni Cardinalis, seu Concilio Londinensi an. 1268. can. 24.

Verum postmodum eo processit dominorum rapacitas & avaritia, ut vassallorum suorum, qui intestati decesserunt, non modo partem bonorum ullam in pios usus distribuerent; sed ea promiscue invaderent; (quod in Concilio Nannetensi, Britanniæ Comitis nutu, abrogatum scribit Hildebertus Turonensis Archiepiscopus Epist. 65. & 66. quas de intestatis intelligendas arbitror) atque adeo debita exsolvere renuerent. Hinc querela Episcop. Angl. in Provinciali Cantuar. Eccl. lib. 3. tit. 28. *Quidam etiam domini temporales, & eorum ballivi, bona decedentium ab Intestato in districtibus ad ipsos dominos prætendentes fore, quamvis erronee, devoluta, ne per ordinarios bona hujusmodi pro debitorum solutione sic decedentium ac in alios pios usus pro ipsorum animarum salute convertantur utiliter, prout consensu regio & magnatum regni Angliæ, tanquam pro jure Ecclesiasticaque libertate ab olim extitit ordinatum, impediunt in derogationem Ecclesiasticæ libertatis, &c.* In eodem Provinciali lib. 3. tit. 13. in Concilio Lambethensi an. 1261. & in Concilio Londin. an. 1342. can. 7. *Laicis aut Clericis divino judicio decedentibus Intestatis, domini feudorum non permittunt debita defunctorum solvi de bonis mobilibus eorundem, nec in usus uxorum suarum, liberorum suorum, vel parentum, vel alias per dispositionem ordinariorum bona prædicta pro ea portione, quæ secundum consuetudinem patriæ defunctos contingit, permittunt distribui pro eisdem.* Quibus hæc subdit Lindwodus: *Ut puta medietatem bonorum, ubi superest uxor & nulli liberi: alioquin si etiam supersint liberi, tunc defuncti portio est tertia pars; aliis duabus uxori & liberis remanentibus.* Ex quibus præterea docemur, dominos sæculares in Clericorum intestatorum bona manus injecisse, quod vetitum exstat in Concilio Viennensi an. 1267. can. 10. sub anathematis pœna.

Medietatem, aut tertiam partem bonorum intestati, mobilium, ni fallor, dominos sibi iis casibus interdum arrogasse, ostendunt Usatici Barcinon. MSS. cap. 119. *De intestatis ab hoc sæculo discessis, si reliquerint uxores ac filios, tertiam partem assequantur seniores in facultatibus eorum. Si reliquerint filios, & non uxores, assequantur medietatem præfati seniores. Si vero uxores & non filios habeant, medietatem seniores jam dicti & aliam medietatem parentes defuncti. Quod si parentes desint, senioribus detur, observatis tamen ad uxores suis directis & omnibus locis. Ita fit de uxoribus Intestatis, quemadmodum superius dicitur de viris.* Consuetudines Cataloniæ inter dominos & vassallos MSS. cap. 45. *Si aliquis qui nunquam habuerit uxorem, moritur Intestatus, dominus ejus non debet percipere tertiam partem bonorum suorum, nec aliquid aliud ratione Intestia: & hoc notatur in Usaticis, ubi loquitur de Intestatis.* Cap. seq. *Item si aliquis filius alicujus pagensis hominis, alicujus Militis, vel alterius, moritur Intestatus post mortem patris, in aliqua villa, seu castro Regis, & ille non habeat certam mansionem; sed stabat per aliquod tempus in uno loco, & per aliud tempus in alio; tertia pars bonorum illius mobilium debet habere dominus patris ratione Intestia, & non Rex, in cujus villa moritur: & hoc notatur in Usatico supradicto.*

Denique, quasi intestatorum bona primo essent occupanti, in ea etiam manum injiciebant hospites, si in eorum decessissent hospitiis, quod vetitum legimus, in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 30. §. 3. 4. 5. 6. Vide Ughellum to. 1. Ital. sacræ pag. 137. 144.

Quod porro sæculares domini in vassallos suos intestatos jus arrogavere, idem sibi adscripsere

Episcopi in Clericos suæ diœcesis, atque adeo ipsi summi Pontifices in Episcopos: quod ex Matthæo Westmunast. & Matth. Paris observavimus in Notis ad Stabilimenta S. Ludovici. Ac de summo quidem Pontifice hæc etiam capienda videntur in Historia Episcoporum Bremensium, ubi de Jo. Archiep. qui Avenione intestatus decesserat:

Pontifex hic moritur in Avenione,
Et thesaurus rapitur sub hac ratione,
Quod sublatus dicitur in Intestatione.

Vide Petrum Cassioduri in Epist. ad Anglos de Bonifacio VIII. apud Prynneum in Libertatibus Ecclesf. Anglic. tom. 3. pag. 915. Sed & ibidem docuimus, maxime id juris sibi in Clericos suæ diœcesis Episcopos arrogasse: cujus quidem usus, vel potius abusus, testes exstant complures Chartæ, atque inprimis illa Reginaldi Episcopi Carnot. ann. 1195. apud Innocentium III. lib. 1. Epistolarum pag. 29. & 51. Edit. Venetæ: *Universos Presbyteros in Decanatu de Sparnone constitutos ab omni violentia, taleis & exactionibus perpetuo absolvimus, ita etiam quod nullus Presbyterorum Decanatus de Sparnone, nisi ordine judiciario suspendi poterit; nec res alicujus saisientur, nisi ipsum Intestatum, quod absit, viam universæ carnis ingredi contigerit.* Charta fundationis Collegii Canonicorum in Ecclesia Escoiarum, diœcesis Rotomag. ab Ingeranno Dom. Marrigniaci Milite & Cambellano Regio mens. Jan. 1310. in 37. Regesto Chartophylacii Regii n. 64. *Item volo & ordino, quod bona Intestatarum personarum ipsius Collegii per Decanum vel Cantorem aut Thesaurarium, si Decanus absens fuerit, dividantur in tres partes, quarum unam pauperes Hospitalis, quod jam in dicto loco fundavimus, habeant, reliqua pro defensione jurium Ecclesiæ conserventur: & tertiæ partis residuæ duæ partes Canonicis, & reliqua Clericis distribuantur: & nihilominus tam ipsorum Intestatorum, quam etiam testatorum lectus unus, quem meliorem fornimentum habebunt tempore mortis suæ Hospitali prædicto pro pauperibus relinquatur.* Exstat apud Guill. Cruceum in Hist. Episcoporum Cadurcensium n. 149. Charta an. 1297. qua ejusdem Ecclesiæ Capitulum, *ex vigore privilegiorum, sibi & Ecclesiæ Cadurcensi à Sede Apostolica concessorum*, Canonicorum intestatorum bona mobilia & immobilia ad se pertinere, ea consignare, & de ipsis disponere, prout sibi videretur expedire, asserit. Similis habetur Charta an. 1312. in Tabul. Episcopat. Ambian. fol. 163. qua Capitulum Ecclesiæ Ambian. id sibi juris in Canonicos intestatos demortuos competere contendit, Episcopo illud sibi asserente. Sed & id juris Episcopo Cadurcensi in bonis Clericorum suæ diœcesis intestatorum decedentium competiisse docet Charta alia an. 1384. apud eumdem Cruceum n. 298. adeo ut Clericis ipsis jus testandi ademtum esset, quod Bego Episcopus pro 150. libris Cadurcensibus annui & perpetui reditus penitus abrogavit, concessa libere de suis bonis tum ex Ecclesia, tum aliunde quæsitis, testandi facultate. Sed & haud ita pridem Cardinalis Giviensis Lingonensis Consuetudinis municipalis receptum articulum, eidem Consuetudini, dum reformaretur, inserendum contendit, *rerum mobilium successiones Presbyterorum, absque testamento decedentium, ad Episcopum Lingonensem pertinere.*

Sine cum Clericorum & Sacerdotum quæcumque bona administrationis suæ tempore acquisierint, ad Ecclesiæ nomen, cui præsunt, Chartarum conficere instrumenta jubeantur in Concilio Toletano IX. can. 4. ita quod si post eorum mortem inordinatum forte remanserit, Ecclesia hoc sibi, cui præfuit, vel minister exstitit, in perpetuo vindicet: fieri potest, ut arreptu istius canonis prætextu Episcopi in Clericorum & Presbyterorum bona quolibet modo manus injecerint, tametsi non ea fuerit mens Concilii.

Constat autem ejusmodi quod sæculares domini in intestaturum bona sibi jus arrogavere, haud nuperum esse, cum ejus mentio fiat in Legibus Canuti Regis cap. 68. & 97. cujus verba excerpsit & retulit Bracton. lib. 2. cap. 26. §. 2. ubi statuitur, ut *si liber homo Intestatus & subito decesserit, dominus suus nil intromittat de bonis defuncti, nisi de hoc tantum quod ad ipsum pertinuerint, scilicet quod habeat suum heriot; sed ad Ecclesiam & ad amicos pertineat executio bonorum: nullam enim meretur pœnam quis, quamvis decedit intestatus.* His consimilia habet Fleta lib. 2. cap. 57. §. 10. Sed & Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 87. huic dominorum feudalium avaritiæ modum posuere, in quibus cavetur in non confessi ac subitanea morte decedentis vassalli bona nullum domino jus esse: *més se il mouroit desconses de mort subite, la justice ne la seigneurie n'i auroit riens.*

¶ Intestatus, De quo testator testamento non disposuit. Testam. S. Remigii apud Miræum to. 1. p. 2. *Amorinum quoque servum cum omnibus quos Intestatos reliquero, tuo dominio vindicabis.*

INTESTINARII, Artifices, quorum mentio in leg. 2. Cod. Th. de Excusat. artif. qui *intestinum opus* faciebant. Intestini autem operis multa mentio apud Vitruvium lib. 4. cap. 4. lib. 5. cap. 2. lib. 6. cap. 3. quod scilicet introrsus, id est, in ipsa domo fit, nempe sub tecto. Unde Budæus pro ligneo usurpatum putat, essque quod *Minutariam*, seu *Menuiserie*, vocamus, cui consentiunt Barbarus & Philander, qui ad ligneas fenestras referunt; Bernardinus vero Baldus ad lignea laquearia, quibus subgrundia ornatus gratia suffiguntur. Intestini operis meminit præterea Varro lib. 3. de Re rust. cap. 1.

¶ INTHICA, Reconditorium. Vide *Entheca*.

¶ INTHINGARE, Donare, tradere. Vide *Thingare*.

¶ INTHRONIASTICUM, ἐνθρονιαστικὸν, vel ἐνθρονιστικὸν, Quod pro ordinatione datur Episcopo ordinanti, vel Clericis, vel Notariis ecclesiasticis. Occurrit in Novella 123. Justiniani cap. 3. Vide Suiceri Thesaurum Eccl. & Gloss. med. Græcit.

¶ INTHRONISARE, Inthronizare, ἐνθρονίζειν, Episcopum vel alium in thronum inducere, in possessionem mittere. Joh. de Janua: *Inthronizare, in throno vel sede ponere, collocare.* Glossar. Lat. Gall. Sangerm. *Intronizare, Intronizer.* Forma electionis Episcopi an. 990. tom. 8. Spicil. Acher. p. 155. *Electum Episcopum in ipsam sedem S. Stephani Caturcensis Episcopum exaltavimus & in nomine S. Trinitatis Inthronisavimus, & ipsi Ecclesiæ Pastorem præfecimus.* Charta an. 1353. to. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 229. *Eum ad dictam Curam committere dignemini & velitis, & in dicta parochiali Ecclesia mandare eum Inthronizari, ut moris est. Intronizare*, in Electione Adalberti Abb. S. Genesii Bisuld. an. 1006. Marcæ Hisp. col. 963. *Filio pistorum ac cocorum & piscatorum Intronizavit*, in Historia Monasterii Novient. to. 3. Anecd. Marten. col. 1143. &c. Vide *Thronus*.

¶ Inthronizare Mensam, Altare profanatum reædificare. Epistola Nicolai I. PP. à Ratherio Veron. laudata to. 2. Spicil. Acher. p. 244. *Sed*

& Ecclesias quas, at putatur tam Photius quam hi qui ab ipso consecrati sunt, dedicaverant, vel si commutatas Mensas stabilierant, rursus vedicari & Intronizari atque stabiliri decernimus.

¶ INTRUNIZARE POENITENTES, Eos, ni fallor, absolvere & sacræ communioni restituere. Chron. Magdeburg. MS. apud Haltausium in Calendario Germanico p. 82. *Cum tum in beata quinta feria* (Majoris hebdomadæ) *Archiepiscopus Intronisaret pœnitentes.* Torquatus in Brevi Hist. Præsulum Magdeburg. MS. ibid. p. 83. *Cum eam die quadam Jovis Sanctæ Archiepiscopus pœnitentes de more apud Ecclesiam Intronisaret.*

¶ INTRONIZARE SPONSAM, Sponsæ conjugalem benedictionem impertiri, vel f. ejus thalamo nuptiali. Charta Witigonis Episc. apud Ludewig. to. 1. p. 287. *Et si pro defuncto sepeliendo, sponsa Intronizanda, vel puero baptizando ipse Plebanus requisitus fuerit, intendere debebit cum custode ministrata eis procuratione congrua & honesta.*

¶ INTHRONIZATIO, Inductio in thronum, apud Marten. tom. 2. Anecdot. col. 1078.

¶ INTHRONISMUS, Eadem notione. Liberatus Diac. c. 19. Breviarii: *Fertur expositio ejus* (Severi Antiocheni) *qua ab eo dicta est in Inthronismo.*

INTIBA, *Herba genus, Cicorea dicitur, multas radices habet.* Papias: Latini dicunt *Intubas, Intubum,* vel *Intybus & Intybum.* Hinc nostrum *Endive.*

INTICINARI, *Ad ignem titione adviciaare.* Ugutio.

INTIMARE, Innotescere, notum facere. Glossar. Lat. Gr. *Intimari, γνωρίζεσθαι, ἀνδεῖν. Intimare, γνωρίσαι, ἐμφανίσαι, φανερῶσαι. Intimat, παρέχεται.* [*παρεγγυῶ, Indicat, ostendis,* in Supplem. Antiquarii. Joh. de Janua: *Intimare, demonstrare, indicare, annuntiare, notificare: Intimer, notifier,* in Glossar. Lat. Gall. Sangerm.] Arnobius adversus Gent. *Unde est vobis cognitum, unde Intimatum?* Senator lib. 1. Epist. 2. *Sermone vobis commisimus Intimanda. Intimare causam suam,* in Lege Wisigoth. lib. 2. tit. 1. §. 25. Vox est Jurisconsultorum. Vide Casaubon. & Salmas. ad Hist. Aug. Vossium, Jacobum Gothofr. ad Cod. Th. & alios.

¶ INTIMATIO, Denunciatio judiciaria, Gall. *Intimation,* in Aresto Parlamenti an. 1322. to. 3. Hist. Harcur. pag. 239. apud Ludewig. tom. 6. pag. 127. &c.

INTIMAS, atis, *Interius habitans, vel Secretarius, vel Consiliarius, Credentiarius, Secretarius, qui scit secreta & intima cordis.* Joan. de Janua.

¶ INTIMIDARE, Metum incutere, Gall. *Intimider,* in Actis S. Mammarii Mart. tom. 4. Analect. Mabill. pag. 98.

INTIMIOR, Familiarior. Utuntur S. Antoninus in Chron. tit. 19. c. 1. & Henricus de Hassia in Speculo amoris cap. 9.

¶ INTINGERE. Acta Murensis Monast. apud Eccardum de Orig. familiæ Habsburgo-Austriacæ col. 223. *Ne ullus Intingeret ad incidendum sylvam suam,* id est, ne ullus eam attingeret seu incidere auderet.

INTITULARE, Titulos libris scriptis appingere, apponere, apud Goigonem Cartusian. lib. de Quadripertito exercitio Cellæ cap. 36. locum habes in *Illuminare.* Vide alia notione in *Titulus.*

¶ INTITULARE, Titulo decorari, præsigniri, nomen obtinere. Johanna II. Regina Siciliæ Jacobum Borbonium in regni societatem admittens, ait in MS. Bibl. Coislin. *Intituletur Rex dictorum regnorum & Comes dictorum comitatuum.* Vide *Titulare.*

¶ INTITULATUS *ad aliquam Ecclesiam,* in Statutis MSS. Augerii II. Episc. Conseran. an. 1280. Qui propter beneficium illi Ecclesiæ servire debet. *Intitulata Ecclesia,* ibidem, Quæ possidetur & administratur ab aliquo *titulari. Intitulatum beneficium,* eadem notione, in Epistola an. 1285. to. 3. Analect. Mabill. pag. 507. Vide Lobinelli Glossar. to. 3. Hist. Paris. & *Titulus,* Ecclesia.

¶ INTITULATUS, Qui in Tabella notatur ad certum munus in officio divino peragendum. Statuta Collegii S. Bernardi apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 169. *Intitulatus, cessante inevitabili impedimento, quotidie Missam ipsam celebret per seipsum.*

¶ INTITULATIONIS TABELLA, In qua notantur hujusmodi *Intitulati,* Ibidem.

INTONARE, *In tonum,* seu cantum ponere, cantum imponere, Gall. *Entonner.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 29. *Ad eos, qui Invitatorium cantant, pertinet Psalmos Intonare.* [Expositio antiquæ Liturgiæ Gall. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 93. ubi de eo qui Evangelium canit: *Ascendens in tribunal analogii, velud Christus sedem regni paterna,* (paterni) *ut inde Intonet* (Intonet) *dona vita,* (Evangelium) *clamantibus clericis,* Gloria tibi Domine, *in specie Angelorum, qui a ascente Domino,* Gloria in excelsis Deo, *pastoribus apparentibus* (apparentes) *cecinerunt.* Vide *Entonare & Intabulare.*]

¶ INTONARIUM, Antiphonarium. Synodus Valentina ann. 1596. *De ritu canendi in Ecclesiis: Præcipimus ut librum quem Intonarium vocant, in suis parochialibus Ecclesiis Parochi omnes & Beneficiati, qui choro assistunt, habeant.*

¶ INTONIZARE, pro *Intonare,* non semel in antiquis libris Ecclesiæ Ambianensis.

¶ INTORQUATUS, Intortus. Charta Antonii Portugalliæ Regis, inter Acta SS. April. pag. 73. *Eas omnes & singulas* (SS. Reliquias) *minori nostro sigillo in pergameno... muniri, ac filo albo nigroque Intorquato prædicto pergameno inviolabiliter applicari, & in cera sigilli imprimi & implicari voluimus.*

¶ INTORTICIUM, Cereus intortus, tæda, Gall. *Torche.* Testam. Petri de Croso Card. Archiep. Arelat. an. 1388. *Item volumus & ordinamus quod in die sepultura nostra recipiantur centum pauperes pro portanda Intorticia, quibus detur eorum cuilibet una tunica de panno nigro.* Rursum occurrit in Actis SS. April. tom. 1. p. 386. Hist. Mediani Monasterii pag. 23. Concil. Hispan. to. 4. p. 468. *Funerales cerei, qui Intorticia dicuntur,* ibid. pag. 286. Vide *Tortisius.*

¶ INTORSITIUM, in Bulla Innocentii VIII. PP. an. 1484. in Continuatione M. Bullarii Rom. pag. 294. col. 2. *De facibus & Intorsitiis, corpore defuncti in Ecclesia existente, tres partes fabricæ pertineant.*

¶ INTORTIUM, Eadem notione. Leges Palatinæ Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. Junii to. 3. p. LIX. *Qualibet nocte in camera nostra quatuor accensi brandones & duo Intortia habeantur.*

¶ INTORTIVUM, in Actis SS. Julii to. 3. p. 215.

¶ INTOXICARE, Toxicum seu venenum exhibere, apud Ludewig. tom. 5. p. 321. *Intoxicare animos,* Seducere, fascinare, Anglis *to Intoxicate,* apud Rymer. to. 1. p. 35. *Intoxicatus,* Venenatus, apud Murator. to. 9. col. 265. Raimundum Duellium lib. 2. Miscell. pag. 140. &c. *Intoxicatio,* Veneficium, apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 230. Marten. to. 4. Ampliss. Collect.

cul. 395. in Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 615. 625. &c.

¶ INTRACUTANEUS, Intercus. *Intracutaneus tumor*, in Miraculis B. Simonis de Lipnica, to. 4. Julii pag. 552.

¶ INTRADES, Quæ sunt intra ædem. *Pervisis & collatis Monasterii Intradibus*, in Syllabo Abbatum Werthin. apud Leibnitium to. 3. Scriptor. Brunsvic. pag. 602.

INTRADICTUM, pro *Interdictum*, in Pacto Legis Salicæ tit. 48. §. 1.

1. INTRAGIUM, Gall. *Droit d'Entrée*. In Consuetud. *de Castelmoroux*, in diœcesi Aginnensi, in Regesto Constabul. Burdeg. fol. 56. *Introgium* scribitur in Charta libertatum Burgi in Bressia ann. 1397. apud Guichenonum pag. 24. *Droit d'entrée & issue*, in Consuet. Bayunensi tit. 5. art. 42. tit. 8. art. 9. Aquensi tit. 9. art. 19. 22. 28. 34. Charta Eustorgii Dom. villæ Nobiliacensis in Lemovicibus an. 1255. *Triginta libras Marchionum, quas ab eodem Intragii nomine recepimus in pecunia numerata*, &c. [Litteræ an. 1357. apud D. Secousse to. 3. Ordinat. Reg. pag. 208. *Dabit venditor extraneus in die fori pro lenda & pro Intragio duos denarios.*]

¶ 2. INTRAGIUM, Tributum quod dominus percipit ex dote, cum subditus maritat filiam suam. Informatio jurium Curiæ in loco Auseto ann. 1364. ex Camera Comput. Provinciæ, & in Enumeratione eorumd. jurium an. 1414. *Item habet ibi quoddam jus vocatum Intragii, quod quando aliquis maritat filiam, assignando ei proprietatem in dote, dicta Curia percipit denarios XII. pro singula libra, quibus bona hujusmodi appretiantur per communales dicti loci.* Anno proxime elapso, ex hoc ipso jure lis oborta est inter Dominum & incolas Augeti. Hi tributum dotis denegabant utpote insolitum, ille exigebat fultus iis ipsis quæ proferimus instrumentis, jusque suum retinuit judicio arbitrorum. Ejusdem juris mentio est in Homagio, quod incolæ castri de Masalgis Galterio de Ulmeto hujus castri domino exhibuerunt ann. 1371. ex Archivis Præsidis *de Mazaugues*: *Promittentes non alienare in solidum vel in parte in manus mortuas nec in personas à jure prohibitas, & dare trezenum in omni casu alienationis, quæ nobis provenerint pro Dote.*

¶ 3. INTRAGIUM, Quod domino solvit *tenens*, cum venit in possessionem *tenementi*. Ex Sententia arbitrali an. 1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte, debet Abbas *concedere cuilibet habitatori unum arpentum terræ*, pro quo certas præstationes Abbati solvit ille habitator *cum decem solidis pro Intragio dicti arpenti in illo loco ubi dictus D. Abbas & Conventus habent agrarium tantum, & in aliis locis ubi habent agrarium & decimam, XV. solidos Tolosanos pro arpento ratione Intragii.*

¶ INTRATGIUM, Simili notione, seu Pretium rei ab emtore solvendum venditori. Venditio Bernardi Bermondi facta Gerardo Dalbania ann. 1336. ex Archivo Marchionis *de Flamarens*: *Renuncio... exceptioni dictorum Intratgiorum non habitorum nec receptoram & pecuniæ non numeratæ.*

¶ INTRAGLETUM, Eadem notione, ibidem: *Et pro sex florenis auri, boni auri & recti ponderis.... cujusmodi sex florenos de Intragleto dictus Domicellus recognosco me habuisse & integre recepisse à dicto Gerardo in bonis denariis auri mundatis & electis.*

INTRAHA. Charta Dagoberti Regis Franc. apud Marq. Freherum lib. de Lupoduno: *Cum omni utensilitate in omni pago Landenburgensi & undique, in Intraha, in pascuis, materiamina, aquas, aquarumque decursus*, &c. Alia ejusd. Regis ibid. p. 22. *Ia undique in Intraha, in pascuis, in materiaminibus, aquis*, &c.

INTRALIA, Viscera, intranea: Gall. *Entrailles*. Pœnitentiale MS. Thuanum: *Si porci vel gallinæ sanguinem hominis comedunt, Intralia projiciantur, & cætera caro manducetur...*

INTRAMASARE dici videtur is, cui vendita est terra proximi sui, in quem ex lege non cadit retractus: tum enim ille hanc sibi pleniter asserit, & *intra familiam suam* infert. Charta Beatricis Abbatissæ B. Mariæ Suession. an. 1231. ubi de Retractibus: *Et si contigerit, quod terra devolvatur jure hæreditario ad aliquem, eam Intramasabit. Et si plures fuerint hæredes quilibet eorum tenetur Intramasare, & tenetur quilibet solvere Majori & Scabinis & Decano 16. den. Paris. videlicet cuilibet Scabino 3. den. Majori 3. den. & Decano 4. & Ecclesia nostra de qualibet Intramasatione tenetur solvere 2. sextarios vini.* Locum integrum habes in *Offerre*. Vide *Intromansus*.

¶ INTRAMENTA, pro *Amerciamenta*, tom. 3. Hist. Harcur. pag. 184. Vide *Immerciatus*.

INTRAMURANUS, INTRAMURANEUS, Intra urbis muros situs. Asconius in 4. Verrin. *Omnis Magistratus, qui Intramuranus non est, nec urbanus, etiamsi administrator ejus Romæ est, ad urbem ducitur. Officia Intramurana*, apud Symmachum lib. 10. Epist. 37. S. Ambrosius Epist. 13. *Nec jam Portiana, hoc est, extramurana basilica petebatur, sed basilica nova, hoc est, Intramurana, quæ major est. Intramuranı exoleti*, apud Lampridium in Heliogabalo: *Intramurana seditio*, apud Vopiscum in Aureliano. Gregorius Turon. in Vitis Patr. c. 7. *Ad Intramuraneam eum castri Ecclesiam detulerunt.* Eadem verba habet Vita Garneri Præpositi Divion. Charta an. 1137. apud Perardum in Tabulis Burgundicis: *Contigit altare Intramuraneæ Ecclesiæ... S. Stephani, ciborio, quod inerat, ardente confringi.* [*Intramuranea castri Ecclesia*, in Vita S. Gregorii Lingon. to. 1. Januarii pag. 169.] Capitularia Caroli C. tit. 40. cap. 1. *Episcopus Barcinonensis se reclamavit, quod Tyrsus Presbyter Cordubensis in Ecclesia Intra muros ipsius civitatis sita, seorsim conventus agens*, &c. *Sic palatium Intramuraneum*, dixit Gregorius Turon. lib. 2. Hist. cap. 34. ut *domum Intramuraneam*, S. Aredius in Testamento suo tom. 1. Analector. Mabillonii. Vide *Forasmuraneus*.

INTRANEA, Viscera, ἔγκατα, in Gloss. Lat. Græc. *Entrailles*: Latinis Scriptoribus *Interanea*. Lex Salica tit. 19. §. 5. *Si vero intra costas vulnus intraverit, & usque ad Intranea pervenerit*, &c. [Baluz. *Intranea*.] *Interanea & mintalia*, apud Gregor. Turon. lib. 4. de Miracul. S. Martini, & Eginhard. Epist. 23.

INTRANEI, Indigenæ, apud Ericum Upsaliensem lib. 5. Hist. Suecicæ pag. 148. *Quod castra regni Sueciæ non nisi Intraneis traderentur.* [*Tam contra extraneos, quam contra Intraneos*, in Charta an. 1416. ex Archivo S. Victoris Massil. Adde Ludewig. to. 6. p. 157. & 168.]

¶ 1. INTRANS, Legatus, Gall. *Deputé, Agent*. Robertus *Goulet*, in Compendio jurium Universitatis Paris. fol. 4. *Singula prædicta provincia dant singulos Intrantes ad eligendum procuratorem... Dant suos Intrantes ad eligendos venerabiles in artibus magistros.* Fol. 5. *Faciunt quinque parvos Intrantes, viz*

dolis et unum de qualibet diœcesi, ad quos spectat facere unumquemque Intrantem de illa parte, qui una cum aliarum nationum Intrantibus eligere habet Rectorem.

¶ 2. INTRANS. Constitutio Bernardi Abb. Tutel. an. 1209. apud Baluz. Hist. Tutel. pag. 511. *Hoc autem cœna nulla occasione vel aliqua obventione vel conventus quantitate debet cessare, quin cœnantibus tribuatur, nisi propter consuetam refectionem, quam Intrantes sive Donati Conventui tribuunt, item illi provideant cœnantibus. Donatos* hic dictos puto *Intrantes*, cum primum sese offerebant Monasterio atque in eo suscipiebantur. Vide *Oblati*.

INTRANS MENSIS. Vide *Mensis intrans*.

¶ INTRANSGRESSIBILIS, Quem nemo potest transgredi, transmeare, in Otiis Imper. Gervasii Tilber. apud Leibnitium to. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 884.

¶ INTRANSGRESSIBILITER *observare*, Religiose, inviolate, in Donatione ann. 1379. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues*.

¶ INTRAPRAYSIA, Quævis susceptio, sed præsertim militaris, Gall. *Entreprise*. Requisitiones factæ per Comitem Sabaudiæ & Humbertum Dalphinum super variis gravaminibus hinc inde illatis an. 1301. to. 2. Hist. Dalphin. p. 97. *De damnis, Intrapraysiis & offensis hinc inde factis . . . cognoscere possint*. Vide *Imprisa*.

¶ INTRAPREYSIA, Eadem notione. Computa Vienn. an. 1324. *In expensis Intrapreysiarum, sedandarum . . . xiv. lib. vii. sol.* Ibidem: *Ad tractandum super treugis & Intrapreysiis sedandis*.

¶ INTRARE IN SANCTIS, de Dalphina dicitur, quæ peracto puerperio Ecclesiam ingressa est ad accipiendam Sacerdotis benedictionem, in Computo an. 1333. to. 2. Hist. Dalphin. p. 277.

INTRARE MARISCUM, apud Will. Thorn. an. 1281. est *mariscum*, locum scilicet paludosum, & maris inundationi obnoxium, aqua aggeribus, muris, & id genus obstaculis exclusa, pecudibus pascendis, vel culturæ aptum & idoneum reddere: vulgo Anglis, *to inne*, & *inning*. Ita Somnerus.

¶ INTRARIUS, ἐνδόμυχος, Qui intra est, in Glossis.

¶ 1. INTRATA, Introitus, ingressus, Ital. *Intrata*, Hisp. *Entrada*, Gall. *Entrée*. Charta Sancii Ramiri æra 1124. apud Moretum Antiq. Navar. pag. 621. *Et quia vos primos me cognovistis per sentarem & per Regem ad illa Intrata de Papilona & reddidistis mihi illo castella, &c. Intrata sive introitus*, to. 4. Concil. Hispan. p. 518. Vide *Entrata*.

¶ 2. INTRATA, Quivis redditus, Italis etiam *Intrata*. Statuta Massil. lib. 1. c. 2. §. 1. *Itemque omnes redditus & obventiones, & Intratas & res, & procassia & aventuras ad dictam Civitatem . . . pertinentes . . . tradi faciet Clavarius Communis*. Statuta Modoetiæ laudata to. 1. SS. Junii p. 770. *Magister & Canevarius dicti hospitalis teneantur & debeant facere rationem singulis mensibus dictis Advocatis de Intrata & expensis factis de bonis dicti hospitalis ipsomense*. Transactio inter Carolum I. Comitem Provinciæ & Fr. Feraudum de Barrassio Commendatorem Hospitalis S. Johannis Hierosol. an. 1262. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*: *Remittit dictum hospitale omnes fructus, obventiones & Intratas, quos & quas de prædictis affaribus D. Comes habuit & recepit*. Edictum Philippi Franc. Reg. an. 1314. apud *de Lauriera* tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 22. *Item quod de rebus feodalibus per nobiles ad lucrandum, seu perpetuam emphyteusim personis innobilibus concessis, licet nobiles ipsi certum quid inde habuerint pro ascapitu, seu Intrata & censum, seu ter-*

tam redhibentiam sibi retinuerint in eisdem. Vide *Introitus* 3. . .

¶ 3. INTRATA, Vectigal mercis invectitiæ, Gall. *Droit d'Entrée*. Inquesta ann. 1268. ex Archivo Eccl. Massil. *Quod D. Episcopus & Ecclesia Massil. ambo simul ratione jurisdictionis habebant & tenebant . . . ad tabulam portus in villa inferiori duos homines . . . qui colligerent . . . redditus sive Intratas portus dictæ civitatis, qui redditus sive Intratæ dividebantur in tres partes, quarum prima &c.* Hac f. notione intelligendus locus è Statutis Massiliens. paulo ante prolatus.

¶ INTRATENERE, ut supra *Intertenere*, Gallis, *Entretenir*, in Charta ann. 1180. apud Miræum tom. 2. pag. 832.

¶ INTRATGIUM. Vide sis *Intragium* 3.

INTRATURA. Charta Caroli III. an. 880. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 231. *Cum omni honore & subjectione, cum omni districto, cum fotre, & Intraturam Abbatis, omnia in integrum*. Infra: *Cum servis & ancillis, cum fotre & albergaria, Intratura Abbatis, &c.* Adde pag. 235.

INTRICARE, Italis *Intrigare*, In *tricas* conjicere, impedire. Onomast. Lat. Græc. *Intrico*, ἐμπλέκω. Lex Longob. lib. 1. tit. 19. §. 13. *Si quis cervum domesticum alienum, qui non rugit, Intricaverit, componat, &c.* Tit. 21. §. 3. *Si porcus cum dente hominem Intricaverit, aut si canis momorderit, &c.* Editio Heroldi habet *Instrigare* non semel tit. 105. §. 4. 8. At tit. 103. §. 9. 13. legitur *Intricare*. [Muratorius to. 1. part. 2. pag. 42. semel legis *Instringaverit*, semel *Instricaverit*, additque in Codice Mutin. haberi *Fragaverit*; fortasse, inquit, pro *Flagraverit*, à flagris: huic conjecturæ utcumque favet Cod. Estensis, ubi legitur *Plagaverit*.] Vide Nonium in *Trica*.

INTRINITA. Concilium Turon. II. can. 22. *Sunt etiam qui in festivitate Cathedræ Domini Petri Apostoli Intrinitas mortuis offerunt*. Sic codex Bellovac. ubi alii *cibos* habent. An *Intritas*? est enim *Intrita*, cibi species, apud Donatum ad Terentium in Phorm. Glossar. Lat. Gr. *Intritum*, ὀμβροχή. Vide *Festum S. Petri Epularum*.

¶ INTRIPEDARE. Vide *Interpedare*.

¶ INTRIRE, INTRIVIRE. Papias: *Intrio, Infundo; Intrivisti, parasti, infudisti*. Gloss. Sangerman. *Intrio, Infundo*, Biturie. *Intrivio*. Verbum, nisi me fallo, fictum ex hoc Danielis 14. 32. *Erat autem Habacuc propheta in Judæa, & ipse coxerat pulmentum, & Intriverat panes in alveolo*; *Intriverat* autem non ab *Intrire* aut *Intrivire* ductum, sed ab *Interere*: quod est terendo Immittere. Phædrus lib. 1. fabula 25. *Intrito cibo plenam lagenam posuit*.

¶ INTRO, pro Intra. Concilium Lucense inter Hispana to. 2. p. 305. *Britonacensis teneat Ecclesias, quæ in vicino sunt Intro Britones*.

INTRODUCERE, Insinuare. Historia S. Appollinaris Martyris: *Cum vero per multos dies sermocinaretur Judæis, Introducebat eis de nomine Jesu, quod verus Dei esset filius, &c.*

¶ INTROGIUM, Tributum domino solvendum ab eo, qui aliquò recens advenit, vel novam init dignitatem, &c. Gall. *Droit d'Entrée, de bienvenue*. Provisio præpositure de Sabloneriis ab Henrico Dalph. data Aymoni de Sachenas an. 1324. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 148. *Sciendum quod pro Introgiis prædictarum habuimus à dicto Aymone sexviginti & decem libr. Vienn.* Computum ejusd. anni ibid. p. 130. *Item recepit à Stephano Danuden & Johanne Bergerii de Monte-lupello, qui se posuerant in*

garda Domini, pro Introgiis xx. *solid.* Litteræ Humberti Dalphini an. 1306. to. 2. p. 126. *Ita videlicet quod dicti Judæi* (quibus conceditur facultas in Dalphinatu *conversandi, marchandandi & cohabitandi*) *tenentur & debent nobis & posteris solvere incontinenti, nomine & ex causa Introgii, quilibet* xx. *libras Vienn... & de prædictis* xl. *libris de Introgio nos à dictis Judæis tenemus plenariè pro pagatis.* Vide *Intragium* 1. & *Introitus* 1.

¶ INTROITORIUS, Pertinens ad introitum. Gloss. Græco-Latinæ: *Introitorius*, εἰσόδιος.

INTROITUM, Introitus, Gall. *Droit d'Entrée.* Julianus Antecessor Nov. 123. c. 1. *Gratis nullatenus volumus sumptus accipere milites à collatoribus, licet minime apparata fuerint eis annona: neque autem Introita à collatoribus exigenda esse permittimus, quos illæsos & indemnes undique conservari justum est.* *Introitus*, præfert Editio Gr.

1. INTROITUS, Quod à Clericis dignitates vel functiones Ecclesiasticas ineuntibus, Patronis Ecclesiarum præstatur. Concilium Viennense ann. 892. can. 4. *Et ut nulli census à Presbyteris ad Introitum, ut dicitur, Ecclesiarum exquirantur, aut vi aliqua extorqueantur*; à Laïcis nempe Patronis Ecclesiarum. Rotomagense an. 1074. can. 1. *Ut omnis simoniacæ hæresis funditus eradicetur, ita quod neque Abbatia, seu Archidiaconatus, aut Ecclesia Parochialis ematur, aut vendatur, aut aliquid pro Introitu Ecclesiæ expectetur.* [Vide *Introgium* & *Introitum.*]

2. INTROITUS, Tributum, quod in civitatum & oppidorum introitibus penditatur. Charta Philippi Regis Franc. an. 1310. pro libertatibus Bastidiæ in Petragoricis, ex 47. Regesto Tabularii Regii num. 38. *Quilibet mercator extraneus habens trossellum vel plures trossellos in dictis nundinis, dabit pro Introitu & exitu & pro leuda* 4. *denar.* [Annal. Genuens. ad an. 1214. apud Murator. to. 6. col. 406. *Constituerunt quod denarios quatuor per libras de collecta maris incantarent usque ad annos sex & de illis denariis redimerent Introitus marcharum, pedagii Gavii... & demum universos Introitus Communis Januæ, quæ omnia vendita erant per longum tempus.* Ibid. col. 407. *Ipsi vero consules juraverunt, quod dicti Introitus de cetero in perpetuum non possent vendi nec obligari seu alienari alicui personæ seu personis ultra annum unum tantum.*] Vide *Intrata* 3.

¶ 3. INTROITUS, ut supra *Intrata* 2. Quilibet redditus. Bulla Bonifacii IX. PP. an. 1396. qua Johannellum & Andream Thomacellos Milites Neapolitanos instituit Vicarios & rectores Civitatis Ortanæ ejusque Comitatus & territorii, apud Illustr. Fontaninum ad calcem Antiquit. Hortæ p. 442. & 443. (Habeatis potestatem) *colligendi, habendi ac vestris ... usibus applicandi omnia & singula consueta & debita telonia, pedagia, jura & emolumenta, fructus, redditus & proventus & Introitus, quocumque nomine censeantur .... ita tamen quod de hujusmodi consuetis debitis, teloniis, pedagiis, juribus, fructibus, redditibus, proventibus, Introitibus & emolumentis aliis quibuscumque ... teneamini dictam civitatem ejusque comitatum ... vestris sumptibus ... custodire, reparare, &c.*

¶ 4. INTROITUS et Exitus, in computis seu rationibus, Acceptum & expensum, Gall. *Recette & mise.* Vide *Exitus* 4.

5. INTROITUS, Antiphona quæ à Choro canitur, dum Pontifex procedit ad altare, quæ in Missa Ambrosiana *Ingressa* dicitur. Papias: *Introitus dicitur, quod per eum introimus ad ejus officium: versus, quoper eum revertimur ad Introitum.* Walafridus Strabo cap. 22. *Antiphonas ad Introitum dicere Cœlestinus PP. instituit, &c.* Amalarius lib. 4. de Eccles. Offic. c. 5. *Officium, quod vocatur Introitus Missæ, habet initium a prima antiphona, quæ dicitur Introitus, & finitur in oratione, quæ dicitur ante Lectionem.* Introitus Missarum alii sunt regulares, qui quotidie ex more cantantur: alii irregulares, qui secundum varietates solennitatum instituti sunt, ut *Puer natus est, &c.* Vide Honorium Aug. in Gemma animæ lib. 1. c. 87. & Durandum l. 4. c. 5.

Introitus Ecclesiarum. Vide *Adventus.*

¶ Introitus Mensis, Quindecim primi dies mensis. Vide *Exiens mensis* & *Mensis intrans.*

INTROMANSUS, Intermansus. Charta ann. 1138. apud Hemereum in Augusta Viromand. pag. 131. *Abbate siquidem S. Præjecti decedente, successor ejus mihi, successorique meo de Intromansis nostris respondebit.* Alia ann. 1135. p. 156. *Et Intromanso in subrogatione singulorum Abbatum sub* 2. *solidis & totidem sextariis vini modificato.* Alia p. 220. *Exceptis lectis & duellis Decaivorum... & Intermansis de Baimvillari.* Denique p. 256. *Ut si terra, quæ tenetur de Ecclesia, per excambium vel venditionem transeat de una persona ad aliam, solvet Capitulo successor pro Intermansis, pro quolibet jornali* 15. *den. si à matre vel patre item transeat per excambium & venditionem, solvet* 9. *den.* [Ejusdem fere notionis videntur hæ voces, cujus est *Introgium.*]

¶ INTROMEYSIUM, ut mox *Intromissum.* Ordinatio super ordine & numero mensarum Dalphini to. 2. Hist. Dalphin. p. 311. *Item quod servietur nobis in eadem die Lunæ de uno Intromeysio de tripis bonis ... & dictum Intromeysium portetur cum primo ferculo.* Recurrit ibid. p. 312.

INTROMISSUM, Medium seu tertium convivii ferculum, Italis *Tramesso*, Gallis *Entremets.* Gesta Innocentii III. PP. pag. 76. *Nisi forsan Comitibus, Baronibus, & aliis nobilibus, tertium ferculum, quod vulgo dicitur Intromissum, ultra id, quod exhibetur familia, apponatur.*

INTROMITTERE, est quod vulgo dicitur: *Entremettre*, Gallice, *quasi in rem se mittere, ut de aliquo tractet.* Ugutio. Charta Ottonis Imp. an. 995. apud Ughellum to. 3. p. 667. *Jubemus, ut nullus Patriarcha, Archiepiscopus ... se audeat Intromittere, aut aliquam molestiam prælibato Monasterio inferre.* Adde Epist. 119. 130. Fulberti, [Gesta Frederici I. Imp. apud Murator. to. 6. col. 776. Annales Genuens. ibid. col. 255. Litteras ann. 1355. apud Ludewig. to. 5. p. 454. Statuta an. 1402. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 684.] & vide *Inframittere.*

Intromissæ Res. Lex Longob. lib. 2. tit. 21. §. 20. *Postquam genitor ejus omnes res suas venumdederit, vel pro debito creditoribus suis dederit, aut à publico Intromissa fuerint, &c.* Id est, ni fallor, à judice in fiscum relatæ, confiscatæ.

☞ Pro *Intromissa* legendum *Intromissi*: quod verbum refertur ad *creditores*; dicuntur autem *creditores Intromissi*, qui decreto judicis immissi sunt in possessionem bonorum debitoris. Vide Muratorium to. 1. part. 2. p. 62. col. 1.

INTRONEUS, Interior, *& proprie, qui quadam importunitate se ingerit intro, ut comedat.* Jo. de Janua.

¶ INTRONISARE, &c. Vide *Inthronisare.*

¶ 1. INTRUSIO, Nude, Conjectio in carcerem. Concil. Tarrac. an. 1243. inter Hispanica to. 3. p. 499. *Pœnas canonicas poterit infligere talibus, & sic pœnam Intrusionis vitare ... Credentes relapsi in credentiam ... in perpetuo carcere Intrudantur.*

2. INTRUSIO, Practicis Anglis *est, ubi quis, cui nullum jus competit in re*, (vel beneficio Ecclesiastico) *nec scintilla juris, possessionem vacuam ingreditur, quæ nec corpore, nec animo possidetur, sicut hæreditatem jacentem, antequam adeatur ab hærede, &c.* Ita Bracton. lib. 4. Tract. 1. c. 2. §. 1. Adde Statutum de Prærogativa Regis edit. an. 17. Edwar. II. c. 14. Concil. Lambethense an. 1261. cap. *de Intrusis*. Briton. p. 161. Radulfum de Hengham in Parva cap. 6. & Rastallum in hoc verbo.

¶ INTRUSOR, Qui dignitatem contra leges occupat, Gall. *Intrus*. Charta Henrici IV. Reg. Angl. an. 1408. apud Rymer. to. 8. pag. 525. *Robertus Wibe... venit, ut Intrusor, per expressam rebellionem & ... hospitale absque titulo ... detinuit.*

¶ INTUERE, pro *Intueri*, Attendere, approbare. Benedictio virginis apud Mabillon. p. 332. Liturg. Gallic. col. 1. *Virginitatem ideo Intuere & diligis, quæ tibi origo virginitas: quique in hunc mundum natus ex virgine, id in aliis probas.*

¶ INTUERI, Passiva notione. Vita B. Coletæ n. 8. to. 1. Martii p. 541. *Intuebatur vero facialiter duobus decorata coloribus, albedine scilicet & rubedine, quorum primus conscientia suæ nitorem congruentissime significare poterat & munditia puritatem.*

¶ INTUM, *Missum*, in Gloss. Sangerm. MS. n. 501.

INTUMARE. Vide *Incomare* in *Incoma*.

¶ INTUMETIVUS, Tumens, superbus. Acta S. Fidoli to. 3. Maii p. 590. *Savissimus vir, Intumetiva ordinatione procacissimus, humana elatione superbus.*

INTUSCISUM, Crimen capitale, quod vulgo *Encis* nostri vocabant, sicque definitur in Stabilimentis S. Ludovici lib. 2. c. 25. *Encis si est femme enceinte, quand l'en la fiert, & elle muert de l'enfant.* Libertates villæ de S. Palladio in Biturig. *Nisi propter furtum manifestum, homicidium, raptum, incendium, Intuscisum, & proditionem, &c.* [V. *Encimum*.]

¶ INUA, *Galea*. Glossar. Sangerm. MS. n. 501.

¶ INVACARE, Vacare, deditum esse. Joan. Longinus in Vita S. Stanislai Episc. to. 2. Maii p. 221. *Comessationibus, unguentis & balneis Invacabat.*

¶ INVADIARE, ut supra *Inguadiare*, Pignerare, pro pignore tradere, Gall. *Engager*. Occurrit hac notione tom. 4. Gall. Christ. col. 840. in Libro nigro Scaccarii p. 177. apud D. *Calmet* Hist. Lothar. col. 248. to. 2. col. XXXIV. Marten. to. 1. Anecdot. col. 653. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 239. &c. Vide *Vadium*.

¶ INVADIARE, Notione contraria, Pignerari, in *vadium* accipere. Litteræ Joannis Comitis Pontivi an. 1184. insertæ Litteris an. 1350. apud D. *Secousse* tom. 4. Ordinat. p. 57. *Si quis emerit vel Invadiaverit terram, vel redditus, &c.* Charta an. 1234. in Instrum. Galliæ Chr. to. 3. col. 75. *Contulimus etiam eidem Monasterio fructus decimæ... quam nos Invadiavimus ab Egidio... quam decimam si forte contingat redimi ab hæredibus Egidii prædicti, &c.*

¶ INVADIARE SE, Sese alicui dedere ad serviendum, in Legibus Caroli M. ex Codice Estensi, apud Murator. to. 1. part. 2. p. 98. col. 1.

¶ INVADIATIO, Pigneratio. Privilegium Mariæ Comitissæ Trecensis an. 1182. ex Tabular. S. Remigii Rem. *Cum Jebertus de Calvo-monte advocationem possideret, supposita ei Invadiatione à... domino meo Henrico Comite.* Charta Henrici Ducis Lotharingiæ an. 1219. ex Tabulario Corbeiensi: *Recognoverunt se... nullum omnino jus habere... nec in venditionibus, nec in Invadiationibus.* Rursum occurrit in Charta an. 1206. Hist. Mediani Monast. pag. 314.

¶ INVADOSUS, Non vadosus. Sallas Malaspinæ lib. 2. Rer. Sicul. to. 6. Miscell. Baluz. pag. 240. *Dum ad cujusdam aquæ transitum..., tempore Invadosa... pervenisset.*

¶ INVAGATUS. Lanfrancus Pignolus lib. 7. Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 538. *Inimici supervenerunt locum, & videntes dictas galeas ligatas & incatenatas, credentes Januenses fore Invagatos & perterritos, viriliter contra ipsos venire cœperant.* Vagos, errantes & dispersos intelligo, ab Italico *Vagare*, Errare, vagari.

INVALITUDINARIUS, pro *Valetudinarius*, qui *invalitudine* laborat: Papiæ, *Languens, sine valetudine*. Thwroczius in Andrea Rege Hungar. cap. 44. *Senio confectus ac Invaletudinarius.*

¶ INVALITUDO, Gall. *Invalidité*, Inanitas. Processus inter Massilienses & Arelatenses an. 1381. in Regesto 73. to. 2. ex MSS. Peyrescianis: *Nullitatem & Invalitudinem dictæ sententiæ manifestat.*

¶ 1. INVASATUS, In vase positus Vide *Perudum*.

¶ 2. INVASATUS, Invasus, obsessus à dæmone. Miracula S. Zitæ, to. 3. April. p. 517. *Guido videt eam torqueri & vexari, ut consuetudini est de Invasatis.*

¶ INVASIO, Manus injectio, occupatio, Gallis, *Invasion, Saisie*. *Invasio vulgari nomine Saisia*, in Chartulario Kemperleg. *De rebus Monasterii Invasiones facere*, in Chronico Farfensi, apud Murator. to. 2. part. 2. col. 379. *Invasio in regnum Franciæ*, apud Rymer. to. 12. p. 401.

¶ INVASIVA ARMA, Ad nocendum, Gall. *Armes offensives*, apud Rymer. to. 8. p. 331. to. 9. p. 505. Marten. to. 4. Anecd. col. 1044. in Statutis Monasterii S. Claudii p. 37. 111. & alibi. *Invasivi baculi*, in Statutis an 1493. to. 2. Hist Eccl. Meld. pag. 513. & in Statutis Collegii Cenoman. ann. 1526. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 593. *Invasivum bellum*, in Charta an. 1490. apud Rymer. to. 12. p. 401.

¶ INVASUS, *Persuasus*. Gloss. Sangerm. MS n. 501.

¶ INUBERARE, *Valde uberare*, Johanni de Janua, *Habunder*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

INVECTARE, *Portare*. Gloss. vett. apud Vossium.

¶ INVECTIVA, *Invectio, detractio, vituperatio*; Johan. de Janua; *Invectis (Invective) detractement, vituperment*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

INVECTIVALITER, Cum acri reprehensione. Utitur Sidonius lib. 1. Epist. 11.

¶ INVECTIVE, Eadem notione, in Instrumento an. 1425. to. 1. Anecd. Marten. col. 1764.

¶ INVENALIS, ἄπρατος, *Non venalis*, in Glossis Lat. Gr. Sangerm. & in Supplem. Antiq.

¶ INVENIABILITER, Modo venia indigno, apud Ratherium to. 2. Spicil. Acher. pag. 233.

INVENIRE, Habere, comparare, vel emere. Statutum Ægidii Episc. Sarisber. ann. 1256. *Item Parochiani... debent Invenire campanas & cordas campanarum, Crucifixum, cruces, &c.* Acta Episcoporum Cenoman. p. 111. *Sive de aliis (rebus) quas legitime & legaliter Invenire vel acquirere quivit.* Concilium Mertonense an. 1300. can. 4. *Quæ debent Parochiani Invenire, & quæ Rector.* Vide ipsum caput. [Index MS. beneficiorum Eccles. Constant. fol. 29. *Rector percipit annuatim... tres solidos, & propter hoc Invenit candelam ad majus altare.* Vetus Charta apud *Madox* Formul. Angl. p. 98. *Johannes Nynge Inveniet seipsum in omnibus, excepto quod Johannes magister suus Inveniet sibi omnia instrumenta, tool Anglice, cum quibus operari debet.* Testamentom an. 1445. apud eumd. *Madox* p. 434.

Item volo, quod Henricus W. & Galfridus F. sustententur & Inveniantur de bonis meis, durante vita eorum, hoc est, ut omnia eis ministrentur ad vitam necessaria.]

INVENIRE SENTENTIAM, Edere, proferre, pronuntiare sententiam, judicare. Wichbild Magdeburg. art. 74. *Qui sententiam Scabini increpare in judicio bannito voluerit, hisce utatur verbis: Domine judex, sententia, quam Scabinus Invenit, injusta est domino meo, & mihi in loco ejus secundum omne jus, super quo fundati sumus, & id probare volo, &c.* Speculum Saxon. lib. 3. art. 30. §. 3. *Judex aequus esse debet omnibus hominibus, nec debet sententiam Invenire, nec Inventam increpare.* Art. 69. *Judicent inermes, jejuni, & sedentes etiam debent sententias Invenire contra quemlibet.* Adde art. 70. Wichbild Magdeburg. artic. 10. §. 3. art. 12. art. 56. §. 1. 2. art. 48. §. 1. Jus feudale Saxon. c. 6. §. 2. c. 11. §. 1. c. 32. §. 12. c. 33. §. 51. c. 34. §. 12. 14. cap. 38. §. 6. 7. &c.

¶ INVENTARIARE, Recensionem facere, Gall. *Inventorier. Inventariata & descripta in inventario*, in Charta an. 1474. ex Bullario Carmelit. p. 621.

INVENTARIUM, Descriptio rerum, quæ post alicujus decessum in illius bonis reperiuntur. Ulpianus leg. 1. D. de Administ. & periculo tutor. *Tutor, qui repertorium non fecerit, quod vulgo Inventarium appellatur.* Occurrit non semel in Legibus Wisigoth. & apud Scriptores practicos.

¶ INVENTARIUS, *Facilis ad inveniendum.* Papias. Gloss. Sangerm. MS. n. 501. *Inventaria, Fasile ad inveniendum res.* Gloss. Isid. *Inventria, Fatilis &c.* Legendo in *Inventaria, Facilis ad inveniendum res.*

1. INVENTIO, Res inventa, in via reperta, thesauri inventio. Capitula S. Bonifacii Archiepisc. Moguntini c. 26. *Inventio in via accipienda, si invenit possessorem, reddet ei.* Vide S. August. serm. de verb. Apost. cap. 6. [Charta Godefredi Episc. Lingon. an. 1157. *Calumpniabatur idem Milo ... in terra, qua dicitur esse S. Petri, suas esse debere Inventiones & justitiam, quod Abbas & Fratres Regniacenses minime recognoscebant.* Charta ann. 1086. apud Miræum to. 1. p. 268. *Locum illum ab omni sæculari lege vel consuetudine liberum, banno scilicet, latrone, Inventione, furto, foro, foratico, teloneo, &c.* Vide *Thesaurus.*]

¶ 2. INVENTIO, Comparatio, emtio. Bullarium Fontanell. fol. 65. *Rector* (Ecclesiæ de Varvana) *& ejus successores tenebuntur ad reparationem ... cancelle, & Inventionem librorum dicta Ecclesia.* Vide *Invenire.*

¶ INVENTRIA. Vide *Inventarius.*

¶ INVENTURA, ut *Inventarium.* Chron. Mellic. p. 806. ex Constitut. ejusd. Monasterii an. 1625. *Cum Commissarii utriusque tum Ordinarii tum Principis seu alterius illorum, ad Monasterium Abbate orbatum, Inventura & consueta consignatura instituenda causa accesserint, semper adsit Præsidens, Visitator aut alius Abbas vicinior.*

¶ INVERBERATUS OCULUS, Intentus, fixus, cujus acies minime præstringitur. Translatio S. Jacobi Apost. to. 3. Concil. Hisp. p. 124. *Tu ante conspectum divinæ gloriæ Inverberatis adstans oculis, in choro Sanctorum ... refulges.*

INVERITARE, Probare, nostris *Verifier.* Leges Inæ Regis Angl. c. 16. *Qui furem occiderit, debet Inveritare cum juramento, quod illum culpabilem & de vita forisfactum occidisset.* Adde §. 20. 54. Leges Willelmi Nothi c. 71. *Si Anglicus appellet Francigenam de utlegaria, & hoc super eum Inveritare velit, defendat se Francigena per bellum.* Leges Henrici I. cap. 11. *Si hoc Inveritetur, multus jaceat. In verum mittere*, eadem notione, in eisdem Legibus Inæ c. 69. & in Legibus ejusdem Henrici I. c. 86.

¶ INVERTESCERE. Suppl. Antiquarii: *Invertesco, παλαιῶ, Inverto, inveterasco.* Græcis παλαίω, Luctor, certo, παλαιοῦμαι, Veterasco.

¶ INVESTIO, ut mox *Investitura.* Consuetud. Lemovic. art. 46. *Post Investionem factam per feudalem dominum, Consules debent facere scribi & sigillare veritatem super præmissis.* Additamenta ad Chronicon Casaur. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 956. *Breve de ipsa Investione quam fecit Eto missus domini Ottonis Imperatoris.*

1. INVESTIRE, Operire. Anastasius in Pelagio II. PP. *Investivit corpus B. Petri Apostoli tabulis argenteis deauratis.* In Honorio: *Investivit confessionem B. Petri ex argento puro.*

¶ 2. INVESTIRE, In possessionem mittere. Chronicon Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 591. *Item Senebaldus Comes refutavit in hoc Monasterio & Investivit totum Castellum de Terraniano cum omni pertinentia.* Donatio ann. 1379. ex Camera Comput. Provinciæ Regesto *Rubei: Investientes exinde dictum Falconem* (*de Agouto*) ... *per nostrum annulum præsentialiter, ut moris est.* Vide *Investitura* & *Vestire.*

¶ INVESTIS, *Impubes, sine barba.* Gloss. Sangerm. MS. num. 501. Macrob. lib. 3. Saturnal. *Romani quoque pueros puellasve nobiles & Investes camillos & camillas appellant.* Utuntur hac notione Palladius Novemb. c. 14. Apuleius non semel, Tertull. de velandis Virg. c. 8. & alii. Vide Nonium. Gloss. Lat. Græc. Sangerm. *Investis, ἀνένδυτος*, Sine veste. *Nudus & Investis*, apud Tertullian. de Pallio cap. 3.

¶ INVESTITUM, INVESTITUS, Frumenti species, ut videtur. Chronic. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 564. *Ad pensionem in mense Septembri lacunas LX. musti mundi, grani modium 1. de Investito modium 1.... ad pensionem in mense Augusti modiorum 111. de grano, & de Investito 1. de vindemia musti mundi laguenas x. justas & operas tres.* Ibid. col. 612. *Grani modia 11. & dimid. de Investito modia 11.*

INVESTITURA, Traditio, missio in possessionem, ex verbo *Vestire*, Mittere in possessionem, de quo suo loco. *Investituram donare, facere*, in Lege Longob. lib. 2. tit. 18. §. 7. Inde ut *Vestitura*, ita & *Investitura*, pro ipsa possessione interdum usurpatur in eadem Lege lib. 2. tit. 52. §. 17. *Volumus autem de his libertatibus, & rebus reddendis, qua in nostra Investitura sunt, ut primum quosque per optimos inquiratur.* Adde lib. 1. tit. 25. §. 78. tit. 27. §. 12. [Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 115. *Ego persona Ecclesia de Solineio habui medietatem Investitura præfata Ecclesia de Solineio à Capitulo B. Vincentii Cenomanensis, & reliquam medietatem Investitura à Capitulo B. Petri de Curia.*]

Fiebant porro traditiones ac investituræ non nudo verbo, aut per simplex instrumentum, vel chartam, sed per symbola quædam, quæ rei in alterius dominium translationem factam reapse denotarent. Fuerunt symbola illa primo stata ac fixa, id est, legibus vel consuetudine apud omnes recepta, ac usu definita: ita ut uno eodemque fere modo possessionis translationem factam advertere sit, vel certe res eadem in ea adhibitas, quæ possessionem in alium transductam omnino significarent; adeo ut pæne eadem apud omnes gentes forma ac formula fuerit.

Ea

Ea autem potissimum adhibuere veteres in ejusmodi traditionum symbolis, quæ affinitatem aliquam haberent cum re, quæ donaretur & cederetur; vel saltem, quibus dominium in alium translatum innueretur: ita ut agri vel prædii investituram factam denotarent, cespitem, glebam, seu *Wasonem*, uti loquebantur, ex ipso agro desumptum, in manus illius, cui donabatur, tradebant: quo symbolo fundi proprietas prorsus in eum translata innuebatur. At ne tantum solum ipsum concessum crederetur, addebatur & *ramus*, quo comprehenderetur soli superficies: (id est, si quid satum & ædificatum esset, ut sunt vites, arbores, plantæ, segetes) quæ quidem usque eo soli pars est, ut non illud sine hac tradi vel usucapi possit, cum superficies *solo cedat*, ut aiunt JC. Addebatur hisce symbolis, *festuca*, quæ interdum *fustis* dicitur, *baculus*, *virga*, *&c.* cujus traditione, dominium rei pariter translatum crederetur: cum *baculus* ac virga, domini in suos ac res suas jus & potestatem denotet: nam *festucam*, idem esse ac *fustem* vel *baculum*, aut *virgam* in confesso pæne est, vel certe vicem fustis aut baculi præbuisse, uti diximus in verbo *Festuca*.

Postremo præter ista, quandoque adhibita *cultelli* traditio, seu gladii, qui potestatis, cujus signum est, vicem præberet, ut qui magis ad manum esset: seu hocce symbolo significaretur, eum, qui rei dominium subibat, jus habere evertendi, disjiciendi, succidendi, metendi, &c. in eo prædio, cujus possessionem adibat. Vetus Charta apud Augustinum *du Pui* in Stemmat. Armoric. p 246. *Quæ omnia … gratuita voluntate cum quodam Cultello obtuli.*

Erant præterea aliæ *Investiturarum* formæ, usu ac moribus definita & receptæ: verbi gratia per gladium, per annulum, per vexillum, per cambutam, per campanarum funes, & ejusmodi, quæ certum rerum, vel dignitatum genus spectabant.

Denique quidquid ad manum fuit, posthabitis veteribus traditionum formis, nullaque festucæ, aut fustis ac baculi, cespitis, & cultelli habita ratione, ad *Investiturarum* symbola adhibitum fuit. Ingulfus p. 901. *Conferebantur etiam primo multa prædia nudo verbo, absque scripto, vel charta, tantum cum domini gladio, vel galea, vel cornu, vel cratera, & plurima tenementa cum calcari, cum strigili, cum arcu, & nonnulla cum sagitta.*

Enimvero ne ejusmodi traditionum perirent symbola, asservabantur ea apud donatarios in rei gestæ memoriam. *Hujusmodi cespites cum sua festuca*, ait Wendelinus, *multis in Ecclesiis servantur hactenus, visunturque Nivella & alibi, justæ magnitudinis, forma quadrata, vel etiam laterculari.* Quem morem testantur etiam aliquot Tabulæ. Charta fundationis Monasterii S. Petri Generensis apud Marcam lib. 3. Hist. Benearn. c. 15. *Facto inde dono per zonam suam argenteam, ab altari in armario S. Petri repositam.* Tabularium S. Maxentii Pictav. an. 1109. *Dedimus … & hoc cum corrigia quadam, quam tenebamus in manu, in qua tres nodi sunt facti ad signum; quæ corrigia adhuc servatur.* Tabul. Majoris Monasterii Ch. 50. *Quodam fuste, qui apud nos nomine ejus inscriptus servatur in testimonium, præsente Abbate Alberto, feci guerpitionem.*

Interdum traditionis symbolum, donationis, cessionis vel venditionis instrumento intexebatur, assuebatur, vel alligabatur. Vidimus ipsi in Chartophylacio Sandionysiano, beneficio humanissimi ac doctissimi viri D. Joannis Mabillonii

Benedictini, qui id etiam observavit in Fulrado Abb. n. 19. to. 4. Actorum SS. Ord. S. Benedicti, complures Chartas, in quarum imis limbis intextæ erant festucæ, vel certe pusilla ligni fragmenta. Hujusce etiam moris indices prostant complures Tabulæ. Charta Roberti Lingonensis Episcopi apud Perardum p. 200. *Et quia dominus Hugo Comes Trecasinus præsens aderat, quando hanc donationem feci, dedit mihi idem Comes in testimonium hujus donationis, hunc nummum, qui hic dependet, ut per ipsum donationem facerem, & Ecclesiæ Divionensi transmitterem.* Infra: *Et in testimonium hujus donationis nummus iste huic cartæ appensus est, quum per ipsum donatio ista facta est.* Charta Ludov. VII. an. 1140. pro Eccl. Deiparæ Santonensi: *Confirmamus igitur, ac regali auctoritate corroborantes, & cum baculo præsenti paginæ infixo, per nuntium tuum Constantinum te investientes, concedimus tibi, &c.* Alia ann. 1104. in Tabulario S. Hilarii Magni Pictav. *Venientes ante sepulcrum B. Hilarii, ibi super sacratissimum corpus reliquimus, cum quodam fustis, huic Chartæ inhærente, omnia, quæ injuste reclamabamus.* Tabularium Angeriacense fol. 48. *Emma de Mastacio dedit Deo sanctoque Johanni & B. Reverentio per quoddam lignum, quod huic pergameno conjunctum est, quidquid alodii habebat, &c.* Tabular. S. Eparchii Inculismensis an. 1000. *Hanc igitur donationem feci per corrigiam in hoc pergameno pendentem.*

At cum interdum ejusmodi traditionum symbola propter usum capi, furto subripi, vel perire possent; ut huic caveretur incommodo, reddebantur ea inutilia, ac frangebantur. Willelmus Malmesbur. lib. 2. de Gestis Anglor. c 8. de Eadgaro Rege: *Ubi ergo generali assensu, ut dictum est, Pontificum, Abbatum, optimatumque suorum hæc privilegia ipsi loco conferre disposuit, lituum proprium, ebore decentissime formatum, auroque decoratum, super altare sanctæ Dei Genitricis posuit: ipsiusque donatione eidem sanctæ Dei Genitrici ac suis Monachis ea perpetualiter possidenda attribuit: eundemque lituum mox in sui præsentia fecit secari in medium, ne eum cuiquam dare vel vendere posset quilibet, ablatum, sequentem præcipiens partem illius servari in loco ad jam dictæ donationis testimonium.* Tabularium S. Hilarii Pictaviensis: *Ipse Hugo pergens ad Sancti sepulcrum, divina ductus justitia, multis videntibus supradictæ querela causam cultello quodam super altare posito reliquit: qui ne quando forsitan usui esset, illico nos effregimus, atque ad resecandum calumniæ silicem si forte renasceretur, in testimonium reservari præcepimus.* Tabularium Vindocinense an. 1075. Ch. 283. *Quæ de re propria manu posuit jam dictus Comes auctoramentum, videlicet per unum cultellum, ut mos est, fractum, super altare S. Trinitatis.* Vetus Charta: *Et ad hujus indicium concessionis, cultellus, per quem donum factum est, fractus est coram cunctis assistentibus.* Charta Lancelini Militis, apud Louvetum to. 2. Hist. Belluvac. pag. 213. *Et per suum annulum aureum, easdem villas Belvacensi Ecclesiæ deinceps possidendas in manum Domini Fulconis sui filii, tunc Belvacensis Episcopi, reddidit, & eundem annulum super altare beati Petri in catena ferrea suspendi fecit in monumentum hujus redditionis. Duos quoque solidos denariorum & dimidium, quos eodem die de prædictis villis habuerat, & perforatos in sacrario B. Petri recondi & reservari rogavit, ut posteris essent in testimonium redditionis, pœnitentiæ, & satisfactionis.*

☞ Alteram, eamque, ut videtur, potiorem, licet assignare causam, cur ejusmodi symbola frangerentur; scilicet ut firmior constantiorque habe-

retur donatio aut venditio; quemadmodum enim iis fractis symbolis amplius uti non poterant, sic nusquam in res datas aut venditas quovis modo reverti se velle, indicare ipsis in animo erat. Hæc non obscure innuunt sequentes Chartæ. Tabularium S. Sergii: *Et ipse Merillus veniens in Capitulo fecit donum de Braello, ipse & frater ejus in manu Abbatis, cum quodam cultello, & portaverunt super altare, atque ibi ad testimonium fregit Merillus ipsum cultellum.* Tabularium S. Albini Andegav. *Quædam femina nomine Benina guerpivit calumniam quam de terrula quadam faciebat, ad hæc signa quod Brientius Monachus revestivit eam de beneficio Monachorum cum cultello suo quem statim fregit in duas partes pro testimonio.*

His generatim prælibatis, restat, ut quæ de diversis Investiturarum modis ac symbolis jam dicta sunt, aliquot firmemus exemplis. Ac primum de investituris apud omnes ferme receptis, per *cespitem* vel *guazonem*, *baculum*, ac *fustim*, & *cultellum*, agemus; postea de cæteris ordine literarum.

Per Cespitem, nude. Charta an. 1208. apud Hemereum in Augusta Viromand. p. 195. *Obtinlit super altare B. Petri per Cespitem, &c.* Tabularium Majoris Monasterii: *Et de eadem quoque terra, impleto pugillo revestivit Germundum S. Martini Majoris Monasterii Monachum, qui regebat locum S. Medardi.* [Tabular. Rothon. *Riscum Presbiter dederat Rothono omnia quæ possidebat in Taellac. Eo mortuo Wercomin frater ejus adportavit corpus ejus in Monasterium, & Cespitem de terra donavit & totam terram in Taellac.*]

Per Herbam et Terram, id est, per cespitem, qui constat *terra* & *herba*. Formulæ incerti auctoris, cap. 20. *Per illud ostium de ipsa casa, per Herbam vel Terram, ipsum mansum, vel quidquid ad ipsum mansum aspicit, sicut in ipsa cessione est insertum, ad partem ipsius Ecclesiæ visus fuit tradidisse vel consignasse.* Ita ferme in form. 19. 43. 57. In Consuetudine Hannoniensi, cum apparitor seu *Serviens*, feudum vassalli pignori capit, *Herbam* & *Wasonem* de terra eruit, *Herbe, Wason, ou autre chose tenant à la racine.* In Consuetudine Castellaniæ Insulensis art. 46. *il leve la palée, & Wason,* id est, terram *palo*, seu ligone fodit, & ex ea eruit cespitem.

Per Ramum et Cespitem. Vita S. Berlendis n. 5. *Ibique quidquid habebat in prædiis, cum omni familia servorum, ancillarumque, cum Cespite & Ramo cultelloque cum manubrio albo tradidit, &c.* Anonymus de S. Gertrude apud Bollandum pag. 600. *Nivellam petiit, sanctissimaque Gertrudi, quidquid habebat in prædiis, cum Cespite & Ramo, cultelloque cum manubrio albo tradidit.* Charta an. 993. apud Miræum in Notitia Eccl. Belgii pag. 135. *Mox post hæc subsequenti die, ut firmius & stabilius esset, infra terminum prædicti Comitatus, in villa quoque Thiele nuncupata, eisdem prænominatis testibus & aliis nonnullis astantibus, sine alicujus retractatione cum Ramo & Cespite jure utrinque populari, idem sancitum est, rationabiliterque firmatum.* Charta Gerardi Hamensis Domini, apud Hemereum in Augusta Viromand. an. 1145. *Et uterque Walterus & nepos pari assensu, parique consilio, propriis manibus prædictam oblationem Ramo & Cespite posuerunt super altare beatissimæ Mariæ. Per Ramum & Cespitem offerre,* in alia an. 1213. apud eumdem Hemereum p. 196. *Per Ramum & Wasonem*, pag. 234. *Per Rami & Cespitis super altare impositionem*, p. 98. Charta Danielis Advocati Atrebatensis & Dom. Bethuniæ ann. 1224. *Postea nobiscum in templum venientes super majus altare per Ramum & Cespitem, quidquid in prædictis habebant, obtulerunt.*

Insigebantur autem rami cespiti ipsi. Charta ann. 1304. quam descripsit Miræus in Diplom. Belg. cap. 90. & Vendelinus in Gloss. Salico v. *Festuca: Dedit pleno donationis inter vivos jure ... adhibitis etiam ex abundanti quibusdam solemnitatibus, quæ ad solemnisationem consimilium fieri consueverunt; videlicet quod major dicti Monasterii cereus illuminatus fuit, & prædictus Miles D. Theodericus cum viridi Cespite, cui viridis Ramus infixus existit, arrepta etiam stola, qua ... Monachus præcinctus fuerat ... obtulit super altare, &c.* Apud Flandros, inquit Wendelinus, cum fundus vel donatur, vel venditur, vetus ejus dominus cespitem ex illo fundo fodicat cultro, non quadratum, sed orbiculatum, latum quaquaversum digitos, summum quatuor, cui, si pratum est, infigit herbam: si ager, ramusculum, quatuor circiter digitos altum, hac imagine fundum repræsentans, uti optimus maximusque est, cum eo scilicet omni, quod solo continetur, quodque in illo naturaliter crescit. Hunc cespitem sic infestucatum defert traditque in manus Domini, seu Majoris, quem his verbis alloquitur: *Ego, domine Major, transporto in tuas manus meum illum fundum, situm illo loco, idque ad opus N. titulo puræ donationis, vel titulo venditionis, & pretii tanti: quam pecuniam agnosco me recepisse.* Major deinde acceptum cespitem cum sua festuca tradit emptori, vel donatario, sub hac verborum formula: *Ego hunc illum fundum mihi per N. in manus præsentes depositatum trado in manus tuas N. atque immitto te in realem, actualem, & corporalem possessionem ejusdem dicti fundi cum bamo & fredo, secundum hujus Salæ vel curtis legem, salvo jure cujuslibet.* Ex quibus omnino patet, hæc spectare ad formulam, quam habet Consuetudo Insulensis art. 80. ut mox monuimus, cum dicitur rei possessionem conferri per ramum & baculum, *par rain & baston*, ubi *ramus* non nude, sed pro ipso etiam cespite sumitur: tametsi sæpe investituræ per solum ramum non semel occurrant. Tabul. S. Gemmæ Santon. ann. 1096. *Et iterum confirmatum est donum Rami unius, quod transmissum fuit Monachis S. Gemmæ.* Tabul. Vindocin. an. 1068. Ch. 176. *Et ultro ob confirmationem misit Ramum viridem lauri super dominicum altare.* Tabul. N. D. Santon. fol. 76. an. 1065. *Sponte donum impono cum semipede ligni lauri, & una libra piperis in sacculo ligneo.* Tabularium Abbatiæ de Rota fol. 11. *Dumque revertebatur, idem Albinus forte corylum (coudre) quamdam nucibus onustam infra terræ nostræ metas invenit, Ramum cujus abscidit, & ad recognitionem investituræ suæ asportavit, quem in manu Præsulis posuit.* [Tabularium Majoris Monasterii: *Maino de Poleio hanc eleemosinam cum quodam Ramo ulmi super altare S. Johannis posuit.*] *Cum Ramo olivæ virentis*, apud Lambertum Ardensem p. 152. Butelerius lib. 1. Summæ ruralis cap. 93. cujus lemma est: *Comment le bail doit rendre au pupille sa terre en sa main, luy venu en eage. Le bail doit tout rapporter par Rain & par Baston le droit dudit bail, qui par Rain & par Baston luy fut mis en sa main, en la main du Seigneur, & par loy. Et ce fait, le Seigneur le doit remettre par loy, par Rain & par Baston en la main de l'enfant venu en eage, comme de sa propre chose & heritage.* Cujacius ad lib. 2. Feud. cap. 2. quem sequitur Raguellus, existimat, hic vocem *Rain*, non ramum, sed annulum significare ex eo, quod *Ring* Ger-

manis annulus sit. At cum ex veteribus Poëtis oostratibus, quorom locos aliquot congessit Gallandus lib. de Franco alodio pag. 328. constet *Ram*, idem valere ac ramum; longe probabilius videtur, in hisce formulis recentioribus idem expressum, quod in veteribus.

Cum Ramo et Guasone, vel *Wasone*, id est, cespite, uti suo loco docemus. Charta Decani Peronensis ann. 1128. ex Tabulario Lehunensi ch. 21. *In signum concessionis per Ramum Wasonem super majus altare Ecclesiæ nostræ ad opus Ecclesiæ Lehunensis liberum & absque cujusquam dominii retentione obtulerunt.* Alia Hugonis Comitis S. Pauli ex Tabulario Molismensi an. 1186. *Donum ipsius decimæ cum Ramo & Guasone super altare posuimus.* Charta Roberti Ducis Burgundiæ ann. 1043. apud Perardum: *Hanc oblationis cartam, quam ego ipse legali concessione per festucam, per cultellum, per Wantonem, per Wasonem super altare posui, manu propria subterfirmavi.* Vide Malbrancum lib. 10. de Morin. cap. 12.

Per Guazonem, Andelaginem, & *Ramos de arboribus.* Tabularium Casauriense, anno Ludovici II Imperat. 24. *Ideo constat me Sisenandus Saligo filius quondam Adalasii, bona & spontanea & mea voluntate juxta Salegam legem vendidimus, atque die præsenti tradidimus, tibi Romano Abbati, vel Monasterio S. Trinitatis ... per Guazonem & Andelaginem & Ramos de arboribus, hoc est, terram meam petias duas in cabale, quod dicitur Vico, &c.* [Charta an. 935. to. 3. Annal. Bened. p. 403. *Per Festucam & Andelaginem, per Guasonem & Andelagon, per Terram & Cultellum & Ramos arborum.*] *Per Wasonem terræ, & per Fistutum nodatum, seu Ramo arborum, atque per Cultellum & Guantone, simulque Andilagine*, tradere, in Chartis variis apud Franciscum Mariam in Mathildi pag. 105. 108. 157. Baron. an. 1102. Dominicum in Assertore Gallico pag. 145. in Bullario Casinensi to. 2. p. 70. & infra non semel. Vide *Andelangus.*

Per Baculum. Annales Francorum S. Nazarii an. 787. *Illucque veniens Dassilo Dux Bajuveriorum ad eum, & reddidit ei cum Baculo ipsam patriam, in cujus capite similitudo hominis erat.* Tabularium Casauriense an. 1140. *Reinvestierunt Baculo quercino.* [Tabul. S. Vincentii Cenoman. *Et per Baculum querceum donum ejus rei super altare posuit.* Idem: *Donumque hujus rei per Baculum miriceum in manu Abbatis misit.* Tabul. Majoris Monast. *Et hoc donum ambo offerimus cum quodam Baculo fraxineo super altare S. Martini.*] Hist. Translationis S. Gregorii c. 11. *Statimque Baculo suo villam cum omnibus appendiciis suis reddidit.* Tabularium S. Mauri ad Ligerim an. 1144. *Super altare cum Baculo virga cosdrina, quam de manu forestarii abstulerat, concessit.* Tabularium Viodocinense fol. 235. *Offerentibus Hieremia & filiis suis in testimonium rei hujus quoddam Baculum coldrinum super altare.* Charta Bertrandi de Moncontorio: *Hanc concessionem fecit Do. Bertrandus in aula sua, & pro intersigno confirmationis hujus eleemosynæ, tradidit quendam Baculum, quem manu tenebat, Arnaudo Priori Aureæ-Vallis.* Charta Beatricis de Sabaudia Dom. Fouciguiaci ann. 1294. *Investientes dictam dominam B. recipientem pro se & suis hæredibus per traditionem Baculi, ut moris est.* Le Roman de Garin:

Tenés la terre, que quitte là vos rent,
Par c'est Baston vos en fas le present,
Envers tos homes vos en serai garent.

Chartas alias hujusce ritus indices proferunt Besly pag. 572. Perardus pag. 118. Sammarthani in Abbatib. Gall. pag. 25. 53. Guichenonus in Probat. Histor. Sabaud. pag. 140. Gallandus de Franco alodio pag. 342. Ughellus tom. 1. Ital. Sacr. pag. 960. 994. part. 2. pag. 236. to. 5. pag. 1490. &c. quibus adde Bractonum lib. 5. tract. 15. §. 14. & Rollandinum in Summa Notariæ cap. 1.

Investituras Ecclesiarum, *per Baculum & Annulum* factas, testatur in primis famosa illa, quæ diu Christianum orbem afflixit & conturbavit, Sacerdotium inter & Imperium controversia, cujus originem & progressum multis prosecutus est Juretus in Notis ad Ivonis Carnot. Epist. 236. ex Scriptoribus coævis, ut & Baronius, & alii passim, quos non exscribo. Chronicon Mauriniacense lib. 3. *Cumque curæ pastoralis ministerium, quod per Baculum acceperat, per librum reddere voluisset, renuit Henricus, dicens, quia sicut facta fuerat regiminis per Cambutæ traditionem susceptio, ita fieret per ejusdem redditionem dimissio.* [Tabul. Ecclesiæ Andegav. *Ipse autem Algerius Episcopus me investivit cum Baculo Episcopali de speciali beneficio ecclesiæ S. Maurini Andegavensis.* Tabul. S. Vincentii Cenom. *Cujus petitioni domnus Abbas, ut dignum erat, assensum præbuit, eumque protinus cum Pastorali Baculo, quem ad obsequium sepulturæ prædicti patris in habitu Monastico defuncti ex more secum detulerat, de beneficio revestivit.*]

☞ Asservatur in Ecclesia Turonensi baculus ligneus plumbea lamina obtectus, in quo spirali linearum ductu scriptum legitur. ✠ *Anno Inc. Dnice* MCXLIIII. *Lucius II. PP. investivit Rome judicio sce Apostolice Sedis cum Baculo isto ligneo ✠ Turonensem Eclsam de subjectione Dolensis Eclie & Tregorensis & Briocensis per manum Dni Hugonis Turon. Archiep.*

Per Fustem Offerre, tradere, investire. Vetus Placitum sub Ludovico Imp. apud Vieonam an. 912. ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ fol. 68. *Quod audiens domnus Imperator, ipsam terram per Fustem, quem manu tenebat, prædicto Episcopo reddidit.* Anonymus in Miraculis S. Columbani n. 24. apud Jo. Mabillonium: *Venientes ad sacratissimum corpus, mittebant in peram Sancti singuli Fustes, ut per hoc cunctis claresceret, res S. Columbani, quas antea injuste invasas habebant, ipsi Sancto restitutas.* Charta Walperti Archiep. Mediolanensis an. 963. apud Ughellum in Appendice tom. 4. *His auditis, prænominatus ... Archipræsul Walpertus, cunctorum, qui aderant, consilio per acceptum Fustem jam dictas Capellas ... tradidit.* Charta vetus apud eumdem to. 4. pag. 812. *Per Fustem, quem in suis tenebat manibus, Comitissa Mathilda ... investivit homines Cremonæ, &c.* Bracton. lib. 2. *Si nullum ibi sit ædificium, fiat ei saysina, secundum quod vulgariter dicitur, per Fustem & per baculum & sufficit sola pedis positio cum possidendi affectu.* Adde lib. 5. tract. 4. cap. 15. §. 14. Tabularium Vindocinense Thuani Ch. 19. *Unde hujusmodi auctoramentum prius ibidem in Capitulo quodam Fuste, ut moris est, fecit, & postea eumdem Fustem super altare posuit.* Occurrit præterea ejusmodi investitura *per Fustem*, Chartis 24. 50. 55. 120. in Tabulario Majoris Monasterii, apud Gallandum de Franco alodio pag. 336. Ughellum to. 1. Ital. sacræ pag. 506. 852. to. 7. p. 875. 1272. 1418. 1442. 1444. tom. 5. pag. 666. 732. Franciscum Mariam in Mathildi Comit. lib. 3. pag. 115. 117. in Monast. Anglic. to. 2. pag. 1056. &c. Quibus locis *fustis*, festucæ vicem præbuit, quæ & *fustis* vide-

tur dicta. Gloss. Lat. Gr. *Festuca*, κάρφος, ῥάβδος. *Fustis*, ῥάβδος, ξύλον.

Cum Ligno. Charta Girardi Episcopi Pergamensis in Hist. Pergam. to. 3. pag. 312. *Eamque donationem & ordinationem seu Investituram cum Ligno & cartula, super altare ejusdem beati Alexandri factam, aliquo modo infringere præsumpserit, &c.* Alia ann. 1175. ibidem pag. 325. *Cum Ligno, quod in suis tenebant manibus ... refutaverunt in manu domini Guala Episcopi nominatim totam decimam, quam ipsi habebant.* Vide infra.

Per Cultellum. Charta ann. 1080. in Tabul. Vindocinensi Ch. 285. *Ego & duo filii mei Cultellum unum super altare Domini manibus nostris concorditer imposuimus.* Adde Chartas 217. 234. 405. 509. [Charta ann. 1095. ex Tabul. S. Nicolai Andegav. *Et ipse donum istud in manu Prioris fecit cum eodem Cultello; & ipsi tres eumdem Cultellum super altare dominicum S. Nicolai portaverunt.* Tabul. S. Florentii: *Deo & S. Florentio reddidi cum quodam Cultello quem super altare posui.*] Tabularium S. Albini Andegav. *Præfatam donationem sive concessum posuit manu propria super altare dominicum ejusdem Sancti cum Cultello Widonis.* Occurrit hæc formula passim in veteribus Chartis to. 1. Monastici Anglicani pag. 49. 86. 326. to. 2. p. 1024. 1031. in Probat. Hist. Guinensis p. 338. apud Louvatum in Hist. Belvac. pag. 531. 1. Edit. Perardum in Burgundicis p. 64. in Hist. S. Nicolai Andegav. p. 32. 63. apud Beslium p. 459. in Tabulario Prioratus S. Nicasii Meduntensis fol. 19. in Vita S. Berlendis n. 5. & apud Brodeum in Consuet. Parisiens. to. 1. pag. 528.

Per Cultellum, *Festucam nodatam, Wantonem, & Wasonem terræ*, in vett. Chartis apud Ughellum to. 3. Ital. Sacr. p. 49. 51. 61. 415. to. 4. pag. 1064. 1442. 1447. 1456. Chiffletium in Luminibus Salicis pag. 249. Perardum in Burgundicis pag. 189. &c. [Charta an. 872. apud Mabill. Diplom. pag. 542. *Et juxta legem meam, per Cultellum & Festucam notatum seu guasonem terræ vobis exinde ad vestram partem corporalem facio vestituram, ad vestram proprietatem habendum.* Alia ann. 1102. apud Miræum to. 1. Diplom. Belgic. p. 370. *Et per præsentem chartulam offertionis ibidem habenda confirmo, insuper per cultellum, festucam nodatam, gantonem & guvasonem terræ atque ramum arboris.* Præceptum de fundatione Cervariæ in Episcopatu Taurin. apud Stephanot. Fragm. Hist. to. 3. *Insuper & per cultellum, festucam nodatum, avantonem & vasonem terræ atque ramum arboris, in præfato Monasterio legitimam facio donationem & vestituram.*] Vita S. Berlendis n. 6. *Ramum cum cespite, cultelloque de manu viri porrigentis intra scrinium recepit.*

Per Cultellum Plicatum. Tabular. Vindocin. an. 1079. Ch. 222. *Donum per Cultellum unum Plicatum super altare dominicum S. Trinitatis positum.* Ch. 346. *Horum omnium donum & auctoramentum manu sua posuit super altare dominicum per Cultellum in hujus rei memoriam Plicatum.* Tabularium Burguliense fol. 72. *Ut hoc donum Savaricus Vicecomes Monachis Burgulii concederet, prædictus Hubertus 10. solidos ei dederit. Et propter hoc Savaricus Plicavit illi quemdam Cultellum, dando in signum concessionis, ut sic portaret eum prædicta Congregationi.* Charta Gaufredi Comitis Andegav. ann. 1062. ex Tabulario S. Florentii veteris: *Et non solum exactiones solemniter posito super altare præscripti Confessoris Cultello Incurvato; sed etiam alia injuste eis ablata restituimus.* [Charta an. 1132. è Chartul. Latiniac. *Hoc autem ... sponte concessit ... unde & Cultellum quemdam pro signo Plicavit, quem Capitulo S. Petri per Hubertum ipsius Ecclesiæ Præpositum, ut inde absolveretur, præsentavit.* Tabular. S. Nicolai Andegav. *Comes Hoellus elemosina hujus sua donum misit in manu Hamonis Abb. S. Nicholai per Cultellum Hillai cujusdam Vassalli sui, quem ipse Comes manu propria Complicavit.*] Vide to. 2. Monastici Angl. pag. 940. Atque hæc generales Investiturarum formas fere spectant, quibus etiam accenseri debent, quæ fiebant per *audelangum* sive *andelaginem*, & per *chirotecam* vel *wantonem*, de quibus diximus in hisce vocibus. Nunc de singularibus ordine alphabetico agemus.

Investitura per Amphoram *plena aqua maris exinde legitimam feci donationem*, in Charta Ottonis III. Imp. apud Ughellum to. 4. pag. 660.

Per Annulum, & traditione annuli, majorum præsertim prædiorum ac dignitatum factas investituras ostendunt complures Chartæ. Tabularium Episcopatus Paris. ex Bibliotheca Puteana: *Anno 1249. fecit Ausellus Miles, dominus Turnomi, homagium ligium de castro de Turnomo, ... & Investivit eum Episcopus per Annulum aureum.* Ibidem: *Anno 1249. Joannes frater Auselli Militis D. Turnomi, fecit homagium dicto Episcopo de illa parte, quam tenebat in dicto castro, ... ad quod homagium admisit eundem D. Episcopus, volens ipsum investire per baculum, vel festucam, prout moris est: quam Investituram noluit recipere dictus Joannes, dicens, quod ipsam non reciperet, nisi per Annulum aureum investiretur.* Charta Gualæ Episcopi Pergamensis ann. 1174. *Teque, reverende frater Adelarde, illius matricis Ecclesiæ Archidiacone, Annulo aureo Investimus, &c.* Hunc præterea ritum attigere passim Scriptores, quos erit satis indicasse, ne in immensum opus excrescat: Petrus Damiani lib. 1. Epist. 9. Arnulfus Lexov. Episc. p. 27. 30. Sugerius in Ludovico VI. p. 320. S Bernardus serm. de Cœna Domini, Petr. Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 91. 125. Vita S. Melanii Episc. Rhedonens. c. 5. n. 27. Franc. Chifflet. in S. Bernard. pag. 510. Guichenonus in Episcop. Bellic. pag. 86. Duchesnius in Probat. Hist. Ducum Burgund. pag. 33. Acherius ad Guibertum pag. 596. Monast. Anglic. tom. 2. pag. 1008. Probat. Hist. Gallo-Byzantinæ pag. 22. Waddingus in Regesto to. 3. pag. 117. Matth. Paris pag. 613. Bullarium Casinense tom. 2. pag. 35. 52. Ughellus to. 4. pag. 1337. 1353. &c.

Per Baculum. Tabular. Longipontis in diœcesi Paris. *Quod donum misit Henrico Priori per quendam Baculum, quo se sustentabat.* Vide quæ supra observamus.

¶ Per Berretam & Birretum. Vide utramque vocem suis locis.

Per Barillum. Vide in hac voce.

Per Bibliothecam, seu *Biblia*. Charta an. 843. in Tabulario S. Mauri ad Ligerim: *Donum autem confirmat Bibliotheca veteris ac novi Testamenti.*

Per Calicem. Tabular. Absiense fol. 95. *Et de his Investivit ipsum Abbatem cum Calice, quo Communionem acceperat.* Charta Aldrici Episcopi Cenoman. in ejus Vita pag. 74. *Per librum quatuor Evangeliorum nobiliter ornatum, & auro ex parte conscriptum, seu per Calicem unum aureum cum patena sua, desuper Episcopis & Sacerdotibus manus eorum imponentibus, ... tradiderunt, &c.*

Per Cambutam Episcopi investitur Abbas apud Ordericum Vitalem lib. 3. pag. 477. &

pag. 481. Charta Amati Archiepiscopi Burdegal. ann. 1098. in Tabolar. Angeriacensi fol. 178. *Ipsum eundem Abbatem Ansculsum, Virga nostra auctoritatis superinvestivimus.* Tabularium S. Dionysii de Nogivento: *Huberto Comes Rotrocus Baculum in manu dedit, & curam Monasterii commisit.*

Per Candelabrum. Tabul. Leprosariæ Pontis Audomari: *Robertus de Auvillers per unum Candelabrum super altare hanc donationem posuit.* Tabularium Prioratus S. Nicasii fol. 35. *Et dona obtulit super altare prædicti Martyris per unum Candelabrum multis assistentibus.* [Histor. MS. Beccensis Monasterii pag. 464. n. 18. *Gilbertus de Sanceio septem acras terræ cum uno hospite concedens eas in perpetuum possidendas Beccensibus, Candelabro pro more illius temporis* (12. sæc.) *super altare posito, & sigillo suo confirmat.*]

Canum Venaticorum Apprehensione. Tabul. Casauriense an. 1140. *Reinvestivit S. Clementis Ecclesia ipsemet Tunc Apprehensione Canum Venaticorum, quos educebat venatu, in loco, qui Cusianum vocatur, de præfata Ecclesia S. Nicolai.*

Per Capillos Capitis. Vide *Capilli.*

¶ Per Chartam Super Altare: Tabularium S. Michaëlis in periculo maris: *Ego Clamarochus dedi Deo & S. Michaeli unam teseuram id est piscatoriam in mari. Ut autem hoc per labentia tempora custodiatur firmius, placuit mihi hanc Cartam ponere super altare S. Michaelis & signum meum facere.*

Per Chirothecam. [Charta ann. 1087. ex Tabular. S. Florentii: *Fecitque inde donum per quasdam Cyrothecas in manu Haimonis Monachi.*] Vide *Chirotheca.*

Per Claves Ecclesiæ. Charta Adæ Abbatis S. Dionysii ann. 1114. *Dedimus, & manu nostra per Claves Ecclesiæ super altare posuimus ad dotem Ecclesiæ.* Tabul. Vindocinense: *De eodem dono dominum Formandum cum una Clave investierunt.* Tabularium Brivatense fol. 193. *Per traditionem libri & specialiter per traditionem Clavium Cortilis, seu plateæ de Challer.* Vide to. 8. Ughelli pag. 189.

Per Clocas Ecclesiæ. Vita Aldrici Episcopi Cenoman. pag. 126. *Plenam & legalem vestituram per Clocas & ostia senioris ipsius Monasterii Ecclesiæ, ... & per portas ipsius Monasterii jamdicto Alárico Episcopo, multis coram testibus in ipso monasterio solemniter (traditionem) fecerunt.*

¶ Per Coclear de Turibulo. Tabul. S. Vincentii Cenom. *Quidam miles Albericus nomine cum uxore sua donum decimæ quam habebat apud Atheiam posuit super altare per Coclear de Turibulo.*

Per Colonnam. Tabular. Casauriense anno 24. Ludovici II. Imp. *Et investierunt per demandationem ejusmodi Augusti per Colonnam de ipsa curte.*

Per Coronam. Chronicon Moissiacense an. 813. *Ludovicum filium suum constituit Imperatorem secum, ac per Coronam auream tradidit ei Imperium.* Adde ann. 816. 817.

Per Cornu. Vide *Cornu.*

Per Corrigiam. Tabularium Deiparæ Santon. *Fecit idem donum una cum Corrigia S. Mariæ & S. Juliano, & imposuit super altare.* In eodem Tabulario: *Willelmus Comes Pictav. fecit donum super altare S. Mariæ cum Corrigia tenens cultellum continens me, accipiens 30. sol. charitatis ab eodem Conventu.* Fol. 55. Helias Comes Petricor. *suum donum posuit super altare S. Mariæ cum Corrigia, nodo suo facta in ipsa.* Tabular. S. Hilarii Pictav. *Signo sui manus, & Corrigia sua cinctura firmavit an.* 1128. [T]abularium Angeriac. fol. 39. *Omnia ista annuit dominus meus Hugo de Surgeriis, de quo feodaliter teneo; nam cum facerem donum per unam Corrigiam in manu D. Ansculsi Prioris, iste Hugo ab una parte tenens Corrigiam, nutu suo firmabat, volens istud proficere sibi in futurum.* Tabularium S. Hilarii Magni Pict. *Hanc paginam cum Corrigia cinctura mea super altare posui.* Ibid. *Cum Corrigia mei bautei* (baltei.) Denique Charta alia ex eodem Tabulario: *Ego Guillelmus de Villario dimitto B. Hilario & Canonicis suis medietatem alodi de Presciaco, quam injuste tenebam, cum hac Corrigia cinctura mea, & hanc dimissionem prius feceram in manu Guillelmi Pictaviensis Episcopi: & feci concedere istud filium meum majorem Goscerandum cum Corrigia cinctura sua, Capitulo B. Hilarii, & dimissionem, quam feci in manu Episcopi jam dicti, ad opus B. Hilarii & Capituli sui feci. Corrigia cinctura mea cervina est, Corrigia filii mei vaccina est.* Tabulis adsutæ etiamnum binæ istæ corrigiæ cernuntur. Vide Probat. Hist. Castaneor. pag. 181.

Cum Crocia Abbatis. Vetus Charta in Hist. Monasterii S. Nicolai Andegavens. pag. 24. *Et donum hujus beneficii factum est cum Crocia Abbatis, & à Berlaie & uxore ejus in manu ipsius positum est.* Alia Fulconis Comitis Andegavensis an. 1092. ibidem pag. 49. *Baculum itaque justitiæ & misericordiæ, qui Crocia dicitur, in manu ... Abbatis pro confirmatione doni pono.* [Gassendus in Notitia Eccl. Diniensis ad an 1430. *Venerabilis & religiosa domina Brianda Trimonda recepta fuit in Abbatissam Monasterii S. Catharinæ civitatis Digna ... per traditionem Crossæ, osculando altare, & deinde sedendo in choro, in cathedra majore cum Cantico* Te Deum laudamus.]

Per Capellum Prioris, in Tabul. Monast. Longipontis, diœces. Parisiens.

Per Cupam Auream. Vide Bodinum lib. 1. de Republ. cap. 9. pag. 130.

Per Cultrum, vel Cultellum. Chronicon S. Sophiæ Beneventanæ p. 718. *Per unum Cultrum, quem manu tenebam, dedi, &c.* Adde p. 741. August. *du Par* in Stemm. Tintenfacensi p. 572. Notas ad Vitam B. Roberti de Arbrisello p. 234. Historiam Guinensem pag. 338. &c.

Per Communionem. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 22. *Quædam Monasteria hanc consuetudinem tenent, ut sæculares in suam societatem ac fraternitatem, omnino sicut oportet, statim ingressuros per Investituram Communionis tam corporaliter, quam spiritualiter suscipiant: & post talem plenariam susceptionem sine præfixo termino conversionis, quantum libuerit, in sæculo permanere sinunt. Hoc tamen in ejusmodi hominum tali conversione indubitanter periculosum esse consideramus, quod sæpe tales non voto religionis, sed defensionis suæ causa in fraternitate religiosorum adscripti volunt videri, non ut ipsi ad religionem conversi meliores fiant, sed ut in nequitia persistentes, sub patrocinio & tutela Ecclesiarum maneant tutiores. Propter quod sæpe gravem maculam atque infamiam puritati religionis inferunt, dum eos, qui in religione constituti sunt, ad patrocinandas causas turpes & ignominiosas, pro sua defensione, quasi ex debito compellunt, &c.*

Per Denarios. Tabularium Majoris Monasterii Charta 192. *Quod donum ejusdem census continuo, dum matutinalis Missa cantaretur, posuit super altare dominicum per octo Denarios, in præsentia multorum.* Tabularium Vindocinense Chart. 206. *Quibus omnibus ille gratanter assentiens, donum simul & auctoramentum, manu propria super altare imposuit per unum Denarium Andegavinum, & unum cultellum,*

quem ad hoc ipsum donavit quidam homo S. Trinitatis.

Per Digitum, vel Digito. Vide *Digitus*.

Per Dextrum Pollicem. [Charta an. 1242. ex Archivis Cartusiæ Montis-rivi: *Nobilis vir Burgundionus dominus de Trilu . . . , investivit per Pollicem Dextrum Hugonem de Miramari Priorem Cartusiæ Montis-rivi.*] Tabul. Eccl. Gratianopolitanæ sub Hugone Episc. fol. 37. *Et hæc datio facta fuit primo gradu scala Gotafredi in Castro Bocoroni, & investitus fuit Aldebaldus in Dextro Pollice ex hoc honore.*

Per Eleemosynariam, hoc est, marsupium. Charta Simonis de Balgentiaco an. 1149. in Tabulario S. Evurtii Aurelian. *Et super altare ipsius Ecclesiæ per Eleemosynariam meam lapidem berillum intus habentem propria manu imposui.*

Per Ferulam Pastoralem, apud Ughellum to. 5. Ital. Sacræ p. 403.

Per Floccillum Capillorum. Tabular. Absiense fol. 83. *Hoc dono investivi Rainerum Abbatem cum Floccillo capillorum meorum.*

¶ Per Folium. *Madox* Formul. Anglic. pag. 92.

Per Folium Nucis. Tabular. S. Hilarii Pictav. fol. 77. *Hoc donum cum Folio nucis recepit.*

¶ Per Forfices. Tabularium S. Martini Pontisar. *Odo Comes de Corbolo concessit Deo & S. Germano Pontisarensi quandam vineam quam habebat in terra Morissarti, deprecante matre sua Comitissa de Croceio, cum Forficibus quas in manu tenebat, cum quibus Forficibus Robertus Monachus reinvestivit eum de beneficio loci. Quibus etiam Forficibus statim idem Comes totondit quendam armigerum Walterii Tosardi.*

Per Fossilem Chartæ Inhærentem, apud Beslium pag. 524.

Per Funes, seu *Chordas campanarum* Episcopos & Abbates dignitatibus suis investitos, colligere est ex Hariulfo l. 4. c. 2. Baldrico l. 1. Chron. Camerac. c. 9. Ademaro Cabanensi apud Labbeum pag. 176. Innoc. III. l. 1. Ep. p. 177. Edit. Venet. Ægidio Aureæ Vallis Monacho in Episc. Leod. c. 20. &c. Adde Ughel. to. 3. p. 35. & Rollandin in Summa Notariæ c. 15. Exstant præterea hujusce ritus exempla complura in veteribus Tabulis. Tabul. Belliloc. Ch. 154. *Garnulfo Abbati vel ad ipsos Monachos, qui cum eo fuerunt per Cordam signi & per hostium domo ipsas res, sicut in charta testamenti continetur . . . tradidit. Act. an. 3. Caroli Imp.* Ch. 164. *Tunc veniens ipse Ebrardus intravit in ipsam Ecclesiam, & veniens ad ipsam villam per Cordam de signo ad hostia de domo & cespitem de terra, sive ramum de arboribus missis S. Petri tradidit.* Tabularium Casauriense: *Investivit . . . per ipsas Funes de ipsis campanis.* Idem Tabularium anno 1. Caroli C. Imp. *Investierunt A. & Allonem Advocatum ipsius per annulum de Campana Ecclesiæ S. Desiderii de ipsa curte.* [Charta an. 1122. ex Archivis Majoris Monast. *Quo peracto, cum tertia die in Ecclesiam S. Petri prædictam venissemus, dictus Jacob & filius ejus per Cordas signorum in manu nostra eandem Ecclesiam reddiderunt & nos prædictum Abbatem & Monachos per ipsas signorum Cordas de eadem Ecclesia plenarie investivimus, qui susceptis de manu nostra Cordis, signa illa protinus sonaverunt & per hoc investituram suam de eadem Ecclesia omnibus qui aderant innotuerunt.* Tabularium Dunense: *Eidem Monacho Ecclesiam ipsam per Cordam signi tradidit, Monachusque suscipiens cordam traxit & signum insonuit, quod parrochia omnis audivit & vidit.* Tabul. Kemperleg. *Signorum ipsius ecclesiæ Cordis coadunatis, coram Principe & filio suo fratrem suum Benedictum Abbatem idem Præsul propria manu libentius investivit de Ecclesia prædicta.*]

¶ Per Furcam Ligneam. Tabularium S. Vincentii Cenom. *Ipse vero libenter annuit & donum patris confirmans, investivit de eo Monachos per quamdam Furcam ligneam quam in manu sua tenebat.*

¶ Per Gantum. Charta an. 1187. ex Archivis Abb. Buzeii: *Radulfus itaque de Chameriaco saisivit memoratos fratres de his omnibus in manu mea cum Ganto suo dextro in Ecclesia B. M. de Prugniaco ante altare, & ego Mauricius Nannetensis Episcopus investituram ipsam tradidi cum eodem Ganto venerabili Maino Abbati.* Alia ejusd. an. ex Archivis S. Melanii: *Idem Petrus de Channe hanc eleemosynam posuit in præsentia nostra per Gantum suum in manu mea & ego inde Gervasium Abbatem per eumdem Gantum investivi.*

Per Gladium regna collata, auctor est Otto Frising. lib. 2. de Gestis Freder. cap. 5. *Est enim consuetudo Curiæ, ut regna per Gladium, provinciæ per vexillum à Principe tradantur, vel recipiantur.* Guntherus lib. 1. Ligurini:

Ergo ubi vexillo partem quam diximus ille,
Hic autem Gladio regnum suscepit ab ipso,
(Hunc etenim longo servatum tempore morem
Curia nostra tenet) posito diademate Petrus.
Regali dextra tulit alti Principis Ensem,
Præcessitque sacram brevius diadema coronam.

Dudo lib. 2. de Morib. Normann. *Regnum, quod mihi ultro dedisti, per hunc Mucronem, 12. libras auri habentem, reddo tibi. Per Spatham regno revestire,* in Annalibus Francorum Bertinianis an. 877. & apud Continuatorem Aimoini cap. 36. *Per traditionem Ensis evaginati*, Comitatus erectionem & investituram factam, observare est in Charta an. 1161. apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressensis pag. 133. Adde Thwroczium in Andrea Rege Hungar. cap. 44. Vide *Gladius*.

¶ Per Gladium, *Capam & Circulum aureum*. Literæ an. 1557. apud Rymer. tom. 15. pag. 462. *Ipsumque Thomam Baronem Percy hujusmodi statu, gradu, stilo, titulo, honore & dignitate per cincturam Gladii, & unius Capæ honoris & dignitatis & Circuli aurei super caput suum positionem insignimus, investimus & realiter nobilitamus, habenda & tenenda nomen, statum, gradum, stilum, titulum, honorem & dignitatem Comitis Northumbriæ.* Eadem formula occurrit ibid. pag. 497.

Per Grana Incensi. Charta Agnetis Docissæ Aquitan. an. 1048. qua Angeriacense oppidum Monasterio S. Joannis confert: *Et ut firma in perpetuum maneant, ponimus singuli in testimonium veritatis singula Grana incensi super altare S. Joannis, oblationem Deo in odorem suavitatis.* Beslius pag. 430.

Per Haspam. Vide in voce *Haspa*.

Per Hastam. Ditmarus lib. 6. pag. 60. *Cumque Hasta signifera Ducatum dedit.*

Per Herbam & Terram. Vide supra.

Per Juncum. Tabularium Vindocinense Charta 268. *Tunc inclinavit se Comes, & accepit viridem Scirpum; nam domus recenter erat juncata, sicut solemus facere, quando aliquem personæ potentis, vel dominum suscipimus, vel amicum. Tunc Junco ipso non tam donum faciens, quam restaurationem dedit, &c.*

Per Lapidem. Tabularium Brivatense an. 1262. *Et ad opus Capituli cum quodam Lapide investio, & in possessionem, vel quasi, induco.* Charta alia apud Perardum pag. 140. *Dedit Ecclesiæ S. Stephani per unum Lapidem, in manu prædicti Abbatis, quidquid habebat in decimis, &c.* [Instrum. an. 1394. *Investivit eum per traditionem unius parvi Lapidis, ut moris est.*]

PER LAPILLUM. Tabulae. S. Flori in Arvernis an. 1246. *Sed devestiens de prædictis omnibus cum quodam Lapillo in manu nostra, voluit & rogavit nos, ut dictum Hugonem investiremus.* Adde Chartam an. 1386. apud Rocchum Pirrhum in Notitia Ecclesiæ Cephalitanæ pag. 485.

PER LIBRUM. Tabularium S. Cyrici Nivernens. Ch. 108. *Donum consensu ac favore uxoris suæ confirmatum super altare S. Cyrici cum Libro obtulit.* Charta Hugonis Autissiodor. Episcopi ex Tabulario Pontiniacensi: *Quod donum per Libri donationem & osculi susceptionem in manu mea est confirmatum.* Alia in Chronico Besuensi p. 667. *Hanc donationem... Hugo filius, Haimo frater ejus, & uxor ejus, propriis manibus Librum super altare ponentes, laudaverunt.* Alia ibid. p. 675. *Hoc donum... tenentes ambo Librum, per quem hanc donationem... super altare posuerunt.* Pag. 676. *Per impositionem Libri super altare confirmaverunt.* [Charta an. 1123. ex Tabul. S. Nicolai Andegav. *De hoc dono revestivit Quirmarhocus & duo filii ejus Gradelonem Monachum S. Nicholai cum uno Libro in ecclesia S. Petri Nannetensis, & osculati sunt eum de hac donatione per fidem; Librum quoque quo revestierunt Monachum posuerunt pro signo super altare S. Petri.* Alia ann. 1164. ex Archivis S. Sulpitii Bituric. *Nova Abbatissa & Herbatus Prior tenentes Librum ex una parte, præfatos prædictæ eleemosynæ datores ex altera parte Librum tenentes, de beneficio Abbatiæ investierunt, & in participationem orationum ejusdem Abbatiæ receperunt.* Instrum. an. 1205. ex Archivis Fontis Danielis: *Has omnes eleemosynas ipse Jubellus de Meduana & Isabel mater ejus & Gervasia uxor ipsius Abbatiæ Fontis Danielis quam fundaverant dederunt, & cum Libro super altare posuerunt.*] Adde Chron. Besuense pag. 680. 688. 689. 696. Odericum Vitalem lib. 5. pag. 590. 594. Innocent. III. PP. lib. 1. Epist. p. 238. Edit. Veoet. Ditmarum lib. 3. p. 27. Chronicon Mauriniacense lib. 3. p. 386. Rocchum Pirrhum to. 1. Notitiæ Sicil. p. 477. Probat. Histor. Drocensis pag. 225. 234. Prædictis hæc addo ex Libro ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 33. *Si aliquis se orationibus nostris petierit commendari, fratris clamoribus adducatur, & de ipsis orationibus per Librum investiatur.* Similia habent Statuta Ordinis Præmonstrat. distinct. 1. cap. 5.

¶ PER LIBRUM MANUALEM. Tabularium Majoris Monast. *Simon filius Judicaelis de Peregrino donavit nobis talliatam, & corucam & bannum &c. de domo nostra de Peregrino & de his omnibus cum quodam Libro qui Manualis appellatur, quem de manu Presbyteri qui ad eum visitandum venerat, accepit coram testibus, Priorem hujus domus investivit.* Tabulae. S. Vincentii Cenoman. *Donumque hujus rei per Librum Manualem in quo ægram Episcopus absolverat, ambo in manibus prædicti Abbatis miserunt.*

PER LIBRUM MISSALEM. Charta Amedei Episcopi Lansannensis an. 1150. *Librum Missalem, in quo, vel per quem divinum celebratur mysterium, in manibus sumpsit, super altare posuit, &c.* [Charta an. 1161. ex Tabul. Kemperleg. *Facta donatione in claustro S. Amandi cum Libro Missale eam super altare ibidem obtulerunt.* Liber Chirographorum Absiæ fol. 7. *Investierunt Abbatem Absiæ.... cum Missali ejusdem Ecclesiæ.*] Tabularium S. Stephani Divion. apud Perardum p. 169. *Fecerunt hac in manu Girardi Eleemosynarii, qui dono & concessione per Librum Missalis, revestitus est.* Adde Marcam l. 5. Hist. Beneharn. c. 12. n. 4. c. 15. n. 5. c. 25. n. 8.

PER LIBRUM COLLECTARIUM. Tabularium S. Stephani Divion. apud Perardum p. 139. *Et super altare S. Stephani per Librum Collectarium guerpiendo deposuit.*

PER LIBRUM EVANGELIORUM ET CALICEM, in Vita Aldrici Episc. Cenoman. p. 74. tom. 3. Miscell. Baluzii.

CUM LIBRO REGULÆ, & CUM REGULA. Chronicon Besuense pag. 631. *Et propria manu donum roboravit super altare per Librum, qui vocatur Regula sancti Benedicti.* Tabularium Vindocinense: *Donum cum Regula super altare dominicum, &c.* Fol. 271. *Donum super altare cum Regula obtulit.* [Tabul. S. Vincentii Cenoman. *Qua de re unam marcham argenti loco caritatis habuit; & de dono prædicta in eodem capitulo cum Libro Regulæ dominum Abbatem Robertum & Capitulum saisivit.*] Vide Gauffridum Vindocin. lib. 1. Epist. 6. & Paulum Diac. lib. 4. Chronici Casin. cap. 1. Liber Chirographorum Absiæ fol. 99. *Et ad majus altare accedentes, in præsentia Dominici corporis, cum Regula S. Benedicti de hac abbatiam investierunt, ad deinde beneficium spiritale postulantes acceperunt.*

PER LIGNUM. Tabularium Vindocin. ann. 1077. Ch. 264. *Dedit quartarium vineæ situm apud Olivam per rescisuram Ligni, quam misit in manu Abbatis, qui revestivit eum statim de orationibus & beneficio loci.* Ch. 488. *Dimisit hanc calumniam, mittens frustum cujusdam Ligni ob testimonium hujus concessionis super altare.* Tabul. Abb. Deiparæ Longipontis: *Hoc autem donum fecit supradicta domina in castello, quod vocatur Pons, & per Hertendum Monachum loco testimonii frustulum Ligni sambuci super altare S. Mariæ transmisit.* Tabularium S. Martini de Campis: *Et donum posuit super altare per Lignum, in quo posuerat annulum aureum.* Charta an. 902. *In civitate, quæ vocatur Ticinensium Rex Leoprandus Rex Langobardorum & Italiæ dispensator per Lignum, quod in sua tenebat manu, investivit Lanfrancum... ratione fendi, qui ambo professi sunt ex natione, lege Curtis Lombardorum, &c.* Hinc colligitur, cur ejusmodi concessiones, quarum fiebant investituræ per frustulum ligni, quod primum occurrebat, *ligneæ dona* dicantur in aliquot veteribus Chartis. Tabular. Vindocin. ch. 229. *Post acceptum beneficium, tulit Donum Ligneum super altare.* Ch. 237. *Pervenit ad altare, & posuit Donum Ligneum super illud, recitans ibi rationem doni, quod fecerat.* Ch. 295. *Sumptumque Ligneum Donum tradiderunt illud, &c.*

PER LINTEUM. Tabularium S. Maxentii in Pictonibus: *Aimericus per unum Linteum satis optimum dedit S. Maxentio, &c.*

PER LINI PORTIUNCULAM, in Historia Durdanensi pag. 38.

¶ PER MALLEOLUM. Tabularium S. Vincentii Cenoman. *Porro ad hujus rei confirmationem posuit Gaufridus filius Hugonis de Alver Malleolum quemdam super altare S. Vincentii.*

¶ PER MANICAM. Instrumentum an. 907. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan, col. 66. *Comes vero per Manicam suam terram supradictam in manu Catuiant Abbatis graffiavit.* Tabular. Rothonense: *Erispoe dedit illam villam quæ vocatur Chaer & insulam quæ vocatur En Aleis... ad sabas Monachis S. Salvatoris, tradens per Manicam suam in manu Convoion Abbatis in loco Cancell.*

PER MAPPULAM. Chronicon Farfensis Monasterii pag. 661. *Per jussionem ipsius, dante eo mappulam suam* (son mouchoir) *Advocato suo, revestivit Leopem, &c.*

¶ Cum Marmora. Tabularium S. Vincentii Cenom. *Acharins filius Hamelini de Bana concessit decimam S. Petri de Noviomo de Rupe Odonis, quam pater suus dederat, & donum hujus rei super altare S. Petri cum Marmore ipsius altaris misit.*

¶ Per Particulam Marmoris. Charta Landrici de Praiaco pro Monasterio Fontismensi in agro Eduensi, an. 1118. *Venit ad nos prædictus Landricus cum uxore sua Helisabet & tribus filiis suis... & accipiens in manibus suis Particulam marmoreis lapidis, quæ ibi forte reperta est, venit cum ea ante altare, & tenentes eam omnes simul... obtulerunt eam super altare, ita dicentes: Nos pro salute animarum tam nostrarum quam antecessorum nostrorum damus Deo & huic altari, &c.*

¶ Per Marsupium de Pallio. Charta ann. 1133. ex Tabul. Rothon. *Monachos de prædicto dono investivit ante altare Puriconsis ecclesiæ & pro ea re Marsupium de pallio Herveo Abbati & Conventui misit.*

Per Martyrologium. Charta Ulgerii Episc. Andegav. *Hæc autem fecit positis clavibus præfatæ Ecclesiæ S. Joannis in manu mea, & postea super dominicum altare S. Mauricii cum Martyrologio.* Vide Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. pag. 87.

Per Unam Mitram, Decimæ molendinorum investitio exstat in Tabulario Chirographorum Absiæ fol. 62.

Per Nodum. Tabularium S. Severini Burdegal. *Sibi in alodio concessi, & ut auctorisare propria sæpe fieri solet, concessa hæreditatis Nodum priorem manibus propriis colligavi, secundum Geraldus Miles, tertium Ramundus de Ulmo: quo facto Nodum super altare pro meis debitis, & pro meis delictis, & pro defunctorum parentum criminibus obtuli, &c.*

Per Notulas. Charta Philippi Regis Francor. an. 1317. apud Argentræum in Hist. Armoricana lib. 5. cap. 34. *Possessionem ipsius Comitatus... in manu dicti Episcopi Mimatensis per traditionem quarumdam Notularum, quas in manu tenebat, posuit per eumdem Episcopum dictæ Ducissæ tradendum &c.*

¶ Per Osculum. Tabularium Vosiense fol. 60. *Hoc autem factum est in villa de Chanzas, in manu domini Rainaldi Abbatis quem propter hoc ipse Deosculatus est, videntibus & audientibus Bernardo Vicecomite, &c.* Tabular. S. Albini Andegav. *Maino filius Gualonis, annuente Eudone filio & Vieta uxore sua, dedit Deo & S. Albino terram de Brelchiot, pro cujus doni confirmatione Walterium Monachum pater & filius in fidei nomine Osculati sunt. Uxor autem illius, eo quod à fœmina Monachum Osculari insuetum habemus, Lambertum quemdam præfectum S. Albini, jubente Walterio Monacho, eadem sententia Deosculata est.*

Per Ostium Domus. Tabularium Casauriense an. 951. *Ideo constat me Alexander filius quondam Ardemandi, ex natione Bajubaria, secundum meam Bajubariorum legem, per festucam & guazonem & andelaginem, & per ramos de arboribus, & per Ostium domorum vendidi, & manibus meis tradidi, atque investivi tibi, &c.* Bractoo. lib. 2. c. 18. §. 2. *Fieri debet traditio per Ostium, & per haspam vel annulum.* Lib. 5. tract. 4. cap. 15. §. 14. *Sed præsentes fuerint, ubi seisina facta fuerit donatario per Senescallum, vel per nuntium, per fustim, vel per baculum, vel per haspam, & quod donatarius inductus fuit in vacuam possessionem, &c.* Vita S. Pardulfi MS. *Et cum claustra Monasterii, & omnis fabrica ipsius, vel omnia loca inhabitabilia perfecta, vel consummata fuissent, supradictus Lantarius per Ostium cellulæ ipsius viro Dei tradidit ad regendum.* Vide *Anaticla, Haspa.*

Per Palam, seu *Pallam ex serico*, apud Ordericum Vitalem lib. 3. pag. 474.

Per Pallium, seu Pallam. Charta Ademari Vicecomitis Lemovic. an. 1074. *Accedens autem cum duobus filiis meis Helia & Petro, ad hoc sacrum altare Pallium obtuli: quod Pallium mecum tenentibus ipsis, hunc, de quo sermo est, mansum semel sub testibus donavi.* Infra: *Hic tantum commemorasse sufficiat, quod eodem Pallio donationem firmavi meam de aquæductu, &c.* Vita S. Virgilii Episcopi Saltzburgensis cap. 16. *Per Palliam altaris Virgilio Episcopo ipsam Ecclesiam tradidit.*

Per Panem et Librum. Charta Henrici Abbatis S. Mariæ Stampensis ex Tabulario Prioratus S. Martini de Campis: *Eam* (Ecclesiam) *in manibus meis per Panem & Librum reddidit, & ego consequenter similiter per Panem & Librum in manibus Vener. Theobaldi Prioris de Campis eam sepesui, &... contradidi.* Parvum Pastorale Ecclesiæ Parisiensis cap. *Quid faciendum sit in vacatione Prabendæ, in Ecclesia Parisiensi: Si Episcopus in diœcesi Parisiensi fuerit, tenetur vocare Decanum, vel Decano absente Cantorem,... & de manu illius accipiet Episcopus cum Libro & Pane Prabendam vacantem, sub his verbis: Reddo vobis Prabendam, quæ fuit N. &c.*

Per Pannum Sericum, *unde facta est casula*, in Monastico Angl. tom. 1. pag. 527.

Cum Penna et Calamario investitos Tabelliones observat Rollandinus in Summa Notariæ cap. 5. extremo: quod etiam habetur in Constitutione Ruperti Imp. an. 1401. apud Goldast. tom. 1. pag. 382.

Per Pergamenum. Charta Aimerici de Ranconia apud Beslium pag. 492. *Dedi... in manu Abbatis Fulcherii per quemdam Pergamenum super altare signatum crucibus, videntibus multis.* Alia Willelmi Ducis Aquitan. ex Tabulario Angeriacensi: *Per hoc Pergamenum hoc donum... super altare B. Joannis posui.*

Cum Duobus Phylacteriis, in Tabulario Monast. Longipontis in diœcesi Paris.

Per Pileum. Rogerus Hovedenus pag. 724. *Ricardus Rex Angliæ in captione Henrici Romanorum Imperatoris detentus, ut captionem illam evaderet, consilio Alienor matris suæ, deposuit se de regno Angliæ, & tradidit illud Imperatori, sicut universorum domino, & investivit eum inde per Pileum suum. Sed Imperator statim reddidit ei... & investivit eum inde Imperator per duplicem crucem de auro.* Thomas Walsinghamus pag. 343. *Eodem anno in Parliamento præscripto dominus Joannes Dux Lancastriæ factus est Dux Aquitaniæ per virgam & Pileum, præbitis manu Regis.*

Per Pisces. Tabularium Majoris Monasterii: *Testes habuimus legitimos, qui omni lege probare fuerunt parati, quod Hildegardis ad opus emerit, & per Pisces ex ejus piscaria investituram dederit in vita sua Monachis Majoris Monasterii.*

Per Pollicem. Charta an. 1097. in Hist. Sabaud. *Quod donum ipse Comes per digitum proprium, quem Pollicem appellamus, fecit in manu Prioris ipsius loci.* Vide supra *Per Dextrum Pollicem.*

¶ Per Psalterium. Tabularium S. Petri de Rilleio: *Ego Radulfus Filgeriensis dominus & Frangallus frater meus posuimus super altare S. Petri post Evangelium Missæ, cum Psalterio magistri Hamonis de S. Hilario universa dona antecessorum nostrorum & nostra.*

¶ Per Ramum Filgerii, apud Lobinell. to. 2. Hist.

Histor. Britan. col. 342. Vide initio *Per Ramum & Cespitem.*

PER REGULAM. Vide supra *Per librum.*

PER SCEPTRUM. Faustus in Vita S. Mauri Abbatis, de Theodeberto I. Rege: *Dedit et per Sceptrum regale, quod manu gestabat, quæcumque Florus patruus ejus ex regali possederat dono.* Vide Ottonem Frisingensem lib. 7. cap. 16. & Metropolim Salisborgensem to. 2. pag. 277. to. 3. pag. 399.

PER SCYPHUM. Simeon Dunelmensis lib. 3. de Eccles. Dunelmensi c. 14. *In hujus donationis signum etiam Scyphum argenteum obtulit, qui in hac Ecclesia servatus æternam illius facti memoriam retinet.* [Charta Constantiæ Comitissæ Britan. ex Tabul. Kemperleg. *Ad hujus quoque memoriam doni corroborandam, meum Cyphum marmoreum ad investituram harum villarum plenarie faciendam prædictis Fratribus attribuo.*] Tabularium Majoris Monasterii: *Hujus rei supradictæ misit Archimbaldus donum super altare S. Martini per Scyphum S. Macarii.* Occurrit ejusmodi investitura per *Scyphum S. Macarii*, non semel in Tabulario Monast. Longipontis diœcesis Paris.

PER SPATÆ CAPULUM. Tabularium Vindocin. fol. 277. *Ut istud donum firmiter haberetur, & ulterius non cassaretur, super altare dominicum cum pomo cujusdam Spathæ ambo fratres posuerunt.* Maistre *Vaces* en son Roman de *Rou* MS.

Au Roi rendi sa regne, n'en vout avoir jornee,
Fierement l'en saisi par une soe espee,
El Pont de l'Espee out d'or dix livres pesant,
Vostre terre, dit-il, vous rent par cest men gant.

¶ PER TELLUREM. Tabularium Kemperleg. *Ego Karadoc filius Kentlaman dedi Monasterio S. Crucis villam unam in qua est ecclesia S. Caradoci, & afferens ex ipsa terra mecum Tellurem pro signo concessionis in ipsius pariete Monasterii suspendi.*

PER TEXTUM EVANGELII. Tabul. Vindocin. fol. 245. *Donum concesserunt, & super altare cum Textu argenteo & aureo obtulerunt.* [Tabul. S. Vincentii Cenoman. *Radulfus filius Huberti Vicecomitis venit ad Monasterium S. Vincentii an.* MXCV. *quo acceperat sororem Widonis de Valle in conjugem, & cum Textu auro & lapidibus parato, accepto de manibus Abbatis Rannulfi, quem super altare posuit, annuit quidquid pater suus dederat.* Tabular. Vosiense fol. 2 u. v^u. *Fecerunt autem donum istud ante altare S. Petri Apostoli Bernardus & Ebbolus filius ejus Textum Evangelii gestantes manibus in præsentia domini Petri Abbatis.* Charta apud *Madox* Formul. Angl. p. 241. *Ut autem prætaxata Ecclesiæ donacio cum cæteris supradictis legitime & firmiter fieret .... per Textum sancti Evangelii super altare donavi.*] Vetus Codex apud Seldenum ad Eadmerum p. 144. *Per Textum Evangelii spiritualem causam Episcopatus, per annulum autem Regalium possessionem accepit.* Tabul. Andegav. *Quitavit libere & quiete super altare cum Textu & cultello.* Tabul. S. Gemmæ Santonensis: *Hoc donum confirmavi ... ponens Librum Evangeliorum super altare.* Tabul. Brivat. fol. 193. *Per traditionem cujusdam libri Textus Evangeliorum cum postibus argenteis & imagine crucifixi præsentialiter investivit.* Adde Ordericum Vital. lib. 5. pag. 577. 591. Chronic. Besuense pag. 610. 616. Tabular. Longipontis diœcef. Paris.

CUM VERU. Charta Garneri de Triangulo, in Tabul. Abbatiæ Deiparæ de Longoponte, & Majoris Monasterii: *Pro hujus doni confirmatione fregit Veru, & portiunculam de ipso bene extersam dedit Henrico Pisto, dicens ut auferret, & ex sua parte super altare ponetet.* Ubi *Veru*, pro sude lignea videtur sumi. Tabularium Hospitalis Montis Maurilionis: *Unam quodrigam oneratam de viridi ligno, de roboribus, & sudibus, & Verubus.*

PER VEXILLUM provincias à Principe tradi & recipi scribit Otto Frising. lib. 2. de Gest. Frider. c. 5. Falco Beneventanus p. 238. de Rogerio Siculo: *Misit præterea domino PP. Honorio munera multa ... ut ducatus ei Vexillum & nomen largiretur.* Pag. 308. *Rainulphum .... in Ducem elegit, & ei electo Vexillum ad honorem Ducatus Apostolicus & Imperator in conspectu omnium ei tradiderunt.* Idem p. 332. de Innocentio PP. *Regi vero* (Siciliæ) *Rogerio statim Siciliæ regnum per Vexillum donavit, &c.* Charta Alphonsi Castellani Imperatoris, apud Vignerium in Hist. Alsatensi pag. 143. *Investimus te Ducem & Comitem de quinque Vexillis, in signum quinque dignitatum, quas tu feodum ab Imperio tenere debes.* [Breviarium Hist. Pisanæ apud Murator. to. 6. col. 173. *Anno 1163. Lambertus Consul ... ambasciatores Pisani Communis, ab Imperatore Frederico Vexillum receperunt & spatam pro investione imperatoria super omnes civitates Thusciæ.*] Charta Philippi II. Regis Rom. ann. 1207. *Thomas Comes de Sabaudia ... feudum suum .... de manu nostra recepit, nosque eum juxta priscam Imperii consuetudinem de universis bonis illis .... per tria Vexilla investivimus.* Le Roman de *Guillaume au Court nez*:

Par une blanche Anseigne li fu li fiez tendus.

Ejusmodi investiturarum per *Vexillum* exempla passim proferunt Scriptores, Romualdus in Chronico MS. an. 1060. 1062. 1090. 1115. 1118. 1120. 1127. 1132. 1152. Ditmarus lib. 6. Otho Frising. lib. 2. de Gest. Frider. c. 32. Chronicon Weingartense c. 13. Godefridus Monach. S. Pantaleonis an. 1212. Hist. Australis an. 1276. Alexander Celesinus lib. 1. cap. 16. lib. 3. c. 26. Will. Tyrios lib. 12. c. 4. Conradus Usperg. p. 302. Historia Landgravior. Thuring. cap. 18. Gunther. lib. 1. Ligur. p. 31. lib. 5. p. 125. Gesta Innocentii III. PP. pag. 27. [Ægidius Gelenius in Colonia p. 74.] &c. Vide quæ notamus in Differt. 7. ad Joinvillam.

PER VIRGAM, vel VIRGULAM. Charta an. 1120. in Tabular. Monast. Fontis Ebraldi: *Hanc confessionem feci in manu Petronillæ primæ Abbatissæ Fontis-Ebraldi cum Virga osterii duplicatu.* Alia apud Acherium in Notis ad Guibertum p. 590. *Cum Virga disciplinali.* Tabularium S. Albini: *De hoc Fulconius Tessart cum quadam Virgula dominum Abbatem investivit, quam ipse manu propria posuit super altare.* Alia an. 1144. apud Gallandium: *Utque patenti occasione firmatum nihil occulta forsitan occasionis haberet, ... per oblationem Virgæ, quam manu gestabat, supra sacrum altare B. Lazari de prædicto dono dominum & Fratres solenniter investivit.* Adde Epistol. Synodalem Calixti II. in Concilio Tolosano an. 1119. Ordericum Vitalem lib. 5. pag. 589. Helmodum lib. 1. cap. 70. 71. Notas ad Guibertum p. 590. Hieron. Rubeum in Hist. Ravenn. pag. 275. & quæ supra de investitura per baculum adnotamus.

PER ZONAM, in Charta fundationis S. Petri Generensis, loco supra allato.

¶ INVESTITURA. Donatio Rostagni Episc. ann. 950. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 77. *Unoquoque anno recipiant ministeris sanctu Dei ipsius ecclesia Investituru ss. 1111.* Ubi legendum videtur *investitura ss. 1111.* hoc est, in vestitura solidos quatuor. Vide *Vestitura.*

¶ INVESTITUS, Qui de aliquo beneficio *Investitus*

est. Literæ an. 1299. apud Miræum tom. 2. Diplom. Belgic. pag. 880. *Et ne premissa vel aliquid præmissorum à nobis vel ab aliquibus successoribus nostris (quod absit) valeat in posterum calumniari, præsentes litteras prædicto Investito & ejus successoribus contulimus sigilli nostri munimine roboratas.* Charta an. 1303. apud eumdem to. 1. p. 445. *Ego Jacobus presbyter Investitus de Ghilse, decanus Concilii Bekensis, &c.* Vide *Investitum.*

¶ INVESTITUTARIA, pro *Investitura.* Charta an. 1173. apud Miræum to. 2. pag. 1179. *Dicimus autem consilio majoris Ordinis Hospitalis Investitutariam Ecclesiæ tenebit, qui curam & providentiam omnium bonorum ad Ecclesiam spectantium tenebit.*

¶ INVESTITUTIO, Jus quod domino capitali pro Investitura exsolvitur. Literæ ann. 1266. ex Tabul. Calensi: *Vendidit partem suam espoliarum de Jamace & glande, & partem suam terchia de Berren .... & partem Investitutionum seu fezinarum.*

¶ INVIA, pro Injuria. Litteræ an. 1358. tom. 3. Ordinat. Reg. p. 317. *Ipsos ab omnibus Inviis, gravaminibus . . . defendant.*

¶ INVIARE, Ingredi, calcare. Solin. cap. 8.

¶ INVICTORIOSUS, Invictus. *Anno Gratiæ 1243. . . . consecratum est hoc altare . . . in honore Invictoriosissimæ S. Crucis*, apud Felibianum Hist. San-Dionys. pag. 535.

INVIDARE. Charta ann. 1171. in Histor. Pergamensi part. 1. lib. 10. cap. 22. *Et debent Consules Pergami Invidare, consiliare, commendare omnibus illis hominibus, qui in prædicto loco habitaverint, &c.* Vox Italica, Mittere.

INVILIARE, εὐτελίζειν, in vett. Glossis [& in Supplemento Antiquarii, ubi etiam *Invilitare*, eodem intellectu.] Vilem facere.

INVINIUS, Abstemius, ἄοινος, in Gloss. MSS. vox Apuleii lib. ult.

¶ INVIOLARE. Vide *Involare.*

¶ INVIRGULARE, In virgam crescere. Vita S. Adalberti, tom. 5. Junii p. 98. *Residuum pomi quod forte manu gestabat, igni projiciens: Ubi, inquit, grana Invirgulata fructificaverint adolendo, me, Deo propitio, compotem habebis in revertendo.*

¶ INVISATIO, Visitatio, apud Stephanotium Antiquit. Aurelian. MSS. p. 318.

¶ INVISCERARE, Quasi in viscera immittere, conjunctissime devincire, adjungere. S. Bernardus Epist. 239. Edit. 1690. col. 225. *Studui ego semper, ut sanctos illos congregationis vestræ Monachos nostris Fratribus commendarem, & ipsos illis perfecta unione caritatis, si fieri posset, etiam Inviscerarem.* Privilegium Vencessai Imp. an. 1418. apud Ludewig. to. 1. p. 451. *Easdem villas cum omnibus pertinentiis suis prædictis Abbati & Conventui Monasterii in Dobrilug applicare, appropiare, incorporare, Inviscerare, annectere, unire & confirmare gratiosius dignaremur.* Recurrit p. 452.

¶ INVISOR, Invidus, in Vita S. Maioli n. 52. to. 2. SS. Maii p. 683.

¶ INVITABILIS, *Benefitus*, Papiæ. Vide *Joventalis.*

INVITATA, Invitatio ad solennitatem, vel cœnam solenniorem. Ericus Upsalensis lib. 3. Hist. Suecor. an. 1304. *Hoc anno Torchillus Marschalcus invitavit tres fratres Principes memoratos ad Castrum Aranes, solennissima illic habita Invitata.*

¶ INVITATOR, Procurator, agens. Vetus Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 74. *Brivallon Comes Pont aer testis. Brscan Invitator Nominoe. Juduoret Invitator.*

INVITATORIA, Epistola, qua quis ad aliquam ceremoniam invitatur. Vide Diurnum Romanum cap. 3. tit. 13.

¶ INVITATORIANUS, apud Cistercienses, idem qui *Præcentor*, Qui inchoat cantum in Choro. *Subinvitatorianus*, qui *Invitatorians*, cum abest, vices supplet. Vide Macros fratres & Hofmannum in Lexicis suis.

INVITATORIUM. Vide *Psalmus Invitatorius.*

INVITATUS, Non vocatus. Gl. Gr. Lat. ἄκλητος, *Invitatus, invocatus.* [Videtur leg. *Non invitatus.*]

¶ INVITREARE, Viridi & glutinoso liquore linire. Matth. Silvaticus: *Piramum est quadam aqua, cum qua alkeantur vel Invitreantur vasa.*

¶ INVIVITURUM, Non vivens. Testamentum S. Rudesindi Episc. to. 3. Concil. Hispan. p. 183. col. 1. *Et sic omnia simul divinitus possides, divinitusque Inviviturа vivificas.*

¶ INVIUS, *Non patens via, ubi non est via, extra viam.* Joh. de Janoa. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Invium, Leu sans voie.* Excommunicatio Petri Regis Aragon. tom. 3. Concil. Hisp. p. 527. col. 2. *Nos tamen desiderantes, quod civitatem, cives & loca prædicta mansuetudo corriperet & a tanto erroris Invio revocaret.* Passim occurrit in sacris Scripturis.

¶ INULI, pro *Hinnuli*, apud Papiam.

INUNANIMITAS, Discordia, in libro de fundatione Monasterii Gozecensis pag. 230.

INUNARE, *Colligere.* Gloss. Arab. Lat. Adonare.

¶ INUNDATIO, Baptismus nullo apparato datus, à Gallico *Ondoyer*, Baptismum conferre omissis Ecclesiæ ceremoniis. Epistola Petri de Condeto to. 2. Spicil. Acher. p. 566. *Regina dolore & morbo itineris præteriti compulsa peperit filium ante tempus debitum pariendi, qui fere de utero translatus ad tumulum, post Inundationem brevi vivens tempore, matrem reliquit repletam multis miseriis.*

INUNDATIO VOCIS. Statuta antiqua Cartusiensis Ordinis 1. part. c. 39. *Quia boni Monachi officium est plangere potius quam cantare, sit cantemus voce, ut planctus, non cantus delectatio sit in corde: quod gratia præveniente poterit fieri, si ea, quæ cantando delectationem afferunt, amputentur, ut est fractio & Inundatio vocis, & geminatio puncti, & similia, quæ potius ad curiositatem attinent, quam ad simplicem cantum.* [Varias intelligo vocis inflexiones, quas vulgo *Roulades* appellamus.]

¶ INUNDUS, *Inaquosus*, in Glossario Barthii ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot.

¶ INUNGERE, nude, Sacro oleo ægrotum perungere. *Postmodum debilitate correptus, quarta feria Inunctus est; sed tunc communicari non potuit*, apud Acherium to. 2. Spicil. p. 517.

INUNWANT. Vide *Unwan.*

INVOLARE, Per vim auferre, nostris *Voler.* Donatus ad 6. Æneid. *Vola dicitur media pars manus, . . . unde & Involare dicimus, quum aliquid furtim vola manus subtrahitur: & Involare rursum, cum violenta manus in aliquem dirigimur; sicuti Terentius ait: Illi facile in oculos Involem venefico.* Papias: *Involare, ut volam, i. in manum includere, furari.* Gl. Lat. Græc. *Involat*, κλέπτει. Gloss. Gr. Lat. κλέπτης, *fet*, (fur) *Involator.* κλέπτω, *Furo, Involo.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Involare, Empaumer, mettre en palme.*] Cornelius Fronto: *Involat, qui ita dte venit, surripit clam, id est, furtive.* Canones S. Patricii cap. 32. *Si per furtum illum Involaverit.* Perperam *inviolaverit*, apud Waræum. [S. Ambros. de Patriarcha Joseph. cap. 6. n. 29. *Furto Involatus sum de terra Hebræorum.*] Utuntur Collatio Legis Mosaïcæ c. 11. Lex Wisigoth. lib. 7. tit. 2. §. 3.

6. 10 21. Lex Burgund. tit. 70. §. 3. in 1. Addit. c 4. §. 1. Lex Alamann. tit. 69. 70. Eckeardus Jun. de Casib. sancti Galli c. 10. &c. præter Plautum, Terentium, Ciceron. & alios. Hine

VOLARE, in vet. Charta apud Guesnaium in Annalib. Massil. an. 1266. n. 41. Gall. *Voler*.

¶ INVOLENS, Nolens, invitus. Testamentum S. Gennadii Epsc. Asturic. to. 3. Concil. Hisp. pag. 172. col. 2. & to. 6. SS. Maii p. 96. *Ad subusbia adstactus sum, in qua multis annis Involens, & magis in principio perdurans quam spontanea mente ... ibidem commoravi.*

INVOLENTIA, alias *Nolentia*. Salvianus lib. 7. de Gubernat. Dei: *Etsi Involentia non carent, malevolentia carent.*

¶ INVOLUMEN, ἐνίλυμα, *Involucrum*. Supplem. Antiquarii.

¶ INVOLUTIO, Eadem notione. *Ædificant ad sui damnationem atque interitus intrent Involutionem*, in Epistola cujusdam Magistri Paris. tom. 1. Anecd. Marten. col. 1739.

¶ INVOLUTORIUM, Eodem intellectu. Vita S. Elizabethæ Reginæ, to 2. Julii p. 212. *Repositum fuit quoddam Involutorium longitudinis tumuli, involutum in una cultura gossipii.*

INVOLVULUS, Joanni de Janua, *Quadam bestia, qua, ut homines facilius decipiat, involvit se aliqua re.*

¶ INVOTARE, Desiderare, in votis habere. Miracula S. Etheldredæ, to. 4. Junii p. 566. *Honesta Invotare, prava fugare, mundi inquinamenta devitare admonuit.*

¶ INURIA, pro Incuria, in Litteris ann. 1325. apud Rymer. to. 4. pag. 149.

¶ INUSTUS, Non ustus. Vita S. Canuti, tom. 3. Julii p. 129. *Pontifex Peppe candentis ferri ardorem Inusta deferens dextra, & ignitas ferri laminas incombustis pertransiens plantis.*

INVULGARE, pro *Divulgare*, in Addit. ad Vitam S. Antonini to. 1. Maii p. 338.

INVULTARE, INVULTUARE, Vultum effingere. Marius Victorious ad Candidum Arianum p. 362. *Excitatus enim in anima νῦς, intellectualem potentiam anima illustrat, & illuminat, & Invultuat ac signat, & innascitur anima intelligentia & perfectio.* De iis, qui ad artes magicas *Invultant*, dicitur in *Vultivoli*.

¶ INVULTUOR, Præstigiator, qui ad artes magicas vultus effingit. Statuta Eccl. Nannet. an. 1389. tom. 4. Anecd. Marten. col. 985. *De sortilegiis & divinationibus, de magis.* In uno MS. habetur: *De sortilegiis & divinationibus, de Invultuoribus.*

¶ INVULTUS, Invultuorum præstigiæ. V. *Vultivoli*.

¶ INUXORA VIRGINITAS, vel, ut alii legunt, *Immaculata*, apud Tertullian. de Castitate c. 9.

¶ INZABATATI, Hæretici Valdenses. Vide *Sabatati*.

¶ INZEGNERIUS, INZIGNERIUS, Homo insignis, dominus. Hist. Cortus. apud Murator. to. 12. col. 812. *Paduani ... exeuntes civitatem obviaverunt domino Cani in capite Pontiscorbi, ubi cum suis Inzegneriis & sapientibus & cum certis militibus suis convenerat causa providendi passus affectatos.* Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina, apud eumd. Murator. to. 8. col. 356. *Vir quidam nomine Mesa ... Inzignerius sive magister castri, &c.*

¶ JOACHIMICUS, Nummus argenteus valens tres libras apud Germanos. Vide *Dalerus*.

¶ JOALLIÆ, ut *Jocalia*. Testam. an. 1286. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 291. *De raubis meis & Joallis, &c.*

Tom. III.

¶ JOARIA, Munus judicis, dignitas. Vide *Juveria*.

JOBAGINES, JOBAGIONES, Sambuco, Lydio, & Alberto Molnario testibus, Hongaris dicuntur coloni, ruricolæ, atque adeo ipsa mancipia. Decreta Ludovici Regis Hungariæ an. 1351. c. 5. *Praterea ab omnibus Jobagionibus nostris aratoribus & vineas habentibus, &c.* Cap. 6. *Prælati & Ecclesiastici Jobagiones habentes.* Cap. 14. *Jobagiones ad Regiam vel Reginalem celsitudinem pertinentes.* Decreta Sigismundi Regis: *Si quis Jobagionem alterius ... potentialiter abduxerit.* Aliud ejusdem Reg. an. 1435. *De singulis Jobagionibus proprias possessiones & terras more aliorum Jobagionum, in possessionibus, quibus resident, habentibus & censum colligentibus.* Decreta Alberti Regis: *Nobiles tam Jobagiones habentes, quam non habentes, decimas dare non teneantur.* Vide Jo. Lucium de Regno Dalmatico pag. 204. b. 1. At in Decreto Andreæ Reg. Hung. an. 1222. cap. 15. & 26. *Barones & Nobiles* vocari videntur. Cap. 18. *Jobagiones Castrorum* memorantur, & cap. 25. præcipui Hungariæ Magistratus, Palatinus nempe, Banus, Comes, & Curialis Regis, *Jobagionum* dignitate & vocabulo donantur. Ea etiam notione accipi videtur *Jobagionis* vox apud Thwroczium in Calomanno cap. 61. Vide Concilium Posoniense ann. 1309. c. 3. 4.

☞ Addit Carolus de Aquino in Lexico militari militiæ etiam genus fuisse, idque probat Decreto Mathiæ Regis, ubi sic: *Conclusum est, quod tam nobiles, quam eorum familiares & Jobagiones, sedem judiciariam ingressuri, arma omnia cujuscumque generis existant, in hospitiis deponere & inermes in ipsam sedem ingredi debeant.*

¶ JOBELEUM, pro *Jubilaum*, bis usurpat Romualdus II. Archiep. Salern. in Chronico, apud Murator. to. 7. col. 16. Vide *Jubilaus*.

¶ JOBIRE, pro *Jubere*, in Charta an. 680. apud Doubletum Hist. San-dionys. p. 687.

¶ JOCABILITER, Jocaliter, jocose, in Vita sancti Eligii, to. 5. Spicilegii Acheriani p. 179. in Summario capitis 24.

¶ JOCALE, Ludicrum. Acta S. Francisci de Paula, to. 1. April. p. 171. *Hujusmodi sunt Poeta, qui cantilenis eorum alliciunt homines manifeste ad Jocalia, intus vero latet anguis.*

JOCALIA, Monilia, gemmæ, annuli, aliaque id genus pretiosa, Gall. *Joyaux*, Anglis *Jewells*. Glossæ Isonis Magistri ad Prudentium: *Crepundia, Jocalia, ornamenta.* Ingulfus pag. 858. *Reges Merciorum Jocalia plurima in sancta Ecclesia ornamentum larga manu contulerant.* Utitur non semel p. 866. 878. 890. 908. Pseudo-Ovidius l. 2. de Vetula:

... *Et secum pretiosa Jocalia defert.*

Matthæus Westmonast. an. 1267. *Jocalia Ecclesia Westmonasteriensis, imagines feretri aureas, & lapides pretiosos in manus tradidit mercatorum.* Idem an. 1283. *Corona quadam famosi Regis Britonum Arthuri Regi Anglia cum aliis Jocalibus reddebatur.* Occurrit præterea hæc vox in Gestis Ludovici VII. Reg. c. 15. in Fleta lib. 2. c. 14. §. 1. in Process. de Vita & miracul. B. Mariæ de Malliaco n. 35. apud Matth. Paris, Bromptonum p. 954. Thomam Walsinghamum pag. 249. Nicol. Uptonum lib. 4. de Militari officio p. 134. &c.

Proprie apud nos *Jocalia* dicuntur, quæcumque ad muliebrem ornatum spectant, & ejus quodammodo propria sunt, ut annuli, inaures, armillæ, viriolæ, &c. atque ita usurpatur hæc vox in Quoniam Attachiam. cap. 21. §. 2. Salmasius ad Solinum, ab Arabico, *johar*, i. gemma, vide;

tur deducere; vel certe à *jocus* & *joculus* & *jocula*, Latinis vocabulis, quæ id omne, ex quo aliquis voluptatem capit, sonant. Græcis παίγνια, οἷς παίζουσι νήπιοι. *Nugæ muliebres*, apud Plautum, Aulularia, nostris, *Jouets*. Gl. Lat. Gr. *Jocus*, παίγνιον. Theodoricus in Vita S. Elizabeth Ungaricæ c. 7. *Cum enim pauperum hæc nutricia parvulis suis infirmis vascula fictilia, annulos vitreos, & quædam alia puerorum Jocalia opportuna xenia proprio pallio deferret, &c.* Et certe admodum probabile est, vocabulum *Joyaux*, nostris usurpatum, effictum à *Joye*. gaudium, quod his scilicet nugis pueri & sequior sexus potissimum delectentur. Capitolinus in Albino: *Cum et nomina fierent, septem aquilæ parvulæ de nido allatæ sunt, & quasi ad jocum circa pueri cunas constitutæ.* Vox autem *Joye* ab eadem origine proficiscitur, scilicet à *Jocus*.

Scribit Michaël *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. p. 188. v. an. 1438. in Curia Aragonensi quæsitum, an *Jocalium* legato intelligerentur testatricis etiam vestes, & Locumtenentem Justitiæ Aragonum priusquam judicium & sententiam ederet consuluisse super hoc negotio quasdam dominas, & juxta earum responsum judicasse vestes non contineri.

JOCOLARIUS, Jocalium distractor, *Jeallier*, in Charta Sicardi Principis Longob. in Chronico S. Sophiæ Benev. pag. 631.

¶ JOCALIS, pro *Jugalis*, Conjux, in Formulis Andegav. apud Mabillonium to. 4. Analect. p. 234. 235. 258. & in Præcepto Chlotarii III. tom. 1. Annal. Bened. p. 694. & alibi.

JOCAMEN, Jocus, ludus. Ordericus Vitalis lib. 10. p. 784. *Cotidie vere simul loquebantur, & mutuo mutabantur sed Jocaminis plerumque miscebantur.*

JOCARE, JOCARI, Ludere, lusitare, Gall. *Jouer*. Chronicon Andrense p. 438. *Fuit accusatus, quod tempore hiemali ipse cum suis Monachis super glaciem more laicorum fuisset Jocatus.* Vita S. Gertrudis Abbat. Nivell. n. 19. *Infans autem Jocabat, & currebat huc illacque.* Vita S. Domitiani Confessoris apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressanæ p. 229. *Nam & cum gallinis illius loci visæ postea Jocasse vulpes contra suam naturam agentes, sed nullam earum lædere præsumpserunt. Jouquer* Picardi, *Jouquier* Occitani, *Joucher* Franci, dicunt de gallinis, quæ ad perticam somnum captant. Hinc iidem *Joquer*, pro *otiari*, vel *feriari* usurpant. Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Il ne nous laira mie ci Joquer longuement.

Raimundus Montanerius in Histor. Aragon. cap. 221. *Le fill de L'Emperader ne so tench a Joch, aus se garni molt be ell, que era bon cavaller, &c.* In Consuetudine Britannica artic. 420. taurus dicitur *aller à Jeu*, qui libere exspatiatur, ac ludibundus excurrit.

JOCARI, Hastiludio concurrere, certare, ex Gallico *Jouster*. Ordericus Vital. lib. 3. p. 464. *Dum apud Monasteriolum Jocaretur, & cum quodam juvene luctaretur, &c.* Matth. Paris an. 1252. *Congregati sunt igitur in multitudine gravi & copiosa valde, (ad ludum militarem, qui Mensa Rotunda dicitur) tam Nerenses, quam Australes, . . . & secundum quod constitutum est in illo ludo Martio, illa die & crastino quidam Milites Anglici strenue nimis & viriliter & delectabiliter, ita ut omnes alienigenæ ibidem præsentes admirarentur, Jocabantur.*

¶ JOCARIUS, Angl *Jester*, Sannio, scurra, apud Thomam *Blount* in Nomolexico.

¶ JOCATOR, pro *Joculator*. Charta an. 1291. to. 1. Hist. Dalph. pag. 26. col. 2. *Non teneat in hospitio suo de nocte extra bezam latrones, Jocatores, seu etiam alios malefactores.*

JOCCERDEGH, Furtorum Collectores, in Legibus Hungaricis.

¶ JOCHA, Navis levior, Anglis *Yacht*. Mauritius Gaufridus in Vita S. Yvonis, to. 4. Maii p. 602. *Tres cereas naves ad sepulcrum S. Yvonis appendit, unam pro evasione parati naufragii super quadam Jocha, ubi statim emisso voto miraculose navis ad portum meritis Sancti perducta est; aliam ratione alterius, &c.*

¶ JOCHIMDALER, ut *Joachimicus*, Nummus apud Germanos valens tres libras. Chron. Marienrod. apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 466. *Ceadtus est D. Jodocus Abbas prædictus dare vulgariter* tho Brandschatte V^c. *Jochimdaler*. Vide *Dalerus*.

JOCHUS, Modus agri. Vide *Juctus*.

¶ JOCIA, Moneta minutior, ut videtur, valens unum denarium. Vide *Nummus*.

JOCISTA. Gloss. Lat. MS. Reg. *Jocista, qui verbis jocatur.* Perperam, *qui verbum jocatur*, in Glossar. Isid. Ælfricus in Gloss. Sax. *Mimus, Jocista, scurra:* ʒliʒmon. Ugutio & Joan. de Janua: *Jocista, qui jocis sæpe intendit.* Liber Epistolarum S. Bonifacii Episcopi Moguntini Epist. 69. *Hos namque versus, Jocista more, caraxatos reperietis.* Aldelmus Abbas Malmesburiensis ad Eahfridum: *Jocista scurraque ritu dicacitate temeraria loquentium.*

¶ JOCOLARIUS. Vide in *Jocalia*.

¶ JOCOSA. Nomen ensis, quem Carolo M. dedit Leo III. PP. quique in thesauro Ecclesiæ S. Dionysii asservatur, & in solemni Regum nostrorum inauguratione adhibetur. Hunc ensem *spatam* vocat Nangius in consecratione Philippi Audacis.

JOCULARI, Jocari, à *Joculus*, pro *Jocus*. Pseudo-Ovidius de Vetula lib. 1.

. . . . *Sicut agunt passeres, cum Joculantur.*

JOCULARIS, Mimus, scurra Gloss. Lat. Gr. *Jocularis*, γελωτοποιός. Gloss. Lat. MS. Regium: *Choraules, Jocularis.* Papias: *Sanget, Jocularius, cilicio vestitus.* Leg. *Senger.* Rursum: *Scenicus, histrio, Jocularis.* Lambertus Ardensis p. 247. *Ministrantibus mimicis, nebulonibus, garcionibus, scurris, & Jocularibus. Jocularitas*, apud eumdem p. 158. *Jonglerie.* Agobardus lib. de Dispens. *Satiat præterea & inebriat histriones, mimos, turpissimosque & vanissimos Joculares, &c.* Joannes Signiensis Episc. in Vita S. Beraldi Episc. Marsorum: *Alii quod proprie Jocularium est, ab utroque latere divisis, item mixtis coloribus, vestimenta variabant. Joculares viri*, in Vita S. Præjecti Episc. apud Bollandum cap. 3. n. 22. *Cantor Jocularis*, in Triumpho S. Remacli c. 19. Vide *Ministelli*.

JOCULARITAS, Facetiæ. Odo Cluniacens. lib. 1. de Vita S. Geraldi c. 15. *Cum à vestigio non deessent, qui facetias quasdam, ut adsolet, aut Jocularitates moverent, &c.*

JOCULATOR, Idem cum *Jocularis*. Vett. Glossæ MSS. ad Concil. Laodic. can. 54. *Temelici, Joculatores.* Firmicus lib. 8. Matth. c. 22. *Histriones faciet, pantomimos, ac scenicas Joculatores.* Gaufredus Vosiensis lib. 1. c. 62. *Per duodecim fatuos, quos Joculatores vocamus. Joculatorum applaudentium voluptas*, apud Matth. Paris p. 555. *Joculosi nebulones*, apud Ordericum Vital. lib. 5. p. 589. Rogerus Hovedenus in Ricardo I. *Hic ad augmentum & famam sui nominis, emendicata carmina, & rythmos adulatorios comparabat, & de regno Francorum cantores & Joculatores muneribus allexerat, ut de illo canerent in*

plateis; & jam dicebatur ubique, quòd non erat talis in orbe. Ugutio: *Fallax differt ab eo, qui mentitur, quia omnis homo fallax id agit, quod dicit, unde quis fallatur, & non omnis ille vult fallere, qui mentitur: ut Joculatores, qui sæpe mentiuntur magis studio delectandi, quam voluntate decipiendi.* Adde Vitam S. Kintigerni Episcop. Glasguens. cap. 6. n. 37. Saxonem Grammaticum lib. 6. Joannem Sarisber. lib. 1. Policrat. c. 8. Itinerar. Gregor. XI. apud Masson. pag. 317. Paulum Venet. cap. 13. &c.

¶ JOCULAX, γελοῖος, *Ridiculus*, in Gloss. Sangerm. & Supplemento Antiquarii.

¶ JOCUNDARE, *Exhilarare*, in Barthii Glossario, ex Guiberti Hist. Palæstina.

¶ JOCUNDATIO, Hilaritas. Boncompagnus apud Murator. to. 6. col. 944. ubi Principissa milites hortatur ad prælium: *Sed, quasi vobis mea sit exoratio salutifera, & visio fortissimarum virginum, quæ mecum sunt, Jocundatio fructuosa.*

JOCUS. Monasticum Anglican. to. 1. pag. 210. *Vas argenteum ad aquam benedictam, cum duobus Jocis saccorum.* [Ubi legendum *scaccorum*, Gall. *Jeu d'échecs. Jocus eskacorum*, in Charta ann. 1338. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 363.]

¶ JOCUS, *Hastiludium*, in Gl. Barthii, ex Paulo Langobardo: *Ad urbem, vastissimam silvam profectus est, ibique se Jocis & venationibus exercere cœpit.* Vide *Jocari.*

JOCUS PARTITUS, dicitur, cum alicui facultas conceditur, alterum è duobus propositis eligendi. Bracton. lib. 4. tract. 1. cap. 52. §. 2. *Nec potest transigere, nec pacisci, nec Jocum partitum facere, nec aliud, &c.* Lib. 5. tract. 2. cap. 11. §. 1. *Habebit alium diem, nisi ipse petens docuerit contrarium sub periculo Joci partiti.* Quod vero *Jocum partitum* hic vocat Bracton, *Bipertijocum* appellat Radulfus de Hengham in Summa magna cap. 4. *Sive loquela per nontenuram, sive per quemcunque Bipertijocum cavilletur lis illa, &c.* Chronicon Andrense p. 596. *Hic Ludus male videtur Partitus, quia in uno perpenditur risus, & in alio planctus & ejulatus.* Perperam *mane* editum. Joinvilla in S. Ludovico p. 95. *D'un Chevalier, qui fut prins au bordel, auquel on partit un Jeu: ou que la ribaude avec laquelle il avoit esté trouvé, le meneroit parmi l'ost en sa chemise, . . . ou s'il ne vouloit telle chose souffrir, qu'il perdroit son cheval, ses armeures & harnois, &c.* Le Roman d'*Aubery* MS.

De ces deus choses est mult li Jus partis.

Philippus *Mouskes* in Philippo Augusto:

Li Dus de Louvain s'en parti, (ex prælio Bovinensi)
Quar ne vit pas le Gin parti.

Joannes de Condato MS.

Sire, faut-il, par la mort bieu,
Mal à point particiez le Jeu,
Se chiens ne parant au restant,
Qui la derriere est en estant.

Vide Notas nostras ad Joinvillam pag. 92.

¶ JOGULATOR, pro *Joculator.* Consilium Massil. an. 1381. *Nullus menestreys seu Jogalator audeat pinsare vel sonare instrumentum cujuscumque generis.* Vide *Ministelli.*

¶ JOGUVIUM, *Servitus, captivitas.* Gloss. Isid. Post Grævium lego: *Jugum, Servitus, captivitas.*

¶ JOHANNITÆ, Equites S. Johannis Hierosol. Bern. *de Breydenbach* Itiner. Hierosol. p. 33. *Dominus Rodensis supremus Magister Johannitarum, &c.*

¶ JOJECTA, Fascis fructuum, ab Italico *Ciochetta*: quod idem significat. Constitutiones Caroli II. pro regno Siciliæ lib. 1. tit. 55. *Et si à litigantibus aut impetrantibus esculenta & poculenta, seu Jojectas, aut donationem recepisse . . , probentur, &c.*

¶ JOLAGIUM, Idem, ut puto, quod *Geolagium*, Quod *geolario* seu custodi carceris datur pro victu incarceratorum. Computum Præpositi Paris. an. 1265. apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu pag. 423. *De busta Castelleti pro ultimo tertio xx. libras. Et de Jolagio pro ultimo tertio xx. libras.*

¶ JOLINTA, *Hœc, Juns.* Supplem. Antiquarii.

¶ JONCHARE, Locum floribus spargere, Gall. *Joncher.* Instrumentum sergenteriæ D. Episcopi ann. 1271. ex Chartulario Æduensi: *Item debet & tenetur dictus Raulinus pro prædictis Jonchare domum D. Episcopi, quando necesse est, de Junchura D. Episcopi; facere ignem coram D. Episcopo de lignis D. Episcopi.* Vide *Juncare.*

¶ JONCHETUM, Juncetum, Locus juncis abundans. *De pratis & pasturis & Joncheto*, apud Lobinellum to. 2. Historiæ Britan. col. 134.

JONCHIATURA, Folia & flores ad *jonchandum.* Concordatum an. 1289. super nemore de Brueria: *Homines commorantes apud Orgiacum possunt & debent in vigilia transitus S. Germani Jonchiaturam sine contradictione aliqua colligere circa dictum stagnum.*

¶ JONCHURA, Eadem notione. Statuta Capituli Senon. de Archidiacono: *Item debet Archidiaconus Jonchuram per claustrum pro processione ante Missam in die Pentecostes, &c.*

¶ JONCORUS, Mirans, apud Aremoricos. *Quidam Joncorus, quod nomen sonat Mirans*, in Actis MSS. S. Golveni.

¶ JONDRARIUS. Transactio Castellani Noviom. cum Abbate S. Eligii an. 1218. ex Archivo ejusdem monaster. *Omnes bolengarii intra communiam manentes, exceptis Jondrariis, ad molendinum meum molere teneantur.* An censui obnoxii, à Celtico *Gond* vel *Gund*, census, tributum? An externi, alienigenæ, ab Anglo Saxonico *Geond*, ultra, extra?

JOPPA, Caligæ species, Hungaris. Decretum Calomani Regis Hung. lib. 1. *Nullus, qui Clericus existimatur, utatur vestibus laicalibus, utpote fisso pellicio . . , caliga seu Joppa, calceo picto, &c.* [Haud scio an idem sit quod *Jupa*, de quo infra.]

¶ JOPPULA, *Jepula.* Vide in *Jupa.*

¶ JORIA. Vide *Jarria.*

JORNALE, JORNALIS, Gallis, *Journel*, Quantum uno die par boum arare potest: *Jugerum, arpennis, acra.* Vetus Charta ex Tabulario S. Benigni: *Hoc est, Jornales duos, quia ipsi Jornales latus ad latus habent terminationes de uno latus & uno fronte, &c.* Alia an. 884. apud Perardum pag. 53. *Similiter dono Jornales de terra arabili, &c.* Adde pag. 161. Chiffletium in Trenorchio p. 213. &c. [*De vineis* etiam dicuntur *Jornales*, ut in Præcepto Ludovici Imp. ann. 831. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 85. Sic hodie Aquitani fere omnes, vineas per *jornales* dividunt, non agros.]

JURNALE, JURNALIS. Donationes Salisburg. c. 12. *Severinus quidem dedit Jurnales sex.* Male infra *Virnales*, pro *Jurnales.* Occurrit passim in Chartis S. Galli apud Goldastum tom. 2. Antiq. Alam. Ch. 20. 29. 60. & 69. apud Joach. Vadian. lib. 2. de Monaster. German. pag. 86. Hubertum Thomam Leod. in Orig. Palatin. pag. 34. in Antiq. Fuldensib. lib. 1. Ch. 64. &c. In Tabulario Fossatensi hæc legimus: *Sciendum est, quod tria Jornalia faciunt apud nos duo arpenta terræ tantum* [*Jurnalia*, in Charta ann. 765. apud D. Calmetum tom. 1. Hist. Lotharing. col. 281. & in Charta an. 1140. apud Miræum to. 2. pag. 821. &c.]

¶ Journala, in Chronico Bonæ Spei pag. 327. & in Tabulario S. Petri de Rilleio; *Jornalis*, in Charta an. 1168. inter Acta SS. Julii tu. 4. p. 447.

¶ Jornellis, Eadem notione. Litteræ Johannæ Reginæ Castellæ an. 1257. Hist. Harcur. to. 4. pag. 1653. *Omnia nemora ... qua ascendunt ... ad quindecim centum Jornelles nemorum vel circa.*

Joanellus. Charta an. 1275. è Chartul. S. Vandreg. to. 2. p 1513. *Cum uno Jornello terra sito, &c.* Chartular. S. Martini Pontisar. *Pecia terra arabilis sex Jornellos continens.* Adde Chronicon Andrense to. 9. Spicil. Acher. pag. 502.

¶ Jorneus, in eodem S. Vandreg. Chartul. to. 2. pag. 2061.

¶ Jornetum. Charta an. 1220. apud Duchesnium in Probat. lib. 3. Hist. Bethun pag. 110. *Super duabus carrugis terra CCCXX. dietas qua Jorneta dicuntur continentibus, &c.*

Jornala, Opus unius diei, *Corvata* species, quam ab hominibus suis exigebant domini. Leges Simonis Comitis Monfortensis, apud Gallandium: *Secundum antiquam consuetudinem terrarum & villarum, recipient domini ab hominibus suis Jornalia, in operibus suis, & secundum consuetudinem dent eis ad comedendum.* [Charta ann. 964. Marcæ Hispan. col. 884. *Jornals novem ad ipsas vineas, & Jornals duos ad messes colligendas, & Jornals duos ad ipsa era; & sic faciant per cuncta tempora homines qui habitaverint in villis istis ad ipsam domum* (Monasterium S. Saturnini.) Saisimentum Comitatus Tolosæ apud *La Faille* in Probat. to. 1. Annal. Tolos. pag. 16. *Rex habet ex consuetudine in dicta villa de quolibet foco habente par boum aratorum duo Jornalia in terminis villa, salvo victu bubulci ad ipsas dietas, & de bestiis carregii duo Jornalia, &c.* Pluries recurrit ibi & pag. 17. Franchesiæ concessæ habitatoribus Belli-visus ann. 1256. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 59. *Item retinemus in quolibet foco castri & burgi, exceptis nobilibus, tria Jornalia hominum, unum in Adventu Domini, duo in Quadragesima annuatim, à quibus Jornalibus mulier excusatur.* Adde Litteras an. 1358. apud D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. p. 280. Statuta Massil. lib. 1. cap. 34. §. 2. &c.]

Jornale. Charta Philippi Regis Franc. an. 1311. ea 47. Regesto Tabularii Regii n. 114. ad Pontium *de Homelaton* Militem Judicem majorem Senescalliæ Tolosanæ & Albiensis: *Item cervegea seu Jornalia boum astimata valere 26. solid. item Jornalia sammeriorum 21. solid. item Jornalia brasseriorum 18. sol. 8. den. Turon.*

¶ Jornala, *Quantum unum bastitorium potest terere per diem*, scil. corticis quernei ad corium inficiendum, in Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 98. col. 2.

¶ JORNANCIA, Diurnus labor. Charta an. 1414. apud Rymer. to. 9. pag. 117. *Artificum & laboratorum, per Jornancias laborantium, vocatorum Jorurnemen*, Angl. *a Journey-man*, Gall. *Hommes de Journée.*

JORNARIA. Polypthycus S. Remigii Remensis: *Donant ... scaritonas car. 115. circulos perticas 115. scindolas 575. de Jornariis sol. 7. den.* 8. Alibi: *Omnes mansi donant araticum in tertio anno, decimam de vervecibus. Hinc exeunt frumenti modii 16. & dimid. mixta annona mod. 60.... scindula 3700. lig. carr. 148. facul. 255. de Diurnariis sig. fors. lib. 3. denar.* 12. Alibi: *Summa Denariorum de censu mansuum lib. 15. sol. 9. de Diurnariis lib. 13. sol. 1. de prastariis, &c.*

☞ Hic, ut opinor, *Jornaria* dicuntur Præstationes pecuniariæ ab iis solvendæ, qui *corvatas* seu diurnas operas dominis suis debebant. Haud rarum est hujuscemodi servitutes in pecuniaria tributa commutari.

¶ 1. JORNARIUM, ut *Jornale*, Jugerum. Charta ann. 1228. in Instrum. tom. 4. Gall. Christ. col. 300. *Jornarium etiam terra arabilis ab Hildegarde & sorore ejus emptum.*

2. JORNARIUM, Liber Ecclesiasticus, *Diurnalis*, & idem qui *Gradualis*, quod ejus usus quotidie fit: *Journal.* Histor. Abbatiæ Condomensis pag. 507. *Scripsit manu propria libros Ecclesiasticos, videlicet duo Missalia, ... item duos Graduales, sive Jornaria, duo Prosaria, &c. Diurnaria* nostri vocant preces Breviarii ad usum quotidianum Clericorum.

¶ 1. JORNATA, Spatium, vel iter unius diei. Charta Hugonis Comitis Regitestensis de Maceriis an. 1233. *Ipsos possum ducere in exercitum ... per unam Jornatam.* Vide *Dieta* 2.

2. JORNATA, Idem quod *Jornale*, Modus agri, *Journée de terre.* Charta Hugonis de Ibelino Domini Ramæ an. 1160. *Concedo ... in eleemosynam ... cum duabus carucatis terra, & quinque Jornatas terra, quas Fratres sancti Joseph sibi requirebant.* Tabularium Fiscanense an. 1260. f. 51. *Et quod habeo 4. Jornatas terra in mariscis D. Abbatis.*

¶ JORNEIA, Labor diurnus seu merces pro labore diurno, Gall. *Journée.* Computus an. 1202. apud D. *Brussel* ad calcem tom. 2. de Feudorum usu pag. CCV. *Jorneis ferrariorum de forgiis avi. l. & IX. s... de suis Jorneis* AL. *s.*

¶ JORNELLIS, Jornellus, Jornetum, Jorneus. Vide in *Jornale.*

JORNUS, ex Gall. *Jour*, Dies, seu opera unius diei. Charta an. 897. ex Tabulario Flaviniacensi: *Donamus etiam mancipia his nominibus, ... sub eo censu, ut masculi denarios 4. femina 2. de capite annis singulis, simul & Jornos 2. nisi reditus terra teneant, ut ipsum censum cadere debeat.*

JORRIA, Jorra. Vide *Jarria.*

¶ JORSUM, pro *Josum.* Vide in *Jusum.*

¶ JORURNLMEN. Vide in *Jornancia.*

¶ JOSTA, Jostra, &c. Vide in *Justa* 1.

JOSUM, Deorsum, inferius. Vide *Jusum.*

¶ IOTACISMUS, ἰωτακισμός, *est quoties in iota litera duplicatur sonus, ut Troiia, Maiia: ubi earum litterarum adeo exilis erit pronuntiatio, ut unum iota non duo sonare videatur.* Isid. lib. 1. cap. 31.

JOTTICI, Ludi, Gall. *Jeux.* Vita S. Eligii lib. 2. c. 15. *Nullus in Kl. Januariis nefanda & ridiculosa, vetulas, aut cervulos, aut Jotticos faciat, neque mensas super noctem componat.*

JOVA, Jovata, Majoricensibus voces familiares, quas ii ab Arabibus Balearium incolis acceptas retinuere, apud quod ita *jugerum*, seu modus agri dicitur, tametsi majoris quantitatis. Charta Mali Gaulini Comitis Impuriarum ann. 1319. *Directa & utilia dominia, laudimia & foriscapia, Jovas, trassas, & jornalia, & omnes alias servitutes, &c. Jovata terra*, in Charta Jacobi Regis Aragonum ann. 1230. quæ describitur in verbo *Alcheria. Jovada*, Majoricensibus. Vide Joann. Dametum in Histor. Balearici Regni pag. 272. 273. & seq.

☞ Aliud omnino est in Charta an. 1165. Marcæ Hisp. col. 1344. *Insuper dominus Comes querimoniam fecit de Guillelmo Raimundi quoniam novos usaticos & novas consuetudines misisset in civitate Dertosa, videlicet Jovas traguis, & quia accepisset gallinas*

à Sarracenis quibusdam temporibus in anno.

¶ JOVANTI, *Os aperienti.* Gl. Sangerm. MS. 501.

¶ JOVATA, Modus agri. Vide *Jova.*

JOVENTALIS, *Beneficus.* Papias. [MS. Bituric. & Sangerman. præferunt *Joventabilis*, *Jubentabilis* & *Juventabilis*, quæ omnia à juvando puto esse arcessenda. Supra habetur *Iuvitabilis.*]

¶ JOURNALE, Journalis. Vide *Jornale.*

JOYÆ, Mundus muliebris, jocalia Gall. *Joyaux.* Fori Oscæ an. 1247. fol. 23. *Villana debet habere per suas dotes unam domum coopertam, ... & suas vestes integre, & suas Joyas, & unum lectum bene paratum.* [Codicillus Henrici Comitis Ruthen. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1171. *Volo quod balsamum & alia mea Joya deferantur filiæ meæ.*]

¶ IPAR, pro *Hepar*, apud Papiam.

¶ IPERICUS, Superbus. Vide *Hypericus.*

¶ IPNOCAUSTA, ἰπνοκαύστης, καμινοκαύστης, *Furnarius*, Gloss. apud Martinium.

¶ IPOTHECARIUS, pro *Apothecarius*, Gall. *Apothicaire*, Pharmacopola, in Computo an. 1333. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 280.

¶ IPPARIUS, *Aurigarius.* Gloss. Isid. Saltem scribere debuissent *Hipparius*, à Græco ἵππος, Equus.

¶ IPPOPHORA, Græc. ὑποφορά, Objectio. Vide locum in *Antipophora.*

¶ IPPOVICARIUS, pro *Ypovicarius*, Subvicarius, qui Vicarii vices agit. Chartæ anni tertii Rodulfi Regis subscribit *Rainarius Ippovicarius*, apud Stephanotium to. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 347. Vide *Subvicarius* in *Vicarius.*

¶ IPPUS, Taxus, arbor nota, Gall. *If*, apud Valesium in Notitia Gall. pag. 532.

¶ IPSIPLICES, αὐτόπλοκα φύλλα, *Convoluta folia*, seu per se plicata, in Supplemento Antiquarii. Male, ut monet Scaliger, apud Festum: *Ipsullices bracteæ in virilem muliebremque speciem expressæ.*

IPSUD, pro Ipsum, vox Africanorum. Gloss. Gr. Lat. αὐτὸ, *Ipsud, ipsum.* At Cod. MS. *Illud, ipsum præfert.* Victorinus de Principio diei: *Namque Salomon in libro Ecclesiastes interrogat:* (c. 9.) *Quid est quod factum est? ipsum quod fiet. Quod autem fuit, Ipsud est, quod futurum est.* Infra: *Quare non credamus Propheta dicenti Ipsud in initio factum esse, quod hodie fiat.* Auctor Queroli: *Ipsud volebam dicere.* Chronicon Novalicense lib. 2. cap. 17. *Misit duos Monachos ... ad Carolum Magnum, ut sibi suo imperiali præcepto testamentum Ipsud renovans concederet.* Occurrit præterea in Actis Cæciliani, sub finem, [in Antiqua Collectione Canunum pœnit. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 38. in Charta Petri *de Talvas* apud Baluzium tom. 2. Histor. Arvern. pag. 483. &c.]

¶ IR, pro *Hir*, *Concavitas manus, idem est & vola, medietas palmæ, neutr. indecl.* Papias. Supplement. Antiquarii: Ir, θέναρ, *Vola manus, hir.*

IRA, perperam pro *Era.* Vide *Æra* 1.

IRATUS & Pacatus. In Tabulis, quæ mentionem faciunt feudorum, quæ *jurabilia*, & *reddibilia* vocant, passim hæc verba reperiuntur, quibus vassallus castrum suum reddere domino tenetur, sive *Iratus* sit, sive *Pacatus*, hoc est, sive invicem dissentiant aut litigent vassallus & dominus ex causa feudi, sive non dissentiant: nam ex feudorum regula vulgari, cum dominus & vassallus invicem coram superiore domino litigabant, vassallus à jurisdictione domini absolvebatur, ut est in Consuetudine Andegav. art. 196. & Cenomanensi art. 77. Aimoinus lib. 4. Histor. Franc. cap. 80. *Objiciebantur ei & alia complura & dicta & facta, quæ non nisi ab inimico & Irato fieri vel proferri poterant.* Charta Jacobi Regis Aragon. an. 1228. apud Jo. Dametum in Hist. Regni Balearici pag. 204. *Et detis inde potestatem nobis* (Castrorum) *quandocunque voluerimus Irati & Pacati.* [*At Irats & Pagas*, apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 260.] Vide Dissertationem 30. ad Joinvillam, ubi multa de horum vocabulorum notione.

¶ IRAUDUS, pro *Heraldus*, Fecialis, Gall. *Herault d'armes*, in Computo an. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 291.

¶ IRCOSÆ, *Spongiæ duriores, quas Græci appellant Tragos, & nos Ircosas dicere possumus ob asperitatem sui.* Glossar. Sangerm. MS. n. 501. Melius *Hircosa* ab *Hircus.* Isid. lib. 10. Orig. *Ircosus, quia sudore corporis fœtido putet.* Leg. *Hircosus.*

IRENARCHÆ, Magistratus militares, qui ad id constituti erant, ut *provincialium tutela suscepta, quietis & pacis per singula territoria concordiam stare facerent*, ut est in leg. 7. Cod. Th. de Irenarch. Gloss. Græc. Lat. Εἰρηνάρχης, *Pacator*, *Irenarcha.* *Irenarchus*, in Vita S. Nestoris Episc. n. 3. Vide Palladium in Hist. Lausiaca, cap. 156. & Jacobum Gotofr. ad d. leg. 7. & Henric. Valesium ad lib. 4. Eusebii cap. 15.

¶ IRESCALES, f. pro *Inescales* vel *Inescabiles*, quasi qui esca saturari non possint, Insatiabiles. Hoc epitheto donantur Normanni in veteri Collectione MS. miracul. S. Martialis Lemovic. ex ejusd. Eccl. Archivo: de qua Bosquetus part. 2. Hist. Eccl. Gall. pag. 55. *Per Aquitaniam procella irruit barbarica, &c. Aquilonales quoque gentilitatis errore ebrii debacchantes supra Norici, Danamarchii, cum Irescalibus Normannis, cuncta miserabiliter vexabant.*

IRMINSUL, vel Ermensul, priscorum Saxonum fanum, vel idolum fuit, quod ab iis summa in veneratione habitum, & à Carolo M. destructum tradunt Annales Francorum veteres an. 772. in quibus *Irminsul* & *Ermensul* promiscue scribitur. Eginhardus: *Idolumque, quod Irminsul à Saxonibus vocabatur, evertit.* Chronicon aliud apud Lambecium lib. 2. Comment. de Biblioth. Cæsar. pag. 371. *Et lucum eorum famosum Irminsul subvertit.* Stabat autem in oppido Eresburgensi ut est in iisdem Annalibus; Marti sacrum, ut auctor est Witikindus lib. 1. sic enim ille de Saxonibus: *Aramque Victoriæ construentes, secundum errorem paternum, sacra sua errore proprio venerati sunt, nomine Martem effigie columnarum imitantes, Herculem loco Solis, quem Græci appellant Apollinem. Ex hoc æstimationem illorum apparet utcumque probabilem, qui Saxones originem duxisse putant de Græcis, quia Hermin, vel Hermes Græcis Mars dicitur: quo vocabulo ad laudem vel ad vituperium usque hodie etiam ignorantes utimur.* Atqui Ἑρμῆς, Græcis non est *Mars*, sed *Mercurius*, nisi ad vocem Ἄρης potius respexerit Witikindus. ut *Erminsul* dictum fuerit quasi *Ersul*, id est, Martis columna: nam *Heer* Germanorum pro *dominus* quidam inde accersunt.

At longe aliter de hoc idolo commentatur Aventinus lib. 4. Annal. Boior. ubi de Carolo M. *Heroburgium*, inquit, *primo impetu cepit. Erat templum Hermonis Saxonibus vetusta religione augustissimum, quo frequens populus coibat, & vota reddebat. Multa ibi opulenta, regum populorumque visebantur munera: ingentes auri argentique ibi copia ostendebantur, quæ vota reddentium grata voluntas congesserat. Saxones Hermaum salam vocabant, id est, aulam, sive basilicam Hermanni, Hermonisve. Is fuit quintus*

Germaniæ magnæ Imperator, pronepos Regis Manni, filii Tuisconis, parentis & auctoris nostri. Ipsum majores nostri ob bellica facinora in numerum deorum retulerant, pro numine & belli præside hactenus coluerant. Ad hunc Hermionem videntur spectasse Glossæ laudatæ à Spelmanno; *Hirmensul, colossus, altissima Herminis columna.* Ubi tamen ab Aventino discrepant, qui *sul*, pro *sala* additum putat, cum eæ Glossæ vocem hanc per *columnam* vel *colossum* efferant: quam postremam sententiam firmat Poeta Saxonicus in Carolo M. ann. 772.

Gens eadem coluit simulacrum, quod vocitabant
Irminsul, cujus factura simulque columna
Non operis parvi fuerat, pariterque decoris.

Conradus Urspergensis de Saxonibus: *Frondosis arboribus fontibusque venerationem exhibebant. Truncum quoque ligni non parvæ magnitudinis in altum erectum sub divo colebant, patria eum lingua Irminsul appellantes, quod Latine dicitur universalis columna, quasi sustinens omnia.* Sane *Sul*, Saxonice *columnam* sonat, ut Germanis *Suyl*. Unde Jacobus Eyndius l. 2. Chron. Zeland. p. 138. *Irmansul* dictum vult, quasi *Idermansul*, *seu Ider mansuyl.* Nonnulli, inquit Crantzius lib. 3. Saxoniæ cap. 9. & ex eo Munsterus lib. 3. Cosmogr. c. 43. *Irminsul* interpretantur *statuam publicam.* Ipse vero dictum putat quasi *Idermansul*, id est, commune profugium & asylum omnium, & Martem communem, qui in prælio diu vagatur incertus, diu dubius, quo ponat victoriam. *Erat*, subdit ille, ut & Urspergensis Editor, *armata toto corpore effigies, cujus in dextra signum militare, (nostri vexillum vocant) præferens rosam cujus breve momentum, & fatilis ortus & interitus, ita eventus præliorum. In sinistra libram expandit, dubiam pugnantium sortem facile huc aut illuc inclinantem. Pectus inerme ursum præferebat, interritum bellatorum animum insinuans. In clypeo leo, qui bestiis imperitat, invictum ad fortia facta impetum monstrat, floribus consito campo quod nihil jucundius videri solet fortibus, quam in acie virtutem ostendere.* Hæc omnino præclara, si auctorem laudasset Crantzius: sed vereor, ne sit ipse elegantis istius descriptionis architectus. Denique Spelmannus ex eodem Crantzio, *Hermensul* effictum vult ex *Er*, pro *Aρης*, Mars, mun pro *mund*, tutela, profugium, & *sul*, columna: ut fuerit *Er-mun-sul*, id est, *columna tutelaris*, seu *profugii.* Sed pleraque ex iis, quæ ex sola divinatione in nominum originibus afferri solent, nolim, ut ex tripode prolata, præstare. Vide Ditmarum lib. 2. pag. 15. & Hermannum Stangefolium lib. 1. Annal. Westphalicor. cap. 6. Præterea Henricum Meibomium lib. de Irminsula Saxonica.

¶ IROR, ὀργίζομαι, *Irascor*, in Glossis Lat. Gr. Sangerm. & in Supplem. Antiquarii.

¶ IRQUIS, τραγὸς ἀρχὴν ὀχεύειν, *Hirquitallus*, in Supplemento Antiquarii.

¶ IRRATIO, Privatio rationis. Tertull. adv. Praxeam c. 15. *Non sine Iratione & amentia.*

IRRATIONABILITER, Absque causa, contra omnem rationem, *contre toute raison*, uti loquimur. Flodoardus lib. 3. c. 21. de Epistolis Hincmari: *Erpuino Silvanectensi, pro quodam homine, quem Irrationabiliter ab eo excommunicatum, ut compererat, intimat.* [Utuntur Tertullianus de Pœnit. cap. 2. S. Hieronymus in versione Homil. 2. Origenis in Cantica, &c.]

¶ IRRECITABILITER, Ineffabiliter. Venantius in carmine Paschali versu 29.

Irrecitabiliter manans de corde Parentis.

IRRECTA Lex, Prava, minus recta. *Irrectas leges destruere, ac rectas statuere*, apud Simeonem Dunelmensem an. 1093.

¶ IRRECUPERABILIS, Qui nequit recuperari. *Damnum Irrecuperabile*, in Chronico Erford. ad annum 1238.

¶ IRRECUSE, Absque recusatione. Charta Udislai Poloniæ Reg. ann. 1430. in Bullario Carmelit. pag. 619. *Mandamus serio, quatenus prædictam marcam grossorum eisdem Fratribus de dicta custodia singulis annis solvere & dare debeatis Irrecuse, recognitione ab eis recepta.*

¶ IRREFLEXIBILITER, Modo inflexibili. *Membris lethali frigore Irreflexibiliter rigentibus*, in Vita S. Bibiani Santon. Episc. apud Marten. tu. 6. Ampliss. Collect. col. 768.

¶ IRREFRAGABILITER, Firme, inviolate, adeo ut refragari nemo possit, in Charta ann. 1146. apud D. Calmetum tom. 2. Hist. Lotharing. col. 1146. Occurrit apud Rymer. tom. 8. pag. 566. Marten. to. 4. Anecd. col. 227. Ludewig. to. 5. p. 25. 486. &c.

¶ IRREFRIGERIUM, Locus ad refrigerationem accommodus. Johannes de Monsteriolo in descriptione Monasterii Caroli loci, apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 1395. *Superest aula quædam altera... altitudine tanta, ut nunquam à me celsior visa fuerit, quæ magnum refectorium priscis diebus dicebatur, immo potius Irrefrigerium permaximum vocari digna erat, in qua, adverte medicinam, valetudinarii & infirmi, omni sprete frigore reponi solebant, sine camino.*

IRREGAUDITIO. Vide *Inregauditio.*

¶ IRREGRESSIBILIS, Qui nullum admittit regressum. Vide locum in *Traguli.*

¶ IRREGRESSIBILITER, Absque regressu. *Cito & Irregressibiliter currere*, apud S. Bernardum Epist. 441. *Irregressibiliter fugere*, in Vita S. Godelevæ Virg. to. 2. Julii p. 373. *Irregressibiliter dare*, in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 79.

¶ IRREITERABILE SACRAMENTUM, quod non potest iterari, in Constitutione Innocentii VI. PP. an. 1354. è Bullario Carmelit. p. 84.

¶ IRREMEDIABILITER, Modo irremediabili, in Charta an. 836. apud D. Calmetum to. 1. Hist. Lotharingiæ col. 302. in Vita S. Bibiani Episc. Santon. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 764. & alibi.

¶ IRREMISSIBILIS, Inexpiabilis. Occurrit sæpe.

¶ IRREMISSIBILITER, Nullo relicto veniæ loco, in Bullario Carmelit. pag. 622. apud Ludewig. to. 5. pag. 304. &c.

IRREPARABILITER. Utitur Sigebert. an. 1072.

IRREPLEGIABILIS. Vide *Plegius.*

¶ IRREPULSUS, Qui non potest repelli, violari seu infirmari. *Legitima donatio & Irrepulsa*, in Charta an. 1168. to. 2. Rerum Mogunt. pag. 753.

¶ IRREQUIETUDO, *Industria, diligentia, vigilantia*, in Glossar. Barthii ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ IRRESOLUTUS, Incertus animi, Gall. *Irresolu.* Utitur Johannes de Monsteriolo apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 1436.

¶ IRRETITURA, Actio irretiendi seu implicandi. Gesta Hugonis Episc. Cenoman. apud Mabillon. to. 3. Analect. p. 353. ubi de quodam fauno: *Nodos laqueorum indissolubiles... intexuit: quod luce reversa multi intuentes, taliter posse fieri obstupebant, nec talem esse opus hominis Irretituram asserebant.*

IRRETITUS, In jus vocatus, ut se recte sistat, ad rectum vocatus, quasi *Inrectatus.* Leges Burgor. Scoticor.

Scuticor. c. 80. §. 1. *Si quis Irretitus fuerit de aliquo malefacto, &c.* Ubi Skenæus, alias *rectatus*, id est, vocatus in jus ut rectum faciat. Fludoardus lib. 3. cap. 3. *Quemdam Mancionem nonnullis criminibus Irretitum, &c.*

¶ IRRETRACTABILITER, Immutabiliter, ita ut non possit retractari, in Litteris ann. 1369. apud Ludewig. to. 6. p. 406. in aliis an. 1408. apud Acher. to. 6. Spicil. pag. 230. Barthius in Glossario ex Guiberti Hist. Palæst. *Irretractabiliter, Sine reprehensione.*

¶ IRREVERTIBILITER, Sine reversione, Gall. *Sans retour*, apud Raym. Duellium lib. 1. Miscell. pag. 8.

¶ IRRITARE, Irritum facere. Codex Legum Norman. c. 56. apud Ludewig. to. 7. p. 201. *Quod in placitis omni factum est, si negatum fuerit, per desrationem penitus poterit Irritari.* Charta an. 1129. inter Instrum. tom. 4. Gall. Chr. col. 163. *Quicumque hujus nostræ institutionis decretum cassare vel Irritare præsumpserit, &c. Cassantes, annullantes, Irritantes*, in Litteris an. 1339. apud Ludewig. to. 5. p. 545. Occurrit l. 1. Dig. de Feriis & alibi.

¶ IRRITATIO, Rescissio, abrogatio, qua quid fit irritum, in Constitutione Martini V. PP. ann. 1420. ex Bullario Carmelit. p. 72.

¶ IRROTULARE, In *rotulum* seu acta referre, inscribere, apud Rymer. to. 2. p. 673. *de Lauriere*, tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 54. Thomam *Madox* Formul. Angl. p. 200. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. p. 1183. Vide *Rotulus.*

¶ IRROTULAMENTUM, Relatio in *rotulum*, apud Rymer. to. 5. p. 222. to. 8. p. 94. 502. &c.

¶ IRRUMPERE, Infringere, violare. Donatio D. Muniæ Abbatissæ tom. 3. Concil. Hisp. p. 91. *Si quis tamen homo ... ad Irrumpendum venerit .... sit extraneus à corpore & sanguine Domini.* Pacta S. Gunthramni cum Childeberto Rege, tom. 3. Martii p. 727. *Nec quidquam se de pactionibus, quæ inter vos conscripta sunt, Irrumpere pollicetur.*

¶ ISANGELIA, ἰσαγγελία, *Nuncium conformo. Item judicium & accusatio in proditores, & quorum crimina legibus non continentur*, in Amalthea. Vocabularium Sussannæi: *Isangelia, Accusatio judiciumque, quod in proditores vel reos læsæ majestatis intenditur.*

¶ ISCALIDUS AGER, *quasi excolidus, ab Excolo, quia jam a cultura exierit; sicut Exconsul, quia à Consulatu discesserit.* Johan. de Janua.

¶ ISCANNUM, ut *Excambium*, Gall. *Echange*, Permutatio. Charta Ivonis Episc. Sagiensis è Tabulario S. Vincentii Cenoman. *Haoilla mater ejus, cui ista Ecclesia fuit donata in dote, quando suus senior vendidit Avesgaudo Abbati, propter ipsam Ecclesiam recepit Haoilla Ecclesiam de Capella in Iscannum.* Vide *Cambiare.*

¶ ISCHAL. Vide *Laiscum.*

¶ ISCHOLA, ISCLA, pro *Schola.* Laurent. in Amalthea ex Salmasio.

¶ ISCHYRIA, ἰσχουρία, Obstructio vesicæ, cum urina retinetur in vesica, apud Felibian. Histor. San-Dionys. pag. 588. Medici dicunt *Ischuria*, Gall. *Ischurie.*

¶ ISCLA, Occitanis & Provincialibus, Alluvio, accrescens ager vel insula è terris flumine advectis. Charta ann. 1063. ex magno Chartular. S. Victoris Massil. p. 91. *Ex his sexteiradas septem sunt apud Podium Brectonis, duam Iscla.* Alia Charta Massil. ann. 1339. *Item quamdam domum, pratum & Isclam.* Statuta Avenion. an. 1570. art. 8. *Quod Consules non possint dare in emphyteosim seu locationem perpetuam, insulas, Isclas, alluviones, incrementa.* Vide *Ischola.*

¶ ISCOL. Vide *Laiscum.*

ISEMBRUNUS, Panni species. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis c. 18. *Qualitatem autem vestimentorum in colore & pretio accepimus, de qua statuimus, ut Isembrunum in vestra societate nullus portet.* Statuta vetera Domus Dei Parisiensis MSS. *Sacerdotales Clerici ad frequentandam Ecclesiam poterunt habere cappas de Ysembruno apertas & talares, & superliceα, & pelliceas agninas, & botas ad eundum in Ecclesiam.* Guiotus de *Provins* in sua Biblia MS.

Li autre Chanoine parent
Meilleur euro & meillor aiz,
Ce sont ils à blans sorpeliz,
As noires chapes d'Isambrun,
En cels a dou noir & du brun.

Vide *Galabrunus.*

ISENGRINUS, *Isangrinus*, Lupus. Jacobus Meierus lib. 8. Annal. *In Rythmis Jacobi Merlandi lupus Isengrin vocatur.* Guibertus l. 3. de Vita sua c. 8. *Solebat autem Episcopus eum Isengrinum irridendo vocare, propter lupinam scilicet speciem, sic enim aliqui solent appellare lupos.* Vetus Poema de Vulpe coronato:

Lupus qui s'apiele en sornon
Isengrin, venoit en lor route.

Le Roman *d'Aubery*:

L'aignel ensamble qui joe à Isengrin.

Joan. Molinetus pag. 74. v. de Lupu:

Maistre Isengrin en gegant homacie.

Ab istiusmodi *Isengrinis*, dicti forte factiosi quidam, Furnensis tractus in Flandria incolæ, quorum factio militaris virtute bellica præstans Philippo Augusto regnante inclaroit, quod luporum instar, caulas ovium devastarent. De hac passim Rigordus, Will. Brito lib. 2. 9. & 10. Philippid. Meierus an. 1206. & Buzelinus l. 1. Gallo-Fl. cap. 18. Philippus *Mouskes* in Philippo Aug.

Et grant douaise em vers Ypre
En cele tiere des Ingrins,
Qui baoient lor Blavotins.

ISICIUM. Gloss. Saxon. Ælfrici; *Isicia*, Mærph-gehœt. Ubi Somnerus, melius gehæc, farcimentum: est vero mœrph, Lucanica, [ἴσικες, Athenæo & Alexandro Aphrodisiensi.] Jacobus à Partibus in Glossis ad Alexandr. Iatrosophistam l. 2. cap. 73. *Isicia sic fiunt: coquuntur pisces, & postea ponuntur in aceto, vel vino, & superaspergitur pulvis aromaticatum specierum.* Isidor. lib. 20. Orig. *Isocem piscem quemdam vocant, ex quo primum Isitia facta sunt: & quamvis ex alio genere piscium fiant, initium tamen piscis hic & vocabulum dedit.* Sed & *Esocem* Isicii nomine donat Beda lib. 1. c. 1. & ex eo Henricus Huntindon. l. 1. Hist. initio de Britannia: *Fluviis vero abundat valde piscosis, ... & quidem præcipue Isicio redundat & anguilla.* Lampridius in Heliog. *Primus fecit de piscibus Isitia.* Apud Apitium lib. 2. de Re culinaria, cap. 1. inscribitur *de Hysitiis.* Varie autem apud eumdem Scriptorem vox illa scribitur, nam lib. 5. c. 3. & alibi *Esitia* habetur: *pullus Hysitiatus, lepus Hysitiatus* apud eumdem lib. 8. c. 7. *Pavus Isicio conclusus*, apud Avitum Viennensem Epist. 77.

OSITIUM, perperam occurrit, pro *Isicium*, apud Cæsarium lib. 6. Miracul. c. 5. *Accipe Ositium, & ossibus ejectis cum piperamentis præpara, sicque appones & dices: Comedite de bono Rhombo.* Mox: *Scutella pane evacuata, cum unus auriculam porcinam reperisset, &c.* Vide Vossium lib. 2. de Vitiis serm. c. 7.

& Lambecium ad Testamentum Grunnii Corocottæ lib. 3. de Bibl. Cæsar. p. 357.

¶ ISIX, Piscis genus, aliis *Esox*, Gall. *Alose*. Ardo in Vita S. Benedicti Anian. n. 36. *Ecce subito prægrandem piscem, quem Isicem vocant, conspicit circa littus natantem, &c.*

¶ ISLA, pro Insula, Gall. *Isle*, in Charta an. 1180. inter Instrum. to. 2. Gall. Chr. col. 69.

¶ ISMALTUM, ut infra *Smaltum*, Encaustum, Gall. *Esmail*. Charta an. 1336. ex Archivo Episc. Massil. *Quatuor bassilibus cum Ismaltis in aliqua eorum parte deauratis.*

ISMERLUS, Species avis. Vide *Smerilones*.

ISNECHIA, Navigii species. Vide *Naca* 1.

¶ ISPERUS, Species monetæ. Vide *Hyperperum*.

¶ ISPIA, Hispan. *Espia*, Gall. *Espion*, Explorator. Computa Dalphin. tit. Graisivod. an. 1334. fol. 42. *Pro diversis Ispiis seu escheutis missis per eum diversis temporibus in Sabaudiam ad sciendum statum Sabaudiensium ... 14. lib.* Vide *Espia*.

ISPILLORIUM, Idem quod *Pilorium*, de quo infra, in Libertatibus Bergeraci, de fure: *Curret villam, & ponetur in Ispillorio.* Occurrit ibi pluries.

¶ ISSARTARIA, ut supra *Exartus*, Silva in agrum cultum redacta. Chartularium Camalariensis Monast. *Donavit unum campum à l'Estrada & alterum ad Aulanerium, & juxta istos duos dedit duas sainas, & donavit Issartarias de boscs del Bruz & sainam de juxta.*

¶ ISSENBRUNUS, ut *Isembrunus*. Vide locum in *Galabrunus*.

¶ ISSUGARE, Detergere, Gallis *Essuier*, Ital. *Asciugare*, Hisp. *Enjugar*. Vet. Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ: *In Mandato pauperum debet providere hospitalerius ... de manutergiis pro Issuganda sive tergendo pauperes, dum abluti fuerint.*

¶ ISTÆ, χαῖται, *Seta*, in Supplement. Antiquarii. χαίτη proprie dicitur de juba equi.

ISTEGA, *Navis, lembus, tabulatum navis, super quod nauta ambulant.* Ita Papias in Lit. I. sed legere debuit *Tristega*. Vide in hac voce. [Malim *Stega*, pro στέγη, Tectum.]

¶ ISTER, ἔθος. συνήθεια, *Consuetudo*. Supplem. Antiquarii. Lege & vide *Instar*.

¶ ISTITA, ἀκροζώνιον, *Extremitas zonæ*, in eod. Supplemento. Sed leg. *Instita*.

¶ ISTOMID, Species sedilis, apud Aremoricos. Tabularium Rothonense: *Conwoion monachus scripsit istam cartulam per commeatum Alvriti Machtierni sedentis super trifocalium, id est Istomid, in fronte Ecclesiæ astante Retbwsret in dextera ejus. Anno xx. Ludowici Imp.* Boxhornius in Orig. Gall. *Tstol, Sella, seliquastra, sedile.*

¶ ISTONA, πορευτὴς, in Glossis Lat. Gr. MSS. Sangerm. Qui iter facit.

¶ ISTORIÆ, Istoriare. Vide *Historia*.

¶ ISTRE, *Sede*, in Glossis Isidorianis.

¶ ISTRICA, Venefica. Vide in *Striga*.

¶ ISTRIX, pro *Hystrix*. Vide in *Chirogrillus*.

¶ ITALICANA *Formata, Litteralis, Notalis*, Varia scripturarum genera. Vide *Scriptura*.

ITEM, Caput, *articulus* vulgo nostris: *ara*, Latinis, ut observatum à Casaubono ad Theophrasti Characteres p. 332. Id autem vocabuli datum articulis, quod revera ab hac voce, *item*, initium iis esset, quasi *rursum, denuo*. Gloss. vett. *Item*, ὁμοίως, πάλιν. Vide Juretum ad Symmach. l. 1. Epist. 12.

ITER, seu Itineratio, Justitiariorum, quos itinerantes vocabant Angli, progressus ad designatos sibi Comitatus, in quibus judicia sua exercebant. Vide *Justitiarii itinerantes* in *Justitiarius*.

Itinerum Reparatio. Vide vocem *Via*.

Iter Exercitale, Hostis, equitatio, *cavalcata*. *Itineris exercitalis debitores*, in Capitulari Ludovici Pii Imp. an. 828. qui tenentur ire in exercitum Regis, seu, ut loquuntur eadem Capitula, qui debent *expeditionem exercitalem* facere. *Iter hostile*. Walafridus Strabo de Vita S. Galli lib. 2. c. 1. *Fertur eumdem Episcopum aliquando Iter hostile sibi de ipsius Monasterii sumptibus viaticum præparari jussisse.* Vide *Hostis*.

ITERARE, Iter facere, ὁδοιπορεῖν in Gloss. Lat. Gr. occurrit apud S. Columbanum instr. 8. Fortunatum in Vita S. Paterni Episc. c. 7. in Vita S. Arnulfi Episc. Metens. c. 25. in Lege Longob. lib. 1. titul. 19. §. 8. tit. 25. §. 45. in Synodo Carisiac. §. 9. apud Ditmarum, &c.

Alias *Iterare*, apud Latinos, sumitur pro *agrum secunda aratione colere*, quod & *offringere* dicunt. Ita Columella lib. 2. c. 4. Gloss. Lat. Gr. *Iterat*, ἐργάζει. *Iteratum*, παλινουργία. *Iteratio*, σπαρτὸς, δευτερουργία.

Iterare Judicium, Rem judicatam per appellationem *iterum* judicare: *Retractare*, i. iterum tractare, recensere, recognoscere, in leg. 1. Cod. Th. de Episcop. judicio, & apud Gregor. IX. lib. 35. c. 15. Sulpitius Severus lib. 2. Histor. Sacr. *Etenim Iterari judicium necesse erat.* Lampridius in Severo: *Pontificibus tantum detulit, & quindecimviris atque auguribus, ut quasdam causas sacrorum à se finitas, Iterari & aliter distingui pateretur.* Capitula Caroli M. lib. 6. c. 64. *Ut judicato in aliqua causa Episcopo, liceat Iterare judicium, & si necesse fuerit, libere Episcopum adire Romanum.* Adde Addit. 4. c. 28. 29. & Gloss. Pithœi ad Capitul. Caroli M.

ITERIS, pro *Itineris*, dixisse veteres, testantur Sosipater, Charisius & Nonius: quo ἀρχαϊσμῷ usum etiam Symmachum lib. 6. Epist. 28. observavit Juretus. Flodoardus lib. 14. carm. 18.

Aut mercede carens Iteris solator abire.

Infra:

..... *Solatia cœpti*

Fert Iteris gelidas superans volentibus Alpes.

Utitur & carm. 18. eod. lib. & alibi non semel. [Adde Bedam in Vita S. Cuthberti Episc. c. 26. sæc. 2. SS. Benedict. pag. 928.]

¶ ITERUM. Vide mox in *Iterum*.

¶ ITHYRCA. Species armorum ad captandas aves. Angelus Romplerus l. 3. Hist. Monasterii Formbac. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 3. col. 468. *Utimur nunc ad capiendas aves Ithyrcis, sagittis, imo & bombardis.*

¶ ITINER, pro *Iter*, ut veteres apud Nonium, sic dixerunt recentiores non semel.

¶ ITINERANTES. Vide *Foresta* sub finem, & *Justitiarii itinerantes* in *Justitiarius*.

¶ ITINERARCHÆ *dicuntur itineris custodes*, in veteri Glossario juris utriusque.

¶ ITINERARE, Iter facere, in Legibus Rotharis edit. Boherii, apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 44. not. 54. in Legibus Pipini apud Eccardum in Addit. ad Legem Salicam pag. 195. in Annal. Genuens. apud eumd. Murator. to. 6. col. 438. & 553. in Concilio Dertusano an. 1429. cap. 1. Salvianus de Gubernat. lib. 1. ubi de Israelitis in deserto: *Adde tulatos Itinerantium castris altum greges.* Apuleius dixit *Itinerari* eadem notione.

ITINERARIUM, Itinerum & metationum millitarium designatio: quomodo *Route* nostri dicunt. S. Ambrosius Serm. 5. in Psal. 118. *Miles, qui ingreditur iter, itinandi ordinem non ipse disponit sibi, nec pro*

suo arbitrio viam carpit, nec voluptaria capiat compendia, ne recedat a signis: sed Itinerarium ab Imperatore accipit, & custodit illud, præscripto incedit ordine, rectaque via conficit iter, ut inveniat commeatuum sibi parata subsidia. Si alio ambulaverit itinere, annonam non accipit, mansionem paratam non invenit, &c. Adde Lampridium in Alexandro Severo. Interdum

Itinerarium, dicitur Mappa geographica, in qua describuntur perinde ac depinguntur metationes militares, loca & oppida provinciarum præcipua, cum intervallis ac distantiis, quam Duci necessariam esse ait Vegetius lib. 3. c. 6. *Primum Itineraria omnium regionum, in quibus bellum geritur, plenissime debet habere perscripta, ita ut locorum intervalla, non solum passuum numero, sed etiam viarum qualitates perdiscat, compendia, diverticula, montes, flumina ad fidem descripta consideret: usque eo ut solertiores duces Itineraria provinciarum, in quibus necessitas geritur, non tantum adnotata, sed etiam picta habuisse firmentur, &c.* Ejusmodi fuit Mappa orbis terrarum ab Agrippa confecta, de qua Plinius l. 3. c. 2. 3. 4. &c. Ejusmodi est etiam Tabola itineraria; quam ex Bibliotheca Peutingeriana edidit Marcus Velserus. Ejusmodi denique fuit Itinerarium, quod falso *Antonini* nomen præfert, & in mappam relatum, & anno Theodosii decimo quinto exaratum, ut in Descriptione urbis CP. docuimus. Vide *Mappa mundi.*

Itinerarium, Orationes, vel preces, quæ ab iis, qui se itineri alicui committunt, recitari solent, quæque à Cantico Zachariæ vulgo incipiunt. Ceremoniale Episcopor. lib. 1. c. 2. *In discessu recitabat ... cum Clericis & familiaribus Itinerarium.* Vide Hactenum lib. 11. Disquis. monast. part. 4. disquis. 4.

¶ Itinerarium Sonare, Lituo vel tuba profectionis militaris signum indicere. Ammianus lib. 24. *Extracta quiete nocturna Itinerarium sonare lituos jubet.*

ITINERARIUS, Qui peregrinationes plurimas instituit, *Voiageur.* Eckeardus Junior de Casibus S. Galli c. 3. *Homo erat Itinerarius, lateque terrarum & urbium gnarus.*

¶ Itinerariæ Tabulæ, Quæ loco altaris erant Sacerdotibus iter facientibus, apud Mabillonium Liturg. Gallic. pag. 73. Vide *Altare viaticum & portatile.*

Itinerarii Termini. Incertus Agrimensor: *Sunt termini, quibus fides non est adhibenda: isti dicuntur Itinerarii.* Id est, qui facile moveotur.

¶ ITINERATOR, ut *Itinerarius*, Viator, in Miraculis S. Eadmundi Angl. Reg. apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 833.

¶ ITIRARE, pro *Iterare*, Iter facere. *Itirando ad curiam Romanam*, in Charta ann. 1261. tom. 1. Rerum Mogunt. p. 614. col. a. sub finem.

ITRIUM, ἴτριον, *Tractum*, in Gl. Gr. Lat. MS. Editum, ἴτριον, *Iterum, Iteratum.* Græcis ἴτριον, est genus placentæ pertenuis.

ITUS, Iter, via, occurrit apud Eulogium Cordubensem lib. 1. Memorial. Sanctor. *Itui vestro nullus adversari quibit.*

¶ JUARIA. Vide *Juveria.*

¶ JUBENTABILIS. Vide *Joventalis.*

¶ JUBERE, Dignari, velle, Gall. *Daigner, vouloir bien.* Atticus Episc. CP. in Epistola ad Aureliom Carthag. & alios Afros, apud Labbeum tom. 2. Concil. col. 1145. *Petens, ut pro me plurimum vestra sancta Congregatio orare Jubeat.* Græc. ὑπὲρ ἐμοῦ πλεῖστα εὔξασθαι κελεύσειας. Petrus Abb. apud eumdem Labbeum tom. 4. col. 1644. Bonifacium Carthag. rogat, ut oblatum supplicem libellum *suscipere Jubeat & Chartis Ecclesiæ sociare.* Et col. 1646. *Ut suggestionem suam intente advertere Jubeat.* Bonifacius ipse in sua ad Liberatum & alios Epistola ibid. col. 1645. Dominum deprecatur, *ut votis & precibus concedere Jubeat, &c.* Eadem notione Lector in Officiis divinis à Præside chori postulans benedictionem ait: *Jube domne benedicere.*

JUBERI, Coloni, Hispanis. Charta Sancii Ramirezii Reg. Aragon. apud Marcam in Hist. Benearn. lib. 4. c. 20. *Nisi tantum, quod ponant in eorum hæreditatibus Juberos, qui illas terras laborent, & quod eis eorum fructum reddant.* Infra: *Sed in suas hæreditates mittat Juberos, qui laborent illas.*

¶ JUBERUM, *Luciferum.* Papias in Amalthea.

¶ JUBEUS, Tunicæ species, Gall. *Jupon, Pourpoint,* Hisp. *Jubon.* Computus an. 1202. apud D. *Brussel* de Feudorum usu to. 2. p. CLVI. *Pro una tunica armet, quam Rex habuit octo dies post S. Johannem, xv. s. Pro 1. cendallo idem, & pro uno Jubeo, quor habuit xv. dies post S. Johannem, 1. s. Diploider sive Jubons de serico*, in Concilio Tarracon. an. 1591. inter Hispanica to. 4. p. 614. Vide *Gipo* & *Gambaison* in *Gambeso.*

JUBILÆUS, inquit Isidorus lib. 5. cap. 37. *interpretatur remissionis annus. Est enim Hebraïcus & sermo & numerus, qui septenis annorum hebdomadibus, id est, 49. annis texitur, in quo clangebatur tubis, & ad omnes revertebatur antiqua possessio, debita absolvebantur, confirmabantur libertates.*

Jubilæi deinde nomenclatura donata plenaria peccatorum indulgentia, iis, qui limina SS. Apostolorum Romæ visitarent quolibet centesimo anno, indulta, cujus auctor fuit Bonifacius VIII. PP. Incertus Scriptor, editus à Catello: *Anno 1300. Papa Bonifacius concessit plenam indulgentiam peccatorum visitantibus limina Apostolorum Petri & Pauli Romæ, & facientibus ibi quindenam infra annum ipsius: statuitque eandem in posterum in omni anno centenario, visitantibus sacra limina sic haberi.* Inscriptio ad ædis Cathedralis Senensis fores:

Annus centenus Romæ semper est Jubilæus;
Crimina laxantur, cui pœnitet ista donantur:
Hæc decrevit Bonifacius, & roboravit.

Vide Jo. Villaneum lib. 8. cap. 36. De Jubilæo à Bonifacio VIII. instituto tractatum scripsit Jacobus Cardinalis S. Georgii ad Velum aureum, editum à Julio Roseo: exstat in Bibliotheca Patrum: de quo etiam consulendus Joannes Rubeus in Vita Bonifacii VIII. l. 1. c. 11. Postea Clemens VI. PP. *ad instantiam & supplicationem Romanorum, qui de hac causa ad eum suos nuncios miserant, mutavit magnum Jubilæum de 50. in 50. annos, quod juxta ordinationem Bonifacii PP. Octavi erat de centesimo in centesimum; voluitque & ordinavit, quod visitantes limina Apostolorum Petri & Pauli illo anno 50. quem à cætero voluit esse Jubilæum, habeant plenariam indulgentiam suorum peccatorum, cum modis & conditionibus, quæ in dicta ordinatione Bonifacii continentur.* Verba sunt auctoris Vitæ Clementis à Bosqueto editæ, quibus consimilia habet Continuator Nangii: *Anno Domini 1350. Dominus Clemens Papa Sextus volens salutem animarum hominum procurare, statuit, ut indulgentia plenaria, quæ erant, & quæ solebant esse in sacra urbe Roma de centum annis in centum annis, in Circumcisione Domini nostri Jesu Christi reducerentur ad quinquagenos annos, quia vita hominum labitur & decrescit, & malitia superabundat in mundo, proh dolor! & accrescit. Ideo illo anno 1350.*

fuerunt indulgentia plenaria concessa per dictum Dominum Apostolicum, omnibus vere pœnitentibus volentibus pergere & visitare loca Apostolorum Petri & Pauli in Romana urbe, aliorumque Sanctorum. Ad quam quidem peregrinationem venerunt per totum annum illum quamplurimi utriusque sexus, non obstante mortalitate magna, qua fuerat nuper, & qua adhuc in aliquibus mundi partibus discurrebat. [Instrum. an. 1350. apud Ludewig. tom. 6. pag. 413. *Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo, Jubileo, in vigilia vigiliæ Ascensionis D. N. J. C. &c.*] His adjungendi auctor M. Chronici Belgici, Henricus Rebdorffensis & Waddingus an. 1350. num. 8. Willelmus Thorn. an. 1390. Petrus Matthæus ad Constitut. PP. pag. 133. 134. 704. & alii non pauci. Joannes Villaneus lib. 12. cap. 10. id statutum à Clemente tradit mense Januario an. 1342. & die Natalitio Christi an. 1350. incipiendum. Matthæus vero Villaneus l. 1. c. 29. id in ano. 1349. rejicit.

Deinde Urbanus VI. PP. Pontificatus sui an. 11. Christi 1389. tertio Idus April. *instituit, ut omnis Jubilæus per Clementem VI. de centesimo anno ad quinquagesimum reductus, deinde in futurum de tricesimo tertio anno in tricesimum tertium annum semper institueretur, & ut annus Nativitatis Domini proxime venturus videlicet 1390. esset Jubilæus: quo cum commorit tempus vita Domini nostri Jesu Christi in humanitate, quod totum postquam natus est de Virgine (per cujus mortem thesaurus Ecclesia, unde indulgentia peccatorum omnes emanant, cumulatus) triginta trium annorum curriculo completum fuit.* Ita Magnum Chronicon Belgicum.

Bonifacius vero IX. Urbani Successor, Jubilæi gratiam latius diffundens, *Regibus, & aliis dominis, temporalibus & spiritualibus, religiosis etiam Conventibus per diversa loca constitutis concessit, ut in partibus hujusmodi gratia largitatem possent consequi, ita tamen ut Confessor, quem aliquis eorum eligeret, nomine Basilicarum & Ecclesiarum, videlicet Petri & Pauli, Joannis Lateranensis & S. Maria Majoris aliquas Ecclesias in partibus per Confessorem electum deputandas certis vicibus teneretur visitare.* Hæc ex Willelmo Thoro an. 1390. qui addit eo anno à Bonifacio concessam præfatam indulgentiam Conventoi S. Augustini in Anglia: ut Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. c. 86. Coloniensi, Magdeburgensi, & aliis in Germania civitatibus. Atque inde fluxit, qui hodie obtinet, mos Jubilæi indulgentias in regnis & provinciis indicendi.

Demum, ut quæque ætas particeps beneficii istius fieret, Sixtus IV. Jubilæum ad vicesimum quintum annum contraxit, primamque ejusdem egit celebritatem ann. Dom. 1475. Vide eumdem Gobelinum c. 81. p. 268. c. 84. p. 273.

JUBILÆUM *annum S. Thoma Cantuariensis Archiepiscopi & Martyris*, Monachos S. Trinitatis solenni ritu celebrasse, auctor est Willelmus Thorn: *Anno Dom. 1320. & anno S. Thoma Martyris tunc Jubilæo, dominus Radulphus Abbas per seniores Eccl. S. Trinitatis effective requisitus, Missam & cætera solemnia inter ipsos in magno honore celebravit.* Eadem solemnitas celebrata anno 1370. *populo pro indulgentia quasi infinite congregato.* Unde constat, annum istum Jubilæum S. Thomæ quovis anno quinquagesimo occurrisse, eidemque festivitati indultas à summo Pontifice indulgentias: nam S. Thomas martyrio vitam finivit an. 1170.

Tradit præterea Spelmannus, Edwardum II. Regem Angliæ sui ipsius annum Genethliacum quinquagesimum *Jubilæi* more celebrasse anno 1362. natus quippe in festo S. Briccii Idibus Novembr. ann. 1312. hoc enim anno ritu solenni Curiam suam plenariam tenuit, reos de carceribus eduxit, criminum indulgentiam præterea reis Majestatis concessit, leges regno salutares tribuit, privilegia denique multa indulsit, quæ quidem hausit ex Thoma Walsinghamo.

JUBILÆOS, Possessio, seu præscriptio 50. annorum. Canones Hibern. lib. 41. c. 7. *Ager inquiratur in scriptione duarum Ecclesiarum; si in scriptione non inveniatur, requiratur à senioribus & propinquis, quantum temporis fuit cum altera; & si sub Jubilæo certo remansit, sine vituperatione maneat in æternum.* Lib. 35. cap. 7. *Quidquid per 50. annos remanserit, hoc est, annum Jubilæum, &c.* Cap. 8. *Observanda sunt leges Jubilæi, id est anni quinquagesimi, ut non adfirmentur incerta tempore veterato, &c.*

JUBILÆUS, Homo grandævus, centenarius. Flodoardus lib. 1. Hist. Remensis cap. 17. *Quid ille Jubilæus, (ita virum sanctum propter ætatis prolixitatem vocitantes) facere vellet, &c.*

¶ JUBILARIUS, Qui quinquaginta annos in eod. statu perseveravit. Instrum. ann. 1282. tom. 2. Rer. Mogunt. p. 889. *Dominus Thomas... hujus insignis Collegii decanus & trium Cathedralium ecclesiarum quinquagenarius Canonicus & Jubilarius (ut vocant) monumentum hoc ... posuit.* Necrologium Fratrum Prædic. in Retza apud Raim. Duellium Miscell. lib. 2. pag. 173. IV. *Kalend. Novemb. O. R. P. frater Michael de Anaso Prior hujus Conventus & Jubilarius.* Adde Constitutiones Dominicanorum Vincentii Mariæ part. 1. col. 343.

¶ JUBILARUS, Clarus, illustris. Miracula S. Vincentii Madelgarii to. 3. Julii pag. 679. *Vir quidam Sonegias inhabitabat, quem paupertas quidem obscurum, sed dignitas famulatus S. Vincentii Jubilarum reddebat.*

¶ JUBILEUM, Licentia, ut vocant, Sorbonica, seu biennium quo Baccalaurei tenentur disputationibus theologicis interesse, ut doctoris gradum possint consequi. Charta Joannis Abb. Cisterc. ann. 1456. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 185. *Quod vero attinet ad Sorbonicam responsionem, volumus ut Baccalauros qui in primo Jubileo responderunt de Tentativa, idem in primo anno; & qui in secundo Jubileo, idem in secundo anno de Actu Sorbonico suo ordine respondeant.*

JUBILUS, Ugutioni, *Argutus sonus, unde jubilare, cantare, quadam voce confusa pra gaudio exultare & latari.* S. Hilarius in Psal. 65. *Jubilum, pastoralis agrestisque vocis sonum nuncupamus.* Calpurnius Eccl. 7.

Et tua mærentes expectant Jubila tauri.

[Silius Ital. lib. 14.

Et latis scopulis audivit Jubila Cyclops.]

Vide S. Petrum Chrysologum Sermone 46.

☞ *Jubilum* militare vocabulum fuisse probat Carolus de Aquino ex hoc Ammiani loco lib. 22. *Accessere flagitia disciplina castrensis, cum miles cantilenas meditaretur pro Jubilo molliores.* Ex quibus merito conficit Vir eruditus Jubilum fuisse genus clamoris vel acclamationis militaris, ut probabilissimum est, ad lætitiam testificandam.

Proprie autem sequioris ætatis Latini Scriptores *Jubilum* appellarunt, quod alii *Neumam*; productionem cantûs in finali litera antiphonæ, seu cujusvis cantus Ecclesiastici. Honorius Augustod. lib. 1. c. 14. *Unde quidam longam neumam cum organis jubilant, qua Jubilum vocatur.* Cap. 88 *PP. in festivis diebus neumam, qua Jubilum dicitur*,

jubilare statuit. Liber Ordinis S. Victoris Parisiens. cap. 1. *Dicent Amen, & finietur sine Jubilo.* Arnoldus Abb. Bonæ-Vallis de Operib. sex dier. *Nihil tamen triste, nihil lugubre erat: ubi non varietas concinentium dissonantiam efficiebat: sed sive arctas, sive per amplas faucium fistulas circumflexiones Jubilorum impellerentur, ascensiones & descensiones vocum, convenientibus in unum differentiis, ad unius puncti revertebant harmoniam.* Ratpertus Monachus de Casibus S. Galli c. 4. & Eckeardus Minimus de Vita Notkeri Balbuli c. 9. *Frigdora autem & Occidentana, quas sic nominabant, Jubilos illis animatus etiam ipse de suo excogitavit.* Idem Eckeardus cap. 16. *Eandem disciplinam angelicam Deus dedit viro sancto per Spiritum sanctum suum, & sociis suis docere Ecclesiam in Jubilis sequentiarum agendam. Ideo, ut reor, ut per intuitum angelicarum disciplinarum oriatur hominibus mentis devotio, & dilatato corde mens seipsam transcendat & spiritalior fiat.* Ubi ad marginem hæc notari observat Goldastus: *Jubilus, id est, neuma, quem quidam in organis jubilant, plausum victorum lætantium commendat. Jubilum* pro organis usurpat Rollandinus in Summa Notariæ cap. 6. *Eundem in sedem Pastorem & Abbatem cordis & Jubile posuerunt.* Vide *Pneuma.*

¶ JUBON, vox Hispanica. Vide *Jubens.*

JUCTUS, &c. Modus agri. Notæ Tyronis: *Itiner, jugerum, aripennis, Juctus.* Polyptychus Floriacensis: *Habet ibi de vinea indominicata Juctos, id est, aripennos, 500.* Infra: *De terra arabili indominicata ad modios 240. unius sationis, de prato Juctos 60. de silva plus minus bunnariis 100.* Tabularium S. Maxentii Pictav. *Et est plus minus de vinea inter duo loca Juctus sex, sive quantumcunque ad ipsum alodem pertinet, &c.* Tabular. S. Cypriani Pictav. *Concesserunt Monachis S. Cypriani, complantum suum, duos Juctos de vinea in terra S. Severini, &c.* Formula Andegav. 4. *Et ita vendedi ad venerabile fratri illo vineola plus menus Juctus tantus, & resedit in terra communium Sancti illius, &c.* Occurrit præterea in Form. 22. & 53. occurrit non semel in Tabul. S. Eparchii Inculism. fol. 49. &c.

Junctus, interdum scribitur, ut in Pancharta nigra S. Martini Turonensis, ann. 892. *Ad quam aspiciunt aripennes vineæ 4. & quarta una terra arabilis, & Juncti 4. de prato, cum corte dominica at vineis, &c.* Et in Charta Willelmi Ducis Aquitan. ex Tabulario Angeriac. *In castro Metule 4. massos de terra arabile, & 6. Junctos de vineis, & 1. parcum, & 2. carrucas, & blatum, qui est in terra.* [Vetus Charta apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 361. *Est medius Junctus inter terra arabile & marisco, &c.* Alia Willelmi Comitis Pictav. pro Monasterio Ebroicensi: *Donoeis ... unum Junctum de vinea, necnon & quatuor Junctos de prato.*] Neque aliud videtur

Juchus, in Charta S. Galli apud Vadianum lib. 2. de Monasteriis Germaniæ pag. 83. *De medio, quod habuit territorio ... Juchos 4. ad reconciliationem nobis dedit.* Alia ibidem: *62. Juchos ad nos recepimus.* Alia apud eumdem pag. 84. *Et dedit ei 8. Juchos in Durgowen.* [Adde Formulas 47. & 48. apud Baluzium to. 2. Capitul. col. 588. & 589.]

Jochus, in Charta 42. inter Alamannicas Goldasti: *Et pro istas res preservire vols annis singulis, hoc est, 30. seglas cervisia, ... & arare duos Jochos in anno, & recollegere, & intus ducere.* Charta 41. *Unum Juchum de vinea.* Vide Chartas 8. 16. 17. 19. 25. 26. Atque hæ voces videntur ductæ à *jugo boum*, ut *Junctus* & *Juctus*, idem fuerit quod *Bovata*, id est, tantum terræ, quantum par boum arare potest.

¶ JUCUNDA, ut supra *Jocalia*, Gall. *Joiaux.* Formula vetus apud Eccardum ad calcem Pactus Legis Salicæ p. 245. *In vestram Jucunda & pigmenta ac medicamenta, qua vobis congrua puto, vestra dilectioni dirigere curabo.*

JUCUNDARI, pro Oblectari, habent non semel vetus Biblior. Interpres, S. Augustinus lib. 17. de Civit. Dei, Lactantius lib. 4. cap. 6. &c.

¶ JUDÆA, Judæaria. Vide in *Judei.*

¶ Judææ Carnes. Statuta Massil. lib. 2. c. 33. *Constituimus ut nullus macellarius vendat in Massilia scienter carnes hircinas vel caprinas, aut carnes Judaas, vel carnes de moria, nec carnes leprosas, &c.* Carnes porcinas aut suffocatas intelligo, quæ *Judeo* dictæ fuerint quasi ironice, quod iis vesci Judæis non liceret.

JUDÆI, ideo à Principibus Christianis tolerabantur, quod rei fœnerariæ operam darent, & publicorum vectigalium essent conductores, eoque ipso iis essent utcumque utiles. Rabanus Maurus lib. contra Judæos cap. 42. *Quod quidam ipsorum qui in nonnullis civitatibus, telonearii constituuntur, soleant in remotioribus locis Christianos pauperes & ignaros pro eodem teloneo acriter constringere, deinde, ut Christum negent, persuadere.* [Horum in Francia domicilium primus omnium Philippus Augustus Edictis confirmavit; legesque, quibus uterentur, sancivit.] Atque ii ut & eorum bona, olim Baronum fuere in quorum dominiis habitabant. Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 127. *Les mHebles aus Juifs sont au Baron.* Bracton. lib. 5. tract. 4. cap. 6. §. 6. *Judæus vero nihil proprium habere potest, quia quicquid acquirit, non sibi acquirit, sed Regi: quia non vivunt sibi ipsis, sed aliis, & sic aliis acquirunt, & non sibi ipsis.* Curia Generalis Barcinonensis an. 1283. sub Petro II. Rege Arag. *Item de Judæis & Saracenis, de quibus extitit petitio, quod deberent esse illorum, in quorum castris seu villis habitarent, seu morarentur, volumus super hoc de cætero observari, quod in loco quolibet eorum est antiquitus observatum, salvis privilegiis & pactis specialibus cuicunque.* Adde Matth. Paris pag. 521. Ita porro Baronum erant, ut iis inconsultis ab illorum dominiis recedere, ut & aliis Baronibus eos recipere non liceret. Statutum S. Ludovici an. 1230. de Judæis to. 5. Hist. Franc. pag. 421. *Nec aliquis in toto regno nostro poterit retinere Judæum alterius domini, & ubicumque aliquis invenerit Judæum suum, ipsum licite capere poterit, tanquam proprium servum suum quamcunque moram fecerit Judæus sub alterius dominio, vel in alio regno.* Inter Aresta Pentecost. an. 1288. in Regesto B. fol. 79. *Dictum est, quod Judæi in terris Baronum, qui habent altam Justitiam, non possunt remanere contra voluntatem ipsorum Baronum. Dictum etiam fuit, quod Prælati aut eorum Officiales non possunt pœnas pecuniarias Judæis infligere, nec exigere per Ecclesiasticam censuram; sed solummodo pœnam à Canone statutam, scilicet communionem fidelium sibi substrahere.* Quippe servis accensebantur. Fridericus II. Imp. in Charta an. 1237. pro Viennensibus apud Lambecium lib. 2. de Bibl. Cæsar. pag. 80. *Cum imperialis auctoritas à priscis temporibus ad perpetuam Judaici sceleris ultionem eisdem Judæis perpetuam indixerit servitutem.*

☞ Verum hæc Judæorum dura conditio in usu esse cœpit sub finem XII. seculi, si fides D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. pag. 570. ubi eruditissimum virum D. Cangium haud satis opportune castigat

quasi in distingoendis temporibus minùs diligentem; nullibi tamen, mea quidem sententia, accuratior atque scrupulosior. Judæos quippe & eorum bona olim Baronum in quorum dominiis habitabant fuisse, eo scilicet tempore, nimirum sub S. Ludovico, quo id viguisse certum est, docet & pro suo more probat D. Cangius; an vero prius aliter res se habuerit, tacet, haud ignarus forte censuram mereri quisquis idem de ætate Philippi Augusti affirmaret aut negaret; neque enim ita certum est id non obtinuisse sub Philippo Augusto, uti colligere est ex laudati à D. *Brussel* Militis exemplo qui ann. 1214. omnia bona sua atque suos Judæos Trecensi Comitissæ vendidit: nihil quippe magis proprium, quam id quod quis vendere potest.

Eo igitur servitutis nomine ab iis, ut à cæteris obnoxiæ conditionis subditis, graves *tallia*, seu præstationes interdum exigebantur à dominis: quæ quidem ordinariis prædiorum redditibus accensebantur. Regestum Constabulariæ Burdegal. fol. 32. *Finis Judæorum pro mora eorum in Ducatu per annum.* Ut enim in terris Baronum moram & mansionem faciendi haberent facultatem, quasvis, etiam libertati contrarias, admittebant conditiones. Unde si quando Principum & Baronum exhausti essent fisci, hos iis expulsuros se minabantur, qui mox immensas pecuniarum summas fisco exsolventes, *quasi beneficio restitutionis* in integrum restituebantur, ut verbis utar Radulphi de Diceto an. 1180. cui adjungendi Gervasius Dorobernensis ann. 1168. Matthæus Paris ann. 1244. 1250. 1252. 1255. pag. 435. 521. 556. 606. Sed in proventibus, qui ex Judæis capiebantur à Dominis feudalibus, is erat, ut *si aliquis à secta Judaica vellet recedere, spiritu illuminatus divino, ac limitibus erroris derelictis, fidei orthodoxæ sacrique baptismatis reciperet sacramenta, bonis, quæ prahabebat nudaretur omnino, & sit suis viduatus rebus, efficeretur & remaneret pauper & inops: unde accidebat, quod tales, qui antea se locupletes cernebant, egeni, & quidam ex eis vitam quærerent mendicantium, & in pristina devia relaberentur ad vomitum, damnabiliter remeando in suarum, proh dolor! animarum pernitiem.* Quam quidem *consuetudinem, sive usum, qui in regno Franciæ & plerisque aliis mundi climatibus diutius inoleverat, seu aliter à priscis dicebatur temporibus hucusque observatus*, abrogavit Carolus VI. Rex Franciæ, Statuto 25. April. ann. 1363. quod descriptum legitur in libro rubeo Castelleti Parisiensis. Hanc etiam abrogavit Jacobus II. Rex Aragoniæ: *Ita quod si Judæus, vel Judæa, se baptisaverunt, & redierint ad fidem Christianam, quod eo quod ipsi habent renuntiare ipsorum bonis, quia ipsa habent de usuris & turpi lucro, & ita gravius vel durius ad fidem Catholicam veniunt, quod nos, quantum in nobis & posse nostro & auctoritate nostra regali & in successoribus nostris est, & etiam Curia pro tota generali terra dimittimus eis ipsam & suis in perpetuum.* Exstat Statutum aliud ejusdem Regis, quo in omnibus dominiis suis statuit, *quod quicumque Judæus vel Saracenus Spiritus S. gratia fidem voluerit recipere orthodoxam, & baptismi lavacrum salutaris, libere & absque ullius contradictione possit hoc facere, non obstante prædecessorum suorum vel alicujus statuto, vel etiam super hac obtenta consuetudine, ita quod propter hoc nihil de bonis suis mobilibus & immobilibus ac se moventibus, quæ prius habebat amittat, imo universa secure ac libere teneat & possideat, &c.*

Cum igitur obnoxiæ conditionis essent, erant etiam in commercio, adeo ut transferri, & concedi possent. Charta Friderici II. Imp. an. 1210. apud Rochum Pirrum to. 1. pag. 143. *Concedimus, omnes Judæos civitatis nostræ Panormitanæ, tam illos, qui in ipsa civitate morantur, quam & alios, quos de cætero in ipsa civitate contigit habitare, ut de cætero homines vestri sint, & Ecclesiæ Panorm. & vobis & Ecclesiæ subditi in omnibus existentes.* Apud Matth. Paris an. 1255. pag. 606. Henricus III. Rex Angliæ *vendidit Judæos per aliquot annos Comiti Ricardo fratri suo, ut, quos Rex excoriaverat, Comes evisceraret.* Adde Ditmarum l. 3. p. 27. l. 6. p. 64.

Licet porro Judæi Baronum essent proprii, erant tamen quodammodo juris regii, *& sub eorum tutela & defensione*, ita ut *quilibet eos tam alicui diviti, si non posset subdere sine Regis licentia*, ut est in Legibus Edwardi Confessoris cap. 29. & apud Guillelmum Carnot. de Vita & Miracul. S. Ludovici. Fridericus II. Imp. apud Petrum de Vineis cap. 12. *Et quod omnes & singuli degentes ubique per terras, nostræ jurisdictioni subjectas, Christianæ legis & Imperii prærogativa, qua dominamur & vivimus, servi sunt nostræ Cameræ speciales.* In Charta ejusdem Friderici II. Imp. pro Ecclesia Arelatensi apud Guesnaium in Annalib. Massiliensib. pag. 350. *Judæi* inter regalia, quæ eidem Ecclesiæ concedit, recensentur. Hinc vetus scriptum apud eumdem pag. 374. de Ecclesia Arelatensi: *Judæos omnes proprios servos habebat.* Adde p. 364. Guill. Neubrigensis lib. 4. cap. 11. *Fisco competit quicquid Judæi, quos fœneratores constat esse regios, in bonis habere videntur.* Plura de Judæorum obnoxia conditione congessimus in Notis ad Statuta S. Ludovici pag. 184. 185.

☞ Haud feliciori conatu rursus Cangium nostrum in partes hic revocat D. *Brussel*; neque enim absolute scribit D. Cangius Judæos ad Regem pertinuisse, sed eos *quodammodo* fuisse *juris regii*; quod, ut arbitror, non ibit inficias D. *Brussel*, cum ipse pluribus probet eos sub tutela & protectione Regis exstitisse.

Prostat in Regesto Parlamenti dicto *Olim*, fol. 130. Statutum Caroli VI. receptam in Francia consuetudinem abrogans, qua Judæi, Christianam amplectentis religionem, bona fisco adjudicabantur. Quod longe ante sanxerat Concilium Lateranense sub Innocentio III. ubi hæc habentur: *Qui Deo inspirante ad fidem se converterint Christianam, à possessionibus nullatenus excludantur, &c.*

Judæi judices suos peculiares habebant, suasque Curias, in quibus eorum dirimebantur controversiæ. Scribit Matth. Paris an. 1224. p. 433. statuisse Regem Angliæ, *ut unus ad minus Justitiarius Judæorum deputaretur.* Meminit idem Scriptor an. 1251. Philippi *Luvel* Clerici *custodiæ Judæorum* addicti: & an. 1252. Militis cujusdam literati Roberti *de Latte*, cui Rex idem commiserat tutelam Judæorum & sigilli sui, quod ad Scaccarium pertinebat eorumdem, pag. 573. [Philippus V. Rex Franc. Edicto an. 1317. to. 1. Ordinat. Reg. p. 646. statuit: *Que nuls Juifs ne soient contrainte à respondre fors pardevant leurs Baillifs, ou pardevant ceux que li Baillifs, y mettront pour eux.* Joannes Francorum Regis filius & Comes Pictav. Robertum de Ultra aquam instituit *Judicem & Gardiatorem* Judæorum, in Litteris an. 1359. to. 3. Ordinat. pag. 352. & seq. quam dignitatem Ludovico Stampensi Comiti concessit Rex ipse an. 1360. ibid. pag. 471. & seq. deinde p. 474. *Judæos eximit ab omnibus Justiciariis, Judicibus no-*

stris & aliis quibuscumque Commissariis, pieterquam, inquit, *à Nobis deputandis, Nobis vel Gardiano ipsorum vel aliis ei, dem per Nos deputandis, de & super causis quibuscumque & singulis ipsis tangentibus cognitionem & decisionem ipsorumque punitionem in casibus de quibus punitio ad Nos spectare debebit, tenore presentium penitus reservantes, &c.*] Ita Balsamon in Nomocanone tradit, Judæos CPolitanos ςρατηγὸν τῶ ςηνῶ habuisse pro judice, donec Manuel Comnenus illos ordinariis subjecit.

☞ Suum etiam habuere proprium sigillom, haud dubie quod lege ipsis prohibitum est figuris quibusque vel sculptis vel pictis oti. Stabilimentum Judæorum Philippi Augusti to. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 45. *Duo quidem de prebioribus viris cujuslibet villa, custodient sigillum Judæorum, alter videlicet sigillum, & reliquus tussam.* Leg. f. *& alter rotam.* Quod sigillum ipsis postea abstulit Ludovicus VIII. an. 1223. ibid. pag. 48. *Judai de cætero sigilla non habebunt ad sigillandum debita sua.*

Iis præterea cœmeteria entra muros civitatum habere concessum ab Henrico II. Rege Angliæ, scribunt Rogerus Hovedenus & Bromptonus an. 1177. *Eodem anno Domini, Rex pater dedit licentiam Judæis terra sua habendi cæmeterium in unaquaque civitate Angliæ extra muros civitatum, ... prius enim omnes Judæi mortui Londonias ferebantur sepeliendi.* Ita Judæi CPolitani sepulturas suas ἐς τὸ σπαῖον, habuere, ut auctor est Nicetas in Andronico lib. 1. n. 6.

☞ Præter cœmeteria etiam Synagogas in Francia ipsis concessas constat ex Literis S. Ludovici quibus, Judæis an. 1249. expulsis licentiam facit revertendi in Franciam, atque synagogas & cœmeteria illis restitui jubet: *Volentes tamen, ut veteres Synagogas cum bus sane quibus uti non possunt commode Synagogis, reddant Judæis ipsis necnon & cimeteria eorumdem.* Quamquam vero ipsis Synagogæ permitterentur, prohibitum tamen erat ne in iis altis vocibus cantarent; hinc ann. 1288. *emenda* 300. solid. mulctatos reperimus in Computo ejusdem anni apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. pag 603. *De emenda Judæorum, pro eo quod nimis alte cantaverunt* 11c. *lib. Parisienses.* Fuere etiam ipsis possessiones, prædia & aliæ res immobiles, à quibus acquirendis prius prohibiti fuerant. Edictum Ludovici X. Reg. Franc. an. 1315. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. p. 597. *Les deux preudes-hommes dessus dit, connoistrons par eux, ou par autres des heritages desdits Juis, vendus mains de la moitié de droit pris, & feront droit sus la deception.* Aliud Philippi V. Reg. Franc. an. 1317. ibid. pag. 646. *Que les maisons qu'ils tiennent ores, ou tendrent, leur demeureus en tele maniere qu'ils ne puissent nulles louer à Chrestiens.* Constantior fuit usus quoad feuda nobilia; nusquam enim, quod sciam, ut ea possiderent, ipsis concessum est.

☞ Sed nec quaslibet res in pignus seu *vadium* accipere Judæis licitum fuit. Edictum Philippi Augusti an. 1218. to. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 36. *Item nullus Judæus accipiet in vadium ornamentum Ecclesiæ, aut vestimentum sanguinolentum, aut madidum, aut ferrum carrucæ, aut animalia carrucæ, aut bladum non ventilatum.* Aliud Ludovici X. Reg. Franc. ibid. pag. 597. *Item. Il ne porront prester sus vessel, ou aousnement d'Eglise, ne sus gage sanglant, ne sus gage moillié freschement, ne les recevoir en quelque maniere que ce soit.*

Judæis, ut qualitate habitus à Christianis distinguerentur, indictum in Concil. Lateran. an. 1215. cap. 68. Inde cautum postmodum, ut in vestibus rotæ vel circuli signum deferrent. Chronicon Rothomagense ano. 1215. *Romæ generale Concilium à Papa Innocentio celebratur, ... Judæis indixit Signum Circulare in pectoribus bajulare, ut inter ipsos & Christianos discretio, seu divisia vestium haberetur.* Statuta Raimundi Comitis Tolosæ & Legati PP. contra Hæreticos, apud Catellum in Hist. Tolos. p. 352. *Ad hoc ut Judæi à Christianis possint discerni statuimus, & districte præcipimus, ut in medio pectoris portent Signum Rotæ, cujus circulus sit latitudinis unius digiti, altitudinis vero unius palmi dimidii de cana.* Idem statuitur in Concilio Albiensi can. 19. Narbon an. 1227. can. 3. Biterrensi an. 1246. can. 39. Albiensi an. 1254 can. 65. 70. Arelat. an. 1600. c. 8. Ravennensi an. 1331. c. 23. aliu Raven. ao. 1317. c. 14. & Avenion. an. 1326. c. 57 Vide Statuta Synodalia Odonis Episc. Paris. §. ult. Charta Alphonsi C. Pictavensis an. 1269. *Quoniam volumus, quod Judæi a Christianis discerni valeant & cognosci, vobis mandamus, quatenus imponatis omnibus & singulis Judæis utriusque sexus signa, videlicet unam Rotam de filtro, seu panno croceo in superiori veste consutam ante pectus, & retro ad eorumdem cognitionem: cujus tota latitudo sit in circumferentia 4. digitorum; concavitas autem contineat unam palmam: & si quis Judæus postmodum sine prædicto signo in publico inventus fuerit, inventori vestis superior concedatur. Et nihilominus Judæus, qui sic inventus fuerit sine signo, puniatur usque ad valorem 10. lib. Turon.* [Extat tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 294. Edictum S. Ludovici an. 1269. totidem conceptum verbis, excepto quod pro *rotam de filtro*, legitur *rotam de feutre.*] Philipp. III. Rex Franc. in Edicto dato die Mercurii ante festum S. Michaelis an. 1271. parentis statutum decrevit observari, *de signis seu Rotis croceis à Judæis deferendis, per quas possent a Christianis cognosci plenius & discerni.* [Edictum Ludov. X. Reg. Fr. an. 1315. to. 1. Ordinat. Reg. p. 596. *Ils porteront le signel la où il l'avoient acconstumé a porter, & sera large d'un blanc tournois d'argent au plus, & sera d'autre couleur que la robbe, pourtrais de fil, ou de soye grossement, pour être mieux, & plus clerement apparant.*] Extat in Regesto 8 Memorabilium Cameræ Computor. Paris. fol. 54. Edictum aliud Joannis Regis dat. Remis 21. Octob. an. 1363. quo idem statuitur, hisce vernaculis: *Une grand Ronelle bien notable de la grandour du grand seel du Roy partie de rouge & de blanc, & tello, que l'en puisse appercevoir au vestement dessus, soit mantel ou autre habit en tel lieu, qu'ils ne la puissent musser, &c.* Adde Sammarthanos in Gallia Christ. in Episcopis Avenionensib. num. 59. Statuta Massiliensia MSS. l. 5. *Statuimus quod omnes Judæi à 7. annis supra portent vel deferant Calotam croceam, vel, si noluerint, portent in pectore unam Rotam latam & magnam ad modum palmæ hominis, ita quod eam nullatenus cooperiant, & similiter omnes Judææ maritatæ, undecumque sint, portent otales,* (autelles, seu telles, i. *tales*) *& si quis contra fecerit, solvat perinde pro qualibet vice pro pœna quinque sol. vel plus ad libitum Rectoris.* [Pro *otales* legendum *orales*, ut in Editis lib. 5. cap. 14. Vide *Orale.*]

☞ His addam ex quodam veteri libro locum, quem Pitto refert in Annal. Ecclesiæ Aq. p. 122. *Judæi Aquis commorantes cujuscumque conditionis, divites vel pauperes, nobiles & ignobiles, pauci vel plures, ab hodierno die & deinceps annuatim in die Pascha, persolvent domino Petro* (IV. Archiep. Aq. in nova Gall. Christ. prætermisso) *& post eum suc-*

cessoribus suis duas libras optimi piperis pro censu an. 1143. *& pro Rotulo, cymeterio & lampade.* Similem profert locum idem Annalista p. 160. ex Charta Rostagni Archiep. an. 1283. *Judæi de Aquis pro oratorio cum Rotulo & lampade & cymeterio in festo S. Paschæ persolvant libras duas piperis subtilis. Judæi de Istro libras duas piperis grossi in festo S. Luciæ, &c.* His in locis *Rotulus* non est *Rota crocea*, quanta quanta sit vocum affinitas, sed volumen quoddam, puta vel vetus Testamentum, vel Libellus precum, quo in Synagogis suis utebantur Judæi. Præter ipsam verborum prolatorum seriem, id satis indicat census pro *rotulo* solutus. Nusquam enim Judæi censum solvissent pro *rota crocea*, quæ totam gentem dedecorabat.

In Anglia non rotam, sed pannum ad instar tabulæ detulisse, auctor est Matthæus Westmonaster. ann. 1275. *In quo* (Parlamento Westmonaster.) *statuta multa ad utilitatem regni fuerunt publicata, inter quæ Judæis fuit interdicta effrænata licentia usurandi. Et, ut possent à Christianis discerni, præcepit Rex, quod ad instar Tabularum ad unius palmæ longitudinem, signa ferrent in exterioribus indumentis.* Id ipsum statutum ante fuerat, ut colligitur ex Additam. ad Matth. Paris pag. 532. [Vide Præceptum Edwardi Regis Angl. an. 1277. apud Rymer. tom. 2. pag. 73.]

In Decretis Venetis pag. 68. Judæi tenentur deferre *signum telæ zallæ* (seu croceæ) *in medio pectoris.* Unde emendare licet Concilium Arelatense an. 1234. can. 16. *Deferant extra domos in superiori veste in pectore Signum cellæ.* Legendum enim videtur *telæ zallæ.* Synodus Exoniensis an. 1287. can. 49. *Præcipimus, ut Judæi utriusque sexus super vestes exteriores duas Tabulas habeant alterius coloris ad pectus consutas, quarum latitudo digitorum duorum, & longitudo quatuor sit ad minus, ut sic per diversitatem habitus à Catholicis discernantur.* Vide Concil. Langesiense ann. 1279. can. 9. Avenionense an. 1279. can. 6. Lugdunense an. 1299. &c. In Concilio Viennensi Austriæ ann. 1267. can. 15. *Pileum cornutum* deferre jubentur.

☞ Quæ quidem eam potissimum ob causam statuta fuere, ne ullam Christiani cum Judæis societatem inirent; hinc etiam varia prodierunt interdicta, v. g. Ne Judæis mancipia traderentur Christiana, lib. 6. Capitul. cap. 559. & 423. Ne Judæi Christianam regerent familiam, ejusd. libri cap. 122. Ne Christiani emphyteosis vel conductionis titulo res Judæorum haberent, neve suas illis accommodarent, in Addit. 3. Capitular. cap. 90. Ne opera Judæorum uterentur ad medicinam vel chirurgiam, in Conciliis Avenion. ann. 1326. & 1337. ac tandem, ne nutrices Christianæ pueros Judæorum lactarent, in Statutis Ecclesiæ Biterr. ann. 1368. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 656. & Ecclesiæ Nemaus. ibid. col. 1064. quibus præponendus Innocentius III. PP. in Epist. ann. 1212. ad Episcopos Senon. & Paris. ubi causam explicat cur id potissimum nutricibus prohibeatur. Stabilimentum Philippi Augusti to. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 41. *Sed bene volunt quod nutrices Judæorum excommunicentur.* Unde emendandus D. *Brussel* qui Tract. de Usu feud. to. 1. pag. 583. hic legit, *meretrices*, pro *nutrices*, non errore typographico, reddit enim Gallice: *qui se prostituoient aux Juifs.* Nec melius apud Acherium to. 6. Spicileg. p. 493. legitur *Mittentes* pro *Nutrices.*

☞ Ita vero à Judæis abhorrebant non modo Ecclesiastici viri, sed & judices laïci ut Christianum, qui rem cum Judæa habuerat, igni continuo damnarent; cujus judicii ridiculam hanc rationem reddit Johannes Gallus Quæst. 387. *Quia habere rem cum Judæa à Christiano est rem habere cum cane.*

☞ Singularis admodum & observatu dignissima est juramenti formula, quam refert Petrus Gassendus in Notitia Eccles. Diniensis p. 152. ad quam Elziarius de Villa-nova Judæos esse adstrictos statuit circa an. 1337. *Item statuimus quod si Judæus causam habet cum Christiano, vel è contra Christianum, vel etiam testimonium ferat contra Christianum, teneatur jurare sub hac forma: Juras tu per Deum Patrem Adonai? Respondet, juro. Juras tu per Deum Patrem omnipotentem Sabbaoth?* ℟. *juro. Juras tu per Deum Elohi?* ℟. *juro. Juras tu per Deum qui Moysi apparuit in rubo?* ℟. *juro. Juras tu per decem nomina Dei?* ℟. *juro. Juras tu per totam istam Legem quam Deus dedit Moysem famulum suum?* ℟. *juro. Si tu culpabilis es de hac re, & Dei nomina & Legem ejus perjuras; mittat Deus super te turbam, & febrem quotidianam, tertianam & quartanam: & mittat Deus super te & oculos tuos angustiam animæ tuæ.* ℟. *Judæus, Amen. Lucrum tuum comedant inimici tui: & mittat Dominus super te iram suam, & deficias ante inimicos tuos: habeant super te inimici tui potestatem & fugias nemine te sequente.* ℟. *Amen. Si perjuras Dei sacramenta frangat Deus vires tuas & potentiam tuam: & ponat Deus devastationem in domum tuam; & mittat Deus super te bestias feroces, & ponat Deus super te inimicos tuos.* ℟. *Amen. Adducat Deus super te gladium vindicare vindictam, & adducat pestilentiam super te, & tollat a te omnem substantiam panis, & comedas & non satieris.* ℟. *Amen. Item, si perjuras de hoc sacramento, comedas carnem filiorum tuorum, & destruat Deus cadaver tuum & super corpora infantium tuorum adducat mortalitatem pessimam* ℟. *Amen. Donet Deus domum tuam in deserto, & destinat Deus sanctuarium tuum; & deleat te de terra, & inimici habitent in domo tua; & stuprent tuam uxorem, & dispergat te Deus super terram, & nemo respiciat te.* ℟. *Amen. Sectetur te gladius mortalitatis, & mittat Deus molestiam, & timorem in corde tuo, ut fugias ad motum foliorum arborum ac si gladius insequeretur.* ℟. *Amen. Sis dispersus inter gentes, & moriaris in terra inimicorum tuorum, & sic te absorbeat terra, sicut absorbuit Datan & Abiron, & etiam deglutiat.* ℟. *Amen. Et si tu de hoc sacramento perjures, declinet Deus ter tuum iniquum & pessimum & veniant super caput tuum omnia peccata tua & parentum tuorum, & omnes maledictiones quæ in volumine Legis Moysi & Prophetarum scripta sunt.* ℟. *Amen, amen, amen, fiat, fiat, fiat.*

JUDÆA, JUDÆARIA, JUDERIA, JUDAICÆ, JUDAISMUS, Mansio Judæorum in oppidis: *Les quartiers des Juifs, Juirie,* apud Villhard. n. 83.

¶ JUTARIA, Massil. *Juterie.* Litteræ an. 1320. ex Schedis D. *Le Fournier: Nullus Judeus extra Jutariam communem cum aliis Judeis audeat inter Christianos alicubi habitare. Carreria Jutaria,* in Charta an. 1428. ex iisdem Schedis.

¶ JUZATARIA, in Notis obituum & fundationum ad marginem veteris Martyrologii Eccl. Aquensis, *Hospicio sito in Juzataria.*

JUDÆA. Gloss. Lat. Gall. *Judæa Juirie.* M. Pastorale Eccl. Paris. lib. 6. Ch. 55. *Qui denarii accipiuntur Parisiis in furno, qui est in Judæa.* Occurrit hac notione in Statutis Avenion. an. 1570. rubrica 34. art. 1. Chron. Bertr. Guesclini:

Vous

Vous avez les Juifs, puis qu'avoir les volez;
En la Juifverie on les a cheminez.

Judæaria. Charta Philippi Aug. ann. 1216. in ejus Regesto f. 167. *Halam sitam apud Parisios in Judaaria, ubi venditur bladum &c.*

Juderia. Vetus Statutum pro Regno Navarræ, factum à Jo. *Paste* Decano Carnotensi, & Hugone de *Vire* Milite, reformatoribus dicti Regni: *Item ordinatum est, quod fiat Juderia in platea, assignata Judais, secundum quod est incepta, & sint domus censuales, &c. Item fiat ibidem carniceria pro Judais. Item fiat Alcazaria, ubi Judai vendant mercimonias suas, &c. Item ordinatum fuit, quod Judai vadant ad antiquas Juderias ad morandum, exceptis illis, qui populant Juderiam Navarreria. Alii vero qui antiquis Juderiis commode morari non poterunt, quod habeant loca separata de Christianis, & assignentur eis per dictos, &c.*

Judaria, in Chronico Petri IV. Regis Aragoniæ lib. 4. cap. 8.

Judaica. Romualdus in Chron. MS. an. 1125. *Judaicam pro magna parte adjunxit.* Charta ann. 1163. apud Ughellum to. 7. pag. 568. *De Monasterio . . . quod constructum est intus hanc civitatem prope Judaïcam istius civitatis.*

Judaismus, Eadem notione. Guillelmus Rishanger. an. 1263. pag. 668. *Wigorniam cepit & intravit, & Judaïsmum evertit.* Monasticum Anglic. to. 1. p. 22. *Dua carta Alienora regina de 13. tenementis in Judaïsmo Cantuar.* [Chron. Trivetti to. 8. Spicileg. Achec. p. 620. *Cum cepissent civitatem Lincolniensem & spoliassent Judaïsmum, &c.* Charta an. 1251. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 158. *Symon Balbus IV. den. & ob. de domo sua in Judaïsmo.*] Occurrit præterea apud Prynneum in Libertat. Angl. to. 2. p. 769. *Jueria*, p. 1057.

Interdum *Judaïsmus* videtur usurpari pro Judæorum mensa nummularia, seu usuraria. Idem Monasticum Anglic. to. 1. p. 839. *Cujus tempore empta fuit grangia de Koreby, & domus obligata in magnis debitis in Judaïsmo.* Tom. 2. pag. 10. *Hoc nullo modo alicui domus religionis, nec in Judaïsmo pignori obligare prasumant.* Et pag. 665. *Sex marcas sterlingorum ad acquietandam terram pradictam de Judaïsmo, in quo fuit impignerata.*

¶ Judaismus, Ἰουδαϊσμός, Religio, ritus Judæorum, lib. 2. Machab. c. 8. v. 1. c. 14. v. 38. Galat. c. 1. vv. 13. & 14. apud Tertullianum lib. 1. adv. Marcion. c. 20. l. 4. c. 11. & alios passim.

Judæidiare, pro ἰουδαΐζειν, apud Commodianum Instructione 37.

¶ Judaizare, Religionem & ritus Judæorum sectari, Galat. 2. 14. & apud Scriptores ecclesiasticos non semel.

¶ Judaizare, Fidem fallere. Ottoboni Scribæ Annales Genoens. lib. 3. ad an. 1195. apud Murator. to. 6. col. 371. *Promisso itaque fœdere & pacis juramento per quosdam piratas cives eorum, qui multos Januenses antea ceperant & exspoliaverant, Judaïzantes fecerunt podium Bonifacii readificari & oppidum in eo construi.*

¶ JUDAICA, Judaïsmus, Judaria, &c. Vide in *Judai*.

JUDEX, Consul. Hieronymus in Chr. *Primus Diocletianus adorari se ut Deum, & gemmas vestibus calceamentisque inseri jussit: quum ante eum omnes Imperatores in modum Judicum salutarentur, &c.* Ubi Eusebios: οἱ πρόσθεν γὰρ βασιλεῖς καθὰ τοὺς ὑπάτους προσηγορεύοντο. At Jornandes Judices hoc loco non *Consules*, sed *Proceres* interpretatur, ubi de eodem Diocletiano lib. de Regnorum successione: *Diademataque in capite ante eum omnes cum chlamyde tantum purpurea, ut à privatis discernerentur, habebant, & ut Judices cateri salutabantur.* De qua vocis notione mox agimus.

Judices, interdum iidem, qui *Comites*, ut in v. *Comes* docuimus. Interdum etiam fuere *Judices* diversi à Comitibus, quibus suberant, & in judiciis assidebant. Lex Bajwar. tit. 2. cap. 15. §. 2. *Comes vero secum habeat Judicem, qui ibi constitutus est judicare, & librum Legis, ut semper rectum judicium judicet.* Hincmarus de Ordine Palatii c. 10. *Tales etiam Comites & sub se Judices constituere debet, qui avaritiam oderint, & justitiam diligant.* Eginhardus Epist. 33. *Dilectis in Christo fratribus & amicis N. Comiti, N. Judici, gloriosis Missis domini Imperatoris, salutem.* Adde Legem Wisigoth. lib. 5. tit. 4. §. 19. Legem Bajw. tit. 2. cap. 15. Legem Longob. l. 2. tit. 52. §. 5. tit. 53. §. 24. Chronicon Farsense pag. 652. Aimoin. lib. 4. cap. 56. Joannem VIII. PP. Epist. cap. 47 &c.

¶ Judex, Idem qui Dux, in Translatione S. Faustæ Virg. & Mart. sæc. 4. Benedict. part. 2. pag. 73. ubi Arnaldus Dux Gasconiæ semel *Judex* appellatur.

Judices, Magnates, Proceres, Comites, vel Senatores. Gloss. Lat. Gr. *Judex*, ἄρχων, κριτής. Ammianus lib. 17. *Optimates & Judices varii ex populis prasidentes.* Alia ex eodem Ammiano suggerit Lindenbrogius ad lib. 27. pag. 173. Jornandes de Regnor. successión. in Justiniano, de Stoza tyranno: *Aliisque Judicibus peremptis, in Ducem Salomonem saviebat.* Infra: *Fugat exercitum, Judices partim donis, partim blanditiis sibi consociat.* Isidorus Pacensis Episcopus in Chron. æra 754. *Alaor per Hispaniam lacertos Judicum mittit, atque debellando & pacificando pene per 3. annos Galliam Narbonensem petit.* Idem æra 772. *Judicesque ejus pracepti cupiditate ita blandiendo in eam* (Hispaniam) *irrogant maculam, ut non solum ex eo tempore declinando extat ut mortua, verum etiam, &c.* Anastasius Bibl. in Severino PP. *Post triduum autem introivit Mauricius cum Judicibus, qui inventi sunt cum ipso in consilio, &c.* In Theodoro: *Omnes Judices, seu exercitus Romanus, qui prius se cum Mauritio sacramento constrinxerant.* In Adeodato: *Et multi ex Judicibus* (Mezzetii tyranni) *perducti sunt Constantinopolim.* In Constantino: *Ut ubi denominatus contingeret Pontifex, omnes Judices ita eum honorifice susciperent, quasi ipsum presentialiter Imperatorem viderent.* In Hadriano PP. pag. 107. *Direxit in ejus* (Caroli Mag.) *occursum universos Judices, ad fere 30. millia ab hac Romana urbe, in locum, qui dicitur Novas, ubi eum cum bandora susceperunt.* Quo loco, suavis omnino Platina, qui spatium occursus, ad Judicum numerum detorsit. Idem pag. 105. *Direxit eidem Longobardorum Regi, ut solummodo tres obsides Longobardorum Judicum filios illi tradidisset, pro restituendis civitatibus.* Pag. 107. *Omnes Episcopi, Abbates & Judices, & universi Franci, qui cum eo advenerant, &c.* Mox: *Cum Judicibus Romanorum & Francorum, &c. . . ipse Francorum Rex cum suis Judicibus, &c.* Ita rursum ibi, & pag. 108. Veteres Litaniæ apud Goldastum tom. 2. Rerum Alamannicarum: *Omnibus Judicibus, vel cuncto exercitui Francorum & Alamannorum vita & victoria.* Vetus Interpres Concilii Calchedonensis Act. 1. & alibi, ἄρχοντας, *Judices* semper vertit, ut & Interpres Concilii VII. Oecumenici. Adde Johannem VIII. Papam in Epistolis 205. 247. Ex

quibus omnino patet, alios esse à Jurisconsultis & Legum Doctoribus, uti apud Anastasium hanc vocem interpretatus Laurentius Pignorius ad Mussati Historiam. Vide Paul. Orosium lib. 7. c. 40. [Diurnum Rom. c. 2. tit. 5. 6.] Leon. Ost. lib. 1. cap. 14. Thwroczium in Petro Rege Hungar. c. 35. Ughellum to. 4. p. 638. &c. Videtur autem id nominis inditum proceribus, quod essent *vassi dominici*, ac Barones, eoque nomine judiciis publicis interessent cum *Missis* dominicis, atque adeo Regibus ac Imperatoribus, si ii Placitis ipsis præessent, *justitiasque facerent*: quod ex quodam judicato ab Ughello descripto to. 1. Italiæ sacræ pag. 851. & aliis potest colligi.

JUDICES, Doctores, qui olim *Doctores legis* dicti, & in judiciis Comitibus assidebant. Marsilius de Menandrino in defensore pacis, part. 2. cap. 2. *Adhuc autem dicitur hoc nomen, Judex, secundum aliam significationem, de habente scientiam Juris politici seu civilis: qui etiam appellatione consueta Advocatus nuncupari solet, licet in pluribus Provinciarum, & maxime Italicarum, Judex vocetur.* Burchardus Notarius de Excidio Mediolanensi, & ex eo Godefridus Monachus S. Pantaleonis an. 1237. *Jussit igitur Imperator omnes Consules & Exconsulares, Majores & Milites, Legistas & Judices in obsidatu teneri.* Petrus de Vineis lib. 3. Epist. 11. *Mittimus magistrum R. de Varano Judicem & Magistrum B. de Hybernia. Fideles nostros, civilis scientiæ Professores, &c.* Vide c. 17. extr. de Electionib. in Sexto. [& Brecmanum l. 1. Hist. Pandect. c. 9. p. 56.]

JUDICES ECCLESIASTICI, in Capitul. Caroli Magni lib. 5. cap. 14. lib. 6. cap. 330. Vide *Curia Christianitatis*, in *Curia* 2.

JUDEX CINCTUS, [à Principe delegatus, cingulo donatus.] Vide *Cinctus*.

¶ JUDEX DATIVUS, Delegatus, Gall. *Commissaire.* Judicium inter Abbatem Farfensem & Presbyteros S. Eustachii an. 997. apud D. *Le Blanc* in Dissert. Hist. pag. 89. *Ipsa hora residebat in judicio dominus Leo Archidiaconus sacri Imperii palatii, ex parte D. Imperatoris, una cum Johanne urbis Romæ Præfecto & judicibus Romanis, Gregorio I. Deffensore, Leone, Arcario, Atrocio, Petro, Paulo, Dativis Judicibus, ex parte D. Papæ.* Non semel occurrit ibi.

¶ JUDICES FORANEI. Literæ Philippi Pulcri Fr. Regis an. 1290. to. 1. Ordinat. Reg. pag. 319. *Item, quod Judices Foranei, qui vocantur Vicecomites scacariorum, amoveantur, nec deinceps ponantur ibidem.* Vide *Vicecomes*.

JUDEX REIPUBLICÆ, Exarchus dicitur apud Anastasium Bibl. in Deusdedit PP.

JUDICES INFERIORIS GRADUS, in l. 12. Cod. Th. de Appellat. qui

JUDICES MEDIOCRES dicuntur Aniano ad l. 8. Cod. de Jurisdict. & ubi quis, &c.

JUDICES PROVINCIARUM: id est, Rectores, in legibus 2. 3. 7. Cod. Th. de Operib. publ.

JUDICES PUBLICI, regii, à Rege constituti, in Lege Longob. lib. 2. tit. 21. §. 30. *Ut nullus Judex publicus sive ministri publici, &c.* Ita in Chartis Chlotarii apud Roverium in Reomao pag. 30. 72. Carlomanni apud Beslium in Regib. Aquit. pag. 41. Dagoberti apud Flodoardum l. 2. c. 9. & Doubletum pag. 660. Childerici apud Camosatum, & aliis passim ejus ævi, formola habetur ejusmodi: *Ut nullus Judex publicus in ipsas terras audeat ingredi, &c.* quæ ferme semper effertur, cum de Ecclesiarum immunitatibus agitur, quæ à jurisdictione sæculari eximuntur. Unde recte censuit Bignonius, bis locis *Judices publicos* opponi *Ecclesiasticis*, ex Capitul. Caroli Magni lib. 5. cap. 14. *Ut omnes justitias faciant, tam Publici, quam Ecclesiastici.* Et ex lib. 6. cap. 106. *Ut Episcopus Judices Publicos commoneat.* Denique ex lib. 5. cap. 237. & lib. 7. cap. 11. ubi *Episcopus apud Judices Publicos accusari* prohibetur: quod desumptum est ex Aniano ad l. 12. Cod. Th. de Episc. & Cleric. Videntur autem *Publici* nuncupari, quod, ut est in Lege Aleman. tit. 41. §. 1. à Principe *per conventionem populi* constituerentur. Vide *Publicus*.

JUDEX FORI, qui nostris *Judex nundinarum*, apud Adrevaldum de Miracul. S. Benedicti cap. 35.

JUDEX CIVITATIS, in Lege Longobardorum lib. 2. tit. 21. §. 13.

¶ JUDICES PRO CURIA, Qui à Dominis feodalibus constituuntur, ut de controversiis, quæ inter ipsos & vassallos oriuntur, judicent.

JUDEX LOCI, apud Gregor. Turon. lib. 5. c. 49.

JUDEX GLADII *spiritualis & claustri*, in Actis Capitular. Capituli Lugdun. an. 1345. fol. 107.

¶ JUDEX HOSPITII Dalphinalis ab Humberto II. Dalphino institutus an. 1340. Hujus jura & prærogativæ recensentur in Ordinatione pro Hospitio Dalphinali to. 2. Hist. Dalphin. p. 398.

JUDEX ORDINARIUS, *hoc est, Infeudatus*, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 71.

JUDICES PALATINI, Qui cum Comite Palatii judicabant, in Judicato, quod habetur in lib. 1. Chron. S. Vincentii de Vulturno p. 690. & in Charta Ludovici Regis Italiæ ann. 900. apud Ughellum tom. 5. pag. 1576.

¶ JUDEX PALATII, apud Massilienses dicebatur Primus assessor Rectoris in Palatio sedentis pro tribunali, ut habetur in Statutis ejusdem Civitatis lib. 1. cap. 3. ubi fuse munus hujus Judicis describitur.

JUDEX PROVINCIALIS, in Speculo Saxon. lib. 3. art. 66. §. 3.

JUDEX REDEMPTUS, pecunia corruptus, in Edicto Theodorici cap. 2.

JUDICES interdum appellati Notarii, ut ex aliquot Chartis colligitur apud Ughell. to. 1. p. 394.

JUDEX FISCALIS, *quem Comitem vocant*, in Lege Ripuar. tit. 53. §. 1. *Judex fiscalis* unde tit. 32. §. 3. tit. 51. §. 1. id est, qui jurisdictionem suam exercet in *fiscis* & proprietatibus Regis. Opponuntur vero *Judices fiscales*, Optimatibus, Majoribus domus, Domesticis, Grafionibus, Cancellariis, in judicio residentibus, tit. 88. & 89. tanquam ii fuerint *Judices* majoris dignitatis, respectu *Judicum fiscalium*, qui pedaneorum locum tenuerint.

JUDICES PRIVATI. Dagobertus in Charta pro Monast. S. Dionysii: *Et ut ab omnibus Optimatibus nostris, & Judicibus publicis ac privatis, melius ac certius credatur.*

JUDICES, in Legibus Henrici I. cap. 6. duodecimviros qui in disquirendo reatum, de facto apud Anglos judicant, accipit Spelmannus.

PRIMICERIUS JUDICUM, Romæ dictus primus Judicum, qui de controversiis & litibus Populi Romani cognoscebat. Nam in urbe multi erant Judices. Ita Panvinius. Memoratur is à Bennone in Hist. Gregorii VII. PP. pag. 40.

JUDEX AD SIGNUM EQUI, *Judex ad signum Galli*, in Statutis Mediolan. part. 2. cap. 6.

JUDICES MAJORES appellabantur in Comitatu Provinciæ Judices supremi, antequam erectum

esset Aqueose Parlamentum, quorum alii primarum, alii secundarum appellationum interdum Judices dicebantur. Horum seriem qualemcumque ex magni Peireskii schedis, in Provincialium gratiam, hic exhibemus.

☞ Minus accurata est Cangiana Judicum Majorum Provincialium definitio; non enim plures eodem tempore fuerunt Judices majores, sed unus tantum, qui licet inferior Senescallo, supremam tamen exercebat jurisdictionem. Hic erat ordo Judicum in Provincia. Regnantibus Berengariis primum locum tenebat *Bajulus*, qui *Senescallus* dictus est imperantibus Andegavensibus; secundum *Judex Major*, tertium *Judex secundarum appellationum*: quartum denique *Judex primarum appellationum*. Ad hunc Judicem provocabatur à sententia judicis loci peculiaris, & à Judice primarum appellationum ad Judicem secundarum, ac tandem à Judice secundarum appellationum ad Majorem Judicem. Postmodum, ne, ut probabile est, tot essent jurisdictionis gradus, Judicis Majoris dignitati adjunctum est munus Judicis secundarum appellationum. Hæc fere post Pittunem Hist. Aq. lib. 5. pag. 519.

GUILLELMUS RAIMUNDI DE AAXIS, major Judex Provinciæ an. 1245.

¶ JOHANNES DE BONAVENA Judex Provinciæ generalis in Sententia lata VIII. Idus Jun. an. 1249. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*. Haud scio an hic Judex non sit distinguendus à *Johanne de Bonamena*, qui memoratur in Capitulis pacis, inter Carolum I. Andegav. & Massilienses ann. 1257. & in aliis duabus Chartis an. 1258. & 1259. ut nos benevole monuit Præses *de Mazaugues*; sed si unus & idem sit Johannes Judex major ab anno 1249. ad 1259. nullus superest locus, *Bertrando de Rochavard*, qui mox subjicitur. Aliud negotium facessit *Spararus de Baro*, quem Cangius refert ad ano. 1257. verum ut *Spararus de Baro* corrupte omnino scriptum videtur, ita mendum inesse suspicor in annotatione ann. 1257. & 1280.

BERTRANDUS DE ROCHAVARD, Juris civilis Professor, Judex major Provinciæ & Forcalquerii an. 1254.

SPARARUS DE BARO, Juris civilis Professor, major Judex Provinc. & Forcalq 1257. 1280.

FULCO HARDUINUS, [melius *Aldeaum*, ut apud Pittonem Annal. Eccl. Aquensis pag. 158.] Judex major in Provinc. 1271.

ISNARDUS DE BONAMENA, Judex major Caroli Comitis 1277. 1279.

¶ PETRUS RIDIMUNDI Miles, major Judex Prov. & Forcalq. in Charta an. 1299. 23. Junii ex Schedis Præsidis *de Mazaugues*.

RICARDUS MASAIN de Salerno, major & primarum [f. secundarum] appellationum Judex in Comitatib. Provinciæ & Forcalq. 1311.

JOANNES CABASSOLA Miles, Judex major & Protosenescallus Provinciæ 1316. [Idem dicitur *Juris civilis Professor, Comitatuum Provinciæ & Forcalquerii Major & primarum appellationum Judex* an. 1314. ex Schedis D. *de Remerville*; sed pro *primarum* puto legendum esse *secundarum*.]

JOHANNES DE LANDO, primarum appellationum Judex 1322. [Non ergo Judex major aut secundarum appellatus, nisi forte postmodum.]

BONIFACIUS DE FARA, Judex major secundarum appellationum, ejusd. Dom. Regis magnæ Regiæ Curiæ Magister Rationalis, ante an. 1322,

¶ PETRUS SERMUNDUS, Judex major Comitatuum Provinciæ & Forcalquerii an. 1330. apud Pittunem Hist. Aq. pag. 519.

FRANCISCUS BARBA, Juris civilis Professor, magnæ Regalis Curiæ Magister Rationalis, & majorum & secundarum appellationum Judex Comitatus Provinciæ 1346. 10. Febr.

¶ JOHANNES DE VICEDOMINIS, Judex Major an. 1354. in nova Gall. Christ. to. 1. p. 467.

¶ LUDOVICUS MARCHISARIUS *de Salerno* Miles, Juris civilis professor, magnæ Regalis Curiæ Magister Rationalis, Majorum & secundarum appellationum Judex, in Mandamento pro venditione Castri de Masalguis Galterio de Ulmeto 6. Nov. 1371.

¶ JOHANNES SIMEONIS, Judex major, an. 1374. apud Pittunem Hist. Aq. pag. 183.

PETRUS RAINAUD in Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii, primarum appellationum & nullitatum Judex 1377.

Magister LEONARDUS DE AFFLICTO *de Scalis*, Juris civilis Professor, magnæ Reginalis Curiæ Magister Rationalis, major & secundarum appellationum Judex in dictis Comitat. 17. Dec. 1381.

GALTERUS ULMERO [melius apud Pittonem pag. 228. *Gualterius de Ulmeto*.] Miles, magnæ Reginalis Curiæ Magister Rationalis 5. Jan. 1381.

PETRUS RAINAUDI, in Comitatibus Provinciæ & Forcalq. primarum appellationum & nullitatum Judex 1382. 1385.

☞ Hunc expunxissem, ut minime distinguendum à superiori Petro *Rainaud*, nisi constans propositum fuisset nihil eorum delendi, quæ scripsisset D. Cangius. Ceterum neque *Petrum Renaud* neque *Petrum Renaudi* recensendos puto inter Judices Majores, cum uterque (si ita de uno eodemque Magistratu loqui liceat) Judex tantummodo dicatur primarum appellationum, nullaque sit inter hunc Judicem & Judicem majorem necessitudo, ut ex superius dictis liquet. Adde Gualterium *de Ulmeto* Judicem Majorem fuisse an. 1381.

RAIMUNDUS BERNARDUS FLAMENGI, [26. Aug. an. 1385. apud *Ruffi* Histor. Massil tom. 1. pag. 228. & 10. Decemb. eodem an. in secunda Conventione urbis Arelat. pag. 50. v] Judex secundarum appellatus 1386. & in literis Mariæ Reginæ 9. Dec. 1388. Miles, Legum Professor, magnæ & Regiæ Curiæ Magister Rationalis, major & secundarum appellationum dictorum Comitatuum Judex, Collateralis, Consiliarius Regius & Fidelis.

JOANNES DE COGOLI Miles, dominus de Pennis S. Juliani, magnæ Curiæ Magister Rationalis 5. Jun. 1409.

☞ Dubito an hic *Jo. de Cogoli* reipsa fuerit Judex major an. 1409. Dubium facit Privilegium Massiliensibus hoc ipso anno 6. Julii abs Rege Ludovico, Comite Provinciæ, inter Schedas Peirescianas, quod *datum* dicitur *Tholoni per virum nobilem & egregium Pontium Caissi licentiatum, majoris nostræ Curiæ Magistrum Rationalem, Judicem primarum appellationum & nullitatum, ac Locumtenentem mandato nostro officio nunc vacante Majoris Judicis Comitatuum nostrorum Prov. & Forcalq. Consiliarium & Fidelem nostrum*. Hinc patet nullum fuisse Judicem majorem mense Julio; si anno integro, expungendus est *Jo. de Cogoli*. Deinde ex eo quod *Jo. de Cogoli* fuerit *Magister rationalis* non continuo sequitur eum etiam fuisse *Judicem majorem*. Hæ dignitates erant distinctæ, licet aliquando in unum

coalescerent magistratum, uti videre potes apud Pittonem Hist. Aq. p. 520.

JOANNES DE GENCARDIS, Legum Doctor, magnæ Regiæ Curiæ Magister Rationalis 1413.

LUDOVICUS GUIRAIN, Legum Doctor, Consiliar. Judex major in Provincia 1419.

VITALIS DE CABANIS, Legum Doctor, magnæ Curiæ Magister Rationalis, ac primarum appellationum & nullitatum Comitatuum Provinciæ & Furcalq. Judex, [non Major.] 1427.

JORDANUS BRICCII Miles, Juris utriusque Professor eximius, Dom. Velaneii & Castri-novi-rubei, Magister Rationalis, majorque secundarum appellationum Judex, Collateralis, Consiliarius Regius 1. Febr. 1438. [& jam 15. Febr. an. 1418. ut patet ex Præcepto Caroli Fratris Reg. Lud. Com. Prov. inter Schedas Præs. *de Mazangues*.]

HIERONYMUS DE MIRABELLIS de Neapoli, utriusque Juris Professor, Curiæque Cameræ summariæ Regni Siciliæ Præsidens major, & secundarum appellationum & nullitatum Judex Comitatum Provinciæ & Furcalq. Consiliarius & Fidelis Regis 12. Octobr. 1440. [& 26. Octob. an. 1443. ex Schedis Præsidis *de Mazangues*.]

JACOBUS GUILLELMI, Legum Doctor, magnæ Curiæ Magister Rationalis 1448.

¶ JOHANNES BARTHOLOMÆUS, Judex Major, in Charta vernacula an. 1471. 19. Aug. ex Regesto *Columba* Cameræ Comput. Provinciæ.

¶ VIVAUDUS BONIFACII Majorum & secundarum appellationum Judex, an. 1473. 1477. ex Schedis Præsidis *de Mazangues* & 1480. apud Pittonem pag. 241.

ACCURSUS MAINFREII, Judex major 1488.

¶ STEPHANUS DE PUGET Dominus *de Tourtone*, apud Louvettum in Addit. ad Historiam turbarum Provinciæ part. 1. pag. 184. & apud Abb. Robertum Nobiliar. Prov. to. 2. pag. 522.

¶ NICOLAUS EMENJAUDUS Regiensis Condominus, qui post Stephanum *de Puget*, cujus filiam Baptistinam sibi matrimonio copulaverat, fuit ultimus Judex major, apud Louvettum part. 1. pag. 61. & Abb. Robertum to. 1. p. 3.

☞ Perseveravit Judex major in Provincia, etiam instituto Aquensi Parlamento, quod contigit an. 1501. sed qui supremus erat Judex, tum evasit inferior subditusque novo Senatui, donec tandem omnino sublatus est an. 1535.

☞ Fuerunt & alii Judices majores in plerisque civitatibus, ut Massiliæ, Tolosæ, Nemausi. Radulfus Major Judex Massiliensis memoratur in Compromisso an. 1243. inter Johannem III. Archiep. Arelat. & Raymundum Comitem Tolosanum, ex Schedis Peirescianis. Sed nullibi frequentiores fuere quam in Delphinatu. Octo numerantur in Hist. Dalphin. to. 1. pag. 11. & 12. qui jus dicebant in variis territoriis Dalphino subditis. Notanda omnino formula ab iis Judicibus adhiberi solita, cum sententiam pronuntiabant in judiciis: hanc exscribimus ex Hist. Dalphin. loco citato: *Nos sedentes pro tribunali more majorum nostrorum, in præsentia præsentium & absentia absentium, quorum Dei præsentia replentur, non declinantes plus ad dexteram quam ad sinistram; sed eo libramine sacrosanctis Dei Evangeliis coram nostro conspectu appositis, ut de vultu Dei nostrum rectum procedat judicium, & oculi nostri videant æquitatem, signo venerabilis sanctæ Crucis nos munientes, dicentes:* In nomine Patris & Filii & Spiritus S. Amen. *Habitaque matura deliberatione coram Peritis & liberis, absolutos absolvendo; condemnatos condemnando.* Quæ formula diu perseveravit in Consilio Dalphinali, ut ibidem narratur.

JUDEX MEDIUS, apud Aragonenses primum dictus, qui postmodum *Justitia major*, & *Justitia Aragonum* appellatus est, qui, ut ait Blanca, sic potestatem in Rege collocarunt, ut in *Judice medio* temperatio inesset: quibus ex rebus conflatur & efficitur moderatus & concors Resp. status Ab illo *Judice medio*, subdit idem Scriptor, Magistratus *Justitia Aragonum* dimanavit, adeo ut idem ipse sit intermedius Judex à Suprarbiensibus olim constitutus, qui postea *Justitia major*: quandoque etiam, quod ab ipso Rege crearetur, *Justitia Domini Regis* vocari consuevit, quandoque autem *Justitia in Cæsaraugusta*, quod in ea urbe judicium exerceret: ac *Justitia Aragonum* tandem, ipsius regni nomen assumens, appellatus est. Molinus in Repertorio: Aragonenses *elegerunt unum ex seipsis in Justitiam Aragonia, qui esset Judex inter Regem & subditos suos super omnibus iis, quæ Rex faceret, vel peteret contra eos, vel è contra, &c.* Vetus Epitaphium in Monasterio S. Joannis Pinnatensis in Aragonia apud Martinezium l. 1. Hist. ejusdem Cœnobii c. 16. *Benedictus & Marcellus Heremita Cæsaraugustani, viri honesti & continentes, adhuc magis ampliaverunt præsentem Ecclesiam, & duo altaria construxerunt, dedicaveruntque S. Petro & Stephano, quorum consilio Judex medius inter Regem Exeumque Arestam & regnicolas Aragonia, Justitia vocatus, efficitur, & etiam sepulti.* Vitalis Canelis Oscensis Episcopus: *Regis est erga Judices & Justitias ordinare, &, quando sibi placuerit, revocare, & eos perpetuo ponere, vel ad tempus. Inter quos Judices Justitia semper est certus principalis in Aragonia constitutus: qui ex quo semel à domino Rege fuit constitutus, in Regis Curia commoretur, subministrandis sibi ab ipsa Curia alimentis. Ibique in præsentia domini Regis, vel de ejus imperio, sine eo, causas examinet & auscultet. Et quotiescunque interlocutoria vel diffinitiva sit sententia proferenda, dominus Rex & Barones, hoc est, Episcopi & Duces Militum, qui Rics homines appellantur, qui in Curia fuerint tunc præsentes, super illa deliberent in communi. Et quod dominus Rex & major pars Baronum, vel si dominus Rex noluerit interesse consilio, major pars Baronum, in Justitia os posuerit proferendum, ipse Justitia id pronuntiet sententialiter & declaret, nullam pœnam ex pronuntiatione hujusmodi metuendo. Nam non ipse, sed ipsi, quibus in hac parte eum oportet necessario obedire, ipsius sententia sunt latores.* Longe plura de hocce magistratu & ejus auctoritate ac jurisdictione congessit Michaël *del Molino* in Repert. & Hieronymus Blanca in Commentario Rerum Aragon. p. 716. 747. & 787. ubi seriem eorum, qui hac dignitate insigniti fuere usque ad sua tempora, exaravit. Consulendus præterea in Foris Aragon. lib. 1. titulus *de officio Justitia Aragonum*.

JUSTITIATUS, Dignitas *Justitia*, apud eumdem Vitalem, ubi de *Majore domus*.

JUDICES appellabant Hispani supremos suos Gubernatores ac Principes, eorumque dominatum, *Judicatum*. Lucas Tudensis æra 961. *Rege Froylano vivente, nobiles de Castella contra ipsum tyrannidem sumpserunt, eum Regem habere nolentes. Elegerunt autem sibi duos Judices nobiles, id est, Nunnum Rasoram de Catalonia, & Jamium Calvum Burgensem, qui noluit suscipere Judicatum.* Mox: *Sapienter se gessit Nunnus Rasora in Judicatu suo, & totam Castellam usque ad flumen de Pisorga judicavit, dum vixit, &c.*
Præsertim vero

JUDICES appellati Reguli Sardiniæ, Calaritani scilicet & Arboreenses Toparchæ; eorumque dominia, *Judicatus*. Chronica Pisana an. 1165. *Eod. anno 4. Id. Aug. Imperator Fridericus coronavit apud Papiam Parasonem in Judicem Arboreæ*. Exstat Epistola B. Marchionissæ Massæ & Judicatissæ Calaritanæ & Arboreensis, in Regesto Honorii III. PP. lib. 1. in qua sic loquitur: *Cum post decessum claræ memoriæ illustris viri domini & patris mei W. Marchionis Massæ & Judicis Calaritani omnis Clerus & universus populus terræ Calaritanæ convenissent in unum, ut me in Judicatum Calaritanum, qui jure hereditario me contingebat, more solito confirmarent, susceptoque baculo regali, quod est signum confirmationis in regnum, de manibus vener. Fratris & Domini mei Archiepiscopi Calaritani, cum assensu & præsentia Suffraganeorum suorum & omnium nobilium terræ Calaritanæ, juravi protinus eisdem coram ipsis ante cætera & præter alia, quod Regnum Calaritanum non alienarem, neque minuerem, &c.* Ubi observandum *Judicatum* & *Regnum Calaritanum* idem esse. *Judicatus Calaritani* mentio est apud Gregor. in Decretal. lib. 2. tit. 16. cap. 17. Vide Gregorium VII. PP. lib. 1. Epist. 29. 41. lib. 8. Epist. 10. Acerbum Morenam in Histor. Rerum Laudens. p. 105. Ughellum to. 4. p. 1103. [& Annales Genuens. apud Murator. to. 6. col. 311. & 359.] Sic Regna Israël & Castellæ à judicibus cœpere: sic Athanaricus, qui Gothis imperabat sub Valente August. Reg. nomen repudiavit, & Judicis usurpavit, ut auctor est Themistius.

JUDICATUS, JUDICATUM, Officium seu dignitas judicis, apud Lucam Tudensem loco laudato, & apud Petrum de Vineis lib. 6. Epist. 23. [necnon in Statutis Massil. lib. 1. c. 7. §. 10.]

¶ JUDICABILIS, de quo potest judicari, apud Martianum Capellam lib. 5. pag. 149.

¶ JUDICAMENTUM, Sententia Judicis. Tabularium S. Sergii Andegav. *Tandem ad hoc ventum est, per Judicamentum Domni Roberti de Vitreaco, ut super terram illam irent, & quantum valeret viderent.*

JUDICARE, Concedere, disponere, legare, supremo *judicio* de bonis suis decernere: phrasis Longobardis & Gothis familiaris. Tabularium Casauriense: *Ad Ecclesiam S. Trinitatis venit Juga, quæ fuit conjux Bernardi, & tradidit & Judicavit omnes suas res proprietatis, quantum habebat & tenebat, ... in ipsam Ecclesiam, &c.* Crebro ibi occurrit hac notione, ut in Legibus Wisigoth. l. 4. tit. 5. §. 2. 3. 7. lib. 5. tit. 2. §. 2. tit. 7. §. 14. lib. 6. tit. 2. §. 2. in Lege Longob. lib. 2. tit. 4. §. 4. tit. 18. §. 14. tit. 20. §. 2. & alibi non semel, in Chronico S. Vincentii de Vulturno p. 679. apud Petrum Diac. lib. 4. Chr. Casin. c. 16. Paulum Diaconum Emeritensem in Vita S. Fidelis Episcopi Emerit. c. 3. in vett. Chartis apud Joan. Lucium lib. 2. de Regn. Dalm. c. 16. Ughellum tom. 1. part. 2. p. 255. to. 4. p. 481. to. 7. p. 566. 581. Sammarthanos in Abbat. p. 394. Puccinellum in Vita S. Simpliciani p. 109. & alios. Hinc emendanda Charta Domnoli Episcopi Cenomanensis: *Ideo tibi, Niviarde Diacone ac Defensore nostræ Ecclesiæ, Judico atque jubeo, hoc ma traditione, sicut nunc ab Ecclesia possidetur, cum omni soliditate vel adjacentia sua Leusio Abbati facias consignari.* Ubi perperam Edit. *Indico*.

JUDICARE POENITENTIAM, Imponere. Capitula Caroli M. an. 769. edita à Baluzio cap. 1. *Et unusquisque Princeps unum Presbyterum secum habeat, qui hominibus peccata confitentibus Judicare & indicare pœnitentiam possit.* Capit. Theodori Cantuar. c. 43. *Non licet Diacono laico Judicare pœnitentiam, sed Episcopis aut Presbyteris.* Ubi *Judicare* idem valet ac decernere, vel injungere. Vide *Pœnitentiale*.

JUDICARE LEGEM, in Lege Longob. lib. 1. tit. 18. §. 2. *Judicare secundum legem*, in Lege Alem. tit. 41. §. 1. cui opponitur *Judicare contra legem*.

INJUDICARE, de rebus suis non disponere. Charta Gisulfi Principis Salernitani, apud Ughell. to. 8. p. 83. *Et si sine herede quislibet ex eis mortuus fuerit, aut res suas Injudicatas reliquerit*, id est, de iis non disposuerit.

JUDICARIA, Jurisdictio Judicis. Vide *Judiciaria*.

JUDICARIUS, *Qui pertinet ad judicem*, Ugutioni. Glossæ Gr. Lat. δικαστικός, *Judicarius, judicialis*.

¶ JUDICATOR, Judex. Charta Guidonis Comitis Flandriæ an. 1237. ex Tabul. S. Barthol. Bethun. *Prout evenerint terminata fuerint per legem & per judicium, per Judicatores & conjuratores prædictos.* Pluries ibidem occurrit. *Scabini seu Judicatores*, in alia Charta an. 1270. in Valesianis pag. 88.

JUDICATORIUM, δικαστήριον, in vett. Glossis; [in aliis δικαστικόν, *Judicatorium*.]

1. JUDICATUM, Sententia judicis. Capitula Caroli M. lib. 3. c. 37. *Ut nullus præsumat hominem in judicium mittere sine causa, nisi Judicatum fiat.* Chronicon Farsense p. 652. *Et Judicatum exinde factum est per jussionem Theodici Ducis, &c.* Passim in vett. Chartis.

2. JUDICATUM, Decretum, scriptum, quo quis de rebus suis *judicat*, seu disponit. Ratherius Veronensis lib. de Discordia inter ipsum & Clericos: *Illis ablata, bonis duobus, id est, B. Genitrici sanctoque Stephano Protomartyri contuli, vel potius reddidi: faciens de quibusdam insuper scriptum quoddam, quod nominant Judicatum, id est, decretum, pauperioribus Ecclesiis ejusdem Ecclesiæ.* Charta Landulphi Archiep. Beneventani apud Ughell. to. 8. p. 406. *Et quæ et per offersiones, & Judicata & præcepta concessa fuit.* Testamentum Andreæ Episcopi Derthonensis, apud eumdem in appendice tom. 4. *Quam vero eorum taliter Judicati seu dispositionis meæ paginam Gausari notarius tradidi, & subscribendum rogavi.* Adde Puricellum in Basilica Ambrosiana p. 367. 416. 429. 478. Ejusdem fere notionis ac originis

JUDICATUS, apud Venetos, quibus *Zadegado, è un atto levasi al Zudega de proprio, per satisfar crediti dotali, i quali sono obligati à dote*, ut est in Practica Palatii Veneti cap. 4. Vetus Charta apud Ughellum in Episcopis Eporediensibus: *Ut inde faceret legale testamentum, quod appellatur Judicatus*; [seu *Charta Judicati*, ut habetur apud Mabillon. sæc. 6. SS. Benedict. part. 1. p. 348.] Statuta Venetorum ann. 1142. lib. 1. c. 56. *Detur potestas mulieri in Judicatu sua de proprietatibus & bonis viri tollendis. Cartula de judicatus mulierum*, in lib. 1. cap. 56. lib. 3. cap. 37. 39. l. 4. c. 9. l. 6. c. 16. 32.

¶ 3. JUDICATUM, Dignitas Judicis. Vide *Judex*.

JUDICATURA, Dignitas judicis, vel jurisdictio; in Edicto Philippi Pulcri an. 1302. pro reformat. Regni art. 19. [apud de *Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. p. 360. in Computo an. 1310. to. 1. Hist. Dalphin. p. 92. apud Vincentium Cigaltium de Bello Ital. &c.] *Avoir connoissance & Judicature de toutes matieres & questions, &c.* in Consuet. Hannon. cap. 83. art. 1.

¶ JUDICATURA, Locus ubi judicatur. Codex MS. è Bibl. D. *de Chalvet* Senescalli Tolosani de Albigensibus: *Audivit à dictis hæreticis quod steterant*

cum dicta infirmo in Judicatura sua in Senescallia Tholosana bene per quindecim dies.

¶ JUDICATURA, Actio judicandi, judicatio. Statuta Massil. lib. 1. c. 20. §. 7. *Advocati tam jurisperiti quam laici, si receperint aliquas causas in se tanquam arbitri vel arbitratores quod ... de illis causis non accipiant ... pro justitia vel Judicatura, nisi tantum quantum possent ... accipere, si essent Advocati ... illarum causarum in Curiis Massiliæ.*

¶ JUDICATUS, Comitatus, territorium Judicis seu Comitis. Chron. Januense Jacobi à Varagine apud Murator. to. 9. col. 41. *Pisani pacem Januensium fregerunt: ipsi enim cum exercitu Sardiniam ascendentes, omnes Januenses de toto Judicatu ejecerunt.* Gualvanei Flammei Opusculum apud eumdem Murator. tom. 12. col. 998. *Ex sola matre habuit sororem Johannam nomine, Comitissam Galluræ, qua est tertia pars insulæ Sardiniæ, quæ decedens Azum fratrem suum instituit hæredem ipsius Comitatus, sive Judicatus Galluræ.* Vide aliis notionibus in *Judex* & *Judicatum* 2.

¶ JUDICIALIS, Exitialis, perniciosus. Vita sanctæ Mariæ Ægyptiacæ to. 1. April. p. 89.

Ne sit ei talis transgressio Judicialis.

¶ JUDICIALITER, Intelligenter. Sidonius lib. 7. Epist. 14. *Non tam Judicialiter quam ocularitur intueri. Judicialiter expertus*, apud eumd. l. 5. Ep. 15.

¶ JUDICIALITER, Per sententiam judicum. *Judicialiter condemnatus in Parliamento*, in Chron. Trivetti, to. 8. Spicil. Acher. p. 648 *Hæresibus Judicialiter reprobatis atque damnatis*, in Litteris an. 1416. apud Ludewig to. 6. p. 71.

JUDICIARIA. Districtus judicis. Gloss. vetus: *Judiciaria, Jurisdictio.* [Diploma Conradi II. Imper. an. 1140. apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 110. *Ministeriales sui curtium suarum, id est, Judiciarias & villicationes per feodum & hereditario jure vellent obtinere.*] Occurrit in Capitul. Pipini Regis Ital. an. 793. c. 30. in Lege Longobard. l. 1. tit. 14. §. 7. tit. 25. §. 50. lib. 2. tit. 4. §. 3. tit. 52. §. 14. l. 3. tit. 1. §. 38. & in variis Chartis Longobardicis apud Ughellum in Archiep. Beneventanis, to. 5. p. 1553. 1562.

JUDICARIA, Eadem notione, in Chronico S. Vincentii de Vulturno p. 681. & in Legibus Luithprandi Reg. Longob. tit. 16. §. 9.

JUDICIARIÆ, Navium species, in leg. un. Cod. Th. de Lusoriis Danubii: *In Scythico vero* (limite) *quinque Judiciariæ, & duodecim agrarienses novo de integro constructæ, instrumentisque suis universis armatæ.* De nominis ratione multa commentatur Jacobus Gothofredus, quæ difficultatem, ni fallor, omnino non expediunt.

¶ JUDICIARIUS, Assessor. Vetus Consuetudo Norman. c. 9. *Judiciarii autem sunt discretæ personæ & authenticæ, qui judicium proferunt de auditis. Si vero Justitiarius Judiciarios in judicio faciendo ignorantia vel malitia errare perceperit, licet omnes consenserint, illud debet ad alias assisias prorogari.*

1. JUDICIUM, Districtus judicis, in Speculo Saxonico lib. 3. art. 64. §. 8.

2. JUDICIUM, Testamentum, donatio, dispositio, legatum. Petrus Diac. lib. 3. Chr. Casin. cap. 39. (al. 41.) *Lando Dominus Arpinensis civitatis, ad mortem veniens, Judicium fecit in hoc Monasterio de omnibus, quæ sibi jure hæreditario pertinebant, &c.* Vigilius Tapsensis lib. 1. contra Arium c. 5. *Finali ordinato Judicio, ... diem clausit extremum.* Ita *Judicium*, pro testamento, vel ultima morientis voluntate usurpat Codex Theod. leg. 4. 20. de Episcop. leg. 5. 6. de Inoffic. test. leg. 9. de Instit. &c. Vide *Judicare*.

3. JUDICIUM, alias *Disciplina*, vox Monachorum, mulcta, quæ Capituli *Judicio* Monacho delinquenti infligitur. Decreta Lanfranci pro Ordine S. Benedicti c. 10. *Hi vero quorum negligentia hoc evenerit, in proximo Capitulo culpam suam dicant, Judicium suscipiant nudi, & injungatur eis pœnitentia, vel de jejunio, vel Judiciis, vel psalmis, vel aliquid hujusmodi: quibus de Judicio ad loca sua reversis, omnes Sacerdotes, qui tunc præsentes erunt, surgant, & ad Judicia suscipienda cum omni devotione se offerant. Tunc ille, qui Capitulum tenet, septem tantum, quos voluerit de ipsis ad suscipienda Judicia retineat, & cæteris ire sessum præcipiat.* [Passim occurrit vox *Judicium* hac notione, in Guidonis Disciplina Farfensi cap. 14. 15. 16. in Bernardi Mon. Ordine Cluniac. part. 1. cap. 74. §. 47. in S. Willelmi Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 52 72. lib. 2. c. 2. 3. &c.]

JUDICIUM DEI, illud appellabant, quod *purgationem* alii, qua scilicet quis, ubi testes deerant, innocentiam suam tuebatur, & crimen objectum à se amoliebatur: utraque, *canonica* nempe & *vulgaris*, hac nomenclatura donatur. Prior quæ fit per sacramentum & juramentum, sic dicta, quod admittitur à *Canonibus*, & in Conciliis passim: altera, quæ fit per duellum, ferrum candens, & hujusmodi, quod à *vulgo* inducta recepta sit, *hominum adinventio sit*, ut ait Agobardus lib. de Divino judicio c. 2. *popularis inventio*, ut Alexander II. PP. apud Ivon. part. 10. c. 15. *peregrinum Judicium*, ut Lucius III. PP. apud Gregorium c. 5. de Purgat. canon. & Ivonem Carnot. Epist. 35. *nulla sanctione fulta lex*, in cap. *Mennam*, caus. 2. quæst. 5.

JUDICIUM porro *Dei* utramque purgationis speciem appellant, quod existimarent hocce examine, rei, de qua quæstio erat, Deum veritatem probaturum, etiam cum miraculo, *quasi putarent*, ait idem Agobardus, *rerum latentium dubia & occulta posse patefieri, & per res contrarias veritati* (vulgarem purgationem) *veritatem latentem monstrari: nescientes*, ut alibi subdit, *judicia Dei investigabilia, & profundum divitiarum sapientiæ & scientiæ ejus: quod non ita videat Deus, ut videt homo. Homo tantum præsentia respicit, Deus futura & æterna cognoscit. Communis ad Deum querela sanctorum est, quare contra eos injustum Judicium fiat, & innoxium in persecutionibus sanguinem fundant: ac si quando ante tribunal steterint judicum sæcularium, judex acceptis muneribus condemnet insontem, & reum liberet.* Quo spectant ista ex Capitul. 1. an. 809. c. 20. *Ut omnes Judicium Dei credant absque dubitatione.* Præterea hæc Galberti in Vita Caroli Comitis Flandr. n. 162. *Cum servus humiliter agit cum domino pro suo reatu, dominus indulget servo secundum legem pœnitentia agenti. Cum vero homo juste agens, in alium hominem perverse egerit, & Deus judex inter utrosque adsciscitur, fidem juste agentis Deus juvat, injustum hominem à causa prosternens, & in obstinatione sua confundens. Unde fit, ut in bello alter iniquus prosternatur; in Judicio aquæ vel ferri iniquus pœnitens tamen non cadat.* Quæ quidem ille infert propter Lambertum, qui in Carolum conspiraverat, & ex eo insimulatus, ignito se judicio excusans, criminis objecti quantumvis reus, quia tunc facti pœnitens, immunis evaserat. Similia de quodam fure, qui licet reus duello victor evaserat, narrat Hermannus lib. 3. de Miraculis S. Mariæ Laudun. c. 28. *Unde Laudunum reductus & contra Anselmum, hæc negantem, duello cer-*

tamine congressus, protinus superatus & victus est: forsitan, ut multi putarunt, pro fidei violata reatu, qua promiserat fidem Anselmo, quod eum non detegeret.

Per Judicium igitur *divinum*, uti appellatur ab Agobardo, utraque purgatio intelligitur. Ae de canonica quidem testatur Gregorius Turon. l. 2. de Miracul. c. 19. *Usquequo uterque contendimus, sub Judicio omnipotentis Dei penamus. Eamus ad tumulum Martyris, & quod sub sacramenti interpositione dixeris, discernat virtus sancta Patroni.* Lex Longob. l. 2 tit. 52. §. 15. *Ut judex unusquisque faciat jurare ad Dei Judicia per crucicatos homines credentes, &c.* Fridericus II. Imp apud Matth. Paris an. 1239. p. 339. *Unionem Ecclesiæ sub attestatione divini Judicii humiliter postulantes.* 1. cum juramento. Verum rarius *sacramentum*, *Judicium Dei* dictum reperies apud Scriptores: quibus ita indigitatur *purgatio* quævis vulgaris. Lex Burgund. tit. 45. *Ita ut unus de eisdem estibus, qui addanda convenerant sacramenta, Deo Judicante confligat.* Gregorius Turon l. 7. cap. 14. *Ast si aliquis est similis mihi, qui hoc crimen impingat occulte, veniat nunc palam & loquatur, tu, O Rex piissime, ponens hoc in Dei Judicio, ut ille discernat, cum nos in unius campi planitie viderit decertare.* Chron. Fredegarii c. 25. *Jungamus ad prælium, ut à Domino Judicemur.* Et cap. 51. *Jube illum hominem, qui hujuscemodi verba tibi nuntiavit, armare, ... ut Judicio Dei, his duobus confligentibus, cognoscatur, utrum hujus culpa reputationis Gundeberga sit innoxia, an fortasse culpabilis.* Lex Longob. lib. 1. tit. 15. §. 2. *Tunc per campionem, id est, per pugnam ad Dei Judicium decernatur.* Ita crebro judicium Dei à sacramento distinguitur. Concilium Moguntiacense an. 888. c. 23. *Aut Judicii examine, aut sacramenti protestatione se expurget.* Domesdei apud Seldenum ad Eadmerum p. 217. *Defendere per sacramentum, aut per Dei Judicium*, id est, per *duellum*: nam fere semper ita indigitabatur.

Duellum *Judicium Dei* vocat Agobardus, ut per ferrum ignitum, & aquam, seu ferventem, seu frigidam, purgationem alii. Lex Longub. lib. 1. tit. 10. 3. *Si negaverit ipsum occidisse, ad novem vomeres ignitos, ad Judicium Dei examinandum accedat.* Leges Edw. Confess. cap. 16. *Si se super defendere non posset, Judicio Dei, scilicet aqua vel ferro, fieret de eo justitia.* Adde Nithardum lib. 3. p. 374. Annales Francor. Bertinian. ann. 876. Glanvillam l. 14. c. 1. Regiam Majest. l. 4. c. 3. §. 4. Bracton. lib. 3. tit. 2. cap. 15. §. 3. Matth. Westmonast. pag. 348. &c.

Interdum tamen *judicium* à *duello* distinguitur, ut in Legibus Willelmi Nothi: *Si probare voluerit Judicio aut duello.* Cap. 71. *De omnibus utlagaria rebus Rex instituit, ut Anglicus se purget ad Judicium.* Cap. 68. *De aliqua re, pro qua bellum fieri debeat, vel Judicium inter duos homines.* Cap. 69. *Sic Francigena compellat Anglicum, per bellum de eisdem rebus, Anglicus plena licentia defendat se per bellum, vel per Judicium, si magis ei placeat.* Ubi *Judicium* omnino à *duello* diversum est. Unde colligitur per *Judicium*, *Judicium ferri* intelligi, ex cap. 62. *Si Francigena appellaverit Anglum de perjurio, aut murdro, furto, homicidio ... Anglus se defendat, per quod melius voluerit, aut Judicio ferri, aut duello.* Et mox: *Si autem Anglus Francigenam appellaverit, & probare voluerit, & noluerit Judicio aut duello, volo tunc Francigenam purgare se sacramento non fracto.* Atque ita *Judicium* usurpant Leges Adelstani Regis apud Bromptonum p. 856. Ubi *Judicium calefacere*, de ferro ignito, *Judicium portare*, seu ferrum ignitum.

Vide *ferri Judicium*, & *Juisium*. Sic etiam Capitulare 3. Caroli M. an. 813. c. 46. *Si fur de septem latrociniis comprobatus fuerit, exiet ad Judicium. Si incenderit, tradant eum ad mortem.*

Ut plurimum tamen *Judicium* sumitur pro quavis purgatione vulgari. Unde formulæ frequentes, *ad Judicium Dei exire*, vel *ad Judicium exire*, [in Capitulari Francoford. ann. 794. c. 7.] in Capitulari an. 813. c. 44. 46. apud Hincmarum to. 2. p. 543. & Opusc. 53. *Ad Judicium mittere*, in Lege Longob. lib 3. tit. 23. *Judicio Dei examinari*, in Capit. Caroli Calvi tit. 31. c. 13. 20. tit. 39. c. 7. *Suam infamiam ad Dei Judicium purgare*, eod. tit. 39. cap. 3. *Divino purgari Judicio*, in Concilio Selegustadiensi an. 1022. c. 13. *Judicio Dei se expurgare*, in Legibus Edw. Confess. c. 19. Charta Caroli M. edita à Mabillonio: *Aliqui vero fideles per Judicium Dei se exinde idoniaverunt.*

Judicium Commune, Purgatio vulgaris, duellum in libro 3. Miracul S. Dionysii c. 33.

Judicium Peregrinum, veluti *candentis ferri vel aquæ*, in Concilio Dalmatico an. 1199. can. 5. & Parisino an. 1212. part. 4. can. 15. Vide supra.

Judicium S. Spiritus, etiam non semel dictam purgationem vulgarem reperire est, ut quem ei præesse ad veri judicium existimarent. Vetus Chronicon sub an. 798. apud Hieronymum *dalle Corte*, lib. 4. Hist. Veronensis: *Tandem habito consilio, pacti sunt, ut hæc Dei & S. Spiritus reservarentur Judicio, &c.* Victor III. PP. lib. 3. Dial. *Oro, inquit, Deus omnipotens, ... Judicio sancti Spiritus tui ostende virtutem, illæsum me per hunc ignem transire concede, &c.* Juan. de Beka in Burchardo Episcopo Trajectensi cap. 23. *His diebus quidam Hildebrandus Cardinalis & Apostolicæ Sedis Legatus, devenit in Galliam, ut ibi aboleret simoniæ perfidiam. Cum autem ipse Cardinalis adversus diffamatum Episcopum processisset, & idem Episcopus testes ipsum accusantes pretio subarrasset, dixit Legatus: Cesset humanum Judicium, producatur ecce divinum oraculum, cum certum sit, quod Episcopalis gratia donum sit Spiritus sancti. Et si in emptione Pontifex non sit consors Simonis Magi, igitur absque formidine dic: Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto. Simoniacus igitur absque formidine, Gloria Patri & Filio, distincte proculit: verumtamen, Spiritui sancto, nequaquam pronuntiare potuit; sed postquam idem ab Episcopatu desiciutus fuit, totum versiculum sine obstaculo legit.* Gualdricus Episcopus Laudunensis apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 8. *Ait: Communio sancta, quam ex illo pridem altari suscepi, veniat mihi ad perniciem, & S. Spiritus gladium invoco in animam meam, si hæc unquam verba Regi de vobis dixi.* Aliter *Judicium Spiritus sancti* usurpatur in Concilio Romano an. 904. cap. 1.

Judicium Probabile, quo veritatis probatio eruitur, vocatur, in Concilio Selegustadiensi c. 7. *Ille qui negaverit, probabili Judicio se expurget.*

In celebrandis seu potius obeundis ejusmodi judiciis ac purgationibus vulgaribus, ritus quidam peculiares observati. Ac primo quidem ea fieri festis & jejuniorum diebus vetantur in Fœdere Saxonico Edwardi & Guthruni Regum §. 9. in Canonibus datis sub Edgaro Rege §. 24. & in Legibus Canuti Regis §. 17. Rursum qui ad *judicia* exibat, id est, ad purgationem, priusquam eam obiret, triduo ante, peccatorum confessione, strictiori jejunio, ac sacræ Eucharistiæ ad Missam perceptione sese parabat, ut est in Legibus Saxonicis Athelstani §. 23. & Latinis §. 30. *Si quis Ju-*

fuerunt indulgentia plenaria concessa per dictum Dominum Apostolicum, omnibus vere pœnitentibus volentibus pergere & visitare loca Apostolorum Petri & Pauli in Romana urbe, aliorumque Sanctorum. Ad quam quidem peregrinationem iverunt per totum annum illum quamplurimi utriusque sexus, non obstante mortalitate magna, qua fuerat nuper; & qua adhuc in aliquibus mundi partibus discurrebat. [Instrum. an. 1350. apud Ludewig. tom. 6. pag. 413. *Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo, Jubileo, in vigilia vigiliæ Ascensionis D. N. J. C. &c.*] His adjungendi auctor M. Chronici Belgici, Henricus Rebdorffensis & Waddingus an. 1350. num. 8. Willelmus Thorn. an. 1390. Petrus Matthæus ad Constitut. PP. pag. 133. 134. 704. & alii non pauci. Joannes Villaneus lib. 11. cap. 10. id statutum à Clemente tradit mense Januario an. 1341. & die Natalitio Christi an. 1350. incipiendum. Matthæus vero Villaneus l. 1. c. 29. id in ann. 1349. rejicit.

Deinde Urbanus VI. PP. Pontificatus sui an. 11. Christi 1389. tertio Idus April. *instituit, ut omnis Jubilæus per Clementem VI. de centesimo anno ad quinquagesimum reductus, deinde in futurum de tricesimo tertio anno in tricesimum tertium annum semper institueretur, & ut annus Nativitatis Domini proximo venturus videlicet 1390. esset Jubilæus: quo eum commovit tempus vitæ Domini nostri Jesu Christi in humanitate, quod totum postquam natus est de Virgine (per cujus mortem thesaurus Ecclesiæ, unde indulgentiæ peccatorum omnes emanant, cumulatus) triginta trium annorum curriculo completum fuit.* Ita Magnum Chronicon Belgicum.

Bonifacius vero IX. Urbani Successor, Jubilæi gratiam latius diffundens, *Regibus, & aliis dominis, temporalibus & spiritualibus, religiosis etiam Conventibus per diversa loca constitutis concessit, ut in partibus hujusmodi gratiæ largitatem possent consequi, ita tamen ut Confessor, quem aliquis eorum eligeret, nomine Basilicarum & Ecclesiarum, videlicet Petri & Pauli, Joannis Lateranensis & S. Mariæ Majoris aliquas Ecclesias in partibus per Confessorem electum deputandas certis vicibus tenerentur visitare.* Hæc ex Willelmo Thorn an. 1390. qui addit eo anno à Bonifacio concessam præfatam indulgentiam Conventui S. Augustini in Anglia: ut Gubelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. c. 86. Coloniensi, Magdeburgensi, & aliis in Germania civitatibus. Atque inde fluxit, qui hodie obtinet, mos Jubilæi indulgentias in regnis & provinciis indicendi.

Demum, ut quæque ætas particeps beneficii istius fieret, Sixtus IV. Jubilæum ad vicesimum quintum annum contraxit, primamque ejusdem egit celebritatem ann. Dom. 1475. Vide eumdem Gobelinum c. 81. p. 268. c. 84. p. 273.

Jubilæum *annum S. Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi & Martyris*, Monachos S. Trinitatis solenni ritu celebrasse, auctor est Willelmus Thorn: *Anno Dom. 1320. & anno S. Thomæ Martyris tunc Jubilæo, dominus Radulphus Abbas per seniores Eccl. S. Trinitatis effective requisitus, Missam & cætera solemnia inter ipsos in magno honore celebravit.* Eadem solennitas celebrata anno 1370. *populo pro indulgentia quasi infinite congregato.* Unde constat, annum istum Jubilæum S. Thomæ quovis anno quinquagesimo occurrisse, eidemque festivitati indultas à summo Pontifice indulgentias: nam S. Thomas martyrio vitam finivit an. 1170.

Tradit præterea Spelmannus, Edwardum II. Regem Angliæ sui ipsius annum Genethliacum quinquagesimum *Jubilæi* more celebrasse anno 1362. natus quippe in festo S. Briccii Idibus Novembr. ann. 1312. hoc enim anno ritu solenni Curiam suam plenariam tenuit, reos de carceribus eduxit, criminum indulgentiam præterea reis Majestatis concessit, leges regno salutares tribuit, privilegia denique multa indulsit, quæ quidem hausit ex Thoma Walsinghamo.

Jubilæus, Possessio, seu præscriptio 50. annorum. Canones Hibern. lib. 41. c. 7. *Ager inquiratur in scriptione duarum Ecclesiarum; si in scriptione non inveniatur, requiratur à senioribus & propinquis, quantum temporis fuit cum altera; & si sub Jubilæo certo remansit, sine vituperatione maneat in æternum.* Lib. 35. cap. 7. *Quidquid per 50. annos remanserit, hoc est, annum Jubilæum, &c.* Cap. 8. *Observandæ sunt leges Jubilæi, id est anni quinquagesimi, ut non adfirmentur incerta tempore veterato, &c.*

Jubilæus, Homo grandævus, centenarius. Flodoardus lib. 1. Hist. Remensis cap. 17. *Quod ille Jubilæus, (ita virum sanctum propter ætatis prolixitatem vocitantes) facere vellet, &c.*

¶ Jubilarius, Qui quinquaginta annos in eod. statu perseveravit. Instrum. ann. 1182. tom. 2. Rer. Mogunt. p. 889. *Dominus Thomas ... hujus insignis Collegii decanus & trium Cathedralium ecclesiarum quinquagenarius Canonicus & Jubilarius (ut vocant) monumentum hoc ... posuit.* Necrologium Fratrum Prædic. in Retza apud Raim. Duellium Miscell. lib. 2. pag. 173. *IV. Kalend. Novemb. O. R. P. frater Michael de Anaso Prior hujus Conventus & Jubilarius.* Adde Constitutiones Dominicanorum Vincentii Mariæ part. 1. col. 343.

¶ JUBILARUS, Clarus, illustris. Miracula S. Vincentii Madelgarii to. 3. Julii pag. 679. *Vir quidam Sonegias inhabitabat, quem paupertas quidem obscurum, sed dignitas famulatus S. Vincentii Jubilarum reddebat.*

¶ JUBILEUM, Licentia, ut vocant, Sorbonica, seu biennium quo Baccalaurei tenentur disputationibus theologicis interesse, ut doctoris gradum possint consequi. Charta Joannis Abb. Cisterc. ann. 1456. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 185. *Quod vero attinet ad Sorbonicam responsionem, volumus ut Baccalaurei qui in primo Jubileo responderunt de Tentativa, idem in primo anno; & qui in secundo Jubileo, idem in secundo anno de Actu Sorbonico suo ordine respondeant.*

JUBILUS, Ugutioni, *Argutus sonus, unde jubilare, cantare, quadam voce confusa præ gaudio exultare & lætari.* S. Hilarius in Psal. 65. *Jubilum, pastoralis agrestisque vocis sonum nuncupamus.* Calpurnius Eccl. 7.

Et tua mœrentes expectant Jubila tauri.

[Silius Ital. lib. 14.

Et latis scopulis audivit Jubila Cyclops.]

Vide S. Petrum Chrysologum Sermone 46.

☞ *Jubilum* militare vocabulum fuisse probat Carolus de Aquino ex hoc Ammiani loco lib. 21. *Accessere flagitia disciplinæ castrensis, cum miles cantilenas meditaretur pro Jubilo molliores.* Ex quibus merito conficit Vir eruditus Jubilum fuisse genus clamoris vel acclamationis militaris, ut probabilissimum est, ad lætitiam testificandam.

Proprie autem sequioris ætatis Latini Scriptores *Jubilum* appellarunt, quod alii *Neumam*; productionem cantûs in finali litera antiphonæ, seu cujusvis cantus Ecclesiastici. Honorius Augustod. lib. 1. c. 14. *Unde quidam longam neumam cum organis jubilant, quæ Jubilum vocatur.* Cap. 88 *PP. in festivis diebus neumam, quæ Jubilum dicitur*

jubilare statuit. Liber Ordinis S. Victoris Parisiens. cap. 1. *Dicent Amen, & finietur sine Jubilo.* Arnoldus Abb. Bonæ-Vallis de Operib. sex dier. *Nihil tamen triste, nihil lugubre erat: ubi non varietas concinentium dissonantiam efficiebat: sed sive arctas, sive per amplas faucium fistulas circumflexiones Jubilorum impellerentur, ascensiones & descensiones vocum, convenientibus in unum differentiis, ad unius puncti revertebant harmoniam.* Ratpertus Monachus de Casibus S. Galli c. 4. & Eckeardus Minimus de Vita Notkeri Balbuli c. 9. *Frigdoru autem & Occidentana, quas sic nominabant, Jubilos illis animatus etiam ipse de suo excogitavit.* Idem Eckeardus cap. 16. *Eandem disciplinam angelicam Deus dedit viro sancto per Spiritum sanctum suum, & sociis suis docere Ecclesiam in Jubilis sequentiarum agendam. Ideo, ut reor, ut per intuitum angelicarum disciplinarum oriatur hominibus mentis devotio, & dilatato corde mens seipsam transcendat & spiritalior fiat.* Ubi ad marginem hæc notari observat Goldastus: *Jubilus, id est, neuma, quem quidam in organis jubilant, plausum victorum latantium commendat. Jubilum* pro organis usurpat Rollandinus in Summa Notariæ cap 6. *Eundem in sedem Pastorem & Abbatem cordis & Jubilo posuerunt.* Vide *Pneuma.*

¶ JUBON, vox Hispanica. Vide *Jubeus.*

JUCTUS, &c. Modus agri. Notæ Tyronis: *Itiner, jugerum, aripennis, Juctus.* Polyptychus Floriacensis: *Habet ibi de vinea indominicata Juctos, id est, aripennos,* 100. Infra: *De terra arabili indominicata ad modios* 240. *unius sationis, de prato Juctos* 60. *de silva plus minus bunuarios* 100. Tabularium S. Maxentii Pictav. *Et est plus minus de vinea inter duo locu Juctus sex, sive quantumcunque ad ipsum alodem perspicit, &c.* Tabular. S. Cypriani Pictav. *Concesserunt Monachis S. Cypriani, complantum suum, duos Juctos de vinea in terra S. Severini, &c.* Formula Andegav. 4. *Et ita vendedi ad venerabile fratri illa vineola plus minus Juctus tantus, & residit in terratorium Sancti illius, &c.* Occurrit præterea in Form. 22. & 53. occurrit non semel in Tabol. S. Eparchii Incolism. fol. 49. &c.

Junctus, interdum scribitur, ut in Pancharta nigra S. Martini Turonensis, ann. 892. *Ad quam adspiciunt aripenner vinea 4. & quarta nua terra arabilis, & Juncti 4. de prato, cum corte dominica ac vineis, &c.* Et in Charta Willelmi Ducis Aquitan. ex Tabolario Angeriac. *In castro Metulo 4. massor de terra arabile, & 6. Junctos de vinea, & 1. parcum, & 2. carrucas, & blatum, qui est in terra.* [Vetus Charta apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 361. *Est medius Junctus inter terra arabile & marisco, &c.* Alia Willelmi Comitis Pictav. pro Monasterio Ebroicensi: *Dono eis ... unum Junctum de vinea, necnon & quatuor Junctos de prato.*] Neque aliud videtur ·

Juchus, in Charta S. Galli apud Vadianum lib. 2. de Monasteriis Germaniæ pag. 83. *De medio, quod habuit territorio ... Juchos 4. ad reconciliationem nobis dedit.* Alia ibidem: 62. *Juchos ad nos recepimus.* Alia apud eumdem pag. 84. *Et dedit ei 8. Juchos in Durgowen.* [Adde Formulas 47. & 48. apud Baluzium to. 2. Capitul. col. 588. & 589.]

Jochus, in Charta 42. inter Alamannicas Goldasti: *Et pro istas res proservire volo annis singulis, hoc est, 30. seglas cervisia, ... & arare duos Jochos in anno, & recollegere, & intus ducere.* Charta 41. *Unum Juchum de vinea.* Vide Chartas 8. 16. 17. 19. 25. 26. Atque hæ voces videntur ductæ à *jugo boum*, ut *Junctus* & *Juctus*, idem fuerit quod *Bovata*, id est, tantum terræ, quantum par boum arare potest.

¶ JUCUNDA, ut supra *Jocalia*, Gall. *Joiaux.* Formula vetus apud Eccardum ad calcem Pactus Legis Salicæ p. 245. *In vestram Jucunda & pigmenta ac medicamenta, qua vobis congrua puto, vestra dilectiom dirigere curabo.*

JUCUNDARI, pro Oblectari, habent non semel vetus Biblior. Interpres, S. Augustinus lib. 17. de Civit. Dei, Lactantius lib. 4. cap. 6. &c.

¶ JUDÆA, Judæaria. Vide in *Judas.*

¶ Judææ Carnes. Statuta Massil. lib. 2. c. 33. *Constituimus ut nullus macellarius vendat in Massilia scienter carnes porcinas vel caprinas, aut carnes Judaas, vel carnes de moria, nec carnes leprosas, &c.* Carnes porcinas aut suffocatas intelligo, quæ *Judaicæ* dictæ fuerint quasi ironice, quod iis vesci Judæis non liceret.

JUDÆI, ideo à Principibus Christianis tolerabantur, quod rei fœnerariæ operam darent, & publicorum vectigalium essent conductores, eoquè ipso iis essent utcumque utiles. Rabanus Maurus lib. contra Judæos cap. 42. *Quod quidam ipsorum qui in nonnullis civitatibus, telonio constituuntur, soleant in remotioribus locis Christianos pauperes & ignaros per eodem telonio acriter constringere, deinde, ut Christum negent, persuadere.* [Horum in Francia domicilium primus omnium Philippus Augustus Edictis confirmavit; legesque, quibus uterentur, sancivit.] Atque ii ut & eorum bona, olim Baronum fuere in quorum dominiis habitabant. Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 127. *Les muebles aus Juifs sont au Baron.* Bracton. lib. 5. tract. 4. cap. 6. §. 6. *Judæus vero nihil proprium habere potest, quia quicquid acquirit, non sibi acquirit, sed Regi: quia non vivunt sibi ipsis, sed aliis, & sic aliis acquirunt, & non sibi ipsis.* Curia Generalis Barcinonensis an. 1283. sub Petro II. Rege Arag. *Item de Judais & Sarracenis, de quibus extitit petitio, quod deberent esse illorum, in quorum castris seu villis habitarent, seu morarentur, volumus super hoc de caetero observari, quod in loco quolibet eorum est antiquitus observatum, salvis privilegiis & pactis specialibus cuicunque.* Adde Matth. Paris pag. 521. Ita porro Baronum erant, ut iis inconsultis ab illorum dominiis recedere, ut & aliis Baronibus eos recipere non liceret. Statutum S. Ludovici an. 1230. de Judæis to. 5. Hist. Franc. pag. 421. *Nec aliquis in toto regno nostro poterit retinere Judæum alterius domini, & ubicumque aliquis invenerit Judæum suum, ipsum licite capere poterit, tanquam proprium servum suum quantamcunque moram fecerit Judæus sub alterius dominio, vel in alio regno.* Inter Aresta Pentecost. an. 1288. in Regesto B. fol. 79. *Dictum est, quod Judæi in terris Baronum, qui habent altam Justitiam, non possunt remanere contra voluntatem ipsorum Baronum. Dictum etiam fuit, quod Prælati aut eorum Officiales non possunt pœnas pecuniarias Judæis infligere, nec exigere per Ecclesiasticam censuram; sed solummodo pœnam à Canone statutam, scilicet communionem fidelium sibi substrahere.* Quippe servis accensebantur. Fridericus II. Imp. in Charta an. 1237. pro Viennensibus apud Lambecium lib. 2. de Bibl. Cæsar. pag. 80. *Cum imperialis auctoritas à priscis temporibus ad perpetuam Judaici sceleris ultionem eisdem Judæis perpetuam indixerit servitutem.*

☞ Verum hæc Judæorum dura conditio in usu esse cœpit sub finem XII. seculi, si fides D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. pag. 570. ubi eruditissimum virum D. Cangium haud satis opportune castigat

quasi in distinguendis temporibus minùs diligentem; nullibi tamen, mea quidem sententia, accuratior atque scrupulosiur. Judæos quippe & eorum bona olim Barouum in quorum domioiis habitabant fuisse, eo scilicet tempore, nimirum sub S. Ludovico, quo id viguisse certum est, docet & pro suo more probat D. Cangius; an vero prius aliter res se habuerit, tacet, haud ignarus forte censuram mereri quisquis idem de ætate Philippi Augusti affirmaret aut negaret; neque enim ita certum est id non obtinuisse sub Philippo Augusto, uti colligere est ex laudati à D. *Brussel* Militis exemplo qui ann. 1214. omnia bona sua atque suos Judæos Trecensi Comitissæ vendidit: nihil quippe magis proprium, quam id quod quis vendere potest.

Eo igitur servitutis nomine ab iis, ut à cæteris obnoxiæ conditionis subditis, graves *tallia*, seu præstationes interdum exigebantur à dominis: quæ quidem ordinariis prædiorum redditibus accensebantur. Regestom Constabulariæ Burdegal. fol. 32. *Finis Judæorum pro mora eorum in Ducatu per annum.* Ut enim in terris Baronum moram & mansionem faciendi haberent facultatem, quasvis, etiam libertati contrarias, admittebant conditiones. Uude si quando Principum & Baronum exhausti essent fisci, hos iis expulsuros se minabantur, qui mox immensas pecuniarum summas fisco exsolventes, *quasi beneficio restitutionis* in integrum restituebantur, ut verbis utar Radulphi de Diceto an. 1180. cui adjongendi Gervasius Dorobernensis ann. 1168. Matthæus Paris ann. 1244. 1250. 1252. 1255. pag. 435. 521. 556. 606. Sed in proventibus, qui ex Judæis capiebantur à Dominis feudalibus, is erat, ut *si aliquis à secta Judaica vellet recedere, spiritu illuminatus divino, ac limitibus erroris derelictis, fidei orthodoxæ sacrique baptismatis reciperet sacramenta, bonis, quæ prahabebat nudaretur omnino, & sic suis viduatus rebus, efficeretur & remaneret pauper & inops: unde accidebat, quod tales, qui antea se locupletes cernebant, egeni, & quidam ex eis vitam quærerent mendicantium, & in pristina devia relaberentur ad vomitum, damnabiliter remeando in suarum, proh dolor! animarum perniciem.* Quam quidem *consuetudinem, sive usum, qui in regno Franciæ & plerisque aliis mundi climatibus dintius inoleverat, seu aliter à priscis dicebatur temporibus hactenus observatus*, abrogavit Carolus VI. Rex Franciæ, Statuto 25. April. ann. 1363. quod descriptum legitur in libro rubeo Castelleti Parisiensis. Haue etiam abrogavit Jacobus II. Rex Aragoniæ: *Ita quod si Judæus, vel Judæa, se baptisaverunt, & redierint ad fidem Christianam, quod eo quod ipsi habent renuntiare ipsorum bonis, quia ipsa habent de usuris & turpi lucro, & ita gravius vel durius ad fidem Catholicam veniunt, quod nos, quantum in nobis & posse nostro & auctoritate nostra regali & in successoribus nostris est, & etiam Curia pro toto generali terra dimittimus ei ipsam & suis in perpetuum.* Exstat Statutum aliud ejusdem Regis, quo in omnibus dominiis suis statuit, *quod quicumque Judæus vel Saracenus Spiritus S. gratia fidem voluerit recipere orthodoxam, & baptismi lavacrum salutaris, libere & absque ullius contradictione possit hoc facere, non obstante prædecessorum suorum vel alicujus statuto, vel etiam super hac obtenta consuetudine, ita quod propter hoc nihil de bonis suis mobilibus & immobilibus ac se moventibus, quæ prius habebat amittat, imo universa secure ac libere teneat & possideat, &c.*

Cum igitur obnoxiæ conditionis essent, erant etiam in commercio, adeo ut transferri, & concedi possent. Charta Friderici II. Imp. an. 1210. apud Rochum Pirrum to. 1. pag. 143. *Concedimus, omnes Judæos civitatis nostræ Panormitanæ, tam illos, qui in ipsa civitate morantur, quam & alios, quos de cætero in ipsa civitate contigit habitare, ut de cætero homines vestri sint, & Ecclesiæ Panorm. & vobis & Ecclesiæ subditi in omnibus existentes.* Apud Matth. Paris an. 1255. pag. 606. Henricus III. Rex Angliæ *vendidit Judæos per aliquot annos Comiti Ricardo fratri suo, ut, quos Rex excoriaverat, Comes evisceraret.* Adde Ditmarum l. 3. p. 27. l. 6. p. 64.

Licet porro Judæi Baronum essent proprii, erant tamen quodammodo juris regii, *& sub eorum tutela & defensione*, ita ut *quilibet eorum alicui diviti, se non posset subdere sine Regis licentia*, ut est in Legibus Edwardi Confessoris cap. 29. & apud Guillelmum Carnot. de Vita & Miracul. S. Ludovici. Fridericus II. Imp. apud Petrum de Vineis cap. 12. *Et quod omnes & singuli degentes ubique per terras, nostræ jurisdictioni subjectas, Christianæ legis & Imperii prærogativa, qua dominamur & vivimus, servi sunt nostræ Cameræ speciales.* In Charta ejusdem Friderici II. Imp. pro Ecclesia Arelatensi apud Guesnaium in Annalib. Massiliensib. pag. 350. *Judæi* inter regalia, quæ eidem Ecclesiæ concedit, recensentur. Hluc vetus scriptum apud eumdem pag. 374. de Ecclesia Arelatensi: *Judæos omnes proprios servos habebat.* Adde p. 364. Guill. Neubrigensis lib. 4. cap. 11. *Fisco competit quicquid Judæi, quos feneratores constat esse regios, in bonis habere videntur.* Plura de Judæorum obnoxia conditione congessimus in Notis ad Statuta S. Ludovici pag. 184. 185.

☞ Haud feliciori conatu rursus Cangium nostrum in partes hic revocat D. *Brussel*; neque enim absolute scribit D. Cangius Judæos ad Regem pertinuisse, sed eos *quodammodo* fuisse *juris regii*; quod, ut arbitror, non ibit inficias D. *Brussel*, cum ipse pluribus probet eos sub tutela & protectione Regis exstitisse.

Prostat in Regesto Parlamenti dicto *Olim*, fol. 130. Statutum Caroli VI. receptam in Francia consuetudinem abrogans, qua Judæi, Christianam amplectentis religionem, bona fisco adjudicabantur. Quod longe ante sanxerat Concilium Lateranense sub Innocentio III. ubi hæc habentur: *Qui Deo inspirante ad fidem se converterint Christianam, à possessionibus nullatenus excludantur, &c.*

Judæi judices suos peculiares habebant, suasque Curias, in quibus eorum dirimebantur controversiæ. Scribit Matth. Paris an. 1224. p. 433. statuisse Regem Angliæ, *ut unus ad minus Justitiarius Judæorum deputaretur.* Meminit idem Scriptor an. 1251. Philippi *Luvel* Clerici *custodiæ Judæorum* addicti: & an. 1252. Militis cujusdam literati Roberti *de Latto*, cui Rex idem commiserat tutelam Judæorum & sigilli sui, quod ad Scacarium pertinebat eorumdem, pag. 573. [Philippus V. Rex Franc. Edicto an. 1317. to. 1. Ordinat. Reg. p. 646. statuit: *Que nuls Juifs ne soient contraints à respondre fors pardevant leurs Baillifs, ou pardevant ceux que li Baillifs, y mettront pour eux.* Joannes Francorum Regis filius & Comes Pictav. Robertum de Ultra aquam instituit *Judicem & Gardiatorem* Judæorum, in Litteris an. 1359. to. 3. Ordinat. pag. 352. & seq. quam dignitatem Ludovico Stampensi Comiti concessit Rex ipse an. 1360. ibid. pag. 471. & seq. deinde p. 474. Judæos *eximit ab omnibus Justiciariis, Judicibus no-*

stris & aliis quibuscumque Commissariis, preterquam, inquit, *à Nobis deputandis, Nobis vel Gardiano ipsorum vel aliis ordinandis per Nos deputandis, de & super causis quibuscumque & casibus ipsos tangentibus cognitionem & decisionem ipsorumque punitionem in casibus de quibus punitio ad Nos spectare debebit, tenore presentium penitus reservantes, &c.*] Ita Balsamon in Nomocanone tradit, Judæos CPolitanos στρατηγὸν τοῦ στενοῦ habuisse pro judice, donec Manuel Comnenus illos ordinariis subjecit.

☞ Suum etiam habuere proprium sigillum, haud dubie quod lege ipsis prohibitum est figuris quibusque vel sculptis vel pictis uti. Stabilimentum Judæorum Philippi Augusti to. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 45. *Duo quidem de probioribus viris cujuslibet villa, custodient sigillum Judaorum, alter videlicet sigillum, & reliquus rustam.* Leg. f. & *alter rotam.* Quod sigillum ipsis postea abstulit Ludovicus VIII. an. 1223. ibid. pag. 48. *Judai de cætero sigilla non habebunt ad sigillandum debita sua.*

Iis præterea cœmeteria extra muros civitatum habere concessum ab Henrico II. Rege Angliæ, scribunt Rogerus Hovedenus & Bromptonus an. 1177. *Eodem anno Dominus Rex pater dedit licentiam Judais terra sua habendi cœmeterium in unaquaque civitate Anglia extra muros civitatum, ... prius enim omnes Judai mortui Londonias ferebantur sepeliendi.* Ita Judæi CPolitani sepulturas suas ἐς τὸν σφαῖαν, habuere, ut auctor est Nicetas in Andronico lib. 1. n. 6.

☞ Præter cœmeteria etiam Synagogas in Francia ipsis concessas constat ex Literis S. Ludovici quibus, Judæis an. 1249. expulsis licentiam facit revertendi in Franciam, atque synagogas & cœmeteria illis restitui jubet: *Volentes tamen, ut veteres Synagogas cum his sane quibus uti non possunt commode Synagogis, reddant Judais ipsis necnon & cimeteria eorumdem.* Quamquam vero ipsis Synagogæ permitterentur, prohibitum tamen erat ne in iis altis vocibus cantarent; hinc ann. 1288. *emenda* 300. solid. mulctatos reperimus in Computo ejusdem anni apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. pag. 603. *De emenda Judaorum, pro eo quod nimis alte cantaverunt* 111c. *lib. Parisienses.* Fuere etiam ipsis possessiones, prædia & aliæ res immobiles, à quibus acquirendis prius prohibiti fuerant. Edictum Ludovici X. Reg. Franc. an. 1315. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. p. 597. *Les deux preudes-hommes dessus dit, connoistront par eus, ou par autres des heritages desdits Juis, vendus mains de la moitié de droit pris, & feront droit sus la deception.* Aliud Philippi V. Reg. Franc. an. 1317. ibid. pag. 646. *Que les maisons qu'ils tiennent ores, ou tendrom, leur demeureat en tele maniere qu'ils ne puissent nulles louer à Chrestiens.* Constantior fuit usus quoad feuda nobilia; nusquam enim, quod sciam, ut ea possiderent, ipsis concessum est.

☞ Sed nec quælibet res in pignus seu *vadium* accipere Judæis licitum fuit. Edictum Philippi Augusti an. 1218. to. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 36. *Item nullus Judaus accipiet in vadium ornamentum Ecclesia, aut vestimentum sanguinolentum, aut madidum, aut ferrum carruca, aut animalia carruca, aut bladum non ventilatum.* Aliud Ludovici X. Reg. Franc. ibid. pag. 597. *Item. Il ne porront prester sus vessel, ou aornemens d'Eglise, ne sus gage sanglant, ne sus gage moillié freschement, ne les recevoir en quelque maniere que ce soit.*

Judais, ut qualitate habitus à Christianis distinguerentur, indictum in Concil. Lateran. an. 1215. cap. 68. Inde cautum postmodum, ut in vestibus rotæ vel circuli signum deferrent. Chronicon Rothomagense ann. 1215. *Roma generale Concilium à Papa Innocentio celebratur, ... Judais indixit Signum Circulare in pectoribus bajulare, ut inter ipsos & Christianos discretio, seu divisio vestium haberetur.* Statuta Raimundi Comitis Tolosæ & Legati PP. contra Hæreticos, apud Catellum in Hist. Tolos. p. 350. *Ad hoc ut Judai à Christianis possint discerni statuimus, & districte præcipimus, ut in medio pectoris portent Signum Rota, cujus circulus sit latitudinis unius digiti, altitudinis vero unius palmi dimidii de cana.* Idem statuitur in Concilio Albiensi can. 19. Narbon an. 1227. can. 3. Biterrensi an. 1246. can. 39. Albiensi an. 1254 can 65. 70. Arelat. an. 1600. c. 8. Ravennensi an. 1331. c. 23. alio Raven. an. 1317. c. 14. & Avenion. an. 1326. c. 57 Vide Statuta Synodalia Odonis Episc. Paris. §. ult. Charta Alphonsi C. Pictavensis an. 1269. *Quoniam volumus, quod Judai à Christianis discerni valeant & cognosci, vobis mandamus, quatenus imponatis omnibus & singulis Judais utriusque sexus signa, videlicet unam Rotam de filtro, seu panno croceo in superiori veste consutam ante pectus, & retro ad eorumdem cognitionem: cujus rota latitudo sit in circumferentia 4. digitorum; concavitas autem contineat unam palmam: & si quis Judaus postmodum sine prædicto signo in publico inventus fuerit, inventori vestis superior concedatur. Et nihilominus Judaus, qui sic inventus fuerit sine signo, punsatur usque ad valorem* 10. *lib. Turon.* [Exstat tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 294. Edictum S. Ludovici an. 1269. totidem conceptum verbis, excepto quod pro *rotam de filtro*, legitur *rotam de fentro.*] Philipp. III. Rex Franc. in Edicto dato die Mercurii ante festum S. Michaelis an. 1271. parentis statutum decrevit observari, *de signis seu Rotis croceis à Judais deferendis, per quas possent à Christianis cognosci plenius & discerni.* [Edictum Ludov. X. Reg. Fr. an. 1315. to. 1. Ordinat. Reg. p. 596. *Ils porteront le signel la où il l'avoient accoustumé à porter, & sera large d'un blanc tournois d'argent au plus, & sera d'autre couleur que la robbe, pourtrait de fil, ou de soye grossement, pour être mieus, & plus clerement apparant.*] Exstat in Regesto 8. Memorabilium Cameræ Computor. Paris. fol. 54. Edictum aliud Joannis Regis dat. Remis 21. Octob. an. 1363. quo idem statuitur, hisce vernaculis: *Une grand Rouelle bien notable de la grandeur du grand seel du Roy partie de rouge & de blanc; & telle, que l'on puisse appercevoir ou vestement dessus, soit mantel ou autre habit en tel lieu, qu'ils ne la puissent musser, &c.* Adde Sammarthanos in Gallia Christ. in Episcopis Avenionensib. num. 59. Statuta Massiliensia MSS. l. 5. *Statuimus quod omnes Judai à 7. annis supra portent vel deferant Calotam croceam, vel, si noluerint, portent in pectore unam Rotam latam & magnam ad modum palma hominis, ita quod eam nullatenus cooperiant, & similiter omnes Judaa maritata, undecumque sint, portent otales,* (autelles, seu telles, i. *tales*) *& si quis contra fecerit, solvat pertinde pro qualibet vice pro pœna quinque sol. vel plus ad libitum Rectoris.* [Pro *otales* legendum *orales*, ut in Editis lib. 5. cap. 14. Vide *Orale.*]

☞ His addam ex quodam veteri libro locum, quem Pitto refert in Annal. Ecclesiæ Aq. p. 122. *Judai Aquis commorantes cujuscumque conditionis, divites vel pauperes, nobiles & ignobiles, pauci vel plures, ab hodierno die & deinceps annuatim in die Pascha, persolvent domino Petro* (IV. Archiep. Aq. in nova Gall. Christ. prætermisso) *& post eum suc-*

cessoribus suis duas libras optimi piperis pro censu an. 1143. *& pro Rotulo, cymeterio & lampade.* Similem profert locum idem Annalista p. 160. ex Charta Rostagni Archiep. an. 1283. *Judei de Aquis pro oratorio cum Rotulo & lampade & cymeterio in festo S. Pascha persolvant libras duas piperis subtilis. Judei de Istro libras duas piperis grossi in festo S. Lucia, &c.* His in locis *Rotulus* non est *Rota crocea*, quanta quanta sit vocum affinitas, sed volumen quoddam, puta vel vetus Testamentum, vel Libellus precum, quo in Synagogis suis utebantur Judæi. Præter ipsam verborum prolatorum seriem, id satis indicat census pro *rotulo* solutus. Nusquam enim Judæi censum solvissent pro *rota crocea*, quæ totam gentem dedecorabat.

In Anglia non rotam, sed pannum ad instar tabulæ detulisse, auctor est Matthæus Westmonaster. ann. 1275. *In quo* (Parlamento Westmonaster.) *statuta multa ad utilitatem regni fuerunt publicata, inter quæ Judæis fuit interdicta effrænata licentia usurandi. Et, ut possent à Christianis discerni, præcepit Rex, quod ad instar Tabularum ad unius palmæ longitudinem, signa ferrent in exterioribus indumentis.* Id ipsum statutum ante fuerat, ut colligitur ex Additam. ad Matth. Paris pag. 132. [Vide Præceptum Edwardi Regis Angl. an. 1277. apud Rymer. tom. 2. pag. 73.]

In Decretis Venetis pag. 68. Judæi tenentur deferre *signum tela zalla* (seu croceæ) *in medio pectoris.* Unde emendare licet Concilium Arelatense an. 1234. can. 16. *Deferant extra domos in superiori veste in pectore Signum cella.* Legendum enim videtur *tela zalla.* Synodus Exoniensis an. 1287. can. 49. *Præcipimus, ut Judæi utriusque sexus super vestes exteriores duas Tabulas habeant alterius coloris ad pectus consutas, quarum latitudo digitorum duorum, & longitudo quatuor sit ad minus, ut sic per diversitatem habitus à Catholicis discernantur.* Vide Concil. Langesiense ann. 1279. can. 9. Avenionense an. 1279. can. 6. Lugdunense an. 1299. &c. In Concilio Viennensi Austriæ ann. 1267. can. 15. *Pileum cornutum* deferre jubentur.

☞ Quæ quidem cum potissimum ob causam statuta fuere, ne ullam Christiani cum Judæis societatem inirent; hinc etiam varia prodierunt interdicta, v. g. Ne Judæis mancipia traderentur Christiana, lib. 6. Capitul. cap. 119. & 423. Ne Judæi Christianam regerent familiam, ejusd. libri cap. 122. Ne Christiani emphyteosis vel conductionis titulo res Judæorum haberent, neve suas illis accommodarent, in Addit. 3. Capitular. cap. 90. Ne opera Judæorum uterentur ad medicinam vel chirurgiam, in Conciliis Avenion. ann. 1326. & 1337. ac tandem, ne nutrices Christianæ pueros Judæorum lactarent, in Statutis Ecclesiæ Biterr. ann. 1368. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 656. & Ecclesiæ Nemaus. ibid. col. 1064. quibus præponendus Innocentius III. PP. in Epist. ann. 1212. ad Episcopos Senon. & Paris. ubi causam explicat cur id potissimum nutricibus prohibeatur. Stabilimentum Philippi Augusti to. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 41. *Sed bene volunt quod nutrices Judæorum excommunicentur.* Unde emendandus D. *Brussel* qui Tract. de Uso feud. to. 1. pag. 583. hic legit, *meretrices*, pro *nutrices*, non errore typographico, reddit enim Gallice: *qui se prostituoient aux Juifs.* Nec melius apud Acherium to. 6. Spicileg. p. 493. legitur *Mittentes* pro *Nutrices.*

☞ Ita vero à Judæis abhorrebant non modo Ecclesiastici viri, sed & judices laïci ut Christianum, qui rem cum Judæa habuerat, igni continuo damnarent; cujus judicii ridiculam hanc rationem reddit Johannes Gallus Quæst. 387. *Quia habere rem cum Judæa à Christiano est rem habere cum cane.*

☞ Singularis admodum & observatu dignissima est juramenti formula, quam refert Petrus Gassendus in Notitia Eccles. Diniensis p. 152. ad quam Elziarios de Villa-nova Judæos esse adstrictos statuit circa an. 1337. *Item statuimus quod si Judæus causam habet cum Christiano, vel è contra Christianum, vel etiam testimonium ferat contra Christianum, teneatur jurare sub hac forma: Juras tu per Deum Patrem Adonai? Respondet, juro. Juras tu per Deum Patrem omnipotentem Sabbaoth? ℞. juro. Juras tu per Deum Elohi? ℞. juro. Juras tu per Deum qui Moysi apparuit in rubo? ℞. juro. Juras tu per decem nomina Dei? ℞. juro. Juras tu per totam istam Legem quam Deus docuit Moysem famulum suum? ℞. juro. Si tu culpabilis es de hac re, & Dei nomina & Legem ejus perjuras; mittat Deus super te turbam, & febrem quotidianam, tertianam & quartanam: & mittat Deus super te & oculos tuos angustiam animæ tuæ. ℞. Judæus, Amen. Lucrum tuum comedant inimici tui; & mittat Dominus super te iram suam, & deficias ante inimicos tuos: habeant super te inimici tui potestatem & fugias nemine te sequente. ℞. Amen. Si perjurus Dei sacramentu frangat Deus vires tuas & potentiam tuam; & ponat Deus devastationem in domum tuam; & mittat Deus super te bestias feroces; & ponat Deus super te inimicos tuos. ℞. Amen. Adducat Deus super te gladium vindicaro vindictam, & adducat pestilentiam super te, & tollat à te omnem substantiam panis, & comedas & non satieris. ℞. Amen. Item, si perjuras de hoc sacramento, comedas carnem filiorum tuorum, & destinat Deus cadaver tuum & super corpora infantium tuorum adducat mortalitatem pessimam. ℞. Amen. Donet Deus domum tuam in deserto, & destruat Deus sanctuarium tuum; & deleat te de terra, & inimici habitent in domo tua; & stuprent tuam uxorem, & dispergat te Deus super terram, & nemo respiciat te. ℞. Amen. Solletur te gladius mortalitatis, & mittat Deus molestiam, & timorem in corde tuo, ut fugias ad motum foliorum arborum ac si gladius insequeretur. ℞. Amen. Sis dispersus inter gentes, & moriaris in terra inimicorum tuorum, & sic te absorbeat terra, sicut absorbuit Datan & Abiron, & etiam deglutiat. ℞. Amen. Et si tu de hoc sacramento perjures, destinet Deus cor tuum iniquum & pessimum & veniant super caput tuum omnia peccata tua & parentum tuorum, & omnes maledictiones quæ in volumine Legis Moysi & Prophetarum scripta sunt. ℞. Amen, amen, amen, fiat, fiat, fiat.*

JUDÆA, JUDÆARIA, JUDERIA, JUDAICÆ, JUDAISMUS, Mansio Judæorum in oppidis: *Les quartiers des Juifs, Juirie.* apud Villhard. n. 83.

¶ JUTARIA, Massil. *Juterie.* Litteræ an. 1320. ex Schedis D. *Le Fournier*: *Nullus Judæus extra Jutariam communem cum aliis Judæis audeat inter Christianos alicubi habitare. Caretia Jutaria*, in Charta an. 1428. ex iisdem Schedis.

¶ JUZATARIA, in Notis obituum & fundationum ad marginem veteris Martyrologii Eccl. Aquensis, *Hospicio sito in Juzataria.*

JUDÆA. Gloss. Lat. Gall. *Judæa Jurie.* M. Pastorale Eccl. Paris. lib. 6. Ch. 15. *Qui denarii accipiuntur Parisiis in furno, qui est in Judæa.* Occurrit hac notione in Statutis Avenion. an. 1570. rubrica 34. art. 1. Chron. Bertr. Guesclini:

Vous

Vous avez les Juifs, puis qu'avoir les volez;
En la Juifverie ou les a cheminez.

JUDÆARIA. Charta Philippi Aug. ann. 1216. in ejus Regesto f. 167. *Halam sitam apud Parisios in Judaaria, ubi venditur bladum &c.*

JUDERIA. Vetus Statutum pro Regno Navarræ, factum à Jo. *Paste* Decano Carnotensi, & Hugone de *Vris* Milite, reformatoribus dicti Regni: *Item ordinatum est, quod fiat Juderia in platea, assignata Judæis, secundum quod est incepta, & sint domus censuales, &c. Item fiat ibidem carnicoria pro Judæis. Item fiat Alcazaria, ubi Judæi vendent mercimonias suas, &c. Item ordinatum fuit, quod Judæi vadant ad antiquas Juderias ad morandum, exceptis illis, qui populant Juderiam Navarreria. Alii vero qui antiquis Juderiis commode morari non poterunt, quod habeant loca separata à Christianis, & assigneutur eis per dictos, &c.*

JUDARIA, in Chronico Petri IV. Regis Aragoniæ lib. 4. cap. 8.

JUDAÏCA. Romualdus in Chron. MS. an. 1125. *Judaicam pro magna parte adjunxit.* Charta ann. 1163. apud Ughellum to. 7. pag. 568. *De Monasterio... quod constructum est intus hanc civitatem prope Judaïcam istius civitatis.*

JUDAISMUS, Eadem notione. Guillelmus Rishanger. an. 1263. pag. 668. *Wigorniam cepit & intravit, & Judaïsmum evertit.* Monasticum Anglic. to. 1. p. 22. *Duæ casæ Alienora regina de 13. tenementis in Judaïsmo Cantuar.* [Chron. Trivetti to. 8. Spicileg. Acher. p. 620. *Cum cepissent civitatem Lincolniensem & spoliassent Judaïsmum, &c.* Charta an. 1252. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 158. *Symon Balbus IV. den. & ob. de domo sua in Judaïsmo.*] Occurrit præterea apud Prynneum in Libertat. Angl. to. 2. p. 769. *Jueria*, p. 1057.

Interdum *Judaismus* videtur usurpari pro Judæorum mensa nummularia, seu usuraria. Idem Monasticum Anglic. to. 1. p. 839. *Cujus tempore empta fuit grangia de Koraby, & domus obligata in magnis debitis in Judaïsmo.* Tom. 2. pag. 10. *Hoc nullo modo alicui domui religionis, nec in Judaïsmo pignori obligare præsumant.* Et pag. 665. *Sex marcas sterlingorum ad acquietandam terram prædictam de Judaïsmo, in quo fuit impignerata.*

¶ JUDAISMUS, Ἰουδαϊσμός, Religio, ritus Judæorum, lib. 2. Machab. c. 8. v. 1. c. 14. v. 38. Galat. c. 1. vv. 13. & 14. apud Tertullianum lib. 1. adv. Marcion. c. 20. l. 4. c. 11. & alios passim.

JUDÆIDIARE, pro ἰουδαΐζειν, apud Commodianum Instructione 37.

¶ JUDAIZARE, Religionem & ritus Judæorum sectari, Galat. 2. 14. & apud Scriptores ecclesiasticos non semel.

¶ JUDAIZARE, Fidem fallere. Ottoboni Scribæ Annales Genuens. lib. 3. ad an. 1195. apud Murator. to. 6. col. 371. *Promisso itaque fædere & pacis juramento per quosdam piratas cives eorum, qui multos Januenses antea ceperant & exspoliaverant, Judaïzantes fecerunt podium Bonifacii readificari & oppidum in eo construi.*

¶ JUDAICA, JUDAÏSMUS, JUDARIA, &c. Vide in *Judæi*.

JUDEX, Consul. Hieronymus in Chr. *Primus Diocletianus adorari se ut Deum, & gemmas vestibus calceamentisque inseri jussit: quum ante eum omnes Imperatores in modum Judicum salutarentur, &c.* Ubi Eusebius: οἱ πρὶν γὰρ βασιλεῖς καθὰ τοὺς ὑπάτους τετίμηντο. At Jornandes Judices hoc loco non *Consules*, sed *Proceres* interpretatur, ubi de eodem Diocletiano lib. de Regnorum successione: *Diademataque in capite ante eum omnes cum chlamyda tantum purpurea, ut à privatis discernerentur, habebant, & ut Judices cæteri salutabantur.* De qua vocis notione mox agimus.

JUDICES, interdum iidem, qui *Comites*, ut in v. *Comes* docuimus. Interdum etiam fuere *Judices* diversi à Comitibus, quibus suberant, & in judiciis assidebant. Lex Bajwar. tit. 2. cap. 15. §. 2. *Comes vero secum habeat Judicem, qui ibi constitutus est judicare, & librum Legis, ut semper rectum judicium judicet.* Hincmarus de Ordine Palatii c. 10. *Tales etiam Comites & sub se Judices constituere debet, qui avaritiam oderint, & justitiam diligant.* Eginhardus Epist. 33. *Dilectis in Christo fratribus & amicis N. Comiti, N. Judici, gloriosis Missis domini Imperatoris, salutem.* Adde Legem Wisigoth. lib. 5. tit. 4. §. 19. Legem Bajw. tit. 2. cap. 15. Legem Longob. l. 2. tit. 52. §. 5. tit. 53. §. 24. Chronicon Farfense pag. 652. Aimoin. lib. 4. cap. 56. Joannem VIII. PP. Epist. cap. 47 &c.

¶ JUDEX, Idem qui Dux, in Translatione S. Faustæ Virg. & Mart. sæc. 4. Benedict. part. 2. pag. 73. ubi Arnaldus Dux Gasconiæ semel *Judex* appellatur.

JUDICES, Magnates, Proceres, Comites, vel Senatores. Gloss. Lat. Gr. *Judex*, ἄρχων, κριτής. Ammianus lib. 17. *Optimates & Judices varii ex populis præsidentes.* Alia ex eodem Ammiano suggerit Lindenbrogius ad lib. 27. pag. 173. Jornandes de Regnor. successión. in Justiniano, de Stoza tyranno: *Aliisque Judicibus peremptis, in Ducem Salomonem sæviebat.* Infra: *Fugat exercitum, Judices partim donis, partim blanditiis sibi consociat.* Isidorus Pacensis Episcopus in Chron. æra 754. *Alaor per Hispaniam lacertos Judicum mittit, atque debellando & pacificando pene per 3. annos Galliam Narbonensem petit.* Idem æra 772. *Judicesque ejus præreptis cupiditate ita blandienda in eam* (Hispaniam) *irrogant maculam, ut non solum ex eo tempore declinanda extet ut mortua, verum etiam, &c.* Anastasius Bibl. in Severino PP. *Post triduum autem introivit Mauricius cum Judicibus, qui inventi sunt cum ipso in consilio, &c.* In Theodoro: *Omnes Judices, seu exercitus Romanus, qui prius se cum Mauritio sacramento constrinxerant.* In Adeodato: *Et multi ex Judicibus* (Mezzetii tyranni) *perducti sunt Constantinopolim.* In Constantino: *Ut ubi denominatus contingeret Pontifex, omnes Judices ita eum honorifice susciperent, quasi ipsum præsentialiter Imperatorem viderent.* In Hadriano PP. pag. 107. *Direxit in ejus* (Caroli Mag.) *occursum universos Judices, ad fere 30. millia ab hac Romana urbe, in locum, qui dicitur Novas, ubi eum cum bandora susceperunt.* Quo loco, suavis omnino Platina, qui spatium occursus, ad Judicum numerum detorsit. Idem pag. 105. *Direxit eidem Longobardorum Regi, ut solummodo tres obsides Longobardorum Judicum filios illi tradidisset, pro restituendis civitatibus.* Pag. 107. *Omnes Episcopi, Abbates & Judices, & universi Franci, qui cum eo advenerant, &c.* Mox: *Cum Judicibus Romanorum & Francorum, &c... ipse Francorum Rex cum suis Judicibus, &c.* Ita rursum ibi, & pag. 108. Veteres Litaniæ apud Goldastum tom. 2. Rerum Alamannicarum: *Omnibus Judicibus, vel cuncto exercitui Francorum & Alamannorum vita & victoria.* Vetus Interpres Concilii Calchedonensis Act. 1. & alibi, ἄρχοντας, *Judices* semper vertit, ut & Interpres Concilii VII. Oecumenici. Adde Johannem VIII. Papam in Epistolis 205. 247. Ex

quibus omnino patet, alios esse à Jurisconsultis & Legum Doctoribus, uti apud Anastasium hanc vocem interpretatur Laurentius Pignorius ad Mussati Historiam. Vide Paul. Orosium lib. 7. c. 40. [Diurnum Rom. c. 2. tit. 5. 6.] Leon. Ost. lib. 1. cap. 14. Thwroczium in Petro Rege Hungar. c. 35. Ughellum to. 4. p. 638. &c. Videtur autem id nominis inditum proceribus, quod essent *vassi dominici*, ac Barones, eoque numine judiciis publicis interessent cum *Missis* dominicis, atque adeo Regibus ac Imperatoribus, si ii Placitis ipsis præessent, *justitiasque facerent*: quod ex quodam judicato ab Ughello descripto to. 1. Italiæ sacræ pag. 851. & aliis potest colligi.

Judices, Doctores, qui olim *Doctores legis* dicti, & in judiciis Comitibus assidebant. Marsilius de Menandrino in defensore pacis, part. 2. cap. 2. *Adhuc autem dicitur hoc nomen, Judex, secundam aliam significationem, de habente scientiam Juris politici seu civilis: qui etiam appellatione consueta Advocatus nuncupari solet, licet in pluribus Provinciarum, & maxime Italicarum, Judex vocetur.* Burchardus Notarius de Excidio Mediolanensi, & ex eo Godefridus Monachus S. Pantaleonis an. 1237. *Jussit igitur Imperator omnes Consules & Exconsulares, Majores & Milites, Legistas & Judices in obsidatu teneri.* Petrus de Vineis lib. 3. Epist. 21. *Mittimus magistrum R. de Vatano Judicem & Magistrum B. de Hybernia. Fideles nostros, civilis scientiæ Professores, &c.* Vide c. 17. extr. de Electionib. in Sexto. [& Brecmanum l. 1. Hist. Pandect. c. 9. p. 56]

Judices Ecclesiastici, in Capitul. Caroli Magni lib. 5. cap. 14. lib. 6. cap. 330. Vide *Curia Christianitatis*, in *Curia* 2.

Judex Cinctus, [à Principe delegatus, cingulo donatus.] Vide *Cinctus*.

¶ Judex Dativus, Delegatus, Gall. *Commissaire*. Judicium inter Abbatem Farfensem & Presbyteros S. Eustachii an. 997. apud D. *Le Blanc* in Dissert. Hist. pag. 89. *Ipsa hora residebat in judicio dominus Leo Archidiaconus sacri Imperii palatii, ex parte D. Imperatoris, una cum Johanne urbis Romæ Præfecto & judicibus Romanis, Gregorio I. Deffensore, Leone, Arcario, Attocio, Petro, Paulo, Dativis Judicibus, ex parte D. Papæ.* Non semel occurrit ibi.

¶ Judices Foranei. Literæ Philippi Pulcri Fr. Regis an. 1290. to. 1. Ordinat. Reg. pag. 319. *Item, quod Judices Foranei, qui vocantur Vicecomites scacariorum, amoveantur, nec deinceps ponantur ibidem.* Vide *Vicecomes*.

Judex Reipublicæ, Exarchus dicitur apud Anastasium Bibl. in Deusdedit PP.

Judices Inferioris Gradus, in l. 12. Cod. Th. de Appellat. qui

Judices Mediocres dicuntur Aniano ad l. 8. Cod. de Jurisdict. & ubi quis, &c.

Judices Provinciarum: id est, Rectores, in legibus 2. 3, 7. Cod. Th. de Operib. publ.

Judices Publici, regii, à Rege constituti, in Lege Longob. lib. 2. tit. 21. §. 30. *Ut nullus Judex publicus sive ministri publici, &c.* Ita in Chartis Chlotarii apud Roverium in Reomao pag. 30. 72. Carlomanni apud Bessium in Regib. Aquit. pag. 41. Dagoberti apud Flodoardum l. 2. c. 9. & Doubletum pag. 660. Childerici apud Camposatum, & aliis passim ejus ævi, formula habetur ejusmodi: *Ut nullus Judex publicus in ipsas terras audeat ingredi, &c.* quæ ferme semper effertur, cum de Ecclesiarum immunitatibus agitur, quæ à jurisdictione sæculari eximuntur. Unde recte censuit Bignonius, his locis *Judices publicos* opponi *Ecclesiasticis*, ex Capitul. Caroli Magni lib. 5. cap. 14. *Ut omnes justitias faciant, tam Publici, quam Ecclesiastici.* Et ex lib. 6. cap. 106. *Ut Episcopus Judices Publicos commoneat.* Denique ex lib. 5. cap. 237. & lib. 7. cap. 11. ubi *Episcopus apud Judices Publicos accusari* prohibetur: quod desumptum est ex Aniano ad l. 12. Cod. Th. de Episc. & Cleric. Videntur autem *Publici* nuncupari, quod, ut est in Lege Aleman. tit. 41. §. 1. è Principe *per conventionem populi* constituerentur. Vide *Publicus*.

Judex Fori, qui nostris *Judex nundinarum*, apud Adrevaldum de Miracul. S. Benedicti cap. 35.

Judex Civitatis, in Lege Longobardorum lib. 2. tit. 21. §. 13.

¶ Judices pro Curia, Qui à Dominis feudalibus constituuntur, ut de controversiis, quæ inter ipsos & vassallos oriuntur, judicent.

Judex Loci, apud Gregor. Turon. lib. 5. c. 49.

Judex Gladii *spiritualis & claustri*, in Actis Capitular. Capituli Lugdun. an. 1345. fol. 107.

¶ Judex Hospitii Dalphinalis, ab Humberto II. Dalphino institutus an. 1340. Hujus jura & prærogativæ recensentur in Ordinatione pro Hospitio Dalphinali to. 2. Hist. Dalphin. p. 398.

Judex Ordinarius, *hoc est, Infeudatus*, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 71.

Judices Palatini, Qui cum Comite Palatii judicabant, in Judicato, quod habetur in lib. 1. Chron. S. Vincentii de Vulturno p. 690. & in Charta Ludovici Regis Italiæ ann. 900. apud Ughellum tom. 5. pag. 1576.

¶ Judex Palatii, apud Massilienses dicebatur Primus assessor Rectoris in Palatio sedentis pro tribunali, ut habetur in Statutis ejusdem Civitatis lib. 1. cap. 3. ubi fuse munus hujus Judicis describitur.

Judex Provincialis, in Speculo Saxon. lib. 3. art. 66. §. 3.

Judex Redemptus, pecunie corruptus, in Edicto Theodorici cap. 2.

Judices interdum appellati Notarii, ut ex aliquot Chartis colligitur apud Ughell. to. 1 p. 394.

Judex Fiscalis, *quem Comitem vocant*, in Lege Ripuar. tit. 53. §. 1. *Judex fiscalis* nude tit. 32. §. 3. tit. 51. §. 1. id est, qui jurisdictionem suam exercet in *fiscis* & proprietatibus Regis. Opponuntur vero *Judices fiscales*, Optimatibus, Majoribus domus, Domesticis, Grafionibus, Cancellariis, in judicio residentibus, tit. 88. & 89. tanquam ii fuerint *Judices* majoris dignitatis, respectu *Judicum fiscalium*, qui pedaneorum locum tenuerint.

Judices Privati. Dagobertus in Charta pro Monast. S. Dionysii: *Et ut ab omnibus Optimatibus nostris, & Judicibus publicis ac privatis, melius ac certius credatur.*

Judices, in Legibus Henrici I. cap. 6. duodecimviros qui in disquirendo reatum, de facto apud Anglos judicant, accipit Spelmannus.

Primicerius Judicum, Romæ dictus primus Judicum, qui de controversiis & litibus Populi Romani cognoscebat. Nam in urbe multi erant Judices. Ita Panvinius. Memoratur is à Bennone in Hist. Gregorii VII. PP. pag. 40.

Judex ad Signum Equi, *Judex ad signum Galli*, in Statutis Mediolan. part. 2. cap. 6.

Judices Majores appellabantur in Comitatu Provinciæ Judices supremi, antequam erectum

esset Aquense Parlamentum, quorum alii primarum, alii secundarum appellationum interdum Judices dicebantur. Horum seriem qualemcumque ex magni Peirescii schedis, in Provincialium gratiam, hic exhibemus.

☞ Minus accurata est Cangiana Judicum Majorum Provincialium definitio; non enim plures eodem tempore fuerunt Judices majores, sed unus tantum, qui licet inferior Senescallo, supremam tamen exercebat jurisdictionem. Hic erat ordo Judicum in Provincia. Regnantibus Berengariis primum locum tenebat *Bajulus*, qui *Senescallus* dictus est imperantibus Andegavensibus; secundum *Judex Major*, tertium *Judex secundarum appellationum*: quartum denique *Judex primarum appellationum*. Ad hunc Judicem provocabatur à sententia judicis loci peculiaris, & à Judice primarum appellationum ad Judicem secundarum, ac tandem à Judice secundarum appellationum ad Majorem Judicem. Postmodum, ne, ut probabile est, tot essent jurisdictionis gradus, Judicis Majoris dignitati adjunctum est munus Judicis secundarum appellationum. Hæc fere post Pittonem Hist. Aq. lib. 5. pag. 519.

Guillelmus Raimundi de Ares, major Judex Provinciæ an. 1245.

¶ Johannes de Bonavena Judex Provinciæ generalis in Sententia lata VIII. Idus Jun. an. 1249. ex Schedis Presidis *de Mazangues*. Haud scio an hic Judex non sit distinguendus à *Johanne de Bonamena*, qui memoratur in Capitulis pacis, inter Carolum I. Andegav. & Massilienses ann. 1257. & in aliis duabus Chartis an. 1258. & 1259. ut nos benevole monuit Præses *de Mazangues*; sed si unus & idem sit Johannes Judex major ab anno 1249. ad 1259. nullus superest locus, *Bertrando de Rochavard*, qui mox subjicitur. Aliud negotium facessit *Spararus de Baro*, quem Cangius refert ad ann. 1257. verum ut *Spararus de Baro* corrupte omnino scriptum videtur, ita mendum inesse suspicor in annotatione ann. 1257. & 1280.

Bertrandus de Rochavard, Juris civilis Professor, Judex major Provinciæ & Forcalquerii an. 1254.

Spararus de Baro, Juris civilis Professor, major Judex Provinc. & Forcalq 1257. 1280.

Fulco Harduinus, [melius *Aldoinus*, ut apud Pittonem Annal. Eccl. Aquensis pag 158.] Judex major in Provinc. 1271.

Isnardus de Bonamena, Judex major Caroli Comitis 1277. 1279.

¶ Petrus Ridimundi Miles, major Judex Prov. & Forcalq. in Charta an. 1299. 23. Junii ex Schedis Præsidis *de Mazangues*.

Ricardus Masain de Salerno, major & primarum [f. secundarum] appellationum Judex in Comitatib. Provinciæ & Forcalq. 1311.

Joannes Caraassola Miles, Judex major & Protosenescallus Provinciæ 1316. [Idem dicitur *Juris civilis Professor, Comitatuum Provinciæ & Forcalquerii Major & primarum appellationum Judex* an. 1314. ex Schedis D. *de Remerville*; sed pro *primarum* puto legendum esse *secundarum*.]

Johannes de Lando, primarum appellationum Judex 1322. [Non ergo Judex major aut secundarum appellatus, nisi forte postmodum.]

Bonifacius de Fara, Judex major secundarum appellationum, ejusd. Dom. Regis magnæ Regiæ Curiæ Magister Rationalis, ante an. 1322,

¶ Petrus Sermundus, Judex major Comitatuum Provinciæ & Forcalquerii an. 1330. apud Pittonem Hist. Aq. pag. 519.

Franciscus Barba, Juris civilis Professor, magnæ Regalis Curiæ Magister Rationalis, & majorum & secundarum appellationum Judex Comitatus Provinciæ 1346. 10. Febr.

¶ Johannes de Vicedominis, Judex Major an. 1354. in nova Gall. Christ. to. 1. p. 467.

¶ Ludovicus Marchisarius *de Salerno* Miles, Juris civilis professor, magnæ Regalis Curiæ Magister Rationalis, Majorum & secundarum appellationum Judex, in Mandamento pro venditione Castri de Masalguis Galterio de Ulmeto 6. Nov. 1371.

¶ Johannes Simfonis, Judex major, an. 1374. apud Pittonem Hist. Aq. pag. 183.

Petrus Rainaud in Comitatibus Provinciæ & Forcalquerii, primarum appellationum & nullitatum Judex 1377.

Magister Leonardus de Afflicto *de Scalis*, Juris civilis Professor, magnæ Reginalis Curiæ Magister Rationalis, major & secundarum appellationum Judex in dictu Comitat. 17. Dec. 1381.

Galterus Ulmeru [melius apud Pittonem pag. 228. *Gualterius de Ulmeto*,] Miles, magnæ Reginalis Curiæ Magister Rationalis 5. Jan. 1381.

Petrus Rainaudi, in Comitatibus Provinciæ & Forcalq. primarum appellationum & nullitatum Judex 1382. 1385.

☞ Hunc expunxissem, ut minime distinguendum à superiori Petro *Rainaud*, nisi constans propositum fuisset nihil eorum delendi, quæ scripsisset D. Cangius. Ceterum neque *Petrum Renaud* neque *Petrum Rouandi* recensendus puto inter Judices Majores, cum uterque (si ita de uno eodemque Magistratu loqui liceat) Judex tantummodo dicatur primarum appellationum, nullaque sit inter hunc Judicem & Judicem majorem necessitudo, ut ex superius dictis liquet. Adde Gualterium *de Ulmeto* Judicem Majorem fuisse an. 1381.

Raimundus Bernardus Flamengi, [26. Aug. an. 1385. apud *Ruffy* Histor. Massil tom. 1. pag. 228. & 10. Decemb. eodem an. in secunda Conventione urbis Arelat. pag. 50. v] Judex secundarum appellatus 1386. & in literis Mariæ Reginæ 9. Dec. 1388. Miles, Legum Professor, magnæ & Regiæ Curiæ Magister Rationalis, major & secundarum appellationum dictorum Comitatuum Judex, Collateralis, Consiliarius Regius & Fidelis.

Joannes de Cogoli Miles, dominus de Pennis S. Juliani, magnæ Curiæ Magister Rationalis 1. Jun. 1409.

☞ Dubito an hic *Jo. de Cogoli* reipsa fuerit Judex major an. 1409. Dubium facit Privilegium Massiliensibus hoc ipso anno 6. Julii abs Rege Ludovico, Comite Provinciæ, inter Schedas Peirescianas, quod *datum* dicitur *Tholoni per virum nobilem & egregium Pontium Cassi licentiatum, majoris nostra Curia Magistrum Rationalem, Judicem primarum appellationum & nullitatum, ac Locumtenentem mandato nostro officio nunc vacanto Majoris Judicis Comitatuum nostrorum Prov. & Forcalq. Consiliarium & Fidelem nostrum.* Hinc patet nullum fuisse Judicem majorem mense Julio; si anno integro, expungendus est *Jo. de Cogoli*. Deinde ex eo quod *Jo. de Cogoli* fuerit *Magister rationalis* non continuo sequitur eum etiam fuisse *Judicem majorem*. Hæ dignitates erant distinctæ, licet aliquando in unum

coalescerent magistratom, uti videre potes apud Pittonem Hist. Aq. p. 520.

JOANNES DA GANCARDIE, Legom Doctor, magnæ Regiæ Curiæ Magister Rationalis 1413.

LUDOVICUS GUSBAIN, Legum Doctor, Consiliar. Judex major in Provincia 1419.

VITALIS DE CABANIS, Legum Doctor, magnæ Curiæ Magister Rationalis, ac primarum appellationum & nullitatum Comitatuum Provinciæ & Forcalq. Judex, [nun Major.] 1427.

JORDANUS BRICCII Miles, Juris utriusqoe Professor eximius, Dom. Velaneii & Castri-novi-rubei, Magister Rationalis, maiorqoe secuodarum appellationum Judea, Collateralis, Consiliatius Regius 1. Febr. 1438. [& jam 25. Febr. an. 1428. ut patet ex Præcepto Caroli Fratris Reg. Lud. Com. Prov. inter Schedas Præs. *de Mazangues*.]

HIERONYMUS DE MIRABELLIS de Neapoli, utriusque Juris Professor, Curiæque Cameræ summariæ Regni Siciliæ Præsidens major, & secundarum appellationum & nullitatum Judex Cumitatum Provinciæ & Forcalq. Consiliarius & Fidelis Regis 18. Octobr. 1440. [& 26. Octob. ao. 1443. ex Schedis Præsidis *de Mazangues*.]

JACOBUS GUILLELMI, Legum Doctot, magnæ Curiæ Magister Rationalis 1448.

¶ JOHANNES BARTHOLOMÆUS, Judes Major, in Charta vernacula an. 1471. 19. Aug. ex Regesto *Columba* Cameræ Comput. Provinciæ.

¶ VIVAUDOS BONIFACII Majorum & secundaruo appellationum Judex, an. 1473. 1477. ex Schedis Præsidis *de Mazangues* & 1480. apud Pittonem pag. 241.

ACCURSUS MAINERII, Judes major 1488.

¶ STEPHANUS DE PUGET Dominus *de Tourtour*, apud Louvettum in Addit. ad Historiam turbarum Provinciæ part. 1 pag. 184. & apud Abb. Robertum Nobiliar. Prov. to. 2. pag. 522.

¶ NICOLAUS EMENJAUDUS Regiensis Condominus, qui post Stephanum *de Puget*, cujus filiam Baptistinam sibi matrimonio copulaverat, fuit ultimus Judex major, apud Louvettum part. 1. pag. 61. & Abb. Robertum to. 2. p. 3.

☞ Perseveravit Judex major in Provincia, etiam instituto Aquensi Parlamento, quod contigit an. 1501. sed qui supremus erat Judes, tum evasit inferior subditusque novo Senatui, donec tandem omnino sublatus est an. 1525.

☞ Fueruot & alii Judices majores in plerisque civitatibus, ut Massiliæ, Tolosæ, Nemausi. Radulfus Major Judea Massiliensis memoratur in Compromisso an. 1243. inter Johannem III. Archiep. Arelat. & Raymundum Comitem Tolosanum, ex Schedis Peirescianis. Sed nullibi frequentiores fuere quam in Delphinatu. Octo numerantur in Hist. Dalphin. to. 1. pag. 11. & 12. qui jus dicebant in variis territoriis Dalphino subditis. Notanda omnino formula ab iis Judicibus adhiberi solita, cum sententiam pronuntiabant in judiciis: hanc eascribimus ex Hist. Dalphin. loco citato: *Nos sedentes pro tribunali more majorum nostrorum, in presentia præsentium & absentia absentium, quorum Dei præsentia explentur, non declinantes plus ad dexteram quam ad sinistram; sed eo libramine sacrosanctis Dei Evangeliis coram nostro conspectu appositis, ut de vultu Dei nostrum rectum procedat judicium, & oculi nostri in iis & omnibus videant æquitatem, signo venerabilis sanctæ Crucis nos munientes, dicentes:* In nomine Patris & Filii & Spiritus S. Amen. *Habitaque matura deliberatione coram Peritis & liberis, absolutos absolvendo; condemnatos condemnando.* Quæ formula diu perseveravit in Consilio Dalphinali, ut ihidem narratur.

JUDAS MEDIUS, apod Aragonenses primum dictus, qui postmodum *Justitia major*, & *Justitia Aragonum* appellatus est, qui, ut ait Blanca, sic potestatem in Rege collocarunt, ut in *Judice medio* temperatio inesset: quibus ex rebus conflatur & efficitur moderatus & concors Reip. status Ab illo *Judice medio*, subdit idem Scriptor, Magistratus *Justitia Aragonum* dimanavit, adeo ut idem ipse sit intermedius Judes à Suprarbiensibus olim constitutus, qui postea *Justitia major*: quandoque etiam, quod ab ipso Rege crearetur, *Justitia Domini Regis* vocari consuevit, quandoque autem *Justitia in Cæsaraugusta*, quod in ea urbe judicium exerceret: ac *Justitia Aragonum* tandem, ipsius regni nomen assumens, appellatus est. Molinus in Repertorio: Aragonenses *elegerunt unum ex seipsis in Justitiam Aragoniæ, qui esset Judex inter Regem & subditos suos super omnibus iis, quæ Rex faceret, vel peteret contra eos, vel è contra, &c.* Vetus Epitaphium in Monasterio S. Joannis Pinnatensis in Aragonia apud Martinezium l. 1. Hist. ejusdem Cœnobii c. 16. *Benedictus & Marcellus Heremitæ Cæsaraugustam, viri honesti & continentes, adhuc magis ampliaverunt præsentem Ecclesiam, & duo altaria construxerunt, dedicaveruntque S. Petro & Stephano, quorum consilio Judex medius inter Regem Enecum Arestam & regnicolas Aragoniæ, Justitia vocatus, efficitur, & etiam sepulti.* Vitalis Canelis Oscensis Episcopus: *Regis est erga Judices & Justitias ordinare, & quando sibi placuerit, revocare, & eos perpetuo ponere, vel ad tempus. Inter quos Judices Justitia semper est certus principalis in Aragonia constitutus: qui ex quo semel à domino Rege fuit constitutus, in Regis Curia commoretur, subministrandis sibi ab ipsa Curia alimentis. Ibique in præsentia domini Regis, vel de ejus imperio, sine eo, causas examinet & auscultet. Et quotiescunque interloquutoria vel diffinitiva sit sententia proferenda, dominus Rex & Barones, hoc est, Episcopi & Duces Militum, qui Rici homines appellantur, qui in Curia fuerint tunc præsentes, super illa deliberent in communi. Et quod dominus Rex & major pars Baronum, vel si dominus Rex noluerit interesse consilio, major pars Baronum, in Justitia os posuerit proferendum, ipse Justitia id pronuntiet sententialiter & declaret, nullam pœnam ex pronuntiatione hujusmodi metuendo. Nam non ipse, sed ipsi, quibus in hac parte eum oportet necessario obedire, ipsius sententiæ sunt latores.* Longe plura de hocce magistratu & ejus auctoritate ac jurisdictione congessit Michaël *del Molino* in Repert. & Hieronymus Blanca io Commentatio Rerum Asagoo. p. 716. 747. & 787. ubi seriem eorum, qui hac dignitate insigniti fuere usque ad sua tempora, exaravit. Consulendus præterea in Foris Aragon. lib. 1. titulus *de officio Justitiæ Aragonum*.

JUSTITIATUS, Dignitas *Justitiæ*, apud eumdem Vitalem, ubi de *Majore domus*.

JUDICES appellabant Hispani supremos suos Gubernatores ac Peincipes, eorumque dominatum, *Judicatum*. Lucas Tudensis æra 961. *Rege Froylano vivente, nobiles de Castella contra ipsum tyrannidem sumpserunt, eum Regem habere nolentes. Elegerunt autem sibi duos Judices nobiles, id est, Nunnium Rasoram de Catalonia, & Jamium Calvum Burgensem, qui noluit suscipere Judicatum.* Mox: *Sapienter se gessit Nunnius Rasora in Judicatu suo, & totam Castellam usque ad flumen de Pisorga judicavit, dum vixit, &c.* Præsertim vero

JUDICES appellati Reguli Sardiniæ, Calaritani scilicet & Arboreenses Toparchæ ; eorumque dominia, *Judicatus*. Chronica Pisana an. 1165. *Eod. anno 4. Id. Aug. Imperator Fredericus coronavit apud Papiam Parasonem in Judicem Arborea.* Exstat Epistola B. Marchionissæ Massæ & Judicatissæ Calaritanæ & Arboreensis, in Regesto Honorii III. PP. lib. 1. in qua sic loquitur : *Cum post decessum claræ memoriæ illustris viri domini & patris mei W. Marchionis Massa & Judicis Calaritani omnis Clerus & universus populus terra Calaritana convenissent in unum, ut me in Judicatum Calaritanum, qui jure hæreditario me contingebat, more solito confirmarent, suscepique baculo regali, quod est signum confirmationis in regnum, de manibus vener. Fratris & Domini mei Archiepiscopi Calaritani, cum assensu & præsentia Suffraganeorum suorum & omnium nobilium terra Calaritana, juravi protinus eisdem coram ipsis ante cætera & præter alia, quod Regnum Calaritanum non alienarem, neque minuerem, &c.* Ubi observandum *Judicatum* & *Regnum Calaritanum* idem esse. *Judicatus Calaritani* mentio est apud Gregor. in Decretal. lib. 2. tit. 26. cap. 17. Vide Gregorium VII. PP. lib. 1. Epist. 29. 41. lib. 8. Epist. 10. Acerbum Morenam in Histor. Rerum Laudens. p. 105. Ughellum to. 4. p. 1203. [& Annales Genuens. apud Murator. to. 6. col. 311. & 359.] Sic Regna Israel & Castellæ à judicibus cœpere : sic Athanaricus, qui Gothis imperabat sub Valente August. Reg. nomen repudiavit, & Judicis usurpavit, ut auctor est Themistius.

JUDICATUS, JUDSCATUM, Officium seu dignitas judicis, apud Lucam Tudensem loco laudato, & apud Petrum de Vineis lib. 6. Epist. 23. [necnon in Statutis Massil. lib. 1. c. 7. §. 10.]

¶ JUDICABILIS, de quo potest judicari, apud Martianum Capellam lib. 5. pag. 149.

¶ JUDICAMENTUM, Sententia Judicis. Tabularium S. Sergii Andegav. *Tandem ad hoc ventum est, per Judicamentum Domni Roberti de Vitreaco, ut super terram illam irent, & quantum valeret viderent.*

JUDICARE, Concedere, disponere, legare, supremo *judicio* de bonis suis decernere : phrasis Longobardis & Gothis familiaris. Tabularium Casauriense : *Ad Ecclesiam S. Trinitatis venit Inga, quæ fuit conjux Bernardi, & tradidit & Judicavit omnes sua res proprietatis, quantum habebat & tenebat, ... in ipsam Ecclesiam, &c.* Crebro ibi occurrit hac notione, ut in Legibus Wisigoth. l. 4. tit. 5. §. 2. 3. 7. lib. 5. tit. 2. §. 2. tit. 7. §. 14. lib. 6. tit. 1. §. 2. in Lege Longob. lib. 2. tit. 4. §. 4. tit. 18. §. 14. tit. 20. §. 2. & alibi non semel, in Chronico S. Vincentii de Vulturno p. 679. apud Petrum Diac. lib. 4. Chr. Casin. c. 16. Paulum Diaconum Emeritensem in Vita S. Fidelis Episcopi Emerit. c. 3. in vett. Chartis apud Joan. Lucium lib. 2. de Regn. Dalm. c. 16. Ughellum tom. 1. part. 2. p. 255. to. 4. p. 481. to. 7. p. 566. 581. Sammarthanos in Abbat. p. 394. Puccinellum in Vita S. Simpliciani p. 109. & alios. Hinc emendanda Charta Domnoli Episcopi Cenomanensis : *Ideo tibi, Nivtarde Diacone ac Defensore nostra Ecclesia, Judico atque jubeo, hoc tua traditione, sicut nunc ab Ecclesia possidetur, cum omni soliditate vel adjacentia sua Leusio Abbati facias consignari.* Ubi perperam Edit. *Indico.*

JUDICARE POENITENTIAM, Imponere. Capitula Caroli M. an. 769. edita à Baluzio cap. 1. *Et unusquisque Princeps unum Presbyterum secum habeat, qui hominibus peccata confitentibus Judicare & indicare pœnitentiam possit.* Capit. Theodori Cantuar. c. 43. *Non licet Diacono laico Judicare pœnitentiam, sed Episcopis aut Presbyteris.* Ubi *Judicare* idem valet ac decernere, vel injungere. Vide *Pœnitentiale.*

JUDICARE LEGEM, in Lege Longob. lib. 1. tit. 18. §. 2. *Judicare secundum legem*, in Lege Alem. tit. 41. §. 1. cui opponitur *Judicare contra legem.*

INJUDICARE, de rebus suis non disponere. Charta Gisulfi Principis Salernitani, apud Ughell. to. 8. p. 83. *Et si sine hærede quislibet ex eis mortuus fuerit, aut res suas Injudicatas reliquerit*, id est, de iis non disposuerit.

JUDICARIA, Jurisdictio Judicis. Vide *Judiciaria.*

JUDICARIUS, *Qui pertinet ad judicem*, Ugutiono. Glossæ Gr. Lat. δικαστικὸς, *Judicarius, judicialis.*

¶ JUDICATOR, Judex. Charta Guidonis Comitis Flandriæ an. 1237. ex Tabul. S. Barthol. Bethun. *Prout evenerint terminata fuerint per legem & per judicium, per Judicatores & conjuratores prædictos.* Pluries ibidem occurrit. *Scabini seu Judicatores*, in alia Charta an. 1270. in Valesianis pag. 88.

JUDICATORIUM, δικαστήριον, in vett. Glossis ; [in aliis δικαστικὸν, *Judicatorium.*]

1. JUDICATUM, Sententia judicis. Capitula Caroli M. lib. 3. c. 37. *Ut nullus præsumat hominem in judicium mittere sine causa, nisi Judicatum fiat.* Chronicon Farfense p. 652. *Et Judicatum exinde factum est per jussionem Theodici Ducis, &c.* Passim in vett. Chartis.

2. JUDICATUM, Decretum, scriptum, quo quis de rebus suis *judicat*, seu disponit. Ratherius Veronensis lib. de Discordia inter ipsum & Clericos : *Illis ablata, bonis duobus, id est, B. Genitrici sanctoque Stephano Protomartyri contulit, vel potius reddidit : faciens de quibusdam insuper scriptum quoddam, quod nominant Judicatum, id est, decretum, pauperibus Ecclesiis ejusdem Ecclesia.* Charta Landulphi Archiep Beneventani apud Ughell to. 8. p. 406. *Et quæ ei per offensiones, & Judicata & præcepta concessa sunt.* Testamentum Andreæ Episcopi Derthonensis, apud eumdem in appendice tom. 4. *Quam vero eorum taliter Judicati seu dispositionis meæ paginam Gausus notarius tradidi, & subscribendum rogavi.* Adde Puricellum in Basilica Ambrosiana p. 367. 416. 429. 478. Ejusdem fere notionis ac originis

JUDICATUS, apud Venetos, quibus *Zudegado, è un atto levasi al Zudega de proprio, per satisfar crediti dotali, i quali sono obligati à dote*, ut est in Practica Palatii Veneti cap. 4. Vetus Charta apud Ughellum in Episcopis Eporediensibus : *Ut inde faceret legale testamentum, quod appellatur Judicatus* ; [seu *Charta Judicatus*, ut habetur apud Mabillon. sæc. 6. SS. Benedict. part. 1. p. 348.] Statuta Venetorum ann. 1242. lib. 1. c. 56. *Dabitur potestas mulieri in Judicatu suo de proprietatibus & bonis viri tollendis. Cartula dijudicatus mulierum*, in lib. 1. cap. 56. lib. 3. cap. 37. 39. l. 4. c. 9. l. 6. c. 16. 32.

¶ 3. JUDICATUM, Dignitas Judicis. Vide *Judex.*

JUDICATURA, Dignitas judicis, vel jurisdictio ; in Edicto Philippi Pulcri an. 1302. pro reformat. Regni art. 19. [apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. p. 360. in Computo an. 1310. to. 1. Hist. Dalphin. p. 92. apud Vincentium Cigaltium de Bello Ital. &c.] *Avoir connoissance & Judicature de toutes matieres & questions, &c.* in Consuet. Hannon. cap. 83. art. 1.

¶ JUDICATURA, Locus ubi judicatur. Codex MS. è Bibl. D. *de Chalvet* Senescalli Tolosani de Albigensibus : *Audivit à dictis hæreticis quod fuerant*

cum dicto infirmo in Judicatura sua in Senescallia Tholosana bene per quindecim dies,

¶ Judicatura, Actio judicandi, judicatio. Statuta Massil. lib. 1. c. 20. §. 7. *Advocati tam jurisperiti quam laici, si receperint aliquas causas in se tanquam arbitri vel arbitratores quod ... de illis causis non accipiant ... pro justitia vel Judicatura, nisi tantum quantum possent ... accipere, si essent Advocati ... illarum causarum in Curiis Massiliæ.*

¶ JUDICATUS, Comitatus, territorium Judicis seu Comitis. Chron. Januense Jacobi à Varagine apud Murator. to. 9. col. 41. *Pisani pacem Januensium fregerunt: ipsi enim cum exercitu Sardiniam ascendentes, omnes Januenses de toto Judicatu ejecerunt.* Gualvanei Flammei Opusculum apud eumdem Murator. tom. 12. col. 998. *Ex sola matre habuit sororem Johannam nomine, Comitissam Galluræ, quæ est tertia pars insulæ Sardiniæ, quæ decedens Azum fratrem suum instituit hæredem ipsius Comitatus, sive Judicatus Galluræ.* Vide aliis notionibus in *Judex* & *Judicatum* 2.

¶ JUDICIALIS, Exitialis, perniciosus. Vita sanctæ Mariæ Ægyptiacæ to. 1. April. p. 89.

Ne sit ei talis transgressio Judicialis.

¶ JUDICIALITER, Intelligenter. Sidonius lib. 7. Epist. 14. *Non tam Judicialiter quam oculariter intueri. Judicialiter expertus*, apud eumd. l. 5. Ep. 15.

¶ Judicialiter, Per sententiam judicum. *Judicialiter condemnatus in Parliamento*, in Chron Trivetti, to. 8. Spicil. Acher. p. 648 *Hæresibus Judicialiter reprobatis atque damnatis*, in Litteris an. 1416. apud Ludewig. to. 6. p. 71.

JUDICIARIA, Districtus judicis. Gloss. vetus: *Judiciaria, Jurisdictio.* [Diploma Conradi II. Imper. an. 1140. apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 110. *Ministeriales sui curtium suarum, id est, Judiciarias & villicationes per feodum & hereditario jure vellent obtinere.*] Occurrit in Capitul. Pipini Regis Ital. an. 793. c. 30. in Lege Longobard. l. 1. tit. 14. §. 7. tit. 25. §. 50. lib. 2. tit. 4. §. 3. tit. 52. §. 14. l. 3. tit. 1. §. 38. & in variis Chartis Longobardicis apud Ughellum in Archiep. Beneventanis, to. 5. p. 1553. 1562.

Judicaria, Eadem notione, in Chronico S. Vincentii de Vulturno p. 681. & in Legibus Luithprandi Reg. Longob. tit. 20. §. 9.

JUDICIARIÆ, Navium species, in leg. un. Cod. Th. de Lusoriis Danubii: *In Scythico vero* (limite) *quinque Judiciariæ, & duodecim agrarienses novæ de integro construuntur, instrumentisque suis universis armatæ.* De nominis ratione multa commentatur Jacobus Gothofredus, quæ difficultatem, ni fallor, omnino non expediunt.

¶ JUDICIARIUS, Assessor. Vetus Consuetudo Norman. c. 9. *Judiciarii autem sunt discretæ personæ & authenticæ, qui judicium proferunt de auditu. Si vero Justiciarius Judiciarios in judicio faciendo ignorantia vel malitia errare perceperit, licet omnes consenserint, illud debet ad alias assisias prorogari.*

1. JUDICIUM, Districtus judicis, in Speculo Saxonico lib. 3. art. 64. §. 8.

2. JUDICIUM, Testamentum, donatio, dispositio, legatum. Petrus Diac. lib. 3. Chr. Casin. cap. 39. (al. 41.) *Lando Dominus Arpinensis civitatis, ad mortem veniens, Judicium fecit in hoc Monasterio de omnibus, quæ sibi jure hæreditario pertinebant, &c.* Vigilius Tapsensis lib. 1. contra Arium c. 5. *Finali ordinato Judicio, ... diem clausit extremum.* Ita *Judicium*, pro testamento, vel ultima morientis voluntate usurpat Codex Theod. leg. 4. 20. de Episcop. leg. 5. 6. de Inoffic. test. leg. 9. de Infirm. &c. Vide *Judicare*.

3. JUDICIUM, alias *Disciplina*, vox Monachorum, mulcta, quæ Capituli *Judicio* Monacho delinquenti infligitur. Decreta Lanfranci pro Ordine S. Benedicti c. 10. *Hi vero quorum negligentia hoc evenerit, in proximo Capitulo culpam suam dicant, Judicium suscipiant nudi, & injungatur eis pœnitentia, vel de jejunio, vel Judiciis, vel psalmis, vel aliquid hujusmodi: quibus de Judicio ad loca sua reversis, omnes Sacerdotes, qui tunc præsentes erunt, surgant, & ad Judicia suscipienda cum omni devotione se offerant. Tunc ille, qui Capitulum tenet, septem tantum, quos voluerit de ipsis ad suscipienda Judicia retineat, & cæteris ire sessum præcipiat.* [Passim occurrit vox *Judicium* hac notione, in Guidonis Disciplina Farfensi cap. 14. 15. 16. in Bernardi Mon. Ordine Cluniac. part. 1. cap. 74. §. 47. in S Willelmi Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 52 72. lib. 2. c. 2. 3. &c.]

Judicium Dei, illud appellabant, quod *purgationem* alii, qua scilicet quis, ubi testes deerant, innocentiam suam tuebatur, & crimen objectum à se amoliebatur: utraque, *canonica* nempe & *vulgaris*, hac nomenclatura donatur. Prior quæ fit per sacramentum & juramentum, sic dicta, quod admittatur à *Canonibus*, & in Conciliis passim: altera, quæ fit per duellum, ferrum candens, & hujusmodi, quod à *vulgo* inducta recepta sit, *hominum adinventio sit*, ut ait Agobardus lib. de Divino judicio c. 2. *popularis inventio*, ut Alexander II. PP. apud Ivon. part. 10. c. 15. *peregrinum Judicium*, ut Lucius III. PP. apud Gregorium c. 5. de Purgat. canon. & Ivonem Carnot. Epist. 35. *nulla sanctione fulta lex*, in cap. *Mennam*, caus. 2. quæst. 5.

Judicium porro *Dei* utramque purgationis speciem appellant, quod existimarent hucce examine, rei, de qua quæstio erat, Deum veritatem probaturum, etiam cum miraculo, *quasi putarent*, ait idem Agobardus, *rerum latentium dubia & occulta posse patefieri, & per res contrarias veritatis* (vulgarem purgationem) *veritatem latentem monstrari: nescientes*, ut alibi subdit, *judicia Dei investigabilia, & profundum divitiarum sapientiæ & scientiæ ejus: quod non ita videat Deus, ut videt homo. Homo tantum præsentia respicit, Deus futura & æterna cognoscit. Communis ad Deum querela sanctorum est, quare contra eos injustum Judicium fiat, & innoxium in persecutionibus sanguinem fundant: ac si quando ante tribunal steterint judicum sæcularium, judex acceptis muneribus condemnet insontem, & reum liberet.* Quo spectant ista ex Capitul. 1. an. 809. c. 20. *Ut omnes Judicium Dei credant absque dubitatione.* Præterea hæc Galberti in Vita Caroli Comitis Flandr. n. 162. *Cum servus humiliter agit cum domino pro suo reatu, dominus indulget servo secundum legem pœnitentia agenti. Cum vero homo juste agens, in alium hominem perverse egerit, & Deus judex inter utrosque adsciscitur, fidem juste agentis Deus juvat, injustum hominem à causa prosternens, & in obstinatione sua confundens. Unde fit, ut in bello alter iniquus prosternatur; in Judicio aquæ vel ferri iniquus pœnitens tamen non cadat.* Quæ quidem ille infert propter Lambertum, qui in Carolum conspiraverat, & ex eo insimulatus, ignito se judicio excusans, criminis objecti quantumvis reus, quia tunc facti pœnitens, immunis evaserat. Similia de quodam fure, qui licet reus duello victor evaserat, narrat Hermannus lib. 3. de Miraculis S. Mariæ Laudun. c. 28. *Unde Landunum reductus & contra Anselmum, hoc negantem, duelli cer-*

tamine congressus, protinus superatus & victus est: forsitan, ut multi putarunt, pro fides violata reatu, qua promiserat fidem Anselmo, quod eum non desereret.

Per Judicium igitur *divinum*, uti appellatur ab Agobardo, utraque purgatio intelligitur. Ac de canonica quidem testatur Gregorius Turon. l. 2. de Miracul. c. 19. *Usquequo uterque contendimus, sub Judicio omnipotentis Dei ponamus. Eamus ad tumulum Martyris, & quod sub sacramenti interpositione dixeris, discernat virtus sancta Patroni.* Lex Longob. l. 2. tit. 52. §. 15. *Ut judex unusquisque faciat jurare ad Dei Judicia per civitates homines credentes, &c.* Fridericus II. Imp. apud Matth. Paris an. 1239. p. 339. *Unionem Ecclesiæ sub attestatione divini Judicii humiliter postulantes.* i. cum juramento. Verum rarius *sacramentum*, *Judicium Dei* dictum reperies apud Scriptores: quibus ita indigitatur *purgatio* quævis vulgaris. Lex Burgund. tit. 45. *Ita ut unus de eisdem testibus, qui ad danda convenerant sacramenta, Deo Judicante confligat.* Gregorius Turon l. 7. cap. 14. *Ast si aliquis est similis mihi, qui hoc crimen impingat occulte, veniat nunc palam & loquatur, tu, O Rex piissime, ponens hoc in Dei Judicio, ut ille discernat, cum nos in unius campi planitie viderit decertare.* Chron Fredegarii c. 25. *Jungamus ad prælium, ut à Domino Judicemur.* Et cap. 51. *Jube illum hominem, qui hujuscemodi verba tibi nuntiavit, armare, ... in Judicio Dei, his duobus confligentibus, cognoscatur, utrum hujus culpæ reputationis Gundeberga sit innoxia, an fortasse culpabilis.* Lex Longob. lib. 1. tit. 15. §. 2. *Tunc per campionem, id est, per pugnam ad Dei Judicium decernatur.* Ita crebro judicium Dei à sacramento distinguitur. Concilium Moguntiacense an. 888. c. 23. *Aut Judicii examine, aut sacramenti protestatione se expurget.* Domesdei apud Seldenum ad Eadmerum p. 217. *Defendere per sacramentum, aut per Dei Judicium*, id est, per *duellum*: nam fere semper ita indigitabatur.

Duellum *Judicium Dei* vocat Agobardus, ut per ferrum ignitum, & aquam, seu ferventem, seu frigidam, purgationem alii. Lex Longob. lib. 1. tit. 10. 3. *Si negaverit ipsum occidisse, ad novem vomeres ignitos, ad Judicium Dei examinandum accedat.* Leges Edw. Confess. cap. 16. *Si se super defendere non posset, Judicio Dei, scilicet aqua vel ferro, fieret de eo justitia.* Adde Nithardum lib. 3. p 374. Annales Francor. Bertinian. ann. 876. Glanvillam l. 14. c. 1. Regiam Majest. l. 4. c. 3. §. 4. Bracton. lib. 3. tit. 2. cap. 15. §. 3. Matth. Westmonast. pag. 348. &c.

Interdum tamen *judicium* à *duello* distinguitur, ut in Legibus Willelmi Nothi: *Si probare voluerit Judicio aut duello.* Cap. 71. *De omnibus utlagariæ rebus Rex instituit, ut Anglicus se purget ad Judicium.* Cap. 68. *De aliqua re, pro qua bellum fieri debeat, vel Judicium inter duos homines.* Cap. 69. *Sic Francigena compellat Anglicum, per bellum de eisdem rebus, Anglicus plena licentia defendat se per bellum, vel per Judicium, si magis ei placeat.* Ubi *Judicium* omnino à *duello* diversum est. Unde colligitur per *Judicium*, *Judicium ferri* intelligi, ex cap. 62. *Si Francigena appellaverit Anglum de perjurio, aut murdro, furto, homicidio ... Anglus se defendat, per quod melius voluerit, aut Judicio ferri, aut duello.* Et mox: *Si autem Anglus Francigenam appellaverit, & probare voluerit, & noluerit Judicio aut duello, volo tunc Francigenam purgare se sacramento non fracto.* Atque ita *Judicium* usurpant Leges Adelstani Regis apud Bromptonum p. 856. Ubi *Judicium calefacere*, de ferro ignito, *Judicium portare*, seu ferrum ignitum. Vide *ferri Judicium*, & *Juisium*. Sic etiam Capitulare 3. Caroli M. an. 813. c. 46. *Si fur de septem latrociniis comprobatus fuerit, exiet ad Judicium. Si incenderit, tradant eum ad mortem.*

Ut plurimum tamen *Judicium* sumitur pro quavis purgatione vulgari. Unde formulæ frequentes, *ad Judicium Dei exire*, vel *ad Judicium exire*, [in Capitulari Francoford. ann. 794. c. 7.] in Capitulari an. 813. c. 44. 46. apud Hincmarum to. 2. p. 543. & Opusc. 53. *Ad Judicium mittere*, in Lege Longob. lib. 3. tit. 23. *Judicio Dei examinari*, in Capit. Caroli Calvi tit. 31. c. 13. 20. tit. 39. c. 7. *Suam infamiam ad Dei Judicium purgare*, eod. tit. 39. cap. 3. *Divino purgari Judicio*, in Concilio Salegustadiensi an. 1022. c. 13. *Judicio Dei se expurgare*, in Legibus Edw. Confess. c. 19. Charta Caroli M. edita à Mabillonio: *Aliqui vero fideles per Judicium Dei se eunde idoniaverunt.*

Judicium Commune, Purgatio vulgaris, duellum in libro 3. Miracul S. Dionysii c. 33.

Judicium Peregrinum, veluti *candentis ferri vel aquæ*, in Concilio Dalmatico an. 1199. can. 5. & Parisino an. 1212. part. 4. can. 15. Vide supra.

Judicium S. Spiritus, etiam non semel dictam purgationem vulgarem reperire est, ut quem ei præesse ad veri judicium existimarent. Vetus Chronicon sub an. 798. apud Hieronymum *dalle Corte*, lib. 4. Hist. Veronensis: *Tandem habito consilio, pacti sunt, ut hac Dei & S. Spiritus reservaretur Judicio, &c.* Victor III. PP. lib. 3. Dial. *Oro, inquit, Deus omnipotens, ... Judicio sancti Spiritus tui ostende virtutem, illæsum me per hunc ignem transire concede, &c.* Joan. de Beka in Burchardo Episcopo Trajectensi cap. 23. *His diebus quidam Hildebrandus Cardinalis & Apostolicæ Sedis Legatus, devenit in Galliam, ut ibi aboleret simoniæ perfidiam. Cum autem ipse Cardinalis adversus diffamatum Episcopum processisset, & idem Episcopus testes ipsum accusantes pretio subarrasset, dixit Legatus: Cesset humanum Judicium, producatur ecce divinum oraculum, cum certum sit, quod Episcopalis gratia donum sit Spiritus sancti. Et si in emptione Pontifex non sit consors Simonis Magi, igitur absque formidine dic: Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto. Simoniacus igitur absque formidine, Gloria Patri & Filio, distincte protulit: verumtamen, Spiritui sancto, nequaquam pronuntiare potuit; sed postquam idem ab Episcopatu destitutus fuit, totum versiculum sine obstaculo legit.* Gualdricus Episcopus Laudunensis apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 8. *Ait: Communio sancta, quam ex illo pridem altari suscepi, veniat mihi ad perniciem, & S. Spiritus gladium invoco in animam meam, si hæc unquam verba Regi de vobis dixi.* Aliter *Judicium Spiritus sancti* usurpatur in Concilio Romano an. 904. cap. 1.

Judicium Probabile, quo veritatis probatio eruitur, vocatur, in Concilio Salegustadiensi c. 7. *Ille qui negaverit, probabili Judicio se expurget.*

In celebrandis seu potius obeundis ejusmodi judiciis ac purgationibus vulgaribus, ritus quidam peculiares observati. Ac primo quidem eæ fieri festis & jejuniorium diebus vetantur in Fœdere Saxonico Edwardi & Gothruni Regum §. 9. in Canonibus datis sub Edgaro Rege §. 24. & in Legibus Canuti Regis §. 17. Rursum qui ad *judicia* exibat, id est, ad purgationem, priusquam eam obiret, triduo ante, peccatorum confessione, strictiori jejunio, ac sacræ Eucharistiæ ad Missam perceptione sese parabat, ut est in Legibus Saxonicis Athelstani §. 23. & Latinis §. 30. *Si quis Ju-*

dicium ferri vel aqua vadiaverit, accedat ante tribus noctibus ad Presbyterum, qui sanctificare debet eum, & pascat se pane & sale & aqua & herbis, & audiat Missas singulorum ipsorum trium dierum, & offerat, & eat ad sacrosanctam Communionem ipsa die, qua ordalium examinari debebit, & juret, quod jure publicu sit innocens accusationis, antequam ad ordalium veniat.

Antequam vero communicaretur, à Sacerdote interrogabatur cum adjuratione, in hunc modum: *Adjuro te per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & per veram Christianitatem quam suscepisti, & per sanctas reliquias, quæ in ista Ecclesia sunt, & per Baptismum, quo te Sacerdos regeneravit, ut non præsumas ullo modo communicare, neque accedere ad altare, si hoc fecisti, aut consensisti, &c.* Tum sacram Eucharistiam porrigens Sacerdos, dicebat: *Corpus hoc & sanguis Domini nostri Jesu Christi, sit tibi ad probationem hodie.* Ita *Ordo* ad ejusmodi judicia apud Lambardum: quibus addi possunt, quæ habet Codex MS. Thuanus de Usaticis Barcinonensibus: *Antequam usatici fuissent, mos solebant judices judicare, ut cuncta malefacta fuissent omni tempore emendata, si non potuerint esse neglecta, per sacramentum, vel per batayam, sive per aquam frigidam, sive calidam, ita dicendo: Juro ego ille tibi illi, quod hæc malefacta, quæ tibi habeo facta, sic ea tibi feci ad meum directum, & in tuo neclecto, quæ tibi illa emendare non debeo per Deum & hæc sancta, & inde fierissent ad bellum, vel ad unum ex supradictis Judiciis, scilicet aqua frigida vel calida. Omicidia & cucucia, quæ non possunt neclectari, fuissent secundum leges & mores judicata & emendata, sive vindicata.*

Peragebantur denique purgationes coram Episcopis vel Sacerdotibus ab iis delegatis, & coram judice sæculari. Leges Edwardi Confess. cap. 9. *Die illo, quo Judicium fieri debet, veniat illuc minister Episcopi cum Clericis suis, & similiter Justitia Regis cum legalibus hominibus provinciæ illius, qui videant & audiant, ut æque omnia fiant, & quos Dominus per misericordiam suam, non per merita, salvare voluerit, quieti sint, & libere recedant: & quos iniquitas culpæ, non Dominus, damnaverit, Justitia Regis de ipsis justitiam faciat.* Verum hæc *duellum* spectare haud credam, cum coram Sacerdotibus initum vix legatur; sed purgationes per ferrum candens, aut per aquam ferventem, quæ (ferrum scilicet & aqua) Sacerdotis benedictione consecrabantur.

Judiciis vulgaribus accensentur ea, quæ per *duellum*, seu monomachiam, peragebantur, per *ferrum candens*, per *vomeres ignitos*, per *ignem*, per *aquam frigidam*, per *aquam ferventem*, per *crucem*, per *Eucharistiæ divinæ perceptionem*, per *buccellam*, seu *corsned*, judicium *tripodii*, &c. de quibus sigillatim agimus, ut & de eorum ritibus ac usu.

Ejusmodi judicia, ac purgationes, damnarunt non semel Concilia & SS. Patres generatim, in primis Leo IV. PP. in Epist. ad Episcopos Britan. c. 4. Alexander II. apud Ivonem part. 10. c. 15. & alii, quos in dictis vocibus passim laudamus. In iis porro vulgaribus purgationibus *ritum cujuslibet benedictionis aut consecrationis impendere* vetantur Sacerdotes in Concilio Budensi ano. 1279. cap. 9. Admissa tamen interdum ab ipsis summis Pontificibus, ut à Calixto II. in Concilio Remensi an. 1119. in Statuto de Trevia Dei sub finem, &c.

¶ JUDICIUM COLLI ET MANUS, Major & minor jurisdictio, seu, ut vocant, *alta & bassa justitia*. Diploma Henrici Saxon. & Bavar. Ducis ann. 1158. apud Ludewig. to. 6. pag. 238. *De nostro proprio cum silvis & pascuis & omnibus utilitatibus & cum Judicio colli & manus, in dotem Ecclesiæ conferimus & confirmamus.* Literæ Bolki Ducis Silesiæ an. 1360. ibidem p. 403. *Judicium supremum & infimum super collum caput & manus, quod in oppido Libavia habere dinoscimur.*

¶ JUDICIUM DEFUNCTORUM, Jus quod Parochi sibi adscripserant in bona defunctorum, Gall. *Droit de mortuage*; primo quod in tertia parte bonorum decedentis consisteret *Tierçage* dictum; deinde vero *Neufme*, quod ad nonam tertiæ partis mobilium redactum fuisset an. 1559. In pecudibus ab Anglis persolvebatur. Vide *Heriotum*. Constitutio Johannis Britanniæ Ducis an. 1256. ex Archivis Veteris-villæ: *Tertia pars Judicii defunctorum, secundum terræ consuetudinem approbatam libere & integre persolvatur.* Charta an. 1228. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 380. *Astruens quoque fallacites omnes laicos ab Ecclesia multipliciter aggravari & specialiter in ea parte Judicii defunctorum, nec non in decimis extrahendis de manibus laicorum.* Infra: *Et ad tertiam partem Judicii defunctorum Ecclesiis parochialibus non solvendam, laudabilem consuetudinem pia devotione fidelium introductam nequiter infringendo.* Statuta MSS. Rogerii Episc. Conseran. ano. 1280. *Habeat parochialis Ecclesia canonicam portionem, videlicet tertiam partem secundum jus & consuetudinem diœcesis Conseranensis.* Vide *Defunctio*.

JUDICIUM EVINDITALE. Vide *Evinduale*.

¶ JUDICIUM FEUDI. Vide in *Feudum*.

JUDICIUM FORENSE, Quod in foro sæculari redditur. Charta Henrici Imp. an. 1107. apud Chapeavillam ad Ægidium Aureæ-Vallis pag. 54. *Si quis rusticus aliquam angariam nostram nobis de villa profectus fuerit, nullum forense Judicium sustinebit.* Occurrit ibi semel ac iterum.

JUDICIUM FALSARE. Vide *Falsare*.

JUDICIUM INFORTIATUM. Vide in *Fortia*.

¶ JUDICIUM IGNIFERUM, vel IGNITUM. Vide *Ferrum candens*.

JUDICIUM LIBERALE, quod in favorem libertatis à judice profertur. Gloss. Gr. Lat. καρπιστικόν, *Liberale Judicium*. καρπίζομαι ἐπὶ ἐλευθερίᾳ, *assero*, nempe in libertatem. καρπισμός, *vindicta*, *assertio*, καρπιστὴς, *assertor*, *vindex*.

JUDICIUM PŒNITENTIÆ. Vide *Pœnitentiale*.

¶ JUDICIUM CONCEDERE, Latæ sententiæ acquiescere, satisfacere. Tabul. Dunense: *Judices qui affuerunt judicaverant quod Gaufridus Vicecomes archam ipsam annona plenam restitueret ac redderet, & pro infractione aludii LX. libras Comiti atque Monacho emendaret. Hoc judicium Gaufridus Vicecomes Concedens LX. libras Comiti atque Monacho emendavit.*

JUDICIUM LEVARE. Fori Oscæ an. 1247. fol. 4. *De homine, qui intrat in judicium cum pignore in corte & levat Judicium, est ibi calonia 69. solid. Si forte pignoratus dixerit pignoratori, antequam levet Judicium, nec levet Judicium, ecce hic offero sufficientem fideaussam de directo, aut bonum caplevatorem super pignus meum: & pignorator levaverit Judicium cum pignore in corte, est calonia pignoratoris 60. solid.*

JUDICIUM PORTARE. Vetus Charta pro Vicario Bituricensi ex Tabulario S. Sulpitii Bituric. *Qui Judicium Portaverit, erit in custodia Vicarii, & habebit Vicarius ex illo pro custodia 20. den. & si portaverit Judicium, & locutus fuerit, emendabit 30. sol. &c.* [Vide *Ferrum Candens*.]

¶ JUDICIUM POSSESSORIUM, Judicium decretorium, Gall. *Sentence définitive*. Bulla Innocentii III PP. an. 1206. to. 2. Hist. Eccl. Meldens. pag. 97. *Super quibus ab impeditione Episcopi quoad*

Judicium

Judicium Possessorium absolvimus Abbatissam.

JUDICIUM PROVINCIALE, Germanis *Landgericht*. Vide Chartam Henrici VII. Imp. an. 1313. apud Goldastum to. 1. Constitut. Imperial. pag. 314. & Helwicum in Rationario Styriæ p. g. 7. §. 76. ubi *Judicium Provinciale*, & *officium & judicium fori & provinciæ*, inter proventus recensentur.

JUDICIUM PEREGRINUM, *& quod non coram proprio judice fit*. Præsertim vero ita appellant *Judicium sæculare* respectu *Ecclesiastici*, Capitularia Caroli M. lib. 7. cap. 230. Ivo Carnot. Epist. 85. & Goffridus Vindocin. lib. 2. Epist. 24. & Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 31.

JUDICIUM REGALE, apud Hungaros quale fuerit, docet Bonfinius: *Zagabriæ Regale Judicium proceres postularunt, quod breve quidem & formidolosum est. Quicumque hoc tribunal accedunt, hastam subire coguntur: peroratá utrinque causá, in cujus caput hasta demittitur, is capitis reus habetur, præsentaneoque supplicio mulctatur. Id propterea factum, quia ex optimatibus & nobilitate multi homicidiis, latrociniis & rapinarum plerique, nonnulli peculatus, repetundarum alii postulati.*

¶ JUDICIUM SUSTINERE, Pœnas judicio illatas luere, dare. Leges Caroli M. apud Murator. to. 1. part. 2. p. 100. *Si alicui homini post judicium Scabineorum fuerit vita concessa, & ipse postmodum aliquod malum perpetraverit, & justitiam reddere noluerit, dicendo quod mortuus sit, & ideo justitiam reddere non debeat, statutum est ut superius Judicium sustineat quod antea sustinere debuit.*

JUDICIUM TRIPLEX Vide *Ofgang-fordell*.

JUDICIUM VADIARE, Pignore deposito judicio se supponere. Leges Adelstani Regis cap. 30. *Si quis Judicium aquæ vel ferri Vadiaverit, &c.*

JUDICIUM VULGARE, seu civile cui opponitur Ecclesiasticum. Decreta S. Ladislai Regis Hungar. lib. 2. cap. 13. de Clerico fure: *Majus his si furatus fuerit, ab Episcopo suo degradetur, & Judicio Vulgari damnetur.*

JUDICIUM VASSALLI INGREDI dicitur dominus, cum locum, ubi jus dicit, ingreditur: tum enim illius cessat justitia, & justitia domini locum habet. Speculum Saxon. l. 1. art. 58. *Quando Comes, vel dominus provincialis Judicium sui Gogravii Ingressus fuerit, cessat Judicium Gogravii, sicut quando Rex intraverit Judicium Comitis, cessat Judicium Comitis, ubi Rex & Comes ambo sunt actionis præsentes.* Vide Notas ad Cinnamum pag. 464.

¶ JUDICIUM VESTFALIÆ, quod & *secretum* vocabant, de quo sic Augustinus Patricius in Hist. Conc. Basil. tom. 13. Conc. Labbæi col. 1566. *Post hoc tempus Albertus Cæsar Patres Litteris hortatur, ut causam quandam prophanam ad Judicium Vestfaliæ, quod vetitum & secretum appellant, remitterent. Judicium hoc à Carolo M. institutum aiunt: quod deinde Cæsares tanti fecerunt, ut raro, vel numquam ab illo ad se provocantes admiserint. In eo etiam usu vocari damnantur. Ponitur in medio chordula, cum de aliquo noxio refertur; si necandus videtur, tangunt omnes, qui accusatum suspendio dignum putant, digito funem; & ne damnatus sit omnino inscius, per unum aliquem ex judicibus, qui incogniti sunt, cum obvius datur, virga leniter percutitur, vel ex eo audit hujusmodi verba:* Et alibi ita bonus comeditur panis, ut hic. *Post hoc, ubicumque damnatus repertus fuerit, suspenditur. Neque possunt ii judices evitari, cum non cognoscantur. Quod genus judicii à Carolo ideo inventum aiunt, ut Saxonum gentem barbaram tunc ac perferocem, cædibus & latrociniis assuetam, ac crebro rebellantem, in officio contineret.*

¶ JUDICIUS, pro *Judicium*, Lex. Formula x. inter vett. Form. Andegav. *Juratus dixit, juxta quod Judicius ex hoc loquitur*, id est, prout Lex præcipit.

¶ IVERNAGIUM. Vide *Hybernagium*.

JUGALIS, Conjux. Papias: *Jugalis, conjugio dicatus, vel jugo aptus*. Gloss. Gr. Lat. ὁμόζυγος Conjux, *Jugalis*. ζυγίτης, apud Nicetam in Manuele l. 5. n. 8. Utuntur passim Scriptores, Gregorius M. lib. 7. Ind. 2. Epist. 16. lib. 8. Ep. 10. Senator lib. 1. Epist. 8. lib. 10. Epist. 20. 21. 23. 24. Acta SS. Ordin. S. Bened. tom. 4. pag. 617. Marculfus lib. 2. form. 7. 17. Formulæ vett. c. 49. Charta an. 1156. in Bibl. Sebusiana pag. 210. 212. alia ann. 1132. apud Lucam Acherium ad Guibertum pag. 635. &c.

¶ JUGALIS, Velum quo conteguntur sponsus ac desponsa, cum matrimonio conjunguntur. Pontificale Eccl. Arelat. scriptum ante an. 400. apud Marten. de antiq. Eccl. Ritibus tom. 2. p. 614. *Antequam dicatur* Pax Domini... *conjungat eos Sacerdos & statuat puellam ad sinistram viri, tunc velet eos Sacerdos ita, virum super scapulas, puellam super caput, & ponat Jugalem super humeros eorum dicendo,* In nomine Patris & Filii & Spiritus S.

¶ JUGALUS, ut *Jugalis*, Maritus. Charta anni 3. Rodulfi Regis è Chartulario S. Sulpicii Bituric. fol. 73. *Romegardis consentiente Jugalo suo Josep, &c.*

¶ JUGARIS, pro *Jugarius*. Supplem. Antiquarii: *Jugaris*, ζευγηλάτης, *Bubulcus, rusticus*.

¶ JUGATA, Nupta. *Virginem potius quam Jugatam putares*, in Vita S. Drausii, to. 1. Martii p. 406.

¶ JUGATA TERRÆ. Vide in *Jugatum*.

JUGATICUM, in Charta an. 1183. apud Ughellum in Episcopis Derthonensib. Quod pro quolibet boum jugo exsolvitur. Perperam *Juvaticum* scribi videtur in Charta Galeacii Comitis Virtutum ann. 1379. *Item confessiones quasdam, factas per Canevarios Communis Papiæ recipientes à Communi & hominibus Montisfiscalis nomine Juvatici, & pro Juvatico ejus, quod solvere tenebantur Communi Papiæ, quod erat denar. 6. pro quolibet pario bobum, &c.* Alia ann. 1298. *Concesserunt ... habere annuatim denarios 6. de quolibet Jugo eorum hominum, &c.* Vide Gloss. med. Græcitat. in ζευγαρατίκιον.

¶ JUGATINUS DEUS, Qui dicebatur præesse conjugiis. S. Augustinus de Civ. Dei lib. 6. c. 9. *Cum mas & fœmina conjunguntur, adhibetur Deus Jugatinus.*

JUGATIO, Possessio per *juga*, & modulos terræ censenda, vel *jugeratio* per *jugera*, in leg. unic. de Conlat. leg. 49. de Operib. publ. l. ultim. de Equor. conlat. & l. 1. Ne quid publ. lætitia, &c. in Cod. Th. Vide Cujac. ad l. 10. Cod. Just. tit. 27.

¶ JUGATOR, Qui jungit jugo. *Jugator boum Triptolemus*, apud Arnobium lib. 5.

JUGATUM, Jugerum, modus agri. Matth. Westmonaster. an. 1083. *Eodem anno Rex Guillelmus misit Justitiarium per totam Angliam per Comitatus, & inquirere fecit & diligenter perscrutari, quot Jugata, & virgata terræ, quidque uni Militi sufficere posset?* Hispanis *Jugada* est perinde mensura agri, quæ continet *fanecas* 50. [Donatio Jacobi Regis Aragoniæ facta Ecclesiæ Valentinæ tom. 3. Concil. Hisp. pag. 497. *Item donamus ad opus vestrum duas Jugatas terræ pro hortis circa Valentiam.*] Vide Colmenarezium in Hist. Segoviensi c. 14. §. 10. & Jo. Marianam lib. de Ponderib. & mensur. c. 21.

¶ JUGE, adv. pro Jugiter. Præceptum Caroli C. ann. 845. pro Majuti Monaster. apud Mabill. tom. 2. Annal. pag. 747. *Ut libertus divinum ibi-*

dem peragerent officium & Domino Juge famularent.

¶ JUGELLUM, pro *Nigellum.* Vide in hac voce.

JUGERATIO, in leg. 33. Codicis Theod. de Decur. Vide *Jugatio.*

¶ JUGERES. Vide in *Jujerum.*

JUGERIA, Jurisdictio judicis, *Jugerie*, in Consuetudine Issoriensi in Arvernis, & in aliquot Regum nostrorum Edictis. Charta Johannis Regis Angl. to. 2, Monastici Anglic. pag. 1006. *Sed homines suos quietos & liberos, & Jugeriam de homicidio, de furto, de rapiu, de incendio, .. habere debeant.*

JUGERIA interdum pro ea præstatione, quæ judici vel potius domino fit. Tabular. Vindocinense Thuani Ch. 173. *Ipsum quoque molendinum procul omni Jugeria solutum, & relevamento, & quietum clamavit.*

JUGIA, JUGIS, Jugerum, mensura agraria. Ch. an. 1088. pro Monasterio S. Solutoris Taurinens. *Qua mensura justa, super totum Jugias mille.* Charta Adelberti Episcopi Bergomensis in Hist. Bergom. to. 3. pag. 591. *Per mensuram, Juges decem & octo.* Alia an. 1072. ibid. pag. 273. *Tota insimul intra pasculum & communalia per justam mensuram Jugias legitimas centum, &c.* Infra: *Sunt toca insimul per justam mensuram Jugias legitimas sedecem.* Vide Probat. Hist. Sabaud. pag. 21.

JUGIS. [Charta Aistulfi Langob. Regis ann. 756. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 440. *Omnes insimul tam de monte quam de plano in omni parte sunt sota CCXXX. qua sunt per mensuram justam simul in unum Juges numero mille dua.*] Charta ann. 915. apud Ughellum to. 4. pag. 612. *Res ipsa in fundo Albines per mensuram Juges decem & octo, & ipsa res in fundo Trevilio Juges decem.* Charta Longobardica in Bullario Casinensi tom. 2. p. 12. *In sycola* (leg. *silvola*) *& in sao Jugis 40. & 8. terra aratoria, seu vitis, omnia ad pertica legitima duodecenos pedes & semis.* Alia Desiderii Regis p. 17. *Terra, Jugos numero quadringentas, &c.* Alia ejusdem Regis p. 14. *Terra, silva, roncora, & prata insimul ad mensura justa Jugos numero quatuor inllita per designata & determinata loca, &c.* Occurrit ibi non semel, apud Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 223. & in Appendice ad Capitularia Baluziana n. 111.] *Just de pré*, eadem, ut puto, notione, apud Bellium in Hist. Comitum Pictav. pag. 120.]

JUGIFERA. Hist. Dominor. Ambasiensium c. 2. n. 12. *Comes vero Jugiferam Campania & Segrecheriam, qua ultra Carum fluvium est, ... Lisoio pro servitio suo dedit.* Et cap. 4. n. 3. *Illud similiter, quod Turonis habebat in Jugifera castri novi.* [Idem omnino videtur quod *Jugeria.*]

¶ JUGIS, Jugerum. Vide in *Jugia.*

¶ JUGITAS, Diuturnitas, perpetuitas, continuitas. Utuntur Constantinus leg. 7. Cod. de Repudiis, Marcellus Empir. c. 8. Quiricius in Epistola ad Ildephonsum to. 2. Concil. Hispan. pag. 535. Gislebertus in Miraculis S. Romani to. 5. Maii pag. 562. Vita vener. Idæ, tom. 2. April. pag. 567. 180. &c.

¶ JUGITES, συνεζυγμένοι, Conjuncti, in Glossis Lat. Gr. Sangerman. MSS.

¶ JUGLANDARIA, Locus ubi crescunt juglandes, apud Ughellum to. 9. pag. 904.

JUGLATORES. Gloss. Lat. Gall. *Histrio: Jongleur. Joculari, Jongloier, Joculatrix, Jengleresse.* Regestum Magnorum dierum Trecensium an. 1296. *Super quod Joannes dictus Charmilons Juglator, cui dominus Rex per suas literas tanquam Regem Juglatorum in civitate Trecensi Magisterium Juglatorum quemadmodum sua placeret voluntati, concesserat.*

¶ JUGLIATI, pro *Gigliati*, Nummi de quibus supra. Ordinatio Humberti II. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 316. *Aliis vero Capellanis Clericis ... dentur cuilibet pro mense qualibet septem grossi Turonenses, sive septem Jugliati.*

¶ JUGMENTARIUS. Vide *Jumentarius.*

JUGO, Jugum, montis supercilium. Charta Rogerii I. Regis Siciliæ an. 1133. apud Ughellum to. 9. pag. 206. *Et vadit de petra in petram usque ad arborem Florentinam, & puteum Lama, de hinc ferit de Jugone in Jugonem, quomodo vadit ad caput frassinorum, &c.*

JUGULATOR, Homicida, sed proprie *murdrator*, nostris *Meurtrier*, Gloss. Lat. Græc. *Jugulatores*, σφαγεῖς. Thomas Walsinghamus pag. 343. *Statutum est praterea, ut nullus occultus Jugulator, quales murderere appellant Angli, de catero chartam de regia gratia obtineret.* Vide *Morth.*

JUGULUM. Anastasius in Nicolao I. p. 209. *Fecit enim in confessione ipsius sacratissima Basilica Jugulum de auro mundissimo unum pens. libr. numero 2.* Ubi Bulengerus, *Jugulum* esse existimat minus jugum, quod ex auro in Basilicis dicabatur, ut memores essent verborum Christi dicentis: *Jugum meum suave, &c.* Longe petita explicatio, proinde nolim huic assensum præbeas: certe mihi non probatur.

¶ JUGULUS, Gladius *jugulans.* Translatio S. Viti, to. 2. Junii pag. 1038. *Et pia colla Jugulo submittentes, atrociter trucidati.* Sugerius in Vita Ludovici Grossi apud Duchesnium tom. 4. pag. 287. *Qui autem turrim impugnabant ... adventum subitum domini Ludovici tanquam Jugulum formidantes, retrocesserunt.*

JUGUM, vox Latinorum, *Jugum boum.* Adalardus in Statutis Monasterii Corbeiensis lib. 2. p. 10. *Et idem ipsi dent unusquisque ad hortum eis usquerint in tertio anno, aratrum 1. Jugum cum amblacis & conjunctis, quandu necesse fuerit.*

¶ JUGUM, Vectis lunatus instar jugi. Acta S. Illidii, to. 1. Junii p. 426. *Jugum igitur, quod os fornacis validissime confirmabat ... est effractum. ... Jam enim pacatum est Jugum, quod totam molem lapidum sustinet, cum ipso igne corruere.* Occurrit apud Heronem de Machinis bellicis cap. 9. ubi sic exponitur à Borocio in descriptione Testudinis arietariæ: *Juga hic intelligenda sunt ligna duo instar jugi bovini conjuncta, qua una cum aliis duobus eodem modo conjunctis basim testudinis constituunt.*

JUGUM TERRÆ, Quantum juncti boves uno die arare possunt, *Joug de terre*, Arvernis. Cantianis autem Anglis *Jugum* multa jugera, etiam & habitacula, quæ *messuagia* vocabant, continet. Rentale regalis manerii *de Wy* in Comitatu Cantii pag. 13. apud Spelman. *Summa hujus Jugi 8. messuagia, 6. tofta, 1. gardinum, 51. acra, 1. roda dimid.* Item: *Jugum de Burghorn & Delman .... summa terrarum hujus Jugi, 10. messuagia, 1. cotagium, 1. tofum, 58. acra dimid. & dimidia roda.* Ibidem p. 7. *Jugum & dimidium jugerum de Amming .... summa terrarum optimi & medii pretii, 53. acra, 1. roda, & pastura 89. acra, 1. roda dimid.* Cætera ibidem *juga*, sunt plerumque terræ arabiles. Videtur, subdit idem Spelmannus, *Manerium* distributum fuisse in varias portiones ad alendum totidem familias rusticas una cum bobus eorum junctoriis sufficientes. atque inde *Juga* apellatas. Postea vero *Juga* ista lucri causa, in plurima habitacula reducta sunt. Jacobus Gothofr. ad leg. 2,

Cod. Theod. de Censu, *Juga seu capita, terrena Juga*, in leg. 3. Cod. Th. de Militari veste, & leg. 1. de Impon. lucrat. descript. terræ modos interpretatus, quibus colendis per annum boum jugo opus est: sicut *jugum, jugerum*, quantum in die jugo boum exerceri potest. Ita eo casu jugum, plura jugera continuerit. Charta Henrici Comitis Portugalliæ to. 3. Monarch. Lusitan. p. 282. *Si quis emerit vineam a tributario, sit libera: & si acceperit prius ad jugum uxorem tributariam, omnem hæreditatem, quam habuerit, sit libera: & tributarium, si potuerit esse miles, habeat morem Militum. Milites quod potuerint habere Jugarios in hæreditate sua, quam habuerunt meus colimbria, &c.* Vide tom. 4. pag. 307. & supra *Gavelberte* & *Wendus*.

JUHERT, Modus agri, [Jugerum, *Juchert* apud Schilterum, & *Jeuchart, unum & dimidium morgum.*] Acta Murensis Monasterii pag. 38. *Ter in anno, id est, Junio & autumno, & in vere arabunt quinque Juhert, singulis vicibus sex virgatum in latum, & triginta in longum, & ipsa virga habeat novem ulnas in longitudine.*

JUJERUM, pro *Jugerum*, habet Leo Ost. lib. 3. cap. 19. Edit. ult. Papias: *Jugeres, unus dies opus aratoris. Jugerum, actus duplicatus facit: dictum ab eo, quod sit junctum duobus actibus, constat autem latitudine pedum 120. longitudine 240.* Victorius de ratione calculi: *Jugerum habet passus 48. pedes 240.* Vide Isidor. lib. 15. cap. 15.

¶IVIRATORIUM. Chronicon Sicil. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 81. *Illic steterunt ... diruentes domos, vineas & bona Messanensium ex utraque parte Messana, & specialiter ex parte burgi S. Marci usque ad Iviratorium*; id est, si bene puto, usque *in illum locum*, dictum S. Marci, ab Italico *Ivirutta*, ibi, in illo loco.

JUISIUM, Judicium, ex Francico vetere, Hispanis, *Juzio*, *Jugement*; sed proprie Purgatio vulgaris, seu per duellum, aut per ferrum candens. Charta Gaufredi Comitis Andegav. Fulconis Regis Hierof. filii in Tabulario S Hilarii Pictav. *Insuper & pro custodia duelli & monomachiæ, quam vulgo Juisium dicimus, duas partes casus comitis, ita quod Justitia Comitis offerrum Justitia Canonicorum, &c.* Leges Normannicæ Willelmi Conquæstoris Regis Angliæ cap. 16. *Si home apeled altre de larcin, & il fot franc home, & il out ounques vero testimonie de lealté, s'en escondirad per plein serment; & altre, qui blasmed ait ested, per serment nomed, ço est à savoir, qu'a corse homes leals per nom, si il aver les pot, si se defends per Juis, è li appelleur jurra sur luisjur (& sur) set homes nomès, que pur haur (hain, vel* hair*) nel fist, ne pur altre chose, si pur son droit non purchacer. Et si alcons est apelez de muster fruisfier, û de chambre, & il n'ait ested blamed en ares, s'en escondit per xii. leals homes nomez, sei dudzame main: u s'il altre fice esttd blamed, s'en escondeed à treis dubles, (leg. dudzes) cea à savoir per xxxvi. homes loals nomez, sei trentesiste mein: e s'il aver nes pot, aut à la Juise à treis dubles, (dudzes) si con il douit à treis du plein serment. E s'il ad en ares larcin amended, alt al euve. Li Arcevesque avera de forfature xl. solz en Merchenlae, & lui Evesques xx. solz, e lui Quinz xx. sols, & le Baron x. solz, & le Vilain xl. don.* Utriusque capitis versionem Latinam habes in nupera & accurata S. Anselmi operum editione, quam viro doctissimo Gabrieli Gerberono debemus. Huc etiam referenda verba Gallica, quæ Hugoni Dispensatori Comiti Vincestrensi ad mortem damnato an. 1326. post pronuntiatam sententiam, ad majorem contumeliam judex protulit: *Retrayez-vous traytor, tyrant renyé, si alez votre Juise prendre, traytour malvais & atainte*, apud Henricum de Knygthon in Eduardo II. hoc est: *Abscede proditor, renegate proditor, Judicii tui pœnam subiturus, improbe & convicte proditor.* Libellus Catalanicus MS. de Batallia facienda: *Deu bom secorret al Juy de Deu.*

Interdum duello opponitur, sumiturque pro judicio ferri candentis, uti vox *Judicium*. Charta Hugonis Ducis Burgundiæ pro Belnensi Communia an. 1203. apud Perardum in Tabulis Burgundicis pag. 275. *Si duellum victum fuerit, in dispositione mea erit. De Juisio fiet, sicut & de duello.* Eadem habentur in Chartis Communiæ Monbarrensis an. 1231. & Sinemurensis an. 1276. apud eumdem pag. 420. 531. Charta pro Communia Suession. apud eumdem, p. 337. *Si quis de Communia, cujuscunque dominus sit, adramitionem Juisie per manum Majoris fecerit, dominus ejus inde eum retrahere non potest.* [Sic legendum pro *ad sanctionem unsi.* Ex his etiam emendanda vox *misie* quod pro *juisio* perperam legitur apud eumd. Perardum pag. 334. ut & vox *iusium*, quæ, si fides est librario, non semel habetur in Chartulario Divionensi.] Vide *Judicium*.

¶ JUJU, apud Arabes, Species accipitris, eadem quæ Hebræis *Aja*, Æsalon Suetonio, nostris *Emerillon*, de quo Anonymus apud Damirem: *Juju celer & pernix, cujus oculi sunt fere suaves, & pupillæ tanquam torno expolitæ, plusquam sapphirus.*

¶ JUJUBA, Pruni vel olivæ genus. Gall. *Jujube*, Ziziphum. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, to. 5. Maii pag. 342. * *Porrexitque illis ziziphas, Jujubas dicunt, quas servabat in gremio.*

¶ IULCA, *Fissilia*. Gloss. Isid. pro *Hiulca*.

JULLP, Constantino Africano de Morbor. curat. c. 10. dicitur *Sirupus de sola aqua & saccaro.* [Passim vero sumitur pro quavis distillata aqua seu decocta ac dulcorata. Sebastianus Perus. in Vita B. Columbæ Reatinæ tom. 5. Maii pag. 382. * *Reficiebatur tantummodo pura aqua: semel per obedientiam, proprio Sacerdote jubente, oblatum Julep gustavit, postea omnino neglexit.* Etymon ducunt vel ab Arabico *Giulep*, vel à Græco ζουλάπιον.]

JULIA, Modus agri. Julianus Antecessor. Constit. 124. §. 1. *Pro singulis jugeribus, vel Juliis, sive centuriis, &c.* §. 3. *Exactores tributorum plenarias, vel securitates, sive apochas faciant, per quas significent non solum quantitatem pecuniarum vel specierum susceptam, sed numerum jugerorum, vel Juliarum, vel centuriarum, &c.*

JUMAGIUM. Secunda pars Hist. Hierosolymitanæ an. 1120. *Venditores vel tritici, vel leguminum, omnes intra portas Iherusalem ab omni consuetudine absolvit, ipsam modii mercedem, quam Jumagium vocant, remittens.* Sed videtur legendum *minagium*. Vide in hac voce.

JUMENTUM, Equa, nostris *Jument*. *Pregnum Jumentum*, in Lege Aleman. tit. 72. 73. In tit. 70. §. 4. *Jumentum*, equo & caballo mediano opponitus. *In troppo de Jumentis ductricem involare*, tit. 72. [Consuetud. Brageriaci art. 96. *Item si quis accommodaverit roncinum seu Jumentum pro equitando, &c.*] *Cum Jumento core*, in Capit. Caroli M. lib. 6. §. 27. Mirum autem, inquit Perionius, cur equam *Jument* vocaverimus, præsertim cum *Jumentum*, unde illud nostrum ductum est, totum genus contineat bestiarum, quæ onus & sarcinas gestant, cujus quidem rei ea ratio afferri potest,

quod præstantia sit in equis. Vel potius *Jumenta* potissimum dicta, quæ sub jugo ad aratrum pouuntur, quasi Jugamenta. Gloss. Lat. Gr. *Jumenta*, ζεύγματα.

¶ Jumenta. fem. gen. Charta Thomæ Abb Sangerman. an. 1250. apud Lobinell. to. 3. Histor. Paris. pag. 207. *Pro quolibet bove sive vacca xii. denaries, de Jumenta sua sex den. in mense Maye annis singulis nobis solvere tenebuntur.*

¶ Jumenticulum, diminut. *jumenti. Caballos & Jumenticula nostra*, in Testam. S. Aredii Abb. Altanensis, apud Stephanot. to. 1. Fragm. MSS.

Jumentarius, *Agaso*, ἱππελάτης, in Gloss. Gr. Lat. [in aliis κληνοτρόφος. Qui pascit jumenta. MSS. Sangerman. *Jagmentarius*, κληνίτης.] *Custos jumenti*, Jo. de Janua. Vita Aldrici Episc. Cenom. p. 25. *Et in Cipido atque Brlino eos, quos Jumentarios dicunt, cum redditione census, quem singulis annis solvere noscuntur, id est, mel & ceram, & in Cabamde eos, quos Porcarios vocant.* [Chron. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 439. *Donatus Jumentarius juxta ipsam viam tenet aliam petiam.*]

¶ Jumentariorum Collegium memoratur in veteri lapide to. 1. Operum Posthum. Mabillonii pag. 300.

Jumentarium, κληνοτρόφιον, in Gloss. Gr. Lat. stabulum jumentorum.

¶ JUNCARE, Locum floribus, vel *juncis* spargere, Gall. *Joncher*. Ordinarium S. Laudi Rotomag. ad calcem Libri Joannis Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 346. *Incerimatur altare S. Johannis & Juncatur.* Usus Abbatiæ Sangerman. in Probat. Histor. ejusdem pag. 149. *Subeleemosynarius debet facere chorum Juncari de yerre.* Vide *Jonchare* & *Juncus*.

JUNCARIA, Locus palustris, ubi junci crebri nascuntur. Vide Edw. Cokum ad Littletonem pag. 5. *Jucina*, apud Innocentium & Marcum Barroem Agrimensores, *loci palustres*. Willelmi Ghisnensis in Chronico Aodrensi pag. 631. *Ita sane quod nec in aqua, nec in aquario, Junco, nec in terra, vel pratis ejusdem stagni . . . aliquid juris de cætero habere possimus.* Adde pag. 637. [*Cum piscariis, turbariis, Juncariis & communibus pasturis*, apud Th. *Blount* in Nomolexico. Le Roman d'*Athis* MS.

Sont venues à la riviere,
Trouvent les prez & la Jonciere,
Et grant place pour herbergier.]

JUNCATA, *Lac concretum, & juncis involutum*, Joan. de Janua: Gall. *Jonchée*, [*Jonchir*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.] Constantinus African. l. 8. Commun. locor. medic. cap. 11. *Juncaticum* (apostema) *est simile Juncata de lacte facta.*

JUNCATICA, Instrumentum ex juncis ad capiendos pisces. Tabular. Vindocinense Thuani Cb. 37. *Adeo ut Juncaticas, in aqua illa ad capiendos pisces ab hominibus nostris aptatas, distemperet, & pisces asportaret.* Vide *Junchia*.

¶ JUNCHETUM, Juncetum, Locus juncis consitus, Gall. *Jonchaie*. Charta an. 1301. ex Archivo Eccl. Dolensis: *Decimas Juncheterum & tosetorum arrestari fecimus.*

¶ JUNCHIA, ut *Juncatica*, Instrumentum ex juncis ad capiendos pisces. Vide locum in *Tribula*.

¶ JUNCINA. Vide *Juncaria*.

JUNCTA, Junctarius, Suprajunctarius. Vitalis Episcopus Oscensis, de magistratibus suæ ætatis in Aragonia: *Sunt etiam Suprajunctarii super Junctas, id est, populorum turmas, à domino Rege quasi Paciarii constituti; quorum est ipsas Junctas, cum necesse fuerit, evocare, & si eas exercitum facere contigerit, vel repentinum concursum, Appellitum vulgariter nuncupatum, ipsas Junctas, sive populum gubernare. Qui debent fidejussores dandos Junctis, & cautiones recipere pro eisdem, & pignorare eos, qui ad exercitum non vadunt, vel concursum non exierint sua Juncta. Caveant tamen Junctarius, atque Juncta, quia si quis damnum in suis possessionibus, vel rebus peruniariis duxerit infligendum, nisi prius per Justitiam alicujus villa domini Regis, quam id faciant, sententialiter fuerit judicatum, istum damnum, quod fecerint, dupli restituere compellentur.* Reliqua vide apud Blancam in Commentar. Rerum Aragon. p. 784. Oyhenardus in Noticia Vasconiæ lib. 1. cap. 6. *Junctas* à Latino *Jungere* dictas putat, quasi *uniones*: quibus præerant *Suprajunctarii*, à populo electi, & à Rege confirmati, quorum munus erat in latrones, grassatores, ac sicarios conjuratas populorum acies educere: unde *Paciarii*, etiam dicuntur apud Michaelem *del Molino* in Repertorio p. 232. col. 3. Idem in voce *Milites*: *Milites Aragonia tenentur sequi Paciarios contra fractores pacis.* Sunt autem in Aragonia *Suprajunctarii* quinque, *quia quinque sunt Juncta Aragonum*, videl. *Juncta Cæsaraugusta, Osca, Suprarbis, Exea, & Tirasona*, ut idem Scriptor tradit in voce *Suprajunctarius*: ubi præterea observat, in Ripagurcia & Suprarbio primitus fuisse magistrum, qui *Paciarius Catalania* dicebatur; sed postmodum statutum, ut is *Suprajunctarius* vocaretur. *Vicarii & Paciarii Catalania*, habentur praterea l. 1. Foror. Aragon. pag. 13. V. Edit. 1624. Sunt porro ii meri executores, neque habent aliquam cognitionem causarum. Vide *Hermendatum*, & *Huesium*.

☞ Junctæ nomen hodie retineri apud Hispanam Curiam narrat Carolus de Aquino, sed non idem esse officium Junctarum. Sic autem appellant, inquit, varios consiliariorum cœtus, qui causas cognoscunt, & regnorum aut regiorum redditum securitati invigilant. Ita apud Anglos *Juncto* dicitur cœtus consiliariorum.

¶ Juncta, Conventus ad tractanda negotia. Codex MS. S. Martialis Lemovic. apud Stephanot. to. 2. Fragm. MSS. de modo Synodi celebrandæ: *Antequam Episcopus in Synodum procedat, duo majora signa sonant, quod ad Junctam provocant, propter Clericos in unum congregandos.*

¶ JUNCTOR, f. Lignarius faber, qui subtilius politiusque concinnat & *jungit* opera lignea, Gall. *Menuisier*. Litteræ Eduardi IV. Regis Angl. ann. 1476. apud Rymer. to. 12. pag. 28. col. 1. *Tam ad sufficiens cariagium pro conductione feretri precarissimi Patris nostri Richardi Ducis Eborum pro sepultura sua ordinati, quam ad carpentarios, Junctores, pictores, candelatores, qui in hac parte necessarii fuerint, &c.* Rursum occurrit col. seq. Gloss. Græc. Lat. ζευκτής, *Junctor*.

JUNCTUM, vel Juncta, Mensuræ salariæ species. Monasticum Anglican. to. 2. p. 99. *Et de tribus mansuris terra in Wigernia, & de decem Junctis salis in Wickio, cum duabus salinis & fusstallo.*

JUNCTURA, JC. Anglis, est pactorum cumulatio, aut pacti ad pactum adjectio, inquit Cowellus l. 3. Instit. Juris Angl. tit. 23. §. 1. & 2. qua scil. plura pacta de eadem re in stipulationem deducuntur. Vide Bracton lib. 3. tract. 1. c. 2. §. 1. Fletam lib. 2. c. 60. §. 2. & Britun. c. 28. Quid vero Latinis Scriptoribus sit *Junctura*, habes apud Jacob. Gothofredum ad leg. 6. Cod. Th. de Scænicis. Vide *Conjungla*.

JUNCTUS, Modus agri. Vide *Julius*.

¶ JUNCUS, majoribus festis sparsus in Ecclesia & alibi. Consuetud. MSS. S. Augustini Lemovic. fol. 14. *In festo S. Augustini... Præpositus debet recipere Juncum qui debetur ex consuetudine ad parandum Chorum & Capitulum.* Codex MS. Montis S. Michaelis annorum circiter 400. *Eleemosynarius tenetur etiam invenire Juncum in magnis festivitatibus... in Choro & in Claustro.* Vide *Juncare* & *Vinecum*.

¶ JUNDRAGIUM. Vide *Junioratus*.

¶ JUNGENS, f. Confluens ubi fluvius alteri *jungitur*, vel locus fluvio *junctus* & contiguus. Privilegium Monasterii Rivi-pullensis, to. 3. Concil. Hisp. pag. 166. col. 2. *De quarto vero latere finit in ipso Jungente vel in fluvium Seger.*

¶ JUNGERE, Pervenire, assequi, Gall. *Joindre*, Ital. *Giungere*. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii p. 143.* *Plane incedit, sed cito Jungit.* Chronic. Parmense apud Murator. to. 9. col. 860. *Dominus Laudus Junxit Parmam die martis VII. intrante Februario.* Vide *Conjungere*.

¶ JUNGLA, *ἱμὰς ζευκτικὴ*, in Gloss. Lat. Græc. Sangerman. *Habena jugales*, in Supplem. Antiquarii. Martinius habet *Jungula*. Laurent. in Amalthea: *Jungula, Jungla, Jugla.* Vide *Conjungla*.

¶ JUNIBARUS, Juniperus, ut puto, Gall. *Genevrier*, Ital. *Ginepro*. Chronicon Jacobi Malvecii apud Murator. to. 14. col. 899. *Arborem Junibarum plantavit, de quibus plantulæ exortæ sunt, &c.*

¶ JUNICULA, Juvenca, Gall. *Genisse*. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 90. v°. col. 1. *Geminus... habet de terra arabili bun. IIII. solvit.... ad tertium annum Juniculam.* Vide *Junix*.

JUNIOR, pro Novus. Odo Fossatensis in Vita Burchardi Comitis Corboilensis ann. 1028. *Cætera vero sunt, id est, contra castellum S. Exuperii, & in Juniori & in veteri Corbolio, & in Ateias, & Sofiaco.*

JUNIORES, Tyrones, in re militari, apud Symmachum lib. 6. Epist. 58. Vegetium lib. 1. c. 7. lib. 2. cap. 5. & in Cod. Th. de Tyronibus, & alibi non semel, in Notitia Imperii, &c.

JUNIORES in re politica, dicti quivis inferioris gradus, qui aliis, *senioribus* scil. suberant ratione dominii, vel jurisdictionis. Lex Alemann. tit. 78. §. 1. *Si pastor porcorum, qui habet in grege 40. porcos, & habet canem doctum, & cornu, & Juniorem, occisus fuerit, &c.* §. 5. *Si coquus, qui Juniorem habet, occiditur.* Id est, pastorem & coquum alium sibi subditum. Capitul. 1. an. 810. & lib. 3. Capitular. cap. 63. *De vulgari populo, ut unusquisque suos Juniores distringat, ut melius obediant, &c.* S. Columban Epist. 4. ad Bonif. *Liceat cum Junioribus vestris sollicitare vos pro zelo fidei, pro amore pacis, &c.* Hincmarus de Ordine Palatii cap. 17. *Et quamvis sub ipsis, & ex latere eorum alii ministeriales fuissent, ut Ostiarius, Sacellarius, Dispensator, Scapoardus, vel quorumcunque ex eis Juniores aut decani fuissent, &c.* Atque ita intelligenda vetus Charta apud Vadianum & Goldastum in Alemannicis: *Ego Wildebold senio meo providens, & ei, qui illud comitatu solet, penuria, trado ad Monasterium S. Galli... terrulam meam, quam habeo in Uzonwillare, hoc est, 20. jugera, eo pacto ut ipsa terrula ad domum peregrinorum serviat, & ego ibim domo hospitum suscipiar, & usque ad finem vitæ meæ ibi victum & vestitum habeam sicut primus alicujus Juniorum, hoc est, omnibus annis vestimentum lineum, & aliud laneum, & alias impensas accipiam, sicut cæteri in ipso ministerio.* Quæ vox ultima satis arguit *Juniores Monasterii*, Monasterio ipsi ministrasse, quomodo *Oblatos*, Laicos & *Conversos*, de quibus suis locis.

JUNIORES eodem sensu appellantur in veteribus Tabulis Regum nostrorum, atque adeo à Scriptoribus medii ævi, magistratus ac officiales Comitum, vel judices inferioris ordinis, qui majoribus suberant. Hinc frequens formula in Chartis regiis: *Neque vos, (Comites) neque Juniores vestri, aut successores, nec ulla judiciaria potestas, ad audiendas altercationes ingredi, aut freda de qualibet causa exigere, vel mansiones, & paratas, vel fidejussores tollere præsumatis*, in formulis Bignonianis & Lindenbrogianis, in Chronico Farfensi p. 652. apud Continuatorem Aimoini lib. 5. cap. 1. Beslium in Regib. Aquitan. p. 40. in Ducib. Aquitan. p. 155. Sanjulianum in Hist. Burgund. pag. 242. Roverium in Reomao p. 71. & alios passim. [Præceptum Dagoberti Regis Fr. an. 630. apud Mabill. to. 3. vet. Analect. p. 217. *Ideo per præsentem præceptionem decernimus, quod in perpetuum volumus esse mansurum, ut inspecta ipsa anteriorem præceptionem, nullus judex publicus, neque vos, neque Juniores seu successores vestri, neque quislibet ex judiciaria potestate, &c.*] Præceptum Luduvici Pii pro Hispanis: *Alius vero census ab eis, neque à Comite, neque à Junioribus & Ministerialibus ejus exigatur.* Charta Caroli M. apud Sigonium an. 802. *Quod aliqui Duces, eorumque Juniores, Castaldii, Vicarii, Centenarii, Venatores, &c.* Ita *Comites & eorum Juniores*, in Lege Longob. lib. 2. tit. 51. §. 8. l. 3. tit. 5. §. 2. & lib. 3. tit. 12. §. 1. *Audivimus etiam, quod Juniores Comitum, vel aliqui ministri Reipublicæ, sive etiam nonnulli fortiores vassi Comitum, aliquas redibitiones vel collectiones.... à populo exigere solent.* Capitulare 1. Caroli M. an. 802. cap. 25. *Ut Comites & Centenarii omnes ad justitiam faciendum compellant, & Juniores tales in ministeriis suis habeant, in quibus securi confidant, quia legem atque justitiam fideliter observent, pauperes nequaquam opprimant, &c.* Ex quibus satis perspicuum fit, ejusmodi juniores functos fuisse officio judicum sed pedaneorum.

¶ JUNIORES, Gall. *Juveigneurs*, Nobilium natu minores, Gall. *Cadets*. Vide infra in *Junioratus*.

JUNIORES, in ordine Ecclesiastico, sunt ii, qui inferioris gradus sunt: verbi gratia in Concilio Emeritensi c. 5. *Diaconus* dicitur esse *Junior Presbytero*, id est, dignitate inferior. *Juniores sub Archipresbytero*, in Concilio Turon. II. c. 19. *Presbyteri Juniores, & minus cauti*, in Capit. Carlomanni tit. 2. cap. 8. ubi opponuntur *Presbyteris prudentia temperatis*. Sed præsertim

JUNIORES videntur appellati quivis Clerici, post Subdiaconos, ut sunt Lectores, Exorcistæ, Ostiarii, Fossarii, &c. quos *Juvenes* vocat lex 10. Cod. Th. de Episcop. *Clericis ac Juvenibus præbeatur immunitas.* Notæ Tyronis pag. 99. *Episcopus, Papa, Presbyter, Archipresbyter, Diaconus, Archidiaconus, Subdiaconus, Junior, Fossarius.* Concilium Autissiodor. & Capitula Caroli M. lib. 5. cap. 21. *Quicunque judex aut sæcularis adversus Presbyterum aut Diaconum, vel quemlibet de Clerico aut de Junioribus, absque audientia Episcopi injuriam... inferre præsumpserit.* Io Addit. 4. Luduvici Imp. c. 61. eadem pæne habentur: *Neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum, aut Juniorem Ecclesiæ.* Testamentum S. Remigii, apud Flodoardum: *Subdiaconibus solidos duos, Lectoribus solidos duos, Ostiariis & Junioribus solidos duos dari jubeo.* Ubi *Lectores* & *Ostiarii* videntur superiori Ecclesiastico ordini accenseri, & à *Junioribus* distingui: quo tamen nomine *Lectores* intelligi arguit Concil. Vasense I,

can. 1. ubi *Juniores Lectores* dicuntur. Generatim vero inferiores istius ordinis Clerici, ut Acolythi, *Juniores Clerici* appellantur in Concil. Valentino sub Damaso PP. apud Gratianum de Consecrat. dist. 4. in Concilio Carthaginensi can. 36. in Conc. Epaonensi can. 15. Aurelian V. cap. 6. Turon II. c. 12. Autisiod. c. 43. Vel *Inferiores Clerici*, io Concilio Milevit. can. 22. *Juniores Ecclesiæ*, io Concil. Paris. V. cap. 5. in Capit. Caroli M. lib. 6. c. 154. apud Gregor. Turon. l. 5. c. 27. vel denique *Clerici Junioris ordinis*, io Concil. Paris V. cap. 7. *Minores Clerici*, quibus opponuntur *Majores*, apud Gregor. Turon. lib. 5. cap. 49. Fortunatus lib. 2. Carm. 10.

In medio Germanus adest Antistes honore,

Qui regit hinc Juvenes, subrigit inde senes.

In l. 10. Cod. Theod. de Episcop. *Juvenes* Clericis junguntur, *ut Ecclesiarum cœtus concursu popolorum ingentium frequentetur, Clericis ac Juvenibus præbeatur immunitas.* Ubi juvenes infimi ordinis Ecclesiastici fuere, quanquam haud bene constat, qui sic dicti fuerint. Paulo latius, ni fallor, Adalbero Lauduoensis in Carm. ad Robertum Regem:

. . . Fratrum Laudunens ordo,

Flos Juvenum, fructusque senum te mente salutat.

In Concil. Arelat V. cap. 6. & io Conciliis Afric. *Seniores* dicuntur Episcopi & Sacerdotes, qui γέροντες, io Cod. Canonum Eccles. Afric. cap. 100. Vide Cujac. ad Novell. 3.

¶ JUNIORES in Monasteriis ii vocabantur qui alterius in officio adjutores erant, v. g. Subcamerarius *Junior* nuncupatur io Spicil. Funtanel. MS. pag. 232. *Camerarius vel ejus Junior qui clavem portat sacrata, . . . nunquam deesse debet.*

JUNIORATUS, Ecclesia, seu Beneficium Ecclesiasticum, quod *Junioribus* Clericis dabatur: vel reditus, qui in Ecclesiis *Junioribus* Clericis, & in minoribus constitutis ordinibus assignabatur. Ita Souchetus, à quo non dissentit Bosquetus. Vassorius vero longe probabilius *Junioratum* putat esse quamlibet Ecclesiam, seu potius Ecclesiæ curam, quæ à personatu dependet: *Vicariatum* vulgo dicimus; quod exerte docet Charta Baldrici Episc. Noviomensis an. 1103. ab eo allata p. 797. *Hæc altaria à personatu libera concessimus, . . . tali cum tenore, ut Synodalia jura, sicut antea, Episcopo, vel ejus ministris solvant, & Presbyteri, qui Junioratum ab Ecclesia Abbatissa susceperint, quotiens alter alteri successerit, vel aliquo casu illos mutari oportuerit, ab Episcopo sive Archidiacono curam suscipiant, &c.* Charta Richerii Archiep. Senonensis io Tabul. S. Martini de Campis: *Junioratus autem Ecclesiæ, quem Presbyteratum appellant, sicut hactenus integer permaneat.* Tabularium Vindocinense Thuani Ch. 7. *Nosse debetis . . . Tetbaldum de Vindocino filium Letherii calumniam nobis intulisse, super Junioratu Ecclesiæ de Navoil . . . dicendo scilicet, nec Robertum de Marcilliaco socerum suum, à quo memoratam comparavimus Ecclesiam, Junioratum illum nobis vendidisse.* Ivo Carnotensis Epist. 286. *Super hæc dedimus Junioratum Ecclesiæ de Pentegodonis, cum omnibus dominibus nostris.* Necrologium Ecclesiæ Carnotensis 10. Kl. Jan. ubi de eodem Ivone Episcopo: *Junioratus omnes hujus Ecclesiæ & precarias in communes redegit usus, & eas in posterum personis distribui tam suo quam Apostolico privilegio vetuit.* Exstat in Adversariis Duchesnianis apographum Chartæ Bartholomæi Archiepiscopi Turonensis, in quo hæc verba habentur: *Ea siquidem intentione S. Maximino ejusque Canonicis Jundragium Ecclesiæ S. Stephani, quæ Cainone sita est, integrum & absolutum & in perpetuum sine ulla calumnia obtinendum concessi.* Ubi Exscriptor ait, in diplomatis dorso adscriptum, *Jundragium, hoc est adjunctio: nam quod Latini jungere dicunt, Galli dicunt* Joindre. Sed indubie legendum *Junioragium*, ut & in locis laudatis in voce *Vinragium*.

☞ Retinendum puto *Jundragium*, sicque legendum esse loco *Vendragium*. Ut *Moindre* à *Minor*, ita olim *Juindre*, à *Junior* dictum; unde *Jundragium* efformatum, ut vocabulum Gallicum *Juindrage*, quod occurrit io Litteris an. 1290. pro Andegavensibus, apud *de Lauriere* to. 2. Ordinat. Reg. p. 32. *Et que en la terre n'eust point de Juindrage, ne chose qui la vaille, par fraude ne par boidise.*

In Consuetudine Britanniæ passim fit mentio *Juniorum*, qui *Juveigneurs* dicuntur, & feodorum, qui à *Junioribus* possidentur, quæ *Juveigneries*, vel *Juveignuries*, appellantur, seu *Junioratus*. Sunt autem *Junioratus* feuda, quæ à junioribus fratribus possidentur, ratione quorum homagium præstare debent fratri primogenito. Quæ quidem *tenetura* dicitur io ea Consuetudine art. 330 *Tenue de Juveigneur d'aisne en parage.* Vel *en parage & ramage*, de qua ita Charta an. 1478. de Joanne Vice-Comite *de Quenven & de Troguediac: Confesse tenir & tient en ramage de nostre d'te Cour de Parlament toutes & chascunes les terres.* Et infra: *Et à cause d'iceux il doit obéir a n. d. c dite Cour de Parlament, comme homme ramager & Juveigneur à l'aisné, &c.* Atque is junioratus si io extraneam manum transeat, tunc dicitur *Tenue en Juveignerie sans parage*, vel *Tenue en Juveigneurie simple*, art. 331. & 342. Neque tamen primogenitus jus ullum habet superioritatis in junio es, neque venditiones seu laudimia, neque *rachetum* aut *relevium* ab iis potest exigere; sed dominus superior, art. 330 341. Tenentur autem *Juniores*, qui tenent ejusmodi feuda per *frarragium* à primogenito, non modo homagium eidem præstare, cujus forma describitur art. 334. 335. sed etiam domino superiori, *ligium* nempe, quale præstatur à primogenito: qui autem *Junioratum simplicem* tenet, homagium præstat proximo domino, perinde ac superiori, art. 331. [Consule Glossarium juris Gallici in voce *Juveignerie*.]

JUNIORES, longe alia notione, io Charta Ludovici VII. Regis Franc. an. 1147. pro Bellovacensibus, apud Loisellum p. 272. *In unoquoque molendinorum duo Juniores tantum erunt: quod si aliqui plures Juniores, vel alias malas consuetudines in molendinis imponere voluerit, & inde clamor ad Pares venerit, adjutores ei erunt qui inde clamaverit, &c.* Similis Charta Gallica pag. 280. *Adecertes en un chacun des moulins deux Joennes seront tant seulement: que si aucune plusieurs Joennes, ou autres mauvaises coustumes vene imposer és moulins, & de ce clameur vient aux Maire & Pairs, &c.* Tabular. S. Dionysii Novigenti: *Junioratus autem sic ei concessus est, ut Juniores in molendinis mitterent; sed ab eis coram Priore vel Monachis fidelitatis sacramentum acciperent. Quod si ipsi, vel Juniores eorum committerent aliquando, de suo vel Juniorum suorum commisso coram Monachis responderent.*

¶ JUNIS, *vox*, io Onomastico apud Martinium. Ex *juvenis* vox contracta.

JUNIX, Vitula, junior vacca, δάμαλις, in Gloss. Lat. Gr. Gall. *Genisse*. Papias: *Junices, boves juvenes.* Alexander Iatrosophistal. 2. Passionum: *Qualia sunt bubula & de junice pedes.* Ubi Glossæ MSS. *Junices vitula.* Vox Latinis nota.

¶ JUNQUARE, ut *Joncare*, Gall. *Joncher*, Locum floribus vel juncis spargere. *Purgatur Monasterium & Junquatur ter in anno*, in Indice MS. beneficiorum Ecclesiæ Constantiensis fol. 38.

JUNTAS *de Relone facere*. Vide *Adramire*.

¶ JUNUS, *Animal quadrupes*. Amalthea.

JUPA, Vestis talaris species, nostris *Jupe*. Regula Ordinis Canonicorum S. Marci de Mantua, in Regesto Alexandri IV. PP. anni 7. Epistol. 24. ex Bibl. Regia: *Sufficiant cuilibet Clericorum una capa, nova cotta linea, duo scapularia lanea, duæ tunicæ, unum scapulare pelliceum, una pellis, & unum pelliceum sive Jupa: veruntamen in arbitrio sit Prioris pro Jupa tertiam tunicam Fratribus providere, &c.*

¶ JUPPA. Constitutiones Frederici Regis Siciliæ c. 107. *Comites, Magnates, Barones, Milites & uxores eorum possint habere in æstate guarnimentum unum de serico, sub eo farsetum, vel dublectum ac Juppam de serico.*

¶ JOPPA. Reformatio Mellicensis in ejusdem Monasterii Chronico pag. 359. col. 2. *Non utantur camisia linea, sed lanea tantum, nec bambasio vel Joppa, neque pileo foderato cum pellibus.* Diarium Belli Hussitici apud Ludewig tom. 6. p. 197. *Item ex eadem pertinacia sacras pro cultu divino deputatas vestes tollebant, de casulis ornatibusque Joppas vel Jopularum manicas ... fieri in magnum scandalum procurabant.*

JOPULA, Eadem notione, in Concilio Salzburgensi an. 1420. cap. 6.

¶ JUPARELLUM, Eodem intellectu. Chron. Dominici de Gravina apud Murator. to. 12. col. 600. *Dum autem Guarnerius ... discalceatis pedibus tantum caligas secum habens & Juparellum in dorso, &c.* Et col. 684. *Ceperunt ipsum Episcopum habentem tantum Jupparellum in dorso & stivalia in pedibus suis.*

JUPELLUM, Picardis *Jupel*, aliis, *Jupon*, Sagum militare. Alexander IV. lib. 5. Ep. 172. ad Hospitalarios, qua decernit ut Fratres Milites Ordinis Hospitalariorum chlamydes nigras deferant, ut ab aliis Fratribus ejusdem Ordinis discernantur: *In bellis autem sive in præliis utantur Jupellis, & aliis superinsigniis militaribus, quæ sint coloris rubei, in quibus etiam Crux albi coloris sit in eorundem vexillis modum assuta, &c.*

¶ JUPILEUM, Ead. notione Vide in *Epideten*.

¶ JUPO. Statuta Eccl. Trecor. ann. 1440. tom. 4. Anecd. Marten. col. 1150. *Nullus in ordine sacerdotali constitutus præsumat vel audeat Missam celebrare, nisi habeat caligas cum Jupone, seu alia veste propinquiori camisia.* In Statutis Eccl. Ambian. apud eumd. Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 1226. habetur *Juppo*, eadem notione; sed pro Thorace sumitur in Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 389. *In qua (navi) ultra* CCCLIII. *guarnimenta ferri, ultra Juppones, bermos, clypeos & alia arma, multa ceperunt.* Miracula MSS. Urbani V. PP. *Erat armatus de Jupone, de tunica ferrea & jaque de veluto & cum bacinete ligato & stasbato, ut moris est, braceriis & gantelletis, ense & cultello cinctus, in pondere prædictorum armorum 150. libras.*

¶ JUPONUS. *Hoc opus fieri fecit ars Taliatorum vestium & Juponorum*, in Actis SS. April. to. 1. p. 806. ubi de B. Martino Eremita:

Martinus jacet hic, Miles, Eremita, Beatus:
Sartor quippe fuit, nunc Pater dicitur artis.

¶ JUPONERIUS, Qui facit *jupones*, in Litteris Caroli V. Franc. Regis an. 1367. pro Monspeliensibus de forma vestium.

¶ JUPPUS, Thorax. Annal. Genuens. apud Murator. tom 6. col. 304. *Et statim Consul Pisanus cum Bucio ascendit galeam, & posuit in capite elmum & Juppum in dorso.*

☞ Harumce vocum omnium originem arcessunt à Germanico *Juppe*, Thorax rusticanus, vel ab Arabico *Gubba*, unde Hispanis *Aljuba* ad significandam vestem Maurorum thoraci simillimam: à Latino *Juba* vel *Jubæ*, quæ sunt animalium crines, vel villi è collo pendentes, quibus equorum & leonum cervices operiuntur, deducit Carolus de Aquino; hinc, inquit, per quamdam analogiam & similitudinem opertorii, (forte paucis probabilem,) interior vestis, quæ subuculæ superinduitur, dicitur *Jupa*, à voce Italica *Giubba*, & hinc *Giubbone*, *Giubbetto*, *Giubberello*.

2. JUPA, JUPPA, apud Croatos, Regio; JUPANUS, Regionis præfectus. Vide in *Zupa*.

¶ JUPARELLUM. Vide in *Jupa* 1.

¶ JUPATUM, pro *Lupatum*. Vide *Scispadum*.

¶ JUPELLUM, JUPO, &c. Vide in *Jupa* 1.

JURA, Juramentum, sacramentum, in Fœdere inito inter Sanctium Pampilonensium Regem & Almutadyrum an. 1073. apud Blancam in Comment. Rerum Aragon. pag. 635.

¶ JURABILE FEUDUM. Vide in *Feudum*.

¶ JURAMEN. Glossar. Isidori: *Juris, Juramen.* Grævius ex Papia sic censet emendandum: *Jus, juris, fit ex oleo, vino, aqua salsa, & cæteris talibus, ut pipere. Jusjurandum, Juramen, Juratio*, cum pen jure quis jurat.

JURAMENTALES. Vide *Juramentum*, lin. *Sacramentarii apud Joannem VIII. &c.*

JURAMENTUM est *affirmatio vel negatio de aliquo attestatione sacræ rei firmata*, ut est in Fleta l. 5. cap. 22. §. 1. Gregorius Nazianzenus in Iambo 15. seu in Definitionibus:

Ορκος δ' ἐστὶ πίστωσις ἐμμάρτυρος Θεῷ.

Proprie autem ita appellatur *Purgatio canonica*, seu à Canonibus recepta: quo nomine opponitur *vulgari*, cujusmodi sunt duellum, ferrum candens, & id generis aliæ purgationes, quas improbavit semper Ecclesia. Ejus autem effectus est, ut qui impositum delictum à se amoliri vult, id præstito sacramento diluat: cui quidem in rebus haud magni momenti, vel si actor aut accusator desit, aut nullas habeat probationes, aut habeat illegitimas, quæ non admittuntur à judice, locus datur: ut est in Regiam Majestatem lib. 4. c. 21. in Quoniam Attachiamenta c. 24. in Legibus Burgorum Scoticorum c. 30. 82. &c. Lex Bajwar. tit. 8. cap. 16. §. 3. *In his vero causis sacramenta præstentur, in quibus nullam probationem discussio judicantis invenerit.*

Etsi autem in hac purgationis specie perjuria interdum fiant: ea tamen recepta est, quod nemo fere tam pravi existimetur animi, ut coram Deo ac Sanctis veritatem reticere velit ac audeat, adeo ut si pejeret, Deum in se vindicem continuo experiatur: quod non semel evenisse testantur Scriptores: in primis S. Augustinus Epist. 75. 137. S. Audoenus in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 56. 59. 77. Gregorius Turonensis, locis mox laudandis, ubi de juramentis ad Sanctorum reliquias, Willelmus Malmesburiensis lib. 2. de Gestis Regum Angl. c. 6. & aliquot alii. Gregorius M. Homil. 32. in Evangel. de Basilica SS. Processi & Martiniani, in qua condita erant eorum corpora: *Ad extincta namque eorum Corpora viventes ægri veniunt, & sanantur, perjuri veniunt, & à dæmonio vexantur: dæmoniaci veniunt, & liberantur.* Vita S. Præjecti n. 20. *Cœpit namque divina virtus ad prædictorum Mar-*

ipsam corpora plus nisi est ac miracula, ... declarabantur sæpius Juramenta, reorum solvebantur vincula, &c.

SACRAMENTUM hancce purgationis speciem, vulgari nomenclatura, appellari scribit Hincmarus de Divortio Lotharii & Tethbergæ, Interrog. 6. *Juramentum, quod usitato nomine appellatur Sacramentum, quia in eo illud oculis fidei pervidetur, quod corporis oculis non conspicitur.* Ivoni Carnotensi Ep. 206. dicitur *Sacramentum purgatorium. Per Sacramentum Dei judicium exspectare*, apud S. Audoenum in Vita S. Eligii lib. 2. c. 59. *Sacramento se purificare*, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 32. §. 3. *Per Sacramentum se defendere, cum Sacramento se purgare*, lib. 1. tit. 25. §. 49. Nithardus l. 1. an. 834. *Veruntamen haud est thoro regio recepta, donec se criminibus innoxiam, quia criminator deerat, Sacramento una cum propinquis coram plebe effecit.* Willelmus Malmesburiensis lib. 2. de Gestis Angl. c. 6. *Sacramento delationem infirmans, in exilium actus est.* Cap. 12. *Godwinum quoque obliquis oculis intuitus, ad Sacramentum purgationis compulit.*

Quod si res majoris esset momenti, non solus, seu, ut vulgo dicitur, *sola manu sua* jurabat reus, seu accusatus: sed alii deligebantur, qui id ipsum quod ille, perinde jurarent, vel saltem sacramento affirmarent, quæ ille juraverat vera esse. Horum augebatur numerus pro rei vel causæ, de qua agebatur, momento, ut est in Lege Bajwar. tit. 1. c. 3. §. 1. in Lege Alaman. cap. 6. in Lege Longob. l. 2. tit. 55. §. 9. in Legibus Henrici I. Reg. Angl. c. 64. 66. 67. apud Innocentium III. lib 16. Ep. 158. &c. Atque pro modo numeri eorum, qui jurabant, *majus* vel *minus sacramentum* peragi dicitur in Lege Frision. tit. 1. §. 11. 13. 14. tit. 2. §. 7. Vide Alamannica Goldasti pag. 24.

Non tamen æque omnibus probatum, ut alii, quam ipsi à quibus de jure requirebatur, sacramentum præstarent. Papianus lib Resp. tit. 25. *Si a judice statutum fuerit, aut inter partes convenerit, ut de rebus dubiis sacramenta præbeantur, eum solum debere jurare, à quo aliquid repetitur, nec ab aliis personis sacramenta requiruntur.*

Testes illi juratori adjuncti *Sacramentales* vulgo vocantur, ut in Lege Aleman. tit. 6. §. 2. tit. 36. §. 3. tit. 53. in Lege Bajwar. tit. 1. c. 3. §. 1. 2. tit. 16. cap. 1. §. 2. in Lege Frision. tit. 1. §. 2. 6. 8. 13. 14. tit. 3. §. 1. in Lege Longob. lib. 2. tit. 21. §. 9. tit. 55. §. 2. 3. 14. 33. &c. Notitia Judicati, in Tabulario Casauriensi: *Et dedit ei guadiam jurare cum suis legitimis Sacramentalibus, sicut Lex est.* Vide Diplomata post Chronic. Reicherspergense pag. 39. 42. *Consacramentales*, in Capitul. Caroli M. l. 3. c. 58. & in Legibus Henrici I. Reg. Angliæ cap. 64. 66. 87.

Sacramentarii, apud Joannem VIII. PP. Epist. 228. *Juratores*, in Lege Salica tit. 55. §. 1. 3. 8. in Pacto Childeberti §. 2. 8. in Lege Aleman. tit. 6. §. 5. in Lege Ripuar. tit. 31. §. 5. Longob. lib. 1. tit. 9. §. 37. tit. 17. §. 1. l. 2. tit. 41. §. 7. tit. 55. §. 30. in Capit. Caroli M. lib. 3. tit. 64. &c. *Conjuratores*, in Lege Salica tit. 50. §. 3. in Lege Frisionum tit. 14. §. 2. Alemannica tit. 50. §. 3. in Capitularibus Caroli Magni lib. 4. cap. 26. 74. lib. 5. cap. 150. in Lege Longob. lib. 2. tit. 51. §. 15. in Capitul. ann. 829. cap. 6. Addit. 3. cap. 301. & Concilio Moguntiacensi ann. 888. c. 23. &c. Unde *Conjurare* pro id generis sacramenti adimplere, quod una omnes jurarent, in Lege Salica tit. 59. apud Marculfum lib. 1. Form. 18. 38. in Formulis incerti Auctoris c. 5. in Formulis secundum Legem Rom. c. 30. 40. & apud Sanctum Audoenum in Vita S. Eligii lib. 2. c. 55. Dicuntur denique *Purgatores*, apud Andream Suenonis in Legib. Scaniæ l. 7. c. 3. *Compurgatores*, apud Innocentium III. l. 16. Ep. 158. & c. 9. & 13. de Purgatione canonica. *Juramentales*, apud eumdem Andream Suenonis lib. 5. c. 6. lib. 6. c. 10. 13. lib. 7. c. 2. 3. 4. 5. 8. 9. 13. l. 15. c. 3. l. 16. c. 3.

Ejusmodi autem esse debebant *Sacramentales* & *Conjuratores*, qui pro viris *bonis* haberentur, seu *legalibus*, vel *legitimis*, & testimonium perhibere *idoneis*; ac proinde essent *credibiles*, & qui *nullis accusationibus fuissent infamati*, ut est in Legibus Willelmi Nothi vernaculis cap. 16. & in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 64. *ita idonei, quibus nullum posset crimen imponi*, ut habet Hincmarus opusc. 30. Unde priusquam ad sacramentum admitterentur examinabantur à judicibus. Notitia an. 818. apud Perardum pag. 36. *Ante ipsos Missos, duodecim testimonia ibi præsentavit, his nominibus .... ipsi testimonia diligenter discussi fuerunt, & super ipso altario manus positas jurati dixerunt, &c.*

Sed maxime ejusdem *conditionis* & *ordinis*, quibus reus, vel actor primarius, *Sacramentales* esse jubebantur. Formulæ secundum Legem Roman. cap. 31. *Similiter testes sibi similes visores & cognitores, secundum quod ei judicatum fuit, post ipsum juraverunt, ut quicquid jam dictus ille de hac causa juravit, verum & idoneum sacramentum dedit.* Lex Frisionum tit. 1. §. 7. *Si litus nobilem occiderit ... cum 35. juratoribus suæ conditionis se excuset.* Henricus Imp. de Conventione pacis publicæ anno 1051. apud Goldastum: *Liber, vel personatus serviens, ... cum totidem suæ comparitatis testibus .... se expurget.* Ità si Presbytero purgandi se ab imposito crimine necessitas incumberet, tum is *Sacramentales* sui ordinis, hoc est, Presbyteros producere tenebatur. Leges Henrici I. Reg. Angl c. 64. *Sacerdos, qui regularem vitam ducat, in simplici accusatione solus, in triplici, cum duobus ordinis sui juret. Diaconus in simplici compellatione, cum duobus: in triplici, cum sex Diaconibus se alleget. Plebeius Sacerdos purget se sicut regularis Diaconus. Presbyter ab Episcopo vel Archidiacono suo accusatus, se sexto jmet Sacerdotum legitimorum sicut ad Missam paratorum.* Fori Oscæ an. 1247. fol. 36. *In nullis aliis productionibus debet quis se salvare per consimilem, sed per parem. Sciendum tamen est, quod talis est par, quod valeat tantum in genere, quantum qui reptatus fuerit, & quod tantum valeant bona sua, & quod sint consimiles corporis; aliter autem non est par.* Infinita prostant hujusce ritus decreta & exempla, in Lege Bajwar. tit. 6. c. 15. in Capitulari Aquisgran. ann 803. c. 7. in Capitularib. Caroli M. lib. 5. c. 34. in Concilio Moguntiacensi an. 888. c. 23. Ersordiensi an. 932. c. 4. Londoniensi an. 1108 c. 4. in Legibus Presbyterorum Northumbrensium sub an. 977. cap. 47. in Codice Carolino Epist 72. sub finem, in Epist. Eugenii PP. 106. to. 4. Hist. Franc. Caus. 2. q. 5. cap. 12. 13. 16. 19. apud Theganum de Gestis Ludovici Pii c. 30. Hildebertum Ep. 67. Arnulfum Lexoviensem in Epist. pag 12. Hugonem Flaviniacensem p. 199. Anselmum Cantuariensem lib. 3. Epist. 45. Ivonem Carnot. Epist. 206. Alexandrum III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense III. cap. 15. Celestinum III. PP. Epist 5. 13. Gregorium IX. lib. 5. Decret. tit. 33. c. 5. 8. 10. 12. Sugerium Ep. 106. 147. Gualterum Tervanensem in Vita Caroli Comitis Flandr.

Flandr. cap 15. Florentium Wigorniensem ann. 1130. Rogerum Hovedenum pag. 739. Bractonum l. 5. tract. 5. c. 13. §. 3. in Charta Communiæ Tornacensis §. 16. &c.

Interdum requirebatur in Sacramentalibus sexus paritas: ita ut si femina ad sacramentum compelleretur, sui sexus Sacramentales exhibere tenetetur. Leges Hoeli Boni Principis Walliæ c. 14. *Si autem uxor de alio infametur, & hoc tamen sit incertum, septima manu mulierum expurget. Si secundo infametur, cum quatuordecim. Si tertio cum quadam certitudine hoc dicatur, juramento 50. mulierum se expurgabit.* Cap. 17. *Si mulier negat adulterium, det juramentum 50. mulierum, &c.*

Interdum ex proximis seu agnatis vel cognatis Sacramentales deligebantur. Lex Bajwar. tit. 7. c. 15. *Cum 12. Sacramentalibus juret de suo genere nominatis, &c.* Adde Capitulare 3. anni 813. c. 9. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ c. 26. *Fidejussor negans fidejussionem suam de septimo proximorum sibi redemptione negabit, &c.* Cap 27. *Juret tamen de septimo proximorum sibi in redemptione super sepulcrum debitoris, si possit invenire, sin autem super altare dedicatum, quod illi rem suam vendidit, & quod ipse pro fidejussore fuit.* Charta Waldemari Daniæ Reg. an. 1163. apud Petrum Resenium in Notis ad Jus aulicum Canuti II. Regis Daniæ p. 643. *Si autem primo inculpatur fuerit excusatus, & actor alium incusaverit, ille juramento 12. cognatorum suorum se purgabit.* Adde Opusc. 30. Hincmari Rem. p 335.

Nominabantur autem *Sacramentales* interdum à reo, interdum ab accusatore. Ac ab accusatore quidem: Lex Alamannor. tit. 6. §. 2. *Tunc debet homo, qui causam requirit, tres electos denominare, & ex denominatis tribus licentiam habeat excusator rejicere duos, tertium vero non licet rejicere.* Adde §. 5. Non licebat tamen accusatori testes eligere *absque suo Causatore*, ut est in Capitulari 2. ann. 805. c. 11. lib. 3. Capitularium c. 10. ubi pro *Causatore* Capitulare quartum Caroli M. ann. 805. perperam præfert *accusatore*. Lex Longobardorum l. 2. tit. 55. §. 5. & Edictum Rotharis Regis tit. 109. §. 1. 3. *Ad Evangelia juret cum 12. aliis suis, id est, Sacramentalibus: ita ut sex illi nominentur ab illo, qui pulsat, & septimus sit, qui pulsatur, & quinque quales voluerint liberos eligat, ut tamen sint duodecim.* Hincmarus Laudunensis Opusc. 30. Remensis p. 335. *Sed vos illi cum sua tertia manu quæsisse denominatim tales, qui eum non curabant, ipso resultante quod fraudis esset, & ut liber se defendere vellet, & quiret, & quidem cum ita idoneis, quibus nullum posset crimen imponi.*

Sed & ita ab accusatore nominabantur *Sacramentales*, ut si reo ob legitimam causam essent suspecti, ab eo rejici possent, ut est in Lege Longob. lib. 2. tit. 21. §. 9. Andreas Suenonis lib. 7. Legum Scaniæ c. 8. *Accusatus de furto, si compareat primo die juridico vel secundo, & pro se offerat per jurisjurandi religionem defensionem virorum 12. quos actor voluerit de tota provincia nominare, oportebit actorem acquiescere juri nominationis. Et cum 12. viri fuerint nominati, licebit reo tantum tres viros inimicitiæ causa sibi suspectos recusare de nominatis 12. in quorum locum actor statim tres alios nominabit.* Charta Waldemari Regis Daniæ ann. 1163. apud Resenium ad Jus aulicum Canuti II. Regis pag. 642. *Statuentes, quod si quis de furto trahitur in causam, se defendat per nominatos de provincia in hunc modum, &c.* Infra: *De homicidio autem istud statuimus, ut reus in generali placito trahatur in causam, & in secundo placito actor nominet 15. de provincia eos, de quibus illi concedimus tres excipere, &c.*

Quandoque à reo nominatos testatur eadem Lex Longubardorum lib. 2. tit. 55. §. 7. 14. interdum denique sorte electos, observare est ex Lege Bajwar. tit. 16. §. 6. & ex Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 66. extremo.

Qui porro à reis eligebantur *advocati*; ut qui ab accusatore, *Nominati*, vel *Denominati* dicebantur. Lex Alamannorum tit. 53. *Et cum 12. Sacramentalibus juret, cum 5. Nominatis, & 7. advocatis.* Tit. 24. & 28. *Cum 12. Nominatis juret, & aliis tantis advocatis.* Qui vero hisce locis *advocati*, *electi* dicuntur tit. 6. 30. 76. & in Pacto Childeberti §. 2. 8. & in Capitul. Caroli M. l. 6. c. 109.

NOMINATI vero dicti sæpe nude Sacramentales ab actore vel accusatore delecti. Lex Alaman. tit. 89. *Si quis hominem occiderit, cum 12. Nominatis juret, &c.* Lex Bajwar. tit. 6. §. 2. *Cum 24. Sacramentalibus Nominatis juret in altare.* Decretum Tassilonis de Popularibus Legibus §. 6. *Juret in Ecclesia cum tribus Nominatis Sacramentalibus.* Leges Henrici I. Reg. Angl. c 66. *Vel ita se alleget: Nominentur ei 14. & acquirat ex eis undecim.* Id est, eligat.

DENOMINATI, apud Hincmarum opusc. 53. *Cum Denominatis sibi vicinis Presbyteris .... famam suam purget.* Fridericus II. Imp. in Charta privilegiorum urbis Ratisponensis an. 1230. *It, qui tempitatur, tertia manu se purgabit, testes quorum sint duo, qui dicuntur Denominati.*

Incertum porro an *sacramentum nominatum* inde dicatur, quod cum *nominatis Sacramentalibus* crimen objectum juramento diluat reus. Quippe in Legibus Willelmi Nothi vernaculis c. 16. homo liber, & qui testimonium habeat de legalitate, accusatus de latrocinio, purgat se per plenum (*planum*) sacramentum, *par plein ferment:* qui vero jam infamatus fuit, per sacramentum nominatum (*par ferment nomed*) purgat se duodecima manu. Eædem Leges cap. 17. *S'en escondira per 36. homes leals, sei trentesiste mein.* Id est, purgabit se per 36. legales homines, seu trigesima sexta manu. Verum cum sacramentum nominatum opponatur *Plano* in laudato §. 16. Legis Normannicæ, & *plane* etiam jurare *Sacramentales* seu *Conjuratores*, ac proinde *Nominatos*, observare sit ex Legibus Henrici I. Regis Angl. nescio an potius videatur existimare *nominatum* inde appellari sacramentum, quod juranti verba *nominentur* ac dictentur, utpote à lege recepta, indicta, & nominata, de qua sacramenti specie agemus mox.

Id autem solum jurabant *Sacramentales*, *quod veritatem credebant eum dicere, qui jurabat*, ut est apud Alexandrum III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense part. 8. c. 21. Innocentium III. PP. lib. 16. Epist. 158. Greg. IX lib. 5. tit. 34. cap. 9. 13. 16. in supra laudata formula 41. secundum Legem Roman. in Quoniam Attach. tit. 5. §. 7. &c. Hugo Flaviniacensis in Chronico ann. 1101. *Tusculanus Episcopus .... purgationem Eduensis suscepit, Lugdunensi prosequente, & Juramentum ejus ita confirmante: Credo Norgaudum istum Episcopum Eduensem vera jurasse; Cabilonensi quoque in id consentiente, & idem jurante.* Jura & Consuetudines Norman. c. 125. *Secundus autem jurabit sic: De sacramento quod N. fecit, salvum fecit Juramentum, sic Deus me adjuvet & Sacrosancta: & alii sic jurabunt, &c.* Addam denique Chartam insignem hujusce moris testem, Stephani de Tervia-no, ex Regesto Carcasson. f. 14. ex Camera Com-

put. Parif. *Ad majorem autem horum omnium & perpetuam firmitatem juratos Conjuratores fidejussores dono, videlicet Pontium de Olargio & alios infrascriptos. Ego itaque prædictus Pontius de Olargio credo, quod præfatus Stephanus de Cerviano ex corde abjuret omnem sectam, & omnem hæresim, & amplectatur ex animo & confiteatur unitatem & fidem S. Rom. Ecclesiæ. Et ideo conjuro cum eo, & sub jurejurando fidejubeo tibi Domino A. Abbati Cistertiensi, Apost. Sed. Legato, stipulanti promittome curaturum & facturum, quod præfatus Stephanus de Cerviano omnia supradicta & singula fideliter observabit. Et si aliquando, quod Deus avertat, adversus supra scripta venire tentaverit, & illud delictum infra 30. dies non emendaverit, ego cum sancta Ecclesia, vel cum Principe terræ, ipsum Stephanum viriliter impugnabo, & cum eo nullam societatem habebo, donec Ecclesiæ plane satisfecerit.* Huc etiam referri debet vetus formula de Sacramentalibus in formulis vett. cap. 33. 34. *Et duodecim conlaudantes juraverunt, & de linguis eorum legibus dixerunt.*

Quo vero pacto, seu quo ritu *Conjuratores* illi, sive *Consacramentales* & *Compurgatores* jurabant, vel sacramenta sua præstabant, docet Lex Alemannica tit. 6. §. 7. *Illa sacramenta debent esse jurata, ut illi Conjuratores manus suas super capsam ponant, & ille solus, cui causa requiritur, verba tantum dicat, & super omnium manus manum suam ponat, ut sic illi Deus adjuvet, vel illæ reliquiæ, ad illas manus, quas comprehensas habet, ut de illa causa interpellatus est, culpabilis non sit.* Jejuni autem jurabant, & discutiebantur à judice, ut est in Capitulari Aquisgran. an. 787. c. 62. in Capit. 2. an. 805. in Capit. 3. ejusd. anni c. 11. & l. 3. Capit. c. 10. 52.

Jurare igitur *sua manu* dicebatur testis, cum solus jurabat, nec habebat *Consacramentales*, qui cum eo jurarent. Addit. ad Legem Frisionum §. 49. *Liceat ei, qui vulneratus est, sua solius manu Sacramentum peragere quod tot vulnera uno ictu ei fuissent illata.* In Capitulis Caroli M. l. 3. *Cum sacramento manu propria singula se idoneum facere.* Acta Alexandri III. PP. apud Baron. ann. 1177. *Comes etiam Rogerius, sicut Archiepiscopus fecerat, manu sua Juravit.* Hermannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 72. *Ubi vero et multis intervenientibus concessum est, ut sola manu se Purgaret, &c.* Charta Libertatum oppidi Cellarum in Biturig. an. 1216. *Si aliquis hominum Cellensium accusatus de aliquo fuerit, & teste comprobari non poterit, contra probationem impetentis per solam manum suam deculpabit.*

¶ Jurare Propria Manu, Instrumentum subscriptione sanctæ Crucis signare, munire. Vetus Scheda Abbatiæ Moissiacensis: *Comes Tolosanus hanc eandem donationem ibi deveniens rogatu nostro corroboravit, firmavit, manuque propria Juravit.*

Jurare Unica Manu, vel *cum uno Sacramentali.* Lex Bajwar. tit. 8. c. 14. §. 2. & tit. 9. c. 15. & tit. 12. cap. 6. & tit. 16. c. 6. *Sua manu, cum uno Sacramentali Jurare.* Tit. 8. c. 2. *se altero.* Capitulare 3. ann. 813. c. 43. *Cum uno wadio & una manu emendare studeat.* Regiam Majestat. lib. 1. c. 8. §. 4. *Probabit quodlibet essonium propria manu & unica.* Statuta Willelmi Regis Scotiæ cap. 26. §. 2. *Hoc Probabit unica manu.* Ubi Skenæus, *suo & unius Conjuratoris sacramento.* Charta Guillelmi Archiep. Remensis an. 1220. pro urbe Mosomensi: *Si læsus non potest habere testimonium supradictorum, ipse Probabit sola manu.* Et infra: *Et læsor manu septima se purgabit.* Idem videtur esse, quod *Jurare*, vel *approbare uno sacramento*, in Lege Vervinensi ann. 1233. art. 16.

Jurare in Manu Proximi, cum quis jurat cum alio. Capitulare 3. ann. 813. c. 43. *Si quis ingenuus cum lidis raptum fecerit, cum suo wadio & una manu emendare studeat.* Additio ad Legem Frision. tit. 4. *Aut si negaverit, solus Juret in manu proximi. In manu lidi sui Jurare*, in Lege Saxonica cap. 1. §. 8.

Jurare cum Duobus Aliis *id audientibus & cum eo Jurantibus*, in Regiam Majestat. lib. 3. cap. 21. §. 3. in Statutis Guillelmi Reg. Scotiæ c. 14. §. 3. in Quoniam Attachiamenta c. 10. §. 6. & in Constit. Adolphi Imp. an. 1293. apud Freherum: quod idem valet ac

Jurare Tertia Manu, in Lege Saxon. c. 1. §. 1. 6. 9. apud Hugonem Flaviniac. in Chronico p. 255. in Charta Communiæ Tornacensis §. 9. in Metropoli Salisburgensi to. 1. p. 232. *Jurer lui tiers de mains*, in Consuetudine Pontivensi art. 20. Hincmarus Laudun. *Sed vos illi cum sua tertia manu quæsisse denominatim tales, qui cum non jurabant.* Nescio, an huc pertineat, quod habet Ditmarus lib. ult. p. 110. *Otto Comes prædictus in præsentiam Imperatoris & Erkambaldi Archipræsulis veniens, injustam uxorem suam tribus sacramentis amisit.* Vide Chartam Adolphi Imp. de Insulis Rheni editam à Frehero.

Jurare cum Tribus Nominatis Sacramentalibus, in Decreto Tassilonis de Popularib. leg. §. 6. in Lege Bajwar. c. 12. tit. 2. Edit. Heroldi & in Legibus Henrici I. Regis Angliæ c. 74. *Tertio juramento infitiari.* apud Andr. Suenonis lib. 9. Legum Scaniæ cap. 4. 8. lib. 10. c. 1. *manu tertia* lib. 10. c. 2. idem quod

Jurare Sua Quarta Manu, in Lege Frision. tit. 2. §. 8. *Jurare quarta manu*, in Regiam Majestat. lib. 2. c. 63. §. 9. & in Concilio Coloniensi ann. 1266. c. 26. Vide Concilium Suessionense ann. 853. cap. 4.

Jurare Quinta Manu, in Lege Aleman. tit. 6. §. 6. in Concilio Ilerdensi cap. 10. & apud Alexandrum III. in Appendice ad Concilium Lateranense III. c. 15. Ivonem Carnot. Epist. 229. Sugerium Epist. 147. &c. i. se quinto. Consuetudines Arkenses an. 1231. in Tabulario S. Bertini: *Si vero aliquis super facto in jure fuerit impetitus, prima vice proprio juramento, & aliorum quatuor legitimorum hominum juramentis poterit se purgare.* Charta Caroli Ducis Normanniæ & Locumtenentis Regis ann. 1357. ex Archivo Regio: *Propter quod eidem reo purgationem canonicam indicimus cum quinta manu Presbyterorum sui ordinis, &c.* [In Arresto Senatus Paris. ann. 1353. fit mentio *de Juramentis cum quinta manu, quod erat purgationis genus.*] Vide Capitulare 3. an. 789. sub finem, & Joan. Sarisber. Epist. 122.

Jurare Sexta Manu, in Lege Saxon. tit. 3. §. 2. hoc est, & suo & quinque aliorum sacramento. Pactus Legis Salicæ tit. 76. *Debet ibi sextus Wedredo Jurare.* Adde Leges Scanicas lib. 9. c. 9. lib. 13. c. 6. Leges Henrici I. Reg. Angl. c. 65. 67. & Leges Burgor. Scotiæ. c. 41. veterem Consuetud. Normanniæ cap. 85. præterea Appendicem Concilii Lateranensis III. c. 15. &c.

Jurare Septima Manu. Lex Bajwar. tit. 3. §. 2. *Tunc cum 6. Sacramentalibus Juret, & ipse sit septimus, in altari coram populo & Presbytero.* Saxo Grammaticus lib. 10. Hist. Danicæ pag. 180. *Quod si reus ab actore testimonio superari requireret, sex secum commilitonibus in jusjurandum ascitis, culpa, quæ objiciebatur, alienum se fuisse monstrabat.* [Instrum. an.

1181. to. 2. Rer. Mogunt. pag 888. *Assignatis & adhibitis testibus idoneis Juramentum septima manu prestitit.*] Chronicon Vosiense lib. 1. cap. 49. *Propter suum Episcopatum Jurat tandem electus septima manu nullas alias promisisse vel dedisse pecunias.* Charta Rollandi Abb. Arremar. an. 1209. in Tabul. Campaniæ Thuano: *Et dominus hominis illius septima manu propria, & manu trium Militum, & trium proborum hominum probaverit interpositis sacramentis.* Sacramentum porro ejusmodi *cum septima manu*, eu usitatioribus fuit, ut colligere licet ex Lege Ripuar. tit. 56. ex Formulis veterib. Bignonii cap. 3. ex Legib. vernaculis Willelmi Nothi c. 16. Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 66. Concilio Trosleiann an. 909. c. 1. §. 9. Hugone Flaviniac. in Chron. pag. 199. Epist. 106. inter Sugerianas, Arnulfn Lexoviensis Epist. 9. & Epist. 10. ex iis, quæ editæ sunt to. 13. Spicileg Acheriani, Ivone Carnot. Epist. 54. 206. 229. quinta Compilat. Decretor. lib. 4. tit. 2. c. 1. l. 5. tit. 13. c. 1. Reinero apud Chapeavillum to. 2. Hist. Leodiensis p. 197. Lege Vervinensi ann. 1233. art. 17. 28. Regesto Parlamenti B. fol. 69. v. sub an. 1284. &c.

JURARE DECIMA MANO. Vetus Notitia in Tabulario Persiacensi Ch. 16. *Dum ipse Comes in ipsa civitate residebat, novem testes ad jurandum dedit, his nominibus, &c. Jurare cum una decima*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 164.

JORARE UNDECIMA MANU. Leges Burgorum Scoticor. cap. 24. §. 2. *Burgensis debet se purgare contra dominum Regem, vel ejus Ballivum de querelis inter se motis in burgo undecima manu, &c.* ubi Skenæus, *i. sua & decem Conjuratorum sacramento.*

JURARA DUODECIMA MANU compellebantur, qui gravioris criminis accusabantur, ut est in Provinciali Ecclesiæ Cantuariensis l. 5. tit. 14. *Juret se dudzime main*, in Legibus vernaculis Willelmi Nothi cap 4. 16. Ditmarus lib. 4. pag. 47. *Judiciali sententia duodecimus ipse sacramentis exsolvit, exemplo unius, qui Romæ simili sententia se in conspectu præfati Imperatoris purgavit.* Et lib. 6. *Hoc Rex ea ratione audivit, ut prius trecentorum pondera talentorum Episcopali solverent ditioni, & qui in hoc facto culpabiles esse deputarentur, aut sacramento suorum undecim amicorum, aut secundum canonicam auctoritatem ei satisfacerent.* Quod idem valet ac *duodecima manu*, cujusmodi sacramenti passim mentio occurrit, in Pacto Legis Salicæ tit. 76. §. 1. in Lege Burgund. tit. 8. 52. in Lege Ripuar. tit. 66. in Lege Saxon. c. 1. §. 3. 4. 5. in Lege Frision. c. 14. §. 1. 2. 3. in Capit. ad Legem Alemannor. c. 2. 6. &c. In Lege Longob. lib. 2. tit. 55. §. 2. 3. 5. 33. in Capitul. 3. an. 813. cap. 10. in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 129. in Capitul. Caroli C. tit. 12. c. 6. in Formulis veterib. Bignonii c. 3. in Formul. Andegav. n. 49. in Concilio Suessionensi ann. 853. cap. 4. Moguntinensi ann. 847. cap. 1. in Legib. Edw. Confess. cap. 20. in Regiam Majestatem lib. 1. cap. 7. §. 11. 12. c. 12. §. 10. 11. in Legibus Burgor. Scoticor. cap. 24. in Quoniam Attachiamenta cap. 24. 75. in Legibus Scaniæ Andreæ Suenonis passim, in Privilegiis Ratisbonensib. an. 1230. Furis Alcaçonensibus æræ 1267. apud Gregor. lib. 1. Decretor. tit. 34. c. 1. Ægidium Aureævallis Monachum cap. 12. Gualterum Tervanensem in Vita Caroli Comitis Flandriæ cap. 15. &c.

JURARE CUM SEX ELECTIS, *vel cum duodecim, in Ecclesia*, in Capitul. Caroli M. lib. 6. c. 109. i. suo & 12. aliorum juramento se purgare. *Duodecima manu, seu terciadecima jurare*, in Formulis secundum Legem Romanam c. 30. Pactum pacis inter Childebertum & Chlotarium Reges cap. 2. *Duodecim juratores electos dare debet, quod furtum, quod objicit, verum sit.* Hincmarus Laudunensis Opusc. 30. Hincmari Remensis pag. 335. *Ut se ab olls ex paterna parte propinquis, & a quatuor æque ex materna purgaret.* Adde Capitul. 3. ano. 813. c. 10. Wandelbertus de Miraculis S. Goaris c. 46. *Rem per se examinandam suscepit, omniumque, qui tum aderant, judicio, jurisjurandi conditio Causidico Monasterii est constituta, qua ille postea cum aliis duodecim firmavit possessionem sæpedictam non Ecclesiæ Treverorum, sed dominio Regis tantum competere.* Exstat Arestum Magni Consilii 21. Febr. an. 1490. in Regestis ejusdem Curiæ, quo Consiliarius Parlamenti Delphinatium, cui crimina aliquot inferebantur, quorum se innocentem contendebat, Literis Caroli VIII. Regis ad eam dignitatem admissus fuit, postquam in Magno Consilio de iis sacramento se purgasset, quod è duodecim *Comprobatoribus* seu Conjuratoribus, tanquam verum confirmatum est, iisque viris primariis, in quibus erat Comes Fuxensis.

JURARE DECIMAQUARTA MANU, in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 14. & apud Gregorium IX. lib. 5. tit. 33. cap. 10.

JURARE DECIMA SEXTA MANO. Vide Formulas veteres Bignonii cap. 2. & Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 66. extremo.

JURARE CUM OCTAVO DECIMO, in Pacto Legis Salicæ tit. 76.

JURARA VIGESIMA UNA MANU. Charta Communiæ Nantoliensis an. 1233. *Et si latrocinium imponatur, ascondiet se vicesima una manu hominum.* Aresta an. 1279. in Regesto Parlamenti B. fol. 49. *Purgabit se per juramentum suum cum 20. Conjuratoribus Militibus de credentia.*

JURARE VIGESIMA QUARTA MANU, apud Andream Suenonis lib. 5. Legum Scaniæ cap. 6.

JURARA VICESIMA QUINTA MANU, *seu cum 24. Sacramentalibus nominatis*, in Pacto Legis Salicæ tit. 76. in Lege Bajwar. tit. 1. cap. 6. §. 2. in Capitul. ad Legem Alemann. cap. 22. 23. & in Quoniam Attachiamenta cap. 24. §. 5.

JURARE CUM VIGINTI SEPTEM *hominibus, & cum tribus Thanis*, in Statutis Davidis II. Regis Scotiæ c. 1. §. 6. & in Regiam Majest. lib. 4. c. 21.

JURARE CUM TRIGINTA CONSACRAMENTALIBUS, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 66.

JURARE TRIGESIMA SEXTA MANU, in Legibus Ethelredi Regis apud Wenetingum editis cap. 15. in Legibus vernaculis Willelmi Nothi c. 17. & in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 66. extremo. *Duodenatio triplicato*, vel cum tribus juramentorum *duodenis*, apud Andream Suenonem in Legibus Scaniæ lib. 5. cap. 7. 18. lib. 13. c. 4. lib. 14. cap. 1.

JURARE TRIGESIMA SEXTA MANU, *sua trigesima septima*, in Formulis veteribus secundum Legem Romanam form. 30.

JURARE CUM QUADRAGINTA ELECTIS, in Capitul. ad Legem Alemann. cap. 22.

JURARE QUADRAGESIMA OCTAVA MANU, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 66.

JURARE QUINQUAGESIMA MANU, in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 8. 14. 17.

JURARE SEPTUAGESIMA SECUNDA MANU, in Lege Ripuar. tit. 66. Vide Cujacium lib. 17. Observat. cap. 9.

JURARE SEPTUAGESIMA QUARTA MANU, in Concilio Valentino III. an. 855. cap. 23.

JURARE CUM OCTUAGINTA, in Capitul. ad Legem Alemann. cap. 23.

JURARE CENTESIMA MANU. Rogerus Hovedenus an. 1194. p. 739. *Ita quod prædictus Eliensis Episcopus ad summonitionem Eboracensis Archiepiscopi jurabit cum centesima manu Sacerdotum, quod ipse non præcepit, nec voluit, ut idem Archiepiscopus Eboracensis caperetur.* Vide Gregor. Turon. lib. 8. cap. 9.

JURARE TRECENTESIMA MANU. Vide in voce *Affath.*

In sacramentis varii observati ritus, ac primo quidem ea peragebantur à jejunis, ut est in Capitulari 1. Caroli M. incerti anni cap. 39. in Ecclesia, ut est in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. §. 21. in Capitulis Caroli M. lib. 6. cap. 209. Notitia an. 818. apud Perardum in Burgundic. pag. 36. *Et ipso Fredelus in Ecclesia S. Johannis, in ipsa civitate, ubi alia sacramenta percurrunt, &c.* In veteri Form. 32. apud Bignonium: *In Basilica Sancti illius, ubi plurima sacramenta percurrere videntur.* Form. 3. *Quomodo hoc testimoniaverunt, tam super altarium Sancti illius, in illa Capella, quam in curte Fisci, ubi reliqua sacramenta soluta sunt, jurati dixerunt, &c.* Adde form. 2. & Formulas secundum Legem Romanam cap. 30. 31. 41. &c. Cedrenus in Leone Iconomacho ann. 1. πλησιάζοντος δὲ ἐκείνου ναῷ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ὤμνυον αὐτοῖς.

Sacramenta in Ecclesiis peragebantur super Crucem, super Altare, super S. Evangelia, super Canonem Ecclesiæ, super sanctas Reliquias, &c.

JURARE SUPER CRUCEM. Raimundus de Agiles: *Imperatori juravimus super dominicam Crucem, & spineam Coronam, & multa alia sancta.* Vetus Scriptor to. 4. Hist. Franc. de Alexio Imp. CP. *Impositis itaque manibus, & 12. primi sua civitatis, sacris pignoribus, Cruci videlicet dominica, cum aliis, qua secum attulerat, ... juravit omnia qua proposita sunt.* Domnizo l. 1. de Vita Mathild. cap. 2. *Non aderat codex, baculi truncis illos more rusticus in terra binos posuit, nihil errans in baculis jurat, velut esset Crux ibi pulcra.* Charta ann. 1286. apud Bohuslaum Balbinum in Hist. Bohemiæ p. 296. *Factoque in ligno crucis Dominicæ juramento, &c. Jurare in cruce consecrata*, in Pœnitentiali Gregorii III. PP. cap. 7. & Bedæ c. 9. Vide Leonem Grammaticum p. 494. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 99. Notas ad Alexiadem p. 204. & supra, in *Cruce subscribere*, & *Crucis judicium.*

JURARE SUPER TE IGITUR, *& sanctam Crucem*, id est, super Canonem Ecclesiæ, in Foris Beneharn. Rubr. *de Notariis* art. 14. & apud Harduinum *de la Jaille* in Tractatu de Duellis p. 43. v. [atque Gassendum in Notitia Eccl. Diniensis ad ann. 1430.] *Jurare super librum Missalem & Crucem*, in Consuetudine Solensi tit. 4. art. 1. *Et losdeits messadges deben far sagrament sus lo libre Missal, la crotz dessus pausade, &c.*

JURARE IN ALTARI. Lex Alemann. tit. 7. §. 2. *Juret cum suis Sacramentalibus in ipso altari.* Lex Bajwar. tit. 1. cap. 3. §. 2. *Tunc cum sex Sacramentalibus juret, & ipse sit septimus, in altari, coram populo & Presbyteris.* Tit. 1. c. 6. §. 2. *Cum 24. Sacramentalibus nominatis juret in altari Evangelio superposito coram Defensore Ecclesiæ.* Vetus Placitum editum à Baluzio: *Super cujus sacrosanctum altare has conditiones manibus nostris continemus, vel jurando contingimus, quia nos supradicti testes fuimus, & bene in veritate notum habemus, &c.* Adde Capitulare Aquisgran. ann. 787. cap. 62. Quo spectant hæc ex Consuetudine Solensi tit. 29. art. 20. *Et cascuns crededor es tengut de jurar sus l'autar de sont Johan, lo libre Missal, & la crox desus pausats, &c.* Adde tit. 35. art. 22. Capitulare 1. Caroli M. incerti anni cap. 39. Consuetudinem Baionensem tit. 5. art. 41. tit. 9. art. 46. tit. 10. art. 4. & Consuetudinem S. Severi tit. 1. art. 27. Consuetudines Tolosæ part. 1. rubr. de Jurejurando: *Judex debet ipsi actori jusjurandum deferre super altari præstandum. Juramentum altaris*, ibidem, & rubrica de Sententiis diffinitivis: *Sacramentum altaris*, part. 2. rubr. de Pignorib. Adde 4. part. tit. de Feud. art. 12. ubi ejusmodi juramentum distinguitur à juramento ad sancta Evangelia. Reclamatoria, quæ habetur inter Epistolas Bonifacii Moguntini Archiepisc. 107. *Postea traxerunt me ad altare S. Remedii, & fecerunt me jurare stabilitatem ad illam Ecclesiam.*

JURARE POSITIS MANIBUS SUPER ALTARE. Gregorius Turonensis lib. 3. Hist. cap. 14. *Positis super altare sanctum manibus, juravit, &c.* Lib. 5. cap. 3. *Posuit manus super altare, cum juramento dicens, &c.* Cap. 33. *Tunc intro placitis ad Basilicam Martyris sancti convenimus, elevatisque pater manibus super altarium, juravit filiam non esse culpabilem.* Fori Oscæ an. 1247. fol. 11. *Qui inficiatur, jurat super altare, in quo consuetum est jurare pro homicidiis, & sit absolvatur.* Formulæ veteres apud Bignonium cap. 34. *Notitia qualiter & quibus præsentibus veniens femina aliqua illa, in pago illo, in mallo publico, in Basilica Sancti illius, & alios quampluris bonos homines, qui subter firmaverunt, posita manu super sacrosanctum altare illius, sic jurata dixit: Hic juro per hunc locum sanctum & Deum altissimum, &c.* Adde form. 3. 33. 41. Ratbertum de Casib. S. Galli cap. 5. Matth. Paris pag. 616. &c. præterea Foros Aragon. lib. 3. fol. 51. v. Veteres cum jurabant, tetigisse aras docent Virgilius lib. 11. & Theon ad Aratum.

JURARE SUPER ALTARE CONSECRATUM. Usatici Barcinonenses MSS. c. 43. *Sacramentum sit omni tempere juratum super altare consecratum, vel super sanctum Evangelium.* Consuetudines Barcinonenses MSS. *Juramus per Deum vivum ... & per altare consecratum S. Johannis, quod situm est in aula S. Crucis sedis Barcinonensis, &c.*

JURARE AD PORTAM *Ecclesiæ super Librum & Crucem*, in Foris Oscæ fol. 24. & in Foris Aragon. fol. 126. v. 129. Edit. 1624.

¶ JURARE IN ARMILLA JANUÆ. Hericus l. 2. de Miraculis S. Germani Autiss. *Nam si quis aut cupiditatis illectu, aut animi pertinacis impulsu, mendacio patrocinari desinens, saltem in armilla jusjurandum explere præsumpserit, hunc quod sit reus perjurii ... absque dilatione pedissequa corripit ultio.* Suspicatur Sollerius per *armillam* hic, ut alibi non semel, annulum significari, quo janua solet ab egredientibus attrahi, ut à foris occludi possit, ut sensus sit: Nam si quis occluso etiam templo vel sacello S. Germani ad januam foris consistens & vel annulum contingens pejerare ac falsi testem invocare ausit sanctum Præsulem, *hunc quod sit reus perjurii ... pedissequa corripit ultio.* Aliud sonat infra *Jurare super armilla sacra.*

JURARE CORAM ALTARI. Will. Malmesburiensis lib. 2. de Gest. Regum Anglic. cap. 6. *Remissus est ad Romanam Ecclesiam, ut ibi se coram Apostolico Joanne jurejurando defenderet. Et hoc fecit coram altare S. Petri: sed facto juramento cecidit coram*

altari, & manibus famulorum suorum portatus est ad Scholam Anglorum, & ibi tertia nocte vitam finiit. Adde Walafridum Strabum de Miracul. S. Galli cap. 22.

JURARE una mano ad altare, altera ad juramentum parata, in Judiciis Withredi Regis Cantuariorum cap. 19. 20.

JURARE CAPITE SUO *ad altare inclinato*, ibidem cap. 21.

JURARE SUPER PLURA ALTARIA. Gregorius Turon. lib. 5. cap. 49. *Tunc simul cunctis dicentibus, non potest persona inferior super Sacerdotem credi, restitit ad hoc causa, ut dictis Missis, in tribus altaribus me de his verbis exuerent sacramento.* Leges Hoëli Boni Regis Walliæ cap. 26. *Fidejussor negans fidejussionem suam... vel solus jurans super septem altaria consecrata, &c.* Fleta lib. 2. cap. 63. §. 12. *Tunc considerandum erit, quod ille, cujus tallia dicitur, eam probet hoc modo, quod adeat novem Ecclesias, & super novem altaria juret, quod, &c.* Huc referenda quæ habet Radulfus de Diceto ann. 1040. *Quindecim juramenta juravit Theobaldus* (Comes Blesensis) *propria manu Consuli Gaufrido, & 20. Barones Castellenses cum eo, & 40. Milites Vavassores eisdem verbis, quibus & ipse.* Adde Reginonem an. 756. Pluries vero jurare compellebantur, qui Sacramentales habere non poterant, qui pro eis jurarent. Consuetudines Arkenses an. 1231. in Tabulario S. Bertini: *Si aliquis furto fuerit impetitus, prima vice proprio juramento & aliorum 4. legitimorum hominum juramentis poterit se purgare, & sic liber erit ab illo furto, quod tunc ei imponebatur. Quod si auxilium habere non poterit ad jurandum, hoc primo jurabit, & deinde quinquies jurando propria manu se purgabit secunda vice impetitus, novem juramentis prædicto modo exhibitis se purgabit.* Charta Ingelranni Codiciacensis Dom. an. 1233. pro libertatibus villæ *de la Beuvriere*, art. 1. *Ille vero per se & sex alios jurejurando, si sanguis effluxerit, se purgabit, sin, tria juramenta persolvet.* Infra art. 20. *Si terra calumniatur, quæ per annum & diem testibus 2. scabinis libere habita fuerit, non exinde respondebitur. Si testes defuerint, qui tenet, septem faciet juramenta.* Art. 32. *Si quis inculpatus aliquo magno crimine fuerit, & illa se defendere voluerit, septem sacramentis se purgabit.* Quanta autem fuerit sacramenti ad altare præstiti religio, docet Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo pag. 81. *In manu Episcopi gurpisco: quam gurpitionem sicut sacramentum super altare factum teneo.* Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Et hoc juravit super altare, ut firmiter teneret.*

Ita porro jurabant super *altaria*, ut iis superposita essent sancta Evangelia, quæ manu contingebant, ut supra attigimus: quod omnino improbat Chrysostomus Homil. de Juramentis, loco à Lindenbrogio allato. Illud vero sacramentum [*Juramentum* & *Sacramentum Evangelii* appellat Historia Monasterii Rotonensis lib. 1. cap. 8. quod quidem] quantæ fuerit apud Christianos religionis, discere licet ex Procopio l. 2. de Bello Vandalico cap. 21. extremo. Capitula Caroli M. lib. 5. cap. 34. de Sacerdotis purgatione: *Sacramento coram populo super quatuor Evangelia dato purgatum Ecclesiæ se reddat. Jurare ad Evangelia*, in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. §. 5. *Satisfacere ad Evangelia*, §. 10. *Ad Evangelia adfirmare*, lib. 1. tit. 9. §. 23. lib. 2. tit. 35. §. 7. Epistola Arsenii Episc. Hortensis de Ingeltrude Bosonis uxore: *Juro ego Engeltrude... D. meo Nicolao summo Pontifici & universali Papæ, per Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, & hæc sancta quatuor Christi Dei Evangelia, quæ ore osculor, & manibus propriis tango, quia amodo, &c.* Formulam etiam istius juramenti exhibet Sexta Synodus Actione 13. καὶ ἀψάμενος τῶν προκειμένων ἀχράντων τοῦ θεοῦ λογίων, Γεώργιος ὁ θεοσεβέστατος διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ ὤμοσεν οὕτως· Μὰ τὰς ἁγίας γραφὰς ταύτας καὶ τὸν θεὸν τὸν λαλήσαντα δι' αὐτῶν, οὐχ εὗρον λιβέλλους γενομένους ἀπὸ τινῶν. Act. 14. in sacramento ejusd. Georgii, pro Μὰ τὰς ἁγίας γραφὰς, est: Μὰ τὰς ἁγίας δυνάμεις ταύτας, &c. Vide lib. 7. Cod. de Episc. aud. l. 2. C. de Jurejur. propter calum. Nov. 51. 74. 123. &c. & quæ habent Scriptores de purgatione Xisti III. & Leonis III. PP. Anastasius, Eginhardus, Ivo Carnot. Ep. 129. Gratianus dist. 21. can. *Nunc autem*, can. *Mandastis*, caus. 2. q. 4. &c. præterea Chronic. Alexandrinum pag. 780.

JURARE INSPECTIS SACROSANCTIS, id est, non tactis, sed coram ipsis, quemadmodum jurare solebant Episcopi & Sacerdotes: nam Episcopi *super Sacra jurare* vetantur, in Concilio Meldensi an. 845. cap. 48. Statuta Ordinis de Sempringham cap. 3. *Eligendi sunt 4. viri, Deum timentes & ordinem zelantes, qui inspectis Sacrosanctis jurabunt, quod, &c.* Tabularium Prioratus S. Nicasii de Mellento an. 1211. fol. 52. *Ego vero Galterus Capellanus prænominatæ domus inspecto sacrosancto Evangelio juravi, &c.* Id est: *propositis sanctis Evangeliis*, ut loquitur Gregorius M. lib. 7. Ind. 1. Epist. 18. Ind. 2. Epist. 46. lib. 11. Ep. 53. *In sancto Evangelio coram posito jurare*, in Concilio Ilerdensi, apud Gratianum cap. 33. causa 2. q. 5. Synodus Calched. act. 1. προκειμένου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ ἀχράντου εὐαγγελίου. Εἰς τὰ προκείμενα εὐαγγέλια, apud Annam Comnenam l. 13. Alexiad. pag. 415. Erchempertus in Hist. Langob. *Cui sacramenta recentia dederant, præcipue Landolphus* (Episcopus) *per Evangelium Missarumque solemnia, nec non per manus sacratas suas illi non semel juravit.* Vide l. Properand. l. Cum aut. Cod. de Curat. furios.

JURARE SUPER TEXTUM EVANGELII. Charta Goffridi Comitis Andegav. pro Abbatia Vindocinensi in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 95. *Venimus itaque ad Ecclesiam S. Trinitatis, ibique super textum Evangeliorum extrinsecus de auro fabricatum, & super ipsum altare mihi juravit, &c.*

☞ Per Evangelia juraturos manus prius abluisse ex Chrysostomo refert Suicerus in Thesauro Eccles. v. Εὐαγγέλιον, ubi antiquum & usitatum per proposita Evangelia jurandi morem probat ex Palladio ad Lausum in Eulogio pag. 68. Johanne Antiocheno in Nomocanone tit. 7. ex Constitut. nova 165. ex Libro 8. Basilicon, &c.

¶ JURARE SUB TESTAMENTO DEI. Chronic. Wormat. apud Ludewig. to. 2. p. 46. *Tunc Imperator sub Testamento Dei Juravit aut dictum Episcopatum fratri illius se daturum.*

JURARE, vel PURGARE SE *Evangelio super caput posito.* Marcellinus Comes in Chronico, de Pelagio PP. *Qui à populo Romano factionis contra Vigilium* (decessorem) *incusatus, celebratis una cum Narse Litaniis, apud S. Petrum umbone ascenso, Evangelioque super caput posito, juramento se crimine purgavit.* Anastasius in Pelagio: *Qui Pelagius tenens Evangelia & Crucem Domini super caput suum, in ambonem ascendens, satisfecit cuncto populo & plebi, quia nullum malum peregisset contra Vigilium.*

JURAMENTI AD SANCTORUM RELIQUIAS &

TUMULOS, crebra est mentio. *Jurare in reliquiis*, in Lege Frision. tit. 3. §. 4. *In reliquiis Sanctorum*, tit. 12. §. 1. tit. 14. §. 3. Capitularia Caroli M. lib. 6. cap. 209. *Omne sacramentum in Ecclesia, & super Reliquias juretur: & quod in Ecclesia jurandum est, vel cum 6. electis, vel si 12. esse debent, quales potuerit invenire, Sic illum Deus adjuvet & illi Sancti, quorum ista reliquia sunt, ut veritatem dicat.* Chron. Laurisham. pag. 75. *Super sacras Reliquias hos jurare debebit.* Dudo lib. 3. de Morib. Norm. *Delatisque Sanctorum Reliquiarum phylacteriis, manibus super ipsa impositis, Deo nominatu, in primis juravit se contra omnes illi auxiliari. Jurare ad B. Petri corpus*, apud Gregorium M. lib. 2. Epist. 23. lib. 9. Ep. 23. l. 11. Ep. 8. apud S. Bonifac. Moguntin. Epist. 3. in Codice Carolino Ep. 88. apud Gregorium VII. PP. lib. 9. Epist. 16. Anastasium in S. Hadriano PP. p. 99. in Chronico Farfensi p. 672. apud Will. Malmesbur. lib. 2. de Gestis Anglor. cap. 6. &c. [Hinc *Sancta Juranda* vocantur in Charta Gosterni Episc. e Chartul. B. Magdalenæ Castrodun. fol. 29.]

Interdum ea sacramenta ad plures reliquias exigebant. Eginhardus an. 757. de Tassilone: *Fidelitatemque tam ipsi Regi Pipino quam filiis ejus Karolo & Karolomanno jurejurande super Corpus S. Dionysii promisit. Sed non solum ibi, verum etiam super corpus S. Martini, & S. Germani, simili sacramento fidem se praedictis dominis suis, diebus vitæ suæ servaturum est pollicitus.* [Le Roman de *Rou* MS. ubi de Sacramento quod Heroldus Guillelmo præstitit:

A Biex ceu feuloreat dire
Fist assembler un grand Concile;
Tous les corps saintz fist demander;
Et en un lieu touz assembler,
Tout une cuve en fist emplir, &c.]

Philippus Rex Francorum abrogavit pravam consuetudinem in Vasconiæ partibus, *qua in murtris & maleficiis, pro quibus pœna mortis vel membri mutilatio convictis deberet infligi, & accusatus, inculpatus seu denuntiatus de maleficio cum sacramento quod fuciat supra corpus S. Severini vel alterius Sancti vel Sanctæ, quod non est culpabilis sive reus maleficii, de quo inculpatur, absolvitur & evadit, nisi fuerit in ipso maleficio in fuga deprehensus, vel confessus, vel primo per duos aut plures testes, & postea per duellum convictus vel citatus propter dictum maleficium permiserit se bannire, licet per alias probationes idoneas possit convinci.* Inter Aresta an. 1279. in Regesto Parlamenti B. fol. 51.

☞ Alteram consuetudinem non minus vitiosam; quæ Insulæ in usu erat antiquavit Johannes Rex Franc. Edicto an. 1350. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. p. 400. *Et ordinatio, seu modus procedendi ad dicta Sancta, quod est dictu facile, juramentum fieri solet ab utraque partium sub certis formulis, ac in idiomate extraneis & insuetis, ac difficillimis observari. Super quibus utraque, vel altera partium si quoquomodo defecerit in idiomate, vel in forma, sive fragilitate lingua jurantis forme labatur, sive manum solito plus elevet, aut in palma pollicem firmiter non teneat, & alia plura frivola & inania, circa dictum juramentum tam verbo, quam facto juxta villa prædicta legem convenientia non observet, causam suam penitus amittit & perdit.* Unde colligere est quibus ceremoniis ejusmodi sacramentum peragebatur.

Sacramenti ad sacras reliquias præstiti formula fuit, quam ex Capitul. Caroli M. attigimus, cui similis est formula 31. juxta Legem Romanam: *Per hunc locum sanctum & Dei reverentiam.* Infra: *Per reverentiam istius Sancti & Dei altissimi.* Similis est etiam quam profert Petrus de *Fontaines*, in Consilio cap. 5. §. 1. *Quant li ensoingne sunt jugié à local, on doit faire aporter les Sains avant: cil se doit agenoillier, ki prouver les veut par sairement, & le Justice le doit ensi escherir: Ensi vous ait Dix, & li Sains ki chi sunt, & tout li autres, ke l'ensoingne, &c.* tametsi hæc de sanctis Evangeliis intelligi possint. Præstabatur autem ejusmodi sacramentum tactis ipsis sanctis reliquiis. Vita S. Maximi Confessor. n. 31. Τῷ δὲ Θεοδοσίῳ καὶ ὅρκῳ τὰ εἰρημένα ἐπιβεβαιοῦντες, καὶ χερσὶ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προσψαύοντες, &c. Lex Aleman. tit. 6. §. 7. *Ut illi Conjuratores manus suas super capsam ponant.* Gregorius Turon. lib. de Glor. Confess. c. 93. *Et statim ponens manus super sanctum sepulcrum, dixit: Hujus Sancti virtute opprimar, si aliquid falsi loquor, &c.* Annales Francor. Bertiniani an. 757. *Sacramenta juravit multa & innumerabilia, reliquiis sanctorum Martyrum manus imponens.* Le Roman de *Garin* MS.

Devant les Seins à genollons se mist,
Leva sa main, desoure l'estandi.

[Vel ut est in Notis ad Villehardiunum p. 279.

Leva sa main, sor les Sains l'estendi.

Le Roman de *Rou* MS.

Quant Herard sus (les Sains) *sa main tendi,*
La main trembla, la char nerchi.]

Hinc forte origo manavit dexteram efferendi in sacramentis hodiernis, in quibus Evangelia & sacras reliquias συμπαραλαμβάνομεν τῷ νῷ, ut loquitur Anna Comnena lib. 13. Alexiad. p. 415. *mente comprehendimus.* Gregorius Turon. lib. 1. Miracul. cap. 20. *Quidam autem cum ad jurejurandum in hanc Ecclesiam fuisset ingressus, ubi manus ante altare stans extulit, ut sacramentum mendax proferret, &c.* Cap. 33. *Cum elevatis manibus sacramenta proferrent.* Cap. 53. *Hisque litigantibus, in hoc lis ipsa subiit, ut eam sacramento dirimerent: ingressique Basilicam S. Martyris, elevatis homo manibus ad perjurandum, cum nomen Sancti voluisset ore patulo nominare, hæsit vox in faucibus, &c.* Adde cap. 58. & lib. 5. Hist. cap. 33. Decretum Tassilonis de Popularibus Legib. §. 7. *Iterata voce requisitu debito, dicat: Extendamus dexteras nostras ad justum judicium Dei, & tunc manus dextras ad uterque calum extendat.* Paschasius Radbertus in Epitaphio Walæ lib. 1. in Præfat. *Nunc autem exertis brachiis objurare.* Charta Balduini D. *de Comines* an. 1213. ex Tabular. S. Bertini: *Et prædicti viri & uxores eorum in Ecclesia S. Petri de Commes existentes, ubi hac acta fuat, elevatis manibus versus sanctum Corpus Domini, & sanctum altare, juraverunt quod &c.* Ditmarus lib. 5. *Hocque dextris elevatis affirmatur.* Vetus Charta in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 274. *Comes Conradus de Warzerburg Advocatus noster porrecta dextra sua, aliisque laudamenti sacramentis constabilivit & ratificavit.* In juramentis veterum manum elevatam fuisse colligitur ex Orpheo:

Ὅρκια δ' ὀμνύμενος, ἐπαμύνατο δ' ὃ χειρί.

Vide S. Athanas. in Apol. ad Constantium pag. 674. & Jo. Bapt. Hanseorum l. de Jurejur. veterum cap. 12.

Juramenta ad Sanctorum reliquias certis & statis anni temporibus inhibita in Concilio Burdegalensi an. 1255. c. 7. *Reliquiæ non tradantur Laicis ad jurandum nisi certis temporibus. Decrevit enim sancta Synodus ut à Septuagesima usque ad Octavas Paschæ, ab Adventu Domini usque ad Octavas Epiphaniæ, & in jejuniis Quatuor temporum, & in Litaniis majoribus, & in Dominicis diebus, & in diebus Roga-

tiscum, nisi de concordia & pacificatione, nullus super Dei Evangelia jurare præsumat: & in his diebus non debent Sacerdotes reliquias præstare ad jurandum.

Sacramentorum porro ad Sanctorum sepulcra & reliquias præstitorum exempla proferunt S. Augustinus Ep. 137. S. Audoenus lib. 2. de Vita S. Eligii cap. 56. 59. 75. Gregor. Turon. lib. 1. Mirac. cap. 39. 58. 74. lib. 2. c. 19. 39. lib. de Glor. Confess. c. 33. 93. 94. lib. 5. Hist. c. 33. 48. 49. Aimoin. lib. 3. Hist. cap. 30. Gregor. M. lib. 5. Ep. 33. lib. 7. Indict. 1. ante Ep. 1. Ind. 2. Ep. 81. 82. 83. Joannes Diac. lib. 4. Vitæ ejusdem Gregor. c. 14. Vita S. Nicetii Episc. Lugd. pag. 99. Edit. Chifflet. Vita S. Audomari Episc. Tarvanensis cap. 14. Edit. Mabillonii, lib. 1. Miracul. S. Dionysii cap. 23. Regino an. 756. &c.

¶ JURARE PER CORPUS SANCTI. Le Roman *de Vacce* MS.

Coart es, dist Boton. Par le cors S. Fiacre,
Par la foy que je dois au saint Filium Patre, &c.

IN SANCTIS JURARE, i. tactis sanctis Evangeliis vel reliquiis, in Capitular. Caroli M. lib. 1. cap. 63. in Capitular. ann. 813. c. 9. in Capitular 1. ejusdem Imp. incerti anni cap. 39. & in Legibus Ethelredi Regis ad Venetingum editis cap. 2. 4. apud Bromptonum. *Jurare super Sancta*, in Annalib. Francor. Bertinianis ann. 854. & in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 34. 54. *Jurare super Sacrosancta*, in Chartis an. 1223. in Histor. Vergiacensi & Betunea. *Jurare super Sanctos*, in aliis ann. 1216. & 1228. ἐν τοῖς ἁγίοις ὀμνύειν, apud Cantacuzenum lib. 1. c. 2. *Jurer sur Saints*, nostris. Leges Normannicæ Willelmi Nothi cap. 11. *E ls plaiez Jurra sur Sentez, &c.* C. 15. *Seil ne pot prover sur Saints.* Willeharduinus n. 51. *Et si Jura sor Saints de son poing destre.* Adde num. 17. & Notas pag. 265. [Le Roman *de Rou* MS.

Puis a juré & aramí . . .
Si vraiment Dex li aït
Et li cors Sainz qui illuec sont,
Plusours dient que Diex li dont;
Quant Herait oït les Sainz beisiez, &c.

Hic observandum osculum sacris reliquiis præstitum, peracto juramento.] Le Roman *de Garin* MS.

Si m'aït Dex & li Saint qui sont ci,
Et tuit li autre qu'en doit crier merci.

Le Roman *d'Aubery* MS.

A tant li charge sus Saints li fait Jurer,
De son enfant loiaument à garder.

Vide Petrum de Fontanis cap. 5. num. 1.

JURARE AD SACRA, Eadem notione, in Wichbild Magdeburgensi art. 132. Willelmus Neubrigensis lib. 2. cap. 36. *Et sacris, ut dicitur, adhibitis Juravit, dicens: Sic me Deus adjuvet, & hæc Sacra.* In Concilio Meldensi cap. 38. *Jurare super Sacra* prohibentur Episcopi.

JURARE SUPER SACRAMENTA, apud Suenonem de Legib. Castrensib. cap. 8.

JURARE IN LOCO QUI DICITUR SANCTUM, in Capitul. 3. an. 813. cap. 10.

JURABANT POSITA SUPER CAPUT SUUM CRUCE DOMINI Presbyteri, Diaconi, vel Monachi, si de gravi aliquo crimine purgare se vellent. Egbertus de Ecclesiastica Institutione pag. 94. *Pro ideirco santimus, eum cui crimen impingitur, ut ponat super caput suum Crucem Domini, & testetur per viventem in secula, sese immunem esse de peccato hujusmodi: & sic omnia dimittenda sunt judicio Dei.*

JURARI PER SACRUM INCELEBRATUM. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 7. *Capellanus faciat eum Jurare per Sacrum incelebratum, & per altare, & reliquias superpositas, quod in tota vita sua nec pretio, nec amore, nec odio falsum scienter faciet judicium.*

Sacramenta porro prædicta, *Juramenta corporalia* appellantur, σωματικοὶ ὅρκοι Balsamoni, σωματικοὶ λόγοι in VI. Synodo act. 13. quod tactis, sive inspectis sacrosanctis Evangeliis, Cruce dominica, vel Sanctorum reliquiis admotis, sublata aut protensa manu præstentur: ut distinguantur à juramentis, quæ fiunt instrumento, inquit Cujacius ad Novell. 51. Μεθ' ὅρκων ἐγγράφως, ἢ σωματικῶς ὀμνύειν, in Basilic. Eclog. 10. tit. 25. cap. 4. Ἔγγραφος ὅρκος, Porphyrogenito lib. de Admin. Imp. cap. 45. p. 155. 158. & Annæ Comnenæ lib. 13. extremo p. 416. & Cantacuzeno lib. 4. cap. 20. quæ quidem scripto concepta sacramenta eandem vim habent, quæ corporaliter præstita, ita ut qui ea infringit, perjurus æque sit ac alter, ut definit Gregorius Nazianzenus Epist. 219. & Carm. adversus sæpius jurantes. De ejusmodi juramento agit præterea Tertullianus lib. de Idololatria cap. 23. Anonymus de Reb. Armeniæ: Καὶ γράψαντες γραφὰς μεθ' ὅρκου, συνωμολόγησαν αὐτοῖς, ταῖς χερσὶν ἐγγράψαντες, apud Cantacuzenum lib. 1. cap. 33. Ὅρκοις ἐν βιβλίοις ἐγγεγραμμένοις. Δι' ἐγγράφου ὀμνύειν, apud Balsamon. ad Canon. 77. Synodi Trull. Constitut. Siculæ lib. 1. tit. 44. *Corporalia velumus sacramenta præstare.* Tit. 59. §. 1. *Tactis corporaliter sacrosanctis Evangeliis in publico corporaliter subeant sacramenta.* [Instrum. an. 1307. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 129. *Et per juramentum ab eisdem & quolibet ipsorum super Sancta Dei Evangelia corporaliter præstitum.* Aliud an. 1342. ibidem p. 440. *Promiserunt & juraverunt ad Sancta Dei Evangelia per eos & quemlibet eorum gratis* (sponte) *corporaliter tacta.*] Neque aliud videtur

JURARE SACRAMENTO CATHOLICÆ FIDEI, quam *corporaliter* jurare: quomodo scilicet Catholici solent. Dudo lib. 2. de Morib. Norman. *Juraverunt sacramento Catholicæ fidei Patricio Rolloni vitam suam, & membra & honorem totius Regni.* Hesso Scholasticus: *Tunc Rex propria manu sub testimonio fidei Christianæ in manu Episcopi & Abbatis firmavit se præfata Capitula sine fraude prosecuturum.* Charta Philippi Aug. de Clericis Paris. in ejusdem Regis Regesto f. 62. *Sub adjuratione fidei, qua Christiani sunt, quamque nobis debent domino suo ligio, &c.* Tabularium Persiacense Ch. 12. apud Perardum: *Et per illam Professionem, quam in baptismo promiserunt, ut veritatem dixissent, &c.* [Le Roman *de Vacce* MS.

Je non, ce dist li Roiz, par ma Chrestienté,
Et cil qui m'en blasmerent, m'en ont à tort blasmé.]

Theophanes in Zenone an. 3. ὁρκίσας αὐτὸν εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα μὴ προδοῦναι, *eumque juramento in sanctum Baptisma dato, ne se proderet, obtestatus est.* Eadem formula habetur in Chronico Alexandrino an. 4. & 10. Zenonis.

Corporale præterea *juramentum* dictum videri potest, ad discrimen juramenti sacerdotalis: quippe Sacerdotes in Concilio Meldensi, *super Sacra*, seu *corporaliter* jurare vetantur. Jurare autem solent *in verbo veritatis, quod omni stipulatione prævalet in ore Sacerdotis*, inquit Joan. Sarisber. Ep. 67. Capitolare Episcopor. an. 801. c. 20. *Ut nullus Sacerdos quicquam cum juramento juret, sed simpliciter cum puritate & veritate omnia dicat.* S. Anselmus Cantuariensis lib. 3. Epist. 83. de Episcopis: *Asserunt enim publice in ea veritate, quam servare debent Episcopi, &c.* Quippe ut ait Palladius in Vita S. Chry-

sostomi c. 9. ὁ γὰρ ἀληθῶς ἐπίσκοπος, ψεῦδος ἐκ οἶδεν. Et S. Athanasius in Apolog. ad Constantium: ἀ γὰρ ὡς Θεῷ παρόντες λαλοῦμεν, τοῦτον ὅρκον ἔχομεν ἡμεῖς οἱ χριστιανοί. Stephanus Tornac. Epist. 162. *In verbo veritatis, sub periculo animæ suæ, &c.* Charta ann. 1231. *Et Capitulum promisit in verbo veritatis, quod stabit dicto & ordinationi nostræ.* In alia an. 1211. in 30. Regesto Tabularii Regii num. 37. Episcopus Cadurcensis *in verbo Sacerdotis seu veritatis* fidelitatem præstat Simoni Comiti Montisfortis. In Capitulari Pipini Regis Italiæ ann. 793. Monachi *in verbo tantum & veritate promittunt*, seu jurant. *Per Sacerdotium suum*, ut in Charta an 865. apud Ughellum in Episcopis Veronensib. Charta Stephani Episcopi Aniciensis ann. 1223. *Nos etiam Episcopus promisimus in verbo Sacerdotum, &c.* Adde Judicia Withredi Regis Cantuariorum cap. 18. Jurant præterea manu ad pectus apposita, *la main mise sur le pis*, ut est in veteri formula. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 71. *Et li Prestre le diront en parole de prevoste.* Bulla aurea Caroli IV. Imp. cap. 2. *Peracta quoque Missa hujusmodi, omnes illi Electores, seu Nuntii accedent ad altare, in quo Missa eadem extitit celebrata, ubi Principes Electores Ecclesiastici coram Evangelio B. Joannis: In principio erat Verbum, quod illic ante ipsos poni debebit, manus suas pectori cum reverentia supponant: seculares vero Principes Electores dictum Evangelium corporaliter manibus suis tangant, &c.* Scribit Matth. Paris an. 1252. Henricum III. Regem Angliæ peregrinationem Hierosolymitanam initurum se pollicitum eum sacramento more Sacerdotum exhibito: *Et jurans hoc apposuit manum suam dexteram ad pectus suum, more Sacerdotis, & postea supra Evangelia apposita, & osculatus est ea more Laïci.* Et eodem anno pag. 580. *Dum autem Rex memoratam sententiam audisset, tenuit manum suam ad pectus suum, sereno vultu voluntario, & alacri, ... dixit ipse Rex: Sic me adjuvet, &c.* [Instrum. ann. 1314. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 157. *Primo videlicet prædictus Archiep.* (Viennensis) *manum suam sinistram tenens supra pectus suum, ut Prælatus, & dextram manum suam in altum, in præsentia Crucis, Evangeliorum & Capitis B. Mauricii promittit, bona fide loco juramenti interposita pro se & successoribus suis in futurum.*] Vide Monasticum Anglican. tom. 3. p. 223. Olim jurare non cogebantur Flamines Diales, ut auctor est Agellius lib. 10. c. 15. sed eorum verbis non stare religio erat. Edictum Prætoris: *Sacerdotem vestalem & Flaminem Dialem in omni mea jurisdictione Jurare non cogam.* Vide Festum in *Jurare*, & ibi Scaligerum. Adde etiam Balsamonem ad Concilium Trull. can. 77.

Jurasse tamen Episcopos ad sancta Evangelia interdum legimus. Acta Alexandri III. PP. apud Baronium ann. 1177. *Dehinc 12. Principes Imperii tam Ecclesiastici, quam seculares, tactis Sacrosanctis Evangeliis modo simili Juraverant, protinus Romualdus Salernitanus Archiepiscopus surgens per eadem Evangelia Juravit, &c.*

JURARE IN SACRAMENTO CORPORIS CHRISTI, (*Juramentum & sacramentum Evangelii* appellat Historia Monasterii Rotonensis lib. 1. cap. 8.) quod quidem ipse eo die celebrando confecerat quidam Carmelita, apud Thomam Walsinghamum pag. 309.

¶ JURARE SUPER CORPUS CHRISTI, *Crucem, & virgam nigram Scotiæ.* Charta fidelitatis Roberti Episc. Glascuensis an. 1300. apud Rymerum to. 2. pag. 867. *Et cest serment avons nous fet sur le cors notre Seigneur, & la Croys neyt & la Blake rode de Escoce, en la presence de, &c.* Anglis *Black* niger, *Rod* virga.

¶ JURARE PER DEUM, *Sedis Apostolicæ & Papæ salutem.* Charta an. 1068. apud Illust. Fontaninum de Antiquit. Hortæ p. 398. *In quo & Jurata voce dico per Deum omnipotentem, Sanctæque Sedis Apostolicæ & domini nostri Alexandri Papæ salutem hæc omnia, quæ hujus donationis chartula series textus eloquitur, inviolabiliter conservare, atque adimplere promitto.*

¶ JURARE PER VIRTUTES DEI. Le Roman de *Rou* MS.

Mout menacent Normanz & les vertus Diu jurent,
Que mors sont & destruit, se el pais s'asseurent.

JURARE SUB STOLA *tactis sanctis Evangeliis*, Sacerdotum etiam fuit. Charta Friderici II. Imper. apud Baronium an. 1166. *Idem quoque juramentum Archiepiscopi & omnes Episcopi, atque Electi, qui interfuerunt, numero 40. super sancta Dei Evangelia, propria manu, unusquisque sub stola sua præstiterunt, & publice firmarunt.*

JURARE PER LIBRUM ET STOLAM IN VERBO DOMINI Canonicis Senensibus præcipit Octavianus Cardinalis in Charta, exarata ann. 3. Alexandri IV. PP. apud Ughell. to. 3. p. 635. Epistola Gregorii VII. apud Brunonem de Bello Saxonico pag. 125. de Henrico Imp. *Hoc idem etiam postea à confratribus & Legatis nostris Humberto Prenestino Episcopo, & Geroaldo Ostiensi Episcopo, quos ad illum misimus, ad pœnitentiam suscepius, in illorum manus, per sanctas stolas, quas in collo tenebant, repromittendo confirmavit.* Hugo Flaviniacensis in Chron. p. 209. de eodem Henrico Imp. *In illorum manus per sacratas eorum stolas, quas collo gestabant, jurejurando confirmans.* Vetus Charta an. 1248. in Metropoli Salisburgensi tom. 2. p. 267. *Albertus Præpositus & totus Conventus Ecclesiæ Diessensis obtinuerunt sub stola sua jurejurando, quod nec cives ibidem, nec quisquam hominum aliquid juris habeant, vel habere debeant in eo prædio, &c.*

Erant & alii juramentorum ritus, qui paganismum redolebant, & ὅρκοι Ἑλληνικοὶ dicuntur in Sexta Synodo can. 94. ubi probibentur. Ὅρκοι ἐθνικοὶ & ἑλληνικοὶ, apud S. Basilium in Ep. ad Amphiloch. can. 81. in Synodo Trull. can. 94. vel ὅρκοι πάτριοι, ut apud Theophanem an. 2. Justini Thracis, de quibus Scholiastes Basilic. to. 2. p. 144. Ejusmodi fuit

JURAMENTUM AD CAPUT PECUDIS, de quo Concilium Aurelianense IV. can. 16. *Si quis Christianus, ut est gentilium consuetudo, ad caput cujuscunque feræ vel pecudis insuper numinibus paganorum fortasse juraverit, &c.*

JURAMENTUM SUPER ARMA, quod ab omnibus ferme (præsertim Septentrionalibus) populis receptum legitur, etsi forma illius interdum diversa fuerit. Formula 119. ex Lindenbrogianis: *Veniens jam dictus ille, adprehensa manu prædicti judicis, vel armis sicut mos est apud omnes, 12. manu sua tertia decima dextratus, vel conjoratus dixit, &c.* Ubi Formulæ secundum Legem Romanam cap. 30. apud Bignonium: *Dum sic veritas comprobatur, jam dictus ille adprehensam manum vel arma prædicti judicis, sicut mos est, apud homines duodecima manu, sua tertiadecima distractus vel conjuratus dixit, &c.* Hujuscemodi igitur sacramento usi sunt

Quadi, apud Ammianum lib. 17. pag. 107. *Eductisque mucronibus, quos pro numinibus colunt, juravere se permansuros in fide.*

Saxones. Fredegarius c. 74. & Gesta Dagoberti Regis

Regis c. 31. *Saxones autem ... sacramentis, ut eorum mos erat, super arma patratis, pactum pro universis Saxonibus firmant.* Annales Francor. Fuldenses an. 873. de iisdem: *Jurabant etiam juxta ritum gentis suæ per arma sua, quod nullus deinceps de regno dominorum suorum regnum Regis inquietare deberet. Jurare in manu armata*, in Lege Saxon. cap. 1. §. 8. Adde Aimoinum lib. 4. c. 20.

Dani, apud Eginhardum an. 811. *Condicta inter Imperatorem & Hemmingum Danorum Regem pax ... in armis tantum Jurata servatur.* Adam Bremensis c. 30. de Danorum Regibus: *Qui etiam munera Lothewico miserunt, gladium videlicet capulo tenus aureum, & alia multa pacem rogantes: & missis utrinque ad Egdoram fluvium mediatoribus, pacem firmam, ritu gentis, per arma Juraverunt.* Adde Annales Francorum Fuldenses an. 873.

Sueci, Danis contermini. Habetur enim apud Loccenium in Hist. Suecica p. 363. Juramentum de unione Regni hæreditaria à Suecis factum super strictum Regis gladium Orebrogæ, an. 1540. cujus formula est: *R. M. & Principibus Regni hæredibus ... in hoc regio stricto ense provoluti in genua ... Juravimus, &c.*

Bajwarii. Leges Bajwar. tit. 16. §. 6. de teste sortito vel nominato: *Juret ille taliter, & dicat: Ad testem sortitus sum, & ad testem me facere volo. Adprehendat manum proximi sui, & dicat: Sic vero Deus adjuvet, & illum, cujus manum teneo, quod ego ad testem illum inter vos per aurem tractus sum, de ista causa ad veritatem dicendam. Tunc solus Juret cum sua manu, postea donet arma sua ad sacrandum, & per ea Juret ipsum verbum cum uno Sacramentali, &c.*

Alamanni. Leges Alaman. tit. 89. *Cum 12. nominatis Juret, & aliis tantis advocatis, in arma sua Sacramentata pro 4. tremissis cum uno Sacramentali Juret.*

Longobardi. Edictum Rotharis Regis tit. 109. §. 2. & Lex Longobard. lib. 2. tit. 55. §. 5. *Quod si minor fuerit de 20. solid. usque ad 12. sibi sextus Juret ad arma sacrata.* Infra: *Sibi tertius Juret ad arma sacrata.* Adde §. 7. 10.

Franci. Fortunatus lib. 6. Poemate 7.

Utque fidelis ei sit gens armata per arma
Jurat, jure suo se quoque jure ligat.

[Charta ann. 1494. ex Schedis D. *Lancelot*: *Promisitque ipse nobilis Capitaneus sub promissione Capitanei & Militis ad crucem sui ensis dextram ponendo.*]

Scoti. Leges Forestarum Scoticar. c. 10. §. 1. *Si aliquis extraneus intraverit in forestam, & in aliqua via inhibita inveniatur, & Jurare velit super arma, quod illam viam nescivit esse defensam, &c.*

Bulgari. Nicolaus I. PP. in Respons. ad consulta Bulgarorum cap. 67. *Perhibetis, vos consuetudinem habuisse, quotiescunque aliquem jurejurando pro qualibet re disponebatis obligare, spatham in medium afferre, & per eam juramentum agebatur.*

Benebarnenses cum Roncaliensibus fœdera sua firmasse facto sacramento super binis hastis in Crucis formam humi demissis, auctor est Garibayus lib. 20. c. 11. & ex eo Marca lib. 6. Hist. Benebarn. cap. 26. n. 6.

JURAMENTUM SUPER ARMILLA SACRA. Ethelwerdus lib. 4. c. 3. de Danorum Regibus: *Eisque statuunt Jusjuramentum in eorum armilla sacra, quod cæterarum regionum fecere nunquam.* Ubi *Armilla* idem forte valet ac *arma*. Vide *Armillum*, [& supra *Jurare in Armilla janua.*]

SPATA TRACTA JURARE, in Capitulis ad Legem Alamann. cap. 22. Edit. Baluzianæ. Vide *Spatha*. *Per spatham suam* jurat, ac *Capitulum* firmat Carolus C. apud Hincmar. Remensem in Extemporali admonitione, apud Cellutium p. 439. *Et hoc cum aliis Capitulum ... coram Deo & Angelis ejus in fide & dextera vestra, per spatam vestram Jurantes ... Episcopis Regni vestri ... promisistis.* Apud Ammianum lib. 21. milites *in Julianum Imp. nomen conceptis verbis Jurant solemniter, gladiis cervicibus suis admotis sub exsecrationibus diris, omnes pro eo casus quoad vitam profuderint, si id necessitas exegerit, perlaturos.*

¶ JURARE BRACHIA AMICÆ. Le Roman *de Rou* MS.

Quant Jebles de Poitiers, souvent les contrarie ...
Et souvent par noblece Jura les bras s'amie,
Qu'il ni aura tour fier qu'o l'espée n'ocie.]

CUM DEXTERA ARMATA CONJURARE, *sacramentum confirmare*, in Lege Ripuariorum tit. 33. §. 1. tit. 56.

¶ JURARE LATO OSCULO. Charta ann. 1202. *Unusquisque militum propria manu lato osculo Comiti* (Furcalquerii) *Juraverunt, quo ita &c.*

JURARE MANU POSITA SUPER CAPUT IMPERATORIS, apud Theophanem in Nicephoro Generali an. 8. ubi idem Imp. θὲς τὴν χεῖρά σου κατὰ τῆς κεφαλῆς μου, καὶ ὄμοσόν μοι τὸ πόσος σοι χρυσός ἐστι. Huc forte spectat juramentum *per caput Imperatoris.*

JURARE POSITA MANU SUPER CAPUT EJUS, cum quo lis est. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ cap. 25. ubi de iis, quorum juramento standum est: *Tertius est pater, inter duos filios*, (id est, qui à filiis impetitur) *ponendo manum super caput illius, contra quod testificatur, sic dicendo: Per Dominum, qui me creavit de patre, & te de me, verum inter vos dico.*

JURARE MANUUM CONTACTU. Andreas Suenonis Archiep. Lundensis lib. 7. c. 7. *Citatus in jus, licet justam causam habeat residendi, debet tamen pro se duos transmittere, qui non tacto sacro libro, sed contactu manuum, utraque scilicet manu manum alterius contingente, testificentur eum, ne veniret, causa legitima præpeditum.* Lib. 4. c. 14. *Qui promissionem super venditione alicujus terræ noluerit adimplere, ... si contactu manuum roborata fuerit, &c.* Cap. 16. *Una cum iis duodeno declaret sacramento, & manuum intricatarum contactibus manuum sibi dominium attinere.* Lib. 5. cap. 6. *Debet adversariis suis interim pacem promittere, & eandem in signum indissolubilis firmitatis contingendo manu sua manum alterius alicujus roborare.* [Tabularium Majoris Monast. *Promisit Buterius hoc ipsum concedere se facturum, unde & manum suam posuit in manu mea, quod loco juramenti habetur.*] Vide *Dextra.*

PER PECTUS SUUM jurabant mulieres apud Alamannos. Leges Alaman. tit. 56. §. 2. *Tunc liceat illi mulieri Jurare per pectus suum, & dicat, &c.* An manu pectori apposita, quomodo apud nos Presbyteri? Ovidius 3. Amor. de nuptiis Fluvii Amonis Eleg. 6.

Supposuisse manus ad pectora lubricus amnis
Dicitur, & socii jura dedisse tori.

Tunso digitis pectore, id est, admota pectori manu *jurasse* dicitur Nicephorus Imp. apud Luithprandum in Legatione.

JURARE IN MANU COMITIS DEXTRA DATA, in Lege Longob. lib. 2. tit. 52. §. 15. *Tunc ipse judex, qui in ipso loco est, faciat jurare homines, qualibet fuerint, ... ut dicant veritatem, & si credentes homines fuerint, in manu Comitis sui dextram dent.*

JURARE IN PECUNIA vel VESTIMENTO solebant Frisiones, si res esset parvi momenti. Lex Frision. tit. 3. §. 4. *Si servus furti reus esse dicatur, dominus ejus in vestimento suo sacramentum illud perficiat.* Tit. 12. *Si servus rem magnam quamlibet fu-*

rasse dicatur, ... dominus ejus in reliquiis Sanctorum pro hac re jurare debet; si vero de minoribus furtis & noxis à servo perpetratis interpellatus, in vestimento vel pecunia jurare potest. Ubi Sibrandus à Sicama: *In vestimento Jurare* existimo, ut jurans oram vestis ejus, cui se purgabat, vel alterius testis, vel sui ipsius adprehendens, solenni juramento se vel servum suum purgaret. In pecunia vero jurabant, ut prolato nummo, solido, vel denario, in quo vultus Regis vel Crux effigiata, ei manum imponeret, atque ita quasi teste Rege vel Cruce juraret. Sed hæc exemplis probare haud omnino promptum est. Videtur porro huc spectare, quod habet eadem Lex c. 14. §. 4. *Et juret ille homo homicidii, de quo interpellatus sum, reus est: teneas eum per oram sagi sui.* Galli dicerent, *le tenant par le pan de sa robe.*

Juramentum More Frisionum. Jus Frisicum art. 81. ex interpretatione Sibrandi à Sicama ad Leges Frision. tit. 12. *Legitimum juramentum ejus, qui in domo mortuarii cameras & claves custodit. Tollat sinistra manu sinistros capitis capillos, eisque imponat dextra manus digitos duos, atque ita juret.*

Jurare Super Sepulcrum Deartoris, in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ c. 27. locus supra descriptus est.

Jurare per Pedes Abbatis. Charta Sanctii Ramirez Reg. Aragonum, apud Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 3. c. 17. *Tamen si fuerit talis necessitas, hoc solum facient, unus ex Monachis juret per pedes Abbatis sui, quod ita est, aut non; & sic finiatur causa.*

Super Mortuorum Tumulos Jurare in judiciis publicis, solenne fuisse apud Londonienses observat Seldenus ad Marmora Arundeliana, cum scilicet aliquis è testibus nominatis decesserat, antequam testimonium suum jurasset: tum enim jurabatur à reo, quod ipse testatus fuisset, si in vivis superesset: ex Tabulis publicis ab Henrico III. Rege Angliæ civibus Londinensibus confectis anno ejusdem regni 52. die Martii 26. *Concessimus eisdem civibus, quod de placitis, ad Coronam pertinentibus, de iis maxime, quæ infra civitatem prædictam, & ejus suburbium fieri contingent, se possint disrationare secundum antiquam consuetudinem civitatis prædictæ, eo tamen excepto, quod super tumulos mortuorum de eo, quod dicturi sunt, si viverent, non liceat præcise jurare: sed loco mortuorum, qui ante obitum electi fuerint ad eos disrationandos, qui de rebus ad Coronam spectantibus appellati fuerint, vel rectati alii liberi & legales eligantur, qui idem sine dilatione faciant, quod defunctos memoratos, si viverent, fieri oporteret.*

Jurare Super Baculos Episcoporum, Hibernis & Scotis familiare. Silvester Giraldus in Topogr. Hiberniæ lib. 3. c. 33. *Campanas bajulas, baculosque Sanctorum in superiore parte recurvos, auro & argento, vel ære contectos, in magna reverentia tam Hiberniæ & Scotiæ, quam Walliæ populus & Clerus habere solent: ita ut sacramenta super hæc longe magis, quam super Evangelia & præstare vereantur & pejerare, &c.*

Jurare Super Discessorem Ecclesiæ, in Canonib. Hibern. lib. 41. c. 30. *Defendit se Ecclesia etiam post obitum Principum suorum,* (i. Episcoporum) *& non juratur super illam, id est, super Discessores, quia viva sunt verba illorum.* Capitis lemma ejusmodi est: *De mundialibus non jurantibus super Discessorem Ecclesiæ.* Quibus quidem innuitur, stari debere Episcoporum aut Prælatorum, qui è vita discesserunt, verbis, ac factis, neque super iis juramentum deferri debere.

Juramentum pro Ratione Hidarum, vel per certum numerum hidarum, de quo sic Lambardus ad Leges Anglicas: accusato interdum fiebat per sacramenti religionem criminis diluendi potestas, quod *pro ratione 12. aut plurium pauciorumve hidarum terra* dicebatur, atque id alias solus; alias cum aliis una præstabat. Neque est interim cuivis crimen quodque purgare concessum: verum pro delicti ratione, ipsa etiam purgandi augendæ minuendæve fuit facultas; atque ut cujusque fuerat capitis æstimatio, ita ei facta est crimina, sive majora, sive minora purgandi copia. Pervaserat enim, uti nunc quidem, opinio per animos hominum, ut quo quis opibus erat affluentior, eo fuit majore fide, & in jurejurando religiosior. Vide Leges Inæ §. 58. 59. 60. & Leges Henrici I. cap. 64.

Jurare Super Forte. Charta Eduardi Regis Angl. in Regesto Constabulariæ Burdegal. f. 202. *Si vero extraneus fuerit & moretur cum domino hæreditatis, si negotur, habeat aberare* (l. jurare) *super forte pigneratisnem per ipsum factam in hæreditate domini sui sine fraude.* Infra: *Si aliquis pigneravit in hæreditate sua, vel etiam aliena, quo fit præsumptio, quod de facili dejeraret, vel quod alias consuevit abuti talibus pignerationibus, non credatur eidem, nisi juret super forte, & unum sequentem habeat, qui ibidem juret se credere ipsum super hoc veritatem dixisse.*

Jurare Super Triginta Denarios, in Legibus Henrici I. c. 65.

Jurare in Animam Alterius. Observat Tillius lib. 1. p. 252. Reges Francorum semel per seipsos seu personaliter, jurare, quando scilicet inaugurantur & coronantur: in cæteris vero occasionibus, in quibus solenniter quidpiam subditis pollicentur, id *verbo regio* firmare. Sed & addit, olim fœdera ipsa, quæ cum Regibus aliis sanciebant, non ab ipsismet, sed iis præsentibus à quopiam ex aulæ proceribus ad id delecto in *eorum anima.* Sic Priorem S. Martini de Campis coram S. Ludovico sacramento *in illius animam* facto inducias cum Henrico III. Angliæ Rege an. 1231. pepigisse: alias inducias inter eosdem Reges anno 1244. quemadmodum de proceribus pro & coram ipso Henrico jurasse, scribit idem Tillius l. de Pactis inter Reges Franciæ & Angliæ p. 176. Acta Innocentii III. PP. de Philippo Aug. Rege Fr. *Faciens in animam suam juramento firmari, quod honorifice ipsam ut Reginam tractaret.* [Tractatus confœderationis inter Philippum Reg. Fr. & Albertum Reg. Rom. ann. 1299. to. 2. Hist. Dalphin. p. 83. *Jurabunt etiam in animas nostras nobis præsentibus videlicet pro jam dicto illustri Rege Franciæ Comes sancti Pauli, pro nobis vero Rege Romanorum Comes Burchardus de Hohemberg avunculus noster carissimus.*] Adde probat. Hist. Vergiac. pag. 105. & Matth. Paris pag. 109. atque is tum usus apud Principes omnes invaluerat. Epistola Willelmi Regis Siciliæ ad Henricum II. Regem Angliæ, apud Rad. de Diceto ann. 1175. *Honorabiles & magnificentiæ vestræ nuntios recepimus, quorum insinuatione nobis innotuit, quod præsentibus & jubentibus vobis, tres nobiles & spectatæ fidei viri, de regno vestro, in Animam vestram consummationem matrimonii inter nos & filiam nostram Juraverint. Qui & postulaverunt instantius, ut idem manu propria Juraremus. Quod quia regno nostro semper & nostris sive progenitoribus insuetum, personaliter Jurare non duximus expedire: quare prædicti*

nuntii vestri quæsierunt, ut sicut ab honorabilibus personis feceratis illud in Anima vestra Jurari, sic & nos similiter in Anima nostra fieri faceremus. Nos equidem, & quod a nostris nuntiis in vestra præsentia constitutis super concessione matrimonii ex parte nostra Juratum est, ratihabitione firmamus, & quod vobis præsentibus in Anima vestra Juratum est, grato assensu recepimus, ac si manu propria Jurassetis, cum unum & idem putemus sacramentum, quod vel manu propria fit, vel in Animа jubentis & præsentis Juratur. Falcandus l. de Siciliæ calamitatib. p. 647. *Res est in transactionem deducta, Comitique Gaufredo & sociis ejus ab Admirato, Archiepiscopo, ac plerisque Comitibus in Animam Regis juratum, quod eos Rex in omnes extra regnum suum ire permitteret.* [Tractatus confœderationis inter Robertum Regem Siciliæ & Joannem Dalphinum an. 1314. to. 2. Hist. Dalph. pag. 150. *Memoratus Richardus de Gambetesa miles in Anima D. Regis præfati eo volente, præsente & mandante, & ipsum ad hoc specialiter constituente, & idem D. Guido in Anima D. Dalphini jam dicti ex præfata potestate sibi concessa de observatione hujusmodi corporale præstiterunt sacramentum.*] Acta Hadriani IV. PP. apud Baron. anno 1155. *Tandem adversario confutato, & salubri consilio comprobato, Rex omnium Militum suorum Curiam maximam congregavit, & in præsentia eorumdem Cardinalium allata sunt sacra pignora, Crux & Evangelia, super quæ nobilis quidam Miles de cæteris electus, cum juratus & tertio Jurare jussus esset in Animam suam, & ejusdem Regis, Juravit vitam & membra non auferre; sed conservare Papæ Hadriano & Cardinalibus ejus omnia sibi debita jura, &c.* Acta Alexandri III. PP. apud eumdem Baronium ann. 1177. *Sancta Dei Evangelia cum Sanctorum reliquiis, & Cruce de ligno Domini sunt producta in medium. Mandante itaque Imperatore, Comes Henricus de Diesta in anima Imperatoris Juravit, quod, &c.* Vide Epistulas ejusdem Alexandri 51. 52. Charta Jacobi Reg. Majoric. an. 1284. *Et etiam hæc omnia & singula supradicta per nos promissa & concessa Jurari jussimus in Animam nostram per nobilem virum Bernardum de Campendut Militem. Et nos Bernardus de Campendut Miles de expresso mandato dicti Do. Regis Juravimus super 4. Dei Evangelia à nobis corporaliter tacta in Animam dicti Do. Regis, quod idem Do. Rex hæc omnia & singula custodiet, & servabit & servari faciet perenniter inconcussa.* Charta Friderici I. Imp. ann. 1185. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 1030. *Juravit Radolfus Camerarius noster in parabola, & in Anima nostra.* Et infra: *Idem etiam sacramentum præstare faciemus Henricum filium nostrum in Anima sua & parabola sua faciendum, &c.* Jacobus I. Rex Arag. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 14. *Et fors non habeat locum, si pars, quæ petit, eligat duos Juratores, qui jurent super Animas aliorum hominum de villa illa, de qua fit demanda.*

☞ Observabat modo post Tillium D. Cangius juramentum ejusmodi iis præsentibus præstari solitum in quorum Animas jurabatur; verum idem quoque factum fuisse iis absentibus ab eorum in hanc rem delegatis & deputatis certum est. Mandatum Eduardi III. Regis Angliæ an. 1349. apud Ludewig. to. 5. p. 461. *Eisdem Thomæ & Wilhelmo & eorum utrique, ad jurandum in Animam nostram, de observando fideliter conventiones... damus & committimus plenariam potestatem.* Tractatus matrimonii Ferdinandi filii Regis Castellæ cum Blancha: *Nos vero procuratores jurandi in Animam ipsius Regis Castellæ potestatem habentes, nomine procuratorio promisimus, præstito Juramento in Animam dicti D. Regis*

Castellæ, ipsum D. Regem Castellæ facturum... quod promissa conventiones.... efficaciter compleantur.

Sed & hæc forma juramenti non Regum duntaxat propria fuit, verum & aliorum. In Actis Innocentii III. PP. nobilis quidam *in animam* Marcualdi Senescalli Imperii jurat pag. 3. Jurabatur etiam in animam universitatis. *Statuta pacis in totius universitatis Animam Jurare*, apud Guillel. de Podio Laurentii c. 40. Will. Tyrius l. 13. c. 24. *Fuerat autem abeunti datum in mandatis, ut in Anima Regis & regni Principum confidenter Juraret, quod, &c.* Acta Innocentii III. PP. p. 21. *Et in Animam suam juramento Principum tam de Imperio, quam de regno, concessionem hujusmodi fecit roborari.* [Procuratio Guillelmi Bonifacii pro Guillelmo de Gorsolis an. 1340. è Musæo D. *de Hamarens: Dans... speciale mandatum.... litem contestandi, Jurandi in Animam ipsius tam de calumpnia, quam de veritate dicenda, & subeundi cujuslibet alterius generis juramentum.*] Adde Statuta Ordinis Præmonstrat. dist. 4. c. 1. pag. 817. Statuta Roberti III. Reg. Scot. c. 26. Will. de Podio Laurentii cap. 40. Joannem Lucium in Hist. Dalmat. p. 208. &c. *Jurare in anima*, pro *in animam*, in laudata Charta Willelmi Regis Siciliæ, apud W. Tyrium loco mox etiam citato, in in alia Alexandri PP. apud Bromptonum p. 1131. in Conventione inter Fridericum Imp. & Eugenium PP. apud Baron. an. 1152. & aliquot aliis. Vide Monstrelletum 2. vol. pag. 260. Baluzium in Notis ad Concilia Narbon. p. 105. & supra in v. *Jussu-ced.*

¶ JURARE IN REGEM. Literæ Angeli Pechinolii Episc. Ortani ann. 1489. ad Innocentium PP. VIII. apud Illust. Fontaninum de Antiquit. Hortæ pag. 490. *Præterea, ut audio, brevi dominus Rex gubernaculis regni Hungariæ titulum huic filio suo dabit, ac Jurari in Regem, ut post ejus obitum in regno succedat, efficiet.*

JURARE IN POSSE REGIS. Leges Aragonicæ, apud Blancam p. 771. *Qui quidem inquisitores prima vice per nos eligendi & eorum Notarius, teneantur præstare sacramentum, & homagium nostro nomine & dictæ Curiæ in Posse dictorum deputatorum & dictæ Curiæ, de bene & legaliter se habendo in faciendis dictis inquisitionibus, &c... teneantur similia sacramentum & homagium præstare in Posse nostro & dictæ Curiæ tempore celebrationis ejusdem, &c.*

JURARE etiam VICARIIS MANIBUS, id est, per alios, dicebantur Monachi, quibus jurare interdictum erat. Arnulphus Lexoviensis in Epist. ad Abbatem S. Ebrulfi: *Propter quod Hugonis & Drogonis de Cambium gravitas instantia nos infestat super pecunia, quam prædecessori vestro totique Capitulo crediderat, cujus solutionem certum est ipsum & universitatem totam fide per Vicarias Manus corporaliter interveniente firmasse.* Et sub finem: *Si non fuerit creditoribus satisfactum, quibus ipsi se, & si non propriis, Vicariis tamen Manibus astrinxerunt.* Vide *Advocatus.*

JURARE MORE MINORUM, apud Rollandinum in Summa Notariæ c. 7. rubr. 3. Cujusmodi autem fuerit minorum juramentum, docet idem c. 1. rubr. de venditione à minore facta: *Insuper dictus Ant. quia minor erat 25. annis, major tamen 14. jurat corporaliter ad sancta Dei Evangelia prædicta omnia & singula firma & rata perpetuo habere & tenere, & non contra facere vel venire aliqua ratione vel causa.*

SACRAMENTA JUDÆORUM, inter Christianos habitantium, diversa fuere pro modo regionum. Wichbild Magdeburgense art. 139. quidam dicunt, *quod juramentum Judæi facere debent ante Syn-*

agogam, tenendacatenam, qua Synagoga ostium attrahitas ad occludendum, & quod nudipes stet, pronuntiabaturque sibi juramentum hisce verbis: Prout tibi culpam N. dat, quod tu innocens facti es, Deus confundat, qui cælum & terram creavit, airem & granna, &c... Juramentum istud Judæus facere debet super libra Moysi. Veteres Tabulæ apud Columbum lib. 3. de Gestis Episcopor. Vasionens. n. 34. Judæus quidam jurat *super sanctam Legem Moysis, ab ipsu corporaliter propria manu tactam. Sacra Lege Mosaica coram posita jurare*, in Concilio Monspeliensi ann. 1258. c. 5. Adde Concilium Albiense c. 19. Leges Alfonsinas parte 3. tit. 11. lege 20. ubi forma Judæorum sacramenti apud Hispanos pluribus describitur, & Foros Aragon. tit. de sacramento Judæorum & Saracenorum fol. 37 38.

Jorabant etiam *super plagis.* Libertates concessæ urbi Barcinonensi à Petro Rege Arag. an. 1283. *Quando contentio est inter Christianum & Judæum, & causa habet decidi per jusjurandum, Judæus debet jurare super plagis apud Ecclesiam S. Justi, excepto juramento calumnia, quod præstatur super præcepta Legis coram judice.* Aliud omnino portentosum Judæorum Asiaticorum sacramentum profert liber 2. Juris Græco-Romani pag. 119. quod non exscribo. [Aliam sacramenti formulam Judæis usitatam vide in *Judæi.*]

Juramenti Mahumetanorum formolam habes in Fœdere inito inter Sanctium Navarræ Regem & Almutadirum Arabem an. Christi 1073. *Jura ego Almutadyr Vile per Deum, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, & per Legem, quam tenet Moslemes, &c.* Adde Jacobum Papiensem Epist. 380. & Leges Alfonsinas part. 3. tit. 11. lege 21. ubi de sacramento Maurorum. Fori Oscæ an. 1247. fol. 14. *Saracenus debe jurare Christiano & Judæo per totum bille, ylledi leilleha illrhua.*

Sacramentum Trinicum. Charta Massiliensis apud Guesnaium in Annalibus Massil. p. 356. *Et ut hæc perpetuo inviolabiliter observentur, statuimus, quod universi ac singuli homines civitatis inferioris Massiliæ Sacramento Trinico & incommutabili ad hæc observanda specialiter teneantur.*

Juramentum Pacationis, qua quis, ut cum eo, quem offendit, pacem faciat, vel obtineat, culpam quodammodo eluit. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 36. *Quod si Juramentum pacationis nuigetur, juret sicut præsens causa dictabit, in circumstantiis, vel paupertatis, vel qui aderunt obientibus: quod si ille sic esset pro hujus satisfactio, hoc reciperet, vel hoc modo dimitteret.*

Perfectorium Sacramentum, Decretorium, τέλειον, ut est in Jure Græco-Rom. l. 2. p. 119. Lex Frision. tit. 14. §. 2. *Et quicumque interpellatus fuerit, sua duodecima manu Perfectorio Sacramento se debet excusare, & in hoc interpellatori sufficiat, nec ulterius ad sortem quemlibet compellere potest.* In Lege Longob. tit. 8. §. 2. qui jurabat coram tribus à Rege delegatis, *sacramentum suum peregisse* dicebatur.

Sacramento Fracto, vel *frangente jurare, frangere*: hæc enim idem ac unum sonant. Leges Henrici I. c. 64. *In furto, incendio, ... & eis, quæ ad disfactionem pertinent, omnes Fracto juramenta jurent, &c.* Infra: *Francigena & alienigena in verborum observantiis non Frangunt.* Rursum: *Si quis de homicidio accusetur, & idem se purgare velit secundum natale suum, pernegat quæ est werelada, ut qui ex parte patris erunt, Fracto juramento, qui ex paterna cognatione erunt, plano se sacramento juraturos advertant.* Ibidem: *Si quilibet rem in communi propitiare velut sibi, & utrinque sunt testes, & furtiva uicatur, qui melius testimonium habebit, probationi proprior sit & solus Fracta juramenta suam esse comprobet, & testes ejus plane* (id est, plano sacramento) *confirment.* Ex quibus patet *Fractum juramentum* opponi *plano sacramento*. Quod vero *fractum* hic dicitur, supra *juramentum observatum* appellatur: *Omnis tihla* (i. accusatio) *tractetur antejuramento* (ita lego, pro *antejuramentum*) *plano vel observata, sæpius aut semel, sicut loci consuetudo erit.* Mox quid sit *Juramentum observatum*, sic innuitur: *In Hamtesira, qui verborum Jurat Observantiis, semel juret, & in ea lapsus vel elapsus judicetur.* Et Leges Willelmi Nothi c. 71. *Si Anglicus appellet Francigenam de utlagaria, & hoc super eum in veritate velit, defendat se Francigena per bellum. Et si Anglicus non audeat eum probare per bellum, defendat se Francigena plena* (l. plano) *juramento, non in verborum Observantiis.* Supra cap. 62. *Volo nunc Francigenam purgare se sacramento non Fracto.* Unde colligitur, *Juramentum planum, observatum*, vel *in observantiis, & non fractum*, unum idemque, illudque esse, quod verbis conceptis à Lege dictatis præstabatur. Cur vero inductum ejusmodi juramentum, sic habent eædem Leges Henrici I. cap. 64. *Malarum autem institutionibus, & perjurantium conspiratione, dispositum est Frangens juramentum, ut magis ei judicium ab accusatis eligatur, & unde accusatus cum una decima se purgaret, per electionem & sortem, si ad judicium ferri calidi vadat.* Hæc paulo intricatiora sunt, & mendo non carent.

Planum Juramentum, videtur illud appellari, quod summarie & de plano fit, sine delectu verborum; quod inde colligitur, quia *juramentum fractum*, quod opponitur *plano*, dicitur præstari, *cum verborum observantiis.* Leges Henrici I. c. 9. *Differt autem .... si quid bello, vel lege sacramentali, Plena* (l. *Plana*) *vel frangenti, vel etiam judiciali repetatur.* Cap. 64. *Qui ex paterna cognatione erunt, Plano se sacramento juraturos advertant.* Mox, de Thainis, & Presbyteris, & iis, qui legalitatem suam non dimiserunt: *Et de quacunque compellatione capitali vel communi Plane jurabunt, congruo numero Consacramentalium, & qualitate parium suorum retenta.* Ex his postremis patet, potiorem fuisse conditionem eorum, *qui plana sacramenta* præstabant, eosque potissimum spectasse, qui *Legales* dicebantur: quod & firmat Lex vernacula Willelmi Nothi c. 16. Adde c. 26. Opponitur autem *Juramento fracto*: unde dicitur *Juramentum non fractum*, in Legibus Latinis ejusdem Willelmi Regis cap. 62. *Si Anglus Francigenam appellaverit, & probare voluerit judicio aut duello, volo tunc Francigenam purgare se Sacramento non Fracto.* Ubi c. 71. habetur: *Defendat se Francigena plano Juramenta, non in verborum observantiis.* Neque aliud est *Plana lada*, in Legibus Henrici c. 65. *Si quis furem gratis dimittat, emendet secundum weram ipsius furis, aut Plena lada pernegat, quod cum eo falsum nescivit.* Mox: *Si quis auditarlamere nouenierit, reddat overuassam Regis, aut Plane se ladiet.* Id est, plano juramento se purget. Charta Alienoriæ Reginæ Anglor. apud Besliom p. 598. *Si vero rusticus dixerit, se costumam recte solvisse, ... Plano ejus sacramento credetur.* Charta Lud. VII. ano. 1145. Bituricensibus, [to. 1. Ordinat. p. 9.] *Præcipiens, ut si ille negare poterit per unum Planum sacramentum, transeat, &c.* [Adde Chartam Lud. VIII. pro iisd. Bituric. an. 1224. ibid. p. 49.]

SACRAMENTUM RUPTUM, tunc intelligitur; *quando præsentibus sacrosanctis Evangeliis aut armis sacratis, ille qui pulsatur, cum Sacramentalibus suis conjunxerit, & non ausus fuerit jurare, & aut ipse, aut aliquis de Sacramentalibus ejus se subtraxerit; tunc intelligatur Sacramentum Ruptum*, in Lege Longobard. l. 2. tit. 55. §. 7. adde §. 14. Edictum Rotharis Regis tit. 109. §. 8. & Leges Luithprandi Regis tit. 41. §. 1.

SACRAMENTUM FATUUM, dicitur, cùm quis aliter quam se res habeat, jurando firmat; sed tamen secundum conscientiam & mentem suam. Bracton. l. 4. tract. 5. c. 4. §. 1. Adde Fletam l. 5. c. 22. §. 9.

JURAMENTUM INHONESTUM, apud Goill. de Nangiaco in Vita S. Ludovici p. 364. & Gaufridum de Belloloco in Vita ejusdem Lud. c. 32. quod à Joinvilla p. 120. *Vilain serment* appellatur. Vide Notas nostras ad eumdem Joinvillam.

SACRAMENTUM LIGATUM, id est, *ligium*. Charta Fulconis Abbatis Corbeiensis an. 1055. ex Tabulario Corbeiensi fol. 2. *De quibus omnibus Comiti & Abbati in hac conventione Sacramento Ligato tradidit septem obsides, ut si hæc violaverit, aliquando intimabunt obsidibus monere dominum suum, ut se justificet infra 40. dies, &c.*

SACRAMENTUM DE MANU TOLLERE dicitur is, cui jurari debet, cum rem sacramento alterius dirimere negat, in Lege Burgund. tit. 8. §. 2.

MITTERE ALIQUEM IN SACRAMENTUM, Illud ab eo exigere, in Lege Longobard. l. 1. tit. 33. §. 1. *Si quis servum alienum sine voluntate domini sui in Sacramentum miserit, aut manum in caldaria mittere fecerit, &c.* Leges Luithprandi Regis tit. 68. *Si quis mulierem, aut puellam, aut religiosam feminam, quæ in alterius mundio est, in Sacramento mittere præsumpserit, &c.*

AD SACRAMENTUM ALIQUEM DEDUCERE, Illud ab eo exigere, in Legibus Ratchis Regis Longob. tit. 7. Aistulphi Regis tit. 10. 11. &c.

JURARE CONTRA PACEM. Pœnitentiale Fulberti Carnot. Episc. *Si quis Jurat contra pacem, uno anno pœniteat cum eleemosynis, & redeat.*

MAGNUM SACRAMENTUM, in Regiam Majestatem lib. 1. c. 12. §. 4. quod fit ad S. Evangelia.

JURAMENTUM dictum *Aesste i' wig*, in Legibus Opstalbomicis Frisicis c. 23.

Juramentum vel sacramentum Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, & Monachorum, apud veteres Anglos, pro ordinis ratione, pluribus inferiorum personarum sacramentis pollebat. Egbertus de Ecclesiastica Institutione pag. 92. *Interrogatio. Si necessitas coegerit, in quantum valet juramentum Episcopi, Presbyteri, vel Diaconi, sive Monachi? Responsio. Ordines supradicti secundum gradus promotionis habeant potestatem protestandi: Presbyter secundum numerum 120. tributariorum: Diaconus vero secundum numerum 60. manentium: Monachus vero secundum numerum 30. tributariorum. Sed hoc in criminali causa. Cæterum si de terminis agrorum oritur altercatio, Presbytero liceat juramenti sui adtestatione terram vid. unius tributarii hujus transferre Ecclesiæ.*

Recentiores aliquot jurandi formulas, obiter à me observatas, hisce subjicere visum est operæ pretium. Μὰ τὸ θῶν, apud Scholiast. Basilic. to. 3. p. 160. *Per animam patris sui*, jurant Hugo M. apud Witikindum l. 3. initio. Otto Imp. apud Albertum Stadensem an. 944. & Constantia Regina Roberti Regis Franc. uxor. apud Helgaldum Floriac. p. 66. Vide Herimannum de restauratione Ecclesiæ S. Martini Tornacensis c. 27. *Per omnes gemes*, Amalricus Comes Montisfortis, apud Ordericum Vital. l. 12. p. 880. *Per dentes Dei*, Joannes Rex Angliæ, in Chron. Flandr. c. 17. *Per crucem*, in Zosimæ colloquiis. *Per lanceam S. Jacobi*, Philippus I. Rex Franciæ in eod. Chron. c. 8. 16. *Per Christi sepulchrum*, Amalricus Rex Hierosol. apud Nicetam in Manuele l. 5. n. 5. *Per coronam, imposita manu capiti*, Fridericus II. Imperator apud Sanutum l. 3. part. 11. cap. 11. *Per vitam Regis & filiorum* jurare vetant Lex Longob. l. 3. tit. 24. & Capit. Caroli M. l. 3. c. 42. *Per caput Imperatoris* jurat Nicephorus Phocas, postmodum Imperator, in Vita S. Nili Junioris pag. 106. Vide Scylitz. pag. 601. Luithprand. in Leg. Not. ad Cinnamum pag. 483. & Seldenum ad Marmora Arundel. p. 147. *Per suum nomen* jurat Cosmas Patr. CP. apud Annam lib. 3. Alexiad. In Navigatione Luciani, *Megapenthes tyrannus ait per nomen suum omnes jurasse. Per salutem Principum*, Palladius in S. Chrysostom. cap. 14. Sozomen. lib. 4. cap. 7. Codin. in Orig. Constantinopol. p. 200. Gesta Regum Francorum c. 13. Eadmerus in Vita S. Wilfridi c. 41. 59. Acta SS. Nicandri & Marciani, W. Neubrig lib. 4. c. 22. &c. *Per Domini fidem*, jurabat Robertus Rex Franciæ, apud Helgaldum p. 64. 65. 66. *Per caput Dei*, Henricus III. Rex Angliæ, apud Matt. Paris an. 1255. p. 606. *Per guttur Dei*, idem Henricus apud eumdem Scriptorem p. 662. *Per capillum Dei*, Justin. nov. 72. Vide Visiones Floti.dæ p. 625. *Per meum caput*, Hildefonsus Rex Aragonum apud Ordericum Vital. pag. 893. v. to. 2. Monast. Anglic. pag. 219. & Paschasium Radbertum in Epitaphio Walæ lib. 1. c. 8. 27. Leo Sapiens Imp. apud Anonymum Combef. in eodem Leone n. 22. *Per caput alterius* jur:?e semper paratos Græcos Byzantios scribit Luithprandus in Legatione. *Per salutem suam*, Gregor. Turon. lib. 3. c. 15. & Eddius Stephanus in S. Wilfrido cap. 32. 36. [*Per salutem conjugis*, Hieronymus adv. Jovin. lib. 1. cap. 18.] *Per Regem Cælorum*, Carolus M. apud Monachum Sangall. lib. 1. cap. 3. *Per splendorem Dei*, Willelmus Nothus, apud Orderic. Vital. pag. 536. [Le Roman de Vacce MS. de eod. Will.

Li Duc qui reut a escouté,
Jura par la Resplendour Dé,
Ceu ert souvent son serement, &c.]

Per barbam suam. Vetus Poëta de Expugnatis Hierosolymis à Tito:

L'Empereur de Rome a sa barbe jurée.

Per Sion & Sinai montem, in formula 14. ex Baluzianis. *Per Barbam Ottonis*, Otto I. Imp. in Chronico Magdeburgensi MS. S. Germani Parisiensis an. 952. *E contra Rex affirmat per barbam Ottonis, quod suum jurasse fuit, &c.* Adde Gobelinum Personam p. 202. *Per S. Stephanum & per Reges vel eorum filios Conjurationes* vetitæ in Capit. Caroli M. de diversis rebus an. 789. c. 10. *Per coronam suam*, jurat Adelbero Trevirensis Archiepiscopus, apud Baldricum in ejus Gestis. *Per linguam Dei*, Monasticum Anglic. tom. 3. p. 221. *Per dentem Dei*, Rex Angliæ, in Monast. Anglic. tom. 3. p. 221. *Per Sanctum de Bethleem*, Ludovicus VII. Rex Francor. in Vita S. Villelmi Abbat. Roschild. n. 22. *Per hoc & per hoc*, jurabat Willelmus Rufus Rex Angliæ, apud Eadmerum l. 2. Hist. Novor. pag. 49. 54. 1. Edit. *Per creaturas*, in Egberti Pœnitentiali c. 12. *Per S. Stephanum*, in Capitulari 3. an. 789. c. 10. *Per nomen Martyris*, apud

Palladium in S. Chrysostomi Vita cap. 17. *Per templum Domini*, apud Anonymum in Pœnitentiali Græc. apud Morinum pag. 520. De cæteris juramentis consulendi Filesacus, Thomas Demsteros, & Bapt. Hansenius in libris de Juramento, & alii passim Criticorum filii. Hic enim sacramentorum genera inferioris ævi tantum attingimus.

JURARE SUPER ANIMAM SUAM *in porta Ecclesia super Librum & Crucem*, in Foris Oscæ ann. 1247. fol. 14.

JURARE PER CAPUT CHRISTIANI. Fori Oscæ an. 1248. fol. 14. *Christianus tenetur jurare Judæo usque ad sex denarios per caput unius Christiani: & de sex denariis per caput sui patrini: & ultra duodecim denarios super librum & crucem.*

JURARE CAPUT PATRINI. Fori Oscæ an. 1247. fol. 6. *Si quis miserit in pignore cultellum, & qui acceperit, perdiderit illum: si valuerit 12. denarios inferius, dicendo suam veritatem aut Jurando caput patrinorum suorum, aut compatrum, ille qui impignoravit eum, quod tantum valebat, qui perdiderit illum, taliter emendet.*

¶ JURARE COMPAGNIAM, Societatem inire & juramento stabilire. Caffari Annal. Genuens. ad an. 1157. apud Murator. to. 6. col. 269. *Et Compagniam novam Juraverunt, & Consules Communium & civium de melioribus civitatis eligere fecerunt.*

¶ JURARE CONSULATUM, Sacramentum præstare Consulatum suscipiendo. Idem Caffarus ibid. col. 263. *Et quia ab Episcopo moniti in remissione eorum peccatorum, & à populo coacti fuerunt, vix tandem Consulatum per honorem civitatis Juraverunt. Qui postquam Juraverant, statim multum cogitando quomodo civitatem à somno eriperent.*

¶ JURARE FILIAM, Puellam sacramento despondere. Rigordus de Gestis Philippi Augusti Reg. apud Duchesnium to. 5. p. 31. *Juraverunt ex parte Regis Angliæ quidam viri nobiles unam de filiabus Regis Tancredi Arturo futuro Duci Britanniæ.* Vide *Jurata.*

¶ JURARE HONOREM, Fidem & servitium polliceri. Agnellus in libro Pontif. apud Murator. to. 2. p. 184. *Petronacius XLVI. qui Juravit honorem Karolo Imperatori.*

¶ JURARE MANDATA, scilicet, se ea servaturum. Bartholomæus Scriba Annal. Genuens. lib. 6. ad an. 1227. apud Murator. to. 6. col. 452. *Potestas vero statim præcepit prædicto Guillelmo de Mari, quod sequenti die faceret omnes Consiliarios suos venire ante ipsum Potestatem, & Jurare mandata omnia & ordinationes ipsius.*

¶ JURARE REGIMEN, De officio bene gerendo sacramentum præstare. Regimina Paduæ ad an. 1320. apud Murator. to. 8. col. 432. *Dominus Altiniercus de Zenibus de Tarvisio Potestas Paduæ à Kal. Febr. usque ad Kal. Augusti. Qui venit Paduam die ultimo Januarii, & incontinenti in pleno arengo Juravit suum regimen.*

¶ JURARE VITAM, MEMBRA ET BONA, De his omnibus securitatem sacramento asserere. Epistola Innocentii PP. II. to. 1. Operum S. Bern. Edit. 1690. inter Notas col. LVII. *Tam ipsi quam omnibus aliis qui cum eodem defuncto fuerant exsulati, vitam & membra & bona Jurabit, & cum eo meliores de cognatione ipsius eamdem securitatem Jurabunt.* Conventio an. 1251. inter Carolum I. Andegav. & Provinciæ Comitem & Arelatenses: *Juraverunt etiam eidem domino Comiti & suis heredibus in perpetuum fidelitatem & vitam, & membra ipsius & suorum officialium, & jura ejusdem bona fide totis viribus defendere & salvare, & damna ejus coercere pro posse, &c.*

¶ JURARE ALIQUEM PER TERRAM SUAM, mendum pro *Juvare*, in Charta an. 1230. tom. 4. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 30.

☞ Juramentum Regis Angliæ, quod præstat cum coronam acceperit, hic referre post Wanleium de Ant. Litter. Septentr. p. 284. operæ pretium duximus. *Sire, volletz vous graunter & garder, & per votre serment confermer au people d'Engleterre les leys & les custumes à eux grauntes, & per les anciens Reys d'Engleterre vos predecessours droiturels & devotz à Dieu, & nomement les leys & les custumes e les franchises grauntetz à la Clergie & au people per le glorious Roy Seint Edward vostre predecessour?* Resp. *Jeo le graunt & promet.* Interrog. *Sire, garderet vous à Dieu, & à Seint Eglise, & à le Clergie, & au people pes & acord en Dieus entierement selon vostre power?* Resp. *Jeo le garderay.* Interrog. *Sire, fretz vous fayre en toutz voz jugementz owel drayt, justice & discrecion & en misericorde & verité à votre power?* Resp. *Jeo le feray.* Interrog. *Sire, graunteretz vous à tener & garder les leys & custumes dreyturės les queux la Comunauté de vostre Realme avera esluz, & les defenderetz & enforcheretz al honour de Dieu à vostre power?* Resp *Jeo le graunt & promet.*

¶ JURARIA, Officium seu dignitas Scabini, vel Jurati urbis. Instrum. an. 1255. ex Tabul. Corbeien. *De Johanne Halegrin quem ipsi amoverant de Juraria, propter hoc quod dictus Abbas ipsum fecerat scabinum: ipsi dixerunt quod pro re quæ attingeret D. Abbatem, nec Ecclesiam tangeret, nec scabinatum, ipsum non amoverant: & super hoc offerebant se jurare; & D. Abbas eis remisit juramentum ad instantiam bonorum.*

1. JURATA, Desponsa, pacta, sacramento interposito, c. *Ex literis*, de Sponsalib. impuber. *Puella quædam anno 12. Jurata & desponsata fuit cuidam puero 9. vel 10. annorum.* [Le Roman d'*Athis* MS.

Cardiones aime & desire,
Se il voulsist Gatete amer,
Ja ne feust mestier du celer,
N'y eust rien de deshonnour,
Je lui donnasse par amour,
Pourtant s'elle est ailleurs Jurée.

Infra:

Pour ce s'elle est ailleurs Promise
Tout l'auras à ta devise.]

2. JURATA, Anglis, est numerus duodecim legalium hominum juratorum, per quos omnis fere facti probatio fit, & ex quorum *veredicto* judex sententiam suam conficit & profert. Duplex autem judiciorum est species: altera quæ fit per *assisam*; altera per *juratam*, vel per *assisam in modum juratæ*. Per *assisam* lites dirimuntur, quæ instrumentis aut chartarum probationibus innituntur, vel cum partes de facto consentiunt, aut de assisa. *Per juratum* vero, quæ incertæ sunt, nec constant; ita ut vel per *inquisitionem*, vel per *juratorum* ac Sacramentalium depositiones, quas *veredicta* vocant, rerum veritas à judicibus indagari debeat. Quæ quidem judiciorum edendorum forma posterior ab Henrico II. Rege Angliæ manasse dicitur, quo duellum ab ordinariis judiciis amoveret.

☞ Hanc revocasse Henricus II. longe probabilius dici potest, quam instituisse; quæ enim à Normannis in Neustriam primum invecta, in Angliam deinde inducta esse videtur sub Guillelmo I. qui elegisse dicitur ex Comitatibus duodecim Anglos, qui jurati leges suas ei declararent; quod

secutus Odo ejus frater 12. Juratos in causa Episcopi Rosensis adhibuit. Verum nec Normanni ipsi hujusce judiciorum formæ auctores; eam quippe à Gothis mutuasse videntur, quorum ea semper politiæ fuit ratio, ut cuique judici, ac Regi etiam, in judiciis adessent 12. viri adsessores jurati, quorum erat de summa controversiæ, quoad factum, judicare. Prævalentibus exinde ordalio, duello & compurgatione, mos iste in desuetudinem abiit. Hunc restituere conatus est Rex Regnerus circa an. 820. Et penitus renovavit Waldemarus I. an. 1163. ut judicium ferri candentis abrogaret, quod patet ea ipsius decreto à Petru Resenio in notis ad Canuti II. jus Aulicum edito. Plura vide apud doctissimum Hickesium in Dissert. Epist. p. 38 & seqq.

Juratarum variæ sunt species, *delatoria* scilicet, & *judiciaria*. Jurata delatoria ea est, quæ delinquentes rimatur, eorumque nomina una cum delectis ad judicem defert, ut in examen vocati juris subeant sententiam, sive ad condemnationem, sive ad deliberationem: dicitur hæc etiam *Inquesta*. Duplex est hæc *Jurata, major*, & *minor*. *Major*, cui totius Comitatus lustratio, ut in *Assisis* & *Sessionibus Pacis*, nec non in Curia Regii Tribunalis demandatur, & alias dicitur *Grandis Jurata*, alias *Magna inquesta*. *Minor*, cui minor jurisdictio, ut unius Hundredi in *Sessionibus Pacis* creditur

JURATA JUDICIARIA ea est, quæ de summa litis, quoad factum, decernit, priusquam judex de jure pronuntiet. Hæc item duplex est, *civilis* & *criminalis*. *Civilis*, quæ in civilibus actionibus inter subditum & subditum cognoscit. *Criminalis*, quæ de criminalibus inter Regem & subditum, & ex hoc genere illa est, quæ Anglis dicitur, *The Jury of life and death*, id est, vitæ & mortis Jurata. Singulæ autem quæ de jure agunt, suas habent juratas, sed alicui supradictarum specierum referendas.

Juratorum numerus fere semper est duodenus. In *delatoria* excedere, si judici placuerit, non autem deficere potest. In aliis interdum minor est, ut in quibusdam *Juratis inquisitionis* apud Glanvillam lib. 13. cap. 15. & 16. ubi 8. juratores tantum sunt. Cæteroquin *Judiciaria jurata* semper constant duodenario juraturum numero, vel è duplicato, si prior jurata falsi convincenda sit. Exemplum habetur apud Thomam Walsinghamum pag. 276. Adde Nicolaum Uptonum lib. 4. de Militari offic. pag. 168. Existimant plerique, atque in iis Edw. Cokus ad Littletonem, & Spelmannus, duodecimvirale istud collegium altioris esse originis, & ab ipsis Anglosaxonibus manasse, cum in Legibus Ethelredi apud Vanatingum editis, §. 4. apud Bromptonum hæc legantur: *Habeantur placita in singulis Wapentakis, ut exeant seniores 12. Thayni, & Præpositus cum eis, jurent super sanctuarium, quod eis dabitur in manus, quod neminem innocentem velint accusare, vel noxium concelare*. Sed hæc ad judicum potius numerum videntur spectare, etsi revera *Juratores* judicum vicem functi fuerint, cum ex eorum *veredictis* judex teneretur judicium suum edere.

Sic porro proceditur ad *Juratam judiciariam*. Judex cognita ea partibus litigantibus controversia, de qua lis est, tenentem seu actorem interrogat, si aliquid velit vel sciat dicere, quare assisa teneatur vel non teneatur. Si lis est hujusmodi, ut per juratam dirimatur, Justitiarius debet dare *Breve*, per quod Vicecomes *summonere* jubetur *per bonos summonitores duodecim liberos & legales homines de Vicineto de illa villa, ut sint coram se, & justitiis suis ad illum terminum parati sacramento recognoscere, si, &c. & nomina eorum imbreviari faciat, ac denique per bonos submonitores illum, contra quem tenens agit, submoneat, quod juri stet*. Hæc est formula Brevium in iisce casibus, quæ habetur passim apud Glanvillam lib. 13. Bractonum, Littletonum, & in Fleta.

Juratoribus in jure stantibus, licet partibus excipere contra juratores. *Iisdem enim modis amoveri possunt à sacramento, quibus etiam testes amoventur à juramento*, inquit Bracton. Si tamen ex consensu partium semel eligantur, amplius recusari non possunt, nisi ex nova & recenti causa superveniente. Cum autem partes in juratores consenserint, tunc procedit *Assisa*, & jurant ii in hac forma, & primus per hæc verba: *Hoc auditis, Justitiarii, quod veritatem dicam de Assisa ista, & de tenemento, de quo visum feci per præceptum Domini Regis, & pro nihilo omittam, quin veritatem dicam: sic me Deus adjuvet, & hæc sancta*. Tum cæteri in eumdem modum jurant.

Facto autem sacramento, Prænotarius virtutem Brevis legit ad instructionem juratorum, hoc modo: *Vos dicetis per sacramentum, quod fecistis, si, &c.* Quo facto, juratores in aliquem locum secretum conveniunt, habentque ad invicem inter se colloquium de hoc, quod eis injungitur, faciendum, ad quod etiam nullus habere debet accessum, nec cum eis colloquium, donec suum dixerint veredictum. Addit Spelmannus, *Juratores* tum servari à lictore seu ballivo, absque aliorum omnium consortio, sine cibo, sine potu, sine ignis & candelæ beneficio, donec inter se conveniant de quæstione: unanimesque ab iisdem ad judicem reduci, à quo rogatis sitne postulatus *sons*, aut *insons*, rei litigatæ, respondet ex assensu reliquorum primus *jurata*, verbo unico, *Giltie*, id est, *sons*: vel *Not Giltie*, id est, *insons*: & hæc responsio *veredictum* appellatur. Similiter proceditur in juratis criminalibus. Ita etiam vetus Consuetudo Normanniæ cap. 85. *Lors voisens les Jureurs à conseil, & soient gardez par loyal garde, que leur verité ne soit corrompue par mauvais ammonestemens.*

Si in veritate dicenda sibi invicem sint contrarii, ita quod in unam non conveniant sententiam, tum de consilio Curiæ *afforciatur* assisa, ita quod apponuntur alii juxta numerum majoris partis, quæ dissenserit, vel saltem quatuor vel sex, & adjunguntur aliis; vel etiam per seipsos sine aliis de veritate discutiunt, & judicant, & per se respondent, sicque eorum allocatur veredictum, & tenet, cum quibus ipsi convenerint. Cum autem post sacramentum suum dixerint veredictum suum, profertur judicium, nisi aliquid dixerint obscurum, propter quod Justitiarii inducantur ad examinandum. Possunt etiam *Recognitores* totam rei veritatem brevibus & paucis verbis Justitiariis exponere, si omnia plana sunt & aperta, & nihil in obscuro. Sed si talis oriatur dubitatio vel obscuritas, quod solutio difficilis existat, tunc coguntur ea, quæ obscura sunt manifestius & apertius declarare, si hoc eis sit possibile, & Justitiarii secundum dicta eorum procedunt ad judicium. Sed si illud obscurum vel dubium declarare non possunt aliquo modo, scilicet nec ipsi Recognitores, nec alii, qui fuerint ad hoc vocati pro aforciamento, tunc partes inducuntur

ad concordiam, vel ponitur judicium usque ad magnam Curiam, & ibide consilio Curiæ terminatur judicium. Si autem omnia plana sunt, juratorum statur veredicto, siquidem bene juraverint: si enim male, locus erit *convictioni*. Si denique obscura dixerint & dubia, ita ut eorum veredictum duplici sensu accipi possit, tunc locus est *certificationi*, quæ locum habet, si juratores minus plene fuerint examinati, vel si minus plene responsum sit ad interrogata, ita quod obscura dixerint, vel ambigua, vel justo errore decepti fuerint: tunc enim examinato recordo, locus est certificationi, ita ut juratores de incerto faciant certum, & de dubio verum, & de errore revocentur ad veritatem. Quod si male juraverint, locus erit *convictioni*. Tum enim ad querelam ejus, qui per assisam amisit, convincuntur de perjurio, quod fit multis modis. Quandoque enim per sacramentum 24. legalium hominum, ut est in Regiam Majestat. lib. 1. cap. 14 §. 2. Quandoque ex ore proprio per examinationem judicis, & quandoque ex propria voluntate & pœnitentia, in quibus casibus pœna non est infligenda. Cum autem juratores erunt convincendi, videndum erit, quot juratores fuerint in assisa, vel in inquisitione, ut quilibet duos habeat convictores, & si plures habeat, non nocet, quod omnes sint ejusdem conditionis, vel melioris, cujus sunt 12. juratores.

Juratores autem, uti supra innuimus, debent esse de *visneto*, non autem in alia provincia commorantes *liberi & legales homines*, non essoniabiles, vel suspecti, infra ætatem, aut languidi, quod maxime cavetur: quia, ut est in Fleta, Hundredarii, Ballivi, & Servientes Regis populum sibi subditum gravare consueverunt, ponendo in assisis & juratis homines languidos, & perpetuo vel temporali languore detentos, ac homines tempore submonitionis in patria ante morantes, nec non etiam submonendo superfluum hominum multitudinem, ita quod quosdam dimitterent in pace, prece vel pretio, & à quibusdam denarios & alia munera extorquerent, per quod assisæ & juratæ frequenter per pauperes & insufficientes capiebantur, divitibus & discretis pro suo dando domi commorantibus. Statutum est igitur quod de cætero non summonerentur in una assisa plures quam 24. senes etiam 70. annorum & ultra; perpetuo languidi, vel etiam tempore submonitionis infirmi, vel in patria non morantes, in minoribus assisis non ponerentur, &c. Hæc fere ex Bractono lib. 4. tract. 1. c. 34. Fleta lib. 4. cap. 5. 9. lib. 5. cap. 20. & Littletone sect. 234. & iisdem, quibus illi verbis, quæ ut *formalia* servare operæ pretium duximus.

¶ Jurea, Eadem notione, in Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 60. v. ubi tredecim viris suo proprio nomine recensitis, qui in *Jurea de Carpicheto Juratores* fuerant, tandem concluditur in hunc modum: *Omnes isti homines dixerunt super juramentum suum, quod quando Adam filius Rogeri recepit manerium de Carpicheto, murus erat integer circa grangiam, grangia nova & porta cum seris: modo non est ita.* Leges Normannicæ apud Ludewig. to. 7. p. 281. *Hujusmodi Jurea debet fieri per XXIII. homines ad minus, legales, non suspectos, quos nec favor nec odium à Jurea debet amovere.*

3. JURATA, seu *Jurée*, in Regesto *Olim* fol. 115. Campanis nostris tributum, quod *Juratis* burgensibus imponitur, & domino feudali præstatur. Ejusmodi autem erat, ut quivis *Juratus* sex denarios de *librata* bonorum mobilium, & 2. denarios de *librata* immobilium, facta ad id eorum æstimatione, domino quotannis exsolveret, à Majore & *Juratis* exigendos: ut est in Charta Libertatum Trecensium Theobaldi Campaniæ Comitis, quam refert Pithœus ad Consuetud. Campan. art. 2. Assisiæ Campaniæ an. 1285. fol. 29. *Julieus de Gienville homs le Seneschal de Champ. disoit, que les gens le Comte de Champagne vouloient avoir Jurée de lui de la moitié de tous ses biens meubles & immeubles, &c.* Computum terræ Campaniæ ann. 1348. *Despens pour faire tailles & Jurées, &c. Sergens pour admonester icelle Jurée en faisant & imposant la dite Jurée, &c. Les Marogliers de S. Estienne de Troyes & de S. Loup se disent francs de Jurée & de taille.* [Regestum Magn. Dier. Campaniæ ano. 1285. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2 p. 921. *Visa litera Libertatis Henrici Larmeurier à Rege sibi concessa, quandiu placuerit Regi: uxor ipsius quieta erit & libera à Jurata, quandiu placuerit domino Regi.*] Adde Probat. Hist. Castilionensis p. 195. 196. Pithœum loco citato, & Raguellum in hac voce.

¶ JURATBLIS, pro *Jurabilis*, de quo juratur. Vide *Feudum jurabile*.

JURATICUS, *Scholasticus, Juris peritus*, in Gloss. Isidori. Vide *Jurista*.

JURATIO, Sacramentum, quo vassallus sese adstringit erga Dominum castrum suum ei redditurum irato & pacato. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 65. *Tandem devenimus in hunc modum pacis, quod nos quitamus & concedimus in perpetuum dictum feodum de Boleria, & feodum de Mesuncellis, & Jurationem dicta domus de Mesnucellis, &c.* Vide Dissertat. 30. ad Joinvillam, [& supra *Feudum jurabile.*]

JURATORES, Iidem qui *Sacramentales, compurgatores*, uti attigimus in voce *Juramentum*. Latinis vero Scriptoribus *Jurator* dicitur, qui ad juramentum adigit; *Juratus*, qui juravit. Vide Turnebum lib. 19. Advers. cap. 12.

Juratores præterea erant ii, qui vice alterius jurabant. Verbi gratia, apud Vitalem Episcopum Oscensem: *Infancio non tenetur jurare in prima vice in quantitate, quæ sit usque ad centum solidos: sed debet Juratorem, qui juret.* Henricus Huntindon. lib. 7. p. 373. *Junior Willelmus 7. anno regni sui, provocatus à fratre suo, quod jusjurandum non servasset, transfretavit in Normanniam. Cum ergo fratres simul venissent Juratores omnem culpam regi imposuerunt.* i. qui in illius *animam* juraverant. Adde Eckeardum Junior. de Casib. S. Galli c. 1. p. 46. Vide *Jurare in animam alterius*.

Juratores, JC. Anglis dicuntur duodecim homines, qui in quolibet fere judicio sive civili, sive criminali, de facto prius decernunt, quam judex de jure pronuntiet: Ita Cowellus: *Horum porro 12. Juratorum ad minus quatuor esse debent de Hundredo, ubi villa, in qua factum, de quo contenditur, fieri supponitur, sita est: & quilibet Juratorum hujusmodi habere debet terras & redditus pro termino vitæ suæ ad minus ad valorem annuum 40. sol. & hic ordo observatur in omnibus actionibus & causis criminalibus, realibus & personalibus, præterquam ubi damna vel debitum in personalibus non excedit 40. marcas monetæ Anglicæ, quia tunc non requiritur, quod Juratores in actionibus hujusmodi tantum expendere possint, &c.* Verba sunt Joan. Fortescuti de Laudib. Legum Angliæ cap. 25. ubi, ut & cap. 26. *Juratarum* Anglicarum ordinem describit, & pluribus commendat.

commendat. De iis etiam agit Statutum 2. Westmonasteriense c. 42. Historia fundationis Prinatu Dunstapulensis in agro Bedfordiensi in Anglia: *Nunquam coram Justitiariis itinerantibus, vel aliis domini Regis ministris extra villam Dunstaplie, & libertatem, responderent; sed Justitiarii & ministri domini Regis ad Dunstable diverterbant, & per sacramentum 12. Juratorum de burgensibus, sine associatione alicujus extranei, omnia placita terminabant.* Adde tom. 2. Monastici Anglic. pag. 221. Cujusmodi vero fuerit, & quibus verbis conceptum juratorum in juratis sacramentum, habent idem Fortescutus, Bracton. lib. 4. tract. 5. c. 4. & Fleta lib. 5. c. 12. & 22. Vide veterem Consuetud. Norman. cap. 69. & supra *Jurata* 2.

JURATORES ONERATI. Vetus Inquisitio apud Dugdalum in Antiquitat. Warvicensis Provinciæ pag. 665. *Inquisitio 12. Juratorum capta ad hunc visum coram Galfrido de Okenham Senescallo per sacramentum Ancelmi de Glistona, &c. Juratorum oneratorum de antiquis consuetudinibus istius domini, &c.*

¶ JURATORES *de Deo vel de Virgine Maria vel de Sanctis*, Qui de Deo & Sanctis cuntumeliose loquuntur, in Statutis Jo. Piscis Aq. Archiep. correctis per Ægidium Cardinalem Commissarium delegatum apud Montem Flasconem 2. Octob. 1368. ex Schedis Præsidis de *Mazaugues*.

¶ JURATORIUS, Juramento confirmatus. Vita Innocentii III. PP. ex Baluzio, apud Murator. to. 3. pag. 491. col. 2. *Respondit quod in spiritualibus absolute pareret, in temporalibus autem justis mandatis pareret Juratoriam cautionem.*

JURATUS, Sacramento adstrictus alicui domino. Gloss. Gr. Lat. MS. Ομοτής, ὁ ὀμὼς, *Jurator, Juratus.* Statius lib. 2. Thebaid.

...... Exit in unum
Plebs ferro Jurata caput.

Lib. 7.

...... Et meritas ultro Jurastis in iras.

In Propempt. Metii:

Imbellis, tumidoque nihil Juratus Atridæ.

In Soter. Rutilii:

...... Et sole sub omni
Promeruit Jurata manus.

Claudianus de bello Gildonico:

...... Iterum post me Conjurat in arma
Progenies vesana Jubæ, bellumque resumit.

Will. Brito lib. 2. Phil.

In Comitis partes Juratus, millia multa
Multis et juvenes clara virtute coruscos.

Idem lib. 4.

Cujus ego miles, cui sum Juratus in arma.

Capitulare Arechis Principis Benevent. editum à Camillo Peregrino, §. 1. *Si quis homo pauper absque parentibus, nihil etiam habens ex quocunque negotium, secundum legem potentis hominis Juratus fuerit, decernimus, ut solus preveniu (praestet) sacramentum.* Hildebertus Cenoman. Episcop. Epist. 23. *Officiosissima est gratia Dei, & velut meorum Jurata obsequium.* Charta de Chableiis in Tabulario Campaniæ Thuani fol. 189. *Omnes homines, quotquot sunt apud Chableias, sive Milites, sive filii Militum, qui habent ætatem, cujuscumque conditionis, debent esse Jurati Comiti suo sub hac forma: Ego juro, quod ego ero fidelis Comiti de cætero, & quod ego servabo membra ejus & honorem ejus pro posse meo, sic me Deus adjuvet & hæc sancta.* Chronicon Franciæ Sandionysianum in Philippo I. c. 4. *Et ala sur li armes & sur ses aides: c'est sur le Comte Mahieu de Beaumont, & sur Drouet le Seigneur de Monci, qui estoient Jurez de cette entreprise.* Le Roman *de Jordain*:

Ja vous estes mi home & mi Juré.

JURATUS AD ASSISAM. Modus tenendi hundredum pag. 139. *Item dicunt, quod S. nativus domini est ætatis 20. annorum, & manet infra istud dominium annum & diem, & non est Juratus ad Assisam domini Regis, ideo ipse in misericordia.*

JURATI AD ARMA: Mandatum *super Juratis ad arma*, in Addit. ad Matth. Paris p. 148. *Et ad videndum, quod singuli habeant arma, ad quæ sunt Jurati, & jurari debent.* Aliud Mandatum ibidem: *Et convenire faciant coram eis* (Vicecomites) *in singulis hundredis, civitatibus & burgis, cives, burgenses, libere tenentes, villanos, & alios ætatis 15. annorum usque ad ætatem 60. annorum, & eosdem faciant omnes Jurare ad Arma secundum quantitatem terrarum & catallorum suorum: scilicet ad 15. libratas terræ, unam loricam, capellum ferreum, gladium, cultellum & equum. Ad 10. libratas terræ unum habergetum, capellum ferreum, gladium, cultellum, & equum. Ad centum solidatas terræ, unum perpunctum, capellum ferreum, &c.* Mox in eo Mandato additur, ut *Jurati ad Arma* teneantur, quoties contigerit *hutesium levari* super perturbatores pacis vel malefactores, aut latrones, eos insequi de villa in villam, donec capiantur. Fleta lib. 1. c. 24. §. 12. *Item quod quilibet inter 15. annorum & 60. ætatem in domo sua habeat arma secundum quantitatem terræ suæ, aut catallorum suorum, & quod ad hoc sint omnes liberi hujuscemodi ætatis in patria morantes Jurati, &c.* §. 13. *Qui minus in catallis habuerit quam 20. marcatas, ad gladios, cultellos, & alia minuta arma sint Jurati.*

¶ JURATUS, Consul, Scabinus, Consiliarius urbis, Gall. *Jurat*, ut in plerisque Consuetudinibus municipalibus, quas Raguellus laudat in hac voce. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. tom. 3. SS. Junii pag. LXVI. *Item quando scribemus Consulibus vel Juratis alicujus universitatis nobis subditæ, scribetur sic: Jacobus ... fidelibus nostris Juratis civitatis Majoricensis, vel Consulibus villæ nostræ de Perpiniano salutem & gratiam.* Testis est Valesius in Notitia Gall. p. 488. in veteribus Tabul. passim mentionem fieri *Potestatis villæ Rupellæ*, & *Præpositura vel Pratura villa; Majoris & Juratorum Rupellæ*, vel *Majoris atque Consilii Communis Rupellæ*: ubi nomine *Juratorum* vel *Consilii Communis* Scabini Paresque designantur. Nam hodieque, inqoit, Rupellæ sunt 24. Scabini & 76. Pares, qui Centumviri vetus collegium & corpus Rupellæ componunt, ac quotannis unum è suis Majorem deligunt. Charta Wenceslai Ducis Brabantiæ ann. 1378. apud Miræum to. 2. p. 1027. *Concessimus eis & dedimus, quod ex viginti & uno Juratis de consilio prædicti oppidi* (Lovanii) *nostri, nunc & imposterum singulis annis erunt undecim Jurati ex bonis nostris hominibus patriciis Lovaniensibus, & decem Jurati ex bonis nostris hominibus opificum.* Synodus Valentina an. 1566. to. 4. Concil. Hispan. pag. 132. *Omnibus Consulibus, Juratis aliisque civitatum Præfectis, &c.*

¶ JURATI plerumque etiam dicuntur quilibet Oppidani, qui acceptis à Rege vel Domino communiæ juribus ac privilegiis mutuam sibi fidem jurabant, ut videre est in Litteris Johannis Comitis Pontivi pro Abbatis villa an. 1184. concessis & insertis in Litteris Johannis Franc. Regis an. 1350. apud D. Secousse to. 4. Ordinat. Reg. pag. 55. & seqq. Sic ibi n. 1. *Statutum est itaque & sub religione juramenti confirmatum, quod unus-*

quisque Jurato suo fidem, visum, auxilium consiliumque prebebit, & observabit secundum quod justitia dictaverit. Et c. 4. *Si inter Juratum & Juratum, vel inter Juratum & non juratum, de re mobili questio oriatur, ad Vicecomitem meum de eo clamor fiet, vel ad Dominum Vicecomitatus illius, in quo manebit qui fuerit impetitus.* Passim ibi memorantur *Jurati*, palamque à *Scabinis* distinguuntur. Vide *Commune* 2.

¶ Jurati, nude, vel *Jurati magistri*, in collegiis artificum dicuntur, qui invigilant, ut statuta quæ totius corporis utilitatem spectant, diligenter observentur, Gall. *Jurés*, *Maîtres jurés*. Robertus Goulet in Compendio Jurium Universitatis Paris. fol. 11. *Pergamenarii quatuor, scilicet quatuor magistri Jurati, &c.*

¶ Juratus Discipulus. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. *Ego Hugonius Artusii Clericus de Crassa, Discipulus Juratus ejusdem hanc cartam scripsi.*

¶ JURCTUM, τύμβος, *Sepulcrum.* Suppl. Antiq.

¶ JUREA. Vide in *Jurata* 2.

JUREDIUM. Charta Rotroci Comitis Perticensis an. 1136. apud J. B. Souchetum ad Vitam S. Bernardi Tironensis Abb. qua concedit *rachata, venditiones, armaturam, equitaturas, laudimia, relevamenta, tallias, corveias, biannos, fidem, hominagium, Juredium, retentionem feudi per advocatum, &c.* Ubi *Juredium* videtur esse, quod Practici nostri *Jurée* vocant, seu *Jurata*, quæ est species jurisdictionis, quæ exercetur à Scabinis inter juratos, qui *hommes & femmes de jurée* dicuntur in Consuetudine Vitriacensi art. 78. *Redevables de jurée*, id est, Juratæ obnoxii, in Trecensi art. 2. *Jurez de Commune*, in Rupellensi art. 21. [Vide *Jurata* 3.]

JURE-MANENTES, Qui residentiam in loco debent ex jure debitam. Leges Forestarum Scoticar. cap. 7. §. 1. *Si copia glandis in foresta Domini Regis contigerit, Forestarius debet citare tam burgenses quam Jure-Manentes, ut porcos suos adducant, &c.*

Juri-manentia, quæ alias *resseandisia*. Charta Theob. Campaniæ Comitis an. 1233. apud Chopinum lib. 3. de Sacra Polit. tit. 3. n. 9. *Et Juremanentiam, quam habent in dictis villis, &c.*

¶ JURGIUM. Chronicon Cavense apud Murator. to. 7. col. 958. *Statuimus igitur, ut omnes & singuli Abbates... de foris venientes sine cuculla... ac sine calcariis vel stivaliis vel Jurgiis portam monasterii nostri intrare non audeant, nec secum in ipso monasterio arma deferre præsumant sine nostra speciali licentia.* Vox forte mendosa.

¶ JURIDICA, nude, Juridicus dies, vel ipse consessus judicum, Gall. *Audience, Seance.* Processus an. 1459. ex Regesto *Columba* Cameræ Comput. Provinciæ: *Omnes termini fuerunt prorogati usque ad primam Juridicam.* Infra: *Die Jovis que fuit sexta dicti mensis Augusti prima Juridica superius assignata.* Etiamnum Aquenses initium & finem consessuum supremi Senatus vocant *Le commencement & la fin de la Juridique.*

¶ JURIDICE, Legitime, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 67.

¶ JURIDICINA, Jurisdictio, administratio. Tertull. de Pallio cap. 3. *Cum Juridicina sua tempore Gratis favit.*

JURIDICUS, δικαιοδότης, in Gloss. Gr. Lat. Capitolinus in Antonino: *Datis Juridicis, Italia consuluit ad id exemplum, quo Adrianus consulares viros reddere jura præceperat.* *Juridicus Alexandriæ*, de quo in Cod. Juridicus Ægypti, Assyriæ, per Flaminiam, &c. in vet. Inscript.

Juridici Dies, ἐμφανιστοί, in l. 2. Cod. Th. de Feriis.

JURIFICARE, Judicare, in Charta Hispan. æræ 1010. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti to. 5. pag. 456.

JURIS DICTIO, divisim. Charta vetus in Actis Murensis Monasterii pag. 18. *De Juris sui ditione in jus Sedis Apostolicæ emancipavit.*

JURISFIRMA, Practicis Hispanis, inquit Blanca in Commentario Rerum Aragon. pag. 751. est tum in Regum, aliorumve judicum, tum etiam regni, atque omnium non rectos impetus, juris ac legum firma & moderata dominatio, inventa potissimum, ut præceps judicum celeritas Magistratus interdicto interposito retardetur, ne quid perturbatum sit, aut à legibus discrepans, vel præposterum. Ejus autem finis est, ut cum de stando & parendo juri, coram ipso Justitia, firme & graviter asseveretur: illius interdicto interposito, fortunæ rei ab injusta regiorum judicum injuria arceantur. Ab eo autem quod de stando juri caveatur, *Juris-firma* dicta est. Vide *Firma.*

JURISTA, Qui Juri Civili vel Canonico dat operam, Jurisconsultus [Gall. *Juriste*, Ital. *Jurista.*] Fori Aragon. lib. 5 fol. 123. *Et si vir fuerit Jurista vel Physicus, recipiat suos libros ante partem.* [Johannis de Cermenate Hist. Mediol. cap. 19. apud Murator. to. 9 col. 1238. *Cui in ipsius Pagani atque omnium sociorum excusatione providus Jurista Stephanus de Vico mercato respondens dixit, &c.*]

¶ JURISTARE, Litem movere. Charta Alberti de *Tenailes* è Chartul. S. Quintini in Insula pag. 34. *Illi constituerunt obsides adversus omnes, qui super his Juristare voluerint.* Sed forte legendum divisis vocibus *Juri stare.*

JURITHLUM, [Papiæ, *Potionis species.*] Vide *Viriseum*, [& *Cognatum*]

JURNALE, Jurnalis. Vide in *Jornale.*

¶ JUS *dictum, quia Justum est*, inquit Isidorus lib. 5. Orig. cap. 3. Alii à *jusso* per apocopen *Jus* deductum volunt, quod nihil aliud sit quam quod natura, vel civitas, vel populus, vel consuetudo jubeat. Si credimus Gersonio contra adulatores Principum consid. 8. *Dictio hæc Jus non significat semper jurisdictionem seu justitiam, sed significat interdum potestatem quæ non est justa*, ut ipse interpretatur vocem *Jus*, quæ occurrit 1. Reg. 8. 11. quam vocem *Exactionem* reddit Glossa interlinearis ordinaria.

Jus Annalium. Vide *Annalia.*

¶ Jus Capitale, Jus domini capitalis, Gallis *Droit du Seigneur.* Charta an. 1288. è Chartulario S. Vandreg. to. 1. pag. 162. *Tenendos & habendos prædictos quinque solidos annui redditus Abbati dicti loci... absque ulla reclamatione... salvo Jure capitali & alieno.*

Jus Caroli. Wichbild Magdeburgense art. 1. §. 3. *Jus civile seu municipale, quod homines unius civitatis seu fori concluserunt inter se tenentes, juxta eorum arbitrium & antiquas consuetudines, quemadmodum Colonienses circa Jus Caroli confirmatum habent.* Et art. 43. *Postquam Magdeburgensis civitas jure municipali fundata fuit, de voluntateque Ottonis Rufi, cum consensu etiam & consilio seniorum provinciæ illius secundum Jus Caroli Imperatoris, & juxta eorum arbitrium ac voluntatem locata, consiliati exinde sunt quomodo Scabinos & Consules eligere debeant pro civitatis commodo.* Vide *Lex Caroli.*

¶ Jus Catanæ, Quod custodi carceris præstatur ab incarcerato pro cibo & potu. Constitutio Lu-

dovici Regis Jerusalem & Siciliæ an. 1352. è MS. D. *Brunet* fol. 98. *Carcerarii... à carceratis... pro carceragio sive pro Jure quod appellatur Cathene, nichil accipiant.*

¶ Jus da Chalfyme, seu *Jus de forgeage.* Sic in Dumbarum Tractu vocatur vulgariter jus fabri ferrarii.

¶ Jus Coeli, Auctoritas Episcopi, sic dicta quod à Deo illam habeant Pontifices. Chartularium S. Vandreg. to. 2. pag. 2000. *Hugo Rothomagensis Archiep.... omnia vobis juste collata, & possessa, licet a perversis hominibus quandoque turbata, persæpe destructa, Jure Cæli confirmamus vobis in illam quæ diu est virtutem & deffensionem erga benefactores in salutem, contra destructores in perditionem.*

Jus Commune, appellant nostri jus illud, quo in Gallia utuntur civitates, consuetudines municipales, cui opponitur *Jus scriptum*, seu *Lex Romana*, in Statuto Philippi Pulcri an. 1302. pro reformat. Regni cap. 48. Ita etiam Angli *Jus civile Anglorum* vocant Decreta Guillelmi I. *Ubi consuetudines regni nostri & Jus nostrum commune... reperiri non possint.* Frider. I. Imp. lib. 1. Constit. Sicul. tit. 59. §. 1. *Secundum consuetudines approbatas, ac demum secundum Jura communia, Langobarda videlicet ac Romana.*

¶ Jus Corporale & Incorporale, Quibus, ut videtur, verbis quodlibet juris vel servitii genus exprimitur. Charta ann. 1294. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 73. *Donavit prædicta D. Beatrix prædicta omnia & singula,.... sive prædicta donata consistant in domibus.... Juribus Corporalibus & Incorporalibus, directis & utilibus dominiis.*

¶ Jus Credentiæ, Quod domini habebant in rebus præsertim ad victum necessariis, quas sine præsenti pecunia emebant à subditis, quasve ab illis mutuo sumere iis fas erat. Vide *Credentia* 6.

Jus Curialitatis Angliæ vel Scotiæ. Vide in *Curiales.*

Jus Duplicatum, quod Anglici Practici *droit droit* vocant, dicitur habere ille, qui possessionem & proprietatem habet. Bracton. lib. 4. tract. 4. cap. 4. lib. 5. tract. 5. cap. 28. §. 2.

Jus Ecclesiasticum. Prædia & immobilia dabantur possidenda, aut jure *proprietario* seu *proprio*, aut *beneficiario* seu *precario*, hoc est, *ad proprium*, ut loquebantur, vel ad feudum, aut ad usumfructum: *jure vero Ecclesiastico* ea possideri ab Ecclesiis dicebantur, quod Clericis & Presbyteris iis uti & frui concessum esset, ut propriis, ita tamen ut ea donare aut vendere iis non liceret. Ejusmodi *donationum formula talis erat*, quæ passim occurrit in Chartis Tabularii Bellilocensis in Lemovicibus: *Hæc omnia Deo salvatori, &c. pro anima mea remedio offero in stipendiis Monachorum in ventaris generationibus, ut faciant abinde in omnibus Jure Ecclesiastico quidquid elegerint.* Tabul. S. Eparchii fol. 122. *Istas res jam dictas manibus nostris tradimus ad habendum vel possidendam in omnibus Jure Ecclesiastico, ea vero ratione, ut nullus de rectoribus ipsius monasterii S. Eparchii nec donare, nec vendere, nec alienare, nec concambiare, neque per precariam, neque in beneficium donare ad ullum hominem possunt.* Charta Theoderici Regis Franc. in Actis Episc. Cenom. *Quod ad matrem Ecclesiæ S. Mariæ & SS. Gervasii & Protasii cui præesse videtur, Jure Ecclesiastico pertinet.* Charta Hlotharii Imp. filii Lud. Pii in Tabulario Ecclesiæ Vienensis: *Et nos ad ejus deprecationem sæpedicto Bernardo Archiepiscopo, immo ejus S. Sedi reddidimus, ut teneret eorum perpetuo*

Jure Ecclesiastico tenerent atque possiderent. Infra: *Et faciant exinde quidquid elegerint Jure Ecclesiastico.* Charta Caroli Calvi an. 885. to. 12. Spicilegii Acheriani p. 117. *Ut eandem villam cum omnibus suis appendiciis eadem Ecclesia, ac Rector ipsius, præsens scilicet atque futurus, sicut alias res proprietatis ejusdem Ecclesiæ, Jure proprio & more Ecclesiastico perpetim teneat atque possideat.* Alia Ludovici Regis Bavariæ in Metropoli Salisburgensi to. 1. p. 348. *Ita videlicet, ut quidquid Rectores sive Ministri supradictæ Sedis de ipsis rebus, Jure Ecclesiastico, facere voluerint, &c.* Donatio facta Abbatiæ Bellilocensi ab Rodulfo Comite Cadurcensi, in eodem Tabul. n. 176. *Totum vobis tradimus atque transfundimus, ut faciatis exinde quidquid vestra excogitaverit voluntas, tantum vendendi, neque alienandi habeatis ex rebus ipsis potestatem.* Vide Vitam Aldrici Episc. Cenoman. num. 9. 39. & pag. 37. ubi *more Ecclesiastico* in Charta Ludovici Pii occurrit. Præterea Chartam Ottonis M. Imp. apud Stangefolium lib. 2. Annal. Circuli Westphal. pag. 185. & Baluzium in Appendice ad Capitul. num. 37. 78. 104. 109.

¶ Jus Emphiteoticarium, Quod percipit dominus capitalis ob prædium aut quidvis aliud in *emphyteusim* datum. Donatio Beatricis de Medullione Humberto Dalphino Castri de Avisano cum universis juribus ad dictum castrum pertinentibus, *cavallagiis, corvatis, fogagiis, censibus, acapitis, seu Juribus Emphiteoticariis, allodiis, proprietatibus, juribus corporalibus, &c.* an. 1294. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 74.

Jus Forense, Civile, cui opponitur Ecclesiasticum, apud Chunradum de Fabaria de Casibus S. Galli cap. 5.

Jus Hæreditarium. Adrevaldus de Translat. corpor. S. Benedicti cap. 2. *Datis pro eodem agro in mutua vicissitudine prædiis, quæ sibi à parentibus Jure hæreditario relicta possidebat.*

Jus Imaginarium. Formula vetus: *Constat, me non Imaginario Jure, nec ullo cogente imperio vendidisse, &c.*

¶ Jus Montanum, f. Id quod ex vineis quæ in montibus positæ sunt exigebatur. Charta anni 1289. apud Ludewig. to. 4. p. 127. *Alias possessiones in villa Mezlendorf juxta Wiennam, videlicet sex urnas vini montani Juris, & sexaginta denarios de quodam agro.* Charta Ludovici Regis Hungariæ an. 1362. apud Steyererum in Commentariis pro Histor. Alberti II. Ducis Austriæ col. 337. *Super omnibus discordiis & dissensionibus, quæ fuerunt hactenus inter suarum & nostrarum terrarum metas, occasione decimarum, censuum, Juris montani & emphiteutici, &c.* Vide *Jus mundanum.*

¶ Jus Mortuarium, Gall. *Droit de mortuage.* Jus quod sibi olim in bona defunctorum attribuebant Parochi. Charta an. 1264. apud Ludewig to. 4. pag. 233. *Quod ipsi ubicumque locorum citra mare invenerint me defunctum, statim nullo penitus resistente me recipiant tempore in suo Monasterio quamdiudum salvo Jure mortuarii parrochialis ecclesiæ in quacunque transiero die vitæ.* Vide *Judicium defunctorum* & *Mortuarium.*

¶ Jus Mundanum, pro *Montanum*, ut videtur, saltem eadem notione. Charta Comitis *de Stain* an. 1364. apud Ludewig. to. 4. p. 212. *Ab antiquo in eadem villa habuimus unam mageriam cum aliis redditibus & Jure Mundano, & decima vini in eo monte, qui adhuc Zwetleiberch nominatur.*

¶ Jus Naulæ, f. Quod pro transvectione exigitur.

Hist. Novientensis Monast. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1132. *Molendina cum piscationibus ac forestis, Jus nauli cum investigatione anni, bannus totaliter cum omni libera utilitate* Vide *Naulum*.

¶ Jura Pilæ. Synodus Limensis an. 1586. *Quod Visitatores aliqui dum visitant, quamvis ita excepti, ut nihil victus vel rerum necessariarum ipsis desit, ulterius ab ecclesiis exigant aliquot pesos, quos Jura pilæ vocant... statuimus ut Visitatores ab ejusmodi excessibus abstineant.*

Jus Potestativum. Vide *Potestativum*.

Jus Proprium. Vide *Proprium*.

Jus Prætorium, [f. Jus absolutum, cui nihil addi possit vel detrahi, ipsius corrigendi gratia; quia *Jus prætorium* antiquis JC. dicebatur, ut habet Papinianus, *quod Prætores introduxerunt, adjuvandi, vel supplendi, vel corrigendi juris civilis gratia.* Testamentum S. Remigii apud Miræum tom. 1. p. 1. *Ego Remigius Episcopus civitatis Remorum, Sacerdotii compos, testamentum meum condidi Jure Prætorio, atque id codicillorum vice, valere præcepi, si ei juris aliquid videbitur defuisse.*] Charta Roberti Regis Franc. ex Tabular. S. Cornelii Compend. *Ego Robertus G. D. Franc. Rex, & Constantia divina unu Regina, Me & conjugem meam Constantiam jocunda conversatione mihi admodum dilectam, & in administratione rerum, ad se pertinentium, satis utilem & strenuam, prædium nostra regali sedi Vermeria contiguum, quod de auro a domo patris sui asportato prædicta mea conjux emerat, Sanctæ Mariæ Compendiensi & SS. Martyribus Cornelio & C. dedisse, ... & devote Jure Prætorio & forensi dedisse pro nostra incolumitate & salute animarum nostrarum, & filii nostri Hugonis, jam regni solio, antequam decederet, sublimati, & proh dolor nostris diebus ibibi sepulti, ... hac omnia legaliter data & jure forensi & Prætorio Compendiensi Ecclesia tradita nostra auctoritatis potestate firmamus. Actum Aureliants an.* 1224. Vide JC.

¶ Jus ad Rem, Jus in Re. Compendiosa beneficiorum Expositio f. 32. recto: *Jus ad rem quæritur nominatione, mandato, collatione & provisione non acceptata.* Ubi & ista verba: *Regula asserit Papam tollere posse jus ad rem, non jus in re.*

¶ Jus Scolarium, Jus tenendi scholas & publice docendi. Charta Alberti Archiep. Magdeburg. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 23. *Preterea dedimus eidem Ecclesiæ ex libera voluntate Jus Scolarium in forensi ecclesia civitatis nostræ Hallensis.* Vide *Schola*.

Jus Provinciale, Prima jorisdictio, primum forum, à quo provocabatur ad *Jus generale*, seu ad supremam Curiam. Andreas Suenonis lib. 7. Legum Scaniæ c. 1. *Non statim injiciat manum possessori, sed qui pro eo sufficienter caveat, ut vel in Jure provinciali compareat, vel in domo sua justitiam exhibendo fidejussorem sibi postulet assignare, &c.* Infra: *Sed vinctum pedes compedibus ad Jus provinciale convenientibus repræsentet.* Rursum: *Et si nec possit justitiam obtinere, deducat eum in jus generale, ad quod universi de terra conveniunt, audito rerum gestarum ordine pro voluntate convenientium judicandum.* Adde cap. 6. ejusd. lib.

Jus Scriptum vocant nostri, quod alii *Jus civile*, seu *Legem Romanam*, quo Provinciæ aliquot in Gallia reguntur: cui opponitur *Jus commune*, seu jus consuetudinarium municipale, quo quæque fere civitas vel regio gaudet. Statutum Philippi Pulcri an. 1302. pro reformatione Regni cap. 48. *Ordinamus etiam, quod si aliqua persona Provinciarum quæ jure communi reguntur, in nostro Parlamento causas habeant, quæ Jure scripto debeant terminari, sententia diffinitiva ipsarum secundum Jus scriptum factum.* In veteri Regesto Parlamenti suo an. 1277. vetantur Advocati *Jus scriptum allegare*, ubi *consuetudines* municipales locum habent: *Li Avocat ne soient si hardi de eux mesler d'aleguer Droit escrit, là ù Costumes ayent leu, més usent de Coustume. Cil de la terre qui est gouvernée de Droit escrit, soient oys par certains Auditeurs de la Cort, si comme il a esté autrefois ordené. Nuls des terres qui sont gouvernées de Droit escrit, soit en la Chambre des Plets, mais aille aux Auditeurs à ce destinez.* Vide Fletam pag. 474. & seqq. In iisdem Regestis Parlamenti an. 1300. est inquesta, *an expediat Domino Regi quod Ballivia montanorum Arvernia regatur Jure scripto.* Observat Bodinus lib. 8. de Republica cap. 8. pag 113. Reges nostros in Academiarum seu Studiorum publicorum erectionibus jus civile nullatenus admittere, nisi in quantum ordinationibus regiis & consuetudinibus municipalibus non adversatur, & in quantum sibi expedire animadverterint. Exstat præclarum in hanc rem Diploma Philippi Pulcri Regis Franc. an. 1312. pro Studio Aurelianensi in 48. Regesto Tabularii Regii Ch. 58. ex qua sequentia delibavimus: *Hinc progenitores nostri Parisius Studium Theologiæ principale, liberalium etiam artium, quæ sunt præparationes ad illam, privilegiis pluribus munierunt, & per Sedem Apostolicam muniri curarunt: hoc enim Studium fides Catholica lumen stabiliens, id ut arca fœderis testamenti conservat; hortus vero conclusus sua germina, fons signatus scientiæ Desfinenta per universum orbem emittens. Eapropter hoc studium fovere, perampliusque stabilire proponimus, Deo præstante. Ut autem liberius ibidem Studium proficeret Theologiæ, progenitores nostri non permiserunt legum sæcularium, seu juris civilis Studium ibidem institui: quinimmo id etiam interdici sub excommunicationis pœna per sedem Apostolicam curarunt. Cæterum super negotiis & causis forensibus quæ spiritualitatem & fidei sacramenta non tangunt, regnum nostrum consuetudine moribusque præcipue non Jure scripto regitur, licet in partibus ipsius regni quibusdam subjecti ex permissione nostrorum progenitorum & nostra Juribus scriptis utantur in pluribus, non ut Juribus scriptis ligentur, sed consuetudine, juxta scripti Juris exemplar moribus introducta: tamen ut artium Studia liberalium ad Theologiæ scientiam introducunt, sic legum & Juris scripti dogmata proficiunt intellectui rationis, ad mores dirigunt, doctrinam præstant exequendæ justitiæ, nec non præparant ad consuetudinum intellectum. sic profecto tradit antiquitas Romanos & Græcos pro sui eruditione Jus scriptum & mores ab initio recepisse. Placuit ergo nostris antecessoribus, placetque nobis legum & sæcularium scriptique Juris, salva Parisiensis Studii provisione prædicta, in locis egregiis Regni nostri Studia frequentare præsertim ad doctrinam æquitatis & rationis fovendam, per quas in causis forensibus regni hujus judicari consuevit, ubi judicia, constitutiones, seu ordinationes progenitorum nostrorum, & nostra, quas omni consuetudini præponimus, deficiunt, & consuetudo certa non reperitur lex, qua fuerit judicandum. Non putet igitur aliquis, nos recipere, vel progenitores nostros recepisse consuetudines quaslibet sive leges, ex eo quod eas in diversis locis & Studiis Regni nostri per Scholasticos legi sinantur: multa namque eruditioni doctrinæ proficiunt, licet recepta non fuerint, sicut nec Ecclesia recipit quamplures canones, qui per dissuetudinem abierunt, vel ab initio non fuerunt recepti, licet in Scholis propter eruditionem legantur. Scire namque sensus, ritus, & mores hominum diversorum locorum*

valde proficit ad cujusque doctrinam. Scribit Thuanus lib. 35. Hist. pag. 249. Hospitalium Cancellarium in oratione habita coram Rege, *cum præfatione & petita venia ex Pandectis Justinianais vulgarem Juris Romani regulam adduxisse.* Juris Civilis usum etiam apud Anglos interdictum, pluribus ostendit eruditus Seldenus in Dissertatione ad Fletam.

JUS SUEVIÆ. Vide Jus Saxonicum lib. 1. art. 18. & 19.

¶ JURA TEUTONICA, Leges Teutonicæ. Diarium belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. p. 184. *Item quod Jura paganica & Temonica, quæ non concordant cum lege Dei, tollantur, & jure divino ut regatur, judicetur, & totum disponatur.*

¶ JUS URBANUM, Civile. Charta Leopoldi Ducis Austriæ an. 1229. apud Ludewig. to. 4. p. 39. *Notum esse volumus quod D. Marquardus ... per manum nostram curiam quandam in Mangolts cum Jure urbano à D. Chunrado de Rosinberch totam libere & precise comparavit.*

¶ JUS, Merces, salarium. Synodus Limensis ann. 1586. *Judices & Notarii non accipiant ab Indis Jura pro ulla re quam ipsis expedient.*

¶ JUSCELLARIUS, ζωμευτὴς, *Cocus*, in Supplem. Antiq. in aliis Glossis ζωμοποιός.

¶ JUSCELLUM, Ferculi genus. Chron. S. Trudonis lib. 13. to. 7. Spicileg. Acher. pag. 508. *Præpositus Hasbaniæ pro ferculo leguminis, Juscellum commutabat confectum vino, ovis & sagimine.* Laurent. in Amalthea: *Juscellum, Exiguum jus; Juscellanus, Qui facit Juscellum.* Vide *Jussellum.*

¶ JUSERANUS, Catena aurea certa ratione elaborata. Testamentum an. 1522. *Jocalia tam aurea quam argentea, ut sunt cathenæ, Juserani, bagua, perla, &c.*

¶ JUSERMA, Spiculum. Vide *Iuserma.*

¶ IUSO, Deorsum. Vide *Jusum.*

JUSSELLUM, pro Jusculum, habetur in Vita S. Valarici cap. 24. [Vide *Juscellum.*]

¶ JUSSIO, Divisio, Gall. *Partage.* Leges Luitprandi apud Murator. to. 1. part. 2. p. 65. *De Jussione, sive divisione, de rebus infantis.*

JUSSORIUM, *Præceptio*, ita lego in Gloss. Isid. pro *Jussorianem.* [Laurentius in Amalthea, *Jussoriamen*, f. non ita male. Grævius *Jussoria.*] Verus in Epistola ad Desiderium Cadurcensem Episcopum: *Jussorium vestrum accepimus &c. Jussio*, eadem notione; sed maxime Principis. Anastasius in S. Silverio: *Tunc indignata Augusta misit Jussiones ad Velisarium Patricium.* In Vigilio: *Misit Anthemium Scribonem cum Jussionibus suis. Jussio sacra*, in Conone, *Jussio divalis*, in S. Agathone, i. *Imperiale præceptum*, ut est in l. a. Cod. Th. de Operib. publ. Adde pag. 41. 51. & Novellam Justiniani 114. *de Sacris Jussionibus.* Vide Diurnum Romanum cap. a. tit. 3.

2. JUSTA, Gall. *Jouste*, Monomachia ludicra, hastiludium singulare. Willelmus Malmesbur. lib. 2. Hist. Novellæ pag. 187. *Tentavere primo Regis proludium pugnæ facere, quod Justam vocant, quia tali arte erant periti.* Vocabuli etymon quidam accersunt à voce Latina *Juxta*, & Gallica, *Jouxte*, i. prope, quod non eminus, ut in præliis, uti vocant, campalibus, sed cominus lanceis aut ensibus res geratur.

☞ Eo quod in *Justa* duo solum, ut mox dicitur, aut pauci utrinque pares numero decertarent, Carolus de Aquino *Justam* potius dictam putat à *Juste*, id est, pari congredientium numero, cum paribus item armis, quam à *juxta* adverbio. Livius lib. 26. cap. 51. *Sudibus inter se in modum Justæ pugnæ concurrentes.* Tassus Jerus. Cant. 6.

Ma vada innanzi a Giusta pugna ei sole,
Tu lunge alquanto a lui ritien stuole.

Plura vide apud eumdem de Aquino in Lex. Mil.

Differebat autem *Justa* à torneamento, quemadmodum species à genere. Torneamentum enim, universim dicebatur omnis ludicra decursio militaris: *Justa* vero pugna aut prælium, quod in torneamento fiebat. Deinde *Torneamentum*, plurium & turmatim congredientium, *Justa* singulare erat certamen. Unde recte Niceph. Gregoras l. 10. dixit *Justam*, quam voce Græcobarbara, ut & Jo. Cantacuzenus, τζοῦστρα appellant, *μονομαχίας ἐνδειξιν ἔχειν.* Confecta namque prima militari decursione, & finito omnium, qui una simul aderant, ex utraque parte, prælio, ad singulare certamen, seu ad *Justam*, progrediebantur. Joannes Monachus Majoris Monasterii lib. 1. Hist. Gaufredi Ducis tradit, Normannos, cum à Britonibus in quodam torneamento victi & deleti essent, *confusione inopinata dejectos, singulare certamen Britonibus proposuisse.* Hinc apud Monachum Moliensem in suo *Miserere:*

Gagner Joustes au Tournoy.

Non semper tamen in solis torneamentis *Justa* fiebant, quandoque enim absque iis indicebantur. Has appellat Historia Burcicaldi: *Joustes à tous venans, grandes, & plenieres.* Vide Froissart. 2. vol. cap. 154.

Qui in *Justis* primum decertabant, Fæcialibus, vel Heraldis, aliisque armorum, uti vocabant, officialibus, *elmum* suum, seu cassidem donativi vice conferre debebant, nisi prius in torneamentis idipsum præstitissent. Inde nata illa solennis sententia, Ensem lanceam, non vero lanceam ensem immunem facere. Miles enim si in *Justa* cassidem Fæciali contulerat, non propterea ab eadem rursum in torneamento donanda immunis erat. Tractatus MS. de Torneamentis: *Item pour les nobles qui tournoient, s'ils n'ont autrefois tournoié, donnent leurs heaumes aux officiers d'armes, ores qu'ils ont autrefois Jousté; car la lance ne peut affranchir l'espée, & l'espée affranchit la lance. Mais il est à noter, si un noble homme tournoie, & qu'il ait payé son heaume, il est affranchi du heaume de la Jouste; mais le heaume de la Jouste ne peut affranchir celui du tournoy.* Hinc colligitur in *Torneamentis* dimicare longe fuisse honorabilius, quam in *Justis*, etsi in *Justis* dimicarent etiam, qui in *Torneamentis* dimicabant; præterea lanceam eorum proprie fuisse, qui in singularibus certaminibus decertabant; gladium vero eorum, qui in torneamentis.

☞ Has omnes ludicras pugnas, propositis gravioribus pœnis, ad tempus interdicit Philippus IV. Franc. Rex Edicto an. 1312. quod videre potes apud *de Lauriere* to. 1. Ordinat. pag. 509. & seq. *Astiludere vel Jostare sub pœna amissionis equorum & alia graviori* etiam vetat Humbertus II. Dalphinus to. 2. Hist. Dalphin. pag. 347.

☞ Neque prætermittendum quod legitur in Constitutionibus Episcopi Sabinensis an. 1239. in Concilio Terraconensi confirmatis, apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 132. *Contra illos qui faciunt Justas in Monasteriis:* Item præcipimus omnibus Judicibus *& Advocatis litteratis, ne conveniant vel intersint alicui Justæ, quæ fit vel fiat in monasteriis vel grangiis Religiosorum.*

¶ JOSTA, Idem quod *Justa*, in Computo ann.

1327. & 1328. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 216.

¶ Jostra, Eadem notione, Ital. *Giostra.* Chronicon Dominici de Gravina to. 12. Muratorii col. 557. *Facientes Jostras & bastilndia, &c.* Hist. Cortus. cod. to. col. 865. *Facta sunt bastiludra, Josta, torneria, &c.*

¶ Justare, Lodicre pugnare, Gall. *Jouster.* Mandatum an. 1319. apud Rymer. to. 3. pag. 758. *Quidam ad torneandum & Justandum... in proximo sunt venturi.*

a. JUSTA, Mensuræ liquidorum species, quasi *Justa mensura*, quantum cuique sufficit potus subministrans, *Justo*, Occitanis. Ugutio: *Olla vel ulla, mensura parum minor quam Justa.* Lanfrancus in Decretis pro Ordine S. Benedicti c. 8. *Ad Cellarii ministerium pertinet, omnia vasa cellarii & coquinæ, & scyphos, & Justas, & cætera vasa refectorii, &c.* Tabularium Episc. Paris. ex Bibl. Putcana: *Hæc sunt vasa, quæ emit D. Willelmus Episcopus Paris. ante portationem suam... Justa una quæ continet 3. marcas.* Monasticum Anglic. to. 1. pag. 149. *Percipiet etiam quilibet Fratrum... cotidie duas Justas de cervisia.* [Gesta Cenoman. Episc. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 354. *Justam (dedit) & cantarum, vasa scilicet purissimo argento constatilia, sculpta mirifice.*] *Justa vini*, in Tabulario Vindocin. Thuani Ch. 28. fol. 276. in Charta Nicolai Archiep. Messanensis an. 1178. apud Rocchum Pirrum pag. 319. & in alia Rogerii Comitis Siciliæ ann. 1092. in Episc. Catan. pag. 15. [& alibi non semel: unde emendandus Limborchius Sent. Inquisit. Tolos. pag. 132. ubi perperam *Insta vini*] *Justa tervisia*, in Chron. Gemblac. Abbat. pag. 534. [& in Charta an. 1080. apud Miræum to. 1. pag. 70.] Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regii an. 1350. *c. d'orfaverie: Pour selder & mettre 5. tirons a quatre grans Justes, & quatre pintes d'argent.* Historia Prioratus Wigmorensis in agro Herefordensi in Anglia: *Et il dona adonks à l'Evesk une Juste d'argent, pleine de pyement, laquelle il recenst par graunt don.* Le Roman *de Vacce:*

Et vous illent un Damoisel
Une Juste sous son mantel,
Mort est son pere nouvellement,
Relever vout son tenement.
Sa Juste estoit moult bonne & chiere,
Tout estoit d'or noblement faite,
Cil qui la tint, l'a avant traite,
A present au Duc la tendi, &c.

Adde Librum Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 12. 17. Guigonem II. Priorem Cartusiens. in Statutis ejusdem Ordinis c. 28. §. 5. c. 57. §. 4. Statut. antiq. 2. part. c. 13. §. 30. part. 3. c. 10. §. 16. & Consuetud. Nancaii in Biturigib. art. 20. apud Thomasserium.

¶ Justa Demensuralis, Tertiera. Consuetud. MSS. festivitatum Monasterii Solemniac. in Lemovicibus: *Dominica in Quinquagesima* (habemus in refectorio) *Justas demensurals de vino puro... in octabis Pascha x. ova & Justas demensurales de vino puro.* Iterum atque iterum memoratur ibi *Justa demensuralis:* quæ videtur esse vas vinarium capiens consuetam statutamque Monacho vini mensuram; cui id unum additur in festis paulo solemnioribus, ut *Justa demensuralis* sit de vino puro; at in festis majoribus maximeque solemnibus mensura vini dabatur tertia parte minor solita: sic intelligo *Justam terneram* de qua non semel in iisdem Consuetudinibus: *Indie Epiphania... Justas tertieyras de puro vino... in Resurrectione Domini... Justas tertieyras & cornutas... in die Pentecostes... Justas tercieyras, &c.*

¶ Justa, pro Mensura frumentaria, in Hist. Abbatiæ S. Albini Cisterc. Ord. MS. à Guillelmo *Gauthier* cap. vii. *Ipsum ratam habuisse quam fecerat donationem trium Justarum frumenti.*

¶ 3. JUSTA, pro *Juxta* præpositione, frequenter legi in veteribus Instrumentis observat Baluzius to. 2. Capitul. col. 986.

¶ JUSTANTIA. Charta Massil. ann. 1481. *Placeat regia Majestati vestre preservare vestram civitatem ab Justantiis, logeamentis, subjornatis & stationibus armigerorum peditum & equitum. Placet.* Suspicor legendum *Ustansia*, vel *Ustancilla* cum Hispanis, Hospitiis militis supellex, Gall. *Ustencille*, vel ut alii efferunt *Utensile*.

¶ JUSTIARIATUS, pro *Justitiariatus*, de quo infra, Officium, dignitas judicis. Chronicon Richardi de S. Germano apud Murator. to. 7. col. 1032. *Hector de Monte-fusculo per Imperatorem a Justiariatu amovetur, & Stephanus de Anglone substituitur illi.*

¶ JUSTICIABILIS, Alicujus domini jurisdictioni & justitiæ subditus, Gall. *Justiciable.* Charta Philippi Regis Franc. an. 1329. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. pag. 159. *Quamplurimos subditos & Justiciabiles dilectis & fidelis Guillelmi Flote, personas liberas cum armis hostiliter & pensatis insidiis invasisse.* Instrum. an. 1472. ex Archivis B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Dicti Prior & Religiosi... sunt... veri Justiciabiles... D. Rothomagensis Archiepiscopi.* Vide *Justitiabilis.*

¶ JUSTICIAL, Justicialis, Poculum vinarium, idem quod *Justitia* 3. Charta Monialium Artacellæ an. 1403. ex Schedis Præsidis *de Mazaugues: Debent eis dare unum panem de pondere, & unum Justicial vini consuetum cuilibet, & domine Priorissa 4. mensuras vini ultra pensionem.* Infra: *Item Fenestreria medium Justicialem vini. Item Refectoreria pro suo labore duos Justiciales vini ultra suam rationem.* Vide *Justa* 2.

¶ JUSTICIALITER, Legitime. Charta an. 1226. è Tabul. Bethun. fol. 40. *Relevia, terrarum vendagia, placita... adeo Justicialiter sicut ea habui.*

¶ JUSTICIARE. Vide *Justitiare.*

¶ JUSTICIARIUS, Judex. Vide *Justitiarius.*

¶ JUSTICIATIO, Justitiæ exercitium, seu jus illam exercendi. Literæ an. 1293. apud Rymer. to. 2. pag. 618. *Loca dicta terra contra nos munierunt & inforciaverunt; volentes, quasi modo hostili, Justiciationi nostri feodi resistere.* In legibus Norman. apud Ludewig. to. 7. p. 159. *Justiciatio est Coartatio super aliquem facta ut jure pareat ex commisso; unde patet quod Justiciatio non debet fieri, nisi delictum præcesserit, cujus satisfactio requiratur.*

¶ JUSTICIATUS, Officium, dignitas judicis seu justitiarii. Charta an. 1501. apud Rymer. to. 12. pag. 781. *Et exercitio omnis Justiciatus & Cancellariatus.*

¶ JUSTICIUM. Vide *Justitium.*

¶ JUSTICUS, Justus. Charta Ludovici Grossi ann. 1129. apud Doubletum in Hist. Sandion. p. 859. *Contestamur autem omnes successores nostros per sanctam & individuam Trinitatem, & per adventum Justici judicis Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, ut hoc nostra auctoritatis præceptum nullomodo præsumant temerare.*

¶ JUSTIFICABILIS, Idem quod *Justiciabilis.* Charta Philippi Regis Franc. an. 1317. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 472. *Salvo & retento eidem Duci, quod ipse & heredes sui possint subditos suos ca-*

stellante dicta villa, & alios suos Justificabiles & subjectos in dicta villa de Guingamp justitiare & tenere ibidem placita sua inter eos.

1. JUSTIFICARE, non tam justitiam exercere, judicare, quam judiciu dato damnare, vel per judicium compellere. Notitia de Rogero Episcopo Bellovac. apud Loisellum p. 248. *Dans et medietatem Vicecomitatus, ita ut minister Episcopi, & minister Comitis Justificent reos, & Leges æqualiter dividant.* Charta Fulconis Abbatis Corbeiensis ann. 1055. ex Tabulario ejusdem Monasterii: *De omnibus quoque ad se proprie pertinentibus, si hoc violaverit, ipsemet Justificabit.* Chaeta Branonis Abbat. Dervensis in Tabul. ejusdem Monast. *Persolvant nobis in censu 2. solidos denariorum: quæ si neglexerint eo die solvere, in crastinum Justificabuntur sua lege; si autem pro negligentia census Justificari noluerint, legemque solvere, vel deprecari, terram nostram recipiemus.* Charta an. 1146. in Tabular. Peioratus Neronis-villæ fol. 18. *Et ibi in audientia procerum Castri Nantonis, & secundum judicium eorum, Justificabunt rusticos, & medietatem justitiæ habebit Peter Neronis-villa, & medietatem Matthæus de Ammvilla.* Charta ann. 1175 apud Bromptonum: *Et totam aliam terram, & habitatores terræ habeat sub se & Justificet, &c.* Infra: *Si à fidelitate Regis recesserint, ipse eos Justificet & amoveat: & si eos per se Justificare non poterit, Constabularius Regis Angliæ, & familia sua de terra illa juvabunt eum ad hoc faciendum, &c.* [Charta Thomæ Domini de Couciaco an. 1218. *Mercatores habebunt cheminum quale solent habere, & transitum liberum sicut habere solent, & Justificabuntur tantummodo per Winegiatores prædicti domini mei.* Consuetudines Furnenses ex Archivo Audomar. *Et si occasione cujuscumque alterius extra Flandriam fuerit acclamatus, Comes Justificare poterit per curiam suam.*]

¶ 2. JUSTIFICARE, Meritis pœnis afficere, debito supplicio plectere, Gallis, *Justicier.* Epistola Jacobi Regis Scotiæ ad Carolum VII. Reg. Franc. to. 10. Spicileg. Acher. pag. 244. *Principales vero rebelles qui in eodem castro inventi fuerunt, pœna suspendii Justificavimus.* Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1218. apud Muratoe. to. 8. col. 1098. *Et Saraceni secuti sunt semper interficiendo Christianos usque ad fossatum eorum... Tali modo Justificavit Deus Christianos, quia non cum ejus timore, sed cum furore magno exierunt.*

¶ JUSTIFICARIUS, Judex, Baillivus. Consuetud. Furnenses ex Archivo Audomar. *Comes nec Justificarius suus potest convincere aliquem de contradicto nisi per juramentum super Sacrosancta.*

¶ 1. JUSTIFICATIO, f. Legitima hæreditatis portio, Gall. *Legitime.* Testamentum Armandi d'Alegre an. 1263. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1115. *Quæ omnia assignavi & constitui eidem Amphel in dotem cum dicto marito suo, & amplius dono & lego eidem jure Justificationis centum solidos dictæ monetæ semel tantum ipsi solvendos.*

¶ 2. JUSTIFICATIO, Satisfactio, Porgatio, Gall. *Justification.* Epistula Odonis II. Comitis Carnot. ad Robertum Regem Franc. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. p. 337. *Tum ille constituit mihi placitum ex consensu tuo, quando & ubi hoc perfici posset: sed instante termino, cum ad hoc peragendum paratus essem, mandavit mihi ne me fatigarem ad condictum placitum veniendo, quia non erat tibi cordi aliam Justificationem sive concordiam recipere, nisi hoc tantum, ut faceres mihi defendere quod non essem dignus ullum beneficium tenere de te.*

JUSTIFICATOR, Judex. Chartam Rogerii Siciliæ

Regis ann. 1144. subscribit cum aliis *Rogerius filius Boni Justificator Consalis*, apud Ughellum tom. 6. pag. 143. 145. Liber Ramesiæ sect. 188. *Will. Rex Angl. H. Camerario & Justificatoribus suis, omnibusque suis fidelibus Norff. salutem. Inquirite per Comitatum quis justius hujusmodi forisfacturam haberet tempore patris mei, sive Abbas Ramesiæ, sive antecessor Will. de Albineto, &c.*

¶ JUSTIGERIUS, Idem qui *Justitiarius*, Judex. *Magister Justigerius*, Præcipuus Judex in regno Apuliæ, idem qui *Magister Justitiarius* in regno Siciliæ. Vide in *Magister.*

¶ JUSTILIUM, *Jus*, Gall. *Sausse*, apud Kerhardum in Synonymis.

¶ JUSTILOQUUS, Qui justa & æqua loquitur. Statuta Canonicorum Regul. apud Duellium to. 1. Miscell. p. 97.

Vaniloquos ac turpiloquos fuge, sperneque, vita,
Justiloquosque nota, fautes de perpete vita.

¶ JUSTINIANI. Sic juvenes qui primo anno studiu juris operam dabant appellari jubet Justinianus Imp. sua prima Constitutione seu Præfat. Digest. cum ante *Dupondii* dicerentur, *vetere tam frivolo quàm ridiculo nomine*, ut habet idem Imperatoe ibidem.

1. JUSTITIA, Jurisdictio, cognitio judicis. Leges Edw. Confess. cap. 26. *Justitia cognoscentis latronis sua est de homine suo, &c. Justitia Regis*, eodem cap. est forum Regis, *la Justice Royale.* Charta Henrici III. Reg. Angl. pro Abbatia S. Walerici in Picardia: *Habeantque Abbas & Monachi in tota possessione sua omnem Justitiam de assaltu & sanguinis effusione & pacis infractione.* Passim.

ALTA JUSTITIA, Merum imperium, jus gladii; *Haute Justice*, Practicis nostris. *Hauteur & Justice*, in Pacto Tongrensi an. 1403. pag. 30. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1272. in 30. Regesto Archivi Regii ch. 441. *Nec non alta Justitia quam extendimus ad omnem casum in quo contigerit aliquem pati debere mortem, vel exilium, vel membri mutilationem.* [Charta Henrici II. Ducis Lotharingiæ & Brabantiæ an. 1243. pro Abbate S. Bernardi ad Scaldim: *Nihil juris nobis vel posteris nostris, præter tr[illegible]iculos altæ Justitiæ, scilicet manifestam sanguinis effusionem, membrorum mutilationem, & vitæ ablationem, si excessus delinquentium hoc exegerit, in ipso alodio reservando.*]

¶ JUSTITIA SIMPLEX, Inferior, quæ pendet à *Regali.* Edictum Ludovici X. Reg. Fr. an. 1313. to. 1. Ordinat. Reg. p. 621. *Item, super eo quod præfatus Dux* (Britanniæ) *asserit, quod in ipsius præjudicium, & injuste contra dictum Ducem & ejus subditos adjornamenta, seu simplicis Justitiæ, nonnullis interdum nostræ literæ conceduntur; respondetur eidem, quod de cetero tales literæ minime concedentur, nisi pro talibus casibus, qui ad nostram superioritatem pertineant, aut ressortum.* Ubi patet *literas simplicis justitiæ* eas dici quibus ad supremam & regalem justitiam evocabantur causæ, quæ secundum jus consuetum dirimi debebant in *simplici justitia* & ducali, quæ Regiam superiorem agnoscebat.

JUSTITIAS FACERE, TENERE, Idem quod *Placitum tenere*, nostris *faire*, vel *tenir la Justice*, *les Plaids.* Annales Francorum Loiselliani ann. 760. *Consilium fecit cum Francis, ut iter ageret supradictas Justitias quærendo in Aquitania.* Annales Tiliani an. 799. *Legatos regios, qui tunc ad Justitias faciendas apud eos conversabantur, comprehendunt.* Eginhardus ann. 814. *Ad Justitias faciendas, & oppressiones popularium relevandas, Legatos in omnes regni sui fines*

misit. Idem ann. 813. *Lotharius, cum secundum paternam jussionem in Italia Justitias faceret.* Ratpertus de Orig. S. Galli cap. 5. *Contigit autem tempore quodam Wolfarium Remensem Episcopum Legatione a domino Karolo sibi injuncta Justitias in Rhetia Curiensi faciendas ad ipsum pagum venisse, &c.* Placitum apud Pinendenum inter Lanfrancum Archiepiscopum & Odonem Bajocensem Episc. sub Willelmo I. Rege Angl. apud Seldenum ad Eadmerum: *Huic placito interfuerunt Gosfredus Episcopus Constantiensis, qui in loco Regis fuit, & Justitiam illam tenuit, Lanfrancus Archiepiscopus, qui, ut dictum est, placitavit, & totam derationavit, &c.* [Tabularium S. Vincentii Cenoman. *Ita ut ipsi* (Monachi) *ibidem Vicarium suum habeant qui Justitias & districtiones secundum præceptum Abbatis & Monachorum faciat.*] Vide Leges Longob. lib. 2. tit. 52. §. 2.

¶ Justitiam suam facere, Ablatis pignoribus debitum exigere, Gall. *Faire saisir.* Chartularium S. Fromondi: *Itaque facient & facere poterunt dicti Prior & Monachi pro defectu solutionis dicti frumenti Justitiam suam in totis tenementis antedictis, quotiescumque necesse fuerit.* Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 3. *Si ita acciderit quod mihi, vel heredibus meis de dictis novem minis ordei ad terminum supradictum non fuerit plenarie satisfactum, licebit nobis supra dictam peciam terræ nostram Facere Justitiam, usque dum nobis satisfactum fuerit de redditu & emenda.*

¶ Justitiam facere, Facere satis, debitum solvere, latæ sententiæ obtemperare. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 37. *Tunc Sculdhasius tollat boves aut caballos ipsius, & ponat eos penes creditorem, dum usque Justitiam fecerit.* Leges Caroli M. ibid. pag. 105. *Neque Abbates, neque Presbyteri ... ad publica vel ad secularia judicia trahantur vel distringantur; sed à suis Episcopis judicati Justitiam faciant.*

¶ Justitiam invenire dicitur actor, qui jus suum obtinet à judice. Leges Luitprandi apud Murator. to. 1. part. 2. p. 57. *Nam si aliter fecerit ipse judex, & intra xii. dies Justitiam non invenerit qui proclamaverit, tunc componat ipse judex solidos xii.*

Justitia, Jus, quod alicui in re quavis competit, sive in ejus reditibus. [Leges Pippini Regis apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 120. *Damus ... ut qui in tantos annos Justitiam habere non potuerit, vel modo per Dei omnipotentis misericordiam ... simul & per nostram præceptionem, unusquisque Justitiam suam accipiat.* Liber de Castro Ambasiæ &c. to. 10. Spicileg. Acher. p. 528. *Pipinus vero jussu Zachariæ Papæ in Regem a Bonifacio Archiep. inungitur, qui Haistulfum Regem Longobardorum tenere Justitias sancti Petri coegit.*] Charta divisionis Imperii Caroli M. c. 10. *Similiter & de cæteris Ecclesiis, quæ sub illorum fuerint potestate, præcipimus, ut Justitiam suam & honorem habeant, &c.* Vide ejusdem Capitulare 2. an. 802. c. 23. Versus Hadriani PP. ad eumd. Carolum præfixi Collectioni Canonum:

Justitias alim Petri sui protectoris tueri,

Anastasius Bibl. in Stephano IV. p. 97. *Imminentibus atque decertantibus in hoc sæpius nominatis, Christophorus Primicerius & Sergius Secundicerius, pro exigendis à Desiderio Rege Longobardorum Justitiis B. Petri, quas obdurato corde reddere sanctæ Dei Ecclesiæ nolebat.* Idem in Hadriano p. 99. *Inquirens, quod omnia ille mentitus fuisset, quæ et in corpus B. Petri jurejurando promisit, pro Justitiis sanctæ Dei Ecclesiæ faciendis, &c.* Pag. 100. *Quia Justitias B. Petri, juxta quod repromiserat, non reddidit.* Adde pag. 105. Epistola Joannis Regis Bulgariæ in Gestis Innocentii III. PP. pag. 56. *Sciat autem Sanctitas tua, quod quinque Episcopatus Bulgariæ pertinent ad Imperium meum, quos detinet Rex Ungariæ, cum Justitiis suis Ecclesiarum, &c.* [Charta ann. 1252. e Chartulario Meldensi: *Ita quod Meldensis Episcopus & successores sui, vel alius nomine eorum, in dicta pecia terræ de cetero nihil juris vel facti, Justitiam parvam vel magnam poterunt reclamare vel habere: nec nos vel nostri in dicta pecia, quæ sibi assignata pro illa quæ fuit sua aliquid juris vel facti, Justitiam parvam vel magnam reclamare poterimus vel habere.* Epistola Alexandri III. PP. pag. 44. Libri nigri Scaccarii: *Non tam in decimis, quam in aliis Ecclesiasticis Justitiis vobis sufficienter, &c.*] Vide Reginonem an. 753.

Justitia, Præstatio, census. Burchardus Wormaciensis Episcopus in Lege familiæ: *Si quis in civitate hæreditatem aream habuerit, ad manus Episcopi dijudicari non poterit, nisi tres annos censum & aliam suam Justitiam inde si persederit.* Arnoldus Lubecensis lib. 3. c. 6. *Dicebat enim dominus electus homines suos in multis ab eo injuste gravari, quædam etiam prædia violenter occupari, & Justitias suas, quas in civitate sua Unne de advocatia consequi debebat, sibi frequenter per suos impediri.* Chunradus de Fabaria de Casib. S. Galli c. 8. *Quas in suis perturbaverat tam feudis, quam consuetudinalibus Justitiis.* Charta Henrici Imp. an. 1186. apud Ughellum to. 1. p. 378. *Sancimus quoque, ut homines de Camerano, cum ab eis requisiti fuerint, de Justitiis suis plene ipsis respondeant, & ab eis non exigatur reddita.* Gregorius lib. 3. Decretal. tit. 3. c. 9. *Ut consuetis Justitiis & debitis obsequiis se defraudent, tonsuram clericalem sibi abjectam.*

Justitia, Mulcta judiciaria. [Leges Caroli M. apud Murator. to. 1. part. 2. p. 100. *Si alicui homini post judicium Scabinorum fuerit vita concessa, & ipse post modum aliquod malum perpetraverit, & Justitiam reddere noluerit, dicendo quod mortuus sit, & ideo Justitiam reddere non debeat, &c.*] Concil. Triburiense an 821. c. 4. *Triplicem compositionem, cum Justitiis, quæ in superiori capitulo scripta & confirmata esse videntur, componat.* Forma sacramenti Vicariorum in Constitutionibus Catalaniæ MSS. *Et non accipiam aliquid ab aliqua partium, nisi directam Justitiam, quæ de placito debet exire, & illam nisi causa finita, per compensationem, vel sententiam: & si per sententiam finiatur, accipiant solummodo Justitiam a victo, à victore autem nihil accipiant, neque exigant. Si autem quæstio vel causa amicabili compositione fuerit terminata, moderate, quod justum fuerit, exigant ab utraque parte: quam Justitiam tradam fideliter in manum Bajuli vestri, & non vetabo alicui inde conquerenti. Et si quæ servitia mihi facta fuerint gratis, omnia manifestabo, & mittam in compotum, &c.* Charta an. 1211. in Hist. Episcoporum Caducensium num. 87. *Et burgenses Caducci mandaverunt & convenerunt nobis, quod de cætero non acciperent denarios Rutenenses: & si aliquis acciperet vel expenderet burgensium, concederet nobis septem solidos de Justitia, ut amitterent Rutenenses, & obolos, quos acceptos habuerint.* [Sententia arbitralis ann. 1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte: *Si forte ... messegarii dictæ villæ aliquos delinquentes in dicto nemore de Castello invenerint, tandem Justitiam duodecim denariorum possint & debeant servare & accipere, quæ Justitia in tres partes, ut superius, dividatur.*] Vide Chartas alias apud Catellum in Comitibus Tolosanis p. 215. 216. 219. Thomasserium in Consuetud. Bituric. pag. 40. [Mabillonium Diplom. pag. 584.] &c.

Justitiam facere dicitur is, qui de crimine aut de re quapiam interpellatus juri stat, in Capitulis

pitulis Hludovici Imp. post Legem Salicam c. 5. *Rectum facere*, dixere posteriores.

JUSTITIA, Judex, qui vulgo *Justitiarius*. Leges Henrici I. Regis Angliæ c. 42. *A Rege vel Justitia ejus, vel à communi utrorumque domino... submoneatur.* Historia Translat. S. Guthlaci n. 24. *Ubi famosis judicibus præsentibus, & patria Justitiis coram positis, controversia legitimo fine decideretur.* Vetus Charta apud Seldenum ad Eadmerum p. 168. *Nullus, qui de Rege tenet in capite, nec aliquis dominicorum Ministrorum ejus excommunicetur, nec alicujus eorum terra sub interdicto ponatur, nisi prius dominus Rex, si in regno fuerit, conveniatur, vel Justitia ejus, si fuerit extra regnum.* Ubi Seldenus: *Qui velut Præfectus Prætorio, aut Prorex, regias illo ævo vices agebat, & Capitalis Angliæ Justitiarius etiam indigitabatur.* [Charta ann. 1279. ex Archivis Abbatiæ Troncheti: *Henricus Rex Angliæ & Dux Normanniæ & Aquitaniæ, & Comes Andegavensis, Episcopis, Comitibus, Justitiis & omnibus ministris suis Britanniæ, &c.* Tabularium B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Conductus fuit extra cum cruce & aqua benedicta per Justitiam dictorum religiosorum.* Adde Translationem S. Guthlaci, to. 2. April. p. 58.]

JUSTITIA ARAGONUM. Vide *Judex medius*.

¶ JUSTITIA ATRII, seu Cœmeterii, Quod pro sepultura persolvitur. Chron. Besuense to. 1. Spicil. Acher. pag. 675. *Atrium Ecclesiæ S. Petro Besuensi tradiderunt, Justitias tantum atrii retinentes.* Vide *Atrium*.

¶ JUSTITIA BANNI, Mulcta ob bannum fractum imposita. Charta an. 1174. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. *Si vero in terris Domini Castelli bannum fregerint, debent restituere & Justitiam banni Domino Castelli dare ita legitime sicuti sui homines.*

¶ JUSTITIÆ COMPLEMENTUM FACERE dicitur Judex, aut litigator, qui quidquid æquum est & leges postulant ad litem finiendam complet perficitque. Charta Ottonis Comitis Palatini an. 1245. apud Tolner. in Probat. Hist. Palat. p. 150. *Nullus judicium faciat alicui querelanti; personaliter namque de ipsis ac eis attinentibus Justitiæ universis proponimus facere complementum.* Sententia an. 1294. to. 1. Hist. Dalphin. p. 124. *Quominus possint facere Justitiæ complementum, prosequi malefactores & exsequi sententias contra eosdem, prout justitia postulabit.* Litteræ Senatus Hertzberg. apud Ludewig. to. 1. p. 156. *Dominus Abbas & qui cum eo aderant Fratres responderunt,.. paratos & benevolos se esse... hoc ipsum in Reliquiis juramento publico affirmare. Nos vero considerantes constantiam D. Abbatis de faciendo in Reliquiis Justitiæ complemento.* Charta Caroli Franc. Regis an. 1378. ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Si aliqui prisionarii adducerentur dictis octo diebus pro complemento Justitiæ secundum qualitatem delicti faciendo, &c.* Rursum occurrit apud eumd. Ludewig. to. 5. p. 571. Rymer. to. 2. p. 255. Illust. Fontaninum in Appendice ad Antiquit. Hortæ p. 423. &c.

¶ JUSTITIA PRO DUELLO, Mulcta pro duellis domino solvenda. Vide *Duellum* col. 1677. lin. *De compositione*.

¶ JUSTITIA FEODI, Jurisdictio domino competens ratione feodi, quod possidet. Capitula anno circiter 1329. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 492. *Clerici trahunt causam feodorum in curiam christianitatis... & propter hanc occasionem perdunt domini Justitiam feodorum suorum.* Et mox: *Sed propter hoc non amittat dominus feodi Justitiam fidei* (feodi) *nec propter hoc se capiat ad feodum.*

¶ JUSTITIA LATRONUM, Cognitio de latronibus competens domino habenti altam justitiam. *Justitia latronum & adulterorum*, in Charta Aldefonsi Tolos. Comitis ann. 1131. Vide *Latro*.

¶ JUSTITIA SANGUINIS, Major justitia, quam exercet dominus, cum sanguis defluit. Jura Comitis Biterr. in civitate Albiensi an. 1252. *Item habuit & percepit in eadem civitate majores Justitias, sanguinis videlicet, latrocinii & adulterii & criminum aliorum.* Vide *Sanguis*.

¶ JUSTITIA DE TELONEO, Mulcta pro fraudato vectigali. Charta Chilperici Franc. Reg. apud Miræum tom. 2. p. 1310. *Sed ipse teloneus & Justitia de teloneo ... omni tempore nostris & futuris temporibus ad mensam Canonicorum ejusdem Ecclesiæ proficiet.*

¶ JUSTITIA TERRÆ, Immunitas, *Franchisia*; Gall. *Franchise*. Hist. Palæst. apud Ludewig to. 3. pag. 10. *Voluerunt nostri quoddam castrum aggredi & apprehendere, eo quod erat plenum omnibus bonis. Sed vir prudens Boamundus noluit consentire tantum pro Justitia terræ, quantum pro fiducia Imperatoris... Ibique dictus Boamundus optime concordatus cum duobus Curopalatis, & pro amicitia eorum & pro Justitia terræ jussit reddi omnia animalia, quæ nostri deprædata tenebant.*

¶ JUSTITIA TRANSITUS, Tributum à transeuntibus per terras alicujus domini solvendum, Gall. *Droit de passage*. Charta an. 1140. apud Miræum to. 2. p. 821. *Liberos quoque ipsos decerno ab omni onere, angaria, parangaria .... & omni Justitia transitus per totam terram meam, ac aquam universam, in rebus suis emendis vel vendendis.* Vide *Transitus*.

2. JUSTITIA, Idem quod *Justa*, *Jouste*, Hastiludium, in Historia Obsidionis Jadrensis an. 1345. lib. 2. cap. 21...

3. JUSTITIA, Idem quod *Justa*, Poculum vinarium. Statuta S. Hugonis Cluniacensis to. 6. Spicilegii Acheriani p. 448. *Duodecim pauperes reficiantur, septem diebus Justitia detur, excepta quotidiana prabenda, quæ in majori Missa semper ponitur.* Petrus Cluniacensis lib. 1. Epist. 20. *Vascula vinaria, quæ Justitias vocant, vel similia, concavare & componere tenta.* Idem in Statutis Cluniac. cap. 27. *Statutum est, ut non vasis illis vinariis, quæ Justitiæ vocantur, sicut olim facere cogebantur, sed propriis cyphis unusquisque bibat, &c.* Udalricus lib. 2. Consuet. cap. 10. *Si opus habet Justitiam suam & pateram lavare, tunc lavat.* Adde lib. 3. cap. 21. 22. Consuetudines Floriacens. p. 401. *Potus in Justitiis sicut in aliis diebus ponitur.* Leo Ost. lib. 2. c. 59. *Tollebat tantum de loco mensæ Justitiam ipsius, & ponebat in pavimento.* Tabularium Vindociense Thuani f. 228. *Ut emendatio illius forsaitis esset unus panis, & una Justitia vini.* Charta Arnaldi Episcopi Niciensis ann. 1159. apud Jofredum pag. 175. *Si autem cum eis comedere noluerit, libra ei & Justitia cum pulmentis, quibus Clerici vescuntur, deforis mittantur.* Vide Concilium Monspeliense ann. 1214. can. 22. & Usus vet. Cisterciens. c. 89. 109. 114. 116.

☞ *Justitia* non tantum pro potûs, sed & pro cibi diurna portione, quæ Monachis Canonicisve competebat, usurpatur. Id probant Statuta S. Hugonis Cluniac. superius à D. Cangio laudata. Adde Chartam an. 1062. apud Baluzium to. 6. Miscell. pag. 520. *Qui sagmarius hoste transacta Monasterio reddatur, & uno recepto Comitis Pictavensis per jussionem Vicecomitis, & Justitia panis & vini, cum in hanc villam venerit.* Aliam ann. 1179. ex Tabul. Floriac. *Ecclesiam Sanctorum ... Gervasii & Protasii liberam præter refectionem quæ debetur Canonicis S. Crucis, & revestitum presbyteri in die Dominico & de ipsa*

presbyterum Justitiam. Chronicon Cavense apud Murator. to. 7. col. 961. *Et perpetuo stabilimus solvendam & pauperibus erogandam pro quolibet defuncto Monacho ipsius nostri Monasterii à die obitus sui usque ad trigesimum Justitiam panis & vini, qualis datur viventi.* Chron. S. Petri Vivi to. 2. Spicileg. Acher. p. 756. *Officio divino arceantur, rebus ecclesiasticis ac Justitiis, quas nos prabendas vocamus, priventur.*

¶ 4. JUSTITIA, Aptitudo, convenientia, Gall. *Justesse.* Tertullianus lib. de Pallio c. 1. *Quadrata Justitia bexsa (tunicæ) in viris stabant.*

¶ JUSTITIABILIS, Alicujus jurisdictioni & justitiæ subjectus, Gallis, *Justiciable.* Regestum Crux f. 37. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. 916. *Et si contingeret quod emergeret quæstio, quod gentes nostra requirant aliquem tanquam burgensem nostrum, quem aliquis Prælatus aut Baro, aut quivis alius nobis subjectus dicerent esse hominem aut Justitiabilem suum, aut quid in eorum jurisdictione commisisset.* Vide supra *Justiciabilis.*

¶ JUSTITIALIS, ut *Justitiabilis.* Charta an. 1169. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. p. 3. col. 1. *Offerunt prædictis civibus & populo Lugdunensi, qui sunt Justitiales Ecclesiæ S. Joannis, &c.*

¶ JUSTITIARE, Josticiare, Justitiam exercere, judicio damnare, compellere. Leges Norman. c. 5. apud Lodewig to. 7. p. 154. *Dicitur quandoque justitia distinctio ex jure prorumpens, quæ habet fieri super aliquem, secundum quod dicitur aliquis Justitiare homines suos. Et hujusmodi justitia fit per captionem mobilium, vel feodi, vel corporis.* Chartularium 2. Campaniæ apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. 735. *Nullus potest Justitiare, vel debet, homines B. Martini, nisi solus Præpositus vel Major ipsius.* Epist. Honorii III. PP. an. 1220. in Hist. MS. Monast. Beccensis p. 542. *Tua nobis devotio supplicavit, ut cum tu & prædecessores tui, secundum B. Benedicti Regulam & Monasterii approbatam consuetudinem ... Priores Justitiare ac destituere consueveritis, &c.* Antiquæ Consuetudines villæ Hasprensis apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 892. *Præpositus de omnibus quos Justitiare potest ad aliam justitiam nequaquam clamorem deferet.* Regestum Parlamenti apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. p. 139. *Comes Bolomensis requirebat quod habitatores Castri Montisgasconis Justiciarentur & tractarentur de cætero per Præposituram tantummodo Pontiscastri.* Adde Chartam Philippi Audacis Regis Franc. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 27. & 28. Generaliori notione verbum *Justisier*, scilicet pro Administrare, regere, gubernare, sumit: *Le Roman de Rou* MS. ubi Carolum Simplicem sic loquentem inducit:

Je ne puis par moy soul le regne Justisier,
Ne ne puis par moy soul Rou ne Normanz cachier.

¶ JUSTITIARE, Meritis pœnis afficere, debito supplicio plectere, Gall. *Justicier.* Charta an. 993. ex magno Chartular. S. Victoris Massil. *Nisi Justiciaveris nobis Theodoricum & Noe, qui nostros boves expulerunt & bubulcum ceciderunt, &c.* Regestum magnorum Dierum Campaniæ fol. 60. apud D. *Brussel* de Usu feudorum tom. 1. pag. 224. *Injunctum fuit Ballivo de Vitriaco, ut se sufficienter informet de facto pro quo dictus homo fuit Justitiatus.* Literæ Henrici VI. Regis Angliæ ann. 1460. apud Rymer. to. 11. p. 451. *Quos vobis rebellantes seu aliter delinquentes inveneritis, juxta eorum demerita, castigandum, puniendum, & Justiciandum, ac castigari, puniri, & Justitiari faciatis.* Statuta Synod. Eccles. Valent. to. 3. Collect. Conc. Hisp. p. 509. *Item dicimus quod corpus Christi non tradatur istis qui suspenduntur vel debent Justitiari.* Adde Acta SS. Martii to. 1. pag. 109.

¶ JUSTITIARE, Munus, officium *justitiarii* seu judicis, vel etiam apparitoris exercere. Edictum Philippi IV. Regis Franc. ann. 1293. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1256. *Volumus insuper quod servientes tua ballivia non permittas in terra Ostrevanni Justiciare vel explectare nisi in casu ressorti.* Literæ ejusdem Philippi an. 1293. apud Rymer. to. 2. p. 618. *Immo si gentes nostra Justiciando, sicut ad nos pertinet aliquid fasciant, &c.* Mandatum ejusd. Regis an. 1302. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. p. 84. col. 1. *Item interdicimus servientibus nostris, ne Justitient, aut officium suum exerceant in terris Prælatorum, Baronum, aut aliorum Vassallorum seu subditorum nostrorum, in quibus habent justitiam altam & bassam, seu merum & mixtum imperium.* Instrum. an. 1315. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 31. *Nullus Baillivus, Præpositus, Castellanus, nec quicumque alius Officialis, seu familiaris noster intret, seu possit intrare quacumque occasione seu causa, nisi de voluntate dictorum liberorum expressa processerit, pro confiscando, Justiciando, aut aliquid contra voluntatem ipsorum exercendo.*

¶ JUSTITIARE, Judicis decreto cogere. Charta an. 1182. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 316. *Et nos eosdem ad hoc, si opus fuerit, ad petitionem Prioris Justitiabimus.*

¶ JUSTITIARE, Pignora auferre, obsignare, Gall. *Saisir.* Charta an. 1046. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. pag. 358. *Et sciendum est quod prædictus Johannes Louvel & sui hæredes prædictas masuras cum duabus peciis terræ poterunt Justiciare pro redditu antedicto habendo, & similiter pro emenda quotiescumque eumdem redditum ad terminum antedictum non habuerint.* Alia ann. 1280 ex eodem Chartul. to. 1. pag. 508. *Quam dictam masuram dictus Robertus & ejus hæredes poterunt Justiciare & esvannare per redditum supradictum sine aliquo contradicto.* Alia vernacule scripta ann. 1298. ibid. p. 509. *Laquelle masure dessusdite édifiée ledit Guillaume & ses heritiers pourront Justisier & esvanner sans contredit pour la rente soutenue.* Privilegium Philippi IV. Reg. Fr. ann. 1304. in Collect. Privileg. Equitum S. Johannis Jerosol. p. 2. *Bona vero mobilia ipsius hospitalis capi vel Justitiari non poterunt in casu aliquo.* Adde Chartam an. 1083. ex Archivis B. M. de Bononuntio Rotomagensi.

¶ JUSTITIARE SE, Coram Judice stare, causam dicere. S. Bernardus in Ep. 428. to. 1. col. 376. *Servientes Episcopi & quotquot erunt de familia ejus, numquam Justitiabant se per Comitem.* Charta Ludovici Junioris Regis Fr. an. 1160. apud D. *Brussel* tom. 1. de Usu feud. p. 536. *Neque pro Præposito, sive viario, neque pro alio se Justitiabunt, nisi pro corpore Regio.* Ubi *per* & *pro* idem sonant quod *ante* vel *coram.* Charta Philippi Aug. Fr. Regis an. 1201. apud Thomasserium in Biturig. p. 711. *Et nullus hominum Clariaci... Justiciabit se pro Abbate S. Benedicti vel pro ejus serviente, nisi pro garba vel pro censu suo forisfecerit.* Similia habentur in alia Charta ejusd. Regis an. 1186. apud D. *Secousse* tom. 4. Ordinat. Reg. pag. 77.

¶ JUSTITIARIATUS, Justitiarii seu judicis regio, districtus. Literæ Roberti Regis Siciliæ ann. 1332. to. 2. Hist. Dalphin. p. 239. *Nomina vero terrarum dictorum Comitis & Mariæ in diversis præfati regni Justitiariatibus sita.* Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. Imper. apud Murator. to. 8. col. 543. *Tranenses quoque & Barenses, & alii de*

Justitiarium terra Bart, audita captione Rapulla.. ad mandatum Principis revertuntur.

JUSTITIARIUS, Judex. Ingulfus p. 870. *Prefectos vero provinciarum .... in duo officia divisit, i. in judices, quos nunc Justitiarios vocamus, & in Vicecomites, qui adhuc nomen retinent.* Henricus Huntindonensis lib. 6. p. 370. *Qui Justitiarii vocabantur, caput erant omnis injustitiæ.* [Occurrit passim.]

JUSTITIARII CAPITALES, dicti in Anglia, Judices supremi, qui *proprias causas Regis terminabant, & aliorum omnium, per querelam, vel per privilegium, sive libertatem: ut si sit aliquis, qui implacitari non debeat, nisi coram Rege*, ut ait Bracton. lib 3. de Act. cap. 7. §. 2. c 10. §. 2. De *Justitiarii Capitalis* dignitate, quæ suprema fuit apud Anglos, sic liber Niger Fiscalis c. 4. *In Scaccario residet, imo & præsidet primus in regno, Capitalis scilicet Justitia.* Potestas vero ex eo deprehenditur, quod quatuor summorum judicum hodiernorum muneribus solus olim fungeretur: scilicet *Capitalis Justitiarii Banci regii*, id est, Placitorum Coronæ, seu criminalium: *Capitalis Justitiarii Banci communis*, id est, Placitorum civilium: *Capitalis Baronis Scaccarii*, hoc est, Curiæ ad sacrum patrimonium & fiscum pertinentis: & *Magistri* plerumque *Wardorum*, hoc est, pupillorum & orphanorum. Quippe licet amplissimus hic magistratus in Regis palatio fere semper versaretur, & in eo id officii, quod olim *Comites Palatii*, obiret, ac proinde majoris momenti negotia, & quæ inter Barones regni controversæ erant, lites supremo dirimeret judicio, cum ex quadam dignitatis, vel *tenura* prærogativa ex, *nisi coram Rege vel Capitali ejus Justitiario* judicarentur. Sed & Placita civilia, quæ *Communia* vocant, sub illis sæculis una agebantur in Palatio coram ipso Rege, seu *Capitali ejus Justitiario*, cum Placitis Coronæ: nec discretos habuerunt judices ante annum 9. Henrici III. vel potius 17. Joannis Regis: utroque enim anno concessum legitur à Rege, proceribus ad id instantibus, *ut communia Placita non sequerentur Curiam* (Regis) *sed in loco certo tenerentur.*

Fixo ita judiciorum loco, enata nova jurisdictio, ac ortum forum novum, quod *Banci communis* appellatum est, cui Præses dictus Magistratus alter, *Justitiarius Banci communis* nuncupatus, cum ei interesse *Capitalis Justitiarius* haud posset, quod Regio Comitatui adesse semper teneretur. Exempta igitur rerum civilium cognitione, fiscalium & criminalium judex perstitit, eoque nomine *Scaccario* præsedit & Regio Thesauro, de quo, prout libitum erat, ad Regis & regni negotia statuebat Niger liber fiscalis: *Illic* (scilicet in *Scaccario*) *residet Capitalis domini Regis Justitia, primus post Regem in Regno ratione fori, & Majores quique de Regno, qui familiarius regiis secretis assistunt.* Et Ockamus, qui sub excessum Edwardi II. floruit: *Iste excellens sessor omnibus, qui in inferiore, vel superiore Scaccario sunt, præficit: ad nutum ipsius quælibet officia subjecta disponuntur; sic tamen ut ad domini Regis utilitatem juste perveniant. Hic tamen inter cætera videtur excellens, quod potest his sub testimonio suo breve domini Regis facere fieri, ut de Thesauro qualibet summa liberetur, vel ut computetur, quod sibi ex Domini Regis mandatu noverit computandum. vel si voluerit, breve suum sub aliorum testimonio faciat de his rebus.* Scaccario igitur dum præsidebat, ei suberat Thesaurarius. Quæ quidem de Fisco ac rebus fiscalibus cognitio, vel hinc etiam deprehenditur, quod ab Huberto de Burgo, Capitali Angliæ Justitiario, ab Henrico III. postulato anno 1232. apud Matthæum Paris, exacta ratio fuerit *de thesauris ad Scaccarium redditis, & de debitis, quæ Regi debebantur tempore patris sui, & de tempore suo: de scutagiis, carucagiis, donis & xeniis, sive custodiarum exitibus spectantibus ad Coronam*, ut & de rebus aliis, ad tres hodiernos magistratus pertinentibus, scilicet ad magnum Thesaurarium Angliæ, ad Capitalem Justitiarium Banci communis, & ad Magistrum Curiæ Wardorum.

Supremi illius Magistratus ea potissimum fuit prærogativa, quod fere semper Rege in transmarinas partes, Gallicas nempe, pergente, *vices Regis* obiret, ut *Vicarius Regis*, *Regis Locumtenens*, *Prorex*, *Custos regni & Gardianus*: quod ex Capitalium Justitiariorum catalogo colligere est, & ex Recognitione Libertatum Angliæ, Clarendoniæ facta an. 1164. id est 10. Henrici II. cap. 7. *Dominus Rex si in regno fuerit, conveniatur; vel Justitiarius ejus, si fuerit extra regnum, ut rectum de eo faciat.* Similiter Magna Charta Joannis Regis, data anno 17. regni sui: *Nos vel si extra regnum fuerimus, Capitalis Justitiarius noster mittet Justitiarios nostros per unumquemque Comitatum semel in anno.* Et in alia Charta idem Rex de Pactis decernens cum Magnatibus perimplendis, pollicetur, id se facturum, vel *per semetipsum*, vel *per Justitiarium suum* Adjiciens inter alia. *Et si nos excessum non emendaverimus, vel Justitiarius noster, si fuerimus extra Regnum inter tempus 40. dierum... Barones referent causam illam ad residuos.* Hinc in auctioribus Holensbedi Chronicis an. 17. Edw. I. ubi occurrit mentio de Radulpho *de Hengham*, qui diminuta jam *Capitalis Angliæ Justitiarii* amplitudine, *Capitalis Justitiarius Banci superioris*, i. Regii appellatus est; subjungitur, ac si integer permansisset Magistratus, ista clausula: *Ad quem in absentia Regis, Regni moderamen præcipue attinebat.* Hæc fere post Spelmannum in Glossario, ubi plura.

☞ Non debent hic prætermitti Litteræ Henrici II. an. circiter 1155. apud D. *Brussel* ad calcem to. 2. de Feudorum usu pag. 111. ubi statuitur quid faciendum sit, cum incidit ut simul absentes sint Rex & *Capitalis Justitiarius*: *Recognitiones de nova dissasina de morte antecessoris, non capiantur nisi in suis comitatibus, & hoc modo: Nos* (*quando*) *extra regnum fuerimus & Capitalis Justitiarius noster, mittemus Justitiarios per unamquamque comitationem semel in anno, qui cum militibus comitatuum capiant in comitatibus assisias prædictas; & ea quæ in illo adventu suo in comitatu, per Justitiarios prædictos ad dictas assisias capiendas missos, terminari non poterunt per eosdem, terminentur alibi in itinere, & ea quæ per eosdem propter difficultatem aliquorum articulorum terminari non poterunt, referantur ad Justitiarios de Banco, & ibi terminentur.*

Cum igitur universis Regni judicibus præesset, curaretque ex injuncto sibi munere, ut Regni subditis ubique administraretur justitia, non modo *Justitiarios itinerantes* in Comitatus delegabat, sed ipse interdum id obibat officii, ut coram inspiceret popularium querelas, & in judicum delicta animadverteret. Matthæus Westmonasteriensis anno 1259. *Dominus Hugo Bigotus, vir fidelissimus, Capitalisque totius Angliæ Justitiarius, associatis sibi Rogero Turkebi & Gilberto de Preston, cœpit per Angliam circuire à Comitatu in Comitatum, & à libertate in libertatem, omnibus pro meritis impensurus justitiam.*

Sed summam ac nimiam hanc *Capitalium Angliæ*

Justitiariorum potestatem & auctoritatem primus imminuit Ricardus I. qui illius munus in duos Magistratus suis distinctos jurisdictionibus divisit, Borealem nempe & Australem: qui mox coaluere, donec fluctuante usque ad excessum Henrici III. eorum potestate, ab Edwardo I. in classem redacti sunt inferiorem. Cum enim animadverteret, quam potens hic esset Magistratus in ciendis fovendisque Regni dissidiis, patri suo atque avo quam infestus, illius auctoritatem imminuit tum in personæ dignitate, tum in officii amplitudine. Prætermissis itaque Regni proceribus, qui natalium splendore, vel Magnatum consanguinitate, aut numeroso clientum ac subditorum comitatu, inflati ac turgidi, novis rebus studere solent, *Capitales Justitiarios* è minori nobilitate delegit, qui & morum probitate conspicui & legum scientia instructi, totos se justitiæ exercendæ traderent ac consecrarent: ex quo crevit in Anglia Legum & Jurisprudentiæ studium, quod à Magnatibus, qui militiæ operam dare præferunt, fere semper negligitur.

Potestatem etiam cancellis circumscripsit arctioribus, adeo ut semotum jam à rerum fastigio, & priscæ amplitudinis functionibus, forensi solummodo negotio & judiciis exercendis eum addixit. Anonymus quidam ante aliquot annos MS. *Ad obitum*, inquit, Henrici III. 1272. *summorum Angliæ Justitiariorum auctoritas cessavit.* Postea *Capitales Justitiarii ad Placita coram Rege tenendum* appellati sunt. Alii vero *Capitales Justitiarii Banci communis.*

Abrogata igitur omni fere, quâ præcinctus olim fuerat, auctoritate ac dignitate, desiit Magistratus iste, etiam olim supremus, *Capitalis Angliæ* Justitiarius appellari: adeo ut Jacobo regnante, ægre latum sit, quod Edwardus Cokus in Relationum suarum frontispicio hoc se insigniret titulo: etsi vulgarem sequeretur morem, & rationis quidem haud expertem. Angliam enim totam, quoad pacem regiam & Coronæ dignitatem, nonnullaque alia promovenda, adhuc retinet in jurisdictione *Capitalis* ille *Justitiarius*, emittens etiam usque regni terminos mandata sua. ANGLIA, titulum præfigit in margine, jurisdictionis indicium. Sed & non dedignata sunt diversa Parlamenta ipsum, licet primæva spoliatum amplitudine, nostro ævo *Capitalem Angliæ Justitiarium* agnoscere & nominare: ut videre est in Statuto anno 34. Henrici VIII. c. 26. & 37. ejusdem c. 12. & in Decreto super eodem Statuto, 2. Edw. VI. c. 13. & 18. Eliz. c. 12. & Statuto privato 23. Eliz. cap. 5. citato in Novo lib. Intrat. tit. *Action sur le case*, sect. 5. &c.

Eligebantur olim *Justitiarii* non modo è sæculari nobilitate, sed interdum etiam ex Clero; tametsi Clerici in Canonibus vetentur munia obire sæcularia, & tribunalibus Laicorum interesse: atque id causa fuit, cur Innocentius III. Pontifex Ricardo I. Regi Angl. sub excommunicationis interminatione præceperit, ut Hubertum Walterum Cantuariensem Archiepiscopum Justitiarium Angliæ constitutum, ab officio removeret: *præcipue*, ut est apud Matthæum Paris ann. 1198. *cum non liceat Episcopis negotiis sæcularibus se implicare.* Paruit extemplo Rex, Gaufridum filium Petri *Justitiarium* constituens, nec ad hanc postea dignitatem subrepsit alius unquam Ecclesiasticus: nisi sub Joanne Rege Episcopus Wintoniensis, qui infra biennium etiam cautus est, & Hugo de Pateshull Clericus sub Henrico III.

Eorum porro qui supremum hoc munus in Anglia gessere sub Regibus Normannicis, catalogum contexuit Spelmannus, quem quidem ab eo mutuari consilium primo fuerat; sed cum in messem alienam falcem immittere mihi religio sit, ad eumdem eruditissimum Scriptorem amandare Lectorem consultius visum est.

JUSTITIARIUS *quasi capitalis à latere Regis transmissus.* Apud Bract. lib. 4. tract. 3. c. 6. §. 2.

JUSTITIARII DE BANCO, *seu in Banco residentes, cognoscunt de omnibus Placitis, de quibus auctoritatem habent cognoscendi, & sine waranto jurisdictionem non habent, nec coercitionem.* Ita Bracton. lib. 3. de Act. c. 7. §. 2. Idem cap. 10. §. 2. *Justitiariorum alii sunt perpetui, certo loco residentes, sicut in Banco, loquelas omnes, de quibus habent warantum, terminantes.* Adde Fletam lib. 2. c. 34. Nicolaum Trivettum in Chron. an. 1304. Thomam Walsingh. p. 89. &c. Scribit Matth. Paris an. 1244. statuisse, Henricum III. ut *duo Justitiarii eligerentur in Banco, & duo ibidem Barones constituerentur in Scaccario.*

Tribunal vero *Banci* appellatione in Anglia duplex fuit: alterum *Bancus Regius*, seu *superior*, dictum, in quo *Placita criminalia*, seu *coram Rege* agitantur; id est, *Placita Coronæ*: alterum *Bancus communis*, seu *inferior*, in quo *Placita civilia, popularia, seu communia* dirimuntur. His binis *Bancis* præfuere Justitiarii quorum seriem dedit Spelmannus.

JUSTITIARII PLACITORUM CORONÆ REGIS, apud Rogerum Hovedenum pag. 786. Vide *Coronator.*

JUSTITIARII FORESTARUM, Iidem qui *Protoforestarii*, in Anglia. Vide *Foresta.*

JUSTITIARII AD AUDIENDUM ET TERMINANDUM, Qui ad motus repentinos & insignia maleficia cognoscendum plectendumque constituuntur. Spelmannus.

JUSTITIARII GAOL' DELIBERANDÆ, Qui de malefactoribus incarceratis judicant, sive ad pœnam, sive ad libertatem. *Justices errans, ou à gaole deliverie*, in Statuto Glocestrensi an. 6. Edw. I. cap. 9.

JUSTITIARII AD ASSISAS, duas, vel tres, qui quidem perpetui non sunt, sed expleto officio jurisdictionem amittunt. De iis Bracton. lib. 3. de Action. cap. 10. §. 2. cap. 11. §. 9. 10. [*Justitiarii ad assisas capiendas missi*, supra lin. *Non debent, &c.*] *Justitiarii ad Assisas capiendas assignati*, in 2. Statuto Westmonasteriensi an. 13. Edw. I. cap. 11. *Justitiarios ad assisas* hodie appellari, qui olim *Justitiarii itinerantes*, observat Spelmannus.

JUSTITIARII ITINERANTES ET ERRANTES, apud Anglos, dicuntur qui bis quotannis singulas Provincias obequitant, & casus emergentes tam civiles, quam criminales dirimunt & dijudicant: *Justices errans*, in Statuto Glocestrensi apud Stanfordium lib. 1. Placit. Coron. cap. 7. vulgo *Eyre Justices*, vel *Justices in eyre*, ut auctor est Rastallus, id est, errantes. *Justitiarii super la eyre*, apud Henr. Knyghtonum an. 1353. Gervasius Tilleberiensis in libro Scaccarii: *Fiunt interdum assisæ à Justitiis errantibus, quos nos deambulantes vel perlustrantes judices nominamus.*

JUSTITIARII ITINERIS, in Chronico Nicolai Trivetti ann. 1260. *Justitiarius itineris de Corona*, apud eumdem ann. 1272. *Barones errantes*, apud Gervasium Dorobern. an. 1170. *Inquisitores*, ibidem. Lex 5. Cod. Th. de Officio Rectoris provinciæ: *Provinciis Præsidentes per omnium villas sensim*

atque usitatim, vicosque cunctos discurrant, & ultro enitentur à singulis, quid unusquisque compulsor insolenter egisset aut cupiat, &c. Petrus Blesensis Epist. 95. *Ipsos Justitiarios, quos vulgariter Errantes, vel Itinerantes dicimus, dum errata hominum diligenter explorant, frequenter errare contingit.* Scribit Rogerius Hovedenus an. 1176. Henricum II. Regem Angliæ divisisse Regnum suum in sex partes, & per earum singulas tres *Justitiarios itinerantes* constituisse. Adde eumdem p. 743. Matth. Westmonast. an. 1249. *Rex partes adiit Wiatonenses, latronum & vespilionum repletione non mediocriter infames, ubi paulo ante Justitiarii exierant itinerantes, qui mundasse debuerant partes illas à peste prænotata.* Idem ann. 1220. *Hoc etiam anno itinerati Justitiariorum domini Regis per totam Angliam.* Bracton. lib. 3. de Action. cap. 7. §. 2. *Habet etiam* (Rex) *Justitiarios itinerantes de Comitatu in Comitatum, quandoque ad omnia Placita, quandoque ad quædam specialia, ... quandoque ad unicam, vel duas, & non plures.* Vide eumdem c. 11. §. 2. 3. & seq. ubi de eorum juramentis & officio, & lib. 3. de Corona cap. 1. ubi agit, qualiter procedere debent in itinere suo, & quo ordine. Adde etiam Matth. Paris ann. 1224. pag. 221. an. 1240. p. 360.

Bis in anno itinera sua peragere, & in quolibet Vicecomitatu suæ jurisdictionis tenere curias suas jubentur. In Statutis Roberti III. Regis Scotiæ c. 30. & c. 33. *ut Domini habentes regalias*, i. jura regia, *similiter bis in anno teneant itinera Justitiaria*, statuitur. Sed postmodum exolevit ea appellatio, dictique *Justitiarii Assisarum*. Hodie, ut monet Watsius, Magnates aut Comites primarii, qui forestarum regiarum præfecturam habent *Justitiarii itinerantes* nuncupantur, *Justices in Eyre.*

Justitiariæ Itinera Tenere, in Statutis Roberti III. Regis Scotiæ cap. 30. 33. *Justitiaria itineratio*, apud Matth. Paris p. 543.

Justitiarii ad Omnia Placita, Radulf. de Hengham in Summa magna cap. 4.

Justitiarii Pacis. Vide *Custodes pacis* in *Custos.*

Justitiarii ad Custodiam Judæorum Assignati, apud Guillelmum Prynneum in Antiquis Constitut. Angl. Adde pag. 46,

Magister Justitiarius, in Regno Neapolitano, qui & *Magister Magnæ Curiæ Justitiarius* vocabatur, de cujus officio ac jurisdictione sic Fridericus II. Imp. in Constit. Sicul. lib. 1. tit. 37. *Statuimus, ut magnæ Curiæ nostræ Magister Justitiarius nobiscum in Curia commoretur, cui 4. judices volumus assidere, & ut Magister Justitiarius Curiæ nostræ supradictus de crimine læsæ Majestatis nostræ & de feudis quaternis, & de quarta parte ipsorum feudorum, & de appellationibus ordinariorum, seu delegatorum nostrorum ad Curiam nostram interjectis, & de quæstionibus nostrorum Curialium, qui immediate nobis assistunt, de speciali in Curia nostra commorantium, qui de Curia nostra sine speciali mandato nostro non possunt recedere: nec non & miserabilium personarum, quarum est privilegium forum eligere ... causas audiat*, &c. Adde l. 1. tit. 8. 14. [Statuta MSS. Caroli I. Regis Siciliæ c. 59.] & Scipionem Ammiratum to. 1. de Familiis Neapolit. pag. 41.

Justitiarii Regionum, in Constitut. Sicul. lib. 1. tit. 8. 36. seu judices minores.

Justitiarii de Trai le Baston. Vide *Traylebaston.*

Justitiaratus, Dignitas Justitiarii. Chronic. Riccardi de S. Germano an. 1242. *Riccardus de Monte Nigro à Justitiaratu Terræ laboris amovetur.* Occurrit sæpe apud Petrum de Vineis lib. 3. Epist. 13. lib. 5. Epist. 16. lib. 6. Epist. 14. 25. in Epistolis Joannis XXII. apud Waddingum to. 3. in Rege p. 100.

¶ JUSTITIATIO. Vide *Justiciatio.*

¶ JUSTITIATOR, ut *Justitiarius*, apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. 920. ex Registro Magnorum Dierum Campaniæ fol. 94. v°. Vide *Justitiarius*, sin. *Non debent.*

¶ JUSTITIATUS, Subst. Justitia, Jurisdictio. *Alti & bassi Justitiatus*, in Charta an. 1309. apud Rymer. to. 3. p. 136. *Cum ... omni Justitiatu, alto & basso, mero & mixto imperio*, in alia Charta an. 1347. apud eumdem Rymer. tom. 5. p. 565. *Justitiatus bassus*, in Hominio an. 1333. inter Instrum. to. 2. Gall. Christ. col. 297.

¶ Justitiatus, adject. de Monacho dicitur alicui pœnæ regulari subdito, judicio Superioris; apud Marquardum *Herrgott*, in veteri Disciplina Monast. pag. 130. ubi laudatur hic versus:

Justitiatus erat, cum scripserat ista Johannes.

Vide *Judicium* 3. & *Justitiare.*

¶ JUSTITIUM, proprie dicitur Juris intermissio, silentium, cessatio; cum autem in insigni aliqua calamitate servari soleant forenses feriæ, hinc *Justitium est luctus publicus*, ut habet Fulgentius de Prisco Sermone. Apuleius lib. 5. Miles. sub finem: *Sic affecta domus triste fatum cuncta etiam civitas congemebat, luctuque publico confestim congruens edicitur Justitium.* Translatio S. Audoeni apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1676. *Nobis irreparabile damnum & intolerabile luctum, immo potius totius Normanniæ genti Justitium inferrent.* Gesta Consulum Andegav. to. 10. Spicil. Acher. pag. 462. *Robertus itineræ Bithynia obiit ... de quo maximum apud suos ideoco Justitium exstitit.* Occurrit eadem notione apud Mabillon. to. 3. Analect. p. 537. Illustr. Fontanin. ad calcem Antiquit. Hortæ p. 350. & 358. &c.

¶ JUSTIZARE, Pignerare, Gall. *Saisir.* Chartular. S. Vandregesili to. 1. p. 220. *Poterimus Justizare prædictam terram pro prædicto reddito nostro & pro emenda nostra.* Vide *Justitiare.*

JUSUM, Josum, Deorsum, vel inferius, Gallis, *Jus*, Italis, *Juso*, *Giuso*, Hispanis *Yuso*, Occitanis *Jous.* Papias: *Anocatum*, (ἄνω κάτω) *susum & Jusum, quando venter & vomitus simul solvuntur, idque Jusum in inferiori parte.* [Joh. de Janua: *Jusum, id est, deorsum, & contrarium est ei susum vel sursum.*] Notkerus apud Canisium tom. 5. Antiq. lect. 1. *Jussum* (*Jusum*) *vel inferius insinuat.* S. Augustinus tract. 8. in Epist. 1. S. Joan. *Quod susum, facias Jusum: quod deorsum, facias sursum: Jusum vis facere Deum, & te susum.* Et tract. 10. *Susum me honoras, Jusum me calcas.* Ignotus Casinensis n. 19. *Civitatem Juso fieri voluit & inchoavit.* Vide Martyrolog. Adonis 17. Januar. Ratpertum de Casib. S. Galli cap. 4. Eckeardum de Vita Notkeri cap. 9. Constantium African. lib. 2. Pandect. cap. 8. [Gesta Tancredi, apud Marten. to. 3. Anecd. col. 144. Bernardi Monachi Ordinem Cluniac. part. 1. c. 74. art. 47. Ordinem Officii in Domo S. Benedicti, apud Mabillonium to. 4. Analect. pag. 456.] &c.

Josum. Lex Alamann. tit. 45. §. 2. *Et pausant arma sua Josum.* Galli dicerent: *Ils pesent les armes Jus.* Historia Translat. S. Sebastiani c. 16. n. 76. *Iterumque modo Josum nunc sursum offertur contunditur.* Unde emendandum Martyrol. Adonis 24. Maii: *Capite Jorsum suspendi.* Leg. *Josum.*

¶ JUTÆ, Gotti vel Goti. Vide *Guti.*

¶ JUTARIA, Ubi habitant Judæi. Vide *Judæi.*

¶ JUTI, Gotti vel Goti. Vide *Guti.*

¶ JUTIA, *Lactare.* Gloss. Isid. Vide mox *Jutta.*

¶ JUTONES, Gotti vel Goti. Vide *Guti.*

JUTTA. Regula Magistri c. 27. *Statim temperata in uno vase pusca calida, aut si voluerint Fratres, cum Jutta, quæ semper amplius propter sitientes fieri debet in pulmentariis fossoribus, aut galleta, aut calice sitientibus porrigantur.* Putat Menardus, juttam esse potionem, confectam ex lacte spissiorem, idque elicit ex Gloss. Isid. verbis, *Jutta, lactare*; ita ut non modo *Jutta* reponat, sed & *lactare*, nomen neutrius generis efficiat. [Menardi conjecturæ non parum favet Armoricum *Joud*, quod pultem significat, Cambro Britannis *Uwd.*]

¶ JUTZIA, Justitia, Jurisdictio. Tabularium Vosiense fol. 12. v°. *Geraldus Assaliz dimisit Jutziam, quam in hoc manso habebat, post obitum suum Deo & S. Petro Vosiensi.* Tabular. S. Petri Solemniac. *Dono... Solempniacensibus monachis..., judicem Bonavallis cum tota Jutzia & totum censum de Essachat.* Iterum occurrit in Litteris an. 1216. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 528.

¶ JUVAMEN, Adjutorium, auxilium. Gloss. Gr. Lat. Ὄνησις, *Juvamen.* Occurrit non semel, ac præsertim ubi agitur de obligatione, qua vassalli tenebantur juvare Regem vel dominum superiorem, cum bellum imminebat: qua de re plura in *Hostis. Curia Justitia Juvaminum*, in Privilegiis Equitum S. Johannis Hierosol. pag. 38. *La Cour & Chambre de la justice des Aydes*, ibidem.

¶ JUVARE Se de aliquare, Ea re uti, potiri. *Statim nos, vel per nos, vel per gentes nostras sine messacere de his poterimus nos Juvare*, in Charta an. 1227. apud Rymer. to. 1. p. 295.

JUVENALIA, Νέων ἑορτὴ, in Glossis Gr. Lat. Kalend. Roman. Hervarti: *Non. Mart. Juvenalia.* Vide Dissert. 22. ad Joinvillam pag. 273.

JUVENALIS, Νεωτερικὸς, in Gloss. Græc. Lat. [*Juvenilis, novitius*, in Supplemento Antiquarii.]

JUVENARI, Νεωτερίζειν, in Gloss. Græc. Lat. [Boncompagnus de Obsidione Anconæ cap. 13. apud Murator. tom. 6. col. 939. *Græci barbas deferunt, ut se viros esse meminerint; Latini suas abradunt, ut quamdam assumant speciem Juventutis. Abrasis barbis Juvenantur plurimi.... Sed Græcum non facit barba virum, neque Latinum abrasio naturaliter Juvenari*, id est, Juniorem fieri, ut satis liquet. Vide mox *Juventare.*]

¶ JUVENCULESCERE, JUVENESCERE, Juniorem fieri, vel juvenem. S. Ambrosius lib. 1. de Cain & Abel cap. 4. *Ne ergo dubites... quod malitia præcedat tempore, sed Juvenculescat infirmitate. Habet illa ætatis stipendium: virtus autem prærogativam gloriæ.* Et lib. 2. cap. 1. *His quadam cordis nostri imbuatur infantia, sustineatur pueritia, Juvenescat adolescentia, senecta canescat.*

¶ JUVENERI, Juvenem fieri seu ad instar juvenis agere. Gesta Tancredi apud Martenium tom. 3. Anecd. col. 195. male 179. *Ab ipso bellorum primordio Nicæa vigilantiam meam sensit, ubi me increpante pigritiam, strenuitas fervebat; hortante juvenes, senectus Juvenebatur, &c.* Puto legendum *Juvenabatur.* Vide *Juvenari.*

¶ JUVENESTRES, *Fortes viri.* Gloss. Isid.

JUVENIOR, pro *Junior.* Utitur Paulus Diaconus Emeritensis lib. de Gestis Episcop. Emerit. in S. Masona cap. 15. Beda in Hist. Wiremuthensis Monast. lib. 2. cap. 16. [& Eckeardus Junior, apud Mabillon. sæc. 5. SS. Benedict. p. 14.]

JUVENIS HOMO, Infimi ordinis. Curia Generalis Cataloniæ acta Gerundæ sub Jacobo II. Rege Arag. an. 1321. *Quod aliquis rusticus, borderius, vel Juvenis Homo, vel alius quilibet, &c.* Alio loco: *Statuimus, quod aliquis Juvenis vel procurator draperii, &c.* Occurrit ibi non semel. Juvenibus opponuntur *seniores, majores natu*, id est, viri ordinis superioris, viri nobiles. Vide *Junior.*

JUVENTABILIS, Papiæ, *Beneficus.* Vide *Joventalis.*

JUVENTARE, νεαρίζειν, in Gloss. Lat. Græc. à *juventa. Juventeut*, νεωτερίζουσιν. *Juvenari*, dixit Horatius, pro more juvenum agere. Aliud Glossar. *Juvenor*, νεαρίζω.

JUVENTITUDO, *Juventus*, in Epist. Caroli M. ad Fastradam Regin. de Avarica victoria.

¶ JUVENUS, Juvenis. Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. Imper. apud Murator. tom. 8. col. 512. *Sic ergo summus Pontifex ingressus est regnum, præmiss. Legato Sedis Apostolicæ G. Sancti Eustachii diacono Cardinali, viro quidem Juveno, & ipsius Papæ consanguineo, &c.*

¶ JUVERIA, &c. Munus Judicis. Diploma Lotharii Imp. pro Wiboldo Abb. Stabulensi ann. 1136. apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 97. *Præsenti privilegio inviolabiliter sancimus, ne jure hereditario villici vel judices fiant, sed utrumque ministerium, id est, villicatura & Juveria, in potestate Abbatis & gratia consistat, & eis jure & lege ministeriorum & non jure beneficiorum ad eam & legem Abbates constituant.* Similia omnino habentur in altero ejusd. Imp. Privilegio an. 1131. ibid. col. 91.

¶ JUARIA, Eadem notione. Privilegium Cœlestini II. PP. pro eodem Wiboldo an. 1143. ibid. col. 119. *In possessionibus ipsius Monasterii nullus Juariam vel majoriam aut villicationem hereditario seu feodi jure per successionem teneant, sed in potestate Abbatis sit ordinare, & cum opportunum cognoverit immutare.*

¶ JOARIA, Eod. significatu. Epistola ejusdem Cœlestini PP. an. 1143. ad Episcopum, Clerum & populum Leodiens. ibid. col. 117. *De aliis vero qui Joarias, majorias & villicationes, necnon & beneficia, quæ à Poppone II. Abbate acceperunt, cujus alienationes & distractiones Regum judicio cassatæ sunt, contra voluntatem Abbatis retinent, & necdum eidem sententiæ subjacent, vobis mandamus, quatinus eos easdem administrationes & bona in manu Abbatis libere dimittere districte commoneatis.*

JUUS, Abies, vulgo *If*, Gallis. Liber Miracul. S. Martini Abbat. Vertavensis cap. 3. *Est autem id genus arboris aptum speculis & arcubalistis, vulgo enim dicitur Juus.*

¶ JUWERIA. Vide *Juveria.*

JWAN, JWANUS, Joannes, non semel apud Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandr. Hanc vocem ea notione usurpant etiam passim Dalmatæ & Hungari. Vide Historiam Australem an. 1289. & 1296. Ἰβάνης, eadem notione apud Cantacuzenum lib. 1. cap. 36. 57. Ἰωάννης, apud Nicetam Choniatem.

¶ JUX, pro *Jus*, Præstatio, pensitatio. Conventio Ludovici Domini Castellinovi cum habitatoribus ejusdem loci an. 1461. *Tenebantur solvere ipsi habitatores... eidem D. Ludovico... annuatim quoddam Jux vocatum Lou Jeyx, videlicet 1. sextarium avenæ ad mensuram veterem, xii. denarios, & 1. gallinam renduales.*

JUXTA, pro *Erga.* Vetus Inscriptio: *Ob inlustria ipsius merita & amorem Juxta cives, Ordo Interamnatium patrono.*

¶ JUXTARE, *Appropinquare*, in Amalthea, Pro Jungere, adjungere. Le Roman *de Vacce* MS.

A lus se sont Jouste trestuit li Bessinois....
A granz torbes venoient paissam & borjois,
Chevaliers, riche & povre, & vilains & cortois.

¶ Juxtuare, Eadem origine. Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran. ann. 1280. *Nullus baratas ac lucra inhonesta ac cujuslibet generis fœnus exerceat, aut undecim pro duodecim in ludo Juxtuare, aut bladum vetus & corruptum pro novo & sincero mutare seu commutare præsumat.* Hic *Juxtuare*, si bene censeo, idem est quod pecuniam in ludo *juxta* ponere seu deponere.

¶ JUZATARIA. Vide supra in voce *Judas*.

JUZGUS, Juzgo, Judicium. Hispanis, apud quos liber continens Leges Gothorum, *Fuero Juzge*, i. forus judicialis appellatur, ut auctor est Covarruvias de Veterum numismatum collatione c. 6. §. 4. Charta Alboacem Regis Mauri in Conimbra apud Sandovallum in Favilla: *Christiani habeant in Colimbria suum Comitem de sua gente, qui manuteneat eos in bono Juzgo secundum solent homines Christiani, & isti component rixas inter illos, & non matabunt hominem sine jussu de Alcaide seu Alvazile Saraceno: sed monstrabunt suos Juzgos, & ille dicebit: Bene est; & matabunt culpatum.*

K

Littera numeralis, quæ 150. denotat, unde versus:

K. quoque centenos, & quinquaginta tenebit.

Seu, ut habet Ugutio:

K. centenarium, medium conservat & unum.

Cui assentiuntur Notæ numerorum ex antiquo Codice descriptæ, ubi K. 151. efficere dicitur. Eidem literæ, si recta linea superaddatur, centum quinquaginta unum millia significat.

K. *licet apud Latinos nihil valeat, apud Alemannos tamen pro X. Græca positum, Clenche*, i. *Clange*, *Clamitat*, dum superponitur cantilenæ. Notkerus Balbulus opusc. *Quid singulæ literæ significent in superscriptione cantilenæ.* Vide *A*.

¶ K. *Antiqui cum a sequebatur k præponebant, cum vero u, q, postponebant. Omnia autem Græca qualicumque sequente vocali per k scribenda sunt.* Papias.

☞ Superfluum omnino esset monere litteram K sæpissime in MSS. Codicibus scribi pro *C* & *Ch*. Nec minus notæ aliæ mutationes quas idcirco silebimus.

¶ KAAGIUM, Tributum, quod pro facultate onerandi & exonerandi naves in littore conceditur, nostris *Quaiage*, à Gall. *Quai*. Monasticum Anglic. to. 1. p. 976. *De Kaagio, muragio, paagio, barbicanagio, & de operationibus castrorum, &c.* Vide *Caiagium* in *Caya*.

¶ KADRAGESIMA, pro *Quadragesima*, in Charta Jacubi Regis Aragon. an. 1228. tom. 8. Spicileg. Acher. p. 383.

¶ KAERE, *Cæsar, amicus*. Gloss. Isidori; ubi Grævius: Lege χαῖρε, *Cæsar*, *Cæsar ave*. Persius in Prologo: *Quis expedivit psittaco suum χαῖρε.* Martialis:

Psittacus à vobis aliorum nomina discam,
Hic per me didici dicere, Cæsar ave.

KAESIUS, pro *Cæsius*, Equi color, in vet. Inscriptione, 342.

¶ KAEYUM, Salictum, Gall. *Saussaie*. Chartularium S. Vandreg. to. 1. pag. 976. *Unam pechiam terræ.... sitam in prædicta parochia de Calido-Becco inter Kaeyum dictorum Religiosorum in uno latere & terram Johannis le Serrurier in alio.* Vide *Kaneium*.

¶ Kaheir, Kaheium, Eadem notione. Vide *Kaneium*.

¶ KAIAGIUM, Kailagium, Idem quod *Kaagium*. Litteræ Ricardi II. Regis Angliæ an. 1379. apud Rymer. to. 7. p. 221. *Semper hactenus quieti esse consueverant de theolonio, pontagio, muragio, pavagio... Kailagio... theolonii, pontagii... Kaiagii, &c.*

¶ KAKER, vox Germanica quæ opprobrium sonat, Flandris *Kacker*. Laur. Byzinius de Origine belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 168. *Hi ergo quotiscumque in vertice montis supra flumen, ex opposito Monasterii sanctæ Crucis & Ecclesiæ S. Valentini stantes contra civitatem ha! ha! hus! hus! Kaker! Kaker! velut canes ululabant.*

¶ KAKIMIA, vox Chimica. *Est*, inquit Rocbus *le Baillif*, in Dictionariolo Spagyr. *cujuscumque metalli immatura minera, quæ adhuc in primo suo ente consistit, ut infans in utero matris suæ.*

¶ KALCANDACH. Vide *Kalendæ*.

¶ KALCULUM, *Kartulum quo mortui afferuntur alibi.* Gloss. Isid. ubi Grævius: Pro *Kartulum* lege *Capulum*, aut *Kapulum*. Nam capulus est sarcophagus. In Papia æque corrupte legitur, *Kalculum in quo mortui deferuntur, vel vestimentum detritum seu linteum.* Nec minus in Glossis Arabico-Latinis; pro *Cattulum, feretrum*, lege *capulum*; pro *diferuntur* & *defetuntur*, scribe *efferuntur*. Vide *Kaltulum*.

¶ KALENDA. Vide post *Kalendæ*.

KALENDÆ, seu *Festum Kalendarum*, Wlug-Beigo in Epochis c. 7. *Festum Kalcandach*, ita appellant Scriptores, publicas illas ac superstitiosas lætitias, quas Kalendis Januarii, quibus annus aperitur, exhibuere primum Gentiles, usurpavere etiam postmodum Christiani, & quas utrique indecoris choreis, mulierumque aut ferarum assumptis formis ac vestibus fœdabant, uti supra in voce *Cervulus* indicatum. Ea porro superstitio vigente Christianismo adeo invaluit, ut vix ab Ecclesia proscribi potuerit, atque adeo Episcopis, Conciliis, & summis Pontificibus, ad id vires suas conferentibus, ut patet ex Concilio Trullano can. 62. Romano sub Zacharia c. 8. Turonensi II. c. 17. 22. Autissiodor. can. 1. Capitulari Gregorii II. PP. pro Bavaris cap. 8. Attonis Episcopi Basileensis Capitulis cap. 79. Epistola ipsius Zachariæ ad Bonifacium Mogunt. & Sermonibus ac Homiliis Patrum, qui gravius in ejusmodi Kalendarum spurcitias ac fœditates invehuntur, S. Augustini, S. Ambrosii Serm. 11. S. Maximi Taurin. Petri Chrysologi Serm. 115. denique Faustini Episcopi apud Bollandum 1. Januarii, & è Græcis Joannis Chrysostomi, sancti Asterii, & aliorum: quas quidem Kalendarum impietates & ludicras prophanasque superstitiones attigere etiam Tertullianus lib. de Idololatr. c. 14. Isidorus lib. 1. de Eccl. Offic. c. 40. Alcuinus lib. de Divin. Offic. cap. 4. Cyprianus in

Vita S. Cæsarii Arelat. sub fin. Anonymus in Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis lib. 2. cap. 13. Vita S. Hugonis Abbatis S. Martini Eduensis num. 15. &c.

Licet, inquam, ab Ecclesia non semel proscriptæ fuerint, indictis ad hanc diem jejuniis & litaniis, de quibus suo loco, quibus eæ quodammodo expiarentur, & ut ludicræ & impiæ festivitatis loco vera ac solida succederet; non potuere tamen tam alte radicatæ prorsus evelli, adeo ut extremis etiam temporibus plus solito vires acceperint, & non à secularibus dumtaxat; sed & ab ipsis Episcopis & Sacerdotibus legantur usurpatæ: [imo, cum ab iis omnino abstinuissent Laici, eas obstinate retinuisse Clericos, atque ab iis solis usurpatas fuisse, testantur Theologi Parisienses in Epist. encyclica ann. 1444. *Quid, quæso, fecissent* (Episcopi) *si solum Clerum sicut hodie his observantiis vacantem vidissent!*] unde ejusmodi festivitati *Festi Hypodiaconorum* nomen inditum, non quod revera soli Subdiaconi has scelestas choreas ducerent; sed quod hac joculari appellatione nostri indicare voluerint, festivitatem hanc fuisse ebriorum Clericorum seu Diaconorum: id enim evincit vox *Soudiacres*, id est, ad literam, *saturi Diaconi*, quasi *Diacres saouls*. Cujusmodi autem fuerit, & quibus ineptiis constiterit, docet Beletus lib. de Divin. Offic. cap. 72. his verbis: *Festum Hypodiaconorum, quod vocamus Stultorum, à quibusdam perficitur in Circumcisione, à quibusdam vero in Epiphania, vel in ejus octavis. Fiunt autem quatuor tripudia post Nativitatem Domini in Ecclesia, Levitarum scilicet, Sacerdotum, Puerorum, id est, minorum ætate & ordine, & Hypodiaconorum, quorum ordo incertus est. Unde fit, ut ille quandoque annumeretur inter sacros Ordines, quandoque non, &c.* Videtur sane ea Episcoporum, vel potius Clericorum lascivia à Græcis originem cepisse; cum in octava Synodo c. 16. ex versione Anastasii, (nam canon abest in Græca Editione) legamus *fuisse* tum *quosdam Laicos, qui secundum diversam Imperatoriam dignitatem videbantur capillorum comam circumplexam involvere atque reponere*, (ita namque ait hoc loco Anastasius, à cervice usque ad capita contorquebant, ut clericali more in rotundum tonsi viderentur) *& gradum quasi sacerdotalem per quædam indusia & vestimenta sacerdotalia sumere, &, ut putabatur, Episcopos constituere, superhumeralibus, id est, palliis, circumamictos, & omnem aliam Pontificalem indutos stolam, qui etiam proprium Patriarcham adscribentes, eum qui in adinventionibus, risum moventibus, Prælatus & Princeps erat; & insultabant, & illudebant quibusque divinis, modo quidem electiones, promotiones, & consecrationes, modo autem acuto calumnias, & depositiones Episcoporum quasi ab invicem & per invicem miserabiliter & prævaricatorie agentes & patientes; talis autem actio nec apud gentes à sæculo unquam audita est, &c.* Quæ postrema verba satis innuunt, ejusmodi Clericorum ludibria in Occidente nondum nota fuisse.

Quod igitur sub exitum mensis Decembris initium sumeret prava illa festivitas, *Libertas Decembrica* appellata est, de qua idem Beletus cap. 120. *Sunt nonnullæ Ecclesiæ, in quibus usitatum est, ut vel etiam Episcopi & Archiepiscopi in Cœnobiis cum suis ludant subditis, ita ut etiam sese ad lusum pilæ demittant. Atque hæc quidem libertas ideo dicta est Decembrica, quod olim apud ethnicos moris fuerit, & hoc mense servi & ancillæ, & pastores velut quadam libertate donarentur, fierentque cum dominis suis pari conditione, communia festa agentes post collectionem messium: quanquam vero magnæ Ecclesiæ, ut est Remensis, hanc ludendi consuetudinem observent, videtur tamen laudabilius esse, non ludere.* Vivebat Beletus in Ecclesia Ambianensi an. 1182. ut auctor est Albericus in Chronico MS.

☞ Inter ludicra hujus festivitatis præcipuum locum obtinebat electio Abbatis vel Episcopi stultorum, cujus ludibria hic perstringere placet ex Cæremoniali MS. Eccl. Vivar. an. 1365. exarato fol. 153. Die 17. Decembris conveniunt omnes *sclafardi* & clericuli et Abbatem eligant: quo electo cantatur *Te Deum, & tunc per consocios sublevatur & elevatur, et super humeros ad domum, ubi ceteri pro potu sunt congregati, letanter deportatur, atque in loco ad hoc specialiter ornato & preparato ponitur, statuitur & collocatur. Ad ejus introitum omnes debent assurgere, etiam dom.* Episcopus *si fuerit præsens, ac impensa reverentia consueta per consodales & consocios electo, fructus species & vinum cum credentia ei dentur, &c. Sumpto autem potu idem Abbas vel major succentor ex ejus officio absente Abbate incipit cantando ea quæ secuntur: ab ista enim parte sclafardi, clericuli ceterique de supra chorum debent esse simulque cantare, ceteri vero desuper chorum ab alia parte simul debent respondere. ... Sed dum eorum cantus sæpius & frequentius per partes continuando cantatu tanto amplius ascendendo elevatur in tantum quod una pars cantando, clamando, è fort cridar, vincit aliam. Tunc enim inter se ad invicem clamando, sibilando, ululando, cachinnando, deridendo ac cum manibus demonstrando; pars victrix quantum potest partem adversam deridere conatur & superare, jocosasque trufas sine tædio breviter inferre. A parte Abbatis*, Heros. *Alter chorus*, & nolie. nolierno. *A parte Abbatis*, ad sons sancts bacon. *Alii*, Kyrie eleison. *Quo finito illico gachia* (janitor) *ex ejus officio facit præconizationem sic dicendo:* De par Mossenhor Labat è sos Cosselliers vos fam assaber que tot homs lo sequa lay on voura anar ea quo sus la pena de talhar lo braye. *Tunc Abbas aliique domum exeunt impetum facientes.* Juniores canonici choraoii *scutiferique dom. Episcopi & canonicorum* Abbatem commitantur per urbem, cui transeunti salutem omnes impertiunt. *In istis vero visitationibus* (quæ usque ad vigiliam Natalis Domini quotidie vespere fiunt) *Abbas debet semper deportare habitum, sive fuerit mantu, sive tabardum, sive cappa una cum capputio de variis folrato.* Ipsius erat, si quid indecorum in Choro fiebat, carpere & castigare.

☞ Ex eodem Cæremoniali Episcopus stultus qui ab Abbate distinctus erat, eligebatur in festo SS. Innocentium eodem ritu quo Abbas stultorum: *Deinde electus per sclafardos sublevatur & campanilla procedente portatur ad domum episcopalem, ad cujus adventum janua ipsius domus, absente vel præsente ipso dom. Episcopo, debent totaliter aperiri, ac in una de fenestris magni tinelli debet deponi, & stans dat ibi istorum benedictionem versus villam.*

☞ Sed & ludicris impia miscentes Episcopum sacra peragentem imitabantur. Idem Cæremon. sub festo S. Stephani fol. 100. *Episcopus stultus ad Matutinas, Missam majorem & Vesperas cum suo capellano in episcopali cathedra marmorea decenter ornata debet per hos tres dies pontificaliter præsidere. Unde in introitu dictarum Horarum debet in vestiario cappa communi serica indui & ornari una cum mitra & sericis cyrothecis. Capellanus vero ejus cappa etiam communi serica induatur, portans in capite parvum pulvinar sive*

cussinum

cussinum leia capelli sive blirett; & sic ornati præcedentibus ceroferariis more solito cappis sericis ornatis, una cum rege (apparitore) *à dicto vestiario procedentes cum mansuetudine ad dictam cathedram perveniunt episcopaliem, ubi una cum prædicto suo capellano ad ejus pedes sedente, habens semper crossam in manibus, resi-debit quamdiu Hora prædicta celebrabuntur.* Subdiaconus Epistolam cantaturus, vel Diaconus Evangelium, *uno genu flexo supplicationem ei imprudebant, quos sua manu dextra signabat, &c. Verum finitis Matutinis, Missa & Vesperis, ejus capellanus alta voce dicat*: Silete, silete, silentium habete. *Chorus*: Deo gratias. *Episcopus stultus*: Adjutorium nostrum, &c. *Chorus*: Qui fecit, &c. *Episcopus*: Sit nomen, &c. Benedicat vos divina majestas, Pater & Filius & Spiritus sanctus. *De Indulgentiis dandis*:

De par Mossenber l'Evesque,
Que Dieus vos donne gran mal al besclo, (jecur)
Avec una plena balasta de pardos
E dos das de raycha de sot la mento.

Alia est formula indulgentiarum quæ refertur ibid. fol. 133. sub festo S. Johannis Evangelistæ, ubi eædem cæremoniæ atque diei præcedentis præscribuntur:

Mossenber ques ayssi present.
Vos dona xx. balastas de mal de dent,
E à vos autras donas atressi
Dona 1a. coa de rossi.

Sed hæc ludicra, seu potius *crimina*, ut loquitur Chrysologus, vel μωρὰς καὶ βλασφήμους τέρψεις, uti vocantur à S. Asterio, non semel evellere conata est Summorum Pontificum auctoritas. Extant enim literæ Petri Capuani Cardinalis Legati in Francia an. 1198. quibus præcipit Odoni Episcopo Parisiensi & aliquot Canonicis ejusdem Ecclesiæ, ut hocce *festum*, quod *Fatuorum* appellabatur, & in Ecclesia Parisiensi, ut in cæteris, invaluerat, penitus abolerent, quod dictus Episcopus aliique ad id nominati Commissarii executi sunt, facta ordinatione in Ecclesia deinceps observanda, quæ habetur apud Gussanvillam post Notas ad Petrum Blesensem. Illud etiam interdixit Concilium Parisiense ann. 1212. part. 4. cap. 16. *A festis vero follorum, ubi baculus accipitur, omnino abstineatur.* Id est, baculus Episcopalis. Præterea Concilium Copriniacense an. 1260. c. 2. *Rursus cum in balleatione, quæ in festis SS. Innocentium in quibusdam Ecclesiis fieri inolevit, multa rixæ, contentiones, & turbationes, tam in divinis Officiis, quam aliis consueverant provenire, prædictas balleationes ulterius sub intimatione anathematis fieri prohibemus.* Vide Statuta Joannis Archiepisc. Cantuariensis an. 1279. In Concilio Rotom. an. 1445. cap. 11. vetantur *ludi, qui Fatuorum vulgariter nuncupantur, cum larvatis faciebus, & alias inhoneste fieri in Ecclesiis aut Cœmeteriis, &c.* Huc etiam spectant, quæ habentur in Necrologio Ecclesiæ Parisiensis: *7. Idus Januarii ob. Hugo Clemens Decanus noster & Sacerdos,* (frater Henrici Clementis Franciæ Marescalli) .. *Procuravit etiam salubriter & devote, quod festum B. Joannis Evangelistæ post Nativitatem Domini, quod prius negligenter & secu-lariter agebatur, solenniter & devote celebraretur in Ecclesia nostra, &c.*

Sed hisce Ecclesiasticis statutis vix aboleri & extingui potuit, adeo ut longe postea etiam obtinuerit in Anglia: quod sane colligere licet ex Inventario ornamentorum Ecclesiæ Eboracensis an. 1530. in Monast. Anglic. tom. 3. pag. 169. ubi hæc legimus: *Item una mitra parva cum petris*

pro Episcopo puerorum. Iosea: *Item unus annulus pro Episcopo puerorum, & duo aschys, unus in medio ad modum Crucis cum lapidibus in circumferentiis, &c.* *Decanorum Kalenda rurales*, in Concilio Rotomag. an. 1313. cap. 6.

At in Gallia videtur desiisse, ex quo serio manum admovit Facultas Theologiæ Parisiensis anno. 1444. 12. Martii, missa ad id Epistola encyclica ad Galliæ Præsules, damnatoque, pleno Theologorum consessu, hocce festo, in quo Sacerdotes ipsi ac Clerici Archiepiscopum, aut Episcopum, aut *Papam* creabant, eumque *Fatuorum* appellabant: *Divini ipsius Officii tempore larvati, monstruosi vultibus, aut in vestibus mulierum, aut leonum, vel histrionum, choreas ducebant, in Choro cantilenas inhonestas cantabant, offas pingues supra cornu altaris juxta celebrantem Missam comedebant, ludum taxillorum ibidem exarabant, thurificabant de fumo fœtido, ex corio veterum sotularium, & per totam Ecclesiam currebant, saltabant, &c.* Verba sunt citatæ Epistolæ, quam edidit Savaro, & ex eo Gussanvilla. Similia fere habet Concilium Basileense sess. 21. exte. ubi etiam *festum fatuorum* appellatur. Sed de hoc festo alia tradunt Cognatus in Histor. Tornacensi, & Marlotus in Metropoli Remensi, ad ann. 1509. Similem vesaniam in rebus sacris Michaëlis μεθυστοῦ Imp. recitant Constantinus Porphyrogen. in Basilio num. 21. Edit. Combefisii, Continuator Theophanis lib. 4. n. 38. Symeon Logotheta in eod. Michaele num. 18. & alii.

☞ Etquidem adeo invaluerat hæc festivitas, atque Clericorum lasciviæ ita erat accommoda, ut an. 1406. in jus vocatus fuerit quidam clericus qui in Episcopum stultum cleri Gradacir diœcesis Vivar. electus *sollempnitates facere & onera supportare ad quæ ipse ut Episcopus & alii episcopi sic electi, facere tenetur & sunt facere assueti, non fecerat & facere recusabat.* Res diu coram Officiali Vivariensi agitata, tandem trium è præcipuis Canonicis arbitrorum judicio permissa est. Horum sententiam exscribemus ex Schedis D. *Lancelot*: *Ideo per hanc nostram diffinitivam sententiam quam proferimus in his scriptis declarationem, arbitrium & pronuntiationem nostras sedentes pro tribunali, prout supra continetur, venerabili signo sanctæ Crucis nos munientes dicentes, In nomine P. & F. & Sp. S. Amen. Pronunciamus, arbitramur, cognoscimus, sententiamus & declaramus dictum Abbatem & ejus prædecessorem legitime & debite probasse intentionem suam & partis suæ, & dicta, proposita & replicata ex adversa non obstante, idcircoque dictum Guillelmum Raynoardi tanquam Episcopum stultum ad solvendum prandium, per Episcopum stultum dari & solvi consuetum, per dictumque Guillelmum substractum sine causa, condempnamus, & pro hoc dictum Abbatem & ejus clerum in possessione sua dicta electionis pari sententia restituimus & reducimus. Et ut nostra sententia debitum sortiatur effectum, volumus, ordinamus, præcipimus & mandamus, quod idem Guillelmus Raynoardi ut Episcopus stultus dare & solvere teneatur ipsi Abbati & clericis qui consueverunt in hujusmodi actu interesse, prandium in festo proxime veniente B. Bartholomei Apostoli in loco de Gradacre & in loco ibidem consueto; utramque dictarum partium ex certis causis animos nostros moventibus in expensis factis tam in causa & causis litigii quam causa compromissoria præsenti condempnantes, declarantes quod una pars ab alia, & è contra, nihil petere possit, exigere seu recuperare ratione expensarum prædictarum, &c.*

☞ Variæ fuerunt hujusce festivitatis, pro diversis Ecclesiis in quibus recepta erat, appellationes,

quemadmodum & diversis diebus celebrata ; *festum Hypodiac. … , Stultorum, Fatuorum, Innocentium, &c.* dictum passim reperimus. Statuta Ecclesiæ Nivern. ann. 1246. apud Marten tom. 4. Anecd. col. 1070. *Item, quia in festo stultorum, scilicet Innocentium & anni novi in Ecclesia vesti a multa fiunt, sicut intelleximus, inhonesta &c.* Durandus Ration. divin. Offic. lib. 7. c. 42. de S. Stephano: *Subdiaconi vero faciunt festum in quibusdam ecclesiis in festo Circumcisionis, ut ibi dictum est, in aliis in Epiphania, etiam in aliis in octavis Epiphaniæ; quod vocant festum stultorum. Quia enim ordo ille antiquitus incertus erat … ideo Subdiaconi certum ad festandum non habent diem.* Cetera quæ ad hanc festivitatem spectant silebimus; unum duntaxat subjiciemus ex MS. codice Belluvac. an. circiter 500. ubi 1. hæc occurrit rubrica : *Dominus Cantor & Canonici ante januas Ecclesiæ clausas stent foris tenentes singuli urnas vini plenas cum cyphis vitreis, quorum unus Canonicus incipiat, Kalendas Januarias &c. tunc aperiantur januæ.* Et alibi : *Hac die incensabitur cum boudino & saucita.* Vide *Abbas Conardorum* & *Abbas Esclaffardorum*.

Kalendæ, [Conventus Presbyterorum singulis Kalendis mensium.] Charta an. 1087. apud Sammarthanus in Abbatibus Vallis secretæ: *Cujus petitioni dominus Episcopus assentiens … illud altare ordinavit, ita quidem salva justitia in Synodis & Kalendis, ut Sacerdos illius loci Prælatis suis obediat, sicut antea.* Id est, ita ut Presbyter loci illius, sicut cæteri Decaniæ Sacerdotes, per singulas Kalendas convenire teneatur. De conventu Presbyterorum singulis Kalendis mensium, agunt Hincmarus Remensis in Capitulis ad Presbyt. c. 15. Riculfus Suessionensis in Constit. cap. 20. Attho in Capitular. c. 29 Regino lib. 2. c. 216. Burchard. lib. 2. c. 164. &c. Instituti vero causam prodit Concilium Nannetense can. 15. & idem Hincmarus in Capitulis ano. 12. Episcopatus editis, cap. 1. scilicet *ut collationem de pœnitentibus suis haberent, & qualiter unusquisque pœnitentiam suam faceret, vel, si forte aliquis contra parem suum discordiam haberet, ei reconciliaretur.* Seu, ut Riculfus, *ut de suo ministerio & religiosa conversatione atque de his, quæ in eorum parochiis accidunt, sermonem haberent, &c.* Hinc *Calendas observare* [male *Calendos*, apud Eccardum in Probat. Originum Halsburgo-Austriac. col. 206.] in Actis Murensis Monasterii pag. 9. est singulis Kalendis iis Clericorum collationibus interesse. Vita S. Uldarici c. 6. de Presbyteris: *Si per Kalendas more antecessorum suorum ad loca statuta convenirent, ibique solitas orationes explerent, &c.* Concilium apud Pontem Audomari an. 1279. c. 21. *Statuimus etiam … ut Clerici moneantur in Synodis, in Ecclesiis Cathedralibus, atque Parochialibus, & etiam à Decanis ruralibus, in suis Kalendis, ut ipsi tonsuram & habitum deferant Clericis congruentes.* Concilium Rotomagense ann. 1335. c. 11. *Statuit præsens Concilium, quod singuli Diœcesani in suis Capitulis, seu Kalendis exponant casus dictæ Sedi Apostolicæ & Diœcesanis specialiter reservatos, &c.* [Statuta Synodalia Eccles. Catalaunensis ann. 1393. apud Marten tom. 4. Anecdot. col. 669. *Quod Decani Christianitatis singulos hujusmodi ordinationis transgressores saltem ter in anno, videlicet infra xv. dies post celebrationem suorum conciliorum seu Calendarum … denuntiare teneantur.*]

Kalendæ, Sodalitates ad pias causas, inquit Sambucus. *Fratres Calendarum*, qui vulgo *Confratres*, forte quod singulorum mensium Kalendis invicem convenirent, occurrunt in lib. 1. Decret. S. Ladislai Regis Hungariæ c. 14. 39. & in Capitulis Laurentii Archiep. Strigon cap. 46.

¶ Kalendarii Fratres. Vide in *Frater*.

¶ Kalendæ Æliæ, pro Kalendæ Juniæ. Vide Hofman. in voce *Æliæ Calendæ*.

¶ Kalenda, Pensitatio quæ prima cujuslibet mensis die Canonicis conceditur, unde nomen sortita est. Obituarium Ecclesiæ Morinensis MS. *Nota quod semper prima die cujuslibet mensis pro Kalenda quilibet Canonicus habet duodecim denarios.*

Kalenda, pro quovis die. Vita S. Landerici Episcopi Metensis n. 11. *Qui locus prius à Monachis cultus, in tantum cognoscitur esse immutatus, ut supellex Ecclesiæ, librorum scilicet cæterorum ministeriorum tali modo inde subtraherentur, per multos annos Kalenda festivitatis S. Landrici oblivionis caligine tegerentur.*

¶ Intra Calendas, quid significet inquirit A. Gellius Noct. Attic. lib. 12. c. 13. ubi Apollinaris Sulpicius: *Qui jussus est intra Calendas pronuntiare, nisi Calendis pronuntiet, contra jussum vocis facit.* Contra vero Gellius existimat eum & ante Calendas, & ipsis Calendis jure pronuntiare posse: *cum omne tempus, quod Calendarum die includitur, intra Calendas esse recte dicatur.*

Kalendæ, Anni initium, vel primus dies : ita, ni fallor, accipienda hæc vox, quæ crebro occurrit in Tabulario Conchensi in Ruthenis charta 44. *Et donat de censum 9. denarios Pogesos, & ad Calendas duos membros, …. & ad messiones unum medium molton escorgatum, &c.* [Chartularium S. Petri de Dumina fol. 516. *Habemus unum mansum qui reddit per messiones 4. focaceas magnas & optimas & sex capones …. & per Calendas duos denarios per oblias.* Chartul. Camalariense: *In Vareniaco est unus mansus alodi, & debet in Maio multonem & agnum, & in Kalendis 1. sextarium segel.*]

Kalendæ Martiæ, à quibus veteres Franci annum auspicabantur. Decretum Tassilonis de popularibus Legibus §. 12. *Transactis enim Kalendis Martiis, post has ancilla permaneat in perpetuum.* Chronicon Fredegarii de Pipino : *Evoluto anno præfatus Rex a Kal. Martiis omnes Francos, sicut mos est, Bernaco villa ad se venire præcepit.* Vide Dissertationem quartam ad Joinvillam pag. 152. & supra in voce *Annus*.

¶ KALENDARES Menses, Qui à Kalendis ad finem usque numerabantur, menses integri. Notum est Scriptores post annum 1000. menses integros in duas distinxisse partes, quarum prima à Kalendis incipiebat ; altera à die decimo sexto. *Kalendares* itaque *menses* dicebant, cum menses integros, nulla adhibita divisione, significare ipsis animus erat : ita, ni fallor, intelligi debet Charta Treugarum inter Angliam & Scotiam an. 1459. apud Rymer. to. 11. p. 427. *Per sex menses integros Kalendares … per eosdem sex menses Kalendares efficaciter observari.* Vide *Mensis*.

¶ KALENDARIS, Anni initium. Tabularium Casæ Dei : *Dono duos mansos …. ex quibus exeunt duo agni censi & duo solidi inter Kalendaros & paschales & majenses & messonegi & duo cartales avenæ.*

1. KALENDARIUM. Data, temporis nota. Fori Aragon. lib. 3. de Fide instrumentor. *Notarius quilibet teneatur scribere in principio cujuslibet instrumenti duas lineas de sua propria manu, & nihilominus testium nomina per literas extensas, & Calendarium, &c.* Adde lib. 4. de Tabellion. & tit. de Depositis & Observantiis Regni Aragon. lib 9. tit. de Probationibus §. 28.

¶ 2. KALENDARIUM, Martyrologium. Ordinarium Canon. Regul. S. Laudi Rotomag. ad calcem libri Johan. Abrinc. de Offic. Eccl. p. 292. *Statim facto signo, surgant, capitulum intrent, ubi pronuntiato Kalendario, isti Sancti & omnes alii, &c.* Hinc etiamnum Moniales S. Petri de Cafis in Arvernia martyrologium vocant *La Calande*.

¶ 3. KALENDARIUM, Catalogus, index. Conventus Episcoporum apud Caspem an. 1412. to. 3. Conc. Hisp. p. 645. *Qui de auctoritate, facultate & potestate dictorum dominorum deputatorum & aliis per Calendaria tactis & expressatis ... facimus authenticam & veridicam fidem.*

¶ 1. KALENDARIUS DIES, Primus cujuslibet mensis. Guidonis Discipl. Farfensis c. 39. *Si vero Dies Kalendarius secunda & tertia vel quarta feria venerit, incipiant responsorium de Prophetis ante noctem Dominica, similiter & lectiones de Propheta.*

¶ KALENDARIUS, pro quovis die mensis. Vita S. Menelei Abb. to. 5. Julii p. 319. *Et animam felicem & beatam reportavit Domino, undecimo Augusti Kalendario.*

¶ 2. KALENDARIUS. Sic *Calendariorum* in quadam inscriptione veteri quam cum cæteris in Hispania repertis Adolphus Occo medicus Augustanus edidit p. 11. n. 9. mentio fit. Quos non alios fuisse existimo quam qui in Theodosiano codice lib. 12. tit. 11. *Calendarii curatores* appellantur, & quorum munus *Kalendarii curatio* Arcadio JC. L. 18. §. 2. D. de muneribus & honoribus dicitur. Ita Faber in Thesauro.

KALENDATICUM, Præstatio, quæ Januarii Kalendis fiebat. Charta Rogerii Siciliæ Regis ann. 1137. apud Falconem Beneventanum p. 315. *Angarias, terraticum, herbaticum, carnaticum, Kalendaticum, vinum, olivas, relevum, &c.* Καλανδικὸν, in Justiniani edicto 13.

¶ KALENDATIM, Per Kalendas. Vita S. Gregorii PP. to. 2. Martii p. 147. *Ubi Kalendatim diversas species erogat.*

KALENDATUS, Kalendis, seu die ac anno notatus, in Translat. S. Angeli Carmelitæ apud Papebrochium, [& in Conc. Hispan. to. 4 p. 461.]

¶ KALIBS. Gloss. Isidori: *Kalibs, furca pœnalis, alias Kalibe.*

¶ KALKATORIUM, *à calcando dictum, id est, torcular.* Gloss. MS. Sangerm.. Vide *Calcatorium*.

¶ KALO, *Negotiator.* Papias & Gloss. MS. Sangerman. n. 501. *Kalo, Portent de buche*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide *Calones*.

¶ KALONES, *Gallica militum.* Gloss. Isid. ubi Grævius: *Calones*, teste Festo, sunt calcei ex ligno facti. *Gallica* sunt calcei militares, ut superius vidimus, qui antiquioribus *Caliga* nominantur. Potuisset tamen etiam scribere Isidorus, *Calones, cacula militum.*

¶ KALTULUM, *In quo mortui deferuntur, vel vestimentum detritum seu lineum.* Papias MS. Eccl. Bitur. & Gloss. MS. Sangerm. n. 501. Vide *Kalculum*.

¶ KALVARIS, *Aqua fons.* Papias.

¶ KALUMNIA *per K scribendum quod est jurgium, lis, &c* Papias. Vide *Calumnia*.

¶ KAMAHUTUS, Sardonyx, Gallis *Camayeu*, in Inventario Ecclesiæ S. Pauli Londin. an. 1295. to. 3. Monast. Anglic. p. 309. Vide *Camaeus*.

¶ KAMERARIUS, in Constitutione Caroli Crassi Imper. de Expeditione Romana §. 6. Vide *Camerarius*.

¶ KAMINUS, Via, iter, Gallis *Chemin*. Chartularium S. Vandreg. tom. 11. p. 1240. *Et abeunt ad*

Tom. III.

Kaminum Domini Regis ad unum caput. Tabul. B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Testis juratus dixit quod ... vidit eos* (Religiosos) *utentes de brevibus .... & de divisione Kaminorum.* Vide *Caminus*.

¶ KAMISIA ULTRAMARINA, Interulæ crassioris genus. Tabularium Capituli S. Audomari: *In ea tertio ratione ut vel tunica superius comprehensa ad opus Monachorum in prædicto Monasterio degentium vestimenta comparentur ad Kamisias ultramarinas, quæ vulgo Bernscrist vocitantur sicut in voluntate continetur vestra.* Vide *Bernscrist*.

KANEIUM. Lex Bajwar. tit. 21. §. 6. *Si vero de minutis silvis, de vete, vel quocunque Kaneio vegetum reciderit, cum solido & simili componat.* Ubi Editio Heroldi cap. 30. §. 3. *vel quacunque Kaneivvidon* habet: Tiliana *Kaberr*; Baluz. *Kabeio*. Lindenbrogius, *Kneum* seu *Keye*, Germanicum, quod *salictum* sonat, interpretatur: nisi inquit legendum sit *Caio*, i. silvula.

¶ KANIFER, *Senex.* Gloss. Isidor. ubi Grævius: Leg. *Casnar*. Festus: *Casnar, senex Oscorum lingua.*

¶ KANNA, Cantharus, poculum, Gall. *Canne*. Vide *Canna* 4.

¶ KANROTIUM, Curtus. Epist. Frederici Imp. an. 1165. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 474. *Pridie Nonas prædicto mensis* (Martii) *universus populus civitatis cum vexillo S. Ambrosii, quod miro artificio egregia molis & altitudinis ferebant in Kanrotio quem juga boum non pauca trahebant.* Vide *Carrocium*.

¶ KANTREF, Ruris portio, continens centum villas. Monast. Anglic. to. 1. p. 319. *Le premer conquerur des treys Kantrefs de la tere de Brekenoch esteyt Bernard de Nefmarche, &c.* Vide *Cantredus*.

¶ KANZIR, f. Canticum, Cantilena, ab Italico *Canzone*. Vide *Canzir*.

¶ KAPADINARIUS, *Voluntarius.* Papias & Gloss. MS. Sangerman. n. 501. f. pro *Cupedinarius*, qui cupiditati suæ obtemperat.

¶ KAPAX, *Memoriosus.* Papias & Gloss. Isidor. ubi Grævius: pro *Capax*, cujus memoria multa capit.

¶ KAPEDO, *Cupiditas, ardor.* Papias. f. *Cupido*.

¶ KAPIDINES, *Animalia dicta quod manu capiantur.* Papias. Supra legitur *Capedines*.

¶ KAPITE CENSUS, *Vicaria administratione.* Papias MS. Bituric. pro *Capite census* quod proprie est censui obnoxius.

¶ KAPLIRE, *Cadendum preferre. Kaplosus, Elisus.* Papias. Vide *Capulare*.

¶ KARACHA, Onus *carri*, quantum *carro* vehi potest, Gall. *Charetee*. Rer. Mogunt. to. 2. p. 544. *Sunt terræ arabiles in tribus bundis ad tres equos, & duo prata ad quinque Karachas.* Vide *Carrada*.

¶ KARACHARES HERBÆ, Herbæ præstigiis, ut putabant, aptæ. Libellus Pirminii Abb. apud Mabillon. to. 4. Analect. pag. 586. *Karachares herbas succino nolite vobis vel vestris appendere.* V. *Caragus*.

¶ KARACTER, Signum, seu sigillum quod chartie appendebant. Charta an. 1135. apud Mabill. Diplom. pag. 601. *Hoc audito gavisi sunt: & ne in posterum oblivioni traderetur, scripto & Karactere ut confirmaretur laudaverunt.* Vide *Character*.

¶ KARAGIUM, Tributi species. Charta Henrici VIII. Regis Angl. an. 1526. apud Rymer. to. 14. pag. 165. *De .... pontagio, Karagio, muragio, &c.* Haud scio an idem sit quod *Karagium*. Vide *Carragium* in *Carreda*.

¶ KARAGIUS, Sortilegus, præstigiator. Libellus Pirminii Abbat. apud Mabillon. tom. 4. Analect. p. 586. *Præcantatores & sortilegos, Karagios, aruspices, divinos, &c.* Vide *Caragus*.

KARAVENNA. Vide *Caravanna*.

KARAXARE, Καραχατυρα. Vide *Charaxare*.

¶ KARENA, Quadragesimale jejunium, seu publica pœnitentia, qua quis jejunare spatio 40. dierum tenetur: est etiam remissio seu indulgentia ejusmodi pœnitentiæ. Instrum. an. 1293. inter Acta SS. to. 2. Aprilis pag. 757. *Quadraginta dies cum una Karena de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus*. Charta Conradi Episc. Bundizensis an. 1369. to. 2. Rer. Mogunt. pag 429. *De omnipotentis Dei misericordia & BB. Petri & Pauli Apostolorum auctoritate confisi*, XL. *dies criminalium cum una Karena de injunctis sibi penitentiis misericorditer in Domino relaxamus*. Occurrit etiam apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 442. & to. 5. p. 526. Vide *Carena* 2.

¶ KARIAGIUM, Vectura cum carro, servitutis species. Litteræ Balduini Abbat Urscampi ann. 1203. ex Tabular. Compend. *Moverunt calumpniam super Kariagio bladi quod singulis annis reponitur in grangia de Marolio, quod videlicet Kariagium exigebatur à Canonicis pro quibusdam terris, quas de dominio S. Cornelii tenere noscuntur*. Vide *Cariagium*.

KARINSIA. Contractus Navigii Dom. Regis cum Venetis ann. 1268. to. 5. Hist. Franc. pag. 435. *Et uno puero pro custodia equi, & pro vianda, & Karinsiis suis portandis, &c.* Puto legendum *garnisiis*. Vide in hac voce.

¶ KARISMA, Præstantia, benignitas, Græce *χάρισμα*, donum, gratia, munificentia. Egidius Parisiensis MS. lib. 1. Karolini:

Gratia, qua nulli plus affluit, addidit usum
Nominis, & Karolo fecere Karismata nomen.

¶ KARISTARE, Καριταρε. Papias MS. Bituric. *Karitat proprie, alloquitur plebem.*

¶ KARITAS, Extraordinaria refectio; est etiam mensura vini. Charta Christiani Archiep. Mogunt. ann. 1168. to. 2. Rer. Mogunt. p. 753. *Pro obitu predicte matrone Godelindis & patris sui Madelbodonis . . . singulis annis in singulis singulorum anniversariis, pro salute animarum, Fratribus quatuor uncie denariorum solvantur ad refectionem illam, que Karitas in eodem claustro appellatur*. Consuetudines Solemniac. MSS. *In festo S. Tillonis . . . & ad cenam nebul. & oblatas & tria ova, & ad collationem Karitatem de vino bono*. Vide *Caritas* 3.

¶ KARLE, Homo simpliciter, & pro famulo. Inde Saxonibus *Buscarlus*, homo nauticus: *Huscarlus*, homo domesticus, famulus. Sane *Kearle* etiam hodie accipitur ab Alamannis de homine probo, bono, utili, strenuo, ut notat Goldastus ad Eckhardi jun. cap. 1. Carolumque inde dici opinatur: & pro homine simpliciter in Suecia & Saxonia, ut observavit Flaccius Illericus Præfat. in Otfridum Wissenburgensem. Hæc Spelmannus. Vide *Ceorlus*.

¶ KARLENSES, Secunda stirps Regum Franciæ. Epistola Willelmi Abb. Monast. Andrensis tom. 9. Spicileg. Acher. p. 338. *In 2. libro Reges descriptos Karlenses appellat*. Vide *Karlingi*.

¶ KARNEUS, Pinna muri, Gallis, *Carneau*. Vide *Quarnellus*.

KAROLA. Vide *Carola*.

KAROLINGI, dicti à Germanis Reges Francorum à Carolo Martello & Carolo M. genus ducentes. Ita Lotharius Ludovici Ultramarini filius, *Karolingorum Rex* dicitur apud Ditmarum lib. 3.

KARPIE. Vitæ Abbatum S. Albani. p. 32. *Minutis autem, qui de sua consuetudine pastillis carneis vescebantur, esus subtraxit inordinatos, & pro carne, de allece & liberum cedulis* (eduliis) *congestum quoddam ferculum (cujus solum nomen remansit) ipsis in communis cumulavit, quod more Normannorum Karpie, quasi Karempte sophistice nominavit*. Hæret hic Watsius, cui nihil occurrit de vocis notione: quam quidam hic interpretantur, ut sit minutal Cyprinum, *hachis de carpe*; nam pastillos in posterum de *hallece*, ac proinde de piscibus dari minutis statuit Abbas. Addit auctor, quasi *Karempte*, ubi nescio an non alludat ad *quadragesimale* edulium. Sed hæc meræ sunt conjecturæ. Idem porro quod *Carpeia*, de qua voce supra.

¶ KARRALE, Vectura, plaustrum. Fori Bigorrenses art. 54. *Liberi pacem habeant, & ter in anno in Karrali Comitali vadant*. Translatio S. Savini Mart. *Ductis à fundo Karralis egressus in terram nemine considerante prosilit*. Vide *Carreda*.

¶ KARRATA. Vide in *Carrada*.

¶ KARRIAGIUM, Idem quod *Kariagium*. Charta Henrici II. Regis Angliæ apud *Madox* Formul. Angl. p. 47. *Quare volo & firmiter præcipio quod . . . habeant terras illas . . . cum libertate & quietantia de exercitibus . . . & de Karreagio, siris & hundredis, &c.* Vide *Cariagium*.

1. KARRINA, ut *Karena*. Vide *Carena* 2.

¶ 2. KARRINA, Convicium objurgatio, exprobratio. Eckeardus Jun. in Calib. S. Galli c. 13. *Necis tua ceu Karrinas tot ferre non potero*. Balbus Cathol. *Carinare, arguere, conviciare, illudere*. Hæc Spelmannus. Vide *Carina* 1.

¶ KARRNEL, Pinna muri. Vide *Quarnellus*.

¶ KARRUS, Currus, plaustrum Gallis, *Chariot*. Charta an. 1110. ex Tabul. Floriac. *Dimisit Abbati Floriacensi omnes malas consuetudines quas usurparat, videlicet talliam de navitorum, raptum, incendium . . . vaccam de Karro, expeditam, &c.*

¶ KARTRA, Charta. Tabularium S. Petri de Cella Froini: *Signum Henrico Rege, Gauffredus Comite civitate Engolisma . . . Bernardus Sacerdos qui fecit scribere ista Kartra*. Vide *Charta*.

¶ KARUCHATA, Modus agri. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 50. *Sciatis me concessisse . . . scilicet illam Karuchatam terre quam idem Gilebertus tenuit die illa qua pater meus R. fuit vivus & mortuus*. Vide *Carucata*.

¶ KARXABET, *Amat, osculatur, amplectitur*. Papias MS. Bituric.

¶ KASKETTUM, Mendose pro *Baskettum*; Anglis enim *Basket* est Sporta, cophinus, corbis, canistrum, Gall. *Panier, Corbeille*. Mandatum Eduardi IV. Regis Angliæ an. 1461. apud Rymer. to. 11. p. 485. *Cum . . . auro . . . bogeis, mantiis, Kaskettis, fardellis, &c.*

¶ KATABULUM, Fossa. Vide *Catabulum*.

¶ KATAPAN, Præses, Præfectus provinciæ vel civitatis. Vide *Catapanus*.

¶ KATELCOSTE. Wildebrandus ab Oldenborg in Itiner. Terræ sanctæ, ubi de Armeniis: *Specialem habent Papam, quem ipsi sua lingua Katelcoste appellant*. Ubi legendum indubie *Katolich*, uti monet D. Cangius in voce *Catholicus*.

¶ KATHEDRATICUM, Pensio, quæ Episcopo ab Ecclesiis quotannis exsolvitur in signum subjectionis. Vide *Cathedraticum*.

KATHERANI. Statuta Roberti II. Regis Scotiæ c. 12. *Qui transierint ut Katherani, comedendo patriam, & consumendo bona Comitatuum, & capiendo per vim & violentiam bona & victualia, &c.* Ubi loci Skeneus annotat, *Katheranos*, Hybernis nuncupari, montanos Hybernos, qui in inferiores

partes Regni Scotiæ descendere soliti, prædas agebant, & incolis, eorumque bonis vim inferebant. Hodie vulgo dicuntur *Sorness*, *Sojourners*. [Vide *Kernys*.]

¶ KATRICOLATUM, Repagulum ferreum in modum cratis, Gall. *Grille*. De S. Attone Episc. to. 5. Maii pag. 199. *Et fuit missum & depositum (corpus) in quadam capsa Katricolata de ferro, ita quod a nulla gente clare videri poterat ... Et sequenti die magnum & positum fuit in sacristia Operis supra scripta, & ibi retentum fuit, donec factum fuit quoddam Katricolatum juxta capellam Sancti supra scripti.*

¶ KAVALLUS, Equus. Instrum. an. 873. apud Mabill. Diplom. pag. 543. *Præter vinos, & annonas, argentum, mulo & Kavallos, vel vestimenta, quod præstavit.* Vide *Caballus*.

¶ KAVATICUM, Census capitalis, Gall. *Chevage*. Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol. 19. *Tempore domni Walonis Abbatis fuerunt duo fratres in Antoniaco villa, quorum unus major noster erat, nomine Gunfredus, alter vero Fulbertus, qui gloriabantur se esse nobiles, quos adquisivit domnus Walo Abbas, dicens eos esse servos S. Germani & faciens eis reddere Kavaticum.* Vide *Capuale* 5.

KAYS, *Cancelli*. Ita Glossæ MSS.

¶ KE, Quod, Gall. *Que*. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ: *Dixit quia jam non faceret Ke fortem factam habebat ad patrem Ezguilem. Et judicaverunt Guilem Garsias de Sancta Christina, Esortlub Decan. & Garciabrusc de la Nux Ke quale pactum Guilem Astremon factum habebat cum Austendo Archiepiscopo.*

¶ KEIMINUS, Via, iter, in Charta an. 1283. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. pag. 132.

¶ KELCHEN. Vide *Kelchyn*.

KELCHYN. Triplex apud Scotos occisori mulcta imponebatur, *le Cro*, *le Galnes*, & *le Kelchyn*. De duabus prioribus diximus suis locis. *De Kelchyn* agit Regiam Majestatem lib. 4. cap. 38. *Kelchyn omnis Comitis est sexaginta sex & duæ partes unius vaccæ. Item le Kelchyn filii Comitis aut Thani, est 44. vaccæ, & 21. denarii & 2. partes unius oboli. Item le Kelchyn filii Thani est minor per quartam partem quam patris sui, & sunt 30. vaccæ, & 11. denarii, & tertia pars oboli. Rusticus nihil habet de Kelchyn. Item si uxor liberi hominis sit occisa, vir suus habebit le Kelchyn, & parentes ejus habeant le Cro, & le Galnes. Item si uxor rustici sit occisa, dominus ipsius terræ, in qua manet, habebit le Kelchyn, & parentes ejus le Cro & le Galnes.* Quæ sit vocis *Kelchyn*, *Kelchen*, vel *Kelten*, (varie enim scribitur) significatio aut derivatio, non satis scio, ait Skenæus. Id constat, *Kelchyn* longe minorem esse mulctam, quam *le Cro*, ex c. 36. nam *le Cro Comitis est* 140. *vaccæ, tres oræ pro vacca. Item le Cro filii unius Comitis vel Thani, est centum vaccæ*, & sic de cæteris. *Kelchyn* vero hic minor est mulcta, quæ interdum domino, interdum parentibus penditur.

KELEDEI, [Monachi apud veteres Scotos sic dicti.] Vide *Culdei*.

¶ KELTEN. Vide *Kelchyn*.

KEMAT, Centuria, vox Cambrica seu Wallica in Legibus Hoeli Boni Regis Walliæ in Præfat. [Melius forte *Kemar*, a *Cant* centum, Gall. *Centaine*.]

¶ KEMINUS, Keminum, Via, iter, Picardis nostris *Kemin*. Scacarium S. Michaelis apud Falesiam ann. 1207. Lib. S. Justi fol. 13. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. pag. 603. *Judicatum est quod Callo: Judæus potest sequi Abraham Judæum, per unclum de Kemino.* Charta an. 1258. ex Tabul. B. M. de Bono Nuntio Rotomag. *Terra abuttante de uno Kemino ad aliud Keminum.* Vide *Caminus*.

¶ KEMROD, Præstationis genus. Vox Armorica. Chartularium Kemperleg. *De hoc autem quod accipiebat Kemrod, quod ipse, ut asserebat, non debebat reddere; statutum est ut quolibet anno de unoquoque exato melliis sex nummos reddat ... cum quatuor insuper nummis & uno obolo, pro eo quod dicitur Kemrod.* Vide *Keverd*.

¶ KERECHET, Avis aquatica, ut videtur, quam Galli *Cercelle* vocant. Throwczius 1. part. Chron. Hungar. c. 5. *Aves Legesfalek, quæ vulgo Kerechet vocantur, pullos generare posuerunt.*

¶ KERELARE, Causam, litem coram judice intentare. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ: *Venit Ezguilem & clamavit & Kerelavit ad Geraldum Comitem.* Vide *Querelare*.

KERHERE. In Bundello Eschaet. de anno. 5. Edw. I. n. 29. sic legitur: *Inquisitio & extenta terrarum & tenementorum, quæ fuerunt Roberti de Montealto nuper defuncti, in Resengm Norff facta die Lunæ in crastino S. Fidis, videlicet regni Regis Edwardi tertio... Item de quadam consuetudine, quæ vocatur Kerhere, ad festum S. Michaelis, 12. denar.* ubi forte vox hæc *curreriam*, seu viam sonat, ita ut idem sit quod *droit de chaucée*, apud nos. [Quid si a verbo *quærere*, quod scilicet hæc Consuetudo ostiatim colligeretur.]

KERKA, Onus, ex Gall. *Charge*, Hisp. *Cargo*. Theloneum Mon. S. Bertini: *Kerka Bersil, dabit 4. den. dimidia Kerka 2. den... Kerka piperis, 4. den. &c.*

¶ KERKEMAGISTER, Quasi Magister Ecclesiæ; Belgis enim *Kerck* Ecclesia, unde ipsis *Kerck meester*, Æedituus, Gall. *Marguillier*. Litteræ ann. 1270. ex Archivo Audomarensi: *Cum diu habita esset quæstio... Curatum de Lampernelle ex una parte & Kerkemagistros & parrochianos dicti loci ex altera, super quadam domo sita in solo sacerdotali... in quibus domo & appendiciis ipsi Kerkemagistri & parrochiani asserebant se pro parte jus habere.*

¶ KERKEMANIA, Fixio limitum in agris. Vide *Circumanaria*.

¶ KERKERIA, Kerkida, Ecclesia, parochia, à Germ. *Kerck*. Charta Roberti Leodiensis Episc. *Abbas S. Remigii cedente vel decedente investito loci ad Kerkidam de Mersne, præsentet investitum, ubi de jure & consuetudine fuerit præsentandum, cui quidem investito de bonis ipsius Kerkeriæ ad valorem viginti marcarum Leodiensium dicti Abbas & Conventus assignabunt.* Charta Hugonis Cardinalis: *Cedente vel decedente investito parochiæ loci præscripti, quæ Kerkeria in partibus vulgariter appellatur.*

¶ KERMESINUS Color, Purpureus lucidior. Vide *Cramesinum*.

¶ KERNELLARE, Murum pinnis seu *quernellis* munire, Gall. *Creneler un mur*. Charta an. 1293. apud Rymer. to. 2. p. 609. *Sciatis quod concessimus Edmundo fratri nostro quod ipse mansum suum ... muro de petra & calce firmare & Kernellare; & illud sic firmatum & Kernellatum tenere possit.* Alia an. 1306. ibid. pag. 985. *Nobis supplicaverit, ut nos sibi concedere velimus, quod ipse domum suam ... Kernellare, & domum illam fortem facere posset muris, turrellis, fossatis, &c.* Vox frequens in Diplomatibus, quibus Rex firmandi muniendique castellum sive ædes, privilegium concedit. Vide *Quarnellus*.

¶ KERNELLUS, Pinna muri, Gall. *Creneau*. Computum an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. p. CLIV. *Et pro muro parsetir & pro plumbo, & pro Kernellis, xx. l.* Vide *Quarnellus*.

¶ KERNYS, Vagi, errabundi, interprete Th. *Blount* in Nomolex. Angl. Iidem videntur qui supra *Katherani*. Charta Eduardi III. Reg. Angl. an. 13. ejus regni: *Nec non de illis qui dicuntur homines otiosi, & malefactoribus, qui etiam Kernys dicuntur.*

KERSONARIA, Nasturtiaria area, Gall. *Cressonniere*. Charta Joiæ Dominæ *de Wallancourt* an. 1241. in Tabulario Monasterii Montis S. Martini: *Molendino, slusa, funde, Kersonaria*. Alia anni 1260. in Tabulario Belldoci in diœcesi Rothom. p. 45. *Concessimo eleemosynam Quersonaria cujusdam.*

¶ KERSTRATA, Via quæ ad Ecclesiam ducit, à Belgico *Kerck*, Ecclesia, & *Strata*, Via. Consuetud. Furnenses ex Archivo Audomar. an. 1240. *Qui viam Ecclesiæ, id est Kerstrata foderit vel aravertit & super hoc convictus fuerit per veritatem, emendabit Comiti 3. lib.*

KETEL, Cacabus, olla ferrea, aut ærea, Belgis. Theloneum Monasterii S. Audomari. *Centum veteris metalli, 4. den. unus broeketel, 6. den. unus fetrekeel, 2. den. unus Ketel, de 5. den. unum den.*

¶ KEVEREO, perculum, seu vas quoddam quo lactariæ utuntur. Kennett. in Gloss. ad calcem Antiquit. Ambrosden. *Compotus Henrici Deye & Johanna uxoris de exitibus & proventibus de Dayri... Allocantur pro novo Kevere empto viii. den. Kevera*, in Gloss. Lipsii est Bruchus, Germanis hodie *Kafer*.

¶ KEUREN, Lex, judicium, Belgis *Keuren* est judicare, legem constituere. Charta an. 1291. apud Miræum to. 2. p. 876. *Leges etiam & maicta, vulgariter Keurea appellata, edendi, instituendi & faciendi observari, recipiendique quod inde evenerit usque ad summam prætaxatam.*

¶ KEVROD, Idem quod *Kemrod*, Armoricis, præstationis genus. Tabularium Kemperleg. *Ego Budic frater Hoeli Comitis concedo monasterio sanctæ Crucis villam qua dicitur Lesumadin, terram videlicet trium mensurarum mellis. De ipsa autem terra hic redditus est: scilicet tergunsiaeth, Kevrod, multeurs, pastus, decima.*

KEYE, Operculum, clavis. Vide *Cone*.

KEYS. Charta Edw. III. Regis Angl. tom. 2. Monastici Angl. p. 71. *Nolo etiam, quod aliquis Senescallus, Constabularius, Ballivus, Keys, sive forestarius, serviens vel venator, ... per terras eorum venientes, ab ipsis nec ab hominibus suis pascantur.*

KIDELLUS, Machina piscatoria in fluminibus ad salmones, aliosque pisces intercipiendos. *Kettles, & Weres* Angli vocant. Magna Charta Joannis Regis Angl. cap. 24. apud Matth. Paris: *Omnes Kidelli deponantur de cætero per Thamesiam, & Medewetam, & per totam Angliam, nisi per costeram maris*. Fleta lib. 1. c. 20. §. 40. *De his, qui piscantur cum Kidellis*. [*Et fuit seisitus de uno Kidelle vocato à were, ac de libera piscaria in Potlok*, in Bundello Escaet. de an. 3. Eduardi I.]

¶ KIDRIA, *Gummi cedri*: Matth. Silvatico. Vide *Cedria*.

¶ KIL, Cella, Monasterium, Hibernis. Beda Hist. Eccl. l. 5. c. 9. *Cui erat compositio vocabulo à cella & columba, vocatus est Kolum-Killus*. Vide Spelman.

¶ KILIANUS, Nota temporis, quæ in veteribus Chartis aliisque MSS. Codicibus occurrit. Charta Eberhardi Abb. Weissenburg. apud Fred. Schannat. Vindem. litter. p. 13. *Emit quoque à Monasterio Heilsbruggen partem decimarum in Rodt prope Riebberg pro c florenis. Anno 1375. feria 2. post Kiliani.* Codex Mellicensis MS. libros de Imitatione Christi complectens, de quo Mabillonius Diplom. pag. 177. finitus dicitur *die Kiliani* 34. Forte supplendum *post festum S. Kiliani*: Kilianus enim inter Sanctos numeratur in Catalogo veteri Monasterii S. Michaëlis Bambergensis ut testatur Schannatus ibid. pag. 51.

¶ KILINGE, Armorum genus. Statuta Equitum Theuton. art. 73. apud R. Duellium Miscel. lib. 2. p. 59. *Ipse (Treperarius) tenetur dare Fratribus ad arma deputatis spallaria, wappenrock, Kilinge, phavones, wappenhemde... cingulos, & vestimenta.*

¶ KILINNAS. Charta an. 1065. apud D. Calmet. to. 1. Hist. Lothar. col. 461. *Decimam patiens tam in arboribus quam de pretio porcorum, sive utilitate apium eam per omnia habere volumus atque firmamus, tam in Kilinnade, quam in sylva juxta curtem Strusicla.* f. nomen est alicujus loci proprium.

KILKET, Servilis quædam solutio. Vetus Charta apud Spelmannum: *Kilket, pro qualibet bubaudiera 2. den.*

¶ KILLAGIUM, Tributum, quod pro facultate figendi in portu anchoram conceditur, à Gall. *Quille*, quæ est navis infima pars. Literæ Henrici IV. Regis Angliæ an. 1409. apud Rymer. to. 8. p. 573. *Capit ibi Killagium, scilicet de qualibet navi cum batello applicante ibi, duodenarios, &c.*

KILLYTHSTALLON, Quod domino penditur ad inveniendum equum admissarium (*estallon*) in tenentium suorum beneficium. Spelm.

KILTH, *Libertas villa*, in MS. interpretatur, ait Spelman. qui vocis originem ignorare se fatetur.

¶ KIMBA, pro Cimba. Abbo Floriac. de Obsidione Parisiacæ urbis, apud Spelmannum:

Corripiunt tenuas rabidi Kimbas satis altas.

¶ KIMELIARCHA, Thesaurarius. Vide *Cimeliarcha*.

KINGELD, Tributi species, sic dicta, quod Regi exsolveretur: *King* enim Anglis Rex dicitur. Vide to. 1. Monast. Anglic. pag. 830.

¶ KINTAL, Ponderis genus, alias 100. librarum, sed è more loci varium. Hujus sæpe mentio fit in casu Fogossæ apud Plowdanum. Hæc Spelmannus. Vide *Quintale*.

KIRALITER, Vox conficta ex Gr. κύριος. Fragmentum Anonymi Beneventani cap. 5. apud Camillum Peregrinum lib. 1. Hist. Longob. *Cepit eundem Prasalem, qui et Beneventum Kiraliter præbuerat, &c.* Id est, cum plena potestate & omni dominio. Vide *Potestative*.

KIRTEL, Vestimenti species. *L'ordre observé à la Creation des Chevaliers des Bains: Un autre luy baillera ses brages, le tiers luy donnera un pourpoint, un autre luy vestira avec un Kirtel de rouge Tartarin.*

¶ KIRVA TURBÆ, Certa *turbarum* quantitas. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 251. *In puram & perpetuam eleemosynam ad fodiendum singulis annis perpetue septies viginti Kirvas turba in marisco meo de Kyma.*

KITONITA, κοιτωνίτης, *Cubicularius*, in Gloss. Gr. Lat. Luithprandus in Legat. *Leo Kitonita*. Ignotus Barensis in Chron. an. 1025. *Descendit Oresti Kitonita cum exercitu.* Vide Notas ad Alexiadem pag. 250.

KIVIT, Avis prædatoriæ species. Tidericus Langenius in Saxonia:

Est avis Kivit, quæ bellat quam cito vivit,
Signans iratos homines ad bella paratos.

¶ KLIOTETRA, Sella plicatilis. Vide *Cliothedrum*.

¶ KLOCUM, Campana. Vide *Cloca* 2.

KMETHONES, Servilis conditionis homines, apud Polonos, in Legibus Polonicis Chopini libris de Domanio subditis.

¶ KNACKIUS, Monetæ Fuldensis species. Litteræ fundationis Collegii Jesuitarum Fuldæ ann. 1573. apud Schannat. Diœc. Fuld. p. 355. *Tradimus mille florenos, quorum singulis quadraginta duobus Fuldensibus Knackiis constant.*

KNAPONES, Pedites milites. Hist. Australis ann. 1286. *Præcone Regis Aragonum per exercitum valenter clamante, quod neminem occidant nisi milites galeatos, Knapones vero & scutiferos illæsos permittant abire.* Theutonibus *Knap*, est alacer, agilis, celer: *Knape* vero, servus, minister, famulus.

KNAVE. Charta an. 22. Henrici VII. Reg. Angl. apud Spelm. *Joannes filius Willelmi Couper de Derby Knave, ad satisfaciendum Regi de omni eo, quod ad Regem pertinet, occasione cujusdam utlagariæ in ipsum in placito transgressionis ad sectam Regis promulgatæ 22. Mai.* Ubi vox *Knave* conditionem ac classem hominis videtur indicare. Saxonibus Knapa *famulum* sonat, hinc ycildknapa *armiger*, *scuti famulus*, quomodo forte *Knawe* intelligi hic debet, nam & *famulos* dictos armigeros suo loco docuimus. Vide Janum Dolmerum ad Jus aulicum antiquum Norvagicum pag. 8. Edit. Danicæ.

KNEZ, vel KNEG, [KNEZIUS, Princeps.] Vide *Caganus*.

¶ KNIGHT, Puer, minister, famulus, Sax. Cnyt; eodem sensu à Germanis etiamnum usurpatur; Anglis vero hodiernis est Miles, licet, ut observat Spelmannus, in veteribus eorum Instrumentis pro ministro adhibeatur. Vide *Knave*.

¶ KNIP, vox Belgica, Talitrum, Gall. *Chiquenaude*. Epist. obscur. Virorum pag. 21. *Ipse dixit: ecce Joannes Reuchlin est doctior quam vos, & dedit ei unum Knip.*

¶ KNIPULUS, KNIVUS, Ensis brevior, vel cultellus, Gallis *Canif*. Vide *Cnipulus*.

KNOPIS, Tuber, nodus, Anglis *Knob* & *Knot*. Monasticum Anglic. to. 3. p. 365. *Textus super Evangeliis, cum uno claspe, habens ex uno latere quinque Knopes argenteas, &c.*

¶ KOGGE, Navigii genus, Gall. *Coquete*. Vide locum in *Cogo*.

¶ KOKA, Eadem notione. Epistola Roberti Regis Calabriæ ad Barchinonenses in Chron. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 70. *Recepimus vestras litteras continentes dereobationem cujusdam Kokæ Bernardi Garriga civis Majoricarum, factam, ut asseris, per quosdam piratas regni nostri Siciliæ.*

¶ KOSMUS, Mundus, urbis terrarum, à Græco κόσμος. Charta Willelmi Pictav. Comitis apud Stephanotium to. 3. Fragm. Hist. MSS. *Cunctis in propatulo per quadripartiti Kosmi climata clarere dignoscitur ob protoplasti nostri insolentiam omnem ejus successionis plantationem coxicato infectam esse antidoto.*

¶ KOTARIUS, Rusticus, mansionarius. Charta apud Somnerum in Tract. de *Gavelkynd* p. 29. *Item, si dominus Archiepiscopus fecerit scotallum infra boscum, quilibet terram tenens dabit ibi pro se & uxore sua 52. obolos & vidua vel Kotarius 1. obolum.* Vide *Cota* 2.

¶ KOVER, Operculum, clavis. Vide *Cove*.

KRAGE, inquit Saxo Grammaticus in Hist. Danica, *dicitur lingua Danica, truncus, cujus ramorum fastigia consecantur; ita ut per præcisorum stipitum obsequio perinde ac scalæ beneficio nixus, sensimque ad superiora provectus, petita celsitudinis compendium assequatur.*

¶ KRETAI., *Mumia*. Matth. Silvaticus.

KRODO, apud Saxones pro Deo cultus. Crantzius in Metrop. lib. 1. c. 3. *Krodo nomen erat Idolo, quod Saturnum fuisse arbitrati.... Permanet hodie in Gente execrationis vocabulum, ut quoties abominanda res est visa, Krodo cum indignatione dicant.*

KUNIGSTEUR, Regium Tributum: vox Germanica, ex *kunig*, Rex, & *steur*, seu *steura*, tributum. Charta Henrici VI. Imp. an. 1193. in Metropol. Salisburg. to. 1. p. 378. *Videlicet cum advocatia, & servitio Regio, subsidio, sive supplemento, seu steura, quod in vulgari Kunig steür dicitur, &c.*

¶ KUNINGA, Regina. De S. Cunigunde Imper. tom. 1. Martii p. 271. *Et fit Kunigunda Kuninga, quod Latine interpretari potest regia, regina.*

¶ KYLYW, Jusculi esse genus suspicatur Th. *Blount* in Nomolexico Anglic. Charta an. 1131. in Monast. Angl. to. 4. p. 722. *Et sint ipsi abbas & monachi & eorum successores & omnes tenentes sui liberi & quieti... de pastu & de Kylyw & omnibus aliis exactionibus, quas forestarii & alii ballivi seu servientes terræ solent exigere.*

¶ KYRIALIS, Dominicus, à Gr. κύριος. Vita S. Wilfridi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 725.

Vimineo condens corpus Kyriale canistro,
Exhausit vitro vitalem digne cruorem.

Ubi Fridegodus alludit ad illud S. Hieronymi de Exuperio Tolos. in Ep. ad Rusticum: *Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro.*

KYRIELES, Litaniæ publicæ, in quibus Κύριε ἐλέησον decantatur: nos etiam *Kyrieles* dicimus. Auctor Miraculorum S. Berlendis Virg. c. 2. n. 11. *Omnibus Clericis Hymnum concinentibus, Laicis vero Kyrieles celebrantibus.* Concil. Vasense. an. 529. cap. 3. *Et quia tam in Sede Apostolica, quam etiam per totas Orientales atque Italiæ provincias, dulcis & nimium salutaris consuetudo est intromissa, ut Kyrie eleison frequentius cum grandi affectu & compunctione dicatur: placuit etiam nobis, ut in omnibus Ecclesiis nostris ista tam sancta consuetudo, & ad Matutinum & ad Missas, & ad Vesperam Deo propitio intromittatur.* [Vide lib. 6. Capitul. c. 205. & Capit. Herardi Archiep. Turon. c. 154.]

☞ *Kyrie eleison* inter funera adhibebant. Synodus Arelat. VI. can. 3. *Kyrie eleison in deducendo cadavere cantetur.* Capit. Herardi c. 58. *Ut exequiæ mortuorum cum luctu secreto & cordis gemitu fiant. Et psalmos ignorantes, Kyrie eleison ibi cantant.*

KYRIEELEISARE, Kyrie eleeson concinere. Vita sancti Wunbaldi Abbatis Heidenenh. num. 28. *Omnis plebs cantantes Kyrieeleisabant.*

¶ KYROFALCO, *id est, dominus falco, secundum Græcam linguam*: ita Fridericus II. lib. 2. de Arte venandi cap. 4. Vide *Gyrofalcones*.

FINIS TOMI TERTII.

EMENDANDA.

COl. 74. lin. 34. post *leidis*, adde *Emptionibus*. Col. 121. lin. 49. *Mollet*, leg. *Mallet*; & post *Martis*, adde: seu in Libro cui titulus: *Travaux de Mars*. Col. 174. lin. 30. *Etuske*, leg. *Ethuske*. Col. 137. lin. 23. *fiacerate*, l. *fiaceritate*. Col. 205. lin. 41. post *Glossa*, adde *decimi*. Col. 210. lin. 17. *Berdus*, leg. *Bernardus*. Col. 242. lin. 35. *adjicere*, l. *abjicere*. Col. 263. lin. 46. *pententes*, leg. *tentes*. Col. 273. lin. 62. *Exfortium*, leg. *Exifortium* Col. 328. lin. 13. *Levior aura*, leg. *Fistala*, *vel qui canit fistula*, *Gall. Sifflet*, & lin. 14. *Non*, leg. *Nox*. & lin. 27. post *filerent*, adde: *Infra* legitur *Frascetus*. Col. 350. lin. 66. *regelrissement*, leg. *regelissement*. Col. 351. lin. 32. *Fasterna*, leg *Fastella*. Col. 357. lin. 48. post *Favergeum*, adde: Nomen loci prope Turrim Pinni in Dalphinatu, alibi dictum *Fabrica*, Gall *Forges*, unde *Faverges* vernacule. Col. 363. lin. 14. *fatiate*, leg. *fatuitate*. Col. 369. lin. 45. 1371. leg. 1356. to. 3. Ordinat. Reg. p 138. Col. 370. lin. 10. *Fenaterium* leg *Fenatoria*. Col. 434. lin. 16 *juxa*, leg. *juxta*. Col. 452. lin. 30. *feu*, leg *fab*. Col. 484. lin. 58. *ethelethe faucta*, leg *athleta facta*, ut habet Johan. de Janua in *Nicoterium*. Col. 518. lin. penult. *Tabula*, l. *Fibula*, Gall *Fermoir*. Col. 523. lin. 63. *dominum*, l *dominium* Col. 578. lin. ult. *tenem*, l. *tenens*. Col. 674. lin. 23. *debent*, l. *debeat* Col. 679. lin. 24. *dicta*, l. *dicis* Col. 685. lin. 47 *quo*, l. *qua*. Col. 787. lin. 10. *five*, l. *fiae*. Col. 814. lin. 33 Vide *Garanthinx*, l. Vide *Garathinx*. Col. 854. lin. 53. *pergrevium*, l. *pergrevium*. Col. 934. lin. 36. *Gralatarum*, l *Gralatorum*. Col 960. lin penult. *Grillsam*, l. *Grillian*. Col. 1067. lin. 53. *Teutonias*, l. *Teutonibus*. Col. 1125. lin. 20. *Roch*, l. *Roth* Col. 1166. lin. 43. *defencto*, l. *defuncto*. Col. 1408. lin. 44. *Adde*, leg. *Addo*. Col. 2461. lin. 49. *Invisibilis*, l *Inrisibilis*. Col. 2508. lin. 65 *filio*, l *filios*. Col. 2562. dele lineas 25. 26 & 27. pro quibus scribe: Carnes animalium à Judæis interfectorum intelligendas esse palam est ex Statutis Arelat. infra laudatis in *Macellare*. Col. 373. lin. 67 & col. 1574. lin 46 *appellatus*, l *appellationum*. Col. 2660. lin. 49. *Abies*, l. *Taxus*. Col. 1675. lin. 22. *Keveree*, *perculum*, l. *Kevere*, *Operculum*.

